Universidad de Deusto
Biblioteca

S. THOMAE

SUMMA THEO

TERTIA PARS

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIA PARS
SVMMAE THEOLOGIAE
ANGELICI DOCTORIS
S. THOMAE AQVINATIS
Cum Commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS
D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Sisti Presbyteri Cardinalis,
artium, & sacræ Theologiæ Doctoris celeberrimi,

Ea autem quæ in textu et Commentariis notatu digna sunt,
Indices qui sequuntur ostendunt.

ROMÆ

44405
Bibliotheca
Facult. Philosophiae
Provinciae Loyolensis S.I.
Bibliotheca
Facult. Philosophiae
Provinciae Loyolensis S.I.

1570

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD ADRIANVM SEXTVM PONT. MAX.

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS S. XISTI, IN TERTIAE PARTIS D. THOMAE AQVINATIS COMMENTARIOS, PRAEFATIO.

Sapientia attingit a fine vsque ad finem fortiter, ac disponit omnia suauiter. Sapien. 8.

ETsi diuinam hanc sententiam beatissime pater in mundi administratione, Deus Opt. Max. omni tempore verissimam esse ostendit, dum sua præpotente vi, hæc omnia pulcherrima opera effecit, quæ videmus, atq; pro sui incomprehensibilis consilii prudentia & benignitate, cum magno vsu & commoditate generis humani, in debitos fines dirigit vniuersa: superioribus tamen diebus singulari quadam ratione, altitudinem illam diuitiarum sapientiæ, & scientiæ suæ qua fortiter & suauiter agit, sese ad nos inclinasse, clarioribus omni luce signis ostendit. Nam quum pro deligendo Pont. Max. in conclaui essemus, vndæq; illæ comitiorum quodam quasi æstu efferuescerent, tantoq; impetu studiorum, huc illuc incertæ ferrentur, ita vt nulla, deinde iam spes in tanta patrum dissensione, creandi pontificis haberetur, ecce repente æterna sapientia æmisso in nos spiritu sancto, qui quondam super aquas ferebatur, fluctus varios motusq; petetium sedauit, atque humanos conatus deuicit fortiter. Ad vnius nãq; vocem (vt de Ambrosio legitur) qua cardinalis Derthusensis Pontificatu Max. dignus ostendebatur, ita deo agẽte oẽs cõmoti sunt, vt sine mora omniũ suffragiis in summũ Pont. deligereris. Quis vero digitũ dei hũc fuisse nõ videat? nã quum hominũ cõsilio & fauoribus ea res agitur, petitorũ prẽsentia quæ vrgeat, principũ gratia & fauor, cæteraq; id genus quamplurimũ valere solent. Tantũ vero abest, vt eiusmodi tu rõnibus fretus, quibus hoĩes niti cõsueuere, hãc celsissimã apostolicę dignitatis sedẽ cõscenderis, vt quũ hispaniã prouinciã Cæsaris nomine gubernares, patribus fere omnibus ignotus, principũq; fauores ad alios accederẽt, ate vno vnus spiritussanctus non recesserit, sed oẽs vicerit fortiter: vt nulla habita rõne absentię tuę, quæ nõ parũ detrimenti christianæ reipub. afferre posse videbatur: nulla, ꝙ nũquã Romæ fuisses, id quod periclitanti ecclesiæ ac præsentaneo remedio indigenti obesse nonnihil suspicari poteramus: nulla, ꝙ Cæsaris doctor & pater extitisses, quæ res factiosorũ mentes quàm maxime perturbare potuisset, suffragãtibus oĩbus ad tanti honoris culmen euectus sis. Præferebat certe nostris oculis spiritus ille sapiẽtiæ & fortitudinis, lumen quoddã immẽsũ religiõnis, pietatis, prudentię, liberalitatis, integritatis & eruditiõnis tuæ: quibus excellentissimis virtutibus in tãti muneris functione adhibitis, & absentiæ tuæ & nunq̃ visæ a te Romæ, dãna siqua forẽt cumulatissime sarcires: teq; nõ Cęsari singularẽ, sed cæteris ẽt principibus oĩbusq; aliis christianis populis pastorẽ, doctorẽ & patrẽ cõem exhiberes. Fortiter igitur nobiscũ egit deus fortis, vt sic itidẽ suauiter cũcta disponeret. Quid. n. suauius ecclesiæ euenire poterat, hoc tpe quo turpissimis moribus fœdata, bonis spiritualibus destituta, ignorantiæ tenebris obsessa, nouis hæresum tẽpestatibus agitata, bellorũ tumultibus inter Christianos principes cõcussa, turcarũ impietate labefactata ac diminuta existit, qd inquã suauius spõsæ isti ecclesiæ tot ac tãtis malis afflictæ euenire poterat, quàm te spõsũ datũ diuinitus intueri? Qui innocẽtia & vitę integritate veterẽ illã ecclesiæ sanctimoniã in nostrã ætatẽ reuocaturus sis: qui summo studio ac diligẽtia nihil nõ instauratũ relinques: qui sanæ doctrinæ splẽdore illo, qui in tot libris quos edidisti lucet, oẽm ignorãtiæ caliginẽ dissipabis. Qui clarissima tua authoritate, diuino iudicio nũc tantũ ãplificata, & nationẽ germanã, apud quam semp valuisti quãplurimũ, oĩbus hæresũ maculis quę nunc in illa fundũtur expurgabis, & inter christianos principes cõpositis rebus, ferocẽ turcã magnis copiis Italiæ minitãtẽ retardabis, exterminabisq;. Credo æquidẽ (nec vana erit fides) optimũ deũ, qui suis manibus te in hac Petri sede collocauit, istã ẽt tibi aduersus turcas fælicẽ victoriã reseruasse, vt prius reformatis per te christianorũ & sacerdotũ pcipue moribus, barbaræ illæ nationes, tũ demũ credere incipiãt in christi ecclesia verã esse religionẽ & pietatẽ, qd ob multorũ vitę turpitudinẽ hactenus illis incredibile visum est. Quẽadmodũ igitur diuina sapiẽtia in te deligẽdo attigit a fine vsq; ad finẽ fortiter, ac suauiter vniuersa disposuit, ita & tu cũ primis religione tũ illa ẽt quã maxime fulges sapiẽtia & cõsilio, in gubernãda republica christiana, fines totius orbis attinges fortiter, suauiterq; prophana & sacra dispones. Ita. n. christianorũ oĩum vota exposcũt: q propẽ voce vna in te spẽ ilã sese habere clamãt, vt cũcta instaures ac reformes. Ita virtus tua & integritas requirũt, quibus res oẽs quãtæcunq; sint & quãtũuis difficiles, te iãpridẽ gerere & cõficere posse probauisti. Ita demũ mirabilis hæc tui electio, quæ ab illo qui facit mirabilia magna solus profecta est, merito & optimo suo iure postulat, vt iuste iudices in nationibus, ruinas ecclesiæ impleas, auaritiæq; tanquã hydræ capita renascẽtia, ignẽ charitatis extirpes. Mihi vero in hoc cõi christianorũ gaudio, quo maxime itidẽ meæ lętitiæ signũ aliquod & indiciũ exhiberẽ, oblata ẽ occasio ista, disponẽte suauiter spiritusancto, vt hæc nostra in Tertiã partẽ diui Thomæ Cõmentaria. licet superiori anno absoluta fuissent, vsq; in præsens tũ in publicũ nõ exirẽt, quo sic tibi nominatim illa dedicaremus. Cui. n. alii potius? Pulchre siquidẽ congruit, vt has nostras de Christo elucubratiões, tibi Christi Vicario cõsecremus, iudexq; illarũ sis & cẽsor, qui eruditissimus & oĩum Christi pastor existis: vt quũ de tuo nutu christianarũ rerũ summa pẽdeat, nihil eorum quæ ad doctrinam pietatis pertinent, absque tua censura & comprobatione peruulgetur. Illum igitur cui laboraui, quique non in furore, sed in benignitate sua te principem nobis dedit, precor vt sanctitatem tuam quàm maxime lõgæuã esse velit: quo fęlici successu de tot malis subleuata ecclesia, in dignitatẽ pristinã restituat.

Vale pater beatissime Romæ die X. Martij. Anno salutis. M D X X I I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIAE PARTIS SVMMAE DIVI THOMAE AQVINATIS QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM INDEX.

QVAESTIO I.

¶ De conuenientia incarnationis Christi.

1 Vtrum conueniens fuerit deum incarnari.
2 Vtrum fuerit necessarium ad reparationem humani generis.
3 Vtrũ si non fuisset peccatũ deus fuisset incarnatus.
4 Vtrum principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum quàm actuale.
5 Vtrum conueniens fuerit deum incarnari a principio mundi.
6 Vtrum eius incarnatio differri debuerit vsq; ad finem mũdi.

QVAESTIO II.

¶ De modo vnionis verbi incarnati quo ad ipsam vnionem.

1 Vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura.
2 Vtrum sit facta in persona.
3 Vtrum sit facta in supposito vel hypostasi.
4 Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.
5 Vtrum sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo.
6 Vtrum natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.
7 Vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum.
8 Vtrum sit idem quod assumptio.
9 Vtrum sit maxima vnionum quæ creaturis conueniunt.
10 Vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.
11 Vtrum eam aliqua merita præcesserint.
12 Vtrum gratia fuerit homini Christo naturalis.

QVAESTIO III.

¶ De modo vnionis ex parte personæ assumentis.

1 Vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.
2 Vtrum conueniat diuinæ naturæ.
3 Vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.
4 Vtrum vna persona possit assumere sine alia.
5 Vtrum quælibet persona possit assumere.
6 Vtrum plures personæ possint assumere vnã naturã numero.
7 Vtrum vna persona possit assumere duas naturas numero.
8 Vtrum magis fuerit conueniens de persona filii q̃ assumpserit humanam naturam, quàm de alia persona diuina.

QVAESTIO IIII.

¶ De modo vnionis ex parte naturæ humanæ assumptæ.

1 Vtrum humana natura fuerit magis assumptibilis a filio dei q̃ alia natura.
2 Vtrum assumpserit personam.
3 Vtrum assumpserit hominem.
4 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam separatam a singularibus.
5 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus.
6 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

QVAESTIO V.

¶ De modo vnionis ex parte partium humanæ naturę.

1 Vtrum filius debuerit assumere verum corpus.
2 Vtrum debuerit assumere corpus terrenũ. s. carnẽ & sanguinẽ.
3 Vtrum assumpserit animam.
4 Vtrum assumere debuerit intellectum.

QVAESTIO VI.

¶ De modo assumptionis quantum ad ordinem.

1 Vtrum filius dei assumpserit carnem mediante anima.
2 Vtrum assumpserit animam mediante spiritu siue mente.
3 Vtrum anima fuerit prius assumpta quàm caro.
4 Vtrum caro fuerit prius assumpta quàm animæ vnita.
5 Vtrum tota natura humana sit assumpta mediatibus partibus
6 Vtrum filius dei assumpserit humanã naturã mediante gratia.

QVAESTIO VII.

¶ De coassumptis a filio dei in humana natura pertinentibus ad perfectionem. s. de gratia Christi prout est singularis homo.

1 Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.
2 Vtrum in Christo fuerint virtutes.
3 Vtrum in Christo fuerit fides.
4 Vtrum in Christo fuerit spes.
5 Vtrum in Christo fuerint dona.
6 Vtrum in Christo fuerit donum timoris.
7 Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.
8 Vtrum in Chtisto fuerit prophetia.
9 Vtrum in Christo sit plenitudo gratiæ.
10 Vtrum talis plenitudo sit propria Christi.
11 Vtrum gratia Christi sit infinita.
12 Vtrum gratia Christi potuerit augeri.
12 Qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem, an. s. subsequatur vel præcedat.

QVAESTIO VIII.

¶ De gratia Christi secundum q̃ est caput ecclesiæ.

1 Vtrum Christus sit caput ecclesiæ.
2 Vtrum sit caput omnium quantum ad corpus, vel solum quantum ad animas.
3 Vtrum sit caput omnium hominum.
4 Vtrum sit caput angelorum.
5 Vtrum gratia secundum quam est caput ecclesiæ sit eadem cũ gratia habituali secundum q̃ est quidam homo singularis.
6 Vtrum esse caput ecclesię sit proprium Christi.
7 Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.
8 Vtrum antichristus possit etiam dici caput malorum.

QVAESTIO IX.

¶ De coassumptis a filio dei in natura humana pertinentibus ad perfectionem. s. de scientia Christi in communi.

1 Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinã.
2 Vtrũ habuerit scientiã quã habent beati vel comprehẽsores.
3 Vtrum habuerit scientiam inditam vel infusam.
4 Vtrum habuerit aliquam scientiam acquisitam.

QVAESTIO X.

¶ De scientia beata quæ pertinet ad animam Christi.

1 Vtrũ aĩa Christi cõprehenderit verbum, siue diuinã essentiã.
2 Vtrum cognouerit omnia in verbo.
3 Vtrum anima in verbo cognouerit infinita.
4 Vtrum videat verbum siue diuinam essentiã clarius qualibet alia creatura.

QVAESTIO XI.

¶ De scientia indita vel infusa animæ Christi.

1 Vtrum ẽm hanc scientiam Christus sciat omnia.
2 Vtrũ hac sciẽtia vti potuerit nõ cõuertendo se ad phãtasmata.
3 Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.
4 Vtrum hęc scientia in Christo fuerit minor sciẽtia angelorũ.
5 Vtrum fuerit scientia habitualis.
6 Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus.

QVAESTIO XII.

¶ De scientia animæ Christi acquisita vel experimentali.

1 Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia.
2 Vtrum in hac scientia profecerit.
3 Vtrum aliquid ab homine didicerit.
4 Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis.

QVAESTIO XIII.

¶ De potentia animæ Christi.

1 Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter.
2 Vtrũ habuerit omnipotentiã respectu corporaliũ creaturarũ.
3 Vtrum habuerit omnipotentiam respectu proprii corporis.
4 Vtrum habuerit omnipotentiam respectu propriæ suæ voluntatis.

QVAESTIO XIIII.

¶ De defectibu. quos Christus in humana natura assumpsit quantum ad corpus.

1 Vtrum filius dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.
2 Vtrũ assumpserit necessitatẽ his defectibus subiacendi.
3 Vtrum contraxerit hos defectus.
4 Vtrum assumpserit omnes huiusmodi defectus.

QVAESTIO

QVAESTIO XV.

¶ De defectibus quos Christus assumpsit in humana natura quantum ad animam.

1 Vtrum in Christo fuerit peccatum.
2 Vtrum in eo fuerit fomes peccati.
3 Vtrum in eo fuerit ignorantia.
4 Vtrum anima Christi fuerit passibilis.
5 Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.
6 Vtrum in Christo fuerit tristitia.
7 Vtrum in Christo fuerit timor.
8 Vtrum in Christo fuerit admiratio.
9 Vtrum in Christo fuerit ira.
10 Vtrum simul fuerit viator & comprehensor.

QVAESTIO XVI.

¶ De his quæ consequuntur vnionem quantum ad ea quæ conueniunt Christo secundum se.

1 Vtrum hæc sit vera, Deus est homo.
2 Vtrum hæc sit vera, homo est Deus.
3 Vtrum Christus possit dici homo dominicus.
4 Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & econuerso.
5 Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de diuina natura, & de humana ea quæ conueniunt filio Dei.
6 Vtrum hæc sit vera, filius Dei factus est homo.
7 Vtrum hæc sit vera, homo factus est Deus.
8 Vtrum hæc sit vera, Christus factus est creatura.
9 Vtrum hæc sit vera, iste homo (demonstrato Christo) incepit esse vel fuerit semper.
10 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est creatura.
11 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est Deus.
12 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est hypostasis vel persona.

QVAESTIO XVII.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad esse.

1 Vtrum Christus sit vnum vel duo.
2 Vtrum in Christo sit tantum vnum esse.

QVAESTIO XVIII.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad voluntatem.

1 Vtrum in Christo sit alia voluntas diuina & alia humana.
2 Vtrum in humana natura Christi sit alia voluntas respectu sensualitatis, & alia respectu rationis.
3 Vtrum ex parte rationis fuerint in Christo plures volũtates.
4 Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.
5 Vtrum voluntas humana Christi fuerit omnino conformis voluntati diuinæ in volito.
6 Vtrum in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum.

QVAESTIO XIX.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem quantum ad operationem Christi.

1 Vtrum in Christo fuerit vna operatio diuinitatis & humanitatis vel plures.
2 Vtrum in Christo fuerint plures operationes secundum humanam naturam.
3 Vtrum secundum operationẽ humanã aliquid sibi meruerit.
4 Vtrum per eam aliquid nobis meruerit.

QVAESTIO XX.

¶ De his quæ conueniunt Christo secundum subiectionem eius ad patrem.

1 Vtrum Christus sit subiectus patri.
2 Vtrum sit subiectus sibiipsi.

QVAESTIO XXI.

¶ De oratione Christi.

1 Vtrum Christo conueniat orare.
2 Vtrum conueniat sibi secundum sensualitatem.
3 Vtrum conueniat sibi orare pro seipso an pro alijs tantum.
4 Vtrum oratio eius sit exaudita.

QVAESTIO XXII.

¶ De sacerdotio Christi.

1 Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem.
2 De hostia huius sacerdotis.
3 De effectu huius sacerdotij.
4 Vtrum effectus sacerdotij huius pertineat ad ipsum solum, an ad alios.
5 De æternitate sacerdotij eius.
6 Vtrum debeat dici sacerdos secundum ordinẽ Melchisedech

QVAESTIO XXIII.

¶ De adoptione Christi.

1 Vtrum conueniat Deo filios adoptare.
2 Vtrum hoc conueniat soli Deo patri.
3 Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios.
4 Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus.

QVAESTIO XXIIII.

¶ De prædestinatione Christi.

1 Vtrum Christus sit prędestinatus.
2 Vtrum sit prædestinatus secundum quòd homo.
3 Vtrum eius prædestinatio sit exẽplar nostræ prędestinationis.
4 Vtrum sit causa nostræ prædestinationis.

QVAESTIO XXV.

¶ De adoratione Christi.

1 Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.
2 Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.
3 Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.
4 Vtrum sit exhibenda cruci Christi.
5 Vtrum sit exhibenda matri eius.
6 Vtrum reliquiæ sanctorum sint adorandæ.

QVAESTIO XXVI.

¶ De hoc q̃ Christus dicitur Dei & hominum mediator.

1 Vtrum esse mediatorem Dei & hominum sit proprium Chro.
2 Vtrum hoc ei conueniat secundum humanam naturam.

QVAESTIO XXVII.

¶ De sanctificatione beatæ Virginis.

1 Vtrum beata Virgo fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.
2 Vtrum fuerit sanctificata ante animationem.
3 Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit sibi sublatus totaliter fomes peccati.
4 Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, vt numquàm peccaret.
5 Vtrum per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum.
6 Vtrum sic sanctificari, fuerit sibi proprium post Christum.

QVAESTIO XXVIII.

¶ De virginitate beatæ Mariæ.

1 Vtrum fuerit Virgo in concipiendo.
2 Vtrum fuerit Virgo in partu.
3 Vtrum permanserit Virgo post partum.
4 Vtrum votum virginitatis emiserit.

QVAESTIO XXIX.

¶ De desponsatione matris Dei.

1 Vtrum Christus debuerit de desponsata nasci.
2 Vtrum fuerit verum matrimonium inter matrem domini & Ioseph.

QVAESTIO XXX.

¶ De annuntiatione beatæ Virginis.

1 Vtrum conueniens fuerit annuntiari ei quod in ea generandum erat.
2 Vtrum conueniens fuerit hæc annuntiari per angelum.
3 De modo per quem ei annuntiari debebat.
4 De ordine annuntiationis.

QVAESTIO XXXI.

¶ De conceptione Saluatoris, quantum ad materiam de qua corpus eius est conceptum.

1 Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.
2 Vtrum fuerit sumpta de Dauid.
3 Vtrum genealogia Christi cõuenięter texatur ab Euãgelista.
4 Vtrum decuerit Christum nasci de fœmina.
5 Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus Virginis eius corpus formatum.
6 Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus secundum aliquid signatum.
7 Vtrum caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia.
8 Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

QVAESTIO XXXII.

¶ De conceptione Christi quantum ad principium actiuum.

1 Vtrum Spiritussanctus fuerit principium actiuum in conceptione Christi.
2 Vtrum possit dici, quòd Christus sit conceptus de Spiritusancto.
3 Vtrum possit dici, quòd Spiritussanctus sit pater Christi secundum carnem.
4 Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione Christi.

QVAESTIO XXXIII.

¶ De modo & ordine conceptionis Christi.

1 Vtrum corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum.
2 Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a verbo aĩatum.
3 Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a verbo assumptum.
4 Vtrum conceptio illa fuerit naturalis vel miraculosa.

QVAESTIO XXXIIII.

¶ De perfectione prolis conceptæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA

Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sancti
ficatus per gratiam.
2 Vtrum in eodem instanti habuerit vsum liberi arbitrij.
3 Vtrum in eodem instanti potuerit mereri.
4 Vtrum in eodem instanti fuerit plene compræhensor.

QVAESTIO XXXV.

¶ De natiuitate Saluatoris.
1 Vtrum natiuitas sit naturę vel personæ.
2 Vtrum Christo sit attribuenda alia natiuitas præter ęternam.
3 Vtrum secundum natiuitatem temporalem beata Virgo sit
mater Christi.
4 Vtrum debeat dici mater Dei.
5 Vtrum Christus secundum duas filiationes sit filius Dei pa-
tris, & Virginis matris.
6 De modo natiuitatis, vtrum scilicet fuerit natus sine dolore
matris.
7 Vtrum conueniens fuerit eum nasci in Bethleem.
8 Vtrum fuerit congruo tempore natus.

QVAESTIO XXXVI.

¶ De manifestatione Christi nati.
1 Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.
2 Vtrum debuerit aliquibus manifestari.
3 Quibus manifestari debuerit.
4 Vtrum debuerit ipse se manifestare vel potius manifestari
per alios.
5 Per quæ alia manifestari debuerit.
6 De ordine manifestationis.
7 De stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.
8 De veneratione Magorum, qui per stellam Christi natiuita-
tem cognouerunt.

QVAESTIO XXXVII.

¶ De legalibus circa puerum Iesum obseruatis.
1 Vtrum debuerit circumcidi.
2 Vtrum fuerit conuenienter ei nomen impositum.
3 Vtrum debuerit offerri in templo.
4 Vtrum mater Dei debuerit purganda ad templum accedere.

QVAESTIO XXXVIII.

¶ De baptismo Ioannis.
1 Vtrum conueniens fuerit, ꝙ Ioannes baptizaret.
2 Vtrum ille baptismus fuerit a Deo.
3 Vtrum contulerit gratiam.
4 Vtrum alij præter Christū illo baptismo debuerint baptizari.
5 Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.
6 Vtrum baptizati baptismo Ioannis, essent postea baptizandi
baptismo Christi.

QVAESTIO XXXIX.

¶ De baptizatione Christi.
1 Vtrum Christus debuerit baptizari.
2 Vtrum debuerit baptizari baptismo Ioannis.
3 De tempore baptismi.
4 De loco baptismi.
5 De eo, quòd sunt ei cæli aperti.
6 De Spiritussancti apparitione in specie columbæ.
7 Vtrum illa columba fuerit verum animal.
8 De voce paterni testimonij.

QVAESTIO XL.

¶ De modo conuersationis Christi.
1 Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter
homines conuersari.
2 Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo, & potu, & ve
stitu, an alijs communem.
3 Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitijs
& honore.
4 Vtrum debuerit viuere secundum legem.

QVAESTIO XLI.

¶ De tentatione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum tentari.
2 De loco tentationis.
3 De tempore tentationis.
4 De modo & ordine tentationis.

QVAESTIO XLII.

¶ De doctrina Christi.
1 Vtrum Christus debuerit prædicare solum Iudæis vel etiam
gentilibus.
2 Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem Iudæo-
rum vitare.
3 Vtrum debuerit prædicare publice vel occulte.
4 Vtrum debuerit docere solo verbo vel scripto.

QVAESTIO XLIII.

¶ De miraculis a Christo factis in generali.
1 Vtrum Christus debuerit miracula facere.
2 Vtrum fecerit ea virtute diuina.
3 Quo tempore inceperit miracula facere.
4 Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

QVAESTIO XLIIII.

¶ De miraculis Christi in speciali.
1 De miraculis quæ Christus fecit circa spirituales substantias,
vtrum fuerint conuenientia.
2 De miraculis quæ Christus fecit circa cælestia corpora.
3 De miraculis quę Christus fecit circa homines.
4 De miraculis quæ Christus fecit circa irrationales creaturas.

QVAESTIO XLV.

¶ De transfiguratione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum transfigurari.
2 Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa.
3 Vtrum conuenienter adducti fuerint testes huiusmodi trans-
figurationis.
4 De testimonio paternæ vocis.

QVAESTIO XLVI.

¶ De passione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum pati pro liberatione ho-
minum.
2 Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanę.
3 Vtrum iste modus fuerit conuenientior.
4 Vtrum fuerit conueniens, ꝙ in cruce pateretur.
5 Vtrum sustinuerit omnes passiones.
6 Vtrum dolor quem in passione sustinuit fuerit maximus.
7 Vtrum tota anima eius pateretur.
8 Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis.
9 De tempore passionis.
10 De loco passionis.
11 Vtrum fuerit conueniens Christum simul cum latronibus
crucifigi.
12 Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

QVAESTIO XLVII.

¶ De causa efficiente passionis Christi.
1 Vtrum Christus fuerit ab alio occisus vel a seipso.
2 Ex quo motiuo seipsum tradiderit ad patiendum.
3 Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum.
4 Vtrum fuerit conueniens, ꝙ per manus gentium pateretur
vel potius a Iudæis.
5 Vtrum occisores eius eum cognouerint.
6 De peccato eorum, qui Christum occiderunt.

QVAESTIO XLVIII.

¶ De modo efficiendi passionem Christi.
1 Vtrum passio Christi causauerit nostrā salutem per modum
meriti.
2 Vtrum per modum satisfactionis.
3 Vtrum per modum sacrificij.
4 Vtrum per modum redemptionis.
5 Vtrum esse redemptorem sit proprium Christi.
6 Vtrum causauerit effectum nostrę salutis ꝑ modum efficiētiæ.

QVAESTIO XLIX.

¶ De effectibus passionis Christi.
1 Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato.
2 Vtrum per eam simus liberati a potestate diaboli.
3 Vtrum per eam simus liberati a reatu pœnæ.
4 Vtrum per eam simus Deo reconciliati.
5 Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cæli.
6 Vtrum per eam fuerit Christus adeptus exaltationem.

QVAESTIO L.

¶ De morte Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum mori.
2 Vtrum per mortem fuerit separata vnio diuinitatis & carnis.
3 Vtrum fuerit separata vnio diuinitatis & animæ.
4 Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.
5 Vtrum corpus eius fuerit idem numero mortuum & viuum.
6 Vtrum mors eius fuerit aliquid operata ad nostram salutem.

QVAESTIO LI.

¶ De sepultura Christi.
1 Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri.
2 De modo sepulturæ eius.
3 Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.
4 De tempore quo iacuit in sepulchro.

QVAESTIO LII.

¶ De descensu Christi ad inferos.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum ad inferos descendere.
2 In quem infernum descenderit.
3 Vtrum totus fuerit in inferno.
4 Vtrum aliquam moram ibi traxerit.
5 Vtrum sanctos patres ab inferno liberauerit.
6 Vtrum de inferno liberauerit damnatos.
7 Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.
8 Vtrum liberauerit homines de purgatorio.

QVAE-

TABVLA QVAESTIONVM ET ARTIC.

QVAESTIO LIII.

¶ De resurrectione Christi.
1 Vtrum necesse fuerit Christum resurgere.
2 Vtrum necesse fuerit ipsum tertia die resurgere.
3 Vtrum ipse primus resurrexit.
4 Vtrum ipse fuerit causa nostræ resurrectionis.

QVAESTIO LIIII.

¶ De qualitate Christi resurgentis.
1 Vtrū post resurrectionē Christus habuerit uerū corpus.
2 Vtrum corpus eius fuerit gloriosum.
3 Vtrum resurrexit cum corporis integritate.
4 Vtrum corpus eius resurrexerit cum cicatricibus.

QVAESTIO LV.

¶ De manifestatione resurrectionis.
1 Vtrum resurrectio Christi omnibus hoībus manifestari de
buerit, an solum quibusdam specialibus personis.
2 Vtrum fuerit conueniens ꝙ eis uidentibus resurgeret.
3 Vtrū post resurrectionē debuerit cū suis discipulis cōuersari
4 Vtrū fuerit cōueniēs ꝙ discipulis suis ī aliena effigie appa
5 Vtrū resurrectionē sūā argumētis ꝓbare debuerit. (reret.
6 De sufficientia illorum argumentorum.

QVAESTIO LVI.

¶ De causalitate resurrectionis Christi.
1 Vtrū resurrectio Christi sit cā nr̄æ resurrectionis corporū.
2 Vtrum sit causa nostræ iustificationis animarum.

QVAESTIO LVII.

¶ De ascensione Christi.
1 Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.
2 Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.
3 Vtrum propria uirtute ascenderit.
4 Vtrum ascenderit super oēs cęlos corporeos.
5 Vtrum ascenderit super oēs spirituales creaturas.
6 De effectu ascensionis Christi, utrū sit cā nostrę salutis.

QVAESTIO LVIII.

¶ De sessione Christi ad dexteram patris.
1 Vtrum sedeat ad dexteram patris.
2 Vtrum conueniat ei secundum diuinam naturam.
3 Vtrum conueniat sibi ſm humanam.
4 Vtrum hoc sit proprium Christi.

QVAESTIO LIX.

¶ De iudiciaria potestate Christi.
1 Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.
2 Vtrum conueniat sibi ſm ꝙ homo.
3 Vtrum eam ex meritis sit adeptus.
4 Vtrū eius ptās iudiciaria sit uīs respectu oīum hoīum.
5 Vtrū præter iudiciū, quod agit ēt hoc tpe sit expectādum
aliud iudicium uniuersale per ipsum futurum.
6 Vtrū eius iudiciaria ptās ēt ad angelos se extendat.

QVAESTIO LX.

¶ De sacramentis, quid sit sacramentum.
1 Vtrum sacrm sit in genere signi.
2 Vtrum omne signum rei sacræ sit sacrm.
3 Vtrum sacrm sit signum unius rei tm̄ uel plurium.
4 Vtrum sit signum, quod est res sensibilis.
5 Vtrum ad sacrm requiratur determinata res sensibilis.
6 Vtrum ad sacrm requiratur significatio, quæ est per uerba.
7 Vtrum requirantur determinata uerba.
8 Vtrum illis uerbis possit aliquid addi uel subtrahi.

QVAESTIO LXI.

¶ De necessitate sacramentorum.
1 Vtrum sacra fuerint necessaria ad salutem humanam.
2 Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.
3 Vtrū fuerint necessaria in statu post pctm̄ ante Christum.
4 Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum.

QVAESTIO LXII.

¶ De effectu principali sacrorum qui est gratia.
1 Vtrum sacra nouæ legis sint causa gratiæ.
2 Vtrū gra sacralis aliqd addat sup gram uirtutū & donorū
3 Vtrum sacramenta contineant gratiam.
4 Vtrum sit in eis aliqua uirtus ad causandum gratiam.
5 Vtrum talis uirtus in sacris deriuetur a passione Christi.
6 Vtrum sacra ueteris legis gratiam causarent.

QVAESTIO LXIII.

¶ De effectu sacramentorum qui est character.
1 Vtrum ex sacris causetur character aliquis in anima.
2 Quid sit ille character.
3 Cuius sit character.
4 In quo sit sicut in subiecto.
5 Vtrum sit indelebilis.
6 Vtrum omnia sacra imprimant characterem.

QVAESTIO LXIIII.

¶ De causa sacramentorum.
1 Vtrum solus deus interius operetur in sacramentis.
2 Vtrum institutio sacrorum sit solum a deo.
3 De ptāte quam Christus habuit in sacramentis.
4 Vtrum illam ptātem potuerit aliis communicare.
5 Vtrum ptās ministerii in sacris conueniat malis.
6 Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.
7 Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.
8 Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.
9 Vtrū requiratur ibi recta fides, ita ꝙ infidelis nō possit trade
10 Vtrum requiratur ibi recta intentio. (re sacrm.

QVAESTIO LXV.

¶ De numero & modo sacramentorum.
1 Vtrum sint septem sacramenta.
2 De ordine eorum ad inuicem.
3 De comparatione eorum.
4 Vtrūm omnia sacra sint de necessitate salutis.

QVAESTIO LXVI.

¶ De sacro baptismi quantū ad ea quæ ad ipsum pertinēt.
1 Quid sit baptismus, utrum. s. sit ablutio.
2 De institutione huius sacramenti.
3 Vtrum aqua sit propria materia huius sacri.
4 Vtrum requiratur aqua simplex.
5 Vtrum hęc sit cōueniens forma huius sacri. Ego te bapti-
zo in nomine patris & filii & spiritussancti.
6 Vtrū aliquis possit baptizari sub hac forma, ego te baptizo
7 Vtrū immersio sit de necessitate baptismi. (in noīe Chri.
8 Vtrum requiratur trina immersio.
9 Vtrum baptismus possit reiterari.
10 De ritu baptismi.
11 De distinctione baptismatum.
12 De comparatione baptismatum.

QVAESTIO LXVII.

¶ De ministris baptismatis.
1 Vtrum ad diaconum pertineat baptizare.
2 Vtrum hoc pertineat ad presbyterū, uel solū ad epm.
3 Vtrum laicus possit sacrm baptismi conferre.
4 Vtrum hoc possit facere mulier.
5 Vtrum non baptizatus possit baptizare.
6 Vtrū plures possint simul baptizare unū & eūdē. (cipiat
7 Vtrū necesse sit eē aliquē qui baptizatū de sacro fonte re-
8 Vtrū suscipiens aliquem de sacro fonte obligetur ad eius
instructionem.

QVAESTIO LXVIII.

¶ De susceptione baptismum.
1 Vtrum oēs teneantur ad susceptionem baptismatis.
2 Vtrum aliquis possit saluari sine baptismo.
3 Vtrum baptismus sit differendus.
4 Vtrum peccatores sint baptizandi.
5 Vtrū pctōrib⁹ baptizatis sint imponēda opera satisfacto-
6 Vtrum requiratur confessio pctorum. (tia.
7 Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati.
8 Vtrum requiratur fides.
9 Vtrum sint pueri baptizandi.
10 Vtrū pueri iudæorū sint baptizandi inuitis parentibus.
11 Vtrū aliqui sint bapizādi itn maternis uteris existentes.
12 Vtrum furiosi & amentes sint baptizandi.

QVAESTIO LXIX.

¶ De effectibus baptismi.
1 Vtrū per baptismum auferantur oīa peccata.
2 Vtrum per baptismum liberetur hō ab oi pœna.
3 Vtrum baptismus auferat oēs penalitates huius uitæ.
4 Vtrum per baptismū conferant hoī grāe & uirtutes.
5 De effectibus uirtutū qui per baptismum conferuntur.
6 Vtrū ēt paruuli per baptisma grās & uirtutes accipiant.
7 Vtrū per baptismū aperiat baptizatis ianua regni cælestis.
8 Vtrū baptism⁹ æqualē effectum habeat in hoībus baptiza
9 Vtrū fictio impediat effectum baptismi. (tis.
10 Vtrū recedente fictione baptismus obtineat effectū suum.

QVAESTIO LXX.

¶ De circuncisione quæ præcessit baptismum.
1 Vtrū circuncisio fuerit præparatoria & figura baptismi.
2 Vtrum fuerit conuenienter instituta.
3 Vtrum ritus circuncisionis fuerit conueniens.
4 Vtrum circuncisio conferret gratiam.

QVAESTIO LXXI.

¶ De præparatoriis quæ cōcurrunt simul cum baptismo.
1 Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.
2 Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.
3 Vtrum ea quæ agūtur in catechismo & exorcismo aliquid
efficiant uel solum significent. (sacerdotes
4 Vtrum baptizandi debeant catechizari, uel exorcizari per

QVAESTIO LXXII.

¶ De sacramento confirmationis.
1 Vtrum confirmatio sit sacramentum.
2 De materia huius sacramenti. (secratum.
3 Vtrū sit dę necessitate sacri, ꝙ chrisma fuerit per epm con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA QVAESTIONVM ET ARTIC

4 De forma ipsius.
5 Vtrum imprimat characterem.
6 Vtrum character confirmationis characterem baptismalem
7 Vtrum conferat gratiam. (præsupponat.
8 Cui competat recipere hoc sacramentum.
9 In qua parte recipiatur.
10 Vtrum requiratur aliquis qui teneat confirmandum.
11 Vtrum hoc sacrm per solos episcopos detur.
12 De ritu eius. QVÆSTIO LXXIII.
1 Vtrum eucharistia sit sacramentum.
2 Vtrum sit unum uel plura.
3 Vtrum sit de necessitate salutis.
4 De nominibus eius.
5 De institutione ipsius.
6 De figuris eius. QVÆSTIO LXXIIII.
¶ De materia eucharistię ꝙm speciem.
1 Vtrum panis & uinum sint materia huius sacri.
2 Vtrũ materiã huius sacri requiratur determinata quãtitas.
3 Vtrum materia huius sacri sit panis triticeus.
4 Vtrum sit panis azimus, vel fermentatus.
5 Vtrum materia huius sacri sit vinum de vitę.
6 Vtrum sit admiscenda aqua.
7 Vtrum aqua sit de necessitate huius sacri.
8 De quantitate aquę quæ apponitur.
QVÆSTIO LXXV.
¶ De conuersione panis & vini in corpus & sanguinẽ Chri.
1 Vtrum in hoc sacro sit corpus Christi ꝙm veritatem. (nẽ
2 Vtrũ ī hoc sacro remaneat substãa panis & vini post cõsecratio
3 Vtrum substantia panis post cõsecrationẽ huius sacri annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.
4 Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.
5 Vtrum in hoc sacro remaneant accidentia panis & vini.
6 Vtrum remaneat forma substantialis panis.
7 Vtrum ista conuersio fiat in instanti.
8 Vtrum hæc sit vera, ex pane hic est corpus Christi.
QVÆSTIO LXXVI.
¶ De modo quo corpus Christi existit in hoc sacro.
1 Vtrum totus Christus sit sub hoc sacro.
2 Vtrum totus Christus sit sub vtraque specie sacri.
3 Vtrum totus Christus sub vtraque parte specierum.
4 Vtrũ dimensiones corporis Christi totæ sint sub hoc sacro.
5 Vtrũ corpus Christi sit sub hoc sacro localiter. (secratiõẽ.
6 Vtrũ corpꝰ Chri moueat ad motũ hostiæ, vel calicis post cõ
7 Vtrũ corpꝰ Chri sub hoc sacro possit ab oculo aliquo videri.
8 Vtrum verũ corpus Christi remaneat in hoc sacro cũ miraculose apparet sub specie pueri vel carnis.
QVÆSTIO LXXVII.
¶ De accidentibus remanentibus in hoc sacro.
1 Vtrum accidentia sint sine subiecto.
2 Vtrũ quãtitas dimensiua sit subiectũ accidentiũ aliorum.
3 Vtrũ hmõi accidẽtia possint imutare aliqd corpꝰ extrinsecũ
4 Vtrum possint corrumpi.
5 Vtrum possit ex eis aliquid generari.
6 Vtrum possint nutrire.
7 Vtrũ in fractione panis spẽs sacralis frangatur.
8 Vtrum vino consecrato possit liquidum admisceri.
QVÆSTIO LXXVIII.
¶ De forma huius sacramenti.
1 Vtrũ hęc sit cõueniẽs forma huius sacri, hoc est corpus, &c.
2 Vtrũ forma cõsecratiõis panis sit cõueniẽs, hoc est corpꝰ &c.
3 Vtrũ sit cõueniẽs forma cõsecratiõis sãguinis, hic ẽ calix &c.
4 Vtrum in verbis dictarum formarũ sit aliqua vis efficiua consecrationis.
5 Vtrum locutionis in prædictis formis sint verę.
6 De comparatione vnius formę ad aliam.
QVÆSTIO LXXIX.
¶ De effectibus huius sacramenti.
1 Vtrum hoc sacrm conferat gratiam.
2 Vtrum effectus huius sacri sit adeptio gloriæ.
3 Vtrum effectus huius sacri sit remissio peccati mortalis.
4 Vtrum per hoc sacrm remittatur peccatum veniale.
5 Vtrum per hoc sacrm remittatur tota pœna peccati.
6 Vtrum hoc sacrm perficiat hominem a peccatis futuris.
7 Vtrum hoc sacrm prosit aliis quam sumentibus.
8 Vtrũ per pctm veniale impediatur effectus huius sacri.
QVÆSTIO LXXX.
¶ De usu siue sumptione huius sacri in cõi. (& spũaliter.
1 Vtrũ sint duo modi mãducãdi hoc sacrm. s. sacramentaliter,
2 Vtrũ soli hois conueniat manducare spũaliter hoc sacrm.
3 Vtrũ solius hois iusti sit mãducare sacraliter.
4 Vtrum peccator mandncans sacraliter peccet.
5 Vtrum hoc sit grauissimum omnium peccatorum.
6 Vtrũ pctor accedens ad hoc sacrm sit repellendus. (sacri.
7 Vtrũ nocturna pollutio impediat hoiem a sumptione huius
8 Vtrum sit solum a ieiunis sumendum.
9 Vtrum sit recipiendum a non habentibus vsum rationis.
10 Vtrum sit quotidie sumendum.
11 Vtrum liceat omnino abstinere.
12 Vtrum liceat conficere corpus sine sanguine.
QVÆSTIO LXXI.
¶ De vsu quo Christus vsus est isto sacro.
1 Vtrum ipse Christus sumpserit corpus suum & sanguinem.
2 Vtrum dederit ea iudæ.
3 Vtrũ dederit & assumpserit corpus passibile & impassibile.
4 Qũo se habuisset Chrs sub hoc sacro, si fuisset i triduo mortis reseruatũ aut cõsecratũ. QVÆSTIO LXXXII.
¶ De ministris huius sacramenti.
1 Vtrum consecrare hoc sacrm sit proprium sacerdotis.
2 Vtrũ plures sacerdotes simul possint eãdẽ hostiã cõsecrare.
3 Vtrũ dispensatio huius sacri pertineat ad solũ sacerdotem.
4 Vtrum liceat sacerdoti consecranti a cõione abstinere.
5 Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacrm.
6 Vtrũ malus sacerdotis minus ualeat quam bonus.
7 Vtrũ hæretici & schismatici, vel excõicati possint conficere
8 Vtrum degradati. (hoc sacrm.
9 Vtrum peccent a talibus cõionem recipientes.
10 Vtrũ liceat sacerdoti omnino a celebratione cessare.
QVÆSTIO LXXXIII.
¶ De ritu huius sacramenti.
1 Vtrũ in celebratione huius mysterii Christus immoletur.
2 De tempore celebrationis.
3 De loco & aliis q̃ pertinent ad apparatũ huius celebratiõis.
4 De his quę in celebratione huius mysterii dicuntur.
5 De his quæ circa celebrationem huius mysterii fiunt.
6 De defectib⁹ q̃ circa celebrationẽ hui⁹ mysterii cõmittunt
¶ De sacro pnĩæ. QVÆSTIO LXXXIIII.
1 Vtrum pœnitentia sit sacramentum.
2 De materia huius sacramenti.
3 De forma ipsius.
4 Vtrum impositio manus requiratur ad hoc sacrm.
5 Vtrum hoc sacrm sit de necessitate salutis.
6 De ordine eius ad alia sacramenta.
7 De institutione eius.
8 De duratione ipsius.
9 De continuitate eius.
10 Vtrũ possit iterari. QVÆSTIO LXXXV.
¶ De pœnitentia ꝙm q̃ est virtus.
1 Vtrum pœnitentia sit virtus.
2 Vtrum sit virtus specialis.
3 Sub qua specie virtutis contineatur.
4 De subiecto eius.
5 De causa eius.
6 De ordine eius ad alias virtutes.
¶ De defectu pniæ. QVÆSTIO LXXXVI.
1 Vtrũ omnia peccata mortalia per pniam auferantur.
2 Vtrum possint sine pnia tolli.
3 Vtrũ possit vnum remitti sine alio.
4 Vtrum pnia auferat culpam remanente reatu.
5 Vtrũ remaneãt reliquiæ pctorum. (tũ est sacrm.
6 Vtrũ auferre pctm sit effectus pniæ iquãtũ est virtꝰ vel iquã
QVÆSTIO LXXXVII.
¶ De remissione venialium peccatorum.
1 Vtrũ sine pnia pctm veniale possit remitti.
2 Vtrum possit dimitti sine gratię infusione.
3 Vtrũ pcta venialia remittantur p aspersionẽ aquæ benedictæ, & tunsionem pectoris, & oronem dnicam, & alia hmõi.
4 Vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali.
QVÆSTIO LXXXVIII.
¶ De reditu pctorum per pniam dimissorum.
1 Vtrũ pcta p pniam dimissa redeãt simpliciter p sequęs peccatũ.
2 Vtrũ aliquo mõ p ingratitudinẽ redeãt spãlius ꝙm quędam
3 Vtrũ redeant in æquali reatu. (pcta.
4 Vtrũ illa ingratitudo p quã redeunt sit spãle peccatum.
QVÆSTIO LXXXIX.
¶ De recuperatione virtutum per pniam.
1 Vtrum per pniam restituantur virtutes.
2 Vtrum restituantur in æquali quantitate.
3 Vtrum restituatur pœnitenti æquales dignitas.
4 Vtrum opera virtutũ p pctm sequens mortificentur.
5 Vtrũ opera mortificata p pctm per pniam reuiuiscant.
6 Vtrũ opera mortua, i. sine caritate facta p pniam viuificentur.
QVÆSTIO XC.
¶ De partibus pniæ in generali.
1 Vtrum pnia habeat partes.
2 De numero partium eius.
3 Quales partes sint.
4 De diuisione eius in partes subiectiuas.
¶ Quæstionum & articulorum tabulæ finis.

TERTIAE PARTIS SVMMAE
D. THOMAE AQVINATIS
INDEX COPIOSISSIMVS.

A

Abbas baculo, Canonicus libro, Episcopus annulo inuestitur. q.62.1.c.
Abel, Abrahæ, & Melchisadech sacrificio, comparatur Eucharistia in Missa. q.83.4.8m.
Ablutio manuum in Missa fit ad decentiam, & ad significandam emundationem etiam a minimis peccatis. q.83.5.1m.
Ablutio pedum veteris testamenti, in nouo testamento prætermittitur, & retinetur lotio manuum. q.83.5.1m.
Abrahaam primus inter antiquos promissionẽ accepit de Christo nascituro, & primus se a societate infidelium segregauit. q.70.2.c.
Abrahæ & Dauid, Christus specialiter dicitur filius. q.31.2.o.
Abrahę descendentes decimati sunt in eo, præter Christum. q.31.o.
Abrahæ. vide Abel Dauid.
Absolutio vniuersalis a culpa & a pœna fit in perceptione baptismi, & in martyrio. q.68.2.2m.
Absolutio in publico facta, vt in Missa prima & complettorio, non est sacramentalis. q.84.3.1m.
Absolutio sacerdotis, instrumentaliter remittit culpam. q.84.3.3m.
Absolutionis sacramentalis forma, debet fieri per verbum indicatiuum. q.84.3.o.
Absolutionis sacramentalis forma, differt a forma baptismi & confirmationis, & est ista, ego te absoluo. q.84.3.o.
Abstractio circumscriptiua per intentionem a Deo viso sicut est, est impossibilis. q.3.3.c.
Abstractio scientię ex corporalibus, in statu innocentiæ nõ fuisset. q.61.2.c.
Abstractio quantitatis mathematicę non fit a materia intelligibili, sed a materia sensibili. q.77.2.4m.
Abstractum & concretum in diuinis sunt idem realiter, & differunt secundum rationem. q.17.1.c.
Accessus est prior recessu in ordine causæ agentis & finalis, sed est posterior tempore & ex parte subiecti. q.85,6.2m.
Accidens non est ens sed entis, & est nobilius suo subiecto secundum quid, simpliciter autem est conuerso. q.11,5.3m.
Accidens potest esse sine subiecto virtute Dei. q.75.5.o. & q.77.1.o.
Accidens non potest transire de subiecto in subiectum. q.62.3, 2.& q.77.1.c.
Accidens potest esse subiectum accidentis, sed per substantiam. q.77.2.1m.
Accidentia panis & vini sunt in sacramẽto altaris virtute Dei, & ibi manent. q.75.5.o. & q.76.1.3m.
Accidentia ista habent quantitatem pro subiecto. q.77.2.o.
Accidentia ista non sunt subiectiue in aere. q.77.1.c.
Accidentia ista habent modum essendi, agendi, & patiendi substantię, ideo sine forma substantiali virtute diuina possunt agere & pati quicquid poterat subiecta præexistens. q.77.4.5.6.7.8.o.
Accidentia ista immutant corpora exteriora, & possunt agere ad formam substantialem. q.77.3.o.
Accidentia ista nutriunt. q.77.6.o.
Accidentia panis consecrari possunt frangi, nec tamen Christus frangitur. q.77.o.
Accidentia vini consecrari possunt misceri cum alijs liquoribus. q.77.8.o.
Accidentia ista corrumpi possunt sicut & ante consecrationem dupliciter, scilicet per se, & per accidens. q.77.4.o.
Accidentia ista sunt composita ex esse, & quod est. q.77.1.4m.
Accidentis propria diffinitio non est ens in subiecto, sed est res cuius essentiæ competit habere esse in subiecto. q.77.1.2m.
Accidentium sacramenti altaris operationes, quædam sunt naturales, & quædam miraculosæ. q.75.6.3m.
Accidentium istorum quomodo ex eis possit aliquid generari, & quòd necesse est ex eis generari aliquid cum corrumpuntur. q.77.5.o.
Accidentium istorum fractio tria significat. q.85.5.7m. 8m.
Accidentium istorum corruptio non est miraculosa, sed miraculum præsupponit. q.77.4.3m.
Accidentium istorum immutatio non facit ibi desinere corpus Christi, nisi qua corrumperetur substantia panis & vini si adesset. q.76.6.o. & q.77.4.o.
Accidentaliter conuenit alicui quicquid aduenit ei post eius esse completum, nisi trahatur in communionem illius esse completi. q.2.6.2m.
Acetum & vinum differunt specie. q.74.5.2m.
Acetum non potest naturaliter mutari in vinum. q.74.5.2m.
Actio Dei est sua essentia. q.9.1.1m.
Actio formæ substantialis vel accidentalis, dependet a Deo. q.77.3.2m.
Actio primi principij proprie dicitur operatio, non autem actiones secundorum, sed dicuntur operata. q.19.1.c.
Actio instrumenti duplex, scilicet secundum propriam formã, & vt mouetur a principali agente. q.19.1.c. & q.62.1.2m.
Actio prima est alia ab actione principalis agentis, secunda vero est eadem. q.19,1.c.2m. & 2.c.
Actio speciem habet a forma agentis. q.19.1,3m.
Actio non attribuitur instrumento proprie, sed principali agenti. q.13.3.c. & q.15.9.1m.
Actio attribuitur instrumento sicut immediate agenti, sed principali agenti sicut in cuius virtute agit instrumentum. q.66.5.1m.
Actio principalis agentis & instrumenti, non potest esse eadem numero essentialiter. q.19.1.c.
Actio est per aliquam formam. q.19.1.3m.
Actio eadem ex diuersa intentione facta, potest esse bona & mala. q.82.5.3m.
Actio qualitatis quę est ad formam substantialem, non fit nisi in virtute formæ substantialis, nec ipsa forma est principium actionis nisi mediante qualitate. q.77.3.3m.
Actus dupliciter est alicuius potentiæ, scilicet elicitiue & imperatiue. q.85.2.1m.
Actus dicitur humanus a voluntate, seu a ratione deliberata q.19.2.o.
Actus diuersi quorum vnus est ratio alterius, non diuersificant habitum. q.8.5.2m.
Actus sunt suppositorum, propositio ista deficit in speciebus sacramenti altaris. q.77.3.c.
Adam in statu innocentiæ indigebat gratia. q.61.2.1m.
Adam non poterat se transferre in aliam formam. q.13.3.2m.
Adam habuit aliquid carnis & ossis quod non pertinebat ad integritatem personalem ipsius, & de ea formata est mulier. q.31.5 2m.
Adæ peccatum fuit superbia. q.1.5.c.
Adæ peccatum, ad alios per carnis propagationem deriuatur. q.19.4.1m.
Adæ peccatum originale quod est peccatum naturę, deriuatum est ad posteros a peccato actuali ipsius, quod est peccatum personale. q.8.5.1m.
Adæ peccatum originale fuit in eo dupliciter, scilicet per modum actualis peccati, & per modum peccati quasi naturalis, q.8.5.1m.
Admiratio est de aliquo nouo & insolito. q.15.8.c.
Admiratio fuit in Christo. q.15,8.o,
Adoptatio Dei facit adoptatũ vnũ esse idoneum, sed adoptatio hominis præsupponit idoneum. q.23.1.c.
Adoptatio conuenit tantum personæ. q.23.4.1m.
Adoptio filiorum Dei est per conformitatem imaginis naturalem q.3.5.2m, & q.45.4.c.
Adoptare conuenit toti trinitati, licet possit appropriari patri. q.23.2.
Adoptare homines conuenit Deo. q.23.1.o.
Adoptare est admittere ex gratia ad participandum hereditatem. q.23.1.c.
Adoptari conuenit soli creaturæ rationali, non omni, sed solum habenti charitatem. q 23.3.o.
Adoptari conuenit etiam angelis, sed non primo. q.23.3.2m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adoptiuus. vide Christus.
Adoratio imaginum Christi tradita est ab apostolis. & Lucas dicitur depinxisse imaginem Christi quæ Romę habetur. q. 25. 3. 4m.
Adoranda est mater Christi hiperdulia, non autem latria. q. 25. 5. o.
Adorandæ sunt reliquiæ sanctorum dulia tantum. q. 25. 6. o.
Adorare imagines Christi licet nunc, non autem in veteri testamento licuit facere quamcumque sculpturam adorandam. q. 25. 3. 1m.
Adorari debent deitas & humanitas Christi, vna adoratione latriæ. q. 25. 1. o.
Adorari debet tota trinitas, vna tantum latria. q. 25. 1. 1m.
Adorari debet humanitas Christi, vt vnita verbo latria, non autem secundum se, sed hiperdulia. q. 25. 2. o.
Adorari debet Deus latria propter deitatem, & dulia propter dominium. q. 25. 2. c.
Adorari debet persona Christi latria ratione deitatis, & dulia ratione humanitatis perfectæ omni munere gratiarum. q. 25. 2. c.
Adorari debent caro Christi & imago eius latria. q. 25. 3. o.
Adorati debet crux propria Christi eadem adoratione latriæ cum Christo, inquantum ipsum representat, & tetigit membra eius, & eius sanguine est perfusa. q. 25. 4o.
Adorari debet imago crucis Christi in alia materia (puta lapidis vel ligni) latria, vt imago Christi tantum. q. 25. 4. o.
Adorari debent omnia alia Christi, vt claui, lancea, corona, præsepe, & huiusmodi, ratione contactus tantum. q. 25. 4. 3m.
Adorari non potest creatura latria, sine peccato. q. 25. 5. 6. o.
Aduentus Christi duplex, scilicet in carne, & ad iudicium. q. 1. 6. 3m. & q. 36. 1. 1m. 3m.
Aduentus primus fuit ad manifestandam veritatem, ad liberandum a peccatis, & ad trahendum ad Deum. q. 40. 1. c.
Aduentus secundus erit manifestus, primus vero occultus. q. 36. 1. 3m.
Agens inquantum huiusmodi est in actu. q. 8. 5. c. & q. 77. 3. c.
Agens perfectum non impeditum, & cuius ratio non est successiua, potest operari in primo instanti in quo est. q. 34. 2. 1m.
Agens duplex, scilicet principale, & instrumentale. q. 48. 6. c. 104. & q. 62. 1. c.
Agens instrumentale est mouens motum. q. 19. 1. 2m.
Agens secundarium non agit sine principali, sed ei cooperatur. q. 71. 4. c.
Agens instrumentale exequitur actionem principalis agentis per aliquam actionem propriam sibi. q. 62. 1. c. 1m. & q. 64. 5. c.
Agens principale agit secundum exigentiam suæ formę, non autem instrumentale, quia agit vt motum ab alio. q. 63. 5. 2m.
Agens omne præter Deum, non attingit materiam primam, sed præsupponit eam. q. 75. 4. c.
Agere potest aliquid vltra speciem suam, non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis. q. 77. 3. 3m.
Agnus iugiter oblatus mane & vespere, erat principale sacrificium veteris legis. q. 22. 3. 3m.
Agnus paschalis fuit præcipua figura Eucharistiæ, ratione passionis Chri. q. 73. 5. c. & q. 80. 10. 2m.
Agnus paschalis fuit figura Eucharistiæ quantum ad tria quę in ea contingebant. q. 73. 6. o.
Agno paschali significabatur, quòd oblatio veri agni, scilicet Christi, esset sacrificium consummatiuum omnium aliorum. q. 22. 3. 3m.
Agonia fuit in Christo secundum partem sensitiuam, non autem secundum rationem. q. 18. 6. 3m.
Agresta est in via ad generationem vini, ideo non est vinum. q. 74. 5. 3m.
Alimentum corporale conuertitur in substantiam aliti, sed alimentum spirituale conuertit hominem in seipsum. q. 73. 3. 3m.
Altare significat crucem Christi. q. 83. 1. 2m.
Altare significat Christum. q. 83. 3. 2m.
Altare debet esse lapideum. q. 83. 3. 5m.
Altare in veteri lege fiebat in vno loco. q. 83. 3. 5m.
Alterum simpliciter, facit diuersitas accidentis, sed aliud secundum quid, idest secundum essenti am, facit diuersitas substătiæ, nisi adsit diuersitas suppositorum. q. 17. 1. 7m.
Amydum quia est ex tritico corrupto, non videtur quòd panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi. q. 74. 3. 4m.
Amor Dei est ad omnes homines quantum ad eorum naturam, sed odit eos quantum ad eorum culpam. q. 49. 4. 1m.
Angelus differt specie ab alio angelo. 69. 8. 3m.
Angelus non potuit peccare in primo instanti. q. 34. 3. 1m.
Angelus non est minister alicuius sacramenti, nec alicuius rei sacramentalis. q. 64. 7. o.
Angelus non potest manducare sacramentaliter Eucharistiam, nec spiritualiter, sed Christum. q. 80. 2. o.
Angeli & homines ordinantur sub corpore ecclesiæ mystico. q. 8. 4. c.
Angeli & homines possunt illuminari a Christo dando eis gratiam & scientiam. q. 8. 4. c. 3m. & q. 13. 2. o.
Angeli meruerunt in primo instanti suæ creationis. q. 34. 3. 1m.
Angeli fuerunt ministri sacerdotij Christi. q. 22. 1. 1m.
Angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi. q. 59. 6. o.
Angeli essentia indiuiduatur seipsa. q. 77. 2. c.
Angeli cognitio est duplex, scilicet matutina & vespertina. q. 9. 3. c.
Angeli cognitio non est discursiua. q. 11. 3. 3m.
Angeli apparitio in principio est cum terrore, sed bonus tandē consolationem facit, non autem malus. q. 30. 3. 3m.
Angeli apparitio facta mulieribus ad sepulchrum Christi, fuit primo per vnum, deinde per duos. q. 55. 6. 5m.
Angeli peccatum est irremediabile, ideo eius natura non fuit assumptibilis a filio Dei. q. 4. 1. c. 3m.
Angelorum caput est Christus secundum quòd homo. q. 8. 4. o.
Angelorum apparitiones in veteri testamento, ordinabantur ad apparitionem filij Dei in carne. q. 30. 3. c.
Angelorum corpora assumpta non habent virtutes naturales, quas ostendunt, nec operationes vitæ. q. 55. 6. 1m.
Ex angelorum nominibus, proprietates & officia eorum accipiuntur. q. 67. 1. c.
¶ Anima est forma corporis dans ei esse, & esse corporeum, & esse animatum. q. 75. 6. 2m.
Anima sensitiua nobilior est in homine, quàm in brutis. q. 2. 2. 2m. & 5. 1m.
Anima dupliciter patitur, scilicet a lesione corporis, & a propria operatione. q. 15. 4. c.
Anima non mouetur, nisi per accidens. q. 59. 5. 3m.
Anima rationalis non recipit esse a Deo, nisi in corpore. q. 6. 4. o.
Anima rationalis in corpore constituta patitur dupliciter, scilicet passione corporali, & animali. q. 15. 4. c.
Est tota in toto, & tota in qualibet parte sui corporis. q. 46. 7. c.
Nec est homo, contra Hugonem de sancto Victore. q. 50. 4. c.
Sed est propria forma corporis, & motor eius. q. 8. 2. c.
Anima in statu innocentiæ non perficiebatur quantum ad sciētiam vel gratiam per aliquid corporale. q. 61. 2. c.
Anima separata habet voluntatem immobilem respectu finis. q. 52. 6. 3m. & 7. 3m.
Anima separata, statim post mortem habet statum immutabilem. q. 59. 5. 1m. 3m.
Anima separata potest intelligere absque conuersione ad phantasmata. q. 11. 2. c.
Anima cuiuslibet beati naturaliter vtitur discursu. q. 11. 3. 3m.
Anima cuiuslibet sancti & latronis post mortem & descensum Christi ad infernū illustrabatur & fruebatur diuina gloria. q. 52. 4. 1m. 3m.
Anima. vide Potentia.
Anima Christi & diuinitas eius sunt in sacramento altaris ex naturali concomitantia. q. 76. 1. 1m.
Anima Christi est nobilior angelis, non ex natura, sed ex sublimitate virtutis. q. 6. 3. 2m.
Et est super omnes creaturas. q. 59. 6. 3m.
Et ea nihil fuit potentius simpliciter, sed aliquid fuit potentius ea secundum quid. q. 14. 2. 3m.
Anima Christi est instrumentum diuinitatis. q. 13. 2. 2m.
Et vt sic habuit instrumentalem virtutem ad omnes mutationes miraculosas ordinabiles ad instaurationem rerum, non autem ad earum annihilationem. q. 13. 2. c. 3m.
Anima Christi per scientiam acquisitam sciuit omne scibile p actionem intellectus agentis, non autem substantias separatas, nec singularia præterita vel futura. q. 12. 1. o.
Anima Christi per scientiam inditam poterat intelligere conuertendo se ad phantasmata, & sine eis. q. 11. 2. o.
Anima Christi per scientiam infusam cognoscebat omnia cognoscibilia ab homine per lumen intellectus agentis, & omnia quæ per reuelationem hominibus innotescunt. q. 11. 1. o.
Et per eam poterat cognoscere substătias separatas. q. 11. 1. 2m.
Et etiam omnia singularia. q. 11. 1. 3m.
Anima Christi in verbo nō cōprehēdit diuinā essentiā. q. 10. 1. o
Cognoscit tn in eo omnia quæ qnq; sunt, & etiā horum cogitatus, non autem omnia quæ sunt in potentia Dei. q. 10. 2. o.
Cognoscit etiam in verbo omnia quæ Deus nouit scientia visionis, non autem omnia quæ nouit simplici intelligentia. q. 10. 2. 2m.
Et scit in eo infinita in potentia, non autem in actu. q. 10. 3. o.
In verbo etiam comprehendit essentiam omnis creaturæ, & quicquid est in potentia eius. q. 10. 2. 3. c.
Anima Christi, vide. Potentia.
Animal duplex, scilicet verum, & phantasticum. q. 39. 7. c.
Animalia in vtero propter suam teneritudinem ante. 8. dies nō differebantur. q. 70. 3. 3m.
Annihilare soli Deo conuenit. q. 13. 2. c.
Annunciatio Christi conuenienter facta fuit Beatæ virgini. q. 30. 1. o.
Annunciatio Christi conuenienter facta fuit per angelum, qui & in ordine archangelorum rationabiliter creditur supremus. q. 30. 2. o.
Facta fuit conuenienter in specie & visione corporali. q. 30. 3. o.
Et conuenienti modo & ordine. q. 30. 4. o.
Annunciationis dominicę euangelium exponitur. q. 30. 4. o.
Antequam, importat ordinem ad futurum vere vel imaginarie. q. 28. 3. 1m.
Antichristus non erit vnitus diabolo in persona. q. 8. 8. c. 1m.
Antichristus erit caput malorum omnium perfectione malitiæ, non autem ordine vel influxu. q. 8. 8. o.
Apertio ianuæ regni cœlorum est remotio impedimenti gloriæ. q. 39. 5. o. & q. 49. 5. o. & q. 69. 7 o.
Apostoli nullum sacramentum instituerunt. q. 64. 2. o. & q. 72. 1. 1m.
Apostoli ministrantes sacramenta, vtebantur aliqua forma verborum tradita a Christo. q. 72. 4. 1m.
Apostoli multa tradiderunt occulte non in scriptis, vt formas sacramentorum. q. 25. 3. 4m. & q. 72. 4. 1m.
Apostoli sunt baptizati baptismo Christi a Christo. q. 38. 6. 2m. & q. 84. 7 4m.
Apostoli baptizabant per alios, sed prædicabant per se. q. 67. 2. 1m.
Apostoli confirmati sunt a Christo sine materia, sed non confirmabant alios communiter sine materia. q. 72. 2. 1m. & 4. 1m.
Apostolis missio Spiritussancti facta ē in specie linguę igneę. q. 39. 6. 4m. & q. 72. 2. 1m.
Apparitio dicitur a missione visibili, & conuenit patri, non autem mitti. q. 39. 8. 1m.
Apparitio Christi postquam resurrexit, legitur facta duodecies. q. 55. 3. 3m. 4m. & q. 85. 5. 6.
Apparuit Christus in alia effigie. q. 55. 4. o.
Apparuit Christus post resurrectionem, ad probandum eam & identitatem resurgentis. q. 55. 6. c.
Apparuit Christus quibusdam post ascensionem in specie propria. q. 57. 6. 3m.
Appetitus concupiscibilis & irascibilis, obedit imperio rationis. q. 15. 2. 1m. & q. 19. 2. c.
Appetitus sensitiuus inquantum obedit rationi potest dici rationalis, & voluntas participatiue. q. 18. 2. c.
Appropriatur vnitas patri, æqualitas filio, nexus vero spiritui sancto. q. 58. 2. 3m.
Aqua habet multas proprietates. q. 66. 3. c.
Aqua pluuiæ generatur ex vaporibus aqueis, & mixtorum vi naturæ resolutis in veras aquas, ideo in ea potest fieri baptismus. q. 66. 4. 5m.
Aqua vera exiuit de latere Christi in cruce. q. 66, 4. 3m.
Aqua benedicta non est sacramentum, sed dispositio ad sacramenta delēs venialia, & ordinata contra dæmones, & impedimētum sacramentorum. q. 65. 1. 6m. 8m.
Aqua benedicta datur contra impugnationē exteriorem dæmonum & potest iterari. q. 71. 2. 3m.
Aqua non benedicta benedictæ addita, tota sit benedicta. q. 77. 8. 3m.
Aqua debet poni in calice, & parum. q. 74. 8. o.
Aqua non permixta vino, conficitur, licet nō apponēs peccet. q. 74. 7. o. & q. 83. 6. 4m. 6m.
Aqua artificiali in vino posita (licet fieri non debeat) conficitur, non autem in pane. q. 74. 7. 3m.
Argumentum dicitur dupliciter, scilicet ratio rei dubiæ, & signum euidens sensibile. q. 55. 5. c.
Ars non potest inducere formam substătialem, nisi virtute naturę. q. 75. 6. 1m.
Artis forma, est similitudo vltimi effectus intenti ab artifice. q. 78. 2. c.
Artificialium formæ, sunt accidentia. q. 66. 4. c.
Ascendere in cœlum fuit conueniens Christo. q. 57. 1. 6. o.
Ascendit Christus secundum vtramque naturam. q. 57. 2. o.
Ascendit Christus propria virtute vtriusq; naturæ. q. 57. 3. o.
Ascendit Christus super omnes cęlos, & super omnem creaturam. q. 57. 4. 5. o.
Ascendenti Christo accreuit gaudium, quo ad modum, non autem quo ad essentiam gloriæ. q. 57. 1. 2m.
Ascensio Christi transcendebat communem hominum nortiam, quo ad terminum ad quem, solum. q. 55. 2. 2m.
Nec statim post resurrectionem facta fuit, propter fidem confirmandam. q. 57. 1. 4m.
Nec fuit in instanti. q. 57. 3. 3m.
Ascensio Christi fuit causa nostræ salutis. q. 58. 6. o.
Et aperuit nobis paradisum quo ad locum, non quo ad visionem. q. 49. 4m.
Ascensio Christi, vide. Conuersatio. Christus.
Assimilari possumus tripliciter filio Dei. q. 23. 3. c.
Assimilatio talis per charitatem perficit rationē adoptionis. q. 23. 3. c.
Assumere dicit actum assumentis, & terminum. q. 3. 1. 2. 4. c.
Assumere proprie cōuenit personæ, & nō naturæ. q. 3 1. 2. 3. o.
Assumere naturę conuenit ratione principij tantum, sed personæ ratione principij & termini. q. 3. 2. o. & 4. 2m.
Assumere natura posset, abstracta personaliter. q. 3. 3. o.
Assumere posset deus naturam angelicam, sine corruptione personalitatis angelicæ. q. 4. 1. 3m.
Assumere & incarnari, potest conuenire cuilibet personæ sine alia. q. 3. 4. 5. o.
Assumere naturam humanam in omnibus suis suppositis, non fuit conueniens. q. 4. 5. o.
Assumens non est assumptum, vniēs vero est vnitum. q. 2. 8. c.
Assumens, scilicet persona est vniens, sed non econuerso. q. 2. 8. 2m.
Assumi conuenit naturæ, non personæ. q. 4. o.
Assumi potest eadem natura numero, a tribus personis. q. 3. 6. o.
Assumi possunt duę naturæ humanæ ab vna persona. q. 3. 7. o.
Assumi non debuit natura humana immediate in Adam. q. 4. 6. 2m.
Assumi, conuenit naturæ humanæ ratione sui & non ratione suppositi. ideo non conuenit Deo. q. 16. 4. 3m.
Assumpta est natura humana & vnita, natura diuina est vnita, sed non assumpta. q. 2. 8. c.
Assumpta est natura humana in indiuiduo. q. 2. 2 3m. & 5. 2m.
Assumpta est natura humana conuenienter de stirpe Adę. q. 4. 6. o. & q. 31. 1. o.
Assumpta est a filio Dei caro mediante anima, & anima mediante spiritu. q 6. 1. 2. o.
Assumpta est caro Christi de Adam, de Dauid, & de Abrahā. q. 31. 1. 2. o.
Assumpta est anima Christi & creata in eodem instanti. q. 6. 3. 4. o. & q. 33. 1. 2. 3. o.
Assumpta non fuit columba in vnitatem personę Spiritussancti. q. 39. 6. 2m. 7. c.
Assumptam fuisse naturam humanam a verbo Dei accidentaliter, est hereticum. q. 2. 6. c.
Assumptæ sunt partes mediante toto, ordine intentionis, sed econuerso ordine exequutionis. q. 6. 5. o.
Assumpsit filius Dei naturam humanam cum omnibus perfectionibus suis. q. 9. 1. c. & q. 18. 1. 2. o.
Assumpsit Deus conuenienter carnem de muliere. q. 31 4. o.
Assumpsit filius Dei animam rationalem. q. 5. 3. 4. o.
Assumpsit Christus corpus de muliere, & non attulit ipsum de cœlo. q. 5. 2. o.
Assumpsit Christus verum corpus, & nō phantasticū. q. 5. 1. o.
Assumpsit Christus naturam humanam integram & perfectā. q. 9. 1. c. & q. 18. 1. 2. c.
Assumpsit Christus partes vnitas. q. 2. 5. c.
Assumpsit Chrs oēs defectꝰ naturales corporis, cōes toti naturæ humanæ, sed nullum defectum contraxit. q. 14. o.
Nec aliquem defectū aiæ assumpsit aut ꝓxit. q. 15. o. & q. 31. 7. o.
Assumptibilis est tantū natura humana ꝓ congruentiā, quælibet vero natura de potentia Dei absoluta. q. 4. 1.
Assūptio dicit actionē vel passionē, ꝓ qꝫ diuersimode aliqua respicit, & differt rōne ab vnione & incarnatione. q. 2. 8. o.
Assumptio naturæ humanę conuenientius facta est ad filium, quàm ad patrem, vel Spiritum sanctum. q. 3. 8. o.
Assumptio Christi nō fuit tantū ꝓ inhabitationē gr̄æ. q. 2. 6. c.
Assumptis duabus naturis humanis ab vna persona, illa persona esset tantum vnus homo. q. 3 7. 2m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Assumptus non fuit ho mo a filio Dei.q.4.3.o.
Aue Maria exponitur vsque ad li, & benedictus.q.30.4.o.
Auersio & conuersio est in omni peccato mortali.q. 86. 4. c. & q. 88. 1. c.
Augmentum formarum d upliciter terminatur.q.7.12.c.
Aures, vide. Baptizatus. Exorcismus.
¶ Azimus panis puritatem significat, & tamẽ Græcus in eo cõficiens peccaret.q.74.c.

B

BAptismata Phariseorum erant vana.q.38.1.3m.
Baptismus Ioannis fuit conueniens.q.38.1.o.
Baptismus Ioannis nominatur ab ipso.q.38.2.1m
Baptismus Ioannis non erat per se sacramentum, sed quasi quoddam sacramentale disponens ad baptismum Christi, ideo aliqualiter pertinebat ad legem Christi.q.38.1.1m.
Baptismus Ioannis fuit a Deo quo ad ritum, & a Ioanne quo ad effectum.q.38.2.o.
Baptismus Ioannis non fuit commendatus aliquo præcepto in sacra scriptura, quia parum erat duraturus.q.38.2.3m.
Baptismus Ioannis erat præparatorius ad baptismum Christi. q. 38. 1. 3. o.
Baptismus Ioannis erat quasi protestatio & professio pœnitentiæ, quam conferebat baptizando.q.38.3.1m.
Et non imprimebat characterem.q.38.6.c.
Nec in ipso remittebantur peccata.q.68.6.1m.
Nec conferebat gratiam.q.38.3.o.
Nec ad ipsum admittebantur pueri, nec gentiles.q.38.4.3m.
Baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, per exercitium actus.q 70.1.3m.
Et cessauit Ioanne incarcerato.q.38.5.o.
Baptismus est sacramentum necessarium simpliciter & absolute.q 65.4.c.
Baptismus pluribus, sub his verbis collatus, Ego baptizo vos, est baptismus sed non debet fieri nisi necessitas cogat. q. 66. 5.4m.& q.67.6.2m.
Baptismus non dicitur reiterare, si ille de quo dubitatur an sit baptizatus sub hac forma baptizetur, si non es baptizatus ego te baptizo.q.66.9.4m.
Baptismus potest fieri per aspersionem, effusionem, & immersionem in aqua, & quomodo trina immersio non est de necessitate, aut debeat esse intenta vel non.q.66.7.8.o.
Baptismus quo ad solemnitatem habet tempus determinatum q.66.10.1m.
Baptismus non debet iterari.q.66.9.o.
Baptismus est sacramentum maximę necessitatis, & sine eo, aut re, aut voto suscipiendi si casu præueniatur morte, nullus potest saluari.q.68.1.2.o.
Baptismus fuit institutus quo ad ipsum sacramentum in baptismo Christi, & eius necessitas quo ad vsum indicta fuit post passionem & resurrectionem.q.66.2.o.
Baptismus est protestatio & sacramentum fidei.q. 66. 1. 1m. & q.68.1.1m.
Baptismus solemniter celebratus, debet sumi a Præsbitero curato, vel eius Vicario. q.67.4.2m.
Baptismus debet differri in adultis, ad probationem, instructionem, & reuerentiam, non autem in pueris.q.68.3.o
Baptismus est ianua omniũ sacramẽtorũ. q.68.6.c.&.q.73.3.c.
Et per ipsum habemus introitum in regnum Dei.q.39.5.c.3m. &.q.66.2.3m.
Et habet vim illuminatiuam & fœcundatiuam ad bona opera. q.69.5.o.
Baptismus & circumcisio conferebant gratiam, sed baptismus copiosiorem, & ex sua virtute vt instrumentum passionis Christi iam perfectę, circumcisio vero vt signum futuræ q.70.4.c.
Baptismus si fuisset ante passionem Christi, non introduxisset in regnum cœlorum.q.69.7.2m.& q.70.4 4m.
Baptismus continet perfectionem salutis, non autem circumcisio, ideo baptismus omnibus populis proponitur, circumcisio vero soli populo iudeorum data est.q.70.2.3m.
Baptismus continet virtutem Christi quę est vniuersalis causa salutis omnium & remissionis omnium peccatorum. q. 70. 2. 4m.
Baptismus incorporat Christo corporaliter, fides autem mentaliter.q.69.5.1m.
Baptismus est sacramentum passionis & mortis Christi. q. 73. 3. 3m.
Baptismus configurat Christo passo & resurgenti, inquantum per ipsum homo moritur peccato, & incipit nouam vitam. q. 66. 2. c.
Baptismus datus a meliori non est melior. q. 64. 1. 2m. &. q. 82. 6. 2m.
Baptismus impedit peccata futura ne fiant.q.68.3.3m.
Baptismus principaliter datur contra peccatum originale. q. 66. 9. c.
Baptismus delet omnem culpam originalem, & mortalem, & quandoque venialem.q.69.1.o.&.q.87.1.2m.
Baptismus statim tollit culpam originalis peccati & pœnam carentiæ visionis diuinæ quæ respiciunt personam, non autẽ pœnalitates respicientes naturam.q.69.3.o.
Baptismus absoluit ab omni pœna.q.68.5.o.& q.69.2.o.
Baptismus triplex, scilicet sanguinis, flaminis, & fluminis. q.66.11.12.
Baptismus sanguinis liberat ab omni culpa & pœna.q.68.2.2m &.q.87.1.2m.
Baptismus, vide. Apostoli, Chrisma, Confirmatio, Eucharistia, Fides, Immersio, Sanctificat, Satisfactio, Vnctio, Vox.
Baptismi diuersę diffinitiones.q.66.1.o.
Baptismi forma quę sit, secundum Latinos & Græcos.q.60.8. c. &. q. 66.5.o.&q.67.6.c.3m.
Baptismi formæ addendo, & beatæ Mariæ, quasi aliquid operetur nomen eius, nihil agitur, si vero intendatur tantum, quòd oratio eius prosit baptizato, valet. q. 60.8.c.
Baptismi formæ interruptio quę baptizantis intentionem intercipit, tollit sacramentum baptismi, quæ vero baptizantis intentionem non discontinuat, sacramentum baptismi non tollit.q.60.7.3m.8.o.
Baptismi materia est aqua etiam qualitercumq; transmutata, dummodo non soluatur eius species. q.66.1.3.4.o.
Baptismi materia, non est aqua rosacea vel alchimica, sed bene aqua pluuialis.q.66.4.5m.
Baptismi materia remota, est aqua, proxima vero est ablutio. q.66.1.o.
Baptismi sermo dirigitur non solum ad homines, sed etiam ad creaturas insensibiles.q.66.5.3m.
Baptismi ritus & solemnitas non sunt de necessitate, sed sunt ad deuotionem, & instructionem, & contra dæmones. q. 66. 10. c.
Baptismi causa duplex, scilicet principalis, idest Trinitas, & instrumentalis, idest minister.q.66.5.c.
Baptismi causa principalis est passio Christi respectu ministri, quæ tamen est causa instrumentalis respectu sanctæ Trinitatis q.66.5.5m.
Baptismi proprius minister est sacerdos, non autem diaconus nisi in necessitate.q.67.1.2.o.
Baptismi effectus duplex, scilicet character & gratia. q. 68. 2. c.& q.69.10.c.
Baptismi effectus duplex, scilicet per se, idest generatio in vitã spiritualem, & per accidens idest quem diuina virtus in eo miraculose operatur. q.69.8.c.
Baptismi efficacia est ex passione Christi & a Spũsancto.q. 66. 10. 1m. & 11.1m.& q.69.1.o.
Baptismi principaliter effectus est delere peccata. q. 39. 5. c. & 79.5.1m.
Baptismi sacramentum sine charitate est opus Dei, ideo non est opus mortuum in ficto.q.69.10.1m.
¶ Baptismum recipiens vel alia sacramenta a ministro malo non præciso, non peccat, nisi communicet ei in peccato. q. 64. 6. 2m.
Baptismum præcedit catechismus.q.71.1.o.
Baptismo Ioannis, Christus voluit baptizari.q.39.1.2.o.
Baptismo facto in mari, illa tantum aqua consecratur, quę venit ibi in vsum.q.74.2.3m.
Baptismo homines adoptantur in filios Dei.q.39.8.3m.
Baptismo, homo generatur ad vitam spiritualem.q. 66. 3. c. &.q.67.3.7.c.
Et fit membrum Christi, & incorporatur ei.q. 68. 1. c. 1m, & 5. c. 1m.
Et in mortem Christi baptizatur, & ei commoritur & sepelitur. q. 49. 3. 2m. & q. 51. ar. 1.c.& q.68.5.7.c.
Baptismo, fomes mitigatur.q.66.3.c.& q.69.4.3m.
Baptismo, non remouetur fictio, sed per pœnitentiam sequentem.q.69.9.2m.& 10.2m.3m.
Baptizandi sunt pueri, q.68.9.o.
Baptizandi non sunt pueri infidelium, inuitis parentibus. q. 68. 10. 6.
Baptizandi puerum causa, mater non debet occidi, sed mortua potest aperiri, viuente prole in vtero.q.68.11.3m.

Baptizandi

TABVLA TEXTVS.

Baptizandi sunt amentes & furiosi a natiuitate & continue, nõ autem alij, nisi quando habentes vsum rationis hoc voluntate.q.68.12.o.
Baptizandi non sunt dormientes, nisi propter periculum, & prius voluerint. q.68.12.3m.
Baptizando si baptizandus moriatur salutem consequitur propter desiderium baptismi.q.68.27.9.o.
Baptizando non dicitur in nominibus, sed in nomine.q.66.5.6
Baptizandis adultis, fides est necessaria quo ad gratiam, nõ quo ad caracterem.q.68.8.o.
Baptizandus habens vsum rationis tenetur habere rectam fidẽ & contritionem quo ad remissionem peccatorum, intentionem vero quo ad sacramentum.q.68.7.2m.& q.86.2.1m.
Baptizans malus existens peccat mortaliter, nisi in necessitate & sine solemnitate.q.64.6.3m.
Baptizare in nomine trinitatis non sufficit, nisi Trinitas exprimatur.q.66.6.o.
Baptizare in nomine genitoris, vel si proferantur alia nomina personarum propria, nihil agitur.q.60.7.2m.& q.66.5.7m.
Baptizare in nomine Christi, non est baptismus, nisi reueletur, sicut apostolis.q.66.6.o.
Baptizare potest tam masculus quàm fœmina in necessitate, si desit minister aptior.q.67.3.4.5.o.
Baptizare potest in necessitate, qui non est baptizatus etiam in fidelis, dummodo in forma ecclesiæ baptizet.q.67.5.o.
Baptizare seipsum non licet, tamen propter fidem & desiderium suscipiendi baptismum saluaretur.q.66.5.4.& q. 68.2.7.o. &.q.82.4.2m.
Baptizari tenentur omnes.q.68.1.2.o.
Baptizari possunt plures ab vno, si sit necessitas, plures tamen non possunt eundem baptizare.q.66.5.4m.& q.67.6.o.
Baptizari non debet manens in proposito peccandi.q.68.4.o.
Baptizari non debet puer existens in vtero matris.q.68.11.o.
Baptizari debet puer apparente aliquo membro si imminet periculum, tamen rebaptizandus est, nisi sit caput.q. 66.7.3m. &.q.68.11.4m.
Baptizari non debent bruta animalia.q.68.12.2m.
Baptizati sunt multi a Ioanne, præter Christum, non autem omnes.q.38.4.o.
Baptizati baptismo Ioan. baptizari tenebãtur baptismo Christi.q.38.6.o.
Baptizati tenentur restituere male ablata.q.68.5.3m.
Baptizati ab hereticis in forma ecclesiæ, non debent rebaptizari.q.66.9.2m.
Baptizatis rite etiam pueris conferuntur gratia & virtutes. q. 69.6.o.
Baptizatis pueris æqualis gratia confertur, sed adultis inæqualis, secundum gradus deuotionis.q.69.8.c.&. q. 89.2.2m.
Baptizatis fit triplex vnctio.q.66.10.2m.& q.72.11.3m.
Baptizatis datur vestis alba.q.66.10.3m.
Baptizato Christo, nullus ipsum de fonte suscepit, quia non est baptizatus vt ipse regeneraret, sed vt alios regeneraret, ideo non indiguit pedagogo. q.67.7.1m.
Baptizato Christo, aperti sunt cęli.q.39.5.o.
Et audita est vox patris.q.39.8.o.& q 45.4.o.
Et apparuit Spiritussanctus in spe columbæ.q.39.6.o.
Baptizatorum a Ioan. Christus nec primus, nec vltimus debuit esse.q.39.3.4m.
Baptizatus fuit Ioannes a Christo.q.38.6.3m.
Baptizatus fuit Christus in Iordane, quia per ipsum fuit introitus in terram promissionis.q.39.4.
Baptizatus debet leuari de fonte ab aliquo, & a docto in diuinis imminente periculo.q.67.7.o.q.8.1m.
Baptizatus instrui debet de fide a leuante de fonte si sint inter infideles, vel nisi parentes suppleant.q.67.8.o.
Baptizatus ascribitur ad duo, scilicet ad aggregationem fidelium, & ad sacramentorum participationem q. 63. 6. c.&. q.66.2.c. &. q. 70.1.c.
Baptizatus participat totaliter virtutem passionis Christi, & consequitur remissionem reatus totius pœnę. 88.4.3m.
Baptizatus baptismo flaminis consequitur omnium peccatorũ remissionem.q.69.1.2m.& q.4.2m.
Baptizatus linitur sputo in auribus & naribus, & sal in os eius mittitur.q.71.2.3.c.
¶ Bartholomeus miraculose occultabat se, & se ondebat sicut volebat.q.54.1.2m.
¶ Beatitudo hominis perfecta consistit in visione Dei per essentiam.q.52.5.c.
Beatitudo est principaliter in anima, secundario in corpore.q.15.10.o.
Beatitudo animę redundat in corpus.q.57.3.c.
Beatitudo est naturaliter appetibilis.q.18.1.3m.
Beatitudinem ante passionem Christi nullus potuit habere, licet sancti patres meruerint eam per fidem passionis Christi quo ad propriam personam, non quo ad naturam communem.q.49.5.1m.
Beatorum dignitas in anima & in corpore erit secundum gradus meritorum, non secundum diuersitatem sexus. q. 55. 1. 3m.
Beatorum gloria excedit omne bonum præsentis vitę. q. 46. 6. 3m.
Beneficia Dei tota, singulis hominibus sunt exhibita. q. 1. 4. 3m.
Bibere pluries in die, non frangit ieiunium.q.80.8.4m.
Blasphemia in spiritumsanctum quæ dicitur finalis impœnitentia est peccatum omnino irremissibile, illa vero quæ est ex certa malitia, aut ipsius Spiritussancti dicitur non remitti, scilicet de facili.q.86.1.2m.
Bonitas Dei est sua essentia.q.1.1.c.
Bonum duplex, scilicet commutabile, & incommutabile. q. 86. 4. c. 1m.
Bonum duplex, scilicet simpliciter, & secundum quid. q. 11. 5. 3m.
Bonum plura requirit ad sui constitutionem, quàm malum. q.90.2.4m.
Bonum vnius hominis continuatur alteri per charitatem, & per intentionem facientis.q.82.6.c.&.3m.
Bona exteriora sunt bona secundaria, non autem principalia. q. 15. 6. 2m.
Bona spiritualia possunt simul a pluribus possideri, non autem corporalia.q.23.1.3m.
¶ Brutum, vide. Baptizari. Eucharistia. Miracula.

C

CAducus morbus impedit a celebratione.q.82.10. 3m.
¶ Caym verbum reprobatur.q.84.10.c.
¶ Calix debet esse de auro, vel argento, vel stanno.q.83.3.6m.
¶ Calor disponens ad formam ignis, manet post aduentum eius quasi quidam effectus talis formæ.q.2.3.2m.
Calor & alię qualitates tangibiles erunt in corpore glorioso ex natura sua.q.54.2.1m.2m.
Caluarię locus dicitur communis locus decollatorum, non a capite Adæ ibi sepulti.q.46.10.3m.
¶ Capacitas duplex, scilicet naturalis potentiæ & obedientialis.q. 13.3m.
Caput ad alias partes corporis habet ordinem, perfectionem, & virtutem influendi.q.8.1.8.c.
Caput influit in alia membra dupliciter, scilicet intrinsece & extrinsece.q.8.6.7.c.
Caput est a quo virtus, motus, & gubernatio cæterorum membrorum dependet.q.8.1.c.
Caput est in quo vigent omnes sensus.q.8.1.c.&. q. 66. 7. 3m.
Caput ecclesiæ, hominum, & angelorum, est Christus. q.8.1.2.3 4.o.
Caput esse ecclesiæ est proprium Christo.q.8.6.o.
Caput malorum est diabolus.q.8.7.o.
Caput esse malorum conuenit Antichristo.q. 8. 8. o.
Caput, vide. Angelus.
¶ Caracter est spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata.q.63.2.o.& q.72.5.c.
Caracter non est proprie in genere, nec in specie, sed reducitur.q.63.2.c.
Caracter est sacramentum & res sacramenti .q. 63. 3. 2m. 6. 3m.
Et habet rationem signi, ratione sacramenti sensibilis & rationem configurationis.q.63.1.2m.& 2.4m.
Et est participatio sacerdotij Christi q.63.3.c.
Et indelebiliter manet in anima.q.63.5.o.
Caracter non fuit in Christo.q.63.5.c.
Et tamen Christus est caracter patris.q.63.1.2m.
Caracter baptismi est alius a caractere confirmationis & ordinis.q.63.6.o.
Caracter baptismi est potentia passiua, confirmationis autem & ordinis est potentia actiua.q.63.2.c.
Caracter est a solo Deo tamquam a principali agente, sed abhomine sicut a ministro.q.64.1.c.
Caracter sacramentalis est proprie caracter Christi.q.63. 3.o.
Et secundũ oẽs imprimitur in quibusdã sacramẽtis.q.63.1.o.
Et imprimitur solum in sacramentis nouæ legis. q.62.1.3. q.63.1.3m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et imprimitur ſolum in tribus, ſcilicet in baptiſmo, confirmatione, & ordine. 6.0.
Caracter eſt potentia ſpiritualis. q. 63. 2. c.
Et per ipſum deputantur fideles ad actus conuenientes præſenti eccleſiæ. q. 63. 1. 2m. & 2. c.
Caracter eſt in anima ſicut quædam virtus ſpiritualis & inſtrumentalis emanans a Deo. q. 63. 2. c. & 5. 1m. 2m. & q. 64. 1. c.
Caracter eſt ſubiectiue in potentia animæ, & non immediate in eſſentia eius. q. 63. 4. 0.
Caracter, vide. Baptiſmus. Milites. Sacerdos. Sacramenta.
Caracter beſtiæ eſt obſtinata malitia, vel profeſſio illiciti cultus. q. 63. 3. 3m.
Caracteris diffinitio. q. 63. 2. 3. 0.
Caracterem baptiſmi non habens, nullum alium poteſt recipere. q. 72. 6. 0.
Caracterem ordinis vel baptiſmum, nec ordinans nec baptizans poteſt auferre. q. 82. 8. 2m.
¶ Charitas quantumcumque minima, poteſt reſiſtere cuilibet tentationi. q. 62. 6. 3m. & q. 70. 4. c.
Charitas datur ſecundum menſuram ſubiecti. q. 69. 8. 3m.
Charitas non poteſt eſſe ſine gratia. q. 79. 1. c.
Charitas de ſe præſeruat a peccato, ſed habens eam peccat ex mutabilitate liberi arbitrij. q. 79. 6. 2m.
Charitas imperat omni virtuti, ideo poteſt dici virtus generalis. q. 85. 2. 1m.
Charitatis præcepta, fundant omnia præcepta moralia. q. 47. 2. 1m.
Charitatis actus eſt duplex, ſcilicet elicitus & imperatus. q. 85. 2. 1m.
Charitatis effectus eſt vita ſpiritualis, & Dei coniunctio. q. 89. 6. c.
Charitatem vel gratiam nullus poteſt cognoſcere ſe habere p certitudinem. q. 80. 4. 5m.
¶ Caro dicitur tripliciter, ſcilicet natura, culpa, & corruptio carnis. q. 54. 3. 1m.
¶ Cathechiſmus eſt quoddam ſacramentale pertinens ad ſolemnitatem baptiſmi. q. 67. 3. 2m.
Catheciſmus pertinet ad ſacerdotem principaliter, ad lectorē vero ſecundario. q. 67. 3. 2m. & q. 71. a. 4. 0.
Catheciſmus eſt inſtructio credendorum explicite, præcedens baptiſmum. q. 71. 1. 0.
Catheciſmus, vide. Inſtructio.
Cathecizandi ſunt pueri. q. 71. 1. 2m. 3m.
¶ Cauſa proxima eſt a qua denominatur effectus. q. 4. 1. 1m.
Cauſa alicuius effectus dupliciter, ſcilicet directe ad illum agēdo, & indirecte non impediendo, cum poſſit. q. 47. 1. c.
Cauſa naturali & ſufficienti poſita, ponitur effectus, ſed non poſita cauſa voluntaria. q. 56. 1. 1m
Cauſa continet effectus multis modis. q. 62. 3. c. & 4. c.
Cauſa primo operatur in ſibi propinquius, & per illud in alia. q. 56. 1. c.
Cauſa efficiens non poteſt eſſe poſterior effectu ordine durationis, ſicut finalis. q. 62. 6. c.
Cauſa principalis non poteſt proprie dici ſignum ſui effectus, ſed tantum cauſa inſtrumentalis. q. 62. 1. 1m.
Cauſę principali aſſimilatur effectus, non cauſæ inſtrumentali q. 62. 1. c.
¶ Cœcus miraculoſe illuminatus, naturaliter videt. q. 77. 4. 3m.
Cœli partem non oportet eſſe ſuperiorem Chriſto, ſed Chriſtus & corpora gloriosa ſunt ſupra omnes cœlos. q. 57. 4. c. 1m
¶ Cœna Chriſti fuit luna quartadecima, ſed paſſio eius fuit luna quintadecima. q. 44. 2. 2m. & q. 46. 9. 1m.
Cœna, vide. Euchariſtia.
Centurio & Petrus reueriti ſunt Chriſtum ex humilitate, Zacheus autem ex amore. q 80. 10. 3m.
¶ Chriſma benedici debet ab Epiſcopo in cœna domini. q. 72. 3. 0. & 12. 3m.
Chriſma non eſt de neceſſitate baptiſmi, ſed quodammodo perficit ipſum. q. 66. 10. 2m.
Chriſma admixtum aquæ, non tollit quin in ea poſſit fieri baptiſmus. q. 66. 4. 2m.
Chriſmate ſignatur in fronte confirmandus duplici ratione. q. 72. 9. c.
Cibi vſus de ſe non eſt peccatum, aliquis tamen prohibetur propter ſignificationem. q. 40. 4. 2m.
Cicatrices apparebunt in corpore Chriſti in iudicio. q. 54. 4. c.
Cicatrices cum quibus Chriſtus ſurrexit, ſemper erunt in corpore eius fulgentes. q. 54. 4. 0.
Cicatrices ſemper erunt in corporibus glorioſis martyrum. q. 54. 4. c.
Circunciſio erat ſacramentum præparatorium ad baptiſmum, minus tamen expreſſe figurans eum quo ad exteriora, quàm columna nubis, & tranſitus maris rubri, quę tamen non erāt ſacramenta. q. 70. 1. 2m.
Circunciſio erat præparatoria baptiſmi quo ad profeſſionem fidei, baptiſmus vero Ioannis quo ad exercitium actus. q. 70. 1. 3m.
Circunciſio erat quædam profeſſio fidei Chriſti, aggregans antiquos collegio fidelium præparatoria & figura baptiſmi. q. 70. 1. 2. 0.
Circunciſio eſt quædam proteſtatio legis implendæ. q. 40. 4. c.
Et erat neceſſaria ad diſtinctionem & ſignificationem. q. 70. 1. 0.
Et debuit differri vſque ad tempus Abrahæ. q. 70. 2. 0.
Et debuit dari ante legem Moyſi. q. 70. 2. 2m.
Et neceſſario fiebat octauo die, non autem ante, etiam imminēte morte. q. 70. 3. 3m,
Et prætermittentes eam in deſerto excuſabantur, niſi ex contemptu prætermiſiſſent. q. 70. 4. 3m.
Nec ſit nunc, nec antiquitus, cum cultro lapideo, niſi in quibuſdam famoſis circunciſionibus. q. 70. 3. 2m.
Circunciſio neceſſario fiebat in membro generationis. q. 70. 3. 1m.
Et data fuit conuenienter ſoli populo Iſrael. q. 70. 2. 3m.
Et ſolis maribus data fuit. q. 70. 2. 4m.
Circunciſio conferebat gratiam, quo ad omnes effectus poſitiuos & priuatiuos. q. 62. 6. 3m. & q. 70. 4. 0.
Et non imprimebat caractarem, niſi in corpore. q. 70. 4. c. & q. 72. 5. 3m.
Circūciſio ſi poſt paſſionem Chriſti haberet locum, introduceret in regnum. q. 70. 4. 4m.
Circunciſio principaliter tollebat peccatum originale, & conſequenter quodlibet aliud. q. 70. 4. 0.
Sed ante circunciſionis inſtitutionem, homines ſaluabantur p ſolam fidem. q. 68. 1. 1m. & q. 70. 4. 2m.
Circunciſionem non habentes ſi in deſerto mortui ſunt, eadem ratio eſt de his, & de eis qui moriebantur ante octauum diē tempore legis. q. 70. 4. 3m.
Circunciſus eſt Chriſtus multiplici ratione. q. 37. 1. 0.
Circunciſio, vide. Iuſtificatio.
¶ Clamor Chriſti in cruce fuit miraculoſus. q. 47. 1. 2m.
Claritas corporis glorioſi, erit a gloria animæ. q. 45. 2. c. & q. 54. 2. 1m. 2m.
Claritas Chriſti tranſfigurati fuit claritas gloriæ quantum ad eſſentiam, ſed non quantum ad modum eſſendi, quia non fuit per modum permanentis. q. 45. 2. 0.
Claritas veſtimentorum Chriſti ſignificat claritatem ſanctorum. q. 45. 2, 3m,
Claritate tantum, fuit tranſfiguratio Chriſti, & non ſecūdum aliam dotem. q. 45. 1. 3m.
Claritatem ſui corporis, beati poſſunt oſtendere & occultare. q. 54. 1. 2m. 3m. & 2. 1m.
Clauium vſum non habent ſciſmatici, heretici, ſuenſi, degradati, excommunicari. q. 64. 9. 2m. 3m. & q. 82. 9. 0.
Clauſio paradiſi duplex, ſcilicet per peccatum originale, & actuale. q. 52. 5. c.
¶ Cognitio eſt duplex, ſcilicet naturalis, & per gratiam. q. 55. 1. c.
Cognitio duplex, ſcilicet inueniendo & addiſcendo. q. 9. 4. 1m.
Cognitio ſingularium pertinet ad perfectionem animæ intellectiuæ, ſecundum cognitionem practicam. q. 11. 1. 3m.
Cognitionis perfectio duplex, ſcilicet ex parte cogniti, & ex parte cognoſcentis. q. 10. 4. 1m.
Cognoſcitur vnumquodque inquantum eſt in actu. q. 10. 3. c.
¶ Columba habet ſeptem proprietates, quibus ſeptem dona Spiritusſancti deſignat. q. 39. 6. 4m.
Columba apparens ſuper Chriſtum baptizatum, ſolum Spiritum ſanctum demonſtrauit. q. 39. 8. 2m.
Et in ſpecie eius apparuit Spiritusſanctus, ſcilicet propter quatuor. q. 39. 6. 4m.
Columba illa fuit verum animal. q. 39. 7. 0.
Columba illa, peracto miſterio, ceſſauit vt flamma quæ in rubo apparuit Moyſi. q. 39. 6. 2m.
Columba, vide. Aſſumpta. Turtur.
Comeſtio Chriſti poſt reſurrectionem vera fuit, angeli vero nō q. 54. 2. 3m. & q. 55. 6. 1m.
Comedens Dauid panes ſanctos, excuſatur propter neceſſitatem. q. 40. 4. 3m.

Commutatio ſicut eſt in beneficijs, rependendo gratiam, ſic & in offenſis puniendo. q. 85. 3. 3. 3m.
Comprehendere diuinam eſſentiam, nullus intellectus creatus poteſt. q. 10. 1. 0.
Comprehenſor ſimul & viator, Chriſtus fuit. q. 15. 10. 0.
Commune ſemper eſt prius proprio ciuſdem generis, non autem ſi ſint diuerſorum generum. q. 7. 13. 2m.
¶ Concepta fuit beata virgo ex ſemine viri. q. 27. 2. 4m.
Concepta fuit beata virgo in peccato originali. q. 27. 1. 3m. & 2. c. 2m.
Et ideo Romana eccleſia non celebrat feſtum conceptionis beatæ Mariæ, tolerat tamen conſuetudinem quarundam eccleſiarum. Aliud celebrantium pro ſanctificatiōe eius. q. 27. 2. 3m
Conceptio Chriſti habet tria priuilegia a Spirituſancto. q. 32. 4. 1m.
Conceptio Chriſti ſpiritualiter attribuitur Spirituſancto, licet ſit a tota trinitate. q. 32. 1. 0.
Conceptio Chriſti eſt de Spirituſancto efficienter ratione corporis, & conſubſtantialiter ratione verbi. q. 32. 2. 0.
Conceptio Chriſti fuit in inſtanti. q. 33. 1. 2. 3. 0.
Conceptio Chriſti cum dicitur factam ex muliere, more loquitur hebræorum qui dicunt mulieres, non virginitate corruptas, ſed fœminas. q. 28. 1. 3m.
Conceptionis Chriſti fidem habuit beata virgo. q. 30. 1. c. 2m.
Conceptionis Chriſti materiam beata virgo præparauit actiue, & tamen in ipſa conceptione nihil actiue operata eſt. q. 32. 4. 0.
Et Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit perfectus ſecundum animam, & figuram corporis, non autem ſecundum quantitatem. q. 33. 2. 0.
Et ipſe Chriſtus in primo inſtanti ſuę conceptionis, fuit ſanctificatus quo ad animam & corpus. q. 34. 1. 0.
Et in eodem inſtanti habuit vſum liberi arbitrij, & operationem tactus. q. 34. 2. 0.
Et habuit plenitudinem gratiæ & cognitionis. q. 34. 2. 2m. & q. 72. 1. 4m.
Et habuit maiorem gratiam omnibus comprehenſoribus. q. 34. 4. c.
Et meruit, & in eo comprehenſor fuit. q. 34. 3. 4. 0.
Et gloriam immortalitatis ſuæ quam in primo inſtanti ſuæ cōceptionis meruit, potuit etiam mereri per actus ſequentes, non vt magis eſſet debita, ſed vt pluribus cauſis debeatur ei. q. 34. 2. 1m. & q. 49. 6. 2m. & q. 59. 3. c.
Conceptus eſt Chriſtus miraculoſe ex perpetua virgine, non ex virili ſemine. q. 28. 0. & q. 31. 5.
Conceptum proprie dicitur corpus Chriſti, ex Spirituſancto, & non de Spirituſancto. q. 32. 2. 1m.
¶ Concupiſcentia eſt naturalis homini, tantum vt recta ſecundum rationem. q. 15. 2. 2m.
Confeſſio peccatorum duplex, ſcilicet interior Deo, & exterior ſacerdoti. q. 68. 6. c. 2m.
Confeſſio de mortalibus requirit, quòd homo proponat ab omnibus & ſingulis peccatis mortalibus abſtinere. q. 87. 1. c. 1m.
Confeſſio ante introitum Miſſæ ſignificat emundationem etiā a minimis peccatis. q. 83. 5. 1m.
Confeſſio peccatorum exterior, non eſt neceſſaria ante baptiſmum, ſed bene interior. q. 68. 6. 0.
¶ Confirmata fuit beata virgo per ſecundam ſanctificationem in bono, ita quòd non poterat flecti in contrarium. q. 27. 5. 2m.
Confirmatio eſt ſacramentm. q. 72. 1. 0.
Confirmatio eſt efficacius ſacramentum baptiſmo ad perficiendum in bono, baptiſmus vero ad remouendum malum. q. 72. 11. 2m.
Confirmatio eſt ſpirituale augmentum, promouens hominem in ſpiritualem ætatem perfectam. q. 72. 1. 5. c.
Confirmatio non eſt de neceſſitate ſalutis. q. 65. 4. c.
Confirmatio fuit immediate inſtituta a Chriſto. q. 72. 1. 1m.
Confirmatio confertur tantum ab epiſcopis. q. 72. 11. 0.
Et conferri poteſt a ſacerdote ex commiſſione ſolius Papæ, non autem a diacono. q. 72. 11. 1m.
Confirmatio debet dari cuilibet baptizato cuiuſcumque ætatis ſexus vel conditionis, & morienti. q. 72. 8. 0.
Confirmatio datur tantum in fronte. q. 72. 9. 0.
Confirmatio roborat hominem contra alios, Euchariſtia in ſe q. 72. 9. 2m.
Confirmatio perficit effectum pœnitentię & baptiſmi. q. 72. 7. 2m.
Confirmatio confert excellentiam hominis ad ſe, non autem ad alium, ſicut ordo. q. 72. 8. 1m.
Confirmationis propria materia eſt Chriſma. q. 72. 2. 0.
Confirmationis ſacramentum habet determinatam formam. q. 72. 4. 0.
Confirmationis ſacramentum, Chriſtus non debuit ſumere. q. 72. 1. 4m.
Confirmationis effectum nullus conſequitur ſine voto eius. q. 72. 6. 1m.
Confirmationis effectum quidam miraculoſe acceperunt, antequam baptizarentur. q. 72. 2. 1m. & 4. 1m. & 6. 1m.
Confirmationi competit perfectio ad quam homo perducitur per augmentum, Euchariſtię vero illa quæ eſt alicuius extrinſeci hominem conſeruantis. q. 73. 1. 1m.
Confirmans & confirmandus debent eſſe in gratia & debent eſſe confeſſi & ieiuni de conſilio. q. 72. 7. 2m. & 12. 2m.
Confirmans & ordinans imponit manus. q. 84. 4. c. 2m.
Confirmandus debet teneri ab alio confirmato cuiuſcumque ætatis vel ſexus. q. 72. 10. 0.
Confirmatus exiſtens in peccato mortali cuius conſcientiam non habet, vel cuius non eſt plene contritus, dummodo non ſit fictus, conſequitur remiſſionem peccatorum. q. 72. 7. 2m.
Confirmato confertur plenitudo gratiæ, & Spirituſancti. q. 72. 1. 0.
Confirmato datur poteſtas ſpiritualis ad pugnandum contra hoſtes fidei viſibiles. q. 72. 5. 0.
Confirmati confirmantur & configurantur Chriſto. q. 72. 1. 4m. & 4. 3m.
Confirmati gratiam habentes, conſequuntur plenam remiſſionem peccatorum. q. 72. 7. 2m.
Confirmati decedentes maiorem gloriam conſequuntur, ſicut & hic maiorem obtinent gratiam. q. 72. 8. 4m.
¶ Conſecratio templi altaris, veſtium & vaſorum non ſunt ſacramenta, ſed ſunt diſpoſitiones quædam ad ſacramenta. q. 65. 1. 6m.
Conſecratio domus ſignificat ſanctitatem eccleſiæ, altaris vero Chriſti. q. 83. 3. 2m. 4m.
Conſecratio altaris & eccleſiæ fit multiplici ratione. q. 83. 3. 0.
Conſecratio altaris non debet fieri ſine reliquijs martyrum. q. 83. 3. 2m.
Conſecratio eccleſiæ non debet reiterari, niſi exuſtę, vel pollutę ſanguine, vel ſemine. q. 83. 3, 3m.
Conſecratio eccleſię vel altaris ſi fuerit dubia, tunc debent conſecrari. q. 83. 3. 3m.
Conſecratio quelibet eſt indelebilis permanentibus rebus conſecratis. q. 76. 6. 2m. & q. 82. 8. c. & q. 83. 3. 3m.
Conſecratione, res inanimatæ adipiſcuntur quandam ſpiritualem virtutem, qua ſint aptæ ad diu. na. q. 83. 3. 3m. 4m.
Conſecrare omnia ſoli epiſcopo conuenit, Euchariſtia excepta q. 82. 1. 4m. & 3. 3m.
Conſecratæ eccleſiæ ſigna non debent cedere ad vſum laicorū, ſed monaſterij, vel comburi. q. 83. 3. 3m.
Conſecratæ res vetuſtę (vt palię) debent comburi, & cineres reponi honeſte. q. 83. 3. 3m.
Conſecratio Euchariſtię poteſt fieri a malis ſacerdotibus etiā ab eccleſia præciſis, ſed peccant grauiter. q. 64. 9. 2m. 3m. & q. 82. 5. 7. 8. 9. 0.
Conſecrans propter malum finem, peccat, ſed perficit ſacramentum. q. 64. 2. 2m.
Conſecrans tenetur ſumere Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie, quotieſcumque celebrat. q. 80. 12. 0. & q. 82. 4. 0.
Conſecrans quid agere debeat ſi ante vel poſt conſecrationem perceperit aquam non eſſe in calice. q. 83. 6. 4m.
Conſecrans Euchariſtiam ficte, grauius peccat quam indigne ſumens eam. q. 80. 6. 2m.
Conſecratione panis & vini facta, non manet forma ſubſtantialis eorum. q. 75. 6. 0.
Sed conuertitur forma panis in formam corporis Chriſti. q. 75. 6. 2m.
Et quantitas panis & vini manet, ſicut cætera accidentia. q. 76. 1. 3m.
Conſecratione ſanguinis facta vinum aliud immiſſum non commiſceretur ei, niſi fiat tanta permixtio quòd ſanguis, Chriſti deſignat ibi eſſe, nec eſt ſimile de aqua benedicta. q. 77. 8. 0.
Conſecratione corporis Chriſti facta, ſi ſacerdos deficiat debet per aliū ſuppleri, non autem ſi ante. q. 83. 6. 1m.
Cōſeruare res ne in nihilū decidāt, ſoli Deo conuenit. q. 13. 2. c.
Conſilium ſine dubitatione conuenit Chriſto. q. 11. 3. 1m.
Contemptus maior de Deo per peccatum, maiorem reatum incurrere facit. q. 88. 3. c. 1m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Contrahi dicitur quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur.q.14.3.c.
Contraria possunt inesse eidem, non secundum idem. q. 46. 8. 1m.
Contrarijs composita, necessario dissoluuntur.q.14.2.c.
Contrariorum, vnum est causa alterius per accidens tantum. q.50.1.3m.
Contritio debet esse de singulis peccatis mortalibus. q. 87. 1. c. 1m.
Contritio de venialibus non requirit propositum non peccandi. q. 87. 1. 1m.
Contritio virtualis & non habitualis, requiritur ad remissionem venialium.q.87.1.o.
Contritio non semper delet omnem pœnam.q.86.4.o.
Contritionis dolor duplex, scilicet sensitiuus & intellectiuus. q.84.8.9.o.
Conuersatio Christi cum discipulis ante ascensionem fuit crebra.q.55.3.3m.
Conuersatus est Christus inter homines.q.40.1.o.
Et secundum vitam austeram & pauperem.q.40.2.3.o.
Et secundum legis præcepta.q.40.4.o.
Conuersio potest esse sine auersione, vt in peccato veniali. q. 86. 4. c.
Conuersio panis in corpus Christi differt ab alijs. q. 75.4.8.o.
Et est supernaturalis.q.75.5.o.
Et difficilior creatione.q.75.8.3m.
Et fit tantum in vltimo instanti prolationis totius formę.q.75 7.o.1.q.78.4.3m.
Et importat ordinem substantiarum.q.75.4.1m.
Nec est formalis, sed substantialis, ideoque dicitur transubstantiatio.q.75.4.o.
Conuersione panis in Corpus Christi facta, Christus nullo modo mutatur, in conuersionibus vero naturalibus subiectum semper mutatur.q.75.4.o.
Nec substantia panis annihilatur, nec conuertitur in præiacentem materiam. q.75.3.o.
Sed conuertitur tota substantia panis in totum corpus Christi.q.75.4.o.
Cor est prima pars virtute in ordine partium animalis. q. 90. 3. 3m.
Cornelius & similes ante baptismum habuerunt gratiam & virtutes per fidem & desiderium baptismi, implicite vel explicite. q. 69. 4. 2m.
Corporale debet esse album & lineum. q. 83. 3. 7m.
Corporaplura possunt simul esse in eodem loco, virtute Dei, non naturaliter.q.54.1.1m.q.57.4.3m.
Corpora gloriosa erunt palpabilia, sicut corpus Christi post resurrectionę, & habebunt qualitates tangibiles.q.54.2.2m.
Corpora gloriosa erunt colorata colore debito, secundum naturam suarum partium.q.54.2.1m.
Corpus mortuum cuiuscumque alterius hominis a Christo, non est idem numero quod prius dum viueret, propter diuersitatem formæ, est tamen idem identitate materiæ.q.25. 6.3m. q. 50.5.c.1m.
Corpus Christi fuit in Adam, & in alijs patribus secundum originem,non autem secundum aliquid signatum.q.31.6.o.
Corpus Christi est operatione Spiritussancti formatum. q.31.5.c.3m.
Et fuit optime complexionatum, ideo in eo maxime viguit sensus tactus.q.46.6.c.
Et debuit augeri, sicut corpora aliorum hominum.q.33.1.4m.
Et in perfecta ætate habuit decentem & mediocrem quantitatem.q.33.2.2m.
Corpus Christi viuum & mortuum, erat idem numero simpliciter.ideſt absolute, & non erat idem numero simpliciter, ideſt totaliter.q.50.5.o.
Corpus Christi fuit verum corpus, & non phantasticum. q.5.1.o.
Et fuit subiectum impressioni corporum cęlestium.q.12.4.3m.
Et defectibus & infirmitatibus nostris conuenienter subiacuit. q.14.1.o.
Corpus Christi in principio suæ conceptionis minorem quantitatem habuit, quàm habeant aliorum hominum corpora in principio suę animationis.q.33 2.2m.
Corpus Christi post resurrectionem fuit verum corpus, sicut prius ante mortem.q.54.1.o.
Corpus Christi mysticum est tota ecclesia.q.8.1.3.c.
Corpus. vide. Quantitas.
Corpus & sanguis Christi sunt vnum sacramentum formaliter & secundum finem, sed plura materialiter.q.73.2.o.
Corpus Christi mysticum est tantum res in hoc sacramento. q.73.3.c.
Corpus Christi non incipit esse in hoc sacramento per motum localem, sed per conuersionem panis in ipsum. q. 75.2.4.c.
Corpus Christi est in hoc sacramento. q.76.1.o.
Corpus Christi non esse in hoc sacramento nisi vt in signo, est hæresis.q.73.1.3m.150.& q.75.1.o.
Corpus Christi sine sanguine,& econuerso, & vtrumque sine anima fuisset, siquis in triduo mortis eius consecrasset. q. 81.4.o.
Corpus Christi est localiter in cœlo, in Eucharistia autem inuisibili modo.q.75.1.3m.
Corpus Christi in hoc sacramento nō potest videri oculo corporali.q.76.7.o.
Corpus Christi est vere in hoc sacramento, quando in eo appa ret puer vel caro.q.76.8.o.
Corpus Christi prædicto modo apparens non debet sumi, sed cum reliquijs reponi.q.82.4.3m.
Et sacerdos tunc debet iterum celebrare, vel sufficit spiritualis manducatio.q.82.4.3m.
Corpus Christi sub sacramento videtur ab angelo & beatis visione beata, non autem visione naturali, sicut nec a viatore, nec etiam a dęmone. q.76.7.c.
Corpus Christi offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animę secundum similitudinem, secundum rem vero vtrumque offertur pro vtroque.q.74.1.o.& q.79.1.3m.
Corpus Christi manducatur sacramentaliter tantum,spiritualiter tantum, sacramentaliter & spiritualiter simul. q. 80. 1.2.3.o.
Corporis Christi species non sunt causa alicuius spiritualis effectus, nisi mediante corpore Christi.q.73.1.2m.
Corporis Christi, forma consecrationis quæ sit. q. 60. 8. c. & q.78.2.o.
Corporis Christi caro & os, & alia huiusmodi sunt sub specie vini ex naturali concomitantia, & sub specie panis ex vi sacramenti, sanguis vero econuerso.q.76.2m.&.2.c.3m.
Corporis Christi quantitas, & alia accidentia sunt in hoc sacramento ex naturali concomitantia tantum. q. 76. 1. 3m. &. 3.4.o.
Corporis Christi tota quantitas est indifferenter sub magna & parua quantitate specierum.q.76.1.3m. & 4.o.
Corporis Christi accidentia sunt in hoc sacramento mediante substantia, nec possunt immutare medium, vt sic ab aliquo corporali oculo videri possint.q.76.7.c.
Corporis Christi accidentia intrinseca sunt in hoc sacramento, non autem accidentia per comparationem ad extra. q. 76. 5.3m.
¶ Corruptio duplex, scilicet separatio formæ a materia, & resolutio in elementa. q. 50. 5. c.
Costa.vide. Adam.
Creatio magis respicit esse quàm rationem.q.2.7.3m.
Creatura est mutabilis.q.13.2.c.
Creaturę cuiuslibet, suppositum & natura differunt. q. 17. 1.c.
¶ Crux Christi designat mysticę vitam christianam. q. 46. 4. c.
Et est remedium contra peccatum totius mundi.q.46.10.3m.
Crucis mortem Christus conuenienter assumpsit. q. 46. 4.o.
Crucis signum multiplex in Missa significat passionem Christi, secundum diuersas partes.q.83.5.3m.
Crucis signum non requiritur in sacramento pœnitentiæ, q. 84. 4. 3m.
Crucifigi voluit Christus in loco Caluariæ.q.46.10.3m.
Crucifixus est Christus hora tertia linguis iudeorum, & hora sexta manibus militum. q. 46. 9. 1m. & q.83.2.3m.
Crucifixi cum Christo dicuntur qui quælibet arctioris disciplinæ instituta subeunt. q.46.11.c.
Crux.vide. Altare.
¶ Culpæ remissio fit per coniunctionem hominis ad deum a quo separat omnis culpa mortalis perfectę,& uenialis imperfectę.q.86.4.c.& q.87.1.c.
Culpæ & pœnæ vniuersalis absolutio fit in perceptione baptismi,& in martirio.q.68.2.2m.q.87.1.2.
¶ Cultus Dei exterior est quædam fidei protestatio per exteriora signa.q.63.4.3m.
Cultus Dei consistit in recipiendo diuina, vel in tradendo ea alijs.q.63.2.3.4.6.c.
Cultus Dei cōsistit in statu naturæ hoibus determinabat solo interiori instinctu, & non aliqua lege exteriori. q.60.5.3m.

Ad cultum diuinum pertinet aliquod sacramentum tripliciter, scilicet per modum actionis,per modum agentis, & per modum recipientis. q.63.6.c.

D

DAmnatio propter peccatum Adę non euaditur ab aliquo nisi per Christum, qui solus fuit ab ea immunis. q.27.3.c. q.49.2.2m.& q.52.7.2m.
Damnati habent voluntatem in malo confirmatam, nec pœnitent de malis quę fecerunt ratione culpæ, sed ratione pœnæ. q.86.1.c.
Damnatę animę dolor,excedit omnem dolorē presentis vitæ, etiam Christi q.46.6.3m.
Damnatorum bona quę hic fecerunt Deus remunerat in hoc. quòd tolerabilius patientur futurum iudicium.q.86.6.3m.
Dare spiritumsanctum dicitur dupliciter, scilicet authoritatiue,& sic est tantum Dei,& ministerialiter, & sic homines & Christus secundum quòd homo dicuntur eum dare. q.1.1m.
Datur nobis spiritussanctus non nisi cum gratia gratum faciente. q.72.7.c.
Dauid & Abrahæ/Christus specialiter dicitur filius.q.31.2.o.
Dauid. Vide Abraham, Comedens, Paulus.
¶ De/dicit principium & consubstantialitatē.ex.uero dicit principium tantum,ideo quicquid est de aliquo est ex aliquo, sed non econuerso.q.75.8.c.
Debitum duplex.s.necessitatis,& decentiæ q.64.5.3m.
Decimatio est actus figuralis.q.31.8.c.& q.65.1.7m.
Decimatio non conuenit Christo,sed cuilibet alii.q.31.8.o.
Decimæ & oblationes in ueteri lege erant sacramenta, non autem nunc.q.65.1.7m.
Decimati dicitur qui sunt præfigurati indigere curatione/quæ est per Christum.q.32.8.c.
Defectus consequentes corruptibilitatē & passibilitatem corporis nostri curati sunt a Christo.14.4.1m.
Defectus Vide. Assumptio. Corpus Christi.
Degradatio aufert ordinis executionem quasi in perpetuum:sed excommunicatio solum usque ad emendationem.q.82.8.3m.
Delectatio uehemens impedit tristitiam.q.46.8.2m.
Delectatio intellectus speculatiui non potest habere dolorem uel tristitiam ex parte sui obiecti, quod est uerum absolute consideratum,potest tamē habere dolorem ex parte subiecti. q.46.7.c & 4m.
¶ Dæmon est caput omnium malorum, non influxu interiori, sed gubernatione exteriori.q.8.7.o.
Dæmon & Antichristus sunt tantum unum caput malorum, q 8. 8. 1m.
Dęmon non statim tentat hominem spiritualem de grauibus peccatis.q.41.4.c.
Dęmon habet potestatem aliquam in homine,ex hoc quòd subditur peccato originali/uel actuali.c.71.2.q.1m.
Dæmon etiam nunc potest deo permittente homines tentare quantum ad animam, & uexare quantum ad corpus. quæst. 49. 2. 2m.
Dæmones cognoscebant Christum esse Messiam promissum in lege,non autem diuinitatem eius nisi per coniecturas. q. 29. 1.3m.& q 41.1.1m.& q.47.5.c.
Dæmones non permittuntur facere omnia quę possunt naturaliter.q.29.1.3m.
Dęmones expelli uirtute dei/& non uirtute dæmonum,sufficiēter probatur a Christo.q.43.2.3m.
Dæmones intrare porcos,& affligere illum quem Christus liberauit,permissum fuit a Christo triplici ratione.q.44.1.4m.
Dæmones superiores expellunt inferiores corporaliter,non autem a dominio animæ, sed Christus utroque modo expellit utrosque.q.43.2.3m.
Dæmonum suggestione fiunt omnia peccata.q.8.7.o.
Dęmonum tentatio,non semper est peccatum.q.41.1.3m.
Dæmonum manus/ nullus ante passionem Christi euadere potuit,quin descenderet ad infernum.q.49.2.2m. & 5.1m.& q. 52.5.2m.& 6.2m.
Dæmonum nequitiis contra homines, paratum est remediū ex passione Christi.q.49.2.2m.3m.
Denominari possunt omnia quæ habent ordinē ad aliquid unū ab eo q.60.1.c.
Denominatur unumquodque secundum illud quod conuenit ei primo & per se.q.60.4.1m.
¶ Descensus duplex conuenit Christo.s. de cælo,& ad inferos. q.57.2.2m.
Descensus ad imperfectionem nostræ naturæ consideratur in mysterio incarnationis.q.33.3.3m.& q.34.1.1m.
Descensus Christi ad inferos fuit conueniens.q.52.1.o.

Et per essentiam descendit ad limbum patrum,sed per effectum ad quemlibet infernum.q.52.2.o.
Et descendit post mortem statim ad infernum/& sanctos ibi existentes liberauit.q.52.4.1m.& 5.3m.
Descendens Christus ad inferos tamdiu ibi fuit secundum animam, quamdiu corpus eius fuit mortuum.q.52.4.o.
Et illuminauit limbum patrum quo ad eos tantum.q.52.2.1m.
Et tantum iustos liberauit.q.52.5.6.7.8.o.
Et damnandos confutauit de incredulitate eorum, sed purgādis dedit spem gloriæ.q.52.2.c.3m.& 6.1m.
Et liberauit a purgatorio sufficienter purgatos, uel qui dum hic uiuerent hoc meruerunt per fidem & deuotionem ad mortē ipsius q.52.8.1m.
Descendit Christus aliquando de cęlo ad terram,postquam ascēdit.q.57.6.3m.
Desertum. Nullus de filiis Israel natus in deserto, mortuus est ibi.q.70.4.3m.
Despōsatio beatæ Mariæ fuit facta multis rationibus.q.29.1.o.
¶ Deus est forma.q.2.1.c.& q.9.3.3m.
Et est infinitus q.10 3.1m.& 2m.
Et est immutabilis.q.46.2.c.& q.57.1.1m.
Deus scit infinita etiam scientia uisionis.q.10.3.o.
Deus non potest uideri per essentiam naturaliter ab aliqua creatura.q.10.4.2m.
Deus totus intelligitur ab intellectu nostro, non autem totaliter.q.10.1.2m.
Deus solus est a quo mouetur uoluntas creaturæ,ut a principio intrinseco q.18.1.1m.
Deus est omnipotens,& potest facere quicquid habet rationem entis.q.13.1.c.
Et potest facere quæ non facit.q.1.3.3m.
Et potest transmutare omnem materiā in quamcunq; formam q.18.1.5m.
Et potest facere raritatem & densitatem esse sine materia. q.77. 2.3.& 7.1m.& 2m.
Et potest immediate facere omnem effectum cuiuscunque agentis sine eo.q.77.1.c.
Deus potest facere præter ordinem totius naturæ.q.43.2.c.
Nec propter hoc faceret contra naturā.q.44.2.1m.
Deus potest facere aliquid melius humanitate Christi matre eius,beatitudine, & gratia secundum se, non autem ut relatis ad deum.q.7.12.2m.& q.10.4.3m.
Deus immediate producit omnia.q.6.1.1m.
Deus produxit creaturas non ex necessitate.q.50.2.3m.
Deus potest mutare formam in formā, & materiā in materiam. q.75.4.c.3m.
Deus dicitur habitasse in Christo corporaliter, tripliciter. q. 2.10.2m.
Deus est in omni creatura per essentiā,præsentiam,& potentiā, in sanctis per gratiam,in Christo solo per unionem personalem.q.2.10.2m.& q.6.1.1m.
Deus potuit liberare hominem sine passione Christi, absolute loquendo.q.46.2.o.
Deus est homo, est propositio per se et in materia naturali.q. 16.1.1m.
Deus est homo, & econuerso, est propositio uera & propria. q. 16. 1. 2.q.
Deus factus est homo,& econuerso,si ly factus determinet compositionē,est uera.q.16.6.7.o.
Deus est caput Christi.q.8.8.2m.
¶ Dei esse & essentia sunt idem realiter.q.13.1.c.
Dei cognitio per essentiam est soli deo naturalis.q.9.4.c.
Dei scientia duplex,scilicet uisionis,& simplicis intelligentiæ. q.10.2.2m.
Dei essentia uidetur immediate.q.9.3.3m.& q.10.4.c.1m.
Dei uisio est naturalis homini beato.q.9.2.3m.
Dei uoluntas est causa omnis boni.q.86.2.c.
Dei prescientiam falli, & eius uoluntatem & dispositionem cassari/est impossibile.q.46 2.c.
Dei uoluntati conformatur humana uoluntas,secundum uoluntatem per modum rationis.q.18.5.c.
¶ Diaconus non est proprius minister alicuius sacramenti. q. 67. 1. o.
Diaconus est proprius dispensator sanguinis Christi,non autē corporis Christi, nisi de licentia episcopi/uel presbiteri/uel in necessitate.q.82.3.o.
Diaconus. Vide. Predicare.
Diacono competit purgare tantum.i.eiicere immundos, sacerdotibus competit illuminare,episcopis perficere.q.64. 1. 1m. & q.67.1.& 2m.& q.82.3.3m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diacono competit assistere & ministrare maioribus sacerdotibus in omnibus agendis circa sacramẽta ecclesiæ. q.67.1.c. & q.71.4.c.
Diacono non licet tangere corpus Christi.q.82.3.o.
Dies dicitur dupliciter.s. naturalis & artificialis.q.53.2.3m.
Dies naturalis secundum ecclesiam incipit in media nocte, non autem dies artificialis.q.80.8.5m.
Dies creationis a luce in noctem computantur, econuerso uero triduum Christi in sepulchro. quæs. 51.4. 1m. & quæstio. 53.2.3m.
Diffinitur & denominatur unumquodque secundũ illud quod conuenit ei primo & per se, non autem per illud quod conuenit ei per aliud.q.60.4.1m.
Diluculum potest dici pars diei & noctis.q.51.4.2m.
Dimensio quantitatiua diuersificatur per magnum & paruum quantum ad determinationem mensurę, non quantum ad essentiam.q.77.8.4m.
Dimensio corrumpitur dupliciter.q.77.4.o.
Dionisius dicit in quadam epistola quòd Christus operabatur diuinitus ea quæ sunt hominis.q.28.2.3m. & q.45.2.c.
Dispositio dupliciter se habet ad id ad quod disponit.s. ut uia ad perfectionem, & ut effectus.q.9.3.2m.
Dispositio sequitur naturaliter formam ad quam disponit, licet præcedat eam uia generationis.q.7.13.2m.
Dispositio prima materiæ, est quantitas dimensiua.q.77.2.c.
Dispositio est in eodem subiecto cum eo ad quod disponit propinque.q.63.4.1m.
Distinctio diuinarum personarum non esset, remotis relationibus.q.3.3.3m.
Diuinum prædicatur de essentia, & de personis diuinis. quæst. 16.3.3m.
¶ Docere dicitur dupliciter.s. principaliter infundendo lumẽ, & instrumentaliter dirigendo.q.69.5.2m.
Docere domestica admonitione permittitur mulieri priuatim, non autem publice in ecclesia.q.55.1.3m.
Doctor primus & principalis doctrinæ spiritualis, fuit Christus q.7.7. c.
Doctrina tripliciter est occulta.s. ex intẽtione docentis, & quia paucis proponitur, & ex modo docendi, & hoc modo tantum doctrina Christi fuit occulta.q.42.3.c.
Doctrinam suam Christus noluit scribere, triplici ratione. q. 42.4.o.
Docuit Christus multa in parabolis, & tamen omnia digna creditu de sua sapientia palam proposuit, sed non omnia profunda.q.42.3.o.
Dolor causatur ex lesione sensus tactus percepta, tristitia uero apprehensione mali interioris.q.15.6.c.
Dolor & tristitia secundum se sunt mala, sed presupposita præsentia mali, aut ratione fugæ mali possunt esse bona honesta & utilia.q.15.5.6.c.
Dolor & gaudium appetitus sensitiui, nunquam possunt esse simul.q.84.9.2m.
Dolor requirit duo.s. coniunctionem mali, & perceptionẽ eius. q.15.5.6.o.
Dolor uerus sensibilis fuit in Christo.q.15.5.o.
Dolor Christi non impediebat delectationem fruitionis eius, nec econuerso.q.15.5.3m. & 9.3m.
Dolor Christi in passione peruenit usque ad rationem superiorem.q.46.8.o.
Dolor Christi interior & exterior fuit maximus.q.46.6.o.
Dolor Christi fuit maior dolore cuiuscunque cõtriti, & magis dolebat de miseriis nostris quam de passione sua, & doluit pro omnibus peccatis simul.q.46.6.3m/4m.
Dolor Chri fuit maior dolore Adæ, si passus fuisset.q.46.6.3m.
Dolor non est in beatis de malis quæ fecerunt.q.84.8.c.
Dolorem minuit innocentia patientis quo ad numerum, sed auget intensiue per se, quia magis indebitum.q.46.6.5m.
Dolorem mater Christi non habuit in pariendo, sed maximam iucunditatem.q.35.6.o.
Dominicus potest prædicari de qualibet re Christi, non autem de homine Christo.q.16.3.o.
Donatus hæreticus rebaptizans est dannatus in cõcilio Toletano.q.66.8.c.
Donec, quandoque significat tempus certum, quandoque uero tempus infinitum.q.28.3.3m.
Donum timoris fuit in Christo.q.7.6.o.
Et donum linguarum q.7.7.3m.
Dona spiritussancti, Christus plenissime habuit.q.7.5.o.
Dona recepit Christus inquantum est homo, sed dat ea inquantum deus.q.7.5.2m.
Dona addunt supra gratiam perfectiones potentiarum. quæst. 62.2.o.
Dona spiritussancti perficiunt potentias animæ ut sequantur motum spiritussancti, uirtutes autem, ut sequatur motum rationis.q.7.5.1m.
Et manet in patria secundum aliquem modum.q.7.5.3m.
Dotes corporis gloriosi sunt quatuor.q.45.1.3m.
Dotes corporis proueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus.q.28.2.3m.
Dotes corporis non fuerunt in Christo ante eis resurrectionẽ secunduin habitum, sed miraculose per uirtutem diuinam.q 28.2.3m.
¶ Dubitatio est in natura ignorante, & non in deo.q.18.4.1m.
Dubitatio duplex, scilicet infidelitatis, & admirationis, secunda fuit in matre Christi, non prima.q.27.4.2m. & q.30.2m.
Dubia. Vide. Adoratio.
Duo, dicitur quasi habens qualitatem in alio, sed in ipso de quo prædicantur duo.q.17.1.6m.
Duricies est in sacramento eucharistiæ sine materia. quæst. 77 5.1m. & 2m.
¶ Ecclesia dicitur dupliciter.s. uiæ, & patriæ.q.8.4.2m.
Ecclesia omnium fidelium noui & ueteris testamenti est una. q.8.3.3m.
Ecclesiæ corpus mysticum consistit ex hominibus/angelis/ uiatoribus & beatis.q.8.4.c.2m.
Ecclesiam ingredi, & audire uerbum dei usq; ad Missam Catheuminorum, nullus prohibetur.q.83.4.4m.
Eclipsis apparẽs in passione Christi fuit miraculosa.q.44.2.2m.
Effectus quicunque in creaturis est communis toti trinitati propter unitatem naturę.q.23.2.c.
Effectus positiuus prior est effectu priuatiuo ordine formæ, sed ordine materiæ, est econuerso.q.62.6.3m. & q.70.4.c.
Egyptus raro habet nubes.q.44.2.2m.
¶ Electio est idem quod uoluntas ut ratio, & est proprius actus liberi arbitrii.q.18.4.c.
Electio sequitur inquisitionem/in hominibus tantum.q. 18.4. 2m. & q.34.2.2m.
Electio non est de fine, sed tantum de his quæ sunt ad finem.q. 18.4.c.
Electio conuenit Christo.q. 11.2.1m, 4.o. & q.34.2.2m.
Et conuenit deo respectu creaturarum.q.18 4.1m.
Et conuenit beatis.q.18.4.3m.
Electum a deo ad aliquid, ita ipsum præparat & disponit, ut sit idoneum ad illud.q.27.4.c.
Eligere est proprius actus liberi arbitrii.q.18.4.o.
¶ Energuminus dicitur quasi intus laborans.q.71.2.1m. & 3m.
Enoch raptus est ad paradisum terrestrem, ubi cum Hælia creditur uiuere usque ad Antichristum.q.49.5.2m.
Ens dicitur dupliciter.s. simpliciter, & secũdũ quid q.11.5.3m.
¶ Episcopus solus potest dispẽsare illas perfectiones quibus homo perficitur per comparationem ad alios.q.82.3.3m.
Episcopus dicit/Pax uobis, sacerdos uero/Dominus uobiscum. q.83.5.6m.
Episcopus. Vide. Inuestiri. Prædicare.
Episcopi uicem gerunt Apostolorum.q 67.2.1m. & q.72.11.c.
Episcopi perfectiuam dispensationem, sic sacerdos participat, sicut diaconus illuminatiuam uirtutem sacerdotis.q.82.3.3m.
Episcopi seu episcopatus ordo est supra sacerdotium respectu mystici corporis Christi, non autẽ respectu ueri.q.82.1.4m.
¶ Equalitas & quantitas uirtutis est in diuinis, non autem molis.q.58.3.o.
Equalis est quælibet persona diuina aliis duabus personis.q. 43.4.c.
Equinoctiali tempore creatio mũdi, & passio Christi factæ sunt: iudicium uero generale erit in æstate.q.46.9.3m.
Equiualens nõ potest reddi deo/nec parentibus, sed sufficit reddere quicquid est possibile.q.85.3.2m.
¶ Esse simpliciter est superius ad esse hominem.q.16.9.2m.
Esse quod non est personale non est esse simpliciter, sed secundũ quid.q.17.2.c.
Esse pertinet ad hypostasim sicut ad illud quod habet esse, ad naturam uero sicut ad illud quo aliquid habet esse.q.17.2.c.1m.
Esse simpliciter in Christo est tantum unum, sed esse secundũ quid sunt duo.q.17.2.c.
Esse capitatum, esse corporeum, & esse animatum pertinent ad personam Sortis, sed ex his non fit nisi unum esse Sortis. q. 17.2.c.
Essentia. Vide. Deus. Natura.
¶ Eucharistia est sacramentum & sacrificium. q.73.1.4.o. & q.79.5.7.o.

Et

Et est unum sacramentum.q.73.2.o.
Et nominatur sacrificium / communio/ eucharistia & uiaticũ, q.73.4.o & q.79.2.1m.
Eius institutio fuit conueniens & necessaria in cœna domini, & non ante/nec post.q.72.12.3m.
Eius institutio fuit necessaria per modum cibi & potus. quæst. 73.1.2.o.
Eucharistia habuit multas figuras in ueteri testamento, quarum precipua fuit agnus paschalis.q.73.6.o.
Eucharistia in Missa comparatur sacrificio Abel, Abrahę & Melchisedech.q.83.4.8m.
Eucharistia excedit omnia sacramenta ueteris ac nouæ legis. q. 65.3.o.
Et est perfectio aliorum sacramentorum.q.75.1.c.
Et est consumatio & finis omnium sacramentorum.q.63.6.c. & q.65.3.c.1m.
Et est signum ecclesiasticæ unitatis.q.67.2.c. & q.83.4.3m.
Et per eam datur complemẽtum primi actus uitæ spiritualis. q. 79.1.c.2m. & q.82.2.3m.
Eucharistia est posterior baptismo ordine tractandi de eis. q. 65.2.o.
Eucharistia est posterior baptismo in perceptione, sed est prior in intentione.q.73.5.4m.
Eucharistia continet Christum realiter, non autem alia sacramenta.q.65.3.o. & q.75.1.o. & q.76.o.
Eucharistia perficitur in consecratione materię, alia uero sacramenta in usu eius.q.73.1.3m. & q.74.2.3m.
Et differt a baptismo & ab aliis sacramentis.q 73.1.3m. & 3.c. & q.78.1.c.
Eucharistia habet panem & uinum pro sui materia. quæstio. 74.1.o.
Eius materia quantacunque potest consecrari, dummodo sit coram sacerdote.q.74.2.o.
Eucharistia non conficitur de aqua lotionis panni intincti uino.q.74.8.c.
Eucharistia conficitur ex pane tritici tantum.q.74.3.o.
Et confici potest ex pane mixto ex aliis generis, si manet species tritici.q.74.3.3m.
Et ex siligine generata ex grano frumenti.q.74.3.2m.
Sed nõ potest confici ex amido/ uel pasta/uel pane corrupto secundum speciem.q.74.3.4m. & 4.4m. & 5.2m.
Eucharistia debet confici ex azimo, ex fermentato autem conficere, esset graue peccatum, sicut apud græcos in azimis.quæs. 74.4.o.
Eucharistia debet confici de uino uitis tantum.q.74.5.o.
Et potest confici de musto in necessitate, non autem de uua, nec de agresta.q.74.5.3m.
Nec de aceto confici potest, sed bene de uino acescenti, licet peccatum esset.q.74.5.2m.
Eucharistia a solis sacerdotibus conficitur potest.q.82.1.o.
Eucharistia sub diuo celebrati conceditur, si adsint sacra mysteria ad id officium pertinentia.q 83.3.1m.
Eucharistia dupliciter sumitur. s. sacramentaliter & spiritualiter.q 80.1.2.3.o.
Eucharistia uere sumitur a peccatoribus sacramentaliter tantũ. q.80.3.o.
Et uere sumitur ab infideli, sed non primo, nec secundo proprię. q.80.2.3m.
Et uere sumitur a bruto per accidens, sed non primo modo, nec secundo.q.80.3.3m.
Eius sumptio non est de necessitate salutis secundũ se, sed ex statuto Christi & ecclesiæ.q.73.3.o. & q.80.11.o.
Eam sumere quotidie tenebantur omnes in primitiua ecclesia, postea in anno, nunc autem semel.q.80.10.4m.
Eucharistia debet quotidie sumi, nisi ex hoc deuotionem sentiret quis diminui.q.80.10.o.
Nec debet pluries in die sumi, nisi in casu.q.80.10.5m. & quæs. 83.2.2m.
Nec sub specie uini datur populo, propter periculum effusionis. q.74.1.3m. & q.80.12.c.
Eucharistia si sumatur ab eo q est paratus/est laudabilius quàm ab ea abstinere.q.80.10.c.
Et non sumentes eam de consilio sacerdotis, excusantur a transgressione præcepti.q.80.8.o.
Eucharistia debet sumi a ieiunis totaliter, nisi in casu mortis, nõ autem manentes in peccatis q.80.11.3m.
Et eius sumptionem impedit omnis cibus sumptus post media noctem, non autem sumptus ante.q.80.8.5m.
Nec deglutitio saliuæ / uel cibi relicti inter dentes, uel reliquiæ aquæ uel uini, quibus lauatur os/traiectæ nõ in magna quantitate.q.80.8.4m.
Nec corporales immunditię perpetuę uel diuturnæ, cito uero transeuntes impediunt ex congruẽtia.q.80.7.3m.
Et inter eius sumptionẽ & cæteros cibos requiritur aliqua mora.q.80.8.6m.
Eucharistia non debet dari pueris, nisi incipientibus habere aliqualem usum rationis, quanuis quidam Græci contrarium faciant.q.80.9.3m.
Eucharistia debet dari habentibus debilem usum rationis, & amentibus, qui cum essent compotes mentis deuotionem ostenderunt, nisi timeatur periculum, amentibus uero a natiuitate non debet dari.q.80.9.o.
Eucharistia debet dari dæmoniacis, nisi certum sit eos pro crimine torqueantur, non autem Energuminis.q.80.9.2m.
Eius sumptio quandoque impeditur de necessitate, quandoque de congruo.q.80.7.o.
Eucharistia debet negari publice peccatoribus publicis, occultis uero occultę/uel generali monitione.q.80.6.o.
Et eam sumens cum conscientia peccati mortalis, peccat mortaliter.q.79.3.o. & q.80,4.o.
Sed eam sumens in peccato ignorato, facta discussione diligenti, non peccat.q.80.4.5m.
Eucharistia indignius sumitur ab infideli quàm a fideli peccatore.q.80.5.2m.
Et sumens eam indigne / quandoque grauius / quandoque minus grauiter peccat / respectu aliorum peccatorum. quæstio. 80.5.o.
Eucharistia non debet dari ad sumẽdum experimentum de peccatis.q.80.6.3m.
Eucharistia non imprimit characterem.quæst. 63.6.c. & quæs. 80.10.1m.
Eucharistia inquantum est sacramentum prodest tantum sumẽtibus, sed ut sacrificium prodest etiam aliis.q.79.7.o.
Eucharistia est sacramentum passionis & mortis Christi. quæs. 73.3.3m.
Et est memoriale passionis Christi.q.73.4.5.o.
Eucharistia ordinat ad refectionem mentis.q.72.1.2.c. & quæs. 79.8.c.
Et habet effectus suos in coniũctis sibi per fidem & charitatem. q.79.1.1m.2m.
Et est sacramentum charitatis Christi expressiuum, & charitatis nostrę sactiuum.q.75.1.c.
Eius effectus non principalis, sed consequens augumentum charitatis est diminutio fomitis.q.79.6.3m.
Eucharistia facit omnẽ effectum uitæ spiritualis, ad similitudinem cibi corporalis.q 79.1.o.
Eius effectus est adeptio gloriæ non statim, sed inquantum dat uirtutem perueniendi ad gloriam.q.79.2.o. & q.80.2.1m.
Et eam sumens sacramentaliter consequitur maiorem gratiam quàm prius. sumendo spiritualiter tantum.q.80.1.3m.
Eucharistia gratiam causat/auget/ & excitat eam & uirtutes in actu.q.79.1.o.
Eucharistia præseruat a peccato dupliciter.s. roborãdo interius & muniendo exterius.q.7.6.o.
Eius effectus impeditur in parte per peccata uenialia præsentia, non autem per præterita.q.79.8.o.
Eucharistia delet peccata uenialia.q.79.4.o.
Et delet mortalia, quorum quis non habet conscientiam, nec affectum.q.79.3,o.
Et per eam fit ablutio scelerum tripliciter.q.79.3.1m.
Eucharistia delet penam debitam pro peccatis, non quidem totam, sed secundum mensuram peccatorum & deuotionis. q.79.5.o.
Eucharistia liberat a purgatorio inquantum est sacrificium satisfactorium pro peccato.q.52.8.2m.
Eucharistiæ/figura expressior fuit oblatio Melchisedech quo ad illud quod est sacramentum tantum figuris ueteris legis, sed econuerso quo ad illud quod est res & sacramentum. q.61,3. 3m. & q.73.6.c.
Eucharistiæ sacrificium quotidie oblatum in ecclesia non est aliud quàm sacrificium Christi, sed est eius commemoratio. q.22.3.2m. & q.73.4.o. & q.83.1.o.
Eucharistiæ signum & causa, est effusio sanguinis & aqua ex latere Christi, oblatio Melchisedech respectu eius quod est sacramentũ tantũ, manna respectu eius quod est res tantũ, & agnus paschalis respectu eius quod est res & sacramẽtũ, sunt tãtum signa.q.73.6.o. & q.74.6.1m.
Eucharistię signum fuit agnus paschalis ratione passionis Christi, man-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti,manna uero ut cibus fidelium.quæstio.73.5.6.c.& quęst. 80.10.2m.
Eucharistiæ res duplex, scilicet contenta ideſt Christus, & non contenta i.corpus Christi mysticum. quęst.60.3.c. & quæst. 80.4.c.
Eucharistiæ res & sacramentum est corpus Christi uerum, res tantum est effectus eius.s.gratia,sed sacramentum tantum est materia eius.q.73.1.3m.& 6.c.
Eucharistiæ res & sacramentum est in materia, res tãtum est in suscipiente.q.73.1.3m.
Eucharistię sacramento comprehenditur totum mysterium nostrę salutis, ideo præ cæteris sacramentis solennius celebratur.q.83.4.c.3m./6m.
Eucharistię forma conuenienter significatur in facto esse,nõ autem in fieri.q.78.2.o.
Eucharistiæ formæ conuenienter pręmittuntur hæc uerba, & eleuatis oculis &c. & manducate &c.p.78.1.1m./2m.
Eucharistiæ panis & uini forma consecrationis ponitur.q.78. 1.2.3.o.
Eucharistiæ panis & uini formæ sunt locutiones uerę, & habẽt uirtutem factiuam rei.q 78.5.o.
Eucharistiæ panis & uini formæ,non se mutuo expectant. quæ. 78.6.o.
Eucharistię & cuiuslibet sacramenti forma habet uirtutem instrumentalem a Christo.q.78.4.o.
Eucharistiæ forma importat solam consecrationem materiæ, formæ uero aliorum sacramentorum important usum materiæ.q.78.1.4.5.c.
Eucharistiæ locus non est uacuus, nec plenus corpore Christi, sed speciebus sacramentalibus.q 76.5.2m.
Eucharistiæ dispensatio pertinet ad sacerdotem tantum. quæst. 82.3.o.
Eucharistię minister operatur tantum pronunciando uerba, in aliis autem sacramentis etiam præter hoc/actum exteriorem exercendo.q.78.1.c.3m.
Et ad eucharistiæ consecrationem tenetur quilibet sacerdos, saltem in festis præcipuis.q.82.10.o.
Eucharistię celebratio,est Christi imolatio.q.83.1.o.
Eucharistiam Christus consecrauit eadem forma qua & nos, quam dedit ecclesiæ,& semel tantum protulit.q.78.1.1m.
Eucharistiam uidere conceditur omnibus baptizatis etiam peccatoribus,sed non baptizatis negatur.q.80.4.4m.
Eucharistiam recipiens uel missam audiés a malis sacerdotibus ab ecclesia precisis/peccat.q.64.9.2m.3m.& q.82.9.o.
Eucharistiam amittens/uel cuius negligentia brutum sumit eã/ uel sanguis stillat extra/ uel euomes qualiter pęnitere debet. q.83.6.7m.
Eucharistiam tangere soli sacerdoti licet, nisi in necessitate. q. 82.3.c.
Eucharistiam spiritualiter manducauerunt patres ueteris testamenti.q.80.1.3m
Eucharistia baptismo & confirmatione homo indigeret, etiam si nunquam a gratia baptismi caderet, non autem pœnitentia.q.84.5.6.o.
Eucharistia consecrata / substantia panis & uini non manet. q. 75.2.o.
Eucharistia consecrata/diuinitas/anima/quantitas tota, & alia accidentia Christi/sunt in ea ex naturali cõcomitãtia tantũ, sed totũ corpus eius.s.caro, ossa, nerui & huiusmodi sunt sub specie uini ex ui sacramenti, sanguis uero econuerso. quæst. 76. 1.2.3.4.o.
Eucharistia. Vide. Accidens/Actus/Angelus/Anima/ Cõsecratio/Conuersio/Corpus. Christus.
Euthices in morte retractauit suam hęresim.q.54.3.c.
¶ Ex,aliquando importat ordinem terminorum tantũ,aliquando etiam identitatem.q.75.8.c.
Exclusiua dictio addita principali agenti non excludit instrumentum.q.78.4.1m.
Exemplar,semper perfectissimũ est exemplar eius quod est minus perfectum.q.56.1.3m.
Exorcismus non est sacramentum, sed sacramentale. quæstio. 67.3.2m.
Exorcismus debet præcedere baptismum.q.71.2.o.
Exorcismus datur contra impugnationem interiorem dęmonũ nec potest iterari.q.71.2.3m.
Exorcismus ordinatur contra impedimenta baptismi. quæst. 71.3.3m.
Exorcismus non confert gratiam, nec remissionem culpæ. q. 71.3.
Exorcismi effectus duplex.s. expulsio potestatis dæmonis, & aptio sensuum ad mysteria & mandata dei.q.71.3.c.
Exorcismo/dæmon expellitur/in exsufflatione,expulso uia præcluditur/in benedictione cum manus impositione, confessio fidei significatur,in salis in os missione, doctrinæ dei receptio quantum ad aures / & approbatio quantum ad nares significatur in aurium & narium sputo linitione, sed aptitudo ad pugnandum in olei iunctione.q.71.2.3.c.

F

Facies Christi emittebat radios.q.44.3.1m.
Factum esse quandoque dicit nouitatem præsentationis sine mutatione facti, quandoque cum facti mutatione. quęst. 16.6.c.2m.
¶ Fecunditas bonorum operum duplex.s.in se/& in aliis.quæst 69.5.3m.
Fœmina non potest esse principium generationis actiuum. quę. 67.4.3m.
Fermentum feruorem charitatis significat.q.74.4.3m.
Ferri cădentis tactu,non licet in iudicio probare innocentiã uel crimen.q.80.6.3m.
Festum consecrationis ecclesię fit octo diebus.q.83.3.4m.
Festum conceptionis. B. Marię non celebratur. ecclesia. qnęst. 27.2.3m.
Festum. Vide. Concepta.
¶ Fictio est ostendere dicto uel facto uelle quod non uult. q. 69.9.3m.
Fictio relata ad rẽ significatam,non est mendacium.q.55.4.1m. & q.76.8.c.
Fides formata est fundamentum spiritualis uitæ.q. 68.4.3m.& q.73.3.3m.
Fides Christi semper necessaria fuit.q.68.1.1m.
Fides nostra & antiquorum patrum est eadem.q.70.1.c.
Fides est sine qua nullus unquam potuit saluari.q.61.3.c.2m.& q.68.1.1m.& q.73.5.c.
Fides est in dæmonibus, sed coacta.q.76.7.c.
Fides non fuit in Christo,neque est in beatis.q.7.3.o.
Fides est nobilior uirtutibus moralibus ratione obiecti. quæst. 7.3.1m.
Fidei obiectum est res diuina non uisa.q.7.3.o.
Fidei actus charitate informatus, potest esse meritorius. quæst. 7.3.2m.
Fidei meritum consistit in hoc quòd homo ex obedientia dei assentit his quę non uidet.q.7.3.2m.& q.55.5.2m. & 3m.
Fidei scripturæque diuinæ non potest subesse falsum. quæstio. 46.2.4m.
Fdei cognitio creuit per successionem temporũ quo ad explicationem,non quo ad fidei rationem.q.61.3.2m.
Fide Christi genus humanum tripliciter secũdum tria tẽpora fuit incorporatum.q.68.1.1m.
Fidem rectam habens circa sacramentum baptismi potest errare in aliis articulis.q.68.8.3m.
Fide formãta/mundamur a peccatis uirtute passionis Christi. q.49.1.5m.& 5.1m.
Fide Christi,sancti patres liberati sunt ab omni peccato & reatu pœnæ actualiũ non autem a reatu peccati originalis.q.52. 5.2m.& 7.1m.& 8.3m.
Fieri tunc res dicuntur quando innotescunt.q.13.2.1m.
Fieri dicitur dupliciter.s.in instanti,& successiue.q.33.3.1m.& q.75.7.2m.& q.78.2.c.
Fieri dicit ordinem terminorum & unitatem subiecti. quæstio. 75.8.c.
Figura proprie est tantum in corporeis.q.63.2.1m.
Figurę similitudo magis significat propinquitatem quàm identitatem spetiei.q.74.2.2m.
Filiatio & adoptio conuenit tantum personæ.q.23.4.o.
Filiatio est tantum eius quod generatur in similitudinem generantis.q.52.3.c.
Filiatio cõuenit tantum uiuentibus præcipue animalibus.q. 32. 3.c.& q.35.3.2m.
Filiationes in Christo sunt duæ,una secũdum rem.s.æterna,alia secundum rationem.s.temporalis.q.35.5.o.
Filius dei est uerus deus.q.43.4.o.
Fingere quod nihil significat,est mendacium.q.55.4.1m.
Fingere. Vide fictio.
Finis est prior in intentione agentis, non in executione. quæst. 61.3.1m.
Et ad ipsum ordinatur aliquid dupliciter.s.necessario,& ad bene esse.q.1.2.c.
¶ Fomes est in ordinata & habitualis concupiscentia appetitus sensibilis.

sensibilis.q.15.2.c.& q.27.3.c.
Fomes peccati non fuit in Christo.q.15.2.o.
Fomes in B.Maria in prima eius sanctificatone fuit ligatus, in secunda uero totaliter ablatus.q.27.3.o.
Et in ea adeo debilitatus est & extinctus,ut ad peccatum actuale nunquàm inclinaretur.q.27.3.c.& 4.1m.& 5.2m.
Fomes per baptismum minuitur.q 69.4.3m.
Fomitis impugnationem interiorem, Christus non sustinuit. q.15.2.3m.
Fomitis effectus dupliciter.s.inclinatio ad malum, & difficultas ab bonum.q.27.3.c.
Forma uel est ipsa natura rei, uel constituit naturam rei. quæst. 13.1.c.
Forma completa est in subiecto secundum conditionem subiecti, instrumentalis uero secundum conditionem principalis agentis.q.63.5.1m.
Forma substantialis non suscipit magis uel minus. q.75.7.c.
Forma separata a materia est intellectualis.q.75.6.c.
¶ Formę incomposibiles in eodem supposito faciunt propositionem in materia remota, composibiles autem in materia contingenti uel naturali.q.16.1.1m.
Formæ plures eiusdem spei,non possunt simul inesse eidem subiecto.q.35.5.c.
Formæ sacramentales traditæ sunt Apostolis a Christo. quæst. 72.4.1m.
Formarum inchoatio improbatur.q.32.4.c.3m.
Forma. Vide. Ars. Actio. Adam. Deus. Indiuiduũ. Nasci. Natiuitas. Natura. Nomen. Operatio.
Formali cuiuscunque remoto,tollitur species.q.86.4.1m.
¶ Fortitudo est in irascibili.q.15.2.c.
Fortitudo spiritus ostenditur in resistendo concupiscentiæ carnis sibi contrariantis,maior autem est in comprimendo eam totaliter,& hoc secundo modo fuit in Christo.q.15.2.3m.
¶ Frater in sacra scriptura dicitur quadrupliciter.s. natura gẽte cognatione,& affectu.q.28.3.5m.
Fratres Christi sumus per adoptionem. q.23.2.2m.
Fratres Christi] in euangelio dicuntur consobrini eius. quæst. 28.3.5m.
Fruebatur superior pars animæ Christi,ipso patiente. quæstio. 46.8.o.
Frustra dicitur, quod est ad finem,quem non attingit. quæstio. 11.5.2m.
¶ Fundamento. Vide, Pœnitentia.

G

Gabriel est summus in ordine Archãgelorũ & fortitudo dei nominatur.q.30.2.4m.
Galilea ut interpretatur transmigratio, significat gentilitatem, ut uero interpretatur reuelatio,significat patriam cœlestem. q.55.3.4m.
Gaudium & tristitia de eodem sunt contraria, de diuersis uero non sunt contraria.q.84.9.2m.
¶ Genealogia magis denominatur a patre quàm a matre.q.28. 1.2m.& q.31.2.1m.
Genealogia Christi exponitur, & dubia circa ea soluuntur. q. 28.1.2m.& q.31.3.o.
¶ Generatio naturalis non requirit aliquam potentiam actiuã in materia.q.32.ar.4.c.3m
Generationis naturalis tota uirtus actiua est ex parte maris, & passiua ex parte fœminæ.q.32.4.c.& d.67.4.3m.
Generationis/est idem modus omnium quæ sunt eiusdem speciei.q.28.2.4m.
Generatiua potentia est in patre perfecte, in matre uero imperfecte.q.32.4.2m.
Genitum & passum/licet prędicentur de filio dei,non tamen de natura diuina.q.16.5.1m.
Genus. nihil ponit primo in genere,uel specie, nisi per id quod de eo prædicatur.q.63.2.1m.
Et nisi ratione naturæ, non autem ratione eius quod pertinet ad inuiduationem.q.2.3.3m.
Genus masculinum refertur ad personam,neutrum uero ad naturam.q.17.1.c.& q.52.3.c.
Genus masculinum designat quiddam formatum & perfectum, neutrum uero quiddam informatum & imperfectum. quæstio. 17.1.c.
¶ Generis primum est causa omnium quæ sunt post q.56.1.c.
¶ Gloria.Ea quæ sunt gloriæ quo ad animam & quo ad corpus prius tempore debuerunt esse in Christo/ quàm in alio.quæstio.53.3.3m.
Glorioſum. Vide. Claritas. Corpus. Palpabile.
Gratia est quædã participata similitudo diuinæ naturæ.q.2.10. 1m.& q.3.4.3m.& q.62.1.c.
Gratia est forma habens esse completum & mutabile in anima. quæstio.63.5.1m.
Gratia est immediate in essentia animæ,non autem in potentiis eius.q.7.2.c.& q 62.2.c.1m.
Nec eius subiectum imediatum est corpus.q.79.1.3m.
Gratia est in sacramentis intentionaliter ut in signo & causa instrumentali, non autem ut in subiecto.q.63.3.4.o.
Gratia a solo deo immediate causatur. q.62.1.c.& 5.c. & quæstio.64.1.c.
Sed eius causa instrumentalis tantum, sunt humanitas Christi, ministri ecclesiæ,& sacramenta.q.62.1.o.& q.64.1.o.
Nec eam dat homo interius infundendo, sed exterius exhortando ad ea quæ sunt gratiæ.q.8.6.2m.
Nec eam causant sacramenta ueteris legis.q.62.6.o.
Gratia differt essentialiter a qualibet uirtute. q.62.2.c.& quæst. 89.1.c.
Gratia dicitur dupliciter.s.donum dei acceptum, & deus gratis donãs.q.2.10.c.
Gratia duplex.s.gratum faciens,& gratis dat.a. q.7.7.c.1m.
Gratia cum plenitudine duplex. s. ex parte gratiæ, & hæc propria est homini Christo, & ex parte habentis gratiam, & hæc communicatur alii per Christum.q.7.10.o.
Gratia gratis data ordinatur ad manifestationem fidei & doctrinæ spiritualis.q.7.7.c.
Gratia gratum faciens ordinatur ad actus meritorios interiores & exteriores.gratia gratis data ad exteriores.q.7.7.1m.
Gratia gratum faciens est a qua fluunt uirtutes, & dona, ad perficiendum potentias animæ.q.7.2.c.& quæst. 62.2.c.& quæst. 82.1.c.
Gratia gratum faciens ut iustificat hominem a peccato dicitur operans, sed respectu operis meritorii dicitur cooperans. q. 86.4.1m.
Et effectus gratiæ operantis est prior/quàm effectus gratiæ cooperantis.q.86.4.2m.
Et effectus primus gratię gratum facientis,est remissio peccatorum.q.72.7.1m.
Gratia gratum faciens amittitur per quodlibet peccatum mortale.q.80.3.c.
Gratia eadem maior est proficiens quàm incipiens,sed in diuersis hoc non est necesse.q.89.2.4m.
Gratia non potest cadere sub merito, quia est principium merendi.q.2.11.c.
Gratia minima potest resistere cuilibet concupiscentiæ,& meretur uitam æternam.q.62.6.3m.& q.70.c.
Gratia quod semel facit,perpetuo manet.q.88.1.4m.
Gratia nunquàm amittitur sine culpa, & illud quod ex gratia dei conceditur,nunquam absque culpa reuocatur.q.50.2.c.
Gratia non infunditur in habentibus usum liberi arbitrii, sine actuali motu liberi arbitrii in deum, & in peccatum. quęst. 87.2.c.
Et gratiæ infusio & terminus præparationis subiecti, sunt in eodem instanti.q.89.2.c.
Gratia uirtutum & donorum dei sufficienter perficit essentiam, & potentias animæ/quo ad generalem ordinationẽ actuum, sed gratia sacramentalis quo ad aliquos speciales effectus. q. 62.2.1m.
Gratia sacramentalis est species gratię communiter sumptæ, ideo non dicitur æquiuoce.q.62.2.3.3m.
Gratia sacramentalis addit supra gratiam communiter dictam, & super uirtutem & dona quoddam auxilium dei ad habendum sacramenti finem.q.62.2.o.
Gratia sacramentalis est ad tollendum peccata, & ad perficiendum animum ad cultum diuinum.q.62.5.c.& q.63.1.6.c. & q 65.1.c.
Gratia sacramentalis excludit peccata præterita, uirtutes & dona peccata præsentia & futura.q.62.2.2m.
Gratia non potest haberi ante sumptionem Eucharistiæ,nisi ex uoto ad eam, proprio uel ecclesiæ.q.73.3.c.1m.& quæstio. 79.1.1m.
Gratia miraculorum excellentissime data est animæ Christi.q 13.2.3m.
Gratia Christi quæ dicitur gratia unionis/capitis,& singularis personæ/est una per essentiam.q.8.5.o.
Gratia unionis & habitualis fuit Christo homini naturalis.q 2.12.o.
Gratia unionis & habitualis sunt simul tẽpore, sed natura & intellectu prima præcedit secundam.q.7.13.o.
Gratia habitualis fuit in Christo.q.7.1.c.
Gratia unionis est esse personale,quod gratis a deo datur humanæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

æ naturę in persona uerbi,quod quidem est terminus assumptionis.q.6.6.c.
Gratia unionis in Christo dupliciter dicitur. s. uolũtas dei dãs gratis,& donum eius.q.2.10.c.
Gratia unionis fuit simpliciter infinita in Christo,sed gratia habitualis eius fuit infinita secundũ ratione gratiæ,finita est uero secundum rationem entis.q.7.11.o.
Gratia Christi non potuit augeri,sicut nec gratia beatorũ,gratia autem uiatoris puri potest augeri.q.7.12.o.
Gratia hominis puri quantuncunque crescat,non potest adæquari gratiæ Christi,ideo non sunt eiusdem rationis. quæst. 7.11.3m.
Gratiæ plenitudinem / Christus habuit in summo, & quo ad omnes effectus gratiæ.q.7.9.o.
Gratiæ plenitudo duplex, una ex parte gratiæ quæ est propria Christo,alia ex parte subiecti, quæ conuenit etiam aliis per Christum q.7.10.o.
Gratiæ & deitatis plenitudo habitat in Christo corporaliter / per unionem personalem ad corpus, & contra umbrã.quæstio.2.10.2m.
Et in ipso fuerunt excellentissimæ omnes gratiæ gratis datæ. q.7.7.o.
Nec diuiduntur in Christo sicut in aliis sanctis.q.7.7.1m.
Gratiæ plenitudo fuit in B.Maria super omnes post Christum. q.7.10.c.1m.& q.27.5.o.
Gratię triplex perfectio est in B. Maria,quarum secunda est potior prima,& 3a.2a.q.27.5.2m.
Gratiæ prima perfectione.B.Maria fuit mundata a culpa originali/2a a fomite/3a ab omni miseria.q.27.5.2m.
Gratiæ prima præfectione adepta est gratiam inclinantẽ ad bonum/2a cõfirmata fuit in gratia & in bono/3a adepta est gratiam consummatam.q.27.5.2m.
Gratiæ plenitudo / & consiliorum obseruatio inchoauit in B. Maria, primum fuit in ea perfecte. 2m.uero perfecte cæpit in Christo.q.28.4.2m.
Gratiæ noua infusio non requiritur ad remissionem uenialiũ. q.65.4.8m.& q.87.2.o.4.2m.
Gratiæ noua infusio requiritur ad remissionem mortalium.q. 87.2.3m.
Gratia homo potest uitare omnia & singula mortalia, & singula uenialia,sed non omnia.q.87.1.1m.
Gratia. Vide. Charitas. Donum. Remissio. Virtus.
¶ Graue & leue non habent in se principium actiuum sui motus,sed tantum passiuum.q.32.4.c.
¶ Græci baptizando dicunt,Baprizetur seruus Christi talis,in nomine patris &c.q.66.5.1m.& q.67.6.c.
Græci conficiunt ex fermentato,& peccarent si in azimo conficerent.q.74.4.c.
Græci dant Eucharistiam pueris non habẽtibus usum rationis. q.80.9.3m.
Græci. Vide. Eucharistia/Literarum. Significatio.
¶ Gregoris. Vide. Papa.

H

HAbitat Vide. Deus. Gratia.
¶ Habitus primorum principiorũ sunt nobis naturales. q.9.1.o.
¶ Habitus omnibus ordinatis ultima perfectio reseruatur supremo in genere illo.q.72.11.c.
¶ Hælias subleuatus est in cælum aereum,non autem in cælum empyreum, & uiuit cum Enoch in paradiso terrestri usque ad Antichristum.q.49.5.2m.
Heresis incurritur ex uerbis inordinate prolatis.q.16.8.c.
Heresis Arrii,qp filius dei est minor patre ratione diuinæ naturæ,& qp est creatura q.10.2.1m.& q.16.8.c.
Heresis Origenis,quòd anima Christi cũ alii s a principio fuit creata.q.6.3.c.
Heresis Nestorii,quòd B. Maria non est mater dei.q.35.4.o.
Heresis Euticetis, quòd in Christo est tantum una natura composita ex natura diuina & humana.q.2.5.c.& q.18.1.c.
Et qp corpora resurgentium & Christi nõ erunt palpabilia,sed erunt ut uentus.q.54.3.c.
Heresis Hebionis/Cherinthi & Fotini,qp Christus nõ fuit ante matrem/sed purus homo meruit deitatem.q.2.11.c.& q.28. 1.c.& q.35.4.c.
Heresis Hebionis,quòd Christus conceptus est ex semine uiri. q.28.1.c.
Heresis Galanitarum,quòd corpus Christi non fuit mortuum. q.50.5.c.
Heresis Heluidii,qp mater Christi nõ mansit uirgo post partũ. q.28.3.c.3m.
Hæresis Nazareorum, qp fides Christi sine operibus legis non sufficit ad salutem.q.74.4.c.
Heresis Nouatianorum/qp peccans post baptismum non potest resurgere ad gratiam per pœnitentiam.q.84.10.c.
Heresis Nestorii & Dioscori/qp in Christo sunt duo supposita. q.2.3.6.c.& q.4.3.c.
Herecici possunt ordinare si seruãt formã ecclesię, nõ autẽ dare executionem.q.64.9.2m.
Hereticum est credere iuramentum esse in omni casu illicitum. q.64.9.1m.
Herodes post duos annos a recessu Magorum occidit pueros innocentes.q.36.6.3m.
Hispania. Vide. Natiuitas.
¶ Homo habet qp sit homo a ratione.q.19.2.c.
Homo significat naturam humanã in cõcreto prout. s. in aliquo supposito.q.4.3.c.1m.
Homo duplex. s. uerus & phantasticus.q.5.2.o.& q.43.3.o.
Homo est naturaliter politicus.q.65.1.c.
Homo unus numero dicitur dupliciter. s. unitate naturę & personæ.q.3.6.1m.& 7.2m.
¶ Hominis actio uoluntaria & deliberata tantum/ dicitur humana q.19.2.o.
Hominem lapsum oportuit reparari,& non angelũ.q.4.1.c.1m. & q.6,2.2m.& q.46.1.4.
¶ Honor est reuerentia alicui exhibita propter sui excellentiã q.25.1.c.
Honor diuersus debetur eidem secundum plures causas excellẽtiæ.q.25.1.c.
Honor debetur alicui dupliciter. s. uel ratione sui,uel ratione alterius,& exhibetur toti rei subsistenti,sed causa honoris potest esse aliquid eius non subsistens.q.25.1.o.
Hostia non consecrata nunquam debet dari pro Eucharistia. q.80.6.2m
Hostia. Vide. Idolatrare. Missa.
Hostię pars missa in calice / nunquam debet dari infirmis.q. 83.5.9m.
Hostiam eandem simul consecrant ordinati, episcopo ordinãti concelebrantes.q.82....c.
Hostias multas sumens in una Missa, nõ percipit maiorem effectum.q.79.7.3m.
¶ Humilis nihil audit mirabil us quàm suam excellentiam. q.30.4.1m.
Humiliauit se Christus quatuor.q.49.6.c.& q.53.1.c.& q.54. 2.c.& q.59.3.o.

I

IDolatrare facit qui dat hostiam non consecratam pro Eucharistia.q.80.6.2m.
Ieiunium a cibis duplex. s. naturæ,& ecclesiæ.q.80.8.4m.
Ieiunium naturæ soluitur per quencunque potum, non autem ieiunium ecclesiæ nisi fiat in fraudem.q 80.8.4m.
Ieiuniũ ante pasca fit quadraginta diebus, multis rationibus,& commendatur per multos eius effectus.q.40.2.3m.
Ieiunium Christi non ex necessitate fuit, sed ad nostram instructionem.q.40.2.3m.
Ieiunium Vide Christus.
Ieremias uerbis & mysteriis passionẽ Christi apertissime prænunciauit.q 27.6.c.2m.
¶ Ierusalem est in medio terræ habitabilis.q.46.10.1m.
¶ Iesus significat naturam humanam sub determinatis indiuidualibus proprietatibus.q.16.5.c.& q.17.1.c.
Iesus conuenienter impositum est Christo in sua circuncisione q.37.2.2m.
Iesus est nomen nouum & proprium inquantum significat spiritualem & uniuersalem salutem.q.37.2.2m.
Iesus. Vide. Nomen.
¶ Ignorantia non fuit in Christo.q.15.3.o.
Ignorantia duplex. s. iuris uel facti, prima non excusat a peccato/sed bene secunda.q.47.5.3m.& q.80.4.5m.
¶ Illabi menti soli deo conuenit.q.8.8.1m.& q.64.1.c. Illuminatio fit in instanti.q.75.7.c.
Illuminat sacerdos tradendo sacramenta gratiæ,non autem infundẽdo gratiam.q.64.1.1m.
¶ Imaginatio & sensus nunquàm cognoscunt naturam rei, sed tantum accidentia.q.76.7.c.
Imaginatio ęgritudinum quandoque causat eas.q.13.3.3m.
Imaginatiua est altior potentia quàm sensus exterior, in quo tamen est maxima certitudo.q.30.3.2m.
¶ Imago. Idem est motus in rem ipsam,& imaginę eius inquantum huiusmodi.q.8.3.3m.& q.25.3.c.1m.
Imago. Vide. Adoratio.
¶ Immersio trina in baptismo non est de necessitate, tamen debet

debet fieri.q.88.o.
Immersio capitis in baptismo sufficit.q.66.7.3m.
Immersio. Vide. Baptismus.
Immersione,effusione, & aspersiõe aquæ potest fieri baptismus. q.66.7.o.
Immersione trina intenta, non perficitur baptismus nisi in tertia, una uero intenta perficitur in ea.q.66.8.3m.
Immolari conuenit Christo in figuris ueteris testamenti,sed uere in sacramento altaris.q.83.1.o.
¶ Imperio rationis obediunt aliqualiter potentiæ sensitiuæ, nõ autem naturales nec uegetatiuæ.q.19.2.c.
¶ Impositio manus significat copiosum gratiæ effectum, ideo non requiritur in baptismo neq; in pœnitẽtia sed tantũ in ordine & confirmatione.q.84.4.c.2m
¶ Impossibile aliquando pro difficili sumitur.q.86.1.2m.
¶ In. Corporalia dicuntur esse in loco quia cõtinentur,spiritualia uero quia continent.q.57.4.1m.2m.
¶ Incarnari deum,fuit possibile & conueniens.q.1.1.o.
Incarnari deum, fuit necessarium ad bene esse, non simpliciter. q.1.2.o.
Incarnatio dei nõ fuisset, si homo nõ peccasset,quàmuis potẽtia dei ad hoc non limitetur.q.1.3.o.
Incarnatio dei principaliter fuit propter liberationẽ hominis. q.1.5.c.& q.40.1.c.& q.44.3.c.
Incarnatio dei fuit ad delendum omne peccatum.q.1.4.o.
Incarnatio facta est conuenienti tempore. q.1.5.6.o.
Incarnatio comparatur iuuentuti propter uigorem & feruorẽ, senectuti uero propter numerum annorum.q.1.6.1m.
Incarnationis mysterio monstratur bonitas sapiẽtia, iustitia, & potentia dei.q.1.in oppositum.
Incarnationem Christi præcessit aliquorum liberatio secũdum spiritum per fidem, sed non secundum carnem.quæst.27.3.c. & q.25.5.2m.
Incarnatione deus nullo modo mutatur. quæstio. 1.1.1m. & q.2.6.1m.
¶ Incineratio non conuenit corpori Christi. quæst. 51.3.o. & q.53.1.c.1m.
¶ Incipere significat esse nunc & non prius, ideo ab inferiori ad suum superius cum uerbo incipit non ualet consequentia. q.16.9.2m.
Indiuiduum dicitur de parte in toto.q.16.9.2m.
Indiuiduum de sui ratione dicit incommunicabilitatẽ, & non posse esse in pluribus.q.77.2.c.
Indiuiduationis principium in rebus materialibus est duplex. s. materia prima,& quantitas dimensiua.q.77.2.c.
Indiuiduatur forma receptibilis in materia per ipsam materiam, non receptibilis autem in materia, per seipsam.quæst. 80.5.c.
Indiuiduatur quantitas dimẽsiua dupliciter s. ratione subiecti, & ratione situs.q.77.2.c.
¶ Infidelitas est grauissimum peccatum.q.80.c.
¶ Infimum dupliciter dicitur. s. priuatiue & negatiue, primum conuenit quantitati & est ignotum, secundum conuenit formæ & est cognoscibile.q.19.3.1m.
Infinitum inquantum huiusmodi (.s. numerando partem post partem) a nullo intellectu cognoscitur.q.10.3.
Infinitum uniuerso, potest esse finitum alio modo. quæstio. 10.3.1m.
Infinitum secundum essentiæ rationem,est solus deus. quæstio. 10.2.2m.
Infinitum simpliciter & omnibus modis non potest esse nisi unum, sed secundum aliquid possunt esse plura. quæstio. 10.3.3m.
Infinitum numero uel continuitate si daretur, esset finitum secundum esse & essentiam, & esset comprehensibile a scientia dei.q.10.3.2m.
Infinitum non est substantia sed accidit rebus, ideo sicut multiplicatur secundum subiecta, ita & proprietas eius. quæstio. 10.3.3m.
Infinitũ simpliciter quo ad omnia nihil potest esse maius, sed infinito secundũ aliquid determinatum est aliquid maius extra illum ordinem.q.10.3.3m
¶ Ingratitudo est spirituale peccatum ratione contemptus beneficii,sed est circunstantia respectu aliorum peccatorum. q.88.4.o.
Ingratitudo committitur dupliciter, s. agẽdo contra beneficium dei,& agendo contra formam beneficii.q.88.2.o.
Ingratitudo secundum quam peccata redire dicuntur, incurritur ex quolibet peccato contra deum.q.88.4.o.
Ingratitudo non incurritur per peccatũ ueniale, nec per ipsum peccata dimissa redeunt.q.88.2.2m.
Ingratitudo. Vide. Redeunt.
¶ Innocentes mortui pro Christo in Bethleẽm fuerunt martyres.q 36.2.3m.
Innocentes. Vide. Herodes.
Innocentia. Vide. Ferri, Matrimonium, Pœnitentia, Sacramentum, Christus.
¶ Instantia duo qualitercunque signata habent tempus mediũ, nisi respondeant motibus non mensuratis ex motu cæli q.75.7.1m.
Instans primum in quo res habet esse,datur,non autẽ ultimum, q.34.1.3m.& q.75.7.1m.
Instans. Vide. Motus. Remissio. Tempus.
Instantanea operatio potest esse ab intellectu & uoluntate. quæstio.34.2.c.
Instantanea mutatio potest esse ubi subiectum est in ultima dispositione ad formam introducendam.q.75.7.c.
Instantanea mutatio fieri potest tripliciter.q.75.7.c.
¶ Instructio quadruplex ponitur.q.71.4.3m.
Instructio fidei duplex. s. catheciuminorum circa baptismum,& populi Christiani circa missam.q.83.4.4m.
¶ Instrumentalis uirtus est incompleta & uirtualis. quæstio. 62.4.2m.
Instrumentalis uirtus non est in subiecto secundum conditionem subiecti,sed secundum conditionem principalis agentis. q.63.5.1m.m.2m.
Instrumentum dupliciter. s. coniunctum & separatũ, quod non mouetur nisi per coniunctum.q.62.5.c.
Instrumentum duplex. s. animatum, & inanimatum. quæstio. 64.8.1m.
Instrumentum animatum indiget habitu ad operandum, non autem inanimatum.q.7.1.3m.
Instrumentum. Vide Actio, Anima, Baptismus, Docere, Eucharistia, Forma, Gratia, Iustificatio, Meritum, Miracula. Mutatio, Ordo, Passiones, Peccata, Reliquiæ, Sacramenta, Signum, Vas, Christus.
Instrumento datur uirtus dupliciter. s. quando accipit formam instrumenti,& quando mouetur a principali agente.q.62.4. 3m./&q.72.3.2m.
Instrumentis pluribus ordinatis ad aliquem effectum, eadem uirtus principalis agentis instrumentalis instrumentaliter inuenitur in eis omnibus prout sunt quodam ordine unũ. q. 62.4.3m.& q.82.1.3m.
¶ Intellectus & uoluntas sunt potentiæ naturales, & consequũtur naturam animæ de necessitate.q.18.c.3m.4m.
Intentio ministri saltem uirtualis requiritur ad perfectionem sacramentorum.q.64.8.o.
Intentio est necessaria in baptizante.q.66.8.3m.
Intentio ministri peruertitur duplicer. s. respectu sacramenti, & respectu sequentium ad sacramentum:prima tollit ueritatem sacramenti,non autem secunda.q.64.10.o.
Intentio ecclesiæ expresa in forma sacramenti sufficit ad perfectionẽ eius, nisi contrariũ exprimatur exterius.q. 64.8.2m.
Intentio propria est, necessaria in baptizandis habentibus usum rationis, in non habentibus autem sufficit intentio ecclesiæ.q.68.7.o.& 8.3m.& 9.1m./& 12.1m.& q 86.2.1m.
Intentionem siue propositum habens suscipiendi baptismum antequam actualiter sit susceptus,rem baptismi consequitur. q.68.2.o.
Intentio. Vide, Baptismus. Peccatum.
¶ Intinctus. Vide Eucharistia. Christus.
¶ Inuestiri dicitur canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum.q.62.1.c.
¶ Ioannes baptista fuit terminus ueteris legis, & initium nouę. s. euangelii.q.38.1.2m.
Ioannes Baptista pertinet ad testamentum nouum. quæstio, 38.1m.2m.
Eius exultatio in utero matris, non fuit ab eo per liberum arbitrium eius, sed fuit a deo,ideo miraculosa,q.27.6.c.
Eius tota uita fuit preparatoria ad Christum.q.38.2.2m.
Ioannes euangelista prædilegebatur a Christo, propter multa. q.45.3.4m.
¶ Ioseph uir Mariæ semper fuit uirgo.q.28.3.5m.& 4.c.13m.
¶ Iperdulia. Vide. Adoratio.
¶ Ira dupliciter. s. per zelum. i. secundum ordinem iustitiæ, & per uitium.i. contra rationem, prima est laudabilis, secunda est cum peccato,prima fuit in Christo, non autem secunda q.15.9.o.
Irę causa ex tristitia illata.q.15.9.c.
¶ Iterari. Vide Aqua, Baptismus, Catechismus, Exorcismus, Pœnitentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pœnitentia. Sacramentum.
¶ Iudæi sunt serui principum seruitute ciuili, quę non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini q.68.19.2m.
Iudeorum tribus sacerdotale & regia, sępe coniunctæ sunt per matrimonium q.31.2.2m.
Iudæorum principes cognouerunt Christum esse messiam, sed non cognouerunt diuinitatem eius nisi per coniecturas. q. 47.5.0. & 6.c.
Iudæorum facta erant figuralia. q.66.2.2m.
¶ Iudex non potest dimittere culpam in alium comissam, vel in rempublicam, siue in superiorem principem. quæstio. 46.2.3m.
Iudiciu m tria requirit. si potestatem, cęlum, & sapientiam. q. 59.1.c.
Iudicium generale esse in fine mundi præter iudiciũ particulare quod fit in morte, est necessarium. q.59.5,
Iudiciii dies æstati comparatur. q.46.9.3m.
Iudicare omnes homines, quo ad retributionem præmii uel pœnæ pertinet ad Christum. q.56.4.2m. & 5.1m.
Iudiciaria auctoritas soli deo conuenit, sed committitur homi nibus, maxime Christo secundum humanam naturam. q.58. 0. & q.59.2.0.
Iudiciaria potestas cõuenit toti trinitati, & tamẽ appropriatur cuilibet personæ secundum rationes diuersas, q.59.1.0.
Iudiciaria potestas conuenit Christo multis de causis. quæstio. 59.3.0.
Iudiciaria potestas super omnes res humanas conuenit Christo, quia anima eius est super omnes creaturas, quæstio. 59. 4.c. & 6.3m.
Iudiciaria potestas super omnes angelos attribuitur Christo secundum humanam naturam & diuinã, & quomodo hoc sit, q. 59. 6. 0.
Iudiciariã potestatem super res temporales Christus exercere noluit, nec regnum terrenum temporaliter administrare. q.59.4.1m.
¶ Iustitia est æqualitas quædam, qua ciues omnes libri immedia te sunt sub principe. q.83.3.c.
Iustitia inter illos, quorum vnus est sub potestate alterius (vt hominis ad deum, serui ad dominum) non est iustitia nisi secundum quid. q.85.3.c. 2m.
Iustitia est ad alterum, cuius materia non est ille ad quem est iustitia, sed res quę distribuuntur vel commutantur. quęstio. 85.3. 1m.
Iustitia ex in voluntate subiectiue. q.85.4.c.
Iustitia originalis erat ex hoc quòd vires inferiores subdebantur rationi. q.27.3.c.
Iustitiæ dei ordo dependet a voluntate diuina. q.46. 2. 3m.
Iustum dicitur dupliciter, scilicet simpliciter, & secundum quid. q.85.3.c.
Iustificatio habentibus vsum ratjonis requirit quatuor. s. infusionem gratię, remissionem culpæ, motum liberi arbitrii in deum, & in peccatum. q.66.6.1m.
Instificationis, deus est causa principalis, passio Christi est causa meritoria, sacramenta ecclesiæ instrumentalis. quæstio. 64.3.c.
Iustificationis animarum causa instrumentalis & exemplaris, est Christi resurrectio. q.56 2.0. & q.62.5.3m.
Iustificationis actus sunt simul tępore, sed vnus est altero prior ordine naturæ. q.85.6.c.
Iustificabat circũcisio quantum ad omnes gratiæ effectus, aliter tamen quàm baptismus. q.70.4.9.
Iustificare impium est maius quàm creare cęlum & terram. q. 43.4.2m.
Iustum. Vide. Iustitia.

L

LAicus. Vide. Sacerdos.
Latria. Vide. Adoratio.
Latro statim moriens intrauit in visionem dei, nõ autem in paradisum terrestrem. q.52.4.3m.
Inter latrones Christus crucifixus est ratione quadruplici. q. 46. 11. 0.
Laurentius diaconus baptizabat in necessitate tantum. quæstio 67.1.3m.
Laurentius & Vincentius habuerunt passiones graviores quo ad aliquid quàm Christus, non autem quo ad omnes causas doloris. q.46.6.1m.
Lazarus resuscitatus, itetum mortuus est. q. 53. 3. c. 1m. & q. 55. 2. 3m.
Leprosus non debet publice celebrare, potest tamen dicere missam occulte, nisi lepra propter corrosionem mẽbrorum eum ad hoc reddiderit impotentem. q.82.10.3m.
¶ Lex nõ potest dari nisi populo congregato, & ordinatur ad bonum publicum. q.70.2.2m.
Lex naturę ut obtenebrata in cordibus hominum, determinatur lege dei scriptũ. q.60. 5. 3m. & q.61.3.2m. 123. & quæstio. 70.2.1m,
Lex vetus fuit conuenienter data post circuncisionem. quæst. 70.2.2m.
Lex vetus fuit scripta in lapidibus, noua vero in cordibus. q. 42.4.2m.
Legis præcepta Christus obseruauit, & secundum ea in omnibus conuersatus est. q.37.1.3.0. & q.40.4.0
Legis nouæ status est medius inter statum veteris legis & gloriæ q.61.4.1m.
Lex. Vide. Sabbatum.
¶ Liber de infantia Saluatoris est apocriphus. quæstio. 35.6.3m. & q.36.4.3m.
Liber de mirabilibus scripturæ non est Augustini, nec authenticus. q.45.3.2m.
Libera latitis & magnificẽtiæ summum gradum ostendit in se Christus, contenendo omnes diuitias, & faciendo pauperibus erogari quę sibi debantur. q.7.2.3m.
Liberum arbitrium se habet naturaliter ad bonum, ad malũ autem præter naturam. q.34.3.1m.
Liberum arbitrium uiatoris potest flecti ad bonum & malũ. q. 52.6.3m. & q.86.1.c.
Liberum arbitrium in dãnatis est confirmatum in malo. q. 52. 6.3m. q.96.1.c.
Liberum arbitrium fuit in Christo, sicut etiã est in beatis. quæstio. 18.4.0.
Et illius usum habuit in primo instanti suæ conceptionis, quęstio. 34.2.0.
Liberum arbitrium. Vide Eligere.
¶ Limbus inferni sic dictus, ratione priuationis gloriæ, non est omnino diuersus a sinu Abrahæ. q.52.2.4m.
Et in eo existens gaudium magnum habebant de gloriæ spera ta. q.52.5.1m.
Sed patiebantur dolorem de dilatione gloriæ, non autem pœnam sensibilem pro peccato, Christus autem soluit vtrunq; primum gloriã prebendo, secundum ab eo perseuerando. q. 52.2.2m.
Linguarum omnium donum fuit in Christo, quo tamen non est vsus, quia solum in una gente prædicauit. q.7.7.3m.
Linguis igneis spiritussanctus super apostolos descendit. q.39.6. 4m. & q.72.2.1m.
Linjri. Vide Baptismus, Exorcismus,
Linum. Vide Corporale,
Liquor. Vide. Accidens.
¶ Literarum figuræ quibus græci tria & sex representant, satis sunt propinquæ apud eos. q.46.9.2m.
¶ Locale. Vide Angelus.
¶ Locus non attribuitur deo neq; personæ Christi circumscriptiue, aut diffinitiue, quia semper sunt ubique. q.52.3.3m.
¶ Lucas. Vide Adoratio.
¶ Lumen maius offuscat lumen minus eiusdem ordinis, non autem alterius ordinis. q.5.4.2m. & q.9.1.2m,
Lumen scientiæ non offuscatur, sed clarescit in anima Christi, & cuiuslibet hominis, per lumen scientiæ diuinæ. quæstio, 5.4.2m. & q.9.1.2m.
¶ Luxuria. Circa tempus Abrahę erat fides per idolatriam diminuta, & ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiæ usque ad peccatum contra naturam obscurata. quæstio. 79.2.1m.

M

MAcula in corpore & in anima contingit dupliciter. s. ex priuatione decoris per peccatum mortale, & ex superinductione per peccatum veniale. q.87.2. 3m.
Maculę diuersæ consurgunt ex diuersis peccatis. q.88.1.c.
¶ Magdalena prohibetur tangere Christum. q.55.6.3m.
¶ Magi adorantes Christum secundum Augustinum fuerunt malefici, sed secundum alios fuerunt sapientes astrologi & potentes. q.36.3.2m.
Magi moti sunt ex scriptura Seth ad sequendam stellam, uel ex prophetia Balaam, uel ducti ab angeli, uel inspirati a deo. q. 36.5.4m.
Magi venerunt ad Christum tanquam primitiæ Gentium. q. 36. 3. 1m.
Magi amiserunt stellam, multiplici ratione. q.36.8.3m.

Magi

Magi secundum Augustinum uenerunt de remotissimis partibus per biennium, secundum alios in diebus tredecim, alii uero dicunt quòd venerunt de prope. q 36.3.3m. & 5.4m. & 6.c. 3m.
Magis recedentibus, Hærodes post bienium pueros interfecit. q. 36.6.3m.
Maius dicitur dupliciter, scilicet intensiue. & ex tensiue. q.1.4.c.
Manducatio Christi post resurrectionem fuit uera comestio, non autem angeli. q.55.6.1m.
¶ Mina fuit pręcipua figura Eucharistię quantum ad eius effectũ. q.73.6.c.
Manna fuit figura Eucharistiæ inquantum sumitur ut cibus fidelium. q.80.10.2m.
Mansuetudo est subiectiue in irascibili, quã facit rationi subiectã. q.15.2.c.
Manumissus non reducitur in pristinam seruitutẽ nisi pro aliqua graui ingratitudine. q.88.3.2m.
Manus est organum organorum ideo ei opera attribuuntur. quæstio. 83.5.1m.
Manus est substantia quędam individua. q.16.12.2m.
Manumissio. Vide. Impositio.
Maria & Ioseph fuerunt de eadem tribu, & de semine Dauid. q. 28.1.2m. & q.31.2.1m.
Maria fuit de stirpe Aaron. q.29.1.4m.
Maria nata est ex Melchi Salome, Ieconia & Heli. quęstio. 31. 2. 3m. & 3.2m.
Maria quicquid accepit a parentibus fuit actu pars corporis eius, ideo illud non fuit materia corporis Christi. q.31.6.c
Maria in uentre matris suæ non habuit usum liberi arbitrii. quæst. 27. 3. c.
Maria habuit tantam claritatem in facie q̃ Ioseph non cognoscebat illam, donec pareret. q.28.3.3m.
Maria cum corpore assumpta est in cælum. q.27.1.c.
Maria habuit donum prophetiæ sapientiæ & miraculorum, sed nõ secundum omnem usum. q.27.5.3m.
Maria meruit Christum portare, non quia meruit ipsum incarnari, sed quia meruit talem gradum puritatis ut congrue esset mater dei. q.2.11.3m.
Maria est uere mater dei. q.35.4.0.
Maria fuit uere mater Christi. q.35.3.0.
Maria cum Ioseph vouit uirginitatem absolute, sed prius vouisset, si deo placeret. q.28.4.0.
Maria nec multiplicauit conceptus, nec fuit subiecta uitio. quæ. 30.2.2m.
Maria fuit expers maledictionis Euæ, quia peperit sine dolore. quæstio. 35.6.1m.
Maria secundum aliquos non fuit turbata in uisione angeli, sed in sermone eius. q. 30.3.3m.
Maria fuit instructa ab angelo, quia erat inferior angelis quantum ad statum, licet esset superior quantum ad dignitatem ad quam eligebatur. q.30.2.1m.
Maria prius instructa est ab angelo q̃ Ioseph. q.30.1.2m.
Maria habuit a spiritusancto duplicem purgationem. s. præparatoriam ad conceptionem Christi mentem eius in unum colligẽtem, secundã a fomite, mediãte Christi cõceptione. q.27.3.3m.
Maria si ante passionem Christi fuisset mortua non intrasset paradisum, sicut nec alii sancti. q.27.1.3m.
Maria per primam sanctificationem fuit semper immunis ab omni peccato actuali etiam veniali. q.27.4.0.6.1m.
Maria figurabatur per tabernaculum ueteris legis. quæst. 27.2. in oppositum.
Maria. Vide. Adoratio. Baptismus. Concepta. Eucharistia. Gratia. Matrimonium. Primogenitus. Sanctificatio.
Mariæ puritas fuit maxima sub Christo. q.27.2.2m.
Mariæ debetur honor non æqualis sed consimilis, & eminentior q̃ cæteris creaturis inquantum est mater dei. q. 25. 5.0.
Mariæ perfectio est triplex. prima fuit in eius sanctificatione, secũda in filii dei cõceptione, tertia in ipsius glorificatione. In prima fuit liberata a culpa originali, in secunda totaliter emundata, in tertia fuit liberata ab omni miseria. q.27.5.2m.
In prima etiam perfectione adepta est gratiam inclinãtem eam ad bonum in secunda confirmata est in bono, in tertia perfecta est in fruitione omnis boni. q.27.5.2m.
Mariæ immunitas a peccato per sanctificationem causabatur ex tribus. s. ligatione, fomitis, gratia abundanti, & prouidentia dei. q.27.3.c.
Martyrium plene liberata pœna & culpa. quæst. 68.2.2m. quęstio. 87.1.2m.
¶ Mater dicitur aliqua ex hoc q̃ concepit & genuit. q.35.3.4.c.
Maternitas conuenit tãtum uiuentibus pręcipue animalibus. q. 32.3.c.
Materia non agit ad sui formationem. q.32.4.c.3m.
Materia est primum subiectum, & non potest esse in alio. quæstio. 77.2.c.
Materia non est diuisibilis nisi per quantitatem q.77.c.
Materia est duplex, scilicet sensibilis, & intelligibilis. quæstio. 77.2.4m.
¶ Matrimonium est formaliter indiuisibilis coniunctio a nimorũ coniugum. q.29.2.c.
Matrimonium uerum fuit inter Mariam & Ioseph, & habuit utrã que perfectionem requisitam q.29.2.c.
Matrimonium in statu innocentiæ non fuit sacramentum, sed in officium naturæ. q.61.2.3m.
Matrimonium contrahere potest quilibet habẽs usum rationis in uitis parentibus. q.68.10.c.
Matrimonii duplex est perfectio, quarum prima consistit in animorum coniunctione, secunda in operatione. q.29.2.c.
Matrimonii concubitus & prolis educatio sunt de secunda perfectione eius, quorum fuit inter Mariam & Ioseph & non primum. q.29.2.c.
Matrimonij finis duplex. s. principalis, qui est generatio & educatio prolis, & secundarius, qui est mutuum obsequium. q.29.2.c.
Matrimonij materia vide Pœnitentia.
¶ Mediator Dei & hominum est solus Christus principaliter, ministerialiter autem sunt prophetæ, sacerdotes vtriusque testi, & angeli, nõ autẽ pater nec spiritussanctus nec dæmon. q.26.1.0
Mediator Dei & hominum est Christus secundum q̃ homo, non autem secundum q̃ Deus. q.26.2.0.
Medicina confortatiua quæ datur liberatis a febre ad confortationem, noceret si daretur febricitantibus. q.80.4.2m.
Medicinaliter vti possumus preciosis pro necessitate corporis, sed in pertinentibus ad solam decentiã honestatis debemus esse contenti simplicibus. q.51.2.3m.
Medium virtutis moralis attenditur secundum quantitatem proportionis, & non secundum quantitatem rei. q.46.6.2m.
Medium iustitiæ est æqualitas quam constituit iustitia inter aliquos. q.85.3.2m.
¶ Melchisedech dicitur esse sine patre, matre, genealogia, principio & fine, quia scriptura non ponit, licet habuerit. q.22.6.3m.
Melchisedech propter dicta assimilatus est filio Dei. q.22.6.3m.
Melchisedech sacrificio, cõparatur eucharistia in Missa. q.83.4.8m.
Melchisedech sacrificium fuit pręcipua figura eucharistiæ quantũ ad id quod in ea est sacramentum tantũ. q.61.3.3m. & quæstio. 73.6.c.
Memoriale, vide Eucharistia.
¶ Mendicitas duplex. s. contraria voluntati, & voluntaria, prima est occasio furti & periurij, non autem secunda, ideo Christus elegit eam. q.40.3.1m.
Menstruus sanguis est in fœminis loco seminis, & est propria materia corporis Christi & aliorũ, nõ autẽ semen fœminæ. q.31.5.0
Menstruus sanguis digestione purificatus est materia conceptus, non autem impuritatem corruptionis habens. q.31.5.3m.
Menstruus sanguis est potentia totum secundum potentiam passiuam. q.31.5.1m.
Merces imputatur ei qui operatur secundum debitum. q.49.6.c.
Meritum importat æqualitatem iustitiæ. q.49.6.c.
Meritum non est nisi eius quod nondum habetur. q.19.3.c.
Meritum Christi vel cuiuscumque hominis non præcedit vnionẽ incarnationis. q.2.11.c.
Meritum, vide Operatio.
Ex merito habitum nobilius est in eo quod habetur sine merito, & dignitas merendi maior est quàm gloria corporis. q.19.3.c
Merendi principium est ex parte animæ, sed corpus est instrumentum actus meritorij. q.49.6.1m.
¶ Mereri non potuit aliquis gratiam incarnationis Christi ex cõdigno, sed ex congruo. q.2.11.c.
Mereri non potest nisi viator. q.19.3.c.1m.
Meruit Christus per suam passionem salutẽ sibi, & omnibus membris suis. q.19.3.4.0. & q.48.1.c.
Et meruit sibi gloriam corporis, non autem gloriam animæ, nec scientiam, nec gratiam, nec deitatem. q.19.3.0.
Et meruit aliis gloriam beatitudinis quod alij homines non possunt. q.19.4.2m. & q.46.3.c.
Et meruit inquantum homo, non inquantum Deus. q.53.4.2m.
Et nihil ad meritum pertinens docuit, quod ipse excellentius non impleret. q.7.3.2m.
Et meritum fidei habuit. q.7.3.2m.
Messias, vide Iudæi.
¶ Metaphorice dicta, non oportet secundum omnia esse similia. q.8.1.2m.
¶ Milites charactere insignientur, quasi ad militiam deputati. q.63.3.c
¶ Minister existens in peccato mortali, si exhibet se ministrum Dei & ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccat mortaliter. q.64.6.0.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Minister. Vide. Angelus, Diaconus, Eucharistia, Sacerdos Sacramentum.
¶ Miraculum, Spirituales effectus dei (vt iustificatio impii & illuminatio) non sunt miracula, sed finis miraculorum. q. 44. 3. 1m.
Miracula diminuunt meritum fidei nolentium credere nisi per miracula. q. 43. 1. 3m.
Miracula Christi de quibus est fides fuerunt occulta, sed probantia fidem fuerunt manifesta. q. 29. 1. 2m.
Miracula uera facere reprobi propria uirtute soli deo conuenit, instrumentaliter autem conuenit creaturæ. q. 13. 2. 3m. & quæstio. 43. 2. c. & q. 78. 4. 2m.
Miracula facere conuenit sanctis orando, non tamen semper modo deprecatiuo utendo, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo. q. 84. 3. 4m.
Miracula facere conceditur homini etiam Christo ad confirmandam doctrinã, quam docet, & ad ostendendum sanctitatem ea facientis. q. 43. 1. o.
Miracula non sunt facta a Ioanne baptista, ut omnes Christo attenderẽt. q. 38. 2. 2m.
Miracula conuenientissime facta sunt a Christo, vt ostenderetur eius gratia unioni & eius doctrina supernaturalis. q. 43. 1. o.
Miracula fiebant a Christo uirtute diuina, q. 43. 2. c.
Miracula fiebant a Christo uirtute propria, quæ sufficiẽtia erant ad manifestandam deitatem ipsius. q. 43. 4. o.
Miracula Christus cepit facere in nuptiis. q. 43. 3. o.
Miracula facta sunt a Christo circa dæmones, angelos, cælos, homines, bruta & elementa. q. 44. o.
Miracula. Vide. Clamor. Ioannes.
Miraculorum gratia excellentissime data est animæ Christi. quæstio. 13. 2. c. 3m.
Miraculosa fuit conceptio Christi ex uirgine. quæstio. 33. 4. o. & q. 35. 3. 2m.
Miraculosa fuit natiuitas Christi, in qua & in eius passione ostensa sunt maxima miracula circa luminaria cæli. q. 35. 3. 2m. & q. 44. 2. 3m.
Miraculosæ facta a Christo erant perfectissima. q. 44. 3. 2m. 3m.
¶ Misericordiæ maioris est impios iustificare q̃ cælos facere, sed sunt æqualis, potentię. q. 43. 4. 2m.
Misericorditer agendo deus non agit contra iustitiam. quæstio. 46. 2. 3m.
Missa dicitur quasi transmissa a populo ad deum, & econuerso. q. 83. 4. 9m.
Missa propter quotidianos defectus quotidie in ecclesia regulariter celebratur. q. 83. 2. c. 2m.
Et in canone missę non oratur pro his qui sunt extra ecclesiam. q. 79. 7. 2m.
Missa potest dici qñ incipit apparere Aurora, non aũt de nocte, nisi in natiuitate Christi, & uigilia paschæ. q. 83. 2. 4m.
Missa regulariter celebatur solenniter, ab hora tertia usque ad nonam. q. 83. 2. c.
Missa melioris sacerdotis inquantum habet efficaciam ex eius deuotione est magis fructuosa, non autem inquantum profertur in persona totius ecclesiæ. q. 64. 1. 2m. & q. 82. 6. o.
Missæ soleni plures debent interesse, in priuatis uero sufficit unus. q. 83. 5. 12m.
Missæ priuatæ celebrantur diebus festiuis in tertia, diebus profestis in sexta, diebus ieiunorum in noua. q. 83. 2. 3m.
Missę tres possunt dici quolibet sacerdote in Natali Domini. quæstio. 83. 2m. & 5m.
Missæ plures celebrari in una die ab eodem est prohibitum, nisi in die natiuitatis & urgente necessitate. q. 83. 2. 5m.
Missæ plures celebrantur in die, una. s. pro festo, alia pro ieiunio, uel pro mortuis, ubi occurrerit plura dei beneficia uel recolenda uel expetenda. q. 83. 2. 2m.
Missę partes singulæ, & quæ in ea dicuntur & fiunt exponuntur. q. 83. 4. 5. o.
Missę defectibus & periculis sufficienter occurri potest. quæstio. 83. 6. o.
Missæ celebrandæ impedimenta ponuntur. q. 82. 10. 3m. & quæstio. 83. 3. o.
Missam audire uel sacramenta accipere a peccatore non sententiato ab ecclesia, licet. q. 82. 9. c.
Missam celebrans in peccato mortali, uel inducens talem scienter peccat mortaliter. q. 82. 9. o.
Missam audiens precili ab ecclesia per sententiam, uel notorii fornicatii, licet sustineatur a prælatis, peccat mortaliter. quæstio. 82. 9. o.
Missam licet dicere in loco non sacro, causa necessitatis, & non aliter nisi de licentia episcopi. q. 83. 3. o.
Missarum multiplicatio, sacrificii oblationem, & effectum multiplicat, non aut multitudo hostiarum in una missa. q. 79. 7. 3m.
¶ Missio uisibilis super apparitionem addit ad auctoritatem mittentis. q. 39. 8. 1m.
Missio filii e prior ordine naturę missione spiritussancti. q. 7. 13. c.
Missio Christi ad prædicandum, iudæis tantum facta fuit. quæstio. 42. 1. o.
Missio uisibilis spiritussancti super Christum in baptismo facta fuit in specie columbæ. q. 39. 6. 4m.
Missio spiritussancti super Christum in transfiguratione facta fuit in specie nubis. q. 45. 4. 4. 2m.
Missio spiritussancti ad Apostolos facta fuit in linguis igneis. q. 39. 6. 4m. & q. 72. 2. 1m.
¶ Mixtio. Vide. Accidens, Aqua, Chrisma, Consecratio. Eucharistia.
¶ Mors est naturaliter horribilis humanæ naturæ. q. 46. 6. c.
Mors & omnis defectus corporalis sunt pæna peccati originalis. q. 1. 4. 2m. & q. 14. 1. 3m. & 4. c.
Mors Christi fuit uiolenta ex parte naturæ humanæ, & occidentium, non autem ex parte uoluntatis eius. q. 14. 2. o. & q. 46. 3. 2m. & q. 47. 1. o.
Mors Christi est causa effectiua reparationis uitæ nostræ, & destructionis mortis nostræ, sed est causa exemplaris distinctionis mortis nostrę. q. 56. 1. 4m.
Mors Christi in fieri causauit salutem nostram merendo eam, non autem in facto esse sed tantum effectiue. q. 50. 6. o.
Mors Christi est causa efficiens gratiæ, & causa sufficiens salutis nostræ. q. 50. 6. o.
Mors Christi est duplex causa. s. directa. i. agendo, & indirecta. i. nõ impediendo: prima fuit in Christi occisoribus, secunda in Christo. q. 47. 1. c.
Mortis & aliorũ defectuum in natura humana est duplex cã. s. remota. i. contrarietas principiorum, & proxima. i. peccatum. q. 14. 3. 2m.
Mortia iudice condennatus, non debet eripi contra iura. quæstio. 68. 1. 1m.
In morte Christi fuit eius anima a corpore saparata. quæstio. 50. 3. o. 4m. & 4. c. 1m.
Deitas tamen non fuit separata ab anima eius. q. 50. 3. o.
Neque a carne eius. q. 50. 2. o.
Mori Christum, fuit conueniens. q. 50. 1. o.
Mori Christum, fuit necessarium. q. 14. 2. c.
Morti uoluit Christus non ex morbo, nec in senectute, sed ex passione illata, & in iuuentute q. 46. 3. 2. & 9. 4m. & q. 51. 3. c.
Mortuus est Christus ex obedientia. q. 47. 2. o.
Mortuum fuisse Christum uere, est articulus fidei. q. 50. 4. c. & 5. c.
Mortuum passum & sepultum esse filium dei, dicitur in symbolo fidei. q. 50. in oppositum.
¶ Motus dicitur dupliciter. s. proprie ut est actus imperfecti, aliomodo ut est actus perfecti. q. 21. 1. 3m.
Motus dicitur naturalis dupliciter. s. a principio actiuo intrinseco, uel a principio passiuo. q. 32. 4. c.
Motus non denominatur a subiecto, sed a termino. q. 35. 1. 2m.
Motus localis uel augmenti non potest esse in instanti. q. 33. 1. c.
Motus cum sit actus imperfecti, non proprie est in genere, sed reducitur ad genus actus perfecti. q. 62. 4. 2m.
¶ Mouens primum in quolibet genere, non mouetur secundum illam speciem motus. q. 12. 3. c. & q. 22. 4. c.
Mouens se, diuiditur in duas partes, quarum una est mouens, & alia mota quod conuenit tantũ animatis. q. 32. 4. c.
¶ Moyses fuit testis transfigurationis, nec tunc apparens assumpsit proprium corpus, sed aliud, sicut angeli. q. 45. 3. c. 2m.
¶ Mutatio triplex. s. naturalis, miraculosa, & in nihilum. quæstio. 13. 2. c.
Mutatio possibilis fieri a quacunque creatura, potest fieri ab anima Christi secundum quòd est instrumentum uerbi: non autem secundum propriam naturam. q. 13. 2. 2m.
Nihil potest esse alicubi ubi prius non erat, nisi uel per loci mutationem uel alterius conuersionem in ipsum. q. 75. 2. c.
Mutatio dicit ordinem terminorum, & unitatem subiecti. quæstio. 75. 8. c.

N

Nares. Vide. Baptizatus. Exorcismus.
Nasci, & esse proprie conuenit tantum subsistenti, formis autem sicut termino. q. 35. 1. c.
Nasci dicuntur capilli, sed non dicuntur filii. q. 32. 3. c.
Nasci uoluit Christus de populo iudeorum. q. 4. 6. 3m.
Nasci uoluit Christus in Bethleem in diuersorio, non in Hierusalem, nec Romę, nec in Nazaret. q. 35. 7. o.
Nasci. Vide. Christus.
¶ Natiuitas attribuitur alicui dupliciter. s. ut subiecto nascenti, & ut termino, primo tñ supposito conuenit. secundo formæ & naturæ. q. 35. 1. c.
Natiuitas Christi ex parte matris fuit naturalis, sed ex parte operationi, spiritussancti fuit miraculosa. q. 35. 3. 3m.
Natiuitas Christi duplex. s. æterna, & temporalis. q. 35. 2. o.
Natiuitas Christi non debuit omnibus manifestari, nec tantũ parentibus, nec omnibus occultari. q. 36. 1. 2. o.
Natiuitas Christi ostensa fuit per signa conuenientia. q. 36. 5. o.
Natiuitas Christi fuit primo manifestanda quibusdam electis, de qualibet conditione hominum. q. 26. 3. o.
Natiuitas Christi fuit manifestanda, primo per alias creaturas, secundo per seipsum. q. 36. 4. o.
Natiuitas Christi fuit ostensa primo Pastoribus, secundo Magis, tertio Simeoni & Annæ. q. 36. 3. 6. o.
Natiuitate Christi ostensa, hæredes & iudei turbantur diuersa tamen ratione. q. 36. 2. 3m.
Natus est Christus non per reserationem, sed solum per exitum prolis de utero matris. q. 28. 2. 1m.
Natus est Christus in nocte. q. 83. 2. 2m. 4m.
Natus. Vide, Christus.
¶ Nato Christo, oleum fluxit Romæ. & in Hispania apparuerunt tres soles paulatim uniti. q. 36. 3. 3m.
¶ Natura dicitur a nascendo. q. 2. 1.
Natura dicitur quadrupliciter, primo natiuitas, secundo principiũ intrinsecum motus, tertio forma & materia. quarto essentia rei quæst. 2. 1. c.
Natura non est serua nec domina, sed persona ratione naturæ. q. 20. 1. 2m. & 2. o.
Natura. Vide. Deus.
Naturæ creatæ potestatem, aliquid excedit tripliciter. quæstio. 43. 4. c. 2m.
Naturã animæ rationalis, uisio dei excedit inquantũ ad eã propria uirtute peruenire non potest, est tamen secundũ naturam ipsius inquantum secundum suam naturam est capax eius. q. 9. 2. 3m.
¶ Naturale dupliciter. s. causatum ex principiis essentialibus, & quod habetur a natiuitate. q. 2. 1. 2. o.
Naturale est cuilibet creaturę ut transmutetur a deo secundum eius uoluntatem. q. 44. 2. 1m.
Naturale. Vide. Operatio.
¶ Nazareth interpretatur flos, ideo Christus uoluit ibi conuersari, non autem nasci. q. 35. 7. 2m.
Nazareth. Vide Christus.
¶ Necessariũ dicitur dupliciter. scilicet absolute & ex suppositione. q. 1. 2. c. & q. 46. 1. c. & q. 84. 5. c.
Necessitas legem non habet. q. 80. 8. c.
¶ Niniuitæ spetiali modo egerunt pœnitentiam. q. 84. 7. 1m.
¶ Nomen apud nos aliqua forma impositum, nunq̃ pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum. q. 3. 7. 2m.
Nomen imponitur a proprietate eius cui nomen imponitur, uel a tempore, uel a cognatione, uel ab euentu. q. 37. 2. c.
Nomen impositum diuinitus alicui, significat aliquod donũ gratuitum ei collatum. q. 37. 2. c.
Nomen datur ei a suo complemento. q. 6. 2. 3m.
Nomen significans naturam communem, potest supponere in concreto pro quolibet eius supposito. q. 16. 1. c. & q. 35. 4. c.
Nomen hoc. s. deus potest supponere pro omnibus, & singulis personis diuinis. q. 16. 5. c. & q. 35. 4. c. 3m.
Nomen quod predicatur de aliquo secundum rationẽ perfectã nõ est dicendum de eo secũdum rationem imperfectã. q. 32. 3. c. 3m.
¶ Nomina imponebant in circuncisione, sicut nunc imponũtur in baptismo. q. 37. 2. 3m.
Nomina multa Christi significant idem quod Iesus. q. 37. 2. 1m.
Notorium. s. per sententiam conuicti, per confessionem in iure factum, & per euidentiam facti. q. 82. 9. 3m.
Nox. Vide. Missa. Natiuitas.
Numerus denarius est signum perfectionis, inquantum est quodã modo terminus omnium numerorum. q. 31. 8. c.
Numerus pluralis ponitur pro numero singularia in sacra scripturas. q. 46. 11. 3m.
¶ Nutrire nõ est actus formæ sed materiæ quę accipit formam nutriti recedente forma nutrimenti. q. 77. 6. c.

O

Obedietia importat necessitatem respectu eius quod præcipit, & uoluntatem respectu implentionis præcepti. q. 47. 2. 2m.
Obedientia præfertur omnibus sacrificiis. q. 47. 2. c.
¶ Obiectum intellectus est quod quid est. q. 10. 2. 2m. & q. 76. 7. c.
Obiectum intellectus est substantia. q. 75. 5. 2m.
Obiectum seu finis intellectus est species intelligibilis, & nõ phantasma. q. 11. 2. 1m.
¶ Oblatio Melchisedech figurabat sacrificium nostrum quo ad materiam, sed quo ad passionem Christi illud figurabant agnus & alia sacramenta ueteris legis. q. 61. 3. 3m.
Oblatio. Vide. Missa. Sacificium.
¶ Oblationes & decimę in ueteri lege erant sacramenta, nunc autẽ non, quia tunc erant figuralia. q. 65. 1. 7m.
¶ Obligari potest unus per aliũ, in his quæ sunt de necessitate salutis. q. 71. 1. 3m.
¶ Obstetrix non fuit in natiuitate Christi, sed mater eius omnia per se fecit. q. 35. 6. 3m.
¶ Occisio Christi fuit ab aliis & non a se, nisi indirecte non impediendo cum posset. q. 47. 1. o.
¶ Occidens etiam uolentem, iniuria facit occiso, deo, & reipublicæ. q. 47. 6. 3m.
Occidentes Christum peccauerunt grauissime quo ad Pontifices & Iudam, minus uero quo ad alios. q. 47. 6. o.
Occidere innocentem, non licet. q. 47. 6. o.
¶ Offensa dei est infinita propter infinitatem dei. q. 1. 2. 2m.
Officium quod quis accipit tenetur exequi. q. 67. 8. c.
¶ Oleum tantum oliuarum proprie dicitur oleum. q. 72. 2. 3m.
Oleum significat gratiã & misericordiam dei. q. 72. 2. o.
Oleum. Vide. Natiuitas.
Olei proprietates quibus significatur spiritussancti magis inueniũtur in oleo oliuarum quam in alio oleo. q. 72. 2. 3m.
Oliua semper frõdibus uirens, uirorẽ & misericordiam spiritussancti significat. q. 72. 2. 3m.
¶ Omnipotentia consequitur diuinam naturam nec potest communicari creaturæ. q. 13. 1. c.
Omnipotentia non fuit in anima Christi cum sit pars humanæ naturæ. q. 13. o.
Omnipotentia. Vide. Deus.
¶ Operatio non recipit speciem ab operãte, sed a forma uel natura quæ est principium operationis. q. 19. 1. 3m.
Operatio est quidam effectus personæ secundum aliquam formam vel naturam. q. 19. 1. 4m.
Operatio attribuitur subsistenti & hypostasi vt operanti, naturæ vero ut principio operatio. q. 19. 1. 3m. & q. 20. 1. 2m.
Operatio particularis & propria agentis, probat totam uirtutem agentis. q. 43. 4. 3m.
Operatio humana in Christo est tm̃ una rõe principii, sed multæ rõne obiectorũ & potentiarũ, & multæ nõ humanæ. q. 19. 2. o.
Operatio sensus maxime tactus potuit esse in Christo in primo instanti suæ conceptionis. q. 34. 2. 3m.
Operatio Christi uel alterius cuiuscunque hominis non potuit esse meritoria incarnationis Christi ex condigno, sed bene ex congruo. q. 2. 11. o.
Operationes duæ sunt in Christo. q. 19. 1. o.
Operationes sensitiuæ uegetatiuę & naturales in Christo, aliquali ter pertinebant ad uoluntatem eius humanam, ideo erant magis humanæ q̃ in aliis hõibus, & magis una opatio. q. 19. 2. c. 1m.
Opus dicitur mortuũ dupliciter. s. effectiue & priuatiue. q. 89. 6. c.
Opera iusta prius facta mortificantur per peccatum mortale quo ad meritum uitæ eternæ, non quo ad remissionem culpæ & satisfactionem. q. 88. 1. 3m.
Opera bona facta in charitate trãseunt actu, & manẽt merito, ideo possunt mortificari. q. 89. 4. 1m.
Opera hominis dicũtur uiua quæ fiunt & sunt cum charitate, mortua uero quæ fiunt sine charitate, mortificata autẽ quæ fiunt cũ charitate & non sunt cum ea. q. 89. 4. 5. 6. o.
Opera mortificata reuiuiscunt per pœnitentiam, non autem mortua. q. 89. 5. 6. o.
Opera mortua sunt meritoria respectu remunerationis temporalium, & ad tolerabilius patiendum. q. 89. 6. 3m.
Opera peccati per pœnitẽtiam abolentur secũdum se, non aũt opere ex charitate facta, sed impedimentum accipiunt ex parte hominis peccantis. q. 89. 5. 1m.
Opera. Vide. Suffragia.
¶ Oppositа possunt prædicari de eodem secundum diuersa, non autem secundum idem. q. 16. 4. 1m.
¶ Oratio est actus rationis, & est explicatio propriæ uoluntatis apud deum. q. 21. 1. 2. o.
Oratio est necessaria post baptismum, propter impugnantia interius & exterius. q. 39. 5. c.
Oratio malorum exauditur inquãtum fit in persona ecclesiæ. quæstio. 82. 6. c.
Oratio mali sacerdotis priuata, non est fructuosa. q. 82. 6. c.
Oratio Christi pertinet ad sacerdotium eius. q. 22. 4. 1m.
Oratio Christi per se duplex. s. exprimendo affectum sensualitatis, & secundum rationẽ. q. 2. 3. 4. o.
Oratio Christi secundo modo exaudita est, non primo modo. q. 21. 3. 4. o.
Oratio Christi quo ad obiectum fuit sensualitatis, non aut quo ad actum. q. 21. 2. o. & 4. c. 4.
Orationis Christi uirtute, baptismus aperit cælum credentibus. q. 39. 5. c.
Orationes nostras etiam mentales ad sanctos directas, ipsis cognoscunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognoſcunt in uerbo, ſicut & omnia alia quæ ad eos ſpectant. q.10.2.c.
Orare & poſtulare bona pro aliis debemus, ſicut & pro nobis. quæſtio.31.3.3.
Orauit Chriſtus ſecundum humanitatẽ tantum. q.21.1.o. & 2.c. & 43.2.2m.
Orauit Chriſtus pro ſe & pro nobis. q.21.3.o.
¶ Ordo duplex, ſ. uerus & imaginatus. q.28,3.1m.
Ordo in rebus duplex. ſ. a principio, & ad finem. q.6.1.1m.
Ordo duplex. ſ. naturæ & temporis. q.1.c.
Ordo & confirmatio a ſolo Epiſcopo conferuntur. q.65.
Ordo non datur ab epiſcopo propria uirtute, ſed inſtrumẽtaliter. q.82.8.2m.
Et in ipſo confertur excellentia poteſtatis in diuinis myſteriis. q.84.4.c.
Ordinis poteſtatem, epiſcopus nõ poteſt auferre. q.82,8.2m.
Ordines pertinent ad diem dominicam. q.83.2.3m.
¶ Origenes. Vide. Hæreſis.
¶ Originale. Vide. Baptiſmus. Concepta. Paſſio. Peccatum. Pœna. Pœnitentia. Pueri.
¶ Os. Vide. Baptizatus. Exorciſmus.
Os. Vide. Corpus. Euchariſtia.

P

Palpabile dicitur aliquid dupliciter. ſ. ratione reſiſtentiæ & rationæ ſuæ ſpiſſitudinis. q.54.2.2m.
Palpabile ſecundo modo non conuenit cælis ſed bene corpori glorioſo. q.54.2,2m.
Palpabile eſt corruptibile ſecundũ naturam, ſed incorruptibile per gloriam. q.54.2.2m.
Panis. Vide. Euchariſtia.
Papa in eccleſia habet plenitudinem poteſtatis. q.72.11,1m.
Papa ex hac poteſtate, quæ ſunt ordinis epiſcopalis concedit inferioribus, ut conferre minores. q.72.11.1m.
Papa Gregorius conceſſit ſimplicibus ſacerdotibus conferre ſacramentum confirmationis. q.72.11.1m.
Paradiſus. Vide. Aſcenſio. Baptiſmus. Clauſio. Enoch, Helias, Latro. Maria.
¶ Paradiſi terreſtris ianua per peccatum Adę clauſa eſt, in ſignum præcluſionis aditus regni cæleſtis. q.49.5.c.
¶ Paraſceues die non conſecratur Euchariſtia, tamen ſumitur a ſacerdote corpus Chriſti ſine ſanguine. q.83.2.2.
Parentes. Vide. Baptizatus.
¶ Pars triplex. ſ. integralis, ſubiectiua, & potentialis. q.90.2.3.c.
Pars integralis duplex, ſ. eſſentialis, & quantitatiua. q.90.2.c.
Pars una integralis poteſt continere totum uirtualiter, non autem eſſentialiter. q.90.3.2m.
Pars. Vide. Hoſtia.
Partis proprietas denominat totum quando proprietas nõ poteſt conuenire niſi illi parti. q.16.8.c.
Partes habent rationẽ materię, totum uero rationem formę. quæſtio 90.1.c.
Partes ſunt in quas materialiter totum diuiditur. q.90. 2.c.
Partes quantitatis ſunt partes materiæ. q.90.2.c.
Partes integrales habent ordinem uel uirtutis, uel temporis. quæſtio.90.3.3m.
Partes eſſentiales naturaliter ſunt materia & forma, logice ſunt genus & differentia. q.90.2.c.
Partes animæ dicuntur potentiæ eius. q.46.7.c.
Partium ratio eſt, ubi eſt multitudo ex parte materiæ. q.90.1.c.
Partibus ſingulis ſubiectiuis ineſt tota ratio totius ſimul & æquali ter, & partibus potentialibus adeſt totum ſecundum totã eſſentiam eius, non autem partibus integralibus. q.90.3.c.
Partus. Viue. Maria.
¶ Paſca dicitur agnus paſcalis, panes azimi, prima dies azimorũ, & omnes ſeptem dies azimorum. q.46.9.1m & q.74.4.1m.
Paſca incipiebat in ueſperis quartædecimæ lunæ. q.46. 9. c. 1m. & q.74.4.c.1m.
Paſſio duplex. ſ. innata, & illata. q.81.4.c.
Paſſio animæ duplex. ſ. perfecta & imperfecta. q.46.7.3m.
Paſſio animæ ut paſſio habet principium ab exteriori, ſed ut uoluntaria ab interiori. q.48.1.1m.
Paſſio eſt magis proprie in appetitu ſenſitiuo, quàm in intellectiuo. q.15.4.c.
Paſſio & paſſibilis qualitas tantum, ſunt in tertia ſpecie qualitatis. q.63. 2.2m.
Paſſio omnis animæ ſecundum ſtoicos eſt mala, non autem ſecundum Peripatheticos. q 15.4,2m. & q.46.6.2.
Paſſio pro Chriſto ſuſcepta obtinet uim baptiſmi. q. 87.1. 2m.
Paſſio Chriſti fuit bona ex uoluntate Chriſti, mala uero ex parte occidentium. q.22.2.2m. & q.47.3.3m. & 4. 2m. & 6. 3m.
Paſſio Chriſti fuit neceſſaria. q.46.o.
Nullus fuit conuenientior modus redẽpitionis noſtræ per Chriſti paſſionem. q.46.3.o.
Paſſio Chriſti incępit a Iudęis & finita eſt a Gentibus. q.47.4.o.
Paſſio Chriſti attribuitur ſuppoſito diuino, non ratione naturæ diuinæ, ſed naturæ humanæ. q.46.12.o.
Paſſio Chriſti ut ſaluatiua erat nolita a deo, a Iudeis ut afflictiua Chriſti. q.18.5.c.
Paſsio Chriſti fuit ei voluntaria, & ſuę voluntati ſubiecta. q.46.6. c. & q.46.1.o.
Paſſio Chriſti ratione diuerſorum agit per modum efficientiæ, meriti, ſatisfactionis, redemptionis, & ſacrificii. q. 48. 6. 3m. & q. 62. 5. c.
Paſſio Chriſti habuit aliquem effectum, quem non habuerunt merita præcedentia. q.48.1.3.
Paſſio vna minima Chriſti ſuffeciſet pro omni peccato. quæſtio. 46. 5. 3m. & 6.6m.
Paſſio Chriſti eſt propria cauſa remiſſionis peccati tripliciter. quæſtio.49.1.o.
Paſsio Chriſti eſt cã vniuerſalis remiſſionis peccatorũ, quã oportet ſingulis applicari per ſacramenta. q.49.1.4m. & q. 52. 1. 2m.
Paſsio Chriſti ut a voluntate eius, ſuit ſatisfactio pro omni peccato etiam occidentium eum, non autem ut ab alio. q. 22. 2. 2m. q.48.2.2m.
Paſsio Chriſti fuit quaſi precium per quod liberati ſumus a ſeruitute diaboli, peccati, & pœnæ. q.4.c.
Paſsio Chriſti ſufficienter abſtulit peccatum originale. quæſtio. 49.5.c.
Paſsio Chriſti eſt cauſa ſalutis omnium, ſed applicata eſt mortuis per deſcenſum eius ad inferos, uiuis autem per ſacramenta. q. 52. 1. 2m.
Paſsio Chriſti non ſaluat niſi configuratos. q.49.3.2m. 3m.
Paſsio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem proprie remouendo mala, ſed reſurrectio eius inchoãdo bona & exemplariter. q. 53. 1. 3m. & q.56.1.4m. & 2.4m.
Paſsio Chriſti eſt cauſa noſtræ iuſtificationis quo ad terminum a quo, ſed reſurrectio eius quo ad terminum ad quem. q.62.5.3m.
Paſsio, Vide. Cena. Dolor.
Paſsionis Chriſti uirtute ſit ſalus, & peccati remiſsio. q.69. 1. 2m. & q.73.5.c.
Paſsioni, pater tradidit Chriſtum, & ipſe ſeipſum ex charitate, Iudas ex cupiditate, Iudei ex inuidia, Pilatus ex timore. q.47.3.o.
Paſsionem ſuam Chriſtus uoluit uoluntate deliberata, licet uoluntas naturalis diſſentiret. q.18.5.c. & q.47.1.o. & 2.2m.
Paſsione Chriſti, liberare hominẽ, fuit maioris miſericordię & iuſtitiæ q̃ ſi deus remiſiſſet peccata ſine ſatisfactione. q.46.1.3m.
Paſsione ſua, Chriſtus meruit nobis ſalutem noſtram. q. 48. 1.o.
Paſsione ſua, Chriſtus meruit exaltari quadrupliciter. q. 49. 6. o.
Paſsiõe ſua, Chriſt⁹ a peccatis nos liberauit cauſaliter. q. 49.1.3m.
Paſsione Chriſti, redempti ſumus & liberati a poteſtate diaboli tripliciter. q.48.4.o. & q.49.4.o. & q.52. 1.c.
Et liberati ſumus a peccato cõi totius naturæ, & a propriis peccatis ſingulorum. q 49. 5.c. & q.52.5.c.2m.
Et reconciliati ſumus deo patri. q.49.4.o.
Et dupliciter liberati ſumus a reatu pœnæ. q.49.c.o.
Paſsione ſua, Chriſtus initiauit ritum Chriſtianę religionis. q. 62.5.c. & q.63.3.c.
Et aperuit nobis ianuam cæli, ſed per aſcenſionem ſuam introduxit nos in poſſeſsionem eius. q.49.5.o.
Paſsione ſua Chriſtus conſecutus eſt gloriam reſurrectionis, non ex ui ſacrificii, ſed ex deuotione & charitate. q.22. 4. 2m.
Paſsiones ſanctorum proſunt eccleſiæ per modum exhortationis & exempli, & non per modum redemptionis q 48.5.3m.
Paſsiones in anima Chriſti non ferebantur ad illicita, nec preueniebant, nec impediebant iudicium rationis, ſicut faciunt in nobis. q.15.4.o.
Paſsiones & actiones omnes Chriſti, inſtrumentaliter operabantur in uirtute deitatis ad ſalutem humanam. quæſtio. 48. 6.c. & q.56.1.3m.
Paſsibilis fuit anima Chriſti dupliciter, ſ. paſsione corporali, & animali. q.15.4.c. & 10.c.3m.
Patiebatur tota anima Chriſti ſecundum eſſentiam & ſecundum omnes potentias eius, ſecundum q̃ ſunt in eſſentia eius, non aũt ex parte obiecti, niſi ſecundum inferiores potentias. q.46.7.o.
Et Chriſtus patiendo, omnia præcepta veteris legis impleuit. quæſtio. 47.2.1m.
¶ Paſſus eſt Chriſtus conuenienti tempore. q.46.9.o.
Paſſus eſt Chriſtus in loco conuenienti. ſ. in Hieruſalem. quæſtio. 46.10.o.
Paſſus eſt Chriſtus ab extrinſeco omnes paſsiones humanas ſecundum genus, tripliciter. q.46.5.o.
Pati contingit dupliciter, ſ. ratione obiecti & ratione ſubiecti. quæſtio. 46.7.o.

Pati dicitur tota anima dupliciter. ſ. ſecundum eſſentiam ſuam, & ſecundum omnes eius potentias. q.46.7.8.
Pati oportuit Chriſtum ad remouenda impedimenta ſalutis æternæ. q.48.1.2m.
¶ Pater eſt magis proprium nomen perſonæ patris, quàm genitor. q.66.5.7m.
Paternitas conuenit uiuentibus, precipue animalibus. q.32.3.c.
Pati. Vide. Paſſio.
¶ Paulus in ſua conuerſione vidit Chriſtum corporaliter. quæſt. 57. 6. 3m.
Paulus uidit eſſentiam dei, lumine gloriæ ſe habente per modum paſſionis tranſeuntis. q.45.2.c.
Pauli epiſtolæ, & pſalmi Dauid frequentantur in eccleſia. quæſt. 83.4.c.
¶ Paupertas uoluntaria commendatur. q.40.3.o.
Paupertas voluntaria eſt indicium maximę humilitatis. quæſtio. 40.3.o.
Pauperem uitam Chriſtus elegit in hoc mundo. q.40.3.o.
¶ Pax totius mundi facta eſt a Chriſto in ortu ſuo. q.35.8.1m.
Pax. Vide Epiſcopus.
Peccator dicitur dupliciter. ſ. propter peccatum præteritum, & propter propoſitum peccandi. q.68. 4.c.
Peccatum duplex. ſ. actuale, & quaſi naturale. q.8.5.1m.
Peccatum non ſemper eſt ex contemptu, & tamen in omni peccato contemnitur deus in præceptis ſuis. q.88.4.c.
Peccatum ſpeciem recipit ex intentione peccantis. q.78.4.c.
Peccatum cordis, oris & operis, ſunt tres ſpecies, ſed huiuſmodi peccati quod in corde, ore, & opere ſimul ſunt partes quaſi integrales. q.90.3.1m.
Peccatum ſingularis perſonę non nocet niſi ſibi. q. 19.4. 1m.
Peccatum tranſit actu, & manet reatu. q.62.2.2m.
Peccatum triplex. ſ. ex contemptu, ignorantia, & infirmitate. quæſtio.80.5.c.
Peccatum etiam veniale remitti non poteſt, quandiu voluntas ei adheret. q.87.2.2m.
Peccatum originale eſt peccatum naturæ, ſed actuale eſt perſonæ. q. 8. 5. 1m.
Peccatum originale eſt uoluntarium per uoluntatem Adæ tãtum. q.84.2.3m.
Peccatum originale contrahitur in infuſione animæ rationalis. q. 27. 1. 4m.
Et traducitur ad omnes qui fuerunt in Adam ſecundum rationem ſeminalem, non autem ad alios. q.15.1.2m. & q.31.8.o.
Et ſibi obnoxia fuit caro Chriſti in antiquis patribus. quæſtio. 31 17.o.1.3.3m.
Et trahitur a patre non a matre. q.70. 2. 4m.
Nec poteſt eſſe in aliquo cum ueniali ſine mortali. q.90.4.3m.
Et per ipſum, perſona primo infecit naturam, ſed in aliis hominibus eſt econuerſo. q.8.5.1m. & q.69.3.3m.
Peccatum originale eſt minus voluntarium quocunque peccato actuali, & reſpectu naturæ eſt grauius veniali, ſed reſpectu perſonæ eſt econuerſo. q.1.4.c.1m.
Peccatum veniale nullam proprie maculam cauſat in anima, nec contrariatur habitui charitatis, ſed feruori eius, ideo impedit actus uirtutum. q.87.1.c. & 2.c.2m.
Et poteſt eſſe in ſolo habente uſum liberi arbitrii. q.87.2.c.
Et ipſo, homo poteſt quandoque carere in hac uita, ſed non diu. q.79.4.2m.
Et ante baptiſmum eſſe non poteſt ſine mortali. q.90.4. 3m.
Peccatum veniale poteſt remitti ſine alio ueniali, non autem ſine quolibet mortali. q.87.4.o.
Et eius remiſſio cauſatur tripliciter. q.87.4.o.
Et omnia uenialia deleri poſſunt uno actu charitatis ſine actuali eorum cogitatione. q.87.1.o.
Peccatum ueniale poteſt remitti ſine ſacramento pœnitentiæ non autem ſine aliquali actu virtutis. q.87.1.o.
Peccatum mortale auertit mentem a deo, veniale vero retardat affectum in deum. q.87.1.2.c.
Et ipſi mortali adherens ſi ad baptiſmum accedit, fictus accedit. q.69.3m.
Et per ipſum mortificantur opera prius in charitate facta. quæſtio.89.4.o.
Peccatum mortale poteſt remitti ſine ſacramento pœnitentiæ, non autem ſine uirtute pœnitentiæ. q.86.2.o.
Peccatum vnũ mortale non poteſt remitti ſine aliis. q.86.3.o.
Peccatum. Vide. Adam. Paſſio. Pœnitentia. Redeunt. Remiſsio. Sacramentum.
¶ Peccati grauitas duplex. ſ. ex parte peccati, & ex parte peccantis. 80.5.c.
Peccato publico pœna temporalis publica imponenda eſt, & publica merita publice premiari oportet. q.55.1.1m.
Peccato homo dupliciter obligatur. ſ. ad ſeruitutem diaboli, & ad reatum pœnę. q.48.4.c.
Peccata dimittere, conuenit Chriſto authoritatiue ut Deus, inſtrumentaliter uero ſecundum humanam naturam. q.16.11.1m.
Peccata poſſunt remitti a deo, ſine pœna. q.464.3m.
Peccata dimittit deus per authoritatem, ſacerdos uero per miniſterium. q.8 4.3.3
Peccata omnia in hac vita ſunt remiſſibilia. q.86.1.2m. 3m.
Peccatorum emundatio perfecta eſt quo ad culpam & reatum. q.22.3.c.
Peccatorum veniam conſequimur per charitatem. q.49.1.c.
Peccatorum mortalium remiſſio requirit ſingulorum deteſtationem actualem, venialium vero virtualem. q.87.1,c.
Pœna duplex. ſ. ſenſus, & damni. q.52.2.2m.
Pœna vt pœna infligitur tantum pro culpa propria, ſed vt ſatisfactoria infligitur etiam pro alterius culpa. q.14.1.2m.
Pœna animæ ſeparatæ patientis excedit omne malum huius vitæ. q.46.6.3m.
Pœna ſenſus non debetur mortuis cum ſolo peccato originali. q.1.4.2m.
Pœna minor debetur peccato originali q̃ veniali. q. 1.4.1m.
Pœna peccati originalis duplex. ſ. excluſus a vita gloriæ, & mors. q.52.5.c.
Pœna temporalis debetur veniali, æterna vero mortali, & q̃nq; remiſſa culpa mortali, & pœna æterna, manet pœna temporalis. q.86.4.o.
Pœnæ reatu, homines tenebantur dupliciter. q.52.5.c.
Pœna corporali, vnus punitur pro culpa alterius, ratione conſenſus. q.82.6.3m.
¶ Pœnitentia vt eſt dolor voluntatis cum electione recta, eſt virtus vel actus eius, non autem vt paſſio. q.85.o.
Pœnitentia eſt virtus ſpecialis. q.85.2.o.
Pœnitentia eſt virtus moralis, & non theologica. q.85.3.1m.
Pœnitentia eſt ſpecies iuſtitiæ commutatiuæ. q.85.3.o.
Pœnitentia ſecundum q̃ eſt virtus, impertat dolorem peccati cũ proposito emendationis. q.85.2.1m. 2m. & 3.c.
Pœnitentia ponit medium inquantum infert debitã pœnam pro culpa ſm acceptationem ſuperioris. q.85.3.2m.
Pœnitentia eſt in peccatore qui voluntarie recompenſat emendam. q.85.3.o.
Pœnitentia quæ eſt ante baptiſmum, non eſt ſacramentũ, ſed actus virtutis. q.90.4.1m.
Pœnitentia vt virtus eſt ſubiectiue in voluntate: ſed vt paſſio eſt in concupiſcibili. q.85.4.o.
Pœnitentia comprehendit omnes virtutes. q.85.3.4m.
Pœnitentia eſt poſterior natura & tempore, fide, ſpe, & timore ſeruili: ſed eſt prior tempore charitate & cæteris virtutibus, econuerſo vero ordine naturę. q.85.6.o.
Pœnitentia Eſau & Antiochi non fuit vera. q.86.1.1m.
Pœnitentia in generali eſt a natura, ſed cũ aliqua determinatione eſt a lege veteri, a noua vero vt ſacrm nouæ legis. q.84.7.o.
Pœnitentia eſt ſacramentum. q.84.1.o.
Et fuit inſtitutum a Chriſto dando claues, ſed oſtendit efficaciam eius poſt reſurrectionem. q.84.7.o.
Et eſt neceſſarium, ſolis habentibus peccatum. q.85.5.o. & 6.c.
Et poteſt, & debet iterari. q.84.10,o.
Pœnitentia quo ad habitum eſt tantum a Deo: ſed diſpoſitione a nobis. q.85.5.o.
Pœnitentia debet eſſe continua ſecundum habitum, non autem ſecundum actum. q.84.9.o.
Pœnitentia requirit propoſitũ perſeuerandi, poteſt tamen amitti. q.84.10.o.
Pœnitentia interior debet durare vſque in finem vitæ, non autem exterior. q.84.8.o.
Pœnitentia & gaudium circa idem contrariantur, ſi autem ſint de diuerſis vel de eodem ſecundum diuerſa, ſic gaudij & triſtitiæ non eſt contrarietas. q.84.9.2m.
Pœnitentia eſt fundamentum contra deſtructionem peccati. quæſt. 84.6.2m.
Pœnitentia ſolemnis non debet reiterari. q.84.10.2m.
Nec pœnitens ſolemniter debet ordinari. q.89.3.3m.
Pœnitentia non fuit in Chriſto actu, nec potentia, ſicut nec peccatum. q.84.7.4m.
Nec pœnitentiæ ſacramento, Chriſtus eſt vſus ad ſe, nec ad alios. q.84.5.3m. & 7.4m.
Pœnitentia eſt de quolibet peccatorum genere: ſed de mortali proprie & principaliter, de veniali proprie & non principaliter, de originali vero improprie. q.84.2.3m.
Pœnitentia vt ſacramentum non eſt neceſſaria ad remiſſionem venialium, ſed bene virtualis. n.87.1.o. & 2.2m.
Pœnitentia vt ſacramentum habet partes, nõ autem vt virtus, nec alia ſacramenta. q.90.1.o.
Pœnitentia ante baptiſmum, pœnitentia peccatorum mortalium,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& pœnitentia venialium, sunt partes. i. species pœnitentię ut est virtus. q. 90. 4. o.
Pœnitentia reparat omnes defectus ad perfectum, & promouet in vlteriorem statum. q. 89. 2. 2m.
Et per eam gratia infunditur per quam fit remissio peccatorum, & omnium virtutum restitutio. q. 89. 1. c.
Et restauratur dignitas amissa per peccatum. s. filiatio dei, non autē innocentia (sed aliquid maius quandoque) nec tertia dignitas. s. ecclesiastica. q. 89. 3. o.
Et homo liberatur a peccato & restituitur in statum pristinum, sed ei non exhibetur aliquid de nouo pertinens ad cultum dei q. 63. 6. c.
Et delere potest omne peccatum viatoris, non autem damnatorū. q. 86. 1. o. & q. 87. 1. o.
Et etiam per eā ut est sacramentū restaurantur omnes virtutes & gratiæ, non aūt per virtutē penitētiæ, nec semper restaurant in gradu equali, sed in maiori vel minori. q. 89. 1. c. & 2. o. & 5. 3m.
Pœnitentia vera, peccata pręterita remouet, & a futuris preseruat. q. 84. 8. 1m.
Et requirit non solam reintegrationem equalitatis iustitiæ, sed magis reconciliationem amicitię. q. 90. 2. c.
Et expellit effectiue quodlibet peccatum, formaliter uero oppositū tantum. s. impœnitentiam. q. 85. 2. 1m. 3m.
Et tollit totam culpam, sed non semper totum reatum. q. 86. 4. o.
Nec tollit omnes reliquias peccati actualis, nisi pœnitentia iam perfecta secundum omnes eius partes. q. 86. 4. 3m. & 5. o.
Pœnitentia vt sacramentum habet efficaciam ad remissionem peccatorum ex virtute nominis Christi patientis & resurgentis. q. 84. 7. c. & q. 86. 6. 3m.
Et operis pœnitentis merces est plena remissio peccatorum quo ad culpam & pœnam. q. 84. 9. 1m.
Et pœnitentiæ vt virtus est, effectus est remissio culpæ, sed principalius pœnitentiæ vt sacramentum, & principalius gratiæ quàm sacramenti, & principalius iterum charitatis & fidei, quàm pœnitentiæ ut uirtus. q. 86. 6. o.
Pœnitentiæ actus primus, se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequendam, alii vero procedunt iam ex gratia & uirtutibus. q. 89. 1. 2m. & 2. c.
Pœnitētiæ actus causatur in nobis per sex actus adiauicem ordinatos. q. 85. 5. c.
Pœnitentię sacramentum non consistit in consecratione materiæ, nec in vsu materia consecratæ, sed in remotione materiæ. s. peccati. q. 84. 3. c.
Pœnitentiæ & matrimonii sacramentorum non est materia corporalis sicut in aliis sacramentis, sed actus humani sensibiles sunt ibi loco materiæ. q. 84. 1. 1m. 2m. & 4. 3m.
Pœnitentię materia duplex. s. proxima & remota. q. 84. 2. o.
Pœnitentię materia exhibetur a deo interius inspirando, sed minister tantum complet absoluendo. q. 84. 1. 2m.
Pœnitentiæ forma est ista, Absoluo te. q. 84. 3. o.
Pœnitētię partes materiales sunt contritio, confessio & satisfactio, sed partes eius essentiales & cuiuslibet sacramenti, sunt materia & forma. q. 90. 2. o.
Pœnitentiæ partes materiales, sunt integrales, non autem subiectiuæ, nec potentiales. q. 90. 3. o.
Pœnitentiæ partes integrales habent ordiné virtutis & temporis. q. 90. 3. 3m.
Pœnitentię vt sacramentum, satisfactio dicitur pars, sed fructus pœnitentiæ ut est virtus. q. 90. 2. 3m.
Pœnitentia, remota auersione a deo, remanet tamen inordinata cōuersio ad bonum creatum. q. 86. 4. 1m. & 5. c.
Pœnitens recurrit ad deum sicut seruus, filius & uxor ad dominū, patrem & uirum. q. 85. 3. c.
Pœnitentis uerba & facta sunt materia sacramenti pœnitētiæ, quę uero sunt ex parte sacerdotis habent modū formæ. q. 84. 3. c. 1m. & 4. 3m. q. 86. 6. c.
Pœnitentia. Vide, Hæresis. Impositio. Niniuitæ. Opera. Resurgens. Sacramentum. Tabula. Virginitas.
¶ Perfectio triplex. s. dispositionis, formæ, & finis. q. 27. 5. 2m.
Perfectio rei duplex. s. prima quæ cōsistit in forma ex qua speciem sortit, & secūda quæ est operatio qua res finē attingit. q. 29 2. c.
Perfectio humanæ naturæ salutis consistit in charitate. q. 46. 3. c.
Perfectum est prius imperfecto ordine naturę & perfectionis, sed econuerso ordine tēporis & generationis. q. 1. 5. 3m. & 6. c.
Perfectus in uirtute non existens, indigne sumit officium prædicationis. q. 41. 3. 1m.
¶ Perfecto adueniente non manet imperfectum, quādo ambo sunt opposita. q. 9. 3. 1m.
¶ Perplexus aliquis esse potest ex suppositione, non autem simpliciter. q 64. 6. 3m.
¶ Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. q. 2. 2. c.
Persona dicitur solum illud quod per se existit. q. 2. 2. 3m. & quæstio. 16. 12. 2m.
Persona est communicabilis multis naturis, non autem multis suppositis. q. 3. 1. 2m.
Persona addit supra essentiam dei secundum intellectū, quia essentia potest intelligi sine persona, non aūt econuerso. q. 3. 3. o.
Persona & essentia in diuinis sunt idem re, & differunt ratione. q 16. 5. & q. 17. 1. c. & 3m.
Persona filii dei est suppositum naturæ humanæ. q. 16. 1. 2. 3. c.
Persona in Christo est tantum vna. q. 17. 1. c.
Persona Christi secundum se est simplex, sed vt in duabus naturis subsistit, potest. dici composita, licet improprie. q. 2. 4. o.
Personæ vnitas requirit vnitatē esse cōpleti & personalis. q. 191. 4m.
Petrus. Vide. Centurio. Testes.
Pythagoras & Socrates doctores excellentissimi nihil scripserunt. q. 42. 4. c.
Plantæ habent simul potentiam generationis actiuam & passiuā, nec in eis est distinctio maris & fœminæ. q. 22. 4. c.
Plenitudo. Vide. Conceptio. Donum. Gratia, Prudentia. Reuerentia. Sacerdos. Scientia. Vnctio.
¶ Pollutio nocturna quandoq; prouenit ex cā extrinseca spiritali, qñq; ex causa intrinseca spirituali vel corporali. q. 80. 7. c.
Pollutio nocturna ex qualibet triū dictarū causarum potest & sine peccato & cum peccato veniali, vel mortali existere. q. 80. 7. c.
Pollutio nocturna cuius causa est sine peccato, vel cum peccato ueniali, non ex necessitate impedit sumptionē Eucharistiæ, si uero sit cum peccato mortali, indit ex necessitate. q. 80. 7. c.
Pollutio nocturna cuius causa est sine peccato, vel cum peccato, ueniali, nisi sit perpetua vel diuturna, aut necessitas assit, impedit sumptionem Eucharistiæ ex quadam congruentia. q. 80. 7. c.
Pollutio nocturna, ex congruētia impedit sumptionē Eucharistię, & propter reuerentiam sacramenti, & propter mentis euagationem eam sequentem. q. 80. 7. c.
¶ Possibile uel impossibile duplex. s. simpliciter & absolute, & ex suppositione. q. 46. 2. c.
¶ Potētia creaturæ duplex. s. naturalis & obedientialis. q. 1. 3. 3m. & q. 11. 1. c.
Potentia actiua cuiuslibet rei sequitur formam eius quæ est principium agendi. q. 13. c.
Potentia quæcunque communicabilis cuicunque creaturæ multo abundantius communicata fuit animæ Christi. q. 13. 2. 2m.
Potentia. Vide. Deus.
Potentiæ animæ deriuantur ab eius essentia. q. 7. 2. c.
Potentiæ animæ mutuo se impediunt. q. 15. 9. 3m.
In potentiis & operibus omnibus ordinatis, ultima perfectio reseruatur supremæ arti aut uirtuti. q. 7. 2. 11. c.
¶ Potestas duplex. s. authoritatis, & excellentiæ. q. 64. 3. 4. c.
Potestas prima respectu sacramentorū fuit in Christo secūdum q Deus, secūda uero secundū humanam naturam. q. 64. 3. 4. c.
Potestas secunda in quatuor principaliter consistit. s. in hoc q metitum passionis Christi operatur in sacramentis, quòd in eius nomine sacramenta sanctificantur, q ex eius institutione uirtutem obtinent, & q effectum sacramentorum sine exteriori signo potuit conferre. q. 64. 3. 4. c. & q. 84. 5. 3m. & 7. 4m.
Potestas excellētię potuit a Christo cōmunicari aliis. q. 64. 4. o.
Et tamen nulli puræ creaturæ communicata est. q. 64. 4. 1m. 3m. & q. 72. 1. 1m.
Potestas propria Christi in sacramentis. s. authoritatis & excellentie. q. 64.
Potestas. Vide. Iudicium. Ordo. Papa.
¶ Prædestinatio est præordinatio diuina ab æterno de his quæ per gratiam dei sunt fienda in tempore. q. 24. 1. c.
Prædestinatio conuenit Christo, & personæ Christi. q. 24. 1. o.
Prædestinatio Christi est causa exemplaris prædestinationis nostrę, ratione effectus. q. 24. 3. 4o.
Prędestinatus est Christus secundū quòd subsistit in humana natura, esse filius dei, non autē proprie factus est filius dei. quæst. 24. 1. 2m. 3m.
Prædestinatus est Christus secūdū q hō esse filius dei. q. 24. 2. o.
Prædestinatus est Christus secundum q filius dei, esse homo, tamē magis proprie dicitur econuerso. q. 24. 2. 3m.
Prædestinatus est homo, esse filius dei, & econuerso. q 24. 2. o.
¶ Prædicatio non debuit prætermitti a Christo, propter scandalum iudæorum. q. 42. 2. o.
Prędicare Christus incæpit in 30. anno ætatis suæ. q. 39. 3. o.
Et prædicauerunt Christus & apostoli a principio iudæis tantum. q. 42. 1. o.
Prędicare. i. recitare euangelium in ecclesia pertinet ad diaconum, docere. i. exponere ad episcopum proprie. q. 67. 1. 1m.
Prædicare est proprius actus episcopi, & dignior quàm baptizare. q. 67. 1. 1m. & 2. 1m. & q. 71. 4. 3m.
Prædicari in abstracto de deitate, non conuenit his quæ sunt naturæ humanæ, nec econuerso. q. 16. 5. o.

Prædicari

Prędicari possunt simpliciter de Christo ratione humanę naturæ ea de quibus suspicari non potest, qd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, sed illa quę dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda de Christo absque determinatione. q 16. 8. o. & q. 20. 2. c.
Prædicator debet esse absolutus a curis rerum sæcularium. q. 40. 3. c
Prædicator non debet semper esse in publico. q. 40. 1. 3m.
Prędicator non debet assumere prædicationis officium, nisi prius purgatus, & virtute perfectus. q. 41. 3. 1m.
¶ Præpositio, ad, accessum quændam designat. q. 58. 3. c.
Præsentia. vide Deus.
¶ Præseruatus ab aliquo dicitur ille, qui est purgatus vel solutus ab illo. q. 32. 4. 1m. & q. 52. 2. 2m.
¶ Primogenitus dicitur primo natus, licet nullus post eū sit, ideo Christus est primogenitus Mariæ. q. 28. 3. 4m.
¶ Prius est naturaliter quod est per se, eo quod est per accidens. q. 84. 6. c.
Professus. vide Missa.
¶ Propassio est passio inchoata in appetitu sensitiuo, non vltra procedens, sicut fuit in Christo. q. 15. 4. c. & 6. 2m. & 7. 1m.
¶ Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul videns. q. 7. 8. o.
Prophetia in sua ratione non includit enigmaticam cognitionem. q. 7. 8. 1m.
Prophetia prędestinationis cōpletur sine arbitrio nostro causante, non autem sine eo consentiente. q. 30. 1. 1m.
Prophetia quę habet simul intellectualem & imaginariam visionem, nobilior est illa quę habet alteram tantum. q. 30. 3. 1m.
Prophetia non conuenit Deo, nec angelis, nec beatis. q. 7. 8. c.
Prophetia conuenit Christo inquantum fuit viator. q. 7. 8. o.
Propositio. vide Actus, Deus, Christus.
¶ Prudentia est directiua omnium moralium virtutum. q. 85. 4m.
Prudentia requirit memoriam pręteritorum, cognitionem præsentium, & prouidentiam futurorum. q. 11. 1. 3m.
Prudentiæ plenitudinem Christus habuit, secundum donum consilij. q. 11. 1. 3m.
Psalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid continetur in sacra scriptura. q. 83. 4. c.
Pueri ex peccato Adæ peccatum originale contrahunt, & mortalitati sunt subiecti, ideo possunt per Christum gratiam accipere, & necesse fuit eos baptizari. q. 68. 9. o.
Pueri in maternis uteris existētes, baptizari nō possunt. q. 68. 11. o
Pueri infidelium non habentes vsum rationis, non sunt baptizandi inuitis parentibus, habentes autem vsum rationis baptizari possunt. q. 68. 10. o.
Pueri antiquorum saluabantur in fide parentum. q. 68. 10. c.
Pueri. vide Cathecizandi, Græci, Salus.
Pueris vsu rōnis carentibus, non est danda Eucharistia. q. 80. 9. 3m.
¶ Purgatio beatæ Virginis duplex, scilicet mentem in vnum colligens, & a fomite. q. 27. 3. 3m.
Purgatio beatę Mariæ post partum est facta, non propter aliquam immundiciam, sed alijs rationibus. q. 37. 4. o.
Purgatio. vide Maria.
¶ Purgatus. vide Predicator.
Purificatio. vide Purgatio.
¶ Putrefactio cuiuscumque corporis prouenit ex infirmitate naturę eius, nō potentis amplius corpus cōtinere in vnū. q. 51. 3. c.

Q

Qualitas. vide Passio, Quantitas.
¶ Quātitas dimēsiua est prima dispositio materię. q. 77. 2. c
Quantitas & qualitas sunt prima accidentia consequentia substantiam. q. 77. 2. c.
Quantitas se tenet ex parte naturæ. q. 90. 2. c.
Quantitas dimēsiua indiuiduatur ratiōe subiecti & situs. q. 77. 2. c.
Quantitas debita alicui speciei, quandam latitudinem habet. q. 33. 2. 2m.
Quantitas quam corpus habet cum primo sibi infunditur anima, proportionatur quātitati perfectæ ad quam per augmentum peruenit, pręterquam in Christo. q. 33. 2. 2m.
Quantitas in sacramento altaris est subiectum aliorum accidentium. q. 77. 2. o.
Quantitati omni mathematicę finitę potest fieri additio, non autē omni naturali. q. 7. 12. 1m.
¶ Quo est, & quod est, in solo Deo nō differunt. q. 3. 2. 3m. & 3. 1m.

R

Ratio dicitur dupliciter, scilicet per essentiam, & per participationem. q. 18. 2. c. 1m.
Ratio & intellectus non sunt diuersæ potentię. q. 18. 3. 2m.
Ratiōe formali alicuius rei remota, remouetur species. q. 86. 4. 1m.
¶ Reatus non est idem omnium peccatorum. q. 88. 1. c.
¶ Rebaptizari. vide, Baptismus, Donatus.
¶ Redemptor noster dicitur Christus, liberando nos a seruitute culpę. q. 48. 6. 3m.
Et ad redemptionem duo requiruntur, scilicet solutio, & precium, vtrumque immediate conuenit soli Christo, sed sicut primæ causæ toti trinitati. q. 48. 5. o.
¶ Redeunt peccata dimissa, per sequens peccatum. quantum ad effectum, non quantum ad priorem maculam & reatum. q. 88. 1. o.
Redeunt per ingratitudinem peccata venialia, & ipsum originale, sicut & mortalia. q. 88. 2. 2m.
Redeunt per sequens peccatum, peccata dimissa, sed non est necesse, quòd tantus reatus redeat quantus erat omnium peccatorum pręteritorum. q. 88. 3. o.
Redire. vide Ingratitudo.
¶ Redundātia fit in corpus ex his quæ sunt in anima nisi in Christo patiente. q. 14. 1. 2m. & q. 15. 5. 3m. & 6. c. & 9. 3m. & q. 45. 2. c. 1m
¶ Reduplicatio. Quod conuenit alicui cum redup licatione, non semper conuenit ei simpliciter sine ea. q. 16. 10. 3m.
Reduplicatio. vide Terminus.
Reiterari. vide Consecratio, Pœnitentia.
¶ Relatio tantum vna est aliquando ex parte vnius extremi, & ex parte alterius extremi sunt multæ. q. 35. 5. 3m.
Relatio innascitur aliquando ex mutatione alterius termini tantum. q. 2. 7. c.
Relatio incipiens esse ex parte, ex aliqua mutatiōe causat. q. 2. 8. c.
Relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione, ideo proprie non conuenit naturæ, sed personæ. q. 20. 1. 2m.
Relatio eadem est in omnibus simul trahentibus idem. q. 35. 5. 3m.
Relatio in patre, differt specie a relatione in matre. q. 35. 5. c. 3m.
Relatio scientiæ ad scibile est realis, econuerso autem est rationis tantum. q. 35. 5. 3m.
Relatio Dei ad creaturas est in creatura realiter, & in Deo secundum rationem. q. 2. 7. o. & q. 35. 5. c.
Relationis vnitas dependet ex fine vel termino sicut & motus, sed esse eius dependet ex subiecto. q. 2. 7. 2m.
Relationum vnitas & pluralitas specifica sumitur ex causa, numeralis ex subiecto, nulla vero ex termino q. 35. 5. c.
¶ Relatiue dicta possunt de nouo prædicari de aliquo absque eius mutatione. q. 16. 6. 2m.
¶ Religiosi crucifixi cum Christo dicuntur, qui quęlibet artioris disciplinę instituta subeunt. q. 46. 1. 1. c.
¶ Reliquiæ sanctorum non habent virtutem qua fiant mitacula, sed fiunt a Deo vtente eis instrumentaliter. q. 13. 2. 3m.
Reliquiæ quædam peccati remanent post absolutionem. q. 86. 5. o. & q 86. & q. 89. 1. 3m.
Reliquiæ. vide Adoratio, Pœnitentia.
¶ Remissio culpę non potest esse sine gratia. q. 62. 6. 3m. & q. 87. 4. o
Remissio culpę & pœnæ æternæ est effectus gratiæ operantis, sed remissio pœnæ temporalis effectus gratiæ cooperantis. q. 86. 4. 2m. & 6. 1m. & q. 88. 1. 4m.
Remissio peccatorum in primitiua ecclesia dabatur ad inuocationem nominis Christi, & non alterius. q. 64. 3. c.
Remissio peccati mortalis potest esse sine sacramento pœnitentiæ, non autem sine virtute pœnitentiæ. q. 86. 2. o.
Remissio peccati venialis potest esse sine sacramento pœnitentiæ, non tñ sine aliquali actu virtutis pœnitentię. q. 87. 1. o. & 2. 2m.
Remissio venialium quo ad culpam nisi sit impedimentum sit in omni infusione gratiæ, sed non semper quo ad pœnam. q. 87. 2. 3. o.
Remissio. vide Gratia, Passio, Peccatum, Pœnitentia.
¶ Remissionem peccatorum consequitur homo in primo instanti suę pœnitentię. q. 84. 8. 1m.
¶ Remittēs offensam in se commissam, non iniuste agit. q. 46. 2. 3m
Remitti. vide Peccatum, Sacramentum.
¶ Resurrectio, Octaua ætas erit ætas resurgentium. q. 70. 3. 3m.
Resurrectio Christi fuit necessaria. q. 53. 1. o.
Resurrectio Christi fuit conuenienter tertia die, & nō statim, nec in fine mundi. q. 51. 4. o. & q. 53. 2. o.
Et fuit mane diluculo. q. 51. 4. 3m. & q 53. 2. 3m. & q. 83. 2. 4m.
Et non debuit primo manifestari omnibus, sed quibusdam, & primo mulieribus. q 55. 1. o.
Nec debuit immediate videri ab hominibus sicut ascensio eius, sed per angelos eis nunciari. q. 55. 2. o.
Resurrectio Christi sufficienter probata fuit ab ipso, duplici testimonio. q. 55. 5. 6. o.
Resurrectio Christi est causa efficiens & exemplaris resurrectionis corporum & animarum nostrarum. q. 56. 1. 2. o.
Resurrectio Christi est causa exemplaris reparatiōis vitæ nostræ, & mors Christi destructionis mortis nostræ, licet vtraq; sit causa effectiua vtriusque. q. 56. 1. 4m.
Resurrectio. vide Christus,
Resurrectionis Christi exemplaritas proprie se extendit tantum ad bonos, licet efficientia eius proprie se extendat ad resurrectionem tam bonorum quàm malorum. q. 56. 1. 3m.
¶ Resurrexit Christus in iuuenili ætate, vt futuram resurgentiū qualitatem prænunciaret. q. 46. 9. 4m.

Resurrexti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Resurrexit corpus Christi gloriosum & integrum cum qualibet parte eius.q.54.2.3.o. & q.55.6.4m.
¶ Resurgens per pœnitentiam in minori charitate, habebit maius gaudium accidentale de bonis prius factis in charitate, quàm de factis post in minori, nõ aũt maius gaudiũ essentiale.q.89.5.3m.
Resurgentis Christi corpus, fuit eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ.q.54.2.2m. & 5.c.
Resurgentes cum Christo, mortui sunt iterum secundum Augustinum.q.53.2.2m.
Resurgentium, Christus fuit primus simpliciter, aliqui vero primi secundum quid.q.53.3.o.
Reuelantur hominibus ea quæ supra homines sunt ex diuina institutione mediantibus angelis.q.55.2.c.
Reuerentia. Christus secundum quòd homo præ cæteris habuit plenioremaffectum reuerentiæ ad Deum.q.7.6.c.
Roma. vide Natiuitas.

S

Sabbatum. Christũ se excusat a transgressione sabbati.q.40.4.1m
Sabbati præcepto, non prohibentur opera diuina, aut quæ sunt ad cultum Dei, aut quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis.q.40.4.1m.3m.
¶ Sacerdos fuit Christus simul & hostia pacificorum & hostia pro peccato & holocaustum.q.22.1.2.o.
Sacerdos fuit Christus & rex, & legislator, non autem alij homines.q.22.1.3m.
Sacerdos est Christus ℔m q̃ homo, nõ aũt ℔m q̃ Deus.q.22.3.1m.
Sacerdos nouæ legis operatur in persona Christi.q.22.4.c.
Sacerdos vt peccator participat effectum sui sacerdotij, non autem vt sacerdos.q.22.4.1m.
Sacerdos inquantum medius inter Deum & hominem habet nomen angeli.q.22.1.1m.
Sacerdos spiritualiter dicitur de laico bono, non autem quo ad ordinem.q.82.1.2m.
Sacerdotis proprium officium est, esse mediatorem inter Deum & populum.q.22.1.c.1m.& 4.c.& q.26.1.o.
Sacerdotis officio conueniunt, oblatio sacrificij & consummatio.q.22.5.c.& 6.2m.
Sacerdotis, sacrificij oblatio duo continet, scilicet ipsum sacrificiũ oblatum, & deuotionem offerentis, effectus autem est quod sequitur ex sacrificio.q.22.4.2m.
Sacerdoti comparantur ministri, sicut secundarium agens principali.q.71.4.c.
Sacerdotes nouę legis tenent locum septuagintaduorum discipulorum Christi.q.67.2.2m.
Sacerdotalẽ potestatẽ Christ⁹ habuit excellẽtius angelis.q.22.1.1m
Sacerdotium Christi dat gratiam, & satisfacit pro nobis.q.22.3.o.
Sacerdotium Christi manet in æternum.q.22.5.o.
Sacerdotium Christi dicitur ℔m ordinẽ Melchisedech.q.22.6.o.
Sacerdotium Christi quo ad oblationem, expressius figurabatur sacerdotio legis quàm sacerdotio Melchisedech, sed quo ad effectum eius est econuerso.q.22.6.2m.& q.61.3.3m.
Sacerdotium fuit in Christo, in triduo mortis.q.50.4.3m.
Sacerdotium veteris legis fuit figura sacerdotij Christi, sed multũ distans.q.22.1.2m.& 6.c.
Sacerdotium leuiticum secũdum carnis originem deriuabatur ad posteros.q.31.8.4m.
Sacerdotij effectum in se suscipere, non cõuenit Christo.q.22.4.o.
Sacerdotij totius origo est Christus.q.50.4.3m.
Sacerdotij diuini plenitudo est in Christo.q.63.6.c.
Sacerdotij Christi homo fit particeps per omnia sacra.q.63.6.1m.
¶ Sacramentum est in genere signi.q.60.1.o.
Sacramentum proprie non est signum cuiuslibet rei sacræ, sed tantum rei sacræ sanctificantis homines.q.60.2.o.
Sacramentum est signũ passionis Christi.gratię, & gloriæ.q.60.3.o
Sacramentum proprie semper est aliqua res sensibilis.q.60.4.o.
Sacramentum vnum perficitur verbis & rebus inquantum conueniunt in vno, scilicet in significando.q.60.6.2m.& q.62.4.4m.
Sacramentum perficitur a proferente corrupte formam, nisi fiat ex industria, vel tãũ quòd tollatur significatio.q.60.7.3m.& 8.o.
Sacramentum non requirit necessario fidem ministri.q.64.9.o.
Sacramentum est id quod significat perfectionem sanctitatis humanæ, quæ vero significant dispositionem ad sanctitatem non dicũtur sacramenta.q.60.2.3m.
Sacramentum spirituale ibi ordinatur, vbi occurrit spiritualis esse ctus gratiæ.q.72.1.c.
Sacramentum dicitur tripliciter, scilicet sacrum secretum, signum rei sacræ, & iuramentum.q.60.1.c.3m.
Et de his tribus dicitur non æquiuoce, sed analogice.q.60.1.3m.
Sacramentum est signum rememoratiuum passionis Christi, demonstratiuum gratiæ, & prænunciatiuum futuræ gloriæ.q.60.3.c.
Sacramentũ habet in se tria, scilicet causam, formã & finẽ.q.60.3.c.
Sacramentum tantum in pœnitentia, sunt actus exteriores pœnitentis & absoluentis, res vero & sacramentum est pœnitentia interior, sed res tantum est remissio peccatorum.q.84.1.3m.
Sacramentum. vide Baptismus, Character, Catechismus, Confirmatio, Eucharistia, Exorcismus, Pœnitentia.
¶ Sacramenti materia indiget duplici benedictione, scilicet cũ instituitur, & cum applicatur ad effectum.q.72.3.2m.
Sacramenti cuiuslibet forma continere debet illud in quo substantia eius consistit.q.72.4.c.
Sacramenti effectus non impetratur oratione ecclesię vel ministri sed ex merito passionis Christi.q.64.1.2m.
Sacramenta veteris & nouæ legis sunt protestatione fidei.q.62.6.c.& q.72.5.2m.
Sacramenta requirũt res determinatas ex institutiõe Dei.q.60.5.o
Et eorum quę habent materiam corporalem, actus humani non sunt de essentia ipsorũ, sed dispositiue se habẽt ad ea.q.84.1.1m.
Sacramenta quædam requirunt sanctificationem materiæ de necessitate, quædã vero de solemnitate tantũ.q.66.3.5m.& q.72.3.o.
In indigentibus materia sanctificata, prius materia cõsecratur per Episcopum.q.72.3.o.
Sacramenta quorum effectus non dependet ex opere humano habent materiam sensibilem, non aũt si ex eo dependet.q.84.1.1m.
Sacramenta in quibus confertur superabundans gratia habent materiam corporalem non autem alia.q.84.1.1m.
Sacramenta requirunt formam determinatam verborũ.q.60.7.o.
Et eorum forma vel materia debent esse illa quibus homines communius vtuntur.q.60.7.2m.& q.66.5.7m.
Et ipsis sacramentis adiungitur verba, quæ expressius significant in lege noua quàm in lege veteri.q.60.6.o.
Sed verba sunt vt forma, res vero sẽsibiles vt materia.q.60.6.c.2m.
Sacramenta sunt necessaria ad salutem humani generis.q.61.1.o.
Sacramenta in statu innocentiæ non fuissent necessaria.q.61.2.o.
Sacramenta fuerunt necessaria tempore legis naturę post peccatũ, sed indeterminata.q.60.5.3m.
In statu legis naturæ, solo interiori instinctu determinabatur hominibus, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum vterentur.q.60.5.3m.& q.61.3.2m.
Sacramenta determinata necessario fuerunt addita per legẽ Moysi, supra sacramenta legis naturæ.q.60.5.3m.& q.61.3.o
Sacramenta alia necesse est esse in lege noua quàm in lege veteri.q.60.6.3m.& q.61.4.o.
Sacramenta simpliciter necessaria, sunt tantum tria.q.65.4.o.
Sacramenta nouę legis sunt immediate instituta a Chro.q.64.3.c.
Eorum institutor est solus Deus, quæ autem per homines sunt instituta pertinent ad solemnitatem, sed quæ a Christo, sunt necessaria.q.64.2.5.o.
Sacramenta conferri possunt per ministros malos.q.64.5.o.
Sacramenta conferunt præcisi ab ecclesia seruantes formã ecclesiæ, quam si non seruent nihil conferunt.q.82.5.8.9.o.
Sacramenta suscipere tenetur subditus a ministro ecclesię in peccato mortali existente quandiu ab ecclesia sustinetur.q.64.6.2m.
Sacramenta producunt suum effectum virtute formæ & materiæ.q.86.6.c.
Sacramenta consequuntur virtutem spiritualem ex benedictione Christi, & applicatione ministri ad vsum sacramẽti.q.62.4.3m.
Sacramenta diuersa, diuersimode purgant, illuminant, & perficiũt.q.65.1.3m.
Et eorum effectus est duplex, scilicet principalis, idest gratia, & secundarius, id est character.q.62.principio.
Sacramenta ecclesiæ ordinantur ad perficiendum hominem in cultu Dei, & in remedium contra peccatum.q.65.1.c.
Et eorum efficacia est ab institutione Christi.q.64.3.c.& q.66.6.c. 135.& q.72.1.1m.
Et eorum interiorem effectum operatur Christus per authoritatem vt Deus, sed vt est homo meritorie, & efficienter vt instrumentum principale.q.64.3.o.
Et eorum efficacia, & virtus est ex Deo vt a causa principali, a passione Christi, vt a causa meritoria, & vt ab instrumento coniuncto, a fide vero vt a continuante instrumentum principali agenti.q.62.5.o.& q.64.2.o.
Et eorum effectum non operatur deuotio ministri etiam impetrãdo, sed aliquid annexum.q.64.1.2m.
Sacramenta omnia sunt instituta cõtra aliquod peccatũ.q.65.1.c.
Et omni sacramento commune est, quòd per illud exhibetur remedium aliqđ contra peccatum, per hoc q̃ gratiam confert.q.63.6.c.
Nec tamẽ ordinatur directe contra peccatum veniale.q.65.1.8m.
Sacramenta veteris legis proprie dicuntur quæ significabant sanctitatem Christi, non quidem vt in se est, sed vt per eam sanctificamur.q.60.2.2m.
Et erant prænuncia Christi venturi.q.60.6.3m.
Et eorum causa finalis erat passio Christi.q.61.3.1m.
Sacramenta veteris legis erant, plura.q.65.1.4m.
Sacramenta veteris legis sanctificabant applicando ad diuina, non autem
Sanguis Christi totus in passione eius effusus resurrexit cum eo, qui autem habetur in quibusdam ecclesijs fluxit ex quadã imagine.q.54.3.3m.
¶ Sanitas, Christus quemcumque curauit, sanauit mente & corpore.q.44.3.3m.
¶ Sanari nõ posse, ille dicitur, qui nõ põt de facili sanari.q.86.1.2m
¶ Satisfactio pro se, vel pro alio, dicitur precium quoddã.q.48.4.c.
Satisfactio non debet imponi nouiter baptizatis.q.68.5.o.
Satisfactio de vno peccato sine alio esse non potest.q.86.3.o.
Satisfactio actualis gratiam, presupponit & auget, sed ex proposito satisfaciendi gratia confertur.q.90.2.2m.
Satisfactio Christi per passionem suam, pro peccatis humani generis fuit sufficiens & abundans.q.48.2.4.c.
Satisfactione, pœnitens consequitur perfectum effectum gratiæ.q.90.2.2m.
Satisfacere Deo pro humana natura, nulla pura creatura potuit.q.1.2.2m.& q.46.1.3m.
Satisfacere potest vnus pro alio, non autem conteri vel confiteri.q.48.2.1m.
Satisfacere potest homo Deo secundum æqualitatem proportionis, non autem secundum æqualitatem quantitatis offensæ.q.85.3.o.
Satisfecit plene minima pœna Christi, pro gñe humano.q.46.6.6m.
Satisfecit Christus pro tota natura humana sufficienter, non autẽ efficienter.q.79.7.2m.
¶ Scandalum, Eius occasione non est veritas dimittenda.q.42.2.o.
¶ Scientia est abstractio specierum a phantasmatibus.q.12.2.c.
Scientia est de eo quod aliquo modo est.q.10.3.c.
Scientia acquisita, ad quam opinio disponit, potest remanere cognitio per syllogismum dialecticum causata.q.9.2.2m.
Scientia in statu innocẽtiæ nõ fuisset acquisita ex sensibus.q.61.2.o.
Scientia increata est supra naturam animæ rationalis.q.9.2.3m.
Scientia aliqua creata fuit in Christo, præter scientiam diuinam.q.9.1.o.
Scientia diuina Christi non offuscabat scientiam humanam, sed magis claram reddebat.q.9.1.2m.
Scientia animę Christi est nobilior secundum quid quàm anima eius, non autem simpliciter.q.11.5.2m.
Scientia practica & speculatiua fuit in Christo.q.13.1.3m.
Et omnis scientię, virtutis & gratiæ plenitudo fuit in Christo.q.15.3.c.1m.
Scientia beatorum fuit in Christo.q.9.2.o.
Scientia animę Christi in verbo, participatur scientiæ visionis Dei quo ad numerum scibilium, non quo ad claritatem.q.10.2.3m.
Scientia indita animę Christi fuit habitualis, non autem scientia eius beata.q.11.5.o.
Scientia infusa fuit in Christo, quia in anima eius per verbum impressę, sunt species omnium rerum ad quas intellectus possibilis est in potentia.q.9.3.o.
Scientia Christi indita, fuit distincta in multos habitus.q.11.6.o.
Scientia Christi infusa erat discursiua quo ad vsum, non quo ad acquisitionem.q.11.3.o.
Scientia infusa in anima Christi fuit multo excellentior quàm in angelis quo ad multitudinem cognitorum, certitudinem, & lumen, sed quo ad modum fuit econuerso.q.11.4.o.
Scientia acquisita fuit in Christo.q.9.4.o.& q.12.o & q.15.8.o.
In scientia acquisita Christus profecit, quia augebatur essentialiter, non autem aliæ scientiæ eius.q.12.2.o & q.15.8.o.
Scientia. vide Anima, Deus.
Scientiæ habitus acquiritur per comparationem humanæ mentis ad phantasmata.q.9.4.3m.
Scientię quantitas attenditur secundum numerum scibilium, & secundum, claritatem cognitionis.q.10.2.3m.
Scientiã Christus nõ accepit ab homine, nec ab angelis.q.12.3.4.o
¶ Scismatici & heretici retinent potestatem sacramentalem, non autem vsum.q.64.9.2m.3m.& q.82.9.o.
¶ Scriptura ordinatur ad impressionem doctrinę in cordibus audiorum, sicut ad finem.q.42.4.c.
¶ Se, est relatiuum reciprocum & refert idẽ suppositum.q.3.2.1m.
¶ Sedere ad dexterã patris in beatitudine eius, cõuenit soli Christo secundum vtramque naturam.q.58.o.
Sedere ad dexteram filij vel Spiritussancti non conuenit patri.q.58.2.3m.
Sedere ad dexteram patris conuenit Spiritui sancto secundum veritatem, sed non appropriatur et æqualitas, nec sessio ad dexterã, sed fil.o.q.58.2.3m.
Sedere ad dexteram Dei non conuenit sanctis, sed bene esse constitutum ad dexteram Dei.q.58.4.2m.
Sedere ad sinistrã in beatitudine, nulli sancto cõuenit.q.58.1.2m.
¶ Semen masculi non est sicut materia in conceptione animalis, sed solum sicut agens.q.28.1.5m.
Semen mulieris nihil facit ad generationem prolis q.31.5.3m.
Semen

autem iustificando.q.62.6.c.3m.
Et nihil interius efficiebat, ideo dicunt iustitiæ carnis.q.72.5.3m.
Nec purgabant a culpa.q.37.4.3m.
Nec propria virtute iustificabant, sed significabant fidem quæ iustificabantur patres antiqui.q.62.6.o.
Nec habebant in se aliquam spiritualem virtutem operatiuam spiritualis effectus.q.62.6.c.& q.63.1.3m.
Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, non autem sacramentalia.q.71.3.2m.
Sacramenta & sacramentalia quæ habent effectum perpetuum nõ possunt iterari.q.82.8.c.2m.
Sacramenta quatuor dicũtur maiora, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, & Matrimonium.q.65.3.4m.
Sacramentorum nouæ legis numerus & sufficientia.q.65.1.o.
Sacramentorum nouæ legis ordo exponitur.q.65.2.3.o.
Sacramentorum effectum, Christus vt homo poterat conferre sine sacramentis vt institutor eorum & non alius homo.q.72.2.1m. & q.84.5.3m.
Sacramentis omnibus sanctificatur homo, quod fit per gratiam.q.63.6.2m.
¶ Sacrificium est duplex, scilicet interius, & exterius.q.22.2.c. & q.82.4.c.
Sacrificium dici potest omne quod Deo exhibetur vt spiritus feratur in Deum.q.22.2.c.& q.48.3.c.
Sacrificium exterius est signum sacrificij interioris, quo quis se offert Deo.q.22.2.c.& q.82.4.c.
Sacrificium debet offerri soli Deo.q.38.3.c.
Sacrificium offerens debet esse particeps sacrificij.q.82.4.c.
Sacrificium expiationis erat solemnissimum, & erat pręcipue figura Eucharistię.q.73.6.c.
Sacrificium quod offerebatur quotidie, mane, & vespere erat agn⁹, & figurabat oblationem Christi esse sacrificium consummatiũ omnium.q.22.3.3m.
Sacrificium verum fuit passio Christi.q.48.3.o.
Sacrificium fuit ipsa occisio Christi respectu voluntatis eius, non autem quo ad voluntatem occidentiũ.q.22.2.2m.& q.48.3.3m.
Sacrificium Christi fuit efficacissimum ad delendum peccata, ratione deitatis.q.22.3.1m.
Sacrificio indiget homo, propter tria.q.22.2.c.
Sacrificio attribuuntur quatuor, scilicet cui, a quo, quid, & pro quibus offertur.q.22.3.1m.& q.48.3.c.
Sacrificia & oblationes in statu legis naturæ indeterminata erant, & ab antiquis patribus solo interiori instinctu, seu præcepto legis naturę fiebant, & pro libito vniuscuiusque determinabantur.q.60.5.3m.& q.61.3.2m.& q.70.2.1m.& 4.2m.
Sacrificia veteris testamenti significabãt passionẽ Christi.q.48.3.o
Sacrificia veteris legis quibus caro non hominum, sed aliorum animalium offerebatur, figurabant sacrificium verum quo caro Christi pro nobis offertur.q.48.3.1m.
Sal. vide Baptizatus, Exorcismus.
¶ Salus esse non potest sine manducatione spirituali Eucharistiæ, q.80.11.c.
Salus. vide Baptismus.
¶ Saluabant pueri antiquorũ in fide parẽtũ.q.34.3.c.& q.70.4.2m.
Saluari nullus vnquam potuit sine fide Christi.q.61.3.c.2m. & q.68.1.o.
¶ Sanctificatio duplex, scilicet totius humanę naturæ, & personalis.q.27.2.4m.
Sanctificatio duplex, scilicet adultorum per proprium actũ & paruulorum per fidem parentũ vel ecclesiæ.q.34.3.c.& q.70.4.2m.
Sanctificatio in vtero, & alia quæ fiunt præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem ecclesiæ.q.27.6.c.
Sanctificatio maior fuit in beata Maria quàm in Ioanne Baptista, & in eo maior quàm in Hieremia.q.27.6.1m,
Sanctificatio. vide Maria, Sacramentum.
¶ Sanctificari dicitur tripliciter, scilicet ex minus sancto, ex non sancto negatiue, & hoc tertium conuenit Christo.q.34.1.2m.
Sanctificari non potuit beata Maria in parentibus, nec in conceptiõe eius, nec ante infusionem aiæ rationalis.q.27.1.1m.& 2.o
¶ Sanctificata fuit beata Maria, prius quàm nata.q.27.1.o.
Sãctificata fuit beata Maria in vtero a pctõ originali.q.27.1.3m.
Et sanctificata fuit bis, scilicet in vtero matri, & quando concepit Christum.q.27.3.c.
Sanctificati præcipue sunt in vtero qui immediatius ordinati sunt ad significandum sanctificationem Christi.q.27.6.o.
Sanctificati non fuerunt Hieremias & Ioannes Baptista ante infusionem animæ rationalis.q.27.2.1m.
Sanctificati in vtero debent baptizari.q.68.1.3m.
¶ Sanctificatos esse aliquos in vtero non est credendum, de quibus non loquitur scriptura.q.27.6.c.
¶ Sanguis non est actu pars, sed est potentia totum.q.31.5.1m.
Sanguis Christi est precium redemptionis nostrę.q.48.4.3m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Semen fęmine est imperfectum in genere seminis, & resolulturꝯ concupiscentia.q.31.5.3m.
Virtus animæ quæ est in semine per spiritum qui in semine includitur formatꝯ corpus in generatione.q.32.1.1m.
Sensitiua operatio. vide Operatio.
¶ Sensibilia communia maxime dijudicat visus.q.55.6.4m.
¶ Sensualitas significatur per serpentem.q.18.2.3m.
¶ Sepulchrum. Christus fuit in sepulchro vna die & duabus noctibus.q.51.4.0.& q.53.2.c.
Sepultura secundū morē cuiuslibet gentis seruanda est.q.51.2.2m.
Sepultura Christi operata est efficienter nostram salutem.q.51.1.2m.& 2.4m.
¶ Sepultus fuit Christus conuenienter, & conuenienti modo. q.51.1.2.0.
¶ Seruitus ciuilis non excludit ordinem iuris naturalis vel ciuilis.q.68.10.2m.
Seruituti diaboli homo fuit iuste relictus a Deo, licet ille iniuste inuaserit eum.q.46.3.3m & q.48.4.2m.
¶ Significatio dictionis apud nos mutatur ex variatione facta in principio, consignificatio vero ex variatione facta in fine, sed apud Græcos mutatur in verbis etiam in principio.q.60.7.3m.
¶ Signum primo & principaliter conuenit sensibilibus, non autē intelligibilibus.q.60.4.1m.
Signum multorum ordinatorum ad vnum non est fallax, sed certum.q.60.3.1m.
Signum effectus non proprie dicitur esse causa principalis, sed tantum causa instrumentalis.q.62.1.1m.
Signi potest esse signum respectu diuersorum.q.48.3.2m.
¶ Symbolum cantatur post euangelium ad ostendendum, quòd populus doctrinę fidei assentit, & cantatur in festis, de quibus fit aliqua mentio in eo.q.83.4.c.
¶ Simpliciter dicit dupliciter, scilicet absolute, & totaliter.q.50.5.c
¶ Singulare dicitur de parte in toto.q.16.12.2m.
¶ Sinus Abrahę dicebatur ratione quietis a pœna sensibili. q.52.2.4m.
¶ Situs est de ratione quantitatis dimensiuę.q.77.2.c.
Socrates. vide Pythagoras.
¶ Sodomia est carnalis concupiscentia contra naturam, quæ maxime creuit tempore Abrahæ.q.70.2.1m.
Sol. vide Eclipsis. Miraculosa.
¶ Somniorum causa duplex, scilicet interior, & exterior.q.80.7.c.
¶ Speculum fractum representat multas imagines.q.76.3.c.
¶ Spes habet duplex obiectum, scilicet bonum expectatum, & auxilium Dei.q.7.4.c.
Spes est tantum eorum quę non habentur a sperante. q.7.8.2m. &.9.1m.
Spes est de perfectione propria si sit futura.q.7.4.3m.
Spei theologicę principale obiectum est gloria animæ, non autem gloria corporis.q.7.4.2m.
Spei virtutem Christus non habuit, licet habuerit spem respectu aliquorum.q.7.4.c.
Sputum. vide Baptizatus, Exorcismus.
¶ Status hominum triplex, scilicet veteris legis, nouæ legis, & patriæ.q.53.2.c.
Status triplex, scilicet ante legem, sub lege, & sub gratia.q.53.2.c.
Status. vide Anima, Lex, Christus.
¶ Stuprum, filia sacerdotis etiam nupta deprehensa in stupro lapidabatur infamia tantum, sed flammis exurebatur, aliæ vero lapidabantur.q.29.1.4m.
¶ Subiectio Christi, & cuiuslibet alterius hominis ad Deum, est triplex.q.20.1.0.
Subiectus fuit sibijpsi Christus secundum naturam humanam, nō autem secundum naturam diuinam, nec secundum aliam personam.q.20.2.0.
Subiectus est homo potestati Dei, secundum quam numquam desijt esse Dei.q.48.4.1m.
Subiecta sunt nunc omnia Deo & Christo secundum potestatem, sed post iudicium per finalem implętionem voluntatis eius. q.20.1.3m.
¶ Substantia dicitur dupliciter, scilicet essentia, & suppositum. q.2.6.3m.
Substantia est res habens quidditatem cui debetur esse per se, & nō in alio.q.77.1.2m.
¶ Successio est in mutatione formali, non autem in conuersione substantiali, quæ importat ordinem substātiarum, quarum vna conuertitur in alteram.q.75.4.1m.
¶ Suffragia peccatoris in persona totius ecclesiæ facta prosunt mortuis.q.82.6.c.
Suffragia, idest opera bona quę damnati fecerunt hic, prosunt eis in inferno ad patiendum tolerabilius iudicium.q.89.6.3m.
¶ Superficies est primum subiectum colorum.q.77.2.c.
¶ Suppositum & natura realiter differūt in compositis, in Deo autem sunt idem re, sed differunt secundum modum significandi. q.2.2.c.
Suppositum in Christo est tantum vnum.q.2.3.o.
Suppositum, vide Persona.

T

TAbula secunda post naufragium, est pœnitentia q.84.6.o.
Tactus, Proles in ventre matris, antequam habeat animam rationalem, sentit per tactum.q.34.2.3m.
¶ Temperantia tanto est perfectior in homine, quanto magis prauis concupiscentijs caret, & ideo fuit in Christo.q.72.2.3m.
¶ Templa, & quęcumque alia consecrata ab angelis, non debent amplius consecrari.q.64.6.c.
¶ Tentatio triplex, scilicet fomitis, mundi, & diaboli, prima non fuit in Christo, sed secunda & tertia.q.15.2.3m.
Tentatio Christi debuit fieri in deserto.q.41.2.o.
Tentationis occasio duplex, scilicet ex parte hominis, & ex parte diaboli, prima est vitanda, non secunda.q.41.2.2m.
Tentationis primi hominis & Christi ordo.q.41.4.c.
¶ Tentando Christum diabolus, a nemine videbatur, & ostendit sibi regna signando digito, nihil tamen oculis eius representando.q.41.4.7m.
Tentari voluit Christus quadruplici ratione.q.41.1.o.
Tentari debuit Christus post ieiunium.q.41.3.o.
Tentat demon hominem spiritualem, sed non statim de grauibus, q.41.4.c.
¶ Tentatus est Christus, sed non solum in deserto.q.41.2.3m.
Tentatus fuit Christus diebus ieiunij præter illas tres tentationes quas habuit post ieiunium.q.41.3.2m.
¶ Tempus, Vnitas & pluritas temporis, & instantis accipitur tantum secundum primum motum cœli, qui est principium omnis motus & quietis.q.75.7.1m.
¶ Tenebræ, tempore passionis Christi factæ sunt in vniuersa terra, a sexta hora vsque ad nonam.q.44.2.2m.
¶ Ternarius numerus, est numerus perfectus.q.53.2.c.
¶ Testamentum est dispositio hereditatis, quod vbi est, mors necesse est intercedat testatoris.q.78.3.3m.
¶ Testes transfigurationis fuerunt conuenientes, scilicet Moyses, Helias, Petrus, Ioannes, Iacobus, & Deus pater.q.45.3.4.o.
¶ Thomas iubetur tangere Christum.q.54.4.in oppm.c.2m.
Thomas aliud vidit & aliud credidit.q.55.5.3m.
¶ Thurificatio non cessauit in nouo testamento, in quo ea vtimur ex statuto ecclesiæ, primo ad reuerentiam sacramenti altari, secundo ad representandum effectum gratiæ.q.83.5.2m.
¶ Timor respicit duo, scilicet malum terribile, & bonum cuius potestate malum potest inferri.q.7.6.o.
Timor & tristitia habent conuenientiam in malo, sed primum est de futuro, secundum de præsenti.q.15.7.c.
Timor facit pallere, sed verecundia rubere.q.72.9.c.
Timoris donum, secundum quòd respicit diuinam æminentiam, & secundum quòd appetitus eius fugiebat lesionem corporis. q.7.6.o.&.q.15.7.o.
¶ Totum triplex, scilicet integrale, vniuersale, & potestatiuum. q.90.12.c.
¶ Transfiguratio Christi conuenienter facta est.q.45.1.o.
Transfiguratio. vide Claritas, Missio, Testes.
¶ Transubstantiatio. vide Conuersio, Eucharistia.
¶ Triduo mortis, Christus non fuit vere homo.q.50.4.o.
Triduo mortis, corpus Christi non fuit viuum, nec animatum, q.50.4.c.
Triduo, Christus fuit totus in sepulchro, nō autem totū.q.52.3.o.
¶ Trinitas non potest dici pater Christi, nec secundum humanitatem, nec secundum diuinitatem.q.32.3.o.
¶ Tristitia causatur ex apprehensione mali præsentis.q.15.6.7.c.
Tristitia interior mitigatur directe a virtute morali, sed dolor exterior indirecte. q.46.6.2m.
Tristitia secundum Stoicos non est vtilis, ideo quęlibet secundum eos est vitanda.q.46.6.2m.
Tristitia vera fuit in Christo.q.15.6.o.& q.46.6.o.
Tristitia fuit tantum in ratione inferiori Christi.q.46.8.o.
Tristitia, vide Dolor.
¶ Triticum. vide Eucharistia.
¶ Turtur & columba erant sacrificia pauperum, & multa significāt spiritualiter.q.37.3.4m.

V

VAS dicitur dupliciter, scilicet locus quidam continens, & instrumentum alicuius operis.q.62.3.1m.
¶ Vegetatiua. vide Operatio.
¶ Velleitas est quę secundum motum volūtatis considerate vt natura, aliquid volumus.q.21.4.c.
Veniale. vide Peccatum, Pœnitentia, Redeunt, Remissio.
¶ Verba tenent præcipuum locum inter signa, quibus homo aliquid significat alteri.q.60.6.c.1m.2m.

Verbum

Verbum producere proprium est patri.q.39.8.2m.
¶ Verecundiam respicit turpe factum vt præsens, pro quo timet cōfundi.q.85.1.2m.
Verecundia. vide Timor.
¶ Vgo de sancto victore, circa dotes corporis glorioſi, & animam quam dicebat esse hominem reprobatur.q.45.2.c.& q.50.4.c.
Viaticum. vide Eucharistia.
Vincentius. vide Laurentius.
¶ Vindicatiua continetur sub iustitia cōmutatiua & respicit personam iudicis.q.85.3.3m.
¶ Vindicta duplex, scilicet absque ordine rationis, & secundum ordinem iustitiæ.q.15.9.c.
¶ Vinum vitis calefacit, lętificat, & est proprie vinum, alia vero per similitudinem eius.q.74.5.c.1m.
¶ Violatio. Quę violari non licebat, dicebantur antiquitus sancta.q.60.1.2m.
¶ Virginitas quo ad principalem dignitatem recuperari potest, nō quo ad secundam, scilicet innocentiam.q.89.3.c.1m.
¶ Virtus de ratione sua reddit opus bonum.q.7.6.1m.
Virtutes sunt subiectiue in potentijs animę.q.7.2.c.
Virtutes morales sunt connexæ.q.85.6.c.
Virtutes omnes simul tempore incipiunt esse in anima secundum habitus, sed ordine naturæ vna est prior alia secundum actus, q.85.6.c.
Virtutes infusæ non auferunt contrarias dispositiones, sicut acquisitæ, ideo patiuntur difficultatem in operando.q.89.1.3m.
Virtutes supra gratiam addunt quasdam perfectiones determinate ordinatas ad proprios actus potentiarum.q.7.2.c.& q.62.2.o
Virtutes omnes fuerunt in Christo, ad perficiendas singulas potētias, ad omnes actus animæ.q.7.2.o.
Virtutes morales fuerunt in Christo.q.7.2.3m.
¶ Visio intellectualis est excellentior visione corporali & imaginaria sola.q.30.3.1m.
Visio. vide Deus, Natura.
Visus. vide Sensibilia.
Vita. vide Ioannes.
¶ Vita Christi non debuit esse solitaria.q.40.1.o.
Vita Christi non fuit semper in publico.q.40.1.3m.
Vita contemplatiua simpliciter est melior quam actiua.q.40.1.2m
Vita communis in cōmuni conuersatione approbatur.q.40.1.1m
Vitæ actiuæ opus duplex, scilicet spirituale, & corporale: primum est melius operibus vitę contemplatiuæ.q.40.1.2m.
¶ Vitam actiuam spiritualem, Christus elegit.q.40.1.2m.
Vitam alijs conformen & non austeram, Christus debuit eligere. q.40.2.o.
¶ Viuificare effectiue conuenit Deo, non autem formaliter.q.2.5.3m.&.q.5.3.2m.
¶ Viuum siue animatum est superius ad hominem, & ad animal. q.50.4. in oppositum.
Viuum est prædicatum essentiale, non accidentale.q.50.5.c.
¶ Vnctio baptizatorum in summitate capitis significat Spiritus sancti super ipsos descensum, ad habitationē Deo consecrandā. q.72.11.3m.
Vnctio Chrismatorum in fronte significat Spiritussancti septiformen gratiam, cum omni plenitudine sanctitatis scientiæ & virtutis super ipsos venire.q.72.11.3m.
Vnctio extrema est contra reliquias peccatorum.q.65.1.c.
Et per eam infunditur gratia.q.87.3.c.
Et confertur perfecta sanitas spiritualis.q.84.1.1m.
Et immediate præparat hominem ad gloriam.q.65.1.4m.
Vnctionis extremæ materia, scilicet oleum, oportet quòd sit ab Episcopo consecrata.q.72.3.c.3m.
¶ Vnio ex duobus vel tribus, tripliciter fit.q.2.1.c.
Vnio animæ & corporis est de ratione hominis.q.50.4.c.
Vnio naturæ diuinæ & humanæ, est aliquid creatum q.2.7.o.
Vnio verbi Dei facta est in persona diuina, & non in natura.q.2.1.2.o.& q.50.2.c.1m.
Vnio verbi Dei facta est in supposito.q.2.2.3.o.
Vnio naturæ humanę cum verbo Dei, non est accidentalis.q.2.6.o
Vnio naturæ diuinæ & humanæ est maxima ex parte eius in quo facta est, non autem ex parte vnitorum.q.2.9.o.
Vnio animæ & corporis fuit in Christo.q.2.5.o.
Vnita est diuina natura non solum animæ, sed etiā corpori Christi.q.2.10.2m.
Vnitas diuinę personæ est maior quàm vnitas naturæ & personæ in nobis, & quàm vnio animæ & corporis.q.2.9.3m.
Vnitate speciei sublata, auferetur vnitas numeralis, nisi idem suppositum subsistat in duabus naturis.q.50.5.2m.
Vnum ex multis fit tripliciter, scilicet ex multis integris perfectis remanentibus, ex perfectis sed transmutatis, & ex non permixtis.q.2.1.c.
Vnum numero dicitur dupliciter, scilicet vnitate naturæ, & personæ. q.3.6.1m.&7.2m.
Vnum dicitur tripliciter, scilicet vnitate indiuisibilitatis, continuitatis, & perfectionis.q.73.2.c.
Voluntas. vide Deus.
Voluntas duplex, scilicet vt natura, & vt ratio, prima est ad vnum, secunda ad vtrumlibet.q.18.3.4.c.
Voluntas vt natura, & voluntas vt ratio non differunt essentialiter secundum potentias.q.18.3.c.1m.
Voluntas mouet omnes potentias animę.q.85.4.4m.
Voluntas suscipiendi baptismum sufficit, quando quis baptizari desiderans, morte præuenitur.q.68.2.c.1m.
Voluntas in Christo est duplex, scilicet diuina, & humana.q.18.1.o.
Voluntas humana in Christo dicitur tripliciter, scilicet potentia naturalis, motus naturalis, & motus rationalis.q.18.1.3m.
Voluntas humana in Christo est duplex, scilicet rationis, & sensuallitatis.q.18.2.o.
Voluntas humana rationalis in Christo fuit tantum vna per essentiam, sed duæ ex parte actus.q.18.3.o.
Voluntas sensualitatis, & vt natura, in Christo voluit aliud quàm Deus, non autem vt ratio. q.18.5.o.& q.21.3.4.o.
Voluntas vt ratio, & voluntas vt natura, vel sensualitatis in Christo, nullam contrarietatem inter se habuerunt.q.18.6.o.
Voluntas & quicquid aliud fuit naturę humanæ in Christo, semper mouebatur secundum nutum voluntatis diuinæ. q.18.1.1m,4m.
Voluntas pietatis in Christo, est voluntas vt natura.q.18.3.3m.
¶ Vomitus, Siquis per æbrietatem vel voracitatem, aut infirmitatis causa Eucharistiam euomerit, pœniteat, & quomodo.q.83.6.7m.
¶ Votum, Opus ex voto est laudabilius quàm sine voto.q.28.4.c.
Votum virginitatis beata Maria ante desponsationem sub conditione fecit, post vero simul cum sponso suo, absolute virginitatē vouit.q.28.4.o.
¶ Vox super Christum in baptismo fuit a tota trinitate, sed manifestatiue appropriatur patri.q.39.8.2m.
Vox illa non est natura patris loquentis, sicut nec species columbæ est natura Spiritussancti, nec species hominis in qua demonstratus est filius, est natura filij Dei.q.39.8.2m.
¶ Voce illa declaratur solus pater vt loquens, sicut naturam humanam solus filius assumpsit, & in columba solus Spiritussanctus demonstratus est.q.39.8.2m.
Vterus. vide Baptismus, Ioannes, Maria, Sanctificatio.
¶ Vti aliquo dicitur dupliciter, scilicet vt principio vsus, & vt obiecto, hoc modo aliquis male vtitur Eucharistia, & non primo modo.q.80.4.3m.

X

XPs in sacramento continetur sub aliena specie, triplici ratione.q.75.5.o.
Et totus est sub qualibet parte vtriusque speciei. q.76.2.3.o.
Xps totus continetur sub duplici specie sacramenti Eucharistiæ, aliter tamen & aliter. q.76.2.o.
Xps ad motum sacramenti non mouetur per se, sed solum per accidens.q.76.6.o.
Xps in Eucharistia non est vt in loco, q.76.6.1m.
Xps videt se corporaliter sub sacramento.q.76.7.2m.
Xps si in triduo fuisset in Eucharistia, passus fuisset in eo, passione innata, non passione illata.q.81.4.o.
Xps sumpsit corpus suum & sanguinem in Eucharistia. q.81.1.o. &.q.84.7.4m.
Xps sumpsit Eucharistiam sacramentaliter, & spiritualiter, sed aliter quam cæteri.q.81.1.3m.
Xps dedit in sacramento discipulis corpus suum passibilem, sed sub impassibili modo.q.81.3.o.
Xps dedit Eucharistiam Iudę in cœna, præter bucellam intinctā. q.81.2.o.
Xps significat naturam diuinam & humanā.q.16.5.c.& q.37.1.c.
Xps noluit nasci de sacerdotibus.q.22.1.2m.
Xps potest dici bis natus.q.35.2.4m.
Xps tamquam dominus conditor omnium temporum, elegit tempus in quo nasceretur.q.35.8.o.
Xps voluit nutriri in Nazareth, & non nasci, quia voluit florere p virtuosam conuersationem, & non per carnis originem. q.35.7.2m.
Xps in sua infantia & pueritia in nullo differebat ab alijs pueris, quo ad exteriorem conuersationem.q.20.1.3m.
Xps secundum aliquid fuit in triplici statu, scilicet innocentię, cuipæ, & gloriæ.q.13.3.2m.
Xps nullum habuit peccatum.q.14.3.o.& q.15.1.o.& q.31.7.o.
Xps non est filius Dei adoptiuus.q.23.4.o.
Xps fuit filius adoptiuus Ioseph.q.28.1.1m.
Xps fuit maior angelis secundum vtramque naturam.q.22.1.1m.

Xps

Universidad de Deusto
Biblioteca

Xps secundum humanitatem influit in angelos, & in eis aliquid causat.q.8.4.c.1m.3m.
Xps perfectus videt essentiã Dei quàm omnes angeli & homines. q.10.4.0.& q.11.4.0.
Xps secundum diuinitatem fuit causa suæ resurrectionis, non autem secundum humanitatem.q.53.4.0.
Xps post resurrectionem eius apparuit pluries, sed non est conuersatus cum discipulis suis continue sicut prius.q.55.3.0.
Xps vbi corporaliter ante ascensionẽ manserit, nescitur.q.55.3.2m.
Xps per baptismum reparat personam, & per resurrectionem naturam.q.69.3.3m.
Xps in triduo fuit totus vbique, sed non totum q.52.3.0.
Xps secundum quòd homo est persona, suppositum, hypostasis, & res naturæ omnium istarum propositionum idem est iudicium. q.16.12.3m.
Xps secundum quòd homo habet gratiam vnionis, est vera. q. 16.11.1m.
Xps secundum quòd est iste homo, est Deus, est vera.q.16,11.3.3m.
Xps secundum quòd homo est suppositum, vel hypostasis, vel persona, si li homo stet pro persona, propositio est vera.q.16.12.0.
Xps secundum quòd homo est Deus, proprie est magis neganda quàm affirmanda.q.16.11.0.
Xps est tantum homo, est falsa, sed hæc est vera, Christus est tantũ id quod est homo.q.17.1.3m.
Et Christo demonstrato, hæc est falsa. iste homo incepit esse, nisi addatur aliquid, scilicet secundum humanitatem.q.16.9.0.
Xps est creatura secundum humanam naturam, & minor patre, est vera, sed hæc est falsa, Christus est creatura, nisi addatur, secũdum humanam naturam.q.16 8.0.
Xps secundum quòd homo est creatura est magis cõcedenda quàm neganda, sed hæc est neganda, Christus secundum quòd hic homo est creatura.q.16.10.0.
Xps est in quem antiqui patres ferebantur per eandem fidem & dilectionem qua & nos in ipsum ferimur, ideo pertinebant ad idẽ corpus ecclesiæ ad quod nos pertinemus. q.6.3.3m.& q.8.3.3m.
Xps secundum quòd homo est caput ecclesiæ.q.8.1.0.
Xps secundum animam, & secundum corpus est caput hominum, quo ad vtrumque. q.8.2.0.
Xps & alij dicuntur capita ecclesiæ, sed differenter. q.8.6.0.
Xps est caput hominum secundum diuersos gradus.q.8.3.0.
Xps est caput omnium qui fuerunt a principio mundi vsque ad finem ipsius, & omnium qui ad ecclesiam pertinent secundum omnem locum, & tempus, & statum, & propriã virtutẽ 8.3.6.c.
Xps habuit summum gradum fortitudinis.q.15.2.3m.
Xps virtute suę deitatis in se & in suis discipulis sine abstinentia carnem comprimebat. q.40.2.2m.
Xps habuit multo perfectius quicquid est perfectionis & virtutis in fide & spe.q.7.9.1m.
Et eius voluntas informabatur charitate & alijs virtutibus.q. 49.6.2m.
Xps quo ad intellectum habuit plenam Dei visionem, sed quo ad imaginatiuam habuit quasdam similitudines in quibus potuit speculari diuina.q.7.8.1m.
Xps est vnum, & vnus: sed non duo,q.17.1.0.
Xps ea quæ ab alijs obseruanda instituit, primo ipse obseruauit. q.81.1.c.
Xps est aliquid quod est pater, & est aliquid quod non est pater. q.17.1.4m.
Xps non potest dici filius Spiritussancti, nec etiam totius Trinitatis.q.32.3.0.
Xpi persona simpliciter constituitur secundum naturam diuinam, non autem secundum naturam humanam nisi secundum quid, vt ab ea denominatur homo.q.3.1.3m.
Xpi persona est tota in quolibet loco, sed non totaliter. q. 52.3.3m.
Xpi natura humana est in ipso nobilior, quàm in alijs. q. 2.2. 2m.& 5.5m.
Xpi humanitas fuit instrumentum diuinitatis eius. q.7.1.3m. &q.13.2.c.
Xpi humanitas potest dici indiuiduum, & singulare, nõ autem suppositum, hypostasis, vel res naturæ.q.2.2.3m.& q.12.2m.3m.
Xpi virtus operatur in sacramentis per modum sauationis & expiationis cuiusdam.q.52.8.2m.
Xpo non attribuitur natura humana in abstracto, nec partes eius. q.2.8.c.& q.17.1.c.& q.50.3.3m.
Xps. vide Anima, Apparitio, Ascensio, Corpus, Crux. Dæmon, Dolor, Gratia, Iudei, Iudiciaria, Meritum, Miracula, Nasci, Natiuitas, Occisio, Operatio. Oratio, Passio, Persona, Potestas, Prædestinatio, Prædicatio, Resurrectio, Reuerentia, Sacerdos, Sanguis, Sacramẽta, Sedere, Sepulchrum, Sepultura, Subiectus, Tentatio, Triduo, Tristitia, Virtus, Vita, Vnio, Voluntas.
¶ Zacheus, vide Centurio.

FINIS.

CONTENTORVM IN COMMENTARIIS TERTIAE PARTIS ALPHABETICA ANNOTATIO.

ABSOLVTIONIS forma licet consistat in his duobus verbis, s. Absoluo te, siquis tamen aliis verbis vteretur (puta remitto tibi peccata) sacramentum esset perfectum.q.84.art.3.
1 ¶Abstractionis duplicis, scilicet ex parte rei & ex parte intellectus dilucidatio.q.3.ar.3.
2 Abstractionis per modum resolutionis nomine, quid intelligatur.q.3.ar.3.ad3m.
3 Abstractis per intellectum diuinis personalitatibus an possit intelligi natura diuina assumere.q.3.ar.3.ad 2m.
1 ¶Actus habetur secundum quandam eminentiam, ergo est actiuus aliorum, an valeat consequentia.q.8.ar.5.
2 ¶Affirmatio si est causa affirmationis & negatio negationis, ista regula tenet in solis causis propriis.quæst.64.art.6. ad 1m.
1 ¶Agens proprie dicitur posse vt in proprium effectũ & vt in propriam naturam, quod vnica transmutatione potest educere de potentia in actum.q.28.ar.1.ad 5m.
1 ¶Altaris & aliarum rerum ecclesiasticarum inanimatarũ consecratarum virtus.q.83.ar.3.
1 ¶Amydum. Eucharistia.5.
2 Analogia. Nomen.5.
1 ¶Angeli deficere a necessitate reparationis, quomodo intelligatur.q.4.arti.2.
2 Angeli. Ministrare.1.
3 ¶Anima separata an in communi resurrectione huius vel illius reuersa ad corpus retineat suam propriam terminationem, an perdat illam & terminetur personalitate totius.quæst.6.arti.3.
1 ¶Antichristus an dicatur caput omnium malorum, tam dæmonum quàm hominum.q.8.ar.8.
1 ¶Arguere an liceat a destructione antecedẽtis.q.17.ar.1.
1 ¶Armeni. Eucharistia.7.
1 ¶Ascendisse Christum in cælum virtute animæ glorificatæ, cum dicitur, intelligitur tantum de motu locali ascensionis.q.57.arti.3.
1 ¶Assumi naturam per se separatã nõ fuisse cõueniens, qũo intelligatur.q.4.ar.4.
2 Assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalẽ, ergo secundum congruentiam, an valeat consequentia.q.4.ar.2.
3 Assumptionis terminus proprius quid sit, absolutum ne aliquid, vel relatiuum.q.2.ar.8.
4 In Assumptionis mysterio an sit ordo naturæ partium humanæ naturæ adinuicem & partium ad totũ. quæst.6.a.1. ad Duran.
5 In assumptione carnis qũo dicitur animam mediare secundum S.Tho.q.6.ar.1.ad 3m,
6 Dupliciter potest intelligi subsistentiam animæ præexistẽtẽ in assumptione corrumpi.q.3.ar.3.
7 An verbum assumpserit humanam naturam mediantibus eius partibus.q.6.ar.5.ad 1m.
8 An personæ diuinæ conueniat primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiue.q.3.ar.2.
9 An sit possibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam.q.3.ar.6.ad Sco.
10 Plures personæ non possunt assumere vnam personã. Ibidem ad Duran. in expositione authoritatis. Ansel. s. plures personæ non possunt assumere vnum eundemque hoiem.
2 ¶Athanasij similitudo, scilicet Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi.q.2.ar.1.
1 Augmentum non esse sine motu locali intelligitur de motu locali formaliter vel æquiualenter.q.33.ar.1.

BAPTIZARE aliquem extra necessitatis casum, eo modo quo in necessitatis casu licet, an sit peccatum mortale.q.67.ar.4.& 5.
2 Baptizare vnum quomodo duo possint vel non possint, & qua forma vti debeant.q.67.ar.6.
3 Baptizari an debeant filii Iudæorum & Gentilium inuitis parentibus.q.68.ar.10.
4 Baptizato ficte an recedente fictione incipiat baptismus valere ad salutem.q.69.ar.9.& 10.
5 Baptismus quomodo recedente fictiõe valeat ad salutem. q.69.ar.9.& 10.
6 Baptizatos fuisse Ioannem & Apostolos a Christo rationabile est.q.38.ar.6.
7 Baptizandus an de necessitate debeat habere intentionem suscipiendi baptismum.q.68.ar.7. Minister.5.
8 Baptizando plures si non intercederet alia mutatio quàm dicere, baptizo vos, non videretur ad hoc magna necessitas exigi.q.67.ar.6.ad 2m.
9 Baptizandi & prædicandi officium non conuenire diaconis, quomodo verum sit.q.67.ar.1.
10 Baptismus verus an sit, si aliqua ex tribus immersionibus omittatur.q 66.ar.8.
11 Baptismus quare sit irreiterabilis.q.66.ar.9.
12 Baptismi proprius effectus quis sit.q.62.ar.2.
13 Baptismi differendi tempus quomodo debeat determinari.q.68.arti.3.
14 Baptismo quare attribuatur aperire ianuam Paradisi, cum sit per se primo effectus mortis Christi.q.69.ar.7.
15 Baptismalem exorcismum aperite sensus, & vnctionem in vertice baptizati operari conseruationem gratiæ baptismalis, quomodo intelligatur.q.70.& 71.ar.3.
Ecclesia.2. Eucharistia.2, Fictio.1. Minister.2,3.
1 ¶Beatitudinem esse qua Deus est diues, quomodo intelligatur.q.23.ar.3.
1 Beato cuilibet conuenit videre oĩa ad se spectãtia.q.10.a.2.
1 ¶De boni ratione loqui, aliud est quàm loqui de ratione talis boni.q.1.ar.1.in cor.

CHARACTER sacramentalis, an sit deputatiuus hominis ad cultum Dei.q.63.ar.2.
2 Character sub quo genere generalissimo ponat, & in qua specie.q.62.ar.2.ad Sco.& Duran.
3 Character est in genere potentiæ. Ibidem.
4 Character est spiritualis potentia, quia conuenit ministris Christi. Ibidem.
5 Character non est per se in genere. Ibidem.
6 Character an sit subiectiue in potentia animæ.quæst.63. arti.4.ad Sco.& Duran.
7 Character an sit in intellectu.q.63.ar.4.
8 Character in baptismo tenet locum dispositionis & formæ.q.69.ar.9.& 10.
9 Character an sit potentia pure passiua.q.72.arti.5.
10 Character confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi.q.72.ar.6.
11 Character sacrorum ordinum de necessitate præsupponit characterem baptismi. Ibidem.
1 Charitatis feruor in hac vita quis sit qui non compatitur peccatum veniale.q.87.ar.1.
1 ¶Causæ duæ totales virtutibus propriis agentes ac eiusdẽ rationis, non possunt vnum & eundem per se effectum producere.q.7.ar.6.
1 ¶Celebrare. Eucharistia vl.
1 ¶Circuncisio Christianorum Indorum dicentium se circuncidi vt conformentur Christo an sit licita.q.37.art.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Columba in cuius specie spiritussanctus descendit super Christum baptizatum, an fuerit verũ animal. q.39.ar.7.
2 ¶ Coneta quare putatur esse potius signum mortis principum quàm aliorum hominum. q.36.ar.7.
1 ¶ Communicare se aliis importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur q.1.ar.1.in cor.
2 Communicare seipsum pertinet ad boni rationem, non quidem determinate per modum naturæ aut libere, sed cõmuniter & indeterminate ad vtrunque modũ. Ibidem.
3 Communicare cum excommunicatis per concilium Constantien. concessum est, præterquàm in duobus casibus. quæst. 82. ar. 9.
4 Communio an non solum ecclesiæ, sed etiam Christi præcepto sit necessaria. q. 80. ar. 11.
5 Communio popularis sub vtraque specie, an sit licita. ea. q. ar. 12. prin.
6 Communio sub vtraque specie, an sit in præcepto. Ibidem de hac specialiter materia, quæstiuncula. 1.
7 Communio sub vtraque specie, an sit necessaria omnibus, comprehendendo etiam infantes. Ibidem.
8 Communio dicta an sit necessaria omnibus adultis. An omnibus sacerdotibus. An omnibus confitentibus. Ibidem.
9 Communio sub vtraque specie, an sit vtilior quàm sub specie panis tantum. eo. ar. quæstiuncula. 2.
10 Communio popularis sub vtraque specie, an expediat ecclesiæ Christi. eo. ar. q. 3.
11 Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris, debet a parentibus & confessore fieri. q. 80. ar. 9. ad vlt.
1 ¶ Confiteri semel in anno, an iustus. 1. sine peccato mortali existens teneatur. q. 65. ar. 2. ad 4^{m}.
2 Confitens sua peccata ante baptismum receptum, non est absoluendus. q. 68. ar. 5. & 6.
1 ¶ Confirmationis sacro deputantur fideles ad seruitium speciale spectans ad officium principis. q. 65. ar. 3. ad 2^{m}.
2 Confirmationis sacramẽti an Eps sit ita proprius minister q a non Epo facta nulla est, & tamen ex dispensatione Apostolica non Eps possit illam conferre. q. 72. ar 8. 9. 10. & 11.
3 Chrisma per totum.
1 ¶ Coniunctionis in littera posita distinctio ex parte extremorum, vel ex parte termini, an sit sufficiens. q. 2 ar. 9.
2 Coniunctionis humanæ naturæ cum persona filii Dei duplex acceptio. q. 2. ar. 10.
3 Coniuncta duo realiter, an vbi est vnum oporteat esse & reliquum. q. 76. ar. 2.
1 ¶ Cõuersio duplex. s. formalis & substãtialis. q. 75. ar. 4.
1 ¶ Compositio ex contrariis, an sit prima causa mortis & aliorum defectuum humanæ naturæ, an vero peccatum. quæst. 15. arti. 5.
2 Compositionis ratio imperfectionem componentium formaliter importat. q. 2. ar. 4. ad 3^{m}. Dubium.
3 Compositionis multiplex genus. Ibidem.
1 Consecrare. Sacerdotes. 3.
1 ¶ Constantinum fuisse mundatum a lepra in baptismo nullius authoritate constat. q. 69. ar. 8. argumen. 3.
1 ¶ Contritio secundum essentiam an sit pars sacramenti. quæst. 90. arti. 2.
1 ¶ Contactus Christi quilibet an sit sanctificatiuus materiæ sacramenti, an solus contactus in vsu constitutiuo sacramenti. q. 72. ar. 3.
1 ¶ Conueniens claudit in se possibile, & addit super illud. q. 1. ar. 1. in ti.
1 ¶ Conuerti vnum in aliud potest dupliciter, scilicet per transubstantiationẽ & per transmutationem. q. 2. ar. 1.
2 Conuertibilitas cuiuscunque creaturæ in quamcunque aliam secundum agens virtutis infinitæ, quomodo intelligatur. q. 75. ar. 4. ad 3^{m}.
3 Conuertibilitas ratio totius vnius rei in totam aliam rem est communicatio earum in communi naturæ entis communis omnibus creaturis tantum. q. 75. ar. 4. ad 3^{m}.
1 ¶ Corpus esse vicinius personæ propriæ, animam autem naturæ humanæ, quomodo intelligatur. q. 6. ar. 1. ad 2^{m}.
2 Corpus quando sit animale & quando spirituale secundũ Augustinum. q. 54. ar. 3.
3 Corpora elementaria sicut habent duplices motus, ita corpora cælestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt mutari in illud qđ author naturæ facit. 44. ar. 2.
4 Corporum cælestium visione an possint comprehendi virtutes eorum. q. 12. ar. 1. ad Duran.
1 ¶ Creaturæ an possibilis sit sublimior gradus diuinæ visionis quàm sit gradus animæ Christi. q. 10. ar. 4. ad 3^{m}.
2 Creaturas denominari aliquales ex eo quod conuenit eis secundum proprias causas, non autem ex eo quod cõuenit eis secundum primas & vniuersales causas, quomodo sit intelligendum. q. 4. ar. 2.
1 ¶ Chrisma est regularis materia confirmationis de necessitate præcepti & non de necessitate sacramẽti. q. 72. a. 1. & 2.
2 Chrisma esse consecratum ab episcopo an sit de necessitate sacramenti. q. 72. ar. 3.
3 Chrismatis consecrationẽ an Papa possit cõmittere singulari sacerdoti. Ibidem.
Confirmatio per totum.
1 ¶ Chrysostomus. Passio. 9. Paulus. 1.
1 Christus principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ. q. 1. ar. 4.
2 Christus si naturali generatione aliquem produxisset, purũ hominem produxisset. q. 2. ar. 5. ad 2^{m}.
3 Christus qũo dicatur caput ecclesiæ. q. 8. ar. 1.
4 Christus in vsu scientiæ infusæ non indigebat conuersione ad phantasmata ad Duran. q. 11. ar. 2.
5 Christus an voluerit humana voluntate per alios homines aliquid fieri & non potuerit facere quòd fieret. q. 13. ar. 3.
6 Christus certus erat de euentu mortis & reliquorum malorum futurorum, non solum inquantum Deus, sed etiam inquantum homo, nec solum vt comprehensor, sed etiam vt viator. q. 15. ar. 7.
7 Christus non debet dici homo dominicus, quia derogaret veritati vnionis, si dominus de illo homine prædicaretur denominatiue. q. 16. ar. 3.
8 Christus an meruerit exteriora bona, quia dignitas merendi spectat ad charitatem, ac per hoc præstat exteriorum bonorum præsentiæ coeuæ. q. 19. ar. 3.
9 Christus prædestinatus est filius Dei, an hæc locutio sit propria. q. 24. ar 1. ad 2^{m}. & 3^{m}.
10 Christus proprie est mediator inter Deum & hominem. q. 26. ar. 4.
11 Christus ante Ioannis baptisma quid exercuerit. q. 4. ar. 1.
12 Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quæ per se pertinent ad salutem. q. 4. ar. 2.
13 Christus quare nihil scripserit. q. 42. ar. 4.
14 Christus gloriam animæ suæ deriuauit in corpus in transfiguratione. q. 45. ar. 2.
15 Christus sua passione impleuit legem totam & omnem iustitiam omnis generis, iuris & precepti. q. 47. ar. 2.
16 Christi animæ descensus ad inferos, ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est, applicando. s. ad eos virtutem suæ mortis. q. 52. ar. 2.
17 Christ⁹ ĩ suo descẽsu duo genera a purgatorio liberauit. a 8
18 Christus an corporaliter visus fuerit a Paulo, & an visio illa tunc fuerit quando dixit Saule Saule, quid me persequeris. q. 57. ar. 7.
19 Christus inquantũ hõ an stet vel sedeat in cælo. q. 58. ar. 2.
20 Christus secundum quòd homo an dicendus sit filius Dei. q. 58 ar. 3.
21 Christi actiones humanæ possunt dupliciter considerari. Primo vt sunt res quædam creatæ ac proinde finitæ. Secundo vt sunt res psonæ diuinæ vt proprii suppositi cuius sũt, & sic sunt infinita entia personaliter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactionis ex hoc ipso quòd sunt opera ipsius Dei, vt propriæ psonę exercẽtis illa. q. 1. a. 2. ad 3^{m}.
22 Christi persona dupliciter distinguitur, primo secundum id quod in se est, secundo secundum rationem hypostasis. quæst. 2. ar. 4.
23 In Christi persona sunt duæ rationes, subsistendi in duabus naturis, licet sit ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Ibidem.
24 Christi personam esse compositam an sit simpliciter & formaliter vnum. Ibidem.
25 Christi natura humana se habet ad personã filii Dei sicut se habet natura sortis ad personam Sortis. q. 2. ar. 10.
26 Christi natura corporalis quomodo possit agere in angelos. q. 8. ar. 4. ad 3^{m}.
27 Christi anima non videt in verbo quicquid videt verbum. q. 10 ar. 2. ad 2^{m}.
28 Christi anima an ex hoc quòd scit omnia quæ scit Deus scientia visionis, sequatur ipsam scire infinita. q. 10. ar. 3.
29 Christi animã an bene concludatur habere per scientiam infusã notitiam omnium singularium. q. 11. ar. 1.
30 Christi anima an perfectius quocũq; angelo intuitiue cognouerit in proprio genere quicquid intueri vtrique datum est. q. 11. ar. 4.

31 Christi animæ species intelligibiles infusæ an fuerint perfectissimæ. q. 11. ar. 6. ad Sco.
32 Christi animæ an insit virtus instrumentalis ad omnia miracula. q. 13. ar. 2.
33 Christi priuilegium est mereri aliis ex cõdigno. q. 19. ar. 4.
34 Quomodo intelligatur q inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis sacrificium Christi erat efficacissimũ ad delenda peccata per gratiam. q. 22. ar. 3. ad 1^{m}.
35 Christi carnem efficere, aliter attribuitur personæ spiritussancti, & aliter filio eandem assumere. q. 32. ar. 1.
36 Christi corporis formatio in primo instanti fuit perfecta essentialiter, non autem quantitatiue. q. 33. ar. 1.
37 Christi animæ an inconueniat q aliqua perfectio actus secundi ei de nouo aduenerit. q. 34. ar. 2.
38 Christi doctrinæ excellentia penes quæ attendatur. quæst 42. art. 1.
39 Christi anima an habuerit potestatem præseruãdi corpus suum a morte. q. 47. ar. 1. ad Sco.
40 Christi anima vnde habuerit prædictam potestatem. Ibidẽ
41 De Christi clamore in cruce duplex modus dicendi. eodẽ art. ad 2^{m}.
42 Christi mortis cęleritas fuit & naturalis & volũtaria. Ibidẽ
43 Christi verba, Ego pono animam meam &c. & similia quo modo intelligantur. q. 50. ar. 3. ad 1^{m}.
44 Christi corpus viuum & mortuum an fuerit idem numero simpliciter. q. 50. ar. 5. ad Scotum.
45 Christi mors an fuerit meritoria ex parte animæ. q. 50. ar. 6
46 Christi corporis præseruatio a putrefactione an attestetur virtuti ipsius naturæ & voluntariæ morti. q. 51. ar. 3.
47 Christi mortis tres dies, & dies creationis mundi diuersimode ordinantur. q. 51. ar. 4.
48 Christi descensus ad inferos, an fuerit secundum substantiam animæ, an solum ẽm effectum. q. 52. ar. 2.
49 Christi pænalitates intrinsece vsque ad eius resurrectionẽ durauerunt. q. 52. ar. 4.
50 Christi humanitas est velut vniuersale instrumẽtum Dei ad facienda miracula, exceptis his quæ spectant ad primam creationem rerum. q. 56. ar. 1.
51 Christi corpus an conuenienter opinemur esse extra totã contihentiam cælorum corporeorũ, ita q planta pedis eius sit supra conuexum supremi cæli. q. 57. ar. 4. ad Duran.
52 An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo nõ sequitur defectus magnificentiæ interioris, ita nec ex defectu materiæ fidei sequatur defectus fidei in eodem. q. 7. ar. 3.
53 An spes in Christo respectu secundario speratorum fuerit habitus aliquis. q. 7. ar. 4.
54 An oporteat in Christo ponere scientiam inditam, propter hoc quia aliter intellectus possibilis eius fuisset imperfectus. q. 9. ar. 3.
55 In Christo non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilẽ per infusionẽ, vt fuit in Adã, cur in litera afferatur. q. 9. ar. 4.
56 An in Christo concessa cognitione abstractiua omnium singularium, concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu. q. 11. ar. 1, ad Sco.
57 An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. ad Sco. q. 11. ar. 1.
58 Christo non est adempta potestas deriuãdi gloriam animæ ad corpus, ergo gloria illa claritatis quæ apparuit in Christo in transfiguratione, deriuata est ab anima, an hæc ratio valeat. q. 45. ar. 2.
59 Christo conuenientium mediante natura humana distinctio. q. 48. ar. 5.
60 Christum deleuisse omnia peccata mundi, quomodo intelligatur. q. 1. ar. 4.
61 Christum fuisse assumptum a diabolo quid sit. q. 41. ar. 4.
62 Christum palam docuisse & in occulto nihil fuisse locutũ, quomodo intelligatur. q. 42. ar. 3.
63 Christum sedere ad dexteram patris cum dicitur, quam distinctionem importet. liad. q. 58. ar. 2.

D

Debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operãs ministri. q. 64. ar. 6.
1 Dæmones an cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum. q. 44. ar. 1.
2 Dæmones an cognouerint Christum esse verum Deum. q. 44. ar. 1.
4 Denominatio. Humanum. 1.
3 ¶ Deus intelligi potest tribus modis plusquã genere diuersis communicare seipsum creaturæ. s. naturaliter, supernaturaliter, & eleuando creaturam ad suam propriam personalitatem. q. 1. ar. 1. in cor.
2 Deus an fallere possit. q. 5. ar. 5.
3 Deus est homo, an hæc propositio sit in materia naturali. q. 16. ar. 1. ad 1^{m}.
4 Deus est homo, an hæc propositio sit per se. ad Duran. & Scotum. Ibidem.
5 Quomodo intelligatur, q in ista propositione, Deus est pater, li Deus supponit pro persona patris. q. 16. ar. 2. ad 2^{m}.
6 An solius Dei natura prædicetur de supposito. q. 17. ar. 1.
7 In Deo nihil inueniri præter rationem suæ naturæ, quomodo intelligatur. q. 2. ar. 1.
8 In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam. scõiter & incommunicabiliter. q. 3. ar. 2.
1 Diabolus. Quomodo diabolus machinãdo in mortẽ Christi excesserit modũ potestatis sibi a Deo traditæ. q. 49. ar. 2. Christus. 62.
1 ¶ Differeutia inter suppositum & naturam an habeat locũ in angelis. q. 2. ar. 2. in cor.
1 Displicere potest dupliciter sumi, scilicet contrarie & negatiue. q. 84. ar. 8. & 9.
1 ¶ Distingui secundum rem contingit dupliciter, primo vt duæ res quarum vna nihil est alterius, secũdo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud. q. 2. ar. 2. in cor.
1 ¶ Diuina eminentia in timore reuerentiali Christi an habuerit rationem reuerendi quatenus eminentia Dei absolute, an quatenus potens est infligere malum. q. 7. ar. 6.
1 Docere. Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto. q. 42. ar. 4. Christus. 38.
1 ¶ Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis læsione percepta sensu. q. 15. ar. 5.
1 ¶ Donum nullũ perdi sine culpa, qũo verificetur. q. 50. ar. 3.

E

1 Ecclesia. in hoc q ecclesia pro paruulis credit, intendit, renunciat, est quędam accommodatio. q. 68. ar. 9.
2 Ecclesiæ fides quomodo profit infanti baptizato. quæst. 68. a. 9. ad 2^{m}.
1 ¶ Episcopus dum cõsecratur, an debeat Pontifici celebrãti concelebrare. q. 82. ar. 2. Chrisma. 2. Confirmatio. 2.
1 Esse in persona qđ est contra rationem formæ communis, quomodo intelligatur. q. 4. ar. 4. Existentia. 1. 2.
1 ¶ Eucharistiæ sacramentũ dicitur multa materialiter, quia partes eius se habent vt integrates vnum proprium finem, qui est refectio spiritualis. q 73. ar. 2.
2 Eucharistiæ sacramentum an sit absolute necessarium ad salutem. q. 73. ar. 3.
3 Eucharistiæ sacramentum an esset in pane solum celebrandum vbi vinum non inueniretur. q. 74. ar. 1.
4 Eucharistiæ sacramentum debet fieri in materia pñti propter formam consecrationis, scilicet Hoc est, vel Hic est. q. 74. ar. 2.
5 Eucharistia. Quum triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramentalis, an etiã ex siligine, spelta, amydo, & pasta cruda confici possit panis consecrabilis, & an solus panis assus sit consecrabilis. q. 34. ar. 3.
6 Vua non est consecrabilis. q. 74. ar. 5.
7 In Eucharistiæ sacramento falsum est q greci offerant calicem domini cum vino tantum, hoc enim Armeni, non Greci olim faciebant. Ibidem ar. 6.
8 In Eucharistię sacro debet modica aqua vino misceri. Ibid.
9 An oporteat aquam ex qua fit panis pro hoc sacramento esse veram & naturalem. q 74. ar. 7.
10 De existentia corporis Christi in sacramento eucharistiæ, quid ex sacra scriptura habeatur. q. 75. ar. 1.
11 Diuersę opiniones circa nouitatem continentiæ & nouitatem conuersionis. Ibidem.
12 In Eucharistiæ sacramento quomodo se habeãt adinuicem nouitas continentiæ & nouitas conuersionis. Ibidem.
13 An hæc propositio, Aliquid non potest esse vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel alterius conuersionẽ in ipsum, sit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento. q. 75. ar. 2.
14 In Eucharistiæ sacramento quot interueniant mutationes. q. 75. ar. 2.
15 In Eucharistiæ sacramento si substantia panis remaneret, non esset verum quod Christus dixit, Hoc est corpus meũ. Ibidem. ad Sco. & Duran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 In Eucharistiæ sacramento si esset alia substantia sub accidentibus panis quàm corpus Christi, an contrarietur veneration Eucharistiæ. Ibidem.
17 In Eucharistiæ sacramento panis non redigitur in nihilū, sed mutatur substantia panis in corpus Christi secundum Ambrosium. q. 75. ar. 3. ad 3m.
18 An conuersio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum suum esse antiquum sit possibilis. q. 75. ar 4. ad Sco. Conuertibilitas 1.
19 An hæc sit propria, qđ erat panis est Christi corpus. Ibid.
20 Si corpus Christi habet partes & proprietates sub modo sacramentali, an simpliciter necessario sequatur quòd habeat eas sub existentia naturali. q. 76. ar. 2. Intellectus 3. 4. 5.
21 Christum esse sub hostia est quoddam esse relatiuum. q. 76. arti. 6.
22 An ad motum hostiæ corpus Christi moueatur per accidens. Ibidem ad Sco.
23 In Eucharistiæ sacramento quomodo accidentia sint sine subiecto, diuersæ opiniones. q. 77. ar. 1. 2. 3.
24 An in rarefactione specierum sacramentalium noua illa quantitate particula quæ per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agente. q. 77. ar. 5. ad Sco.
25 De modo quo in instanti generationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus, fit materia. q. 77. ar. 5.
26 An omnia verba quibus vtimur in consecratione sanguinis sint de necessitate sacramenti. q. 78. in tribus primis ar.
27 An sola verba consecrationis a sacerdote prolata prætermissio Canone, conficiant sacramentum. q. 78. ar. 1. ad 4m.
28 Eucharistia Sacramentum. 3.
29 De veritate & cōsignificatione huius oīonis sacramētalis, Hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet, li hoc. Ibidem ar. 5.
30 Eucharistiæ sacramenti oblatio ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna, sit autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatē suæ deuotionis. q. 79. ar. 5.
31 De tempore, modo & subiecto sex effectuum Eucharistiæ. q. 79. arti. 5.
32 Dominus cum dicit. Nisi manducaueritis &c. loquitur de manducatione spirituali in voto seu habitu. q. 79. ar. 1.
33 Eucharistiæ sacramentum sumens ita potest esse dispositus quòd nec consequatur vitam gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumendo. q. 79. ar. 1.
34 Eucharistię sacramentum an sit negandum peccatoribus occultis petentibus illud. q. 80. ar. 6.
35 Quum dicitur sacramenti eucharistiæ rē tantum esse gratiam suscipientium, aut vnitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticum, hæc omnia sumuntur pro vno & eodem, scilicet gratia Dei. q. 73. ar. 1, ad 3m.
36 Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, est ipsam habere per alīs sacramentum seu in sui initio, quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitæ. q. 73. arti. 3.
37 Inter suscipientem eucharistiam & suscipientem baptismum in peccato mortali, differentia. q. 70. ar 3. ad 1m.
38 Eucharistiæ sacramentum sumens contritus, sed non confessus de peccato mortali habens copiam confessoris, an peccet mortaliter. q. 80. ar. 4.
39 Eucharistiæ sacramentum sumens in peccato mortali, an committat grauius peccatum omnibus peccatis quæ sunt contra puras creaturas. q. 80. ar. 5.
40 An expediat quotidie celebrare. q. 80. ar. 10.
1 ¶ Existere per se, & per se separatim existere, quomodo differant. q. 2. ar. 2. ad 3m.
2 Existentia. An de mente D. Tho. nullum sit in Christo esse actualis existētiæ creatū, sed sola existentia increata. q. 17. a. 2.
3 An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia substantialis nisi diuina. Ibidē ad Sco. Durā. & Io. de Neapoli.
1 ¶ Experientia an solum pariat scientiam similium secundum speciem. q. 12. ar. 1. ad Duran.

F

FICTIO simul cum peccatis commissis post baptismum, per pœnitentiam dicenda est. q. 69. ar. 2. ad 2m. & 3m.
1 Filium Dei assumpsisse hominem, an debeat concedi. q. 4. ar. 3. ad 2m.
2 Filiatio est ita suppositi vt subiecti, qđ nō naturæ, ergo in Chro nō ē filiatio tēporalis reāl. an hæc rō valeat. q. 35. a. 5.
3 Filiatio temporalis Christi an sit rōnis tm. Ibid. ad Sco.
1 ¶ Finito omni posse fieri additionē, qualiter intelligat. q. 7. arti. 12. ad 1m.

1 ¶ Fomes peccati quomodo sit inordinata concupiscētia habitualis. q. 27. ar. 3
2 An ex hoc qđ fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, liceat inferre, quòd fomes est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono. Ibidem.
3 Quòd fomes in beata Virgine per diuinam prouidentiam perfectius ligabatur quam per interiorem sanctificationē, quomodo intelligatur. Ibidem.
1 ¶ Formæ eiusdem speciei an possint esse simul in eodem subiecto. q. 35. ar. 5.
1 ¶ Frustra est quod caret propria operatione, quomodo debeat intelligi, & an in dicta propositione sit sermo de omni propria operatione alicuius. q. 9. arti. 4. & ad Sco. & Duran. contra literæ conclusionem obiicientes.

G

GRATIA sumitur aliquando vt comprehendit sub se quemcunque infusum habitum. q. 2. ar. 10.
2 Gratia cuiuslibet singularis personæ an habeat quantitatē alterius rationis a quantitate gratiæ Christi. q. 7. ar. 11.
3 Gratia cuiuslibet singularis personæ, an sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vlis. Ibidem.
4 Gratia vnionis in Christo duo in se claudit. q. 7. ar. 13.
5 Multorum dictorum. S. Tho. de gratia vnionis rō. Ibidem.
6 Gratia Christi dupliciter dicitur prima. q. 8 ar. 1i
7 Gratia viatoris an sit minor gratia comprehensoris, etiam secundum suam quantitatem. q. 34. ar. 4.
8 Gratiæ intensior gradus an comprehendatur sub annexis quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum. q. 64. ar. 1.
9 Gratiæ habitualis quomodo finis sit vnio psonalis. q. 7. a. 12.
10 Quare nullus pure viator attingat ad summum gratiæ ex parte gratiæ. Ibidem
11 Dabile est summum possibile in gratia ſm. S. Tho. q. 7. a. 9.
12 Gratiam habitualem in Christo ponere, an necesse sit, propter quòd Christus mediator gratiam in alios redundantem habere debet. q. 7. ar. 1.
13 Christum esse principium vniuersale generis habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali in tali genere non contento. q. 7. ar. 9.
14 Gratiam in nobis efficienter causare Christi actiōes, quomodo intelligatur. q. 8. ar. 1 ad 1m.

H

HABITVS per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersorum rationum intrinsece & essentialiter. q. 9. ar. 4. ad 2m. & 3m.
1 ¶ Hæresim incurrit ex verbis inordinate ꝓlatis, quomodo intelligatur. q. 16. ar. 8.
2 Hæresis est Arriana dicere Christum minorem patre. Ibid.
3 Hæresis est dicere quòd Christus est creatura. Ibidem.
4 Hæresis noua quæ dicit Christū fuisse conceptū ex tribus guttis sanguinis circa cor bē Virginis refellit. q. 31. ar. 5.
5 Cum hæreticis in vocabulis communicare quomodo prohibitum sit. q. 16. ar. 8.
15 Hypostasis. Hō. 1. 2. Christus 22. vniri. 3.
1 ¶ Homo dicitur & est Deus propter vnionem inquantum terminatur ad hypostasim diuinā, an hæc sit vera. q. 2. ar. 8.
2 Homo an prędicetur de Deo sicut species de sua hypostasi. q. 16. arti. 1. ad Sco.
3 Hominem prædicari de Deo ratione relationis, quomodo verificetur. q. 16. ar. 4. ad 4m.
4 Homo est factus Deus, an in ista propositione li homo possit supponere simpliciter & personaliter. q. 16. ar. 7.
5 Iste homo factus est Deus, an hæc sit vera. Ibidem.
6 Quare ista dicitur simpliciter vera, Deus factus est hō; ista aūt simpliciter falsa, homo factus est Deus. Ibidem.
7 Iste homo. i. Chrs incœpit esse, an hæc debeat simpliciter negari. q. 16. ar. 9.
1 ¶ Humanū. Quū dr qꝺ humana natura non constituit diuinam personā simpliciter, sed cōstituit cā ſm qꝺ denominat a tali natura, qūo denoīatio sumatur. q. 3. ar. 1. ad 3m.
2 Humana natura in Christo, an inclinetur ad propriā personalitatem. q. 4. ar. 2. ad 3m.
3 Humanæ dignitatis explicatio. q. 4. ar. 6.
4 Humanitas quū sit in triplici intellectu. s. dino humano & angelico, quare. S. Th. probans humanitatē ſm qꝺ est in intellectu diuino aut hūano non esse assumptibile, non meminit hūanitatis ſm esse qđ hēt in intellectu angelico. Ibidē.
1 Honorari vt cā honoris nō est honorari simpliciter, quia licet causa honoris est conditio diminuens. q. 25. ar. 1.
2 ¶ Hostia. Sacerdotes. 3.

I

1 IAnua cœli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consecutio. q. 49. ar. 5. Baptismus. 16.
1 ¶ Ignorantiam inter defectus communes vbi de defectibus corporis agitur computare, quomodo licuerit. q. 14. ar. 4.
1 ¶ Imago. Processus Diui Thomæ quo probat imaginē esse adorandam eadem adoratione qua Christus, quomodo vadeat. q. 25. ar. 3. ad Duran.
2 Imagines Dei an sint licitę q. 25. ar. 3. ad 1m.
1 ¶ Incarnari plus significat quàm exprimat, explicat enim carnem assumere vel carnem fieri, significat autem hominem fieri. q. 1. ar. 1. in tit.
2 Quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediate post peccatum, quinque rationes. q. 1. ar. 5.
3 Incarnatio Christi non debuit fieri in principio mundi, nec in finem mundi differri. q. 1. ar. 6.
4 Incarnationis mysterium quare nomine vnionis significetur. q. 1. ar. 1. in tit. Vniri, & vnio per totum.
5 Incarnationis pluralitatem quare Sanctus Thomas hic nō inuestigauerit. Ibidem.
6 Incarnationis possibilitatem sub titulo conuenientiæ tractauit. Ibidem.
7 De incarnatione dupliciter loqui contingit, scilicet dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel dicendo, Deus vniuit creaturam sibi. sed secundus modus vtpote formalis est melior, eo. ar. ad 1m.
1 ¶ Inesse. In ista maxima, Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona, sumitur inesse proprie, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere. q. 2. ar. 2.
1 ¶ Infernus puerorum a Sancto Thoma comprehenditur sub inferno damnatorum. q. 52. ar. 2.
1 ¶ Informandi duplex modus, scilicet in esse intelligibili, & concurrendo cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constitutionem alicuius naturæ, q. 2. ar. 1.
1 ¶ Ingratitudo quantificatur ex beneficio. q. 88. ar. 1, ad 1m.
1 ¶ Intellectus creatus an possit simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum. quæst. 10. artic. 3. ad 2m.
2 Intellectus humanus an possit vti scientia infusa non conuertendo se ad phantasmata. q. 11. ar. 2.
3 Intellectus angelicus & animæ separatæ & hominis beati an possit naturaliter videre existentiā corporis Christi in Eucharistia. q. 76. ar. 7.
4 Intellectus beatus an per actum beatificum videat corpus Christi in eucharistia. q. 76. ar. 7.
5 An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est penitus supernaturalis. q. 76. ar. 7.
1 ¶ Intelligēdi actus quo Deus intelligit, an possit fieri actus intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret. Et si non, an hoc sit quia est alterius naturæ. quæst. 2. artic. 1. Christus. 30 31 32 33.
1 ¶ Intendere dicitur quis aliquid tripliciter, scilicet actualiter, virtualiter & habitualiter. q. 68. ar. 8. ad 3m.
1 ¶ Intentio iocosa ministri an tollat veritatem sacramenti. q. 64. art 10. ad 2m.
1 ¶ Iram componi ex tristitia & appetitu vindicte quomodo intelligatur. q. 15. ar. 9.
1 ¶ Irregularitas homicidij ex defensione commissi. q. 89. artic. 3.
1 ¶ Iudæ peccatum an maius fuerit peccato Iudæorum. q. 47. artic. 6.
1 ¶ Iudæorum maiores an cognouerint Christum esse messiam. q. 47. ar. 5.
1 ¶ Iudicium perfectum de re mutabili non potest suauiter dari ante illius consummationem. q 59. ar. 5.
1 Iudicia diuina extendunt se etiam ad ea quæ sunt per accidens. q. 59. ar. 5.

L

LOcus vnus altior altero esse in superficie conuexa cæli empyrei ad quem sensum dicitur. q. 57. ar. 5.
1 ¶ Lunæ dies quotus fuerit quando Christus mortuus est. q. 46. ar 9.
1 ¶ Lux maior offuscat minorem, non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum. q. 5. ar. 4. ad 2m.

M

MAgdalenæ erroneæ visionis rationabilis causa quando Christum æstimauit ortulanum. q. 55. ar. 4. ad 2m.
1 ¶ Maiores quando & quomodo debeant reprehendi. q. 42. artic. 2. Iudæi. 1.
1 ¶ Maledictum esse a Deo quid sit. q. 46. ar. 4. ad 3m.
1 ¶ Maria virgo an sit adoranda ratione Christi cui fuit intrinsece coniuncta adoratione latriæ. q. 25. ar. 5.
2 Maria virgo si sanctificata fuisset ante animationem, an indiguisset redemptione Christi. q. 27. ar. 2.
3 Maria virgo non fuit sanctificata ante animationem, ergo post animationem, an valeat consequentia. q. 27. ar. 5.
4 Affirmandum vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens. q. 29. ar. 2. ad 3m.
5 Maria virgo an sit vere mater Christi, quia corpus Christi ex ipsa sumptum est. q. 35. ar. 5.
1 ¶ Mater an aliquo modo actiue concurrat ad generationē prolis. q. 32. ar. 4. ad Sco.
1 Materia propria formæ an sit ante aduentū formæ. quæst. 6. artic. 4.
1 Medium rei in actibus nostris moralibus dicitur, quia in æqualitate rei ad rem consistit, medium vero rationis dicitur, quia in proportione intraneæ rationis ad operantem consistit. q. 48. ar. 2.
2 Medium. Natura. 5.
1 ¶ Memoriam esse aliquam operationem contingit dupliciter. q. 4. ar. 4.
2 Primus actus meritorius tā in angelis quàm in anima Christi fuit vere actus liber, quàmuis ex natura determinatus ad bonum. q. 34. ar. 3. Christus. 21. 22.
1 ¶ Ministrare sacramenta an angeli possint. q. 64. ar. 7.
2 Minister indignus in articulo necessitatis (quo laico licet baptizare) baptizans an excusetur a peccato. quæst. 64. art. 6. ad 3m.
3 Minister indignus an excusetur a peccato tam si baptizet cum solemnitate quàm sine solemnitate. Ibidem.
4 An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro, sit ex suo genere peccatum mortale. Ibidem.
5 Ministri mentalis intentio an exigatur ad perfectionem sacramenti. q. 64. ar. 8.
6 Ministrum indignum in duobus casibus licet inducere ad exhibitionem sacramenti. q. 64. ar. 6.
7 Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali, an valeat consequentia. q. 64. ar. 5.
1 ¶ Miraculum quod Christus fecit in nuptiis, rationabiliter creditur fuisse primum eius miraculum. q. 43. ar. 3.
2 Miracula quæ in sacra scriptura nō continentur an credenda sint. q. 27. ar. 6.
3 Miracula quæ fecit Christus manifestant sufficienter ipsius deitatem. q. 43. ar. 4.
1 ¶ Missa mali sacerdotis, an sit tanti meriti quanti est missa boni. q. 82. ar. 6.
1 Modus substantiæ & modus quantitatis in litera posiți, in quo differant. q. 76. ar. 1.
2 Modo substantiæ, an intelligatur id quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Ibidem.
1 ¶ Motus in imaginem quatenus imago est, an sit idem cum motu in rem ipsam. q. 25. ar. 3.
1 ¶ Motus duplex quo instrumentum potest moueri, s. simplex & virtuosus. q. 62. ar. 4.
1 ¶ Mutatio omnis species quædam mortis est. q. 54. ar. 3.

N

NAtiuitas, quum dicitur quòd natiuitas attribuitur persōnæ vt subiecto nascenti, intelligitur de subiecto denominationis. q. 35. ar. 1.
2 Natiuitas Christi non debuit manifestari omnibus, ne meritum fidei minueretur. q. 26. ar. 2.
1 ¶ Natura omnis composita ex materia & forma, in se est cōmunicabilis pluribus, & de facto potest inueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia. q. 2. ar. 1.
2 Natura an sicut est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producēdi illum. quæst. 28. artic. 1.
3 Naturæ ordine existente secundum quodlibet genus causæ, cur Diuus Thomas ordinem naturæ duobus eorum appropriat. q. 6. ar. 5.
4 Naturæ ordinem ex parte materiæ in mysterio incarnationis cur Diuus Thomas pertransierit. Ibidem.
5 Cur Diuus Thomas in hoc mysterio medij secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis in corpore. art. 5. q. 6. non meminerit, quum tamen de illo in responsione ad primū tractauerit.

Universidad de Deusto
BibliotecaCC

6 Naturalis virtus non potest transmutare ad certam formã nisi determinatam materiam.q.28.ar.1.ad 5m.
1 ¶Nomen ab aliqua forma impositum nunquam pluraliter dicitur nisi propter pluralitatem suppositorum.q.3. arti.7.ad 2m.
2 Nominis alicuius trium personarum omissio tollit veritatem baptismi.q.66.ar.6.
3 Nominum passiones secundum modus signandi non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem,an conuenienter allatæ sint.q.2.ar.2.ad 1m.
4 Nominum mutatio quo ad signatum in sacramentorum formis an tollat veritatem sacramenti, ita q̃ in solis nominibus quæ sunt in communi vsu perficiatur sacramentum. q.66.ar.5.ad 7m.
5 Nomina multiplicia ad vnum, in vno, vel ab vno, abusiue vocantur analoga.q.60.ar.1.

O

OFFENSA. an directe opponatur gratiæ q.86.art.2.
1 ¶Ordines tres de facto in vniuerso inueniuntur,scilicet ordo naturæ, ordo gratiæ, & ordo Dei & creaturæ simul.q.1.ar.3.in responsione ad dubia in cor.
2 Ordo necessarius simpliciter est ad salutem ecclesiæ,loquẽdo de ecclesia simpliciter & absolute.q.65.ar.4.
1 ¶Oratio sicut & voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid.q.21.ar.4.
1 ¶Originale & actuale peccatum in quo differant.q.1.2.4.

P

PANIS assus.Eucharistiæ.5.
Paruuli in maternis vteris periclitantes,an possint per sacramentum baptismi in voto patentum susceptum saluari. q.68.ar.11.
1 ¶Pati est communius quàm dolere.q 46.ar.6 ad Sco.
1 ¶Passionis Christi necessitas an conuenienter quæratur. antequàm de eius possibilitate sit quæsitum.q.46.ar.2.
2 Liberationis humanæ modus per Christi passionem conuenientior fuit, quàm per solam Dei voluntatem.q.46. artic.3.
3 Circa passionis Christi effectum tria notabilia.q.49.ar.5.
4 Passioni & morti tradere inuitum innocentem, est impiũ & crudele absolute loquendo, non autem in ordine ad Deũ, cuius sunt vita & mors.q.47.ar.3.ad 1m.
5 Passiones sanctorum an ecclesiæ proficiant per modum redemptionis.q.48.ar.5.ad 3m.
6 Passionum Christi generalis quædam explicatio. quæst. 46.arti.5.
7 Passionum generalitatem, ad literam quare Christus susceperit.ar.5.q.46.Ratio superior.1.
9 Quomodo hæc Chrysostomi verba intelligantur, sed etsi absq; morte corpus alicubi deposuisset &c.q.46.ar.3.
1 Pastæ.Eucharistiæ.5.
1 ¶Pater vnica paternitate an referatur ad plures filios.q. 35.arti.5.
2 Patres sancti in limbo cum quiete & immunitate a pœna sensus habebant dolorem ex spe dilata.q.52.ar.5.ad 1m.
1 ¶Paulus ita se obligatum omnibus Christi beneficiis aiebat,vt non solum vna cum aliis, sed etiam ipse teneretur p omnibus.q.1 ar.4.ad 3m.Christus.18.
1 Paupertas per se voluntaria quæ sit. q.40.ar.3.ad 1m.
1 ¶Peccãs secũdo an ex hoc ipso grauius peccet quàm prius peccauerit.q.88.ar.1.ad 1m.
2 Peccata dimitti sine fide passionis Christi explicite vel implicite, impossibile est potentia ordinata.q.49.ar.1.
3 Peccatum veniale an opponatur feruori charitatis. q.87. arti.1.ad 3m.
4 Peccata venialia an remittantur quandocunque gratia infunditur.q.87.ar.2.
1 Pœnitentia an sit de iure naturali quo ad dolorem & doloris remedium & aliquid signum doloris.q.84.ar.7.
2 Pœnitentia virtus an sit vere & proprie vna ipetialis virtus distincta a cæteris virtutibus.q.85.ar.2.
3 Pœnitentia an sit virtus acquisita.q.85.ar 6.
4 Pœnitentiæ sacramentum an habeat materiam ex qua constituatur.q.84 ar.1.& 2.ad Sco.
5 Pœnitentiæ sacramenti res an sit interior pœnitentia,an ornatus aliquis.Ibidem.
6 An totum sacramentum pœnitentiæ, compositum,scilicet ex materia & forma, causent remissionem peccatorum ratione vtriusque partis.Ibidem.
7 Pœnitentiæ actus an contineatur sub commutatiua iustitia,& an sistat in commutatiua iustitia, & an reddat æquale simpliciter vel secundum acceptationem Dei tantum. q.85.ar.3.
8 An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus.q.86.ar.6.
6 Pœnitentiæ sacramenti partes an sit contritio,confessio & satisfactio ad Sco.& Duran.q.90.ar.1.
10 Pœnitentiæ sacramentum sine satisfactione an sit verum sacramentum.q.90.ar.2.
1 ¶Persona Quomodo verificetur quòd persona diuina impedierit naturam humanam a propria personalitate. q.4. ar.2.ad 3m.
2 An sola persona diuina possit propter suam infinitatem subsistere in duabus naturis.q.3.ar.1.ad 2m.
3 Persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione diuinæ naturæ, sed est etiam infinita in terminando ratio suæ personalitatis.q.3.ar.7.
4 Persona seu hypostasis quid addat supra naturã singulare. q.4.ar.7.ad 2m.ad Sco.& Aureolum.
5 Personæ incommunicabilitas an conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus.q.3.ar 1.
6 Personæ quatuor attribuuntur,scilicet extrinseca, accidentia inhærentia, partes & essentia ipsa etiam singularis.q. 2.ar.2.in secunda parte Cor.
7 Personam aliquam fieri hominem quæritur,non importat mutationem in subiecto acquirente naturam humanam, cum tamen fieri hominem absolute importet mutationẽ in subiecto acquirente naturam humanam. quæstio.16. arti.6 ad 2m.
8 Personalitatibus trium personarum per intellectum circũscriptis an remaneat in intellectu vna personalitas Dei. q.3.ar.3.ad 2m.
1 Possibile vel impossibile in ecclesiasticis mysteriis & naturalibus attenditur secundum potentiam ordinariam.q. 75.arti.2.
2 Potens in vnum & non in amplius,habere potestatem limitatam ad vnum,quomodo intelligatur.q.3.ar.7.
3 Potentia distinguitur in naturalem & obedientialem.q.1. arti.3.ad 3m.
1 ¶Prædestinatio est ratio ordinis electorum in vitam æternam.q.24.ar.1.
2 Prædestinatio vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum, non prædestinatorum, sed eorũ quæ præsupponuntur vel ordinantur prædestinationem.quæst. 1.arti.3 ad 4m.
3 Prædestinationis effectus duplices.q.1.arti.3.in responsione ad dubia.
4 Prædestinationis prophetia quomodo intelligatur cõpleri sine nostro arbitrio causante.q.30.ar.1.
1 ¶Prædicator verbi Dei quę debeat cauere.q.40.ar.3.
2 Prædicandi actus est de numero actuum consecratorum.q. 64.ar.6.ad 1m.
1 ¶Productio.Naturalis modus productionis alicuius diuersus penes hoc quod est produci in corpore vel extra & ante corpus,arguit diuersitatẽ naturæ rei productæ.q.6.ar 3.
1 ¶Propheta. Ad propheræ rationem requiritur quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab his cũ quib⁹ ipse é.q.7.ar.4.
1 ¶Propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorũ an possit fieri vera per additum reduplicationem vel determinationem non tollentem illam repugnãtiã. q.16.ar.10.

Q

Quotidie.Eucharistia.vltimo.

R

RATIO superior animæ Christi in eius passione an pateretur ex parte obiecti.q.46.ar.7.
1 ¶Reddere.Licet ad Deos & parẽtes non possit reddi æquialens a creatura, potest tamen reddi æquialens a diuina persona incarnata.q.1.ar.2.ad 3m.
1 ¶Reducens aliqd de potẽtia in actũ, an hæc propositio sit vera tã in causis principalibus ẽ in actu instrumentalibus.q.9.a.2.
1 Regi.Quum dr inferiora regi per superiora,intelligendum est per superiora non secundum quid,sed simpliciter & absolute.q. 59 ar.6 Superiora.1.
1 ¶Remissio.An aliqua culpa a Deo remittat sine gra.q.87.
2 Remissio pcõ mortali,remanere inordinatã cõuersionẽ ad cõmutabile bonũ,quo intelligatur.q.85.ar.4.ad 1m.
3 An ad remissionem peccati mortalis requiratur, vt homo actualiter singula mortalia detestetur.q.87.ar.1.
4 An ad remissionem peccati mortalis displicentia virtualis sufficiat.Ibidem.

1 Relatio realis tria requirit,scilicet causam,subiectum & terminum.q.35.ar.5.Vnio 13.14
1 ¶Resurgẽtes cum Christo an ad vitam pœnitus immortalem surrexerunt.q.53.ar.3.

S

SACERDOTI, an liceat totaliter a celebratione missæ abstinere.q.82.ar.10.
2 An peccatum huiusmodi omissionis sit peccatum mortale.Ibidem.
3 An plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint.q.82.ar.2.
4 An sacerdotis noui Episcopo eos ordinanti concelebrent. dicendo simul cum ipso verba consecrationis.q.82.ar.2.
1 ¶Sacramentum an sit vere & secundum rem causa instrumentaliter agens ad gratiam.q.62.ar.1.
1 Sacramentum causare in instanti non inconueuit,nec Deũ agere in tempore.q.62.ar.1.
3 Sacramentalis virtus inexistens verbis sacramentalibus qd sit.q.78.ar.4.
4 Sacramentũ imprimere characterem ex sacra scriptura non habetur, sed ex ecclesiæ authoritate non multum antiqua. q.63.ar.1.
5 Sacramentum perfici vbi sanctificatio perficitur,quomodo intelligatur.q.66.ar.1.
6 Sacramentum an perficiatur solum nominibus quæ sunt in communi vsu.q.66.ar.5.ad 7m.
7 Sacramentum recipiens cum peccato mortali vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfecte contritus, quando consequatur gratiam in remissiõem peccatorum, ita quòd virtute sacramenti fiat de attrito contritus. q.72.ar.7.
8 Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causæ & vt signa.q.80.ar.12.
9 Sacramentorum principalis effectus,est gratia distincta cõtra characterem.q.62.ar.1.
10 Sacramentalis gratia distinguitur specie a gratia virtutum & donorum.q.62.ar.2.
11 Conditio requisita ad sacramenta, non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet quòd sit secundum virtutẽ. q.64.ar.8.
12 Sacramentorum formæ licet in antiquis iuribus non inueniantur omnes expressæ,in concilio tamen Florentino sub Euge.4.omnes expressæ sunt.q.72.ar.4.
13 Sacramentis nouæ legis inest quædam virtus superaddita, quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur a principali agente.q.62.ar.4.
14 In sacramentis res & verba coeunt in vnum signum, quia velut materia & forma constituunt vnum sacramentum, quod non nisi vnum signum est.q.60.ar.6.ad 2m.
15 Ad sacramenti perfectionem non requiritur de necessitate sacramenti eius formam constitui ex cõmunioribus verbis in aliqua lingua:sed tantum de necessitate præcepti ecclesiæ.q.60.ar.7.
16 In sacramentis prolatio verborum corrupta non impedit formam sacramentorum.Ibidem ad 3m.
17 In sacramentis non debet esse tanta interruptio in forma verborum quòd continuitas orationis soluatur.q.60.ar.8.
18 Sacramentis an filii innocentes in statu innocentiæ indiguissent.q.61.ar.2.
1 ¶Sacrificium offerri per modum satisfactionis quare dicatur,& effectum eius proprium esse quod ex vi ipsius quatenus satisfactorium est fit.q.22.ar.4.ad 2m.
2 Sacrificium Christi sumitur dupliciter,scilicet secundum se,& secundum suum morale sacrificium, ea.q ar.6.
3 Sacrificium Leuit.12.præceptum.vtrum offerretur pro matre an pro filio.q.38.ar.3.
1 ¶Sanguis qui erat in corpore Christi an esset diuinitati vnitus,q.5.as.2.
2 Sanguis Christi effusus in passione, an totus resurrexit cũ eo.q 54.ar.3.
3 Sanguis aliquando miraculose in calice apparens,qua adoratione sit adorandus.q.76.ar.8.
4 Sanguinem totum resumere an fuerit necesse Christo resurgenti.q.54.ar.3.
1 ¶Sanctificatio potest sumi dupliciter.q.27.ar.2.
2 Sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, an habeatur ex sacra scriptura.q.27.ar 6.
3 Sanctificatio quæ sit per sacerdotium Christi est perpetua, re consecrata manente.q.63 ar.5.
4 Sanctificata si fuisset beata Virgo ante animationem,an in currisset peccatum originale.q 27. ar.2.
1 Satisfacere pro peccato non potuit purus homo sufficienter adæquando culpam commissam, formaliter loquendo de puro homine,scilicet vt dicitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino suppositio,sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificãtis. Ad Sco.quæst. 1.ar.2.ad 2m.
2 Satisfacere an possit vnus pro alio & non conteri aut confiteri,quia satisfactio est actus exterior.q.48.ar.2.
3 Satisfaciendi impossibilitatem causat infinitas offensæ in puro homine, formaliter loquendo de puro homine.q.1. arti.2.ad 2m.fo.2.ad Sco.
4 Satisfactio Christi est perfecta & condigna secũdum æqualitatem ad culpam commissam.q.1.ar.2.ad 2m.
5 Omnis alia satisfactio efficaciam habet ex satisfactiõe Christi ex duplici capite,primo quia Christ⁹ causat charitatem & gratiam in nobis, qua nostra satisfactio acceptatur,secũdo quia omnis satisfactio nostra innititur perfectæ satisfactioni Christi.q.1.ar.2.ad 2m.
6 Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso q̃ est pars sacramenti auget gratiam.q.90.ar.1.ad 2m.
7 ¶Sepulchri Christi in petra excisio ad quid spectet.q.51.ar.2
1 ¶Sexus. An valeat iste processus, distinctio sexus est a natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam, ergo est penes diuersitatem agentis & patientis, ergo tota virtus actiua est ex parte maris, passiua vero ex parte fœminæ q.32.ar.4.
1 ¶Siligo.Eucharistia.5.
1 ¶Similitudo inter effectum & causam quomodo in tertia conclusione litteræ saluetur,q.50.ar.6.
2 Similitudines proprias vel poetarum tanquàm simulachra spiritualium interprætari, scribere aut prædicare præsumptuosum est.q.60.ar.5.ad 1m.
3 Similitudo in litera assignata inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona,quomodo intelligatur.q.2.ar.2.ad 2m.
1 Socrates nihil scripsit sub nomine ꝓprio. q 42.ar.3.fo.92. Christus.27.
1 ¶Spelta.Eucharistia,5.
1 ¶Spiritussanctus, an recte inferatur esse effector filiorum Dei,quia efficit propriam operationem filiorum Dei, quæ est clamare Abba pater. q.23.ar.1.
1 ¶Status. Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam, & aliud est sortiri statũ non impedibilem.q.59.ar.5.ad 1m.& 3m.
2 Quòd in statu innocentiæ superiora nullo dependebant ab inferioribus, intelligitur de statu innocentiæ vt fuit in Adam.q.61.ar.2.Reg.1.
1 Subsistere in diuinis formaliter loquendo est magis personale quàm essentiale.q.3.ar.2.
1 ¶Substantia indiuidualis secundum materiam signatam quantitate percipitur a cogitatiua.q.76.ar.7.
2 Substantia indiuidualis vt habet modum essendi puræ substantiæ percipitur a solo intellectu.Ibidem.
1 ¶Suppositum. Illud quod suppositum dicitur addere sudra naturam,an oporteat esse ens reale.q.2.ar.2.
2 Quod suppositum addit supra naturam an oportet esse intrinsecum supposito.q.2 ar.2.
3 Quid sit illud quod suppositum addit intrinsecum sibi supra hanc suam naturam.Ibidem.
4 Suppositum dicitur quia supponitur uniuersis quæ in aliquo sunt,eorum prædicationem recipiendo.q.2.ar.3.in ti.

T

TRADVCTIO. De qua traductione loquatur Euangelista,quum dicit beatũ Ioseph,noluisse beatam Virginem traducere.q.23.ar.2.ad 3m.
1 ¶Tentatio Christi fuit virtuosa contra nostras tentationes.q.41.arti.1.
2 Tentatio ois ab intrinseco an sit peccatũ.q.41.ar.1.ad 3m.
3 Tentationum ordinis conueniens ratio in litera ponitur, ea.quæst.articu.4.
4 An Christus si miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem a se edendum,peccasset,eo.ar.ad 1m.
5 Tentationes vincendi modus est recursus ad sacras scripturas & exempla sanctorum.q.41.ar.1.
6 Tentationum Christi ordinem explicat Matthæus secundum tempus.q.41.ar.4.ad 5m.
7 Tentatus quare fuerit Christus a diabolo.q.41.ar.4.
1 ¶Timor.Mot⁹ appetit⁹ sensitiui ex malo futuro apprehẽso, abstrahẽdo a certo vel incerto,an sit vere timor.q.15.ar.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

V

8 VErbum Dei assumpsisse humanam naturam in athomo,dupliciter exponitur.q.2.ar.5.ad 2m.
1 ¶Virginitati mentali non præiudicat consensus in copulam coniugalem,quia in copula coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia.q.29.ar.1.
1 ¶Virtus heroica non differt specie a virtute communiter dicta.q.7.ar.2.ad 2m.
2 Virtus attribuitur capiti humano respectu virium & motuum reliquorum membrorum non tamquam primo inter membra principio, sed tamquam cõprincipio primi similiter membri,quod est cor,q.8.ar.1.
3 Virtutis perfecto an regulariter tollat fomitem. quæst.15. artic. 2.
4 A virtute operatiua virtutem deitatis non esse comprehensam ab humanitate Christi,an bene declaretur. quæst. 10.artic.1.
5 Virtus.Sacramentum.3.
1 ¶Visio Dei est soli Deo simpliciter naturalis. quæst.9. art.2.ad 3m.
1 ¶Vnctio extrema quomodo præparet ad eucharistiam· q.65.art.3.
1 ¶Vnio incarnationis quare est in persona & non in natura.q.2.ar.2.ad 1m.
2 Vniri Deo in persona nec conueniens est, nec inconueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, quoniam neutram partem sibi creatura vendicat. quæst.1. art.1.ad 2m.
3 Vniri alicui in hypostasi & vniri secundũ hypostasim quomodo differant,q.2.ar.6.ad 3m.
4 Vnio diuiditur in vnionem in persona, & vnionem in natura.q.2.ar.2.ad 3m.
5 Quòd vnio sit secundum esse substantiale verbi vt est personæ,quomodo intelligatur.q.2.ar.6.ad 1m.& 2m.
6 Vnio humanæ naturæ ad verbum formaliter loquendo nõ est per vnionem instrumenti diffinienda. q.2.ar.6.ad 4m.
7 Vnio.Homo.1.
8 Vnio dicitur in facto esse & assumptio in fieri, an hæc differentia sit ex parte rei posita.q.2.ar.8.
9 Vnio incarnationis an sit maxima post vnionem diuinæ Trinitatis.q.2.ar.9.
10 Vnio ad Deum secundum esse personale est maior & perfectior quàm secundum operationem, an sit vera propositio.q.4.ar.2.ad 2m.
11 Vnionis mysterium quare incarnationis nomine significetur.q.1.ar.1.in ti.
12 Vnionis distinctio quanam ad relationem quam significat,vel quantum ad coniunctionem quam consequitur. Et an dicta coniunctio sit quid creatum.q.2.ar.7.
13 Vnionis & assumptionis differentia an sit realis, vel rationis tantum.q.2.ar.8.
14 Vnionis relatio an sit relatio æquiparantiæ. q.2.ar.8.
15 Vnionis & assumptionis prima differentia in littera posita (scilicet quòd vnio significat formaliter resolutionem, assumptio actionem, vel passionem) qualiter intelligatur, q.2.art.8.
16 Vnionis in Christo gratia an sit prior ordine executionis & intentionis gratia habituali seu summa gratia & gloria in eodem,q.34.ar.1.
17 Nulla operatio illius hominis qui est Christus,potuit præcedere vnionem.q.2.ar.11.
18 Vnionis gratia quare est excellentius & permanentius donum q̃ gratia operationis.q.50.ar.2.
19 Vnioni incarnationis nihil tã simile inuenitur,vt est vnio animæ intellectualis ad corpus. quæst.2.ar.6. ad 1m,& 2m. Athanasius.1.
20 Vnionem naturæ humanæ in persona verbi Dei negare, est negare humanam naturam inesse verbo Dei, quod est negare incarnationem.q.2.ar.2.
21 Vnionem animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona,sed ad præexistentem personam Dei composita natura singularis ex anima & corpore adiuncta est.q.2. art.5.ad 1m.
1 ¶Volitum.Quadruplex distinctio:prima inter volitum & volibile, secunda inter magis & prius natura volitum, tertia inter prius natura vel a quo non conuertitur consequentia vel prius causalitate,quarta inter prius natura volitum(prout prius est a quo non conuertitur cõsequentia) de facto vel possibili.q.1.ar.3.
2 Voluntatis actus per modum naturæ,distinctus contra actũ voluntatis per modum rationis contrarium eligentis,nihil aliud est q̃ velleitas.q.18.ar.5.
3 Voluntatis actualis immutatio,an ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur.q.86.ar.2.ad 1m.
1 Votum.Quòd frustra esset votum nisi impleretur quando oportunitas adesset,quomodo intelligatur.q.89.ar.11.
2 ¶Vua.Eucharistia.5.

FINIS

CONTENTORVM COMMENTARIIS TERTIAE PARTIS ORDINARIA ANNOTATIO.

Diuisio operis in Prologo.
PLVS significat incarnari quám exprimat, explicat enim carnẽ assumere vel carnem fieri,signi ficat autẽ hominem fieri.q.1.ar.1.
¶Quare vnionis mysterium nomine incarnationis significetur.Ibidem.
¶Conueniens claudit in se posse,& addit super illud.Ibid.
¶Diuus Thomas non inuestigauit hic possibilitatem incarnationis:& quia nulla scientia probat suum subiectum, & quia sub titulo conuenientiæ satisfecit etiam materiæ de possibilitate.Nec tamẽ dissonat hic a seipso in.2.Sen.a possibilitate inchoante, quia ibi non erat doctrinæ ordinator.Ibidem.
¶Aliud est loqui de ratione boni, & loqui de ratione talis boni,eo.ar.Cor.
¶Communicare se aliis importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur. Ibidem.
¶Communicare seipsum, pertinet ad boni rationem, non quidem determinate per modum naturæ aut libere,sed cõmuniter & indeterminate ad vtrunque modũ.Ibidem.
¶Tribus modis pluſquàm generatione diuersis, Deus intelligi potest communicare seipsum creaturæ primo quasi naturaliter,secundo supernaturaliter,tertio eleuando creaturam ad suam propriam personalitatem.Ibidem.
¶Dupliciter & catholice contingit loqui de incarnatione, scilicet dicendo,Deus vniuit se creaturæ,vel de Deo,Deus vniuit creaturam sibi,sed secundus modus vtpote formalis est melior eo.ar.1.ad 1m.
¶Vniri Deo in persona, nec conueniens nec inconueniens est carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ,quoniam neutram partem sibi creatura vendicat,eo.ar.1.2m.
¶Purus homo non potuit sufficienter,ad quando culpam cõmissam satisfacere pro peccato, formaliter loquendo de puro homine, scilicet vt dicitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis. Ad Scõ.ar.2.1m.
¶Infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi simpliciter,in puro homine,formaliter loquendo de puro homine.Ibidem.ad Sco.
¶Satisfactio Christi est perfecta & condigna secundũ æqualitatem ad culpam commissam quum siquidem actiones Christi humanæ possint considerari, vt sunt res quædam creatæ ac perinde finitæ,vt ægrediuntur ac exercentur a diuino supposito, secundo modo sunt infinita entia personaliter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactionis.Ibidem ad Durandum.
¶Licet ad Deos & parentes non possit reddi æquiualens a creatura,potest non reddi a diuina persona incarnata.Ibid.
¶Charitas in Christo satisfaciẽte se tenet ex parte Dei, non vt cui satisfaciendum est,sed vt satisfactor est.Ibidem.
¶Omnis alia satisfactio efficax est participatiue ex satisfactione Christi,ex duplici capite, primo quia Christus causat charitatem & gratiam in nobis,qua satisfactio nostra acceptatur, secundo, quia omnis nostra satisfactio innititur pfectæ satisfactioni Chri pro peccatis totius mundi.Ibid.
¶Distinctio potentiæ in naturalẽ & obedientialẽ.ar.3.ad 1m.
¶Hæc propositio, Prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum,intelligitur sic, prædestinatio vt respicit prædestinata,præsupponit præscientiam futurorum,non prædestinatorum, sed eorum quæ præsupponuntur vel ordinantur per prædestinationem,eo.ar.ad 4m.
¶Quomodo dicta propositio sit ad propositum solutionis argumenti,prædestinationem Christi necessariam absq; peccato argumentis.Ibidem.
¶Duplices effectus prædestinationis. Ibidem.
¶Tres de facto in vniuerso inueniuntur ordines,scilicet ordo naturæ,ordo gratiæ, & ordo Dei & creaturæ sil.Ibidem.
¶Ad Sco.probatem q̃ incarnatio ẽt sine peccato fuisset,Ibid.
¶Quadruplex distinctio, prima inter volitum & volibile,secunda inter magis & prius natura volitũ, tertia inter prius natura vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate, quarta inter prius natura volitum,prout prius est a quo non conuertitur consequentia de facto vel possibili.Ibidem.
¶Quomodo intelligatur,Christum deleuisse omnia peccata mundi.arti.4.
¶Quomodo intelligatur peccatum originale per se loquendo esse maius extensiue quàm actuale.Ibidem.
Christus principalius venit absoluere peccatum totius naturæ quàm peccatum vnius personæ,est simpliciter & absolute conclusio responsiua quæsito literæ.Ibidem.
¶Quomodo hæc Chryso. verba intelligantur,sed & qui pro omnibus se solum iudicaret obnoxium, eo.ar.ad 3m.
¶Quinque rationes quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediate post peccatum.ar.5.
¶Duplex motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum, propter quorum primum non decuit Deum incarnari in principio mundi,nec incarnationem differri in finem mundi propter 2m.ar.6.
DVPLICITER potest intelligi aliquid conuerti in aliud,scilicet per transubstantiationem, & per transmutationem.q.2.ar.1.c.5.
¶Duplex modus informandi, scilicet in esse intelligibili, & concurrendo cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constitutionem alicuius naturæ.Ibidem.
¶Omnis natura composita ex materia & forma,in se est communicabilis pluribus, & de facto potest inueniri in pluribus,nisi constet ex tota sua materia,Ibidem.
¶Similitudo Athanasij,sicut anima rationalis & charo vnus est homo &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi, eo.arti.ad 2m.
¶Distingui secundum rem contingit dupliciter, primo sicut duæ res, quarum vna nihil est alterius, secundo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud. articu.2.Cor.
¶An differẽtia posita in litera inter suppositum & naturam, habeat locum in angelis.Ibidem.
¶An illud,quòd suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale.Ibidem.
¶An illud quod suppositum addit supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito.Ibidem.
¶Quid sit illud quod suppositum creatum addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam.Ibidem.
¶Quomodo verificetur quòd in Deo nihil inuenitur præter rationem suæ speciei.Ibidem.
¶In ista maxima, Omne quod inest alicui personæ siue pertineat ad naturam illius siue non,vnitur ei in persona sumitur inesse personæ proprie,vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere.Ibidem.
¶An passiones nominum secundũ modos significandi,conuenienter non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem,in litera afferantur,eo.ar.ad 1m.
¶Quomodo intelligat similitudo in litera assignata inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona,eo.ar.ad 2m.
¶Distinctio inter per se existere, & per se separatim existere,eo.ar.ad 3m.
¶An distinctio vnionis in vnionem in persona, aut in natura,sit sufficiens:Ibidem.
¶Suppositum dicitur, quia supponitur vniuersis quæ in aliquo sunt,eorum prædicationem recipiendo.ar.3.in ti.
¶An conuenienter persona Christi distinguatur,secundum id quod in se est, & secundum rationem hypostasis,ar.4.
¶An in persona Christi sint duæ rationes subsistẽdi in duabus naturis,& vnum subsistens duobus.Ibidem.

¶An

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶An sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Ibidem.
¶ Ratio compositionis imperfectionem componentium formaliter importat, Ibidem.
¶Multiplex genus compositionis. Ibidem.
¶Ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona, sed ad præexistentē personam Dei composita natura singulariter ex anima & corpore adiuncta est. arti. 5. ad 1m.
¶Verbum Dama, Assumpsit naturam humanam in athomo dupliciter exponitur, eo. ar. ad 2m.
¶Si Christus naturali generatione aliquem produxisset, purum hominem produxisset. Ibidem.
¶Nihil in rebus creatis inuenitur vnioni incarnationis tam simile vt é vnio atæ intellectiuæ ad corpꝰ, ar. 6. ad 1m. & 2m
¶Et quomodo hæc vnio sit secundum esse subſtantiale verbi, non vt est naturæ, sed vt est personæ. Ibidem.
¶Quid interſit inter vniri alicui in hypoſtaſi, & vniri secundum hypoſtaſim, eo. ar. ad 3m.
¶Vnio naturæ humanæ ad verbum non est formaliter loquēdo per vnionem instrumenti definienda, eo. ar. ad 4m.
¶Distinctio de vnione, vel quantum ad relationem quam significat, vel quantum ad coniunctionem quam consequitur. Et an dicta coniunctio sit quid creatum. ar. 7.
¶An hæc sit vera, Homo dicitur & est Deus propter vnionē, inquantum terminatur ad hypoſtaſim diuinā, eo. ar. ad 3m.
¶An prima differentia inter vnionem & assumptionem posita in litera sit vera, scilicet quòd vnio significat formaliter relationē, assumptio actionem vel passionem. ar. 8.
¶Secunda differentia, scilicet quòd assumptio dicitur vt in fieri, vnio aūt sicut i facto esse, ex parte rei posita ē. Ibidem.
¶An relatio vnionis sit relatio æquiparantiæ. Ibidem.
¶Qualis sit differentia inter vnionem & assumptionem, an rationis tantum, an etiam realis. Ibidem.
¶Quid sit proprius terminus assumptionis, absolutum ne aliquod an relatiuum. Ibidem ad Sco.
¶An distinctio in litera posita, scilicet coniunctionem posse accipi ex parte extremorum vel ex parte termini, sit sufficiens. arti. 9.
¶An vnio incarnationis sit maxima post vnionem diuinæ trinitatis. Ibidem ad Duran.
¶Natura humana Christi se habet ad personam filii Dei, sicut se habet natura Sortis ad personam Sortis. ar. 10.
¶Gratia aliquando sumitur vt compræhendit sub se quemcunque infusum habitum. Ibidem.
¶Duplex acceptio coniunctionis humanæ naturæ cum persona filii Dei. Ibidem.
¶Nulla operatio alterius hominis qui est Christus potuit præcedere vnionem. ar. 1.
AN incommunicabilitas personæ conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus. quæst. 3 arti. 1. ad 2m.
¶An sola diuina persona possit subsistere in duabus naturis propter suam infinitatem. Ibidem ad Sco.
¶Quomodo sumatur denominatio, quum dicitur quòd natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura, eo. ar. ad 3m.
¶An personæ diuinę conueniat primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiue. ar. 2.
¶In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam, scilicet communiter & incommunicabiliter. Ibidem.
¶Subsistere in diuinis formaliter loquendo, est magis personale quàm essentiale. Ibidem.
¶Dilucidatio duplicis abstractionis, scilicet ex parte rei & ex parte intellectus. ar. 3.
¶An abstractis per intellectum diuinis personalitatibus, possit intelligi natura diuina assumere. Ibidem.
¶An circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remaneret in intellectu vna personalitas Dei, eo. arti. ad 2m.
¶Quid intelligatur nomine abstractionis per modum resolutionis, eo. ar. ad 3m.
¶An sit possibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam. ar. 6. ad Sco.
¶An recte in litera exponatur authoritas Anſel. scilicet plures personæ non possunt assumere vnum & eundem hominem. Ibidem ad Duran.
¶Quomodo intelligatur hæc propoſito, Quod potest in vnū & non amplius, habet potentiam limitatam ad vnū. ar. 7.
¶Persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed est etiam infinita in terminando ratione suæ personalitatis. Ibidem.
¶Nunquàm nomen ab aliqua forma impositum, pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppoſitorum. Ad Sco. eo. arti. ad 2m.
AN hæc consequentia valeat, Assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalem, ergo secundum congruentiam, q. 4. ar. 1.
¶Quomodo intelligenda sit hæc propoſitio, Creaturæ denominantur aliquales ex eo quod conuenit eis secundū proprias causas, non autem ex eo quod conuenit illis secundū primas & vniuersales causas. Ibidem.
¶Quo pacto intelligatur quòd in angelis deficit necessitas reparationis. Ibidem.
¶An hæc propoſitio sit vera, Maior & perfectior est vnio ad Deum secundum esse personale, quàm quæ est secundum operationem, eo. ar. ad 2m.
¶Quid persona seu hypoſtaſis addat supra naturam singularem. ar. 2. ad Sco. & Aureolum.
¶An humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatem, eo. ar. ad 3m.
¶Quo pacto verificetur, q̄ persona diuina impedierit naturā humanam a propria personalitate. Ibidem.
¶An debeat concedi, quòd filius Dei assumpsit hominem. arti. 3. ad 2m.
¶Quomodo intelligitur, quod est contra rationem formæ communis, esse in persona. ar. 4.
¶De quibus operationibus communibus & meritoriis sit sermo, quum dicitur quòd non fuisset cōueniens naturam per se separatam assumi: quia naturæ communi non possunt attribui nisi operationes communes & vniuersales, secundū quas hō non meretur nec demeretur. Ibidem.
¶Quare Diuus Thomas probans humanitatem secundū q̄ est in intellectu diuino aut humano non esse assumptibilē, non meminerit humanitatis secundum esse quod habet in intellectu angelico. Ibidem.
¶Explicatio quædam dignitatis humanæ. ar. 6.
NOTABILE ex Aug. propter vertentes in dubium, an Deus possit fallere. q. 5. ar. 1.
¶An sanguis qui erat in corpore Christi, esset diuinitati vnitus. arti. 2.
¶Lux maior offuscat minorem non quo ad subſtantiam lucis, sed quo ad effectum. ar. 4.
AN in mysterio assumptionis sit ordo naturæ partium humanæ naturæ adinuicem, & partium ad totum. quæstio. 6. arti. 1. ad Duran.
¶Quomodo intelligatur q̄ corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, eo. ar. ad 2m.
¶Quomodo apud Diu. Tho. anima dicatur mediare in assumptione carnis, eo. ar. ad 3m.
¶Dupliciter potest intelligi subsistentia animæ præexistente corrmupi in assumptione ar. 3.
¶An in communi resurrectione anima separata huius vel illius reuersa ad corpus, retineat suam propriam terminationem, an perdat illam, & terminetur personalitate totius. Ibidem.
¶Naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc quod ē produci in corpore vel extra & ante corpus, arguit diuersitatem naturæ rei productæ. Ibidem.
¶An materia propria formæ sit ante aduentum formæ. articu. 4. cap. 24.
¶Cur existente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, Diuus Thomas, ordinem naturæ duobus eorum appropriet. ar. 5.
¶Cur ordinem naturæ ex parte materiæ in mysterio incarnationis Diu. Tho. pertranſierit. Ibidem.
¶Cur Doc. S. in hoc mysterio, medii secundū naturæ ordinē ex parte agentis secundum ordinem operationis in cor. huius ar. non meminerit, quum tamen in responſione ad primum, de illo tractauerit. Ibidem.
¶An verbum assumpserit naturam humanam mediantibus eius partibus, ad Sco. & Duran. eo. ar. ad 1m.
AN rite ratio redddatur quare necesse sit ponere in Christo gratiam habitualem, per hoc quòd Christus mediator gratiam in alios redundantem habere debet. q. 7. ar. 1.
¶Virtus heroica non differt specie a virtute, communiter dicta, ar. 2. ad 2m.
¶An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo non sequitur defectus magnificētiæ interioris, ita nec ex defectu materiæ

materiæ fidei sequitur defectus fidei in eo. ar. 3.
¶An spes in Christo respectu secundario speratorum fuerit habitus aliquis. ar. 4.
¶An diuina eminentia in timore reuerentiali Christi habuerit rationem reuerentiæ quatenus eminentia Dei absolute, an quatenus est potens infligere malum. ar. 6.
¶Ad rationem Prophetæ requiritur, quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab his cum quibus ipse est. ar. 8.
¶De mente Diui Tho. datur summum possibile in gratia. artic. 9.
¶Ista propoſitio, Christus est vniuersale principium generis habentium gratiam, intellectualiter de principio vniuersali non contento in tali genere. Ibidem.
¶An gratia cuiuslibet singularis personæ habeat quantitatē altiorus rationis a quantitate gratiæ Christi, & an gratia cuiuslibet singularis personæ sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vniuersalis. ar. 11. ad 3m.
¶Quomodo finis gratiæ habitualis est vnio personalis. ar. 12.
¶Quare nullus pure viator attingit ad summum gratiæ ex parte gratiæ. Ibidem.
¶Quomodo verificetur hæc propoſitio, Omni finito potest fieri additio, eo. ar. ad 1m.
¶Ratio multorum dictorum. San. Tho. de gratia vnionis articu. 13. ad 3m.
ESSE caput, dicitur de Christo Metaphoricè solū. q. 8. ar. 1.
¶Virtus attribuitur capiti humano respectu virtum & motuum & reliquorum membrorum, non tanquam primo inter membra principio, sed tāquā in comprincipio primi simpliciter membri, scilicet cordis. Ibidem.
¶Gratia Christi dupliciter dicitur prima. Ibidem.
¶Quomodo actiones Christi causent efficienter in nobis gratiam, eo. ar. ad 1m.
¶Quomodo corporalis natura Christi possit agere in angelos. ar. 3. ad 3m.
¶An valeat iste processus, actus habetur secundum quandam eminentiam, ergo est actiuus aliorū eiusdem generis. ar. 5.
¶An Antichristus dicatur caput omnium malorum tam dæmonum quam hominum. ar. 8.
¶An diabolus & Antichristus sint duo capita, an vnum tantum. Ibidem.
AN sit possibile actum intelligendi quo Deus intelligit, fieri actum intelligendi quo anima Christi formaliter intelligerer & si nō, an hoc sit quia est alterius naturæ. q. 9. ar. 1.
¶An ista propoſitio, Reducens aliquid de potentia in actum, est in actu, sit vera, tam in causis principalibus quām instrumentalibus. ar. 2.
¶Visio Dei est soli Deo simpliciter naturalis. eo. ar. ad 3m. c. 33.
¶An bene in litera probetur hæc conclusio, oportet in Christo ponere scientiā inditam, per hoc qd dicitur q̄ eius intellectus possibilis fuisset impeſectus. ar. 3.
¶Quomodo debeat intelligi hæc propoſitio literæ, frustra ē quod caret propria operatione, & an in dicta propoſitione sit sermo de omni propria operatione alicuius. ar. 4.
¶Quæ scientia per se, & quæ per accidens dicatur infusa. Ibidem.
¶Habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecè & essentialiter, eo. articu. ad 2m. & 3m.
¶Cur in litera asseratur in Christo non fuisse scientiā ex suo genere acquisibilem per intuitionem, vt fuit in Ada. Ibidē.
AN bene declaretur, a virtute operatiua virtute deitatis, nō esse comprehensam ab humanitate Christi. q. 10. ar. 1. c. 35.
¶Quomodo intelligatur hæc propoſitio. Cuilibet beato conuenit q̄ videat omnia spectantia ad se. ar. 2.
¶Anima Christi non videt in verbo quicquid videt verbum. eo. arti. ad 2m.
¶An ex hoc quòd anima Christi scit omnia quæ scit Deus scientia visionis, sequatur ipsam scire infinita. ar. 3.
¶An intellectus creatus possit simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum, eo. ar. ad 2m. cap. 36.
¶An sit creaturæ possibilis sublimior gradus diuinæ visionis quām sit gradus animæ Christi. ar. 4. ad 3m.
AN concessa in Christo cognitione abstractiua omnium singularium, concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu. q. 11. ar. 1. ad Sco.
¶An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. Ibidem ad Sco.
¶An ex ratione literæ bene concludatur in anima Christi per scientiam infusam notitia omnium singulariū. Ibidē.
¶An naturale vinculum inter intellectum humanum & phā tasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia nisi conuertendo se ad phantasmata. ar. 2.
¶An Christus indigeat conuersione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ. Ibidem ad Duran.
¶An anima Christi imperfectius quocunque angelo, intuitiue cognouerit in proprio genere quicquid intueri vtriq; datum est. ar. 4. ad Sco.
¶An species intelligibiles infusæ animæ Christi fuerint perfectissimæ. ar. 6. ad Sco.
AN ex visione corporum cælestium possint comprehendi virtutes eorum. q. 12. ar. 1. ad 2m. ad Duran.
¶An experientia pariat solum scientiam similium secundum speciem. Ibidem ad Duran.
HAEC propoſitio, Quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorum ad quæ se extendit suæ naturę perfectio, intelligitur in genere rerum actiuarum. q. 113. ar. 1.
¶An in anima Christi sit virtus instrumentalis ad omnia miracula. ar. 2.
¶An Christus voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines, & non potuerit facere q̄ fieret. ar. 4.
QVOMODO licuerit hic vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare. q. 14. ar. 4.
AN perfectio virtutis regulariter tollat fomitem. q. 15. ar. 2.
¶Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis læsione, per cepta sensu. ar. 5.
¶An compoſitio ex contrariis sit causa prima mortis & aliorum defectuam humanæ naturæ, an vero peccatum, eo. art. ad 1m.
¶An motus appetitus sensitiui ex malo futuro apprehenso, abstrahendo a certo vel incerto, sit vere timor. arti. 7.
¶An ex hoc quòd Christus omnia certo cognouit, sufficienter excludatur timor quo ad incertitudinem euentus Ibidem.
¶Quomodo intelligendum sit iram componi ex tristitia & appetitu vindictæ. ar. 9.
AN hæc propoſitio, Deus est homo, sit in materia naturali. q. 16. ar. 1. ad 1m.
¶An dicta propoſitio sit per se. Ibidem ad Sco. & Duran.
¶An homo prædicetur de Deo sicut species de sua hypoſtaſi. Ibidem ad Sco.
Quomodo verificetur q̄ homo prædicatur de Deo ratione relationis, eo. ar. ad 4m.
¶Quomodo intelligatur quòd in ista propoſitione, Deus est pater, li Deus supponit pro persona patris. ar. 2. ad 2m.
¶An congrue in litera reddatur ratio quare Iesus Christus non debet dici homo dominicus, per hoc quòd dicitur q̄ derogaret veritati vnionis, si dominus de illo homine prædicaretur denominatiue. ar. 3.
¶Quare personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam, quum tamen fieri hominem absolute importet mutationē in subiecto acquirente naturam humanam. ar. 6. ad 2m.
¶An in ista propoſitione, Homo est factus Deus, li homo possit supponere & simpliciter & personaliter. ar. 7.
¶An etiam factum sit quòd iste homo sit Deus. Ibidem.
¶Quare ista dicitur simpliciter vera, Deus factus est homo, ista autem simpliciter falsa, homo factus est Deus. Ibidem.
¶Quomodo intelligatur quòd ex verbis inordinate prolatis incurrit hæresis, & quomodo prohibitum sit communicare cum hæreticis in vocabulis. ar. 8. Cor.
¶Non est euangelica, sed Arriana vox Christus est minor patre, sicut & hæc, Christus est creatura Ibidem.
¶An ex eo quòd subiectum stat materialiter pro suppoſito, liceat inferre istam esse falsam, Iste homo idest, Christus incepit esse, & an debeat dicta propoſitio negari. articu. 9. ad Duran. & Sco.
¶An propoſitio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorū possit fieri vera per additam reduplicationem vel determinationem non rollentem illam repugnantiā. ar. 10. ca. 50.
AN in solo Deo natura prædicetur de suppoſito. q. 17. ar. 1.
¶An liceat arguere a destructione antecedentis. Ibidem.
¶An de mente Diu. Tho. nullum sit in Christo esse actualis existentiæ de genere subſtantiæ creatum, sed sola existētia increata. ar. 2.
¶An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia subſtātialis nisi diuina. Ibidē ad Sco. Durā. & Io. de Neapo.
VNIVERSALITER loquendo: actus voluntatis per modū naturæ, distinctus contra actum voluntatis p modū ronis cōtrariū eligētis, nihil aliud est q̄ velleitas. q. 18 ar. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AN Christus meruerit exteriora bona, quia dignitas meren di spectat ad charitatem, ac per hoc præstat exteriorum bo norum præsentiæ coeuæ.q.19.ar.3.

¶Priuilegium Christi est mereri aliis ex condigno.ar.4.

SICVT voluntas distinguitur in simpliciter vel secundū quid, ita oratio prout est petitio distinguitur in simpliciter vel secundum quid.q.21.ar.4.

QVOMODO intelligatur quòd inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiam.q. 22.arti 3.ad 1m.

¶Quare dicitur sacrificium offerri per modum satisfactiõis, & effectum ipsius proprium esse quod ex vi ipsius quatenꝰ satisfactorium est fit.ar.4.ad 2m.

¶Sacrificium Christi sumitur dupliciter, scilicet secundum se, & secundum suum mortale sacrificium.ar.6.

QVOMODO intelligatur quòd habitudo est qua Deus est diues.q.23.ar.1.

PRAEDESTINATIO est diuina ab æterno præordinatio eorum quæ per gratiam facienda sunt in tempora, seu ratio ordinis electorum in vitam æternam.quæst.24. artic.1.

¶An hæc loquutio sit per prima, Christus prædestinatus est filius Dei.e.ar.ad 2m.& 3m.

HONORARI vt causa honoris non est honorari simpliciter, quia li vt causa honoris, est conditio diminuens. q.25.arti.1.

¶An motus in imaginem quatenus imago est, sit idem cum motu in rem ipsam.ar.3.

¶An processus Diui Tho.quo probat imaginem Christi esse adorandam eadem adoratione qua Christus, sit bonus. Ibidem ad Duran.

¶An Dei imagines sint licitæ,eo.ar.ad 1m.

¶An beata virgo ratione Christi cui fuit intrinsece coniuncta,sit adoranda adoratione latriæ.ar.5.

QVID & vnde tanti sit illud quo Christus meditat meretur,& satisfacit.q.26.ar.2.ad 1m.& 3m.

SANCTIFICATIO potest dupliciter sumi, primo vt est de contrario in cõtrarium, secundo vt est de negatio in affirmatum.q.27.ar.2.

¶Quomodo valeat iste processus:proles concepta ante infusionem animæ rationalis non est culpæ obnoxia,ergo quõcunque ante animationem beata virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam,ergo non indiguisset redemptione Christi.Ibidem.

¶An ex hoc quòd beata virgo non fuit sanctificata ante animationem,sequatur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem Ibidem.

¶Quomodo fomes sit inordinata concupiscentia habitualis.arti.3.

¶An ex hoc quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, liceat inferre quòd fomes est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono.Ibidem.

¶Dupliciter potest exponi li perfectiuus, quum dicitur quòd fomes in beata virgine perfectiꝰ ligabatur per diuinam prouidentiam quàm per interiorem sanctificationẽ. Ibidem.

¶An authoritas Apostoli, Sed manifestatio spiritus &c.bene inducatur ad probandum quòd priuilegia gratiæ quæ dantur aliquibus præter communem legem, ordinantur ad vtilitatem.ar.6.

¶An sanctificatio beatæ virginis in vtero matris,ex sacra scriptura habeatur.Ibidem.

¶An credenda sint miracula quæ in sacra scriptura non continentur.Ibidem.

AN sicut natura est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producendi illum.q.28.a.1.

¶Quomodo intelligatur hæc propositio, Virtus naturalis nõ potest transmutare ad certam formam, nisi determinatam naturam eo.ar.ad 5m.

¶Illud proprie dicitur agens posse vel proprium effectum & vt in propriam naturam, quod vnica transmutatione potest educere de potentia ad actum.Ibidem.

CONSENSVS in copulam coniugalem non præiudicat virginitati mentali,quia in copula coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia.q.29.ar.1.

¶Affirmandum vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est beata virgo in vtero habens.arti.2. ad 3m.

¶Dubium est de qua traductione loquatur euangelista, quũ dicit,beatum Ioseph noluisse beatam virginem traducere, an scilicet de traductione in infamiam,an simpliciter in domesticum consortium,an potius in vtrũque. Ibidem.

QVOMODO intelligatur propheciam prædestinationis compleri sine nostro arbitrio causante .q.30.ar.1.

REPELLITVR error nouiter exortus,dicens ex tribus guttis sanguinis circa cor beatę virginis, Christum esse conceptum.q.31.ar.5.

ALITER & aliter attribuitur personæ spiritussan.efficere carnem Christi,filio assumere eadem.q.23.ar.1.

¶An ex eo quòd spiritussan.efficit propriam operationem filiorum Dei,quæ est clamare abba pater, recte infertur Ꝙ ipse est effector filiorum Dei.Ibidem.

¶Quomodo valeat iste processus,Distinctio sexus ē a natura propter diuersam operationem ad generationem oportunam,ergo est penes diuersitatem agentis & patientis, ergo tota virtus actiua est ex parte maris, passio vero ex parte fœminæ.ar.4.

¶An mater concurrat aliquo modo actiue ad generationem prolis.Ibidem ad Sco.

QVVM dicitur augmentum non esse sine motu locali, intelligitur de motu locali formaliter vel æquiualenter. quæst.33.arti,1.

¶Formatio dominici corporis in primo instanti fuit perfecta essentialiter,non autem quantitatiue.Ibidem.

AN gratia vnionis in Christo sit prior ordine exequutionis & intentionis,gratia habituali seu summa gratia & gloria in eodem.q.34.ar.1.

¶An inconueniat quòd aliqua perfectio actus secundi de nouo aduenerit animæ Christi.ar.2.

¶Primus actus meritorius tam in angelis quàm in Christi anima fuit vere actus liber, quàmuis ex natura determinatus ad bonum.ar.3.

¶Quid Diuus Tho.senserit de hac quæstione, An gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris etiam secundum suam quantitatem.ar.4.

IN litera quum dicitur, quòd natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti,intelligitur de subiecto denominationis.q.35.ar.1.

¶An bene probetur quòd beata virgo est vere mater Christi, per hoc quòd dicitur corpus Christi esse sumptum ex virgine matre.ar.3.

¶Tria concurrunt ad relationem realem, scilicet causa,subiectum & terminus.ar.5.

¶An relationes plurificentur secundum terminos. Ibidem ad Sco.

¶An pater vnica paternitate referatur ad plures filios. Ibidem ad Sco.

¶An formæ eiusdem speciei possint simul esse in eodem subiecto.Ibidem ad Sco.

¶An hæc ratio valeat:Filiatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non naturę, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis.Ibidem ad Sco.

¶An filiatio temporalis Christi sit rationis tantum. Ibidem ad Sco.

CHRISTI natiuitas non debuit, ne per attestationem quidem,omnibus manifestari, quia talis manifestatio minuisset meritum fidei.q.36.ar.1.

¶Quare cometa dicitur signum mortis principum, magis q̃ aliorum hominum.ar.7.ad 3m.

AN circuncisio Christianorum indorum dicentium se circuncidi vt conformantur Christo, sit licita.q.37.ar.1.c.84.

¶An sacrificium Leuit.12.præceptum,pro peccato prolis offerretur.arti.3.

RATIONABILE est, quòd Ioannes & Apostoli baptizati fuerint a Christo.q.38.ar.6.

AN columba in cuius specie descendit spirituſſan. sup Christum baptizatum,fuerit verum animal.q.39.ar.7.

QVID Christiꝰ ante Ioānis baptisma exercuerit.q.40.a.1.

¶Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quæ per se pertinent ad salutem.ar.2.ad 1m.

¶Quæ debeat cauere verbi Dei prædicator.ar.3.

¶Quæ paupertas per se dicatur voluntaria.e.ar.ad 1m.

VIRTVOSA fuit Christi tentatio contra nostras tentationes.q.41.ar.1.

¶Modus vincendi tentationes,est recursus ad diuinas scripturas & sanctorum exempla.Ibidem.

¶An omnis tentatio ab intrinseco, sit peccatum. eodem artic.ad 3m.

¶Quare diabolus Christum tentauerit.ar.4.

¶An conueniẽs ratio ordinis tentationum in litera ponatur scilicet

scilicet vt a leuioribus ad grauiora conscendat tentatio spiritualium.Ibidem.

¶An Christus si miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem ædendum a seipso,peccasset eo.ar.ad 1m.

¶Ordinem tentationum Christi explicat Matthæus secundum tempus,eo.ar.ad 5m.

¶Quid sit Christum fuisse assumptum a diabolo. Ibidem.

PAENES quæ attendatur excellentia doctrinæ Christi, q.42.ar.1.

¶Quomodo & quando debeant publice reprehendi maiores.arti.2.

¶Quomodo intelligatur quòd Christus palam docuit, & in occulto loquutus est nihil.ar.3.

¶Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto.ar.4.

¶Socrates nihil scripsit sub proprio nomine.Ibidem.

¶Quare Christus nihil scripserit.Ibidem.

RATIONABILITER creditur miraculum in nuptiis factum,fuisse simpliciter primũ Christi miraculũ.q.43.a.3.

¶Miracula quæ Christus fecit, sufficienter manifestant ipsius deitatem.ar.4.

AN dæmones cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum,item an cognouerint ipsum esse verum Deum. quæst.44.ar.1.

¶Sicut corpora elementaria habẽt duplices motus naturales, ita corpora cælestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt immutari illud qđ author naturæ facit.ar.2.

QVOMODO ista ratio litteræ valeat, non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, ergo gloria illa claritatis quæ apparuit in Christo in transfiguratione,deriuata est ab anima.q.45.ar.2.

AN conuenienter in litera quæratur de necessitate passionis Christi ad salutem humanam, prius quàm quæsitum sit de eius possibilitate.q.46.ar.2.

¶Quomodo intelligantur hæc Chryso.verba, sed etsi absq; morte corpus alicubi deposuisset &c.ar.3.

¶Quid sit esse a Deo maledictum.ar.4.ad 3m.

¶Generalis quædam explicatio Christi passionum.ar.5.

¶Quare ad literam Christus generalitatem passionum susceperit.Ibidem.

¶Dolere importat actum appetitus animalis, pati autem cõmunius est.ar.6.ad Sco.

¶An ratio superior animæ Christi in ipsius passione ex parte sui obiecti pateretur.ar.7.

¶Quotus lunæ dies fuerit quando Christus mortuus est. articu.9.

AN anima Christi habuerit potestatem præseruandi corpus suum a morte.q.47.ar.1.ad Sco.

¶Vnde anima Christi habuerit prædictam potestatẽ. Ibidẽ.

¶Duplex modus dicendi de clamore Christi in cruce, eo. arti.ad 2m.

¶Celeritas mortis Christi fuit & naturalis & voluntaria.Ibidem.

¶Christus sua passione adimpleuit legem totam, & omnem iustitiam omnis generis iuris & præcepti.ar.2.

¶Hæc propositio,Innocẽtem hominem passioni & morti tradere inuitum est impium & crudele, intelligitur absolute, & non in ordine ad Deũ,cuius sunt vita & mors.2.3.ad.1m.

¶An maiores Iudæorum cognouerint Christum esse Messiam.arti.5.

¶An peccatum iudæ fuerit grauius peccato Principum Iudæorum.ar.6.ad 2m.

AN vnus possit pro alio satisfacere & non conteri aut confiteri,quia satisfactio est actus exterior.q.84.ar.2.

¶Medium rei in actibus nostris moralibus dicitur,quia inæqualitate rei ad rem consistit, medium vero rationis dicitur quia in proportione intraneæ rationis ad operantem consistit.Ibidem.

¶Distinctio conuenientium Christo mediante natura humana,arti.5.

¶An passiones sanctorum proficiant ecclesiæ per modum redemptionis,eo.ar.ad 3m.

SINE fide passionis Christi explicite vel implicite, impossibile est potentia ordinaria hominem peccatorum remissionem consequi.q.19.ar.1

¶Quomodo diabolus machinando in mortem Christi excesserit modum potestatis sibi a Deo traditæ.ar.2.

¶Ianua cæli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consequutio.arti.5.

¶Tria notabilia circa passionis Christi effectum. Ibidem.

ISTA propositio,Nullum donum diuinæ gratiæ perditur si ne culpa,habet locum solũ in dõis permanẽtibus.q.50.a.2.

¶Quare gratia vnionis est excellentius & permanentius donum quam gratia operationis.Ibidem.

¶Quomodo intelligenda sint hæc domini verba, Ego pono animam meam,& multa alia eiusmodi.ar.3.ad 1m.

¶An corpus Christi viuum & mortuum fuerit idem numero simpliciter & omnibus modis.ar.5.ad Sco.

¶An mors Christi in facto esse, fuerit meritoria ex parte animæ.ar.6.

¶Quomodo saluetur similitudo inter effectum & causam in tertia conclusione literæ posita Ibidem.

AD quid spectet excisio sepulchri Christi i petra.q.51.a.2.

¶An præseruatio corporis Christi a putrefactione, attestetur naturæ ipsius virtuti & voluntariæ morti.ar.3.

¶Tres dies mortis Christi & creationis mundi diuersimode ordinantur.ar.4.

DIVVS Tho.in litera sub inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorum.q.52.ar.2.

¶An etiam ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribꝰ operatus sit descensus animæ Christi, applicando scilicet ad eos virtutem suæ mortis.Ibidem.

¶An descensus Christi ad inferos fuerit secundum substantiam animæ,an solum secundum effectum.Ibid.ad Duran.

¶Pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius durauerunt,arti.4.

¶Cum quiete & immunitate sanctorum patrum in limbo a pœna sensus,stat dolor seu afflictio ex spe dilata.a.5.ad 1m.

Duo genera liberatorũ a Purgatorio in descensu Christi.ar.8.

AN illi qui cum Christo surrexerunt,ad vitam pœnitus immortalem surrexerint.q.53.ar.3.

CAELVM resisteret tactui siquis ad orbem Lunę pertranssire vellet,ibi existens, non tamen sentiretur tactu densitas eius.q.54.ar.2.

¶Omnis mutatio species quædam mortis est.ar.3.

¶An totus sanguis Christi in passione effusus, resurrexit cũ eo.ar.ad argu.

¶An Christo resurgente, oportuerit sanguinem secum reassumere.Ibidem.

¶Quando secundum August. corpus sit animale & quando spirituale.Ibidem.

RATIONABILIS causa erroneæ visionis Magdalenæ dum Christum æstimauit hortulanum.q.55.ar.4.ad 2m.

HVMANITAS Christi quum sit organum coniunctum personaliter verbo Dei,est velut vniuersale instrumentum Dei ad quæcunque miracula facienda, exceptis his quæ spectant ad primam rerum creationem.q.56.ar.1.

QVVM dicitur Christum propria virtute glorificatæ animæ ascendisse in cælum,non intelligitur nisi de ipso motu locali ascensionis.q.57.ar.3.

¶An conuenienter opinemur corpus Christi esse extra totã continentiam cælorum corporeorũ, ita quòd planta pedis eius sit supra superficiem conuexam supremi cœli.articu. 4.ad Duran.

¶Ad quem sensum,supra conuexum seu in superficie conuexa cæli empyrei dicatur vnus locus altior altero.ar.5.

¶An Christus corporaliter visus fuerit a Paulo, & an ista visio fuerit tũc quũ dixit, Saule saule qd me persequeris?a.6.

AN Christus inquantum homo stet, an vero sedeat in cælo.q.58.ar.1.

¶Quam distinctionem importet li ad quum dicitur Christus sedere ad dexteram patris.ar.2.

¶An ista sit concedenda. Christus secundum quòd homo est filius Dei.ar.3.

PERFECTVM iudicium de re mutabili non potest suaviter dari ante illius consumationem.q.59.ar.5.

¶Diuina iudicia extendunt se etiam ad ea quæ sunt per accidens.Ibidem.

¶Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam, & aliud est sortiri statum non impedibilem.eo.ar.ad 1m.& 3m.

¶Quum dicitur inferiora regi per superiora,intelligendum est per superiora,non secundum quid, sed simpliciter & absolute.arti.6.

NOMINA multiplicia ad vnum vel in vno vel ab vno, adhuc vocantur analoga.q.60.ar.1.

¶Præsumptuosum ac sacrilegum est, proprias aut poetarum similitudines tanquàm spiritualium simulacra interpretari,scribere aut prædicare.ar.5.ad 1m.

¶In sacramentis res & verba coeunt in vnum signum, quia constituunt velut materia & forma vnum sacramentum, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod non nisi vnum signum est.ar.6.ad 2m.
¶Quando oratio habet perfectam significationem ex proprietate vel accõmodatione vsus in cæteris loquutionib⁹, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti,nec est de necessitate sacramenti illam orationem constitui ex communioribus verbis in aliqua lingua, sed solum de necessitate præcepti ecclesiæ. articu.7.ad 2m.
¶Corruptio prolationis verborum in formis sacramentorũ, nõ impedit sacramẽti veritatẽ seu perfectionẽ.eo.ar.ad 3m.
¶Interruptio orationis quæ est forma sacramenti,non debet esse tanta q̃ iuxta communem morem hominum continuitas soluatur ipsius orationis.ar.8.
AN solum de Adam intelligitur dicendũ literæ, q̃ in statu innocentiæ superiora nullo modo dependebant ab inferioribus,& quòd anima quantum ad superiorem partem non indiguisset accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem.q.61.ar.2.
¶An filii innocentes indiguissent sacramentis. Ibidem.
DE principali effectu sacramentorum, qui est gratia distincta contra characterem.q.62.ar.1.
¶An sacramentum sit vere & secundum rem causa instrumẽtaliter agens ad gratiam.Ibidem ad Sco.
¶Non inconuenit sacramentum causare in instãti, nec Deũ agere in tempore.Ibidem ad Sco.
¶An serra sit effectiua causa instrumentalis. Ibidem ad Sco
¶Quid sit effectus proprius baptismi.ar.2.
¶Gratia sacramentalis distinguitur spẽ a gratia virtutum & donorum,non sicut habitus ab habitu: sed sicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono.Ibidem.
¶In sacramentis nouæ legis est quædam virtus superaddita, quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur a principali agente ad proprium principalis agentis effectum inducendum.ar.4.
¶Duplex est motus quo instrumentum potest moueri,scilicet simplex& virtuosus.Ibidem.
SACRAMENTA imprimere character em,ex sacra scriptura non habetur, sed ex ecclesiæ authoritate non multũ antiqua.q.63.ar.1.
¶Quomodo valeat hæc consequentia, Character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo,ergo est potentia.ar.2.
¶Sub quo genere generalissimo & in qua specie ponatur character.Ibidem ad Sco.& Duran.
¶Quomodo valeat hæc literæ ratio,Si relatio characteris fundaretur immediate super essentia animæ,conueniret naturaliter omni animæ.Ibidem ad Sco.
¶Quomodo valeat ratio literæ,probans quòd character non est habitus, quia omnis habitus est bonus vel malus. Ibidem.ad Sco.
¶An character sit subiectiue in potentia animæ.articu.4.ad Sco.& Duran.
¶An character sit in intellectu ad Sco.eo.ar.ad 3m.
¶Quomodo valeat ratio literæ probans characterem esse in intellectu, scilicet,quia diuinus cultus ad quem character disponit,est quædam fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu in quo est fides.Ibidem.
¶Character non potest poni in alia potentia quàm intellectu vel voluntate.Ibidem.
¶Omnis sanctificatio quæ fit per sacerdotiũ Christi,est perpetuare consecrata materia.ar.5.
AN interior gradus gratiæ compræhendatur sub annexis effectui sacramenti quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum.q.64.ar.1.
¶Quo pacto hæc ratio literæ valeat, Ministri ecclesię instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre,etiam si sint mali.ar.5.
¶Debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatẽ ad opus operans ministri.a.6.
¶Ista regula, Si affirmatio est causa affirmationis, & negatio negationis,tenet in solis causis propriis,eo.ar.ad 1m.
¶Actus prædicandi est de numero actuum cõsecratorũ.Ibid.
¶In duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti,eo.ar.ad 2m.
¶Ex indulto concilii Constan.licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramẽta,nisi in duobus casibus.Ibi.
¶An minister indignus in articulo necessitatis(quo laico licet baptizare)baptizans, excusetur a peccato,eo.ar.ad 3m.
¶An Diu.Tho.in littera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam si baptizet cum solemnitatẽ quàm sine solẽnitate.Ibidem.
¶An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro sit ex suo genere peccatum mortale.Ibidem.
¶An angeli possint administrare sacramenta.ar.7.ad Sco.
¶An mentalis intentio ministri exigatur ad perfectionem sacramenti.ar.8.
¶Conditio requisita ad sacramenta, non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet quòd sit secundum virtutem,eo.ar.ad 3m.
¶Tripliciter dicitur quis aliquid intendere,scilicet actualiter virtualiter,& habitualiter.Ibidem.
¶An intentio iocosa ministri,tollat veritatem sacramenti. arti.10.ad 2m.
AN iustus(idest,sine peccato mortali existens) teneatur semel in anno confiteri.q.65.ar.2.ad 4m.
¶Quomodo extrema vnctio præparet ad Eucharistiam. ar.3.
¶Quomodo fideles per confirmationem deputentur ad speciale seruitium spectans ad officium principis. eo.a.ad 2m.
¶Quum ponitur ordo necessarius simpliciter ad salutem ecclesiæ,intelligit de ecclesia simpliciter & absolute.ar.4.
QVOMODO iste processus valeat, Ibi pficitur sacramẽtum, vbi perficitur sanctificatio, ergo in aqua non perficitur sacramentum, quia in illa non perficitur sanctificatio. q.66.articu.1.
¶An mutatio nominum quo ad signatum in formis sacramentorum, tollat veritatem sacramenti, ita quòd in solis nominibus quæ sunt in communi vsu perficiatur sacramẽtum.ar.5.ad 7m.
¶Omissio nominis alicuius trium personarum tollit veritatem baptismi.ar.6.
¶An baptismus in nomine Christi aut Trinitatis celebratꝰ, valeat.Ibidem.
¶An trina immersione intenta a ministro, si aliqua omittatur,sit verus baptismus.ar.8.
¶Validæ sunt rationes.S.Th.ex eo quòd in morte Christi baptizati sumus,& quòd baptismus imprimit characterem, concludentis baptismum esse irreiterabile.ar.9.ad Sco.
QVOMODO verum sit,prædicandi & baptizandi officium nõ conuenire diaconus.q.67.ar.1.
¶An baptizare extra necessitatis casum eo mõ quo in necessitatis casu licet,sit peccatum mortale.ar.4.& 5.
¶Supposito quòd plures simul possint vnum baptizare vtroque abluente & dicente, Ego te baptizo,an etiam plures simul possint vnum baptizare vtroque abluente, & dicente, nos te baptizamus.ar.6.ad Duran.& Pe.de Pal.
¶An plures simul possint vnum baptizare, vno abluente & altero verba proferente, ita q̃ vnius ministri baptismi ex duobus personis partialiter concurrentibus integret. Ibid.
¶An Diu. Tho.sufficienter discutiat formas quibus vti possent plures vnum baptizantes, ita quòd hanc quæstionem discutiat non solum secũdum ritum Ro. ecclesiæ,sed etiam secundum formam ecclesiæ Græcæ.Ibidem.
¶Quomodo fieri seu intelligi possit, duo agentia totalia q̃uis instrumentalia eiusdem rationis, producere efficaciter simul vnum effectum,non perfectum magis quàm si ab vno eorum tantum produceretur,& hoc in subiecto capaci perfectoris effectus, & de effectu suscipiente magis & minus.Ibidem.
¶Si baptizando plures non intercederet alia mutatio q̃ dicere baptizo vos,non videretur magna ad hoc necessitas exigi,eo.ar.ad 2m.
AN in casu necessitatis,ad salutem puerorum sufficiat baptismus in voto parentum.q.68.ar.1.& 2.
¶Qualiter debeat determinari tempꝰ dilatiõis baptismi.ar.3.
¶Sua peccata ex deuotione confitentes ante baptismum, nõ sunt absoluendi.ar.5.& 6.
¶An ex parte baptizati ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit.arti.7.
¶In hoc quòd ecclesia pro paruulis credit,intendit,& renunciat,est quædam accommodatio.ar.9.
¶Quomodo fides ecclesiæ prosit infanti qui baptizatur,eo. arti.ad 2m.
¶An filii Iudæorum seu aliorum infidelium possint seu debeant inuitis parentibus baptizari.ar.10.
¶An paruuli in maternis vteris periclitantes possint per sacramentum baptismi in voto parentum susceptum, saluari.arti.11.
QVARE aperire ianuam Regni cælestis,quum sit per se primo effectus mortis Christi,attribuat ẽt baptismo.q.69.a.7.

¶Nullius

¶Nullius authoritate constat Constantinum fuisse mundatum a lepra in baptismo.ar.8.argumen.3.
¶An recedente fictione baptizatus consequatur remissionẽ peccatorum ex vi baptismi.ar.9.& 10.
¶Quomodo baptismus recedente fictione, incipiat valere ad salutem.Ibidem.
¶Character diuersimode considerato baptismate tenet locũ & dispositionis & formæ.Ibidem.
¶Fictio(quæ nihil aliud est quàm impeditio gratiæ) per pœnitentiam delenda est simul cum peccatis cõmissis post baptismum,eo.ar.ad 2um.& 3m.
¶Aliud est dimidiam a Deo expectare veniam,& aliud variis mediis a Deo expectare veniam.Ibidem.
QVOMODO intelligatur q̃ exorcismus baptismalis aperit sensus,& q̃ vnctio quæ fit in vertice baptizati, operatur conseruationem gratiæ baptismalis.q.70.& 71.ar.3.
MIXTVM ex oleo & baptismo(quod chrisma vocatur) ẽ regularis materia confirmationis de necessitate præcepti & non de necessitate sacramenti.q.72.ar.1.& 2.
¶An sit de necessitate sacramenti, materiam confirmationis esse consecratam ab episcopo, ita quòd nec plenitudo apostolicæ potestatis possit dispensatiue subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem dictæ materię.ar.3.
¶An quicunque Christi contactus sit sanctificatiuus materiæ sacramenti,an vero solus contactus in vsu constitutiuo sacramenti. Ibidem.
¶Licet in antiquis iuribus non inueniantur expressæ omnes sacramentorum formæ,in Concilio tamen. Floren. omnes expressæ sunt.ar.4.
¶An character sit poª pure passiua.ar.5.
¶Character confirmationis de necessitate præsupponit characterẽ baptismi,sicut & ordo sacer baptismum.ar.6.
¶Quando accedens ad sacramentum cum peccato mortali, vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfecte contritus, gratiam ex sacramento consequatur in remissionem peccatorum, ita quòd virtute sacri fiat de attrito contritus.ar.7.
¶An Episcopus sit ita proprius minister confirmationis, q̃ a non Episcopo facta nulla est,& tamen ex dispensatiõe apostolica non Episcopus possit illam conferre.ar.8.9.10.11.
QVVM dicitur, sacramenti eucharistiæ rem tantum esse gratiam suscipientium aut vnitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticum, hæc omnia sumũtur pro vno & eodem, scilicet gratia Dei.q.73.ar.1.ad 3m.
¶Sacramentum eucharistiæ dicitur multa materialiter, quia partes eius se habent vt integrantes vnum proprium finẽ qui est refectio spiritualis.ar.2.
¶An sacramentum eucharistiæ sit absolute necessarium ad salutem.ar.3.
¶Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, est ipsam habere per antecedens sacramentum seu in sui initio, quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitæ.Ibidem.
AN si alicubi non inueniretur vinum, esset solus panis consecrandus.q.74.ar.1.
¶Aliud est iudicium de præsentia & quantitate materiæ eucharistiæ.ar.2.
¶Quum triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramentalis,an ex siligine,spelta, amydo,& pasta cruda possit confici panis consecrabilis, & an solus panis assus sit consecrabilis.ar.3.
¶An Presbyter græcus in ecclesia græca,ritum græcum in cõsecrando seruare teneatur.ar.4.
¶Vua non est consecrabilis.ar.5.
¶Falsum est q̃ græci offerant calicem domini cum vino tantum,hoc enim Armeni non græci olim faciebant.ar.6.
¶An oporteat aquam ex qua fit panis pro sacramento esse aquam veram & naturalem.ar.7.
¶An hæc propositio, Aliquid non potest esse vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem vel per alterius conuersionẽ in ipsum, sit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento.q.75.ar.2.ad Sco.& Duran.
¶In ecclesiasticis mysteriis & naturalibus attenditur poße vel impossibile secundum poam ordinariam.Ibidem.
¶Quot simpliciter & absolute loquendo interueniant in sacramento eucharistiæ mutationes.Ibidem.
¶Quomodo hæc ratio literæ valeat. Si substantia panis remaneret;non esset verum quod Christus dixit,Hoc est corpus meum &c.sed fuisset potius dicendũ, Hic est corꝰ meũ Ibidem ad Sco.& Duran.
¶An si esset alia substantia sub accidẽtibus panis quàm corporis Christi,contrariaretur veneration eucharistiæ.Ibidem ad Sco.
¶Soluitur ad Sco.tenentem,panem,quàmuis per accidens redigi in nihil.ar.3.ad 3m.
¶Duplex conuersio,s.formæ & substantialis.ar.4.
¶An conuersio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum suum esse antiquum, sit possibilis. Ibidem ad Sco.
¶An hæc sit propria,quod erat panis, est corpus Christi.Ibi.
¶Ratio conuertibilitatis totius vnius rei in totam aliam rẽ, est communicatio earum in cõmuni natura entis cõis omnibus creaturis tm̃,eo.ar.ad 3m.
¶Quomodo intelligatur modus conuertibilitatis totalis in litera positus.Ibidem.
¶Quomodo hæc ratio litteræ de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quãcunque aliam valeat, scilicet agens virtutis infinitæ quod habet actionẽ in totum ens,potest conuertere &c.Ibidem ad Duran.
¶An forma substantialis panis conuertatur in animam Christi secundum quòd dat esse corporeum.ar.5.ad Sco.
AN hæc propositio sit vera.Si aliqua duo sunt realiter cõiuncta, vbicunque est vnum eorum, oportet & reliquum esse. q.76.ar.1.ad Duran.
¶Differentia inter modum substantiæ & modũ quantitatis in litera positos,eo.ar.ad 3m.
¶An per modũ substãtiæ intelligatur in litera id quod cõiter dicitur,esse indiuisibiliter.Ibidem.
¶An simpliciter necessario sequatur, si corpus Christi habet partes & proprierates suas sub modo sacramentali, q̃ hẽat eas sub existentia naturali.ar.2.ad Sco.
¶An non solum substantia corporis Christi,sed etiam quantitas eius naturali concomitantia contineatur in hoc sacramento.ar.3.
¶Christum esse sub hostia.est quoddam relm.ar.6.
¶Vtrum corpus Christi ad motum hostiæ moueatur per accidens.Ibidem ad Sco.& Duran.
¶Substantia indiuidualis secundum materiam signatã quantitate percipitur a cognitiua, substantia vero indiuidualis vt habet modum essendi puræ substantiæ,percipitur a solo intellectu.ar.7.
¶An intellectus tam angelicus, quàm animæ separatæ q̃ etiã hominis beati possit naturaliter videre existentiam corporis Christi in eucharistia.Ibidem ad Sco.
¶An intellectus beatus per actum beatificum videat corpus Christi in eucharistia.Ibidem ad Sco.
¶An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est pænitus supernaturalis. Ibidem ad Sco.
¶Qua adoratione adorandus sit sanguis aliquando miraculose in calice apparens.ar.8.
DVAE opiniones de modo essendi accidentium eucharistiæ sine subiecto.q.77.tribus primis ar.
¶Tres opiniones de modo quo in instanti generationis nouæ subæ ex speciebus sacramentalibus,sit materia.ar.5.
¶An in rarefactione specierum sacramentalium, nouæ illæ quantitatis particulæ quæ per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agente. Ibidem ad Sco.
¶An sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant sacramentum eucharistiæ, prætermissis aliis quæ in Canone missæ continentur,eo.ar.ad 4m.
¶Quid sit virtus sacramentalis inexistens verbis sacramentalibus.ar.4.
¶De veritate & consignificatione huius orationis sacramentalis,Hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet,li Hoc.ar.5.
DE tpe,modo & subiecto sex effectuũ eucharistiæ.q.70.ar.1.
¶Sumẽs eucharistiã potest esse ita dispositus, q̃ nec sequatur uitam gratiæ,nec de nouo mortaliter peccet sumẽdo. Ibid.
¶Dominus quum dicit, nisi manducaueritis carnem filii hominis &c.loquitur de manducatione spirituali in voto seu in habitu,eo.ar.ad 1m.
¶An differentia inter suscipientem baptismum & suscipientem Eucharistiam, quo ad hoc quod est esse vel non esse in peccato mortali,sit vera.ar.3.ad 1m.
¶Oblatio Eucharistiæ ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna, sit autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ devotionis.ar.5.

An

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶An sacrilegium indigne communicantium sit grauius peccatũ omnibus peccatis quæ sunt cõtra puras creaturas.a.5.
¶An occultis peccatoribus petentibus deneganda sit communio.ar.6.
¶Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris,debeat a parentibus & confessore fieri.ar.9.ad vl.
¶An expediat quotidie celebrare.ar.10.
¶Qualiter intelligatur,q̃ frustra esset votum nisi impleretur quando opportunitas adesset.ar.11.
An communio popularis sub vtraque specie sit licita.ar.12.
¶An communio sub vtraque specie sit in præcepto. Ibidem.
¶An communio sub vtraque specie sit necessaria oibus,compræhendendo etiam infantes.Ibidem.
¶An dicta communio sit necessaria omnibus adultis.Item an sit necessaria omnibus sacerdotibus. Item an sit necessaria omnibus conficientibus.Ibidem.
¶An vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie, q̃ sub specie panis tantum.Ibidem.
¶Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causę & vt signa, ibidem.
¶An expediat ecclesiæ Christi q̃ populus cõicet sub vtraq; specie.Ibidem.
REPVLSIO cuiusdam Scoti chimerę,negãtis,quòd corpus Christi sub sacramento annihilatum fuisset, si in propria specie annihilatum fuisset,cõcedentis autem q̃ in tri duo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum, quia in ppria spẽ fuit mortuũ.q.81.ar.4.vide superius.q.76.a.2.
AN plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint.Item an noui sacerdotes concelebrent Episcopo, dicendo sit cum ipso consecrationis verba. Item an consecratus Episcopus debeat Põtifici celebranti cõcelebrare.q.82.a.2.
¶An Missa mali sacerdotis sit tanti meriti quanti est Missa boni.arti.6.
¶In concilio Constantien.concessum est omnibus Christi fidelibus communicare cum excommunicatis induobus casibus.ar.9.
¶An sacerdoti liceat totaliter a celebratione abstinere.
DE virtute altaris,ecclesiæ & aliorum inanimatorum consecratorum.q.83.ar.3.
AN sacramentum pœnitentiæ habeat materiam ex qua constituatur.q.84.ar.1.& 2.ad Sco.
¶An res sacramenti pœnitentiæ sit interior pœnitentia,an ornatus aliquis.Ibidem.
¶An totum sacramentum pœnitentiæ (compositum scilicet ex materia & forma) causet remissionem peccatorum ratione vtriusque partis.Ibidem.
¶Licet forma absolutionis constat in his duobus verbis,sci licet absoluo te,siquis tamen aliis verbis vteretur(puta remitto tibi peccata)sacramentum esset perfectum.ar.3.
¶An pœnitentia sit de iure naturali quo ad dolorem & doloris remedium & aliquid signum doloris.ar.7.
¶Displicere potest sumi contrarie & negatiue.ar.8.& 9.
AN pœnitentia virtus sit vere & proprie vna spãlis virtus distincta a cæteris virtutibus.q.85.ar.2.
¶An actus pœnitẽtiæ contineatur sub conmutatiua iustitia. Item an sistat in cõmutatiua iustitia. Item an reddat æqua le simpliciter,vel secundum acceptationem Dei tantum.ar.3.ad Sco.& Duran.
¶An pœnitentia sit virtus acquisita.ar.6.ad Sco. & Duran.
AN offensa directe opponatur gratiæ.q.86.ar.2.
¶An ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur actualis immutatio voluntatis.eo.ar.ad 1m.
¶Quomodo intelligatur quòd remisso peccato mortali,remaneat inordiata cõuersio ad cõmutabile bonũ.a.4.ad 1m.
¶An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus.ar.6.
AN ad remissionem peccati mortalis, requiratur vt homo actualiter singula mortalia detestetur.q.87.ar.1.
An virtualis displicentia sufficiat ad remissionem peccati mortalis.Ibidem.
An veniale peccatũ opponatur feruori charitatis.Ad Duran. eo.arti.ad 3m.
¶Quis sit ille feruor charitatis in hac vita, qui non compatitur secum veniale.Ibidem.
¶An quandocunque gratia infunditur, peccata venialia remittantur.ar.2.
¶An aliqua culpa,a Deo remittatur sine gratia.ar.4.
AN secundo peccans,ex hoc ipso grauius peccet quam prius peccauerit.q.88.ar.1 ad 1m.
¶Ingratitudo quantificatur ex beneficio.ar.3.
DE irregularitate homicidii ex defensione cõmissi.q.89.a.3.
AN contritio,confessio & satisfactio sint partes sacramenti pœnitentiæ.q.9.ar.1.ad Sco.& Duran.
¶An contritio secundum essentiam sit pars saramenti.arti. 2.ad Sco.& Duran.
¶Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso quòd est pars sacramẽti,auget gratiam.eo.ar.ad 2m.
¶An sacramentum pœnitentiæ sine satisfactione sit verum sacramentum.Ibidem ad Duran.

FINIS.

TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS S. THOMAE AQVINATIS

Cum commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Sisti Presbyteri Cardinalis, artium, & sacræ Theologiæ Doctoris celeberrimi,

VIA Saluator noster &c. Debitum D.Tho.samu latum persoluere cupiens,expeditis cõmentationibus triũ librorũ suæ summæ, ad vltimũ me confero, expositurus textum multarũ qõnum secundũ modum in cõmentarijs 1.lib.inchoatũ (vt petentibus hoc,morem geram)adductu rus qd rõnis fideiq; lumini consonũ apparebit, firmando semper rõne aut auctoritate oẽm sentẽtiam,vt nullus meę auctoritati reseruetur locus.Diuiditur igitur præsens liber (vt in illius apparet principio) in partes tres principales:quarũ prima de dño nostro Iesu Christo vsque ad q.60.protenditur: secunda vero de sacramentis inde inchoans, imperfecta relicta est ob immaturam doctoris mortem: tertia aũt de immortali vita resurgentiũ, omnino deficit. Nos autẽ si eius ope Deus dederit, quasdã adiungemus qõnes circa vtilia ad animarũ salutẽ, quæ opportunæ apparebunt,ne repetere aliorũ dicta cõtingat. Prima autẽ pars de Iesu Chro, in sex partes distinguit: prima de vnione filij Dei & humanæ naturę vsque ad 15.q.incluſiue:secũda de his quæ consequuntur vnionem, a 16.vsq; ad 26. tertia de ingressu Saluatoris in mundũ, a 27. vsque ad 39. quarta de progressu Saluatoris in hoc mundo,a 40.vsq; ad 45. quinta de exitu Saluatoris ex hoc mundo, a 46.vsq; ad 52. sexta demũ de exaltatione Saluatoris post hãc vitã,a 53.vsq; ad 59.tractat. Seda deide prĩcipalis pars de sacris in octo distinguitur partes, quarum prima de sacris in cõi, reliquæ septẽ de singulis septẽ sacris sigillatim tractant.

B

¶ Super Quæstionis primæ Articulum primum.

IN titulo 1.artic.1. quæst.nota duos terminos,scilicet ly, incarnari,& ly, conueniens. Nam ly incarnari plus significat quàm exprimat: explicat siquidem nihil aliud, quàm carnem assumere, vel carnẽ fieri: significat autẽ hominem fieri etiã secundum carnem: ita quòd caro vt infimus terminꝰ quicquid nobilius est in homine, concludit: & vt sic denominat naturam humanam integram: nam si Deꝰ vsq; adeo semet ipsum exinaniuit, vt conuenienter caro fieret humana, multo magis conueniens est, quòd fit factus homo secũdum animam & humanitatem integram. Merito autem theologi hanc diuinam exinanitionẽ vocabulo incarnationis significant: quia Ioannes Euangelista propter dictã rationem eodem docuit vocabulo, dicens, Et verbum caro factũ est. Ly, conueniens cũ se habeat ad possibile, vt minus commune ad magis cõmune, claudit in se possibile, & addit super illud: omne siquidem cõueniens est possibile, sed non econtra, ut patet de mõstris. est enim monstrum possibile, sed non est conueniens. cum concluſum igitur fuerit, quòd Deũ incarnari est cõueniens, monstratum erit simul, q̃ est possibile.

3.di.1.q.1.art.2.Et 1.cõ.c.40.49 53.54.&55 Et op.2.c.5.&6.&op.3.c.207.& 208.

PROLOGVS.

QVIA saluator noster dominus Iesus Christus, teste angelo, populum suum saluũ faciens a peccatis eorum, viam veritatis nobis in seipso demonstrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ resurgendo peruenire possimus, necesse est, vt ad consumationẽ totius theologici negotij,post considerationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipso omnium Saluatore,ac beneficijs eius humano generi præstitis, nostra consideratio subsequatur. Circa quam primo cõsiderandum occurrit de ipso Saluatore. Secundo, de sacramentis eius,quibus salutem consequimur. Tertio, de fine immortalis vitæ, ad quam per ipsum resurgendo peruenimus. Circa primum duplex cõsideratio occurrit.Prima est,de ipso incarnationis mysterio,ſm q̃ Deus p̃ nostra salute factꝰ est hõ. Scda de his, quæ p ipsum Saluatorẽ nostrum.i. Deũ incarnatũ sunt acta & passa.

QVAESTIO PRIMA.

De conuenientia incarnationis, in sex articulos diuisa.

CIRCA primum tria consideranda occurrunt.Primo quidem, de conueC

¶Secũdo, Vtrũ fuerit necessariũ ad reparationem generis humani.
¶Tertio, Vtrum,si non fuisset peccatũ, seu homo peccator, Deus incarnatus fuisset.
¶Quarto, Vtrũ principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum,quàm actuale.
¶Quinto, Vtrũ conueniens fuerit Deũ incarnari a prĩcipio mũdi.
¶Sexto,Vtrũ eius incarnatio differi debuerit vsq; in finẽ mundi.

D

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ conueniens fuerit Deũ incarnari.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr q̃ nõ fuerit cõueniẽs, Deũ incarnari. Cũ.n.Deus ab æterno sit ipsa essentia bonitatis,sic optimũ est ipsum esse sicut ab æterno fuit: sed Deus ab æterno fuit absq; oĩ carne. ergo conuenientissimũ est,ipsum non esse carni vnitũ. Nõ ergo E fuit conueniens, Deum incarnari.
¶2 Præt. Quæ sunt in infinitum distãtia,inconuenienter iunguntur: sicut inconueniens iunctura esset, si quis pingeret imaginem, in qua humano capiti ceruix iungeretur

Rursus si perspexerit quòd ly, conueniens,absque quacumque determinatione in hoc titulo ponitur (dum non apponitur aliqua limitatio,puta,ad hoc uel illud, secundum hanc uel illam rationẽ, aut aliquid huiusmodi) uidebis q̃ quæstio præ-

Universidad de Deusto Biblioteca

sens de conuenientia incarnationis nõ ad hunc vel illũ finẽ aut effectum, sed absolute est: & ppea ex proprijs Dei & incarnationis absolute decidenda est quæstio ista. Cuius sensus est, an Deum fieri hoĩem, & secundum carnem fuerit conueniens.

¶In eodem tituli 1.ar. dubium occurrit: quia auctor videtur incœpisse saltando, nã ante istum articulũ debebat inquiri, an Deum incarnari sit possibile: tum quia ista qõ nõ debet indiscussa relinqui, sed in proprio loco tractari: constat autem possibile esse naturaliter prius, q̃ conueniens, cum sit cõmunius, & innata sit nobis via ex cõioribus procedendi, vt dicitur in 1. Phys. tum quia auctor ipse nõ solus in principio 3. sent. inchoati a possibilitate. cũr ergo nõ inde incępit in hoc opere?

¶Ad hoc dicitur, ꝙ quia nulla sciẽtia probat suum subiectum, sed supponit illud, vt patet in 1. Post. & huius libri subiectum proprium est Iesus Christus, hoc est Deus incarnatus: ideo ars ipsa exegit, vt non quæreretur hic, an possibile sit Deum incarnari: hoc.n. esset librum istũ non præsupponere Deum incarnatum. Nec tamen omnino indiscussa dubitatio hæc relicta est: sed tractando conuenientiam incarnationis ex naturis extremorum, s. Dei, & humanæ naturæ (vt in hac litera fit) excluditur impossibilitas incarnationis, & manifestatur simul, vt dictum est conuenientia eiusdem: ita ꝙ sub titulo conuenientiæ satisfactũ est, & materiæ de possibilitate incarnationis, & arti procedendi. Quòd autem in 3. sent. auctor inchoauerit a possibilitate, non obstat proposito: quia in illo opere non erat ipse ordinator doctrinæ, sed vt commentator quæstiones emergentes mouebat, hic autem ipse auctor est ordinis doctrinæ: & ideo artificiose procedens supponit Deum incarnatum, & quærit de illius conuenientia.

¶In corpore eiusdem 1. art. vnica est conclusio rñsiua quæsito. Conueniens fuit Deum incarnari. Probatur, Vnicuiq; rei conueniens est, quicquid competit illi secundum rationem suæ naturæ. ergo Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationẽ boni. ergo Deo cõueniens est summo modo se cõicare creaturæ. ergo conueniens fuit Deũ incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc, ꝙ ratiocinari conuenit homini: quia secundum rõnem suæ rationalis naturæ competit. Prima vero cõsequentia probatur: quia ipsa natura Dei est essentia bonitatis, vt Dion. dicit. Secunda aũt consequentia probatur: quia ad rationem summi boni spectat summo modo se cõicare creaturæ. Quod pbatur: quia ad rationem boni spectat se cõicare alijs. Tertia denique consequentia probatur: quia hoc, qđ est summum bonum, seu Deum summo modo se communicare creaturæ, maxime fit per hoc, ꝙ naturam creatam sic sibi cõiungit, vt ex Verbo, anima, & carne, vna fiat psona, vt Aug. dicit. Hic est planus pcessus lrę.

¶In antecedente huius processus hoc solum notandum occurrit, quòd propter sui claritatem in litera manifestatur in vna sola natura, cum potuisset inductiue manifestari in omnibus: sat enim fuit inchoasse inductionem in re tam manifesta.

¶In primo consequente. s. Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationẽ boni, memento distinguere quod aliud est loqui de ratione boni, & aliud de ratione talis boni, puta, angelici, cælestis, humani, leonini & aliorum specialium bonorum. Multa namq; sunt, quæ spectant ad rationem talis boni, quæ non spectant ad rõnem boni absolute: latrare siquidem ad bonitatem canis, ratiocinari ad bonitatem hoĩs, moueri ad bonitatem cæli, & sic de alijs proprijs bonis creaturarũ spectant: & tñ nihil horum spectat ad rationem boni simpliciter, & propterea nihil horum conuenit Deo: sed quicquid pertinet ad rõnẽ boni non limitati ad hanc vel illã naturã creatã, sed absolute cõsiderati, totũ cõueniẽs ẽ attribuere Deo: qa natura Dei ẽ ipsa bonitas.

¶Circa secundæ consequentiæ. s. ergo Deo cõueniens est summo modo se communicare creaturæ probationem, s. quia ad rationem boni pertinet, vt se alijs communicet &c. dubium primo occurrit: quia communicare se alijs, nullam perfectionem importat: alioquin Deo ab æterno, dum se non communicauit alijs defuisset aliqua perfectio, quod est impossibile: quod autẽ

equina: sed Deus & caro in infinitum distant, cum Deus sit simplicissimus, caro autem maxime composita, & præcipue humana. ergo incõueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanæ.

¶3 Præt. Sic distat corpus a summo spiritu, sicut malitia a summa bonitate: sed omnino inconueniens esset, quòd Deus, qui est summa bonitas, malitiam assumeret. ergo non fuit conueniens, quòd summus spiritus increatus corpus assumeret.

¶4 Præt. Inconueniens est, vt qui excedit magna, contineatur in minimo, & cui imminet cura magnorum, ad parua se transferat: sed Deum, qui totius mundi curam gerit, tota rerum vniuersitas capere non sufficit. ergo videtur inconueniens, quòd intra corpusculũ vagientis infantiæ lateat, cui parum putatur vniuersitas, & tan- G diu a sedibus suis absit ille regnator, atque ad vnum corpusculum totius mundi cura transferatur, vt Volusianus scribit ad August.†

Epist. ... medio illius ... inter ... Aug.

SED CONTRA, Illud videtur esse conuenientissimum, vt per visibilia monstrẽtur inuisibilia Dei: ad hoc enim totus mundus est factus, vt patet per illud Apost. Roma. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sed sicut Damas. dicit in principio 3. lib.* per incarnationis mysterium mõstratur simul bonitas, & sapientia, & iustitia & potentia Dei vel virtus. Bonitas quidem, quoniã non despexit proprij plasmatis infirmitatem: iustitia vero, quoniam homine victo non alio quàm homine fecit vinci tyrannũ, neque vi eripuit ex morte hominem: sapientia vero, quoniam inuenit difficillimi pretij decentissimam solutionem: potentia vero siue virtus infinita, quia nihil est maius, q̃ Deũ fieri hominem. ergo conueniens fuit Deum incarnari.

RESPON. Dicendum, quòd vnicuique rei cõueniens est illud, quod competit sibi secundum rationem propriæ naturæ: sicut homini conueniens est ratiocinari, quia hoc cõuenit sibi, inquantum est rationalis secundum naturam suam. Ipsa autem natura Dei est essentia bonitatis, vt patet p Dionysium. 1. cap. de diui. nomi.† Vnde quicquid pertinet ad rationem boni, cõueniens est Deo: pertinet aũt ad rationẽ boni, ut se aliis communicet, ut patet per Dionys. 4. c. de diuinis no.* Vnde ad rationem summi boni pertinet, quòd summo modo se creaturæ communicet, quod quidem maxime fit per hoc quòd naturam creatam sic sibi coniungit, vt vna persona fiat ex tribus, verbo, anima, & carne, sicut dicit August. 13.† de Trini. Vnde manifestum est, quòd conueniens fuit Deum incarnari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incarnationis mysteriũ non est impletum per hoc, quòd Deus sit aliquo modo a suo statu immutatus, in quo ab æterno fuit: sed per hoc, quòd nouo modo se creaturæ vniuit, vel potius eam sibi. Est autem conueniens vt creatura, quæ secundum rationem sui mutabilis est, non semper eodem modo se habeat. & ideo sicut creatura incœpit esse, cum prius non esset: ita conuenienter cum prius non esset vnita Deo in persona, postmodum ei fuit vnita.

AD 2m dicendum, quòd vniri Deo in vnitate personę, non fuit conueniens carni humanæ secun- B dum cõditionem suæ naturæ: quia hoc erat supra dignitatem ipsius: conueniens tamen fuit Deo secundum infinitam excellentiam bonitatis eius, vt sibi eam vniret pro salute humana.

AD 3m dicendum, quòd quælibet alia conditio, secundum quã creatura quæcumq; differt a creatore, a Dei sapientia est instituta, & ad Dei bonitatẽ ordinata. Deus enim propter suam bonitatem, cũ C sit increatus, immobilis & incorporeus, produxit creaturas mobiles & corporeas. Et similiter malum pœnæ a Dei iustitia est introductum propter gloriam Dei: malum vero culpæ committitur per recessum ab arte diuinæ sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis. & iõ Deo conueniens esse potuit assumere naturam creatam, mutabilem, corporeã & pœnalitati subiectam: non autẽ fuit ei conueniens assumere malum culpæ.

AD 4m dicendum, quòd, sicut D August. respondet in epistola ad Volusianum,* non habet hoc christiana doctrina, quòd ita sit Deus infusus carni humanæ, vt curam gubernandæ vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculũ quasi contractam transtulerit: hominum enim est iste sensus, nihil nisi corpora valentium cogitare.* Deus autem non mole, sed virtute magnus est: vnde magnitudo virtutis eius, nullas in angusto sentit angustias. Non E est incredibile, si verbum hominis transiens, simul auditur a multis & a singulis totum, quòd verbum Dei permanens, simul vbique sit totum. Vnde nullum inconueniẽs sequitur Deo incarnato.

Ex epist. 3. aliquantulum a prin. tom. 2.

In ead. epi. ante med.

F nullam perfectionem importat, nõ spectat ad rationem boni, cui nihil præter aut extra boni latitudinem conuenire fas est. non recte igit̃ assumit̃, ꝙ cõicare se alijs ptinet ad rõnẽ boni.

¶Circa eiusdem sequelæ probationem eandem dubium secundo occurrit: quia inefficax inuenitur, qm̃ transitur ex naturali conditione boni ad voluntariam boni cõditionem. Quod non licere patet ex eo, quòd voluntaria libere a bono pcedunt: non n. inferuntur ex naturalibus, vtpote necessarijs & alterius ordinis. nõ ergo ex quacumq; Dei naturali cõditione potest efficaciter inferri aliquod opus ipsius liberum, vt patet. Manifestatur aũt, hunc errorem in hoc passu interuenire: quia ex spectantibus ad rationem boni infertur summum bonum, ac per hoc Deum communicare seipsum creaturæ. Constat enim quòd pertinentia ad rationem boni conueniunt ipsi bono & Deo naturaliter, & ꝙ cõmunicare seipsum conuenit Deo summo bono libere: nõ recte igitur pcessum est in litera.

¶Ad primum dubium dicitur, ꝙ licet posset distingui cõicare H se alijs secundum quòd importat actionem, quæ est perfectio agentis in actu (quæ in Deo est sua substantia) & secundum ꝙ importat illationem effectus ad extra, vt in 1. lib. patuit: quia tñ non oportet in proposito ad hæc recurrere, scito ꝙ fallum simpliciter est, quòd communicare se alijs non importat perfectionẽ, & probatio eius non valet ex eo, quòd non ponit perfectionem in communicante, inferens ergo non importat perfectionẽ: stat. n. quòd importet perfectionem, & non in cõmunicante, sed in illis, quibus communicatur. Et vere sic est: nam bonum cõicare seipsum alijs, dato quòd nullam addat perfectionem bono cõicanti seipsum: necessario tamen perfectionẽ ponit in illis alijs, quibus seipsum communicat, & ad naturã boni spectat communicare seipsum alijs, non vt ipsum cõmunicans sit melius, sed vt alia bonificentur per ipsum, & propterea ratio literæ verum assumit, & optime procedit ad intentũ.

¶Ad secundum dubium dicitur, ꝙ cum bonum sit vnũ transcendentium & cõprehendat sub se non solũ bonum secundũ I esse naturæ, sed ẽt bonam voluntatem ac per hoc abstrahat ab vtroque essendi & causandi modo s. per modum naturæ vel voluntatis: cõsequens est ꝙ id, quod pertinere dicitur ad rõnem boni, non minus q̃ ipsum bonũ & illius ratio abstrahat a modo naturæ vel libertatis, ac per hoc cõicare seipsum pertinere ad boni rationẽ, intelligendũ est non determinate per modum naturæ, aut libere, sed cõiter & indeterminate, vt in unoquoq; verificetur secundum illius modum. vnde & in litera non concluditur aliquis dictorum modorum cõmunicandi se: sed absolute. ꝙ communicare seipsum creaturæ supremo modo (siue hoc fiat naturaliter, siue libere nõ exprimendo) spectat ad summum bonum ea rõne, quia si bono conuenit communicare se, consequens est, ꝙ magis bono conuenit magis communicare se: & consequenter summo bono conuenit summe communicare se. vnde patet, quòd non infertur voluntarium, ex naturali: sed commune ex communi.

K ¶In tertia cõsequentia memento primo formalr̃ intelligere terminos, distinguẽdo de creatura vel de creatura tali, puta, hoĩe, angelo vel cælo &c. nã nõ est hic sermo de creatura tali, sed de creatura absolute, cũ assumit̃, ꝙ summo bono cõuenit sũmo mõ se cõicare creaturę. Notate scđo verba, & signate mysteria: ex summo mõ cõicare se creaturæ, infertur incarnationis conuenientia. Tribus nãq; modis plusquàm genere diuersis Deus qui est ipsum summũ bonum, intelligi potest cõicare seipsum creaturæ. Primo, quasi naturaliter communicando seipsum, & sic communicauit seipsum uniuerso, creando & conseruando libere uniuersum. Secundo, supernaturaliter communicando seipsum, & sic communicauit seipsum uniuerso eleuando omnes intellectuales & rationales substantias in consortium diuinæ naturæ per gratiam: cuius non solum capaces gratuita benignitate effecit: sed étiam actualiter participes ab initio, ut in 1. lib. auctor ex Augustini auctoritate deduxit. Est autem inter hos duos modos tanta distantia, ꝙ iuxta primũ modũ distributæ sunt participationes, imitationes atque similitudines A Dei, sic vt constituerentur illis substantiæ rerum quas naturas entium dicimus, cum suis conditionibus naturalibus. Deus autem ipse extra & supra totum vniuersum in sibi soli propria excellentissima natura remanet solus in suiipsius fruitione beatus. Iuxta secundum autem modum naturæ suę propria Deus communicauit creaturæ, scilicet videre Deum, frui Deo viso per essentiam, esse consortem diuinæ naturæ per gratiam inchoatiue, & per gloriam consumate. Quæ quia nõ possunt sic communicari, vt naturalia aut cõnaturalia sint creaturæ, ideo superna uraliter, ac ex superabundantiore gratia Deus, quod sibi soli ex naturali ordine remãserat proprium, cõmune fecit creaturæ, vt corregnaret cum illo beata in illius quoque visione ac fruitione: ita quod Dei communio, quæ impossibilis est naturali ordine, concessa est secundum supernaturalem ordinẽ gratiæ. Tam excellentissimus autem est amor summi boni erga creaturam, vt non sat fuerit illi communicare se secundum naturalem ordinem creaturæ, creãdo vniuersum, nec etiam sat fuerit eidem communicare se creaturę secundum ordinem gratiæ eleuando ipsam ad consortium diuinæ naturæ: sed ad id vnum quod reliquum erat & inexcogitabile, eleuauit creaturam ad personalitatem, scilicet diuinam, quod ad tertium & supremum modum communicandi se spectat: secundum siquidem hunc tertium modum communicat se Deus creaturæ, non tribuendo illi similitudinem, aut donum aliquod creatum naturalis, vel supernaturalis ordinis: sed propriam personam secundum suam propriam subsistentiam, quam in semetipsa habet communicat creaturæ, sicque sibi Deo & creatæ naturæ communem personam facit, vt creatura, hoc est homo sit secundum rem verbum Dei, quod est Deus. hic proculdubio est summus modus, quo summum bonum communicare se potest creaturæ: non est enim intelligibilis maior modus, quo possit communicari Deus creaturæ. Hoc autem modo Deum communicasse se creaturæ, & non solum creaturæ tali,

Lib. 3. Orthod. fid. c. 1. in med. illius.

3 di. 1. q. 1. art. 3. ad 3. & q. 2. ar. 2. ad 1. Et d. 4 q. 1. ar. 1. q. 1. c. & ad 2.

†ca. 1. a medio illius.

*cap. 4. circa princip.

Li. 13. c. 17 non procul a prin. to. 3 Inf. q. 2. ar. 1. Et 3. di. 1 q. 1. ar. 1.

3.

ex hoc quòd incarnatus est, ex eo patet, quòd incarnatio est eleuatio totius vniuersi in diuinam personam. nam si pure spiritualis natura, vt est angelica, assumpta fuisset, creatura corporea eleuata non fuisset: & similiter si cælestis natura fuisset assumpta, sensitiua, vegetatiuaque creatura, non fuisset huius eleuationis particeps: & similiter, si solam corpoream quamcumque naturam aut vegetatiuam, aut sensitiuam assumpsisset, intellectualis natura eleuata non fuisset. Assumendo autem naturam humanam, quod significatur per incarnationem, totius vniuersi natura eleuata est ad diuinã personam: ita quòd Deus vere creaturæ absolute se summo modo communicauit: quia toti vniuerso se summo modo communicauit, dum incarnatus est: quia, vt in litera ex August. dicitur, sic oĩa coeunt in vnam personam caro, anima intellectiua, & verbum Dei: hæc enim ideo auctor attulit ad pbandam vltimã sequelã: quia per hæc significatur totum vniuersum, ac per hoc cõmunio Dei ad creaturam absolute. habes ergo hĩc potissimam rationẽ incarnatiõis ex bonitate diuina erga vniuersum, si potissima ratio est, quo ex cõmunissimo bono, vtpote maxime diuino sumit̃, quæ Dominus docuit Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.

¶In responsione ad primum eiusdẽ articuli primi, nota duplicem modum loquendi de incarnatione, vel dicendo, Deus vniuit se creaturæ, uel dicendo, Deꝰ vniuit creaturam sibi, uterque sanꝰ & catholicus, & ideo vterque in litera ponitur: sed secundus melior, quia formalis. & iõ in litera primus corrigitur quodammodo per secundum. Et ratio est: quia secundus modus dicendi mutabilitatem significat in creatura, tamquàm rem allatam ad Deum, & Deum significat ut terminum, ac per hoc Deus significatur ut immutatus: terminus enim absque sui mutatione terminare potest. In primo autem modo significatur econtra, quantum est ex modo dicendi, nõ quo ad rem dictam. Melius est ergo vti secundo modo loquendi, & dicere, Deus uniuit creaturam sibi.

¶In rñsione ad secundũ eiusdẽ art. nota, in litera haberi negatiuam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiuam, scilicet vniri Deo in persona, non fuit conueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, & non habetur affirmatiua inconuenientis. Et merito, quia vere negatur de quacumque creatura conuenientia, & quæcumque naturalis potentia ad vnionem personalem cum Deo: falso tamen affirmaretur repugnantia aut inconuenientia ad huiusmodi vnionem, quoniã neutrã partẽ sibi creatura vendicat. Creatura.n. secundũ naturæ suæ conditionem nõ habet, vnde sibi vendicet conuenientiã ad talem vnionem, nec habet vnde sibi vendicet inconuenientiam ad eandem: sed totus ordo creaturæ ad huiusmodi vnionem, ad excellentiã bonitatis & potestatis diuinæ spectat, sola logica & obedientiæ potentia in creatura saluatur.

3.di.4.q.3.art.1.ad 3. Et 4.di.10.art.1.ad 3. Et dist.43.ar.2.q.2.ad 2. Et 4.cõ.c.55.2. Et Ps.45. 1.part.q.4.ar.1.& 2.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum secundum.*

IN titu. ar.2. nota q̃ in hoc artic. nõ quæritur absolute, an Deum incarnari fuerit necessarium, vt in 1.art. fuit quæstio de incarnationis conuenientia absolute: sed quæritur hic de necessario ad certum finem, s. reparationem humanam. supponitur.n. hic genus humanum lapsum perdidisse salutem suam, & quæritur an ad reparationem ipsius necessariũ fuerit Deum incarnari. Et scito, quod quæstio ista tractatur a magistro sententiarũ in 3.sent.dist.20. respectu tñ passionis Christi.

¶ In corpore artic. quatuor fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de necessario ad aliquem finem. Secundo, iuxta primũ membrum ponitur prima conclusio negatiua, & probatur ex ratione diuinæ potentiæ. Tertio, iuxta secundum membrum ponitur secunda conclusio affirmatiua, & probatur simul cum prima auctoritate Augustini. Quarto, probatur sola secunda conclusio tripliciter. Primo, de vtilitate ad promotionem ad bonum quintuplex, s. fidei, spei, charitatis, operis recti, & diuini consortii. Secundo, de vtilitate remotiua mali ét quintuplicis, seruituris diabolicæ, deiectionis propriæ, præsumptionis, superbiæ, seruitutis peccati. Tertio, quia sunt plurimæ aliæ incomprehensibiles hominivtilitates. Et contextus literæ clarus est valde.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 2.art. dubia multa occurrunt circa multa ibi dicta: dicuntur siquidem ibi quatuor. Primo, q̃ purus homo non potuit sufficienter adæquando culpam commissam satisfacere pro peccato. Secundo, q̃ vna huius ratio est: quia peccatũ contra Deum commissum habet quandam infinitatem ex offensa diuinæ maiestatis. Tertio, q̃ satisfactio Christi est perfecta secundũ adæquationem ad culpam commissam. Quarto, quòd omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactione Christi. Et horum singula suas habent obiectiones.

¶ Contra primum siquidem arguit Scotus in 4.sent.dist.15.q.1. satisfactio est redditio æquialentis pro æquialenti: sed quantum malum fuit auersio a Deo per peccatum, tantum bonũ est conuersio ad Deũ per charitatem. ergo purus homo potuit æquialens reddere. Præterea, quantum bonũ natum fuit inesse actui meo, tantum bonum & non plus abstulit peccatum meũ, & tantum bonum potest inesse actui secundo. ergo per illum actũ omnino æquialens redditur. Tertio, Deus de potentia absoluta potuisset dare peccatori post attritionem tamquàm dispositionem & meritum de congruo gratiam, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactionem æquialẽtem deleuisset peccatum: quia per illum actum redderetur Deo æquialens ille bono, quod abstulit peccatum. Affert quoq; Capreolus in lib. 15. dist. 4. argumentum Aureoli: sed in idem redit cum dictis.

¶ Contra secundum dictum, s. quod infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi puro homini, arguit Scot. ibidem. Si infinitas in peccato prohiberet satisfactionem posibilem, etiam prohiberet eam positam in passione Christi: quia passio Christi

ét accepta secundũ totam rationem meriti in ea fuit bonum finitum: quia non erat bonum increatum, nec per consequens acceptatur a Deo infinite ex parte obiecti: quia nõ fuit Deus beatus amando illam passionem, sicut est beatus amando essentiã suam. Arguitur ét, quia infinitas offensæ non est infinitas simpliciter, sed secundum quid. ergo non satisfactio infinitũ simpliciter, vt est filiꝰ Dei, sed infinitum secundũ quid exigit: quilibet aũt homo amãs Deum ex gratia seu charitate, est sic operans infinitũ secundum quid, vt patet. Non ergo ex infinitate offensæ Dei inferri potest efficaciter infinita efficacia satisfacientis, sic q̃ sit suppositum diuinum, ac per infinitũ simpliciter quod tamen in litera fit.

¶ Contra tertium. s. q̃ satisfactio Christi est cõdigna secundũ æqualitatem ad culpã cõmissam, occurrit durandus in 3.sent. dist.20. q.2. Christus inquantũ homo, vel rõne humanæ naturæ non potuit reddere æqui ualens beneficiis omnibus ab ipso receptis. ergo non potuit reddere æquialens pro peccatis humanę naturę, nec ipsiusmet si peccassẽt. Antecedẽs patet: quia Deo & parentibus non potest reddi æquialens, vt dr 8. Eth. Cõsequentia est nota: tũ quia redditio æquialentis oportet q̃ sit de non alias debito illi, cui redditur: tum quia, si actus Christi non sufficit ad adæquandũ beneficia, constat q̃ nihil supereset sibi, quo possit aliorũ culpas adæquare. Et quia Duran. in verbis istis insinuat se loqui de Christo ẽm q̃ hõ, quasi abstrahendo a supposito diuino patet oppositũ esse de mente eius, dum in 4.sent.di.15.q.1.tam tertiũ, q̃ quartum hic dictũ impugnans dicit: Quidã dicunt, q̃ licet hõ ex se non possit satisfacere reddendo æquialens: potest tñ ex hoc, q̃ sibi cõcatur meritum passionis Christi, qđ fuit aliquo modo infinitum: sed primum. s. q̃ nullus possit reddere æquialens simpliciter, videtur melius dictũ: quia nec ipse Christus secundum q̃ homo, potuit Deo reddere æquialens beneficiis acceptis. cum ergo quicquid erat in Christo, secundum humanam naturam esset totum obligatũ Deo, & ei debitum, non potuit esse satisfactio de condigno pro quocumque peccato, consideranda naturam operis vel rei: sed solum secundum gratuitã acceptationẽ Dei. hæc ille. Vbi patet ex hoc ipso, q̃ impugnat positionem dicentem, q̃ satisfactio Christi est infinita, q̃ non loquitur de Christo secundum q̃ homo, abstrahendo a supposito diuino: quoniã positio illa tenet infinitatem esse in opere Christi humano quidem, sed ratione suppositi, cuius est operari: sed loquitur de Christi satisfactione, quã mediante natura assumpta effecit, tã gratias agendo, q̃ adæquando pctã.

¶ Contra quartum dictum, s. q̃ omnis alia satisfactio efficax est ex satisfactione Christi, occurrit ipsemet auctor in 4.sent. distin. 15.q.1.art.2.ad primum, dicens. Alii dicunt, quòd etiam quantum ad auersionem, pro peccato satis fieri potest, virtute meriti Christi, quod quodammodo infinitum fuit. Et in hoc idem redit quod prius dictum est, scilicet quòd non potest satisfacere secundum æqualitatem, sed secundum acceptationem diuinam: quia per fidem mediatoris gratia data est credentibus: si tamen alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum prædictum. Vbi patet quòd auctor idem dat iudicium de satisfactione mea, siue habeam gratiam per fidem Iesu Christi, siue aliunde haberem gratiam, ac per hoc non fit ex satisfactione Christi satisfaciens simpliciter, sed solum secundum acceptationem, cuius oppositum hic docere videtur. Et similiter non fit ex satisfactione Christi efficax, cuius oppositum expresse hic docet.

¶ Ad horum euidentiam aduertendum est, quòd quæstio de satisfactione pro peccato tria habet in hoc opere loca, primus est hic, vbi de necessitate incarnationis p reparãdo humano genere tractat. Secꝰ ẽ inferiꝰ, vbi de necessitate passionis Chri tractat.

Tertius

Tertius est in tractatu de sacramẽto pœnitentiæ, vbi de tertia illius parte, quæ satisfactio est, tractandum est. Et in hoc ultimo lõco de satisfactione pro peccato actuali directè tractandum est: in primis autem duobus communius tractatur, quia de satisfactione etiam pro peccato originali tractatur. Vnde in præsẽti litera duas rationes auctor attulit, ad ostendendum, q̃ purus homo satisfacere non potuit pro peccato. quarum prima directe respicit peccatum originale: secunda autem communiter de peccato sub quo tam originale, quam actuale, quod est simpliciter peccatum (quod constat solũm esse mortale) comprehenditur, loquitur. hic fit, ut onus hoc in loco acceperim differendi de satisfactoris sufficiẽtia. nõ enim rationẽ secundam literæ, & conclusionẽ illius pertransire potui sine huiusmodi discussione. Et nisi obiectiones arguentium exigerent, conclusionẽ, ut ex illa secunda, quæ impugnatur, ratione tãtum tractarem, nec immiscerem uinculum de debito gratitudinis uinculo satisfaciendi, sicut nec auctor hic miscet, sed reseruarem hæc tractatui de pœnitentia. Vnde, ut obiectionibus fiat satis, dicetur & de hoc, quantum oportet hic scire. Et quoniam in primo dubio auctor non uidetur intellectus, ideo sensus literæ prædeclarandus est. Purus homo in hac quæstione intelligitur non solũ per exclusionem coniunctionis cũ diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis opus hominis ad hoc, quod Deo acceptũ sit. Probo singula ex litera. Exclusio diuini suppositi patet, quia purus homo distinguitur cõtra Christum Deum & hominẽ. Exclusio diuinæ misericordiæ gratificantis opus ad hoc, quod sit acceptum patet: quia satisfactio per æqualitatem distinguitur contra satisfactionem per gratiam acceptantis. Ex hac enim distinctione iũcta primæ patet, quod cũ dicitur, Purus homo satisfacere non potest secundum æqualitatem pro peccato, & similiter quod Christus satisfacere potest pro peccato secundum æqualitatem: sensus est, quod seclusa misericordia dei acceptantis opus alicuius pro satisfactione, loquendo de uiribus puri hominis & uiribus Dei & hominis, purus homo non potest satisfacere: Deus & homo potest satisfacere. Et licet hic sensus sit sufficienter probatus ex litera, & manifestus sit ex hoc, quod est uere formalis de puro hoie, ut satisfactore ipsi Deo pro peccato, & de Deo & homine ut satisfactore Deo pro peccato: amplius etiã manifestatur auctoritate auctoris in 4.sent.distin.15.quæst.1.artic.2. ad primum, ubi habet hæc uerba. Sicut offensa habuit quandã infinitatẽ diuinæ maiestatis: ita & satisfactio accipit quandã infinitatem ex infinitate diuinæ misericordiæ, prout est gratia informata, per quam Deo acceptũ redditur quod homo reddere potest, hæc ille. Vbi clare uides, q̃ diuina misericordia gratificans satisfactionem e regione ponitur contra id, qđ homo reddere potest; & quod constat per misericordem gratiam satisfactionis vim assequi, & satisfactionem ét infinitam quodammodo esse. Confirmaturq; idem sensus ex diuino Theologiæ cõpendio ad fratrem Rainaldum in 2.par. in cap.16. Vnde patet primo, q̃ omnia argumenta inferentia, q̃ homo concurrente gratia, seu charitate potest satisfacere pro peccato, non sunt contra auctorem intellectum: sed contra ipsum non vere, nec formaliter intellectum. Patet secundo differentia aliorum ab auctore. nam alii doctores charitatem seu gratiam ad satisfactionem concurrentem, ex parte hominis satisfactoris posuerunt: & ideo dixerunt purum hominem posse pro peccato satisfacere. Auctor vero gratiam & charitatem ex parte diuinæ misericordiæ gratificantis, ac per hoc acceptantis opus humanum posuit, hominemq; purum cum suis viribus, & similiter Deum & hominem cum suis viribus ex parte satisfactoris posuit: & ideo dixit illum non posse, Christum vero posse satisfacere. Et salua illorum reuerentia, dupliciter reprehensibiles sunt:

Aristo. 5. metaph. tex. 6. tom. 3.

& quia contra positionem auctoris apposuerunt sũam vt contrariam, in quo monstratur nõ penetrasse eos hanc positionẽ: & quia non formaliter de puro homine, & de Deo homine vt satisfactoribus simpliciter, vel secundum acceptationem diuinæ misericordiæ locuti sunt, vt auctor fecit, & propterea tamq̃ claram sententiam nõ aliter probauit: qm̃ clarissima vere ẽ formalit intellecta.

¶ Ad primi ergo dubij obiectionem ex Scoto dicitur, quod antecedẽs est verũ: vt patet ex allegatis verbis auctoris ex 4. sent. sed cõsequentia negatur: quia q̃ est de puro homine vt satisfactore per æqualitatem, excludendo diuinam gratificationẽ acceptãtem: consequentia aũt infert de homine, nõ excludendo, sed includendo diuinam misericordiam acceptãtẽ p gratiã, vt pater. Ad scdm dicitur, q̃ formaliter loquendo, actus meus, vt meꝰ natus est tollere longe maius bonũ potẽs illi inesse, q̃ possit scdo reponere in seipso, qm̃ vt meus actus est pctm̃ mortale tollens charitatẽ, & vt meus actus numq̃ poterit charitate informari, iuxta illud Osee 13. Perditio tua ex te, salus aũt ex me. Et propterea cũ dr, tãtũ bonum potest inesse actui secundo, negatur loquendo de actu secundo, vt est hoĩs, vt distinguitur contra Deũ gratificantem. nam loquendo de hoĩe, vt includit actum gratificantem, satisfaceret quidem sedm acceptantis gratiam, & non secundum æqualitatem eius, quod reddit. Ad tertiam dr admittendo casum, & subiungẽdo q̃ in tali casu, quia gratia se teneret ex parte Dei, cui satisfactio fieri debet, ideo non esset satisfactio ex parte hoĩs: sed ex parte Dei acceptantis per suam gratiam, vt dictũ est. Et ratio est: quia satisfactio peccatoris sufficiens simpliciter, habet non pro principio, sed pro termino recuperationẽ diuinæ placationis: qm̃ ad hoc constat satisfactionem pro offensa illata alicui ordinari, alioquin non reparetur amicitia per satisfactionem. Est ergo charitas per satisfactionem acquirenda ab ipso Deo, & non præsupponenda, & si eius præuentionem misericordem præsupponis, iam non est satisfactio, nisi ex misericordia præueniente, vt sit sufficiens satisfactio: hmõi aũt satisfactio distinguitur contra satisfactionem per æqualitatẽ. vnde idem est satisfactori cõcedere gratiã, qua actus suus fiat satisfactio, & satisfactionem illius insufficientẽ, ex misericordia acceptare. Et est implicatio in adiecto, dicere, q̃ homo potest satisfacere simpliciter Deo pro cõmisso peccato, & quod hoc potest per charitatẽ ex diuina misericordia faciente de attrito contritum: quia ipsum informari charitate ex gratia Dei constituit, nõ præsupponit satisfactionem, ac per hoc satisfactio talis nõ est sufficiens, nisi ex acceptatione diuina, quæ distinguitur contra satisfactionem simpliciter.

¶ Ad secundi quoq; dubij obiecta, ex eadẽ radice patet responsio, quantum ad sensum literæ: nam infinitas offensæ ex hoc, q̃ Deus est offensus, causat impossibilitatem satisfaciẽdi simpliciter in puro homine, ut dictum est, s. ut excludit diuinum suppositum & diuinam misericordiã gratificantem. Quantum aũt ad id, quod obiectio Scoti tangit de infinitate meriti, seu satisfactionis Christi, in sequenti dubio explicabitur.

¶ Ad alterã uero obiectionẽ directe cõtra rõnẽ literæ rñdetur, q̃ infinitas offensæ licet sit infinitas non simpliciter, hoc ẽ in genere entis sed quædã, hoc est in genere mali: est.n. offensa Dei malũ infinitũ, sicut linea infinita esset quantitas infinita. Et huiusmodi infinita si appellẽtur infinita ẽm quid, quia distinguunt cõtra ens infinitũ simpliciter, quod est solus Deus, conceditur, q̃ infinitas offensæ est infinitas ẽm quid: & quod ipsã adæquaret infinitas etiã ẽm quid actus charitatis in Deũ, si satisfactor aliquis ex propriis uiribus posset talẽ actũ exhibere Deo offenso. Sed qm̃ non solũ purus homo, sed nec quicumque pura creatura ad hoc se potest extẽdere: ideo oportet satisfactorẽ esse infinitũ simpliciter, qui. s. ex propriis uiribus posset actũ infinitum secundum quid adæquantem offensam

Li.13.c.10. nõ longe a princ. to.3.

Lib.11.c.1 a med. to.3

Tertia S. Tho. A 3 infinitam

Universidad de Deusto Biblioteca

Secundo, quantum ad spem, quæ ꝑ hoc maxime erigitur. Vnde Aug. dicit 13. de Tri. † Nihil tam necessariũ fuit ad erigendam spem nostram, quàm vt demonstraretur nobis quantum diligeret nos Deus. qd vero huius rei isto indicio manifestius, quàm quod Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire consortium? Tertio, quantum ad charitatem, quæ maxime per hoc excitatur. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizandis rudibus.* Quæ maior est causa aduentus Domini, nisi vt ostẽderet Deus dilectionem suam in nobis? Et postea subdit. † Si amare pigebat, saltem reamare non pigeat. Quarto, quantum ad rectam operationem, in qua nobis exemplũ se prębuit. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de nati. domini, Homo sequendus non erat, qui videri poterat, Deus sequendus erat, qui videri non poterat: ut ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab hoīe, & quẽ homo sequeretur, Deus factus est homo. Quinto, ad plenã participationem diuinitatis, quæ vera est hominis beatitudo & finis humanæ vitę, & hoc collatum est nobis per Christi humanitatẽ. Dicit. n. Aug. in quodam sermone de nati. dñi.* Factus est Deus homo, vt hõ fieret Deus. Similiter & hoc vtile fuit ad remotionem mali. Primo. n. per hoc homo instruitur, ne sibi diabolũ pręferat, & eũ veneretur, qui est actor peccati. Vñ Aug. dicit 13.* de Tri. Quandoquidẽ sic potuit Deo coniũgi humana natura, vt fieret vna persona, superbi illi maligni spiritus non ideo se audeant homini præponere, quia non habent carnem. Secũdo, per hoc instruimur quanta sit dignitas humanæ naturæ, ne eam inquinemus peccando.

Vnde Aug. dicit in lib. de vera relig. † Demonstrauit nobis Deus ꝙ excelsum locũ inter creaturas habeat humana natura, in hoc ꝙ hominibus in vero hoīe apparuit. Et Leo Papa dicit in sermo. de nati.* Agnosce o Christiane dignitatem tuã: & diuinæ consors factus naturæ, noli in veterẽ vilitatẽ degeneri conuersatione redire. Tertio, quia
G ad præsumptionem hoīs tollẽdã, gratia Dei nullis meritis pręcedentibus in hoīe Christo in nobis cõmendat, vt dr̃ in 13. de Tri. † Quarto, quia superbia hoīs, quæ maxime impedimento est, ne inhæreat Deo, per tantã Dei humilitatem redargui potest atque sanari, vt dicit Aug. ibi.* Quinto, ad liberandũ hominẽ a seruitute pc̃ti, qd quidem, vt Aug. dicit 13. de Trin. † fieri de-
H buit sic, vt diabolus iustitia hoīs Iesu Christi superaretur, qđ factũ est Christo satisfaciẽte pro nobis. Hõ aũt purus satisfacere non poterat ꝓ toto humano genere: Deus aũt satisfacere non debebat: vnde oportebat Deũ & hoīem eẽ Iesum Christũ. Vnde & Leo Papa dicit in serm. de nati.* Suscipitur a virtute infirmitas, a maiestate humilitas, vt qđ nostris remedijs cõgruebat, vnus atq; idẽ Dei & hominũ mediator, & mori ex vno, & resurge-
I re posset ex altero. Nisi. n. esset ver⁹ Deus, nõ afferret remediũ, nisi esset verus hõ, non præberet exẽplũ. Sunt autem & aliæ plurimæ vtilitates, quæ cõsecutæ sunt, supra apprehensionem sensus humani.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit secundũ primum modum necessarij, sine quo ad finem perueniri non potest.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd aliqua satisfactio põt dici dupliciter sufficiens. Vno modo perfecte, quia est
K

Li. 13. c. 10. non procul a prin. to. 3.
Cap. 4. in prin. to. 4.
Eod. li. & c. 4. non procul a princ. tom. 4.
In ser. 9. circa princ. illius, & est serm. 13. in ordine. t. 10
* li. 3. c. 17. circa princ. tom. 3.
Cap. ... ꝓcul ... cip. to...
* in ser... post m... illius, ... pit hic saluat... ster.
Li. 13. ... ante ... tom. ...
* eod. ... ca. ... post ... lius.
† lib. ... Tri. ... tom. ...
In ser... post ... lius.

infinitam ſm quid, exhibere Deo. Et ideo optime & efficaciter in litera ex infinitate offensæ Dei infertur, quod oportet satisfactorem simpliciter esse non solum hominem, sed etiam Deum, vt sic ex propriis viribus exhibeat actum infinitæ efficaciæ.

¶ Ad tertium dubium respondetur, quod actiones Christi humanæ, scilicet amare Deum, voluntarie pati, & huiusmodi, habent duas conditiones. Altera est, quod sunt res quædam creatæ, & sic sunt finita entia simpliciter: non enim sunt Deitas. Altera est, quod sunt res personæ diuinæ, vt proprii suppositi cuius sunt, & sic sunt infinita entia personaliter, & sunt infinitæ efficaciæ in tali genere, puta, meriti seu satisfactionis, ex hoc ipso, quod sunt opera ipsi⁹ Dei, vt ꝓpriẹ ꝑsonæ exercentis opera illa. Et ex hoc patet primo solutio obiectionis Scoti in dubio præcedenti. nam passio Christi licet fuerit bonum finitũ essentialiter: fuit tamen bonum infinitũ personaliter, & propterea fuit infinitæ efficaciæ in satisfaciendo: nullum autem cuiuscumque puræ creaturæ meritũ est infinitum personaliter. Patet deinde huius tertii dubii veritas: quoniam ex hoc ipso, quod persona Christi soluit pro peccato, satisfactio ipsa est infinita personaliter, ac per hoc adæquans offensam infinitam ex infinitate maiestatis offensæ. Et sicut adæquat offensas totius mundi contra diuinam maiestatem: ita adęquat beneficia collata toti vniuerso a Deo glorioso: ita ꝙ actio Christi ex hoc ipso quod est infinita personaliter, sufficiens est ad adęquandum & excedẽdum omnia tam naturæ assumptæ, quàm reliquo vniuerso collata beneficia: & similiter ad excedendum offensas totius mundi in Deum: quoniam quanto maior est satisfactor, aut gratiarũ actor, tanto efficacior est. Si ergo in infinitum excedit omnes peccatores & omnes creatas res, consequens est quod sufficiat pro omnibus, & excedat omnia. Vnde Christus sufficienter gratias egit Deo pro omnibus beneficiis suæ humanitati collatis, & satisfecit pro peccatis totius mundi ex hoc ipso, quod persona diuina agebat gratias, & satisfaciebat: quia persona diuina excedit in infinitum hæc omnia. Et nihil obstat, quod persona diuina mediante humana natura hæc operabatur: nam humana opera, supra hominem operabatur, diuine scilicet, vt inferius clare patebit, cum de infinitate operum Christi, & modo operandi eiusdẽ erit sermo. Et licet ad Deos, & parentes non possit reddi æquiualẽs a creatura: potest tamen reddi æquiualens a diuina persona incarnata. Et rursus licet quanto magis creatura gratias agit
F Deo, tanto magis Deo obligetur, quia ipsa gratiarũ actio nouũ est beneficium, quod tunc accrescit creaturæ ex diuina largitate: quia tamen in personam diuinam in se nullum redundat beneficium ex gratiarum actione, sic nec vllum est sibi a principio incarnationis præstitum beneficium: ideo ipsa ex hoc ipso, quod humanos actus diuinos personaliter exhibet Deo, oĩa creata sufficienter adæquat & excedit. Vbi scito, quod quia verbũ caro, ex propriis viribus suæ personæ habet charitatem & gratiã in anima informante carnem assumptam (iuxta illud, Quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis) charitas nõ se tenet in Christo ex parte Dei, vt cui satisfaciendum est, sicut in ceteris hominibus dictum est computari: sed se tenet ex parte personæ satisfacientis, hoc est ipsius Dei, vt satisfactor ẽ. Et propterea nõ potest de Christi satisfactione dici, quod est æquiualens per acceptationẽ, & non per æqualitatem, sicut de aliorum satisfactionib⁹ dictũ est.

¶ Ad quartum dubium prędeclaranda est veritas rei, & deinde ad verba auctoris descendendũ est. Christus dominus secũdum veritatem dupliciter causat satisfactionem nostrã: primo, vt causans charitatem & gratiã in nobis, qua satisfactio nostra acceptat̃: secundo, vt satisfactor perfecte pro peccatis totius mundi. Et ex hoc satisfactio mea habet ex duob⁹ capitibus efficaciã: primo, ex charitate in me, qua fit, & est Deo accepta: secundo, ex hoc quod innititur super satisfactione Christi. Et quoniam neutro modo satisfactio mea ẽ sufficiẽs simpliciter, sed secundum acceptationẽ, quia charitas se tenet ex parte Dei acceptantis, & cõicatio satisfactionis Christi misericorditer mihi fit, non transferendo æqualitatem simpliciter in meam satisfactionem, sed plus & minus, participantẽ Christi satisfactionem constituendo: ideo nõ est sensus huius literæ, ꝙ satisfactio mea habeat efficaciam æqualitatis simpliciter ex satisfactione Christi, vt obiectum est: sed est sensus, ꝙ habet ex satisfactione Christi efficaciã, sicut imperfecta participatiue habent a perfectis esse & posse: sicut ignita habent ab igne efficaciam. Nec in 4. senten. auctor contrariũ dicit: sed dicit hoc quoniã docet, ꝙ quantũ ad hoc, quod est, satisfactionem meam non esse sufficientem simpliciter, sed per acceptationem diuinam, in idem redit, dicere, quod satisfactio mea est ex charitate & ex cõione passionis Christi. Et hoc verum est: quia ex neutro capite redditur sufficiens in se simpliciter. Considerauit quoq; ibidẽ auctor satisfactionẽ meã, vt est ex merito Christi per cõionẽ grẽ & charitatis: & iõ dixit, quod

quod si aliunde gratiam quis haberet, eodem modo. s. secundum acceptationem satisfaceret: hic autem altius & formaliter contemplatus est satisfactionem Christi, vt perfectam simpliciter in ordine satisfactionum, & addidit priori doctrinæ, quod hinc omnis puri hominis satisfactio sustentatur super satisfactione Christi: ita quod si quis aliunde gratiam haberet non vt membrum Christi, satisfactio eius esset secũdum acceptationem ex diuina misericordia per charitatem gratificante illã: sed non haberet efficaciam ex satisfactione Christi: & ideo imperfectior esset. Mea autem satisfactio, quia membrum Christi sum, efficax ẽ & ex charitate, & ex satisfactiõe Christi. Et quia ex Christi capite & nobis membris cõstituitur vna persona mystica, iõ satisfactio mea cõiuncta satisfactioni Christi fit æqualis simpliciter, vt est satisfactio mysticæ personæ: immo & quandoque superexcedit, iuxta illud ad Colossen. 1. Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia.

condigna per quandã adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ, & sic hominis puri satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato: tum quia tota humana natura erat per pc̃m corrupta, nec bonum alicuius personæ, vel etiam plurium poterat per æquiparantiã totius naturæ detrimentum recompensare: tum etiã, quia peccatum contra Deum commissum, quandam infinitatẽ habet ex infinitate diuinæ maiestatis: tanto .n. offensa est grauior, quanto maior est ille, in quem delinquitur. Vnde oportuit ad condignam satisfactionem, vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, vtpote Dei & hominis existens. Alio modo potest dici satisfactio hominis esse sufficiens imperfecte, scilicet secundum acceptationẽ eius, qui est ea contentus, quàmuis non sit condigna. Et hoc modo satisfactio puri hominis est sufficiens. Et quia omne imperfectũ præsupponit aliquid perfectũ, a quo sustentetur, inde est ꝙ oĩs puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactione Christi.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ Deus assu-
B mendo carnem, suam maiestatem non minuit, & per consequens nõ minuitur ratio reuerentiæ ad ipsum, quę augetur per augmentum cognitionis ipsius. Ex hoc autem, quòd nobis appropinquare voluit per carnis assumptionem, magis nos ad cognoscendum attraxit.

Articvlvs III.

Vtrum si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

C Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ si homo non pec-

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum tertium.*

IN art. 3. eiusdem quæstio. duo fiunt: primo, referuntur diuersæ opiniones circa quæsitum: secundo, respondetur quæsito, præferendo secundam opinionem duabus conclusionibus, altera de facto, directe responsiua quæsito negatiue, altera de possibili asserente partem affirmatiuam. Prima conclusio est, Peccato nõ existente incarnatio non fuisset. Probatur, in sacra scriptura vbique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignatur. ergo incarnationis opus ordinatum esse a Deo in remedium peccati, conuenientius dicitur. ergo peccato non existente, incarna-
D tio non fuisset. Antecedens pro euidenti assumitur. Prima consequentia probatur, quia ea quæ ex sola Dei volũtate supra omne debitum creaturæ proueniunt, nobis non innotescunt, nisi quatenus in sacra scriptura (in qua diuina nobis volũtas manifestatur) traduntur. Scd̃a conclusio est, Deus potuisset peccato nõ existente incarnari. Probatur, quia potentia Dei non limitatur ad hoc, scilicet quòd incarnatio sit in remedium peccati.

¶ Circa verba literæ nota duo: primo, quod ly, conuenientius comparationem exercet respectu alterius opinionis contrariæ, ita quod ex reuelatis in sacra scriptura de diuina volũtate, conuenientius dicitur pars negatiua, quam affirmatiua: secundo, quod auctor loquitur de opere incarnationis vt sic, & non vt redemptiuo & liberatiuo, vt Scotus glossandas dicit auctoritates dicentes, quod sine peccato non fuisset incarnatio.

¶ In responsione ad tertium, nota distinctionem de potentia naturali & de potentia obedientiali hinc sumi, & quomodo distin-
E guuntur, quòd naturalis infra ordinem naturalium sistit: obedientialis vero secundum ordinem ad diuinam potentiam attenditur: illa semper impletur, ista quandoque impletur, & quandoque non impletur.

¶ In responsione ad quartum eiusdem artic. 3. dubium occurrit, primo circa illam propositionem prædestinatio præsupponit præscientiam futurorũ, quia falsa est. Nam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam Petri prædestinandi, aut saluandi: sed econtra, præscientia Petri saluandi præsupponit prædestinationem Petri, vt patet ex hoc, quod ideo scit Deus Petrum saluandum, quia prædestinauit eum, & non ideo prædestinauit Petrum quia præuidit Petrum saluandum, vt patet ex prima parte, q. 23. art. 5. vbi determinatum est, quòd præscientia meritorum non est causa prædestinationis.

¶ Dubium secundo occurrit, quia impertinens est solutioni argumenti de prædestinatione Christi, quod supponatur præscien-
A tia futurorum, quia siue præsupponatur siue non, oportet ex voluntate diuina reddere rationem quare prædestinatus est per tale medium, vel sub tali ratione, vt in corpore huius articuli fit, & non ex parte intellectus præuidentis: præuisio enim non est ratio futuri effectus, vt patet.

¶ Dubium est tertio ex Scoto in 3. sentẽ. distin. 7. quæst. 3. ex ratione prædestinationis animæ Christi inferente, sine pręiudicio tamẽ, quod incarnatio etiã sine peccato fuisset. Probatque hoc multipliciter. Primo, prædestinatio cuiuscumque ad gloriam præcedit ex parte obiecti naturaliter præsciẽtiam peccati, vel damnationis cuiuscumque. ergo multo magis hoc est verum de prædestinatione illius animę ad summam gloriam. Secũdo, ordinate volens, per prius vult finẽ, & post hoc, quod est est fini propinquius. ergo sicut prius vult alicui gloriam ꝙ gratiam, ita inter prædestinatos quibus vult gloriam ordinate, prius vult gloriam illi, quem vult esse proximũ fini, ac per hoc prius animæ Christi, quàm alteri vult gloriam & prius cuilibet vult gloriam & gratiam, quàm præuideat illi opposita istorum habituum. s. gratiæ & gloriæ. ergo prius vult animæ Christi gloriam quàm præuideat Adam casurum. Tertio, redemptio siue gloria animæ redimendæ non est tantum bonum, quantum est gloria animæ Christi. ergo non ꝓꝑ solam istam causam videtur Deus prædestinasse illam animam ad tantam gloriam. Quarto, quia non est verisimile tantum summum bonum in entibus esse tantum occasionatum, s. ꝓꝑ minus bonũ. Quinto, non est verisimile Deum prius præordinasse Adam ad tantum bonũ, quàm Christũ, quod tamen sequeretur. Immo vlterius sequeretur absurdius. s. ꝙ Deus prædestinando Adã ad gloriam, prius præuidisset ipsum casurum in peccatum, quàm prædestinasset Christũ ad gloriam, si prædestinatio illius animæ tantũ esset pro redemptione aliorum: quia redemptio non fuisset, nisi casus & delictũ præcessisset. Et hoc sit sextum Scoti argumentũ. Ex quibus concludit Scotus quòd prius natura, quũ aliquid præuidebatur circa peccatorem, siue de peccato, siue de pœna, Deus elegit ad cælestem curiam omnes, quos habere voluit, siue angelos, siue homines in certis & determinatis gradibus, & nullus est prædestinatus tantum, quia alius præuisus est casurus, vt sic nullũ oporteat gaudere de lapsu alterius. Et hoc pro septimo argumento.

3. di. 1. q. 1. art. 3. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. 2. Et veri. q. 29. art. 4. ad 3. & 1. Ti. 1. co. 1. fi.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, ꝙ hæc propositio, prædestinatio supponit præscientiam futurorum, potest intelligi primo respectu omnium futurorum, & sic videtur non intelligibilis: nam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam futuræ gloriæ Petri, quod patet sic. Præscientia futuri præsupponit futurũ sub ratione futuri: qm̃, vt dr̃ in 1. Post. qđ non est non potest sciri: gloria autem Petri est primo futura per prædestinationem, vt patet. est igitur secundum naturæ ordinem primo prædestinatio Petri ad gloriam, & ex hoc gloria Petri est futura, & sic præuidetur a Deo. Supponit ergo præscientia alicuius futuri prædestinationẽ, ac per hoc prædestinatio non præsupponit præscientiam omnium futurorum. Secundo, potest intelligi de prædestinatione quo ad constituta per prædestinationẽ, & præscientiã respectu aliorum futurorum, ita ꝙ sensus est, prædestinatio, vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum non prædestinatorum, sed eorum, quæ præsupponuntur, vel ordinantur per prædestinationem. Et sic propositio est vera. Quam vt clarius intelligas distingue inter effectus prædestinationis: quoniam quidam sunt non solũ ordinati, sed cõstituti per prædestinationem, vt gloria & gratia, & vniuersaliter finis & media vt sic: quidam autem sunt solum ordinati contra prædestinationem, vt anima illius hominis, qui est sanctus Petrus, & reliqua spectantia ad naturalem ordinem vniuersi: hæc. n. futuri rationẽ habent

Universidad de Deusto
Biblioteca

habent ab æterno ex prouidentia diuina, & non ex prædestinatione diuina: sed prædestinatio quasi superueniēs, sicut ordo gratiæ superuenit ordini naturæ, ordinat animam s. Petri in gloriā æternam mediante gratia &c. Et quoniam inter præsuppositā a prædestinatione non solum sunt res naturales constituentes vniuersum secundū naturalem ordinē, sed etiā defectus in puris naturalibus, vt monstra, & in animalibus, vt ægritudines, & in rationalibus, vt ignorantia & malum moris, qđ est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, prædestinatio præsupponit puidentiam vniuersi naturalis: ita simpliciter loquendo præsupponit præscientiam futurorū pertinentium ad ordinem vniuersi naturalem, & defectuū in illo futurorū. Inter quæ constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad ordinē gratiæ, sed ad ordinem naturæ, quia ex nobis solis peccamus, vt patet, & auctoritate scripturæ firmatur Oseæ 13. Perditio tua ex te, Israel. Et hinc patet falsā esse Scoticam imaginationem, q̄ prius Petrus prædestinetur ad gloriā, q̄ præuideatur peccaturus: q̄m sicut prius præuidetur Petrus secundum ea, quæ seclusō ordine gratiæ sibi conueniunt, quàm prædestinetur (quia prius præuidetur secundum futura sibi secundum ordinem simplicis prouidentiæ diuinæ, quàm secundum futura sibi secundum ordinem diuinæ prędestinationis) ita prius præuidetur peccaturus quàm prædestinetur, eadem ratione: quia s. Petrum peccare spectat ad ordinem diuinæ prouidentiæ, & per superuenientem ordinem diuinæ prædestinationis ęternam punitionem. Et si perspicacius tres, qui de facto in vniuersō inueniuntur, ordines considerauerimus, videlicet ordinem naturæ, ordinem gratiæ, & ordinem Dei, & creaturę simul, videbimus, q̄ secundus supponit primum, & tertius præsupponit vtrumque, & similiter præordinatio & præuisio primi præsupponitur a præordinatione & præuisione secundi, & similiter præordinatio & præuisio tertii præsupponit præordinationem & præuisionem vtriusque: ita quod Deus primo ordinauit vniuersum secundum ordinem naturæ, & quoniam vniuersum secundum talem ordinem nō attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinem gratiæ: & quoniam talis ordo non pertingit ad vnionē summo modo possibilē cum Deo, præordinauit creaturam ad vnionem personalem cum Deo. Quocirca cum peccata pertineant partim ad ordinem naturæ, & partim ad ordinem gratiæ, vt oppositā illi, cōsequens est, quòd prædestinatio Iesu Christi, vt sit filius Dei, præsupponat præuisionem futurorum peccatorum, vtpote spectantium ad præsuppositos ordines in genere causæ materialis.

¶ Vnde ad singula deueniendo, ad primum dubium dicitur, q̄ propositio illa est vera, vt declaratum est, & est ad propositum argumenti, quod prædestinationem Christi necessariam absque peccato arguebat. Responsio namque ad hoc non exigit, quod prædestinatio Christi supponat præscientiam gloriæ Christi: sed requirebat, quod præsupponit præscientiam peccatorū, in quorum remedium Christus est prædestinatus: ordinatio namque medicinæ præsupponit notitiam morbi.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd in hac responsione ad quartum argumentum, quæ nunc discutitur, non erat reddenda rō prædestinationis incarnationis in remediū peccati: sed sustinendum erat, q̄ cum prædestinatæ incarnationis necessitate stat, q̄ prædestinata sit in remedium peccati. Et hoc manifestatur ratione, quia prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum antecedentium, qualia sunt peccata, vt declaratum est. Et exemplo prædestinationis alicuius, puta Pauli mediante oratione alterius, puta, Stephani, quod exemplum si etiam quo ad præscientiam medii intelligendum creditur, exponendum est q̄ prædestinatio Pauli, quoad conuersionis effectum præsupponit præsciētiam orationis Stephani, & sic de aliis, vt sic sit simile etiam quoad hoc, quòd prædestinatio incarnatiōis præsupponit præscientiam peccati humani.

¶ Ad tertium ex Scoto dubium dicitur, quadruplici vtendo distinctione. Prima est inter volitum & volibile, nam aliud est illud esse magis volibile, & aliud est illud esse magis volitū: salus.n. omnium hoium est magis volibilis ḡm se, q̄ salus aliquorū tm̄, vt patet, quia lōge maius est: non tm̄ est magis bonū volita a Deo, qui licet velit voluntate antecedēte, oēs homines saluos fieri, non tm̄ vult voluntate beneplaciti: salutem omniū, sed quorundam tantum hominū, vt patet. Non potest ergo ex hoc, quod aliquid ex parte obiecti secundum se est maius bonum, ac per hoc magis volibile, inferri. ergo est magis volitū a Deo. Secunda est inter magis & prius natura volitum. Tertia est, inter prius natura, vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate. Quarta est, inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuertitur consequentia, de facto vel possibili: accipiendo.n. prius natura, hoc est prius causalitate secundum aliquod genus causæ, coincidunt prius & magis secundum illud genus causæ: volumus.n. prius & magis sanitatem, quàm purgationem secundū genus causæ finalis: econtra autem secundum genus causæ materialis locando, disponēs ex parte materiæ. & quia causa finalis est simpliciter & absolute prior, ideo volumus simpliciter & absolute prius & magis sanitatem. sed si sumatur prius natura, a quo non conuertitur consequentia (vt Scotus sumit in proposito) vtere quarta distinctione inter sic prius volitum de facto, vel prius volitum de possibili: & dicito, quod multorum ordinate volitorum, quorum vnum se habet vt finis, aliud vt medium, aliud vt effectus: illud, quod est finis, constat esse magis prius natura, hoc est, causalitate volitum, & respectu diuinæ voluntatis loquendo, constat, q̄ est prius natura de possibili volitum, non autem quòd sit prius natura volitum de facto, hoc est, constat, quod potest esse volitum illud sine medio, & effectu: non tamen constat, quod de facto sit a Deo volitum illud, sine tali medio, effectu & occasione. Et hoc est in quo deficiunt argumenta Scotica, quia ex magis & prius causalitate, & prius natura secundū consequentiam volito de possibili a Deo, infert volitum esse a Deo de facto. At si assumat, q̄ finis est magis & prius natura secundum consequentiam de facto a Deo volitus, petitio principii committitur: quia assumitur probandum, hoc enim cum ratione probari non possit (quia nemo nouit quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei) oportet ad scripturas sacras deuenire, si nosse volumus, quod de facto Deus ordinauit incarnationem futuram, siue Adā peccet, siue non. Nos.n. quia ex scriptura non habemus incarnationem nisi redemptiuā, dicimus quod licet potuisset deus velle incarnationem etiam sine redemptione futuram: de facto tamen noluit eam nisi sic, quia ipse non aliter reuelauit suam voluntatem, quæ ex sola ipsius reuelatione cognosci potest. Cum ergo primo arguitur, Prædestinatio cuiuscumque ad gloriam præcedit ex parte obiecti &c. dicitur q̄ ꝓpositio est simpliciter falsa, loquendo de præuisione pctī (vt patet ex dictis) quia p̄destinatio ad gloriā præsupponit ordinē ꝓuidētiæ, in quo præuidenē pctā.

¶ Ad

¶ Ad secundum dicitur, quòd ordinate volens prius natura, hoc est causalitate finali, & prius natura, hoc est secundum non consequentiam, de possibili tamen vult finem & propinquius fini: non autem de facto: quia stat cum illo ordine, q̄ simul de facto velit connexionem illorum, ita q̄ non velit finem sine tali medio & occasione, q̄a sic ei complacet. Et ideo nihil valent illationes de facto, inferentes, quòd prius natura Deus gloriā velit sine peccati remedio.

¶ Ad tertium etiam patet ex dictis, quòd stat Deum nolle de facto maximum bonum, nisi cōnexum tali minori bono.

Aug. ser. 9. de ver. apo. sto. in prin. tom. 10.

¶ Et sic ad quartum dicitur, quod nō dedecet diuinā sapientiā disposuisse tam excelsum bonum se facturam, non nisi occasionaliter peccato suam misericordiam ad id prouocante.

¶ Ad quintum negatur sequela: quoniam, vt Apostolus dicit, prædestinauit alios conformes fieri imaginis filii sui. Christus ē ergo primus prædestinatus de facto.

¶ Ad sextum dicitur, quod non est absurdum Deum prius puidisse casum Adę, quàm prædestinasse Christum: sicut non est absurdū, Deum prius præuidisse leporem cursurum, & monstra futura, & reliqua ad naturæ ordinem spectantia, quàm prædestinasse Christum.

Ar. 1. & ar. præced.

¶ Ad septimum restat dicendum, quòd cum dicitur, Nullus est prędestinatus, q̄a alius præuisus est casurus, propositio est vera, quia præuisio futuri casus Adæ nō est sufficiens causa p̄destinationis Christi: sed si supra præuisionem futuri casus Adæ apponatur misericordia Dei volentis casum illum, vt suum computare, & per seipsum satisfacere, iam habebitur, q̄ ideo Christus est prædestinatus filius Dei: quia Deus vult satisfacere pro casu humano. Nec ex hoc oportet gaudere de lapsu alterius, sed de misericordia Dei, qui alterius lapsum præuisum convertit in alterius bonum.

Tract. 2. in Ioan. circa fi. tom. 9.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum quartum.*

IN art. 4. eiusdem primæ quæst. corpore tria fiunt. Primo, manifestatur id quod quæstio hæc supponit. s. Christum delesse

A omnia peccata mundi. Cum enim hæc quæstio sit comparatiua (s. an principalius pro originali quā pro actualibus pctis Deus incarnatus sit) præsupponit positiuum certum. s. quod pro vtrisq; peccatis incarnatus sit, & hoc est quod primo in litera dicitur. Vbi nota quod non est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominū: quoniā non venit Christus pro peccatis angelorum, & hoc denotat litera cum dicit, sed ad deletionē omnium peccatorū, quæ postmodum .i. post originale superaddita sunt. Secundo, monstratur modus, quo Deus incarnat⁹ deleuit omnia peccata. s. non secundum effectum, sed secundum sufficientiā remedii, ita quod duæ ponuntur hic conclusiones. Prima negatiua, Nō omnia peccata hominū delentur per Christū. Et ratio huius est defectus hominū. Probat auctoritate domini Ioā. 3. Secunda affirmatiua, Christus exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorū deletionem. Probatur ex Apostolo. Vbi nota quod quia act⁹ actuorū fiunt in patiente dispositō, & nō in his, quæ agentis actionem, non suscipiunt: ideo quantumcumq; ignis sit sufficiens causa calefaciendi aliquem, nisi ille proximus sit igni non calefit, non ex defectu ignis, sed hominis, qui non accedit ad ignem. Artulit Christus medicinam sufficientissimā pro omnibus, & nisi iungamur Christo per fidem & obedientiam, in peccatis nostris remanemus, non ex defectu remedii, sed ex defectu nostro, dum magis amam⁹ tenebras sensiblium bonorū, quam lucem intelligibilis diuinique boni. Tertio, in litera respondetur quæsito duabus conclusionibus, altera implicite, altera explicite. Prima quæ non explicatur, est, Quantum ad magnitudinem peccati intensiuam, Christus principalius venit ad tollendum peccatum actuale, quam originale. Secunda, quæ explicatur, est. Quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principalius venit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale. Vtraque conclusio assumit vnam & eandem maiorem. s. Tanto principalius ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quāto illud peccatum maius est: sed subsumit diuersam minorem: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius intensi-

Ad perfectionem ēt vniuersi sufficit, q̄ naturali modo creatura ordinetur in Deum sicut in finem: hoc aūt excedit limites pfectionis naturę, vt creatura vniat Deo ipsona.

AD 3^m dicendum, q̄ duplex capacitas attendi potest in humana natura. Vna quidem secundum ordinem potentiæ naturalis, quæ a B Deo semper impletur, qui dat vnicuique rei secundum suam capacitatem naturalem. Alia vero secundum ordinem diuinę potentię, cui omnis creatura obedit ad nutum, & ad hoc pertinet ista capacitas. Non autem Deus omnē talem capacitatem naturæ implet, alioquin Deus non posset facere in creatura nisi quod facit, qđ falsum est, vt in primo habitum est.* Nihil autē prohibet ad aliquid maius humanam naturam productā esse post C pctm̄: Deus.n. permittit mala fieri, vt inde aliquid melius eliciat. Vnde dī Ro. 4. Vbi abundauit delictū, superabūdauit & gratia. Vnde & in benedictione cerei paschalis dicitur, O felix culpa, quæ talē ac tātū meruit habere redemptorē.

p.p. q. 105. art. 6.

AD 4^m dicendum, q̄ prædestinatio præsupponit præscientiā futurorum: & ideo sicut Deus prædestinat salutem alicuius hoīs per orationes aliorum implēdam, ita D etiam prædestinauit opus incarnationis in remedium humani pctī.

AD 5^m dicendū, q̄ nihil prohibet alicui reuelari effectū, cui non reuelatur causa. potuit igitur primo hoī reuelari incarnationis mysterium, sine hoc q̄ esset præscius sui casus. Non.n. quicumque cognoscit effectū, cognoscit & cām.

D. 67.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum principalius Christi incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale.

E

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur q̄ Deus principalius incatnat⁹ fuerit in remediū actualium peccatorum, quàm in remedium originalis peccati. Quanto

3. dis. 1. q. 1. a. 2. ad 6. Et opus. 10. ar. 28. & opus. 11. art. 23. Et opu. 33. ar. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intensiue: pro secunda vero, peccatum originale esse maius extensiue.

¶ Vbi duæ statim occurrunt dubitationes. Prima est, quia falsum est, quod regulariter loquendo, peccatum originale sit maius extensiue, q̃ actuale: quoniam omnes infecti originali sunt etiã infecti actuali peccato regulariter loquendo, & sublatis impedimentis, quod dico ꝓpter beatam uirginem, & infantes mortuos antequàm possent, actualiter peccare.

¶ Secunda dubitatio est, quia ex litera non habetur conclusio simpliciter respõsiua quæsito, sed solum secundũ quid: nõ enim habetur an absolute dicendum sit, ꝙ Christus principalius pro originali venit, & similiter nõ habetur, an dicẽdum sit, quod Christus principalius ꝓ actuali peccato venit, vt patet: sed habetur, ꝙ secundum hoc, idest intensiuã, & secundum illud, idest extensiuam magnitudinem venit principalius pro hoc vel illo.

¶ Ad primum dicitur, ꝙ per se loquendo inter originale & actuale peccatũ hæc est differentia, quòd actuale, vt in litera dicitur, est peccatũ proprium singularis personæ, quæ facit illud: originale aũt est peccatum proprium naturæ humanæ, ab Adã seminarie procedentis: & ideo originale per se loquendo est commune infinitis hominibus, pro quãto natura humana potest sic infinitis communicari: & ideo tollit bonũ generis humani per se loquendo, tollendo bonũ in natura communi generi humano. Peccatum autem actuale non nisi bonum huius personæ tollit, & accidit peccato meo, quod alter etiã peccet, & sic de aliis. Stando igitur infra latitudine sermonis per se, optime sonat differentia posita: nõ enim accidit peccato naturæ esse enim peccatum est grauius, tanto magis humanæ saluti aduersatur, propter quã Deus est incarnatus: sed peccatum actuale est grauius, quàm originale peccatum: minima enim pœna debetur originali peccato, vt Augustꝰ. dicit contra Iulianum.† ergo principalius incarnatio Christi ordinatur ad deletionem actualium peccatorũ, quàm ad deletionem originalis peccati.

¶ 2 Præt. Peccato originali nõ debetur pœna sensus, sed solum pœna damni, vt in secundo habitum est:* sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, pœnam sensus pati in cruce, non autem pœnam damni, quia nullum defectum habuit diuinæ visionis, aut fruitionis. ergo principalius venit ad deletionẽ pcti actualis, q̃ originalis.

¶ 3 Præt. Sicut Chrys. dicit in 2. de compunctione cordis.† Hic est affectus serui fidelis, vt beneficia domini sui, quæ communiter omnibus data sunt, quasi sibi soli præsti ta reputet: quasi .n. de se solo loquens Paulus ita scribit ad Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: sed propria peccata nostra sunt actualia: originale .n. est commune peccatum. ergo hũc affectum debemus habere, vt existimemus eum principaliter propter actualia peccata venisse.

Sed contra est, quod Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quod exponens Beda dicit, † Peccatum mundi dicitur originale peccatũ, quod est commune totius mũdi.

Respon. Dicendum, ꝙ certum est, Christum venisse in hũc mundum nõ solum ad delendum illud peccatum, quod traductum est originaliter in posteros: sed etiam ad deletionem omnium peccatorũ, quæ postmodũ superaddita sunt. Non ꝙ omnia deleantur (quod est ꝓp defectum hominum, qui Christo non inhærent, ſm illud Ioan. 3. Venit lux in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem) sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tanto autem principalius ad alicuius peccati deletionẽ Christus venit, quanto illud peccatum maius est. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiue: sicut est maior albedo, quæ est intensior. Et per hunc modum maius est peccatũ actuale, quàm originale: quia plus habet de ratione voluntarij, vt in secũdo habitum est.* Alio modo dicitur aliquid maius extensiue: sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale (per quod totum genus humanum inficitur) est maius peccato actuali, quod est proprium singularis personæ. Et quantũ ad hoc Christus principalius venit ad tollendum originale peccatũ, inquantum bonũ gentis diuinius & eminentius est, quàm bonum vnius, vt dicitur 1. Ethic.†

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

Ad 2m dicendum, ꝙ peccato originali in futura retributione non debetur pœna sensus: pœnalitates tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famẽ, sitim, mortem, & alia hmõi, ex peccato originali procedũt: & ideo Christus, ut plene pro pctõ originali satisfaceret, sensibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

Ad 3m dicendũ, ꝙ sicut Chrys. ibidem* dicit, verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminuere volens amplissima, & per orbem terrarum diffusa Christi munera: sed vt pro omnibus se solum indicaret obnoxium. Quid .n. interest si & aliis præstitit, cũ quę tibi sunt præstita, ita integra sunt, & ita pfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit præstitum? Ex hoc ergo, ꝙ aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare, ꝙ non sint alijs præstita: & ideo non excluditur, quin principalius venerit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ: sed illud peccatum naturæ ita perfecte curatũ est in vnoquoque, acsi in vno solo esset curatum: & ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vnusquisque debet sibi ascribere.

† Articvlvs V.

Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

Ad qvintvm sic procedi-
tur. Videtur quòd cõueniens fuisset Deum incarnari a principio humani generis. Incarnationis .n. opus ex immensitate diuinæ charitatis ꝓcessit, secundũ illud Eph. 2. in toto genere, sicut accidit peccato personæ.

¶ Ad secundum dicit, ꝙ auctor explicãdo secũdã conclusionẽ, & non primã, & addendo secundæ conclusioni rationẽ, s. quia bonum gentis diuinius & eminentius est, quam bonũ vnius, insinuauit cõclusionem respõsiuam quæsito simpliciter & absolute illã esse, quam expressit in respõsione ad tertium, principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatũ vnius personæ.

¶ In respõsione ad tertiũ aduerte, quod illorum verborum, s. sed vt qui pro omnibus, se solum indicaret obnoxium, sensus vnica subaudita coniunctione (dicendo se ẽt solum indicaret obnoxium) clarus adeo est, vt nihil restet obscuritatis. Paulus enim ita se obligatum omnibus Christi bñficiis aiebat, vt non solũ vna cum aliis, sed etiam ipse teneretur ꝓ omnibus: tum propter perfectam illorũ adeptionem in seipso, acsi pro ipso solo cõcessa fuissent: tũ propter charitatis vnionem cum aliis, qua omniũ bona sua putabat. Hæc enim duo in litera tanguntur, vt patet.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum quintum.*

In art. 5. eiusdem 1. quæst. corpore duæ sunt conclusiones, iuxta duplicem statum humani generis in sui principio, s. innocentiæ & lapsus. Vertitur .n. in quęstionem, an in principio humani generis debuerit incarnatio esse, & ꝓterea iuxta duplicem statum in principio, duplici respondetur conclusione, vtraq; negatiua. prima est, Non fuit cõueniens a principio humani generis ante peccatum deũ incarnatum fuisse. Probatur. Opus incarnationis principaliter ordinatur ad reparationem naturæ per abolitionem peccati. ergo nõ fuit cõueniens ante peccatum Deum incarnari. Probatur sequela ratione: quia medicina non datur nisi infirmis: & auctoritate domini dupliciter. Secunda est: Non fuit cõueniens Deũ incarnari statim post peccatum. Probatur quadrupliciter. Primo, ex conditione peccati, Humanum peccatum prouenerat ex superbia hominis. ergo eo erat modo liberandus, vt humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc cõuenienter fit relinquendo hominẽ, primo in statu naturæ, deinde sub iugo legis, vt expertus secũdum vtriusque vires defectum suũ, clamaret pro gratia. ergo &c. Oia clara sunt i litera. Et cõfirmat magis ex respõsione ad primum, ducendo ad inconueniens superbiæ s. contemptum, si statim incarnatio post peccatum fuisset. Secundo, ex ordine promotionis in bonum: quæ ratio in respõsione ad tertium magis explicatur, ita ꝙ sic est formanda. Humanam naturã lapsam conuenit procedere de imperfecto ad perfectum. ergo consumata eius perfectio in vnione ad Deum non statim habenda erat. Antecedens ꝓbatur Apostoli auctoritate in litera. Consequentia autẽ, vt manifesta relinquitur, & merito, quia non procederet de imperfecto ad pfectum, quasi progrediẽdo per media, & appropinquando ad diuinam vnionem, si statim incarnatio fuisset. nam defuisset vnio secundũ intellectum magis ac magis illustratũ, secundũ successionẽ temporum: & similiter media vnio per charitatem patriarcharum ac prohpetarũ, & sic media vnio ꝓ diuturnum famulatũ vniꝰ populi exhibitum Deo in sacrificiis, quibus initiabatur humanum genus ad futurũ illud Iesu Christi in ara crucis sacrificiũ. Tertio, ex dignitate verbi incarnati, & patet. & similiter quarto ex uitando tempore fidei. Et tu adde quintum ex soliditate fidei: nam si statim fuisset incarnatus, fictio putaretur antiquorũ. Nũc autem, ex quo Christi incarnationẽ tot non solũ uerba, sed scripturæ prophetarum præcesserunt, tanta expectatio tot sęculorũ fuit de Messia, mens nostra in fide solidatur. Quam fidei securitatem tetigit Apostꝰ. 1. ad Corint. 13. bis de Christo replicans, secundum scripturas. Et propterea ecclesia in Symbolo post articulũ resurrectionis Christi, apposuit ly, secundum scripturas, quod refertur ad omnes præcedentes de incarnatione articulos: ita quod sensus est. Qui propter nos homines & propter nostram salutẽ descendit de cælis, incarnatus, homo factus, crucifixus, passus, sepultus, & resurrexit secundum scripturas, ne videãtur incarnatiõis mysteria omnem humanam capacitatẽ excedẽtia, nouiter conficta.

¶ In respõsione ad secundum perspice, ꝙ respõsio consistit in hoc quod ratio ex pluralitate saluandorum non est efficax: quia saluandi ex diuina prædestinatione sunt miseriter saluandi, ꝙ ipse magis hos, quam illos elegit. Cuius nulla est ratio, nisi diuina voluntas.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ charitas non differt amico subuenire, salua tamen negotiorum opportunitate & personarum conditione. Si enim medicus statim a principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo ẽt dñs non statim a principio incarnationis remediũ humano generi exhibuit, ne illud contẽneret ex superbia, si prius suam infirmitatem non cognosceret.

Ad 2m dicendum, ꝙ Augustꝰ. ad hoc respondet in libr. de sex quæstionibus Paganorum,* dicẽs q. 2. quòd tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos prædicari suam doctrinam, quando & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri: his enim temporibus & his locis tales homines in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui nec in eum sulcitatis ab eo mortuis credere voluerunt. sed hanc respõsionem reprobans idem Aug.* in lib. de perseuerantia dicit. Numquid possumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierẽt, cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magnæ humiliatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum? proinde, vt ipse soluens subdit, sicut

Habetur in glo. ordi. in hoc loco.

†lib. 5. c. 8. cir. fi. to. 7.

*lib. 2. sent. dis. 33. q. 2. ar. 2.

Lib. 2. inter fin. & med. tom. 5.

Li. 3. prosa 10. parum a princ.

Est gl. Ambro. in hũc locum to. 5

Inf. q. 4. ar. 1. c. Et q. 43 a. 3. ad 2. Et q. 14. art. 3. c. Et veri. q. 29. art. 4. ad 3.

I. 2. q. art. 1.

Lib. 1. c. 2. circa tom. 5.

Loco in gum. cõ

1. 2. q. ti. 6. cõ 3. di. 1. art. 4. cõt. c. 9. Et & Gal.

Glo. ordin. ibidem.

Aug. tract. 31. in Ioan. ante mediũ tom. 9.

In Epist. 49 q. 2. 2 med. tom. 2.

Cap. 9 non procul a fi. tom. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut Apostolus ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, qui his quos præuidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus voluit subuenit: alijs aũt non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidẽ, sed aliud iuste iudicauit: ita misericordiam eius in his, qui liberant, & veritatem in his, q̃ puniũtur, sine dubitatione credamus.

D.1021. AD 3^m dicendum, q̃ perfectum quidem est [d]prius imperfecto, in diuersis quidem tempore & natura: (oportet enim q̃ perfectum fit, quod alia ad perfectionem adducit) sed in vno & eodem imperfectum est prius tempore, etsi sit posterius natura. Sic ergo imperfectionem naturæ humanæ duratione præcedit æterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consumata perfectio eius in vnione ad Deum.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum sextum.*

Locis supra art. 5. citatis.

IN arti. 6. eiusdem primæ q. vnica est conclusio negatiue respondens quæsito: Non fuit conueniẽs incarnationem differri in finem mundi. Probatur triplici ratione in litera. Vbi pro clariori intelligentia primæ rationis, nota quod duplex est mot^o humanæ naturæ de imperfecto ad perfectũ, vnus respectu ipsius naturæ, vt distinguitur contra suppositum: alter respectu naturæ in suppositis propriis. Secundum primum motum incarnatio se habet vt terminus: quoniam in opere incarnationis natura humana in Deum assumpta est. Iuxta autem secũdum motum gloria animæ, & corporis in futuro mundo se habet vt terminus, quando homines glorificabuntur consumatè. Et in hoc secundo motu mysterium incarnationis non se habet vt terminus, sed vt principium effectiuum: quoniã Christus dux omnium hominum ad gloriã consumatam per suam resurrectionem, &c. est. propter primum motum nõ decuit icarnari Deũ in principio mundi, vt prædictum est. propter secundum motum non decuit differri incarnationem in finem mundi. Ex ipsa igit̃ vnione duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ in Christo, neutrum conue-

Artic. p̃ced. ad 3. arg.

*Atti. p̃ced. ad 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum incarnatio differri debuerit usque ad finem mundi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ incarnationis op^a differri debuerit vsque in finem mundi. Dicitur enim in Psalm. Senectus mea in misericordia vberi, idest, in nouissimo, vt glos. * dicit. Sed tempus incarnationis est maxime tempus misericordiæ secundum illud Psal. Quoniam venit tempus miserendi eius. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem sæculi.

* Gl. ordin. super illud, ab insurgẽtibus i me.

¶ 2 Præt. Sicut dictum * est, perfectum in eodem, tempore est posterius imperfecto. ergo illud quod est maxime perfectum, debet esse omnino vltimum in tempore: sed summa perfectio humanæ naturę est in vnione ad verbum: quia in Christo complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apost. dicit Col. 1. Ergo incarnatio differri debuit vsq; i finẽ mũdi.

¶ 3 Præt. Non est conueniens fieri per duo, quod per vnũ fieri potest: sed vnus Christi aduẽtus sufficere poterat ad salutem humanę naturæ; qui erit in fine mundi. ergo non oportuit, q̃ antea veniret p̃ incarnationem. Et ita incarnatio differri debuit vsq; in finẽ mundi.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut non fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi: ita nõ fuit conueniens, q̃ incarnatio differretur vsque in finem mũdi. Quod quidem apparet, primo ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictum est, * perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum, alio modo econuerso, imperfectum tempore precedit perfectum. In eo enim, q̃ de imperfecto fit perfectum, imperfectum tẽpore præcedit perfectum: in eo vero quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore [d] præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque concurrit: quia natura humana in ipsa incarnatione est perducta ad summam perfectionem. Et ideo non decuit, q̃ a principio humani generis incarnatio facta fuisset: sed ipsum verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturę causa efficiẽs, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. & ideo nõ debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio glorię, ad quam perducenda est vltimo natura humana per verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundo ex effectu humanæ salutis: ut enim dicitur in lib. de q. ver. & no. Test. * in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quando & subueniri debere sciuit, & gratum futurum beneficium: cum enim languore quodam humani generis, abolescere cœpisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morum, & cum adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi qui acceperunt, eam seruare runt; motus misericordia dominus, misit filium suũ, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offerret. Si aũt hoc remedium differretur vsque in finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia, & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationẽ diuinæ virtutis, quæ pluribus modis hominẽs saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis & præteriti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ glo. illa exponit de misericordia perducẽte ad gloriam: si tñ referatur ad misericordiã exhibitam humano gñi per incarnationem Christi, sciendum est, q̃ sicut Aug. dicit in lib. retracta. * ips incarnationis potest comparari iuuẽtuti humani generis, propter vigorem seruoremq; fidei, q̃ per dilectionem operatur: senectuti aũt, quę est sexta ætas, propter numerum tẽporum, qa Christus venit in sexta ætate. Et quãuis in corpore non possit simul esse iuuẽtus & senectus, potest tñ simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatẽ. Et ideo in li. 83. q. alicubi dicit Aug. * q̃ nõ oportuit diuinitus venire magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit † Christum in sexta ætate humani generis, tamquam in senectute venisse.

AD 2^m dicẽdum, q̃ opus incarnationis nõ solũ est cõsiderãdũ, vt termin^s mot^s de impfecto ad pfectũ: sed ẽt vt principiũ pfectiõis i humana natura, vt dictũ est. *

AD 3^m dicendum, q̃ sicut Chrysost. dicit super illud Ioan. † Non misit Deus filium suũ, vt iudicet mundum, Duo sunt Christi aduentus, primus quidem, vt remitta t peccata: secũdus, vt iudicet mundũ: si. n. hoc non fecisset, vniuersi simul pditi essent; oẽs. n. peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, q̃ nõ debuit aduentum misericordiæ differre vsq; in finem mundi.

¶ *Super*

D.1021.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum primum.*

IN artic. 1. q. 2. declarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararetur.

¶ In corpore articuli sunt duæ partes principales: in prima declaratur titulus, declarando quid significet in proposito ly natura. Vbi nota q̃ Auctor discurrendo per diuersas significatiões, ordine quodam conuenientes nomini naturæ, decernit i hac quæstione naturam significare essentiam rei, & ex hac determinatione vt clarificatum reliquit titulum articuli. Et vere sic est: quoniã ex hoc ipso, q̃nõd Naturæ nomine essentiam intelligimus, clare constat, quid est vniri in natura, scilicet vniri ad essentię integritatem, vt expresse Auctor deduxit ex eodem præsuppositio in 4. contra Gen. cap. 41. Quærere igitur an vnio verbi incarnati sit facta in natura, est quærere an verbum & humana natura sint vnita i vna essentia, an conuenerint ad integrãdam vnam essentiam. In secunda parte corporis respondetur quę sito negatiue vnica conclusione: Impossibile, est vnionem Verbi incarnati esse factam in natura. Hæc autem conclusio tali modo & ordine in litera probatur. Primo ponitur distinctio trimembris de modo, quo aliquid vnũ ex pluribus constituti potest: primus modus est, q̃ aliquid vnum fiat ex pluribus per fectis, remanentibus in sua integritate: secũdus modus est, quod aliquid vnum fiat, ex pluribus per fectis quidem, sed non permanentib^s, sed transmutaris: tertius est, quod aliqd vnum fiat ex pluribus permanentibus quidẽ, sed impfectis. Et iuxta singulos modos fuato ordine quo recitati sunt, p bat conclusionẽ pro positam tripliciter, vt patet clare in lra. ¶ Circa illam literę rationem, qua probatur, non posse aliquid cõuerti in di-

QVAESTIO II.

De modo unionis uerbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

REINDE considerandum est de modo vnionis verbi incarnati. Et primo, quantum ad ipsam vnionem. Secundo, quantum ad personam assumentem. Tertio, quantum ad naturam assumptam.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura.
¶ Secundo, vtrũ sit facta in p̃sona.
¶ Tertio, vtrum sit facta in supposito vel hypostasi.
¶ Quarto, vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.
¶ Quinto, vtrum sit facta aliqua vnio aiæ & corporis in Chr̃o.
¶ Sexto, vtrũ natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.
¶ Septimo, vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum.
¶ Octauo, vtrum sit idem quod assumptio.
¶ Nono, vtrũ sit maxima vnionũ.
¶ Decimo, vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.
¶ Vndecimo, vtrum eam aliqua merita præcesserint.
¶ Duodecimo, vtrũ gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in natura.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur q̃ vnio verbi incarnati sit facta in vna natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in gestis cõcilii Chalcedonẽsis, * Non oportet intelligere duas naturas, sed vnã naturam Dei verbi incarnatam. Quod quidem non esset, nisi vnio fieret in natura. Ergo vnio verbi incarnati facta est in natura.

¶ 2 Præt. Atha. † dicit, Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus & hõ vnus est Christus: sed anima rationalis & caro conueniunt in cõstitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus, & hõ cõueniũt in constõne alicuius naturę. ergo vnio facta est i natura.

A uinam naturam, quia est ingenerabilis, aduerte q̃ dupliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud. Primo per transubstantiationem: sicut panis in sacramento altaris conuertitur, in corpus Christi. secundo per transmutationem: sicut alimentum conuertitur in corpus animalis, quod nutritur: & similiter elementa conuertuntur in mistum, secundum opinionem tenentium elementa non remanere secundum suas substãtias in misto. Non est in præsenti ratione sermo de cõuersione primo mõ: quoniam non valeret ratio: qa ex hoc, q̃ aliquid est ingenerabile, non sequitur quod non possit diuina virtute transubstãtiari i ipsum: quin potius de facto i corpus Christi glorio sum, quod est incorruptibile & ingenerabile, conuertitur panis in Eucharistia: sed est sermo de cõuersione secundo modo: quia de tali disputatur in secũdo mõ, quo ex pluribus perfectis ttãsmutatis fit vnum, vt patet in litera.

¶ Circa rationem illam, quia diuina natura & humana nõ possunt constituere aliquid per modum formæ & materiæ, nota duo. Primum est ly præsertim corporei: dixit enim hoc Auctor ad præseruãdum sermonem suũ ab informatione secundum esse intelligibile. Dictum est enim in 1. lib. q. 12. q̃ diuina essẽtia potest esse forma intelligibilis intellectus creati: sed alterius rationis ac ordinis est esse formam in esse intelligibili intellectus creati, & conuenire cũ aliquo corporeo per modũ formæ & materiæ ad constituendũ aliquam naturam. hoc enim maximam imperfectionẽ & informationem rei secundum esse materiale poneret i diuina natura: illud aũt nullam imperfectionẽ, aut informationem secundum esse ponit in diuina essentia, vt ibi patuit. Secũdum est, q̃ sequela, in litera subiuncta, scilicet sequeret enim quod species resultans esset communicabilis pluribus, fundatur super illa ꝓpositione: Omis natura

* Nazanzenus i epi. 1. ad Clidonium ante medium.

† Lib. 2. ortho. fidei c. 6. 7. a medio.

In symbolo fidei ibi posito, repeties id to. 1 conc. 4. generaliũ Coloniæ impressorũ anno d. 1530.

* Li. 2. Phy. test. 3. to. 2.

* in 2. pagi. a princ. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

natura cõposita ex materia & forma, ẽ communis pluribꝫ, quæ ex primo Cæli sumitur. Quæ propositio vera dicitur, quantum est ex se: potest.n.aliũde, puta ex hoc, quod constat ex tota sua materia non inueniri, nisi in vno natura illa, vt de mundo ibidem dicit. Est igitur omnis natura ex materia & forma composita, secundum se communis pluribꝫ, & de facto potest in ueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia. Et quia natura illa resultãs ī Christo ex diuina natura, vt forma, & humana, vt materia non constaret ex tota sua materia (vt patet: quia multæ aliæ naturæ humanæ singulares inueniuntur vltra illam, quæ est in Christo) sequitur ꝙ de facto posset natura illa resultans plurificari: ac per hoc possent esse plures, immo infiniti Christi eiusdẽ speciei spãlissimę.

¶ In eodem primo articulo in respõsione ad secundum circa similitudinem ab Athanasio datam, perspice quod similitudo dicitur tenere quantum ad hoc, ideſt quantum ad vnitatem suppositi vtrobiq;. Nec aliud sonant verba Athanasii, nisi similitudinem quo ad vnitatem suppositi: dicendo, sicut anima rõnalis & caro vnus est homo. nam vnus homo vnum suppositum manifeste signiſicat, & non ponit similitudinem quo ad vnitatem naturæ, nec quo ad modum constituendi vnum suppositum. neque enim illo modo vnum suppositũ Christi constat ex diuina & humana natura, sicut vnus homo constituitur ex anima & corpore: quoniam vnus homo, puta Petrus, constituitur ex anima & corpore, vt veris partibus componentibus ipsum Petrum: est enim persona Petri composita ex hac anima & hoc

* Art. 6. huius quæst.

† P.p.q.9. art. 1.

potest nisi in his, quorũ forma est compositio, vel ordo, vel figura: sicut ex multis lapidibus abiq; aliquo ordine adunatis, per solam cõpositionem fit aceruus: ex lapidibus aũt, & lignis secundũ aliquem ordinem dispositis, & etiam ad aliquam figurã redactis, fit domus. Et secũdum hoc posuerunt aliqui vnionem esse per modum confusionis, quæ.s.est sine ordine, vel p modum commassationis, quæ.s. est cũ ordine. Sed hoc nõ põt esse. Primo quidem: quia cõpositio, vel ordo, vel figura non est forma substantialis, sed accidentalis. Et sic sequeretur, ꝙ vnio incarnationis nõ esset per se, sed per accidẽs, quod infra improbabit.* Secundo, quia ex huiusmodi nõ fit vnum simpliciter, sed secundum quid: remanẽt enim plura actu. Tertio, quia forma taliũ non est natura, sed magis ars: sicut forma domus. Et sic non constitueretur vna natura in Christo, vt ipsi volunt. Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed transmutatis: sicut ex elementis fit mistum. Et sic aliqui dixerũt vnionem incarnationis esse factam per modum complexiõis. Sed hoc non põt esse. Primo quidem, quia natura diuina est omnino imutabilis, vt in 1. parte dictũ est. † vnde nec ipsa põt conuerti in aliud, cum sit incorruptibilis: nec aliud in ipsam, cum ipsa sit ingenerabilis. Secundo, quia id qđ est cõmistum, nulli miscibilium est idẽ spẽ: differt.n.caro a quolibet elementorum specie. Et sic Christus nõ esset eiusdẽ naturæ cum patre, nec cum matre. Tertio, quia ex his q̃ plurimum distant, non põt fieri cõmistio: soluitur.n.spẽs vnius eorum, puta si quis gutta aquæ amphoræ vini apponat. Et secundum hoc cum natura diuina in infinitũ excedat humanam naturam, non potest esse mistio: sed remanebit sola natura diuina. Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permistis vel pmutatis, sed imperfectis: sicut ex anima & corpore fit homo: & sic ex diuersis membris, vnum corpus cõstituitur. Sed hoc dici non põt de incarnationis mysterio. Primo quidem, quia vtraq; natura est secundum rõnem suam pfecta, diuina.s.& humana. Secundo, quia diuina natura humana nõ possunt constituere aliquid p modum partium q̃titatiuarũ, sicut mẽbra constituunt corpus: quia natura diuina est incorporea. Neq; per modũ formę & materiæ: quia diuina natura non põt esse forma alicuius, pſertim corporei. Sequeretur.n.ꝙ species resultans esset cõmunicabilis pluribus: & ita essẽt plures Christi. Tertio, quia Christus nõ esset humanæ naturæ, neq; diuinæ naturæ. Differentia.n.addita variat speciẽ, sicut vnitas numerum, sicut dr̃ in 8. Metaphy.†

† Lib. 3. c. 21. & lib. 1. c. 11. ad sensum fałté.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ auctoritas Cyrilli exponitur in 5. Synodo* sic. Si quis vnam naturã verbi Dei incarnatam dicens, non sic accipiat, sicut patres docuerũt, quia ex diuina patura & humana, vnione secundum subsistẽtiam facta, sed ex talibus vocibus naturã vnam siue subsłantiam diuinitatis & carnis Christi introducere conetur, talis anathema sit. Nõ ergo sensus est, quòd in incarnatione ex duabus naturis sit vna natura constituta: sed ꝙ natura verbi Dei, carnem uniuit sibi in persona.

* Habetur ī cõci. 1. ephesino in epi. synodi ad Nestoriũ: & etiam in loco citato art. pced. in arg. Sed cõtra.

Ad 2m dicendum, ꝙ ex anima & corpore cõstituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ & personæ. Naturæ quidem secundum ꝙ anima vnitur corpori, formaliter perficiens ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu & potẽtia, vel materia & forma. Et quantum ad hoc non attẽditur similitudo: quia natura diuina non potest esse corporis forma, vt in primo probatum est.† Vnitas vero personæ constituitur ex eis, inquantum est unus aliquis subsistens in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur similitudo: unus enim Christus subsistit in diuina natura & humana.

Ad 3m dicendum, ꝙ sicut Damasc.* dicit, Natura diuina dicitur incarnata: quia est unita carni personaliter, non ꝙ sit in naturã carnis conuersa. Similiter & caro dicitur deificata (ut ipse dicit) non p cõuersionem, sed per unionem ad uerbum saluis suis proprietatibus naturalibus, ut intelligatur caro deificata: quia facta est Dei uerbi caro, non quia facta sit Deus.

† Lib. 3. c. 21. & lib. 1. c. 11. ad sensum fałté.

* Habetur ī cõci. 1. ephesino in epi. synodi ad Nestoriũ: & etiam in loco citato art. pced. in arg. Sed cõtra.

Articvlvs II.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in persona.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur ꝙ unio uerbi incarnati non sit facta in persona. Persona enim Dei non est aliud a natura ipsius, ut habitũ est in primo.† Si ergo unio non est facta in natura, sequitur ꝙ non sit facta in persona.

¶ 2 Præt. Natura humana non est minoris dignitatis in Christo, q̃ in corpore, vt partibus suis. Christus autẽ non constituitur in suo esse personali p vtrãque naturam, dr̃ inam.s.& humanam, vt infra patebit. Intellige igitur similitudinem quantum ad ipsam vnitatem suppositi, vtrobique subsistentis ī duobus: ibi in natura animæ rationalis & carnis, hic in natura Dei & hominis: diuersimode tamen iuxta diuersas conditiones eorũdẽ. Diligenter autẽ pensato illa verba literæ: Vnitas vero personę constituitur ex eis, scilicet anima & corpore vnitis, inquantum est vnus aliquis subsistens in carne & aia. oportet nãque hæc scrutari in q. 4. art. 2. vbi inquiretur, & definiendum est quid persona humana, puta Petrus, addit supra suam, hoc est singularem humanitatẽ, qua est hic homo.

† Lib. 3. c. 21. & lib. 1. c. 11. ad sensum fałté.

¶ *Super quæstionis secundæ Articulum secundum.*

In articulo secundo eiusdem secundæ quæstionis præclarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararet.

¶ In corpore igitur articuli tria fiũt. primo declaratur ly p̃sona. Secũdo ly vni ri in persona: p hæc enim duo titulus patet. Tertio respondetur quę̃sito vnica cõclusiõe affirmatiua. Vnio verbi incarnati est facta in persona, ita quod non in natura.

¶ Primum sit declarando differentiam inter personã & naturam, ex diuersa significatione nominum naturæ, & personæ. Vbi scito ꝙ personæ & naturæ nominibus non intelligimus hæc vocabula, natura, & p̃sona, quæ importãt naturam & personã in actu signato, sed nomina quę̃ significãt naturam & personam in actu exercito, vt humanitas, & hic homo, seu Sortes, & sic de aliis: ita quod ex eo ꝙ aliud significat humanitas, & similia nomina naturarum, & aliud significat Sortes, & alia nomina personarum, monstratur differentia in rebus significatis, scilicet natura & persona. Procedit autẽ litera ex differentia inter naturam & suppositum, ad differẽtiam inter naturam & personam, a communioribus tradens doctrinã.

Suppositum.n. cum idem sit quod prima subsłantia, commune est omni naturæ generis subsłantiæ, persona autem in sola rationali seu intellectuali natura inuenitur: ita quod sicut suppositũ significat primam subsłantiam, in quacumque specie subsłantię sit, ita persona significat primam subsłantiam in genere intellectualis subsłantię. Et propterea in litera dicitur, quod differentia assignata inter naturam & suppositum, intelligenda est etiam inter naturam & personam: contrahitur enim per ly persona, ly natura ad rationalem: & perinde est ac si diceretur suppositum naturæ rationalis.

¶ Et quoniam diuersimode in diuersis inuenitur aliud & aliud, quod significatur nominibus naturæ & personæ: quia ī quibusdam inuenitur aliud secundum rem, in quibusdam aliud secundum rationem tantum: ideo in litera post propositam differentiã significati per naturam a significato per personã, quatuor facit. Primo ostendit quare in quibusdam secundum rem distinguuntur natura, & suppositum dicens hoc ideo esse, quia naturæ potest inueniri aliquid coniunctum, præter id quod de ratione sua formali est. Et hanc rationem ita ponderat Auctor, vt ex affirmatione affirmationẽ, & ex negatione negationem inferat, hoc est, quod in illis subsłantiis, in quibus inuenitur aliquid vltra naturam specificam, suppositum & natura distinguuntur secũdum rem: & in illis, in quibus nil inuenitur præter naturam specificã suppositum & natura non distinguuntur secundum rem. Secundo explanat in quibus subsłantiis manifeste subsumi potest distinctio talis secundum rem vel non distinctio, & dicit, quod in subsłantiis compositis ex materia & forma, in quibus inueniuntur & accidentia & principia indiuiduantia præter naturam specificam, suppositum & natura distinguuntur secundum rẽ. Tertio declarat, qualiter distinguuntur secundum rem, & dicit. Distinguuntur non tamquàm duæ res separatæ, sed tãquam eadem superaddens aliqua alia. Vbi nouitii distinguant, quod distingui secundum rem contingit dupliciter: primo, sicut duæ res, quarum vna nihil est alterius, vt albedo & dulcedo, vt Sortes & Plato, &c. alio modo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud, & hoc modo suppositum distinguitur a natura secundum rem: quia scilicet includit naturam, & addit aliqua alia. Et ne hoc voluntarie dici videatur, ex duobus effectibus hoc probat, primo ex modo significandi: quia hinc provenit, quod significatur suppositum per modum totius, & natura per modũ partis formalis, perfectiuæ suppositi. Secundo, ex negatiua p̃dicatione: quia hic hõ non est sua humanitas. ex hoc.n. ꝙ Sortes est vt totum quoddam respectu naturæ & aliorum superadditorum, provenit vtrumque, & quod sic significetur vt totum & natura vt pars, cõstitutiua tñ ipsius, & ꝙ falsa sit affirmatio naturę de Sorte, vtpote partis de toto. Quarto sub alio mẽbro subsumit subam diuinã, in qua natura & suppositũ sola rõne distinguuntur: quia nihil in Deo vltra suã naturam inuenitur.

¶ Sed occurrunt circa hæc multa dubia. Primum est, an differentia realis posita hic inter suppositum & naturam, habeat locum in angelis. Et est ratio dubii: quia in prima parte qõ. 3. artic. 3. dixit Auctor in subsłantiis separatis suppositum esse idẽ secundum rem, quod natura: ita quod Gabriel est sua Gabrielitas: cuius oppositum dicitur hic de Sorte, quod scilicet non est sua humanitas. In oppositum autem est: quia hic dicitur, quod in quibus inuenitur aliquid præter naturam speciei, suppositum differt secundum rem a natura: quia in suppposito includitur natura speciei, & quædam alia quæ sunt præter naturam speciei. Cõstat autem in angelis inueniri multa præter naturam speciei, vt existentia actualis, & alia accidentia: quamuis non inueniantur in eis principia indiuiduantia. ergo &c.

¶ Secundum dubium est an illud, quod suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale, an sufficiat quod sit negatio aliqua secundum doctrinam Auctoris.

¶ Tertium dubium est, an illud, quod addit suppositum supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito: an sufficiat quod sit extrinsecum. Et est sermo de suppsito & natura singulari: hoc est de Sorte & hac sua humanitate. Et est ratio dubii difficultas videndi quid est illud intrinsecum, & diuersitas opinionum, & nostrum etiam dictum in Commentariis Primæ partis in loco allegato, vbi diximus quod non differunt intrinsece.

¶ Quartum dubiũ est quid sit illud qđ suppositum creatũ, addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam. Et est ratio dubii: quia hinc non apparet quid sit illud & propter rei obscuritatem & propter varias opiniones. inde autem cogimur aliquid dicere: quoniam dicimus & affirmamus verbum Dei non assumpsisse personam humanam, sed assumpsisse hanc humanitatem, & dicimus quod persona humana est inassumptibilis: hæc autem natura assumpta est.

* Ar. pced.

Quintum dubium est circa illud, quod in Deo nihil inuenitur præter rationem suæ speciei: quàm in Deo confitemur personales proprietates realiter inter se distantes, præter vnicam, absolutam ac communem omnibus diuinis personis essentiam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd sententia literæ istius proculdubio locum habet in angelis, vt patet inferius in q. 4. artic. primo ad tertium, vbi natura angeli absque angeli personalitate assumptibilis a diuina ponitur persona (quod constat non esse intelligibile si suppositum, & natura essent omnino idem secundum rem) & quòd in angelis propter hanc literæ rationem, quam Auctor etiam in Quolib. 2. quæst. 2. artic. 2. tractat, suppositum differt secundum rem a natura: non tamen omni modo quo differunt hæc in compositis ex materia & forma, vt ibidem dicitur: quia suppositum in subsłantiis materialibus differt a natura eiam, quia includit singularitatem naturæ, quam nõ includit natura. Talis autem differentia non saluatur inter suppositum, & naturam in subsłantiis separatis: sed illa differentia, quæ ponitur hic, communis est omnibus subsłantiis creatis, scilicet quod suppositum includit naturam etiam hanc, & addit quædã alia: natura autem etiam hæc non includit illa. Nec obstat doctrina habita in Prima parte: quoniam ibi est sermo de identitate reali & intrinseco reali desiginatiuo naturæ, ita quod cum pluribus modis possit contingere distinctio suppositi a natura, ibi non est sermo, nisi de illo modo, quo differunt penes aliquid reale intrinsecum desiginatiuum naturæ: quomodo clare patet suppositum differre ab essentia per definitionem significatam in subsłantiis materialibus. Sortes enim manifeste differt ab humanitate: quia includit principia indiuiduantia, quæ determinant naturam, scilicet humanitatem, constituendo humanitatem esse hanc: quamuis non differat per hoc solum Sortes ab humanitate: sic enim in angelis non differunt suppositum & natura. Nec propterea Auctor fuit ibi diminutus, aut falsus excluso illo modo distinctionis suppositi a natura, concludens identitatem suppositi & naturæ in subsłantiis immaterialibus, & consequenter in Deo: quoniam etsi processus iste solus reprehendi possit: iunctus tamen articulis sequentibus irreprehẽsibilis fuit, quoniam ex sequentibus, in illamet q. articulis excluduntur a Deo (de quo est principalis quæstio) alii modi, quibus potest suppositum secundum rem distingui a natura. excludendo enim compositionem ex essent a & esse & quocumque accidente, & quacumque componibilitate, satis clare patet, quod essentiæ illi nihil præter rationem speciei iunctum est, ac per hoc omnes modi, quibus suppositum potest distingui a natura, excluſi ibi inueniuntur a Deo, non autem ab angelis de quibus non erat tunc quæstio. Sensus ergo doctrinæ illius est, quod in subsłantiis immaterialibus suppositum & natura sunt idem, secundum rem intrinsece, ita quod ly intrinsece, referatur ad naturam etiam hanc: an autem referatur etiam ad suppositum, sub dubio relinquatur: quoniam inferius discutiendum est.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod proculdubio oportet esse ens

Universidad de Deusto
Biblioteca

ens reale quod ſuppoſitum addit ſupra naturam, quia eſt illud, quo differt ſecundum rem a natura. Conſtat enim quod differentia ſecundum rem inter aliqua non eſt, niſi ratione alicuius entis realis in hac autem litera dicit, ꝙ eſt differentia ſecundum rem. igitur oportet quod ſit ſecundum aliquam realitatem.

¶ Ad tertiũ & quartum dubium reſpondendum eſt in q.2. art.2. vbi melius intelligi poterunt dicẽda, poſtquam tot de perſona interim diſcuſſa apertaque fuerint.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quod ĩ Deo præter rationẽ ſuæ naturæ nihil aliud inuenit: aliud autem dico non ſolum realiter, ſed formaliter loquẽdo de formalitate diuinæ naturæ, prout ipſa ĩ ſe ex ſe eſt. Deitas itaque ſi definiretur ſecundum ſua merita, clauderet in ratione ſua formaliſſima & ſimpliciſſima, non ſolum quid eſt ſapiẽtiæ, intellectus voluntatis, & reliquarum abſolutarũ perfectionum: ſed quid eſt paternitatis, filiationis, ac proceſſionis. Sed quia noſter intellectus non poteſt illius celſitudinem capere, more noſtro diſtinctas rationes formales eſſentiæ & perſonalis proprietatis formamus, fultas in re vnica, excellenti re, & quidditate, virtualiter continente has diſtinctas rationes, quas formamus.

quæ ad rationem ſpeciei pertinet, nihil aliud adiunctum inueniri poſſet, nulla neceſſitas eſſet diſtinguendi naturam a ſuppoſito naturę, quod eſt indiuiduum ſubſiſtens in natura illa: quia vnumquodque indiuiduum ſubſiſtens in natura aliqua, eſſet omnino idem cum ſua natura. Contingit autem in quibuſdam rebus ſubſiſtentibus inueniri aliquid, quod non pertinet ad rationem ſpeciei, ſcilicet accidentia & principia indiuiduantia (ſicut maxime apparet in his, quæ ſunt ex materia & forma compoſita) & ideo in talibus etiam ſecundum rem differt natura & ſuppoſitum, non quaſi omnino aliqua ſeparata: ſed quia in ſuppoſito includitur ipſa natura ſpeciei, & ſuperadduntur quædam alia, quæ ſunt pręter rationem ſpeciei. vnde ſuppoſitum ſignificatur vt totum, habens naturam ſicut partem for-

¶ Secundum autem, quid ſcilicet eſt vniri in perſona, declaratur ponendo vnam vniuerſalem, Omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur ei in perſona. Vbi ſcito latitudinem vnionis in perſona habere triplicem gradum. Ad cuius clarificationem recolendum eſt, ꝙ alicui perſonæ quatuor attribuuntur, primo extrinſeca, vt veſtis & locus: ſecundo accidentia inhærentia, vt albedo & huiuſmodi: tertio, partes, vt manus & reliqua membra: quarto eſſentia, ipſa etiam ſingularis, vt hæc humanitas: habet enim Sortes veſtem, albedinem, manum, & hanc ſuam humanitatem. Sed primum horum non eſt vnitum Sorti in perſona: quia conſtat aliud eſſe ſuppoſitum veſtis, & aliud ſuppoſitum perſonæ veſtitæ illa veſte: ſuppoſitum enim veſtis eſt ſubſtantia panni, non homo qui veſtitur. Reliqua vero tria vniuntur Sorti, in perſona: nam ſubiectum accidentium Sortis eſt ipſe Sortes: & ſimiliter Sortes eſt qui integratur ex ſuis membris, & qui conſtituitur in eſſe ſuo ſpecifico indiuiduato per hanc ſuam humanitatem. Eſt autem inter iſtos tres modos vnionis in perſona diuerſitas magna: quoniam accidentia vniuntur quidem Sorti in perſona, ſed non vt pertinentia ad integritatem perſonæ, vt patet. Partes vero vniuntur in perſona Sortis, vt integrantes ipſius perſonam. Natura autem ſingularis vnitur perſonæ Sortis, vt cõſtitutiua ipſius Sortis: ita quod tam partes, quam natura vniuntur Sorti in perſona ſubſtantialiter, ſed partes ſecundum eſſe ſubſtantiale partiale: natura vero ſecundum eſſe ſubſtantiale totius naturæ. Et quia in hoc articulo ſola quæſtio de vnione in perſona tractatur, & inferius diſcutienda eſt in articu.6. an huiuſmodi vnio in Chriſto ſit ſubſtantialis vel accidentalis: ideo præſenti propoſito ſufficit indiſtincte determinare, quod vnio eſt in perſona, non curando de modo ſeu gradu vnionis perſonalis. Et propterea in litera dicitur, ꝙ omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur ei in perſona. Et per hæc patet titulus articuli.

¶ Concluſio reſponſiua probatur ſic. Verbum habet naturam humanam ſibi vnitam, & non ad ſuam naturam diuinam pertinentem. ergo vnio eſt facta in Verbi perſona & non in natura. Antecedens patet ex fide. Conſequentia probatur: quia ſi non vnitur ei in perſona, nullo modo vnitur ei, ac per hoc tota fides ſubuertitur. Aſſumptum fundatur ſuper illa maxima, Omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur illi in perſona. Ex hoc enim patet, quod negare

F vnionem naturæ humanæ in perſona Verbi Dei eſt negare naturam humanã ineſſe verbo Dei, quod eſt negare incarnationẽ.

¶ Sed eſt circa proceſſum hunc quæſtio, quoniam maxima illa. Omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam illius ſiue non, vnitur ei in perſona: aut intelligitur, quod ly ineſt, verificetur pro quocumque modo ineſſendi, aut de aliquo ſeu aliquibus modis ineſſendi. Si intelligitur latiſſime pro quocumque modo ineſſendi, falſa cõprobatur: cum etiam veſtis dicatur eſſe in perſona veſtita, quam conſtat nõ vniri in perſona. Si intelligitur reſtricta ad aliquem, vel ad aliquos eſſendi modos (puta vt forma in ſubiecto, aut pars in toto, aut ſecundum eſſe ſubſtantiale vel accidentale) probanda eſſet Minor, ſcilicet, quod verbum Dei habeat naturam humanam vnitam ſibi tali modo. Proceſſus ergo iſte aut deficit in illa maxima, aut in probatione ſubſumptorum.

malem & perfectiuam ſui: & propter hoc in compoſitis ex materia & forma, natura non prædicatur de ſuppoſito: non enim dicimus, quòd hic homo ſit ſua humanitas. Si qua vero res eſt, in qua omnino nihil aliud eſt præter rationem ſpeciei vel naturæ ſuæ (ſicut eſt ĩ Deo) ibi, non eſt aliud ſecundum rem
G ſuppoſitum & natura, ſed ſolum ſecundum rationem intelligendi: quia natura dicitur, ſecundum ꝙ eſt eſſentia quædam: eadem vero dicitur ſuppoſitum, ſecundum ꝙ eſt ſubſiſtens. Et quod eſt dictũ* de ſuppoſito, intelligendum eſt de perſona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud eſt perſona, quàm rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, ſecundum
H Boetium. † Omne igitur quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius ſiue non, vnitur ei in perſona. ſi ergo humana na-

*In art. † In [illegible]

¶ Ad hoc dicitur quod in illa maxima, Omne quod ineſt alicui perſonæ, &c. ſumitur ineſſe perſonæ proprie, vt ineſſe diſtinguit contra extrinſecus adiacere: quemadmodum veſtis, locus, tempus, & alia huiuſmodi adiacent nobis, & non ſunt ſecundum veritatem in nobis. Vnde non oportet deſcẽdere ad determinatos modos eſſendi in perſona: ſed ſufficit, quod uere inſit perſonæ quocumque modo illud uerificetur. Et quia ſecũdum fidei doctrinam uerbum Dei factus eſt homo ſecundum rem, ideo non oportet probare, ſed ſupponere veritatem ſubſumpti, ſcilicet quod natura humana ineſt verbo Dei ſecũdum rem: exiſtit ſiquidem humanitas Chri-
I ſti non per ſeipſam: ſed in verbo Dei: quamuis modus, quo exiſtit in illo, non ſit manifeſtus. Procedit igitur ratio literæ, efficaciter ad concluſionem intentam.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem ſecundi articuli dubium occurrit, quoniam quæſtio & argumentum eſt de rebus, ſcilicet de vnione naturæ humanæ ad diuinam perſonam vel naturam: reſponſio autem recurrit ad diſtinctionem rationis ſecundum modos ſignificandi. Hoc autem non licere patet ex eo, quod abſtrahendo ab omnibus modis ſignificandi, qui ad voces ſpectant & contemplando intellectualiter myſterium incarnationis ſicut angeli, conſtat quod vnio ſecundum rem intelligitur facta in perſona, & non natura verbi. Non erat igitur ad modos ſignificandi recurrendum pro ratione, quare vnio eſt facta in perſona verbi, & non in illius natura.

¶ Ad hoc dicitur, quod Auctor altiſſimam reddit rationem, quare vnio eſt in perſona, & non in natura: & eſt adeo profunda ac formalis, vt non ſolum comprehendat quare vnio eſt in perſona Verbi, & non in illius natura, ſed etiam comprehendat quare
K vnio eſt in perſona Dei, & non in Dei natura: ita quod dato quod Deus non eſſet trinitas, ſed deitas ipſa, per ſeipſam perſona eſſet (vt philoſophi intelligunt Deum ſubſiſtere.) reſponſio iſta inuenitur ſatisfactiua argumento, cui non ſatisfaciunt reſponſiones recurrentium ad diſtinctionem inter eſſentiam diuinam & formale conſtitutiuum perſonæ & alia huiuſmodi dicentium, vt patet. Merito autem Auctor hoc fecit: quia argumentum ex identitate naturæ Dei, cum Dei perſona procedit quocũque modo perſona in Deo ponatur, ſiue ſecundum Philoſophos, ſiue ſecundum veritatem reuelatam. Stat igitur reſponſio in hoc, quod quia natura diuina habet rationem naturæ, & perſona diuina habet rationem ſubſiſtentis in natura, & hanc differentiam manifeſtat diuerſus modus ſignificandi, & vnio naturæ humanæ in myſterio incarnationis non addit aliquid rationi naturæ: ſed bene addit aliquid rationi perſonæ, quia addit ſubſiſtere in natura humana: ideo vnio facta eſt non in natura, ſed in perſona. Et quod non adiunctum fuerit aliquid ad naturam

naturam dei, probatur in litera, quia nec per appoſitionem, nec tranſmutationem. Quòd vero adiunctũ fuerit aliquid perſonæ dei, probatur: quia humana natura vnitur perſonæ dei vt perſona dei in natura humana ſubſiſtat, ex eo enim quòd perſonæ, vt diſtinguitur contra naturã, eſt ſubſiſtere in natura, ſequitur manifeſte quòd apponẽ do pſonæ, quòd in aliqua alia natura ſubſiſtat, vnio fit in perſona. vnde patet quòd paſſiones nominum ſecundũ modos ſignificandi non pro ratione, ſed pro manifeſtatione differentiæ inter naturã & perſonam dei ſecundum rationem, allatæ ſunt. Et ratio realis altiſſima ad realem cõcluſionem allata ẽ, manifeſtãs, quòd ẽt cum omnimoda identitate formali naturæ & perſonæ diuinæ, ſtat ꝙ vnio ẽ facta ĩ pſona & nõ in natura dei.

¶ In reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit circa ſimilitudinẽ in litera aſſignatam inter ſenſitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena perſona, nam falſum aſſumitur, quod ſenſitiuũ in bruto eſt forma completiua: eſt .n. uelut forma generica tàm in homine quàm in bruto, vt patet. Et propterea non eſt mirũ ſi eſt nobilius in homine, ad quẽ trahitur per nobiliſſimam differentiam ſui generis, ſcilicet rationale.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ſimilitudo literæ optima eſt, & optime declarat propoſitum, ſed ſupponit inter animam intellectiuam & animas aliorum animalium tantam eſſe diuerſitatem, quòd iſtæ ſunt in genere formarum materialium, illa vero eſt in genere formarum immaterialium. Ac per hoc ſenſitiuum ad formas brutorum ſe habet, vt ad res infra latitudinem ſui generis, ad animam vero intellectiuã, quæ eſt hominis forma, & ex qua radicaliter ſumitur propria hominis differentia, ſe habet vt ad formam nobilioris ordinis. Hoc enim ſuppoſito, quod conſtat eſſe verũ, patet quòd ſenſitiuum in bruto, quia per propriam ſui generis formam eſt, habet infra ſui generis latitudinem, hanc dignitatem, quæ eſt eſſe completiuum in ſpecie. In homine vero, quia non per propriam ſui ordinis formam eſt, non habet infra ſui ordinis latitudinem, hanc dignitatem, quę eſt eſſe completiuum in ſpecie. Et ſimiliter natura humana in ceteris hominibus habet infra propriæ ſpeciei latitudinẽ dignitatem proprię perſonalitatis, in Chriſto vero non hẽt propriæ perſonalitatis dignitatẽ. Sed ſicut ſenſitiuo dignius eſt habere eſſe ſpecificum cõpletum per formam nobilioris ordinis, ſcilicet per animã intellectiuã, ita natura humana ĩ Chriſto maiori donata eſt dignitate ex hoc, quòd ad perſonalitatẽ diuinam aſſumpta eſt. Ex quibus clare patet ſenſus literæ & ſimilitudinis ſine vlla diſſonantia.

¶ In reſponſione ad tertium nota ly ſeparatim, appoſuit ſiquidem Auctor ly ſeparatim, vt ſciant nouitii diſcernere inter per ſe exiſtere, & per ſe ſeparatim exiſtere: cuilibet namque ſubſtantiæ ſiue completæ, ſiue incompletæ conuenit per ſe exiſtere, nam per hoc diſtinguitur contra accidens, cui conuenit non per ſe, ſed in ſubiecto exiſtere, accidentis enim eſſe eſt ineſſe, ſubſtantia aũt eſt ens per ſe. Sed per ſe ſeparatim exiſtere, nulli ſubſtantiæ, quæ eſt pars alterius, conuenit: quia non exiſtit ſeparatim a ſuo toto. Et ſimiliter non conuenit humanitati Chriſti, q̃uis non ſit pars, quia non exiſtit ſeparatim a verbo dei, ſed in verbo dei, ſed ſi ſepararetur a verbo dei, per ſe ſeparatim exiſteret: ſicut ſi pars aliqua ſepararetur a ſuo toto, per ſe ſeparatim exiſteret.

¶ Occurrit hoc in loco, vbi primo diſtinguimus vnionẽ in perſona ab vnione in natura, tranſeundo cum communi curſu doctorum, quòd vnio incarnationis aut eſt in natura, aut in perſona ſeu hypoſtaſi, vt patet in 3. Senten. occurrit inquam quæſtio

tura verbo dei non vnitur in perſona, nullo modo ei vnitur, & ſic totaliter tollitur incarnationis fides, quod eſt ſubruere totam fidẽ Chriſtianam. Quia ergo Verbum habet naturam humanã ſibi vnitam, non autem ad ſuam naturam diuinam pertinentem, conſequens eſt quòd vnio ſit facta in Verbi perſona, non autem in natura.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd licet in deo non ſit aliud ſecundũ rem natura & perſona, differt tamen ſecundum modum ſignificandi, ſicut dictum eſt, *quia perſona ſignificat per modũ ſubſiſtentis. Et quia natura humana ſic vnitur verbo, vt verbũ in ea ſubſiſtat, non aũt vt aliquid addatur ei ad rationẽ ſuæ naturæ, vel vt eius natura in aliud tranſmutetur, ideo vnio humanæ naturę ad verbũ dei, facta eſt in perſona nõ in natura.

*In cor. arti.

AD 2^m dicendum ꝙ perſonalitas intantum pertinet ad dignitatẽ alicuius rei & perfectionẽ, inquãtum ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, quòd per ſe exiſtat, quod ĩ nomine perſonæ intelligitur. Dignius autem eſt alicui, quòd exiſtat in aliquo ſe digniori, quàm ꝙ exiſtat per ſe. Et ideo ex hoc ipſo humana natura dignior eſt in Chriſto, quàm in nobis, ꝙ in nobis quaſi per ſe exiſtẽs
B propriam perſonalitatem habet, in Chriſto autem exiſtit in perſona verbi. Sicut etiam eſſe completiuũ ſpeciei pertinet ad dignitatem formæ, tamen ſenſitiuum nobilius eſt in homine propter coniunctionẽ ad nobiliorem formam completiuam, quàm ſit in bruto animali, in quo eſt forma completiua.

AD 3^m dicendum ꝙ verbum dei non aſſumpſit humanam naturam in vniuerſali, ſed in atomo, ideſt, in indiuiduo (ſicut Dama. dicit †) alioqn oporteret ꝙ cuilibet
C homini conueniret eſſe dei verbũ, ſicut conuenit Chriſto. Sciendũ eſt tñ, ꝙ non quodlibet indiuiduũ in genere ſubſtantiæ etiã in rationali natura habet rationẽ perſonæ, ſed

† Lib.3.orth. fid. cap.11.

A nõ facilis de ſufficiẽtia diſtinctionis dictæ, ſ. aut in natura, aut in perſona, & conſequenter de proceſſu huius articuli & aliorum. Eſt autem ratio dubii, quia aliter in communi loquendo de natura & ſuppoſito, & aliter in ſpeciali loquendo in diuinis ſecundum fidem reuelatis inuenimus: nam in communi loquẽdo ſubſtantia non dicitur niſi de duobus, ſcilicet natura & habẽte naturam, hoc eſt prima ſubſtantia, vt patet ex 5. Metaph. & in hoc artic. In diuinis autem inuenim⁹ tria, ſcilicet naturã, habentem naturam vt indiuiduum naturæ, & habentem naturã vt hypoſtaſim, ita ꝙ inter deum & & creaturas hæc eſt differentia in propoſito, quòd in creatis ſubſtãtiis indiuiduũ naturæ & hypoſtaſis ſolo nomine diſtinguũtur, & idem ẽ inueniri aut deeſſe indiuiduum naturæ & hypoſtaſim, ut patet in natura humana aſſumpta a verbo dei. Eſt enim aſſumpta natura hæc, ſ. hæc humanitas: & quia nõ eſt ibi propria hypoſtaſis humanæ naturæ (nam humanitas illa non habet propriã perſonalitatem) deficit quoque ibi propriũ indiuiduũ naturæ humanæ: nullus .n. hic hõ ibi inuenitur niſi filius dei, ſicut nulla perſona, nulla hypoſtaſis ibi inuenitur, niſi filii dei. Solo igitur nomine diſtinguũt hic homo & hypoſtaſis, ſuppoſitũ ſeu perſona humana, puta Sortes, & propterea in creaturis duo tm̃ inueniuntur, natura ſcilicet & ſuppoſitum. In deo autem magna inuenitur differentia inter indiuiduũ naturæ diuinæ, hoc eſt hunc deũ, & hypoſtaſim, nam hic deus cõis eſt ſm rem Patri, & Filio, & Spirituiſancto, & conſequenter non ſignificat hypoſtaſim, de cuius ratione cõſtat eſſe incõmunicabilitatẽ, tàm Pater aũt, q̃ Filius q̃ Spiritusſanctus perſonã ſeu hypoſta-
D ſim diuinã ſignificat. Et propterea tria cũ inueniantur in deo, ſ. hæc deitas, hic deus, & perſona, puta verbũ dei, inſufficiẽtiæ primo arguitur diſtinctio facta, aut vnio eſt facta in natura, aut in perſona: nam poſſet dici, ꝙ eſt facta nec in natura nec in pſona, ſed in indiuiduo naturæ diuinæ, ſ. in hoc deo. Ruit quoq; proceſſus literæ, ꝙ ſi vnio verbi incarnati non eſt facta in perſona, nullo mõ natura humana vnitur ei. Ruit & illa maxima, Omne quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius, ſiue non, vnitur ei in perſona, quoniam ſi natura humana aſſumpta eſſet ab hoc deo, non vniretur in perſona, ſed in indiuiduo naturæ, & tamen ineſſet perſonæ verbi, quia verbum eſt hic deus.

¶ Ad hoc dubiũ quadrupliciter reſpõdet. Primo, negando quòd inueniatur in diuinis pter hypoſtaſes indiuiduũ naturæ, ſ. hic deus, licet inueniatur hæc deitas, qm̃ hoc eſſet ponere quaternitatẽ in diuinis. Sed hæc reſpõſio falſa eſt, tum qa ĩ diuinis omne abſtractũ hẽt ſuum propriũ cõcretũ, nec inuenitur differẽtia ibi inter abſtractũ & concretũ niſi in modo ſignificandi: cõſtat aũt
E ꝙ ibi inuenit non ſolũ deitas, ſed deitas hæc, igitur non ſolũ inuenitur deus, ſed deus hic, & quũ hoc qd̃ ſignifico, dicendo deus hic, ſit cõe ſecũdũ rem Patri, & Filio & Spirituiſancto, ſequitur ꝙ præter hypoſtaſes ĩueniatur ibi hic deus ſignificãs indiuiduũ naturæ diuinæ cõe tribus pſonis: tum qm̃ in diuinis inuenitur deus vnus numero, cõis patri, & Filio, & Spi.ſan. ergo inuenitur deus hic cõis Patri, & Filio, & Spi.ſan. Cõſequentia patet, quia idẽ addit ly vnus numero ſupra ly de⁹, qd̃ addit ly hic, ſupra ly deus. Antecedẽs patet ex fidei ſentẽtia, qua confitemur Patrẽ, & Filiũ, & Spi.ſan. eſſe unũ numero deũ, dũ dicimus, de⁹ pater, deus fil. deus ſpi.ſan. & tñ nõ tres dii, ſed vnus eſt deus: eſt enim proculdubio ſermo de vnitate numerali. Nec hoc eſt ponere quaternitatẽ, ſicut nec ponendo hoc cõcretũ deus, ponitur quaternitas: ſignificat. n. habentem deitatẽ, ſicut hic deus, vtroque ſiquidem

nomine ponitur vnus numero habens deitatem, communis tribus personis: quamuis ly Deus non explicet vnitatem numeralem, quam explicat ly hic Deus. Secũdo respondetur, quòd quãuis ponatur in diuinis indiuiduum naturæ, scilicet hic Deus: quia tamen nullus est hic Deus, nisi pater aut filius aut spiritussãctus, & assumptio oportet ꝙ fiat ad hunc Deũ determinate s. vel patrẽ, vel filium vel spiritumsanctũ, ideo hic De⁹ non posset assumere naturã nisi vt est ꝑsona, & ideo vnio aut est ĩ natura aut in persona. Sed hæc responsio ambigua, vel falsa est, & eius dicta examinãda sũt in q.3.ar.3. vbi tractabitur, an abstracta per intellectum ꝑsonalitate in Deo possit fieri asũptio naturæ humanæ. Tertio respondetur distinguẽdo ly vnio, dicendo ꝙ æquiuocatur de vnione: qm̃ alterius rõnis est vnio verbi incarnati, ab vnione, qua hic Deus esset incarnatus. In hoc aũt articulo quæstio est de vnione verbi incarnati, vt patet in illi⁹ titulo, ita quòd supponitur hic vnio verbi incarnati, & quęrit qualitas vnionis, supponitur, personã filii Dei, quam verbum significat, esse incarnatã, esse vnitã carni, & quærit mod⁹, quo est facta hæc vnio, an scilicet in persona. Vbi autem hic Deus incarnatus esset, non supponeretur verbũ incarnatum: sed supponeretur hũc Deum incarnatũ, & quæreretur modus vnionis, an in natura, an in persona, an in solo indiuiduo naturæ. Patet aũt vniones has esse diuersarum rationũ ex eo, ꝙ vnio verbi incarnati est ad incõmunicabilem terminum. verbum.n. incommunicabile est cuiq; supposito, vnio autem huius Dei incarnati si esset, ad communicabilem esset terminum: est.n. hic Deus cõmunis omnibus personis diuinis. Sed hæc responsio licet veritatẽ dicat quo ad id, quod de facto inuenitur in vnione verbi incarnati: quia secundũ veritatem vnio terminatur ad incommunicabilem terminũ vt sic, non satisfacit tamen difficultati motæ formaliter, quoniam in hoc articu. etsi supponitur verbum incarnatũ, non tamen supponitur, vnionem hãc esse in persona, ac per hoc non supponitur vnionẽ esse ad terminũ incõicabilem, immo cum verbũ incarnatum sit secundũ se, & naturæ diuinæ, & subsistens in natura diuina, & persona (est enim ipsa deitas & Deus, & est hic deus, & est verbum) sicut in primo articulo quæsitum est, an vnio verbi incarnati sit facta in natura, ita deinde debebat inquiri, an sit facta in indiuiduo naturæ, & demum quæri an sit facta in persona, vt sic discussus esset omnis modus vnionis, quo verbũ incarnatũ vnitum intelligi potest carni. etenim sicut si verbũ incarnatum vnitum esset carni in natura, vnitum diceretur ipsum verbum carni, ita si verbum incarnatum vnitum esset carni, quatenus est indiuiduũ naturæ, quatenus est hic Deus, dicereť verbũ incarnatũ vnitum carni. Vnde quarto respondetur, distinguẽdo ly persona, quòd persona sumitur dupliciter, primo secundũ cõpletam rationem personæ seu hypostasis, & sic significat singulare habens naturã substantialem incõmunicabiliter, ita quòd incommunicabilitatem denotauerit Boetius in definitione personæ per ly indiuidua substantia: quoniã æquiualet ad ly substantia prima, quæ alio nomine dicitur hypostasis. Alio modo sumiť secundum rõnem quidẽ personæ, sed imperfectã, & sic significat singulare habens substantialẽ naturam, ita ꝙ sola incõicabilitas illi deest ad perfectam rõnem personæ. Et hac distinctione stãte dicitur, quòd nomen personæ seu hypostasis aut suppositi potest sumi dupliciter, primo simpliciter, & sic appellatione personæ in diuinis non venit hic Deus, quia non hẽt completam rõnem personæ: sed solũ pater aut filius vel spiritussanctus: alio modo vt persona distinguitur contra naturã, ita quòd ex vno extremo ponatur natura vt sic & ex alio extremo ponatur persona, sicut cum distinguimus naturã, contra habentẽ naturã, & sic appellatione personæ venit nõ solũ persona complete, sed persona incõplete, venit nõ solũ pater, aut filius aut spiritussanctus: sed etiã hic Deus. Et q̃a in hoc articulo sermo est de ꝑsona, ut distinguitur contra naturã ut sic, ut patet in processu articuli ex communib⁹ Deo & reliquis substantiis, ideo persona hic sumitur vt cõprehendit etiam hũc Deũ, & propterea optime dictũ ẽ, ꝙ si non vniretur in persona, nullo modo vniretur. Et reliqua dicta solida sũt. Patet aũt hanc esse intẽtionẽ Auctoris, ex eo quòd in litera in corpore articuli, pro eodem habetur indiuiduum subsistens in natura, & suppositũ, cõstat aũt hunc Deum esse indiuiduum subsistẽs in natura diuina, & non habere completam rationẽ suppositi. Et rursus dicitur in corpore articuli loquẽdo de Deo quòd natura diuina dicitur suppositũ secundũ quod est subsistens. Quid clarius? Constat .n. hunc Deum significare naturam diuinam, secundũ quòd est subsistens: est enim hic De⁹ subsistens in natura diuina, vt patet ex modo significandi. Communiter igitur suppositi seu personæ ratio hic sumitur, vt scilicet significat hoc subsistens in natura. Et ideo hæc quarta respõsio amplectenda est, vtpote literæ consona, & omnem ambiguitatem tollens.

solum illud quod per se existit, nõ aũt quod existit in alio perfectiori. vnde man⁹ Sortis quãuis sit quoddã indiuiduum, nõ tñ est persona, quia nõ per se existit: sed in quodã perfectiori. s. in suo toto. Et hoc ẽt potest significari in hoc, ꝙ persona dicitur substãtia indiuidua: non.n. manus est substantia, sed pars substantiæ. Licet ergo hæc humana natura sit quoddã indiuiduum in genere substantiæ, quia tamen nõ per se separatum existit, sed in quodã perfectiori, scilicet in persona Dei verbi, consequens est quòd non habeat personalitatem propriam. Et ideo facta est vnio in persona.

ARTICVLVS III.

Vtrum unio uerbi incarnati facta sit in supposito uel hypostasi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ vnio verbi incarnati non sit facta in supposito, siue in hypostasi. Dicit enim August. in Enchi. † Diuina substantia & humana, vtraque est vnus Dei filius: sed aliud propter verbum, & aliud propter hominem. Leo Papa etiam dicit in epistola ad Flauianũ: * vnũ horũ coruscat miraculis, aliud succumbit iniuriis: sed aliud & aliud differt supposito. ergo vnio verbi incarnati nõ est facta in supposito.

¶ 2 Præt. Hypostasis nihil aliud est, quã substãtia particularis, vt Boet. dicit in lib. de Dua. na. † Manifestũ est aũt, quòd in Christo est quædã alia substantia particularis præter hypostasim verbi. s. corpus & anima & compositum ex eis. ergo in ipso est alia hypostasis præter hypostasim verbi.

¶ 3 Præt. Hypostasis verbi nõ continetur in aliquo genere, neq; sub specie, vt patet ex his, quę in prima parte dicta sunt: * sed Christus, secundum ꝙ est factus homo, continetur sub specie humana, dicit enim Diony. 1. c. de Diui. no. † Intra naturæ nostræ terminos venit, qui omnẽ totius naturæ ordinẽ supereminenter excedit. Non autem continetur sub specie humana, nisi sicut hypostasis quædam humanæ speciei. ergo in Christo est alia hypostasis præter hypostasim verbi Dei: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. In domino Iesu Christo duás naturas cognoscim⁹, vnam autem hypostasim.

* 3. dist. 6. q.1. art.1. & dist.7. q.1. art.1. c. & dist.10. q.1. ar.2. q.3. & 4. cõt. c.34. 38. & 39. Et vnio. ar. 1.2. & 3. ad 4. & 5. ad 9. Et quolib. 4. artic. 8. & quolibet 9. q.2. ar.1. & 3. cor. Et opus. 1. c.21 & 22. & opus. 3. cap. 217. 218. 219. & 220

† c.36. a medio. tom.3.

* Est epist. 10. c.4. Paulo a principio.

† Aliq[illegible] lũ a pri[illegible] pio li[illegible] cet ĩ te[illegible] pagina.

*p.p.q.[illegible] tic.5.

† cap.[illegible] multũ [illegible] mediu[illegible]

*li. 3. [illegible] fid. ca.[illegible] & 5. Infr. a[illegible] c. & q. art. 1.[illegible]

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum tertium.*

IN titulo articuli tertii duo declaranda sunt, quæ tamẽ in corpore articuli habentur. Primo declarandi sunt termini. s. suppositum & hypostasis: secundo declaranda est ratio quæstionis. Suppositum, vt in litera dicitur ea ratione vocatum est, quia supponitur vniuersis, quæ in aliquo sunt, siue sint substantialia, siue accidentalia: supponitur autem per hoc, quòd illorũ prædicationem recipit. Vnde suppositũ hominis est hic homo, puta Sortes, quia hic homo est, de quo prædicantur tã esse hominem, quàm esse albũ, quantũ, filiũ, locatũ, agẽs, &c. Et quia suppositũ est nomẽ secũdæ intentionis sicut genus, ideo suppositũ significat propriã denominationẽ primæ substãtiæ puta hui⁹ hominis seu Sortis, & ꝓpterea nõ inuenitur suppositum in aliis prædicamẽtis: sed in solo prædicamẽto substãtiæ. Hypostasis aũt Græcũ est vocabulũ & idẽ significat quod apud nos substãtia, loquẽdo de substãtia, q̃ proprie, principaliter & maxime dr̃, vt habetur in prædicamẽtis, hoc est significat primã substantiã, rõ huius qõnis non hẽt ortũ a re, sed ab opinione: qm̃ secundũ rem in qõne præcedentis articuli de vnione in persona, tractatum est de vnione ĩ hypostasi seu supposito, qm̃ in natura rõnali seu intellectuali loquendo, synonyma sunt persona, hypostasis & suppositum. Quodlibet enim horum nihil aliud importat, quàm primam substantiam in natura rationali: sed ignorantia (ut in litera dicitur) quorundam propriam uocem ignorantium distinguendo intellectu hæc, & dicendo quòd vnio est facta in persona, & non hypostasi, obtinuit, vt post articulum de vnione in persona, inquireret de vnione in hypostasi.

¶ In corpore articuli non opus est distinctione, sed annotatione, quod in determinatione huius articuli patet, tam primam, quàm tertiam opinionem relatam a magistro Senten. in 6. distin. tertii sent. esse hæresim olim ab ecclesia damnatam. Nã prima ponit duas in Christo hypostases: tertia autem nõ solum duas ponit hypostases, sed etiã negat vnionem in persona, proprie loquẽdo, vt patet ibi.

¶ In eodem articulo in respõsione ad secundum sunt illa verba de humanitate Christi notanda, scilicet, quia tamẽ venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet totius Christi, prout est deus & homo, &c. Ingerunt siquidem hæc verba difficultatem de compositione Christi, de qua quia sequens tractat articul⁹, trãseamus.

RESPON. Dicendũ ꝙ quidam ignorantes habitudinem hypostasis ad personam, licet concederent in Christo vnam solam personam, posuerunt tamẽ aliam hypostasim † Dei, & aliam hominis, ac si vnio sit facta in ꝑsona, non in hypostasi.

QVOD quidem apparet erroneum, tripliciter. Primo, ex hoc, ꝙ persona super hypostasim non addit nisi determinatam naturam. s. rationalem, secundum quòd Boet. dicit in lib. de Dua. na. * ꝙ persona ẽ rationalis naturæ indiuidua substantia, & ideo idem est attribuere propriam hypostasim humanæ naturæ in Christo, & propriam personam. Quod intelligentes sancti Patres, vtrũque in concilio quinto apud Cõstantinopolim † celebrato damnauerunt, dicentes: Si quis introducere conetur ĩ mysterio Christi duas subsistentias, seu duas personas, anathema[d] sit: nec enim abiectionem personæ vel subsistentiæ suscepit sancta Trinitas, incarnato vno de sancta Trinitate deo verbo. Subsistentia aũt idem est quod res subsistens, quod est proprium hypostasis, vt patet per Boet. in lib. de Dua. na. † Secundo, quia si detur, ꝙ persona aliquid addat super hypostasim, in quo possit vnio fieri, hoc nihil aliud est quàm proprietas ad dignitatem pertinens, ſm ꝙ a quibusdam dicitur, quòd persona est hypostasis proprietate distincta, ad dignitatem pertinente. Si ergo facta sit vnio in ꝑsona, & nõ in hypostasi, cõsequens erit ꝙ non facta sit vnio, nisi ſm dignitatem quandã. Et hoc est approbãte synodo Ephesina, damnatum a Cyrillo † sub his verbis: Si quis in vno Christo diuidit subsistentias post adunationem sola copulans eas coniunctione, quæ secundũ dignitatem quandã, vel auctoritatẽ est vel ſm potentiã, & nõ magis concursu secundũ adunationẽ naturalem, anathema sit. Tertio, quia tantum hypostasis est cui attribuuntur operationes & proprietates naturæ, & ea etiam quæ ad naturę rationem pertinent in concreto: dicimus enim ꝙ hic homo ratiocinatur, & est risibilis, & est animal rationale. Et hac ratione hic homo dicitur esse suppositum: quia scilicet supponitur his, quæ ad hominem pertinent, eorum prædicationẽ recipiens. Si ergo sit alia hypostasis in Christo præter hypostasim verbi, sequitur ꝙ de aliquo alio quàm de verbo verificẽtur ea, quæ sunt hominis, puta esse natum de Virgine, passum, crucifixum, & sepultum. Et hoc etiam damnatum est approbante concilio Ephesi. sub his verbis: † Si quis personis duabus vel subsistentiis eas, quæ sunt in Euangelicis & apostolicis scripturis, impartitur voces, aut de Christo a Sanctis dictas, aut ab ipso de se, & quasdam quidem velut homini præter illud ex Deo verbũ specialiter intellecto applicat, quasdam vero velut Deo decibiles, soli ex Deo patre verbo, anathema sit. Sic ergo patet esse hæresim olim ab ecclesia damnatam, dicere quòd in Christo sunt duæ hypostases, vel duo supposita, siue quòd vnio nõ sit facta in hypostasi vel supposito. Vndẽ in eadem synodo legitur. † Si quis non confitetur carni secundum subsistẽtiam vnitum ex Deo patre verbum, vnũque esse Christũ cum sua carne, eundẽ, scilicet Deum & hominem, anathema sit.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut accidentalis differentia facit alterum, ita differentia essentialis facit aliud. Manifestum est autem quòd alteritas, quę prouenit ex differentia accidentali, potest ad eandem hypostasim vel suppositũ pertinere in rebus creatis, eo quòd idem numero potest diuersis accidentibus subesse, non autem contingit in rebus creatis, quòd idem numero subsistere possit diuersis essentiis vel naturis, sed vnus & idem Christus subsistit in duabus naturis. Vnde sicut quod dicitur alterum & alterum in creaturis, non significat diuersitatem suppositi, sed solum diuersitatem formarum accidentaliũ, ita quòd dicitur Christus aliud & aliud, non importat diuersitatem suppositi vel hypostasis, sed diuersitatem naturarũ. Vnde Greg. Nazanzenus dicit in epistola ad Didymum, † Aliud & aliud sunt ea, ex quibus Saluator est, non autem alius & alius, dico vero aliud & aliud econtrario, quàm in Trinitate habet, ibi enim, Alius & alius dicimus, vt non subsistentias confundamus, non autem, Aliud & aliud.

AD 2^{m} dicendum, quòd hypostasis significat substantiam particularem, non quocumque modo, sed prout est in suo complemento. Secũdum vero quòd venit in vnionem alicuius magis completi, non dicitur hypostasis, sicut manus vel pes. Et similiter humana natura in Christo quamuis sit substantia particularis: quia tamen venit in vnionem cuiusdã cõpleti. s. totius Chr̃i, prout est Deus & hõ, nõ potest dici hypostasis vel suppositum. Sed illud cõpletum ad quod concurrit, dicitur esse hypostasis vel suppositum.

AD 3^{m} dicendum, ꝙ in rebus creatis res aliqua singularis nõ ponitur in genere, vel in specie ratione eius, quod pertinet ad eius indiuiduationem, sed ratione naturæ, quæ secundum formam determinatur, cum indiuiduatio magis sit secundum materias in rebus compositis. Sic ergo dicendum est, quòd Christus est in specie humana ratione naturæ assumptæ, no ratione ipsius hypostasis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

AD QVARTVM sic procediť. Videtur ꝙ persona Christi nõ sit composita. Persona enim Christi non est aliud quàm persona vel hypostasis Verbi, vt ex dictis patet: *sed in Verbo non est aliud persona & natura, vt patet ex dictis in Prima parte. † Cũ ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo* ostẽsum est) impossibile est quòd persona Christi sit composita.

¶ 2 Præt. Omnis cõpositio vr̃ esse ex partibus: sed diuina natura non potest habere rõnẽ partis: quia oĩs pars habet rõnem imperfecti. Ergo impossibile est, quòd persona Christi sit composita ex duabus naturis.

† Infr. ar.6. c. & q. 16. art.1. c.

*In 3. pagina a princi. libri.

† In cõcil. 2. Cõstãti. qđ est 5. generale. can.5. to. 1. cõcil. D.706.

† In 3. pagina a princi. libri.

In Ephesinæ. Syn.1. cano.3. to. 1. concil.

In Ephesinæ synodi 1. can.4. to. 1. concil.

In cano. 2. Ephe.1. Synodi q̃ fuit vna ex 4. principalibus.

In epist. 1. ad Celidonium inter principium & mediũ, incipit Honorandissimo.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum quartum.*

IN titulo 4. artic. difficillimi hoc solum aduertẽdum occurrit, ꝙ ratio huius quæstionis est multiplex antiquorum doctorum auctoritas, exprimens Christi personã cõpositã, vt hic & in 3. sentẽ. a Magistro in dist. 6. habes.

¶ In corpore articuli ponitur vna distinctio bimembris de persona Christi, & iuxta singula membra singulæ apponuntur cõclusiones. Distinctio est Persona dicitur dupliciter, primo ſm id qđ in se est, secũdo ſm rationem

3. dist. 6. q. 2. art.3.

*Art.2.

† p. p. q. 3. ar.7. & per totã quæst.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem hypostasis. Prima conclusio est, Persona Christi secundū illud quod in se est, est omnino simplex. Probatur, quia natura verbi Dei est omnino simplex. Secunda conclusio est, Persona Christi secūdum rationem hypostasis est cōposita. Probatur, Persona Christi secundū rationem personæ seu hypostasis subsistit in duabus natu tis, ergo est ibi vnū subsistes, & duæ rationes subsistēdi. ergo sic persona est cōposita. Antecedens probat: quia ratio hypostasis consistit in hoc, quod est subsistere in aliqua natura, ex hoc.n. manifeste habetur, ꝙ verbum Dei secundum personæ seu hypostasis rationē subsistit in duabus naturis. Prima vero

*art. 2. lib. 3. orth. fi. c. 3. 4. & 5.

consequētia quoad primā partem euidēs est ex dictis; quo ad secūdam, ex vi antecedentis aperte sequitur, ꝙ si subsistit in duabus naturis, oportet quamlibet naturā esse rationem subsistendi in illa: secunda vero sequela probatur: quia vnū duobus subsistit, ex hoc nāque ꝙ duæ subsistendi rationes sic coeunt in vnam personam, vt vnum duobus subsistat, consequens est ꝙ persona sic, hoc est secundum rationem hypostasis est composita.

¶ Circa dicta hic, multa occurrunt dubia. Primum est circa distinctionem in litera positam: nā non apparet sensus illius, tum quia membra distinctionis concidunt, quoniam persona Christi secundum id quod in se est, habet rationem personæ, implicat enim dicere oppositum (& rursus persona Christi secundum rationem personę est illud, quod in se est, cum personaliter, formaliter & realiter sit vnum verbum dei) tum quia in prima distinctione distinguitur verbum dei aut contra suam personalitatem, vt vnita est humanæ naturæ, aut contra personalitatem in communi. Non potest dici primum: quia æque simplex est verbū dei, vt sua personalitas, vt patet. Nec secundum: quia hic sensus non consonat verbis, quibus distinctionis membra significantur in litera. nam secundum membrum explicatur in litera per rationem hypostasis simpliciter & absolute, & non per rationē hypostasis contractæ seu determinatæ, quatenus subsistit in natura humana, vt patet in litera: iuxta hunc autem sensum oportet dicere, ꝙ secundum membrum est persona Christi, quatenus hypostasis humana. Neque tertium: quia sic etiam secundū in litera membrum claudetur in primo, & afferret implicationem contradictoriorum. nam quod de facto in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi ꝑm id qđ in se est, vt patet inductiue. quicquid. n. de facto in re conuenit Sorti secundum rationem animalis, conuenit Sorti ꝑm id quod in se est, vt sentire, moueri, & huiusmodi. Sortes enim secundū illud qđ in se est mouetur & sentit, ac per hoc quicquid conuenit personæ Christi seu Verbi secundum communem rationem personæ, de facto & in re conuenit illi secundum ꝙ in se est. Persona enim seu hypostasis in communi prædicatum superius est respectu Christi seu Verbi, vt patet. Et hinc vlterius inferunt duo contradictoria. s. quòd persona Christi secundum quod in se, est omnino simplex, & est composita.

¶ Secūdum dubium est circa illas literæ propositiones. s. est ibi, hoc est in persona Christi alia & alia ratio subsistendi, & similiter vnum duobus subsistit. Videntur enim ambæ falsæ, & contra doctrinam Auctoris. Falsæ quidem: quia in persona Christi non est secundum fidem catholicam nisi vna subsistentia, quæ scilicet est ex natura diuina, ad quam trahitur per assumptionē natura humana. sola ergo diuina natura est personæ Christi ratio subsistendi, ac per hoc falsum est, quod habeat aliā & aliam rationem subsistendi. Et eadem ratione falsum est, quòd vnum subsistat duobus: quia ly duobus, denotat duas rationes subsistendi, quamuis verum sit, quòd vnum subsistat in duobus. Contra Auctorem vero: quia in quarto contra Gent. cap. 49. in solutione secundæ obiectionis dicit, Verbum dei non habet subsistētiam ex natura humana, sed magis naturam humanam ad suam subsistentiam trahit, non enim per illam, sed in illa subsistit. Hæc ibi. Quæ sub aliis verbis repetit ibidem in solutione quintæ obiectionis. Non possunt enim hæc simul stare, nā si natura humana, vt hic dicitur, est ratio subsistendi personæ Christi sequitur ꝙ persona Christi per naturam humanam, & ex natura humana, subsistat, & si non subsistit per naturam humanam neque ex natura humana, sequitur quòd natura humana non sit illi ratio subsistendi.

¶ 3 Præt. Quod componitur ex aliquibus, videtur esse homogeneum eis, sicut ex corporibus, non componitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid sit in Christo compositum, consequens erit, quòd illud non erit persona, sed natura, & sic in Christo erit facta vnio in natura, quod est contra prædicta.*

Sed contra est, quòd Damas. dicit. 3. lib.* In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnā aūt hypostasim ex vtraq; cōpositā. Respon. Dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi duplici ter potest considerari, uno modo secundum illud, quod est in se, & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi: alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, & secundū hoc persona Chri subsistit in duab⁹ naturis. Est ergo formaliter vera ista enuntiatio, persona Christi est composita, ex quo esse compositum attribuitur Christo ratione personæ, vt dictum est. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd sit simpliciter vera; retenta identitate subiecti.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd distinctionis membra contra se inuicem distinguuntur per hoc, quòd ly in se est, denotat verbum dei secundum illud quod conuenit sibi ad intra, sub quo constat comprehendi esse deum, esse filium dei, esse substantiam, sapientiam, & reliqua, quæ conueniunt ei ex natura vel proprietate personali, ita quòd loqui de persona Chtisti secundum illud quod in se est, est loqui de persona Christi, secundum illud quod conuenit sibi ad intra: loqui vero de persona Christi secundum rationem hypostasis, est loqui de persona Christi indefinite secundum illud quod conuenit illi ad intra, & secundum illud quod conuenit eidem ad extra. nam persona Christi est persona naturæ diuinæ, & est persona naturæ humanæ, ita quòd vbi in primo membro indistincte continentur quæcumque conueniunt verbo dei adintra, in secundo membro distincte vnum eorum sumitur, scilicet esse personam seu hypostasim. Et quoniam esse hypostasim seu personam de facto comprehendit indistincte, & esse hypostasim ad intra respectu diuinæ naturæ, & esse hypostasim ad extra respectu humanæ naturæ, ideo distinctio cum suis membris solida inuenitur, nec vnum membrum includit distincte aliud. Et simile est ac si distingueretur diuina sapientia dupliciter, secundum quòd est in se, & secundum rationem sapientiæ: & similiter diuina paternitas secundum quòd in se est, & secundum rationem paternitatis, & sic de similibus. Manifeste namque apparet ex his, quòd membra non coincidunt: quia licet esse sapientiam conueniat sapientiæ secundum quòd est in se, alia tamen est consideratio sapientiæ secundum rationem sapientiæ vt sic, & alia consideratio eius secundum quod in se, vt est ipsa deitas &c. Et sic est in proposito, quòd licet esse personam seu hypostasim conueniat verbo dei secundum illud quod in se est, alia tamen est considerato eius, cum in eo considerat ur illud quod est ad intra, & alia consideratio eius, quum consideratur in eo ratio hypostasis, qua non solum ad intra, sed ad extra, extendit se. Non est ergo distinctio ista in membra totaliter separata, sed in primo includitur aliquid secundi, & in secundo aliquid primi, vt patet ex dictis, & in exemplis allatis.

Vnde ad quæsitū secundæ obiectionis dicendum est tertium, scilicet quòd in hac distinctione verbum dei distinguitur contra personalitatem in communi, hoc est absolute sumptam, vt ipsa textus verba sonant, dicendo alio modo secundum rationem personæ, vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura. Vbi clare perspicere potes, secundum membrum consistere in ratione hypostasis sine additione vlla. Et cum contra hoc obiicitur primo, quia secundum in litera membrum claudeturetur in primo, respondetur quòd hoc non est verum simpliciter, hoc est totaliter, sed secundum aliquid, vt patet ex dictis, quod non esse inconueniens monstratum est. Et cum obiicitur secundo, quia hic inferuntur duo contradictoria simul, scilicet quòd persona Christi secundum illud quod in se est, non est composita, & est composita: quia quod de facto & in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi secundum illud quod in se est, &c. respondetur quòd quasi in æquiuoco laboramus: aliud siquidem est conuenire aliquid Sorti secundum illud quod in se est, hoc est conuenire illi quod in se est Sortes, & aliud est aliquid conuenire Sorti secundum illud quod in se est, hoc est, esse de numero eorum quæ conueniunt Sorti secundum suam substantiam. Cur rere enim conuenit Sorti secundum illud, quod in se est in primo sensu, & non conuenit Sorti secundum illud quod in se est in secundo sensu: quia currere conuenit illi rei, quæ est Sortes, sed non est de numero intrinsecorum Sorti. Simile quid accidit in proposito: quoniam esse personam tam ad intra, quàm ad extra, conuenit verbo dei secundū illud quod in se est, hoc est illi rei, quæ vere est in re verbū dei. ipsa enim persona filii dei deus verus, est persona diuinæ & humanæ naturæ. Et non conuenit verbo dei secundum illud, quod in se est in secundo sensu, hoc est non est de numero eorum, quę conueniunt verbo Dei ad intra, vt patet, iuxta hunc namque sensum conuenit verbo Dei secundum id quod in se est, esse personam ad intra, scilicet in diuina natura. Illa ergo Maior assumpta si in primo sensu sumatur, vera est, sed vt patet, non obstat huic doctrinæ: quia in litera verbum dei secundum quòd in se est, sumitur in secundo sensu. Nec infert contradictoria, sed infert, verbum dei esse secundum id quod in se est, hoc est illam rem, quæ est verbum dei esse & omnino simplicem & esse compositam, quod secundum diuersa est verum, vt in litera patet: si vero sumatur in primo sensu, falsa est, vt patet in exemplis de currere & moueri.

¶ Ad secundum dubium, dicitur, distinguendo simpliciter vel in tali natura. Vbi nota quod licet proprie loquendo non possit fieri distinctio ista nisi in naturis partialibus, considerando naturalem ordinem vniuersi, quia non inuenitur vna hypostasis subsistens in pluribus naturis simpliciter, sed solum in pluribus naturis partialibus, vt Sortes subsistit in natura animæ rationalis & in natura carnis: quia singularissimum tamen est incarnati Verbi mysterium, distinctione dicta opus est: verbum siquidem dei subsistit simpliciter & in natura diuina & in natura humana, sed subsistere simpliciter & in natura diuina, ex vno & eodem habet, scilicet ex hoc quod est esse verbum dei. nam ex hoc dicitur & subsistens in diuina natura, & dicitur sine additione aliqua, subsistens. Subsistere autem in humana natura aliunde habet, nam hoc conuenit ei ex tempore, & non constituit ipsum in subsistere simpliciter: quia præsupponit ipsum subsistere. Si loquamur ergo de subsistere simpliciter, vna est ratio subsistendi in persona Christi: quia vnum est ibi subsistere simpliciter, sicut vnica subsistentia, & vnicum subsistens. Sed si sit sermo de subsistere in tali natura, duæ sunt in persona Christi rationes subsistendi tam in fieri, quàm in facto esse altera subsistendi in natura diuina, altera subsistendi in natura humana. Et ratio quidem subsistendi in natura diuina est in fieri generatio æterna, in facto esse autem esse deum: ratio vero subsistendi in natura humana in fieri est assumptio humanæ naturæ, in facto esse autem, esse hominem: ex hoc enim quod Verbum factum est caro, hoc est homo, ita quod vere est homo, subsistit verbum in humana natura, in qua prius non subsistebat. Sunt ergo in persona Christi duæ rationes subsistendi in duabus naturis, diuina scilicet & humana, licet sit ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Et similiter vnum subsistit duobus vt rationibus subsistendi in duobus, scilicet in esse diuino & esse humano. Et per hæc patet quo pacto non dissonent a se inuicem diuersa dicta Auctoris: quoniam dicta hic vera sunt de subsistere in tali natura, dicta alibi vera sunt de subsistere simpliciter. Et si instetur, quòd auctor hic ponit duas rationes subsistendi sine additione aliqua, & non dicit quòd est alia & alia ratio subsistendi in tali & tali natura, respondetur, quod quia iam præmiserat ibidem pro fundamento, ad hypostasim spectare subsistere in aliqua natura, ideo absque repetitione subintelligi voluit, quod de ratione subsistendi in aliqua natura sermo suus est.

¶ Ad tertium dubium habita ratione eorum, quæ Auctor in tertio sent. dist. 6. dicit (quamuis non tam alta sint vt hæc) respondetur quod quia apud nos compositio absque imperfectione componentium intelligi non potest, salua sua ratione formali, ideo non simpliciter, neque formaliter admittenda videtur in persona Christi, sed cum determinatione aliqua tollente imperfectionem vnius componentis admitti potest, & admissa est simpliciter & formaliter ab antiquis & ab Auctore. Ad cuius aliqualem cognitionem (quoniam, vt Dion. dixit, est ineffabilis) considerandum est multos esse compositionis modos, vt in q. 3. primæ par. habitum est, compositio namque alia est ex partibus quantitatiuis, alia ex materia & forma, alia ex natura & suppositio, alia ex essentia & esse, alia ex genere & differentia, alia ex subiecto & accidente, & omnes important imperfectionē vtriusq; cōponentis vt patet discurrēdo. Sed si ab vna istarū, hoc est a compositione ex natura & supposito, auferatur quod est imperfectionis ex parte suppositi, saluari potest in persona Christi compositio ex natura humana & supposito, & secūdum hoc persona Christi esset composita. Et quoniā iste modus compositionis conuenit personæ Christi secundum rationem personæ seu hypostasis inquantum. s. persona Christi subsistit in natura humana, ideo hoc modo persona Christi potest dici composita. Et in tantum inuenitur huiusmodi compositio in persona Christi, vt dicat Auctor in lib. 4. contra Gen. cap. 49. in solutione sextę obiectionis, quòd natura humana est simplicior, quam Verbum inquantum verbum est hic homo. Et postea in solutione decimæ obiectionis declarat quid significat, & supponitur per ly hic homo dicens, id quod in natura humana subsistit, est hic homo, & hoc quo ad significationem. vnde ipsum Verbum supponitur, cum dicitur, hic homo, & hoc quo ad suppositionem. Et in quæst. de vnione Verbi incarnati artic. 1. ad 15. dicit, quòd natura humana est simplicior, & formaliori illo homine, qui est Verbum caro factum, & non verbum secundum se. Sed quoniam talis compositio est compositio vnius cum alio seu aliis, & vnius ex alio seu aliis (& in litera solum tracta ri videtur compositio ex his, quoniam tractatur compositio personæ Christi, quasi subsistat ex duabus naturis, ut patet in litera processu) ideo vtroque compositionis modo persona Christi secundum personæ rationem composita inuenitur. s. & compositione ex his, inquantum in duobus esse, diuino. s. & humano ex duabus subsistit naturis (de diuina quidem natura patet, quòd ex illa subsistit, de humana autem in symbolo Athanasii habetur, dum dicitur, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens, vbi expresse Christus vt perfectus homo dicitur subsistens ex anima rationali & humana carne, & non solum in anima rationali & humana carne, magister quoque Sen. in 3. dist. 6. & 7. pluries affirmat Christi personam ex duabus subsistere naturis, exponendo secundam opinionem, quæ est determinatio, quam hic docemur, quam omnes catholici amplectuntur: in professione quoque Episcoporum, quando ordinantur, dicitur, Credis vnicum & vnum filium dei in duabus & ex duabus naturis? & respondetur, Credo, vt patet in Pontificali ecclesiæ Romanę) et compositione cum his inquantum ꝑsona Verbi coniungitur cum hoc, quod est esse hunc hominem, non quod assumpserit hunc hominem, sed quia facta est hic homo assumendo hanc humanitatem. Sed quomodo hoc sit, excedit humanam mentē, sat sit nobis nosse, quia est, dum reuelatū est, quod Verbum est ille homo, qui vocatur Christus: quo homine vt sic, natura humana ideo simplicior dicitur, quia ad hūc hominem spectant & principia indiuiduantia & accidentia, quę habet, quæ vniuntur illi non in natura, sed in persona, quæ nō clauduntur in natura humana. Ad quæsitum ergo dicitur, quod duo obstant compositioni personæ Christi simpliciter & formaliter enuntiandæ, alterum est ratio compositionis, quæ quia imperfectionem componentium formaliter importat, nō potest formaliter & simpliciter attribui personæ Christi: alterum est generalis regula seruanda in attributis Christo, si sunt communia naturæ, & personæ, & oppositum conuenit personæ, vt inferius patebit de hoc, quod est esse creaturam, & incipere esse, ne denoretur quòd persona Christi in se sit composita, sit creatura, inceperit esse, & huiusmodi. Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd defectus prædicationis formalis hic est ex parte prædicati, quod formaliter sumptum non cōuenit personæ. Defectus autem prædicationis simpliciter est ex parte communitatis prædicati respectu talis subiecti, scilicet personæ Christi vendicantis sibi in se oppositum, scilicet omnimodam simplicitatem, & propterea merito Auctor illas duas conditiones, quæ arguendo ad alteram partem tanguntur apposuisse videtur, & doctores posteriores non vtuntur compositionis nomine in mysterio incarnationis: quo tamen vtendum puto cum aliquo adiectiuo, puta ꝙ est cōpositio ineffabilis, ꝙ sine quacumque imperfectione alterius componentis vel aliquo huiusmodi. Et hoc ad denotandum, quod coniunctio ista intima est substantialis, quia inveritate est talis, quānis supra intellectū nostrū. Propter hoc. n. antiqui doctores Diony. Augustī. Damascē. & Auctor cū sexta

Universidad de Deusto Biblioteca

Synodo (vt in corpore articuli sexti inferius recitat̃) cōpositionis nomine vsi sunt: quamuis explicare eam non potuerint.

¶ In responsione ad secundum eiusdem quarti articuli, aduerte ꝙ Auctor non dicit, ꝙ compositio personæ Christi ex naturis est ratione numeri, vt prima facie apparet, sed comparatiuam dicit, quòd potius est ratione numeri, quàm ratione partium. Quod est dicere, quòd naturæ illæ potius habent rationem duorum conuenientium in vnum, quàm rationem partium cōuenientium in vnum. Hoc autem constat esse verissimū: quia ratio partis repugnat diuinitati & quodammodo humanitati, ratio autem duorum cōuenientium in vnum nō repugnat eidē. Cum quo tamen stat quod compositio ista longe maior sit, quàm duorū cōuenientium in vnā personam, vt patet ex dictis & dicēdis, specialiter in hac quæstione secunda.

Inf. q. 16. ar. 1. c. Et 3. dist. 6. q. 3. ar. 1. Et 4. cōt. gēt. 37. & 41. Et op. 3. ca. 215. * Art. 2. & 3. præced. † li. 3. orth. fid. c. 3. circa mediū.

continui. Nam continuū non cōponitur nisi ex cōtinuis: animal vero componitur ex anima & corpore, quorum neutrum est animal.

ARTICVLVS V.

Vtrum sit facta aliqua unio animæ, & corporis in Christo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit vnio animę & corporis. Ex vnione.n. animæ & corporis in nobis causatur persona, vel hypostasis hominis. Si ergo aīa & corpus fuerunt in Chr̄o vnita, sequitur ꝙ fuerit ex vnione eorū aliqua hypostasis constituta: nō aūt hypostasis verbi Dei, quæ est æterna. Ergo in Christo erit aliqua persona vel hypostasis præter hypostasim Verbi, quod est contra prædicta.*

¶ 2 Præt. Ex vnione animæ & corporis constituitur natura humanæ speciei. Damasc. aūt dicit in 3. lib.* ꝙ in Dn̄o Iesu Chr̄o non est cōmunem specie macci pere. Ergo in eo non est facta aīæ & corporis vnio.

¶ 3 Præt. Anima non coniungitur corpori, nisi vt viuificet ipsum: sed corp⁹ Christi poterat viuificari ab ipso verbo Dei, qđ est fons & principium vitæ. Ergo in Christo non fuit vnio animæ & corporis.

SED CONTRA est, ꝙ corpus nō dicitur animatū, nisi ex vnione animæ: sed corpus Christi dicitur animatū, ſm illud, quod Ecclesia* cantat, Animatū corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est. Ergo in Chr̄o fuit vnio animæ & corporis.

RESPON. Dicendū ꝙ Christ⁹ dicitur hō vniuoce cum aliis hominibus, vtpote eiusdē speciei existēs, ſm illud Apostoli Philip. 2. In similitudinem hominū factus. Pertinet autē ad rōnem speciei humanæ, ꝙ anima corpori vniatur. non.n. forma cōstituit speciem, nisi per hoc, ꝙ sit actus materiæ, & hoc est, ad quod generatio terminatur, ꝑ quā natura speciem intendit. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo fuerit anima corpori vnita, & contrarium est hæreticum, vtpote derogans veritati humanitatis Christi.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ex hac ratione moti videntur illi, qui negauerunt vnionem animæ & corporis in Christo: ne per hoc scilicet cogerentur personam nouā vel hypostasim in Chr̄o inducere: q̄a videbāt, ꝙ in puris hominibus ex vnione aīæ ad corpus cōstituitur ꝑsona. Sed hoc ideo in puris hōibus accidit: quia aīa & corpus sic in eis coniunguntur, vt ꝑ se existant. Sed in Chr̄o vniuntur ad inuicem, vt adiuncta alteri principaliori, quod subsistit in natura ex eis cōposita, & ꝑpter hoc ex vnione aīæ & corporis in Chr̄o non constituitur noua hypostasis, seu persona: sed aduenit ipsum coniunctum ꝑsonæ, seu hypostasi præexistēti. Nec propter hoc sequitur, ꝙ sit minoris efficaciæ vnio animę & corporis in Chr̄o, q̃ in nobis: quia ipsa coniunctio ad nobilius non adimit virtutē, aut dignitatē, sed auget, sicut aīa sensitiua in animalibus constituit speciē, quia consideratur vt vltima forma, non autem in hominibus, quamuis in nobis sit virtuosior & nobilior: & hoc propter adiunctionem vlterioris & nobilioris perfectionis, scilicet animæ rationalis, vt etiam supra dictum est.*

AD 2m dicēdū, ꝙ verbū Damas.* potest intelligi dupliciter. Vno mō, vt referat̃ ad humanā naturā, quæ qdē non habet rōnem cōis speciei, ſm ꝙ ē in vno solo indiuiduo, sed scd̄m ꝙ est abstracta ab omni indiuiduo, prout in nuda contēplatione consideratur, vel scd̄m ꝙ est in oībus indiuiduis. Filius aūt Dei nō assumpsit humanā naturā, prout ē in sola consideratione intellectus: quia sic nō assumpsisset ipsam rem humanæ naturæ, nisi forte diceret̃, ꝙ humana natura est quædā idea separata, sicut Platonici* posuerunt hominē sine materia: sed tūc filius Dei non assumpsisset carnē, contra illud quod dicitur Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Similiter etiam non potest dici, ꝙ filius Dei assumpserit humanam naturā, prout est in omnibus indiuiduis eiusdē speciei: quia sic oēs homines assumpsisset. Relinquit̃ ergo, vt Damas.* postea dicit in eodē lib. ꝙ assumpserit naturam humanā in atomo. i. in indiuiduo, nō quidē in alio indiuiduo, qđ sit suppositū vel hypostasis illius naturæ, q̃ in persona filij Dei. Alio mō potest intelligi dictum Damas.* vt nō referat̃ ad naturam humanā, quasi ex vnione aīæ & corporis nō resultet vna cōis natura, q̄ ē

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum quintum.*

TItulus artic. 5. clar⁹ est in se. Et oritur quæstio hæc cum ex difficultate rei in se, quia in Christo non est propria hypostasis, quæ consurgere deberet ex vnione animæ & corporis, tū ex erroribus eorū, qui negauerunt in Christo talem vnionem.

* In festo circūcis. domini in laudibus.

¶ In corpore 5. articuli vnica est conclusio respōsiua q̃sito affirmatiue, cum suo corollario. Conclusio est ista: Necesse est dicere, ꝙ in Christo fuerit anima vnita corpori. Probatur: Ad rationem speciei humanæ pertinet, ꝙ anima corpori vniatur. ergo necesse est quòd i Christo anima fuerit vnita corpori. Antecedens probat̃ dupliciter. Primo: quia forma non constituit speciem, nisi per hoc ꝙ est actus materiæ. ex hoc.n. patet ꝙ non est species humana nisi anima sit act⁹ corporis, quod est esse vnitum corpori. actus enim est vnitus materię, cuius est actus. Secundo: quia hoc, scilicet animam esse in corpore, est terminus generationis ordinatæ a natura ad speciem. ex hoc nāque quòd natura per generationem tēdit ad speciem, & terminatur ad vnionem animæ & corporis, manifeste patet, quòd species constituitur ex coniunctione animæ & corporis. Et sic patet antecedens. Consequentia vero probatur: quia Christus dicitur homo vniuoce cum aliis hominibus. Probatur: quia est eiusdem speciei. Probatur: quia est in similitudinē hominum factus. Et est proculdubio sermo de similitudine substantiali: quia est sermo de similitudine hoīum nō đ similitudine hoīu; quātorum, aut qualium, aut quōlibet aliter se habētium, homo enim substantiæ speciei humanæ & non quantitatis aut qualitatis nomen est. Ex hoc namque, quòd eiusdem est speciei Christus, quatenus homo, cum aliis hominibus, sequitur manifeste quòd si species humanæ naturæ in aliis constituitur ex vnione animæ & corporis, in Christo quoque talis vnio exigatur. Corollarium est, ꝙ contrarium dicere est hæreticum. Probatur: quia derogat veritati humanitatis Christi, vt patet ex dictis.

3. dis. 2. q. 1. ar. 3. q. 3. ex dist. 7. q. 1. ar. 1. c. princip.

¶ In respōsione ad primū eiusdem articuli, disce hinc optimum ac clarū loquēdi modum in hoc mysterio, scilicet quòd ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona: sed ad præexistentem personam Dei, composita natura singularis ex anima & corpore adiuncta est. Oportet ergo ex hac anima & hoc corpore vnitis aut constitui nouam personā humanā, aut antiquā personam constitui in hoc, ꝙ sit persona humana. Et hoc secundū verificatur in Christo: hypostasis enim verbi Dei inquantum est hic homo, per naturam humanā hanc constituitur, vt Auctor in quarto contra Genti. cap. 49. in so-

*Art. 3. ius q. ad *Citat. arg.

*vt patet Arist. taphy. 6. & multos

*lib. 3.

*lib. 3.

in solutione septimæ obiectionis dicit. Quod est dicere ꝑsonam Verbi cōstitui in hoc qđ est esse personā humanā ꝑ hanc naturā humanā: hic.n. homo personam humanam significat.

❡ In responsione ad secundum eiusdem articuli aduerte, quod Damasceni verbum tam tritum. s. verbum assumpsit naturā humanam in atomo, dupliciter exponitur. Primo, quòd ly in atomo importet ly in indiuiduo, & sic exponitur in litera præsenti. Et quia proprie loquēdo, natura humana in indiuiduo est idē quod natura humana in hoc homine, nam hic homo est indiuiduum naturę humanæ, & hic homo est hypostasis naturæ humanæ, & consequenter hæc verba insinuant, ꝙ Verbum assumpserit naturam humanam iam in hoc homine, iam in hypostasi, iam personatam: quia quod assumitur, præsupponitur assumptioni secundum naturæ ordinem, ideo Auctor ad excludendum talem sensum addidit, Nō in alio indiuiduo, quod sit suppositū vel hypostasis illius naturæ, q̃ in persona filii Dei. Iuxta quem modum exponuntur similes loquutiones in 6. & 7. di. 3. sent. vt patet ibi. Secūdo exponitur facilius, ita ꝙ ly in atomo, importet ly singularem, & sic clarus sensus est, quòd Verbū assumpsit naturā humanā singularē: quia assumpsit naturam humanā hāc. Et iuxta hunc sensum est valde tritū, nec eget glossa.

*lib. 3. ca. 3. in medio.

humana: sed est referendū ad vnionē duarū naturarū, diuinæ. s. & humanæ, ex quibus nō cōponitur aliquid tertium quod sit quædam natura cōmunis: quia sic illud esset natū prædicari de pluribus, & hoc ibi intēdit. Vnde subdit,* Neque.n. generat⁹ est, neque vmquā generabitur alius Christus, ex deitate & humanitate, ī deitate & humanitate Deus ꝑfectus, idē & hō perfect⁹.

AD 3m dicendum, quòd duplex est principiū vitæ corporalis. Vnū quidem effectiuum, & hoc modo verbum Dei est principium omnis vitæ. Alio modo est aliquid principium vitæ formaliter: cum.n. viuere, viuentibus sit esse (vt dicit Philosophus 2. de anima*) sicut vnumquodque formaliter est per formam suam; ita corpus viuit per animam. & hoc modo non ponitur corpus viuere per verbum, quod non potest esse corporis forma.

*lib. 2. tex. 37. tom. 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum natura humana fuerit unita uerbo Dei accidentaliter.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod humana natura fuerit vnita verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apost. Philip. 2. de filio Dei, ꝙ habitu inuentus est vt homo: sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius est, siue accipiatur habitus, prout est vnum de decem prædicamentis, siue prout est species qualitatis. Ergo humana natura accidētaliter vnita ē filio Dei.

¶ 2 Præt. Omne quod aduenit alicui post esse completum, aduenit ei accidentaliter: hoc.n. dicimus accidens, quod potest & adesse & abesse alicui præter subiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tēpore filio Dei, habenti esse perfectum ab æterno. Ergo aduenit ei accidentaliter.

¶ In eadem responsione ad secundum circa verba. Neque.n. generatus est, neque vmquā generabitur alius Christus, &c. aduerte quòd si Christus esset naturæ cōpositæ ex deitate & humanitate, natura illa esset communis Christo & filiis suis, quos naturaliter virtute illius naturæ generasset, ita quòd genuisset filiū eiusdem naturæ. s. compositæ ex deitate & humanitate, & sic genuisset alium Christum. Sed quia hoc est impossibile, arguit Damascenus a destructione consequentis ad destructionem antecedētis. s. ex hoc, quod non potest generari alius Christus ex deitate & humanitate cōpositus, ꝙ in Christo non est natura composita ex deitate & humanitate. Nunc autem, quia persona tantum Chr̄isti ponitur cōposita modo prius dicto si Christus naturali generatione aliquem produxisset, quum virtute humanæ naturæ innocentis generasset, purū hominem produxisset, generās enim generat sibi simile, non in persona, sed in natura.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota illa verba, Vnumquodque formaliter est, per formam suam: quoniam in q. 17. cum tractabitur an in Christo sint plura esse, discutienda sunt, & quomodo stat doctrina illic data cum ista.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum sextum.*

IN titulo articuli 6. ly accidentaliter sumitur, vt distinguitur contra substantialiter, ita quod modus coniunctionis in quæstionē vertitur, an substantialis, an accidentalis sit. Vbi aduerte ꝙ postquam determinatum est, quod humana natura est coniuncta filio Dei in persona, quæritur an sit coniuncta ei substantialiter, vel accidentaliter. Et hoc quia vt patet ex superius assignata latitudine vnitorum alicui in persona, aliquid vnitur Sorti in persona accidentaliter, vt albedo & reliqua accidentia, quæ sunt in Sorte, & aliquid vnitur Sorti in persona substātialiter, vt mēbra sua & natura sua. Hæc aūt quæ dicimus patent ex eo, quod dicendo, Sortes est albus aut magnus, enūtiamus esse accidētale Sortis: dicendo aūt, Sortes est capitatus aut hō, enuntiamus vtrobique esse substātiale Sortis. Quia igitur personæ potest aliquid in persona vniri tam substantialiter, q̃ accidentaliter ideo merito postquam conclusum est, naturam humanam esse vnitā filio Dei in persona, quæritur an sit illi vnita substantialiter an accidentaliter. Hic est sensus tituli.

¶ In corpore articuli tres sunt principales partes, in prima narrant̃ duæ hæreses extremæ circa quæsitū. In secunda ad alteram earum reducuntur duæ opiniones extremæ positæ a Magist. sent. in 6. dist. 3. sent. In tertia ponitur sententia fidei.

❡ Quo ad primū, clare cōstat, allatas hæreses esse extremas, dū Euthicetis error cōiunctionē in Christo intantū substantialē esse dicit, quod ex substantiis duabus cōposita est vna natura: Nestorii autem error cōiunctionē istā in tantum accidentalem posuit, ꝙ separauit personā filii Dei a persona filii hominis. Ille confundit naturas, & vnā tam naturā, q̃ personā posuit esse in Chr̄o: iste separauit & naturas & ꝑsonas, dicens in Chr̄o duas esse & naturas & ꝑsonas: coniunxit autem eas accidentali vnione penes quinque, vt in litera clare habes. Hæc de primo.

1. q. 17. ar. 1 c. Et 3. dis. 6. q. 3. ar. 2. Et 4. con. c. 37. 41. & 49. Et vnio. ar. 1. cor. & ad 13. Et opu. 3. c. 215 Et Phi. 2. col. 5.

¶ Quo ad ſm posteriorū magistrorū errores tractantur, qui putantes se catholice dicere, opiniones duas introduxerūt extremas, apud Magistrū sent. s. primā & tertiam, cum ambę ex parte vnius extremi, hoc ē Nestoriani erroris se teneāt. nā vtrique conueniunt in hoc, ꝙ ponunt in Chr̄o diuersas hypostases, ita ꝙ alia est hypostasis filii Dei, & alia hypostasis filii hominis, ac ꝑ hoc vtriq; separāt in Chr̄o & naturas & hypostases seu supposita. Et accidentalē proinde vnionē ponūt humanæ naturæ ad personā filii Dei, quamuis diuersimode: quia primi ponunt sub nomine personæ, dicendo hypostases duas vniri in persona: quod monstratū est nō esse intelligibile, nisi personæ nomē accidēs significet. Alii vero ponunt vniri per modū vestis, cōstat nāque ꝙ esse vestitum, accidentale tm̄ esse ponit in persona, quę vestita est. Et omnia clare patent in litera.

¶ Quo ad tertiū primò ponitur sententia fidei, quæ vere est media. s. ꝙ vnio est ſm substantiā, vt substātia importatur per personā, hypostasim, vel suppositū, & hoc cōtra Nestoriū & posteriores magistros, & ꝙ nō est ſm substantiam, vt substantia importatur per essentiā, naturā seu quidditatē, & hoc contra Euthicetē & Dioscorum. Probaturque auctoritate sextæ Synodi, vbi patet, Vnionem carnis ad verbū Dei ſm compositionē, quæ est secundū substantiam, confessam esse. Secundo modum loquendi docet circa recitatas sententias tres a Magistro sen. in 6. dist. tertii, ꝙ. s. nulla earum vocanda est opinio, sed secunda dicenda est sententia doctrinaq; fidei, tam prima aūt q̃ tertia hæresis a cōcilio dānata appellāda est. Vbi scito ꝙ licet tꝑe Magistri sen. & illorū magistrorū, quorū hic Auctor meminit, iam essent dānatæ ambæ istæ hæreses: quia tm̄ occultū erat cōprehendi positiones istas sub illis damnatis, & putabatur istas ab illis tm̄ distare, vt separatæ essent ab illis, ideo excusati fuerunt & auctores & sequaces earū, & qui tāquā opiniones illas habuerūt. Sed ex quo tanta concessa est posterioribus perspicacitas, vt viderent & discernerent inter illas, & vnicuique locum suum darent, non amplius excusarent̃ qui hmōdi positiones, vt opiniones astruerent.

¶ In responsione ad primum & ad secundum aduerte primo, ꝙ cōmune est vtriq;. s. habitui & accidēti vniri & accidētaliter Sorti. nā indumentū nō nisi accidentale esse ponit in Sorte, esse.n. vestitū accidētale eē est, & albedo accidētale esse ponit in Sorte: differētia aūt inter ipsa est, ꝙ indumentū est in se substātia q̄dam, puta pānus laneus, albedo aūt est in se accidens, ita quod albedo & est in se accidēs, & accidentaliter coniungitur Sorti. Indumētum aūt est in se substantia, sed accidētale tm̄ esse cōfert Sorti. s. esse vestitum. Et quia natura humana est in se substantia, & aduenit verbo Dei post eius esse cōpletū, ideo accidentaliter coniuncta verbo Dei æstimata est: quemadmodum habitus seu indumentum accidentaliter iungitur Sorti.

¶ Sed æstimationẽ hanc esse falsam non solum manifestatur ex antedictis, quia scilicet vnio vestis ad Sortem, non est in persona, quia alia est hypostasis vestis, & alia hypostasis Sortis vestiti: sed etiam quia talis vnio vt terminatur ad sortem, est secundum esse accidentale, quoniam non ponit in Sorte nisi esse vestitum quod constat esse de genere accidentis. Natura autem humana, sic est coniuncta verbo Dei, vt conferat verbo Dei esse substãtiale, quoniã cõfert illi esse hominem: cõstat autẽ ꝙ esse hominẽ, est in genere substãtiæ, & non in genere accidentis: filius siquidẽ dei sic homo factus est, vt verissime sit homo. Vnde fingendo quod vestis sit nomẽ substãtiæ, pro claritate doctrinæ, cõiunctio vestis ad personã vestitam est secundũ esse accidẽtale: quia non confert vestitæ personæ, ꝙ sit vestis, sed quod sit vestita: sed humana natura coniungitur personæ diuinæ secundum esse substãtiale: quia confert verbo Dei, quòd sit homo secũdum rei veritatẽ simpliciter & nõ in intellectu aut imaginatione aut repræsentatione, aut secundum quid. Et hoc est qđ Auctor in quarto cõtra Gen. cap. 49. in solutione vltimę obiectionis explicauit: hoc est quod extra de hær. in ca. cum Christus, Alexander tertius explicauit, ubi sub anathemate inhibẽs, ne quis audeat dicere, quod Christus, secundum quòd homo, non est aliquid, quia est verus homo, contra eos loquitur qui dicebant ꝙ Christus secũdum quòd homo non est aliquid, sed ad aliquid seu aliqualis: hoc enim sequitur ad omnes ponẽtes vnionem naturæ humanæ ad hypostasim filii Dei esse accidentalem. Nam secundum huiusmodi positiones, sicut sortem esse vestitũ, aut esse magnum, aut honorabilem, & super alios, non est Sortem esse aliquid, sed ad aliquid, aut aliqualẽ, &c. ita filium Dei esse hominẽ, non esset esse aliquid, sed ad aliquid aut aliqualem, &c. Vnde Auctor optime in hoc articulo induxit decretalem illam ad probandam vnionem humanæ naturæ ad Verbum esse substantialem. Et Scotus in vltima quæst. 6. dist. 3. sen. dicit quòd per istã decretalem condemnata est tertia opinio illic a Magistro sen. recitata, scilicet ꝙ humana natura vnita est Verbo vt habitus, per hæc manifestans quòd ly aliquid sumitur in dicta Decretali vt distinguitur cõtra ad aliquid, aliquale, aliquantũ, & reliqua accidentium genera. Quæ solum conuenire Christo secundum ꝙ homo, dicebat positio illa, & quæcumque alia ponens vnionem istam accidentalem.

¶ Aduerte secundo propter exemplum quod in litera datur, de vnione animæ ad corpus, ꝙ dicentes vnioni Verbi & naturæ humanæ maxime similem esse vnionem substantiæ & accidentis, sublato hoc, ꝙ substantia informatur per accidens sicut potentiale per actuale, aberrant isti valde quoniam sublata informatione non remanet inter substantiam & accidens nisi vnio accidentalis, vt patet ex hoc quod de facto sunt ibi duo, primum, quòd substantia iungitur accidenti sustentando illud, secundũ quòd informatur per illud. Constat autem quòd de facto nũc ratione neutrius inter accidens, & substantiam est coniunctio substantialis, sed solum accidentalis. ergo si tollatur secundum. s.

*Ar. 1. hui9 quæst.

*lib. 3. ort. fidei ca. 15. post medium.

¶ 3 Pręt. Quicquid non pertinet ad naturam seu essentiam alicuius rei, est accidens eius, quia omne quod est, aut est substantia, aut accidens: sed humana natura non pertinet ad essentiam, vel naturam diuinam filij Dei: quia nõ est facta vnio in natura, vt supra dictum est. *Ergo oportet ꝙ natura humana accidentaliter filio Dei aduenerit.

¶ 4 Præt. Instrumentum accidentaliter aduenit: sed humana natura in Christo fuit diuinitatis instrumentũ. Dicit. n. Damasce.* in tertio libro, ꝙ caro Christi instrumẽtum diuinitatis existit. Ergo videtur, ꝙ humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

Sed contra est, quòd illud, quod accidentaliter prædicatur, non prædicat quid, sed quantũ vel quale, vel aliquo alio modo se habens. Si ergo humana natura accidentaliter adueniret, cum dicit, Christus est homo, non prædicaretur quid: sed quale, aut quantum, aut aliquo alio modo se habens, quod est contra decretalem Alex. Papæ dicentis, Cum Christus sit perfectus Deus & perfectus homo, qua temeritate audẽt quidam dicere, quòd Christus secundum ꝙ est homo, non est quid?

Respon. Dicendum, quòd ad huius quęstionis euidentiam sciendum est, quòd circa mysteriũ vnionis duarum naturarum in Christo, duplex hęresis insurrexit. Vna quidem confundentiũ naturas: sicut Euthicetis & Dioscori, qui posuerunt quòd ex duabus naturis est constituta vna natura, ita quod cõfitentur Christum esse ex duabus naturis, quasi ante vnionem distinctis: non autem in duabus naturis, quasi post vnionẽ naturarum distinctione cessante.

Alia vero fuit hæresis Nestorij & Theodori mosuesteni, separantiũ personas, posuerunt enim aliam esse personam filij Dei, & filij hominis. Quas dicebant sibiinuicem esse vnitas, primo quidem secundum inhabitationem: inquantum scilicet verbũ Dei habitauit in illo homine sicut in templo. Secundo per vnitatem affectus, inquantum scilicet voluntas illius hominis est semper conformis voluntati verbi Dei. Tertio secundũ operationẽ, prout scilicet dicebant hominem illum esse verbi Dei instrumẽtum. Quarto secundum dignitatem honoris, prout omnis honor, qui exhibetur filio Dei, coexhibetur filio hominis propter coniunctionem ad filium Dei. Quinto. secundum æquiuocationem, idest communicationem nominum, prout scilicet dicimus illum hominem esse Deũ

informatio, non nisi accidentalis vnio remanet. Non ergo simillimum exemplum hoc, sed abducens ab vnione substantiali inter verbum & naturam humanam. Quòd autem quidã dicunt, huic vnioni maxime similem esse insitionem, eo quòd ramus insitus cum ramo naturali arboris vnitur in vnitatem suppositi, quia eadem vtriusque rami arbor est, & non vnitur ei in vnitatem naturæ, quando ramus insitus alterius naturæ est (nec obstat ꝙ insitio fiat per contactum, seu continuationem, quoniã quod facit in corporibus situs, hoc facit in spiritualibus ordo secundum August. consonat autem hæc similitudo doctrinæ sacrę Scripturæ apoc. 5. uicit leo de tribu Iuda radix Dauid, & 12. ego radix Dauid, per hæc enim patet filium Dei se habere ad Dauid, hoc est ad naturam suam ex Dauid, vt radix) hoc inquam magis ad metaphoricam, quàm ad ꝓpriam theologiam spectat. nam falsum est ꝙ ramus naturalis, & ramus insitus sint vniti in vno supposito secũdum veritatem. Quod ex 5. Meta. patet, cum dicitur, quod quæcũq; sunt vnũ numero, sunt vnũ specie, quãuis non econtra, constat aũt ad sensum, quod ramus insitus & ram9 naturalis distinguuntur specie, vt patet ex fructibus. sunt igitur distincti numero in genere substantiæ, quod est distingui suppositaliter secundum veritatem: quãuis secundum apparentiã vnũ appareat suppositum arboris. habet enim se arbor suscipiens insitionem quasi terra, alimentũ ex se præstans ramo insito: ita quod inter ramum insitum & plantatum differentia consistit in primo alimento. Nã ramus plantatus in terra inde primum habet alimentum impurum, & digerit illud: ramus vero insitus ex arbore habet primum alimentum iam depuratum in trunco arboris habile ad sui nutritionem augmentationem & fructificationem. Vnde ramus insitus ponit quasi radices in arbore, vnde nutritur, sicut plantatus ponit radices in terra vnde alitur. & propterea non cuiuscũque naturæ ramus potest cuilibet arbori inseri: sed oportet proportionem esse inter alimentum decoctum pro arbore, & alimentum rami talis naturæ. At si quispiam dixerit maximam positam esse similitudinem insitionis ad incarnationẽ, quando ramus insitus est eiusdem speciei cum trunco, quia tunc fit vnum suppositum vtriusque quia continuatur ramus insitus arbori, aduertat hæc dicens, quod iam exit ab vnione insitionis, quatenus insitio est: quoniam insitio ad ramos alterius speciei extenditur, & declinat ad insitionem talem, scilicet per vnitatem continuitatis. Quod, formaliter loquendo, nihil aliud est dicere, quàm dicere, vnitatem aduenientis partis alicui toti continuo, maxime esse similem vnioni incarnationis quod est ridiculũ. Reuereãtur ergo antiquos doctores, & dicãt cum Auctore in quarto contra Gent. cap. 41. nihil in omnibus creatis inueniri, huic vnioni tam simile, sicut est vnio animæ intellectiuæ ad corpus: quod etiã hic confirmatur, dum similitudo ista affertur, & explanatur. Vbi aduerte, quod similitudo ista quantum ad vnum nõ tenet, quãtum scilicet ad hoc, quod anima vnitur corpori, vt forma materiæ, ac per hoc vt pars comparti vnius humanæ naturæ

ex eis

ex eis compositæ, vt tam hic quàm ibi expresse dicitur sub aliis tamen verbis: sed tenet quantum ad hoc, quod anima, vnitur corpori vt instrumento coniuncto, vt ibi dicitur: vel, & in idem redit, quantum ad hoc, quod corpus assumitur ad esse propriũ animæ prout est personæ seu subsistentis. Et de vnione quidem per modum instrumenti in loco proprio, hoc est in respõsione ad quartũ erit sermo: hic autẽ declaranda vtcũq; est vnio ad esse, vt ẽ personæ. Ad cuius aliqualẽ perceptionem fingamus animam rationalem ꝑ se subsisterẽ ante corpus, sicut de facto ita est in animabus defunctorũ ante resurrectionem: subsistunt. n. interim per seipsas absque corpore aliquo: hoc stãte considera, quod anima per se subsistens adueniẽti sibi duo communicat corpori, s. esse & subsistere, vel dupliciter cõmunicat suũ esse corpori. Primo per modũ naturæ, & hoc facit informando corpus: ex hoc. n. quod informat ipsum, dat ei esse specificũ, quod natura significat. Secundo per modum personę, & hoc facit communicando suum subsistere corpori ita quod non solum ipsa anima ꝑ suum subsistere subsistat, sed corp9 subsistat per illudmet subsistere: subsistit enim corpus adueniens non per nouũ subsistere, sed ꝑ antiquam animæ subsistentiam. Quocirca si in vnione rationalis animæ & corporis cõsideretur secundus tantum modus abstrahendo à primo, habebitur exemplum in rerũ natura ĩter reliqua simillimũ, quomodo vnio est humanę naturæ ad Verbum secundum esse substantiale ipsius Verbi: non vt est naturæ, sed vt est ꝑsonę, vt in litera dicitur. Nã sicut anima rationalis corpus sibi vnitum in resurrectione trahit seclusa informatione ad esse suum, prout est ꝑsonæ, hoc ẽ prout est subsistere, & non trahit ad esse suum, prout est naturæ, hoc est, prout est cõferens esse specificũ: ita verbũ Dei naturã humanam sibi vnitã trahit ad esse suum, vt est personæ, hoc est vt est subsistere: quia natura humana in Christo non per se separatim existit, sed in verbo Dei, ac per hoc subsistere Verbi est subsistere

*dist. 6. §. 2. lib. 3. sentẽ.

In lit. d. 1. D. 706.

Art. 3. hui9 quæst.

*habeť in Syno. 2. Cõstãt. can. 4.

& filium Dei. Manifestum est aũt istos omnes modos accidentalem vnionem importare. Quidam autem posteriores magistri, putantes se has hæreses declinare, in eas per ignorantiam inciderunt. Quidam enim eorum concesserunt vnam Christi personam: sed posuerunt duas hypostases siue duo supposita, dicentes hominem quendam compositum ex corpore & anima a principio suæ conceptionis esse assumptum a Dei verbo. Et hæc est prima opinio quam Magister ponit in 6. distinct. tertii lib. sententiarum.* Alii vero volentes seruare vnitatem personæ posuerunt Christi animam non esse corpori vnitam: sed hæc duo separata ab inuicem, esse vnita verbo accidentaliter, vt sic non cresceret numerus personarum. Et hæc est tertia opinio, quam magister ibidem* ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hæresim Nestorij. Prima[d] quidẽ: quia idem est ponere duas hypostases, vel duo supposita in Christo, quod ponere duas personas, vt supra dictum est.* Et si fiat vis in nomine personæ, considerandum est, quòd etiã Nestorius vtebatur vnitate personæ propter vnitatem dignitatis & honoris. Vnde etiam sexta Synodus definit anathema eum,* qui dicit vnam personam secũdum dignitatem & honorem & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius insanientes conscripserunt. Alia verò opinio incidit in errorem Nestorij, quantũ ad hoc, quòd posuit vnionem accidentalẽ: non enim differt dicere, quòd verbum Dei vnitum est homini Christo secundum inhabitationem, sicut in templo suo (sicut dicebat Nestorius) & dicere quòd vnitũ fuit verbum Dei homini secũdum indutionem, sicut vestimento: sicut dicit tertia opinio, quę etiam peius dicit aliquid, quàm Nestorius, scilicet quòd anima & corpus nõ sunt vnita. Fides autem catholica medium inter prædictas positiones tenens, non dicit vnionem factã Dei & hominis secundũ essentiam vel naturam, neque etiam secundum accidens: sed medio modo secundum subsistẽtiam seu hypostasim. Vnde in sexta Synodo* dicitur, Cũ multis modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Apollinarij & Euthiceris sequuntur, interemptionẽ eorum, qui conuenerunt colentes, idest interimentes vtramque naturam, vnionem secundum confusionem dicunt: Theodori autem & Nestorij sequaces, diuisione gaudentes, affectualem vnitatem introducunt: sancta vero Dei Ecclesia, vtriusque perfidiæ impietatem reiiciens, vnionem uerbi Dei ad carnem secũdum compositionem confitetur, quod est secundũ subsistentiam. Sic ergo patet, quòd secunda trium opinionum, quas Magister* ponit, quæ asserit unam hypostasim Dei & hominis, nõ est dicenda opinio, sed sententia catholicæ fidei: similiter etiã prima opinio, quæ ponit duas hypostases, & tertia quæ ponit vnionem accidentalem,[d] non sunt dicendæ opiniones, sed hæreses in conciliis ab Ecclesia damnatæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Damas.* dicit in 3. lib. non necesse est omnifariam & indefectiue assimilari exempla: quod enim est in omnibus simile, idem utique erit, & non exemplum, & maxime in diuinis: impossibile. n. est simile exemplum inuenire in omnibus, & in Theologia, idest in deitate personarum & in dispensatione, idest in mysterio incarnationis. Humana ergo natura in Christo assimilatur habitui, idest uestimento, non quidem quantum ad accidentalem vnionem: sed quantum ad hoc quòd Verbum uidetur per humanã naturam, sicut homo per uestimentum. Et etiam quantum ad hoc, quòd uestimentũ mutatur: quia scilicet formatur secundum figuram eius, qui induit ipsum qui a sua forma non mutatur propter uestimentum. Et similiter humana natura assumpta a uerbo Dei est meliorata, ipsum autem uerbum Dei non est mutatum: ut Augu. exponit in lib.* 83. quæstio.

Ad 2m dicendum, quòd illud

A humanæ naturæ: ille. n. homo qui vocatur Iesus Christus, vere est subsistens, & non alia subsistentia quã increata & æterna subsistentia filii Dei, & nõ trahit ad esse suum, vt est naturæ, hoc est vt confert naturã deitatis. nõ. n. humana natura in Chr̃o ad naturã deitatis transit aut aliquã aliam naturã ex illa acquisiuit, sicut corpus ex vnione ad esse animæ vt est naturæ nouam ex illa naturam ac speciem acquirit. Et hæc nõ solum ꝑ exempli similitudine, sed pro expositione responsionis ad secundum sufficiant pro nunc.

¶ In respõsione ad tertium caute & ꝑspicaciter cõsidera, quod proprie seu propriissime loquẽdo, vniri alicui in hypostasi, communius est, quam vniri illi secundũ hypostasim. nam quicquid pertinet ad hypostasim, siue substãtiale, siue accidẽtale sit, vnitur Sorti in hypostasi seu ꝑsona, vt in art. 2. huius quæst. Auctor dixit, sed non omne tale vnitur Sorti secundũ hypostasim. Et hoc dico sumendo ly in, vt denotat solum inesse personæ, & ly sm, vt addit modũ coniũctionis inter personam & illud quod vnitũ est illi secundum ꝑsonam. s. per modũ subsistentis. Est. n. videre in Sorte esse album, & esse capitatũ, & vtrũque est vnum Sorti in persona: quia vt patet in 5. Meta. cap. de vno, quęcũque sunt in aliquo indiuisa sunt vnum in illo. Sortes aũt & sua albedo nõ sunt diuisi subiecto seu hypostasi: qm̃ vna & eadẽ est substãtia prima, quæ est Sortes, & alba, & similiter quæ est Sortes & q̃ est capitata. Sed esse albũ non est vnum Sorti sm hypostasim: quia nec Sortes subsistit ex albedine aut in albedine, nec esse albũ, subsistit ꝑ subsisterẽ Sortis. hoc. n. album, quod est ĩ Sorte, nõ subsistit, quia natura accidẽtis, neq; ꝑ seipsam, neque per aliud nata est subsistere. Sed esse capitatum est vnũ Sorti sm hypostasim, quãuis partialiter quia caput pars est Sortis: quia & Sortes subsistit sm esse capitatum, vtpote substãtiale, & esse capitatũ subsistit per Sortẽ: quia hoc capitatũ subsistit Sortis subsistẽtia. Quia igitur natura humana vnita est filio Dei, vt non solũ insit illi, & prædiceť de illo,

sicut

*habeť in cõcil. 2. Cõstãt. cani. 4.

lib. 3. sentẽ. dist. 6.

D. 250.

*li. 3. orth. fid. c. 26. in fine.

*li. 83. quę. q. 73. non lõge a fine to. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

aduenit post esse completum, accidentaliter aduenit, nisi trahatur in communionem illius esse completi: sicut in resurrectione corpus adueniet animæ præexistenti: non tamen [d] accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, vt scilicet corpus habeat esse vitale per animā. non est autem sic de albedine: quia aliud est esse albi, & aliud est esse hominis, cui aduenit albedo. Verbum autem Dei ab æterno esse cōpletum habuit secundum hypostasim, siue personam: ex tempore autem aduenit ei natura humana nō quasi sumpta ad vnum esse, prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ: sed ad vnum esse, prout est hypostasis vel personæ. Et ideo humana natura non vnitur accidentaliter filio Dei.

D.22.

AD 3m dicendum, ꝙ accidens diuiditur contra substantiam. Substantia autem (vt patet 5. Met.*) dupliciter dicitur. Vno modo pro essentia siue natura: alio modo pro supposito siue hypostasi. Vnde sufficit ad hoc, ꝙ non sit vnio accidentalis, quòd sit facta vnio secundum hypostasim, licet non sit facta vnio secundum naturam.

*lib. 5. meta. tex. 15. to. 3.

AD 4m dicendum, quòd nō omne quod assumitur vt instrumentū, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut patet de securi, & gladio: nihil tamen prohibet, illud quod assumitur ad vnitatem hypostasis, se habere vt instrumentum: sicut corpus hominis vel membra eius. Nestorius ergo posuit, quòd natura humana est assumpta a Verbo solum per modum instrumenti: non autem ad vnitatē hypostasis. Et ideo non concedebat, quòd homo ille vere esset filius Dei, sed instrumentum eius. Vnde Cyrillus dicit ī Epistola ad Monachos Ægypti, Hunc Emanuelem, idest Christum, non tamquàm instrumenti officio assumptum dicit Scriptura, sed tamquàm Deum vere humanatum, idest hominem factum. Damascenus * autem posuit naturam humanam in Christo esse, sicut instrumentum ad vnitatem hypostasis pertinens.

*li. 3. orth. fidei ca. [illegible] a medio.

ARTICVLVS VII.

Vtrum unio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo, potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est: sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quòd vnio non sit aliquid creatum.

Inf. art. [illegible] & 3. dist. [illegible] qst. 2. ar. [illegible] q. 3. ad [illegible] d. 5. q. [illegible] q. 1. & [illegible] q. 2. ar. [illegible] & 4. cō[illegible] 39. & 4[illegible]

¶ 2 Præt. Finis est potissimum in vnoquoque: sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quam terminata est vnio. ergo videtur, quòd huiusmodi vnio maxime debeat iudicari secundum conditionem diuinæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum. Ergo nec ipsa vnio est aliquid creatū.

¶ 3 Præt. Propter quod vnūquodque, & illud magis, vt dicit Philosoph.* sed homo dicitur esse creator, propter vnionem. Ergo multo magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

*Poste. tex. 5. non lōge a fine to. 1.

SED CONTRA, Omne quod incipit esse ex tempore, est creatū: sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incœpit esse ex tempore. Ergo vnio est aliquid creatum.

RESPON. Dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quę consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut aūt in prima parte dictum est, * omnis relatio quæ consideratur inter Deum & creaturam, realiter quidem est in [d] creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secūdum rationem tantum: quia non innascitur secūdum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quòd hęc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum: in humana autem natura, quæ creatura quædam est, realiter est, & ideo oportet dicere quòd sit quiddam [d] creatum.

*P. p. q. 13. art. 7. D. 1089.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum. dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est vnita Deo absque eius mutatione.

AD 2m dicendum, quòd ratio relationis, sicut & motus dependet ex fine vel termino: sed esse eius dependet a subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in natura creata (vt dictum est*) consequens est quod habeat esse creatū.

*In cor. ar.

(sicut esse album inest filio Dei, & prædicatur de eo, dum dicit, Christus seu filius Dei est albus) sed vt filius Dei subsistat ex humana natura, & in humana natura, quāuis diuersimode, vt ꝓdeclaratū est: qm̄ subsistere ex humana natura intelligit, inquantū est persona: subsistere uero in humana natura absolute admittitur de verbo Dei.

Et similiter humana natura cōstituit verbū Dei in hoc, qđ est esse personā humanam: in hoc, quod est esse hypostasim humanæ naturæ: in hoc, quod est esse hunc hominem. Et sic natura humana loco propriæ subsistētię sortitur subsistentiam propriam filii Dei, & per illam subsistit, non ꝑ seipsam. Quia inquam per modum subsistētiæ vnio est inter personam filii Dei & naturam humanam, ideo dicitur quod ē vnio secundum hypostasim: & dicitur in litera hac, quòd vnio secundum hypostasim sufficit ad hoc, quòd non sit vnio accidentalis. Vbi clare videre potes quod diximus. nam si vnio secundū hypostasim excludit vnionem esse accidentalem, consequens clare est, ꝙ vniri secundum hypostasim, non est tantū coniungi hypostasi per inesse hypostasi: quoniā cōiungi hypostasi per inesse tantum, non excludit vnionem esse accidentalē, vt patet de albedine coniuncta hypostasi Sortis per inesse tantum. Plus ergo exigit vnio secundum hypostasim. Et cum proprium hypostasis sit subsistere in natura, consequens est quòd vnio secundum hypostasim, exigat communionem secundum subsistere, quām in proposito inueniri declaratum est.

¶ In responsione ad quartum eiusdem 6. articuli, aduerte duo, primo veritatem rei, deinde processum Auctoris. Quo ad primum: quia instrumentum est nomen causæ, vniri alicui, vt instrumentum, non transcendit vnionem comprehensam infra genus seu latitudinem causarum, & ideo est talis vnio in causando. Et quia vnio humanæ naturæ ad Verbum (de qua est sermo) non est in causando, sed in essendo secundum esse substantiale subsistentiæ: ideo Cyrillus in litera allatus reprobat Christum tāquam instrumenti officio assumptum. Si enim prima seu summa vnio humanæ naturæ ad Verbum esset vnio instrumenti, iam non esset vnio in persona, nec secundum personam, nec in essendo, sed in causando, quod maximi erroris est. Inter verbum siquidem Dei & naturam humanam vnio est hypostatica, & non secundum aliquod genus vel modum causæ, sed secundum aliquod genus seu modum entis per se, quod est substantia, quia est secundum subsistentiam, quæ non dicit causam, seu causalitatem, sed substantiam. Pateat autem hoc nouitiis ex hoc, quòd vnio filii Dei cum natura humana propria est filio, ita quòd nec Patri nec Spirituisancto conuenit: omnis autem causalitas filii Dei respectu naturæ assumptæ communis est toti trinitati: quoniam indiuisa sunt trinitatis opera ad extra. non est ergo definienda vnio naturæ humanæ ad Verbum per vnionē instrumenti: si tamen non firmetur snīa super rōne instrumē ti vt sic, sed super rōne instrumentalis, hoc est coniuncti, hoc est spectantis ad hypostasim, iam ab ordine causandi ad ordinem essendi, & ab vnione in causando ad vnionem in essendo venitur: & ad iam dictam vnionem secūdum substantiam recursus, & resolutio fit: & patet quod prima & maxima ratio vnionis non ponitur in vnione instrumenti, sed in vnione coniunctionis, qua instrumentum spectat ad hypostasim. Quocirca licet sentētia ista de vnione per modum instrumēti cōiuncti sit vera, minus tamen formalis est. quia non attenditur ratio instrumenti vt sic, sed coniunctionis personalis, in qua pendent lex & prophetæ, hæc quo ad veritatem. In processu vero Auctoris video ipsum seipso altiorem. nam in quarto cōtra Gē. cap. 41. vnionē Verbi incarnati declarauit secundum vnionem instrumenti cō iuncti, & hoc fecit, quasi a posterioribus, & notioribus nobis, manuducēs ad tam excelsam unionem. In hoc autem loco altius cōtemplatus instrumēti, vt sic rationē & vnionem hypostaticam, statim in principio responsionis instrumēti vnionem ab vnione hypostatica separauit, dicens, Nō oē quod assumitur vt instrumentum, &c. & ad vnionem personalē reducendam dixit. Et Nestoriū inde cōfundit, atque Damascenum exponit. Processit siquidem hic nō a posterioribus, sed a priori ex vnione hypostatica, saluans vnionem instrumenti talis, dum ex hoc quòd instrumentum aliquod pertinet ad esse hypostasis, saluat naturam humanam, posse dici vnitam Verbo, vt instrumētum coniunctum. Tu ergo vtrinque profice, hinc resolutionem, inde manuductionem sumens.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum septimum.*

Titulus art. 7. eiusdem 2. quæstio. in corpore articuli statim declaratur.

¶ In corpore articuli duo facit, primo declarat quid sit Vnio, de qua est quæstio, secundo respondet quæsito conclusione affirmatiua. Quo ad primum dicit, quòd vnio de qua est quæstio, est relatio quædam inter duas naturas coniunctas in vna persona filii dei: ita quòd tria de vnione dicit, primo quod quid est dicendo, quod est relatio quædam: secundo extrema dictæ relationis, dicendo inter diuinam naturam & humanam: tertio fundamentum dictæ relationis dicendo secundum quòd conueniunt in vna persona filii Dei. Vbi nota quòd est hic quæstio de vnione, quantum ad relationem, quam significat, & non de vnione quantum ad fundamentum, ad quod consequitur, quod est coniunctio naturarum in persona filii Dei, quam conclusum est esse vnionē substantialem, & non ꝫm esse relatiuum. Et sic patet titulus articuli.

¶ Quo ad secundum conclusio est, Vnio pro relatione est aliquid creatum. Probatur: Omnis relatio inter Deum & creaturā est realiter in creatura, & non in Deo. ergo ista vnionis relatio non est in Deo realiter, sed in natura humana ē realiter. ergo ē aliquid creatum. Antecedens & ex dictis in prima parte assumitur, & probatur: quia innascitur per mutationem creaturę, & non per mutationē Dei. Consequentia prima ex declaratione tituli patet, secunda aūt relinquitur per se nota: quia quicquid realiter ē ī creatura, ē creatū.

¶ In hoc articulo cautissime aduerte distinctionem prædictam de vnione, vel quantum ad relationem, quam significat, vel quantum ad coniunctionem in persona, ad quam consequitur: quoniā plus differūt hæc duo, quàm cælū & terra. Vnio enim pro relatione est in genere relationis, & est ens reale creatum, vt in litera dicitur. Vnio autem pro coniunctione naturæ humanæ in persona diuina cum consistat in vnitate, quæ est inter naturam humanam & personam filii Dei, est in genere seu ordine substantiæ, & non est aliquid creatum, sed creator. Quod ex eo constat, quòd vnum nō addit supra ens naturam aliquam, & vnumquodque per illudmet, quod est ens, est & vnum. quod enim est ens accidentale per aliquam formam, est vnum accidentale per illam, & quod est ens relatiuum, habet vnitatem secūdum esse relatiuum, & quod est ens per formam substantialem habet vnitatem secundum esse substantiæ. Ac per hoc natura humana in Christo, quia per esse substantiale subsistentiæ personæ filii Dei est iuncta naturæ diuinæ, oportet quod illud vnum esse, in quo indiuisę sunt natura diuina & humana in Christo, sit esse vnum substantiale & diuinum. Et vere sic est, quia esse subsistentiæ filii Dei, in quo non distinguuntur ambæ naturæ, substantia est, Deus est: quia verbum Dei est, vna & eadem quippe subsistentia subsistit filius Dei in natura diuina, & in natura humana, & cōsequenter diuina & humana natura Christi sunt indiuisæ in illa subsistentia vtrique communi, quamuis inter se valde distinguantur. Et si contra hanc doctrinam obiiciatur, quòd huiusmodi coniunctio incœpit esse ex tempore, & consequenter est aliquid creatum, respondendum est, quod hæc coniunctio, quantum ad illud, quod ponit in ipso esse secundū se, non incœpit esse ex tempore, sed est ab æterno, sed quantum ad hoc, quòd natura humana sortita sit illud subsistere, incœpit esse ex tempore. Verbi gratia. Si anima rationalis fuisset ab æterno sine corpore, quando fuisset in tempore iuncta corpori, nec esse corporis incępisset in tempore: quia non est aliud esse corporis, quam illud æternum esse animæ. Nec vnum esse substantiale corporis cum anima, incæpisset ex tempore, quantum ad illud quod ponit illa vnitas in esse secundum se: quia ens & vnū cum multipliciter dicatur, quod proprie est, actus est, vt dicitur in 2. de anima. Sed bene incępisset ex tempore illud vnum esse quantum ad hoc, quod corpori illud æternum esse communicaretur, quod fieret per generationem, qua corpus traheretur ad esse animæ. Ita enim accidit in proposito, dum per assumptionem natura humana trahitur ad esse subsistentiæ filii Dei. ex hac enim assumptione subsistentia, qua filius Dei in sola subsistebat natura diuina, communicatur naturæ humanæ, ita vt etiam ipsa natura humana per illam subsistat, & filius Dei in humana natura subsistat, hoc autem est vnum esse in persona ambas naturas. Vbi patet, nihil creatum interuenire, nisi passionem, qua natura humana trahitur ad esse Verbi. Super hanc autem coniunctionem, super hoc vnum esse fundatur consecutiue vnio pro relatione, sicut super coniunctionem substantialem corporis & animæ, fundatur relatio vnionis inter animam & corpus. Est igitur, vt vnico verbo dicatur, vnio naturarum in Christo relatio creata quædam, hoc est, consequens earūdē vnitatem personalem increatam. Et quia argumenta aureoli a Capreolo allata in 5. distin. tertii senten. q. prima, procedunt contra dicentes nō esse aliam vnionē, quàm relatiuam īter humanam naturam in Christo & deum (quod longe est a doctrina Auctoris, expresse ponentis, vnionem, quo ad relationem, consequi vnionem secundum vnitatē personalem, ita ꝙ vnio significat relationem non qualemcumque, sed cō sequentem naturarum vnitatem personalem, ideo non censui ipsa aliter afferenda & soluēda, vtpote non contra doctrinā Auctoris in veritate, & quæ ex hac vnica dicta responsione confutantur.

D.1190.

¶ In responsione ad tertium eiusdem 7. articuli dubium occurrit circa illius principium. Homo dicitur, & est Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: tum quia falsum est, quod vnum extremum vnionis sit reliquum, quia vnio terminatur ad reliquum extremum, non enim corpus est anima, propterea quia vnio corporis terminatur ad animam. (vnde male dicitur, quod homo est deus propter vnionem, quia vnio terminatur ad hypostasim diuinam) tum quia dato, quòd esset verum, sequeretur quod homo non esset deus substantialiter, sed relatiue, quod iam reprobatum est. Et tenet sequela: quia esse aliquid propter terminum relationis non est esse illud substantialiter, sed relatiue, vt patet. Et si ad hæc dicatur, quod Auctor loquitur de vnione quantum ad fundamentum, non quantum ad relationem, contra hanc responsionem litera clamat, aperte subdens, non tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel deus: quia quod aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationem. Constat enim hæc verba de vnione quantum ad relationem dici, de qua in responsione ad secundum dixit, quod rationem habet ex termino, esse verò habet ex subiecto, sicut motus.

¶ Ad hoc dicitur, quod secundum rem homo est deus propter vnionem secundum vnitatem personalem, quam importat, ad quam consequitur relatio vnionis, & hoc non est vertendum in dubium. Sed quoniam in idem redit dicere, homo est deus propter vnitatem personalem duarum naturarum, quam consequitur vnionis relatio, & dicere, homo est deus, propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: ideo verba Auctoris calumnianda non sunt. Manifestatur autem, quod dicimus aduertendo, quod relatio vnionis est non solum inter naturas duas, diuinam scilicet & humanam, sed etiam est inter naturam humanam & hypostasim diuinam. nam & vna natura vnita est alteri, & humana natura vnita personæ diuinæ, & econtra diuina persona vnita est humanæ naturæ. Seruatur autem differentia in loquendo, dum de vnione inter naturas, aut inter personam & humanam naturam est sermo: quia quādo de vnione inter naturas est sermo exprimimus naturas pro terminis vnionis, & vnitatem personalem vtriusque naturæ ponimus non pro termino: sed causa seu fundamento relationis vnionis, ut clare videre potes in principio corporis huius articuli, vbi declarando titulum dicitur quod vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quod conueniunt in vna persona filii dei. Quando vero loquimur de eadem relatione vnionis inter naturam humanam & personam filii dei, ponimus ex parte termini vnitatem personalem filii dei in utraque natura: quoniā relatio ista unionis non est quæcumque unionis relatio, nec ad hypostasim diuinam quomodolibet, sed ad hypostasim filii unam personaliter

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad 3m dicendum, quod homo dicitur creator, & est deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: nõ tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel deus: quia quòd aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationẽ.

naliter in vtraque natura. Sicut enim unionis relatio inter corpus & animam non est ad animam quomodolibet se habentem, sed ad animam communicantem substantiale suum esse corpori, ita relatio unionis humanæ naturæ ad hypostasim diuinam, non est ad hypostasim filii dei qualitercumque se habentem, sed ad filii dei hypostasim unam personaliter secum, hoc est cum humana natura. Et quia Auctor in hac responsione ad tertiũ loquitur de relatione unionis inter naturam humanã & personam filii dei (ut clare sonãt uerba literæ, dicentis, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam) non dixit, ad naturam diuinam, ut prius dixerat, sed dixit ad hypostasim diuinam, ideo coniunctionem personalẽ, seu, quod idem est, unitatem personalem ex parte termini relationis unionis posuit. Et perinde ualet, ac si dixisset, Homo est deus propter unionem, inquantum in illa inuenitur secundum rem unitas personalis diuinæ hypostasis cum humana natura. Et si expositionem ad uerbum desideras, dicito, Homo est Deus propter unionem, hoc est relationem unionis, non simpliciter, sed cum ista conditione explanante quomodo apponimus ly propter, ad relationem unionis, scilicet inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, ita quòd ly inquantum terminatur ad hypostasim, diminuit causalitatem relationis immo adimit causalitatem a relatione, & transfert causalitatem illam ad terminum. Sicut enim cum dicimus, quòd generationis motus, inquantum terminatur ad substantiam, est in genere substantiæ, intendimus quòd generatio ratione termini sortitur, & dat esse substantiale: ita dum dicitur, quòd relatio unionis inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, hoc est ratione hypostasis diuinæ, ad quam terminatur, dat quod homo est deus. Et est sermo de hypostasi diuina, non qualitercumque se habente, sed terminante in rerum natura relationem unionis naturæ humanæ ad ipsam: hypostasis siquidem diuina terminans relationem realem unionis ad ipsam, est hypostasis diuina (ut dictum est) non qualitercumque se habens, sed una personaliter cum humana natura. Constat autem euidentissime, quod ratione talis termini homo est deus, ac per hoc admitti potuit, quod relatio unionis ratione talis termini dat, quod homo est deus, & consequenter dici uere potuit, quod deus est homo propter unionem, inquantum terminatur ad diuinam hypostasim.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, quòd falsum supponit: quod scilicet ideo homo propter unionem sit deus, quia uerum est in communi loquendo, unum extremum unionis est reliquum: quia unio terminatur ad reliquum, hanc enim uniuersalem nec somniauimus: sed ut declaratum est, fundatur ueritas dicti in litera super hoc, quia hoc extremum unionis huius est tale, scilicet hypostasis dinina una personaliter cum natura humana.

¶ Ad secundam quoque dicitur, quòd homo est deus secundum substantiam: esse namque deum, quod communicatur homini, non est esse relatiuum, sed in genere seu ordine substantiæ. Et quamuis esse aliquid in communi loquendo propter terminum relationis præcise, sit esse relatiuum, esse tamen aliquid ratione talis termini, scilicet personæ diuinæ, unius personaliter cum natura humana, non est esse relatiuum, sed esse diuinum. Et sic patet, quòd non extorquendo literam, sed de unione quo ad relationem loquendo, uera est litera.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum unio Verbi incarnati sit idem, quod assumptio.

3. dist. q.5. art.1.q.3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod idẽ sit vnio, quod assumptio. Relationes enim sicut & motus specificantur secundum terminum: sed idem est terminus assumptionis & vnionis, scilicet diuina hypostasis. Ergo videtur quòd non differant vnio & assumptio.

§ 2 Præt. In mysterio incarnationis idem videtur esse vniens & assumens, vnitum & assumptum: sed vnio & assumptio videntur sequi actionem & passionem vnientis & vniti, vel assumentis & assumpti. Ergo videtur idem esse vnio, quod assumptio.

§ Præt. Damascenus * dicit in 3. lib. Aliud est vnio, aliud incarnatio: nam vnio solam demonstrat copulationem, ad quem autem facta est non adhuc: humanatio autem & incarnatio determinant, ad quem sit facta copulatio. Sed similiter assumptio non determinat, ad quem facta sit copulatio. Ergo videtur vnio idem esse quod assumptio.

*li. 3. fidei c.

SED CONTRA est, quòd diuina natura dicitur vnita, non autem assumpta.

RESPON. dicendum, quòd sicut dictum est, * vnio importat relationem quandam diuinæ naturæ & humanæ secundum quòd conueniunt in vna persona. Omnis autem relatio, quæ incipit esse ex tempore, ex aliqua mutatione causatur: mutatio autem consistit in actione & passione.

*Ar. præce.

Sic ergo dicendum est, quòd prima & principalis differentia inter assumptionem & vnionẽ est, quòd vnio importat ipsam relationem, assumptio autem actionem, secundum quam dicitur aliquis assumens, vel passionem, secundum quam dicitur aliquid assumptum. Ex hac autem differentia accipitur secundo alia differentia, nam assumptio dicitur sicut in fieri, vnio autem sicut in facto esse, & ideo vniens dicitur esse vnitum, assumens autem non dicitur esse assumptum. Natura enim humana significatur, vt in termino assumptionis ad hypostasim diuinã, per hoc quòd dicitur homo. vnde vere dicimus, quòd filius Dei qui est vniens sibi humanam naturam est homo. Sed humana natura in se considerata, idest in abstracto, significatur vt assumpta, non aũt dicimus ꝙ filius Dei sit humana natura. Ex eadẽ etiam sequitur tertia differentia, quòd relatio præcipue æquiparantiæ non magis se habet ad vnum extremũ, quàm ad aliud: actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Et ideo assumptio determinat terminum a quo, & ad quem, dicitur enim assumptio quasi ab alio ad se sumptio: unio autem nihil horum determinat. vnde indifferenter dicitur, quòd humana natura est vnita diuinæ, & econuerso. Non autem dicitur diuina natura assumpta ab humana, sed econuer-

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum octauum.*

IN titulo articuli 8. sunt tres termini. Vnio, Assumptio, & Idem. Et primus quidem terminus declaratus est in præcedenti articulo, secundus in corpore declarabitur, tertius autem absolute sumendus est, sicut iacet. In calce autem articuli soluendo exprimetur qua diuersitate seu differentia sunt non idem, puta reali, uel rationis, uel utraque.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito unica conclusione. Inter unionem & assumptionem triplex est differentia. Declaratur manifestando singula mẽbra sigillatim & ordinate, ita ut processus clarus sit in litera.

¶ Et prima quidẽ ac principalis differentia est in re formaliter significata, nam unio significat relationem, assumptio actionem uel passionem, & sic sunt in diuerso genere, sicut relatio diuersum est genus ab actione & passione. Et quod unio significet relationem, in litera non probatur, sed assumitur ex præcedenti articulo. Ex quo ad manifestandam dictam differentiã, primo probatur, in hoc mysterio inueniti secundum rem duo, scilicet ipsam relationem unionis, & actionem & passionem, quia omnis relatio recipiens esse reale ex tempore, causatur ex aliqua mutatione, mutatio autem in actione & passione consistit. Relatio igitur unionis inter naturam humanam & diuinam in Christo, cum inceperit esse secundum rem in natura humana ex tempore, oportet quòd ex aliqua causata sit mutatione, quæ in aliquo patiente ex aliqua actione fit. Duobus igitur inuentis in hoc mysterio, scilicet relatione unionis & actione, & passione, cum unio significet relationem, consequens est quod assumptio significat actionem uel passionem. Et manifestatur consequentia: quia assumptione aliquis dicitur assumens tamquam agens, & aliquid dicitur assumptum tamquam patiens.

¶ Secunda autem differentia est: quia asumptio dicitur sicut in fieri, unio autem sicut in facto esse. Probatur ex signo seu effectu: quia uniens dicitur esse unitum, asumens autem non dicitur esse asumptum, hoc est, unitum prædicatur de uniente, dicendo, hoc est illud: asumptum autem non sic prædicatur de asumente. Et quod hoc deriuetur ex dicta differentia, manifestatur, quia inter ly homo & ly natura humana, hæc est differentia in mysterio Incarnationis, quòd homo significat naturam humanam, ut in termino asumptionis, constat autem terminum asumptionis spectare ad incarnationem, ut in facto esse, natura uero humana significat naturam humanam, ut quę asumitur, quod constat spectare ad incarnationem, ut in fieri. Dicimus autem quòd uniens, scilicet filius dei, est homo, & nõ dicimus, quod idem asumens est natura asumpta.

¶ Tertia uero differentia est, quod asumptio determinat terminum a quo, & ad quem, unio autem nihil horum determinat. Huius differentiæ primo redditur ratio ex prima: quia relatio æquiparantiæ non magis se habet ad unum extremum, quam ad aliud, actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Ex hoc enim sequitur, quòd cum unio sit relatio æquiparantiæ, nullum extremorum determinet, asumptio autem, quia est actio uel passio, determinare potest sibi terminos a quo, & ad quem. Secunda manifestatur de asumptione ex etymologia nominis. Tertio manifestatur ex signo, scilicet quòd indifferenter unum extremum dicitur unitum alteri, non autem asumptum, ut patet in litera clare.

¶ Circa hæc dubium primo occurrit de prima differentia. Nam non solum asumptio, sed etiam unio significat actionem: quod etiam ex litera probatur, dum dicitur, quòd uniens dicitur esse unitum, & filius est uniens sibi naturam humanam, & in responsione ad secundum, quòd persona Patris uniuit naturam hnmanam Filio. Certum est enim, quòd unire est agere, & ideo commune est Patri & Filio & Spirituisancto, & similiter quod vniens est agens. Ruit igitur differentia prima.

¶ Dubium secundo occurrit de secunda differentia: quia aut intelligitur quo ad rem significatam, aut quo ad modum significandi. Non quo ad modum significandi: quia tam vnire quàm assumere significat per modum verbi, omne autem verbum significat per modũ fluxus, & fieri. Nec quoad rem significatam: quia natura humana, de qua verificatur, ꝙ est vnita, non prædicatur de quocumque vniente: quia nec Deus nec Filius est natura humana.

¶ Dubium tertio occurrit de eo quod in tertia differentia dicitur, vnionem hanc esse relationem æquiparantiæ, quia constat ex præcedenti articulo esse relationem in, & ex altero tantum extremo: quoniam in sola natura humana habet esse: relatio autem æquiparantiæ, vt ipsum nomen sonat, æque se habet ad vtrumque extremum.

¶ Dubium quarto occurrit, qualis sit differentia inter vnionem & assumptionem, an rationis tantum, an etiam realis. Et est ratio dubii: quia in litera in calce responsionis ad tertium concluditur, quòd assumptio differt ratione ab vnione & incarnatione, clarumque videtur quòd assumptio non differt realiter, sed ratione tantum ab incarnatione. cum ergo simul contraponantur assumptioni, sola rationis differentia apparet. In oppositum autem est: quia actio & passio distinguuntur realiter a relatione consequente coniunctum, quod per actionem & passionem fit: sed assumptio & vnio sic se habent. ergo.

¶ Dubium quinto est de termino assumptionis, ad quid scilicet terminatur, ac quis est proprius terminus assumptionis, an absolutum aliquod vel relatiuum. Et est ratio dubii ex parte rei: quia per istam actionem nullum absolutum fit in persona diuina, & similiter nullum absolutum ponitur in natura humana, sed nec etiam in persona diuina realis relatio acquiritur, sed in sola natura humana fit de nouo solummodo relatio realis vnionis ad personam Filii: constat autem ꝙ terminus actionis proprius est illud ens, quod fit per actionem illam, sola igitur relatio realis vnionis huius naturæ humanæ ad personam Filii, est terminus proprius actionis & passionis, assumptionis nomine importatæ.

¶ Ratio vero dubii ex parte nostra est, quia doctores aliqui hoc dicunt. Scotus enim in 3. sen. dist. 1. quæst. 1. tenet huiusmodi assumptionem terminari ad relationem vnionis: quia nullum est ibi absolutum nouum tam in natura, quàm in persona, ponens hanc relationem non spectare ad genus relationis, sed esse de genere respectuum extrinsecus aduenientium, qui scilicet non necessario sequuntur fundamentum etiam posito termino, quales dicit esse vnionis respectus inter animam & corpus, si præexistentia seorsum vnirentur de nouo, & panis & quantitas Sacramenti vnirentur, nullum enim absolutum in huiusmodi vnionibus acquireretur, fundans vnionis relationem, sed ad solam vnionis relationem terminaretur actio vnitiua.

¶ Durandus quoque in 3. senten. distinct. 5. quæst. 2. tenet actionis, quæ assumptionis nomine significatur, proprie loquendo, terminum intrinsecum esse respectum vnionis, quem dicit esse, non relationis genericæ, sed modum quendam realem, sicut inhærere est modus realis consequens naturam accidentis. Ad huiusmodi namque respectus dicit posse esse motum & actionẽ naturalem: quamuis ad vnionem naturæ humanæ in persona diuina, sola diuina actio potuerit terminari.

¶ In oppositum autem est, quòd Auctor hic dicit in calce corporis articuli, quòd assumptio determinat pro termino ad quem personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat. Constat autem hoc non esse respectum, sed esse absolutum, vtpote de genere seu ordine substantiæ, ergo.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd prima differentia optima est, quantum ad formale significatum. Ad cuius euidentiam considerandum est fundamentum in litera positum, scilicet quòd in mysterio incarnationis quantum ad propositum spectat duo tantum inueniuntur, scilicet actio & passio & relatio vnionis, & quòd relatio vnionis nõ sit alia actione & passione ab illa actione & passione, quam significat assumptio, sed illa actio, quæ est assumere, factio ẽ vnionis, non curando ꝓ nunc de modo, quo fit vnionis relatio per actionem illã: hoc enim ad quintum dubium spectat. Huic enim fundamento si supponas, quod ly vnio, est & nomen dum declinatur, hæc Vnio, vnionis, est & verbum, dum dicimus, Vnio, vnis, vniui, vnitum, & quòd idem formaliter significat vt nomen, & vt verbum, sicut similitudo & assimilare, videbis quòd quia nomen unionis formaliter significat relationem, etiam verbum uniendi significat formaliter relationem: significat enim unire, unionem facere, sicut assimilare, similitudinem facere. Si namque diligentius ad positum fundamentum retuleris significatum hoc, scilicet facere vnionem, clare perspicies, quòd quum ly facere, illam supponat actionem quam assumptio significat, inter vnionem & assumptionem hanc primo inuenies differentiam, quòd assumptio actionem & passionem formaliter explicat, quæ in incarnatione inuenitur: unio vero & unire inde deriuatum, formaliter relationem explicat, quamuis unire per modum actionis significet illam relationem. Conceditur ergo, quòd in communi unio verbum significat actionem, hoc est vnionem facere: sed quia in proposito ly facere non dicit actionem propriam ipsius relationis distinctam contra actionem significatam per ly assumere, ideo & vera est differentia prima assignata in proposita materia, quod vnio significat formaliter relationem, assumptio actionem vel passionem, & verum simul est quòd vnire significat actionem eandem, vt terminatur ad relationem, significat enim vnionem facere, & propterea toti Trinitati attribuitur Vnire, & esse vnientem, vt in litera dicitur.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd differentia secunda intelligitur, quo ad rem significatam: quia scilicet res significata per Vnire, hoc est facere relationem vnionis, non est nisi vt in facto esse: quia non est nisi in termino assumptionis. intelligi enim oportet prius natura terminari assumptionem, quàm consurgat assumpti relatio vnionis, quoniam non vnitur nisi per assumptionem: sicut oportet prius natura terminari dealbationem, quàm consurgat vnio albedinis cum subiecto. quia igitur assumere vt assumere est efficax sicut via, & assumere vt est facere vnionẽ, efficax, non nisi in termino inuenitur, ideo ex parte rei differentia secunda posita est, quòd assumere dicitur vt in fieri, vnire autem vt in facto esse. Nec effectus allatus hic in litera, intelligendus est vniuersaliter vt obiectio opponit, quoniam constat ex litera non esse verum vniuersaliter, quòd vniens est vnitum. Pater enim est vniens & non est vnitum: quia non est homo. Sed est intelligendus permissiue, hoc est, quòd hinc prouenit, quòd permittitur aliquod vniens esse vnitum, si tamen significatur vt in facto esse, vt in termino, & propterea in litera caute dicitur. Vnde vere dicimus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicimus, quòd filius dei, quia est vniens sibi naturam humanam, est homo. Assumens autem nec vniuersaliter, nec particulariter est assumptum: quoniam assumptum oportet ordine naturæ præexistere, nulla autem persona diuina aut natura, est id, quod præexistit assumptioni, quod per naturam in abstracto significatur.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd relatio vnionis dupliciter considerari potest, scilicet realiter, & formaliter. Et si consideretur secundum esse formale, hoc est, secundum suam rationem formalẽ, sic proculdubio est relatio æquiparantiæ, sicut similitudo, æqualitas, & identitas. Si vero consideretur secundum esse reale, sic non est relatio æquiparantiæ, vt obiectio probat. Vnde secundum diuersas considerationes, diuersimode contingit loqui de huiusmodi relationibus inter creaturam & deum: quia quandoque negantur esse relationes æquiparantiæ, & verum est realiter, & quandoque affirmantur, & verum est formaliter. Sane igitur ac discrete intellige diuersa, quæ contraria apparent dicta, vt non sint contraria.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quòd assumptio differt & re, & ratione ab vnione & vnire, quamuis sola ratione differat ab incarnatione & humanatione. Et quidem quòd distinguatur realiter ab vnione, patet ex hoc, quòd tam actio, quam passio significata assumptionis nomine distinguitur realiter à relatione vnionis consequente. Et ne ambiguitas aliqua restet de assumptione passiua, probatur: quia assumptio passiua importat relationem causalitatis passiuæ, & denotat, vt ita dixerim, hominem deum fieri, vt ab hoc, ita quòd relatio importata per assumptionem passiuam est ly ab hoc: quoniam secundum rem est relatio, qua natura humana a tota Trinitate eleuata est ad esse diuinum. Relatio autem vnionis est naturæ humanæ ad filium dei primo, & ad naturam diuinam consequenter, & non est relatio causalitatis passiuæ, alioquin communiter esset ad totam Trinitatem. Quòd vero distinguatur realiter ab vnire, ideo dixi, & verificatur non secundum ipsas actiones, sed secundum terminos, quoniam proprius terminus eius actionis, qui est assumere realiter, differt a proprio termino actionis, quæ est facere relationem vnionis vt sic, vt in sequenti patebit dubio: quamuis vnum & idem sit facere quod per assumere & vnire importatur (vt prædictum est) quod per se primo terminatur ad proprium terminum assumptionis, & ex consequenti ad vnionis relationem, vt nunc nunc patebit. Quòd vero sola ratione differat ab humanatione & incarnatione, patet quia eadẽ est actio, idem terminus diuersimode, vt in litera dicitur explicatus. Ex hoc autem quòd in litera dicitur, quòd vnio differt ratione ab assumptione, aut econuerso, non habetur quòd differant sola ratione sicut reliqua, quibus connumeratur. Ad veritatem siquidem literæ sufficit, quòd differant ratione, & non exigitur quòd sola.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quòd assumptio habet pro termino suo, propriissime loquendo ens absolutum, super quod fundatur relatio vnionis, est autem illud ens absolutum non persona filii dei sola, non hæc natura humana sola, sed filium dei esse hominem: quoniam nec persona diuina, nec hæc natura humana fit per assumptionem, quamuis fuerit simul facta cum assumptione. Sed filium dei esse hominem fit per assumptionem, & ita fit quòd est primum esse quod per assumptionem fit, & ad quod assumptio primo tendit: acquisiuit enim filius dei per assumptionem esse hominem quod est esse in genere substantiæ, & non in genere relationis aut cuiusuis respectus. Et ad hoc esse per se primo incarnationem ordinari, patet ex Symbolo fidei dum, dicitur de filio dei, Et incarnatus est de Spiritusancto ex Maria virgine, & homo factus est. Hinc enim clare patet, quòd tam actio quam passio, quæ in incarnatione interuenit, ad hoc per se primo ordinata & terminata est, quòd filius dei factus est homo proculdubio non relatiue, sed substantialiter, alioquin non esset homo. non enim est vere homo qui non est substantialiter homo, cum esse hominem sit esse substantiam animatam sensibilem rationalem, & non sit relatiue tantum se habere ad substantiam animatam sensibilem rationalem. Et quia constat præsupposito hoc esse absoluto, relationem vnionis fundari super hoc esse, ideo dicendum est, quod ad relationẽ vnionis in hoc mysterio, nulla actio aut passio, nulla mutatio per se primo terminatur, vt Auctor expresse dicit in 3. sentent. distin. 2. q. 2. art. 2. q. 3. sed est vera relatio, more aliarum relationum, non producta per seipsam, iuxta doctrinam 7. Physico, sed consurgens ex nouo esse absoluto facto ex assumptione. Vnde negare relationẽ vnionis habere fundamentum absolutum, ita q̃ per incarnationem nullum ens absolutum factum est, & cum hoc dicere q̃ filius dei est factus homo, & est vere homo secundũ rem, est ignorare propriã vocem, & confiteri cũ sententia fidei verbis solis, q̃ deus est homo substantialiter, cum Nestorio autẽ consentire secundum rem, quòd deus est homo accidentaliter, & secundum esse relatiuum. Est & amplecti secundum verba Decretalem damnantem dicentes Christum, secundum quòd homo, non esse aliquid, & refutare eam secundum rem: quia si solum esse relatiuum fit de nouo in mysterio incarnationis, filius dei secundum quòd homo, non aliquid, sed ad aliquid est.

¶ Vt autem negantium vnionis relationem habere nouum esse absolutum factum per incarnationem pro fundamento, & similiter assumptionem terminari ad nouum esse absolutum substantiæ, scilicet filium dei esse hominem, error conuincatur, ex fundamentis eorum in philosophia monstratur. Manifestum siquidem est, quòd si albedo & subiectum seorsum præexisterẽt, & similiter panis & quantitas, & similiter materia & corpus, & postea vnirentur, relatio vnionis inter ea super nouo esse absoluto consurgeret, cuius oppositum ab aduersariis assumitur ad propositum. Nec hoc, quod dicimus, eget probatione, sed manifestatione. constat enim quòd subiectum in primo exemplo acquireret de nouo esse album, & in secundo esse quantum, & in tertio esse viuum, nec potest inficiari quin quodlibet horum esse sit & esse absolutum, & de nouo per actionem vnitiuam factũ. Patet igitur quòd relatio vnionis est vere relatio de genere relationis, conueniens cum illis in modo essendi, & essendi. Ex his patet solutio omnium obiectorum.

¶ Et si contra prædictam sententiam afferantur duæ rationes Scoti ibidem contra absolutum fundans relationem vnionis, primo, quia illud absolutum necessario esset vnitum verbo si est, nulla enim videtur talis entitas in creatura, secundo, quia talis entitas aut esset substantialis aut accidentalis, non accidentalis, vt patet, nec substantialis, quia esset eadem materiæ aut formæ aut compositæ substantiæ: sed quicquid est idem alicui substantiæ, manet manente illa, natura igitur assumpta, si dimitteretur a verbo, retineret illud, ac per hoc esset fundamentum vnionis absque vnione: respondendum ex dictis est, quòd, vt dicitur 7. Meta. non fit sphæra, non fit æs, sed fit sphæra ænea, & similiter in proposito non fit filius dei, non fit humana natura, sed fit filius Dei homo. Et similiter sicut si albedo & Sortes vnirentur acquireret de nouo Sortes esse album, & si postea separarentur, tam Sorte, quàm albedine seorsum conseruatis, amitteret Sortes esse album, ita quòd licet non corrumperetur albedo, corrumperetur tamen esse album, sicut in vnione non generaretur albedo, sed esse album. Esse enim album significat esse absolutum in compositione consistens, quod generatur & corrumpitur per vnionem & separationem. Et similiter si corpus & anima separatim existentia vnirentur, acquireret corpus esse viuum, & si postea separarentur, vtroque seorsum conseruato, amitteret corpus esse viuum, quod est esse substantiale in compositione consistens. Ita in proposito: quia filius dei acquisiuit per assumptionem, esse hominem proportionaliter loquendo, si separaretur natura humana a Filio, amitteret filius dei esse hominem, quod acquisierat, quod constat esse absolutum ens substantiale in compositione consistens. Et loquor non de compositione animæ, & corporis, quam esse præsupponit, sed de compositione naturæ & suppositi, in qua consistit esse hominem: oportet enim aliquem hominem esse hominem, & impossibile est etiam fingere esse hominem in rerum natura, nisi aliquem hominem. Ita igitur, quantum ad propositum spectat, se habet esse hominem ad filium Dei, qui uere est homo, sicut se habet esse unum ad corpus seu esse album ad subiectum: & similiter ita se habet natura humana ad eundem Dei filiũ, sicut anima ad corpus & albedo ad subiectum. Et propterea, vt ita dictũ est, quẽadmodum generatur ex vnione, & corrumpitur ex separatione nũ albedo nec subiectum, sed esse album, & similiter nõ anima nec corpus sed esse animatũ, & esse viuũ, ita ex vi assumptionis nõ fit filius Dei, nõ fit natura humana, sed fit esse hominem non in communi, sed hunc: & similiter, si separaretur natura humana, corrumperetur non natura humana, sed esse hominem hunc. Nã si sibi relinqueretur natura humana, non esset idẽ homo, sed alius homo fieret, qui in natura illa subsisteret: non enim Christus subsisteret in illa natura, sed alius homo. Vnde si verbaliter etiam desideras respondere habes, q̃ esse hominem, est illa entitas absoluta, quæ fundat relationem vnionis in mysterio incarnationis, & quòd ista entitas si est, necessario est vnita Verbo. Impossibile est siquidem inueniri idẽ esse hominem separatum a Verbo: quãuis possit inueniri eadem natura humana separata a verbo: quoniam esse hominem, numeratur ad numerationem indiuiduorum hominis. Si enim natura humana separaretur a Verbo, eo ipso quòd fieret, & esset alius homo, esset aliud numero esse hominem, quo ille alius esset homo, & aliud quo nunc verbum Dei est homo: quoniam vt iam dictum est, esse hominem in compositione naturæ & suppositi consistit, ac per hoc variato supposito, variabitur numeraliter. Sicut si albedo migraret de subiecto in subiectum, esset aliud & aliud numero esse album, iuxta numerum subiectorum: & similiter si anima migraret de corpore in corpus, esset aliud, & aliud numero esse viuum, iuxta numerationẽ corporum eadem ratione, quia in compositione hæc omnia consistunt, & diuersitas numeralis diuersitatem subiectorum, seu suppositorum comitatur. Et sic patet, quòd est aliqua entitas absoluta, quæ quodammodo est in natura creata, scilicet, humana natura Christi, scilicet esse hominem, quæ si est eadem numero, necessario est vnita personæ diuinæ.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quòd ista entitas est substantialis, & identificatur substantiæ compositæ, hoc est, huic homini: non autem huic naturæ humanæ. Et ideo si hæc natura assumpta dimitteretur, non remaneret relatio vnionis: quia nec remaneret hic homo idem numero. Et sicut stat, q̃ remaneret hæc eadem numero natura humana, & non remanere idem hic homo, sed esset alius numero homo, alia numero substantia composita, de prima substantia, nõ de quidditate loquẽdo, ita stat, quòd natura assumpta potest dimitti non remanente eodem hoc homine: immo implicat contradictoria remaneret eundem hunc hominem, & naturam assumptam dimitti: quia tunc in natura dimissa subsisteret alius homo, & non Christus, & subsisteret Christus, & non alius homo. Et error processus Scotici est ex eo, quòd substantia composita est duplex, scilicet natura, & indiuiduũ, scilicet hæc humanitas & hic homo. Nec oportet illud quod est idem substantiæ compositæ, hoc est, huic homini, esse idem huic humanitati: & ideo non oportet remanẽte humanitate hac, si dimitteretur, remaneret id, quod est idem huic homini, quale est esse hominem inuentum in hoc homine, qui est Christus. Et hæc dicta sint, loquendo de termino assumptionis secundum rem, hoc est, actionis & passionis intellectæ per nomen assumptionis: nam loquendo de termino assumptionis, vt importatur invocabulo assumendi, remitto te ad literam, quòd natura humana est vt terminus a quo, & persona diuina est vt terminus ad quẽ. Quæ ideo pro nouitiis dixerim, vt non putẽt doctrinam datam a verbis Auctoris discrepare: sed attendant quòd secũdum uarias cõsiderationes varie assignari potest terminus. Nos autem ad rem spectauimus, vt actioni reali & effectui tam excellenti suum proprium, ac primo terminum in re realem assignaremus. Et licet non manifestauerimus, quomodo quod dictum est, sit: manifestauimus tamen ex fidei doctrina, quòd ita est. Et hoc sufficere debet in tanto mysterio quod, vt Aug. dicit si rationẽ haberet: no esset admirabile, & si exemplum haberet, non esset singulare. Et ideo caute exempla accipienda sunt, vt scilicet, vtcumque perspiciamus mysterii altitudinem, nec metiamur illud viribus ingenioli humani.

*In cor. art.

3. dist. 5. q. 1. art. 1. q. 1. & 4. cõtr. c. 41.

Li. 1. ca. 10. ante mediũ tom. 3.

iusmodi est minima vnio.

¶ 3 Præt. Per vnionem fit aliquid vnum: sed ex vnione animę & corporis in nobis fit aliquid vnum in persona & natura: ex vnione autẽ diuinæ & humanę naturæ fit aliqd vnũ solũ in pſona. ergo maior est vnio animæ ad corpus, quàm diuinæ naturæ ab humanã: & sic vnio de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit 1. Trin. * quòd homo potius est in Filio dei, quàm Filius in Patre: Filius aũt est in Patre per vnitatem essentię, homo vero est in Filio per vnionem incarnationis. ergo maior est vnio incarnationis, quàm vnitas diuinæ essentię, quę tamen est maxima vnionũ: & sic per consequens vnio incarnationis importat maximam vnitatem.

RESPON. Dicendum, quòd vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Potest ergo vnio incarnationis dupliciter accipi, uno modo, ex parte eorum quæ coniunguntur: alio modo, ex parte eius, in quo coniunguntur, & ex hac parte, huiusmodi vnio

ARTICVLVS IX.

Vtrum unio duarum naturarũ in Christo sit maxima unionum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd vnio duarum naturarum in Christo nõ sit maxima vnionum. Vnitum enim deficit in ratione vnitatis ab eo quod est vnum, eo quòd vnitum dicitur per participationem, vnum autẽ per essentiam: sed in rebus creatis aliquid dicitur simpliciter eẽ vnũ, sicut præcipue patet de vnitate ipsa, quæ est principium numeri. ergo huiusmodi vnio, de qua loquimur, nõ importat maximã vnitatẽ.

¶ 2 Præt. Quanto ea, quæ vniuntur magis distant, tãto minor est vnio: sed ea quæ secundum hanc vnionem vniuntur, maxime distant, scilicet natura diuina & humana: distant enim in infinitum. ergo latio ex parte assumentis, inquãtũ assumptio dicitur quasi ad se sumptio: sed incarnatio & humanatio ex parte assumpti, quod est caro, vel natura humana. Et ideo assumptio differt ratiõe, & abvnione, & ab icarnatione seu humanatione.

DIN articulo nono, aduerte primo, quòd cum iam dictum sit de vnione vel pro relatione vnionis, vel pro coniunctione, ad quam consequitur relatio vnionis, hoc in loco non sumitur vnio pro relatione, sed pro coniunctione ipsa, vt patet in principio corporis articuli, & ex conditione, quæ de ipsa inquiritur, scilicet de excellentia eius respectu reliquarum coniunctionum. Ridiculum enim hoc est, quærere de relatione, nisi ratione fundamenti. nam secluſa ratione fundamẽti, nulla vnionis relatio est maior altera: sed ideo vnio materiæ & formæ est maior vnione substantiæ & accidentis, quia fundamentum est magis indiuisum, vt patet.

¶ Aduerte secundo, quòd non quæritur explicite de vnione naturæ & personæ utrum sit maxima: sed de vnione naturarum in persona, verũtamen & hoc in respõsione ad vltimũ tractabitur.

¶ In corpore articuli duo fiunt, primo, ponitur distinctio bimẽbris: deinde respondetur quæsito cum distinctione iuxta membra propositæ distinctionis. Est autem distinctio ista: Vnio incarnationis dupliciter consideratur, vel ex parte naturarum coniũctarum, vel ex parte eius in quo coniunguntur. Probatur distincto, quia vnio claudit in se duo, primo, extrema, quæ iungũtur: secundo, vnum in quo coniunguntur: est enim vnio coniunctio aliquorum in aliquo vno. Principalis conclusio respõsiua quæsito est, Vnio naturarum in Christo ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima. Probatur, quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Secundaria conclusio est, Huiusmodi vnio ex parte naturarum, quæ coniunguntur non est maxima, nec aliter probatur.

¶ Circa distinctionem in litera asignatam, dubium non dissimulandum occurrit: quoniam videtur deficiens, quia coniunctio aliquorum in aliquo vno, potest accipi non solum ex parte eorum, quæ coniunguntur, vel ex parte eius, in quo coniunguntur: sed

Super Quæstionis secundæ Articulum nonum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Sed etiam ex parte coniunctionis extremorum in illo vno. Verbi gratia, coniunctio corporis & animæ in Sorte, potest accipi ex parte animæ & corporis, vel ex parte Sortis, vel ex parte coniunctionis illorum in Sorte. Et in litera hoc tertium membrum deficit, & tamen hoc est principalius membrum in proposito considerãdum: quoniam non dicitur propriè loquendo, vnio maior ex parte extremorum, nec ex parte termini, sed ex parte coniunctionis extremorũ in termino. Contingit siquidem in Sorte coniungi multa accidentia quæ licet ex parte eius in quo coniunguntur, scilicet persona Sortis, habeant maximam vnitatem: nõ tamẽ ꝓpterea sunt maxime vnũ, quia coniunctio ipsa in Sorte non est maxima, sed minima.

¶ Dubium secũdo oritur hinc circa cõclusionem principalẽ, quoniam non nisi abusiue saluatur, habet præeminentiam inter alias vniones: nam vnitas personæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, est maxima. Nõ autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coniunguntur.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior, quàm vnitas numeralis, quæ scilicet est principium numeri. Nam vnitas diuinæ personæ, est vnitas increata, per se subsistens, non recepta in aliquo per participationem, est etiam in se completa, habens in se quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo non competit sibi ratio partis, sicut vnitati numerali, quę est pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, vnio incarnationis præeminet vnitati numerali, ratione, scilicet, vnitatis diuinę personæ, nõ autem ratione naturæ humanæ, quæ non est ipsa vnitas diuinæ personæ, sed est ei vnita.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte coniunctorum, non autem ex parte personæ, in qua facta est vnio.

AD 3m dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior vnitas, quàm vnitas, & personæ & naturæ in nobis. Et ideo vnio incarnationis est maior, quàm vnio animæ & corporis in nobis.

Quia vero illud, qđ in contrariũ obiicitur falsum supponit. s. quòd cit ad inconuenientia, & si non saluat intentum nisi abusiue.

¶ Ex his patet solutio secundi dubii. nam tensus literæ est, quòd naturæ diuinæ & humanæ, quæ in mysterio incarnationis vniũtur, coniunctio dupliciter potest accipi, vel ex parte naturarum inter se (& sic per se nota relinquitur pars negatiua, sicut vere est per se nota, quia inter se nõ vniũtur, nisi sicut causa, & instrumentum causæ, vbi constat non esse maximam vnionem) uel ex parte eius, in quo vniuntur, hoc est ex parte personalis coniũctionis, quã obtinẽt in vna persona diuina: hoc enim idem est ac dicere, ex parte personæ diuinæ, in qua coniunguntur vt sic, ac dicere ex parte personæ diuinę inquantum est persona, vtriusque naturæ: hoc enim est accipere coniunctionem ex parte eius, in quo iunguntur vt sic, hoc est, formaliter loquendo. Quocirca quia, vt patet ex prius dictis, vniuntur in persona diuina substantialiter & non accidentaliter, vt accidentia Christi, & vniũtur substantialiter, non vt partes (vt manus & caput) sed vt totum, vt natura ipsa, vt hæc humanitas vnitur Sorti, & vniuntur non solum substantialiter absque partium imperfectione, sed sic subsistentialiter vniuntur in vna simplicissima & indiuisibilissima ac incomponibili vnitate subsistentiali personali comuni vtrique naturæ, vt superet merito omnem aliam vnionem quorum cumque in alio vt sic, ita quòd licet anima, & corpus Sortis vniantur substantialiter, & in vna natura humanitatis, & in vna persona Sortis: non tamen magis, sed pluribus modis vniuntur, quam natura diuina & humana in Christo: quia vniuntur & in natura, & in persona, istæ autem vniuntur tantum vno modo, scilicet, in persona: sed vnio hæc in isto vno modo, est maior, quàm sit illa in vtroque: quia in mysterio incarnationis vnitas communis extremis, secundum quam propriissime & formaliter quantificatur coniunctio, in tertio est vnitas personalis simplicissima & incomponibilis, & indiuisibilissima, ad quam constat, quòd nec vnitas personalis Sortis, nec vnitas essentialis humanitatis, nec ambæ simul ascendunt, vt patet. Notanter autem dixi, vnionem in alio, dixi enim hoc ad præseruandam doctrinam hanc ab vnione aliquorum inter se: quoniam vt in litera patet, non ex hac parte, sed solum ex parte vnionis in aliquo vno, vnio naturarum in Christo est maxima. Si tamen vnio hæc incarnationis perspiciatur, vt est duorum inter se, scilicet personæ diuinæ & humanæ naturæ, sic etiam inuenitur maxima, & excedens omnes alias uniones propter dictam rationem. Et secundum quid excedit vnionem Trinitatis, vt dicitur in responsione ad vltimum ex Augusť. quia homo potius est in filio Dei, quàm Filius in Patre, quia scilicet, idem est suppositum hominis & Filii Dei, non est autem idem suppositum Patris & Filii: appellatur autem secundum quid maior hinc ista unitas, quia homo importat utrumque, naturam scilicet humanam & suppositum, & non quo ad naturam significatam, sed quo ad suppositum tantum est magis in Filio quam Filius in Patre: meritо, autem, quod secundum aliquid sui est magis unum, & secundum aliquid minus unum appellatur secundum quid, & non simpliciter magis unum. Et per hæc patet expositio literæ totius articuli.

¶ Ad Durandum autem dicitur, quòd extorquet Bernardi sententiam, & uilificat eam: de unione enim inquantum unio, secundum ipsam rationem unionis loquitur Bernardus, præponens unionem Trinitatis, quæ non esset præponenda quo ad dignitatem, quia tota Trinitas non est dignior persona filii. formaliter igitur Bernardus, formaliter & Auctor loquitur, formaliter & nos intelligimus, atque saluamus, unionem incarnationis esse post unitatem Trinitatis maximam simpliciter. Et cum dicitur, Illa sunt magis

magis vnum, quorum extrema magis, & intimius constituunt vnum, dicitur quòd addendum est huic propositioni, vel sunt vnum inter se, vel in tertio, alioquin negetur: quia voluntaria est. Nam ex intrinseca ratione vnionis & vnius nihil aliud habetur, quàm quòd vnita aut fiunt aut sunt vnum, hoc est indiuisa inter se vel in tertio: personæ enĩ diuinæ non fiunt, sed sunt vnum in tertio, hoc est in diuina essentia. Et similiter in proposito duæ naturæ sunt vnum in persona diuina, & natura humana est vna personaliter cum persona diuina. Et sic negatur Minor, scilicet quòd materia & forma magis, & intimius sunt vnũ in essentia humanitatis: non enim est minus vnum, vnũ in persona substantialiter & simplicissima, quàm vnum in substantia & persona composita. Et cum probatur ex inseparabilitate, respõdetur quòd etiam hic non potest fieri separatio, salua constentia omnium extremorum: quoniam si humana natura separetur a verbo, non esset idem, sed alius homo, & similiter persona diuina amitteret esse hominem. Constat autem, quòd tam esse hominem, est esse substantiale, q̃ esse alium hominẽ, est esse aliam substãtiam. Etsi hæc apparent mirabilia & incomprehẽsibilia nobis, non propterea sunt reiicienda, sed credenda, & veneranda.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum decimum.*

TItulus articuli decimi clarę est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo ponitur distinctio bimembris de gratia, secundo respondetur quæsito tribus conclusionibꝰ. Distinctio est, Gratia, pro voluntate dei gratuita, vel pro gratuito dono.

¶ Vbi nota duo, primum est, quod in vtroque membro fit mentio de gratuito: quia voluntas qñq; est debita qñq; gratuita: voluntas, n. iustitiam ministrãtis est voluntas ex debito dantis vnicuiquiq; qđ suũ est: voluntas aũt non ex debito, nec mercenarie, nec vi, aut metu dantis, sed amore bñuolentiæ gratuita est: & sic donum gratuitum est, quod ex tali voluntate

* positam ī arg. sed cõtra.

Inst. q. 6. artic. 6. Et vide q. 29. art. 2. Et 3. dist. 23, qõ. 3 artic. 1.

* P. Sec. Q. 110. art. 2 & 3.

† Art. 6. huius quæst.

* cap. 15. añed. to. 7.

* 3. dist. 13. q. 3. art. 1. & P. S. q. 110. art. 1.

datur. Secũdum est, quod appellatione doni gratuiti non solũ venit habitualis gratia, sed etiam quòdcũq; donum gratis concessum, siue illud sit actuale aliquod auxiliũ, siue quæcũq; alia res. Vnde quia hoc membrum subdiuiditur in litera, quamuis non sub forma subdiuisionis, ideo numerus cõclusionum excedere videtur mẽbra diuisionis, cum tñ in veritate iuxta tria membra in litera posita, s. gratuitã voluntatem dei, & gratuitum donum habitualis grãæ, gratuitum donum ipsius vnionis, tres sint conclusiones.

¶ Prima igitur conclusio est, sumendo gratiam ꝓ gratuita dei voluntate, vnio incarnationis facta est per gratiã, sicut & vnio sanctorum ad deum per cognitionem & amorem. Probatur, quia ad hoc ꝙ natura humana eleuetur in deum siue per esse personale, siue per operationem, eget dei voluntate gratuita: quia vtrumque est supra facultatem naturæ suæ. Secunda conclusio est sumendo gratiã pro gratuito dei dono, hoc est gratia habituali, vnio incarnationis non est facta per gratiam, vnio vero sanctorũ ad deum fit per gratiã. Probatur: quia in cõi loquendo formaliter ad pfectionem operationis requirit, ꝙ potentia sit pfecta ꝙ habitũ: ad hoc aũt ꝙ natura sit in suo supposito, nõ exigitur habitus aliquis. Dicit aũt inter has duas vniones in hoc cõstitit, ꝙ vnio sanctorum ad deum est per eleuationẽ ad operationes cognitionis & amoris: vnio aũt Christi est per eleuationẽ naturæ humanæ ad esse personale filij dei. nulla ergo gratia hic mediat ied ibi.

¶ Vbi nota primo, ꝙ hinc habes apud Auctorẽ, codẽ se habere modo naturã humanam Christi ad personam filij dei, sicut se haberet ad ꝑsonã ꝑpriã, & sicut se habet natura Sortis ad ꝑsonã Sortis.

* 8. dist. 4. q. 3. art. 2. & q. 1. Et colos. 2. l. 2. co. 3.

nã hinc habes, ꝙ ex eo ꝙ formaliꝫ loquẽdo inter naturã & ꝑpriũm suppositũ nullus exigit habitus, ideo inter naturã humanam & personã filij dei in Christo nullus exigitur habitus. fundatur. n. hic processus super illa ꝓportionalitate, vt patet.

Nota secũdo, ꝙ grãæ habitualis in proposito nomẽ nõ restrin-

corpus autem est Christus : prout scilicet corpus contra vmbram diuiditur. Dicunt etiam quidam, ꝙ diuinitas dicitur in Christo habitasse corporaliter, idest tribus modis, sicut corpus habet tres dimensiones, uno modo, per essentiam, præsentiam, & potentiam, sicut in ceteris creaturis : alio modo, per gratiam gratum facientem, sicut G in sanctis : tertio, per vnionem personalem, quod est propriū sibi.

Vnde patet respōsio ad 3m: quia scilicet vnio incarnationis non est facta solum per gratiam habitualem, sicut alij sancti vniuntur deo, sed secundum subsistentiam siue personam.

ARTICVLVS XI.

Vtrum unionem uerbi incarnati aliqua merita præcesserint. H

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis fuerit aliqua merita subsecuta : quia super illud Psalmi 32. Fiat misericordia tua super nos, quemadmodum, &c. dicit glo. * Hic insinuatur desiderium Prophetæ de incarnatione, & meritum impletionis. ergo incarnatio cadit sub merito.

§ 2 Præter. Quicumque meretur aliquid, meretur illud, sine quo illud haberi non potest : sed antiqui patres merebantur vitam æternam, ad quam peruenire non poterant, nisi per incarnationem. dicit enim Greg.* in lib. 13. mor. Hi qui ante Christi aduentum in hunc mundum venerunt, quantamlibet iustitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti, in sinum cælestis patriæ statim recipi nullo modo poterant: quia nondum ille venerat, qui iustorum animas in perpetua sede collocaret. ergo videtur quòd meruerint incarnationem.

§ 3 Præt. *de beata virgine cantat, quòd Dominum omnium meruit portare, quod quidem factum est per incarnationem. ergo incarnatio cadit sub merito.

SED CONTRA est, quòd Augustin. dicit in lib.* de Prędest. San. Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis pręcedentia merita multiplicatę regenerationis inquirat. sed nulla merita p̄cesserunt regenerationem nostram, secundum illud Ti. 3. Nō ex operibus iustitię,

gitur ad gratiam, quæ ponitur in essentia animæ, vt distinguit F a charitate & aliis habitibus infusis : sed communiter sumitur vt compræhendit sub se quęcumque infusum habitum. Et hoc habes in litera ex eo, quòd habitus ad perfectionem operationis requisitus, in potentia operatiua ponitur, quod non verificatur de gratia restricta ad habitū in essentia, vt patet. ¶ Tertia conclusio est, sumendo gratiā pro gratuito dei dono, quicquid sit illud, vnio incarnationis est gratia. Probatur : quia est donum dei cōcessum humanitati Christi nullis præcedentibus meritis. ¶ Vbi nota primo, quòd hoc modo loquendo de gratia, ipsa vnio appellat grā modaliter: quia scilicet gratuite facta est, s. absque vllo merito, & hinc fit vt in Christo ponatur vltra habitualē gratiā, gratia vnionis, q̄ est ipsa vnio gratuito concessa. Nota secūdo, quòd caute Auctor locutus, nō dixit, quòd hoc modo sumendo gratiam vnio sit facta per gratiam, sicut dixit in præcedentibus conclusionibus, & sicut quæsitum est in titulo articuli : sed dixit quod ipsa vnio est gratia. Et ratio est: quia li per, denotat causalitatem gratię super vnione: eiusdem autem ad seipsum non est causalitas.

1. 2. q. 98. ar. 4. c. & 3. di. 4. q. 3. arti. 1. & Ro. 1. l. 3. col. 2. fi. & Heb. 1. l. 4. col. 3.

* innuitur in gl. interlineari, ibi.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, nota ex supra dictis in artic. 7. eiusdem q. quòd coniunctio humanæ naturæ I cum persona filij Dei (quæ nihil aliud est, quàm vtriusque indiuisio in esse personali ipsius filij Dei) potest dupliciter accipi, scilicet vel secundum illam entitatem positiuam, quæ est illud esse personale istius naturæ creatæ, vel secundum mutationem & relationem, qua vnitur, & vnita relatiue dicitur humana natura personæ illi: nullum siquidem aliud ens reale apparet interuenisse, aut inueniri in hoc mysterio, vltra extrema. Et si quidem vnionis gratia pro gratuito dono sumatur secundo modo, sic est donum creatum: quoniam tam mutatio passiua, qua natura humana eleuata est ad esse personale dei, quàm relatio vnionis, inter creatas res est. Si vero vnionis gratia similiter pro dono gratuito sumatur primo modo, sic quo ad rē datam increatum donum est, quia data est personalitas diuina naturæ creatæ: quo ad substantialem vero compositionem seu coniunctionem personalitatis cum natura, donum creatum est, vt patet. Et quia vnionis gratia, hæc omnia concludit, ideo quandoque res increata ponitur, vt in hac litera, dum dicitur, K maius autem est ipsa res, quàm ipsa similitudo eius participata, & est sermo de re diuinæ naturæ & personæ, in qua vnionis gratia consistit. Quandoque autem ponitur res creata, dum ex voluntate dei gratuita facta dicitur in hac litera, & diffuse inferius artic. 12. huiusmet q. & verum est quantum ad communionem illius esse diuini ad naturam humanam, quæ per assumptionem facta est, & ad quam relatio vnionis consequit.

Super Quæstionis secundæ Articulum vndecimum.

IN titulo articuli 11. vide, quòd in præcedenti, & hoc, atque sequenti articulo quæstio est de causa vnionis. Et quoniam triplex illius causa assignatur, scilicet gratia, merita & natura, ideo expedito decimo articulo de gratia in hoc 11. quæritur de meritis, an scilicet vnio hæc ex meritis fuerit : & demum in 12. quæritur an sit naturalis Christo, &c. hoc est, a natura.

¶ In corpore articuli sunt tres conclusiones. Prima est : Nulla Christi opera fuerunt meritoria vnionis. Probatur : Ille homo, qui est Christus, a principio suæ conceptionis fuit filius dei hypostatice. ergo omnis illius hominis operatio subsequuta est vnionem. ergo nulla ei9 operatio potuit esse meritum vnionis. Antecedens declaratur primo, & differentia inter sententiam fidei & hæresim Photini. Et probatur secundo auctoritate angeli Luc. primo. Consequentiæ autem relinquuntur, vt per se notæ, & vere sic est : quoniam prima patet ex hoc ipso, quòd omnis operatio cuiuscumque hominis præsupponit illum hominem: oppositum enim non est intelligibile. Idem autem est dicere, quòd omnis opatio Christi præsupponit vnionem, & dicere quòd præsupponit personam illius hominis: quoniam nō nisi per vnionem habetur persona illius hominis : quoniam est ipsa persona filij Dei. Ex hoc igitur quòd persona illius hominis est persona filij dei per vnionem naturæ humanæ ad personam filij Dei, optime & euidenter sequitur, quòd omnis operatio illius hominis præsupponit vnionem, quia præsupponit illum hominem. Secunda quoque patet ex hoc, quòd meritum præcedit saltem naturæ ordine præmium, vt patet.

¶ Dubium hoc in loco nonnullum occurrit: quia licet hinc habeatur, quòd omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem, non tamen hinc habetur, quòd omnis operatio illius naturæ humanæ subsecuta est vnionem. Et diceret quispiam, quòd illa natura humana sicut secundum se præsupponitur naturæ ordine vnioni (quia assumptio præsupponit quod assumitur) ita secundum aliquod opus eius, puta intelligere & velle, quæ sunt instantanea, præsupponitur ordine naturæ assumptioni : & per illud velle informatum charitate natura illa meruit assumi in eodē instāti tpis, & prius natura.

¶ Ad hoc dubium non oportet aliunde, quam ex literæ fundamento respondere, ita tamen vt non sit sermo de potentia diuina absolute, cum dicitur, quod non potuit aliqua operatio præcedere vnionem : sed de potentia quam ordo rerum habet simpliciter, & in mysterio incarnationis. Cum enim natura humana in Christo assumatur ad esse personale Dei, idem est ordo naturæ humanæ Christi ad personam filij dei, qui est naturæ humanæ Sortis, ad personam Sortis. Et ideo sicut natura Sortis prius natura personatur per Sortem, quam operetur, tum quia esse personale, vtpote substantiale, est prius, quam operari, tum quia primus terminus vt quod generationis, est ipse Sortes, & deinde naturæ ordine consequuntur operationes etiam naturalissimæ, vt si sol fieret, primo fieret suppositum solis, & deinde luceret, quamuis in eodem instanti : ita prius natura humanitas Christi personatur per verbum dei, quàm operetur propter vtramque dictam rationem : quia scilicet personari spectat ad esse substantiale (confert enim subsistere, quod primæ substantiæ solius est) & quia primus terminus generationis Christi, vt quod, fuit persona filij dei, dicente Angelo, Quod ex te nascetur sanctum vocabitur proculdubio cum rei veritate filius dei. Non potest ergo poni, quòd anima Christi prius natura, quàm vniretur, intelligeret aut amaret.

* lib. [illegible] 20. circa [illegible] nem.

*in off. ad mat[illegible]

* c. 15 [illegible] pcul[illegible] tom. 7.

quæ fecimus nos, sed secundum A suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. ergo nec illam Christi generationē aliqua merita præcesserunt.

RESPON. dicendum, quòd quantum ad ipsum Christum, manifestum est* ex præmissis, quòd nulla eius merita potuerunt pręcedere vnionem. Non enim ponimus, quòd ante fuerit purus homo, & postea per meritum bonę vitæ obtinuerit esse filius Dei, si- B cut posuit Photinus : sed ponimus quòd a principio suę conceptionis ille homo vere fuerit filius Dei, vtpote non habens aliam hypostasim, quàm filij Dei, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem. ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis : sed neque etiam opera alterius cuiuscumq; C hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Primo quidem : quia opera meritoria hominis proprie ordinantur ad beatitudinem, quæ est virtutis præmium, & consistit in plena Dei fruitione. Vnio autem incarnationis, cum sit in esse personali, transcendit vnionem beatæ mentis ad deum, quę est per actum fruentis: & ideo non potest cadere sub merito. Secundo, quia gratia non potest cadere sub merito : quia est merendi principium. Vnde multo minus incarnatio cadit sub merito, quæ est principium gratiæ, secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Tertio, quia incarnatio Christi est reformatiua totius humanæ naturæ: et ideo non cadit sub merito alicuius hominis singularis: quia bonum alicuius puri hominis non potest esse causa boni totius naturæ : ex congruo tamen meruerunt sancti patres incarnationem, desiderando & petendo: congruum enim erat vt deus exaudiret eos, qui ei obediebant.

*Art. p̄ced.

Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD 2m dicendum, quòd hoc est falsum, quòd sub merito cadit omne illud, sine quo præmium esse non potest: quædam enim sunt, quæ non solum requiruntur ad præmium, sed etiam præexiguntur ad meritum, sicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipsa hominis natura. Et similiter incarnationis mysterium est principium merēdi: quia de plenitudine Christi omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.

AD 3m dicendum, quòd beata Virgo dicitur meruisse portare dominum omnium, non quia meruerit ipsum incarnari : sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congrue posset esse mater Dei.

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia unionis fuerit homini Christo naturalis.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ gratia vnionis non fuerit homini Christo naturalis. Vnio enim incarnationis non est facta in natura, sed in persona, vt dictum est: * sed vnumquodq; denominatur a termino.* ergo gratia illa magis debet dici personalis, quàm naturalis.

§ 2 Prętec. Gratia diuiditur contra naturam, sicut gratuita, quæ sunt a deo, distinguuntur contra naturalia, quæ sunt a principio intrinseco: sed eorum, quæ ex opposito diuiduntur, vnum non denominatur ab alio. ergo gratia Christi non est ei naturalis.

§ 3 Præt. Naturale dicitur, quod est secundum naturam : sed gratia vnionis non est naturalis Christo secūdum naturam diuinam (quia sic conueniret alijs personis) nec etiam naturalis est ei secundum naturam humanam: quia sic con- D ueniret omnibus hominibus, qui sunt eiusdem naturæ cum ipso. Igitur videtur, quòd nullo modo grā vnionis sit Christo naturalis.

SED CONTRA est quod Aug. dicit in Enchir. * In humanæ naturæ susceptione fit quodammodo ipsa grā illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatū.

RESPON. dicendum, quòd secundum Philosophum in 5. Metaphy. * natura vno modo dicitur ipsa natiuitas, alio modo essentia E rei. Vn̄ naturale pōt aliquid dici dupliciter, uno mō, qd est tm̄ ex principiis essentialib9 rei : sicut igni naturale est sursum ferri : alio mō dr̄ esse homini naturale, quod ab ipsa natiuitate habet, s̄m illud Eph. 2. Eramus natura filij iræ. Et Sap. 12. Nequam est natio eorū, & naturalis malitia ipsorum. Gratia igitur Chr̄i siue vnionis, siue habitualis nō pōt dici naturalis, quasi cāta ex principijs humanæ naturę ī Chr̄o; quāuis possit dici naturalis, quasi

¶ Secunda conclusio est, Nulla opera cuiuscumque alterius hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigo. Probatur tripliciter. Primo, quia vnio ista superat vnionē beatitudinis, quæ proprie cadit sub merito. Secundo, quia vnio ista est principium gratiæ, quæ non potest cadere sub merito. Tertio, quia vnio ista est reformatiua toti9 humanæ naturæ, cuius totius bonum, constat non posse a singulari puro homine causari.

¶ Tertia conclusio est, Sancti patres meruerunt incarnationem de congruo desiderando & petendo. Probatur : quia congruum erat deum exaudire sibi obedientes. Et hoc etiam modo exponi pōt, quòd beata virgo meruit Christum portare, scilicet merito cōgrui.

Super Quæstionis secundæ Articulum duodecimum.

IN titulo articuli duodecimi nota quòd ideo in titulo apponitur ly homini, ita quòd nō quæritur vtrum gratia vnionis sit Christo naturalis, sed an sit naturalis Christo homini, vt denotaretur, quòd difficultas huius dubij ex parte eius, quod est esse hominem, se tenet. Non enim est quæstio de Christo, secundum ꝙ deus: sed secūdum quòd est homo, an gratia vnionis sit illi naturalis.

¶ In corpore artic. duo fiūt. primo ponitur vna distinctio de ly naturalis : secundo respondetur quęsito tripliciter. Distinctio est secundum naturale dupliciter, vel quod causatur ex principijs essentialibus rei, sicut passio ex principiis subiecti, sicut moueri deorsum ex principiis corporis grauis, vel quod ab ipsa natiuitate habetur. Probatur primo distinctio: quia natura dr̄ dupliciter. 5. Met. s. de essentia & de natiuitate. Probatur secundo scd̄m mēbrum, auctoritate duplici sacræ scripturæ.

¶ Nota hic, ꝙ secūdum membrum, s. naturale a natiuitate, dupliciter intelligi potest, vno mō, vt denotetur sola coæuitas, quia s. inceperunt simul tempore, sicut de cæco a natiuitate dicimus, quia cæcitas simul incępit cū homine, qui est cęcus : alio modo, vt denotetur non sola conduratio, sed ēt causalitas, ita quòd ex vi natiuitatis habeat illud: sicut dicimus, quod sextus digitus est naturalis ex natiuitate in vtero, quia s. ex vitalis natiuitatis abūdātis ī materia, &c. Iste sortitus est sextum digitum. In p̄posito intelligit s̄m mēbrum vtroq; modo: & ad secundum membrum spectat auctoritas Apostoli, Eramus natura filij iræ: quoniā ex vi natiuitatis nostræ per propagationem ex Adam sumus filij iræ, dum ex vi natiuitatis nostrę in vtero inficimur peccato originali. Ad primum autem modū spectat auctoritas Sapientiæ: quoniā Chananæi, de quibus loquitur, non ex vi natiuitatis cōtrahebant peccata parentum, sed malitia illorum ita cito incipiebat, vt dicatur ī vtero incępisse, iuxta cōsuetum modū loquēdi sermone emphatico.

¶ Prima conclo est: Grā siue vniōis siue habitualis nō est naturalis Chr̄o, vt cāta, ex principijs humanæ naturę. Scd̄a cōclō est: Grā vtraq; pōt dici naturalis Chr̄o, q̄si p̄ueniēs ex nā diuina Chr̄i in naturā humanā

Inf. q. 7. ar. 13. ad 2. & q. 34. artic. 3. ad 2. & 3. distin. 4. q. 3. art. 2. q. 1. art. 1. & 2. huius quęst.

* c. 40. post med. to. 3.

* li. 5. Met. tex. 5. to. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciusdem. Tertia cõclusio est: Gratia vtraque est naturalis Christo sumendo naturale a natiuitate. Probatur in primo sensu, hoc est secundum coæuitatem: quia ab initio cõceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & hoc quo ad gratiam vnionis: & anima eius fuit munere gratiæ repleta, & hoc quo ad gratiam habitualem. In secundo autem sensu, hoc est ex vi natiuitatis, ꝓbatur in responsione ad tertium ex proprietate natiuitatis Christi: quia sic conceptus est ex Spiritusancto vt esset idem naturalis filius dei & hominis, testante hanc natiuitatis vim angelo dicente, Spiritussanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, dum subdit ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Illa enim causalis, ideoque & quod nascetur ex te, erit filius dei, manifestat ad hoc esse ordinatam actionẽ Spiritussancti, vt ex vi talis natiuitatis natum, esset filius dei, quod ī ipsa gratia vnionis constitit. Gratia autem habitualis, vt in proprio tractatu patebit, est in Christo velut proprietas, cõsequens gratiam vnionis, sicut splendor solem.

¶ Nota hic tria, primo, quòd quamuis in litera diuisæ sint explanationes & ꝓbationes tertiæ conclusionis secũdum duos assignatos in secundo membro sensus, quia tamen vere sunt, in litera ponuntur, & breuius vniti clarent nouitijs: ideo adunaui dicta in responsione ad tertium, & iunxi corpori articuli. Secundo, quòd Auctor plus donauit, quàm promisit, dum quæsiuit de gratia vnionis, & respondit de gratia vnionis & habituali. Tertio, quòd dum in secunda conclusione dicitur, quòd gratia Christi potest dici naturalis ex diuina natura, Auctor caute appossuit duo vocabula, primo, potest dici: secundo, quasi prouenies. Est siquidem considerandum, quod ad hoc, vt aliquid dicatur proprie naturale a natura pro essentia, duo concurrunt: primum est causalitas: secundum modus causandi. oportet enim, vt causetur a natura, & quòd naturali modo non libere causetur a natura: sic enim passio a principijs naturę, sic ferri sursum a leuitate causatur, sic naturale distinguitur contra liberum. In proposito autem, quia omnis causalitas dei, ad extra est libera, & nulla est naturalis, ideo gratia in Christo ex diuina natura causata deficit a naturali in modo quo fit, & potest dici naturalis, quo ad primum, quia ex diuina causatur natura. Quo ad secundum vero potest dici naturalis non formaliter: quia in veritate non naturaliter, sed libere causatur, sed quasi virtualiter seu conditionaliter, hoc est, quia si diuinæ naturæ competeret ad extra, vterque modus causandi, scilicet natura liter vel libere, vtraque gratia in Christo naturaliter causaretur: quia gratia vnionis spectat ad esse personale ipsius diuinæ naturæ, ac per hoc ad causalitatem naturalem pertineret, si sibi inueniretur: gratia vero habitualis ī Christo spectaret ad proprietatem humanæ naturæ iunctæ, iam secundum esse diuinæ naturæ. Et propterea Auctor dixit, Dici potest naturalis quasi prouenies, significans per hoc quasi naturalem modum, quo gratia in Christo fieri dici potest, quamuis in veritate non sit modus naturalis. hoc autem singulariter de gratia Christi dici potest: quia reliquis hominibus & etiam angelis constat, quòd non solum dat, sed daret deus gratiam suam prout vult, vt pote non communicans suum esse personale, nec iunctis sibi secundum esse influens.

QVAESTIO III.

De modo unionis ex parte personæ assumentis, in octo articulos diuisa.

CEINDE cõsiderandum est de vnione ex parte personæ assumentis.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.

¶ Secundo, vtrum conueniat naturæ diuinæ.

¶ Tertio, vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.

¶ Quarto, vtrum vna persona possit assumere sine alia.

¶ Quinto, vtrum quælibet persona possit assumere.

¶ Sexto, vtrum plures personæ possint assumere vnam numero naturam.

¶ Septimo, vtrum vna persona possit assumere duas numero naturas.

¶ Octauo, vtrum magis fuerit conueniens de persona filij dei, ꝓ assumpserit humanam naturã, quàm de alia persona diuina.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum primum.*

TItulus articuli primi Quæstionis tertię clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua q̃sito. Personæ competit propriissime assumere naturam. Probatur: Persona est principiũ & terminus assumptionis. ergo sibi conuenit propriissime assumere. Antecedẽs quo ad primam partem probatur: quia assumere est actio diuina: agere autem proprie est personę. Quo ad secundam vero: quia vnio facta est non in natura, sed in persona, vt patet ex supra dictis. Consequentia autem probatur: quia in verbo assũptionis importantur tria, principiũ, actus, & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc nãque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competũt personæ, quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifeste est, quod assumere propriissime competat personæ.

¶ Vbi nota tria: primo, quod exponendo assumere quasi ad se sumere, quia ly se est pronomen reciprocum, dupliciter seu bis denotat illud, pro quo stat concurrere ad actionem illam, vno modo seu semel vt principium, & semel seu alio modo vt terminum. Et propterea Auctor ex hoc, quòd assumere dicitur quasi ad se sumere, dixit quòd importat principium & terminum actus: nisi enim ly se, vtrumque denotaret, non esset ad se sumere, sed esset sumere ad alium. Secundo, quòd in litera in conclusione additur ly propri fime: quia, vt infra patebit, non soli personæ conuenit assumere, sed soli personæ conuenit propriissime. Tertio, quòd hic est sermo de persona diuina vt sic, non curando, vtrum sit vna sola persona diuina, vel plures, vtrum absoluta vel relatiua: eius siquidem est proprie agere, vt quod agit, & eius est terminare vnionem personalem vt quod subsistit in vtraque natura.

¶ In responsione ad primum eiusdem primi articuli, aduerte quòd tam mirabilis est hæc incarnationis coniunctio, vt cum hoc, quod fatemur Deum vere acquisiuisse esse homine, quia vere factus est homo: quia tamen huiusmodi substantiale esse acquisiuit sine quacumque ipsius dei mutatione, ac per hoc sine quacũque sui perfectione, ideo hic vere quoque dicitur, quòd nihil est per incarnationẽ additum Deo, & quòd non deus, sed homo per incarnationem perficitur. Et ad hoc tantum allatum esse exemplum de vnione adoptionis nostræ intelligę: quia sicut in vnione filiorum adoptiuorum non additur aliquid Deo, sed quod diuinum est, apponitur homini, ita proportionaliter in vnione naturalis Filij nihil apponitur deo, sed deus iungitur homini, vt homo perfectus sit, hoc est, vt homo sit deus, quod infinitam perfectionem apponit naturæ humanæ.

¶ In responsione ad secũdum, dubium occurrit circa incõmunicabilitatem personæ, vt in litera describitur, scilicet penes hoc, quòd non potest de pluribus suppositis prædicari. Videtur siquidẽ satis rudis huiusmodi assignatio incommunicabilitatis: quoniam talis incommunicabilitas conuenit cuilibet singulari creato, tam in genere accidentis, quàm in genere substantiæ. nam hoc album & similiter hæc albedo, & hæc humanitas, non potest de pluribus suppositis prædicari: quia vt in anteprædicamentis dicitur, cuilibet singulari conuenit non dici de subiecto.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in theologia non potuit forte breuius, clarius & formalius describi incommunicabilitas personæ, quàm descripta est in litera: quia apud theologos omnis natura est communicabilis pluribus suppositis, quamuis diuersimode: quia natura diuina communis est per identitatem Patri & Filio & Spiritui sancto. Et hæc natura creata potest esse communis per assumptionem (vt infra patebit) Patri & Filio & Spiritui sancto: persona quoque communis est pluribus naturis, vt patet de persona filij dei subsistente in duabus naturis diuina & humana, & de persona Sortis communi pluribus, accidentalibus tamen naturis, vt in litera dicit. Restat ergo, vt propria incommunicabilitas personæ consistat in hoc, quòd non possit esse communis pluribus suppositis, hoc est sibi ipsi & alteri suppositio, & hoc est quod in litera exprimitur, per non posse prædicari de pluribus suppositis. Vnde doctrina est subtilissima: sed obiectio errat in hoc, quòd pro eodem accipit non prædicari de pluribus, de quo Aristo. loquitur in anteprædicamentis: & non prædicari de pluribus suppositis, de quo Auctor in litera loquitur, quum hæc distent valde: quoniam non posse prædicari de aliquo vel aliquibus, vt superius dictum est, * vnio facta est in persona non in natura. Et sic patet, ꝓ propriissime competit personæ, assumere naturam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum persona diuina sit infinita, non potest ei fieri additio. Vnde Cyrillus dicit in epist. synodali Ephe. * conci. Non secundum appositionem coniunctionis intelligimus modum, sicut etiam in vnione hominis ad Deum, quæ est per gratiam adoptionis, non additur aliquid deo: sed illud quod diuinum est, apponitur homini. Vnde non Deus, sed homo perficitur.

AD 2m dicendum, quòd persona dicitur incommunicabilis, inquantum non potest de pluribus suppositis prædicari: nihil tamen prohibet plura de actus & terminus: dicitur enim assumere, quasi ad se sumere. Huius autem sumptionis, persona est & principium & terminus. Principium quidem, quia personæ proprie competit agere: huiusmodi autem sumptio carnis per actionem diuinam facta est. Similiter etiam persona est huius sumptionis terminus: quia sicut supra dictum est, * vnio facta est in persona non in natura. Et sic patet, ꝓ propriissime competit personæ, assumere naturam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum persona diuina sit infinita, non potest ei fieri additio. Vnde Cyrillus dicit in epist. synodali Ephe. * conci. Non secundum appositionem coniunctionis intelligimus modum, sicut etiam in vnione hominis ad Deum, quæ est per gratiam adoptionis, non additur aliquid deo: sed illud quod diuinum est, apponitur homini. Vnde non Deus, sed homo perficitur.

AD 2m dicendum, quòd persona dicitur incommunicabilis, inquantum non potest de pluribus suppositis prædicari: nihil tamen prohibet plura de radicaliter, quia ex deitate quicquid est in deo, infinitatem habet: sed secundum suam personalitatem est formaliter infinitum: quoniam personalitas diuina non est constitutiua personæ nisi infinitæ. Et quemadmodum personalitas verbi, scilicet filiatio diuina est formaliter subsistens, alioquin non esset constitutiua personæ, quæ formaliter est subsistens, ita est formaliter infinita: quia subsistentia formaliter inclusa in personalitate verbi, nec est finita nec abstrahens a finito & infinito, sicut relatio, inquantum relatio: quia subsistentia perfectionem sonat simpliciter, vt patet. Nec propterea sequitur, vt Scotus arguit, probando antecedens, quòd aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio; quoniam eandem perfectionem, quam personalitas verbi formaliter dicit in Filio, personalitas Patris dicit in Patre, vt patet de perfectione subsistentiæ. Sed contingit hic errare, si personalitates diuinas sic formaliter metimur, vt eas nihil aliud formaliter esse putemus, quàm quod relationi reali formaliter conuenit, quod alienum est a celsitudine personalitatis diuinæ formaliter sumptæ: quoniam, vt dictum est, conuenit illi formaliter subsistentia, alioquin non esset personalitas: quia non esset constitutiua se tota personæ. Constat autem quòd filius dei, quatenus subsistens, naturam humanam substantificat. Vnde patet, quòd verbum secundum illam suæ personalitatis rationem, qua est subsistens, ac per hoc infinitæ subsistentiæ, vices humanæ personæ formaliter & eminenter in mysterio incarnationis supplet: est enim verbum persona humanæ naturæ. Et confirmatur, quia per illud idem, quo verbum subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, potest subsistere, quantum est ex parte sua in infinitis naturis: quoniam vbi pluralitas non facit differentiam, nec infinitas faceret differentiam, si infinitas impossibilis esset. Sed verbum per suam personalitatem, quatenus est constitutiua personæ (quod est dicere, quatenus est constitutiua subsistentis in diuina natura) habet quòd possit in duabus naturis subsistere, ergo ꝓ suam personalitatẽ, vt subsistẽtẽ in diuina natura,

* q. præced. art. 1. & 2.

* In epist. 1. syn. Ephes. ad Nestor. circa medium illi°.

* p. p. q. 29. art. 1.

* In lib. de fide ad Petr. c. 2. a med. tom. 3.

3. dist. 5. art. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

tura, potest subsistere in infinitis naturis, sed posse subsistere in infinitis naturis est subsistentiæ infinitæ. igitur subsistentia, qua Verbum de facto substantificat humanam naturam, exigit infinitatem. Eadem enim est conditio eius, qua nunc subsistit in duabus, & qua subsisteret in infinitis. F

¶ Præterea, Verbi personalitas in sua formali rõne claudit subsistentiam. ergo pfectiõem simpliciter. ergo est infinita formaliter. Antecedens probatum est. Prima consequẽtia probatur. primo, quia subsistentia non solum est perfectio, sed maxima perfectio: nullum namque diuinum esset perfectũ nisi subsistens. Secundo, ex definitione perfectionis simpliciter scilicet, ꝙ in quolibet melior est ipsa, quàm non ipsa, arguitur sic. In quolibet ente vt sic, melior est subsistentia, quàm quodlibet sibi incompossibile. ergo est perfectio simpliciter. Tertia consequentia est euidẽs etiam apud Scotum: quoniam omnis perfectio simpliciter, est in Deo infinita formaliter. Ex dictis igitur si bene considerentur, fidelitas literæ tam in conclusione quam illius ratione apparet. nam ex hoc, quod persona diuina ex suæ personalitatis perfectione, quam illius subsistentia ponit, habet quod possit in pluribus naturis subsistere, manifeste habetur, quod quum illa perfectio sit infinita, proprium erit diuinæ personæ ob eius infinitatem, quod in ea fiat concursus naturarum, secundum subsistentiam. Et per hoc solutio vtriusque quæstionis apparet.

*q.2, art.1.

persona prædicari. Vnde non est contra rationem personæ sic communicari, vt subsistat in pluribus naturis: quia etiam in personam creatam possunt plures naturæ cõcurrere accidentaliter: sicut in persona vnius hominis inuenitur quátitas & qualitas. Hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum, non quidem accidentaliter, sed secundum subsistentiam. G

AD 3^m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* natura humana non constituit personam diuinam simpliciter: sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura. Non enim ex natura humana habet filius Dei, quòd sit simpliciter, cum fuerit ab æterno: sed solum quòd sit homo: sed secundum naturam diuinam constituitur persona diuina simpliciter. Vnde persona diuina non dicitur assumere diuinam naturam, sed humanam. H

¶ Nec ex his sequitur, vt Scotus ibidem q.5. conatur deducere, diuinam naturam esse per se primo terminum vnionis, propterea quia infinitas primo est naturæ, quoniam infinitas Dei, vt est naturæ, dat perfectionem infinitam in essendo & in causando, vt autem est personæ, dat perfectionem infinitam in terminando. Quo fit, vt quia terminare naturam assumptam, nullam causalitatem dicit, consequenter infinitas in terminãdo, nullam causalitatem det: & tamen constat, quod exigitur ad hoc, quod vna persona subsistat in infinitis naturis, si essent. Quando ergo obiicit Scotus, quod continentia virtualis in termino, quæ æquiualere potest tot personis, pertinet ad dependentiam inter causam & causatum vt sic, simpliciter negãdum est, & dicendum est, quod quia terminare naturam alienam subsistendo in illa ex infinitate personæ, non in causando sed in terminando prouenit, ideoque vocatur quasi continentia virtualis personalitatum in persona diuina, non spectat ad dependentiam causæ & causati vt sic: sed ad dependentiam personæ finitæ in terminando ad personam infinitam in terminando. Et quia hoc conuenit cuilibet diuinæ personæ ratione suæ propriæ personalitatis: ideo, vt infra patebit, propria personalitas Verbi, scilicet filiatio, est de facto per se primo terminus incarnationis. I

¶ In eodem primo articulo in responsione ad tertium, aduerte, vt caute verbum denominationis intelligas, quum legis ꝙ natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam, secundum quod denominatur a tali natura. Non enim sumitur hic denominatio pro quacumque denominatione, quum denominentur aliqua ab extrinseco, vt Sortes dicitur locatus aut vestitus, aliqua ab accidente, vt Sortes dicitur albus, & aliqua a substantia, vt Sortes dicitur animatus vel corporeus: sed sumitur pro denominatione substantiali: neque restringitur hic denominatio ad denominationem in antepredicamentis definitam: quamuis & de illa litera hęc verificetur, de denominatione substantiali loquendo. Nam persona filij Dei est vere persona humana: & inquantum est persona humana, constituitur per naturam humanam, ita quod natura humana in Christo non constituit filij Dei personam, quatenus est persona, sed quatenus est persona humana. Et hoc intendit litera quoniam ly humana, denominationẽ substantialem a natura hominis importat. Et quoniam filij Dei persona sic facta est persona humana, vt ipse filius Dei vere sit homo: ideo dixi, quòd denominatio ista non sic restringitur, quin verificetur etiam substantialis vniuocatio: persona siquidem verbi ita est humana, quod est etiam homo vniuoce cũ reliquis hominib⁹. Tanta est autem excellentia incarnationis, vt non possit vnica via aut ratione dici, sed oporteat multis viis ac modis mysterij illius cognitionẽ qualemcumque inuestigare: & ideo nũc p denominationẽ, nunc per vniuocationem incedimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinæ naturæ conueniat assumere.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd naturæ diuinæ non conueniat assumere: quia, sicut dictum est,* assumere dicitur quasi ad se sumere: sed natura diuina non sumpsit ad se humanam naturam, quia non est facta vnio in natura, sed in persona: sicut supra dictum est.* Ergo naturæ diuinę non competit assumere naturam humanam.

5.di.5.q. art.2. — *Art. pce — *q.2.art. & 2.

¶ 2 Præter. Natura diuina communis est tribus personis. Si ergo naturæ conuenit assumere, sequitur quòd conueniat tribus personis. Et ita Pater assumpsit naturam

¶ *Super Quæstiõis tertiæ Articulum secundum.*

IN titulo articuli secundi, nota omnes tres terminos: nam ly naturæ diuinæ, in hoc articulo sumitur, nõ vt sumitur per modum naturæ tantum, vt significatur nomine Deitatis: sed etiam vt sumitur per modum subsistentis in natura vt sic, vt significatur nomine Dei seu Dei huius: ita quod appellatione naturæ diuinæ venit hoc in loco nõ solum deitas, sed Deus & Deus hic. Nec hoc ego somnio, sed ex responsione ad tertiũ clare habeo, vt ibi declarabitur, & nunc supponatur, ita quod natura diuina sumitur hic, vt distinguitur contra personã simpliciter, hoc est secundum completam rationem personæ.

¶ Ly conueniat sumitur non de possibili, sed de facto: quoniã an natura possit assumere, in sequenti tractabitur articulo, sed an de facto verum sit, quod deitas, deus, hic deus assumpserit naturam, quæritur, vt patet ex responsione ad secundum, vbi dr̃, quod assumere conuenit naturæ diuinæ rõne psonæ verbi.

¶ Ly assumere, vniuoce sumitur, vt. s. terminatur ad vnionem personalem verbi, qualis descripta iam in antedictis est, vt ex responsione ad secundum iam allegata, patet.

¶ Rursus aduerte, ꝙ quum quærit hic an naturæ diuinæ conueniat assumere intentio qõnis est, an sic cõueniat, quod possit vere dici, quod natura diuina assumpsit naturam humanã. Et in hoc clauditur, an naturæ diuinæ conueniat assumere, vt quod assumit, ita ꝙ non sufficit quæstioni dicere, quod natura diuina est, qua seu quo facta est assũptio: sed inquirimus an sit quod, seu quæ assumpsit naturã humanam. Hæc de titulo.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio principalis. Naturæ conuenit secundario assumere naturã. Probatur. Assumens est principiũ & terminus assumptionis: sed natura diuina est ſm se principium, & non ſm se, sed ratione personæ est terminus assumptionis. ergo natura diuina est secundario assumens, s. K ad sui personam. Maior probatur ex eo, quod in verbo assumptionis importatur vtrũque, s. principium & terminũ assumptionis esse idem. Minor quo ad primam partem probatur: quia virtute naturæ diuinæ assumptio facta est: quo ad secundam vero: quia esse terminum assumptionis conuenit primo personæ, vt patet ex præcedenti articulo. Vbi quia etiam dictũ est, quòd persona est etiam principium assumptionis vt quod, ideo hic repetitur, quòd propriissime & additur quòd primo conuenit personæ assumere. Secunda autem conclusio adiuncta propter clarificanda similia est, quòd natura diuina p hunc modum, scilicet secundario est incarnata: quia scilicet carnem ad sui personam assumpsit.

¶ In responsione ad secundum, quo ad omnes eius partes, nota pro sequenti articulo. Tria enim hic dicuntur, primũ est de cõitate conueniẽtium naturæ diuinæ secundũ se, vt distinguit contra personam. Secundum de assumere, quod de facto ei

conuenit ratione verbi. Tertium de illa subiuncta causali, scilicet: & ideo illi soli personæ conuenit. Ad hæc enim in sequenti articulo recursus erit. A

¶ In responsione ad tertium eiusdem secundi articuli, aduerte quod quia argumentum ad hoc tendebat, quod naturæ diuinæ non cõueniebat assumere ẽt vt principio assumptiõis, hoc est vt principio, quod assumere dicitur: quia natura habet rationem principij, vt quo, non vt qd. & Auctor intendit quod naturæ diuinæ conuenit assumere ĩ ratione principij non solũ quo, sed quod: ideo in hac responsione dicit, sicut quo ad esse, idem est in Deo quo & qd, ita quo ad agere. Et ideo natura diuina est quo Deus agit assũptionem, & quod agit illam: quia est ipse Deus agens, quod nihil aliud est, quam dicere, quia deitas hæc est hic Deus: hæc enim sunt abstracta & concreta naturæ diuinæ singulariter significatæ. Vbi clare videre potes bene expositum fuisse titulum articuli. Habes quoque hinc sensum dictorum in corpore articuli de termino assumptionis, quum dicitur quod naturæ diuinæ non conuenit esse assumptionis terminum secundum se, sed ratione personæ. Nam hinc patet & ex responsione ad secundum, quod appellatione Personæ hic intelligitur sola persona simpliciter & perfecte habens rationem personæ, vt est verbum Dei, & appellatione Naturæ intelligitur, tam natura in abstracto, quam in concreto, tam deitas, quàm Deus, tam hæc deitas quàm hic Deus. Habes enim hinc, quod ipse seu hic Deus, concurrit ad assumere, vt principium quod & non vt terminus, habes ex responsione ad secundum, quod ideo soli personæ verbi conuenit assumere vt termino: quia esse terminum assumptionis conuenit deitati ratione personæ verbi. Quid clarius? Restat igitur indubitata apud auctorem cõclusio, quod per se primo terminus assumptionis in mysterio incarnationis est persona Verbi vt sic, vt distinguitur contra naturam & indiuiduũ naturæ & alias personas, hoc est, est verbum vt distinguitur a deitate hac, & hoc Deo, & Patre & Spiritusancto.

*c.2. inter pri.&med. c.tom.3. — *c.2. inter princip. & med.c.to.3

humanam sicut & Filius, quod est erroneum.

¶ 3 Præt. Assumere est agere: agere autem conuenit personæ, non naturæ, quæ magis significatur vt principium, quo agens agit. Ergo assumere non conuenit naturæ.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit in lib. de Fide ad Pet.* Illa natura quæ semper genita manet ex Patre, id est, quæ est per generationem æternam accepta a Patre, naturam nostram a matre sine peccato suscepit. B

RESPONDEO Dicendum, quòd sicut dictum est,* in verbo assumptionis duo significantur, scilicet principium actionis & terminus eius. Esse autem assumptionis principium, conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam: quia eius virtute assumptio facta est, sed esse terminum assumptionis non conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam: sed ratione personæ, in qua consideratur. Et ideo primo quidem, & propriissime persona dicitur assumere: secundario autem potest dici, ꝙ etiam natura assumpsit naturã ad sui personam. Et secundum etiam hunc modum dr̃ natura incarnata,

¶ Quæstio non dissimulanda ex Durand. in 3. Sentẽ. dist. 1. q. 2. occurrit, probante quod personæ diuinæ cõuenit primo ratione essentiæ diuinę assumere terminatiue, ita quod ad vnionem personalem verbi cum natura humana non consequitur: sed præexigitur vnio naturæ diuinæ cum natura humana. Præmittit autem suppositionem vnam, s. subsistere in diuinis, est vnicum & absolutum, ac per hoc competit omnibus personis diuinis ratione essentiæ, sicut cetera essentialia. Hanc autem suppositionem probat dupliciter. Primo ratione: quia persona diuina, per aliud formaliter est subsistens, & per aliud formaliter est suppositum: quia per essentiam & non per proprietatem relatiuam est subsistens: & per proprietatem relatiuam est suppositum: quia subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi: perfectissimus autem modus essendi est in se existere non ad aliud esse: essentia autem facit formaliter in se existere, proprietas autem relatiua ad aliud esse. igitur subsistere in diuinis est per essentiam, & non per proprietatem relatiuam. Secundo auctoritate August. in 5. de Trini. Omnis res ad seipsam subsistit, quanto magis Deus? Probari quoque potest tertio ad hominem, scilicet ad S. Thomam, quia apud ipsum in quæst. de poten. q. 9. art. 5. ad 3. essentia diuina nõ habet subsistere a proprietatibus personalibus, sed econtra proprietates personales habent, quod subsistant ab essentia diuina. Hac igitur suppositione stante probat Durandus intentum sic. Persona diuina per illud, quo subsistit, primo terminat dependentiã naturæ assumptæ. ergo ratione essentiæ diuinæ primo terminat. antecedens est per se notum. Consequentia autem ex suppositione probata patet: quia per essentiam diuinam, & nõ per proprietatem personalem subsistit. Et sic patet, quod terminare assumptionem & vnionẽ primo conuenit naturæ diuinę. Et directe sunt hæc contra doctrinam præsentis articuli, vbi expresse dicitur, quod esse terminum assumptionis, non conuenit naturæ diuinæ secundum se, sed ratione personæ,

¶ Ad hanc quæstionem sic procedendum est, quod primo ostẽdendum est, quòd subsistere in diuinis est essentiale & personale sicut res: ita quod sicut tam essentia quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter res, & simul non quatuor, sed tres res sunt, ita tam essentia, quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter subsistens, & simul non sunt quatuor, sed tres subsistentiæ. Deinde ad q̃situm deueniendũ est. Ad euidentiã autem primi nõ est ꝓcedẽdum ex significatione subsistentiæ, quam iste vel ille assignat: sed ex his quæ ab omnibus acceptantur. Et propterea, hinc inchoandum reor, ꝙ infra latitudinem substantiarum semper sermonem hũc intelligendo, differentia manifesta inuenitur inter naturam etiam singularem & subsistens in natura, in hoc, quod ratio naturæ etiam huius est pura ratio naturæ singularis: ratio vero subsistentis in natura est ratio habentis naturam illam, quod sub aliis verbis dicitur, natura est, vt quo, subsistens est vt quod. Manifestatur differentia hæc inductiue in hac humanitate & hoc homine, hac deitate, & hoc Deo &c. C Probaturque sic esse in re ex ipso incarnationis mysterio: in quo fatemur inueniri hanc humanitatem sine hoc homine proprio illi humanitati: quoniam non est ibi hic homo, nisi filius dei. Ex hoc enim, quod huic humanitati nihil deest, nisi propria subsistentia, & nisi proprium subsistens in hac humanitate, & constat quod non deest, nisi proprium habens illam humanitatem, manifeste patet quod ratio subsistentis in natura, & ratio habentis naturam, vna & eadem est. Inter substantiam autem diuinam & creatas hæc est in proposito differentia, quod in creatis vnica tantum ratione, vnico tantum modo inuenitur habens naturam, scilicet vt hypostasis seu vt prima substantia, quoniam in creaturis non est differentia inter indiuiduum naturæ & primam substantiam seu hypostasim. In deo autem inuenitur duplici ratione & modo habens naturam, scilicet habens naturam communiter, vt hic deus: & habens naturam incommunicabiliter, vt patet: ac per hoc inuenitur subsistens in natura communiter vt hic deus: & subsistens in natura incommunicabiliter, vt quælibet diuina persona. D Constat enim, quod hic deus vt sic subsistit essentialiter, tam Pater autem quàm Filius, & quàm Spiritussanctus vt sic, subsistit personaliter: hic deus subsistit formaliter deitate. Filius autem subsistit formaliter sua personalitate, quæ est ipsa filiatio. Alia ergo est ratio subsistendi huic deo: & alia filio, sicut alia est ratio deitatis & personalitatis, & similiter alius est modus subsistendi, quo hic deus subsistit quoniam subsistit essentialiter & communiter: & quo filius subsistit, quoniã subsistit personaliter & incommunicabiliter.

¶ Et ne quis me putet noua cudere, probatur ratione & auctoritate, subsistere esse etiam personale in diuinis, & esse formaliter magis personale, quam essentiale: quamuis radicaliter sit essentiale. Probantur singula. Quod subsistere sit personale, patet sic. Personalitas diuina est formaliter personale. ergo subsistentia. Tenet sequela, alioquin personalitas non constitueret personam, sed relatiuum tantum: si enim paternitas non constituit ipsum quasi subiectum relationis paternæ, constat quod non constituit personam Patris, E & si constituit personam Patris, constituit quasi subiectum paternæ relationis: ipsum autem quasi subiectum paternæ relationis constat esse substantiam indiuiduam, subsistentiam, hypostasim. Idem est ergo dicere, quod subsistentia non est personalis, & dicere quod personalitas non est personalis, quum personalitas subsistentia sit: quia constituere personam est constituere substantiam indiuiduam in natura intellectuali. Et confirmatur: quia etiam fingendi data licentia, impossibile est intelligere substantiam indiuiduam in natura intellectuali, & non intelligere subsistens in natura intellectuali. Constat autem luce clarius, quod ly Substantia indiuidua, loco cuius ponimus subsistens importat formaliter personalitatem, claudit ergo personalitas in se formaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

subsistentiam, nec oppositum est intelligibile. Et confirmatur: quia nisi esset Trinitas subsistentium, non esset Trinitas personarum: sed esset sola Trinitas relationum vt sic, hoc est secundum esse & non secundum personalitates, quod a fidei doctrina alienum est, confitente quod alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritussancti. Auctoritas ad hoc Auctoris est in prima parte, quæstione quadragesima, vbi dicit arti. 3. in cor. proprietates personales non intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis quasi formæ subiecto præexistenti, sed ferunt secum ipsas hypostases: & in respõsione ad secundum dicit, paternitate nõ solum est Pater, sed qs seu hypostasis. Quid clarius? Et in quæstione nona, de pot. Dei. articulo quarto dicit, persona diuina formali significatione significat distinctũ subsistens in natura diuina.

*Li. 3. orth. fid. c. 6. ad finem.

†Athana. i symb. suo fidei.

* Cyrill. in conc. Chal. act. 1. post epist. Cyril. ad Ioã. epi. Antioch.

¶ Quòd autem subsistentia magis sit formaliter personale, quàm essentiale, ex duobus patet.

primo, quia persona in communi in formali suo significato includit subsistens, vt Auctor expresse dicit in dicto articulo dictæ quæst. de potentia Dei, & patet ex definitione Boe. quia in recto significat substantiam indiuiduam, hoc est substantiam primam, quam constat esse subsistens primum: natura autem in communi non significat subsistens. Secundo, ex eo quod subsistens in natura diuina vt subsistens, habet rationem personæ, quamuis incomplete: ex eo namque quod etiam in natura diuina subsistens, quamuis communiter, induit quandam rationem personæ appropinquando ad rationem personæ, & habendo rationem personæ incõplete, signum habetur, quod subsistere, quod habere rationem subsistentis magis conuenit formaliter personæ, quam naturæ. magis ergo est formaliter personale, quam essentiale. Notanter autem dixi, formaliter: quia radicaliter constat diuinam essentiam habere primo rationem subsistentis: ita quòd si sic loqui licet, personæ diuinæ mendicant subsistentiam ab essentia, & non econtra. Et secundum hoc saluatur differentia inter Deum & creaturas, quod in creaturis natura mendicat subsistere ab hypostasi: non enim subsistit hæc humanitas nisi per hypostasim: in diuinis vero deitas seipsa subsistit. Et ideo paternitas constituit hypostasim paternam, quia est eadem deitati: ita quod ex deitate habet quasi originaliter seu radicaliter, ex ipsa autem formaliter, quod subsistat quod constituat hypostasim, quod est constituere subsistens hypostatice.

¶ Ex his autem patet, quid dicendum ad Durand. quod suppositio scilicet quodammodo est vera, & quodammodo falsa: quoniam subsistere non vno modo dicitur, sed essentialiter, vel personaliter: & si referatur ad subsistere essentiale, vera est: si autem ad personale, falsa est: sunt enim in diuinis tres subsistentiæ personales, sicut tres primæ substantiæ, sicut tres personæ.

¶ Ad rationem autem Durandi dicitur distinguendo, quòd persona diuina per aliud est subsistens essentialiter, quia per essentiam: & per aliud suppositum, quia per proprietatem personalem, sed per hoc idem et subsistens personaliter. subsistit enim in persona & essentialiter, quia est hic Deus, & personaliter, quia est hæc persona. Et quum dicitur, subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi, transeat: sed non valet, ergo non est per relationem diuinam, inquantum est forma personalis, sed bene valet, ergo non est per eã, inquantum est relatio. & similiter valet, ergo non per ad aliud se habere vt sic, cum quo stat, quod sit per ad aliud se habere, vt est forma hypostatica. Similiter nihil obstat quod subsumitur, sed perfectissimus modus essendi est in se, non ad aliud: conceditur siquidẽ totum formaliter loquẽdo. Et dicitur, quod subsistere nõ dicit non quasi sit in carnem conuersa, sed quia naturam carnis assumpsit. Vnde Damascenus dicit, * Dicimus naturam Dei incarnatam esse, secundum beatos Athanasium † & Cyrillum.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ly se, est reciprocum, & refert idem suppositum. Natura autem diuina non differt supposito a persona Verbi: & ideo inquantum natura diuina sumit naturam humanam ad personam verbi, dicitur eam ad se sumere. Sed quamuis Pater sumat naturam humanam ad personam verbi, non tamen propter hoc sumit eam ad se: quia non est idem suppositum Patris & Verbi, & ideo non potest dici proprie, quod Pater assumat naturam humanam.

AD 2m dicendum, quòd illud quod conuenit naturæ diuinæ secundum se, conuenit tribus personis: sicut bonitas, sapientia, & huiusmodi. Sed assumere conuenit ei ratione personæ verbi, sicut dictum est. * Et ideo soli illi personæ conuenit.

AD 3m dicendum, quòd sicut in Deo, d idem est quod est, & quo est: ita etiam in eo idem est quod agit, & quo agit: quia vnumquodque agit, inquantum est ens: Vnde natura diuina est illud, quo Deus agit, & est ipse Deus agens.

* In corp. art.

D. 1081.

ARTICVLVS III.

vtrum abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere.

AD TERTIVM sic procedi-
Atur. Videtur quòd abstracta
personalitate per intellectum, na-
tura non possit assumere. Dictum
est * enim, quòd naturæ con-
uenit assumere ratione personæ:
hypostaticam, ita stat quod subsistens & subsistentia significet relationem vt rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem, tertiò allatam ex auctoritate Auctoris, iam dictum est.

Art. 1. huius quæst.

P. p. q. 40. artic. 3.

3. dist. 5. q. 3. art. 3.

art. præced.

¶ Ex his quoque patet, quid dicendum sit ad rationem Duran. contra propositum. nam tota ratio consistit in hoc: per illud primo persona terminat dependentiam naturæ assumptæ per quod subsistit. Et ad hoc dicendum est iuxta dicta, quod si subsistit, stat pro subsistere essentialiter, falsum assumitur: si autem stat pro subsistere personaliter, verum dicitur. sed arguens in primo sensu loquitur, & probat minorem eius: & ideo nihil contra Auctoris solidam doctrinam concludit: Et hæc responsio data est non faciendo difficultatem in verbo dependentiæ, quum Arguens dixit, terminat dependentiam naturæ assumptæ, quod ideo dico: quia dependentia non nisi inter causam & effectum vt sic, proprie saluari videtur: terminus autem assumptionis vt sic, nullam causalitatem ad naturam assumptam habet: alioquin tota Trinitas necessario esset terminus assumptionis: quia indiuisa est causalitas Trinitatis ad extra. Et hoc magis manifestat, quòd persona diuina ratione proprietatis personalis (cuius non est secundum se causare) primo terminat assumptionem: & non ratione naturæ, cuius est secundum se causare. Nam & personæ diuinæ ratione proprietatis personalis conuenit per se primo terminare naturam vsqueadeo, vt etiam natura diuina interminata quodammodo sit secundum se, & ad proprietatem personalem vltimo terminetur: intelligimus enim hunc Deum quasi interminatum, donec determinemus Patrem aut Filium aut Spiritumsanctum. Ex hoc igitur, quod personalitas diuina ipsam naturam diuinam terminat, ostenditur quod Verbum ratione suæ personalitatis, primo terminat naturam assumptam: vt sic vna Verbi persona terminet duas naturas, diuinam scilicet & humanam, sicut subsistit in duabus naturis, diuina scilicet & humana, quamuis diuersimode. Omnia igitur consonant veritati doctrinæ articuli huius, dicentis quòd assumere termi natiue conuenit primo personæ, ita quod naturæ non conuenit nisi ratione personæ.

Super Quæstionis tertiæ Articulum tertium.

TItulus articuli, quia in corpore articuli declaratur, pertranseundus est: eo tamen pacto, vt post declarationem literæ amplius declaretur.

¶ In

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo distinguitur, ac declaratur vnus terminus quæstionis. s. ly, abstracta. Secundo, respõdetur quæsito vnica conclusione. Distinctio duplex in litera ponitur. Vna explicite de duplici modo, quo se habere potest intellectus ad diuina, vel cognoscendo Deum, sicuti est, vel cognoscendo Deum per modum ipsius intellectus. s. multipliciter & diuisim. Altera implicite de duplici abstractione, vel ex parte rei, vnde fit abstractio, vel ex parte intellectus tantum: prima .n. abstractio spectat ad primum modũ cognoscendi rem. s. sicuti est: secunda autẽ abstractio spectat ad secundum modum cognoscendi rem. s. multipliciter & diuisim, quod in re vnũ est. Iuxta primum membrum tã modi cognoscendi, quàm abstractionis dicitur, ꝙ est impossibile aliquid abstrahi in Deo: quoniã omnia sunt ibi vnum, salua distinctione personarum &c. Iuxta secundum modum tam cognitionis, quàm abstractionis dicitur, quòd possibile est aliquid abstrahi in Deo: quia potest cognosci vnum, non cognoscendo aliud, vt patet de attributis, & ꝓprietatibus personalibus. ¶ Nota hic, quòd primus modus cognitionis, & abstractionis perspicietur impossibilis in diuinis, si videbis quare habet locum in creaturis, & in quibus. Quando enim in re inuenitur aliud & aliud esse siue in actu, siue in potentia, tunc inuenitur abstractio ex parte rei: nam album ab homine, & econtra abstrahere possum ex parte rei: quia aliud est esse album, & aliud esse hominem. Formam quoque a materia, & econtra abstraho: quia aliud est materia aliud forma, aliud enim est corpus, aliud anima. Animal quoque a rationali, & econtra abstraho ex parte rei: quia aliud est esse animal, aliud est esse rationale, quamuis in aliquo coincidant in vnã rem, & simile est de alijs huiusmodi iudicium. Et per oppositum si aliqua, quæ dicuntur plura, ita simpliciter coeant, vt nec actu, nec potẽtia distinctionem aliquam habeant, sed vna simplicissima res sit altioris ordinis æquiualens omnibus, non habet ibi locum abstractio ex parte rei: quoniam abstractio ex parte rei distinctionem aliquam ex parte rei pro fundamento ipsius exigit: alioquin ex parte rei non se tenet, cum abstractio distinctionem quandam ita includat, vt sine distinctione non sit intelligibilis. Eo namque ipso quod abstraho, distinguo, vel distinctionem suppono, & propterea si ex parte rei est abstractio, ex parte rei supponitur distinctio. Vnde, quia Deus est simplicissima res altissimi ordinis omnia præhabens in sua vnica re reali & formali, ideo nulla ibi ex parte rei potest fieri abstractio, salua tamen personarum distinctione. Nec propterea censenda est fictitia abstractio ex parte intellectus tantum, quoniã talis abstractio licet non habeat in re distinctionem sibi correspondentem, habet tamẽ alterius rationis fundamentum in re. s. celsitudinem rei virtualiter præhabentis huiusmodi distinctionem. Et vt vni eo verbo dicatur, abstractio ex parte rei & abstractio ex parte intellectus tantum differunt sicut effectus ex causa vniuoca, & ex causa æquiuoca, quoniam in prima, distinctio abstractionis est ex distinctione inuenta in re: in secunda vero distinctio abstractionis est, nõ ex distinctione inuenta in re, sed ex re virtualiter continente huiusmodi distinctionem. In nulla igitur huiusmodi abstractionum est mendacium, sed vtraque uera fulta, quamuis differenter ex parte rei.

¶ Et per hoc patet titulus articuli, sub quali abstractione uertitur in dubium, cum quæritur, an abstracta personalitate &c. Patet enim, quod de abstractione ex parte intellectus tantum est quæstio, quoniam personalitas & deitas nullo modo distinguuntur ex natura rei, sed est ibi una simplicissima res, unius in se simplicissimę adeo excelsæ rõnis formalis, ut habeat formaliter & propria deitatis & propria personalitatis & propria substantiæ & propria relationis: & propterea uirtualiter dicitur continere talium distinctionem, quod abusiue ab alijs uocatur distingui formaliter ex natura rei. Sed his omissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, qũuis modo exprimatur, dupliciter potest titulus articuli huius intelligi. Primo, ut abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, ut abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & præcipue terminatiue. Si uero abstractio fiat solum ab ab actu incarnationis, sensus est, an existẽte Deo, sicuti est. s. vno in subst̃atia & trino in personis, possit hic Deus, inquantum hic Deus secũdum se, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritussanctí assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari uidetur, & ab auctore hic tractatur: in secundo autem tangi quidẽ inuenio a Auctore aliqualiter, sed ordinate discuti, minime. Absoluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literæ: & deinde in secundo tractanda est sensu. Hæc de primo.

p. p. q. 30. art. 2.

¶ Quo ad secundum, cõclusio responsiua quæsito affirmatiue est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumentem. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum sufficienter manifestatur.

¶ In responsione ad primum, dubium nouitiorum occurrit, circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non ualet consequentia, In natura intellectuali est subsistens. ergo persona, ut patet ex antedictis: nã hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ in litera non infertur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circunscriptis alijs infertur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circunscriptis alijs, subsistens in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc persona: ita quòd circumscriptio sic accipienda est, ut apponat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc nunc.

¶ In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarũ, remanebit in intellectu una personalitas Dei, ut Iudæi intelligunt. Quoniã uidetur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium, cõstat autem in Deo non esse quatuor personalitates, unam scilicet absolutam, & tres relatiuas, ut abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantum, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quòd abstractus per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritussancti, remaneat una personalitas: sed remanet tantum hic Deus subsistens, ut patet.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo, considerando id quod de facto est: aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatẽ a quanto, consideramus quid conuenit quanto, & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, non remanet intelligeada in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solum remanet hic Deus, ut optime argumentum concludit. Alio modo considerando id, quod consequenter esset aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quòd sphæra tangeret secundum rem planum in puncto, quod nũc de facto non uidetur possibile cum hęc in re non inueniantur, & quòd quantumcumque quantum diuideret, actualiter semper remaneret idem numero, quod modo constat esse impossibile: quia saltem resolueretur incontinens. Et hoc modo abstracts

Universidad de Deusto
Biblioteca

stractis personalitatibus trium personarum a Deo, remaneret vna personalitas: quia, s. si nõ essent in Deo personalitates triũ personarum, essentia diuina esset vna tantum persona absoluta, vt iudæi & philosophi intelligunt, & hoc intendit auctor in litera. Et ad euitandum mẽdacinm, in talibus abstractionibus non oportet respice re ad veritatẽ eius, quod in re est: sed ad veritatem eius, quod esset, hoc est ad veritatem condi tionalis super abstractione fundatæ, put, si quantum esset sine naturalitate &c. si diuina natura esset sine Trinitate personarũ &c. & sic de similibus. Veritas, n. hmõi cõditionalium fugat mendacium ab abstractione. Et diligẽtius si contemplatus fueris verba litere in responsione ad primum, inueries ob dictũ duplicem modum remanendi post abstractionem, 1. de facto, vel consequenter, dictum esse sub disiunctione, bis remanere in diuinis subsistens vel personam abstractis personalitatibus: de facto enim remanet subsistens: consequenter autem remaneret persona vna.

habet intellectus ad diuina, non quidem quasi cognoscẽs Deum vt est: sed per modum suum. s. multipliciter & diuisim, id quod in Deo est vnum. Et per hunc modum potest intellectus noster intelligere bonitatem, & sapiẽtiam diuinam, & alia huiusmodi, quæ dicuntur essentialia attributa, nõ intellecta paternitate uel filiatione, quæ dicuntur personalitates. Et secundũ hoc abstracta personalitate per intellectum possumus adhuc intelligere naturam assumentem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quia in diuinis idẽ est quo est, & quod est, quicquid eorum, quæ attribuũtur Deo in abstracto, secundum se consideretur alijs circumscriptis, erit aliquid subsistẽs, & per consequens persona, cum sit in natura itellectuali. Sicut igitur nũc positis ꝓprietatibus psonalibꝰ in Deo dicimus tres psonas: ita exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in cõsideratione nostra, natura diuina, ut subsistens, & ut persona. Et per hunc modũ potest intelligi, ꝙ assumat naturam humanã ratione suæ subsistentiæ uel personalitatis.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd etiam circũscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu una personalitas Dei, ut iudæi intelligunt, ad quam poterit terminari assumptio, sicut nunc dicimus eam terminari ad personam verbi.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ abstracta ideo optime in litera dicitur, ꝙ in Deo non habet locum abstractio resolutiua: ita ꝙ hoc quòd in calce huius responsionis dicitur, et illudmet, quod dictum est in principio corporis huius articuli, ꝙ intelligendo Deum, sicuti est, non habet in eo locum abstractio. In cuius signum in calce huius responsionis contra ponitur id, quod in corpore articuli contrapositũ est. s. abstrahere ex parte intellectus tãtum, multipliciter & diuisim intelligẽtis qđ simplex est.

¶ Ad id autẽ quòd objicitur ex prima parte, dicitur quòd auctor hic loquitur de illa abstractione, de qua ibi locutus est: sed aliter, quia ibi locutꝰ est de specieiꝰ abstractionis resolutiuæ. s. vniuersalis a particularibus, & formæ a materia, hic loquitur de ipsis in suo genere. s. abstractione resolutiua. Rursus ibi negat remanere psonas admittẽdo in illa materia abstractionem non resolutiuam, sed quasi ad modum resolutiuatũ: quoniam expresse ibi dicitur, ꝙ ibi nec uniuersale, nec particulare, nec forma, nec materia inuenitur &c. hic negat nõ solum in illa materia, sed totaliter in diuinis habere locum abstractionem resolutiuam proprie & formaliter sumptam. Quę constat non obstare, si non resolutiua abstractio proprie & formaliter, sed ad modũ, ad imitationem resolutiuæ abstractionis, in diuinis admittitur abstractio & uniuersalis a particularibus & formæ a materia: vtraque enim sic admissa continetur sub abstractione non resolutiua, sed ex parte intellectus tantum. Vnde omnia consonant, & hæc de quæstione hac in primo sensu.

¶ In secundo autem sensu, an. s. abstractis personalitatibus ab actu incarnationis posset natura diuina assumere humanam, prænotãda sunt duo. Primum est, ꝙ ista abstractio intelligitur quo ad hoc tantum, qđ est esse per se primo terminum assumptionis, ita ꝙ quemadmodum in causando abstrahimus de facto a personis, non simpliciter, sed tamquam a per se primo ratione causandi (qm̃ indiuisa sunt opera Trinitatis, & diuinæ psonæ causant p se primo, inquantũ sunt hic Deus, quia causant p se primo rõne naturæ, ita ẽtiãdo in ista hypothesi, abstractio fieret a p se primo terminare assumptionẽ, ut. s. pson̄e non secundũ se, sed rõne subsistẽtis naturæ, hoc est inquantũ sunt hic Deus, per se primo terminarent assumptionem: sicut de facto per se primo illam causant, inquantum sunt hic Deus.

¶ Secundum est, ꝙ disputatio & decisio quæstionis iuxta hũc sensum, non debet egredi ad aliquam conditionem, quæ de facto non remanet in Deo stante huiusmodi abstractione, sed cõsequenter esset, ut in priori sensu concessum est, & debet stare intra limites earum conditionum, quæ in Deo remanere de facto intelliguntur, stante huiusmodi abstractione. Et propterea quia abstrahendo personalitates a per se primo terminare assumptionem, non remanet personalitas per se primo terminans, sed remanet subsistẽtia naturæ per se primo terminans, remanet hic deus per se primo terminans: sicut modo de facto, hic Deus est per se primo causans, & rursus quia personalitates non abstrahunt a secundario terminare assumptionem, sicut nec modo abstrahunt a secundario, hoc est per naturam causare: quoniam oporteret personas per naturam terminare, sicut oportet modo per naturam causare: ideo secũdum hoc procedendum est. Et dicendum est, quòd Deus posset assumere naturam humanam, & terminaretur tunc ista assumptio per se primo non ad naturam diuinam, ut sic: sed ad indiuiduum naturæ diuinæ, hoc est ad subsistens in diuina natura, hoc est ad hũc Deum. Constat. n. tantam esse differentiam inter diuinam naturam, vt naturam, & subsistens in natura diuina, ut deitas nec genita, nec generans sit in mysterio Trinitatis, Deus autẽ sit generans & genitus, & a fortiori in mysterio incarnationis subsistens, ut subsistens terminaret, & non natura ut natura. Et quoniam subsistens in natura diuina habet rationem hypostasis seu personæ, incomplete tamen, ut patet ex superius

superius dictis: iõ si hic deus primo terminasset assumptionẽ, esset vnio nõ in natura, sed in persona seu hypostasi, cõplete tñ quo ad p se primo terminũ. Qđ ideo addo, quia quo ad secundarium terminum esset etiam vnio in persona complete. nam sicut hic Deus non inuenitur nisi Pater & Filius & Spiritussanctus: ita tunc hic deus homo non inueniretur nisi Pater & Filius & Spiritussanctus. Sicut enim nunc quicquid conuenit huic deo secũdum se, conuenit Patri & Filio & Spiritui sancto: ita tunc esse hominem, quia cõueniret huic deo secũdum se, hoc est non ratione trium personarum, conueniret cuilibet personæ diuinæ. Vt vtendo hac ratione habere hoc potes ab auctore in art. 1. huius q. in responsione ad secundũ, & sic vnio terminata per se primo ad hunc deum, terminaretur secundario ad omnes & singulas personas diuinas, ac per hoc considerato vtroq; termino. s. primatio & secũdario humanæ naturę assumptę personalitas ꝓpria, qua careret, supplereturperfecte quo ad perfectam rationem personalitatis, qualem suppletionẽ non faceret primarius terminus assumptionis secundum se. Quocirca tam assumptio, quã vnio huiusmodi si fieret, non esset omnino eiusdem rõnis esũ assumptione & vnione, quæ facta é: esset enim per se primo ad subsistens cõmune, quæ vero facta est per se primo ad subsistens, incommunicabile esset per se primo ad personam incomplete, quàmuis excellentiorem omni persona creata, quæ facta est per se primo ad personam complete & iã excellentiorẽ omni persona creata esset secundario ad omnes personas Trinitatis, quę facta est ita per se primo ad vnam illarum, scilicet verbum, quòd nullo modo ad alias duas. Esset tamen eiusdem rationis aliqualiter, hoc est quo ad hoc, ꝙ esset vnio similis vnioni in persona, & iudicanda secundum dicta de vnione in persona, incomplete tamen. Et ad ostendendam hanc identitatem rationis in vtraque vnione, scilicet si fiat ad subsistẽs in natura diuina, & si fiat per se primo ad personam, Auctor in litera præsentis art. disiunctiue bis dixit subsistentiam vel personalitatem, & superius in q. 2. vt ibi expositum est, vsus est hypostasis, suppositi, & personæ nomine communiter ad personam complete & incomplete. Vnde nullam video in hac materia dissensionem inter auctoris doctrinam & Scot. in 3. sent. di. q. 2. Cauendus tamen videtur in re hac Duran. ibidem, q. 4. non vt contrarius nobis: sed vt contrarius veritati, & ignorans propriã vocem, aut abutens vocabulis. Veritati quidem contrarius pro quanto negat sequi stãte hac hypothesi, omnes personas. s. Patrem & Filium & Spiritumsanctum incarnatas: quia erroneum est vnam personam non posse incarnari sine alia. Nescio vnde iste somniauit errorem hunc, stante illa hypothesi, cum euidenter pateat, quòd stante positione ista, oporteret personas diuinas, ita concurrere ad incarnationem terminando mediante natura, sicut modo concurrunt causando illam mediante natura. Sed consta modo verum simpliciter, & absolute esse, quòd Pater causauit assumptionem illam, & similiter Filius causauit, & similiter Spiritussanctus causauit: quia causant illam, inquantum sunt hic deus. ergo tunc esset similiter verum simpliciter, quòd Pater & Filius & Spiritussanctus terminarent assumptionem illam, & consequenter quia causarẽt & terminarent, vere ac necessario dicerẽtur incarnati. Quo modo autem vocabulis abutatur, aut propriam vocẽ ignoret, non est præsentis propositi ostendere, vbi nõ arguendi alios, sed exponẽdi D. Tho. prouincia assumpta est, ad veritatis notitiã capessendã, sat si cautum reddidisse lectorem.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum quartum.*

Articvlvs iiii.

Vtrum una persona possit sine alia naturam creatam assumere.

Ad qvartvm sic ꝓceditur. Videtur quòd vna persona nõ possit assumere naturam creatam, alia non assumente. Indiuisa enim sunt opera Trinitatis, vt dicit Augst.* in Enchir. sicut autem trium personarum est vna essentia, ita & vna operatio: sed assumere est operatio quædam. ergo nõ potest conuenire vni personæ diuinæ, quin conueniat alij.

¶ 2 Præt. Sicut dicimus personam filij incarnatam, ita & naturam: tota enim diuina natura in vna suarum hypostasum incarnata est, vt dicit Damas. in 3. lib.* sed natura communis est tribus personis. ergo & assumptio.

¶ 3 Præt. Sicut humana natura in Christo assumpta est a Deo, ita etiã & homines per gratiam assumuntur ab ipso, secũdum illud Ro. 14. Deus illum assumpsit: sed hæc assumptio communiter pertinet ad omnes personas. ergo & prima.

Sed contra est, quod Dionys. 2. cap. de diui. no.* incarnationis mysterium dicit pertinere ad discretam theologiam, secundum quã scilicet aliquid distinctim dicitur de diuinis personis.

Respon. Dicendum, quòd, sicut dictum est,* assumptio duo importat, scilicet actum assumentis, & terminum assumptionis. Actus autem assumentis procedit ex diuina uirtute, quæ communis est tribus personis: sed terminus assumptionis est persona, sicut dictũ est:* & ideo id quod est actionis in assumptione, commune est tribus personis: sed id quod pertinet ad rõnem termini, cõuenit ita uni personæ, ꝙ non alij. Tres. n. personæ fecerunt, vt humana natura uniretur uni personæ filij.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationẽ importaret absq; termino, qui est pson̄a.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd natura dicitur incarnata, sicut & assumẽs ratione personæ, ad quam terminata est unio, sicut dictum est,* nõ autem prout est communis tribus personis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia sit incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest de pfectione diuinæ naturæ, personæ incarnatæ, sine alia nõ quo ad operationẽ, sed quo ad terminũ. Ex qua tamen habetur ista vera simpliciter, vna persona potest assumere sine alia assumente. Et hãc principaliter intẽdit auctor. Pro hac ergo in litera conclusio posita primo manifestatur, quare duas partes habet: quia assumptio importat duo, scilicet operationẽ & terminum. Secundo probatur, quo ad partem negatiuam, scilicet non quo ad operationem: quia actus assumentis sit virtute diuina communi tribus personis. Tertio probatur, quo ad partem affirmatiuam, scilicet quo ad terminum: quia terminus est persona. Quarto manifestatur tota conclusio: quia tres personæ fecerunt naturam vniri vni personæ. Ex hac autẽ conclusione & eius probatione manifeste sequitur principaliter intenta conclusio tacita. nam ex eo quod assumere importat utrumque, s. operationem & terminum, oportet vtrumque inueniri in illo, de quo uere enuntiandum est assumere & non alterum tantum. Et quia in nulla persona diuina inuenitur utrumque, nisi in una tantum: ideo uni personæ conuenit assumere sine alia assumente.

¶ In responsione ad primum perspice doctrinam datam in præcedenti articulo de quæstione nouiter mota, consonam esse auctori hic dicenti quòd ratio illa, scilicet sicut essentia est communis &c. procedit ex parte operationis, & subiungenti, & sequeretur conclusio, si solam illam operationem importaret assumptio absque termino, quia est persona. Vnde habes, quod si assumptio non importaret personam pro termino, quod assumptio esset communis tribus personis: sed in hypostasi seu abstractione posita, assumptio non importaret personam pro per se primo termino (de tali enim termino sermo est) sed hunc deum. igitur in tali casu assumptio communis esset tribus personis secundum auctoris doctrinam.

¶ Super

D. 1081.

In corp. ar.

3. di. 1. q. 2. ar. 1.

*Enchir. c. 38. a med. tom. 3.

Li. 3. Orth. fidei c. 6.

Cap. 2. p. 1. a medio, & ante med.

Ar. 1. huius quæst.

Ar. 1. huius quæst.

Ar. 1. huius quæst.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est, nihil aliud apponendo, quam titulus sonet, quod dico quia non quæritur, an simul potuerit alia persona eandem naturam assumere, sed simpliciter, an potuerit assumere: ad quod uerificandũ non requiritur simultas: sed sufficit, quod sicut solus filius est incarnatus, ita solus Pater fuisset incarnatus, aut solus Spiritussanctus.

Ar.2.huius quæst.

¶ In corpore articuli unica est cõclusio responsiua quæsito affirmatiue: Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius. Probat. diuina uirtus potuit naturam humanã unire personæ Patris uel Spiritussancti, sicut vniuit eam personæ Filij. ergo Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere. Antecedens probatur syllogistice. Virtus indifferẽter se habens ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sed uirtus diuina indifferenter se habet ad omnes personas. ergo. Maior manifestatur ex potentia rationali: Minor uero & ex parte uirtutis, quia uirtus diuina communiter & indifferenter se habet ad oẽs personas, & ex parte personarũ, quia cõmunis ratio personalitatis omnium personarũ eadẽ est, hoc est unius est rationis: quoniã quælibet diuina persona est persona diuina hac rõne, quia subsistit incommunicabiliter in diuina natura: licet proprietates psonales, quib⁹ subsistũt, sint distinctæ: sicut quilibet homo una & eadem rõne est persona: quia .s. subsistit in natura humana, quàmuis alia sit personalitas mea & alia illius. Consequentia autem probatur: quia cum assumptio duo impor-

3.di.1.q.2. ar.5.

p.p.q.43.artic.4. & q.32.ar.3.

Ar.1.huius quæst.

AD 3m dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum assimilationẽ ad bonitatem illius, secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ consortes naturæ &c. Et ideo huiusmodi assumptio communis est tribus personis, & ex parte principij & ex parte termini: sed assumptio, quæ est per gratiam vnionis, est communis ex parte principij, non autẽ ex parte termini, vt dictum est.*

ARTICVLVS V.

Vtrum quælibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

AD QVINTVM sic pceditur. Videtur quòd nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personam Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quòd deus sit filius hominis: sed inconueniens esset, quòd esse filiũ hominis conueniret Patri vel Spirituisancto: hoc enim vergeret in cõfusionem diuinarum personarum. ergo Pater vel Spiritussanctus carnem assumere non potuit.

¶ 2 Præt. Per incarnationem diuinã homines assecuti sunt adoptionem filiorum, secundum illud Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum: sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis, quę non cõuenit nec Patri nec Spirituisancto: vnde dicitur Ro. 8. Quos pręsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. ergo videtur, quòd nulla alia persona potuerit incarnari, præter personam filij.

¶ 3 Præt. Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secundum ꝙ incarnatus est: sed patri non conuenit mitti, qui etiam est innascibilis, vt in prima parte habitum est.* ergo saltem persona patris non potuit incarnari.

SED CONTRA est, quod quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritussanctus, alioquin nõ esset eadem potentia trium personarũ; sed Filius potuit incarnari. ergo similiter Pater & Spiritussanctus.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* assumptio duo importat, s. ipsum actum assumentis, & terminũ assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter

F & indifferẽter se habet ad omnes personas: eadẽ etiã est cõmunis ratio personalitatis in tribus personis, licet proprietates personales sint differentes. Quandocumque autem virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sicut patet in potẽtijs rationalibus, quæ se habent ad opposita, quorum vtrumque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanam vnire personæ Patris vel Spiritussancti, sicut vni-

G uit eã personæ Filij: & ideo dicendũ, ꝙ Pater vel Spiritussanctus potuit carnẽ assumere, sicut & filius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Christus dicitur filius hominis, nõ constituit personam ipsius, sicut filiatio æterna: sed est quiddam consequens natiuitatem temporalem. Vnde si per hunc modum nomen filiationis ad Patrem vel Spiritũsanctũ transferretur, nulla sequeretur cõfusio diuinarũ personarũ.

H AD 2m dicendum, quòd filiatio adoptiua est quædam participata similitudo filiationis naturalis: sed fit in nobis appropriate a patre, qui est principium naturalis filiationis, & per donum Spiritussancti, qui est amor Patris & Filij, secundum illud Gal. 4. Misit deus spiritũ filij sui in corda nostra clamantem, Abba, pater: & ideo sicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accipimus ad similitudinem filiationis naturalis eius, ita Patre

I incarnato adoptiuã filiationem reciperemus ab eo, tamquàm a principio naturalis filiationis, & a Spiritusancto tamquàm a nexu communi Patris & Filij.

AD 3m dicendum, quòd patri conuenit esse innascibilem secundum natiuitatem æternam, quod non excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius dei secũdum incarnationem, eo quòd est ab alio, siue quo incarnatio nõ sufficeret ad rationem missionis.

K

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures personæ diuinæ possint assumere unam numero naturam.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ duæ personæ diuinæ non possint assumere vnam, & eandem numero naturam. Hoc.n. supposito, aut essent vnus homo vel plures: sed non plures, sicut enim vna natura diuina in personis pluribus, non patitur esse plu-

ter; scilicet actum & terminũ, principiũ. actus est uirtus diuina, terminus uero persona: ex hoc .n. quòd utrumq; concurrere posse ĩ qualibet persona, antecedens dicit, consequens est quòd quælibet persona potest assumere, quod conclusio dicit. Vbi nota, quòd hoc, quod pro probatione consequentiæ ex principio corporis articuli allatum est, potest aliter introduci, ut scilicet uelut suppositio quædã monstrans requisita ad posse assumere, & ad quæ resolui oportet potentem assumere, scilicet in uirtutem diuinam & personalitatem. Et sic formatur syllogismus, ut supra ad probandum antecedens, & consequentia relinquitur per se nota.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum sextum.*

TItulus articuli ex iã dictis patet intelligendus de personis diuinis secundum suas personalitates proprias, vt abinuicem distinguuntur: potest siquidem dupliciter intelligi, an plures personæ diuinæ possint vnam & eãdem naturam assumere. Primo, loquendo de personis, vt conueniunt in natura diuina, hoc est secundũ quòd sunt vnus deus, & in hoc sensu quæstio superius discussa est, & hic non quæritur. Secũdo, loquẽdo de personis, vt ab inuicẽ proprijs personalitatibus distinguuntur, ita quòd quælibet persona trahat naturã illam ad suã propriam personalitatẽ, sic vt non personetur in alia ex hoc, ꝙ personatur in vna, & econtra, sed personetur in vna, vt distinguitur ab alia. Cuius oppositũ accideret, si hic deus primo incarnatus esset: quoniã vna & eadem ratione quælibet persona diceretur incarnata, sci-

3.di.1.q.2. ar.4.

ta, scilicet ratione indiuidui naturæ. Et vt vnico verbo dicatur, quæstio hic est, an plures personæ possint vnam numero naturam assumere, vt per se primo diuersi termini assumptionis: sic enim non quælibet persona diuina sed quęlibet persona diuina assumens, per se primo terminaret assumptionem. Et ad hoc denotãdum auctor nõ quærit an oẽs personæ diuinę possint assumere, sed an duæ, vt ex dualitate intelligas, ꝙ non est sermo de psonis, vt cõueniũt, sed vt distinguũtur, ac per hoc quælibet sit per se primo terminus assũptionis.

Ar.2.huius quæst.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones, prima est, Non est impossibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturã humanam: secunda est, Esset tamen impossibile, vt assumerent vnam hypostasim, vel personã humanam. Probatur vtraq; simul ex vnione aĩæ & corporis in Christo, non fit noua hypostasis, neque persona: sed natura vna assumpta in diuinã hypostasim, non per potẽtiam naturæ humanæ, sed per potentiã diuinæ personæ. ergo magis est hoc iudicandum secundum conditionem diuinæ personæ assumentis, quàm secundum conditionem naturæ assumptæ. ergo non est impossibile diuinis personis &c. Antecedens est ex se euidens. Prima consequentia probatur: quia tota ratio facti in mysterio incarnationis est potentia facientis secundũ Aug. Secunda vero consequentia probatur: quia conditio diuinarum personarum talis est, quòd vna earum non excludit aliam a communione eiusdem naturæ, sed solum a cõmunione eiusdem personæ. Vbi vides, quod ex hoc, quod non se excludunt a communione eiusdem naturæ, tenet consequentia quo ad primam conclusionem, & ex hoc quòd se excludunt a communione eiusdem personæ, tenet consequentia quo ad secundam conclusionẽ, quę auctoritate Anselmi confirmatur.

¶ Aduerte in hoc processu, quòd auctor vnico verbo excludit obiectiones a guentium ex conditione naturæ, dicendo, quòd natura communis pluribus suppositis est infinita seu illimitata: quoniam hoc soli diuinæ conuenit naturæ, & similiter ꝙ quælibet natura finita est terminabilis totaliter vnico supposito. Hæc enim & similia in litera soluuntur, dum dicitur, quòd non per potentiam naturæ assumptæ, sed per potentiam personæ assumentis, hoc mysterium iudicandum est. Concedatur ergo ꝙ vna numero natura suapte natura communis pluribus suppositis, est illimitata ac infinita, & quòd nulla natura, nisi diuina est huiusmodi. Et si assumeretur ad plures personalitates, nõ propterea esset suapte natura communis pluribus, sed ex potentia facientis. Similiter omnis vna numero forma substantialis suapte natura vnica, totaliter terminatur personalitate propria: sed ex hoc non habetur, quin diuina potentia possit pluribus alienis personalitatibus terminari: quoniam hoc non per potentiam naturæ, sed per potentiã assumentis personæ fit. Et est semper sermo de naturali potentia naturæ, & non de potentia obedientiali eiusdem: potentia .n. obedientiæ est quæ respondet potentiæ personæ assumentis, & secundũ illam natura potest assumi ab vna, & pluribus diuinis personis.

¶ Circa primam conclusionem dubium ex Sco. in 3.di.1.q.2. occurrit, vbi tenens oppositum fundat se super hac ratione. In omni dependentia essentiali vnum dependens non dependet præcise, nisi ad vnum quod totaliter terminat eius dependentiam: sed in ista vnione est dependentia essentialis vnius naturæ, & vna persona terminat totaliter eam. ergo. Maior probatur in omni dependẽtia causati ad causam. Et simile, inquit, videtur in omnibus dependentijs, quæ non sunt causatorum ad causas, ꝙ cum dependentia alicuius fuerit totaliter terminata ad aliquid, ipsum non potest dependentia eiusdem rationis dependere ad aliud. Et confirmatur hoc de accidente respectu plurium subiectorum primorũ. Minor probatur: quia personalitas creata totaliter terminaret ipsam, & illa stante non

res deos, ita vna natura humana in pluribus personis non patitur esse plures homines. Similiter etiã non possent esse vnus homo: quia vnus homo est iste homo, qui demonstrat vnam personã, & sic tolleretur distinctio trium personarũ diuinarũ, qd est inconueniens. Nõ ergo duæ aut tres personę possunt accipere vnam naturam humanã.

¶ 2 Præt. Assumptio terminatur ad vnitatem personæ, vt dictũ est.* sed non est vna persona Patris & Filij & Spiritussancti. ergo nõ possunt tres personæ assumere vnam naturam humanam.

† Damasc. lib.3.c.3.& 4.

*lib.1. ex c. 11.12.& 13. collig. to.3.

¶ 3 Præt. Damasc.† dicit in 3. lib. & Aug. in 1. de Trin.* quòd ex incarnatione filij dei consequitur, ꝙ quicquid dicitur de filio dei, dicitur de filio hominis, & econuerso. Si ergo tres personæ assumerẽt vnam naturam humanam, sequeretur ꝙ quicquid dicitur de qualibet trium personarum, diceretur de illo homine: & econuerso, quæ dicerẽtur de illo homine, possent dici de qualibet trium personarũ.

B Sic ergo id quod est proprium patris .s. generare filium ab æterno, diceretur de illo homine, & per consequens diceretur de filio dei, quod est inconueniens. Non ergo est possibile, ꝙ tres personæ diuinæ assumant vnã naturã humanã.

SED CONTRA, Persona incarnata subsistit in duabus naturis, diuina. s. & humana: sed tres personæ possunt subsistere in vna natura diuina. ergo etiam possunt sub-

A possent simul esse in alia persona creata vel increata: non minus .n. terminat naturam & dependentiam eiusdem personalitas cuiuscumq; personæ diuinæ, q̃ terminaretur in se. igitur &c.

¶ Ad hanc Scoti rationem respondendũ est singula discutiendo, & sic etiam principalem materiam declarando. Maior igitur ppositio assumpta a Scot. nõ est vera, nisi triplici quasi glossa subintellecta, prima est supra ly, dependentia, quòd intelligatur de dependentia proprie, & hoc dico: quoniã dependẽtia proprie non inuenitur sine causalitate: quãuis .n. aliquid sit alteri sine causalitate annexum, non tamen dependẽtia proprie inter illa est, vt patet inter correlatiua, quorum neutrũ vt sic ab altero depẽdet in quocumque genere causæ, & inter differentias diuisiuas ex opposito eiusdẽ generis, quarum neutra ab altera dependet: & tñ

C tam correlatiua, quam huiusmodi differentias simul esse oportet. Scotus autem dependentiæ nomine vtitur, & cum causalitate, vt patet. Et propterea si extenso nomine vtendo dependentia, Maior non est vera nisi apponatur altera glossa supra ly, Non dependet, qđ intelligatur de dependentia omnino eiusdẽ rationis, ita ꝙ sit dependentia eiusdem speciei specialissimæ, & in hoc Scotus consentit: & altera supra ly, Totaliter, quod intelligatur tam intensiue, quam extensiue: quoniam dato, quòd vnum terminaret totaliter intensiue, non propterea habetur quod illud vnum terminaret totaliter extensiue. Exemplum, albi vt quatuor similitudinẽ terminat totaliter intensiue aliud album, vt quatuor, non tamen terminat totaliter extensiue: quia potest tertium poni simile. Oportet autem ad verificandã maiorem illam, hanc apponere glossam, alioquin non est vera de dependentia essentiali non causali: quoniam ex naturalis rationis lumine nulla apparet maior dependentia essentialis non causalis, quam ea, quę est vnius relatiui ad proprium cor-

D relatiuum: quia definitur & essentialiter constituitur per esse ad aliud. Constat autem, ꝙ vnum relatiuũ sic essentialiter dependet ab vno totaliter intensiue terminante illud, quod non totaliter extẽsiue terminat illud, ut patet de duplo & dimidio, & æquali & simili, & alijs huiusmodi: idem n. duplum eadem numero duplicitate duplum est non solum ad A, dimidium, sed ad B, & C, & unũ æquale eadem numero æqualitate æquale est omnibus sibi æqualibus. At si quis dicat Scotum tenere, quòd non eadem æqualitate unũ æquale est æquale omnibus, & propterea in sua uia proportionem esse ueram, facile obijcitur ꝙ ad concludendum aliquid impossibile, etiam per diuinã potentiam (ut nunc proceditur) non est ex opinatis, & refutatis ab alijs & cõmuni schola peripateticorum procedendum, qualis est ista opinio ponens plura accidentia eiusdem rationis in eodem subiecto secundum idem. Neganda est igitur ista maior non acceptans dictam glossam.

E ¶ Ad probationem autem istius maioris pro quanto probat ipsam in dependentia essentiali causali, non oportet respondere: quia uera ac bona uidetur secundum ordinem inditũ causis & causatis, & disputatio nostra extra dependentiam causalem uersatur. Sed cum subiungit Scotus, ꝙ ita etiã uidetur in omnibus dependentiis, quæ non sunt causatorum ad causas, respondetur ꝙ non est idem de utrisque dependentiis iudicium, & patet instantia de dependentia unius relatiui totaliter intensiue terminati ab uno, & tñ ab altero eiusdem rationis omnino terminabili. Et suffragatur huic responsioni ratio: quoniam dependentia causalis ponit imperfectionem & indigentiam in causato, quæ si sublata totaliter est ab una causa, implicat, ꝙ remaneat indigens altera causa. Sed dependentia non causalis potest sine imperfectione & indigentia inueniri, ut patet in relatiuis, quæ in diuinis sine omni imperfectione & indigentia inueniuntur, ac per hoc potest aliunde, puta, ex alterius conditione prouenire, ꝙ etiam terminet quod iam terminatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

minatum ab alio est. Et sic est in proposito, quòd nō ex eo quòd filius dei imperfectè terminet personaliter naturam humanam, neque ex eo quòd natura humana assumpta a filio dei remaneat imperfecta personaliter prouenit, quòd pater: potest ad illam priā etiam personalitatem assumere, sed ex conditione personæ Patris, hoc ē ex infinitate suæ sufficientiæ prouenit, quòd etiam potest illam mēt personare.

q. 2. art. 5. ad. 1.

¶ Ad confirmationem de accidēte respectu plurium subiectorū primorū, dicitur primo quòd nulla apparet implicatio contradictionis, qud Deus accidēti alicui det vnitatem numeralē in se, & conseruando illā ponat illud accidens in pluribus subiectis primis secundum se, & quòd in tali casu neutrū esset subiectum primum extēsiue, nisi secūdum se, hoc est quantum est ex parte sui esset subiectū primū extensiue, &

est epist: 3. non multū ante med. tom. 2.

daret vnitatem numeralem, sed diuina potentia aliter de facto operatur. Dicitur secūdo, quòd dependentia accidentis a subiecto primo est dependentia causalis: est.n. subiectum primū causa accidentis, vt patet, & ideo non confirmatur per hoc Maior illa quo ad dependentiam non causalem. Hæc de Maiore.

¶ Ad Minorem autem dicitur, quòd in ista vnione est dependētia essentialis non causalis, ac per hoc non proprie dependentia. Sed transeundo hoc ad bonū sensum, neganda sunt duo, primo quòd in ista vnione sit dependentia vnius omnino rationis, secūdo quòd vna persona, puta Verbū totaliter eam terminet intēsiue & extensiue. Ratio primæ negationis est: quia personæ diuinæ personaliter sumptæ sunt quodammodo vnius & quodāmodo diuersarum rationum. nam secundum communem rationem personalitatis sunt vnius rationis, vt in præcedenti articulo patet, secundum vero proprias rationes suarum personalitatum sunt diuersarum rationū: paternitas.n. & filiatio & processio diuersarum sunt rationum. Constat aūt ex hoc, quòd humanitas Christi ita iuncta est Filio quod non Patri nec Spiritui sancto, assumptionē terminari per se primo ad personalitatē Filii secundum sibi propriam rationē, alioquin terminaret primo ad cōmune Filio & patri & Spiritui sancto. Concurrerent igitur diuinæ personæ ad assumptionem, vt etiam sunt diuersarum inter se rationū. Et consequenter, naturam assumptā a Verbo vniri, & posse vniri alteri, Patri aut Spiritui sancto, alterius est rationis ab vniri Filio, secundum posse vniri Filio, si Arist. verū dixit, 3. Phy. quòd posse sanari & posse infirmari sunt diuersarū rationū, alioquin sanari & infirmari essent idem. Ex hoc igitur, q̄ personalitates, quæ sunt termini vnionū, sunt diuersarū rationū, habetur quòd potentia obedientiæ, qua natura assumpta potest vniri personæ Patris, alterius est rationis ab illa qua vnita est Filio, & qua potest vniri spirituisctō. Et cōsequenter hr̄, q̄ in istis vnionibus nō esset dependentia vnius rationis simpliciter & absolute, vt arguens assumit, sed diuersarū rationū simpliciter propter diuersas rationes terminorū per se primorum, vnius aūt rationis secundum communem rationem personalitatis. Ratio secundæ negationis iam patet, quòd licet Filius totaliter intensiue terminet naturam humanā, & eius dependentiam ad personā, non tamen totaliter extēsiue, nec secundū omnem obedientialem potentiam alterius rationis.

¶ Ad probationem minoris, cum dicitur, Personalitas creata totaliter terminaret ipsam, & illa stante nō posset simul esse in alia persona creata vel increata, ergo personalitas increata, respōdetur concedendo antecedens pro vtraque parte, sed negando sequelā.

¶ Et ad probationem sequelæ, cum dicitur, quia non minus terminaret naturam & dependentiam eiusdem personalitas quæcumque diuinæ personæ, quàm terminaretur in se, posset negari hoc quantum ad non minus extensiue. Veruntamen proprie loquendo, respondendum est, quòd non minus, sed alio modo & alia ratione terminat persona diuina, & ideo negatur ex hoc vltimo assumpto sequela, quoniam peccat ratio secundum nō causam vt causam. Non enim ideo quia minus terminet persona

F

fistere in vna natura humana, ita scilicet, quòd sit vna natura humana a tribus personis assumpta.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est, * ex vnione animæ & corporis in Christo, non fit neque noua persona, neque noua hypostasis, sed fit vna natura assumpta in personam, vel hypostasim diuinam, quod quidem non G fit per potentiam naturæ humanæ, sed per potentiam diuinæ personę. Est autem talis diuinarum personarum conditio, quòd vna earum non excludit aliam a communione eiusdē naturæ, sed solū a comunione eiusdē personæ. Quia igitur in mysterio incarnationis tota ratio facti, est potētia facientis (vt Aug. dicit in Epistola * ad Volusianum)

H

hic manifesta implicatio contradictoriorum) ideo hæc humanitas sic personatur ex propria persona in Sorte, quòd terminatur in illa intensiue & extensiue. Nec potest stante illa vniri personaliter, cū quacūque alia persona creata vel increata: quia essent duo contradictoria simul vera, essent enim vna persona, & non essent vna persona cum assumente, vt patet. Sed hæc humanitas alio modo, & alia ratione personatur per assumptionē: quoniam non constituendo personam personatur, vt patet in humanitate Christi quæ personatur per personam verbi, quæ non constituitur per illam humanitatem, sed fuit ab æterno. Et hinc prouenit differentia inter hanc humanitatē personatā propria personalitate, & personatam personalitate Verbi, q̄ illa remanet in se inassumptibilis, ista remanet in se assumptibilis: qm̄ illa non potest assumi stante sua personalitate, nisi assumeretur sua personalitas, quæ non est assumptibilis, ista vero quia in alia personalitate subsistit, potest assumi absque hoc, q̄ illa aliena sibi appropriata personalitas assumatur. Ex diuerso ergo mō terminandi, propria vel aliena p̄sonalitate, patet quare natura personata propria personalitate nō potest assumi, & quare personata aliena potest assumi: quia scilicet per propriam terminatur, constituendo illam, per alienam non constituendo illam. Diuersa quoque ratio est vtrobique terminādi. nam & diuina persona terminat ex sua infinitate, vtpote aliena persona subsistens in alia natura (dictum est. n. supra q̄ proprium est diuinæ p̄sonę ob sui infinitatem subsistere simul in diuersis naturis) & natura humana non naturali, sed obedientiæ potētia p̄sonatur per alienam persona: persona aūt Sortis non ex aliqua excellētia, sed ex naturali adæquatione terminat personaliter naturam suam, & econtra natura sua naturaliter est per illam adæquabilis personaliter. Et hinc etiam prouenit, quod cū quælibet persona diuina sit infinita, quælibet persona potest humanitatem hanc nō ex indigentia naturæ (vt dictum est) sed ex sufficientia personæ potentis communicare illi naturæ etiam suam personalitatem. Ex his autem habes, quòd non solum dependentia huius humanitatis respectu singularum personarum diuinarum quo ad assumi, est diuersarum rationum inter se, sed etiam quòd dependentia seu terminatio huius humanitatis respectu diuinæ personæ & respectu personæ propriæ, sunt diuersarum rationum, licet omnes cōueniant in vna communi ratione termini, quia scilicet sunt ad personam. Ruit ergo a fundamentis vndique fabrica Scotica, & merito: quoniam hanc humanitatem personari simul a pluribus personis diuinis, nihil aliud est, quàm communicare huic humanitati plures personalitates alienas infinitas, appropriando illas illi. Et per hæc patet, quare repugnat hanc humanitatē habere simul plures personalitates creatas, aut creatā & increatā: quia. s. vtrobique esset implicatio contradictoriorū, dum natura hæc in propria personalitate poneretur vna persona cū alia p̄sona. Et nec repugnat, habere simul plures p̄sonalitates increatas: qa p hoc nō ponit, vnā personā assumi in vnitatē personalem alterius personæ. Et hæc pro nunc sufficiant de hac qōne.

¶ In

¶ In eodem art. in calce corporis circa auctoritatem Anselmi, aduerte, q̄ Duran. in 3. sent. dist. 1. q. 3. latenter arguit auctorē quasi exponentem per ly vnum eundemque hominem, personam humanam, dicens contra hanc expositionem. Anselmus concedit q̄ vna persona assumpsit hominem, & negat plures personas posse assumere vnum hominem, non intelligitur igitur persona p hæc. Sed quoniam Durādus ipse postmodum dicit Anselmum dicere sic, Impossibile est plures personas diuinas esse unam personam cum uno eodemq; homine, ex seipsomet conuincendus est. Anselmus volebat excludere aliq̄d quod posset sub apparēti quæstione cadere: non potest autē aliter cadere sub apparenti quæstione, q̄ plures personæ diuinæ sint vna persona, nisi quia vnirentur in vna p̄sona humana. Et sic exponit auctor: nō enim potest intelligi, q̄ sint plures personæ diuinæ in vna p̄sona diuina: quia hoc statim offert apparentem valde cōtradictionem. Expōnēdo igitur sententiam Anselmi, optime in litera dictum est, siue præponatur ly vna persona cum uno eodemq; homine, siue non præponatur ly una persona & dicatur, Impossibile est assumere unum eundemque hominem: sensus. n. semper est idem. s. q̄ impossibile est plures personas assumere unam personam. Nec id quod obijcit Durand. obstat, quia aliud est dicere, assumit hominem, & aliud, assumit unum eundemque hominem. Nam prima proposito etsi est aliqualiter impropria glossatur tamē, q̄ intelligitur quo ad naturam, ut patet ex magistro in 3. sent. dist. 6. Secunda aūt propter ly unum eundemque, trahitur ad individuum subsistens in natura humana, qđ constat esse suppositū: nullus. n. unus hō unieuitur in natura humana assumpta, nisi filius dei.

Lib. 6 ca. 3. ante mediū tom. 3.

¶ In eodem 6. art. in responsione ad primum aduerte diligenter uerba auctoris, dum hac positione facta dicit, q̄ tres personæ essent unus homo, & tamen nō propterea essent unus homo simpliciter. Dixit. n. hæc ambo pp differentiam, quæ esset inter unum deum, & unum hominem in tribus personis: qm̄ tres personæ sic sunt unus deus, q̄ sunt unus numero deus, & est ibi uere unus deus simpliciter: sed tres personæ sic essent unus homo, q̄ non essent unus numero homo: quia nullus esset ibi unus numero homo cōis Patri & Filio & Spiritui sancto: sicut est unus numero deus cōis Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Et similiter non esset ibi unus homo simpliciter: quia nō esset homo unus secundum naturam & personam, quam unitatem importat unus homo simpliciter: sed essent tres homines numero in una natura humana: quia essent plures personæ humanæ secundum unam naturam humanam: sed quoniam hoc ad uocabula spectat, parui refert, si scitur quid est in re, qualitercumque exprimeretur.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum septimum.*

IN titulo art. 7. aduerte, q̄ istæ quæstiones, quæ hic mouentur de possibili, non ideo mouentur, ut discutiatur dei potentia: sed ut exinde mysterium incarnationis factæ magis innotescat. Manifestatur siquidem ex his, quæ discutiendo has qōnes, dicuntur, qualis, quātus &c. est per se primo terminus

A incarnationis. s. persona uerbi, & qualis est hmōi unio ex respectu ad alias personas, & naturas magis, ac magis explicatur.

¶ In corpore articuli una est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Persona diuina præter naturam quam assumpsit, potest aliam numero naturam assumere. Vbi antequàm afferatur probatio, nota q̄ quia assumere principium & terminū assumptiōis importat, ideo conclusio probatur primo ex parte principij, s. potentiæ diuinæ in diuina persona: secundo, ex parte termini. s. personalitatis diuinæ. Vnde quo ad primū probatur sic. Quid potest in unum, & nō in amplius, habet potentiam limitatam ad unum: sed potentia diuinæ personæ est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatum. ergo. Quo ad secūdum probatur sic. Si non posset assumere aliam naturam, sequeretur q̄ personalitas diuinę naturæ esset, ita cōprehensa per unam naturam, q̄ ad eius personalitatem alia assumi non posset: sed hoc est impossibile, quia increatū a creato comprehēdi non potest. ergo.

¶ Circa illam propositionē, Qđ potest in unum & non in amplius, habet potentiam limitatā ad unū, aduerte, quòd

3. di. 1. q. 2. art. 5.

B prædicari de persona subsistente in natura illa, cuiuscumque naturæ nomine significetur. Prædicta igitur positione facta, de persona Patris poterūt prædicari, & ea quæ sunt humanæ naturæ, & ea quæ sunt diuinæ: & similiter de persona Filij & Spiritus sancti. Non aūt id quod cōueniret personæ Patris ratione propriæ personę, posset attribui personæ Filij aut Spiritui sancto, propter distinctionem personarum, quæ remaneret. Posset ergo dici, quòd sicut pater est ingenitus, ita homo esset ingenitus, secundum quod ly homo supponeret pro persona patris. Si quis aūt vlterius procederet, Homo est ingenitus, filius est homo, ergo filius est ingenitus, esset fallacia figuræ dictionis vel accidentis: sicut & nunc dicimus deum esse ingenitū, quia pater est ingenitus: nec tamē possumus concludere, quòd filius sit ingenitus, quàmuis sit deus.

C

ARTICVLVS VII.

Vtrum una persona diuina possit assumere duas naturas humanas.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̄ vna persona diuiest intelligenda formaliter. s. inquantum est ex parte potentię, in unum & non in amplius, nam si aliunde proueniret, q̄ posset in unū & non in amplius, puta, ex modo agendi, quia agit per modum naturæ, quæ est determinata ad unum, non argueret limitationem potentiæ: sed si ex ipsa potentia est, q̄ possit in unum tantum, limita ionem in illa arguit: quoniam potentia, ut potentia, extendit se ad possibile, quod non comprehenditur ūnitate, ita quod excludat multitudinem. Vnde in artic. ult. q. 4. in 1. par. dictum est, q̄ non ex impotentia patris est, quòd unus tantum filius genitus & generabilis in diuinis. Et quia hæc propositio procedit ex parte potentiæ, ideo simpliciter & absolute assumpta est propositio illa.

D

¶ Circa probationem ex parte termini, nota diligentissime, autorem habere pro inconuenienti ac impossibili, personam diuinam; ut terminum comprehendi a natura creata. Hoc. n. nihil aliud est dicere, quam docere (qđ iam prælibauimus respondendo Scoto) hoc q̄ persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed est infinita in terminando ratione suæ personalitatis: incomprehensibilitas siquidē increatæ personę, ut termini a natura creata, ut assumpta nihil aliud significat quam infinitatem in terminando increatæ personæ. Et ut excelsa dei balbutiendo, ut possumus, resonemus, dicendum est, q̄ infinitas diuina, ut est naturæ seu naturalis, constituit infinitum ens & infinitam causam: ut autem est personæ seu personalis, constituit infinitam personam ut sic, quod claudit in se infinitam in terminando. Et ideo potest quælibet diuina persona subsistere non solum in pluribus naturis. s. naturali & assumpta: sed et in pluribus assumptis, & eadem ratione in infinitis, si infinitæ inuenirentur simul.

E

¶ In responsione ad primum perspice, q̄ constitit in hoc, q̄ natura substantiæ creatæ; multiplicatur multiplicato supposito constituto per ipsam: non autem multiplicato supposito non constituto per ipsam, ut patet in litera.

¶ In responsione ad secundum obiectio Scoti. 3. sent. di. 1. q. 3. occurrit dicentis contra hoc, quòd sequeretur quòd possemus

F

dicere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicere, quòd plures personę sunt plures dij. Probatur: Secũdum hoc tale concretum habet vnitatem vel pluralitatẽ ex vnitate vel pluralitate suppositi.

Ar. præced. & ar. 2. huius q. & q. 2. ar. 2. & 3.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ in litera nõ dicitur affirmatiue multiplicari concretum multiplicato supposito, vt arguens forte accipit: sed ponitur vniuersalis regula negatiue, scilicet numquàm nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatẽ suppositorũ. Et ista regula est vera tam in concretis adiectiuis, quàm substantiuis, tam substantialibus, quam accidẽtalibus, ita quòd semper ad pluralitatem concretorũ exigitur pluralitas suppositorum: sed cum hoc stat, quòd pluralitas suppositorũ non sufficiat quandoque, & exigitur etiam pluralitas formæ significatæ, vt de cõcretis substantiuis in art. 3. q. 39. 1. par. patet. Et propterea licet vnitas suppositi, optime inferat singularitatem cõcreti substantiui (quale est ly homo) non tamẽ multitudo suppositorũ infert pluralitatem nominis substantiui. Et propterea nõ sequitur. ergo tres personæ sunt dij: nec ergo tres personę homines in casu præcedentis articuli, vt in hac etiam litera dicitur: & tamen bene sequitur in casu huius articuli. ergo verbũ dei non est homines, sed vnus homo.

Lib. 3. Ortho. fi. c. 7.

¶ In responsione ad tertium perspice rationem, quare præsentis articuli positione facta, hæc humana natura præassumpta nõ assumeret aliam naturam humanã, quæ post assumeretur, cũ qua tamen concurreret, in eandem numero personalitatem, & natura diuina assumeret quãcumq; naturam humanam, quæ vniretur personaliter verbo dei.

na non possit assumere duas naturas humanas. Natura.n. assumpta in mysterio incarnationis non habet aliud suppositum præter suppositum personæ diuinæ, vt ex supradictis patet. * Si ergo ponatur esse vna persona diuina assumens duas humanas naturas, esset vnũ suppositum duarũ naturarum eiusdem speciei, q̃d videtur implicare contradictionem: non.n. natura vnius speciei multiplicatur nisi secundũ distinctionẽ suppositorum.

¶ 2 Præt. Hac suppositione facta, non posset dici, quòd persona diuina incarnata, esset vnus homo: quia non haberet vnam naturam humanam. Similiter non posset dici, quòd esset plures: quia plures homines sunt supposito distincti, & ibi esset tantum vnum suppositum. ergo prædicta positio est omnino impossibilis.

¶ 3 Præt. Incarnationis mysterio tota natura diuina est vnita toti naturæ assumptæ, ideſt, cuilibet parti eius: est.n. Christus perfectus deus & pfectus homo, totus deus & totus homo, vt Damas.* dicit in 3. lib. sed duæ humanæ naturę non possent totaliter sibiinuicem vniri: quia oporteret q̃ anima vnius esset vnita corpori alterius, & q̃ ẽt duo corpora essent simul, q̃d confusionem induceret naturarum. Non ergo est possibile, quòd vna persona diuina duas humanas naturas assumat.

Sed contra est, quòd quicquid potest pater, potest filius: sed pater post incarnationem filij potest assumere naturam humanam aliam numero ab ea, quam filius assumpsit: in nullo enim per incarnationẽ filij est diminuta potentia patris vel filij. ergo videtur quòd filius post incarnationem possit aliam humanam naturam assumere præter eam, quam assumpsit.

Respon. Dicendum, q̃ illud quod potest in unum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum: potentia autem diuinæ personæ est infinita, nec potest limitari ad aliquid creatum. Vnde non est dicendum, q̃ persona diuina, ita assumpserit vnã naturam humanam, q̃ non potuerit assumere aliam. Videretur enim ex hoc sequi, quòd personalitas diuinæ naturæ esset ita comprehensa per vnam naturam humanam, q̃ ad eius personalitatem alia assumi non possit, quod est impossibile: non enim increatum a creato comprehendi potest. Patet ergo q̃ siue considerem⁹ personam diuinam secundum virtutem, quæ est principium vnionis, siue secundũ suam personalitatem, quæ est terminus vnionis, oportet dicere q̃ persona diuina præter naturã humanam, quam assumpsit, possit aliam numero naturã humanam assumere.

Ad primvm ergo dicendum, quòd natura creata perficitur in sua ratione per formam, quæ multiplicatur secundum diuisionem materiæ: & ideo si compositio materiæ & formæ constituat nouum supppositum, consequens est, quòd natura multiplicetur secundũ multiplicationem suppositorum: sed in mysterio incarnatiõis vnio formæ & materiæ, ideſt, animæ & corporis, non constituit nouum suppositum, vt supra dictum: * & ideo posset esse multitudo secundũ numerum ex parte naturę propter diuisionem materiæ absque distinctione suppositorum.

Ad 2^m dicendum, quòd posset videri dicendum, quòd prædicta positiõe facta sequeretur, q̃ essent duo homines propter duas naturas absque hoc, q̃ essent ibi duo suppositа: sicut ecõuerso tres personæ dicerentur vnus homo, propter vnam naturam assumptam, vt supra dictum est: * sed hoc non videtur esse verum: quia nominibus est vtendum secundum quòd sunt ad significandum imposita, quod quidem est ex consideratione eorum, quæ apud nos sunt: & ideo oportet circa modum significandi & consignificandi considerare ea, quæ apud nos sunt, in quibus numquàm nomen ab aliqua forma impositũ pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorũ. Homo enim, qui est duobus vestimentis indutus, nõ dicitur duo vestiti, sed vnus vestitus duobus vestimẽtis, & qui habet duas qualitates, dicitur singulariter aliqualis secundum duas qualitates. Natura autem assumpta quantum ad aliquid, se habet per modum indumenti, licet non sit similitudo, quantum ad omnia, vt supra dictum est: * & ideo si persona diuina assumeret duas naturas humanas, propter vnitatẽ suppositi, diceretur vnus [d] homo, habens duas naturas humanas. Contingit autem, quòd plures homines dicuntur vnus [d] populus, propter hoc quòd cõueniunt in aliquo vno: non autem propter vnitatem suppositi. Et similiter si duæ personæ diuinæ assumerent vnã numero humanam naturam, dicerentur vnus homo, vt supra dictũ est, * non vnitate suppositi, sed inquantum conueniunt in aliquo vno.

Ad 3^m dicendum, q̃ diuina & humana natura non eodem ordine se habẽt ad vnam personam diuinam, sed per prius comparatur ad ipsam diuina natura, vtpote quæ est vnum cum ea ab æterno: sed natura humana cõparatur ad personã diuinã per posterius, vtpote assumpta ex tempore a diuina persona, non quidẽ ad hoc q̃ natura sit ipsa persona, sed quòd persona in natura subsistat. filius.n. dei est sua deitas, sed non est sua humanitas: & ideo ad hoc, q̃ natura humana assumatur a diuina persona, requiritur q̃ diuina natura vnione personali vniatur toti naturæ assumptæ, id est, secundum omnes partes eius: sed duarum naturarum assumptarum esset vniformis habitudo ad personam diuinam, nec vna assumeret aliã. Vnde non oporteret quòd vna earum totaliter alteri vniretur, ideſt, omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

Ratio inquam est, quia filius dei ẽ sua deitas, non autem est sua humanitas: hinc enim fit, vt cui cumque personaliter vniẽ filius dei p se primo, eidem secũdario vniatur, dico & naturę assumptæ & cuilibet eius parti, vt patet ex auctoritate Damas. Et hinc fit, quòd vna humanitas non esset vnita alteri, ita quòd nec ipsi naturæ post assumptæ pcedẽs vniretur, nec alicui eius parti, sed per accidens coinciderent in vnã personam, inter se distinctæ etiã loco. Et ex hoc sequeretur, q̃ nõ esset communio conuenientium illi personæ secundum vnam naturã assumptam cum conuenientibus sibi secũdum aliam assumptam, immo posset simul mori secundã vnam, & viuere secundum aliam. Etsi verbi gratia ẽm primã naturam vocaretur Christus, & secundum secundã vocaretur Ioannes, mortuo Christo nõ posset dici mortuus Ioannes: sed bene diceretur mortuus deus & dei filius, & similiter viuo Ioanne tantum, non vere diceretur viuus Christus, sed viuus deus & dei filius, & sic de similibus.

Inf. q. 39. a. 8. ad 3. & 3. di. 1. q. 2. ar. 2. & 4. con. c. 39. fin. & 42.

Ar. præ.

Ar. præ. ad 1.

q. 2. ar. 1.

D. 2.

D. 3.

q. 2. ar. 1.

lib. 3. c. 1.

Articvlvs viii.

Vtrum fuerit magis conueniens, quòd persona filij assumeret humanã naturam, quàm alia persona diuina.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum octauum.*

Titulus octaui artic. clarus est.

¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Conuenientissimum fuit personã filij incarnari. Probatur tripliciter. Primo, ex parte vnionis. Similia conuenienter vniuntur: persona filij & humana natura tam secundum communem creaturę rationẽ ẽm q̃ propriã rationẽ sunt similes. ergo. Minor quo ad primam partem, & probatur simpliciter, quia verbum dei est exemplaris similitudo omnis creaturę: quia verbũ artificis est exemplaris similitudo eorum, quæ fiunt ab artifice: & probatur, applicando ad deducendam inconuenientiã incarnationis primo in communi, quia artifex per cõceptã formam, qua condidit restaurat collapsum. Secundo, in specia i ex trib⁹ inuentis in dependẽtia creaturarũ a verbo. Primum est, participatio similitudinis exemplaris. Secundum, constituti in propriis naturis. Tertium, modus, q̃ mobiliter constant. Quibus conuenienter adiungũtur tria perfectiora. s. super Participationẽ vnio non participatiua, sed personalis, super cõstitutionẽ in propriis reparatio in diuinis. s. gratia, gloria, & vita cæletis, super mobilitatem, æterne & immutabiliter vitam felicitatemq; habere: quo ad secundam vero partem probatur similiter primo similitudo simpliciter quo ad duo se habentia, vt causa & effectus, primo quia verbũ est conceptus eterne sapiẽtiæ, & omnis sapientia hominũ ab æterna sapientia deriuatur. Secũdo, ex hoc quia propria perfectio hominis vt rationalis, quæ est sapientia consistit in participando verbũ dei. Quod probatur exemplo, sicut perfectio discipuli in participando verbũ magistri, & auctoritate. Fons sapientiæ &c. Probatur deinde applicando, q̃ supra participationem diuini verbi, in qua propria pfectio hominis secũdũ mentem consistit, conuenientissime apponitur vt ipsum verbũ dei pſonaliter vniatur naturæ humanę, vt consumata sit hominis perfectio, vt ſ. quæ inchoatur in participatione ipsius verbi humana perfectio consumetur non in participatione, sed in personali adeptione ipsius verbi. Reliquæ rationes clare patent in litera.

Ad octavvm sic ꝓceditur. Videtur q̃ nõ fuerit magis cõueniens filium dei incarnari, q̃ Patrem, vel Spiritumsanctũ. Per mysterium.n. incarnationis, homines ad verã dei cognitionem sunt perducti, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testim. perhi. veritati: sed ex hoc, quòd persona filij dei est incarnata, multi impediti fuerunt a vera dei cognitione, ea quæ dicũtur de filio scdm humanã naturã referẽtes ad ipsam filij personam: sicut Arrius, qui posuit inæqualitatem personarum propter hoc, quòd dicitur Ioan. 14. Pater maior me est, qui quidem error non prouenisset, si persona patris incarnata fuisset: nullus enim ẽstimasset patrem filio minorem. Magis ergo videtur fuisse cõueniens, quòd persona patris icarnaretur, quàm persona filij.

¶ 2 Præt. Incarnationis effectus videtur esse recreatio quædã humanę naturę, secundum illud Gal. vlt. In Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, nec præputium, sed noua creatura: sed potentia creandi appropriatur Patri. ergo magis decuisset patrem incarnari, q̃ filium.

¶ 3 Præt. Incarnatio ordinatur ad remissionem peccatorum, secundum illud Mat. 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluũ faciet populum suum a peccatis eorum. Remissio autem peccatorum attribuitur Spiritui sancto, secundum illud Ioan. 20. Accipite Spiritumsanctum quorũ remis. pec. re. eis. ergo magis congruebat personam Spiritussancti incarnari, quàm personam filij.

Sed contra est, quòd Damas. dicit in 3. lib. * In mysterio incarnationis manifestata est sapientia & virtus dei, sapiẽtia quidem, quia inuenit difficillimi solutionẽ pretij, q̃ decentissimam: virtus autem, quia victũ fecit rursus victorem: sed virtus & sapientia appropriantur filio, secundum illud. 1. Cor. 1. Christum dei virtutem & dei sapientiam. ergo conueniens fuit personam filij incarnari.

Respon. Dicendum, q̃ conuenientissimum fuit, personam filij incarnari: primo quidem, ex parte vnionis. Conuenienter.n. ea, quæ sunt similia, vniũtur: ipsius autem personæ filij, qui est verbũ dei, attenditur vno quidem modo cõis cõuenientia ad totam creaturam: quia verbũ artificis, ideſt, cõceptus eius est similitudo exẽplaris eorũ, quæ ab artifice fiunt. Vnde verbũ dei, q̃d est ẽternus conceptus eius, est similitudo exemplaris totius creaturæ: & ideo sicut per participationẽ huius similitudinis creaturę sunt in propijs speciebus institutę, sed mobiliter, ita per vnionem verbi ad creaturam, non participatã, sed personalẽ, conueniẽs fuit reparari creaturã in ordine ad æternã & immobilẽ perfectionẽ. Nam & artifex per formã artis cõceptam, qua artificiatum cõdidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo, habet conuenientiam specialiter cum humana natura, ex eo quòd verbum est conceptus æternæ sapientiæ, a qua omnis sapientia hominum deriuatur. Et ideo per hoc homo in sapientia perficitur, quę est propria eius perfectio, prout est rationalis, q̃ participat verbum dei: sicut discipulus instruitur per hoc, q̃ recipit verbum magistri: vnde Eccle. 1. dicitur, Fons sapientiæ verbũ dei in excelsis: & ideo ad consumatam hominis perfectionem conueniens fuit, vt ipsum verbum dei humanę naturæ personaliter vniretur. Secundo, potest accipi ratio huius congruentiæ ex fine vnionis, qui est impletio prædestinationis, eorum. s. qui præordinati sunt ad hęreditatem cælestem, quę non debetur nisi filijs eius, ẽm illud Ro. 8. Si filij, & hæredes: & ideo congruum fuit, vt per eum, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinem huius filiationis secundũ adoptionem, sicut Apost. ibidem dicit, Quos prescisciit, & & prædest. confor. fieri ima. fi. sui. Tertio, potest accipi ratio huius cõgruentiæ ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remedium adhibetur. Peccauerat.n. primus homo, appetendo scientiam, vt patet ex verbis serpẽtis promittentis homini scientiam boni & mali. Vnde conueniens fuit, vt per verbum veræ sapientiæ homo reduceretur in deum, qui per inordinatum appetitum scientiæ recesserat a deo.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ nihil est, quo humana malitia non possit abuti, quando etiam ipsa dei bonitate abutitur, secundum illud Ro. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis? Vnde etiam si persona patris fuisset incarnata, potuisset ex hoc homo alicuius erroris occasionem sumere, quasi filius sufficere non potuisset ad humanam naturam reparandam.

AD 2m dicendum, quòd prima rerum creatio facta est a potentia dei patris per verbum. Vnde & recreatio per verbum fieri debuit a potentia Dei patris, vt recreatio creationi responderet, secundum illud 2. Cor. 5. Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

AD 3m dicẽdum, quòd Spirituisancto proprium est quòd sit donum Patris & Filij. Remissio autẽ peccatorum fit per Spiritumsanctũ tãquàm per donũ dei: & ideo cõuenientius fuit ad iustificationẽ hominum, quòd incarnaretur Filius, cuius Spũssanctus est donũ.

QVAESTIO IIII.

De modo unionis ex parte naturæ humanæ assumptæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de vnione ex parte assumpti. Circa qd primo considerandũ occurrit de his, quæ sunt a verbo assumpta. Secundo, de coassumptis, quæ sunt perfectiões & defectus. Assumpsit autem dei filius humanam naturam & partes eius.

I Vnde circa primũ triplex consideratio occurrit. Prima est, quãtũ ad ipsam naturã humanã. Secunda est, quãtũ ad partes ipsius. Tertia, quantũ ad ordinem assumptionis.

Circa primum quærũtur sex.

¶Primo, Vtrũ humana natura fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.

¶Secundo, Vtrum assumpserit personam.

G ¶Tertio, Vtrũ assumpserit hoĩem.

¶Quarto, Vtrũ fuisset cõueniens, quòd assumpsisset naturam humanã a singularibus separatam.

¶Quinto, Vtrũ fuisset cõueniens, ꝙ assumpsisset humanam naturã in oĩbus eius singularibus.

¶Sexto, Vtrum fuerit cõueniens, quòd assumeret humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

ARTICVLVS PRIMVS.

H *Vtrum natura humana fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd humana natura nõ fuerit magis assumptibilis a filio dei, q̃ quælibet alia natura. Dicit enim August. in Episto. * ad Volusianum, In rebus mirabiliter factis tota ratio facti, est potentia facientis: sed potentia dei facientis incarnationẽ, quæ est opus maxime mirabile, non limitatur ad vnam naturam, cum potentia dei sit infinita. ergo natura humana non est magis assumptibilis

3. di... ar. 1. & contra G. ... & 4.

*In ep... non ... ante tom. ...

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum primum.*

Titulus artic. 1. q. 4. in corporis principio declaratur, quòd intelligitur de assumptibili non secundũ potentiam passiuam naturalem, & in respõsione ad primum, nec secundum potentiam obedientiæ ad omnipotentiam dei: sed secundũ potentiam congruitatis ad vnionẽ personalem. Et ratio omnium in locis suis patebit.

¶In corpore articuli est vnica conclusio. Sola natura humana est assumptibilis. Probatur. Hæc duo .s. congruentia dignitatis & necessitatis, soli naturæ humanæ conueniunt. ergo sola natura humana est assumptibilis. Antecedens quo ad exponẽtem affirmatiuã probatur. quo ad dignitatem quidẽ: quia natura humana nata est attingere p propriam operationẽ, cognoscẽdo & amàdo verbum dei. quo ad necessitatẽ vero, quia subiacens peccato originali indigebat reparatione. Quo ad exponentẽ aũt negatiuam probatur: quia creaturæ irrõnali deest dignitas: naturæ aũt angelicæ deest congruitas necessitatis. Consequentia probatur, quia assumptibile dicit aptum natum assumi a diuina persona non p potentiã passiuã naturalẽ. ergo per potentiam congruitatis ad vnionem personalem diuinam. Hoc vltimo assumptum probatur: quia potentia passiua naturalis non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem.

¶Circa hæc, duæ dubitationes sunt, quæ ex dictis literæ in responsionibus argumentorũ, soluuntur. Primũ dubiũ est, circa consequentiã illã assumptibile non attendit̃ ẽm potentiã passiuã naturalẽ. ergo ẽm congruentiã cũ possit responderi, consequentia non valet: qm̃ põt attendi ẽm potentiam obedientiæ.

¶Ad hoc ex responsione ad primum in litera respondetur, ꝙ creaturæ denominãtur aliquales ex eo, quod conuenit eis secundum propria, & non ex eo quod conuenit eis secundum primas & vniuersales causas, potentia autem obedientiæ conuenit creaturæ in ordine ad primam causam, vt patet: potentia autem congruitatis attenditur secundum propria ipsius creaturæ: & ideo creaturæ denominantur aliquales, hoc est assumptibiles secundum congruitatem, non secundũ obedientiam. Sed hæc responsio non videtur solida, tum quia etiam secundum Auctorem humana natura dicitur assumptibilis per potentiam obedientiæ, tum quia assumptibilis est denominatio conueniens creaturæ solum ex ordine ad deũ causam vniuersalissimam, cum iam dictũ sit proprium esse diuinæ personæ subsistere in pluribus naturis, tum quia creaturæ denominantur aliquales ex eo, qd conuenit illis secundum causas primas & vniuersales. dicuntur. n. creaturæ & conseruatæ ac conseruabiles ex prima causa, dicitur etiam natura reparata ex prima & vniuersalissima causa deo &c.

¶Ad hæc dicitur, ꝙ propositio in responsione ad primum allata .s. creaturę denominantur aliquales ex eo, qd conuenit eis secundum proprias causas, non autem ex eo, qd conuenit eis

F secundum primas & uniuersales causas, intelligenda est cum grano salis .s. quando oppositæ denominationes conueniunt illis ẽm proprias, & ẽm primas causas. Et hanc glossam manifestat Auctor esse suę intentionis in subiũcto exẽplo de morbo, qui secundum propria dicitur incurabilis quàmuis secundum deum oppositam denominationem habeat, & dicatur curabilis. Ita ꝙ intendit Auctor, ꝙ qñ denominatio aliqua sic se habet ad creaturas, ꝙ secundũ propria affirmatiue & secundũ primam causam negatiue, aut econtra secundum propria negatiue & secũdum primã causam affirmatiue sunt denominandæ, tunc creaturę denominantur aliquales simpliciter secundũ ꝓpria, & non secundũ primã causam, sed cũ additione, ut patet in exemplo literæ, morbus denominari potest curabilis & incurabilis secũdũ propria & secundũ primã causam curabilis, & ideo simpliciter dr̃ curabilis vł incurabilis, attẽdendo ad propria, secũdũ primam aũt causam dr̃ cũ additione curabilis, p dei potentiam. Et simile est in proposito, creaturę simpliciter dicuntur assumptibiles, quæ congruitatẽ habẽt ad unionem personalem, & inassumptibiles, quæ illa carẽt, cum quo tamẽ stat quòd omnes naturæ dicantur assumptibiles cum additione, scilicet per dei potentiam.

¶Ad primã ergo obiectionẽ dr̃, ꝙ potentia obedientiæ, quia respondet omnipotentiæ diuinæ, clauditur in proposito sub denominatione ex omnipotentia dei: eiusdem. n. rationis est, ꝙ denominetur natura assumptibilis ex potẽtia dei, & ex potentia obedientiæ, qua creatura subditur dei potentiæ absolutę: & ideo prætermissa est in hoc processu, sicut & potentia dei.

¶Ad secundam dicitur, quòd licet assumptibile dicatur solummodo in ordine ad deum, attendi tamen potest etiam ex parte congruentiæ naturæ secundũ illius propria & ex parte omnipotentiæ dei, & secũdum hoc opposito modo natura aliqua est denominabilis: & ideo secundum propria dicitur congrue assumptibilis uel inassumptibilis.

K ¶Ad tertiam conceditur, quòd creaturæ denominantur simpliciter aliquales ex dei potentia, quando ex proprijs nõ sunt opposito modo denominabiles. Nec oppositum habetur ex litera sane intellecta.

¶Dubium secundum est, quomodo uerum est, quòd in angelis deficiat necessitas reparationis, cum angelica natura adhuc reparatione indigeat.

¶Ad hoc dicitur, quòd non intendi Auctor excludere ab angelica natura indigentiam seu necessitatem reparationis, sed cõgruentiam necessitatis, ita ꝙ licet in angelica natura sit maior indigentia, quia irreparabilis est illius lapsus: quia tamen necessitas illa non habet congruitatem ad reparationem, quia est necessitas non uiæ sed termini, ideo notanter dicitur, quòd deest angelicæ naturæ congruitas ex parte necessitatis tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium.

¶ Nota in dictis huius articuli illam propositionem de potentia

a deo, quàm aliqua alia creatura.

¶2 Præt. Similitudo est ratio faciens ad congruitatem incarnationis diuinæ personæ, vt supra dictum est: * sed sicut in creatura rationali inuenitur similitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur similitudo vestigij. ergo creatura irrationalis assumptibilis fuit, sicut humana natura.

q. præced. artic. 8.

¶3 Præt. In natura angelica inuenitur expressior dei similitudo, q̃ in natura humana, sicut Greg. dicit in hom. * de centum ouibus, introducens illud Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis: inuenitur etiam in angelo peccatum, sicut in homine, secundũ illud Iob, 4. In angelis suis repperit prauitatẽ. ergo natura angelica fuit ita assũptibilis, sicut natura hominis.

Hom. 34. in Euange. ante med. illius.

¶4 Præt. Cum deo competat summa perfectio, tanto magis est deo aliquid simile, quanto est magis perfectum: sed totum vniuersum est magis perfectũ, q̃ partes eius, inter quas est humana natura. ergo totum vniuersum est magis assumptibile, quàm humana natura.

SED CONTRA est, quòd dicitur Prou. 8. ex ore sapientiæ genitæ, Delitiæ meæ esse cum filijs hominum. Et ita videtur esse quædã congruentia vnionis filij Dei ad humanam naturam.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid assumptibile dicit̃, quasi aptũ assumi a diuina persona. Quę quidem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passiuã naturalem, quæ non se extendit ad id, quod trãscendit ordinem naturalem, quẽ transcendit vnio personalis creaturæ ad deum. Vnde relinquitur ꝙ assumptibile aliquid dicatur, secũdũ congruentiam ad vnionem prædictam. Quę quidem congruentia attenditur ẽm duo in B humana natura .s. secundum eius dignitatem, & necessitatem. Secundum dignitatem quidem, quia humana natura, inquantum est rõnalis & intellectualis, nata est cõtingere aliqualiter ipsum verbũ per suam operationem, cognoscendo .s. & amando ipsum. Secundũ necessitatem autem, quia indigebat reparatione, cum subiaceret originali peccato. Hæc autem duo soli humanæ naturę conueniunt: nam creaturæ irrationali deest congrui C tas, naturæ autem angelicæ deest congruitas prædictæ necessitatis. Vnde relinquitur quòd sola natura humana sit assumptibilis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ creaturę denominantur aliquales, ex eo quod competit eis secundum proprias causas: non autem ex eo quod conuenit eis secundũ causas primas & vniuersales: sicut dicimus aliquẽ morbũ incurabilẽ, non quia non potest curari a deo, sed quia p propria principia subie D cti curari non potest. Sic ergo dicitur aliqua creatura non esse assumptibilis, non ad subtrahendum aliquid potentiæ diuinæ, sed ad ostendendũ conditionem creaturæ, quę ad hoc aptitudinem non habet.

tiã passiua naturali, quòd non se extendit ad id, quod transcendit naturalem ordinem: quoniam verissima est, & formalis & propria, & secũdum illa iũdicanda, quæ hic atq; illic inueniuntur dicta. Secundum quàm patet, ꝙ potentia naturalis intellectus nostri non se extendit ad visionem dei &c. Vnde & hic dicitur de natura humana quatenus intellectualis, quòd nata est aliqualiter cõtingere p operationem verbum dei.

¶In responsione ad primum eiusdẽ primi artic. notandum est, ꝙ hinc apparet Auctorem non contradicere suis dictis in 3. sent. dist. 2. q. 1. art. 1. nec retractare illa, sed altius ac Theologo dignius locut9 est de assumptibili, sententiam eandem seruans, & sermonẽ quasi cohibens. Vnde & per transeundo in hac responsione prætermittit discussionem consequentium, ad effectum diuinæ omnipotentię, si assumeret angelũ aut lapidẽ. Vnde & nos Auctoris vestigia sectãtes, quæstionem illam, an deus possit assumere lapidis naturã, tamquàm communiter acceptatã & sufficiẽter discussam, & quasi offensiuam piarum auriũ, in illius discussione relinquẽdam duximus. Vide hæc si vis in Auctore in loco allegato, & in Capreolo ibidem.

¶In responsione ad secundum dubium occurrit circa illud, Multo autem maior & perfectior est vnio ad deum secũdum esse personale, quàm quæ est secundum operationem, quoniam non caret scrupulo propositio ista, & multi glossant, aut negant eam. Est autem ratio scrupuli: quia seorsum ista sumpta, vnio personalis communis est rationalibus & irrationalibus, vnio secundum operationem propria est rationalibus. Et rursus vnio personalis conuenit rationalibus secundum id, in quo communicant cum omnibus substantijs: quia conuenit eis, inquantum sunt naturæ potentes subsistere, vnio autem secundum operationem perfectæ felicitatis conuenit eis, inquantum sunt consortes diuinæ natu E ræ per adoptionem. Maior ergo & perfectior est vnio secundũ operationem fruitionis beatæ, quàm secundum esse personale, & propterea ista propositio negatur, seorsum acceptis extremis. Et cõfirmatur, quia maius est assumere lapidem in filium dei adoptiuum, quàm ad vnionem personalem: quoniã illud implicat contradictionem, hoc non: glossatur autem, quòd vera est in natura capaci vtriusque vnionis. Et aliqui de veritate illius etiam sic intellectæ dubitant: quia melius est concipere deum mente, quàm carne, vt dicitur in lib. de sancta virginitate, & de beata Virgine dicitur, quòd beatior fuit concipiendo fidem Christi, quàm carnem Christi.

¶In oppositum autem est literæ auctoritas ex August. super illud, Verbum caro factum est.

¶Ad hanc quæstionem dicendum est, ꝙ proculdubio maius, nobilius, excellentius, perfectiusque est vniri deo in persona, q̃ per gratiam & gloriam consumatam. Et ratio habita est in vlt. A artic. præcedentis q. quia .s. vnio personalis non est vnio participatiua: sed per substantiam dei, conferens non similitudinem aut participationẽ dei, sed ipsum esse personale dei, ita vt persona dei fiat persona naturæ assumptæ. Vnio autẽ per fruitionem vnio participatiua dei est, conferens non esse dei, sed similitudinem & adoptionẽ filialem. Est igitur vnio personalis maior: quia confert maius, scilicet esse deum non participatiue, sed personaliter: quanto nãque maius est esse deum personaliter, quàm participatiue, tanto maior est vnio p̃sonalis, quã participatiua. Est & perfectior: quia confert perfectius, scilicet esse deum secundum substantiam, hoc est hypostasim, non secundum accidẽtia, vt sunt operationes, qbus fruimur deo: quanto enim perfectius est esse deum personaliter, quàm accidentaliter, tanto perfectior est vnio personalis, quàm per operationem. Et ideo simpliciter & absolute cum August. & Auctore fateamur, lõge maius esse vniri deo in persona, quàm per gratiam & gloriam.

¶Ad primam autẽ & secundam obiectionem dicitur; ꝙ dato quòd maius sit illud, quod natum est ex parte entium creatorũ conuenire intellectualibus solum, & similiter intellectualibus, vt intellectualia sunt, quàm communia, longe tamẽ maius est quod ex parte dei potest conferri naturis substantialibus vt communicant in natura substantiali, quàm id quod est eis donabile secundum earum operationes: quoniam potest naturis conferri esse dei personale in seipso, vt sit esse personale earum, quod non conferri potest per operationes. Rationes enim istæ non inferunt, quòd vnio per operationem sit maior aut nobilior: sed bene inferunt, quòd plus nobilitatis & perfectionis ex parte creaturæ exigitur ad vnionem per operationem: quia exigitur & natura & operatio intellectualis & gratia seu gloria, quæ non exiguntur ad naturam, vt vnibilem personaliter: sed cum hoc stat, quòd ex parte accepti doni longe maior & perfectior sit vnio personalis, qua non deus participatiue, sed in propria ipsius persona habetur a natura vnita.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd falsum assumitur, & ad probationem respondetur, quòd falsissimum est, quòd implicãs contradictoria sit maius: quoniam implicans contradictoria non est aliquid, non est ens, nec non ens, sed ens & nõ ens simul. Secundum hmõi. n. argumenta, maius esset albedinem esse nigredinem, quàm esse deũ: quia illud implicat, hoc non.

¶Ad rationem dubij multorum, quia melius est concipere fidem &c. respondetur negando consequentiam: quoniam non est eadem vtrobique ratio: quoniam in cõceptione carnali dei non fit vt concipiens sit deus, sicut fit in vnione personali, vt homo sit deus, & propterea non arguitur a simili, sed a longe alieno. Maximum ergo bonum, quod Christus habet,

Universidad de Deusto Biblioteca

est, quòd suum ego est verus deus, & super, ac post hoc habet, quòd sit creata fruitione dei beatus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. nota pro sequentis artic. q. quòd hic habetur quòd si angelus iam creatus assumeretur, personalitas eius corrumperetur, ac per hoc aliquid perfectionis in creatura assumpta corrūperetur. Ex hoc.n. insinuatur, quòd personalitas angeli aliquid perfectionis addit supra naturā angeli, quod etiam innuitur de omni supposito & persona sentiēdum, dum in responsione ad quartū dicitur, Perfectio vniuersi non est perfectio vnius personæ, vel suppositi.

¶ Super Quæstionis quartæ Articulum secundum.

Titulus artic. 2. satis clarus est quo ad quid nominis personæ humanæ, sed quo ad quid rei, longo tractatu in hoc articulo perscrutandus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Filius dei nullo modo assumpsit personā humanam. Probatur illud quod assumitur, oportet præintelligi assumptioni. persona non præintelligitur in humana natura assumptioni, igitur persona non assumitur. Maior & probatur, quia assumi aliquid dicitur, quia ad aliquid sumitur, & declaratur exemplo, sicut illud quod mouetur localiter, oportet præintelligi ipsi motui. Minor probatur ducendo ad impossibile: si persona præintelligeretur, oporteret ipsam vel corrumpi, & sic frustra esset assumpta, vel remanere, & sic essent duæ personæ, quod est erroneum, quia non esset vnio in persona.

¶ In hoc artic. quæstio difficillima occurrit, ꝙ persona seu hypostasis addat supra naturā singularem. Et hoc tam in substantijs compositis, puta, quid addit Sortes supra suam hanc humanitatem compositam ex hac anima & hoc corpore: & similiter quid addit Gabriel supra suam naturā singularem. Et est specialiter ex verbis huius articuli hinc & inde rō dubij: quia tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium, habetur, quòd addit aliquid positiuum, dū dicitur, quòd personam oporteret corrumpi si præexisteret assumptioni, quod in præcedenti quoque articulo de angeli persona dictum est, cū adiunctione, quòd aliquid perfectionis corrumperetur. Et rursus dicitur, quòd persona diuina sua vnione impediuit, ne natura humana propriam personalitatem haberet: si enim nihil adderet, impedimentum nihilo præstitum esset. In oppositū autem sonat responsio ad secundum, dicens quòd naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectū alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat: sed propter additionem &c. si enim persona adderet aliquid positiuum supra hanc naturam, oporteret illud deesse naturæ assumptæ. Et sic falsum esset, quòd personalitas deest non propter defectum alicuius, quod ad perfectionem spectat: constat.n. quòd si personalitas positiuum aliquid addit, illud ad perfectionem spectaret, cum persona significet perfectissimum quid in genere substantiæ. Simpliciter autem & generaliter ratio dubij magni est tanta diuersitas opinionum, & obscuritas rei. Clauduntur autem in quæstione ista quatuor quæsita: primum est, an persona supra hanc naturam addat in se aliquid, an solum secundum

Ad 2m dicendum, quòd similitudo imaginis attenditur in natura humana secundum quòd est capax dei, scilicet ipsum attingendo propria operatione cognitionis & amoris. Similitudo autem vestigij attenditur solum secundum repręsentationem aliquam, ex impressione diuina in creatura existentem: non autem ex eo ꝙ creatura irrationalis, in qua est sola talis similitudo, possit deum attingere per solam suā operationem. Quod aūt deficit a minori, non habet congruitatem ad id, qđ est maius: sicut corpus, qđ nō est aptum perfici anima sensitiua, multo minus est aptum perfici anima intellectiua. Multo aūt maior & perfectior est vnio ad deū secundū esse personale, q̃ quæ est secundū operationē: & ideo creatura irrationalis, quę deficit ab vnione ad deū ꝑ operationē, non habet congruitatē, vt vniatur ei ſm esse ꝑsonale.

Ad 3m dicendum, ꝙ quidam dicunt angelū non esse assumptibilē, quia a principio suę creationis est in sua personalitate perfectus, cū non subiaceat generationi & corruptioni, unde non posset in vnitatem diuinæ personæ assumi, nisi eius personalitas destrueretur, qđ neque conuenit incorruptibilitati naturę eius, neq; bonitati assumētis, ad quā nō pertinet, ꝙ aliquid perfectionis in creatura assumpta corrūpat: sed hoc non videtur excludere totaliter cōgruitatē assumptionis angelicæ naturæ: potest.n. G deus producendo nouam angelicam naturam, copulare [d] eam sibi in vnitate personæ, & sic nihil præexistens ibi corrūperetur: sed sicut dictum est, *deest congruitas ex parte necessitatis: quia etsi natura angelica in aliquibus peccato subiacet, est tn̄ eius pctm̄ [d] irremediabile, vt in 1. parte habitum est.*

Ad 4m dicendum, quòd perfectio vniuersi, nō est pfectio vnius personæ, vel suppositi: sed eius quod est vnum positione vel ordine, H cuius plurimæ partes, nō sunt assumptibiles, vt dictum est.* Vnde relinquitur, quòd solum natura humana sit assumptibilis.

Articulus II.

Vtrum filius dei assumpserit personā.

Ad secundum sic ꝓceditur. Videtur quòd filius dei assumpserit personam. Dicit enim Da-

F rōnē: scdm, an supposito quod addat aliquid in se, an illud sit positiuum uel negatiuū: tertiū, an illud sit intrinsecum personæ, an extrinsecum: & quartum, quid est illud positiuum vel negatiuum, intrinsecum, vel connotatum. Quæ ad euitandam replicationem simpliciter tractabuntur. est igitur prima opinio quòd suppositum & natura hęc in omnib⁹ substātijs sunt idem re, & differūt solo modo intelligēdi, vt quod ē, & quo est: ita quòd idem est quo & quod diuersa ratione. Natura enim est, vt qua Sortes ē hō, Sortes vero est ipsa sua natura, vt participans seu habens illam ab agēte. Et huius opinionis est Henricus de Gandauo in quo lib. 4. quæstio. 3. Secunda autem opinio est, quòd suppositū & natura sunt idem re quo ad intrinseca, sed differunt realiter quantum ad connotata, quæ ostēduntur ex modo significandi: connotata autē huiusmodi sunt illa, quæ simul cum natura habentur, sine quibus natura non potest esse. Verbi gratia, Sortes est ipsa sua humanitas ī concreto, vt significatur habens reliqua, sine quibus humanitas non habetur in rerum natura. Et huius opinionis est Herueus in quolibet 3. quæstio. 6. Tertia opinio est, quòd suppositum I & natura differunt realiter, medio modo inter extrinsece & intrinsece, ita quòd suppositum addit supra naturam affectionem, qua natura subest accidentibus: ita quòd Sortes non est sua humanitas: quia Sortes significat humanitatem, vt affectam accidentibus, humanitas vero non. ab Herueo & Ioanne de Neapoli recitatur hæc opinio, & improbatur. Quarta opinio est, quòd suppositum differt realiter a natura, sicut totum a parte: quia dicit compositum ex natura & esse existentiæ: hæc etiam recitatur ab vtroque dictorum, & improbatur. Quinta opinio est, quòd suppositum differt a natura per vnum connotatum extrinsecum, scilicet actum essendi: ponit enim hæc opinio actum essendi non claudi in suppositi ratione, in quo differt a præcedente, & bene dicit in hoc, sed connotari per suppositum: quia esse est proprius actus suppositi, vt quod est, & hæc est opinio Capreoli in tertio sentent. distinct. 5. quæstio. 3. Sexta opinio est, quòd per- K sona addit supra naturam hanc aliquid intrinsecum constitutiuum personæ, negatiuum tamen. Et hæc est opinio Scoti in 3. sentent. distinct. 1. quæstio. 1. quæ verbis ipsius vtendo, addit duplicem negationem, scilicet dependentiæ actualis a persona diuina, & dependentiæ aptitudinalis respectu eiusdem termini, scilicet personæ diuinæ, hoc est non dependere etiam secūdum aptitudinem a persona diuina vt sic: ita quòd hæc humanitas est persona per hoc quòd nec apta nata est terminari ad personalitatem diuinam, nec actualiter terminatur per eam. Septima opinio propinqua huic est, quòd persona addit supra naturam hanc solam negationem annexam extrinseci positiui & intrinsecæ vnionis ad illud: ita quòd suppositum significat illammet rem, quam significat natura: sed significat eam vt habet hanc duplicem negationem, scilicet quòd in nullo extrinseco sustinetur. Et huius opinionis est Ioannes de Neapoli in quolibet. q. 9. Omnium harum opinionum conuenientium in hoc, quod suppositum nihil positiuum intrinsecum addit supra naturam personabilē singularē, fundamen-

D.14. In corp. D.15. p.p.q.64. tic. 2. In corp. Locis ... quen. ... tis.

fundamentum est: quia illud intrinsecum cōstat non posse esse accidens, nec substantiā, quę est forma aut materia, aut compositum ex vtraque. Accedit ad hoc auctoritas Arist. in 7. Metaph. tractantis hanc quæstionem, & dicentis quòd in his, quæ sunt per se, idem est quod quid est, & id cuius est: constat enim substantiam esse de numero eorum quę sunt, & dicūtur per se. Ponendi aut aliquid supra additū negatiuum vel positiuum, cogit & modus significandi, & assumptio singularis humanitatis a Christo sine sua ꝑsonalitate. Præter omnes aūt dictas opiniones recitatur alia opinio a Scoto & Ioanne de Neapoli, si tamen vna & eadē ab vtroq; recitatur, tenens suppositum addere supra naturam singularem entitatem positiuam intrinsecam supposito, constitutiuamque ipsius. Sicut hæc, inquit Scotus, humanitas addit supra humanitatem, vel sicut modus essendi, vt inquit Ioannes de Neapol addit supra naturam, cuius est, & reducitur entitas ista ad genus substantiæ, sicut esse quale ad genus qualitatis, & punctus ad genus quantitatis. Improbaturq; ab vtroq; opinio ista. Omisi afferre opinionem dicentem suppositum differre a natura, quia Sortes dicit compositum ex materia & forma, humanitas vero formam: quia non esset ad propositum quæstionis, in qua supponimus filium dei assumpsisse singularem humanitatem cōpositā ex hac anima & hoc corpore (iuxta illud, perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens) & tamen non assumpsisse hypostasim humanam.

¶ Examinanda igitur discutiendaq; sunt hęc, & secundum doctrinam D. Tho. & simpliciter. Ex doctrina D. Tho. habetur inter naturam & suppositum in creaturis, talem, tantamq; esse differētiam, vt suppositum sit primū subiectū actus essendi in rerum natura, natura non: & similiter ꝙ suppositum sit subiectum filiationis realis, natura non, ita quòd si natura sine suo supposito poneretur, non esset subiectum actus essendi, nec esset subiectum filiationis. Et primum quidem dicit auctor inferius in q. 17. art. 2. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba. Esse consequitur naturam non sicut habentem esse, sed qua aliquid est: personam autem siue hypostasim sicut habentem esse. Secundum autem dicit inferius. q. 35. ar. 5. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba, Natiuitas temporalis causaret in Christo temporalem filiationē realē, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax &c. ex hoc autem, quòd hæc humanitas & hic homo, sic differunt, quòd illa secundum rem neque actus essendi neque filiationis realis est capax nisi ratione huius hominis, vt per se primo subiecti vtriusque, oportet dicere quòd aliqua realis differentia sit inter hanc humanitatē & hunc hominem, ita quòd aliquid reale includat hic homo, quod non includit hæc humanitas: qua realitate hic homo habeat quod sit susceptiuum tam actus essendi, quam filiationis realis, cuiusque realitatis defectu hæc humanitas deficiat ab hoc quod est esse susceptiuum per se primo actus essendi, & filiationis temporalis. Nam hæc differentia in rerum natura est, & secundùm constitutiuum per se primo subiecti filiationis realis siue actus essendi. Et ꝓpterea nō pōt reduci ad differentiā secundū modos intelligendi, aut significandi, nec ad differentiā secundū extra connotata, quæcumque sint illa, quoniam hæc differentia præuenit omnia extrinseca & modos intelligendi & significandi, nec ad differentiam penes negationes: quoniam negatio non est consistitutiua subiecti entitatis realis, quàmuis sit concomitans & circumloquens constitutiuum illud quandoque: quoniam subiectum entitatis realis vt sic, purum ens reale esse in se sufficit: negatio enim cum nihil formaliter sit, non dat formaliter alicui enti esse capax entitatis realis. Sed si hæc humanitas & hic homo ita se habent, quòd huic humanitati in rerum natura repugnat esse per se primo susceptiuum harum extrinsecarum entitatum realium, scilicet actus essendi vel filiationis, & huic homini conuenit, oportet aliquid positiuū reale claudi in hoc homine, quod nō clauditur in hac humanitate, quo fiat per se primo susceptiuum huius rei, cuius illa non est capax. Hæc ratio videtur conuincere intellectum bene dispositum stantibus fundamentis: de quibus scito, quòd quàmuis Thomistæ aliqui videantur negare fundamentum hoc, quantum ad per se primo subiectum actus essendi, quorum phantasia in quæstio. 17. ostendetur aliena a doctrina auctoris, nullus tamen inficiari potest, fundamentum hoc esse D. Thomæ, quo ad se primo

*Lib. 3. Orthod. fid. c. 11. ma.*in 3. lib. ꝙ filius dei assumpsit humanam naturā in atomo, idest, in indiuiduo: sed indiuiduum rationalis naturæ est persona, vt patet per Boet. in lib. †de dua. natur. ergo filius dei, personā assumpsit.

†In 3. pag. a princ. lib.

*lib. 3. c. 6. circa med. ¶ 2 Præt. Damas.*dicit quòd filius dei assumpsit ea, quæ in natura nostra plantauit. Plantauit autem ibi personalitatem. ergo filius dei assumpsit personam.

¶ 3 Præt. Nihil consumitur, nisi quod est: sed Innocen. tertius dicit in quadam Decret. ꝙ persona dei consumpsit personam hominis. ergo videtur quòd persona

A subiectum filiationis realis. Et hoc sufficit efficaciæ huius rationis: quoniam tota vis rationis consistit in hoc, quòd constitutiuum rei in hoc quod est esse per se primo susceptiuum entitatis realis, oportet esse realitatem aliquam, sed hic homo in hoc differt ab hac humanitate, quòd claudit in se aliquid quo est per se primo susceptiuus alicui' entitatis realis repugnantis huic humanitati. ergo claudit in se realitatem cōstitutiuā in esse, quo differt ab hac humanitate: sed non differt nisi in esse personali, quo hic homo est hypostasis si- B ue persona, hæc humanitas non. ergo personalitas huius hominis addit aliquam realitatem intrinsece constitutiuam personæ humanæ, supra hanc humanitatem. Hæc ratio non nisi ad manifestandū quid sentiat auctor de differentia inter suppositum & naturam allata est, apud alios namque scio non valere: quia ponunt in Christo non solum plura esse, sed etiam nouam filiationem realem. Et hoc ipsum magis attestatur, ꝙ sententia auctoris est quæ dicta est: quoniam consequenter loquendo, ponentes personam non constitui intrinsece aliquo positiuo supra hanc naturam, consequenter ex negatione personalitatis humanæ nihil reale debet auferre ab homine Christo, quod est in alijs: quia nihil reale conuenit hominibus ratione negationis, aut huiusmodi. Et per oppositum tollentes aliquam realitatem a Christo homine, propterea quia aliqua realitas est personæ & aliqua naturæ, debent consequenter loquendo dicere, quòd personalitas aliquam realitatem constitutiuam intrinsece personæ, vt distinguitur ab hac natura, dicit, quæ in Christo non fuit, & ad cuius impeditionem secuta est C impeditio reliquarum realitatum personalium. Consonat aūt hæc sententia his, quæ in præcedenti & hoc articulo dicuntur de corruptione personalitatis, & impedimento eiusdem, & his quæ in 4. contra Gen. cap. 43. dicuntur dum asseritur, quòd si hypostasis humana non remaneret in ea natura, in qua assumenda a verbo præextitisset, hoc sine corruptione accidere nō potuisset: nullum enim singulare desinit esse hoc, quod est nisi per corruptionem. Hæc ille.

¶ Simpliciter autem & absolute loquendo, monstratur positio ista rationi consentanea, tam secundum ea, quæ sunt ex lumine naturali, quàm secundum ea, quæ sunt ex lumine fidei nota. Rationale siquidem est, vt dupliciter dicta substantia in 5. Meta. scilicet de essentia & de prima substantia, sicut substantia pro essentia est res, cui debetur talis modus essendi, quem circumloquimur per esse per se, hoc est non in alio, sicut accidens est in subiecto: ita substantia pro substantia prima sit res, D cui debetur talis modus essendi, quem circumloquimur per esse per se separatim, ita ꝙ repugnet ei esse in alio, vt in quod, siue vt quo in quod, siue vt pars aut quasi pars in toto. Sic.n. ponendo quemadmodum substantia pro essentia non ex modo essendi affirmatiuo, vel negatiuo constituitur, sed ex constitutiua intrinsece realitate, cui debetur esse tali modo: ita substantia pro hypostasi non actu essendi tali modo, sed ex realitate cōstitutiua ipsius intrinsece, cui debetur actus essendi, tali modo cōstituitur. Nec tacita a Philosopho huiusmodi realitas, sed expressa est in proprio cōstituto per ipsam, dum in 5. Metaph. substantia distincta est in substantiam pro hypostasi, & substantiam pro essentia substantiali, & in prædicamentis substantia prima proprie, principaliter, & maxime substātia dicitur: idem autem significatur per substantiam primam, hypostasim, suppositum, & personam: nisi quòd persona in solis rationalibus locum habet, vt patet ex antedictis. Accedit ad hæc, quòd no- E men Hypostasis, aut personæ, & similiter nomina propria naturarum cum pronominibus, vt hic homo, hic bos, & similiter pronomina demonstratiua personaliter, vt ego, tu, ille, omnes confitemur significare formaliter substantiam, & non negationem, aut accidens, aut extranea. Si omnes hoc fatemur, cur ad quid rei significatæ perscrutantes diuertimus a communi confessione? si & personalitatem negationem esse formaliter dicere licet, cur non statur in sententia tanto probabiliori, quanto magis consona communi confessioni? Theologi quoque ponentes personalitatem in diuinis positiuam rem, cum ex illa personalitate omnis personalitas in cælo & in terra nominetur, sicut ex illo patre omnis paternitas iuxta Apostoli sententiam, docent nos ad diuinæ personalitatis aliqualem imitationem, etiam in creaturis personalitatem positiuam rem esse. Amplius, dicentes personam verbi in Christo supplere

Universidad de Deusto Biblioteca

personam humanam, constat quòd non dicunt, quòd supplet nihil, negatio autem est nihil formaliter: sed intendunt quòd supplet substantiam, quam significat persona humana seu hic homo. non igitur personalitas negatio aut modus significandi aut extraneum quid est, sed substantia, loco cuius in Christo est persona verbi, quæ vere est hic homo, & persona humana. Amplius, si natura assumpta a verbo, desereret ab eo in suis proprijs naturalibus, esset tũc alia persona verbi dei, & alia persona illiusmet naturæ humanæ. ergo esset tunc alia substantia illiusmet humanitatis: quoniam alia, est relatiuum diuersitatis substantiæ. ergo personalitas addit supra illam singularem naturam substantiam intrinsece constitutiuam formaliter personæ in esse personali. Nec potest dici ad primam consequentiam, quòd esset alia persona negatiue tantum: quoniam constat quòd non solum non esset eadem persona cum persona verbi, sed poneret in numerum cum illa: quoniam essent duæ personæ, non minus quam modo sunt persona verbi & persona mea. Est igitur personalitas realitas constitutiua personæ vt sic: & ideo ad eam consequuntur negationes & repugnantiæ ad esse quo, & esse partem, & capacitates ad personales realitates, vt sunt actus essendi & filiatio, & quod est & habens esse, & reliqua, quæ hypostasi attribuuntur. Est autem huiusmodi realitas in genere substantiæ reductiue, sicut reliquæ realitates constitutiuæ substantiarum vt rationale, & huiusmodi, quàmuis non sit differẽtia, proprie loquẽdo: sed est terminus vltimus, ac vt sic purus naturæ substantiæ. Vbi tria dico. Primo, quòd est terminus naturæ, quod probatur ex hoc, quòd naturam personari, est naturam terminari, & personare est terminare naturam: exponimus enim naturam humanam in Christo personari per verbum, quia terminatur per illius personam, & econtra, verbum personare naturam illam, quia terminat illam. Secundo, quòd est vltimus, quoniam natura numquàm est vltimate terminata, donec personetur: quantumcumque enim indiuiduetur, nisi personetur, non est vltimate terminata, vt patet de humanitate Christi, quę est secundum se in se singularis & terminabilis per personam verbi, aut propriam, terminata autem per personam verbi. Constat autem, quòd si terminata est personalitate propria vel aliena, stante illa non est terminabilis vltra, nisi forte extensiue, non ex parte sui, sed ex omnipotentia alterius potentis etiam seipsum terminum illius efficere, vt superius dictum est, si vna natura assumeretur a duabus personis diuinis. Sed hoc non tollit, quin prima persona assumens terminauerit, vt vltimus terminus, sed terminos multiplicat extensiue. est igitur personalitas terminus vltimus naturæ. Quòd autem tertio addidi, vt sic purus, ad maiorem explicationem, non ad necessitatem appositum est, ad instruendum nouitios, quòd terminare vt terminare, nullam dicit causalitatem, & explanandam, quòd personalitas vt terminans naturam, nullã causalitatem dicit respectu naturæ terminatæ, ita quòd nõ solum est extra genera causarum extrinsecarum, sed etiam extra causas intrinsecas: quoniam nec in genere causæ formalis, nec in genere causæ materialis se habet ad naturam, sed vt terminus eius. Vnde & in mysterio incarnationis dictum est, quòd vnio personalis secundum nullum genus causæ attenditur. Nec hoc est figmentum, sed testimonium habet ex terminis quantitatis: punctum enim est, ita terminus lineæ, quòd nulla causa est illius. Et quòd hæc non voluntarie, sed rationabiliter dixerim, declaro ex auctoritate & ratione: auctoritas est D. Tho. in 3. sent. dist. 5. q. 3. art. 3. dicentis, Quod assumitur, trahitur ad aliquid completius ipsum incompletum existens, & hoc est contra rationem personæ, quæ maximam completionem importat. Hæc ille. Vbi clare habes naturam singularem sine personalitate esse incompletam, & personam maximam completionem importare: hoc enim nihil aliud est, quam dicere, quòd natura singularis non est vltimate terminata, & personam vltimum terminũ naturæ importare. Ratio prima theologico manifestata, iam dicta est: quia scilicet personare & personari sunt terminare & terminari vltimate. igitur personalitas est vltimus terminus. Antecedens manifestatur: quia idem quàmuis aliter facit personalitas propria naturæ, & personalitas aliena, quoniam aliena supplet propriam: sed inter alienam & naturam est terminare & terminari, vt patet in mysterio incarnationis. ergo. Ratio altera est ex apparentibus naturalibus substantijs

Cap. 2. to. 3

hominis fuerit prius assumpta.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib.* de fide ad Pet. quòd deus naturam hominis assumpsit, non personam.

RESPON. Dicendũ, ꝙ aliquid dicitur assumi ex eo quòd ad aliquid sumitur. Vnde illud, quod assumit, oportet præintelligi assumptioni, sicut illud, quod mouetur localiter, præintelligitur ipsi motui. Persona autem non præintelligitur in humana natura assumptioni, sed magis se habet vt terminus assumptionis, vt supra dictũ est.* Si.n. præintelligeret, vel oporteret

F homogeneis. videmus enim, quòd ex sola diuisione res multorum prædicamentorum simul actu absque alio generante fiunt: ex sola enim ligni vel aquæ diuisione quælibet pars acquirit nouum terminum in genere quantitatis: quoniam ex illa parte, qua continuabantur, quælibet pars proprio termino actu terminatur, de nouo acquirit nouã relationem, quoniam quælibet fit actu totum, vt patet, acquirit esse in actu propriũ, cum prius esset in potentia in toto, vtpote pars eius, acquiritur noua hypostasis, quoniam quæli- G bet pars est hypostasis, seu prima substantia cum prius non esset prima substantia, sed primæ substantiæ pars. Existente siquidem hypostasi vna in actu & multis in potentia, consequens est secundum doctrinam Arist. in 2. de anima, vt sola diuisione fiant duæ subctãtiæ in actu, quæ prius erãt vna in actu, & duæ in potentia non minus quam in animalibus imperfectis, existente vna anima in actu & duabus in potentia, sola diuisione fiunt duæ animæ. Ex modo igitur, quo videmus multiplicari hypostases, rationi consentaneum apparet, ꝙ terminationem naturæ singulari superaddat, quã terminorum talis est generatio. Et cõfirmatur hoc auctoritate D. Tho. vbi supra ad tertiũ argumentũ, si verbum dei deponeret assumptam humanitatẽ, dicentis. Separatio dat vtriq; partium totalitatem, totalitas.n. & completio idem sonant, eo ꝙ vltimata terminatione consumātur. Et quia vero omnia consonant, & ex quod quid est soluuntur omnes difficultates rei, ideo tanto rationabilior hæc positio monstratur, quanto omnia cõsona ostendentur & soluentur difficultates. H Ex hoc namque, ꝙ realitas personalitatis est terminus vltimus naturę, patet primo difficultas de identitate & diuersitate eius a natura singulari: est enim quodammodo idem & quodammodo non idem: sicut terminus est terminato quasi idem, & quasi non idem: est enim aliquid eius, scilicet terminus, & non est illud, vt patet de puncto & linea.

q. præced. ar. 1. & 2.

¶ Patet secundo de separabilitate: nam potest natura fieri sine suo termino in actu, non autem econuerso, sicut potest linea esse sine omni puncto in actu, vt patet de linea circulari: non autem econuerso, quia implicat punctum esse sine linea, vtpote habens & non habens positionem.

¶ Patet tertio de compositione: inter terminatum.n. & terminum nulla est compositio: non.n. linea componitur ex pũctis aut ex linea & pũcto: & similiter inter personalitatẽ & naturã nulla est cõpositio, sed se habent vt terminus & terminatum.

I ¶ Patet quarto, ꝙ non fingimus nouam substantiam vltra materiam, formam, & compositum: quoniam appellatione compositi intelligitur in substantijs materialibus vtraque substantia posita in 5. Meta. s. essentia & hypostasis: nam ex materia & forma componitur non solum essentia Sortis (siue communiter sumpta, vt humanitas, siue singulariter, vt hæc humanitas) sed etiam ipse Sortes, vt patet. Sed quoniam substantia distincta est in naturam & substantiam primam, & substantia prima inuenitur in solis substantijs completis, siue sint compositæ, siue simplices formæ, in lucem protulimus quid substantia prima, seu hypostasis formaliter importat in communi.

¶ Patet quinto sensus verborum D. Tho. cum dixit pluries, ꝙ personalitas corrumperetur, si verbum assumpsisset angelum, aut hominem præexistentem: corrumpi enim non est nisi entiũ, nihil.n. moritur nisi viuẽs: & similiter nihil corrũpitur nisi ens. Et cum dixit, quòd persona verbi impediuit, ne humanitas illa haberet suam propriam personalitatem, qđ Innocentius K vocauit consumptionem personæ, non enim impedita est a nihilo, negationes autem omnes formaliter sunt nihil, sed ab aliquo: similiter persona verbi non consumpsit nihil, sed aliquid: quod enim nihil est, consumptibile non est.

¶ Patet sexto sensus doctrinæ Aug. & sententiæ Ecclesiæ cum dicitur, quòd persona verbi assumpsit naturam & non personam: si enim persona negationem addit formaliter, dicendo, non assumpsit personam, dictum est, non assumpsit nihil.

¶ Patebit & septimo solutio obiectionum. Scot. n. ĩ 3. sent. di. 1. q. 1. arguit contra hanc positionem quadrupliciter. Primo, quia tunc esset aliqua entitas positiua in natura humana, quæ esset inassumptibilis a verbo, hoc est inconueniens, tum quia ſm Damas. quod est inassumptibile, est incurabile: tum quia omnis entitas positiua creaturæ æque est in potentia obedientiali respectu personæ diuinæ. Secundo, quia sequeretur, quòd humanitas assumpta a verbo, careat illa entitate positiua: quę tamen ponitur

ponitur vltima & quasi actualissima & determinatissima in natura tali: & sic nõ esset homo vniuoce. Et si reputatur non inconueniens, quòd careat illa, arguo quòd ista natura non posset dimitti sibi, quin oporteret sibi dari nouam realitatem, vel remanere non personã. Tertio, quia sequitur ꝙ ista natura nõ posset dimitti vel esse personata: quia talis realitas nõ est realitas naturæ, nec potest contineri per identitatem in aliqua natura, quæ nõ est eadẽ sibi. Quarto sequeretur, quòd natura intellectualis posset fieri actu existens & in nulla persona. Patet sequela: quia natura, quæ assumitur, est prior seipsa, vt est sub realitate personalitatis, quæ non est eadem realiter, aut formaliter naturæ, & tunc si non assumeretur, sed relinqueretur sibi, non esset personata personalitate creata, vel increata. Deinde arguit Aureolus apud Capreolum in 3. sentent. dist. 5. q. 3. Primo, ex auctoritate Damasceni assumpsit verbũ quicquid in natura nostra plantauit. Et si dicatur, quòd assumpsit totum, quod pertinet ad naturam: non totũ, quod pertinet ad suppositum, contra, Terminus humanitatis est aliquid humanitatis. ergo assumpsit etiam terminum humanitatis. Antecedens probatur, quia punctum est aliquid lineæ. Secundo, si terminatio & personalitas est aliqua realitas. ergo ens, ergo quidditas & quid, vt patet 7. Meta. ergo natura aliqua. ergo est assumptibilis a verbo. Et confirmatur: quia si distinguitur realiter a natura, posset deus ipsam separare realiter, & separatim assumere. Tertio, quia ex hoc sequuntur multa inconuenientia. Primum est, quòd verbum non posset supplere vicem illius termini, cum sit quid subsistens, & non solũ terminus. Secundum, quòd verbum non esset homo: quia terminatio illa si poneretur, non esset homo. Tertium, quòd angelus non posset assumi a verbo, cum in eo non differat quod quid est ab eo, cuius est, secundum Philosophum. Quartum est quòd prima substantia non haberet rationem primæ substantiæ per essentiam, sed per istam realitatem, & sic secunda substantia esset magis substantia: quia prima, inquantum prima, nõ esset substantia. Quintum est, quòd nulla res subsisteret per se, sed per aliud a se: sicut corpus non terminatur per se, sed per superficiem: & tamen conceditur, quod substantia subsistit per se. Sextum est, quòd natura haberet magis rationem suppositi: quoniam natura substat realitati personalitatis. Septimum est, quòd suppositum esset quarta substantia ex tribus constituta, scilicet materia, forma, & illa realitate. Cum igitur ista sint absona, non potest illa positio poni.

q. 2. art. 6.

¶ Ad primum Scoti dicitur nullum inconueniens esse, ꝙ aliqua realitas creata sit inassumptibilis. Pro cui⁹ clara resolutione distinguendum est, ꝙ sicut substãtia dicitur dupliciter, s. de hypostasi, & de natura, ita entitas, seu realitas dicitur dupliciter. s. de realitate hypostatica seu personali, & de realitate naturali hoc est spectante ad naturam, vt natura distinguitur cõtra hypostasim, & econtra. Et quoniam secundum Damascenum, in Christo naturalia duplicantur, quia duas habet Christus naturas diuinam scilicet & humanam, personalia autem non multiplicantur, sed in vnitate sistunt, quia vnica tantũ est in Christo persona, scilicet hypostasis verbi, ideo in Christo, sequendo Damasceni doctrinam, immo ecclesiæ sententiam, si consequenter loqui debemus, quicquid spectat ad naturam humanam, vt distinguitur contra hypostasim humanam, & assumptum est & assumptibile fuit: quicquid autem spectat ad personalitatem humanam, vt distinguitur contra naturam humanam non est assumptibile, non est assumptum, non fuit nec est in Christo. Et sub membro hoc continentur multæ entitates, reales, quàmuis diuersimode, scilicet personalitas actus essendi, & filiatio realis temporalis, vt infra in suis patebit locis: & ideo nihil horum est assumptibile, diuersimode tñ: quia personalitati repugnat contradictorie assumi, actui vero essendi repugnat secundum ordinem, rerum, vt infra q. 17. patebit. Et omnes auctoritates sonãtes aliquam integritatem, aut vniuersalitatem assumptorum, vel assumptibiliũ intelligẽda sunt in genere naturalium, vt distinguuntur contra personalia.

¶ Et propterea cum primo obijcit Scotus, quia quod est inassumptibile, est incurabile, intelligitur sic. Quod inter naturalia est inassumptibile, est incurabile. Et probatur glossa ex ipsius Damasceni doctrina, ponentis personalia non esse assumpta. Ad secundam eiusdem probationem negatur illa propositio, Quælibet creata entitas est æque in potentia obedien-

quòd corrumperetur, & sic frustra esset assumpta, uel quòd remaneret post unionem, & sic essent duę personæ, una assumens, & alia assumpta, quod est erroneum, ut supra ostensum est.* Vnde relinquitur, quòd nullo modo filius dei assumpsit humanam personam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd naturam humanam assumpsit filius in atomo, idest, in indiuiduo, quod non est aliud a supposito increato, quod est persona filij dei. Vnde non sequitur, quòd persona sit assumpta.

AD 2m dicendum, quòd naturæ

A tiæ ad assumptionem: quoniam alicui creatæ rei repugnat assumi: vnde in litera dicitur, quòd oporteret personaltatem corrumpi, si natura angelica, vel humana præexistẽs assumeretur.

¶ Ad secundum Scoti conceditur, quòd in Christo non est realitas creatæ personalitatis: sed falsum est, quòd ista realitas sit actualissima, cum sit cõstitutiua subiecti actus essendi. Et similiter falsum est, quòd sit determinatissima, immo non est determinata, sed terminus: terminus.n. non est terminatus, sicut nec albedo est alba. B Adiuncta autem sequela, quòd Christus non esset homo vniuoce nihil valet, vt diuus Thom. docet: quia vniuocatio in nomine hominis attenditur, secundum naturæ humanæ rationem, & non secundum personalitatem: ratio autem naturæ humanæ eadem omnino est in Christo, & alijs hominibus, quàmuis personalitas sit diuersa. Et cum contra concessum defectum realitatis personalis creatæ in Christo arguitur, quia sequeretur quòd sibi dimissæ humanitati assumptæ oporteret nouam dari realitatem, respondetur, quòd oporteret nouam realitatem adesse, sed non de nouo per aliquam nouam actionem dari: sola enim separatio (vt auctor dixit) dat complementum, sublato impedimento illius perfectionis: sicut sublato impedimento, graue descendit deorsum. Iam enim patet ex litera pręsenti, quòd persona diuina assumendo impedit naturam assumptam a propria personalitate.

C ¶ Ad tertium Scoti, negatur sequela, nec probatio allata probat illam: quia concesso quòd talis realitas, nec est natura, nec per identitatem continetur in natura, negatur sequela, & dicitur quòd talis ex natura separata a verbo, habetur: est enim separatio reductiua de potentia ad actum illorũ, quæ cõiunctio impediebat (vt patet in cõtinuis) hmõi aũt realitas cõtinetur in natura quasi in potentia, pro quanto natura est terminabilis ex se tali realitate, non vt actu, sed vt termino proprio.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si est sermo de potentia naturali, negatur sequela, quæ non probatur: quia si humanitas non assumeretur, personaretur propria personalitate, non enim omne prius potest naturaliter fieri sine posteriori. Si vero sit sermo de potentia diuina, fateor nullam me videre impossibilitatis rationem, quare non possit deus naturam absque omni personalitate conseruare, cum actu tamen essendi miraculose consequente absque personalitate, quæ est proprium illius subiectum secundum naturæ ordinem, cui diui- D na non est alligata potentia. Et scito quòd sicut cum de integritate & perfectione ac non defectu hominis in Christo est sermo, intelligitur quo ad naturalia, vt distinguuntur contra personalia, testante etiam Athanasio, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens, vbi expresse perfectionem hominis in Christo, in constare ex anima rationali & humana carne posuit: clarum est autem perfecto nihil deesse. nihil ergo deesse perfecto homini Christo asseritur, si ex anima rationali & humana carne constare dicitur, cum qua perfectione liquet stare defectum personalitatis, quicquid sit illa: ita quando est sermo de nouitate, aut acquisitis seu acquisibilibus per humanitatem assumptam, si sibi dimitteretur, & dicitur nihil noui acquiri aut aduenire, sed per seipsam subsistere, intelligitur de his, quæ non ex ipsa separatione consequuntur, & quòd dimissa sibi per seipsam dimissam subsisteret, in quo clauditur id, quod ex separatione datur seu consequitur in ip- E sa natura: negatio enim & exclusio & exceptio non cadunt super concomitantibus ipsam separationem, quæ ponitur. Constat autẽ ex dictis ab auctore, quòd separatio dat totalitatem seu complementum, qua seu quo hypostasis differt a natura, & quod natura assumpta impedita est a propria personalitate, quæ ad ipsam consequeretur separatam: quoniã cessaret vnio, quæ impediuit. Et si ad has duas glossas te resolueris, perspicies omnia soluta, clara & consona.

¶ Ad Aureoli primum, respondetur primo, quòd quicquid in natura plantatum est, assumpsit verbum, in natura, dixit Damas. nõ in persona: veruntamen quia personalitas plantata est in natura, ad quam sequeretur, si nõ esset impedita per assumptionẽ dicitur secundo, quòd ly, quicquid, distribuit pro plantatis in natura, ita quòd conueniant sibi, vt distinguitur contra personam. Et si contra hoc applicetur instantia, allata. s. terminus humanitatis est aliquid humanitatis, respõdetur quòd terminus vltimus, de quo solo est sermo, sit aliquid humani-

ratis, potest dupliciter intelligi. Primo, quòd ita sit aliquid humanitatis distinctæ contra personam, quod conueniat sibi absque personalitate, & sic negatur: quia implicat duo contradictoria simul, quoniã est constitutiuus personalitatis. Alio modo, quod sit aliquid humanitatis totaliter completæ, & hoc est verũ, quia est terminus, & vltra hoc est aliquid in potentia ipsius humanitatis, quæ secũdum se est terminabilis termino proprio.

¶ Ad secundum negatur, proprie loquendo, prima sequela: quoniam huiusmodi entitates & realitates constitutiuæ non sunt ipsa entia quæ sunt, sed sunt, quibus aliqua sunt: hoc. n. modo actus essendi, & vniuersaliter constitutiua entium entia dicuntur. Vnde secunda sequela nihil valet, nec habetur 7. Meta. Ad confirmationem negatur illa conditionalis, Si distinguuntur realiter, possunt separari & separatim assumi: quoniã non omnia distincta realiter sunt separabilia, saluis vtrisque

¶ Ad tertiũ negatur sequela multorum inconuenientium, & ad primum inconueniens negatur sequela: probatio autem & assumit falsum, & est pro nobis. Assumit quidem falsum, dicendo, quòd verbum nõ est terminatio: quoniam verbum est sua personalitas, quæ est vltima terminatio naturæ diuinæ, sicut personalitas humana est terminatio naturæ humanæ, salua semper differentia, quæ subintelligitur inter diuina & creata. Est autem pro nobis: quia ex hoc quòd verbum est terminatio subsistens, sequitur quòd potest supplere uices terminationis creatæ, quæ non est suũ terminatum, utpote præhabens quicquid est in huiusmodi creatis terminationibus. Ad secundum incõueniens similiter negatur sequela, nec probatur per hoc, quia terminatio illa non est homo, quia non oportet quòd terminatio illa sit homo: sed quòd constitutum per terminationem illam sit homo, quod est uerum: quia persona humana, quæ constituitur illa terminatione, est homo. Et patet nullitas huius modi arguendi ex differentijs, ex hoc enim quòd ratio nalitas non est animal, non sequitur, ergo constitutum per rationalitatem, non est animal. Ad tertium inconueniens negatur similiter sequela: quoniam in angelis etsi non distinguitur natura ab hac natura (quoniam seipsa est hæc, & hoc intendit Philosophus) distinguitur tamen natura a persona, de qua distinctione vel indistinctione Philosophus nihil dixit. Philosophus enim indistincte utitur nomine indiuidui & hypostasis, & solum pertractat de distinctione quidditatis & eius, cuius est, secundum principia naturæ & indiuiduationis. Nec mirũ, eum etiam auctor in 1. par. q. 3. ita indistincte & tractet & decidat quæstionem de distinctione naturæ & suppositi: puto autẽ in causa fuisse, quòd usque hodie nou fuissent excitata ingenia humana ad perscrutandas subtilitates inter personã & indiuiduam naturam, nisi mysterium Trinitatis & incarnationis reuelatum ad hoc inuitasset. Ad quartum dicitur, exponendo sensum propositionis, substantia prima est prima substantia per essentiam, quoniã potest dupliciter intelligi, primo per essentiam completam, & sic est uerissima, & sequitur ex positione nostra: alio modo, per essentiam absque termino proprio, & sic est falsa, quia non sufficit ad rationẽ primæ substantiæ esse sine termino. Nec est uerũ, quòd prima substantia non fit substantia inquantum prima, sicut non est uerum quod homo, inquantum homo, non est animal, quãmtis nec rationalitas sit animal, nec personalitas sit ipsa substantia. Ad quintũ negatur sequela: quoniam substãtia dicit subsistere per se: quia per suam essentiam completam seu terminatam subsistit: sed uerum est, quod sequitur, quòd substantia interminata seu incompleta non per se subsistat, sed oportet quòd sit terminata proprio termino. Nec subsistere per proprium terminum distinguitur contra subsistere per se, quoniam proprius terminus alicui sui est (sicut lineam terminati per punctum, & corpus per superficiem distinguitur contra terminari per se) quoniam nõ batio aliud terminus proprius, quin sit aliquid terminati: corpus enim de genere quantitatis non est aliter terminabile, quã per superficiem propriam. Ad sextum negatur sequela, & probatio assumit falsum: quoniam terminatum non subtat termino: aliud est enim subesse alicui, & aliud terminari per illud: natura autem terminatur per personalitatem, sicut linea terminatur puncto. Ad septimum negatur, proprie loquendo, sequela: quoniam terminus non componit cum terminato: sed bene sequitur, quòd ultra substantiam pro essentia, quæ resoluitur in materiam & formam, & ponit substantiam compositam etiam singularem, inuenitur aliter substantia pro hypostasi simplex uel composita, quæ quia nihil addit supra singularem essentiam nisi terminum, non ponit in numerum cum illa, & suis partibus. Et hanc distinctionem iam accepimus ab Aristotele in 5. Metaph.

¶ Restat nunc satisfacere obiectioni in oppositum in principio allatæ ex uerbis auctoris in responsione ad secundum eius dem articuli, & dicendum est, q̃ si subtiliter inspiciatur, litera supponit defectũ propriæ personalitatis in humanitate assumpta. Et causam reddit non defectum alicuius (qđ pertinet ad pfectionem naturæ, ut distinguitur contra personam) sed additionem alicuius, quod est supra naturam, scilicet personalitatis diuinæ. Vbi clare patet secundum planum literæ sensum, quòd defectus personalitatis supponitur, & causa illius defectus redditur, & non dicitur simpliciter nihil deficere, sed nihil deficere spectans ad perfectionem naturæ, cuius oppositum non diximus: sed hoc exposuimus ex ipsomet, quòd in eligitur de natura, ut distinguitur contra hypostasim, ut clarius etiam patet hic in responsione ad tertium, cum dicitur quòd natura, quæ assumitur, impeditur a propria personalitate. aliquid ergo illi deficit non pertinens ad perfectionem naturæ, sed ad personam, quæ impeditur.

¶ In eodem articulo in responsione ad tertium, circa illud, persona diuina sua unione impedivit, ne humana natura propriam personalitatem haberet, dubium primo occurrit, An humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatẽ. Et est ratio dubij: quia quòd inclinetur, apparet ex hoc, quòd impeditur ab illa: nihil enim impeditur nisi ab eo, in quod tendit: quòd uero non inclinetur, apparet ex hoc: quia si inclinaretur naturaliter in propriam personalitatem, quiesceret violenter in aliena persona, qualis est persona diuina, nullum autem violentum perpetuum.

¶ Dubium secundo occurrit, quo pacto uerificatur, quòd persona diuina impedierit naturam humanam a propria personalitate, obscurum quippe ualde est: quia non apparet quomodo personalitas humana nata est consequi ad naturam humanam, aut fluere ab illa, cum non ponatur in natura humana causalitas aliqua respectu personalitatis.

¶ Ad primum dubium dicunt quidam, quòd humanitas Christi habet naturalem inclinationem ad propriam personã, probãtq; hoc quadrupliciter. Primo, quia natura carẽs aliquo sibi debito, solo diuino miraculo, naturaliter inclinatur in illud: sicut iguis carens actu comburendi pueros, Dan. 3. naturaliter inclinabatur ad comburendum. Scdo, quia humanitas Christi est eiusdem conditionis quantũ ad naturales potentias & habilitates, cum ceteris humanitatibus: sed reliquæ naturaliter inclinantur in proprias hypostases. ergo. Tertio, quia sicut accidens quantumcumque separatum habet semper aptitudinem naturalem ad inhærendum, ita essentia substantiæ habet semper aptitudinem naturalem ad per se existendum. Et tenet sequela: quia sic definitur substantia, quòd est res per se existens. Quarto, quia magis inseparabiliter, & per se consequitur natura substantiæ propr a suppositatio, qua non potest nisi miraculose carere, quàm potentiam naturalem, puta intellectũ, proprius actus: sed potẽtia naturalis quantumcumq; careat actu, semper naturaliter inclinatur in actum. ergo. Sed hæc opinio intellecta, ut sonat, falsa est, & aliter dicendum est, distinguendo, quòd humanitas Christi potest considerari & iudicari dupliciter: primo secundum se, hoc est abstrahendo a personalitate diuina, cui actu iuncta est, & sic uerum est, quòd habet naturalem inclinationem ad propriam personalitatẽ, sicut reliquæ humanitates secnndum se sumptę, cum sint eiusdem rationis. Et hinc prouenit quòd si separaretur a uerbo, quòd propriam personalitatem haberet: quoniam ipsa separatio in re conferret id, quod sibi in abstractione consideratę natum est conuenire. Nec est opus probare, quòd humanitas secundum se naturaliter inclinatur ad propriam personalitatem: quoniam hoc est per se notum ex eo, quòd naturaliter quælibet humanitas inuenitur propria personalitate personata, excepta Christi humanitate ex maximo miraculo. Constat autem ex 2. phy. quòd unũquodq; sicut naturaliter agitur, ita aptũ natũ est agi. Et ex hac conclusione per se nota. s. humanitas quælibet secundũ se inclinatur naturaliter in propriam personalitatem, potes arguere, q̃ personalitas non solam negationem, sed positiuũ addat naturę, ad quod concomitatur negatio: quoniam nulla naturalis habilitas est per se primo ad negationem, sed ad positiuum, cui quandoque annectitur negatio: quia naturalis inclinatio est per se primo ad aliquid, & non ad nihil formaliter: negatio autem nihil formaliter est. Nec est uera responsio eorum ad hoc, dicendo quòd corpora naturalia, quia naturaliter possiunt

sunt non esse, habent inclinationem ad non esse, & quòd aer ex sua diaphaneitate est naturaliter habilis ut sit tenebrosus: quoniam corpora naturalia ideo possunt non esse, quia materia eorum appetit per se primo aliud esse, cui annexa est negatio præsentis corporis, & similiter diaphaneitas est per se primo ad lumen, eum lumen sit actus diaphani, & non est ad negationem luminis, nisi p accidens: quia. s. deest illi propria pfectio, s. lumẽ. Nihil autẽ horũ potest dici de habilitate naturæ ad personalitatem propriã, si ponit negatio: quia p se primo ponit ad negationẽ, esset ad nihil aliud sit, q̃ ad negationem, q̃ ponit persona litas. Alio aũt mõ cõsideratur, & iudicat humanitas Christi, vt est, hoc est vt de facto est vnita personæ diuinæ: & sic iudicanda est secundum id quod sortita est ex vnione ad diuinam personam. Et sic dicendum est, q̃ non inclinatur ad propriam personalitatem habendam, quia regulare est, vt potentia naturalis ad aliquid, si perficiatur per aliud perfectius sic, quòd cõtineat quicquid est in illo, ad quod naturaliter inclinatur, non inclinetur amplius in illud, vtpote iam satiato appetitu suo naturali ex perfectori continente etiam illud, ad quod naturaliter tendebat. neque enim minus est satiatus appetitus ex acquisitione illius perfectioris, quàm fuisset satiatus ex acquisitione illius imperfectioris, ad quod tendebat: sed si acquisiuisset illud imperfectum, iam fuisset expletus appetitus ne amplius appeteret, sed quiesceret in illo, absque alterius appetitu. ergo si ponitur quòd acquisierit id, in quo continetur quicquid in alio est, quiesceret in illo absque alterius appetitu. Sic autem est in proposito, utẽdo potẽtia & actu, prout locum habere possunt inter terminabile & terminum, quoniam persona diuina continet excellenter in se etiam in terminando, quicquid habet personalitas creata cum sit infinita, & in essendo, & in terminando Et propterea humanitas Christi assumpta ad personalitatẽ diuinam, totum appetitum personalitatis plusquam satiatum ac consumatum habet & consequenter quiescit absque appetitu quocumque alterius personalitatis: sicut si materia alicuius generabilis haberet vnam formam continentem quicquid in qualibet forma generabilium esse potest, quiesceret in illa, ita quòd nullam aliam appeteret, quamuis secundum se, hoc est abstrahendo ab illa forma considerata, naturaliter inclinaretur ad propriam formam generalem. Et quoniam humanitas Christi differenter cõsideratur in assumptione, & iam assumpta: quia in assumptione considerat secundum se: quia quod assumitur, præintelligitur assumptioni, iam autem assumpta iudicatur, secundum quòd est vnita personæ diuinæ, ideo caute loquendo, dicendum est quod persona diuina impediuit naturam humanam a propria personalitate, & non est dicendum, quòd persona diuina impedit humanitatem a propria personalitate. Per impedimentum enim in præterito denotatur naturalis inclinatio humanitatis, secundum se: per negationem autem impedimenti in præsenti, denotatur consumatio omnis appetitus personalitatis in illa natura. Et propterea patet, quòd impeditio præterita, quia annexa est actioni consummatiuæ excellentius illius appetitus, non inducit violentiam in actione, aut passione, aut quiete sequente, cum etiam passum conferat vim obedientiæ huiusmodi actioni, quam significat assumptio, & propterea in litera dicitur in præterito, quòd impediuit, & non dicitur quòd impedit.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis respondendo dicitur, quòd magni refert loqui de humanitate solummodo suspensa per diuinam potentiam a sua personalitate (vt si Deus humanitatem aliquam sine vlla personalitate faceret) & loqui de humanitate terminata per personalitatem diuinam, & carentem propria natura: de humanitate primo modo, verum est, quòd naturaliter inclinatur ad suam personalitatem, & hoc tantum probat argumentum loquens tantum de carente sibi debito per diuinum miraculum: de humanitate vero secundo modo, falsum est quòd inclinetur in propriam personalitatem: quia appetitus eius quiescit in personalitate diuina. Et quia huiusmodi humanitas non est tantum carens propria personalitate, sed terminata ac satiata aliena, tale ideo argumentum non habet in ea locum.

¶ Ad secundum dicitur, quòd humanitas Christi quo ad naturales potentias & habilitates humanæ naturæ secundum se, est eiusdem rationis cum alijs: sed quo ad terminationem & satietatem suæ personalitatis, est alterius rationis ab aliis: quia terminatur & satiatur aliena diuinaque personalitate: personæ reliquæ proprijs personalitatibus terminantur & satiãtur.

¶ Ad tertium dicitur quòd æquiuoce at de per se esse: quoniam esse per se dupliciter sumitur, scilicet vt distinguitur contra esse in alio, vt accidens est in subiecto, & de tali verum est, q̃ ita se habet ad substantiam, sicut inesse ad accidens: alio modo sumitur, vt distinguitur contra esse in alio vt in quod, & sic non desinit, substantiam, nec cõuenit substantiæ, nisi ratione hypostasis, cui per se primo conuenit. Et ideo non est mirum si humanitas Christi ex vnione ad diuinam personam consumatum habens appetitum personalitatis, nec actu nec aptitudine naturali, nisi cum ista adiectione, secundum se, inclinatur ad propriam personalitatem: patet enim, iam non esse simile de ipsa & de accidente separato: sed esset simile de humanitate suspensa ab omni personalitate, si suspendi intelligatur per miraculum, aut per conditionalem.

¶ Ad quartum dicitur sicut ad primum, quòd aliud est loqui de inclinatione naturali priuata uel carente actu, vel termino, & aliud de eadem consumata per actum, vel terminum eminenter continentem actum, vel terminum proprium, & ideo priuata, vel carente proprio termino, vel actu: quoniam in prima semper restat naturalis aptitudo ad proprium, in secunda non, propter rõnem dictam. Et ideo si intellectus poneretur cõsumari actu aliquo super naturali eminẽter continente actum proprium, non inclinaretur amplius in proprium.

¶ Ad secũdum dubium dicitur, quòd, vt Auctor superius dixit in q. 1. art. 1. ad secun dum, ex anima & corpore constituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ scilicet, & personæ, naturæ quidem, secũdum quòd ex materia & forma, vt formaliter illam perficit, componitur natura vna composita: personæ uero, inquantum est unus aliquis subsistens in carne & anima. Vbi primo uide, quòd quia ens & unum cõuertuntur, ac per hoc vbi est duplex unitas, ibi est duplex entitas, quum unitas supra entitatem, solam in diuisionem addat, & propterea dicendo, quòd ex anima & corpore cõstituitur duplex vnitas, naturę & personæ, dictum est quòd constituitur duplex entitas, naturæ scilicet, & personæ. Et hinc habes, quòd opinio ante dicta de personalitate, consonat doctrinæ Auctoris. Vide secundo, quòd unitas ac entias personæ non excluditur a causalitate naturę, dum dicitur, quòd ex principijs naturæ constituitur ex anima & corpore. Et ideo vtendum occurrit regula communium Deo & creaturis, p uta esse sapientiæ, scientiæ, & huiusmodi, quę dicimus transferri in deum formaliter, sublato eo quod imperfectionis est in creaturis, ita quòd licet in creaturis personare, & personari non nihil causalitatis habeat annexum, formaliter tamen (vt superius de eo communiter diximus) sine causalitate comparari ad naturam, sublato omni eo quod imperfectionis est, ut in diuinis inuenitur, nullã causalitatem includit, & sic interuenit in mysterio incarnationis, quod secundum nullam causalitatem dictum est esse inter personam. & naturam humanam, alioquin communis esset toti Trinitatis Veruntamen natura seu naturæ principia non ita causant personalitatem, vt interueniat media actio: sed per modum naturalis sequelæ personalitas adest naturæ, nõ sicut propria passio naturaliter consequitur subiectum iam constitutũ: quoniam non ea ratione personalitas adest, quasi quod data forma, dentur consequentia ad formam: sed sicut perfectio seu complementum effectus, naturaliter sequitur effectũ, cuius est complementũ: natura siquidẽ vt prior causalitate, in completa est quo ad vltimũ sui complemẽtũ, vt Auctor dixit & vt persona, vltimum complementum assequitur. Quo fit, vt actio, qua fit hic homo, inchoata & deducta vsque ad terminum inclusiue sit, quando fit natura personata, quam significat hic homo seu Sortes: quando vero fit aut consideratur vt inchoata, & deducta est vsq; ad naturã hanc, abstrahẽdo a persona igne, inconsumata est, quoniã est vsq; ad terminũ exclusiue. Modus ergo qua psonalitas sequit naturã vel naturæ principia, est quo termin⁹ actionis & rei factæ, naturalr adest in fine actiõis rei factæ, nisi adsit impedimẽtũ, impediunt. n. incom positis subsistentijs principia naturę, cõstituta iã natura a cõstitutione sui termini, vt ex litera habet. Præsentis articuli iũcta literæ allatę ex q. 2. & fili. in substãtijs angelicis natura ipsa, q̃ fit, impediret in suo fieri a consecutione sui termini. Et ꝓpterea sublato impedimẽto nõ oportet q̃rere aliã causa donantẽ cõplementũ. n. ipsa natura secundũ se habet in se sufficiens cõsecutiuũ sui ex mini.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.*

Titulus tertij articuli directe quærit de homine, vt distinguitur contra naturam humanam.

¶ In corpore articuli duo fiunt: primo respondetur quæsito negatiue, secundo excluditur error contrarius. Conclusio responsiua est, Non est proprie dictum, ꝙ filius dei assumpsit hominem. Probatur: Homo significat humanam naturam in supposito. ergo non est proprie dictum, ꝙ fili' dei assumpsit hominem. Antecedens probatur ex auctoritate Damasce. Sicut deus significat eum, qui habet deitatem, ita homo eũ, qui habet humanitatem. Consequentia probatur, illud quod assumitur, nõ est terminus assumptionis, sed præintelligitur illi: indiuiduum autem, ĩ quo natura humana assumitur est terminus, scilicet diuina persona: igit' si homo significat humanam naturã in supposito, nõ assumit'. Vbi nota, ꝙ congenita Auctori reuerentia ad sacros doctores effecit, vt minus expresserit in conclusione, quàm probauerit in præmissis: probauit.n. ꝙ filius dei non assumpsit hominem, expressit tantum, quòd non est proprie dictum, quod filius dei assumpsit hominẽ: quia hoc inuenitur quandoque affirmatum in sacris literis, cum grano salis intelligendum. Error qui excluditur in litera cõcedentiũ in Christo plura supposita, satis patet.

¶ In respõsione ad primum nota duas glossas, quibus pie possunt exponi dicta sanctorum. prima, vt exponatur homo, quo ad naturam, & hanc dederat Magister sen. in litera tertij sentẽ. dist. 6. Secunda est, vt exponatur assumptio non in fieri, sed in facto esse: quia assumptio in facto esse habet hominem pro termino: quia hoc effecit assumptio, & ad hoc terminata est, ꝙ filius dei est hõ.

¶ In responsione ad secundum, dubium nouitiorum occurrit: quia videtur concedendum, quòd filius Dei assumpsit hominem, quia prædicata tenentur formaliter, constat autem quòd filius dei assumpsit hominem, quo ad formam seu naturam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non est hic quæstio de propositione, in qua homo est prædicatum, quoniam sub hacmet quæstione cadit, an homo sit assumptus a filio dei, vbi est subiectum: sed est quæstio de re, an scilicet res significata nomine hominis sit assumpta a verbo dei. Et quia res significata est habens humanitatem, & habens humanitatem non est nisi suppositum, qđ non est assumptum, ideo in litera dicitur, quòd sicut non potest dici suppositũ assumptum, ita non põt dici hõ assumptus.

¶ In responsione ad tertium, cum legis notitie, quòd filius dei est homo, cuius naturam assumpsit, caue ne fallaris, puta, quasi sit quidam alius homo, cuius naturam assumpsit. Sed intellige, quòd filius dei ideo est homo, cuius naturam assumpsit, quia ipse est ille homo, cuius naturam assumpsit, ita ꝙ & ly homo, non pro alio, quàm filio dei supponit, indistincte tamen, & ly cuius refert nõ alium hominem, quàm filium Dei, qui est suppositum diuinũ habens humanam naturam.

ARTICVLVS III.

Vtrum persona diuina assumpserit hominem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd persona diuina assumpserit hominem. Dicitur enim in Psal. 64. Beatus, quem elegisti & assumpsisti. quod glo.* exponit de Christo. Et Aug. dicit ĩ lib.† de Agone Christiano, quòd filius dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est.

¶ 2 Præt. Hoc nomen homo, significat naturam humanam: sed filius dei assumpsit humanam naturam. ergo assumpsit hominem.

¶ 3 Præt. Filius dei est homo: sed non est homo, quem non assumpsit: quia sic esset pari ratione Petrus vel quilibet alius homo. ergo est homo, quem assumpsit.

SED CONTRA est, auctoritas Felicis Papæ & martyris, quæ introducitur in Ephesina synodo.* Credimus in dominum nostrum Iesum Christum de virgine Maria natum: quia ipse est dei sempiternus filius & verbum, & non homo a Deo assumptus, vt alter sit præter ipsum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est,* illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed assumptioni præintelligitur. Dictum est autem,† quòd indiuiduum, in quo assumitur humana natura, non est aliud quàm diuina persona, quæ est terminus assumptionis. Hoc autem nomen homo, significat humanam naturam, prout nata est in supposito esse: quia, vt dicit Dam.* sicut hoc nomen deus significat eum, qui habet diuinam naturam, ita hoc nomen homo significat eum, qui habet naturam humanam: et ideo non est proprie dictum, quòd filius dei assumpserit hominem, supponendo (sicut rei veritas se habet) quòd in Christo sit tantum vnum suppositum, & vna hypostasis, sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas [d] hypostases, vel duo supposita, conuenienter & proprie dici posset; quòd filius dei hominem assumpsisset. Vnde & prima opinio quæ ponitur in sexta distin. tertij lib.* Sententiarum, concedit hominem esse assumptum: sed illa opinio erronea est, vt supra dictum est.†

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd huiusmodi locutiones non sunt extendendæ tãquam propriæ: sed pie sunt exponendæ vbicumque a sacris doctoribus ponuntur: vt dicamus hominem assumptum, quia eius natura est assumpta, & quia assumptio terminata est ad hoc, vt filius dei sit hõ.

AD 2m dicendum, quòd hoc nomen homo, significat naturam humanam in concreto, prout scilicet est ĩ aliquo supposito: & ideo sicut non possumus dicere, quòd suppositum sit assumptum, ita nõ possumus dicere, quòd homo sit assumptus.

AD 3m dicendum, quòd filius dei nõ est homo, quem assumpsit, sed cuius naturam assumpsit.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum quartum.*

IN titulo ly debuit, denotat debitum congruentię, vt in principio huius q. 4. vbi distinguunt' articuli eius patet. Ly abstracta, in corpore articuli declaratur.

¶ In corpore articuli tria fiunt: primo declaratur titulus, quantum ad ly abstracta a singularibus, distinguendo, quod dupliciter potest intelligi. Primo quòd habeat esse secundum rem separatum a singularib' materialibus: secundo, quòd habeat esse obiectiuum in intellectu, quicumq; sit ille intellectus, diuinus vel human'. Secundo, tractatur quæstio in primo sẽsu. Tertio, tractatur in secundo sensu. In primo autẽ sensu, an fuerit conueniens filium dei assumere humanitatem per se separatã secundum esse, dupliciter tractatur in litera: primo per interemptionem eius quod præsupponitur, s. quòd humanitas possit sic inueniri in rerum natura, & hoc afferendo rationem Arist. Secundo, sub conditionali, si esset humanitas sic separata, & respondetur negatiue ad quæstionem, quòd si esset sic, non fuisset cõueniens, ꝙ assumeretur a filio dei. Et hoc probatur tripliciter: primo, quia humanitas communis nõ est personabilis, quia non est indiuiduabilis: persona enim indiuiduum quoddam est, assumptio autem ad personalem vnionem terminatur.

¶ Vbi statim occurrit dubium de veritate illius propositionis: est contra rationem formæ communis, vt sit in persona. Et ratio dubij est: quia si humanitas esset subsistens (vt Platonici dicuntur finxisse) non esset excellentior alijs substantijs separatis, quales sunt angeli: sed non est contra rationem angelicæ naturæ esse in persona, immo de facto natura angelica est personata: ergo non esset contra rationem humanitatis separatæ personari. Amplius aliud est iudicium de natura communi ĩ exemplari participatione, singulari tamen in essendo (qualis esset humanitas per se) & aliud est iudicium de natura communi in essendo, qualis intelligitur natura humana, vt est vniuersalis in prædicando de omnibus hominibus, qualis non esset humanitas per se: contra rationem enim naturæ communis in essendo est indiuiduatio: nõ autem naturæ communis in participatione exemplari: humanitas autem per se non ponitur cõmunis in essendo. Et confirmat': quia humanitas subsistens proculdubio esset res singularis ĩ essẽdo: alioqn nõ subsisteret, sicut nec deitas subsisteret, nisi eẽt res singularis.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia ratio ista non affertur ad monstrãdam impossibilitatẽ assumptionis, sed incongruẽtiã, ideo propositiones eius intelligendæ sunt ĩ plano sensu: quo seruata vniuocatione terminorum, scilicet ly persona hominis, & ly indiuiduũ hominis, monstrat aperte incongruentiam humanitatis separatæ ad assumptionem. Est igitur sensus illius propositionis, Contra rationẽ naturæ communis est, quòd sit in persona, scilicet humana, vt sunt personæ humanæ, quas scimus. Et hoc manifestat, quia in persona indiuiduatur, relinquens pro per se noto, quòd contra rationem talis humanitatis est indiuiduari, quod est verum vniuoce loquendo de indiuiduatione, vt natura apud nos indiuiduatur. Ex hac namque propositione & ratione optime infertur, quòd humanitas per se incongrua est assumptioni: natura enim repugnãs personis & indiuiduis suæ speciei, non congrua est ad hoc, quòd trahatur ad alienam personam. Et per hæc patet responsio ad duo vltima.

¶ Ad primum autem dicitur, quòd si humanitas esset separata, sequeretur & quòd non esset persona: quia ponitur quòd sit tantum humanitas: equinitas enim, vt dicit Auic. est tantũ equinitas, et ideo propositio literæ est absolute vera, quòd contra rationem naturæ communis esset personalitas, non sic autem est de naturis angelicis, quæ non ponuntur tantum ipsæ, sed ponuntur habentes naturas suas, et sequeretur, quòd haberet personam, pro quanto per se separatim subsisteret naturaliter: nec mirum, quia antecedens implicat incompossibilia. Secunda ratio est: quia naturæ communi non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales, secundum quas homo non meretur nec demeretur, assumptio autem facta est ad hoc, vt ille homo mereretur nobis.

¶ Sed occurrunt hic dubitationes duæ. Altera est: qa aut in prima parte propositionis Maioris est sermo de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, & hoc non, quia hoc est contra hypothesim, qua ponimus naturam communem per se existere, ac per hoc esse singulare quoddã in essendo, & consequenter operatio sua ex parte subiecti esset singularis: aut ex parte termini seu effectus, puta quia extendit se ad omnes homines. Et sic ratio est ad oppositum: quia Christus meruit nobis vt causa vniuersalis, vt infra patebit, ac per hoc congruebat eius merito natura humana operans communiter & vniuersaliter. Altera est: quia secunda pars dictæ propositionis est falsa, quoniam homo meretur si est in gratia, secundum omnes suas operationes, siue sint communes, siue propriæ: quoniam siue comedat, siue bibat, siue generet, siue dormiat, omnia in gloriam Dei facit, iuxta Apostolicum præceptum.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, quòd sermo est de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, quia scilicet nõ haberet operationes, nisi quæ consequuntur naturam communem omnibus hominibus. Tales.n. operationes dicuntur communes & vniuersales ex parte subiecti: quia sequuntur naturam secundum se, non vt in hoc aut illo: natura autem secũdum se communis & vniuersalis dicit'. Natura autem congrua assumptioni debet sic se habere, vt operationes personales, & non solum naturales congrue sibi attribuantur.

¶ Ad secundam dicitur, quòd operationem aliquã esse meritoriam, contingit dupliciter, scilicet ex suo genere vel ex parte operantis tantum. Operationes enim naturales ex suo genere, non sunt meritoriæ: & ideo dicitur, quòd naturalibus non meremur nec demeremur, possũt tamen esse meritoriæ ex parte operantis, in deum obiectum supernaturalis beatitudinis illas referentis. Operationes autem liberæ ac moraliter bonæ ex suo genere sunt meritoriæ: quoniam ex suo genere habiles sunt, vt charitate informentur. In litera ergo est sermo de meritorijs ex suo genere, ita quòd ratio literæ consistit in hoc. Natura humana illo modo essendi est incongrua assumptioni, quo non est nata, vt conueniant sibi operationes meritoriæ ex suo genere: quia assumptio ad hoc tendit, vt mediante natura assumpta, filius dei mereatur nobis: sed naturæ communi non attribuuntur nisi operationes cões, &c. ergo. Tertia ratio expositione non eget.

¶ In secundo autem sensu tractatur quæstio secundum esse in duplici intellectu, primo diuino: deinde humano. Et quidem, quòd natura humana, secundum quòd est in intellectu diuino, non potuit assumi probat dupliciter: primo, quia natura humana sic nihil aliud est, quam natura diuina: secundo, quia natura humana ab æterno esset in filio dei per hunc modum. Vbi nota pro primæ rationis euidentia, quòd esse obiectiuum rerum respectu intellectus diuini non est esse diminutum, vt Sco. in 37. dist. 1. sen. somniauit, nec est esse relatiuum rationis, quasi quoddam respectiuum esse acquirant ex hoc, quòd obiiciuntur diuino intellectui: quoniam deus secundum veram philosophiam & altissimam theologiam nihil intelligit extra se, non quòd aliquid illum lateat, sed quia intuendo seipsum tantum, intuetur omnia, quoniam omnia & cognoscibilia, & cognita a deo sunt ipse deus, iuxta illud Ioan. 1. Quod factum est, in ipso vita erat. Quia ergo humanitas in intellectu diuino nihil aliud est, quàm deitas secundum id, quo humanitatem continet: ideo optime ratio literę concludit, quòd assumere humanitatem, vt est in intellectu diuino, esset assumere naturam diuinam, quæ non est assumptibilis. Et quia deitas est in filio ab æterno sequitur, quòd natura humana per hunc modum essendi est in filio dei ab æterno, & non ex tempore coniuncta: vt secunda ratio subiunxit. Potest tamen aliter induci hæc secunda ratio per se seorsum, vt sit sensus, quòd quicquid sit illud esse obiectiuum humanitatis in intellectu diuino, humanitas per hunc modum, scilicet secundum quòd est obiectum intellectus

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis. Assumptio enim humanæ naturæ facta est ad cõmunem omnium hominum salutem: vnde dicitur primæ ad Timo. 4. de Christo, quòd est saluator omnium hominum, maxime fidelium: sed natura prout est in indiuiduis, recedit a sua communitate. ergo filius dei debuit humanam naturam assumere, prout est ab omnibus indiuiduis abstracta.

¶ 2 Præt. In omnibus id, quod est nobilissimum, est deo attribuẽdum: sed in vnoquoque genere illud, quod est per se, potissimũ est. ergo filius dei debuit assumere hominem per se, qui quidem secundum platonicos* est humana natura ab indiuiduis separata. Hanc igitur debuit filius dei assumere.

¶ 3 Præt. Humana natura non est assumpta a filio dei, prout significatur in concreto per hoc nomẽ homo, vt dictum est.* sic autem significatur, prout est in singularibus, vt ex dictis patet.† ergo filius dei assumpsit naturam humanã, prout est ab indiuiduis separata.

SED CONTRA est, quòd dicit Dam.* in 3. lib. deus verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione consideratur, naturam assumpsit: non enim incarnatio hoc, sed deceptio & fictio incarnationis esset: sed humana natura, prout est ab indiuiduis separata vel abstracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia secũdum seipsam non subsistit, vt ibidem Damasc.* dicit. ergo filius dei non assumpsit humanam naturam, secundum quòd est a singularibus separata.

RESPON. Dicendum, quòd natura hominis vel cuiuscumque alterius rei sensibilis, præter esse, quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi, vno modo quasi per se ipsam esse habeat, sicut platonici posuerunt: alio modo sicut in intellectu existens, vel humano vel diuino. Per se quidẽ subsistere non potest, vt Philosophus probat in 7. Meta.* quia ad naturam speciei rerum sensibiliũ pertinet materia sensibilis, quæ ponitur in eius definitione: sicut carnes & ossa in definitione hominis. Vnde non potest esse, quòd natura humana sit præter materiã sensibilem. Si tamen esset hoc modo subsistens natura humana, non fuisset conueniens, vt a verbo dei assumeretur. Primo quidẽ, quia assumptio ista terminatur ad personam, hoc autem est contra rationem formæ communis, vt sit in persona: quia in persona indiuiduatur. Secundo, quia naturæ cõ-

3. di. 6. q. 1. art. 2. & di. 7. lib. 2. & opusc. 1. c. 21. & opusc. 3. c. 215. & Ro. 1. lec. 3. & Phil. 2.

* gl. ordi. & interlinea.

† c. 11. ante mediũ to. 3

*Ex Ephesina synodo refertur in Chalcedonensi actiõe 1. dũ Nicenæ synodi fides legitur.

*Art. pced.

† q. 3. art. 1. & 2.

*lib. 3. c. 4 ĩ pñn. & clarius c. 11. circa finẽ.

D. 7

* Dist.

* Vt patet ex Arist. 1. Met. tex. 6. & 25.

*Art. pced.

†Art. pced.

*li. 3. orth. fi. c. 11. circa princ.

* loco nũc citato.

*lib. 7. Meta. tex. 16. & 27. to. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intellectus diuini, ab æterno est in filio dei, vtpote qui est ipse F intellectus diuinus, non ergo erat opus, vt assumeret humanitatem sic: nullus enim assumit aliquid illo modo quo habebat, & hic sensus in responsione ad secundum explicatur. Quod autem natura humana, secundum quòd est in intellectu humano, non debeat assumi, probatur deducendo ad impossibile. Assumere humanitatem in esse obiectiuo intellect̃ humani, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. ergo nõ est assumere naturã humanam i rerum natura. ergo esset in tellectus falsus, ergo esset fictio quædam incarnationis. Et affertur testimonium Dam. ad hoc. Vbi nota pro euidentia literæ, quòd quia humanitas obiecta intellectui nostro non habet sic esse in rerum natura, sed habet solummodo esse intelligibiliter relatiue, quo dicitur repræsentata intellectui, & terminatiua actus intelligendi, consequens est, quòd ad humanitatẽ sic, nulla actio trãsiens realis potest terminari, sicut nec ad Cæsarẽ repræsentatum in statua aut memoria: licet ad ipsam statuam vel memoriã possit actio realis transiens terminari, vt patet. Et quia assumptio significat actionẽ realem transeũtem in humanitatem, quæ assumitur, ideo assumptio non potest terminari ad humanitatem sic, actiones autem reales ĩmanentes possunt terminari ad res sic: possũ enim imaginari & amare Cæsarem repræsentatum. Sed & actiones reales transeuntes possunt dupliciter, sicut & ipsa humanitas potest dupliciter accipi, scilicet secundum quòd sunt in rerum natura, & secundum quòd intelliguntur. verbi gratia, Secare lignum, vt est in rerum natura, & K est vere secare, & secare lignum, prout aliquis imaginatur aut intelligit secare lignum, & hoc non est vere secare lignum, sed est intelligi, aut imaginari quòd lignum secatur. Primo siquidẽ modo, quo solo sunt veræ actiones reales transeuntes, non possunt terminari ad naturam sic: secundo autem modo possunt: sed tunc non ipsæ actiones in veritate terminantur ad naturam sic, sed imaginatio seu intellectus earum. Et ideo optime in litera pro antecedente, & quod quid est assumptionis naturæ sic, dicitur, quòd assumere humanitatem sic, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. Et vere sic esse patet, sicut occidere Cæsarem repræsentatum, nihil aliud est quam intelligi seu imaginari occidere Cæsarem, & facere Sortem imaginatum tantum Regem, nihil aliud, quàm imaginari facere Sortem Regem. Et quoniã ex huiusmodi, actiones imaginatas aut intellectas terminari ad res, non sequitur quòd sic fit in rerum natura (non enim inuenitur propterea lignum secum non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales: secundum quas homo non meretur, nec demeretur. Cum tamen illa assumptio ad hoc facta sit, vt filius dei natura assumpta nobis mereretur. Tertio: quia natura sic existens non est sensibilis, sed intelligibilis: filius autem dei assumpsit humanam naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret, secundum illud Baruch 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter etiam non potuit assumi humana natura a filio dei, secundum quòd est in intellectu diuino: quia sic nihil aliud est, quàm natura diuina, & per hunc modum ab æterno esset in filio dei humana natura. Similiter non conuenit dicere, H quòd filius dei assumpsit humanam naturam, prout est in intellectu humano: quia hoc nihil aliud esset, quàm quòd intelligeretur assumere naturam humanam. Et sic si non assumeret eam in rerum natura, esset intellectus falsus. Nec esset aliud ista naturæ humanę assumptio, quàm fictio quædam incarnationis, vt Damas.* dicit.

*li.3.c.11. circa prin.

*Apud Aristo. li.1. Metaph. tex.6. & 23.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filius dei incarnatus I est communis omnium saluator, non communitate generis vel speciei, quæ attribuitur naturæ ab inuiduis separatæ: sed communitate causæ, prout filius dei incarnatus, est vniuersalis causa salutis humanæ.

AD 2m dicendum, quòd per se homo, non iuenitur in rerum natura, ita quòd sit præter singularia, vt platonici posuerunt.* quamuis

AD 3m dicendum, quòd quãuis natura humana non sit assumpta in concreto, vt suppositum G præintelligatur assumptioni: sic tamen assumpta est in indiuiduo, quia assũpta est, vt sitĩ indiuiduo.

ARTICVLVS V.

Vtrum filius Dei naturam humanam assumere debuerit in omnibus indiuiduis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd filius dei humanam naturam assumere debuerit in omnibus indiuiduis. Illud enim, quod prius & per se assumptum est, est natura humana: sed quod conuenit per se alicui naturæ, conuenit omnibus in eadem natura existentibus. ergo conueniens fuit vt natura humana assumeretur a dei verbo in omnibus suis suppositis.

¶ 2 Præter. Incarnatio diuina processit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: sed charitas facit vt aliquis se communicet amicis, quantum est possibile. Possibile autem fuit filio dei, vt plures naturas hominum assumeret (vt supra dictum est)* & eadem ratione omnes. ergo cõueniens fuit, quòd filius dei assumeret naturam humanam in omnibus suis suppositis.

¶ 3 Præter. Sapiens operator perficit opus suum breuiori via, qua potest: sed breuior via fuisset, si

*q.3.

ARTIC. V. QVAEST. IIII.

ctum, aut Cæsar occisus aut Sortes Rex) ideo optime deducitur in litera, quòd non assumeret humanitatem in rerum natura, & quòd esset intellectus falsus: quia ab eo, quòd res est, vel non est, intellectus dicitur verus vel falsus. Et quòd esset fictio incarnationis, non incarnatio ipsa vt clare iam patet: sicut fictio comestionis panis est, comedere panem in imaginatione tãtũ.

¶ Dubiũ restat hic, quare cum humanitas in intellectu triplici esse habeat, scilicet diuino, angelico, & humano, de duobus tãtũ, in tellectibus Auctor locutus est, omittẽs humanitatem secũdum esse quod habet in intellectu angelico.

¶ Ad hoc dici facile prima facile potest, quòd quia intellectus angelicus medius est inter diuinum & humanum, per extrema dedit intelligẽdum medium. Subtilius autem & verius dicitur, quòd quia esse obiectiuum in intellectu, sufficienter per hos duos essendi modos distinctũ est, scilicet, quòd aut est idem quod esse naturale intelligentis, aut est esse relatiuum rationis, quo dicitur, & est repræsentatum & terminatiuum, &c. Et vtroque modo excluſum ab assumptiõe ita est, vt neutro modo humanitas vere assumeretur: sed vel natura intelligentis illam assumeretur, vel esset fictio assumptionis: ideo non oportuit solicitum esse doctorem de humanitate secundũ esse, quod habet in intellectu angelico, quoniam incidit in alterum dictorum.

Super Quæstionis quintæ Articulum quintum.

TItulus articuli intelligendus est in sensu, in quo fit magis, quàm in sensu, quem facit. nam per naturam humanam ĩ omnibus suis indiuiduis, intendit Auctor singulas humanitates, quæ inueniuntur quandoque in rerum natura. Licet hæc verba, Natura humana in omnibus suis indiuiduis, significẽt singulas humanitates in suis proprijs suppositis, quas quia vt sic implicat, assumi putauit Auctor sensum intentum percipi absque ambiguitate aliqua: ita quòd exponenda sunt hæc verba, pro humana natura, non quæ est, sed quę esset in omnibus suis indiuiduis.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue: Non fuit conueniens, quòd humana natura in omnibus suis suppositis, hoc est, quòd singulæ humanitates, quæ distribuerentur per omnia suppositа humana, assumerentur a filio dei. Probatur tripliciter, primo, quia tolleretur multitudo suppositorum in humana natura. secundo, quia tolleret filio dei dignitatem primogenituræ inter multos fratres. tertio, quia vnico supposito vnica assumpta natura congruit.

*li.3.c.11. circa prin.

¶ In responsione ad primum responsio consistit in distinguendo per se, vt distinguitur contra p alind, scilicet personam, vt distinguitur contra per accidens: primo modo humanitati conuenit per se assumi, non secundo.

¶ In responsione ad secundum & tertiũ responsio consistit in hoc, quòd non vno solò modo conuenit & commendari charitatem dei erga nos, & breuitatem viæ sapientis obseruare, & ideo conuenientiorẽ decuit eligere.

*art.3. huius q.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum sextum.*

TItulus clarus est, & ideo quæritus: quia poterat deus creare vnam naturam humanã in supposito verbi, sicut creauit Adam, non per propagationem: poterat ẽt aliquem alium hominem cũ sua vxore creare innocentes & in innocentia perseuerantes, sicut creauit Adam & Euam: & ex illa innocente stirpe humanam naturã assumere & nõ ex stirpe Adæ: poterat, & vnam solam virginem creare innocentem, ex qua naceretur, sicut natus est de Maria virgine filia Adæ. Cũ igitur multis alijs modis incarnatio fieri potuisset, quæsitum est, an conuenienter sit facta ex stirpe Adæ.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua q̃sito affirmatiue, p̃bata triplici ratione, & auctoritate Augustini præposita. Et omnia clare patent. Sistẽ tamen paululum in secunda ratione, & intellige minimum quid de nostra dignitate explicani, per hoc, quòd nobis peccatoribus victis collatum est vincere per caput ex nobis sũ-

omnes homines assumpti fuissent A ad naturalem filiationem, quàm quòd per vnum filium naturalem multi in adoptionem filiorum adducantur, vt dicitur Gal. 4. ergo humana natura debuit a filio dei assumi in omnibus suppositis.

SED CONTRA est, quod Damasce.* dicit in 3. lib. quòd filius dei non assumpsit humanam naturam, quæ in specie consideratur: neque enim omnes hypostases eius assumpsit.

RESPON. dicendum, quòd non fuit conueniens, quòd huma na natura in omnibus suis suppositis a verbo assumeretur. Primo, quia tolleretur multitudo suppositorum humanæ naturæ, quæ est ei connaturalis. Cum enim in natura assumpta non sit considerare aliud suppositum præter personam assumentem (vt supra dictũ est*) si non esset humana natura, nisi assumpta, sequeretur quòd nõ esset nisi vnum suppositum humanæ naturæ, quod est persona assumens. Secundo, quia hoc derogaret dignitati filij dei incarnati, p̃ut est primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam, sicut est primogenitus omnis creaturę secundum diuinam: essent enim tunc omnes homines æqualis dignitatis. Tertio, quia cõueniens est, quòd sicut vnum suppositum diuinum est incarnatum, ita vnam solam naturam humanam assumpserit, vt ex vtraque parte vnitas inueniatur.

*art.3. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd assumi conuenit secundum se humanę naturæ: quia scilicet non conuenit ei ratione personæ, sicut naturæ diuinæ conuenit assumere ratione personæ. Non autem conuenit ei secundum se, sicut pertinens ad principia essentialia eius, vel sicut naturalis eius proprietas, per quem modum conueniret omnibus eius suppositis.

AD 2m dicendum, p̃ dilectio dei ad homines manifestatur non solum in ipsa assumptione humanæ naturæ, sed præcipue per ea, quæ passus est in humana natura E pro alijs hominibus, secundum illud Roma. 5. Commendat autem deus charitatem suam in nobis: quia cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: quod locum non haberet, si in omnibus hominibus naturam humanam assumpsisset.

AD 3m dicendum, p̃ ad breuitatem viæ, quam sapiens operator

ARTICVLVS VI.

Vtrum conueniens fuerit, quòd filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, vt filius dei naturam humanam assumeret ex stirpe Adæ. B Dicit enim Apost. ad Heb. 7. Talis decebat vt esset nobis pontifex segregatus a peccatoribus: sed magis esset a peccatoribꝫ segregatus, si non assũpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ peccatoris. ergo videtur p̃ nõ debuerit de stirpe Adæ naturam humanã assumere.

¶ 2 Præt. In quoliber genere principium nobilius est eo, quod est a principio. Si igit assumere voluit humanam naturam, magis debuit C eam assumere in ipso Adam.

¶ 3 Præt. Gentiles fuerunt magis peccatores q̃ iudæi, vt dicit gl.* ad Gal. 2. super illud, Nos natura iudæi, & non ex gẽtibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturam humanã assumere voluit, debuit eã magis assumere ex gentibus, q̃ ex stirpe Abrahę, qui fuit iustus.

*glo. inter. lib.

SED CONTRA est, quòd Luc. 3. generatio domini reducitur vsque ad Adam.

RESPON. dicẽdum, quòd sicut Aug. dicit in 13. de Trin.* Poterat deus hominem aliunde suscipere, non de genere istius Adę, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius iudicauit de ipso, quod D victum fuerat, genere assumere hominem deus, per quem generis humani vinceret inimicum. Et hoc propter tria. Primo quidem, quia hoc videtur ad iustitiã pertinere, vt ille satisfaciat, qui peccauit. & ideo de natura per peccatum corrupta debuit assumi id, p̃ quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secũdo, quia hoc etiam pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertio, quia per hoc etiam dei potentia magis ostenditur, dum de natura corrupta, & infirma assumpsit id, quod in tãtam virtutem, & dignitatem est promotum.

*li.13.c.18. in princip. tom.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, p̃ Christus debuit esse a peccatoribus segregatus quantum ad culpam, quam venerat destruere, non quantum ad naturã, quã venerat saluare, ſm quam debuit per omnia fratribꝫ assimilari, vt idem Apost dicit ad Heb. 2. Et in hoc ẽt mirabilior est eius innocentia, p̃ de massa peccato subiecta, natura assumpta tantam habuit puritatem.

AD 2m dicendum, quòd (sicut dictum est) * oportuit eum, qui peccata venerat tollere, esse a peccatoribus segregatum, quantum ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus a suo delicto eduxit, vt dicitur Sap. 10. Oportebat autem eum, qui mundare omnes venerat, non esse mundandũ, sicut & in quolibet genere motus, primum mouens est immobile

Infr. q.31. art.1. & 3. dist.2. q.1. art. 2. q.2. & opusc.3. c.224.

secundum

secundum illum motum, sicut primum alterans est inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam.

Ad 3^m dicendum, ꝙ quia Christus maxime debebat esse a peccatoribus segregatus, quãtum ad culpã, quasi summã innocentiæ obtinens, conueniens fuit, vt a primo peccatore vsq; ad Christum perueniretur, mediantibus quibusdam iustis, in quibus ꝑfulgerent quædam insignia futuræ sanctitatis. Et pp hoc etiam ĩ populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit de⁹ quædã sanctitatis signa, q̃ inceperunt in Abraham, qui primus promissionẽ accepit de Christo, & circũcisionem in signum fœderis cõsumandi, vt dicitur Gen. 17.

QVAESTIO V.

De modo Vnionis ex parte partium humanæ naturæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de assumptione partium humanæ naturæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius dei debuerit assumere verum corpus.

¶ Secundo, vtrum assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

¶ Tertio, vtrũ assumpserit animã.

¶ Quarto, vtrum assumere debuerit intellectum.

† ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dei filius debuerit assumere uerum corpus.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd filius dei non assumpserit verum corpus. Dicitur enim Phil. 2. quòd in similitudinem hominum factus est: sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. ergo filius dei non assumpsit verum corpus.

¶ 2 Præt. Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Nati. * quòd nec inferiorem naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio: sed hoc ad dignitatem dei pertinet, quòd sit omnino a corpore separatus. ergo videtur, quòd per assumptionem non fuerit deus corpori vnitus.

¶ 3 Præt. Signa debent respondere signatis: sed apparitiones vet. Testa. quæ fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariã visionem, sicut patet Isa. 6. Vidi dñm sedentem, &c. ergo vr̃, ꝙ etiam apparitio filij dei in mundo, non fuerit secundum corporis veritatem, sed solum secundum imaginationem.

SED CONTRA est, quòd dicit Aug. † in lib. 83. q. Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus: & si fefellit, veritas non est. Est autẽ veritas Christus. ergo non fuit phantasma corpus eius. Et sic patet, quòd verum corpus assumpsit.

F RESPON. Dicendum, quòd sicut dr̃ in lib. de Ecclesiasticis * dogmatibus, natus est dei filius, non putatiue, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum. Et huius ratio potest tripliciter assignari, quarum prima est ex ratione humanæ naturæ, ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis, ꝙ conueniens fuerit filium dei assumere humanam naturam, consequens est ꝙ verũ corpus assumpserit. Secũda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio incarnationis sunt acta. Si. n. non fuit verum corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit, nec aliquid eorum quæ euãgelistæ de eo narrant, secundum veritatem gessit, sed solum
G secundum apparentiam quãdam. Et sic etiam sequeretur, ꝙ non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet. n. effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis, quæ cum sit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & dominus hunc errorem per seipsũ excludere dignatus est, Luc. vlti cum discipuli conturbati & conterriti, putabant se spiritum videre, & non verum corpus: & ideo se eis palpandum præbuit, dicens, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ similitudo il-
H la exprimit veritatem humanæ naturæ in Christo, per modum, quo oẽs qui vere in natura humana existunt, similes specie esse dicuntur: non autem intelligitur similitudo phantastica. Ad cuius euidentiam Apostolus subiungit, quòd factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, quod fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.

AD 2^m dicendum, ꝙ per hoc quòd filius dei verũ corpus assumpsit, in nullo est eius dignitas diminuta. Vnde Aug.* dicit in lib. de fi. ad Pet. Exinaniuit seipsum, formam serui accipiens, vt fieret seruus, sed formæ dei plenitudinem non amisit: non. n. filius dei sic assumpsit verum corpus, vt forma corporis fieret,
I quod repugnat diuinę simplicitati & puritati: hoc. n. esset assumere corpus in vnitatem naturę, quod est impossibile, vt ex supra dictis patet. * sed salua distinctione naturæ assumpsit corpus in vnitatem personæ.

AD 3^m dicendum, ꝙ figura debet rñdere rei, quãtum ad simĩtudinem, nõ quantũ ad rei veritatem. si. n. secundum oĩa esset similitudo, iam non esset signum, sed ipsa res, vt Damasc.* dicit in 3. lib. Cõueniẽs ergo fuit, vt apparitiones vet. Test. essent secundum apparentiam, quasi figuræ: apparitio autem filij dei in mũdo esset secundum corporis veritatem, quasi res figurata per illas figuras. Vnde dicit Apostolus secundæ Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorũ, corpus aũt Chr̃i.

ARTICVLVS II.

K *Vtrum Dei filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus nõ habuerit corpus carnale siue terrestre, sed cæleste. dicit. n. Apostolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis: sed primus homo, scilicet Adam fuit de terra, quantum ad corpus, vt patet Gen. 1. ergo etiam secundus homo scilicet Christus

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum primum.*

Titulus articuli primi clar⁹ est, & propter Manichæorum errorem motus, vt habes in quarto contra Gen. cap. 29.

¶ In corpore articuli cõclusio vnica est responsiua quæsito affirmatiua, ꝑposita auctoritate, & probata triplici ratione. Omnia clara sunt in litera.

¶ Nota hoc in loco allatam August. auctoritatẽ ex lib. 83. q. quoniam in ea habetur illa conditionalis, Si fefellit, veritas non est, & loquitur de Christo. Nota autem hoc propter vertentes in dubium, an deus possit fallere: nam si cõditionalis dicta est vera, patet solutio quæstionis, quòd. s. non potest fallere: quia non potest esse verum, quòd fallat: quia si fefellit, veritas non est: sed est veritas. ergo nõ fefellit. Si conditionalis negatur, Augustinus negatur.

Inf. art. 2. c. & q. 14. art. 1. c. & 3. disti. 2. q. 1. artic. 3. q. 1. c. & q. 2. c. & 4. contra c. 29. 30. & 34. pri. & 35. fin. & Po. q. 6. art. 7. cor. & opusc. 3. ca. 213. & 227

* In ser. 1. post me. illius: incipit hic ser. Saluator nost.

† lib. 83. q. q. 14. ĩ pri. tom. 4.

* c. 2. … di. habet inter op. Aug. to.

* c. 2. ad fi.

* q. 2. a

* lib. 3. circa

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum secundum.*

Titulus clarus ẽ, & motus propter errorem Valentini, vt patet in 4. cõtra Gent. cap. 30.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito, Christus habuit corpus terrestre, non cæleste. Et probatur triplici ratione & auctoritate.

¶ Omnia clara sũt: nisi

Inf. q. 6. … tic. 1. … q. 37. … c. … art. 3. di. … ar. 3. … & q. … 4. co. … 30. … & op. … ca.

fuit de cælo, quantum ad corpus.

¶ 2 Præter. Primæ ad Corin. 15. dicitur, Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: sed regnum dei principaliter est in Christo. Non ergo in ipso est caro & sanguis, sed magis corpus cæleste.

¶ 3 Præter. Omne quod est optimum, est deo attribuendum: sed inter omnia corpora nobilissimũ est corpus cæleste. ergo tale corp⁹ debuit Christus assumere.

SED CONTRA est, quòd dominus dicit Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem & ossa non sunt ex materia cælestis corporis, sed ex inferioribus elementis. ergo corpus Christi non fuit corpus cæleste, sed carneum & terrenum.

C RESPON. Dicendum, quòd eisdem rationibus apparet, quare corpus Christi non debuit esse cęleste, quibus ostensum est, * quòd non debuit esse phantasticum. Primo enim, quia sicut veritas humanæ naturæ non saluaretur in Christo, si corpus eius esset phantasticum (vt posuit Manichæus) ita etiam non saluaretur si poneretur cæleste, sicut posuit Valentinus. Cum enim forma hominis sit quædam res naturalis, requirit
D determinatam materiam, scilicet carnes & ossa, quæ in hominis definitione poni oportet, vt patet per Philosophum * 7. Metaphysi. Secundo, quia hoc etiam derogaret veritati eorum, quæ Christus in corpore gessit. Cum enim corpus cæleste sit impassibile & incorruptibile (vt probatur in * primo de Cælo) si filius dei corpus cæleste assumpsisset, non vere esuriisset, nec sitisset, nec etiam passionem, & mortem sustinuisset. Tertio etiam derogaret veritati diuinæ. Cum enim filius dei se homi-
E nibus ostenderit, quasi corpus carneum & terrenum habens, fuisset falsa demonstratio, si corpus cæleste habuisset. Et ideo in libro de Ecclesiasticis * dogmatibus dicitur, Natus est dei filius carnem ex virginis corpore trahens, & non de cælo secum afferens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur de cælo descendisse dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ, nõ ita quòd natura diuina in cælo esse desierit, sed quia in infimis nouo
B modo esse cœpit, scilicet secũdum naturam assumptam, secundum illud Io. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis, qui in cęlis est. Alio modo ratione corporis: non quia ipsum corpus Christi secundum suam substantiam de cælo descenderit: sed quia virtute cęlesti, idest Spiritusancto est eius corpus formatum. Vnde Aug.* dicit ad Orosium, exponens auctoritatem inductam, Cælestem dico Christum: quia non ex humano conceptus est semine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libro de Trini. †

AD 2^m dicendum, quòd caro & sanguis non accipiuntur ibi pro substãtia carnis & sanguinis, sed pro corruptione carnis & sanguinis, quæ quidem in Christo nõ fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quantum ad pœnam, vt opus nostrę redemptionis expleret.

AD 3^m dicendum, quòd hoc ipsum ad maximam Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam sublimitatem prouexit. Vnde in Ephesina synodo legitur verbum sancti Theophili dicentis, qualiter artificum optimi non in pretiosis tantum materiebus artem ostendentes, in admiratione sunt, sed vilissimum lutum, & terram dissolutam plerumque asumentes, suæ disciplinæ demonstrantes virtutem, multo magis laudantur, ita omnium optimus artifex Dei verbum, non aliquam pretiosam materiam corporis cælestis apprehendens, ad nos aduenit, sed in luto magnitudinem suę artis ostendit.

*Art. ꝑced.

*Lib. 7. tex. 39. to. 3.

* lib. 1. tex. 20. tom. 2.

* c. 2. a medi. to. 3. inter opera Aug.

* In dialo. 65. q. q. 4. a med. illius tom. 4.

† lib. 10. de trin. ante med. ad sẽsum.

nisi quòd in responsione ad primum circa glossam Aug. & Hilarij dubium occurrit, s. ꝙ Christus sit homo cælestis, quia de Spiritusancto conceptus: quoniam si ex virtute actiua seu formatiua corporis homo est cælestis secundum corpus, Adam quoque esset homo cælestis: quia est immediate diuina virtute corpus eius formatum. Et sic Apostolus nõ recte posuisset differentiam inter primum hominem & Christum, ĩ hoc ꝙ ille terrestris, iste cælestis, ad corpus referendo rõne virtutis formatiuę.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia expositio ista non est secundum sensum literalem, non potest ex illa argumentum contra verba Apostoli sumi. Ad literam nãq; Apostolus loquitur de primo initio vtriusque hominis, s. Adæ & Christi: constat autem initium Adæ ex terra esse, cui disposite iuncta est anima: initium vero Christi ex hypostasi diuina, quæ materiam sibi disposuit, formauit, animauit, vniuit, &c. Per hoc enim probat Apostolus illum in animam viuẽtẽ, istum in spiritum viuificantem: illum terrenum (quia vere persona terrena secundum substantiam & secundum qualitatem fuit Adam) istum cælestẽ, & secundum substantiam personę & secundum qualitatem superioris ordinis. Vnde sunt dotes corporis, de quibus loquitur. Allata tamen expositio non est refutanda, sed reuerenter amplectenda, ita vt ẽt saluet differentiam corporum secundũ virtutem formatiuam, tum quia Adam fuit immediate a deo secundum debitum naturæ ordinem (exigit siquidem rerum ordo supposita nouitate mundi, vt prima indiuidua perfectarum specierũ fiant non ex semine, sed immediate a deo: quoniam, vt dicitur 12. Met. perfecta sunt naturaliter priora imperfectis) Christus autem stante iam naturali modo generationis humanæ per commistionem maris & feminæ, miraculose supra naturæ leges conceptus est diuina virtute absque semine humano: tum quia Adam a deo immediate factus (sicut & boues & leones secundum suas naturas) dicitur: Christi vero conceptio
A specialiter appropriatur Spirituisancto, vt intelligatur ad hoc a deo immediate factus homo, vt spiritualis sit, ita ꝙ non ex sola negatione humani seminis, sed ex hoc quòd supra naturæ leges ex Spiritusancto dicitur conceptus, differentia posita est inter Christum & Adam quantum ad corpus, quòd Christus de cælo cælestis, ille de terra terrestris.

¶ In hoc secundo artic. dubium occurrit de assumptione sanguinis: an scilicet sanguis, qui erat in corpore Christi, erat vnitus diuinitati. Et est ratio dubij ex philosophia: quia sanguis non est pars corporis humani, sed alimentum eius, quod cõstat non esse actu, sed potentia corp⁹, quod alitur: est enĩ sanguis alimentum decoctum, conuertendum, non conuersum in mẽbra. Et confirmatur auctoritate nõ solum Arist. 2. de Partibus anim. sed diui Tho. in multis locis, & singulariter inferi⁹ in q. 31. art. 5. ad primum, Vbi ponit differentiam inter ossa & carnes ex vna parte, & sanguinem ex alia parte, in hoc quòd caro & ossa sũt actu partes corporis humani, sanguis autem non est actu pars, sed est potentia totum. Et ideo caro & ossa non possunt absque corruptione & diminutione corporis auferri: sanguis autem sine corruptione communicatur.

¶ Ad hoc dicitur secundum Auctoris doctrinam in 4. sen. distin. 44. q. 1. quòd partes humani corporis sũt duplices: quædam sic sunt actu partes, ꝙ sunt ĩ transmutabiles in alias partes, vt carnes, ossa, nerui & membra, vt manus pedes, &c. quædam vero sic sunt actu partes, ꝙ sunt in potentia etiam ad alias partes, & tales videntur esse quatuor humores, ex quibus sumus, inter quos est sãguis. Vnde quia huiusmodi habẽt aliquo modo rationẽ partis in actu, & aliquo modo partis in potentia, ideo diuersa de eis dicuntur. nam inquantum sunt partes in actu, verificatur quòd corpus nostrum componitur ex eis, vt in principio dicti lib. Aristoteles testatur: vt vero sunt in potentia ad alias partes, verificatur quòd est alimentum corporis. Et per hoc patet

responsio

3.di.2.q.1. a.r.3.q.2.& 4.contra c. 32.34.pri. 35.fi.37.fi. & 41.& ve ri.q.20.art. 1.c.& vnio. arti.1.cor. & opusc.3. c.211.

responsio ad rationem in oppositum, dicendo, quòd sanguis est corporis alimentum, sed non tantum: quia est ita alimentum, vt etiā sit secūdum se pars corporis. Ad auctoritatem diui Tho. dicitur, quòd loquitur de parte totaliter in actu, cum dicit, quòd nō potest sine corruptiōe aut diminutione subtrahi: non autem de parte partim in actu & partim ī potētia, qualis est sanguis. Absque dubio igitur credendū est, filium Dei assumpsisse corpus terrestre, hoc est carnem & sanguinem, vt diuidendo quæstionem Auctor titulum explicat.

*lib.1.de cęlo text.32. & li.2. tex. 59.tom.2.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est, intelligendus vt sonat, & quę situs propter Arriū & Apollinarem (vt in litera dicitur) negantes in Christo animam propriam.

*lib.3.c.3. & 11.

¶ In corpore articuli duo fiunt, primo recitatur error Arrij & Apollinaris: secundo reprobatur tripliciter. Quo ad primū ponit pō ista in se, & sua seq̄la, in se quidem, qa negatur aīa in Christo: sed ponit verbū loco animæ: in sua vero sequela: quia negantur duæ naturæ in Christo: qm̄ non est ibi natura humana: vel qm̄ ex aīa & corpore vna natura cōstituitur, ac per hoc ex eo, qđ est loco animæ & corpore, vna esset tm̄ natura: prima expō tm̄ literæ consonat, de natura humana loquēti. Quo ad 2m afferunt tres rōnes. prima ex auctoritate Scripturæ: secunda ex rōne deducente ad inconueniens ex Aug. tertia ex rōne conuincente, ꝙ ignorat ꝓpriam vocē pō ipsa: quia ponēdo carnē, negat carnem, & ꝑ hoc veritati incarnationis ꝯriat. Vide de his in quarto cō tra Gen. cap.32.

† cap.21.in prin.to.3.

*lib.de hæres.c.49. & 55.to.6.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius Dei assumpserit animam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei animam non assumpserit. Ioannes enim incarnationis mysterium tradens dixit, Verbum caro factum est, nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factū, eo quòd sit in carnem cōuersum, sed quia carnem assumpsit. Non ergo videtur assumpsisse animam.

¶ 2 Præter. Anima necessaria est corpori ad hoc, quòd per eam viuificetur: sed ad hoc non fuit necessaria corpori Christi, vt videtur: quia ipsum verbum dei est, de quo dicit in Psa.35. Domine apud te est fons vitæ. Superfluum ergo fuisset animam adesse, verbo præsente. Deus autem & natura nihil frustra faciunt, vt etiam Philosophus dicit in primo de Cæl.* ergo videtur, quòd filius dei animam non assumpserit.

¶ 3 Præter. Ex vnione animæ ad corpus, constituitur natura communis, quę est species humana: in domino autem Iesu Christo non est communem speciem accipere, vt Dam.*dicit in 3.lib. Non igitur assumpsit animam.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib.† de Agone Christiano, Non eos audiamus, qui solum humanum corpus dicunt esse susceptum a verbo Dei: & sic audiunt quod dictum est, Verbum caro factum est, vt negēt illum hominem, vel animam, vel aliquid hominis habuisse, nisi carnē solā.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Augustin.* in lib. de hæresibus, opinio fuit primo quidem Arrij, & postea Apollinaris, quòd filius dei solam carnem assumpsit absque anima, ponentes quòd Verbum fuerit carni loco animæ. Ex quo sequebatur, quòd in Christo non fuerint duæ naturæ, sed vna tantum: ex anima enim & carne, vna natura humana constituitur. Sed hæc positio stare non potest propter tria. Primo quidem: quia repugnat auctoritati Scripturæ, in qua dominus de sua anima facit mētionem Matth.26. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. & Ioan.10. Potestatem habeo ponendi animam meam. sed ad hoc respondebat Apollinaris, ꝙ in his verbis aīa metaphorice sumitur, per quem modum in vete. Testa. dei anima commemoratur, Isai.1. Calēdas vestras & solēni-

F tes vestras odiuit aīa mea: sed sicut dicit Aug.*ī li.83. q. Euangelistæ in euangelica narratione narrant, ꝙ miratus est Iesus, & iratus & contristatus, & ꝙ esurijt. Quæ quidem ita demonstrant eū verā aīam habuisse, sicut ex hoc ꝙ comedit, & dormiuit, & fatigatus est, demonstratur eum habuisse verum corpus humanū: alioquin si & hæc ad metaphoram referantur, cum similia legantur in veter. Testamen. de Deo, peribit fides Euangelicæ narrationis. Aliud enim est, quod Prophetice nuntiatur in figuris, aliud quod secundum rerum proprietatem ab euangelistis historice scribitur. Secundo derogat prædictus error vtilitati incarnationis, quæ est liberatio hominis. Vt enim

*lib. 83. q.80.a[…] dio to.4.

G argumentatur Augustin. in lib.* contra Felicianum, si accepta carne filius dei animam omisit, aut innoxiam sciens, medicinæ indigentem non credidit, aut a se alienam putans redemptionis beneficio non donauit, aut ex toto insanabilem iudicans, curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vsibus apta videretur, abiecit. Horum duo blasphemiam importāt in deum. quō.n. diceretur Omp̄s, si curare nō potuit desperatam? aut quō omniū Deus, si nō ipse fecit animā nostram? Duobus aūt alijs, in vno animæ causa nescit, in altero meritum non tenetur. Aut intelligere causam putandus est animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu insitę rationis instructam a peccato vo-

*c.13.p[…] mediū t[…]

H luntariæ transgressionis nititur separare? Aut quomodo eius generositatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit esse despectam? Si originem attendas, prætiosior est animæ substantia: si transgressionis culpam, propter intelligentiam, peior est carne. ego autem Christum & perfectam sapientiam scio, & piissimum esse non dubito, quorū primo meliorē & prudētiæ capacē non despexit: scdo, eam, q̄ magis fuerat vulnerata, suscepit. Tertio vero hæc positio est contra ipsam incarnationis veritatē: caro.n. & ceterę partes hominis per animā speciē sortiūtur. Vnde recedente anima non est os, aut caro, nisi æquiuoce, vt patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphy.*

*li.2.de[…] ma te[…] lib.7.m[…] tex.[…] ca me[…]

I AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ cum dr̄, verbum caro factū est, caro ponitur ꝓ toto hoīe, ac si diceret, verbum homo factū est: sicut & Isa.40. Videbit oīs caro pariter, ꝙ os Dn̄i locutum est. Ideo aūt totus homo per carnem significatur: quia, vt dicitur in auctoritate inducta,† per carnē filius dei visibilis apparuit, unde subditur, Et vidimus gloriā eius: vel ideo: quia vt Aug.*dicit in lib.83. quæst. in tota illa vnitate susceptionis principale Verbum est, extrema autē atq; vltima caro. Volens itaque Euangelista commendare pro nobis dilectionem humilitatis dei, Verbū & carnem nominauit, omittens animam, quę est Verbo in-

† In li[…] solu.p[…] * lib.8[…] q.80.p[…] post p[…] tom.4.

K ferior, carne præstantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem, quæ propter hoc, ꝙ magis distat a Verbo, minus assumptibilis videbatur.

AD 2m dicendum, ꝙ verbum est fons vitæ, sicut prima cā vitæ effectiua: sed aīa est principiū vitæ corpori tamquā forma ipsius: forma aūt est effectus agentis. Vn̄ ex p̄sentia Verbi magis concludi posset, ꝙ corpus esset animatum: sicut ex præsentia ignis potest concludi, ꝙ corpus, cui ignis adhæret, sit calidum.

AD 3m dicendum, quòd non est inconueniens, immo necessarium dicere, ꝙ in Christo fuerit natura, quæ constituitur per animam corpori aduenientem. Damasc.* autem negat, in domino Iesu Christo esse communem speciem, quasi aliquid tertium resultans ex vnione diuinitatis & humanitatis.

* Loc[…] arg. c[…]

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum quartum.*

3.dis.2.q.1. ar.3.q.2.ca. & 4.cont.c. 33.& veri. q.20.arti.1. c.& vnio a. 1.c.& op.3. c.212. L.14.ca.3. & 6.to.3.

Titulus clarus propter Apollinarem motus, conuictum ad confitendum in Christo animam, & confitentē animam sensitiuam in Christo, sed non mentē, sed loco mētis Verbum, vt habes in 4.contra Genti.ca.33.& in litera.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo, ponitur error Apollinaristarū: secūdo excluditur tripliciter, & rationes videntur satis claræ. In prima tamen aduerte, quòd non dicit Auctor admirationem esse actum rationis, sed quòd exigit rationem, dū absq; ratione collatiua effectus cū causa esse non potest.

†l.3.ex tex. 6.& 12.

¶ In responsione ad secundum perspice ꝙ lux maior dicitur offuscare minorem, non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum, quia facit non apparere effectum minoris, cū nihil tollat a luce minore. Quoad substantiam vero lux maior perficit minorem, augendo effectū illi[us], aer enim illuminatus a candela, cum super illuminatur a sole, nō perdit prius lumen, sed acquirit maius lumen: augetur enim lumen ex præsentia maioris lucis, quod ī litera vocatur perfici, vnde non sunt duo lumina ī eodē, sed idem perfectius.

Cap.14. in prin.to.3.

Cap.55. in prin.to.6.

l.1.meta.c. 2.in medio tom.3.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum filius Dei assumere debuerit intellectum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ filius Dei non assumpserit mentem humanam siue intellectum. Vbi enim est præsentia rei, non requiritur eius imago: sed homo s̄m mentem est ad imaginem Dei, vt Aug.*dicit in lib. de Trinit. Cum ergo in Christo fuerit præsentia ipsius diuini Verbi, non oportuit ibi esse mentē humanam.

¶2 Præt. Maior lux offuscat minorem: sed verbum Dei, quod est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Io.1.) comparatur ad mentem, sicut lux maior ad minorem, quia & ipsa mens lux quædam est, quasi lucerna illuminata a prima luce, Prouerb.10. Lucerna Domini spiraculum hominis. ergo ī Christo, qui est verbū Dei, non fuit necessarium esse mētem humanam.

¶3 Præt. Assumptio humanæ naturæ a dei verbo, dicitur incarnatio eius: sed intellectus siue mens humana neque est caro, neque est actus carnis, quia nullius corporis actus est, vt probatur in 3. de† anima. ergo videtur ꝙ filius Dei humanam mentem non assumpserit.

SED CONTRA est, quòd Aug.*dicit in li. de fi. ad Pet. Firmissime tene, & nullatenus dubites, Christū filium Dei habere veram nostri generis carnem & animam rationalem, qui de carne sua dicit, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, Luc. vlt. Animam quoque se habere ostendit dicens, Ego pono animā meam, & iterum sumo eā, Io.10. Intellectū quoq; animæ ostēdit se habere dicens, Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, Mat.11. Et de ipso per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus, Isa.52.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut Aug.*dicit in li. de hęresibus, Apollinaristę de anima Christi a Catholica ecclesia dissenserunt, dicentes, sicut Arriani, Deum Christum carnem solam sine anima suscepisse: in qua quæstione testimonijs euangelicis victi, mentem defuisse animæ Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse dixerunt. sed hæc positio eisdem rationibus cōuincitur, sicut & prædicta. Primo.n. hoc aduersatur narrationi euangelicæ, quæ commemorat eū fuisse miratū, vt patet Matth.8. Admiratio aūt absq; ratione esse non potest, quia importat collationē effectus ad causam, dum.s. aliquis videt effectū, cuius causam ignorat, & quærit, vt dicitur in princip. Meta.* Secūdo, repugnat vtilitati incarnationis, quæ est iustificatio hominis a peccato. Anima.n. humana non est capax peccati, nec gratiæ iustificantis, nisi per mentē. Vnde præ-

A cipue oportuit mentē humanā assumi. Vnde dicit Dama.*in 3.li. ꝙ Dei verbū assumpsit corpus, & animam intellectualē & rationalem: & postea subdit †, Totus toti vnitus est, vt toti mihi salutem largiretur: quod enim inassumptum est, incurabile est. Tertio, hoc repugnat veritati incarnationis: cū.n. corpus proportionetur animæ sicut materia propriæ formæ, non est vere caro humana, quę nō est perfecta anima humana. s. rationali. & ideo si Christus aīam sine mente habuisset, nō habuisset verā carnē humanā, sed bestialē: quia per solā mentē anima nostra differt ab aīa bestiali. Vnde dicit Aug.*in li.83.q. ꝙ s̄m hunc errorem sequere-

l.3.or.fid.c. 6. cir. med. † Eod.li. & cap. nūc dictis.

B tur, ꝙ filius Dei beluam quandam cum figura humani corporis suscepisset: quod iterum repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.

q.80.non ꝑcul a princ. to.4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vbi est ipsa res per sui pręsentiam, non requiritur eius imago ad hoc quòd suppleat locū rei: sicut vbi est imperator, milites non venerantur eius imaginē: sed tamē requiritur cū pręsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei præsentia, sicut imago in cera perficitur per impressionē sigilli, & imago hominis resultat in speculo ꝑ eius pręsentiam. Vnde ad perficiendā mētem humanam, necessarium fuit, quòd eam sibi verbum Dei vniuerit.

AD 2m dicendum, quòd lux maior euacuat lucem

C minorem alterius corporis illuminantis: non tamen euacuat, sed perficit lucem corporis illuminati: ad præsentiam enim solis, stellarum lux obscuratur, sed aeris lumen perficitur. Intellectus autem seu mēs hominis, est quasi lux illuminata a luce diuini Verbi, & ideo per præsentiam Verbi non euacuatur mens hominis, sed magis perficitur.

Inf.q.9.ar. 1.ad 2.& 3. dist.13.q.1. arti.1.ad 3. & di.14.ar. 1.q.1.ad 2.

AD 3m dicendum, ꝙ licet potentia intellectiua nō sit alicuius corporis actus: ipsa tn̄ essentia animæ humanę, quę est forma corporis, requiritur ꝙ sit nobilior ad hoc, ꝙ habeat potentiā intelligēdi. & ideo necesse est vt corpus melius dispositum ei respondeat.

D

QVAESTIO VI.

De modo assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de ordine assumptionis prædictę.

Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

¶ Secundo, Vtrum assumpserit animam mediāte spiritu siue mēte.

¶ Tertio, Vtrū anima fuerit prius assumpta, quàm caro.

E ¶ Quarto, Vtrū caro Christi fuerit prius a verbo assumpta, quàm animæ vnita.

¶ Quinto, Vtrū tota humana natura sit assūpta mediātib[us] partib[us].

¶ Sexto, Vtrum sit assumpta mediante gratia.

ARTICVLVS I.

Vtrum filius Dei aßumpserit carnem mediante anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ filius Dei non assumpserit carnem mediante anima.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum primum.*

Titulus 1.art.q.6. intelligēdus est vt sonat, quoniā in corpore distinguetur, & motus est occasione verborum August. & Magistri sentent. in 2.dist.3. sent. ponentiū ordinem in ista assumptione.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo, declaratur ille terminus, mediante, in titulo positus: secundo respōdetur, quæsito ibi, Sic ergo, si attendimus. primū fit declarādo, distinguendo, excludēdo, subdistinguendo, & conferendo mēbra distincta iter se. Declaratur in primis, quòd medium importet ordinem: qđ probatur, quia dicitur respectu principij & finis, quorum vtrumque im-

3. dis.2.q.2. ar.1.& dis. 3.q.5.ar.2. c. Et 4.cōt. c.44. Et spiritu.artic.3. ad 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

portat ordinem aliquem, ad quem spectat secundū quē dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium, nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo, in ordinem temporis vel naturæ, & excluso ordine temporis a mysterio assumptionis (vt in hac eadē quæstione patebit) subdiuiditur ordo naturæ in ordinē dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Cō ferunt autem hi duo naturæ ordines inter se secundū connexionem pro quanto: secūdus ordo cōsequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo, quia non oportet vniuersaliter, ꝙ dignius est, esse causam min^a digni: non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longe dignior.

¶ Quo ad secundū respondetur quæsito duabus conclusionibus iuxta duplicē modum medii secūdum dictos duos naturæ ordines. s. medium dignitatis, & medium causalitatis. Prima est, Filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima, loquendo secundum ordinem dignitatis. Probatur: quia anima inuenitur media inter Deum, & carnem, secundum dignitatis gradum. Secunda est, quòd secundum ordinem causalitatis fili^i Dei vniuit sibi carnem mediante anima.

Q. 50. ar. 2. Inf. ar. 3. & q. 33. art. 2. Et 3. dist. 2. q. 2. ar. 3.

Perfectior enim est modus, quo filius Dei vnitur humanæ naturę & partibus eius, q̄ quo est in omnibus creaturis: sed in creaturis est immediate per essentiam, potētiā, & præsentiam. ergo multo magis filius Dei immediate vnitur carni, & non mediante anima.

¶ 2 Præt. Anima & caro vnita sunt Dei verbo i vnitate hypostasis, seu p̄sonæ: sed corpus immediate pertinet ad personam siue hypostasim hominis, sicut & anima, quinimo magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim corpus, quod est materia, q̄ aīa, quæ est forma: ga principiū indiuiduationis, quæ importatur in noīe hypostasis, videt esse materia. ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ 3 Præt. Remoto medio separātur ea, quę per medium coniungūtur: sicut remota superficie, cessaret color a corpore qui inest corpori per superficiem: sed separata per mortē anima, adhuc remanet vnio verbi ad carnem, quod infra patebit*. ergo verbum nō coniungitur carni mediante anima.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit† in Epist. ad Volusianū: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalē, & per eandē corpus humanū, totūq; omnino hominē in melius mutandum coaptauit.

Probatur, anima est aliqualiter causa carnis vniendæ filio Dei. ergo est medium in causando vnionem carnis ad filiū Dei. Antecedens probatur dupliciter, primo, quia caro non esset assumptibilis nisi per ordinem, quem habet ad animam rationalem: secundo, quia caro per ordinem ad animam rationalem habet, quòd sit caro humana: sola autem natura humana est assumptibilis, vt patet ex prius dictis.

¶ Antequam ad vlteriora progrediamur, declarandum censeo, quid sentit Auctor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur quòd sunt hic duæ principales difficultates. Prima est circa ordinem partium inter se non absolute, sed relatas ad assumptionem, & hæc tractatur hic quo ad partes essentiales. s. animā & corpus, & in sequenti arti. quo ad partes potentiales, scilicet, mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus, & naturam humanam, & hæc tractatur in artic. 5. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durandus namque in 3. sentē. dist. 2. q. 2. negat omnem naturæ ordinem in mysterio assumptionis, tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto relatis ad assumptionem. Scotus vero in 3. sentent. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtrobiq; ordinem naturæ, & aliquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partē esse mediam, vt qud assumitur respectu alterius, & similiter partes esse medium, vt quod assumitur respectu totius naturæ humanæ. Affirmat autem vnam partem esse medium, vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis, quia anima est constitutiua & naturæ & carnis, vt sit assumptibilis. Doctrina autem Auctoris media via incedit, quoniā & concedit naturæ ordinem vtrobique, scilicet tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto inter se, relatis semper ad Assumptionem, & partim concedit secundum naturæ ordinē medium vt quòd, & partim non concedit medium, vt quod, & vniuersaliter concedit medium, vt quo, in hoc assumptionis mysterio. Declaro singula præsuppositā distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem, vt causa assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sic sit causa, ꝙ aliud assumatur, quòd ipsa causa præassumi intelligatur, quasi sit progressus quidā in his q assumuntur, & prius secundum naturæ ordinē anima, & deinde caro, sicut dicimus quòd prius generatur homo, quàm risibile secundum naturæ ordinem, quāmuis simul tempore, quia risibile præsupponit hominem, vt quod est genitum. Et hoc modo Auctor concedit partes naturæ, animam scilicet, & corpus priⁿ natura assumi, quā totam naturā: prius tamen natura secundum quid, hoc est secundum ordinem executionis, vt in 5. patebit articulo, ubi afferentur argumenta Sco. & Duran. contra hoc, & soluentur. Alio modo, quæ sit causa vt aliud sit assumptibile, siue vt quo, siue vt quod, non curādo, & hoc modo affirmat Auctor vtrobique esse medium, scilicet & inter partes inter se, & inter partes, & totum. Et explicādo distincte sententiam suā, sentit, quòd anima est medium vt quo tantum, respectu carnis & quòd anima est etiam medium vt quo, partiale tamen, respectu totius, & quòd anima & corpus sunt medium, vt quod respectu totius secundum executionis ordinem, & quòd totum est medium, vt quo, & vt quod respectu partium secundum intentionis ordinem.

RESPON. Dicendum, ꝙ mediū dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis important ordinem, ita & medium. Est autē duplex ordo, unus quidē temporis, alius autem naturæ. Secundum aūt ordinē tēporis, non dicitur in mysterio incarnationis aliquid medium: quia totā humanā naturam simul sibi Verbū Dei vniuit, vt infra † patebit. Ordo autem naturæ inter aliqua potest attendi dupliciter, uno modo, secundum gradum dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deum: alio modo, fm ratio nē causalitatis, sicut dicitur media causa existere iter primā causam & vltimū effectū. Et hic secundus ordo aliquo modo cōsequit primū: sicut. n. dicit Dion. 13. c. de diu. no. † Deus p substātias magis sibi propinquas agit in ea, q̄ sunt magis remota. Sic ergo, si attēdamus gradū dignitatis, aīa media inuenit inter Deū & carnē, & fm hoc p̄t dici, ꝙ filius Dei vniuit sibi carnē mediante anima, sed & fm ordinē causalitatis ipsa anima est aliqualiter causa carnis vniēdæ filio Dei: nō. n. esset assumptibilis, nisi per ordinem quē habet ad animā rationalē, fm quē habet ꝙ sit caro humana. Dictū ē enim supra,* ꝙ natura humana præ ceteris est assumptibilis.

¶ Quocirca primo afferenda sunt argumenta Durand. contra naturæ ordinem inter animam & carnem relatas ad assumptionem: deinde declaranda est positio Auctoris de mediatione animæ ad carnem, tam quo ad mediationem causalem, quàm quo ad modum, scilicet, vt quo & non vt quod, & demum respondebitur obiectis. Reliqua quinto referuanda sunt articulo, non enim oportet Scotica argumenta contra mediationem animæ respectu carnis afferre, quia contra medium, vt quod fiunt, quod nos non tenemus, comparando partes inter se ad assumptionem: simul enim non solum tempore, sed natura animam & carnem assumi dicimus, vt quod assumitur: ita quòd neutra mediante altera, vt quod, sed quòd caro assumatur mediante anima vt quo, vt clare patebit.

¶ Arguit ergo Duran. Si in assumptione esset ordo naturæ, aut esset ex parte assumptionis, aut ex parte assumptorum: sed non ex parte assumptionis, quia ponitur assumptio vnica, vnius autem ad seipsum non est ordo naturæ: nec ex parte assumptorum comparando partes inter se, quia quando vnum vniuntur duobus, non vt duo sunt, sed vt vnum, neutrum eorum est medium, quoniam medium distinctionem exigit ad illud, cuius est medium: sed filius Dei vnitus est per se animæ & carni, non vt plura sunt, sed vt vnum sunt, quia vnitur eis, inquantum sunt partes vnius naturæ humanæ. ergo non assumpsit carnem mediante anima secundum ordinem naturæ ex parte rei.

¶ Quòd autem vere secundum rem naturæ ordo intersit inter animam & carnem in assumptione, ex hoc ipso patet, quòd est ibi vera causalitas realis. Ad cuius clariorem notitiam asserenda est differentia inter animam & carnem respectu assumptionis: comparando siquidem hæc duo ad assumptionem, manifeste constabit, quòd inter actionem assumptiuam & actionem creatiuam vtriusque hæc inuenitur differentia, quòd respectu aiæ nulla alia actio mediat: sed respectu carnis mediat actio animatiua carnis. Nam præsuppositā actione creatiua carnis non est caro assumptibilis fm congruitatē (sic. n. de assumptibili ē sermo) nisi sit animata seu humana: animata autem aut humana nō est materia illa, nisi per actionē animatiuā illius^a: actio autē animatiua constat quòd animā ponit ī carne, quæ realiter faciendo illam in eē animato & humano, vere vt causa media causat carnis assūptibilitatē. Præsuppositā autē actione creatiua animæ, non expectatur alia actio, qua aliquid superaddatur animæ, ꝙ quod fiat assumptibilis, sed statim est assumptibilis. Est igitur anima per actionem assumptiuam attingibilis absque actione media, caro autem siue materia non nisi media actione animatiua, est igitur inter carnem & animam inter se relatas ad assumptionem, ordo naturæ secundum causalitatem in re. Et quoniam ex hoc quòd anima sic causat carnem assumptibilem, non sequitur, ergo anima prius natura assumitur: sed bene sequitur, ergo est ratio, ꝙ ea ro assumatur, & vt in litera dicitur, non est nisi in fieri ratio: id autem quod se habet ad carnem ut ratio ꝙ assumatur, se habet vtquo, & non oportet ꝙ se habeat vt quod, ideo ex hac doctrina Auctoris nō plus habeo quam ꝙ anima mediat vt causa media vt qua, seu quo, ita quòd non prius natura anima vt quod assumitur, sed prius natura anima vt quo assumitur, & simul natura vtrumq; vt quod assumitur, ita ꝙ referendo animā & carnē inter se ad assumi vt quod, nullus est naturæ ordo, quia neutrum est alteri medium ut quod. Et si ad hoc tendebat Durā. nō cōtradico: sed quia non inuenio se sic declarasse, vt Scotus fecit, ideo &c. Mouetor autem ad negandum, quòd anima est medium vt quod respectu carnis in assumptione, quia nulla apparet ratio quare debeat hoc concedi: quāmuis enim tam anima, quàm caro sit assumpta, vt quod assumitur, partialiter tamen seu vt pars, quia anima non intelligitur prius assumpta, quam animet carnem (quod per creatiuam actionē fortitur ex modo suæ creationis, quia. s. creatur in corpore) nec caro prius assumitur, q̄ sit animata: ideo inter animam & carnem vt sunt quæ assumuntur nullum video ordinem naturæ aut intellectus, sed solum, vt dictum est, quòd anima est causa carni vt quo, quòd assumatur.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd in assumptione est naturæ ordo ex parte assumptorum. Et cū contra hoc arguitur, quia vnitum pluribus, non inquantum sunt plura, sed vnū &c. negatur Minor: quoniam filius Dei assumpsit animam & corpus, vt sunt plura: quia assumpsit illa vt sunt duæ partes essentiales realiter distinctæ inter se. Ad probationem dicitur, quòd aliud est concedere affirmatiuā. s. assumpsit partes vt sunt vnum, & aliud est cum dicta affirmatiua concedere etiam negatiuam. s. non assumpsit partes, vt sunt plures res. Affirmatiua nā que importat quod partes sunt assumptæ vt vniuntur in toto, & hoc est dictum, quòd partes sunt assumptę vt sunt in toto, negatiua autem importat, quòd partes non sunt assumptæ secundum seipsas, sed quòd assumptio terminatur ad totum tantum, & ad partes non nisi vt sunt in toto. Constat autem ex Doctrina sacra, filium Dei assumpsisse ita partes in toto, quòd tamen ad ipsas partes in seipsis terminata est assumptio: alioquin oportuisset in morte Christi fieri nouas assumptiones animæ in se, & corporis in se, quoniā in toto non erant. Dicito igitur, quòd filius Dei assumpsit animam & carnem, inquantum sunt partes vnius naturæ, sed ex hoc non sequitur, ergo inquantum sunt vnum & non inquantum sunt plures: quia & assumpsit, inquantum sunt vnum in natura vnica, & inquantum sunt in se plures res, partiales tamen.

¶ In responsione ad secundum eiusdem primi articuli, nota primo hanc doctrinam, quòd scilicet non eodem ordine se habent partes naturæ humanæ ad personalitatem aliena, scilicet Verbi Dei, quo se haberēt ad personalitatem propriam, scilicet personæ humanæ. & ratio in litera redditur ex altitudine diuinæ personæ. & hæc bene retinete, & applicato, cum discutitur Assumptionis mysterium quo ad ordinem assumptorum: & non fundes te super ordine eorundem ad propriā personalitatē, vt in 5. art. ratio Scoti super hoc fundamento afferetur.

¶ Nota secundo, ꝙ prima verba literæ scilicet corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, non carent scrupulo. Quoniam etsi vera sunt secundum communia homini, & aliis substātiis sensibilibus (quoniam in eis anima vicinior est naturæ & corpus personæ: quia anima cōstituit formaliter naturā, & materia indiuiduat, personæ aūt cōstat indiuiduū maxime appropinquare, vnde & creditur idē oīno quo ad rē apud multos) fm tamē propria principia hoīs vī oppositū, qm aīa intellectiua, quia est ex se subsistēs, & defert secū subsistētiā, quā cōicat supposito, propinquior est personæ, cuius propriū est susistere, adeo vt ipsi personæ primo cōueniat. Sed hoc nō obstat, quia aīa intellectiua in suo fieri mendicat hæccheitatē a corpore, licet occasionaliter, nec defert secū subsistētiā propriā sibi, vt qd subsistit, nisi in potētia, sed vt proprium illius principium vt quo. Vnde licet aliquid plus propinquitatis habeat ad hypostasim, quàm aliæ animæ, quia ex proprio ordine defert, vt quo tamen, actum subsistendi, non tamen propinquior est, quam corpus, quod ipsam animam & suum essendi actum indiuiduat. Stant ergo solida verba literæ.

¶ In rñsione ad tertiū eiusdē ar. clare habes, quo pacto apud Auctorē intelligiē aīam mediare in assumptione carnis. s. cū tribus cōditionibus. Prima est fm aptitudinē, quia. s. reddit carnē aptā ad assumi, faciēdo ipsam animatā & humanā. Secūda est fm cōgruitatē, quia hæc aptitudo non est necessitatis, sed congruitatis: nā & Deus posset sine illa assumere carnē, & caro sic apta nō necessitat ad assumptionē: sed ex hoc ipso, quod caro est humana, est habilis de congruo, vt assumatur, hoc est, assumptibilis est de congruo. Tertia est in fieri, quia conditio illa, qua caro est de cōgruo assumptibilis, nō mediat in facto esse, sed in fieri tātū. Et propterea cessante tali cōditione actualiter (vt de facto cessauit in morte Christi, quia caro Christi in triduo non erat animata, nec etiā caro, nisi æquiuoce) nō propterea desinit vnio assumptæ carnis ad diuinā hypostasim, quā oportuisset desinere, si aia esset mediū in facto esse, sicut quia est medium in fieri, ideo in principio assumptionis caro nō nisi animata ac humana assumitur. Et hinc habes, ꝙ caro ipsa in se terminat assumptiuā actionē, & nō solū vt aiata & vt humana, licet nō attingeret eā, nisi esset animata aut humana, sicut aliquis accipit ī vxoré mulierē pulchrā, fm seipsam mulierē licet nō acciperet eā nisi esset in principio, cū eā accipit, pulchra, vt in litera dicitur. Et propterea in morte Christi desinēte humanitate p mortē, nō de nouo Verbū Dei assumpsit animā & corpus, sed quæ in principio facta est assumptio & determinata ad totū, & partes etiam fm se non desiit terminari ad partes deficiēte toto: qm nec ipsum totū est mediū in assumptione, nisi in fieri fm ordinē intentionis, vt infra patebit.

tamen pulchritudine cessante, adhuc durat copula coniugalis. & similiter separata anima, remanet vnio verbi ad carnem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Dei filius aßumpserit animam mediante spiritu, siue mente.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu. Idem enim nō cadit medium inter seipsum & aliquid aliud: sed spiritus siue mens non est aliud in essentia ab ipsa anima, vt in prima parte habitum est. * ergo filius Dei non assumpsit animam mediante spiritu siue mente.

¶ 2 Præt. Illud, quo mediante facta est assumptio, videtur esse magis assumptibile: sed spiritus siue mēs non est magis assumptibilis, quàm anima, quod patet ex hoc, quòd spiritus angelici non sunt assumptibiles, vt supra dictum est. * ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animā mediante spiritu.

¶ 3 Prçt. Posterius assumitur a primo mediante priori: sed anima nominat ipsam essentiā, quæ est prior naturaliter, quàm ipsa potētia eius quæ est mens. ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. de Agone Christiano.† Inuisibilis & incommutabilis veritas, per spiritum animam, & per animam corpus accepit.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictū est, * filius Dei dicitur assumpsisse carnem anima mediāte, tum propter ordinem dignitatis, tum etiam propter cōgruitatem assumptionis. Vtrumque autem horum inuenitur, si comparemus intellectum, qui spiritus dicitur, ad ceteras animæ partes: non enim anima est assumptibilis secundum congruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaginem eius existens quod est secundum mentem, quæ spiritus dicitur, secundum illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ. Similiter etiā intellectus inter ceteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. & ideo, vt Damasc. dicit in 3. lib. * vnitum est carni per medium intellectum, verbum Dei. intellectus enim est quod est animæ purissimum, sed & Deus est intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ & si intellectus nō sit aliud ab ani-
F ma secundum essentiam: distinguitur tamen ab alijs partibus animæ secūdum rationem potentiæ. & secundū hoc competit sibi rō medij.

AD 2m dicendum, quòd spiritui angelico non deest congruitas ad assumptionem, propter defectum dignitatis: sed propter d irreparabilitatē casus, quod nō pōt dici de spiritu humano, vt patet ex his, quæ in prima parte* dicta sunt.

AD 3m dicendum, quòd anima
G (inter quam & Dei verbum ponitur medium intellectus) non accipitur pro essentia animæ, quæ est omnibus potētiis communis: sed pro potētijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima a Dei filio prius fuerit assumpta, quàm caro.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Chri-
H sti fuerit prius assumpta a Verbo quàm caro. Filius enim Dei assumpsit carnem mediante anima, vt dictum est: *sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. ergo filius Dei assumpsit prius animam quàm corpus.

¶ 2 Præt. Anima Christi est dignior angelis, secundum illud Psal. 96. Adorate eum omnes angeli eius: sed angeli creati sunt a principio, vt in primo habitum est. † ergo & anima Christi, quæ non fuit ante creata, quàm assumpta: dicit enim Damasc. in 3. lib. * quòd numquā
I neque anima neque corpus Christi propriam habuerunt hypostasim. ergo videtur quòd anima fuerit ante assumpta, quàm caro, quæ est concepta in vtero Virginis.

¶ 3 Præt. Ioan. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis: & postea subditur, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, idest, omnes fideles quocūq; tempore, vt Chrysosto. exponit.* Hoc autē nō esset nisi anima Chri-
K sti habuisset plenitudinem gratiæ & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia causa non est posterior causato. Cum igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis, cōsequens videtur, quòd a principio mundi anima Christi fuerit a Verbo Dei assumpta.

SED CONTRA est, quod Dama. dicit in 4. li. Nō, vt quidam mētiuntur, ante eā, quæ est ex Virgine incarnationem, intellectus est vnitus Deo verbo, & ex tunc vocatus est Christus.

RESPON. Dicēdum, quòd Origenes posuit in suo * periarchon, omnes aīas a principio fuisse creatas, inter quas etiam posuit animā Christi creatā. Sed hoc quidem est inconueniens, si ponatur quòd fuerit tunc creata, sed non statim Verbo vnita: quia sequeretur ꝙ anima illa aliquando habuisset propriam subsistentiam sine Verbo: & sic cū fuisset a Verbo assumpta, vel nō esset facta vnio secundum subsistentiam, vel corrupta fuisset subsistē tia animę prçexistēs. Similiter etiā est inconueniens, si ponatur quòd anima illa fuerit a principio verbo vnita, & postmodum in vtero Virginis īcarnata, quia sic eius anima videretur esse non eiusdem naturæ cum nostris: quæ simul creantur, dum corporibus infunduntur. Vnde Leo Papa dicit in Episto. ad† Iulianum, quòd non alterius naturæ erat caro eius, q̄ nostra: nec alia illi quàm ceteris hominibus anima est a principio inspirata.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut supra dictum est *, ani-
B ma Christi dicitur esse medium in vnione carnis ad Verbum secundū ordinem naturæ: non autem oportet ex hoc, quòd fuerit medium ex ordine temporis.

AD 2m dicēdū, ꝙ sicut Leo Papa in eadē Epist. dicit †, anima Christi excellit nostras aīas nō diuersitate generis, sed sublimitate virtutis: est enim eiusdē generis cū nostris animabus, sed excellit etiā angelos ſm plenitudinē gratiæ & veritatis. Modus aūt creationis respōdet animæ ſm proprietatē sui generis, ex quo
C habet, cū sit corpis forma, vt creetur simul, dū corpori vnit̄, quod nō cōpetit angelis, qui sunt substātiæ oīno a corporibus absolutæ.

Locis supr. ar. 1, notat.
P.p.q.77.a.1.ad 1.
Q.4.ar.1.
Ex cap. 18, 19.20.&21 colligit̄ to. 3.
Ar. præced.
Li.3.ortho. fid.c.6.ante medium.
D. 15
P.p.q.64 a. 2.
Inf. ar. 4. q.33. ar. 1. 2. & 3. q.35. ar. Et 3. di. 2. & 3. Et 3. q. 5. ar. Et 4. cō. 33. 44. 45. Ar.1. hui quæst.
* P.p.q. art. 3.
Li.3.c.
Hom. Ioā. tulū tom. 3.
Li.4.c.6.in princi.
Li.1.c.7.& 8.tom.4.
Est epist. 11. ad Iulia. epis. Coensem non multū ante finem.
*Ar.1. huius quæst.
Ad Iuli. epis. non multum ante fi. illius, & est epi. 11.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum secundum.*

IN titulo nota, ꝙ si termini prædeclarandi sunt, vt in conclusione sumuntur, non restat locus argumētis primo & tertio: sed si in titulo relinquuntur indistincti, ita tamen vt nomine Spiritus intelligatur mēs seu pars intellectiua, locus relinquitur argumentis & responsionibus.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Filius Dei assumpsit animam mediante spiritu. Probatur dupliciter. Primo rōne: assumpsit ceteras partes animæ mediante intellectu, tā secū dum ordinem dignitatis, quam secundū ordinem ad cōgruentiam assumptionis. ergo assumpsit animam mediamte spiritu. Antecedēs pro prima parte probatur: quia intellectus est dignior. Pro secūda: quia anima non est assumptibilis nisi per illud, quo est ad imaginem Dei. Consequentia probatur ex præcedenti articulo ex simili ratione. Secundo, probatur conclusio auctoritate Damasce.

¶ Aduerte hic duo: primo, quòd hic est comparatio partiū potentialium. s. partis superioris, quæ vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus: & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. & quoniam omnes istæ partes sunt assumptæ a verbo, & distinguūtur etiam genere inter se & ordine quodā se habent ad Verbū, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatē: quia pars sensitiua, nō est assumptibilis; nisi quia coniuncta est itellectiuę, sicut nec caro, nisi quia est pars hominis, ideo Augu. dixit, & Auctor declarauit, ꝙ assumpsit animam, idest, partem sensitiuam mediante spiritu. i. parte intellectiua. Et scito ꝙ si considerentur istæ duæ partes, non secundū ꝙ vniuntur in vna substantia aīæ (quia sensitiuū est in intellectiuo, vt trigonū in tetragono, vt dicitur in 2. de Anima) sed abstrahendo ab illo vel alio modo coniunctionis, & cō siderentur ipsæ partes diuersæ, & quòd coniunctæ sunt in homine nō curādo de modo, quo sunt coniūctæ, simile est iudiciū de illa propositione, Assumpsit carnē mediante anima, & assumpsit animā mediante spiritu. Et propterea Augu. simul vtramque protulit. & in litera similis dicitur vtraque mediatio, saluā tur.n. vtrobique & gradus dignitatis, & causa & causatū, dū pars intellectiua ex hoc, ꝙ cōiūgitur parti sensitiuæ, perficit illā, & est illi ratio ꝙ sit assumptibilis. Quocirca nō requiras hic causalitatē, sicut pars essentialis, quę ē forma, est causa alterius cō stitutiua, sed ꝓportionaliter causalitatem, sicut pars potētialis formalior & superioris ordinis est causa partis inferioris. oportet enim proportionaliter inquirere & intelligere causalitatē, sicut ꝓportionaliter sunt partes, quæ dicuntur partes essentiales, & quę dicunt̄ partes potentiales.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum tertium.*

IN titulo ly prius, sumitur ſm tēpus ita ꝙ quæstio est de prioritate tēporis, & occasio huius est positio Origenis.

¶ In corpore articuli fiunt tria, primo ponitur positio Origenis, secundo reprobatur in vno sensu: tertio reprobatur in alio sensu. Distictio partium clara est in litera. Quo ad primū positio Orig. refertur quo ad duo. s. & quo ad aīas omniū hominū, & quo ad animā Christi scilicet quòd omnes fuerunt a principio simul creatæ: de qua Origenis positione vide, si vis, in 2. contra Gent. c. 83, quoniam hic non tractatur, nisi quo ad animam Christi in ordine ad assumptionē. Quo ad secūdum, quia dupliciter poni potest, animam Christi ab initio mūdi creatam fuisse, vel creatam, & nō simul assumptā a filio Dei, vel tunc creatam, & simul assumptam a filio Dei, sed postea in vtero Virginis carni vnitā, ideo in litera vterq; modus excluditur.

¶ Et contra primū ponit̄ cōclusio hæc. Incōueniens est animam Christi ab initio creatam esse, & nō simul assumptā, probatur ducendo ad inconueniens, quia sic fuisset aliquando per se subsistens, & vel corrupta fuisset illius subsistentia in assumptione, quod est inconueniens, vel remansisset, quod est īpossibile, quia non fuisset vnio secūdū subsistentiam.

¶ Vbi nota primo, ꝙ Auctor loquitur hic de subsistentia tamquàm si loqueretur de ꝑsonalitate: quia anima separata differt a persona solū per hoc, quòd est incōpletæ speciei, quia non est species, sed pars speciei. Quia enim eadem est rō de personalitate & subsistentia quo ad assumi, & non assumi (quia. s. vtrique eadem ratione repugnat) ideo eadem vtitur ratione Auctor contra subsistentiam animæ separatæ, qua vsus est superius contra personalitatem substantiæ separatæ, quæ est angelus. Nam sicut implicat personam assumi in vnitatem personalem alterius personæ, quia pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia assumpta esset, & non pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia esset secundum se in persona alia, ita implicat subsistentem animam assumi ad aliud subsistens, quia simul per se separatim existeret, & non per se separatim existeret. Ex eo namq;, quòd ponitur subsistens secundum se, ponitur per se separatim existere, nam hoc ipsum significat subsistere secundum se, & ex eo quòd ponitur assumi ad alterius subsistentiam, ponitur quòd non per se, sed per illud aliud subsistat: alioquin ad illius alterius subsistentiam non esset tracta.

¶ Nota secundo, quòd subsistentiam animæ præexistentem corrumpi, potest intelligi dupliciter, primo quo ad actum subsistendi, qui nihil aliud est quàm actus essendi ipsius animæ, vt est ipsius solius, hoc est vt est eius vt quod est, & hoc modo videntur thomistæ, iuxta superius recitata, de personalitate intelligere hunc locum. Alio modo, non solum quo ad actum subsistendi, sed quo ad id, quod subiicitur actui subsistendi, ita vt corrupto subiecto actus, ex consequenti sequatur corruptio actus, & hoc modo intelligendus videtur hic textus, conformiter ad prædeterminata de personalitate. Imaginandum est enim quòd anima separata est semipersona, & non solum seminatura: nam vnita carni est seminatura, cum sit pars essentialis humanæ naturę: sed non subsistit per seipsam vt quod, sed per hypostasim, cui vt anima, vt ratio subsistendi ex proprio genere. s. immateriali ordine defert actum essendi & subsistendi: sed statim vt separata est a corpore, ex hoc ipso, quo constituitur in esse separato, constituitur in quadam totalitate & completione vt. s. sit quod subsistit, inadæquate tamen ad suum esse in quo natum est etiam corpus, & totus homo subsistere. Iam enim dictum est, quòd separatio dat quandam totalitatem & completionem, & ideo statim separata anima est semipersona, ac per hoc proprio termino terminatur, quæ in corpore existens terminabatur termino totius hominis. Et ideo sicut si assumeretur præexistens angelus, corrūperetur primo terminatio naturæ angelicæ, quæ est illius personalitas: ita si assumeretur anima prius separatim existens corrūperetur ipsius terminatio, qua constituitur in esse quod est & se-
A mipersonæ & subsistentis. Sed si anima assumitur non præexistens separata (sicut etiam vnitur de facto corpori non præexistens separata) tunc solum vt seminatura assumitur & vnitur: quia non adhuc terminata intelligitur proprio termino, quem in sui a corpore, & ab hypostasi separatione nata est habere. Notanter autem dico, non solum a corpore, sed ab hypostasi, quia si anima separaretur a corpore, & nō ab hypostasi (qd in solo Christo accidit in triduo) tunc non nisi vt seminatura separata a tota natura, quæ definiret, remaneret subsistens, non per se, sed per hypostasim alienam, puta, filii Dei, cui semper ē vnita.

¶ Sed insurgit tunc quæstio, an in communi resurrectione anima separata huius, vel illius reuersa ad corpus retineat suam propriā terminationem, an perdat illam, & terminetur personalitate totius.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia aliter se habet anima rationalis in sui principio, cum in corpore fit, & aliter cum ad corpus, per resurrectionem redit, quod ex hoc habetur, quòd anima in sui principio indiuiduatur ex corpore, quàmuis occasionaliter: in resurrectione autem anima indiuiduat potius corpus, quàm indiuiduetur ex ipso, vt patet in his, in quibus diuina virtute materia corporis supplebitur, puta, qui totaliter per multas generationes & generationes ex solis carnibus humanis nutriti sunt. Sicut ergo iudiuiduationem semel in corpore adeptam numquàm deserit anima rationalis, sed ex illa indiuiduat, si opus est, corpus (ita vt idem numero sit resurgens homo, qui prius fuit) ita rationabile est, vt ad propriam terminationem aliter se habeat in corpore, & extra, ac in reditu. Nam non acquirit illam in
D corpore, constituendo naturam, sicut acquirit indiuiduationem: sed acquirit illam in corpore constituendo personam, hoc est, si ad hoc perueniat, quòd sit principium constitutiuum propriæ personæ, & non solum propriæ naturæ, & ideo in Christo non acquisiuit proprium terminum, quia non constituit propriam personam: sed nec constituendo propriam personam, videtur acquirere illum consumate, sed medio modo, inter actum & potentiam: quoniam aliquo modo est, quod subsistit & operatur, & aliquo modo non. Sed in separatione a corpore & corruptione hypostasis, quæ simul in aliis a Christo hominibus sunt, anima proprium terminum cōsumate acquirit, quem semel adeptum retinebit etiam in reditu ad corpus, & in statu perfectiori possessura illum reunita corpori, quàm si separata esset, eo quòd tunc erit in naturalissimo suo esse. Vt sic differentia quo ad propriam terminationem inter animam in sui principio, & in resurrectione sit, quòd in sui principio deforis venit, vt quo etiam quo ad personalitatem, & ideo impediri contingit
E illam & a propria & totius personalitate, vt patet in mysterio assumptionis: in regressu autem venit, vt quod est, licet partialiter. Et ideo sicut indiuiduat & communicat suum esse homini, & glorificat illum in Sanctis, ita subsistentiam, terminationem, semiq; personalitatem, ad perfectionem humanæ subsistentiæ & personalitatis adducit.

¶ Quo ad tertium refutatur Origenis positio intellecta secundo modo (.s. quòd anima illa in sui creatione ab initio fuerit vnita, & postmodum in vtero Virginis incarnata) primo deducendo ad inconueniens, quòd scilicet anima Christi non videretur esse eiusdem naturæ cum nostris: secundo auctoritate Leonis.

¶ Circa rationem hanc dubium ex duplici capite occurrit. Primo, quantum valeat simpliciter, nam ex hoc, quòd homo vel bos creatur ante omnia sæcula vel post, non variatur natura eius; sed mensura secundum durationem. nihil ergo videtur

Universidad de Deusto Biblioteca

valere ratio inferens alietatem naturæ ex prioritate secundum durationem productionis. Secundo, quantum valeat ad hominem: quia Origenes ponebat non solum Christi, sed omnium hominum animas ab initio creatas, vnde magis, si ratio valet, sequitur quòd anima Christi sit eiusdem naturæ cum nostris, ex quo simul ab initio omnes creatæ ponuntur.

Inf. q. 68. a. 1. ad 1. Et 3. di. 14. ar. 1. q. 2. ad 1. & ad 2. Et ve. q. 29. art. 4. ad 9.

¶ Ad hoc dicitur, quod ratio non est ad hominem, sed simpliciter: & ideo nō oportet ipsam saluare ad hominem, sed simpliciter. Fūdatur autē ratio super hoc, quod naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc, quod est produci in corpore, vel extra, & ante corpus, monstrat diuersitatem naturæ rei productę. Nec eget multa probatione hæc propositio, sed est quasi per se nota: quoniam si res aliquæ sic se habent, quod ex naturis suis vendicant sibi tā diuersos modos suæ naturalis productionis nō nisi ex diuersitate formali rerū, quæ producuntur, procedūt, puta quia vna naturaliter est in corpore, & alia non, & propterea vna naturaliter exigit fieri in corpore, & alia ante corpus, vna naturaliter est forma corporis, & ideo fit in corpore: alia non est naturaliter forma corporis, & ideo fit extra, & ante corpus. Vnde supponit hęc ratio animas nostras secundum suum naturalem modum fiendi, creando infundi & infundendo creari, quia sunt naturaliter formæ corporū, & ex hac suppositione arguit, quòd anima Christi nō fuit ab initio creata, & assumpta. Supponit etiam quòd in prima constitutione vniuersi non attenditur (vt Aug. docuit) quid Deus potuerit facere, sed quid naturæ rerū earūq; ordo exigat.

Locis sup. a. 3. citatis.

* cap. 18. in princ. to. 3.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli nota bene resolutionem claram, vnde fides Christi est iustificatiua. s. ex proposito diuinæ gratiæ, iuxta euidētem auctoritatē Apost. ad Rom. 4.

AD 3m dicendum, quod de plenitudine Christi omnes homines accipiunt secundum fidem, quam habent in ipsum: dicit. n. Roma. 3. quod iustitia Dei est per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in ipsum. Sicut aūt nos in ipsum credimus vt in iam natum, ita antiqui crediderunt in ipsum vt in nasciturum: habētes enim eūdem spiritum fidei credimus, vt dicitur 2. ad Cor. 4. Habet autē fides quę est in Christum, virtutem iustificandi ex proposito gratiæ Dei, secundum illud Roma. 4. Ei qui nō operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, fides reputatur ad iustitiam s̄m propositū gratiæ Dei. Vnde quia hoc propositū est æternum, nihil prohibet per fidem Iesu Christi aliquos iustificari, etiam antequam eius anima esset plena gratia & veritate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum caro Christi fuerit prius a uerbo assumpta, quàm animæ unita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi fuerit prius a verbo assumpta, quàm animæ vnita. Dicit. n. Aug. in li. de fide* ad Pet. Firmissime tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate cōceptam in vtero virginis, priusquā susciperetur a verbo: sed caro Christi videt̄ prius fuisse concepta q̄ animę rationali vnita, quia materia vel dispositio prior est in via generationis, q̄ forma cōpletiua. Ergo prius fuit caro
G Christi assumpta, q̄ animæ vnita. ¶ 2 Præt. Sicut anima est pars naturæ humanę ita & corpus: sed anima humana nō habuit aliud prīcipium sui esse in Christo, q̄ in alijs hominibus, vt patet ex auctoritate Leonis Papæ supra inducta.* Ergo videtur quod nec corpus Christi aliter habuerit principiū essendi, q̄ in nobis: sed in nobis ante cōcipitur caro, q̄ adueniat aīa rōnalis. ergo ēt ita fuit in Christo, & sic caro prius fuit a verbo assumpta, q̄ aiæ vnita.
H ¶ 3 Præt. Sicut dr̄ in lib. de Causis*, causa prima plus influit in causatū & prius vnit ei, q̄ causa secūda: sed aīa Chr̄i cōparat̄ ad verbū, sicut causa secūda ad primā. Prius ergo verbū est unitum carni, quàm anima.

SED CONTRA est, quod Damascenus dicit in 3. li.* Simul Dei verbi caro, simul caro animata rationalis & intellectualis. Nō ergo vnio verbi ad carnem, præcessit vnionem ad animam.

In ar. pr... in fin. co...

In prop... habetur... liber in... ope. Art... mo. 3.

Li. 3. or... fid. cap...

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum quartum.*

Titulus de prioritate temporis intelligitur. Et est ratio quæstionis, quia in conceptione aliorum hominum inuenitur prius tēpore caro, quàm adueniat anima rationalis: quia prius viuit vita plantæ, deinde vita sensus, & postremo animatur anima rationali. Et constat, quòd filius Dei assumpsit carnē ab initio conceptionis sui corporis.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Caro Christi non prius assumpta est a verbo, quam animæ vnita. Probatur dupliciter, primo sic. Caro humana non est assumptibilis antequàm sit propria materia animæ rationalis & humana. ergo non est prius assumpta, quàm animæ rationali vnita. Antecedens habet duas partes, quæ in idem redeunt, nec differunt, nisi sicut expressum in communi & proprio vocabulo, quoniam materia propria animæ rationalis & caro humana idē sunt: sed differunt, quia vt materia propria sonat id, quod commune est omnibus naturis propriis, vt caro humana specificat id, quod est in ordine ad animam rationalem. Ex vtraque ergo parte probatur in litera consequētia. Primo, ex proprietate materiæ, quia materia simul dum recipit formam, fit propria illius formæ, quod probatur, tum, quia materia non prius habet or-
F dinem ad formam vt propriam formam, quàm habeat ipsam formā, tum, quia simul terminatur generatio & alteratio præuia. Ex secunda vero parte, quia caro non est humana ante aduentū animæ rationalis. Antecedens vero pro secunda parte relinquitur per se notum: pro prima vero parte probatur, quia caro humana non est assumptibilis, nisi per ordinem, quē habet ad animam rationalē, vt propriam formā. Secundo, probatur conclusio ex proportionali adiūcta huic rationi similitudine de anima, sicut anima rationalis non prius assumpta, quā vnita carni, ita nec caro prius assumpta quam vnita animæ rationali. Et vtrobique ratio proportionaliter ē: quia id cōtra naturam animę, hoc cōtra naturam carnis humanæ.

¶ Circa hunc processum, vnū dubiū occurrit, quia videtur quod materia propria formæ sit ante aduentum formæ: quoniā materia nō est propria nisi propter dispositiōes ad talem formam, materia autē plene disposita est immediate ante instās introductionis formæ. prius igitur tempore est materia propria animæ rationalis, & vniuersaliter formæ, quam adsit ipsa forma. Præterea, minus est materia propria animæ rationalis, & minus
I habet ordinem ad ipsam caro mortua, quàm caro immediate ante instans introductionis animæ rationalis, quoniam ista naturaliter necessitat ad formam, illa naturaliter magis ac magis recedit a forma exclusa: sed caro Christi mortua habet ordinem ad animam Christi, propter quē remanet assumpta, vt propria materia illius. igitur & caro in vltima dispositione habet illum ordinem, & est propria materia animæ rationalis.

¶ Ad primum dicitur, quòd propria materia alicuius formæ dupliciter dicitur. s. in fieri tantum vel in facto esse. In proposito autem sermo est de materia propria in facto esse: obiectio autē procedit de materia propria in fieri.

¶ Ad secundum conceditur, quòd secundum naturæ ordinem caro vltimo disposita habet magis rationem propriæ materiæ, quàm caro mortua, sed in ordine ad resurrectionem, quæ sola
K diuina potest potentia fieri, caro mortua habet magis materiæ propriæ rationem: quia ista iam in facto esse fuit propria materia istius animæ, & dedit huic animæ indiuiduationem, & retinenda est illi ad reconstituendum eundem numero hominem. Vnde in æquiuoco laboramus, quoniam aliter sumitur propria materia in generatione, vbi naturæ ordo attenditur, & aliter in resurrectione, vbi diuinus ordo consideratur: quia tamen apud theologum vtraque dicitur propria materia, ideo caute Auctor in litera non dixit, hunc ordinem non haberi nisi præsente anima rationali corpori, sed dixit non haberi antequam anima adueniat: cum hoc enim stat, quòd habeat etiā post mortem, ex quo iam semel anima affuit corpori: cum primo autem dicto non staret, quòd haberetur post mortem propria materia.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli, vide rationem naturalem, quare non arguit diuersitatem naturæ auferre a Christo naturalem modum producendi carnem, & argueret diuersitatem naturæ, si anima producta esset ante corpus: quia, scilicet in carnis productione varietas esset penes antecedentia tantum, in animæ vero productione, varietas ponitur in ipsis constitutiuis intrinsecis. Et ratio assignatur, quia materia nata est esse ante formam, & disponi ad illam: forma autem nō est nata esse ante materiam: hanc tamen rationē intelligito pro ratione conuenientiæ, quare. s. conueniens fuit carnem Christi nō naturaliter, hoc est aliorum hominū more fieri per dispositiones præuias, sed miraculose stati cōcipi perfectam: animā vero conueniēs fuit non miraculose ante corpus, sed naturaliter, hoc est secūdum aliarum cursum fieri. s. creando infundi, & infundēdo creari: quoniā, vt ex antedictis patet, diuersus modus producēdi animā. s. in corpore vel extra & ante corpus, in diuersitatē naturæ nō redundaret, si miraculose aliqua anima fieret extra & ante corpus, sed si naturaliter fieret extra & ante corpus, qd. s. naturaliter factum fuisse oportet ponere illos, qui in cōstitutione mūdi sic factum putant, vt prędictum est.

¶ In responsione ad tertium distīgue & ordina nouitie, vnā & eādem carnem secūdum diuersa prædicata substātialia, præponendo magis cōmune minus cōmuni (Verbi gratia, secundum quòd est corpus, secundum quod est aīatum &c.) & per species, quod caro prius natura attingitur a verbo effectiue per essentiā, potentiam, & præsentiam, quàm terminatiue per vnionē personalem, quia prius natura est quoddam ens, puta corpus, quàm animata. Sed prius natura est animata, quàm vnita verbo personaliter: tum, quia constituitur in esse assumptibili per esse animatum: tum, quia caro constituitur in natura rationali per esse animatū anima rationali. Constat autem, quòd non est assumptibilis nisi vt pars naturæ rationalis: non solum ex parte sui, sed etiam ex parte personæ, quæ significat non quamlibet hypostasim, sed hypostasim naturæ rationalis.

RESPON. Dicendum, quòd caro humana ē assumptibilis a verbo, secundum ordinem, quem habet ad animam rationalē, sicut ad propriam formam. Hunc aūt ordinē non habet antequam anima rationalis ei adueniat: quia simul dū
B aliqua materia fit propria alicuius formæ, recipit illam formam: vnde in eodē instanti terminatur alteratio, in quo introducitur forma substantialis. Et inde est, quòd caro nō debuit ante assumi, q̄ esset caro humana, quod factū est anima rationali adueniēte. Sicut igitur anima non est prius assumpta, q̄ caro, quia contra naturam animæ est, vt prius sit q̄ corpori vniatur, ita caro non debuit prius assumi, q̄ anima: quia non prius est caro huma-
C na, q̄ habeat animam rationalem.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd caro humana sortitur esse p animam. Et ideo ante aduentū animę nō est caro humana, sed pōt esse dispositio ad carnē humanā. In conceptione tamen Christi, Spiritus sanctus qui est agens infinitæ virtutis, simul & materiam disposuit, & ad perfectum perduxit.

AD 2m dicendum, quòd forma actu dat speciem: materia autē quātū est de se, est in potētia ad speciē. Et ideo contra rationē formæ esset quòd pręexisteret naturæ speciei, quę perficitur per vnionē eius ad materiā: non autem est cōtra naturā materię, quod pręexistat naturę speciei. Et ideo dissimilitudo, quę est inter originem nostram & originē Christi s̄m hoc, quod caro nostra prius concipitur, q̄ animetur non autem caro Christi, est s̄m illud quod pręcedit naturę complementum: sicut & quòd nos cōcipimur ex semine viri, nō autē Christus. Sed differentia, quę esset quantū ad originē animę, redūdaret ī diuersitatē naturę.

AD 3m dicendum, quòd verbū Dei per prius intelligitur vnitū carni, q̄ anima per modū cōmunem, quo est in ceteris creaturis, per essentiam, potentiam, & pręsentiam. Prius tamen dico, nō tempore, sed natura: prius enim intelligitur caro vt quoddā ens, qd a verbo habet, q̄ vt aīata, qd habet ab aīa, sed vnione psonali prius s̄m ītellectū oportet, quod caro vniatur animę, q̄ verbo: quia ex vnione ad animam, habet quòd sit vnibilis verbo in persona: pręsertim, quia persona non inuenitur nisi in rationali natura.

ARTICVLVS V.

Vtrum tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod filius Dei assumpserit totam naturā humanā mediantibus partibus eius. Dicit. n. Aug. in li. de Agone Christiano,* quod inuisibilis & incōmutabilis veritas p spiritū aīam, & p animā corp', & sic totū hoīem assumpsit: sed spiritus, aīa, & corpus sunt partes totius hominis. ergo totum assumpsit mediantibus partibus. ¶ 2 Præt. Ideo filius Dei carnem as-

3. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. & a. 3. q. 1. c. & di. 3. q. 5. ar. 2. c. & di. 5. q. 2. ar. 3.

*Colligitur ex c. 18. 19. 20. & 21. tomo. 3.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum quintum.*

Titulus articuli intelligendus est vt sonat.

¶ In corpore articuli duo fiunt: primo declaratur, quomodo intelligitur ly mediante, in mysterio assumptionis. Secundo, respondetur quæsito vna conclusione. Quo ad primum dicit vnam propositionem multarum partium. s. in mysterio assumptionis medium intelligitur non temporis, sed naturæ ex parte agentis & simpliciter. Vbi quatuor cōditiones medii in hoc mysterio ponuntur.

¶ Prima est, quòd non est medium secūdum tempus, quæ probatur, quia simul tempore omnia assumpta sunt.

¶ Secunda, quòd est medium secundum ordinem naturæ. Et hæc ex dictis supponitur.

¶ Tertia est, quòd est ibi talis ordo naturæ. s. ex parte agentis. Et hæc declaratur, quia in communi ordo naturæ, quo aliquid est
A prius, & aliquid posterius in natura, dupliciter inuenitur: vel ex parte agentis, vel ex parte materiæ. Et redditur ratio, quare secundum has duas causas inuenitur, quia sunt causæ præexistentes ante effectum: agens enim & materia præexistunt, formā autem oportet non præexistere, & similiter finem generationis, cū coincidat cum forma: in speciali autē hoc est in assumptionis mysterio, quia tota ratio facti est potētia faciētis.

¶ Quarta conditio est, ly simpliciter, ad definiendum quòd medium simpliciter in hoc mysterio attenditur secundum ordinem naturæ ex parte agētis nō quēcumq; quia non secundū quid, sed simpliciter: est siquidē duplex naturæ ordo ex parte agētis: vel secundum ordinem intētionis, vel secundum ordinem executionis. Et differunt hi ordines inter se in hoc, quòd illud, quod est prius secundum intentionem, est prius simpliciter, quod vero est prius secundum quid. Et ratio est, quia intentio prior est simpliciter executione, vt patet. Quo ad secundum conclusio responsiua quæsito est ista. Verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ, mediāte toto. Probatur dupliciter: primo, quia secundum ordinē naturæ ex parte intentionis agentis prius est completū, quàm incompletum, & cōsequenter prius est totū, quàm partes: secundo, ex proportionalitate, sicut assumpsit corpus mediante anima (quia assumpsit corpus propter ordinem, quem ad animam habet) ita assumpsit partes, mediante toto, quia assumpsit animam & corpus propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

¶ Sed occurrunt hic literalia multa inquirenda. Primo, cur existente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, ordinē naturæ duobus eorum appropriat?

¶ Secundo, cur ordinem naturæ ex parte materiæ in hoc mysterio Auctor pertransiuit, cum prius natura ex parte causæ materialis corpus Christi fuerit cōceptum, quàm animatum? patiēs
E enim præsupponitur actui, qui in eo fit.

¶ Tertio, cur Auctor in hoc mysterio, de medio secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis respondendo tacuit, cum tamen in responsione ad primū, postmodum de illo tractet?

¶ Ad primum dicitur, quòd quia ordo naturæ secundum genus causæ formalis, & finalis reducitur ad ordinem naturæ secundum genus causæ agentis, tamquam in quo clarius relucet, quoniam secundum ordinem agentium ordinantur, & fines generationum, & formæ genitorum, & res natura priores secundum ordinem finis: aut formæ in his, quæ fiunt sunt posteriores in esse, quoniam & forma, & finis quanto vlterior in aliquo ordine, tanto prior, quia perfectior. Res vero, vt sunt tam in materiæ transmutatione, quàm in intentione aut executione agentis priores, sunt etiam

sunt etiam priores secundum esse aliquod reale. ſ vel secundũ ipsam intentionem eorum, sicut domus est in intentione artificis, vel secundum quòd, saltem in inchoata trãsmutatione sunt: sicut alteratio est prior generatione, vel secundum se, vt ab ipsis incipit executio, vt fundamentum est prius parietibus. Merito igitur naturæ ordinem duobus appropriauit Auctor generibus causarũ, quia sunt priores in esse, tum quia clarius relucet prioritas naturæ in istis, tum quia prioritas aliorum apud generabilia reducitur ad ista.

¶ Ad secundum dicitur, quòd in mysterio incarnationis nulla fuit transmutatio materię nisi instantanea formatio corporis ab infinita virtute Spiritus sancti: & illa instantanea formatio quàmuis naturæ ordine prior secundum genus causæ materialis sit, quàm animæ rationalis aduentus in eam, quia anima rationalis non detulit secũ corpus, sed supposuit corpus organicum, in quo reciperetur, cuius esset actus in quo fieret: quia tamẽ in illo priori naturæ nõ erat assumptibilis, (vt ex dictis patet) quia constituta est in esse assumptibili per esse animatum, ideo Author loquens hic de priore & posteriore secundum naturam in ordine ad assumptionem, nihil de prioritate ex parte materiæ, vtpote extra ordinẽ ad assumptionem dixit, sed tamquam impertinẽtem ad propositum dimisit.

Lib.3.c.16. circa finẽ.

Ar.1.huius q.& ar.2.

sumpsit mediante anima, quia anima est Deo similior, quàm corpus: sed partes humanæ naturæ cum sint simpliciores, quàm corpus, videntur esse similiores Deo, qui est simplicissimus, q̃ totũ. ergo assumpsit totum mediantibus partibus.

¶ 3 Præt. Totum resultat ex vnione partium: sed vnio intelligitur vt terminus assumptionis, partes autem præintelligũtur assumptioni. ergo assumpsit totum per partes.

SED CONTRA est, quòd Dama. dicit in 3. li. in domino nostro Iesu Christo nõ partes partium intuemur, sed quæ proxime componuntur. i. deitatem, & humanitatẽ. Humanitas autem est quoddã totum, quod componitur ex anima & corpe sicut ex partib⁹. ergo fili⁹ Dei assumpsit partes mediãte toto.

RESPON. Dicendum, quòd cum dicitur aliquid medium in assumptione incarnationis, nõ designatur ordo tẽporis: quia simul facta est assumptio totius & omniũ partium*: ostensum est enim quòd simul anima & corpus sunt adinuicem vnita ad constituendam naturam humanam in Verbo: designatur autẽ ibi ordo naturæ. vnde per id, quod est prius in natura, assumitur id, quod est posterius. Est autem aliquid prius in natura dupliciter, uno modo, ex parte agentis; alio modo, ex parte materiæ: hę enim duę causę prçexistunt rei. Ex parte quidem agentis est simpliciter primum illud, quod primo cadit in eius intentione: sed secundũ quid prius est illud, a quo incipit eius operatio. & hoc ideo, quia intentio est prior operatione. Ex parte vero materię est pri⁹ illud, quod prius existit in transmutatione materię. In incarnatione autẽ oportet maxime attẽdere ordinem, qui est ex parte agẽtis: quia vt Augu. dicit in Epist. ad Volusianũ †, in talibus rebus tota rõ facti est potẽtia faciẽtis. Manifestũ aũt est, ꝙ ſm intẽtionẽ facientis prius est cõpletũ, q̃ incõpletũ, & per consequens totũ, q̃ partes: & ideo dicendũ est, ꝙ verbũ Dei assumpsit partes humanę naturę mediante toto: sicut.n. assumpsit corpus ꝑpter ordinẽ, quẽ habet ad animã rõnalẽ, ita assumpsit corpus & animã, propter ordinẽ, quẽ habẽt ad humanã naturã.

Nõ mul[...] remote [...] te medi[...] est epist. tom.2.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ in promptu causa est, quare respondendo quæsito tacuit ordinem executionis: quia.s. respondendũ est est quæsito simpliciter, de medio simpliciter, & nõ de medio secundum quid: ac per hoc de medio, secundum ordinem simpliciter, & non secundum ordinem secundum quid. Vnde merito medium secundum quid, reseruauit responsionibus argumentorum, soluta quæstione de mediatione simpliciter, & absolute.

¶ In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ex Sco. & Duran. arguentibus in 3. sent. dist. 2. contra hãc doctrinam, quòd.s. non assumpserit totum mediantibus partibus. Arguit ergo Scotus. 1. in q. 2. sic, Primo assumptum nõ est natura humana, sed pars seu partes eius. ergo assumens nõ est primo homo. Et confirmatur, quia sicut in instanti assumptionis se habuit ad totum & partes, ita & modo. igitur & modo non est primo homo, sicut Sortes est primo homo, quod videtur inconueniens. Amplius, videtur sequi, quòd Christus non sit homo. Probatur quia denominatio a parte vel partibus non dat denominationem a toto. Præterea, Propter duas vniones verbi ad partes naturæ humanæ non est homo. ergo requiritur tertia, quæ sit totius primo, propter quam tertiam Verbum est homo, sed ista sufficit sine aliis duabus, igitur illæ duæ superfluunt. Demũ probat ostensiue, quòd natura tota est primo sine medio assumpta. Quod est in se primo personabile, si sibi dimitteretur, hoc ĩ alio primo personatur, quando assumitur: sed tota natura & nõ pars vel partes, est primo & immediate hoc modo personabilis in se, si sibi dimittatur. ergo. Probatur Maior, quia in eodem instanti naturæ, in quo in se personaretur, si sibi dimitteretur, personatur in alio vel ab alio, quia nihil ante illud instans est natũ assumi, quia non prius fuit natura singularis: nec post illud instans assumitur, quia tunc esset persona in se. Minor probatur, quia in eodem instanti naturæ in quo partes præcedunt totum, neutra nata est esse persona, sed tunc primo, quando ex istis vnitis est tota natura, quia tunc ipsa tota est persona in se, si non impediatur ab assumente.

¶ Duran. autem in q. quoque 2. arguit dupliciter, destruendo totaliter ordinem naturæ in assumptione totius & partiũ primo, quia totũ & partes vnitæ (sic enim assumptæ sunt) omnino sunt idem re. Secundo, quia assumptio vna est vnius ad vnum, sed assumptio humanæ naturæ, est vna ad vnum, quia ad personalitatem Filii. ergo est vnius. s. naturæ integræ ex suis partibus: constat. n. eam esse assumptã. ergo tam natura q̃ partes sunt assumptæ vt vnum. non est igitur ordo realis inter totum & partes in assumptione.

¶ Ad euidẽtiam positionis, quæ in hac litera explicat, sciendum est, quòd ordo operationis seu executionis eadem & eodem modo intelligit habere media, si est ſm naturã tãtum, & si est ſm progressum operationum, uerbi gratia, domus siue fiat per multas operatiões, vt ab arte successiue fit: siue fiat tota simul a Deo, eadem media pertransit: puta, fundamentum, parietes, tectũ, & similiter eodem modo, hoc est, quòd quodlibet eorũ est, vt mediũ quod. Nã sicut successiue operando, prius tempore fit fundamẽtũ, vt quod partiale, & mediãte fundamẽto fiũt paries, etiã vt quod partiale, & postea tectum vt quod partiale, & omnibus mediantibus vt quod partialibus fit domus vt quod totale, ita simul omnia operando, operatio illa prius natura ſm executionis ordinem attingere intelligitur fundamẽtũ, & postea pariẽtẽ &c. vt dictũ ẽ: haberet.n. operatio illa vnica vnũ per se primo terminũ ordine intentionis.s. totum qui esset vltimus ordine executionis, & multos partiales terminos ordine executionis priores, vno per se primo intento termino.s. toto. Simile n. quid accidit in mysterio incarnationis, in quo simul tota natura, & omnes partes eius factæ & assumptæ sunt, nisi ꝙ ad assumptionem referendo totum & partes, non inuenitur ordo inter partes (vt prædictum est) sic vt vna prius natura assumpta sit vt quod, q̃ altera: quia simul natura anima & corpus assumpta sunt, Sed bene inuenitur talis ordo inter partes simul & totum, ꝗ.s. ſm executionis ordinẽ prius natura terminata est assumptio ad partes simul (hoc est animã & corpus, vt terminos partiales) quàm ad totum, ad quod primo, vt primo intentum, vltimo terminata est, & ratione huius primo intenti terminata præintelligitur ad partes, sicut ratione domus terminata præintelligeretur creatio domus ad partes eius, ex quibus constat domns. Negantes autem hunc executionis ordinem inter partes & totũ in assumptione, imaginantur quòd assumptio etiã executiue terminata est prius ad totũ, quã ad partes, ita ꝙ diffusa seu quasi extẽsa est assumptio a toto ad partes, ita vt nõ oportuerit de nouo in morte Christi assumere partes: sed remãserit respectu partiũ. Et q̃uis primo aspectu hæc positio non solũ probabilis, sed probabilior videatur, q̃ posita in litera, quia assumptio per se primo respicit totum, nec est vt factio totius, sed quasi præexistentis eleuatio, quæ etiam in operando incipere debet a per se primo intento, ex quo supponit illud esse: si tamen perspicacius intuiti fuerimus, quòd ordo resolutionis verax testis est ordinis compositionis, quia primum in resolutione fuit vltimum in compositione, & constare nos meminerimus quòd in morte Christi assumptio quasi resolui incępit, dum natura ipsa ab assumptione desiit, partes autem naturæ assumptæ remanserunt: percipiemus ꝙ ex hoc ipso facto reuelauit Deus, ꝙ assumendo

mendo inchoauit executionis ordine a partibus, & quod veluti primum in compositione assumptionis, fuit assumptio partium, vt sic diuina sapientia disposuerit etiam suauiter assumptionem secundum executionem & resolutionem. Quo fit, ut probabilior sit positio in litera posita, fulta August. fauore.

¶ Vnde ad primum Sco. distingui potest, quòd primo assumptum dupliciter, ut quod totale, & quod non totale, seu partiale: & similiter primum assumptũ terminata totaliter assumptione, vel non terminata totaliter, & dici quòd natura humana ẽ primo assumpta vt quod totale, vel terminata totaliter assumptione, partes autẽ sunt secundum operationis ordinem prius assumptæ non terminata totaliter assumptione, non vt quod totale. Cum ergo dicitur, primo, assumptum non est natura humana, negatur loquendo de primo assumpto, terminata totaliter assumptione, & similiter de primo assumpto, vt totale passiuũ assumptionis, in quo tamen sensu oportet verificari tale antecedens, si consequentiæ suæ debent valere, & incõuenientia sequi. Ad confirmationẽ negatur, quòd simili modo omnino se habeat Verbũ assumens tunc & semper quia pro illo instanti assumptio erat dupliciter, scilicet in fieri & in facto esse, quia tunc erat verum dicere, nunc est vnita, & immediate ante hoc non erat vnita, quod deinceps falso diceretur: quoniam assumptio remanet non in fieri, sed in facto esse. Et propterea conceditur, quòd quantum ad factum esse eodem modo se habuit tũc, & habet modo, & sic tunc filius dei vere fuit primo homo, sicut Sortes est primo homo ex primo assumpto terminata totaliter assumptione, & similiter ex primo assumpto vt totali passiuo assumptionis, ita & nunc & in æternum.

In cor. arti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ex verbis illis nihil aliud datur intelligi, nisi ꝙ verbum, assumẽdo partes humanæ naturæ, assumpsit totam humanam naturã, & sic assumptio partium est prior in via operationis, intellectu, non tempore: assumptio aũt naturæ est prior in uia intẽtionis, quod est esse pri⁹ simpliciter, vt dictum est.*

AD 2ᵐ dicẽdum, quòd Deus ita est simplex, ꝙ etiam est perfectissimus, & ideo totum est magis simile Deo, quàm partes, in quantum est perfectius.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ vnio personalis est, ad quã terminatur assumptio, non autem vnio naturæ, quæ resultat ex coniunctione partium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum humana natura sit assumpta mediante gratia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ filius Dei assumpserit humanam naturam mediante gratia. Per gratiam enim vnimur Deo: sed humana natura in Christo maxime fuit Deo vnita. ergo illa vnio facta fuit per gratiam.

¶ 2 Pręt. Sicut corpus viuit per animam, quę est eius perfectio, ita anima per gratiam: sed humana natura redditur congrua ad assumptionem ꝑ gratiã. ergo filius dei assumpsit animam mediante gratia.

¶ 3 Præt. Aug. in 15. de Trin. * dicit, ꝙ verbum incarnatum est, sicut

3. dist. 2. q. 2. artic. 2. & dist. 13. q. 3. art. 1. Et veric. q. 2[...] 2. Et opusc. 3. cap. 222.

¶ Ad alia duo simul dicitur, quòd nec somniamus Verbũ dici hominem a partialibus assumptis, & non totaliter terminata assumptione, nec esse ibi tot assumptiones, sed vnam tantum, secundum naturæ ordinem exequendo progredientem prius ad partes, quàm ad totum: quia sumus certi, quòd quasi resoluendo desit a toto, & non a partibus.

¶ Ad rationem autem ostensiuam, quæ est fundamentum opinionis suæ, respõdetur ex Auctoris doctrina prænotata in ar. 1. huius quæst. in responsione ad secundum, quòd scilicet non est similis ordo assumptorum ad personam assumentẽ, qui esset eorundem ad propriam personalitatem, cuius oppositum pro fundamẽto Sco. assumit. Et ratio Auctoris ibidem est, quia persona assumens est altioris ordinis, quàm esset persona propria. Et ne inuoluatur intellectus distinguatur, quòd quia quæstio est de ordine assumptionis, & non de ordine personationis, ideo ne æquiuocẽt, dicatur quòd per esse personale, & similiter ꝑ personari, potest intelligi posse fieri, vel fieri personam, vel quasi constitutiuũ personæ, vel potest intelligi posse fieri vel fieri aliquid personæ. Si primum intelligatur, concedatur totum, absq; declinatione tamẽ tamquam impertinens, quia nõ est quæstio de prius natura personabili, illo mõ, ut fit persona aut quasi constitutiuũ personæ, sed de prius natura assumptibili ad vnitatem personalem. Si autem secundo modo intelligũtur dicti termini, ad propositum quidem sunt, sed minus proprii. Verumtamen non fiat vis in vocabulis, & supposita distinctione, quæ in litera habetur de prius assumptibili ordine naturæ secundum intentionem & secundum executionem, respondeatur quòd Maior est vera de primo secundum ordinem intentionis, non autem de primo secundum ordinem executionis. Illud enim quod est in se per se primo personabile, illud primo, ordine intentionis, non primo, ordine executionis personatur in alio, hoc est, fit aliquid alienæ personæ, a qua assumitur. pars enim vel partes eius, stat, quòd prius secundum executionem fiat, vel fiant aliquid alienæ personæ, quàm tota natura quæ est in se per se primo personabilis, si sibi dimitteretur. Probatio autem Maioris ad hunc sensum applicata, nihil valet: quia secundum executionis ordinem illud totũ nõ in se toto, sed in parte vel partibus eius prius personaretur, hoc est, fieret aliquid assumẽtis personæ, quam esset ĩ seipso toto personabile, si sibi dimitteretur. Et cum cõtra hoc affertur, quia in illo priori illud totum non est natum assumi, quia non est natura singularis, respondetur, quòd verum est quòd non est natum assumi in seipso toto ante illud naturæ instãs, sed ẽ natum assumi secundum sui partem vel partes ante illud instans, secundum executionis ordinem: quoniam quælibet pars nata est assumi, vt fit aliquid personæ assumentis: quanuis solum natura integra nata sit assumi, vt sit velut constitutiuum personę: quia ipsa sola est sic personabilis, scilicet vt sit vel psona, vel quasi cõstitutiua ꝑsonæ, partes autem eius sunt personabiles, hoc est assumptibiles ad vnitatẽ personalem, antequam secundum executionem assumi intelligatur totum. Vbi scito, quòd licet respectu personæ proprię prius secundum executionem intelligatur personari tota natura, quàm partes, quia partes, puta anima & corpus ad personandum concurrunt, mediante tota natura constituta per illas, ad assumptibilitatem tamẽ a diuina persona prius secundum executionem concurrunt partes, scilicet anima & corpus, quam natura integra: quia ad exequendum assumptionem non oportet media re executiue, sed secundum intentionem tantum, totam naturam, quoniam constat diuinam personam posse inchoare assumptionem a partibus quasi progrediendo ad totum, & rationabiliter constat, quòd de facto sic fecit, vt probatum est. Respectu personę propriæ non nisi naturalis ordo partium ad propriam personam attẽditur, qui est etiam executiue mediante toto: & ideo non habet solidum fundamentum (vt ex Auctore allatum est) ratio Sco. eodem ordine partes naturæ humanæ & totam ordinantis ad propriam, & ad diuinam personam.

AD PRIMAM autem Duran. rationem negatur, quòd natura humana sit omnino idem secundum rem, quod suę partes etiam simul sumptę. Et quoniam quęstio hæc supponenda potius, quam discutienda hic est, ideo non moror.

¶ Ad secundam dicitur, quòd assumptionem esse vnius, contingit dupliciter, scilicet vnius simplicis, vel vnius compositi. Et rursus vnius compositi, secundum quod vnum tantum est, vel non solum secundum quod est in se vnum: sed etiam secundum suas partes. Et subiungitur, quòd incarnatio est assumptio vna & ad vnum & vnius vltimo modo exposito, quia sic filius Dei assumpsit vnam naturam humanam compositam ex anima & corpore, vt etiam simul tempore & prius natura secundum nos ordine executionis, vel posterius natura secundum alios assumpserit animam & corpus in seipsis, & non solam secundum quod sunt vnum in tota natura, quod nihil aliud est quàm assumere totam naturam. Et quòd hoc oporteat fateri, patet ex eo, quòd alioqui oporteret filium Dei in morte de nouo assumpsisse corpus & animam, quod Sco. insolutam dimisit, & Duran. male videtur posse euadere. Nihil igitur valet illatio illa, Natura integra est assumpta. ergo partes assumptæ sunt vt vnum, intelligendo cum præcisione, hoc est, vt sunt vt vnum præcise, & non etiam vt sunt in se diuersæ.

¶ Super quæstionis sextæ Articulum sextum.

TITVLVS articuli 6. intelligendus est, vt sonat.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio, responsiua quæsito, Gratia non potest intelligi vt medium in assumptione humanæ naturæ. Et probatur sic, Gratia tripliciter dici potest, dupliciter quidem in Christo, scilicet gratia vnionis, & gratia habitualis, & tertio modo ipsa voluntas dei gratis donans. sed nullus istorũ modorum habet rationem medii in assumptione naturæ humanæ. ergo. Probatur sigillatim, primo de gratia vnionis, quia est ipsum esse personale gratis datũ, quod in assumptione se habet, vt ter.

Universidad de Deusto Biblioteca

vt terminus, nō vt mediū. Secundo de gratia habituali, qa se hēt vt effectus cō sequens vnionē, ut patet Ioa. 1. Tertio de voluntate diuina, quia se habet vt causa efficiens, non vt medium.

¶ Nota hic primo, quòd gratia pōt dupliciter inesse, s. formaliter, vel effectiue, & qa gratia primis duobus modis dr̄ formaliter, tertio autē effectiue, ideo in litera Auctor duplicē tantū in Christo in principio cor. arti. dicit, s. vnionis & habitus: vtraque enim est formaliter in Christo. Diuina aūt volūtas est gratia effectiue, ac per hoc velut extrinseca causa, & propterea non est in litera connumerata inter gratias in Christo. illa siquidē præpositio in, denotat esse in Christo formalr̄, sicut forma est ī subiecto.

¶ Nota secundo, ꝙ cū quis gratiose dat seipsum alicui tunc ipsemet vocatur, & est gr̄a, iuxta cōem usum loquēdi, quo concessum gratiose donū gratia vocat̄, dū dicimus, iste fecit mihi hanc gratiā &c. Et hoc mō, quia res data humanæ naturę in mysterio assumptionis est eē ꝑsonale filii dei, ideo ipsum esse personale, vt induit rationē doni gratiose concessi, vocat̄ gr̄a: vnionis aūt, quia ꝑ vnionem habetur a natura, cui datū est. De hac tn̄ vnionis gratia ꝓpter varia, quæ de ipsa dici videntur ī art. vl. 7. q. erit latior sermo.

¶ Nota tertio, quòd Auctor seipso doctior, opinionē, quā in 3. Sent. secutus ē, dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 1. de gr̄a habituali, ꝙ erat mediū cōgruētiæ respectu assumptionis, hic cōfutat auctoritate Io. Euā. Et sic tenet, ꝙ prius natura humanitas Chr̄i assumpta est, q̄ gr̄a habituali donata, vt ex ꝑsonalitate oīa fluenta gr̄æ in hoīe illo eēnt pleno gr̄æ & veritatis.

verbum nostrum in uoce: sed verbum nostrum unitur uoci mediante spiritu. ergo verbum Dei vnitur carni mediante Spiritusancto, & ita mediāte gratia, quæ Spirituisancto attribuitur, secundum illud 1. ad Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.

Sed contra est, quòd gratia est quoddam accidens animæ, vt in secunda parte habitum est.* Vnio autem verbi ad humanam naturam est facta secundum subsistentiam, & non secundum accidens, vt ex supra dictis patet. † ergo natura humana non est assumpta mediante gratia.

Respon. Dicendum, quòd in Christo ponitur gratia vnionis, & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi, vt medium in assumptione humanæ naturæ, siue loquamur de gratia vnionis, siue de gratia habituali. Gratia .n. vnionis est ipsum esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi, quod quidē est terminus assumptionis. Gratia autem habitualis pertinens ad spiritualem sanctitatem illius hominis, est effectus quidem consequēs vnionem, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius sicut vnigeniti a patre, plenum gratiæ, & veritatis. Per quod datur ītelligi, quòd ex hoc ipso, quòd ille homo est vnigenitus a patre, habet ꝙ per vnionem habet plenitudinem gratię & veritatis. Si vero intelligatur gratia, voluntas dei, aliquid gratis faciens, vel donans, sic vnio facta est per gratiam, non sicut per mediū, sed sicut per causam efficientem.

Ad primum ergo dicendū, quòd vnio nostra ad deum est per operationem, inquantum scilicet eum cognoscimus & amamus, & ideo talis vnio est per gratiam habitualem, inquātum operatio perfecta procedit ab habitu: sed vnio naturæ humanę ad verbum dei, est secundum esse personale, quod nō dependet ab aliquo habitu, sed immediate ab ipsa natura.

Ad 2m dicendum, quòd anima est perfectio substātialis corporis, gratia vero est perfectio animæ accidentalis. Et ideo gratia nō potest ordinare animā ad vnionem personalem (quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus.

Ad 3m dicendum, quòd verbū nostrum vnitur voci mediante spiritu, non quidem sicut medio formali, sed sicut per medium mouēs. Nam ex verbo concepto interius

F procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex verbo æterno procedit Spiritussanctus, qui formauit corpus Christi, vt infra patebit.* Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritussācti sit formale medium in vnione prædicta.

QVAESTIO VII.

De gratia Christi, pro ut est quidam singularis homo, in tredecim articulos diuisa.

G Deinde considerandum est de coassumptis a filio dei in humana natura. Et primo de his, quæ pertinent ad perfectionem: Secundo de his, quæ pertinent ad defectum.

¶ Circa primum considerāda sunt tria. Primo, de gratia Christi: secundo, de scientia eius: tertio, de potentia ipsius.

H De gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primo quidem de gratia eius, secūdum quòd est quidam singularis homo: secundo, de gratia eius, secundum quòd est caput Ecclesiæ. nam de gratia vnionis iam dictum est.*

Circa primum quæruntur tredecim.

¶ Primo, vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.
¶ Secundo, vtrum in Christo fuerint virtutes.
¶ Tertio, vtrum in eo fuerit fides.
¶ Quarto, vtrum fuerit in eo spes.
I ¶ Quinto, vtrum in Christo fuerint dona.
¶ Sexto, vtrum in Christo fuerit timoris donum.
¶ Septimo, vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.
¶ Octauo, vtrum in Christo fuerit prophetia.
¶ Nono, vtrum in eo fuerit plenitudo gratiæ.
¶ Decimo, vtrum talis plenitudo sit propria Christi.
¶ Vndecimo, vtrum Christi gratia sit infinita.
K ¶ Duodecimo, vtrum potuerit augeri.
¶ Tertiodecimo, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

Articulus I.

Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd in anima assumpta a verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura ra-

¶ Super quæstionem septimam.

In diuisione quæstionū de gratia Christi aduerte, ꝙ tripliciter gratia in Christo ponitur, s. gratia vnionis, gratia singularis, & gratia capitalis. & quia gr̄a vnionis est ipsa cōiunctio personalis dei ad naturam humanam (de qua tractatum est) ideo Auctor dicit, quòd de ipsa tractatū est, q̄uis non sub nomine gratiæ, sed rei q̄ est gratia, & propterea de aliis duabus tractandum est. Quæst. I artic. II.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulū primum.

Titulus artic. 1. intelligendus est, vt sonat, ita ꝙ nō oportet quòd ly gr̄a limitet̄ ad gratiam singularis hominis: quoniam statim, vt dicetur, gratia habitualis sufficienter exprimitur, ꝙ de ꝑfectione animæ in seipsa ē quæstio. habitus .n. est perfectio eius cuius est habitualis perfectio. Et ne idem sæpius repetatur, hoc eodē mō intelligendi sunt tituli sequētium articulorū de virtutib9, & donis. In quæst.

¶ In corp. articuli est vnica conclusio responsiua quæsito affirmatiue, Necesse est ponere ī Christo gratiam habitualem. Probat̄ tripliciter: primo, quia anima illa maxime ꝓpinqua ē principio gratiæ. Secundo, qa anima illa nobilissimas operationes uidendi & amādi deū habet. Tertio, quia Christus mediator gratiā in alios redūdantem habere debet. Vbi nota ꝙ ly necesse, in cōclusione positum, nō denotat necessitatem logicam, hoc est, qd̄ impossibile oīno est aliter se habere: qm̄ non est hic quæstio de tali necessitate, nec rōnes in litera allatæ ad hoc tendunt: sed est sermo de necessario scd̄m ordinem rebus consonū, seu secundum poten-

3. dist. 1. arti. verit. artic. opusc. 3. lect.

potentiā dei ordinatam, ita ꝙ impossibile est aliter se habere stante ordine a diuina sapientia statuto, sicut dicimus in naturalib9 necessariū esse, ꝙ hō fiat ab homine, & leo a leone, & in artificialibus, ꝙ domus fiat ab artifice, &c. & hoc cōcludūt rōnes literæ. Vtrū aūt id quod in secūda ratione dr̄, scilicet ꝙ necesse est rōnalem creaturā per gratiā eleuari ad videndū & amandū deū, dicat necessitatē simpliciter, nō est præsentis propositi, cui sat est, ꝙ dicat necessitatē s̄m ordinē rebus statutū & cōsonū: sic .n. animæ Christi conditiones exquirimus, & non semper de diuina omnipotentia disserimus.

¶ In eodē articulo circa rōnem tertiā dubiū occurrit, qm̄ q̄stio ista tota proposita est de gratia Christi, secundū ꝙ est singularis hō: ratio aūt ista procedit de Christo, secūdū ꝙ est caput aliorū hominū. diuertere igitur videtur a gratia singulari ad gratiam capitalem.

lib. 3. orth. fid. cap. 15. a medio.

p. p. q. 43. artic. 6.

D. 677.

¶ Ad hoc dicit̄ primo, ꝙ quia alia est ratio medii, alia rō capitis, ideo, quū in litera sit sermo de Christo, s̄m ꝙ est mediator, nō sequit̄ quòd diuertatur ad Christū, s̄m quòd est caput. Dicitur secūdo, & melius ꝙ gratia Christi in ordine ad gen9 humanum, siue secundū ordinem mediatoris, siue capitis, siue aliquo alio s̄i modo habet in se duo. Primo est bonū habentis, quoniam idoneum ac dignū formalr̄ reddit ipsum, vt sit mediator, vel caput &c. secundo est bonum aliorum, dum mediat, & influit &c. Et licet secūdo mō spectet ad gratiā capitalē, primo tamē mō spectat ad gratiā singularem. Et ꝓpterea optime in litera cōcluditur ex effectu mediatiōis, vel influxus in alios

quæst. 3. ar. 1. & 2.

tionali, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus cōsortes naturæ. Christus autem est deus, nō participatiue, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

¶ 2 Præt. Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eā bene operet̄ (secundū illud 1. Cor. 15. Abundātius omnibus laboraui, nō ego aūt, sed gratia dei mecū) & ēt ad hoc ꝙ homo consequat̄ vitā æternā, scd̄m illud Ro. 6. Gratia dei vita æterna: sed Christo ex hoc solo ꝙ erat naturalis fili9 dei, debebat̄ ei hæreditas vitę æternæ, ex hoc etiā ꝙ erat verbum, ꝑ quod facta sunt oīa, aderat ei facultas oīa bene operandi. non ergo secundū humanā naturā indigebat alia gr̄a, nisi vnione ad verbū.

¶ 3 Pręt. Illud quod operatur per modū instrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes: sed habitus fundat̄ in principali agēte. Humana aūt natura ī Christo fuit, sicut instrumentū diuinitatis, vt dicit Damas.* in 3. li. Ergo nō debuit in Christo eē aliqua gr̄a habitualis.

Sed contra est, ꝙ dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini. Qui quidē in homine esse dr̄ per gratiam habitualem, vt in 1. parte dictū est.† Ergo in Christo fuit gratia habitualis.

Respon. dicendū, ꝙ necesse est ponere in Christo gratiā [d] habitualē, propter tria. Primo quidem, ꝓpter vnionē animæ illius ad verbum dei: quanto .n. aliquod receptiuū est ꝓpinquius causę influēti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus aūt gratiæ est a deo, s̄m illud Psal. 83. Gratiā & gloriā dabit dominus. Et ideo maxime fuit conueniens, vt anima illa reciperet influxū diuinæ gratiæ. Secundo, propter nobilitatem illius aīæ, cuius operationes oportebat propinquissime attingere ad deū per cognitionē & amorem, ad quod necesse est eleuari rationalem naturā per gratiā. Tertio, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquātum hō, est mediator dei & hominum, vt dicit̄ 1. ad Timo. 2. & ideo oportebat, ꝙ haberet gratiam ēt in alios redundantem, secundū illud Ioa. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ Christus est verus deus s̄m personā & naturā diuinā: sed quia cū vnitate personę remanet distinctio naturarū (vt ex supradictis patet.†)

A anima Christi non est per suā essentiam diuina, vnde oportet ꝙ fiat diuina per participationē, quæ est secundum gratiam.

Ad 2m dicendū, ꝙ Christo, inquantū est naturalis filius dei, debetur hęreditas æterna, quæ est ipsa beatitudo increata, per increatum actum cognitionis & amoris dei, eundem .s. quo pater cognoscit & amat seipsum, cuius actus anima capax non erat ꝓp differentiā natu
B rę. Vnde oportebat, ꝙ attingeret ad deū per actū fruitionis creatū, qui quidē esse non pōt nisi per gratiā. Similiter etiā, inquantū est uerbū dei, habuit facultatē oīa bene operandi operatione diuina. sed quia præter operationē diuinā oportet poni in eo operationē humanā (vt infra patebit*) oportuit in eo esse habitualem gratiā, per quam hmōi operatio in eo esset perfecta.

Ad 3m dicendū, ꝙ humanitas Christi est instrumentū diuinitatis,
C non quidē sicut instrumentū inanimatū, quod nullo mō agit, sed solū agitur, sed tamq̄ instrumentū animatum anima rationali, quod ita agit, quòd ēt agitur. Et ideo ad conueniētiam actionis oportuit, eum habere gratiam habitualem.

Articulus II.

Vtrum in Christo fuerint uirtutes.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo non
D fuerint virtutes. Christus .n. habuit abundantiam gratiæ: sed gratia sufficit ad omnia recte agendum, secundum illud 2. Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Christo nō fuerunt virtutes.

¶ 2 Pręt. Secundum Philosophum 7. Ethi.* virtus diuiditur cōtra quēdam heroicum siue diuinum habitū, qui attribuitur hominibus diuinis: hic autem maxime conuenit Christo. ergo Christus non habuit virtutes, sed aliquid altius virtute.

¶ 3 Pręt. Sicut in secunda parte dictū est, † virtutes omnes simul ha-
E bentur: sed Christo non fuit conueniens habere omnes virtutes, sicut patet de liberalitate & magnificentia, quæ habent actum suum circa diuitias, quas Christus contēpsit, secundū illud Matth. 8. Filius hominis nō habet vbi caput suū reclinet: temperātia etiā & continētia sunt circa cōcupiscentias prauas, quæ in Christo non fuerunt. ergo Christus non habuit uirtutes.

Sed Contra est, quod super illud Psalm. 1. Sed in lege Domini

esse habitū in Christo dignificantē ipsum formaliter, & cōstruentem in tali eminētia, vt ex ipso in alios redūdet gratiā. Cōstat .n. bonitatē & dignitatem hāc magnū esse bonum singularis hypostasis, vel animæ: sicut si ex necessitate illuminādi alios, inferrē, ꝙ illud ī se valde lucidū oportet esse. Nulla ergo est diuisio, sed gratia singularis ex effectu concluditur.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulū secundum.

In titulo 2. art. q. 7. aduerte, ꝙ quæstio est de virtutibus, quę simpliciter vocantur virtutes, quales in philosophia & in theologia simul sūt morales, & rursus in theologia sūt theologales: hæ .n. bonū faciunt habentem: Intellectuales autē virtutes non simpliciter bonū, sed s̄m intellectum faciunt hominē bonum: nō .n. dicitur homo bonus ex hoc, quòd ē doctus, sed ex hoc ꝙ iustus, temperat9 fortis &c. Vnde de illis postea erit quæstio, quū .s. de scientia animæ Christi tractabitur. q. 19. arti. 1. Infr. arti. 3. ad 1. Et q. 15. art. 2. c. Et 3. distin. 13. q. 1. ar. 1 cor.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio responsiua q̄sito affirmatiue. Christus oēs virtutes habuit. Probat̄, gratia Christi fuit ꝑfectissima, ergo ex ipsa processerunt virtutes ad perficiendum singulas potētias animę, quantū ad oēs aīæ actus. ergo Christ9 habuit oēs virtutes. Antecedens supponitur. Consequētia prima quantum ad duo in ea contenta probatur, primum est, ꝙ ex gr̄a procedant virtutes, scd̄m est ꝙ ex perfectissima procedant virtutes ad perficiēdum ad oēs actus aīæ. Primū ꝓbatur, Sicut gr̄a est in essentia aīæ, ita virtus in potentia. ergo sicut ab essentia fluūt potentiæ, ita a gr̄a virtutes. Secundū vero probatur,

lib. 7. ethic. ī prin. to. 5.

1. 2. q. 65. arti. 1. & 2.

probatur, quia quanto aliquid principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus.

¶ Nota hic circa sensum conclusionis, quod inferius explicandũ restat, quõ cum hoc, ꝙ Christus habuit oés virtutes, stat quòd non habuerit virtuté fidei, nec spei. Et stat resolutio in hoc, ꝙ Christus habuit oés virtutes nõ ponétes ex sui rõne defectũ aliqué in aĩa Christi, q̃ simul erat viator & cõprehensor. Cetera huius rõnis discussa sunt superius, quũ de gratia tractatum est.

glos. ordin. ibi ex Cassiodoro.

p.2.q.110. art.2. & 3.

¶ In responsione ad scd̃m eiusdé articuli habes ab Auctore solutioné illi⁹ quæstionis, An virt⁹ heroica differat specie a virtute cõmuniter dicta. hinc.n. aperte habes partem negatiuã, dum dr̃, ꝙ non differt nisi ẽm perfectiorem modũ. Est ergo excellentia heroica in mõ, non in formali differentia sita. Et hoc Auctor quasi ꝓbat ex simili apud Plotinũ. Vbi patet non esse differentiã formalé, sed maioris & minoris perfectionis tm̃. Et cõsonat rationi fugienti ad instar naturę pluralitaté, vbi vnũ sufficit. Cõstat .n. ꝙ ad actum fortitudinis, quãtumcumq; celsum sufficit fortitudinis latitudo: sicut in naturalibus videmus, ꝙ ad quantũcumque illuminationis actũ sufficit latitudo luminis, & ad actum frigefactionis, latitudo frigoris, & sic de aliis.

¶ In responsione ad tertium aduerte, ꝙ in virtutibus, quæ sunt passionũ moderatiuę (vt sunt istæ, de quibus est sermo hic) duo inueniri possunt. Primũ est intus in aĩa, & hoc est interior dispositio appetitus humani, vt sic sit dispositus, ne abduci possit a recto ꝑꝑ passiones, & hoc é simpliciter necessariũ haberi per virtuté. Et quo ad hoc oés morales virtutes moderatiuę passionũ optime saluant̃ in Christo, dũ animũ sic habituatum intus habuit, tàm circa diuitias q̃ circa venerea, vt penitus abiecerit illa a se, ẽm rectam rationé, & ideo summe in eo cõmendatur, & liberalitas & magnificentia, & temperantia. Secundũ est quo ad actus exercitiũ, & sic non oportet Christũ oĩs uirtutis proprio actu exteriori vti: qm̃ numquam fuit tépus, quo cõueniens esset

F personæ suæ, ꝙ vteretur omnibus, sed aliquibus tm̃. Numquam enim fuit tépus vtendi magnificẽtia, quæ est circa magnos sumptus, quia numquã fuit cõueniẽs, vt esset diues, & haberet vnde magnos sumptus faceret, qui quũ esset dñs omniũ factus est egenus ꝑꝑ nos. Et ideo in litera actu liberalitatis dr̃ vsus, nõ autem actu magnificẽtiæ.

¶ In eadem responsione ad tertiũ attẽde, ꝙ caute Auctor loquitur negãdo in Christo cõtinentiã, dum limitat continentiæ rationem ad Arist. vsum. nam sumendo continẽtiæ nomen & rationem cõmuniori vsu, nihil ꝓhibet Christũ cõtinẽté appellare.

voluntas eius, dicit glos.* Hic ostẽditur Christus plenus omni bono: sed bona qualitas mentis est virt⁹. ergo Christus fuit plen⁹ oĩ virtute.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut in 2. parte dictum est, *sicut gratia respicit essentiam aĩæ, ita virtus respicit potentiam eius. Vnde oportet, ꝙ sicut potentię aĩæ deriuantur ab eius essentia, ita virtutes sint q̃dam deriuationes gratiæ. Quanto aũt aliquod principiũ est perfecti⁹, tanto magis imprimit suos effect⁹. Vnde cũ gratia Christi fuerit perfectissima, consequens est ꝙ ex ipsa processerint virtutes ad perficiendum singulas potẽtias animę, quãtum ad omnes animæ actus: & ita Christus habuit omnes virtutes.

H AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ gratia sufficit homini, quantũ ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudiné: horum tamen quædã perficit gratia immediate per seipsam, sicut gratũ facere deo, & alia huiusmodi, quædã aũt mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt.

AD 2m dicẽdum, ꝙ habitus ille heroicus, vel diuinus, non differt a virtute cõmuniter dicta, nisi secundum perfectioré modũ, inquantũ scilicet aliquis est dispositus ad bonum quodã altiori modo, q̃ cõmuniter omnibus competat. Vnde per hoc non ostenditur, quòd Christus non habuerit uirtutes, sed quòd habuerit eas perfectissime ultra communé modũ: sicut etiã Plotinus posuit quendam sublimé modum virtutũ, quas esse dixit animi purgati.

AD 3m dicendum, ꝙ liberalitas & magnificentia cõmendantur circa diuitias, inquantum aliquis non tm̃ appretiatur diuitias, ꝙ velit eas retinere, prætermittendo id quod fieri oportet. Ille aũt minime diuitias appretiatur, qui penitus eas cõtemnit, & abiicit ꝑꝑ perfectionis amorem. Et ideo in hoc ipso, quòd Christus oés diuitias contempsit, ostendit in se summũ gradum liberalitatis & magnificentiæ: licet ét liberalitatis actum exercuerit, ẽm quòd sibi cõueniens erat, faciendo pauperib⁹ erogari, quæ sibi dabantur. Vnde cum dominus Iudæ dixit, Ioan. 13. Quod facis, fac citius, discipuli intellexerunt dominum mandasse, quòd egenis aliquid daret. Concupiscentias autem prauas Christus omnino non habuit, sicut infra patebit: † nec propter hoc tñ excluditur quin habuerit temperãtiam, quæ tãto perfectior est in homine, quanto magis prauis concupiscentiis caret. Vnde secundũ Philosophũ 7. ethi. * tẽperatus in hoc differt a continente, ꝙ temperatus non habet prauas cõcupiscentias, quas cõtinens patitur. Vnde sic accipiendo continentiam, sicut Philosophus accipit, ex hoc ipso, ꝙ Christus habuit omnem virtutem, non habuit continentiam, quę non est[d] virtus, sed aliquid minus virtute.

† quæst. ... arti. 1. & ...

*lib. 7. ethi. c. 9. non ... mote a ... tom. 5.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulũ tertium.*

Titulus tertii articuli clarus é de fide, quæ est virtus theologica, inquirés an fuerit in Christo.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito negatiue. In Christo non potuit esse fides. Probat̃, Obiectum fidei est res diuina non visa. ergo excluso, ꝙ res diuina sit non visa, non remanet ratio fidei. ergo in Christo nõ potuit eẽ fides. Antecedés ex priori patet lib. Prima consequentia probatur, quia habitus virtutis recipit speciẽ ab obiecto, sicut ét quilibet alius habitus. Secũda uero consequẽtia ꝓbatur, q̃a Christus ab instãti suæ cõceptionis plene vidit deum per essentiam.

¶ Sed occurrit statim hic dubiũ, quũ obiectum habeat rationé materiæ circa quã uersatur habitus, quõ pacto ex defectu materiæ, circa quam põt inferri defect⁹ habit⁹, quũ cõtingat pauperem esse magnificum, & de Christo hoc iam affirmatũ est, & tñ defectus diuitiarũ, seu magnorũ sumptuũ (circa quos est magnificentia) interuenit. Cur non põt similiter dici, ꝙ in Christo fuit fidei habitus, q̃uis defuerit illius materia, circa quam, s. res diuina nõ apparens, sicut fuit in eo magnificentia, q̃uis illius defuerit materia circa quam?

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quàmuis materia, circa quã versatur virtus & obiectum coincidere inueniãtur, alia tñ est ratio formalis obiecti, & alia ratio propria materiæ. Et ideo si deficiat aliquid sub ratione materiæ, non propterea oportet deficere habitum; sed si deficit sub ratione formali obiecti, oportet habitus illius rationem formalé deficere. Et si impossibile fuit, & est obiectum aliquod formaliter locum habere respectu alicuius, impossibile quoque est, & fuit in illo locum habere habitum illũ. In proposito aũt totũ oppositum inuenitur respectu magnificẽtiæ & fidei, quia respectu fidei, res, quę sunt materia, quæ creduntur, inueniũtur apud intellectũ Christi, vt trinitas, &c. sed non sub illa ratione formali qua creduntur, quia nõ vt nõ visæ, quia huiusmodi rõ formalis ponit imperfectionem in Christi anima: & ideo nec fuit, nec esse potuit in Christo habitus fidei. Respectu aũt magnificentiæ, res q̃ sunt materia magnificentiæ, vt diuitiæ, defuerunt, sed ratio formalis earũ, quõ scilicet, quando, vbi, sicut pro quo &c. oportet, exponendæ essent nõ deerat aĩo Christi: quia hæc nullã impfectioné ponit intus in anima eius, sicut nec etiam defectus materiæ magnificẽtiæ redundabat in aliquam imperfectioné animæ. Et ideo optime ex defectu obiecti formalis defectus fidei conclusus est: ex defectu auté materię magnificẽtiæ nõ sequitur defectus magnificẽtiæ interioris.

¶ In respõsione ad secundum eiusdem articuli, nota glossã aliã, quomodo oés virtutes, includendo etiam fidem & spem, fuerunt in Christo scilicet quantum ad meritum: impleuit siquidé excellẽtius quicquid meritorii actus est, tàm credendo, quàm sperando, quàmuis non eodem modo: quia non credendo, aut sperando: sicut quicquid cognoscit sensus, cognoscit intellectus, sed non eodem modo.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerit fides.

AD TERTIVM sic procedit̃. Videtur ꝙ in Christo fuerit fides. Fides enim est nobilior virtus, quàm virtutes morales, puta temperantia, & liberalitas. Huiusmodi autem virtutes fuerunt in Christo, vt dictum est.* Multo ergo magis fuit in eo fides.

I ¶ 2 Præt. Christus non docuit virtutes, quas ipse non habuit, secundum illud Act. 1. Cœpit facere, & docere: sed de Christo dr̃ Hebr. 12. quòd est auctor & consumator fidei. ergo in eo maxime fuit fides.

¶ 3 Præt. Quicquid est imperfectionis excluditur a beatis: sed ĩ beatis est fides, nã super illud Roma. 1. Iustitia dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit glos. † de fide verborũ & spei in fidem rerum & speciei. ergo videtur quòd etiam in Christo fuerit fides, cum nihil imperfectionis importet.

K SED CONTRA est, quòd dicitur Hebr. 11. quòd fides est argumentum non apparentiũ: sed Christo nihil fuit non apparens, secundum illud, quod dixit ei Petrus, Io. vlt. Tu omnia nosti. ergo in Christo non fuit fides.

RESPON. dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est,* obiectum fidei est res diuina non visa. Habitus autem virtutis sicut & quilibet alius recipit speciem ab obiecto. Et ideo excluso, ꝙ res diuina sit non visa, excluditur ratio fidei. Christus autem a primo instãti sue conceptionis plene vidit deum per essentiam, vt infra dicetur.* Vnde in eo fides esse non potuit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ fides est nobilior virtus virtutib⁹ moralibus, quia est circa nobilioré materiam: sed tñ importat quendã defectum in comparatione ad illã materiam, qui defectus in Christo non fuit. Et ideo non potuit in eo esse fides, licet fuerint in eo virtutes morales, quæ in sui ratione huiusmodi defectum non important per cõparationé ad suas materias.

AD 2m dicendum, ꝙ meritum fidei consistit in hoc, quòd homo ex obedientia dei assentit illis, quæ non videt, secũdum illud Rom. 1. Ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius. Obedientiam autem ad deum plenissime habuit Christus, secundum Philipp. 2. Factus est obediens vsque ad mortem. Et sic nihil ad meritũ pertinens docuit, quod ipse excellentius non impleret.

D AD 3m dicẽdum, ꝙ sicut glossa ibidem dicit,*fides proprie est, qua creduntur quæ non uidentur: sed fides, quę est rerũ visarum improprie[d] dicitur, & secundum quandã similitudinem, quantum ad certitudinem, aut firmitaté adhæsionis.

D.389

Infra art. ... cor. & ... ad 2. & ... 9. ad 1. & ... 2. q. 65. ... 5. ad 3. ... 3. dist. ... 1. art. ... ad 1. Et ... 36. art. ... 3. Et ... 9. 29. ... ad 15. ... ri. q. 4. ... ad 11.

* Art. pr...

*August. in lib. 2. quęst. Euãg. q. 39. ĩ principio to. 4.

D.606

† Glos. ... nar. ibi ...

*2. 2. q. ... 1. art. ...

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus, de spe, quæ est virtus theologica quærens.

¶ In corpore arti. duo fiunt: primo, respõdetur quæsito negatiue, s. in Christo non fuit spes: secundo, ponit̃ differentia inter defectum fidei & defectũ spei in Christo, quantum ad hoc, quod fides nullo modo fuit in Christo, spes aũt quantum ad secundario sperata, in Christo fuit. Primum probatur sic. Spes est de deo non habito vt obiecto. ergo in Christo non fuit spes. Antecedens probatur quo ad duo, s. & ꝙ spes sit de non habito vt obiecto, & quòd sit de deo non habito vt obiecto. Primum probatur ex proportionalitate fidei in assentiendo, & spei in expectando. Secundũ etiam probatur ex conuenientia theologicarũ virtutum: quia oés sunt de deo vt obiecto. Consequentia autem probatur: quia Christus ab initio cõceptionis suæ plene fruitionem diuinã habuit. Differentia aũt secundo loco proposita inter fidem & spem in Christo declaratur, ponendo primo conuenientiam extensiuã fidei & spei, quia scilicet vtraq; est de solo deo vt obiecto, & extenditur ad alia a deo secundario, & subiungendo deinde differentiam cum sua ratione, quòd fides nec quantum

A ad principale creditum, nec quãtum ad secundario credita, locũ habet in Christo, quia hoc poneret imperfectionem cognitionis intus in anima Christi. Spes aũt quantum ad secundario tantũ sperata in Christo locum habuit, quia non omnia sperata habebat actu a principio, ut patet, de immortalitate corporis, & eiusdem gloria, quibus tamen carere nullã imperfectionem posuit in aĩa Christi: sed spectat ad assũptionem defectuum corporalium, quos dispensatiue ob immensam suam misericordiam, pro nobis assumpsit.

¶ Occurrit hic statim dubiũ, an spes in Christo respectu secundario speratorum, fuerit habitus aliquis, an sol⁹ actus sperandi, & an theologicus, an moralis siue actus, siue habitus fuerit. Et est rõ dubii, q̃a nihil prohibet fuisse habitũ, quin potius si non fuit habit⁹, videtur quòd actus ille sperandi fuit imperfectus, vtpote, natus elici per habitũ (vt patet ĩ nobis) & de facto elicit⁹ sine habitu. Quòd sit etiã theologicus, videtur ex eo ꝙ actus sperãdi respectu secundario speratorũ é ex suo gñre actus theologicus (ut patet in nobis) ergo si est ab habitu, oportet quòd sit ab habitu qui virtus est theologica.

¶ In oppositum autem est, quia si é habitus, oportet ꝙ sit habitus spei, sed nõ est habitus spei, q̃a deficit ratio formalis obiecti, ergo. Et per idem patet, ꝙ non est habitus theologicus, quia scilicet non est virtus theologica quæ est spes. Et quòd etiã non sit actus theologicus, apparet, quia deficiente ratione formali obiecti theologici, deficit quoque actus theologicus: sed constat hic deesse rationem formalem obiecti theologici, quia non est hic deus non habitus. ergo actus sperandi gloriam corporis, nõ est actus theologicus: par siquidem ratio est actus & habitus, quo ad specificari ex ratione formali obiecti, ita quòd cessante ratione obiecti, cessat specificatio tàm habitus, quàm actus ex obiecto.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd in Christo nullus fuit habitus spei respectu secundario speratorum, quia nullus habitus infusus fuit in ipso, quin similis fuerit ĩn hominibus sanctis, vel viatoribus, quum constet quòd etiam habitus gratiæ capitalis sit secundum essentiam idem, quod habitus gratiæ (vt infra patebit) certum est autem, in nominibus non esse talem habitum spei diuersum a spe virtute theologica. igitur nec in Christo fuit huiusmodi habitus.

¶ Et quum obiicitur, quòd actus spei in Christo fuisset imperfectus sine habitu, negatur. Et ad probationem, Omnis actus natus informari habitu, est sine habitu imperfectus, respõdetur dupliciter, & vtroque modo bene. Primo, quòd ista propositio nõ est vera in actu, non omnino eiusdem rationis, qualis est actus spei in Christo. Nam actus, quo speratur immortalitas & gloria corporis, nõ est omnino eiusdem rationis ex parte obiecti in nobis & Christo, quia in nobis habet rationem ardui gloria illa, in Christo autem nõ. Et ratio est, quia habenti gloriã animæ, gloria

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo fuerit spes.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo B fuerit spes. Dicitur enim ĩ Psal. 30. ex psona Christi, In te domine speraui: sed virtus spei est, qua homo sperat in deum. Ergo virtus spei fuit in Christo.

¶ 2 Præt. Spes est expectatio futurę beatitudinis, vt in 2. parte habitũ est: * sed Christus aliquid expectabat ad beatitudinem pertinens, videlicet gloriam corporis. ergo videtur quòd in eo fuerit spes.

C ¶ 3 Præt. Vnusquisque potest sperare illud quod ad eius perfectioné pertinet, si sit futurũ: sed aliquid erat futurũ quod ad perfectionem Christi pertinet, scd̃m illud Eph. 4. Ad consumationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. ergo videtur, ꝙ Christo competebat habere spem.

SED CONTRA est quod dicitur Roma. 8. Quod videt quis, quid sperat? Et sic patet, quòd sicut fides est de nõ visis, ita & spes: sed fides non fuit in Christo, sicut dictum est.* ergo nec spes.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut de ratione fidei est, ꝙ aliquis assentiat his, quæ non videt, ita de rõne spei est ꝙ aliquis expectet id quod nondum habet. Et sicut fides, inquantum est virtus theologica, nõ est de quocumque non viso, sed so-

Infra art. 6. ad 1. & art. 1. ad 2. & arti. 9. ad 1. Et 1. 2. q. 65. art. 5. ad 3. Et 2. 2. q. 18. art. 2. ad 1. Et 3. dist. 26. q. 2. art. 5. q. 1. & dist. 36. art. 2. ad 3.

*2. 2. q. 17. art. 5. ad. 1.

*Arti. præc.

lum de deo, ita ẽt spes, ĩquãtum est virtus theologica, habet pro obiecto ipsum deũ, cuius fruitionẽ hõ principaliter expectat per spei virtutem: sed ex consequenti ille qui habet virtutem spei, põt ẽt in aliis diuinum auxiliũ expectare, sicut & ille qui hẽt virtutem fidei, nõ solũ credit deo de rebus diuinis, sed de quibuscumq; aliis diuinit⁹ sibi reuelatis. Christus aũt a principio suę conceptionis plene habuit fruitionem diuinã (vt infra dicetur*) & iõ virtutem spei non habuit: habuit tamen spem respectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus, licet nõ habuerit fidem respectu quorumcumq;: quia licet plene cognosceret oĩa, per quod totaliter fides excludebatur ab eo, non tamẽ adhuc plene habebat omnia, quæ ad eius perfectionem pertinebant, puta immortalitatem, & gloriã corporis, quam poterat sperare.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ hoc non dicitur de Christo s̃m spem, quę est virtus theologica, sed eo quòd quædam alia sperauit nõdum habita, sicut dictum est.*

AD 2m dicendum, q̃ gloria corporis non pertinet ad beatitudinẽ, sicut ĩ quo principaliter beatitudo cõsistat, sed per quandã redundantiã a gloria aiæ, vt in 2. parte dictũ est.† Vnde spes secundũ q̃ est virtus theologica, non respicit beatitudinem corporis, sed beatitudinẽ aiæ, quæ in diuina fruitione consistit.

AD 3m dicendum, q̃ ædificatio Ecclesiæ per conuersionem fideliũ, non pertinet ad perfectionem Christi, qua in se perfectus est: sed secundum quòd alios ad participationẽ suæ pfectionis ĩducit. Et quia spes dicitur proprie respectu alicuius, quod expectatur ab ipso sperante habendum, non proprie potest dici, quòd virtus spei Christo, ratione inducta* conueniat.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo fuerint dona.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerint dona. Sicut enim communiter dicitur, dona dantur in adiutorium virtutũ: sed id, quod est in se perfectum, non indiget exteriori auxilio. Cum igitur in Christo fuerint virtutes perfectæ, videtur q̃ in eo non fuerint dona.

¶ 2 Præt. Non videtur esse eiusdẽ dare dona & recipere, quia dare est habentis, accipere autẽ non habentis: F sed Christo cõuenit dare dona, s̃cdm illud Psal. 67. Dedit dona hominibus. ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritussancti.

¶ 3 Præt. Quatuor dona videntur pertinere ad contẽplationẽ viæ, s. sapiẽtia, scientia, intellectus, & cõsilium, quod pertinet ad prudentiã, vnde & Philos. in 6. Ethi.* numerat ista inter uirtutes ĩtellectuales: sed Christus habuit contẽplationẽ patriæ. Ergo non habuit hmõi dona.

SED CONTRA est, quod dicitur G Isa. 4. Apprehendẽt septem mulieres uirum unum. Glos.* idest, septem dona Spiritussancti Christũ.

RESPON. dicendum, q̃ sicut in 2. parte dictũ est, † dona proprie sunt perfectiones quædam potentiarum animæ, secũdum quòd sunt natæ moueri a Spiritusancto. Manifestum est aũt, q̃ anima Christi perfectissime a spiritusancto mouebatur, s̃cdm illud Luc. 4. Iesus autem plen⁹ Spiritusancto regressus est a Iordane, & agebatã spiritu in desertum. Vnde manifestũ est, q̃ in Christo H fuerunt excellentissime dona.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ illud, quod est perfectum secundum ordinem suæ naturæ, indiget adiuuari ab eo quod est altioris naturæ, sicut homo, quantũcumque perfectus indiget adiuuari a deo. Et hoc mõ virtutes, quæ perficiunt potentias animæ, s̃m quòd ducuntur rõne, quantũcumq; sint perfectæ, indigent adiuuari per dona, quæ perficiunt potentias aiæ, s̃cdm quòd sunt motæ a spiritusancto.

AD 2m dicendum, q̃ Christus I non secundum idem est recipiens, & dãs dona Spiritussancti, sed dat, secũdum q̃ homo. Vnde Greg. dicit ĩ 2. moral.* quòd Spiritussanct⁹ humanitatem Christi numquã deseruit, ex cui⁹ diuinitate procedit.

AD 3m dicendum, q̃ in Christo non solum fuit cognitio patriæ, sed etiã cognitio uiæ, ut infra dicetur.† Et t̃n etiam in patria sunt per aliquem modum dona Spiritussancti, ut in 2 parte dictum est.*

K

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Christo fuerit donũ timoris.

AD SEXTVM sic procedit̃. Videtur quòd in Christo nõ fuerit donum timoris. Spes enim uidetur potior, quàm timor. nam spei obiectum est bonum, timoris uero malum, vt in secunda parte habitum est.* sed in Christo non fuit uirtus spei, ut supra ha-

ria corporis paruũ quid est, & videtur. Secundo, quòd illa propositio nõ est vera, quãdo principiũ elicitiuum actus est melius dispositũ ad actũ illum, quàm si esset habituatũ. Sic autem est in proposito, quoniã uoluntas Christi fruens deo nõ in spe, sed in re, est melius disposita ad expectãdum
Quæst. 34. art. 4. secundario sperata, quàm si haberet habitum spei, quanto certior & excellentior est res, q̃ spes. Quocirca expectatio, qua voluntas Christi fertur in secũdario sperata, deficit a ratione actualis spei, & ex parte obiecti, & ex parte subiecti, & magis habet rationem desiderii, quã spei. Nec mirũ, quia cũ spes sit de genere imperfectorum, quãto minus spei habetur,
In corp. ar. tanto magis ab imperfecto receditur. Vtraq; respõsio clara sit, si ad beatos aspexeris, in quibus spes est, & nõ est sicut in Christo: expectant enim corporis
† p. 2. q. 4. arti. 6. & q. 67. arti. 4. gloriam in mortalẽ. ¶ Ad secundum dr̃, quòd actus põt dici theologicus dupliciter: vel ex parte elicitiui principii, vel ex parte pricipalis obiecti. Et quòd actualis illa spes corporis immortalis, licet ex parte elicitiui principii non sit de facto actus theologic⁹ (qa nõ est actu a virtute theologica) est tamẽ quantum est ex suo genere actus, secundarius tamen virtu-
In corp. ar. tis theologicæ. Ex parte vero obiecti formaliter, est magis theologicus actus, quàm si esset a virtute theologica, qm̃ si eẽt a virtute theo-
Isa. 11. l. 2. logica, scilicet spe, obiectũ formale eẽt deus habẽdus: quia in ordine ad deum habendum speram⁹ gloriam corporis. In Christo autem sicut & in beatis ratio formalis obiecti est de⁹ habitus: hæc.n. ratio succedit sperato pricipali, quod formale obiectum est spei, ac per hoc respectu sperãtis Christi & beatorum loco obiecti formalis suę spei succedere videtur, & cõsequenter actũ secũdarium spei remanẽtem magis theologicum reddit.

¶ Super Quæstionis Septimæ Articulũ quintum. *lib. 6. E c. 3. & to. 5.

Titulus artic. 5. clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. In *Glos. ibidem. Christo fuerũt excellentissime dona. Probatur. Anima † p. 2. q. arti. 1. Christi pfectissime a Spiritusancto mouebat̃, ergo in Christo fuerunt excellentissime dona. Antecedens probatur ex duplici auctoritate Euangelii. Consequentia probatur ex quidditate donorũ, scilicet q̃ sunt propriæ perfectiões potentiarum animæ, secundũ quòd sunt natæ moueri a spiritusancto.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulũ sextum.

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpore articuli unica est conclusio responsiua q̃sito, In Christo fuit timor dei, non respectu mali, sed respectu eminentiæ dei præ ceteris hominibus. hæc conclusio in litera primũ declaratur quo ad terminos duos distin- lib. 2. c. med. guendo duo obiecta timoris, s. malũ terribile, & eminentiam potentis infligere malum. Quæ probatur: quia nisi esset eminens nõ timeretur. † q. 3 Deinde declaratur quid sit in Christo iste affectus *p. 2. q. arti. 6. timoris eminẽtiæ dicendo, quòd est affectus reuerẽtialis tantæ eminẽtiæ. Demũ pbatur, quo ad primam partem affirmatiuã auctoritate Apostoli ad Hebr. Infra q. arti. 7. dist. 1. art. 2. & quo ad cõparatiuã auctoritate Isaię. Replebit eum spiritus timoris domini.

¶ Occurrit hic dubium circa timorem reuerentialem Christi, ex eo q̃ eminen- *p. 2. & 1 tia dei potentis infli-

gere

A bitum est.† Ergo etiam non fuit in eo donum timoris.

¶ 2 Pręt. Dono timoris timet aliqs, vel separationem a deo, quod pertinet ad timorem castum, vel puniri ab ipso, quod pertinet ad timorẽ seruilem, vt Aug. dicit* super Cano. Ioan. sed Christus non timuit separari a deo per peccatum, neque B etiam puniri ab eo propter suam culpã: quia impossibile erat ei peccare, ut infra dicetur.† Timor autẽ non est de impossibili. ergo in Christo non fuit donum timoris.

¶ 3 Præt. 1. Ioan. 4. dicitur, q̃ perfecta charitas foras mittit timorem: sed in Christo fuit perfectissima charitas, secundum illud Ephe. 3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi. ergo in Christo non fuit donum timoris.

SED CONTRA est, quod dicitur Isaiæ 11. Replebit eum spiritus timoris domini. C

RESPON. Dicendum, q̃ sicut in 2. parte dictum est, *timor respicit duo obiecta, quorum unum est malum terribile, aliud est illud, cuius potestate malum põt inferri: sicut aliquis timet regem, inquantũ habet occidendi potestatẽ. Non autem timeretur ille, qui põt nocere, nisi haberet quandam eminentiam potestatis, cui de facili resisti non possit: ea enim quæ in promptu habemus repellere, non timemus. Et sic patet, q̃ aliquis nõ timetur, nisi D propter suam eminentiam. Sic igitur dicendum est, q̃ in Christo fuit timor dei, nõ quidẽ secundũ quòd respicit malum separationis a deo per culpã, neque etiam secundum q̃ respicit malum punitionis pro culpa, sed secundum quòd respicit ipsam diuinam eminentiam, prout scilicet aĩa Christi quodam affectu reuerentię mouebatur in deũ a spiritusancto acta. Vnde Hebr. 5. dicitur, quòd ĩ omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hunc enim affectum reuerẽtiæ ad deum, Christus s̃m q̃ homo, præ ceteris habuit pleniorem. Et ideo ei attribuit scriptura plenitudinem timoris dñi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ habitus virtutum & donorum, proprie & per se respiciunt bonũ, malum aũt ex consequẽti. Pertinet enim ad rationẽ virtutis, vt opus bonum reddat, ut in 2. Ethi.* dicit̃. Et ideo de ratione doni timoris nõ est illud malum, qđ respicit timor, sed eminentia illius boni, scilicet diuini, cuius potestate aliquod malum infligi potest: sed spes, secũdũ q̃ uirtus est, respicit non solũ actorem boni, sed etiã ipsum bonum, inquantum est non habitũ. Et ideo Christo, qui iam habebat perfectũ beatitudinis bonum, non attribuitur virtus spei, sed donũ timoris.

AD 2m dicendum, q̃ ratio illa procedit de timore, secundũ quòd respicit obiectũ, quod est malum.

AD 3m dicendum, quòd perfecta charitas foras mittit timorem seruilem, qui respicit principaliter pœnam: sic autem timor non fuit in Christo.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

AD SEPTIMVM sic pcedit̃. Videt̃ quòd in Christo nõ fuerint gratiæ gratis datæ. Ei enim qui habet aliquid secundum plenitudi

gere malum, aut habitu rationem reuerendi, quatenus eminentia dei absolute, aut quatenus eminentia est potẽtis infligere malum. Non põt dici primum, tum quia eminentia dei, vt sic, venerandum adorandumq; sonat, non timendum, quum non dicat ordinem ad malum, tum quia expresse Auctor in artic. 1. q. 42. Pri-
† art. 4. hui⁹ quæst. mæ secundæ dixit, q̃ tàm deus, quàm quilibet alius potẽs, est obiectũ timoris, vt causa mali, ac per hoc deus obiectum timoris vt eminens,
*August. in Can. Ioan. tract. 9. circa medium tomo. 9. non absolute, sed ut eminentia est causatiua mali, intelligitur. Quod etiam in hac litera confirmatur, vbi eminentia ponitur ratio, quòd timeatur, quia supe-
† q. 15. ar. 1. & 2. ratiua est ad causandum malũ. Nec põt dici secundum: quia Christus nullũ malum pœnæ p̃ culpa, aut separationem a deo timebat, vt in litera dicitur. In idẽ autem redit timere malum aliquod, & timere potentiã inflictiuam mali. Nec differunt nisi sicut per se & per aliud, quia .s. malum per se timemus, potẽtiã
† P. 2. q. 19. arti. 1. aũt inflictiuam per aliud, hoc est p̃pter malum, quia in ordine ad possibile malum ab illa potentia timor insurgit: vnde si subtrahat ab eminenti potentia ordo ad malum, nulla restat ratio timoris. Et quia sic fuit in Christo, quoniã certus, ac secur⁹ erat, quòd nullũ poterat a deo sibi prouenire malũ fugiendum per donum timoris, consequens est quòd nec respectu diuinę eminentiæ fuit in Chr̃o timor reuerẽtialis, nã timor reuerentialis quidã timor est. ¶ Ad hoc dicitur, q̃ pculdubio deus nõ est obiectum timoris, nisi in ordine ad malum: quia bonum non timetur nisi in ordine ad malum, quod est per se primo timoris obiectum. & ideo eminentia diuina in proposito ponitur timoris obiectũ, non absolute, sed vt causa mali. Verum duplicẽ habet diuina eminẽtia ordinẽ ad malũ, vt causa ad effectum: primo absolute, secundo ut substat diuinæ voluntati. Si cõsideretur diuina eminentia se-
E cundum suũ posse, quod habet ad causandum malũ, sic procul dubio, timendi rationem retinet, quia s̃m se habet posse causare malũ. Si vero consideretur diuina eminentia, vt stat sub determinatione diuinæ voluntatis ad non causandum executiue malũ, sic non habet rationẽ timendi, quia hæc conditio reddit creaturam securã & certam de impossibilitate mali in effectũ. potest ergo diuina eminentia non solũ absolute, quo mõ non est obiectum timoris, sed vt causa mali abstrahere a possibili executione mali, & sic esse obiectum timoris absque ordine ad malũ possibile euenire, sed nõ potest vt causa mali abstrahere ab hoc quòd ipsa secundum se est potens causare malum. Et quia sic erat in Christo, ideo vtrumq; de Christo dicitur, scilicet, & quòd non erat in eo timor mali possibilis fugiendi, s. per donum timoris, & quòd erat in eo timor eminentiæ diuinæ potentis infligere malum. Contemplãdo siquidem diuinam eminentiã, vt causam potentem, quantum ex se est infligere malum, insurgebat timor reuerentialis ad illam: quàmuis sciendo eminentiam illam esse causam determinatam ad non causandũ in se huiusmodi malũ, securus esset absque suspitione quacumque huiusmodi mali.

¶ Et per hæc patet solutio obiectorũ, & quòd omnia consonant.

¶ In responsione ad primũ eiusdem articuli sexti, si distinctionẽ iam dictã de duplici ordine causæ ad effectum, applicueris ad literã videbis differẽtiam, inter timoris donũ, & spei virtutem in litera positã. Habet siquidem actor, siue boni, siue mali duplicem ordinem ad suum effectum: primo secundũ se pro lib. 2. ethic. quanto est potens c. 6. in prin. causare bonũ, siue tom. 5. malum etiã mihi: secundo, vt præparatus est ad executionẽ boni, uel mali. Tunc autem tantum timetur malũ, vel speratur bonũ ex actore, quando vterque ordo interuenit, quando autẽ primus tantũ, tunc actor t̃m respicit. ¶ In litera igit̃ ponitur differẽtia inter virtutem spei et donum timoris, in hoc q̃ spes est respectu boni in executionẽ & respectu actoris boni vtroque modo: timor vero nõ est respectu mali, nec respectu actoris vt executiui, sed respectu actoris potentis secundum se malum causare. Et ratio redditur in litera ex cõmuni ratione doni & virtu 3. cõt. c. 154 tis, quia scilicet cõ fin. Et veri. mune est virtuti & q. 27. art. 1. dono per se primo & 5. cor. Et respicere bonũ, qa opusc. 3. ca. virtus primo bonũ 221. Et Ro. facit. Hinc enim sequitur, quòd spes, quæ non solum inquãtum 1. lect. 3. donũ, sed secundũ propriã rõnem spei directe respicit bonũ, oĩa Et Ephe. 1. quæ conuenire nata sunt spei, retineat, ac per hoc q̃ sit boni ha- lect. 2. bendi, seu non habiti. Timor aũt, quia secundum propriã rationem timoris directe respicit malũ, sed quatenus eleuatus est in celsitudinem doni, proprie & per se respicit bonum, non retinet ea quæ se tenent ex parte mali, sed ad id, quod se tenet ex parte boni, tendit. Et ideo minimum retinuit de aspectu ad malum, timoris donum in Christo, dum in solum tendebat actorẽ mali, non vt executiuũ, sed vt in se potentem causare malũ. Quo fit, vt virtus spei in Christo non fuerit, vpote, ponens deum non haberi ab anima Christi, timoris autem donũ in eo fuerit, utpote, solum reuerentiam actoris mali ponens in Christi anima,

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum septimum.

Titulus articuli septimi, vt sonat intelligitur.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. In Christo fuerunt excellentissime omnes gratiæ gratis datæ. Probatur, Oportet eum, qui docet, habere ea per quæ sua

doctrina

Universidad de Deusto Biblioteca

doctrina manifestetur. ergo oportet in Christo excellentissime fuisse omnes grãs gratis datas. Antecedens probatur, quia alias sua doctrina esset inutilis. Consequentia vero probatur, quia Christus est primus & principalis doctor fidei, & gratiæ gratis datę sunt ea, per quæ fidei spiritusq; doctrina manifestatur.

¶Vbi nota, quòd Christ⁹ dicitur primus & principalis fidei doctor, vel qa persona illa habet etiam tempore primatum in docẽdo, vel quia non obumbratæ, sed reuelatæ fidei doctor primus tẽpore & principalis auctoritate fuit Christus secundum quòd homo, prout de ipso ẽ sermo hic. Et hoc auctoritati Apostoli ad Hebr. 2. consonat, ubi salus initium manifestæ narrationis a Christo, ĩ quo deus nouissime locut⁹ ẽ, sumpsisse dicitur.

¶Super hoc autẽ, quòd Christus est primus, ac principalis doctor, fundatur consequentia, non solum gratiarum, sed etiam excellentissimo modo gratiarum in Christo. Decet enim primum ac præcipuũ doctorem excellentius aliis se habere in doctrina, & requisitis ad illã, propter quod in litera ĩ calce corporis, huius sequelæ ratio tãgitur dicẽdo. Sicut in primo & principali fidei doctore.

*Episto.57. declinando uer.fi.to.2.

P.2.q.11.

¶In responsione ad primũ eiusdem septimi articuli, cum legis differentiã inter Christũ & alios sanctos, in hoc ꝙ in aliis sanctis gratiæ gratis datæ diuiduntur, nòn autẽ in Christo intellige non de diuersitate, & vnitate, quasi in Christo omnes gratiæ gratis datæ sint vna gratia, in aliis vero sãctis alia sit gratia ꝓphetiæ, alia gratia sanitatum, ala gratia miraculorũ, &c. quoniam sicut uirtutes

nem, nõ competit illud habere secundum participationẽ: sed Christus habuit gratiam secundũ plenitudinem, secundum illud Ioan. 1. Plenum gratiæ & veritatis. Gratiæ autẽ gratis datæ videntur esse quædam participatiões diuisim, & particulariter diuersis attributæ, scđm illud 1. ad Corin. 12. Diuisiones gratiarum sunt. ergo vr̃ ꝙ in Christo non fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ 2 Præt. Quod debetur alicui, non videtur esse gratis ei datũ: sed debitum erat homini Christo, quòd sermone sapiẽtiæ, & scientiæ abundaret, & potẽs esset in uirtutibus faciẽdis, & in aliis huiusmodi, quę pertinent ad gratias gratis datas, cum ipse sit dei virtus & dei sapiẽtia, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. ergo Christo non fuit cõueniens habere gratias gratis datas.

¶ 3 Præt. Gratiæ gratis datæ ordinantur ad vtilitatem fideliũ, secundum illud 1. Cor. 12. Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: non aũt videtur ad vtilitatem aliorum ptinere habitus, aut quæcumq; dispositio, si homo nõ vtar̃, secundum illud Eccl. 10. Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Christus aũt non legit̃ usus omnibus gratiis gratis datis, pręsertim quantum ad genera linguarũ. nõ ergo ĩ Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit in epistola ad Dardanũ, *quòd sicut in capite sunt oẽs sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiæ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut in 2. parte habitum est,* gratiæ gratis datæ ordinãtur ad fidei & spiritualis doctrinę manifestationem: oportet enim eum, qui docet habere ea, per quę sua doctrina manifestetur, aliàs sua doctrina esset inutilis. Spiritualis aũt doctrinæ & fidei, prim⁹ & principalis doctor est Christus, secundum illud Hebr. 2. Cum initium accepisset enarrari per dominum, per eos, qui audierunt, in nos cõfirmata est, cõtestante deo signis & portentis &c. Vnde manifestum est, ꝙ in Christo excellẽtissime fuerunt oẽs gratiæ gratis datæ, sicut in primo & principali fidei doctore.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut gratia gratũ faciens, ordinat̃ ad actus meritorios tàm interiores q̃ exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quosdã actus exteriores, fidei manifestatiuos, sicut est operatio miraculorũ & alia hmõi. In vtraq; aũt gratia Christus plenitudinẽ habuit: inquantũ enim diuinitati vnita erat eius anima, plenã efficaciã habebat ad oẽs prædictos actus perficiendos: sed alii sancti, qui mouẽtur a deo sicut instrumẽta non vnita, sed separata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos, uel ad illos actus perficiendos. Et ideo in aliis sanctis huiusmodi gratiæ diuiduntur, non aũt in Christo.

ÆD 2^{m} dicendum, ꝙ Christus dicitur dei virtus, & dei sapientia, inquantum est æternus dei filius: sic autem nõ competit sibi habere gratiam, sed esse potius datorẽ gratię: competit autẽ sibi habere gratiam, secundum humanam naturã.

AD 3^{m} dicendum, ꝙ donũ linguarum datum est apostolis, quia mittebantur ad docendas oẽs gentes. Christus aũt in una sola gente Iudæorum voluit personaliter prędicare, secundũ ꝙ ipse dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, q̃ perierunt domus Israel. Et Apost. dicit Rom. 15. Dico Christũ Iesum ministrum fuisse circuncisionis. Et ideo non oportuit, ꝙ loqueret̃ pluribus linguis: nec tñ defuit ei omnium linguarũ notitia, cum ẽt occulta cordium ei nõ essent abscondita (vt infra dicetur*) quorũ voces quęcumq; sunt signa: nec tñ inutiliter hanc notitiã habuit, sicut non inutiliter habet habitũ, qui eo non vtitur, quando non est opportunũ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in Christo fuerit prophetia.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo nõ fuerit prophetia. Prophetia enim importat quandam obscuram & imperfectam notitiã, secundũ illud Numeri. 12. Si quis fuerit ĩter vos propheta domini, per somnium aut in visione loquar ad eum: sed Christus habuit plenam & apertam notitiã multo magis q̃ Moyses, de quo ibi subditur, quòd palam & non per ænigmata videt deum. Non ergo in Christo debet poni prophetia.

¶ 2 Præt. Sicut fides est eorũ, quæ non videntur, & spes eorum, quæ non habent̃, ita prophetia est eorũ, quę non sunt præsentia, sed distant, nã propheta dr̃ quasi procul fans: sed in Christo non ponit̃ fides nec spes, ut supra dictũ est.* Ergo prophetia ẽt nõ debet poni in Christo.

¶ 3 Præt. Propheta est inferioris ordinis, q̃ Angelus, vnde & de Moyse, qui fuit supremus prophetarũ (vt in 2. parte dictum est*) dr̃ Act. 7. quòd locutus est cum Angelo in solitudine: sed Christus non est

infusæ, quæ spectãt ad gratiam gratum facientem, multiplicantur in Christo, sicut in aliis sanctis, & non omnes virtutes ĩ Christo sũt vna virtus, ita multiplicãtur tã ĩ Christo, q̃ aliis sãctis gratię gratis datæ: sed ĩtellige de diuisione totius & partiũ, hoc est ꝙ in Christo fuit tota plenitudo gratiarum gratis datarum, in aliis vero sãctis fuit partialiter, qa uni sancto vna gratia, & alteri alia, iuxta doctrinam Apostoli. Et rursus vni sancto talis gratia (puta prophetiæ, aut miraculorum secundum talem mensuram) in Christo autem tota plenitudo &c. Et ratio assignatur ĩ litera, quia humanitas Christi erat organum coniunctum diuinitati, alii vero sancti mouentur a deo ut instrumẽta separata, quod si plenius non intelligis, vide vltra prius dicta, in quarto contra Gentiles cap. 14.

¶*Super Quæstionis septimæ Articulũ octauum.*

TItulus octaui articuli intelligitur, vt sonat.

¶In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, scilicet, in Christo fuit prophetia. Probatur Christ⁹ fuit nõ solum comprehensor, sed viator, & cognoscebat, ac dicebat quæ procul ab aliorum erant notitia. ergo fuit propheta. Consequentia probatur, quia ad prophetiam requiritur, quòd cognita sint procul ab aliis, cum quibus cognoscens & annuntiãs est: quod probatur ex differentia secũdum locum & secundum tempus, & consequenter ex differẽtia inter pure comprehensores & viatores.

¶Vbi nota primo ex libro præcedenti quæst. 173. arti. 1. & ex quæst. 174. art. 5. quòd cognitio prophetica dupliciter sortitur esse procul, s. vel ex parte cognitionis (& penes hoc distinguitur cognitio prophetica communiter dicta, a visione dei per essentiam) vel ex parte cognoscentis, & penes hoc distinguitur prophetia Moysi & Christi a cognitione beatorum, quoniam beati non sunt procul, quia comprehẽsores tantum. Moyses autem fuit simpliciter viator, Christus vero comprehensor & viator, & propterea Auctor hoc in loco ꝓphetiam in Christo inuestigat, & concludit ex parte cognoscentis, quia s. Christ⁹ erat viator.

¶Nota secundo nouitie, quòd ꝓbatio literæ secundum locum & tempus, repetitione eiusdem loci, & similiter temporis respectu dicẽtis & aliorum eget, ita quòd in exemplo de loco ad partem negatiuam, s. Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, subaudi, existentibus in Gallia, cum quibus non est, a quibus tamen procul sunt gesta in Syria, non esset propheticum: alioquin scribentes literas ex Syria de gestis ibi, essent prophetæ. Et similiter in exemplo de tempore, nõ fuit propheticum, ꝙ Esdras scripsit posteris, cum quibus non fuit, & a quib⁹ procul fuit, ædificationem templi: alioquin omnes historici essent prophetæ. Exigitur ergo ad prophetam vtriusq; simul concursus cõditionis, s. ꝙ cognoscat ea quæ sunt ꝓcul ab alijs, cum quibus ipse est: & ideo nec deus nec sancti, aut angeli sunt prophetæ, sed viatores.

¶Nota tertio, ꝙ duplici ratione Christus inquantũ viator, potest dici propheta. Primo, vt ly inquantum viator, denotet conditionem tam cognitionis, quàm cognoscẽtis: quia, s. prophetia conuenit Christo ratione cognitionis spectãtis ad viã, siue intellectu, siue imaginatiua (vt dicitur hic in responsione secũda ad primum) & conuenit sibi ratione conditionis cognoscentis, quia erat viator. Secundò, vt ly inquantũ viator, denotet conditionem cognoscentis tantum, ita quòd Christus quacũq; creata cognitione nouerit occulta alijs propheta est: quia cognitio illa viatoris est, quamuis non inquantum viator est, sibi conueniat. Nec propterea sequitur, Christ⁹ ratione cognitionis comprehensiuæ est propheta: ergo inquantum comprehensor est propheta: quoniam ratione cognitionis cõprehensiuæ, non in quocũq;, sed in viatore est propheta Christus. Valeret autem, si ratione cognitionis cõprehensiuæ absolute Christus esset propheta, quod non dicimus. Et ad hoc tendit responsio prima ad primum cum toto corpore arti. dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

¶Nota nouitie q̃rto, quòd cum dicitur, Christus, inquãtum viator, est propheta, ly inquatum, non reduplicatiue tenetur: alioquin omnis viator esset propheta, sed specificatiue, quoniã denotat conditionem in Christo, qua suscipit prædicationẽ prophetæ. Est enim propheta, quia est viator: sicut Sortes est crispus, inquantũ capillatus: quia crispitudinem habet non nisi quia capillatus.

minoratus ab angelis secundum notitiam animæ, sed solum secundum corporis passionem, vt habetur Heb. 2. ergo videtur quòd Christus non fuit Propheta.

SED CONTRA est, quòd de eo prędicitur Deute. 18. Prophetam suscitabit vobis deus de fratribus vestris. Et ipse de se dicit Matth. 13. & Ioan. 4. Non est Propheta sine honore, nisi ĩ patria sua.

RESPON. Dicendum, quòd Propheta dicitur quasi ꝓcul fans, vel procul videns: inquantum, s. cognoscit & loquitur ea, quæ sunt procul ab hominum sensibus: sicut etiam August. dicit 16. contra Faustum.* Est autem considerandum, quòd non potest dici aliquis Propheta ex hoc, quòd cognoscit & annuntiat ea quæ sunt alijs procul, cum quibus ipse non est. Et hoc manifestum est secundum locum, & secũdum tempus: si enim aliquis in Gallia existens, cognosceret & annuntiaret alijs in Gallia existentibus ea, quæ tunc in Syria agerentur, propheticum esset: sicut Helisæus ad Giezi dixit, 4. Reg. 5. quomodo vir descẽderat de curru, & occurrerat ei. Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, non esset propheticum. Et idem apparet secundum tempus. Propheticum enim fuit quod Isaias prænuntiauit, quòd Cyrus rex Persarum templum dei esset reædificatur⁹, vt patet Isa. 44. Non autem fuit propheticum, ꝙ Esdras hoc scripsit, cuius tempore factum est. Si igitur deus aut angeli, vel etiam beati cognoscunt & annuntiant ea, quæ sunt procul a nostra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam: quia in nullo nostrum statum attingunt. Christus autem ante passionem nostrum statum attingebat, inquantum non solum erat comprehensor, sed etiã viator. Et ideo propheticum erat, quòd ea quæ erant procul ab aliorum viatorum notitia, & cognoscebat & annuntiabat. Et hac rõne dicitur in eo fuisse [d] prophetia.

*lib.16.ca. 18.tom.6.

D.1068.

D.1066.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ per illa verba non ostẽditur esse de ratione prophetiæ [d] ænigmatica cognitio, quæ scilicet est per somnium & in visione: sed ostenditur comparatio aliorum prophetarũ, qui per somniũ & in visione perceperunt diuina, ad Moysen, qui palam & non per ænigmata deum vidit, qui propheta est dictus, secundum illud Deut. vlti. Non surrexit vltra propheta in Israel, sicut Moyses. Potest tamẽ dici, quòd etsi Christus habuit plenam & apertam notitiam, quãtum ad partem intellectiuã: habuit tamen in parte imaginatiua quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari diuina, inquantum non solum erat comprehensor, sed etiam viator.

AD 2^{m} dicendum, quòd fides est eorum, quæ non videntur ab ipso credente, & similiter spes est eorum, quæ non habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorum quæ sunt procul a communi hominum sensu, cum quibus propheta conuersatur, & communicat in statu viæ: et ideo fides & spes repugnant perfectioni beatitudinis Christi: non autem prophetia.

AD 3^{m} dicendum, quòd angelus cum sit comprehensor, est supra prophetam, qui est purus viator, non autẽ supra Christũ, qui fuit simul viator & cõprehensor.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiæ.

AD NONVM sic proceditur. Videtur ꝙ non fuerit in Christo gratię plenitudo. A gratia enim deriuantur virtutes, vt in secunda parte dictum est.* sed in Christo non fuerunt omnes virtutes: non enim fuit in eo fides neq; spes, vt ostensum est. † ergo in Christo nõ fuit gratiæ plenitudo.

¶ 2 Præt. Sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt,* gratia diuiditur in operantem & cooperantem: operans autem gratia dicitur, per quam iustificatur impi⁹, quod quidem non habuit locum in Christo, qui numquam subiacuit alicui peccato. ergo in Christo non fuit plenitudo gratię.

¶ 3 Præt. Iac. 1. dicitur, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens a Patre luminum: sed quod descendit, habetur particulariter & non plene. ergo nulla creatura, nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratiæ.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum nonum.*

TItulus articuli noni ab Auctore in principio corporis declaratur, ꝙ plenitudo importat totalitatem & perfectionem, ita quòd habere gratiæ plenitudinem, est habere gratiam totaliter & perfecte. Et quia totaliter & pfecte dupliciter inuenitur, vel ĩ genere aliquo, vel simpliciter, intellige hic, quòd est sermo de totalitate & perfectione simpliciter, ita ꝙ quæstio est, an in Christo fuerit gratiæ plenitudo simpliciter.

¶In corpore articuli tria fiunt: primo declarant̃ termini & distin-

Infr. ar. 10. & 12. c. & 3 dis. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. & dis. 15. q. 1. art. 2. ad 5. Et op. 3. c. 221. Et op. 60. c. 3.

*P. 2. q. 110 art. 4. ad 1.

† Art. 3. & 4.

*P. 2. q. 111 art. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

distinguuntur: secundo respondetur vnica conclusione de plenitudine intensiua: tertio respondetur vnica conclusione de plenitudine extensiua.

¶ Declaratur in primis ly plenitudo, & distinguitur vel intensiue vel virtualiter. Prima autem conclusio est: In Christo fuit plenitudo gratiæ in tensiuæ. Probatur habuit gratiam in summo. ergo. Consequentia relinquitur per se nota. Antecedens vero probatur dupliciter: primo ex causa: quia anima Christi erat propinquissima causa gratiæ, quia personaliter coniuncta: quanto autem propinquior, tanto magis gratiæ recipit, ergo in summo propinqua, est in summo gratiæ. Secundo ex effectu. Anima Christi accepit gratiã, vt ex ea trãsfunderetur in alios. ergo habuit summam gratiam. Et patet sequela ĩ exẽplo de calore ĩ igne.

¶ Nota hic primo, ꝙ expresse litera loquens de quantitate intensiua gratiæ, dicit quòd Christus habuit eam in summo. Et hoc diligentissime nota contra attribuentes Auctori, quòd non datur summum possibile in gratia: non enim haberet Christ⁹ gratiam in summo intensiue, nisi haberet summum possibile: sicut non habetur albedo in summo, si possibile esset dari albedinem intensiorem, vt patet.

¶ Nota secundo, ꝙ Auctor non dixit animam Christi recipere gratiam, vt esset in aliis gratiæ causa absolute & simpliciter, sed cum additione: apposuit enim ly quodam modo, dicẽs, Vt ex ea quodãmodo trãsfunderetur ĩ alios. Deus enim ipse est gratiæ causa simpliciter, & absolute: anima autem Christi quodam modo, de quo modo inferius erit sermo diffusus in loco proprio.

¶ Secunda conclusio est: Christus habuit plenitudinem gratię, quantum ad virtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratiæ, scilicet virtutes, dona &c. Probatur, Christus habuit gratiam, vt vniuersale principium in genere habẽtium gratiam. ergo. Probatur sequela: quia virtus primi principij alicuius generis, vniuersaliter se extendit ad omnes effectꝰ illius generis, vt patet de sole respectu generationis.

¶ Vbi nota, ꝙ hic non occurrit quæstio de conclusione, sed rõ eius non caret scrupulo: qm̃ Christum esse principium vle generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primo, vt principium contentum in genere tali, s. habentium gratiã, vel vt principium vle talis generis non contentum in tali genere, sed supra illud. Si primo modo intelligatur, dato ꝙ sit vera, nõ tamen sic probatur in litera: quoniam in litera subsumitur sub illa maiore de principio vniuersali extra genus: sicut si sol poneretur causa generis eorum, quæ generantur & corrumpuntur, ipse extra genus corruptibilium generabiliumq́ne existẽs. Si secundo modo intelligatur, propositio non apparet vera: nã Christus est vnus habentium gratiã, & non est extra genus habẽtium gratiam, iuxta illud, Plenum gratiæ & veritatis, Io 1.

* art. 1. huius q.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

RESPON. Dicendum, quòd plene dicitur haberi, quod perfecte & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo, quãtum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plene habere albedinem, si habeat eam, quantumcumque nata est haberi. Alio modo secundum virtutem: puta si aliquis dicatur plene habere vitã: quia habet eam secundum omnes effectus vel opera vitæ, & sic habet plene vitam homo, non autem brutum animal, vel planta. Vtroque autem modo Christus habuit gratiæ plenitudinem. Primo quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Et hoc quidem apparet, primo ex propinquitate animæ Christi ad causam gratiæ: dictum est* enim, ꝙ quanto aliquod receptiuum propinquius est causæ influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quæ propinquius coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiæ eius. Secundo ex comparatione eius ad effectum. sic enim recipiebat anima Christi gratiam, vt ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Et ideo oportuit, ꝙ haberet maximam gratiam: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maxime calidus. Similiter etiam quantum ad virtutem gratiæ plene habuit gratiam: quia habuit eam ad omnes operationes vel effectus gratię. Et hoc ideo, quia conferebatur ei gratia tãquàm cuidam vniuersali principio in genere habẽtium gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est vniuersalis causa generatiõis (vt Dion. dicit 4. cap. de Diui. nomi.*) eius virtus se extendit ad omnia, quæ sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratiæ extenditur in Christo, inquantum se extendit eius gratia ad omnes gratiæ effectus, qui sunt virtutes & dona, & alia huiusmodi.

* c. 4. par. inter fi. & medi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ fides & spes nominant effectus gratiæ in quodam defectu, qui est ex parte recipiẽtis gratiam, inquantum scilicet, fides est de nõ visis, & spes de non habitis. Vnde non oportet, ꝙ in Christo, qui est actor gratię, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multo perfectius: sicut in igne non sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

AD 2m dicendum, ꝙ ad gratiã operantem per se, pertinet facere iustum: sed quòd iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, ĩ quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiam operantem, inquantũ per eam facta est iusta & sancta a principio suæ conceptionis, non quòd ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD 3m dicendum, quòd plenitudo gratiæ attribuitur animæ Christi secũdum capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ. Aut igitur maior de vniuersali principio, vt sol respectu generabilium, intelecta nõ est ad ꝓpositum: aut minor de Christo, ꝙ sit vniuersale principiũ, sic est falsa.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ propositio illa, Christus habuit gratiã, vt vniuersale principium in genere habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali, nõ contento in tali genere: ita quòd concedẽdum est, quòd Christus non est in genere, sed supra genus habentium gratiam: quoniam est supra generationẽ habentium gratiam in esse gratiæ. Nec propterea sequitur, Christum non habere gratiam: sed non habere gratiam per generationem, qua fiunt habentes gratiam. Est siquidem inter Chm & alios habentes gratiam hæc differentia, ꝙ alij habent gratiam per adoptionem: Christus autem nõ per adoptiõem, sed per naturam. Nam ceteri filij sunt adoptiui, Christus autẽ nõ: sed de eo Luc. 1. ad beatam Virginẽ dictum est, Quod ex te nascetur sanctũ. Cum ergo legis genus habẽtium gratiam, intellige perinde ac si legeres genus filiorum adoptiuorum dei: quoniam genus habentium gratiam per adoptionem est. Et quia Christ⁹ est vniuersale principium generis habentium gratiam, sicut si sol poneretur vniuersale principium generabilium secundum naturam, ideo oportet quòd gratia Christi extendat se ad omnes gratiæ effectus, sicut virtus solis ad omnia generabilia in natura se extenderet.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd aliud est loqui de gratia formaliter, hoc est sub ratione gratiæ, & aliud de ipsa re, immo ipsis rebus, quæ sunt gratia & dona gratiæ. Nam gratia non inuenitur in deo secundum se formaliter (cum creatæ rei nomen sit, sicut beneficium) dona vero gratiæ in deo sunt etiam formaliter, vt patet de sapientia, intellectu, charitate, iustitia, &c. Et propterea cum argumentum tertium in litera esset de donis, Auctor non ad rationem gratiæ, sed donorum gratiæ aspiciens dixit duo: primo, quòd plenitudo gratiæ, hoc est donorum gratiæ, attenditur in Christo secundum capacitatem creaturæ: secundo, quòd non attenditur per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ, & non dixit, gratiæ diuinæ: descendunt enim gratiæ creaturæ, non a gratia in Deo, sed a bonitate in deo.

in deo; ita quòd inter gratiã formaliter, & res quæ sunt dona gratiæ, tãtum interest, quòd dona gratiæ, quia cõmunia sunt deo & creaturę, si dicuntur plene ineſſe creaturæ, intelligitur secundũ capacitatẽ creaturæ, & non secundum suas rationes formales absolute, secundum quas in sola diuina sunt bonitate. Gratia vero si ponitur plene, simpliciter, & absolute in creatura, non oportet quòd limitatio dicta subintelligatur: quia secundum suam rationẽ creatæ rei nomẽ est proprium. Quo circa ideo in litera responsionis huius distincta est plenitudo secundum capacitatem creaturæ, & secundum quòd in deo: quia de donis gratiæ, quæ descendunt a patre lumen, agebatur.

dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 2.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum decimum.*

* hom. 34. in euã. inter finẽ & medium.

TItulus occasionem sumit ex eo, quòd multis in sacra scriptura attribuitur plenitudo gratiæ, vt patet de btã Virgine & Stephão.

¶ In corpore est vna distinctio bimembris, cũ duabus conclusionibus respondetur singula membra. Distinctio est hæc, Plenitudo gratiæ duplex est, vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Prima conclusio respõsiua est, Plenitudo gratiæ ex parte gratiæ, ꝓpria est Christo: secunda est, plenitudo gratiæ ex parte subiecti, non est propria Christo, sed communis est multis ꝑ Christum. Prima cõclusio probatur: quia solus Christus pertingit ad summum gratiæ, tã intensiue, quãtum ad essentiã, quam extensiue quantum ad virtutẽ. Probatur: quia solus habet gratiam in maxima excellentia qua potest haberi, & in maxima extensione ad

ARTICVLVS X.

Vtrum plenitudo gratiæ sit propria Christi.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd plenitudo gratiæ non sit propria Christi. Quod enim est propriũ alicuius, sibi soli conuenit: sed esse plenum gratia, quibusdam alijs attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena, dicitur etiã Act. 7. Stephanus plenus gratia & fortitudine. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 2 Præt. Illud, quod potest communicari alijs per Christum, non videtur esse proprium Christo: sed plenitudo gratiæ potest communicari per Christum alijs: dicit enim Apo. Ephe. 3. Vt impleamini in omnem plenitudinem dei. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 3 Præt. Status viæ proportionari videtur statui patriæ: sed in statu patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cælesti patria, vbi plenitudo est omnis boni, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, vt patet per Gregor. in homil.* de centum ouibus. ergo in statu viæ habetur gratiæ plenitudo a singulis hominibus: et ita plenitudo gratiæ non est propria Christi.

SED CONTRA est, quòd plenitudo gratiæ attribuitur Christo, inquantum est vnigenitus a Patre, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed esse vnigenitum a Patre, est proprium Christo. ergo & sibi proprium est, esse plenum gratiæ & veritatis.

RESPON. Dicendum, quòd plenitudo gratiæ potest attendi dupliciter, vno modo ex parte ipsius gratiæ: alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratiæ dicitur esse plenitudo, ex eo quòd aliquis pertingit ad summum gratiæ, & quantum ad essentiam & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus, & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Ex parte vero subiecti dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plene gratiam secundum suam conditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad terminum præfixum ei a deo, secundum illud Ephe. 4. Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi: siue etiã secundum virtutem, inquantum scilicet habet facultatem gratię ad omnia, quæ pertinent ad suum officium siue statum, sicut Apostolus dicebat Ephe. 3. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hęc, illuminare omnes, &c. Et talis gratiæ plenitudo non est propria Christo, sed communicatur alijs per Christum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratię: quia non habuit gratiam in summa excellentia, qua potest haberi, nec ad omnes effectus gratiæ, sed dicitur fuisse plena gratia per comparationem ad ipsam: quia scilicet habebat gratiam sufficientem ad statum illum, ad quẽ erat electa a deo, vt esset scilicet mater Vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratia, quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, quòd esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicendum est de alijs: harum tamen plenitudinum vna est plenior altera, secundum quòd aliquis est diuinitus prœordinatus ad altiorem, vel inferiorem statum.

AD 2m dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de illa plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subiecti, in comparatione ad id, ad quod homo est diuinitus prœordinatus: quod quidem est vel aliquid commune, ad quod prœordinantur omnes sancti, vel aliquid speciale, quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus sanctis communis, vt scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit, & hanc plenitudinem optat Apostolus. fidelibus, quibus scribit.

AD 3m dicendum, quòd illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus sanctis: sunt tamen quędam prærogatiuę sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

oẽs gratiæ effectus. Secunda autem probat: quia alijs gratia datur intensiue, ꝑm mẽsuram eis a deo præfixã, iuxta Apostoli auctoritatem. Et similiter datur virtus gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad suum officium, vel statum, iuxta aliam Apli auctoritatem.

¶ Nota hic primo, quòd distinctio in præcedenti articulo posita de plenitudine gratiæ intensiuæ vel extensiuæ, diuiditquodlibet membrum distinctionis in hoc articulo factæ. Nam plenitudo gratiæ ꝑm se attenditur hic tam in tensiue, quã extensiue, & similiter plenitudo gratiæ ex parte subiecti attenditur tam intẽsiue, quam extensiue. Quocirca in articulo præcedẽti plenitudo gratiæ absolute, hoc est sine additione, considerata distinctaque est, hic vero cum explicata additiõe vel ex parte sui, vel ex parte subiecti, considerata & distincta est. Vnde in Chro est plenitudo gratiæ simplr intensiue & extensiue, iuxta præ dictum articulum. Et in eodẽ solo est plenitudo gratiæ ex parte gratiæ tam in tensiue, quam extẽsiue, & in eodem & alijs ꝑ ipsũ est plenitudo græ ex parte subiecti, iuxta hunc articulũ. Sed ĩ Chro plenitudo ex parte subiecti coincidit cũ plenitudine græ ꝑm se: qm̃ vnigenitum a Patre decet plenitudo græ ꝑm se: in alijs autẽ est plenitudo ex parte subiecti limitata, ita ꝙ non est plenitudo ex parte gratiæ ꝑm se, qm̃ hæc ẽ propria vnigeniti a Patre, vt prima huius articuli conclusio dicit.

¶ Nota secundo diligentissime, ꝙ Auctor de quitate intẽsiua græ ꝑm se, loquẽs in hoc articulo, dicit quòd inuenitur de facto in summo data aiæ Chri, vt patet ĩ primo mẽbro distinctionis, & prima conclusione.

Et declarat tale ſummum eſſe quantũm ad eſſentiam, diſtinguẽdo contra virtutem, & quantũ ad excellentiã, diſtinguẽdo contra extenſionem, quæ ad virtutem ſpectat, dicẽdo quòd eſt in maxima excellentia, qua haberi poteſt. vbi impersonaliter loquitur, & ex parte gratiæ, & nõ ex parte ſubiecti, vt clare adeo patet ĩ litera, quòd nõ poteſt inficiari.

¶ Et hæc ideo notanda duxi, vt videãt Thomiſtæ ẽm Doctoris doctrinã dari ſummam charitatem, ſummam grã, nõ ſolum ex parte ſubiecti, ẽm menſuram, quã vniuerſaliter Deus, ſed ex parte ipſius charitatis & gratiæ ẽm ſe, vt infra amplius clarificabitur.

¶ In reſpõſione ad primum, nota ſobrietatem doctrinæ præſentis circa plenitudinem gratiæ ĩ beata Virgine, ſ. vt ſit plena gratia tam intenſiue, quam extenſiue non plenitudine gratiæ ſecundum ſe (quia illa eſt propria Vnigenito a Patre) ſed plenitudine tam intenſiue, quam extenſiue requiſita ad matrem dei. Et hic nota contra loquaces, & gratiam beatæ Virginis extendentes ad omnes effectus gratiæ, quaſi matris dei la⁹ indigeat noſtris ꝓ voluntate non ratione laudibus ſub quadã pietatis ſpẽ.

¶ Siſte igitur vir vere deuote ac docte, in laudib⁹ rõne ſultis, vt. ſ. ſit gratia plena, nõ ex parte gratiæ, ſed ſubiecti, nec in ſummo intẽſiue, aut extẽſiue ex parte gratiæ. Lauda in ea gratiam, ſed in ſummo ex parte ſubiecti ſupra omnem puram creaturam: hæc enim plenitudo matrem dei decet, quæ ſuper omnes eſt puras creaturas exaltata.

3.di.13.q.1 ar.2.q.2. & dil.14. ar.1 q.1.c. Et ve. q.29.art.3. Et opuſ.3. c. 221. Et opuſ.60.c. 3. Et lo.3. lec.6.

* li.18.Moral.ca.3.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Chriſti gratia ſit infinita.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti ſit infinita. Omne enim immenſum, eſt infinitum: ſed gratia Chriſti eſt immenſa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad menſuram dat deus Spiritum Filio, ſcilicet Chriſto. ergo gratia Chriſti eſt infinita.

¶ 2 Præt. Effectus infinitus demonſtrat virtutem infinitam, quæ non poteſt fundari, niſi in eſſentia infinita: ſed effectus gratiæ Chriſti eſt infinitus: extẽdit enim ſe ad ſalutem totius humani generis: ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris & totius mundi, vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Chriſti eſt infinita.

¶ 3 Præt. Omne finitum, per additionem finiti poteſt peruenire ad quantitatem cuiuſcumque finiti. Si igitur gratia Chriſti eſſet finita, poſſet alterius hominis gratia tantum creſcere, quòd perueniret ad æqualitatem gratię Chriſti, contra quod dicitur Iob 28. Non adæquabitur ei aurum vel vitrũ, ſecũdum quòd Greg.* ibi exponit. ergo gratia Chriſti eſt infinita.

SED CONTRA eſt, quòd gratia eſt quiddam creatum in anima: ſed omne creatum eſt finitum, ſecundum illud Sapien. 11. Omnia in numero, & pondere, & menſura diſpoſuiſti. ergo gratia Chriſti non eſt infinita.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut ex ſupra dictis patet,* in Chriſto poteſt duplex gratia conſiderari. Vna quidem eſt gratia vnionis, quæ ſicut ſupra dictum eſt, † eſt ipſum vniri perſonaliter filio dei, quod eſt gratis conceſſum humanæ naturæ, & hanc gratiam conſtat eſſe infinitam, ſecũdum quòd ipſa perſona verbi eſt infinita.

Alia vero eſt gratia habitualis, quæ quidem poteſt dupliciter cõſiderari. Vno modo, ſecundum ꝙ eſt quoddã ens. Et ſic neceſſe eſt, quòd ſit ens finitum: eſt enim in anima Chriſti ſicut in ſubiecto: anima autem Chriſti eſt creatura quędam habens capacitatem finitam. vnde eſſe gratiæ, cum non excedat ſuum ſubiectum, non poteſt eſſe infinitum. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum propriam rationem gratiæ. Et ſic gratia Chriſti poteſt dici infinita, eo quòd nõ limitatur: quia ſcilicet habet quicquid poteſt pertinere ad rationem gratiæ, & non datur ei ſecundum aliquam certam menſurã id, quod ad rationem gratiæ pertinet, eo ꝙ ſecundum propoſitum dei, cuius eſt gratiam menſurare, gratia confertur animæ Chriſti, ſicut cuidam vniuerſali principio gratificationis in humana natura, ſecundum illud Ephe. 1. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo: ſicut ſi dicamus lucem ſolis eſſe infinitam, non quidem ſecundum ſuum eſſe, ſed ſecundum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere poteſt.

Et ſimile accidit in habentibus tantum quantitatem perfectionis: multa rum tamen rationum, quòd ſcilicet poſſunt iuxta multiplicem perfectionis quantitatẽ, multipliciter dici finita vel infinita, ita ꝙ ſecundum quantitatem talis perfectionis ſunt finita, & ſecundum quantitatem alterius rationis perfectionis ſunt infinita: vt ſi eſſet albedo infinita intenſiue ſecundum latitudinẽ albedinis, eſſet infinita ſecundum rationem albedinis: eſſet tamen finita ſecũdum quantitatem perfectionis ſimpliciter, qm eſſet accidens, ac per hoc imperfectius ens qualibet ſubſtantia quantumcũque finitæ perfectionis.

¶ In litera igitur Auctor gratiam conſiderat, & ſecundũ quantitatem perfectionis conuenientis ſibi ſecundum propriam gratiæ rationem, & ſecundum quantitatem perfectionis conuenientis ſibi ſecũdum communem rationem entis, quod eſt conſiderare ipſam, ſicut & quodlibet aliud ens ſecundum communem rationem perfectionis, nam quod eſt finitæ perfectionis, eſt finitæ entitatis: & econtra, & ſimiliter quod eſt infinitæ entitatis, eſt infinitæ perfectionis. & econtra. Et dicit in ſecunda concluſione, quòd gratia habitualis Chriſti eſt finita ſecundum rationem entis, hoc eſt, eſt ens finitum.

¶ In tertia autem, quòd eadem eſt infinita ſecundum rationẽ gratiæ, hoc eſt, eſt gratia infinita. Quæ tertia concluſio in litera primo exponitur: deinde probatur. Explanatur quidem & quãtum ad vim nominis, ſcilicet quòd eſt infinita, quia non eſt limitata ſecundum aliquam creatam menſuram, & quantum ad rem, quia habet quicquid poteſt pertinere ad rationem gratiæ, et quantum ad exemplum de luce ſolis. Probatur autem, Animæ Chriſti confertur gratia ſicut cuidam vniuerſali principio gratificationis in humana natura. ergo animæ Chriſti gratia eſt infinitã ſecundum rationem gratiæ. Antecedens probatur ex auctoritate Apoſt. ad Ephe. 1.

¶ Nota hic, quòd ly in humana natura, determinat ſubiectũ neceſſitatis, non extenſionis hoc eſt, quia Chriſtus eſt vniuerſale principium gratificationis, humanæ neceſſitatis eſt: nam cauſa neceſſitatis ad habendum Chriſtum principium gratificationis, humana natura eſt. Sed licet neceſſitas ex humana occaſionem ſumpſerit natura, extenditur tamẽ hoc principium non ſolum ad homines, ſed ad Angelos, vt infra patebit. rita quòd Chriſtus eſt vniuerſale principium gratificationis etiam angelorum, extenſa iã ſua capitali gratia, etiam ad angelos.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli, perſpice, ꝙ grã habitualis Chriſti habet effectũ infinitum ob duplicem (vt dicitur in litera) cauſam. Hinc. n. habes & meritum & ſatisfactionem Chriſti infinitatẽ habere.

¶ In reſpõſione ad tertiũ, dubium occurrit: primo, quomodo verum ſit, ꝙ gratia cuiuslibet ſingularis perſonæ habeat quãtitatem alterius rationis a q̃titate gratiæ Chriſti: ſecundo, qũo verum ſit, ꝙ gratia cuiuslibet ſingularis perſonę ſit velut virtus particularis, & gratia Chriſti velut virtus vniuerſalis. Et eſt ratio vtriuſq; dubij: quia gratia eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ in quacũque ſit creatura, vt patet de charitate. Impoſſibile eſt autem, quòd in vna ſpecie ſpecialiſſima inueniatur vere tanta diuerſitas, vt vnum illius individuum ſit virtus vniuerſalis, & alterum particularis, cum virtus vniuerſalis & particularis, loquendo per ſe, diſtinguantur ad minus ſpecie, vt patet inductiue, & conuincitur ratione ex diuerſitate actuum propriorum, virtutis vniuerſalis & virtutis particularis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd gratia habitualis Chriſti (de qua eſt ſermo) & aliorum, licet ſit eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, quo ad eſſentiam, eſt tamen diuerſarum rationum quantum ad modum eſſendi. Eſt ſiquidem gratia in Chriſto, vt in toto adæquãte ipſam ſecundum ſe, eſt autem in omnibus alijs, vt in partibus inadæquatis ipſi ſecundum ſe gratiæ. Et propterea eſt in Chriſto, vt in ſubiecto & principio vniuerſali gratiæ, in alijs vero vt in particulariter participantibus. Et ideo quantũcũque creſcat aliorum gratia, numquam peruenire poteſt ad quantitatem intenſiuam, vel extenſiuam gratiæ Chriſti.

¶ Et vt hæc doctrina facilius intelligatur, dicamus ſub exemplo. Calor eiuſdem eſt in ſe ſpeciei ſiue in igne, ſiue in aere, ſiue in miſtis: verũtamen ignis adæquat calorem ſecũdum ſe, quia tanti, tam extenſiue, ꝙ intenſiue eſt ſuſceptiuus caloris, quantus natus eſt eſſe ſecundum ſe calor. Aer autem ſiue miſtum quodcumque, calorem participat, ita quòd ſtatim vt calor in alio quam igne poni intelligitur, limitatus & deficiens a perfectione, quam natus eſt calor ſecundum ſe habere, intelligitur: ex hoc enim ipſo, quòd calor in ſubiecto inadæquãte calorem ſecundum ſeipſum ponitur, limitatus ac deficiens ponitur. Et propterea quãtũcumque creſcere ponatur calor in tali ſubiecto inadæquante, numquam peruenietad quantitatem perfectionis caloris in igne adæquato ſubiecto, eo ꝙ tale augmentum etiã ſi in infinitum ponatur, continebitur, & ſiſtet infra latitudinem ſubiecti participantis, cuius tota latitudo ſuccumbit ſubiecto adæquato.

¶ Ad propoſitum igitur hinc redeundo, dicimus iuxta prius

* gl. interlineatis ſup illud Oſa 8 dicit ĩ man⁹ eius.

† gl. or. ibi.

* Tract. 14. in Ioã. ante medium tom. 9.

* q. 2. ar.

† q. 6. ar.

A habitam doctrinam, gratiam habitualem eſſe in Chriſto ſecundum totam perfectionem, quam nata eſt habere gratia ſecundum ſeipſam, & in nullo alio eſſe gratiam ſecundum totam perfectionem, quam nata eſt habere gratia ſecundum ſeipſam, & propterea in Chriſto fuiſſe gratiam, vt in ſubiecto totali: ĩ aliis vero vt in ſubiectis partialibus. Et hoc eſt gratiam eſſe diuerſarum rationũ, quantitatum & perfectionum, non ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum modum. Et hinc prouenit, quòd grã Chriſti comparatur ad gratias aliorum, vt virt⁹ vniuerſalis ad virtutes particulares: nam ſpectando ad differẽtiam, quæ eſt penes dictos modos eſſendi, clare liquet, gratiam Chriſti habere quicquid per augmentum poteſt peruenire ad quãtitatem maioris, in his, quæ habent quantitatem vnius rationis: ſed gratia alterius hominis cõparatur ad gratiam Chriſti, ſicut quædam virtus particularis ad vniuerſalem. Vnde ſicut virtus ignis, quantumcũque creſcat, non poB teſt adæquare virtutem ſolis, ita gratia alterius hominis, quantum cumque creſcat, non poteſt adæquare gratiam Chriſti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ id quod dicitur, Pater nõ ad mẽſuram dat Spiritum filio, vno modo exponitur de dono, quod deus pater ab æterno dedit Filio, ſ. diuinam naturam, quæ eſt donum infinitum. Vnde quædam glo.* dicit ibidem, Vt tantus ſit filius, quantus & Pater. Alio modo poteſt referri ad donum, quod datum eſt humanæ naturæ, vt vniatur diuinæ perſonæ, quod etiam eſt donũ infinitum. Vnde gl. † dicit ibidem, ſicut Pater plenum & perfectum genuit verbum, ſic & plenum & perfectum eſt vnitum humanæ naturæ. Tertio modo poteſt referri ad gratiam habitualem, inquãtum gratia Chriſti ſe extẽdit ad omnia quæ ſunt gratiæ. Vnde Aug.* hoc exponens dicit, Menſura, diuiſio quædam donorum eſt: alij enim C datur per Spiritum ſermo ſapientię, alij ſermo ſcientiæ: ſed Chriſs, qui dat, non ad menſurã accepit.

AD 2^m dicendum, quòd gratia Chriſti habet infinitum effectum, tum propter infinitatem prædictã gratiæ, tum propter vnitatem diuinæ perſonæ, cui anima Chriſti vnita eſt.

AD 3^m dicendum, ꝙ minus

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia Chriſti potuerit augeri.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti potuerit augeri. Omni enim finito poteſt fieri additio: ſed gratia Chriſti fuit finita, vt dictum eſt.* ergo poC tuit augeri.

¶ 2 Præt. Augmentum gratiæ fit per virtutem diuinam, ſecundum illud 2. ad Corinth. 9. Potens eſt autem deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ſed virtus diuina, cum ſit infinita, nullo termino coarctatur. ergo videtur, quòd gratia Chriſti potuerit eſſe maior.

¶ 3 Præt. Luc. 2. dicitur, ꝙ Puer

1. di. 15. q. 5 ar. 1. q. 4. & diſt. 17. q. 2. art. 4. ad 3. Et 3. di. 11. q. 1. art. 2. q. 3. & diſt. 18. art. 5. c. Et Iſa. 11. lec. 2. prin.

* art. pced.

D per augmentum poteſt peruenire ad quãtitatem maioris, in his, quæ habent quantitatem vnius rationis: ſed gratia alterius hominis cõparatur ad gratiam Chriſti, ſicut quædam virtus particularis ad vniuerſalem. Vnde ſicut virtus ignis, quantumcũque creſcat, non poteſt adæquare virtutem ſolis, ita gratia alterius hominis, quantum cumque creſcat, non poteſt adæquare gratiam Chriſti.

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia Chriſti potuerit augeri.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti potuerit augeri. Omni enim finito poteſt fieri additio: ſed gratia Chriſti fuit finita, vt dictum eſt.* ergo potC tuit augeri.

¶ 2 Præt. Augmentum gratiæ fit per virtutem diuinam, ſecundum illud 2. ad Corinth. 9. Potens eſt autem deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ſed virtus diuina, cum ſit infinita, nullo termino coarctatur. ergo videtur, quòd gratia Chriſti potuerit eſſe maior.

¶ 3 Præt. Luc. 2. dicitur, ꝙ Puer nis gratiæ in ſe continens: plus tamen vel minus iuxta cuiuſque menſuram, qua menſus eſt illi deus. Quo fit, vt quantumcumque quæcumque pura creatura creſcat in gratia, num quam peruenire poſſit ad quantitatem æqualem gratiæ Chriſti: ſicut numquam pars adæquare poteſt totum, niſi partis rationem amittat. Et hoc eſt quod in litera dicitur, reddendo rationem, quare finitum creſcendo non poteſt adæquare aliquid finitum: quia, ſcilicet habent quãtitates diuerſarum rationum penes hoc, ꝙ Chriſti gratia eſt virtutis & quãtitatis vlis, aliorum vero gratia eſt perfectiõis & virtutis particularis: quia in illo eſt gratia cũ perfectione debita ſibi ẽm ſeipſam gratiam: in alijs vero eſt gratia cum perfectione modificata & mẽſurata, ſecundum tale ſubiectum particulare. Et propterea in Clemen. ad noſtrũ. de hæret. damnatur error Beguinarum dicentium, hominem in via poſſe peruenire ad talem gratiæ gradum, vt non poſſit vltra proficere, eo quòd aliter excedi poſſit gratia Chriſti. V trumque etenim erroneum eſſe, ex dictis iam patet, & amplius patebit.

* art. pced.

Super Quæſtionis ſeptimæ Articulum duodecimum.

E TItulus articuli duodecimi clarus eſt.

¶ In corpore articuli duo fiunt: pręponitur ſiquidem vna diſtinctio, & ponuntur deinde duæ concluſiones reſponſiuæ quæſito. Diſtinctio eſt. Formam ſuſcipientem magis & minus poſſe, vel non poſſe augeri, contingit dupliciter, primo ex parte formæ: ſecundo ex parte ſubiecti. Exempla clara ſunt in litera. Et ex hac diſtinctione radicis poſſe vel non poſſe augeri in cõmuni, ſubintellige in ſpeciali, quòd gratiam nõ poſſe vel poſſe augeri contingit dupliciter, vel ex parte gratiæ, vel ex parte ſubiecti. Et probatur primum membrum, ſcilicet ex parte gratiæ, quantum ad negatiuam partem, quæ eſt prima concluſio (ſcilicet gratiam Chriſti ex parte gratiæ, non poſſe augeri) quia ſicut aliarum formarum, ita & gratiæ Chriſti propria menſura ſecundum ſe eſt ex diuina ſapien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiã, ergo propria gratiæ mensura determinata est penes finem, ergo penes rationalis creaturæ vnionem ad Deum, ergo gratia Christi pertingit ad summam mensuram gratiæ, ergo gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius gratiæ. Antecedens probatur auctoritate Scripturæ. Prima cõsequentia probatur: quia mensura vnicuique formæ præfigitur in comparatione ad finem: qđ declaratur exemplo in terræ grauitate, Secunda autẽ: quia finis gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum. Tertia vero: quia nec esse nec intelligi potest maior ad Deum vnio, quàm personalis.

¶ Siste hoc in loco lector, & perspice primo, quòd in præcedentis libri Commentarijs, cum de charitate tractaret, scripsimus, non somniasse nos, sed ab Auctore didicisse, s. gratiam, ac per hoc charitatem in creaturis habere ſm se terminum in summo, ita ꝙ non sunt amplius augmentabiles, & verba Auctoris in illo loco, quæ videntur sonare oppositum, non esse falsa aut correcta seu retractata hic, sed sunt exponenda, vt ibi exposuimus: & sentiendum cum Auctore hoc in loco est, ꝙ gra habitualis Christi est vere in summo, ad quod potest gratia ex parte sui perduci, & hoc iam in præcedentib⁹ huius libri pluries habuimus.

¶ Ad claritatem tamen doctrinæ præsentis intellige mẽsuram formæ præfixam esse penes relationem ad finem, non sic quòd mensura penes extrinsecum sit (qm̃ mensura formæ intrinseca est formæ cuius est mensura) sed sic, quòd cum omne agens agat ꝓpter finem, ac per hoc id, quod subsẽtialiter est propter finem, oportet commensuratum esse fini: sicut quod secundum aliquam figuram est propter finem, oportet vt figuratum esse cõmensuratum illi fini; propterea cum graue sit propter esse deorsum, oportet graue vt sic commensuratum esse fini, vt scilicet infimo deorsum commensuretur sola summa grauitas, & supremo sursum sola summa leuitas: ita summæ vnioni creaturæ rõnalis ad deum cõmensurati oportet solã summã grã.

¶ Sed est hic locus quæstioni, quo pacto finis gratiæ habitualis (de qua est sermo) est vnio personalis, cum secundum antedicta, & in sequenti articulo ex proposito definita, vnio personalis non sequatur, sed præcedat gratiam habitualem, finis autẽ posterior sit generationis ordine, eo quod est propter finem,

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ finis non dr̃ tm̃ de fine consequendo, sed de fine præexistente, qui finalizat nõ vt sit, aut bene sit, sed quia est: sicut deus qui nec est nec cõseruatur, aut quomodolibet augeꝫ per creaturas, finis earum dr̃. Quocirca vnio personalis finis est gratiæ habitualis, non assequendus p eã, sed quia ipsa emanat ab vnione personali ordinata ad vnionem personalem vt ad finem, quia est, sicut creaturæ fiunt a deo pp deum vt finem earum, quia est. Nec est hoc remotum ab ordine, quem in reb⁹ generabilibus videmus, qm̃ in istis pespicimus, ꝙ non solũ an- F tecedentes dispõnes, sed consequentia etiam accidentia ordinantur ad substantiam prius natura genitam, vt ad finem: esse nãque disciplinabilem, quod cõsequitur ad formam hominis, ordinatur ad hoẽm, vt ad finem. Stat ergo solida literæ doctrina, tradens gratiam habitualem Christi esse in summo, quia consonat, & commensuratur summę vnioni vt fini.

¶ Secunda conclusio est, Gratia Christi non potuit augeri ex parte subiecti. Probatur ratione: quia Christ⁹ ab initio fuit plene comprehẽsor, ac per hoc in termino. Et a simili: quia nec beatorum in patria gratia potest ob dictam rationem augeri. Et a dissimili tam hæc quàm præcedens cõclusio manifestatur: quia pure viatorũ gratia potest augeri & ex parte gratiæ (quia non pungunt ad ſummum ſm se) & ex parte subiecti: quia adhuc sunt in via, & nõ peruenerũt ad viæ terminum.

¶ Vbi nota, ꝙ ideo absq; alia probatione in litera asseritur nullum pure viatorem attingere ad sũmum gratiæ ex parte gratiæ: quia consequuntur se hæc duo, videlicet summum gratię ex parte gratiæ, & gratia virtutis vniuersalis. nam gratia secũdo se summa ad quicquid potest spectare, ad rationem græ se extendit, & si ad quidlibet perfectionis gratiæ se extendit, summa gratia est. Et quoniã vtrũque constat esse plenitudinis ꝓprię vnigeniti a Patre, quẽ ipsa plenitudo græ cõstituit ab initio cõprehensorẽ, ideo absq; hæsitatione aliqua asserendum est, nullã purã creaturã siue in via, siue in patria ad summũ gratiæ ex parte gratiæ pertingere.

¶ In responsione ad primum eiusdem 12. articuli considera pspicaciam responsionis, non solum propositioni obiectæ satisfacientis, sed ex radice oppositum monstrantis: propositionem siquidem illam, Omni finito potest fieri additio, cum finitum & infinitum quantitatis primo sit, distinguit secundum posse dupliciter, quantum finitum cõsiderari, Mathematice, hoc est abstrahendo a materia sensibili, vt loquimur de linea, superficie, vel corpore absolute, vel Physice, hoc est, vt ad specificas naturas rerum naturalium est determinatum, vt quantitas humana, vel cælestis. Primo modo vera est propositio illa: secũdo aũt falsa, vt patet de quantitate cæli. Et quia ratio, quare q̃ titati determinatæ ad naturam talem repugnat additio, est forma naturalis (vt patet ex secundo de Anima) ideo litera radicem attingens subdit, quòd multo magis ipsi formę naturali quamuis finitæ repugnat additio: quoniam si forma naturalis efficit, vt quantitas, cui secundum se nõ repugnat additio, excludat additionem: multo magis efficit, vt a seipsa excludat additionem. Quo fit, vt quia gratia eiusdem est ratiõis, quo ad finitatem vel infinitatem conformis naturalibus, cum sit illarum vna, de quibus scriptum est, Omnia in numero, pondere & mensura dispositi: ideo gratia Christi & finita & excludẽs additionem simul est.

¶ In

¶ In responsione ad secundum eiusdem 12. articuli aduerte, ꝙ quia in litera gratia Christi relata ad proprium finem, excludit melius se: & tamen cõpatitur aliquid maius seu melius se, ideo manifeste litera ista docet gratiam Christi dupliciter posse considerari. Primo, secundum id quod in se est, hoc est secundum propriam intrinsecam entitatem, qua est tale ens inter entia vniuersi. & sic ꝑt aliquid esse nobilius, quàm ipsa sit: imo omnis substantia est nobilior secũdum sui generis rationem illa, cum sit essẽtialiter accidẽs. Alio modo, secundũ id, ad quod ipsa sua entitas tantæ perfectionis ordinatur, vt ad proprium finem. Et sic non potest fieri aliquid maius aut melius illa: quoniam suapte natura commensurata est vnioni personali dei, vt proprio fini, qua nihil esse potest melius. Et vt melius percipias, q̃ in litera subiungun tur, perspicaciter attendendum est, a diuina sapientia dupliciter aliquid ordinatum, quantum est ex parte rei ordinatæ ad vnionem personalem filij dei, vel per se, vt perfectio gratiæ secundũ se: vel per accidens, vt humana natura. Per accidens siquidem euenit, quantum est ex parte humanæ naturæ, vt cõ placeret deo illam eligere ad vnionem personalem sui: quoniã ipsa natura humana secundum se nullam habet proportionem, aut cõmensurationem ad assumptibilitatem: quia nullam habet potentiam passiuam ad ea, quæ omnem naturalem ordinem transcendunt: sed diuina charitas ac sapientia eleuauit illam, ordinando ipsam, vt assumeretur. Gratia autem secundum se totaliter perfecta, quia ex proprij ordinis vt pote supernaturalis ac diuini ratione, ad supernaturale ac diuinum quid ordinatur, par est, vt suapte natura ad vnionem personalem in sui summa plena perfectione ordinetur ac commensuretur, ac per hoc non per accidens, sed per se a diuina sapientia ad vnionem personalem ordinatur. Et ideo in litera dicitur, quòd vnioni personali correspondet sufficienter talis mẽsura gratiæ, hoc est, gratia in summo secundum se, secundum diuinæ sapientiæ ordinem, quo omnia disposuit ab æterno sua uiter. Quocirca quantũcũque aliquod ens in se secundum suã intrinsecam entitatem melius gratia, quæ est in Christo, fieret: non fieret tamen ens suapte natura ordinatum per se ad melius, quàm ordinetur perfectio, quæ in Christo est gratię, & hoc aperte intendit litera per se intellecta.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd similitudo profectus Christi, quo ad sapientiam, gratiam, & ætatem, in litera asseritur quo ad partem affirmatiuam, s. quòd proficiebat quo ad effectus ætatis, sicut quo ad effectus sapientiæ & gratiæ, & hoc constat esse verissimum, quoniam opera sua coniona ætati faciebat: sed non asseritur quo ad partem negatiuam, s. quòd nõ proficiebat secundum ætatem ipsam, sicut non proficiebat secundum ipsam sapientiam seu gratiam: quoniam cõstat quòd esset falsum hoc. nam Christus vere proficiebat ipsa ætate: quoniam secundum ætatis mensuram corporalis progressus est: constat enim Christum vere primo infantem, deinde puerum, inde adolescentem, atque in virum tãdem perfectum emersisse (sicut ceteros homines) sensim & per incrementa temporum, augẽte naturali vi tute mẽbra, roburq; viribus ministrãte,

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum tertiumdecimum.*

* c. 15. ante medium, tom. 7.

TItulus clarus ẽ ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quęsito, Gratia vnionis in Christo prędcedit gratiam habitualẽ ei⁹: non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Probatur tripliciter. Primo, Missio Filij est prior naturæ ordine, missione Spiritussancti. ergo gratia vnionis &c. Antecedens probatur: quia Spiritussanctus procedit naturæ ordine a Filio, & dilectio a sapientia. Consequentia vero: quia secundum ipsam vnionẽ attenditur missio Filij, & secundum gratiam habitualem attenditur missio Spiritussancti.

¶ Vbi nota, quòd caute loquitur in litera Auctor, dum missiones ordinat, secundum prius & posterius naturæ: ꝓcessiones autem Filij & Spiritussancti ordinat quidem naturæ ordine, sed nõ secundum prius & posterius: quia, vt ĩ vigesima dist. primi sen. dicitur, in diuinis est ordo naturę, non quo alter est prior altero, sed quo alter est ab altero. Missiones autem ad ea, quæ sunt extra Trinitatem respicientes, prioritatem etiam & posterioritatem naturæ in suis rationibus ac rebus admittũt. Secundo præsentia deitatis est prior splẽdore eius: sed vnio est ipsa præsentia, gratia habitualis, splendor eius. ergo. Tertio, Actio & gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim. ergo gratia habitualis præsupponit vnionem. Antecedens probatur: quia actiones sunt suppositorum. Cõsequentia vero: quia gratia vnionis facit hypostasim in natura humana.

¶ Vbi caute perspice, ꝙ aliud est dicere non præsupponit hypostasim: & aliud est dicere, non præsupponit hypostasim in natura humana. Gratia enim vnionis præsupponit, non facit hypostasim verbi Dei, quæ sola in Christo hypostasis est: sed eadẽ gratia vnionis non ꝑsupponit, sed facit in Christo hypostasim in humana natura, dũ facit ꝙ ꝑsona filij dei sit non solũ persona diuina, sed etiã ꝑsona humana, dum facit ꝙ subsistat nõ solum in natura diuina, sed etiam in natura humana. Et hoc est quod in litera dicitur, & super hoc ratio fundatur, intendens ꝙ actio humana supponit hypostasim humanam &c.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 13. artic. habes, quòd gratia in Christo non habet rationem dispõnis respectu vnionis, sed habet rationem naturalis proprietatis, sicut calor consequens formam ignis. Et hoc bene nota.

¶ In responsione ad 3. occurrit reddẽda ratio tot dictorum de gratia vnionis. Dicitur. n. de ipsa in hoc articulo in principio

Universidad de Deusto Biblioteca

* Q.2. art. 10. & q. 6. art.6.

corporis,quòd gratia vnionis eſt ipſa vnio, & in hac rñſione, ꝙ eſt ſupra omne genus, & in artic. 11. huiuſmet quæſtionis, quòd eſt infinita, ſecundum quòd ipſa perſona Verbi eſt infinita, & in art.6.q. ſextæ in corpore dictum eſt, quòd gratia vnionis eſt ipſū eſſe perſonale,quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in perſona verbi, & in art.12.q.3. ad tertium, dicitur quòd gratia vnionis eſt cauſata a tota Trinitate, quod & hic replicatur in corpore articuli, dum principiū appropriatum gratiæ vnionis, ponitur perſona Filij. hæc ſiquidem dicta licet diſſonare inter ſe videantur, facile tamen diſtincte perſpicientibus apparet, quòd gratia vnionis duo in ſe claudit, ſ.eſſe verbi perſonaliter terminās humanitatem Chriſti, & compoſitionē ſeu coniunctionem vtriuſque, nec loquor de terminatione, coniunctione, aut vnione, quæ eſt relatio, ſed de fundamento, quod eſt eſſe deum & hominem, quod conſtat eſſe ſubſtantiam, & prædicta duo in ſe claudere, ſcilicet ꝑſonam vnitam & ipſam coniunctionem: de huiuſmodi enim vnione in litera dicitur, quòd eſt eſſe perſonale, ꝙ eſt infinita ſimpliciter, ſicut ipſa perſona diuina, ꝙ eſt ſupra omne genus, quoniam hoc fundamentum relationis vnionis nihil aliud eſt, ꝗ̃ vnum eſſe deum & hominem in eſſe diuino perſonali. Vnū autem, cum nihil poſitiui addat ſup ens quod vnum dicitur (vt dicitur ĩ 4.Met.) conſequens eſt, ꝙ nihil in propoſito addat ſuper eſſe pſonale verbi, ac ꝑ hoc vnio pro ſuo principali ſumpta,ſ.ꝓ ipſa re,in qua vniunt̃ & ſūt vnū ens, vna pſona, ambæ natu-

Q.4. art.2.

† Loco citato in argu.

F Respon. Dicendum, quòd vnio humanæ naturæ ad diuinam perſonam (quam ſupra* diximus eſſe ipſam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Chriſto, non ordine temporis, ſed naturæ & intellectus. Et hoc triplici ratione: primo quidem, ſecūdum ordinē principiorū vtriuſq;. Principium.n.vnionis eſt perſona Filij, aſſumēs humanam naturam, quæ ſm̃ hoc dr̃ miſſa eſſe in mundum, ꝙ humanam naturam aſſumpſit. G Principium aūt gratię habitualis, quæ cū charitate datur, eſt Spiritusſanctus, qui ſecundum hoc dr̃ mitti, ꝙ per charitatem mentem inhabitat. Miſſio aūt Filij ſecundū ordinem naturæ, prior eſt miſſione Spiritusſancti, ſicut ordine naturæ Spiritusſanctus procedit a Filio, & a ſapientia dilectio. Vnde & vnio perſonalis, ſecundum quam intelligitur miſſio Filij, eſt prior ordine naturæ habituali gratia, ſecūdum quam intelligitur miſſio Spiritusſancti. H Secundo, accipitur rō huius ordinis ex habitudine gratiæ ad ſuam cauſam. Gratia.n.cauſatur in homine ex præſentia diuinitatis, ſicut lumen in aere ex præſētia ſolis. vnde dicitur Ezech.43. Gloria dei Iſrael ingrediebatur per viam Orientalem, & terra ſplendebat a maieſtate eius. Præſentia autem dei in Chriſto intelligitur ſecundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam perſonā: vnde gratia habitualis Chriſti intelligitur, I vt cōſequēns hanc vnionem, ſicut ſplendor ſolem. Tertio, ratio huius ordinis ſumi poteſt ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agendum. Actiones autem ſunt ſuppoſitorum & indiuiduorum. Vnde actio, & per conſequens gratia ad ipſam ordinans præſupponit hypoſtaſim operantem. Hypoſtaſis autem non præſupponitur in humana natura ante vnionem, vt ex ſupra dictis patet.* Et ideo gratia vnionis ſecundum intellectum p̄cedit gratiam habitualem. K

Ad primvm ergo dicendum, quòd Aug.† ibi gratiam nominat gratuitam dei voluntatem, gratis beneficia largientem. Et propter hoc, eadem gratia dicit hominem quemcūq; fieri Chriſtianum, qua gratia factus eſt homo Chriſtus: quia vtrūque gratuita dei voluntate abſque meritis factum eſt.

Ad 2^{m} dicendum, quòd ſicut diſpoſitio in via generationis præcedit perfectionem, ad quā diſponit in his, quæ ſucceſsiue perficiūtur, ita naturaliter perfectionem ſequitur, quam aliquis iam conſecutus eſt: ſicut calor qui fuit diſpoſitio ad formam ignis, eſt effectus profluens a forma ignis iam præexiſtentis. Humana autem natura in Chriſto vnita eſt perſonę verbi a principio, abſq; ſucceſſione. Vnde gratia habitualis non intelligitur vt præcedens vnionem, ſed vt conſequens eam, ſicut quædam ꝓprietas naturalis. Vnde & Auguſt. dicit in Enchir.* ꝙ gratia eſt quodāmodo Chr̃o homini naturalis.

Ad 3^{m} dicendum, ꝙ cōe eſt prius ꝓprio, ſi vtrūq; ſit vnius generis, ſed in his, quę ſunt diuerſorum generum, nihil prohibet proprium eſſe prius communi. Gratia autem vnionis non eſt in genere gratiæ habitualis: ſed eſt ſupra omne genus, ſicut & ipſa diuina perſona. Vnde hoc proprium nihil prohibet eſſe prius communi: qa non ſe habet per additionem ad commune, ſed potius eſt principium & origo eius, quod eſt cōe.

QVAESTIO VIII.

De Gratia Chriſti, ſecundum quòd eſt caput Eccleſiæ, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de gratia Chriſti, ſecundū ꝙ eſt caput Eccleſiæ.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum Chriſtus ſit caput Eccleſiæ.

¶ Secundo, vtrum ſit caput hominum, quantum ad corpora: vel ſolum quantum ad animas.

¶ Tertio, vtrum ſit caput omnium hominum.

¶ Quarto, vtrū ſit caput angelorū.

¶ Quinto, vtrum gratia Chriſti, ſm̃ quam eſt caput Eccleſiæ, ſit eadem cum gratia habituali eius, ſecundum quòd eſt quidam homo ſingularis.

¶ Sexto, vtrum eſſe caput Eccleſię, ſit proprium Chriſto.

¶ Septimo, vtrum diabolus ſit caput omnium malorum.

¶ Octauo, vtrum Antichriſtus etiam poſſit dici caput omnium malorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus ſit caput Eccleſiæ.

Ad primvm ſic procedit. Videtur quòd Chriſto ſecundū quòd eſt homo, non competat

rę, infinita eſt, ſupra oē genus eſt, eſſe verbi eſt, eſſe perſonale eſt: ꝓ eo vero, qđ addit, ipſa vnio ſuper rem, ĩ qua eſt vnio, temporale quid eſt, cauſatū a tota Trinitate ſm̃ rem, & ꝑ appropriationem a Filio, gratis conceſſum humanæ naturæ eſt.

¶ De quo quid ſit ſuperius declaratū eſt, balbutiendo tñ. Conſona igit̃ ſunt omnia Auctoris dicta de vnione ſeu vnionis gratia, ſane intellecta.

*Enchir. c.40.

¶ Super Quæſtionis octauæ Articulum primum.

Titulus primi articuli clar' eſt.

¶ In corpore articuli primo reſpondet Auctor directe quæſito vnica cōcluſione. Secundo declarat terminum vnū concluſionis. Eſt igitur concluſio reſpōſiua, Chriſtus caput Eccleſiæ dicitur ſm̃ ſimilitudinem humani capitis. Probatur. ſicut tota Eccleſia dr̃ vnum corpus ad Ro.12. ſm̃ ſimilitudinem corporis humani, ita conſequens eſt, ꝙ Chriſtus dicatur caput Eccleſiæ ſecundum ſimilitudinem humani capitis.

¶ Vbi nota, ꝙ eſſe caput nō dicitur de Chriſto proprie, ſed metaphorice: ſicut etiā eſſe vnum corpus dr̃ metaphorice de Eccleſia, & ꝓpterea non multa opus eſt diſcuſſiōe ĩ re hac. Termin' aūt in cōclōne poſitus, qui declaratur in litera, eſt ly ſm̃ ſimilitudinem ad humanum caput: declaratur ſiquidem, ꝙ ſimilitudo iſta attēditur quo ad tria, ſ. ordinem, perfectionem, & virtutem.

¶ Vbi ſcito primo, ꝙ in corpore humano conſideratᷣ ordo, non originis, ſed ſitus: & ideo ĩ lr̃a dr̃. ꝙ caput eſt primū membrum, incipiēdo a ſuperiori, proculdubio ſm̃ ſitū, quāuis etiam poſſit intelligi de ſuperiori ſm̃ naturales differentias poſitionis animaliū,

Inf.q.4. 1.cor. 49.2. Et 3. q.1.ar. veri.q. ar.3. ar.4. cor. Et 3.c.23. opuſc. 3.Et 11.l.1. phe.

animalium, prout in animali diſtinguuntur ſex naturales differentiæ, ſcilicet ſurſum & deorſum, ante & retro, dextrum & ſiniſtrum: nam ſurſum in homine, eſt ipſum caput vnde trahit alimentum. Et quoniam vtroque modo caput humanum eſt ſurſum, ſcilicet ſecundum ſitum ſimpliciter, & ſecundum differentiam naturalē animalis, ideo vtroque modo intelligi poteſt. Primo tamen modo manifeſti' ſenſui patet: & ideo magis conſonat literæ, quæ in reſpōſione ad vltimū euidentiam ſenſibilem cōſideratam in hac ſimilitudine dicit, dum capitis magis quàm cordis nomen Chriſtus ſuſcepiſſe dicitur.

¶ Scito ſecundo, ꝙ virt' attribuitur capiti humano reſpectu virium & motuū reliquorū membrorum, non tamquàm primo inter membra principio, ſed tamquàm comprincipio primi ſimpliciter membri, ſcilicet cordis: ex corde ſiquidem mediāte capite omnis vis & motus membrorum pendet. Et ſimiliter Chriſt' homo comprincipium eſt Spiritusſancti, qui eſt cor eccleſiæ ad vim & motum reliquorum membrorū eccleſiæ. Et iō Chriſtus, ad Coloſſ.2. caput eccleſię dicitur, ex quo tāquàm ex comprincipio corpus eccleſiæ per nexus & coniunctiones ſubminiſtratū & cōſtructū, creſcit in augmentum dei.

¶ Scito tertio, quòd gratia Chriſti dicitur prima, quia altior & prior, hoc eſt ſecundum ordinem cauſæ formalis, ſimpliciter & exemplariter. Nam ex eo ꝙ altior, eſt prior, ſecūdum ordinem cauſæ formalis, in quo quanto quid eſt intenſiue altius, tanto formalius. Ex eo autem quòd ad conformitatem ipſius alijs gratia datur, eſt prior tamquàm exemplar reliquarū gratiarum: & vt in litera dicitur, nō eſt hoc exemplar prius tempore exemplatis, ſed vt finis in intentione, vt exemplar conceptum.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem articuli aduerte duos A modos, quibus Auctor ponit actiones Chriſti hominis cauſare in nobis gratiam, ſcilicet meritorie & effectiue. Et de modo quidem meriti nulla eſt ambiguitas: quoniā poteſt cadere ſub vnius merito, quòd deus creet in altero gratiam: ſed de modo efficientiæ obſcurum eſt: quoniam, vt in prima parte habitum ē, nec principaliter, nec inſtrumentaliter poteſt creatura aliqua creare: Chriſtus autem dicitur hic inſtrumētaliter concurrere. Et licet quæſtio hæc perplexa appareat, non habet tamen hoc in loco multum dubitationis: quoniam ſecūdum commune dictū actiones Chriſti ſiue medijs ſacramentis, vt quotidie in eccleſia fit, ſiue abſque ſacramētis, vt Latronem gratificauit, eodem modo ad creationem gratiæ concurrunt, nō attingendo, ſcilicet ipſam gratiam, quæ creatur, ſed efficiendo aliquid per modum diſpoſitionis, quod eſt creare gratiam inſtrumentaliter: quod nō inconuenit, cum creatur aliquid in ſubiecto præexiſtente, prædiſponendo ad illam rem creandā, vt patet cū creatur anĩa intellectiua ĩ corpore humano, tot diſpoſitionib' præparato ab agēte naturali, neceſſitante naturalis ordinis exactione, paſſiuā creationē ipſius animæ. Altius tamen dicitur ſecundum excellentiorem Auctoris doctrinam inferius in q.13. art.2. quòd gratia non ſpectat ſimpliciter ad gen' creationis, ſed ad genus immutationis creaturarū, non ſecundū naturæ ordinem, ſed ſecundū ordinem gratiæ: qđ ſufficienter probatur ex hoc, ꝙ deum non conſeruare gratiam, non eſt annihilare, & ipſam deſinere eſſe, non eſt annihilari, cum deus nihil vmquàm annihilet, quàmuis annihilare poſſit. Ex hoc enim quòd creationi & conſeruationi diuinę reſpōdet annihilatio, manifeſte ſequitur, ꝙ ſi corruptio ſeu deſitio alicuius non eſt annihilatio, productio quoque eiuſdem ordinaria nō eſt creatio,

Li.1.de Trini.c.12.ante med. to. 3.

eſſe caput eccleſię. Caput enim influit ſenſum & motū in membra. Senſus autem & motus ſpiritualis, qui eſt per gratiam, non influitur nobis a Chriſto homine: quia ſicut Aug. dicit in lib. de Tri.* nec etiam Chriſtus, ſecundum quòd eſt homo, dat Spiritūſanctum, ſed ſolum inquantum eſt deus. ergo B ei, ſecundum quòd eſt homo, non competit eſſe caput eccleſiæ.

¶ 2 Præt. Capitis non videtur eſſe aliud caput: ſed Chriſti ſecundum quòd eſt homo, eſt caput deus, ſecundum illud. 1. ad Corinth. 11. Caput Chriſti deus. ergo ipſe Chriſtus non eſt caput.

¶ 3 Præt. Caput in hoīe eſt quoddam particulare membrū, influentiā recipiens a corde: ſed Chriſtus eſt vniuerſale principiū totius eccleſiæ. ergo non eſt eccleſiæ caput. C

Sed contra eſt, quòd dicitur Epheſ. 1. Ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut tota eccleſia dicitur vnum corpus myſticū per ſimilitudinem ad naturale corpus hominis, quod ſecūdum diuerſa membra habet diuerſos actus, vt Apoſt. docet Ro. 12. & 1. ad Cor. 12. ita Chriſtus dicitur caput eccleſiæ ſecundum ſimilitudinē humani capitis, in quo D tria poſſumus conſiderare, ſcilicet ordinem, perfectionem, & virtutem: ordinem quidem, quia caput eſt prima pars hominis, incipiendo a ſuperiori: & inde eſt, ꝙ omne principium conſueuit vocari caput, ſecundum illud Ezech. 16. Ad omne caput viæ ædificaſti ſignū proſtitutionis tuæ: perfectionem autem, quia in capite vigent omnes ſenſus & interiores & exteriores, cum in ceteris membris ſit ſolus tactus, & inde eſt, quòd dicitur E Iſa. 9. Senex & honorabilis ipſe eſt caput: uirtutem vero, quia virtus & motus ceterorum membrorum, & gubernatio eorum in ſuis actibus, eſt a capite, propter vim ſenſitiuam & motiuā ibi dominantem: vnde & rector dicitur caput populi, ſecundum illud. 1. Reg. 15. Cū eſſes paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es. Hæc autem tria competūt Chriſto ſpiritualiter. Primo enim ſecūdum propinquitatem ad deū, gratia eius altior eſt & prior, etſi non tempore: quia omnes alij acceperūt gratiam per reſpectum ad gratiam ipſius, ſecundū illud Roma. 8. Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Secundo vero perfectionem habet, quātum ad plenitudinē omnium gratiarū, ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, vt etiam ſupra oſtenſum eſt.* Tertio, virtutem habet influendi gratiam in omnia membra eccleſiæ, ſecundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos oēs accepimus. Et ſic patet, quòd Chriſtus cōuenienter dicitur eccleſiæ caput.

q.præc.ar.9

Ad primvm ergo dicendum, quòd dare gratiam aut Spiritumſanctum conuenit Chriſto ſecundum quòd deus, auctoritatiue; ſed inſtrumentaliter conuenit etiā ei, ſecundum ꝙ homo, inquantum ſcilicet eius humanitas inſtrumentum fuit diuinitatis eius. Et ita actiones ipſius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis ſalutiferæ, vtpote gratiam in nobis cauſantes, & per meritum, & per efficientiam quandam. Auguſt.* autem negat Chriſtum, ſecundum quòd homo eſt, dare Spiritumſanctum per auctoritatem: inſtrumentaliter autē, ſiue miniſterialiter etiam [d] alij ſancti dicuntur dare Spiritumſanctū, ſecundum illud Gal. 3. Qui tribuit vobis Spiritum &c.

Loco citato in argu.

D.430.

Ad 2^{m} dicendum, quòd in metaphoricis locutionibus, nō oportet attendi ſimilitudinem quantum ad omnia: ſic enim non eſſet ſimilitudo, ſed rei veritas. Capitis igitur naturalis nō eſt caput aliud, quia corpus humanū non eſt pars alterius corporis: ſed corpus ſimilitudinarie dictū, ideſt, aliqua multitudo ordinata, eſt pars alterius multitudinis: ſicut multitudo domeſtica eſt pars multitudinis ciuilis: & ideo paterfamilias, qui eſt caput multitudinis domeſticæ, habet ſupra ſe caput rectorem ciuitatis. Et per hunc modū nihil prohibet, caput Chriſti eſſe deū, cum tñ ipſe Chriſtus ſit caput eccleſiæ.

Ad 3^{m} dicendum, ꝙ caput habet manifeſtam eminentiam reſpectu exteriorum membrorum: ſed cor habet quandam influentiā occultam: & ideo cordi compara-

Universidad de Deusto Biblioteca

tio. Quia igitur grę infusio non simpliciter creatio est, sed mutatio quędã animæ in ordine gratuitorũ ad cæleste patriam, & ad hmõi mutationes extendit se anima Christi, vt instrumentũ coniunctum verbi, nõ videtur negandum, gratiam attingi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quòd effectus iste, qui est animam gratificari, ex illa parte qua interuenit, quodãmodo creatio, est immediate a deo: sed ex illa parte, qua interuenit aĩæ mutatio secũdum obedientialem potentiam ad cæleste beatitudinem, est a deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc.n. non est creaturæ cõmunicari potẽtiam creandi instrumentaliter, sed immutãdi instrumentaliter, ad restauranda omnia, quæ in cælis & in terris sunt.

3.di.13.q.2 arti. 2.q.3. Et ver.q.29 art.4. ad 1. Et opu.60. cap.3.

tur Spiritus sanctus, qui inuisibiliter ecclesiã viuificat & vnit: capiti comparatur ipse Christus secundũ visibilem naturam, secundũ quam homo hominibus præfertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, uel solum quantum ad animas.

AD SECVNDVM sic pceditur. Videtur quòd Christus nõ sit caput hominum, quo ad corpora. Christus enim dicitur caput ecclesiæ, inquantum influit spiritualem sensum & motum gratiæ in ecclesiam: sed huius spiritualis sensus & motus capax non est corpus. ergo Christus non est caput hominum secundum corpora.

¶ 2 Præt. Secundum corpora communicamus cum brutis. Si ergo Christus esset caput hominũ quantum ad corpora, sequeretur quòd etiam esset caput brutorum animalium, quod est inconueniens.

¶ 3 Præt. Christus corpus suum ab alijs hoĩbus traxit, vt patet Mat. 1. & Luc. 3. sed caput est primum inter cetera membra, vt dictũ est.* ergo Christus non est caput ecclesiæ quantum ad corpora.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationalem, quæ est propria forma eius & motor. Et inquantum quidem est forma eius, recipit ab anima vitam & ceteras proprietates cõuenientes humano corpori secundum suã speciem, inquantum vero anima est motor corporis, corpus instrumẽtaliter seruit animę. Sic ergo dicendum est, quòd habet vim influendi humanitas Christi, inquantum est coniuncta dei verbo, cui corpus vnitur per animam, vt supra dictum est.* Vnde tota Christi humanitas, secundum scilicet animã & corpus, influit in homines, & quãtum ad animam, & quãtum G ad corpus: sed principaliter quantum ad animam, secundario quantũ ad corpus, vno modo, inquantum membra corporis exhibẽtur arma iustitiæ in anima existẽti per Christum, vt Apost. dicit Rom. 6. alio modo, inquantum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Roma. 8. Qui suscitauit Christum Iesum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis.

H AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sensus spiritualis gratiæ nõ peruenit quidem ad corpus primo & principaliter: sed secũdario & instrumentaliter, vt dictum est.*

AD 2m dicendum, quòd corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animã rationalem, sicut habet corpus humanum: & ideo non est simile.

I AD 3m dicendum, quòd licet Christus traxerit materiam corporis ab alijs hominibus: vitam tamẽ immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud 1. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum secundum.*

IN titu.2.art. aduerte, ꝙ ly, quo ad corpora, non solum refertur ad corpora aliorum hominum, sed etiam ad corpus ipsius Christi, vt clare patet ex argumento tertio in litera, qđ impugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorum, quia sumptum est ex alijs, & ex cõclusione responsiua in corpore articuli. est igitur sensus tituli, An Christus ẽt secundum corpus sit caput aliorũ hominum, etiam quo ad corpora.

Ar.præced. ad 3.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito affirmatiue. Tota humanitas Christi secundum.s. animã & corpus, influit in homines, & quantũ ad animam principaliter, & quantum ad corpus secundario. Hæc conclusio primo probatur: deinde declaratur vltima eius particula. Probatur sic. Humanitas Christi habet uim influẽdi, inquantũ est coniuncta dei verbo, cui corpus vnitur per animam, & corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam dupliciter, scilicet vt materia ad formam, & vt instrumentum ad principalem motorem. ergo tota humanitas Christi &c.

¶ Vbi nota quòd quia duo continentur in conclusione, scilicet quòd corpus Christi influat & quòd corpora aliorum recipiãt influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi & aliorum hominũ corporibus de duplici naturali ordine inter corpus & animam, ex quo habetur communio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi, & hinc habes consequenter, quòd corpus Christi non est alienum a viribus suæ animæ, & quòd corpora aliorum nõ ex- F cluduntur a donis suarum animarum. Alterũ principium proprium est corpori Christi, continens duo, scilicet quòd humanitas Christi habet vim influendi ex cõiunctione personali ad deum, & quòd Christi coniunctum est verbo mediante anima. Ex his siquidem simul iunctis habes, quòd corpus Christi mediante anima, habet vim influxiuam ex verbo, sicut habet mediante anima cõiunctionẽ ad illud, vt sic & ex parte influentis, aĩa Christi principaliter, & corpus secundario inueniatur, & similiter ex parte recipiẽtium influxum, animæ hominum principaliter, & corpora secũdario inueniantur, & vtrobique eadem sit ratio, scilicet propter naturalem ordinẽ corporis ad ad animam. Declaratur deinde, quòd corpus secundario recipiat influxum, dupliciter verificari, scilicet per modũ ministerij, vel per modum deriuationis. Nam quando in præsenti vita anima iustificatur, mouet membra corporis ad assequẽdam, conseruandã, tuendam, augendamque animæ iustitiam, & sic corpus nostrum secundario, vt minister animę mouetur a iustificante aĩam. Quando vero in resurrectione anima gloriosa iuncta erit corpori, ex gloria animæ deriuabitur gloria in corpus, & sic a glorificãte immortali diuinaque vita animam, glorificabitur secundario corpus, redundante gloria aiæ in corp⁹.

q.6.artic.

In corp.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sit caput omnium hominum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ sit K caput omnium hominum: caput enim nõ habet relationem, nisi ad membra sui corporis. Infideles autem nullo modo sunt membra ecclesiæ, quę est corpus Christi, vt dicitur Ephes. 1. ergo Christus non est caput omnium hominum.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit ad Ephe. 5. quòd Christus tradidit semetipsum pro ecclesia, vt ipse exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugã, aut aliquid huiusmodi: sed multi sunt ẽt fideles in quibus inuenitur macula aut ruga peccati. ergo nec etiã omniũ fideliũ Christus est caput.

¶ 3 Præt. Sacramenta veteris legis comparantur ad Christũ, sicut vmbra ad corpus, vt dicitur Coloss. 2. sed patres veteris testamẽti, sacramentis illis suo tẽpore seruiebant, secundũ illud Hebr 8. Qui exemplari & vmbræ deseruiunt cælestiũ. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput omnium hominum.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. Timo. 4. Est Saluator omniũ hominum, & maxime fidelium, & 1. Ioã. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiationem esse pro peccatis eorum, competit Christo secundum quòd est caput. ergo Christus est caput omnium hominum.

RESPON. Dicendum, quòd hęc est differentia inter corpus hominis naturale, & corpus ecclesiæ mysticum, quòd membra corporis naturalis sunt omnia simul, mẽbra autẽ corporis mystici nõ sunt omnia simul, neque quantum ad esse naturæ, quia corpus ecclesiæ cõstituitur ex hominibus, qui fuerunt a principio mundi vsque ad finem ipsius: neque etiam quantũ ad esse gratiæ: quia eorum etiam, qui sunt in vno tempore, quidam gratia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. Sic igitur mẽbra corporis mystici accipiuntur, non solum secundum quòd sunt in actu, sed etiam secundum quòd sunt in potentia. Quædam tamen sunt in potentia, quæ numquàm reducuntur ad actum. Quædam vero sunt, quæ quando- B que reducuntur ad actum. Et hoc secundum triplicem gradũ: quorum primus est per fidem, secundus per charitatẽ viæ, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendum est, ꝙ accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi, Christus est caput omnium hominum: sed secundum diuersos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorum, qui actu vniũtur sibi per gloriam. Secundo eorum, qui actu vniuntur sibi per charitatem. Tertio eorum, qui actu vniũ- C tur sibi per fidẽ. Quarto vero eorum, qui sibi vniuntur solũ in potentia nondum reducta ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda, secundum diuinam prędestinationem. Quinto vero eorum, qui in potentia sunt sibi vniti, quæ numquàm reducetur ad actum: sicut homines in hoc mundo viuentes, qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinunt esse mẽbra Christi: quia iam nec sunt in potentia, D vt Christo vniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de ecclesia, sunt tamen de ecclesia in potentia: quæ quidem potentia in duobus fundatur. Primo quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis: secundario in arbitrij libertate.

AD 2m dicendum, quòd esse ecclesiam gloriosam non habentem

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo, declaratur modus quo corpus Christi mysticum habet membra. Secundo, respondetur quæsito. Ex differentia autem inter corpus naturale & mysticũ, quoad modum habendi membra simul vel successiue, declaratur modus, quo corpus Christi mysticum habet membra scilicet non solũ in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inuenitur, quæ scilicet quandoque reducetur, & quæ numquàm reducetur ad actum. Actus vero tripliciter: vel secundum fidem, vel secundum charitatem viæ, vel secundum fruitionem patriæ.

Infra q. ar.3. c.& 19.a.4. ad 1. dis.11. ar.1.q. 3.

¶ Vbi nota primo, quòd non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, vel non reducibilem ad actum: sed in potentiam, quę de facto quandoque reducetur ad actum, & in potentiam, quæ de facto numquàm reducetur ad actum, quàmuis reducibilis fuerit ad actum, alioquin non fuisset in potentia.

¶ Nota secundo, quòd licet fides, vt in responsione ad secundum

dum habes, constituat membrum Christi imperfecte & secun- A dum quid: quia tamen infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiæ in membris Christi, assignatur fidei.

¶ Conclusio responsiua est, Christus est caput omnium hominum, diuersimode tamẽ, loquendo generaliter secundum totum mundi tempus, probatur deducendo per quinque gradus, secundum quos homines vniũtur Christo.

¶ Vbi nota Auctorẽ in sex status omnes distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo beati, in secundo viatores in charitate, in tertio viatores in fide tantum, in quarto viatores sine fide, prædestinati tamen, in quinto viatores sine fide non prædestinati, in sexto damnati sunt. Et primus quidem gradus licet hodie omnino sit clarus: relatus tamẽ ad totum mũd tempus comprehẽdit sub se beatos, etiã impeditos, quàmuis in termino, vt erant sancti Patres in lymbo ante mortem Christi. Comprehenduntur siquidem in primo gradu omnes actu Christo cõiuncti immutabiliter seu in termino, quales tũc erant sancti Patres, quibus sola patefactio cæli deerat.

¶ Secũdus vero gradus trifariam distinguitur: nam continet tam existẽtes in purgatorio, qui adhuc extra viam totaliter nõ sunt, quàm existentes in charitate hic prædestinatos, quàm existentes in charitate secundum prę sentem iustitiam tantum, quos cõstat esse præscitos. Hi enim omnes, qa sunt in via & charitate computantur inter membra Christi actualiter: sed primi duo simpliciter, tertij secundum præsentem tantum iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum licet imperfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fide tantum præditos, & tamen prædestinatos. & similes nõ prædestinatos. Vtrique enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur: mortificata tamen, sed primi vt membra permansura, secundi vt membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiam attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter, hoc est fruitionem patriæ, sicut & quintus: sed quartus secundum ordinem positiuum ad dictum actum: quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iustum est, vt potentiæ ad actus secundum quid, reducantur ad potentiam ad actum simpliciter, ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide prædestinatos, & reductiue illos etiã sine fide, qui quandoque reducentur in actum fidei tantum, vel ẽt charitatis viæ tantum: hi.n. ratione status potentiæ, quæ quandoque reducetur ad actum simpliciter vt primi, vel secundum quid vt reliqui quartum constituunt gradum, iuxta distinctionem præmissam in litera ante conclusionem. Et propterea quinto gradui illi soli relinquuntur, qui sic in vita ista degunt in potẽtia ad actum simpliciter vel secundum quid, ꝙ numquàm assequentur aliquẽ eorum, qui scilicet non solum præsciti sunt, sed numquàm ad charitatem viæ, numquàm ad fidem informem perueniunt, vt sunt iugiter infideles.

¶ Extra omnia autem Christi mẽbra computatur sextus status hominũ, hoc est status æternæ dãnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorũ ad pęnã sensus & damni, quales sunt omnes adulti damnati, & ad pœnã damni tantum, quales sunt infantes & pꝑetuo amentes, qui sine sacramento fidei decesserunt. Hi namque vt sic, quia nec actu nec potentia inter membra Christi sunt, aliena omnino ponuntur a capite Christo. Est tamen inter istos latitudo, dum quidã eorum decidunt a potẽtia tantum, vt semper infideles, & qui nũquàm vsum liberi arbitrij habuerunt, de quibus tantum fit mentio in litera. Quidam autẽ decidunt ab actu, vel fidei tãtum, vel etiam charitatis viæ vt Christiani damnari, qui membra vere abscissa a corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secundum præ E sentem iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte pro intellectu literę & prædictorum, ꝙ dupliciter possumus loqui de potentia vt patet 5. Metaph. scilicet logice vel physice, hoc est, vel deponentia, prout termini non implicant contradictionẽ, vel de potentia actiua, vel passiua existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquem ordinata. In præsenti materia non est sermo de potentia logice, sed physice, ut patet ex hac litera, in qua Auctor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticum super reali uirtute Christi, & reali facultate liberi arbitrij humani in statu uiæ, secundum enim has duas potestates dicitur aliquis physice in potentia, uel non in potentia ad esse mẽbrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia logice, ut sint membra Christi: quia tamen non sunt in potentia

maculā neq; rugā, est vltim⁹ finis, ad quē ꝑducimur ꝑ passionē Christi. Vn̄ hoc erit ī statu patriæ, nō aūt in statu viæ, in quo, Si dixerimus, quia pc̄tm̄ nō habemus, nosipsos seducimus, vt dicitur 1. Io. 1. Sunt tamen quædam scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem vnionem charitatis. Qui vero his subduntur, nō sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi forte imperfecte, per fidem informem, quæ vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, vt scilicet per Christum homo consequatur vitā gratiæ. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur Iacobi 2. percipiunt tamen tales à Christo quēdam actum vitæ, qui est credere: sicut si membrum mortificatū moueatur aliqualiter ab homine.

D.720. AD 3m dicendum, ꝙ sancti patres nō insistebant sacramentis legalibus tamquàm quibusdam rebus, sed sicut imaginibus & vmbris futurorum: idem [d] autem est motus in imaginē, inquantum est imago, & in rem, ut patet per Philosophum in lib. de memo. & remi.* Et ideo antiqui patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem & dilectionem eandem, qua & nos in ipsum ferimur: & ita patres antiqui pertinebant ad idem corpus ecclesiæ, ad quod nos pertinemus.

Cap. 2. in med, to.2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus sit caput angelorum.

3.di.13.q.2 ar.2.q.1. & di.14. ar.3. q.2. & 6. c. Et ver.q.29 a.4.c.& ad5 Et opus. 3. c.223.& 1. cor. 11. Et eph.1,in fi.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, non sit caput angelorum. Caput enim & membra sunt vnius naturæ: sed Christus, secundū quòd est homo, non est conformis in natura cum angelis, sed solum cum hominibus: quia ut dicitur Hebr. 2. Numquàm angelos apprehendit, sed semē Abrahæ apprehendit. ergo Christus secundum quòd homo, non est caput angelorum.

G ¶ 2 Præt. Illorum Christus est caput, qui pertinent ad ecclesiam, quę est corpus eius, ut dicit Ephe. 1. sed angeli non pertinent ad ecclesiam, nam ecclesia est congregatio fidelium: fides autem non est in angelis: nō enim ambulant per fidem, sed per speciem, alioquin peregrinarentur a domino, secundum quòd Apostolus argumentatur 2. ad Corinth. 5. ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput angelorum.

H ¶ 3 Præt. August. dicit super Ioan.* ꝙ sicut uerbum, quod erat in principio apud patrem, uiuificat animas, ita uerbum caro factum uiuificat corpora, quibus angeli carēt: sed verbum carò factum est Christus, secundū ꝙ homo. ergo Christus secundū ꝙ homo, non influit uitam angelis. Et ita secundum ꝙ homo, non est caput angelorum.

Tract. ante ... & 19. ... a med.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Coloss. 2. Qui est caput omnis principatus & potestatis: & eadem ratio est de angelis I aliorum ordinum. est ergo Christus caput angelorum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,† ubi est unum corpus, necesse est ponere unum caput. Vnum autem corpus similitudinarie dicitur una multitudo ordinata in unum, secundum distinctos actus siue officia: manifestum est autem, ꝙ ad unum finem, qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & angeli. Vn- K de corpus ecclesiæ mysticum, non solum consistit ex hominibus, sed etiam ex angelis. Totius autem

Ar.1. ad ...

tentia physice ad esse inter membra Christi, quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redemptionem damnatorum, scriptum est enim, quòd in inferno nulla est redemptio, nec illorum liberum arbitrium vertibile est amplius ad Christū: quia sunt in termino, ideo simpliciter & absolute dicuntur in litera totaliter desinere esse mēbra Christi.

¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd tres conditiones ecclesiæ, hoc est gloriosam, & sine macula, & sine ruga esse, non conuenire ecclesiæ militāti ratione primę cōditionis, manifeste patet. Sed & Auctor ratione tertiæ, hoc est peccatorum venialium probat, qđ intellige formaliter de ecclesia militante, hoc est, de cōgregatione fideliū existentium in charitate: quoniam huiusmodi congregatio ratione omniū suarūm partium in via hac, rugam aliquā vetustatis habet, licet non semper in singulis. Potest .n. viator aliquis aliquanto tempore sine omni actuali peccato inueniri: non potest tamen omnino vitam hanc agere sine aliquo peccato, vt in litera, apostolica probat auctoritas.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quartum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito, Christus nō solum est caput hominū, sed etiam angelorū. Probatˀ dupliciter, s. ratione & auctoritate, ratione quidē sic: Homines & angeli ordinantur ad vnum finem, scilicet gloriam diuinæ fruitionis. ergo corpus mysticū ecclesię nō solū ex hominibus, sed etiam ex angelis consistit. ergo totius huius multitudinis est caput vnū, quod est Christus. igitur Christus est caput non solum hominum, sed angelorum. Prima consequentia probatur: quia corpus similitudinarie dicitur quæcumque vna multitudo ordinata in vnum, secundū distinctos actus seu officia. Hinc aperte patet, quòd multitudo angelorum & hominum ex eo, quòd ordinatur ad vnum finem, est vnum corpus mystice: nulla enim est ambiguitas, quin in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad cælestem felicitatem. Secunda vero consequentia habet duas partes, prima est, quòd inferatur caput vnum: secunda est, quòd illud caput sit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quòd vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam vero probatur dupliciter. Primo ex tribus conditionibus capitis antedictis, scilicet primitate, perfectione, & virtute, inuentis in Christo: quia propin-

F quior est deo, & perfectius habet dona dei, & influit in homines & angelos. Secundo, auctoritate Apostoli ad Phil. 1. Deinde probatur conclusio principalis ex signo: quia scilicet angeli ministrabant Christo, Matth. 4. hoc enim signum est subiectionis, cum minor sit qui ministrat.

¶ In responsione ad primum eiusdē articu. aduerte nouitie, ꝙ non apponitur hic supradictis trib⁹ conditionibus capitis quarta cōditio, puta cōformitas naturæ: sed prius fuit sermo de conditionibus proprijs capitis, quibus differt & præstat ceteris membris: modo autē loquimur de conditione communi capiti, & reliquis membris. Oporteret siquidem omnia membra corporis vnius esse naturæ, puta humanæ, uel leoninæ, uel taurinæ &c. Vnde conditio ista conformitatis in natura, exigitur ad caput ut præsupposita, sicut commune præsupponitur proprio. Et propterea in litera dicitur, quòd propter conformitatem Christi cum angelis in natura generis, potest Christus dici caput angelorum, non quòd conformitas sit ratio Christo, quòd sit caput (cum conformitas communis sit Christo & angelis) sed quia cōformitas ratio est, quòd in Christo inueniatur communis conditio capiti & membris: & ideo propter conformitatem ut conditionem communem Christus habens ꝓprias capitis conditiones, potest dici caput angelorum.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, dubium occurrit circa causalitatē corporalis naturæ Christi super angelos, qui sunt puri spiritus, corporibus nec uniti nec unibiles, ut formæ. Non uidetur siquidem intelligibile, quòd corpus possit agere in spiritum separatum omnino, peripatetice loquendo, cum non communicent, & longe inferioris, immo infimæ naturæ sit corpus quodcumque cum corporalibus respectu substantiarum omnino separatarum a materia, quales supponimus angelos esse.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hoc mirum appareat, si tamen consideremus phantasma sub lumine intellectus agentis posse in animam intellectiuam agere, non erit incredibile, quòd aliqua res corporea uirtute diuinitatis, cui iuncta est personaliter, possit in substantiam separatam agere, ut sic quod phātasma ex naturali uinculo cum anima intellectiua sortitum est, humanitas Christi ex supernaturalissima & maxima coniunctione ad diuinitatem adepta sit excellentiori mo-

huius multitudinis Christus, est caput: quia propinquius se habet ad deum, & perfectius participat dona ipsius, non solum quàm homines, sed etiam quàm angeli, & de eius influentia non solum homines recipiunt, sed etiam angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quòd constituit eum, scilicet Christū deus pater ad dexteram suam in cęlestibus supra omnem potestatem, & principatū, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius: & ideo Christus nō solum est caput hominum, sed etiam angelorum: vnde & Matth. 4. legitur, ꝙ Accesserunt angeli, & ministrabant ei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secūdū quas homines conueniunt cum angelis in natura generis, licet non in natura speciei. Et ratione huius conformitatis Christus potest dici caput angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

AD 2m dicendum, quòd ecclesia secundum statum viæ est congregatio fidelium: sed secundum statum patrię est congregatio comprehendentium. Christus autem non solum fuit uiator, sed comprehensor: & ideo non solum fidelium, sed etiam comprehendentiū est caput, utpote plenissime habēs gratiam & gloriam.

Loco citato in argu.

AD 3m dicendum, quòd Aug.* ibi loquitur secundum quandam assimilationem causæ ad effectū, prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales: tamē humanitas Christi ex uirtute spiritualis naturę, scilicet diuinæ, potest aliquid causare non solum in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad deum, scilicet secundum unionem personalem.

ARTICVLVS V.

B *Vtrum gratia Christi, secundum quam est caput ecclesiæ, sit eadem cū gratia habituali eius, secundum quòd est quidam homo singularis.*

3.di.13.q.3 ar.2.q.1. & 2. Et 4.di.5 q.1. ar.3.q. 2. ad 3. Et ueri. q. 29. ar.2. c.fi & ad 6. Et op. 3. c.222. & 223. Et Io. 3.lec.6.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd non sit eadem gratia, qua Christus est caput ecclesiæ, cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Apost. Ro. 5. Si uni⁹ delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donū, in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundauit: sed aliud

C est peccatum actuale ipsius Adæ, & aliud peccatū originale, quod traduxit in posteros. ergo alia est gratia personalis, quæ est propria ipsi⁹ Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput ecclesiæ, quæ ab ipso ad alios deriuatur.

¶ 2 Præt. Habitus distinguuntur secundum actus: sed ad alium actū ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animæ, & ad alium actū ordinatur gratia capitis, scilicet ad

D sanctificandum alios. ergo alia est gratia personalis ipsius Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput ecclesiæ.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est,† in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia unionis, gratia capitis, & gratia singularis illi⁹ hominis: sed gratia singularis Christi est alia a gratia unionis. ergo etiam est alia a gratia capitis.

q.6. art.6.

SED CONTRA est, quòd dicitur Io. 1. De plenitudine eius nos

E omnes accepimus: secundum hoc

do: quia potest libere, instrumentaliter tamen, causare in angelis, & animabus nostris aliquid spirituale. Non intelligo tamen hunc causandi modum excedere modum, quo ponimus, sacramenta causare in animabus nostris spirituales gratias.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quintum.*

Titulus clarus est: de identitate enim reali quæritur.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, Gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum quā est caput Ecclesię iustificàs alios, est eadem secundū essentiam: differt tamen secundum rationem. Probatur, Quo aliqđ est actu & quo agit, est vnus actus: oportet tamē ad hoc vt sit quo agat in alia, ꝙ actus secundum eminentiam quandam habeatur. ergo gratia Christi habet etiā, ꝙ sit actiua in alios, quod pertinet ad rationem capitis. ergo gratia personalis qua anima Christi iustificata est, & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesię iustificans alios, est eadem. Antecedens quo ad primam partem probatur ratione, quia vnūquodque agit secundum quòd est ens actu, & exemplo in calore ignis. Quo ad secūdam vero partē, quia agens oportet esse præstantius patiente, vt August. & Aristote. tenantur. Consequentia vero prima probatur: qa in anima Christi recepta est gratia secūdum maximā eminentiam: secunda aūt est ꝑ se euidēs.

¶ Sed occurrit hic dubium quātum ualeat processus iste ex hoc, ꝙ actus habetur secundum quandam eminētiā, inferens quòd sit actiuus aliorum eiusdem rationis: supponimus enim, habitualem gratiā in anima Christi, & in aliis, esse unius speciei specialissimæ secūdum essentiam. Et est ratio dubij: quia licet ex hoc, ꝙ actus aliqui eminet, & præstat, habeat ꝙ sit actiuus sibi similis, non tamen ex hoc sibi uendicat, quòd sit caput omnium aliorum sibi similium, hoc est ꝙ sit actiuum omnium sibi similiū ut patet inductiue: alioquin quodlibet actiuum esset actiuū omniū sibi similiū. Peccat ergo processus iste: quia aliud est probare, ꝙ actus sit actiuus sibi similis, quod probatur in litera, & aliud quod sit actiuus omnis sibi similis, quod erat probandū: quia hoc importatur nominæ gratiæ capitalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia sermo literæ formalis est, nō spectat ad locū hunc probare, sed supponere ex ante discussis gra-

A tiam Christi, qua influit aliis, esse capitalem, hoc est, influxiuam in omnes: & propterea falsum obijciēdo assumitur, quod erat hic probandum, gratiam Christi esse actiuam omnis sibi similis seu capitalem. Sed litera synonyme utitur gratia Christi, qua agit in alios, & gratia Christi, ut est caput, hoc est, qua agit in omnes: quia supponit, ꝙ agere in alios coincidit cum agere in omnes respectu gratiæ Christi, quā superius manifestauit esse gratiā capitis, cuius est in omnia membra influere. Quia igitur ut synonyma hæc hic habentur, ideo Auctor solicitus tātum fuit, ut probaret idēptitatē actus, quo Christi anima est in se sancta, & quo alios sanctificat. Et hanc idēptitatem probat sufficiēter ex hoc, quòd posse agere non addit super actum dātem esse nisi eminētiam quandam, quā constat non mutare essentiam actus. Vnde restat processus solidus, & efficax.

¶ Cum his quoque scito, quòd in litera nō dicitur quòd habeatur actus intensissime, sed dicitur quòd habeatur secundum eminentiā quandā, & de Christo subditur, ꝙ habuit gratiam secundum eminentiā maximam: plus enim comprehēditur sub eminentiæ nomine, quā intēsionis quātæcunque. Et re uera quando actus habetur secundū eminentiam intēsionis & modi habēdi, est causa uniuersalis, homogenea tamen reliquorum: ut patet in calore, q quoniam in summo inuenitur in igne, & habet eminenti modo, q calor in summo est naturalis ꝓprietas ignis solius, ideo est causa uniuoca ceterorū calidorum. Et proportionaliter, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminētissimo modo, quia ut naturalis proprietas consequens unionem personalem, iuxta illud, Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, &c. ideo gratia Christi ex eminentia tali est actiua in alios & est actiua in omnes, ut caput, ac per hoc ut cōforme, seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione, nō aliter probatur in litera, quia clara est: constat enim secundū rationem differre, ꝙ gratia est actus faciēs formaliter esse gratū, & ꝙ est principium agendi in alios: alioquin esse gratū, & causare gratiam in alios essent idem.

¶ In responsione ad primum scito nouitie, ꝙ in Adam distinguitur peccatum personæ, & naturæ, quia peccatum personæ, uocatur peccatum illud, quod in actu primi peccati Adæ consistit: peccatum uero naturæ, uocatur fomes peccati cum priuatione

Universidad de Deusto Biblioteca

tione originalis iustitiæ. Et quia hoc secundum causatū fuit in Adam ex primo, ideo dicitur ꝙ persona, hoc est act⁹ personalis corrūpit naturam, hoc est naturale bonū, ac donum. In nobis autē dicitur, quòd natura corrumpit personam, quia ex fomite &c. quem cū natura contraximus, persona & damnationi obnoxia semper est, nisi ꝑ baptismum reparetur, & in peccatum actuale labitur. Non proportionaliter autē se habet Christi gratia, vt scilicet alia sit gratia naturæ, alia personæ, tum quia gratia non est data Christo ex animæ suę actuali operatione, tum quia gratia nō communicatur nobis a Christo per actionē naturæ, seu communicando naturam, sed per actionem personalē Christi qua meruit nobis, & uolūtarie influit nobis gratiam.

q.7.ar.9.

¶In responsione ad tertium uide nouitie, quòd Auctor primo appellat gratiā unionis id, qđ proprie est gratia unionis, & de illa dicit, quòd nō est eadem gratiæ personali seu habituali. Deinde propter reuerētiam aliorū permittit appellari ipsam habitualem gratiā Christi, nomine gratiæ unionis, non simpliciter, sed quodammodo, pro quanto scilicet ipsa habitualis gratia in Christo facit congruitatem quandam ad unionem. Et intelligit de congruitate non antecedente unionem uelut disponēte ad illam, sed de congruitate consequente ad unionem: redditur n. habitualis gr̄a animā Christi congruā dignitati unionis, ad quam præeleuata intelligitur, sicut grauitas congruit terræ, & sicut desponsata iam mulier principi, congrua redditur principi ex ornatu iocalium, quæ ex dono sponsi accepit.

Aug. li. 12. ca.16. circa med. to.3. †Aristo. de anima li.3. tex. 19. *ar.1. huius q. & q.7. ar. 9.

D.1006.

autem est caput nostrum, quòd ab eo accipimus. ergo secūdum hoc, quòd habuit plenitudinem gratię, est caput nostrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, secundum ꝙ perfecte fuit in illo gratia personalis, vt supra dictum est.* ergo secūdū gratiam personalem est caput nostrum, & ita non est alia gratia capitis, & alia gratia personalis.

Respon. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantum est ens actu, oportet ꝙ idem sit actus, quo aliquid est actu, & quo agit, sicut idem est calor, quo ignis est calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, quòd sit principium agendi in alia: cum enim agens sit præstantius patiente, vt August. dicit 12. super Gen. ad literam,* & Philosoph. in 3. de anima,† oportet quòd agēs ī alia, habeat actum secundum eminentiam quandam. Dictum est autem supra,* quòd in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: & ideo ex eminentia gratiæ, quam accepit, competit sibi quòd gratia illa ad alios deriuetur, quod pertinet ad rationem capitis: & ideo eadem est secundū essentiā gratia personalis, qua anima Christi est iustificata, & gratia eius, secundum quam est caput ecclesiæ, iustificans alios: differt tamen secundum rationem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adā, quod est peccatum naturæ,[d] deriuatum est a peccato actuali ipsius, quod est peccatū personale: quia in eo persona corrūpit naturam, qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad posteros, secundum ꝙ natura corrupta corrūpit personam: sed gratia non deriuatur a Christo in nos mediante natura humana, sed per solam personalem actionem ipsius Christi. Vnde non oportet in Christo distinguere duplicem gratiam, quarū vna respondeat naturæ, alia personæ, sicut in Adam distinguitur peccatum naturæ & personæ.

Ad 2m dicendum, quòd diuersi actus, quorum vnus est ratio, & causa alterius, nō diuersificant habitum: actus autem personalis gratiæ, qui est sanctum facere formaliter habentem, est ratio iustificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est, quòd per huiusmodi differentiam non diuersificatur essentia habitus.

Ad 3m dicendum, quòd gratia

F personalis & gratia capitis ordinantur ad aliquem actum: gratia autem vnionis non ordinatur ad actū, sed ad esse personale: & ideo gratia personalis & gratia capitis conueniunt in essentia habitus, nō autem gratia vnionis. Quàmuis personalis gratia possit quodammodo dici gratia vnionis, prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et secundū hoc vna per essentiā est gratia vnionis, & gratia capitis, & gratia singularis per

G sonæ, sed differens sola ratione.

Articvlvs VI.

Vtrum esse caput ecclesiæ sit proprium Christo.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd esse caput ecclesiæ non sit proprium Christo. Dicitur. n. 1. Reg. 15. Cū esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: sed vna est ecclesia

H in nouo & veteri testamento. ergo videtur quòd eadem ratione aliquis alius homo præter Christum poterit esse caput ecclesiæ.

§2 Præt. Ex hoc Christus dicitur esse caput ecclesiæ, quòd gratiam influit ecclesiæ membris: sed etiā ad alios pertinet gratiam alijs prębere, secundum illud Ephe. 4. Omnis sermo malus ab ore vestro nō procedat: sed si quis bonus est ad ędificationem fidei, vt det gratiam audientibus. ergo videtur, quòd etiam alij quàm Christo competat

I esse ecclesiæ caput.

§3 Præt. Christus ex eo quòd præest ecclesiæ, non solum dicitur caput, sed etiam pastor & fundamentum ecclesiæ: sed non sibi solum Christus retinuit nomen pastoris, secundum illud 1. Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam: nec etiam nomen fundamenti, secundum illud Apocalyp. 21. Murus ciuitatis habens

K fundamenta duodecim. ergo videtur, quòd nec etiam nomen capitis sibi soli retinuerit.

Sed contra est, quòd dicitur, Coloss. 2. Caput ecclesiæ est, ex quo corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum dei: sed hoc soli Christo conuenit. ergo solus Christus est caput ecclesiæ.

Respon. Dicendum, quòd caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo, quodam in-

¶ Super Quæstionis octauæ Articulum sextum.

In titulo artic. 6. nota quòd in dubium dupliciter potest verti, an esse caput ecclesiæ sit proprium Christo. Primo, in ordine ad deū, & personas Patris & Spiritussancti. Secundo, in ordine ad creaturas angelicas & humanas. In hac tñ litera nō disputatur & consequenter non quæritur, nisi secūdo modo, ita quòd ly proprium excludit cōmune Chr̄o & alijs creaturis. De deo enim patre dictum est, caput Christi, ac per hoc ecclesiæ totius, hoc est totius integri corporis ecclesiastici ex capite & membris constantis, deus: de Spiritu sancto autem, quòd est cor ecclesiæ, & propterea esse caput homogeneum; idest, eiusdem naturæ, specificæ, vel genericæ, propriū Christo esse, & non commune toti Trinitati, relictum est. Nunc superest videre, an sit commune Christo secundū naturā humanam & alteri creaturæ, an soli Christo conueniat.

¶In corpore articuli vnica ē distinctio bimembris, cū duabus cōclusionibus respōsiuis iuxta singula mēbra. Distinctio ē de esse caput, vel secundum influxum interiorem, vel secundum exteriorem gubernationē. Prima cōclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum interiorem influxum est proprium Christo. Probatur, quia sola humanitas Christi habet virtutem iustificandi: quia sola coniuncta est personaliter diuinitati. Secunda conclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum exteriorem gubernationem est commune Christo & alijs, differenter tamen. Prima pars conclusionis vtpote clara, manifestatur auctoritate Amos: secunda autem pars ex duplici

Infr. ar. … Et ver… ar.4. … Corinth…

plici differentia. Prima, secundū extensionē vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locū, omnemq; statum, scilicet viæ & termini: aliorum vero restringitur, vel ad certum locum, vel certum tēpus, vel certum statum. Secunda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria auctoritate est caput, alij vt vices gerentes Christi, vt patet auctoritatibus.

¶In responsione ad tertium eiusdem articuli discerne nouitie inter ostium, & ostiarium: quia licet esse ostium ecclesię, ac regni cælorum sibi soli dominus reseruauerit, esse tamen ostiarium alijs communicauit, claues regni cęlestis tribuendo, & Petrū ianitorem cæli instituendo.

trinseco influxu, prout scilicet, A virtus motiua & sensitiua, a capite deriuatur ad cetera membra. Alio modo, secundum quandam exteriorem gubernationem, prout scilicet secūdum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi a solo Christo, cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, habet virtutem iustificandi: sed influxus in membra ecclesiæ, B quantum ad exteriorem gubernationem, potest alijs conuenire. Et secundum hoc aliqui alij possunt dici capita ecclesiæ, secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum: differenter tamen a Christo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad ecclesiam pertinent, secundum omnem locum, & tempus, & statum: alij autem homines dicun- C tur capita, secundum quædam specialia loca, sicut episcopi suarum ecclesiarum, vel etiā secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus, & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput ecclesiæ propria virtute & auctoritate: alij vero dicuntur capita, inquantum vicem gerunt Christi, secundum illud 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi, & secundum illud secundæ ad Corinth. 5. Pro D Christo legatione fungimur, tamquàm Deo exhortante per nos.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione, prout dicitur rex caput regni sui.

Ad 2m dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

Trac.46. in med. illius, tom. 9.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit super Ioan. Si præpositi ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt di- E ci fundamenta & capita, inquantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustinus ibidem dicit,† pastorem esse dedit membris suis, ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit: & hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, inquantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum, & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: per alia vero nomina prædicta potest importari auctoritas, non solum principalis, sed etiam secundaria.

Trac.47. in Ioan. inter prin. & medium, to. 9.

Articvlvs VII.

Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd diabolus non sit caput malorum. Ad rationem enim capitis pertinet, quòd influat sensum & motum in membra, vt dicit quædam glo. super illud ad Ephes. 1. Ipsum dedit caput &c. sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccāti, quod ex voluntate peccantis procedit. ergo diabolus non potest dici caput malorum.

§2 Præt. Per quodlibet peccatum fit homo malus: sed non omnia peccata sunt a diabolo; quod quidem manifestū est de peccatis dæmonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter ēt nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in lib. de Ecclesiast. dogmatibus.* Nō omnes cogitationes nostræ malæ, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergūt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

§3 Præt. Vnum caput vni corpori præficitur: sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniantur: quia malū malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, vt Diony. dicit 4. cap. de diui. nominib.* non ergo diabolus potest dici caput omnium malorum.

Sed contra est, quòd super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra, dicit gl.† De vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput, idest, diabolum reuertatur.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut supra dictū est,* caput non solū interius influit membris, sed ēt exterius gubernat, eorū actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicui⁹ multitudinis, vel secundum vtrūque, s. secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem, & sic ē Christus caput ecclesiæ, vt dictum est,* uel secundum exteriorem gubernationem, & sic quilibet princeps vel prelatus est caput multitudinis sibi subiectæ. Et per hūc modū dicitur diabolus caput omniū malorum: nam, vt dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Pertinet aūt ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suū finem adducat: finis autē diaboli est auersio rōnalis creaturę a deo: vnde & a principio ho-

¶ Super Quæstionis octauæ Articulum septimum.

Titulus clarus est.

Infr. ar. 8. e.

¶In corpore articuli repetit primo supra posita distinctio de capite, secundū interiorem īfluxū, & secundum gubernationem exteriorem. Et ponitur deinde conclusio responsiua quæsito iuxta alterum membrum distinctionis. Diabolus est caput omnium malorum secundum exteriorem gubernationē. Probatur dupliciter. primo, auctoritate Iob, Ipse est rex &c. secundo, ratione, Finis diaboli ē auersio a deo, ergo inquantū quicumque adducuntur peccādo in hūc finem, sub diaboli gubernatione cadunt, ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernationē. Antecedens probatur primo, ex hoc quòd tētauit ab initio a diuinis abducere. Manifestatur deinde, quomodo auersio potest habere rationem finis, scilicet sub specie libertatis. Probatur auctoritate Hiere. Consequentia vero prima ꝓbatur: quia ad gubernatorē ptinet adducere quos gubernat in suum finem. Altera autem sequela est per se nota.

Cap. 82. habetur inter opera Aug. tom. 3.

Cap. 4. par. 4. inter medium & fi.

Est Grego. lib. 14. moral. cap. 11. circa prin.

¶Cōiunge huic doctrinæ respōsionem ad secundum, & perspice, quòd ad gubernatorem spectat, ad suum finem alios adducere, non vno tantum modo, sed diuersis, scilicet vel impellendo, vel solum ex proposito signo sui regni. Et sic videbis primā consequentiam tenere, dum ex fine diaboli, omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludi infertur, tamquàm diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillum.

Ar. præced.

Ar. præced.

¶Super

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum octauum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito: Antichristus est omnium malorum hominū caput secundum perfectionem tantum. Hæc conclusio habet tres p̄tes, vnam affirmatiue, q̄ est omniū caput secundum perfectionem, & duas negatiue, & q̄ non est caput secūdum ordinem, nec secundum virtutem, tam interiorem quā exteriorem iuxta tres modos, quibus potest dici caput, secū dum similitudinem ad tres conditiones capitis, scilicet ordinem, virtutē & perfectionem. Et propterea in litera probatur processu diuisiuo, sic, q̄ primo repetitur trimembris ac sufficiens diuisio conditionū, secundum quarum similitudinem caput dicitur in sacris literis mystice. Deinde excludit sigillatim duo membra, scilicet secundum ordinem & secundum virtutem, tam intus quàm extra, & sic concludit tertium membrum. s. secundum perfectionem.

¶ Vbi, quia p̄cessus clare patet in litera, nota quòd Auctor licet quærat an antichrist⁹ sit caput omnium malorum hominum: quia tamē hoc ex auctoritate constat sic esse, respondet ad id quod est obscurū in hoc quæsito scilicet qua rōne sit caput omnium hominū malorū, & dicit quòd ratione p̄fectionis. Nec hoc exorbitat ab arte: quoniam, vt patet 2. Poste. omnis quæstio est quæstio medij: constat autē quod quid est, esse medium ad omnem quæstionem soluendam. Ratio autem, qua antichristus est caput omnium malorum, est quod quid est esse capitis in antichristo respectu omnium malorum. Confirmat autem literæ conclusionem illatam ex auctoritate Glossæ, quam etiā declarat, tollens falsum sensum, qui posset ex illa accipi, & clare patent omnia. Et demum declarat quo pacto mali priores antichristo secundum tempus se habent ad ipsum, scilicet vt figura quædam, vt ex glossa super illud, Nam mysterium iam operatur iniquitatis, dicit. Vbi perspicere potes, esse inter antichristum & alios malos ipsum præcedentes non solum simplicem habitudinem perfecti ad imperfectos, quia ille perfectionem omnis malitiæ, isti minus mali, sed esse talem modum habitudinis imperfectionis, quo, scilicet figura est imperfectior figurato, ita quòd antichristus est caput præcedentium malorum ratione perfectionis, & quia in ipso est plenitudo malitiæ, in alijs pars aliqua malitiæ, & quia ipse est vt veritas malitiæ, illi, vt figura tantæ futuræ malitiæ. Et propterea dicitur operari iam mysterium iniquitatis: quia iniqui operantur malum, non solum secundum se, sed vt figura malitiæ sui capitis. Figura.n. mysterium est respectu figurati, & figuratum operari dicitur non secundum se, sed secundum se figurantes quādo ad ipsum figurandum operantur, vt contingit quādo mali inique agunt.

¶ Memento hic doctrinæ acceptæ in 5. Metaph. quòd perfectum & imperfectum transferimus etiam ad mala, dum dicimus perfectum latronem, & perfectum tyrannum, & huiusmodi. Sic nanque hic dicimus antichristū esse caput ratione perfectionis, quia scilicet perfecte malus.

¶ Occurrit hic dubium, an antichristus dicitur caput omnium malorum, tam dæmonū quā hominum, an hominum tantum. Et est ratio dubij: quia in litera numquàm restringuntur mēbra antichristi ad malos homines, sed absolute dicitur caput malorum, & quod plus est, dum in litera distinguuntur articuli huius quæst. post locatum articulum septimum, an diabolus sit caput omnium malorum, locando hunc octauum dicitur, an antichristus etiā possit dici caput omnium malorum. Vbi apponendo ly etiam, ostēdit quòd ad eosdem omnes malos refert antichristum, ad quos retulerat diabolū: constat autem diabolum esse caput omnium malorum, tam dęmonū, quàm hominum. ergo antichristus etiam erit caput eorundem. Et confirmatur ratione ex auctoritate glo. 2. ad Thessa. 2. Sicut in Christo est plenitudo diuinitatis, ita in antichristo plenitudo malitiæ. Si enim in antichristo habitabit plenitudo malitiæ luciferi sequitur, quòd erit perfectior in malitia, quam quicumque alij mali tam dæmones, quàm homines, & consequenter est caput ratione perfectionis, tam dæmonum quàm hominum malorum. In oppositum est, & quia absurdum est ponere antichristum caput dæmonum, & quia antichristus, cum sit viator purus, non potest poni caput malorum in termino, quales sunt dæmones, cum quilibet damnatus, vtpote omnino pertinax & inflexibilis ad bonum, sit peior quocumque viatore: sicut econtra, quilibet beatus melior est quocumque puro viatore, iuxta illud Matthæ. 11. Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo, scilicet Ioanne Baptista.

¶ Ad hoc dicitur, quod proculdubio Antichristus nō est caput dęmonum malorum, sed hominum tātum, quia nec ordine, nec uirtute, nec perfectione illos excedet in malitia, cum sit futurus purus viator, ac per hoc non habiturus ita malam voluntatem, sicut habent dæmones, qui in quolibet opere suo sunt mali adeo quòd etiam naturalibus actibus apponunt circunstantias malas. Antichristum autē nihil prohibet operaturum aliquid de genere suo bonum sine mala operis circunstantia, puta quia honorabit parentes, & huiusmodi. Vnde & Angelum custodem habebit, persuasurum quandoque, vt ab aliquo desistat malo. De diabolo aūt aliud est dicendum absolute, & aliud infra expositionem præsentis literæ, nā absolute uerū est, quòd Lucifer est caput omnium malorum, tam dæmonum, quàm hominum, quòd facile deduci potest vtendo ratione septimi articuli. Secūdum præsentem autem literā diabolus dicitur caput omniū malorum hominū, ita quòd tam in 7. quàm in 8. articu. non est sermo nisi de malis hominibus. Et ly diabolus, non sumitur pro aliquo uno diabolo solo, sed pro toto ordine diabolico, vel meli⁹ pro Lucifero, vt continet totum ordinē diabolicum, ita q̄ sensus est, quòd diabolus, hoc est Lucifer cum suis, vel ordo diabolicus, est caput omnium malorum hominum. Et huic sensui attestantur tentationes hominum, quæ non ab aliquo vno diabolo fiunt. Vnde patet responsio ad duas primas obiectiones.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd in Antichristo ponitur plenitudo malitiæ nō simpliciter, nec Lucifer, sed inter homines, ea ratione, quia in eo est diabolus, hoc est diabolicus ordo, secū dum plenum effectum malitiæ.

¶ In responsionibus ad primum, & secundum simul, dubium occurrit, quia in responsione ad primum dicitur, diabolum & Antichristum non esse duo capita, sed vnum caput: in responsione autem ad secundum, dicitur, Antichristum esse membrū diaboli. Hæc enim sibiinuicem aduersantur, quia si Antichristus est mēbrū diaboli, oportet diabolū esse caput Antichristi, ac per hoc Antichristus est caput subordinatū altiori capiti, scilicet diabolo, & sic Antichristus & diabolus sunt duo capita.

¶ Ad hoc dicitur quòd diabolus potest dupliciter considerari, scilicet secundum se, vel vt est in Antichristo. Si secundum se, sic Antichristus & diabolus sunt duo capita, quorum vnū subordinatur alii, scilicet Antichristus diabolo, & hoc dicit respōsio ad secundum. Si autem consideretur diabolus, vt est in Antichristo, sic ambo sunt vnum caput, & sic uerificatur responsio ad primum. Vel, & melius respondetur, quòd diabolus & Antichristus dupliciter considerari possunt, primo in ordine ad multitudinem malorum hominum (de quibus est sermo) & sic ambo sunt caput unum corporis vnius. Et hoc directe intendit responsio ad primum, dum duo capita vnius, & eiusdē omnino corporis mystici excludit. Secundo considerantur inter se, & sic Antichristus respectu diaboli est membrum, diabolus aūt caput eius, sicut Deus caput Christi. Cum quo stat, quòd respectu multidinis malorum hominum Antichristus est caput, & sic Antichristus est caput subordinatum altiori capiti, qui diabol⁹ est. Et hoc dicit respōsio ad secundum.

minem ab obedientia diuini præcepti remouere tentauit. Ipsa autē auersio a deo, habet rationē finis, inquantum appetitur sub specie libertatis, secundum illud Hiere. 2. A sæculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. Inquantū igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccādo, sub diaboli regimine & gubernatione cadunt, & ex hoc dicitur eorū caput.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti, tamen suggerendo inducit ad malum.

Ad 2m dicendum, quòd gubernator non semp suggerit singulis, vt suę voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suę voluntatis, ad cuius sequelā aliqui excitantur inducti, alij propria sponte: sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatū diaboli, qui ab initio peccat, vt dicitur. 1. Ioā. 3. propositum est omnibus ad sequendum, quod quidam imitantur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absq; vlla suggestione. Et secundum hoc omniū malorū caput est diabolus, inquantū ipsum imitantur, secundū illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illū, qui sunt ex parte illius.

Ad 3m dicendum, quòd omnia peccata conueniunt in auersione a deo, licet abinuicem differant, secundum cōuersionem ad diuersa commutabilia bona.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum antichristus possit etiam dici caput omnium malorum.

1.2.q.84.arti.3.& 4. Et 3.di.13.q.2 ar.1.c.& veri.q.29.art. 4.c. Et mal. q.8. ar.1.c. Et op. 3. c. 223. Et 1. Corith.11.

Ad octauum sic proceditur. Videtur quòd antichristus non sit caput malorum. Vnius enim corporis nō sunt diuersa capita: sed diabolus est caput multitudinis malorum. Non ergo antichristus est eorum caput.

¶ 2 Præt. Antichristus est membrum diaboli: sed caput distinguitur a membris. ergo antichristus non est caput malorum.

¶ 3 Præt. Caput habet influentiam in membra: sed antichristus nullā habet influentiam in malos, qui eum præcesserunt. ergo antichristus non est caput malorum.

Sed contra est, q̄ Iob 21. super illud, Interrogate quēlibet de viatoribus, dicit glo.* Dum de omniū malorum corpore loqueretur, subito ad omniū iniquorū caput antichristum verba conuertit.

Est glo. gor. lib. Mora. in pri.

Respon. Dicendum, q̄ sicut supra dictum est,† in capite naturali tria inueniūtur. s. ordo, perfectio, & virtus influendi. Quantum igitur ad ordinem temporis, non dicitur antichristus esse malorum caput, quasi eius pc̄tm̄ præcesserit, sicut præcessit pc̄tm̄ diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorū propter virtutem influendi: etsi enim aliquos sui temporis ad malum sit cōuersurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundū hoc nō posset dici caput omnium malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Vnde super illud 2. ad Thessal. 2. Ostendens se tamquàm sit deus, dicit gloss.* Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in antichristo omnis malitiæ plenitudo, non quidem ita, q̄ humanitas eius sit assumpta a diabolo in vnitatem personæ, sicut humanitas Christi a filio Dei, sed quia diabolus suam malitiam eminētius ei influet suggerendo, quàm omnibus aliis. Et secūdum hoc omnes alii mali qui præcesserunt, sunt quasi quædam figura Antichristi, secundum illud 2. ad Thess. 2. Mysterium iam operatur iniquitatis.

Ar. 1. ... quæst. — Glo. ibid.

Ad primum ergo dicendū, quòd diabolus & Antichristus nō sunt duo capita, sed vnum, quia Antichristus dicitur esse caput, inquantum plenissime inuenitur in eo impressa malitia diaboli. Vnde super illud secundæ ad Thess. 2. Ostendens se tāquam sit Deus, dicit glos.* In ipso erit caput omniū malorum, scilicet diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ. Non autem dicitur in eo esse per vnionem personalem, nec per intrinsecam inhabitationem, quia sola Trinitas menti illabitur, vt dicitur in lib. de Ecclesi. dog.† sed per malitiæ effectum.

glos. or. ibi. — cap. 83. iter opa Augu. tom. 3.

Ad 2m Dicendum, quòd sicut caput Christi est Deus, & tamē ipse est caput Ecclesiæ, ut supra dictum est*, ita Antichristus est membrum diaboli, & tamē est caput malorū.

ar. 1. huius quæst.

Ad 3m Dicendum, quòd Antichristus non dicitur caput omniū malorum propter similitudinem influentiæ, sed propter similitudinem perfectionis. In eo enim diabolus quasi malitiam suam ducet ad caput per modum, quo dicitur aliquis ad caput suum propositum ducere, cum illud perfecerit.

QVÆSTIO IX.

De scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de sciētia Christi. Circa quam duo consideranda sunt. Primò, quam scientiam Christus habuerit, secundo de vnaquaque scientiarum ipsius.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus habuerit aliquam scientiā præter diuinā.

¶ Secundo, Vtrum habuerit scientiam, quam habent beati, uel comprehensores.

¶ Tertio, Vtrum habuerit scientiā inditam vel infusam.

¶ Quarto, Vtrum habuerit aliquā scientiam acquisitam.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

3.di.14.art. 1.q.1. Et ve. q. 20. ar.2. & opusc. 3. cap.223.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia præter diuinam. Ad hoc enim necessaria est scientia, vt per eam aliqua cognoscantur: sed Christus per scientiam diuinam cognoscebat omnia. superfluum igitur fuisset quòd in eo esset alia scientia.

¶ 2 Præt. Lux minor per maiorem offuscatur: sed omnis scientia creata comparatur ad scientiā Dei

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum primum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore tria fiunt. Primo repetitur integritas naturæ assumptę pro radice conclusionis. Secundo respondetur quæsito vnica affirmatiua conclusione (scilicet oportet in Christo esse sciētiam creatam) tribus rationibus super dicto fundamento fabricatis, probando illam. Tertio cōfirmatur cōclusio auctoritate sacri Concilii, reddendo illius rationē. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad primum eiusdē articuli, dubia duo occurrunt circa illud, unde hic act⁹ non potuit esse animæ humanæ Christi, cum sit alterius naturæ. Primū quidem circa id, quod dicitur de impossibilitate actus intelligēdi diuini, quòd sit actus intelligendi animæ Christi, nam multi reputāt hoc esse possibile. Secundū circa dicti rationem, scilicet cum sit alterius naturæ, quoniam non apparet quantum ualeat.

¶ Circa primum igitur habes in tertio senten. Ioannis Capreoli dist. 24. q. 1. argumenta multa, Ioannis de Ripa, & aliorum, quæ quoniam procedunt ex extraneis, aut immiscent illa (puta q̄ visio sit species) aut differētiam inter matutinam & vespertinā cognitionē, aut cognitionem creaturarū in uerbo, aut differētiā inter cognitionē ænigmaticā & facialem, aut intuitiuā, aut etiā magis extranea, aut illa, quæ in litera hac soluūtur, & sciētia debet tradi ex propriis, nō ex extraneis, resecareq; debēt superflua; ideo omittēda censui, allatis tm̄ duob⁹ motiuis. Primū est. Deus respectu beatorū se habet vt species intelligibilis. ergo multo magis pōt se habere ut itellectio. Antecedēs patet. Et cōsequētia probat̄, quia magis repugnat Deo ratio habit⁹ seu habitualis formæ, quàm actus seu formæ actualis: sed species habet rationē habitus, seu habitualis formæ, intelligere aūt habet rationē actus. ergo. Secundū est ex auctoritate August. 4. de Trinitat. cap. vlt. dicētis de visione beata duo. primò, quòd illa Deus est bonus & beatus: secundo, quòd ipsa sola est summum bonū, cuius adipiscēdi gratia præcipimur agere quicquid ratione agimus. Ex his enim patet, q̄ visio beatorum est quid increatum, alioquin Deus esset bonus & beatus aliquo creato, & aliquid creatum esset summum bonum & finis vltimus &c.

¶ Circa secūdum aūt occurrit statim obiectio, q̄ alietas naturæ, licet inferat, intellectionem diuinam nō posse esse naturalē

Universidad de Deusto Biblioteca

animæ humanæ, non tamen infert non posse communicari animæ humanæ. Magna enim differentia est inter conuenire ut naturale, & conuenire ut communicatum: proprietas siquidem nis non conuenit rei ignitæ, ut naturalis illi rei, puta ferro, sed ut communicata ferro. Et ad diuina ascendendo personalitas Verbi non conuenit humanitati Christi, ut naturalis sibi, sed ut communicata. Quocirca sicut personalitas Verbi est ipsa Dei substātia, & tamen conuenit animæ humanę, sed vt communicata sibi, ita intelligere diuinū, quod est essentia Dei, potest animæ humanæ alterius naturæ conuenire, non ut naturale animę humanę, sed ut communicatū. Alietas siquidē naturæ (ut monstratū est) non prohibet proprietatis cōmunionem, sed naturalitatem. Vana igitur est hæc ratio. Et si hæc ratio non ualet, uoluntarie conclusio asserit̄, quū inueniantur tenentes oppositum Philosophi, ut patet ď Auer. in 3. de Anima. com. 36. dicente, quòd in statu intellectus adepti, intelligemus per substātiam intellectus agentis, ex quo apparet, quòd possibile est actū propriū naturæ superioris, qui est illius substātia, communicari inferiori.

Q.2. art. 2.

In li. de incarna. dom. cap. 7. a medio to. 2.

Q. 5.

¶ Ad huius quæstionis solutionem euidentem, sciēdū est, duplici uia posse procedi, ad uidēdum impossibilitatē propositam, scilicet quòd intelligere substantiæ superioris, nō potest cōmunicari sic ut intelligere quo formaliter intelligit substantia inferior. Altera uia est ex dependentia intellectionis ab intelligente, quia scilicet intelligere est operatio uitalis intelligētis, de ratione autē operationis uitalis est, quòd sit ab eo, cuius est operatio uitalis, alioquin uiuere actualiter non esset a uiuere substantialiter, quod non uidetur intelligibile, quia sic anima non esset principium uegetandi, sentiendi, appetendi, intelligendi, & secundum locum mouendi, & sic anima non esset anima. Et confirmatur, quia sicut non est intelligibile, quòd Sortes generet Platonem, & actus generandi non sit a Sorte, & similiter quòd Sortes motu animali progrediatur, & motus eius non sit ab ipso, & similiter quòd appetat aut uelit, & appetitus eius non sit ab anima, ita non est intelligibile quòd uiuat uita intellectuali actuali, quæ nihil aliud est, quam ipsum intelligere, & quòd tale intelligere, tale uiuere nō sit ab intelligente. Constat autem quòd diuinum intelligere, non potest dependere ab aliqua creatura. Impossibile est igitur, quòd actus intelligendi, quo Deus intelligit, fiat actus intelligendi quo creatura formaliter intelligat. Ex hac igitur uia, quòd actus uitalis cuiusque uiuentis aut est ipsa substātia uiuentis, aut est ab ipsa, concluditur primo impossibilitas pro-

Li. 3. de anima tex. 18. to. 2

F posita. Quia tamen multi ignorantes propriā uocē, nō sunt capaces dictæ rationis, offert se secūda uia, ex hoc ꝙ operatio est actus operantis secundum esse naturale. Hæc propositio habet duas partes, prima est, quòd operatio, est actus operātis. Et quo ad istam partē sobrie intellectā, hoc est proportionaliter de operatione trāseūte & immanente, per se nota est, nā operatio trāsiēs est actus agētis, ut a quo saltē, operatio aūt immanēs ē actus operātis, vt cuius saltē. Secunda uero pars est ly secundū esse naturale, quę ēt est per se nota inducē do, nā generare est a generāte secundū esse naturale, & sentire est in sentiente secūdū naturale esse, & similiter desiderare in desiderāte, & intelligere in ītelligēte. Et ex terminis patet, q̄a operās, inquātū operās secūdū suū naturale esse operatur, sicut & est. Sub hac aūt ꝓpositiōe subsumēdū est, ꝙ diuina substātia nō pōt esse act⁹ secūdum esse naturale alicuius creaturæ, ut patet, igitur nō pōt diuinū ītelligere esse ītelliger, quo formaliter intelligat creatura. Dico aūt naturale esse, ad differētiā actus secūdū esse intelligibile, ut obiectū ītellectus ē ꝑfectio & actus intellectus, secūdū esse intelligibile, nihil.n. prohibet, substātiā aliquā, q̄ est actus, non solū in genere entis, sed in ordine intelligibili esse perfectionē, ac per hoc actū alteri⁹ secundū esse intelligibile. Hoc siquidē modo ponūt Theologi diuinā essentiā esse, ut speciē ītelligibilē ītellect⁹ creati beati, & similiter philosophi ponētes inferiorē intelligentiā intelligere per superiorē. Et hac uia processit Auctor in litera afferēs pro ratione alietatē naturæ: quia.n. operatio est actus operātis in esse naturæ, impossibile est, ꝙ operatio, quæ est substantia unius, cōueniat alienæ naturæ, nisi substātia illa in esse naturæ iūgat̄ alienæ naturæ, quod in proposito esse impossibile clare liquet. Et ꝑ hæc patet respōsio ad primā obiectionē in primo dubio. Nā patet iā non esse idē aut par iudiciū de specie intelligibili & actu intelligēdi, quia illa pōt esse alterius actus in genere intelligibili, istæ nō nisi in genere naturæ. Nec rō allata de actu & habitu obstat, quia licet species intelligibiles secūdū cōmunē uiā sint formæ habituales (quod tamē Auicēna negauit) diuīa tamē substātia nō supplet uicē speciei ītelligibilis, quatenus est forma habitualis, q̄a habit⁹ claudit ī se īperfectionē potētię, quā in sua ratione admistam habet, sed quatenus est forma actualis tantum, & hoc in esse intelligibili tantū, ut dictum est.

Li. 2. de Cælo. text. to. 2.

Q. 5. &

Lib. 12. Meta. text. to. 3.

K

¶ Ad auctoritatem primam August. dicitur, quòd non intendit August. eandem numero uisionē esse beantem Deum & nos, sed eandem obiectiue & modaliter, quia idem obiectum & idē modus est utriusq;, dum Deus per seipsum a se, & nobis uidetur. ¶ Ad

increatam, sicut lux minor ad maiorem. ergo in Christo non refulsit alia scientia, quàm diuina.

§ 3 Præt. Vnio humanæ naturæ ad diuinam, facta est in persona, ut ex supradictis patet.* Ponitur autem in Christo secundum quosdā quædam scientia unionis, per quam scilicet Christus ea, quæ ad mysterium incarnationis pertinent, plenius sciuit, quàm aliquis alius. Cum ergo unio personalis contineat duas naturas, uidetur quòd in Christo non sint duæ scientiæ, sed una scientia pertinens ad utramque naturam.

SED CONTRA est, quòd Ambrosius dicit in lib. de Incarn.* Deus in carne perfectionem naturæ assumpsit humanæ, suscepit sensum hominis, non sensum carnis inflatum: sed ad sensum hominis pertinet scientia creata. ergo in Christo fuit scientia creata.

RESPON. Dicendum, quòd sicut ex supradictis patet †, filius Dei humanam naturam integram assumpsit, idest, non solum corpus, sed etiam animam, non solum sensitiuam, sed etiam rationalem. Et ideo oportuit, quòd haberet sciētiam creatam propter tria. Primo quidem propter animæ perfectionem. Anima enim secundum se considerata est in potentia ad intelligibilia cognoscenda: est enim sicut tabula, in qua nihil est scriptū, & tamen possibile est in ea scribi per intellectum possibilem, in quo est omnia fieri, ut dicitur in tertio de Anima.* Quod autem est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur ad actum. Non autem fuit conueniens, quòd filius Dei humanam naturam imperfectam assumeret, sed perfectam, utpote qua mediante, totum humanum genus ad perfectum erat reducendum. Et ideo oportuit, quòd anima Christi esset perfecta per aliquam scientiam, quæ esset propria perfectio

G eius. Et ideo oportuit in Christo esse aliquam scientiam præter scientiam diuinā, alioquin anima Christi esset imperfectior animab⁹ aliorum hominum. Secundo, quia cū quælibet res sit propter suam operationem, ut dicitur in secundo de Cæ.* frustra haberet Christus animam intellectiuam, si non intelligeret secundum illam, quod pertinet ad scientiam creatam. Tertio, quia aliqua scientia creata pertinet ad animæ humanæ naturam, scili-

H cet illa, per quam naturaliter cognoscimus prima principia, scientiam enim hic large accipimus pro qualibet cognitione intellectus humani. Nihil autem naturaliū Christo defuit, quia totam humanam naturam suscepit, ut supra dictum est.* Et ideo in sexta Synodo damnata est positio negantium in Christo esse duas scientias, uel duas sapientias.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Christus cognouit omnia per scientiam diuinam operatione increata, quę est ipsa Dei essentia: Dei

I enim intelligere est sua substantia, ut probat* Philosophus 12. Meta. Vnde hic actus non potuit esse aīæ humanæ Chr̄i, cū sit alterius naturę. Si igit̄ nō fuisset in anima Christi aliqua alia sciētia pręter diuinā, nihil cognouisset, & ita fuisset frustra assumpta, cū omnis res sit propter suam operationem.

¶ Ad secundam dicitur, quòd non inconuenit aliquam operationem creatam esse summum bonum, non simpliciter, sed inter creata, & similiter esse vltimum finem. Idem & in idem redit, dum dicitur summum bonum inter concupiscibilia simpliciter, & vltimus finis vt concupiscibilis simpliciter.

¶ Ad secundi autē dubii obiecta respōdetur, quòd processus literæ ē efficax ad probādū, quòd intelligere diuinum nō potest esse actus animæ Christi, ex eo quòd est alteri⁹ naturæ, & cum dicitur, quòd alietas naturæ compatitur habere actum alienum per communionē respondetur, quòd licet hoc, in cōmuni uerum sit (quia in quibusdā potest natura ipsa alteri naturæ communicari, vt forma communicatur materię, & ignis ferro) in tali tñ natura, q̄ est īcōmunicabilis alteri naturæ in eē naturæ falsum ē, q̄a alietas naturæ excludit alienū actū a se, non solum vt naturalem, sed vt cōmunicatum sibi, ita quòd sit actus eius. Et quia diuina natura est incommunicabilis secundum esse naturæ cuicūque naturæ, ideo efficaciter loquens, explicite de ipsa Auctor conclusit, quòd non pōt ipsius intelligere esse actus aīæ humanæ Christi.

Q. 3. ar. 1. in arg. & respons.

¶ Quod autē obiicitur, quasi a simili, de personalitate diuina communicata naturæ humanæ, facile soluitur ex eo ꝙ personalitas non communicatur, ut actus creatæ naturæ, Auctoris autem ratio de actu loquitur, dū ex eo ꝙ intelligere dei est actus, qui natura est diuina infert ꝙ non potest esse actus animæ, quia est alterius naturæ. Non est ergo similis ratio de communione personalitatis, vt personalitas, & actu intelligendi, vt actus intelligendi: quia personalitas diuina potest fieri personalitas humanæ naturæ, sine hoc quòd sit actus eius, actus autem intelligendi diuinus nō potest fieri actus intelligendi humanæ animæ, nisi fiat actus animæ humanæ, quod est impossibile. Rationabiliter igitur conclusio literæ asseritur.

Inf. arti. 3. cor. Et opuscu. 3. c. 223

¶ Philosophi autem ponentes inferiores intelligentias intelligere per substantias superiorum intelligentiarum, non aduersantur doctrinæ huic, quoniam ex hoc non habetur, quòd ponant intelligere superioris communicari inferiori idem numero, sed solum quòd substantia superioris se habet respectu inferioris, vt forma seu species intelligibilis, ut nos dicimus de essentia diuina respectu beatorum. Vnde nihil obstant eorum dicta, siue vera, siue falsa sint in se.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd Auctor ad rem spectans, monstrat non dari scientiam unionis, ut distinguitur contra vnita, hoc est, non dari ex parte vnionis aliquam scientiam, sed solum ex parte naturarum vnitarum, diuinæ scilicet & humanæ. Et loquitur de his subiectiue: illi autē, qui allegantur in argumento, posuerunt scientiam vnionis obiectiue, & ideo non curauit de illis Auctor.

A ¶ Appellatur autem scientia unionis vel vnitorum subiectiue, quæ scilicet consequitur ad unitas naturas (ut diuina ad diuinam, & humana ad humanam) & quæ consequeretur ad ipsam vnionem naturarum, quam Autor monstrat non dari.

§ Scientia antem vnionis vel vnitorum obiectiue uocatur, quæ de vnione vel vnitis est, vt obiecto. Et talis sciētia vnionis dat̄ in Christo, quia scitur a Christo vnio, vt illi dicebant, sed non nisi scientia diuina, vel humana, vt Auctor in litera explanat.

§ *Super Quæstionis nonæ articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est cōclusio. In Christo est scientia beata consistens in visione Dei excellētissime. Conclusio ista habet duas partes. Prima ē, quòd in Christo est scientia beata, secūda, ꝙ excellētissime. Probat̄ in litera primo prima pars. Omne qđ est in potentia, reducitur in actū ꝑ aliquod ens actu: homo est ī potētia ad sciētiā beatā in Dei visione cōsistētem, & reducit̄ in actū istū ꝑ Christi humanitatem. ergo in Christo est scientia beata. Maior probatur in calido. Minor quo ad primā partem probatur, quia homo ē capax illius beatitudinis, quia est ad imaginē Dei, & ad illam ordinatur, vt ad finē. Quo ad secundā uero, auctoritate Apostoli. Decebat eū &c. Deinde in calce corporis articuli probatur secunda pars conclusionis .s. quòd excellentissime, quia semper causam oportet esse perfectiorem causato.

¶ Aduerte nouitie, quòd quia propositiones euidētes ac vsitatę, tamquā statim perceptę trūcatæ qn̄que dicunt̄, ideo Auctor Maiorem sic attulit, non curans limitare eā, vt debet intelligi .s. si reducitur ad actū. neque.n. omne quod est in potētia, reducitur ad actū (quum multa sint in potentia quæ nūquam erūt) sed omne quod est in potentia, si reducitur ad actū oportet quòd reducat̄ ad actū per aliquod ens actu: hoc.n. intendit litera, & hoc solum est ad propositū. Et propterea in Minore ponuntur tot conditio-

E nes .s. ꝙ homo est in potētia, & quòd ordinatur ad illā vt finem. ex hoc.n. ostēdit necessitatē, ꝙ potentia est reducenda ad actū, licet non in singulis hominibus: quia impossibile est, quòd potentia ad finem sit frustra in tota vniuersali specie.

§ Circa hunc literæ processū, dubiū occurrit, quia ꝓpositio illa fundamētalis, Reducēs aliquid de potētia in actū, est ī actu, quāuis sit verissima ī causis pricipalibus, nō tñ est uera ī causis instrumētalib⁹, vt ex Alex. patet. 12. Meta. & ad sēsū patet, instrumēta nō esse talia ī actu, qualia fiūt ab ipsis, ut semina in naturalib⁹, & organa artificum testantur. Humanitas autem Christi non est efficiens principale, sed instrumentale respectu nostræ beatitudinis, nō igitur sequitur ex sua efficientia, ꝙ sit actu beata, quāuis de facto beata sit, non est ergo efficax processus literæ.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ instrumentum est duplex, quoddam pure instrumentum, ut organa artium & semina, & huiusmodi:

AD 2m dicendum, ꝙ si duo lumina accipiantur eiusdem ordinis minus offuscatur per maius, sicut lumen solis offuscat lumen candelæ, quorum urrumque accipitur in ordine illuminantis. Si uero accipiā

B tur duo lumina, ita quòd maius sit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lumen non offuscatur per maius, sed magis augetur, sicut lumen aeris per lumen solis. Et hoc modo lumen scientiæ non offuscatur, sed clarescit in anima Christi per lumen sciētiæ diuinæ, quæ est lux vera illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum, vt dicitur Ioā. 1.

AD 3m dicendum, ꝙ ex parte vnitorum ponitur scientia in Christo, & quātum ad naturam diuinā,

C & quātum ad humanam, ita quòd propter vnionem, secūdum quam est eadem hypostasis Dei & hominis, id quod est Dei, attribuitur homini, & id quod est hominis, attribuitur Deo, ut supra dictum est*. sed ex parte ipsius vnionis non potest poni in Christo aliqua scientia. nam vnio illa est ad esse personale, scientia autem non conuenit personæ, nisi ratione alicuius naturæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus habuerit scientiam, quam habent Beati, uel cōprehensores.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit scientia beatorum uel comprehensorum. Scientia enim beatorum est per participationem diuini luminis, secundum illud Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen: sed Christus non habuit lumen diuinum tamquam participatum, sed ipsam diuinitatē in se habuit substantialiter manentem, secundum illud Colos. 2. In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. ergo in Christo non fuit scientia beatorum.

§ 2 Præterea, Scientia beatorum eos beatos facit secundum illud Ioan. 17. Hæc est uita æterna, vt cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum: sed homo ille fuit beatus ex hoc ipso, quòd fuit Deo vnitus in persona, s̄m illud Psa. 64. Beatus quē elegisti & assumpsisti. non ergo oportet ponere in ipso scientiā beatorum.

§ 3 Præterea, Scientia duplex homini competit, vna secundum suā naturam, alia supra naturam. Scientia autem beatorum, quæ in diuina visionē consistit, non est secundum naturam hominis, sed supra eius naturam. In Christo autem fuit alia supernaturalis scientia multo altior, scilicet scientia diuina. non ergo oportuit in Christo esse scientiam beatorum.

D SED CONTRA, Scientia beatorum in dei cognitione consistit: sed ipse plene cognouit deum, etiā secundum quòd homo, secundum illud Ioan. 8. Scio eum, & sermonē eius seruo. ergo in Christo fuit scientia beatorum.

¶Super Quæstionis nonæ Articulum tertium.

IN titulo tertii articuli ponitur disiunctio terminorum illorum, videlicet, indita vel infusa, vt satisfiat diuersimode illâ appellantibus. Scientia siquidem ista, quia simul cum natura animę datur, indita vocatur: quia vero non acquiritur, nec ex vi naturæ animę ipsam comitat, sed deo alia actiõe creante animã, & alia actiõe influẽte sciẽtiã, quãmuis simul tempore habetur, ideo infusa nuncupatur. Et reuera infusa vocanda est, si proprie loquẽdum est. Angelorum autem scientia indita proprie vocatur, qa comes ẽ naturæ ut illius proprietas naturalis, eademque actione, qua verbũ dei creat angelicam naturam, imprimit in illã species intelligibiles pfectiuas intellect' angelici. Potest nihilominus gratia materiæ, scilicet animæ Christi dici scientia indita, pro quãto comitatur naturaliter animam Christi, nõ ut creatã, sed vt assumptam a verbo, sicut &gratia habitualis: est enim vnigenit' a patre plenus non solum gratiæ, sed veritatis.

¶In corpore art. vnica est conclusio respõsiua quæsito dupliciter ꝓbata. Conclusio est. Oportet in Christo ponere scientiã inditã. Probatur primo ex vitãda imperfectione naturæ assumptæ. Decebat, ut natura humana assumpta, a verbo dei, imperfecta non esset. ergo oportet in Christo ponere scientiã inditã. Probatur cõsequentia, quia aliter intellectus eius posfibilis fuisset imperfectus. Probat hoc, quia omne quod ẽ in potentia, est imperfectum, nisi reducatur in actum: sed intellectus possibilis humanus est in potentia, & reducitur in actum per species intelligibiles. ergo esset imperfectus, si non haberet species intelligibiles, quod est habere scientiam inditam. Et hoc explanatur in litera apponendo conclusionem, inquantum per verbum dei impressæ sunt species intelligibiles, &c. & declaratur ex subiuncto exemplo in angelis. Deinde probatur a simili ex auctoritate Augustini. Sicut in angelis ponitur duplex cognitio, matutina & vespertina, ita in Christo vtraque. Litera clara est.

¶ Aduerte hic, quòd natura humana assumpta a verbo, debet absque imperfectione poni ex parte animæ. nam ex parte corporis nihil prohibet imperfectionem affirmare in illa, in sui principio, quia minoratus est paulominus ab angelis, propter corpus passibile: scientia autem ad animam spectat.

¶Circa

quoddam ita instrumentum, quod est etiam causa sui, sicut seruus est organum domini, ita tamen quòd libero arbitrio suorũ motuum causa est. Quãmuis autem primum instrumentorum genus non habeat actu quod instrumentaliter efficit, secundum tamen instrumentorum genus, quatenus sui dominium habet admistum, actu habet quod in aliis efficit. Et quia Christus homo sic ẽ instrumentum dei, vt liber sit, libere cooperetur, & efficiat nos beatos, ideo in litera illatum est, ꝙ ipse est actu beatus.

¶In probatione secundæ partis cõclusiõis, nota nouitie, quòd Auctor plus cõcludit, quàm probet explicite ratio allata: quia rõ non probat explicite nisi quòd Christus est perfectius beatus, quàm alii homines, & tamen concluditur, quòd est beatus excellentissime. Licuit autem hoc gratia materiæ, quoniã iam declaratũ est, Christum esse caput omnium beatorum, tãm hominũ, quàm angelorum, ac per hoc subintelligẽdo nunc, quòd Christus est causa efficiens beatitudinem nostram, vt caput beatorum, optime infertur, quòd est excellentissime beatus, vtpote, causa, vt caput.

¶ In respõsione ad tertium eiusdem articuli nota distinctioné de supra naturam, vel secũdum naturam, quoniam hinc habes intellectum diuersorũ dictorum de beatitudine nostra, cum inuenies quòd est naturalis, aut quòd ẽ supernaturalis. Veruntamen esto cautus, vt bene notes in secundo mẽbrorly inquantum, scilicet secundum naturam suam est capax eius: quoniam est conditio hæc diminuens a simpliciter ad secundum quid: non enim quia homo est capax illius visionis, sequitur, ergo est illi naturalis, aut habet illam potentiam naturalem: quia plus requiritur ad naturalitatem simpliciter, & ad potentiam naturalem, scilicet naturalis inclinatio in illum actum, sed solũ sequitur, quòd habet naturam, quæ potest eleuari in illum actum. In hoc enim differt homo ab animalibus, scilicet ex hoc ipso, quòd est intellectualis animæ, quòd bruta non possunt eleuari in actum videndi deum, homo autem potest eleuari in illum: quod hinc prouenit, quia intellectualitas est capax visionis illius, pars autem sensitiua tantum non est illius capax. Quo circa visio dei est aliquo modo naturalis animæ nostræ, sed secundum quid, quia est capax ex sua natura illius: non est autem simpliciter naturalis illi aut alteri cuicumque creaturæ, sed soli deo.

RESPON. Dicẽdum, quòd illud, quod est in potentia, reducitur in actũ per id, quod est actu: oportet enim esse calidum id, per quod alia calefiunt. Homo autem est in potentia ad scientiã beatorum (quę in dei visione consistit) & ad eam ordinatur sicut ad finem: est enim creatura rationalis capax illius beatæ cognitionis, inquantum est ad imaginem dei. Ad hunc autem finẽ beatitudinis homines reducuntur per Christi humanitatem, secundũ illud Hebr. 2. Decebat eũ, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem cõsumari. Et ideo oportuit, quòd cognitio beata in dei visione cõsistens excellẽtissime Christo homini conueniret: quia semper cãm oportet esse potiorẽ causato.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ diuinitas vnita ẽ humanitati Christi secundum personam, non secundum essentiam, vel naturam: sed cũ vnitate personæ remanet distinctio naturarum. Et ideo anima Christi, quæ est pars humanæ naturæ, per aliquod lumen participatum a natura diuina, perfecta est ad scientiã beatã, qua deus per essentiã videt.

AD 2m dicendum, quòd ex ipsa vnione homo ille est beatus beatitudine increata, sicut ex vnione est deus: sed præter beatitudinẽ increatã oportuit i natura humana Christi esse quandã beatitudinẽ creatã, per quã anima eius in vltimo fine humanæ naturæ constitueretur.

AD 3m dicendum, ꝙ visio, seu scientia bẽata est quodammodo supra naturam animæ rationalis, inquãtum scilicet propria virtute ad eam peruenire nõ potest. Alio vero modo est secundũ naturam ipsius, inquantum scilicet secundum naturam suam est capax eius, prout scilicet est ad imaginem dei facta, vt supra dictum est: * sed scientia increata, est omnibus modis supra naturam animæ humanæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus habuerit scientiam inditam, uel infusam.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur ꝙ in Christo non sit alia scientia indita, vel infusa præter scientiam beatam. Omnis enim alia scientia comparatur ad scientiam beatam, sicut imperfectum ad perfectũ: sed præsente cognitione perfecta, excludit cognitio imperfecta, sicut manifesta visio fidei excludit ænigmaticã visionem fidei, vt patet 1. ad Corin. 13. Cum igitur in Christo fuerit scientia beata, vt dictum est, * videtur ꝙ non potuerit in eo esse alia scientia indita.

¶ 2 Præt. Imperfectior modus cognitionis disponit ad perfectiorẽ, sicut opinio, quę est per syllogismũ dialecticum, disponit ad sciẽtiam, quę est per syllogismũ demonstratiuum. Habita autem perfectione non est vlterius necessaria dispositio, sicut habito termino, non est necessarius motus. Cũ ergo cognitio quæcumq; alia creata comparetur ad cognitionẽ beatam, sicut imperfectũ ad perfectum, & sicut dispositio ad terminum, uidetur ꝙ cum Christus habuerit cognitionẽ beatam, ꝙ non fuerit ei necessariũ habere aliam cognitionem.

¶ 3 Præt. Sicut materia corporalis est in potentia ad formam sensibilem, ita intellectus possibilis est in potẽtia ad formam intelligibilem: sed materia corporalis non potest simul recipere duas formas sensibiles, vnam perfectiorem, & aliã minus perfectam. ergo neq; anima potest simul recipere duplicem scientiam, vnã perfectiorem, & aliã minus perfectã, & sic idẽ quod prius.

¶Circa probationem conclusionis, dubium occurrit, quia ratio allata procedit de potentia naturali intellectus possibilis, quæ perficitur per species intelligibiles naturales (de quibus allata auctoritas Philosophi loquitur) ac per hoc de imperfectione naturali. Conclusio autem loquitur de sciẽtia tàm naturali, quàm reuelata, vt patet in 1. art. q. 11. inferius, vbi de illa scientia tractat. excedit ergo cõclusio rõnem, imo nec cõsonat cõclusioni, qa, vt i sequẽti habetur arti. alterius rationis est sciẽtia infusa Christo, ab illa, quæ est naturalis, de qua loquit auctoritas allata Aristotelis.

¶Ad hoc dicitur, quòd proculdubio litera non arctatur ad imperfectionem & potentiam naturalẽ intellectus possibilis, sed in communi loquitur de potentia intellectus nostri ad actum sibi commẽsuratum, & similiter de imperfectione priuatiua actus proportionati intellectui humano possibili, & hoc siue secundum statũ nature, siue ꝺm statum gratiæ: ita ꝙ intendit litera, quòd quia i intellectu humano secundum eẽ naturę, est potẽtia naturalis ad scibendum omnia naturalia per actus commensuratos sibi, & similiter secundum esse gratiæ ad scibendum omnia ecclesiastica per actus cõmensuratos sibi, & omne quod est i potentia est imperfectum, nisi reducat in actum, ideo esset imperfectus, nisi ponatur reductus in actum omnium intelligibiliũ tàm spectantium ad ordinẽ naturæ, quàm spectantium ad ordinẽ ecclesiæ, siue militãtis, siue triumphantis, per actus proportionatos ipsi humano intellectui. Auctoritas autem Aristotelis est allata directe ad monstrandum, quòd intellectus humanus est in potentia ad ſciẽdum omnia per species intelligibiles, vt actus commẽsuratos sibi, vt per hoc habeatur intentum, quod sicut in esse naturali esset imperfectus intellectus, nisi esset reductus in actum commensuratum sibi (scilicet scientiam per species, quantumcumque illamet sciat in verbo actu omnino superexcedente omnem facultatem naturæ) ita in esse ecclesiastico esset imperfectus nisi nosset omnia per actus cõmensuratos sibi, quantumcumq; eadem nouerit in verbo. Consonat ergo ratio conclusioni, & probat eam, siue ista scientia infusa cum suis speciebus, sit alterius, siue eiusdem rationis cum illa, de qua loquitur Aristot. quoniam, vt patet ex dictis, non arctatur ad naturalem scientiam, & multo minus ad talem modum naturalitatis, qualis est in scientia de qua loquitur Aristo. Hoc autem dixerim, quia anima habet duplicem scientiam naturalem: alteram secundum statum coniunctionis ad corpus, de qua locutus est Aristotel. alteram secundũ statum separationis a corpore, quam non nouit Aristot. Præsens autẽ tàm ratio, quàm conclusio non arctatur ad actum commensuratum naturæ intellectus possibilis secundũ istũ, vel illum statum, sed in communi indistincteque de potentia intellect' possibilis humani ad actum sibi commẽsuratum loquitur, quę eẽ species intelligibiles ex eo, quòd in isto apparet statu, ex auctoritate Aristot. probat.

¶In respõsione ad secundum discerne verba literæ ex industria murata, dũ primo proponitur cognitio ex dialectico syllogismo acquisita, vt via sub nomine opinionis, & deinde resumitur eadem cognitio ut consequens, nõ sub nomine opinionis, sed sub nomine cognitionis. Oportuit autẽ sic dicere, quia cum scientia alicuius conclusionis nõ potest simul stare in eodem subiecto, opinio eiusdem, sed bene potest cognitio eiusdem per medium ꝓbabile, formidinẽ in subiecto respectu alterius partis, quæ repugnat subiecto excludenti formidinem, quale est sciẽs demõstratiue. vnde cognitio dialectica ante demõstratiuã habẽs rõnẽ opinionis, post demõstratiuã scientiã non hẽt rõnẽ opinionis, sed remanet solũ cognitio dialectica, cessante illa cõditione formidinis ex pte subiecti.

¶In respõsione ad 3. eiusdem articuli, nota, ꝙ qualiter species infusæ sint humanę menti cõmensuratæ, inferius patebit: qualiter autem diuina essentia sit species superexcedens, clarum est.

¶Super Quæstionis nonæ Articulum quartum.

IN titulo aduerte, quòd aliud sonat, & alio tendit. Nam sonat scientiam experimentalem acquisitam, quæ communiter se habet ad actualem experientiam, quam quis acquirere potest, vel ad habitualem scientiã, intellectu ex experiẽtia acquisitam,

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam acquisitam.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia experimẽtalis acquisita. Quicquid enim

Universidad de Deusto Biblioteca
Biblioteca Facult. Philosophiae Provinciae Loyolensis S.I.

Universidad de Deusto Biblioteca

tendit autem ad perscrutationem huius secundi membri, quia de hoc tantum est difficultas.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito, In Christo est scientia acquisita. Probatur dupliciter. primo, Nihil eorum, quæ deus in humana natura plantauit defuit humanitati assumptæ a verbo dei. ergo in anima Christi fuit non solum intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens. ergo non fuit in Christo intellectus agens frustra. ergo habuit propriã operationem, ergo in Christo fuerunt aliquæ species intelligibiles, p actionem intellect⁹ agẽtis in intellectu ei⁹ possibili receptæ. ergo in ipso fuit sciẽtia acquisita. Prima Art. præce. consequentia probatur, quia in humana natura deus plantauit non solũ intellectum possibilem, sed etiam intellectum agentem. Secunda vero, quia deus & natura in aliis nihil faciunt frustra, ex 1. Cæli. Tertia autem, quia frustra est quod non habet propriam operationem, probatur, quia omnis res est propter propriam operationem, ex 2. Cæli. Quarta deinceps, quia propria operatio intellectus agentis, est facere species intelligibiles in actu abstrahẽdo eas a phantasmatibus. Quinta demum, quia hoc est esse in Christo scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant. Secundo probatur conclusio connaturalitate talis scientiæ, seu modi sciendi ad naturam humanam. Et consistit vis rationis in hoc. ex quó in Christo ponitur scientia connaturalis soli deo, scilicet beata, & scientia connaturalis angelis, scilicet infusa, consequens est, ut ponatur in illo scientia connaturalis vndique naturæ humanæ, scilicet scientia acquisita, quæ est connaturalis homini ex parte agentis & patientis, ac per hoc scientia proprie est secundum humanum modum, & totaliter humana.

¶ In hoc processu duo occurrunt dubia. Primum circa illam propositionem, Frustra est quod caret propria operatione, potest enim habere duplicem sensum, vel quòd intelligatur de genere vel specie, vel quòd intelligatur de quolibet indiuiduo. Nam si in primo intelligitur sensu, vera est, frustra enim esset potens operari natura aliqua generica, uel specifica, si secundum totam latitudinem generis, vel speciei careret propria operatione, sed in hoc sensu non infert conclusionem literæ, quæ de vno indiuiduo humanitatis Christi est. Si autem in secundo sensu intelligitur, tunc est sensus, quod frustra est potentia quæ in quolibet indiuiduo suo caret propria operatione. Et sic est quidem ad propositum, sed est falsa, inquit Scotus in 3. quæstione 14. distinct. 3. Senten. quoniam stat, quòd potentia in aliquo præueniatur ab alio superiore agente, & propterea careat propria operatione, & ipsa non est frustra, quia est ad integritatem perfectionemque naturæ. Affertque instantias in beatis, in quibus est intellectus agens, & sic possent acquirere scientiam. Et similiter est potentia augmentatiua, & sic possent augeri &c.

¶ Secundum dubium est circa eandem propositionem iunctam minori, quoniam aut est sermo de omni operatione alicuius, ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret omni propria operatione. Et tunc minor est falsa, scilicet quòd omnis propria operatio intellectus agentis est facere species intelligibiles in actu, cum præter hanc operationem habeat alias sibi proprias operationes, scilicet facere euidentiam propositionum per se notarum, & mediante ista euidentia facere euidentiam omnium, quæ per prima principia cognoscuntur. Si vero non est sermo de omni propria operatione, sed de quacumque, propria tamen (ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret aliqua operatione sibi propria) tunc esset ad propositum, sed est falsa, quia non est frustra: quod caret vna propria operatione, & habet aliam propriam operationem, esset enim propter illam, quam habet, operationem: sicut mutus non frustra habet os & linguam, quia quàmuis non habeat locutionem, habet ta-

Christo conueniens fuit, excellentissime habuit: sed Christus non habuit excellentissime sciẽtiam acquisitam, non enim instititstudio literarum, quo perfectissime scientia acquiritur, dicitur enim Ioa. 7. Mirabantur Iudæi dicentes, Quo modo hic literas scit, cum non didicerit? ergo videtur ꝙ in Christo non fuerit aliqua sciẽtia acquisita.

¶ 2 Præt. Ei quod est plenum, non potest aliquid superaddi: sed potentia animæ Christi fuit impleta per species intelligibiles diuinitus inditas, vt dictum est.* ergo non potuerunt superuenire eius animę aliquæ species acquisitæ.

¶ 3 Præt. In eo qui iam habet habitum scientiæ, per ea, quæ a sensu accipit, non acquiritur nouus habitus (quia sic duæ formæ eiusdem speciei simul essent in eodem) sed habitus qui prius inerat, confirmatur & augetur. ergo cum Christus habuerit habitum sciẽtiæ inditæ, non videtur quòd per ea, quæ sensu percepit, aliquam aliam scientiam acquisierit.

SED CONTRA est quòd Hebr. 5. dicitur, Cum esset filius dei, didicit ex his, quæ passus est, obedientiam, Glos.* idest, expertus est. Fuit ergo in Christo aliqua experimentalis scientia, q̃ est sciẽtia acquisita. (Glos. inter lin. ibid.)

RESPON. dicendum, quòd vt ex supra dictis patet,* nihil eorum, (Art. 1. huius q. & q. 5.)

F men aliam operationẽ puta sumere & discernere alimentum.

¶ In eodem corpore circa conclusionem principalem, occurrunt primo obiectiones Scoti in loco allegato, deinde Durandi ibidem. Et Scotus quidem arguit dupliciter, primo ex dictis (vt ipse ait) opinantis, scilicet Auctoris: secundo contra conclusionem in se. Sed quoniam omnes obiectiones ei⁹ consistunt in hoc, quòd scientia infusa, & acquisita sunt eiusdem rationis, aut distinguuntur sicut matutina & vespertina, aut secundum originem (quia vna a deo, altera ab intellectu agente apud nos, sicut homo genitus & homo creatus) quorũ nullum Auctor etiam somniauit, vt expresse in hoc eodem articulo respondendo ad tertium docet, ideo omittendas censui. Durãdus vero probat probabile esse, H scientiam infusam & acquisitam esse vnius rationis, quia oculi nati, & oculi restituti, vel dati a deo, sunt vnius rationis. Prabareque nititur indignum esse Christo quòd acquisierit sciẽtiam a sensibilibus, sicut non decuit ipsum discere ab homine: quia æquiualent hæc duo, quum homo docens non se habeat, nisi ut proponens obiectum.

¶ Ad horum euidentiam scito quòd scientiam esse & vocari infusam, contingit dupliciter, hoc est per se, vel per accidens. Scientia est, & vocatur infusa per se, cuius naturalis generatio est infusio, qualis est scientia angelorum: per accidens autem infusa est, cui accidit quòd habita sit per infusionem, vt scientia Adæ. Scientia autem acquisita non nisi per se inuenitur, cuius scilicet naturalis generatio est acquisitio, quoniam non potest scientia ex suo genere infusa acquiri, sicut econtra potest scientia ex suo genere acquisita infundi, quia agens superius potest præuenire inferiorem causam, inferius autem agens non potest I superioris ordinis effectum producere. Vnde scientia, quæ nata est haberi per lumen intellectus agentis, siue habeatur per acquisitionem, siue per infusionem, est, & vocatur per se loquendo, scientia acquisita, quia ex suo genere est scientia acquisita. Et propterea scienta naturalium, quã habuit Adam, fuit scientia acquisita ex suo genere, & per se, quàmuis ipse nõ acquisierit illam, sed fuerit sibi a deo infusa. Scientia autem infusa in Christo conclusa, in præcedenti artic. est infusa ex suo genere, & non est sicut Adæ scientia, sed sicut scientia angelica, ut in hoc articulo dicitur.

¶ Intellige igitur hunc titulum de scientia tàm infusa, quàm acquisita ex suo genere, seu per se, & non per accidens ab actu infusionis, vel actualis acquisitionis, & tunc illucescet altitudo veritatis huius literæ tàm male intellectæ. Noli ergo proponere ante mentis oculos, Christum velut Adam plenũ scientię acquisibilis ex suo genere, sed infusæ per accidens, quia si sic Christum imaginatus fueris, processus literæ corruet, & tamen sic est imaginatus Christus a non intelligentibus hanc li- K teram, & obiicientibus. Neque enim in Adam frustra fuit intellectus agens, sicut nec potentia augmentatiua: sed imaginare Christum plenum scientiæ infusę ex suo genere, et sicut tabulam rasam, quo ad scientiam acquisitam ex suo genere, & tunc processu literæ vtere, dicendo, quòd si in Christo non esset scientia acquisita ex suo genere (dico autem, non esset omnino, scilicet nec per se, nec per accidens, hoc est neque per acquisitionem, quæ est per se generatio eius, nec per infusionem quæ est per accidens generatio eius) si inquam in Christo non esset omnino scientia acquisita, intellectus agẽs esset in ipso frustra, quia nihil esset impediẽs, aut tollẽs quouis modo operationem eius, & tamen non posset habere operationem suam. In Adam siquidem caruit operatione sua principali, quia non erat ibi patiẽs dispositũ ad recipiendum: quia erat iam in actu ab alio agẽte reductum, nec erat amplius in potẽtia ad recipiendũ intelligibilia ab intellectu agente, sicut potẽtia augmẽtatiua nõ poterat augere, quia corpus eius iam erat actu perfectum in quãtitate naturali.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd propositio illa, frustra est quod caret propria operatione non est arctanda ad genus, speciem, aut indiuiduum quodlibet, vel aliquod, sed absolute sumenda est. Et sane debet intelligi, scilicet subintellectis conditionibus generalibus, quæ quum de operibus est sermo, subintelliguntur, scilicet, quando, vbi, & in quo, &c. debet operari, ita quòd sensus ẽ, quòd frustra est q̃d caret operatione, quãdo debet illam habere. Et sic propositio ista efficaciter in litera probatur, ex hoc quòd vnumquodque est propter suam operationem, frustra si quidẽ est, quod finem suum non assequitur, quando debet, & p hoc satisfit omnibus instantiis. Nã status beatus habet, vt tunc non debeat abstrahere intellectus agẽs, quia homo est in termino. Et Adã fuit suppositum, in quo intellect⁹ agens non debebat abstrahere species, quia intellectus possibilis plenus erat acq̃sita sciẽtia. Et similiter potẽtia augmẽtatiua non fuit frustra, quia caruit quidẽ operatione, sed non quando, & in quo debuit operari: quoniam constat, quòd operatio eius debet esse in subiecto imperfecto secundum quantitatem, & in statu augmenti, quorum nullum locum habuit in Adam creato perfecto, secundnm quantitatem naturalem. Stat ergo solida prima literæ propositio.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd non refert, vtro modo propositio intelligatur, quia vnius potentiæ non est nisi vna operatio propria principalis, quæ se habet ad ipsam vt finis, cuius priuatione dicitur frustra: quia potentia naturalis determinata est ad vnum, & rationalis alterum contrarium principaliter respicit. Et rursus omnis potentia natura quædam est, & propterea vna est cuiusque principalis operatio, fundans reliquas ordine quodam. Ad literam tamen Auctor loquitur de operatione principali, quæ est finis. Et multo minus refert quouis modo sumatur in proposito, quia si in Christo non est scientia ex suo genere acquisita, intellectus agens esset frustra, quia careret operatione principali, quæ est finis, & hoc intendit Auctor, vt patet in artic. 2. quæst. 12. Et nihilominus sequi videtur, quòd esset omnino frustra in ipso, quia careret & principali operatione, quæ est facere species intelligibiles, & secundaria, quæ est facere euidentiam primarum propositionum immediate, & mediante illa facere aliorum euidentiam: quoniam tàm cognitio primorum principiorum, quàm reliquorum ex illis ad scientiam acquisitam ex suo genere spectat, quam supponimus in Christo non esse, sed infusam ex suo genere tantum. Quocirca si in Christo supponeretur scientia ex suo genere acquisita, per infusionem habita (sicut ponitur in Adam) intellectus agens non careret omni operatione sibi propria, sed prima tantum, scilicet abstractione specierum intelligibilium, fecisset namque, sicut de facto in Adam fecit, euidentiam primarum propositionum immediate, & aliarum mediante illa. Nam eodem lumine fuerunt per se nota Adæ prima principia & conclusiones per principia, quomodo sunt euidentia nobis, quàmuis nos acquiramus nostra actione species, & studio nostro conclusiones, ille autem per infusionem habuit quicquid nos acquirimus, sub illo tamen lumine, quo acquirere nos possumus. Sed quia in Christo supponitur non esse quouis modo scientiam ex suo genere acquisitam, sed ex suo genere infusam, quæ est supra lumen intellectus agentis, ideo omnino frustra poneretur, vt potè, absque omni sua propria operatione intellectus agens in Christo. Et stat omnino solida & ĩ cõcussa propositio literæ iuncta & subsumptis. Et hæc intelligito, quantum est ex parte sui, hoc est intellectus agentis quoniam ex libertate animæ Christi

quæ deus in nostra natura plantauit, defuit humanæ naturæ assumptæ a dei verbo. Manifestum est autem, quòd in humana natura deus plantauit non solum intellectum possibilem, sed etiam intellectum agentem. Vnde necesse est dicere, quòd in anima Christi fuit nõ solum intellectus possibilis, sed ẽt intellectus agens. Si autem in aliis deus & natura nihil frustra faciunt (vt Philosophus dicit in 1. de Cę.*) multo minus in anima Christi aliquid fuit frustra. Frustra autem est, quod non habet propriam operationẽ, cum oĩs res sit propter suam operationem, vt dicit̃ in 2. de Cæl.* Propria autem operatio ĩtellectus agentis, est facere species intelligibiles actu, abstrahendo eas a phantasmatibus, vnde dicitur † in 3. de Anima, quòd intellectus agens est, quo est omnia facere. Sic igitur necesse est dicere quòd in Christo fuerint aliquæ species intelligibiles, per d actionem intellectus agentis in intellectu possibili eius receptę, quod est esse in ipso scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant.

Et ideo quàmuis aliter alibi scripserim,* dicendum est, in Christo fuisse scientiam acquisitam, quæ proprie est scientia secundum modum humanũ, non solum ex parte subiecti recipientis, sed etiam ex parte causæ agentis. Nam talis scientia ponitur in Christo secundum lumen intellectus agentis, quod est animæ humanæ connaturale. Scientia autem infusa attribuitur animæ humanæ secundum lumen desuper infusum, qui modus cognoscendi est proportiona-

*libr. 1. de Cæl. te. 32. & lib. 2. te. 59. to. 2.

*Lib. 2. de Cælo text. 17 to. 2.

†lib. 3. de Ani. tex. 18 to. 2.

D. 1218.

3. Sent. dist. 14 quęst. 3. art. 3.

A potuisset cooperari ad illustrandum phantasmata ministrantia scientiæ infusæ, qñ placuisset uti scientia illa, conuertendo se ad phantasmata, similiter ad intellectioné multorũ intelligibiliũ.

¶ Ad obiecta Scoti contra conclusionem ipsam, iam incipit patere quòd in responsione ad tertium amplius explanabitur. Nam secundũ Auctorem scientia infusa ex suo genere, seu per se, & scientia acquisita ex suo genere, seu per se, sunt diuersarum rationum. Et licet differant penes origines & agentia diuersarum rationũ, non tamen differũt tantum penes origines & agẽtia, sed penes formalia obiecta, ac per hoc p intrinsecas differentias, vt patebit. Et ideo ridiculum est obiicere, quòd differunt, sicut homo natus & homo creatus, aut sicut oculi cæci nati, miraculose illuminati, & oculi aliorum. Hæc enim vera sunt de sciẽtia acquisita, & scientia per accidẽs infusa, vt fuit scientia Adæ, quæ ex suo genere erat eiusdem rationis cum nostra, non autem de scientia ex suo genere infusa, quoniam hæc altioris ordinis ex intrinseco est, & ideo non potest acquiri, & exigit infusionem. Et de hac Auctor assuetus sermonibus formalibus, & per se, loquitur in hac litera: isti autem ad per accidens declinarunt, dum ad scientiam cui fieri accidit, quòd sit infusio, diuerterunt.

¶ Vnde patet Durandi suppositionem, nõ a probabilitate, sed a possibilitate alienam esse, loquendo per se: sed ipse loquitur de infusa per accidens, & credit se opponere contra hanc literam, a qua æquiuocat, quia litera loquitur de per se acquisita & per se infusa, sciens quòd ea quæ sunt per accidens, relinquuntur ab arte. Ad rationem autem Durandi ex dignitate Christi, respondetur quòd non eadem est ratio acceptionis scientiæ a rebus & a doctore, quoniam res causant scientiam, quasi vt instrumenta dei, qui fecit illas, vt exemplatas a sua sapientia, iuxta illud Ecclesiast. 1. Effudit sapientiã super omnia opera sua. Doctor vero licet se habeat vt proponens obiectum, non tamen se habet sic tantum, sed principalius se habet ut proponens conceptiones suas per uoces, quæ sunt signa eorum, quæ sunt in anima, & ordinando ac subordinando has conceptiones illis, & deducendo has ex illis, ut experimur quotidie, quod indignum erat Christo domino, qui vnus est magister totius generis humani. Et habes hanc responsionem inferius quæst. 12. artic. 3. ad. 2.

¶ In eodem artic. 4. in responsionibus ad secundum & tertium perspicere facile potes, quæ diximus esse vera de intentione Auctoris. Nam in responsionibus his habes tres differentias per se inter habitum infusum & acquisitum. Prima est secundum causas efficientes, quia infusa a superiori, acquisita ab inferiori. Secunda sequens ad istam, secundum origines, scilicet infusionem & acquisitionem. Tertia est secundum obiecta, quia acquisita est commẽsurata & proportionata phantasmati, quod se habet ad intellectum, vt color ad uisum (vt dicitur in 3. de Anima) infusa autem est superexcedens proportionem phantasmatum. Et hæc est differentia intrinseca & essentialis, propter quam istæ scientiæ sunt diuersarum rationum. Et quum hæc vltima differentia clarissime habeatur in litera, mirum est quo modo Scotus ausus est imponere Auctori oppositum. Et debes scire nouitie, quòd scientiam esse commensuratam phantasmati, nihil aliud est, quàm esse proportionatam & adæquatam obiecto, vt relucet in phantasmatibus, qualis est scientia humana, et fuit scientia Adæ. Et per oppositum scientiam excedere commẽsurationem phantasmatum, est illam esse proportionatam obiecto excellentiori, & excellentiori modo, quàm sit obiectum phantasiabile. Et hæc inferius clara erunt, quum de

vtraque scientia tractabitur, & dicetur quòd scientia acquisita habet pro obiecto quod quid est abstrahens a singularibus, & non omne quodquid est, sed sensibilium rerum tantum. Et ideo illa scientia non se extendit ad singularia, nec ad substantias separatas, sicut nec nostra scientia ad hæc se extendit. Scientia autem infusa ex suo genere est, sicut angelica scientia, habés quidditatem p obiecto, non abstrahentem, sed concretam singularibus, ita quòd extédit se ad essentiam & omnia illius tunc accidétia &c. vt patuit in 1. lib. Et similiter habet pro obiecto quidditaté non solum rerum sensibilium, sed etiam intellectualium, circa actum purum, q soli sibiipsi é quidditative notus, & beatus vt sic, vt ibidem monstratū est. Conclude ergo, sicut in communi loquédo, habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecus & essentialiter (vt patet de charitate, fide, spe, & virtutibus itellectualibus & moralibus) ita in speciali de scientia dicendum est, quòd scientia per se infusa, seu ex suo genere, & per se, seu ex suo genere acquisibilis, sunt diuersarum rationum.

p.p.q.12.ar 1ic.4.

lib.1.c.4.in fi.to.5.

¶ Oritur autem ex dictis nouum dubium simpliciter & ad hominem, cur in Christo asseritur non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem per infusionem, vt fuit in Adam. Et est ratio dubii simpliciter, quia melius est, vt Christus semper habuerit talem scientiam, quàm post iapsum tempus: actus enim melior est potentia in bonis, vt dicitur 9. Metaphy. Et confirmatur, quia eadem ratio militat de Adam & Christo, scilicet quia datus est a deo vterque doctor generis humani. Vnde si Adam, quia creatus instructor succedentis generis habuit talem scientiam per infusionem, multo magis Christus, qui datus est in doctorem humani generis, debuit perfectus creari, quo ad animā, vt scilicet perfecta esset scientia acquisibili ex suo genere. Ad hominem vero, quia licet in litera probetur, in Christo fuisse scientiam acquisitam ex suo genere, non tamen probatur, quod fuit talis scientia in Christo, per talem viam, scilicet per acquisitionem. Stat enim, quòd talis scientia fuerit in Christo, & non per talem viam, sed per infusionem, vt patet in Adam, in quo quia fuit scientia acquisita ex suo genere, licet non per acquisitionem, sed per infusionem, non sequitur, intellectum agentem fuisse frustra, vt patet ex dictis. Et eadem ratione non fuisset in Christo intellectus agens frustra si scientia acquisita ex suo genere, fuisset in ipso per infusionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd rationabiliter hæc scientia in Christo ponitur per acquisitionem, & non per infusionem, tum ex parte scientiæ, tum ex parte scientis, tum ex perfectione modi sciendi. Ex parte quidem scientiæ, quia acquisitio est talis scientiæ generatio per se (quoniam ipsa illius naturalis generatio est) infusio autem est talis scientiæ generatio per accidés, accidit enim ex miraculo, quòd infundatur: generatio autem per se, præstat generationi per accidens. Ex parte vero scientis, quia nobilius est quod seipsum mouet, quàm quod ab alio mouetur (vt dicitur in 8. Physico.) sciens autem per inuentionem seipsum mouet, sciens per infusionem ab extrinseco monetur, hoc est, reducitur de potentia ad actum. illud ergo est Christo attribuendū. Ex parte autem modi sciendi, quia licet in Christo fuit scientia beata modo beatorum, & sciétia indita modo inditæ, ita debuit esse scientia acquisita modo acquisitæ, vt nullus modus sciendi conuenire potens Christo illi defuerit.

tus naturæ angelicæ. Scientia vero beata, per quam ipsa dei essentia videtur, est propria & connaturalis soli deo, vt in prima parte dictum est.*

Ad primvm ergo dicendū, quòd cum duplex sit modus acquirendi scientiam, scilicet inueniendo, & addiscendo, modus qui est per inuentionem, est præcipuus: modus autem, qui est per disciplinam, est secūdarius. Vnde dicitur in 1. Ethic.* Ille quidem est optimus, qui omnia per se ipsum intelligit, bonus autem rursus est ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Christo magis cōpetebat habere scientiam acquisitam per inuentionem, quàm per disciplinā, præsertim cum ipse daretur a deo omnibus in doctorem, secundum illud Ioel 2. Lætamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ.

Ad 2m dicendum, quòd humana mens duplicem habet respectum. Vnum quidem ad superiora, & secundum hunc respectum, anima Christi fuit plena per scientiam inditam. Alius autem respectus eius est ad inferiora, idest, ad phantasmata, quæ sunt nata mouere mentem humanam per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd etiam secundū hunc respectum anima Christi, scientia impleretur, non quin prima plenitudo menti humanæ sufficeret secundum seipsam, sed oportebat eam perfici, etiam secundum conformationem ad phantasmata.

Ad 3m dicendum, quod alia[d] ratio est de habitu acquisito, & de habitu infuso. Nam habitus scientiæ acquiritur per comparationē humanæ mentis ad phantasmata, vnde secūdum eandem rationem non potest alius[d] habitus iterato acquiri: sed habitus scientiæ infusæ est[d] alterius rationis, vtpote, a superiori descendens in animā, non secundum proportionē phantasmatum. Et ideo non est eadem ratio de vtroque habitu.

¶ Ad obiectionem autem primam dicitur, quòd actus melior est potentia, ceteris paribus: in proposito autem cetera non sunt paria, nam esset motus ab alio, vbi nunc ponitur mouere seipsum, & carere cōnaturali & per se modo generationis talis scientiæ, vt patet ex dictis, quæ præponderant illi præuētioni actualis scientiæ. Ad confirmationem dicit, quòd non est similis ratio, quia Adā creatus est vt principium naturæ humanæ in naturalibus, tàm secundum corpus, quàm secundum animā, & quia perfecta sunt, secundum naturę ordinē priora imperfectis (ut 12. Metaphysi. Aristot. dicit) ideo Adam sicut secundum corpus creat[e] est perfectus i quantitate, ita & secundum animam creatus est perfectus in scientia. Christus autem non est productus vt principiū hominū in esse naturæ, nec in naturalibus pro hoc statu, sed vt doctor mysteriorum dei, & regni cælestis. In cuius signum productus est secundum corpus quantitatis imperfectæ, & similiter secundum animam in pura potentia, quo ad scientiam naturaliter acquisibilem. Et sicut creuit ætate, & vere augumentum corporale habuit, ita creuit sapientia: simul enim Euangelista hæc dicit. Nec docuit mathematicam aut Astrologiam, & huiusmodi, sed arcanum Trinitatis, & vias ac secreta regni celorum.

D.1183.

D.1109.

D.69.

¶ Ad obiectionem contra literam dicitur, quòd licet illa ratio, quòd intellectus agens esset frustra, si absolute sumatur, non concludat vtrumque scilicet scientiam talem ex suo genere acquisibilem, & viam talem, scilicet per acquisitionem (vt instantia de Adam manifestat) contracte tamen sumpta, hoc est in Christo, infert vtrumque. Nam in Christo supponitur, nullam esse per accidens productam scientiam, sed omnem in illo scientiam esse cum suo proportionato naturaliter modo, tam in se quam in sua origine: decet enim Christum perfectionem omnē suæ animæ per se habere, & non per accidens. In Christo igitur in quo omnis suæ animæ conueniens perfectio per se ponenda est, frustra poneretur intellectus agens, si in eo non esset scientia acquisita, & per acquisitionem: quia careret propria principali operatione, scilicet causatione specierum intelligibilium in illo, in quo debet talem operationem habere, hoc est in Christo viatore, quē decet scientiam acquisitam habere, & mō humano habere. Vnde in litera ad explicandam plene probationem conclusionis, subiungitur cōnaturalitas cuiuslq; scientiæ inuentæ in Christo, scilicet quòd beata est Deo connaturalis infusa angelo, acquisita homini. Et est sermo nō solum de ipsa scientia, sed de modo habēdi ipsam, vt patet in litera, tamquam si diceret, quòd quia Christum decet habere humanam scientiam more humano, est secundum animam subiectum, in quo intellectus vterqs debet habere propriam operationem more humano. Ae per hoc optime dictum est, quòd frustra, vtpote carens propria operatione principali, quando & in quo debet esse intellectus agens, nisi causaret scientiam in Christo humanam. Nec obstat instantia de Adæ scientia, quia illum, vtpote principium naturæ humanæ, decebat esse ab initio perfectum, & scientia ex suo genere acquisita: quæ absolutæ quidem sortitur infusionem pro generatione per accidens: in tali vero supposito, scilicet primo totius generis humani, sortitur infusionē pro productione quodāmodo, quasi per se, pro quanto principia exigunt, quòd sint perfecta, quoniam perfecta sunt naturaliter priora imperfectis, vt dicitur 12. Metaphys.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulum primum.*

Q.14.

Q.12.

TItulus clarus ex dictis in prima parte qō. 12. vbi de Dei comprehensione tractatum est. Comprehendere nāque est cognoscere rem, quātum cognoscibilis est, ita q nō non possit plus cognosci, q̄ cognosci. ¶ In corpore est vnica conclusio respōsiua quæsito negatiue. Aia Christi non cōprehendit diuinā essentiā. Probatur, Impossibile est, q aliqua creatura cōprehendat diuinam essentiam. ergo impossibile est animā Christi comprehendere diuinam essentiam. Antecedens probatur, quia infinitum non comprehēditur a finito. Cōsequētia probatur, quia vnio naturarū in persona Christi facta est sic, quòd salua est vtriusq; naturæ proprietas &c. ¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, quia diuertere videtur Auctor a virtute deitatis in personando, ad virtutē deitatis in operando. Respondēdo siquidem Auctor dicit, q licet tota deitas sit vnita humanitati Christi: nō tota tamē deitatis virtus est quasi circunscripta, quod de virtute personatiua dicitur recte, & secūdū planum literæ cōtextū intelligitur, quasi dixerit, quòd tota quidem deitas est cōiuncta in vna persona Christi, non tamen comprehensa, quia potest in eadem persona coniungi aliis naturis, vt ex supra dictis patet, & sic virtus personatiua illius non est cōprehensa ab humanitate Christi. Allegando autem auctoritatem Aug. ad virtutem operatiuam digreditur, ad quam spectat cura gubernandi mundum.

3.di.14.ar. 2.q.1. & 2. & ver.q.20 ar.4. & 5.c. & quoli. 3. q.2.art.1.c. & opu.3.c. 223. & 1.Ti mo. 6. lect. 3.

¶ Ad hoc dicitur, q Auctor declarat a virtute opatiua nō contracta, virtutem deitatis absolute siue in personādo (de qua directe erat dicendum) siue in operando, quæ sub deitatis virtute cōprehenditur, nō esse cōprehensam ab humanitate Christi. Vnde, nulla digressio commissa est, sed a notioribus doctrina tradita est.

Li. 83.q.q. 14.in prin. tom.4.

¶ *Super Quæstionis decimæ Articuli secundum.*

Q.2.arti.1. & q.6.ar.6.

TItulus sumendus est vt sonat: in corpore nā; articuli distinguēt.

Li.3.c.3.& 4.

¶ In corpore sunt tres conclusiones, iuxta tria membra distinctionis, qua distinguitur quot modis potest distribuere ly, omnia. In litera igitur fit talis distinctio bimēbris. Ly, omnia potest sumi vel proprie, & sic distribuit p omnibus, quæ quando quæ actu secundum aliquod tēpus sunt, vel large, & sic distribuit etiā pro his quæ sunt in potētia numquā reducta ad actum. Et hoc subdistinguitur i duo mēbra, quia vel in potentia diuina sola, vel non in sola potētia diuina, sed euā in potentia creaturæ. Ex quibus patet quòd ex vniuersa distinctione & subdistinctione tria tantum membra constituuntur, & sic iuxta membrorum horū numerum tribus cōclusionibus respondetur quæsito. Prima est, Anima Christi nouit in Verbo omnia proprie, hoc est quæ quandoque in actu sunt, erunt, aut fuerunt. Probatur primo absolute (licet inter intellectus beatos sit dissētia) Nulli intellectui beato deest cognoscere in Verbo oia quæ ad ipsum spectāt: sed ad Christum & eius dignitatem spectant omnia. ergo aīa Christi cognoscit in Verbo omnia. Probatur minor, tum quia omnia Christo subiecta sunt, tum, quia est omnium iudex constitutus a Deo. Probatur secundo, quo, ad cogitationes

D.366.

P.p.q.12.a 7.

3.d.14.ar.2 q.2.&ad 4. ad 3. & 4. Et ver.q.8. ar.4.c.& q. 20.art.4.& 5. & quol. 3.q.2. ar.1. c.& opu. 3. cap.223. & op.9.q.81.

QVAESTIO X.

De sciētia beata animæ Christi, in qua tuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualibet prædictarum sciētiarum: sed quia de scientia diuina dictū est* in prima parte, restat nunc dicēdum de alijs tribus: primo de scientia beata: secundo de scientia indita: tertio, de scientia acquisita.

¶ Sed quia etiam de scientia beata, quæ in Dei visione consistit, plura dicta sunt in prima parte*, hic illa sola videntur dicēda, quæ proprie pertinent ad animam Christi.

Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum anima Christi cōprehenderit Verbum siue diuinam essentiam.

¶ Secundo, Vtrum in Verbo cognouerit omnia.

¶ Tertio, Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

¶ Quarto, Vtrum videat Verbum siue diuinam essentiā clarius qua libet alia creatura.

Articvlvs. I.

Vtrum anima Christi comprehenderit Verbum siue diuinam naturam.

Ad primvm sic procedi-
D tur. Videtur q anima Christi comprehenderit & comprehēdat Verbum siue diuinam essentiā. Dicit.n. Isido.* quod Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto. Igitur homo assumptus communicat cum sancta Trinitate in illa notitia sui, quæ est sanctæ Trinitati, ppria: huiusmodi autem est notitia comprehensionis. ergo anima Christi comprehendit diuinā essentiam.

¶ 2 Pręt. Magis est vniri Deo secundum esse personale, q̄ fm visionē: sed sicut Dama.† dicit in 3. lib. tota diuinitas in vna personarū est vnita humanę naturę in Christo. Multo ergo magis tota natura diuina
E videtur ab anima Christi, & ita videtur, quòd anima Christi comprehendat diuinam essentiam.

¶ 3 Pręt. Illud, quod conuenit filio Dei per naturam, cōuenit filio hominis per gratiam, vt Aug.* dicit, in 1. de Trini. sed comprehendere diuinam essentiam, competit filio Dei per naturam. ergo filio hominis competit per gratiam: & ita videtur quòd anima Christi per gratiam Verbum comprehendat.

Li.1.ca.13. tom.3.

Sed contra est, quòd Aug. dicit in lib. 83.* q. Quod se comprehendit, finitum est sibi: sed essentia diuina non est finita in comparatione ad animam Christi, cū in infinitū eam excedat. ergo anima Christi non comprehendit Verbum.

Respon. Dicendum, q sicut ex supra* dictis patet, sic facta est vnio naturarū in persona Christi, q tamē proprietas vtriusq; naturę inconfusa permanserit, ita. s. quòd in creatum manserit increatū, & creatum manserit infra limites creaturę, sicut Dama.* dicit in 3. li. Est autem impossibile, q aliqua creatura [a] comprehendat diuinam essentiā (sicut in prima parte ostēsum† est) eo quòd infinitum non comprehēditur a finito. Et ideo dicendum, quòd anima Christi nullo modo comprehēdit diuinam essentiam.

Ad primvm ergo dicendum, q homo assumptus* conformatur diuinę Trinitati in sui cognitione, non ratione comprehensionis, sed ratione cuiusdam excellentissimę cognitionis prę ceteris creaturis.

Ad 2m dicēdū, q nec etiā i vnione, quę est fm esse psonale, natura humana cōprehēdit Dei verbum, siue naturā diuinā, quę q̄is tota vnita fuerit humanę naturę in vna psona filij, nō tn fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quasi circūscripta. Vñ Aug.* dicit in epist. ad Volusianū, Scire te volo, nō hoc Christianā habere doctrinā, q ita Deus infusus sit carni, vt curā gubernandę vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculū quasi contractā, collectamq; trāstulerit. & similiter anima Christi totam Dei essentiā videt, non tn eā cōprehēdit, quia nō totaliter eā videt. i. nō ita perfecte sicut visibilis est, vt in 1. parte* expositum est.

Li. 83.q.q. 14.in prin. tom.4.

Est epist. 3. non multū remote a princ. to.2.

P.p.q.12.a 7.

Ad 3m dicendū, q verbū illud Aug. est intelligēdū de gratia vnionis, fm quā oia, quę dicuntur de filio Dei fm diuinā naturā, dicūtur de filio hominis, propter identitatē suppositi. & fm hoc vere pōt dici q filius hominis est comprehensor diuinę essentię, non quidē fm animam, sed fm diuinam naturā: per quem etiam modum potest dici, q filius hominis est creator.

Articvlvs II.

Vtrum anima Christi in verbo cognouerit omnia.

Ad secvndvm sic proce
ditur. Videtur q anima Christi in verbo non cognoscat omnia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes hominum auctoritate Ioan. 2.

¶ Circa hunc processum dubium occurrit, quoniam propositio dicens, cuilibet Beato conuenire, quòd videat in Verbo omnia spectantia ad se difficultatem patitur. Sequeretur enim ex ipsa coniuncta præcedenti propositioni in litera positæ. s. Quilibet beatus tanto plura in verbo cognoscit, quãto perfectius videt verbum, quòd aliquis Sanctus minus beatus, puta, sanctus Antonius, esset magis beatus altero beatiore se, puta sãcto Petro, quod implicat contradictoria. Et patet sequela, posito q̃ plura singularia spectent ad sanctũ Anto. quã ad sanctum Petrũ, quia multo plures orationes emittũtur ad sanctum Anton. quam sit singularia spectantia ad sanctũ Petrum, quem nemo interpellat. Ad hoc dicitur, quòd propositio dicens, quemlibet beatum videre in verbo omnia spectantia ad se, potest dupliciter intelligi. s. vel formaliter, vel causaliter. Si formaliter, sensus est, quòd ipsa visio verbi est etiam visio spectãtium ad se. Et sic sumpta propositio intelligitur de spectantibus ad beatum, tunc cum primo fit beatus, & nõ de spectantibus postea ad ipsum, quoniam hæc per reuelationem habent, vt patet de Angelis, qui spectantia ad ipsos de dispositione populorum sibi cõmissorũ nesciebãt, vt testatur eorũ pugna viginti & vno diebus, Dan. 10. ca. Et sic ad obiectionẽ dicitur, q̃ impossibile est plura singularia spectare ad minus beatum, tunc, quando primo fit beatus: quoniam ex hoc ipso quòd ponitur minus beatus, ponitur quòd visio sua in verbo ad pauciora se extendat, vt in litera dicitur. Si vero intelligatur siue formaliter, siue causaliter, sic est sensus, quòd quilibet beatus videt, vel formaliter, vel causaliter in verbo omnia ad se spectantia. Et est indubie verum, quoniam vel ipsa visio verbi est illorum visio, vel est causa visionis illorum: quoniam ex hoc ipso, quòd aliquis videt verbum, debetur sibi, quòd suo tempore innotescant sibi spectantia, ad se: aliter visio illa non subsistentialiter constitueret beatum: beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et secundum hoc patet obiectionem cessare, quocumque autem modo intelligatur in proposito, infert intentum literæ, tum, quia omnia fuerunt subiecta Christo ab instanti conceptionis suæ, in quo fuit beatus videndo verbũ, & sic in primo sensu processus inueni

Glo. or. ibi.

Dicitur enim Marci 13. De die autem illa nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius nisi Pater. Non ergo omnia scit in verbo.

¶ 2 Præt. Quanto aliquis perfectius cognoscit aliquod principiũ, tanto plura illo principio cognoscit: sed Deus perfectius videt essentiã suam, quàm anima Christi. ergo plura cognoscit in verbo, q̃ anima Christi. non ergo anima Christi in verbo cognoscit omnia.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum quantitatem scibilium. Si ergo anima Christi sciret in verbo omnia, quæ scit verbũ sequeretur, q̃ scientia animæ Christi æquaretur scientiæ diuinæ, creatum videlicet increato, quod est impossibile.

SED CONTRA est, q̃ super illud Apoc. 5. Dignus est agnus, qui occisus est accipere diuinitatem & sapientiam. g̃lo. * dicit, ideſt, omnium cognitionem.

RESPON. Dicendum, quòd cum quæritur an Christus cognoscat omnia in verbo, ly omnia, potest dupliciter accipi. Vno modo, proprie, vt distribuat pro omnib⁹, quæ quocumque modo, sunt, vel erunt, vel fuerunt vel facta vel dicta vel cogitata a quocumque, ſm quodcumque tempus. Et sic dicendum est, q̃ anima Christi in verbo cognoscit omnia. Vnusquisque. n. intellectus creatus, i verbo cognoscit, non quidem omnia simpliciter, sed tanto plura, quanto perfectius videt verbum: nulli tamẽ intellectui beato deest, quin cognoscat in verbo omnia quæ ad ipsum spectãt. Ad Christum autem, & ad eius dignitatem spectant quodam modo omnia, inquantum ei subiecta sunt omnia. Ipse etiam est omnium iudex cõstitutus a Deo, quia filius hominis est, vt dicitur Ioã. 5. Et ideo anima Christi in verbo cognoscit omnia existentia, secundũ quodcumque tempus, & etiã hominum cogitatus, quorum est iudex, ita vt quod de eo dicitur Ioã. 2. Ipse enim sciebat quid esset in homine, potest intelligi non solũ quantum ad scientiam diuinam, sed etiam quantum ad scientiã animæ eius, quã habet in verbo. Alio modo, ly omnia, potest accipi magis large, vt extendatur non solum ad omnia, quæ sunt actu secũdum quodcumque tempus, sed etiã ad omnia quæcumque sunt in potentia numquam reducenda, uel reducta ad actum. Horum autem quædam sunt in sola potentia diuina, & huiusmodi non omnia cognoscit in verbo anima Christi. Hoc enim esset comprehẽdere omnia, quæ Deus potest facere, quod esset comprehendere diuinam virtutẽ, & per consequens diuinam essentiam. Virtus enim quælibet cognoscitur per cognitionem omnium, in quæ potest. Quædam vero sunt non solum in potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ, & huiusmodi omnia scit anima Christi in verbo. Comprehendit enim in verbo omnis creaturæ essentiã, & per consequens potentiam & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ illud verbũ intellexerunt Arrius & Eunomius, nõ quantum ad sciẽtiam animæ, quam in Christo non ponebant (vt supra dictum est*) sed quantum ad diuinam cognitionẽ filij, quem ponebãt esse minorem Patre, quantum ad scientiam. sed illud stare non potest, quia per verbum Dei facta sunt omnia, vt dicitur Ioan. 1. Et inter alia facta sunt etiam per ipsum omnia tempora. Nihil autem per ipsum factum est, quod ab eo ignoretur. Dicitur ergo nescire diem & horam iudicij, quia non facit scire: interrogatus enim super hoc ab Apostolis Act. 1. hoc eis noluit reuelare: sicut ecõtrario legitur Genes. 22. Nunc cosce: sed ex comprehensione omnium possibilium in sua causa, infertur comprehensio illius virtutis causatiuæ, quæ in proposito est omnipotentia diuina, & consequenter comprehensio essentiæ diuinæ. Nam in tali modo cognoscendi, cognitio possibiliũ sequitur naturaliter cognitionem causæ, ac per hoc maior maiorem, & tandem maxima maximam. Maior autem possibilium cognitio haberi non potest in causa, quàm, vt omnia comprehẽdantur in illa, vt patet in cognitione primorum principiorum, quanto enim aliquis perfectius illorum penetrat virtutem, tanto plura in illis, & ex illis cognoscit, adeo vt cum omnia ex, & in illis cognoscibilia quis comprehendit, tã perfecte illa nouit, vt perfectius cognosci nequeant: adæquat siquidem tunc cognitio co-

Q. 5. art. 2.

¶ In eodem processu nota, quòd Auctor distinguẽdo ly omnia, in omnia quandoque in actu, vel in omnia, siue in actu siue in potẽtia, appellauit primam distributionem proprie, & secundã large, ea ratione, quia quæ sunt in potẽtia non sunt, & sicut excludũtur a numero entiũ, ita excludũt a numero oium. Fecit aũt hoc ob dignificãdos sermones de Christo, vt. s. simpliciter loquendo, affirmandum doceret, quòd Christus, inquãtũ hõ, nouit oĩa.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi non nouit in verbo omnia, quæ sunt in sola potẽtia Dei. Probatur ducendo ad impossibile, quia nosse omnia, quæ sunt in sola Dei potentia, est comprehẽdere oĩa, q̃ Deus potest facere. ergo est comprehendere diuinam virtutem, ergo est comprehendere diuinam essentiam, quod est impossibile. Prima consequentia probatur, quia virtus quælibet comprehẽditur per cognitionem omniũ in quæ potest.

¶ Vbi nota omnes has ꝓpositiones loqui de notitia seu comprehẽsione omnium non in seipsis, sed in verbo ceu in causa. Ex comprehẽsione enim omnium effectuum in seipsis, non infertur cõprehẽsio causæ altioris ordinis, & præsertim, in infinitum excedẽtis omnia, quæ sunt in potẽtia sua, qualis est Deus, cũ omnia sint entia limitata, ipse autem Deus sit infinitũ esse: sed ex comprehensione illius virtutis causatiuæ, quæ in proposito est omnipotentia diuina, & consequenter comprehensio essentiæ diuinæ. Nam in tali modo cognoscendi, cognitio possibiliũ sequitur naturaliter cognitionem causæ, ac per hoc maior maiorem, & tandem maxima maximam. Maior autem possibilium cognitio haberi non potest in causa, quàm, vt omnia comprehẽdantur in illa, vt patet in cognitione primorum principiorum, quanto enim aliquis perfectius illorum penetrat virtutem, tanto plura in illis, & ex illis cognoscit, adeo vt cum omnia ex, & in illis cognoscibilia quis comprehendit, tã perfecte illa nouit, vt perfectius cognosci nequeant: adæquat siquidem tunc cognitio cognoscibilitatem illorum. Et scito, quòd materia ista, an sit possibile, creaturam cognoscere omnia in Verbo, & an visio omnium in Verbo sit comprehensio, in ar. 8. q. 12. primi libri discussa est, vbi responsum est Scoto & alijs, nec repetenda duxi.

¶ Tertia conclusio est: Anima Christi scit in verbo omnia quæ sunt in potẽtia creaturæ. Probatur: Anima Christi comprehendit in verbo omnis creaturæ essentiam. ergo virtutem & potentiam. ergo omnia, in quæ potest. Omnia relinquuntur in litera, p constantibus, & vere constant præsupposito antecedente, quod rationabiliter affirmatur de anima Christi, quia tribuendũ ei est quicquid potest excellẽtiæ tribui.

¶ In responsione ad secundum nota primo illud verbum, Anima Christi scit i verbo omnia, quæ Deus in seipso scit scientia visionis: habebit enim inferius quæstionem nõ paruam. Nota secundo, quòd aliud est dicere, animam Christi scire oĩa nota Deo scientia visionis, & non scire omnia nota Deo simplici itelligentia, & aliud est dicere, animã Christi scire tantum ea, quæ sunt nota Deo scientia visionis, quoniam hoc secũdum dictũ aufert ab anima Christi q̃quid notum est Deo simplici intelligentia, quod constat esse falsum ex litera, dicente, quòd anima Christi nouit multa in potentia, num quam in actu. Vnde patet error Scoti, qui hoc videtur imponere Auctori in q. 2. 14. dist. 3. sent.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q̃ quia vnum & idem est lumen claritatis diuinæ in scientia visionis & simplicis intelligentiæ, ideo litera non subsumit quòd scientia visionis in Deo est clarior, sed absolute, q̃ scientia Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis. Quocirca excessus in infinitum, conceditur simpliciter, paritacio autem non simpliciter, sed secundum quid, hoc est quo ad aliquid, hoc est, quo ad numerum scitorum scientia visionis.

¶ In eadem responsione dubium occurrit ex Durando in 3. sen. ten. dist. 14. q. 1. ar. 2. tenente, quòd anima Christi videt in verbo quicquid videt verbum, quo ad quæstionem quid est, & sic scientia animæ Christi æquatur diuinæ scientiæ simplicis intelligentiæ quo ad numerum scitorum, licet non quo ad claritatẽ cognitionis. Probatq; hoc sic. Videns Deum, videt visione beatifica quicquid naturaliter repræsentatur in diuina essentia. ergo videt quidditates omnium possibilium. Consequentia patet, quia diuina essentia naturaliter repræsentat omnẽ possibilem quidditatem. Antecedens vero probatur, quia nec ex parte repræsentantis aut repræsentationis est impedimentum, cum ex naturali necessitate sit huiusmodi repræsentatio, nec ex parte cognoscentis, quia potest in longe, immo infinite maius. s. essentiam diuinam. ergo & in omnia possibilia q̃ditatiue, quæ in infinitũ minus sunt cognoscibilia.

¶ Ad hoc dicitur quòd antecedẽs est falsum. Et ad illius probationem dicitur, quòd impedimentum in promptu est, & apparet ex parte cognoscentis, qui non est capax totius repræsentationis naturalis diuinæ essentiæ, sicut nec comprehensionis illius. Et ad probationem inducta, scilicet potest in lõge maius &c. respõdetur, quòd peccat secundum figuram dictionis, sub posse in maius & minus, subsumendo posse tali mõ, hoc est posse videre q̃ditates possibiles in verbo. Nam licet longe & infinite maius sit videre Deum, quàm videre omnia alia: longe tamen maius est videre sic Deum, quòd in ipso viso videantur omnes quidditates possibiles, q̃ videre Deũ. Et hoc iã docuerat Auctor, & tamen iste nõ erubuit concludere ex tali sophistica ratione.

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulũ tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de modo sciendi. Secundo, respondetur quæsito, iuxta primum modum sciẽdi vnica negatiua conclusione. Tertio, respondetur quæsito, iuxta secundũ modum sciendi, vna conclusione affirmatiua. Quo ad primum distinctio est, quòd dupliciter aliquid est cognoscibile, vel secundum seipsum, vt ens in actu, vel non secundum se, sed secundũ illud, in cuius potentia existit, vt ens in potentia. Probatur distinctio, Ens dicitur dupliciter. s. simpliciter, vt ens in actu, & secundum quid, vt ens in potentia. ergo & scibile dicitur dupliciter, illud secundum se, hoc secundum quòd, est in alio. Antecedens patet, & conlequentia quo ad primam partem probatur, quia scientia non est nisi entium, quod probatur, quia ens & verum

P. p. q. 14. 9.

Hom. 72. in Mat. to. 2. & Hom. 14 in Mat. idẽ innuit to. 2

Hom. 30. in Mat. in vlt. illi⁹ homi. tom. 2.

ta quicquid naturaliter repræsentatur in diuina essentia. ergo videt quidditates omnium possibilium. Consequentia patet, quia diuina essentia naturaliter repræsentat omnẽ possibilem quidditatem. Antecedens vero probatur, quia nec ex parte repræsentantis aut repræsentationis est impedimentum, cum ex naturali necessitate sit huiusmodi repræsentatio, nec ex parte cognoscentis, quia potest in longe, immo infinite maius. s. essentiam diuinam. ergo & in omnia possibilia q̃ditatiue, quæ in infinitũ minus sunt cognoscibilia.

In corp. ar.

¶ Ad hoc dicitur quòd antecedẽs est falsum. Et ad illius probationem dicitur, quòd impedimentum in promptu est, & apparet ex parte cognoscentis, qui non est capax totius repræsentationis naturalis diuinæ essentiæ, sicut nec comprehensionis illius. Et ad probationem inductã, scilicet potest in lõge maius &c. respõdetur, quòd peccat secundum figuram dictionis, sub posse in maius & minus, subsumendo posse tali mõ, hoc est posse videre q̃ditates possibiles in verbo. Nam licet longe & infinite maius sit videre Deum, quàm videre omnia alia: longe tamen maius est videre sic Deum, quòd in ipso viso videantur omnes quidditates possibiles, q̃ videre Deũ. Et hoc iã docuerat Auctor, & tamen iste nõ erubuit concludere ex tali sophistica ratione.

Q. præced. ar. 1.

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulũ tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de modo sciendi. Secundo, respondetur quæsito, iuxta primum modum sciẽdi vnica negatiua conclusione. Tertio, respondetur quæsito, iuxta secundũ modum sciendi, vna conclusione affirmatiua. Quo ad primum distinctio est, quòd dupliciter aliquid est cognoscibile, vel secundum seipsum, vt ens in actu, vel non secundum se, sed secundũ illud, in cuius potentia existit, vt ens in potentia. Probatur distinctio, Ens dicitur dupliciter. s. simpliciter, vt ens in actu, & secundum quid, vt ens in potentia. ergo & scibile dicitur dupliciter, illud secundum se, hoc secundum quòd, est in alio. Antecedens patet, & conlequentia quo ad primam partem probatur, quia scientia non est nisi entium, quod probatur, quia ens & verum

P. 1. p. q. 14. a. 12. & 3. dis. 14. art. 2. q. 2. ad 2. & q. 4. ad 2. & veri. q. 20. a. 4 c. & ad 1. 2. & 5. & quo. 3. q. 2. ar. 1. & opusc. 9. q. 81. Li. 3. Physi. tex. 63. to. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ anima Christi non possit cognoscere infinita i verbo. Quòd enim in infinitũ cognoscatur, repugnat definitioni infiniti, prout dicitur in 3. Phys.* quòd infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere. Impossibile autem est definitionem a definito separari, quia hoc esset contradictoria esse simul. ergo impossibile est, quòd anima Christi sciat infinita.

¶ 2 Præt. Infinito non potest esse aliquid maius: sed plura continẽtur in scientia diuina, absolute loquẽdo, quàm in scientia animę Christi, vt dictũ est*. ergo anima Christi non cognoscit infinita.

SED CONTRA, Anima Christi cognoscit totam suam potentiã & omnia quę potest. Potest autẽ in emundationem infinitorum peccatorum, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio ꝓ peccatis nostris: non autem pro nostris tantũ, sed etiam pro totius mundi. ergo anima Christi cognoscit infinita.

RESPON. Dicendum, q̃ scientia non est nisi entis, eo q̃ ens & verũ conuertuntur. Dupliciter autem dicit̃ aliquid ens. Vno modo, simpliciter, quod. s. est ens actu: alio modo, secundum quid, quod scilicet est ens in potentia. & quia, vt

Universidad de Deusto Biblioteca

Li.9. Meta. tex.20.to.3.

dicitur in 9. Meta.* vnumquodq; cognoscitur, secundum quòd est actu; non autem, secundum quòd est in potētia, sciētia primo & principaliter respicit ens actu, secundario autem respicit ens in potētia, quod quidem non secundum seipsum cognoscibile est, sed secūdum quòd cognoscitur illud, in cuius potentia existit. Quātum igitur ad primum modum scientiæ, anima Christi non scit infinita [d] quia non sunt infinita in actu, etiā si accipiātur oīa quęcumq; sunt in actu, s̄m quodcunq; tempus, eo quòd status generationis & corruptionis non durat iu infinitum. Vnde est certus numerus, non solum eorū quę sunt absq; generatione & corruptione, sed etiam generabilium & corruptibilium. Quantum vero ad aliūm modum sciendi, anima Christi in Verbo scit [d] infinita: scit enim, vt dictum est*, omnia quæ sunt in potentia creaturæ. Vnde cū in potentia creaturę sint infinita, per hunc modum scit infinita, quasi quadā scientia simplicis intelligentiæ, non autē scientia uisionis.

Ad primum ergo dicendū, quòd infinitum (sicut in 1. parte dictum est*) dupliciter dicitur. Vno modo, secūdum rationem formę. & sic dicitur infinitum negatiue. s. id, quod est forma vel actus non limitatus per materiā, vel subiectū in quo recipiatur. & huiusmodi infinitum, quantum est de se, est maxime cognoscibile, propter perfectionem actus, licet non [d] sit cōprehensibile a potentia finita creaturæ: sic enim dicitur Deus infinit[us], & tale infinitum anima Christi cognoscit, licet non comprehendat. Alio modo, dicitur infinitum secūdum* rationem materiæ, quod quidem dicitur priuatiue, ex hoc. s. ꝙ non habet formam quam natū est habere, & per hunc modum dicitur infinitum in quātitate. Tale autem infinitū ex sui ratione est ignotum, quia. s. est quasi materia cum priuatione formæ (vt dicit 3. Phy.) * omnis autem cognitio est per formam vel actum. Sic ergo si huiusmodi infinitum cognosci debeat secundum modum ipsius cogniti, impossibile est quòd cognoscatur:

G est enim modus ipsius vt accipiatur pars eius post partem, vt dicitur in 3. Phys.* Et hoc modo verū est, quòd eius quantitatem accipiētibus. s. parte accepta post partem, semper est aliquid extra accipere, sed sicut materialia possunt accipi ab ītellectu immaterialiter & multa vnite, ita infinita possunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, sed quasi finite, vt sic ea quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscentis finita. Et hoc

H modo anima Christi scit infinita, inquantum. s. scit ea non discurrēdo per singula, sed in aliquo vno, puta, in aliqua creatura, in cuius potentia existunt infinita, & principaliter in ipso verbo.

Ad 2^m dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse infinitū vno modo, quod est alio modo finitū: sicut si imaginemur in quantitatibus superficiem, quę sit secundum longitudinem infinita, secundum latitudinem autē finita. Sic igitur

I si essent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatem secūdum aliquid. s. secundum multitudinem; secundum tamen essentię rationem haberent finitatem, eo quòd omnium essentia esset limitata sub ratione vnius speciei, sed id, quod est simpliciter infinitū secūdum essentię rationem, est Deus vt in 1. parte dictum est*. Propriū autē obiectū intellectus est [d] quod quid est (dicitur 3. † de anima) ad quod pertinet ratio speciei. Sic igi-

K tur anima Christi propter hoc, ꝙ habet capacitatem finitā, id, quod est simpliciter infinitum secundū

D.1215. — D.477. — Ar.præced. — 1.p.q.7.ar.1. — D.366. — Alias potētiam. — Li.3.tex. tom.2. — Li.3.Phy. text.6 92.tom. — P.p.q. 2. D. — Li.3. ma tom.2.

F verum conuertuntur. Quo ad secūdum vero : quia vnūquodq; cognoscitur, secundum quòd est actu, & non secundum quòd est in potentia: ex hoc enim, sequitur, quòd scientia primo tendit ad ens in actu, & secundario ad ens in potentia, hoc est tendit ad ens in actu secundum se, & ad ens in potētia, vt est ī alio: hoc.n.est secūdario cognosci, & illud ē primo cognosci.

¶ Quo ad secundū conclusio negatiua est, Anima Christi non scit infinita in actu. Probatur: quia non sunt infinita in actu, sed est certus numerus non solū incorruptibiliū, sed etiam generabilium & corruptibliū. Probatur, quia status generationis & corruptionis nō durat in infinitum.

¶ Occurrit hoc in loco dubium ad hominem, quo pacto stet doctrina hęc cū antedicta. Dictum quippe in præcedēti articulo est, animam Christi scire quæcūq; scit Deus scientia visionis, & in 1.p.q.14.arti.12. Auctor determinat Deum scientia visionis cognoscere infinita, & reprehēdit ac confutat rationē hic allatam de finito statu generationis & corruptionis. Vnde videtur Auctor suæ oblitus doctrinæ, & ponere cōtraria, dum dicit animam Christi nescire infinita in actu, & negat infinita in actu secundū quodcumque tempus, & ex alia parte dicit animam Christi scire omnia, quæ scit Deus scientia visionis, & dicit illa esse infinita in actu, si sumantur omnia, quæ sunt, erūt, & fuerūt in actu, quia cogitationes & affectiones creaturarum rationalium, quæ perpetuæ sunt, in infinitū multiplicabūtur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ vtrumq; dictum est verū diuersimode intellectum. Nā dictum hoc in loco verificatur de simpliciter entibus in actu (quæ sunt solæ substātiæ) quæ sunt actu quandoque, quæ constat esse finita, secundū fidei sententiam decernentis mundum incępisse, & generationē desituram. In prima autem parte, sermo de simpliciter vel secundum quid entibus in actu quandoque est, quæ etiam patet esse infinita, quia in infinitum actus intellectus multiplicabuntur, etsi non in tēpore hoc continuo, in tempore tamen discreto. Et quòd hæc sit Auctoris mens, patet ex tribus. Primo, quia ab ente incipit corpus articuli, & ad ens simpliciter deuenit, distinguendo illud contra ens secundum quid, quod dicitur & de ente in potentia, & de accidentibus, sed solum ens in potentia explicauit, quia solum ens in potentia erat ad distinctionem modi cognoscendi necessarium. Secundo, quia ex statū generationis & corruptionis probat, qui non cōprehendit accidentia, vniuersaliter, sed omnes substantias, & quædam tantum accidentia vt patet de actibus nouis futuris post iudicium. Tertio, quia in articulo præcedenti expresse ad omnia existentia secundum quodcumque tēpus adiungit etiam hominū cogitatus, insinuās per hoc, ꝙ per existentia secundū quodcumque tempus intelligit hic ea sola, quæ simpliciter existūt, quę sunt solæ substantiæ. Est igitur doctrina Auctoris, quòd omnia cognita scientia visionis, possunt dici & infinita & finita. Finita quidem, si ly oīa distribuit pro entibus simpliciter: infinita vero, si ly oīa distribuit tam pro entibus, q̄ accidentibus entium. Et propterea vtrumq; est verū. s. quòd sciētia visionis animæ Christi est infinitorum, & quòd non est infinitorū. Quo ad tertium, secunda conclusio respōsiua affirmatiue est, Anima Christi scit in Verbo infinita ī potentia. Probatur primo. In potētia creaturæ sunt infinita. ergo scit īfinita. Probatur consequentia: quia scit omnia quę sunt in potētia creaturæ. Declaratur secundo modus istius scientiæ, & dicitur ꝙ est ad modū simplicis intelligentiæ, & non per modum sciētiæ visionis. Omnia ex supradictis clara sunt.

¶ In respōsione ad primum vide Nouitie, ꝙ infinitū quātitatiue, accipiendo partem post partem in actu, sicut est impertransibile tā realiter, quàm secundū designationem, ita est impertransibile secundum cognitionē. Et ideo dicitur, quòd vt sic, est ignotum, & implicat, ꝙ pertranseundo cognoscatur.

¶ In responsione ad secundum nota, quòd responsio consistit in hac distinctione. Infiniti secundum essentiam scientia comprehensiua est infinita: infiniti autem aliter, finiti tamen secundum essentiam, scientia comprehensiua non est infinita: quia scientia est finita, vel infinita, ex finitate vel infinitate proprii obiecti, & non ex alia finitate vel infinitate. Proprium autem obiectum intellectus est, quod quid est, & ideo si quod quid est, hoc est essentia est infinita, scientia cōprehensiua est infinita, & si quod quid est, seu essentia est finita, scientia est finita. Vnde cum infinita scita ab anima Christi sint finita secundum essentiam, licet infinita secundum multitudinem, non inferunt, scientiā animæ Christi esse infinitam.

¶ In

essentiam. s. Deum, attingit quidē, sed non comprehendit, vt dictum est*. Id autem infinitum, quod in creaturis est in potentia, potest cōprehendi ab anima Christi, quia cōparatur ad ipsam secundum essentiæ rationem: ex qua parte infinitatem non habet. Nam etiam intellectus noster ītelligit vniuersale, puta naturā generis vel speciei, quod quodammodo habet infinitatē, inquantū pōt de infinitis prædicari.

B Ad 3^m dicendum, quòd id, quod est infinitum omnibus modis, non potest esse nisi vnum. Vnde & Philo. dicit in 1. de Cę.* quòd quia corpus est ad omnem partem dimensionatum; impossibile est esse plura corpora infinita. Si tamen aliquid esset infinitum vno modo tantum, nihil prohiberet esse plura talia infinita: sicut si intelligeremus plures lineas infinitas secundum longitudinem, protractas in aliqua superficie finita secundum latitudinem.

C Quia igitur infinitum nō est substantia quædam, sed accidit rebus, quæ dicuntur infinitæ (vt dicitur 3. Phys.) sicut infinitum multiplicatur secundum diuersa subiecta, ita necesse est, quòd proprietas infiniti multiplicetur, ita quòd conueniat vnicuique illorum, secundum illud subiectum. Est autē quæ-

D dam proprietas infiniti, ꝙ infinito non sit aliquid maius. Sic igitur si accipiamus vnam lineam infinitā, in illa non est aliquid maius infinito. & similiter si accipiamus quācumque aliarum linearum infinitarum, manifestum est quòd vniuscuiusq; earum partes sunt infinitę. oportet ergo quòd omnibus illis partibus infinitis non sit aliquid maius in illa linea: tamen in alia linea & in tertia erunt plures partes etiam infinitæ præter istas. Et hoc etiam videmus in numeris accide-

E re: nam species numerorum pariū sunt īfinitę, & similiter species numerorum imparium, & tamen numeri pares & impares sunt plures quàm pares. Sic igitur dicendū est, quòd infinito simpliciter quo ad omnia, simpliciter nihil est maius: infinito autem secundum aliquid determinatum, non est maius in illo ordine: potest tamen accipi aliquid aliud maius extra illum ordinem. Per hunc igitur modum infinita sunt in potentia creaturæ, & tamen plura sunt in potentia Dei, quàm in potentia creaturæ, & similiter anima Christi scit infinita sciētia simplicis intelligentiæ; plura tamen scit Deus secundum hūc sciētiæ modum.

Articulus IIII.

Vtrum anima Christi uideat Verbum siue diuinam essentiam clarius qualibet alia creatura.

Ad quartum sic procedit. Vr, quòd anima Christi non perfectius videat verbū quàm quælibet alia creatura. Perfectio enim cognitionis est secūdum medium cognoscēdi: sicut perfectior est cognitio, quæ habetur per medium syllogismi demōstratiui, q̄ quæ habetur per medium syllogismi dialectici: sed omnes beati vident verbum immediate per ipsam diuinā essentiam, vt in 1. parte dictum est.* Ergo anima Christi non perfectius videt verbum, quàm quęlibet alia creatura.

¶ 2 Pręt, Perfectio visionis non excedit potentiam visiuam: sed potentia rationalis animę, qualis est anima Christi, est infra potentiam intellectiuam angeli, vt patet per Diony.* 4. ce. Cęl. hier. Ergo anima Christi non perfectius videt verbū quàm angeli.

¶ 3 Pręt. Deus in infinitū perfectius videt verbum suum, quàm anima.

Ar.1.huius quæst. — Li.1.tex.2. tom.2. — Li.3.tex.37 & 38.to.2. — Sup.q.9.ar.2.c.& inf.q.11.ar.5.ad 1. — P.p.q.12.a.2. — Ca.4. a medio illius.

¶ In hac respōsione dubium occurrit ex Adam. in 3. sen. probare conante, quòd intellectus creatus non potest simul videre infinita, ita quòd distinctè cognoscat quodlibet eorum, eo quòd sequeretur, ꝙ visio illa esset infinitæ perfectionis in genere cognitionis: quia æquipolleret infinitis cognitionibus etiam specie distinctis, quę ad infinita illa terminari possent: & quia nō plus potest creatura simul videre, quàm De[us] possit simul facere: & q̄a sequeret, ꝙ esset odiū infiniti demeriti, puta si quis vellet ex odio Dei occidere infinitos homines visos simul: vel charitas infiniti meriti, puta si quis ex charitate illos infinitos diligeret.

¶ Sed ex hac litera primum argumentū (quòd extra propria materiæ non vagatur) facile soluitur, dicendo quòd visio non est infinita, nisi essentia cōprehensa sit infinita essentialiter. Et quia arguens apponit ly, in genere cognitionis, ideo ne in æquiuoco disputetur, distingue quòd si per hoc intēdit quòd sit cognitio infinita simpliciter, patet responsio ex litera hac, quòd scilicet consequentia nihil valet. Nec ex eo quòd vna cognitio æquipollet infinitis in aliquo certo genere, sequitur quòd sit infinita simpliciter, sed fat[etur] est quòd sit altioris ordinis: vnum siquidem indiuiduum superioris ordinis excedit infinita īferioris ordinis, & vna species altioris ordinis excedit perfectionem īnfinitarū specierum inferioris ordinis: sol enim est perfectior omnibus generabilib[us] & corruptibilibus, et si mundus æternus esset. Vnde visio animæ Christi, qua videt verbum, & in illo infinita, non solū æquipollet, sed excedit infinitas cognitiones terminabiles ad infinita, & tamen non est infinita simpliciter. Nec illæ cognitiones essent infinitæ perfectionis simpliciter, etiam vt cognitiones: quia infinitas simpliciter cognitionis (vt in hac habes litera) numquam habetur nisi essentia infinita essentialiter comprehendatur, quod cōstat nō inueniri in infinitis cognitionibus infinitorum specie distinctorum, creatorum vel creabilium: quoniam & singula & omnia simul habent essentias finitas essentialiter, vt patet, si fingas infinitas species animalis, omnes enim simul ad animalis genus essentias limitatas haberent. Simile est enim de tota latitudine possibilium, quoniā omnia simul nō essent actus purus, sed infra latitudinem habentium potentiam admistam. Si autem inten-

A dit quòd sit cognitio infinita secundum quid, cum infinitas secundum quid non repugnet creaturæ, nihil omnino probatur.

¶ Ad secundum autem ex extraneis, scilicet ex potentia Dei, neganda est maior, quia modus intelligendi econtrario se habet ad modum, quo res in esse ponuntur. nam in intellectu adunātur diuisa, ad extra vero prodeuntia diuiduntur, quæ in causa erant non solum simul, sed vnū. Et hinc fit, quòd videri simul non repugnat infinitis, produci autem simul repugnat eis.

¶ Ad tertium de merito & demerito, respōdetur quòd neutrum sequitur infinitum, nisi secundū quid, & non simpliciter. Magnitudo siquidem simpliciter tam meriti, quàm demeriti, nō ex multitudine obiectorū, sed ex quantitate essentiali sui pensat[ur].

¶ In responsione ad tertium eiusdem tertii articuli, perspice ꝙ tota vis responsionis consistit in hoc, quòd ꝓprietates infiniti, in quocumq; ponatur infinitas, arctantur ad subiectum infinitatis, puta, proprietates infiniti positi in linea arctātur ad lineam, & positi in superficie, arctantur ad superficiem, & positi in numeris paribus arctantur ad numerum parem, & positi in motibus Saturni, arctantur ad circulationes Saturni, & sic de aliis. Nec hoc dicitur voluntarie, sed cum sufficiēti ratione: quia scilicet infinitum nō est substantia, sed accidens, constat autem accidens non excedere suum subiectū, sed arctari ad illud, & si accidens arctatur ad subiectū, multo magis proprietates comitantes accidentis naturam, arctantur ad idē subiectum, vt patet inductiue. Et hanc respōsionem perspicaciter serua, quoniam ex illa elucescent solutiones multarum quæstionum, & quòd non inconuenit vnum infinitum esse maius alio.

¶ Super Quæstionis decimæ Articulum quartum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli est vna conclusio responsiua quæsito affirmatiue, Anima Christi præ ceteris creaturis perfectius videt diuinam essentiam, Probatur, visio diuinæ essentiæ conuenit omnibus beatis secundum participationem diuini luminis, deriuati in eos a fonte diuini Verbi: sed anima Christi coniungitur propinquius verbo Dei, & plenius recipit influxum luminis, in

Sunt ergo infiniti gradus medij possibiles, inter modū, quo Deus videt verbum suum, & inter modum, quo anima Christi videt ipsum. Ergo non est asserendū, quòd anima Christi pfectius videat verbum vel essentiam diuinam, quàm quælibet alia creatura.

SED CONTRA est, quòd Aposto. dicit ad Ephe. 1. quòd Deus constituit Christum ad dexteram suā in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiā in futuro: sed in illa cælesti gloria tanto aliquis est superior, quanto perfectius cognoscit Deum. ergo anima Christi perfectius videt Deum, quàm quæuis alia creatura.

D.486. RESPON. Dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ cōuenit omnibus beatis, secundum participationem [a] luminis deriuati in eos a fonte verbi Dei, secundum illud Eccles. 1. Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis. Huic autem verbo Dei propinquius coniungitur anima Christi, quæ est vnita verbo in persona, quàm quæuis alia creatura. & ideo plenius recipit influentiam luminis, in quo Deus videtur ab ipso verbo, quàm quæcumque alia creatura. & ideo præ ceteris creaturis perfecti⁹ videt ipsam primam veritatem, quæ est Dei essentia. Vnde dicitur Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, quasi Vnigeniti a Patre, plenum non solum gratiæ, sed etiam veritatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd perfectio cognitionis, quantnm est ex parte cogniti, attenditur secundum medium: G sed quantum est ex parte cognoscentis, attenditur secundum potentiam vel habitum. & inde est, quòd etiā inter homines per vnū medium, vnus perfectius cognoscit aliquam conclusionem, quàm alius. Et per hunc modum, anima Christi, quæ abundantiori repletur lumine, perfectius cognoscit diuinam essentiam, quàm alij beati: licet omnes ipsam Dei essentiam videant per seipsam.

AD 2m dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ excedit naturalem potentiam cuiuslibet crea- H turæ, vt in prima parte * dictum est. Et ideo gradus in ipso attenduntur magis secundum ordinem gratiæ, in quo Christus est excellentissimus, quàm secundum ordinem naturę, secundum quem natura angelica prefertur humanę. P.p.q.12 ar.4.

AD 3m dicendum, quòd sicut supra dictum est * de gratia, quòd non potest esse maior gratia, quàm gratia Christi, per respe- I ctum ad vnionem verbi, idem etiā dicendum est, & de perfectione diuinę uisionis, licet absolute considerando, possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem diuinę potentię. Q.7.ar.

nis, in quo Deus videtur. ergo. Maior probatur Eccles. 1. Minor quo ad primam partem, quia coniungitur in persona: quo ad secundam, quia tamquā Vnigenitus est plenus veritatis Io. 1.

¶ In responsione ad secundum, nota expositionē Maioris propositionis assumptæ in corpore articuli, in qua dictum est, quòd visio Dei attenditur secundum participationem diuini luminis: explanatur siquidem hic, quòd visio Dei attēditur, & secundum virtutem naturæ videntis, & secundum lumen gloriæ: sed magis secundū lumen gloriæ quod spectat ad ordinem gratiæ. & ideo Christi anima perfectius videt, quàm angeli, præstātes virtute intellectus naturalis: dicēdo siquidē, quòd magis attenduntur gradus visionis secundum ordinem gratiæ, quàm secundū ordinem naturæ, sufficienter explicauit, quòd secundum vtrumque ordinem attenditur. Et hoc bene notabis, quia hinc habes, quòd pari existente lumine gloriæ in homine & angelo, perfectius videt Deum angelus, quàm homo, & merito, quia visus acutior meli⁹ videt, quàm visus minus acutus, ceteris paribus. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd si verbū Dei assumpsisset in vnitatem personalem angelicam aliquam naturam cū lumine gloriæ ęquali illi, quod anima Christi de facto habet, angelus ille perfectius videret diuinam essentiam, quàm modo videat anima Christi.

¶ In responsione ad tertium circa illa verba, licet absolute considerando possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem diuinæ potentiæ, dubium occurrit, quo nam pacto stat cum supradictis, quòd gratia animæ Christi est in summo simpliciter, ita quòd non est dabilis maior gratia habitualis illa, quia est in summo. Simile siquidem iudicium est de lumine gloriæ, quod est ipsa gratia consumata formaliter vel causaliter. Si enim lumen gloriæ est in anima Christi in summo, impossibile est secundum quamcumque potentiam inueniri gradum sublimiorem: sicut non potest inueniri sublimior gradus caloris, quàm sit calor in summo: esset enim implicare contradictoria simul, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum in litera non dicatur, quòd posset esse sublimior gradus luminis gloriæ nec visionis diuinæ, sed sublimior gradus sine additione aliqua, nullam habet litera difficultatem, cum de facto multi sint gradus perfectiores gradu diuinæ visionis, scilicet gradus substantiæ, cum quælibet substātia sit sublimior simpliciter quolibet accidente. Sed hæc responsio dissonat a litera, quæ gradum sublimiorem possibilem dicit secundum infinitatem diuinæ potentiæ: per hoc namque manifeste significauit, quòd de sublimiori, de potentia non ordinaria, sed de potentia absolute loquitur. Et contextus ipse plane intellectus sonat, quòd loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis de cuius altitudine tractatur. Vnde & propter sensum plani cōtextus, & propter attributum sublimiorem gradum infinitati di-

F uinæ potentiæ, aliter respondetur, fatendo quòd litera loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis: verū quia diuina visio graduatur, vel ex parte luminis gloriæ, vel ex parte naturæ intellectiuæ, diuersimode assignatur sublimior gradus diuinæ visionis. Primo namque sublimatur diuina visio ex lumine gloriæ sublimioris speciei, ita ꝙ lumen gloriæ ponatur genus ad speciē vnam luminis gloriæ inuenti de facto ī Christo, & in aliis beatis, & aliam vel alias species luminis gloriæ possibiles fieri. Sed hæc positio diuinat, nec habet vnde formalem seu specificam differentiam inter lumina gloriæ ostendat, cum sit vnum obiectum formale absq; medio, nec varietur specie ex receptiuis, vt patet ex hoc, quòd eiusdem speciei est ī angelis & hominibus. Secundo itaque sublimatur diuinæ visionis gradus ex augmento in infinitum luminis gloriæ, ita ꝙ a formis terminabilibus ad summum excipitur lumē gloriæ, quod est tale, ꝙ quocumque lumine gloriæ posito, ad huc potest poni maius. Et ī Christo est lumē gloriæ in summo, secundum Dei potentiam ordinatā non secundum Dei potētiam absolute, secundum quam potest quocumque posito, semp poni maius. Et est ratio exceptionis singularis, quia solum lumen gloriæ est qualitas propria cælestis patriæ. Reliquæ nāq; qualitates supernaturales, aut sunt vię, vt fides, aut sunt communes vię & patriæ, vt charitas. Sed huic positioni obstat, quia secundum hoc maiori lumini gloriæ non responderet maior charitas in patria, ac per hoc non quanto aliquis perfectius videret Deum, tanto maiorem charitatem haberet, quia charitas ponitur in summo simpliciter in Christo, & sic lumē gloriæ posset poni maius, & charitas non posset poni maior.

K ℭ Relinquitur igitur, quòd alio modo, sublimior gradus diuinæ visionis intelligatur possibilis, scilicet ex parte naturæ intellectiuæ: quia scilicet si ad æquale lumen gloriæ angelus assumeretur a verbo Dei in vnitatē personæ, angelus ille perfectius videret Deum, quàm anima Christi, & esset sublimior visionis diuinæ gradus non ex sublimiori lumine, aut gradu luminis, sed ex sublimiore intellectu illuminato æqualiter. Et rursus si Deus assumeret sublimiorem angelum in vnitatem personæ cum æquali lumine gloriæ, perfectius iste videret Deum quàm Christus, & prior angelus, & iterum si alium sublimiorem, & sic deinceps assumeret cum æquali lumine semper sublimior perfectius videret. Et sic secundum infinitatem diuinæ potentiæ infiniti gradus visionis diuinæ mediant inter perfectissimam visionem animæ Christi, & visionem, qua Deus seipsum videt. Et quia hæc responsio ab ante dictis non dissonat, & clara est absque ambiguitatibus, ideo amplectenda est.

¶Super

QVAESTIO XI.

De scientia indita, uel infusa animæ Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de scientia indita, vel infusa animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam Christus sciat omnia.

¶ Secundo, Vtrum hac scientia vti potuerit nō conuertendo se ad phantasmata.

¶ Tertio, Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

¶ Quarto, De comparatione huius scientiæ ad scientiam angelicam.

¶ Quinto, Vtrum fuerit sciētia habitualis.

¶ Sexto, Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum sciētiam inditam uel infusam Christus omnia sciat.

AD PRIMVM sic proceditur quòd secundum hanc sciētiam Christus non cognouerit omnia. Hęc enim scientia indita est Christo ad perfectionem possibilis intellectus eius: sed intellectus possibilis animę humanæ nō videtur esse in potētia ad omnia simpliciter, sed ad illa sola, in quæ potest reduci ī actū per intellectū agentē, qui est propriū actiuū ipsius, quę quidem sunt cognoscibilia secundum rationem naturalem. Ergo secundum hanc scientiam nō cognouit Christus ea, quę naturalem rationem excedunt. Inf. q.12. a.1. c.& ad 3. Et 3. di.14. ar.3. q.1.& q.4. cor. & q.5. ad 2. Et ver. q.20. a.6. Et opus. 3. c. 223.

¶ 2 Præt. Phantasmata se habent ad intellectum humanum sicut colores ad visum, vt dicitur 3. de anima: * sed non pertinet ad perfectionē visiuę potentiæ cognoscere ea, quę sunt omnino absq; colore. ergo neq; ad perfectionem intellectus humani pertinet cognoscere ea, quorū non possunt esse phātasmata, sicut sunt substantiæ separatę. Sic ergo cum huiusmodi scientia fuerit in Christo ad perfectionem animæ intellectiuæ ipsius, vi- B detur quòd per huiusmodi sciētiā nō cognouerit substātias separatas. Ex l.3. tex. 3.18.& 39. com.2.

¶ 3 Præt. Ad perfectionem intellectus nō pertinet cognoscere singularia. Videtur ergo quòd per huiusmodi scientiam anima Christi singularia non cognouerit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 11. quòd repleuit eum Spiritus sapientiæ & intellectus, scientiæ & consilij: sub quibus comprehenduntur omnia cognoscibilia: nā ad sapientiā pertinet cogni- C tio omnium diuinorum: ad intellectū autem pertinet cognitio omnium immaterialium: ad sciētiam autem pertinet cognitio omnium conclusionum: ad consilium autē cognitio omnium agibiliū. Ergo videtur quòd Christus secundū scientiam inditam sibi per Spiritum sanctum habuerit omniū cognitionē.

RESPON. Dicendum, quòd sicut prius dictum est *, conueniens fuit vt anima Christo omnino esset perfecta per hoc quòd omnis D eius potentialitas sit reducta ad actum. Est autem considerandum, quòd in anima humana, sicut in qualibet creatura, consideratur duplex potētia passiua: una quidem, per cōparationem ad agens naturale: alia vero per comparationem ad agēs primum, quod potest quālibet creaturā reducere in actū aliquē altiorem actu, in quem reducitur per agens naturale: & hæc consueuit vocari potentia obedientiæ in creatura. Vtraque autem potentia animæ Christi fuit reducta in E actum, secūdum hanc scientiam diuinitus inditā. Et ideo secundum eā anima Christi, primo quidē cognouit quæcumque ab homine co-

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum primum.*

Titulus articuli clarus est: intelligitur quippe vt sonat.

¶ In corpore est vnica conclusio: Anima Christi per sciētiam inditam nouit omnia, excepta diuina essentia: Probatur. Conueniens fuit, vt anima Christi esset oīno perfecta, ita vt eius omnis potentialitas fuerit reducta ad actum: sed in illa est potentia naturalis ad cognoscendum per humanas scientias nota, & potentia obedientiæ ad sciendū omnia, quæ reuelantur à Deo hominibus: ergo vtraque eius potentia est reducta ad actum: & consequenter omnia nouit per scientiam inditam, excepta essentia diuina. Hic est processus literæ.

¶ In quo primo recolendum est ex supradictis ī ar. 3. q. 9. quòd non intendit litera dicere, quòd omnis potentia obediētiæ ī Christi anima sit reducta ad actum, cum potētia obedientiæ in qualibet creatura inexplebilis sit: quia secūdum ordinem ad id qđ potest in creatura facere Deus, attēditur. Sed intēdit quòd omnis potentia obedientiæ ad actum naturæ animæ proportionatū, est reducta ad actū: constat autem quòd cognoscere per reuelationes est act⁹ naturę animæ in statu tam viæ quàm patriæ locatæ proportionatus. immo debitus, vt patet de reuelationibus necessarijs, & factis Ecclesiæ tam triumphanti quàm militanti. Et si quis diceret potentiam hanc esse quidē respectu animæ humanæ, absolute potentiæ obedientiæ: respectu vero eiusdem in vtroque statu esse naturalem (vtpote naturali concomitantia consequentem statum) non aberraret. Vnde cū Christus fuerit verus viator & comprehensor simul, optime de ipsius anima infertur, quòd vtraque illius potētia reducta est ad actum. Aduerte secundo, quòd ideo essentiæ diuinæ cognitio excepta est, quia non cognoscitur naturaliter, nec per reuelationem. Et intellige, reuelationis nomine quemcumq; influxum speciei cuiuscūq; intelligibilis, & per cognitionem diuinæ essentiæ, non quamcūque cognitionem, sed visionem illius. Nouit siquidem anima Christi per scientiam inditam, diuinam naturam multo magis, quàm quicumque philosophus, immo quàm anima separata, immo quam angeli naturali cognitione, quoniam clara reuelatione nouit Deum esse trinum in personis, & alia huiusmodi spe-

A ctantia ad gratiæ ordinem, quæ angelorum naturalem cognitionem excedunt. Sed quia per eam nō videbat diuinam essentiam, quam per scientiam beatam videbat, ideo excepta est cognitio diuinæ essentiæ a scientia indita. Sola autem essentia diuina excepta est, quia reliqua omnia aut ad naturalem, aut ad reuelatam cognitionem spectant, cum etiam angeli ipsi per reuelationem, hoc est per infusas species, ab anima nostra separata cognoscantur.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articu. nota primo, quòd cum dicitur animam separatam cognoscere substantias separatas p seipsas, non est sensus, quòd intelligantur per proprias substātias vt species intelligibiles ab anima separata: sed est sensus, quòd p seipsas, hoc est per proprias species ītelligibiles, & nō per species rerum sensibilium (vt modo fit) intelligentur: sicut color dicitur videri per seipsum, quādo per propriam speciem videtur. Patet autē hūc esse sensum intentū ex hoc, ꝙ ad primā partem se remittit, vbi in a.2. q.89. determinatum est, animam separatam cognoscere substātias separatas, per species diuinit⁹ sibi influxas. Q.9.ar.1.

¶ Nota secundo, ꝙ cum de anima Christi dicitur, ꝙ cognouit substantias separatas per modum, quo cognoscit illas anima separata, cōmunicatio hæc in modo cognoscendi intelligitur solum quo ad substantialitatem modi cognoscendi, & nō quo ad perfectionem, hoc est, ꝙ anima Christi communicat cū anima separata in hoc, quòd vtraq; cognoscit substantias separatas per species influxas a Deo: sed anima Christi tali modo cognoscens, perfecte & distincte cognoscit substantias separatas, vt in 4. arti. infra patet: anima vero separata imperfecte nouit substantias separatas, vt in prima parte patet. Et propterea in litera hac dicitur, quòd anima separata aliqualiter nouit substantias separatas, & non dicitur absolute, quòd nouit illas.

¶ In responsione ad tertium, circa cognitionem singularium omnium, triplex dubium occurrit. Primum ex Scoto in 3. sentent. distin. 14. quæst. 3. vbi infert quòd si in Christo ponitur cognitio abstractiua omnium singularium, concedendum est, cuiuslibet singularis esse propriā speciem in intellectu Christi, & consequenter duo alia, hoc est, & plures species eiusdē speciei simul in eodē, & infinitas species infinitorū singulariū possibiliū.

¶ Secundum

gnosci possunt per virtutem luminis intellectus agentis: sicut sunt quæcumque pertinēt ad scientias humanas. Secundo vero per hanc scientiam cognouit Christus omnia illa, quæ per reuelationem diuinam hominibus innotescunt, siue pertineant ad donum sapientiæ, siue ad donum prophetiæ, G siue ad quodcumque donum Spiritussancti. Omnia enim ista abundantius, & plenius ceteris cognouit anima Christi: ipsam tamen Dei essentiam per hanc scientiam non cognouit, sed solum per primam, de qua supra dictū est*. Q. præc. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de potentia naturali animę intellectiuæ, quę. s. est per cōparationem ad H agēs naturale, qđ est intellect⁹ agēs.

AD 2m dicendum, quòd humana anima in statu huius vitæ, quodāmō est ad corpus obligata, vt sine phantasmate [d] intelligere non possit, non potest intelligere substantias separatas. Sed post statū huius vitæ, anima separata poterit aliqualiter substantias separatas per seipsas cognoscere, vt in 1. parte dictum est*. Et hoc pręcipue manifestum est, circa animas beatorū. Christus autem ante passionē non solum fuit viator, sed etiam comprehensor: vnde anima eius poterat cognoscere substantias separatas per modum, quo cognoscit anima separata. P.p.q.89.ar.1.

AD 3m dicendum, quòd cognitio singulariū non pertinet ad perfectionem animæ intellectiuæ secundū cognitionē speculatiuā: per tinet tñ ad perfectionē eius s̄m cognitionem practicam, quæ nō perficitur absq; cognitione singulariū in quibus est operatio, vt dicitur in 6. Ethi.* Vnde ad prudētiā requiritur memoria præteritorū, cognitio p̄sentiū, & prouidentia futurorū, vt Tul dicit in sua Rheto.* Quia igitur Christus habuit plenitudinē prudentiæ s̄m donū consilij, cōsequēs est q̄ cognouerit oīa singularia [d] præsentia, p̄terita, & futura. Li. 6. c. 7. ca fin. Li. 2. de inuētione fol. 4. fin. libr. D. 190.

¶ Secundum dubium est etiam ex Scoto, ibidem probante, q̄ F in Christo non fuit cognitio intuitiua per species infusas omnium singularium quæ sunt, fuerunt, & erunt: tum, quia species infusa repræsentat obiectum, vt abstrahit ab actuali existētia, quia eodem modo repræsentat obiectum, siue existat, siue non existat, ac per hoc non est ratio cognoscendi existens, vt existēs, tum, quia veritates cognoscibiles cognitione intuitiua, sunt veritates cōtingentes, quę non possunt cognosci per quascumque species īnatas, quia ex cognitione terminorum contingentium non potest cognosci veritas complexorum contingētium de illis terminis, quia illarū complexionum veritas non includitur in illis terminis, quēadmodum veritas necessaria complexionis scibilis clauditur in extremis.

¶ Tertium dubium est, quia ex ratione literæ male videtur concludi in anima Christi per scientiā infusam notitia omnium singularium, quia ex plenitudine prudentiæ in anima Christi nō habetur cognitio omniū singularium, sed agibilium tantum, cum prudentia sit ratio agibilium, extra agibilia autem sunt & singularia factibilia (quæ spectant ad artem) & singularia nec agibilia nec factibilia, vt singularia speculabilium, vt sunt singularia arenæ, seminum, animalium, & huiusmodi. D. 190.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd species intelligi- I biles infusæ non per accidens, sed ex suo genere, non solū sunt alterius rationis a speciebus acquisitis, quia habent aliud obiectum formale (vt contingit inter species innatas angelis, & acquisitas a nobis) sed sunt longe alterius ac altioris ordinis, quia sic sunt similitudines naturæ, puta, leoninæ, quod repræsentant ea, in quacumque dispositione accidentali subsit, ita q̄ per vnam speciem potest intellectus cognoscere quidditatiue leonem & omnia eius indiuidua, secundum indiuiduales conditiones, & intueri leones omnes actu existentes. Nec hoc est mirabile, ita quòd sit incredibile: sed ratione fultum, quia scilicet, huiusmodi species sunt exemplatæ a diuina essentia, quæ vna existens est similitudo, ita cuiusque propria, vt nihil in quocumque prætermittatur irrepræsentatum distinctissime. Si enim hoc de facto fatemur inueniri in diuina essentia respectu omnium, cur non possibile fatemur, in multis illius participationibus inueniri, quòd quælibet earum repræsentat aliquam vnam naturam cum suis quomodolibet accidentibus, vt quod vnite præhabetur in essentia diuina super omnes or- K dines diuisim, participetur in aliquibus speciebus spectantibus ad supremum ordinem cognoscitiuorum, quales, sunt substantiæ separatæ & animæ supernaturali lumine illustratæ.

¶ Vnde ad primum dubium respondetur, negando illationem primam, & dicendo quòd vna species superioris ordinis seu infusa ex suo genere, potest sufficere ad notitiam abstractiuam, hoc est quidditatiuam, tam speciem, quàm singularis, vt singulare est, nec oportet multiplicare species illas iuxta numerū singularium. Reliquæ autem consequentiæ, quia istam primā supponunt, manifeste ruunt.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd quia Christi animæ attribuenda est scientia infusa absque diminutione, ideo asserendum est, Christum notitia intuitiua infusa vidisse omnia indiuidua, vt in hac litera dicitur.

¶ Et ad primam obiectionem respondetur, quòd falsum est, speciem infusam ex suo genere, abstrahere necessario ab actuali existentia: nam talis species potest repræsentare naturam, puta leoninam, secundum omnia prædicata quidditatiua, & secundū indiuiduales conditiones & existentias quas habet, ac coniuncti in ea accidentia, vtpote exemplata a diuina essentia, vt exēplari talis naturæ sic & sic indiuiduatę, ac existentis, & qualificatæ ac quantificatæ. Ad probationem vero, quia siue existat siue non, eodem modo repræsentat, respondetur quòd repræsentare eodē modo contingit dupliciter, vel ex parte repræsentati, & sic falsum est quòd eodē mō repręsentet leonem, siue existat, siue non, quia existente leone repræsentatur existens: non existente autem, nō repræsentat existēs. Vel ex parte repręsentātis, & sic verū est quòd eodem modo repręsentat: non enim mutatio fit in specie illa per hoc quòd repræsentat naturam leoninam in hoc nunc de nouo existentem, sed eodem modo se habet ex parte sui: verum ipsa natura leonina in re mutationem patitur. Et breuiter ita respondetur de istis speciebus in anima Christi: sicut de essentia diuina, vt repræsentat hæc eadem, de qua constat quòd repræsentat eodem modo, ex parte repræsentantis, diuersimode autem ex parte repræsentati. Et per hęc patet responsio ad secundam obiectionem, quia supponit hoc falsum, scilicet quòd species istæ sunt species adæquatæ terminis incomplexis. Nos autem dicimus, quòd species istæ quæ in anima Christi sunt, sunt adeo altioris ordinis, vt imitentur diuinam essentiam, vt repræsentantem veritatem contingentium & non solum vt repręsentantem naturam quamlibet secundū se. Et propterea anima Christi intuitiue, perfecte per illas videt præterita, præsentia, & futura.

¶ Ad tertium dubium notandum est, quantum seipso doctior fuerit Auctor hic, quoniam in 3. senten. distin. 14. q. 1. art. 3. q. 1. & in q. de veri. q. 20. ar. 6. modificans infusam Christo scientiā, eximit ab ea non solum diuinam essentiam, sed singularia, vt cogitationes cordium, quia non pertinent hæc ad perfectionē humani intellectus, tam secundum naturæ, quàm gratiæ statū. Hic autem perspicacius discernens intellectus practici perfectionem a perfectione intellectus speculatiui humani, probat per hanc scientiam animam Christi nosse omnia singularia præterita, præsentia, & futura: quia pertinent ad perfectionem intellectus practici. Et vere sic est, nō solum de cogitationibus hominum, sed de omnibus singularibus, quia omnia subiecta sunt prouidentiæ Christi inquantum homo, vt patet ex auctoritate Apostoli ad Hebræ. 2. & ipsius domini, Matthæ. vltim. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Ex plenitudine igitur prudentiæ, non solum monasticę, sed politicæ, immo regalis, immo monarchicæ totius vniuersi (cuius prudentiæ constat partem esse prouidentiam) recte concluditur ad perfectionem intellectus practici humani in Christo, etsi non in aliis hominibus, spectare cognitionem omnium singularium quæ sunt subiecta prouidentiæ suæ. Constat autem ex 1. ad Corinth. 15. Quòd omnia sunt Christo homini subiecta, præter eū, qui subiecit sibi omnia. ergo sola essentiæ diuinæ visione excepta, anima Christi per scientiam infusam scit quæcumq; scit Deus scientia visionis. Et per hæc clare patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus hac scientia uti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

AD SECVNDVM sic p̄ceditur. Videtur q̄ anima Christi non potuerit intelligere secundū hanc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata: quia, vt dicitur 3. B de Anima, phantasmata comparantur ad animam intellectiuam humanā, sicut colores ad visum: sed potentia visiua Christi nō potuit exire in actum, nisi conuertendo se ad colores. ergo etiam neq; anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶ 2 Præt. Anima Christi est eiusdē naturæ cū animabus nostris, alioquin ipse nō esset eiusdem speciei nobiscum, contra id quod Apost. dicit Phil. 2. quòd est in similitudinem hominum factus: sed anima nostra non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. ergo etiam neque anima Christi.

¶ 3 Præt. Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur aīa Christi intelligere potuit absq; conuersione ad phantasmata, quæ per sensus accipiūtur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi, quod est incōueniens. videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

SED CONTRA est, quòd anima Christi cognouit quędam, quę per phātasmata cognosci nō possunt, scilicet substantias separatas. Potuit igitur intelligere, non conuertendo se ad phantasmata.

RESPON. Dicendum, q̄ Christus in statu ante passionem, fuit simul viator & comprehensor, vt E infra magis patebit.* Et præcipue quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis inquātum fuit passibile, conditiones vero cō- q.15.ar.10. prehēsoris maxime habuit ex parte animæ intellectiuæ. Est autem hæc conditio animæ comprehensoris, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat, sed totaliter ei dominetur. Vnde & post resurrectionem, ex anima gloria redundabit ad corpus. Ex hoc B autē anima hominis viatoris indiget [d] ad phantasmata conuerti, quòd est corpori obligata, & quodāmodo ei subiecta, & ab eo dependens: & ideo animæ beatæ, & ante resurrectionem & post, intelligere possunt absque [d] conuersione ad phantasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plene habuit facultatem comprehensoris. D. 190.

AD PRIMVM ergo dicendum, C q̄ similitudo illa, quam Philosophus ponit, non attenditur quātū ad omnia. Manifestū est. n. q̄ finis potentiæ visiuæ est cognoscere colores: finis aūt potentię intellectiuæ nō [d] est cognoscere phantasmata, sed cognoscere species intelligibiles, quas apprehendit a phātasmatibus, & in phātasmatibus secundū statū præsentis vitæ. Est igitur similitudo, quantū ad hoc, ad qđ aspicit vtraq; potentia: non aūt quātum ad hoc, in qđ vtriusq; potentiæ conditio terminatur. Nihil D aūt prohibet, secundū diuersos status ex diuersis rem aliquā ad suū finē tendere: finis tamen proprius alicuius rei semper est vnus: & iō licet visus nihil cognoscat absque colore, intellectus tamen secundū aliquem statum potest cognoscere absque phantasmate, sed non absque specie intelligibili. D. 185. D. 752.

AD 2m dicendum, quòd licet anima Christi fuerit eiusdem naturæ cum animabus nostris: habuit tamen aliquem statū, quē aīæ nostræ non habent nunc in re, sed solum in spe, scilicet statum comprehensionis.

AD 3m dicendum, quòd licet anima Christi potuerit intelli-

¶ Super Quæstionis vndecimæ Articulum secundum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio. Anima Christi secundū scientiam infusam poterat intelligere absque conuersione ad phantasmata. Probatur. Cōditio animæ comprehensoris est, vt nullo modo subdat̃ suo corpori, aut ab eo dependeat. ergo animæ beatæ ante & post resurrectionē intelligere possunt absq; cōuersione ad phantasmata. ergo aīa Christi potuit intelligere absq; cōuersione ad phātasmata. Antecedens manifestatur, quia post resurrectionē, ex anima redundabit gloria ad corp⁹. Et prima cōsequentia probatur: quia indigere conuersione ad phātasmata, est ex hoc, q̄ anima est corpori obligata, & quodāmodo ei subiecta, & ab eo dependens: secūda vero consequentia p̄batur: quia Christus ante passionem fuit simul viator & comprehensor, comprehensor pręcipue ex parte animæ intellectiuæ, viator ex parte corporis. Inf. at. 4. fi. & q. 34. ar. 2. ad 3. & 3. di. 1. q. 1. ar. 22. ad 2. & di. 14. ar. 3. q. 2. & 3. c. & uer. q. 20 ar. 3. ad 1.

¶ Circa efficaciam istius processus, dubium statim occurrit: quia concesso toto, nō infertur propositæ q̄ōnis intenta conclusio. Nam conclusio inferenda est, q̄ anima Christi potest absq; conuersione ad phantasmata intelligere secundū scientiam infusam: in litera autem infertur nō dicta conclusio, sed absolute, q̄ absque cōuersione ad phantasmata aīa Christi potuit intelligere.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ Auctor solicit⁹ fuit non circa verba, sed circa illud, in quo cōsistit difficultas. Cōcurrentibus autem duobus simul ad propositam quęstionem. s. potentia ītellectiua, & habitu sciētiæ infusæ, & cū ex parte sciētię ex suo genere infusæ, nulla habeatur rō vinculi ad phātasmata, quin potius ex hac parte habetur eleuatio supra phātasmata, restat vt tota difficultas ex parte intellectus, qui naturali necessitudine deuinctus, experitur phantasmatibus se teneat, an scilicet naturale vinculum inter intellectum humanum & phantasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia, nisi conuertendo se ad phantasmata. Et ideo difficultatis huius veritate aperta, monstrando quòd intellectus comprehensorum, ac per hoc animæ Christi, non obligatur ad phantasmata, pro A constanti & claro dimissum est quid dicendum sit ad quæsitū, scilicet quòd potuit secundum infusam scientiam Christi anima intelligere absque conuersione ad phantasmata.

¶ In eodem processu dubium occurrit ex Duran. in 3. senten. dist. 14. q. 2. tenente oppositam conclusionem, hoc est, quòd Christus indigebat cōuersione ad phantasmata in vsu sciētiæ infusæ. Et ratio eius est: quia scientia infusa erat perfectio animæ Christi, secundū quòd erat viator: naturalis autem conditio viatoris est indigētia phātasmatum ad vsum scientiæ. Sed hæc ratio facile apparet infirma ac uolūtaria: quoniā scientia infusa est p̄fectio animæ Christi, aut absolute, aut secundū quòd nata est communicare cum angelis in habendo scientiam infusam, quod constat cōuenire animæ humanæ non in uia, sed in termino, in statu s. separationis. Vtro autem modo sit, liquet quòd non est perfectio Christi, in quantū erat uiator. Et quoniam erat simul uiator & comprehensor, ex litera hac habes rationē, quare magis usus huius sciētiæ sequitur conditiones cōprehensoris, quàm uiatoris: quia scilicet in Christo hæc inuenitur differentia, q̄ conditiones uiatoris habuit ex parte corporis, conditiones uero comprehensoris habuit maxime ex p̄te animæ intellectiuæ, ad quā cōstat spectare scientiam infusam. Falsum est ergo, sciētiā infusam esse perfectionem aīæ Christi, inquantū viator erat, cum ratio ducat ad oppositum.

¶ In r̄nsione ad primum circa illud uerbū, Finis potentiæ intellectiuæ est cognoscere spēs intelligibiles, caut⁹ esto: qm̄ sumunt̃ hic species intelligibiles ut spēs intelligibiles, hoc est, ut repræsentatiuæ sunt, hoc ē s̄m repræsentata p illas, & non s̄m q̄ sunt s̄m se res quædā: sic. n. ad repræsentatorū ordinem spectant: finis. n. intellectiuæ potentiæ est intelligere res intelligibiles, quę nō nisi p species intelligibiles aut earū vices seu locū tenētes repræsentant̃. Quo circa dr̄ia ī lr̄a posita īter phātasmata & spēs ītelligibiles ī hoc, q̄ nō illa sed istas cognoscere est finis ītellectus, intelligit̃ ēt sumēdo utraq; in repræsentando. Phantasmata. n. sunt singulariū: species aūt quidditatum. Finis aūt intellectus nostri est, nosse qđ quid est, utpote p̄priū obiectū, & nō est nosse materialia singularia, quorū tm̄

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt phantasmata, quæ non nisi reflexione, aut extensione attinguntur ab intellectu.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum tertium.*

3.di.14.ar. 3.q.3.Et ve ri.q.20.art. 3.ad 1.

TItulus, vt sonat, sumendus est.
¶ In corpore vnica distinctio est bimembris, cum conclusio nib⁹ singulis, iuxta singula membra. Distinctio: scientia discursiua seu collatiua dicitur dupliciter, vl quo ad acquisitionē, vel quo ad usum. Prima conclusio est, Scientia infusa animę Christi nō est collatiua secundū acquisitionem. Probatur: quia fuit non per inuestigationē acquisita, sed diuinitus indita. Secunda cōclusio est. Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quātū ad vsum. Probatur, quia poterat, vt sibi placebat, vti illa, & manifesta tur de facto in Chri discursu Matth. 17. Omnia clara sunt in litera.

Ca.7. inter prin.& medium.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

q.5.ar.3.

TItulus clarus.
¶ In corpore arculi est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionib⁹. Distinctio est: Scientia indita animæ Christi potest dupliciter considerari: primo secundū id, quod habuit ex causa influente: secundo secūdum id qd habuit ex subiecto recipiēte. Prima conclusio est. Scientia indita animæ Christi est multo excellentior sciētia angelorum, quantum ad id, quod se tenet ex parte dei influentis, quo ad duo, hoc est multitudinē cognitorum, & certitudinem cognitionis. Probatur, quia lumē spirituālis gratiæ inditum animæ Christi ē multo excellentius, quàm lumen naturaliter inditum naturæ angelicæ. Secunda con-

gere, non conuertendo se ad phantasmata: poterat tamē intelligere, se ad phantasmata conuertendo: & ideo sensus non fuerunt frustra in ipsa, præsertim cum sensus non dētur homini solum ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitæ animalis.

Articvlvs III.

Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi hāc scientiam non habuerit per modū collationis. Dicit enim Damasc. in 3. lib. *In Christo nō dicimus consilium, neque electionem. Non autem remouentur hæc a Christo, nisi inquantum important collationem & discursum. ergo videtur quòd in Christo non fuerit scientia collatiua vel discursiua.
¶ 2 Præt. Homo indiget collatione & discursu rationis, ad inquirenda ea, quæ ignorat: sed anima Christi cognouit omnia, vt supra dictum est. * non ergo in ea fuit scientia discursiua vel collatiua.
¶ 3 Præt. Scientia animæ Christi se habuit per modū comprehēsorū, qui angelis conformantur, vt dicitur Matth. 22. sed in angelis non est scientia discursiua, seu collatiua, vt patet per Dio. *7.c.de di.no. ergo nec etiā in anima Christi fuit scientia discursiua seu collatiua.

SED CONTRA est, quòd Christus habuit animam rationalem, vt supra habitum est. *Propria autem operatio animæ rationalis est conferre & discurrere de vno in aliud. ergo in Christo fuit scientia discursiua uel collatiua.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliqua scientia potest esse discursiua vel collatiua dupliciter. Vno modo, quantū ad scientię acquisitionem, sicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoscendum vnum per aliud, sicut effectus per causas, vel econuerso. Et hoc modo scientia animæ Christi non fuit discursiua vel collatiua: quia hæc scientia, de qua nunc loquimur, fuit sibi diuinitus indita, non per inuestigationē rationis acquisita. Alio modo, potest dici aliqua sciētia discursiua vel collatiua, quātū ad vsum: sicut interdum scientes, ex causis concludunt effectus, non vt de nouo addiscant, sed volētes vti scientia, quā iam habent. Et hoc modo scientia animæ Christi poterat esse collatiua & discursiua: poterat. n. ex vno aliud concludere, sicut sibi placebat. Sicut Matth. 17. cum Dominus quæsisset a Petro, a quibus reges terræ tributum acciperent, a filijs suis, an ab alienis, Petro respondente, quòd ab alienis, conclusit, ergo liberi sunt filij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a Christo excluditur consilium, quod est cum dubitatione, & per consequens electio, quæ in sui ratione tale consilium includit. Non autem a Christo excluditur vsus consiliandi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit de discursu & collatione, prout ordinantur ad scientiam acquirendam.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ beati conformantur angelis, quantum ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ est secundum naturam: & ideo vti collatione & discursu, est connaturale animabus beatorum, non autem d angelis.

Articvlvs IIII.

Vtrū hæc scientia in Christo fuerit maior scientia angelorum.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ huiusmodi sciētia in Christo fuerit minor, quàm in angelis. Perfectio enim proportionatur pfectibili: sed anima humana secundum ordinem naturæ est infra naturam angelicam. Cum igitur sciētia, de qua nūc loquimur, sit indita animæ Christi ad perfectionē ipsius, videtur ꝙ huiusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.
¶ 2 Præt. Sciētia animæ Christi fuit aliquo modo collatiua & discursiua, qđ non potest dici de scientia angelica. ergo scientia animæ Christi fuit inferior scientia angelorū.
¶ 3 Præt. Quanto aliqua scientia est magis immaterialis, tanto est potior: sed scientia angelorum est immaterialior, quàm scientia animæ Christi; quia anima Christi est actus corporis, & habet conuersionem ad phantasmata, quod de angelis dici non potest. ergo scientia angelorū est potior, quàm scientia Christi.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit Hebr. 2. Eum autem, qui modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatū. Ex quo apparet, quòd propter solam passionem mortis dicatur Christus ab angelis minoratus. nō ergo propter scientiam.

RESPON. Dicendum, quòd

phantasmatum eleuare, & dicere, licet actualiter discursu aut phantasmate vti sit accidentale scientiæ infusæ, attamen scientia infusa animæ Christi ex hoc ipso, ꝙ apta nata est cōpati in suo vsu discursum ac phantasmata, manifestatur a posteriori essentialiter cōsequente, inferior scīa angelica, quæ nec discursum, nec phātasmatię, suo admiscēri vsui. Et ꝙ Auctor ab essentiali ꝓprietate in 2. ar. iam manifestata, declarauit intentum hic, a notioribus tradens doctrinā, reseruans ꝓprio loco essentialē differentiā de particularitate specierū.
¶ Circa doctrinā prę dictā essent duo dubia ex Sco. in 3. sen. dist. 14. q. 4. Alterum de perfectione seu nobilitate specierū infusarū aīæ Christi: sed qm̄ Auctor ad sextū hoc differt articulum, ideo illic tractandum reseruetur. Alterū de actualis ac intuitiuæ cognitionis perfectione, quā anima Christi habuit in ꝓprio genere, qđ hic tractandum est. Tenet siquidē, ꝙ aīa Christi imperfecti⁹ quocumq; angelo intuitiue cognouerit in ꝓprio genere quicquid intueri vtrique datum est. Et ratio sua est: quia obiectū idem respectu vtriusque, & intellectus animæ Christi est imperfectior, q̄ intellectus angeli. Reprimēda vox, ponens os in cælum: sed quia ex errore ī principijs procedit excusanda venit: ꝓ uenit. n. hic error ex illo falso principio, Notitia intuitiua ī proprio genere non est per speciē, & rursus, Ad hmōi notitiam cōcurrit solus intellectus cū obiecto. Primum. n. iam ex dictis patet esse falsum, secundū vero ex requisito lumine infuso ad cognitionem supernaturalem rerū in proprio genere, arguitur falsitatis. Et potes tu ex hoc lapsu arguere principia hæc esse falsa, vtpote deducentia ad infandam de Christi anima sententiam: est namq; secundum gratuita dona animæ intellectiuæ, non minoratus ab angelis, sed super omnes angelos sublimatus, cum non nisi paulominus, hoc est, secundum corporis passionem, vt exponit Apostolus ad Heb. 2. fuerit minoratus ab angelis. Cognoscit ergo anima Christi tam abstractiue, quàm intuitiue per infusas species in proprio genere res longe perfectius, quàm quicumque angeli, & hoc excellentiori lumine gratuito sibi collato, quàm sit lumen natūrale angelorum, vt in litera dicitur.

3.di.14.ar. 2.q.2.& 3. Et ver.q.20 art. 2. *q.9.art.1.

q.10.ar.2.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est.
¶ In corpore articuli vnica est conclusio. Scientia indita animæ Christi fuit habitualis. Probatur, Modus scientiæ inditæ animę Christi fuit cōueniens subiecto recipienti, ergo scientia in dita animę Christi fuit habitualis. Antecedens probatur: quia receptum est in recipiente per modum recipientis. Consequentia vero probatur: quia modus connaturalis animæ humanę est, vt recipiat scientiam per modum habitus. Probatur hoc. Modus cōnaturalis animæ humanæ est, vt quandoq; sit intelligens actu & quandoque in potētia. ergo modus connaturalis eiusdem est, vt quādoque sit in habitu, quia medium inter puram potentiā, & actum completum est habitus, & medium est eiusdē generis cū extremis, hoc est si extrema sunt naturalia, mediū est naturale, & si extrema sunt connaturalia, medium est cōnaturale: hoc .n. ad idēptitatē generis spectat: quia penes vnitatē subiecti communis extremis & medio attenditur gen⁹. Et sicut est naturalis via inter extrema per medium, ita oportet esse cōnaturalem viā per medium in illo, cui vtrumque extremū est vicissim connaturale, alioquin tranſitus de connaturali extremo ad aliud connaturale extremum, nō esset connaturalis, aut sine medio, extremis nō habentibus medium, quorum vtrumque a natura ordine exorbitat. Ar.præced.
¶ In responsione ad primum aduerte, ꝙ ideo cognitio animæ Christi, qua videt verbum, dicitur perfectissima simpliciter: quia tam negatiue, q̄ positiue ē perfectissima inter oēs creatas cognitiones. Est nāq; ita perfecta, ꝙ nulla est perfectior ipsa, & ipsa est omni alia perfectior, quia non habet parem: scientia autem ipsius infusa dicitur perfectissima, non simpliciter, quia neutro modo est perfectissima, sed in genere, hoc est genere cognitionis rerum in proprio genere. In hoc siquidem genere est perfectissima, & negatiue, quia nulla sciētia in proprio genere inuenitur perfectior illa, quæ data est animæ Christi, & positiue, quia ipsa est perfectior qualibet alia scientia in proprio genere inuēta, tam in hominibus, quàm in angelis.
¶ In responsione ad secundum nota primo, ꝙ cum multipliciter potuisset argumēto secundo satisfieri, puta ex parte ipsius habitus, dicendo ꝙ licet nō posset tali modo, hoc est numerando vnum post aliud exire in actum cognitionis infinitorum, quæ habitualiter nouit, potest tn̄ exire in actum cognitionis eorundem alio modo. s. simul cognoscēdo actu quæcumq; per vnam speciem repræsentātur, ita ꝙ cognitio sit successiua quo ad numerū specierū intelligibiliū, quæ sunt finitæ, & non quo ad numerū ꝑ illas cognitorū, quæ sunt infinita. Nec exigit ha-

bitualis cognitio infinitorum, vt possit exire in actum tali mo F do, scilicet numerando cognita vnum post aliud: quoniã non sic est in potentia ad actũ consumandum, sed ad actus inconsumabiles. Maluit tamen Auctor alia via soluere, hoc est ex parte voluntatis, quæ est reductiua habitus de otio in operationẽ, & docere, ꝙ quia voluntas indeterminata se habet ad infinita, ad hoc deseruit infinitas habitualiter cognitorũ, vt voluntas ad quod cumque infinitorũ maluerit habitu vtatur, quod non esset in potestate sua, si habitualis cognitio ad infinita se non extenderet. Quo fit, vt nõ frustra sit infinitas cognitorũ habitualiter, licet non omnia actualiter in vsum cognitionis veniãt, quia ad hoc est necessaria, vt ad quodcumque maluerit applicari possit habitus ,p loco, tempore, negotio, fine, & huiusmodi.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum sextum.*

TItulus clarus est. De scientia siquidẽ infusa quæritur, an sit infusa Christo in vnica specie seu habitu, an in diuersis. Et est ratio dubij, excellentia magna talis sciẽtiæ infusæ animæ Christi.

¶ In corpore vnica est cõclusio responsiua quæsito. Scientia indita aĩæ Christi fuit distincta secundũ diuersos habitus. Probatur. Habitus scientię diuersificatur in nobis ex diuersitate generis scibilis, sed respectu scientiæ inditæ animæ Christi inuenitur diuersitas generis scibilis. ergo scientia indita animæ Christi distinguitur in diuersos habitus. Maior probatur ex 1. Post. Minor quæ non nisi implicite ex litera habetur, hoc est in sua probatione, probatur in litera sic. Connaturale est animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quã angeli, ita. s. ꝙ diuersas naturas specificas per diuersas species intelligibiles cognoscat. Sed scientia indita animę Christi habuit modum connaturalem animæ humanæ. ergo scientia indita animæ Christi est distincta per species intelligibiles secundum diuersitatem naturarum specificarũ. Hoc autem nihil aliud est, quàm scientiam talem respicere diuersa genera scibilia: nam si diuersificatur secundũ diuersas naturas specificas, multo magis distinguitur ẽm diuersa genera scibilia, cũ minor sit distinctio per genera scibilia, quàm per specificas naturas: quoniam sub vno genere scibili comprehenduntur multæ naturæ specificæ, vt patet ex supra dictis.

¶ Et scito, ꝙ cum hic dicitur species intelligibiles oportere diuersificari secundum diuersas naturas specificas, intelligendum est de naturis proprie, hoc est substantijs, nam per vnã & eandem speciem infusam intelligit anima Christi substantiam & proprietates accidentiaq; eius. Rursus, non ita intelligas species intelligibiles infusas dearticulari ad naturas specificas, vt præcise representent eas & non principia indiuiduantia, vt faciunt species intelligibiles abstractæ a phantasmatibus, & quales fuerunt species infusæ primo homini: quoniam species infusæ animæ Christi, sunt non per accidens, sed ex suo genere infusæ, & ita ad naturas substantiarum specificas arctantur, vt simul indiuidua earum ostendant distincte, alioquin aut nõ nouisset hac scientia omnia, aut infinitæ species ponerentur: quorum vtrumque esse falsum monstratum est.

¶ Circa hanc doctri nam iunctã responsioni ad primum dubium superius resolutam ex Sco. in 3. sent. dist. 14. q. vlt. volente, ꝙ species intelligibiles infusæ animæ Christi fuerunt perfectissimæ: quia sicut ponitur animæ Christi collata esse gratiã summã possibilem creaturæ, ita probabile est infusas esse sibi spẽs pfectissimas, & nobilissimas, p quas perfectissime nouit habitualiter res cognitiõe abstractiua.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ proportionalis simi litudo assumpta est falsa. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ dono gratiæ respõdet directe donum gloriæ, & consequenter sicut aĩæ Christi collata ponitur summa gratia, ita collata ẽ summa gloria, ad quam spectat cognitio beata, & non cognitio infusa de qua est qõ. Vnde, quia cognitio infusa nõ respõdet gratiæ, cõsequẽs est, vt male assumpta sit similitudo, proportionalis, vt sicut ponitur, summã habere gratiam, ita ponendum est habere summas species infusas. Et si quæratur, cur gratia, gloria, & visio beata non modificantur & articulantur iuxta modũ naturalem animæ humanę, scientiam aũt infusam modificari ponitur in litera ad naturalem modum animæ humanæ, & ideo species eius intelligibiles esse minus vniuersales, ac p hoc minus perfectas, quàm species angelorum, respondendum est ex responsione ad primum in art. præced. ꝙ visio beata, & hmõi, sunt de ordine connaturalium soli diuinæ naturæ, ac per hoc superexcedentiũ modũ cuiuscumq; naturæ creatæ. Et propterea non articulantur aut modificantur ex modo naturali animæ vel angeli. Scientia aũt infusa est de ordine cõnaturalium creaturis. s. angelis, & animabus nostris in statu separationis, ac per hoc est de ordine proportionatorũ modo humanæ naturæ, & propterea merito ponitur ipsam modificari & de articulari, iuxta connaturalem modum humanæ naturæ, ac per hoc, vt in litera dicitur, ponitur, species ipsius esse minus vniuersales & imperfectiores, q̃ sint species angelicæ. Cum qua tñ imperfectione specierũ stat, ꝙ scientia infusa animæ Christi, quo ad euidentiam, certitudinẽ, multitudinemq; cognitorũ sit perfectior scia angelica, pp excellentius lumen, vt prædictũ est.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. 6. nota, ꝙ sicut Aristoteles posuit, ad intellectionem nostram concurrere tria. s. obiectum in sua specie intelligibili, & intellectum possibilẽ elicientem intellectionem, & lumen intellectus agentis, quo clarent immediate principia, & illis mediantibus reliqua (concurrere .n. intellectum agentem non solum ad generationem specierũ intelligibilium, sed ẽt ad faciẽdã euidẽtiã cognitorũ ex eo patet, ꝙ ipse, vt inquit Auerrois in proœmio de anima, est cã primarũ propositionum proculdubio quo ad euidentiam, & consequenter reliquarum, mediantibus illis primis) ita proportionabiliter auctor ponens scientiam altioris ordinis in anima humana, posuit species altioris ordinis & lumẽ altioris ordinis, sub quo clare cognoscantur ea, quæ per species infusas repræsentantur. et propterea vt in litera dicitur, illud lumen commune est omnibus reuelatis, sicut lumẽ intellectus agentis: & est mediũ, sub quo, species autem intelligibilis est medium in quo res repræsentantur.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito: Anima Christi per scientiam acquisitã sciuit omnia illa, q̃ possunt per actionẽ intellectus agẽtis sciri. Probatur ex proportionali similitudine inter scibiliam infusam respectu intellectus possibilis, & acquisitam, respectu intellectus agentis: nam sicut illa ponitur propter perfectionem potẽtiæ intellectus possibilis, ita ista propter conuenientiam potentiæ actiuæ intellectus agẽtis. Et ideo sicut illa se extendit ad omnia, ad quæ se extẽdit possibilis intellectus potentia, ita ista ad oĩa, quæ potest intellectus agens facere.

¶ In respõsione ad primum, & secundũ simul dubium ex Durando in 3. Sen. dist. 14. q. 3. occurrit, arguẽte directe contra vtrãque responsionem. Primo, contra secundã, dicens, quòd ex visione eorporũ cælestium nullus potest comprehendere virtutes eorum, sed potius experiẽtia effectuum. Deinde contra primam dicens, quòd experiẽtia nõ parit scientiam nisi rerum expertarum, & consimilium secundum speciem: quoniam ex multis sẽsibus fit memoria, & inde experimentũ, & inde vniuersale, quod est principium artis & scientiæ (vt dicitur in proœmio Meta. j.) nõ ergo ex quibusdam expertis Christus venit in notitiam omnium, vt in litera dicitur.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd Durandus voluit esse cæcus: nã in litera nõ dicitur, ꝙ ex sola visione corporali corporũ cælestiũ Christus comprehẽderit cælestia: sed expresse præmittitur in hac ipsa responsione ad secundum ibi, Per modum prædictũ. s. per experientiam, & subditur statim exẽplariter, Sicut videndo, &c. Est ergo sermo literæ de visione experimentali, & nõ de visione absolute.

¶ Ad secundum aũt dicitur, ꝙ connexio speculorum, causarũ, effectuum, & huiusmodi, manifestat ꝙ experientia in quibusdam, puta in calidis, gene at nõ solum scientiam calidorum, sed excellentiorem existente ingenio, ex scientia calidorũ generatur scientia frigidorũ, & ex his mediorũ, & ex his omnibus elementorum & mistorum, & ex his ad causas ascendit superiores. Quo circa, expe ientiam parere scientiã similium tantum, potest intelligi dupliciter, scilicet, vel immediate, & sic est verũ: vel quouis modo, & sic est falsum, vt in litera hac dicitur. Scientia, inquit Auctor, rerum non solũ acquiri potest ex experientia ipsarum, sed ex experientia quarundam aliarum. Et rõ assignat: quia ex virtute luminis põt homo ꝓcedere, &c.

¶ Et scito ꝙ tota difficultas nra cõsistit in cõprehẽdẽdo substãtiã vnã inferiorẽ: qm̃ illa cõprehẽsa, facile reliquę cõprehẽderẽtur. Et similiter in comprehẽdendo vnũ corpus cæleste, vno. n. cõprehẽso, facile oĩa cõprehenderentur ab excellẽtissimo ingenio quale fuit illud aĩæ Christi. Nõ ẽ aũt impossibile talí ingenio cõprehẽdere vnũ corpus cęleste, & vnũ mistũ perfectũ, puta hominẽ. nõ est igitur impossibile, ꝙ oĩa quæ possũt virtute intellect' agẽtis cognosci

QVAESTIO XII.

De scientia animæ Christi acquisita, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de scientia aĩæ Christi acquisita vel experimẽtali.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia.

¶ Secundo, Vtrum in hac scientia profecerit.

¶ Tertio, Vtrum aliquid ab homine didicerit.

¶ Quarto, Vtrum acceperit aliquid ab angelis.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd secundum hanc scientiam Christus non omnia cognouerit. Huiusmodi enim scientia per experientiam acquiritur: sed Christus non omnia expertus est. non igitur omnia secũdum hanc scientiam sciuit.

¶ 2 Præt. Homo scientiam per sensum acquirit: sed non omnia sensibilia sensibus corporalibus Christi fuerunt subiecta. non igitur secundum hanc scientiam omnia cognouit Christus.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum scibilia. Si igitur secundum hanc sciẽtiam Christus omnia sciuisset, esset in eo scientia acquisita æqualis scientiæ infusæ, & scientiæ beatæ, quod est inconueniens. non ergo secundum hãc scientiam Christus omnia sciuit.

SED CONTRA est, quod nihil imperfectũ fuit in Christo quãtum ad animam. Fuisset autem imperfecta hæc eius scientia, si secundum eam nõ sciuisset omnia: quia imperfectum est, cui potest fieri additio. Ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

RESPON. Dicendum, quòd scientia acquisita ponitur in anima Christi (vt supra dictum est*) propter cõuenientiam intellectus agentis, ne eius actio sit otiosa, quæ facit intelligibilia in actu: sicut & scientia indita vel infusa ponitur in anima Christi ad pfectionẽ intellectus possibilis. Sicut aũt intellect' possibilis est, quo est oĩa fieri, ita intellectus agẽs est, quo est oĩa facere: vt dr̃ in 3. de aĩa. * Et iõ sicut p sciam inditã sciuit aĩa Chri oĩa illa, ad quæ intellectus possibilis est quocunq; mõ in potẽtia, ita per oculum autem scientia intelligitur. ergo videtur, quòd in Christo fuerint plures habitus sciẽtiæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* scientia indita animæ Christi, habuit modum connaturalem animæ humanæ. Est aũt connaturale animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quàm angeli, ita scilicet, quòd diuersas naturas specificas, per diuersas species intelligibiles cognoscat. Ex hoc autem contingit, ꝙ in nobis sint diuersi habitus scientiarũ, quia sunt diuersa scibilium genera, inquantum scilicet ea, quæ reducũtur in vnum genus, eodem habitu scientiæ cognoscuntur, sicut dicitur in 1. Poste. * quòd vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti. Et ideo scientia indita animę Christi, fuit' distincta secũdum diuersos habitus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut supra dictũ est,* scientia animę Christi est perfectissima, & excedẽs angelorum scientiam, quantum ad id, quod consideratur in ea ex parte dei influentis: est tamen infra scientiã angelicam, quãtum ad modum recipientis. Et ad huiusmodi modũ pertinet, quòd scientia illa per multos habitus distinguatur, quasi per species magis particulares existens.

AD 2m dicendum, quòd fides nostra innititur primę veritati: & ideo Christus est auctor fidei nostræ secundum diuinam sciẽtiam, quæ est simpliciter vna.

AD 3m dicẽdum, quòd lumen diuinitus infusum, est communis ratio intelligendi, quæ diuinitus reuelantur: sicut & lumen intellectus agentis eorum, quæ naturaliter cognoscuntur. Et ideo oportuit esse in anima Christi proprias species singularum rerum, ad cognoscendum cognitione propria vnumquodque. Et secundum hoc oportuit esse diuersos habitus scientiæ in anima Chri, vt dictũ est*.

Universidad de Deusto Biblioteca

D.1218.

cognouerit per inuentionem.

¶ At si quis dixerit, sensibus Christi omnia sĩgularia opportuna ad perfectam per inuẽtionẽ scientiam omnium naturali ratione cognoscibilium oblata esse angelorum ministerio supplente, nõ aberraret: quoniam si (Euãgelista testante) esurienti Christo angeli cibum corporalem ministrauerunt, Matth. 4. multo magis rationabile est, vt indigenti Christo spirituali cibo scientiæ acquisitæ ministrauerint angeli sĩgularia opportuna, ex quibus ipse suo ingenio ad inueniret sciẽtiã. Hoc enim nullum incõueniens habet annexũ, nec est miraculum voluntarie fictum, sed super simili & minus necessario expresso i Euãgelio fundatum, & propterea vt rationabile amplectendum est.

Incorp. ar.

per scientiam acquisitã sciuit omnia illa, quę possunt sciri per [d] actionem intellectus agentis.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ scientia rerũ acquiri potest non solum per experientiam ipsarum, sed etiam per experientiã quarundam aliarum rerum, cum ex virtute luminis intellectus agentis possit homo procedere ad intelligendum effectus per causas, & causas per effectus, & similia per similia, & contraria per contraria. Sic igitur licet Christus nõ fuerit omnia
G expertus: ex his tamen, quæ expertus est, in omniũ deuenit notitiã.

Ad 2m dicendum, ꝙ licet sensibus corporalibus Christi non fuerint subiecta omnia sensibilia: fuerunt tamen sensibus eius subiecta aliqua sensibilia, ex quibus pp excellentissimam vim rationis eius potuit in aliorum notitiam deuenire per modum prædictum:* sicut videndo corpora cælestia, potuit comprehendere eorum virtutes & effectus, quos habẽt in istis
H inferioribus, qui eius sensibus nõ subiacebant. Et eadem ratione ex quibuscumque alijs, in aliorum notitiam deuenire potuit.

Ad 3m dicendum, quòd secundum istam scientiam anima Christi nõ simpliciter cognouit omnia; sed illa omnia, quæ per lumen intellectus agentis homini sunt cognoscibilia. Vnde per hanc scientiam non cognouit essentiam substantiarum separatarũ, nec etiã singularia præterita, præsentia, & futura, quæ tñ cognouit per scientiã [d] inditam, vt supra dictum est.*

Articulus II.

Vtrum Christus in hac scientia profecerit.

Ad secundum sic ꝓceditur. Videtur quòd secundum hãc scientiam Christus nõ profecerit. Sicut.n. secundum scientiam beatitudinis & secundum scientiam infusam Christus cognouit omnia, ita & secundũ hãc [c] scientiã acquisitam, vt ex dictis patet: † sed secundum illas scientias non profecit. ergo nec scundum istam.

¶ 2 Præt. Proficere est imperfecti: quia pfectũ additionẽ nõ recipit: sed in Christo nõ est ponere sciam imperfectam. ergo secundũ hanc scientiam Christus non profecit.

¶ 3 Præt. Damas. dicit.* Qui proficere dicũt Christum sapientia & & gratia, vt additamentum sensus suscipientem, non venerantur
F vnionem, quæ est secundum hypostasim: sed impium est, illam vnionem non venerari. ergo impium est dicere, quòd scientia eius additamentum acceperit.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 2. quòd Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia, apud Deũ & homines. Et Ambr. † dicit ꝙ proficiebat secundum sapientiã humanam. Humana autem sapientia est, quæ humano modo acquiritur, scilicet per lumen intellectus
G agentis. ergo Christus secundum hanc scientiam profecit.

Respon. Dicendum, quòd duplex est profectus sciẽtiæ. Vnus quidem secũdum essentiam, prout scilicet ipse habitus scientiæ augetur. Alius autem secundum effectum, puta si aliquis secundum eundem & æqualem scientiæ habitum, primo minora alijs demonstret, & postea maiora & subtiliora. Hoc autem secundo modo manifestum est, quòd Christus in scientia & gratia profe-
H cit, sicut & in ætate: quia scilicet secundum augmentum ætatis opera maiora faciebat, quæ scilicet maiorem scientiam & gratiam demonstrabant: sed quantũ ad ipsum habitum scientiæ, manifestum est quòd habitus scientiæ infusæ in eo non est augmentatus, cum a principio plenarie fuerit sibi omnium scientia infusa, & multo minus scientia beata in eo augeri potuit. De scientia enim diuina quòd nõ possit augeri, supra in prima parte dictum est.* Si igitur præter habitum scientiæ infusum, non sit in anima Christi aliquis habitus scientiæ acquisitæ (vt quibusdam videtur, † & mihi aliquando visum est) nulla scientia in Christo augmentata fuit secundum essentiam, sed solum per
I experientiam, idest, conuersionem specierum intelligibilium inditarum ad phantasmata. Et secundũ hoc dicunt, quòd scientia Christi profecit secundum experientiam, conuertendo scilicet species intelligibiles inditas ad ea, quę de nouo per sensum accepit: sed quia incõueniẽs videtur, quòd aliqua naturalis actio intelligibilis, Christo deesset, cum extrahere species intelligibiles a phantasmatibus, sit quædam naturalis actio hominis secundum intellectum agentem, conueniens videtur hanc [d] etiam actionem in Christo ponere. Et ex hoc sequitur, quòd in anima Christi aliquis habitus scientiæ fuerit, qui per huiusmodi abstractionem specierum potuerit [d] augmentari, ex
K hoc scilicet, quòd intellectus agens post primas species intelligibiles abstractas a phantasmatibus poterat etiam alias & alias abstrahere.

Ad primum ergo dicendum, quòd tam scientia infusa animæ Christi, quàm sciẽtia beata, fuit effectus agentis infinitæ virtutis, qui potest simul totum operari, & ita in neutra scientia Christus profecit, sed a principio eam perfectam habuit: sed scientia acquisita causatur ab intellectu agente, qui non simul totum operatur, sed successiue: & ideo secundũ hanc scientiam Christus non a principio sciuit omnia, sed paulatim, & post aliquod tempus, scilicet in perfecta ętate, quod patet ex hoc, quòd Euangelista simul dicit eum profecisse scientia & ætate.

AD

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris. Duplex est profectus scientiæ, alter secundum ipsius essentiam, alter secundum effectum. Secundo respondetur quæsito, iuxta secundũ mẽbrũ, Christus profecit secundum effectum in scientia gratia, sicut & ætate. Probatᵉ: quia iuxta ætatis augumẽtum maiora opera faciebat, quæ maiorem scientiam & gratiã demonstrabant. Tertio respondetur quæsito iuxta primum membrum, quo ad quadruplicẽ Christi scientiam .s. infusam, beatam, diuinam, & acquisitã. Et de tribus primis quidem negatiue, scilicet quòd Christus non profecit. De acquisita vero recitatur prius aliorũ & sua olim opinio, ꝙ non est augmentata secundũ se, sed secundum experientiã, hoc est conuersionem seu applicationẽ illius ad phantasmata, quæ ex sensibus & experiẽtijs ab extra veniebant. Deinde repetitᵉ propria nunc opinio, quòd acquisita secundum essentiam aucta fuit: quia incõueniens videtur, deesse Christo aliquam intelligibilem actionem. ¶ Vbi nota & modestiam auctoris, quòd opinantis personam induit, dum ait, inconueniens videtur, & explanationem supra dictorum de operatione intellectus agentis, quòd scilicet de principali illius operatione, cuius priuatione otiosus seu frustra poneretur, fuit sermo.

D.1217.
In corp. ar. & q. pręc. & q.9. ar.3. & 4.
Sup. q.7. a.12. ad 3. & inf. ar.3. ad 3. & q.15. art.8. & 3. di.13. lit. in fi. & di.14. ar.3. q.5. & ver. q.20. arti.6. ad 3. & op.3. c.223 & Io.1. lec.23. fi. & Hebræ.5.
†Ar. præc.
*lib.3. c.21, Ortho. fid. paulo a prĩcip.

Ad 2m dicendum, quòd hæc etiam scientia semper fuit perfecta secundum tempus: licet non semper fuerit perfecta simpliciter & secundum naturam: & ideo potuit habere augmentum.

Lib.3. c.21

Ad 3m dicendum, quòd verbum Damasc.* intelligitur quantum ad illos, qui dicunt simpliciter fuisse factam additionem scientię Christi, scilicet secundum quamcumque eius scientiam, & præcipue secundum infusam, quæ causatur in anima Christi ex vnione ad verbum: non autem intelligitur de augmento scientiæ, quæ ex naturali agente causatur.

Articulus III.

Vtrum Christus aliquid ab homine didicerit.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd Christᵘ aliquid ab hominibus didicerit. Dicitur enim Luc. 2. quòd inuenerũt eum in templo in medio doctorum interrogantem illos & respondentem, interrogare vero & respondere est addiscentis. ergo Christus aliquid didicit ab hominibus.

¶ 2 Præt. Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nobilius, q̃ acquirere a rebus sensibilibus: quia in anima hominis docẽtis sunt species intelligibiles in actu, in rebus autem sensibilibus sunt species intelligibiles solum in potentia: sed Christus accipiebat sciẽtiã experimentalem ex rebus sensibilibus, vt dictum est.* ergo multo magis poterat accipere scientiam addiscendo ab hominibus.

Ar. præced.

¶ 3 Præt. Christus secundum scientiam experimentalem nõ omnia a principio sciuit, sed in ea profecit, vt dictum est:* sed quilibet audiens sermonem significatiuum alicuius, potest addiscere quod nescit. ergo Christus potuit ab hominibus aliqua addiscere, quæ secundum hanc scientiam nesciebat.

Ar. præced.

Sed contra est, quòd dicitur Isa. 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: præceptoris autem non est doceri, sed docere. ergo Christus non accepit aliquam scientiam per doctrinam alicuius hominis.

Respon. Dicendum, ꝙ in quolibet genere id, qđ est primum mouens, non mouetur secundum illam speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Christus autem constitutus est a Deo caput ecclesiæ, quinimmo omnium hominum, vt supra dictum est,* vt non solum omnes per ipsum gratiam acciperent: sed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: & ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt a quocumque homine doceretur.

q.8. art.3.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Orig.* dicit super Luc. Dominus interrogabat, nõ vt aliquid addisceret: sed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat & interrogare & respondere sapienter. Vnde & ibidem in Euangelio sequitur, quòd stupebant omnes, qui eũ audiebant, super prudentia, & responsis eius.

Hom.19. in Lu. tom.3.

Ad 2m dicendum, ꝙ ille qui addiscit ab homine, non accipit immediate scientiam a speciebus intelli-
A gibilibus, quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus, tamquã signis intelligibiliũ conceptionum. Sicut aũt voces ab homine formatæ sunt signa intellectualis scientiæ ipsius, ita creaturæ a Deo conditæ sunt signa sapientiæ eius. Vnde dicitur Eccl. 1. Quòd Deus effudit sapientiam super omnia opera sua. Sicut igitur dignius est doceri a Deo, quàm ab homine, ita dignius est accipere scientiam per sensibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

Ad 3m dicendum, ꝙ Iesus proficiebat in scientia experimentali, sicut & in ætate, vt dictum est.* Sicut autẽ ætas opportuna requiritur ad hoc, ꝙ homo accipiat scientiã per inuentionem, ita etiam ad hoc, quòd
B accipiat scientiam per disciplinam. Dominus autem nihil fecit quod nõ congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinæ sermonibus, non accommodauit auditum nisi illo tempore, quo poterat etiam per viam experientiæ talem scientiæ gradum attigisse. Vnde Greg.* dicit super Ezech. Duodecimo anno ætatis suæ interrogare dignatus est homines in terra: quia iuxta rationis vsum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta.

Ar. præced.
Hom.2. parũ a princ.

Articulus IIII.

Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis.

C

Ad quartum sic ꝓceditur. Videtur ꝙ Christus ab angelis scientiam acceperit. Dicitur enim Luc. 22. quòd apparuit Christo angelus de cælo, cõfortans eum: sed confortatio fit per verba confortatoria docentis, secundum illud Iob 4. Ecce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti, vacillantes cõfirmauerunt sermones tui. ergo Christus ab angelis edoctus est.

¶ 2 Præt. Diony.* dicit 4. cæl. hier.
D Video enim quòd & ipse Iesus, super cælestium substantiarũ supersubstantialis substãtia, ad nostram intransmutabiliter veniens, obediẽter subijcitur patris & Dei per angelos formationibus. Videtur igitur quòd ipse Christus ordinationi legis diuinę subijci voluerit, per quam homines mediantibus angelis erudiuntur.

Cap.4 non procul a fi. cap.

¶ 3 Præt. Sicut corpus humanum naturali ordine subijcitur corporibus cælestibus, ita etiã humana
E mens angelicis mentibus: sed corpus Christi subiectum fuit impressionibus cælestium corporum: passus est enim calorem æstate, & in hyeme frigus, sicut & alias humanas passiones. ergo etiã eius mens humana subiacebat illuminationibus supercælestium spirituum.

Sed contra est, quòd Dionys.* dicit 7. cap. cæl. hierar. ꝙ supremi angeli ad ipsum Iesum quęstionem faciunt, diuinique illius operis, & pro nobis assumptę carnis scientiam discunt, & eos ipse

Cap.7. post med. illius.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore articuli vna est cõclusio responsiua quæsito negatiue, Christus nihil ab homine didicit. Probatur. Primũ mouens in quolibet genere, nõ mouetur illa specie motus: Christus est primus doctor hominũ omnium. ergo nõ docetur ab aliquo homine. Maior manifestatur in primo alterante. Minor auctoritate domini. Ioan. 18.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore artic. primo ponitur distinctio de duplici modo, quo anima nata est sciẽtia perfici: secundo respondetur quæsito. Quo ad primum dicitur, quòd anima dupliter nata est scientia perfici, vel ex sensibilibus, vel ex substantijs immaterialibᵘ. Et manifestatur distinctio: quia est media inter substãtias separatas & corporales. Quo ad secundũ respondetur duabus cõclusionibus, iuxta dictos duos modos. Prima est, Anima Christi perfecta est, sciẽtia experimentali ex sensibilibᵘ, absq; angelico lumine. Probatur, quia sufficit ad hanc lumen intellectus agentis. Secunda est, Anima Christi perfecta est ex impressione superiori, quo ad scientiã infusam a deo immediate. Probatur. Sicut anima illa supra cõmunem creaturę modũ vnita est verbo in vnitate personæ, ita supra communem hominum modum immediate a deo repleta est scientia.

¶ Et scito, quòd hęc ratio non solum est similitudinis proportionalis, sed etiã est redditiua veræ causæ,

Infra q.30. ar.2. ad 1. & 3. di.13. q.2. art.2. q.1. & di.14. ar.3. q.6.

causæ, quare anima Christi immediate repleta est scientia infusa a deo. Indignum quippe fuisset, vt assumpta anima in fontē sapientiæ, vnde angeli sapiunt, non ex ipso fonte, sed ex medijs riuulis deriuatis ad angelos perfundere tur. Consonat autē valde, vt sicut in vnione creaturæ limites sunt excessi, ita in perfectione non creaturæ, sed humanę naturę limes excedatur.

D.1218. ¶In responsione ad primum, nota quòd confortationē Christi ab angelo fuisse testificationis naturæ humanæ, nō aufert quin fuerit indigentiæ, non vt egeret instrui ab angelo: sed quia egeret exteriori ac sensibili propositione obiecti seruatiui inferioris partis, ne plus cruciatus propassionis procederet.

¶Ad cuius euidentiam oportet nunc supponere ex Damasceno, quòd in Christo non fuit redundantia inferiorum virium in superiores, aut econuerso, sed quicumque permissum est agere quod suum erat, propter quòd cruciatus propassionis Chrī fuit valde magnus, vt sāguis decurrens in terram testat̄. Et quia pars superior non redundabat ī inferiorem, processisset suapte natura in tantum cruciat⁹ ille, vt motum & sensum abstulisset a corpore Christi: aut valde impedisset, sed prouidētia diuina supple tum est per exterius cōfortatiuum, acsi homo aliquis confortasset eum, ita quòd, sicut tentatus fuit a diabolo exterius proponendo obiecta inuitantia ad malū, ita confortatus est ab angelo exterius proponente obiecta consolatoria, quæ naturaliter nata sunt ꝓposita, confortare vires ac corpus. Vt sic quasi frenum ex sensibiliter propositis, cruciatui ꝓpas-

Lib.2.ca.8. tom. 3.

Li.6.ī Luc. c.92. secundū ord. Bedę, ante medium, to.2.

q.14.ar.1.

Iesus sine medio docet. Non est autem eiusdem docere & doceri. ergo Christus non accepit scientiam ab angelis.

Respon. Dicendum, quòd sicut anima humana media est inter spirituales substantias & res corporales, ita duobus modis nata est perfici. Vno quidē modo, per scientiam acceptam ex rebus sensibilibus: alio modo, per scientiam inditam, siue impressam ex illuminatione spiritualium substātiarum. Vtroq; autem modo anima Christi fuit pfecta: ex sensibilibus quidem secundum scientiam experimentalem,[d] ad quam quidem nō requiritur lumen angelicum, sed sufficit lumen intellectus agentis, ex impressione vero superiori secūdum scientiam infusam, quam est immediate adeptus a deo. Sicut enim supra communem modum creaturæ anima illa vnita est verbo in vnitate personæ, ita supra communem modum hominum, immediate ab ipso dei verbo repleta est scientia & gratia. Nō aūt mediantibus angelis, qui ēt ex influentia verbi, rerū scientiam in sui principio acceperunt, sicut in 2. super Gen. ad literā Aug.* dicit.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa confortatio angeli non fuit per modum instructionis, sed ad demonstrandam proprietatem humanæ naturæ. Vnde Beda dicit sup Luc.* In documento vtriusque naturæ, & angeli ei ministrasse, & eum confortasse dicuntur. Creator enim creaturæ suæ non eguit præsidio: sed homo factus, sicut propter nos tristis est, ita propter nos confortatur, vt scilicet in nobis fides incarnationis ipsius confirmetur.

Ad 2m dicendum, quòd Dion. dicit Christum fuisse formationibus angelicis subiectum, non ratione suiipsius, sed ratione eorū, quę circa eius incarnationem agebantur, & circa ministrationem eius ī infantili ætate constituti. Vnde ibidem subdit, quòd per medios angelos nuntiatur Ioseph a patre dispēsata Iesu ad Aegyptum recessio, & rursum ad Iudæam de Aegypto traductio.

Ad 3m dicendum, ꝙ filius dei assumpsit corpus passibile, vt infra dicetur,* sed animam perfectā scientia & gratia: & ideo corpus eius conuenienter fuit subiectum impressioni cælestium corporum: anima vero eius non fuit subiecta impressioni cælestium spirituum.

F

G

H

I

K

QVAESTIO XIII.

De potentia animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de potentia animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter.
¶Secundo, Vtrum habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.
¶Tertio, Vtrum habuerit omnipotētiā respectu proprij corporis.
¶Quarto, Vtrum habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ voluntatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam simpliciter.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam. Dicit enim Ambro.* super Luc. Potentiam, quam dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus: sed hoc præcipue videt̄ esse secundum animam, quæ est potior pars hominis. Cum ergo filius Dei ab æterno omnipotentiam habuerit, videtur quòd anima Christi ex tempore omnipotentiam acceperit.

¶2 Præt. Sicut potentia Dei est infinita, ita etiam & eius scientia: sed anima Christi habet omnium scientiā, quæ scit Deus, quodammodo, vt supra dictum est.† ergo etiam habet omnium potentiam, & ita est omnipotens.

¶3 Præt. Anima Christi habet omnem scientiam: sed scientiarū quædam est practica, quædam speculatiua. ergo habet eorum, quę scit, scientiam practicā, vt scilicet sciat facere ea, quæ scit. Et sic videtur, quòd omnia facere possit.

Sed contra, Illud, quod est proprium Dei, non potest alicui creaturæ cōuenire: sed proprium est Dei esse omnipotentem, secundū illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum. Et postea subditur, Omnipotens nomen eius. ergo anima Christi, cum sit creatura, non habet omnipotentiam.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* in mysterio incarnationis, ita facta est vnio in

¶ *Super Quæstionis tertiædecimæ Articulum primum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quęsito. Impossibile est aīæ Christi conuenire omnipotentiam. Probatur: In mysterio incarnationis vnio facta est in persona, remanente distinctione naturarum, hoc est vtraque natura retinente quod sibi proprium est. ergo diuina natura retinuit sibi omnipotentiā. ergo impossibile est animæ Christi conuenire omnipotentiam. Prima consequētia probatur: quia omnipotentia est, vt proprietas cōsequenter se habēs ad naturam diuinam. Quod probatur. Potentia actiua cuiuslibet rei sequitur formam ipsius. ergo sequitur cuiusque naturam. ergo potentia actiua respectu omniū, quæ possunt habere rationem entis consequitur naturam diuinam. ergo omnipotentia consequitur diuinam naturā. Antecedens huius prosyllogismi probatur, quia forma est principium agendi. Prima vero consequentia: quia natura aut est ipsa forma, aut cōstituitur per formam. Secūda autem & probatur a priori, quia natura diuina est ipsum, incircumscriptū: & a similibus, quia quælibet alia res habet potētiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extendit perfectio suæ naturæ: sicut calidū ad calefaciendum. Tertia deinde consequentia, per se nota ex terminis est. Secunda autem cōsequentia principalis

Inf.3.ar... ius q. ... 21.ar. ... 1.& 1.di. ... q.1.ar. ... 2 & 3. ... 14.art.4. *Glos. ... id habe... Amb. Lu... 1. super ... Id, Hic ... magnus.

† q.10.ar...

q.2.ar... 2.

lis probatur: quia anima Christi est ps humanæ naturę nō diuinæ.

¶ Aduerte hic, ꝙ qualiter omnipotētia sequatur esse ipsum in se subsistēs, ac per hoc illimitatum & infinitū supponimus ex doctrina Primi libri notū. Illa autem propositio, Quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorū, ad quæ se extendit suæ naturæ perfectio, cum grano salis sumēda est, hoc est, vt intelligatur ī genere rerum actiuarum. Quod dico ꝓpter formas, quæ non sunt ex suo genere actiuæ, vt quātitas, & relatio.

¶ In respōsione ad tertium, aduerte, ꝙ Auctor hic corrigit loquēdi modum de sciētia animæ Christi respectu omniū, quæ a deo fiunt. In tertio namque sen. dist. 14. art. vlti. ad secundum, vocauerat practicam scientiā, quā hic probat non esse practicam, quia non est factiua. Et tu doctrinam hanc sequeris.

* c.5. ante med.

D. 944.

persona, quòd tamen remansit distinctio naturarum, vtraque scilicet natura retinente id, quod sibi est proprium. Potentia autem actiua cuiuslibet rei, sequitur formā ipsius, quę est principium agendi. Forma autem vel est ipsa natura rei, sicut in simplicibus, vel est constituens ipsam rei naturam, in his scilicet, quæ sunt composita ex materia & forma. Vnde manifestum est, quòd potentia actiua cuiuslibet rei, consequitur naturam ipsius. Et per hunc modum, omnipotentia consequenter se habet ad diuinam naturam: quia enim natura diuina est ipsum esse dei incircūscriptum (vt patet per Dion.* 5.c. de Diui. no.) inde est, quòd habet potentiam actiuam respectu omnium, quæ possunt habere rationem entis, quod est habere omnipotentiam: sicut & quælibet alia res habet potentiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extendit perfectio suæ naturæ, sicut calidū ad calefaciendum. Cum igitur anima Christi sit pars humanę naturę, impossibile[d] est, quòd omnipotentiam habeat.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius dei habuit ab æterno, per ipsam vnionem personæ, ex qua factum est, vt sicut homo dicitur deus, ita dicatur omnipotens, non quasi sit alia omnipotentia hominis, quàm filij dei, sicut nec alia deitas: sed eo quòd est vna persona dei, & hominis.

Ad 2m dicendum, ꝙ alia ratio est de scientia & de potentia actiua, sicut quidam dicunt. Nam potentia actiua consequitur ipsam naturam rei, eo quòd actio consideratur vt egrediens ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsam essentiam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secundum similitudines susceptas: sed hæc ratio non videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere per similitudinem susceptam ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptā: sicut aqua vel ferrum calefacit per calorem susceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi a deo inditas, potest omnia cognoscere, ita per easdem similitudines possit ea facere. Est igitur vlterius considerandum, quòd id quod a superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem pfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quàm natura diuina, similitudines rerum nō recipiuntur in ipsa anima Christi secundum eandem perfectionem & virtutem, secundum quam sunt in natura diuina. Et inde est, quòd scientia animæ Christi est inferior scientia diuina, quantum ad modum cognoscendi, quia deus pfectius cognoscit res, quàm anima Christi, & quantum etiam ad numerum scitorum: quia anima Christi non cognoscit omnia, quæ

A

B

C

D

E

deus potest facere, quæ tamen deus cognoscit sciētia simplicis intelligentiæ, licet cognoscat omnia præsentia, præterita & futura, quæ deus cognoscit scientia visionis. Et similiter similitudines rerum animæ Christi inditæ, non adæquant virtutem diuinam in agendo, vt scilicet possint omnia agere, quæ deus potest, vel etiam eo modo agere, sicut deus agit, qui agit infinita virtute, cuius creatura non est capax. Nulla autem res est, ad cuius cognitionem aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoscendi sit virtutis infinitæ, quædam tamen sunt quæ non possunt fieri, nisi a virtute infinita, sicut creatio, & alia huiusmodi, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.* et ideo anima Christi, quę cum sit creatura, est virtutis finitæ, potest quidem omnia cognoscere, sed non per omnem modum: non autem potest omnia facere, quod pertinet ad rationem omnipotentiæ: Et inter cetera manifestum est, quòd non potest creare seipsam. * P.p.q.45.

Ad 3m dicendum, quòd anima Christi habuit & scientiam practicam & speculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat scientiam practicam, quorum habuit scientiam speculatiuam. Ad scientiam enim speculatiuam habendam, sufficit sola conformitas vel assimilatio scientis ad rem scitam: ad scientiam autem practicam requiritur, quòd formæ rerum, quæ sunt in intellectu, sint factiuę. Plus autem est habere formam, & imprimere formam habitam in alterum, quàm solum habere formam: sicut plus est lucere & illuminare, quàm solum lucere. Et inde est, quòd anima Christi habet quidem speculatiuam scientiam creandi (scit enim qualiter deus creat) sed non habet huius rei scientiam practicam: quia non habet scientiam creationis factiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarū. Dicit enim ipse Matth. vltim. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: sed nomine Cæli & terræ intelligitur omnis creatura, vt patet cum dicitur Gen. 1. In principio creauit deus cęlum & terram. ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶ 2 Præt. Anima Christi est perfectior qualibet creatura: sed quælibet creatura potest moueri ab aliqua creatura: dicit enim Aug.* in 3. de Tri. quòd sicut corpora crassiora & inferiora, per subtiliora & potentiora quodam ordine regun tur, ita omnia corpora per spiritum vitę rationalem, & spiritus vitæ rationalis desertor, atque peccator, per spiritum vitæ rationalem, pium & iustum. Anima autē Christi etiam ipsos supremos spi-

* lib.3.c.4. nō procul a princip. tom.3.

¶ *Super Quæstionis tertiædecime Articulum secundum.*

Titulus, vt sonat, intelligendus est.

¶ In corpore tria fiunt. Primo ponūtur duæ distinctiones: secundo ponūtur tres conclusiones: tertio ex dictis conclusionibus respondetur quæsito negatiue. Quo ad primum, ponitur distinctio trimēbris. Trāsmutatiōes sūt triplices, quædam naturales, quædam miraculosæ, quædā secundum vertibilitatem in nihil. Altera distinctio est bimembris. Anima Christi sumitur dupliciter: vel secundū propriam virtutem siue naturalem, siue gratuitam, vel secū dū quòd est instrumentum verbi dei. Quo ad secundum prima cōclusio est: Anima Christi secū dum propriam virtutem habuit potētiam ad illos effectu

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

tus faciendum, qui sunt animæ conuenientes. Hæc conclusio non probatur, sed manifestatur quo ad effectus tres, hoc est gubernationem corporis, dispositionem humanorum actuum, & illuminationem omnium per gratiam & scientiam. Secunda conclusio est: Anima Christi, vt est instrumentum verbi sibi personaliter vniti, habuit instrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculosas ordinabiles ad incarnationis finem. Et hæc quoque cõclusio non aliter probatur: sed manifestatur declarando incarnationis finem esse instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue q̃ in terris sunt, quòd consumabitur, cum noua fient omnia, & Deus erit omnia in omnibus. Tertia cõclusio est, solus deus potest creaturas in nihilũ redigere. Probatur: quia solus põt creare & conseruare: immutatio autem in nihil respõdet creationi ex nihilo. Principalis cõclusio est: Anima Christi non habet omnipotentiam respectu ĩmutationis creaturarum. Et relinquitur clara, tã quàm consequens ex antedictis conclusionib⁹.

* ca. 7. post med.

*Per totam epist.

D. 219.

¶ Et scito, quòd primæ duæ conclusiones intelligũtur cũ præcisione aliorum, puta quòd secundũ proprium virtutem habuit tantum potentiam ad gubernandum, &c. & similiter vt instrumentum verbi, habuit potẽtiam ad illa tantum, & non ad annihilandum, aut creandum. Nec hunc sensum oportet probare: quia distinctio ipsa in litera facta probat, & in litera huius quæstionis clare habetur, vt patet intuenti. Sed si quæritur, quare Auctor non probauit primas conclusiones, respondeatur, ꝙ prima ex natura animæ, & ex dictis de gratia Christi, quòd est caput hominum, & Angelorum, &c. per se nota relicta est. Secunda autem sufficiẽter probata est ex fine monstrato: quia instrumẽtum ductiuum debet esse ad finem, commensuratumq; illi, vt instrumentum tamẽ. Vnde ex hoc ipso, quòd anima Christi est instrumentum proprium verbi incarnati, & finis incarnationis est instauratio omnium, habetur statim, quòd anima Christi instrumentaliter põt ad omnia miracula opportuna ad instaurationem omnium.

¶ Nota diligentissime, vt ex doctrina præsentis articuli discernas in speciali, quid sub quoque membro contineatur, vt inde scias quid cadit sub instrumentali Christi potentia. Dico autẽ hoc specialiter, primo propter infusionem gratiæ gratum faciẽtis, quàm membra Ecclesiæ habere a Christo capite effectiue instrumentaliter Auctor superius dixit. Et hinc apparet non cõprehendi sub mutationibus, quæ conueniunt creaturæ, secundum vertibilitatem in nihil: quoniam cum peccator perdit gratiam, constat gratiam non annihilari, cum deus numquam aliquid annihilet. Et consequenter patet, quòd gratiam pœnitẽti concedere, non est creare, proprie loquendo. Et similiter deum conseruare gratiam in anima, non est conseruare continuans creationem, de quo dicitur, quòd omnia in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret. Hæc enim tria, scilicet creatio, conseruatio, & annihilatio sibiinuicem ita respondent, vt creationi ac conseruationi non opponatur nisi annihilatio, & econtra. Clauditur ergo infusio gratiæ sub genere miraculosarum mutationum, quamuis non sit proprie miraculosa: quia est secundum ordinarium cursum ordinis supernaturalis ad patriam cælestem. Secundo dico hoc propter

ritus mouet, illuminando eos, vt dicit Diony. 7.* c. Cæl. hier. ergo videtur, quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

§ 3 Præt. Anima Christi habuit plenissime gratiam miraculorum seu virtutum, sicut & ceteras gratias: sed omnis immutatio creaturæ potest ad gratiam miraculorum pertinere, cum etiam miraculose cælestia corpora a suo ordine immutata fuerint, sicut Diony. probat in Epist.* ad Polycarpum. ergo anima Christi habuit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

SED CONTRA est, ꝙ eiusdem est transmutare creaturas, cuius est eas conseruare: sed hoc est solius dei, secundum illud Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis suę. ergo solius dei est habere omnipotentiam respectu ĩmutationis creaturarum. Non ergo hoc conuenit animę Christi.

RESPON. Dicendum, quòd hic duplici distinctione est opus, quarum prima est ex parte transmutationis creaturarum, quæ[d] triplex est. Vna quidem est naturalis, quæ scilicet fit a proprio agente secundum ordinem naturę. Alia vero est miraculosa, quæ fit ab agẽte supernaturali, supra cõsuetum ordinem & cursum naturæ: sicut resuscitatio mortuorum. Tertia autem est, secundum quòd omnis creatura vertibilis est in nihil. Secunda autem distinctio est accipiẽda ex parte animę Christi, quæ dupliciter considerari potest. Vno modo secundum propriam naturam & virtutem, alio modo prout est instrumentum verbi Dei, sibi personaliter vniti. si ergo loquamur de anima Christi, secundum propriam naturam & virtutem, siue naturalem, siue gratuitam, potentiam habuit ad illos effectus faciendos, qui sunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad disponendos humanos actus, & etiam ad illuminandum per gratię, & scientiæ plenitudinem, omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, per modum, quo hoc est conueniens creaturę rationali: si autẽ loquamur de anima Christi secundum quòd est instrumentum verbi sibi vniti, sic habuit instrumentalem virtutem ad[d] omnes immutationes miraculosas faciẽdas, or-

F transsubstãtiationem panis in corpus Christi, quoniã hoc quoque sub genere eodem continetur, scilicet immutationum miraculosarum, & non sub mutatione creationis. Quod ex eo patet, quòd creatio est ex nihilo, transsubstantiatio autem est ex pane, creatio facit totum nouum, transubstantiatio transfert quod erat in aliud præexistens. Vnde & sancti Patres, & specialiter Ambrosius arguit transsubstantiationem possibilem ex creatione, tãquam magis difficili, dicens, Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere qđ non erat, multo magis facere potest vt sit, qđ erat, in aliud transmutatum, vt patet de conse. dist. 2. ca. panis, & ca. reuera. Et hæc notata sint, vt aduertat lector hæc posse fieri a deo mediantibus instrumentis, & nõ solum immediate: sicut etiam fieri potest resurrectio mortuorũ, & ponit duo corpora in eodẽ loco, & quicquid eiusmodi est: quamuis requirat infinitam virtutem in agente principali.

¶ Circa doctrinam præsentis articuli dubium occurrit, pro quanto ponit ĩ anima Christi virtutem instrumentalẽ ad omnia miracula. Est autem ratio dubij: quia vel Auctor intelligit de causa instrumentali proprie, vel large pro causa, sine qua non. Si proprie, obstat tunc doctrina Auctoris, & Durandi. Nam Auctor superius in prima parte, quæstio. 45. art. 5. docet instrumentum oportere, secundũ id, quod est sibi proprium, aliquid operari dispositiue ad effectum principalis agentis, constat autem ꝙ anima Christi nihil operatur faciens ad effectum miraculi: puta cum dixit, Lazare veni foras intellectio volitio, imaginatio, vox cum clamore nullum effectum ex proprijs habuerunt circa cadauer, aut animam Lazari: sed de tatis virtute anima reunita est corpori concurrentibus illis actibus humanis Christi vt medio, seu causa sine qua non, & sic de alijs. Et confirmatur: quia in 3. sent. dist 16 quæstio. 1. arti 3. Auctor dicit, ꝙ nec Angelo, nec animę Christi impressa est aliqua virtus spiritualis ad facienda miracula, nisi per modum orationis aut intercessionis. Durandus quoque in 3. senten. dist 14. quæst. vlti. probare nititur, quòd humanitas Christi faciebat miracula, nulla virtute supernaturali inhærente animæ aut corpori Christi, sed sola diuina virtute assistente sibi: quia miracula faciebat Christus ad testificandam deitatem, sicut defectus subiicit ad testificandam suam humanitatem, & propterea sicut defectus omnes sunt humanitatis, ita miracula omnia sunt diuinitatis. Si vero large sumitur instrumentum, tunc obuiat litera præsens, attribuendo animæ Christi vt instrumẽto verbi, operationem omnium mutationum tam naturalium quàm miraculosarũ, & reseruãdo soli deo mutationes annihilationis & creationis. Nam large de instrumento loquendo, potest oratione aut intercessione simili modo concurrere anima Christi ad creationem aut annihilationem, sicut concurrit ad miracula. Obuiat quoque doctrina Auctoris in quęstio. de Pot. quæst. 6. articu. 4. dicentis, Angelos & homines non solum oratione, sed ex potestate quandoque miracula facere, iuxta doctrinam Gregorij. Et declarat potestatem illam esse per modum intentionis, seu motus in ipsis angelis seu hominibus sanctis.

D. 314 680.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est secundum Auctoris doctrinam indubitatum esse, quòd anima Christi instrumentaliter

taliter non abusiue, sed proprie loquendo de instrumento, cõcurrit ad miracula faciendum. Hoc autem quid sit, & qualiter fiat, accipi potest ex ipsa ratione agendi instrumenti. Instrumẽtum siquidem habet duplicem actionem, s. propriam & instrumentalem, vt scindere est propria operatio serrę: facere vero sedem secando, est ipsius operatio instrumentalis, & calefacere est propria operatio caloris, augere vero animal est instrumẽtalis illius operatio. Et sicut instrumenti est operatio duplex, ita etiã est duplex quo operatur. Alterum sibi proprium, vt dentatura ferrea, & acuta serra, qũa scindit, & ipsa natura caloris, qua calidum calefacit. Alterum a principali agente participatum, quo extenditur, & facere dicitur principalem effectum. Et hoc est motus ipse, quo instrumentum mouetur a principali agẽte, vt testatur Auctor inferius qõ. 62. art. 1. dicens, Causa instrumentalis non agit per virtutẽ suæ formæ: sed solum per modum, quo mouetur a principali agente. Qui quidem motus vocatur virtus instrumentalis quandoque, & quandoque virtus intentionalis, & virtus spiritualis quandoque, eo quòd est motus rei, quæ assumitur in instrumentum: & ideo motus & constituit ipsum in esse factiuo, & ideo vis seu virtus. Vnde etiam cum lapidem baculo moueo, baculus ex hoc ipso ꝙ vtor eo, fit & est motor effectiue lapidis. Et quia diminuta quædam mediatio est inter principale agens & effectum, deferens principale agens ad effectum, ideo intentionalis: & quia insensibilis est, & ad spiritualem quandoque effectum, ideo spiritualis. Et est sermo de illo instrumẽti motu, quo mouetur ab agente principali vt sic: quod vt clarius intelligas, considera in instrumentis artium duplicem potentiam, alteram ad motum localem, alteram ad cooperandum arti, exequendo operationem ipsius artis. Verbi gratia, instrumenta artis musicæ sunt in potentia, vt moueantur contactu digitorum, & sunt in potentia vt musicam sonent. Et constat ꝙ de prima potentia reduci possunt ad actum a quocumque sine arte potente illa commouere: sed de secũda potentia, non nisi ab arte reduci possunt ad actum. Cum autem mouere nihil aliud sit, quàm educere de potentia ad actum, & moueri sit educi de potentia ad actum, clare constat ꝙ instrumentum tunc mouetur a principali agente, cum educitur de secunda potentia ad actum, cũ fit cooperans ipsi principali agenti, cum fit exequens operationem principalis agentis, quod fit per hoc, ꝙ principale agens vt sic, vtitur illo ad opus ipsius principalis agentis: puta cum ars musica vtitur instrumento musico ad sonum musicum. Ipse enim vsus est quidam ingressus artis in instrumenta, est quædam actuatio instrumentorum. Et propterea oportet certæ artis certa esse instrumenta: numquam enim musica ingreditur instrumenta artis sutoris, aut econuerso. Et propterea habet rationem vis & virtutis & intentionis artis, & ad genus eius reducitur. Ex quibus ad propositũ ascendendo dicimus, quòd Deus omnipotens, qui potest sine causis secũdis cooperantibus effectiue miracula facere, dignatur quandoque illa efficere per causas secundas non dando illis virtutes aliquas naturales, aut gratuitas permanentes: sed vtendo illis instrumentaliter ad opera miraculosa, ita quòd ex hoc ipso, ꝙ deus vtitur aliqua re, vt instrumento ad opus miraculosum, eleuatur res illa in ordinem causæ instrumentalis, & ipse passiuus vsus, quo deus illa vtitur ad hoc opus, est motus quo a principali agente instrumentum mouetur. Et ex hoc ipso est vis actuatiua atq; constitutiua ipsius inesse instrumenti, ac per hoc inesse causæ effectiue instrumẽtaliter operis miraculosi: reducitur enim res illa de potentia obedientiali ad actum, cum de non

D. 896.

* super illud Matt. 28. data est mihi omnis potestas, tom. 9

dinabiles ad incarnationis finem, qui est instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Immutationes vero creaturarum, secundum quòd sunt vertibiles in nihil, correspondent creationi rerum, prout scilicet producuntur ex nihilo. Et ideo, sicut sol⁹ [d] deus potest creare, ita solus potest creaturas in nihilum redigere, qui etiã solus eas in esse conseruat, ne in nihilum decidant. sic ergo dicendum est, quòd anima Christi non habet omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut Hiero.* dicit, Illi potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit, idest Christo, secundum quòd homo. Dicitur autem sibi omnis potestas data, ratione vnionis, per quam factum est, vt homo esset omnipotens, vt supra dictum est. † Et quamuis hoc ante resurrectionem innotuerit angelis, post resurrectionem tamen innotuit omnibus hominib⁹, vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur res fieri, quando innotescunt: & ideo post resurrectionẽ dicit dominus sibi datam omnem potestatem in cælo & in terra.

AD 2m dicendum, ꝙ licet omnis creatura sit mutabilis ab alia creatura præter supremum Angelum, qui [d] tamen potest illuminari ab anima Christi, non tamen immutatio omnis, quæ potest fieri circa creaturam, potest fieri a creatura: sed quædam immutationes possunt fieri a solo deo. Quæcũq; tamen immutationes possunt fieri per creaturas, possunt etiam fieri per animam Christi, secundum quòd est instrumentum verbi, nõ autem secundum propriam naturam & virtutem: quia quædã hu-

A instrumento fit instrumentum, quod fieri constat ex hoc solo, quòd deus vtitur illa instrumentaliter ad opus miraculosum. Quod non esse impossibile constat: cum nulla sit ratio impossibilitatis, & quandoque de facto sic fuisse Gregorij auctoritate patet in 2. Dialog. ponentis, Sanctos ex potestate quandoque miracula facere. Et vere decet diuinam liberalitatem eleuare etiã in hoc quosdam amicos suos, vt etiam coeffectores miraculorũ efficiat, & non solum benemeritos aut intercessores. Et quia omnipotentia non est alligata certis instrumẽtis, locis, aut propinquitatibus, ideo nõ refert, quali re vtatur deus instrumentaliter ad quodcumque miraculum: nam sicut potest sine instrumento opus illud perficere, ita potest non solum efficere per instrumentum, sed per quodcumque, & vbicumque existat, & quantum cumque distet. Neque enim minuitur aut arctatur omnipotentia diuina ad limites instrumẽti, quod assumit, sed instrumentum eleuatur ad omnipotentiæ exequutionem in tali miraculo, ad quod efficiendum ordinatur ab ipsa. Et propterea Auctor in Secunda Secundę, qõ. 178. articulo primo ad primum de his loquẽs, dicit, ꝙ deus vtitur instrumentaliter interiori actu hominis, vel eius loquutione, vel actu exteriori, vel cõtactu alicuius corporis etiam mortui. Quamuis ergo tunc minus perspicaciter textum illum exposuerim: non enim illuxerat mihi quod modo trado. Et quoniã homo Christus Iesus plenitudinem omnium gratiarum habuit, consequens est vt anima sua quatenus diuini verbi instrumentum, non qualecumque sed coniunctum, omnia possit miraculosa opera efficere. Nec opus est quærere alium modum, aut quid, & qualiter, nisi quòd verbum vtetur instrumentaliter anima seu humanitate coniũcta sibi ad opera miraculosa. Applicando enim dicta ad verbum & humanitatem Christi, perspicies quæ dicimus, quæ in hac litera ab Auctore tradunt.

† art. præc. ad 1.

D. 152.

¶ Dicendum est ergo ad quæstionem, ꝙ de instrumento proprie loquitur Auctor & hic & in Secunda Secundæ, loco allegato, & in Prima parte. Et ad obiectionem ex doctrina Primæ partis respondetur, quòd ad instrumentum exigitur, quòd habeat propriam operationẽ vltra illam, quam participat a principali agente, & quod operatio propria sit præsupposita operationi participatæ, ita quòd prius intelligatur propria operatio terminari ad illud, in quod tenditur quàm operatio participata sicut præsuppositum prius intelligitur, quàm iunctum illi. Et huiusmodi præuiam operationẽ appellauit Auctor operari dispositiue, non quòd oporteat illam operationem proprie disponere. Nec hanc ego fingo glossam: sed ex ipso Auctore inferius in qõ. 62. accepi, Vbi baptismum instrumentalem causam ponens, expresse docet sufficere, vt aqua secundum propriam operationem corpus tangat, diluendo ad hoc, vt participata operatione animam abluat. Et hoc sufficit proposito & intento in prima parte: quia per hoc concluditur, efficaciter, ꝙ nulla creatura potest instrumentaliter creare: quia nulla potest propriam operationem præuiam creationi circa creandum, ponere, cum nihil sit, vt ibi dicitur, In proposito autem cum deus vtitur creatura aliqua instrumentaliter ad opus miraculosum, opus proprium illius creaturæ se habet vt præuium operi miraculoso: quia se habet vt præsentans seu deferens diuinum imperium ad creaturam, in qua fit opus miraculosum, vt Auctor docuit in loco allegato in quæstio. de Potentia. Et hoc esse verum, ex eo coniicere potes, quia hinc vtriusque difficultatis solutio habetur, hoc est, quare operari miracula per modũ meriti seu intercessionis, & ex potestate seu instrumentaliter distinguuntur, etiam si solus actus interior instrumentum ponatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

natur, & quare opus creationis inter miraculosa non computatur. Prima siquidem quæstio soluitur ex hoc, quòd tam meritum quàm oratio, vt sic præcedit actionem diuinam ad miraculum, actus vero quicumque etiam interior, etiam ipsa oratio, non vt oratio, sed vt instrumentum dei, sequitur diuinã actionem, vt illius executio, ita quòd ex hoc ipso quòd deus eleuat illum in suum instrumentum ad op⁹ miraculosum, fit exequutorius diuini imperij, tamquàm deferens (vt dictũ est) illud creaturæ, in qua miralum fit.

*P.2.q.111 art.1.

¶ Quãdo igitur sanctorum actus aut opera solum merito rie, aut intercessorie se habent ad miracula, tunc dicuntur facere miracula impetrando q̃ deus per seipsum facit. Quãdo vero actus alterius se habet vt exequens diuinum imperium (cui omnia obediunt) tunc dicunt operari miracula ex potestate, instrumentali tñ, vt Auctor declarauit.

¶ Secundæ autem quæstionis solutio ex hoc habet: quia delatio imperij non potest fieri ad nihil, oportet enim ens esse ad quod executiue delatio imperij fit: ad nihil nãque nihil potest deportari.

* Lib.3.orth.fid.c.20 & 23.

¶ Ad id vero quod ex 3. sentẽ. affertur, dici potest, vel quòd Auctor doctior seipso correxit illud: vel quòd sub modo intercessionis vel orationis comprehendit etiam modum instrumentalẽ: quia conueniunt in hoc generali modo, ꝙ non sunt de genere permanentium, sed consistentiũ in motu. Et per hæc patet intellectus infinitorum dictorum de instrumentali efficientia attributa humanitati Christi vel passioni, vel sacramentis Ecclesiæ, & alijs huiusmodi.

¶ In resp̃sione ad secundum eiusdem secundi articuli 13. quæstio. aduerte ꝙ hic Auctor assertiue dicit, animam Christi vt instrumẽtum verbi, posse in omnes mutatiões, quas quæcumque creaturæ possunt facere, quod in 3. Sen

F ten. non nisi credendo dixit.

¶ In resp̃sione ad tertium memento, gratiam Christi esse nõ solum singularem, sed capitalem, ita quòd homini illi vt vniuersali capiti conuenit. Ac per hoc gratia miraculorum, vt vniuersali instrumento confertur duplici vniuersalitate, hoc est vniuersalitate miraculorum, quia poterat omnia miracula instrumentaliter efficere, & vniuersalitate generationis sibi similium, participatiue tamẽ: quia poterat instrumentaliter efficere alios homines cooperatores miraculorum ex potestate instrumentali quoq; participata, vt euangelico testimonio in litera allato probat. Nam sicut verbum potest vti humanitate sibi iuncta, ad faciendum miracula, ita & eadem ratione potest illa vti ad communicandũ alijs potestatem faciendi miracula. Est siquidem huiusmodi communicatio miraculum quoddam, cõprehensum sub vniuersalitate miraculorum.

¶ *Super Quæstionis tertiædecime Articulum tertium.*

TItulus clar⁹ est.

¶ In corpore vnica distinctio bimembris repetitur: & duabus conclusionibus iuxta duo distinctionis membra respondetur. Distinctio est de anima Christi secundũ propriam virtutẽ, vel secũdum quòd est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem nõ habuit omnipotentiam respectu proprij corporis. Probatur ex similitudine proportionali: quia sicut non poterat exteriora corpora immutare propria virtute, ita nec proprium. Et probatur ratione: quia anima Christi habebat determinatam proportionem ad suũ corpus, ac per hoc non omnia, sed aliquid determinatũ poterat respectu sui corporis.

¶ Secunda conclusio est, Anima Christi, vt instrumẽtum verbi habuit omnipotentiam

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis.

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis. Dicit enim Damasc.* in 3. lib. quòd omnia naturalia fuerunt Christo volũtaria: volens enim esuriuit, volens sitiuit, volens timuit, volẽs mortuus est, &c. sed ex hoc deus dicitur omnipotens, quia omnia quęcumque voluit fecit. ergo videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis.

¶ 2 Præt. In Christo fuit perfectius humana natura q̃ in Adam, in quo secundum originalem iustitiam, quam habuit in innocentiæ statu, corpus habebat omnino subiectum animæ, vt nihil in corpore posset accidere contra animæ volũtatem. ergo multo magis anima Christi habuit omnipotentiam respectu sui corporis.

¶ 3 Præt. Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tanto magis, quanto magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitum est: sed anima Christi habuit virtutem perfectissimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. ergo aĩa Christi fuit omps in respectu ad corpus proprium.

SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 2. quòd, Debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipue in his, quæ pertinent ad conditionem naturæ humanæ: sed ad conditionem humanæ naturæ pertinet, quòd valetudo corporis, & eius nutritio & augmentum, imperio rationis seu voluntatis non subdantur: quia naturalia soli deo qui est actor naturæ, subduntur. ergo nec in Christo subdebantur. Non igitur anima Christi fuit omnipotẽs respectu proprij corporis.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictũ est, * anima Christi põt dupliciter cõsiderari. Vno modo, secundum propriam naturam & virtutem. Et hoc modo sicut non poterat immutare exteriora corpora a cursu & ordine naturæ, ita etiam non poterat immutare proprium corpus a naturali dispositione: quia anima secundum propriam naturam, habet determinatam proportionem ad suũ corpus. Alio modo potest considerari anima Christi, secundum ꝙ est instrumentum vnitum verbo dei in persona. Et sic subdebatur eius potestati totaliter omnis dispositio proprij corporis: quia tamen virtus actionis non proprie attribuitur instrumento, sed principali agẽti, talis omnipotentia magis attribuitur ipsi verbo dei, quàm animæ Christi.

* Art.præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Damas.* est intelligendum quantum ad voluntatem Christi diuinam: quia sicut ipse in præcedenti ca.† dicit, beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

* citatum arg.

† li.3.c.17. a med. & c.14.

AD 2^m dicendum, ꝙ non pertinebat hoc ad originalem iustitiã, quam Adam habuit in statu innocentiæ, ꝙ anima hominis haberet virtutem transmutandi proprium corpus in quamcumque formam: sed quòd posset ipsum conseruare absque omni nocumento. Et hanc etiam virtutem Christus assumere potuisset, si voluisset: sed cum sint tres status hominum, scilicet innocentiæ, culpæ & gloriæ, sicut de statu gloriæ assumpsit comprehensionem, & de statu innocentiæ immunitatem a peccato, ita & de statu culpæ assumpsit necessitatem subiacendi pœnalitatibus huius vitę, vt infra* dicetur.

* Q.14.artic.2.

AD 3^m dicendum, quòd imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua, puta quantum ad casum detrabe in alto posita: quia imaginatio nata est esse principiũ motus localis, vt dicitur 3. de Anima.* Si militer etiam quantum ad alterationem, quæ est secundum calorẽ & frigus, & alia consequentia: eo quòd ex imaginatione consequenter natæ sunt consequi animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Aliæ vero dispositiones corporales, quæ non habent naturalem ordinem ad imaginationẽ, non trãsmutantur ab imaginatione, quãtumcumque sit fortis: puta figura manꝰ vel pedis, vel aliquid simile.

*li 3.de anima, tex.48. & sequentibus to.2.

¶ *Super Quæstionis tertiædecime Articulum quartum.*

TItulus clarus ẽ intelligentibus terminos. Ille enim dicitur omnipotẽs respectu executionis propriæ voluntatis, qui potest exequi quicquid vult exequi, ita quòd potentia executiua æquiparatur in illo voluntati executionis.

¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cum duabus conclusionibus respondetur. Distinctio est de anima Christi secundũ propriam virtutẽ, vel secũdum quòd est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem nõ habuit omnipotentiam respectu proprij corporis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex præcedẽti articulo vt clara relinquitur. Et hoc intellige sobrie, hoc est de omnipotentia respectu & naturaliũ & miraculosarum transmutationum, non respectu conseruationis ex nihilo, aut annihilationis, vt in præcedenti articulo determinatum est.

Subdit tamen Auctor, vnde possis doctorum dicta intelligere absque dictæ conclusioni s præiudicio: quòd scilicet hæc omnipotentia attributa inuenitur magis verbo Dei, q̃ animæ Christi, intãtũ, vt inuenias forte negatam ab anima Christi & attributam verbo: quia virtus actionis factiua, principali agẽti attribuitur simplici tertio instrumento autem, ignoto præsertim, aut non attribuitur, aut etiam auferetur.

¶ *Super Quæstionis tertiædecime Articulum quartum.*

TItulus clarus ẽ intelligentibus terminos. Ille enim dicitur omnipotẽs respectu executionis propriæ voluntatis, qui potest exequi quicquid vult exequi, ita quòd potentia executiua æquiparatur in illo voluntati executionis.

¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cum duabus conclusionibus respondetur. Distinctio est de anima Christi secundũ propriam virtutẽ, vel secũdum quòd est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem nõ habuit omnipotentiam respectu proprij corporis. Probatur ex similitudine proportionali: quia sicut non poterat exteriora corpora immutare propria virtute, ita nec proprium. Et probatur ratione: quia anima Christi habebat determinatam proportionem ad suũ corpus, ac per hoc non omnia, sed aliquid determinatũ poterat respectu sui corporis.

¶ Secunda conclusio est, Anima Christi, vt instrumẽtum verbi

luntatem. Et est sermo de Christo homine secundum ꝓpriam virtutem. Et hoc modo Agathó dicit, quòd voluit latere, & nõ potuit, scilicet secundum propriam virtutem: potuisset tamen secundum instrumentalem virtutẽ. Nec hæc minus pie sonant apud discernẽtes inter subiacentia & non subiacentia Christo homini ꝓpriã virtutẽ, ꝙ ꝓ decuerint humanã Christi voluntatem recta desideria etiã sine opere.

¶ In responsione ad secundum, optime veteris distinctione inter voluntatem antecedenter vel absolute, attribuendo præceptum taciturnitatis voluntati etiam humanæ Christi antecedenter. Volebat siquidem, quantum ex se erat, gloriam fugere, & hanc voluntatem præcepto taciturnitatis significabat: nolebat tamen absolute, hoc est oĩbus consideratis, taceri, & ideo nõ peccabant publicãtes illa miracula.

¶ In responsione ad tertium, considera quanta sit necessitas orandi, cum etiam ad ipsa opera, quæ Christus sciebat se facturũ, orationis medium adhiberet, ea ratione, quia orationes causæ mediæ sunt ad operanda & consequenda: sine causis autem medijs velle effectus stulti est, sicut velle colligere frumenta sine seminatione.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum primum.*

TItulus articuli clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio, Conueniẽs fuit corpus assumptum a filio dei, defectibus subiacere. Probatur tripliciter. Primo ex fine incarnationis: secundo, ex fidei susceptione: tertio ex exẽplaritate patientiæ. Et omnia clara sunt in litera.

tem ipsius, quia humanam gloriã refugiebat, secundum illud Ioã. 8. Ego gloriam meam non quæro. Volebat tamen absolute præsertim secundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculum factum, propter aliorum vtilitatẽ.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd Christus orabat & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his ét, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus & operatio animæ Christi dependebant a deo, qui operatur in nobis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2.

QVAESTIO XIIII.

De defectibus corporis assumptis a filio Dei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primo de defectibus corporis, secundo de defectibus animæ.

Circa primum quærũntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundo, vtrum assumpserit ne cessitatẽ his defectib⁹ subiacẽdi.

¶ Tertio, vtrum hos defectus contraxerit.

¶ Quarto, vtrum omnes huiusmodi defectus assumpserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd filius dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter verbo dei, ita & corpus: sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem & quãtum ad gratiam, & quantum ad sciẽtiam, vt supra dictum est. * ergo etiam corpus eius debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum.

¶ 2 Præt. Anima Christi videbat verbum dei ea visione, qua beati vident (vt supra dictum est)* & sic anima Christi erat beata: sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim Augustinus* in epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine redundet etiam in inferiorem naturam, quæ est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, idest, incorruptiõis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

¶ 3 Præt. Pœna consequitur culpam: sed in Christo non fuit aliqua culpa, secundum illud primæ Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

¶ 4 Præt. Nullus sapiens assumit id, quod impedit ipsum a proprio fine: sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis incarnationis. primo quidem, quia propter huiusmodi infirmitates, homines ab eius cognitione impediebantur, secundum illud Isa. 53. Desideravimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secundo, quia sanctorum patrum desiderium non videtur impleri, ex quorum persona dicitur Isa. 51. Cõsurge, consurge, induere fortitudinem, brachium domini. Tertio, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem, videbatur & potestas diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd filius dei humanam naturam assumpserit cum corporalibus infirmitatibus, sine defectibus.

Sed contra est, quòd dicitur Heb. 2. In eo, in quo passus est & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari: sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. ergo cõueniens fuit, vt filius dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea posset pati & tentari, & sic auxilium nobis ferre.

Respon. Dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptum a filio dei humanis infirmitatibus & defectibus subiacere, & præcipue, propter tria. Primo quidem, quia ad hoc filius dei carne assumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autem pro peccato alterius satisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam, in se suscipit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet mors, fames, sitis, & huiusmodi, sunt pœna peccati, quod est in mundum per Adam introductum, secundum illud Roman. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem incarnationis, quòd huiusmodi pœnalitates in nostra natura susciperet vice nostra, secundum illud Isa. 53. Vere languores nostros ipse tulit. Secundo, propter fidem incarnationis astruendam. Cum enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectibus subiacet, si sine his defectibus filius dei humanam naturam assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse, sed phantasticam, vt Manichęi posuerunt. Et ideo, vt dicitur Phil. 2. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aspectum vulnerum est ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan. 20. Tertio, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, passiones & defectus humanos fortiter tolerando. vnde dicitur Heb. 12. Sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum cõtradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes.

Ad

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ satisfactio ꝓ peccatis alterius, habet quidem quasi materiã pœnas, quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed ꝓ principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendum satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio efficaciã habet: non. n. esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet, vt infra dicetur. * Et ideo oportuit animam Christi & perfectam esse, quantum ad habitus scientiarum & virtutum, vt haberet facultatem satisfaciendi, & quòd corpus eius esset subiectum in firmitatibus, vt ei satisfactionis materia non deesset.

* In materia ꝺ satisf. id erat facturus nõ cõpleuit.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ fm naturalem habitudinem, quæ est inter animam, & corpus, ex gloria animæ redundat gloria ad corpus: sed hæc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntati diuinitatis ipsius, ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & non deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur, quę cõueniunt naturæ passibili, secũdum illud qđ Dam.* dicit, quòd beneplacito diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

* li. 3. c. 15. a med. & c. 14.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd pœna semper sequitur culpam actualem vel originalem: quandoq; quidem eius qui punitur: qñq; aũt alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secũdum illud Isaiæ 53. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

* In corp. artic.

Ad 4ᵐ dicendum, ꝙ infirmitas assumpta a Christo non impediuit finem incarnationis, sed maxime promouit, vt dictum est.* Et quãuis per huiusmodi infirmitates absconderetur eius diuinitas, manifestabatur tamen humanitas, quæ est via ad diuinitatẽ perueniendi, secundũ illud Rom. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad deum. Desiderabant autem antiqui patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalem, sed spiritualem per quam & diabolum vicit, & humanam infirmitatem sanauit.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum secundum.*

* Infr. q. 15. a. 5. ad 1. Et 3. di. 3. q. 1. art. 2. q. 1. c. fin.

TItulus intelligendus est vt iacet.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur vna distinctio bimembris cum cõditionibus mẽbrorũ, & multiplicitate vtriusque. Secũdo, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Distinctio ẽ. Necessitas est duplex, coactionis, vel naturalis. Conditio necessitatis coactionis est, quòd est ab extrinseco, multiplicitas eius est, ꝙ cõtrariatur quandoq; naturæ, quãdoque voluntati: quia tam natura, q̃ voluntas est principium intrinsecum: illa autẽ est ab extrinseco. Conditio necessitatis naturalis est, ꝙ consequitur principium naturale: multiplicitas eius est, quia vel consequitur formam, vel materiam. Prima conclusio est: Corpus Christi secũdum necessitatem naturalẽ consequentem materiã subiectum fuit necessitati mortis, & aliorum huiusmodi defectuum. Probatur. Carni Christi permittebatur agere & pati, quæ erãt propria: sed necessitas horũ defectuũ causatur ex ꝓprijs carnis. ergo. Secunda conclusio est, Corpus Christi secundum conditionem propriæ naturæ subiacuit necessitati coactionis repugnantis naturæ corporali, vt patet de clauo perforante, & flagello percutiente. Tertia conclusio est. In Christo non fuit necessitas coactionis repugnãtis voluntati diuinæ aut humanæ absolute: sed solum secũdum naturalem motum voluntatis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex declaratione terminorum relinquit euidens apud theologos. Declaratur siquidem voluntas absolute, hoc est cõsequens rationem deliberantem, & naturalis, prout naturaliter refugit mortem, corporisque nocumenta.

* li. 3. c. 20. in fine.

¶ Vbi nota primo, quòd apud Auctorem hic, deliberatio est actus rationis. Et voluntas dicitur deliberata denominatiue a ratione deliberante, & causaliter: quia consequitur rationem deliberantẽ (quæ. s. tõ oĩbus consideratis cõcludit aliquid esse malum vel bonum, fugiendum vel prosequendũ) & sequitur motus voluntatis cõformis tali rationi appetens vel fugiens, qui vocatur voluntas deliberata. Naturalis aũt voluntas vocatur motus ille voluntatis, qui consequitur rõnem apprehendẽtem bonum vel malum, non considerata omnibus circũstantijs, sed ipsum nudũ obiectũ bonum

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus necessitatem his defectibus subiacendi assumpserit.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex necessitate his defectibus subiacuerit. Dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & loquitur de oblatiõe ad passionem: sed voluntas opponitur necessitati. ergo Christus non ex necessitate subiacuit corporalibus defectib⁹.

¶ 2 Præt. Damasc.* dicit in 3. lib. Nihil coactum in Christo consideratur, sed omnia voluntaria: sed quod est voluntarium, non est necessarium. ergo huiusmodi defectus non fuerunt ex necessitate in Christo.

¶ 3 Præt. Necessitas infertur ab aliquo potentiori: sed nulla creatura est potentior, quàm anima Christi, ad quam pertinebat proprium corpus conseruare. ergo huiusmodi defectus seu infirmitates non fuerunt in Christo ex necessitate.

Sed contra est, quòd Apost. dicit Rom. 8. Misit deus filium suum in similitudinem carnis peccati: sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi & sustinendi alias huiusmodi passiones. ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit in carne Christi.

Respon. Dicendum, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ fit ab agente extrinseco. Et hæc quidem necessitas contrariatur & naturæ & voluntati, quorum vtrumque est principium intrinsecum. Alia autem est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, puta formam, sicut necessarium est ignem calefacere: vel materiã, sicut necessarium est corpus ex contrarijs compositum dissolui. Secundum igitur hanc necessitatem, quæ consequitur materiam, corpus Christi subiectum fuit[d] necessitati mortis & aliorum huiusmodi defectuum: quia sicut dictum est, * beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere, & pati quæ propria. Hæc autem necessitas causatur ex principijs carnis humanæ, vt dictum est. * Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quòd repugnat naturæ corporali; sic iterum corpus Christi secundum conditionem propriæ naturę necessitati subiacuit, & claui perforantis, & flagelli percutientis. Secundum vero quòd necessitas talis repugnat voluntati, manifestum est quòd in Christo non fuit necessitas horum defectuum, neque per respectum ad diuinam voluntatem, neque per respectum ad voluntatem humanam Christi absolute, prout sequitur rationem deliberantem, sed solum secundum naturalem motum voluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortem, & etiam corporis nocumenta.

D. 904.

* art. ꝓced. ad 2.

* In isto ar.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus dicitur oblatus, quia voluit[d] & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licet mors esset contra naturalem motum voluntatis humanæ, vt Damasc.* dicit.

D. 905.

* li. 3. c. 23. & 24.

Ad 2ᵐ patet responsio ex dictis. †

† In corp. art.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd nihil fuit potentius, quàm anima Christi absolute: nihil tamen prohibet aliquid fuisse potentius, quantum ad hunc effectum: sicut clauus ad perforandum. Et hoc di-

num

ãum (puta vitam, ſanitatem) vel malum, puta mortem, infirmitatem, flagellari, & huiuſmodi. ad huiuſmodi.n. apprehenſionẽ, ſequitur naturaliter motus voluntatis volens bonum, vel nolens malum. Et tamen, vt dictum eſt, ſuperaddita rõni cõſideratione circũſtãtiarum (puta mori, propter bonum virtutis) ſequitur ĩ voluntate motus volitionis reſpectu mali, puta, mortis propter iuſtitiã, & nolitionis reſpectu boni, puta vitæ cũ detrimento virtutis. Renuit ſiquidem viuere cum defectu ẽt negatiuo talis act⁹ virtutis, puta redẽptionis humanæ.

3.diſ.15.q.1.arti.3. & diſ.21.q.1. artic.2.c.& op.5.c.223

¶ In reſponſione ad tertium, vide ꝙ Auctor neceſſitatẽ coactionis contrariæ corpori (quã in corpore articuli reſpectu corporis Chriſti poſuit) hic extendit etiã ad aĩam Chriſti ſm propriam naturam & virtutem: quia ſuperius dictũ eſt, ꝙ aĩa Chriſti ſm propriam naturam & virtutem nõ poterat mutare naturalem curſum rerũ, ſm quem cõſtat, clauum eſſe potentiorem ad perforandũ carnem humanam, q̃ anima ſit potens ſeruare corpus illæſum a perforatiõe: qm̃ hoc nõ ſine miraculo fieret. Et hoc eſt qđ litera docet.

¶ Super Quæſtionis quartædecimæ Articulum tertium.

TItulus totus cõſiſtit ĩ verbo cõtractionis. Nihil.n. aliud vertitur in dubiũ hic, niſi an defectus corporales, qui in Chriſto fuerunt, fuerint cõtracti, an nõ fuerint cõtracti, ſed aliter habiti.

* refertur 3.ſent.diſt. 16. & habetur in glo. ordin. ſup hunc locũ.

¶ In corpore articuli vnica eſt cõclõ reſponſiua quæſito: Chriſtus non cõtraxit defectus corporales, ſed volũtarie ſuſcepit. Probatur quo ad primã principalemq; partem: Contractio ĩportat ordinem effect⁹ ad

co, ſecundum quòd anima Chriſti conſideratur ſecundum propriam naturam & virtutem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus defectus corporales contraxerit.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Videtur quòd Chriſtus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod ſimul cum natura ex origine trahimus: ſed Chriſtus ſimul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per ſuam originem traxit a matre, cuius caro huiuſmodi defectibus ſubiacebat. ergo videtur, quòd hos defectus contraxerit.

G

¶ 2 Præt. Id, quod ex principijs naturæ cauſatur, ſimul cum natura trahitur, & ita contrahitur: ſed huiuſmodi pœnalitates cauſantur ex principijs naturæ humanæ. ergo eas Chriſtus contraxit.

H

¶ 3 Præt. Secundum huiuſmodi defectus Chriſtus alijs hominibus ſimilatur, vt dicitur Hebr.2. ſed alij homines huiuſmodi defectus contrahunt. ergo videtur quòd etiam Chriſtus huiuſmodi defectus contraxerit.

SED CONTRA eſt, quòd huiuſmodi defectus cõtrahuntur ex peccato, ſecundum illud Rom.5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hũc mundum, & per peccatum mors: ſed in Chriſto non habuit locum peccatum. ergo huiuſmodi defectus Chriſtus non contraxit.

I

RESPON. dicendum, quòd in verbo contrahendi, intelligitur ordo effectus ad cauſam, vt ſcilicet illud dicatur contrahi, quod ſimul cum ſua cauſa ex neceſſitate trahitur. Cauſa autem mortis & horum defectuum in humana natura eſt peccatum: quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom.5. Et ideo illi proprie dicuntur hos defectus contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Chriſtus autem hos defectus non habuit ex debito peccati: quia vt Augu.* dicit exponens illud Ioan.3. Qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt, de ſurſum venit Chriſtus, id eſt, de altitudine naturæ humanæ, quam habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam abſque peccato, in illa puritate, in qua erat in ſtatu innocentiæ, & ſimili modo potuiſſet aſſumere humanam naturam abſque defectibus. Sic igitur patet, quòd Chriſtus non contraxit hos defectus, quaſi ex debito peccati eos ſuſcipiens, ſed ex propria voluntate.

K

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd caro Virginis concepta fuit in originali [d] peccato: & ideo hos defectus contraxit.† ſed Chriſtus naturam ex Virgine aſſumpſit abſque culpa. Et ſimiliter potuiſſet naturam aſſumere abſque pœna: ſed voluit ſuſcipere pœnam propter opus noſtræ redemptionis implendum, vt dictum eſt.* Et ideo habuit huiuſmodi defectus, non contrahendo, ſed voluntarie aſſumendo.

AD 2m dicendum, quòd cauſa mortis & aliorum corporalium defectuum in humana natura, eſt duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex parte principiorum materialium humani corporis, inquantum eſt ex contrarijs compoſitum: ſed hęc cauſa impediebatur per originalem iuſtitiam. Et ideo proxima cauſa mortis & aliorum defectuum, eſt peccatũ: pęr quod ſubtracta eſt originalis iuſtitia. Et propter hoc, quia Chriſtus fuit ſine peccato, dicitur non contraxiſſe huiuſmodi defectus; ſed voluntarie aſſumpſiſſe.

AD 3m dicendum, quòd Chriſtus in huiuſmodi defectibus, aſſimilatus eſt alijs hominibus, quantum ad qualitatem defectuum, nõ autem quãtum ad cauſam. Et ideo Chriſtus non contraxit huiuſmodi defectus, ſicut alij.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus omnes defectus corporales hominum aſſumere debuerit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus omnes defectus corporales hominũ aſſumere debuerit. Dicit enim Dam.* Quod eſt inaſſumptibile, eſt incurabile: ſed Chriſtus venerat omnes defectus noſtros curare. ergo omnes defectus noſtros aſſumere debuit.

¶ 2 Præt. Dictum eſt,† quòd ad hoc quòd Chriſtus pro nobis ſatisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore: ſed Chriſtus ex parte animæ aſſumpſit plenitudinem omnis gratiæ. ergo ex parte corporis debuit aſſumere omnes defectus.

¶ 3 Præt. Inter omnes defectus

cauſam, ergo illi ꝓprie dicuntur contrahere defect⁹ mortis, &c. qui ex debito peccati hos defectus incurrunt: ergo Chriſtus hos defectus non contraxit. Antecedens probatur: quia contrahere eſt ſimul trahere, effectum, ſ. cum cã ſua. Prima conſequentia probatur: qa cã mortis & horum defectuum in humana natura eſt peccatũ. Probatur ex auctoritate ad Rom.5. Per peccatum mors, &c. Secunda vero concluſio probatur: quia Chriſtus nõ habuit hos defectus ex debito peccati. Probatur auctoritate Auguſtini. Vltima pars concluſionis probatur: quia potuiſſet, ſi voluiſſet Chriſtus aſſumere naturam abſq; pœna, ſicut aſſũpſit abſq; culpa.

D. 37… † Aliàs, … caro Chri… ſti ex Vir… ne ſump… naturã … que culp… * art.1. hu… ius q.

¶ In reſpõſione ad ſecũdum, nota Auctorem in theologia theologice loq, cum dicit cauſam proximã mortis eſſe peccatum, remotam autem compoſitionem ex contrarijs. Formaliter ſiquidẽ loquitur, vbi omnino theologica eſt materia, qualis eſt iſta.

¶ Suqer Quæſtionis quartædecimæ Articulum quartum.

TItulus conſiſtit in vniuerſalitate defectuum humanorum corporaliũ, an ſcilicet oẽs aſſumi a Chriſto fuerit conueniens.

¶ In corpore vna eſt concluſio reſpõſiua quæſito: Non fuit conueniens, vt Chriſtus aſſumeret oẽs defectus ſeu infirmitates humanas. Probatur, Chriſtus aſſumpſit defectus humanos ad ſatisfaciẽdum ꝓ peccato humanæ naturæ. ergo illos tantũ defectus aſſumere debuit, qui conſequuntur ex peccato cõmuni totius humanæ naturæ, nec tamen repugnant perfectioni ſcientiæ & gratiæ. ergo non fuit conueniens vt omnes

Sup. q.… ad 2. ar… ad 3. &… q.15. ar… c.& q.… art.4.… & 3. di… q.2. ad… diſt.15.… art.1. &… 22.q.2.… 3.q.1.&… 2 ca.55.… 11.& op… cap.223.… 238. *lib.3.c.… & 18. † Art.1.

corporales, prçcipuum locũ tenet mors: ſed Chriſtus mortem aſſumpſit. ergo multo magis oẽs alios defectus aſſumere debuit.

SED CONTRA eſt, quòd contraria nõ poſſunt ſimul fieri in eodẽ: ſed quædam infirmitates ſunt ſibiipſis contrariæ, vtpote ex contrarijs principiis cauſatæ. ergo nõ potuit eſſe, quòd Chriſtus omnes ĩfirmitates humanas aſſumeret.

B

Ar.1. & 2. huius quæ.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut dictũ eſt*, Chriſtus defect⁹ humanos aſſumpſit, ad ſatisfaciendũ pro peccato humanæ naturæ: ad quod requirebatur, quòd haberet perfectionem ſcientiæ & gratiæ in anima. Illos ergo defect⁹ Chriſtus aſſumere debuit, qui conſequuntur ex peccato communi totius naturæ, nec tamen repugnant perfectioni ſcientiæ gratiæ. Sic igitur nõ fuit cõueniens, vt omnes defectus ſeu infirmitates humanas aſſumeret: ſunt enim quidam defectus, qui repugnant perfectioni ſcientię & gratiæ: ſicut ignorãtia, pronitas ad malum, & difficultas ad bonũ. Quidam autem defectus ſunt, qui non cõſequuntur communiter totam humanam naturam, propter peccatum primi Parentis, ſed cauſantur in aliquibus hominibus ex quibuſdam particularibus cauſis: ſicut lepra, & morbus caducus, & alia huiuſmodi. Qui quidem defectus, quandoque cauſantur ex culpa hominis, puta, ex inordinato victu, quandoque autem ex defectu virtutis formatiuæ: quorum neutrum conuenit Chriſto, quia & caro eius de Spirituſancto concepta eſt, qui eſt infinitæ ſapientiæ & virtutis, errare & deficere non potẽs, & ipſe nihil inordinatum in regimine ſuæ vitæ exercuit. Sunt autẽ tertij defectus, qui in omnibus hominibus communiter inueniuntur, ex peccato primi parẽtis: ſicut mors, fames, ſitis, & alia huiuſmodi. & hos defectus omnes Chriſtus ſuſcepit, quos vocat Dama.* naturales & indetractibiles paſſiones: naturales quidem, quia conſequũtur communiter totam naturã humanam: indetractibiles autem, quia defectum ſcientiæ, & gratiæ non important.

Li.1.ortho. fid.c.14. in fine.& li.3. c.20.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes particulares defectus hominũ, cauſantur ex corruptibilitate & paſſibilitate corporis, ſuperadditis quibuſdam particularibus cauſis. Et ideo cum Chriſtus curauerit paſſibilitatẽ & corruptibilitatẽ corporis noſtri, per hoc ꝙ eam aſſumpſit, ex conſequẽti omnes alios defectus curauit.

C

AD 2m dicendum, quòd plenitudo omnis gratiæ & ſcientiæ, animæ Chriſti ſecũdum ſe debebatur ex hoc ipſo, ꝙ erat a verbo Dei aſſumpta, & ideo abſolute omnem plenitudinem ſapientiæ & gratiæ Chriſtus aſſumpſit: ſed defect⁹ noſtros diſpenſatiue aſſumpſit, vt pro peccato noſtro ſatisfaceret, nõ qa ei ſm ſe cõpeterẽt, & ideo nõ oportuit, ꝙ omnes aſſumeret, ſed ſolũ illos, qui ſufficiebãt ad ſatisfaciẽdũ ꝓ peccato totius humanæ naturæ.

D

AD 3m dicẽdum, ꝙ mors in omnes homines deuenit ex peccato primi parẽtis: non autẽ quidã alij defectus, licet ſint morte minores. Vnde non eſt ſimilis ratio.

omnes defectus ſeu infirmitates humanas aſſumeret. Antecedens patet. Et prima conſequentia, quo ad primam partem, relinquitur clara. Quo ad ſecundam vero probatur, quia ad ſatisfaciendum pro peccato humanæ naturæ, requiritur ſatisfactor perfectus in anima, ſcientia, & gratia. Secunda autem, quia defectus ſunt trifariã: quidam repugnantes perfectioni ſcientiæ, vt ignorantia, vel gratiæ, vt pronitas ad malum & difficultas ad bonum: quidam particulares, vt varii morbi: quidam communes toti humanæ naturæ, vt fames, ſitis, fatigatio, mors &c.

¶ Vbi nota tria. Primo, quòd quia rationis ordo poſcit, vt ſatisfactio, quæ pœnalis eſt, reſpondeat culpæ (& culpæ communi reſpõdeat pœna communis) ideo litera ex eo quòd Chriſtus defectus pœnales aſſumpſit ad ſatisfaciendũ pro peccato naturæ humanæ, optime, vt clarum ĩntulit, conſequens, quòd ſolos communes humanæ naturæ defectus pęnales aſſumere debuit. Secundo, quòd quia negatio particularium defectuum in Chriſto illata, non erat probata (quàmuis fuerit probata affirmatio vniuerſalium defectuum in eodem ex proportione pœnæ ad culpam) ideo litera ſubiunxit rationem eximẽtem corpus Chriſti a ſpecialibus defectibus, ex negatione cauſarũ eorundem ad negationem eorum procedentem, ex eo, ꝙ defectus ſpeciales aut ſunt ex defectu principii vel principiorum, aut ex defectu progreſſus vitæ, quorum neutrum in Chriſto locum habere potuit.

¶ Et ſi quis obiecerit, quòd poſſit eſſe aliquis horum defectuũ, ex tertia cauſa, puta, ex cælo vel cõcurſu elementi alicuius, ſciat omnes huiuſmodi concurſus cauſatiuos morbi ſpecialis, nihil aliud eſſe quàm defectum principii: concurrẽs enim cauſa impedit principia a naturali perfectione actionis vel paſſionis ſuæ, & ideo reducitur huiuſmodi cauſa ad defectum virtutis formatiuæ, cauſam poſitam in litera.

¶ Tertio, quòd Auctor doctrinam ſuam conformem Damaſceno oſtendens, confirmat ſimul, & exponit illum.

¶ Sed reſtat hic dubium, quo pacto licuerit, vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare, cum conſtet ignorantiam eſſe defectum animæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor licet tractet de defectibus corporis: inferit tamen vniuerſalem doctrinam de defectibus humanis, qui non debuerunt aſſumi a Chriſto, vt ex vniuerſali regula habeatur diſcretio inter defectus etiam corporis, qui debuerunt vel non debuerunt aſſumi. Et hoc propter pronitatem ad malum & difficultatem boni, quoniam alia eſt lex in membris humanis repugnans legi mentis, ſecũdum quam proni ſunt ſenſus hominis ad malum, & non quod volumus bonum hoc

A

agimus, id autem quod de ignorantia admiſcetur, exempli gratia poſitum eſt.

¶ Sed quia hæc reſponſio dicta ſecundum eundem contextum ſeparat, dum ignorantiam vt exemplum, pronitatem vero ad malum, & difficultatem ad bonum vere interpretatur, aliter dicitur, quòd per ignorantiam hic intelligitur copulatio corporalis cauſatiua ignorantiæ: naſcuntur ſiquidem aliqui inepti ad ſcientiam, ſicut alii ĩclinati ad iram, & huiuſmodi.

¶ Sed hoc minus cõſonat literæ, diuidẽti contra defectus repugnantes perfectioni ſcientiæ vel gratiæ, defectus corporis ſpeciales: conſtat autem has complexiões exhorbitãtes a temperãtia humanæ medietatis, inter ſpeciales computari defectus. Vnde dicẽdum eſt, quòd ignorantia dupliciter ſumi poteſt, vel ſecundum ſe, & ſic eſt defectus non corporis, ſed animæ, ſicut ſciẽtia: contraria.n. circa idem nata ſunt fieri, uel ſecundum ſuam cauſam occaſionalem communẽ toti naturæ humanæ, & ſic eſt defectus tenens ſe ex parte corporis, quoniam ex hoc ipſo, quòd anima ſit in corpore, non recipit influxum ſciẽtiæ a ſuperioribus, & manet ignorans: in cuius ſignum ſtatim, ꝙ a corpore ſeparatur anima, perficitur ſcientia infuſa a ſuperioribus. Chriſtus autem licet ſuſceperit animam in corpore, non ſuſcepit tamen defectum ſcientiæ concomitãtem animã ex hoc, ꝙ ſit in corpore, qm̃ ab initio eius anima repleta eſt, & beata, & infuſa ſcientia, vt patet ex antedictis. Et ideo inter defectus corporis, hoc eſt ſe tenẽtes ex parte corporis, computata eſt hoc in loco ignorantia.

E

¶ In reſponſione ad ſecundũ perſpicaciter vide, ꝙ animæ Chriſti ſecundum ſe debebatur plenitudo omnis gratiæ & ſcientiæ, ex hoc ipſo quòd erat aſſumpta a Verbo: eſt enim hoc ſumptum ex Ioã.1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, quaſi Vnigenitum a Patre. Et docemur ex hoc non ſolum differentiam intentam in litera inter ſcientiam ac gratiam, & defectus, quòd illæ debebantur animæ Chriſti ſecundum ſe, hoc eſt ob propriã perfectionem, iſti vero ſolum propter aliud, hoc eſt ſatisfactionem & exemplaritatem &c. ſed etiam quòd non ſunt duo miracula, gratia vnionis, & gratia virtutum in anima Chriſti: ſed ſicut in naturalibus generans dat vna generatione formam, & conſequentia ad formam, ita in myſterio incarnationis aſſumens dat gratiæ & ſcientiæ plenitudinem, vt conſequentia aſſumptionem. Et propterea ſicut debentur genito concomitantia formam, debito naturali, ita debetur aſſumptæ animæ plenitudo gratiæ & ſcientiæ, debito quaſi naturali, ſeu connaturalis ordinis. Connaturalis quippe eſt aſſumptæ animæ plenitudo gratiæ & ſcientiæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ *Super Quaestionis quintaedecimae Articulum primum.*

Titulus clarus est.

¶In corpore est vnica conclusio responsiua quaesito: Christus nullo modo assumpsit defectū peccati. Probatur: Defect9 assumpti a Christo sunt assumpti ad tria, hoc est ad satisfaciendum pro natura humana: ad comprobādam suam humanitatē, & ad exēplum virtutis: sed defectus peccati ad nihil horum valet. ergo. Maior patet ex primo articulo praecedentis quęstionis. Minor singillatī quo ad singulas partes clare probatur in litera, ita vt non sit opus exponere.

QVAESTIO XV.

De defectibus animae, a Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de defectibus pertinētibus ad animam.

Et circa hoc quaeruntur decē.

¶ Primo, Vtrum in Christo fuerit peccatum.

¶ Secundo, Vtrum in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertio, Vtrum in eo fuerit ignorantia.

¶ Quarto, Vtrum anima eius fuerit passibilis.

¶ Quinto, Vtrum in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sexto, Vtrū in eo fuerit tristitia.

¶ Septimo, Vtrū in eo fuerit timor.

¶ Octauo, Vtrum in eo fuerit admiratio.

¶ Nono, Vtrum in eo fuerit ira.

¶ Decimo, Vtrum simul fuerit viator & cōprehensor.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo fuerit peccatum.

Inf.q.32.a.7.& 3.dis.3.q.1.cor.fi.&d.12.q.1.cor.fin.& quo.4.q.11 ar.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit peccatum. Dicitur.n. Psal. 21 Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longe a salute mea verba delictorum meorum: sed haec verba dicuntur ex persona ipsius Christi, vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. ergo videtur ꝙ in Christo fuerint delicta.

¶2 Praet. Rom. 5. dicit Aposto. ꝙ in Adam omnes peccauerunt, quia.s. in eo originaliter fuerunt: sed Christus etiā originaliter fuit in Adā. ergo in eo peccauit.

¶3 Praet. Apost. dicit Heb. 2. ꝙ in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tētantur, auxiliari: sed maxime indigebamus auxilio eius contra peccatum. ergo videtur ꝙ in eo fuerit peccatum.

¶4 Praet. Secundae ad Cor. 5. dicitur ꝙ Deus eum, qui non nouerat peccatum.s. Christum, pro nobis peccatum fecit: sed illud vere est, quod a Deo factum est. ergo in Christo vere fuit peccatum.

Ca.11.ī fi. tom.3.

¶5 Praet. Sicut Aug.* dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplū vitae praebuit filius Dei: sed homo indiget exemplo nō solum ad recte viuendum, sed etiam ad hoc, quòd poeniteat de peccatis. ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatorem, vt de peccatis poenitendo, poenitentiae nobis daret exemplum.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

Art.1.& 2. huius quae.

RESPON. Dicēdum, quòd sicut supra dictum est*, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritatē humanae naturae cōprobaret, & vt nobis fieret exemplum virtutis: secundū quae tria manifestum est, ꝙ defectum peccati assumere non debuit. Primo quidem, quia peccatum nihil operatur ad satisfactionem, quinimmo virtutem satisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccl. 34. dona iniquorum nō probat Altissimus. Similiter etiam ex peccato nō de-

F monstratur veritas humanae naturae, quia peccatum non pertinet ad humanam naturam, cuius Deus est causa: sed magis est contra naturam, per seminationē diaboli introductum, vt Dam.* dicit. Tertio, peccādo exemplum virtutis praebere non potuit, cum peccatum contrarietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectum peccati, nec originalis nec actualis, secundum illud quod dicitur 1. Petri. 2. Qui peccatum non fecit.

Li.2.ca.30. & li.3.c.20.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Dama.* dicit in 3. li. dupliciter dicitur aliquid de Christo, uno modo, secundum proprietatem naturalem

Li.3.ortho. fi.ca.25.

G & hypostaticam, sicut dicitur quòd Deus factus est homo, & quòd passus est pro nobis, alio modo, secū dum proprietatem personalē & habitudinalē, prout scilicet aliqua dicūtur de ipso in persona nostra, quae sibi secundum se nullo modo conueniunt. Vnde & inter septem regulas Ticonij, quas Aug.* ponit in 3. de doctri. christia. prima ponitur de Domino & eius corpore, cum.s. Christi & ecclesię vna persona aestimatur. Et secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit, Verba delictorū meorum, non quòd in ipso capite delicta fuerint.

Li.3.ca.31. tom.3.

AD 2^m dicendum, quòd sicut dicit Aug.* 10. super

Li.10.c.19. & 20. to.3.

H Gene. ad literam, non omni modo Christus fuit in Adam & in alijs patribus, quo nos ibi fuimus. Nos enim fuimus in Adam secundum seminalem rationē & secundum corpulentam substantiam: quia.s. vt ipse ibidem dicit, cum sit in semine & visibilis corpulētia, & inuisibilis ratio, vtrumque currit ex Adam: sed Christus visibilem carnis substantiam de carne virginis sumpsit: ratio vero conceptionis eius non a semine virili, sed longe aliter, ac desuper venit. Vnde non fuit in Adam secundum seminalem rationem, sed solum secundum corpulentam substantiā. Et ideo Christus non accepit actiue ab Adam humanā naturā, sed solum materialiter: actiue vero a Spiritusancto: sicut

I & ipse Adam materialiter sumpsit corpus ex limo terrae, actiue autem a Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solum s̄m materiam.

AD 3^m dicendum, quòd Christus ex sua tentatione & passione nobis auxiliatus est, pro nobis satisfaciēdo: sed peccatū nō cooperatur ad satisfactionem, sed magis ipsam impedit, vt dictum est*. Et ideo non oportuit, quòd peccatū in se haberet, sed omnino esset purus a peccato: alioquin poena, quam sustinuit, fuisset sibi debita pro proprio peccato.

In corp. ar. & q.4. ar. ad 2.

AD 4^m dicendum, quòd Deus fecit Christū peccatum, non quidem vt in se peccatum haberet: sed quia fecit eum hostiam pro peccato: sicut & Oseae. 4. dicitur, Peccata populi mei comedent.s. Sacerdo-

K tes, qui secundum legē comedebāt hostias pro peccato oblatas. Et secundum hunc modū dicitur Isa. 52. quòd Dominus posuit in eo iniquitatem omnium: quia scilicet eum tradidit, vt esset hostia pro peccatis omnium hominum. vel fecit eum peccatum, idest, habentem similitudinem carnis peccati, vt dicitur Roma. 8. & hoc propter corpus passibile, & mortale, quod assumpsit.

AD 5^m dicendum, quòd poenitens laudabile exēplum dare potest, nō ex eo quòd peccauit, sed in hoc ꝙ volūtarie poenā sustinet ꝓ peccato. Vnde Christus dedit maximum exemplum poenitentibus, dum non pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit poenam subire.

¶ *Super Quaestionis quintaedecimae Articulum secundum.*

Inf.q.27.a.3.c.& ad 1. &3.d.17.a.1.q.2.ad4. & opu.3.c.231.

IN titulo fomes peccati importat inclinationem appetitus sensitiui in id, quod cōtrariatur rectae rationi, puta, in superfluam delectationem, in excessiuam cupiditatem, & similia.

Li.3.orth. fid.ca.15.a med. & ca.14.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua quaesito: ī Christo non fuit fomes peccati. Probat dupliciter, primo sic, Virtus moralis facit rationalem partem animae, in qua est, rationi esse subiectam, & tanto magis quāto perfectior fuerit. ergo quanto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tāto magis in eo debilitat vis fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati. Antecedens declaratur, in temperantia & māsuetudine. Prima cōsequentia probatur, quia ad rationem fomitis pertinet inclinatio appetitus sensualis ī id, quod est contra rationem. Secunda vero, quia in Christo fuit virtus secundū perfectissimum gradum: quod probatur, quia Christus perfectissime habuit gratiam, & omnes virtutes morales. Secundo, probatur cōclusio principalis, quia iste defect9 nō est ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinat ad contrarium satisfactioni. ergo non debuit assumi a Christo. Et patet sequela ex pręcedentibus.

Q.7.art.2. & 9.

Alias irrationali.

¶ Occurrit hic dubium, quia secundū primam rationē in litera allatam, sequitur, quòd nō solum in Christo, sed etiā in puris hominibus puta, Ioanne Baptista, non fuerit fomes peccati, quia in ipso a principio fuerunt virtutes perfectae: nō solum in habitu, vt sunt in pueris baptizatis, sed in exercitio, cum fuerit tantę ꝑfectionis, vt iustitia appellatus sit, vt dicit Glo. in verbo, Iustitia, vbi scriptum est: Iustitia ante eum ambulabit.

1.2.q.56.a.4.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ differentia inter animam Christi & aliorū est, quòd anima Christi est secundū quòd erāt animae in statu innocētiae, quātum ad elongationē a peccato: animae vero reliquorum quātumcumque sanctificatorum in vtero, in hac vita sunt sicut anima hominis, qui incidit in latrones, & non solū spoliatus est gratuitis, sed vulnerat9 est in naturalibus. Et ideo in anima Christi secundum se sola naturalis īclinatio partis sensitiuę in bonū sibi consonum erat per virtutem subiicienda perfectae rationi, vt nulla fomitis ratio maneret in eo: in aliis autem non solum est naturalis inclinatio partis sensitiuae in bonum sibi cōsonū, sed talis inclinatio est vulnerata. Et ꝓpterea non sufficit in aliis ad tollendum fomitem, perfectio virtutis: sed speciali est opus gratia, sic sanāte, vt extinctus sit fomes peccati, qđ soli beatae Virgini ī hac vita cōcessum credimus. Nō sequitur igitur ex processu literae, ꝙ perfectio virtutis regulariter tollat fomitē, sed quòd perfectio virtutis in Christo infert in ipso, non fuisse fomitem.

Li.1.Eth.c. vlt.to.5.

Lib.3.orth. fi.c.14.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerit fomes peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas.s. ex subtractione originalis iustitiae, per quam simul inferiores

B vires animae subdebantur rationi, & corp9 animae: sed in Christo fuit passibilitas corporis & mortalitas. ergo etiā in eo fuit fomes peccati.

¶2 Praet. Sicut Dama.* dicit in 3. li. Beneplacito diuinę voluntatis permittebat caro Christi pati & operari quae propria: sed proprium est carni, vt concupiscat delectabilia sibi. Cum igitur nihil aliud sit fomes, quàm concupiscentia, (vt dicitur in gl. Rom. 7.) videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati.

C ¶3 Praet. Ratione fomitis peccati, caro concupiscit aduersus spiritū, vt dicitur Gal. 5. Sed tanto spiritus ostēditur fortior & magis dignus corona, quanto magis superat hostem.s. concupiscentiam carnis, secundum illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Christus autem habuit fortissimum, & victoriosissimum spiritū & maximae dignum corona, secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona, & exiuit vincēs, vt vinceret. uidetur ergo ꝙ in Christo maxi-

D me debuerit esse fomes peccati.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 1. Quod in ea natum est, de Spiritusancto est: sed Spiritussanctus excludit peccatum & inclinationem peccati, quae importatur nomine fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, Christus perfectissime habuit gratiam & omnes virtutes. Virtus autē moralis, quae est † in rationali parte animae, eam facit esse rationi subiectam, & tanto magis, quanto perfectior fuerit virtus: sicut temperantia concupi-

E scibilem, & fortitudo, & mansuetudo irascibilem, vt in 2. parte dictum est*. ad rationem autem fomitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est contra rationem. Sic igitur patet, quòd quāto virtus in aliquo fuerit magis ꝑfecta, tāto magis in eo debilitatur vis fomitis. Cum igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, consequens est, ꝙ in eo fomes peccati non fuerit, cū

A etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinet ad contrariū satisfactioni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum, naturaliter sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorū corporalium, vel etiam ipsius animae vegetabilis, vt patet in 1. Eth.* Et ideo perfectio virtutis, quae est secundum rationem rectam, non excludit passibilitatem corporis, excludit autem fomitem peccati: cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationem.

AD 2^m dicendum, ꝙ caro naturaliter concupiscit id, quod est sibi delectabile concupiscentia appetitus sensitiui: sed caro hominis, qui est animal rationale, hoc concupiscit secundum modum & ordinē rationis. & hoc modo caro Christi concupiscentia appetitus sensitiui naturaliter appetebat escam & potum & somnum, & alia quae secundum rectam rationem appetūtur, vt patet per Dama.* in 3. li. Ex hoc autem non sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, praeter ordinem rationis.

AD 3^m dicendum, ꝙ fortitudo spiritus aliqualis ostēditur, ex hoc quòd resistit concupiscentiae carnis sibi contrariātis: sed maior fortitudo spiritus ostenditur, si per eius virtutem totaliter caro comprimatur, ne contra spiritum concupiscere possit. & ideo hoc competebat Christo, cuius spirit9 summū fortitudinis gradū attigerat. Et licet non sustinuerit impugnationem interiorē ex parte fomitis, sustinuit tn̄ exteriorē impugnationē ex parte mundi & diaboli, quos superādo victoriae coronā ꝓmeruit.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerit ignorantia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ī Christo fuerit ignorantia. Illud enim vere fuit in Christo, quod sibi competit secundum humanam naturam, licet ei non competat secundum diuinā, sicut passio & mors: sed ignorantia cōuenit Christo, secundum humanam naturā: dicit enim Dama.* in 3. lib. quòd ignorantem & seruilem assumpsit naturam. ergo ignorantia vere fuit in Christo.

¶ 2 Praet. Aliquis dicitur ignorans per notitiae defectum: sed aliqua notitia defuit Christo: dicit enim

¶ *Super Quaestionis quintaedecimae Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna ē conclusio: In Christo non fuit ignorātia. Probatur, Sicut in Christo fuit plenitudo gratiae & virtutis, ita fuit plenitudo omnis sciētiae. ergo sicut prima plenitudo excludit fomitē peccati, ita secūda excludit ignorātiā. ergo in Christo nō fuit ignorātia prima cōsequentia probat, quia ignorātia opponitur plenitudini scientiae: secūda, quia non fuit fomes peccati ī Chro.

3.di.17.ar.1.q.2.ad 5.

Li.3.orth. fid.c.21.in prin.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶In responsione ad tertium, aduerte nouitie, quòd triũ expositionũ verborum Isaiæ, quæ in litera ponũtur, duæ pimæ conueniunt in hoc, quòd ly Antequam puer sciat, exponũt, antequã De⁹ fiat puer sciens, hoc est, antequã incarnetur habens matrem & patrem putatiuum. In hoc enim sensu verificatur tam literalis expositio, quòd rex Assyriorũ auferret spolia ante incarnationẽ filii Dei, quã spiritualis, quòd filius Dei ante incarnationẽ inuocat⁹ saluaret populũ suũ. Tertia autem post incarnationẽ exponit, quòd ly Ante, dicat ordinem temporis, secũdum ætatem infantilem Iesu Christi.

Q.7. art.9. & q.9. ar.1.

Aposto. 2. ad Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatũ fecit. ergo in Christo fuit ignorantia.

¶3 Præt. Isa. 8. dicitur, Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci. Puer autem ille est Christus. ergo in Christo fuit aliquarũ rerum ignorantia.

SED CONTRA, Ignorantia per ignorantiam nõ tollitur. Christus autem ad hoc venit, vt ignorãtias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. ergo in Christo ignorantia non fuit.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiæ, vt ex præmissis * patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratię & virtutis excludit fomitẽ peccati, ita plenitudo scientiæ, excludit ignorantiam, quæ scientiæ opponitur. Vnde, sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura a Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum rationem suæ speciei, & secundum hoc dicit Dama. * eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam, Dei scilicet, & non habet futurorum cognitionem. Alio modo, potest considerari secundum id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem scientię & gratię, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis. & hoc modo natura humana in Christo ignorantiam nõ habuit.

Loco citato in argu.1.

AD 2m dicendum, quòd Christus dicitur nõ nouisse peccatum, quia nesciuit per experientiam, sciuit autem per simplicem notitiam.

AD 3m dicendum, quòd loquitur ibi Propheta de scientia humana Christi. Dicit enim, Antequam sciat puer, scilicet secundum humanitatem, vocare patrem suum, scilicet Ioseph (qui pater eius fuit putatiuus) & matrem suam, scilicet Mariam, auferetur fortitudo Damasci: quod non est sic intelligendum, quasi aliquãdo fuerit homo, & hoc nesciuerit: sed antequam sciat, idest, antequam fiat homo scientiam habens humanam, auferetur. vel ad literam, fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, per regem Assyriorum: vel spiritualiter, quia nondum natus, populum suum sola inuocatione saluabit, vt gl.* Hie. ibi exponit. Aug. tamen in sermo †. de Epi. dicit, hoc esse completum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequam per humanã carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci, scilicet diuitias, in quibus Damascus præsumebat: in diuitijs autem principatus, auro defertur. Spolia vero Samarię idem ipsi erant: Samaria namque pro idolatria ponitur: illic enim populus ad idola colenda cõuersus est. Hæc igitur prima spolia puer idolatriæ detraxit. Et secundum hoc intelligitur, antequam sciat, idest, antequã ostendat se scire.

Hier. ibi. tomo.5. Aug. in ser. 4. q est 32. ĩ ordine ante med. to. 10.

F ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Christi fuerit passibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi nõ fuerit passibilis. Nihil enim patitur nisi a fortiori, quia agens præstantius est patiente, vt patet per Aug. 12. super Gene. * ad literam, & per Philo. 3. de anima†: sed nulla creaturæ fuit præstantior, q̃ anima Christi. ergo anima Christi G non potuit ab aliqua creatura pati, & ita non fuit passibilis: frustra enim in ea fuisset potentia patiendi, si a nullo pati potuisset.

¶2 Præt. Tul. in li. * de Tusculanis quæstionib⁹ dicit, ꝙ passiones animæ sunt quædã ęgritudines: sed in aĩa Christi nõ fuit aliqua ęgritudo: nã ægritudo animæ sequitur peccatum, vt patet per illud Psal. 40. Sana animam meã, quia peccaui tibi. ergo in Christo nõ fuerunt animæ passiones.

¶3 Præt. Passiones aĩæ uident̃ idẽ esse cũ fomite peccati, vnde & H Aposto. Ro. 7. vocat eas passiones pctõrũ: sed ĩ Christo nõ fuit fomes peccati, vt supra dictũ est †. Ergo vr̃ ꝙ nõ fuerint ĩ eo aĩæ passiones, & ita aĩa Christi non fuit passibilis.

SED CONTRA est, ꝙ in Psal. 78. dicit ex persona Christi, Repleta est malis anima mea: non quidem peccatis, sed humanis malis. i. doloribus, vt gl.* ibi exponit. Sic ergo anima Christi fuit passibilis.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ animã ĩ cor- I pore constitutam d dupliciter contingit pati. Vno modo, passione corporali: alio modo, passione animali. Pasione quidem corporali patitur per corporis læsionem. Cũ enim anima sit forma corporis, consequens est quòd vnum sit esse animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquam corpoream pasionem, necesse est quòd anima per accidens perturbetur, scilicet quantum ad esse, quod habet in corpore. Quia igitur corpus K Christi fuit pasibile, & mortale (vt supra habitũ est *) necesse fuit vt etiam eius anima hoc modo, pasibilis esset. Pasione autem animali pati dicitur anima secundum operationem, quæ vel est propria animę, vel pricipalius est animæ, q̃ corporis. Et q̃uis etiã f̃m intelligere & sentire dicatur hoc modo anima aliquid pati, tamen sicut in secunda parte dictũ est †, proprijssime dicuntur passiones animæ, affectiones appetitus sensitiui, quæ

¶ *Super Quæstionis quintadecimæ Articulum quartum.*

IN titulo pasibilitas, vt sonat, sumenda est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo rñdetur q̃sito: secundo declaratur rñsio.

¶ Quo ad primum, primo distinguit̃ de passione animæ coniunctæ corpori, vel corporali, vel aiali.

¶ Secundo, declaratur terminus prim⁹ quid. s. est aiam pati passione corporali.

¶ Tertio, respondetur secundum talẽ passionẽ q̃sito vna conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione corporali. Probatur: Corp⁹ Christi fuit passibile & mortale. ergo necesse fuit animã esse passibilẽ. Patet consequentia ex terminis declaratis.

¶ Quarto, declaratur alter terminus, quid scilicet est animã pati pasione animali. & hic distinguitur, vel proprie vel propriissime.

¶ Quinto, respondetur iuxta talẽ passionem quæsito vnica conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione aiali. Probatur: Affectiones appetit⁹ sensitiui fuerunt ĩ Christo. ergo Antecedẽs probatur dupliciter. primo, qa ptinẽt ad naturã hoĩs: secũdo, auctoritate August.

¶ Quo ad secundũ declaratur secunda conclusio respõsiua qualiter & quales fuerint passiões aĩales ĩ Christo. Et ponitur triplex differẽtia secundum triplicem modum, quo deordinant̃ passiões vel ex parte obiecti, vel principii, vel effectus: ita ꝙ summa differentiæ cõsistit inter pasiones esse ordinatas, vel inordinatas. Et illæ q̃dem in hoc proposito vocant̃ passiões, istæ autem propasiones. Et ideo cũ de Domino Iesu Christo sermo est (ne cuiusquã aures offendam⁹) animales passiones negamus, propassiones autẽ asserimus in Christo fuisse, Hieronymũ imitantes,

3. di. 15. q. 2. ar. 2. q. 1. 2. & di. ... q. 2. a. 1. & 2. & 33. lit. E pu. 3. ca. Et op. 6. 3. Aug. 12. c. 16. medio. Arist. 3. ani. tex. tom. 2.

Li. 4. in li. 3. a prin. & sequentibus.

Ar. 2. huius quæst.

Aug. glo. hoc loco psal. 87. tomo. 8. D. 19.

Q. 14. ar. ...

P. 2. q. ... ar. 3. & 7.

tantes, dicentem de Christi tristitia, Nõ passio, sed propassio est.

¶ *Super Quæstionis quintedecimæ Articulum quintum.*

TItulus clar⁹ est.

¶ In corpore vnica conclusio: in Christo fuit verus dolor. Probatur. In quo est læsio corporis & sensus læsionis, est dolor sensibilis: sed in Christo fuit vtrumque. ergo. Probatur minor quo ad primũ, quia corpus Christi erat passibile & mortale. Quoad scd̃m vero, qa aĩa Christi perfecte habuit oẽs potẽtias naturales.

¶ Nota nouitie, quòd illa duo in litera posita requisita ad dolorem, non sunt doloris partes, sed causæ sufficientes. Dolor namque nec est lęsio, nec perceptio læsionis: sed est passio appetitus sensitiui consurgens ex corporis læsione percepta sensu: nam quantumcumq; corpus lęderetur flagello, clauo, vel gladio, si non perciperetur, non consurgeret dolor, vt patet cum læduntur hi, qui patiuntur ecstasim. Et rursus quãtumcumque corpus lædatur, & læsio percipiatur intellectu vel imaginatione, si non sentitur, non sequitur dolor, vt patet in iis, qui calidis adhuc plagis superlæduntur. Hi enim magnã læsionẽ patientes uix dolent, quia fere illam non sentiunt, perturbato organo tactus, quam tamẽ cognoscunt esse magnam corporis læsionẽ. Ex hoc enim quòd quantitas doloris iuxta quantitatem sensationis consequitur, habetur ꝙ dolor absolute sensationem absolute læsionis corporis cõsequit̃, ita ꝙ si null⁹ esset lęsionis sensus, nullus esset dolor.

¶ In responsione ad primum, dubiũ occurit ad hominem, quia Auctor superius in q. 14. ar. 3. ad secundum dixit cõ-

Li. 14. ca. 9. parum ante medium, tomo. 5.

Li. 14. ca. 9. parum ante medium, tomo. 5.

Cap. 26. in Mat. super illud Cępit tristari. to. 9.

Loco citato in argu. 2.

in Christo fuerunt, sicut & cetera, quę ad naturam hominis pertinẽt. Vnde Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, *Ipse Dominus in forma serui vitã agere dignatus, humanitus adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit: neq; enim in quo verũ erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Sciendum tamen est, ꝙ huiusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quàm in nobis, quantum ad tria. primo quidem, quãtum ad obiectum, quia in nobis plerũque huiusmodi passiones feruntur ad illicita, quod in Christo non fuit. Secundo, quantum ad principiũ, quia huiusmodi passiones frequẽter in nobis præueniunt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus oriebantur secũdum dispositionem rationis. Vnde Augu. dicit 14. de ciui. Dei*, quòd hos motus certissimæ dispẽsationis gratia, ita cum voluit Christus suscepit animo humano, sicut cum voluit, factus est homo. Tertio, quãtum ad effectũ, quia in nobis quandoque huiusmodi motus non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahũt rationem, quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni conuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo, impediebatur facere quæ cõueniebant. Vnde Hiero. † dicit super Mat. ꝙ Dominus noster, vt veritatem assumpti probaret hominis, vere quidem contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur, per propassionem dicitur quòd cœpit contristari, vt passio perfecta intelligatur, quando animo. i. rationi dominatur: propassio autem, quando est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlterius non se extendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Christi poterat quidẽ resistere passionibus, vt ei non superuenirent, præsertim virtute diuina: sed propria voluntate se passionibus subiiciebat tam corporalibus quàm animalibus.

AD 2m dicendum, ꝙ * Tullius ibi loquitur secũdum opinionem stoicorũ, qui non vocabãt passiones quoscumque motus appetitus sensitiui, sed solum inordinatos: tales autem passiones manifestũ est in Christo non fuisse.

AD 3m dicendũ, ꝙ passiones peccatorũ, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tendẽtes, q̃d nõ fuit ĩ Christo, sicut nec fomes peccati.

A ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ ĩ Christo nõ fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilar. in 10. de Trini. * Cum pro Christo mori sit vita, quid ipse in mortis sacramento doluisse æstimandus est, qui pro se moriẽtibus vitam repẽdit? Et infra dicit †, Vnigenitus Deus hominem verũ, non deficiens a se Deo sumpsit: in quo quàmuis aut ictus incideret, aut B vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrẽt quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent. nõ igitur in Christo fuit uerus dolor.

¶2 Præt. Hoc proprium videtur esse carni in peccato conceptæ, quòd necessitati doloris subiaceat: sed caro Christi non est cum peccato cõcepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. nõ ergo subiacuit necessitati patiẽdi dolorem.

C ¶3 Præt. Delectatio contemplationis diuinorũ diminuit sensum doloris, vnde & Martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerunt ex consideratione diuini amoris: sed anima Christi summe delectabatur in contemplatione Dei, quẽ per essentiam videbat, vt supra dictum est. * Non ergo poterat sentire aliquem dolorem.

SED CONTRA est, ꝙ Isa. 53. dr̃, Vere dolores nostros ipse tulit.

D RESPON. Dicẽdũ, ꝙ (sicut patet ex his *, quæ in 2. parte dicta sunt) ad veritatem doloris sensibilis, requiritur lęsio corporis & sensus lęsionis. Corpus autem Christi lædi poterat, quia erat passibile & mortale, vt supra habitum est *. Nec defuit ei sensus læsionis, cum anima Chr̃i pfecte haberet oẽs potẽtias naturales. vñ nulli dubiũ debet esse, quin ĩ Christo fuerit verus dolor.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in omnibus illis verbis & simili- E bus, Hilarius a carne Christi non veritatem doloris, sed necessitatẽ excludere intendit. Vnde post præmissa verba subdit*, Neq; enim cũ sitiuit, aut esuriuit, aut fleuit, bibisse Dominus aut manducasse, aut doluisse monstratus est: sed ad demonstrandam corporis veritatem, corporis consuetudo suscepta est, ita vt naturæ nostræ cõsuetudine, cõsuetudini sit corporis satisfactũ, vel cũ potũ & cibũ accepit, non se necessitati corporis, sed consuetudini tribuit, & accepit necessita-

positionem ex contrariis esse causam remotam: peccatum vero causam proximam mortis, & aliorum defectuum naturæ humanæ: nunc vero dicit peccatum esse causam primã, & compositionẽ ex contrariis esse causam propinquã horum defectuũ. Quomõ stãt hæc simul? ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ prius dicta verificãtur, referẽdo causas defectuum ad naturam humanam: hic autem dicta verificantur, referẽdo easdem ad singulos filios Adę. Nam si ad naturam spectes humanam, inuenies cõpositionem ex contrariis causam esse mortis & defectuũ remotam, quia impediebatur a superueniẽte originali iustitia, vt in suum nõ posset effectum, ac per hoc peccatũ tollẽs originalem iustitiam prohibẽtem defectus, sit mortis & defectuum proxima causa non positiue (vt compositio ex cõtrariis) sed remouẽdo phibẽs, & hoc superius Auctor docuit. Si vero ad sĩgulos filios Adę spectes, inuenies, peccatũ esse causam primam (vtpote vniuersalem causam in suo vt dictum est, ordine, sed vt remouentem prohibens) compositionem autẽ ex cõtrariis ĩ hoc hoĩe esse propinquã cãm mortis & defectuũ: qa hæc sola sufficit ad causandã mortẽ & defectus corporales. Sed quoniam tã cõpositio ex contrariis, q̃ peccatum est cã vniuersalis absolute, & particularis in hoc, ideo aliter dicitur, ꝙ prius dictum, verum est quo ad ipsas causas: nunc vero dictum, verum est quo ad executiones ipsarum causarum. Nam si ad compositionem ex contrariis & peccatũ spectem⁹, inuenitur compositio prior, & peccatũ tollens superuenientem iustitiam, inuenitur posterior causa, & hoc superius docuit Auctor dicẽs compositionẽ remotam,

Inf. q. 46. a. 6. c. Et 3. di. 15. q. 2. art. 3. q. 1. Et veri. q. 26. art. 8. cor. fi. & ad 8. Et op. 3. c. 239.

*Hil. li. 10. in 2. fol. a prin. li.

Lib. 10. de tri. ante medium lib.

Q. 9. ar. 2.

P. 2. q. 35.

Q. 14. ar. 1.

Loco citato in argu.

Universidad de Deusto Biblioteca

tē p cōparationē ad causam primā horū defectuū, quæ est peccatum, vt supra dictum est, † vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horum defectuum, quia non fuit in ea peccatum. Vnde subdit: * Habuit enim, scilicet Christus, corpus, sed originis suæ proprium, neque ex vitijs humanæ conceptionis existēs, sed in forma corporis nostri, virtutis suæ potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quæ est compositio contrariorum, caro Christi subiacuit necessitati horum defectuū, vt supra dictum est*.

Ad 2m dicendum, quòd caro in peccato concepta subiacet dolori, non solum ex necessitate naturaliū principiorum, sed etiam ex necessitate reatus peccati. Quæ quidē necessitas in Christo non fuit: sed solū necessitas naturaliū principiorū.

Ad 3m dicendum, ꝙ sicut supra dictū est,* virtute diuinitatis Chr̄i dispēsatiue, sic beatitudo in aīa cōtinebatur, ꝙ nō deriuabat ad corpus, vt eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quòd non deriuabatur ad vires sensibiles, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur.

motam, peccatum vero proximā causam. Si autem spectemus ad executiones causalitatū vtriusq; inuenimus peccatum esse priorem causam, quia prius peccatū sustulit iustitiam prohibentē mortē & defectus, & deinde compositio ex contrariis intulit defect⁹ & mortem. & ideo Auctor hic dicit peccatum esse primā causam mortis & defectuū, quia ab ipso incēpit mors & defect⁹ omnis, compositio autē dicit causa propinqua, quia compositio ex cōtrariis post peccatum executa est operationē suā, qua mortem defectusque intulit. Et hæc est vera expositio horum dictorū.

Q.14.ar.1. & art.3.ad 2. — Lib. 10. de Trini. ante med. illius. — Q.14.ar.2. — Q.14.ar.1. ad 2.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum sextum.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Christo fuerit tristitia.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit tristitia. Dicit̄.n. de Christo Isa. 42. Non erit tristis, nec turbulentus.

¶2 Præt. Prouer. 12. dicitur, Non cō tristabit iustum quicquid ei acciderit. Et huius rationem Stoici assignabant, quia nullus tristatur nisi de amissione suorum bonorum: iustus autem nō reputat bona sua nisi iustitiam & virtutem, quas nō potest amittere, alioquin subijceretur iustus fortunę, si pro amissione bonorū fortunæ tristaretur: sed Christus fuit maxime iustus, sm̄ illud Hier. 23. Hoc est nomen quod vocabūt eum, Dominus iustus noster. ergo in eo non fuit tristitia.

¶3 Præt. Philo. dicit in * 7. ethic. ꝙ omnis tristitia est malum & fugiendum: sed nullum malū fuit in Christo. ergo in Christo nō fuit tristitia.

¶4 Præt. Sicut Aug. † dicit 14. de ciui. Dei, tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: sed nihil passus est Christus contra suam volūtatem: dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia voluit. non ergo in Christo fuit tristitia.

Sed contra est, quòd dicit Dominus Matth. 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortē. & Ambr. dicit in 3. de Trini.* Vt homo tristitiam habuit: suscepit enim tristitiam meam confidenter: tristitiā nomino qui crucem prædico.

Respon. Dicendū, quòd sicut dictum est, † delectatio diuinæ contemplationis, ita per dispensationem diuinę virtutis retinebatur in mente Christi, ꝙ non deriuabatur ad vires sensitiuas, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur. Sicut autem dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita & tristitia: sed est differentia secundum motiuum siue obiectum: nam obiectū & motiuū doloris, est læsio, sensu tactus percepta: sicut cum aliquis vulneratur. Obiectum autem & motiuū tristitiæ, est nociuum seu malū interius apprehensum siue per rationem, siue per imaginationē (vt in 2. parte habitum est*) sicut cum aliquis tristatur de amissione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi iuterius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad se, sicut passio & mors eius fuit, & quantum ad alios, sicut peccatum discipulorum, vel etiam iudæorū occidentium ipsum. Et ideo sicut ī Christo potuit esse uerus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia, alio tamen modo, quàm in nobis, secundum illa tria quæ supra assignata sunt, * cum communiter de passionib⁹ aīæ Christi loqueremur.

Ad primvm ergo dicendū, quòd tristitia remouetur a Christo secundum passionem perfectam; fuit tamen in eo initiata secundum propassionem. Vnde dicitur Matth. 26. Cœpit contristari & mœstus esse. Aliud enim est contristari, aliud incipere contristari, vt Hiero. † ibidem dicit.

Ad 2m dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 14. de Ciuita. Dei*, pro tribus perturbationibus, scilicet, cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, idest, bonas passiones, in animo sapientis posuerunt, scilicet pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem: sed pro tristitia negauerunt aliquid posse esse in animo sapientis, quia tristitia de malo est, quod iam accidit: nullum autem malū existimant posse accidere sapiēti. & hoc ideo est, quia non credebāt aliquid esse bonum nisi honestū, quod homines bonos facit: nec aliquid esse malū nisi inhonestum, per quod homines mali fiunt. Quàmuis autem honestum sit principale hominis bonū, & inhonestum principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipsam rationem, quæ est principalis in homine) sunt tamen quædam secundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipsum corpus, vel ad exteriores res corpori deseruientes. Et secundum hoc, potest in animo sapientis esse tristitia, quantum ad appetitum sensitiuum, secundum apprehensionem huiusmodi malorum: non tamen ita quòd ista tristitia perturbet rationem. Et secundum hoc intelligitur, quòd non contristabit iustum quicquid ei acciderit, quia, scilicet, ex nullo accidente eius ratio perturbatur. Et secundum hoc tristitia fuit in Christo secundum propassionem, non autē secundum passionem.

Ad 3m dicendum, ꝙ omnis tristitia est malum pœnæ, non autem est semper malum culpæ: sed solū quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei*: Cum rectam rationem sequūtur istæ affectiones, & quando, & vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbidas seu vitiosas passiones audeat dicere?

Ad 4m dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid esse contrarium voluntati secundum se, quod tamen est volitum ratione finis, ad quem ordinatur: sicut medicina amara non est secundum se volita, sed solum secundum quòd ordinatur ad sanitatē. Et hoc modo, mors Christi & eius passio fuit secundū se considerata inuoluntaria, & tristitiam causans: licet fuerit voluntaria in ordine ad finem, qui est redemptio humani generis.

Titulus clarus ē. ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Sicut in Christo potuit eē verus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia. Probatur. Anima Christi potuit aliquid apprehēdere interius vt nociuū. ergo potuit in eo esse vera tristitia, sicut & verus dolor. Antecedens manifestatur, quia & quantum ad se, & quantum ad alios potuit apprehendere aliquid vt nociuū, vt patet in exemplis. Cōsequētia vero probatur ex quod quid est tristitiæ & doloris, & ex vna cōmuni vtriusque causa in Christo: assignatur siquidē vtriusque quidditas ex essentiali cōuenientia & differētia vtriusq; Ex hoc namque quòd conueniūt in hoc, quòd sunt vna passio appetitus sensitiui, cōsistens in refutatione mali præsentis, & differunt penes obiectum (quia doloris obiectū est malum corporis præsens, sensu tactus pceptum, tristitiæ autem malum pręsens interius perceptū) iūcto his, quòd causa doloris possibilis in Christo fuit dispensatio diuinę virtutis, retinēs in parte superiori quæ sūt gloriæ, vt pars sensitiua propria dolendo exequi posset, clare sequitur quòd sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita & vera tristitia. Et ly Sicut, mōstrat non solum similitudinem seu conueniētiam in causa propria Christo, sed & in proportionali ratione definitiua vtriusque, & in modo communi omnibus in Christo passionibus. s. per modū propassionis: de quo modo subditur, in litera remittēte se ad dicta in ar.4. huiusmet quæstionis.

¶ In responsione ad secundum memento nouitie numeri principalium passionum. s. spei seu cupiditatis, delectationis, timoris, & tristitiæ, & ītelliges quare ad has quatuor spectant Stoici.

Inf.q.45.a.2. Et 3. dis. 15.q.2.art.3.q.3. cor. & ad 5. Et op.3.c.239 — Li.7.eth.c.13.& 14.tomo.5. — Li.14.ca.6. in med. to.5. — Li. 2. de fide ad Grat. c.2. post medium, to. — Ar. præced. 3. — P. 2. q. 35. ar.2. — Ar.4. huius quæst. — Hieron. in Mat. 26. tomo.9. Aug. li.14. c.7. in prin. tom.5. — Li.14.ca.9. ante med. tom.5.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Christo fuerit timor.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit timor. dicitur enim Prouer. 28. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: sed Christus fuit maxime iustus. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶2 Præt. Hila. dicit 10. de Trini.* Interrogo eos, qui hoc ita existimāt, an ratione subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrij exhortatus. nō ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

¶3 Præt. Timor non videtur esse nisi de malo, quod non potest homo vitare: sed Christus poterat vitare & malū pœnæ, quod passus est, & malū culpę, qđ alijs accidit. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

Sed contra est, quòd dicitur Marci 14. Cœpit Iesus pauere & tædere.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut tristitia causatur ex apprehēsione mali præsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem. vnde Philosō. dicit in 2. Rhet.* quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt præsens, & sic magis causat tristitiam, quàm timorem.

Sic ergo timor potest considerari, quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis læsionem, & per tristitiam, si sit præsens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo, timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo, potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignoran-

Super Quæstionis quintædecimæ Articulum septimum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. primo declarantur conditiones requisitæ ad causandum timorem, secundo respondetur quæsito, cum distinctione bimembri & cōclusionibus duabus. Quo ad primum, conditiōes sunt quatuor: apprehensio mali futuri, incerti, seu possibilis euitari. Et in duabus primis conuenit cum tristitia, quia vterque est ex apprehensione mali: in tertia differūt, quia illa est præsentis, iste futuri. Sed hæc differentia non sufficit, quia non est vsquequaque differentia, quoniam futurum potest habere rationem præsentis, & tūc nō timor, sed tristitia causat̄. Apprehēdit̄ aūt malū futurū sub ratione præsentis, quando vt certum apprehenditur. & ideo incertum seu possibile vitari esse debet malū futurū, quod timorem ingerit. Et hæc omnia in litera ex conuenientia & differentia inter tristitiam & timorem clare dicuntur.

¶ Sed bene nota verba literę, si omnimodam certitudinē habeat: quoniam, etsi est certum quo ad substātiam & incertum quo ad tempus (vt contingit cōmuniter de morte) aut, quo ad genus mortis (vt contingit damnatis ad mortē & huiusmodi) quātum admiscetur de incertitudine, tantū potest immisceri spei euadendi, & consequenter timoris. Nec putes propterea enumeratas esse omnes timoris causas, quoniā sat fuit proposito eas conditiones afferre, secundum quas discernendum est qualiter fuit, & qualiter non fuit in Christo timor: de timore enim diffuse in prima secundæ tractatum est.

¶ Quo ad secundum, distinctio est, Timor potest cōsiderari quātū ad duo: primo, quantum ad motum appetitus sensitiui ex apprehenso malo futuro: secundo, quātum ad motum eiusdem ex apprehenso malo futuro incerto. Prima conclusio est, In Christo fuit timor quo ad primum. Secunda conclusio est. In Christo non fuit timor quo ad secundum. Probatur auctoritate Dama. Et patet vtraque conclusio ex dictis.

¶ Sed dubium occurrit circa primam cōclusionem, quia motus appetitus ex malo futuro apprehenso, non est timor nisi sit cum spe euasionis (vt in litera dicitur ex Aristotele) ergo talis motus non est timor nisi æquiuoce. non saluatur igitur per hoc sufficienter in Christo timor.

¶ Dubium quoque alterum occurrit circa secundam conclusionem, quoniā ex hoc, quòd Christus omnia futura certo cognouit, non sufficienter excluditur timor, quo ad incertitudinē euētus, qm̄ scientia animæ Christi (vt patet ex supra dictis) erat habitualis, nec oportebat esse actualem, quoniam habitus est, quo quis operatur cum vult, & propterea poterat Christus non vtēdo scientia euentus, quā habebat, apprehendere malū futurum, quasi incertū, & sic habere in suo appetitu timoris motū, quo ad omnia (sicut & tristitiam) non quo ad aliquid tantum.

¶ Et augetur dubium: quia ex eo, quòd in Christo non erat redundantia superiorum ad inferiores partes, aut econtra, sed vnaqueque pars sibi propria exercebat, cōsentaneum est, vt æstimatiua seu cogitatiua Christi cum ratione non vtente scientia infusa de certitudine euentus mortis, quā vis vtente sciētia futuræ mortis, apprehenderit malum futurum, vt incertum ipsi cogitatiuæ quo ad euentum, & ex tali apprehensione fuerit timor quo ad omnia, cum imaginatiua seu cogitatiua sit mouens immediatū appetitus sensitiui.

¶ Ad horum euidētiam sciendum est, quòd sermo literæ est, quòd sermo literę est de Christo homine simpliciter & absolute, & non est de Christo, secundū quid: ita quòd vtraque conclusio verificatur de Christo secūdum id, quod cōuenit Christo simpliciter. Constat autem, de Christo non dici simpliciter, ꝙ incertus erat de euētu mali futuri, sed oppositum. s. quòd certus erat de euentu mortis & reliquorū malorū futurorū, non solum inquantum Deus, sed etiā inquantum homo: nec solum vt cōprehensor, sed etiam viator, quàmuis secundum quid, hoc est secūdum aliquā eius partem, possit euentus incertitudo non priuatiue, sed negatiue intellectæ, illi attribui. Sed nō propterea potest ratione partis attribui ipsi Christo absolute, quia oppositū, vt dictū est, conuenit illi simpliciter: sicut æthiops potest quidem dici albus dentes: non tamen propterea potest dici albus, quia, simpliciter loquendo, est niger. Timor igitur quo ad incertitudinem euentus, vere negatur in Christo simpliciter & absolute, quia Christus erat certissimus de euentu malorum.

¶ Et hoc est quod docemur ex secunda conclusione literæ: cum quo tamen stat, quòd in Christo secundum aliquam portionem potuit esse timor, etiam quo ad incertitudinem euētus, quòd est, in Christo secundum quid fuisse timorem, quo ad incertitudinem euentus, pro quanto potuit ratio inferior apprehēdere malum futurum, nihil proponendo de certitudine, vel incertitudine euentus, ac per hoc apprehendebatur malum futurum vt incertum negatiue: remanebat siquidem malum futurum non certum ex hoc ipso, quòd non proponebatur certe euenturū. Et sic potuit esse in Christo timor, etiam quo ad incertitudinem euentus.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd motus appetitus sensitiui causatus ex apprehensione mali futuri, abstrahendo a certo, vel incerto, est vere timor, non tristitia, requirens quòd malum futurum apprehendatur, quasi præsens, quia certum. Et quoniam in litera nihil aliud dicitur, ponendo primā cōclusionē, nisi ꝙ timor fuit in Christo, quatenus causat̄ ex apprehēsione mali futuri, ideo sibi non obstāt prius dicta ex Arist. Nec obstat secunda conclusio, quæ non negat huiusmodi timorem a

Sup.q.7.a.6. Et 3. dis. 15.q.2.art.2.q.3. — Li.10.ī2.fo. a prin. lit. — Li.2.Rhet. ca.5. circa medium tomo.3.

Universidad de Deusto Biblioteca

rem a Christo, sed negat timorem quo ad incertitudinē cō trarie a Christo simpliciter.

Li.3.ortho. fid.ca.23.

¶ Et hinc patet solutio secundi dubii, quoniam vt dictum est, conclusio secunda asserit in Christo absolute non fuisse incertitudinem euēt⁹ mali (quæ est ambiguitas quædā de malo futuro) hęc est enim īcertitudo cō trarie, ac per hoc nō esse timorē quo ad huiusmodi incertitudinem. Obiectiones autem loquuntur & de incertitudine negatiue, & de Christo secundum quid: quia vt dictū est, verificat de Christo simpliciter, ꝙ erat certissimus de euentu cuiusq; mali futuri.

Hier.in ca. 26.Matth. tom 9.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum octauum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est cōclusio: in Christo solum, quantum ad scientiam experimentalem, potuit esse admiratio. Hæc cōclusio primo probatur, deinde redditur ratio, quare ista potētia posita est in actu. Probatio est. Admiratio ē de nouo, & insolito, sed Christo nec secundum scientiam diuinam, nec humanam in verbo, nec inditā, sed tantum experimētalem, potuit occurrere aliquid nouum & insolitum. ergo. Ratio act⁹ est īstructio nostra. Cōfirmatur auctoritate Augustini.

4. cō. c.33. fi. & Mat.7 — *Li.1.Met. ca.2.in me. tom.3. — †Ar.3.huius quæst. — *Li.2.c.15. — Li.4.eth.c. 3.declin.ad fin. tom. 5.

tes quid hoc sit. Et quātum ad hoc timor nō fuit in Christo, vt Dama. * dicit in 3.lib.

Ad primvm ergo dicendū, quòd iustus dicitur esse absque terrore, secūdum quòd terror importat perfectam passionem, auertentem hominem ab eo, quod est rationis. & sic timor nō fuit in Christo, sed solum secundū propassionē. & ideo dicitur quòd Iesus, Cępit pauere, quasi secūdum propassionem, vt Hierony.*exponit.

Ad 2m dicendum, quòd Hila. eo modo a Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam. s. quo ad necessitatem timendi: sed tamē ad comprobandam veritatem humanæ naturę, voluntarie timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

Ad 3m dicendum dicendum, ꝙ licet Christus potuerit vitare mala futura secundum virtutem diuinitatis, erant tamen ineuitabilia vel non de facili vitabilia, secundū infirmitatem carnis.

Articvlvs viii.

Vtrum in Christo fuerit admiratio.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit admiratio. Dicit.n. Philos. in 1. Meta. * ꝙ admiratio causatur ex hoc, quòd aliquis videt effectum, & ignorat causam. Et sic admirari non est nisi ignorantis: sed in Christo non fuit ignorantia, vt dictum est †. ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 2 Præt. Dama. dicit in 2.li.* quòd admiratio est timor ex magna imaginatione, & ideo Philo. dicit in 4. Ethi. † quòd magnanimus non est admiratiuus: sed Christus fuit maxime magnanimus. ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 3 Præt. Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest: sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. ergo videtur quòd de nullo admirabatur.

Sed contra est, quod dicitur Mat.7. Audiēs Iesus, (scilicet verba Centurionis) miratus est.

Respon. Dicēdum, quòd admiratio proprie est de aliquo nouo & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum & insolitum, quantū ad sciētiam diuinam, neque etiam quantum ad sciētiam humanam, qua cognoscit res in verbo, vel qua cognoscit res per species inditas; potuit tamen aliquid esse
D.1218. sibi nouum & insolitum secundum scientiam* experimentalem, secundum quam, sibi poterant quotidie aliqua noua occurrere. Et ideo si loquamur de ipso, quantum ad scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad

F scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc * defectum ad nostram instructionem, vt scilicet doceat esse mirādum, quod etiam ipse mirabatur. Vnde dicit August. in 1. super Gene. † contra Manichæos, quōd mirabatur Dominus, nobis mirādum esse significat, quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius nō perturbati animi signa sunt, sed docentis magisteriū.

* Alias affectum. — †Li.1.ca.8. non procul a fi. tom.1.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experimentali eius scientiæ, ex quo admiratio causaretur.

G Ad 2m dicendum, ꝙ Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd esset magna quantum ad ipsum: sed quia erat magna quantum ad alios.

Ad 3m dicendum, quòd ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam, secundum quam in eo admiratio non erat: sed solum secūdum humanam scientiam experimentalem, vt dictum est*. In corp.ar.

Articvlvs ix.

Vtrum in Christo fuerit ira.

3. dist.15.q. 2.ar.2.q.2

Ad nonvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit ira. Dicit enim Iacobi. 1. Ira
H viri, iustitiam Dei non operatur: sed quicquid fuit in Christo, ad iustitiam Dei pertinuit: ipse enim factus est nobis iustitia a Deo, vt dicitur 1. Corinth. 1. ergo videtur ꝙ in Christo non fuerit ira.

¶ 2 Præt. Ira mansuetudini opponitur, vt patet in 4. Ethi. * Sed Christus fuit mansuetus. ergo in eo non fuit ira. Li.4.eth.c. 5.tom.5.

¶ 3 Præt. Greg. dicit in 5. Mora. † ꝙ ira per vitium, excæcat oculū mentis: ira vero per zelum, ipsum tur-
I bat: sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. ergo in Christo nō fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum. †Li.5.Mor. ca.33. ...pcul a pri.

Sed contra est, quod Ioā. 2. de eo dicitur esse impletū, quod in Psalm. 68. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

Respon. Dicēdum, quòd sicut in 2. parte dictum est, * ira est effectus tristitiæ. Ex tristitia enim alicui illata, consequitur in eo circa sensitiuam partem, appetitus re-
K pellendi illatam iniuriam, vel sibi vel alijs. Et sic ira est passio composita ex tristitia & appetitu vindictę. Dictum est autem †, quòd in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictæ quandoque est cū peccato, quando. s. aliquis vindictam quærit absque ordine rationis, & sic ira in Christo esse nō potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque vero talis appetitus est sine peccato, immo est laudabilis, puta cū aliquis ap-

1.2.q.46... 3. ad 3. Et 2.2.q.1... arti.1. 2... 3. Et Mar. q.12.art... & 2. — 1.2.q.46... 2.&ar.3. — 3. Ar.6.huius quæst.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum nonum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones respōsiuę quęsito. Prima est: Ira per vitium non potuit esse in Christo, Secunda est, Ira per zelum fuit in Christo. Probatur cōclusio vtraque simul, monstrando primo, ex quibus cōstat ira (scilicet, ex tristitia & appetitu vindictæ) & distinguēdo duplicem appetitū vindictæ, vel non secūdum ordinem rationis, vel secundū ordinem rationis, il le iram per vitium, iste iram per zelum constituit, vt Augusti. dicit. Et sic relinquuntur ambæ conclusiones vt per se notæ: prima, quia in Christo constat non fuisse peccatum. Secunda vero, q'a Euāgelium expresse dicit de Christo, Zelus domus tuæ, & c.

¶ Nec putes nouitie, proprie compositā esse irā ex tristitia & apetitu vindictæ: cum illa sit in concupiscibili, hæc in irascibili: & rursus vterque est qualitas simplex. Sed cōposita dicitur tāquam ex necessario cōcurrētibus ad constitutionē ipsi⁹, quæ formaliter est appetitus vindictæ: causaliter autem est tristitia, quia ex tristitia iniuriæ

iniuriæ causatur. Et potes, si vis conclusiones deducere, syllogizare facile, In Christo fuit tristitia & appetitus vindictæ, non præter, sed secūdum rationis ordinem. ergo in ipso ira non per vitium, sed per zelum fuit.

Tract. 10. in Ioan. super illud, zelus domus tuæ comedit me to.9. — *li.5.Mor. ca.33.

petit vindictam secundum ordinem A iustitiæ, & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enī August. super Ioā †. quòd zelo domus Dei comeditur, qui omnia peruersa, quæ videt, cupit emendare, & si emendare non potest, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo.

Ad primvm ergo dicendū, quòd sicut Greg. dicit 5. moral*. ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam secum ad operandum, & tunc proprie ira dicitur operari, nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc B intelligitur, quòd ira viri, iustitiam Dei nō operatur. Quandoque vero ira sequitur rationem, & est quasi instrumentum ipsius, & tunc operatio, quæ est iustitiæ, non attribuitur iræ, sed rationi.

Ad 2m Dicendum, quòd ira quæ transgreditur ordinem rationis, opponitur mansuetudini, non autē ira, quæ est moderata, & ad medium reducta per rationem, nam mansuetudo medium tenet in ira.

Ad 3m dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuo se impediūt, ita scilicet quòd cum vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus iræ, etiam si sit secundum rationē moderatus, vtcumque impedit oculum animæ con- C templantis. Sed in Christo per moderationem diuinę virtutis, vnicuique potentiæ permittebatur agere quod erat ei proprium, ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo, sicut delectatio mētis cōtemplantis non impediebat tristitiam, uel dolorem inferioris partis, ita etiam econuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum decimum.*

Articvlvs x.

Vtrum Christus simul fuerit uiator, & comprehensor.

Titulus in principio corporis clarificatur, dum termini declarantur, scilicet comprehensor, & uiator, hoc est habens beatitudinē, & tendens in beatitudinem.

¶ In corpore una est cōclusio. Christ⁹ fuit simul cōprehensor & viator. Probatur, Christus ante passionem secundū mentem plene videbat Deum, & cum hoc, anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale. ergo habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animę, & deerat ei beatitudo q̄tū ad alia. ergo erat simul comprehēsor & uiator. Antecedēs patet ex antedictis. Prima consequētia probatur, quia beatitudo hominis perfecta consistit in anima & corpore, &c. Secunda autē, quia uiator est, qui tendit in beatitudinē: comprehensor, qui obtinet. Probatur auctoritate duplici Apostoli.

3.di.14. art. 1 & di. 18. ar.2. Et ver. q.26.ar.10. & q.29 art. 6. Et quo lib.11. q.2. ar.1. Et op. 3. cap. 238. Et opu. 18. cap.7.

Ad decimvm sic proceditur. Videtur quòd Christus D non fuerit simul viator & comprehensor. Viatori enim competit moueri ad finem beatitudinis, comprehensori autem competit in fine quiescere. Sed non potest eidē simul conuenire, quòd moueatur ad finem, & quod quiescat in fine. ergo nō potuit simul esse, ꝙ Christus esset viator, & comprehensor.

¶ 2. Præt. Moueri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini secundum corpus, E sed secundum animam, Vnde Augustinus dicit in Epistola* ad Dioscorum, quòd ad inferiorem naturam, quæ est corpus, redundat ab anima, nō beatitudo, quæ propria est fruentis & intelligentis, sed plenitudo sanitatis, idest, incorruptionis vigor. Sed Christus licet haberet corpus passibile, tamen secundum mentē plene Deo fruebatur. nō igitur Christus fuit

*epi.56.āte mediū, to.2

A viator, sed purus comprehensor.

¶ 3 Præt. Sancti, quorum animæ sunt in cælo, & corpora in sepulcris, fruuntur quidem beatitudine secundum animam, quamuis eorum corpora morti subiaceant, tamen non dicuntur uiatores, sed solum comprehensores. ergo pari ratione licet corpus Christi fuerit mortale, quia tamen mēs eius Deo fruebatur, videtur quòd fuerit purus comprehensor, & nullo modo viator.

Sed contra est, ꝙ dicitur Hier. 14. Quare colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans B ad manendum?

Respon. Dicendum, quòd aliquis dicitur viator, ex eo quòd tendit in beatitudinem, comprehensor autem dicitur ex hoc, quòd iam beatitudinem obtinet, secundum illud 1. Cor 9. Sic currite ut comprehendatis. & Philip. 3. Sequor autem, si quo modo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta consistit in anima & corpore, ut in secunda parte habitum est*. In anima quidem quantum ad id, quod est ei proprium, secundum quòd mens uidet, & fruitur Deo. In corpore vero, secundum quòd corpus resurgit spirituale, & in uirtute, & in gloria, & in incorruptione, vt dicitur 1. Corin. 15. Christus autem ante passionem secundum men- C tem plene videbat Deum, & sic habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animæ, sed quantum ad alia deerat ei beatitudo, quia & anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale, vt ex supradictis patet*. Et ideo simul erat comprehensor, inquantum habebat beatitudinem propriam animæ, & simul viator, inquantum tendebat in beatitudinem, secundum id, quod ei de beatitudine deerat.

1 2.q.4.ar.6 — ar.4.hui⁹q. & q.14.articu.2.

Ad Primvm ergo dicendum, ꝙ impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine, secundū idē. Sed secundū diuersa nihil hoc prohibet, sicut aliquis homo simul est sciens, quantū ad ea, quæ iam nouit, & addiscens, quantū ad ea, quæ nondum nouit.

Ad 2m dicendum, quòd beatitudo principaliter D & proprie consistit in anima & secundum mentem, secundario tamen & quasi instrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in primo Ethi †. quòd exteriora bona organice deseruiunt beatitudini. li.1.eth.c.8 circa fi.to.5

Ad 3m dicendum, ꝙ non est eadem ratio de animabus sanctorum & de Christo, propter duo: primò quidē, quia animæ sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi: secundo, quia corpora nō agūt aliquid per quod in beatitudinem tendāt, sicut Christus secundum corporis passiones, in beatitudinem tendebat, quantum ad gloriam corporis.

Qvæstio xvi.

E *De consequentibus Vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum esse, & fieri, in duodecim articulos diuisa.*

Deinde considerandum est de his, quæ consequūtur unionem. Et primo quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum se. Secundo,

¶ *Super Quæstionem sextamdecimam.*

Hic incipit secunda pars primi tractat⁹ de Christo, in qua expeditis his, quæ de Vnionis mysterio erant dicenda, tractantur illa quæ ad vnionem consequuntur ut patet in litera, in qua

Universidad de Deusto Biblioteca

In qua tota iſta pars durans uſque ad quæſtionem 26. diſtinguitur ſatis clare.

¶ Super Quæſtionis ſextædecimæ Articulum primum.

Titulus clar⁹ eſt.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo in communi recitatur, in quo conueniunt & differunt Chriſtiani circa propoſitum, & dicitur quòd cōueniunt omnes in affirmatione iſtius propoſitionis: differunt autem in ratione affirmandi. ¶ Secundo, referuntur tria genera erroris circa rationem affirmādi illam. Primum eſt, circa ueritatem prædicati, ſcilicet ly homo, & diuiditur in duos errores. Secūdum eſt, circa ueritatem ſubiecti, ſcilicet ly Deus, & continet unum errorem. Tertium eſt, circa ueritatem propoſitionis, hoc eſt circa eſſe ſignificatū per ly eſt, copulam verbalem dictæ propoſitionis, & diuiditur in duos errores, cōputādo illos quatuor modos, ſcilicet dignitatis, auctoritatis, affectionis, vel īhabitationis ꝓ vnico, & reliquū duarum hypoſtaſum ꝓ altero, ita quòd vniuerſi errores hi, ſunt quinque, q ſatis clare patét in litera ex prius dictis.

¶ Tertio, reſpondetur q̄ſito vnica concluſione, Hæc propoſitio, ſcilicet, deus eſt homo, eſt vera, & propria ſuppoſito incarnationis myſterio cum fide catholica. Probatur, Hoc nomē deus ex modo ſuæ ſignificationis poteſt ſupponere ꝓ perſona filii dei. ergo pōt ſupponere ꝓ ſuppoſito humanæ naturæ. ergo de deo pōt prędicari homo. Antecedens probat, quia nomen ſignificans naturam cōmunem in concreto, poteſt ſupponere pro quolibet contentorum ſub natura communi, vt patet, inductiue in homine, &c. Conſequentia autem prima probatur, quia perſona filii dei eſt vere & proprie ſuppoſitum humanę naturæ. Secunda autem probatur, quia de quolibet ſuppoſito alicuius naturæ, poteſt vere & proprie prædicari nomen ſignificās illam naturam in concreto.

3.di.7.q.1. ar.1. Et vni. art.4.c.fin.

¶ Vbi nota diligentiſſime, quòd in iſta propoſitione, deus eſt homo, deus ſupponit pro perſona humana, quia ſupponit pro perſona filii dei, quatenus eſt pſona humana. hinc enim litera infert, quòd homo vere & proprie prædicatur de deo, quia nomen F naturæ humanæ in concreto vere & proprie prædicatur de quolibet ſuo ſuppoſito: oportet enim ſubſumere, ſed deus pro perſona verbi, eſt vere & proprie ſuppoſitū naturæ humanæ. ergo.

¶ Et ſcito quòd iſta propoſitio, Deus eſt homo, eſt quaſi vna indefinita, & ideo ad veritatem eius ſufficit, quòd vna perſona diuina ſit homo, & ad proprietaté ipſius ſufficit prædicatum eſſe ęquale aut maius ſubiecto (vt Porphyrius dixit) & ſe habere ad ſubiectum quaſi per modum informātis, vt euitentur implicita ſubiecta, quæ oportet ſubintelligi in propoſitionibus indirectis, puta riſibile eſt homo, hoc eſt, ille qui eſt riſibilis, eſt homo.

¶ Vnde ſicut iſta eſt vera & propria, Homo eſt criſpus, quia Sortes eſt criſpus, ita iſta eſt vera, & propria, deus eſt homo, quia vna perſona diuina eſt homo: habet enim ſe homo ad verbum, vt eſt perſona humana tamquam formale, vt Auctor docuit in 4. cōtra Gen. ca. 46. in ſolutione ſextæ obiectionis.

¶ In reſpōſione ad primum, collige copias doctrinæ ibi cōtentæ. Duo ſiquidé ad metaphyſicam, & tria ad logicā ſpectātia, ibi docemur. Primū metaphyſicū miſtum logicæ eſt, quòd nō formarum diuerſitas, ſed incōpoſſibilitas coeūdi, eſt quæ fundat materiam remotam.

¶ Alterum miſtū fidei eſt, quòd ſuppoſito diuino neutra natura, diuina ſcilicet & humana, ineſt per accidens, ſed per ſe. Primum Logicū ſuppoſito incarnationis myſterio eſt: hæc ꝓpoſitio, Deus eſt homo, non eſt in materia remota neque in contingenti, ſed naturali. Secundum eſt, Homo prædicatur de Deo, non per accidēs, ſed per ſe. Tertiū eſt, quòd homo prędicatur de Deo, ſicut ſpecies de ſua hypoſtaſi. Et declaratur, qua ratione, ſubiungendo, Non ratione formæ ſignificatæ per hoc nomen Deus, quod eſt ſubiectū propoſitionis, ſed ratione ſuppoſiti, quod eſt hypoſtaſis humanę naturæ. Et prima quidem duo ab omnibus acceptari videntur, quoniam ſine his incarnationis myſterium ſaluari nequit, & de his ſuperius multa dicta ſunt: ſed tria vltima non carent quæſtione, & ſingula diſcutienda ſunt.

¶ Circa primum igitur horum, ſcilicet hæc propoſitio, Deus eſt homo, eſt in materia naturali, dubium occurrit: quia omnis propoſitio in materia naturali eſt neceſſaria, alioquin non diſtingue-

de his, quæ conueniunt Chriſto per comparationem ad Deum patrem. Tertio, de his, quæ conueniunt Chriſto per comparationem ad nos.

¶ Circa primum duplex conſideratio occurrit. Prima quidem de his, quæ conueniunt Chriſto, ſecundū eſſe & fieri. Secunda de his, quæ conueniunt Chriſto ſecundum rationem vnitatis.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum hæc ſit vera, Deus eſt homo.

¶ Secundo, Vtrū hæc ſit vera, Homo eſt Deus.

¶ Tertio, Vtrum Chriſtus poſſit dici homo dominicus.

¶ Quarto, Vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, poſſint prędicari de filio Dei, & ecōtrario.

¶ Quinto, Vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, poſſint prędicari de diuina natura, & de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.

¶ Sexto, Vtrum hæc ſit vera, Filius Dei factus eſt homo.

¶ Septimo, Vtrum hęc ſit vera, Homo factus eſt Deus.

¶ Octauo, Vtrum hęc ſit vera, Chriſtus eſt creatura.

¶ Nono, Vtrum hæc ſit vera, Iſte homo, demonſtrato Chriſto, incępit eſſe, vel fuerit ſemper.

¶ Decimo, Vtrū hęc ſit vera, Chriſtus, ſecundum quòd homo eſt creatura.

¶ Vndecimo, Vtrum hæc ſit vera, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt Deus.

¶ Duodecimo, Vtrum hęc ſit vera, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt hypoſtaſis vel perſona.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc ſit uera, Deus eſt homo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ hæc ſit falſa, Deus eſt homo. Omnis enim propoſitio affirmatiua in materia remota eſt falſa: ſed hæc propoſitio, Deus eſt homo, eſt in materia remota: quia formæ ſignificatæ per ſubiectum & prædicatum, ſunt maxime diſtātes. Cum ergo propoſitio prædicta ſit affirmatiua, videtur quòd ſit falſa.

G ¶ 2 Præterea, Magis conueniunt tres perſonæ diuinæ adinuicem, quàm humana natura & diuina: ſed in myſterio Trinitatis vna perſona non prædicatur de alia: non enim dicimus, quòd pater eſt filius, vel econuerſo. ergo videtur quòd nec humana natura, poſſit prædicari de Deo, vt dicatur quòd Deus eſt homo.

H ¶ 3 Præterea, Athanaſius dicit*, quòd ſicut anima & corpus vnus eſt homo, ita Deus & homo, vnus eſt Chriſtus: ſed hęc eſt falſa, Anima eſt corpus. ergo etiam hęc eſt falſa, Deus eſt homo. (In ſuo ſymbolo.)

¶ 4 Præterea, Sicut in prima parte habitum eſt†, quod prędicatur de Deo non relatiue, ſed abſolute, conuenit toti Trinitati & ſingulis perſonis: ſed hoc nomen homo, non eſt relatiuum, ſed abſolutum. Si ergo vere prædicatur de Deo, ſequeretur quòd tota Trinitas & quælibet perſona ſit homo, quod patet eſſe falſum. (P. p. q. 39. art. 3.)

I SED CONTRA eſt, quòd dicitur Philip. 2. Qui cum in forma Dei eſſet, exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et ſic ille qui eſt in forma Dei, eſt homo: ſed ille qui eſt in forma Dei, eſt Deus. ergo Deus eſt homo.

K RESPON. Dicendum, quòd iſta propoſitio, Deus eſt homo, ab omnibus Chriſtianis conceditur, non tamen ab omnibus ſecundum eandem rationem. Quidam enim hanc propoſitionem concedunt, non ſecundum propriam acceptionem horum terminorum.

retur contra propoſitionem in materia contingenti: ſed iſta non eſt neceſſaria (non enim Deus neceſſario eſt homo) ergo non eſt in materia naturali.

¶ Circa ſecundum, ſcilicet quòd dicta propoſitio eſt per ſe, ex Scoto & Durando in 7. di. 3. ſent. dubium occurrit. Scotus quidem probat tripliciter hanc propoſitionem eſſe veram non ꝑ ſe, ſed per accidēs, logice loquendo: tū quia prædicatum nō eſt de intellectu ſubiecti: tū quia ſi ſic, prædicaretur de quolibet cōtento ſub ſubiecto, & ſic Spiritus ſanctus & Pater eſſet homo: tum quia in prædicationibus per ſe, ſubiectum ſupponit determinate: qa ſi indeterminate tantū ſupponeret, hæc eſſet per ſe, animal eſt homo, quia pōt verificari pro Petro vel Paulo, ſed hoc ſubiectum Deus, nō includit determinate plus Filium, quā Patrem.

¶ Durādus uero inquit, Puto quòd magis proprie poteſt dici vera per accidens, quàm per ſe, quia omnis propoſitio vera per ſe, eſt vera cū reduplicatione termini ſupra ſe: homo enim, ſecundum quòd homo, eſt animal, & eſt riſibilis. In propoſito autem Deus, ſecundum quòd Deus, eſt homo, eſt falſa: quia non forma ſignificata per ſubiectum eſt ratio inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, ſed ſola vnitas ſuppoſiti, quæ etiam in propoſitionibus per accidens, eſt tota cauſa uerificationis earum. Et ideo hæc propoſitio magis eſt dicenda per accidens, quàm per ſe.

¶ Circa tertium, ſcilicet homo prædicatur de Deo, ſicut ſpecies de ſua hypoſtaſi, Scotus vbi ſupra, occurrit dicens, quòd quia iſta unio non habet ſimilem, nullum eſt prædicatū ſicut in propoſito, ſed hæc prædicatio ex parte prædicati eſt ſpecies, ex parte uero modi ſe habendi prædicati reſpectu ſubiecti, eſt ſicut accidens quintum prædicabile: quia non eſt de ratione ſubiecti, & aduenit temporaliter ſubiecto exiſtenti in actu cōpleto æternaliter, & per hoc aduenit ita ut poſſit abeſſe.

D ¶ Ad horum euidentiam oportet tria prænotare. Primum eſt, quòd ly Deus, poteſt, quantum ad propoſitum ſpectat, dupliciter conſiderari, primo abſolute, ſecundo, ut contractum, vel determinatum per prædicatum, ſcilicet eſſe hominem. poteſt enim ſupponere ly deus, ſecundum ſuam naturalem ſuppoſitionem pro habente deitatem, abſque determinatione huius, uel illius habentis deitatem, ſicut homo pro habente humanitatem, & ſic conſideratur abſolute, ſicut cum dicitur, deus charitas eſt. Poteſt quoque ſupponere pro certo ſuppoſito diuinæ naturæ, quoniam talia ſunt, quo ad ſuppoſitionem ſubiecta, qualia permittunt prædicata, ſicut cum in Symbolo dicitur, Deū de Deo, ly Deū, ſupponit pro Filio, & ly Deo pro patre. Et ſi in hac propoſitione, Deus eſt homo, accipiatur ly Deus abſolute, conſtat propoſitionem iſtam eſſe veram per accidens, ſicut conſtat, hanc eſſe per accidens, animal eſt homo. Accidit enim logice loquendo (ut nunc loquimur) animali eſſe hominem, ratione alicuius animalis, quod eſt homo, & ſimiliter accidit deo eſſe hominem, ratione alicuius hypoſtaſis diuinæ, quæ eſt homo. Si autem accipiatur ly deus, ut ſubſtat determinationi prædicati, ſic ſupponit pro perſona Filii, quæ ſola eſt homo, ſicut cum dicitur, quòd homo peccādo ſpoliauit genus humanum ſtola innocentiæ, ſupponit pro uno ſingulari, ſcilicet Adam, & ſic ſumi in hac propoſitione, clare Auctor affirmat in litera in calce corporis articuli.

E Sed quia hoc non ſufficit, ſciendū eſt ſecundo, ꝙ ly Deus, ſupponendo pro perſona Filii, dupliciter poteſt conſiderari, vel quo ad formā ſignificatā, q̄ eſt deitas, vel quo ad ipſam perſonā ſuppoſitā. Et quia extrema inſinuant mediū, hic ſubintelligas, vel quo ad vtrūque. Et ſi quidē in hac propoſitione ſumeretur deus ſupponens pro Filio quo ad formā ſignificatam, ſimiliter clare conſtat, ꝙ propoſitio eſſet per accidens, accidit enim deitati ratione hypoſtaſis Verbi eſſe hoīem. Et idē eſt iudiciū, ſi ſumeretur quo ad utrumque. Et propterea in propoſito ſumitur ly Deus, ut ſupponit pro perſona Filii quo ad hypoſtaſim, & hoc habes etiam clare in litera in calce reſponſionis ad primum.

¶ Verum, quia perſona Filii Dei habet hoc ſingulariſſimū, quòd eſt perſona ſubſiſtens in duabus naturis, diuina ſcilicet & humana, ideò tertio recolendum eſt, quòd hypoſtaſis, pro qua ſupponit in hac propoſitione ly Deus, habet conditiones æternas, & habet conditiones ex tempore, eſt enim pſona diuina ab æterno, & eſt perſona humana ex tēpore. Et ſi ſuponeret pro perſona Filii, vt eſt hypoſtaſis diuina ꝑciſe, tunc etiam propoſitio eſſet per accidens, quoniam filius Dei, nō inquantum hypoſtaſis diuinę naturæ, ſed inquātum hypoſtaſis humanæ naturæ, hominis prędicationem recipit: ſed ponendo, quòd ſupponat pro pſona Filii, quoad hypoſtaſim, ſecundum quòd de facto eſt, poſtquàm Verbum caro factum eſt, uere habebimus quòd homo prædicatur de ſua hypoſtaſi, cum dicitur, Deus eſt homo. Et hoc eſſe intentum ab Auctore, euidenter patet, ex eo quòd tractatus iſte intitulatur, de his, quæ conſequuntur uniones. Suppoſito ergo incarnationis myſterio, de perſona Filii eſt ſermo præſentis literæ, cum dicitur, quòd Deus, hic ſupponit pro perſona Filii, imo & clare in litera dicitur, quòd in dicta propoſitione, Homo prædicatur de Deo ut ſpecies de ſua hypoſtaſi. Supponit ergo Deus, pro hypoſtaſi humana, ſi homo prædicatur de Deo, vt ſpecies de ſua hypoſtaſi: ſpeciei ſiquidem humanæ nulla hypoſtaſis eſt ſua, niſi humana, quæ in Chriſto eſt ab æterno diuina. Clariſſime autē hoc ſupponi explicatur in principio corporis ſequentis articuli, cum dicitur, ſuppoſita veritate utriuſque naturæ diuinæ & humanæ, & unione ī perſona, & hypoſtaſi, hæc eſt uera & propria, Homo eſt Deus, ſicut & iſta, Deus eſt homo. Hic enim explicatur, quòd vtraque propoſitio ſupponit conditionem de facto inuentam in perſona Verbi. His prælibatis ad ſingula dicendum eſt.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd hæc propoſitio eſt neceſſaria, & quamuis Deus abſolute non ſit neceſſario homo. Deus tamen pro perſona Verbi incarnati eſt neceſſario homo, conſtat enim euidenter, quòd perſona humana quælibet eſt neceſſario homo. Deus autem in hac propoſitione determinatur ad ſupponendum pro perſona humana. Et propterea iſta propoſitio, & ſi non quo ad ſignificatum, tamen quo ad ſuppoſitum per nomen ſubiecti, eſt neceſſaria.

¶ Ad ſecundum vero dubium, reſpondendo ad primum Scoti, dicitur quòd iſta propoſitio eſt per ſe reſpectu ſuppoſiti, & quòd prædicatum eſt de intellectu ſubiecti quo ad ſuppoſitum per illud quamuis non ſit de intellectu eius quo ad formam ſignificatam per idem, eſt enim homo de intellectu hypoſtaſis humanæ, ita quòd oppoſitum nequit intelligi.

¶ Ad ſecundum negatur ſequela, loquendo de Deo, quo ad ſuppoſitum: illud enī quod per ſe prædicatur de Deo ratione formæ ſignificatæ per ly Deus, prędicatur de quolibet cōtento ſub deo: ſed illud quod per ſe prædicatur de Deo ratione ſuppoſiti talis, pro quo ſupponitur exigente prædicato huiuſmodi ſuppoſitionem, nō prædicatur de quolibet cōtento ſub hoc nomine, Deus.

¶ Ad tertium dicitur per eandē diſtinctionem, quòd in prædicationibus per ſe ratione formæ ſignificatæ per ſubiectū, ſubiectū ipſum ſupponit indeterminate quo ad ſuppoſitū & determinate quo ad naturā. Sed in prædicatione per ſe ratione certi ſuppoſiti, pro quo prædicatū facit ſupponere ſubiectum ſecus oportet eſſe,

Nam Manichæi verbum Dei, dicunt eſſe hominem, non quidem verum ſed ſimilitudinarium, inquantum dicunt filium Dei corpus phantaſticum aſſumpſiſſe, vt ſic dicatur Deus homo, ſicut cuprum figuratum dicitur homo, quia habet ſimilitudinem hominis. Similiter etiam illi, qui poſuerunt, quòd in Chriſto anima & corpus non fuerunt vnita, non poſſunt dicere quòd Deus ſit uerus homo, ſed quòd dicatur homo figuratiue ratione partium. Sed utraque harum opinionum ſupra improbata eſt*. Alii uero econuerſo ponunt ueritatem ex parte hominis, ſed negant ueritatem ex parte Dei. Dicunt enim Chriſtum, qui eſt Deus & homo, eſſe Deum non naturaliter, ſed participatiue, ſcilicet per gratiam, ſicut & omnes ſancti viri dicuntur dii, excellentius tamen Chriſtus præ aliis, propter gratiam abundantiorem. Et ſecundum hoc, cum dicitur, Deus eſt homo, ly Deus, non ſupponit uerum, & naturalē Deum. Et hæc eſt hęreſis Photini, quæ ſupra improbata eſt†. Alii vero concedunt hāc propoſitionem cum ueritate utriuſq; termini, ponentes Chriſtum & uerum Deum eſſe, & uerum hominem, ſed tamē (Q.5. arti.1. & 2.)

B veritatem prædicationis non ſaluant. Dicunt. n. quòd homo prædicatur de Deo per quandam coniūctionē vel dignitatis, vel auctoritatis, vel etiam affectionis, aut inhabitationis. Et ſic poſuit Neſtorius Deum hominem eſſe, ut per hoc nihil aliud ſignificetur, quàm ꝙ Deus eſt homini coniunctus tali coniunctione, ꝙ homo inhabitet a Deo, & vniatur ei ſecūdū affectū, & ſecundum participationem auctoritatis & honoris diuini. Et in (Q.2. art.6.)

C ſimilem errorem incidunt quicūque ponunt duas hypoſtaſes, uel duo ſuppoſita in Chriſto, quia nō

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse, quia necesse est subiectum supponere pro determinato supposito, & sic est in proposito, vt patet ex dictis.

¶ Ad Durandū autē ex eadē distinctione respondetur, dicēdo quod illa maior, Omnis propositio per se vera, est vera cum reduplicatione termini subiecti supra se, licet admittatur in propositionibus per se veris de subiecto ratione formę significatę, negatur tamē in propositione per se vera de subiecto ratione certi suppositi tātum. Et ratio diuersitatis est, quia reduplicatio transfert terminum subiectū in naturam prædicati: quod constat teneri formaliter. cum enim dico, homo, inquantum homo, est animal, vel risibilis, perinde est ac si dicerem homo, inquantum est homo, est animal, vel, &c. Vbi patet, quòd ly homo repetitur, vt prædicatum, & propterea denotat humanitatem esse rationem coniunctionis prædicati cū subiecto. Et ideo ista est falsa, Deus, inquantum Deus, est homo: significat emē deitatem esse rationem necessariā coniunctionis prædicati cum subiecto. Nec solum ipsa est falsa, sed etiam ista, Verbum, inquantum Verbū, est homo, quia ly in quantum, reduplicatiue sumptum, denotat formam significatam hoc est proprietatem hypostaticā Verbi constitutiuam, esse rationem necessariam connexionis prædicati cum subiecto. Secus autem dicendum esset, si ly inquantum, teneretur specificatiue, quoniam sic ista est vera, Verbum, inquantum Verbum, est homo, quoniam esse hominem conuenit Verbo secundum propriam personalitatem. Sed quia hoc non spectat ad perfeitatem logicam, de qua est sermo, ideo reuertentes ad subiuncta per Durandum dicentem, quòd quando sola vnitas suppositi est ratio coniunctionis extremorum, propositio est vera per accidens, respondemus quòd sola vnitas suppositi extrinseci ab altero saltem extremorum verificans propositionem, constituit illam veram per accidens, sed vnitas suppositi in trinseci vtrique extremo constituit propositionem directam & formalem, veram per se de altero extremo, non respectu formæ significatæ, sed respectu suppositi. Sic autem est in proposito, nam in vtroque termino, scilicet, Deus, & homo, clauditur intrinsece, quamuis indeterminate, hypostasis Verbi incarnati, vt pote verissime & propriissime persona diuina & humana. Non sic autem est in propositionibus per accidens puta, Homo est albus, quoniam in istis suppositum per hominem copulatur tantum, & extrinsece importatur per album, quod puram qualitatem significat. Et hæc iam docuerat Auctor in 3. senten. distinct. 7. quæst. 1. artic. 1.

Q. 2. art. 6.

D. 828. P. p. q. 39. art. 4. ad 3.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd Scotus videtur accepisse pro subiecto Deum seu hypostasim Verbi absolute, & ideo nō inuenit quale sit hoc prædicatum cum sua prædicatione. Sed Auctor intuens talia esse subiecta, quo ad suppositionem, qualia exigunt prædicata, supponendo incarnationis mysterium, supponit cum fide catholica, Deum esse quandam hypostasim humanam, & pro illa in hac propositione supponere ly Deus. Et propterea statim inuenit, non solum quòd prædicatum est species, sed etiam quòd prædicatur vt species de propria hypostasi. Nec hoc aliquam habet difficultatem, nisi illam quam ex fide supponimus, scilicet, personam Filii esse vere & proprie personā humanam. hac namque suppositione facta, clare liquet, ꝙ sicut species ꝑdicatur de sua hypostasi, quū dicit, A, est homo, si ly A, supponit pro certa persona humana, ita in proposito ex quo ly Deus, supponit pro quadā certa persona humana. Et hinc patet ꝙ ista propositio, Deus est homo, dum ly Deus, supponit pro illa persona humana, quæ est Verbū incarnatum, est per se in primo modo dicendi per se respectu suppositi, vt toties dictum est, & non respectu formæ significatæ p ly Deo. Et est prædicatio essentialis, & vniuoca, vt patet ex definitione vniuocorum, & Auctoris allegatis locis explanat. Et tu potes ex notioribus monstrare explicatā doctrinam esse verā, mutando nomen subiectum, ita quòd loco ly Deus, ponatur nomen proprium illius personæ, quatenus est persona humana, & dicendo, Iesus est homo. Constat enim, quòd ly Iesus supponit pro persona filii Dei, vt est hypostasis humana, pro qua dictum est etiam supponere ly Deus, in hac propositione, Deus est homo. Nec est differētia inter has propositiones, Deus est homo, & Iesus est homo, quo ad suppositum, sed quo ad significatum per nomina subiecta. Quo circa sicut ista, Iesus est homo, est per se in primo modo, & essentialis, & prædicat speciem de propria persona, ita ista, Deus est homo testringendo ly Deus, ad Iesum, vt vnico verbo dicatur. Et sicut non veritur in opiniones, an ista sit per se & essentialis vniuoca, & c. Iesus est homo, ita non debet in diuersas trahi opiniones ista, Deus est homo, intellecta quo ad suppositum, ex quo supponit pro Iesu. Et hinc patere potest, quòd etiam ista propositio, Christus est homo, respectu suppositi, est per se in primo modo.

F

G

¶ Nec obstat quòd Scotus vbi supra obiicit dicens, quòd quia Christus, Damasceno teste, significat hypostasim duarum naturarum, nihil per se vnum prædicatur de illo per se, vtpote de non per se vno in se: sicut enim apud Aristot. primo Metaphy. ratio in se falsa, de nullo est vera, ita ratio per se non vna, nihil per se vnum de se verificat. Et simile est de ista, Christus est homo, & ista, Homo albus est coloratus. Hæc inquam non obstant, quia quo ad rem, Christus significat vnam per se & in se hypostasim, homo albus autem significat hypostasim vnam per accidens, accidit enim subiecto albedinis esse hominem, & econtra. Quo ad propositionem quoque iam dictum est, quòd istæ propositiones dicuntur per se respectu suppositi, & non respectu formæ deitatis significatæ. Suppositum autem est in se per se vnum: quia non est nisi hypostasis æterna filii Dei, quæ ex tempore est ipsamet immutata omnino hypostasis humana, & ideo optimè per se de illo prædicatur tam Deus, quam homo, nihil minus, quàm si esset vnius illarum naturarum tantum hypostasis: extensio siquidem seu communitas ipsius ad duas naturas, nihil tollit de proprietate eiusdem respectu singularium.

I

K

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, quoniam responsio ista videtur contradicere doctrinæ iam habitæ, & eneruare illam. nam si homo prædicatur de Deo ratione relationis, vt in hac responsione dicitur, sequitur quòd non prædicatur essentialiter, sicut species de sua hypostasi, vt in responsione ad primum dictum est. Prædicatio namque speciei humanæ de sua hypostasi, est & essentialis & substantialis, non relatiua, vt patet.

¶ Ad

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor non dixit, quòd vnio, ratione cuius est ista prædicatio, est relatio aut relatiua, sed dixit, quòd relationem importat, hoc est connotat, importatur enim nō solum res significata, sed connotata. Et propterea licet vnio naturæ humanæ ad deum sit substantialis, quia tamen connotat relationem, ideo nomen prædicatum secundum illam, non sequitur regulā absolutorū ab æterno.

¶ Altius posset exponi hæc responsio, dicēdo quòd homo prædicatur de Deo ratione vnionis in persona, quā vnionem constat ex supradictis fundamentaliter esse substantialem, formaliter relatiuam: sed prædicatio est ratione vnionis fundamentalis, quæ significatur per vnionē formaliter, vt differentia per proprietatē consueuit significari. Et quia illa fundamentalis vnio, quæ fundat prædicationem istā, habet modum relatiuū, quo ad hoc, quòd de nouo ponita in persona diuina, nullam in illa mutationem ponit nisi relationem rationis, ideo dictū est, quòd relationē importat. Et ideo non sequitur regulam absolutorū ab æterno, quæ si de nouo apponerētur, aut tollerentur a Deo, murationem in ipso ponerent.

A

B

C

¶ *Super quæstionis sextædecimæ Articulum secundū.*

Locis sup. art. 1. inducit.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio respōsiua quæsito. Hæc est vera, & propria, Homo est Deus, supposito incarnationis mysterio. Probatur. Deus prædicatur vere, & proprie de persona filii dei, ergo prædicatur uere, & proprie de homine. Probatur cōsequentia, quia homo pōt supponere pro persona filii Dei. Probatur hoc. Homo potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, sed quædam hypostasis humanæ naturæ est persona filii Dei, ergo homo pōt supponere pro pſona filii Dei.

¶ In hac materia recolēda sunt dicta in priore articulo, quoniā ista propositio de qua est sermo, est etiā per se in primo modo respectu suppositi per subiectū, nō respectu naturæ significatæ, & subiectū trahitur ad supponēdū pro tali supposito ex prædicato, sicut de sua cōuertente & cōuersa dictū est in præcedēti articulo. Et per hoc patet tam corpus articuli, quàm responsio ad primū.

¶ In respōsione ad scdm, dubiū occurrit circa illud dictum, In ista propositione, Deus est Pater, ly Deus supponit pro persona Patris. Nā ly Deus, quantum est ex naturali sua suppositione, supponit pro habente deitatē indistincte, sicut homo pro habente humanitatem: ex parte autem prædicati non restringitur, ad supponendum pro persona Patris, quoniam stando in sua naturali suppositione, vera est propositio, Deus est pater, quoniā habens deitatem est Pater, vt patet. Minus ergo bene dictum videtur, quòd supponit pro Patre hoc nomen Deus, cum nomen patris de illo prædicatur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia argumentum de prædicatione per se procedit fundatū super illa regula, Quicquid prædicatur de ꝑdicato, &c. ideo Auctoris uerba de prædicatiōe ꝑ se intelligēda sunt. Ista siquidem propositio, Deus est Pater, potest esse per se & per accidens, logice loquendo. Nā prædicatio ꝑ se exigit prædicari æquā de æquis, aut maiora de minoribus. Minus autem de maiori non nisi per accidens prædicatur, vt patet dicēdo, animal est homo. Hoc autem nomē Deus, si secundum suam naturalem sumatur suppositionem maius, hoc est communius est, quàm nomen Patris aut Trinitatis, quoniam ex tendit se etiam ad filium, & Spiritumsanctum, quorum neuter est Pater aut Trinitas, & propterea sic sumptū, redit prædicationem per accidens, dicendo, Deus est Pater aut trinitas. quo fit vt si constituēda sit ꝓpositio per se prędicans Patrem de Deo, oportet Deum restringi ad supponendum pro persona Patris, vt sic æquale de æquali prædicetur per se: sicut si Trinitas prædicari per se intelligitur de Deo, oportet Deum restringi ad supponendum quasi simpliciter, vt sic æquale de æquali prædicetur. Et sic patet sensus literæ.

P. p. q. 39. ar. 3. & 4.

In scor. ar.

¶ *Super*

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit uera, Homo est Deus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, homo est Deus. Deus enim est nomē incōmunicabile: sed Sap. 13. reprehenduntur idololatrę, de hoc quòd hoc nomen Deus, quod est incommunicabile, lignis & lapidibus imposuerunt. ergo pari ratione videtur esse incōueniens, ꝙ hoc nomen deus prędicet de hoīe.

¶ 2 Præt. Quicquid prædicatur de prędicato, prędicat de subiecto: sed hæc est uera, Deus est Pater, vel de⁹ est Trinitas. Si ergo hęc sit uera, Homo est Deus, videtur quòd hæc etiam sit uera, homo est Pater, uel, homo est Trinitas: quas quidem patet esse falsas. ergo & primam.

¶ 3. Præt. in Psalm. 80. dicitur, Non erit in te Deus recens: sed homo est quiddam recens: non enim Christus semper fuit homo. ergo hæc est falsa, Homo est Deus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 9. Ex quibus est Christus ſm carnē, qui est supōia Deus benedictus in sęcula: sed Christus secundum carnem est homo. Ergo hæc est uera, Homo est Deus.

RESPON. dicendum, quòd supposita veritate vtriusq; naturæ, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est uera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo: hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, & ita potest supponere ꝓ pſona filii Dei, quā dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestū est autē, ꝙ de persona filii Dei vere & proprie prædicatur hoc nomē Deus, vt in prima parte habitū est ſ. Vnde relinquitur ꝙ hæc sit uera, & propria, Homo est Deus.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ idolatræ attribuebant nomē deitatis lapidibus & lignis, ſm quòd in sua natura considerantur, quia putabāt in illis aliquid numinis esse. Nos autem nō attribuimus nomē Deitatis homini ſm humanā naturā, sed ſm suppositū æternū, quod est etiā per vnionem suppositum humanæ naturæ, ut dictum est*.

Ad 2ᵐ dicendū, ꝙ hoc nomē Pater, prædicatur de hoc nomē Deus ſm ꝙ hoc nomen Deus supponit ꝓ pſona Patris: sic autē nō prædicat de persona Filii, quia persona filii nō est persona Patris, & per cōsequēs non oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus, inquantū ly homo supponit pro persona Filii.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ licet humana natura in Christo sit quiddā recens, tn̄ suppositum humanæ naturæ non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomen Deus, non prædicatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi, nō sequitur ꝙ ponamus Deum recentē. Sequeret autē, si poneremus, ꝙ homo supponit suppositum creatū, secūdum ꝙ oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo suppositā.

D

E

na Patris, vt sic æquale de æquali prædicetur per se: sicut si Trinitas prædicari per se intelligitur de Deo, oportet Deum restringi ad supponendum quasi simpliciter, vt sic æquale de æquali prædicetur. Et sic patet sensus literæ.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ, Artic. 3.*

3.dist.7.q.1 artic.2.

TItulus clarus est, originem habens ab Augustini varia diuersis temporibus sententia, & Magistri Sententiarum distinctio 7. tertii libri.

*q.36.circa mediũ,to.4

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito, Nõ potest vere & proprie dici, quòd homo ille sit dominicus, sed quòd est dominus.

l.3.orthod. fid.ca.11.

Probatur primo directe. homo ille, scilicet Christus Iesus, designat personam filii dei. ergo de illo prædicatur dominus essentialiter. ergo non debet de illo prædicari dominus denominatiue. Antecedens probat, quia vnum est suppositum diuinæ, & humanæ neturæ in Christo. prima cõsequẽtia est clara. Secunda vero probatur, quia derogaret veritati vnionis si prædicaretur denominatiue. Firmatur deinde conclusio ac ratio allata ex opposito, qa scilicet hæc prædicatio propria est Nestorianis, & qa similis prædicatio propria est naturæ assumptæ. Nestoriani siquidem, ponendo duo i Christo supposita, proprie dicunt, Christum hominem dominicum, quia vere esset ibi suppositum participatiue dominicum. Nos quoque proptie dicimus naturam assumptam esse deificatam nõ deam: quia enim diuersa est assumpta natura a deitate, non deam dicimus. Et quia iuncta est deitati in vnitate personæ, ideo deificata. Suppositũ autẽ quia vnicũ, est filii dei, ideo Deum & dominum, non dominicũ, aut deificatum dicimus.

Arti. præc. ad 3.

li.3.orth.fi. cap.3.4.15. & 17.

li.1.retract. c.19. decli. ad fin.to.1.

¶ Circa rationem conclusionis dubiũ occurrit, quia videtur falsa, tum quia ex affirmatione p-

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus possit dici homo dominicus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim August*. in lib. 83. q. Monendum est, vt illa bona expectentur, quæ fuerunt in illo homine dominico: loquitur autem de Christo. ergo videtur ꝙ Christus sit homo dnicus.

¶ 2 Præt. Sicut dominium conuenit Christo ratione diuinæ naturę, ita et humanitas pertinet ad humanã naturam: sed Deus dicitur humanatus, vt patet per Damas, in 3. lib*. vbi dicit ꝙ humanatio eã, quæ ad hominẽ, copulationẽ demõstrat. ergo pari ratione põt dici denominatiue, ꝙ homo ille sit dominicus.

¶ 3 Præt. Sicut dominicus denominatiue dicitur a dño, ita diuinus denominatiue dicitur a Deo: sed Dion*. Christum nominat diuinissimũ Iesum. ergo pari ratione põt dici ꝙ Christus sit homo dominicus.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. Retract†. Non video vtrum recte dicatur, homo dnicus Iesus Christus, cum sit vtique dñus.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supradictũ est, *cum dicitur homo Christus Iesus, designat suppositum æternũ, quod est persona filii Dei, propter hoc, ꝙ est vnum suppositum vtriusq, naturæ. De persona autem filii Dei prædicatur Deus & Dñs essentialiter, & ideo non debet prædicari denominatiue: quia hoc derogat veritati vnionis. Vnde cũ Dominicus dicatur denominatiue a Dño, non põt vere & proprie dici, ꝙ homo ille sit dñicus, sed magis quòd sit dominus: si autẽ per hoc, quòd dicitur, homo Christus Iesus, designaretur suppositum aliquod creatum, secundũ illos, qui ponunt in Christo duo suppositа, posset dici homo ille dominicus, inquantũ assumitur ad participationem honoris diuini, sicut Nestoriani posuerunt. Et hoc etiam modo humana natura nõ dicitur essentialiter dea, sed deificata non quidem per conuersionem ipsius in diuinam naturam, sed per coniunctionem ad diuinam naturam in vna hypostasi, vt patet per Dam. in tertio lib*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Aug. verba illa & similia retractat in lib. Retracta. Vnde post verba præmissa in lib. Retracta*. subdit, Vbicumque hoc dixi, scilicet quòd Christus Iesus sit homo dominicus, dixi ille me nollem, postea quippe vidi non esse dicendũ: quamuis nonnulla ratione posset defendi, quia scilicet posset aliquis dicere quòd dicitur homo dominicus ratione humanæ naturæ, quam significat hoc nomen homo, non autem ratione suppositi.

Ad 2m dicendum, ꝙ illud vnum suppositum, quod est humanæ, & diuinæ naturæ, primo quidem fuit diuinæ naturæ, scilicet ab æterno, postea autem ex tempore per incarnationem factum est suppositum humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum, non quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humanam naturam. Non autem sic est econuerso, quòd suppositum humanæ naturæ assumpserit diuinam naturam, vnde non potest dici homo deificatus vel dominicus.

Ad 3m dicendum, quòd hoc nomen diuinum, consueuit prædicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc nomen deus: dicimus enim, quòd diuina essentia est Deus, ratione identitatis, & ꝙ essentia est Dei, siue diuina, propter diuersum modum significandi, & verbum diuinum, cum tamen verbum sit Deus. Et similiter dicimus personam diuinam sicut & personã Platonis, propter diuersum modum significandi: sed dominicus non dicitur de his, de quibus dominus prædicatur: non enim consueuit dici, ꝙ aliquis homo, qui est dominus sit dominicus: sed illud quod qualitercumque est domini, dominicũ dicitur, sicut dominica volũtas, vel dominica manus, vel dominica passio. Et ideo ipse homo Christus, qui est dominus, non potest dici dominicus: sed potest caro eius dici caro dominica, & passio eius potest dici passio dominica.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis possint prædicari de filio Dei, & econuerso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ea, quæ sunt humanæ naturæ, non possint dici de Deo. Impossibile enim est opposita de eodem prædicari: sed ea, quę sunt humanæ naturæ, sunt contraria his, quæ sunt propria dei: deus enim est increatus, immutabilis, & æternus: ad humanam autem naturam pertinet, vt sit creata, temporalis & mutabilis. ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, non possunt dici de deo.

dicationis essentialis infert negationem denominatiue, constat enim illationẽ hanc non tenere ex forma, vt manifestat instantia de Deo, & diuino, neq; ex materia, quia dñicus nomen est commune suppositо & naturæ, põt, n dici natura assumpta, natura dñica, sicut & caro eius, dicit caro dominica, tũ quia hæc prædicatio nõ derogat veritati vnionis, qm affirmare Christũ hoiem dominicum, non ẽ negare Christũ esse verũ dñm: sicut affirmare Verbũ esse diuinũ, nõ est negare ipsum esse verum Deum.

¶ Ad hoc dicit, ꝙ ratio veritati innititur, & est efficax. Nam quæstio ista de nominibus est, nominibus autem vtẽdũ est, vt plures vtunt, secundũ Philosophũ, communis autem vsus illud dominicum vocat quod ẽ dñi, non quod dñs est, vt in responsiõe ad tertiũ litera explicat: & ꝓpterea ex affirmatione prędicatiõis essentialis ịstius termini Dñs bene illata est negatio denominatiui. Et similiter dicẽdo, homo dñic*ẽm communem vsum intelligitur homo dñi, ac per hoc aliquis homo dñi, & sic intelligunt ibi duo suppositа, vnũ ly Aliquis homo, & vnum in ly Domini, ac ꝓ hoc ruit veritas vnionis diuinæ & humanæ naturæ i vno eodemque suppositо. Et propterea Auctor hãc loquutionem nestorianam dixit. Non est autẽ simile de Deo & diuino, vt in litera dicitur: quia diuinũ identice cõsueuit sumi frequenti vsu, non sic autem dñicum.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum quartum.*

TItulus, vt iacet, intelligẽdus est

dus est de conueni entib⁹ humanæ naturę existẽti i Christo: pura passibilitate, morte, & aliis huiusmodi, quæ de Christo ratione illius naturæ humanæ dicuntur, dum dicimus Christum crucifixũ, mortuũ, sepultum, &c.

Li.3.Orth. fid.ca.6. in medio.

¶ In corpore articuli tria fiunt. primo refertur differẽtia inter Nestoriũ & Catholicos i hac quæstione. Secundo, redditur rõ catholicæ doctrinæ. Tertio, subiũgitur opportunum documentum circa hãc catholicã doctrinã.

¶ Quo ad primũ, Nestoriani duabus distinctionibus vtebantur in proposito. Altera bimembri ex parte prædicatorum: quædam enim sunt prædicata propria diuinæ naturæ (vt esse omnipotentem, æternũ, & similia) quędam sunt prędicata propria humanę naturæ, vt esse mortalem, corporeum, filium hominis, & huiusmodi. Altera ex parte subiectorum trimembri: potest enim dictis prædicatis subiici in enuntiatione vel nomẽ proprium Dei, vt Deus, vel nomẽ propriũ hominis, vt homo: vel nomẽ commune vtrique naturæ, diuinæ scilicet & humanæ, vt Christus. Et sub iungebant duas cõclusiones: primam de subiectis ꝓpriis, dicendo, quòd nec de nomine proprio Dei dicuntur prædicata propria hominis, nec de nomine proprio hominis dicuntur prædicata propria Dei. Et propterea negabant Deum esse natum ex Virgine aut mortuum, aut aliquid passum: & similiter hominẽ esse creatorem cæli, & terræ, & huiusmodi. Secunda, de subiecto communi, dicendo, de nomine communi Deo, & homini prædicari vere, tam ea quæ sunt propria Deo, quàm ea quæ sunt

In cõ. Eph. 1. cui præfuit Cyril. can.4.to.1. conc.

¶ 2 Præt. Attribuere Deo ea, quæ ad defectum pertinent, videtur derogare diuino honori, & ad blasphemiã pertinere: sed ea, quæ sunt humanæ naturæ, defectum quendam continent: sicut pati, mori & alia huiusmodi. ergo videtur quòd nullo modo ea, quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de Deo.

¶ 3 Præt. Assumi conuenit humanæ naturæ: non autem hoc conuenit Deo. non ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, de Deo dici possunt.

SED CONTRA est, quòd Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Deus suscepit ea, quæ sunt carnis idiomata, ideſt, proprietates dum Deus passibilis nominatur, & Deus gloriæ crucifixus est.

RESPON. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem diuersitas fuit inter Nestorianos & Catholicos. Nestoriani enim voces, quæ dicuntur de Christo, diuidere volebant hoc modo, vt ea quę pertinent ad humanam naturã, non dicerẽtur de Deo: nec ea quæ pertinent ad diuinã naturam, dicerentur de homine. Vnde Nestorius dixit: Si quis Dei verbo tentat passiones tribuere, anathema sit. Si qua vero nomina sunt quæ pertinere possunt ad vtramque naturã, de talibus prædicabant ea, quæ sunt vtriusque naturæ: sicut hoc nomen Christus vel Dominus. Vnde concedebant Christum esse natum de Virgine, & fuisse ab æterno: non tamen dicebant vel Deum natum de Virgine, vel hominem ab æterno fuisse. Catholici vero posuerunt huiusmodi quæ dicuntur de Christo, siue secundum diuinam naturam, siue secundum humanam, dici posse tam de Deo, quàm de homine. Vnde Cyrillus dicit,* Si quis duabus personis seu substantiis, ideſt hypostasibus eas, quæ in Euangelicis & Apostolicis conscriptionibus sunt, diuidit voces, vel ea quæ de Christo a sãctis dicuntur, vel ab ipso Christo de semetipso, & aliquas quidem ex his homini applicandas crediderit, aliquas vero soli Verbo deputauerit, anathema sit. Et huius rõ est: quia cum sit eadem hypostasis vtriusque naturæ, eadem hypostasis supponitur nomine vtriusque naturæ. siue ergo dicatur homo, siue Deus, supponitur hypostasis diuinæ & humanæ naturæ. & ideo de homine possunt dici ea, quæ sunt diuinæ naturæ, tanquam de hypostasi diuinæ naturæ: & de Deo possunt dici ea quæ sunt humanę naturæ, tamquã de hypostasi humanæ naturæ. Sciendum tamẽ, quòd in propositione, in qua

A aliquid de aliquo prædicatur, non solum attenditur quid sit illud, de quo prædicatur prædicatum, sed etiam secundum quid de illo prædicetur. Quamuis ergo non distinguãtur ea quæ prædicantur de Christo: distinguuntur tamen secundum id, secundum quòd vtrumque prædicatur. Nam ea quæ sunt diuinæ naturæ, prædicantur de Christo secundũ diuinã naturam: ea autem quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de eo secundum humanam naturam. Vnde Aug. dicit in 1. de Trin.† Distinguamus quid in scripturis sonet, secundum formam Dei, & quid secũdum formam serui. Et infra*, quid & propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudẽs & diligens & pius lector intelliget.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd opposita prædicari de eodem secundum idem, est impossibile: sed secundum diuersa, nihil prohibet. Et hoc modo opposita prædicantur de Christo, nõ secundum idem: sed secundum diuersas naturas.

AD 2m dicẽdum, quòd si ea quæ ad defectũ pertinent, Deo attribuerentur secũdum diuinam naturam, esset blasphemia, quasi pertinens ad diminutionem honoris ipsius: non autem pertinet ad Dei iniuriam, si attribuantur ei secundum naturam assumptam. Vnde in quodam sermone Ephesini Concilij dicitur, Nihil putat Deus iniuriam, quod est occasio salutis hominibus: nihil enim abiectorum quę elegit propter nos, iniuriam facit illi naturæ, quæ non potest esse subiecta iniuriis, propria vero facit inferiora, vt saluet naturam nostram. Quando ergo abiecta & vilia sunt, diuinam naturam non iniuriantur, sed salutem hominibus operantur, quomodo dicis ea quæ causa nostræ salutis sunt, iniuriæ occasionem Deo fuisse?

AD 3m dicendum, quòd assumi conuenit humanæ naturæ, non ratione suppositi, sed ratiõe suiipsius: & ideo non conuenit Deo.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de diuina natura: et de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ ea quę sunt humanę naturæ, possint dici de natura diuina. Ea enim quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de filio Dei & de Deo: sed Deus est sua natura. ergo ea quæ sunt naturæ humanæ, pos-

propria homini. Et propterea Christus vere dicitur omnipotẽs, æternus, creator, & nat⁹ ex Virgine, crucifixus, mortuus, & sepultus. Hoc fuit dogma Nestorii.

Lib.1.c.11. in prin. to. 3.* eodem loco.

¶ Catholici autem affirmant vniuoce vtraque prædicata vere enuntiari de quocumque nomine subiecto, siue ꝓprio siue cõmuni: vt patet ex Cyrilli auctoritate.

¶ Quo ad secundũ ratio catholicæ assertionis est, idẽptitas hypostasis vtriusq; naturæ Christo. Hinc enim fit, vt vna eademq; hypostasis supponat vtriusq; nominibus, & ꝙ propria Deo inueniantur prædicari de hypostasi diuina, & propria homini de hypostasi humana. Nec oportet hic immorari: quia ex supradictis patet, nomina communia cõcreta posse pro qualibet sua hypostasi suppone re.

¶ Quo ad tertium, documentũ catholicum est, quòd licet non distinguendum sit cum Nestorio subiectum, de quo diuina & humana prędicantur, distinguenda tamẽ est rõ subiecti, qua diuina de ipso dicũtur a ratione, qua humana de eodem enuntiantur: nam vna eademque est hypostasis in diuersis naturis subsistẽs & propterea discernendum caute est non id, de quo dicũtur: sed id, secundũ quod dicuntur. Et hoc cõfirmatur auctoritate Augustini.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum quintum.*

IN titulo vide diuersitatem huius a præcedenti tituli: nam hic quæstio refertur ad diuinã naturam, ibi vero ad Deum. nam hic quæritur an humana prædicentur de natura diuina: ibi, an humana prædicentur de Deo. Vnde cum inter Deũ & diuinam

& diuinã naturam sola sit differentia secundum modum significandi, oĩs ista quæstio ad rem diuinam spectat, non vt res est absolute, sed vt res ẽ significata noĩe abstracto, puta deitas aut diuinitas, vel æquiualẽte, puta natura diuina, essentia diuina & hmõi.

¶ In corpore articuli duæ sunt cõclusiones simul probatæ. Altera est: in Christo ea quæ sunt vnius naturæ, non possunt prædicari de alia in abstracto significata. Altera est. In Christo ea quæ sũt vtriusque naturæ, possunt indifferẽter de nominibus concretis vtriusque naturæ prædicari. Probant simul. Ea quæ sunt propria vnius, nõ possunt vere prędicari de alio, nisi d' eo quod est idẽ illi. ergo ea quę sunt vnius naturæ, &c. Antecedens manifestatur, quia risibile non cõuenit nisi ei, quod est homo. Consequentia vero ꝓbatur, primo: qa nomina cõcreta supponũt hypostasim naturæ. Et cõfirmatur deinde secunda conclusio auctoritate Leonis.

Li. 3. orth. fid. c. 6. circa fin. & c. 7. a med.

Li. 3. ca. 4.

¶ Aduerte hic, ꝙ abstracta & cõcreta nomina, quãuis cõueniant in significato formali (quoniã tam deitas, quàm Deus deitatẽ significat, & similiter tã humanitas, quàm homo humanã significat naturã) ex differenti tamen significandi modo inuento in illis, alia oriẽ differentia quo ad supposita per illa: nam abstractum nomen & significat naturam & supponit pro natura: deitas enim pro deitate supponit. Cõcretum vero significat quidem naturã, sed etiam supponit pro habente naturã, ac per hoc pro hypostasi naturæ, hypostasis.n. est habens naturam: Deus.n. supponit pro habẽte deitatem, pro hypostasi diuinæ naturæ, & similiter homo pro habẽte humanam naturã, pro hypostasi humanæ naturæ: & similiter risibilitas & significat & supponit ipsam risibilitatẽ, sed risibile supponit ꝓ habẽte risibilitatẽ. Et ideo risibilitas nõ prædicatur de humanitate, sed risibile vere prædicatur de homine, qm̃ idẽ est habens humanitatẽ & risibilitatẽ. Ex his igitur patet in primis assumptũ in litera antecedens, cũ sua manifestatione exẽplari de risibili. Verissime siquidem dr̃, propria vnius non verificari de alio, nisi illud aliud sit idẽ huic, cui sunt propria, quemadmodũ propria risibilitatis non verificãtur de humanitate, quia nihil est idẽ vtriq;, sed verificãtur de homine, quia homo est id humanæ naturæ, quod est idẽ habẽti risibilitatẽ, idem.n. subiecto est hypostasis humana, & subiectum risibilitatis. Patet deinde vis consequentiæ, quoniam dũ explicatur in litera proprietas concretorũ in supponendo, insinuatur differentia, quam explicauim⁹ inter suppositionẽ concretorum & abstractorum, ex qua fit vt abstractũ nomen vnius naturæ pateat ĩportare omnino aliud ab his, quæ sunt alterius naturæ, scilicet ipsam solam naturã secundum se, ac per hoc optime inferri, quòd non prędicantur de abstracto ea quæ sunt alteri⁹ naturæ: et similiter pateat concretum cuiusque in Christo naturæ importare id, quod idem est, quod commune est omnibus ad quã cumque naturã spectantibus, scilicet vnam eãdemq; hypostasim, & ideo optime inferri, quòd indifferẽter ea, quæ sunt vtriusque naturæ de contractis vtriusque naturæ, prædicantur.

Est epi. 83. iter mediũ & fin. illi⁹.

D. 1147.

sunt prædicari de diuina natura.

¶ 2 Præt. Caro pertinet ad naturã humanã: sed sicut dicit Damas*. in 3. lib. dicimus naturã verbi incarnatã esse, s̃m beatos Athanasiũ, & Cyrillum. ergo uidetur ꝙ pari ratione ea quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de diuina natura.

¶ 3 Præt. Ea, quæ sunt diuinę naturæ conueniunt humanæ naturæ in Christo, sicut cognoscere futura, & habere salutiferã virtutẽ. ergo videt ꝙ pari rõne ea, quæ sũt humanę naturę, possĩt dici de diuina natura.

SED CONTRA est, ꝙ Damasc*. dicit in 3. lib. Deitatẽ quidẽ dicẽtes nõ nominamus de ea, quæ humanitatis idiomata sunt .i. proprietates: nõ .n. dicimus deitatẽ passibilẽ, vel creabilẽ: deitas aũt est diuina natura. ergo ea, quæ sunt humanæ naturæ, nõ possũt dici de diuina natura.

RESPON. Dicendum, ꝙ ea quæ sunt propria vnius, non possunt vere de alio prędicari, nisi de eo, quod est idẽ illi, sicut risibile nõ conuenit nisi ei qđ est homo: in mysterio aũt incarnationis nõ est eadẽ natura diuina & humana, sed eadẽ est hypostasis vtriusq; naturæ, ideo ea, quæ sũt vnius naturæ, nõ possunt de alia prædicari, s̃m ꝙ in abstracto significatur. Nomina vero cõcreta supponunt hypostasim naturæ, & ideo indifferẽter prædicari possunt ea, quæ ad vtrãq; naturã pertinẽt, de nominibus concretis, siue illud nomẽ de quo dicuntur, det intelligere vtrãq; naturã, sicut hoc nomẽ Christus, in quo intelligitur & diuinitas vngẽs, & humanitas vncta, siue solũ diuinã naturã, sicut hoc nomẽ Deus vel filius Dei, siue solũ naturam humanã, sicut hoc nomẽ homo vel Iesus. Vnde Leo papa dicit in Epistola ad Palæstinos*: Non interest, ex qua Christus substãtia nominetur, cũ inseparabiliter manẽte vnitate personæ, idẽ sit & totus hominis filius, propter carnẽ, & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatẽ.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ in diuinis realiter est idem persona cum natura, & ratione huius idẽtitatis diuina natura prædicatur de filio Dei: non tamen est idẽ modus significãdi, & ideo quædam dicuntur de filio Dei, quæ non dicuntur de diuina natura, sicut dicimus ꝙ filius Dei est genitus, non tamen dicimus ꝙ natura diuina sit genita, vt in prima parte habitum est*. Et similiter in mysterio incarnationis dicimus, ꝙ filius Dei passus est, non autem dicimus quòd diuina natura sit passa.

P. p. q. ... art. 5.

Ad 2m dicendum, ꝙ incarnatio magis importat vnionem ad carnẽ, quàm carnis proprietatẽ. Vtraq; autem natura in Christo, est vnita alteri in persona, ratione cui⁹ vnionis, & diuina natura dicitur incarnata, & humana natura deificata, vt supra dictum est*.

Q. 3. ...

Ad 3m dicendum, ꝙ ea quæ sunt diuinæ naturæ, dicuntur de humana natura, non secundum ꝙ essentialiter competunt diuinæ naturæ, sed secundum ꝙ participatiue deriuantur ad humanam naturam. Vnde ea, quę participari non possunt a natura humana (sicut esse increatũ, aut omnipotentem) nullo modo de humana natura dicuntur. Diuina autem natura nihil participatiue recipit ab humana natura, & ideo ea quæ sunt humanæ naturæ, nullo modo possũt dici de diuina natura.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ hæc sit uera, De⁹ factus est homo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ hæc sit falsa, Deus factus est homo. Cum.n. homo significet substantiam, fieri hominem, est fieri simpliciter: sed hæc est falsa, Deus fact⁹ est simpliciter. ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ 2 Præt. Fieri hominem est mutari: sed Deus non potest esse subiectum mutationis, secundum illud Malach. 3. Ego dominus, & nõ mutor. ergo videtur quòd hęc sit falsa, Deus factus est homo.

¶ 3 Præt. Homo secundum quòd de Christo dicitur, supponit personam filii Dei: sed hæc est falsa, Deus factus est persona filii Dei. ergo hęc est falsa, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factũ est. Et sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epitectũ*, quod dixit, Verbũ caro factum est, simile est, ac si diceretur, quòd Deus homo fact⁹ est.

Super Quæstionis sextædecimæ Articulum sextum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli primo respondetur quæsito vnica cõclusione. Hæc est vera, Deus factus est homo. Probaturque syllogismo satis clare posito, & ordinato in litera, ita vt non sit op⁹ formare illũ.

¶ Deinde aperitur, quòd hæc propositio a diuersis diuersimode intelligitur, iuxta dicta in primo huius quæstionis articulo de ista propositione, Deus est homo.

¶ In respõsione ad secundum, si dubitas, vide scripta in articulo primo in responsione ad vltimum. Et si tibi illa non sufficiunt, nec quiescis ex relatiua declaratione tam profundæ factionis, dicito quòd licet fieri hominem, absolute importet mutationem in subiecto acquirente humanam naturam, puta in materia, attamen personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam. Et ratio diuersitatis est: quia subiectum quod fit homo, per transmutationem sui acquirit esse humanum: sed persona quæ fit homo, sola noua personatione humanæ naturæ fit homo. Personare autem naturam humanam, nõ est mutari, sed subsistere nunc primo in illa. Et ideo filius dei prius non erat homo, quia non ꝑsonabat naturã humanam, & in tempore factus est homo, quia incœpit quandoque personare naturam vnã humanam, & per hoc acquisiuit primo esse substantiale humanæ naturę, & non tantum esse relatiuum: factus ẽ homo, factus est substantia animata sensibilis, rationalis, & non ad aliquid, nõ ad humanam naturam. Et est non solũ subiectum propositionis ly Deus, cũ dicitur, deus factus est homo, sed vt subiectum factionis, hoc est personationis nũc primo: hoc enĩ fieri nihil aliud est, quàm personare nunc primo. Et sic habes substãtialem factionem & terminum & subiectum, absque mutatione subiecti. Et si tibi apparet mirabile, memento quia nihil est mirabilius, quàm verbum caro factum est, post Trinitatis arcanum.

¶ In responsione ad tertium, si formalẽ responsionem nouitius optat, dicito quòd ista est vera, Deus factus est subsistens in humana natura: hoc enim formaliter supponit ly homo. Et si ad materialiter substratum instet descendi, dicito quòd hæc etiam est vera, deus factus est persona filij dei subsistens in humana natura. Sicut etiam cum paries fit albus vere dicitur, quòd paries factus est paries albus, vt patet in septimo Metaphysi. & ad propositum in 3. Senten. distin. 7.

ar. 1. huius quæst.

RESPON. Dicendum, quòd vnumquodque dicitur esse factum illud, quod de nouo incipit prædicari de ipso. Esse autem hominem, vere prædicatur de Deo, sicut dictum est†, ita tamen quòd non conuenit Deo esse hominem ab æterno, sed ex tempore per assumptionem humanæ naturæ. Et ideo hæc est vera, Deus factus est homo. Diuersimode tamen intelligitur a diuersis, sicut & hęc, Deus est homo, vt supra dictum est*.

ar. 1. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri hominem, est fieri simpliciter in oĩbus his, in quibus humana natura incipit esse in supposito de nouo creato. Deus autem dicitur factus homo, eo quòd humana natura incępit esse in supposito diuinæ naturæ, ab æterno præexistente. Et ideo Deũ fieri hominem, non est Deum fieri simpliciter.

In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd sicut dictum est †, fieri importat quòd aliquid prædicetur de nouo de altero. Vnde, quandocumque aliquid de nouo prædicatur de altero cum mutatione eius, de quo dicitur, tunc fieri est mutari. Et hoc contingit in omnibus quæ absolute dicuntur: nõ enim põt albedo aut magnitudo de nouo aduenire alicui, nisi per hoc quòd de nouo mutatur ad albedinem, vel magnitudinẽ. Ea vero quæ relatiue dicuntur, possunt de nouo prędicari de aliquo absque eius mutatione, sicut homo de nouo fit dexter absque sua mutatione, per motum illius, qui fit ei sinister. Vnde in talibus non oportet omne quod dicitur fieri, esse mutatum, quia hoc potest accidere per mutationem alterius. Et per hunc modum Deo dicimus, Domine refugium factus es nobis. Esse autem hominem, conuenit Deo ratione vnionis, quæ est relatio quædam: & ideo esse hominem prædicatur de nouo de Deo absque eius mutatione per mutationem humanæ naturæ, quæ assumitur in diuinam personam. Et ideo cum dicitur, Deus factus est homo, non intelligitur aliqua mutatio ex parte Dei, sed solum ex parte humanæ naturæ.

AD 3m dicendum, quòd homo supponit personam Filii Dei, non nudam, sed prout subsistit in humana natura. Et ideo quamuis hæc sit falsa, Deus factus est persona filii Dei, est tamen hæc vera, Deus factus est homo, ex eo quòd est vnitus humanæ naturæ.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum septimum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur duplex propositionis sensus improprius: & iuxta vtrumque respondetur. Secundo, ponitur tertius sensus, qui solus est proprius, & respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum vide nouitie, quòd in primo sensu copula verbalis est, ly est. Et ly factus, ponitur vel adiectiuum subiecti, puta homo factus: sicut si diceretur, homo creatus, vel adiectiuum prędicati, puta deus factus: ita quòd sensus esset, vel quòd factus homo est deus, vel quòd homo est deus factus. Et vtroque modo iudicatur falsa: & de secunda quidem non est dubium. Prima autem falsa iudicatur: quia ly homo, in subiecto stat pro hypostasi, ac per hoc dicendo, homo factus, enuntiatur de persona humana facta, quòd est deus: constat autem, nullam esse personam siue humanam, siue diuinam factã, quæ sit deus: nam persona humana, quæ est deus, est non facta, sed genita ab æterno, deus de deo.

¶ In secundo autem, quamuis improprio sensu, dicuntur quinque. primo, ponitur modus, quo sumitur ly factus: & dicitur sumi, vt modus determinans compositionem, sicut in propositionibus modalibus ly possibile, aut necessarium determinare dicitur compositionem, ita ꝙ propositio ista, Homo factus est Deus, sonat istam, Hominem esse Deum, factum est. Et propterea, secundo in litera explicatur dictus sensus eiusdem, scilicet, factum est, vt homo sit deus, & similiter deus factus est homo, factum est, vt deus sit homo. Tertio dicitur, quòd propositio vtraque est vera in hoc sensu. Quarto, quòd hic sensus non est proprius harum propositionum. Et ratio quidem logica est: quia ly factus, non est modus determinatiuus cõpositionis sicut ly possibile, aut necessarium. Ratio vero realis ad sensum respiciens, quæ in litera redditur, cum quinto subiungitur, qũo sensus iste potest proprietatem forte habere, est quia hic homo, de quo enuntiatur factũ esse deum, non est factus deus, ita ꝙ neq; ab æterno, neq; ex tẽpore factum est, vt hõ, hoc est hic homo, esset deus: constat.n. ꝙ ly homo, supponit in hac enuntiatione pro hoc homine: qa supponit personaliter & determinate, & quòd hic homo est deus ab æterno genitus, non factus, est hypostasis filij dei. Non

ARTICVLVS VII.

Vtrum hæc sit uera, Homo factus est Deus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Homo factus est Deus. Dicitur enim Romano. primo, Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem: sed Christus, secundum quòd homo, est ex semine Dauid secundum carnem. ergo homo factus est filius Dei.

Locis sup. arti. 6. citatis.

¶ 2 Præter. August. dicit in primo de Trinit*. Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum: sed ratione illius susceptionis hæc est vera, Deus factus est homo. ergo similiter hæc est vera, Homo factus est Deus.

Li. 1. c. 13. circa prin. tom. 3.

¶ 3 Præter. Gregorius Nazanzenus dicit in Epist. ad Elidonium †, Deus quidẽ humanatus est, homo autẽ deificatus, vel qũolibet aliter

In epist. 1. ad Elidonium inter princip. & med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non est igitur proprius sensus harum locutionum, dicere, Factum est vt homo esset deus. Posset tamen, vt quinto dicitur in litera saluari, vt proprius sensus, sustinēdo quòd homo habeat suppositionem simplicem, hoc est, supponat pro natura humana in concreto communiter. nam factum est, quòd homo sit deus: quamuis nō sit factum, quòd aliqs singularis homo sit deus: quia ille singularis homo, qui est deus, est naturaliter, & ab æterno deus.

¶ Occurrit hic autē circa duo quæstio. Primo circa suppositionem simplicē, & proprietatem ꝓpositionis sic sumptæ. Secundo, circa personalem, an iste homo sit factus de⁹. Est autem dubitādi ratio circa primū: quia dicendo, homo est factus deus, ly homo supponit pro habente naturā humanam indeterminate. aliud enim est dicere, hic homo est factus deus: & aliud est dicere, homo est factus deus; quoniā homo supponit confuse pro habente naturā humanam, hic homo autē determinate.

¶ Et hinc fit primo, vt ratio literæ nihil valeat, reprobando illam, Homo factus est deus: quia ista ē falsa. Iste homo factus est deus. Ist secundo, vt non logice dicatur in litera, quòd supponat simpliciter ly Homo, stando pro homine communiter: quoniam supponit personaliter, confuse tamen: immo naturalis suppositio termini cōis concreti, est supponere ꝓ habente naturā indeterminate. Fit tertio, vt quia ista propositio, Homo factus est deus, in personali suppositione proprijssime sumpta est vera: quia in veritate homo est deus, & nō semper fuit deus, sed per vnionis gratiam est deus: male in litera arguatur falsitatis. Fit quarto, vt Scotus in tertio sententiarum distinctione septima, quæstione secunda, rectius dixerit ꝙ ista propositio, Homo factus est deus, est simpliciter vera & propria: tum quia homo per actionem agentis est deus, & non semper fuit deus: tum quia est conuertens illam, deus factus est homo.

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd inter personalem, & simplicem suppositionem hæc est differētia, quòd si ly Homo, supponit personaliter, oportet prædicatum conuenire alicui personæ humanæ: quod enim de nulla persona humana, nec de omnibus simul verificatur, de homine personaliter sumpto nō verificatur, vt patet discurrenti, tam in propositionibus per se, quàm per accidens. Si vero supponit simpliciter, prædicatum conuenit homini abstrahenti a suis suppositis: ita quòd verificatur de homine communiter, & de nullo homine, nec de omnibus simul verificatur.

¶ Ad propositum autem descendendo, considerandum est, ꝙ in illa propositione, Homo factus est deus, ly Homo supponit personaliter proprie loquendo: quia ly factus est, non permittit hominem supponere nisi personaliter: sicut cum dicitur, Homo factus est albus, quoniam fieri reale, non est hominis communiter, sed hominis singularis. Et ꝓpterea ad veritatē istius, Homo factus est deus, oportet veram esse istam, Aliquis homo factus est deus: sicut ad veritatem istius, Homo factus est albus, oportet quòd aliquis homo sit factus albus. Sed si ly homo, supponat simpliciter: veritas eius non exigit, quòd aliquis homo sit factus deus, sed sufficit quòd per actionem alicuius agentis factum sit, vt de homine absolute verificetur de nouo

nominauerit: sed deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. ergo homo ea ratione dicitur deificatus, qua est factus deus. Et ita hæc est vera, homo factus est deus.

¶ 4 Præt. Cum dicitur, deus factus est homo, subiectum factionis vel mutationis non est deus; sed humana natura, quam significat hoc nomen homo: sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. ergo hæc magis est vera, homo factus est deus, quàm ista, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. *Non hominem deificatum dicimus, sed deum humanatum: idem autem est fieri deum quod deificari. ergo hæc est falsa, homo factus est deus.

RESPON. Dicendum, quòd ista propositio, homo factus est deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium Factus, determinet absolute vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo deus prædicatur, est factus, neque deus est

esse deum. Et quia potest dici quòd iste sensus est proprius sensus istius propositionis a doctoribus positæ (ita quòd de homine absolute dixerunt quòd factus est deus) nec hæc proprietas est vsquequaque clara, ideo Auctor dixit, Nisi forte &c.

¶ Ad obiecta igitur respondendo dicitur, concedendo quòd factus, vt infra dicetur. * Et sub eodem sensu hæc est falsa, deus factus est homo: sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus, determinet compositionem, vt sit sensus, homo factus est deus, idest, factum est, vt homo sit deus. Et sub hoc sensu vtraq; est vera, & homo factus est deus, & deus factus est homo: sed hic nō est proprius sensus harum locutionum: nisi forte intelligatur fm ꝙ ly homo, non habet personalē suppositionem, sed simplicem. Licet n. hic hō non sit factus deus, quia hoc suppositū. s. psona filij dei, ab ęterno fuit deus, tamen homo, cōiter loquendo, nō semper fuit deus. Tertio modo ꝓprie intelligitur, secundum ꝙ hoc participium factus, ponit fieri circa hoiem in respectu ad deū, sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu, supposito ꝙ in Christo sit eadem persona, & hypostasis, & suppositum dei & hominis (vt supra ostensum est †) ista propositio est falsa: quia cum dicitur, homo factus est deus, ly homo, habet personalem suppositionem. Non. n. esse deum, verificatur de homine tur a prædicatis, & prædicatum integrum, scilicet factum esse deum, verificandum est, & non potest verificari de homine personaliter siue confuse, siue determinate, ideo ad suppositionem simplicem recursum est. Logicum quippe est, vt homo supponat simpliciter pro habente naturam, abstrahendo a singularibus, non solum quo ad significationem, sed quo ad id quod prædicato supponat, & hæc non est eius naturalis suppositio, sed cum personaliter supponit pro habente naturam indeterminate.

¶ Ad tertium dicitur, quòd iam patet, falsum esse, quòd personaliter sumpta illa propositio, homo factus est deus, sit vera: nec est verū de homine personaliter sumpto, quòd per gratiam vnionis est deus.

¶ Vnde ad quartum ex Scoto dicitur, quòd si Scotus vtitur suppositione simplici, verum dicit: & affirmat proprietatem sensus, quam Auctor in litera sub dubio relinquit: sed in veritate ly Factus est, transit in impersonalē: hoc est, factum est, vt homo esset deus. Quod non videtur de intentione Scoti, volentis istam, Homo factus est deus, sequi per conuersionem ad illam, deus factus est homo: oportet enim personaliter supponere hominem, si per conuersionem sequitur ad illam. Et propterea si (vt apparet) vtitur suppositione personali, directe dicit contra Auctorem, sed falsum dicit: quoniam personaliter sumpta propositio illa, homo factus est deus, est falsa. Et cum probatur, quia istæ sunt veræ, homo per actionem agentis est deus: &, homo non prius erat deus, respondetur quòd prima est falsa, quia veritas eius exigit veritatem alicuius suæ singularis, scilicet quòd aliquis homo per actionem agentis est deus, qui prius non fuit deus. Constat autem, quòd nullus homo per actionem cuiuscumque agentis est de nouo deus: quia ille homo, scilicet Iesus Nazarenus, qui solus inter homines est deus, non est de nouo deus, sed ab æterno: nec per actionem alicuius agentis, sed æterna natiuitate a Patre est deus. Nec est verum quòd istius, deus factus est homo, conuertens sit, homo factus

factus est deus, sed illa, Qui factus est homo, est deus, sicut ista, Paries factus est albus, non conuertitur in istam, Album factū est paries, sed in istam, Quod factum est album, est paries.

¶ Secundum dubium occurrens est: quia videtur quod etiam factum sit, quòd iste homo sit deus: nam ly iste homo, stat pro supposito æterno, non quatenus est æternum, seu hypostasis diuinæ naturæ: sed quatenus est ex tempore hypostasis humanę naturæ. Constat autē, [illegible] gratiam diuinam. [illegible] hypostasis diuinæ naturæ, esset hypostasis humanę naturæ, & quòd hypostasis humanæ naturæ, esset ipsa verbi hypostasis. Et sic propositio esset vera, & sensum proprium habet secundum personalē suppositionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in hac vltima Particula literæ nō est sermo de veritate, sed de proprietate sensus. Et propterea licet assignatus sensus obiicièdo sit verus, non tamen ē proprius dictæ propositionis: quia ly homo, ex parte subiecti personaliter ac determinate supponens, debet sumi pro illa hypostasi absolute: & non pro illa, vt abstrahit a seipsa (vt obiectio sumit) quia subiecta [illegible] mentur materialiter: cōstat autem quòd absolute sumpta hypostasi illa, falsum est quòd factum sit illam esse deum. Vbi tamen huiusmodi dicta inueniuntur, pie interpretanda sunt, nec extendenda.

¶ Quo ad secundum tertius sensus ponit, quòd hoc totum. Factus est, ponitur pro copula verbali: sic enim ly factus est, ponit circa hominem vt subiectum fieri, non absolute, sed in ordine ad deum, vt terminum factionis: ita ꝙ sensus proprius est, quòd homo effectus est deus. Et in hoc sensu proprie respōdetur quæsito, quòd propositio est falsa: & manifestatur, & probatur. Manifestatur quidem & ex supposita sententia fidei falsificante dictam propositionem, & ex contraria hæresi Nestorianorum verificante eandem. Ponendo enim vnam tantum in Christo hypostasim, cum illa sit genita deus ab æterno, & supponatur per ly homo, non potest dici, quòd factus est deus. Ponendo autem cum hæreticis duas in Christo hypostases, optime verificatur, quòd homo factus est deus, quia ille homo cōiunctus est deo, sicut e contra, Deus factus est homo, i. coniunctus est illi homini secundum hos hæreticos. Probatur autem sic. Esse deum verificatur de homine non ratione naturæ, sed suppositi. ergo fieri deum, de supposito quoque verificari debet, si propositio est vera: sed de supposito non potest verificari fieri deum. Probatur: quia ab æterno est deus, nec vnquam cœpit esse deus, aut fieri deus, aut quòd factus sit deus. ergo, Antecedens patet. Consequentia vero probatur: quia eiusdem est fieri & esse, si fit, cum fieri terminetur ad esse.

¶ Aduerte circa hæc, quòd cum in omni factione, qua vnum fit aliud, non solum concurrat terminus, sed subiectum seu quasi subiectum, & in hac factione, vt in litera dicitur, Deus significetur vt terminus, per hanc propositionem, Homo factus est deus, restat vt homo significetur vt subiectum: & ideo, vt in litera dicitur, est falsa propositio ista, Homo factus est deus, Et tamen si relatiue iudicetur ista factio, verissimum est, quòd deus est terminus, & homo formaliter est subiectum: quia secūdum rem mutatio ponitur in homine formaliter, & in deo non nisi vt in termino. Quo fit, vt ad rem spectando, deberet ista propositio, Homo factus est deus, dici vera, & magis vera, quàm illa, deus factus est homo: quia in illa subiectum factionis ponitur subiectum, & terminus ponitur terminus, in ista autem, econtra: & tamen totum oppositum affirmatur: quia ista, deus factus est homo, affirmatur & in Euangelio, Verbum caro factum est, & in symbolo, Et homo factus est: illa autem, Homo factus est deus, communiter dicitur falsa.

¶ Quorsum hæc? Propter duo. Primum est, vt non fistas in factione relatiua, sed intelligas in hoc mysterio fieri illud, quo dicitur, Verbum caro factum est, & homo factus est, esse non fieri relatiuum: quia non caro, non homo factus esset dei filius, sed ad carnem, ad hominem: & militarent multum argumenta allata. Sed fieri substantiale, non quale est fieri, quo materia transmutatur in carnem, aut humanam naturam: sed quale est fieri, quo fingeretur, Sortem fieri hominem. Nam sicut alio modo se habet esse inter Sortem & humanam naturam ex vna parte, & inter materiam & humanam naturam ex altera parte, ita dissimiliter se habet fieri inter hæc & illa: cum enim dicimus, Sortes est homo, non denotatur aliud esse prædicati, & aliud subiecti: sed cum dicitur, Materia est humana, aliud esse essentiale denotatur materiæ, & aliud humanitatis. Et ideo fieri medians inter materiam & esse humanum, fieri substantiale quidem, sed mutationis est ipsius materiæ: inter Sortem autem & humanam naturam non mediat fieri mutationis: sed aut nullum, aut sine mutatione. Et ad hoc fieri spectat fieri illud, quo verbum caro factum est: sicut ad hunc essendi modum spectat esse illud, quo verbum est homo, in primo modo dicendi per se, vt patet ex supradictis.

¶ Secundum est, ꝙ cum his stat, ꝙ interuenit in hoc mysterio mutatio relatiua, secundario tamen: ita ꝙ cum de hoc mysterio loquendum est dicito, ꝙ interueniunt hic duo, scilicet factio, & mutatio. Et ꝙ factio quidem est substantialis, qua Verbum caro factum est: & locum subiecti tenet in hac factione substantiali verbum: quia secundum rei veritatem concurrit in hoc fieri verbum, vt hypostasis, quæ naturæ subiicitur, naturam substantificans, in natura subsistens. Et natura ipsa humana (de qua est sermo) tenet locum termini, quāuis non tm̄, vt dicetur. Mutatio autem est relatiua: & respectu huius natura humana tenet locum subiecti, verbum aūt locum termini: quia verbum non refertur, nisi quia natura refertur ad verbum. Et qm̄ non de mutatione, sed de factione est sermo in istis propositionibus, ideo illa est simpliciter vera, deus factus est homo: in eo siquidem de eo quod est, vt subiectum factionis, dicitur, quòd factum est homo, quod constat esse verissimum, & proprijssime dictum: ista vero, Homo factus est deus, est simpliciter falsa: quoniam in ea enuntiatur vt terminus factionis deus, qui nec ratione naturæ, nec ratione suppositi potest terminare factionem circa suppositum hominis ex significatione propositionis positam, cum dicitur, homo factus est deus.

¶ In responsione ad primum aduerte nouitie, quòd tota vis

ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi sui: suppositum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur esse deum, est idem quod hypostasis seu persona filij dei, quæ semper fuit deus. Vnde non potest dici, quòd iste homo incœpit esse deus, vel quòd fiat deus, aut quòd factus sit deus. Si vero esset alia persona vel hypostasis dei & hominis, ita quòd esse deum, prædicaretur de homine, & econuerso, per quandam coniunctionem suppositorum, vel dignitatis personalis, vel affectionis, vel inhabitationis (vt Nestoriani dixerunt) tunc pari ratione posset dici, quòd homo factus est deus, idest, coniūctus deo, sicut & quòd deus factus est homo, idest, coniunctus homini.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in verbis illis Apostoli hoc relatiuum Qui, quod refert personam filij dei, non debet intelligi ex parte prædicati, quasi aliquis existens ex semine Dauid, secundum carnem sit factus filius dei, in quo sensu obiectio procedebat: sed debet intelligi ex parte subiecti, vt sit sensus, quòd filius dei factus est, scilicet homo, ad honorem Patris

(vt Glo. exponit) existens ex semine Dauid secundum carnem. Ac si diceret, filius dei factus est habens carnem ex semine Dauid, ad honorem dei.

AD 2^m dicendum, quòd illud verbum August. * est intelligendum in illo sensu, secundum quòd ex illa susceptione incarnationis factum est, vt homo esset deus, & deus esset homo. In quo sensu ambæ locutiones sunt veræ, vt dictum est. † Et similiter dicendum est ad tertium: nam deificari idem est, quod fieri deum.

AD 4^m dicendum, quòd terminus in subiecto positus tenetur materialiter, ideſt pro supposito: positus vero in prædicato, tenetur [d] formaliter, ideſt pro natura significata. Et ideo cum dicitur, Homo factus est deus, ipsum fieri, non attribuitur humanæ naturæ, sed supposito humanæ naturæ, quod est ab æterno deus, & ideo non conuenit ei fieri deum. Cum autem dicitur, deus factus est homo, factio intelligitur terminari ad ipsā humanam naturam. Et ideo proprie loquendo, hæc est vera, deus factus est homo: sed hæc est falsa,

Universidad de Deusto Biblioteca

argumenti consistit in illo pronomine, Ei: quasi dixerit Apostolus, de filio suo, quia factus est ei, hoc est deo filius, &c. Et propterea responsio cõsistit in hoc, quòd ly Ei, idem significat quod ad honorem eius: & construitur sic, Qui factus est ad dei honorem ex semine Dauid secundum carnem.

¶In responsione ad secundum & tertiũ habes piam interpretationem Græcorum ĩ Gregorio, & Latinorum in Augustino.

¶In responsione ad quartũ vide in calce responsionis, ꝙ natura humana dicitur subiectum factionis, non solum ea ratione, quia est subiectum mutationis relatiue: sed qa substantiale fieri in mysterio ĩcarnationis inuentum conuenit humanæ naturæ passiue: quoniam hoc fieri non est, nisi verbo vniri naturam humanã in vnitatem hypostaticam, vbi constat verbum personare naturam, & naturam personari in verbo. Et licet verbũ personare naturã, non sit agere (cum non sit commune toti Trinitati, cui omnis actio ad extra communis est, sed soli verbo conueniat (& consequẽter naturam a verbo personari, non sit pati: quia tamen hoc fieri, physice loquendo, nõ est nisi personatio humanæ naturæ in verbo, vt nunc primo dependens a tota Trinitate, vt causa efficiẽte, & verbum in ipsa personatione concurrat vt hypostasis, & natura humana vt patiens ipsam factionem suæ personalitatis in verbo, tam verbum quàm natura humana potest significari vt subiectum factionis in hoc mysterio. Et propterea in litera dicitur, quòd dici potest, Humanitas facta est Dei, non autem, quòd homo factus est deus.

Homo factus est deus: sicut si Sortes, cum prius fuerit homo, postea factus est albus, demonstrato Sorte, hæc est vera, Hic homo hodie factus est albus: hæc tamen est falsa, Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subiecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari vt subiectum factionis, puta si dicatur, quòd natura humana facta est filij dei.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit uera, Christus est creatura.

Inf.q.20.a.1.ad 1. Et 1.q.41.art.3.c.& ad 4. Et 3.distinctio.4.q.2.art.2.ad 4.& di.11.q.1.arti.2.& dis.21.q.1.art.3 ad 2. Et 4.cõ.c.48.Et veri.q.29.arti.1.ad 1.Et op.3.c.223.et 1.Cor.15.lec.2. * art.5.huius q.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita conuentio: Deus qui est & erat, fit creatura: sed illud potest prædicari de Christo, quòd filius dei factus est per incarnationem. ergo hæc est vera, Christus est creatura.

¶ 2 Præt. Proprietates vtriusque naturæ, possunt prædicari de hypostasi communi vtriusque naturæ quocumque nomine significetur, vt supra dictum est: * sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturam: sicut & proprietas diuinæ naturæ est esse creatorem. ergo vtrumque potest dici de Christo, scilicet quòd sit creatura, & ꝙ sit increatus & creator.

¶ 3 Præt. Principalior pars hominis est anima, quàm corpus: sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. ergo ratione animæ, quæ creata est a deo, debet simpliciter dici, ꝙ Christus sit creatura.

G SED CONTRA est, quod Ambro. dicit in lib. de Trinita.† Numquid dicto factus est Christus? numquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, non. Vnde subdit, Quo modo autem creatura in deo esse potest? etenim deus naturę simplicis est, non coniunctæ. ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura.

† in lib. fide c. ... ca me... tom.2.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Hiero.* dicit, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Vnde cum hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori fauere videamur. Arriani autem hæretici, Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solum ratione humanæ naturæ, sed etiam ratione diuinę personæ. Et [d] ideo non est absolute dicendum, quòd Cristus sit creatura vel minor Patre, sed [d] cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea vero, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturę, sicut simpliciter dicimus Christum esse passum, mortuum & sepultum: sicut etiam in rebus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationem venire possunt, an conueniant toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, idest, sine determinatione: non enim dicimus quòd æthiops est albus, sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quòd est crispus: quia hoc non potest ei conuenire, nisi secundum capillos.

* referi... sen. dist. ... in fine.

D.21. D.6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquando sancti doctores causa breuitatis determinatione omissa; nomine creaturæ vtuntur circa Christum: est tamẽ in eorum dictis subintelligenda determinatio, inquantum homo.

AD 2m dicendum, ꝙ omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ, possunt aliqualiter dici de Christo. Vnde & Damasc.* dicit in 3.lib. quòd Christus, qui deus est & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis: sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse postea alibi subdit, † Ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & econuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus vel impassibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui posuit Christum verum corpus non habuisse, nec vere passum esse: sed dicendum est cum determinatione, quòd Christus secundum deitatem est incorporeus & impassibilis.

*lib 3.c.4. in fine & c.3.a medio. † lib.4.c.5. a medio.

B AD 3m dicendum, quòd de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio potest esse, ꝙ conueniat personæ filij dei, sicut potest esse de creatione. Et ideo non est similis ratio vtrobique.

ARTICVLVS IX.

Vtrum hæc sit uera, iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse.

3. dist.12. q.1.art.vni co. * Tra.105. a medio, tom.9.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonstrato christo incœperit esse. Dicit enim August. super Ioan.* Priusquam mundus esset, nec nos C eramus, nec ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus: sed illud quod non semper fuit incœpit esse. ergo ille homo, demonstrato christo, incœpit esse.

¶ 2 Præt. christus incœpit esse homo: sed esse hominem est esse simpliciter. ergo ille homo incœpit esse simpliciter.

¶ 3 Præt. Homo importat suppositum humanæ naturæ: sed christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. ergo ille homo incœpit esse.

D SED CONTRA est, quòd dicitur Hebr. vlti. Iesus christus heri & hodie, ipse & in sæcula.

RESPON. Dicendum, quòd non est dicendũ, quòd ille homo, demõstrato chr̃o, incœperit esse, si nihil addatur: & hoc duplici rõne.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum octauum.*

TItulus de propositione est, an enuntiatio ista, Christus est creatura, sit vera.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est directe responsiua quæsito. Non est absolute dicẽdum, Christus est creatura: sed cum determinatione s. secundum humanam naturam. Probatur, Cum hæreticis nec nomina debemus habere cõmunia ergo cum Arrianis non debemus conuenire in dicendo Christum creaturam. Antecedẽs probatur & ex Hieronymo: quia ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis: & ne hæreticorum errori fauere videamur. Consequentia probatur: quia Arriani dicebant Christum creaturam simpliciter: quia secundum vtrãq; naturam erat creatura, quod est damnata hæresis.

¶Nota hic nouitie ꝙ ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis, non formaliter, quæ exigit pertinaciam in voluntate: sed vel materialiter, in significato verborum inordinatorum, errorem contrarium fidei importantium, vel apparenter, dum inordinata verba speciem hæresis præ se ferunt: sicut etiam in F alijs vitijs incurritur ex aliqua inordinatione species mali, a qua vniuersaliter abstinendum esse iubet Apostolus.

¶ Nota secundo, ꝙ quia quæstio ista est de nominibus, quæ diuersimode a diuersis intelligi possunt, ideo sufficiens ratio abstinendi ab aliqua locutione est fuga apparentiæ, ne videamur fauere hæreticis, et si in veritate non faueremus.

¶Nota tertio, quòd communicare cum hæreticis in vocabulis, prohibitum est quo ad propria, non autem quo ad communia: nam in his quæ bene cum Ecclesia dicunt, nos non communicamus cum illis: sed ipsi communicant nobiscum. Sed in iis vocibus, quas contra Ecclesiam leuãt, vtpote ipsis proprijs, communicare non debemus. Talis autem ẽ vox ista, Christus ẽ creatura. Vsurparunt siquidẽ Arriani vocem hanc de Christo secundum id totum, quod est, & nõ secundum partem: cum secundum veritatem non nisi ratione partis, hoc est humanæ naturæ creatus sit. Et propterea in hac enuntiatione, Christus ẽ creatura, vtpote hæreticis propria, contra Ecclesiæ & vocem & veritatem, non est communicandum cum Arrianis: & ideo est simpliciter neganda.

¶ Occurrit hic dubium: quia vox ista non arriana, sed euangelica est, ac per hoc non propria hæreticis, sed communis & frequentanda. Probatur assumptum Ioan.14. ex verbis Domini dicentis sine determinatione aliqua, Pater maior me est. Si enim Christus absolute & simpliciter dixit, Pater maior me est (quod est dicere, ego sum minor Patre) & idem est iudicium de ista & de illa, Christus est creatura, vt in litera dicitur, consequens est, vt dicere hæc, non sit communicare in vocabulis cum hæreticis: sed sectari Euangelica verba, destruendo tamen sensum hæreticorum: non enim prohibemur loqui & frequentare locutiones sacræ Scripturæ, male expositæ ab hæreticis, alioquin oporteret nouum semper modum loquendi inuenire, quod est fatuum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Saluator non dixit sine determinatione, Pater maior me est: quoniam apposuit hanc locutionem, vt rationem præcedentis, de seipso secundum assumptam naturam loquentis: ait enim, Gauderetis vtique quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est: constat enim liquido, quòd secundum humanam naturam vadit ad Patrem: quia Pater maior est ipso proculdubio secundum illam naturam, secundum quam vadit ad Patrem: alioquin maioritas non esset ratio eundi ad Patrem. Ex contextu igitur literæ quo maioritas Patris ratio eundi ad Patrem ponitur, determinatur maioritas ipsa Patris ad filium secũdum humanam naturam, secundum quam vadit ad Patrem. non est ergo euangelica, sed arriana vox, Christus est minor Patre, Christus est creatura.

¶ Secunda conclusio seu potius regula vniuersalis est: Ea quæ non possunt suspicari conuenire personæ Christi, secundum se absolute affirmantur de Christo, quamuis solum ratione naturæ humanæ illi conueniant.

¶ Vbi nota nouitie Auctorem in hac litera distinguere ea, quę conueniunt Christo ratione humanę naturæ in duo genera: nam quædam sunt, quæ in dubitationem venire possunt: an conueniãt personæ secundum se, quædam vero q̃ clare conuenire intelliguntur solum ratione naturæ. Et de secundo genere habetur regula, ꝙ simpliciter & absolute affirmantur de Christo, vt esse crucifixũ, mortuũ &c. de primo autẽ genere traditam esse regulam contrariã, scilicet, ꝙ non simpliciter, sed cum determinatione affirmãda sunt de Christo, testatur contextus literæ, cum ponendo secundi generis regulam dicit, Ea vero de quibus. Per hanc siquidem aduersatiue continuationem textus insinuauit, ꝙ in illis duobus, s. minor Patre, & creatura, omnia similis generis intellexit, ac per hoc vniuersalem regulam. Probatur autem in litera vtraq; regula ex cõi vsu loquendi in corporalibus humanis, ex eo ꝙ in illis differẽtia huiusmodi seruatur: distinguuntur siquidẽ & in illis communia toti, & parti a proprijs parti. Et cõmunia si secundum partem tantum insunt, nõ simpliciter enuntiãtur de toto: non.n.dicimus quòd æthiops est albus, sed quòd est albus dentes: sed bene dicimus quòd est crispus, quamuis solos capillos habeat crispos. Et scito hic neutram obiectionem Durandi in 3.sen. dist.11. militare contra præsentem doctrinam: quia ad rem ipsam spectant ambæ. Auctor autem ad dubitationem & errorẽ vitandum tendit, & super hoc fundat doctrinam hanc, vt patet in litera. Et propterea nec obstat, ꝙ Christus dr̃ absolute genitus ex Maria virgine: nec obstat quòd humana & diuina na E tura aut suppositum non se habent vt partes, sicut capilli & dentes, nec p̃dicarẽtur de Christo, sicut crispum aut albũ esse. Argumentum.n.a simili, optime seruit ad modum loquendi comprobandum, quicquid sit de rerum disparitate.

¶ In responsione ad primum, aduerte responsionem non voluntariam: sed sumptam ex textu Magistri sen. in 3. distinc. 11. vbi hæc tractatur materia.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum nonum.*

TItulus, vt iacet, sumendus est de hac propositione, Iste homo incœpit esse.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito, Iste homo non incœpit esse. Probatur dupliciter. Primo: quia propositio est simpliciter falsa, quia demonstrat suppositum æternũ. Neque obstat, quòd ly homo, significat naturam: quia termi- A nus in subiecto positus tenetur non formaliter pro natura, sed materialiter pro subiecto.

¶ Circa hunc processum occurrit primo Durandus in 12. dist. 3. sen. q.1. reprehendens concludentem ex eo, quòd subiectum stat materialiter pro supposito, istam esse falsam. Iste homo. i. Christus, incœpit esse. Ex hoc enim, inquit, quod subiectum tenetur materialiter, licet habeatur ꝙ aliquid potest sibi vere attribui, quod non attribuitur illi rõne formæ (sicut cum dicimus, album currit) nõ tamen habetur, quin etiam attribui sibi vere possit, qđ conuenit illi ratione formæ, vt patet dicendo, hoc album disgregat. Ac p̃ hoc, cũ incipere esse conueniat Christo rõne humanæ naturæ, sicut illa est vera, Hic homo (demonstrato Christo) est risibilis, ita ista, Hic homo incœpit esse, si nihil aliud obstat, nisi quòd subiectũ tenetur materialiter. Vtrobiq; enim supposito attribuitur quod ratione formæ conuenit.

¶ Occurrit deinde Scotus in 3. sen. di. 11. q.3. obiiciens, ꝙ stare pro supposito contingit dupliciter, s. secundum se, vel vt habeat aliqd aliud, sicut Sortes albus stat pro supposito generis substantiæ, non secundum se, sed vt habet albedinem: & similiter hic homo id est, Christus stat p̃ supposito diuino, non secundum se, sed vt est suppositũ humanæ naturæ. Deficit ergo processus literæ, non distinguendo modos, quib9 potest pro supposito accipi hic hõ seu Chr̃s.

¶ Circa eundem processum pro quanto fundat se super hoc, quòd ista propositio, Christus incœpit esse, significat in supposito æterno aliquid repugnans illius æternitati, s. incipere esse. Durandus quoque ibidem occurrit, arguens quòd nec istud videtur valere: quia licet ponendo in Christo vnum esse tantũ, valeret, non tamen ponendo in ipso plura esse, sicut oportet aliquo modo ponere: quoniam non sequitur, quòd non semper fuerit nullum esse habendo: sed quòd non semper fuerit secundum esse illud, secũdum quod incœpit esse. cum quo stat, quòd semper fuerit secundum aliud esse.

¶Circa cõclusionem Scotus primo vbi supra occurrit, volẽs, quòd ista possit concedi, Christus seu iste homo incœpit esse. Et ratio eius est: quia ly esse, importat esse simpliciter, hoc est, de genere substantiæ: constat autem Christum incœpisse esse hominem, quod est esse de genere substantiæ. Tueturque hanc suam positionem ex præallegato dicto, scilicet quòd iste homo seu Christus stat pro verbo, vt est suppositum humanæ naturæ, fouetque se, tum quia quod generatur, incipit esse 5. Phy. tum quia verbum incœpit esse homo: ergo Christus incœpit esse. Probatur consequentia: Quando de aliquo dicitur incipere determinatum per aliquod prædicatum de illo toto dicitur incipere: sicut si Sortes incipit esse albus, Sortes albus incipit esse, ergo similiter est in proposito,

Universidad de Deusto Biblioteca

Primo quidem, quia hæc locutio eſt ſimpliciter falſa, ſecundum ſententiam catholicæ fidei, qua ponimus in Chriſto vnum ſuppoſitum & vnam hypoſtaſim, ſicut & vnam perſonam. Secundum hoc enim oportet, quòd in hoc quod dicitur, iſte homo, demonſtrato Chriſto, deſignetur ſuppoſitum æternum, cuius æternitati repugnat incipere eſſe. Vnde hęc eſt falſa, hic homo incœpit eſſe. Nec obſtat ꝙ incipere eſſe conuenit humanæ naturæ, quæ ſignificatur per hoc nomen homo: quia terminus in ſubiecto poſitus non tenetur formaliter pro natura, ſed magis materialiter pro ſuppoſito, vt ſupra dictum eſt.* Secundo, quia etiam ſi eſſet vera, non tamen eſſet ea vtendum abſque determinatione, ad euitandum hæreſim Arrij: quia ſicut perſonæ filij Dei attribuit, ꝙ eſſet creatura, & quòd eſſet minor Patre, ita attribuit ei quòd eſſe incœperit, dicens, quòd erat, quando non erat.

*art.7.huius q.ad 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritas illa eſt intelligenda cum determinatione, vt ſcilicet dicamus, quòd homo Ieſus Chriſtus non fuit antequàm mundus eſſet, ſm humanitatem.

AD 2m dicendum, quòd cum hoc verbo incipit, non ſequitur argumentum ab inferiori ad ſuperius: non enim ſequitur, hoc incipit eſſe album, ergo incipit eſſe coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nũc eſſe, & non prius: G non autem ſequitur, hoc non erat prius album, ergo non erat prius coloratum. Eſſe autem ſimpliciter, eſt ſuperius ad eſſe hominem: vnde non ſequitur, Chriſtus incœpit eſſe homo, ergo incœpit eſſe.

AD 3m dicendum, quòd hoc nomen homo, ſecundum quòd accipitur pro Chriſto, licet ſignificet humanam naturam, quæ incœpit eſſe, tamen ſupponit ſuppoſitum ęternum, quod eſſe non H incœpit. Et ideo quia ſecundum quòd ponitur in ſubiecto, tenetur pro ſuppoſito, ſecundum autem quòd ponitur in prædicato, refertur ad [d] naturam, ideo hæc eſt falſa, homo Chriſtus eſſe incœpit, ſed hæc eſt vera, Chriſtus incœpit eſſe homo.

D.10ſ

¶ Occurrit deinde Durandus, concludens, diſtinguendum eſſe, & non ſimpliciter reſpondendum, an Chriſtus incęperit eſſe: quoniam vtraque pars contradictionis eſt vera, ad diuerſa referendo, naturam ſcilicet vel ſuppoſitum.

¶ Ad primo obiecta ex Durando, dicitur quòd non militant contra præſentem literam. Cõcedimus ſiquidem omnia, q̄ obiiciendo dicũtur in communi de ſubiecto ſtante materialiter, ſcientes, ꝙ aliud eſt conuenire ſuppoſito rõne ſuppoſiti, & aliud conuenire ſuppoſito, quacumque illud ratione cõueniat. Vnde nec ſomniauit Auctor, quòd quia ſubiectum tenetur materialiter, ideo oporteat quicquid illi attribuitur, vere conuenire illi ratione ſuppoſiti: ſed docuit quòd oportet illud non repugnare ſuppoſito, ita quòd fundatur proceſſus literæ ſuper hoc, ꝙ quia ſubiectum tenetur materialiter pro ſuppoſito, ideo oportet attributum ſuppoſito non repugnare ſuppoſito, nec ſufficit non repugnare naturæ, ſeu formæ. Per hoc enĩ excludit Auctor obiectionem dicentiũ, ꝙ quia dicẽdo, Iſte homo incœpit eſſe, incipere eſſe, non repugnat naturæ humanæ Chriſti ſignificatæ per ly homo, conſequens eſt, ꝙ ſit vera. Excluditur ſiquidem: quia oportet quòd incipere eſſe nõ repugnet ſuppoſito ĩportato per ly iſte homo: quia ly homo, ex parte ſubiecti ſtat pro habente naturam hypoſtatice: ſignificat enim iſtum habentem naturam humanam: conſtat enim quòd iſte habens humanitatem eſt ſuppoſitũ. Et quia in Chriſto non eſt aliud ſuppoſitum niſi æternum, cui repugnat incipere eſſe, ideo propoſitio concluditur falſa.

¶ Ad obiecta deinde contra eundem proceſſum ex Scoto dicitur, quòd proceſſus non peccat ex prætermiſſa diſtinctione inter ſuppoſitum diuinum ſecundum ſe, & vt ſuppoſitum humanæ naturę: quia illa diſtinctio ſuperflua eſt in propoſito: q̄m quæſtio non eſt de propoſitione aliqua, in qua ſubiectum eſt ſuppoſitum diuinum ſecundum ſe: non enim vertitur hic in dubium, An verbum ſeu filius dei incœpit eſſe, præſupponim⁹ enim ſuppoſitum diuinum æternum eſſe. Sed quæſtio eſt de propoſitione, in qua ſubiicitur ſuppoſitum æternum habens humanam naturam, vt eſt iſta, Iſte homo, demonſtrato Chriſto, incœpit eſſe: & ſimiliter iſta, Chriſtus incœpit eſſe. Et propterea non oportuit diſtinguere: ſed infra terminos quæſiti ſtando procedere. Et ſic factum eſt in litera procedente ex eo, ꝙ ſi de hoc homine negatur fuiſſe, negatur fuiſſe de ſuppoſito æterno: quia negatio totum deſtruit ſignificatum per hunc hominem, & non ſolam rationem, qua eſt homo: iſta ſiquidem ꝓpoſitio, Iſte homo demonſtrato Chriſto incœpit eſſe, claudit in ſe duas propoſitiones: alteram affirmatiuam, iſte homo quandoque fuit, alteram negatiuam, & iſte homo immediate ante illud non fuit. Hæc autem negatiua eſt de ſecundo adiacente, & negat pro tempore præcedente ab iſto homine eſſe. Negans autem hunc hominem eſſe, non negat directe hunc eſſe hominem, vt Scotus & aduerſarij exponunt, vt patet. ergo negat totum, ſcilicet hunc hominem eſſe. Et cum hic homo ex parte ſubiecti principaliter importet ly hunc (quia ſubiecta materialiter tenentur) conſequens eſt, quòd principaliter negatur eſſe de ſuppoſito demonſtrato per ly hic, ac per hoc propoſitio eſt ſimpliciter falſa.

F ¶ Ad obiecta ſecundo loco Durandi & Scoti, ſcito quòd eſſe, quando eſt ſecundum adiacens, dicitur importare eſſe ſimpliciter, non vt eſſe ſimpliciter vocatur eſſe ſubſtantiæ (vt patet ex eo, ꝙ de accidentibus formatur propoſitio de ſecundo adiacente, vt albedo eſt, & hinc ruit fabrica Scotica) ſed vt eſſe ſimpliciter ſignificat eſſe ſine additione, ſeu determinatione aliqua, iuxta illud ſecundi Topicorũ, Simpliciter dico, qđ nullo addito dico. Et hinc fit, vt ſiue ĩ Chriſto ſit vnum, ſiue plura eſſe, nihil referat ad quæſtionem hanc de ꝓpoſitione, nõ de re. Et ſimiliter ſiue eſſe hominem ponat eſſe ſubſtãtiæ in Chriſto, ſiue non, nihil ad propoſitum, de propoſitionis veritate quærens. Dicendo igitur, iſte homo incœpit eſſe, quia claudit in ſe iſtam negatiuam de ſecundo adiacente, iſte homo nõ fuit, & ly non fuit, tollit eſſe abſque determinatione quacũque, cõſequens euidenter eſt, quòd ſignificat ſubiectum non fuiſſe, & non ſignificat non fuiſſe ſubſtantiam aut hominem, aut ſecundum primariũ aut ſecundarium eſſe. Et ruit tam obiectio Durandi ſuper duo eſſe fundata, quàm poſitio Scoti ſuper eſſe ſimpliciter, hoc eſt ſubſtãtiæ fundata: uterque enim oportet quòd determinet ly non fuit, ad aliquod eſſe ſaltem ſubſtantiæ: propoſitio autem ipſa negat fuiſſe, abſque determinatione ad eſſe ſubſtantiæ vel accidẽtis, I primi vel ſecundi, ſimpliciter vel ſecundũ quid: & ideo ex virtute ſermonis propoſitio eſt ſimpliciter falſa, vt Auctor optime in litera intulit.

¶ Ad rationem ergo Scoti dicitur, quòd licet eſſe ſubſtantiæ ſit eſſe ſimpliciter, vt diſtinguitur contra eſſe accidentale: non tamen eſt eſſe ſimpliciter, vt diſtinguitur contra eſſe determinatum: eſſe autem ſecundum adiacens eſt eſſe ſimpliciter, vt diſtinguitur contra eſſe determinatum: cum enim dicimus, A eſt, vel non eſt, non dico eſſe ſubſtantiale, aut accidentale: ſed eſſe abſque determinatione ſubſtantialitatis aut accidentalitatis, &c.

¶ Ad primum fomentum, quia quod generatur, incipit eſſe, dicitur, ꝙ hoc eſt verum communiter: ſed non eſt verũ, quando quod generat, ſuppoſitaliter præeſt, vt accidit in propoſito.

K ¶ Ad ſecundum, negatur conſequentia. Et ad probationem dr̃, ꝙ maior eſt vera de toto, vt totum eſt categorematice, & ſilr̃ de compoſito ſeu coniuncto. Et ſilr̃ de nomine per ſe primo ſignificante totum, ſeu compoſitum, aut coniunctum categorematice, & ſupponente per ſe primo pro illo, vt ſi æs incœpit eſſe ſphæricum, ſequitur, ergo ſphæra ænea incœpit eſſe: quia & ſignificat & ſupponit per ſe primo pro toto, i. ſphæra ænea. Secus autem eſt de termino importante quidem totum, ſed principaliter alteram partem, & ſupponente pro illa, connotando tantum reliquam: tunc. n. quãuis præcedens pars incipiat eſſe altera, non infertur tamen quòd nomen ſupponens pro prima parte, & connotando tantum in ſuppoſitione alteram, incipiat eſſe, quia denotaretur per hoc, quòd ipſa prima pars, pro qua ſupponit, inciperet eſſe. Sic autem eſt in propoſito: quoniam tam ly Chriſtus, quàm iſte homo, licet importet totũ, ſ. ſuppoſitum & naturam humanam: ſupponit tamen pro ſuppoſito, & in ſupponendo ex parte ſubiecti connotat tantum naturam humanam: quia ſubiecta tenentur materialiter. Et pro-

ARTICVLVS X.

Vtrum hæc ſit uera, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura, vel incœpit eſſe. Nihil enim in Chriſto eſt creatum niſi humana natura: ſed hæc eſt falſa, Chriſtus, ſecundum ꝙ homo, eſt humana natura. ergo hæc etiam eſt falſa, Chriſtus, ſecũdum quòd homo, eſt creatura.

3.diſ.4.q.1 ar.2.q.1.c. & q.2.ad 1. Et diſt.10. q.1.ar.1.q.2.& di.11. art.3.

¶ 2 Præt. Prædicatum magis prædicatur de termino in reduplicatione poſito, quàm de ipſo ſubiecto propoſitionis, ſicut ſi dicam, corpus, ſecundum quòd coloratum, eſt viſibile, ſequitur quòd C coloratum ſit viſibile: ſed hæc nõ eſt abſolute (ſicut dictum eſt*) cõcedenda, homo Chriſtus eſt creatura. ergo neque hæc, Chriſtus, ſecundum ꝙ homo, eſt creatura.

*Art.pced.

¶ 3 Præt. Quicquid prædicatur de quocumque homine, ſecũdum quòd homo, prædicatur de eo per ſe & ſimpliciter: idem enim eſt per ſe, & ſecundum quòd ipſum, vt dicitur 5. Meta.* ſed hæc eſt falſa, Chriſtus eſt per ſe & ſimpliciter creatura. ergo etiam hæc eſt falſa, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura.

* li.5.Met. text.28. to.3.

SED CONTRA, Omne qđ eſt, vel eſt creator vel creatura: ſed hæc eſt falſa, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt creator. ergo hæc B eſt vera, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt creatura.

RESPON. Dicendum, quòd cum dicitur, Chriſtus, ſecundum ꝙ homo, hoc nomen homo, poteſt reſumi in reduplicatione, vel ratione ſuppoſiti, vel ratione naturæ. Si quidem reſumatur ratione ſuppoſiti, cum ſuppoſitum humanæ naturæ in Chriſto, ſit æternũ & increatũ, hæc erit falſa, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura. Si vero reſumatur ratione humanę naturæ, ſic eſt vera: qa ratione humanæ naturæ, ſiue ſecundum humanam naturam, conuenit ſibi eſſe creatura, vt ſupra dictum eſt.* Sciendum tamen, ꝙ nomen ſic reſumptum in reduplicatione, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro ſuppoſito: reſumitur enim in vi prædicati, qđ tenetur formaliter: idem enim eſt dictu, Chriſtus ſecundum quòd

* art.8.huius q.

Et propterea quãuis iſte incipiat eſſe hõ, nõ tñ ſequitur. ergo iſte hõ incipit eſſe: qa denotaret quòd pſona illa incœperit eſſe.

¶ Ad Durandum vltimo diſtinguendum cenſentem, dicitur ꝙ ſi cautelę opera datur, diſtinguendo, tutior cum Magiſtro ſent. in 3. diſt. 12. eligitur pars, vt ibi patet. ſed ſi accuſatur falſitatis, negãs iſtam propoſitionem, iſte homo, ſeu Chriſtus, incœpit eſſe, vtinam non ſtudeatur calumniæ: quoniam, vt iam ex dictis perſuaderi poteſt, locutio iſta ſimpliciter & abſolute eſt falſa. Vnde damnata nuper eſt Pariſijs, & cum appellatũ eſſet ad apoſtolicam ſedem, reprobata dicitur ſub Alexandro ſexto.

¶ Secundo in litera probatur concluſio propoſita, ſcilicet, non eſt dicendum, ꝙ iſte homo incœpit eſſe: quia dato, ꝙ eſſet vera, non eſſet ea vtendum, ad euitandam hæreſim Arrij, attribuentis Chriſto nõ ſolum, ꝙ eſt creatura, & minor Patre: ſed & ꝙ incœpit eſſe, dicẽdo, ꝙ erat, quando non erat, vt patet in Nicena ſynodo. Et eſt ſenſus, Erat duratio, in qua non erat Chriſtus: quia non eſt ab æterno, Contra Apoſtolum dicentẽ, Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſæcula, & Ioannem dicentem, In principio erat verbum.

¶ In reſpõſione ad ſecundum, habes qđ diximus de eſſe ſimpliciter, vt diſtinguitur contra eſſe ſubſtantiæ, puta hominis, & ſimiliter accidentis, cum ponitur ſuperius ad eſſe hominem, & pari ratione ad eſſe ſubſtantiam, & eſſe accidens.

¶ *Super Quæſtionis ſextædecimæ Articulum decimum.*

Titulus clarus, vt ſonat.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo dicitur, quid poteſt dici diſtinguendo, hoc eſt ꝙ vtraque pars ſuſtineri poteſt cum diſtinctione: quia ly homo, poteſt ſtare vel pro natura, vel pro ſuppoſito. Secundo, in quam partem ſit potius declinandum. Et duo dicuntur. Primum, circa propoſitam propoſitionem. ſ. Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura, vel incępit eſſe, & dicitur quòd in partem affirmatiuam declinãdum eſt, quia ly homo, tenetur formaliter, quia habet vim prædicati. Secundum, circa alteram propoſitionem, ſ. Chriſtus, ſm quòd hic hõ, eſt creatura, aut incœpit eſſe. Et dicitur, quòd in partem negatiuam declinandum eſt: quia ly hic, trahit hoĩem ad ſuppoſitũ.

¶ Hoc in loco aduerte, ꝙ quia iſta propoſitio, Chriſtus eſt creatura, non eſt reprobata, quia omnino falſa, ſed quia Arrianos ſonans, ideo cum de iſta modo eſt quæſtio, Chriſtus ſecũdum ꝙ homo, eſt creatura, minor quæſtio eſt, & nulla de falſitate, ſed de vſu. Et iſta quidem vti licet, illa non: quia in illa cum Arrio communicaremus, in iſta non. Verum aduerte, quòd cum de Chriſto ſermo ſacer loquitur, & diſtinguit ea, quæ conueniunt illi ratione naturæ aſſumptæ, ſemper vtitur ly inquantum, aut ly ſm quòd, ſumptum ſpecificatiue: dicimus. n. ꝙ Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt crucifixus, ſepultus, deſcendit ad inferos, prædicauit, aſcendit in templum, circumciſus eſt, &c. Conſtat namque, quòd in his & ſimilibus ly inquantum, non tenetur reduplicatiue, quoniam natura humana non eſt per ſe ratio talium, ſed multa per accidens inſunt,

A vt patet: ſed tenetur ſpecificatiue, quoniam ſpecificat eam partem ſeu conditionem, qua inſunt hæc: ſicut cum dicitur, æthiops, ſecundum quòd habet dentes, eſt albus. Vnde & in propoſito licet poſſit teneri reduplicatiue (quia eſſe hominem, eſt per ſe ratio, quòd ſit creatura) a ſanctis tamen aſſumptum videtur principaliter, vt teneatur ſpecificatiue, vt denotetur quòd eſſe creaturam, non conuenit Chriſto ſecundum ſuppoſitum, ſed ſecundum naturam aſſumptam, & ſimiliter incipere eſſe. Verum inter has duas, ex prædictis patet differentia, quòd illa reprobata eſt, vt male ſonãs, iſta, vt falſa: ita quòd dicimus iſtã eſſe falſam, Chriſtus incœpit eſſe: iſtam autem veram, Chriſtus, inquantum homo, incœpit eſſe.

¶ Occurrit autem ſtatim hic Scotus in quæſtio 2. diſtinctio. 11. 3. ſentent. obiiciens, ꝙ propoſitio affirmatiua falſa ex repugnantia terminorum, non fit vera per additam reduplicationem, vel determinationem, non tollentem illam repugnantiam. Sed reduplicatio proprie ſumpta, non diminuit alterum extremum: D quia eſt determinatio extremi ad extremum. ergo ipſa non verificat aliquam propoſitionem, quæ ſine reduplicatione fuit falſa. Si igitur iſta eſt falſa, Chriſtus incœpit eſſe, iſta non eſt vera, Chriſtus, inquantum homo, incœpit eſſe, & hoc loquendo de reduplicatiua propria. Et addit, quòd loquendo de ipſa ſpecificatiue, quamuis ſit vera, eſt tamen impropria: quoniam deberet ſpecificatio ſe tenere ex parte prædicati, puta, Chriſtus incœpit eſſe ſecundum hominem: ſicut non eſt propria illa, æthiops, ſecundum quòd habet dentes, eſt albus: ſed iſta, æthiops eſt albus ſecundum dentes. Et hæc ſint allata quo ad illam propoſitionem, Chriſtus, inquantum homo, incœpit eſſe: quia apud nos iſta eſt vera, & ſua præiacens falſa, quãuis Scotus ſubſumat de illa, Chriſtus, inquantum homo, eſt creatura: quia ipſe tenet illius præiacentem eſſe falſam.

¶ Ad hæc dicitur, ſuſtinendo etiam hanc eſſe veram & proprie reduplicatiuam, Chriſtus ſecundum quòd homo, incępit eſſe: ita tamen quòd non fiat difficultas circa incœptionem eſſendi: an per ſe conueniat homini, an ſolum de facto: E quia non eſt ab æterno, quoniam ad propoſitum non refert. Et propterea, ſuppoſito quòd per ſe conueniat naturæ humanæ incipere eſſe, ſicut per ſe conuenit ei eſſe creaturam, dicitur quòd maior Scoti eſt vera: ſed minor tacita, ſcilicet, ſed nulla reduplicatio tollit illam repugnantiam, eſt falſa. Et ad illius probationem expreſſam, quia ſcilicet reduplicatio non minuit extremum, ſi proprie loquimur de conditione diminuente, conceditur totum quod aſſumitur. Sed negatur ſequela, quoniam conditio diminuens tollit terminum, quem diminuit: ſicut homo in potentia non eſt homo, & homo mortuus, non eſt homo: conſtat enim quòd reduplicatio extremi non tollit illud. Sed ſi latiori vocabulo ſumitur minuere, prout vtens aliquo vnius, & non vtens aliquo eiuſdem, minuit illud (pro quanto non totaliter, ſeu ſecundum totum, ſed ſecundum

Universidad de Deusto Biblioteca

aliquid eius illo vtitur) sic concedimus quòd reduplicatio minuit quandoq;, quia reduplicat terminum ratione naturæ seu formæ, & non ratione suppositi. Et ꝓpterea tollit repugnãtiam inuentam in præiacẽte propositione inter extrema sine reduplicatione ꝓpter suppositum, sic.n. est in proposito. Nã ista Christus incępit esse, est falsa ex repugnantia extremorum: quia incipere esse repugnat supposito per ly Christus in subiecto, vt prædictum fuit: sed cum aliquid tantũ Christi reduplicat, scilicet natura humana, vt contingit in ista, Christus, inquantum homo, incœpit esse, repugnãtia tollitur, hoc est incipere esse, nõ significatur conuenire supposito absolute, sed ratione naturæ humanæ, ratione cuius in veritate cõuenit illi supposito incipere esse. Et propterea ista reduplicatiua dicit͛ vera, & illa falsa. Nec ex hoc quòd reduplicatio est determinatio extremi ad extremum, sequitur quòd non minuat prædicto modo, qm̃ cõstat, quòd potest esse determinatio vnius extremi secũdum suum formale ad alterum, & non secũdum suum materiale, vt contingit in proposito. Ad id vero quod subdit͛, quòd specificatiue sumendo ly inquãtum, propositio est vera, sed impropria, dicitur, & quòd est vera & propria: quoniã specificatio non denotat specificatum terminum esse rationem inhærentiæ prædicati ad subiectum, & propterea specificatiua potest esse vera in materia contingenti, vt est ista, Sortes, in quãtum capillatus, est crispus: & ens, inquantum ens est subiectũ metaphysicæ: sed denotat illud, secundum ꝙ, seu mediante quo

* In corp. art.

3.di.10.q.1. art.1. q.1. & q.3.c.

homo, acsi diceretur, Christus secundum quòd est homo. Et ideo hæc magis est concedenda quàm neganda, Christus, secundum ꝙ homo, est creatura. Si tamen adderetur aliquid, per quod traheretur ad suppositum, esset propositio magis neganda, quàm concedenda: puta si diceretur, Christus, secundum quòd hic homo, est creatura.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd licet Christus non sit humana natura, est tamen habens humanam naturam. Nomen autem creaturæ, natum est prædicari non solum de abstractis, sed etiam de concretis: dicimus enim quòd humanitas est creatura, & quòd homo est creatura.

AD 2m dicendum, quòd ly homo, secundum quòd ponitur in subiecto, magis respicit suppositum: secundum autem quòd ponitur in reduplicatione, magis respicit naturam, vt dictum est.* Et quia natura est creata, suppositum vero increatum, ideo licet non cõcedatur ista simpliciter, Homo Christus est creatura: conceditur tamen ista, Christus secundum ꝙ homo, est creatura.

AD 3m dicendum, quòd cuilibet homini, qui est suppositum solius naturæ humanæ, competit quòd non habeat esse, nisi secundum humanam naturam: & ideo de quolibet tali supposito sequitur, si secundum quòd homo est creatura, quòd sit creatura simpliciter: sed Christus non solum est suppositum humanæ naturę, sed etiam diuinæ, secundum quam habet esse increatum: & ideo non sequitur, si secundum quòd homo, est creatura, quòd sit simpliciter creatura.

ARTICVLVS XI.

Vtrum hæc sit uera, Christus secundum quòd homo, est Deus.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus. Christus enim est deus per gratiam vnionis: sed Christus, secundum quòd homo, habet gratiam vnionis. ergo Christus, secundum quòd homo, est deus.

¶ 2 Præt. Dimittere peccata, est proprium Dei, secundum illud Isa. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me: sed Christus, secundum quòd homo,

F dimittit peccata, secundum illud Matth. 9. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. ergo Christus secundum quòd homo, est deus.

¶ 3 Præt. Christus non est homo communis, sed est homo iste particularis: sed Christus, secundum quòd est iste homo, est deus: quia in isto homine designatur suppositum æternum, quod naturaliter est deus. ergo Christus, secun-

G dum quòd homo, est deus.

SED CONTRA, Illud, quod conuenit Christo, secundum quòd homo, conuenit cuilibet homini. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est Deus, sequitur quòd omnis homo sit deus, quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quòd iste terminus, homo, in reduplicatione positus, potest dupliciter accipi. Vno modo, quantum ad

H naturam, & sic non est verum, quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia humana natura est distincta a diuina secundum differentiam naturæ. Alio modo, potest accipi ratione suppositi, & sic cum suppositum naturæ humanæ in Christo, sit persona filij dei, cui per se conuenit esse Deum, verum est quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia tamen terminus in reduplicatione positus, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro

I supposito (vt supra dictum est.*) ideo magis est ista neganda, Christus, secundum quòd homo, est deus, quàm sit affirmanda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non secundum idem conuenit alicui moueri ad aliquid, & esse illud: nam moueri conuenit alicui ratione materiæ vel subiecti, esse autem in actu, ratione formæ. Et similiter non secundum idem conuenit Christo ordinari ad hoc, quòd sit deus per gratiam vnionis, & es-

K se deum: sed primum conuenit sibi secundum humanam naturã: secundum vero, secundum diuinam. Et ideo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, habet gratiam vnionis: non tamen ista, Christus secundum quòd homo, est deus.

AD 2m dicendum, quòd filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, non virtute humanę naturæ, sed virtute

prædicatum inest subiecto, siue per se, siue per accidens prædicatum insit, siue subiecto, siue cõditioni specificatæ. Signum autem, ꝙ huiusmodi enuntiationes sunt non solum veræ, sed propriæ, defert frequẽs vsus earum, cum de his quæ conueniunt Christo, discrete ac caute loquimur, dicentes Christum, secundum quòd erat homo, passum, natũ, sepultum, resurrexisse: cum his tamẽ omnibus, quia in litera comparatiue dicitur, magis concedendum, quam negandum, vel ecõuerso, disce declinare quidem in alteram partem, sed non pertinaciter cõtendere.

¶ In responsione ad tertium vide nouitie, quòd sustinendo propositionem reduplicatam proprie esse, respondet Auctor ad maiorem distinguẽdo illam, quòd verum est prędicari de quocumque homine, qui solummodo est suppositum humanæ naturæ: secus aũt est de illo hoĩe, q est suppositũ diuinę prius, & post humanæ naturæ.

* art. præced. in corp. & ad 2.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum undecimũ.*

TItulus vt sonat, clarus.

¶ In corpore duo. primo distinguẽdo, vtrãque partem dicit posse teneri: qa terminus reduplicatus potest vel ratione naturæ, vel suppositi reduplicari. Secundo docet, quòd in partem negatiuam declinandum est: quia magis tenetur formaliter terminus reduplicatus. Et omnia clara sunt ex pcentibus.

¶ In responsione ad tertium, percipe responsionem consistere in hoc, quòd licet secũdum rem Christus non sit homo communis, sed iste, in propositione tamen illa, Christus,

Christus, secũdum quòd homo est &c. ly homo, non trahitur ex reduplicationis nota ad suppositum, ad quod trahitur ex pronomine. Et ideo ista conceditur, Christus, secundum quòd iste homo, est deus, & non illa, Christus, secundum quòd homo, est deus.

Homil. 30. in Mat. circa med. to. 3.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum duodecimũ.*

TItulus clarus, vt sonat.

¶In corpore articuli cum distinctione respondetur triplici conclusione. Distinctio est, quòd ly homo reduplicari potest ratione suppositi vel naturæ. Et hoc dupliciter, vel quòd natura exigat personam, vel quòd natura exigat personam propriam. Cõclusio prima iuxta primum membrum est, Christus, secundum quòd homo, est persona: tũ quia suppositum Christi est persona: tũ quia suppositum humanæ naturæ in Christo est persona filij dei. Conclusio secũda iuxta secundum membrum est: Christus, secundũ quòd homo, est persona: quia humana natura exigit personari: est enim substantia rationalis perfecta: omnis autem substantia huiusmodi subsistentiã exigit, qua persona est. Cõclusio tertia iuxta tertium membrum est: Christus, secundum quòd homo, nõ est persona: quia humana natura in Christo caret propria subsistentia seu personalitate, vtpote non per se seorsum, sed in persona diuina existens.

3.di.10.q.1 ar.2. Et Roma.1.lec.3.

Aliquantulũ a prin. s. in 3. pag.

q.2. ar.2.& 6. Ar.10.huius quæst.

naturæ diuinæ: in qua quidem natura consistit potestas dimittendi peccata per auctoritatem, in humana autẽ natura consistit instrumentaliter & per ministerium. Vnde Chrys. super Matth.* hoc exponens dicit: Signanter dixit, In terra dimittendi peccata, vt ostenderet, quòd humanæ naturæ potestatem diuinitatis vniuit indiuisibili vnione: quia etsi factus est homo, tamen Dei verbum permãsit.

AD 3m dicendum, quòd cum dicitur, iste homo, pronomẽ demonstratiuum, hoc nomen homo, trahit ad suppositum: & ideo magis est hæc vera, Christus, secundum quòd iste homo, est Deus, quàm ista, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

ARTICVLVS XII.

Vtrum hæc sit uera, Christus secundum quòd homo, est hypostasis, uel persona.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus secundum quòd homo, sit persona. Illud enim quod conuenit cuilibet homini conuenit Christo, secundum quòd est homo: est enim alijs hominibus similis, secũdum illud Phil. 2. In similitudinem hominum factus: sed omnis homo est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

¶2 Præt. Christus secundum quòd homo, est substantia rationalis naturę, non autem substantia vniuer-

D salis. ergo substantia indiuidua: sed nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, vt Boetius dicit in lib. de duab. natu.* ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

¶3 Præt. Christus, secundum quòd homo, est res humanæ naturæ, & suppositum & hypostasis eiusdem naturæ: sed omnis hypostasis & suppositum & res humanæ naturæ, est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

SED CONTRA, Christus secundum quòd homo, non est persona æterna. Si ergo Christus secundum quòd homo, sit persona, sequeretur quòd in Christo sint duæ personæ, vna temporalis & alia æterna, quod est erroneum, vt supra dictum est.*

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* iste terminus homo, in reduplicatione positus, potest accipi, vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Cum ergo dicitur, Christus, secundum quòd homo, est persona, si accipiatur ratione suppositi, manifestum est quòd Christus secundum quòd homo, est persona: quia suppositũ humanæ naturæ nihil est aliud, quàm

A persona filij Dei. Si autem accipiatur ratione [d] naturę, sic potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur, quòd naturæ humanæ cõpetat esse in aliqua persona, & hoc etiam modo verũ est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Alio modo potest intelligi, vt naturæ humanę in Christo propria personalitas debeatur, causata ex principijs humanæ naturæ. Et sic Christus secundũ ꝙ homo, non est persona: quia humana natura nõ est per se seorsum subsistens a diuina natura, quod requirit ratio personæ. D.1214.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum ꝙ omne subsistens in humana natura est persona: sed hoc est pro-

B prium homini Christo, quòd persona subsistens in humana natura eius, non sit causata ex principijs humanæ naturæ, sed sit æterna: & ideo vno modo est persona, secundum quòd homo, alio modo non, sicut dictum est.* In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd substantia indiuidua, quæ ponitur in definitione personę, importat substantiam cõpletam per se subsistentem separatim ab alijs, alioquin manus hominis posset dici persona, cum sit substantia [d] quædã indiuidua: quia tñ est substantia indiuidua sicut in alio existens, non potest dici persona. Et eadem ratione, nec humana natura in Christo, quæ tamen potest dici indiuiduum vel singulare quoddam. D.728. & 729.

C AD 3m dicendum, ꝙ sicut persona significat quid completum, & per se subsistens in natura rationali, ita [d] hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantię significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum a persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositũ, vel res naturæ: & ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quòd homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias. D.1212.

QVAESTIO XVII.

De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cõmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut supra* determinatum est, quòd in Christo non est vna tantum scientia, & * infra determinabitur quòd in Christo

E non est vna tantum natiuitas.

Quæst. 9.

Quæst. 35.

Considerandum est ergo primo de vnitate Christi, quantum ad esse. Secundo, quantum ad velle. Tertio, quantum ad operari.

Circa primum quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum Christus sit vnum vel duo.

¶Secundo, Vtrũ in Christo sit tantum vnum esse.

¶ *Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum primum.*

IN titulo fige oculos mẽtis in neutrum genus, cum legis, an Christus sit vnum, vel duo, ita quòd ly duo, in neutro etiam genere sumitur, & merito, vt directe opponatur ad ly vnum. Nec addendus est aliquis alius terminus, puta ens, an scilicet sit vnum ens, vel duo entia, sed absolute, vt sonat, discutienda est quæstio, an Christus sit vnũ, vel duo. Sic enim promissus rectusque ordo de consequentibus incarnationis mysterium, seruatur, dum discussis his, quę ad veritatẽ, esse, vel fieri spectãt in præcedenti quæstione, in hac veritas indaganda est eorum, quæ spectãt ad vnitatem, inter quæ constat primũ locum tenere vnitatem

tatem aut dualitatē simpliciter & absolute, & deinde vnitatem vel dualitatē talē. Est igitur quæstio in hoc articulo, an Christus sit vnū vel duo simpliciter & absolute sine determinatiōe aliqua. ¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur secūdū quid attendatur esse vnū vel duo in Christo. Secundo, respondetur determinate ꝙsito vnica conclusio ne. Quo ad primū, conclusio est illa: Christus est vnum vel duo, non secundum dualitatem naturarum, sed secundum vnitatem, vel dualitatem suppositi seu psonæ. Probatur cōclusio hæc quo ad primam partem: quia de Christo nō prædicantur ambæ naturæ in abstracto, sed altera tantum, scilicet diuina, quod ꝓbatur ex differentia inter deū, & alia in hoc, quòd in solo deo natura secundum se prędicatur de supposito: hinc enim sequitur, quòd humana natura non prædicatur de Christo. Quo ad secundam vero partem: quia ambæ naturæ vt in supposito, prædicātur de Christo, siue significenturin supposito indeterminate, siue determinate.

§. di. 6. q. 2. ar. 1. & dist. 21. q. 1. a. 1. q. 2. ad 6. Et 4. cō. c. 38. fi. Et 4. cōt. c. 38. fin. Et vnio. art. 2. ad 2. & 7. & ar. 3. & 4. p totū & art. 5. ad 14.

Lib. 3. text. 18. tom. 2.

¶ Vbi nota, quòd licet diuersimode possit formari hæc prima pars corporis articuli, puta p̄mittendo differentem habitudinem Christi ad naturas secundum se, vel vt in supposito significatas, & subdendo conditionalem processum, si ambæ naturæ &c. vis tamen rationis consistit in hoc. Ad esse duo exigitur, quòd Christus sit aliqua prædicata ponētia in numerum: deitas autē & humanitas ponunt in numerum: sunt enim duæ naturæ: & ideo si Christus esset: sua humanitas, sicut est sua deitas, Christus ueꝛe esset duo. Et hoc est quod in litera di

In prędica. 1 c. de differ. to. 1. inter opera Arist.

In libr. an oē qd est, bonum sit.

D. 114. & 417. & 466. D. 1081.

p. p. q. 3. ar. 3. & 4.

+ Articvlvs primvs.

Vtrum Christus sit unum, uel duo.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit vnum, sed duo. Dicit enim Aug. in 1. de Trini.* quia forma Dei accepit formam serui, vtrumque deus propter accipientem Deum, vtrūque autem homo propter acceptū hominem: sed vtrumque dici nō potest, nisi vbi sunt duo. ergo Christus est duo.

¶ 2 Præt. Vbicumque est aliud & aliud, ibi sunt duo: sed Christus est aliud & aliud: dicit. n. Aug. †in Ench. Cum in forma Dei esset, formam serui accepit, vtrumq; vnus, sed aliud pp verbū, aliud propter hominem. ergo Christus est duo.

¶ 3 Præt. Christus non est tantum homo: quia sic purus homo esset. ergo est aliquid aliud, quàm homo, & ita in Christo est aliud & aliud. ergo Christus est duo.

¶ 4 Præt. Christus est aliquid, quod est pater, & est aliquid, qđ non est pater. ergo Christus est aliquid & aliquid. ergo Christus est duo.

¶ 5 Præt. Sicut in mysterio Trinitatis sunt tres personæ in vna natura, ita in mysterio incarnationis sunt duæ naturæ in vna persona: sed propter vnitatem naturæ, non obstante distinctione personæ, Pater & Filius sunt vnum, secūdum illud Ioan. 10. Ego & pater unum sumus. ergo non obstante vnitate personæ, propter dualitatem naturarum, Christus est duo.

¶ 6 Præt. Philosophus dicit in 3. Physic.* quòd vnum & duo denominatiue dicuntur: sed Christus habet dualitatem naturarum. ergo Christus est duo.

¶ 7 Præt. Sicut forma accidentalis facit alterum, ita forma substātialis aliud, vt Porphyrius dicit: † sed in Christo sunt duæ naturæ substantiales, humana scilicet & diuina. ergo Christus est aliud & aliud. ergo Christus est duo.

Sed contra est, quòd Boet. dicit in lib. de duab. nat.* Omne quod est, inquantum est, vnum est: sed Christum esse confitemur. ergo Christus est vnum.

Respon. Dicendum, ꝙ natura secundum se considerata prout in abstracto significatur, non[d] vere potest prædicari de supposito seu persona nisi in deo, in quo[d] non differt quod est, & quo est, vt in prima parte habitum est.* In Christo autem cum sint duæ naturæ, diuina scilicet & humana, altera earum, scilicet diuina, potest de eo prędicari, & in abstracto & in concreto: dicimus enim quòd filius Dei, qui supponitur in hoc nomine Christus, & est diuina natura, & est Deus: sed humana natura nō potest prædicari de Christo secundum se in abstracto, sed solum in concreto, prout scilicet significatur in supposito. Non enim vere potest dici, quòd Christus sit humana natura: quia natura humana non est nata prædicari de suo supposito. Dicitur autem, ꝙ Christus est homo, sicut & quòd Christus est Deus. Deus autem significat habentem deitatem, & homo significat habentem humanitatē. Aliter tamen habens humanitatē significatur per hoc nomē homo, & aliter per hoc nomen Iesus, vel Petrus. Nam hoc nomen homo, importat habētem humanitatem indistincte, sicut & hoc nomen Deus, indistincte importat habentem deitatē: hoc autem nomen Petrus vel Iesus, importat distincte habentem humanitatem, scilicet sub determinatis indiuidualibus proprietatibus: sicut & hoc nomē filius Dei, importat habentē deitatem sub determinata proprietate personali. Numerus autem dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, & ideo si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prędicantur de Christo, nisi prout significātur in supposito, oportet secundum rationem suppositi prędicari de Christo, vnum vel duo. Quidā autem posuerunt in Christo duo supposita, sed vnam personam, quæ quidem videtur se habere secūdū eorum opinionem tamquàm suppositum completum vltima completione: & ideo quia ponebant in Christo duo suppositā, dicebant Christū esse duo neutraliter, sed quia ponebant vnam personam, dicebant Christum vnū masculine, nam neutrum genus designat quiddam informe, & imperfectum: genus autem masculinum, designat quiddam formatū & perfectum. Nestoriani autem ponentes in Christo duas personas, dicebant Christum non solum esse duo neutraliter, sed etiā duos masculine. Quia vero nos ponimus in Christo vnam personam & vnum suppositum, vt ex supra dictis patet,* sequitur quòd dicamus quòd nō solum Christus

procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est. ¶ Quo ad secundam partem corporis conclusio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur conclusio ex præmissis, subiun ctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo supposita & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo supposita, & duas personas. Tertius est dicentium in Christo vnū suppositum & vnā personam. Iuxta primum, Christus est duo, in neutro genere, & vnus. Iuxta secūdum, Christus est duo, tam neutraliter quàm masculine. Iuxta tertium Christus, est vnum & vnus. Et quia tertius mod⁹ solus est sententia fidei, ideo concluditur, quòd Christus est vnum & vnus.

Citatū in arg.

¶ In respōsione ad tertium aduerte notitie, quòd cum in medio respōsionis dicitur, non tamen sequitur, quòd sit aliquid aliud, quàm homo &c. ista aduersatiua non respicit ad propositionē immediate positam in litera: sed ad propositionem negatiuam in arguendo assumptam, scilicet Christus nō est tantum homo: Auctor siquidem in hac respōsione primo mō tract hanc assumptā propositionem esse veram, monstrando suam contradictoriam affirmatiuam esse falsam, scilicet Christus est tātum homo: quia prædicata tenentur formaliter. Et interponit ad bonitatē doctrinæ qualiter posset fieri affirmatiua vera, scilicet Christus est tantum id, quod est homo. Deinde respōdēdū est, argumento. Et quia cōcessit antecedens assumptum, scilicet Christus nō est tantum homo, respondet ad consequentiā, ergo est aliquid aliud, quàm homo, dicens, Non tamen sequitur quòd sit aliquid aliud quàm homo &c. quasi dixerit: licet antecedens sit verum, sequela tamen non valet.

Cap. 11. in fine tom. 6.

¶ In respōsione ad quartum, vide noui tie, quòd cum in litera dicitur, quòd quia numerus dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, iō si ambæ naturę &c. Sed prædicata, quæ uere affirmātur de Christo, non ponūt in numerum: Deus enim & homo in Christo nō ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed unum & idem numero est habens humanitatē & habens diuinitatem: & similiter filiꝰ dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cōsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraque prædicaret de Christo, esset duo Christus: quia naturę ponunt in numerum: sed quia non prædicatur, nō constituit Christū duo: & quia prædicatur, ut in supposito, iō secūdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unū uel duo.

Ad Elidon. epi. 1. inter opin. & medium. Incipit: Honoratissimo.

¶ Vbi occurrit duplex dubiū. Primū ē circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiā, quia in angelis suppositum nō differt a natura.

¶ Alterum est circa processum literæ cōditionalem: quoniā procedit a destructione antecedētis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet respōsio, ꝙ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quāmuis in illis nō differat indiuiduū a natura, ideo solida stat litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in propriis argumentum a destructione antecedentis nō est prohibitum, ideo cum ex propriis hic proce-

D. 1052.

q. 2. a. 2. q. 1. a. 1. q. 1. a. 1. q. 2. a. 1. q. 1. a. 1. q. 2. a. 1. q. 1. a. 1. q. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

er consequentes(vt ab Auctore locata est)si quis tamē profundius consideret, suo loco posita est, quoniam vnum sequitur ens: tota autem latitudo tractatorum ante illam quæstionem, spectat ad esse vel fieri incarnationis in se, vel enuntiatum. Vnde merito, modo de vno vel multis tractatur. Nec propterea a substātialibus recedit ur: quia vnū vel multa nō addit naturam aliquā supra ens, hoc ē illud quod vnū vel multa dicitur secūdum veram metaphysicam. Vna enim albedinis natura, nulla entitatem addit supra albedinis naturā, & sic de alijs.

¶ In corpore duo principaliter siunt. Primo, præmittūtur tria manuducentia ad veritatem. Secundo, proceditur ex duabus cōditionalibus, & infertur conclusio responsiua quæsito, quòd in Christo est vnum esse tantum.

¶Quo ad primum præmittuntur tria. Vnum ex parte subiecti, quod est Christus, & duo ex parte prædicati, quod est habere esse vnum vel plura: ex parte siquidem subiecti præmittitur generalis regula, quòd quæ sunt naturæ, multiplicantur in Christo, quę sunt hypostasis, non multiplicantur. Et ratio redditur: quia in Christo sunt duæ naturæ & vna persona. Ex parte vero prædicati præmittitur prius, quòd esse est de numero spectantium & ad naturam & ad personam: diuersimode tamen, quia personæ vt habentis seu quod est, naturæ autem vt principij, seu quo aliquid est. Et hoc probatur a signo, quia natura significatur per modum formæ, qua aliquid est ens vel tale, vt patet de albedine & humanitate. Deinde præmittitur aliud ex parte prædicati, scilicet quòd esse est duplex, quoddā a forma vel natura pertinente ad esse personale, quoddā a forma uel natura non pertinente ad esse personale. Exemplū primi in homine, est esse quod homo habet ab anima. Exemplum secūdi est esse quod habet ab albedine, & vniuersaliter ab accidentali forma, nam anima spectat ad personalitatem Sortis, albedo non. Ponitur autem in litera duplex inter hęc duo esse, differentia. Prima est penes simpliciter vel secundū quid: quia primum est esse Sortis simpliciter & absolute: secūdum autem est esse Sortis non simpliciter, sed vt est talis, puta inquantum albus. Secunda est penes vnitatem vel pluralitatem: quia secundum potest in vna & eadem persona multiplicari, vt patet, primū autem impossibile est in vna & eadem persona multiplicari: quia impossibile est, ꝙ vnius rei non sit unum esse.

¶Quo ad secundum, prima conditionalis est, Si natura humana adueniſſet filio dei nō hypostatice, sed accidentaliter, oporteret in Christo ponere duo esse: unum, secundum quòd est deus, & aliud secundum quòd est homo. Hæc conditionalis non aliter probatur in litera, nisi quòd deducitur ex prēmissis, exemplum afferendo in Sorte de esse ipsius, secundum quòd est homo, & secundum quòd est albus, & rationem applicando, quia esse album, non spectat ad esse personale Sortis.

¶Secunda conditionalis est, Si natura humana coniungitur filio dei personaliter, secundum naturam humanam non advenit sibi nouū esse personale, sed solum noua habitudo præexistentis esse personalis ad naturam humanam. Circa quam conditionalem quatuor apponit: nam primo narrat, ꝙ quotcumque sint integrantia personam, non nisi unum esse constituunt. Et hoc declarat in partibus integralibus, per ly esse autem & capitatum, & in partibus essentialibus materialibus, per ly & esse corporeū, & in partibus essentialibus formalibus, per ly esse animatum. Secundo declarat, quòd si pars aliqua personalis adueniret præexistenti personæ, idem esset iudicium quo ad unitatem ipsius esse, ita quòd ex adueniente noua parte non adueniret nouum esse. Ita quòd manifestauit, quòd spectantia quæcumque ad personalitatem, siue simul cum persona coæua sint, ut cum Sortes integer nascitur, siue aliquid eorum de nouo adueniat præexistenti personæ, unum tantum esse semper est. Et ratio est in promptu: quia non melioris sunt conditionis personalia ex hoc, quòd adueniunt post, quàm si essent cōgenita seu coæua personæ: sed si essent congenita seu coæua, nō nisi unū esse constitueretur. ergo si adueniunt, non deserunt nouum esse. Tertio declaratur, quid noui personæ adueniat ex superaduentu personalium, & dicitur quòd est relatio ad nouam partem personalem. Et huius quoq; ita prompti caūsa est, quia sicut personalia congenita non dant personæ singula propria esse, sed persona unum esse habet relatum ad omnia personalia (Sortes enim non habet unum esse partiale a manu, & unum a capite, & unum ab hepate, & unum ab oculis &c. quasi ex his confletur unum esse totale, sed Sortes habet suū proprium esse, quod est primo esse ipsius Sortis, & illo refertur ad omnia personalia, cum illo dicitur esse & ipse, & dicitur esse secūdum caput, manus, pedes, &c.) ita si sunt aduentitia, sola relatio præexistenti esse acquiritur ad illa. Demū posita ipsa conditionali, declaratur sensus huiusmodi relationis in Christo, ut scilicet personailla dicatur subsistere non solum secundum diuinam, sed etiam secūndum humanam naturam.

¶Hæc sunt in corpore articuli in quibus multæ sunt quæstiones. Prima domestica est de intētione & sensu Auctoris, an scilicet Auctor intendat docere, quòd in Christo nullum est esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum, sed sola existentia increata. Secunda quæstio, an ita sit in veritate, quòd in Christo nulla existentia substantialis sit nisi diuina.

¶Quæstionis primæ ratio est, uarietas uerborum ipsius Auctoris: nam in quæstionibus disputatis de unione uerbi incarnati, Auctor clare dicit, in Christo inueniri duo esse, unum æternum, quod est esse principale suppositi, & unum temporale, inquantum uerbum est factum homo, & hoc esse est esse secundarium illius suppositi. In hac etiam litera non concludit Auctor, quòd Christo secundum humanam naturam non adueniat nouum esse, sed ap posuit ly personale, ut patet cūm infertur conclusio circa calcem corporis articuli, quasi præseruauerit se auctor ab existentia actuali, ut est naturæ humanæ, non ut est personæ. In responsione quoque ad primum, non negatur totaliter dualitas esse: sed cum cōparatiuo magis dicitur, quòd esse magis retinet unitatem secundum unitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturę. In quibus uerbis dualitas esse minus quidem affirmatur, non autem negatur totaliter, quasi tamquàm quid secundarium, non nisi secundum quid affirmandum. In responsione quoq; ad tertiūm duplex esse insinuatur, dum soluitur argumētum ex idemtitate naturæ & personæ in diuinis, & affirmatur conditionalis, quòd si ibi esset aliud esse naturæ, & aliud esse personæ, esset triplex esse. Hæc enim solutio insinuat, quòd quia in humanis & in Christo, persona non est idem cum natura assumpta, aliud est esse personæ, & aliud naturæ, ac per hoc duo sunt in Christo esse. In oppositum autem est processus articuli secundum planum illius sensum.

¶Ad hoc dicitur, quòd proculdubio sensus literæ huius & doctrina Auctoris est, in Christo non inueniri aliquod esse actualis existentiæ substantiale, nisi esse existentiæ diuinum. Clare siquidem patet ex processu huius articuli, tolli a Christo omne esse, quod a quacumque re personali in Christo est nisi a deitate. Fundatur enim uis rationis literæ super hoc, quòd siue forma siue materia siue pars, siue natura quæcumque sit spectans ad personalitatem alicuius, non affert suum esse, & propterea oportet alterum duorū dicere, aut quòd natura humana non spectet ad personalitatem Christi, aut quòd non artulerit Christo esse, quod dedisset personæ humanæ quam constituisset, si non fuisset assumpta. Ad hoc nāque fundauit se Auctor super pertinentia, uel impertinentia formę ad ꝑsonalitatē alicuius, ut pertinentia ad personalitatē alicuius, priuata fore singulis prius esse, ex hoc ipso ꝙ ad alterius personalitatē spectāt, monstraret: quoniam in hoc differunt personales a non personalibus formis, quòd non personales habent singulæ singula propria esse, ut patet de albedine, dulcedine, quantitate &c. personalia autem carent singulis esse. Et propterea si, pro quia, humanitas in Christo personalis res est, oporter quòd careat suo proprio esse, quod constat uocari esse actualis existentiæ, natū principiari ab humanitate, seu natū esse humanitatis ut principij quo. Vnde perinde esset dicere humanitatem in Christo habere propriam existentiam: sed illā non esse simpliciter, aut principalem existentiam Christi: sed secundariam aut secundum quid, puta inquantum est homo, & collocare humanitatem Christi in ordine formarum seu naturarum non pertinentium ad personalitatem, quibus conuenit affectre secū sua singula esse & propterea multiplicare illa in vna & eadem persona. Cum tamen euidenter in litera clarum sit, humanitatem, Christi locatam esse inter spectātia ad personalitatem, & ideo non afferre proprium esse: quia si afferret illud, multiplicaretur in vna & eadem persona esse personale: quoniam esse propriū naturæ humanæ est esse personale: est. ne esse Sortis aut Platonis &c.

¶Ad obiecta autem in oppositum respō dendo ad primum dicitur, quòd opinio illa posita in q. illa de vnione verbi, vt retractata censenda est, nisi quis adeo desipiat, vt putet doctrinā in hoc vltimo libro traditam, & in authenticis libris etiam prius probatam, scilicet in 3. sent. dist. 6. q. 2. & in quolib. 9. q. 2. reuocandam esse ad quæstiunculam vix cognitam inter opera Auctoris, & longe ante factā. Quæ rationabilius creditur colligendo condita, inter schedulas disputationum quàm vmquàm edita a D. Tho. constat enim quæstionem illam de tanta re, hoc est de vnione verbi incarnati, imperfectissime materiam vnionis tractare, & per hoc dissonare ab alijs quæstionibus disputatis eiusdem, & rationibus multum debilibus uti, vt patet conferenti illos articulos similibus in hoc opere, & quinque tantum articulis rem tantam absoluere: præseferunt siquidem hæc quod diximus.

¶ Ad secundum sumptum ex corpore huius articuli dicitur, quòd nihil obstat: quoniam esse personale, & esse subsistentiale personalium, apud Auctorem idem est, & iam declaratum erat in hac met litera hoc, quando illatū est, in Christo non aduenire nouum esse personale. Vnde ly personale, sumitur ibi, vt distinguitur contra accidentale: quia enim hæc duo tantum essendi genera in persona declarauerat, & Filio dei ex humanita te assumpta non aduenit nouū esse accidentale, sub quo substantiale esse existentiæ claudi oportet, quoniam humana natura non nisi substantiale esse existentiæ secum affert, quod accidentale esset filio dei, ideo ad differentiam huiusmodi accidentalis esse addidit ly personale, alioquin conclusio nouum terminum apposuisset, & non sequeretur ex præmissis.

¶Ad tertium sumptum ex responsione ad primum, dicitur ꝙ comparatio cadit supra causas, & non supra effectus: unitas enim personæ, & dualitas naturæ sunt causæ, vnitas vel dualitas esse, est effectus. Docet ergo litera, quòd quia esse ad naturā se habet vt ad principium quo, ad personam vero se habet vt ad propriuꝫ subiectum quod, ideo magis vrget vnitas personæ ad vnitatem esse, quàm dualitas naturæ ad duo esse, ac per hoc, quia causa efficacior est effectum habere debet, ponenda est vnitas, & nō dualitas esse in Christo. Hic est uerus & intentus sensus literæ, & responsione satisfacit argumēto, vt patet, & consonat corpori articuli, nec ullam habet dissonantiam. Et si uis etiam grāmatice literam construere, dispone construendo ly magis, supra ly secundum unitatem hypostasis, & similiter ly quàm, supra ly secundum dualitatem naturæ, & exponito: & ideo magis secundum unitatem hypostasis retinet unitatem, quàm secūdum dualitatem naturæ habeat dualitatem, & videbis, quòd comparatio fit ad causas, non ad effectus.

¶Ad quartum sumptum ex responsione ad tertium dicitur, ꝙ responsio ista supponit vnum singularissimum verum in prima parte habitū, scilicet quòd in solo deo esse est naturæ proprium, ita quòd ipsius est & ut quo, & ut quod est. In cæteris namque esse est naturæ vt quo, personæ autem, quæ est aliud quid a natura, est ut quod. Hinc enim sequitur responsio literæ, scilicet quòd quia persona in diuinis est idem quod natura, non est aliud esse personæ præter esse naturæ.

¶Et bene nota ly præter, quia ex hoc uerbo insinuat, quòd supponitur quòd esse sit naturæ. Et cum dixit, Nō est aliud, intendit de illa alietate, qua persona est aliud a natura. In his enim, in quibus persona & natura secundum rē differunt, sicut persona est aliud a natura, ita esse personæ debitum, est aliud ab esse naturæ. Aliud autem non per positionem duorum esse, quorum vnum sit aliud ab alio, sed per alietatem, ut ita dixerim, naturalem: quia alterius naturæ est esse, quod non debetur naturæ nisi per personam, cui primo conuenit, & alterius naturæ esset esse, quod conuenit naturæ absque expectatione a persona, quod in solo deo inuenitur. Quia igitur in diuinis persona est idem cum natura vendicāte sibi esse vt proprium, ideo non est aliud esse conueniens personæ quàm esse propriū naturæ, & ideo tres personæ non habent nisi esse, & haberent triplex esse, sicut est ibi triplex persona, si personę esse. distinguetur ab esse naturæ, hoc est, si ponæ deberetur propriū esse alterius rationis ab eo, quod debetur naturæ, quando esse est ꝓpriū naturæ. Et hunc esse intentum sensum, videre potes, tum ex eo quòd nec in creaturis apud Auctorem esse duplex ponitur, vnum naturæ, & aliud personæ: tū ex eo, quòd nō triplex, sed quadruplex esse haberent diuinæ ꝑsonæ, si esse personæ esset aliud ab esse naturæ per positionem plurium esse in persona & in natura, quia inueniretur præter esse naturæ in quo communicarent personæ, triplex esse personæ triplicis: in litera autem non nisi triplex infertur esse, si aliud esset esse naturæ, ab esse personæ: tum, quia hinc satis sit argumento, quòd non est eadem ratio de vnitate uel pluralitate ipsius esse penes naturam, vel personam in Trinitate, & in mysterio incarnati Verbi: quia in Trinitate esse est naturæ proprium: & ideo eius unitatem sequitur, & non pluralitatem personarum, existente personę idē cum natura: in assumpta autem natura a Verbo, esse est proprium personæ: quia persona a liud est a natura: sicut in ceteris hominibus esse, quāmuis sit a natura, non est tamen naturæ, sed personæ proprium, & propterea ad vnitatem personæ sequitur vnitas esse, & ad pluritatem naturæ non sequitur pluralitas ipsius esse. Nec satisfaceret argumento si exponeretur litera, quòd ubi persona est aliud a natura, ibi sunt duo esse, vnum naturæ & aliud personæ: sed potius argumenti vis firmaretur, & concluderentur in Christo duo esse, unum naturæ & personæ simul diuinæ, & aliud naturæ humanæ: quoniam persona Christi aliud est a natura humana assumpta. Est igitur indubie tenendum secundum Auctoris doctrinā, in Christo nullū esse actualis existentię substantialis inueniri, nisi esse actualis existentiæ Filij Dei, quod est æternum, & ipse deus.

¶ Circa secundam autem quæstionem multiplex dubium occurrit: nā primo dubitatur de præmissis: deinde de modo, quo ponitur Christus existentiam humanam habere: tertio, de ipsa conclusione: quarto, de sua contradictoria. Scotus in primis in 3. sent. dist. 6. q. 1. arguit processum istum quo ad fundamentum, scilicet quòd vnum & idem est esse personæ & pertinentium ad personam, tum quo ad personam respectu naturæ, tū quo ad personam respectu partium. Et primo etiam arguit no sequi intentum sic, Esse naturæ & personæ est idem, quādo est in proprio supposito: quia suppositū non addit rem supra naturam, sed negationem. ergo si a natura tollatur ratio suppositi, tollendo illas negationes, non propterea tollitur esse naturæ, sed remanet cum suo esse, ac per hoc in alia persona posita, haberet & suum esse, & esse illius personæ. non est ergo idem iudicium de natura in proprio vel alieno supposito, quo ad unum uel plura esse. Et confirmatur: quia sicut persona assumens non supplet idemptitatem personæ humanæ eum natura humana, ita esse personæ assumentis non supplet idemtitatem ipsius esse personæ humanæ, & naturæ humanæ.

¶Contra secundum uero de partibus personæ arguit. Pars adueniens toti non dat esse toti, sed recipi: quia perficitur a forma totius: quod probatur: quia si remaneret distincta sicut prius non reciperet esse totius, sed vel haberet proprium esse, vel nullum: sed natura humana vnita verbo non habet rationem partis, nec istam rationem partis: quia non informatur a uerbo, sed remanet simpliciter distincta. igitur vel nullum esse habet, vel aliquod esse proprium.

¶ Contra modum, quo ponitur Christum habere esse, secundum naturam humanam, scilicet quòd uerbum nouo modo relatiue se habet secundū illam, arguit. Si verbū tantū habeat respectum nouū ad naturam illam, & ille est respectus rationis tm, cum per respectum rationis non dicatur subiectum formaliter esse aliquid. ergo verbum, inquantum homo, non erit formaliter aliquid. Consequens est contra illud, extra de hæreticis. Cum Christus. ergo &c.

¶ Contra conclusionem ipsam, scilicet, in Christo nullum est esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse existentiæ substantiale creatum, arguit septem vel octo modis. Primo, Terminus per se generationis habet esse acquisitū per generationem: filius Dei homo est per se terminus generationis ex matre. ergo. Si dicatur, inquit Durandus, q generatio terminatur ad esse diuinum, non secundum se, sed relatū ad humanam naturam, Cōtra, illud est per generationē acceptū, quod est per corruptionem mortis perditū: sed per mortem Christi nō ē amissa relatio Verbi ad naturā assumptam, sed esse vitale secundum naturam humanam. ergo illud non est per generationē acquisitum, sed hoc.

¶Secundo, in Christo fuit duplex viue re, vt patet ex hoc, quòd vnum per mortem perdidit. ergo in ipso fuit duplex esse. Et tenet sequela ex secundo de Anima: Viuere viuentibus est esse.

¶Tertio, anima Christi creabatur. ergo habuit creatam existentiam. Probatur sequela: quia creatio terminatur ad existentiā.

¶ Quarto, humanitas Christi est effecta & conseruatur a tota Trinitate. ergo secundum existere creatum. Probatur consequentia: quia non secundum existere increatum. Probatur: quia nihil efficit se.

¶Quinto, si natura assumpta a Verbo dimitteretur, non oporteret acquiri sibi nouum esse per generationem, nec per creationem: & tamen ipsa ex hoc, quòd dimissa, non esset annihilata, nec esset ens in potentia (vt anima antichristi ante creationem) ergo haberet aliquod esse in actu, & non nouum: quia per nullam mutationem posituam. ergo idem quod modo habet. igitur &c. Et si dicatur, inquit Durandus, quòd habet esse nouum. ergo est corrupta. Probatur dupliciter sequela: tum quia perdidit esse simpliciter, & acquisiuit aliud esse simpliciter: tum quia nisi hoc sufficiat ad corruptionem simpliciter naturæ, sed requiritur quòd nullum aliud esse recipiat, sequeretur quòd numquā poterit esse corruptio sine annihilatione.

¶Sexto, natura angeli posset assumi a Verbo, & illa non potest manere eadem, nisi maneat sua existentia eadem secundum istos. ergo nec natura humana modo posset manere eadem in Christo, nisi maneret sua existentia. Consequentia est manifesta: quia ita est intrinseca sua existentia vni, sicut alteri.

¶Septimo, fundamentum relationis naturaliter præcedit relationem, & secundum esse actuale, præcedit rationem relationis actualis: vnio ista fuit relatio actualis. ergo eius fundamentum præcessit naturaliter secundum esse actuale, fundamentū illud erat ipsa natura totalis. igitur &c. Confirmatur, Prius naturaliter anima perficit corpus, quā tota natura esset nata assumi: in illo priori forma fuit actus materiæ, & per consequens debatur esse sibi quod nō corrumpebatur per assumptionem.

¶Octauo, arguitur ex doctrina Auctoris in 1. par. q. 50. ar. 5. ex proposito probantis esse non posse separari a forma: sicut nec rotunditas potest separari a circulo: quia esse conuenit formæ secundum se, sicut rotunditas circulo. Ex hoc enim arguitur sic. Esse non potest separari a forma. ergo nec ab anima Christi, igitur anima Christi habet proprium esse.

¶A Durando quoque in 3. sent. dist. 6. q. 2. vltra præallata arguitur: quia agere est etiam suppositi sicut & esse, & præsupponit esse, & multiplicatur in Christo. ergo.

¶Aureolus etiam & Io. de Neapoli apud Capreolum in 6. dist. 3. sent. arguunt. Ille quidem: quia esse existentiæ est actus quo formaliter essentia est: esse diuinū non actuat essentiam humanam. ergo humanitas Christi vel est actuata suo esse, vel adhuc perseueraret potentialis ad esse: nam esse diuinū non supplet vicem causæ formalis inhærentis. Iste aūt: tum quia secundum Damas. quod est inassumptibile, est incurabile: tū quia Christus homo perfectus est, nihil minus habens tam in diuinitate, quàm in humanitate. Et qui oppositum dixerit plenus diaboli spiritu, seipsum gehennæ filium demonstrabit, vt Damasus dixit in epistola recitata in lib. 9. tit. 15. Historiæ tripartitæ.

¶Demū pro contradictoria conclusionis arguit Scotus tenens illam, tum quia humanitas Christi est extra causam suam, ergo habet necessario propriā existentiam actualem, sicut habet proprium esse quidditatiuū, licet nō habeat propriā subsistentiam, quæ nihil positiui addit: tum quia Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura, pp quod proprie dicitur homo: & ideo est existens existentia huius naturæ. Sicut per oppositum: quia ego non sum pes meus, nec subsisto respectu pedis, sicut respectu naturæ, ideo existentia pedis mei non est existentia mei, quāmuis sit in me: sed ecōuerso magis pes existit per existentiam mei. Nec est, inquit Scotus existētia humanitatis Christi existentia secundum quid, sed simpliciter, tam in se, quia est existētia de genere substantiæ, quæ est ens simpliciter, quàm respectu Christi: quia qualis est existentia in se, tale existere dat cuicumq; existenti per ipsam: sed Verbum existit existētia ista, .s. naturæ humanæ. ergo existit simpliciter per existentiam naturæ humanæ, & sic sunt duæ existentiæ simpliciter, non solum in Christo, sed Christi: tum quia in Christo sunt duæ voluntates & duo velle secundum Damas. c. 62. sed esse intimius seu immediatius, se habet ad essentiam, quam velle ad voluntatem. ergo magis necesse est pluries dicere esse, secundum pluralitatem naturarū. Vel formetur sic. Natura vt distinguitur contra suppositum, est principium operandi. ergo est etiam principium essendi in actu: quia esse immediatius se habet &c.

¶Ad euidentiam horum, non sunt alia fundamenta iacienda, sed supra positum in litera fundamētum solide fabricandum: quāmuis enim dum non curamus de distinctione inter personam & naturam, dicamus, esse actualis existentiæ, de quo est sermo, esse actualitatem naturæ cuiusq; creatæ, cum tñ exacte discernitur plona a natura, dicimus, vt in hac litera habetur, q esse est actus naturæ, vt principij quo, personæ aūt vt subiecti, seu qd habet ipsum esse: ita quòd natura est principiū quo immediatum ipsius esse, sed non est receptiuum immediatum ipsius esse, sed mediante persona, ita q oportet naturam personari ad hoc, vt ab ea principietur actualiter ipsum esse, non ex defectu naturæ principiantis vt quo: sed quia deficeret susceptiuum primum ipsius esse, si non esset personata: persona enim est, cui primo conuenit esse vt subiecto, seu quod habet esse, seu quod est: & si his adiunxeris, quòd natura nūquàm est, quod est, sed semper est quo est, inuenitur siquidem natura existens, non vt quæ existit: sed vt qua aliquis existit, perspicies duo. Primum, quòd ad hoc quòd natura existat, non exigitur quòd ipsa actuetur per existentiam, vt subiectum actuatur per formam in eo, sed sufficit quòd ipsa sit, qua aliquis existit. Nec mirum est scientibus, quòd non omnia vno eodemq; modo sunt, sed tat est vnicuique entium esse modo sibi conuenienti: sunt enim multi essendi modi. Et naturis quidē ac formis consonus essendi modus est, non vt sint tamquàm quod est, sed vt sint tāquàm quo est: nec plus eis debetur: sicut apud Peripat. principium est indubitatum, quòd formæ sunt & non sunt absque sui generatione & corruptione. Aliud est, q quia prius natura personatur quàm existentiam propriam constituat, intimior est persona naturæ, quàm existentia, ac per hoc si potest præueniri, ne constituat propriam personam, multo magis potest præueniri, ne constituat existentiā, ordine siquidem quodam, personalitas prius, & existentia deinde a natura constituitur propter antedictam rationem. Et ex his sequitur tertium, q natura carens propria personalitate: quia præuenitur ab aliena, oportet consequenter quòd careat propria existentia: si enim existentia propria non prouenit ab ipsa actualiter, nisi in propria persona, ex hoc ipso quòd ad alienam trahitur personam, sequitur quòd ad alienam trahitur existētiā, illius scilicet personæ præuenientis ipsam. Et rursus, si existentia non debetur naturæ, vt quod est, sed vt quo est, personæ autem vt quod, ex hoc ipso quòd natura trahitur ad alienā personam, vt sit quo est, sequitur quòd sufficienter consecuta est existentiam: quia consecuta est existentiam illius personæ, modo conuenienti ipsi naturæ, scilicet vt quo: hoc enim ipsum, quod est, naturam aliquam esse naturam alicuius personæ actu existentis, est naturam illam existere, siue persona illa sit constituta per illam naturam, siue non. Sicut igitur in Christo, ut infrius patebit, unam tantum filiationem, relationem realem ponimus ex defectu subiecti, ita in Christo ex defectu subiecti primi unum tantum esse ponimus. Primum enim subsistentialis existentiæ subiectum est persona. Repugnat aūt diuinæ personæ existentia creata duplici rōne. Prima est ex diuinitate: quia diuina

diuina persona non potest recipere in se creatum aliquid. Secunda est, ex communi ratione personæ: quia personæ vnius non est nisi vnum esse substantiale. Et hæc ratio in litera ponitur. Quocirca quia humanitas Christi præuenta est in mysterio incarnationis, vt propriam non sortiretur personalitatem, sed ad personalitatem Verbi assumpta est, iō quasi impedita est a proprio esse, & est sortita esse personæ diuinæ, ex hoc ipso, q est diuinæ personæ natura dicta de illa in quid. Habet. n. ex hoc suum essendi modum, scilicet, esse vt quo. natura enim personæ est vt quo, nec plus sibi debetur.

¶Ad primo ergo obiecta contra fundamentum processus, quia idem est esse naturæ & personæ, respondetur præmittendo tamen, quòd fundamentum Auctoris est quidem idemtitas ipsius esse respectu naturæ & personæ: sed non sola idemtitas, sed adiuncta modi diuersitate respectu vtriusque: quia scilicet illud idē esse est naturæ, vt quo: personę, vt quod. Ex idemtitate enim esse cum hac modi diuersitate, procedit litera, vt patet. Sed Scotus contra solam idemtitatem affert pro causa, & hoc est primum, in quo argumentum deficit. Veruntamen quia idemtitas quoque causa est, respondetur quòd falsa ratio redditur, quare esse est vnum vtriusque, quia scilicet non differunt re aliqua: quoniam, vt patet ex superius discussis, persona addit rē aliquam supra naturam: addit enim terminationē ipsius. Vnde argumentum Sco. assumit, & non causam pro causa, & falsum. Vera autem causa est: quia esse vnicuique rei sufficit suo modo, propterea enim personæ & personalibus omnibus sufficit vnum esse: quia eodem esse persona est, vt quod, personalia vt quo, vel secundum quòd, vel alio simili modo. Et per idem patet responsio ad cōfirmationem: non oportet enim personā supplere idemtitatem cum natura, sed sufficit quòd suppleat personalitatem illius naturæ. Ex hoc enim, quòd verbum supplet humanitatis personam, supplet etiam illius esse: quia fit ipsum quod est humanitatis, ac per hoc humanitas existit, vt quo est personæ, quæ est humanitatis quod est.

¶Ad obiecta vero eiusdem, contra vnum esse partis & personę respondetur, quòd si vis fiat in verbis, assumitur non causa vt causa: non enim ideo pars est contenta ipso esse totius, quia perficitur per formam totius: sed quia spectat ad integritatem totius. Ex hoc enim fit, vt sit contenta modo essendi congruo, ac debito integrantibus personam, scilicet vt existant per existere totius, ex hoc ipso, quòd totius integratiua sunt. Et proportionaliter in proposito dicitur, quòd quia humanitas Christi pertinet ad personalitatem Christi: quia est assumpta quasi ad integritatem personæ Christi, non quasi suppleat defectum aliquem in persona Christi, sed vt sit persona Christi persona illius humanitatis, ideo humanitas Christi non dat nouum esse Christo: sed contenta est consono sibi essendi modo, vt scilicet existat ex hoc ipso, quòd est natura Christi.

¶Ad probationem autem, quia si pars maneret distincta a toto, vt prius & cetera, dicitur quòd ista conditionalis non probat probandum: quoniam cum ipsius veritate stat falsitas cuius assumptæ, quæ negata est. Veruntamen ad rem dicendo, non faciendo vim in verbis, respondetur quòd si pars remaneret distincta & omnino diuersa a toto, dumtamen esset tota vnita pars personaliter, non afferret nouum esse, sed existeret per esse sui totius. Et in proposito humanitas Christi non sic aduenit personæ diuinæ, vt sit distincta ab illa sicut prius: sed est indiuisa a persona secundum esse personale, ita quòd non est sicut pars separata, sed est sicut pars coniuncta secundum esse substantiale: est enim assumpta ad personalitatem positiuā uerbi dei. Et ex hac personalitate communicata humanitati Christi perfecta est humanitas illa, multo plus, quam quæcumque pars perficiatur per hoc, quòd aduenit suo toti: acquisiuit enim perfectionem infinitam, acquirendo personalitatem infinitam. Quo fit, ut quia humanitas Christi non remanet distincta, sed indistincta secundum esse substantiale a Verbo, consequens sit, ut non det Verbo nouum esse, sed ipsa sit per esse infinitum ipsius Verbi.

¶Ad obiecta deinde eiusdem Scoti contra modum, respondetur, quòd ex malo intellectu literæ procedit. Interpretatur siquidem arguens Auctorem dicere, inter Verbum & naturam humanam non esse coniunctionem, nisi relatiuam relationem rationis ex parte Verbi: & ideo arguit, Si tantum habet relationem &c. Hic autem sensus longe est a nobis, plus quā terra a cælo: quoniam secūdū doctrinam Auctoris sæpe repetitam, inter Verbū & humanitatem assumptā est coniunctio substantialis, quā comitatur vnio relatiua. Sed quia cōiunctio ista substantialis non est secundum nouū esse ipsius humanitatis, sed secundum æternum esse ipsius Verbi, ideo Auctor ad excludendam acquisitionem noui esse, dicit quòd solum aduenit sibi noua relatio, & non dixit hoc ad excludendā coniunctionem substantialem secundum personalitatem & illius esse, ut clare patet in litera: quin potius cū dictio exclusiua non excludat a concomitantibus nec fundamentū a relatione, ponendo solum nouam relationem acquiri, intelligitur præacquiri fundamentū illius, qd est personalis coniunctio, super qua fundatur relatio nouæ personæ ad naturā. Vñ patet argumentū totaliter ruere.

¶Ad obiecta contra conclusionem respondendo, ad primam Scoti dicitur, negando maiorem ad sensum arguentis: generationis enim terminus habet esse nouiter acquisitum, uel antiquum nouo modo se habens.

¶Vnde ad obiectionem Durandi contra hanc responsionem, dicitur, quòd si maior intelligatur cum præcisione, falsa est: nā licet illud per generationem sit acceptum quod est per corruptionem mortis amissum, non tamen illud præcise. Sed si ad terminum formalem generationis proposito restringatur, cōcedatur: sed terminus formalis est natura, uel anima in corpore, & per mortem humanitas ipsa corrupta est per separationem animæ a corpore. Quāmuis etiam dici possit, falsam esse minorem: quia desinēte per mortem humanitate Christi, quæ est ipsa natura humana resultans ex partibus unitis, oportuit quoque desinere unionem Verbi ad illam secundum se, quāmuis remanserit ad illam secundum vtramque sui partem, animam scilicet & corpus.

¶Ad secundum Scoti dicitur, q uerbum Philosophi uerum est de uiuere essentiali & de esse essentiali: uiuere enim est esse essentiale. Et hoc in Christo duplex fuit, & unum eorum quod in coniunctione animæ & corporis cōsistit, corruptum est per mortem, & non intelligitur de esse actualis existentiæ.

¶Ad tertium dicitur, negando sequelam, & ad probationem, q creatio terminatur ad rem, quæ creatur sub existentia noua simpliciter uel illi rei, quæ creatur. Et sic anima Christi creata est, ut existat existentia noua sibi, non noua simpliciter.

¶Ad quartum dicitur, quòd humanitas Christi effectiue conseruatur, & facta est a tota Trinitate secundum esse existentiæ increatum communicatum sibi. Nec sequitur quòd deus efficiat ideo se, aut suum esse, sed quòd effecerit, & cōseruet se, suū esse communicatum humanæ naturæ personaliter.

¶Ad quintum dicitur, q si humanitas Christi dimitteretur a uerbo, sortiretur nouam personalitatem & nouam existentiā, non per aliquam nouam actionem, sed per antiquam actionem, qua a principio effecta fuit. Illa enim actio tamquàm impedita a completione proprij effectus, ob prænienientem personalitatem Verbi non est hactenus consecuta effectum propriæ personalitatis & propriæ existentiæ. Modo autem dimissio ipsa esset tamquàm remotio prohibentis, & sic sortiretur esse-tum nouæ personalitatis & noui esse. Et probatur sic esse dicendum: quia perinde se haberet humanitas dimissa, ac si non fuisset assumpta: sed constat quòd si non fuisset assumpta, ex sua generatione propriam personalitatem & propriam existentiam habuisset. igitur si dimitteretur, acquireret propriā personalitatem & propriam existentiam a generante, per se loquendo, & a dimittente per accidens, tamquam a remouente prohibens. Et per hæc patet ad formam argumenti, quòd haberet esse nouum per nouam mutationem: licet per accidens, tamquàm remotionem prohibentis, & per antiquā per se, soluto

impedi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

impedimento: sicut graue impeditum mouetur a generante per se, a temouente prohibens per accidens. Habet enim a generante humanitas plus ad personalitatem propriam & propriam existentiam, quàm graue ad motum deorsum, cum illa seipsa ad hoc tendat intime: hoc autem per grauitatem & extrinsece: in cuius signũ illa per solam omnipotentiã diuinam potest impediri, hoc autem a naturalibus & voluntariis impeditur passim.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd talis dimissio esset nonnulla corruptio: quoniam corrumperetur humanitas non in se, sed secundum esse coniunctũ Verbo, & perderet duo, scilicet personalitatem diuinam sibi, & existentiam diuinã sibi, & acquireret personalitatem propriam, non solum sibi, sed simpliciter: & similiter existẽtiam propriã, & sibi, & simpliciter: sic esset secundum rem. Ad rationes autem terminorum spectando, dicitur quòd corruptio simpliciter naturæ compositæ (qualis est humanitas Christi) non attenditur penes esse actualis existentiæ, sed penes esse essentiæ, quod ex eo clare patet, quòd humanitas Christi per mortem corrupta est, ex hoc quòd anima separata est a corpore. Et in hoc omnes conuenimus, quam uis secundum Auctorem & multos, nullum esse actualis existentiæ fuerit per Christi mortem corruptum. Quum igitur ex perditione esse corruptio simpliciter infertur, nisi sit sermo de esse essentiæ, aut de esse vt includit esse essentiæ, negetur sequela. Et per hoc patet quòd subiuncta probatio nihil valet dicendo, Si non sufficit perdere vnum esse existentiæ, & acquirere aliud, sed oportet etiam nullum aliud acquirere, ergo annihilatio. Stat enim, quòd perdat vnum, & nullum aliud acquirat, & non annihiletur, sed corrumpatur per expoliationem materiæ ab illa forma. Si enim in ipsa dimistione humanitatis a Christo, anima illa separaretur a corpore, tunc humanitas Christi perderet vnum esse, & nullum aliud acquireret, quia non esset, & tamen non annihilata esset: quia remaneret, & materia cum forma cadaueris, & anima intellectiua cum noua existentia modo præexposito.

¶ Ad sextum Scoti negatur, quòd apud nos natura Angeli non esset eadem, nisi sit eadem existentia.

¶ Ad septimum conceditur, quòd fundamentum est prius secũ dum actualem existentiam relatione, & in proposito: dicimus enim quòd humanitas Christi fuit prius existens, quàm relata ad Verbum. Sed negatur sequela: ista fuit existens, ergo propria existentia, stat enim quòd fuerit existens existentia Verbi. Et hæc responsio satisfacit omnibus argumentis, quæ fiunt de agere, & supponit existere, & de accidentibus, quòd supponunt subiectum existere, & similibus: conceditur enim semper, & hæc omnia in Christo supponunt humanitatem existere, sed ab existentia ad existentiam propriam, non valere constat argumenti: stat enim quòd præexistat existentia communicata sibi ex personalitate Verbi sibi communicata.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd anima Christi informabat corpus, & dabat ei esse animatum, esse dico essentiæ: essentialiter siquidem constituebat animatum corpus, non autem esse existẽtiæ propriæ, sed antequam daret hoc, præuẽta fuit ex assumptione ad personam Verbi.

¶ Ad octauum ex doctrina Auctoris dicitur, quòd doctrina Auctoris intelligitur de separabilitate naturali, quòd scilicet impossibile est naturaliter formam separari a suo esse. Et ex hoc cõcludit efficaciter formas subsistentes per se absque materia, esse incorruptibiles, anima aũt Christi absque proprio esse ex diuinæ omnipotentiæ præuentione. Nec obstat exemplũ de circulo & rotunditate, quia exempla & similia non currunt in omnibus. Et si exigat pars exactam responsionem ad singula, dicito quòd hæc propositio, Formæ conuenit per se proprium esse, potest intelligi dupliciter. Primo, quòd per se conueniat formæ vt principio, & sic est vera: sed quia perseitas principii est impedibilis per superiorem causam, ideo cum huius propositionis veritate, stat quòd in Christo anima præuenitur a proprio esse, cuius per se esset principium. Alio modo intelligitur, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio conuenit subiecto proprio. Et sic hæc propositio non est vera, nisi de forma, propria personalitate seu substantia terminata, qualis non est anima Christi, quę non nisi per Verbum subsistit. Vnde Auctor ibi ex prima propositione, Forma inquantum forma, subsumpta secunda de forma per se subsistẽte, cõcludit Angelos incorruptibiles. Et vere sic est, quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, non minus quàm circulum absque rotunditate inueniri.

¶ Ad Durandum dicitur, quòd licet esse, & agere conueniant in hoc, quòd vtrumque est suppositi, quia tamen diuersimode sunt suppositi, ideo non est similis de illis ratio quo ad vnitatem, vel pluralitatem. Esse enim est suppositi immediate, vt subiecti, agere autem nõ suscipitur in suppositio, nisi mediante natura & potentia eius, & iccirco agere multiplicatur cum pluralitate naturæ, esse vero est cum persona vna.

P.p.q.3.a. 3.& 4.

¶ Ad Aureolum dicitur, quòd esse existentiæ non actuat essentiam nisi terminatam, hoc est personatam, seu per se subsistentem: & quia humanitas Christi non est terminata propria personalitate, sed personalitate Verbi, ideo non conuenit sibi actuari per existentiam. Et hæc intellige, loquendo de Actuare & Actuari per modum inhæsionis. Nam si de Actuare & Actuari, infra totam latitudinem suorum modorum sermo sit, non est remorum a Philosophia diuina, Deum posse actuare rem creatam. In cuius signum diuinam essentiam esse actum cuiusque intellectus videntis ipsam, & Theologi, & Philosophi fatentur. Cum ergo naturam humanam in Christo ex diuina personalitate, & esse diuino perfici fateamur, non est absonum fateri etiam, quòd actuatur aliquo etiam modo per personalitatem, & esse diuinum. Quocirca cum dicitur, aut est actuata proprio esse, aut perseuerat potentialis ad proprium esse, dicitur quòd proprie loquendo, vtraque pars disiunctiue est falsa, quoniam ex assumptione ad diuinum esse perfecta est potentialitas ad existentiam longe excellentius, quàm fuisset perfecta per propriam existentiam: sicut posse personari in propria persona, longe excellentius perfectũ est per personam Verbi, quàm fuisset perfectum per propriam personalitatem. Et quia potentiæ perfectio actuatio vocatur, ideo dicere potes, quòd potentia ad propriam existentiam est actuata non per proprium, sed per diuinum esse, longe excellentius, & perfectius, quàm fuisset actuata per proprium esse. Et ideo non remanet humanitas Christi potentialis, hoc est in statu potentiali ad propriam existentiam, ad quem statum rediret, si dimitteretur a Verbo, cessante tam excellenti actuatione, prohibente naturam ab imperfectioribus sibi propriis & connaturalibus, personalitate scilicet & existentia propria.

¶ Ad Ioannem de Neapoli dicitur, quòd vtraque auctoritas cum sibi similibus loquitur de naturalibus, vt distinguuntur contra personalia, ita quòd Christus habuit omnia humani naturalia, non personalia, & quòd de naturalibus est inassumptibile, est incurabile, secus est de personalibus. Probatur hæc glosia ex fidei catholicæ sententia, dicentis in Christo non esse personam, nisi diuinam. non est ergo in Christo personalitas humana: quam tamen constat in reliquis hominibus inueniri. Idem est autem iudicium de personalitate, & propriis personæ, vt distinguitur contra naturam. Aut igitur dicant isti personas nostras esse incurabiles, quia persona est inassumptibilis, & similiter Christum non perfectum hominem, quia caret personalitate humana, quorum vtrumque alienum esse a veritate constat, aut vniuersaliter sic fateantur, quòd non de personalibus hominis, sed de naturalibus est sermo, quum Christus perfectus homo dicitur, & assumptisse omnia humana, & similia, attestante hoc Symbolo Athanasii, explicante, naturalia sufficere ad hoc, quòd Christus sit perfectus homo, dum dicit de Christo, Perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens.

¶ Ad obiecta demum Scoti pro contraria positione, respondendo dicitur ad primum, quòd consequentia nihil valet, quia esse actualis existentiæ, realiter distinguitur ab esse essentiæ, seu quidditatiuo. Et diuina præuentione factum est, vt humanitas Christi extra causam suam actu sit per existentiam Verbi, & non per propriam. Vbi aduerte pro clariori intellectu, quòd non est imaginandum (vt isti putant) quòd additio partis ad personam, sit velut additio quanti ad quantum, siue per modum continuationis, puta cum aqua aquæ continuatur, vbi ex duabus quantitatibus partialibus fit vna totalis quantitas, partialiter inhærens partibus totius aquæ, siue per modum aggenerationis, puta cum alimentum auget hominem, qui alitur ex illo, vbi non remanet quantitas cibi potusque alentis; sed sic adiungitur alito, vt subinduat quantitatem ipsius, qui alitur, extendente illam animam, vt in secundo de anima dicitur. Nam si oculus adueniret de nouo Sorti, neque existentiam propriam partialem adiungeret existentiæ Sortis, cum existentia Sortis sit indiuisibilis, non extensa per se aut per accidens: quia de genere est immaterialis, vtpote propria animę intellectiuæ, quæ inextensa est omnino in corpore. Nec aduenies oculus subinduceret existentiam Sortis, tamquam formam ad se extensam per inhæsionem sibi, ita quòd existentia Sortis inciperet inhærere oculo nouo: quoniam huiusmodi inhæsio non debetur parti: sed sufficienter prouisum est parti de existentia in hoc ipso, quòd est pars personæ existentis. Nec videtur etiam intelligibile, quòd secus possit esse: quomodo namque existentia indiuisibilis propria alicui, intelligetur actuare quantum aliquod, seu etiam nõ quantum adiunctum nisi mediante illo, cui est propria? Et quia idem est iudicium de oculo adueniente de nouo & oculo congenito, & de hac & reliquis partibus, ideo humanitas Christi, quę quasi pars quædam est personæ Verbi (quia ad personalitatem propriam Verbi assumpta est) inuenitur sufficienter posita extra causam suam existens absque propria existentia, & absque hoc, quòd actuetur per informationem inhæsuam ab existentia Verbi: sibi. n. non debetur existentia nisi per personam, cuius est.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ex hoc quòd Verbum subsistit in natura humana sicut suppositum in natura, nõ sequitur quòd existat per existentiam illius naturæ: sed bene sequitur e contra, quòd natura illa subsistat per existentiam Verbi. Ad probationem autem ex opposito de pedis existentia dicitur, quòd peccat secundum non causam vt causam. Neque enim, quia Christus est homo, causa est quòd existat humana existentia: neque quia non est pes, causa est quòd non existat existentia pedis: sed ratio propria est, quia personæ soli debetur esse, vt subiecto quod est. Ad id vero quod subditur de qualitate existentiæ humanæ in Christo, scilicet quòd est existentia simpliciter & in se & Christo, non oportet aliter respondere: quoniam negata in Christo existentia humana, vana est disputatio de qualitate existentiæ humanæ in ipso.

¶ Ad tertium dicitur, negando sequelam, esse est intimius seu immediatius. ergo magis multiplicatur. Melius tamen dicitur quòd intimius seu immediatius alicui dupliciter, vel vt principio, vel vt subiecto. Et subditur, quòd esse est intimius naturæ vt principio, quàm velle voluntati: sed velle immediatius voluntari vt subiecto, quàm esse naturæ vt subiecto: quia esse non naturæ, sed personæ est vt subiecti proprii: velle autem est voluntatis vt proprii subiecti. Et propterea non sequitur, quòd si velle plurificatur ad pluralitatem voluntatum, quòd esse plurificetur ad pluralitatem naturarum.

¶ Ad vltimam formationem argumenti, concedi potest totum, & dici quòd non ex defectu naturæ immediate principiantis esse: sed ex defectu susceptiui, scilicet personæ proprię sit, vt natura non principiet actualiter actũ essendi, & principiat actualiter actum operandi: quia non deest proximum susceptiuum operationis. Concede ergo, quòd natura vt distinguitur contra suppositum, est principium & operandi & existendi: sed negetur sequela implicita, ergo actualiter principiat existere in Christo, sicut actualiter principiat operari: quia natura, vt distinguitur contra suppositum, est non solum principium: sed etiam susceptiuum proximum operandi: sed existentiæ est solum principium, & non est susceptiuum proprium. Natura enim humana est principium existendi personæ propriæ, vt proprio subiecto, quæ in Christo non est: & ideo non principiat existentiam in Christo: sed operandi est principium sibiipsi vt proprio subiecto distinguendo naturam contra suppositum, vt dictum est. Et ideo in Christo principiat proprium operari: & propterea operari multiplicatur secundum naturas, esse autem non.

¶ Attende diligenter & caute nouitie, quòd ista decisio pendet ex duabus quæstionibus communibus. Altera est, An existentia & essentia distinguantur realiter. Altera, An existentia substantialis sit personæ vt proprii susceptiui, an communiter sit personę vel naturę. Præsupponit enim doctrina ista, & esse aliam rem esse ab essentia, & esse deberi personæ, vt proprio subiecto. Et quoniam variæ sũt opiniões circa hęc, cum de Christi existẽtia humana quæstio est, noli hæc intelligere quasi sint fidei, noli pertinax esse in conclusione, nisi euidentiã prius habeas de cõibus quæstionib⁹: sed vt rõnabilia ac cõsona hæc amplectere.

QVAESTIO XVIII.

De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad voluntatem, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de vnitate quãtum ad voluntatem.

¶ In eodem art. 2. q. 17. in responsione ad secundum, intellige perspicacius, quòd quia vnio diuinorũ humanorumque in Christo est in persona & non in natura (conuenerunt namque diuina & humana in vnam personam, non in vnam naturam) ideo cum audis, quòd esse diuinum, factum est esse hominis, quia natura humana assumpta est in vnitatem personæ, distinctionem de ipso esse in communi penetra, quatenus ipsum esse est vel persona vel naturæ. Quamuis enim vnum idemque sit esse naturæ ac personæ alia tamen ratione est naturæ, & alia personæ: nã naturæ est vt principii, personæ vt susceptiui, vt dictũ est. Quocirca conuenire in esse, quatenus est naturę, est conuenire ad integritatem principii ipsius esse: hoc est, haec partes naturæ, quæ est principium essendi: & sic materia & forma conueniunt in vno esse, vt esse est naturæ. Conuenire autem in vno esse, quatenus est personæ, est conuenire seu spectare ad integritatem personalium: & sic caput & pedes & reliquæ partes, & natura ipsa cum suis partibus conueniunt in esse vt est personę. Vnde patet quòd esse diuinum, non quatenus est naturę, communicatum, est humanitatis Christi: quoniam constat humanitatem Christi non concurrere cum deitate ad integrandum quasi principium ipsius esse: sed est communicatum vt est personæ: quoniam humanitas Christi assumpta est ad personalitatem Verbi: ita quòd est de numero spectantium ad personalitatem filii Dei, modo nostram intelligentiã excedente. Et propterea non sequitur, quòd vnio sit facta in natura, nec quòd vnio sit facta cum Patre, & Filio: communicatum siquidem est humanæ naturæ esse diuinũ, non vt est naturæ, nec vt est cuiuscunque personæ diuinæ: sed vt est personæ Filii: quia assumpta est ad personalitatem Filii tantum.

habet habitudinem ad talem naturam, cuius habitudinis causa est anima, inquantum perficit humanam naturam, informãdo corpus.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli, habes clare responsionem de effectu formali intrinseco, quem formam oportet ponere in sua materia, quod est esse essentiæ, ita quòd forma substantialis dat materię substantiale esse essentiæ, constituendo substantiæ naturam, seu essentiam completam: & similiter anima dat esse animatũ (quod alio nomine dicitur esse viuum) constituendo essentiam viuam seu animatam, & sic de aliis. In hoc enim consistit effectus formalis, a quo non potest separari etiam per intellectum forma in materia. Et si non intelligis formę vlteriorem progressum, nõ habes adhuc (vt in litera dicitur) illud quòd est, sed solummodo naturam: quia aliquid est, quæ scilicet est essendi principium non subiectum. Et ideo ex hoc, quòd forma seu anima necessario dat esse corpori, non habetur quòd esse sit naturæ & subiecti quod, sed quia constituit naturã, quæ est quo, relinquit subsecuturum illud, quod est quod: & ideo esse est personę in ordine ad naturam, &c. vt prædeclaratum fuit. Superius quoque, cum tractatum fuit, an corpus mediante anima assumptum fuerit, declaratum est quòd in calce huius responsionis subditur, scilicet quòd anima in formando corpus, sicque in esse perfecto constituendo naturam humanam, est causa habitudinis vnionis humanæ naturæ ad Verbum.

¶ *Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum primum.*

TITULUS clarus est.

¶ In corpore duo fiunt, primo recitatur erronea positio tenentium partem negatiuam: secundo respondetur secundum veritatem. Quo ad primum refertur, quòd in hanc communem

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Et circa hoc quæruntur sex.
¶ Primo, Vtrum in Christo sit alia volũtas diuina, & alia humana.
¶ Secundo, Vtrum in humana natura Christi sit alia volũtas sensualitatis, & alia rationis.
¶ Tertio, Vtrũ ex parte rationis fuerint ĩ Christo plures volũtates.
¶ Quarto, Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.
¶ Quinto, Vtrũ voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinę voluntati in volito.
¶ Sexto, Vtrum in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum. G

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo sint duæ uoluntates.

3. di. 14. ar. 1. q. 1. cor. & di. 17. ar. 1. q. 1. & 4. cont. ca. 36. Et po. q. 10 ar. 4. ad 13. Et opu. 3. c. 218. Et Io. 6. l. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sint duę voluntates, vna diuina, & alia humana. Voluntas enim est primum mouens & imperans in vnoquoque volente: sed in Christo primum mouens, & imperans fuit voluntas diuina, H quia omnia humana in Christo mouebatur secundum volũtatem diuinam. ergo videtur quòd in Christo non fuerit nisi vna voluntas. s. diuina.

¶ 2 Præt. Instrumentum non mouetur propria voluntate, sed voluntate mouentis: sed natura humana fuit in Christo, sicut instrumentum diuinitatis eius. ergo natura humana in Christo nõ mouebatur propria volũtate, sed diuina.

¶ Præt. Illud solum multiplicatur in Christo, quod pertinet ad naturam. I Voluntas autem non videtur ad naturam pertinere, quia ea quę sunt naturalia, sunt ex necessitate: quod autem est voluntarium, nõ est necessarium. ergo voluntas est vna tantum in Christo.

lib. 3. orth. fid. cap. 14.

¶ 4 Præt. Damascenus * dicit in 3. libro, quòd aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ intelligentiæ, scilicet personalis: sed omnis voluntas est aliqualis voluntas, quia nihil est in genere, quod non sit ĩ aliqua eius specie. ergo omnis K voluntas ad personam pertinet: sed in Christo fuit, & est vna tantũ persona. ergo in Christo est vna tantum voluntas.

li. 2. de fid. ad Gratia. c. 3. a medio, tom. 2. † Super illud Lu. Nõ sicut ego volo. lib. 10. ĩ Luc. to. 5.

SED CONTRA est quòd dominus dicit Luc. 22. Pater, si vis, transfer calicem istum a me, uerun tamen non mea voluntas, sed tua fiat: quod inducens Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit,* Sicut susceperat voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Et super F Luc. dicit, † voluntatem suam, ad hominem retulit, Patris, ad diuinitatem: voluntas enim hominis est tpalis, volũtas diuinitatis æterna.

RESPON. Dicendum, quòd quidam posuerunt in Christo esse vnam solã voluntatem: sed ad hoc ponendum diuersimode moti esse videntur. Appollinarius enim non posuit animam intellectualem in Christo, sed quòd Verbum esset loco animæ, vel etiam loco intellectus. Vnde cum voluntas sit in ratione (vt Philosophus dicit in 3. de Anima*) sequebatur quòd in Christo non esset voluntas humana, & ita in eo non esset nisi vna volũtas. Et similiter Euthices, & oẽs qui posuerunt vnam naturam compositam in Christo, cogebantur ponere vnam voluntatem in eo. Nestorius etiam, quia posuit vnionem dei, & hoĩs esse factam solum secũdũ affectum, & voluntatem, posuit unam volũtatẽ in Christo. Postmodũ vero Macharius Antiochenus patriarca, & * Ciprus Alexandrinus, & Sergius Constantinopolitanus, & quidam eorum sequaces, posuerunt in Christo vnam uoluntatem, quamuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim vnitas, quia opinabãtur ꝙ humana natura in Christo numquam mouebatur proprio motu, sed solum secundum quòd erat mota a diuinitate, vt patet ex epistola synodica Agathonis Papæ. † Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinatum est oportere dici, quòd in Christo sint duæ voluntates: ubi sic legitur, * Iuxta quod olim prophetæ de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum patrum nobis tradidit symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc necessarium fuit dici. Manifestum est enim quòd filius dei assumpsit humanam naturam perfectam, sicut supra ostensum est † Ad perfectionem autem humanæ naturæ pertinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus, vt patet ex his quæ in prima parte dicta sunt. * Vnde necesse est dicere, quòd filius Dei humanam voluntatem assumpserit in humana natura. Per assumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est filius dei in his, quæ pertinent ad diuinam naturam, cui competit voluntatem habere, vt in prima parte habitum est. * Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sunt duæ voluntates, vna scilicet diuina, & alia humana.

li. 3. d[e] ... tex. 4...
* Alias Cy... pus, seu ... pus.
Hæc ep... missa ... ad Syno... lecta in ... ctione ... recepta
* In ea ... quæ fuit ... cta i act... 4. Synodi gener... 2. ar. 5. P. p. q. 19 & 80.
P. p. q. 19

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu volũtatis diuinæ: non tamen sequitur ꝙ in Christo non fuerit motus volũtatis proprius naturæ humanæ, quia etiã aliorum sanctorum piæ volũtates mouentur s̃m voluntatẽ dei, qui operatur in eis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2. Licet enim volũtas non possit interius moueri ab aliqua creatura, interius tamen mouetur a deo, vt in prima parte dictum est.* Et sic etiam Christus

P. p. q. ... arti. 4.

conclusionem multi errantes cõuenerũt, scilicet, in Christo, non sunt duæ voluntates. Quadrifariã aũt hi diuisi sũt. Apollinaris enim ex negatione animæ intellectiuæ in Christo, negat voluntatem humanam Euthices ex vnitate naturæ compositę vnã quoque voluntatem ponit. Nestorius solam creatam naturam in Christo ponens, vnitam Deo secundum conformitatem affectus, negat diuinam voluntatem in Christo. Macharius autẽ ex negatione proprii motus in humanitate Christi voluntatem humanam in Christo negauit. vbi vides ꝙ omnes conueniunt in negatione duarũ in Christo voluntatũ, dum aliqui diuinam, aliqui humanam a Christo tollunt, aut vtrãque tollere coguntur, & ponere vnam tertiam naturæ compositæ. Sed de Macharii positione non satis liquet, de volũtate, quæ est naturalis potentia, sed de voluntate, hoc est actu volendi*, quoniam non negat potentiam, sed motũ proprium humanæ naturæ in Christo. Verum, quia frustra fuisset voluntas sine vllo velle semper, ideo dicitur ꝙ negauit humanã in Christo voluntatem.

¶ Quo ad secundũ respondetur affirmatiue, In Christo sũt duæ voluntates, diuina, & humana, Probatur dupliciter. Primò auctoritate Synodi, quæ propter huiusmodi errores extirpandos hoc determinauit. Secundo ratione tali: Filius dei assumpsit naturam humanam perfectã, & nihil illi propterea defuit de perfectione naturæ diuinæ. ergo habet duas voluntates, diuinam scilicet & humanã. Probatur consequentia, pro prima quidem parte, quia ad perfectionẽ humanæ naturæ pertinet voluntas, quia est naturalis potentia, sicut & intellectus. Pro secunda verò parte, quia ad diuinam naturam spectat voluntatem habere, vt ex dictis in prima parte hęc ambo patent.

¶ Responsiones argumentorum non ex positione, sed annotatione egent. Et secunda specialiter responsio applicanda est ad diuersas, & ualde multas quęstiones, in quibus est sermo de instrumentis, & specialiter quum voluntas hominis, Dei istrumẽtum dicitur ad aliquid operandum, siue miraculũ, siue non. Ex tertia autẽ responsione habes, collectam quadruplicem voluntatem in Christo poni, duplicem quasi potentiam diuinam scilicet & humanam, & duo genera actuũ, in humana scilicet, voluntatẽ naturalem & uoluntatem rationalem. De quibus superius discussæ sunt difficultates & inferius ĩ hac quęstione, clarior erit sermo in litera.

li. 3. ca. 19. ante medi. tom. 6.

Christus secundum voluntatem humanam, sequebatur voluntatem diuinam, secundũ illud Psal. 39. Vt facerem voluntatem tuam, deus meus, volui. Vnde August. dicit contra Maximinum, † ubi dixit Filius Patri, Non quod ego volo, sed quod tu vis, quid te adiuuat quòd tua uerba subiungis & dicis, Ostendit vere suam voluntatem, subiectam suo genitori, quasi nos negemus hominis voluntatem, voluntati dei debere esse subiectam.

li. 1. Poli. c. 3. & 4. & l. 8. eth. c. 11. tom. 5.

Ad 2m dicendum, quòd proprium est instrumenti, quòd moueatur á principali agente, diuersimode tamen secundum proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut serra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem. Instrumentum vero animatum anima sensibili, mouetur per appetitum sensitiuum, sicut equus a sessore. Instrumentum vero animatum anima rationali, mouetur per voluntatem eius, sicut per imperium domini mouetur seruus ad aliquid agendum, qui quidem seruus est, sicut instrumentum animatum, vt Philosophus dicit in 1. Politico.* Sic ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriam voluntatem.

1. 2. q. 5. ar. ..., et qu. 6. artic. 1.

Ad 3m dicendum, quòd ipsa potẽtia voluntatis est naturalis, & consequitur naturam ex necessitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiam voluntas dicitur) quandoque quidem est naturalis & necessarius, puta respectu felicitatis, quandoque autem ex libero arbitrio rationis proueniens, & non necessarius neque naturalis (sicut patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt †) & tamen etiam ipsa ratio, quæ est principium huius motus, est naturalis. Et ideo præter voluntatem diuinam, oportet in Christo ponere voluntatem humanam, non solum, prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout est motus rationalis.

Ad 4m dicendum, quòd per hoc quòd dicitur aliqualiter velle, designatur determinatus modus volendi, determinatus autem modus ponitur circa ipsam rem, cuius est modus. Vnde cum voluntas pertineat ad naturam, ipsum etiã quòd est aliqualiter velle, pertinet ad naturam, non secundum quòd est absolute considerata, sed secundum quòd est in tali hypostasi. Vnde etiam voluntas humana Christi habuit quendã determinatum modum, ex eo quòd fuit in hypostasi diuina, vt scilicet moueretur semper secundum nutum diuinæ voluntatis.

¶ *Super quæstionis decimeoctauæ Articulum secũdum.*

Titulus singularis est: non quærit de appetitu sensitiuo, vt sic, sed de appetitu sensitiuo, vt habet rationẽ voluntatis, non simpliciter & absolute, sed talis, hoc est sensualis, Puto autem rationem tituli huius fuisse euãgelica verba, quibus motus appetit' sensitiui, velle vocatur, cum dicitur. Veruntamen non sicut ego volo.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerit aliqua uoluntas sensualitatis, præter rationis uoluntatem.

Inf. arti. 5. cor. Et 3. d. 17. ar. 1. q. 2. Et opu. 3 c. 239. *li. 3. d̃ anima, tex. 42 tom. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo nõ fuerit aliqua volũtas sensualitatis prẹter rationis voluntatem. Dicit enim Philosophus in 3. de anima,* quòd voluntas in ratione est, in sensitiuo autem appetitu est irascibilis & concupiscibilis: sed sensualitas significat appetitũ sensitiuum. ergo non fuit in Christo voluntas sensualitatis.

li. 12. ca. 13 paulo post pric. tom. 3 † ex tract. 12. a medio post collig. tom. 9.

¶ 2 Præt. Secundum Aug. 12. de A Trin.* sensualitas significatur per serpentem: sed nihil serpentinum fuit in Christo, habuit enim similitudinem animalis venenosi sine veneno, vt Aug. dicit † super illud Ioann. 3. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ergo in Christo nõ fuit voluntas sensualitatis.

Art. præce.

¶ 3 Præt. Voluntas sequitur naturam, vt dictũ est. * Sed ĩ Christo nõ fuit, nisi vna natura præter diuinam: ergo in Christo non fuit, nisi B vna voluntas humana.

li. 2. de fide ad Grati. c. 3. a medio. to. 2.

SED CONTRA est, ꝙ Ambro. dicit in 2. ad Gratianũ †, Mea ẽ volũtas, quam suã dixit, quia vt homo suscepit tristitiã meam. Ex quo datur intelligi, ꝙ tristitia pertinet ad humanã voluntatẽ in Christo: sed tristitia ptinet ad sẽsualitatẽ, vt in secunda parte habitũ est. * ergo videtur quòd in Christo sit voluntas sensualitatis, præter voluntatem rationis.

1. 2. q. 23. ar. 1. & 3.

Art. præce.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut C prædictum est, *filius Dei humanã naturam assumpsit cum omnibus, quæ pertinent ad perfectionem ipsius naturæ humanæ. In humana autem natura includitur etiam natura animalis, sicut in specie includitur genus. Vnde oportet quòd filius dei assumpserit cum humana natura, etiam ea quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis, inter quæ est appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur, & ideo oportet dicere, ꝙ in Christo fuit D sensualitas. Sciendũ est etiam, ꝙ sẽsualitas, siue sensualis appetitus, in quantũ est natus obedire rationi, dicitur rõnale per participationẽ, vt patet per Philosophum 1. Ethi.* Et quia voluntas est in ratione (vt dictum est †) pari ratione potest dici, quòd sensualitas sit voluntas per participationem.

D. 1119.

li. 1. ethi. c. ult. tom. 5. † Ar. prece.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de voluntate essentialiter dicta, quæ non est nisi in parte intellectiua: sed voluntas E participatiue dicta, potest esse in in parte sensitiua, inquantum obedit rationi.

Ad 2m dicendum, quòd sensualitas signatur per serpentem, non quãtum ad naturam sensualitatis, quam Christus assumpsit, sed quantum ad corruptionẽ fomitis, quæ in Christo non fuit.

Ad 3m dicendum, quòd vbi est vnum propter alterum, ibi vnum tantum esse videtur, sicut superficies, quæ est visibilis per colorem, est vnũ visibile cũ colore. Et similiter, quia sensualitas nõ dr̃ volũtas

¶ In corpore artic. vnica est conclusio. In Christo fuit volũtas sensualitatis, seu sensualitas, dicta voluntas participatiue. probatur primo, ꝙ ĩ Christo fuit sensualitas appetitus: secundo, quòd iste sit voluntas per participationẽ. Primũ probatur, Filius dei assumpsit naturam humanam cum omnibus pertinentibus ad ipsius naturę perfectionẽ, ergo assumpsit cum ea oĩa quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis. ergo assumpsit sensualitatem: prima consequentia probatur, quia in natura humana includitur natura animalis, sicut in specie includitur genus. Secunda aũt probatur, quia appetitus sẽsitiuus, qui sensualitas dicitur, est vnum de pertinẽtibus ad perfectionẽ naturæ animalis. Secundum probatur. appetitus sensitiuus seu sensualitas, vt natus obedire rationi, vocatur, & est rationalis participatiue secũdo Eth. ergo pari ratione vocari potest & est voluntas participatiue. ꝓbatur, quia voluntas in ratione est. nã sicut a ratione præcipiente rationalis appetitus, ita a voluntate quoque prę cipiente volũtarius appetitus, qui volũtas vocatur, dici potest. Imo ex hoc ipso ꝙ rõnalis appetitus appetitus dicit̃, voluntas dicitur, quia rationalis appetitus nomen est propriũ voluntatis, & participatiue solũ cõmunicatũ sensualitati.

¶ Aduerte hic, quòd quia omnis motus appetitus sensitiui ĩ Christo fuit voluntarius (quoniã etiã motus proprii sẽsualitatis in propria obiecta, voluntarii erant, nam voluntarie esuriuit, & vnã quamq; virium propria exercere disposuit) ideo ĩ Christo appetitus sensitiuus semper rationalis, & semper participatiue voluntas in quolibet suo actu fuit

Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum tertium.

Titul⁹ clarus est, ortumque habuit ex distinctione voluntatis tã a Damasceno, q̃ aliis facta.

¶ In corpore articuli respondetur cũ distinctione ad quæsitum. Distinctio est, Voluntas accipi potest, vel pro potentia, vel pro actu. Prima conclusio iuxta primum mẽbrũ. In Christo est vna tantum volũtas humana essentialiter, & non participatiue dicta. Secunda conclusio, iuxta secundum membrum est. In Christo sũt duæ voluntates, scilicet voluntas vt natura, & voluntas ut ratio. Probatur primo secunda conclusio. Voluntas est finis & eorũ quæ sũt ad finem alio & alio modo. ergo alterius rationis est actus uoluntatis in finem, & alteri⁹ rationis, act⁹ volũtatis in id quod est ad finem. ergo in Christo sunt duę voluntates, id est, duæ species actuum volũtatis. Antecedens pro prima parte ex superioribus supponitur. Pro secunda probatur, quia in finẽ fertur simpliciter & absolute, quia fertur ut in id, quod est secũdum se bonum, vt in sanitatẽ. In id vero qđ est ad finẽ, fertur cum quadam comparatione, quia fertur in id, secundum quòd habet bonitatẽ ex ordine ad aliud scilicet finem, vt patet de sumptione medicinæ propter sanitatem. Consequentia relinquitur pro euidenti gratia materiæ, nam talis modorum diuersitas, qualis .s. cõsurgit ex propriis rationibus finis, & eius quod est ad finẽ, diuersã habet rationẽ in appetitibus propriis. Probatur deinde prima conclusio, quia talis diuersitas actuum nõ diuersificat potentiã. Probatur: stat cum vna cõmuni ratione boni, quæ est obiectũ voluntatis: stante enim vnitate obiecti proprii voluntatis, quod est bonum in cõmuni, non diuersificatur potẽtia voluntatis, quamuis diuersificentur genera actuum eius ex diuersa ratiõe genera si actuũ eius, cuiusmodi sunt motus ad bonum in se, & motus ad bonũ propter aliud.

Sup. ead. q. artic. 2. ad 2. & inf. arti. 4. & 5. cor. & 3. di. 17. ar. 1. q. 3. & opusc. 3 c. 239. *li. 2. c. 22. & li. 3. cap. 14. & 18.

ar. 1. huius quæst. ad 3.

1. 2. q. 8. ar. 2. & 3.

Loco cit. in argu.

Loco cit. in arg. 1.

nisi quia participat voluntatẽ rationis, sicut est una natura humana in Christo, ita etiam ponitur una voluntas humana in Christo.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerint duæ uoluntates, quantum ad rationem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerint duæ voluntates, quantum ad rationẽ. Dicit.n. Damasc.* in 2. lib. quòd duplex est hominis voluntas, scilicet naturalis, quæ uocatur thelisis, & voluntas rationalis, quæ uocatur bulisis: sed Christus ĩ humana natura habuit quicquid ad perfectionẽ humanæ naturę pertinet. ergo vtraq; prædictarum voluntatũ fuit in Christo.

¶ 2 Præt. Vis appetitiua diuersificatur in homine, secundũ diuersitatẽ virtutis apprehensiuæ, & ideo secundum differentiam sensus, & intellectus diuersificatur in homine appetitus sensitiuus & intellectiuus: sed similiter quantum ad apprehensionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrumq; fuit in Christo. ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rõnalis.

¶ 3 Præt. A quibusdam ponitur in Christo voluntas pietatis, quæ non potest poni nisi ex parte rationis. ergo in Christo ex parte rationis sunt plures voluntates.

SED CONTRA est, quòd in quolibet ordine est vnum primũ mouens: sed voluntas est primum mouens in genere humanorum actuum. ergo in uno homine nõ est nisi una volũtas proprie dicta, quæ est uolũtas rationis, Christus autẽ est vnus homo. ergo in Christo est vna tantũ volũtas humana.

RESPON. dicendũ, ꝙ sicut dictum est*, voluntas quandoq; accipitur pro potentia, & quandoq; pro actu. Si ergo voluntas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas volũtates, id est duas species actuũ voluntatis. Voluntas .n. vt in secũda parte dictũ est†, & est finis, & est eorũ, quę sunt ad finem, & alio modo fertur in vtrumque. Nã in finẽ fert simpliciter & absolute, sicut in id, quod est secundũ se bonũ. In id autem, quod est ad finẽ, fertur cum quadam comparatione, secundũ quòd habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis est actus voluntatis secun- F dum quòd fertur in aliquid, quod est secundum se volitum, vt sanitas (quod a Damasc*. vocatur thelisis, id est, simplex voluntas, & a Magistris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis est actus uoluntatis, secundum quòd fertur in aliquid, quod est volitũ solum ex ordine ad alterum, sicut est sumptio medicinæ, quem quidem uoluntatis actum Damasc*. vocat bulisim, id est, consiliatiuam voluntatem, a Magistris autẽ vocatur G voluntas vt ratio. Hæc autem diuersitas actus non diuersificat potentiam, quia vterque actus attendit ad vnam communem rationem obiecti, quod est bonũ. Et ideo dicendũ est, ꝙ si loquamur de potentia voluntatis, in Christo est vna[a] sola voluntas humana, essentialiter, & non participatiue dicta: si uero loquamur de uoluntate, quæ est actus, sic distinguitur in Christo voluntas, quæ est vt natura, quæ dicitur thelisis, & uoluntas, quæ est ut ratio, quæ dicitur bulisis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illæ duæ voluntates non diuersificantur secundum potentiam, sed solum secundũ differentiam actus, vt dictum est*.

H Ad 2^m dicendum ꝙ, etiam intellectus, & ratio non sunt diuersæ[d] potẽtiæ, vt in prima parte dictum est†.

Ad 3^m dicendum, quòd uoluntas pietatis non videtur esse aliud quàm uoluntas, quæ consideratur vt natura, inquantum scilicet refugit alienum malum absolute consideratum.

D. 11.. In cor. D. 10.. P. p. q. .. artic. 8.

Super quæstionis decimæ octauæ Articulum quartum.

Titul⁹ vt sonat, clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua, In Christo fuit liberũ arbitrium. Probatur: in Christo voluntas ponitur vt ratio, ergo electio, ergo liberum arbitrium. Antecedẽs probat, quia in Christo ponitur duplex uolũtatis actus, scilicet respectu finis, & respectu eius quod est ad finem, &c. vt supra dictũ est. Prima consequentia probatur, quia electio est idem quod uolũtas, ut ratio: quod probatur ex differentia inter uolũtatem, & electionem ex tertio Ethicorum, quia illa finis, hæc eius quod ad finem, & propterea illa uoluntas ut natura, hæc uoluntas ut ratio. Secunda uero consequentia probatur, quia electio est proprius actus liberi arbitrii, hoc est uolũtatis, ut est liberũ arbitrium, ut in prima parte dictum est.

3. di. 14. .. 1. q. 2. .. & di. 17. .. 1. q. 3. .. Et diff. .. art. 2. ad .. *li. 3. c. .. non proc. .. a fi.

li. 3. ethic. 3. circa .. to. 5.

q. 15. .. & 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit liberum arbitrium. I Dicit.n. Damasc.* in 3. li. Gnomen autem, id est, sententiam vel mentem, vel excogitationẽ, & prohæresim, idest electionem, in Domino dicere impossibile est, si proprie loqui volumus. Maxime autẽ in his, quæ sunt fidei, est proprie loquendum. ergo in Christo non fuit electio, & per consequens nec liberum arbitrium, cuius actus est electio.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 3. Ethic†. quòd electio est appetitus præconsiliati: sed consiliũ non vi- K detur fuisse in Christo, quia nõ cõsiliamur, de quibus certi sumus, Christus aũt de oĩbus certitudinẽ habuit. ergo in Christo nõ fuit electio, & sic nec liberum arbitrium.

¶ 3 Præt. Liberum arbitrium se habet ad vtrumque: sed voluntas Christi fuit determinata ad bonũ, quia non potuit peccare, sicut supra dictum est*. ergo in Christo nõ fuit liberum arbitrium.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur

Super

Isa. 7. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum, quod est actus liberi arbitrii. ergo in Christo fuit liberum arbitrium.

art. 1. huius q. ad 3.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut dictum est†, in Christo fuit duplex[d] actus volũtatis, unus quidẽ, quo eius uoluntas ferebatur in aliquid, sicut s̃m se volitũ, quod pertinet ad rationẽ finis: alius autem, secundũ quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinẽ ad aliud, quod pertinet ad rationem eius, quod est ad finem. Differt autẽ, vt Philosophus dicit in 3. Ethi*. electio a voluntate in hoc, ꝙ volũtas, per se loquẽdo est ipsius finis, electio aũt eorum quæ sunt ad finẽ. Et sic simpliciter voluntas est idẽ, quod voluntas vt natura. Electio aũt est idẽ, quod uoluntas vt ratio, & est proprius actus liberi arbitrii, vt in prima parte dictũ est†. Et ideo cum in Christo ponatur voluntas vt ratio, necesse est etiam ponere electionem, & per consequens liberum arbitrium, cuius actus est electio, vt in prima parte habitum est*.

li. 3. eth. c. 2. in fi. to. 5

P. p. q. 83. art. 4.

P. p. q. 83. ar. 3 & 1. 2. q. 13. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Damasc. excludit a Christo electionem, secundum quòd intelligit in nomine electionis importari dubitationẽ. Hęc tamen dubitatio nõ est de necessitate electionis, quia etiã deo conuenit eligere, secundũ illud Ephes. 1. Elegit nos in ipso &c. cum tamẽ in Deo nulla sit dubitatio. Accidit tñ dubitatio electioni, inquantum est in natura ignorante. Et idem dicendum est de aliis, de quibus fit mentio in auctoritate prędicta.†

citata ĩ ar. 1

Ad 2^m dicendum, ꝙ electio præsupponit consiliũ, non tamen sequitur ex consilio, nisi iam determinato per iudicium. Illud enim, quod iudicamus agendum, post inquisitionem consilii eligimus, ut in 3, Ethic. dicitur*. Et ideo si aliquid iudicetur vt agendũ absq; dubitatione & inquisitione præcedente, hoc sufficit ad electionem. Et sic patet, quòd dubitatio siue inquisitio non per se pertinet ad electionem, sed solum secundum quòd est in natura ignorante.

lib. 3. ethi. c. 2. & 3. to. 5.

Ad 3^m dicendum, quòd voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad beatos.

Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum quintum.

Titulus clarus est de conformitate voluntatis Christi humanæ ad diuinam in volito. Nam de conformitate in modo volendi nulla est quæstio, cũ impossibile sit volũtatẽ creatã velle eo modo, quo vult Deus: sed an circa rem volitam fuerit conformitas, ita ꝙ nihil voluerit secundũ appetitum humanum, quod alienum sit a volito secundum diuinam uoluntatem, in dubium uertitur, propterea quòd legimus Christum secũdum hominem noluisse mortem propriam, quã tamẽ cõstat eundẽ voluisse voluntate diuina.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito cũ distinctione duabus conclusionibus. Distinctio ẽ de triplici in Christo humana voluntate, hoc est, voluntate sẽsualitatis, voluntate rõnali, vt est natura & volũtate rõnali, vt est ratio. Prima conclusio est, Chr̃s s̃m voluntatem sensualitatis, & secundũ voluntatẽ rationalem per modũ naturæ, poterat aliud velle quàm Deus. Secunda conclusio est, Christus s̃m voluntatẽ per modũ rationis, semper idem voluit quod Deus. Probãtur simul dupliciter, primo ratione, secũdo auctoritate. Ratio est ista: voluntas sensualitatis naturaliter refugit, & læsionem corporis & dolores sensibiles, & voluntas vt natura repudiat, & contraria naturæ, & secundum se mala, & voluntas per modum rationis eligit, quandoque hæc eadem ex ordine ad finem, & uolũtas Dei erat, ut Christ⁹ mortem, & mala pateretur, non ꝙ ista vellet secundum se, sed in ordine ad finem, ergo Christus secundum uoluntatem sẽsualitatis, & secundum voluntatẽ per modum naturæ, poterat aliud velle, quàm Deus, & secũdum uoluntatẽ per modum rationis, sẽper voluit idem qđ Deus. Antecedẽs habens quatuor partes, quo ad primas tres partes probatur ex hoc, ꝙ videm⁹ sensualitatẽ, & uolũtatẽ ut naturã refugere adustionem, quã tñ uoluntas per modũ rationis, quãdoque eligit propter sanitatem acquirẽdã. Consequentia autẽ probatur, Filius dei ex quadam dispensatione ante passionem suam permittebat omnibus viribus aĩæ agere quæ propria sunt eis. ergo permittebat in Christo voluntatem sẽsualitatis refutare

Inf. q. 21. ar. 3. & 4. Et 3. d. 17. ar. 2. q. 1. & 4. contra cap. 39. fi.

l. 9. c. 4. t. 5.

li. 1. de tri. c. 5. & li. 13 c. 5. in fi. & c. 6. tom. 3. †li. 3. cont. Max. c. 19. in medio. tom. 6.

ar. 1. 2. & 3. huius q.

q. 14. art. 1. ad 2.

D. 1219.

ARTICVLVS V.

Vtrum uoluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinæ uoluntati in uolito.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ voluntas humana in Christo nõ voluerit aliud, quàm deus vult. Dicitur enim in Psal. 39. ex persona Christi, vt facerem uolũtatem tuam, deus meus, volui: sed ille qui vult voluntatẽ alicuius facere, vult quod ille vult. ergo uidetur ꝙ voluntas humana Christi nihil aliud voluerit, quàm uoluntas diuina ipsius.

¶ 2 Præt. Anima Christi habuit perfectissimam charitatem, quæ etiã comprehensionẽ nostræ scientiæ excedit, secundũ illud Ephes. 3. supereminentem scientiæ charitatem Christi: sed charitas est facere, quòd homo idẽ velit quod Deus, A vnde & Philosophus in 9. Ethi*. dicit, quòd vnum de amicabilibus est eadem uelle & eligere. ergo voluntas humana in Christo nihil aliud uoluit, quàm diuina.

¶ 3 Præterea, Christus fuit verus comprehensor: sed sancti, qui sunt comprehensores in patria, nihil aliud volunt, quàm quod Deus vult, alioquin nõ essent beati, quia non haberent quicquid uellẽt: B beatus enim est qui habet quæcumq; vult, & nihil mali uult, vt Aug. dicit in li. de Trin.* ergo Christus nihil aliud voluit s̃m voluntatẽ humanã, quàm voluit uolũtas diuina.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit contra Maximinum†: In hoc quod Christus ait, Non quod uolo, sed quod tu, aliud se ostendit uoluisse, quàm pater, quod nisi humano corde non posset, cum infirmitatem nostram in suum, non diuinum, sed humanum transfigura- C ret affectum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum est*, in Christo secundum humanam naturam ponitur multiplex volũtas. s. volũtas sensualitatis, quæ participatiue voluntas dicitur, & volũtas rationalis, siue consideretur per modum naturæ, siue per modum rationis. Dictum est autem supra*. quòd ex quadam dispensatione filius Dei ante suã passionẽ permittebat carni agere, & pati quæ sunt ei propria. Et si- D militer etiam permittebat omnibus viribus aĩæ agere, & pati quæ propria. Manifestum est aũt, ꝙ uoluntas sensualitatis, refugit naturaliter dolores sensibiles, & corporis læsionẽ. Similiter etiam voluntas vt natura, repudiat ea, quę sunt naturæ contraria, & quæ sunt secundum se mala, puta mortem, & alia huiusmodi: sed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis eligere potest ex ordine ad finem. Sicut etiam in aliquo puro homine sensualitas eius, & etiam voluntas absolute considerata refugit vstionem, quam tamen vo- E luntas secundum rationem eligit propter finem sanitatis. Voluntas autem dei erat, vt Christus dolores & passiones & mortẽ pateretur, non quòd ista essent a Deo volita secundum se, sed ex ordine ad finẽ humanę salutis. vnde patet, ꝙ Christus secundum voluntatem sensualitatis, & secundum voluntatẽ rationis, quæ consideratur per modum naturæ, aliud poterat velle, quàm Deus: sed secundũ voluntatem, quæ est per modum rationis,

læsionem absolute, &c. & uoluntatem ut naturã repudiare mortem absolute, & uoluntatem ut rationem acceptare eandem in ordine ad finem humanæ salutis. Vbi patet, primas duas uoluntates aliud uelle, quàm deus, & tertiam uelle idem, quod Deus. Assumptum ad probandum consequentiam probatur, quia supra dictum est, ꝙ filius Dei ex quadã dispensatione permittebat carni agere & pati, quæ sũt ei propria; ex hoc enĩ sequitur per uiã ac rõne similis, quòd similiter permisit uiribus animæ agere quæ eis sunt propria. Deinde probant ambę conclusiones auctoritate unica Christi orantis ad Patrẽ, Non sicut ego uolo, sed sicut tu. In his enim uerbis, triplex uoluntas patet. s. diuina in ly tu, humana cõformis diuinæ in ly sicut tu (quæ ẽ uolũtas per modum rationis) & humana aliud uolens, quàm diuina in ly, nõ sicut ego uolo. Et hæc est uoluntas rationalis per modum naturæ, repudians mortẽ absolute, & uoluntas sensualitatis, refutãs dolores sensibiles &c. Patet ergo ex hac auctoritate utraque conclusio.

¶ Nota nouitie, ꝙ ut in responsione ad primum clarius explanatur, tam actus uoluntatis per modum naturæ, quàm actus sensualitatis ex propria natura habet obiectum abstrahens ab ordine ad diuinam uoluntatem, & propterea quantum est ex parte obiecti, non spectat ad hos motus, conformitas ad diuinam uoluntatem. Dico autem quantum est ex parte obiecti, quia ex parte subiecti etiam actus isti conformes sunt diuinæ uoluntati in beatis: ita quòd inter Christum ante mortem & beatos, differentia horum motuũ in uolito ex parte subiecti oritur: quia. s. Christus animam & carnẽ passibilẽ habebat, beati autem non. Hinc enim fit, ut Christi uoluntati naturali & sensuali occurrerent aliqua ut contraria & læsiua, quæ beatis exemptis ab omnis possibilitate mali occurrere nequeunt, & propterea beati etiam ſm naturalem uoluntatis motum, & secundum appetitum sensitiuum conformantur diuinę voluntati in volito, Christus autem non. Et scito quòd isti volũtatis motus, qui in aliud tendebant in Christo, nihil aliud sunt quàm velleitates: vniuersaliter siquidem loquendo, actus voluntatis per modum naturæ distinctus contra actum voluntatis per modum rationis contrarium eligentis, nihil aliud est quàm velleitas, de qua dicitur in Ethc. ꝙ est etiam impossibilium: ita ꝙ in beatis nec electio, nec velleitas est ad aliud volitum, quam quod Deus vult. In Christo aũt electio oĩs conformis Deo fuit in volito, sed non omnis velleitas eius fuit conformis Deo in volito: habuit. n. Christus velleitatem non patiendi crucẽ, quã tñ elegit, quia Deus sic volebat. Et simile est in nobis, cum dolemus de morte iuste patientiũ, & plagis iuste a Deo nobis inflictis, & aliis huiusmodi. Vellemus. n. hæc non esse: veruntamen, fiat voluntas Dei, dicimus, & volumus si non exorbitamus.

semper idem volebat quod Deus, quod patet ex hoc ipso qđ dicit, Non sicut ego uolo, sed sicut tu. Volebat. n. ſm rationem, uoluntatẽ diuinã impleri: quãuis aliud dicat se uelle secundum quãdam aliã eius voluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Christus per voluntatẽ rationalem voluit, ut diuina uoluntas impleretur, nõ autem per uoluntatẽ sensualitatis, cuius motus non se extendit usque ad uoluntatẽ Dei, neque per uoluntatem, quæ consideratur per modum naturæ, quæ fertur in aliqua obiecta absolute considerata, & non in ordine ad diuinam uoluntatem.

Ad 2^{m} dicendum, ꝙ conformitas uoluntatis humanæ ad uolũtatem diuinã, attenditur ſm uoluntatẽ rationis, ſm quam etiã uoluntates amicorũ concordant, inquantũ. s. ratio considerat aliquod uolitũ in ordine ad uoluntatem amici.

Ad 3^{m} dicendũ, ꝙ Christus fuit simul cõprehẽsor & uiator, inquãtum. s. per mentẽ fruebatur Deo, & habebat carnẽ passibilem. Et ideo ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali uoluntati ipsius, & etiam appetitui sensitiuo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Christo fuerit contrarietas uoluntatum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit cõtrarietas uoluntatum. Contrarietas namque uoluntatum attẽditur ſm contrarietatem obiectorum, sicut etiã contrarietas motuũ attenditur ſm contrarietatẽ terminorũ, ut patet per Philo. in 5. physi*. sed Christus ſm diuersas uolũtates cõtraria uolebat, nã ſm uoluntatẽ diuinã uolebat mortem, quã refugiebat ſm uoluntatẽ humanã. vnde Ath. dicit in lib. aduersus Apollinarium, Qñ Christus dicit, Pater, si possibile est, trãseat a me calix iste, & tamen non mea, sed tua uolũtas fiat, & iterum, Spiritus promptus est, caro autem infirma, duas uolũtates hic ostendit: vnam humanã, quæ propter infirmitatem carnis refugiebat passionem, & diuinam eius, promptã ad passionẽ. ergo in Christo fuit contrarietas volũtatũ.

3. di. 17. a. 2. q. 2. & 3. Et op. 3. c. 239. fin.

li. 5. Phy. text. 49. usq; ad fi. to. 2.

¶ 2 Præt. ad Galat. 5. dicitur, ꝙ Caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ. Est igĩt cõtrarietas voluntatũ, qñ spiritus vnum cõcupiscit, & caro aliud: sed hoc fuit in Christo, nã per volũtatem carnis, quam Spiritus sanctus in eius mente faciebat, volebat passionem, secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia voluit, secundum autem carnem, passionem refugiebat. ergo erat in eo cõtrarietas voluntatum.

¶ 3. Præterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia prolixius orabat: sed agonia videtur importare quandam cõpugnationẽ animi in contraria tendentis. ergo videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatum.

SED CONTRA est, quòd in determinatione sextæ Synodi dicitur*, Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quòd impii asserunt hæretici) sed sequentem eius humanã voluntatem, & non resistentem vel reluctãtem, sed potius subiectam diuinæ eius, atque omnipotenti volũtati.

Habetur in Epist. Agath. ad sextã Synod. general. & legitur ibi actione 4. & recipitur actione 8.

RESPON. dicendum, ꝙ contrarietas non põt esse nisi oppositio attendatur in eodẽ, & secundũ idem: si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, nõ sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut ad rationem contradictionis, puta quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secundum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primò quidem, quòd secundum idem attendatur diuersitas volũtatum. Si enim vnius voluntas sit de aliquo fiendo secũdum quandam rationem vniuersalẽ, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandam rationem particularem, non est omnino contrarietas volũtatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonũ publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis, nisi forte intantum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonũ publicum velit impedire, vt conseruetur bonum priuatũ: tunc. n. circa idẽ attẽditur repugnantia voluntatũ. Secũdo aũt requiritur ad contrarietatẽ voluntatis, ꝙ sit circa eandẽ voluntatem. Si. n. homo vult vnum secundũ appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensitiuum, non est hic aliqua contrarietas, nisi forte appetitus sensitiuus in tantum præualeat, quòd vel immutet vel retardet appetitum rationis: sic enim iam ad ipsam volũtatẽ rationis perueniret aliquid de motu cõtrario appetitus sensitiui.

Sic igitur dicendum est, ꝙ licet voluntas naturalis, & voluntas sẽsualitatis in Christo aliquid aliud voluerit, quàm voluntas diuina & voluntas rationis ipsius, nõ tñ fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primo quidem, quia neque voluntas naturalis, neq; voluntas sensualitatis repudiabat illam rationem, scilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanę in Christo passionẽ volebat. Volebat. n. etiam voluntas absoluta in Christo salutem humani generis, sed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud: motus autem sensualitatis ad hoc se extendere nõ valebat. Secundo, quia neque volũtas diuina neque voluntas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per voluntatem naturalẽ, aut per appetitũ sensualitatis. Similiter etiã, nec econtrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motum voluntatis naturalis humanę, & motum sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundum voluntatem diuinam, & etiam secundum voluntatem rationis, vt uoluntas naturalis in ipso, & voluntas sensualitatis, secundum ordinem suæ naturæ mouerentur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia, vel contratietas voluntatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc ipsũ, ꝙ aliqua uoluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius uoluntas diuina, procedebat ex ipsa volũtate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus propriis mouebatur in Christo, vt Damas*. dicit.

lib. 3. orth. fi. ca. 15. a med.

¶ Ad 2^{m} dicendum, quòd in nobis per concupiscentiam carnis impeditur, aut retardatur concupiscentia spiritus, quod in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarietas carnis ad spiritum, sicut in nobis.

Ad 3^{m} dicendum, quòd agonia nõ fuit in Christo, quantum ad partem animæ rationalem, secundum ꝙ importat concertationem voluntatum ex diuersitate rationum procedentem: puta cum aliquis, secundũ quòd ratio considerat vnum, vult hoc, & secundum quòd considerat aliud, vult contrarium. Hoc. n. contingit propter debilitatem rationis, quæ non potest diiudicare quid sit simpliciter melius, quod in Christo non fuit: quia per suam rationem iudicabat simpliciter esse melius, quòd per eius passionem impleret voluntas diuina circa salutẽ generis humani: fuit tñ in Christo agonia, quantum ad partem sensitiuam, secundum quòd importat timorem infortunii imminẽtis, ut dicit Damasc.* in 3. libro.

lib. 3. c. 18. 20. & 23.

Super Quæstionis decimæoctaue, Articulum sextum.

TItulus clarus quo ad quid nominis: in corpore autem manifestatur quid sit contrarietas voluntatum, & secundum quæ attendatur, nempe secundum contrarietatem obiectorum, vt volentis, nolentis, & similium.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo mõstratur, in cõmuni in quo cõsistit cõtrarietas voluntatũ: secundo, respõdetur quæsito.

¶ Quo ad primum conclusio ast. Ad contrarietatẽ voluntatũ in aliquo requiritur, quòd oppositio voluntatũ sit & circa idẽ, & in eadẽ voluntate. Probatur primo conclusio hæc ex cõmuni rõne, contrarietatis, quam addit supra diuersitatem: contrarietas. n. species est diuersitatis. Sed inter contrarietatem, & diuersitatem hoc interest, quòd contrarietas addit supra diuersitatem oppositionẽ, secundũ idem, & in eodem. Procedit ergo litera sic. Contrarietas exigit oppositionem in eodem secundum idem, ergo contrarietas voluntatum in aliquo exigit oppositionem voluntatum secundum idẽ, & in eadem uoluntate. Antecedẽs probatur: quia si diuersitas sit in diuersis, aut secundum diuersa, non est contrarietas. Probatur: quia non est contradictio, contrarietas namque contradictionem in se claudit. Deinde declaratur eadem conclusio quo ad illam particulam, secundũ idẽ ex diuersis rationibus volendi, & nolendi vnum & idem (puta mortem Sortis propter commune vel priuatum bonũ) dupliciter se habentibus, vel vt diuersis tãtum, vel nõ solum vt diuersis, sed oppositis, vt patet in exemplo literæ, de volũtate principis circa mortẽ Sortis latronis propter bonum publicum, & uoluntate parentis, vt nõ moriatur propter bonum proprium: quando . n. hic sistunt ambę voluntates diuersæ quidẽ sunt, sed non contrariantur, quia licet contraria velint (scilicet mori illũ, & nõ mori illũ) diuersa tñ est ratio volendi mortem, & uolendi nõ mortẽ, ac per hoc non est oppositio ſm eandem rationẽ volendi. Sed si non sistitur hic, sed uoluntas parentis circa nõ mori propter bonũ propriũ, opponit bonũ propriũ bono cõmuni, iam nõ sola est diuersitas rationũ volendi. s. communis & proprii, sed est oppositio earundem: quia cõmune bonũ tollitur per proprium in ratione volẽdi. Vincit. n. amor proprius amorem cõmunis boni, & expellit illud a ratione volendi, & vult filium non mori, etiam contra commune bonum ob nimium amorem proprii boni. Demum declaratur eadẽ conclusio quo ad illam particulam, in eadem voluntate ex diuersis appetitibus, dupliciter etiam dispositis, vel cum sola diuersitate, vel cum diuersitate habentibus etiã oppositionem. Verbi gratia. Appetitus rationalis vult bonum rationis, appetitus sensualis vult bonum delectabile secundum sensum. Si hic sistitur, diuersitas appetituũ est sola, sed si vltra progreditur ex parte subiecti appetitus boni delectabilis, vt immutet appetentem vel ad tardandum, vel mutandũ appetitum boni rationis, iam non sola diuersitas est appetituũ, sed oppositio, quia opponit se appetitus delectabilis cõtra appetitum rationis, & uincit illum, dum immutat illũ vel annullando, vel debilitando illum ex parte appetentis, vt scilicet vel non velit bonũ rationis tunc, vel debilitet velit illud. Hoc autem quod dicimus de oppositione appetitus sensitiui ad rationalem, intelligendum quoque est locũ habere inter actum voluntatis per modum naturæ & actũ electionis. nam cum in diuersa tendunt, si uoluntas naturalis intantũ protendit, vt opponat se electioni, & vincat illã, contrarietas volũtatũ est, vt si quis electurus dispẽdiũ honoris, famæ, ac vitæ, ob bonũ virtutis, a naturali volũtate vitæ, honoris gloriæq; vincatur.

¶ Circa hanc conclusionem nota, ꝙ in conclusione nõ dicitur ad contrarietatẽ voluntatũ requiri hæc duo, sed dicit hæc duo requiri ad contrarietatem voluntatum in aliquo. Apposuit siquidem Auctor ly in aliquo, ad monstrãdũ quòd de cõtrarietate volũtatũ in uno & eodẽ homine loquit. Et dixit hoc, quia sciebat, imo etiã in hac litera docet, ꝙ ad contrarietatẽ voluntatũ simpliciter & absolute non requiruntur hæc quo, sed alterũ tantũ sufficit, ut patet in exẽplo literæ de voluntate principis, & volũtate patẽtis nimis vitam filii amantis. Sunt enĩ vere tunc contrariæ voluntates, quamuis sint diuersorũ hominũ. Et hoc modo uoluntas peccatorum est contraria voluntati diuinæ, & contra Dei voluntatẽ agere dicuntur: est siquidem hæc contrarietas volũtatum obiectiue, non subiectiue. Sed Auctor in litera loquitur de voluntatũ contrarietate, & obiectiua, & subiectiua, & ideo adiunxit ly in aliquo, & dixit ad cõtrarietatẽ volũtatũ in aliquo, hoc est obiectiue, & subiectiue, exigi duo scilicet oppositionẽ ſm idẽ, & oppositionẽ in eadẽ volũtate.

¶ Quo ad secundũ, conclusio responsiua quæsito est, in Christo nulla fuit contrarietas volũtatũ. Probatur, primo ex parte primæ conditionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum, hoc est oppositionis secundum idẽ seu eandem rationẽ. Probatur autem sic, In Christo nec voluntas naturalis, nec voluntas sensualitatis repudiabat rationem volitam a diuina, & humana electione. ergo in Christo non habuit locũ repugnantia voluntatum secũdum idẽ. antecedẽs probatur quo ad volũtatẽ naturalem, quia etiam voluntate absoluta Christus volebat salutem humani generis, quamuis nõ vellet hoc in ordine ad aliud, hoc est, quàm uis non vellet eã vt rationẽ volẽdi mortem propriam: quia ad voluntatẽ vt naturam, non spectat velle aliquid in ordine ad aliud, sed solum velle, vel nolle aliquid absolute. Deinde probatur antecedens quo ad volũtatem sensualitatis: quia eius motus, nec ad acceptãdum, nec ad repudiandum tã excelsũ bonũ (quod est bonũ commune æternæ salutis generis humani) se extẽdit. Secundo probatur conclusio ex parte secundæ conditionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum in aliquo, hoc est oppositionis i eadem voluntate. Probatur autẽ sic. Neutra voluntatum coniugatio ex altera impediebatur aut retardabat. ergo in Christo non habuit locũ repugnantia voluntatum in eadem voluntate. Antecedens manifestatur, & quo ad voluntatem diuinam, humanamque electiuam: quia nec impediebatur, nec retardabatur ex volũtate naturali, aut sensualitatis, & ecõuerso: quia nec volũtas naturalis, nec sensualitatis impediebatur a diuina, aut humana electiua. Placebat siquidẽ Christo secũdum diuinã voluntatem & rationalem voluntatem, vt & voluntas sua humana per modũ naturæ moueretur, hoc est, haberet suas naturales velleitates respectu uitæ, respectu itegritatis corporis, respectu honoris, respectu famæ, respectu gloriæ, &c. & appetitus sensitiuus timeret futurũ, tristareturq; de præsenti malo corporis &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Super quæstionis decimænonæ articulum primum.

TItulus articuli præsentis & sequentis, accurata eget annotatione sui sensus. nam cum vnũ multipliciter dicatur, consequens est vt operatio vna multipliciter dicat̃. In proposito aũt, vt Auctor ipse in hoc articulo insinuat, & in sequẽti aperte testat̃, sermo est de operationis vnitate ẽm principium actiuum, non quodcumq;, sed proprium, hoc est virtute propria agẽs, ita ꝙ operatio vna appellatur, quæ est ab vno tantum actiuo principio virtute ꝓpria, & si a pluribꝰ actiuis principiis secundum suas proprias virtutes est, non est opatio vna, perinde ergo est q̃rere, an diuinitatis & humanitatis in Christo sit vna tm̃ operatio, acsi quęreretur, an in Christo sit vnũ tantũ principium operãdi virtute propria siue illud sit sola diuinitas, siue compositũ quid ex humanitate & diuinitate, siue sola humanitas. Quod tamen nullꝰ vmquã opinatꝰ est, credens incarnati Verbi mysteriũ. Est aũt mouẽdi hũc articulũ ratio, & hęresis ponentium in Christo vnã naturã cõpositam ex deitate & humanitate, quoniam consequẽter poneretur vna tantum confusa operatio in Christo, quia poneretur ĩ eo vnũ tm̃ pricipium virtute propria actiuũ. s. natura illa tertia confusa, & multo magis hęresis ponẽtiũ in Christo solã deitatẽ esse actiuã virtute propria, humanitatẽ vero esse purũ instrumẽtũ sine propria virtute (quales fuerũt subtrahẽtes Christo voluntatẽ humanam, vel eius actũ) qm̃ secundũ hoc in Christo cõsequenter poneretur deitatis & humanitatis vnà tãtũ operatio, iuxta

Infr.q.25. ar.1.ad 2. Et 3.di. 10. q.1. ar.2.q. 1.ad 3.&di. 18.ar.1. Et 4.contra c. 36.Et veri. q.20.art.1. ad 2.&6.Et vni.ar.1.ad 16. & ar.5. Et opusc. 3. c.219. * c.2. inter finẽ & medium c.

Q.13.ar.2. & 3.

Li.1. Metaph.c.1. ante medium tom.3.

QVÆSTIO XIX.

De pertinentibus ad uirtutem Christi quantum ad operationem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vnitate operationis Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in Christo sit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures.

¶ Secundo, Vtrum in Christo sint plures operationes secũdum humanam naturam.

¶ Tertio, Vtrum Christus secundũ humanam operationem aliquid sibi meruerit.

¶ Quarto, Vtrum per eam aliquid meruerit nobis.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo sit una tantũ operatio diuinitatis & humanitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ĩ Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dion.* in 2. cap. de Di.no. Discreta autem est benignissima circa nos Dei operatio per hoc, quòd secundum nos ex nobis integre vereque humanatũ est Verbum, quod est supra substantiã, & operari & pati, quæcumque humanæ eius diuinæque operationi congruunt. ubi vnam operationem nominat, humanam & diuinam, quæ in Græco dicitur theandrica, idest, Dei virilis. videtur igitur esse vna operatio composita in Christo.

¶ 2 Præt. Principalis agentis, & instrumenti est vna sola operatio: sed humana natura in Christo fuit instrumentum diuinæ, vt supra dictum est*. ergo eadem est diuinæ, & humanæ naturæ in Christo operatio.

¶ 3 Pręt. Cum in Christo sint duæ naturæ in vna hypostasi vel persona, necessarium est vnum & idẽ esse, quod pertinet ad hypostasim vel personam: sed operatio pertinet ad hypostasim vel personam: nihil enim operatur nisi suppositũ subsistens, vnde secundum Philosophũ actus sunt singularium*. ergo in Christo est vna & eadem operatio diuinitatis, & humanitatis.

¶ 4 Præt. Sicuti esse est hypostasis subsistentis, ita etiam operari: sed F propter vnitatem hypostasis est in Christo vnum esse, vt supra dictum est*. ergo etiam propter eãdem vnitatem est in Christo vna operatio.

¶ 5 Præt. Vbi est vnum operatum, ibi est vna operatio: sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis, sicut sanatio leprosi, vel suscitatio mortui. ergo videtur quòd in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

SED CONTRA est, quòd Am-G bros.* dicit in 2. lib. ad Gratianum imperatorem, Quemadmodum eadem operatio diuersæ est potestatis, numquid sic potest minor quẽadmodum maior operari, aut vna operatio potest esse, vbi diuersa substantia est?

RESPON. Dicendum, quòd supra* dicti hæretici, qui posuerunt in Christo vnam volũtatem, posuerunt etiam in Christo vnam operationem. Et vt eorũ opinio erronea melius intelligatur, considerandũ H est, quòd vbicumque sunt plura agẽtia ordinata, inferius mouetur a superiori, sicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires a ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principii sunt magis operata quædam, quàm operationes: id autem quod pertinet ad supremum principium, est proprie operatio, puta, si dicamus in homine quòd ambulare, quod est pedũ, & palpare, quod est manuum, sunt quædam hominis operata, quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. & quia est ea-I dem anima operans per vtrumque, ex parte ipsius operantis, quod est primum principium mouens, est vna & indifferens operatio: ex parte autem ipsorum operatorum differentia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus sensitiuus a rationali, ita in Domino Iesu Christo humana natura mouebatur & regebatur a diuina. Et ideo dicebant, quòd eadem est operatio, & indifferens ex parte ipsius diuinitatis ope-K rantis, sunt tamen diuersa operata, inquantum scilicet diuinitas Christi aliud agebat per seipsam, sicut quòd portabat omnia verbo virtutis suæ, aliud autem per humanam naturam, sicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in sexta Synodo inducuntur verba Seueri hæretici, sic dicentis. Ea quæ agebantur & operabantur ab vno Christo, multum differunt: quædam enim sunt Deo decibilia, quædam humana, veluti corporaliter vadere super

vnitate actiui principii proprii. At si ĩ Christo deitas agit virtute propria, & humanitas agit etiam virtute propria (quãuis coagat simul deitati) non ẽ deitatis & humanitatis in Christo operatio vna tãtũ, sed est vna & multæ. Verbi gratia, dũ Christꝰ sanauit infirmum tangẽdo, si fuit in illo opere aliquis actus causatꝰ ab humanitate virtute propria, & aliqs causatꝰ a diuinitate virtute propria, operatio illa non est vna tantum, sed est quidẽ vna & multæ: Vna puta sanatio, quia virtute propria deitatis, & ab humanitate instrumentalit̃ est, duæ vero, quia adiungit̃ dictæ operationi operatio, q̃ est ab humanitate virtute propria, dũ sanationi coniungitur voluntaria cõtactio, sanatio eñ vna operatio est a deitate per humanitatem, contactꝰ aũt voluntarius poneret̃ humana operatio a propria humanitatis virtute. Si autẽ sola deitas propria virtute operari ponatur, & humanitas solum vt pote exequẽs principalis agentis virtutem poneret̃, vna tãtũ operatio inueniret̃ in hmõi curatione. Hæc de tit.

¶ In corpore artic. primo recitat̃ simul & declaratur hæreticorũ positio cum fundamento. secundo ostẽditur radix erroris eorũ. tertio respõdet̃ q̃sito ibi, Et ideo vbicumque mouens & motum.

¶ Quoad primum erronea cõclusio ẽ. In Christo est vna tantum operatio, licet sint multa operata. Probat̃, quia vnum tãtum est in Christo principiũ actiuũ, scilicet deitas: humanitas aũt instrumentaliter se habet. Declaratur hæc & in aĩa respectu organorũ corporeorũ, & respectu viriũ sensitiuarũ.

¶ Quoad secũdum radix errãdi ponitur,

Q.17.ar.

Li.2. de fide c.4. in pag. a principio.

q.præc.ar.

tur, quia non distinxerũt operationem instrumenti per propriam formam, vel per participationẽ agentis. Declarãtur hæc ĩ artificialibus, artifice, & serra, & in naturalibus, scilicet igne respectu artis: quod potes declarare tu respectu aĩæ vegetatiuæ, cuius instrumentũ ponit ignis in augmento, vt patet in 2. de Anima contra Empedoclem. Indistinctio igitur operationum & communio agentium, quia principale vtitur propria operatione instrumenti, & instrumentum participat operationem propriã, principalis errandi occasio fuit.

¶ Quo ad tertium cõclusio est, In Christo sunt duæ operationes. Probatur primo ratione ostensiua: secundo, auctoritate Leonis: tertio, ducendo ad impossibile: quarto definitione Synodi. Omnia clara sunt in litera.

¶ In respõsione ad quartum, aduerte & perspice sensum literæ, ponentis differentiam inter esse & operari respectu naturæ & personæ. Ponit̃ siquidem primo mõ vtriusq; cõuenientia in hoc, ꝙ vtrumque hoc est tam esse, quàm operari, est personæ a natura, ita ꝙ vtrũq; habet naturam pro principio & personam pro subiecto, quod est, quod operatur. Deinde subditur differentia inter vtrumque, quia in constitutione ꝑsonæ a natura esse se habet vt terminꝰ, quia spectat ad ipsam personæ constitutionẽ, vt propria actualitas eius: persona enim nihil aliud ẽ, quàm natura deducta ad hoc, quòd sit proprie id, quod est. Et hinc prouenit, vt vnitas personæ exigat vnitatem esse, oportet namque cõstitutionẽ vnius personæ, ad vnum tantummodo terminũ compleri. Operatio vero non sic se habet: non enim natu

Est epist. 10.c.4. paulo a princi.

terram, profecto humanum est: cruribus vero vexatis, & ambulare super terrã, penitus nõ valẽtibꝰ sanũ gressum donare, Deo decibile est. Sed vnus, scilicet incarnatum Verbum, hoc & illud operatus est, & nequaquã hoc quidem huius, hoc vero huius est naturæ: neque eo quòd diuersa sunt operamenta, ideo duas operatrices naturas atq; formas iuste deferimus: sed in hoc decipiebãtur, quia actio eius quod mouetur ab altero, est duplex. Vna quidem, quam habet secũdum propriam formam, alia autem, quã habet, secundum quòd mouetur ab alio: sicut securis operatio secundum propriã formam, est incisio, secundum autem quòd mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formã est propria eius: nec ptinet ad mouentem, nisi secũdum quòd vtitur huiusmodi re ad suã operationẽ: sicut calefacere est propria operatio ignis, non autem fabri, nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendũ ferrũ: sed illa operatio, quæ est rei solum secundum quòd mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum: sicut facere scamnum, nõ est seorsum operatio securis ab operatione artificis, sed securis participat instrumẽtaliter operationẽ artificis. & ideo vbicumque mouens & motum habent diuersas formas seu virtutes operatiuas, ibi oportet quòd sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti: licet motũ participet operationem mouentis, & mouens vtatur operatione moti, & sic vtrumque agat cũ cõione alterius. Sic igitur in Christo humana natura habet propriam formã, & virtutem, per quam operatur, & similiter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuinæ, & econuerso. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanæ, sicut opatione sui instrumenti, & similiter humana natura participat operationem diuinæ naturæ, sicut instrumẽtum participat operationẽ principalis agẽtis. Et hoc est quod dicit Leo Papa in Epistola ad Flauianum*: Agit vtraque forma. s. tam natura diuina, quàm humana in Christo cum alterius communione, quod proprium est: Verbo. s. operante quod Verbi est, & carne exequẽte quod carnis est. Si vero esset vna tantum operatio diuinitatis & humanita-A tis in Christo, oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriam formam & virtutem (de diuina enim hoc dici est impossibile) ex quo sequeretur, quòd ĩ Christo esset tantum diuina operatio, vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana esset conflata in Christo vna virtus, quorum vtrumq; est impossibile. Nam per primũ horum ponitur natura humana in Christo esse imperfecta: per secũdum vero, ponitur confu-B sio naturarum. & ideo rationabiliter in 6. Synodo* hæc opinio est condemnata, in cuius determinatione dicitur: Duas naturales operationes indiuise, incõuertibiliter, inconfuse, inseparabiliter, in eodẽ domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam operationẽ, & humanã opationẽ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dion.* ponit in Christo operationem theandricam. i. diuinam virilem, vel diuinam humanã, nõ C per aliquam confusionem operationum seu virtutum vtriusq; naturæ, sed per hoc, quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutem diuinæ operationis. Vnde sicut ipse dicit in quadam Epistola ad Caium*: Super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis: qđ mõstrat, Virgo supernaturaliter cõcipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem. Manifestum est enim, quòd conci-D pi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed vtrũque fuit in Christo supernaturaliter. & similiter diuina operabatur humanitus: sicut cum sanauit leprosum tangendo. Vnde in eadẽ Epistola subdit*: Nõ secundum Deum diuina faciens, non humana secundum hominẽ, sed Deo homine facto, noua quadam Dei & hominis operatione. Quòd autem intellexerit duas esse operationes in Christo, vnam diuinæ naturæ, aliam autem humanæ, E patet ex his, quæ dicit in 2. ca. de diui.* no. vbi dicit, quòd his, quæ pertinẽt ad humanam eius operationum. Pater & Spiritussanctus nulla ratione communicant, nisi quis dixerit secundum benignissimam, & misericordem voluntatẽ, inquãtum. s. Pater & Spiritussanctus ex sua misericordia voluerunt Christum agere & pati humana. Addit autem & omnem sublimissimã & ineffabilem Dei operationem, quã homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profecto Deus &

ra, constituendo personam, dat operari, sicut dat esse, sed ꝑsona, iam existens profert, mediãte natura, operationem. Et ideo vnitas personæ non exigit vnitatem operationis. Vbi vides, quòd esse immediate in persona a natura est, operari vero iam constituta persona habet a natura ipsa, mediãte natura: habet eñi operatio naturã & vt principium, & vt susceptiuum proximum saltem mediãte potentia, personã autem vt primũ operans, vt quod: esse vero naturam, habet vt principiũ quo tantum, & personã vt immediatũ subiectum quod est. Eadẽ ergo ẽ doctrina hic & superius tradita: non enim docemur hic, quòd esse sit de intrinseco ĩtellectu personæ, sed quòd pertinet ad constitutionem personæ. Et vere sic est, quoniã constitutio personæ est constitutio ipsius esse, tum quia non alia constitutione fit persona, & aliã fit esse, sed vna & eadem: tũ, quia ad hoc constituitur persona, vt sit, quod est dictu, constitutionem personæ terminari ad esse, tamquàm ad ipsi personæ propria, immediatam vltimamq; actualitatem, infra latitudinem sui generis, scilicet substantiæ.

¶ In respõsione ad quintum vide nouitie, quòd cũ ꝓpriis operatis singulariũ operationum (diuinæ scilicet & humanæ) stare dicitur vnitatem operati respectu vtriusque: non per viã proprietatis, quia hoc repugnat his, quæ nunc immediate dicta sunt, sed per viã concursus seu cõmunionis. Numquã. n. operatũ propriũ vniꝰ operationis est operatum proprium alterius, vt in principio respõsionis docemur: sed operatũ propriũ vnius põt esse operatum commune sibi & alteri operationi, vt sanatio leprosi est pro-

In 6.Synod. generali: actione 4. & 8.& 9.

Loco citato in argum.

In epi. quæ incip. Quæris tu quidem, circa medium.

In prædicta epist. in fine.

Ca.2. inter finẽ & medium partis 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

est proprium operatum diuinæ operationis, & cũ hoc est cõmune operatum dictæ diuinæ operationi, & humano cõtactui participãti diuinam operationẽ, vt in calce responsionis docemur.

¶ Super Quæstionis decimænonæ Articulum secundum.

Titulus ex præcedenti clarus est.

In corp. ar. ¶ In corpore tria fiunt. primo, declaratur in communi quid, & quæ sit operatio humana, vel non humana, & similiter vna vel multæ. Secundo, declarantur hæc eadẽ in puro homine, applicando ad purum hominem communiter prædicta. Tertio, applicando ad Christum, respondetur quæsito vnica cõclusione: In Christo est vna humana operatio multo magis, quàm in quocumque homine. In corp. ar.

¶ Quo ad primum, quia titulus duos terminos claudit. s. operationem humanam & vnitatẽ, vel pluralitatem, ideo Auctor primo operationẽ elucidat humanam, & deinde illius vnitatẽ vel multitudinem in cõmuni. D.946. Dicit ergo tria. Primum. Operatio humana simpliciter est, quæ a rõne procedit secundum voluntatem, quia homo est homo per rationem, & per oppositum reliquæ operationes attributæ homini, nõ humanę nisi secundum partem sunt: & sunt triplicis ordinis, scilicet, ex natura elemẽti, ex anima vegetatiua, ex anima sensitiua. Secundum, Differentia inter operationes hominis secundum partem naturæ humanæ est, ꝙ quædam sunt participatiuæ quandoq; humanæ, vt q̃ sunt partis sensitiuæ, & quædam nõ, vt quæ sunt partis vegetabilis & elementaris. Tertium, Subordinatorum agentium propriis virtutibus

Dei verbum. Sic igitur patet, ꝙ alia est operatio humana, in qua Pater, & Spiritussanctus non communicant nisi secundum acceptationẽ misericordiæ suæ, & alia est eius operatio, inquantum est Dei uerbum, in qua communicant Pater, & Spiritussanctus.

Ad 2^m^ dicendum, quòd instrumentũ dicitur aliquid agere ex eo, quòd mouetur a principali agente, quod tamen præter hoc potest habere propriam operationem secundum suam formam, vt de igne dictum est.* Sic igitur actio instrumenti, inquantum est instrumẽtũ, non est alia ab actione principalis agẽtis; potest tamen habere aliam operationem, prout est res quædã. Sic igitur operatio, quæ est humanæ naturæ in Christo, inquantum est instrumentum diuinitatis, non est alia ab operatione diuinitatis: non enim est alia saluatio, qua saluat humanitas Christi, & diuinitas eius: habet tamen humana natura in Christo, inquantũ est natura quædam, quandam propriam operationem præter diuinam, vt dictum est*.

Ad 3^m^ dicendum, quòd operari est hypostasis subsistentis: sed secundum formam & naturam, a qua operatio [d] speciem recipit. & ideo a diuersitate formarũ, seu naturarum est diuersa species operationum: sed ab vnitate hypostasis est vnitas secundum numerum, quantum ad operationem speciei. Sicut ignis habet duas operationes specie differentes, scilicet illuminare & calefacere, secũdum differentiam lucis & caloris, & tamẽ est vna numero illuminatio ignis semel illuminantis. Et similiter in Christo oportet, quòd sint duę operationes specie differentes scdm eius duas naturas: quælibet tamen operationũ est vna numero in Christo semel facta, sicut vna ambulatio & vna sanatio.

Ad 4^m^ dicendum, quòd esse & operari est personæ a natura, aliter tamen & aliter. Nam esse, pertinet ad ipsam constitutionem personæ, & sic quantum ad hoc se habet in ratione termini: & ideo vnitas personæ, requirit vnitatem ipsius esse cõpleti & personalis: sed operatio est quidam effectus personæ secundum aliquã formã, vel naturã, vnde pluralitas operationũ non præiudicat vnitati personali.

Ad 5^m^ dicendum, quòd aliud est proprium operatum operationis diuinæ & operationis huma-

F næ in Christo: sicut operatum proprium diuinæ operationis est sanatio leprosi, operatum autem proprium humanæ naturæ, est eius cõtactus. Concurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatũ, secũdum ꝙ vna natura agit cum cõmunione alterius, vt dictum est.

Articvlvs II.

Vtrum in Christo sint plures operationes humanæ.

G Ad secvndvm sic procedit. Vr̃ quòd ĩ Christo sint plures humanæ operationes. Christus. n. inquantum homo, communicat cum plantis in natura nutritiua, cum animalibus autem in natura sensitiua, cum angelis autem in natura intellectiua, sicut & ceteri homines: sed alia est operatio plantę, inquantum est planta, & alia animalis, inquantum est animal. ergo Christus, inquantum est homo, habet plures operationes.

¶ 2 Præt. Potentiæ & habitus distinguuntur secundum actus: sed in H anima Christi fuerunt diuersæ potentiæ & diuersi habitus. ergo & diuersæ operationes.

¶ 3 Præt. Instrumenta debent esse proportionata operationibus: corpus autem humanum habet diuersa membra differentia secundũ formam. ergo diuersis operationibus debent esse accommodata. Sunt ergo in Christo diuersæ operationes secundum humanam naturam.

Sed contra est, quòd sicut I Dama.* dicit in 3. li. operatio sequitur naturã: sed in Christo est tantum vna natura humana. ergo in Christo fuit vna tantum operatio humana.

Respon. Dicendum, quòd quia homo est id, quod est secundum rationem, illa operatio dicitur esse simpliciter humana, quæ a ratione procedit per voluntatem, quæ est rationis appetitus. Si qua autem operatio est in homine, quæ non procedit a ratione & volũtate, nõ K est simpliciter operatio humana: sed conuenit homini secundũ aliquam partẽ humanæ naturæ: quãdoque quidem, secundum ipsam naturam elemẽti corporalis, sicut ferri deorsum: quãdoque vero, secũdum virtutem animæ vegetabilis, sicut nutriri & augeri: quandoque vero, secũdum partem sensitiuam, sicut videre & audire, imaginari & memorari, concupiscere & irasci. Inter quas operationes est differentia. Nam operationes ani-

operationes sũt multæ, agentium vero vna virtute vna est operatio.

¶ Nota hic duo. Primo, quòd quia ratio (vt dicitur 9. Meta.) est ad opposita, & ab electione, quæ est actus voluntatis determinatur, ideo ratio & volũtas pro vnico principio operationis humanę cõputatur, & idem est operationem esse a ratione, & a voluntate, quæ est appetitus rationis determinatiuus. Secundo, quòd cum in litera dicitur operationem hominis nõ procedentem a voluntate conuenire homini secundum aliquam partem humanæ naturæ, & subdistiguitur pars humanæ naturæ in elementarem, vegetabilẽ & sensibilẽ, dubiũ surgit de primo actu intellectus qui est hominis, & non a voluntate, nec ab aliqua harũ partiũ. Vnde dupliciter potest intelligi litera pręsens: primo, vt sit sermo de genere operationis, ita quòd sensus est, si qd genus operationis est conueniẽs homini & c. Et tunc caret scrupulo litera, quia licet inueniatur in homine aliqua operatio nõ a voluntate, nec secundum illas partes numeratas in litera (vt primus act⁹ itellectus, quẽ oportet esse naturalem, vtpote, ante omnẽ actum voluntatis) non tamen inuenitur aliquod genus operationis in homine, quod nõ sit a volũtate aut ab aliqua nominatarum partium. Intelligere enim hominis secundum suum genus est a voluntate, quàmuis prima intellectio sit accepta. Alio modo, potest intelligi, vt litera intelligatur vt sonat, scilicet, quòd operatio hoĩs non a volũtate, nõ est simpliciter humana, sed conuenit homini secundum aliquã partem humanæ naturæ, & hic terminetur sententia ita

Li. 3. ca. 14 ad princ. & c. 15.

ita quòd sequẽs distinctio non apponatur, vt euacuatiua partis humanę naturæ: sed vt narratiua partium humanæ naturæ oportunarum ad propositum.

Dico autem hoc, quia inter partes humanæ naturæ est computanda intellectiua pars, vt natura, sicut sensitiua, vegetatiua, & elemẽtaris. Et sic multo magis sine vlla glossa litera caret scrupulo, quia primus actus intellectus non est proprie humanus, & conuenit homini secundũ partem intellectiuã humanæ naturæ: sequitur enim actus ille ad partem intellectiuam, vt natura quędam est, sicut ad graue sequitur moueri deorsum, vterque enim motus est a generante deductis impedimentis, & pars intellectiua vt natura sumpta, optime distiguitur contra rationem appetitus determinatã ad operandum, sicut agens naturale contra agens a proposito vt patet.

¶ Quo ad secundũ cõclusio est, In quolibet puro homine est tantum vna operatio humana, multæ autem non humanæ. Declaratur discurrendo singillatim per quatuor enumeratas partes humanæ naturæ. s. elementarem, vegetabilem, sensitiuam & rationalem. Nam ex elementari & vegetabili patet secunda pars cõclusionis: quia alia & alia est operatio harum partium & voluntatis. Ex sensitiua vero distinguendo propriã a participato, patet quòd secũdum propria habet etiã aliã operationem, participatiuę autem vnam & est ipsius & voluntatis operatio. Ex rationali autem distinguendo seu replicãdo de quali vnitate operationis est sermo (. s. penes vnitatem principii propria virtute) habetur quòd vna tantum est operatio humana in vno homine: quæ est prima pars conclusionis, quia vnum tantum est humanum principium. s. voluntas, quàmuis diuersitas sit operationum humanarum penes obiecta, quæ vocatur penes operata a quibusdam. Ex quibus omnibus patet, quòd sequitur conclusio quo ad vtramque sui partẽ: nam ex hoc quòd nulla pars humanæ naturæ multiplicat operationem humanam in vno puro homine, habetur quòd vna tantũ est operatio humana in vno homine, & ex eo quòd in eodem secundum diuersas humanæ naturæ partes multiplicantur operationes non humanæ, habetur quòd præter humanam operationem sunt in vno puro homine multæ operationes non humanæ.

¶ Notato hic, quòd hic apparet non esse hic sermonem de vnitate numerali, aut pure specifice operationis, cum clare constet, in vno eodemque homine esse diuersis tẽporibus humanas operationes multas secundum numerum ab eodem principio actiuo humano: sed quia omnis humana operatio in vno homine ab eodem est humano principio, vna dicitur vnitate formali sui actiui principii, & vnitate nihilominus numerali in omni subordinato principio sibi obsequente, vna enim numero est modera-

A tio humani motus a voluntate, concupiscentia, ac lingua seu manu, & simile est de aliis. Distinctio autem specifica vel etiam generica operationum humanarum penes obiecta, de qua in pręcedentibus libris tractatum & discussum est in processu materiæ moralis, extra præsens propositum est, vt patet in litera.

Li. 1. Ethi. ca. ult. to. 5 — Art. pręce.

mæ sensitiuæ sunt aliqualiter obedientes rationi, & ideo sunt aliqualiter rationales & humanæ, inquantum scilicet, obediunt rationi, vt patet per Philo. in 1. Ethi.* Operationes vero quæ sequuntur animã vegetabilem, vel etiam naturã elementaris corporis, non subiiciuntur rationi, vnde nullo modo sunt rationales, nec humanæ simpliciter, sed solum secundum partẽ humanæ naturæ. Dictum est autem supra*, ꝙ quando agens inferius agit per propriam formam; tũc est alia operatio inferioris agentis & superioris: quando vero agens inferius non agit, nisi secundũ quòd est motum a superiori agente, tunc est eadem operatio superioris agẽtis & inferioris. Sic igitur in quocumq; homine puro alia est operatio elementaris corporis & animæ vegetabilis ab operatione voluntatis, quæ est proprie humana. Et similiter etiam operatio animæ sensitiuę quantum ad id, quòd nõ mouetur a ratione: sed quãtum ad id, quòd mouetur a ratione, est eadem operatio partis sensitiuæ & rationalis. Ipsius autem animæ rationalis est vna operatio, si attendamus ad ipsum principiũ operationis, quod est ratio vel voluntas. Diuersificatur autem secũdum respectum ad diuersa obiecta, quam quidem diuersitatem aliqui appellauerũt diuersitatem operatorum, magis q̃ operationum, iudicantes de vnitate operationis solum ex parte operatiui principij. Sic enim nũc quæritur de vnitate vel pluralitate operationum in Christo. Sic igitur in quolibet puro homine est tantum vna operatio, quæ proprie humana dicitur: præter quã tamen sunt in homine puro quædam aliæ operationes, quę non sunt proprie humanæ, sicut dictum est*. Sed in homine Iesu Christo nullus erat motus sensitiuæ partis, qui non esset ordinatus a ratione. Ipse ẽt opera-

B tiones naturales & corporales aliqualiter ad eius volũtatẽ ptinebãt, inquantũ volũtatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur q̃ sunt sibi propria, vt dictũ est supra.* Et ideo multo magis est vna operatio in Christo, q̃ in quocũq; alio hoĩe.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ operatio partis sensitiuę, & etiã nutritiuę, nõ est proprie humana, sicut dictum est:* & tamen in Christo huiusmodi operationes fuerũt magis humanę, quàm in alijs.

C Ad 2^m^ dicẽdũ, ꝙ potẽtię & habitus diuersificantur per cõparationẽ ad obiecta, & iõ diuersitas operationũ hoc modo respõdet diuersis potentijs & habitibus, sicut ẽt respõdet diuersis obiectis. Talẽ aũt diuersitatẽ operationũ nõ intendim⁹ excludere ab humanitate Chr̃i, sicut nec eã, q̃ est ẽm aliud & aliud instrumentum, sed solum illam, quę est secundum primum principium actiuum, vt dictum est*. Vn-

D de patet etiã responsio ad tertium.

Articvlvs III.

Vtrum actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ actio humana Chri

¶ Quo ad tertium, conclusio est. Multo magis est vna operatio ĩ Christo, quàm in quocumque alio homine. Probatur, quia & operationes elementares & vegetatiuæ aliqualiter voluntariæ erant, & sensitiuæ nullus erat motus non ordinatus a ratione, quorum opposita in homine puro multiplicãt operationes. In isto ar.

¶ Aduerte hic primo, quòd omnis motus partis sensitiuæ in Christo dicitur ordinatus a ratione, pro quanto voluntas rationalis in Christo volebat mot⁹ naturales partis sensitiuæ in se esse vsque ad tales terminos, & non amplius. Q. pręced. ar. 5. — In corp. ar.

¶ Aduerte secũdo, quòd motus naturales partis vegetatiuæ, & elementaris dicuntur in Christo voluntarii voluntate humana, & approbatiue, vt patet, & causaliter seu imperatiue, pro quanto subditi erant voluntati humanæ Christi, vt voluntas eius erat instrumentum diuinitatis. In corp. ar. His enĩ duobus modis verificatur de voluntate humana Christi, ꝙ esuriit, sitiuit & c. voluntarie. 3. di. 18. ar. 2. 3. 4. & 5. & uer. q. 29 a. 7. ad 6. & opusc. 3. ca. 238. fin.

¶ Aduerte tertio, ꝙ Auctor non concludit in Christo esse vnam tantum operationem humanæ naturæ: sed cum monstrasset, in quolibet puro homine inueniri operationem quidem humanam vnam tantum, operationes autem naturæ humanæ secundum diuersas partes multas, intulit, in Christo non solum esse operationem humanam vnam, sicut in ceteris hominibus, sed reliquas partium naturæ humanæ operationes in Christo ad illud vnum principium operatio-

E nis humanæ reduxit, ostendendo eas esse voluntarias, ac per hoc ad vnitatem reduxit non simpliciter, quia ex propriis actiuis principiis emanant vegetatiuæ & elementares, sed quodammodo, quatenus scilicet sunt voluntariæ, & ideo comparatiuam conclusit. Multo magis est vna operatio in Christo, quàm in quocumque alio homine.

¶ Super Quæstionis decimænonæ Articulum tertium.

Titulus clar⁹ est.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est, Christus habuit per meritum quicquid alii habent per meritum, nisi sit tale, cuius meritum deroget dignitati Christi. Secunda est directe responsiua quæsito, Christus potuit aliquid sibi mereri. Prima conclusio habet duas partes. Et quo ad primam probatur, Habere aliquod bonum per se, est nobilius, quàm habere illud per alium: sed habere per proprium meritum, est habere illud per se

Universidad de Deusto Biblioteca

sti non potuerit ei esse meritoria. Christus.n.ante mortem fuit comprehensor, sicut & modo est: sed cōprehensoris non est mereri: charitas enim comprehensoris pertinet ad præmium beatitudinis, cū secundum eam attendatur fruitio, vnde non videtur esse principium merendi, cum non sit idem meritū & præmium. ergo Christus ante passionem nō merebatur, sicut nec modo meretur.

¶2 Præt. Nullus meretur id, quod est sibi debitum: sed ex hoc, quòd Christus est filius Dei per naturā, debetur sibi hæreditas æterna, quā alij homines per bona opera merētur. non ergo Christus aliquid sibi mereri potuit, quia a principio fuit filius Dei.

¶3 Præt. Quicumq; habet id, quod est principale, nō proprie meretur id, quod ex illo habito sequitur: sed Christus habuit gloriā animæ, ex qua secundum communem ordinem sequitur gloria corporis, vt Aug. * dicit in Epistola ad Dioscorum: in Christo tamen dispensatiue factum est, quòd gloria animæ non deriuaretur ad corpus. nō ergo Christus meruit gloriā corpis.

Est epistol. 56. nō multum remote ante medium to. 2.

¶4 Præt. Manifestatio excellentiæ Christi non est bonum ipsius Christi, sed eorum, qui eum cognoscūt, vnde & pro præmio ꝓmittitur dilectoribus Christi, vt eis manifestetur, secundū illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. ergo Christus non meruit manifestationem suę altitudinis.

SED CONTRA est, quòd Aposto. dicit Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediēdo suam exaltationem, & ita aliquid sibi meruit.

RESPON. Dicendum, quòd habere aliquod donum per se, est nobilius, quàm habere illud per aliud: semper enim causa, quę est per se, potior est ea, quę est ꝑ aliud, vt dicitur in 8. Physi. * Hoc autem dicitur aliquis habere ꝑ seipsum, cuius est sibi aliquo modo causa. Prima autem causa omnium bonorum nostrorum per auctoritatē est Deus. & per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per G seipsam, secundum illud 1. ad Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? Potest tamen secundario aliquis esse causa sibi alicuius boni habendi, inquantum.s. in hoc ipso Deo cooperatur: & sic ille, qui habet aliquid per meritū proprium, habet quodammodo illud per seipsum. vnde nobilius habetur id, quod habetur per meritum quàm id, quod habet sine merito. Quia autem omnis perfectio & nobilitas Christo est attribuenda, consequens est, quòd ipse per me- H ritū habuerit illud, quod alij per meritum habent, nisi sit tale quid, cuius carētia magis dignitati Christi & perfectioni præiudicet, q̄ per meritum accrescat: unde nec gratiam nec scientiam, nec beatitudinem animę, nec diuinitatem meruit: quia cum meritum non sit nisi eius quod[d] nondum habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset, quib⁹ carere, magis diminuit dignitatem Christi, quàm augeat meritum, sed gloria I corporis, vel si quid aliud huiusmodi est, minus est quàm dignitas merēdi, quę pertinet ad virtutem charitatis. & ideo dicendum est, ꝙ Christus gloriam corporis, & ea quę pertinent ad exteriorem eius excellentiam (sicut est ascensio, veneratio, & alia huiusmodi) habuit per meritum. & sic patet, quòd aliquid sibi mereri potuit.

Li. 8. Phy. tex. 39.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fruitio, quę est actus charitatis, pertinet ad gloriam animę, quā K Christus nō meruit, & ideo si per charitatem aliquid meruit, non sequitur, quòd idem sit meritum & prēmium. Nec tamen per charitatem meruit, inquantum erat charitas comprehensoris, sed inquantū erat[d] viatoris: nam ipse fuit simul viator & comprehensor, vt supra habitum est. * Et ideo, quia nunc nō est viator, nō est in statu merēdi.

per se. ergo habere per meritum, est nobilius quàm sine merito. ergo Christus habuit per meritum quicquid alii habent per meritum. Maior probatur, quia causa per se, potior est ea, quæ est per aliud. Minor probatur, sane tamen exposita, quòd intelligitur per se tamquam causam non primam (quia illa est Deus, vt patet ex Apostolo) sed secundariam, qa ē esse Dei cooperatorem. Consequētia autē ultima probatur, quia omnis perfectio & nobilitas est Christo attribuenda.

¶ Quo ad secūdam vero partem probatur conclusio, distinguēdo bona in duo genera: quædā quorum quandoque absentia maiorē adimit perfectionem, q̄ dignitas merēdi ponat, vt gloria aię, scientia, gratia, vnio personalis Verbi: quædam quorū coæua pręsentia, melior est dignitas merendi, vt gloria corporis, ascensio, veneratio. Stante siquidem distinctione patet, quòd probata restat conclusionis secunda pars ex illa radice. Omnis perfectio & nobilitas attribuenda est Christo. Hinc siquidem sequitur, & quòd dignitas meriti attribuenda est sibi respectu bonorū tunc minorum dignitate merendi, & quòd respectu maiorum bonorum tunc dignitate merendi, non habuerit meritū. Specificantur autem in litera vtraq; bona, & probatur ꝙ quædam Christus meruit, quia minora sunt quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis. Secunda aūt conclusio responsiua directe quæsito, nō aliter probatur: sed ex prima probata & explanata in specialibus bonis q̄ Christus meruit, relinquitur euidens.

¶ Aduerte hic, ꝙ licet Auctor potuisset vnico verbo expedire hāc quæstionem, dicendo quòd supposita absentiā quorundum bonorum, quæ de facto fuit in Christo, vt patet, ad dignitatem ipsius spectat, quòd habuerit illa per meritū, quia quod est per se nobilius est, quàm quod per aliud. Altius tamen Auctor orsus, monstrare voluit quare quædā potuit mereri Christus, & quædam non. Et ad hoc monstrandum accepit hinc modum habendi, scilicet per meritum vel sine merito, & inde bonum quod haberi debet, & appendit vtrumque in statera cum opposito alterius: posuit enim in vna parte modum habendi per meritum cum absentia quandoque boni, & in altera parte coæuam præsentiam boni cum non merito. Et li-F brando cuncta, quia inuenit modum habendi per meritum cum absentia exteriorum bonorum, meliorem esse, quàm præsentiā eorundem sine merito, conclusit in Christo fuisse meritum respectu exteriorum bonorum. Et quia inuenit præsentiam interiorum bonorum cum non merito eorum, meliorem fore quàm meritum eorūdem, quòd eorundē oportet habere absentiā, conclusit in Christo interiora bona fuisse sine merito. Hic processus est literæ, vt patet.

¶ Sed remanet hic dubium circa rationem in litera redditā, quare Christus meruit exteriora bona: quia scilicet dignitas merendi, spectat ad charitatē, ac per hoc pręstat exteriorum bonorū præsentiæ coæuæ. Nam secundum hanc rationem Christus ēt meruit sciētiā, quia scientia inferior est charitate, ad quam spectat dignitas meriti. In litera autem computatur sciētia inter bona non sub merito Christi, qa derogaret dignitati Christi plus nesciētia quandoque, q̄ non meritū sciētiæ.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ scientia tam beata quàm infusa, quæ in Christo excluditur a merito, clauditur infra latitudinē gratiæ, & de beata patet. De infusa autem persuadetur, ex eo quòd comprehendit in se dona Spiritussancti, intellectum, sapientiā scientiam, & consilia, vt patet ex superiori tractatu de scientia infusa Christi. Gratiæ autē plenitudinis defectus ī Christo, maiorē tolleret a Christo perfectionem, quàm poneret modus habendi ex merito. Et propterea ratio literæ stat solida respectu exteriorū bonorū, nec habet locum respectu scientiæ infusæ.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte responsionem consistere in distinctione maioris argumenti assumpti, scilicet habito principali, accessorium non proprie cadit suo merito. Distinguitur.n. accessorium dupliciter, vel absolute, vel secundum cōgruētiam humanorum meritorum. De primo transeat maior, sed de secūdo negatur: gloria autē corporis est ad gloriā animæ accessoria, secundum congruētiam humanorū meritorū ex diuina ordinatione: & ideo sub merito cadere potest.

¶ In responsione ad quartum, collige debitum nostrum erga Christū. Nam si parentibus & benefactoribus debemus, secundum esse quod habent in nobis, & opinionem bonā, & affectum beneuolum,

AD 2m dicendum, ꝙ Christo, secundum quòd est Deus, & Dei filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominium omnium, sicut primo & supremo domino. Nihilominus tamē debetur ei gloria sicut homini beato, quàm quātum ad aliquid debuit habere sine merito, & quantum ad aliquid cū merito, vt ex supradictis patet*.

Q. 15. arti. 10.

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd redundantia gloriæ ex anima ad corpus, est ex diuina ordinatione secundū congruentiam humanorum meritorum,* vt scilicet, sicut homo meretur per actum animæ, quē exercet in corpore, ita etiam remuneretur per gloriā animę, redundantem ad corpus. & propter hoc non solum gloria animę, sed etiam gloria corporis cadit sub merito, secundum illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora nostra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis. Et ita potuit cadere sub merito Christi.

*a[ct]s actuū

AD 4m dicendum, quòd manifestatio excellentiæ Christi, pertinet ad bonum eius, secūdum esse, quod habet in notitia aliorum, quàmuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoscunt, secundum esse quod habēt in seipsis: sed etiam hoc ipsum refertur ad Christum, inquantum sunt membra eius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus alijs mereri potuerit.

Inf. q. 48. a. 1. cor. & ar. 6. & q. 49. art. 1. co. & 2. dis. 20. q. 2. arti. 3. ad 3. & 3. dis. 18. ar. 6. & veri. q. 26. ar. 6. ad 20. & q. 29. a. 7.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ Christus alijs mereri non potuerit. Dicitur enim Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. ergo pari ratione anima quæ meretur, ipsa remunerabitur. non ergo est possibile quòd Christus alijs meruerit.

¶2 Præ. De plenitudine gratiæ Christi omnes accipiunt, vt dicitur Ioā. 1. sed alij homines habentes gratiam Christi, non possunt alijs mereri: dicitur enim Ezec. 14. quòd si fuerint in ciuitate Noe, Daniel & Iob, filium & filiam nō liberabūt, sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. ergo nec Christus potuit aliquid nobis mereri.

¶3 Præt. Merces, quam quis meretur, debetur secundum iustitiam, & non secundum gratiam, vt patet Ro. 4. Si ergo Christus meruit salutem nostram, sequitur quòd salus nostra non sit ex gratia Dei, sed ex iustitia, & quòd iniuste agat cū eis quos non saluat, cum meritū Christi ad omnes se extendat.

SED CONTRA est, quòd di- A citur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condēnationem, sic & per vnius iustitiā in omnes homines in iustificationem vitæ: sed demeritum Adæ deriuatur ad condemnationem aliorum. ergo multo magis meritum Christi ad alios deriuatur.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est*, in Christo non solum fuit gratia, sicut in quodam homine singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti membra, ex B quibus cōstituitur mystice vna persona. Et exinde est, quòd meritum Christi se extendit ad alios, inquantum sunt membra eius, sicut etiam in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius, quia non solū sibi sentit, sed omnibus membris.

Quæst. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum singularis personæ non nocet nisi sibijpsi: sed peccatum Adæ, qui constitutus est a Deo principiū totius naturæ, ad alios per carnis propaginem deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est a Deo constitutus caput omnium hominum, quantum ad gratiam, se extendit ad omnia eius membra.

C AD 2m dicendum, quòd alij de plenitudine Christi accipiunt, non quidem fontem gratiæ: sed quandā particularem gratiam. & ideo non oportet, quòd alij homines possint alijs mereri, sicut Christus.

AD 3m dicendum, quòd sicut peccatum Adæ, nō deriuatur ad alios, nisi per carnalem generationem, ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationem spiritualem quæ fit in baptismo, per quam homines Christo incorporantur, secundum illud ad Gala. 3. Omnes quotquot in Christo baptizati estis, Christū induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quod homini conceditur regenerari in Christo, & sic salus hominis est ex gratia.

D QVAESTIO XX.

De conuenientibus Christo, secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de his, quæ conueniūt Christo per comparationem ad Patrem: quorum quędam dicuntur de ipso secundum habitudinem ipsius ad Patrem, puta, quòd est ei subiectus, quòd ipsum E orauit, quòd ei in sacerdotio ministrauit: quædam vero dicūtur vel dici possent, secundum habitudinem Patris ad ipsum, puta, si Pater eum adoptasset, & quòd eum prædestinauit.

¶ Primo igitur considerandum est, de subiectione Christi, ad Patrē.
¶ Secundo, De eius oratione.
¶ Tertio, De ipsius sacerdotio.
¶ Quarto, De adoptione, an ei cōueniat.

beneuolū, & actus reuerentes, & verba honorabilia, quāto magis Creatori ac Redemptori nostro debemus, vt in nobis esse habeat (tā in intellectu, quā in affectu, quā in verbis & actibus) consone ad excellentiā suam, ad recepta beneficia, & c. Hoc.n. est id solum quod retribuere illi possumus: quoniam secūdū esse, quod habet in ipso, nihil possum⁹ ei dare aut tollere. In hoc nāq; esse qd in nobis habet, omnis cult⁹ diuinus cōsistit, & ad hoc ordinatur, in quo tota dei gloria extra seipsum consistit.

D. 889.

¶ Super Quæstionis decimænonæ Articulum quartum.

Titulus de merito condigni intelligitur, & clarus est ex terminis superius declaratis.

¶ In corpore est vnica conclusio responsiua, Meritum Christi extendit se ad alios ut membra ipsius. Probatur & declaratur. Primo, probatur: in Christo fuit gratia, non solū vt in homine singulari, sed ut in capite totius Ecclesiæ. ergo meritum ipsius. Antecedēs patet ex supradictis. Consequentia patet, quia ex omnibus membris cōstituitur vna persona mystica, cuius caput, hoc ē principale, est Christus. Declaratur ex similitudine in homine, quia caput sentit sibi & omnibus mēbris.

¶ Aduerte hic, ꝙ priuilegium Christi est mereri aliis ex condigno, ita quòd sicut solus est caput Ecclesiæ, ita solus potest mereri ex cōdigno pro aliis: sanctorum autem merita aliis prodesse possunt de cōgruo. Auctor uero in responsione ad tertium dixit quòd sufficiebat ad solutionem argumenti, quòd scilicet non oportet sanctos mereri pro aliis, cū quo uerum quoque est, quòd non potest sanctorum meritū esse pro alio ex condigno.

¶ Super Quæstionis uigesimæ Articulum primum.

Titulus clarus.

¶ In corpore una est conclusio responsiua quæsito, Christus est subiectus Patri tripliciter, secundum bonitatem, seruitutē, & obedientiam. probatur primo, Natura humana ex sui conditione habet triplicem hanc subiectionem ad Deū. ergo Christus est tripliciter subiectus Patri. Antecedens manifestatur in singulis tribus subiectionibus. Consequentia probatur, quia cuilibet habenti naturam conueniunt quæ propria sunt illi naturæ. Declaratur secundo conclusio auctoritatibus

tatib*, singulas subiectiones attributas esse Christo.
¶In responsione ad primum & secundũ habes rationem huius articuli, propter Arrii scilicet errorẽ motus videtur. Et cum quanta cautela loquendum est, & si sermoni cautela deest, non desit in intellectui sanus sensus.

¶Quinto, De eius prędestinatione.

Circa primum quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum Christus sit subiectus Patri.

¶Secundo, Vtrum sit subiectus sibiipsi.

ARTICVLVS I.

Vtrum dicendum sit Christum subiectum Patri.

1.p.q.42.a.4.ad 1.& q.43.ar.7.ad 1.& 3.di.11 arti.1.ad 2.& dist.17.arti.3.q.1.co.& 1.co.15.lec.3.fi. Ca.4. habetur hic lib.inter opa Augu. tom. 3. †Q.16.art.8. *Li.3.orth. fid. c.21.parũ ante medium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit dicendum, Christum esse subiectum Patri. Omne enim quod subijcitur Deo Patri, est creatura, quia, vt dicitur in lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiens neque subiectũ: sed non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit creatura, vt supra dictum est†. ergo etiam non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit Deo patri subiectus.

¶2 Præt. Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectum, quòd est eius dominio seruiẽs: sed humanæ naturæ in Christo non potest attribui seruitus: dicit enim Dama.* in 3. lib. Sciendum est, ꝙ neq; seruam ipsam, scilicet humanam naturam Christi dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ sunt nomina cognitionisque signa, sed eorũ, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis, & filiationis nomina. ergo Christus secundum humanam naturam nõ est subiectus Deo patri.

¶3 Præt. Prioris ad Cor. 15. dicitur, Cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia: sed sicut dicitur Hebr. 2. Nunc, necdum videmus omnia subiecta ei. ergo nondum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

Li.1.de trini. c.7. ante med. tom. 3

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater maior me est. Et Aug. dicit in 1. de * Trinit. Non immerito Scriptura vtrumque dicit, æqualem Patri Filium, & Patrem Filio maiorẽ: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam serui sine vlla confusione intelligitur, sed minor est subiectus maiori. ergo Christus secundum formam serui est Patri subiectus.

RESPON. Dicendum, quòd cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea, quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui conditione habet triplicem subiectionem ad Deum. Vnã quidem secundum gradum bonitatis, prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis, vt patet per Diony.* 1. ca. de diui. no. natura autem creata habet quandam participationem diuinæ bonitatis, quasi radijs illius bonitatis subiecta. Secundo, humana natura subijcitur Deo, quãtum ad Dei potestatem, prout scilicet natura humana, sicut & quælibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo, specialiter humana natura Deo subijcitur, quantum ad proprium suum actum, inquantum scilicet, propria voluntate obedit mandatis eius. Et hanc triplicem subiectionem ad Patrem Christus de seipso confitetur. Primam quidem Matth. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus Vbi * Hiero. dicit, quòd quia eum magistrum vocauerat bonum, & non Deum vel Dei filium confessus erat, dixit, hominem, quàmuis sanctum, in comparatione Dei non

Ca.1. a medio illius.

Sup illud, Quid me interrogas de bono? to.9.

F esse bonum. Per quod dedit intelligere, quòd ipse secundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. & quia in his quæ non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius, vt August. dicit in 6. de Trin. * ex hac ratione Pater dicitur maior Christo secundum humanam naturam. Secunda etiam subiectio Christo attribuitur, inquantũ omnia, quæ circa humanitatem Ghristi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur. vnde Dionysi. † dicit 4. cap. Cæl. Hierar. quòd Christus subijcitur Dei patris ordinationibus. Et hæc est subiectio seruitutis, secundum quòd omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta, secundum illud Sap. 16. Creatura tibi

Li.6. de tri. cap.8. circa medium to.3. Ca.4. circa fin. illius.

G factori deseruiens. Et secũdum hoc, etiam filius Dei Philippen. 2. dicitur, formam serui accepisse. Tertiam etiam subiectionem attribuit sibiipsi Ioan. 8. dicens, Quæ placita sunt ei, facio semper. Et hæc est subiectio obedientiæ. Vnde dicitur Philippens. 2. quòd factus est obediens Patri vsque ad mortem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut non est simpliciter intelligendum, quòd Christus sit creatura: sed solum secundum humanam naturam, siue apponatur ei determinatio, siue non (vt supra dictum est*) ita etiam non est simpliciter intelligẽdum, quòd

H Christus sit subiectus Patri: sed [d] solum secundum humanam naturam, etiam si hæc determinatio non apponatur, quam tamen conuenientius est apponere, ad [d] euitandum errorem Arrij, qui posuit filium minorem Patre.

Q.16.ar.8. D.61. D.111.

AD 2m dicendum, quòd relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione, inquantũ scilicet serui est moueri a domino secundum imperium. Agere autem non attribuitur naturæ sicut agenti, sed personæ: actus enim suppositorum sunt & singularium, secundum Philoso. * attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundum quam persona

Li.1. metaph. princ.

I vel hypostasis agit. & ideo quàmuis non proprie dicatur, quòd natura sit domina vel serua, potest tamen proprie dici quòd quælibet hypostasis vel persona sit domina vel serua secundum hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohibet, Christum dicere Patri subiectum, vel seruum secundum humanam naturam.

AD 3m dicendum, quòd sicut Aug. * dicit in 1. de Trinit. tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quando iustos, in quibus nunc regnat per fidem, perducturus est ad speciem, vt scilicet videant ipsam essentiam communem Patri & filio. Et tunc totaliter erit Patri subiectus non solum in se, sed etiam in mẽbris suis, per plenam participationem diuinæ bonitatis. Tunc etiam omnia erunt plene ei subiecta per

Li.1. de trinit. ca.8. circa medium

K finalem impletionem suæ voluntatis de eis, licet etiã modo sint omnia ei subiecta, quantum ad potestatẽ, secundum illud Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit subiectus sibiipsi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ sit subiectus sibiipsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica*, quam scilicet synodus Ephesina recepit: Neque ipse Christus sibi seruus ẽ, neq, dominus, fatuũ enim est, magis autem & impium ita dicere & sapere. & hoc etiam asserit Dama. † in 3. libro dicens: Vnum enim ens Christus, non potest seruus esse suiipsius & dominus: sed intantum Christus dicitur seruus Patris, inquantũ est ei subiectus. ergo Christus non est subiectus sibiipsi.

*In synodo Ephesina ... [margin note partly cut off]

Li.3. fid. orth. c.21. parum a medio.

¶Super Quæstionis uigesimæ Articulum secundum.

Titulus clarus est in se: sed sua causa ex articulo colligitur, quòd est diuersus loquendi modus Græcorũ & Latinorum. Cyrillus enim & Damas. cum Ephesina synodo negãt Christum subiectum sibi: Augustinus vero Christum sibi subiectum secundum humanitatem affirmat. Et quia vtraq; sententia est vera, & ad diuersos sensus relata rationabiliter dicta ab vtrisque, ideo nota ẽ quæstio hæc.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæsito secundum veritatem: secũdo, docemur cõuenientem loquendi modum, in hac materia.

¶Quo ad primum cũ distinctione duplicis sensus huiusmodi locutionũ respondetur, quòd scilicet possunt seruitus & dominium referri vel ad diuersitatem suppositorũ, vel ad solã diuersitatem naturarum in vna persona. Probatur hæc distinctio, quia esse dominum vel seruum attribuitur personæ secundum aliquam naturam, potest igitur referri diuersitas requisita inter dominum & seruum: vel ad personarũ & naturarũ simul diuersitatẽ, vel ad diuersitatẽ naturarũ tantum stante vnitate personæ. Et prima conclusio iuxta primũ sensum est: Christus non est subiectus sibi, aut dominus sui. Manifestatur: quia sic est hæresis Nestorii damnata in synodo, negata a Cyrillo, & Damasc. Secũda vero conclusio iuxta secundũ sensum est: Christ* est sibi subiect* & sui dominus. Hæc probatur ex diuersitate naturarum & auctoritate Augustini.

¶Quo ad secũdum, modus loquendi cõgruus est vt de Christo ea quę sunt excellentiæ, absolute dicãtur, ea vero quæ sunt subiectionis, cũ determinatione apposita dicantur, scilicet secundum humanã naturã. Et ratio est, quia Christus est nomen personæ, quæ in Christo ẽ æterna, & Deus verus.

¶ Nota hic, quòd ea, quæ sunt excellẽtiæ dupliciter signãtur, vel sine determinatione seu limitatiõe, vt esse dominũ, prędidentem, maximum, &c. vel cum limitato termino, suiipsius, puta quòd est dominus sui, præsidet sibi, &c. Auctor in litera loquitur de relationibus excellentię simpliciter & absolute: cum dicit ꝙ de Christo sunt absolute enuntiãda. Et per oppositũ ea quæ sunt minorationis, non sunt simpliciter & absolute enũtiãda, puta quòd est creatura, quod est seruus, quòd subiectus. Et nõ loquitur de relationibus excellẽtiæ respectu sui nam tã relationes excellentiæ, quàm relationes subiectionis respectu sui, cũ determinatione dicẽdæ sunt: sicut enĩ dicendum est Christum sibi subiectum secundum humanã naturam, ita dicendum est Christum secundum deitatem dominum sui secundum humanitem: Et hęc manifeste probantur ex responsionibus ad primum, & secundum in litera, vbi habeẽ quòd ista relatiua non simpliciter, & absolute dicuntur, respectu sui, quoniã exigunt diuersitatẽ suppositorum, simpliciter loquendo: sed cũ determinatione aliqua possunt respectu sui verificari, vt etiam ex Aristo. authoritate i respõsione ad tertium cõfirmatur.

Lib. 2. non multum remote ante finem.

¶2 Præt. Seruus refertur ad dominum: sed relatio nõ est alicuius ad seipsum. vnde & Hila. dicit in lib. de Trini. * quòd nihil est sibi simile, aut æquale. ergo Christus nõ potest dici seruus suiipsius, & per cõsequens nec sibi esse subiectus.

B

In suo symbolo fidei.

¶3 Præt. Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita De* & homo vnus est Christus, vt Athana. * dicit: sed homo non dicitur subiectus sibiipsi, vel seruus suiipsius, aut maior seipso propter hoc, ꝙ corpus eius subiectum est animæ. ergo neque Christus dicitur subiectus sibiipsi propter hoc, ꝙ eius humanitas subiecta est diuinitati ipsius.

C

Li.1.c.7. ante med. tomo.3.

SED CONTRA est, quòd Augu.* dicit in 1. de Trin. Veritas ostẽdit secundum istum modum, quo scilicet, Pater maior est Christo secundum humanam naturam, & seipso minorem Filium.

¶2 Præt. Sicut ipse argumentatur ibidem, sic accepta est a Filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei: sed secundum formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est filio maior secundum humanam naturam. ergo etiam Filius est maior seipso secundum humanam naturam.

D

¶3 Præt. Christus secundum humanam naturam est seruus Dei patris secundum illud Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum & patrem vestrũ, Deum meum & Deum vestrum: sed quicumq; est seruus patris, est seruus Filij, alioquin non omnia quæ sunt patris, essent filii. ergo Christus est seruus suiipsius, & sibi subditus.

Ar. præc. ad 2.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) esse dominum & seruum attribuitur personæ vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cum ergo dicitur Christus esse dominus vel seruus suiipsius, vel quòd verbum Dei est dominus hominis Christi, hoc põt ĩtelligi dupliciter. Vno modo, vt ĩtelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis vel personæ, quasi alia sit persona verbi Dei dominantis, & alia hominis seruientis, quod pertinet ad hæresim Nestorij. Vnde in condemnatione Nestorij dicitur in synodo * Ephesina Si quis dicit Deum vel dominum esse Christi ex Deo patre verbum, & non magis eundem confitetur simul Deum & hominem, vtpote verbum factum carnem, secundũ Scripturas, anathema sit. Et hoc modo negatur a Cyrillo & Dama.

E

A

In conci.1. Ephesi. cui præfuit Cyrillus ca. 6.

F Et sub eodem sensu negandum est, Christum esse minorem seipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo, potest intelligi secundũ diuersitatem naturarum in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cum patre conuenit simul, eũ cum patre præesse, & dominari: secundum vero alteram naturam, in qua nobiscum conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum dicit August. * Filium esse seipso minorem. Sciendum tamen, quòd cum hoc nomen Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomen Filius, illa per se, & absolute possunt dici de Christo, quæ cõueniunt ei ratione suæ personæ, quę est ęterna, & maxime huiusmodi relationes, quæ magis proprie videntur ad personam vel hypostasim pertinere, sed ea quæ cõueniunt sibi ẽm humanã naturã sunt potius attribuenda cum determinatione, vt videlicet dicamus Christum esse simpliciter maximum, & dominum & præsidentem, quòd autem sit subiectus vel seruus vel minor, est ei attribuendum cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam.

Locis in argu. 1. citatis

Li. 1. de tri. cap. 7. ante med. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Cyrillus & Dama. negant Christum esse dominũ suiipsius, secundum quòd per hoc importatur pluralitas suppositorũ, quæ requiritur ad hoc, quòd aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

Locis in argu. 1. citatis

AD 2m dicendum, quod simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & aliũ seruum: potest tamen aliqua ratio dominij & seruitutis seruari, prout idem est dominus & seruus suiipsius, secundum aliud & aliud.

AD 3m dicendum, quòd propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior & alia inferior, dicit etiam Philo. in 5. Ethi. * quòd est hominis ad seipsum iustitia, inquantum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde, per hunc modum etiam vnus homo potest dici sibi subiectus & seruiẽs secundum diuersas sui partes.

Li. 5. Ethi. c. vlt. tom. 5

Ad alia aũt argumenta patet responsio ex dictis. Nam Augustin. * asserit Filium seipso minorem esse, vel sibi subiectum, secundum humanam naturam, non secundum diuersitatem suppositorum.

Li. 1 de trinita. c. 7. tomo. 1.

QVAE-

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica cõclusio, Christo, secundũ quòd est homo conuenit orare. Probatur, oratio est explicatio ꝓpriæ volũtatis apud Deum, vt eam impleat. ergo si in Christo esset tantum voluntas diuina, non cõpeteret ei orare. ergo Christo, secundum quòd habet voluntatem humanã, conuenit orare. Antecedẽs patet ex antedictis. Consequẽtia prima probatur, quia diuina voluntas est per seipsam efficax, iuxta Psal. Secunda vero probatur, quia in Christo præter diuinam est humana voluntas, quæ nõ per seipsam est efficax, sed ope diuinæ virtutis eget.

3.di.17.ar. 3.q.1. & 4. dist.15. q.4. art.6. q. 2. ad 1. & 10. 11.le.6.

¶ In respõsione ad primum, vide Nouitie quòd Auctor primo loquitur de Christo ratione humanæ naturæ assumptæ, & dicit necessitatẽ orandi, non omnipotentiam naturæ suæ humanæ. Deinde loquitur de toto Christo, & assignat plures rationes orãdi, scilicet fidei suę, suæ deitatis, & exẽpli nostri.

Li.3.ortho. fid.c.24.in prin.

¶ In respõsione ad secundum vide curiose, quòd respõsio stat in hoc, quòd Christus nesciuit Lazarum resuscitandũ absolute, sed sciuit Lazarum resuscitandum medio suo clamore &c. & simile est de aliis. Et ideo vana est quæstio, ad quid oportet tot media apponere: eadẽ enim est præuisio termini & mediorum, & eadem est quæstio & solutio omnium.

4.2.q.83.2. 1. & 2.

¶ In respõsione ad tertium vide Nouitie, quòd ascensus est nomẽ motus proprie dicti. Translatum autem ad mentem potest dupliciter conuenire menti, secundum proprium mentis actũ, qui vere & proprie est actus perfecti, puta intelligere. Nam potest mouri conuenire ascensus vel per modum motus, qui actus est imperfecti, & sic conuenit nobis, qui non sumus mente coniuncti supernis, sed tẽdimus mentis actibus ad illa, sicut vapores ascẽdũt sursum, qui de terra eleuantur, & tendunt sursum, & sic Christi menti nõ conuenit ascensus, quia semper est cũ Deo: vel per modũ motus, qui est actus perfecti, & sic connit Christo & beatis ascensus mentis in Deum: quia iuncti Deo contemplantur ipsum, vt super se perfecti contemplatione illius, sicut nos cum contẽplamur aliquid, dicimur moueri, secundum intellectum in illud.

Li.10. ante fin.

QVÆSTIO XXI.

De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de oratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christo conueniat orare.

¶ Secundo, Vtrum conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶ Tertio, Vtrum cõueniat sibi orare pro seipso, an tantũ pro alijs.

¶ Quarto, Vtrum omnis eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christo competat orare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christo non competat orare. Nam sicut Dam.* dicit, oratio est petitio decentium a Deo: sed cum Christus omnia facere posset, non videtur ei conuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret. ergo videtur quòd Christo nõ conueniat orare.

¶ 2 Præt. Non oportet orando petere illud, quod aliquis scit pro certo esse futurũ (sicut non orãmus, ꝙ sol oriatur cras) neque est etiã conueniens, quòd aliquis orando petat, quod scit nullo modo esse futurum: sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurum. ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

¶ 3 Præt. Dama.* dicit in l. 3. quòd oratio est ascensus intellectus in Deum: sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deũ, quia semper intellectus eius erat Deo coniunctus, non solum secundum vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. ergo Christo nõ cõueniebat orare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 6. Factum est, in illis diebus exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est* in 2. parte) oratio est quædam explicatio propriæ voluntatis apud Deum, vt eam impleat. Si igitur in Christo esset vna tantum voluntas, scilicet diuina, nullo modo, competeret sibi orare, quia voluntas diuina per seipsam est effectiua eorum, quæ vult, secundum illud Psal. 134. Omnia quęcũq; voluit Dominus, fecit: sed quia in Christo est alia voluntas diuina, & alia humana, & voluntas humana nõ est per seipsam efficax ad implendum quæ vult, nisi per virtutem diuinam, inde est ꝙ Christo, ẽm ꝙ est homo, & humanã volũtatẽ habens, competit orare.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Christus poterat pficere omnia quæ volebat, secundum quòd Deus, non autem secundum quòd homo, quia secundũ quod homo, non habuit omnipotentiam, vt supra habitum est.* Nihilominus tamen ipse idem Deus existẽs & homo, voluit ad Patrem orationem porrigere, non quasi ipse esset impotẽs, sed propter nostram instructionem. Primo quidem, vt ostenderet se esse a patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. propter populum qui circunstat, dixi. s. verba orationis, vt credant, quia tu me misisti. Vnde Hila. in 10. de Trin.* dicit, Nõ prece eguit, pro nobis orauit, ne filius ignoraretur. Secũdo, vt nobis exẽplũ orandi daret. Vnde Amb. dicit super Luc.† Noli insidiatrices aperire aures, vt putes filium Dei quasi infirmum rogare, vt impetret quod implere nõ possit; potestatis enim actor, obedientiæ magister, ad præcepta virtutis, suo nos informat exẽplo. Vnde & Augu.* dicit super Ioa. Poterat Dominus in forma serui, si hoc opꝰ esset, orare silentio: sed ita se patri exhibere voluit precatorẽ, vt meminisset nostrũ se eẽ doctorẽ.

Li.5.de Trin. c.6. ante fin. Li.5.de Trin. c.6. ante fin. Li.10. ante fin.

AD 2ᵐ dicendum, quòd interialia, quæ Christus sciuit futura, sciuit quædam esse fienda propter suam orationẽ, & huiusmodi nõ incõueniẽter a deo petijt.

Li.3.de ma. ter. tom.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ ascẽsio nihil est aliud, q̃ motus in id, quod est sursum: motus aũt, vt habetur i 3. de anima*, dupliciter dicitur. Vno modo, proprie, ẽm quòd importat exitũ de põtentia in actũ, prout est actus imperfecti, & sic ascẽdere cõpetit ei, quod est potẽtia sursum, & nõ actu. & hoc modo, vt Dam.† dicit in 3. li. intellectus humanus Christi nõ eget ascẽsione i deũ, cũ sit semper Deo vnitus, & ẽm esse personale, & ẽm cõtẽplationẽ beatã. Alio modo, dicitur motus qui est actus perfecti. i. existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicũtur quidã motus. & hoc modo itellectus Christi semper ascẽdit in Deũ, quia semper contẽplatur ipsum, vt supra se existentem.

Li.3.de ma. ter. tom. Li.3.de ma. ter. circa prin.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christo conueniat orare, secundum suam sensualitatem.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christo conueniat orare ẽm suam sensualitatem. Dicitur. n. in Psal. 83. ex persona Christi, Cor meum & caro mea exultauerũt in deũ viuũ: sed sensualitas dicit appetitus carnis. ergo sensualitas Christi potuit ascẽdere i deũ viuũ, exultãdo, & pari mõ orando.

¶ 2 Præt. Eius videtur esse orare, cuius est desiderare illud quod petit; sed Christus petiuit aliquid quod desiderauit eius sensualitas, cum dixit, Transeat a me calix iste; sicut dicitur Matth. 26. ergo sensualitas Christi orauit.

¶ 3 Præt. Magis est vniri deo in persona, quàm ascendere in deum per orationem; sed sensualitas fuit assumpta a deo in vnitatem personæ, sicut & quælibet pars humanę naturæ. ergo multo magis potuit ascendere in deum orando.

SED CONTRA est, quòd dicitur Phil. 2. quòd filius Dei secundum naturam quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est: sed alij homines non orant secundum sensualitatem. ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

RESPON. Dicendum, quòd orare secundum sensualitatem potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quòd ipsa oratio sit actus sensualitatis, & hoc modo Christus secundum sensualitatem non orauit: quia eius sensualitas eiusdẽ naturæ & speciei fuit in Christo & in nobis. In nobis autem non potest sensualitas orare duplici ratione. Primo quidem, quia motus sensualitatis non potest sensibilia transcendere; & ideo non potest in Deum ascendere, quod requiritur ad orationem. Secundo, quia oratio importat quandam ordinationem, prout scilicet aliquis desiderat aliquid quasi a Deo implendum, & hoc est solius rationis. Vnde oratio est actus tõnis, vt in scda parte habitum est.* Alio modo potest dici aliquis orare secundum sensualitatem, quia scilicet eius ratio orando Deo proponit, quod est in appetitu sensualitatis ipsius, & secundum hoc Christus orauit secundum sensualitatem, inquantum scilicet oratio eius exprimebat sensualitatis affectum tamquàm sensualitatis aduocata, & hoc, vt nos de tribus instrueret. Primo quidem, vt ostenderet, se veram naturam humanam suscepisse cum omnibus naturalibus affectibus. Secundo, vt ostenderet quòd homini licet secundum naturalem affectum aliquid velle, quod Deus non vult. Tertio, vt ostendat quòd proprium affectum debet homo diuinæ voluntati subijcere. Vnde Augustꝰ in Enchir. dicit. Sic Christus hominem gerens, ostendit priuatam quandam hominis voluntatem, cum dicit, Transeat a me calix iste. Hæc enim erit humana voluntas, proprium aliquid & tamquàm priuatum volẽs: sed quia rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi, subdit, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu: ac si dicat, Vide te in me: quia potes aliquid proprium velle, etsi deus aliud velit.

Psal.83.ar. 1. Li.3.de ma. ter. tom. Li.3.de ma. ter. circa prin

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Hilarius loquitur quantum ad orationem vocalem, quæ non erat ei necessaria propter ipsum, sed solum propter nos: vnde signanter dicit, quòd sibi non proficiebat deprecationis sermo. Si enim desiderium pauperum exaudit Dominus, vt in Psal. 9. dicitur, multo magis sola volũtas Christi habet vim orationis apud patrem. Vnde ipse dicebat Ioan 11. Ego sciebam, quoniam semper me audis, sed propter populum qui circũstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus volebat quidem pati illa quæ patiebatur, pro tempore illo: sed nihilominus volebat, vt post passionem, gloriam corporis consequeretur, quam nondum habebat: quam quidem gloriam expectabat a patre sicut ab Auctore, & ideo conuenienter ab ipso eam petebat.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ipsa gloria quam Christus orando petebat, pertinebat ad salutem aliorum, secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: & ideo illa etiam oratio, quam pro se faciebat, erat quodammodo pro alijs. Sicut & quicumque homo aliquod bonum a Deo postulat, vt vtatur illo ad vtilitatem aliorum, non sibi soli, sed etiam alijs orat.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum quartum.*

3. di. 17. ar. 3. q. 3. & 4. Et opuscu. 3. c. 140. Et opus. 7. & Psal. 20. & Io. 12. lec. 4. & Heb. 5.

TItulus clarus.
¶ In corpore articuli vna est cõclusio respõsiua quæsito. Omnis oratio Christi fuit exaudita. Probatur. Omnis voluntas simpliciter Christi fuit adimpleta. ergo omnis oratio eius fuit exaudita. Antecedẽs & declaratur & probatur. Declaratur quidem distinguendo de voluntate simpliciter, vel secundũ quid: illa rationis deliberata, ista naturę & velleitas. Probatur vero: quia omnis voluntas simpliciter Christi fuit deo conformis, quia nihil sic voluit nisi qđ sciuit deum velle. Consequentia vero probatur dupliciter. Primo, tunc alicuius oratio exauditur, quando eius voluntas impletur, quia oratio est interpretatiua voluntatis. Secundo, quia conformitas voluntatis ad diuinam voluntatem, est ratio exauditionis aliorũ orantium, vt probatur ex auctoritate Apostoli ad Ro. 8.

Ar. præced. arg. 2. & ar. 1. huius q.

¶ Aduerte hic nouitie, ꝙ oratio est explicatiua volũtatis, & illius ꝓcuratrix: non solum autem voluntatis deliberatæ, sed velleitatis, & affectus, vt patet ex supradictis, & ex oratione Christi, Transeat a me calix iste. Verum sicut voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid, ita oratio, prout est petitio, distinguitur in simpliciter vel secũdum qđd. Et vt petit seu procurat pro voluntate deliberata, ẽ oratio simpliciter: vt autẽ pro velleitate & affectu humano, est oratio secundum quid. Et propterea simpliciter de oratione loquendo, verum est, ꝙ omnis Chri oratio fuit exaudita: oratio namque quã pro velleitate & affectu sensus obtulit, non simpliciter petebat, sed sub condi tione: subdidit. n. fiat voluntas tua. Et ita exaudita est etiã hæc oratio quo ad vltimum petitũ, qđ deliberate volebat & desiderabat.

Super Ioan. 9. lect. 1.

¶ In respõsione ad primum, vide noui tue, ꝙ Dionysij Alexandrini expositio habetur in Catena aurea. Luc. 22. Et ẽ illa quæ secundo loco ponitur in litera, scilicet, quòd timor mortis eũ non perturbaret, aut quòd mors eum non detineret. Loquitur. n. Dionysius hic ad si militudinem alicuius nociui applicati nobis per modũ transeuntis, puta, ignis vel aquæ, & huiusmodi. Tale. n. quia applicatur mihi, non est intactũ, sed aliqualiter contingens me: quia vero petranſit, non pmanet in me. Et sic volebat Christ⁹ vel mortis timore tangi, non comprimi, vel morte ipsa tangi, non detineri, sed resurgere. Modus igitur mali est qui sub petitione cadit, cũ dicitur, Trãseat calix, trãsfer calicẽ &c. secundum istam expositionem. Reliqua clara sunt.

Ambr. in Luc. mik. 22. Aug. in Mat. 26. & in Ioan. tract. 60. Chrys. hom. 83. in Mat. Cyrill. in Ioan. lib. 12. cap. 6. Theophyl. in Mat. 26. Euthym. in Mat. 26. Dam. lib. 3. de fide orth. cap. 24. Beda in Luc. 22. Anselm. in Mat. 26. Rabanus in Mat. 26. Haymo in Mat. 26. Hugo in Mat. 26. Lyra in Mat. 26. Dionys. Carthus. in Mat. 26. Ioan. 12. Ioan. 18. Ioan. 19. Ioan. 20. Ioan. 21. Ioan. 22. Ioan. 23. Ioan. 24. Ioan. 25. Ioan. 26. Ioan. 27. Ioan. 28. Ioan. 29. Ioan. 30. Ioan. 31. Ioan. 32. Ioan. 33. Ioan. 34. Ioan. 35. Ioan. 36. Ioan. 37. Ioan.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶2 Præt. Sacerdotium Christi magis est simile sacerdotio Iudæorũ, quod erat a Deo institutum, quàm sacerdotio Gentilium, quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nũquàm homo in sacrificium offerebatur, quod maxime reprehenditur in sacrificijs gentilium, secũdũ illud Psal. 105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinẽ filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptibilibus Chanaan. ergo in sacerdotio Christi non debuit esse ipse homo Christus hostia.

¶3 Præt. Omnis hostia ex hoc, ꝙ Deo offertur, Deo sanctificatur: sed ipsa Christi humanitas a principio fuit sanctificata, & Deo coniuncta. ergo non conuenienter potest dici, quòd Christus, secũdum quòd homo, fuerit hostia.

Sed contra est, quòd Apost. dicit ad Ephes. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut Augu.* dicit in 10. de ciui. Dei, oẽ sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramẽtum, idest, sacrum signum est. Inuisibile aũt sacrificiũ est, quo homo Deo spiritum suum offert, secũdum illud Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus cõtribulatus: & ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc ꝙ spiritus hominis feratur in Deum, potest dici sacrificium. Indiget igitur homo sacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remissionẽ peccati, per qđ a Deo auertitur: & ideo Apost. dicit ad Hebr. 5. ꝙ ad sacerdotem pertinet, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Secũdo, vt homo in statu gratiæ cõseruetur, semper Deo inhærens, in quo eius pax & salus consistit. Vnde & in veteri lege immolabatur hostia pacifica ꝓ offerentium salute, vt habetur Leuit. 3. Tertio ad hoc, ꝙ spiritus hominis perfecte Deo vniatur, quod maxime erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocaustũ quasi totum incensum, vt dicitur Leuit. 1. Hæc autem per humanitatem Christi nobis prouenerunt. Nã primo quidem nostra peccata deleta sunt, secundum illud Ro. 4. Traditus ẽ pp delicta nostra. Scđo, gratiam nos saluantem per ipsum accepimus, secũdum illud Heb. 5. Factus est oĩbus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Tertio, p ipsum perfectionem gloriæ adepti sumus. Heb. 10. Habemus fiduciã

F per sanguinem eius in introitum sanctorum, scilicet in gloriam cælestem: & ideo ipse Christus inquantum homo, non solum fuit sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus non se occidit, sed seipsum volũtarie morti exposuit, secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit: & ideo dicitur seipsum obtulisse.

G Ad 2m dicendum, ꝙ hominis Christi occisio potest ad duplicem voluntatem comparari, Vno modo, ad voluntatem occidentium. Et sic non habet rationem hostiæ: non.n. dicuntur occisores Christi, hostiã Deo obtulisse, sed grauiter deliquisse. Et huius peccati similitudinem gerebant impia gentiliũ sacrificia, quibus homines idolis immolabant. Alio modo, potest cõsiderari occisio Christi per com H parationem ad voluntatem patientis, qui voluntarie se obtulit passioni. Et ex hac parte habet rationem hostiæ in quo non conuenit cum sacrificijs Gentilium.

Ad *3m dicendum, quòd sanctitas humanitatis Christi a principio non impedit, quin ipsamet humana natura, cũ in passione oblata est Deo, sanctificata nouo modo fuerit, scilicet vt hostia actualiter tunc exhibita. Acquisiuit enim actualem hostiæ sanctificationem tunc ex antiqua charitate & gratia I vnionis sanctificante eandem absolute.

*Resp… supplet…

Articvlvs III.

Vtrum effectus sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd effectus sacerdotij Christi non sit expiatio peccatorum. Solius enim Dei est peccata delere, secundum illud Isa. 43. Ego sum q deleo iniquitates tuas propter me: sed Christus non est K sacerdos, secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. ergo sacerdotium Christi non est expiatiuum peccatorum.

¶2 Præt. Apost, dicit Heb. 10. quòd hostiæ veteris testamenti non poterant perfectos facere: alioquin cessassent offerri, eo quòd nullam haberẽt conscientiam peccati cultores sufficienter semel mundati, sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit: sed similiter sub sacerdotio Christi fit

primam partem supponitur ex præcedẽte articulo, quo ad secundam uerò ꝙ fuerit simul hostia probatur. Omne qđ deo exhibetur ad hoc, ut spiritus hominis feratur in deũ est hostia seu sacrificium: sed humanitas Christi est deo exhibita ad hoc, ut spiritus hominum ferantur in deum. ergo. Maior propositio probatur. Sacrificium uisibile est sacramentum inuisibilis, inuisibile autẽ est oblatio spiritus. ergo.

¶ Aduerte quòd uis probationis consistit in hoc: Omne sacrificium aut est uisibile, aut inuisibile: sed uisibile ordinatur ad inuisibile, ut sacrum eius signum ad sanctum signatũ, ac per hoc, finem: signatum enim finis est signi. omne igitur sacrificium exterius est sacrificium ex ordine ad interius, hoc est oblationem spiritus: & econtrà, omne quod ad oblationem spiritus deo offertur, sacrificium denominatiuè dicitur. Tertia uerò pars cõclusionis, hoc est perfecta pro peccato pacifica & holocaustũ, probatur ex litera. Homo indiget sacrificio propter tria, scilicet remissionẽ peccati, gratiæ conseruationem & consumationem: sed hæc tria per humanitatem Christi habuimus. ergo. Maior in litera & infertur ex priori syllogismo, quo probata est altera pars cõclusionis, nam si sacrificium exterius dicitur ex relatione ad oblationem spiritus, & ad oblationem spiritus nostri cõcurrũt ista tria, scilicet remissio peccati, conseruatio uitæ gratiæ, & consumatio illius, consequẽs est ut ad hæc tria homo indigeat sacrificio, & declaratur quo ad singula singulis auctoritatibus scripturæ. Minor uerò probatur auctoritatibus sacræ scripturæ etiam singulis ad singula.

Lib. 10. c. 5. tom. 5.

¶Recolito hic ex prima secundę qõ. 102. artic. 3. ad octauum, triplex fuisse sacrificij genus in ueteri testamento, holocaustum, hostiã pro peccato, & hostiam pacificam, & holocaustum quidẽ perfectionis statui consonare, quia totum cõburebatur in honorem dei, hostiam uerò pacificã ad profectus statum pertinere, qui ex deo per ministros nobis cooperantibus est. In tres enim partes diuidebatur, unã deo incensam, aliam in usum sacerdotum, tertiam in usum offerentium, siue pro beneficijs receptis, siue recipiendis esset. Hostia uerò pro peccato, statum pœnitẽtium monstrat, & in duas secabatur partes, unam deo incensam, alterã in usum sacerdotum: quia remissio peccatorũ nõ a potestate nostra, sed a Deo per ministros est, nisi pro proprijs sacerdotis uel populi peccatis offerretur: quia tunc nulla erat pars sacerdotũ. Vnde quia humanitas Christi pro omnibus istis oblata fuit ab ipsomet, ideo dicitur in litera, ꝙ fuit hostia perfecta, utpote existens simul & hostia ꝓ peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

¶ Super Quæstionis uigesimæsecundæ Articulum tertium.

In titu. attende primò, ꝙ non quæritur, an sola expiatio peccati sit effectus sacerdotij Christi. Nec quæritur, an expiatio peccatorũ sit a solo sacerdotio Christi, sed an sacerdotiũ Christi habeat hunc effectum, qui est expiare peccata.

¶Attende secundo, ꝙ non est hic qõ de modo habẽdi hunc effectum, an scilicet effectiuè an meritoriè, an alio mõ, sed ĩ confuso illo, scilicet mõ, quo sacerdotij actibus sacrificãdo, offerẽdo, &c. effect⁹ attribuuntur: & illo rursus modo, quo sacrificio Christi natum est conuenire, quòd sit efficax.

cõmemoratio peccatorũ, cum dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Mat. 6. offertur ẽt continue sacrificiũ in ecclesia: vnde & ibidem dicitur, Panem nostrum quotidianũ da nobis hodie. ergo per sacerdotiũ Christi non expiantur peccata.

¶2 Præt. In veteri lege maxime immolabatur hircus ꝓ peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, vel vitulus pro peccato sacerdotis, vt patet Leuit. 4. sed Christus nulli horum comparatur, sed agno, secundum illud Hie. 11. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur ꝙ eius sacerdotium nõ sit expiatiuum peccatorum.

Sed contra est, quòd Apost. dicit Heb. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritumsanctum seipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. ergo sacerdotium Christi habet virtutem emundandi peccata.

Respon. Dicendum, ꝙ ad peccatorum perfectam emundationẽ duo requiruntur, secundum quòd duo sunt in peccato, scilicet macula culpæ, & reatus pœnæ. Macula quidem culpæ deletur per gratiã, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnę, totaliter tollitur per hoc, ꝙ homo Deo satisfacit. Vtrumq; autem horum efficit sacerdotium Christi. Nam uirtute ipsius gratia nobis datur, qua corda nostra conuertuntur ad Deum, secundum illud Ro. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ipse etiam pro nobis plenarie satisfecit, inquantum ipse languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde patet, ꝙ Christi sacerdotiũ habet plenam vim expiandi peccata.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet Christus non fuerit sacerdos secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo, vnus tamẽ & idem fuit sacerdos & Deus. Vnde in syno.* Ephes. legitur: Si quis Pontificem dicit & Apostolũ nostrum fieri, non ipsum ex Deo Verbum, quando factum est caro, & secundum nos homo, sed tamquàm alterum præter eũ seorsum hominem ex muliere, anathema sit: & ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuini

A tatis, illud sacrificium erat efficacissimum ad delẽda peccata. Propter quod Aug. dicit in 4. de Tri.* Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, cui offeratur, a quo offeratur, quid offerat, pro quibus offeratur: idem ipse vnus verusq; mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebatur: vnũ in se faceret, pro quibus offerebatur: vnus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat.

B Ad 2m dicendum, quòd peccata non commemorantur in noua lege, propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata: sed cõmemorantur quantũ ad illos, qui vel eius sacrificij nolunt esse participes (sicut sunt infideles) pro quorũ peccatis oramus, ut conuertantur: vel etiam quantũ ad illos, qui post participationẽ huius sacrificij ab eo deuiant, qualitercũque peccando. C Sacrificium autẽ, quod quotidie in ecclesia offertur, non est aliud a sacrificio, quod ipse Christus obtulit: sed eius cõmemoratio: vnde Aug. dicit in 10. de ciuit.* Dei. Sacerdos ipse Christus offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramentum, quotidianum esse uoluit ecclesiæ sacrificium.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Orige.* dicit super Ioan. Licet diuersa animalia in veteri lege offerentur, quotidianũ tamẽ sacrificiũ, quod offerebatur mane & vespe- D re, erat agnus, vt habetur Nume. 28. Vnde significabatur, ꝙ oblatio agni veri, id est Christi, esset sacrificium cõsumatiuum omnium aliorum. Et ideo Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mũdi.

Articvlvs IIII.

Vtrum effectus sacerdotij Christi non solùm ad alios pertinuerit, sed etiam ad ipsum.

E Ad qvartvm sic proceditur. Videtur ꝙ effectus sacerdotij Christi non solùm pertinuerit ad alios, sed etiam ad ipsum. Ad officiũ enim sacerdotis pertinet, pro populo orare, ſm illud 2. Mach. 1. Orationẽ faciebant sacerdotes, dũ consumaretur sacrificium: sed Christus non solùm pro alijs orauit, sed etiam pro seipso, secundum quòd supra dictum est,* sicut expresse dicitur Heb. 5. quòd in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad Deum, qui possit illum saluum facere a mor-

¶Tertio, quòd expiatio secundũ nominis proprietatẽ, emundationem seu purgationem culparum significare videtur, & sic sumitur in proposito.

¶ In corpore vnica est conclusio: Christi sacerdotium habet plenam vim expiandi peccata. Probatur. Ad perfectam emũdationem pcĩ duo requirũtur, dare gratiã, & satisfacere: sed Christi sacerdotium habet vtrumque. ergo. Maior ꝓbatur ex duobus inuentis in peccato, macula & reatu, quorũ primum gratia, secũdũ satisfactione tollitur. Minor vero auctoritate Ioannis & Isaiæ.

¶In responsione ad primũ cum dicitur, ꝙ inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiã, nõ intelligas humanitatem Christi concurrere instrumentaliter ad creandam gratiam in anima, sed intelligito quãtum ad creationem spectat, concurrere instrumentaliter dispositiue & meritoriè: nata est.n. gratia secundum illam viã creari in patiẽte disposito, sicut anima rõnalis. Et propterea, licet creatio absolute refutet instrumẽtum, creatio tñ rei in patiente disposito non refutat instrumentum, & sacrificium Christi inuenitur efficacissimũ ad causandam gratiã iustificantẽ: sicut semen humanũ bene dispositum inuenit efficax ad causandam animã rationalẽ producendi hominis. Verius tamen dicitur secũdũ Auctoris doctrinam, humanitatem Christi operari virtute diuinitatis instrumentaliter deletionem peccatorũ, per gratiã non creatione, sed infusione ꝓductã, vt superius mõstratũ est auctoritate eius, & rõne.

In synod. 1. Ephesi. cui præfuit Cyril. cano. 10

¶In responsione ad tertiũ, vide nouitie, ꝙ Christus ex hoc ipso quòd assimilatus est agno continuæ hostiæ, figuratus dicitur per cetera sacrificia, ut sacrificium omniũ consumatiuum: ita ꝙ non negatur Christum cõparari alijs: sed distinguitur ꝙ per assimilationem comparatur agno, per cõsumationem comparatur alijs, & ex hoc ipso ꝙ agno assimilatur, refertur ad omnia, ut consumatio. Rationi siquidem cõsonat, ut momentanea ad continuum reducantur, & quod continui est consumatio, omnium sit consumatiuum. Reliqua enim sacrificia pro peccatis, hircus, capra, uitulus, nunc uel tunc offerebantur, agnus autem continue, & propterea uerus agnus ad omnia cõparatur sacrificia, vt omnium consumatiuum.

Lib. 4. c. 14. circa fin. tomo 3.

Li. 10. de ciui. dei. c. 20 in med. t. 5.

¶ Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum quartum.

Titulus clarus est, occasionem sumens ex diuersis auctoritatib⁹, Apostoli scilicet, & synodi, ut patet in artic.

*Sup. illud Ioan. 1. Ecce agnus Dei. qui liber 1. in lucẽ prodijt anno Dñi 1555.

¶In corpore articuli unica est conclusio. Non conuenit Christo effectum sacerdotij sui recipere. Probatur dupliciter. Primo, ex conditione recipientis sacerdotij effectũ. Scđo, ex excellentia sacerdotij Christi. Prima ergo ratio est, Suscipiens sacerdotij effectum, non potest per seipsum accedere ad deum: sed Christus per seipsum accedit ad ad deum. ergo. Maior probatur: quia sacerdos est medi⁹, ac ꝑ hoc suscipere effectũ sacerdotij ẽ suscipere effectũ medij: hoc aũt est soli⁹ impotentis per seipsum accedere ad deum: qui enim potest per seipsum, non eget medio. Minor probatur auctoritate Apostoli. Secunda ratio est. Primũ agens in quoli-

4. di. 4. q. 1. ar. 3. q. 5.

q. 21, ar. 3.

bet genere, est ita influens, quòd non est recipiens in illo genere. Probatur in ductiue in primo il luminãte, in primo calefaciente, & posset afferri in primo alterante, scilicet cælo, & in primo mouente localiter, scilicet deo, seu intelligentia. Sed Christus est fons totius sacerdotij. Probatur inductiue, & respectu sacerdotij legis veteris & nouæ.

q.19. art.3, & 4.

¶ Occurrit autem statim dubiũ, quare omissum fuerit in hac inductione sacerdotium ante vtramque legem, scilicet Melchisedech & patrum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia erat eadem ratio de sacerdote legali, & ante legem quo ad propositum (quia vterque erat figura Christi) ideo exprimẽdo legalem cum eius ratione, scilicet quia figura erat sacerdotij Christi, etiam prædecessores comprehendit.

Canon. 10. concil. 1. Ephes. cui præfuit Cyril. tom. 1. Concil.

¶ In respõsionibus argumentorum, vide quòd Auctor nõ totaliter excludit Christum ab effectu sui sacerdotij: sed docet loqui caute, ꝙ secundum quid, inquantũ scilicet erat passibilis participauit sacerdotij sui effectum, simpliciter autem non: tũ quia non habuit peccatum: tum quia non indiguit, vt prima ratio in corpore articuli allata probat: tum quia non congruebat sibi, vt secunda ratio ibi allata probat.

Ar.1.huius q.

¶ In respõsione ad secũdum perspice, ꝙ dicitur sacrificiũ offerri per modum satisfactionis, & effectum ipsius proprium esse, quod ex vi ipsius, quatenus satisfactoriũ est, fit. Ratio siquidem huius est: quia sacrificium ex sua essentiali & primaria institutiõe, nihil aliud est q̃ quædam recognitio reuerentialis ipsius dei, quæ quia debita est deo, quia deus est, quia creator, cõseruator, largitorque est oĩum, te, cum clamore ualido, & lachrymis obtulit. ergo sacerdotiũ Christi effectum habuit non solum in alijs, sed etiam in seipso.

F

¶ 2 Præt. Christus sacrificium obtulit seipsum in sua passione: sed per passionem suam nõ solũ aliis meruit, sed etiam sibi, ut supra habitum est.* ergo sacerdotium Christi non solum habuit effectum in aliis, sed etiam in seipso.

¶ 3 Præt. Sacerdotium ueteris legis fuit figura sacerdotii Christi: sed sacerdos ueteris legis non solum pro aliis, sed etiam pro seipso sacrificium offerebat: dicitur enim Leuit. 16. quòd Pontifex ingreditur sanctuariũ, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cætu filiorum Israel. ergo etiam sacerdotium Christi nõ solum in aliis, sed in seipso effectum habuit.

G

Sed contra est, ꝙ in Ephesina* synodo legitur, Si quis dicit Christum pro se obtulisse oblationem, & non magis pro nobis solũ (non enim indiguit sacrificio, qui peccatum nescit) anathema sit: sed in sacrificio offerendo, potissime sacerdotis consistit officium. ergo sacerdotium Christi non habuit effectum in ipso Christo.

H

Respon. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* sacerdos constituitur medius inter Deum & populum. Ille autem indiget medio ad deũ, qui per seipsum accedere ad Deũ nõ potest, & talis sacerdotio subijcitur, effectum sacerdotii participans. Hoc autem Christo nõ competit: dicit enim Apost. ad Heb. 7. Accedẽs per semetipsum ad Deũ, semper viuens, ad interpellandum pro nobis: & ideo Christo nõ conuenit effectum sacerdotii in se suscipere, sed potius ipsum aliis cõmunicare. Primum enim agens in quolibet genere, ita est influens, quòd non est recipiens in genere illo: sicut Sol illuminat, sed non illuminatur, & ignis calefacit, sed nõ calefit. Christus aũt est fons totius sacerdotii: nam sacerdos legalis erat figura ipsius: sacerdos autem nouæ legis in persona ipsius operatur, secundũ illud 2. ad Cor. 2. Nã & ego quod donaui, siquid donaui, propter vos in persona Christi: & ideo non cõpetit Christo effectum sacerdotii recipere.

I

K

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ oratio & si conueniat sacerdotibus: non tamen est eorum officio propria. Cuilibet. n. conuenit & pro se & pro aliis orare, secũdum illud Iac. vlti. Orate pro inuicem, vt saluemini. Et sic posset dici, ꝙ oratio qua Christus pro se orauit, non erat actus sacerdotij eius: sed hæc respõsio videtur excludi per hoc, quòd Apost. Hebr. 5. cum dixisset, Tu es sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces &c. vt supra.* Et ita videtur ꝙ oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotiũ pertineat: & ideo oportet dicere, ꝙ alij sacerdotes effectum sacerdotij sui participant, non inquãtum sacerdotes, sed inquantum peccatores, vt infra dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo, peccatum nõ habuit. Habuit tamen similitudinem peccati in carne, vt dicitur Ro. 8. Et ideo non simpliciter dicendum est, ꝙ ipse effectum sacerdotij participauerit, sed secundum quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vnde signanter dicit, Qui possit illum saluum facere a morte.

Ad 2m dicendum, ꝙ in oblatione sacrificij cuiuscumq; sacerdotis, duo possunt cõsiderari. s. ipsum sacrificium oblatum, & deuotio offerẽtis. Proprius autem effectus sacerdotij est id, quod sequitur ex ipso sacrificio, Christus autẽ consecutus est per suam passionẽ, gloriam resurrectionis, non quasi ex uis sacrificij, quod offertur per modum satisfactionis: sed ex ipsa deuotione, qua secũdum charitatem humiliter passionem sustinuit.

Ad 3m dicendum, quòd figura non potest adæquare veritatem. Vnde sacerdos figuralis ueteris legis non poterat ad hanc perfectionem pertingere, ut sacrificio satisfactorio nõ indigeret; sed Christus non indiguit: vnde non est similis ratio de vtroque. Et hoc est quod Apostolus dicit, Lex homines cõstituit sacerdotes, infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurãdi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

Articvlvs V.

Vtrum sacerdotium Christi permaneat in æternum.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi non permaneat in æternũ: quia, vt dictum est,* illi soli effectu sacerdotij indigent, qui habẽt infirmitatem peccati, quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest: sed hoc nõ erit in æternũ: quia in sanctis nulla erit infirmitas secundum illud Isaiæ 60. Populus tuus omnes iusti. Peccatorum autem infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla est redẽptio. ergo sacerdotiũ Christi frustra remaneret in æternum.

¶ 2 Præt. Sacerdotium Christi præcipue manifestatum est in eius passione & morte, quando per proprium sanguinem introiuit in sancta, vt dicitur Hebr. 9. sed passio & mors Christi non erit in æternum, secundum illud Ro. 6. Christus resurgens a mortuis, iam non moritur. ergo sacerdotium Christi non est in æternum.

In argu. 1.

¶ Vnde habes, ꝙ effectus cõsequens ex vi sacrificij, vt satisfactorij, est absolutio a pœna, aut reconciliatio ad deũ. Nam libertas a gratiarum actione, aut debito cultu, non est effectus aliquis consequens sacrificium, proprie loquendo: sed communis est negatio omnem actum debitum, quando solutus est, comitans, ipsum enim sacrificium est gratiarum actio, & cultus dei, & non est exolutio pœnæ, sed solutionis causa, nisi sit pœnale, pœnæ propria: nec est reconciliatio, sed gratiæ reconciliantis prouocatio.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum quintum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Sacerdotium Christi est æternũ quo ad consumationem. Declarantur primo termini distinguendo in sacerdotis officio, duo. s. oblationem & consumationem. Probatur deinde, qu a consumatio sacerdotij Christi consistit in bonis æternis. Probatur auctoritate Apostoli, Christus Pontifex futurorum bonorũ. Manifestaturque demũ ipsa conclusio ex figura legalis sacerdotus, ita ꝙ introitus pontificis legalis semel in anno in Sancta sanctorum cum sanguine immolatorum extra, est figura cõsumationis sacerdotij Christi: quia Pontifex in Sancta sanctorum signat Christum totum, hoc est in se & membris in tantem in cælum secretum æternorũ bonorũ, quia cum sanguine satisfactionis cuius dã rationem habet. Offertur ergo sacrificium per modum satisfactionis, non tantum pœnæ debitæ peccato, aut offensę contra deum: sed etiam beneficiorum, & (quod primum est) debiti deo cultus, quia de' est.

Ar. 3. q. 22. a. 1. ad 1. 2. 3. dist. 18. q. 1. a. 1. q.a. 1. ad 1. 4. dist. 24

Universidad de Deusto Biblioteca

in litera habetur, ita ex multis unum Christi corpus mysticum conficitur, qđ est ecclesia &c.

Referť de cõsecr. dist. 2. ca. Quia passus.

¶ Secundo modo sumit sacrificiũ Christi secundum suum memoriale sacrificium, quod scilicet Christus instituit in sua ecclesia, in suæ passionis mortisque memoriam offerendum, vt quotidie fit in Eucharistiæ sacrificio. Et sic cũ Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur de ordine assimilationis in materia sacrificij: nam panẽ & uinũ assumi instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucharistiæ, sicut Melchisedech panẽ & uinum obtulerat in sacrificium.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ tertiæ Articulum primum.*

TItulus clarus est. Adoptare enim significat facere sibi filium adoptiuum.

¶ In corpore unica est conclusio, Deo conuenit adoptare. Probatur & declaratur: probatur quidẽ sic, Deus ex sua bonitate admittit homines ad diuinæ beatitudinis hęreditatem. ergo deo cõuenit adoptare. Antecedens continet tria. Primo causam, scilicet quòd ex bonitate. Secundo terminum, scilicet diuinam beatitudinẽ. Tertio modum seu formam, scilicet hæreditatem. Et quo ad singula in litera probatur. Quo ad causam: quia deus ex sua bonitate admittit omnes creaturas ad suæ bonitatis participationem, & præcipue rationales. Quo ad terminũ: quia creaturę rationales sunt capaces diuinæ beatitudinis, quia sunt ad imaginem dei factæ. Quo ad formam hæreditatis: quia diuina beatitudo est qua deus est beatus, ac per hoc per seipsum diues, ac per hoc, hæreditate attenditur excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotium legale, expressius præfigurabatur per sacerdotium Melchisedech, qui offerebat panem & uinum, significantia, vt Augus. dicit, *ecclesiasticam vnitatem, quam constituit participatio sacrificij Christi. Vnde etiam in noua lege verum Christi sacrificium cõmunicatur fidelibus, sub specie panis & vini.

3. di. 10. q. 2 ar. 1. q. 1. Et 4. contra c. 17. fin.

1. 1. q. 33. ar tic. 3.

Ad 3^m dicendum, quòd Melchisedech, dictus est sine patre, & sine matre, & sine genealogia, & ꝙ non habet initium dierum, neque finem: non quia ista non habuerit, sed quia in scriptura sacra ista de eo non leguntur. Et per hoc ipsum, vt Apostolus ibidem dicit, assimilatus est filio dei, qui in terris est sine patre, & in cælis sine matre, & sine genealogia, secundum illud Isa. 53. Generationem eius quis enarrabit? & secundum diuinitatem, neque principium neque finem dierum habet.

QVÆSTIO XXIII.

De adoptione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est, an adoptio Christo conueniat.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Deo conueniat adoptare filios.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat soli Deo patri.

¶ Tertio, Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶ Quarto, Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deo conueniat filios adoptare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus. n. adoptat nisi extraneam personam in filium, secundum quòd iuristæ dicunt: sed nulla persona est extranea a Deo, qui est omniũ creator. ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶ 2 Præt. Adoptatio videť esse introducta in defectum filiationis naturalis: sed in Deo inuenitur naturalis filiatio, vt in prima parte habitum est.* ergo non conuenit Deo filios adoptare.

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hæreditate adoptantis succedat: sed in hæreditate Dei nõ videtur aliquis posse succedere: quia ipse numquàm decedit. ergo Deo non conuenit adoptare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eph. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorũ Dei: sed prædestinatio Dei non est irrita. ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

RESPON. Dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium sibi in filium, inquantum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suę hęreditatis. Deus autem est infinitæ bonitatis, ex qua contingit, quòd ad participationem bonorũ suorum suas creaturas admittit. Et præcipue rationales creaturas, quæ inquãtum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ: quæ quidem consistit in fruitione Dei, per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum diues, inquantum scilicet seipso fruitur. Hoc autem dicitur hęreditas alicuius, ex quo ipse est dives: & ideo inquantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendam. Homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat: sed potius eum iam idoneũ eligit adoptando.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in sua natura consideratus, nõ est extraneus a Deo, quãtum ad bona naturalia quæ recipit: est tamen extraneus, quantum ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

AD 2^m dicendum, quòd hominis est operari ad supplendam suã indigentiam: non autem Dei, cui conuenit operari ad communicandam suę perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secundum quandam similitudinem, ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Ro. 8. Quos præscivit conformes fieri imaginis Filij sui.

Glo. ordi. ibid.

AD 3^m dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul a pluribus possideri, non autem bona corporalia: & ideo hæreditatẽ corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti: hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiũt sine detrimento patris semper viuentis. Quàmuis posset dici, ꝙ Deus decedit, secundum ꝙ est in nobis per fidẽ, & incipiet in nobis esse per speciem: sicut glossa dicit Rom. 8. super illud, Si filij, & hæredes.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis vigesimæ tertiæ Articulum secundum.*

3. di. 10. q. 2 artic. 1. q. 2. & 3.

TItulus clarť ẽ.

¶ In corpore unica est conclusio: Adoptare homines in filios dei, conuenit toti Trinitati. Probatur: Facere quemcumque effectum in creaturis commune est toti Trinitati: sed filius adoptiuus est factꝰ non genitus naturali generatione a deo. ergo adoptare est commune toti Trinitati. Maior tripliciter probatur: Primo ex opposito, quia generare naturaliter ī diuinis proprium est Patri. Secundo, quia vna est substantia Trinitatis: vbi autem est vna substantia, est vnica virtus & operatio. Tertio auctoritate, Quæcumque facit Pater, Minor declaratur ex differentia inter filium Dei naturaliter & adoptiuum: quia ille genitus, non factus, iste factus, nõ genitus naturaliter. Et notanter apponitur ly naturaliter: quia generatio est duplex: naturalis & gratuita, illa ꝓpria est filio, hæc conuenit adoptiuis, & adfacere spectat: est. n. faciendi, quædã species.

P. p. q. 39. art. 7.

¶ In resp̃onsionibꝰ argumentorum memento differentiæ inter proprium & appropriatum: & videbis adoptionẽ nostram, non propriam alicui personæ diuinæ, sed communem tribus: appropriatam autem Patri, vt actori (& ideo peculiariter dicitur ipse pater noster) Filio, vt exemplari (& ideo frater noster, quasi similis communicãs in Patre) Spiritui sancto, vt quasi executori in suo appropriato, quod est charitas, qua sumus filii Dei, & ideo Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum adoptare conueniat toti Trinitati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd adoptare non conueniat toti Trinitati. Adoptatio enim dicitur in diuinis ad similitudinem rerum humanarum: sed in rebus humanis soli illi conuenit adoptare, qui potest filios generare, quod in diuinis conuenit soli Patri. ergo in diuinis solus pater potest adoptare.

¶ 2 Præt. Homines per adoptionem efficiuntur fratres Christi, secundum illud Rom. 8. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Fratres autem dicuntur, qui sunt filii vnius patris. vnde & Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. ergo solus Pater Christi habet filios adoptiuos.

¶ 3 Præt. Galat. 4. dicitur, Misit Deus filium suum, vt adoptionẽ filiorum Dei reciperemus, quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater. ergo eius est adoptare, cuius est Filium & Spiritumsanctum habere: sed hoc est solius personæ Patris. ergo adoptare conuenit soli personæ Patris.

SED CONTRA, Eius est adoptare nos in filios, quem nos patrem possumus nominare. vnde dicitur Rom. 8. Accepistis Spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater: sed cum Deo dicimus, Pater noster, hoc pertinet ad totam Trinitatem: sicut & cetera nomina, quæ dicũtur de Deo relatiue ad creaturam, vt in prima parte habitum est*. ergo adoptare conuenit toti trinitati.

RESPON. Dicendum, quòd hæc est differẽtia inter filium Dei adoptiuum & naturalem, quòd filius Dei naturalis est genitus, non factus: filius autem adoptiuus est factus, secundum illud Ioan. primo, Dedit eis potestatẽ filios dei fieri. Dicitur autem quandoque filius adoptiuus esse genitꝰ propter spiritualem regenerationem, quæ est gratuita, non naturalis: vnde dicitur Iaco. 1. Volũtarie genuit nos uerbo veritatis. Quamuis autem generare in diuinis, sit proprium personæ Patris, tamen facere quẽcumque effectum in creaturis, est cõmune toti trinitati propter vnitatem naturæ: quia vbi est vna natura, oportet, quòd sit vna virtus & vna operatio. vnde Dominus dicit Ioã. 5. Quęcumq;

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes personæ humanæ non sunt vnius naturæ secundum numerum, vt oporteat vnam esse omnium operationem & vnum effectum, sicut accidit in diuinis. Et ideo, quantum ad hoc, non potuit attendi similitudo vtrobique.

AD 2^m dicendum, quòd nos per adoptionem efficimur fratres Christi, quasi eundẽ patrem habentes cum ipso: qui tamen alio modo est pater Christi, & alio modo est pater noster. Vnde signanter Dominus Ioan. 20. seorsum dixit, Patrem meum, & seorsum dixit, Patrem vestrum: est enim Pater Christi, naturaliter generando, quod est proprium sibi: est autem pater noster, voluntarie aliquid faciendo, quod est commune sibi & Filio & Spiritui sancto. & ideo Christus non est filius totius Trinitatis, sicut nos.

Ar. præced.

AD 3^m dicendum, ꝙ sicut dictum est, *filiatio adoptiua est quædam similitudo filiationis æternę, sicut omnia quæ in tempore facta sunt, similitudines quædam sunt eorum, quæ ab æterno fuerunt. Assimilatur autem homo splendori æterni filij, per gratiæ claritatem, quæ attribuitur Spiritui sancto. Et ideo adoptatio licet sit communis toti Trinitati, appropriatur tamen Patri vt actori, Filio vt exemplari, Spiritui sancto, vt imprimenti in nobis huius similitudinem exemplaris.

ARTICVLVS III.

Vtrum adoptari sit proprium rationalis creaturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd adoptari non sit proprium rationalis creaturæ. Nõ enim dicitur Deus pater creaturæ, nisi per adoptionem: dicitur aũt pater creaturæ etiam irrationalis, secundum illud Iob. 38. Quis est pluuiæ pater, & stillas roris quis genuit? ergo adoptari nõ est proprium rationalis creaturæ.

¶ 2 Præt. Per adoptionem dicuntur aliqui filii Dei: sed esse filios Dei, in Scriptura proprie videtur attribui angelis, secundum illud Iob. 1. Quadam autem die cum assisterent filii Dei coram Domino. ergo non est proprium creaturę rationalis adoptari.

¶ 3 Præt. Quod est proprium alicui naturæ, conuenit omnibus habentibus naturam illam, sicut risibile conuenit omnibus hominibus: sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

SED CONTRA est, quòd filii adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas conueni soli rationali creaturæ. ergo propriũ est creaturæ rationalis adoptari.

RESPON. Dicendum, quòd

Super Quæstionis vigesimæ tertiæ Articulum tertium.

3. di. 10. q. 2 ar. 2. q. 1. & 2. & 4. cõt. c. 17. fi. Et 21. fin.

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore vnica est conclusio. Adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Probatur. Filius Dei naturaliter procedit a Patre, vt verbum intellectuale vnum cũ ipso Patre existens, & filiatio adoptionis, est similitudo filiationis naturalis, non tantum secũdum formam, aut gradum intelligibilitatis, sed secũdum vnitatem. ergo adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Antecedẽs quo ad primam propositionem includit tres conditiones ad propositum filii Dei. prima est, quòd verbum: secũda, quòd intellectuale: tertia, quod vnum cũ Patre.

¶ Et ideo ex ipsa propositione deducitur triplex modus ac gradus assimilationis ad filiũ Dei, seu ad Verbum. Primus per imitationem formæ, quæ habet in Verbo, quòd est

Universidad de Deusto Biblioteca

Ar. præced. ad 3. Et artic. 1.

est omnium eminẽtissima similitudo, & hic cõmunis omnibus est, quæ per Verbum facta sũt. Secundus per imitationem etiam gradus immaterialitatis, & hic proprius rationalib⁹ est, quæ sola sunt immaterialia. Tertius per imitationem etiam vnitatis ad Deum. & hic est proprius gratiam charitatis habentibus. Secunda autem propositio antecedẽtis, ex præmissis clarificata quo ad terminos est. Et quo ad vltimam partem dupliciter probatur. Primo, quia assimilatio secundum huiusmodi vnitatem, fit per gratiam charitatis, vt patet ex auctoritate dñi, Ioã. 17. Secundo, q̃a talis assimilatio pficit rõnẽ adoptionis, sicut rõnale pficit rõnem hominis. Probatur: quia sic, similibus filio dei debet̃ hæreditas æterna.

¶ Consequentia vero quo ad ly soli, euidẽs ex se est: quia talis similitudo in sola rationali natura inueniri potest. Quo ad ly vero, sed non omni, probatur: quia non omnium rationalium est charitas per Spiritumsanctum.

sicut dictum est,* filiatio adoptionis, est quædam similitudo filiationis naturalis. Filius autem dei naturaliter procedit a Patre, vt verbum intellectuale, vnum cũ ipso Patre existens. Huic ergo verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo, secundum rationem formæ, non autem secũdum intellectualitatem ipsius: sicut forma domus exterius constitutæ, assimilatur verbo mentali artificis secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo verbo æterno assimilatur quælibet creatura, cũ sit facta per verbum. Secundo modo, assimilatur creatura verbo, non solum quantum ad rationem formę, sed etiam quantum ad intellectualitatẽ ipsius, sicut etiam scientia, quæ fit in mente discipuli, assimilatur verbo quod est in mẽte magistri. Et hoc modo creatura rationalis, etiam secundum suam naturam assimilatur verbo Dei. Tertio modo, assimilatur creatura verbo dei æterno, secundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem: vnde dominus orat Ioan. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnũ sumus. Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilatis, debetur hęreditas æterna. Vnde manifestum est, quòd adoptari conuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni, sed solum habenti charitatem, quæ est diffusa in cordibus nostris, per Spiritumsanctum, vt dr̃ Rom. 5. Et ideo Roma. 8. Spiritussanctus dicitur, spiritus adoptionis filiorum.

Ad primum ergo dicendum, quòd deus dicitur pater creaturæ irrationalis, non proprie per adoptionem, sed per creationem, secundum primam participationem similitudinis.

Ad 2m dicendum, quòd angeli dicuntur filij dei filiatione adoptionis: non quia ipsis primo conueniat, sed q̃a ipsi primo adoptionẽ filiorũ receperũt.

Ad 3m dicendum, quòd adoptio non est propriũ consequens naturam, sed consequens gratiam, cuius natura rationalis est capax. Et ideo non oportet, quòd omni rationali creaturæ conueniat, sed ꝙ omnis rationalis creatura sit capax adoptionis.

Infr. q. 32. art. 3. q. 43. ar. 1. cor. Et 3. di. 10. q. 2. ar. 2. q. 3. Et 4. contra ca. 4. Et veri. q. 29. ar. 1. ad 1. *Lib. 2. de Trin. a me.

Super Quæstionis uigesimætertiæ Articulum quartum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio: Christus nullo modo potest dici filius Dei adoptiu⁹.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit filius dei adoptiuus.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundũ quòd homo sit filius Dei adoptiuus. Dicit enim Hilar.* de Christo, loquens, Potestatis digni-

F tas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. ergo Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

§ 2 Præt. August*. dicit in libr. de Prædestina. Sanct. quòd eadem gratia ille homo est Christus, qua gratia ab initio fidei quicumque homo est christianus: sed alii homines sunt christiani per gratiã adoptionis. ergo & ille homo est Christus per adoptionẽ, & ita videtur esse filius adoptiuus.

G § 3 Præt. Christus, secũdum quòd homo, est seruus: sed dignius est esse filium adoptiuum, quàm seruũ. ergo multo magis Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

Sed contra est, quòd Ambros.* dicit in lib. de Incarnat. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicim⁹ natura esse filium, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum il-
H lud 1. Ioan. vlt. Vt simus in vero filio eius IesuChristo. ergo Christus secundum quòd homo, non est filius adoptiuus.

Respon. Dicendum, quòd filiatio proprie conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturę: vnde & in prima parte dictũ est*, quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem non est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui cõuenit esse filium per naturam. Dictũ est autem supra*,
I quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Nõ autem recipitur, aliquid dici participatiue, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est fili⁹ Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo supposita, nihil rationabiliter prohiberet Christum hominem dici filium adoptiuum.

Ad primvm ergo dicendũ,
K quòd sicut filiatio non proprie cõuenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cum dicitur, quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturę ad personam filii.

Ad 2m dicendum, quòd similitudo illa August. est intelligẽda, quantum ad principium: quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet, vt sit christianus, ita ille homo sine meritis habuit, vt esset Christus. Est tamen differen-

Probatur hæc conclusio dupliciter. Primo: Christus est naturalis fili⁹ Dei, ergo non potest dici filius Dei adoptiuus. Antecedens probatur: quia filiatio conuenit nõ naturæ, sed personæ: vt patet ex antedictis: persona autem Christi vnica & increata est. Consequentia probat̃ prę supposita ratione terminorum, scilicet quòd filiatio adoptiua est quædam participatio filiationis naturalis, quod ex dictis patet. Probatur ergo: quia quod dicitur p se, non dicitur participatiue.

¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor summarie scribens, plus probat quã exprimat. Huic enim conclusioni & rationi non potest nisi dupliciter obstari, vel recedendo a sententia fidei, ponendo in Christo plures personas vel hypostases: et hoc Auctor tangit in his, quæ subiungit, vel ponẽdo quòd filiatio potest denominare Christum ratione solius naturæ, sicut passio, crucifixio, natiuitas, & huiusmodi: secundũ hoc enim posset Christ⁹ ratione naturæ humanæ assumptæ, in gratia & gloria beatitudinis participatæ dici filius adoptiuus: sicut dicitur beatus beatitudine participata, ratione naturæ assumptæ. Et hoc Auctor excludit in principio corporis, per hoc, quòd filiatio non naturæ, sed personæ conuenit: & propterea non potest Christo conuenire filiatio adoptiua ratione naturæ humanæ. Excluso autem, quòd nõ conuenit Christo adoptiua filiatio ratione naturæ humanæ (cum sit filius Dei per se seu naturalis) consequens est, quòd non possit dici Dei filius participatiue. Id enim quod per se dicitur, non participatiue dicitur: & hoc solo modo posset

† c. 15. a... mediũ...

In li. de in car. dom. c. 8. in fi... mo. 1.

1. 1. q. ... art. 2. ...

Ar. præ... in cor. ... locis ... tatis.

posset participatiue dici, si ratione naturæ assumptæ filiatio adoptiua ei conueniret, quod exclusum est.

¶ Nota hic pro clariori intellectu ex responsione ad secundum, quòd sicut in humanis, is qui est filius naturalis, &c. non adoptatur in filium, sed hæreditas sibi debetur, quia filius, ita Christus vt homo habet quidem omnia bona patriæ & viæ: quæ debentur filijs adoptiuis: sed non ex vi seu iure adoptionis, sed ex hoc quòd est filius dei naturalis, habet in natura assumpta hęreditatem dei, ita quòd nõ fuit opus Christo ad hoc, vt natura sua humana haberet dona patriæ & viæ, vt adoptaretur a deo, quoniam ex hoc ipso quòd erat dei naturalis filius, debebatur sibi, vt natura assumpta haberet illam, testante hoc Ioanne: Vidimus, inquit, gloriam eius, scilicet verbi incarnati, gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis.

¶ Et hinc patet, ꝙ non est eadem ratio de beatitudine duplici in Christo (scilicet diuina & participata) & de filiatione duplici, s. naturali & adoptiua: illa enim dualitas necessaria est, vt natura assumpta sit perfecta: sed ista non est necessaria, nec conueniens dignitati Christi: quoniam derogat dignitati filij veri, quòd hæres fiat adoptione. Demum Auctor ex opposito errore confirmat conclusionem & probationem dicens, quòd opposita conclusio cõsonat errori ponentium in Christo plures hypostases.

tia, quantum ad terminum: quia scilicet Christus per gratiam vnionis est filius naturalis, alius autem per gratiam habitualem est filius adoptiuus. Gratia autem habitualis in Christo non facit de non filio filium adoptiuum: sed est quidam effectus filiationis in anima Christi, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti a patre, plenũ gr̃ę & veritatis.

Ad 3m dicendum, quòd esse creaturam & etiam seruitus vel subiectio ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturã, quod non potest dici de filiatione. Et ideo non est similis ratio.

QVAESTIO XXIIII.

De prædestinatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandũ est de prædestinatione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sit prædestinatus.

¶ Secundo, Vtrum sit prædestinatus, secundum quòd homo.

¶ Tertio, Vtrum eius prædestinatio sit exemplar nostrę prædestinationis.

¶ Quarto, Vtrum sit causa prædestinationis nostrę.

Articvlvs primvs.

B *Vtrum Christo conueniat prædestinatum esse.*

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd Christo non cõueniat prædestinatum esse. Terminus enim prædestinationis videtur esse adoptio filiorum, secundum illud Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum: sed Christo non conuenit esse filium adoptiuum, vt dictum est.* ergo Christo non conuenit prædestinatum esse.

C ¶ 2 Præt. In Christo duo est considerare, scilicet naturam humanam & personam: sed non potest dici, quòd Christus sit prędestinatus ratione humanæ naturæ, quia hæc est falsa, humana natura est filius dei: similiter etiam neque ratione personæ, quia illa persona non habet ex gratia quòd sit filius dei, sed ex natura: prędestinatio autem est eorum, quæ sunt ex gratia,

1. di. in 40. q. 2. cor. fi. & ad 5. & 3. dis. 7. q. 3 ar. 2. q. 2. & q. 3. art. 2. q. 3. & 4 cõ t. c. 9. ad 2. & Rom. 1. lib. 3. *q. præced. art. 4.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum primum.*

Titulus, vt iacet, sine additione aliqua sumendus est.

¶ In corpore vna est cõclusio: Christus est prædestinatus. Probatur, Prædestinatio proprie est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ per gratiam sunt fienda in tempore: sed deum esse hominem, & econuerso, est quoddam factum in tẽpore per gratiam vnionis, & præordinatum a deo ab æterno: alioquin aliquid noui diuinæ menti accideret. ergo vnio illa est prædestinata. ergo Christus est prædestinatus.

¶ Aduerte sensum literæ intentum ab Auctore: & vt discernas doctrinam Auctoris ab aliorum sententijs, recolito quòd prædestinationis nomen in sacris literis dupliciter venit in vsum. Vel simpliciter, hoc est sine additione aliqua: vt cum dicimus, Sanctus Petrus fuit prædestinatus, Vel cum determinatione aliqua: vt cum dicimus, quòd Magdalena fuit prædestinata ad lauandum Christi pedes lachrymis, & latro ad confitendum regnum Christi pendentis in cruce, & similia. Et quoniam communi vsu prædestinatio absolute respicit æternam felicitatem vt terminum (est enim ratio ordinis electorum in vitam æternam, vt in prima parte habitum est) ideo Durandus in 3. sent. distin. 7. dicit, quòd prædestinatio absolute est respectu beatitudinis, distinguens prædestinationem Christi, qua prædestinatus est filius dei, a prædestinatione absolute, & dicens eam esse prædestinationem ad hoc scilicet esse filium dei. Scotus quoq; ibidem prædestinationem Christi ponit in ordine ad beatitudinem, quasi gratia vnionis fuerit medium in Christo ad gratiam summæ beatitudinis animæ suæ: Diuus autem Auctor intuens gratiam vnionis esse excellentius quid gratia summæ
A beatitudinis creatæ, quanto maius est esse deũ quàm frui deo, & gratiam summæ beatitudinis consequi ad gratiam vnionis (non vt finis sequitur ad medium, sed vt proprietas ad substãtiam, vt calor ad ignem) posuit prædestinationem absolute cõmuniter quidem respicere gratiam vitæ æternæ vt terminum: singulariter autem in Christo respicere gratiam vnionis, vt in responsione ad primum litera monstrat.

¶ Et si perspicacius consideraueris, videbis tria: scilicet gratiam vitæ æternæ, gratiam vnionis, & gratiam in communi. Et quia gratia æternæ felicitatis, communis est omnibus electis in dei filios adoptiuos, penes illam definita fuit prædestinatio filiorum adoptionis, de qua in prima parte tractatum est. Quia vero gratia vnionis propria est naturali dei filio, & longe eminentior prima, ideo penes istam concluditur prædestinatio Christi. Consonat nãque rationi, vt excellentior gratia, termini simpliciter rationem habens, magis terminet prædestinationem simpliciter, si minor illam terminat.

¶ Quia autem gratia beatitudinis patriæ, includit in se rationem gratiæ & rationem gratiæ per se primo summi & vl-
D timi termini, vt species claudit in se rationem generis, & tam gratia æternæ vitæ, quàm gratia vnionis conuenit in ratione per se primo termini summi & vltimi, quantum est ex proprijs generationibus (quod ideo apposuerim: quia si beatitudo alicuius non propria generatione fieret, sed consecutiue haberetur, non haberet rationem per se primo termini, sed consequẽtis ad terminũ, vt in Christo dictum est contigisse) quia in quã hoc in se claudit, ideo Auctor in litera & prædestinationem proprie acceptam dicit respicere gratiam, & hoc haberi ex antedictis in prima parte. Verissimum siquidem est hoc, non solum vt sonat, sed vt inducit ad excellentius genus gratiæ, & termini gratuiti. Si enim gratia consumata sufficit ad terminum prædestinationis simpliciter (vt dictum est) multo magis gratia vnionis quæ parit gratiam consumatam vt proprietatem, sufficiens est vt terminet prædestinationem etiam absolute. Et propterea litera dicit, ꝙ ratione gratiæ vnionis Christus dr̃ esse prædestinatus, non ad hoc vel illud, sed prædestinatus.

¶ In responsionibus ad secundum & tertium, attende primo, ꝙ secundum rem nulla est inter catholicos quæstio de prædesti-
E natione Christi ad filiationem dei per gratiam vnionis naturæ humanæ ad filium dei, sed quæstio est de verificatione sermonis Pauli Apostoli proprie vel improprie, in hoc, vel illo sensu. Auctor supponens locutionem Apostoli esse propriam, & intelligi non de aliquo consequente ad filium dei (puta manifestatione) difficilem suscepit prouinciam verificandi illam de p̃sona Christi. Vltra expositionem namque illam referentem p̃destinationem ad naturam, & alteram Ambrosij referentem ad manifestationem Christi, referri quoque potest prædestinatio Christi ad filium dei in virtute actuali, ita quòd filius dei ex semine Dauid secundum carnem, prædestinatus est filius dei in virtute actualis operationis sanctificatiuæ & reparatiuæ mundi, ita quòd totum coniunctum, s. filius dei in virtute actuali, est terminus prædestinationis.

¶ Et licet hæc expositio satis consonet literæ Apostoli, subiungentis

Universidad de Deusto
Biblioteca

geuris opera sanctificationis & resurrectionis mortuorū: quia tamen exponitur etiam, quòd filius dei absolute sit terminus prædestinationis (vt Auctor cum Glossa ibidem sustinet) ideo hunc prosequendo, aduerte secundo, quòd Auctor ponit Christum prædestinatum Christi ratione naturæ, ita quòd ipsa persona vt in prima parte dictum est.* ergo Christus non est prædestinatus filius dei.

* 1.p.q.23. art.5.

¶ 3 Præt. Sicut illud, quod est factum, non semper fuit, ita & illud quod est prædestinatum, eo quòd prædestinatio anteceſſionem quādam importat: sed quia Christus semper fuit deus & filius dei, non proprie dicitur quòd homo ille sit factus filius dei. ergo pari ratione non debet dici, quòd Christus sit prædestinatus filius dei. G

SED CONTRA est, quòd Apostol. dicit Roman. 1. de Christo loquens, Qui prędestinatus est filius dei in virtute.

RESPON. Dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima* parte dicta sunt, prædestinatio proprie accepta, est quædam diuina præordinatio ab æterno, de his q̄ per gratiam dei sunt fienda in tempore. Est autem hoc in tempore factum per gratiam vnionis a deo, vt homo esset deus, & deus esset homo. Nec potest dici, quòd deus ab æterno non prędordinauerit hoc se facturum in tempore: quia sequeretur quòd diuinę menti aliquid de nouo accideret. Et ideo oportet dicere, quòd ipsa vnio naturarum in persona Christi cadat sub æterna dei prædestinatione, & ratione huius Christus dicitur esse prædestinatus. H

* 1.p.q.23. art.1.& 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apost. ibi loquitur de prędestinatione, qua nos prædestinamur vt simus filij adoptiui. Sicut autem Christus singulari modo præ alijs est dei filius naturalis, ita quodam singulari modo est prædestinatus. I

AD 2m dicendum, quòd sicut dicitur in Gloss.* Rom. 1. quidam dixerunt prædestinationem intelligendam esse de natura, non de

* Glo. ordi. sup illud: Qui prædestinatus ē filius dei.

persona, quia scilicet humanæ naturę facta est hæc gratia, vt vniretur filio dei in vnitate personę: sed secundum hoc locutio Apostoli ē impropria, propter duo. Primo quidem, ratione communi: non enim dicimus naturam alicuius prædestinari, sed ipsum suppositū: quia prędestinari est dirigi in salutem, quod quidem est suppositi agentis propter beatitudinis finē. Secundo ratione speciali: quia esse filium dei, non conuenit humanæ naturæ: est enim hæc falsa, humana natura est filius dei: nisi forte quis velit sic exponere extorta expositione, Qui prædestinatus est filius dei in virtute, id est prædestinatum est, vt humana natura vniretur filio dei in persona. Relinquitur ergo, quòd prædestinatio attribuatur personæ Christi, non quidem secundum se, vel secūdum quòd subsistit in diuina natura, sed secundum quòd subsistit in humana natura. Vnde cum prædixisset Apostolus, Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, subiunxit, Qui prædestinatus est filius dei in virtute, vt daret intelligere, quòd secundum hoc, quòd est factus ex semine Dauid secundum carnem, eit prędestinatus filias dei in virtute. quamuis enim sit naturale illi personę secundum se consideratæ, quòd sit filius dei in virtute, non tamen est ei natura le secundum humanam naturam, secundum quam hoc sibi conuenit per gratiam vnionis.

AD 3m dicendum, quòd Origenes super epistolam ad Rom.* dicit hanc esse literam Apost. Qui prędestinatus est filius dei in virtute, ita quòd non designetur aliqua anteceſſio: & sic nihil habet difficultatis. Alij vero anteceſſionem, quę designatur in hoc parti- K

* Ad Rom. super illud verbū Pauli. tom. 7.

cipio prædestinatus, referunt, non ad id, quod est esse filium Dei, sed ad eius manifestationem, secundum illum consuetum modum loquendi in Scripturis, quo res dicuntur fieri, quando innotescunt, vt sit sensus, quòd Christus prædestinatus est manifestari filius dei: sed sic non proprie prædestinatio accipitur. nam aliquis dicitur proprie prædestinari, secundum q̄ dirigitur in finem beatitudinis: beatitudo autem Christi non dependet ex nostra cognitione. Et ideo melius dicendum est, quòd illa anteceſſio, quam importat hoc participium prædestinatus, non refertur ad personam secundum seipsam, sed ratione humanæ naturæ: quia scilicet persona illa, etsi ab æterno fuerit filius dei, hoc tamen non fuit semper, quòd subsistēs in natura humana, fuerit filius dei. Vnde Augustt. dicit in lib. de prædestinatione sanctorum.* Prædestinatus est Iesus, vt qui futurus erat secundum carnem filius Dauid, esset in virtute filius dei. Et est cō siderandum, quòd licet hoc participium prædestinatus, importet anteceſſionem, sicut & hoc participium factus, aliter tamen & aliter. Nam fieri pertinet ad ipsam rem, secundum quòd in se est: præ D destinari autem pertinet ad aliquē, secundum quòd est in apprehensione alicuius præordinantis. Id autem, quod subest alicui formæ vel naturæ secundum rem, potest apprehendi, vel prout est sub forma illa, vel etiam absolute. Et quia absolute non conuenit personæ Christi, quòd incœperit esse filius dei, conuenit autem ei, secundum quòd intelligitur vel apprehenditur, vt in natura humana existens (quia scilicet hoc aliquando incœ pit esse, quòd in natura humana E existens esset filius dei) ideo magis est hæc vera, Christus est prædestinatus filius dei, quàm ista, Christus est factus filius dei.

*Cap. 15. a med. to. 7.

¶ Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum secundum.

TItulus vt iacet sumatur.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsua quæsito: Christus secundum q̄ homo est prædestinatus esse filius dei. Probatur: Hoc conuenit alicui, secundum quòd homo, quod conuenit ei ratione humanæ naturæ: sed prædestinatio conuenit Christo ratione solius humanæ natu-

3. dist. 10. q. 1 art. 1. q. 3. & 4. contra c. 9. ad 2.

significat suppositum duarum naturarum: & ratione humanæ A naturæ, vtramque suscipit prædicationem, & quòd prædestinatus est, & quòd factus est filius dei: quoniam vtrumque ei secundum humanam naturam conuenit per gratiam vnionis. Magis tamen prima conceditur: quia abstractio Christi secundum naturam humanam a seipso secundum vnionem personalem, magis intelligitur supponere ipsum prædestinationi, quæ est mētis actus, quàm factioni reali, cum ibi sufficiat ordo naturæ secundum intellectum, qui minus sufficit ad factionē. Cum his tamen retine, quòd ista est impropria, Christus factus est filius dei, multo plus quàm illa, homo est factus deus: quia homo potest habere suppositionem simplicem (vt superius patuit) Christus autē pro persona supponit. Et propterea locutiones istæ non sunt extendendæ, sed pie exponendæ. Et quo ad sensum, reducendæ ad sensum simplicis suppositionis pro humana natura in cōcreto, iuxta hoc qd in litera dicitur, Ali quando incœpit esse, quòd existens in natura humana esset filius dei: hoc. n. verissimum est de existente in natura humana, communiter loquendo: quāuis hic existens in natura humana nūquam incœperit esse deus propter falsitatem exponentis negatiuę, hic existēs in natura humana immediate ante nō fuit deus: hic enim est deus heri, hodie, & in sæcula.

ræ. ergo. Probatur minor distinguendo duo importata in p̄destinatione. s. ordinem & effectum, gratuitum. s. donū, & manifestando vtrumque conuenire humanitati Christi, adiuncta auctoritate Augustini.

¶ In responsione ad primum vide: & perspice cautelam Auctoris: nā quia ista propositio, Christ⁹, secundum quòd homo, est fili⁹ dei, simpliciter est falsa, vt ex q̄. 16. superius patet: & sic simpliciter & absolute sequeret ex ista, Christus, secundum q̄ homo, prædestinatus est esse fili⁹ dei, si quo ad materiale prędestinationis poneretur hæc vera, ideo Auctor sustinens ancedēs, exponit illud limitate.

¶ Posset tamen dici absque antecedentis limitatione, q̄ ī consequente apponenda secūdum intellectum est gratia vniōis, ita quòd ex isto antecedēte, Christus secundum q̄ homo, prædestinatus est filius dei, sequitur, ergo Christ⁹, secūdum q̄ homo, est filius dei, subintelligendo vel exprimendo per gratiam vnionis, ita quòd licet ista sit falsa, Christus, secundum q̄ homo, est filius dei (qa significat Christum secundum naturam humanā esse naturalem filiū dei) ista tamen est vera, Christus, secūdum quòd homo, est per gratiam vnionis filius dei: & quia in antecedente illo, Christus, secūdum q̄ homo, est prædestinatus filius dei, subintelligitur per gratia vnionis, ideo in cōsequente quoque potest subintelligi. Et sic concedimus, q̄ illud vnusquisque quandoq; eit, quod prædestinatus est esse, & quòd Christus, secūdum quòd homo, prædestinatus est esse fili⁹ dei, non per naturam, sed per gratiā vnionis. Et ideo Christus, secūdum q̄ homo, est filius dei per gratiā vnionis. Vnde Glossa in terlinearis ad Ro. 1, dicit, Secundum q̄ homo gratia sola p̄electus, vt sit filius dei in eadem potentia & virtute diuinitatis cum Patre, per

* q. 16. ar. 6. & 7.

*Cap. 15. in med. to. 7.

*Cap. 15. post med. tom. 7.

¶ Occurrit hic dubium ex Durando in 3. senten. dist. 7. q. 3. dicente hanc locutionem esse impropriam, propter defectū duarum conditionum requisitarum ad prædestinationem.

¶ Prædestinatio enim primo est ad ea, quæ excedunt virtutem prædestinati: nihil aūt est qd excedat virtutē verbi incarnati.

¶ Prædestinatio rursus est ad id, quod est posterius natura saltem prædestinato, quia est ad gratuitum aliquod: gratia autem supponit naturam. Constat autem quòd esse filium dei per gratiam vnionis, non est posterius natura aut intellectu verbo incarnato. Non est igitur propria hæc locutio, Christus prædestinatus est filius dei.

¶ Ad hæc dicitur, quòd satis saluatur prima prædestinationis conditio, si id, ad quod quis prædestinatur, excedit virtutem p̄-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit falsa, Christus, secundū quòd homo, est prædestinatus esse filius dei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei. Hoc enim est vnusquisque secūdum aliquod tempus, quod est prædestinatus esse, eo quòd prædestinatio dei non fallit. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est p̄destinatus esse filius dei, videtur se qui quòd sit filius dei, secundum quòd homo. Hoc autē est falsum. ergo & primum.

¶ 2 Præt. Illud, quod conuenit Christo, secundum q̄ homo, conuenit cuilibet homini, eo q̄ ipse est vnius speciei cum alijs hominibus. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, sequeretur, q̄ cuilibet homini hoc cōueniat. Hoc autem est falsum. ergo & primum.

¶ 3 Præt. Hoc ab æterno prædestinatur, qd est aliquādo fiendum in tempore: sed magis hæc est vera, filius dei factus est homo, quàm ista, homo factus est filius dei, vt supra habitum est.* ergo magis hæc est vera, Christus, secundum q̄ est filius dei, prædestinatus est esse homo, quàm econuerso, Christus, secundum q̄ est homo, est prędestinatus esse filius dei.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in lib. de Prædest. San. Ipsum dominum gloriæ, inquantum homo factus est dei filius, prę D destinatum esse dicimus.

RESPON. Dicendum, quòd in prædestinatione duo possunt considerari. vnum quidem ex parte ipsius prædestinationis æternæ, & secundum hoc importat anteceſſionem quādam respectu eius, quod sub prædestinatione cadit. Alio modo potest considerari secundum effectum temporalem, q̄ quidem est aliquod gratuitum dei donum. Dicendum est ergo, q̄ secundum vtrumque istorum attribuitur prædestinatio Christo, ratione solius humanę naturæ. Nam humana natura non semper fuit verbo vnita, & ei etiam hoc per gratiam est collatum, vt filio dei in persona vniretur. Et ideo solū ratione humanæ naturæ prædestinatio competit Christo: vnde Augustt. dicit in lib.* de prædest. san. prædestinata est ista humanæ naturę tāta, & tam excelsa subuectio, vt quo attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui, secundum q̄ homo, quod ei conuenit ratione huma-

Universidad de Deusto Biblioteca

per vnionem verbi.
¶ In responsione ad secundum collige hinc ex Auctore illam distinctionem de ly secundum ꝙ, seu inquantum, vel reduplicatiue, vel specificatiue. Primum enim membrum literæ exponit reduplicatiue, denotando causam: secundum autem specificatiue, determinando conditionem, qua subiectũ recipit prædicatũ. Et hoc modo, scilicet specificatiue tenetur, cum dicitur, Christus secũdum quòd homo, est prædestinatus fili⁹ dei: sicut cum dicitur, Sortes, secundum quòd habet capillos, est crispus.

* In corp. art.

¶ Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.
¶ In corpore vnica est distinctio bimẽbris, & duæ conclusiones respondentes singulis distinctionis membris. Distinctio est: Prædestinatio dupliciter sumitur, vel ex parte actus, vel ex parte termini. Prima conclusio est: Prædestinatio Chrĩ ex parte actus, non est exemplar nostrę. Probatur: quia ex parte act⁹ vno actu & modo æterno deus Christum & nos prædestinauit: in actu siquidem diuino & modo ex parte dei, nulla est differentia, cum sint omnia vnamet res, ipsa scilicet deitas. Secunda cõclusio: prædestinatio Christi est nostræ exemplar ex parte termini, quo ad duo: hoc est quo ad bonum terminans, & quo ad modum consequendi illud bonũ. Probatur primum: quia Christus ad filiationem naturalem, nos ad adoptiuam. Probatur secundum: quia Christus per gratiam excludentẽ omne meritũm, nos per gratiam, includentem meritum Christi: quia de plenitudine eius omne accepimus.
¶ Memento nouitie, quòd Christus dicitur prædestinatus vt sit filius dei naturalis, modo exposito, scilicet ratione humanæ naturæ per gratiam vnionis personalis. Reliqua sunt plana.

* In corp. art.3. di.7. q.3.ar.1. & ar.2 q.2.
† Cap.15.a med.to.7.

næ naturæ. Et ideo dicendum est, ꝙ Christus secundum ꝙ homo, est prædestinatus esse filius dei.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur, Christus secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, hæc determinatio, secundum quòd homo, potest referri ad actum significatum per participium dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit sub prædestinatione, & hoc modo est falsa: est enim sensus, ꝙ prædestinatum sit, vt Christus, secundum quòd homo, sit filius dei: & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, potest referri ad ipsam propriam rationem actus: prout scilicet prædestinatio importat in sui ratione antecessionem & effectum gratuitũ: et hoc modo cõuenit Christo ratione humanæ naturæ, vt dictum est.* Et secundum hoc dicitur prædestinatus, secundum quòd homo.

Ad 2m dicendum, quòd aliquid potest conuenire alicui homini ratione humanæ naturæ dupliciter. Vno modo sic, quòd humana natura sit causa illius, sicut esse risibile conuenit Sorti ratione humanæ naturæ, ex cuius principiis causatur. Et hoc modo prædestinari non conuenit, nec Christo, nec alteri homini ratione humanę naturæ, & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, dicitur conuenire aliquid alicui ratione humanæ naturæ, cuius humana natura est susceptiua, & sic dicimus Christum esse prædestinatum ratione humanæ naturæ: quia prædestinatio refertur ad exaltationem humanæ naturæ in ipso, vt dictum est.*

Ad 3m dicendum, quòd sicut Augus. dicit in lib. de Prædes.† Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a deo verbo susceptio singularis, vt filius hominis simul propter susceptum hominem, & filius dei propter suscipientem vnigenitum deum, veraciter & proprie diceretur. Et ideo, quia illa susceptio sub prædestinatione cadit, tamquam gratuita, vtrumque potest dici, scilicet quòd & filius dei prædestinatus sit esse homo, & filius hominis prædestinatus sit esse filius Dei. Quia tamen gratia non est facta filio dei vt esset homo, sed potius humanæ naturæ, vt filio dei vniretur, magis proprie potest dici, quòd Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, quàm quòd Christus secundũ

F quòd filius dei, sit prædestinatus esse homo.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis. exemplar enim pręexistit exemplato: nihil autem præexistit æterno. Cum igitur
G prædestinatio nostra sit æterna, videtur ꝙ prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis.

¶ 2 Præt. Exemplar ducit in cognitionem exẽplati: sed non oportuit, quòd deus duceretur in cognitionem nostrę prædestinationis ex aliquo alio, cum dicatur Rom.8. Quos præsciuit, hos prædestinauit. ergo prædestinatio Christi non est exemplar nostræ prædestinationis.

¶ 3 Præt. Exemplar est conforme exemplato: sed alterius rationis videtur esse prædestinatio Christi, quàm prędestinatio nostra: quia nos prædestinamur in filios adoptionis, Christus autem est prædestinatus filius dei in virtute, vt dicitur Rom.1. ergo eius p̄
H destinatio non est exemplar nostræ prædestinationis.

3. dist.10. 3. art.3. Ro.1.le

Sed contra est, quòd August. dicit in lib. de Prædestin. San.* Est præclarissimum lumen prædestinationis & gratię ipse Saluator, ipse mediator dei & hominum, homo Christus Iesus. Dicitur autem lumen prædestinationis & gratię, inquantum per eius prædestinationem & gratiam manifestatur nostra prædestinatio, quod videtur ad rationem exẽplaris pertinere. ergo prædestinatio Christi est exemplar nostræ prędestinationis.

* Cap.15. prin.to.7.

Respon. Dicendum, quòd prædestinatio dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum
I ipsum actum prædestinantis, & sic prædestinatio Christi non potest dici exemplar nostræ prędestinationis: vno enim modo, & eodem actu æterno, prædestinauit Deus nos & Christum. Alio modo, potest prædestinatio considerari secundum illud, ad quod aliquis prædestinatur, quod est prædestinationis terminus & effectus. Et secundum hoc, prędestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis, & hoc dupliciter. Primo quidem, quantum ad bonum, ad quod prædestinamur: ipse enim est prædestinatus ad hoc, quòd esset dei filius naturalis: nos autem prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est quędam participata similitudo filiationis naturalis.
K Vnde dicitur Rom.8. Quos præsciuit, hos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Alio modo, quantum ad modum consequendi istud bonum, quod est per gratiam, quod quidem in Christo est manifestissimum: quia natura humana in Christo nullis suis præcedentibus meritis est vnita filio dei. Et de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus, vt dicitur Ioan.1.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinantis. Et similiter dicendum ad 2m.

Ad 3m dicendum, ꝙ non est necessarium, quòd exemplatum exemplari, quantum ad omnia conformetur: sed sufficit quod exemplatum aliqualiter imitetur suum exemplar.

ARTIC.

Super Quæstionis vigesimætertiæ Articulum quartum.

Titulus clarus, vt iacet.
¶ In corpore est vnica distinctio cũ duplici conclusione: sicut in præcedenti articulo. & quia similiter clara sunt, pertransiamus.

3. dist.10. q.3.art.3.

+ ARTICVLVS. IIII.

Vtrum prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.

Ad quartum sic proceditur. Videtur ꝙ prædestinatio Christi non sit causa nostræ prædestinationis: æternum enim non habet causam: sed prędestinatio nostra est æterna. ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 2 Præt. Illud, quod dependet ex simplici dei voluntate, non habet aliam causam nisi dei voluntatem: sed prædestinatio nostra ex simplici voluntate dei dependet. dicitur enim Ephes.1. Prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ. ergo prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed remota prędestinatione Christi, non remouetur nostra prædestinatio: quia etiam si filius dei non incarnaretur, erat alius modus possibilis nostræ salutis, vt Aug. dicit in lib. de Trinit.* Prædestinatio ergo Christi non est causa nostrę prędestinationis.

*In lib.13. cap.10. nõ pcul a prĩcip.to.3.

Sed contra est, quòd dicitur Ephes.1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

Respon. Dicendum, quòd si consideretur prędestinatio secũdum ipsum prędestinationis actũ, prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis, cum vno & eodem actu deus prædestinauerit ipsum & nos: si autem consideretur prædestinatio secundum terminum prædestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Sic enim deus præordinauit nostram salutem, ab æterno prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub prædestinatione enim æterna non solũ cadit id, quod est fiendum in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendum in tempore.

Ad primum ergo & 2m dicendum, quòd rationes illæ procedunt de prædestinatione secũdum prædestinantis actum.

Ad 3m dicendum, quòd si Christus non fuisset incarnandus, Deus præordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia præordinauit incarnationem Christi, simul cum hoc præordinauit, vt esset nostræ salutis causa.

¶ Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum primum.

Titulus non de qualitate, sed de identitate vel diuersitate adorationis quærit, an scilicet vna eademque adoratio (qualiscumque sit illa) terminetur ad Christi humanitatem, quæ ad illius terminatur diuinitatem. Et est ratio dubij huius, vsus Ecclesiæ & decretum quintæ synodi, quod in litera affert, tractaturque hæc materia in 3. sen.dist.9.
¶ In corpore articuli duo fiunt. primo distinguuntur termini: deinde respondetur quæsito. Distinguitur ergo primo id quod honoratur, secundo vnitas vel pluralitas honoris. Distinguuntur igitur in honorato res honorata, & causa honoris, & dicitur, quòd res honorata est tãtum persona seu totum subsistens, & probatur excludendo partes, ex vsu loquendi: quia non dicimus manum honorari. Et quia hoc videtur pati calumniam, respondetur obiectioni, quòd partes quandoque dicuntur honorari, non secundum se, sed vt totum honoretur. Et declaratur a simili, in veste, nũtio, &c.
¶ Vbi habes aliam distinctionem honorati, scilicet secũdum se, vel secundum aliud in se. Totum enim honoratur secundum se, pars autem, imago, & nuntius, secundum aliud, hoc est totum in se parte, repræsentatum in se imagine, mittentem in se nuntio. Causa autem honoris est id, vnde habet honoratus excellentiam. Probatur: quia honor est reuerentia exhibita alicui propter sui excellentiam. Vnitas vero & pluralitas honoris distinguitur, quòd potest attendi vel secũdum causam honoris, vel secũdum terminum per se proprium adorationis. Et propterea si contingit in vno eodem homine inueniri diuersas causas honoris, erit illius honor vnus & multiplex. Vnus, ex parte personæ quæ terminus est: multiplex, ex parte causæ multiplicis, vt patet de vno homine honorato, & propter scientiam, & propter virtutẽ moralẽ seu theologalem.

¶ Con-

Infr. q.58. art.3.c.fi.& ad primũ. Et 3.dis.9. q.1. arti.2. q.1. Et dis. 19.a.1.ad4 Et veri. q. 29.ar.4.ad quartum.
*c.3.to.5.
†Quæs.19. art.1.
*In cõci.2a Cõstãtino. quod est 5. generale cano.9.

QVÆSTIO XXV.

De adoratione Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerãdum est de his, quæ pertinent ad Christum in cõparatione ad nos. Et primo de adoratione Christi, qua scilicet nos eum adoramus. secundo, de hoc, quod est Mediator noster ad Deum.

Et circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum vna & eadem
A adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.
¶ Secundo, Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.
¶ Tertio, Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.
¶ Quarto, Vtrum sit exhibenda cruci Christi.
¶ Quinto, Vtrum sit exhibenda matri eius.
¶ Sexto, De adoratione reliquiarum sanctorum.

B + ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum una & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd nõ eadem adoratione adoranda sit humanitas Christi, & eius diuinitas. Diuinitas enim Christi est adoranda: quia est communis Patri & Filio:
C vnde dicitur Ioan.5. Omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: sed humanitas Christi non est communis ei & Patri. ergo non eadem adoratione adoranda est humanitas Christi & eius diuinitas.

¶ 2 Præt. Honor est proprie præmium virtutis, vt Philosophus dicit in 4.Ethic.* meretur autem virtus suum præmium per actum. Cum igitur in Christo sit alia operatio diuinæ & humanæ naturæ
D (vt supra habitum est†) videtur quòd alio honore sit veneranda humanitas Christi, & alio eius diuinitas.

¶ 3 Præt. Anima Christi si non esset verbo vnita, esset veneranda propter excellentiam sapientiæ & gratiæ, quam habet: sed nihil dignitatis est ei subtractum per hoc, quòd est vnita verbo. ergo natura humana in Christo est quædam propria adoratione veneranda præter venerationem, quę exhibetur diuinitati ipsius.

Sed contra est, quòd
E in capitulis quintę Synodi sic legitur,† Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duę adorationes introducuntur) sed non vna adoratione deum verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio dei Ecclesię traditum est, talis anathema sit.

Respon. Dicendum, quòd in eo qui honoratur, duo possumus considerare, scilicet eum cui honor exhibetur, & causam hono

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Conclusio responsiua quæsito est: Adoratio Christi est vna ex parte personæ adoratæ, & est plures ex parte causæ, diuinæ scilicet vel humanæ. Probatur primo cõclusio quo ad primam partem: quia in Christo vna tantum est hypostasis. Quo ad secundam, quia alia ratio honoris est sapientia diuina, alia sapientia humana.

Deinde probatur ex opposito: quia scilicet si essent plures hypostases in Christo adoratio eius non esset vna, etiam ex parte adorati: sed totaliter adoratio Christi nõ esset vna, sed diuersa, & hoc est damnatum in synodis, &c.

¶ Circa primam distinctionẽ nota cautissime, quòd honorari vt causam honoris, non est honorari simpliciter, sed cum tali determinatione, ita quòd ly vt causa honoris, ẽ condicio diminues honoratum, ita q̃ non valet argumentum, Sapientia honoratur vt causa honoris, ergo honoratur. Et hoc ꝓprie loquendo: quia honorari non est, nisi terminãtis passiue actum honorandi: non terminat autem honoris actum, nisi persona, cui exhibetur honor. Et hinc oritur, quòd Christo debetur simpliciter vna adoratio, & q̃ humanitas eius, vt abstrahit ab hypostasi, est inadorabilis sicut ceteræ causæ adorandi, inadorabiles sunt, proprie loquendo. Quia tamen inuenitur quandoque dictum de huiusmodi, quòd honorantur vel adorantur, ideo non faciẽdo vim in vocabulis, loquere, vt plures loquuntur, & intellige quòd ideo ecclesia Christum vnica adoratione adorat, dicendo ei, Miserere nobis, & non dicendo ei, Miserere, & intercede: quia ad vnitatem personæ respicit. Et hinc Synodi anathema processit contra adorantes Christum duabus adorationibus: proprie enim locuti sunt de honorato seu adorato.

¶ Rursus, circa eandem distinctionem nota, quòd causa honoris dicitur id, quo persona excellit. Hoc autem inuenitur dupliciter: vel per modum formæ, vt sapientia, virtus, status: vel per modum operationis, vt creare, gubernare, vincere, docere, misereri, &c. Vtrumque enim est, vnde quis excellit: excellunt enim homines non solum sapientia, potentia, virtute, dignitate, sed etiam quia vicerunt, quia docuerunt, quia ordinarunt, &c. Et vtrumque in litera hac habes, primum in corpore, secundum in responsione ad secundum.

¶ Circa distinctionem alteram ex litera sumptam de modo duplici, quo res adorata adoratur (vel secundum se, vel secundum aliud in se) aduerte primo ex litera illam haberi, dum dicitur de partibus, quòd non secundum se honorantur, sed totum in illis honoratur. Et subditur per quem modum potest aliquis honorari in exteriori, puta veste, imagine vel nuntio. Ex his enim clara habetur dicta distinctio, dum totum secundum se honoratur, & quando partes honorantur, totum honoratur in partibus. Hoc n. est partem honorari, secundum q̃ totum est in parte. Et similiter vestis honoratur, secundum quòd persona ẽ sub illa: imago quoque veneratur, secũdum quòd repræsentata persona est in illa. Et similiter nuntius honoratur, secundum q̃ princeps est in illo.

¶ Aduerte secundo, quòd quia ista quodammodo honorantur, & quodammodo non (quia secundum se non honorantur, secundum vero aliud in ipsis honorantur) iccirco de eis & affirmatiua & negatiua verificantur. Dicitur enim, q̃ partes & huiusmodi non honorantur, s. proprie (quia non secundum se) & q̃ honorantur, scilicet secundum aliud in ipsis. Et quoniam clauis est vna istius tractatus sententia hæc, dilucidãda amplius est, discutiendo illam.

¶ Scito igitur tertio, duplicem esse opinionem circa honorationẽ personæ in suis extrinsecis, puta imagine, &c. Altera est, quòd persona honoratur in ipsis: quia habet quoddam esse in illis. Altera est, quòd persona honoratur in illis: non quia habet esse in illis, sed quia per illa excitãtur, conuertũturq̃, homines ad personam illam honorandam: ita q̃ inter has opiniones tanta est distantia, quòd prima ponit extrinseca hæc terminare honorationem, non secundum se, sed secundum quòd persona est in illis: secunda autem ponit extrinseca hæc non terminare honorationem quouis modo. Et hinc distant secundo, quòd secundum primam extrinseca dicuntur honorari, iuxta secundam autem extrinseca non nisi abusiue, & communicando in nominibus cum vulgo dicuntur honorari: quod autem horum verius sit, inferius patebit. Sed hinc quamuis non habeatur ab Auctore prima opinio de verbo ad verbum, satis tamen insinuatur, cum dicitur, quòd totum honoratur in partibus, & quòd per hunc modum homo honoratur in exteriori, vt veste, imagine, aut nuntio. Clare autem aperitur inferius hæc sententia, cum non solum dicitur, quòd imago aut crux adoranda est, sed exprimitur terminatiue, dicendo motum in imaginem & personam esse vnum: si enim motus est in imaginem, imago ipsa nonnullus terminus est motus. Est ergo prima opinio Auctoris, inferius discutienda: nunc autem præmissa hæc sint, vt scias dubitare & discernere.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum secundum.*

+ ARTICVLVS II.

Vtrum humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd humanitas Christi non sit adoranda adoratione latriæ: quia super Psalm. 98. Adorate scabellum pedem eius, quoniam sanctum est, dicit Gloss. Caro a Verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur a nobis, quia nemo carnẽ eius spiritualiter manducat, nisi prius adoret: non illa dico adoratione quæ latria est, quę soli Creatori debetur: caro autem Christi est pars humanitatis. ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 2 Præ. Cultus latriæ nulli creaturæ debetur: ex hoc enim reprobantur gentiles ꝓ coluerunt & seruierunt creaturæ, vt dicitur Roma. 1. sed humanitas Christi est creatura. ergo non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præt. Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij, secundum illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis, * & illi soli seruies: sed Christus, secundum quòd est homo, est minor patre. ergo humanitas eius non est adoratione latriæ adoranda.

SED CONTRA est, quòd Damas. dicit in 3. li. * Adoratur autẽ caro Christi incarnato verbo Deo, non propter seipsam: sed propter vnitum ei secundum hypostasim verbũ Dei. Et super illud Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, dicit glo. † Qui adorat corpus Christi, non terram intuetur: sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellum adorat, sed Verbum incarnatum adoratur adoratione latriç. ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, honor adorationis proprie debetur hypostasi subsistenti: tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens, propter quod honoratur persona, cui illud inest. Adoratio igitur humanitatis Christi, dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius, sicut rei adoratæ, & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum dei incarnatum, sicut adorare vestem regis, nihil est aliud, quàm adorare regem vestitum. Et secundum hoc, adoratio humanitatis Christi est adoratio latriæ. Alio modo, potest intelligi adoratio humanitatis Christi, q̃ fit rõne humanitatis Christi, pfectæ omni munere gratiarũ, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio duliæ, ita scilicet, quòd vna & eadẽ pſona Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione duliæ, propter perfectionem humanitatis. Nec hoc est inconuenieus, quia ipsi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor duliæ propter dominiũ, quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psalm. 7. Domine Deus meus in te speraui, dicit glossa. * Domine omnium, per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationẽ, cui debetur latria.

ADPRIMVM ergo dicendũ, quòd glo. illa non est sic intelligenda, quasi seorsum adoretur caro Christi ab eius diuinitate: hoc enim contingeret solum hoc modo, si esset alia hypostasis Dei, & hominis, sed quia, vt Dama. † dicit, si diuidas subtilibus intelligentijs quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est, vt creatura, scilicet, adoratione latriæ. Et tunc sic intellectæ, vt separatæ a dei verbo deberetur sibi adoratio duliæ: non cuiuscumque (puta, quæ communiter exhibetur alijs creaturis) sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.

Et per hoc etiam patet responsio ad 2^m & 3^m, quia adoratio latriç nõ exhibet humanitati Christi ratione suiipsius: sed ratione diuinitatis, cui vnitur, secũdum quam Christus non est minor Patre.

ARTICVLVS III.

Vtrum imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd imago Christi, non sit adoranda adoratione latriæ. Dicitur enim Exodo. 20. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem: sed nulla adoratio est facienda contra Dei præceptum. ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 2 Præter. Operibus gentilium non debemus communicare, vt

est res quædam. ergo vt imagini. ergo eadem reuerentia, quæ Christo exhibetur. ergo est adoranda adoratione latriæ. Antecedens pro prima parte experientia testatur. Pro secunda probat litera quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Prima consequentia probatur ex sufficienti distinctione motus animæ in imaginem: destructo enim altero membro reliquum optime infertur. Secunda autem consequentia probatur ex eadem Aristotelis doctrina, quia motus in imaginem vt sic, est vnus cum motu in rem repræsentatam. Tertia demum consequentia probatur, quia Christus adoratur adoratione latrię.

¶ Circa radicẽ processus, propositionem, scilicet illam ex Aristo. Motus in imaginem, inquantum imago, est idẽ cum motu in rem, dubium ex multiplici capite occurrit. Primo enim obiicitur ex parte motus: secundo, ex parte imaginis: tertio, ex parte vnitatis. Ex parte siquidem motus dicitur, quòd propositio est vera de motu apprehensiuo in quo illa vtitur Aristoteles, vt est motus intellectus & memorię. Non est autem vera de motu appetitiuo, in quo vtitur illa hic Auctor. Adoratio enim actus est moralis virtutis, ac per hoc appetitiuæ partis. Eadem quippe intellectione cognoscitur imago & imaginatum: quia vnum relatiuorum definit reliquum. Et si quis definite nouit vnum correlatiuum, definite nouit reliquum, vt dicitur in Prædicamentis. Quicumque autẽ amat Patrem, non propterea amat filium.

Li.4.ca.17. non longe a prin.

¶ Ex parte vero imaginis, quia imago vt imago, est relatiuum: nulla autem relatio realis creata, aut rationis, adoranda est adoratione latriæ.

¶ Ex parte autem vnitatis, quia vel intelligitur de motu vno simpliciter, vel secundum partem seu aliquid: non de motu vno simpliciter, quia falsum diceretur. Nam motus in rem secundum se immediate, & in illammet mediante sua imagine, non est omnino idem, vt patet. Si secundum aliquid, tunc ex hac propositione non infertur propositum, quia ex motus vnitate secundum quid, non sequitur vnitas specifica adorationis imaginis, & exemplaris, quæ tamen in litera infertur, quia latria adoranda imago Christi dicitur, qua Christus adoratur.

¶ Dubium rursus circa processum eundem ex Durand. in 3. senten. dist. 9. q. 2. occurrit. Nam primo impugnat processum hunc ex eo quòd aliud est, motum in imaginem & rem esse vnum, & aliud imaginem & rem esse vnum. Primum enim est verum, secundum falsum, nam sunt correlatiua quæ licet simul apprehendantur, dicuntur tamen & sunt diuersa, relatiui enim esse est ad aliud se habere. Ad propositum autem oporteret imaginem & rem esse vnum, seu vnius rationis, si adoratio rei deberet exhiberi imagini.

¶ Deinde dicit, quòd imago Christi, nec vt res, nec vt imago, proprie loquendo adoranda est latria, quia latria soli Deo debetur per se, & cõiunctis sibi (vt humanitati Christi) per accidẽs: imago autẽ, vt imago est creatura, est extrinseca a Deo, & ideo nec per se, nec per accidens, terminus est adorationis latriæ.

¶ Tertio dicit, quòd commune dictum quod auctor in litera tradit, est improprie dictũ, & exponendũ est, quia res cognita seu rememorata p imaginẽ, ad præsentiã imaginis adorat̃, ac si esset ĩ se p̃sens, nõ ꝙ adoratio ad imaginẽ aliquo mõ terminet̃.

¶ Ad horum euidẽtiã, sciendum est, quòd distinctio in litera

Apost. dicit Ephes. 5. sed gentiles de hoc præcipue inculpantur, ꝙ commutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt dicitur Roma. 1. ergo imago Christi nõ est adoranda adoratione latriæ.

§ 3 Præt. Christo debetur adoratio latriæ ratione diuinitatis, nõ ratione humanitatis: sed imagini diuinitatis eius, quæ est animæ rationali impressa, non debetur adoratio latriæ. ergo multo minus imagini corporali, quæ repræsentat humanitatem ipsius.

§ 4 Præt. Nihil videtur esse in cultu diuino faciendum, nisi quod est a deo institutum. vnde & Apo. 1. ad Cor. 11. traditurus doctrinam de sacrificio Ecclesię, dicit, Ego accepi a Domino quod & tradidi vobis: sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. ergo imago Christi nõ est adoranda adoratione latriæ.

SED CONTRA est quòd Damas. inducit Basilium dicentem*, Imaginis honor ad prototypum peruenit, idest, exemplar: sed ipsum exemplar, scilicet Christus, est adorandus adoratione latriæ. ergo & eius imago.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Philosophus dicit in lib.* de Memoria & reminiscẽtia, duplex est motus animæ in imaginẽ, unus quidem in ipsam imaginẽ, secundum quòd res quædã est, alio modo in imaginem, inquantum est imago alterius. Et inter hos duos motus est hæc differentia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginem, vt est res quædam, est alius a motu, qui est in rem: secundus autem motus qui est in imaginem, inquantum est imago, [d] est vnus & idem cum illo qui est in rem. Sic ergo dicendum est, quòd imagini Christi, inquãtum est res quædam (puta lignum sculptum uel pictum) nulla reuerentia exhibetur, quia reuerentia, non nisi rationali naturæ debetur. Relinquit ergo ꝙ exhibeatur ei reuerẽtia solũ inquantum est imago, & sic sequitur, quòd eadem reuerẽtia exhibeatur imagini Christi & ipsi Christo. Cum ergo Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est, quòd eius imago sit adoratione latriæ adoranda.

Ca.2. circa medium mo.2.

posita ex Aristot. de imagine vt est res quędam, & vt est imago, potest dupliciter intelligi.

¶ Primo, vt distinguatur imago in imaginem materialiter, vel formaliter, puta in aurum, vel figuram seu relationem. Et consequenter quòd dicamus adorari imaginem Christi non secundum materiam, sed secundum formam, hoc est figuram Christi, vel relationem ad Christum. Et hic sensus acceptus videtur cõmuniter, quantum memini. Et quoniam tam figura q̃ relatio, longe est a creatoris natura, iõ aut falso aut improprie dictum putatur, quòd imago Christi sit adoranda, adoratione latrię.

¶ Sed hunc sensum longe esse a vero sensu Aristotelis & Auctoris, patet ex duobus. Primo, quia imago vt res quædam comprehendit imaginem & secundum materiam, & secundum formam, vt quędam res est: imago enim Cęsaris sumitur, vt res quędã ex parte materię si sumatur vt marmorea, aut aurea. Et similiter sumitur vt res quędã ex parte formæ si sumatur vt secundum talia lineamẽta, colores &c. vel vt est relatio quædam siue realis, siue rationis. Hæc enim omnia sub vno membro distinctionis comprehenduntur, scilicet sub imagine, vt res quædam est, licet exempla dentur de materia: quia manifestius habet rationem cuiusdam rei. Secundo, ex eo quòd motus in imaginem vt est figura quædam vel relatio, non est vnus cum motu in rẽ, sed diuersus ab illo. Sistit enim intellectus & affectus in figuræ & relationis consideratione & complacentia, vt patet, dum alicui forma ipsius figuræ placet, velletque illam relationem habere ad se, vel aliquem suorum, ex quo est ita pulchra. Est enim tunc motus animi in imaginem formaliter, & tamen non in rem: immo oppositum motum habet quandoque versus rem, puta, quia displicet, quòd imago tam pulchra, sit imago illius, cuius est.

D.4

¶ Est igitur secundo modo intelligendum, quòd res contra imaginem distinguitur quo ad vtriusq; proprium actum, ita ꝙ imago terminat motum vt res, quatenus exercet actum rei cuiusdam, vt res est, & similiter terminat motum, inquantum imago, quatenus exercet actum imaginis. Et quia res vt res in se, est quædam entitas, ideo tunc terminat ut res, quando ratione sui siue formaliter, siue materaliter terminat. Et quia imago tunc tantum exercet actum imaginis, quando ratio eius actus est exemplar, ipsa autem est conditio agentis. sic enim tantum motus tam apprehensiuus quàm appetitiuus in ipsam, ad exemplar suum terminatur, ideo motus in imaginem, quatenus est imago, est in ipsam quidem, sed secundum aliud in ipsa: in ipsam quidem, quia ipsa est, quæ exercet actum terminandi motum, quia in ipsa est exemplar ad quod ducit. Secundnm aliud uero in ipsa, quia ratio terminandi est exemplar quod est aliud ab ipsa, & constat quòd est in ipsa. Ex his autem est facile perspicere, & efficaciam processus literæ, & ueritatem doctrinæ eius, & causam defectus aliorum declinantium: habetur siquidem hinc, quod motus adorationis, quo imago Christi veneratur: terminatur ad imaginem Christi, & uere & proprie loquendo. Et quia terminatur ad ipsam, non quatenus est res hoc est non quatenus exercet actum rei in se, siue secundum rem, quæ est forma siue secũdum rem quæ est materia, sed quatenus est imago, hoc est, quatenus exercet actum imaginis, ideo Christus, cuius est imago, est rõ ꝙ imago ei⁹ adorat̃, & esse Christum in imagine, est conditio, in qua ratio adorandi monet ad adorandum, & terminat adorationem. Et propterea non exhibetur adorationis honor creaturæ, sed creatori: quia non exhibetur conditioni adoratæ rei, sed rationi adorandi, quæ est ipse Christus. Et hoc est quod in litera dixit Auctor, quòd per hunc modũ, scilicet quo totum in parte honoratur, adoratur etiam quis in imagine. Habes & falsum intellectũ Aristotelicæ propositionis, causam fuisse errandi.

¶ Ad obiecta cõtra dictam ꝓpositionẽ ex parte motus, iam patet ꝙ vera est de vtroque motus genere, scilicet appetitiui & apprehẽsiui: quoniam impossibile est intelligere aut colere imaginem, vt exercet imaginis actum, nisi terminus apprehensionis vel appetitus sit res repræsentata, quia ipsa est tunc ratio terminandi vtrumque motum. In æquiuoco quoque laborant obiecta ex pte imaginis: quoniam, vt iam patet, ignorant imaginem vt exercet imaginis actum, quæ cum adoratur, non relatio, nec figura, sed persona adoratur repræsentata ĩ imagine, vt in conditione in qua adoratur.

Li.4.ca.15. ante mediũ

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd non prohibetur illo præcepto facere quamcumque sculpturam vel similitudinem, sed facere adorandam. unde subdit, Non adorabis ea, neque coles. Et quia, sicut dictum est, idem est motus in imaginem, & in rem, eo modo prohibetur adoratio imaginis, quo prohibetur adoratio rei, cuius imago est. unde ibi intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas gentiles faciebant in venerationem deorum suorum, idest, dæmonum. Et ideo præmittitur, Non habebis deos alienos coram me. Ipsi autem vero deo, cum sit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni: quia, vt Damas. dicit*, insipientiæ summæ est & impietatis, figurare quod est diuinum. Sed quia in nouo Testamento Deus factus est homo, potest, in sui imagine corporali, adorari.

AD 2m dicendum, quòd Apostolus prohibet operibus infructuosis gentilium communicare: communicare autem vtilibus eorum operibus, Apostolus nõ prohibet. Adoratio autem imaginum est inter infructuosa opera computanda, quantum ad duo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd quidam eorum adorabant ipsas imagines vt res quasdam, credentes in eis esse aliquod numen propter responsa, quæ dæmones in eis dabant, & alios huiusmodi effectus mirabiles. Secundo, propter res, quarum erãt imagines: statuebãt enim huiusmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latriæ venerabãtur. Nos autẽ adoramus adoratione latriæ imaginem Christi, qui est verus Deus, non propter ipsam imaginem, sed propter rem, cuius imago est, sicut dictum est*.

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd creaturæ rationali debetur reuerentia

¶ Ad obiecta ex parte vnitatis dicitur, quòd est sermo de vnitate simpliciter, hoc est specifica, quia est sermo de vnitate motus secundum per se primo terminum, ex quo vnitas specifica motus sumitur. Nec obstat differentia penes esse sine medio vel cũ medio, quia non inuenitur hic medium ex parte termini, sed solum secundum conditionem diuersam eiusdem termini: eadem siquidem persona repræsentata, terminat formaliter motum vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones autẽ, quia non variant speciem termini, consequenter nec speciem motus in terminum.

¶ Ad obiecta autem Durandi dicitur, quòd sane intellecta imagine vt imagine, imago & repræsentata res, sunt idem, quo ad formalem rationem terminandi motum (quod ipse non vidit) & ideo optime infertur, quòd honor exhibitus rei, exhibendus est imagini. Error enim fuit, quia non est intellectum quid importat imago, ut imago in actu exercito.

¶ Ad aliam obiectionem eiusdem dicitur, quòd imago Christi proprie loquendo, est adoranda adoratione latriæ, quę soli Creatori debetur. Distinctio autem ab obiiciente inducta, de per se vel per accidens coniuncto refutanda est, vt insufficiens. Distinguitur siquidẽ in primo articulo huius quæstionis honorari vt rem honoratam, dupliciter, vel secundum se, vel secundũ aliud. Et ad secundum modum, vt ibi dicitur, & declaratum est, spectat adorari personam in sua imagine: exhibetur siquidẽ Christi imagini latria, vt termino secundum Christum in ipsa, vel Christo in sua imagine, quorum neutrum est aliud, quàm exhibere latriam Creatori Iesu Christo.

¶ Ad tertium eiusdem dicitur, quòd Auctoris & commune dictum est proprie dictum, & non est ob ignorantiam quorundã, inter impropria locandum, vt obiiciens facit. Cuius error ex hoc potest conuinci, quòd si imago Christi non nisi quia ad memoriam, aut cognitionem reducit Christi, adorari dicitur, posset pari ratione quælibet res, quatenus reducit in memoriam Christi, adorari adoratione latriæ. Et si hoc ponas in practica, percipies, & videbis quòd Ecclesia non ideo imaginem Christi adorat, quia fecit sibi eam signum rememoratiuum Christi: sed quia imago Christi adoranda latria est, ideo eam adorat. Si autem esset huiusmodi adoratio, nostra lege aut consuetudine posita, fictis istiusmodi rememoratiuis, quis Ecclesiam a iudæorum priscorumque quorundam imaginum cultui detrahentium morsibus eripuisset? quis iuste damnasset læsæ maiestatis, iniuriantes imaginibus principum? Monstrant hæc, imagines quia imagines honorandas, aut dehonorandas esse.

¶ In responsione ad primũ eiusdem arti. circa imagines Dei, dubium occurrit, an sint licitæ. Et est ratio dubii, qa auctoritas Damasceni in litera damnat illas insipientiæ, & impietatis. Et eadem est ratio nũc de deitate, quæ erat in veteri lege quo ad rẽ figurabilem vel nõ, secundum se: cõstat autem in veteri lege, imagines Dei esse prohibitas: occasio quoque falsæ opinionis de deo ex imaginibus, eadem vtrobique est. Vnde non desunt doctores reprehendentes imagines sanctæ Trinitatis.

¶ In oppositum autẽ est Ecclesiæ vsus, admittens Trinitatis imagines, repræsentantes non solũ Filium incarnatũ, sed Patrem ac Spiritumsanctum. Ad sunt & literæ huius verba sonãtia, quòd postquam Deus est incarnatus, potest adorari in imagine.

¶ Ad huius rei euidentiã aduertendũ est, tripliciter posse formari imagines Dei, secluso incarnationis mysterio. Primo, vt res diuina figuretur per imagines. Et sic, insipientiæ quo ad partem apprehensiuam, & impietatis secundum partem appetitiuã, est figurare quod diuinum est, vt Damas. dicit. Et hac ratione damnantur imagines dei, vt deus est, & ingerunt erroneam de Deo opinionem. Et hoc modo in Ecclesia dei constat non haberi imagines dei.

¶ Secundo, vt species Dei in scripturis traditæ figurentur: sicut cum depingitur Spiritussanctus in forma columbæ, non vt Spiritussanctus figuratus lineamentis columbæ monstretur, sed vt species in qua apparuit Spiritussanctus, figurata monstretur. Et hoc frequenti vsu Ecclesia passim efficit & de deo, & de Christo, & de angelis, & de sanctis, vt patet cum Deus depingitur imaginibus specierum, in quibus visus dicitur in testamento veteri, vt in forma senis antiqui, scilicet dierum, Daniel. 7. & Christus in forma agni, & angeli, cum sex alis, & Euangelistæ in forma quatuor animalium. Et hæc non solũ pinguntur, vt ostendantur, sicut Cherubim olim in templo, sed vt adorentur, vt frequens vsus ecclesiæ testatur.

¶ Tertio, vt ex similioribus apud nos etiam fictis, ad infigurabilia ascendamus: sicut angelorum imaginem, facimus iuuenẽ pulchrum, alatum, cum diademate, non quòd talis sit angelus, sed vt vel ex similiori sibi natura, scilicet humana (apposita sanctitate per diadema, & iuuentute pro perfectione, & alis con fictis pro celeritate) vel sic ex sensibilibus ad insensibilia venerando ascendamus. Et hoc modo, alicubi Spiritussanctus in forma senis, orbem pugillo concludentis, & cet. figuratur. Hic autem tertius modus satis propinquus est ritui paganorum, figurantium Deum diuersimode, prout causa est diuersorum effectuum, vt in forma Mineruæ ratione sapientiæ, & huiusmodi.

¶ His præmissis sciendum est, quòd figurare diuinum primo modo, est actus ex suo genere malus moraliter, quia cadit super repugnante materia: repugnat siquidem deitati figurabilem esse. Figurare autem Deum secundo vel tertio modo ad actum instructionis, est actus ex suo genere bonus, quoniam naturale est homini per sensibilia discere insensibilia. Vnde picturæ codices sunt populorum, sicut libri, in quibus per hęc sensibilia

Universidad de Deusto
Biblioteca

docemur intelligibilia contemplari, propter eruditos sunt, & sic Moyses statuas constituit angelorum in templo. Sed ad actum cultus figurare hæc, actus est solitarie sumptus, non bonus nec eligibilis, sed declinabilis: sicut occidere hominem, si solitarie proponatur, non est actus eligibilis aut laudabilis, sed si nihil adderetur, malus & vituperabilis: sed si figurare Deum ad actum cultus, vestiatur quibusdam circunstantiis (puta auctoritate Ecclesiasticæ consuetudinis, securitate ab errorū occasione, pietateq; colētium (redditur actus iste honestus: sicut si occidere hominē, induatur circunstantia publicæ potestatis, actū præcipientis propter iustitiam, ac commune bonum, erit occidere hominem, actus honestus.

¶ Cauere ergo oportet, ne facilis sit sententia contra quamcumque partem: habenda siquidem in primis est ratio erroris. Nam si ex falsa aliqua opinione de Deo aut Angelis &c. aliqua processit aut perseuerat imago tertii modi, vel secundi inusitata, abolenda esset, & instruendus populus. Dico autem vel secundi inusitata, quia etsi ad repræsentationem historiæ Deus depingitur in forma rubi ardētis, loquētis Moysi, & similium visionum, quia tamē Ecclesia non consueuit omnia figuralia proponere vt colenda, ideo cauendum est ne noua abusio introducta sit, puta, si petra adoraretur, p Christo, quia scriptum est, Petra autem erat Christus: si vero nulla falsa opinio aut præsumptio interuenit, sed antiquus Ecclesiæ vsus seruatur, nullusque occasionem errandi accipit (quia plebs est bene instructa in fide, & credit Deum spiritum esse, & in omnibus recte cum ecclesia sentiunt) non video peccatum aliquod in huiusmodi cultu imaginum, tam secundi, quàm tertii modi. Et secundus quidem authoritatem habet ex sacra scriptura, & ecclesiæ vsu manifeste.

¶ Tertius autem, quia originaliter secundum partes est ex sacra scriptura (quāmuis non tota imago) & ecclesiæ vsu approbatur, non solum tolerabilis, sed licitus mihi videtur: ex eo.n. quòd cultus Deo exhibetur in imagine, non impie aut præsumptuose, sed ab ecclesia propositæ actus adorationis circa debitā materiam versatur, ac per hoc nullam peccati rationem habet. Et si sic est, non videntur cassandæ Trinitatis imagines in forma senis, crucifixum sustinentis columba intermedia: partes enim imaginis huius ex sacra sunt Scriptura. Et de filii & Spiritus sancti imaginibus constat. De Patris autem ex Daniele habetur cap. 7. cum dicitur de Filio, quòd peruenit ad antiquum dierum, hoc est deum patrem. Et hoc. vt dictum est, vbi nulla est occasio erroris,

¶ Non laudo tamen huiusmodi multiplicationem imaginum Trinitatis aut deitatis, aut Dei patris, aut Spiritus sancti, nisi in specie columbæ & ignæ linguæ super discipulos: sed potius tamquam infigurabilis, tamquam supra nubem aliquam aut proprer seipsam, & ideo si creaturæ rationali, in qua est imago dei, exhiberetur adoratio latrię, posset esse erroris occasio, vt scilicet motus adorantis sisteret in homine, inquantū est res quędam, & nō ferretur in deum, cuius est imago, quod non potest cōtingere de imagine sculpta, vel picta in materia sensibili.

Ad 4m dicendum, quòd apostoli familiari instinctu Spiritussancti quædam ecclesijs tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione ecclesiæ per successionem fideliū. Vnde ipse dicit 2. ad Thessa. 2. State, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, scilicet ore prolatum, siue p epistolā, scilicet scripto trāsmissam: & inter huiusmodi traditiones est imaginum Christi adoratio. Vnde & beatus Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quę Romæ habetur.

Articvlvs IIII.

Vtrum crux Christi sit adoranda adoratione latriæ.

2.2.q. 103. arti. 4. ad 3. Et 3. dis. 9. q. 1. ar. 2. q. 4.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur quòd crux Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur cōtumeliam patris sui, puta flagellum, quo flagellatus esset, vel lignum in quo fuisset suspensus, sed magis illud abhorreret. Christus autem in ligno crucis opprobriosissimam mortem passus est, secūdum illud Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo non debemus crucem venerari, sed magis abhorrere.

¶ 2 Præt. Humanitas Christi adoratione latriæ adoratur, inquantum est vnita filio dei in persona, quod de cruce dici nō potest. ergo crux Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præt. Sicut crux Christi fuit instrumentum passionis eius & mortis, ita etiam & multa alia (puta clui, corona, & lancea) quibus tamē non exhibemus latriæ cultum. ergo videtur quòd crux Christi non sit adoratione latriæ adoranda.

Sed contra est, quòd illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus spem salutis: sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim ecclesia *, O crux, aue spes vnica, hoc passionis tempore, auge pijs iustitiam, reisq; dona veniā. ergo crux Christi est adoranda adoratione latriæ.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est †, honor seu reuerentia non debetur nisi rationali naturæ: creaturæ autem insensibili non debetur honor vel reuerentia, nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter, uno modo, inquantum repræsentat rationalem naturam: alio modo, inquātum ei quocumque modo, coniungitur. Primo modo, consueuerunt homines venerari regis imaginē: secūdo modo, eius vestimentum. Imagines enim codices sunt populorum, & propterea a multis reprehendū tur, tamquam occasionem errandi præbentes, quantum est ex se. Et verum dicerent, nisi conditiones prædictæ excusarent actum, vt dictum est.

¶ Et per hæc patet respōsio ad obiecta, quoniam aliqualiter omnia verum cōcludunt, dum Dei imagines solitarie propositæ dissonant & auctoritate fultæ ecclesiasticæ consuetudinis, securitateq; ab errore concurrente, cum origine a sacra Scriptura in toto vel parte, honestantur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum quartum.*

In Dom. ca de pass. ne dominic. Hym.

Ar. præce. ad 3. arg.

Titulus de cruce Christi loquitur, siue illa in qua passus est Christus, siue quacumque alia, vt est crux Christi.

¶ In corpore articuli duæ sunt partes. Primo, determinatur in communi de re honorata, & qualitate adorationis. Et dicuntur quatuor. Primum est, Soli rationali naturæ debetur honor, intellige ratione sui. Secundum est, Creaturæ insensibili non debetur honor, nisi ratione rationalis naturæ. Tertium est, dupliciter creaturæ insensibili ratione naturæ rationalis honor debetur, vel ratione repræsentationis, vel ratione coniunctionis quomodolibet, declaratur hoc exemplis imaginis, & vestis regiæ. Quartum est, Vtroque modo eadem exhibetur reuerentia, quę exhiberur & regi. In secunda parte respondetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, vel de cruce illa, in qua Christus pependit: vel de quacumq; alia. Et de prima quidem respondetur vna conclusione habēte duas partes, quòd est veneranda vtroque modo, & adoratione latriæ, qua Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clare. De cruce vero Christi in quacumque alia materia respondetur, quòd est adoranda etiam latria, inquantum repræsentatiua Christi, sicut Christi crucifixi imago. Omnia clare patent in litera, aduertendo quòd allocutio crucis pro effectu affertur, adorationis eiusdem, qua Christus adoratur: ex eo enim quòd ipsam alloquimur quasi Christum, signum est, quòd ad ipsam vt Christum nos recurrimus. Et propterea allocutio fit etiam ad crucem in omni materia, & non ad illam tantum, in qua Christus pependit.

¶ Aduerte hic, quòd Durādus vbi supra, & Ioan. Capreolus crediderunt Auctorem retractasse hic, quod in 3. senten. dixerat. s. crucem illam, in qua pependit Christus, esse adorandam non solum vt imaginem Christi latria, sed vt quandam rem Christi hyperdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adorationis, vt est quædam

est quædam res Christi. Parcant mihi Domini istimon retracta uit, sed magnificauit hic Auctor doctrinam ibi traditam, quoniam crucem illam vt quandam Christi rem per contactum, ibi hyperdulia, hic latria adorandam dixit. Hoc enim patet non esse reuocationem dicti, quòd crux illa vt quædam Christi res est veneranda, sed magnificationem illius dum ab hyperdulia ad latriam ascenditur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum quintum.*

In corpore articuli conclusio, habēs duas partes: beata virgo est adoranda nō latria, sed hyperdulia. Probatur primo pars negatiua. Nulli rei venerabili sm se, nisi soli Deo debetur latria. ergo nulli puræ creaturæ rōnali. ergo beatæ Virgini non debetur latria. Antecedens in illa particula, venerabili secundum se, excludit & creaturas insensibiles (quales sunt imagines & cruces, quæ non sunt secundum se venerabiles) excludit & humanitatem Christi, quæ secundum se non est venerabilis, vt res adorata, vt patet ex dictis superius. Ambo enim adorantur latria, vt patet ex antedictis. & ideo in litera, apponitur ly puræ, cum dicitur puræ creaturæ. Consequētia prima probatur, quia creatura rationalis est capax secundum se honoris: secunda autem, quia beata Virgo, est pura creatura rationalis. Secunda autem pars probatur, quia veneranda est eminentius creaturis ceteris, quia est mater Dei.

¶ In hoc articulo & specialiter in respōsione ad tertiū, dubiū occurrit, quia non debet esse minoris cōditionis res veneranda secundū se & secūdū aliud, quām si esset solum veneranda secundū aliud, quoniam venerabilitas secundū se, non est conditio diminuens rationē venerabilitatis: sed beata Virgo si non esset venerabilis secundum se, sed tolū ratione Christi, vt crux, adoraretur latria non minus quàm crux Christi, quia intrinsecè fuit illi coniuncta. ergo etiam nunc vt res coniuncta Christo, adoranda est latria, & secundum seipsam, hyperdulia. Et confirmatur, quia iam dictum est, quòd non inconuenit vnam & eandem personam adorari duplici adoratione.

Vtrumque autem venerantur homines eadem veneratione, qua venerantur & regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroque modo est a nobis veneranda: vno scilicet modo, inquantum repræsentat nobis figuram Christi extēsi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius sanguine est perfusa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet d adoratione latriæ. Et propter hoc etiā crucem alloquimur, & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si vero loquamur, de effigie crucis Christi in quacumque alia materia (puta, lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tantum, vt imaginem Christi, quā veneramur adoratione latriæ, vt supra dictum est *.

Ad primvm ergo dicendū, quòd in cruce Christi quantum ad intētionem, vel opinionem infideliū cōsideratur opprobriū Christi: sed quantum ad effectum nostræ salutis consideratur virtus diuina ipsius, quæ de hostibus triumphauit, secundum illud Coloss. 2. Ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & spolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphās illos in semetipso. Et ideo dicit Apostolus 1. ad Corint. 1. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: his autem, qui salui fiunt, ideſt nobis, virtus Dei est.

Ad 2m dicendum, quòd crux Christi, licet non fuerit vnita verbo Dei in persona: fuit tamē ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repræsentationē & contactū. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerētia.

Ad 3m dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiam omnia quæ sunt Christi. Vnde Dama. * dicit in 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorādum clauos, indumenta, lanceam, & sacra eius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repræsentant imaginem Christi, sicut crux, quæ dicitur signum filij hominis, quod apparebit in cælo, vt dicitur Mat. 24. Ideoque mulieribus dixit angelus, Iesum quæritis nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucem Christi veneramur in qua cumque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcūque huiusmodi.

Ar. præce. ad 3. arg.

Li. 4. c. 2, 12, circa med.

Articvlvs V.

Vtrum mater Christi sit adoranda adoratione latriæ.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd mater Dei sit adorāda adoratione latriæ. Videtur enim idē honor esse exhibendus matri regis, & regi, vnde dicitur 2. Reg. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quæ sedit ad dexteram eius. Et Aug. dicit in sermone de Assumptione, * Thronū Dei, & thalamum Domini cæli, atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse: sed Christus adoratur adoratione latriæ. ergo & mater eius.

¶ 2 Præt. Dama. † dicit in 4. lib. q̄ honor matris refertur ad filium: sed filius adoratur adoratione latriæ. ergo & Mater.

¶ 3 Præt. Coniunctior est Christo mater eius, quàm crux: sed crux adoratur adoratione latriæ. ergo & mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

Sed contra est, quòd mater Dei est pura creatura. nō ergo ei debetur adoratio latriæ.

Respon. Dicendum, quòd quia latria soli Deo debetur, nulli creaturæ debetur latria, prout creaturam secundum se veneramur. Licet autem creaturæ insensibiles, non sint capaces venerationis secundum seipsas, cteatura tamen rationalis est capax venerationis secundum seipsam. & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cum igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ: sed solum veneratio duliæ, eminētius tamen quàm ceteris creaturis, inquantum ipsa est mater e Dei. & ideo dicitur quòd debetur ei non qualiscūq; dulia, sed hyperdulia.

Ad primvm ergo dicendum, q̄ matri regis non debetur æqualis honor honori, qui debet regi: ¶ Ad hoc dicitur, q̄ licet venerabilitas secundum se, non distrahat rationem venerabilitatis, immo est pfectior differentia eius, distrahit tamen rationem venerabilitatis rationē alterius, ita q̄ venerabile ratione alterius, distrahitur per venerabile secū dum se. Exemplū, per se subsistere nō distrahit rationē entis, sed est perfectior illius modus, sed distrahit rationem entis in alio, puta, accidentis. Et ideo cum latria inter creaturas debeatur soli venerabili ratione alterius, consequens est quòd quodcumque creatum est secundum se venerabile, non sit ratione alterius venerabile latria.

2.2. q. 103. a. 4. ad 2. Et 3. di. 9. q. 1. ar. 2. q. 3.

In lib. de assumptione beatæ Mariæ c. 6. circa medium tom. 9.

¶ Et si contra hoc instetur, quòd distractio ista est vera in essentialibus, nō autem in accidentaliter coniunctis, qualiter iunguntur duæ rationes adorabilitatis, in vna persona, respondeatur, quòd nos non dicimus oppositum, sed respondemus argumento de conditione distrahente.

Li. 4. c. 2. 15. post mediū.

¶ Ad materiam autem dicimus, cum Auctore in artic. 3. ad 3. quòd occasio erroris vitanda facitvt rationalis creatura non adoretur, vt imago Dei: & pari ratione, vt res coniuncta Christo, ne scilicet, motus adorationis sistat in rationali natura secundum se. Quocirca, sicut personam Christi, non nisi latria veneramur, ad euitandum errorem recurrentium ad Christum, vt putam creaturā, ita personam beatæ Virginis sola hyperdulia honoramus, ad euitandum errorem eorum, qui latriam terminarent ad beatam Virginem secundum se. Non enim plebs tantum penetraret, vt

D. 844.

Universidad de Deusto Biblioteca

debetur tamen ei quidam honor consimilis ratione cuiusdam excellentiæ. Et hoc significant auctoritates * inductæ.

Ad 2^m dicendum, ꝙ honor matris refertur ad filiũ, quia ipsa mater est propter filium adorãda: nõ tamen eo modo, quo honor imaginis refertur ad exemplar, quia ipsa imago prout in se consideratur vt res quædã, nullo mõ est venerãda.

Ad 3^m dicendum, quòd crux non est capax venerationis prout in se consideratur, vt dictũ est*: sed beata Virgo ſm seipsam est venerationis capax. & iõ nõ est similis rõ.

In argu. 1. adoraret latria Christum in beata Virgine: & seorsum adoraret hyperdulia ipsam secundum se beatam Virginẽ, sine qua discretione error accideret. & ideo simpliciter dicitur, quòd non est adoranda latria, sed hyperdulia.

ARTICVLVS VI.

Vtrum reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Sanctorum reliquiæ nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciendum, quod possit esse occasio erroris: sed adorare mortuorum reliquias videtur ad errorem Gentiliũ pertinere, qui mortuis hominibus honorificẽtiã impendebant. ergo nõ sunt sanctorũ reliquiæ adorandæ.

¶ 2 Præt. Stultum videtur rem insensibilem venerari: sed sanctorũ reliquiæ sunt insensibilia corpora. ergo stultum est eas venerari.

¶ 3 Præt. Corpus mortuum non est eiusdem speciei cum corpore viuo, & per cõsequens non videtur esse numero idem. ergo videtur ꝙ post mortem alicuius sancti corpus eius non sit adorandum.

Sed contra est, quod dicit in li. de Ecclesiasticis dogmatibus * Sanctorum corpora, & præcipue beatorũ martyrum reliquias, acsi Christi membra, syncerissime honoranda. s. credimus. Et postea subditur, Si quis contra hanc sententiam velit esse, non christianus, sed Eugnominianus & Vigilantianus creditur.

Respon. Dicendum, quòd sicut Aug. dicit in li. de ciui. Dei †. Si paterna vestis & anulus, ac si quid est huiusmodi, tãto carius est posteris, quanto erga parentes est maior affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtiq; multo familiarius atque cõiunctius, q̃ quælibet indumẽta gestamus. hæc enim ad ipsam naturã hominis pertinent. Ex quo patet, quòd qui habet affectum ad aliquem, etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur, non solum corpus aut partes corporis eius, sed etiam aliqua exteriora, puta, vestes, & similia. Manifestum est autem, quòd sanctos dei in veneratione habere debemus, tamquam membra Christi, Dei filios, & amicos, & nostros intercessores. Et F ideo eorum reliquias qualescumque, honore cõgruo in eorum memoriam venerari debemus, & præcipue eorum corpora, quæ fuerunt templa & organa Spiritussancti in eis habitantis & operãtis, & sunt corpori Christi configurãda per gloriosam resurrectionẽ. Vnde & ipse deus huiusmodi reliquias conuenienter honorat, in eorum* præsentiam miracula faciẽdo.

Ad primvm ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio Vigilantij, cuius verba introducit Hiero. † in lib. quem contra eum scribit, dicentis, Prope ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductũ, puluisculum nescio quem in modico vasculo, pretioso G linteamine circundatum osculantes adorant. Contra quem Hiero. dicit in Epistola ad Riparium, *Nos non dico Martyrum reliquias, sed nec solem nec lunam nec angelos adoramus. s. adoratione latriæ: honoramus autem reliquias martyrum, vt eum cuius sunt martyres, adoremus: honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias sanctorum, non incidimus in errorem gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

Ad 2^m dicendum, quòd corpus illud insensibile non adoramus propter seipsum: sed propter animã, quæ fuit ei vnita, quæ nunc fruitur deo, & propter deum, cuius fuerunt ministri.

Ad 3^m dicendum, quòd corpus * mortui alicu- H ius sancti nõ est idem à numero quod primo fuit dũ viueret, propter diuersitatem formæ, quæ est anima: est tamen idem, identitate materiæ, quæ est iterum suæ formæ vnienda.

*Alias, per sentia.
In epist. ad Riparium ... pcul a p... tom. 3.
Incipit epi. Accepi primum literis tuis ... mo. 3. habetur nõ procul a pri...
*Alias, mortuum. D.404. & 1091.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum sextũ.*

Art. præce.

TItul⁹ hic clarissimus est. ¶ In corpore articuli, vnica est cõclusio dupliciter probata. Conclusio est, Reliquias sanctorum qualescumque congruo honore venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Probatur primo: Affectus alicui, uenera tur etiã illa, quæ de ipso post mortem relinquuntur, sed sanctos dei veneramur. ergo eorũ reliquias venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Maior probatur, auctoritate Augustini. Minor ꝑbatur ex quatuor: quia sancti sunt Christi mẽbra, quia dei filii, quia amici, quia nostri intercessores. Pars autem specificata in conclusione. s. præcipue eorũ corpora, manifestatur ex tribus: quia tẽpla Spiritussancti inhabitantis: quia organa Spiritussancti operãtis ꝑ ea fuerũt: quia sunt corpori Christi configuranda. ¶ Secundo probatᷓ conclusio, quia deus sanctorum reliquias honorat miraculis. ergo & nos debem⁹ honorare.

2.2.q.96.a. 4.3.
Cap. 73. in prin. habetur iter opera Aug. tomo. 3.
Li. 1. ca. 13. tom. 5.

QVAESTIO XXVI.

De eo, quòd Christus mediator Dei & hominum dicitur, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de hoc, quòd dicitur I Christus Dei & hominũ mediator.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrũ esse mediatorẽ Dei, & hominũ, sit proprium Christo.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat ei, secũdum humanã naturam.

ARTICVLVS I.

Vtrum esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

K AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd esse mediatorẽ dei & hoĩum, nõ sit propriũ Christo. Sicut. n. sacerdos, ita & propheta videtur esse mediator inter deũ & homines: ſm illud Deut. 5. Ego illo tempore sequester fui & medius inter deũ & vos: sed esse prophetã & sacerdotẽ, nõ est propriũ Christo. ergo etiã esse mediatorẽ.

¶ 2 Præt. Illud, quod conuenit angelis bonis & malis, non potest dici esse proprium Christo: sed esse me-

¶ *Super Quæstionis uigesimæsextæ Articulum primum.*

TItulus clarus est. ¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones. Prima est: esse mediatorẽ inter Deum & homines, simpliciter seu perfectiue, est proprium Christo. Secũda est: Nihil ꝓhibet alios dici mediatores secundum quid, scilicet, dispositiue vel ministerialiter. prima conclusio probatur: Vnire homines Deo, perfectiue conuenit soli Christo. ergo solus Christus est perfectus mediator dei & hominum. Antecedens probatur: quia per mortem suam mundum deo recõciliauit: & Apostolus dicit, Deus erat in Christo mundum, sibi reconcilians. Consequentia vero probatur, & ratione: quia mediatoris officiũ est mediare, inter eos, inter quos est mediator, probatur: quia in medio vniuntur extrema. Et auctoritate Aposto. quia cum dixisset, Mediator &c. subiunxit, Qui dedit &c. Secunda cõclusio vt clara relinquitur, quia cooperãtur aliqui ad vnionem.

3. distin. 19. 5. quæst. Et opu. 3. 22. Et c. 60. c. 18. Gal. 3. fi.

dium inter deum & homines, cõuenit angelis bonis, vt Dionys. dicit 4. cap. de diui. nomi. * conuenit etiam angelis malis. i. dæmonibus: habent enim quædam communia cum Deo. s. immortalitatem, quædam cum hominibus. s. ꝙ sunt animo passiui, & per consequens miseri, vt patet per Aug. in 9. de ciui. dei. † ergo esse mediatorem Dei, & hominum non est proprium Christo.

Cap. 4. non multũ procul a princ.
Li. 9. c. 8. to. 5.

¶ 3 Præt. Ad officium mediatoris pertinet interpellare ad vnum eorum, inter quos est mediator pro altero: sed Spiritussanctus, sicut dicitur Rom. 8. interpellat pro nobis ad deum gemitibus inenarrabilibus. ergo Spiritussanctus est mediator inter Deum & homines. non ergo est proprium Christo.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Timo. 2. Vnus est mediator dei & hominum, homo Iesus Christus.

Respon. Dicendum, quòd ad mediatoris officiũ proprie pertinet, coniungere & vnire eos, inter quos est mediator: nam extrema vniuntur in medio. Vnire autẽ homines deo, perfectiue quidem conuenit Christo, per quem homines sunt reconciliati deo, secundum illud 2. ad Corint. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. & ideo solus Christus est perfectus Dei & hominum[d] mediator, inquantum per suam mortem humanum genus deo reconciliauit. Vnde cum Aposto. dixisset, Mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus, subiunxit, Qui dedit semetipsum redẽptionem pro oĩbus. Nihil tamen prohibet aliquos alios secundum quid dici mediatores, inter Deum & homines, prout. s. cooperantur ad vnionem hominum cum deo dispositiue vel ministerialiter.

D.864.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ prophetæ & sacerdotes veteris testamenti, dicti sunt mediatores inter deum & homines dispositiue, & ministerialiter, inquantum. s. prænuntiabant & præfigurabant verũ, & perfectum Dei & hominum mediatorem. Sacerdotes vero noui testamenti possunt dici mediatores Dei & hominum, inquantum sunt ministri veri mediatoris, vice ipsius salutaria sacramenta hominibus exhibentes.

Ad 2^m dicendum, quòd angeli boni, vt Aug. dicit in 9. de ciui. Dei*, non recte possunt dici mediatores inter Deum & homines. Cum enim vtrumque habeant commune cum Deo & beatitudinẽ & immortalitatem, nihil autem horum cum hominibus miseris & mortalibus, quomodo non potius remoti sunt ab hominibus, Deoq; coniuncti, quàm inter vtrosq; medij constituti? Dion.* tamen dicit eos esse medios, quia secundum gradum naturæ sunt infra Deum & supra homines constituti, & mediatoris officiũ exercẽt, nõ quidẽ principaliter & perfectiue, sed ministerialiter & dispositiue. Vnde Mat. 4. dicitur, ꝙ accesserunt angeli, & ministrabant ei. s. Christo. Dæmones autem habent communem cum Deo immortalitatẽ, cum hominibus autem miseriam: ad hoc enim se interponit medium dæmon immortalis & miser, vt ad immortalitatẽ beatã transire non sinat: sed perducat ad miseriã immortalẽ. Vnde est sicut malus medius, qui separat amicos. Christus autem habuit communem cum Deo beatitudinem, cum hominibus autẽ mortalitatem: & ideo ad hoc se interposuit mediũ, vt mortalitate transacta & ex mortuis faceret immortales (quod in se resurgendo monstrauit) & ex miseris A beatos, vnde numquam ipse discessit: & ideo ipse est bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

Lib. 9. & li. 14. ca. 15. a medio to. 5
Loco citato in argu.

Ad 3^m dicendum, quòd Spiritussanctus cum sit per omnia Deo æqualis, non potest dici medius vel mediator inter Deum & homines: sed solus Christus, qui licet secundum diuinitatem æqualis sit Patri, tamen secundum humanitatem minor est patre, vt supra dictum * est. Vnde super illud ad Gal. 3. Christus est mediator. dicit glos. *Non pater nec Spiritussanctus. Dicitur autem Spiritus sanctus interpellare pro nobis, quia ipse interpellare nos facit.

Q. 20. ar. 1.
† Implicite habetur in glo. ordinaria. ibi.

B

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit mediator Dei & hominum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus nõ sit mediator dei & hominum, secundũ ꝙ homo. Dicit *. n. Aug. in li. cõtra Felicianum: Vna est Christi persona, ne sit non vnus Christus, non vna substantia, nec mediatoris dispensatione submota, aut dei tantũ C dicatur aut hominis filius: sed non est dei & hominis filius, secũdum ꝙ homo, sed simul secundũ ꝙ deus & homo. ergo neque dicẽdum est, ꝙ sit mediator dei & hominum solum secũdum ꝙ homo.

¶ 2 Præt. Sicut Christus, inquantũ est deus, cõuenit cum Patre & Spiritusancto, ita inquantũ est homo, conuenit cum hominibus: sed propter hoc, ꝙ inquantum est Deus, conuenit cum Patre & Spiritusancto, non potest dici mediator, inquãtum est deus, quia super illud D 1. ad Timo. 2. Mediator Dei & hominum &c. dicit gloss. † Inquantũ est verbum non medius est, quia æqualis est deo, & deus apud deũ, & simul vnus deus. ergo nec etiã inquantum est homo, potest dici mediator, propter conuenientiam quam cum hominibus habet.

¶ 3 Præt. Christus dicitur mediator inquãtum reconciliauit nos deo: quod quidem fecit, auferendo peccatũ, qđ nos separabat a Deo: sed auferre peccatum, conuenit Christo non inquantum est homo, sed inquãtum est deus. ergo Christus, E inquantum est homo, non est mediator, sed inquantum est deus.

Sed contra est, quòd Aug. dicit * in li. 9. de ciui. Dei, Nõ ob hoc mediator est Christus, quia est verbum: maxime quippe immortale & maxime beatum verbum, longe a mortalib⁹ miseris, sed mediator est secundum quòd homo.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ in mediatore duo possum⁹ cõsiderare. Primo quidẽ rõnẽ medij: secũdo, officium coniũgendi. Est aũt de rõne medij,

¶ *Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponuntur duæ conditiões mediatoris, secundo, applicantur ad Christum dupliciter, & secundũ quòd de⁹ negatiue, & secundum quòd homo affirmatiue, & sic respondetur quæsito. Christus verissime dicitur mediator dei & hominum, secundum ꝙ homo. Omnia clara sunt in litera, consistit enim eius processus in hoc: Mediator secundum duo quæ habet (scilicet esse medium & officium coniungendi extrema inter se) duas exigit conditiones: prima est distantia ab extremis, secunda est delatio ad extrema vtrimq; ex altero. Sed Christus, secundum ꝙ deus, neutram habet, quia non distat a Deo in natura aut dominio: nec aliqd Dei non suum deferre potest: ac per hoc, nihil potest deferre ex deo tanquã extremo. Sed secundum quòd homo, habet vtramq;: quia distat a Deo natura, & ab hominibus puris dignitate gratiæ & gloriæ, defert quoq; præcepta donaque Dei ad homines, & satisfactionẽ ac interpellationem ex hoĩbus ad deũ, nõ quasi hæc ab hominib⁹ accipiat, sed quia hæc vice hominũ ipse Deo offert;, quod vocatur pro hoĩb⁹ offerre ac satisfacere. Nihilominus satisfactionẽ ex hominib⁹ quodã modo,

3. di. 19. ar. 5. q. 2. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. co. Et dis. 48. q. 1. ar. 2. Et veri. q. 29. art. 5. ad 5. Et 1 Tim. 2. l. 1. fi. Et 2. Timo. 2.
Ca. 10. parũ ante medium to. 6.
Est sumpta ex Aug. li. 10. confess. ca. 43. ante medium tomo. 1.
Li. 9. ca. 15. non procul a fine. to. 5.

Universidad de Deu
Biblioteca

modo accipit, pro quãto ex massa peccatrice, carne.s.humana ab Adam genita, naturam passibilem in qua satisfaceret assumpsit.

¶ In rñsione ad primum & tertiũ simul cõsidera discernẽdo rõnẽ specificantẽ id, quo Christ⁹ mediat, aut satisfacit, & racẽ vñ illud, quo efficax originaliter reddit ad mediandũ, & satisfaciendum, & merendum pro omnibus. Nam si specificare aut determinare quæris naturã, qua Christus meretur, mediat, & satisfacit, proculdubio natura humana est, creatæ quippe naturæ sunt act⁹ isti. Sed si quæris, vnde natura creata tãti est, vt mediet, mereatur, & satisfaciat pro toto mũdo, ex gratia est vnionis, ex hypostasi est diuina, quia.n. Christ⁹ vnigenitus est Patris, ideo per naturam assumptã satisfacit, meretur & mediat. Et hoc est quod in responsione ad primum, docemur, & doctrina superius habita de efficacia satisfactionis & meriti Christi sic applicanda est in responsione ad tertiũ. Et sic oĩa consonãt.

¶ *Primæ partis de Chr̃o tractat⁹ tertius.*

¶ Hic incipit tertius tractatus primæ partis, quæ de Christo est, tractaturque hic vsque ad q. 59. de spectantibus ad ingressum Christi in mundum, vt clare patet in litera.

¶ *Super Quæstionis uigesimæseptimæ Articulum primum.*

IN corpore duo fiũt, primo qualis noticia de hoc quæsito haberi potest, dicitur: ac per hoc mõstratur via ad inuestigandã veritatẽ cõclusionis. secũdo per mõstratam viã incedendo, respondetur quęsito vna conclusione affirmatiua. (In q. pręce.) ¶ Quo ad primũ via sciẽdi nõ est ex sacrę Scripturæ auctoritate in specie, sed rationabilibus sacræ Scripturæ cõsonis,

F quòd distet ab vtroq; extremorũ: coniũgit autem mediator per hoc, quòd ea quæ vnius sunt, defert ad alterum. Neutrum autem horum potest conuenire Christo secundũ quòd Deus, sed solum secundum quòd homo. Nam secũdum quòd Deus, nõ differt a Patre & Spiritusancto in natura & potestate dominij. Nec etiã Pater & Spiritussanctus aliquid habent quod non sit filij, vt sic possit id, quod est Patris vel Spiritussancti quasi quod G est aliorũ, ad alios deferre: sed vtrũque conuenit ei, inquãtum est homo: quia secundum quòd est homo, distat & a Deo in natura & ab hominibus in dignitate & gratiæ & gloriæ. Inquantum etiam est homo, conuenit ei coniungere homines deo, præcepta & dona dei, hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo satisfaciendo, & interpellando. & ideo verissime dicitur mediator secundum quòd homo.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ si subtrahatur diuina natura a Christo, subtrahetur per cõsequẽs H ab eo singularis plenitudo gratiarum, quæ conuenit ei, inquantum est vnigenitus a patre, vt dicitur Ioan. 1. Ex qua quidem plenitudine habet, vt sit super omnes homines cõstitutus, & propinquius ad Deum accedens.

AD 2^m dicendum, ꝙ Christus, secundum quòd deus, est per omnia æqualis patri: sed etiam in humana natura excedit alios homines. & ideo secundum ꝙ homo, potest esse mediator, non autem secundum quòd deus.

AD 3^m dicendũ, ꝙ licet auctoritatiue peccatum auferre cõueniat Christo secundum ꝙ est deus, tamen satisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, secundum ꝙ est homo. Et secundum hoc dicitur dei & hominum mediator.

QVÆSTIO XXVII.

De Beatæ uirginis Mariæ sanctificatione, in sex articulos diuisa.

POST prædicta, in quibus de vnione Dei & hominis, & de his quæ vnionẽ consequuntur, tractatum est*, restat considerandum de his, quæ filius Dei incarnatus, in natura humana sibi vnita gessit vel passus ẽ: quæ quidem consideratio quadripartita erit. Nam primo considerabimus de his, quæ pertinent ad ingressum eius in mundum. Secundo, de his quæ pertinẽt ad progressum vitæ ipsius in hoc mundo. Tertio, de exitu ipsius ab hoc mundo. Quarto, de his quæ pertinẽt ad exaltationem ipsius post hãc vitã. ¶ Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primo quidem de conceptione Christi. Secundo, de ei⁹ natiuitate. Tertio, de eius circũcisione. Quarto, de ei⁹ baptismo. ¶ Circa conceptionem autem eius oportet primo, aliqua considerare quantum ad matrem concipientẽ: secundo, quantum ad modum conceptionis. tertio, quantum ad perfectionem prolis conceptæ. ¶ Ex parte autem matris occurrit considerandum, primo quidem de sanctificatione eius: secundo, de virginitate eius: tertio de despõsatiõe eiusdẽ: quarto de annuntiatione ipsius: quinto, de præparatione ipsius ad concipiendum.

vt Aug. de Assumptione arguit.
¶ Quo ad secundũ conclusio est, Rationabiliter creditur beatam Virginem sanctificatã i vtero. probatur, Maiora gratię priuilegia beatæ Virgini concessa creduntur, quã alijs sanctis: sed quibusdam sanctis cõcessa est sãctificatio i vtero. ergo. Maior probatur, tum quia mater futura erat Vnigeniti a Patre pleni gratia: tum quia Angelus dixit eã plenã gratia. Minor probatur de Hier. & Ioã. Baptista.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.
¶ Secũdo, Vtrum fuerit sanctificata ante animationẽ.
¶ Tertio, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ fuerit sibi totaliter sublatus fomes peccati.
¶ Quarto, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ fuerit consecuta, vt numquam peccaret.
¶ Quinto, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ adepta fuerit plenitudinem gratiarum.
¶ Sexto, Vtrum sic sanctificari, fuerit proprium sibi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex utero.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ beata virgo I non fuerit sanctificata ante natiuitatẽ ex vtero. Dicit enim Aposto. 1. ad Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed prius, quod est animale, deinde qđ est spirituale: sed per gratiam sanctificantem nascitur homo spiritualiter in filium Dei secundum illud Ioã. 1. Ex deo nati sunt. Natiuitas autem ex vtero, est natiuitas animalis. non ergo beata uirgo fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur. (3.di.3.q.2. ar.1.q.3. Et quol.6.q.5. ar.1.cor. Et op.3.c.231 Et psal.45.)

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in Epistola ad Dardanum: Sanctificatio qua efficimur templum dei, non nisi renatorũ est: nemo autem renascitur nisi prius nascatur. ergo beata uirgo non fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur. (In epist. 57. a medio, tomo.2.)

K ¶ 3 Præt. Quicumque est sanctificatus per gratiam, est mũdatus a peccato originali & actuali. si ergo beata Virgo fuit sanctificata ante natiuitatem ex vtero, consequens est quòd tunc fuerit emundata ab originali peccato: sed solum originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cælestis. Si ergo tũc mortua fuisset, videtur quòd ianuam regni cęlestis introisset, quod tamen fieri non potuit ante passionẽ Christi: habemus enim fiduciam in introitum sanctorum per sanguinem eius, vt dicitur Heb. 10. Videtur ergo quòd beata uirgo non fuerit sanctificata antequã ex vtero nasceretur.

¶ 4 Præt. Peccatum originale contrahitur ex origine, sicut

sicut peccatum actuale ex actu. Sed quamdiu aliquis est in actu peccandi, non potest a peccato actuali mundari. ergo etiam nec beata Virgo a peccato originali mundari potuit, dum esset adhuc in ipso actu originis in materno utero existens.

SED CONTRA est, quòd Ecclesia celebrat natiuitatem beatæ Virginis, non autem celebratur festum in Ecclesia nisi pro aliquo sancto. ergo beata Virgo in ipsa sua natiuitate fuit sancta. fuit ergo in utero sanctificata.

RESPON. Dicendum, quòd de sanctificatione beatæ Mariæ, quòd scilicet fuerit sanctificata in utero, nihil in Scriptura canonica traditur, quæ etiã nec de eius natiuitate mentionem facit: sicut tamen Aug.* in sermone de Assumptione ipsius Virginis, rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore sit assumpta in cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari possumus, quòd fuerit sanctificata in utero. Rationabiliter enim creditur, quòd illa quæ genuit Vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & ueritatis, præ omnibus aliis maiora priuilegia gratiæ acceperit. Vnde, ut legitur Luc. 1. Angelus ei dixit, Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibusdam aliis hoc priuilegialiter esse concessum, ut in utero sanctificarẽtur, sicut Hieremias, cui dictum est, Hieremię 1. Antequam exires de uulua, sanctificaui te, & sicut Ioannes Baptista, de quo dictum est Luc. 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ. Vnde rationabiliter creditur, quòd beata Virgo sanctificata fuerit antequàm ex utero nasceretur. (In lib. de assumptione beatæ Mariæ c.6. præcipue to.9) (D.845.) (D.843.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod est animale, & post id qđ est spirituale, quia prius fuit secundum carnem concepta, & postea secundum Spiritum sanctificata.

AD 2^m dicendum, quòd Aug. loquitur secundũ legem communem, secundum quam per sacramenta nõ regenerantur aliqui nisi prius nati: sed Deus huic legi sacramentorum, potentiam suam nõ alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam suam conferre possit, antequam nascantur ex utero.

AD 3^m dicẽdum, quòd beata Virgo sanctificata fuit in utero a peccato originali, quantum ad maculã personalem, non tamen fuit liberata a reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, ut scilicet non intraret in paradisum nisi per Christi ostiũ, * sicut & de sanctis patribus dicitur, qui fuerunt ante Christum. (D.370.) (* Alias hostiam.)

AD 4^m dicendum, quòd peccatum originale trahitur ex origine, inquantum per eam communicatur humana natura, quam proprie respicit peccatum originale, quod quidem fit quando proles concepta animatur. Vnde post animationem nihil prohibet prolẽ conceptam sanctificari: postea enim non manet in materno utero ad accipiendam humanam naturam, sed ad aliqualem perfectionem eius, quod iam accepit.

Super Quæstionis uicesimæseptimæ Articulum secundum.

Titulus clarus ẽ de animatione secundum animam rationalem intellectus. ¶ In corpore art. est una conclusio cũ vno corollario. Conclusio est respõsiua quæsito directe, beata uirgo non fuit sanctificata ante animationem. Corollariũ est, beata Virgo fuit sanctificata post animationem. Conclusio probatur dupliciter, primo sic, Sanctificatio de qua loquimur, est emundatio a peccato originali. ergo est per gratiam. ergo in sola creatura rationali. ergo non ante infusionem animæ rationalis. Antecedens declaratur ex Dionysi. Sanctitas est perfecta munditia. Prima consequentia probatur, quia culpa non emũdatur, nisi per gratiam. Secunda uero, quia sola creatura rationalis est subiectum gratiæ. Secundo, ducendo ad inconueniens sic. Proles concepta ante infusionẽ animæ rationalis non est culpæ obnoxia. ergo quocumque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam. ergo non indiguisset redemptione & salute, quæ est facta per Christum: sed hoc est inconueniens. ergo. Antecedens probatur, quia sola creatura rationalis est susceptiua culpæ. Prima consequẽtia ut clara relinquitur. Secunda autem probatur auctoritate angeli Matth. 1. Ipse saluum faciet a peccatis. Inconueniens consequentis probatur auctoritate Apo. 1. ad Tim. 4. ¶ Aduerte hinc primo, quòd sanctificatio potest dupliciter sumi. Primo, ut est de contrario in contrarium, de immunditia ad munditiam, & sic constat quòd est de peccato in gratiam. Secundo, ut est de negatio in affirmatum, de nõ sancto in sanctũ, de non gratia in gratiam. Et sic non supponit peccatum, & inuenitur in Christo & angelis, angeli enim sanctificati sunt a Deo, qui numquam peccauerũt, & de seipso dicit Christus, quem Pater

(3.di.3.q.1. artic.1. Et quo.6.q.5. artic.1.cor. Et opu.3.c.231. art. præce.)

ARTICVLVS II.

Vtrum beata Virgo fuerit sanctificata ante animationem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo sanctificata fuerit ante animationem: quia (ut dictum est*) plus gratiæ est collatum Virgini matri Dei, quàm alicui sanctorum: sed quibusdam A uidetur esse concessum, quòd sanctificarẽtur ante animationẽ: quia ut dicitur Hierem. 1. Priusquam te formarem in utero, noui te: non autem infunditur anima ante corporis formationem. Similiter etiã de Ioan. Bapt. dicit Ambr. † super Luc. quòd nondum inerat ei spiritus uitæ, & iam inerat ei Spirit⁹ gratiæ. ergo multo magis beata Virgo ante animationẽ sanctificari potuit. (Libro. 1. in Luc. in tit. de turbati Zachariæ confirmat. Parum ante mediũ, t. 5.) († c.18. parũ a principio.)

¶ 2 Præt. Conueniens fuit (sicut Ansel.* dicit in lib. de conceptu Virginali) ut illa Virgo ea puritate niteret, B qua maior sub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticor. 4. dicitur, Tota pulchra es amica mea, et macula nõ est in te: sed maior puritas fuisset beatæ Virginis, si numquam anima eius fuisset inquinata contagio originalis peccati. ergo hoc ei præstitum fuit, ut antequã animaretur caro eius, sanctificaretur.

¶ 3 Præt. Sicut dictum est,* non celebratur festum nisi de aliquo sancto: sed quidam celebrant festum conceptionis beatæ Virginis. ergo C uidetur quòd in ipsa sua conceptione fuerit sancta, & ita quòd ante animationem fuerit sanctificata. (Ar.1. huius q. argu. Sed cont.)

¶ 4 Præt. Apostolus dicit Rom. 11. Si radix sancta, & rami, radix autem filiorum sunt parentes eorum. potuit ergo beata Virgo sanctificari etiam in suis parentibus ante animationem.

SED CONTRA est, quod ea quę fuerunt in ueteri testamento sunt figura noui, secundum illud 1. ad D Corinthio. 10. Omnia in figura cõtingebant illis: sed per sanctificationem tabernaculi, de qua dicit in Psalm. 45. Sanctificauit tabernaculum suum altissimus, uidetur significari sanctificatio matris Dei, quæ tabernaculum Dei dicitur, secũdum illud Psal. 18. In sole posuit tabernaculum suum. De tabernaculo autem dicitur. Exod. ultim. Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes Tabernaculum testimonii, & gloria Domini imple- E uit illud. ergo etiam beata Virgo non fuit sanctificata nisi postquàm cuncta eius perfecta sunt, scilicet et corpus & anima.

RESPON. Dicendum, ꝙ sanctificatio beatæ Virginis, non põt intelligi ante eius animationem, duplici ratione. Primo quidẽ, quia sanctificatio, de qua loquimur, nõ est nisi emundatio a peccato originali, sanctitas. n. est pfecta munditia, ut Diony.* dicit in 12. cap. de Diui. no. Culpa autem non potest emundari nisi per gratiam, cuius subiectũ est sola (c.12. parum a principio.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pater sanctificauit, &c. In prima autem ratione hic allata sumitur sanctificatio primo gratia materiæ, quoniam sermo est de sanctificatione hominis descendentis ex commistione maris, & femine: supponimus enim omnem huiusmodi hominem peccatum originale contrahere, iuxta superius determinata de peccato originali. Et propterea in litera dicitur, quòd sanctificatio, de qua loquimur, est emũdatio a peccato originali. Et ex auctoritate Dio. accipiẽdo munditiã a contrario probat, ly ratione materiæ. probatur, quia perfecta munditia in tali materia ẽ emũdatio a peccato originali. ¶ Aduerte secũdo, q licet sanctificatio prie sumpta, vt scilicet pertingit ad proprium terminum ad quem, qui est gratia reddens creaturam impeccabilem ad minus mortaliter, sumat duobus antedictis modis, extenditur tamen sanctificationis nomen (sicut etiam extenditur alia noia multiplicia) ad ea quæ ad sanctitatem præparãt, uel faciunt, & huiusmodi. Et ppte rea Auctor in secunda ratione hic allata extenso sanctificationis nomine vtitur, dicẽs, Quocũq; modo ante animationem beata Virgo sãctificata fuisset. Ea autem necessitas, secundæ rationis fuit, quia excluso per primã rationem, quòd ante infusionem animæ rationalis beata Virgo sanctificata fuisset, numquam incurrisset maculam originalis culpæ, & ita non indiguisset redemptione, & salute, quæ est per Christum, de quo dicitur Matth. 1. Ipse saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem inconueniens est, quòd Christus non sit saluator omnium hominum, vt dicitur primæ ad Timot. Vnde relinquitur, quòd sanctificatio beatæ Virginis fuerit post eius animationem.

loco citato in argu.

Creatura rationalis. Et ideo ante infusionem animæ rationalis beata Virgo sanctificata non fuit. Secundo, quia cum sola creatura rationalis sit susceptiua culpæ, ante infusionem animæ rationalis proles concepta, non est culpæ obnoxia. Et sic quocumque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, numquam incurrisset maculam originalis culpæ, & ita non indiguisset redemptione, & salute, quæ est per Christum, de quo dicitur Matth. 1. Ipse saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem inconueniens est, quòd Christus non sit saluator omnium hominum, vt dicitur primæ ad Timot. Vnde relinquitur, quòd sanctificatio beatæ Virginis fuerit post eius animationem.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd Dominus dicit, ante formationem in vtero se Hieremiam nouisse, notitia scilicet prædestinationis, sed sanctificasse dicit eum non ante formationem, sed antequam exiret de ventre. Quod autem Ambrosius* dicit, quòd Ioanni Baptistæ nondum inerat spiritus vitæ, cum iam habebat spiritum gratiæ, non est intelligendum, secundum quòd spiritus vitæ dicitur anima viuificans, sed secundum quòd spiritus vitæ dicitur aer exterius respiratus: vel potest dici, quòd nondum inerat ei spiritus vitæ, ideſt anima, quantum ad manifestas & completas operationes ipsius.

Ad 2m dicendum, quòd si numquam anima beatæ Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundum quam est vniuersalis omnium saluator. Et ideo sub Christo, qui saluari non indiguit, tamquam vniuersalis saluator, maxima fuit beatæ[d] Virginis puritas. Nam Christus nullo modo contraxit originale peccatum, sed in ipsa sui conceptione fuit sanctus, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius dei: sed beata Virgo[d] contraxit quidẽ originale peccatum, sed ab eo fuit mundata, antequam ex vtero nasceretur. Et hoc signatur Iob. 3. vbi de nocte originalis peccati dicitur, Expectet lucem, ideſt Christum, & nõ videat (quia nihil inquinatũ incurrit in illam, vt dicitur Sapien. 7.) nec ortum surgentis auroræ, ideſt beatæ Virginis, quæ in suo[d] ortu a peccato originali fuit immunis.

Ad 3m dicendum, quòd licet Romana ecclesia conceptionem beatæ Virginis non celebret, tolerat tamen consuetudinem aliquarum ecclesiarum, illud festum celebrantium. Vnde talis celebritas non est totaliter reprobanda. Nec tamẽ per hoc, quòd festum conceptionis celebratur, datur intelligi, quòd in sua conceptione fuerit sancta: sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quàm conceptionis in die conceptionis ipsius.

Ad 4m dicendum, quòd duplex est sanctificatio. Vna quidem totius naturæ, inquantum scilicet tota natura humana ab omni corruptione culpæ, & pœnæ liberatur, & hæc erit in resurrectione. Alia vero est sanctificatio personalis, quæ non transit in prolem carnaliter genitam, quia talis sanctificatio non respicit carnem[3], sed mentem. Et ideo si parentes beatæ Virginis fuerunt mundati a peccato originali, nihilominus beata Virgo peccatum originale contraxit, cum fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex commistione matis, & feminæ: dicit enim Augustinus* in libro de nuptiis, & concupiscentia, omnẽ quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati.

Ad 5m dicendum, quòd licet Romana ecclesia conceptionem beatæ Virginis non celebret, tolerat tamen consuetudinem aliquarum ecclesiarum, illud festum celebrantium. Vnde talis celebritas non est totaliter reprobanda. Nec tamẽ per hoc, quòd festum conceptionis celebratur, datur intelligi, quòd in sua conceptione fuerit sancta: sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quàm conceptionis in die conceptionis ipsius.

Ad 4m dicendum, quòd duplex est sanctificatio. Vna quidem totius naturæ, inquantum scilicet tota natura humana ab omni corruptione culpæ, & pœnæ liberatur, & hæc erit in resurrectione. Alia vero est sanctificatio personalis, quæ non transit in prolem carnaliter genitam, quia talis sanctificatio non respicit carnem[3], sed mentem. Et ideo si parentes beatæ Virginis fuerunt mundati a peccato originali, nihilominus beata Virgo peccatum originale contraxit, cum fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex commistione matis, & feminæ: dicit enim Augustinus* in libro de nuptiis, & concupiscentia, omnẽ quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati.

literæ contextum, consequentia tenet, quia a negatione sanctificationis anterioris cum sua ratione, quia scilicet contrarie peccatum originale, infertur quòd fuerit sanctificata post animationem. Et clare patet quòd sequela hæc est efficax, quoniam impossibile est in vno eodemque instanti contrahere peccatum originale, & sanctificari ab illo. Stat ergo litera solida, quamuis non solicita de illa media opinione, tunc inopinabili. Quę ho die mulieribus, vulgo, affectuque nonnullorum pio, multorum autem industria ac quæstu cogẽtibus ita prævaluit, vt doctrinæ sanctorum estimata pietas præferatur, & quod in communi asseritur, in his scilicet, quæ credenda sunt sectandos magis esse antiquos doctores, quàm modernos, in hoc particulari post habetur, dum moderni antiquis, & non sancti sanctis præferuntur. Testatur autem erraticus hic processus, similes esse istos peccantibus ex ignorantia electionis, dum in vniuersali scientes, applicando ad partículare, ab vniuersali declinant. Verum opinio ista media, quamuis noua, quãuis aliena a doctrina antiquorum doctorum, & a doctrina sanctorum communiter, quia tamen nihil contra fidẽ sustinet, & Apostolica sedes decreuit donec fuerit decisum, absque hæresis criminisque labe vtramque contradictionis partem teneri posse, vnaquæque prouincia in suo sensu abundet, modo prompta sit Ecclesiæ sanctæ definitioni subesse.

A natio ex subtractione originalis iustitiæ destituti, qua deordi natione caro concupiscit aduersus spiritum.

¶ In corpore art. duo fiunt. primo, recitantur quatuor opiniones circa quæstum, deinde singulę examinantur, & sola quarta approbatur, sicque respondetur quæsito.

ARTICVLVS III.

Vtrum per sanctificationem fuerit beatæ Virgini fomes totaliter sublatus.

Ad tertivm sic procedi-
tur. Videtur quòd beata Virgo non fuerit emundata ab infectione fomitis. Sicut enim pœna originalis peccati est fomes, qui consistit in inferiorum virium rebellione ad rationem, ita etiam pœna originalis peccati est mors, & ceteræ pœnalitates corporales: sed beata Virgo fuit subiecta huiusmodi pœnalitatibus. ergo etiã fomes. ab ea totaliter remotus nõ fuit.

¶ 2 Præt. 2. ad Corinthios 12. dicitur, Virtus in infirmitate perficitur, & loquitur ibi de infirmitate fomitis, secundum quam patiebatur stimulum carnis: sed nihil, quod pertinet ad perfectionẽ virtutis, fuit beatæ Virgini subtrahendum. ergo non fuit beatæ Virgini totaliter subtrahendus fomes.

¶ Præt. Damascenus* dicit, quòd in beatam Virginem superuenit Spiritus sanctus purgans eam ante conceptionem filii dei, quod non potest intelligi nisi de purgatione

¶ Quo ad primum opiniones patent, prima quòd totaliter ablatus: secunda quòd ablatus, quantum ad pronitatem in malum, non autẽ quantum ad difficultatem in bonum: tertia, quòd ablatus quantum ad personam, non quantum ad naturam; quarta quòd remanet secũdum essentiam ligatus quo ad actum. Et hæc quarta videtur coincidere cum secũda opinione posita a Magistro sent. in 3. dist. tertii sen. Duas tantum ibi ponit, scilicet primam & quartam sub aliis verbis, vide ibi.

3. dist. 3. q. 1 artic. 2. & ibidem in expositione pri. par. text. Et op. 3. c. 231.

¶ Quo ad secundũ, examinatur primò, secunda opinio dicens, quòd fomes remansit quo ad difficultatem ad bonũ, sed non quo ad pronitatem ad malum. Contra quam obiicitur sic, Fomes est inordinata habitualis concupiscẽtia appetitus sensitiui, & inordinatio hæc attenditur penes repugnantiam ad rationem. ergo ponere quòd remanserit, & non inquantum inclinat ad malum, est ponere duo opposita. Et tenet sequela, quia repugnantia ad rationem in appetitu, est inquantum inclinat ad malum, vel difficultat in bono.

lib. 4. orth. fi. ca. 15.

¶ Circa hanc rationem duo sunt dubia, alterum commune, qualiter fomes sit in ordinata concupiscẽtia habitualis, cum nullus sit habitus malus in prole, quia nec acquisitus, nec infusus: alterum proprium huic intento: quia hæc ratio non videtur efficax, quoniam inordinata concupiscentia (vt litera testatur) habet duos effectus sub disiunctione, vel inclinare ad malum, vel difficultare ad bonum, & positio contraria dicit, quòd fomes manet cũ vno tantum istorum effectuũ. Auctor autem ex positione causæ habentis plures effectus. s. inordinatæ cõcupiscentię natæ, habere vtrumque dictorum effectuum, infert positionem vtriusque effectus, quod constat non licere ex 2. Polit., sed econuerso: ex quolibet. n. effectu communis causæ potest inferri causa, sed ex positione communis causæ non potest inferri determinate iste effectus, vt in litera fit, dum ex inordinata cõcupiscentia infertur, pronitas ad malum, & non solum difficultas ad bonum, quam opinio illa ponebat.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd concupiscentia habitualis dicitur non quia sit habitus, sed quia est priuatio habitus: priuatio enim ad genus sui oppositi spectat: non homo enim ad substantiam, & non album ad quale reducitur, est siquidem appetitus sensitiuus humanus priuatus gratia habituali originalis iustitiæ, qua promptus fuberat rationis ordini: destitutus siquidem tali dono dicitur concupiscentia inordinata habitualis: quia sic est etiam si nihil actualiter concupiscat.

¶ Ad secundum dubium dicitur dupliciter, Primo quòd doctrina Aristot. loquitur de causa communi ad disparatos effectus, non autem de causa communi effectuum mutuo se inferentium, quales sunt isti. Nam pronitas ad malum difficilem facit ad bonum, & difficultas ad bonum, pronum monstrat animũ ad malum

Si beatæ igitur Virginis fœtus sanctificatus fuisset ante infusio-

Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum tertium.

Titulus clarus recolentibus fomitis rationem ex dictis in præcedentibus: est enim fomes appetitus sensitiui deordi-

Universidad de Deusto Biblioteca

ad malum, nisi enim animus inclinaretur ad contrariū bono rationis, non esset difficilis ad bonum: sicut si corpus non inclinaretur ad motum deorsum, non difficultaretur ad ascendendum. Et similiter ex hoc, quòd inclinatur ad bonum sensibile contrarium bono rationis, prouenit quòd difficultatem patitur ad motum secundū rationem in bonum. Nullus ergo error, nulla debilitas ī processu hoc literæ est. (ca.16. to.7) secundo dici potest, ꝙ licet ex positione causæ cōmunis non possit determinate inferri positio alterius determinate effectus, vel positio vtriusque simul, potest tamē inferri potentia ad alterū determinate, & ad vtrumque simul, quia ex hoc ipso quòd causa cōmunis est vtrique, in potentia habet vtrūque, ac per hoc licuit Auctori ex hoc, quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter inferre, ꝙ fomes necessario est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono, & non intulit quòd actualiter īclinaret ad malum: ipsa siquidem inordinatio, quia rationi contraria, sonat pronitatem ad malum non actualem, sed habitualē, vt declaratum est. Et propterea recte illatū est, quòd duo simul ponuntur cōtraria, dum ponitur fomes & negatū habitualis pronitas ad malum, quia ipsa inordinata concupiscentia est pronitas ad malum, quia est contraria rationi. Et hæc responsio magis literam assequitur.

¶ Examinatur deinde tertia opinio, dicens fomitem remansisse quantum ad corruptionem naturæ, non quantum ad corruptionem personæ. Contra hanc in litera similiter proceditur, quòd ponat duo opposita simul, arguendo sic, Fomes vt corruptio naturæ est libido transmittens peccatum in prolem: libido autem est supra dicta concupiscentia rationi contraria. ergo fomes vt corruptio naturæ infert seipsum, vt corruptionem personæ. Antecedens est Aug. Altera propositio accipitur, vt per se nota, quia aut est sermo de libidine actuali, & habetur intentum, quia hæc non compatitur liberum rationis vsum: sed de hac non est sermo, quia quantumcumqne parentes absque delectatione coirent, proles conciperetur in peccato originali. Si autem est sermo de libidine habituali, vt in veritate est sermo de illa, constat, quòd ipsa non nisi habitualis est concupiscentia inordinata, quam declarauimus. Consequentia autem est per se euidens, quia inordinata concupiscentia, ideo inordinata est, quia contraria rationi habentis illam, ac per hoc ad personale malum habentis illam spectat. Quia igitur inordinata habitualis concupiscentia est ex eadem ratione, & contraria rationi habentis illam & ex qua transmittitur originale peccatū in prolē, non pōt s̄m vnā & eandē atomā rationē separari a seipsa vt maneat in seipsa, & nō maneat, quicquid sit de effectib⁹.

¶ Post hæc exclusis, secunda & tertia opinionibus, infertur, primam, aut quartam asserendam. Et examinatur prima, declarando primo, quomodo potest intelligi ista positio, et satis plane patet litera quo ad hoc, exemplo Christi & Adæ. Muniendo se-

a fomite, nam peccatum nō fecit, vt Aug. † dicit in li. de Natura, & gratia. ergo per sanctificationem in vtero, non fuit libere mundata a fomite.

SED CONTRA est, quòd dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fomes autem ad maculam pertinet, saltem carnis. ergo in beata Virgine fomes non fuit.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidā enim dixerunt, quòd in ipsa sanctificatione beatæ Virginis, qua fuit sanctificata in vtero, totaliter fuit ei fomes subtractus. Quidam vero dicunt, quòd remansit fomes quantum ad hoc, quòd facit difficultatem ad bonum, sublatus tamen fuit quantum ad hoc, quòd facit pronitatem ad malū. Alii vero dixerūt, quòd sublatus fuit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem personę, prout impellit ad malum, & difficultatē facit ad bonū, remansit tamen inquantum pertinet ad corruptionē naturæ, prout scilicet est causa traducendi originale peccatum in prolem. Alii vero dicunt, quòd in prima sanctificatione remansit fomes secundum essentiam, sed ligatus, in ipsa autem conceptione filii dei fuit totaliter sublatus.

Ad horum autem intellectum oportet considerare, quòd fomes nihil est aliud, quàm inordinata concupiscentia sensibilis appetitus, habitualis tamen, quia actualis concupiscentia est motus peccati: dicitur autem concupiscentia sensualitatis esse inordinata, inquātum repugnat rationi, quod fit, inquantum inclinat ad malum, vel difficultatem facit in bono. Et ideo ad ipsam rationē fomitis pertinet, quòd inclinet ad malum, vel difficultatem faciat in bono. vnde ponere quòd remanserit fomes in beata Virgine non inclinans ad malū, est ponere duo opposita simul. similiter etiam videtur oppositionem implicare, quòd remanserit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ, non autem inquantum pertinet ad corruptionem personæ. Nam secundum August.* in lib. de Nup. & concupiscentia, libido est quæ peccatum originale transmittit in prolem. Libido autem importat inordinatam concupiscentiam, quæ nō totaliter subditur rationi: et ideo si totaliter fomes subtraheretur, inquantum pertinet ad corruptionem personæ, non posset remanere, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ.

Restat ergo vt dicamus, quòd vel totaliter fomes fuerit ab ea sublatus per primam sanctificationem, vel quòd remanserit ligatus. Posset enim intelligi, quòd totaliter fuerit sublatus fomes hoc modo, ꝙ præstitum fuerit beatæ Virgini

cundo hanc opinionem, quia spectat ad dignitatem beatæ Virginis obiiciendo tertio cōtra illam, quia derogat dignitati Christi, quia prima caro sancta debuit esse caro Christi. Affertur aūt in litera ratio talis. Absq; virtute Christi null⁹ a prima damnatione liberatur. ergo ante incarnationem Christi nullus secundū carnē debuit a prima damnatione liberari. Cōsequentia probatur, quia ī Christi carne debuit primo apparere immunitas a dānatione. Et confirmatur a simili, de immortalitate carnis. ¶ Aduerte hic quòd Auctor posito antecedente, aduersatiuam apponit adiuuantem consequentiam, dicens: et quāuis per spiritualem fidem Christi aliqui sint secundum Spiritū ab illa damnatione ante Christi incarnationem liberati, tamē, &c. Vbi ex dissimili effectu salutis carnalis & spiritualis a Christo, dum causam tangit scilicet secundū spiritum & secundum carnem, consequentiam probat. (ca.24.to.7) Cōsentaneum quippe rationi est, vt sicut salus spiritus per spiritualem modū fit (per fidē scilicet quę est etiam futurorū) ita salus carnis carnaliter quoque fiat, ac per hoc a prima carne sancta suapte natura, qualis est proculdubio secundum oēs sola Christi caro, de qua sola scriptum est, Quod ex te nascetur sanctum. videre etiam potes quàm consona ratio allata sit, tum, vt primum in vnoquoque genere sit causa aliorum, tum, ut principium, & consumatio rei correspondeant sibi, salus carnis consumatur per immortalitatem, inchoatur per sanctitatem eiusdem carnis. Et quia constat primam carnem immortalem fuisse carnem Christi (quia ipse est primogenitus mortuorum) consonum est, vt eius caro fuerit etiam prima caro sancta: sanctitas autem carnis penes munditiam, seu immunitatem a fomite, qui lex carnis dicitur, attenditur, non igitur inuenta est caro sine fomite ante Christi carnem, si primus locus Christo reseruatus est, sicut reseruari decuit. Et memento lector, vt in istiusmodi quæstionibus non quæras rationes mathematicas: indisciplinati enim est ingenii, quærere similem in omni materia certitudinem, rationabilem hic sufficit inferre conclusionem.

¶ Demum quarta opinio approbatur, quam primo ponit, dicens ꝙ remansit fomes secundū essentiam, ligatus quo ad executionem seu operationem vsque ad conceptionē filii Dei, in qua fuit totaliter sublatus. Secundo declarat modum quo ligatus fuit, ubi tres modos tangit, scilicet per dominiū liberi arbitrii, per gratiam habitualem, per diuinæ prouidentiæ assistentiam. Et primum modum excludit eadem ratione, quia priuilegium similiter Christi est usum liberi arbitrii in materno vtero habere. Secundum modum approbat, quem declarauerat examinādo primam opinionem vltimo improbatam, tertium autē modum magnificat. Tertio declarat vltimam conclusionis partē, tum quia in conceptione Christi iam apparuit immunitas primo in carne Christi, ac per hoc absque vlla derogatione priuilegiorum Christi, dignitas matris tunc poni potest, vt gratiam habuerit totaliter auferentem fomitem, tum quia figurate auctoritas Ezech. fauet.

¶ Circa primum modū vinculi quo ligatur fomes, scilicet per imperium liberi arbitrii, pro quanto dicitur Christi priuilegiū, scito quòd dupliciter contingit haberi usum liberi arbitrii ī materno vtero. Primo, ab initio conceptionis seu infusionis animæ, & deinceps semper, & hoc est priuilegiū Christi, (q.15. ar. 2.) & hoc negatur cuiquam alteri concessum. Et per hanc negationem sufficiēter probatur fomitē in beata Virgine nō esse ligatū per liberum arbitriū, quia fomitē ab initio habuit & continue: liberi aūt arbitrii vsū non habuit ab initio, & deinceps, quia hoc est Christi priuilegium. Secundo, contigit ex speciali gratia ad aliquem actum, vt de Ioāne Baptista potest credi cum exul auit in gaudio infans in vtero: gaudere.n. motus est appetitiuæ partis, & gaudere de spiritualibus motus est appetitus superioris, qui vocatē volūtas: constat aūt Ioannis gaudiū nō de re sēsibili, sed de Christi aduētu fuisse, & exultasse i gaudio: verū post actū illum Ioannes sanctus perseuerauit, licet non cū usu liberi arbitrii. Sicut & miraculose quādoq: legitur præstitus vsus loquendi ad aliquē actum aliquibus infantibus, qui tamē nesciebāt propterea postea loqui, sed erant sicut alii infantes, vt patet in gestis Apostolorum Simonis & Iudæ, & Faustini, Simplicii, & Beatricis.

¶ Circa magnificationem tertii modi, quo fomes ligatus perfectius ponitur per diuinam prouidentiam, aduerte ꝙ dupliciter expōi potest illud comparatiuum, perfectius. Primo, vt denotet solam additionē maioris perfectionis, ita quòd perfectioni interiori superaddatur perfectio ab exteriori prohibente, sicut si diceremus quòd fons aquæ est frigidus ab intrinseca qualitate, & perfectius ab extrinseco concauo monte prohibente solem calefacientem. Et hic sensus caret scrupulo, quoniam constat fomitem perfectius ligari ex gratia intrinseca, & prouidentia extrinseca prohibente inordinationē fieri, quā ex gratia intrinseca tantum. Alio modo potest exponi, vt comparationem faciat ad secundum modum vinculi, vt sit sensus, ꝙ fomes perfectius ligabatur per diuinam prouidentiam, quàm per interiorem sanctificationem: & hic sensus non caret ambiguitate, quoniam efficacius ac nobilius refrenatur inclinatio interior ab intus, quàm ab extra, fomes autem interior, quædā est inclinatio aduersus rationem. Sed si diligentius perspexerimus, inueniemus oppositum: aliud quippe est loqui de fomite in seipso, & aliud de actibus eius. Fomes ipse, cum inclinatio habitualis sit, optime ac propriissime per habitū curatur ac tollitur, sed actus ipse cum præter ac contra infusū habitū exerceri possit ex ipsa habituali inclinatione impellēte, requirit ad hoc vt inobliquabilis sit manēte interiori inclinatione, ad exteriorem curā, quæ ad ea, quæ intus, & ad ea quę extra sunt, se efficacissime extendat. Et ꝓpterea manente in beata Virgine fomite (vt supponitur) efficacius retentiuum actuum ipsius ponitur diuina prouidētia ad interiora, & exteriora se extendens infallibiliter, quàm gratia interioris sanctitatis non tollens tamē fomitem, quia huiusmodi gratia reliquit locū actuali vsui pręter gratiā, vt patet ī Ioā. Bap. Hieremia, & Apostolis confirmatis virtute ex alto. Et quamuis nobilius esset simpliciter ab intrinseco nō posse exorbitare, quàm ab extrīseco, nō est tñ nobilius inter possibilia in tali statu. s. manētis fomitis. (ca.6. par.3. a medio.) Et loquit̄ de possibili s̄m diuinā sapientiā suauiter oīa disponētē, quæ vocatur potētia ordinata. ligatus ergo beatæ Virginis fomes vsq; ad conceptionem filii, & per gratiā sanctificationis relinquentē fomitis essentiā, & dominātē exercitio (ut habitualis gratia viatorū præsidere cōsueuit subiecto ne exorbitet ī actu) & per diuinā prouidentiā perfectius, vt plene, ac infallibiliter præsidentē, ne actus exorbitet. Et hæc expositio est tanto Auctore dignior, quanto subtilior, & diuersitatem in litera positam modorum ligandi, & comparationem proprie penetrat, & ab ipso Auctore in sequenti articulo in responsione ad primum haberi potest.

ex abundantia gratiæ, descendentis in ipsam, vt talis esset dispositio virium animæ in ipsa, quòd inferiores vires numquam mouerentur sine arbitrio rationis, sicut dictum est* fuisse in Christo, quem constat peccati fomitē non habuisse, & sicut fuit in Adam ante peccatum, per originalem iustitiam, ita quòd quantum ad hoc, gratia sanctificationis in Virgine habuit vim originalis iustitiæ. et quamuis hæc positio ad dignitatem Virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, absque cuius virtute nullus a prima damnatione liberatur. Et quamuis per spiritualē fidē Christi, aliqui ante Christi incarnationē sint s̄m spiritum ab illa damnatione liberati, tamen ꝙ secundum carnem aliquis ab illa damnatione liberetur, non videtur fieri debuisse nisi post incarnationem eius, in qua primò debuit immunitas damnationis apparere: et ideo sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis, nullus adeptus fuit carnis immortalitatem, ita inconueniens videtur dicere, quòd ante Christi carnē in qua nullum fuit peccatum, caro virginis matris eius, vel cuiuscūq; alterius, fuerit absque fomite, qui dicitur lex carnis, siue membrorū. Et ideo videtur melius dicendum, ꝙ per sanctificationem in vtero nō fuerit sublat⁹ beatæ Virgini fomes secundum essentiam, sed remanserit ligatus, non quidem per actum rationis suæ, sicut in viris sanctis, quia non habuit usum liberi arbitrii, adhuc in uentre matris existēs, hoc enim est speciale priuilegium Christi, sed per abundantiam gratiæ, quā in sanctificatione recepit, & etiam perfectius per diuinā prouidentiam sensualitatem eius ab omni inordinato motu prohibentem. Postmodum vero in ipsa conceptione carnis Christi, in qua primo debuit refulgere peccati immunitas, credendum est ꝙ ex prole redundauerit in matrem, totaliter fomite subtracto. Et hoc signatur Ezech. 43. vbi dicitur, Ecce gloria dei Israel ingrediebatur per uiam orientalem. i. per beatam Virginē, & terra, idest caro ipsius, splendebat a maiestate eius. s. Christi.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ mors & huiusmodi pęnalitates, de se non inclināt ad peccatum. Vnde etiam Christus licet assumpserit huiusmodi pœnalitates, fomitem tamen non assumpsit. Vnde etiam in beata Virgine, vt Filio conformaretur (de cuius plenitudine gratiam accipiebat) primo quidē fuit ligatus fomes, & postea sublatus, non autem liberata fuit a morte, & aliis huiusmodi pœnalitatibus.

Ad 2^m dicendum, quòd infirmitas carnis ad fomitem pertinēs, est quidem in sanctis viris perfectę uirtutis occasio, non tamen causa sine qua perfectio haberi non possit. Sufficit autem in beata Virgine ponere perfectam virtutem ex abūdantia gratiæ, nec oportet in ea ponere oēm occasionē perfectionis.

Ad 3^m dicendum, quòd Spiritussanctus in beata Virgine duplicem purgationem fecit, unam quidem, quasi præparatoriā ad Christi conceptionem, quæ non fuit ab aliqua impuritate culpæ, vel fomitis, sed mentem eius magis in vnū colligens, & a multitudine sustollens. Nam & angeli purgari dicuntur, in quibus nulla impuritas inuenitur, vt Dion.* dicit 6. cap. Eccle.hierar. Aliam uero purgationē operatus est in ea Spiritussanctus mediante cōceptione Christi, quæ est Spiritussancti opus. Et secundū hoc potest dici, quòd purgauit eā totaliter a fomite.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, ut numquam peccaret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ per sanctificationem in vtero non fuerit beata Virgo præseruata ab omni peccato

¶ *Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Simpliciter

Universidad de Deusto Biblioteca

plicitèr fatendum est, ꝙ beata Virgo nullum actuale peccatum commisit. Probatur dupliciter. Primo syllogistice, & satis clare in litera ordinatur primo maior, illos, quos deus ad aliquid eligit, &c. & hæc probatur auctoritate apostolica ad Corinth. deide Minor, beata Virgo diuinitus electa est, vt esset mater dei. ergo habuit gratiam opportunam ad matrem dei. Et confirmatur hæc conclusio auctoritate Angeli. Inuenisti gratiam, ecce cõcipies. Sed non fuisset idonea mater si peccasset (quod tripliciter probatur clare in litera) ergo. Secundò, probatur auctoritate sacræ scripturę accõmodate: Tota pulchra es. Memento & hic quicumque legis, suscipere has rationes supra materiam subiectam optimas, vtpote ex sacrę scripturæ auctoritatibus communibus applicatis ad ꝓpria beatæ Virginis procedentes, quando ex propriis ad propria desunt.

3.dis.3.q.2 ar.3. et di. 13.q.1.ar. 2.b.1.cor. Et 4.di.6. q.1.ar.1.q. 2. cor. Et op.3.c.228. & 231. Et op.6.ca.6. prin.col.2. Et opu.60. cap.3. *ar. præce. *ca.12.to.3 *1 q.ex no. test. q.73. circa med. tom.4. *hom. 45. in Matth. tom.2.

¶ In responsione ad primũ videre facile potes, quòd idem est gratiam sanctificatiõis sufficere ad tollendum infallibiliter omnem sensualitatis motum præter rationem, & tollere fomitem, & propterea vsque ad conceptionem Christi (in qua gratia abstulit fomitem) non sufficit gratia sãctificãs: sed opus fuit diuina prouidẽtia, vt prius declaratum fuit.

*Hom. 20. in Ioan. cir. med. illius tom.3.

*c.36. ante med.to.7.

¶ In responsione ad secundũ notate garruli prædicatores passiõis Christi, tot femineos clamores, motus &c. attribuẽtes beatæ Virgini in dolore passionis. Pẽsate verba Basilii in litera allata, & percipite ipsam contemplationi admiratiue tunc vacasse, conferendo diuina prius visa, & sibi certa humanis, quæ tunc videbat, summa infimis & econtra, & cõsequenter affectum cogitatiõib⁹ cõsonũ secũdum rectam rationem habentem, vt condoleret, vt cõpateretur, cum tam excelsum, tam vilibus, &c. subiectum ex charitate propria pro ipsius matris, & mundi salute prospiceret.

¶ In responsione ad

F tertium, considera reuerentiam, modestiam, sapientiamque tanti doctoris: inuenit Chry. in hac materia contrarium Aug. rationique nõ clamauit accusando, exaggerando (vt hodie faciũt multi) modestissime dixit, excessit, sapientissime subiunxit verba ipsa reduci posse ad sanum sensum, quicquid Auctor senserit subticens. Frequenter enim Auctor sicut in Philosophia Arist. vt philosophũ exponit, quicquid ipse Arist. senserit, ita in theologia, doctores vt thologos, quicquid illi auctores senserint, exponere conatur, vt in sano saluentur eorũ verba sensu.

actuali. Quia vt dictũ est* post primã sanctificationem fomes peccati remansit in Virgine. Motus autẽ fomitis etiã si rationẽ præueniat, est peccatũ veniale, licet leuissimũ, vt Aug. dicit in lib. de Trinit.† ergo in beata Virgine fuit aliquod peccatum veniale.

¶ 2 Præt. Sup illud Luc. 2. Tuã ipsi⁹ animam pertransibit gladius, dicit August.* in lib. veteris & noui Testamenti, ꝙ beata Virgo in morte dñi, stupore quodã dubitauit. Sed dubitare de fide, peccatũ est.* ergo beata Virgo nõ fuit præseruata immunis ab omni peccato.

¶ 3 Præt. Chrys.† super Mat. exponẽs illud, Ecce, mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te, dicit, Manifestũ ẽ, ꝙ solũ ex vana gloria hoc faciebant. Et Ioan. 2. super illud, Vinũ non habent, dicit idẽ Chrys.* ꝙ volebat illis ponere gratiã, & seipsam clariorẽ facere per Filiũ, & fortassis quid humanũ patiebat, quẽadmodum & fratres eius dicẽtes, Manifesta teipsum mundo. Et post pauca subdit, Nondũ.n. quã oportebat, de eo opinionem habebat: quod totũ constat esse peccatum. ergo beata virgo non fuit præseruata immunis ab omni peccato.

Sed contra est, ꝙ Aug.* dicit in li. de Natura & gratia, De sancta virgine Maria propter honorẽ Christi, nullam prorsus, cũ de peccatis agitur, habere volo quæstionem. inde.n. scimus, ꝙ ei plus gratiæ collatũ fuerit ad vincẽdũ ex omni parte peccatum, ꝙ concipere ac parere meruit eũ, quem constat nullum habuisse peccatum.

Respon. Dicẽdum, ꝙ illos, quos deus ad aliquid eligit, ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei, secundum illud secundæ ad Cor. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autẽ Virgo fuit electa diuinitus, vt esset mater dei, & ideo non est dubitandũ ꝙ Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quòd Angelus ad eã dicit, Inuenisti gratiam apud deũ, ecce concipies &c. Non autem fuisset idonea mater dei, si peccasset aliquando: tum, quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prou. 17. Gloria filiorum, patres eorum, vnde & per oppositũ ignominia matris ad filium redundasset: tum etiam, quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit. dicitur autem secundæ ad Corinth. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? tum etiam, quia singulari modo dei filius, qui est dei sapientia, in ipsa habitauit, non G solum in anima, sed etiam in vtero. dicitur autem Sap. 1, In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. et ideo simpliciter fatendũ est, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale, nec ueniale, vt sic in ea impleatur quod dicitur Cant 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

Ad primum ergo dicendum, quòd in beata Virgine post sanctificationem in vtero, remãsit quidẽ fomes peccati, sed ligatus, ne .s. prorumperet in aliquem motũ inordinatum, qui rationẽ præueniret. Et licet ad hoc operaretur gratia sanctificationis, non tamẽ ad hoc sufficiebat, alioquin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset præstitũ, vt nullus motus posset esse in H sensualitate eius, nisi ratione præuentus, & sic fomitẽ nõ habuisset, quod est cõtra supradicta.* Vnde oportet dicere, ꝙ complementum illius ligationis fuit ex diuina prouidentia, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite prouenire.

In cor. & ar. præced.

Ad 2m dicendum, quòd illud verbum Simeonis, Origenes,† & quidam alii doctores exponunt de dolore, quem passa est in Christi passione. Ambr.* autẽ per gladium dicit significari prudentiam Mariæ, non ignaram mysterii cælestis: viuum est enim verbum dei, & validum, & acutius omni gladio acutissimo. Quidam vero per gladium dubitationem intelligunt, quæ tamen nõ est intelligenda dubitatio infidelitatis, I sed admirationis, & discussionis. dicit enim Basilius in Epist. ad Optimum, quòd beata Virgo assistẽs cruci, & aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilem diuinæ conceptionis notitiã, post ingentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat, ex vna scilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte considerans eius mirifica.

Hom. 18. Luc. in me. & deincep. tom.3.

*Ambr. l.2 in Luc. ca. cuius tit. ẽ de Simeone & Anna.

Ad 3m dicendum, ꝙ in verbis illis Chrysostomus excessit: possunt tñ exponi, vt intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatũ inanis gloriæ motũ quantũ ad ipsam, sed id, quod ab aliis posset æstimari.

Articvlvs V.

K *Vtrum beata Virgo per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum.*

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo per sanctificationem in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinem siue perfectionem. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi, secundũ illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed ea quę sunt propria Christi, non sunt alteri attribuẽda. ergo beata Virgo plenitudinem gratiarum non accepit in sanctificatione.

¶ 2 Præt. Ei quod est plenũ, & perfectum, non restat aliquid addendum, quia perfectum est cui nihil deest, vt dicitur in tertio Phy.* sed beata Virgo postmodum additionẽ gratiæ suscepit, & quando Christum concepit (dictum est enim Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te) & iterum quando in gloria est assumpta. ergo videtur quod nõ habuerit in sua prima sanctificationi plenitudinem gratiarum.

li.3.tex.63 & 64.to.2.

¶ 3 Præt. Deus nõ facit aliquid frustra, vt dicitur in 1. de Cælo:† frustra autem habuisset quasdam gratias, cum earum vsum numquam exercuerit, nõ enim legitur aut docuisse, quod est actus sapientiæ, aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. non igitur habuit plenitudinem gratiarum.

li.1.tex.32 & li.2.tex.58.to.2.

Sed contra est, ꝙ Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena, quod exponens Hiero.* in sermone de Assumptione dicit, Bene gratia plena, quia ceteris per partes præstatur, Mariæ vero se totam simul infudit gratiæ plenitudo.

In fo. 2. a prin. serm. to.2

Respon. Dicendum, quòd quando aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tãto magis participat effectum illius principii, vnde Dionys.* dicit 4. ca. Cæl. hierar. quòd angeli qui sunt deo propinquiores, magis participãt de bonitatibus diuinis, quã homines. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatem quidem auctoritatiue, secundum humanitatem vero instrumẽtaliter, vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est: beata autem virgo Maria propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam. et ideo præ ceteris maiorem debuit a Christo gratiæ plenitudinem obtinere.

cap.4. ante medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd vnicuique a deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, inquãtum est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus vt esset filius dei, in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium, vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quòd redundaret in omnes, secundum quòd dicitur Ioann. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed beata Virgo A Maria tantã gratiæ obtinuit plenitudinem, vt esset propinquissima auctori gratiæ, ita quod eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodam modo gratiã ad omnes deriuaret.

Ad 2m dicendum, quòd in rebus naturalibus, primo quidem est perfectio dispositionis, puta cum materia est perfecte ad formam disposita. Secundo autem est perfectio formæ, quæ est potior, nam & ip- B se calor est perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis disponebat. Tertio autem est perfectio finis: sicut ignis perfectissime habet proprias qualitates, cum ad locum suũ peruenerit. Et similiter in beata Virgine fuit triplex perfectio gratiæ. Prima quidem quasi dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quòd esset mater Christi, & hæc fuit perfectio sanctificationis. Secunda autem perfectio gratiæ C fuit in beata Virgine ex præsentia filii Dei in eius utero ĩcarnati. Tertia autem est perfectio finis, quam habet in gloria.

Quòd autem secunda perfectio sit potior quàm prima, & tertia quàm secunda, patet quidem uno modo per liberationem a malo. Nam primo in sua sanctificatione fuit liberata a culpa originali: secundo in conceptione filii Dei, fuit totaliter a fomite mundata: tertio uero in sui glorificatione, D fuit liberata etiam ab omni miseria. Alio modo per ordinem ad bonum. Nam primo in sua sanctificatione adepta est gratiam inclinantem eam ad bonum: in conceptione autem filii dei consumata est eius gratia confirmans eam in bono: in sui uero glorificatione consumata est eius gratia perficiens eam in fruitione omnis boni.

Ad 3m dicendum, quòd non est dubitandum, quin beata Virgo acceperit excellenter donum sapi- E entiæ & gratiam uirtutum, & etiã gratiam prophetiæ, non tamen accepit ut haberet omnes usus harum, & similium gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundum quòd conueniebat conditioni ipsius. Sapientiæ enim usum habuit in contemplando, secundum illud Luc. 2. Maria autem cõseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Non autem habuit usum sapientiæ, quantum ad docendum: quia hoc non conueniebat sexui muliebri, secundum il

¶ *Super quæstionis uigesimæseptimæ Articulũ quintũ.*

Titulus, vt sonat sumatur de plenitudine, vt extenditur ad plenitudinem intensiuam, & extensiuam.

3.dist.3.q.1.ar.2.q.1.c. & di.13.q.1.a.2.q.1.c. & opu.60.c.3. Et Ioan.16. & opu.8.lib.5.

¶ In corpore vna ẽ conclusio. beata Virgo maiorem præ ceteris gratiæ plenitudinem a Christo obtinuit. Probat. Quãto magis appropinquat aliquid principio in quolibet genere, tanto plus effectum illius participat, sed beata Virgo maxime appropinquauit principio. ergo. Maior ex Dio. Minor probat, quia Christo maxime appropinquauit, qui secundum deitatẽ auctoritatiue, & secundum humanitatem instrumentaliter est principium gratiæ: quod probat Ioã. 1. Gratia & veritas ꝑ Iesum Christum facta est.

¶ Aduerte ergo, ꝙ cum in litera concluditur, beatam Virginem præ ceteris gratiam habuisse, non fit cõparatio ad Angelos, sed homines tantum, tũ quia est sermo de gratia data beatæ Virgini in vtero matris, quam constat fuisse minorem gratia angelorum beatorum: tum quia sermo est de viatorum gratia, vt patet ex responsione ad secundum: vbi in beata virgine perfectissima gratia ponitur, gratia qua fuit inter comprehensores: tum quia ratio literæ disparata est ab angelorũ ratione, dum illi propinquiores Deo secundum deitatẽ inueniuntur, ista inuenitur propinquior deo secundum humanitatẽ. Nec hæc ideo dicta sunt, quasi angeli habeãt in cælo maiorem gratiam quã beata Virgo, hoc enim est falsum, quoniam ipsa est domina angelorum: sed ideo dicta sunt, vt hęc litera exponatur ad literam de gratia sanctificationis in vtero, post quam deinde multũ proprio merito gratiæ acquisiuit, crescẽs vsque ad perfectũ æternitatis diẽ, ita ꝙ propinquissima fuit, & est Christo, & secũdum deitatem in esse gratiæ, quamuis non in esse naturæ, & secundũ humanitatẽ in esse naturæ.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertiũ aduerte, quòd cum Auctor dicit, non tamen accepit, vt haberet oẽs vsus harũ & similiũ gratiarũ, sicut habuit Christus, ly omnes non distribuit pro oibus simpliciter vsib⁹ gratiarũ, quia nec Christus habuit oẽs vsus gratiarum, quoniã non est loquutus uariis linguis, vt superius in q.7. art.7. ad vltimũ Auctor dixit: sed distribuit ꝑ quasi oibus, quæ in moralibus appellare licet oia. Christ⁹.n. habuit omnes vsus gratiarum, quia modicũ pro nihilo reputatur. Beata aũt virgo non habuit oẽs vsus, qui multi sibi defuerunt quia scilicet impertinentes erant suæ conditioni, non.n. fecit miracula, &c. Vel distribuit pro oibus vsib⁹ limitatis ad illos, quos habuit Christ⁹, vt non sit dictum in litera, nõ habuit oẽs vsus, sed non habuit oẽs vsus sicut Christus, tamquam ly sicut limitet ly oẽs vsus. Et quouis modo exponatur sentẽtia, in idem redit, prima tamen expositio magis consonat literę.

¶ In eodem articulo quo ad actum doctrinæ negatũ a beata Virgine, aduerte quòd quia theologia solida fundatur super Scriptura sacra, & nullibi in ea reperitur beatã Virginem docuisse, sicut nec Christũ loquutum linguis, ideo sicut affirmam⁹ Christum non vsum gratia linguarum in loquendo, eadem ratione affirmandum est, beatam Virginẽ non docuisse, præsertim cũ apostolica auctoritas hoc interdictũ mulieribus comprobet. Quod aũt dicit, ipsam instruxisse discipulos Christi de annuntiatione sua & natiuitate filii, & magorum aduentu, & similibus, ex Scriptura non habetur, sed habetur quod Spiritussanctus docuit Apostolos omnes veritatẽ de spectantibus ad fidẽ, inter quæ erat Christi cõceptio ex Spiritusancto, & natiuitas ex Virgine, quæ D.383

gine, quæ etiam in Symbolo posita sunt.
¶ Posset tamen dici, quòd non publica doctrina, sed familiari instructione, quam constat mulieribus non esse prohibitã, beata Virgo aliqua particularia facta explicauit apostolis. Auctor autem secundum scripturam sacram loquitur, nagans ab ea vsũ sapientie, quo ad actum doctrinæ.

lud 1. ad Tim. 2. Docere autem mulieri non permitto. Miraculorum autem vsus sibi non competebat dum viueret: quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Christi miraculis, & ideo soli Christo, & eius discipulis, qui erant baiuli doctrinæ Christi, conueniebat miracula facere. Propter quod etiam de Ioanne Baptista dicitur Ioãn. 10. G quòd signum fecit nullum, vt scilicet oẽs Christo intenderent. Vsum autẽ prophetiæ habuit, vt patet in Cantico quod fecit, Magnificat anima mea Dominum, &c.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sic sanctificari fuerit proprium beatæ Virgini.

AD SEXTVM sic proceditur. H Videtur q sanctificari in vtero post Christũ proprium fuerit beatæ Virgini. Dictum* est enim, quòd propter hoc beata Virgo fuit sanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc, vt esset mater dei: sed hoc est propriũ sibi. ergo sola ipsa fuit sanctificata in vtero.

§ 2 Præt. Aliqui videntur propinquius accessisse ad Christũ, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui dicuntur sanctificati in vtero, nã Christus specialiter dicitur filius Dauid, & Abraham propter promissionẽ eis specialiter factam de Christo. Isaias etiam expressissime de eo prophetauit, Apostoli etiam cum ipso Christo conuersati sunt: nec tamen leguntur sanctificati in vtero. ergo neque etiam Hieremię & Ioanni Baptistæ conuenit sanctificari in vtero.

§ 3 Præt. Iob de se dicit, Iob. 31. Ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero egressa est mecum: nec tamen propter hoc dicimus eum sanctificatum in vtero. ergo neq; etiam Ioannem Baptistam, & Hieremiam cogimur dicere sanctificatos in vtero.

SED CONTRA est, quòd dicitur de Hieremia, Hier. 1. Antequam exires de uentre, sanctificaui te. Et de Ioanne Baptista dicitur Luc. 1. Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ.

RESPON. Dicendum, quòd August. in Epist. * ad Dardanum,

¶ *Super Quæstionis uigesimæseptimæ Articulũ sextum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore duo fiunt, primo tractatur quid Aug. de hoc scripserit, secundo respondetur quæsito. Quo ad primũ Aug. sub dubio quęstionem relinquere videtur, & dicit litera, quòd videtur dubie loqui, quoniam Augu. in his verbis non loquitur de sanctificatione qualicumque, sed illa, quę est cum proprio sãctificati actu, scilicet credere, amare, & huiusmodi. Quia enim hanc relinquit sub dubio & de nulla alia loquitur sanctificatione, videtur sub dubio quæstionem de sanctificatione horum in vtero reliquisse. Omnia clara sunt in litera. ¶ Aduerte tamen, quòd ex litera euãgelii sumi potest, Ioanni acceleratũ fuisse vsum liberi arbitrii. Nam ibi non solum dicitur, Exultauit infans, sed, exultauit in gaudio. exultare autem similitudinarie, licet etiam sit inanimatorum (iuxta illud, Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium) proprie tamen est animalium. Et quia non sine animali passione fit gaudium, oportet Ioannem exultasse in gaudio, vel secundum sensitiuam tantum partem, et hoc non consonat causæ exultationis & gaudii in euangelio scriptæ, quia vox beatæ Virginis salutantis non erat commotiua partis sensitiuæ prolis in vtero, sicut nec aliæ eiusdem & aliarum mulierum voces, uel secundum partem intellectiuam, & hoc ordo effectuum causatorum a salutatione insinuat, quòd scilicet gaudium partis intellectiuæ fuit in puero: nam ex salutatione, aurium Elisabet commotiua, puer non in auribus, sed in gaudio exultauit, & Elisabet deinde repleta est Spiritusancto proculdubio in mente. Vnde comprehenditur, q primo mater secũdum sensum percepit: deinde puer secũdum mentem, & demum ad matris mentem intelligentia peruenit. Et huic sensui doctorum verba consonant dicentium de Ioanne, quòd prius sensit Dominum, vel q a perfectæ cœpit ætatis mensura, vel aliquid huiusmodi.

¶ Quo ad secundum, tria Auctor facit, primo respondet quæstioni negatiue, affirmando duos alios sanctificatos: deinde dicit neminem alium esse sanctificatum: tertio rationem reddit, quare illi duo sanctificati sunt. Circa responsionem ergo distinguuntur hic duæ quæstiones, altera quæ mota est de sanctificatione, altera de tali sanctificatione, scilicet cum vsu liberi arbitrii. Monstratur diuersitas magna inter istas quæstiones, ex eo quòd sanctificatio potest fieri & esse sine usu liberi arbitrii, vt patet in sanctificatione paruulorum per baptismi gratiam. Et propterea nihil obstat quæstioni propositæ in hoc art. si pars negatiua quæstionis secundæ, quæ ab Aug. tractata est teneatur. Propter hæc igitur, litera respondet quæsito, quòd duo vltra beatam Virginẽ inueniũtur sanctificati in vtero, scilicet Hieremias, & Ioannes. Probatur auctoritate Scripturæ, & excluditur obiectio de vsu liberi arbitrii, quamuis illum non habuerit, &c.

¶ Vbi nota, quòd hinc non potest assertiue dici de mente Auctoris hos non habuisse liberi arbitrii vsum in vtero, quoniam

3. di. 3. q. 1. a. 2. q. 1. ad 4. Et quol. 6. q. 5. a. 1. cor. in fi. Et op. 3. c. 131 Et psal. 45. co. 5.
*Ex ar. 3. & 4. huius q.

F aduersatiue loquitur ad monstrandum conclusionem suam non dependere ex vsu liberi arbitrii, deinde negat quemcumque aliũ sanctificatum in vtero, ratione probans, quia inutilis esset. Vbi occurrunt tria dubia, primum est circa applicationem auctoritatis Apostoli ad propositum: dissonare quippe videtur, nã sermo est de sanctificatione in vtero, Apostolus autem non de ipsa sanctificatione seu sanctitate, sed de manifestatione eius loquitur: non enim dicitur vnicuiq; datur spiritus, sed manifestatio spiritus, &c. Litera ergo loquens de ipso Spiritu, non bene affert auctoritatem de manifestatione Spirit': hæc enim auctoritas non probat illud assumptũ, vt patet. ¶ Secundum dubiũ est, quia ista ratio est gladius Goliæ. Nam si verum assumit, sequitur quòd beata Virgo nõ fuit sanctificata in vtero, quia illius sanctificatio in scriptura non habetur, ac per hoc Ecclesiæ non innotuit, ac per hoc sine vtilitate fuisset sanctificata secundũ literæ processum. ¶ Tertium dubium est, quia secundum hanc rationẽ sequeretur, quòd non esset credendum aliquod miraculum, nisi quod in sacra Scriptura contineretur, quia ad vtilitatem Ecclesiæ miracula ordinantur, cui non nisi per Scripturam sacram innotescunt, secundum hanc literam.

Est epi. cir. med. deicep.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd assumptũ literæ ad quod probandum inducitur Apostoli auctoritas, non est, sanctificationis gratia ordinatur ad utilitatem, sed est huiusmodi, priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus, præter communem legem ordinantur ad vtilitatem. Ex quibus verbis dupliciter responderi potest. primo q sicut priuilegia materialia alicui a principe cũ ritu cõcessa, sub specie manifestationis continẽtur, ita priuilegiũ gratiæ est manifestatio spiritus, & cõcessi in ipsa gratia infusa, & concedentis Spitituss ancti, specialiter diligentis illum, cui gratiam dedit, ac per hoc litera probans priuilegia gratiæ per manifestationem spiritus, non diuertit ad extranea. Et si obiiciatur, quòd tunc ratio ista supponit sanctificationem in vtero semper fieri cum priuilegio, conceditur quòd sic est secundum hanc responsionem. Et suppositio est satis rationabilis, quoniam sicut secundum rem sanctificatio in vtero est actus priuilegialis, ita etiam debet esse secundum cognitionem.

¶ Secundo, quòd quia tam singulares gratiæ superexcedunt communem legem diuinæ prouidentiæ, ac per hoc harum concessio spectat ad diuina miracula, constat autem miracula ordinari ad aliorum vtilitatem, ideo non solum priuilegia, sed ipsa sanctificatio in vtero, ex hoc ipso quòd præter legem communẽ fit, continetur sub gratia, quæ datur ad aliorum vtilitatem, & consequenter sub spiritu manifestando. Nam ex hoc ipso, quòd ad ecclesiæ vtilitatem ordinatur ad ecclesiæ quoque notitiam necesse est ordinetur, alioquin diuina sapientia nõ disponeret omnia suauiter, dum rationalibus creaturis ex quibus ecclesia constat, nõ per rationis actum de suo bono prouideret, sed velut animalibus brutis incognitas vtilitates ingereret. Et confirmatur ex dictis in primo libro, scilicet quòd deus in ecclesia triumphante numquam præter communem ibi legem operatur: quia nulla vtilitas esset. cum igitur in militanti ecclesia præter communem legem operatur, ad ecclesiæ vtilitatem operatur, ob cuius vtilitatem communem legem prætermittit. Quia igitur assumptum in litera de gratia contenta sub spiritu manifestando loquitur

dubie videtur loqui de horum A sanctificatione in vtero. Potuit enim exultatio Ioannis in vtero (vt ipse dicit) esse significatio rei tantæ (scilicet quòd mulier esset mater Dei) a maioribus cognoscendæ, non a paruulo cognitæ: vnde in euangelio non dicitur, credidit infans in vtero, sed exultauit. Videmus autem, exultationem non solum paruulorum, sed etiam pecorum esse: sed hæc inusitata extitit, quia in vtero, & ideo sicut solent mira- B cula fieri, facta est diuinitus in infante, non humanitus ab infante. Quamquam etiam si vsque adeo est in illo puero acceleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, consentire (ad quod in alijs paruulis ætas expectatur, vt possint) & hoc in miraculis habendum puto diuinæ potentiæ. sed quia expresse in euangelio dicitur, quòd Spiritu- C sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & de Ieremia expresse dicitur, Antequam exires de vulua, sanctificaui te, asserendum videtur eos sanctificatos in vtero: quamuis in vtero vsum liberi arbitrij non habuerint. De quo Augustinus. * quæstionem mouet: sicut pueri, qui sanctificantur per baptismum, non statim habent vsum liberi arbitrij: nec est credendum aliquos alios [d] sanctificatos esse in vtero, de quibus scriptura mentionem D non facit, quia huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem aliorum (secundum illud 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem) quæ nulla proueniret ex sanctificatione aliquorum in vtero, nisi ecclesiæ innotesceret. Et quamuis iudiciorum dei non possit ratio assignari, quare scilicet huic E & non alij hoc munus gratiæ conferat, conueniens tamen videtur fuisse vtrumque dictorum sanctificari in vtero, ad præfigurandam sanctificationem per Christum faciendam. Primo quidem per eius passionem, secundum illud Hebr. vltim. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: quam quidem passionem Ieremias & verbis & mysterijs apertissime prænuntiauit, & suis passionibus expressissime præfigura-uit. Secundo per baptismum, primæ ad Corinth. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis. Ad quem quidem baptismum Ioannes suo baptismo homines præparauit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo quæ fuit a deo electa in matrem, ampliorem sanctificationis gratiam obtinuit quàm Ioannes Baptista & Ieremias, qui sunt electi, vt speciales præfiguratores sanctificationis Christi. Cuius signum est, quòd beatæ Virgini pręstitum est, vt de cetero non peccaret, nec mortaliter nec venialiter: alijs autem sanctificatis creditur præstitum esse, vt de cetero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.

AD 2m dicendum, quòd quantum ad alia potuerunt sancti esse Christo coniunctiores, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui tamen fuerunt ei coniunctissimi, quantum ad expressam figuram sanctificationis ipsius, vt dictum est.*

AD 3m dicendum, quòd miseratio, de qua ibi Iob loquitur, non significat virtutem infusam, sed quandam inclinationem naturalem ad actum huius virtutis.

QVAESTIO XXVIII.

De uirginitate Beatæ Mariæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de virginitate matris.

Et circa hoc quærun-tur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fuerit virgo in concipiendo.
¶ Secundo, Vtrum fuerit virgo in partu.
¶ Tertio, Vtrum permanserit virgo post partum.
¶ Quarto, Vtrum votum virginitatis emiserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata Maria fuerit uirgo in concipiendo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd mater dei non fuerit virgo in concipiendo Christum. Nulla enim proles, quæ habet patrem & matrem, ex Virgine matre concipitur:

loquitur, ideo probãdum merito fuit p auctoritatẽ Apostoli de manifestatione spiritus. Et hæc responsio est directe secundum literam, nihil præsupponens, & solida. ¶ Ad dubium secundum dicitur, quòd sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, etsi non est tradita in sacra scriptura explicite, est tamẽ tradita implicite, ex hoc ipso q in sacris literis inuenitur alicui sancto concessa gratia sanctificationis in vtero: hinc enim, vt ex superius dictis patet, habetur, beatam virginem fuisse sanctificatam: quia habuit quicqd gratiæ ceteris collatũ est. Vnde hęc rõ nõ interimit Auctorẽ suũ, sed tuetur eũ. ¶ Ad tertium dubiũ dicitur, q loquendo de Ecclesiæ fide simpliciter necessaria, concedendum est consequens: sed si sit sermo de Ecclesiæ fide ex tali suppositione vel accessoria (puta quæ post talem approbationem extensa est ad tale miraculum: vt si Ecclesia credendum traderet tale miraculum) vel probabili (vt est fides de miraculis recitatis in canonizationibus sanctorum) credenda sunt miracula, quæ in sacra scriptura non continentur. Nec oppositum sequitur ex ratione literæ: quæ de fide Ecclesiæ simpliciter & absolute, & non præsupposita tali decretali loquitur: docuitq; per hoc Auctor, q nec necessario, nec probabiliter credendum est, aliquem alium esse sanctificatum in vtero, simpliciter & absolute loquendo. An autem deus aliquem deinceps sanctificauerit & Ecclesiæ reuelauerit, alterius est quæstionis: quia tamen non est expectanda ecclesia melior, quàm fuerit: nec Apostoli ipsi primitias Spiritus habentes sanctificati sunt in vtero (quãuis Ioannes euangelista virginitatis, prophetiæ, euangelistæ, singularis quoque officij erga matrem domini gratia donatus fuerit) credendum est, quòd nullus simpliciter in toto temporis decursu fuit, est, aut erit sanctificatus in vtero, nisi qui in litera explicantur. Non defuisse tamẽ audiuimus temeritatem modernam cuiusdam mulierculæ, sanctificatam se in vtero profitentis: & forte fuit vere sanctificata ĩ vtero nõ materno, sed proprio, velut Bersabee, deo puniente superbiam illius. ¶ Demum rationẽ reddit Auctor, quare isti duo Ieremias, & Ioannes Baptista sanctificati sunt in vtero, præmissa excusatione rationis necessariæ, subdens rationem congruẽtiæ: quia scilicet præfiguratores fuerunt sctificatiõis p Christum faciendę, dũ p monstrarunt media sctificãtia, alter passionem, alter baptisma: his. n. duob' medijs Chrs sctificauit mundũ, passione vt cõiuncto instrõ: baptismo, vt instrumento separato. ¶ Nota hic, q duorum ppositorũ, s. q isti duo sunt sctificati in vtero, & q nullus ali', Auctor primi tm rõnẽ reddere nititur: qm ad affirmatiõem certa põt consonantia inueniri: ad tam latã aũt & altã ac pfundam negationem, q consonãtia sat erit?

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum primum.*

Titulus de virginitate carnali intelligitur. ¶ In corpore duo fiunt: primo, respondet quæsito affirmatiue: Mater Christi concepit virgo, probatur ex contrario: quia cõtrarium est heresis, &c. Secũdo, assignatur rõ quadruplex conueniẽtiæ, q sic fuerit, & omnia clare patent in li-

* ead. epist. dicta to. 2,
D. 243.
* In corp. artic.
4. cont. c. 45. Et opu. 3. c. 232. Et opusc. 60. c. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

sed Christus non solum dicitur ha
bere matrem, sed etiam patrem:
dicitur enim Luc. 2. Erant pater
eius & mater mirantes super his,
quæ dicebantur de illo. & infra ea
dem mater dicit, Ecce enim pater
tuus, & ego dolẽtes quærebamus
te. ergo Christus non est cõceptus
ex virgine matre.
¶ 2 Præt. Matthæ. 1. probatur,
quòd Christus fuerit filius Abra-
hę & Dauid, per hoc, quòd Ioseph
ex Dauid descendit: quæ quidem
probatio nulla esset, si Ioseph pa-
ter Christi non fuisset. ergo vi-
detur, quòd mater Christi eum
ex semine Ioseph conceperit, &
ita non videtur fuisse virgo in
concipiendo.
¶ 3 Præt. Gal. 4. dicitur, Misit
deus filium suum factum ex mulie
re: mulier autem consueto modo
loquendi dicitur, quæ est viro co-
gnita. ergo Christus non fuit con-
ceptus ex Virgine matre.
¶ 4 Præt. Eorum, quæ sunt eius-
dem speciei, est idem modus ge-
nerationis, quia generatio reci-
pit speciem a termino, sicut &
ceteri motus: sed Christus est
eiusdem speciei cum alijs homi-
nibus, secundum illud Philip. 2.
In similitudinem hominum fa-
ctus, & habitu inuentus vt homo.
Cum ergo alij homines generen-
tur ex commistione maris & fe-
minæ, videtur quòd etiam Chri-
stus simili modo fuerit generatus:
& ita non videtur fuisse cõceptus
ex Virgine matre.
¶ 5 Præt. Quælibet forma na-
turalis habet materiam sibi deter-
minatam, extra quam esse non po-
test: materia autem formæ huma-
næ videtur esse semen maris & fe-
minæ. si ergo corpus Christi non
fuerit conceptum ex semine ma-
ris & feminæ, non vere fuit cor-
pus humanum, quod est inconue-
niens. videtur igitur non fuisse cõ-
ceptus ex Virgine matre.
SED CONTRA est, quòd
dicitur Isa. 7. Ecce, virgo cõcipiet.
RESPON. Dicendum, quòd
simpliciter confitendum est ma-
trem Christi Virginem concepis-
se: contrarium enim pertinet ad
hæresim Hebionitarum * & Che-
rinthi: qui Christum purum ho-
minem arbitrabantur, & de vtro-
que sexu eum natum putauerunt.
Quòd enim Christus sit conce-
ptus ex Virgine, conueniens est
propter quatuor. Primo pro-
pter mittentis Patris dignitatem
conseruandam: cum enim Chri-
F stus sit verus & naturalis dei fi-
lius, non fuit conueniens, quòd
alium patrem haberet, quàm de-
um, ne dignitas dei Patris trans-
feratur ad alium. Secundo, hoc
fuit conueniens proprietati ipsius
Filij, qui mittitur, qui quidem
est verbum dei. Verbum autem
absque omni corruptione cor-
dis concipitur: quinimmo cor-
dis corruptio, perfecti verbi con-
ceptionem non patitur. quia er-
go caro sic fuit a verbo Dei as-
G sumpta, vt esset caro verbi dei,
conueniens fuit quòd etiam ipsa
sine corruptione matris concipe-
retur. Tertio hoc fuit conueniens
dignitati humanitatis Christi, in
qua locum peccatum habere non
debuit, per quam peccatum mun-
di tollebatur, secundum illud
Ioan. primo: Ecce agnus dei, sci-
licet innocens, qui tollit pecca-
tum mundi: non poterat autem
esse, quòd in natura iam corru-
pta ex concubitu, caro nascere-
tur sine infectione originalis pec-
H cati. Vnde Augustinus dicit in
libro. * de Nuptijs & concupi-
scentia: solus nuptialis concubi-
tus ibi non fuit, scilicet in ma-
trimonio Mariæ & Ioseph: quia
in carne peccati fieri non pote-
rat sine vlla carnis concupiscen-
tia, quæ accidit ex peccato, sine
qua concipi voluit, qui futurus
erat sine peccato. Quarto, pro-
pter ipsum finem incarnationis
Christi, quæ ad hoc fuit, vt ho-
mines renascerentur in filios dei,
I non ex voluntate carnis, neque
ex voluntate viri, sed ex deo, id
est dei virtute: cuius rei exem-
plar apparere debuit in ipsa con-
ceptione Christi. Vnde Augu-
stinus. * dicit in libro de sancta
Virginitate: Oportebat caput no-
strum insigni miraculo secun-
dum corpus nasci de virgine,
vt significaret membra sua de
virgine ecclesia, secundum spi-
ritum nascitura.
AD PRIMVM ergo di-
K cendum, quòd sicut Beda * dicit
super Lucam, pater Saluatoris
appellatur Ioseph, non quòd ve-
re iuxta photinianos pater fue-
rit ei, sed quòd ad famam Ma-
riæ conseruandam pater sit ab
omnibus æstimatus. Vnde &
Luc. 3. dicitur, Vt putabatur fi-
lius Ioseph. vel sicut Augusti-
nus. * dicit in lib. de Bono con-
iugali, Eo modo pater Christi di-
citur Ioseph, quo & vir Mariæ
intelligitur, sine cõmistione carnis,

in litera. Si tamen nouitius non intelligit corruptionem cordis, cuius meminit secunda ratio, sciat cor pro mẽte, seu intellectu sumi: corruptio aũt intellectus non secundũ substantiam, sed secũdum operationem attenditur: omnis enim defectus in intelligendo, corruptio quædam intellectus est, sicut omnis deperditio alicuius rei corruptio quædam in natura est. Quia igitur defectus intellectus in intelligendo efficit, vt intellectus defectuosum quoq; verbum formet, cõcipiẽdo illud quod sic defectiue intelligit (qui enim impfecte intelligit leonis naturam, perfectum quoque verbum de natura leonis exprimere intus nequit) ideo in litera dicitur, quòd cordis corruptio impedit perfectionem verbi.

¶In responsione ad primum habes, Ioseph patrẽ dici christi vere dupliciter, vel putatiue, vel officio: quamuis non fuerit pater generatione.

¶In respõsione ad tertium, adiũge ad glossam, quòd nec secundum latinæ linguæ proprietatem mulier est nomen corruptionis, sed naturalis ꝓprietatis fœminę humanæ: dicta est enim mulier quasi mollier a mollitie & animi & corporis.

¶In respõsione ad quartum, dubium magnum in philosophia occurreret, si philosophia nunc traderetur, quãtum veritatis habeat litera hæc dicens, Ratio illa habet locum in his, quæ procedunt in esse per viã naturæ, eo quòd natura sicut est determinata ad vnũ effectum, ita est determinata ad vnum modum producendi illum: habet siquidem instantias in elementaribus, ĩ vegetabilibus, & in animalibus: Auctoris autem proposito sat est, quòd nõ habet locum in potẽtia diuina. Absq; multa tamẽ digressione pro literæ expositione aduerte, qui philosopharis, ꝙ illa propositio, de qua est tanta quæstio, s. vni9 naturæ, vnus est modus generatiõis, probatur in litera hac dupliciter, s. ex parte termini, quia generatio recipit speciem a termino, & hæc ꝓbatio assumitur arguendo, & ex parte agentis: quia natura sicut est determinata ad vnum effectum, ita est determinata ad vnũ modum producẽdi effectum illum. Et ꝓbatio quidẽ ex parte termini ex vnitate termini vnitatẽ generationis inferens, satis debilis videtur: quoniam videmus ignem generari diuersis generationibus, scilicet ab igne & nõ ab igne, sed a sole: & mures videmus genitos ꝑ semen, & sine semine. Et ꝙ hæc omnia sint eiusdẽ speciei, ex hoc patet, ꝙ hęc tam genita q̃ aliter producta generant sibi similia in specie: eiusdem ergo speciei est productus mus per propagationem cum mure patre suo, qui sine propagatione productus est. vna ergo natura plurib9 potest generationibus acquiri. In motibus quoque idem apparet. nam idem secũdum speciem vbi, in circumferentia signatum, potest diuersis secundum speciem motibus acquiri: puta per motum super chordam & per motum super arcum semicirculi: & similiter in naturalib9 idem locus potest acquiri per volatum & per ambulationem. Propter quæ forte Auctor nõ propter illam probationem, sed propter probationem secundam, quam respondẽdo apposuit, acceptauit illam rationem, dicens, cum redditione causæ, eo ꝙ natura, &c. Secunda igitur

*Vt patet ex Aug. li. de hęresib. c. 8. & 10. tom. 6.

*ca. 11. in princ. to. 7.

*ca. 6. ante medium, tom. 6.

*lib. 1. Luc. c. 8. fin. & ordine medio, to. 2.

*li. 1. de Nuptiis & cõcup. ca. 11. parũ a princ. tom. 7.

ipsa copulatione coniugij: multo
videlicet coniunctius, quàm si es-
set aliũde adoptatus. Neque enim
propterea non erat appellandus
Ioseph pater Christi, quia nõ eum
genuerat concumbendo: quando-
quidem pater esset etiam ei, quem
non ex sua coniuge procreatum,
aliunde adoptasset.
AD 2m dicendum, quòd sicut
Hiero. dicit * super Matthæ. cum
Ioseph non sit pater domini salua-
toris, ordo generationis eius vs-
que ad Ioseph deducitur. Primo
quidem, quia non est consuetudi-
nis scripturarum, vt mulierum in
generationibus ordo texatur. De-
inde ex vna tribu fuit Ioseph, &
Maria: vnde & lege eam accipere
cogebatur vt propinquam. Et vt
August.* dicit in lib. de Nuptiis &
cõcupiscentia, fuit generationum
series vsque ad Ioseph perducen-
da: ne in illo coniugio virili se-
xui vtique potiori, fieret iniuria,
cum veritati nihil deperiret: quia
ex semine Dauid & Ioseph erat
& Maria.
AD 3m dicendum, quòd sicut
Glos.* dicit ibidem, mulierem ꝓ
femina posuit, more locutionis
Hebræorum: vsus enim Hebrææ
locutionis mulieres dicit, non vir
ginitate corruptas, sed feminas.
AD 4m dicendum, quòd ratio
illa habet locum in his, quæ pro-
cedunt in esse per viam naturæ: eo
quòd natura sicut est determinata
ad vnum effectum, ita etiam est de
terminata ad vnum modum pro-
ducendi illum: sed virtus superna
turalis diuina cum sit infinita, si-
cut non est determinata ad vnum
effectum, ita non est determinata
ad modum producendi quemcũ-
que effectum. Et ideo, sicut virtute
diuina fieri potuit, vt primus ho-
mo de limo terræ formaretur, ita
etiam fieri potuit, vt diuina virtu-
te corpus Christi formaretur de
Virgine absque virili semine.
AD 5m dicendum, quòd se-
cundum Philosophum * in lib. de
generatione animalium, semen
maris non est sicut materia in con-
ceptione animalis, sed solum sicut
agens: sola autem femina mate-
riam subministrat conceptui. Vn-
de per hoc, quòd semen maris de-
fuit ĩ cõceptione corporis Christi,
non sequitur, quòd defuerit ei de-
bita materia. Si tamen semen ma-
ris esset materia fœtus concepti in
animalibus, manifestum tñ est, ꝙ
non est materia permanens in ea-
dem forma, sed materia trans-
A mutata. Et quamuis virtus na-
turalis non possit transmutare ad
certam formam, nisi determina-
tam materiam: virtus tamen di-
uina quæ est infinita, potest trans-
mutare omnem materiam in quã-
cumque formam. Vnde sicut trãs-
mutauit limum terræ in corpus
Adæ, ita in corpus Christi trans-
mutare potuit materiam a ma-
tre ministratam, etiam si non es-
set sufficiens materia ad natura-
B lem conceptum.

ARTICVLVS II.

Vtrum mater Dei fuerit uirgo in partu.

AD SECVNDVM sic proce-
dit. Videtur ꝙ mater Christi
non fuerit virgo in partu. Dicit
enim Ambros.* super Lucam, Qui
vuluam sanctificauit alienam, vt
nasceretur propheta, hic est qui
aperuit matris suæ vuluam, vt im-
maculatus exiret: sed apertio vul
C uæ virginitatem excludit. ergo ma
ter Christi non fuit virgo in partu.
¶ 2 Præt. Nihil in mysterio Chri
sti esse debuit, per quod cor-
pus eius phantasticum appareret:
sed hoc non videtur vero corpo-
ri, sed phantastico conuenire, vt
possit per clausa transire, eo quòd
duo corpora simul esse non pos-
sunt. non igitur debuit ex ma-
tris vtero clauso corpus Christi
prodire, & ita nõ decuit, quòd es-
set virgo in partu.
D ¶ 3 Præt. Sicut Grego.* dicit in
hom. octauarum Paschæ, per hoc
quòd ianuis clausis ad discipulos
post resurrectionem intrauit do-
minus, ostendit corpus suum esse
eiusdem naturæ & alterius glorię.
Et sic per clausa transire, videtur
ad gloriam corporis pertinere: sed
corpus Christi in sua conceptione
non fuit gloriosum, sed passibile,
habens similitudinem carnis pec-
cati, vt Apostolus dicit Roman. 8.
non ergo exiuit per Virginis vte-
E rum clausum.
SED CONTRA est, quòd
in quodam sermone Ephesini con
cilij dicitur, Natura post partum
nescit vlterius virginem: gratia ve
ro & parientem ostendit, & ma-
trem fecit, & virginitati non no-
cuit. fuit ergo mater Christi virgo
in partu.
RESPON. Dicendum, quòd
absque omni dubio asserendum
est matrem Christi etiam in partu
virginem fuisse. Nam Propheta

da igitur probatio in se quidem vera est: nam quodlibet naturale agẽs sicut ad vnum terminũ, ita ꝙ nõ ad oppositos nec disparatos, est determinatũ ex vnitate suæ naturæ, ita etiam ad vnum modum determinatur. In cuius signũ, semen plantæ non generat plantam, si inferatur, & oculus plantæ non generat plantam, si seminatur: neutrum enim videmus exercitari. Sed quantum hæc probatio in se vera, sit efficax ad probãdum illam conclusionem, non apparet, nisi præsupposita vnitate naturalis agẽtis ad vnum effectum. Et quoniam in animalib9 perfectis (quale est homo, leo, bos, & huiusmodi) supponitur vnitas agentis naturalis, ideo ratio pro efficaci admittitur. Si quis autem negaret cum Auicen. suppositionem illam, in campum magnum disputandi oportet ingrediatur, ad quem nũc egrediendi nõ est tempus quando de Beatissimæ matris dei virginitate tractatur: sat fuerit nosse Auctoris intentionem & literæ discussionem.

¶In responsione ad quintum aduerte, quòd propositio illa, quamuis virtus naturalis non possit transmutare ad certam formã, nisi determinatam materiam, si vniuersaliter, vt iacet, intelligatur, vel aduersatiue permissa intelligitur, quasi diceret, quicquid sit de trãsmutatione per virtutem naturalem, diuina tamen virtus, &c. & hoc sufficit literæ, vel affirmatiue ꝗ vnica trãsmutatiõe sumitur: nullum enim agẽs naturale, etiam vniuersale, vt cælũ potest vnica transmutatione ad certam formam transmutare, nisi determinatam materiam: qm̃ actus actiuorum fieri oportet in patiente disposito. Et hoc etiam satisfacit literæ: quia vnica transmutatione, vtpote in instanti Spiritus sanctus sanguinem beatæ Virginis trãsmutauit in corpus Christi. Et cõsonat philosophiæ, tradẽti quòd illud ꝓprie dicitur agens posse, vt proprium effectum, & vt in propriam materiã, qđ vnica transmutatione potest educere de potentia i actũ, vt patet 9. Metaph. Si vero affirmatiue quoque, sed secundum subiectam materiam, puta in materia animatorum intelligitur, constat euidenter veram esse: sed argumento vniuersali non satisfacit particularis responsio: quamuis satisfaciat materiæ particulari, de qua est quæstio. Et ideo hæc responsio indigna Auctore videt.

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum secundum.*

TItulus clar9 ẽ. ¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæsito: Beata virgo fuit virgo in partu. Probatur auctoritate Isaiæ. Secundo, triplicem rationem conuenientiæ assignat, quę clare patẽt in litera. Nouitij tamen percipiant pro prima ratione, quòd conceptio verbi in corde, & ꝓcessio verbi ex corde, nõ sunt duo progressus: sed ad exprimendas diuersas conditiones habitudinis verbi ad intellectũ, diuersæ adhibentur rationes: verbum. n. cordis, hoc est conceptus quem format intellectus cum rẽ aliquam intelligit, & manet intus in intellectu, dũ res actu intelligitur & distinguitur ab intellectu a quo emanat. Dũ enim ego intelligo me ad imaginẽ dei esse, formo simulacrum de meipso ad imaginem dei: & similiter cum intelligo me peccatorem, formo simulacrum de meipso peccatore: & sic de alijs. Illud autẽ simulacrũ quod

*Mat. c. 1. sup illud, Christi generatio sic erat, to. 9.

*ca. 11. nõ lõge a fin. to 7.

*Est Aug. lib. 23. cõt. Faustum, c. 7 in medio, tom. 6.

*lib. 1. c. 2. & 9. to 4.

*Opusc. 5. cap. 232.

*lib. 2. in Luc. in c. cuius tit. ẽ, de circũ. saluatoris in fin. tom. 5.

*Est ho. 26 in euang. paulo a pricip.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd conceptus, quod verbum appellatur, non extra mentem meam, sed in mente mea manet. Et similitudinarie dr̃ concipi ĩ corde & nasci ex corde: quia proles, dũ in vtero concipitur in vtero manet: & dum ex vtero nascitur, a matre distinguitur perfecte. Simili siquidem modo, quia verbum cordis in corde prolatum manet, concipi dicitur: & quia a corde prolatum perfecte distinguitur accidentis sublata natura, ideo nasci dicitur ex corde. Vbi videre potes, quòd conceptio natiuitasque verbi ĩ, & ex corde, vnus processus est, diuersis nominibus diuersa ratione appellatus, & quòd nec in conceptu nec in ortu suo mentem, in qua, & ex qua ꝓcedit, corrumpit, vt in synodo allata in litera dicitur.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd Auctor dotis nomine appellat & ipsam rem, quæ dos dicitur, & modum eiusdem, hoc est rem tali modo: puta per modum immanentis, vt ipsemet inferius manifestabit, quæst.43. artic.2. Et cum ex duplici capite potuisset reprehendi positio Hugonis d̃ sancto Victo. scilicet ex hoc, quòd non spectat ad subtilitatis dotem, duo corpora esse simul in eodem loco: vnde nec corpora gloriosa ex sua proprietate poterunt simul esse in eodem loco, & ex hoc, quòd in corpore animali nõ inuenitur dos, quia non inuenitur animæ gloriosæ redundantia simpliciter ad corpus: quamuis vt inferius in allegato loco dicitur, inueniri possit miraculose redũdantia secundum quid, maluit tamen Auctor ex ipsa dotis ratione hic ꝓcedere, quàm in illam disputationem aliam introire.

†In ser.6.a med.to.10.

*li.1.ĩ Lũc. c.8. secundũ eius ordinẽ to.2.

* In hym. q̃ canitur ĩ vespis natalis domini.

non solum dicit, Ecce virgo concipiet: sed etiam addit, Et pariet filium. Et hoc quidem, cõueniens fuit propter tria. Primo quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui nascebatur, qui est verbum dei. Nam verbum non solum in corde absque corruptione concipitur, sed etiam absque corruptione ex corde procedit. Vnde vt ostenderetur, quòd illud esset corpus ipsius verbi dei, conueniens fuit vt de incorrupto virginis vtero nasceretur. Vnde in sermone quodam Ephesini concilij legitur, Quæ parit carnem puram a virginitate cessat: sed quia natum est carne verbum, deus custodit virginitatem, seipsum ostendens per hoc verbum. Neque enim nostrum verbum cum paritur, corrumpit mentem: neque deus verbum, substantialem partem eligens, peremit virginitatem. Secundo, hoc est conueniens quantum ad effectum incarnationis Christi. Nam ad hoc venit, vt nostram corruptionem tolleret. vnde non fuit conueniens, vt virginitatem matris, nascendo corrumperet. Vnde Augustin.† dicit in quodam sermo. de natiuitate domini, Fas non erat, vt per eius aduentum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Tertio fuit conueniens, ne matris honorem nascendo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

Ad primum ergo dicendum, quòd Ambro. dicit hoc, exponens illud, quod Euangelista de lege induxit, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur: quod quidem, vt* Beda dicit, consuetæ natiuitatis more loquitur, non quòd dominus sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificauerat, egressus deuirginasse credendus sit. Vnde illa adapertio non significat reserationem communẽ claustri pudoris virginei: sed solum exitum prolis de vtero matris.

Ad 2m dicendum, quòd ita Christus voluit veritatem sui corporis demonstrare, quòd etiam eius diuinitas declararet: & ideo permiscuit mira humilibus. Vnde vt corpus eius verum ostenderetur, nascitur ex femina: sed vt ostenderetur eius deitas, processit ex virgine: talis enim partus decet deum, vt Ambrosius dicit in hymno* Natiuitatis.

Ad 3m dicendum, quòd quidam dixerunt Christum in sua na-F tiuitate dotem subtilitatis assumpsisse, sicut quando ambulauit siccis pedibus super mare, dicunt eum assumpsisse dotem agilitatis: sed hoc non cõuenit his, quæ* supra determinata sunt: huiusmodi enim dotes corporis gloriosi proueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, vt infra* dicetur, cum tractabitur de corporibus gloriosis. Dictum est autem* supra, quòd Christus ante passionem permittebat carni suæ agere & pati quæ propria: nec fiebat talis redundantia gloriæ ab anima ad corpus. Et ideo dicendum est, quòd omnia ista facta sunt miraculose per virtutem diuinam. Vnde Augustinus† dicit super Ioan. Moli corporis vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: G ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit? Et Dionysius* dicit in quadam epistola, quòd Christus super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem.

*Quæst.1

*Non completi. *Q.14.ar.1.ad 2.

Tract.111 a medio. tom.9.

*In epist. ad Caiũ monac. Incipit, Quæris tu quidem.

ARTICVLVS. III.

Vtrum mater Dei permanserit uirgo post partum.

H Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum. Dicitur enim Matthę.1. Antequam conuenirent Ioseph & Maria, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto, non autem euangelista diceret, antequam conuenirent, nisi de conuenturis: quia nemo dicit de non pransuro, antequam pranderet. ergo videtur ꝙ beata virgo quandoque conuene-I rit carnali copula cũ Ioseph, & ita non permanserit virgo post partũ.

¶ 2 Præt. Ibidem subditur ex verbis angeli loquentis ad Ioseph: Ne timeas accipere Mariam cõiugem tuam. Coniugium autem consumatur per carnalem copulam. ergo videtur quòd quandoque carnalis copula interuenerit inter Mariam & Ioseph, & ita videtur ꝙ nõ permanserit virgo post partum.

¶ 3 Præt. Ibidem post pauca subditur: Et accepit coniugem K suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc autem aduerbium, donec, consueuit determinatum tempus signare, quo impleto fiat id, quod vsque ad illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoscendi ibi ad coitum refertur, sicut & Genes. quarto dicitur, ꝙ Adam cognouit vxorem suam. ergo videtur, quòd post partum beata virgo fuerit carnaliter a Ioseph cognita. ergo videtur quòd non permanserit virgo post partum.

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio contra errorem Eluidij, quatuor rationib' firmata, Omnia clara sunt.

Opusc.3. ca.232.

¶ In responsione ad tertium, nota ꝓ sensu literali responsionem Hierony. quia verissima est & ad literam, & fulta auctoritatibus Scripturæ, & allata in litera & alibi, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, &c. Non enim denotatur, quòd post suppositos inimicos desinet sedere a dextris, sed quia posset dubitari an interim, quòd ponantur suppedanei inimici, sedeat hoc est regnet quiete a dextris Dei, ideo ad tollendam dubitationem dictum est, Sede a dextris meis, donec ponam, &c. vt per hoc sapiens quisque intelligeret, quòd tanto magis post sedebit a dextris dei.

¶ In responsione ad sextum, vide ꝙ etiam diuersus in euangelio situs descriptus matris Iesu & Mariæ Iacobi, distinguit illas: nã ista a longe, illa iuxta crucem describitur.

¶4 Præt.

¶ 4 Præt. Primogenitus non potest dici, nisi qui habeat fratres subsequentes: vnde & Roma.8.dr̃, Quos præsciuit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: sed euangelista nominat Christum primogenitum matris eius. ergo habuit alios filios post Christum, & ita videtur ꝙ mater Christi non manserit virgo post partum.

¶ 5 Præt. Ioan.2. dicitur, Post hæc descẽdit Capharnaum ipse, scilicet Christus, & mater eius & fratres eius: sed fratres dicuntur, qui ex eodem parente geniti sunt. ergo videtur quòd beata Virgo habuerit alios filios post Christum.

¶ 6 Præt. Matthæ.27. dicitur, Erant ibi, s. iuxta crucem Christi, mulieres multæ a longe, quæ secutę erant Iesum a Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quę hic dicitur Iacobi, & Ioseph mater, esse etiam mater Christi: dicitur enim Ioan.19. ꝙ stabat iuxta crucem Iesu, Maria mater eius. ergo videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum.

Sed contra est, quòd dicitur Ezech.44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus israel ingressus est per eam: quod exponens August. in quodam sermone* dicit, Quid est porta in domo domini clausa, nisi quòd Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quòd Ioseph nõ cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi ꝙ Spiritussanctus impræegnabit eam, & angelorum dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi ꝙ Maria virgo est ante partum, & virgo in partu, & virgo post partum?

*In ser.14. d natali domini qui ẽ 18. de tẽp. non longe a principio tom.10.

Respon. Dicendum, quòd absque omni dubio detestandus est error Eluidij, qui dicere præsumpsit matrem Christi post partum a Ioseph esse carnaliter cognitam, & alios filios genuisse. Hoc enim primo derogat Christi perfectioni, qui sicut secundum diuinam naturam vnigenitus est Patris, tãquam perfectus per omnia filius eius, ita decuit vt esset vnigenitus matris tamquam perfectissimum germen eius. Secundo, hic error iniuriam facit Spirituisancto, cuius sacrarium fuit vterus virginalis, in quo carnem Christi formauit, vnde non decebat, quòd de cetero violaretur per commistionem virilem. Tertio derogat dignitati & sanctitati matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tanto filio contenta non esset, & si virginitatem, quæ in ea miraculose conseruata fuerat, sponte perdere vellet per carnis concubitũ. Quarto etiam ipsi Ioseph esset ad maximam præsumptionem imputandum, si eam quam reuelante angelo de Spiritusancto deum concepisse cognouerat, polluere attentaret. Et ideo simpliciter est asserendum, quòd mater Dei sicut virgo concepit, & virgo peperit, ita etiam & virgo post partum in sempiternum permansit.

Ad primum ergo dicendum, quòd (sicut Hierony.* dicit in lib. contra Eluidium) intelligendum est, quòd hæc propositio Ante, licet sæpe consequentia indicet, tamen nonnumquam ea tantum quæ prius cogitabantur, ostendit: nec necesse est vt cogitata fiant, cum ideo aliud interuenerit, ne ea quæ cogitata sunt, fierent. Sicut si aliquis dicat, antequam in portu pranderem nauigaui: non intelligitur quòd in portu prandeat postquam nauigauerit: sed quia cogitabatur in portu pransurus. Et similiter Euangelista dicit, Antequam conuenirent, inuenta est

*Tit. hui' lib. est de ꝑpetua virg. Mariæ, nõ ꝓcul a pri. lib. to.3.

A in vtero habens de Spiritusancto, non quia postea cõuenerint: sed quia dum viderentur conuenturi, præuenit conceptio per Spiritũsanctum, ex quo factum est, vt vlterius non conuenirent.

Ad 2m dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Nupt.* & concupiscentia, Coniux Ioseph, vocatur mater Dei ex prima desponsationis fide, quã per concubitum non cognouerat nec fuerat cogniturus. Vt enim Ambro.† dicit super Lucam, non virginitatis ereptio', sed coniugij restificatio & nuptiarum celebratio declaratur.

*ca.11. nõ lõge a pri. tom.7.

†li.2.ĩ Luca.1. a me. tom.5.

Ad 3m dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc non esse intelligendum de cognitione coitus, sed de B cognitione notitiæ. Dicit enim Chrysost.* quòd non cognouit eam Ioseph antequam pareret, cuius fuerit dignitatis: sed postquam peperit tunc cognouit eam: quia per ipsius prolẽ spatiosior* & dignior facta fuerat quàm totus mundus: quia quem totus mundus capere nõ poterat, in angusto cubiculo vteri sui sola suscepit. Quidam vero hoc referunt ad notitiam visus: sicut enim Moysi cum Deo colloquentis glorificata est facies, vt non possent intendere in eum filij Israel: sic Maria claritate virtutis altissimi obumbrata, cognosci non poterat a Ioseph, donec pareret: post partum autem a Ioseph agnita inuenitur specie faciei, non tactu libidinis. Hierony.* autem conce-C dit hoc esse intelligendum de cognitione coitus: sed dicit quòd vsque vel donec, in Scripturis dupliciter potest intelligi. Quandoque enim designat certum tempus, secundum illud Gal.3. Propter transgressionem lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat: quandoque vero signat infinitum tempus, secũdum illud Psal.113. Oculi nostri ad dominũ Deum nostrum, donec misereatur nostri, ex quo non est intelligendum, quòd post impetratam misericordiam, oculi auertantur a Deo. Et secundum hunc modum loquendi significantur ea, de quibus posset dubitari, si scripta non fuissent: cetera vero nostræ intelligentiæ derelinquuntur. Et secundum hoc Euangeli-D sta dicit matrem Dei, non esse cognitam a viro vsque ad partum, vt multo magis intelligamus cognitam non fuisse post partum.

*hom.1.in Mat.ĩ ope. imper. sup illud·Et nõ cognouit eã, donec. tom.2.

* alias speciosior.

*In fi.cõm. ad 1.c.Mat. tom.9

Ad 4m dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum est, vt primogenitum vocent non solum eum, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primus natus sit. Alioquin si non est primogenitus, nisi quem sequuntur fratres, tamdiu* secundum legem primogenita non debentur, quãdiu & alia fuerint procreata, quod patet esse falsum, cum infra vnum mensem primogenita redimi mandentur secundum legem.

*Alias, s̃m legẽ sacerdotib', &c.

Ad 5m dicendum, quòd quidam, sicut Hieronymus* dicit super Matthæ. fratres domini de alia E vxore, Ioseph filios suspicantur. Nos autem fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, sororis Mariæ matris Domini filios intelligimus. Quatuor enim modis in Scripturis fratres dicuntur, scilicet natura, gente, cognatione, & affectu. Vnde fratres Domini dicti sunt, non secundum naturam, quasi ab eadem matre nati: sed secundum cognationem quasi consanguinei eius existentes. Ioseph autem, sicut Hierony.* dicit contra Eluidium, magis credendus est virgo permansisse: quia aliam vxorem habuisse non scribitur, & fornicatio in sanctum virum non cadit.

*circa fin. commẽ. ad 12.c. Mat. tom.9.

*habet c.1. ĩ Mat. sup illud, Cum esset despõsata to.9. Et etiã contra Eluidiũ ante fi. lib. tom.3.

Ad 6m dicendum, quòd Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioseph mater, non intelligitur esse mater Do-

Universidad de Deusto Biblioteca

mini, quæ in Euangelio non consueuit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis, quòd sit mater Iesu. Hæc autem Maria esse intelligitur vxor Alphæi, cuius filius est Iacobus minor, qui dictus est frater domini.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater Dei uirginitatem uouerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd mater Dei virginitatem non vouerit. Dicitur enim Deutero. 7. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Sterilitas autem sequitur virginitatem. ergo seruatio virginitatis erat contra præceptum veteris legis: sed adhuc lex vetus habebat statum antequam Christus nasceretur. ergo non potuit licite beata Virgo vouere virginitatem pro tempore illo.

¶ 2 Præter. Apostolus. 1. ad Cor. 7. dicit, De virginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autem do: sed perfectio consilij a Christo debuit inchoari, qui est finis legis, vt Apostolus dicit Roma. 10. Non ergo conueniens fuit, quòd beata Virgo votum virginitatis emitteret.

¶ 3 Præter. Apostolus dicit. 1. ad Timothe. 5. quòd vouentibus castitatem, non solum nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est: sed mater Christi nullum peccatum damnabile commisit, vt supra habitum est.* Cum ergo desponsata fuerit (vt habetur Luc. 1.) videtur ꝙ ipsa virginitatis votum non emiserit.

*q. 27. ar. 4.

SED CONTRA est, quòd Augustinus dicit* in libro de sancta Virginitate: Annuntianti angelo Maria respondit, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profecto non diceret, nisi prius se virginem deo vouisset.

* c. 4. circa prin. to. 6.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in secunda parte habitum est,* perfectionis opera magis sunt laudabilia, si ex voto celebrentur. virginitas autem in matre dei præcipue debuit pollere, vt ex supra † dictis rationibus patet, & ideo conueniens fuit, vt virginitas eius ex voto esset deo consecrata. Verum, quia[d] tempore legis oportebat generationi insistere tam mulieres quàm viros (quia secundum carnis originem, cultus dei propagabatur antequam ex illo populo Christus nasceretur) mater dei nõ [F] creditur antequam desponsaretur Ioseph, absolute virginitatem vouisse: sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam diuino commisit arbitrio. Postmodum vero accepto sponso, secundum quòd mores illius temporis exigebant, simul cũ eo votum virginitatis emisit.

*2. 2. q. 88. art. 6.
†art. 1. huius quæst.
D. 1170.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia videbatur esse lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum semen super terram, ideo non simpliciter [G] virginitatem vouit dei genitrix: sed sub conditione, si deo placeret. Postquam autem ei innotuit hoc esse Deo acceptum, absolute vouit antequàm ab Angelo annuntiaretur.

AD 2m dicendum, quòd sicut gratiæ plenitudo perfecte quidem fuit in Christo, & tamen aliqua eius inchoatio præcessit in matre, ita etiam obseruatio consiliorum, quæ per gratiam Dei fit, perfecte quidem incœpit in Christo, sed [H] aliquo modo fuit inchoata in virgine matre eius.

AD 3m dicendum, quòd verbum illud Apostoli est intelligendum de illis, quæ absolute castitatem vouent, quod quidem mater dei non fecit antequam Ioseph desponsaretur: sed post desponsationem ex communi voluntate simul cum sponso suo votum uirginitatis emisit.

QVAESTIO XXIX.

[I] *De matris dei desponsatione, in duos articulos diuisa.*

DEINDE considerãdum est, de desponsatione matris dei.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit de desponsata nasci.

[K] ¶ Secundo, Vtrum fuerit uerum matrimonium inter Mariã matrem Domini & Ioseph.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus nasci debuerit de Virgine desponsata.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit de Virgine desponsata nasci. Desponsatio enim ad carnalem copulam ordinatur: sed mater Domini numquam voluit carnali copula viri vti; quia hoc derogaret virginitati mentis ipsius. ergo nõ debuit esse desponsata.

¶ 2 Præt. Quòd Christus ex virgine nasceretur, miraculum fuit. vnde Augustinus.* dicit in Epistola ad Volusianum: Ipsa Dei virtus per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit: hic si [B] ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare: sed miracula fiunt ad confirmationem fidei, vnde debent esse manifesta. Cum igitur per desponsationem hoc miraculum fuerit obumbratum, videtur nõ fuisse conueniens, quòd Christus de desponsata nasceretur.

*Epist 3. ante medium illius to. 2.

¶ 3 Præt. Ignatius martyr, vt Hiero.* dicit super Matth. hanc causam assignauit desponsationis matris dei, vt partus eius diabolo cælaretur, dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum. quæ quidem causa nulla esse videtur: tum, quia diabolus ea, quę corporaliter fiunt, perspicacitate sui sensus cognoscit: tum etiam, quia postmodum per multa euidentia signa dæmones aliqualiter Christum cognouerunt. vnde dicitur Mar. 1. quòd homo in spiritu immundo exclamauit dicens, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos: scio quòd sis sanctus dei. non ergo videtur conueniens fuisse, quòd mater dei esset desponsata.

*c. 1. Mat. sup illud, Cum esset despõsata tom. 9.

¶ 4 Præt. Aliam rationem assignat Hiero.* ne lapidaretur mater dei a iudæis, sicut adultera. Hæc autem ratio nulla esse videtur: si enim non esset desponsata, non posset de adulterio condemnari: et ita nõ videtur rationabile fuisse, quòd Christus de desponsata virgine nasceretur.

*Super illud Mat. 1. Cum esset desponsata tom. 9.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 1. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci: tum propter ipsum, tum propter matrem, tum etiam propter nos. Propter ipsum quidem Christum, quadruplici ratione. Primo quidem, ne ab infidelibus tãquam illegitime natus abiiceretur. Vnde Ambros.* di- [A] cit super Luc. Quid iudæis, quid Herodi posset ascribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti? Secundo, vt consueto modo, eius genealogia per virum describeretur. vnde dicit Ambr.† super Luc. Qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi. viri autem persona quæritur, qui in senatu & reliquis curijs ciuitatum generis asserit dignitatem. Cõsuetudo etiam nos instruit Scripturarum, quæ [B] semper viri originem quærit. Tertio ad tutelam pueri nati, ne diabolus contra eum vehementius nocumenta procurasset. Et ideo Ignatius dicit* ipsam fuisse desponsatam, vt partus eius diabolo cælaretur. Quarto, vt a Ioseph nutriretur: vnde & pater eius dictus est, quasi nutritius. Fuit etiam conueniens ex parte virginis. Primo quidem, quia per hoc redditur immunis a pœna, ne scilicet lapidaretur a iudæis tam- [C] quàm adultera, vt Hierony.† dicit. Secundo, vt per hoc ab infamia liberaretur. vnde dicit Ambro.* super Luc. quòd desponsata est, ne temeratæ virginitatis adureretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur insigne præferre. Tertio, vt ei a Ioseph ministerium exhiberetur, vt Hieronym.† dicit. Ex parte etiam nostra hoc fuit conueniens. Primo quidem, quia testimonio Ioseph comprobatum est Christum ex vir- [D] gine natum. vnde Ambro.* dicit super Luc. Locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset & delere iniuriam, & vindicare opprobrium, si non agnosceret sacramentum. Secundo, quia ipsa verba Virginis matris magis credibilia redduntur, suam virginitatem asserentis. vnde Ambrosius.† dicit super Luc. Fides, Mariæ verbis magis assiscitur, & mendacij causa remouetur. videretur enim culpam obumbrare voluisse mendacio innupta prægnãs: [E] causam autem mentiendi desponsata non habuit, cum coniugij præmium & gratia nuptiarum partus sit feminarum: quæ quidem duo pertinent ad firmitatem fidei nostræ. Tertio, vt tolleretur excusatio virginibus, quæ propter suam incautelam non vitant infamiam. vnde Ambro.* dicit, Non decuit virginibus sinistra opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, ꝙ infamata mater quoq; dñi videretur. Quarto, quia ꝑ hoc significat vniuersa Ecclesia:

*lib. 2. in Luc. 1. inter prin. & mediũ to. 5.
† lib. 3. in Luc. nõ ꝓcul a prin. illius to. 5.
* vt refert Hiero. 1. c. Mat. to. 9.
† sup illud Mat. 1. Cũ esset despõsata, to. 9.
*li. 2. i Luc. nõ procul a princ. lib. tom. 5.
† loco antea dicto, & cõtra Eluidium li. d perpetua virginitate Mariæ, to. 3.
*li. 2. ĩ Luc. c. 1. añ mediũ, to. 5.
† lib. 2. in Luc. c. 1. ante mediũ, tom. 5.
* lib. 2. in Luc. nõ ꝓcul a prin. tom. 5.

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum quartum.*

4. dis. 30. q. 2. art. 1. q. 1. & 3. Et Math. 1.

TItul⁹ clarus ẽ. Et ratio dubij est: quia nihil legitur de voto beatæ Virginis, & ipsa ei⁹ desponsatio contrariari videtur voto virginitatis.

¶ In corpore duo fiunt. primo, tractatur de ipsius voto, secundo, de tempore voti. Quo ad primum, vnica est conclusio: Conueniens fuit beatæ Virginis virginitatẽ esse deo consecratam voto. probatur: quia laudabilior est virginitas voto dicata, sicut reliqua perfectionis opera. Quo ad secũdum, distinguuntur duo tempora ante annuntiationem, primum ante despõsationẽ: 2m inter desponsationem & annuntiationem, & secundũ singula tempora singillatim respondetur. Iuxta primum conclusio est: Beata virgo ante desponsationem non simpliciter, sed sub conditione virginitatẽ vouit. Probatur: qa tũc virginitas erat prohibita a lege & desiderata a persona beatæ Virginis: & quia prohibita non simpliciter vouit, quia desiderata vouit sub conditione si deo placeret, vt in respõsione ad primũ explicatur.

¶ Iuxta secundum conclusio est. Beata virgo votum virginitatis cũ viro suo simul emisit simpliciter.

¶ Vbi scito ꝙ conclusio non aliter in litera probatur: sed ex iam dictis consequens relinquitur: ex eo enĩ quòd ante desponsationem non vouit simpl'r, quia ꝓhibitũ erat, & virginitatẽ qñq; vouit simpl'r, qa laudabilior virginitas est matri dei tribuẽda, & ante annuntiationẽ vouit simpliciter: quia aliter non dixisset, Qũo fiet istud, qm̃ virum non cognosco? nec actu nec potentia, ꝑp votum (vt Aug. hinc accipit) & coniugata nõ potest vouere virginitatem sine consensu viri sui, nisi post Christũ dissoluendo matrimonium non cõsumatũ, per religionis professionem, quod tunc locum non habuit, sequitur ꝙ beata Virgo ante annuntiatiõem & cognouit deo placere, ꝙ virginitatẽ vouerit simpl'r, & de consensu Ioseph virginitatẽ vouerit. Valde autẽ rõni cõsentaneum est, vt sanctus spõsus concedens spõsæ, ꝙ manente coniugio, virginitatem voueret, ipse quoq; virginitatem simul voueat: pensata ꝑsertim diuina prouidentia, quæ hoc inspirare ipsi Ioseph quasi debebat, vt Virgo virginum, virginem quoq; comitem, seruatoremq; sui haberet: alioqn non fuisset plena gratia: cui hæc grã ĩ suo coniuge defuisset, quam ipsa maxime secundum rectã rationem desiderare debebat. Et propterea in litera dr̃, ꝙ cum Ioseph ante annũtiationẽ virginitatẽ simpl'r vouit.

¶ *Super Quæstionis vigesimænonæ Articulum primum.*

IN corpore vnica est conclusio, ex tribus capitibus cõprobata. Conclusio est: Conueniẽs fuit Christum de despõsata Virgine nasci. Probatur primo ex parte Christi quadrupliciter: secundo, ex parte beatæ Virgnis tripliciter: tertio ex parte nostri, quintupliciter. Omnia clara sunt in litera.

4. dist. 30. q. 2. artic. 1. q. 1. & 3. Et Matth. 1.

¶ In responsione ad primum perspice in litera ambo capita, quæ videntur posse obstare virginitati mentali, scilicet consensum in copulam coniugalem & consensum conditionatum, scilicet si deo placeret, in copulam carnalem, non obstare in veritate purissimæ mentali virginitati beatæ Virginis. Et ratio quidem, quòd consensus in copulam coniugalem ꝑcise non præiudicat mentali virginitati, est: quia in copula coniugali non continetur copula carnalis, nisi in potentia: quia potentia autem est conditio diminuens (coniunctio enim in potentia non est coniunctio: sicut nec rex in potentia est rex) sequitur quòd consensus in copulam coniugalem, non sit consensus in copulam carnalem. Ratio vero, quare consensus sic conditionatus in copulam carnalem, non præiudicat mentali virginitati, est: quia consensus iste tam formaliter, quàm materialiter est ad obediendum deo, & copulam carnalem, non nisi pro materia remota & tali conditione vallatam habet, vt oppositum non liceat habere in proposito.

¶ Ad cuius euidentiam scire oportet, quòd dupliciter intelligi potest illa cõditio, si deo placuerit. primo, secundum communem loquendi vsum, & sic sola negatione beneplacitum Dei expectatur, scilicet quòd Deus sinat illud fieri: & sic loquitur Apostolus Iacobus in sua Canonica, cap. 4. Vt dicatis, si dominus voluerit. Et talis conditio, quia communissima est, habetur pro non adiecta, virginitatemque mentalem aufert procul dubio a sic consentiente in copulam carnalem, & propterea non sic intelligitur in proposito beatæ Virginis, si deo placuerit. Secundo sumitur placere pro iubere, ac si dictũ esset, si deus iusserit, & sic sumitur in ꝓposito. Rationabile siquidem est, vt quod cõceperat virginitatis votum diuina inspiratione ante desponsationem, non nisi diuino iussu conceperit quoque soluendum. Experta siquidem in tota vita anteriore, tam familiarem Spiritussancti curam ac sollicitudinem de vita ac operibus eius, vt pote quæ numquam etiã venialiter peccabat, certe sibiipsi polliceri poterat ꝑficiendam inspirationem de virginitate contra legem Moysi, nisi deus aliud inspirãdo vel nuntiando iuberet. Talis autem conditio subdens propositi sui oppositum diuino præcepto, transfert consensum in oppositum sui propositi, vt patet exemplariter. Quicumque enim pater consentit in occisionem proprij filij, si deus iusserit, non propterea consensit in mortem filij: & si sanctimonialis Virgo consentit in nuptias, si deus iusserit, non propterea cõsentit in nuptias. Sic autem beata virgo consensit conditionaliter in carnalem copulam, si deo placuerit beneplacito præcepti. Credendum quoq; nihilominus est, ꝙ etiam hic sic conditionatus consensus in carnalem copulam, non actu, sed habitu tantum fuerit in beata Virgine. Et ratio est: quia nullus actus superfluus fuit in ea: hic autem consensus in actu superfluus fuisset, vtpote carens necessitate & pietate. Nam ad mentis suæ rectitudinem sat erat habere hunc actum in habitu, hoc est in pręparatione animi, & secundum animi præparationem intelligendum est, quicquid a sacris doctoribus dr̃ de beatæ Virginis consensu conditionato in copulam carna-

Universidad de Deusto Biblioteca

carnalem committēdo suam causam diuino arbitrio. Preces enim pro virginitatis perseuerantia actualiter fundebat: sed ad oppositum præparatio sola animi conditionata (vt dictum est) erat absque actuali consensu, quantumcumque conditionato. Et hæc sint etiam pro sequenti articulo, vbi explicatur consensus ille sic conditionatus i copulam carnalem.

†ea. 12. ante mediū, tom. 6.

quæ cum virgo sit, desponsata tamen est vni viro Christo, vt Aug.† dicit in lib. de sancta Virginitate. Potest etiam & quinta ratio esse, quòd mater domini fuit desponsata & virgo: quia in psona ipsius & virginitas & matrimonium honoratur, contra hæreticos alteri horum detrahentes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo mater dei, ex familiari instinctu Spiritussancti credenda est desponsari voluisse, confidens de diuino auxilio, quòd numquam ad carnalem copulam perueniret: hoc tamen diuino commisit arbitrio, vnde in nullo detrimentum passa est virginitas.

* lib. 2. in Luc. nō pcul a prin. lib. to. 5.

AD 2m dicendum, ꝙ sicut Ambr.* dicit super Lucam, maluit dñs aliquos de suo ortu q̄ de matris pudore dubitare. Sciebat. n. teneram esse Virginis verecūdiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs astruēdam. Sciendum tñ, ꝙ miraculorū dei quædam sunt, de quibus est fides, sicut miraculum virginei partus, & resurrectionis domini, & etiam sacramenti altaris, & ideo dominus voluit ista occultiora esse, vt fides eorum magis meritoria esset: quædam vero miracula sunt ad fidei comprobationem, & ista debent esse manifesta.

*li. 2. ex c. 7 & 8. collig. tom. 3. D. 446.

AD 3m dicendum, ꝙ sicut August. dicit* in 3. de Trinit. diabolus multa potest virtute suæ naturæ, a quibus tamen d prohibetur virtute diuina. Et hoc modo potest dici, quòd virtute naturæ suæ diabolus cognoscere poterat matrem dei nō fuisse corruptam, sed virginem: prohibebatur tamen a deo cognoscere modum partus diuini. Quòd autem postmodum eū aliqualiter cognouit diabolus esse filium dei, non obstat: quia iam tempus erat, vt Christus suam virtutem contra diabolum ostenderet, & persecutionem ab eo concitatam pateretur: sed in infantia oportebat impediri malitiam diaboli, ne eum acrius persequeretur, quando Christus nec pati disposuerat, nec virtutem suam ostendere: sed in omnibus alijs infantibus se similem exhibebat. Vnde Leo* Papa in sermone de Epiphania dicit, quòd Magi inuenerūt puerum Iesum quantitate paruum, alienæ opis indigentem, fandi impotentem, & nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum. Ambros.† tamen super Luc. videtur hoc magis referre ad membra diaboli. Præmissa enim hac ratione, scilicet de fallendo principem mundi, subdit, sed tamen magis fefellit principes sæculi: dæmonum enim malitia, facile etiam occultata deprehendit: at vero qui sęcularibus vanitatibus occupantur, scire diuina non possunt.

*In ser. 4 đ Epiphania in medio, incipit hic ser. Iustum & rōnabile
† lib. 2. in Luc. c. 1. circa mediū, tom. 5.

AD 4m dicendum, quòd iudicio adulterarum lapidabatur secundum legem non solum illa, quæ iam erat desponsata vel nupta, sed etiam illa quæ in domo patris custodiebatur, vt d virgo quandoque nuptura. Vnde dicitur Deute. 22. Si non est in puella inuenta virginitas, lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui. Vel potest dici secundum quosdam, quòd beata Virgo erat de stirpe Aarō: vnde erat cognata Elisabet, vt dicitur Luc. 1. Virgo autem de genere sacerdotali, propter stuprum occidebatur: legitur enim Leuit. 21. Sacerdotis filia, si

D. 1135.

F deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur. Quidam referunt verbum Hieronymi ad lapidationem infamiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter Mariam & Ioseph fuerit uerum matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inter Mariam & Ioseph non fuerit verum matrimonium. Dicit enim Hier.* G contra Eluidium, quòd Ioseph Mariæ custos fuit potius, quàm maritus eius: sed si fuisset verum matrimonium, vere Ioseph maritus eius fuisset. ergo videtur ꝙ non fuerit verum matrimonium inter Mariam & Ioseph.

¶ 2 Præt. Super illud Matth. 1. Iacob genuit Ioseph virum Marię, dicit Hierony.† Cum virum audieris, suspitio tibi non subeat nuptiarum: sed recordare consuetudinis scripturarum, quòd sponsi H viri, & sponsæ vxores vocantur: sed verum matrimonium non efficitur ex sponsalibus, sed ex nuptiis. ergo non fuit matrimonium inter beatam Virginem & Ioseph.

¶ 3 Præt. Matth. 1. dicitur, Ioseph vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, scilicet in domum suam ad cohabitationem assiduā, voluit eam occulte dimittere, id est tempus nuptiarum mutare, vt Remigius exponit. ergo videtur quòd nondum nuptijs celebratis, I nondum esset verum matrimonium: præsertim cum post matrimonium contractum non liceat alicui sponsam dimittere.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit in lib. de Consensu euangelistarum, Non est fas, vt Ioseph ob hoc a coniugio Mariæ separandum Euangelista putaret, ꝙ non ex eius concubitu, sed Virgo peperit Christum. Hoc enim exēplo magnifice insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere vocariq; coniugium, non K permisto corporis sexu.

RESPON. Dicendum, quòd matrimonium siue coniugium dicitur verum ex hoc, quòd suam perfectionem attingit. Duplex est autem rei perfectio, prima & secunda. Prima quidem rei perfectio consistit in ipsa forma, ex qua speciem sortitur: secunda vero perfectio, consistit in operatione rei, per quā res aliqualiter suum finem attingit. Forma autem

matrimonij cōsistit in quadam indiuisibili coniunctione animorū, per quam vnus coniugum indiuisibiliter alteri fidem seruare tenetur. Finis autē matrimonij est, proles generanda & educanda. Ad quorum primum peruenitur per concubitum coniugalem, ad secūdum per alia opera viri & vxoris, quibus sibiinuicem obsequuntur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum est, quòd quantum ad primam perfectionem, omnino verum fuit matrimoniū Virginis Dei & Ioseph: quia vterque consensit in copulā coniugalem: non autem expresse in copulam carnalē, nisi sub conditione, si Deo placeret. Vnde & angelus vocat Mariam coniugem Ioseph, dicens ad Ioseph, Matth. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: qđ exponens Aug.* in lib. de nuptijs & concupiscentia dicit: Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quātum vero ad secundam perfectionem, quæ est per actum matrimonij, si hoc referatur ad carnalē concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud matrimonium consumatum. Vnde Ambr.† dicit super Luc. Non te moueat, ꝙ frequenter Mariam scriptura vocat coniugem: non enim virginitatis ereptio: sed coniugij testificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamen illud matrimonium etiam secundam perfectionem, quantum ad prolis educationem. Vnde Aug. dicit* in lib. de nuptijs & concupiscentia. Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parētibus Christi, ples, fides, & sacramentū. Prolem cognoscimus ipsum dominū Iesum: fidem, quia nullū adulterium: sacramentum, quia nullum diuortiū, solus ibi nuptialis concubitus nō fuit.

Cap. 11. circa prin. to. 7.
Libr. 2. in Luc. ca. 1. a med. to. 5.
Cap. 11. in fin. tom. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hier. accipit ibi maritum ab actu matrimonij consumati.

AD 2m dicendum, ꝙ nuptias Hier. vocat nuptialem concubitū.

AD 3m dicendum, quòd sicut Chryso. dicit* super Matth. Beata B Virgo sic fuit desponsata Ioseph, ꝙ etiam esset domi habita. Nam sicut in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio naturalis, sic in ea quæ extra domū concipit, est suspecta coniunctio. Et ita non esset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis per hoc, quòd fuit desponsata, nisi etiam fuisset domi habita. Vnde quòd dicitur, Et nollet eam traducere, melius intelligitur, idest, nollet eam diffamare in publicum, quàm ꝙ intel- C ligatur de traductione in domum. Vnde & Euangelista subdit, quòd voluit occulte dimittere eā. Quāuis tamen esset domi habita propter primam desponsationis fidē, nondum tamen interuenerat solemnis celebratio nuptiarum, propter quod etiam nondum carnaliter cōuenerant. Vnde sicut Chry.* dicit, Non dicit Euangelista, antequàm duceretur in domum sponsi: etenim intus erat. Consuetudo enim fuit veteribus, multotiens in domo desponsatas habere: & ideo etiam angelus dicit Ioseph, D Ne timeas accipere Mariam coniugem tuā, idest, non timeas nuptias eius solemniter celebrare. Licet alij dicant, quòd nondum erat in domū inducta, sed solum desponsata: primum tamen magis consonat euangelio.

Homi. 2. in Matth. in ope. imperfecto ante fin. to. 2.
Hom. 4. in Mat. super illud, Antequàm conuenirent, tom. 2.

QVAESTIO XXX.

De beatæ Mariæ uirginis annuntiatione, in quatuor articulos diuisa.

E DEINDE considerandum est, de annūtiatione beatæ Virginis.

¶ *Super Quæstionis vigesimænonæ Articulum secundum.*

IN corpore duo fiunt. Primo declaratur in communi, vnde & quotupliciter matrimonium dicatur verum: secūdo, respōdetur in particulari de hoc coniugio. Quo ad primum, dicitur coniugium verum ex sua perfectione, & quia perfectio est duplex prima & secunda, ideo dupliciter dicit coniugium verum, vel secūdum primam, vel iuxta secundam perfectionem. Et declaratur in litera, qd sit prima perfectio cōiugij, scilicet forma, & quæ sit forma eius, & quid sit secunda: & ponitur duplex, generatio, & educatio. Et media ad hæc ponitur clare. Quo ad secundum, respondetur quæsito tribus conclusionibus, vel vnica trimembri. Coniugium inter matrem dei, & Ioseph fuit verum quo ad primam perfectionem, & quo ad secūda perfectionem, si referatur ad educationem, non autem si referatur ad generationem. Prima pars probatur ratione: quia vterq; consensit in copulā coniugalem. qđ probatur auctoritate angeli in euangelio exposita ab Augustino. Quo ad tertiam affertur auctoritas Ambrosij: quo ad secundam, & omnes simul denique affertur auctoritas Aug. ¶ In responsione ad tertium aduertēdum est, quòd ex euangelio bene pspecto habetur, ꝙ nondum erat nuptiarum solēnitas celebrata, cum beata Virgo inuenta ēt habens in vtero: quoniam ibi habetur, quòd beata Virgo non solum non erat cognita a viro, sed etiam quòd nō erat

4. dist. 30. q. 2. art. 1. Et opusc. 60. c. 2. Et Mat. 1.
*Tit. lib. de scā virginitate btē Mariæ aliquātulum a pri. to. 5.
†In 1. cap. Mat. to. 5.
* Lib. 2. c. 1. ante mediū, to. 4.

erat adhuc accepta a Ioseph coniuge suo. Ex eo enim ꝙ affirmatur coniux, & negatur non solum cognita, sed accepta, & post monitionem angeli affirmatur accepta, & perseuerat incognita, consequens est, quòd acceptio huiusmodi fuerit acceptio solennitatis nuptialis, qua scilicet coniuges efficiuntur simpliciter & absolute domestici consortes. Et de hoc nulla est habenda quæstio: sed an prius quàm ista acceptio fieret, beata Virgo fuerit retenta, secūdum quid in domo Ioseph, dubiū est. Sicut sub dubio quoque relinquitur, de qua traductione Euāgelista loquitur, an de traductione simpliciter ad domesticum consortium, quæ cum solennitate nuptiali fieri solet, an de traductione in infamiam iudicij. Euangelista .n. duo dicit & ꝙ nolebat eam traducere, & quòd voluit occulte dimittere eam. Cōstat autē, quòd cogitatum remedium dimittendi illā occulte, vtrique traductioni obuiabat, & quòd negatio vtriusque traductionis ex iusta hominis mente procedere potest: quia tamen ad iustitiam viri spectat magis non communicare alieno crimini, & angelus ad Ioseph loquens, ex timore accipiendi Mariam suam coniugem, Ioseph motum monstrat, & iubet illam accipere, quia de Spiritusancto concepit, aperte apparet quòd Ioseph timuit communicare adulterij peccato: & ideo voluit occulte dimittere eam. Et quia didicit ab angelo, quòd non ex adulterio, sed ex Spiritusancto concepit, accepit eam, vt Euangelista subdit. Et hæc licet sint certa, sub dubio tamē relinquitur, an cū hac voluntate occulte dimittēdi eā, cogitasset explicite, ac deliberasset nolle illam in infamiam traducere, ita ꝙ de hac deliberatione loquaē Euangelista dicens, Nollet eā traducere. ¶ De primo autem dubio suadet ratio, vt siue in paterna, siue in coniugis domo, siue in vtraque, siue alibi habitauerit, talis tantaque fuerit secundum illius temporis morem inter Mariam & Ioseph conuersatio, vt licita absque omni nota potuerit inter eos interuenire si voluissent, consumatio matrimonij, alioquin non fuisset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis, cum inuenta est in vtero habens. Dixi autem, siue alibi: quoniam non irrationabiliter apparet, quòd post annuntiationem beata Virgo cum coniuge suo Ioseph, iuerit ex Naza- A ret Galilææ in ciuitatē Iuda, in montana, visitatura Elisabeth, & quòd post reuersionem in Nazareth, cū esset grauida menses tres ad minus: quoniam mansit apud Elisabeth, quasi mensibus tribus, inuenta est habens in vtero. Et alij quidem putabant quòd esset grauida ex Ioseph, cum quo fuerat mensibus tribus domestice in domo Zachariæ. Ipse aūt Ioseph sciens se non cognouisse illam, & vidēs illam grauidam, cū esset iustus, & nollet eam traducere, siue in infamiam, siue simpliciter in domesticum consortium, siue in vtrumque, quod verius est, voluit occulte dimittere eā. Et hæc interpretatio magis consonat Euangelio: quoniā expresse Lucas subdit de beata Virgine, quòd post dictū tempus quo mansit apud Elisabeth, reuersa est in domum suam, & non dixit, in domū sponsi sui. Ex quo igitur Euāgelista in domo sua eam habitasse testatur, & inuenta dicitur in vtero habens nulla facta de sponsi domo mentione, nec consuetudo de sponsa in domo coniugis retenta ex scriptura testimonium habet, affirmandum, vt rationi consentaneū est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens, sed absque infamiæ nota apud domesticos & alios: quia tribus mensibus simul fuerat in domo Elisabet cū Ioseph: qđ non voluntarie dicimus, sed ex Euangelio accipimus, dicente quòd beata Virgo adhuc despōsata vxor Ioseph, ascendit ad Nazareth in Bethleem, quādo exijt edictū a Cæsare Augusto: Simili siquidē rōne debuit eadē desponsata vxor ascendere in montana cū eodē Ioseph suo sponso. Auctor autem in litera dicens magis consonare Euangelio beatam Mariam in domo sponsi habitasse, intelligendum est comparatiue ad opinionem extremam, ꝙ nec simpliciter nec secundum quid cum sponso habitauit: non enim prouidet opinio illa famæ beatæ Virginis sufficienter, & non comparādo ad hāc mediā expositionē, cuius Auctor nō meminit, q̄ magis cōsonat Euangelio, q̄ ambæ extrema, vt patet ex dictis.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum primum.*

IN titulo sermo est de necessario ad finem, sine quo non bene peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est homini debili

debili ituto ex Germania Romam, & non de necessario simpli F
citer vel necessario, sine quo non potest peruenire ad finem. Nam constat, ꝙ neque simpliciter necessaria est annuntiatio, quia oppositum non implicat contradictoria: neque sicut nauis ad transeundum mare: quia poterat incarnari verbum dei absque præuia annuntiatione: sed an fuerit necessaria an nuntiatio, ita quòd sine illa præuia non bene fuisset facta in carnatio, quæritur.

¶ In corpore vnica est conclusio. Congruũ fuit beatæ Virgini annuntiari, ꝙ esset Christum conceptura. Vbi nota, quòd necessitas cõgruitatis respondet quæsito. Probatur conclusio quadrupliciter. Et omnia in litera clara sunt, duobus notatis.

¶ Primum est in prima ratione, ꝙ quia diuina prouidentia disponit oĩa suauiter, quemadmodũ conceptio naturalis hominum præuenitur a mentis opere, quo homines ad cõcipiendum per generationis actũ cõueniunt, ita beata Virgo in vtero conceptura de Spiritu sancto, in mẽte erat prius monenda, vt prius conciperet in mente, quàm in vẽtre: sicut etiam aliæ matres prius concipiunt in affectu, quàm in vtero.

3.di.3.q.3. ar.1.q.1. & di.30. ar.4.

¶ Alterum est in secũda ratione, quòd maior certitudo huius mysterij in beata Virgine causata est ex præuia annũtiatione, q̃ si non, aut post fuisset de hoc instructa: quia prioritas annuntiationis attentam illã reddebat ad actũ primum huius mysterij, ad quod non aduertisset, aut non ita aduertisset si nõ fuisset prius sibi nũtiatum. Attentio autem & eleuatio mẽtis maior, certiorem redd t.

¶ In resp onsione ad primum, cum aũt audis prophetiam prędestinationis cõpleri sine nostro arbitrio causante, nõ intelligas omnẽ ab arbitrio nostro excludi causalitatem circa rem prædestinatam: quoniã hoc falsum esset, causamus siquidẽ nostro arbitrio multa præ-

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit ei annuntiari, quod in ea generandum erat.

¶ Secundo, Per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶ Tertio, Per quem modum ei annuntiari debebat. G

¶ Quarto, De ordine annuntiationis.

Articvlvs primvs.

Vtrum necessarium fuerit annuntiari beatæ Virgini quòd in ea erat generandum.

Ad primvm sic proceditur. H
Videtur quòd non fuerit necessarium beatę Virgini annuntiari, quod in ea fiendũ erat. Annuntiatio enim ad hoc solum necessaria esse videbatur, vt virginis consensus haberetur: sed consensus eius non videtur necessarius fuisse: quia conceptus Virginis prænuntiatus fuit prophetia prædestinationis, quæ sine nostro completur arbitrio, vt dicit quædam glo. Matth. 1. Non ergo necessarium fuit, quòd talis annuntiatio fieret,

¶ 2 Præt. Beata virgo incarnationis fidem habebat, sine qua nullus esse poterat in statu salutis; I
quia vt dicitur Rom. 3. Iustitia Dei per fidem est Iesu Christi: sed de eo, quod aliquis per certitudinem credit, non indiget vlterius instrui. ergo beatæ Virgini non fuit necessarium, vt ei incarnatio filij Dei annuntiaretur.

¶ 3 Præt. Sicut beata Virgo corporaliter Christum concepit, ita & quælibet sancta anima cõcipit ipsum spiritualiter. Vnde Apost. dicit Gal. 3. Filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur Christus in vobis: sed illis, qui spiritualiter debent Christum concipere, talis conceptio non annuntiatur. ergo nec beatæ Virgini fuit annuntiandum, quòd esset in vtero conceptura filium Dei. K

Sed contra est, quòd habetur Luc. 1. quòd angelus dixit ei, Ecce concipies in vtero, & paries filium.

Respon. Dicendum, ꝙ congruum fuit beatæ Virgini annuntiari, quòd esset Christũ concepturam. Primo quidẽ, vt seruaretur congruus ordo cõiunctionis filij Dei ad Virginem, vt scilicet prius mẽs eius de ipso instrueretur, q̃ carne eum conciperet. Vnde Aug.* dicit in libr. de Virginitate, Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Et postea subdit, †Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset. Secundo, vt posset esse certior testis huius sacramenti, quãdo super hoc diuinitus erat instructa. Tertio, vt voluntaria sui obsequij munera Deo offerret, ad quod se promptam obtulit dicẽs, Ecce ancilla Domini. Quarto, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium inter filium Dei, & humanã naturam: & ideo per annũtiationem expectabatur consensus Virginis, loco totius humanæ naturæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd prophetia prædestinationis copletur sine nostro arbitrio causante: non tamen sine nostro arbitrio consentiente.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ beata Virgo expressam fidem habebat incarnationis futurę: sed cum esset humilis, non tam alta de se sapiebat: & ideo super hoc erat instruenda.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd spiritualem cõceptionem Christi, quæ est per fidem, præcedit annuntiatio, quæ est per fidei prædicationẽ, secundum quòd fides est ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo scit se gratiam habere, sed scit veram fidem esse, quam accepit.

Articvlvs ii.

Vtrum annuntiatio beatæ Virgini fieri debuerit per angelum.

Ad secvndvm sic proceditur.
Videtur quòd beatæ Virgini nõ debuerit annuntiatio fieri per angelum. Supremis enim angelis fit relatio immediate a Deo, vt Diony.* dicit 7. cap. cæl. hierar. sed mater Dei est super omnes angelos exaltata. ergo videtur quòd immediate a Deo debuerit sibi annũtiari incarnationis mysterium, & non per angelum.

¶ 2 Præt. Si in hoc oportebat seruari communem ordinem, secundum quem, diuina hominibus per A
angelos reuelãtur, similiter diuina ad mulierem per virum deferuntur: vnde & Apostolus dicit. 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogẽt. ergo videtur quòd beatæ Virgini debuerit annũtiari mysterium incarnationis per aliquem virum, præsertim quia Ioseph vir eius super hoc fuit ab angelo instructus, vt legitur Matth. 1.

¶ 3 Præt. Nullus potest congrue B
annuntiare, quod ignorat: sed etiã supremi angeli nõ plene cognouerũt icarnationis mysteriũ: vnde dicit Dionys. 7.* cælest. hierar. ex eorum persona esse intelligendam quæstionem, quæ ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom? ergo videtur quòd per nullum angelum potuit couenienter annuntiatio incarnationis fieri.

Ca.7. a medio.

¶ In resp onsione ad quartum aduerte, quòd quãuis si ad magnitudinem annuntiandæ personę filij dei incarnandæ spectetur, supremus Seraphinus debuisset annũtiare, quia tñ annũtiare deiverbũ infra latitudinẽ titulationem officij annuntiantis claditur, non debuit aliquis extra deputatos ad annũtiandum, mitti ad annuntiandum vt omnia suauiter a diuina prouidentia disponerentur, & propterea non debuit primus Seraphinus annuntiare, sed supremus inter archãgelos.

¶ 4 Præt. Maiora sunt per maiores nuntios annuntianda: sed mysterium incarnationis est maximum inter omnia, quæ per angelos sunt hominibus annuntiata. ergo videtur quòd si per aliquem angelum debuit annuntiari, quòd ille debuerit esse de supremo ordine: sed Gabriel non est de supremo ordine, cum sit de ordine archangelorum, qui est penultimus, vnde ecclesia cantat, Gabrielem Archangelum scimus diuinitus te esse affatum. non ergo huiusmodi annuntiatio per Gabrielẽ archangelũ conuenienter facta est.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 1. Missus D
est Gabriel angelus a Deo &c.

Respon. Dicendum, ꝙ conueniens fuit matri Dei annuntiari per angelum diuinę incarnationis mysterium, propter tria. Primo quidem, vt in hoc etiam seruaretur diuina ordinatio, secundũ quam mediantibus angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Ca.4. a medio. Dionys.* dicit 4. cap. cæst. hierar. quòd diuinum Iesu benignitatis mysterium angeli primo edocti sunt, postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergo diuinissimus Gabriel Zachariam quidem docuit, prophetam Ioannem ex ipso nasciturum: Mariã autem quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium. Secundo, hoc fuit cõ- E
ueniens reparationi humanæ, quæ futura erat ꝑ Christum. Vnde Beda dicit in hom. Aptum humanæ restaurationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino: quia prima perditionis humanæ fuit causa, cum serpens a diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Tertio, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hiero.* dicit in sermo. assumptionis, Bene angelus ad Virginem mittitur: quia semper est angelis cognata virginitas. Profecto in carne præter carnem viuere non terrena vita est, sed cælestis.

In prin. ser mo. to. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd mater Dei superior erat angelis, quantũ ad dignitatem, ad quam

ad ordinem instructionis humanæ, mediantibus angelis, beata Virgo legi communi subijcitur, quo ad ordinẽ vero instructionis mulierũ a viris, beata Virgo a communi lege excipitur. Oportet ergo prudentem esse doctorem ad occurrentiũ rationes discernendas, vt sciat in quo communicat cum alijs, & in quo eximitur ab his, quæ omnibus alijs communia sunt.

¶ In resp onsione ad quartum aduerte, quòd quãuis si ad magnitudinem annuntiandæ personę filij dei incarnandæ spectetur, supremus Seraphinus debuisset annũtiare, quia tñ annũtiare deiverbũ infra latitudinẽ titulationem officij annuntiantis claditur, non debuit aliquis extra deputatos ad annũtiandum, mitti ad annuntiandum vt omnia suauiter a diuina prouidentia disponerentur, & propterea non debuit primus Seraphinus annuntiare, sed supremus inter archãgelos.

dum quem, diuina hominibus per A
angelos reuelãtur, similiter diuina ad mulierem per virum deferuntur: vnde & Apostolus dicit. 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogẽt. ergo videtur quòd beatæ Virgini debuerit annũtiari mysterium incarnationis per aliquem virum, præsertim quia Ioseph vir eius super hoc fuit ab angelo instructus, vt legitur Matth. 1.

¶ 3 Præt. Nullus potest congrue B
annuntiare, quod ignorat: sed etiã supremi angeli nõ plene cognouerũt icarnationis mysteriũ: vnde dicit Dionys. 7.* cælest. hierar. ex eorum persona esse intelligendam quæstionem, quæ ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom? ergo videtur quòd per nullum angelum potuit couenienter annuntiatio incarnationis fieri.

¶ 4 Præt. Maiora sunt per maiores nuntios annuntianda: sed mysterium incarnationis est maximum inter omnia, quæ per angelos sunt hominibus annuntiata. ergo videtur quòd si per aliquem angelum debuit annuntiari, quòd ille debuerit esse de supremo ordine: sed Gabriel non est de supremo ordine, cum sit de ordine archangelorum, qui est penultimus, vnde ecclesia cantat, Gabrielem Archangelum scimus diuinitus te esse affatum. non ergo huiusmodi annuntiatio per Gabrielẽ archangelũ conuenienter facta est.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 1. Missus D
est Gabriel angelus a Deo &c.

Respon. Dicendum, ꝙ conueniens fuit matri Dei annuntiari per angelum diuinę incarnationis mysterium, propter tria. Primo quidem, vt in hoc etiam seruaretur diuina ordinatio, secundũ quam mediantibus angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Ca.4. a medio. Dionys.* dicit 4. cap. cæst. hierar. quòd diuinum Iesu benignitatis mysterium angeli primo edocti sunt, postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergo diuinissimus Gabriel Zachariam quidem docuit, prophetam Ioannem ex ipso nasciturum: Mariã autem quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium. Secundo, hoc fuit cõ- E
ueniens reparationi humanæ, quæ futura erat ꝑ Christum. Vnde Beda dicit in hom. Aptum humanæ restaurationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino: quia prima perditionis humanæ fuit causa, cum serpens a diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Tertio, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hiero.* dicit in sermo. assumptionis, Bene angelus ad Virginem mittitur: quia semper est angelis cognata virginitas. Profecto in carne præter carnem viuere non terrena vita est, sed cælestis.

In prin. ser mo. to. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd mater Dei superior erat angelis, quantũ ad dignitatem, ad quam diuinitus eligebatur: sed quantum ad statum præsentis vitæ, inferior erat angelis: quia & ipse Christus ratione passibilis vitæ, modico ab angelis minoratus est, vt dicitur Heb. 2. Sed tamen quia Christus simul fuit viator & comprehensor, quantũ ad cognitionem diuinorum non indigebat ab angelis instrui: sed mater Dei nondum erat in statu comprehensorum, & ideo de diuino cõceptu per angelos instruenda erat.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd (sicut Aug.* dicit in sermone de assumptione) beata virgo Maria vera estimatione a quibusdam generalibus excipitur: quia nec conceptus multiplicauit, nec sub viri, ideſt, mariti, potestate fuit, quæ integerrimis visceribus de Spiritusancto Christum susc epit: & ideo non debuit mediante viro instrui de mysterio incarnationis, sed mediante angelo. Propter quod, etiam ipsa est prius instructa, quàm Ioseph: nam ipsa instructa est ante conceptum, Ioseph autem post eius conceptum. In libello de assump. beatæ Mariæ cap. 4. a med. tom. 9

Ad 3ᵐ dicendum, quòd sicut patet ex auctoritate Dionys.* inducta, angeli incarnationis mysterium cognouerunt: sed tamen interrogabant, perfectius scire cupientes a Christo huius mysterij rationes, quę sunt incõprehensibiles omni creato intellectui. Vnde Maximus dicit, Quòd angeli nouerint futuram incarnationem, ambigere non oportet. Latuit autem eos inuestigabilis Domini conceptio atque modus, qualiter totus in genitore, totus manebat in omnibus, nec non & in virginea cellula. Circa prin. corp. art.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd quidam dicunt Gabrielem fuisse de supremo ordine angelorum, propter qđ Gregor.* dicit, summum angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nuntiabat: sed ex hoc nõ habetur, quòd fuerit summus inter omnes ordines, sed respectu angelorum: fuit enim de ordine archangelorum. Vnde & ecclesia eum archangelũ nominat, & Gregor.* ipse dicit in Homil. de centum ouibus, quòd archangeli dicuntur, qui summa annuntiant. Satis est ergo credibile, quòd sit summus in ordine archangelorum. Et sicut Gregor. † dicit, hoc nomen officio suo congruit: Gabriel enim Dei fortitudo nominatur. Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum dominus & potens in prælio, ad debellandas potestates aereas veniebat. Homil. 34. ante med. illius. Homil. 34. in euange. ante mediũ eius. †Eod. loco nũc proximo dicto.

Articvlvs iii.

Vtrum angelus annuntians debuerit beatæ virgini uisione corporali apparere.

Ad tertivm sic proceditur.
Videtur quòd angelus annuntians, non debuerit virgini apparere visione corporali. Dignior enim est intellectualis visio quàm corporalis, vt Augusſt.* dicit 12. super Genes. ad literam. Et præcipue ipsi angelo est magis cõueniens: nam visione intellectuali videtur angelus in sui substãtia, visione autem corporali videtur in assumpta figura corporea: sed sicut ad annuntiandum conceptum diuinum decebat venire summum nuntium, ita etiam videtur, quòd decuerit eẽ summum genus uisionis. ergo uidetur quòd angelus annũtians

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum tertium.*

Titulus simul quærit, quia & propter quid de corporali apparitione, an scilicet fuerit, & quare fuerit apparitio visibilis: vtrumque enim importat titulus, quęrens an debuerit apparere corporaliter. 3.di.3.q.3. ar.1.q.2.

¶ In corpore ad vtrũq; simul respondetur. Angelus apparuit corporaliter, & hoc conueniẽter. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera. Quia tamen moderno tẽpore audita est noua quædã præsumptio, dicens apparitionem istam non esse Li. 12. cap. 25. & 10. & 14. tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse visibilem, sed intelligibilem tantum fuisse, aduertendum F quòd vltra Ambrosij, Aug. Chrys. Auctorisque auctoritatem, ut in litera dicitur, Euangelij textus præ se fert corporalem visionem fuisse. Tum, ex descriptis de angelo: quoniã describit primo ipsum Zachariæ apparuisse stantem a dextris altaris: constat autem ꝙ stare a dextris altaris, corporalem situm dicit. Et consequenter subdit quòd missus est in ciuitatem Galilææ, & ingressus est ad Virginē, exercitati autem in sacris literis sciunt ꝙ huiusmodi verba, ingressus est ad Regem, ad talem &c. corporalem motũ significare consueuerunt. Et subditur de sermone eius & colloquio cum beata Virgine, & tandē ꝙ discessit ab ea, qđ etiam corporalem motum significat. Tum, ex descriptis de beata Virgine: quoniã describitur turbata turbatione timoris, vt patet ex eo ꝙ angelus dixit ei post, Ne timeas Maria: turbatio autem timoris ad partem spectat sensitiuam, & rursus turbatio illa timoris in sermone angeli describitur accidisse. Etenim si intelligibilis tantum fuisset sermo, cum audiẽs mente tantum intelligibilẽ spirituales substãtiæ sermonem, eleuata supra se sit, non timuisset in parte inferiori. Tum, ex progressu in ipsa descripto: describitur .n. primo audisse, deinde turbari, tertio cogitare, & quarto sanari ab angelo nominatim confortante, Ne timeas Maria: hic enim ordo, hic progressus ad corporales actus, auditus, affectus sensitiui, & cogitatiuę partis simul cum intellectu, & naturale remedium materialium nostrarum passionũ clarissime spectat. Sunt etiam ad hoc rationes in litera allatę, multũ vrgentes secundum subiectam materiã, indisciplinatæ quippe mentis est, quærere in similibus certitudinẽ mathematicã, vt Philosophus docuit: certitudo .n. quæ & tot auctoritatibus, rationibus: & plano sensu textus habetur, sufficientissima est in hoc & similibus quæ sitis, certitudo apud rite dispositas mentes.

¶ In responsione ad tertium, aduerte primo, ꝙ Auctor turbationem, quæ in corporalibus aut imaginarijs superiorum visionibus accidit, reducit in necessitatẽ materiæ. Apparitiones siquidem huiusmodi eleuatiuę sunt supra seipsum, ita ꝙ eleuatio ab inferiori commota parte inchoat, ducens admittẽdo hominem supra seipsum, huic autem fini, qui est eleuari tali modo supra seipsum, annexa ẽ debilitatio partis inferioris: quia intentio vehemẽs, animam ad superiora trahens debilem deserat oportet inferiorem partem: commotam autem iam partem in sui defertione turbari cõsequens est, quasi carentem continente forti. Et hæc in communi dicta accipe secundum naturæ humanę necessitatem, ex qua Auctor docet huiusmodi turbationem nõ esse tam nociuam, ut prætermittenda sit ob eam uitandã angelica apparitio: sicut nullus sapiẽs prętermittit ad finẽ operari propter vitanda mala emergẽtia ex necessitate materiæ, vt pater in artificialibus & naturalibus.

¶ Aduerte secundo, quòd signum in litera positum ex uita B. Antonij ad discretionem spirituum, est intelligendũ per se, quantum scilicet est ex natura bonorum & malorũ spirituum. Cõmunis siquidem etsi utrique apparẽtibus est humana turbatio pp nostram naturã, bonorum tamen apparitio ad Deũ animum ducens securitatem parit mentis: malorum autẽ, quia a Deo auersiua est, vnde securã reddere posset turbatam animam, nõ habet. Verum per accidens potest euenire oppositum, dũ sathanas transformans se in angelũ lucis, ad hanc conditionem angeli lucis efficiendam studet. Potest .n. post turbationem commouere phantasmata inferiorem̃, par tem animæ ad materia n aliquam gaudij, & auertere materiam timoris, vt si humanus animꝰ sensuales motus sequens absque timore lætus reddatur. Et propterea, noli in dicto signo pedẽ iudicij figere: sed memento, quòd in his quæ sunt per accidẽs, cõtingit etiã sapientes falli.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum quartum.*

TItulus quærit de ordine dictorum ab angelo annuntiante.

¶ In corpore vna conclusio: Annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Probatur: quia tria intenta, scilicet attentio, instructio, & cõsensus, cõuenienter ordinata, facta procurataque sunt. Omnia clare patent in litera.

¶ In responsione ad primum, perspice naturam humilitatis reddere, scilicet animam admirabilem suarum laudũ: quia assidue animꝰ humilis circa imperfectiones suas condignamq; illis mercedẽ versatur, quo fit vt magnum de se audire, vt nouũ, insolitum, celsum, atque occultum, ad admirationem sibi pariat. Hinc autem habemus vnde nosipsos cognoscere intus possumus, si ve re humiles sumus: nam ad nostras laudes si nullus admirationis motus consurgit, percipere possumus quãtum ab humili animo longẽ sumus.

quia securitas animę, præsentis malestatis indicium est. Si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur: ipsa etiam turbatio Virginis, conueniens fuit verecundiæ virginali: quia vt Ambr.* dicit super Lucam, trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Quidam tamen dicunt, quòd cum beata Virgo assueta esset visionibus angelorum, non turbata fuit in visione angeli: sed in admiratione eorum, quæ ei ab angelo dicebantur, quia de se tam magnifica non cogitabat. Vnde & euangelista non dicit, quòd turbata fuerit in visione angeli, sed in sermone eius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum annuntiatio conuenienti fuerit ordine perfecta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd annũtiatio eius non fuerit cõuenienti ordine perfecta. Dignitas enim matris dei dependet ex prole concepta: sed causa prius debet manifestari, quàm effectus. ergo primo debuit angelus Virgini annuntiare cõceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam salutando.

¶ 2 Præt. Probatio aut prætermitti debet in his, quæ dubia nõ sunt, aut prætermitti in his, quæ dubia esse possunt: sed angelus primo videtur annuntiasse id, de quo Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicẽs, Quomodo fiet istud? & postea probationem adiunxit, tum ex exemplo Elisabeth, tum ex Dei omnipotentia. ergo inconuenienti ordine annuntiatio per angelum est effecta.

¶ 3 Præt. Maius non potest probari sufficiẽter per minus: sed maius fuit uirginem parere, quàm vetulam. ergo nõ fuit sufficiens probatio angeli, probãtis conceptum Virginis ex conceptu senis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 13, Quæ a deo sunt, ordinata sunt: angelus autem missus est a deo ad hoc, quòd Virgini annuntiaret, vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatissime fuit annuntiatio per angelum completa.

RESPON. Dicendum, quòd annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Tria enim angelus intendebat circa Virginem. Primo quidem, reddere mentem eius attentam ad tantę rei considerationem, quod quidem fecit, eam salutando quadam noua & insolita salutatione. Vnde Orige.* dicit super Lucam, quòd si sciuisset ad alium quempiam similem esse factum sermonem (vtpote quæ habebat legis sciẽtiam) numquàm eam quasi peregrina talis salutatio terruisset: in qua quidem salutatione, præmisit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quòd dixit, Gratia plena: expressit conceptum, in hoc quòd dixit, Dominus tecum: & prænuntiauit honorem consequentem, cum dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secundo autem, intendebat eam instruere de mysterio incarnationis, qđ in ea erat implendum, quod quidem fecit in prænuntiando conceptum & partum, dicens, Ecce cõcipies in vtero &c. & ostendendo dignitatem prolis conceptę, cum dixit, Hic erit magnus, & etiam demonstrando modum conceptionis, cum dixit, Spiritus sanctus superueniet in te. Tertio, intẽdebat animum eius inducere ad consensum, quod quidẽ fecit exemplo Elisabeth, & ratione ex diuina omnipotentia sumpta.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ animo humili nihil est mirabilius q̃ auditus suæ excellentiæ: admiratio autem maxime attentionem animi facit: & ideo angelus volens mentem Virginis attẽtam reddere ad auditum tanti mysterij, ab eius laude incœpit.

AD 2m dicendum, quòd Ambr.* expresse dicit super Lucam, quòd beata Virgo de verbis angeli nõ dubitauit. Dicit enim: temperantior est Mariæ responsio, quàm verba sacerdotis. Hæc ait, Quomodo fiet istud? ille respondit, Vnde hoc sciam? Negat ille se credere, qui negat se scire ista, non dubitat esse faciendum, quod quomodo fieri possit inquirit. Augustinus videtur dicere, quòd dubitauerit. Dicitur enim in lib. Quæstionum veteris & noui testamenti: Ambigenti Mariæ de conceptu, possibilitatem angelus prædicat: sed talis dubitatio magis est admirationis, quã incredulitatis: & ideo probationem angelus inducit, non ad auferendam infidelitatem, sed magis ad remouendam eius admirationem.

AD 3m dicendum, quòd sicut Ambr. dicit, ob hoc multæ steriles prænenerunt, vt partus credatur Virginis: & ideo conceptus Elisabet sterilis inducitur, non quasi sufficiens argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum: & ideo ad confirmationem huius exempli subditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

QVÆSTIO XXXI.

De conceptione saluatoris quo ad materiam de qua corpus eius conceptum est, in octo articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ primæ Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt Christus carnem sumeret ex Maria ex Adam deriuata. Probatur: Christus assumpsit naturã humanam, vt eam a corruptione purgaret. ergo assumpsit eam, secundũ quòd erat ex origine vitiata ex Adã. ergo conueniens fuit, vt assumeret carnẽ ex Maria ex Adam deriuata. Prima cõsequentia probatur: quia natura humana nõ aliter indigebat purgatione. Secunda vero probatur, vt sic per assumptionem curaretur humana natura.

¶ Nota hic, quòd assum-

Libr. 2. in Luc. 1. c. cuius titulus est: De salutat. Mariæ tom. 5.

Libr. 1. in Gen. cap. circa med. tom. 1.

Libr. 2. in Luc. in hom. de angelo apparente in fil. tom. 5.

In serm. 14. de Natali domini. ante med. tomo 10.

Hom. 4. in Mat. parũ ante med. tom. 2.

*Alias, relationẽ accipiebat ab angelo, egebat tantæ rei cuẽtus visione solenni.

Hom. 6. in 4. a med. tom. 3.

Li. 2. in Luc. c. 2. cuius titulus est: De Mariæ interrogatione &c. tom. 5. In lib. q. ex nouo testa. q. 51. in princip. respon. tom. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

assumptio, qua verbum dei incarnatũ est, potest referri ad tria, scilicet ad naturam humanam vel ad naturam humanam infectam, vel ad humanitatẽ quę vnita est Verbo. Et si quidem referatur ad naturam humanam, nulla est quæstio: & similiter si referatur ad hanc humanitatem, nam filius est & homo & hic homo: sed si referatur ad humanã naturam infectam, aliter oportet dicere: quoniam Christus nõ est, nec vmquàm fuit homo infectus. Et propterea non possumus dicere, quòd Verbũ assumpsit naturam infectam: sed dicimus quòd assumpsit naturam humanam ex vitiata origine descẽdentem, ita quòd infectio nõ determinat naturã assumptam, sed originem eius: ex hoc enim Christus infectam in reliquo humano genere naturam curauit, quòd naturam ex infecta illa origine descendentem, nõ tamen infectam assumpsit, vt sic sanans Christi natura esset expers omnis morbi, sicut primũ alterãs est inalterabile &c.

¶ Nota secundo, ꝙ quia alius est morbus naturæ, alius personę (persona. n. actualibus peccatis inficitur, natura autem solo originali per se loquẽdo) ideo Auctor de naturæ reparatione loquẽs per se, dixit quòd natura humana nõ indigebat reparatione, nisi secundum quòd infecta erat p originem vitiatam.

¶ Quinto, Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus virginis corpus eius formatum.

¶ Sexto, Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus, secundum aliquid signatum.

¶ Septimo, Vtrũ caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia.

¶ Octauo, Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi nõ fuerit sumpta ex Adam. Dicit. n. Apostolus 1. ad Corinth. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Primus autem homo est Adam, secundus est Christus. ergo Christus non est ex Adam, sed habet ab eo distinctam originem.

¶ 2 Præt. Conceptio Christi debuit esse maxime miraculosa: sed maius est miraculũ formare corpus hominis ex limo terræ, quàm ex materia humana, quæ de Adã trahitur. ergo videtur quòd non fuerit cõueniens Christum ab Adam carnem sumpsisse. ergo videtur, quòd corpus Christi non debuerit formari de massa humani generis deriuata ab Adam, sed de aliqua alia materia. H

¶ 3 Præt. Peccatum in hunc mundum intrauit per vnũ hominem, scilicet per Adam: quia omnes in eo originaliter existentes, peccauerunt, vt patet Ro. 5. sed si corpus Christi fuisset ab Adam sumptum, ipse etiã in Adam originaliter fuisset, quando peccauit. ergo peccatũ originale contraxisset, quod non decebat Christi puritatem. non ergo corpus Christi est formatum de materia sumpta ab Adam.

SED CONTRA est, quòd Apostol. dicit ad Heb. 2. Nusquam angelos apprehendit, scilicet filius dei: sed semen Abrahæ apprehendit: semen aũt Abrahę sumptum est ex Adã. ergo corpus Christi fuit formatũ de materia ex Adã sumpta.

RESPON. Dicendum, quòd Christus humanam naturam assumpsit, vt eam a corruptione purgaret. Non autem purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatã, qua ex Adam descendebat: & ideo conueniens fuit, vt carnem sumeret ex materia ab Adam deriuata, vt ipsa natura per assumptionem curaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundus homo, id est, Christus, dicitur esse de cælo, non quidẽ quantum ad materiam corporis: sed, vel quantum ad virtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quan-

F tum ad ipsam eius diuinitatem. Secundum aũt materiã corpus Christi fuit terrenũ, sicut & corpus Adæ.

AD 2m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* mysterium incarnationis Christi est quiddam miraculosum, non sicut ordinatum ad confirmationem fidei, sed sicut articulus fidei: & ideo in mysterio incarnationis non requiritur, quid sit maius miraculum, sicut in miraculis, quæ fiunt ad confirmationem fidei, sed quid sit diuinæ sapientię conuenientius, & magis expediens humanæ saluti, quod requiritur in omnibus, quę fidei sunt. Vel potest dici, ꝙ in mysterio incarnationis, non solum attenditur miraculũ ex materia cõceptus, sed magis ex modo cõceptionis & partus: quia. s. Virgo concepit & peperit.* q. 29. art. 1 ad 2.

G AD 3m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* corpus Christi fuit in Adam secundum corpulentam substantiam; quia scilicet ipsa materia corporis Christi deriuata est ab Adam. Non autem fuit ibi secundum seminalem rationem: quia non est concepta ex virili semine: & ideo non contraxit originale peccatum: sicut [d] ceteri, qui ab Adam per viam virilis seminis deriuantur. *alias & peperit deũ. Ex cor. art. & q. 4. art. 6. D. 370.

ARTICVLVS II.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Dauid.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio, Christus specialiter dicitur filius Abrahæ & Dauid. Probatur tripli ci ratione cõuenientiæ, quare speialiter. Omnia clara sunt, & plus respondetur quàm fuerit quæsitum, vt patet.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit carnem de semine Dauid. Matth. enim genealogiam Christi texens, eam ad Ioseph perducit: Ioseph autem non fuit pater Christi, vt supra dictum est.* non ergo videtur, quòd Christus de genere Dauid descenderit. q. 29. art. 1 & q. 28. art. 1. ad 1.

¶ 2 Præt. Aaron fuit de tribu Leui, vt patet Exo. 6. Maria autem mater Christi cognata dicitur Elisabeth, quæ est filia Aaron, vt patet Luc. 1. I Cum ergo Dauid fuerit de tribu Iuda, vt patet Mat. 1. videtur ꝙ Christus de semine Dauid nõ descenderit.

¶ 3 Præt. Hier. 22. dicitur de Iechonia, Scribe istum virum sterilem, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid: sed de Christo dicitur Isa. 9. Super solium Dauid sedebit. ergo Christus non fuit de semine Iechoniæ, & per consequens, nec de genere Dauid: quia Matth. a Dauid per Iechoniam seriem generationum perducit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ro. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christus specialiter duorum antiquorum patrum filius dicitur esse, Abrahæ s. & Dauid, vt patet Matth. 1. Cuius est multiplex ra- K tio. Prima quidem, quia ad hos specialiter de Christo promissio facta est: dictum est enim Abrahæ Gen. 22. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ: qđ Apost. de Christo exponit, dicens Galat. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. Ad Dauid autem dictum est, De fructu ventris tui ponam super sedẽ tuã. Vnde & populus Iudæorũ, vt regẽ honorifice suscipientes, dicebant Matth. 21. Osanna filio Dauid. Secũda ratio est, quòd Christus futurus erat rex, propheta, [d] & sacerdos: Abraham autem sacerdos fuit, vt patet ex hoc, ꝙ Dominus dixit ad eum Genes. 15. Sume tibi vaccam trien- D. 1068.

triennem &c. Fuit etiam propheta, secundum illud quod dicitur Genes. 20. Propheta est, & orabit pro te. Dauid autem rex fuit & propheta. Tertia ratio est: quia in Abraham primo incœpit circuncisio: in Dauid autem maxime manifestata est dei electio, secundum illud quod dicitur 1. Reg. 13. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & ideo vtriusque filius Christus specialissime dicitur, vt ostendatur esse in salutem & circuncisioni, & electioni gentilium.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hæc obiectio fuit Fausti Manichæi, volentis probare Christum non esse filium Dauid, quia non est conceptus ex Ioseph, vsq; ad quem seriem generationis Matth. perducit. Contra quem Aug.* respondet 23. lib. contra Faustum, ꝙ cum idem Euangelista dicat & virum Mariæ esse Ioseph, & Christi matrem virginem esse, & Christũ esse ex semine Dauid, quid restat nisi credere Mariam non fuisse extraneam a cognatione Dauid, & eam, Ioseph coniugem nõ frustra appellatam, propter animorum confœderationem, quàmuis ei non fuerit carne commistus, & quòd potius propter dignitatem virilem ordo generationum vsque ad Ioseph perducitur? Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuisse de cognatione Dauid: quia scripturis credimus, quę vtrũque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundum carnẽ, & eius matrem Mariam, non cum viro concumbendo, sed Virginẽ. Vt. n. dicit Hier.* super Mat. Ex vna tribu fuit Ioseph & Maria, & secundum legem eam accipere cogebatur vt propinquam, propter qđ & simul censentur in Bethleem, quasi de vna stirpe generati.

Lib. 23. c. 8. post mediũ tom. 6.

Mat. 1. sup illud, Christi generatio sic erat, tom. 9.

AD 2m dicendum, ꝙ huic obiectioni Gregor. Nazan. respondet dicens, quòd hoc nutu superno contigit, vt regium genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christ9, qui Rex est & sacerdos, ab [d] vtrisq; nasceretur secũdum carnem. Vnde & Aaron, qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Elisabeth filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabeth aliquam vxorem habuerit de stirpe Dauid, ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de stirpe Dauid, esset Elisabeth cognata. Vel potius econuerso, quòd pater beatæ Mariæ de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aaron. Vel sicut Aug.* dicit 23. contra Faustum, Si Ioachim pater Mariæ de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hæreticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat) credẽdum est, quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid, vel etiam vxor eius, ita vt per aliquem modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid.

D. 1094.

Lib. 23. c. 9 a medio ad fin. tom. 6.

AD 3m dicendum, quòd per illam auctoritatem propheticam, sicut Ambros. dicit super Lucam,* non negatur ex semine Iechoniæ posteros nascituros: & ideo de semine eius Christus est. Et quòd regnauit Christus, non contra prophetiam est: non enim sæculari honore regnauit. Ipse enim dixit, Regnum meum non est de hoc mundo.

Li. 3. i Luc. circa fi. ante fin. libri tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter genealogia Christi ab Euangelistis texatur.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Genealogia Christi est conuenienti ordine ab euãgelistis scripta. Probatur ex communissimis, Quæ diuinitus fiunt. ordinatissime fiũt. Euãgeliũ est diuinitus factum. ergo. Maior ad Rom. 13. Minor 2. ad Tim. 3.

¶ In responsione ad secundum, vide Auctoris conatum tendere ad duo, & ꝙ Ioseph per Salomonẽ descendit a Dauid, & quòd beata Virgo similiter per Salomonem descẽdit a Dauid. Et ratione primi refutat expositionem dicentem binomios: quoniam constat Nathan, nõ illum prophetam, sed alium, per quem Lucas Heli patrem Ioseph reducit in Dauid, fratrem fuisse Salomonis, per quem Matthæus Iacob patrem Ioseph reducit in Dauid. Ratione vero secundi ad occultam aliquam originem, vel ipsius Melchi, vel alicuius mulieris, ex qua carnaliter genita est beata Virgo, recurrit, vt beata Virgo inueniatur carnaliter genita ex aliquo descendente ex Iechonia, vt sic & Damascenus & Ambrosius saluentur.

Mat. 1. Lu. 1. 2. 3. & 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ genealogia Christi inconuenienter ab euangelistis texatur. Dicitur enim Isa. 53. de Christo, Generationem eius quis enarrabit? ergo non fuit generatio

A Christi enarranda.

¶ 2 Præt. Impossibile est vnum hominem duos patres habere: sed Mat. dicit, ꝙ Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶ 3 Præt. Videntur in quibusdam a se inuicẽ diuersificari. Matthæus enim in principio lib. incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad B Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autẽ post baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens a Christo, & perducens generationũ numerum vsque ad deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant.

¶ 4 Præt. Quarti Reg. 8. legitur, ꝙ Ioram genuit Ochoziam,* cui successit Ioas filius eius: huic autem C successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus aũt dicit, ꝙ Ioram genuit Oziam. ergo videtur incõuenienter generationem Christi describere, tres reges in medio prætermittens. 4. Reg. c. 11. ibi. sup. c. 12. & ibi su. c. 14. ibi supra c. 15.

¶ 5 Præt. Omnes, qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiã ex eis fratres habuerunt. Matth. autẽ in generatione Christi tres tm̃ enumerat matres, s. Thamar, Ruth, & vxorem Vrię: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterũ Phares & Zaram, quo- D rum nihil posuit Lucas. ergo videntur euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata: quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissime fiunt, secundum illud Roma. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab euangelistis scripta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hier.* dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matth. autem enarrat generationẽ Christi secundum humanitatem, non quidem expli- E cans modum incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans patres, ex quibus Christus secundum carnem processit. In c. 1. Mat. in prin. t. 9.

AD 2m dicendum, ꝙ ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus apostata, diuersimode ab aliquibus respondetur. Quidam enim, vt Greg. Nazan. dicit, dicunt eosdem esse, quos vterque euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. sed hoc stare non potest: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem, Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan, quos secundum historiam libri regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, ꝙ Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incœpit, vt putabatur filius

lius Iphoſe. Erant enim aliqui ex iudæis, qui propter peccata regum Iuda, credebant Chriſtum ex Dauid non per reges, ſed per aliam eius ſtirpem hominum priuatorum, eſſe naſciturum. Alij vero dixerũt, quòd Matthæus poſuit patres carnales: Lucas vero poſuit patres ſpirituales, ſcilicet iuſtos viros, qui dicuntur patres propter ſimilitudinem honeſtatis. In lib. vero de Quæſtionibus veteris & noui teſtamenti * reſpondetur, quòd non eſt intelligendum, quòd Ioſeph a Luca dicatur eſſe filius Heli, ſed quòd Heli & Ioſeph fuerunt patres Chriſti diuerſimode a Dauid deſcendentes. Vnde de Chriſto dicitur, quòd putabatur filius Ioſeph, & ꝙ ipſe etiam Chriſtus fuit Heli filius, quaſi diceret ꝙ Chriſtus ea ratione qua dicitur filius Ioſeph, poteſt dici filius Heli, & omnium eorum, qui ex ſtirpe Dauid deſcenderunt, ſicut Apoſt. dicit Rom. 9. Ex quibus, ſcilicet Iudæis, Chriſtus eſt ſecundũ carnem.

In lib. q. ex nouo teſt. q incipit: Deus certe perfect⁹ eſt. q. 56. Et in alio lib. qui incip. Cur facta & dicta, q. 6. t. 4.

Auguſt.* vero in lib. de Quæſt. Euang. tripliciter ſoluit dicens, Tres cauſæ occurrunt, quarum aliquam Euangeliſta ſecutus eſt. Aut enim vnus Euãgeliſta patrem Ioſeph, a quo genitus eſt, nominauit, alter vero vel auum maternum, vel aliquem de cognatis maioribus poſuit, aut vnus erat Ioſeph naturalis pater & alter eum adoptauerat, aut more iudæorum, cum ſine filijs vnus deceſſiſſet, eius vxorem propinquus accipiens, filium quem genuit, propinquo mortuo deputauit: quod etiam quoddam genus adoptionis legalis eſt, vt ipſe Aug.* dicit in 2. de conſenſu euang. Et hæc vltima cauſa eſt verior, quam & Hier. ſuper Matth. ponit, & Euſeb. † Cæſarienſis in eccleſiaſtica hiſtoria ab Aphricano Hiſtoriographo traditam aſſerit. Dicũt enim, quòd Nathan de Melchi diuerſis temporibus de vna eademque vxore Ieſca* nomine ſingulos filios procreauerunt: quia Nathan, qui per Salomonem deſcendit, vxorem eam primum ceperat, & relicto filio vno Iacob nomine, defunctus eſt, poſt cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi, qui per Nathan genus ducit, cum eſſet ex eadem tribu, ſed nõ ex eodem genere, relictam Nathan accepit vxorem, ex qua etiam ipſe ſuſcepit filium nomine Heli. Et ſic ex diuerſo patrum genere efficiuntur Iacob & Heli vterini fratres, quorum alter, ideſt, Iacob fratris ſui Heli ſine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioſeph, natura quidem generis * ſuum filium, ſecundum vero legis præceptum Heli efficitur filius: & ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioſeph: ſed Lucas, quia legalem generationem deſcribit, nullum nominat aliquem genuiſſe. Et quàmuis Damaſc.* dicat, quòd beata virgo Maria Ioſeph attinebat ſecundũ illam originem, qua pater eius dicitur Heli, quia dicit eam ex Melchi deſcendiſſe, tamen credendum eſt, quòd etiam ex Salomone originem duxerit, ſecundum aliquem modum per illos patres, quos enumerat Matthęus, qui carnalẽ Chriſti generationẽ dicitur enarrare, præſertim cũ Ambr.* dicat, Chriſtũ de ſemine Iechonię deſcendiſſe.

Lib. 2. ca. 5. ante med. tom. 4.

Lib. 2. ca. 3. circa prin. tom. 4.

† Euſe. lib. 1. hiſt. eccl. c. 6. parum ante med. Idẽ habet ẽt Ambr. in Luc. li. 3. inter princ. & med. to. 5.

*Alias Eſcha.

*Alias germinis.

Li. 4. Orth. fidei ca. 15. ante med.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd ſicut dicit Auguſt. † in lib. de conſenſu euang. Matth. regiam in Chriſto inſtituerat inſinuare perſonam: Lucas autẽ ſacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi ſignificatur noſtrorum ſuſceptio peccatorum a domino Ieſu Chriſto, inquantum ſcilicet per carnis originem ſimilitudinem carnis peccati aſſumpſit. In generationibus autem Lucæ ſignatur noſtrorum ablutio* peccatorum, quæ eſt per ſacrificium Chriſti: & ideo generationes Matthæus deſcendens enumerat, Lucas autem aſcendens: inde

Li. 3. I Luc. declinando ad fi. to. 5. † lib. 2. c. 4. in princ. & poſt med. ſimul. to. 4.

*Alias abolitio.

F etiam eſt, quòd Matthæus ab ipſo Dauid per Salomonem deſcendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas vero ad ipſum Dauid per Nathan aſcendit, per cuius nominis prophetam deus peccatum illius expiauit. Et inde eſt etiam, quòd quia Matthæus ad mortalitatem noſtram Chriſtum deſcendentem voluit ſignare, ipſas generationes ab Abraham vſque ad Ioſeph, & vſq; ad ipſius Chriſti natiuitatem deſcendendo, commemorauit ab initio euangelij ſui: Lucas autem non ab initio, ſed a baptiſmo, Chriſti generationem narrat, nec deſcendendo, ſed aſcendendo tamquàm ſacerdotem in expiandis peccatis magis aſſignans, vbi teſtimonium Ioannes perhibuit dicens, Ecce qui tollit

G peccatum mũdi. Aſcendendo autem tranſit ab Abraham, & peruenit ad deum, cui mundati & expiati reconciliamur. Merito etiam adoptionis originem ipſe ſuſcepit: * quia per adoptionem efficimur filij dei, per carnalem vero generationem, filius dei filius hominis factus eſt. Satis autem demonſtrauit nõ ſe ideo dixiſſe Ioſeph filium Heli, quòd de illo ſit genitus: ſed quòd ab illo fuerit adoptatus, cũ & ipſum Adam filium dei dixerit, cum ſit factus a deo. Numerus etiã quadragenarius ad tempus præſentis vitæ pertinet, propter quatuor partes mundi, in quo mortalem vitam ducimus ſub Chriſto regnante. Quadraginta au-

*Alias ſuſcepit.

H tem quater habent decem, & ipſa decem ab vno vſque ad quatuor progrediente numero conſumantur. Poſſet etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præſentem vitam, vel etiam ad quatuor euangelia, ſecundum quòd Chriſtus regnat in nobis. Et ideo Matth. regiam perſonam Chriſti commendans, quadraginta perſonas poſuit, excepto ipſo. Sed hoc intelligendum eſt, ſi ſit idem Iechonias, qui ponitur in fine ſecundi quaterdenarij & in principio tertij vt Auguſt.* vult: quod dicit factum eſſe ad ſignificandum, quòd in Iechonia facta eſt quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam tranſmigratum eſt, quod præfigurabat Chriſtum a circuncißione ad præputium migraturum. Hierony.*

I autem dicit duos fuiſſe, Ioachim, ideſt, Iechoniam, patrem ſcilicet & filium, quorum vterque in generatione Chriſti aſſumitur, vt conſtet diſtinctio generationum, quas Euangeliſta per tres quaterdenarios, diſtinguit, quòd aſcendit ad quadraginta duas perſonas. Qui etiam numerus ſanctæ conuenit eccleſiæ: hic enim numerus cõſurgit ex ſenario, qui ſignificat laborem præſentis vitæ, & ſeptenario, qui ſignificat quietem vitæ futuræ: ſexies enim ſeptem ſunt quadraginta duo. Ipſe etiam quaterdenarius, quia ex denario & quaternario conſtituitur per aggregationem, ad eandem ſignificationem pertinere poteſt, quę attributa eſt quadragenario, qui conſurgit ex eiſdem numeris ſecundum multiplicationem. Nume-

K rus autem quo Lucas vtitur in generationibus Chriſti, ſignificat vniuerſitatem peccatorum. Denarius enim tamquàm iuſtitiæ numerus in decem præceptis legis oſtenditur. Peccatum autem eſt legis tranſgreſſio. Denarij vero numeri tranſgreſſio eſt vndenarius. Septenarius autem ſignificat vniuerſitatem: quia vniuerſum tempus ſeptenario dierum numero voluitur: ſepties autem vndecim ſunt ſeptuaginta ſeptem, & ita per hoc ſignificatur vniuerſitas peccatorum, quæ per Chriſtum tolluntur.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd ſicut Hieronym.* ſuper Matth. dicit, quia Ioram rex generi ſe miſcuerat impiiſſimæ Iezabelis, iccirco vſque ad tertiam generationẽ,

A tionẽ, eius memoria tollitur, ne in ſanctæ natiuitatis ordine poneretur. Et ita vt Chryſ. † dicit, quanta benedictio facta eſt ſuper Ieſu, qui vindictam fecerat ſuper domum Achab & Iezabel, tanta eſt maledictio ſuper domum Ioram, propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vſque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero regum, ſicut ſcriptum eſt Exod. 20. Reddam peccatum parentum in filios vſque ad tertiam, & quartam generationem. Eſt etiam attendendum, quòd & alij reges fuerunt peccatores, qui in genealogia Chriſti ponuntur: ſed non fuit eorum continua impietas. Nam vt dicitur in libr. *Quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, Salomon merito patris ſui dimiſſus in regno eſt, Roboam me B rito Aſa filij ſui. horum aũt triũ cõtinuauit impietas.

Hom. 1. in opere imperfecto to. 2.

Aug. in li. q. ex nouo Teſt. qui incipit Deus certe. to. 4.

Ad 5ᵐ dicendum, quòd ſicut dicit Hier. † ſuper Mat. In genealogia Saluatoris, nulla ſanctarum mulierum aſſumitur, ſed eas quas Scriptura reprehẽdit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus naſcẽs, omnia peccata deleret. Vnde ponit Thamar, quæ reprehenditur de ſocerino concubitu, & Raab, quæ fuit meretrix, & Ruth, quæ fuit alienigena, & Barſabee vxor Vriæ, quæ fuit adultera: quæ tamẽ proprio nomine non ponitur, ſed ex nomine viri deſignatur: tum propter peccatũ ipſius, quæ fuit adulterij & homicidij conſcia: tum etiam vt nominato viro, peccatum Dauid ad memoriã reuocetur. & quia C Lucas Chriſtum deſignare intendit, vt peccatorũ expiatorem, talium mulierum mentionem nõ facit. Fratres autem Iudæ commemorat, vt oſtẽdat eos ad Dei populum pertinere: cum tamẽ Iſmael frater Iſaac, & Eſau frater Iacob a populo Dei fuerint ſeparati: propter quod in generatione Chriſti non commemorantur, & etiam vt ſuperbiã de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: ſed omnes ſimul erãt patriarchæ & tribuum principes. Phares autem & Zaram ſimul nominantur (vt Amb.* dicit ſuper Lucam) quia per eos gemina deſcribitur vita populorum: vna ſecundum legem, quæ ſignificatur per Zaram: altera ſecundum fidem, quæ ſignificatur per Phares. Fratres autem Iechoniæ ponit, quia D omnes regnauerãt diuerſis tempribus, quod in alijs regibus non acciderat, vel quia eorum ſimilis fuit & iniquitas & miſeria.

Mat. 1. ſup. illud, Iudas genuit Phares, tom. 9.

Li. 3. in Lu. aliquantulũ ante medium to. 3.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæprimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica concluſio: Cõueniẽtiſſimũ fuit, vt de femina carnẽ aſſumeret filius Dei. Probat tripliciter. Omnia clara ſunt. ¶ In reſponſione ad tertium vide, quòd dupliciter excludit immunditiã, & ab humanitate, prima reſpõſione, & à verbo Dei ſecunda reſponſione.

† diſ. 12. q. 3. ar. 2. q. 2. & opuſ. 31. ca. 228.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum decuerit Chriſtum naſci de femina.

Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ materia corporis Chriſti nõ debuerit eſſe aſſumpta de femina. Sexus enim maſculinus eſt nobilior quàm ſexus femine⁹: ſed maxime decuit vt Chriſtus aſſumeret id, quod eſt perfectum in humana natura. ergo vr̃ ꝙ nõ debuerit de femina carnem aſſumere, ſed magis de viro: ſicut & Eua de coſta viri formata eſt. E

¶ 2 Præt. Quicumque ex femina cõcipitur, vtero feminæ includitur: ſed Deo qui cælum & terram implet (vt dicitur Hierem. 23.) non competit quòd paruo feminæ vtero includatur. ergo videtur quòd non debuerit concipi de femina.

¶ 3 Præt. Illi, qui concipiuntur ex femina, quãdam immunditiam patiuntur. unde dicitur Iob. 25. Numquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? ſed in Chriſto nulla immunditia eſſe debuit: ipſe enim eſt Dei ſapientia, de qua dicitur Sapientiæ 7. Nihil inquinatum in illam incurrit. ergo non videtur, quòd debuerit carnem aſſumere de femina.

Sed contra eſt, quòd dicitur Gala. 4. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.

Respon. Dicendum, ꝙ licet filius Dei carnem humanam aſſumere potuerit, de quacumq; materia voluiſſet: conuenientiſſimum tamen fuit, vt de femina carnem acciperet. Primo quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata eſt. unde Aug. * dicit ĩ lib. 83. Quæſtionũ, Hominis liberatio in vtroq; ſexu debuit apparere. Ergo, quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conueniens erat vt feminei ſexus liberatio hinc appareret, ꝙ ille vir de femina natus eſt. Secundo, quia per hoc veritas incarnationis aſtruitur. Vnde Amb. * dicit in li. de incar. Multa in Chriſto ſecũdum naturam inuenies, & vltra naturam: ſecundum conditionem etenim naturę in vtero feminei. ſ. corporis fuit, ſed ſupra conditionem virgo concepit, virgo generauit, vt crederes, quia Deus erat, qui innouabat naturam, & homo erat, qui ſecũdum naturam naſcebatur ex homine. Et Aug. * dicit in Epiſtola ad Voluſia. Si omnipotens Deus hominẽ vbicumque formatum, non ex materno vtero crearet, ſed repentinum inferret aſpectibus, nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verũ ſuſcepiſſe, vllo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod miſericorditer fecit? Nũc vero ita inter Deum & hominẽ mediator apparuit, vt in vnitate perſonæ copulans vtramque naturam, & ſolita ſublimaret inſolitis, & inſolita ſolitis temperaret. Tertio, quia per hunc modum completur omnis diuerſitas generationis humanę. Nam primus homo productus eſt ex limo terræ ſine viro & femina: Eua vero producta eſt ex viro ſine femina: alij vero homines naſcũtur ex viro & femina. unde hoc quartum, quaſi Chriſto proprium relinquebatur, vt produceretur ex femina ſine viro.

Q. 11. in med. to. 4.

Ca 6. circa med. tom. 2.

Eſt epiſt. 3. ante med. tom. 2.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ quia ſexus maſculinus eſt nobilior quàm femineus, ideo humanã naturam in maſculino ſexu aſſumpſit: ne tamen ſexus femineus contemneretur, congruũ fuit, vt carnem aſſumeret de femina. unde Aug. dicit in lib. * de Agone Chriſtiano: Nolite voſipſos contemnere viri, filius Dei virum ſuſcepit: nolite voſipſas contemnere feminæ, filius Dei natus ex femina eſt.

Ca. 1 ca med. to. 3.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ ſicut Aug. * dicit 23. li. cõtra Fauſtũ (qui hac obiectione vtebatur) Nõ plane, inquit, catholica fides, quæ Chriſtum Dei filiũ, natũ ſm carnẽ credit ex virgine, vllo modo eundem Dei filium ſic in vtero mulieris includit, quaſi extra non ſit, quaſi cæli & terræ adminiſtrationem deſeruerit, quaſi a patre receſſerit, ſed vos Manichæi corde illo, quo nihil poteſtis niſi corporalia phãtaſmata cogitare, iſta omnino nõ capitis. ut. n. dicit in Epiſt. * ad Voluſi. Hominum iſte ſenſus eſt, nihil niſi corpora valentiũ cogitare, quorũ nullũ põt eſſe vbiq; totũ: qm̃ p innumerabiles partes aliud alibi habeat neceſſe eſt. Longe alia eſt animæ natura q̃ corporis, quanto magis Dei, qui creator eſt animæ & corporis, & nouit vbique totus eſſe & nullo contineri loco: nouit venire, non recedendo vbi erat: nouit abire, non deſerendo quo venerat.

Li. 23. c. 10. ante me. to. 6.

Eſt Epiſt. 3 aliquantulum a prin. tom. 2.

Ad 3m dicendum, ꝙ in conceptione viri ex femina non est aliquid immundum, inquantum est opus Dei, vnde dicitur act. 10. Quod Deus creauit, tu ne cōmune dixeris. i. immundum. Est ibi tamen aliqua immunditia ex peccato proueniens, prout cum libidine quis cōcipitur ex cōmistione maris & feminæ, quod tamen in Christo non fuit, vt supra ostensum est*.

Q. 19. ar. 2.

Si tamen aliqua esset ibi immunditia, ex ea non inquinaretur dei verbum, quod nullo modo est immutabile vel alterabile. Vnde Aug.* dicit in li. cōtra quinque hæreses, Dicit Deus creator hominis, Quid est quod te permouet in mea natiuitate? non sum libidinis conceptus cupiditate. ego matrem de qua nascerer feci. Si solis radius cloacarum sordes siccare nouit, eis inquinari non nouit, quanto magis splendor lucis æternæ, quocumque radiauerit mūdare potest, & ipse pollui non potest?

Ca. 6. circa medium tomo. 6.

Articvlvs V.

Vtrū corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit.

3. di. 3. q. 2. ar. 5.

Ad quintum sic proceditur. Videtur ꝙ caro Christi nō fuerit concepta ex purissimis sanguinibus Virginis. Dicitur enim in collecta, ꝙ Deus verbum suum de Virgine carnem sumere voluit: sed caro differt a sanguine Virginis. ergo corpus Christi non est sumptum de sanguine Virginis.

¶ 2 Præt. Sicut mulier formata est miraculose de viro, sic corp° Christi miraculose formatū est de Virgine: sed mulier non dicitur esse formata de sanguine viri, sed magis de carne & ossibus eius, secundum illud, quod dicitur Gene. 2. Hoc nūnc os de ossibus meis, & caro de carne mea. ergo videtur quòd nec etiā corpus Christi formari debuerit de sanguine Virginis, sed de carnibus & ossibus ei°.

¶ 3 Præt. Corpus Christi fuit eiusdem speciei cum corporibus aliorum hominum: sed corpora aliorum hominum, non formantur ex purissimo sanguine, sed ex semine & sanguine menstruo. ergo videtur, quòd nec etiam corpus Christi fuerit cōceptum ex purissimis sanguinibus Virginis.

Sed contra est, quod Dama.* dicit in 3. li. ꝙ filius Dei construxit sibiipsi ex castissimis, & purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali.

L. 3. orth. fide. ca. 2. in medio.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est*, in cōceptione Christi fuit secundum conditionem naturæ, quòd est natus ex femina, sed supra conditionem naturę, ꝙ est natus ex Virgine. Habet aūt hoc naturalis cōditio, ꝙ in generatione animalis femina materiam ministret, ex parte autem ma- F ris sit principium actiuum in generatione, sicut probat Philoso. in li.* de Generatione animalium. Femina autem, quæ ex mare concipit, non est virgo. & ideo ad supernaturalem modum generationis Christi pertinet, quòd actiuū principium in generatione illa fuerit virtus supernaturalis diuina: sed ad naturalem modum generationis eius pertinet, ꝙ eius materia, de qua corpus eius conceptū est, G sit conformis materiæ, quam aliæ feminæ subministrant ad conceptionem prolis. Hæc autem materia ſm Phil.* in li. de generatione animalium, est [d] sanguis mulieris, non quicumq;, sed perductus ad quādam ampliorem digestionem per virtutem generatiuā matris, vt sit materia apta, ad conceptum. & ideo ex tali materia fuit corpus Christi conceptum.

Ar. præced.

Li. 1. ca. 19 in li. præ… pue, & li… c. 4. & 5… mo. 4.

L. 1. ex c. 18. & 19. to. 4. D. 868.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ cū beata virgo fuerit eiusdē H naturæ cū alijs feminis, cōsequens est ꝙ habuerit carnē & ossa eiusdē naturæ. Carnes aūt & ossa in alijs feminis sūt actuales corporis partes, ex quibus cōstituit integritas corporis, & ideo subtrahi nō pñt sine corruptione corporis, vel diminutione. Christus aūt, qui venerat corrupta reparare, nullā corruptionē aut diminutionē integritati matris eius inferre debuit, vt supra dictū est*: & iō nō debuit corpus Christi formari de carne vel ossibus Virginis, sed de sanguine, qui nondum est actu pars, sed est I potentia totum, vt dicitur in li. de genera. aīaliū. & ideo dicitur carnē de Virgine sumpsisse, nō quòd materia corporis eius fuerit actu caro, sed sanguis, q ē potētia caro.

Q. 28. ar. 1. & 2.

Ad 2m dicēdū, ꝙ sicut in 1. parte dictū est*, Adā, qa īstitutus erat, vt principiū quoddā humanæ naturæ, habebat in suo corpore aliquid carnis et ossis, qđ nō pertinebat ad ītegritatē personalē ipsius, sed solū inquātū erat naturę humanę principiū, & de tali formata est mulier absq; viri detrimento, sed K nihil tale fuit in corpore Virginis, ex quo corp° Chri posset formari sine corruptione materni corpis.

1. p. q. 9… tic. 3. ad… arg.

Ad 3m dicēdū, ꝙ semen feminæ non est generationi aptum: sed est quiddā imperfectū in genere [d] seminis, qđ nō potuit pduci ad pfectū seminis cōplemētū, pp imperfectionē virtutis femineę. & iō tale semē nō est materia, q̃ de necessitate [d] reqrat ad cōceptū, sicut Phi. dicit ī li. de gene. aīaliū: & iō in cōceptione corporis Christi nō fuit: præsertim quia licet sit īperfectū in genere seminis, tamē cū quadā concupiscētia resoluitur, sicut & semen maris. In illo autem conceptu virginali, concupiscentia locū habere nō potuit. & ideo Dam.* dicit ꝙ corpus Christi nō seminaliter conceptum est. Sanguis autē menstruus, quem feminæ per singulos menses emittunt, impuritatem quandam naturalē habet corruptiōis: sicut & ceteræ superfluitates, quibus natura non indiget, sed eas expellit. Ex tali autem menstruo corruptionē habente, quod natura repudiat, non formatur cōceptus, sed hoc est purgamentum quoddam illius puri sanguinis, qui digestione quadam est præparatus ad conceptum, quasi purior & perfectior alio sanguine. Habet tamen impuritatē libidinis in conceptione aliorum hominum: inquātum ex ipsa commistione maris & feminæ, talis sanguis ad locum generationi congruum attrahitur: sed hoc in cōceptione Christi non fuit, quia operatione Spiritussancti talis sanguis in vtero Virginis adunatus est & formatus in prolē. Et ideo dicitur corpus Christi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis formatum.

D. 66…

D. 117.

Lib. 3. orth. fid. c. 1. 4. 6. & 7.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum quintū.*

Titulus duo posuit, ly ex sanguine, & ly purissimo. Et sanguis quidem ponitur ad differentiam carnis, ossis, nerui & huiusmodi partium: puritas aūt apponit ad excludēdam admistionem seminum, quę videtur in aliorum hominum formatione concurrere.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio: Corpus Christi fuit conceptum ex purissimo sanguine beatę Virginis, ad ampliorem digestionem perducto per virtutē eius generatiuam. Probatur: Generatio Christi habuit naturalem modum generationis quo ad hoc, quòd ex femina est, & supernaturalē quo ad hoc, quòd est ex Virgine. ergo habet materiā ex matre similē aliis, principium vero actiuū diuersum. ergo habet pro materia sanguinem matris non quēcumque, sed perductū naturali matris virtute ad hoc, quòd materia sit apta conceptui. Antecedens patet ex auctoritate Amb. ī pręcedenti articulo. Prima consequentia ꝓbatur: quia ad naturalem modum generationis spectat cōformitas materię, sicut conformitas matris: qa naturaliter mater materiā ministrat, ad supernaturalem vero modum spectat difformitas principii actiui: quia femina ex viro concipiens non est virgo: pricipiū autem actiuum naturaliter ad virū spectat. Secunda vero consequētia probatur auctoritate Philosophi communem materiam mulierum ponentis, sanguinem talem.

¶ Hoc ī loco aduerte nouum errorē diebus nostris exortū, dicentem Christum conceptū ex sanguine beatæ Virginis purissimo non quocumque, sed in corde existente: ita ꝙ ex tribus guttis sanguinis circa cor beatæ Virginis conceptus est Christus. Repugnat autem hic error, & dictis hic, & Ambrosii supradictæ auctoritati (secundum cōditionem naturæ ī vtero femineo fuit) & sacræ Scripturæ ex voce Angeli dicētis, Ecce concipies in vtero, non in corde. Et quod proprie de vtero loquatur, ex beatæ Virginis verbis habetur, quę optime ītellexit verba Angeli, & respōdens dixit, Quomodo fiet istud, quoniā virum nō cognosco? Si in corde cōceptura erat, male allegata fuisset causa quæstionis, Quoniam virum non cognosco: conceptio enim in corde non fit ex semine viri. de modo ergo concipiendi ī vtero illo quęsiuit, in quo ex semine cōcipi consueuit. Amplius, Beata Virgo in euangelio dicitur prægnans, & quòd peperit filiū, & quòd est mater: quæ omnia falsa essent. Nam habens infantem in corde, non est prægnans, sicut nec si haberet infantē ī stomacho, aut in uentriculo cerebri: prægnans enī sola illa dicitur, quę in loco naturali infantem conceptum habet. Similiter nec mater aut pater dici potest, sicut nec Adam fuit parere, aut mater Euæ, licet ex eius parte vna fuerit formata Eua. tollit ergo veritatem maternitatis beatæ Virginis respectu Christi error iste. Vnde & statim dānatus fuit Romę, me præsente.

¶ In respōsione ad tertium aduerte diligenter vim argumenti: vt ex notitia modi intelligas solutionem. Obiicit duo, tertium argumentum. s. semen & mēstruū esse ex quibus aliorum hominum corpora formātur, tāquam ex materia: constat enim vtrūque opponi puro sanguini, ac propterea Christi corpus ex eisdem formatum, si eiusdem est speciei nobiscū. Respōdet auctor singillatim ad singula. Et de semine quidē mulieris quatuor dicit: primum, quòd non est aptum generationi: secundū, ꝙ est in genere seminis īperfectū quid: tertiū, quòd non est materia necessaria ad cōceptū: quartū, quòd cum quadam cōcupiscentia resoluitur. Et infert Auctor tertiū ex primo & secundo: confirmās illud auctoritate Arist. In speciali autem dicit corpus Christi nō fuisse ex tali materia, tū propter tertium dictū, tū propter quartū: & confirmat illud auctoritate Damas. Habes hic Auctorē firmare sententiam dicentium id, quod semen mulieris vocatur, esse vere in seminis genere, licet vt imperfectū quid, ineptum autem esse ad generationē intellige, vt semen qđ in genere causæ efficiētis locari nosti. in 5. Met. & ꝓpterea nō infert Auctor totalē exclusionem illius a conceptu, sed necessarium concursum tātūmodo excludit.

3. dist. 3. q. 4. ar. 2.

Li. 10. c. 19. & 20. to. 3.

Articvlvs VI.

Vtrum corpus Christi in antiquis patribus fuerit secundum aliquid signatum.

Ad sextum sic proceditur. Videtur ꝙ corpus Christi fuerit secundum aliquid signatum in Adam, & ī alijs patribus. Dicit. n. Aug.* 10. super gene. ad literam, ꝙ caro Chrsti fuit in Adam & Abraham, secūdum corpulentam substantiam: sed substantia corpulenta est quiddam signatum. ergo caro Christi fuit in Adam, & Abraham, & alijs patribus secundū aliquid signatum.

¶ 2 Præter. Rom. 1. dicitur, ꝙ Christus factus est ex semine Dauid secūdum carnem: sed semen Dauid fuit aliquid signatum in ipso. ergo Christus fuit in Dauid secundum aliquid signatū, & eadem ratione in alijs patribus.

¶ 3 Præt. Christus ad humanum genus affinitatem habet, inquantum ex humano genere carnem assumpsit: sed si caro illa non fuit secundum aliquid signatum in Adam, nullā videtur habere affinitatē ad humanū genus, quod ex Adā deri- A uatur: sed magis ad alias res, vnde de materia carnis eius assumpta est. uidet ergo ꝙ caro Christi fuerit in Adam, & in alijs patribus secundum aliquid signatum.

Sed contra est, quòd Augu.* dicit 10. super Gene. ad literā, quocumque modo Christus fuit in Adam & Abraham & alijs patribus, alij homines etiam ibi fuerunt, sed non conuertitur: alij au- B tem homines non fuerunt in Adā & Abraham, ſm aliquam materiā signatam, sed solum ſm originem, vt in 1. parte habitum est.* ergo neque Christus fuit in Adam, & Abraham, secundum aliquid signatum, & eadem ratione nec in alijs patribus.

Li. 10. ex c. 19. & 26. colligitur, tom. 3.

1. 1. q. vlti. ar. 1.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut sicut supra dictum est*, materia corporis Christi non fuit caro & os beatæ Virginis, nec aliqd, quod fuerit actu pars corporis eius, sed C sanguis, qui est potētia caro. Quicquid autem fuit in beata Virgine a parentibus acceptū, fuit actu pars corporis beatæ Virginis. Vnde illud, quod fuit in beata Virgine a parentibus acceptum, nō fuit materia corporis Christi. & ideo dicēdum est, ꝙ corpus Christi nō fuit in Adam & alijs patribus secundum aliquid signatum, ita. s. ꝙ aliqua pats corporis Adæ vel alicuius alterius posset designari determinate, vt diceretur ꝙ ex hac ma- D teria determinate, formabitur corpus Christi, sed fuit ibi ſm originem, sicut & caro aliorum hominum. Corpus enim Christi habet relationem ad Adam & alios patres, mediante corpore matris eius. Vnde nullo alio modo, fuit in patribus corpus Christi, quàm corpus matris eius, quod non fuit in patribus secundū materiam signatam, sicut nec corpora aliorum hominum, vt in 1. parte dictum est*.

Art. præce.

1. p. q. vlti. ar. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur Christus fuisse in Adam, secundum corpulentā substantiam, non est intelligendum hoc modo, quòd corpus Christi in Adam fuerit, quædam corpulenta substantia: sed quia corpulenta substantia corporis Christi, idest, materia, quam sumpsit ex Virgine, E fuit in Adam, sicut in principio actiuo, non autem sicut in materiali principio: quia scilicet, per virtutem generatiuam Adæ & aliorum ab Adam descendentium vsque ad beatam Virginem, factum est vt illa materia præpararetur, ad conceptum corporis Christi. Non autem fuit materia illa formata in corpus Christi, per virtutem seminis ab Adam deriuatā. & ideo Christus dicitur fuisse in Adam originaliter, secundum corpulentam substantiam: non autem secundum seminalem rationem.

Ad 2m dicendum, quòd quàmuis corpus Christi non fuerit in Adam & in alijs patribus, secundū seminalem rationem: corpus tamē beatæ [d] Virginis, quod

D. 370.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum sextum.*

Titul° occasionē habet ex errore putātiū, corp° Christi formatum ex certa determinata portione transfusa successiue de persona ī personā ab Adam, vsque ad beatā Virginem: siue hoc sit opinatū esse cōmune omnibus hominibus, siue Christo proprium.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Corpus Christi non fuit in Adam & aliis patribus secundū aliquid signatū. Probat: Quicquid fuit in beata Virgine a parentibus acceptū, fuit actu pars beatæ Virginis. ergo illud nō fuit materia corporis Christi. ergo corpus Christi non fuit in Adā & aliis, secundū aliquid signatum. Antecedēs pro constanti relinquitur: quia sic est in aliis hominibus. Prima enim & præcipua pars geniti est id, quod a parentib° habetur, secundum omnes. Prima consequentia probatur: quia materia corporis Christi non fuit caro, aut os aut quęcūque pars actu beatæ Virginis, sed sanguis, vt patet in pręcedenti articulo. Secūda vero consequētia probatur: quia corpus Christi non habet originis relationem ad Adam, & alios patres, nisi mediante corpore matris suæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

quod ex semine maris est cōceptum, fuit in Adam, & in alijs patribus, secundum rationem seminalem. & ideo mediante beata Virgine, Christus secundum carnem dicitur esse ex semine Dauid, per modū originis.

Ad 3m dicendum, quòd Christus habet affinitatē ad humanum genus, secūdum similitudinem speciei. Simlitudo autem speciei attenditur, non secundū materiam remotam, sed secundum materiam proximā, & secundum principium actiuum, quod generat sibi simile in specie. Sic igitur affinitas Christi ad humanum genus sufficienter cōseruatur, per hoc, quòd corpus Christi formatum est ex sanguinibus Virginis, deriuatis secundum originem ab Adam, & alijs patribus. Nec refert ad hanc affinitatem vndecumque materia illorum sanguinum sumpta fuerit: sicut nec hoc refert in generationem aliorum hominum, sicut in prima parte dictum est.

ARTICVLVS VII.

Vtrum caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

3. di. 3. q. 4. ar. 1.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ caro Christi in antiquis patribus peccato infecta non fuerit. Dicitur enim Sap. 7. quòd in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrit. Christus autem est Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Cor. 1. ergo caro eius nūquā peccato inquinata fuit.

¶ 2 Præt. Dama.* dicit in 3. li. quòd Christus primitias nostræ naturæ assumpsit: sed in primo statu caro humana nō erat peccato infecta. ergo caro Christi non fuit infecta, nec in Adam nec in alijs patribus.

Li. 3. c. 6. & 7. non longe a princ. & c. 2. a medio.

¶ 3 Præt. Aug.† dicit. 19. super Ge. ad literam, quòd natura humana semper habuit cum vulnere vulneris medicinam: sed id, quod est infectum, non potest esse vulneris medicina, sed magis ipsum indiget medicina. ergo semper in natura humana fuit aliquid non infectum, ex quo postmodū est corpus Christi formatum.

† Li. 10. ca. 20. a med. tom. 3.

SED CONTA est, quòd corpus Christi nō refertur ad Adam & ad alios patres, nisi mediante corpore beatę Virginis de qua carnem assumpsit: sed corpus beatæ Virginis totum fuit in originali peccato conceptum, vt supra dictum est*, & ita etiam secundum quod fuit in patribus, fuit peccato obnoxium. ergo caro Christi, secundum quòd fuit in patribus, fuit peccato obnoxia.

Q. 27. ar. 2. & q. 14. ar. 3. ad 1.

RESPON. Dicendū, quòd cū dicimus Christum s̄m carnē eius fuisse in Adam & in aliis patribus, comparamus ipsum vel carnem eius ad Adam & ad alios patres. Manifestum autē est, quòd alia fuit conditio patrū, & alia Christi: nā F Patres fuerunt subiecti peccato, Christus autē fuit omnino a peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo, vt attribuamus Christo vel carni eius cōditionē, quæ fuit in patribus, puta, si dicamus, ꝙ Christus in Adā peccauit, quia ī eo aliquo modo fuit, quod est falsum: quia non eo modo in eo fuit, vt ad Christum peccatum Adæ perueniret, quia non deriuatur ab eo secundum concupiscentiæ legem, siue s̄m rationem seminalem, vt supra dictum est*. G Alio modo contingit errare, si attribuamus ei, quod actu fuit in patribus cōditionē Christi vel carnis eius, vt, s. quia caro Christi, secundum quòd in Christo fuit, non fuit peccato obnoxia, ita etiam in Adam & in alijs patribus fuerit aliqua pars corporis eius, quæ non fuit peccato obnoxia, ex qua postmodū corpꝰ Christi formaretur: sicut quidā posuerūt: quod quidē esse nō pōt. H Primo, quia caro Christi non fuit s̄m aliquid signatū in Adā & in alijs patribus, quod posset distingui a reliqua eius carne, sicut purum ab impuro: sicut iam supra dictū est.* Secundo, quia cū caro humana peccato inficiatur ex hoc, ꝙ est per cōcupiscētiā cōcepta, sicut tota caro alicuius hominis per concupiscentiam concipitur, ita tota peccato īquinatur. & iō dicēdū est, ꝙ tota caro antiquorū patrū fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliqd a pctō imune, d quo postmodū corpꝰ Christi formaret.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Christus non assumpsit carnem humani generis subiectam peccato, I sed ab omni infectione peccati mundatam. & ideo in Dei sapientiam nihil inquinatum incurrit.

AD 2m dicendum, quòd Christus dicitur primitias nostræ naturæ assumpsisse, quātū ad similitudinē conditionis, quia. s. assumpsit carnē peccato non infectam, sicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur secundum continuationē puritatis: ita. s. ꝙ illa caro puri hominis conseruaretur a peccato[d] immunis, vsq; ad formationē corpis Christi. D. 370.

AD 3m dicendum, quòd in humana natura ante Christum erat vulnus, idest, infectio originalis pec- K cati in actu: medicina autem vulneris non erat ibi actu, sed solum secundum virtutem originis, prout ab illis patribus propaganda erat caro Christi.

¶ Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum septimum.

Titulus vt sonat propter quosdā ponētes, carnē Christi in patribus non subiectā fuisse peccato, sed immunē seruatam.

¶ In corpore tria: primo, duo supponūtur: secundo, duo excludūtur errores: tertio, respondetur quęsito. Quo ad primū supponitur primo, quòd est sermo comparatiuꝰ Christi ad patres. supponitur secūdo, quòd diuersa est conditio Christi & patrū quo ad peccatum, quia illi subiecti peccato, Christus immunis a peccato.

¶ Quo ad secundū primꝰ error esset cōditionem patrū attribuere Christo. secundus esset cōditionē Christi attribuere partibus, seu alicui parti cuiusuis eorum. Et quia primꝰ opinantes nō habet, secūdus vero habet, contra secūdum dupliciter arguitur: primo, quia caro Christi non fuit in patribus secūdū aliquid signatum: secundo, quia non pars, sed tota caro patrum ex concupiscentia concipitur. Quo ad tertiū conclusio rñsiua est: Tota caro patrū fuit peccato obnoxia, ita quòd nihil fuit in eis liberū, vnde caro Christi formaretur. Infertur hæc cōclusio ex antedictis.

¶ Vbi aduerte, Auctorem nō intulisse, Christi carnē in patribꝰ peccato obnoxiam, sed nihil carnis in patribus excēptum fuisse a culpa. Diuertit autem propterea, ne quasi fateretur Christū subiacuisse peccato: & cū hoc satisfaceret rōni difficultatis, quę ex hoc erat quòd in patribꝰ aliquid excēptum a peccato putabatur, ex quo caro Christi in patribus immunis a peccato dicebatur.

¶ Potest nihilominus vere dici, quòd caro Christi in patribus, vt ī patribus erat, fuit subiecta peccato, & cum hoc etiam vere dici, ꝙ caro Christi in patribꝰ vt ad Christū deducenda, non erat peccato obnoxia: quia mūda ad Christū per Spiritumsanctum & non ex virili semine deducenda erat. Simpliciter autem affirmatiua est vera, scilicet caro Christi in patribus fuit obnoxia peccato: quoniam non de carne Christi in se, sed in patribus enūtiatur peccatum: & inde filio dei maiores debemꝰ gratias, quòd ex massa peccatrice carnem suā deduci voluit.

Art. præc. ad 1. & q. 15. ar. 1. ad 2.

Ar. præc. & q. 15. art. 1. ad 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus, in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus fuerit in lumbis Abrahæ decimatus. Dicit .n. Apo. ad Heb. 7. ꝙ Leui ꝑnepos Abrahę decimatꝰ fuit ī Abrahā, qa

eo decimas dante Melchisedec, adhuc Leui erat in lumbis eius: sed similiter Christus erat in lumbis Abrahæ, quando decimas dedit. ergo ipse etiam Christus fuit decimatus in Abraham.

¶ 2 Præ. Christꝰ est ex semine Abrahæ, secundum carnem, quā de matre accepit: sed mater eius fuit decimata in Abraham. ergo pari ratione Christus.

¶ 3 Præt. Illud in Abraham decimabatur, quod curatione indigebat, vt Augu.* dicit 10. super Ge. ad literam. Curatione autem indiget omnis caro peccato obnoxia. cum igitur caro Christi fuerit peccato obnoxia (sicut dictū est*) videtur quòd caro Christi ī Abraham fuerit decimata.

Li. 10. c. 20. post mediū tom. 3.

Ar. præced. ī fine corp.

¶ 4 Præt. Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Christi: nihil enim prohibet patre alicuius pontificis decimas dante alicui sacerdoti, filium eius pontificem maiorem esse simplici sacerdote. licet ergo dicatur Christus decimatus, Abraham decimas dāte Melchisedec, nō tamen propter hoc excluditur, quin Christus sit maior quàm Melchisedec.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit 10. super Gene. ad literam, quòd Christus ibi, scilicet in Abraham, decimatus non est, cuius caro inde non feruorem vulneris, sed materiam medicaminis traxit.

Li. 10. c. 20. post med. tom. 3.

RESPON. Dicendum, quòd secundum intentionem Apostoli oportet dicere, quòd Christus in lumbis Abrahæ non fuerit decimatus. Probat enim Apostolus, maius esse sacerdotium, quod est secundum ordinem Melchisedec, sacerdotio Leuitico, per hoc, quòd Abraham, decimas dedit Melchisedec, adhuc Leui existente in lumbis eius, ad quē pertinet legale sacerdotium. Si autem Christus etiam in Abraham decimatus esset, eius sacerdotium non esset secundum ordinem Melchisedec, sed minus sacerdotio Melchisedec. Et ideo dicendum est, quòd Christus non est decimatus in lumbis Abrahæ, sicut Leui: quia enim ille qui decimas dat, nouem sibi retinet, & decimam alij tribuit, quod est perfectionis signum (inquantum est quodammodo terminus omnium numerorum, qui procedunt vsque ad decem) inde est, quòd ille, qui decimas dat, protestatur, se imperfectum, & perfectionem alij A tribuere. Imperfectio autem humani generis est propter peccatū, quod indiget perfectione eius, qui a peccato curat. Curare autem a peccato, est solius Christi: ipse enim est agnus, qui tollit peccatum mundi, vt dicitur Ioan. 1. Figuram autem eius gerebat Melchisedec, vt Aposto. probat Heb. 7. Per hoc ergo, quòd Abraam Melchisedec decimas dedit, præfigurauit se velut in peccato conceptum, & omnes qui ab eo descensuri erant, ea ratione, vt peccatum originale contraherent, indigere curatione, quæ est per Christum. B Isaac autem & Iacob & Leui & omnes alij, sic fuerunt in Abraham, vt ex eo deriuarentur, non solum secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum rationem seminalem, per quam originale peccatum contrahitur. Et ideo omnes in Abraham sunt decimati, id est, præfigurati indigere curatione, quæ est per Christum. Solus[d] autem Christus sic fuit in Abraham, vt ab eo deriuaretur, non secundum rationem seminalem, sed secundum corpulentam substantiam. Et ideo non fuit in Abraham sicut curatione indigens, sed magis sicut vulneris medicina, & ideo non fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM. D. 370.

C AD 2m dicendum, quòd quia beata Virgo, fuit in originali concepta, fuit in Abraham sicut curatione indigens: & ideo fuit ibi decimata, velut inde descendens, secundum seminalem rationem. De corpore autem Christi non est sic, vt dictum est*.

Ar. præced. & locis in corpo. & in arg. Sed cōtra citatis.

AD 3m dicendum, quòd caro Chrsti dicitur fuisse in antiquis patribus peccato obnoxia, secundum qualitatem, quam habuit in suis parentibus, qui fuerunt decimati: non autem secundum qualitatem, quam habet, prout est actu in Christo, qui non est decimatus.

AD 4m dicendum, quòd sacerdotium leuiticum, secundum carnis originem deriuabatur, vnde non minus fuit in Abraham, quàm in Leui. D Vnde per hoc, quòd Abraham decimas dedit Melchisedec, tamquam maiori, ostenditur sacerdotium Melchisedec, inquantum gerit figuram Christi, esse maius sacerdotio leuitico. Sacerdotium autē Christi, non sequitur carnis originem, sed gratiam spiritualem. Et ideo potest esse quòd pater det decimas alicui sacerdoti tamquam minor maiori, & tamen filius eius sit pontifex, est maior illo sacerdote, non propter carnis originem, sed propter gratiam spiritualem, quam habet a Christo.

¶ Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum octauum.

3. di. 3. q. 4. ar. 3. q. 2.

Titulus ex verbis Apostoli ad Hebr. & Augustini occasionē habet. Et significat esse decimatum, soluisse decimas per ministeriū Abrahæ.

¶ In corpore est vna cōclusio: Christꝰ nō fuit in lumbis Abrahæ decimatꝰ. Probatur dupliciter: primo auctoritate Apostoli. secundo ratione. Et ex auctoritate quidem Apostoli arguit ducendo ad impossibile sic: Si Christus fuisset decimatus in lūbis Abrahę, eius sacerdotium nō esset secundum ordinē Melchisedec, sed minus ipso sicut Leui. Probatur sequela, quia per hoc quòd Leui existēte in lumbis Abrahæ, Abrahā dedit decimas Melchisedec. Probatur ab Apostolo sacerdotiū Leui esse minus sacerdotio Melchisedec. Ex ratione autem mystica probatur. Dans decimas protestatur, se imperfectum, & perfectionē alii tribuere. ergo Abraham dando decimas, protestatus est se & suos cōtracturos originale pctū curatione indigere a Christo, ergo omnes qui fuerunt in lumbis Abrahæ, nō solū secundū corpulentā substātiam, sed etiā secūdum rationē seminalem, fuerūt decimati. ergo Christꝰ non fuit decimatus. Antecedēs ꝓbatur, quia dans decimas, nouem sibi retinet, & decimā perfectionis signum alii tribuit. Probat signū perfectionis, quia decimus est quodammodo terminus numerorum: nam numerando, vsque ab decem procedimus, & inde replicamus unum supra decem, vndecim &c. prosequendo. Prima consequentia probatur quo ad primam partē: quia impefectio humani generis est propter peccatū indigens curatione: & solus Christus curator est peccati, iuxta illud, Ecce qui tollit peccatum mundi: & ipsum præfigurabat Melchisedech, vt patet ex Apostolo. Et hæc quo ad secundā partem. Secunda vero cōsequētia probatur: quia per rationē seminalem originale peccatum contrahitur. Tertia autē cōsequentia probatur: quia solus Christus non fuit secundū rationem seminalem in Patribus.

QVÆSTIO XXXII.

E *De conceptione Christi, quo ad actiuū principium, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerādum est de principio actiuo in conceptione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Spiritussanctus

¶ Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum primum.

Titulus clarꝰ est sumens occasionem ex Symbolo: Qui conceptus est de Spiritusancto.

¶ In corpore vnica cōclusio: Conceptio corporis Christi, licet a tota sit Trinitate: attribuitur tamē Spirituisancto. Probat secūda pars, de

qua est quæstio, triplici ratione: & rationes in litera clare patent.
¶ Duo tñ ꝑ nouitijs occurrũt, primũ est, quòd aliter attribuitur personæ Spiritussancti, efficere carnem Christi, & aliter Filio assumere eandem: nam Spirituisancto attribuitur conceptionis causalitas, vt appropriatum, sicut bonitas & amor: Filio autem attribuitur assumere carnem, vt proprium, ita quòd corpus Christi, ita conceptum est de Spiritusancto appropriate, quòd etiam cõceptum est de Patre & Filio (indiuisa enim sunt opera Trinitatis ad extra) sicut Spiritus sanctus ita est amor appropriate, ꝙ tã Pater, quàm Filius est etiam amor. Sed corp⁹ Christi ita est assumptum a Filio: ꝙ nec a Patre, nec a Spiritusancto est assumptum: & propterea incarnatũ esse, nõ appropriatũ, sed proprium est Filio. ratio autem superi⁹ dicta est.
¶ Secundo dubium occurrit ĩ 3 ratione circa probationẽ ex Apostolo ad Gala. 4. non enim infert intentum, scilicet ꝙ Spiritussanctus efficiat filios Dei: sed ꝙ faciat eos clamare Abba, pater.
¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet in naturalibus filiis hominũ aliud sit principium naturæ, & aliud principiũ operationis, in filio tamẽ adoptiuo per liberũ arbitriũ, quo ferimur ĩ Deũ, idẽ est principium filiationis, & operationis propriæ filiorum: quia ad suauẽ dei dispositionem spectat, vt rationales creaturas per rationis vsum ad se trahat. Et propterea ex eo, quòd Spiritus efficit propriã operationem filiorum dei, quæ est clamare Abba, Pater, optime ĩfert, a posteriori tamen, quòd ipse est effector filiorũ Dei, quos cum efficit, facit clamãtes ad Deũ pater, pater.

2.dis.2.art. 2.q.2. Et 4. con.c.45. & 46. & opus. 3.ca.226. & Ioan. 12. l. 4.
*Li.1.ca.4. in fi. & 5. in prin. to.3.
Li.4.ca.20. parum ante medium tom.3.
* 1.p.q.43. ar.5.

fuerit principium actiuum conceptionis Christi.
¶ Secũdo, Vtrum possit dici, quòd Christus sit conceptus de Spiritusancto.
¶ Tertio, Vtrum possit dici, ꝙ Spiritussanctus sit pater Christi secundum carnem.
¶ Quarto, Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Spiritussanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd efficere conceptionem Christi, nõ debeat attribui Spirituisancto: quia vt Aug.* dicit in 1. de Trin. Indiuisa sunt opera Trinitatis, sicut & indiuisa est Trinitatis essentia: sed efficere conceptionem Christi, est quoddam opus diuinum. ergo videtur quòd non magis sit attribuẽdum Spiritui sancto quàm patri, vel filio.

¶ 2 Præt. Aposto. dicit Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factũ ex muliere: quod exponens Aug. in 4. de Trinita. † dicit, Eo vtique missum, quo factum ex muliere: sed missio Filij attribuit præcipue Patri, vt in 1. parte habitũ est *. Ergo & conceptio secundum quam factus est ex muliere, debet præcipue Patri attribui.

¶ 3 Præt. Prouer. 9. dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum. Est autem sapientia Dei, ipse Christus, secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Domus autem huius sapientiæ est corpus Christi, quod etiam dicitur tẽplum eius, secundum illud Ioan. 2. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. ergo videtur quòd efficere conceptionem corporis Christi, debet præcipue attribui Filio. nõ ergo Spirituisancto.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te &c.

RESPON. Dicendum, quòd cõceptionem corporis Christi tota Trinitas est operata: attribuitur tamen hoc Spirituisancto, triplici ratione. Primo quidem, quia hoc congruit causæ incarnationis, quæ consideratur ex parte Dei: Spiritus enim sanctus, est
F amor Patris & Filij, vt in 1.* parte habitum est. Hoc autem ex maximo dei amore prouenit, vt filius dei carnem sibi assumeret in vtero virginali: unde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Secundo, quia hoc congruit causæ incarnationis ex parte naturæ assumptæ: per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura assumpta est a filio Dei in vnitatem personæ, non ex aliquibus meritis, sed ex sola gratia, quæ Spirituisancto attribuitur, secundum illud. 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Vnde Au-
G gust. * dicit in Enchi. Iste modus quo est natus Christus de Spiritusancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipso primo exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantam personæ vnitatem, vt idem ipse esset esset filius Dei. Tertio, quia hoc congruit termino incarnationis. Ad hoc enim terminata est incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, esset sanctus & filius Dei: utrumq; autem horum attribuitur Spirituisancto. Nam per ipsum efficiuntur homines filij Dei, secundum illud Galat. 4. Quoniam estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui, in corda
H vestra, clamantem Abba, pater. Ipse est etiam Spiritus sanctificationis, vt dicitur Roma. 1. Sicut ergo alij per Spiritumsanctum sanctificantur spiritualiter, vt sint filij Dei adoptiui, ita Christus per Spiritumsanctum est in sanctitate conceptus, vt esset filius Dei naturalis. Vnde Roma. 1. secundum vnam gloss. * quod præmittitur, scilicet, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, manifestatur per id, quod immediate sequitur, secundum Spiritum sanctificationis. i. per hoc quòd est conceptus de Spiritusancto. & angelus annuntians ex hoc quod præmiserat, Spiritussanctus superueniet ĩ te, cõcludit, Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opus con-
I ceptionis commune quidem est toti Trinitati, secundum tamen modum aliquẽ attribuitur singulis personis. Nam Patri attribuitur auctoritas respectu personæ filij, qui per huiusmodi conceptionem sibi assumpsit humanam naturam: Filio autem attribuitur ipsa carnis assumptio: sed Spirituisancto attribuitur formatio corporis, quod assumitur a Filio. Nam ipse Spiritussanctus est spiritus Filij, ẽm illud Gal. 4. Misit Deus Spiritum filij sui. Sicut autẽ virtus animæ, quæ est in semine, per spiritum qui in semine includitur, format corpus in generatione aliorũ hominũ, ita virtus Dei, quæ est ipse filius (ẽm illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem) per Spiritumsanctum corpus formauit, quod assumpsit. Et hoc etiam verba angeli demonstrant, dicentis, Spiritussanctus superueniet in
K te, quasi ad præparandam & formandam materiã corporis Christi, & virtus Altissimi. i. Christus obumbrabit tibi. i. corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis: umbra enim a lumine formatur & corpore, vt Grego.* dicit. 18. Mora. Altissimus autem intelligitur Pater, cuius virtus est Filius.

AD 2m dicendum, quòd missio refertur ad personam assumentem, quæ a Patre mittitur: sed cõceptio refertur ad corpus assumptnm, quod operatione Spiritussancti formatur. & ideo licet missio & cõceptio sint idem subiecto, quia tamen differunt ratione, missio attribuitur Patri, efficere autem cõceptionem Spirituisancto, sed carnem assumere attribuitur Filio.

AD 3m dicendum, quòd sicut Aug. * dicit in lib. de Quæ-

1.p.q.37. 1.
Ench.c.40. nõ longe a prin. to.3.
Ex glossa ordin. & ...ge.
Li.18.c.13. in prin.
In 2. parte q. ex nouo Test. q. 51. in prin. tomo. 4.

stionibus veteris & noui Testamẽti, quæstio ista gemina ratione potest intelligi. Primum enim domus Christi Ecclesia est, quam ædificauit sibi sanguine suo. Deinde potest & corpus eius dici domus ipsius, sicut dicitur templum eius. Factum autem Spiritussancti factum filij Dei est, propter naturæ & voluntatis vnitatem.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum secundum.*

Titul⁹ circa proprietatẽ locutionis versatur: & propterea an dici debeat, quæritur, & cõsistit tota quæstio hæc in illa præpositione, De.
¶ In corpore articuli vna est conclusio: Conueniẽter dicere possum⁹ Christũ cõceptum esse de Spiritusancto. Probatur & declaratur. Probatio est: In Spiritusancto duplex est habitudo ad Christum cõceptũ, scilicet consubstãtialitatis & causalitatis effectiuæ. ergo cõuenienter potest dici conceptus de Spiritusancto. Antecedens probatur: quia conceptio attribuit non solum corpori Christi: sed etiam ipsi Christo ratione corporis. Consequẽtia probatur: quia præpositio De, vtrãque denotat habitudinem, vt patet exẽplariter, cum filius Dei de Patre genitus dicitur. Declaratio est, quòd consubstantialitas ad personam Christi, efficiẽtia ad corpus Christi referenda est.

3.di.4.q.1. ar.1.q.4. Et 4.cõt.c.46. Et op. 3.c. 226.
Augu. in li. de natura boni ca.27. tom.6.
Ante med. illius to. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non debeat dici conceptus de Spiritusancto: quia super illud Rom. 2. Ex ipso & per ipsum & ĩ ipso sunt omnia, dicit gl.* Aug. Attendẽdũ, ꝙ non ait de ipso, sed ex ipso: ex ipso enim cælum sunt & terra, quia fecit ea: nõ autem de ipso, quia nõ de substantia sua: sed Spiritussanctus non formauit corpus Christi de substantia sua. ergo Christus non debet dici conceptus de Spiritusancto.

¶ 2 Præ. Principium actiuũ, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione: sed Spiritussanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hiero. * in expositione Catholicæ fidei, nõ sicut quidam sceleratissimi opinãtur, Spiritumsanctum dicimus fuisse pro semine, sed potẽtia ac virtute Creatoris dicimus esse operatũ. i. formatũ corpus Christi. nõ ergo debet dici, ꝙ Christ⁹ sit cõceptus de Spiritusctõ.

¶ 3 Præt. Nihil vnũ de duobus formatur, nisi aliquo modo commistis: sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritusancto, videtur quòd facta sit commistio quædã Spiritussancti & materiæ, quã Virgo ministrauit, quod patet esse falsum. non ergo Christus debet dici cõceptus de Spiritu sancto.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto.

RESPON. Dicendum, quòd conceptio non attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo consideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse cõceptus, habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autẽ eius habet habitudinem causæ efficientis. Hæc autem præpositio De, vtramque habitudinem designat, sicut cũ dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenienter dicere possumus, Christum esse conceptum de Spiritusancto, hoc modo, quòd efficientia Spiritussancti referatur ad corpus assumptum: consubstantialitas vero ad personam assumentem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus
A Christi, quia non est consubstantiale Spirituisancto, nõ proprie potest dici de Spiritusancto conceptum, sed magis ex Spiritusancto: sicut Ambro.* dicit in libr. de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est: ex substantia, sicut filius, qui a patre est: ex potestate, sicut ex Deo omnia, quomodo & in vtero habuit Maria ex Spiritusancto.

AD 2m dicendum, quòd super hoc videtur esse quædam diuersitas Hieron. ad quosdam alios doctores, qui asserunt Spiritumsanctum, in conceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim Chrysosto.* super Matth. Vnigenito Dei in Virginem ingressuro, præcessit Spiritussanctus, vt præcedente Spiritusan-
B cto in sanctificationem, nascatur, scilicet, Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro semine. Et Dama.* dicit in 3. lib. Obumbrauit super ipsam dei sapientia & virtus, velut diuinum semen. Sed hoc de facili soluitur, quia secundum quòd in semine intelligitur virtus actiua, sic Chrysosto. † & Dama. comparant semini Spiritumsanctum, vel etiã Filium qui est virtus Altissimi: secundum autem ꝙ in semine intelligitur substantia corporalis, quæ in conceptione transmutatur, negat Hieron.* Spiritum sanctum fuisse pro semine.

AD 3m dicendum, quòd sicut Augustin. dicit in
C Enchiri. non eodem modo dicitur Christus conceptus aut natus de Spiritnsancto, & de Maria Virgine, sed de Maria Virgine materialiter, de Spiritusancto vero effectiue. Et ideo non habuit hic locum commistio.

Li.2.c.5. nõ procul a fine tom.3.
Homi.1. in Mat. in opere imperfecto in vlti. fol. ante fi. tom.2.
3. orth. fid. cap.2. circa prin.
† locis nũc proxime dictis.
Hier. in loco citato in argu.

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritussanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.
¶ In corpore articuli tria hun[c]. primo præmittitur ratio paternitatis & filiationis tam perfectæ, quàm imperfectæ secundũ quid. Attenditur secundo communis regula de prædicatione vnius respectu eiusdem perfectæ & imperfectæ. Tertio ex his respondetur quæsito.
¶ Quo ad primum duo de his dicuntur. Primo, penes quid attendantur: secundo, distinguuntur in perfectæ, vel imperfectæ rationis membra. Paternitas igitur & filiatio in animalium generatione secundũ similitudinẽ proprie dicũtur. Omnes particulæ ĩ litera singillatim & clare declarantur. Distinguuntur autem paternitas & filiatio secundum perfectam vel imperfectam rationem, iuxta diuersæ rationis similitudinẽ: nam animal ex

3.di.4.q.1. ar.2.q.1. & q.2. ad 1. & 4. & ĩ expo. lit. ad 2. Et 4.con.c.47. Et opu.3.c. 210.
Li.2.c.3. & 4.tom.4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Spiritussanctus debeat dici pater Christi
D secundum humanitatem: quia secundum Philoso. * in lib. de Generatione animalium, pater dat principium actiuum in generatione, mater vero ministrat materiam: sed beata Virgo dicitur mater Christi propter materiam, quã in cõceptione eius ministrauit. ergo videtur quòd etiam Spiritussanctus possit dici pater eius, propter hoc, quòd fuit principiũ actiuum in conceptione ipsius.

¶ 2 Præt. Sicut mentes aliorum sanctorum formantur per Spiritumsanctum, ita etiam corpus Christi
E est per Spiritumsanctũ formatũ: sed alij sancti propter prædictam formationem dicũtur filij totius Trinitatis, & per consequens Spiritussancti. uidetur ergo ꝙ Christus debeat dici filius Spiritussancti, inquãtum corpus eius est Spiritusancto formatum.

¶ 3 Præt. Deus dicitur pater noster secundum hoc, quòd nos fecit, secundum illud Deut. 22. Nonne ipse est pater tuus, qui possedit & fecit, & creauit te? sed Spiritus

Universidad de Deusto
Biblioteca

animali aut excellē
tius viuente, quàm
animal procedēs, si
perfecte accipit simi
litudinem producē
tis, pfecte ibi est pa
ter & filius: si imper
fecta est similitudo,
imperfecta quoque
est patris filijque ra
tio. Declarāturque
exēplis patris secū
dum creationem, &
secundum adoptio
nem gratię.

Ar. 1. huius quæst.

Ench. c. 38. tom. 3.

¶ Quo ad secundū, regula est: De aliquo dictum secūdū perfectam rationem non dicitur de eodē secundum imperfectam rationem. Declaratur exēplo de homine secundū rationem veri & secū dum rationem picti hominis, respectu sortis: & patet littera

Ench. c. 39. circa princ. tom. 3.

¶ Vbi aduerte, q regula intelligitur de prædicatione simpliciter & absolute, hoc est sine additione aliqua. Et imprō ptu ei⁹ ratio est: qa nomen quodcūque simpliciter enuntiatū de aliquo pfecta ratione illud habēte non significatur diminute illi cōuenire ac per hoc non secū dū imperfectam, sed secundum perfectā rationem.

¶ Et scito quòd sup ista regula fundatur intellect⁹ sacræ Scripturæ, cum de Iesu Christo loquēs affirmat ipsum esse Dei filium. ex hoc enim quòd esse filiū Dei, Christo conuenit se cundum perfectam filiationis Dei rationem (quia est naturalis filius Dei) con sequēs est, vt nunquā Christus intelligendus sit filius ad optiuus, sicut ceteri sancti cum dicitur filius Dei.

¶ Quo ad tertium, cōclusio est, Christ⁹ nullo modo debet dici fili⁹ Spiritussan cti, aut totius Trinitatis. Probatur: Christus ē fili⁹ Dei secm pfectā rōnē filiationis. ergo neque rōne creationis, neque iustificationis, sed solus æternæ generationis debet dici filius Dei. ergo nec Spiritussancti, nec Trinitatis debet dici filius. Antecedēs patet. Prima consequentia probatur ex regula fundata in intellectu sacræ Scripturæ, cum de Iesu Christo loquēs affirmat ipsum esse Dei filium. ex hoc enim quòd esse filiū Dei, Christo conuenit se cundum perfectam filiationis Dei rationem (quia est naturalis filius Dei) con sequēs est, vt nunquā Christus intelligendus sit filius ad optiuus, sicut ceteri sancti cum dicitur filius Dei.

¶ Quo ad tertium, cōclusio est, Christ⁹ nullo modo debet dici fili⁹ Spiritussanc

Christi, siue aliquid egerit, ex quo sequitur ipsam fuisse patrem Christi, siue nihil egerit (ut quidam dicunt) ex quo sequitur huiusmodi potentiam actiuam sibi frustra fuisse collatam. Et ideo dicendum est, ꝙ in ipsa cõceptione Christi beata Virgo nihil actiue operata est, sed solam materiã ministrauit: operata tamen est ante conceptionẽ aliquid actiue, præparando materiã, ut esset apta conceptui.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illa cõceptio tria priuilegia habuit scilicet quòd esset sine peccato originali, quòd esset non puri hominis, sed Dei & hominis, itẽ ꝙ esset conceptio uirginis: et hæc tria habuit a Spiritusancto. Et ideo dicit Damas. * quantum ad primum, ꝙ Spiritussanctus superuenit Virgini purgans ipsam: i. præseruans, ne cũ peccato originali conciperet. Quãtum ad secundum dicit, & uirtutẽ susceptiuam uerbi Dei tribuens. i. ut conciperet uerbũ Dei. Quantũ autem ad tertium dicit, simul autẽ & generatiuam, ut. s. manens uirgo posset generare, non quidem actiue, sed passiue, sicut alię matres hoc consequuntur ex semine uiri.

loco citato in arg.

AD 2m dicendũ, ꝙ potentia generatiua in femina est imperfecta respectu potẽtiæ generatiuæ, quæ est in mare. Et ideo sicut in artib9, ars inferior disponit materiam, ars autẽ superior inducit formã, ut dr̃ in 2. Phy.* ita ẽt uirt9 generatiua feminæ p̃parat materiã, uirtus aũt actiua maris format materiã p̃paratã.

li.2. Phys. tex.25.co.2

AD 3m dicendũ, ꝙ ad hoc ꝙ trãsmutatio sit naturalis, nõ requirit, ꝙ ĩ materia sit principium d actiuũ, sed solum passiuum, ut dictum est.

D.660 In corp.ar.

QVAESTIO XXXIII.

De Modo & Ordine conceptionis Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo & ordine conceptionis Christi.

¶ Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum corpus Christi in primo instanti cõceptionis fuerit formatum.

¶ Ad euidentiam motarum quæstionum, sciendum est quòd veritas quæstionis huius, sicut & multarum aliarum in medio consistit. Et ideo extrema sectati errauerunt: & quia mediũ extremorum naturas sapit, veritatis aliquid attigerunt. Feminarum enim potentiæ ad partem vegetatiuam spectantes actiuæ proculdubio sunt, sed res facta ab actiua potentia feminæ materiale est, non actiuum generationis principium: ita quòd mas & femina conueniunt in hoc, ꝙ vtriusque potentiæ sunt actiuæ, sed differunt in re facta per illas potentias, nam factũ a mare, semen est actiuum generationis principium, factum vero a femina, quicquid sit illud menstruum aut semen, materiale est generationis principium. Hæc est peripateticorũ quos Auctor sequitur sententia, consonatque primæ philosophię, quoniã sic inter marẽ, & feminã vnitas specifica saluatur, & in formis, & in potẽtiis, & differẽtia ponit ex parte corporis, seu materiæ, dũ penes res factas, non penes potẽtias aïæ, diuersitas formalis actiui & passiui collocat: res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat quoque specificæ diuersitati maris & feminæ in genere sexus: differentia siquidẽ maris & feminæ formalis est in genere sexus, materialis autẽ in genere animalis, unde ista specifica differentia ex parte materiæ consequẽs animalis genus, rationabiliter infert in ipsis propriis effectibus maris & feminæ diuersarum rationum conditiones. Attestatur demum huic positioni, ipsa exterior dispositio membrorum cũ suis propriis operationibus apparentibus manifeste: membra siquidem masculino sexui propria ad agendũ apta conspicimus, membra uero femineo sexui propria ad recipiendum facta uidemus, & feminas recipere semen a maribus efficientibus illud, constat. Recipere autem adeo includitur in eo quod est pati, ut etiam in substantiis immaterialibus, in quibus non manifeste apparet potentia passiua, dicamus eas tantum pati quantum recipiunt. Quo fit, ut alienus a philosophiæ uiis sit, qui negat feminas pati in cõceptione, experiẽtia testãte eas recipe semẽ uirile.

¶ His prælibatis, ad primum dubium contra processum literæ dicitur, quòd sermo literæ est de prima distinctione per se operationis ad generandum, ita quòd intentio literæ est, quòd prima per se diuersitas operationum ad generandum est secundum rationem actiui & passiui. Et hæc propositio non eget probatione, quia ad sensum est per se nota: quia constat quod est secundum rationem immissionis, & receptionis. Et super hac propositione optime fundatur sequela, quia mas & femina per se diuersificantur penes diuersa per se primo opera ad generandum: quoniam ad hoc a natura distinctio seruũ ordinatur, ut patet.

¶ Ad secundum uero dubium, contra eiusdem processus alterã consequentiam respondetur, quòd secunda consequentia, scilicet, ergo tota uis actiua ex parte maris se tenet, rationabilis est, quia ex eo quòd e regione diuersificantur per se primo opera generationis penes actiuum & passiuum, consentaneum est, ut tota latitudo actiui in generatione se teneat ex parte primi actiui. Quòd autem opiniones diuersæ sint de semine maris, non obstat, quin rationabilis sit positio contraria peripateticorum principis, quam sequitur Auctor. Non est alienum a doctrina sana tradere, quod rationi consonat, licet demonstratio mathematica non habeatur, licet alii oppositum sentiant. Ex dictis siquidem quilibet percipere potest, quod ex apparentibus membris & operationibus constantibus arguendo ad ea, quæ sensui non subiacent, consentaneũ rationi est, ut prima distinguendi inter marem & feminam ratio sit penes agere & pati proculdubio generationem, propter quam per se primo est sexus, & eius diuersitas.

¶ Ad obiecta Scoti contra doctrinam articuli huius de matrib9 in communi respondetur, & ad primum dicitur, quòd mirum est de isto homine assumẽte argumẽtũ Auctoris in litera secũdum, & uidente responsionem, & tamẽ arguente, quasi Auctor non responderit. Dicimus ergo, ut iam dictũ est, quòd nec somniauim9 potentiam uegetatiuã in muliere esse passiuam, actiua. n. ẽ, sed materiæ in quam semen uiri agit: sicut etiam in uno & eodem homine digestiua uirtus est actiua materiæ, in quã nutritiua agit, conuertendo in substantiã aliti. Nec accipias proprie, sed exẽpli gratia dictum in litera in responsione ad secundum, quòd potẽtiæ generatiuæ ĩ mari & femina sint sicut ars supior & inferior: sunt. n. nõ diuersæ, sed eiusdẽ rationis in se, quãuis si ad res effectas ab eis referatur, diuersarũ rationum inuenirentur secundũ diuersã rationẽ actiui & passiui, agendi & patiendi, ut dictum est. Dic ergo, quòd potentia generatiua feminæ est actiua, non generationis, sed materiæ proximæ & propriæ ipsius generationis & geniti.

¶ Ad secundum dicitur, quòd mater diligit filium suum, ut proprium opus effectiue, secundum propriam materiam seu proprium corpus ipsius filii: est enim ipsa effectiua causa materiæ proximæ, ut dictum est.

¶ Et ex hoc patet responsio ad tertium, concedendo quòd quia mater est causa effectiua materiæ proximæ filii, ideo filius assimilatur matri: sed falluntur arguentes anegata efficientia respectu actus conceptionis seu generationis in utero, ad inferendum negari omnem efficientiam respectu filii.

¶ Ad quartum dicitur, quòd nos non dicimus matrẽ esse ut uas seu locum, &c. ambæ. n. opiniones sunt extremæ, & quòd mater concurrat actiue ad generationẽ, & ꝙ mater sit pure receptiue, & passiue principium filii: media siquidem est peripatetica sententia, matrem esse principium actiuum materiæ filii, & passiuũ generationis eiusdem.

¶ Ad obiecta ex Damasceni auctoritate respondetur in litera ad primum, quòd ideo generatiuam adiunxit Damascenus susceptiuę, quia diuersas conditiones indicant: susceptiua quidem potentia ad filium Dei refertur, generatiua autem ad uirginitatẽ matris, uirgo enim manens uirgo, non potest generare, quoniã generatio tunc tantum naturaliter fieri potest a femina, quamtumcumque fæcunda, quum concipere potest, concipere autem passiue non potest sine uirili semine, quod si fit, iam non uirgo conciperet. Quia ergo beatæ Virgini tributum est, ut manens uirgo posset concipere, ideo ad hoc describendum Damas. addidit generatiuam, potentia enim passiue generatiua, proculdubio potentia generatiua est, multum distans a ratione potentiæ susceptiuæ uerbi dei, ut patet.

Super quæstionis trigesimætertiæ Articulum primum.

TItulus de mẽsura formationis, qua corpus figuratũ in mẽbrorũ interiorum & exteriorum forma est, quærit, an scilicet mensura durationis ipsius formationis fuerit instans conceptionis, an sicut in aliis hominibus fuerit tempus consequens conceptionem.

¶ In corpore articuli primo distinctio trimembris fit: secũdo singula tractantur membra, & sic respondetur quæsito.

¶ Secundò, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit animatũ.

¶ Tertio, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a uerbo assumptum.

¶ Quarto, Vtrum cõceptio illa fuerit naturalis, uel miraculosa.

ARTICVLVS I.

Vtrum corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ corpus Christi non fuerit formatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicitur. n. Io. 2. Quadraginta & sex annis ędificatũ est tẽplũ hoc: quod exponẽs Aug. in 4. de Trin.* dicit, Hic numerus perfectioni Dominici corporis apte cõgruit. Et in lib. †83. Quęstionũ dicit, nõ absurde 46. annis dr̃ fabricatũ esse templũ, quod corpus eius figurabat, ut quot anni fuerũt in fabricatione tẽpli, tot dies fuerint in corporis Domini perfectione. nõ ergo in primo instãti conceptionis corpus Chr̃i fuit pfecte formatũ.

3.di.3.q.5. ar.2.Et 4.cõtra c.44
l.4.de Trin. c.5.in prin. to.3
†li.3.q.8 q. 4.56.in fin. to.4.

¶ 2 Præt. Ad formationem corporis Christi requirebatur mot9 localis, quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locum generationi congruũ, peruenirent: nullum autẽ corpus potest moueri localiter ĩ instanti, eo ꝙ tempus motus diuiditur secundũ diuisionẽ mobilis, ut probatur in 6. Phy.* ergo corpus Christi nõ fuit in instãti formatũ.

li.6.Phys. tex.37.38.39.to.2

¶ 3 Præt. Corpus Christi formatũ ẽ ex purissimis sanguinib9 Virginis, ut supra habitũ est.† Non autẽ potuit esse materia illa in eodẽ instãti sanguis & caro, quia sic materia simul fuisset sub duabus formis. ergo aliud fuit instãs, in quo ultimo fuit sanguis, & aliud in quo primo fuit caro formata: sed inter quælibet duo instantia est tẽpus mediũ. ergo corpus Christi nõ fuit in instãti formatũ, sed p aliquod tempus.

†q.31.ar.5.

¶ 4 Præt. Sicut potentia augmentatiua requirit determinatũ tẽpus in suo actu, ita etiam & uirtus generatiua: utraque enim est potentia naturalis ad uegetatiuam animam pertinens: sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatum, sicut & aliorum hominũ corpora: dicitur enim Luc. 2. ꝙ proficiebat sapientia & ætate. ergo uidetur quòd pari ratiõe formatio corporis eius, quæ pertinet ad uim generatiuã, nõ fuerit in instãti formatũ, sed determinato tpe, quo aliorũ hominum corpora formantur.

li.13.ca.35. in princ.

SED CONTRA est, ꝙ Greg.* dicit 18. Moraliũ, Angelo nũtiãte, et Spiritusancto adueniẽte, mox uerbũ in utero, mox intra uterum Verbum caro.

RESPON. Dicendũ, ꝙ in conceptione corporis Christi, tria est cõsiderare. Primo quidẽ, motũ localẽ sanguinis ad locũ generationis: secũdo formationẽ corporis ex tali materia: tertio autẽ, augmẽtum quo pducit ad q̃titatẽ pfectã: ĩ quorũ medio rõ cõceptiõis cõsistit. nã primũ est cõceptioni p̃ambulũ: tertiũ aũt cõceptionẽ cõsequit. Primũ aũt nõ potuit esse in instãti, qa hoc est contra ipsam rationẽ motus localis corporis cuiuscũq;, cuius partes successiue subintrãt locum. Similiter & tertiũ oportet esse successiuũ, tũ quia augmentum nõ est sine motu locali, tũ ẽt quia procedit ex uirtute animæ iã in corpore formato operantis, quę nõ operat nisi in tempore. Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio cõceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primo quidem, pp uirtutẽ agentis infinitã. s. Spiritus sancti, per quẽ corpus Christi ẽ formatum, ut supra dictũ est*. Tanto enim aliquod agens citius põt materiã disponere, quãto maioris uirtutis est: unde agens infinitæ uirtutis, põt in instanti materiã disponere ad debitã formam. Secundo ex parte psonæ Filij, cuius corpus formabatur: non. n. erat congruum ut corpus humanũ assumeret nisi formatum. Si autem ante formationẽ perfectã aliquod tẽpus conceptionis præcessisset, non posset tota cõceptio attribui filio Dei, quæ nõ attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti, quo materia adunata peruenit ad locũ generationis, fuit pfecte formatũ corpus Christi & assumptũ. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus, quod aliter dici non posset.

q.præc.ar.1

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ uerbum Aug. utrobiq; nõ refertur ad solam formationẽ corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento usq; ad tempus partus. Vnde secũdum rationem illius numeri, dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in utero Virginis.

AD 2m dicendum, quòd motus ille localis non cõprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

AD 3m dicendum, quòd non est assignare ultimum instans, d in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare ultimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis

D.744.

Distinctio est: Tria in conceptione considerantur, &c. quæ clare patent in litera.

¶ Tractando autem tertium membrum, scilicet de augmento, aduerte quòd cũ dicitur augmentum nõ esse sine motu locali, intellige de motu locali, formaliter, uel uirtualiter, hoc est, uel quia motui augmentationis iungitur uere localis motus corporis quãti ad maiorem locum, uel ipse motus augmenti afferens intrinsece quantitatem maiorem, est causa eius per uiam sequelæ maioris loci; ac si motus ibi interueniret localis: Vtro autẽ modo fit, ratio literæ currit, quia utroque modo tempore mensuratur acquisitio maioris loci. Non est autem locus iste consonus discutiendæ huic quæstioni.

¶ Tractando secundum membrum in quo tituli quæstio consistit, conclusio responsiua ponitur. Formatio corporis Christi fuit in instanti. Probatur dupliciter. primo, ex infinitate uirtutis actiuæ: secundo ex parte personæ Filii.

¶ Clara sunt in litera, si aduerteris, quòd prima ratio concludit de possibili, secunda uero de facto. Nam ex infinitate uirtutis actiuæ, agentis tamen secundum liberum arbitrium, non infertur efficaciter, quòd fecit, sed quòd facere potuit in instanti, & hoc expresse sonant uerba literæ. Ex necessitate autẽ confitendi, quòd filius Dei conceptus est, iuncta decentia, quòd nõ nisi formatum corpus assumendum erat, infertur quòd de facto idem fuit instans cõceptionis, formationis, & assumptionis, ut patet.

¶ In responsione ad primum, aduerte ꝙ Magister sentẽ. in 4. dist. 3. exponit Aug. auctoritatem nõ de formatione in se, sed in sua manifestatione. Et in idem redit responsio Auctoris obscurior, quæ de augmento illius formationis exponit: augmentatio enim formatorum manifestauit formationem latentẽ prius ob paruitatem. Consonat autem expositio hęc Augustini uerbis, qui de pfectione Dominici corporis loquitur: quamuis. n. ipsa formatio Dominici corporis in primo instanti fuerit perfecta esentialiter, non tamen fuit perfecta quantitatiue. Hoc est, quòd licet habuerit in primo instanti omnia membra, & lineamenta, non tamen in ea quãtitate, quam habuisset, si in quadraginta & sex diebus fuisset corpus illud formatum, sed ad tantam quantitatem peruenit spatio quadraginta sex dierum, & propterea tot dies in dominici corporis perfectione interuenisse dicuntur. Verum est enim hoc de perfectione quantitatiua formationis corporis, & non de perfectione essentiali ipsius formationis, ut dictum est. Et ideo licet inter formationẽ corporis Christi, & aliorum sit differentia temporis, quia Christi corpus in instanti formatum est, aliorum uero in 46. diebus, inter perfectionem tamẽ quãtitatiuam solitã perfici in quadraginta sex diebus in corporibus masculorum, respectu corporis Christi, & aliorum nulla est differentia: quia in Christi corpore, sicut in aliorum hominum corporibus perficiendis quadraginta sex dies consumati sunt. Et hoc Augustinus, tradidit, Auctor, & Magister sent. exposuerunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris motus localis materiæ ad locum generationis.

q.præc.ar.1

Ad 4^m dicendum, quòd augmentum fit per potentiam augmentatiuam ipsius, quod augetur: sed formatio corporis fit per potentiam generatiuam, non eius qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur uis formatiua ab anima patris deriuata. Corpus autem Christi non fuit formatum ex semine uiri (sicut supra dictum est*) sed ex operatione Spiritussancti, & ideo talis debuit esse formatio, ut Spiritussancti deceret. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentatiuam animæ Christi, quæ cum sit specie conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmẽtari, sicut & alia hominum corpora augmentantur, ut ex hoc ostẽderetur ueritas humanæ naturæ.

¶ *Super quæstionis tri gesimætertiæ Articulum secundum.*

3.di.3.q.5.ar.2 ad 3.et 4.cont.c.44 & 45. ad 2. Et op. 3.ca. 223.& 224 Et lo.1.l.15 & ca. 2.l.3. *Est epis.11 ad Iulianũ epis. Coensem non remote a fine illius.

TItulus, de anima to intellectiua anima, quærit.

¶ In corpore una ẽ cõclusio: corpus Christi in primo cõceptionis instanti fuit animatum anima rationali. Probatur: Filius dei conceptus est ex Spiritussancto. ergo dum conciperetur assumpsit corpus. ergo animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequentia probatur, quia aliter non attribui posset filio Dei conceptum esse: secunda uero, qa assumpsit cotpus mediante anima, & animam mediante spiritu, ideſt intellectu, ut patet ex superioribus.

ARTICVLVS II.

Vtrum corpus Christi fuerit animatũ in primo instanti suæ conceptionis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicit. n. Leo Papa in Epistola ad Iulianũ*. Nõ alterius naturæ erat caro Christi quàm nostra, nec alio illi quàm ceteris hominibus anima est inspirata principio: sed aliis hominibus non infunditur anima in primo instanti suæ conceptionis. ergo nec corpori Christi anima debuit infundi i primo instãti suæ cõceptionis.

¶ 2 Præt. Anima, sicut quælibet forma naturalis, requirit determinatã quantitatem in sua materia: sed in primo instanti conceptionis corpꝰ Christi non habuit tantam quantitatem, quantã habent corpora aliorũ hominũ, qñ animãtur, alioquin si continue fuisset postmodũ augmentatum, uel citius fuisset natum, uel in sua natiuitate fuisset maioris quantitatis, q̃ alii infantes: quorũ primum est contra Aug.* 4. de Trini. ubi probat eum

1.4.c.5.to.3 In serm. 4. circa med. illius incip. hic ser. Iustum & rationabile.

spatio nouem mensium in utero Virginis fuisse; secundum autem est contra Leonem Papam, qui in sermone Epiphaniæ dicit, quòd Magi inuenerunt puerũ Iesum in nullo ab humanæ infantiæ generalitate discretum. nõ ergo corpus Christi fuit animatum in primo instanti suæ conceptionis.

¶ 3 Præt. Vbicumq, est prius & posterius, oportet esse plura instantia: sed secundum Philosoph.* in li. de generatione animalium, in generatione hominis requiritur prius & posterius: prius enim est niuum, & postea animal, & postea homo. ergo nõ potuit animatio Christi perfici in primo instanti suæ conceptionis.

l.2.c.4.to.4

li.3.cap.2.a med.

SED CONTRA est, ꝙ Dam.* dicit in 3. lib. Simul caro, simul dei uerbi caro, simul caro animata anima rationali & intellectuali.

In symbo.

RESPON. Dicendum, ꝙ ad hoc, quòd conceptio ipsi filio dei attribuatur (ut in Symbolo * confitemur, dicentes, Qui conceptus est de Spiritusancto) necesse est dicere, ꝙ ipsum corpus Christi, dum conciperetur, esset a uerbo dei assumptum. Ostensum est autem supra, *ꝙ uerbum dei assumpsit corpus mediante anima & animã mediante spiritu, id est intellectu: unde oportuit dupliciter in primo ex proprietate loquendi supra definita: secundo deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia illa est propria, deus factus est homo, non autẽ ista, Homo factus est deus: hæc enim loquẽdi proprietas significat id, quod est hominis non præexistitisse, ac per hoc carnem non prius fuisse quam assumptam esse. Ratio autem ad inconueniẽs est: Si caro Christi fuisset prius concepta quàm assumpta, habuisset aliquando propriam hypostasim, præter Verbi hypostasim, & sic aut unio incarnationis non fuisset secundum hypostasim, aut destructa fuisset propria carnis hypostasis in assumptione. Hoc secundum est inconueniens, primum autem est contra mysterium Incarnationis. ergo contra fidẽ est dicere, carnem Christi prius conceptam, quàm assumptam.

li.9.tex.13.to.3

c.18. in principio.to.3

9.16.ar.6. & 7.

¶ Aduerte hic, quòd quia fides nullum inducit inconueniens asserendum, ideo seclusis inconuenientibus responsionibus (quæ semper pro exclusis habendæ sunt) Auctor concludit positionem hanc esse contra fidem, utpote talem, ex qua sequitur aliquid contra fidem incarnationis: sequitur enim non esse factam unionem hypostaticam inter Verbum & humanam naturam secundum se, & eius essentiales partes: ac ꝙ hoc in triduo mortis Christi, quando caro erat separata ab anima, non fuisset uerum dicere, quòd filius dei est in sepulcro, quia hypostasis corporis nõ fuit hypostasis filii dei.

Cap.18.t.3

¶ 3 Præte. In omni generato prius tempore est id, quod est imperfectum eo, quod est perfectum, ut patet per Philosophum in 9. Metaphysic. * sed corpus Christi est quiddam generatum. ergo ad ultimam perfectionem, quæ consistit in unione ad uerbum dei, non statim in primo instanti conceptionis peruenit, sed primo fuit caro concepta, & postmodum assũpta.

SED CONTRA est, quòd Augustin. * dicit in lib. de fide ad Petrum, Firmissime tene & nullatenus dubites, carnem Christi non fuisse cõceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur a Verbo.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) proprie dicimus Deum factum esse hominem, non autem proprie dicimus, quòd homo factus sit deus: quia scilicet deus assumpsit sibi id, quod est hominis, non autem præextitit id, quod est hominis, quasi per se subsistens antequam susciperetur a Verbo. Si autem caro Christi fuisset concepta, antequã susciperetur a Verbo, habuisset aliqñ aliquã hypostasim præter hypostasim Verbi dei, quod est contra rationem incarnationis, secundum quam ponimus uerbum dei esse unitum humanæ naturæ, & omnibus partibus eius in unitate hypostasis: nec fuit conueniens quòd hypostasim præexistentem humanæ naturæ uel alicuius partis eius, uerbum dei sua assumptione destrueret. et ideo contra fidem est dicere, quòd caro Christi prius fuerit cõcepta, & postmodum assũpta a uerbo dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si caro Christi non fuisset in instanti formata, seu concepta, sed per temporis successionẽ, oporteret alterum duorum sequi, uel quòd assumptum nondum esset caro, uel quòd prius esset conceptio carnis, quàm eius assumptio: sed quia ponimus, cõceptionem in instanti esse perfectam, consequẽs est, quòd in illa carne simul fuit concipi & conceptum esse. Et sicut Aug. * dicit in libr. de fide ad Petrum, dicimus ipsum dei uerbũ suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.

Et per hoc, patet etiam respõsio ad secundum. Nam simul dũ caro illa concipitur, concepta est, & animatur.

AD 3^m dicendum, ꝙ in mysterio incarnationis, nõ considerabatur ascensus quasi alicuius præexistẽtis proficientis usque ad unionis dignitatẽ, sicut posuit Photinus hæreticus, sed potius consideratur ibi descẽsus secundum quòd perfectũ dei uerbum imperfectionem naturæ nostrę sibi assumpsit, secundum illud Io. 6. Descendi de cælo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ conceptio Christi fuerit naturalis. Secundum. n. conceptionem carnis, Christus dicitur filius hominis. Est autem uerus & naturalis filius hominis, sicut et verus & naturalis dei filius. ergo eiꝰ conceptio fuit naturalis.

¶ 2 Præt. Nulla creatura producit operatione miraculosam: sed cõceptio Christi attribuitur beatæ Virgini, quæ est pura creatura: dicitur enim quòd Virgo Christum concepit. ergo uidetur quòd non sit miraculosa conceptio, sed naturalis.

¶ 3 Præt. Ad hoc ꝙ aliqua transmutatio sit naturalis, sufficit ꝙ principium passiuum sit naturale, ut supra habitum est*: sed principiũ passiuum ex parte matris in cõceptione Christi fuit naturale, ut ex dictis patet. * ergo conceptio Christi fuit naturalis.

SED CONTRA est, ꝙ Dion. dicit in Epistola ad Caium monachum: * super hominem operabatur Christus ea, quæ sunt hominis & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ (sicut Amb.* dicit in lib. de incarnatione multa in hoc mysterio, & secundũ naturam inuenies, & ultra naturã. Si enim consideremus id, quod est ex parte materiæ conceptus quam mater ministrauit, totũ ẽ naturale. Si uero consideremus id, qđ est ex parte uirtutis actiuæ, totũ est miraculosum: sed quia unumquodque magis iudicatur ſm formã, quàm ſm materiam, et similiter ſm agẽs, quàm secundum patiens, inde est, ꝙ conceptio Christi debet dici simpliciter miraculosa et supernaturalis: sed secundũ aliquid naturalis.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Christus dicitur naturalis filius hominis, inquãtum habet naturam humanam ueram, per quã est filius hominis, licet eam miraculose habuerit: sicut cęcus illuminatus, uidet naturaliter per potentiam uisiuam, quam miraculose accepit.

Ad 2^m dicendum, ꝙ conceptio attribuitur Virgini beatę, non tamquam principio actiuo: sed quia

¶ *Super Quæstionis trigesimætertiæ Articulum quartum.*

TItulus quærit, an simpliciter & absolute conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa. Constat enim quòd in conceptione aliquid fuerit naturale, & aliquid miraculosum, sed quęritur, an fuerit simpliciter, & absolute miraculosa.

3.di.3.q.2. art. 2. Et 4. contr.c.45. Et quo.6.q. 10. Et opus. 3.c.225. usque 223. Et Isa.7.lec.2. princ.

¶ In corpore una est conclusio, habens duas partes. Conceptio est simpliciter miraculosa, secundum aliquid naturalis. Declaratur & probatur. Declaratio est ex auctoritate Ambrosii, quæ exponitur, quia ex parte materiæ ministratæ a matre est naturalias, ex parte uirtutis actiuæ est supernaturalitas. Probatio est. unum quodque magis iudicatur secundum formam, & agens, quàm materiam, & patiens. ergo conceptio Christi est simpliciter miraculosa & secundum quid naturalis.

q.præc.ar.4

q.32.ar.4.

¶ Aduerte hic, quòd quia ut in secundo traditur Physicorũ forma ex parte agentis se tenet, ideo Auctor formam agẽti coniunxit in probatione, licet in declaratione solius actiuæ uirtutis meminerit. Rursus aduerte, quod Auctor ad rem spectans, non curauit discutere tertium membrum, scilicet quòd illa conceptio nec naturalis nec miraculosa simpliciter est sed secundum aliquid miraculosa, & secundum aliquid naturalis. Ratio enim allata in litera, non solum concludit quòd magis est miraculosa, quàm naturalis: sed sufficiens est ad concludendum, quòd est simpliciter miraculosa, quoniam iudicium simpliciter, & absolute habendum de re, secundum formale sumitur, ut in litera fit. Et ideo ad rem, hoc est ad uim medii spectando

In epis. quę incip. Quæris quidem circa med. illius.

Ca.6. circa medium to. 2.

cando, Auctor intu lit, quòd simpliciter est miraculosa, licet secundum uerba as. sumpserit concludẽdum, quòd est magis miraculosa, quã naturalis, dum assumpsit, Vnumquodque magis iudicatur secundum formam, &cet. unde patet efficacia processus literæ.

¶ *Super quæstionis trigesimæquartæ Articulum primum.*

TItulus clarus est, intellectus ve sonat.

¶ In corpore unica est conclusio: Christus fuit sanctificatus in primo suæ cõceptionis iustanti. Probatur: Abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi deriuatur ex ipsa Verbi unione. ergo in primo instanti cõceptionis Christus habuit plenitudinem gratiæ sancti ficantis animam, & corpus eius. Antecedens probatur, Ioan. 1. Consequentia probatur ex supra dictis, quòd corpus Christi animatũ, & assumptum in primo suæ conceptionis instanti fuit.

¶ Aduerte hic & in responsione ad primum, ut ipsum originis ordinem sic intuearis, ut perspicias esse non solum originis, sed causalitatis ordinem inter gratiam unionis, & gratiam habitualem in Christo: hæc enim Auctor hic docet ex doctrina Euãgelica, Vidimus eum plenum gratie quasi unigenitum a Patre. Nota autem hoc, quia priora ordine generationis tãtum, sunt imperfectiora, utpote ordinata ad posteriora ut ad finem, ut artificialium ordo in exequutione testatur: sed priora ordine generationis & causalitatis simul, non imperfectiora, sed perfectiora sunt, & fines posteriorum, ut patet de subſtantia, & accidente proprio: homo enim prius generatur, quã suum accidens proministrauit materiam conceptui, & in eius utero est conceptio celebrata.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ principiũ passiuũ naturale sufficit ad trãsmutationem naturalem, qñ naturali, & consueto modo mouetur a principio actiuo proprio: sed hoc in ꝓposito nõ habet locũ: & ideo cõceptio illa non potest dici simpliciter naturalis.

QVÆSTIO XXXIIII.

De perfectione prolis conceptæ, in qua tuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de perfectione prolis conceptæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sãctificatus per gratiam.

¶ Secundo, Vtrum in eodem instãti habuerit usum liberi arbitrii.

¶ Tertio, Vtrum in eodem instanti potuerit mereri.

¶ Quarto, Vtrum in eodem instanti fuerit plene comprehensor.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis fuerit sanctificatus per gratiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi. ꝙ Christus nõ fuerit sanctificatus in primo instãti suæ cõceptionis. Dicitur. n. primæ ad Cor. 15. nõ prius spirituale, sed quod animale, demũ qd̃ spirituale est: sed sanctificatio gratiæ pertinet ad spiritualitatẽ. nõ ergo statim a principio suę cõceptionis Christus percepit gratiam sanctificationis, sed post aliquod spatium temporis.

¶ 2 Præt. Sanctificatio uĩ esse a peccato, ſm illud 1. ad Cor. 6. Et hoc quidem fuistis aliquando. ſ. peccatores, sed abluti estis, sed sanctificati estis; sed in Christo numquam fuit peccatum. ergo non conuenit sibi sanctificari per gratiam.

¶ 3 Præt. Sicut per uerbũ dei omnia facta sunt, ita per Verbum incarnatum sunt omnes homines sanctificati, qui sanctificãtur, Heb. 2. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes: sed uerbum dei, per quod facta sunt omnia, non est factum, ut Aug.* dicit in 1. de Trin. ergo Christus per quem sanctificantur omnes, non est sanctificatus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Quod exte nascetur sanctũ, uocabitur filius dei. Et Io. 10. Quẽ pater sanctificauit, et misit i mũdũ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ (sicut supra dictũ est*) abundãtia gratiæ sanctificãtis animã Christi, deriuatur ex ipsa Verbi unione, ſm illud Io. 1. vidimus gloriã eius quasi Vnigeniti a patre, plenũ gratiæ, & ueritatis. Ostẽsum est aũt supra*, ꝙ in primo instãti suæ cõceptionis corpis Chri animatũ fuit, & a uerbo dei assumptũ: unde consequens est, ꝙ in primo instanti cõceptionis Christus habuerit plenitudinẽ gratiæ sancti ficantis animam, & corpus eius.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ille ordo quẽ ponit ibi Apostolus, pertinet ad eos, qui per profectum ad spiritualẽ statũ perueniũt. In mysterio autẽ incarnationis magis consideratur descensus diuinæ plenitudinis in naturã humanã, q̃ ꝓfectus humanæ naturæ; quasi præexisteris in deũ, & ideo in homine Christo a pricipio fuit pfecta spiritualitas.

Ad 2^m dicendũ, ꝙ sanctificari, ẽ aliquid fieri sanctũ. Fit aũt aliquid non solũ ex contrario, sed etiam ex negatiue uel priuatiue oppositi, sicut album fit ex nigro, & etiã ex non albo: nos aũt ex peccatoribus sancti efficimur, & ita sanctificatio nostra est ex peccato: sed Christus quidẽ ſm hominẽ factus est sanctus, quia hanc gratiæ sanctitatẽ nõ sem per habuit, nõ tñ factus est sanctus ex peccatore, quia peccatum nũq̃ habuit, sed factus est sanctus, ex nõ sancto ſm hominẽ, non quidẽ priuatiue, ut scilicet aliquando fuerit homo & non fuerit sanctus: sed negatiue, quia scilicet quando nõ fuit homo, non habuit sanctitatem humanã, & ideo simul factus fuit homo & sanctus homo. Propter qd̃ Angelus dicit, Lucæ 1. Quod nascetur ex te sanctum: quod exponens Greg.* 18. Mor. dicit, Ad distinctionem nostræ sanctitatis, Iesus sanctus nascitur* asseritur, nos quippe si sancti efficimur, nõ tñ nascimur, quia ipsa naturæ corruptibilis cõditiõe cõstringimur: ille aũt sol⁹ueraciter sanctus natus est, qui ex cõiunctione carnalis copulæ conceptus nõ est.

Ad 3^m dicendũ, ꝙ aliter opatur pater creationẽ rerum per Filiũ, aliter tota Trinitas sanctificationẽ hominũ per hominẽ Christũ. Nã uerbum dei est ejusdẽ uirtutis & operationis cum deo patre, unde pater nõ operatur ꝓ Filiũ sicut per instrumentũ, quod mouet motũ. Humanitas aũt Christi est, sicut instrumẽtum diuinitatis, ut supra dictum est: * & ideo humanitas Christi est sanctificans & sanctificata.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit usum liberi arbitrij.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus ſm hominem non habuerit usum liberi arbitrii in primo instanti suæ conceptionis. Prius est. n. esse rei, q̃ agere uel operari: usus aũt liberi arbitrii est quædã operatio. Cum ergo anima Christi esse inceperit in primo instanti cõceptionis (ut ex præ dictis patet*) uidetur esse impossibile, ꝙ in primo instanti conceptionis habuerit usum liberi arbitrii.

¶ 2 Præt. Vsus liberi arbitrii est electio. Electio aũt præsupponit deliberationẽ consilii, dicit. n. Philosophus in 10. Ethic.* ꝙ electio est appetitus præconsiliati. ergo uĩ impossibile, ꝙ in primo instanti suæ conceptionis Christus habuerit usum liberi arbitrii.

¶ 3 Præt. Liberũ arbitriũ est facultas uoluntatis & rationis (ut in prima parte habitum est*) & ita usus liberi arbitrii est actus uolũtatis & rationis siue intellectus: sed actus intellectus præsupponit actũ sensus, qui esse non potest sine conuenientia organorũ, quæ nõ uĩ fuisse i primo instanti cõceptionis Christi. ergo uidetur ꝙ Christus non potuerit habere usum liberi arbitrii in primo instanti suæ conceptionis.

SED CONTRA est, ꝙ Aug.* dicit in lib. de Trin. Mox ut Verbũ uenit in uterum, seruata veritate, ꝓpriæ naturæ factum est caro, et perfectus homo: sed perfectus homo habet usũ liberi arbitrii. ergo Christus habuit in primo instanti suæ conceptionis usum liberi arbitrii.

RESPON. Dicendum, ꝙ (sicut supra dictũ est*) humanæ naturæ, quã Christus assumpsit, conuenit spiritualis perfectio, i qua nõ profecit, sed eam statim a principio habuit. Perfectio aũt ultima non cõsistit in potentia uel in habitu, sed in operatione: unde in 2. de Anima dicitur, † quòd operatio est actus secũdus. Et ideo dicendum est, ꝙ Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit illam operationem

ad ipsam omnia a principio mundi ordinata conspicimus, tan quam maximum omnium factibilium, sicut & uere est eorũ maximum: non potest siquidem maius fieri, quàm quòd homo sit uere personaliter deus. Et iste homo non erubuit dicere eam esse posteriorem ordine intentionis.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquartæ Articuli secundi.*

TItulus clarus.

¶ In corpore ueni ea est cõclusio: Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit usum liberi arbitrii. Probatur, Humanæ naturæ aſsumptæ conuenit spiritualis perfectio a principio. ergo Christus in primo suæ conceptionis instanti habuit illam operationem, quæ potest in instanti haberi. ergo habuit tunc usum liberi arbitrii. Antecedens habetur ex supradictis, quòd Christus non profecit in spirituali perfectione. Cõsequentia prima probatur, quia perfectio ultima non in potentia, uel habitu, sed operatione consistit, in cuius signum secũdo de Anima, operatio actus secundus dicitur. Consequentia secunda probatur, quia operatio intellectus, & uoluntatis, in qua usus arbitrii liberi consistit, potest haberi in instanti: quod declaratur a minori ex operatione usus. Et probatur ratione, quia est motus qui est actus perfecti, ad differentiam motus, qui perficitur successiue, ut dicitur in tertio de anima.

¶ Circa assumptum huius processus dubium occurrit, quo. niam æquiuocare uidetur de perfectione. Nam perfectio actus secundi nõ est inconueniens, quòd de nouo aduenerit alæ Christi etiã secũdum scientiam infusam, alioquin anima Christi semper fuisset in actu secundo respectu omniũ, quæ possunt cognosci per scientiam infusam, quod patet esse falsum. Proficere ergo animam Christi in perfectione spirituali, potest intelligi dupliciter. Primo, secundũ perfectionem actus secundi, & sic non inconuenit, animam Christi profeciſſe. Alio modo, secundum perfectionem actus primi, & sic dato, quòd sit inconueniens, est extra propositum, quia de perfectione actus secũdi quæritur & tractatur, ut patet. Et sic antecedens ruit, ac per hoc totus processus literæ.

animæ, quæ potest in instanti habe ri. Talis autem est^d operatio uolũtatis & intellectus, in qua consistit usus liberi arbitrii. Subito. n. & in instanti perficitur operatio intellectus & uoluntatis, multo magis q̃ uitio corporalis, eo ꝙ intelligere, uelle & sentire, non est motus qui sit actus imperfecti (quod successiue perficitur) sed est actus iam perfect, ut dicitur in 3. de Anima. * Et ideo dicendũ est, ꝙ Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit usum liberi arbitrii.

AD PRIMVM ergo icendũ, ꝙ esse est pri^o natura quàm agere, nõ tamen est prius tempore, sed simul cum agens habet esse perfectũ, incipit agere, nisi sit aliquid impediens: sicut ignis simul dum generatur, incipit calefacere & illuminare: sed calefactio nõ terminatur in instanti, sed per temporis successionem, illuminatio autem perficitur in instãti. Et talis operatio est usus liberi arbitrii, ut dictum est. †

Ad 2^m dicendum, ꝙ simul cum terminatur cõsiliũ uel deliberatio, põt esse electio: illi autem qui deliberatione consilij indigent, in ipsa terminatione consilij primo habẽt certitudinem de eligendis, & ideo nõ statim eligunt. Ex quo patet, ꝙ deliberatio consilii non præexigit ad electionẽ, nisi propter inquisitionem incerti. Christus autem in primo instanti suæ conceptionis, sicut habuit plenitudinem gratiæ sanctificantis, ita habuit plenitudinem ueritatis cognitæ, secundum illud, Plenum gratiæ & ueritatis: unde quasi habens omniũ certitudinẽ, potuit statim in instãti eligere.

Ad 3^m dicendum, quòd intellectus Christi, secundum scientiam infusam poterat intelligere, etiam non conuertendo se ad phantasma ta, ut supra habitum est.* unde poterat in eo esse operatio uoluntatis & intellectus absque operatione sensus: sed tamen potuit in eo esse etiam operatio sensus, in primo instanti suæ conceptionis, maxime quantum ad sensum tactus, quo sensu proles concepta sentit in matre, etiam antequam animã rationalem obtineat, ut dicitur in libro* de Generatione animalium: unde cum Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit animam rationalem, formato iam

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est acquirere simpliciter actũ secundum: & aliud est transire de uno actu secũdo in aliũ: quia in acquisitione simpliciter actus secundi, quando sci licet anima ex non operante fit operans consistit profectus ipsius animæ: profi cit enim acquirendo suam perfectionem & finem, propter quem est: unũquodque enim est propter suam operationem, ut dicitur 2. Cæl. In transeundo uero de uno actu secundo in alium, non consistit profectus ipsius animæ, ut patet ex eo, quòd quandoque ad imperfectiorem actum secundum, contingit ex perfectiori transire, ubi non proficere, sed deficere potius inuenitur. Et propterea, licet nullum inconueniens sit ponere in Christi anima nouos multos actus secundos per successum temporis, inconueniens tamen esset ponere animam ipsius totaliter caruiſse quandoque actu secundo, quia fuisset simpliciter imperfecta tunc, & uere profeciſſet, non secundum hanc uel illam perfectionem, sed simpliciter, quod excellentiæ animæ assumptæ non consonat. Et quia processus literæ fundatur non super hac, uel illa perfectione actus secundi, sed super perfectione spirituali simpliciter, & super profectu secundum spirituallem perfectionem simpliciter, ideo uerum assumit, & efficaciter concludit. Oportet enim ponere animã Christi a principio ita perfectam simpliciter, ut non proficeret simpliciter. adhoc autem manifeste cõstat sequi & quòd a principio fuit in actus secundi perfectione, & quòd opposi-

Universidad de Deusto Biblioteca

poſtũ, ſcilicet quòd fuerit ĩ principio totaliter abſque ſecundo actu, repugnat perfectioni ſimpliciter ipſius animæ a principio. Et propterea optime illatum eſt, quòd habuit in primo inſtanti illas operatiões, quas potuit in illo inſtanti habere, ſeruato intellige tu, naturæ & decentiæ ordine: quod dico ne confundaris ſcrutando, quæ eſt maior ratio de iſta quàm de illa operatione, quòd habita fuerit in illo primo inſtan i: abſque dubio enim conſtat, primum operũ noſtrorum, quo reliquis vtimur, conſiſtere in libero arbitrio: & ideo optime concluſum in litera non ſolum de poſſibili: ſed de facto in anima Chriſti tunc.

3.diſ.13.q. 1.ar. 2.q.3. & diſ.14.a. 1.q.6.& di. 18.art.3.& 5.c.Et ueri, q.29. art.8. Et opu.3.c. 223,et 228 *1.p.q. 63. art.5.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæquartæ Articulum tertium.*

TItul⁹ clarus eſt de merito proprie dicto intellect⁹. ¶In corpore vna eſt concluſio: Chriſtus in primo ſuę conceptionis inſtanti meruit. Probatur: Chriſtus in primo ſuæ cõceptionis inſtãti per gratiam ſanctificatus fuit ſanctificatione perfectiſſima. ergo ſecundum proprium motum liberi arbitrij in Deum, fuit ſanctificatus. ergo in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruit. Antecedens probatur: quia ſanctificatus eſt, vt eſſet aliorum ſanctificator. Conſequentia vero prima probatur, diſtinguendo duplicem ſanctificationis modum, & comparãdo eos. Diſtinctio eſt: Sanctificatio duplex, vel per proprium ſanctificati actum, vel nõ per propriũ, ſed Eccleſiæ fidem. Comparatio eſt: Prima eſt perfectior: tum quia actus eſt perfectior habitu, tum quia per ſe eſt perfectius eo, quod eſt per aliud. Secunda autem cõſequẽtia probatur: quia motus liberi arbitrii in deũ

a.1.hui⁹ q.

& organizato corpore eius, multo magis in eodem inſtanti poterat habere operationem ſenſus tactus.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis mereri potuerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ cõceptionis mereri non potuerit. Sicut enim ſe habet liberum arbitrium ad merendum, ita ad demerendum: ſed diabolus in primo inſtanti ſuæ creationis non potuit peccare, vt in prima parte habitum eſt.* ergo neque anima Chriſti in primo inſtanti ſuę creationis (qđ fuit primũ inſtans cõceptionis Chriſti) potuit mereri.

¶ 2 Præt. Illud, quod homo habet in primo inſtanti ſuę conceptionis, videtur ei eſſe naturale: quia hoc eſt ad quod terminatur ſua generatio naturalis: ſed naturalibus non meremur, vt patet ex his, quæ dicta ſunt in Secunda parte. ergo videtur quòd vſus liberi arbitrii, quẽ Chriſtus habuit ſecundum hominem in primo inſtanti ſuæ conceptionis, non fuerit meritorius.

¶ 3 Præt. Id, quod ſemel aliquis meruit, iam fecit quodãmodo ſuum, & ita non videtur quòd iterũ poſſit illud mereri: quia nullus meretur quod ſuum eſt. ſi ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuę conceptionis meruit, ſequitur quòd poſtea nihil meruerit, quod patet eſſe falſum. non ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruit.

SED CONTRA eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Exod. Non habuit omnino Chriſtus iuxta animæ meritũ, quo potuiſſet proficere. Potuiſſet autem proficere in merito, ſi in primo inſtanti ſuę conceptionis nõ meruiſſet. ergo in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruit Chriſtus.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ (ſicut ſupra dictum eſt*) Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis ſanctificatus fuit per gratiam. Eſt autẽ duplex ſanctificatio: vna quidem adultorum, qui ſecundum propriũ actum ſanctificantur: alia autem puerorum, qui non ſanctificantur ſecundum proprium actum fidei, ſed ſecundum fidem parentum vel Eccleſiæ. Prima autem ſanctificatio eſt perfectior, quàm ſecunda: ſicut actus eſt perfectior, quàm habitus: & quod eſt per ſe, eo quod eſt per aliud. Cum ergo ſanctificatio Chriſti fuerit perfectiſſima (quia ſic ſan-

F ctificatus eſt, ut eſſet aliorũ ſanctificator) conſequens eſt, ꝙ ipſe ſecũdũ propriũ motũ liberi arbitrii ĩ Deũ, fuerit ſanctificatus, qui quidẽ motus liberi arbitrij eſt meritori⁹. Vnde cõſequẽs eſt, ꝙ in primo inſtanti ſuæ cõceptiõis, Chriſtus meruerit.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ liberum arbitrium non eodẽ modo ſe habet ad bonum & ad malũ. Nam ad bonum ſe habet per ſe & naturaliter, ad malum autem ſe habet per modum defectus & præter

G naturam. Sicut autem Philoſophus dicit* in ſecundo de Cælo, Poſterius eſt quod eſt præter naturam, eo quod eſt ſecundum naturam: quia id quod eſt præter naturam, eſt quædã exciſio ab eo quod eſt ſecundum naturam. et ideo liberum arbitrium creaturæ[d] in primo inſtanti creationis poteſt moueri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, ſi tamen

H natura ſit integra.

AD 2m dicendum, quòd illud, quod homo habet in principio ſuę creationis ſecundum communem naturæ curſum, eſt homini naturale, nihil tamen prohibet quin aliqua creatura in principio ſuæ creationis, aliquod beneficium gratiæ a Deo conſequatur. Et hoc modo anima Chriſti in principio ſuæ creationis conſecuta eſt gratiam, qua poſſet mereri. & ea ratione gratia illa, ſecundum quandam ſimi-

I litudinẽ dr̃ fuiſſe illi homini naturalis, ut patet per Aug.* in Enchir.

AD 3m dicendum, quòd nihil prohibet idem eſſe alicuius ex diuerſis cauſis. Et ſecundũ hoc Chriſtus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo inſtanti ſuæ conceptionis, potuit etiã poſterioribus actibus & paſſionibus mereri, non quidẽ ut eſſet ſibi magis debita, ſed ut ſibi ex pluribus cauſis deberet.

ARTICVLVS IIII.

K *Vtrum Chriſtus fuerit perfectus cõprehẽſor in primo inſtãti ſuæ cõceptiõis.*

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ Chriſtus nõ fuerit perfectus cõprehẽſor in primo inſtãti ſuæ cõceptionis. Meritũ.n. pcedit prẽmiũ, ſicut & culpa pœnã: ſed Chriſtus ĩ primo inſtãti ſuæ cõceptionis meruit, ſicut dictũ eſt*. Cũ ergo ſtatus comprehenſoris ſit principale præmiũ, ur̃ ꝙ Chriſtus in primo inſtãti ſuę cõceptiõis nõ fuerit cõprehẽſor.

¶ 2 Præ. Dñs dicit Luc. ult. Hęc oportuit Chriſtũ pati, & ita intrare ĩ gloriã ſuã: ſed gloria pertinet ad ſtatũ comprehenſoris. ergo Chriſtus nõ

eſt meritorius.

¶ Aduerte & diligẽter hic tu, qui ſacramẽta eccleſiæ ſæpius frequentas, quòd ſanctificatio adultorum eſt per propriũ actũ liberi arbitrii tendentis in Deũ, & ſimiliter augmentũ ſanctificationis eſt per augmentum actus liberi arbitrii tendentis in Deum. Hinc.n. fit, ut cum frequentatione ſacrorum myſteriorum non creſcat ſanctificatio hominis, quia.ſ. homo per proprium liberi arbitrii actum nõ cõcurrit eo augmento, qđ ſanctificatio quæ fieri deberet, exigeret, hinc fit, ut ſuſcipiẽtes ſacramẽta in ipſo ſuſceptionis actu maxime debeant actualiter in Deũ actu dilectiõis cõſurgere.

¶ In reſponſione ad primũ aduerte, quòd de actu liberi arbitrii proprie loquitur Auctor, ut patet, tũ ex eo quòd ſermo ei⁹ eſt formalis, & liberum arbitrium ſæpe nominat: tum ex eo quod in præcedenti arti. in reſpõſione ad ſecũdum expreſſe ad actum electionis deſcendit. Et hæc ideo dixerim, ut pcipias, tam in angelis, quã in Chriſti anima, primum actum meritorium uere fuiſſe actũ liberũ, quàmuis non indifferentem ad bonum & malum; ſed ex natura ſeu naturæ ordine (ut in litera dicitur) determinatum ad bonũ. Nam non ſolum uoluntas, ſed liberum arbitrium (ut in litera dicitur) per ſe & naturaliter ſe habet ad bonum, ad malum autem per aliud, hoc eſt per bonum, a quo deficiendo, malum incurrit, & præter naturam, malum enim eſt exciſio ab eo, quod eſt ſecundum naturam: alioquin mali rationem non haberet.

li.2. tex.18. D.155 c.40. a me dio to.3. Locis ſup. ar.3. adductis. Art. præce.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæquartæ Articulum quartum.*

TItulus clarus ẽ. ¶ In corpore vna eſt cõcluſio, Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit

fuit actu comprehenſor, videndo deum per eſſentiam clarius ceteris creaturis. Probatur, & primo, quòd habuerit gratiam maiorem omnibus comprehenſoribus: ſecundo, quòd actu viderit plus ceteris. Primum probatur, Chriſtus accepit tunc gratiã & non ad menſuram. ergo accepit gratiam, & quantum habent comprehenſores, & maiorem omnibus. Antecedens ex euangelio. Conſequentia probatur, quia gratia viatoris minorẽ habet menſuram reſpectu gratiæ comprehenſoris. probatur, quia deficit ab illa: ex hoc enim ſequitur, quòd habeat gratiam quantã cõprehenſores, & rurſus ſequitur, quòd maior eſt omnibus, quia aliter fuiſſet menſurata ad aliam maiorem vel æqualem. Secunda vero pars probatur, quia gratia non fuit ſine actu. probatur, quia inconueniens eſſe iã dictum eſt in Chriſto ponere gratiam habitualẽ ſine actu. ¶ Aduerte hic, ꝙ ex hoc loco apparet quid videatur ſenſiſſe Auctor de illa quæſtione in præcedente libro tacta, an gratia viatoris ſit minor gratia comprehenſoris, ſecundum ſuam quantitatem, an ſolum ratione modi, quia ſcilicet comprehenſor videt, & viator nõ. Expreſſe ſiquidem hoc in loco, ex hoc quòd viatoris gratia deficit a gratia comprehenſoris, infertur quòd minorem habet menſurã. Et ne dubites, quòd de quantitate loquitur, ſubditur tanta, & quanta: & vt accipias hæc de ipſa eſſentia gratiæ, & nõ de modo actus ſubdit, & quia gratia illa nõ fuit ſine actu, vbi monſtrat ſe de ipſa eſſẽtia habitualis gratiæ loquutũ, ex hoc ipſo ꝙ poſtea ad illius actum deſcẽdit: & ſi ſic eſt, conſequens eſt, vt minimus comprehẽſor habuerit actualiter maiorem gratiã, quàm Ioãnes Bap. & ſanctus Petrus, & quicumque alius viator, dum in hac fuerunt vita. Et propterea gratia hic eſt ſicut ſemẽ, ita quòd quanto maior eſt hic gratia, tanto in patria erit maior gloria proportionaliter. Numquã tamẽ gratia tãta eſt in via, quãta eſt gratia conſumata, quæ eſt gloria, ſicut nec ſemen eſt, quanta eſt arbor ſua, quantumcumque minima, ſeu animal ſuum quantumcumque paruum.

Augu. hoc loco Pſ.64. to.8. Art. præce. q.7 ar.9.10 & 12. q.19. ar. 3.

inſtanti ſuæ cõceptionis, qñ adhuc nullam ſuſtinuerat paſſionem.

¶ 3 Præt. Illud, quod non conuenit nec homini, nec angelo, videtur eſſe propriũ deo, & ita non conuenit Chriſto ſm ꝙ homo: ſed ſemper eſſe beatum, non conuenit nec homini nec angelo: ſi.n. fuiſſent conditi beati, poſtmodum non peccaſſent. ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, non fuit beatus in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

B SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ in Pſ.64. Beatus, quẽ elegiſti & aſſumpſiſti, quod ſm gloſ.* refertur ad humanã naturam Chriſti, quæ aſſumpta eſt a verbo dei in vnitatem perſonæ: ſed in primo inſtanti conceptiõis fuit aſſumpta humana natura a verbo dei in vnitatem perſonæ. ergo in primo inſtanti ſuæ conceptionis Chriſtus, ſecũdum quòd homo, fuit beatus, quod eſt eſſe comprehenſorem.

C RESPON. Dicẽdum, ꝙ (ſicut ex dictis patet*) nõ fuit conueniẽs, vt chriſtus in ſua conceptione acciperet gratiam habitualẽ tantum abſque actu: accepit.n. gratiam nõ ad menſurã, vt ſupra habitum eſt.* Gratia autem viatoris cum ſit deficiens a gratia cõprehẽſoris, habet menſuram minorẽ reſpectu gratiæ comprehẽſoris. Vnde manifeſtum

D eſt, ꝙ Chriſtus in primo inſtãti ſuę conceptionis, accepit non ſolũ tantam gratiã quantã comprehẽſores habent, ſed etiam omnibus cõprehenſoribus maiorem. Et quia gratia illa nõ fuit ſine actu, conſequẽs eſt quòd actu fuerit comprehẽſor, videndo deum per eſſentiam clarius ceteris creaturis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*) Chriſtus non meruit gloriam animæ, ſecundum quam dicitur comprehẽſor, ſed gloriam corporis ad quam

E per ſuam paſſionem peruenit.

Vnde patet reſpõſio ad ſecundũ.

Ad 3m dicendum, ꝙ Chriſtus ex hoc ꝙ fuit deus & homo, in ſua humanitate habuit aliquid præ ceteris creaturis, vt ſcilicet ſtatim a principio eſſet beatus.

A *Super quæſtionis trigeſimæquintæ Articulum primum.*

PRo hac quæſtione in tit. primi art. notandi ſunt termini oẽs, & primum quòd natiuitas ſumitur proprie & formaliter, vt continet natiuitatem in vtero, & natiuitatem ex vtero: ita quòd non tractabitur ſolũ de natiuitate ex vtero, ſed etiam de natiuitate in vtero, vt teſtantur quinq; primi articuli huius quæſtionis. Eſt autẽ differentia inter cõceptionem & natiuitatem in vtero formalis, quia cõceptio attendit̃ penes captionem rei ad concipientem: ex hoc enĩ dicitur mulier cõcipere, ꝙ ſimul apud ſe capit quod generandum eſt. Natiuitas autem attenditur penes egreſſum a parente: ex hoc.n. res naſci dicitur, ꝙ ad naturam pergit, eſt.n. via in naturã. Vnde natiuitas tũc perfecte conſumata eſt, quando ex vtero proles exit, quæ tunc primo adipiſcitur propriam naturam, vt res omnino ſeparata a matre. Quandiu enim eſt ĩ vtero proles, eſt aliquid matris, & propterea tunc ſimpliciter & abſolute dicimus ꝙ homo nat⁹ eſt. Tractauit ergo Auctor pri⁹ de Chriſti conceptione, & nunc de natiuitate: tum, quia prius conſideranda fuit ratio conceptionis, & poſtea natiuitatis in vtero, & eodem opere, quo conceptus, & natus eſt in vtero: tum, quia natiuitas ſimpliciter, & abſolute nũcupata, quæ ſcilicet eſt ex vtero (vnde tractatus iſte denominatur) poſterior eſt omnino conceptione, & fas fuit vt in principio tractatus de natiuitate inchoaret, rõne natiuitatis etiã in vtero.

¶ Notandũ eſt deinde, ꝙ comparatio diſtinctionem comparatorum exigit, & propterea natura, & perſona inter quas fit hic comparatio in ordine ad natiuitatẽ, ſumũtur, ĩ hoc articulo vt abinuicem diſtinguuntur, hoc eſt natura ſm rõnem naturæ ut.ſ. actũ naturæ ſeu formæ exercet, qui exprimitur per ly vt quo, & ſimiliter perſona ſecundum rationem hypoſtaſis, vt ſcilicet actũ perſonæ exercet, qui ſignificatur per ly, ut quod: diſtinguuntur ſiquidem natura & perſona vt quo, & quod: eſt enim natura qua hypoſtaſis eſt id, quod eſt.

3.di.8.ar.2 c.40. ĩ me. tom.3. li. 5. Meta. tex.5.to.3.

QVÆSTIO XXXV.

De natiuitate Chriſti in octo articulos diuiſa.

COnſeqventer poſt Chriſti conceptionem agẽdũ eſt de eius natiuitate.

B Et primo, quantum ad ipſam natiuitatẽ. Secundo, quantum ad natiuitatis manifeſtationem.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum natiuitas ſit naturæ vel perſonæ.

¶ Secũdo, Vtrũ Chriſto ſit attribuẽda alia natiuitas p̃ter æternam.

¶ Tertio, Vtrum ſm natiuitatẽ tẽporalẽ beata Virgo ſit mater eius.

¶ Quarto, Vtrum debeat dici ma-

C ter dei.

¶ Quinto, Vtrum Chriſtus ſecundũ duas filiationes ſit filius dei patris & Virginis matris.

¶ Sexto, De modo natiuitatis.

¶ Septimo, De loco.

¶ Octauo, De tempore natiuitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrũ natiuitas ſit naturæ uel perſonæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ natiuitas naturæ cõueniat magis, quàm perſonæ: dicit

D enim Aug. in lib. de fide ad Petrũ. Natura æterna atque diuina, non poſſet concipi & naſci ex humana natura, niſi ſecundum veritatem humanæ naturæ: ſi igitur diuinæ naturæ conuenit concipi & naſci, ratiõe humanæ naturæ, multo magis conuenit humanæ naturæ.

¶ 2 Præt. Secundum Philoſophũ in 5. Meta.* nomen naturæ a naſcẽdo ſumptum eſt: ſed denominationes fiunt, ſecundum ſimilitudinis conuenientiam. ergo videtur, quòd natiuitas magis pertineat ad

E naturam, quàm ad perſonam.

¶ 3 Præt. Illud proprie naſcitur, quod per natiuitatem incipit eſſe: ſed per natiuitatem Chriſti non incẽpit eſſe perſona Chriſti, ſed eius humana natura. ergo uidet̃ quòd natiuitas proprie pertineat ad naturam, non ad perſonam.

¶ Notandum demum est, quòd in hoc primo artic. nō est quæstio de persona Christi & natura Christi, sed in communi de natura & persona, vt titulus ipse sonat. In sequenti siquidem art. an Christo conueniat temporalis natiuitas, quæretur, & ideo ad vniuersalissimam distinctionem inter naturam & personam (qualis est dicta differentia) recurrendū est, vt etiam ex Auctore in corpore articuli pcipere potes, dum ex distinctione secundum modum significandi inter naturam & personam, differentiā inter naturam, & personam aperuit.

l.3.c.6.paulo a princ.

¶ In corpore artic. ponitur primo vna distinctio bimēbris, deinde respondetur quæsito duabus conclusionibus, singulis iuxta singula distinctionis membra. Distinctio est, Natiuitas potest alicui dupliciter attribui, vel sicut subiecto, vel sicut termino, Prima conclusio est. Natiuitas attribuitur nō naturæ, sed personę vt subiecto nascēti. Secunda, Natiuitas naturæ attribuitur, vt termino.

¶ Aduertendum est hoc in loco cautissime, quòd distictio ista non est intelligenda vt sonat, nā dupliciter potest intelligi, vel de subiecto inhęsionis, vt scilicet illi dicatur attribui natiuitas, vt subiecto, in quo subiectiue est natiuitas sicut motus, vel mutatio est in subiecto, cui ihęret, seu inest motus seu mutatio, quemadmodum si manus calefiat, calefactio est subiectiue in manu, & si ex aqua fit aer, generatio aeris est subiectiue in materia prima, quæ transmutatur in aerem. Et sic non sumitur in proposito: tum quia natiuitas hac in litera dicitur esse in persona, vt in subiecto, constat autem personam non esse subiectum inhæsionis respectu natiuitatis, quia natiuitas est subiectiue in materia prima cum sit species generationis substantialis, & quia natiuitas quādiu durat, non est adhuc persona, quæ nascitur, & quam primum persona est, natiuitas desinit: tum quia in litera insinuatur cōclusio istius sensus, dū concludendo dicitur, quòd natiuitas tamquam subiecto nascenti proprie attribuitur personæ: non enim frustra addidit ly nascenti, sed vt monstraret quòd non loquitur de subiecto inhæsionis: vel potest intelligi de subiecto denominationis, vt scilicet illi attribuatur natiuitas vt subiecto, quod denominatur proprie a natiuitate nascens & natum: & sic sumitur in proposito: tum quia medius terminus probans & declarans conclusionem primam est, quòd id quod nascitur, est vt subiectum, & similiter conclusio, vt dictum est, dicit vt subiecto nascenti: tum quia sic omnia quæ in litera dicuntur, absque scrupulo vera inueniuntur & consona: tum quia Auctor tam in distinctione, quàm in probatione quam etiam in conclusione, nūquam loquitur de subiecto & termino natiuitatis, sed loquitur de sicut subiecto & de sicut termino natiuitatis, vt patet in litera: præponendo siquidem super ly sicut, aut ly tamquam, manifestauit quòd non de subiecto aut termino proprie loquebatur, sed de his, quæ se habent vt subiectum, & vt terminus. Et hic est proculdubio verus & formalis sensus istius literæ: persona siquidem est subiectum proprium denominationis respectu natiuitatis, nam proprie loquendo, Sortes est qui nascitur, & postea natus est.

Sed contra est, quòd Damascenus * dicit in 3. libro, Natiuitas hypostasis est, non naturæ.

Respon. dicendum, quòd natiuitas potest attribui alicui dupliciter, vno modo sic subiecto, alio modo sicut termino: sicut subiecto quidem attribuitur ei quod nascitur: hoc autem proprie est hypostasis, non natura. Cum enim nasci sit quoddam generari, sicut generatur aliquid ad hoc quod sit, ita nascitur aliquid ad hoc ꝙ sit: esse autē proprie est rei subsistētis, nam forma, quæ non subsistit, dicitur esse solum, quia ea aliquid est: persona autem vel hypostasis significatur per modum subsistentis, natura autem significatur per modum formę, in qua aliquid subsistit: & ideo natiuitas tamquam subiecto nascenti, proprie attribuitur personæ, vel hypostasi non naturæ: sed sicut termino attribuitur natiuitas naturæ: terminus enī generationis & cuiuslibet natiuitatis est forma, natura autem per modum formæ significatur. Vnde natiuitas dicitur esse via in naturam, vt patet per Philosophum 2. Phys.* terminatur enim naturæ intentio ad formā, seu naturā speciei.

l.2.Phys. t. 14.to.2

Ad primum ergo dicendum, quòd propter idēptitatem, quæ in diuinis est inter naturam & hypostasim: quandoque natura ponitur pro persona vel hypostasi: & secundum hoc dicit Augustin.* naturam diuinam esse conceptam & natam, quia scilicet persona Filii est concepta & nata, secundum humanam naturam.

loco cit. in argu.

G Ad 2m dicendum, quòd nullus motus seu mutatio denominatur a subiecto quod mouetur, sed a termino motus, a quo speciem habet. Et propter hoc, natiuitas non denominatur a persona quæ nascitur, sed a natura, ad quam natiuitas terminatur.

Ad 3m dicendum, quòd natura proprie loquendo, non incipit esse, sed magis persona incipit esse in aliqua natura, quia (sicut dictum est*) natura significatur, vt quo aliquid est, persona autem significat, vt quę habet esse subsistēs.

In corp.

¶ Conclusio ergo prima quo ad vtramque sui partem, sic probatur. Quod nascitur est tāquam subiectum natiuitatis. ergo quod est. ergo subsistens. ergo persona, & non natura. Antecedens pro euidenti relinquitur, & vere euidens est cognitis terminis. Prima consequentia probatur, quia quod nascitur, nascitur ad hoc quòd sit: quod probatur, quia nasci est quoddam generari, quod generatur autem, generatur ad hoc quòd sit. Secunda vero consequētia probatur, quia esse est proprie subsistentis: quod probatur, quia forma nō subsistens nō dicitur esse vt quæ est, sed vt qua aliquid est. Tertia autem consequentia probatur, quia persona significatur per modum subsistentis, natura autem per modum formæ. Perspice in hac deductione quæ dicimus, quòd de subiecto denominationis intendit, quia ex modis significandi probat conclusionē: modus enim significandi variat non solum proprietatem, sed veritatem enuntiationis: dictum est enim in 1. libro propter eū istam esse fallam, deitas significat deitatem, & istam ueram, deus generat deum: & conformiter nunc dicitur, quòd natura non nascitur, nec est nata, sed persona est quæ nascitur & est nata: hoc enim est personam & non naturam esse subiectum denominationis respectu natiuitatis, hoc est, esse cui vt subiecto attribuitur natiuitas, & simile quid est uidere in probatione secundæ conclusionis, dum ipsa etiam ex modo significandi probatur.

3.di.14.q.1. ar.2. ad.4. & 3. dist.8. ar.4.q.1. & de vnio. ar.2.ad 16.

¶ Secunda conclusio probatur primo: terminus natiuitatis est forma. ergo natura: antecedens patet, quia terminus cuiuslibet generationis est forma. Consequentia probatur, quia natura significatur per modum formæ. Confirmatur secundo, quia natiuitas dicitur via in naturam, ex 2. Physicorum, & exponitur, quia intentio naturæ ad formam, seu naturam terminatur.

¶ Aduerte hic, quòd natura non solum se habet vt terminus in denominando ipsam natiuitatem (a terminis enim denominantur generationes) sed & secundum rem natura habet termini rationem, quoniam ad naturam terminatur secundum rem generatio: & propterea Auctor ex parte rei etiam rationem attulit ex intentione naturæ vtente generatione vt via in naturam, ad quam tendit.

Articvlvs II.

Vtrum attribuenda sit Christo aliqua natiuitas temporalis.

Ad Secvndvm sic proceditur. Videtur quòd Christo non sit attribuenda aliqua natiuitas temporalis: nasci enim est velut quidam motus rei non extantis, antequam nascatur, id agens beneficio natiuitatis, vt sit: sed Christus ab æterno fuit. ergo non potuit temporaliter nasci.

§ 2 Præt. Illud, quod est in se perfectum, natiuitate non indiget: sed persona filii dei ab æterno fuit perfecta. non ergo indiget temporali natiuitate, & ita videtur ꝙ non sit temporaliter natus.

Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum secundum.

Titulus clarus.

℄ In corpore vna est conclusio. Necesse est Christo attribuere duas natiuitates: vnam, qua æternaliter natus est a patre, aliam, qua temporaliter natus est a matre. Probatur, In Christo sunt duæ naturæ, quarum vnam ab æterno a Patre, alteram temporaliter a matre habet. ergo Christo attribuendæ sunt duæ natiuitates &c. Antecedens ex fide. Consequentia probatur, quia natura se habet ad natiuitatem vt terminus ad motum, motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem terminorum 5. Phy. Ex hoc enim manifeste sequitur ꝙ diuersitas naturarū terminantium, inferat diuersas natiuitates, ac ꝑ hoc duę naturæ inferūt duas natiuitates.

¶ In responsione ad vltimum habes in litera satisfactionē ad rem, si ad formā instantis, quòd bis exigit interruptionem mensuræ inter primum actum & secū dum respondere cupis, dicito quòd est verum, si primus, & secundus actus mensurātur mensura durationis vnius rationis, puta ꝙ tēpus sit vtriusque mensura, aut æternitas sit vtriusque mensura, Oportet enim interrupto tēpore currere, qui bis currit in tempore, & similiter oporteret interrupta æternitate nasci, qui bis in æternitate diceretur natus. Sed diuersarum rationum existentibus mensuris, actus (puta intellectionis, volitionis, natiuitatis, dum vna intellectio alicuius est in æternitate, & altera in tempore, & sic de aliis) potest dici, quòd ille bis intellexit lapidem semel in æternitate, & semel in tempore absque æternitatis interruptione: & ratio in litera assignat, quia plus differunt etiā vt mēsurę duratiōis æternitas & tempus, quàm duo tempora interrupta, puta hodie, & posteras. Non oportet igitur natiuitatē Christi diuinā, interruptionē habere respectu natiuitatis Christi humanę, ad hoc vt Christus vere dicatur bis natus, quia plus distat mēsura diuinæ natiuitatis a mēsura humanæ natiuitatis, quàm si vna fuisset ante mille annos, & alia hodie.

l.3.orth.fi. c.7. in me.

ar. præced.

l.5.Ph.tex. 41. & seq. tom.2.

e 12.paulo post princi. tom.6.

§ 3 Præt. Natiuitas proprie personæ conuenit: sed in Christo est vna tantum persona. ergo in Christo est tantum vna natiuitas.

B ¶ 4 Præt. Quod duabus natiuitatibus nascitur, bis nascitur: sed hæc videtur esse falsa, Christus est bis natus, quia natiuitas eius, qua de Patre est natus, interruptionem non patitur, cum sit æterna: quod tamen requiritur ad hoc aduerbium bis: ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. ergo videtur quòd in Christo nō sit ponēda duplex natiuitas.

Sed contra est, quòd Damascenus* dicit in 3. libro confitemur duas Christi natiuitates, vnam quæ est ex patre æternam, & vnam, quæ est in vltimis temporibus propter nos.

C Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) natura comparatur ad natiuitatem, sicut terminus ad motum, vel mutationem. Motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem terminorum, vt patet per Philosophum in 5. Physicorum,* In Christo autem sunt duæ naturæ, diuina scilicet, & humana: quarum unam accepit ab æterno a Patre, alteram accepit temporaliter a matre: & ideo necesse est attribuere Christo duas natiuitates, vnam qua æternaliter natus est a Patre, aliam, qua temporaliter natus est a matre.

D Ad primum ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio cuiusdam Feliciani hæretici, quam Augustinus * in libro contra Felicianum sic soluit, Fingamus, inquit, sicut plerique volunt, esse in mūdo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cuncta viuificet, vt non sit concreta cum genitis, sed vitam præstet ipsa gignendis: nempe cum hæc in vterum, passibilem materiam ad usus suos formatura peruenerit, unam facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam: & fit operante anima, & patiente materia, ex duabus substantiis unus homo. Sicque animam nasci fatemur ex vtero, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa penitus nō fuisset: sic ergo, immò sublimius natus est de matre filius dei secundum hominem, eo pacto A quo cum corpore nasci docetur, & animus: non quia vtriusque sit vna substantia, sed quia ex vtraque fit vna persona. Non tamen ab initio carnis incępisse dicimus dei filium, ne temporalem credat aliquis deitatem, non ab æterno filii dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, sed quandā eū suscepisse putemus imaginē.

Ad 2m dicendum, quòd hæc *fuit ratio Nestorii, quam soluit Cyrillus in quadam epistola dicens, Non dicimus, quòd filius dei indiguerit necessario propter se secūda natiuitate post eam, quæ ex Patre est: est enim fatuum & indoctum existentem ante omnia sæcula, & consempiternum Patri indigere dicere initio, vt sit secundo. Quoniam autem propter nos, & propter nostram salutem vniens sibi secundum subsistentiam, quod est humanū processit ex muliere, ob hoc dicit nasci carnaliter.

In concil. Calcedon. actione ... in epist. ad Nestorium circa medi.

Ad 3m dicendum, quòd natiuitas est personæ, vt subiecti, naturæ autem, vt termini. Possibile est autem vni subiecto plures trāsmutationes inesse, quas tamen necesse est secundum terminos variari. quod tamen non dicimus, quasi æterna natiuitas sit transmutatio aut motus, sed quia significatur per modū mutationis, aut motus.

Ad 4m dicendum, quòd Christus potest dici bis natus, secundū duas natiuitates: sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci, qui semel nascitur æternitate, & semel in tempore, quia æternitas & tempus multo magis differunt quàm duo tempora, cum tamen vtrumque designet mensuram durationis.

Articvlvs III.

Vtrum secundum temporalem Christi natiuitatem, beata Virgo possit dici mater eius.

E Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd secundum temporalem natiuitatem christi, beata Virgo non possit dici mater eius: vt enim supra dictum est, * beata Vtrgo Maria nihil actiue in generatione christi operata est, sed solā materiam ministrauit: sed hoc non videtur sufficere ad rationem matris, alioquin lignum diceretur esse mater lecti aut scamni. ergo videtur quòd beata Virgo nō possit dici mater Christi.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum tertium.*

Titulus, an beata Virgo vere possit dici mater Christi.

¶ In corpore vna cōclusio, beata Virgo est vere mater Christi. Probatur, Corp⁹ Christi non est de de cælo allatum, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. ergo beata Virgo est vere mater Christi. Antecedens quo ad primam partem ex opposita hæresi Valentini patet, quo ad reliquas patet ex antedictis. Cōsequētia probatur, quia hoc solum requiritur ad rōnē matris.

℄ Circa probationē hanc dubiū nouitiorum occurrit, quia apparet vitium petitionis principii in ea, dum assumitur quòd corp⁹ Christi sumptum est ex Virgine matre, nā ꝓbādū erat, ꝙ illa mulier esset mater. Nec valet dicere quòd assumitur corp⁹ Christi sumptum ex matre, & concluditur, Christi esse matrē: quoniā tota quæstio de Christo est rōne corporis, an sit beata Virgo mater eius, & in vnam vertitur quæstionem, an rōne corpis, an Chri beata Virgo sit mater.

℄ Ad hoc dr̄, quòd ly ex matre, in præmissis assumptū breuitatis causa assumptum est, vt vno vocabulo exprimeret modus, quo corpus Christi sumptum ē ex beata Virgine, ac si dixisset, Corpus Chri sumptum ē ex beata Virgine in loco naturali generationis, & per operationē naturalē mulieris ad cōceptionē & ex materia naturali, quā explicauit subdēdo, Et ex purissimis sanguiib⁹ &c. vbi patet nullam incidere suspitionē petitionis principii.

3.di.3.q.2. ar.1.& 2.& di.4.q.2.artic.2. & 4. contra. ca. 55.& c.34. & 44. & opusc. 3. ca. 229.& ...o & opusc 60. c.3.co... iu.4. q. 37, ar.4.

¶ In resp. ad tertiū, aduerte ad crebrā repetitionē nō necessarii cōcurs⁹ semīs mulieris ad gñonē, & intellige Auctorem

Universidad de Deusto Biblioteca

non sensisse, quòd semen mulieris sit excrescentia vteri (vt Aristoteles putauit) sed quòd concurrat ad generationem, non necessario tamen. Et propterea apud Auctorem ex hoc ipso, quòd semẽ mulieore ordinatũ est ad generationẽ, licet non necessario, habetur ratio peccati mollicie in mulie re voluntarie seminante sola: abutitur enim semine ad generationem ordinato.

§ 2 Præt. Christus ex beata Virgine miraculose nat⁹ est: sed miraculosa generatio, nõ sufficit ad rationẽ maternitatis vel filiationis: non enim dicimus Euam fuisse filiam Adæ. ergo videtur quòd nec Christus debeat dici filius beatæ Virginis.

lib.3.c.2.4. & 7. § 3 Præt. Ad matrem pertinere videtur decisio seminis: sed sicut Damas.* dicit in 3.lib. corpus Christi non seminaliter, sed conditiue a Spiritusancto formatum est. ergo videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Christi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæi primo, Christi generatio sic erat: cum esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph &c.

RESPON. Dicendum, quòd beata Virgo est vera & naturalis mater Christi: sicut enim supra dictum
q.52.ar.4. est,* corpus Christi non est de cælo allatum, sicut Valentinus hæreticus posuit, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. Et hoc solũ requiritur ad rõnem matris, vt ex supradictis patet.* vnde beata Virgo vere est mater Christi.

q.31.art.5. AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd (sicut supra
q.35.art.3. dictum est*) paternitas siue maternitas & filiatio, nõ competunt in quacumque generatione, sed in sola generatione viuentium: et ideo si aliqua inanimata ex aliqua materia fiant, non propter hoc consequitur in eis relatio maternitatis & filiationis, sed solũ in generatione viuentium, quæ proprie natiuitas dicitur.

li.3.c.7.circa mediũ. Ad 2m dicendum, ꝙ sicut Damas.* dicit in 3.lib. natiuitas temporalis, qua Christus est natus propter nostrã salutem, est quodammodo ẜm nos, quoniam natus est homo ex muliere, & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniã non ex semine, sed ex Spiritusancto & sancta Virgine, supra legẽ conceptionis. sic igit' ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, sed ex parte operatiõis Spiritussancti, fuit miraculosa. vnde beata Virgo est vera & naturalis mater Christi.

q.52.art.4. D.661. & 1117. Ad 3m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) resolutio seminis feminæ, non pertinet ad [d] necessitatem conceptus, & ideo resolutio seminis non ex necessitate requiritur ad matrem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beata Virgo debeat dici mater Dei.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ beata Virgo non debeat dici mater dei. Non enim dicẽdum est circa diuina mysteria, nisi quod ex sacra scriptura habetur: sed nũquam in sacra scriptura legitur, quòd sit mater aut genitrix dei, sed ꝙ sit mater Christi vel mater pueri, vt patet Matth. 1. ergo non est dicendum, quòd beata Virgo sit mater dei.

§ 2 Præt. Christus dicitur deus secundum diuinam naturam: sed diuina natura non accepit initium essẽdi ex Virgine. ergo beata Virgo non est dicenda mater dei.

§ 3 Præt. Hoc nomen deus, cõmuniter prædicatur de Patre, & Filio & Spiritusancto: si ergo beata Virgo est mater dei, videtur sequi, ꝙ beata Virgo sit mater Patris & Filii & Spiritussancti, quod est inconueniens. non ergo beata Virgo debet dici mater dei.

SED CONTRA est, quòd in capitulis Cyrilli * approbatis in Ephesina synodo, legitur: Si quis non confitetur deum esse secundũ veritatẽ Emanuel, & propter hoc dei genitricem sanctam Virginem (genuit enim carnaliter carnẽ factã ex deo Verbum) anathema sit.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) omne nomen significans in concreto naturam aliquam, potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturæ. Cum autem vnio incarnationis sit facta in hypostasi (sicut supra dictum est *) manifestum est ꝙ hoc nomen deus, potest supponere pro hypostasi habente humanam naturam, & diuinam. Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ, vel humanæ, potest attribui illi personæ, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans diuinam naturam, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans humanam naturam: concipi autem & nasci, personæ attribuitur & hypostasi, secundum naturam illam, in qua concipitur, & nascitur. Cum igitur in ipso principio conceptionis fuerit humana natura assumpta a diuina persona (sicut prædictum est*) consequens est, quòd vere possit dici deum esse conceptum, & natum de Virgine. Ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicuius mater, quòd eum concepit & genuit, vnde consequens est, quòd beata Virgo vere dicatur mater Dei: solum enim sic negari posset, beatam Virginem esse matrem dei, si vel humanitas prius fuisset subiecta conceptioni, & natiuitati, quàm homo ille fuisset filius dei (sicut Photinus posuit) vel humanitas non fuisset assumpta in vnitatem personæ, vel hypostasis verbi dei, sicut posuit Nestorius. Vtrumque autem horum est erroneum, vnde hæreticum est negare beatam Virginem esse matrem dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio Nestorii: quæ quidem soluitur ex hoc, quòd licet non inueniatur expresse in scriptura dictum, quòd beata Virgo sit mater dei, inuenitur tamen expresse in scriptura quòd Iesus Christus est verus deus, vt patet 1. Ioan. vlti. & quòd beata Virgo est mater Iesu Christi, ut patet Matth. 1. vnde sequitur ex necessitate ex verbis scripturæ, quòd sit mater dei. Dicitur etiam Roman. 9. quòd ex iudæis est secundum carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sęcula. Non autem est ex Iudęis nisi mediante beata Virgine. Vnde ille, qui est super omnia deus benedictus in sęcula, est uere natus ex beata Virgine, sicut ex sua matre.

AD 2m dicendum, quòd illa est obiectio Nestorii: sed Cyrillus in quadam epistola contra Nestoriũ, eam soluit, sic dicens. Sicut hominis anima cum proprio corpore nascitur, & tamquam unum reputatur, & si uoluerit quispiam dicere, quòd est genitrix carnis, non tamen & animæ genitrix, nimis superflue loquitur. Tale aliquid gestum percipimus in generatione Christi: natum est enim ex dei Patris substantia, dei Verbum, quia uero carnem assumpsit, necessarium est confiteri, quia natum est secundum carnem ex muliere. Dicendum est ergo, quòd beata Virgo dicitur mater dei, non quia sit mater diuinitatis, sed quia personæ habentis diuinitatem, & humanitatem, est mater secundum humanitatem.

AD 3m dicendum, quòd hoc nomen deus, quàmuis sit commune tribus personis, tamen supponit quandoque pro sola persona Patris, quandoque pro sola persona Filii, uel Spiritussancti, utsupra habitum est.* Et ita cum dieitur, beata Virgo est mater Dei, hoc nomen deus, supponit pro sola persona Filii incarnata. P.p.qu.39. art.7.

¶ *Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum quartum.*

3.d.4.q.2. art.3. & 4. cõtra c.34. 43. & 45.li. Et op.3.ca.229.

Titul' clarus vt sonat. ¶ In corpore duæ sunt conclusiões. Prima est. beata Virgo vere dicitur mater dei. Secunda est, Hæreticũ est negare beatam Virginẽ esse matrem dei. Prima conclusio ꝓbatᷓ. Omne nomen significans i concreto aliquã naturam, potest supponere ꝓ qualibet hypostasi illi' naturæ. ergo ly deus, potest supponere pro hypostasi diuinę & humanæ naturę, ergo personæ illi suppositæ vel nomine dei, vel hominis, potest attribui quicquid ratione diuinæ vel humanæ naturæ conuenit. ergo vere potest dici deum conceptũ & natum de Virgine. ergo beata Virgo vere potest dici mater dei. Antecedens patet. prima consequentia probatur, quia vnio incarnationis facta est in hypostasi. Secunda, ex eisdem est euidens. Tertia probaẽ, quia concipi, & nasci attribuitur hypostasi secundum naturam illam, in qua concipitur & nascitur: iã aũt ex dictis patet, hypostasim Verbi a principio conceptionis vnitam naturę humanæ. Quarta probaẽ, quia ex hoc aliqua mulier dicitur alicuius mater, quòd eum concepit & genuit.
Cano.1.concil.Ephe.to.1.concil. q.16.art.1. q.2.ar.2. & 3.

¶ Secunda conclusio probatur. Solis duobus modis hæreticis posset negari, beatam Virginẽ esse matrem dei, ergo hæreticum est, &c. Antecedens, probatur & quo ad modos & quo ad hæresim. quo ad modos quidem, quia alter est quo poneretur homo ille prius cõceptus, quàm fuerit filius dei: alter vero est, quo ille homo poneretur non esse filius dei personaliter. Quo ad hæresim vero, quia primum fuit Photini, secundum Nestorii. oĩa clara sũt. q.33.art.1

Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum quintum.

Titulus de filiationibus realibus, hoc est, an ambæ sint reales relationes, intelligitur.

¶In corpore quatuor fiunt. Primo, ponuntur duæ circa quæsitum opiniones: secundo tractatur in communi, penes quid attenditur unitas, uel pluralitas relationis realis: tertio, applicatur ad Christi filiationẽ: quarto respondetur quæsito.

¶Quo ad primum, prima opinio ponit duas reales in Christo filiatiões, propter plures natiuitates, quę sunt causæ: secunda ponit unam tantum propter unitatem personæ, quæ est subiectum.

¶Quo ad secundum aduertendum est, quòd tria concurrũt ad realem relationem, scilicet causa, non quæcumq; sed ea quæ fundat relationem (ut albedo respectu similitudinis, & quantitas respectu qualitatis, & generatio actiua respectu paternitatis, & similia) subiectum, in quo scilicet est subiectiue ipsa relatio, ut paternitas in persona Patris, & sic de aliis. Et terminus ad quem, ut ad correlatiuũ relatio est, ut filiatio est ad quẽ dicitur paternitas, & sic de aliis. Et quia hæc inueniuntur cõcurrere ad esse relationis, & unitas aut pluralitas ad esse rei spectant, ideo Auctor in communi tractare uolens hic de unitate uel pluralitate relationis realis, de qua est sermo, ab istis tribus inchoauit, & per hæc tria discurrit, proponendo, quòd penes causam uel subiectum, & non penes terminum relatio plurificatur, excludendo primo terminum esse, penes quem unitas aut pluralitas relationis realis attenditur. Probat autem hoc, ex eo quòd si ad pluralitatem terminorum multiplicaretur realis relatio, sequeretur quòd Sortes esset filius duabus filiationibus realibus specie differẽtib⁹, quia est filius patris & matris, quod est inconueniens, quia una natiuitate est utriusque filius. Et hinc secundo infert penes unitatẽ causæ attendi unitatem specificam relationis, & manifestat hoc primo in filiatione penes natiuitatem, secundo in magistro penes unam doctrinam, & in domino penes unum dominium. Et inde tertio prosequitur pluralitatem specificam attendi penes specificam pluralitatem causæ, quod manifestat in magisterio grammaticæ & logicæ, & sic de aliis. Et demum unitatem numeralem relationis non penes causam, sed subiectum ponit, & manifestat in patre respectu multorum filiorum, in quo nec plures specie paternitates, quia generationes sunt eiusdem speciei, nec plures numero, quia forma eiusdem rationis, non potest multiplicari in eodem subiecto.

¶ Ad tertium duo de filiatione Christi deducit. Primum ex parte causæ, scilicet quòd quia duę sunt Christi natiuitates, & sunt diuersarum rationum, consequens est, quòd duæ sunt in Christo filiationes. Secundum ex parte subiecti, quòd quia una tãtum est persona, & subiectum filiationis non est natura nec pars naturæ, sed persona, consequens est quòd in Christo non sit filiatio tẽporalis, nisi cuius capax est persona diuina, & sic filiatio temporalis in Christo non est realis, sed rationis tantum.

¶Ad quartum respondetur primo quæsito, distinguendo & concordando opiniones ambas, quia aut sermo est de filiationibus secundum perfectas rationes filiationis, & sic affirmandæ sũt duæ in Christo filiatiões iuxta duas natiuitates, aut secundum filiationis subiectum, & sic in Christo non est nisi filiatio æterna, quia solum est suppositum æternum. Secundo, excludit obiectionem, quomodo scilicet Christus dicitur filius matris, & dicit quòd dicitur relatione filiationis cointellecta maternitati. Tertio, excludit aliam obiectionem, quomodo Christus dicitur realiter filius matris, & dicit quòd dicitur realiter filius ex reali maternitate ad ipsum.

ARTICVLVS. V.

Vtrum in Christo sint duæ filiationes.

3.di.8.ar.5. Et quol. 1. artic. 2. Et quol.9.q.2. ar.3. Et op. 3.c.219

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo sint duæ filiationes. Natiuitas enim est causa filiationis: sed in Christo sunt duæ natiuitates. ergo etiam in Christo sunt duæ filiationes.

§ 2 Præt. Filiatio, qua quis dicitur filius alicuius, ut matris uel patris, dependet aliqualiter ab ipso, quia esse relationis est ad aliud aliqualiter se habere, unde, & interempto uno relatiuorũ, interimitur aliud; sed filiatio æterna, qua Christus est filius dei patris, non dependet a matre, quia nullum æternum depẽdet a temporali. ergo Christus non est filius matris filiatione æterna. Aut ergo nullo modo est filius eius (quod est contra prædicta*) aut oportet quòd sit filius eius quadã alia filiatione temporali. Sunt ergo in Christo duæ filiationes. art.præced.

§ 3 Præt. Vnum relatiuorum ponitᷓ in definitione alterius, ex quo patet, quòd unum relatiuorum specificatur ex alio: sed unum & idẽ nõ potest esse in diuersis speciebus. ergo impossibile uidetur quòd una, & eadem relatio, terminetur ad extrema omnino diuersa: sed Christus dicitur filius Patris æterni, & matris temporalis, qui sunt termini omnino diuersi. ergo uidetur ꝙ non possit eadem relatione christus dici filius Patris & matris. sũt ergo in christo duæ filiationes.

¶ Occurrunt hoc in loco quinque ex Scoto in 8. distinct.3. Sẽtent. dubitanda, arguit enim contra quinque hic dicta. primum est circa illud, quòd relationes non plurificantur secundum terminos. secundum est circa illud, impossibile est in eodem subiecto esse duas formas eiusdem rationis. tertium est circa illud, Pater unica paternitate refertur ad plures filios: quartum est circa rationem literæ pro principali conclusione: quintum est circa ipsam principalẽ cõclusionem.

¶Contra primum ergo dictum, scilicet relationem non plurificari secundum terminos, arguit Scotus. si ad duos terminos esset eadem relatio, tunc eadem relatio simul esset & non esset.

¶ Contra tertium dictum, quod est propinquum huic primo (scilicet quòd pater unica paternitate refertur ad plures filios) arguit Scotus, primo. Pater hac paternitate primo respicit hunc filium hac filiatione. ergo hęc paternitas non est ad plures filios. Antecedens probatur, quia sicut paternitas fundatur super genuisse, ita hæc paternitas super hoc genuisse.

¶Secundo, correlatiua sunt simul natura, ita quòd uno destructo, destruitur & reliquum. ergo destructa hac filiatione in hoc filio, destruitur quoque hæc paternitas in hoc patre. ergo paternitas remanens ad alium filium, est alia paternitas, nisi aut idem simul esset corruptum, & remaneret, quod est impossibile, aut noua paternitas, túc aduenisset sine noua generatione, quod est etiam impossibile.

¶ Tertio, quia quando aliquid est aliquo ultimate tale, non potest illud manere in ipso, nisi ipsum habens illud sit ipso tale: sicut non potest albedo manere in superficie, nisi ipsa superficies sit alba: sed relatio est qua habens illam, est ultimate ad aliud, igitur non potest manere eadem in eo, nisi illud in quo manet sit illa ad idem aliud, igitur non manet eadem paternitas destructo illo termino, ad quem habens paternitatem dicitur pater paternitate illa.

¶Quarto, Pater aliquo modo aliter respicit hunc filiũ, & illum,

ſi alia relatione, habetur propoſitum, ſi non alia relatione, ſed alio reſpectu eiuſdem relationis, iterum habetur propoſitum. contra ſecundum dictum, quia illi reſpectus erunt eiuſdem rationis propter fundamenta eiuſdem rationis. Et propterea reſpectus iſti aut ſunt aliud a relatione, & hoc eſt ſuperfluũ multiplicare tot entia, aut ſunt idem relationi, & tũc ſequit̃, ꝙ eſt idẽ dicere, reſpectũ plurificari, & relationẽ plurificari ergo habet̃ ꝓpoſitũ. F

d. 3. ortho. fi. cap. 13. in med.

¶ Quinto multiplicato priori, multiplicatur poſterius, ſed fundamentũ eſt prius relatiõe, puta generatio paternitate, ergo multiplicata gñone actiua, multiplicat̃ paternitas.

P. p. q. 40. ar. 2. 3. & 4.

¶ Contra ſecundũ dictũ. ſ. formas eiuſdem ſpeciei nõ poſſe ſimul eſſe in eodẽ ſubiecto, arguit Scotus. primò, in omni ordine eſſentiali cũ vnitate prioris eſſẽtialiter põt ſtare pluralitas poſterioris naturaliter, nõ per ſe, nec adæquate inhærentis priori: ſed ſubiectum eſt prius eſſentialiter illa diſpoſitione, quæ ponitur ſibi inhærens, nec per ſe ei inhæret nec adæquate, ergo. Maior probatur per ſimile in cauſa & in effectu, quia, nec ſubiectum eſt cauſa intrinſeca diſpoſitionis. H

SED CONTRA eſt, quòd ſicut Damaſ.* dicit in lib. 3. Ea quæ ſunt naturæ, multiplicãtur in Chriſto, non aũt ea, quæ ſunt perſonæ: ſed filiatio maxime pertinet ad perſonam, eſt enim proprietas perſonalis, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta ſunt. † ergo in Chriſto eſt vna tantum filiatio.

RESPON. dicendum, quòd circa hoc ſunt diuerſæ opiniones. Quidam enim attendentes ad cauſam filiationis, quæ eſt natiuitas, ponũt in Chriſto duas filiationes, ſicut & duas natiuitates. Alii vero attendentes ad ſubiectum filiationis, quod eſt perſona vel hypoſtaſis, ponunt in Chriſto vnam tantũ filiationem, ſicut & vnam hypoſtaſim vel perſonã: unitas. n. relatiõis vel eius pluralitas, non attenditur ſ̃m terminos, ſed ſecundũ cauſam vel ſubiectum. Si enim ſecundum terminos attenderetur, oporteret quòd quilibet homo in ſe duas filiationes haberet, vnam, qua refertur ad patrem, & aliã qua refertur ad matrẽ: ſed recte conſideranti G apparet eadẽ relatione referri vnum quodq; ad ſuũ patrẽ & matrẽ, propter vnitatẽ cauſæ: eadem. n. natiuitate homo naſcitur ex patre & matre, vnde eadẽ relatione ad vtrumque refertur. Et eadem ratio eſt de magiſtro, q docet multos diſcipulos eadẽ doctrina, & đ dño, qui gubernat diuerſos ſubiectos eadẽ poteſtate. ſi vero sĩt cauſę[d] diuerſæ ſpecie differẽtes, ex cõſequẽti videt̃ ẽt relationes ſpecie differre. Vnde

¶ Secundo, quia plures ſpecies phantaſticæ eiuſdem ſpeciei ſunt ſimul in eodem organo phantaſiæ, ſecundum eandem partẽ organi, ergo. antecedens probatur. Et quidem ꝙ plures ſimul ſint, patet ex eo, quia aliter deleta vna ſpecie, non poſſet quis imaginari, niſi de nouo acquireret. Quòd vero ſint eiuſdem ſpeciei, probatur ex obiectis, quia obiecta ſunt eiuſdem ſpeciei. Quòd autem ſint in eadem parte organi, probatur, quia organum non poteſt in tot partes minimas diuidi, quot ſunt ſpecies imaginabiles, quæ ſimul ſunt in organo phantaſiæ.

¶ Contra quartum (ſcilicet rationem illam, filiatio eſt ita ſuppoſiti vt ſubiecti, quòd non naturæ, ergo in Chriſto non eſt filiatio temporalis realis) arguit Scotus, primo, ſi filiatio eſt tantũ perſonæ, ita quòd non poteſt niſi plurificata perſona plurificari, aut hoc conuenit filiationi, vnde relatio, aut vnde relatio* talis originis, non primum, vt patet, nec ſecundum, quia non magis I repugnat vni perſonæ pluralitas talis relationis, quàm pluralitas originationis fundantis tales relationes, ſed Chriſtus habuit duas origines. ergo &c.

* alias ut relatio abſolute aut ut relationes.

¶ Secundo, quia pater æternus habet duas reales relationes originis, ſcilicet ad Filium & Spiritumſanctum ſuper vno fundamento, ſcilicet eſſentia, ergo a fortiori Filius ſuper duo fundamẽta. ſ. duas naturas & natiuitates, habet duas filiatiões reales.

¶ Tertio, Chriſtus habet duas operationes, ergo duas filiatiões. Probatur conſequẽtia, quia relatio originis nõ magis quã operatio reſpicit ſuppoſitũ, quia ſuppoſiti eſt operari, primo Metaph.

¶ Quarto, Chriſtus ſi genuiſſet plures filios, habuiſſet duas paternitates ad illos. ergo nũc habet duas filiationes propter duas natiuitates. Quinto, ſi filiatio tantummodo diceretur de Chriſto ſecundum rationem perſonalitatis æternæ ſequeretur, quòd hæc eſſet falſa, Chriſtus, inquantum homo, eſt filius. Probatur ſequela, quia quod præciſe Chriſto conuenit ſecundum rationẽ perſonalitatis æternæ, nõ dicitur de eo, inquantũ homo: propterea. n. iſta eſt falſa, Chriſtus, inquantum homo, eſt perſona. K

¶ Contra quintum (ſcilicet filiatio temporalis Chriſti non eſt relatio realis) arguit Scotus probando vltimam particulam, de qua ſola eſt quæſtio. ſ. ꝙ ſit realis. Primo, illa relatio eſt realis, quæ conſequitur extrema ex natura extremorum ſine actu intellectus, ſed poſita matre generante & ſuppoſito habente naturam per generationem ex natura extremorum ſine actu intellectus, ſequit̃ hic filiatio, ſicut ibi maternitas, ergo. Quòd ſi quis fingat intellectũ operari ad cauſandum relationem, hoc improbatur, quia ſi Maria genuiſſet purum hominem, fuiſſet ille vere filius relatione reali, ergo cum Chriſtus non minus acceperit naturam a matre quàm purus homo accepiſſet, æque realis erit in eo relatio, ſicut in puro homine fuiſſet.

¶ Ad hæc dubia mota, ſecundum ordinem dictorum in litera reſpondendum eſt, non eodem ordine, ſed prout doctrinæ ordo exigit, vt prius ſcilicet communiora, quàm minus cõmunia tractentur, vt ex notis generibus ad ſpecies cognoſcendas tranſeatur: et propterea ad dubium trigeſimumtertium, quod inter illa cõmuniſſimum eſt, vtpote in cõmuni diſputans de formis vnius ſpeciei in eodem ſubiecto, dicendum eſt primo prænotando, ꝙ ratio quare formas vnius ſpeciei multiplicari in eodem dicimus impoſſibile, eſt illa radicabilis propoſitio peripatetica, Omnis diſtinctio aut eſt ſecundũ formam, aut ſecundum quantitatẽ: de qua propoſitione cũ de principio indiuiduationis tractaret̃, diffuſe dictum eſt: hinc enim oritur ꝙ implicat dicere, formas vnius ſpeciei duas, & apponere ĩ eodem ſubiecto, quia ſi in eodem ſubiecto ſunt, ergo non diſtinguuntur ſecundum quantitatem, ac per hoc cum nõ diſtinguantur, etiã formaliter non ſunt duæ. D. 1081.

¶ Ad primam ergo obiectionem reſpondendo dicitur, quòd Maior eſt vniuerſaliter falſa, & diſtinguenda propterea ad claritatẽ ſolutionis: poteſt ſiquidem intelligi de vnitate formali vel de vnitate numerali: ſi de vnitate formali, tranſeat tamquam impertinens: ſi de vnitate numerali, falſa eſt vniuerſaliter. Ratio eſt, quia in aliis a quantitate vnitas numeralis poſterioris inhærentis dependet per ſe ab vnitate numerali prioris, hoc eſt ſubiecti, ita quòd licet albedo per accidens ſe habeat ad hoc quantũ, hæc tamen albedo, inquantum hæc, per ſe dependet ab hoc quãto ita quòd ſi hæc albedo, vt hæc, definiretur in definitione eius poneretur hoc quãtũ, quod ẽ ſubiectũ, vnde cũ vnitate numerali ſubiecti prioris non ſtat pluralitas numeralis accidentis poſterioris, quod ſecundum ſuam ſpeciem non per ſe inhæret, quod ſ̃m vnitatem numeralẽ vẽdicat ſibi per ſe & adæquate hoc ſubiectum: per ſe quidem, quia hoc ſubiectum poneretur in definitione accidentis, inquantum hoc, adæquate aũt, quia vnitas numeralis huius accidẽtis ſubiecti, ſoli huic ſubiecto cõuenit, nec extra illud inueniri aut intelligi poteſt. Vnde probatio a ſimili nulla eſt: quoniam vnitas numeralis effectus non dependet ab vnitate numerali cauſæ, vt illius definitiua, ſicut vnitas numeralis accidentis definienda eſt per hoc ſubiectum.

¶ Ad ſecundã obiectionẽ de ſpeciebus in phãtaſia, rñdet̃ tripliciter. primo, ꝙ nõ ꝓbat̃ ab arguẽte eſſe tot eiuſdẽ ſpeciei ſpecies ſimul in vna phãtaſia ꝙ nõ poſſint eſſe ĩ diuerſis organi partib⁹, præſertim cũ hmõi intentionalia entia videãtur quaſi in puncto ſaluari, vt apparet vidẽtibus per minimũ foramen tot: & multa ſunt ſimilia in phantaſia, non per proprias ſpecies, ſed per ſpecies aliquorum totorum, quorum illa occurrerunt vt partes. Secũdo dr̃ negãdo, in eadẽ phãtaſia inueniri plures ſpeciess eiuſdẽ rõnis, & ad ꝓbationẽ, obiecta sũt eiuſdẽ rõnis, ergo ſpẽs eorũ, dr̃, ꝙ obiecta ſumuntur dupliciter. ſ. in eſſe naturæ, & ſic duo alba ſunt eiuſdẽ rõnis, vel in eſſe ſenſibili, & ſic duo alba sũt diuerſarũ rõnum: quod ſic manifeſtatur ab ipſis repræſentãtibus. nã ſicut in eſſe naturæ illa tm̃ dñr vnius ſpeciei, quorum quicquid habet eſſentialiter vnũ, habet eſſentialiter aliud, ita in repræſentãdo, illa tm̃ dñr vnius ſpeciei, quorũ quicquid repræſentat vnũ totũ illud, idẽ rep̃ſentat reliquũ: ſicut ſi vnũ albũ videat̃ a duobus vel pluribus, oẽs ille ſpẽs ſunt vnius ſpẽi, non. n. differũt in repræſentando, quia idẽ repræſentãt, ſed ſolo numero differũt, quia hæc in iſto, & illa in illo eſt: ſed duorũ alborũ ſpẽs nõ ſunt vnius ſpẽi, quia ſpẽs vnius nõ repræſentat aliud, vt patet. Vnde cũ in vna phãtasia negem⁹ plures ſpẽs eiuſdẽ obiecti, cõſequẽter negamus plures ſpecies eiuſdẽ rõnis: qm̃ vt dictum eſt, ſpẽs diuerſorum indiuiduorũ ſunt diuerſarum ſpecierũ, quia ipſa indiuidua diuerſa, ſunt diuerſarum rationũ in eſſe ſenſato.

¶ Tertio dicitur, quòd ſicut lumen generatum in eodẽ diaphano a ſecũda cãdela nõ eſt aliud numero a lumĩe genito a prima, ſed coĩcidit in idẽ depẽdẽs a duob⁹, vt partialib⁹ agẽtib⁹, ita cũ ĩ phantaſiæ

phantaſiæ organũ ſecundum eandem partem occurrit obiectum eiuſdem rationis, non fit alia ſpecies, ſed præexiſtens fit dependens a duobus partialibus, conuertente anima ſpeciẽ illã ad nouum obiectum, ita ꝙ præcedẽs ſpecies perficitur & firmitate, & extenſione. Hæc reſponſio ſuſtinenda eſt ab illis, qui diuerſorum indiuiduorũ nõ admitterent diuerſarũ rationũ, eſſe ſpẽs, & in eadem parte organi recipi. Ego magis trahor in ſecundam reſponſionem. Quæ põt confirmari, quia alia, & maiori rõne differunt ſpecies imaginatæ Sortis, & Platonis, quàm differant duæ ſpecies imaginatæ Sortis: ſed duæ ſpecies Sortis differunt rõe differẽtię numeralis. ergo ſpẽs Sortis & Plat. differunt differentia maiori, quam conſtat eſſe ſpecificam.

D. 638. ¶ Ad primum dubium dicitur, ꝙ ex hoc ꝙ relatio vna ẽ ad plures terminos inadæquate, non ſequitur eam ſimul eſſe & nõ eſſe, quãuis ſequeret̃ ſi eſſet ad plures adęquatos terminos, quod non eſt intelligibile: ſunt. n. duo inadæquati termini quaſi partiales termini. Et propterea vno ſublato, põt remanere eadẽ relatio ad aliũ, quaſi partialem terminum.

¶ Ad ſecundum dubium de vnica paternitate ad plures filios reſpondendo dicitur, ꝙ maior ſeu antecedens illud. Pater hac paternitate primo reſpicit hũc filiũ hac filiatione, diſtinguẽdum eſt. Nã ſi ly primo, ſumitur pro adæquate, negatur: ſi vero ſumitur primo, pro principaliter, conceditur, ſed tunc negatur ſequela. Nec antecedens in primo ſenſu probatur ex allata probatione, quoniam nihil aliud probatur, niſi quòd hęc paternitas habet pro propria cauſa, hoc genuiſſe: ſed ex hoc negatur, ergo adæquate reſpicit hunc filium.

nihil prohibet, plures tales rationes eidem ineſſe, ſicut ſi aliquis eſt aliquorum magiſter in grammatica, & aliorum in logica, alia eſt ratio magiſterii vtriuſque, & ideo relationibus diuerſis, vnus, & idẽ homo poteſt eſſe magiſter, vel diuerſorum, vel eorundem, ſecũdum diuerſas doctrinas. Contingit autem quãdoque, ꝙ aliquis habet relationem ad plures ſecundum diuerſas cauſas, eiuſdem tamẽ ſpeciei, ſicut cum aliquis eſt pater diuerſorum filiorum ſecundum diuerſos generationis actus, vnde paternitas nõ põt ſpecie differre, cum actus generationum ſint iidẽ ſpecie. Et quia plures formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt ſimul ineſſe eidem [d] ſubiecto, non eſt poſſibile ꝙ ſint plures paternitates in eo, qui eſt pater plurium filiorum, generatione naturali. Secus autem eſſet, ſi eſſet pater vnius generatione naturali, & alterius per adoptionem. Manifeſtum autem eſt, ꝙ non vna & eadem natiuitate Chriſtus eſt natus ex patre ab ęterno, & ex matre ex tempore, nec natiuitas eſt vnius ſpeciei. vnde quantum ad hoc oporteret dicere in Chriſto eſſe diuerſas filiationes, vnam temporalem, & aliam æternam: ſed quia ſubiectum filiationis non eſt natura, aut pars naturæ, ſed ſolum perſona vel hypoſtaſis, in Chriſto autem non eſt hypoſtaſis vel perſona niſi æterna, nõ poteſt ĩ Chriſto eſſe aliqua filiatio[a], niſi quæ ſit in hypoſtaſi æterna. Omnis autem relatio, quæ ex tempore de deo dicitur, non ponit in ipſo deo æterno aliquid ſecundum rem, ſed ſecundum rationem tantum, ſicut in prima parte * habitũ eſt: et ideo filiatio, qua Chriſtus refertur ad matrem, non poteſt eſſe realis relatio, ſed ſolum ſecundum rationem. Et ſic, quantũ ad aliquid B vtraque opinio verum dicit. nam ſi attendamus ad perfectas ratiões filiationis, oportet dicere duas filiationes, ſecundum dualitatẽ natiuitatum. Si autem attendamus ad ſubiectum filiationis, qđ non poteſt eſſe niſi ſuppoſitum æternum, non poteſt in Chriſto eſſe realiter, niſi filiatio æterna. Dicitur tamen relatiue filius ad matrẽ relatione, quæ cointelligitur relationi maternitatis ad Chriſtum: ſicut ẽt deus C dicitur dominus relatione, quæ cointelligit̃ reali relationi, qua creatura ſubiicitur deo. Et quamuis relatio dominij nõ ſit realis in deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali ſubiectione creaturæ ad ipſũ. Et ſimiliter Chriſtus dicitur realiter filius virginis matris, ex relatiõe reali maternitatis ad Chriſtũ.

P. p. q. 13. artic. 7.

AD PRIMVM ergo dicitur, quòd natiuitas temporalis cauſaret in Chriſto temporalem filiationem realem, ſi eſſet ibi ſubiectum huiuſmodi filiatiõis capax: quod D quidem, eſſe non poteſt: ipſum enĩ ſuppoſitũ æternum poteſt eſſe ſuſceptiuũ relationis temporalis, vt dictũ eſt.* Nec põt dici ꝙ ſit ſuſceptiuum filiationis tẽporalis rõne humanæ naturæ, ſicut etiã, & tẽpo

In corp. ar.

¶ Vbi pro claritate doctrinæ ſcito, quòd hæc paternitas ſi ſecundum proprias cauſas iudicaretur, eſſet proculdubio ad ſolum hunc filium, ſed ſi ſecundum merita ſubiecti iudicaretur, oportet ꝙ ſit ad hunc & alium filium, propter hoc ſcilicet, ꝙ ſecunda paternitas cedit in identitatem primæ rationis ſubiecti, quia non habet vnde differat ſolo numero ab illa: ſicut lumen genitum a ſecunda candela in eodem diaphano per ſe primo eſt ab hoc agente, vt patet 12. Met. ſed pp ſubiecti identitatẽ coincidit in idẽ numero lumen prius genitũ a prima candela ibi illuminãte. Et quia hmũi coincidentiæ ſunt per accidẽs, hoc eſt per aliud, hoc eſt per ſubiectũ, ideo non ex rõibus formarũ aut cauſarũ arguendũ eſt, ſed ad idẽtitatem ſpectandum eſt ſubiecti. E

¶ Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum, ſcilicet quòd deſtructo vno correlatiuorum deſtruitur & reliquum, niſi per accidẽs contingat illud remanere: propoſitiones enim fiunt de eo quod ſecundum proprias rationes conuenit correlatiuis, non de his quæ per accidens contingunt. Sic autem eſt in propoſito, deſtructo enim hoc filio, ſecundo vel primo, deſtruitur hæc paternitas, niſi per accidens remaneat ratione identitatis ad paternitatem, ad reliquum: ſicut deſtructo vno albo deſtruerentur ſimi-

A litudines omnium alborum ad illud, niſi per accidens remanerent inter ſe. Album enim vna ſimilitudine refertur ad omnia alba, niſi quaſi infinitas relationes reales diſtinctas realiter etiam ab hac albedine ponat Scotus in hoc albo ſimul, quod eſt ridiculum, abſurdum & ſuperfluum. Et hæc eſt altera reſponſio a ſuperius data de termino adæquato vel inadæquato.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ maior eſt vera per ſe, põt tñ eſſe falſa per accidẽs, vt dictũ eſt. Licet. n. Sortes ſit pater hac paternitate ad hunc filium, & non poſſit per ſe remanere hæc paternitas ſine hoc filio, põt tñ per accidens remanere abſq; hoc, ꝙ dicatur ad hũc filiũ. Et ratio eſt reddita ex parte ſubiecti, & ex parte termini, quia eſt inadæquatus.

¶ Ad quartũ dicit̃, ꝙ pater eadẽ relatione & eodẽ reſpectu reali reſpicit vtrũq; filiũ. Et cũ apud Auctorẽ inuenitur, ꝙ reſpectus ſunt diuerſi, non intelligitur de diuerſitate reali, ſed rõis: quia vnica illa realis relatio duorũ reſpectuũ rõnem induit, dũ cointelligitur reſpicere diuerſos terminos, ita ꝙ in re non eſt diuerſitas reſpectuũ, ſed reſpectorũ, quibus illa vna relatio quaſi duplex cointelligitur. Et ſic ruit tota fabrica argumenti, quod de reſpectibus realibus loquitur.

¶ Ad quintum negatur aſſumptum vniuerſaliter, vt aſſumitur, & ſpecialiter etiã de fundamẽtalis cauſæ ſucceſſiuæ multitudine numerali in eodem ſubiecto permanente. Poſſunt enim ſucceſſiuæ generatiões actiuæ multiplicari, & tamen permanentia cõſequentia oportet in idẽtitatẽ cedere, propter idẽtitatem ſubiecti non compatientis permanentiũ numeralẽ diſtinctionem in ſe vno.

¶ Ad quartum dubiũ de proprio filiationis ſubiecto dr̃, ꝙ filiatio nec ex eo ꝙ relatio, nec ex eo ꝙ relatio originis, habet ꝙ non plurificetur niſi plurificata perſona, ſed hoc habet ex eo ꝙ ſola perſona capax eſt filiationis, ſicut & paternitatis: nulla. n. natura, nulla pars naturæ aut perſonæ capax eſt paternitatis aut filiationis, vt patet ex eo ꝙ nihil hotũ põt dici pater, vel filius. Vnde patet, ꝙ non eſt ad propoſitũ pluralitas relationũ originis in Patre æterno, nec pluralitas generationũ: quoniã gñatio ẽ ſubiectiue in parte naturæ, hoc eſt materia. Filiatio aũt immediate ẽ in perſona, alioquin illud mẽbrũ poſſet dici filius: ſicut ſuperficies dicitur alba, quia mediat inter ſubiectũ & albedinẽ, & ſic de aliis. Et ꝑ hoc patet reſpõſio ad ſcđm, qm̃ nõ ex parte fundamẽtali, ſed ſubiecti ꝓuenit, ꝙ iſta filiatio temporalis nõ eſt realis.

¶ Ad tertium negatur ſequela. ad probationẽ dicitur, quòd aliter operatio & aliter filiatio eſt ſuppoſiti: nam filiatio eſt ſuppoſiti vt ſubiecti immediati, operatio autem eſt ſuppoſiti mediante natura & potentia & ſubiecto, vt patet.

¶ Ad quartum dicitur, quòd ſi Chriſtus genuiſſet, nullam paternitatẽ realẽ ex ſuo genuiſſe acquiſiuiſſet: quia paternitas eſt ſubiectiue immediate in perſona, nõ minus quàm filiatio.

¶ Ad quintũ dr̃, ꝙ antecedẽs põt habere duos ſẽſus, ꝑ ut ly ſecũ

dum rationem personalitatis æternæ, dupliciter teneri potest. Primo reduplicatiue, & tunc conceditur totum, vtpote impertinens, quia antecedens nõ est nostrum, & est falsum, quia Christo cõuenit esse filium hominis, non secundum ratioñe personalitatis æternæ, hoc est, non ex hoc ꝙ est persona æterna. Secũdo, potest teneri specificatiue, & sic antecedens quidem est nostrum & verum, sed consequentia nihil valet, quia procedit secundũ primum sẽsum. Constat enim, quòd omnia personalia siue humana, siue diuina conueniunt Christo secũdum rationem personalitatis æternæ, si ly secũdum, teneť specificatiue. Christus enim secũdum suam personam est hic homo & Filius hominis, vt patet. ℂ Ad quintum dubiũ de realitate filiationis temporalis in Christo, diciť negãdo maiorẽ, qm̃ oportet addere quòd suppositũ sit capax nouæ filiationis realis, propter excellentiã siquidẽ psonæ Christi prouenit, quòd nõ consurgat in eo filiatio realis noua. Nec oportet fingere intellectũ cooperãtẽ filiationẽ realẽ, sed ad filiationem rationis nõ fingitur, sed necessario concurrit cointellecta filiatio ad maternitatẽ. Et cum dicitur, Si Maria genuisset purum hominẽ, &c. ergo negatur sequela, quia in puro homine fuisse persona capax filiatióis realis nouę: in Christo aũt licet æque acceperit naturam a matre, non tamen est æque subiectũ filiatióis, quia nõ est ĩ Christo suppositũ capax filiationis realis nouæ, ob defectũ subiecti p p excellẽtiã suppositi: vt .n. ĩ litera dicitur, oĩa requisita ad filiationẽ realẽ inueniũť in Christo nato, excepto subiecto, ꝙ quia persona est, & illa ẽ deus, ideo subiectũ realis filiatióis nouæ esse non põt: cum quibus tñ tene, ꝙ Christus refertur ad matrẽ reali relatione causati ad causam, & similis ad simile, & sic de aliis relationibus realibus, quæ non immediate sunt in supposito subiectiue.

li. 4. text. 3. tom. 3.

li. 5. meta. tc. 20. to. 3.

2.2.q.164. art. 2. ad 3.

¶ In responsione ad vltimum nota duo. primo, ꝙ de vnitate specifica, & non de vnitate numerali est sermo in litera dicente, In omnibus trahentibus nauem est vna relatio, nam specificæ diuersitati paternitatis & maternitatis, quia sunt diuersa ratione principia, contra ponitur vnitas eadem ratione principiantium tractum nauis, Et veritas est, quòd multi ttahentes nauem multis actionibus, vnum passiue nauis tractum inferunt: quilibet enim sua propria actione concurrit. Et propterea multis relationibus solo modo differentibus referuntur ad nauem, quæ trahitur: quilibet enim sua propria relatione consequente ad propriam actionem refertur, quamuis nauis, quia vno numero motu trahitur, vna relatione numero ad omnes trahentes referatur. Nota secundo, quòd filiatio singulorum hominum dicitur vna secundum rẽ, & duplex secũdum rationem, secundũ duos respectus intellect⁹, in hoc sensu, ꝙ sicut albedo vna secũdum rem est multiplex secundum rationem, puta vt visibilis, vt terminatiua alterationis, vt extremitas perspicui, &c. ita filiatio Socratis ẽ vna res respectiua, & multiplex secundum multas rationes respectiuas, ita ꝙ intellectus nõ facit in illa filiatione respectũ ad patrem aut ad matrẽ, sed facit distinctionem rationis in illo uno respectu secundum rem, dum cointelligit illũ vt respõdet patri, & iterum vt respondet matri.

ralis natiuitatis, qa oporteret naturam humanã aliqualiter esse subiectam filiationi, sicut est aliqualiter subiecta natiuitati. cũ .n. Aethiops dicitur albus rõne dentis, oportet ꝙ Aethiopis deus sit albedinis subiectum. Natura autem humana nullo modo potest esse subiectum filiationis, quia hæc relatio directe respicit personam.

AD 2m dicendum, ꝙ filiatio æterna non dependet a matre tẽporali, sed huic filiationi æternæ cointelligitur quidam respectus temporalis dependens a matre, secundũ quam Christus diciť filius matris.

AD 3m dicendum, ꝙ vnum, & ens se consequũtur, vt dicitur in 4. Met.* Et ideo sicut cõtingit, quòd in vno extremorũ relatio sit quoddam ens, in alio aũt non sit ens, sed ratio tantum (sicut de scibili & sciẽtia Philo. dicit in 5. Met.*) ita etiã contingit ꝙ ex parte vnius extremi est vna relatio, ex parte autem alterius extremi sunt multę relationes. Sicut in hominibus ex parte parentum inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ sunt specie differẽtes, propter hoc ꝙ alia ratione pater, & alia mater est generationis principium. Si vero essent plures eadem rõe, principium vnius actionis (puta cum multi simul trahunt nauem) in oĩbus esset vna, & eadem relatio. Ex parte aũt prolis, est vna sola filiatio fm rem, sed duplex fm rationem, inquantũ correspõdet vtrique relationi parentũ, fm duos respect⁹ intellectus. Et sic ẽt quantũ ad aliquid in Christo est vna tm̃ filiatio realis, quæ respicit patrem æternũ: est tamen ibi alius respectus tẽporalis, qui respicit matrẽ temporalẽ.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus fuerit natus sine dolore matris.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non fuerit natus sine dolore matris: sicut .n. mors hoium subsecuta est ex pctõ primorũ parentũ (fm illud Gen. 2. Quacumq; die comederitis ex eo; morte moriemini) ita etiam dolor partus, fm illud Gen. 3. In dolore paries filios: sed Chrs mortẽ subire voluit. ergo videtur ꝙ pari ratione eius part⁹ esse debuerit cũ dolore.

¶ 2 Præt. Finis proportionatur prĩcipio: sed finis vitæ Christi fuit cũ dolore, fm illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. ergo videtur quòd etiam in sua natiuitate fuerit dolor partus.

¶ 3 Præt. In lib. de ortu Saluatoris narratur, ꝙ ad Christi natiuitatem obstetrices occurrerũt, quæ videnť esse necessariæ parienti propter dolorem. ergo videtur quòd beata Virgo pepererit cum dolore.

SED CONTRA est ꝙ Augu.* dicit in Sermone de Natiuitate, alloquẽs Virginẽ matrẽ, Nec in cõceptione, inquit, inuẽta es sine pudore, nec ĩ partu inuẽta es cũ dolore.

In serm. 14. paulo a prin. ci. tom. 10.

RESPON. dicendum, ꝙ dolor pariẽtis causatur ex apertiõe meatuũ, per quos proles egreditur. Dictum est* autem supra, ꝙ Christus est egressus ex clauso vtero matris, & sic nulla violẽtia apertióis meatuum ibi fuit, & propter hoc, in illo partu null⁹ fuit dolor, sicut nec aliqua corruptio: sed fuit ibi maxima iucũditas, ex hoc, ꝙ homo deus est natus ĩ mundũ, fm illud Isa. 35. Germinans germinabit sicut liliũ, & exultabit lętabunda & laudans.

q. 28. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ dolor partus consequitur in muliere cõmistionem virilem. Vnde Gen. 3. postquam dictum est, In dolore paries, subditur, Et sub viri potestate eris: sed sicut dicit Aug.* in sermone de Assumptione bea. Virginis, ab hac sententia excipitur virgo mater dei, quæ, quia sine peccati colluuione & sine virilis admistionis detrimento Christum suscepit, sine dolore genuit, & sine integritatis violatione, pudore virginitatis integra permãsit. Christ⁹ aũt mortẽ suscepit spõtanea voluntate, vt pro nobis satisfaceret, non

c. 4. paulo a princ. incip. hic ser. Ad interrogata, & habetur to. 9.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquitæ Articulum sextum.*

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpoř duę sunt conclusiones. prima est, Christus est natus sine dolore matris, probať, Christus est egressus ex clauso vtero matris. ergo nulla apertióis meatuum violentia ibi fuit. ergo in illo partu nullus fuit dolor. Prima consequẽtia patet, secunda vero ꝓbatur, quia dolor parientis causatur ex apertione meatuũ, per quos proles egreditur. Et confirmatur conclusio, quia ibi nulla fuit corruptio. Secunda conclusio est. In illo partu fuit maxima iucũditas. Probatur dupliciter. primo ratione, qa homo de⁹ nat⁹ est in mũdo, secundo auctoritate Is. 35. oĩa clara sũt.

¶ In respnsione ad tertiũ, aduerte ꝙ Euangelista tres act⁹ beatæ Virginis in partu dicit. s. ꝙ peperit, inuoluit pãnis, reclinauit in ꝑsepio. Et ex primo quidẽ docet Iesũ infantẽ ꝑ genitalia mẽbra & nõ per os, aut quãcũq: aliã partẽ corporis materni egresũ, parere nãq; est per natutalia gñationis mẽbra prolẽ edere. Ex secũdo vero, ꝙ ipsa mater suscepit nascẽtẽ ex se infantem: ex hoc .n. ꝙ ipsa extremos actus. s. parere & inuoluere, exercuisse dicitur, sicut excluditur obstetricũ obsequium ad matris solatiũ, ita excludiť ad prolis susceptionẽ, & reliquos actus intermedios vt sũt ablutio, & alia quæ solẽt fieri. Rationabile autem est, vt mirabilem partum angelica ministeria fouerint, ita vt Angelorum ministerio tã nascens filius, quàm parens mater omnia, quæ etiam in statu innocentiæ opportuna fuissent, q non ex peccato, sed ex natura sunt, habuerint, quãuis alio modo, puta, absque ablutione munditiam &c. quàmuis a ratione remotũ non sit, vt mater ipsa edocta ab Angelis, omnia perfecerit. Primum tamen rationabilius videtur, vt & manus virgineæ ab huiusmodi obscuris seruarentur imunes, & mens ipsius ad tanti gaudii fruct⁹ magis vnita esset, & citius omnia expedirẽtur, & Ioseph fides tam cito, tam munde, tam expedite cernentis ventrem euacuatũ & infantem editũ, impletum esse experiretur, quia quod in ea natum est, de Spiritusancto ẽ, & cum expedita matre adoraret natum mundi dominum. Et licet publica miracula ab infante fieri non debuerint, ne phantasma putaretur illius humanitas, secreta tamen quæ ab hac suspitione aliena sunt, non dedecet ipsum fecisse ad Virginis matris obsequia, vt suauis sit semper omnium dispositio a diuina procedens sapientia.

Inf. q. 46. a. 10. ad 1. Et Mat. 2. co. 6. Et op. 60. c. 4. co. 3.

quasi ex necessitate illius sentẽtiæ, quia ipse mortis debitor non erat.

AD 2m dicendum, quòd sicut Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos a doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore, sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat, & ideo non oportuit; quòd mater eius pareret cum dolore.

AD 3m dicendum, quòd Luc. 2. dicitur, quòd beata Virgo ipsum puerum, quem pepererat, pannis inuoluit, & posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri, qui est apocryphus, esse falsa. Vnde Hierony. dicit contra Eluidiũ: Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularũ sedulitas intercessit: & mater & obstetrix fuit. Pannis, inquit, inuoluit infantem, & posuit in præsepio: quæ sentẽtia apocryphorum deliramẽta conuincit,

ARTICVLVS VII.

Vtrum Christus debuerit in Bethleem nasci.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit in Bethleem nasci. Dicitur. n. Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem: sed Christus est vere verbum Dei. ergo de Hierusalem debuit prodire in mundum.

¶ 2 Præt. Matth. 2. dicitur scriptum esse de Christo, quòd Nazarenus vocabitur, quod sumitur ex eo qđ scribitur Isa. 11. Flos de radice eius ascẽdet. Nazareth enim flos interpretatur: sed maxime aliquis denominatur a loco suæ natiuitatis. ergo videtur ꝙ in Nazareth nasci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶ 3 Præ. Ad hoc dominus natus est in mundo, vt veritatis fidem annũtiaret, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: sed hoc facilius fieri potuisset, si natus fuisset in ciuitate romana, quæ tunc dominatũ orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis scribens dicit Roman. 1. Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. ergo videtur, quòd nõ debuerit in Bethleem nasci.

SED CONTRA est, quod dicitur Michææ. 5. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christus in Bethleem nasci voluit duplici ratione. Primo quidem, quia factus est ex semine Dauid secũdũ carnẽ, vt dicitur Roma. 1. Cui etiã facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui constitutũ est de Chro dei Iacob. & ideo in Bethleẽ, de qua natus fuit Dauid, nasci voluit, vt ex ipso loco natiuitatis, ꝑmissio ei facta impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens, Eo quòd esset de domo & familia Dauid. Secundo, quia (vt Grego. dicit in Homi.*) Bethleem domus panis interpretatur. Ipse autẽ Christus est qui ait, Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.

Homi. 8. in euang. non ꝑcul a pri.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ sicut Dauid in Bethleẽ natus est, ita etiam Hierusalem elegit, vt in ea sedem regni constitueret, & tẽplũ dei ibi ædificaret, & sic Hierusalẽ elegit, vt esset ciuitas simul regalis & sacerdotalis. Sacerdotium autẽ Christi & eius regnum, præcipue consumatum est in eius passione, & ideo cõuenienter Bethleem elegit natiuitati, Hierusalem vero passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam cõfutauit, qui gloriãtur de hoc, ꝙ ex ciuitatibus nobilibus originẽ ducunt, in quibus etiam præcipue volunt honorari. Christus autem econuerso, in ciuitate ignobili nasci voluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

AD 2m dicendum, quòd Christus florere voluit secundum virtuosam conuersationem, non secũdum carnis originem. & ideo in ciuitate Nazareth educari voluit & nutriri, in Bethleem autem voluit quasi peregre nasci: quia, vt Greg.* dicit, per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: non secũdum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (vt Beda † dicit) in diuersorio loco egebat, vt nobis multas mansiones in domo Patris sui præparet.

Homi. 8. in euang. non remote a princ.

† Cap. 2. in Luc. super illud, Et reclinauit eũ ĩ ꝑsepio, est ca. 5. secundum ordi. Bed. tom. 2.

AD 3m dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, Si maximam Romam elegisset ciuitatem, propter potentiam ciuium, mutationẽ orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestati vtilitatem ascriberent: sed vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarũ pauperculam elegit matrẽ, & pauperiorem patriam. Elegit autem deus infirma mundi, vt cõfundat fortia, sicut diciť 1. ad Corinth. 1. Et ideo, vt suam potestatem magis

¶ *Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum sextum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio. Christus in Bethleem nasci voluit. Probaturque dupliciter, primo ad literam, secundo mystice. ¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor reddit rationem ex parte loci voliti, quare Christus voluerit nasci ibi, quæ ratio est ẽt ratio, quare prophetari fecerit se ibi nasciturum, & propterea non affertur in litera ratio ex parte prophetiæ implẽdę. ℂ In respõsione ad secundum, nota ꝙ ad literam ideo in diuersorio nasci elegit Christus, vt sacramentum uirginei partus occultum absque matris consanguinearumq; nota maneret. Si enim in ciuitate peperisset, oportuisset obstetricem vocare & cõsanguineas, & sic aut uirginitas matris fuisset manifestata, aut reprehẽsa mater fuisset, quòd non uocasset, immo sorores eius obstetricem etiam ad inuitam matrem conuocassent. Nec obstat ꝙ in Bethleem natus dicitur, quoniã Bethleem appellatione veniunt etiam suburbanæ domus. In cuius signũ Herodes audito quòd in Bethleem nasceretur, iussit occidi in Bethleem, & in omnibus finibus ei⁹ infantes, intelligens per locum natiuitatis Christi, totum infra fines Bethleem. Suauiter ergo omnia diuina disposuit sapientia, dum nasci in diuersorio elegit, ubi nulli⁹ cura uel incuria censorem haberet, ubi & a Magis adorandus erat absque arbitris ciuibus. s. admirantibus eorũ ingressum, absque indice in domum Ioseph, propter quod diuersorium hoc, non intra ciuitatem, sed extra uidetur fuisse, ut ipsum diuersorii nomen sonat. nã si intus fuisset, potuissent Herodi testificari multi, qua Magi in Bethleem ingressi essent &c. sed ubi per uiam in diuersoria domo celebrata est adoratio, latuit ipsa adoratio. ¶ In responsione ad tertium, nota quòd ipse Christus Romæ caput Ecclesiæ suæ statuit, non solum ratione communi, quia facta Apostolorũ sunt facta Christi, iuxta illud, sine me nihil potestis facere, sed quia uolenti Petro ex Roma recedere, sicut olim ex Antiochia

chia receſſerat, ipſe Chriſtꝰ obuiauit iubens vt reuerteretur, & Romæ ſedes apoſtolica ſtabiliretur, dū dixit, Venio Romam iterum crucifigi: enim Petrus alibi ſede elegiſſet, nō Romæ, ſed i loco illo vbi poſtremo ſediſſet, caput Eccleſiæ fuiſſet. Et ſicut nūc non Antiochena, ſed Romana eccleſia caput eſt, quia Romanus pontifex ſucceſſor eſt Petri: ſi militer in illo caſu, non Romanus, ſed illiꝰ alterius loci Pōtifex ſucceſſor fuiſſet Petri, ac Chriſti vicarius. Ipſe ergo Chriſ præcipiēdo regreſſum, & crucem, Romę ſtatuit caput Eccleſiæ. quocirca non poteſt humana auctoritate mutari, & fieri vt alius quā ſucceſſor Petri Romanus Pontifex ſit caput Eccleſiæ.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæquintæ Articulum octauum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica eſt concluſio. Chriſtus conuenientiſſimo tempore eſt natus. probatur: Chriſtus tamquam dominus & conditor omnium temporum, elegit ſibi tēpus, quo naſceretur. ergo conuenientiſſimo tēpore natus eſt. Antecedens manifeſtatur dupliciter, primo, ex differētia inter Chriſtum, & alios homines. Secūdo, ex ſimili, quia elegit ſibi & locum & matrem. Conſequentia probatur, quia quæ a Deo ſūt ordinata ſunt, & cōuenienter diſpoſita. Vbi nota, quòd plꝰ infertur quàm probetur, propter materiam & eius claritatē: probatur enim quòd cōuenienti tēpore, infertur autē, quòd conuenientiſſimo tempore: quia ſi omnia a Deo ſunt conuenienter diſpoſita, ea, quæ ſunt circa propriam ipſius Dei perſonā, oportet conuenientiſſime eſſe diſpoſita. Et hoc clarum erat, quia de ipſo Chriſto eſt ſermo in concluſione.

oſtenderet in ipſa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Eccleſiæ ſuæ ſtatuit, in ſignum perfectæ victoriæ, vt exinde fides deriuaretur ad vniuerſum mundum, ſecundum illud Iſa. 26. Ciuitatem ſublimem humiliabit, & cōculcabit eā pes pauperis, ſcilicet Chriſti, greſſus egenorum, ideſt, Apoſtolorum Petri & Pauli.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum Chriſtus fuerit tempore congruo natus.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur q̄ Chriſtus non fuerit congruo tpe natus. Ad hoc n. Chriſtus venerat, vt ſuos in libertatem reuocaret. Natus eſt autem tempore ſeruitutis, quo. ſ. totus orbis præcepto Auguſti deſcribitur, quaſi tributarius factus, vt habetur Luc. 2. ergo videtur q̄ nō congruo tēpore Chriſtus fuerit natus.

¶ 2 Præt. Promiſſiones de Chriſto naſcituro gentibus nō fuerant factę, ſecundum illud Roma. 9. Quorū ſunt promiſſa: ſed Chriſtus natus eſt tempore, quo rex alienigena dominabatur: ſicut patet Mat. 2. Cum natus eſſet Ieſus in diebus Herodis regis. ergo videtur q̄ non fuerit congruo tempore natus.

¶ 3 Præ. Tempus præſentiæ Chriſti in mūdo diei comparatur, propter id, quòd ipſe eſt lux mundi: vnde ipſe dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: ſed in æſtate ſunt dies longiores, q̄ in hyeme. ergo cū natus fuerit in profundo hyemis. i. 8. Calendas Ian. videtur quòd non fuerit conuenienti tēpore natus.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factū ſub lege.

RESPON. Dicendum, quòd hæc eſt differentia inter Chriſtum & alios homines, quòd alij homines naſcuntur ſubiecti neceſſitati temporis: Chriſtus autē tamquā dominus & cōditor omnium temporum elegit ſibi tempus, in quo naſceretur, ſicut & matrem & locum. Et quia quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt, & conuenienter diſpoſita, conſequens eſt, quòd conuenientiſſimo tempore Chriſtus naſceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Chriſtus venerat nos in ſtatum libertatis reducere de ſtatu ſeruitutis. Et ideo ſicut mortalitatem noſtram ſuſcepit, vt nos ad vitam reduceret, ita (vt Beda dicit*) eo tempore dignatus eſt incarnari, quo mox natus, cenſu* Cæſaris aſcriberetur, atque ob noſtri liberationem ipſe ſeruitio ſubderetur. Tempore etiam illo, quo totus orbis ſub vno principe viuebat, maxima pax fuit in mūdo, & ideo decebat, vt illo tempore Chriſtus naſceretur, qui eſt pax noſtra faciens vtraque vnum, vt dicitur Epheſ. 2. Vnde Hiero.* dicit ſuper Iſa. Veteres ſi reuoluamus hiſtorias, inueniemus vſque ad vigeſimum octauum annum Cæſaris Auguſti, in toto orbe terrarum fuiſſe diſcordiam: otto autem Domino, omnia bella ceſſauerunt, ſecundum illud Iſa. 2. Non leuabit gens cōtra gentem gladium. Congruebat etiā, vt in illo tempore, quo vnus princeps dominabatur in mundo, Chriſtus naſceretur, qui veneret congregare ſuos in vnum, vt eſſet vnum ouile & vnus paſtor, vt dicitur Ioan. 10.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ideo Chriſtus, regis alienigenæ tempore naſci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Gene. penulti. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt: quia vt Chryſo. * dicit ſuper Mat. quandiu iudaica gens ſub iudaicis regibus, q̄uis peccatoribus, tenebatur, prophetæ mittebantur ad remedium eius: nunc autem quando lex Dei, ſub poteſtate regis iniqui tenebatur, naſcitur Chriſtus: quia magna & deſperabilis infirmitas, medicū artificioſiorem quærebat.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ſicut dicitur in lib. † de q. vet. & noui Teſta. tunc Chriſtus naſci voluit, quando lux diei crementum incipit accipere, vt oſtenderetur, quòd ipſe venerat, vt homines creſcerent in lucem diuinam, ſecundum illud Luc. 1. Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent. Similiter etiam aſperitatem hyemis elegit ad natiuitatē, vt ex tunc carnis afflictionem pateretur pro nobis.

Sup. illud Lu. 2. vt ſcriberetur cū Maria. & c. 5. ſecūdum ordi. Bedæ, tom 2. *alias cēſus

Supr. illud Iſa. 2. Non leuabit gēs contra gentem, to. 5.

Hom. 2. in Mat. i ope. ip. nō lōge a prin. to. 2.

In hb. q. ex no. teſt. qui icipit, Dᵒ certe perfe. q. 52. to. 4. inter opera Aug.

QVAESTIO XXXVI.

De manifeſtatione Chriſti nati, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de manifeſtatiōe Chriſti nati.

Et circa hoc quærūtur octo.

¶ Primo, Vtrum natiuitas Chriſti debuerit eſſe omnibus manifeſta.

¶ Secundo, Vtrum debuerit aliquibus manifeſtari.

¶ Tertio, Quibus manifeſtari debuerit.

¶ Quarto, Vtrum debuerit ipſe ſe manifeſtare, vel potius manifeſtari per alios.

¶ Quinto, Per quæ alia manifeſtari debuerit.

¶ Sexto, De ordine manifeſtationū.

¶ Septimo, De ſtella per quam manifeſtata fuit eius natiuitas.

¶ Octauo, De veneratione Magorum, qui per ſtellam, Chriſti natiuitatem cognouerunt.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſextæ Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica concluſio: Natiuitas Chriſti non debuit eſſe cōmuniter oibus manifeſta. Probatur triplicīter. primo ex myſterio paſſionis impleudo: ſecundo, ex fidei meritoꝝ: tertio ex humanitatis aſſumptæ ſtificanda veritate.

¶ Claraq; ſunt omnia, niſi quòd ſecunda ratio non caret ſcrupulo: quia aut eſt ſermo de Chriſti natiuitatis manifeſtatione per viſionē, aut per atteſtationē. Si enī eſt ſermo de manifeſtatione per viſionem, tolleret q̄ culdubio meritum fidei: quia tolleretur ipſa fides reſpectu viſi: nemo enim credit quod videt. Sed huic ſenſui obſtat: quia manifeſtatio negata omnibus eſt

eſt facta quibuſdam, puta, paſtoribus & magis, quibus non per viſionem, ſed per atteſtationem angelorum & ſtellæ manifeſtata eſt Chriſti natiuitas. Si vero eſt ſermo de manifeſtatione per atteſtationem, non ſequitur quòd tollatur meritum fidei: & falſo in litera diceretur, ſi manifeſtis indiciis, Chriſto naſcēte, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei. Vnde & magis manifeſtis indiciis natiuitas Chriſti apparuit & tamen nō eſt rō fidei ablata reſpectu natiuitatis Chriſti.

Inf. q. 39. a. 8. ad 3.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ſermo literæ eſt de manifeſtatione tali, qualis facta eſt Paſtoribus, Magis, Simeoni & Annę. Et Paſtoribꝰ quidem & Magis, nullam conſtat manifeſtationē factam niſi atteſtationē: Angeli enim teſtificati ſunt ad paſtores, & ſtella ad magos. Simeō aūt & Annæ qualis fuerit reuelatio facta, (an ſcilicet teſtificatiua tantum, an illuminatiua ad videndū) licet in Euāgelio nō ſcribatur: ex ipſo tamen inſinuari videt, q̄ teſtificatiua tm fuerit: qm vltra p̄miſſionem Chriſti domini, inſpiratio deſcribitur ipulſiua ad videndum corporalibus oculis Chriſtū, dū dicitur quòd Simeō in Spiritu venit in templū, & mi nꝰ de Anna dicitur, vt patet in textu, euangelij. [Et propterea in cōcluſione aſtius articuli ſermo eſt de manifeſtatiōe per atteſtationem talē, qualis facta creditur paſtoribꝰ, magis, Simeoni & Annæ: intēditque Auctor, q̄ non debuit Chriſti natiuitas, manifeſtari ſic omnibus. Et ſecūda ratio non tēdit ad hoc, q̄ talis mānifeſtatio abſtuliſſet fidē: ſed ad hoc, quòd talis manifeſtatio minuiſſet meritū fidei: ſic enī i litera dicitur, quia hoc diminuiſſet meritum fidei. probatur autem in litera, quòd talis manifeſtatiō facta omnibꝰ diminuiſſet meritū fidei, ex hoc quòd manifeſtatio faciens euidentiam tollit totaliter fidem: tāquam ſi dixiſſet, ſignū q̄ talis manifeſtatio minueret fidem eſt, quia ſi manifeſtatio creuiſſet vſq; ad euidētiam, tolleret totaliter fidē: hoc. n. oſtendit manifeſtationē talē eſſe propinquā manifeſtatio ni euidentiæ, ac per hoc diminuentem meritū fidei, vtpote propinquum tollenti totaliter fidem: propinquum. n. calido eſt tepidum. Vnde in illa conditionali, Si manifeſtis indiciis Chriſto naſcente, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei, loquitur de indiciis ita manifeſtis, vt natiuitatem Chriſti redderent apparentem, hoc eſt euidentē: ſic. n. fides eſt argumētum non apparentium, hoc eſt non euidentium. Duplicia ſiquidem poſſunt eſſe indicantia rem: quędā reddentia rem illam credibilē, & inter hæc eſt magna latitudo, & in hoc genere ſūt omnia teſtimonia, ſiue Angelorum, ſiue miraculorum, ſiue hominū, nec non ipſius Dei, ſi vltra atteſtationem non ꝓceditur, & ſic fuit manifeſtata Chriſti natiuitas ſupradictis: quædam vero ſunt indicantia rem ſic, quòd reddant illē euidentē, vt in demōſtratiuis, effectꝰ p diſcurſum demōſtratiuū indicat cauſam: reddit. n. illam euidēter notā, & in diuinis lumen clarū menti Angelicæ, vel humanæ infuſum tollit fidem reſpectu illius. Prima aūt indicia, q̄ſ ſunt manifeſta, vt p miracula & angelos &c. licet nō tollant, minuūt tñ meritū fidei pp propinquitatem ad apparēriā: quod ex eo potes percipere quòd Dominus Thomæ dixit, tamq̄ arguens ipſum de talibus indiciis quæſitis, Quia vidiſti. ſ. iudicia manifeſtata i me, credidiſti me Deū &c. & cōmēdādo ab oppoſito aliorum fidem ſubdidit: Beati qui non viderunt & crediderunt: numquam. n. Dominus ex oppoſito commendaſſet credentes qui non viderunt, niſi ipſum videre minueret meritum credendi. Et ſi inſtetur, ergo Magi & Paſtores min⁹ meruerūt credēdo, reſpōdetur, q̄ quantum eſt ex parte manifeſtationis, minus meruerunt credēdo, hoc eſt minorē occaſionē merendi in credēdo habuerūt: ſed cum hoc ſtat q̄ magis meruerunt credēdo ex parte ipſorū credentiū. Et hoc præponderat, quia meritū ex parte mētis maxime pēſatur. Cū hoc quoq; ſtat q̄ licet etiam nihil mererentur credendo natiuitatē Chriſti, puta, ſi vidiſſent: attamen multo plus meruiſſent amando, q̄ alii credendo & amando, propter maiorem dilectionē ex viſu, quàm ex fide productam.

Eſt epiſt. 3. non multū remote ante medium, tom. 2.

Ar. præced. ad 3. argu.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſextæ Articulum ſecundum.*

TIrulus clarus eſt.

¶ In corpore vna cōcluſio: Natiuitas Chriſti debuit quibuſdam quamvenerat homines iuſtificare, ſecundum illud Roma. 3. Iuſtitia Dei, per fidem Ieſu Chriſti. Si enim manifeſtis indicijs Chriſto naſcente eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei, quæ eſt argumentum non apparentiū, vt dicitur Heb. 11. Tertio, quia per hoc veniſſet in dubium veritas humanitatis ipſius, vnde Aug.* dicit in Epiſtola ad Voluſianum, Si nullas ex paruulo in iuuentutem mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet ſomnos, nonne opinionē confirmaret erroris, nec hominem verū nullo modo ſuſcepiſſe crederetur, & dū oīa mirabiliter facit, auferret q̄d miſericorditer fecit?

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ auctoritas illa intelligitur de aduentu Chriſti ad iudicium, ſecundum quòd gloſſa ibidem exponit.

AD 2ᵐ dicendum, q̄ de gratia Dei ſaluatoris erudiendi erant omnes homines ad ſalutem, non in principio natiuitatis eius: ſed poſtea tempore procedente, poſtquā operatus eſt ſalutem in medio terræ. Vnde poſt paſſionem & reſurrectionem ſuam dicit diſcipulis ſuis Mat. vlt. Euntes docete oēs gētes.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ad iudicium requiritur quòd auctoritas iudicis cognoſcatur, & ꝓpter hoc oportet, quòd aduentus Chriſti ad iudicium ſit manifeſtus: ſed primus aduentus fuit ad omnium ſalutem, quæ eſt per fidem, quæ quidem eſt de non apparentibus. & ideo primus Chriſti aduentus debuit eſſe occultus.

ARTICVLVS II.

Vtrum natiuitas Chriſti debuerit aliquibus manifeſtari.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd natiuitas Chriſti nulli debuerit manifeſtari: quia vt dictum eſt*, hoc erat congruum humanæ ſaluti, vt primus Chriſti aduentus eſſet occultus: ſed Chriſtus venerat, vt omnes ſaluaret, ſecūdum illud 1. ad Timoth. 4. Qui eſt ſaluator omnium, maxime fide

Universidad de Deusto Biblioteca

busdam manifestari.Probatur, Ad diuinæ sapientiæ ordinẽ pertinet, vt dei dona & secreta non æqualiter ad omnes, sed immediate ad quosdam & per eos ad alios deriuẽtur. ergo in mysterio natiuitatis hoc debuit obseruari. Antecedens declaratur ex auctoritate Actuũ. 10. de mysterio resurrectiõis Christi. Consequentia probatur ex auctoritate ad Rom.13. Omnia ex se & antedictis sunt clara.

¶ In respõsione ad tertium, de morte innocentium ab Herode, habes etiã gẽtilium testimoniũ. Macrobius enim in Saturnalibus narrat Augustũ audita talium nece, dixisse. Mallem porcus, q̃ filius fuisse Herodis: fuit enim etiã vnus infans Herodis fili⁹ cũ aliis interfectus: porcos autem Iudæi nõ interficiũt, quia non vescuntur carne suilla. Est.n.hoc velut testimonium ab hostibus de aduẽtu Magorũ ad quærendum Christum natum.

lium. ergo natiuitas Christi nulli debuit manifestari.

¶2Præt. Ante natiuitatem Christi, manifestata erat beatæ Virgini & Ioseph futura Christi natiuitas. nõ ergo erat necessarium Christo nato, eandem alijs manifestari.

¶3Præt. Nullus sapiens manifestat id, ex quo turbatio nascitur, & detrimentum aliorum: sed manifestata Christi natiuitate, subsecuta est turbatio: dicitur enim Mat.2. φ audiens Herodes Christi natiuitatẽ, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Cessit etiam hoc in detrimentum aliorum, quia ex hac occasione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, a bimatu, & infra. ergo videtur quòd nõ fuerit conueniẽs Christi natiuitatem, aliquibus manifestari.

Sed contra est, φ Christi natiuitas nulli fuisset proficua, si omnibus esset occulta: sed oportebat Christi natiuitatem esse proficuam: alioquin frustra natus fuisset. ergo videtur φ aliquibus manifestari debuerit Christi natiuitas.

Respon. Dcendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Pertinet autem ad diuinæ sapiẽtiæ ordinẽ, vt Dei dona, & secreta sapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, sed immediate ad quosdam perueniãt & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur Act. 10. quòd deus dedit Christum resurgentem manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo. unde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem obseruari, vt non omnibus Christus manifestaret, sed q̃busdã, ꝑ quos posset ad alios deuenire.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut fuisset in pręiudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus dei natiuitas innotuisset, ita etiã, et si nulli nota fuisset. Vtroque enim modo tollitur fides: tam.s. per hoc quòd aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quòd a nullo cognoscitur, a quo possit testimonium audiri: Fides enim est ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

Ad 2m dicendum, quòd Maria & Ioseph instruẽdi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur: quia ad eos pertinebat reuerẽtiam exhibere proli cõceptæ in vtero, & etiam obsequi nasciturę. Eorum autem testimonium propter hoc, quòd erat domesticũ, fuisset habitum suspectum circa magnificentiã Christi, & ideo oportuit vt alijs manifestaretur extraneis, quorum testimonium suspectum esse non posset.

Ad 3m dicendum, quòd ipsa turbatio subsecuta ex natiuitate Christi manifestata, congruebat Christi natiuitati. primo quidem, quia per hoc manifestatur cælestis Christi dignitas. Vnde Grego. dicit in* Homi. Cæli rege nato, rex terræ turbatus est: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cum celsitudo cælestis aperitur. Secundo, quia per hoc figurabatur iudiciaria Christi potestas. Vnde Aug.† dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quã do superbos reges cuna terrebat infantis? Tertio, q̃a per hoc figurabatur deiectio regni diaboli, quia vt Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ *, Non tantum Herodes in semetipso turbabatur, quãtum diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominẽ æstimabat, sed diabolus Deum, & vterque regni sui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum. Superflue tamen, quia Christus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo † Papa dicit, Herodi loquens. Non capit Christum regia tua: nec mũdi dominus, potestatis tuæ sceptri est contentus angustijs. Quòd autem Iudæi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc est, quia, vt Chrysost.* dicit, de aduentu iusti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi, quem timebant: populus enim plus iusto fauet eis, quos crudeles sustinet. Quòd autem pueri ab Herode sunt interfecti, non cessit in eorum detrimentum, sed in eorum profectum. Dicit enim Augustinus in sermone quodam de Epiphania: Absit, vt ad liberandos homines christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiuntur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

Homil. 10. in Euange. in prin.

In serm. 1. qui est 30. i ordine ante medium to. 10.

Id formaliter habet Chrys. Homi. 2. i Mat. ante mediũ in opere imperfecto, to. 2.

In serm. 4. de Epipha. inter princ. & medium

Homi. 2. in Mat. i opere imperfecto super illud, audiens Herodes turbat⁹ est. tom. 2.

Articvlvs III.

Vtrum sint conuenienter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata.

Ad tertium sic proceditur. Videtur φ non sint conueniẽter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata. Dominus eni Mat. 10. mãdauit discipulis, In viã gẽtium ne abieritis, vt.s. prius manifestaretur iudæis q̃ gentibus. ergo videtur φ multo minus a principio fuerit reuelanda christi natiuitas gentilibus, qui ab oriẽte venerunt, vt habetur Matthæi 2.

¶2Præt. Manifestatio diuinæ veritatis præcipue debet fieri ad dei amicos, secũdum illud Iob. 36. Annuntiat de ea amico suo: sed Magi videntur esse Dei inimici: dicitur enim Leuit. 19. Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini. non ergo debuit christi natiuitas Magis manifestari.

¶3Præt. christus venerat totũ mũdum a potestate diaboli liberare, vnde dicitur Malach. 1. Ab ortu solis vsq; ad occasum, magnũ est nomen meũ in gentibus. nõ ergo solũ in oriẽte positis debuit manifestari, sed etiam vbiq; terrarum.

¶4Præt. Omnia sacramenta veteris legis erant christi figura: sed sacramenta veteris legis dispensabãtur per ministerium sacerdotum legalium. ergo videtur quòd magis debuerit christi natiuitas manifestari sacerdotibus in tẽplo, quàm pastoribus in agro.

¶ Super Quæstionis trigesimæsexte Articulum tertium.

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica est conclusio subintellecta, Cõueniẽter electi sunt illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Probatur, Salus futura per Christum ad omnem hominum diuersitatẽ ptinebat. ergo Christus natus omnibus conditionibus hominum est conuenienter manifestatus. ergo Pastorib⁹, Magis, Simeoni, & Annæ conueniẽter. Antecedens probatur ex auctoritate Apostoli. Consequẽtia probatur, quia hoc.s. salus tot diuersorum, in Christi natiuitate debuit præfigurari, vt nulla hominum conditio a Christi salute excluderetur. Secunda vero cõsequẽtia declarat, ex sex diuersitatib⁹ iter istos inuentis: prima inter iudæos & gentiles: secunda inter propinquos & distãtes: tertia inter sapiẽtes & simplices: quarta inter potentes & viles: quinta inter peccatores & iustos: sexta iter mares & feminas. Omnia clara sunt. ¶ Su-

¶5Præt. Christus ex virgine matre natus est, & ætate paruulus erat. Conuenientius igitur videtur fuisse, φ Christus manifestaretur iuuenibus & virginibus, q̃ senib⁹ & cõiugatis, vel viduis, sicut Simeoni & Annæ.

Sed contra est, φ dicitur Ioan. 13. Ego scio quos elegerim: quæ autem fiunt secundũ Dei sapientiam, conuenienter fiunt. ergo conuenienter sunt electi illi, quibus est manifestata Christi natiuitas.

Respon. Dicendum, φ salus, quæ erat futura per Christum, ad omnem diuersitatem hominum pertinebat: quia sicut dicitur Col. 3. In Christo Iesu non est masculus & femina, gentilis & iudæus, seruus & liber, & sic de alijs huiusmodi. Et vt hoc in ipsa Christi natiuitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum est manifestatus: quia vt Augu. * dicit in sermone de Epiphania, Pastores fuerunt israelitæ, Magi gentiles, illi prope, isti longe, vtrique tamen ad angularem lapidem cõcurrerunt. Fuit etiã inter eos alia diuersitas: nam Magi fuerunt sapientes & potentes: Pastores autem simplices & viles. Manifestatus etiam est iustis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus.s. Magis: manifestatus est etiam & viris* & mulieribus, vt per hoc ostenderetur, nullam conditionem hominum excludi a Christi salute.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa manifestatio natiuitatis Christi, fuit quædam prælibatio plenæ manifestationis, quæ erat futura. & sicut in secunda manifestatione, primo annuntiata est gratia Christi per Christum & eius apostolos iudæis, & postea gentilibus, ita ad Christum primo, peruenerunt Pastores, qui erant primitiæ iudæorum, tamquàm prope existentes, & postea venerunt Magi a remotis, qui fuerunt primitiæ gentium, vt Augu. * dicit.

Ad 2m dicendum, quòd (sicut Aug. dicit † in sermo. de Epiphą.) Sicut præualet imperitia in rusticitate pastorum, ita præualet impietas in sacrilegijs magorum, vtrosque tamen sibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venit stulta eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores, vt nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Quidam tamen dicunt, φ isti Magi non fuerunt malefici, sed sapiẽtes Astrologi, qui apud Persas, vel Chaldæos Magi vocantur.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Chryso. dicit*, Ab oriente venerũt Magi, quia vnde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarũ. Vel quia omnes qui ad Christum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt, de quo dicitur Zachariæ 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab oriente, ad literam venisse, vel quia de vltimis orientis partibus venerunt, secundum quosdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus iudææ venerunt, quæ tamen sunt regioni iudæorum ad orientem. Credibile tamen est, etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleũ, & in Hispania apparuerunt tres soles, paulatim in vnum coeuntes.

Ad 4m dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit, Angelus manifestans Christi natiuitatem, nõ iuit Hierosolymam, non requisiuit scribas & pharisæos: erant enim corrupti & præ inuidia cruciabantur, sed pastores erant synceri antiquam conuersationem patriarcharum & Moysi colentes. Per hos etiam pastores significabantur doctores Ecclesiæ, quibus Christi mysteria reuelantur, quæ latebant Iudæos.

Ad 5m dicendum, φ sicut Ambro.* dicit, generatio domini non solum a iuuenibus: sed etiam a senioribus & iustis accipere debuit testimonium, quorum etiam testimonio propter iustitiã, magis credebatur.

In serm. 4. qui est 32. in ord. non ꝑcul a pri. tom. 10.

Alias, & mulieri.s.

Ser. 2. de Epipha. qui e 30. in ordine, circa princi. tom. 10.

In serm. 2. epiph. a medio tom. 10

Ho. 2. Mat. in ope. imper. super illud, Ecce Magi ab oriente, to. 2.

Li. 2. in Lu. cuius initium est de Simeone & Anna. to. 5.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit.

Ad quartum sic proceditur. Videtur φ Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit. Causa enim, quæ est p se, semper est potior ea, quę est per aliud, vt dicitur in 8. Physico.* sed Christus suam natiuitatem manifestauit per alios, puta, Pastoribus per angelos, & Magis per stellam. ergo multo magis per seipsum debuit suã natiuitatem manifestare.

¶2Præt. Ecclesiastici 20. dicitur, Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Sed Christus a principio suæ cõceptionis plene habuit sapientiæ & gratiæ thesaurum: nisi ergo hanc plenitudinem manifestasset per opera & verba, fuisset frustra ei data sapientia & gratia, quod est incõueniẽs, quia Deus & natura nihil frustra facit, vt dicitur in 1. de Cælo *.

¶3Præt. In lib. de Infantia Saluatoris legitur, φ Christus in sua pueritia multa miracula fecit. & ita videtur quòd suam natiuitatem per seipsum manifestauerit.

Sed contra est, quòd Leo Papa dicit †, φ Magi inuenerunt puerũ Iesum nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum: sed alij infantes non seipsos manifestant. ergo neque decuit, quòd Christus per seipsum suam natiuitatem manifestaret.

Respon. Dicendum, quòd natiuitas Christi ad humanam salutẽ ordinabatur, quæ quidem est per fidem: fides autem salutaris, diuinitatem, & humanitatem Christi cõfitetur. Oportebat igitur ita manifestari natiuitatem Christi, vt demõstratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipsius non præiudicaret. Hoc autem factum est, dum Christus in seipso natiuitatem similem infirmitati humanæ exhibuit, & tamen per Dei creaturas diuinitatis virtutem in se monstrauit. & ideo Christus nõ per seipsum suam natiuitatẽ manifestauit, sed per quasdã alias creaturas.

Ad primum ergo dicendum, quòd in via generationis & motus, oportet per imperfecta ad perfectum perueniri. & ideo Christus prius manifestatus est per alias creaturas, & postea manifestauit se per seipsum manifestatione perfecta.

Ad 2m dicendum, φ licet sapientia abscondita sit inutilis: non tamen ad sapientem pertinet, vt quolibet

¶ Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quartum.

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica cõclusio, Christus nõ per seipsum, sed per alias creaturas suam natiuitatẽ manifestare debuit. Probatur, Natiuitas Christi ordinata est ad humanam salutẽ per fidem. ergo oportebat ita manifestari, vt fides deitatis, fidei humanitatis nõn præiudicaret. ergo nõ per seipsum, sed per alias creaturas debuit manifestari. Prima consequentia probatur, quia fides salutaris est circa vtramque, scilicet deitatem, & humanitatem Christi. Secunda probatur, quia fides humanitatis fit, dum Christus in seipso humanitatem infirmam, sicut alii, exhibuit: fides vero deitatis, dum per creaturas, angelos.s. & stellam pastoribus, Magis, Simeoni, Annæque virtus deitatis manifestatur.

¶ In respõsione ad tertium, collige vltra Chrisostomi auctoritatẽ, quòd ad literã miraculum vini fuit initiũ signorum Christi simpliciter, & non limitate i illo loco. Et hoc optima ratione litera probat ex verbis Ioan. Baptistæ: miraculum quippe vini factum est post baptismũ Christi per annum, secundum ecclesiæ traditionẽ, tria mysteria vno die diuersis annis cõtigisse attestantem, scilicet Magorũ adorationem, baptismũ Christi, & conuersionem aquæ in vinum.

Li. 8. Physi. tex. 59. to. 2

Li. 1. de Cælo text. 32. tom. 2.

In serm. 4. de Epiph. in med. incipit. Hic ser. iustũ & rõnabile.

Universidad de Deusto Biblioteca

libet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo: dicitur enim Ecclesiast. 20. Est tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciẽs tempus apti temporis. Sic ergo sapientia Christo data nõ fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit & hoc ipsum, quòd tempore congruo abscõdebatur, est sapientiæ indicium.

Ho. 22. in Ioan. nõ lõge a prin. tomo. 3.

Ad 3^{m} dicendum, quòd liber ille de infantia Saluatoris est apocryphus. Et Chrys.* dicit super Ioan. ꝙ Christus non fecit miracula antequam aquam cõuertit in vinum, secundum illud quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ætatem miracula fecisset, non indiguissent Israelitæ alio manifestante eum, cum tamen Ioannes Baptista dicat Ioan. 1. Vt manifestetur in Isreel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem nõ incępit facere signa in prima ætate: existimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent, liuore liquefacti.

Articulus V.

Vtrum natiuitas Christi debuerit per angelos & stellam manifestari.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod non debuerit manifestari per angelos Christi natiuitas. Angeli enim sunt spirituales substantiæ secundũ illud Psal. 103. Qui facit angelos suos spiritus: sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spirituale eius substantiam. ergo non debuit per angelos manifestari.

¶ 2 Præt. Maior est affinitas iustorũ ad angelos q̃ ad quoscumq; alios, secundum illud Psal. 33. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos: sed iustis scilicet Simeoni & Annæ, non est manifestata Christi natiuitas p angelos. ergo nec pastoribus per angelos manifestari debuit.

¶ 3 Præt. Videtur ꝙ nec magis debuerit manifestari per stellã. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant sidera natiuitatibus hominũ dominari, sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. non ergo fuit conueniens, quòd per stellam Christi natiuitas manifestaretur.

¶ 4 Præt. Signum oportet esse certũ ad hoc, ꝙ per ipsum aliquid manifestetur: sed stella non videtur esse signum certum natiuitatis Christi. ergo inconuenienter fuit Christi natiuitas per stellam manifestata.

Sed contra est, quòd dicitur Deute. 32. Dei pfecta sunt opera: sed talis manifestatio fuit opus diuinum. ergo per conuenientia signa fuit effecta.

Respon. Dicẽdum, quòd sicut manifestatio syllogistica fit per ea, quæ sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum, ita manifestatio quæ fit per signa, debet fieri per ea, quæ sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis est familiare & consuetum interiori spiritussancti instinctu edoceri, absq; signorum sensibilium demonstratione. s. per spiritum prophetiæ. Alij vero corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia adducuntur. iudæi aũt consueti erãt diuina responsa per angelos accipere, per quos etiam legem acceperant, secũdum illud Actuum 7. Accepistis legem in dispositione angelorum. Gentiles vero & maxime astrologi consueti sunt stellarum cursus inspicere. & ideo iustis. s. Simeoni & Annæ, manifestata est Christi natiuitas per interiorem instinctum Spiritussancti, secundum illud Luc. 2. Responsum accepit a Spiritusancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christm domini. Pastoribus autem & Magis tã quã rebus corporalibus deditis, manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitiones. Et quia natiuitas non erat pure terrena, sed quodammodo cælestis, ideo per signa cęlestia vtrisque Christi natiuitas reuelatur: ut. n. Aug. dicit in sermo. de Epiph. Cælos angeli habitant, & sidera ornant, vtrisque ergo cæli enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem pastoribus tãquam iudæis, apud quos frequenter factæ sunt apparitiones angelorum, reuelata est natiuitas Christi per angelos. Magis autem assuetis in consideratione cælestium corporum, manifestata est per signũ stellæ, quia (vt Chrys. dicit *) per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est autẽ alia ratio, quia vt Greg. † dicit, iudæis tamquam ratione vtentibus rationale animal. i. angelus prædicare debuit. Gẽtiles vero, quia vti ratione nesciebant ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa perducuntur. Et sicut Dominum iam loquentem annuntiauerunt gentilibus prædicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prædicauerunt. Est etiam & alia ratio, quia vt Aug. dicit in serm. Epipha. Abrahę innumerabilis fuerat promissa successio non carnis semine, sed fidei fęcunditate generanda. & ideo stellarum multitudini est comparata, vt cælestis progenies speraretur. & ideo Gentiles in sideribus designati, ortu noui sideris excitãtur, vt perueniant ad Christum, per quẽ efficiuntur semẽ Abrahæ.

Homi. 6. in Mat. sup. illud, Ecce stella quam viderant, tomo. 2.
† Greg. ho. 10. in euãg. circa princ.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ illud manifestatione indiget, quod de se est occultum: non autem illud, quod de se est manifestum. Caro autẽ eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. & ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per angelos, qui sunt Dei ministri: unde & cum claritate angelus apparuit, vt ostenderetur quòd ille qui nascebatur, erat splendor paternæ gloriæ.

Ad 2^{m} dicendũ, ꝙ iusti, non indigebant visibili apparitione angelorum: sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritussancti propter eorum perfectionem.

Li. 2. c. 5. 4 medio, to. 6.

Ad 3^{m} dicendum, ꝙ stella natiuitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt. n. Aug. * dicit contra Faustum, nulli astrologi ita constituerunt nascentium hominum fata sub stellis, vt aliquam stellarum, homine aliquo nato circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus est perrexisse assererent: sicut accidit circa stellam, quæ demonstrauit natiuitatem Christi. & ideo per hoc non cõfirmatur error eorum, qui sortem nascentium hominum astrorum ordini colligari arbitrantur: non autem credunt astrorum ordinem ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiam, vt Chryso. * dicit, non est hoc astronomiæ opus, a stellis scire eos qui nascũtur, sed ab hora natiuitatis futura prędicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt, vt hinc sumentes initium, a stellarum motu futura cognoscerẽt, sed potius econuerso.

Homi. 6. in Mat. nõ procul a princ. tom. 2.

Ad 4^{m} dicendum, ꝙ sicut Chrys. * refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, ꝙ quædã gens in extremo orientis iuxta Oceanum, scripturam quãdam habebat ex nõie Seth, & de hac stella, & muneribus huiusmodi offerendis: quæ gens diligenter obseruabat huius stellæ exortũ, positis exploratoribus duodecim, qui certis tẽporibus de nocte ascendebant in montẽ, in quo postmodũ eã viderunt, habentem in se quasi paruuli formã, & super se similitudinẽ crucis. Vel dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus * veter. & noui Testamenti Magi illi traditionem Balaam sequebãtur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hãc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat. Vel dicẽdum, sicut Augu. * dicit in serm. de Epiphania, ꝙ ab angelis aliqua admonitione reuelationis audierunt Magi, quòd stella Christum natum significaret, & probabile videtur ꝙ a bonis, quando in Christo adorando salus eorum iam quærebatur. Vel sicut Leo Papa † dicit in serm. de Epiphania, præter illam speciem, quæ corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius eorũ corda perdocuit, quod ad illuminationẽ fidei ptinebat.

Homi. 2. in Mat. i ope. imper. sup. illud. Vidimus stellã eius, to. 2.
In lib. q. ex no. test. q. 39 tom. 4.
In serm. 7 qui est 35. in ord. ante med. to. 10.
In serm. 4. parum ante medium.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quintum.*

Titulus minus explicat breuitatis causa, quã quærit. Nã, vt patet in distinctione articulorum in principio huius quæstionis facta i litera, quintus articulus inquirit per qualia debuerit manifestari, vbi patet non solum de angelis, vt hic explicatur, sed vniuersaliter de omnibus creaturis, per quas debuerit manifestari Christi natiuitas inquiri. Idem quoque euidẽter apparet in pcessu articuli, vbi non solũ quare per angelos pastoribus, sed astute quoque, quare per stellam Magis, & per inspirationem interiorẽ Simeoni, & Annæ manifestata est Christi natiuitas, ratio redditur.

¶ In corpore articuli vna ẽ cõclusio responsiua quæsito: Christi natiuitas cõuenienter manifestata est per angelos, stellam & inspirationem, pastoribus, iudæis, Magis, & iustis Simeoni & Annæ. Probatur primo Manifestatio debet fieri signa per familiaria illis, quibus manifestatio fit. ergo conueniẽter &c. Antecedens probatur ex simili de manifestatione syllogistica. Consequentia autẽ probatur, quia iustis. i. perfectis, familiare est per inspirationem, aliis corporalibus deditis p visibilia, & rursus inter istos alios iudęis per angelorum visionem, gentilibus per astrorum signa instrui. Cõfirmatur secundo, quo ad hoc ꝙ omnia signa fuerint cælestia, ex hoc quòd cælestem natiuitatem enarrabãt. Et firmatur tertio, quo ad differentiam iter Angelos & stellam respectu pastorum & Magorũ, & hoc triplici ratione, vt patet i litera. Cõfirmat quarto, quo ad stellam, ex spirituali genere Abrahæ, sicut stellarum numerus.

Articulus VI.

Vtrum natiuitas Christi ordine conuenienti fuerit manifestata.

Ad sextum sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienti ordine Christi natiuitas fuerit manifestata. Illis. n. debuit primo manifestari Christi natiuitas, qui Christo propinquiores fuerunt, & qui magis Christum desiderabant, secundum illud Sapien. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, vt se priorem illis ostẽdat: sed iusti propinquissimi erant Christo per fidẽ, & maxime eius aduentũ desiderabãt, vnde dicitur Luc. 2. de Simeone, quòd erat homo iustus & timoratus, expectans redemptionem Israel. ergo prius debuit manifestari Christi natiuitas Simeoni, quàm pastoribus, vel Magis.

In sermo. 2. de Epipha. tom. 10.

¶ 2 Præt. Secundum Augu. * Magi fuerunt primitię gentium Christo crediturarum: sed primo plenitudo gentium intrat ad fidẽ, & postmodũ omnis Israel saluus fiet, vt dicitur Roma. 11. ergo primo debuit manifestari Christi natiuitas Magis, quàm pastoribus.

¶ 3 Præt. Matth. 2. dicitur, ꝙ Herodes occidit omnes pueros, q erãt in Bethleẽ & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Et sic videtur ꝙ per duos annos post Christi natiuitatem Magi ad Christum peruenerint. incõueniẽter igitur post tantum tempus fuit gẽtilib⁹ Chr̃i natiuitas manifestata

Sed contra est, quòd dicitur Danie. 2. Ipse mutat tempora & ætates. & ita tempus manifestationis natiuitatis Christi videt' cõgruo ordine esse dispositum.

Respon. Dicendum, ꝙ Christi natiuitas primo quidem, manifestata est pastoribus ipso die natiuitatis Christi: vt. n. dicitur Luc. 2. Erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis sup gregem suum, & vt discesserũt ab eis angeli in cælum, loquebantur adinuicem, transeamus vsque Bethleẽ, & venerunt festinantes. Secundo autem, Magi peruenerunt ad Christũ tertiadecima die natiuitatis ei⁹, quo die festũ Epiphanię celebratur. Si enim reuoluto anno, vel etiã duobus annis venissent, non inuenissent eũ in Bethleẽ, cũ scriptũ sic Luc. 2. ꝙ postquã perfecerunt omnia s'm legẽ Domini (offerentes. s. puerũ Iesum in tẽplũ) reuersi sunt in Galilæam in ciuitatẽ suam Nazareth. Tertio, manifestata est iustis in tẽplo quadragesimo die a natiuitate Christi, vt habetur Lu. 2. Et huius ordinis ratio est, quia per pastores significantur Apostoli & alij credẽtes ex Iudæis, quibus primo manifestata est fides Christi: inter quos non fuerunt multi potentes, nec multi nobiles, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. Secundo autem, fides Christi peruenit ad plenitudinem gentium, quæ est præfigurata per Magos. Tertio aũt, peruenit ad plenitudinem iudæorum, quæ est præfigurata per iustos, vnde & in tẽplo iudæorum est eis Christus manifestatus.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Apost. dicit Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: sed gentiles qui non quærebãt iustitiã, iudæos cõmuniter in iustitia fidei præuenerunt. & in huius figuram Simeon, qui expectabat cõsolationem Israel, vltimo Christum natum cognouit & præcesserunt eum Magi & pastores, qui Christi natiuitatem non ita solicite expectabant.

Ad 2^{m} dicendum, ꝙ licet plenitudo gẽtium prius ĩtrauerit ad fidẽ, q̃ plenitudo iudæorũ: tñ primitiæ iudæorũ præuenerũt ĩ fide primitias gẽtiũ, & iõ pastoribus primo manifestata est Christi natiuitas, q̃ Magis.

Ad 3^{m} dicendũ, ꝙ de apparitione stellæ, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chrys. * n. super Matth. & Aug. † in ser. Epiph. dicunt ꝙ stella Magis apparuit per bienniũ ante Christi natiuitatẽ, & tũc præmeditãtes & se ad iter præparantes, a remotissimis partibus orientis peruenerũt ad Christũ tertiadecima die a sua natiuitate. Vnde & Herodes statim post recessum Magorũ, vidẽs se ab eis illusum, mãdauit occidi pueros a bimatu & infra, dubitãs ne tunc Christus natus esset quãdo stella apparuit, secundum ꝙ a Magis audierat.

Aug. in ser. 7. ante medium, & in alio ser. de Epiph. post ser. ad fra. in hæremo, tom. 10. Chrys. ho. 10. in Mat. ante mediũ tom. 2.

Alii

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum sextum.*

Titulus de ordine tẽporis quęrit, quo prius pastorib⁹, deinde Magis, demum Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas

¶ In corpore Auctor duo facit: primo ordinem manifestationum ex Euãgelii auctoritate aperit, scilicet quod ipso die natalis pastorib⁹, tertiadecima die Magis, quadragesima Simeoni & Annæ. Secundo rationem reddit optimam ex significatis. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, de tempore occisionis Innocentum multum constat. Ex Euangelio siquidẽ habetur quòd non statim occisi sunt, nã post adorationem Magorum in domo diuersoria iuxta Bethleẽ (ĩ qua natus est Christus) oblatus est Domin⁹ in templo, & postea portatus a parẽtib⁹ ĩ Nazareth, vbi Angel⁹ dixit ad Ioseph, Fuge in Aegyptum: futurum est enim, vt Herodes q̃rat puerũ ad perdẽdũ eum. Hoc enim oportet fuisse, postquam ex Ierusalem venerunt parentes eius in Nazareth, vt Lucas narrat: si. n. ante fuisset, non venisset in Ierusalẽ, nec inde ĩ Nazareth Vnde certũ relinquitur, quòd non statim Herodes sæuiit in pueros, sed incertum est quãto tẽpore post sæuierit in eos. Satis rationabile est illud impedimẽtum ex Romano itinere, pue nisse. qa p historia habet ꝙ Romam iuerit a filiis accusatus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Alij vero dicunt stellam apparuisse primo, cũ Christus natus est, & statim Magi visa stella iter arripientes, longissimum iter in tredecim diebus peregerũt: partim quidem adiuti diuina virtute, partim aũt dromedariorum velocitate: & hoc dico, si venerunt ex extremis partibus orientis. Quidam tamen dicunt, eos venisse de regione propinqua, vnde fuerat Balaã, cuius doctrinæ sectatores fuerunt. Dicuntur autẽ ab oriente venisse, quia terra illa est ad orientalem partem terræ iudæorum. Et secundum hoc, Herodes nõ statim recedentibus Magis, sed post bienniũ pueros interfecit: uel quia dicitur interim accusatus Romã iuisse, vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, a cura interficiendi puerũ interim destitisse: uel quia potuit credere Magos fallacis stellę visione deceptos, postquam non inuenerunt quem natum putauerunt, erubuisse ad se redire, vt Aug. * dicit in li. de Consensu Euangelistarum. Ideo autem non solum bimos pueros interfecit, sed etiam infra, quia (vt Aug. dicit in quodam sermone Innocẽtũ) timebat ne puer cui sidera famulantur, speciem suam paulo supra ętatem, vel infra transformaret.

Li.2.c.11.ĩter med. & fi.tom.4.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum septimum.*

Titulus clar⁹ est. ¶ In corpore duo fiunt. primo ex Chrysost. respondetur quæsito vna conclusione: Stella non fuit ex cęlestibus. Et afferuntur quinque rationes ex eodem. Secundo, tractatur quid fuit illa stella: primo secũdũ Chrys. sub cuius opinione afferũtur duo modi dicendi: deinde secundũ propriã opinionem, auctoritate Leonis firmatam. Oĩa patẽt in litera. ¶ In responsione ad tertiũ, perspice Auctorem cõmune verbũ de significatione cometarũ admittendo respondere: non quòd propterea, sic ipsum sensisse putandum sit: sed esto ꝙ sit, respondisse intelligendum est. Cometes enim non magis regis, quàm pauperis rustici mortẽ significat. sed quia mortes principum notãtur, pauperum autem ratio nõ habetur, ideo vulgatum est, quòd significat mortẽ principum, si magno credimus Alberto.

Opu. 60.c. 7. Et Mat. 2.tom.4.

In ser.2 Epipha. qui est 30.in ordine & ser. 3. eiusdem festi, tom. 10.

Li.2. ca.5.a med. to.6.

Ho. 6. post mediũ primi fol.a princip. hom. tom. 2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum stella quæ Magis apparuit, fuerit una de cælestibus stellis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ stella quæ magis apparuit, fuerit vna de cælestibus stellis. Dicit enim Augustinus in quodam sermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cęlo sidus effulsit. Fuit igitur stella cælestis, quæ Magis apparuit.

¶2 Præt. August.*dicit in sermone quodã Epiphaniæ: Pastoribus angeli, Magis stella Christum demõstrat: vtrisq; loquitur lingua cælorũ, quia lingua cessauit prophetarum: sed angeli pastoribus apparentes, fuerunt vere de cælestibus angelis. ergo & stella magis apparens, fuit vere de cęlestibus stellis.

¶3 Præt. Stellæ, quæ non sunt in cęlo, sed in aere, dicuntur stellæ cometę, quæ non apparent in natiuitatibus regũ, sed magis sunt indicia mortis eorum: sed illa stella designabat Regis natiuitatem, vnde Magi dicunt Mat. 2. Vbi est qui natus est Rex iudęorum? vidimus enim stellã eius in oriẽte. ergo videtꝰ ꝙ fuerit de cælestibus stellis.

SED CONTRA est, quod Aug*. dicit in li. 2. contra Faustũ: Non ex illis erat stellis, quæ ab initio creaturæ, itinerum suorum ordinẽ sub creatoris lege custodiũt, sed nouo virginis partu, nouũ sidus apparuit.

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut Chrys.*dicit super Mat. ꝙ illa stella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cælestiũ stellarũ, multipliciter manifestũ est. Primo quidẽ, quia nulla alia stellarũ hac via incedit, hæc.n. stella ferebatur a septentrione in meridiẽ: ita.n. Iudæa iacet ad Persidem, vnde Magi venerunt. Secundo, apparet hoc ex tẽpore: nõ.n. solũ apparebat in nocte, sed etiã in media die, quod nõ est virtutis stellæ, sed nec etiã lunę. Tertio, quia qñq; apparebat, & qñq; occultabatur. Cũ.n. intrauerunt Hierosolymã, occultauit seipsam, deinde vbi Herodẽ reliquerunt, seipsam mõstrauit. Quarto, quia non habebat continuũ motũ, sed cũ oportebat ire Magos, ibat, cũ oportebat stare, stabat, sicut & de colũna nubis erat in deserto. Quinto, quia non sursum manens, partum Virginis demonstrabat, sed deorsum descẽdens, hoc faciebat. Dicitur.n. Mat. 2. ꝙ stella, quã viderant Magi in oriẽte, antecedebat eos, vsq; dũ veniens staret supra vbi erat puer. Ex quo patet, ꝙ verbũ Magorũ dicẽtiũ, Vidimus stellã eius in oriente, non est sic intelligendũ, quasi ipsis in oriẽte positis, stella apparuerit existẽs in terra Iuda, sed quia viderunt eã in oriente existentẽ, & præcessit eos vsq; in iudęam, q̃uis hoc a quibusdã sub dubio relinquatur. Nõ aũt potuisset distincte domũ demonstrare, nisi esset terrę vicina. Et sicut ipse dicit, hoc non videtur propriũ stellę, sed virtutis rationalis cuiusdã. Vnde videtur hęc stella virtutis inuisibilis fuisse in talẽ apparentiã transformata. Vnde quidã dicunt, ꝙ sicut Spiritussanctus descendit super baptizatũ Dominũ, ĩ specie colũbę, ita apparuit Magis in specie stellę. Alij vero dicũt, ꝙ angelus, qui apparuit pastoribus in humana specie, apparuit magis in specie stellę. Probabilius tñ videtur, ꝙ fuerit stella de nouo creata, non in cęlo, sed in aere vicino terrę, quę fm diuinã voluntatẽ mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in ser.* Epiphan. Tribus Magis in regione orientis, stella nouę claritatis apparuit, q̃ illustrior ceteris, pulchriorq; siderib⁹, ĩ se intuẽtiũ oculos animosq; cõuerteret, vt cõfestim aduerteret, nõ esse otiosum, qd tã insolitũ videbatur.

In ser.1. nõ lõge a prin.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ cælũ ĩ sacra scriptura qñq; dr̃ aer, fm illud, Volucres cæli, & pisces maris.

AD 2m dicendum, quòd ipsi angeli cęlestes ex suo officio habent, vt ad nos descendant in ministerium missi: sed stellę cęlestes suum situm non mutant. Vnde non est similis ratio.

AD 3m dicendum, ꝙ sicut stella illa, nõ est secundum modum stellarum cęlestium, ita nec etiam stellarũ cometarum, quę nec de die apparent, nec cursum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat significatio cometarum, quia cęleste regnum Christi comminuit, & consumit vniuersa regna terrę, & ipsum stabit in ęternum, vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Magi conuenienter ad Christũ adorandum uenerint.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ Magi nõ cõuenienter ad Christũ venerãdũ venerint. vnicuiq;.n. Regi reuerentia debetur a suis subiectis: Magi aũt nõ erant de regno iudęorũ. ergo cũ ex visione stellę congnouerunt natũ esse Regem iudęorum, videtur ꝙ incõuenienter venerint ad eũ adorãdũ.

¶2 Prę. Stultũ est viuente rege aliquo, extraneũ regẽ annũtiare: sed in regno Iudęę regnabat Herodes. ergo stulte fecerũt Magi, alterius regis natiuitatem annuntiantes.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum octauum.*

Titulus de conuenietia seu rationabilitate actus quærit. ¶ In corpore vnica conclusio: Credẽdũ est Magos a Spiritusancto inspiratos sapiẽter Christũ adorasse. Probatur: Magi sunt primitię gentium in Christu credentium. ergo credẽdũ est &c. Antecedens manifestatur: quia in ipsis sicut in quodam præsagio fides deuotioq; gẽtiũ a remotis ad Christum venientium monstrabatur. Consequẽtia probatur: quia sicut fides deuotioque gentium Est absq; errore per inspirationem Spiritussancti ita &c.

Mat. 2. prĩ.

¶3 Præt. Certius est cæleste indicium, q̃ indicium humanum: sed Magi ducatu cælestis indicij ab oriente venerant in Iudæam. Stulte ergo egerunt, præter ducatum stellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?

¶4 Præt. Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur nisi regibus iam regnantibus: sed Magi non inuenerunt Christum regia dignitate fulgentem. ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Isa. 60. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splẽdore ortus tui: sed qui diuino lumine ducuntur, nõ errant. ergo Magi absque errore Christo reuerentiam exhibuerunt.

Ar.6.huius q. arg.2.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,*Magi sunt primitiæ gentium in Christum credentium, in quibus apparuit sicut in quodã præsagio fides, & deuotio gẽtium venientium a remotis ad Christum: & ideo sicut deuotio & fides gentium est absque errore per inspirationem Spiritussancti, ita etiã credendum est, Magos a Spiritusancto inspiratos, sapienter Christo reuerentiam exhibuisse.

In serm. 2. qui est 30. in ord. ante mediũ illius, to.10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in sermone Epiphaniæ, cum multi reges iudæorum nati fuissent atque defuncti, nullum eorum Magi adorandũ quæsierunt. Non itaque regi iudæorum, quales illic esse solebant, hunc tam magnum honorẽ longinqui, alienigenę, & ab eodem regno prorsus extranei, a se deberi arbitrabantur: sed talem natum esse didicerunt, in quo adorando, se salutẽ, quæ secundum deum est, consecuturos minime dubitauerunt.

Homi.2.in Mat.ĩ ope. imper. sup illud: Vidimus stellã tom. 2.

AD 2m dicendum, ꝙ per illam annuntiationem Magorum, præsignabatur constantia gentium, Christum vsq; ad mortem confitentium. Vnde Chrys.† dicit super Matth. quòd dum considerabant regem futurum, non timebant regem præsentem, adhuc non viderant Christum, & iam parati erant pro eo mori.

*In ser.6.& est 34.in ordi. a medio tom. 10.

AD 3m dicendum, quòd sicut Aug.*dicit in sermo. Epiphaniæ: Stella quæ magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre Virgine deus infans, poterat eos ad ipsam perducere ciuitatem Bethleem, in qua natus est Christus: sed tamen subtraxit se, donec de ciuitate, in qua Christus nasceretur, etiam iudęi testimoniũ perhiberent, vt sic geminato testimonio confirmati, sicut Leo Papa*dicit, attentiori fide expeterẽt, quem & stellæ claritas & prophetiæ manifestabat auctoritas. Et ita ipsi annuntiant iudæis Christi natiuitatem & interrogant locum, credunt & quęrunt, tamquàm significantes eos, qui ambulant per fidẽ, & desiderant speciem, vt Aug. dicit*in sermo. epiphaniæ. Iudæi autem indicantes eis locum natiuitatis Christi, similes facti sunt fabris arcæ Noe, qui alijs vbi euaderent pręstiterunt, & ipsi diluuio perierunt. Audierunt & abierũt inquisitores, dixerunt, & remanserunt doctores similes lapidibus miliarijs, qui viam ostendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factum est, vt aspectu stellæ subtracto, Magi humano sensu in Hierusalem irẽt, quærentes in ciuitate regia regem natum, vt in Hierusalem primo christi natiuitas publice annuntiaretur, secundum illud Isa. 2. De Sion exhibit lex, & verbum domini de Hierusalem, & vt etiam studio Magorum de longe venientium, damnaretur iudæorum pigritia prope existentium.

In ser.4. de Epiph. inter prin. & med.

In serm. 6. qui est 34. in or. de tẽ. po. paulo a prin. to. 10.

AD 4m dicẽdũ, ꝙ sicut Chrys.* dicit super Matth. Si Magi terrenum regem quærẽtes venissent, fuissent confusi: quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent, vnde nec adorassent, nec munera obtulissent. Nunc autem, quia cælestem regem quærebant, etsi nihil regalis excellentiæ in eo viderent, tamen solius stellæ testimonio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoscunt deum: & offerunt munera dignitati Christi congruentia: aurum quidem, quasi regi magno, thus quod in dei sacrificio ponitur, immolatur vt deo: myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur tamquàm pro salute omnium morituro. In quo etiam, vt Gregor.*dicit, instruimur, vt nato regi aurum, per quod significatur sapientia, offeramus, in conspectu eius, sapientiæ lumine splendentes: thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus deo, si per orationum studia deo redolere valeamus: myrrham autem, quæ significat mortificationem carnis, offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificemus.

Homi.2.in Mat.ĩ ope. imp. super illud, Et intra.do. t.2.

Hom.10.in euang. post med. illius.

QVAESTIO XXXVII.

De legalibus circa puerũ Iesum obseruatis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de circũcisione Christi. Et quia circuncisio est quædam professio legis obseruandæ, secundum illud Galat. 5. Testificor oĩ hoĩ circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: simul cum hoc quærendum est, de alijs legalibus circa puerum Iesum obseruatis.

Vnde quæruntur quatuor.

¶Primo, De eius circuncisione.
¶Scdo, De nominis impositione.
¶Tertio, De eius oblatione.
¶Quarto, De matris purgatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus debuerit circuncidi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non debuerit circuncidi. Veniente.n. veritate, cessat figura: sed circuncisio fuit Abrahæ præcepta, in signum fœderis, quod erat de semine nascituro, vt patet Gen. 17. Hoc autem fœdus fuit in Christi natiuitate completum. ergo circuncisio statim cessare debuit.

¶2 Præt. Omnis Christi actio, nostra est instructio: vnde dicitur Io. 13. Exemplũ dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: sed nos non debemus circuncidi, secundum illud Gal. 5. Si circuncidimini, Christus vobis nihil ꝓderit. ergo videtur quòd nec

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum primum.*

Titulus clarus est. ¶ In corpore vnica conclusio: Christus debuit circuncidi. Probatur septem rationibus, quæ clare patent in litera. ¶ In responsione ad secundum, vbi de imitatione Christi, quo ad circuncisionem corpoream agitur, dubium occurrit de circuncisione christianorũ indorum, dicentiũ se circuncidi vt conformentur Christo, an sit licita. Videtur enim quòd nõ. Primo, ex auctoritate Apostoli. Si circuncidimini, Christus nihil vobis proderit, ad Galat. 5. & ex auctoritate ecclesiæ, quæ in concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinauit circũcisionem, & alia legalia, post publicationẽ euangelij esse nõ solum mortua, sed mortifera. Secundo, quia circuncisio facta ad imitationem Christi, nõ effugit quin fiat etiam ad imitationem Abrahæ & iudæorum: quoniam quicquid fit ad imitationem imitantis tertium, fit ad imitationem illius tertij. ergo per hoc circuncisio facta ad imitationem Christi est circuncisio legalis. Et confirmatur,

Infra q.40. ar.4. cor. Et 4.dis.1.c.q. 2.ar.2. q.3. Et opus.60 c.5.

firmatur, quia fieri ad imitationem alicuius mediate vel immediate, non variat naturam actus: sed circuncisio facta ad similitudinem Christi immediate, fit mediate ad similitudinem legalis circuncisionis: quia Christus legalem circuncisionem suscepit, ergo circuncisio ad similitudinem Christi facta est legalis. Tertio, quia secundum Apostolū ab omni specie mali abstinendum est: inficiari autem nō potest, quin circuncisio ista habeat speciem mali: nam constat ꝙ habet speciē iudaismi, igitur illicita est. In oppositū autem est, quia damnare totam illā patriā Christianā, & morem antiquū tot ecclesiarum, prę sumptuosum videt. ¶ Ad euidentiā huius quæstionis sciēdum est, ꝙ non vertitur in dubium, an circūcisio legalis sit alicubi licita. Determinata siquidē est in dicto cōcilio hæc quæstio, & definitū est circuncisionem legalem, siue in ea ponatur spes, siue non, esse illicitam. Sed quia ista circūcisio negatur, quòd sit legalis, dicitur enim quòd non fit ad obseruandam legem Moysi, vel pręceptum datū Abrahæ de circuncisione, propterea in dubium vertitur, an sit licita vel illicita. Via autem resolutionis incedēdo circuncisio facta præcise ad conformandū hominem Christo, duo in se continet. s. ipsam corporalē circūcisionem voluntariam, & cōformitatē ad Christum circuncisum. Ex primo autem constat actum non esse de genere malorum: quoniam actus malus ex suo genere, non potest recte fieri ex adiuncto bono fine: quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: circuncidere autem licite potest se homo ob sanitatem. non igitur est ex suo genere mala corporalis circūcisio voluntaria. Ex secundo autem inquantum cōtinet conformitatem ad Christum, constat quòd malus non redditur. Conformitas siquidem ad Christum de genere bonorum est secundum se: bonum autem adiunctum non malo actui, non habet vnde reddat actum illum malum, sed potius habet vnde bonificet actum illum. Inquantum vero continet ly circuncisum (non enim additur conformitas ad Christum absolute, sed ad Christum circuncisum) potest reddere actum malum: nam Christus vt circuncisus, significat & circuncisionem corporalem & legalem, quoniā circūcisio eius fuit & corporalis & legalis: immo ideo ad literā corporaliter circuncidi voluit, vt legalem circuncisionem susciperet. Et propterea si conformitas ad Christum circuncisum, intelligatur ad circuncisum materialiter & formaliter, actus circuncisionis redditur malus pro tēpore euangelij publicati: quia talis circuncisio nihil aliud est, quàm circuncisio legalis: est enim imitatio eius, vt patet, & rationes secundo & tertio loco arguendo probant. Si vero conformitas referatur ad Christum circuncisum corporaliter tantum ratione similitudinis in patiendo, quia scilicet vult sequi Christum in dolore circuncisionis, non malus, sed laudabilis redderetur actus circuncisionis. Ratione vero similitudinis in hoc, quòd est esse circuncisum corporaliter: quia Christus fuit corporaliter circuncisus, cum in corporalibus secundum se non sit virtus nec vitiū, nec vnde malus, nec vnde bonus reddatur actus circuncisionis propter huiusmodi corporalem similitudinem factæ video, nisi ꝙ pro tanto malus esset, pro quanto vanus esset: careret. n. necessitate & pia vtilitate, si solum pro corporea assimilatione fieret. Et si ꝑ quadam veneratione Christi hoc fieret, an actus sit religiosus, an superstitiosus, considerandum est. Et quidem quòd sit superstitiosus testatur, quia corporalem cæremoniam inutilem contra communem ecclesiæ morē, habentem mali speciem exercet. Sed quòd cæremonia hæc licet sit corporea, nō sit vana aut inutilis, inde apparet ꝙ nonnulla veneratio est vacare assimilationi ad principem. In honorem siquidem principum vocam⁹ filios nostros, ipsorū principum nominibus, vt Iulios a Iulio, & Leones a Leone. Nec superstitiose similis honor in sanctos transfertur: sed ad venerationem sanctorum spectare credimus, quòd filios nostros sanctorum nominibus appellemus. Et propterea sicut assimilari velle sanctis in nominibus, extra religionē non est, sed ad venerationem quandam spectat, ita honorem hunc exhibere Christo, vt etiam corporaliter assimiletur sibi circuncisio homo, non superstitionis vanitas, sed veneratio quædam est, ab hominibus humano more exhibita, & licet sit non secundum communem ecclesiæ morem, est tamen secundum illarū ecclesiarū, quæ sunt in indię sub rege Dauid, qui vulgariter dicitur Preste Ioanni, antiquum vetustumq; morem, qui & nūquàm ab vniuersali aut Romana ecclesia damnatus apparet: & propterea licet alibi circuncisio ista esset superstitiosa, non tamen vbi est consueta. De mali autem specie, quā præse ferre circuncisionem hoc tempore negari etsi non potest, dicitur tñ ꝙ ab omni specie mali cauendum est, quando & vbi speciem mali habet. Verum, vbi & quando actus aliquis cessat habere mali speciem, potest exerceri licite: nam comedere immolata idolis, speciem mali habet, & secundum Apostoli doctrinam 1. ad Cor. 8. & 10. quandoq; est licitum & quandoq; illicitum: nam præsentibus infirmis est illicitum: quando autem & vbi scandalum infirmorum nō timetur, licitum est. Et secundum hoc, circuncisio hmōi, quia in ecclesijs illis non est in scandalum infirmorum, neq; mali occasio, cessat habere ibi mali speciē. Et si obijciatur, ꝙ licet tollatur per hoc ratio scādali apud illos: non tamen tollitur per hoc ratio scandali apud innumeras Christi ecclesias, quæ de Indorū circuncisione scandalizantur, vtpote iudaismi speciem habente, non hic vel ibi: sed simpliciter & absolute post perfectā euangelij publicationē, consulendum credo per Romanā ecclesiā esset, vt vel nō toleraretur circuncisio tali ratione consueta, vel si toleranda iudicaretur, vt secundum se licita, tolleretur ratio scandali apud ecclesias alias. Et per hæc patet solutio omniū obiectorum. Hæc sunt quæ de hac q. noua mihi occurrerunt, in qua libentius audirem apostolicæ sedis sententiam, quàm propriā proferrem opinionem.

Christus debuerit circuncidi.

¶ 3 Præt. Circuncisio est ordinata in remedium originalis peccati: sed Christus non contraxit originale peccatum, vt ex supra dictis patet.* ergo Christus non debuit circuncidi. (q. 15. art. 1.)

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Luc. 2. Postquā cōsumati sunt dies octo, vt circuncideretur puer.

RESPON. Dicendum, ꝙ pluribus de causis Christus debuit circuncidi. Primo quidem, vt ostēdat veritatem carnis humanæ, contra Manichæū, qui dixit eum habuisse corpus phantasticum, & contra Apollinariū, qui dixit corp⁹ Christi esse diuinitati consubstantiale, & contra Valentinum, qui dixit Christum de cęlo corpus attulisse. Secundo, vt approbaret circuncisionem, quam olim deus instituerat. Tertio, vt comprobaret se esse de genere Abrahæ, qui circūcisionis mandatum acceperat in signū fidei, quā de ipso habuerat. Quarto, vt iudæis excusationem tolleret, ne eum reciperent, si esset incircuncisus. Quinto, vt obediendi virtutem nobis suo commendaret exemplo: vnde & octaua die circuncisus est, sicut in lege erat præceptum. Sexto, vt quia in similitudinem carnis peccati aduenerat, remedium quo caro peccati consueuerat mundari, non respueret. Septimo, vt legis onus in se sustinens, alios a legis onere liberaret, secundum illud Gal. 4. Misit deus filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.

F G H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circūcisio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, significabat spoliationem vetustæ generationis, a qua quidem vetustate liberamur per passionem Christi: & ideo veritas huius figuræ non fuit plene impleta in Christi natiuitate, sed in eius passione, ante quam circūcisio suam virtutem & statum habebat: & ideo decuit Christum ante suam passionem tamquàm filiū Abrahæ circuncidi.

AD 2^m^ dicendum, quòd Christus circuncisionē suscepit eo tempore, quo erat sub præcepto: & iō sua actio in hoc est nobis imitanda, vt obseruemus ea, quæ sunt nostro tēpore in præcepto: quia vnicuique negotio est tempus, & opportunitas, vt dicitur Eccles. 8. Et præterea, vt Orig.* dicit, sicut mortui sumus cum illo moriente, & consurreximus Christo resurgenti, ita circuncisi sumus spirituali circuncisione per Christū, & ideo carnali circuncisione non indigemus. Et hoc est, quòd Apostolus dicit Colos. 2. In quo, scilicet Christo, circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione domini nostri Iesu Christi. (Orig. hom 14. in Luc. in prin. to. 3.)

I

AD 3^m^ dicendum, quòd sicut Christus propria voluntate mortem nostram suscepit, quę est effectus peccati (nullum in se habens peccatum) vt nos a morte liberaret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circuncisionem, quæ est remedium originalis peccati, suscepit absque hoc quòd haberet originale peccatū, vt nos a legis iugo liberaret, & vt in nobis spiritualem circuncisionem efficeret, vt scilicet suscipiendo figuram, impleret veritatem.

K

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore triplex ratio imponendi nomina refertur. Deinde respōdetur quæsito. Nomina debēt imponi a proprietatibus rerum, vel imponuntur a circunstantibus quomodolibet, vel significant aliquod gratuitum donum diuinitus illis datū. Primū declaratur in nominibus generum & specierum. Secundum, in singularium nominibus. Tertiū, in nominibus diuinitus impositis.

¶ Conclusio responsiua est. Conuenienter vocatum est nomen Christi Iesus, idest, saluator: quia fuit impositum diuinitus angelo nūtiāte, & Christo hoc munus gratiæ collatum est, vt esset saluator omnium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Christo nomen impositum. Veritas enim euangelica debet prænuntiationi prophetice respondere: sed prophetæ aliud nomen de Christo prænuntiauerunt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Et 9. Vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. & Zach. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriēs nomen eius. ergo inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus. (Opusc. 60. cap. 6.)

¶ 2 Præt. Isa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomē nouum, quod os domini nominauit: sed hoc nomen Iesus nō est nomen nouum, sed pluribus fuit in veteri testamento impositum, vt patet etiam ex ipsa genealogia Christi Luc. 3. ergo videtur quòd incōuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 3 Præt. Hoc nomen Iesus salutē significat, vt patet per id, quod dicitur Matth. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populū suum a peccatis eorum: sed salus per Christū non est facta solum in circuncisione, sed etiam in præputio, vt patet per Apost. Rom. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Christo impositum in sua circuncisione.

SED CONTRA est auctoritas scripturæ, in qua dicitur Luc. 2. quòd postquàm consumati sunt dies octo, vt circunciderctur puer, vocatum est nomen eius Iesus.

RESPON. Dicendum, quòd nomina debent proprietatibus rerum respondere. Et hoc patet in nominibus generum & specierum: quia, vt dicitur 4. Metaph. ratio, quam significat nomen, est definitio, quæ designat propriam rei naturam. Nomina autem singularium hominum semper imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel a tempore, sicut imponuntur nomina aliquorum sanctorum his, qui in eorum festis nascuntur. Vel a cognatione: sicut cum filio imponitur nomen patris, vel alicuius de cognatione eius: sicut propinqui Ioannis

A Baptistæ volebant eum vocare nomine patris sui Zachariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaretur hoc nomine, vt dicitur Luc. 1. Vel etiam ab euentu: sicut Ioseph vocauit primogenitum suum Manassem, dicens, Obliuisci fecit me deus omnium laborum meorum. Genes. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur: sicut Genes. 25. dicitur, quòd quia qui primus egressus est de vtero matris, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus, vocatum est nomē eius Esau, quod interpretatur rubeus. Nomina autem quæ imponuntur aliquibus diuinitus, semper significant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datum: sicut

B Gen. 17. dictum est Abrahæ, Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Et Mat. 16. dictum est Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quia igitur Christo hoc munus gratiæ collatum erat, vt per ipsum omnes saluarentur, ideo conuenienter vocatum est nomen eius Iesus, idest, Saluator, angelo hoc nomē prænuntiante, non solum matri, sed etiam Ioseph, qui erat futurus eius nutritius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in omnibus illis nominibus quodammodo significatur hoc nomen Iesus, quod est significatiuum salutis. Nam in hoc quòd dicitur, Emanuel, quod interpretatur, no-

C biscum deus, designatur causa salutis, quæ est vnio diuinæ & humanę naturę in persona filij dei, per quam factum est, vt deus esset nobiscum, quasi particeps nostræ naturæ. Per hoc autem quòd dicitur, Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. designatur a quo nos saluauit, quia a diabolo, cuius spolia abstulit, secundum illud Coloss. 2. Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc autem quòd dicitur, Vocabitur nomen eius admirabilis &c. designatur via & terminus nostræ salutis, inquantum scilicet admirabili diuinitatis cōsilio & virtute, ad hæreditatem futuri sæculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum dei, sub ipso principe deo. Quòd vero dicitur, Ecce vir, Oriens nomē eius,

D ad idem refertur ad quod primum, scilicet ad incarnationis mysterium, secundum quòd exortum est in tenebris lumen rectis corde.

AD 2^m^ dicendum, quòd his qui fuerunt ante Christum, potuit conuenire hoc nomen Iesus secundum aliquam aliam rationem, puta, quia aliquam particularem & temporalem salutem attulerunt: sed secundum rationem spiritualis & vniuersalis salutis hoc nomen proprium est Christo, & secundum hoc dicitur esse nomen nouum.

AD 3^m^ dicendum, quòd sicut Genes. 17. legitur, simul Abraham suscepit nominis impositionem a deo, & circuncisionis mandatum: & ideo apud iu-

E dæos consuetum erat, vt ipso die circuncisionis nomina pueris imponerentur, quasi ante circuncisionem perfectum esse non habuerint: sicut etiam nunc pueris in baptismo nomina imponuntur. Vnde super illud Prouerbio. 4. Ego filius fui patris mei, tenellus & vnigenitus coram matre mea, dicit gloss. Quare Salomon se vnigenitum coram matre nominat, quem fratrem vterinum præcessisse scriptura attestatur, nisi quia ille mox natus, sine nomine quasi numquàm esset, de vita decessit? Et ideo Christus simul cum fuit circuncisus, nominis impositionem accepit.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio respõsiua quæsito: Christus cõueniẽter in templo oblatus est, cum oblatione. Probatur: Christus voluit sub lege fieri, & ex muliere natus primogenitus est. ergo cõueniente &c. antecedens quo ad primam partem declaratur ex fine: quia vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in mẽbris suis impleret. Quo ad secundam est per se euidens. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitũ duo præcepta: alterum inquantum genitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara.

Op. 60. ar. 3.

¶ Sed circa rationẽ in litera redditam de sacrificio præcepto Leuit. 12. quia .s. pro peccato ꝓlis offerebatur, dubiũ occurrit: tum quia peccatum originale prolis iam expiatũ erat octauo die per circũcisionem: tum quia in textu illo expresse dr, Et orabit pro ea. s. mater, sacerdos & mũdabitur, & non dicitur, Orabit ꝓ filio. male ergo in litera dicit, ꝙ offerebatur pro peccato prolis.

¶ Ad huius euidentiam considerandũ est, ꝙ litera illius textus, vt glossa ex Aug. dicit dupliciter legi potest. Primo, vt ly pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hunc sensum secutus est Auctor sequens Aug. probatem hunc sensum, ex verbis scilicet, Lucæ, dicentis: Cũ inducerẽt puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim ꝙ dixit pro eo, & nõ pro matre, ostendit ꝙ illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quòd tunc offerebant, vt prædixerat Euangelista. ergo. Alio modo, ly pro filio aut filia, refertur ad purgationis terminationem, & secundum hunc sensum ab alijs exponitur, & rem aptiorem indecisum pro quo fiat oblatio, an pro filio, an ꝙ matre, quæ ibi mundari dicitur. Et quia litera illa vtriusque expositionis est capax, quia potest cum vtraque oratione (tam. s. antecedẽte de termino purgationis q̃ subsequente de oblatione) construi ly pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis, ideo ambiguus restat sensus, quantum est ex litera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidẽ quòd pro peccato oblatio fieret, textus clare dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum a litera est dicẽte, animal vnum pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod non patiendo, sed concũbendo commisit, quia communiter aliquod veniale peccatum in actu illo interuenit, omnino irrationabile non est, ex litera tamen nõ habetur, quæ orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationẽ autem non dicit fieri ꝓ matre. Habetque contra se hæc opinio verbum inductum ex Euangelista, quod potest glossari, quòd intelligitur ratione præsentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto. Cũ inducerent eum vt faceret pro eo hæc secundum consuetudinem legis, vt sic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat. ¶ Et licet hæc glossa non appareat conuincibilis de falsitate, si tamen patrum regulas sequendo, in tutiorem declinare debemus partẽ, dicendum est, quòd pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & pro peccato: tum quia euangelistæ auctoritas indistincte tradit, quòd pro puerto hæc faciebant: tum quia Augustinus facit hæc euangelistæ verba, vt dicat conuinci ex his verbis oblationem fieri pro filio seu filia: tum quia hoc etiam sentit glo. ordinaria ibidem, vbi ex illam ex Augustino allatam, & diui Thomæ accedit non posthabenda auctoritas: pro matris autem peccato oblationem fieri nulla tradit scripturæ auctoritas, dicente expresse textu mundationẽ matris esse corporeã, dum dicit, Et rogabit pro ea sacerdos, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui, & non dixit a peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

¶ Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circuncisionem, dicitur, quòd quia peccatum originale pluta in se continet, scilicet maculam cum reatu æternæ pœnæ damni, & fomitem, non inconuenit pro peccato originali remissio quo ad maculam cũ reatu æternæ pœnæ damni, offerre vt expietur aliqualiter quo ad fomitem, vt scilicet proles minus prona sit ad malũ. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circuncisionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum, vt sic adiunctum hoc sacrificium circuncisioni, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, patre misericordiarum largiente.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter fuerit christus in templo oblatus. Dicitur enim Exod. 12. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Israel: sed christus exiuit de clauso virginis vtero, & ita matris vuluã non aperuit. ergo christus ex hac lege nõ debuit in templo offerri.

¶ 2 Præt. illud, quod est semper præsens alicui, non potest ei præsentari: sed christi humanitas semper fuit deo maxime præsens, vtpote ei coniuncta in vnitate personæ. ergo non oportuit, quòd coram domino sisteretur.

¶ 3 Præt. Christus est hostia principalis, ad quam omnes hostiæ veteris legis referuntur, sicut figura ad veritatem: sed hostiæ non debet esse alia hostia. ergo non fuit conueniens, vt pro christo alia hostia offerretur.

¶ 4 Præt. Inter legales hostias præcipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium, vt habetur Num. 28. vnde etiam christus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus dei. magis ergo fuit cõueniens, quòd pro Christo offerretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum.

SED IN CONTRARIVM est, auctoritas scripturæ, quæ hoc factum esse testatur, Luc. 2.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, *christus voluit sub lege fieri, vt eos qui sub lege erant, redimeret, & vt iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretur. De prole autem nata, duplex præceptum in lege traditur. Vnũ quidem generale, quo ad omnes, vt. s. completis diebus purificationis matris offerretur sacrificium pro filio, siue pro filia, vt habetur Leuit. 12. & hoc quidem sacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo proles erat concepta & nata, & ad consecrationem quandam ipsius: quia tunc primo præsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustũ, & aliquid pro peccato. Aliud autẽ præceptum erat speciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quàm in iumentis: sibi. n. dominus deputauerat omne primogenitum filiorũ Israel, pro eo quòd ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsque ad pecus, primogenitis filiorum Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. in quo etiam prefigurabatur christus, qui est primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Roma. 8. Quia igitur christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & voluit fieri sub lege, hæc duo euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata ostendit. Primo quidem id, quod pertinet ad primogenitos, cum dicit, Tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eũ dño, sicut scriptum est in lege domini: quia omne masculinũ adaperiens vuluam, sanctum dño vocabitur. Secundo illud, quod pertinet communiter ad omnes, cum dicit, Vt darẽt hostiam, secundum ꝙ dictũ erat in lege dñi, par turturum aut duos pullos columbarũ.*

Ar. 1. huius q. in corp. & ad 3.

ADPRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Greg. Nissenus dicit, Illud legis præceptum in solo incarnato deo singulariter & ab alijs differẽter impleri videtur. ipse namque solus ineffabiliter cõceptus ac incomprehensibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea

connubio reseratum, seruans & post partũ inuiolabiliter signaculũ castitatis. Vnde quòd dicit, adaperiens vuluam, designat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de femineitate culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non sensit.

AD 2^m dicendum, ꝙ sicut filius dei non pp seipsum factus est homo & circũcisus in carne, sed vt nos per gratiã faceret deos, & vt spiritualiter circuncidamur, sic propter nos sistitur domino, vt discamus deo præsentare nosmetipsos. Et hoc post circũcisionem eius factum est, vt ostendat neminem nisi circuncisum vitijs, dignum esse diuinis conspectibus.

AD 3^m dicendum, quòd propter hoc ipsum voluit hostias legales pro se offerri, qui erat vera hostia, vt figura veritati coniungeretur, & per veritatem figura approbaretur, contra illos, qui deum legis negant a Christo fuisse in euangelio prædicatum. Non. n. putandum est, vt Orig. dicit, quòd filium suum bonus deus sub lege inimici fecerit, quam ipse non dederat.

Hom. 14. in Luc. a medio illius, tom. 4.

AD 4^m dicendum, quòd Leuit. 12. præcipitur, vt qui possent, agnum pro filio aut filia, simul & turturem siue columbam offerrent, qui vero non sufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo, qui cũ diues esset, propter nos egenus factus est, vt illius inopia diuites essemus, vt dicitur 2. ad Corinth. 8. pro se pauperum hostiam voluit offerri: sicut & in ipsa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præsepio. Nihilominus tamen, huiusmodi aues figurę congruunt: turtur enim quia est auis loquax, prædicationem, & confessionẽ fidei significat: quia vero est animal castum, significat castitatem: quia vero est animal solitarium, significat contemplationem. Columba vero est animal mãsuetum & simplex, mansuetudinem & simplicitatem significans. Est etiam animal gregale: vnde significat vitam actiuam: & ideo huiusmodi hostia figurabat perfectionem Christi & membrorum eius. Vtrumque etiam animal propter consuetudinem gemendi, præsentes sanctorum luctus designat: sed turtur, quæ est solitaria, significat secretas orationum lachrymas. Columba vero, quæ est gregalis, significat publicas orationes ecclesiæ. Vtrumque vero animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit non solum in anima, sed etiam in corpore.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum quartum.*

Opusc. 60. cap. 3.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio. Mater Christi cõuenienter purganda accessit. Probatur. Sicut gratia a Christo in matrẽ, ita & humilitas. ergo sicut Chrs sub lege, ita & mater.

Ar. præced. ad 1.

Antecedẽs, pbatur: quia humilibus datur gratia. Consequentia est euidẽs; quia ad humilitatẽ matris spectare constat purgationem matris.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter mater dei purganda ad templum accesserit. Purgatio enim, non videtur esse nisi ab immunditia: sed in beata Virgine nulla fuit immũditia, vt ex supra dictis patet.* ergo non debuit, vt purganda ad tẽplum accedere.

¶ 2 Præt. Leuitic. 12. dicitur. Mulier quæ susceptο semine pepererit masculũ, immunda erit septem diebus: & ideo præcipitur quòd non ingrediatur sanctuarium, donec impleantur dies purgationis eius: sed beata Virgo peperit masculum sine virili semine. non ergo debuit ad templum venire purgãda.

¶ 3 Præt. Purgatio ab immunditia non fit nisi per gratiam: sed sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed ipsa potius secum gratiæ actorem habebat. non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut plenitudo gratiæ a Christo deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij cõformaretur: humilibus enim deus dat gratiam, vt dicitur Iacobi 4. Et ideo sicut Christus licet non esset legi obnoxius, voluit tamen circuncisionem & alia legis onera subire, ad demonstrandũ humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occasionem iudæis tolleret, ꝑp eandem rationem voluit & matrem suam implere legis obseruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamẽ purgationis obseruantiam implere, non propter indigentiam, sed propter legis præceptum: & ideo signanter euangelista dicit, quòd cõpleti sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum se purgatione non indigebat.

AD 2^m dicendum, quòd signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiendam ab immũditia matrem dei, quæ non peperit susceptο semine. Et ideo patet, quòd non obligabatur ad impletionem illius præcepti, sed voluntarie purgationis obseruantiam adimpleuit, vt dictum est.*

In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd legalia sacramenta non purgebant ab immunditia culpę, quę fit per gratiam, sed hanc purgationem præfigurabant: purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiusdam, sicut in secunda parte † dictum est. Neutram tamen immunditiam beata Virgo contraxerat: & ideo non indigebat purgari.

1. 2. q. 102. art. 5.

QVAESTIO XXXVIII.

De baptismo Ioannis, in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio. Conueniens fuit Ioannem baptizare. Probatur qua dupliciter. Litera ordinata est & clara.

EINDE considerandum est, de baptismo, quo Christus baptizatus est. Et quia Christus baptizatus est baptismo Ioannis, Primo cõsiderandum est de baptismo Ioannis in communi. Secundo, de baptizatione Christi.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit, quòd Ioannes baptizaret.

¶ Secundo, Vtrum ille baptismus fuerit a deo.

¶ Tertio, Vtrum contulerit gratiam.

¶ Quarto, Vtrum alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari.

¶ Quinto, Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.

¶ Sexto, Vtrum baptizati baptismo Ioannis essent postea baptizandi baptismo Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Ioannem baptizare.

4.di.2.q.2. art.2.ad 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Ioannem baptizare. Omnis enim ritus sacramẽtalis ad aliquam pertinet legẽ: sed Ioannes non introduxit nouã legem. ergo inconueniens fuit ꝙ nouum ritũ baptizandi introduceret.

¶ 2 Præt. Ioannes fuit missus a deo in testimonium tamquàm propheta, secundum illud Luc. 1. Tu puer propheta Altissimi vocaberis: sed prophetæ qui fuerunt ante christum, non introduxerunt nouum ritum, sed ad obseruantiam legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlti. Memẽto te legis Moysi serui mei. ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit.

¶ 3 Præt. Vbi est alicuius rei superfluitas, non est ad illud aliquid addendum: sed iudæi excedebant in superfluitate baptismatũ: dicitur enim Marci. 7. quòd pharisæi & oẽs iudæi nisi crebro lauent manus, non manducant, & a foro venientes, nisi baptizentur non comedũt, & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum & lectorum. ergo inconueniens fuit, quòd Ioannes baptizaret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, Matth. 3. vbi præmissa sanctitate Ioannis, subditur, quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Ioannem baptizare propter quatuor. Primo quidem, quia oportebat christum a Ioanne baptizari, vt baptismum consecraret, vt Augustin.* dicit super Ioannem. Secundo, vt christus manifestaretur. Vnde ipse Ioannes Baptista dicit Ioannis primo, vt manifestetur, scilicet christus in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans: concurrentibus enim turbis ad baptismum annuntiabat christum: quod quidem facilius sic factum est, quàm si per singulos discurrisset, vt chrysostõ.* dicit super Ioannem. Tertio, vt suo baptismo assuefaceret homines ad baptismum christi. Vnde Greg.† dicit in quadam Homil. quòd ideo Ioannes baptizauit, vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum dominum nascendo præuenerat, baptizando quoque, baptizaturum præueniret. Quarto, vt ad pœnitentiam homines inducens, homines præpararet ad digne suscipiendum baptismũ christi. Vnde ibidem Beda dicit, quòd quantum catechumenis nondum baptizatis potest doctrina fidei, tantum profuit baptisma Ioannis ante baptisma Christi: quia sicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptismum christi prænuntiabat, & in cognitionem veritatis quæ mundo apparuit attrahebat: sic ministri ecclesiæ primo erudiunt, post peccata eorum redarguunt, demum in baptismo christi remissionem peccatorum promittunt.

Habet ex serm. 1. de Epip. to. 10

Chrys. ho. 16. in Ioã. ante med. tom. 3.

†hom. 7. in euan. parũ ante med.

D. 263.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus Ioannis non [d] erat per se sacramẽtũ: sed quasi quoddam sacramentale, disponens ad baptismum Christi: & ideo aliqualiter pertinebat ad legem christi, non autem ad legem Moysi.

AD 2[m] dicendum, quòd Ioannes non solum fuit propheta, sed plusquàm propheta, vt dicitur Matth. 11. fuit enim terminus legis & initium euangelij: & ideo magis pertinebat ad eum, verbo & opere inducere homines ad legem christi, quàm ad obseruantiam veteris legis.

AD 3[m] dicendum, quòd baptismata illa pharisæorum erant inania, vtpote ad solam munditiam carnis ordinata: sed baptismus Ioannis ordinabatur ad munditiam spiritualem: inducebat enim homines ad pœnitentiam, vt dictum est.* In corp.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptismus Ioannis fuerit a Deo.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum secundum.*

4.di.2.q.1. ar.1.q.3.

TItulus, quæstionem a domino pharisæis propositã mouet.

¶ In corpore vnica est distinctio bimembris cum conclusione bimẽbri. Distinctio est: Baptismus Ioannis vel quo ad eius ritum, vel quo ad eius effectũ. Conclusio est. Baptism* Ioannis quo ad ritũ erat a deo, qua ad proprium effectum fuit ab homine. Probatur quo primã partem: quia ex instinctu Spiritussancti baptizabat, dicente ipso Io. 1. Qui me misit baptizare ī aqua, Quo ad secundam partem: quia nihil efficiebat, quod homo efficere non potuisset, hoc est, quia nõ conferebat aliquod spirituale.

¶ 3 Præt. Sacramenta quæ sunt diuinitus instituta, aliquibus sacræ scripturæ præceptis continentur: sed baptismus Ioannis non præcipitur aliquo præcepto sacræ scripturæ. ergo videtur quòd non fuerit a deo.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum &c.

RESPON. Dicendum, quòd in baptismo Ioannis duo possunt considerari, scilicet ipse ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, sed a deo, qui familiari Spiritussancti reuelatione Ioannem ad baptizandum misit. Effectus autem illius baptismi fuit ab homine: quia nihil in illo baptismo efficiebatur, quod homo facere non posset. Vnde non fuit a solo deo, nisi inquantum deus in homine operatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum nouæ legis homines interius per Spiritumsanctum baptizantur, quod facit solus deus. Per baptismum autem Ioãnis, solum corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritusancto. Et ideo baptismus Ioannis denominatur ab ipso: quia scilicet nihil in eo agebatur, quod ipse non ageret. Baptismus autem nouæ legis non denominatur a ministro, qui principalem baptismi effectum non agit, scilicet interiorem emundationem.

AD 2[m] dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad christum, qui multitudine signo-

signorũ, & suam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, homines ex æquo Ioanni & Christo attendissent: & ideo vt homines principaliter Christo intenderent, non est datũ Ioanni, vt faceret signum: iudeis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit suum officium auctoritate scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in deserto &c. vt dicitur Ioan. 2. Ipsa etiam austeritas vitæ, eius officium commendabat, quia vt Chrysost.* dicit supra Matth. mirabile erat in humano corpore tantam patientiam videre.

Homil. 10. in Mat. ante med. t. 2.

AD 3[m] dicendum, quòd baptismus Ioannis non fuit ordinatus a deo, nisi vt modico tempore duraret, propter causas prædictas. †Et ideo non fuit commendatus aliquo præcepto communiter edito in sacra scriptura, sed familiari quadam reuelatione Spiritussancti, vt dictum est.*

In ar. 1. huius quæst.

Pr ar. 1. huius q.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum in baptismo Ioannis, gratia daretur.

4.di.1.q.2. artic.1.q.1. cor.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio trimembris: Baptismus Ioãnis non conferebat gratiam sed præparabat ad eam tripliciter. Probatur conclusio. primo, quo ad primas partes simul. Tota doctrina & operatio Ioãnis, erat præparatoria ad Christum, per quem conferenda erat gratia. ergo baptismus Ioãnis nõ cõferebat gratiam, sed præparabat ad ilã. Antecedens quo ad primam eius partem ex dictis patet, quo ad secundam vero Ioan. 1. Gratia per Iesum Christũ facta est. Cõsequentia vero probatur: quia min stri ac inferioris artificis, nõ est inducere formã principalis artificis, sed præparare ad illam. Deinde conclusio declaratur quo ad vltimam partem tripliciter, scilicet p doctrinam ad fidẽ, per baptizationem ad ritum baptismi, per pœnitentiam ad gratiam effectus baptismi.

Beda in homil. Circũcisionis inter princ. & med. Eam habes ī homil. totius anni.

Hom. 7. in euan. parũ ante med.

¶ In responsione ad primum, differentia inter expositionem primam ex Beda & tertiam ex Hier. est: qa in prima ad duo baptismata referuntur illa duo verba, baptizare & prædicare: primũ ad baptismum Ioannis: secundum ad baptismum Christi. In ter

Ar. 1. huius quæst.

A teriam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Christum, secundum illud Ioan. primo. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et ideo baptismus Ioannis gratiam non conferebat, sed solum ad gratiam præparabat tripliciter. Vno quidem modo, per doctrinam Ioannis inducentẽ homines ad fidem christi. Alio modo, assuefaciendo homines ad ritum baptismi Christi. B Tertio modo, per pœnitentiam, præparando homines ad suscipiendum effectum baptismi Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis verbis (vt Beda dicit†) potest intelligi duplex baptismus. Vnus quidem, quem Ioãnes baptizando conferebat, qui dicitur baptismus pœnitentiæ: quia .s. ille baptismus erat quoddam inductiuũ ad pœnitentiã, & quasi quædam protestatio, qua profitebantur homines se pœnitentiam C acturos. Alius autẽ est baptismus christi, per quem peccata remittuntur, quem Ioannes dare non poterat: sed solum prædicabat, dicens, Ille vos baptizabit in Spiritusancto. Vel potest dici, ꝙ prædicabat baptismum pœnitẽtiæ, idest, inducentem ad pœnitentiam: quę quidem pœnitentia ducit homines in remissionem peccatorum. Vel potest dici, quòd per baptismum christi, vt Hiero. dicit,* gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur: quod autem consumatur per sponsum, initiatur per paranymphum, scilicet per Ioannem. Vnde dicitur, quòd baptizabat & prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem D peccatorũ, non quia hoc ipse perficeret, sed quia præparando ad hoc homines disponebat.

tia vero ad idem baptisma, scilicet Ioannis referuntur ambo, & verificatur ꝙ dispositiue in remissionem peccatorũ baptizabat, & prædicabat ad psectionẽ gratiæ per Christum. Et si quærat nouitius, in quo ergo differt tertia a secunda expositione, respondeatur, quòd tertia ordinem Ioãnis ad Christum respicit: & ideo illud idẽ quod Christus psecturus erat, Ioãnes inchoatiue facere dicitur. Secunda autem, ordinem baptismi dati a Ioãne ad pœnitentiam respicit: & ideo dicitur quòd & baptizabat & prædicabat baptismum suum pœnitentiæ, hoc est inducentem ad pœnitentiam, per quam fit remissio peccatorum.

Sup. illud Mar. 1. fuit Ioannes in deserto baptizãs: Et t. c. 3. secundum ordinem Bedę.

Sup. illud Mar. 1. prędicans baptis. pœnit. tom. 9.

AD 2[m] dicendum, quòd illa confessio peccatorum non fiebat ad remissionem peccatorum statim per baptismum Ioannis exhibendam: sed cõsequendam per pœnitentiam consequentem, & per baptismum christi, ad quem pœnitentia illa præparabat.

AD 3[m] dicendum, quòd circumcisio instituta erat ad remedium originalis peccati: sed baptismus Ioannis ad hoc non erat institutus, sed solum erat præparatorius ad baptismum christi, vt dictum* est. * Sacramenta autem ex vi institutionis, suum habent effectum. In corp. & ar. 1. huius quæst.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum alij præter Christum, baptismo Ioannis baptizari debuerint.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum quartum.*

4.di.2.q.2. ar.3.q.2.

*art. 1.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Baptismo Ioannis alij debuerũt baptizari Probatur dupliciter, litera clara est.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismo Ioannis solus Christus debuerit baptizari: quia sicut dictum est,* ad hoc Ioannes baptizauit, vt Christus baptizaretur, sicut August.† dicit super Ioannem: sed quod est proprium christo, non debet alijs conuenire. ergo nulli alij debuerunt illo baptismo baptizari.

† tracta. 13. in Io. inter prin. & medium. to. 9.

¶ 2 Præt. Quicumque baptizatur, aut accipit aliquid

a baptiſmo, aut baptiſmo aliquid confert: ſed a baptiſmo Ioannis nullus aliquid accipere poterat (quia in eo gratia non conferebatur, vt dictum eſt*) nec aliquis baptiſmo aliquid conferre poterat, niſi Chriſtus, qui tactu mundiſſimæ ſuæ carnis aquas ſanctificauit. ergo videtur, quòd ſolus Chriſtus baptiſmo Ioannis debuerit baptizari.

Ar. præced.

¶3 Præt. Si alij illo baptiſmo baptizabantur, hoc non erat, niſi vt præpararentur ad baptiſmum Chriſti, & ſic conueniens videbatur, quòd ſicut baptiſmus Chriſti omnibus confertur, & magnis & paruis, & gentilibus & iudæis, ita etiam & baptiſmus Ioannis conferretur: ſed non legitur quòd ab eo pueri baptizarentur, nec etiam gentiles: dicitur enim Mar. 1. quòd egrediebantur ad illum Iſraelitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo. ergo videtur quòd ſolus Chriſtus a Ioanne debuerit baptizari.

Sed contra eſt, quòd dicitur Luc. 3. Factum eſt, cum baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato & orante, aperti ſunt cæli.

Respon. Dicendum, ꝙ duplici de cauſa oportuit alios a Chriſto baptizari baptiſmo Ioannis. Primo quidem, vt Auguſt.* dicit ſuper Ioan. quia ſi ſolus Chriſtus baptiſmo Ioannis baptizatus eſſet, non defuiſſent qui dicerent, baptiſmum Ioannis, quo Chriſtus eſt baptizatus, digniorẽ eſſe baptiſmo Chriſti, quo alij baptizantur. Secundo, quia oportebat per baptiſmum Ioannis alios ad baptiſmum Chriſti præparari, ſicut dictum eſt.*

Tract. 4. in Ioã. a med. & trac. 5. inter princ. & med. to. 9.
Art. 1. & 3. huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd non propter hoc ſolum fuit Ioannis baptiſmus inſtitutus, vt Chriſtus baptizaretur, ſed etiam propter alias cauſas, vt dictum eſt.* Et tamen ſi ad hoc ſolum eſſet inſtitutus, vt Chriſtus eo baptizaretur, oportebat prædictum inconueniens vitari, alijs hoc baptiſmo baptizatis.

Ar. 1. huius quæſt.

Ad 2m dicendum, quòd alij qui ad baptiſmũ Ioannis accedebant, non poterant quidem baptiſmo aliquid conferre, nec tamen a baptiſmo gratiam accipiebant, ſed ſolum pœnitentiæ ſignum.

Ad 3m dicendum, quòd quia ille baptiſmus erat pœnitentiæ, quæ pueris non conuenit, ideo baptiſmo illo pueri non baptizabantur. Conferre autem gentibus viam ſalutis, ſoli Chriſto reſeruabatur, qui eſt expectatio gentium, vt dicitur Geneſ. penult. ſed & ipſe Chriſtus apoſtolis inhibuit gentilibus euangelium prædicare, ante paſſionem & reſurrectionem: vnde multo minus conueniebat per Ioannem gentiles ad baptiſmum admitti.

ARTICVLVS V.

Vtrũ baptiſmus Ioannis debuerit ceſſare Chriſto baptizato.

Ad qvintvm ſic ꝓceditur. Videtur quòd baptiſmus Ioãnis ceſſare debuerit, poſtquã Chriſtus fuit baptizatus. Dicitur enim Ioan. 1. Vt manifeſtetur in Iſrael, ꝓpterea veni in aqua baptizãs: ſed Chriſto baptizato ſufficienter fuit manifeſtatus, tum per teſtimoniũ Ioannis, tum per deſcenſum columbæ, tum etiam teſtimonio paternæ vocis. ergo videtur quòd non debuerit poſtea baptiſmus Ioannis durare. K

F ¶2 Præt. Aug.* dicit ſuper Ioan. Baptizatus eſt Chriſtus, & ceſſauit Ioannis baptiſmus. ergo videtur ꝙ Ioannes poſt Chriſtum baptizatum, nõ debuerit baptizare.

Tract. 4. in Ioan. inter med. & fin. tom. 9.

¶3 Præt. Baptiſmus Ioannis erat præparatorius ad baptiſmũ Chriſti: ſed baptiſmus Chriſti incœpit ſtatim Chriſto baptizato: quia tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis, vt Beda dicit. ergo videtur quòd baptiſmus Ioannis ceſſauerit Chriſto baptizato.

G Sed contra eſt, quòd dicitur Ioan. 3. quòd venit Ieſus in iudæam terram, & baptizabat, erat autẽ & Ioannes baptizans: ſed Chriſtus non baptizauit, niſi poſtquàm fuit baptizatus. ergo videtur quòd poſtquàm Chriſtus fuit baptizatus, adhuc Ioannes baptizabat.

Respon. Dicendum, quòd baptiſmus Ioannis ceſſare non debuit Chriſto baptizato. Primo quidem, quia, vt Chryſoſt.* dicit, ſi ceſſaſſet Ioannes baptizare Chriſto baptizato, exiſtimaretur quòd zelo vel ira hoc faceret. Secundo, quia ſi ceſſaſſet a baptizando, Chriſto baptizante, diſcipulos ſuos in maiorem zelũ immiſiſſet. Tertio, quia perſiſtens in baptizãdo, ſuos auditores mittebat ad Chriſtum. Quarto, quia (vt Beda dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis, nec debuit p̃curſor ceſſare, donec veritas manifeſtaretur. H

Hom. 28. in Io. nõ multũ remote a prin. to. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd nondum Chriſtus erat plene manifeſtatus eo baptizato: & ideo adhuc neceſſarium erat, quòd Ioannes baptizaret.

Ad 2m dicendum, quòd baptizato Chriſto ceſſauit baptiſmus Ioannis: non tamen ſtatim, ſed eo incarcerato. Vnde Chryſoſtom.* dicit ſuper Ioannem, æſtimo propter hoc permiſſam eſſe mortem Ioannis, & eo ſublato de medio, Chriſtum maxime prædicare cœpiſſe, vt omnis multitudinis affectio ad Chriſtum tranſiret, & non vltra his, quæ de vtroque erant, ſententijs ſcinderetur.

Hom. 28. in Ioã. non multũ remote a prin. tom. 3.

I Ad 3m dicendum, quòd baptiſmus Ioannis præparatorius erat, non ſolum ad hoc, quòd Chriſtus baptizaretur, ſed etiam ad hoc, quòd alij ad Chriſti baptiſmum accederent: quod nondum fuit impletum Chriſto baptizato.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæoctauæ Articulum tertium.*

Titulus clarus eſt.

¶ In corpore vna cõcluſio: Baptiſmus Ioannis nõ debuit ceſſare Chriſto baptizato. Probatur quadrupliciter.

4. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1. Et q. 4. p totum.

¶ In prima ratione ex Chryſo. aduerte nouitie, ꝙ ſi Chriſto baptizato Ioannes ceſſaſſet, putari potuiſſet, quòd tantæ Chriſti excellentiæ in baptiſmo mõſtratę inuidiſſet Ioannes, & ceſſando a baptiſmo. vel dedignaretur ſubminiſtrare Chriſto amplius per baptiſmũ præparando ad ipſum, vel ipſa ceſſatio vindicaret ſuam minoritatem apparentem ex tãta manifeſtata Chriſti excellentia in baptiſmo. Vterque ſiquidẽ motus, inuidiæ ſcilicet & iræ poterat conſurgere, & ad ceſſationẽ inducere. Reliqua ſunt clara.

ARTICVLVS VI.

Vtrum baptizati baptiſmo Ioannis, eſſent poſtea baptiſmo Chriſti baptizandi.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur ꝙ baptizati baptiſmo Ioannis, non fuerint baptizandi baptiſmo Chriſti. Ioannes enim non fuit minor apoſtolis, cum de eo ſcriptum ſit Matth. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta: ſed illi qui baptizabantur ab apoſtolis, nõ iterum baptizabãtur, ſed ſolummodo addebatur eis impoſitio manuum. Dicitur enim Act. 8. quòd aliqui baptizati tantum erant a Philippo in nomine domini Ieſu, tunc apoſtoli, ſcilicet Petrus & Ioannes, imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritumſanctum. ergo videtur quòd baptizati a Ioanne, non debuerint baptizari baptiſmo Chriſti. A

Infra q. 66. art. 9. ad 2. Et 4. diſt. 2. q. 2. ar. 4.

¶2 Præt. Apoſtoli fuerunt baptizati baptiſmo Ioannis: fuerunt enim quidam eorum diſcipuli Ioannis, vt patet Ioan. 1. ſed Apoſtoli non videntur eſſe baptizati baptiſmo Chriſti: dicitur. n. Ioã. 4. quòd Ieſus non baptizabat: ſed diſcipuli eius. ergo videtur quòd baptizati baptiſmo Ioannis, nõ erant baptizandi baptiſmo Chriſti. B

¶3 Præt. Minor eſt qui baptizatur, quàm qui baptizat, ſed ipſe Ioannes non legitur baptizatus baptiſmo Chriſti. ergo multo minus illi, qui a Ioanne baptizabantur, indigebant baptiſmo Chriſti.

¶4 Præt. Act. 19. dicitur, quòd Paulus inuenit quoſdam de diſcipulis, dixitque ad eos, Si Spiritumſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque ſi Spũſſanctus eſt, audiuimus. Ille vero ait, In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt, In Ioannis baptiſmate. Et ſequitur, ꝙ baptizati ſunt iterum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. ſic ergo videtur, quòd quia Spiritumſanctum neſciebãt, oportuit eos iterum baptizari: ſicut Hieronymus* dicit ſuper Ioelem, & in epiſtola de viro vnius vxoris, & Ambr.† in lib. de Spiritusancto: ſed quidam fuerunt baptizati baptiſmo Ioannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. ergo non erant baptizandi iterum baptiſmo Chriſti. C

*ca. 2. Ioelis nõ multum remote a fi. to. 6. †Amb. li. 1. ca. 3. circa priu. to. 2.

¶5 Præt. Rom. 10. ſuper illud, Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, dicit gl. Aug.* Vnde eſt iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur? Ex quo patet, quòd virtus baptiſmi dependet ex fide: ſed forma baptiſmi Ioannis ſignificauit fidem Chriſti, in qua nos baptizamur: dicit enim Paulus Actuũ 19. Ioannes baptizabat baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui venturus eſt poſt ipſum, vt crederent, hoc eſt in Ieſum. ergo videtur quòd non oportebat baptizatos baptiſmo Ioannis, iterum baptizari baptiſmo Chriſti. E

*gl. Aug. trac. 80. in Io. a medio illius to. 9.

Sed contra eſt, quòd Auguſt.* dicit ſuper Ioan. Qui baptizati ſunt baptiſmate Ioannis, oportebat vt baptizarentur baptiſmate Chriſti.

*tract. 5. in Io. iter prĩ. & med. to. 9.

Respon. Dicendum, quòd ſecundum opi Magiſtri in 2. diſ. 4. ſent.* illi, qui baptizati ſunt a Ioanne, neſciẽtes Spiritumſanctum eſſe, ac ſpem ponentes in illius baptiſmo, poſtea baptizati ſunt baptiſmo Chriſti: illi vero qui ſpem non poſuerunt in baptiſmo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritumſanctum credebant, non fuerunt poſtea baptizati, ſed impoſitione manuum ab Apoſtolis ſuper eos facta, Spiritumſanctum receperunt. Et hoc quidem verum eſt, quantum ad primam partem, quod multis auctoritatibus confirmatur: ſed quantum ad ſecũdam partem eſt penitus irrationabile quod dicitur. Primo quidem, quia baptiſmus Ioãnis, neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, ſed erat ſolum in aqua, vt ipſemet dicit Matth. 3. Vnde baptizatis, fides vel ſpes, quã habebant in Chriſtum, non poterat hunc defectum ſupplere. Secundo, quia quando in ſacramento omittitur quod eſt de neceſſitate ſacramenti, non ſolum oportet ſuppleri, quod fuerat omiſſũ, ſed oportet totaliter innouari. Eſt aũt de neceſſitate baptiſmi Chriſti, ꝙ fiat nõ ſolum in aqua, ſed etiã in Spirituſancto, ſ̃m illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt introire in regnum dei. Vnde illis, qui tantum in aqua baptizati erant baptiſmo Ioãnis, non ſolum erat ſupplendum, quod deerat (vt ſcilicet daretur eis Spirituſſanctus per impoſitionem manuum) ſed erant iterato totaliter baptizandi in aqua & Spiritu. D

*li. 4. diſ. 2. paragr. vlt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut Augu.* dicit ſuper Ioan. ideo poſt Ioannem baptizatum eſt: quia non dabat baptiſmum Chriſti, ſed ſuum: quod autem dabatur a Petro, & ſi quod datum eſt a Iuda, Chriſti erat. Et ideo, ſi quos baptizauit Iudas, nõ ſunt iterum baptizãdi: baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur, non qualis ille, cuius miniſterio datur. Et inde eſt etiam, quòd baptizati a Philippo diacono, qui baptiſmum Chriſti dabat, nõ ſunt iterum baptizati: ſed acceperunt manus impoſitionem per Apoſtolos: ſicut baptizati per ſacerdotes, cõfirmantur per epiſcopos.

*tract. 5. in Ioan. inter prin. & medi. to. 9.

Ad 2m dicendum, quòd ſicut Auguſt.* dicit ad Seleucianum, intelligimus diſcipulos Chriſti fuiſſe baptizatos, ſiue baptiſmo Ioannis, (ſicut nonnulli arbitrãtur) ſiue, ꝙ magis credibile eſt, baptiſmo Chriſti: neque enim miniſterio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos ſeruos, per quos ceteros baptizaret, q nõ defuit humilitatis miniſterio, quando eis pedes lauit.

*epi. 108. a medio p̃cipue, to. 2.

Ad 3m dicendum, quòd ſicut Chryſoſt.* dicit ſuper Matth. per hoc, quòd Chriſtus Ioanni dicẽti, Ego a te debeo baptizari, reſpondit, ſine modo, oſtenditur quòd poſtea Chriſtus baptizauit Ioannem. Et hoc dicit in quibuſdam libris apocryphis manifeſte ſcriptũ eſſe. Certum tamen eſt, vt Hieronymus* dicit ſuper Matth. ꝙ ſicut Chriſtus fuit baptizatus ĩ aqua a Ioãne, ita

*hom. 4. in Mat. ĩ ope. imper ſup. illud: Sine mõ, to 2.
*Mat. 3. ſu p illd, Sine mõ. to. 9.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæoctauæ Articulum ſextum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore duo fiũt. Primo, recitatur opinio Magiſtri ſen. Secundo, reſpondetur quæſito. Opinio Magiſtri diſtinguit duplicẽ diſpoſitionem baptizatorum a Ioanne (vt patet in litera) & quoſdã rebaptizandos baptiſmo Chriſti, & quoſdam nõ, dicit.

¶ Quo ad ſecundũ Auctor ſimpliciter dicit, quod omnes baptizati a Ioanne baptizãdi erant baptiſmo Chriſti, & propterea pro vna parte conſentit Magiſtro, pro alia contradicit, & probat vniuerſalem dupliciter. Primo, ex parte effectus inſeparabilis per fidem, ſpem & charitatẽ. ſ. characteris, qui per Chriſti baptiſmum imprimitur. Secundo, ex parte eſſentialis partis ipſius baptiſmi, deficientis ſcilicet Spũs. Omnia patẽ in litera.

¶ In reſpõſione ad ſecundum & tertium, aduerte ꝙ de baptiſmo Chrĩ materiali paſſiue accepto a Ioãne & Apoſtolis, non habetur clare in Scriptura pars affirmatiua: ſed rationabile eſt, quòd baptizati a Chriſto fuerint, vt Ioãnes impleret debitum ſuum, Ego a te debeo baptizari, & Apoſtoli baptizantes Chriſti baptiſmo, primo fuerint baptizati, vt Aug. arguit, & bene. Nec aliquid apparet obſtare: niſi forte verbum Chriſti Act. 1. Ioãnes baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spirituſancto, Sed reuera, hoc nõ obſtat: tum quia per hoc nõ excluditur, eos baptizatos eſſe baptiſmo Chriſti, licet de Ioannis baptiſmo tantum mẽtio fiat: tum, quia in promptu ratio ẽ quare Ioannis baptiſmi ſolius meminit Chriſtus: quia ſcilicet donum Spirituſſancti non diſtinguitur cõtra baptiſmum Chrĩ, qui fit in aqua & Spiritu, Ioan. 3. ſed contra baptiſmum Ioannis, qui fiebat ſolum in aqua, ipſo Ioanne teſte diſtinguente baptiſmum ſuum contra baptiſmum in Spirituſancto, Matth. 3.

¶ In reſpõſione ad quintum, dubium occurrit: quia aliud eſt loqui de gratia futura, & aliud de Chriſto vẽturo: potuit enim gratia p̃ſens eẽ ex fide Chriſti venturi, vt patet in ſanctis illis, qui præceſſerunt Chriſti aduentum: litera autem pro eodem habet Chriſtum vẽturum & gratiã futuram. incompacta ergo videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd litera eſt intelligenda iuxta ſubiectam materiam, de qua eſt ſermo, ſcilicet de ſacramentis. Ex illa ſiquidẽ differentia ab Aug. poſita inter ſacramenta nouæ & veteris legis, quòd noſtra p̃ſentis, vetera futuræ gratiæ ſunt ſigna, manifeſte ſequitur, quòd noſtra præſentis Chriſti, per quem gratia facta eſt, Ioan. primo, illa, venturi Chriſti ſigna erant. Et propterea Ioannis baptiſma ſapiebat in hoc ſacramenta veteris legis, quòd in noĩe vẽturi Chriſti dabatur. vnde & Paulus iuſſit in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti ſimpliciter & abſolute, & non venturi illos baptizari, qui Ioannis baptiſmum ſuſceperant, Actuum 19.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ita Ioannes a Christo erat in Spiritu baptizandus.

Ad 4m dicendum, ꝙ non est tota causa, quare illi fuerunt baptizati post baptismum Ioan. quia Spiritũsanctum non cognouerant, sed quia non erãt baptismo Christi baptizati.

Ad 5m dicendum, quòd sicut dicit August. contra Faustũ, Sacramenta nostra sunt signa præsentis gratię: sacramenta vero veteris legis, fuerunt signa gratię futuræ. Vnde ex hoc ipso, quòd Ioannes baptizauit in nomine venturi, datur intelligi quòd non dabat baptismum Christi, qui est sacramentum nouæ legis.

¶ Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum primum.

Titulus clarus est. ¶ In corpore vnica conclusio: Conueniens fuit Christum baptizari. Probatur tripliciter. Omnia sunt clara.

QVÆSTIO XXXIX.

De Baptizatione Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de baptizatione Christi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit baptizari.
¶ Secundo, Vtrũ debuerit baptizari baptismo Ioãnis.
¶ Tertio, De tempore baptismi.
¶ Quarto, De loco.
¶ Quinto, De hoc quòd ei sunt cæli aperti.
¶ Sexto, De Spiritusancto apparente in specie colũbę.
¶ Septimo, Vtrum illa columba fuerit verum animal.
¶ Octauo, De voce paterni testimonij.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Christum baptizari.

4. dist. 2. q. 2. art. 3. q. 1. Et q. 3. artic. 2. q. 1. cor. Et Matthæ. 3. op. 60. ca. 9.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum baptizari. Baptizari enim est ablui: sed Christo non conuenit ablui, in quo nulla fuit impuritas. ergo videtur quòd Christum non decuerit baptizari.

¶ 2 Præt. Christus circumcisionem suscepit, vt impleret legem: sed baptismus nõ pertinebat ad legem. ergo non debebat baptizari.

¶ 3 Præt. Primum mouens in quolibet genere, est immobile secundum illum motum: sicut cælum qđ est primum alterans, non est alterabile: sed Christus est primum baptizans, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. ergo ipsum non decuit baptizari.

Sed contra est, quòd dicitur Matthæ. 3. quòd venit Iesus a Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

Respon. Dicendum, ꝙ conueniens fuit Christum baptizari. Primo quidem, quia vt Ambros.* dicit super Luc. Baptizatus est dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnẽ Christi, qui peccatum non cognouit, baptismatis vim haberent: & vt sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis, sicut Chrysost.† dicit super Matth. Secundo, quia sicut Chrysost. dicit super Matth. quãuis ipse non esset peccator, tamen naturam suscepit peccatricem, & similitudinem carnis peccati: propterea, etsi pro se baptismate non indigebat, tamen in alijs, carnalis natura opus habebat. Et sicut Greg.* Nazan. dicit, Baptizatus est Christus, vt totum veteranum Adam immergat aquæ. Tertio, baptizari vo-

F luit, sicut Augus. dicit in sermone de Epiphania: quia voluit facere, quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est quod ipse dicit, sic decet nos implere omnẽ iustitiam. vt enim Ambro.* dixit super Luc. Hæc est iustitia, vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus non fuit baptizatus vt ablueretur, sed ablueret, sicut dictum est.

Ad 2m dicendum, quòd Christus non solum debebat implere ea, quæ erant veteris legis, sed etiam inchoare ea, quæ sunt nouæ legis. Et ideo non solum voluit circuncidi, sed etiam baptizari.

G Ad 3m dicendum, ꝙ Christus est primũ baptizans spũaliter: & sic non est baptizatus, sed solũ in aqua.

* li. 2. in Luc. vlt. 2. ĩ pri. tom. 5.
† hom. 4. in ope. impfe. nõ remote a pri. to. 2.
* In orat. ĩ Epipha. lumina a medio.
* lib. 2. in Luc. c. vlt. a med. to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

¶ Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum secundum.

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpore duo fiũt. Primo, declaratur quòd supponitur, Christum baptizatum baptismo Ioannis ex auctoritate Aug. Secũdo, probatur tripliciter conclusio, scilicet conueniẽs fuit Christum baptizari baptismo Ioannis. ¶ Et in tertia ratione aduerte, quòd ratio tendit ad hoc, ꝙ ideo ad baptismum Ioannis non sanctum accedit, vt sãctificet baptismũ non Ioannis sed nouæ legis, instituendo, sanctificatione aquarum per carnis suæ lauacrum, baptismum in sanctitatem animarũ: ex tunc enim institutus est baptismus nouæ legis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit baptizari baptismo Ioannis. Baptismus enim Ioannis fuit baptismus pœnitentiæ: sed
H pœnitentia Christo nõ conuenit, quia nullum habuit peccatum. ergo videtur quòd non debuerit baptizari baptismo Ioannis.

¶ 2 Præt. Baptismus Ioannis, sicut dicit Chryso.* medium fuit inter baptismum iudæorũ & Christi baptismum: sed medium sapit naturam extremorum. Cum ergo Christus non fuerit baptizatus baptismate legali, nec etiam baptismate suo; videtur quòd pari ratione baptismate Ioannis baptizari
I non debuerit.

¶ 3 Præt. Omne quod in rebus humanis est optimum, debet attribui Christo: sed baptismus Ioannis non tenet supremum locum inter baptismata. ergo non conuenit Christum baptizari baptismo Ioannis.

Sed contra est, quòd dicitur Matth. 3. ꝙ venit Iesus in Iordanem, vt baptizaretur a Ioanne.

Respon. Dicendnm, quòd sicut dicit Aug.* super Ioan. baptizatus dominus baptizabat, non eo baptismate, quo baptizatus est. Vnde, cum ipse baptizaret baptismo proprio, cõsequens est quòd non fuerit
K baptizatus suo baptismate, sed baptismate Ioannis. Et hoc fuit conueniens. primo quidem, propter conditionem baptismi Ioannis, qui non baptizauit in Spiritu, sed solum in aqua: Christus autem spirituali baptismate non indigebat, qui a principio suę cõceptionis gratia Spiritussancti repletus fuit, vt patet ex dictis,* & hęc est ratio Chrysost.† Secundo vt Beda* dicit, baptizatus est baptismo Ioannis, vt baptismo suo baptismum Ioannis comprobaret. Tertio, sicut Greg. † Nazan. dicit, Accedit Christus ad baptismum Ioannis, sanctificaturus baptismum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut supra dictum est,* Christus baptizari voluit, vt nos suo exemplo induceret ad baptismum. Et ideo ad hoc, ꝙ esset

* hom. 11. in Matth. nõ longe a medio, to. 2.
* trac. 13. in Io. aliquantulũ a pri. tom. 6.
* q. 34. ar. 4.
† ho. 3. & 4. in ope. imper. to. 2.
* Beda Mar. 1. circa pri. to. 4.
† Nazan. in orat. Epiphan. lumina, a medio.
* art. pced.

esset efficacior eius inductio, voluit baptizari baptismo, quo manifeste non indigebat, vt homines ad baptismum accederent, quo indigebant. Vnde Ambros. † dicit super Luc. Nemo refugiat lauacrũ gratiæ, quando Christus lauacrum pœnitentiæ non refugit. A

Ad 2m dicendum, quòd baptismus iudæorum in lege præceptus, erat solum figuralis: baptismus autẽ Ioannis aliqualiter erat realis, inquantum inducebat homines ad abstinendum a peccatis: baptismus autẽ Christi habet efficaciam mundandi a peccato, & gratiam conferendi. Christus autem neque indigebat percipere remissionem peccatorum, quæ in eo non erãt, neque recipere gratiam, qua plenus erat: similiter etiam cum ipse sit veritas, nõ competebat ei id, quod B in sola figura gerebatur. Et ideo magis cõgruum fuit, quòd baptizaretur baptismo medio, quàm aliquo extremorum.

Ad 3m dicendum, quòd baptismus est quoddam spirituale remedium: quanto autem aliquid est magis perfectum, tãto minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipso ꝙ Christus est maxime perfectus, cõueniens fuit, quòd non baptizaretur perfectissimo baptismo: sicut ille qui est sanus, non indiget efficaci medicina.

† li. 2. Luc. c. vlt a medio, tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

¶ Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum tertium.

Titulus, de tempore Christi ætatis, scilicet anni trigesimi, quærit. ¶ In corpore vna conclusio: Christus conuenienter anno trigesimo fuit baptizatus. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

4. dis. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. 1. & di. 44. in princ. expositionis literæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non conueniẽti tempore Christus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Christus baptizatus est, vt suo exemplo alios ad baptismũ prouocaret: sed fideles Christi laudabiliter baptizantur, non solum ante trigesimum annum, sed in infantili ætate. ergo videtur quòd Christus non debuerit baptizari in ætate triginta annorum.

¶ 2 Præt. Christus non legitur docuisse, vel miracula fecisse ante baptismum: sed vtilius fuisset mundo, si priori tempore docuisset, incipiens a vigesimo anno, vel etiam prius. ergo videtur, quòd Christus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigesimum annum debuerit baptizari.

¶ 3 Præt. Iudicium sapientiæ diuinitus infusæ, maxime debuit manifestari in Christo. Est autem manifestatum in Daniele tempore suæ pueritiæ: secundum illud Daniel. 13. Suscitauit dominus spiritum pueri iunioris, cui nomen Daniel. ergo multo magis Christus in sua pueritia debuit baptizari, & docere.

¶ 4 Præt. Baptismus Ioannis ordinatur ad baptismum Christi, sicut ad finem: sed finis est prior in intẽtione, & posterior in executione. ergo vel Christus debuit primus a Ioanne baptizari, vel vltimus.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 3. Factũ est cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante. & infra, Et ipse Iesus erat incipiens, quasi annorum triginta.

Respon. Dicendum, quòd Christus conuenienter fuit in trigesimo anno baptizatus. Primo quidem, quia Christus baptizabatur quasi ex tunc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiritur perfecta ætas, qualis est triginta annorum. vnde legitur Genes. 41. quòd triginta annorum erat Ioseph, quando accepit regimen Ægypti. Similiter etiam 2. Reg. 5.

A legitur de Dauid, quòd triginta annorum erat cum regnare cœpisset. Ezechiel etiam in trigesimo anno cœpit prophetizare, vt habetur Ezech. 1. Secundo, quia sicut Chrys.* dicit super Matth. futurum erat, vt post baptismum Christi, lex cessare inciperet. Et ideo hac ætate Christus ad baptismum venit, qui potest omnia peccata suscipere, vt lege seruata, nullus dicat, ꝙ ideo eam soluit, quia implere nõ potuit. Tertio, quia per hoc quòd Christus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi, quòd baptismus parit viros perfectos, secundum illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vn-
B de, & ipsa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur: consurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarij in denarium. Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mandatorum legis, & in his duobus perfectio vitæ Christianæ consistit.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd sicut Greg.* Nazanzenus dicit, Christus non est baptizatus quasi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi immineret periculum differendo baptismum, sed cuius alij non in paruum redundat periculum, si exeat ex hac vita, non indutus veste incorruptionis, scilicet gratia. Et licet bonum sit baptismi munditiam custodire, po-
C tius tamen est (vt ipse dicit*) interdum paulisper macular, quàm gratia omnino carere.

Ad 2m dicendum, quòd vtilitas, quæ a Christo prouenit hominibus, præcipue est per fidem & humilitatem, ad quorum vtrumque valet, quòd Christus in pueritia, vel adolescentia nõ cœpit docere, sed in perfecta ętate. Ad fidem quidem, quia per hoc apparet in eo vera natura humanitatis, quòd per temporum incremẽta corporaliter profecit: & ne huiusmodi profectus putaretur esse phantasticus, noluit sapiẽtiam suam vel virtutem manifestare ante perfectam corporis ætatem. Ad humilitatem vero, ne ante perfectam ætatem aliquis præsumptuose pręlationis gradum, & docendi officium assumat.

D Ad 3m dicendum, quòd Christus proponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo ostendi id, quod competit omnibus secundum legem communem: vt scilicet in ętate perfecta doceret. sed sicut Greg. Nazan.* dicit, non est lex communis, quod raro contingit, sicut nec vna hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam speciali dispensatione, secundum diuinæ sapientiæ ordinem concessum est præter legem communem, vt ante perfectam ætatem, officium vel præsidendi, vel docendi haberent: sicut Solomon, Daniel & Hieremias.

Ad 4m dicendum, quòd Christus nec primus nec
E vltimus debuit a Ioanne baptizari: quia vt Chrysost.* dicit super Matth. Christus ad hoc baptizabatur, vt confirmaret prædicationẽ, & baptismũ Ioannis, & vt testimonium acciperet a Ioanne. Non autem creditum fuisset testimonio Ioannis, nisi postquam fuerunt multi baptizati ab ipso. Et ideo non debuit primus a Ioanne baptizari. Similiter etiam nec vltimus: quia (sicut ipse ibidem subdit) sicut lux solis non expectat occasum luciferi, sed eo procedente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem, sic & Christus nõ expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed adhuc eo docente & baptizãte, apparuit.

* hom. 10. nõ remote a pri. to. 2.
* In orat. in Epipha. lumina post med.
* eodẽ loco
* loco citato ad arg. 1.
* hom. 4. in Mat. ĩ ope imperfecto circa prin. illius to. 2.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum quartum.*

TItulus clarus ē.
¶ In corporē vna conclusio: Conueniens fuit vt Christus in Iordane baptizaret, quia per hoc significatur ingressus per baptismum in regnū dei. Declaraturque hoc duplici figura, scilicet trāsitu filiorum Israel in terram promissionis & Heliæ in cęlum. Et scito, quòd ratio ista mystica est: nec alia potest reddi magis literalis, nisi qa deus elegit magis Iordanem, quàm alias aquas.

Matth. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit in Iordane baptizari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus nō debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim debet respondere figuræ: sed figura baptismi præcessit in trāsitu maris rubri: vbi Ægyptij sūt submersi, sicut peccata delentur in baptismo. ergo videtur quòd Christus magis debuerit baptizari in mari, quàm in flumine Iordanis.

G ¶ 2 Præt. Iordanis interpretatur descensus: sed per baptismum aliquis ascendit magis, quàm descendat: vnde etiam Matth. 3. dicitur, quòd baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. ergo videtur incōueniens fuisse, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

¶ 3 Præt. Transeuntibus filijs Israel, aquę Iordanis conuersæ sunt retrorsum, vt legitur Iosuæ 4. & sicut etiam in Ps. 113. dicitur: sed illi qui baptizantur, non retrorsum, sed in antea progrediuntur. Non ergo fuit conueniens, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

H SED CONTRA est, quòd ddicitur Marci 1. ꝙ baptizatus est Iesus a Ioanne in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd fluuius Iordanis fuit, per quem filij israel in terram promissionis intrauerunt. Hoc autem habet baptismus Christi speciale præ omnibus baptismatibus, quòd introducit in regnum Dei, quod per terram promissionis significatur. vnde dicitur Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei. Ad quod etiam pertinet, quòd Helias diuisit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cælum, vt dicitur 4. Reg. 2. quia scilicet transeuntibus per aquam baptismi, per ignem Spiritussancti patet aditus in cælum. Et ideo conueniens fuit, vt Christus in Iordane baptizaretur.

I AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transitus maris Rubri præfigurauit baptismum, quantum ad hoc, quòd baptismus delet peccata: sed transitus Iordanis quantum ad hoc, quòd aperit ianuam regni cælestis, qui est principalior effectus baptismi, & per solum Christum impletus. Et ideo conuenientius fuit, quòd Christus in Iordane, quàm in mari baptizaret.

AD 2m dicendum, quòd in baptismo est ascensus per profectum gratiæ, qui requirit descensum humilitatis, secundum illud Iaco. 4. Humilibus autem dat gratiam. Et ad talem descensum referendum est nomen Iordanis.

K AD 3m dicendum, ꝙ sicut August. dicit in ser. de Epipha. Sicut antea aquæ Iordanis retrorsum conuersæ fuerant, ita modo Christo baptizato retrorsum peccata conuersa sunt. Vel etiam per hoc significatur, quòd contra descēsum aquarum, benedictionum fluuius sursum ferebatur.

Inf. q. 49. a. 5. ad 3. Et 3. di. 18. ar. 6. q. 3 ad 2. & dist. 22. q. 3. art. 1. ad 4. Et op. 60. cap. 9.

¶ *Super Quæstionis uigesimænonæ Articulum quintum.*

TItulus clar⁹ ex euangelij historia ortus.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christo baptizato, cæli debuerint aperiri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd christo baptizato nō debuerint cæli aperiri. Illi enim aperiendi sunt cæli, qui indiget intrare in cælum, quasi extra cælum existens: sed Christus semper erat in cęlo, secundum illud Ioan. 3. Filius hominis, qui est in cælo. ergo videtur quòd nō debuerint ei cæli aperiri.

¶ 2 Præt. Apertio cælorum aut intelligitur spiritualiter, aut corporaliter: sed non potest intelligi corporaliter: quia corpora cęlestia sunt impassibilia, & infrangibilia: secundum illud Iob. 37. Tu forsitan cum eo fabricatus es cęlos, qui solidissimi, quasi ære fusi sunt? Similiter etiam nec potest intelligi spiritualiter: quia ante oculos filij dei cæli antea clausi non fuerant. ergo videtur inconuenienter dici, quod baptizato Christo, aperti fuerint ei cæli.

¶ 3 Præt. Fidelibus cælum apertum est per Christi passionem, secundum illud Hebræorum 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Vnde etiam nec Christi baptismo baptizati, si qui ante eius passionem decesserint, cælos intrare potuerunt. ergo magis debuerunt aperiri cæli Christo patiente, q̄ eo baptizaro.

SED CONTRA est, quòd dicitur Lucæ 3. Iesu baptizato & orante, apertum est cælum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, Christus baptizari voluit, vt suo baptismo consecraret baptismum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptismo Christi ea demonstrari debuerunt, quæ pertinent ad efficaciam nostri baptismi. Circa quam tria sunt consideranda. Primo quidem principalis virtus, ex qua baptismus habet efficaciam: quæ quidem est virtus cęlestis. Et ideo baptizato Christo, apertum est cælum, vt ostenderetur, quòd de cetero cælestis virtus baptismum sanctificaret. Secundo, operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesiæ, & eius qui baptizatur: vnde & baptizati fidem profitentur, & baptismus fidei dicitur sacramentum. Per fidem autem inspicimus cælestia, quæ sensum & rationem humanam excedunt: & ad hoc significandum Christo baptizato aperti sunt cæli. Tertio, quia per baptismum Christi * specialiter aperitur nobis introitus regni cælestis, qui primo homini præclusus fuerat per peccatum. Vnde baptizato Christo, aperti sunt cæli: vt ostenderetur, quòd baptizatis patet via in cælum. Post baptismum autē necessaria est homini iugis oratio, ad hoc quòd cælum introeat. Licet enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnans interius, & mundus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo signanter dicitur Luc. 3. quòd Iesu baptizato & orāte, apertum est cælum: quia scilicet fidelib⁹ necessaria est oratio post baptismum. Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipsum ꝙ per

* Alias spiritualiter.

¶ In corpore respōdetur quęsito vnica cōclusione: Christo baptizato & orāte, conuenienter aperti sunt cæli. Et duo fiunt: quia declaratur conuenientia respectu ly baptizato: secūdo, respectu ly & orāte. Quo ad primū probatio est: Christus baptizat⁹ est, vt nostrum baptisma consecraret. ergo in illius baptismo illa monstrari debuerunt, quæ ad nostri efficaciam baptismi spectant. ergo virtus cælestis, fides cælestium, introitusq; cæli monstrari debuerūt per cælos apertos. Prima cōsequentia est clara. Secūda declaratur ex tribus, scilicet causa, & fide, & effectu, inuentis in efficacia baptismi. Quo ad secundum declaratur: qa oratio vel ad exemplum vel ad causam apertionis cæli nobis refertur, & vtrū que est cōueniens.
¶ In respōsione ad secūdum, vide duo declarari. Primum, quòd cæli aperti dicuntur non in seipsis, sed secundum visionem Christi. Secundum est, qualis fuerit ista visio, corporalis, imaginaria vel intellectualis. Et licet quælibet possibilis dicatur: intellectualis tamen conuenientior videtur, vtpote excellentior.

per baptismum cælum aperitur credentibus, est ex virtute orationis christi. Vnde signanter Matth. 3. dicitur, quòd apertum est ei cælum, idest omnibus propter eum: sicut si Imperator alicui pro alio petenti dicat. Ecce, hoc beneficium nō illi do, sed tibi, id est propter te illi, vt Chrysost. dicit super Matth.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Chryso. dicit super Matth.† sicut Christus secundum dispensationem humanam baptizatus est, quamuis ipse propter se baptismo non indigeret: sic etiam secundum humanam dispensationem aperti sunt ei cæli, secundum autem naturam diuinam semper erat in cælis.

AD 2m dicendum, quòd sicut Hierony. dicit super Matth.* cæli aperti sunt Christo baptizato, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis: sicut & Ezechiel in principio voluminis sui cælos apertos esse commemorat. Et hoc probat Chrysost. super Mat. †dicens, Quòd si ipsa* creatura, scilicet cælorum, rupta fuisset, non dixisset, aperti sunt ei: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Vnde etiam Marci primo expresse dicitur, quòd Iesus statim ascendens de aqua, vidit apertos cælos, quasi ipsa apertio cælorum ad visionem christi referatur. Quod quidē aliqui referunt ad visionem corporalem, dicentes, ꝙ circa christum baptizatum tantus splendor fulsit in baptismo, vt viderentur cæli aperti. Potest etiam referri ad imaginariam visionem, per quem modum Ezechiel vidit cælos apertos: formabat enim ex virtute diuina & voluntate rationis, talis visio in imaginatione christi, ad designandum, quòd per baptismum, cæli aditus hominibus aperitur. Potest etiam & ad visionem intellectualē referri, prout. s. Christus vidit iam baptismo sanctificato, apertum esse cælum hominibus, quod tamen etiam ante viderat fiendum.

AD 3m dicendum, quòd per passionem Christi aperitur cælum hominibus, sicut per causam cōmunem apertionis cælorum. Oportet tamen hāc causam communem apertionis cælorum, singulis applicari ad hoc, quòd cælum introeant, quod quidem fit per baptismum, secundum illud Rom. 6. Quicūque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cælorum in baptismo, quàm in passione Christi. Vel sicut Chrysost. dicit super Matth.* baptizato Christo, cæli tantum sunt aperti: postquam vero tyrannum vicit per crucem, quia non erant necessariæ portæ cælo numquam claudendo, non dicunt Angeli, Aperite portas, iam enim erant apertę, sed, Tollite portas. Per quod dat intelligere Chrys. ꝙ obstacula, quibus prius obsistentibus animæ defunctorum introire non poterāt cælos, sunt totaliter per passionem Christi ablata: sed in baptismo Christi sunt aperta, quasi manifestata iam via, per quam homines erant in cælum intraturi.

*Hom. 4. ī Mat. a medio illius, ī opere imperfecto. to. 2.
†Hom. 4. ī Matthæ. in opere imperfecto in medio illius to. 2.
*Circa finem commentarij ī 2. ca. Mat. to. 9.
*Hom. 4. ī Mat. ī opere imperfecto circa medium illius to. 2.
†Alias caractata.
*Ho. 4. in Mat. ī opere imperfecto a medio illius, tom. 2.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum sextum.*

TItulus clarus ex euangelio ēt ortus.
¶ In corpore vna cō clusio: Conueniens fuit vt super baptizatum Christū Spiritussanctus descenderet. Probatur: qđ in Christi baptismo factum est, pertinet ad mysterium nostri baptismi. ergo. Antecedēs est Chrysost. Consequētia ꝓbatur: quia omnes baptizati non ficti, accipiunt Spiritum sanctum, Matth 3.
¶ Aduerte hic, quòd minus respondendo determinatur, quàm fuerit quæsitum, nam quæsitū est de descensu Spiritussancti in specie columbæ, & respondetur de descensu Spiritussancti solū, nihil dicēdo de specie columbę. Et hoc ideo, quia reseruauit hoc secundum responsioni ad argumenta.

Inf. q. 46. art. 4. ad 2. Et opu. 60. c. 9.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter Spiritussanctus super Christum baptizatum descenderit in specie columbæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ incōuenienter Spiritussanctus super Christum baptizatum dicatur descendisse in specie columbæ. Spiritus enim sanctus habitat in homine per gratiā:

A sed in homine Christo fuit plenitudo gratię a principio suæ conceptionis, quo fuit vnigenitus a patre, vt ex supradictis patet. * non ergo debuit Spiritussanctus ad eū mitti in baptismo.

¶ 2 Præt. Christus dicitur in mūdum descendisse per mysterium incarnationis, qua exinaniuit semetipsum, formam serui accipiēs: sed Spiritussanctus nō est incarnatus. ergo inconuenienter dicitur, ꝙ Spiritussanctus desceēderit sup eū.

B ¶ 3 Præt. In baptismo Christi ostendi debuit, sicut in quodam exemplari id quod fit in nostro baptismo: sed in nostro baptismo nō fit aliqua missio visibilis Spiritussancti. ergo nec in baptismo christi debuit fieri visibilis missio Spiritussancti.

*q. 34. ar. 4.

¶ 4 Præt. Spiritussanctus a Christo in omnes alios deriuatur, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed super Apostolos Spiritussanctus descendit, non in specie columbæ, sed in specie ignis. ergo nec super Christum debuisset descēdere in specie columbæ, sed in specie ignis.

C SED CONTRA est, ꝙ dr̄ Luc. 3. Descendit Spiritussanctus corporali specie, sicut colūba in ipsum.

RESPON. Dicendum, ꝙ hoc qđ circa Christum factum est in eius baptismo (sicut Chrys.* dicit super Matth) pertinet ad mysterium omnium, qui postmodum fuerant baptizandi. Omnes autem qui baptismo Christi baptizantur, Spiritumsanctum recipiunt, nisi ficti accedant, secundum illud Matth. 3. ipse vos baptizabit Spiritusancto. Et ideo conueniens fuit, vt super christū baptizatū Spiritussanctus descenderet.

*Homil. in Mat. ī opere imper. a med. ꝑcip. tom. 2.

D AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Aug.* dicit 15. de Trinit. absurdissimum est dicere, ꝙ Christus cum iam triginta esset annorum, acceperit Spiritumsanctum, sed venit ad baptismum, sicut sine peccato, ita non sine Spiritusancto. Si enim de Ioāne scriptum est, quòd Spiritusancto replebitur ab vtero matris suę, quid de homine Christo dicendum est, cuius carnis ipsa conceptio nō carnalis, sed spiritualis fuit? Tunc ergo, idest in baptismo, corpus suum, idest Ecclesiam, prefigurare dignatus est, in qua baptizati præcipue accipiunt Spiritumsanctum.

*li. 15. c. 26. a med. to. 3.

E AD 2m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in 2. de Trin. Spiritussanctus descendisse dicitur super Christum corporali specie, sicut columba, non quia ipsa substantia Spiritussancti videretur, quę est inuisibilis, neque ita quòd illa visibilis creatura in vnitatem personæ diuinæ assumeretur: neque enim dicitur, quòd Spiritussanctus sit columba, sicut dicitur, quòd filius dei est homo ratione vnionis: neque etiam hoc modo Spiritussanctus visus est in specie columbæ, sicut Ioannes vidit agnum occisum in Apocalypsi, vt habetur Apocaly. 2. illa enim visio facta fuit in Spiritu per spirituales imagines corporum, de illa vero columba nullus vmquam dubitauit, quin oculis visa sit. Nec etiam hoc modo in specie columbæ Spiritussanctus apparuit, sicut dicitur 1. ad Cor. 10. Petra autem erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nūcupata est nomine christi, quem significabat:

*lib. 2. c. 6. tom. 3.

significabat: illa autem columba ad hoc tantum signi
ficandum repente extitit, & postea cessauit, sicut flam
ma, quæ in rubo apparuit Moysi. Dicitur ergo Spi-
ritussanctus descendisse super Christum, non ratione
vnionis ad columbam: sed vel ratione ipsius colum-
bæ significantis Spiritumsanctum, quę descendendo
super Christum venit: uel etiam ratione spiritualis
gratiæ, quæ a deo per modum cuiusdam descensus in
creaturam deriuatur, secundum illud Iacob. 1. Om-
ne datum optimum, & omne donum perfectum, de
sursum est descendens a Patre luminum.

*Hom. 12. in Mat. ante medium tom. 2.

AD 3m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit su
per Matthæ. in principijs spritualium rerum semper
sensibiles apparent visiones, propter eos qui nullam
intelligētiam incorporalis naturæ suscipere possunt,
vt si postea non fiant, ex his quæ semel facta sunt, reci
piant fidem. Et ideo circa Christum baptizatum cor-
porali specie Spiritussanctus visibiliter descendit, vt
super omnes baptizandos, inuisibiliter postea cre-
datur descendere.
AD 4m dicendum, quòd Spiritussanctus in spe-
cie columbæ apparuit super Christum baptizatum
propter tria. Primo quidem propter dispositionem,
quæ requiritur in baptizato, vt scilicet non fictus ac-
cedat: quia sicut dicitur Sap. 1. Spiritussanctus disci-
plinæ effugiet fictum. Columba autem est animal sim
plex, astutia & dolo carens: vnde dicitur Matth. 10.
Estote simplices sicut columbæ. Secundo ad designan
dum septem dona Spiritussancti, quæ columba suis
proprietatibus significat. Columba enim secus fluen-
ta habitat, vt inde viso accipitre, mergat se, & euadat:
quod pertinet ad donum sapientię, per quam sancti
secus Scripturæ diuinæ fluenta resident, vt incursum
diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit,
quod pertinet ad donum scientiæ, qua Sancti senten-
tias sanas, quibus pascantur, eligunt. Item columba
alienos pullos nutrit, quod pertinet ad donum consi
lij, quo sancti homines, qui fuerunt pulli, idest, imita-
tores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item co-
lumba non lacerat rostro, quod pertinet ad donum
intellectus, quo sancti bonas scientias lacerando non
peruertunt, hæreticorum more. Item columba felle
caret, quod pertinet ad donū pietatis, per quam san-
cti ira irrationabili carent. Item columba in cauernis
petrę nidificat, quod pertinet ad donum fortitudinis,
qua sancti in plagis mortis Christi, qui est petra fir-
ma, nidum ponunt, idest, suum refugium & spem.
Item columba gemitum pro cantu habet, quod per-
tinet ad donum timoris, quo sancti delectantur in ge-
mitu pro peccatis. Tertio apparuit Spiritussanctus in
specie columbæ propter effectum proprium baptis-
mi, qui est remissio peccatorum & reconciliatio ad
deum, columba enim est animal mansuetum. Et ideo
sicut Chrysost.* dicit super Matth. in diluuio apparuit
hoc animal, ramum ferens oliuæ, & communem or-
bis terrarum tranquillitatem annuntians, & nunc et
columba apparet in baptismo, liberationem nobis de
monstrans. Quarto apparuit Spiritussanctus in specie
columbæ super Dominum baptizatum, ad designan-
dum communem effectum baptismi, qui est constru-
ctio ecclesiasticę vnitatis. vnde dicitur Ephesiorum
quinto. quòd Christus tradidit semetipsum, vt exhi-
beret sibi gloriosam Ecclesiam non habentem macu-
lam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, lauans eam
lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo conuenienter Spi

*Hom. 12. in Mat. parū ante medium to. 2.

F ritussanctus in baptismo demonstratus est in specie
columbæ, quę est animal amicabile & gregale: vnde
& Cantic. 5. dicitur de Ecclesia, Vna est columba mea.
Super Apostolos autem in specie ignis, Spiritussan-
ctus descendit propter duo. Primo quidem ad osten-
dendum feruorem, quo corda eorum erant commo-
uenda, ad hoc quòd Christum vbique inter pressuras
prędicarent: & ideo etiam in igneis linguis apparuit.
Vnde Augustinus dicit super Ioan.* Duobus modis
ostendit visibiliter dominus Spiritumsanctum, per
columbam super dominum baptizatum, & per ignē
super discipulos congregatos: ibi simplicitas, hic fer-
uor ostenditur. ergo ne spiritu sanctificati dolum ha-
G beant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas
frigida remaneat, in igne demonstratus est. Nec te mo
ueat, quia linguę diuisæ sunt, vnitatem in columba
cognosce. Secundo: quia sicut Chrysost. dicit, opor-
tebat delictis ignoscere (quod fit in baptismo) man-
suetudo necessaria erat, quæ demonstratur in colum-
ba: sed vbi adepti sumus gratiam, restat iudicij tem-
pus, quod significatur per ignem.

* Tract. 6. Ioā. aliquātulū a principio to. 9.

ARTICVLVS VII.

Vtrum illa columba, in qua apparuit Spiritussanctus, fuerit uerum animal.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum septimum.*

Titulus clarus est.
¶ In corpore vna conclusio: Columba illa fuit verum animal. Probatur: Sicut veritas verum hominem, ita spiritus veritatis veram columbam, in qua appareret, &c. & cō firmatur hoc Aucto ritate Augustini.

Ioā. 1. Luc. 3. & opu. 60. cap. 9.

AD SEPTIMVM sic proce-
ditur. Videtur quòd illa co-
lumba in qua Spiritussanctus ap-
paruit, non fuerit verum animal.
Illud enim videtur specietenus ap
parere, quod secundum similitu-
dinem apparet: sed Luc. 3. dicitur,
quòd descēdit Spiritussanctus cor
porali specie sicut columba in ip-
sum. non ergo fuit vera columba,
sed quædam similitudo columbæ.
¶ 2 Præt. Sicut natura nihil facit frustra, ita nec
deus, vt dicitur in 1. de Cęlo.* sed cum columba illa
I non aduenerit, nisi vt aliquid significaret, atque præ-
teriret (vt Augustinus † dicit in 2. de Trinit.) frustra
fuisset vera columba: quia hoc ipsum fieri poterat
per columbæ similitudinem. non ergo illa colum-
ba fuit verum animal.
¶ 3 Præt. Proprietates cuiuslibet rei ducunt in co-
gnitionem naturæ illius rei. si ergo fuisset illa colum-
ba verum animal, proprietates columbæ significas-
sent naturam veri animalis, non autem effectus Spi-
ritussancti. non ergo videtur, quòd illa columba fue-
rit verum animal.
SED CONTRA est, quòd August.* dicit in lib.
de agone Christiano, neque hoc ita dicimus, vt do-
minum Iesum Christum dicamus solum verum cor-
K pus habuisse: Spiritum autem sanctum fallaciter ap-
paruisse oculis hominum, sed ambo illa corpora ve-
ra esse credimus.
RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum
est*) non decebat vt filius dei, qui est veritas Patris,
aliqua fictione vteretur: & ideo non phantasticum,
sed verum corpus accepit. Et quia Spiritussanctus di-
citur spiritus veritatis, vt patet Ioan. 16. ideo etiam
ipse veram columbam formauit, in qua appareret: li-
cet non assumeret ipsam in vnitatem personæ. Vnde
post prędicta verba August.* subdit, sicut non oporte
bat vt homines falleret filius dei, sic etiam non opor-
tebat

* lib. 1. de cęl. tex. 32. tom. 2. † lib. 2. de Trin. c. 6. in fi. tom. 3.
*c. 22. a medio tom. 9.
* q. 5. art. 1.
D. 14. *co. l. de agone Christiano cap. 22. post medi. tom. 1.

tebat, vt falleret Spiritussanctus: sed omnipotēti deo,
qui vniuersam creaturam ex nihilo fabricauit, non
erat difficile, verum corpus columbæ sine aliorum co
lumborum ministerio figurare: sicut non fuit ei diffi-
cile verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine
fabricare, cum creatura corporea & in visceribus fe-
minæ ad formandum hominem, & in ipso mun-
do ad formandum columbam, imperio Domini vo-
luntatique seruiret.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Spiritussan-
ctus dicitur descendisse in specie, vel similitudine co-
lumbæ, non ad excludendam veritatem columbæ,
sed ad ostēdendum, quòd ipse non apparuit in specie
suæ substantiæ.
AD 2m dicendum, quòd non fuit superfluum
formare veram colūbam, vt in ea Spiritussanctus ap-
pareret: quia per ipsam veritatem columbæ significa
tur veritas Spiritussancti, & effectuum eius.
AD 3m dicendum, quòd proprietates columbæ
eodem modo ducunt ad significandum naturam co-
lumbę, & ad significandos effectus Spiritussancti: per
hoc enim quòd columba habet tales proprietates,
ostenditur quòd columba significat Spiritumsanctū.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum octauum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter Christo baptizato fuerit uox Patris audita, filium protestantis.

Titulus clar' ortus etiam ex euangelio.
¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce. Probatur: In baptismo Christi demonstrari debuit, quod in nostro baptismo perficitur. ergo in baptismo Christi, mysterium Trinitatis demonstrari debuit. ergo conueniens fuit, vt Pater declararetur in voce. Antecedens probatur: quia baptismus Chri fuit exēplar nostri. Prima consequentia probatur: quia noster baptismus consecratur in inuocatione & virtute Trinitatis. Matth. vlti. Secunda vero consequentia probatur: quia persona filij baptizatur, Spūsāctus in columba descendit, restabat ergo persona Patris manifestanda, & apponitur hic auctoritas Hieronymi.

Inf. q. 45. art. 4. & q. 66. artic. 6. cor. & opu. 60. ca. 9.
*l. 2. de Trinit. c. 12. in fin. tom. 3.
*art. 6. huius q.

¶ *Tractatus quartus huius voluminis.*

Hic incipit quarta pars huius libri, in qua agitur de progressu domini nostri Iesu Christi in hoc mundo, vsque ad quæstionē quadragesimāquintam inclusiue.
¶ Aduerte hic, quòd cōuersio Chri post Ioannis baptisma tractatur ab Auctore: conuersatio aūt Christi ante illud tē pus tacetur. Et qm̄ a multis quæritur, quid fecerit ī illa ætate Christus respō dendum est, ꝙ exercuit artem fabrilem in ciuitate Nazareth. Nam non solū ex euāgelio Mat. 13. habetur ꝙ fuit fili' fabri: sed ex euangelio Mar. 6. habetur, ꝙ ipse Christus fuit faber. Et nisi exercuisset ipsam artem in Nazarath: nō ad mirati ibi fuissent d̄ doctrina eius. Nam si alibi Christus habitasset, aut in Nazareth vacasset literis non fuissent ad mirati compatriotę: vnde huic sapien tia? immo tam notoria erat Christi cō uersatio in Nazareth, vt etiam Hierosolymis iudæi dicerent, qūo hic lr̄as scit, cum non didicerit? Ioan. 7. Qūo circa oportet dicere aut Christum ibi artem suam fabrilem continue exercuisse, & propterea constare, ꝙ literas non didicit &c. Aut inertem ociosūmque vacasse per Nazareth, quod dedecet Christum filiū pauperis adeo, vt nō potuisset agnum pro eo offerre, vt habet Luc. 2. & pauperem intantum, vt nō haberet vbi reclinaret caput suum Mat. 8. Et confirmatur, qa Mar. 3. dicitur. Et cum audissent sui exierunt tenere eū. Dicebant enim qm̄ in furorem versus est. Ex eo namque, ꝙ vsque ad ætatem illam fabrili arti viderant Iesum operam dantem & repente audiuerunt, quòd prædicabat & turba conuenit ad eum &c. dixerunt illum versum in furorem. Hæc enim omnia simul iuncta testimonia sunt ab hostibus, & ꝙ Christi doctrina nō erat humana, nec aliquo modo acquisita, &c

AD OCTAVVM sic procedi
tur. Videtur quòd inconue-
nienter Christo baptizato fuerit
vox Patris audita, Filium prote-
stantis. Filius enim & Spiritussan
ctus, secundum hoc quòd sensibi-
liter apparuerunt, dicuntur visibi
liter esse missi: sed patri non con-
uenit mitti, vt patet per Aug.* in
2. de Trin. ergo etiā nec apparere.
¶ 2 Præt. Vox est significatiua
verbi in corde concepti: sed Pater
non est verbum. ergo inconueniē-
ter manifestatur in voce.
¶ 3 Præt. Homo Christus non in
cœpit esse filius dei in baptismo,
sicut quidam hæretici putauerūt,
sed a principio suæ conceptionis
fuit filius dei. magis ergo in nati-
uitate debuit vox Patris protesta-
ri Christi diuinitatem, quàm in
eius baptismo.
SED CONTRA est, quòd
Matth. 3. dicitur, Ecce vox de cæ-
lis dicens, Hic est filius meus dile-
ctus, in quo mihi complacui.
RESPON. Dicendum, quòd
(sicut supra dictum est*) in baptis-
mo Christi, qui fuit exemplar no-
stri baptismi, demonstrari debuit
quod in nostro baptismo perficit.
Baptismus autem quo baptizan-
tur fideles, consecratur in inuoca-
tione & virtute Trinitatis, secun-
dum illud Matth. vltimo: Euntes
docete omnes gentes baptizantes
eos in nomine Patris & Filij &

A Spiritussancti. Et ideo in baptis-
mo Christi (vt Hieron.* dicit) my-
sterium Trinitatis demonstratur.
Dominus enim in natura huma-
na baptizatur, Spiritussanctus de-
scendit in habitu columbæ, Patris
vox testimonium Filio perhiben-
tis auditur. Et ideo cōueniēs fuit,
vt in illo baptismo Pater declara-
retur in voce.
AD PRIMVM ergo dicen-
dum, quòd missio visibilis addit
aliquid super apparitionem, scili-
B cet auctoritatem mittētis. Et ideo
Filius & Spiritussanctus, qui sunt
ab alio, dicuntur mitti visibiliter,
& non solum apparere: Pater au-
tem, qui non est ab alio, apparere
quidem potest, visibiliter autem
mitti non potest.
AD 2m dicendum, quòd Pater
nō demonstratur in voce, nisi sicut
actor vocis, vel loquens per vocē.
Et quia proprium est Patri, produ
cere verbum, quod est dicere vel
loqui, ideo conuenientissime Pa-
C ter per vocē manifestatus est, quæ
significat verbū. Vnde & ipsa vox
a Patre emissa, filiationē verbi pro
testatur. Et sicut species columbæ,
in qua demonstratus est Spiritus-
sanctus, non est ipsa natura Spiri-
tussancti, nec species hominis, in
qua demonstratus est ipse Filius,
est ipsa natura filij dei, ita etiam ip
sa vox non pertinet ad naturā ver-
bi vel Patris loquentis. Vnde Ioan
nis. 5. Dominus dicit; Neque vo-
cem eius, idest patris vmquam au
D distis, neque speciem eius vidistis.
Per quod (sicut Chry.* dicit super
Ioan.) paulatim eos in philosophi
cū dogma inducens, ostendit, quo
niam neque vox circa deum est, ne
que species, sed superior est & fi-
guris & loquelis talibus. Et sicut
columbam, & etiā humanā natu-
ram a Christo assumptam tota Tri
nitas operata est, ita etiam & for-
mationem vocis: sed tamen in vo
cē declarat solus Pater, vt loquēs,
sicut naturam humanam solus Fi
E lius assumpsit, & sic in columba
solus Spiritussanctus demonstra-
tus est, vt patet per Aug.* in lib. de
Fide ad Petrum.
AD 3m dicendum, quòd diui-
nitas Christi non debuit omnibus
in eius natiuitate manifestari: sed
magis occultari ī defectibus infan
tilis ætatis: sed quando iam perue
nit ad perfectā ætatē, in qua opor-
tebat eum docere, & miracula fa-
cere, & homines ad se cōuertere,
tunc testimonio Patris erat eius di
uinitas manifestanda, vt eius do-

* In comē. 2. c. Matth. circa fin. tom. 9.
* Hom. 39. ī Ioā. a medio tom. 3.
*c. 9. circa principiū tom. 3.

ta, & quòd Christus inter eos vsque ad illud tempus, cum suis conciuibus cõuersatus est sine offensa & sine scandalo proculdubio: qđ non euitatum fuisset, si iuuenis, Faber pauper, inertem se in opere exhibuisset.

ctrina credibilior fieret: vnde & ipse dicit Ioan.5. Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibet de me. Et hoc præcipue in baptismo, per quem homines renascuntur in filios dei adoptiuos. Filij autem dei adoptiui instituuntur ad similitudinem filij naturalis, secundum illud Ro.8. Quos p̃sciuit, hos & p̃destinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Vnde Hilarius dicit super Matth.* ꝙ super Iesum baptizatum descendit Spiritussanctus, & vox Patris audita est, dicentis, Hic est filius meus dilectus, vt ex his, quæ consumabantur in Christo, cognosceremus post aquę lauacrum, & de cælestibus portis sanctum in nos spiritum inuolare, & paternæ vocis adoptione, dei filios fieri.

*ea. 2. in Matt. circa fin.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus conuenienter vitam socialem assumpsit. Probatur: Christus debuit talem viuẽdi modum assumere, qui conueniret fini incarnationis: sed finis incarnationis exigit vitam socialem. ergo. Minor declaratur: quia triplex est finis incarnationis. primo, testimonium veritatis. Secundo, saluare peccatores. Tertio, adducere homines ad deum. Omnia clara sunt in litera.

QVAESTIO XL.

De modo conuersationis Christi, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER post ea, quæ pertinent ad ingressum Christi in mundum, vel ad eius principium, considerandum restat de his, quæ pertinent ad progressum ipsius.

¶ Et primo, considerandum est de modo conuersationis ipsius: secundo, de tentatione eius: tertio, de doctrina: quarto de miraculis.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari.

¶ Secundo, Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo & potu & vestitu, an alijs communem.

¶ Tertio, Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.

¶ Quarto, Vtrum debuerit secundum legem viuere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Christum inter homines conuersari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit inter homines conuersari, sed solitariam vitam agere. Oportebat enim, quòd Christus sua conuersatione non solum se hominem ostenderet esse, sed etiam deum: sed deum non conuenit cum hominibus cõuersari: dicitur enim Dan.2. Exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio: & Philosophus* dicit in 1. Politicæ, quòd ille qui solitarius viuit, aut est bestia, si scilicet propter sęuitiam hoc faciat, aut est Deus, si hoc faciat propter contemplandam veritatem. ergo vr̃ ꝙ non fuerit conueniens Christũ inter homines conuersari.

Infr. art.2. cor. & ad 3. Et 22.q.25 art.6.ad 5.

*lib.1.c.2. a medio tom.5.

¶ 2 Præt. Christus dum in carne mortali vixit, debuit perfectissimam vitam ducere: perfectissima autem vita est contemplatiua, vt in secunda parte habitum est.* Ad vitam autem contemplatiuam maxime competit solitudo, secundum illud Oseæ 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. ergo videtur, quòd Christus debuerit solitariam vitam ducere.

*2.2.q.182. art.4.

¶ 3 Præt. Conuersatio Christi debuit esse vniformis: quia semper in eo debuit apparere id, quod optimum est: sed quandoque Christus solitaria loca quęrebat, turbas declinans. vnde Remigius dicit super Matthæ. Tria refugia legitur dominus habuisse, nauim, montem, & desertum: ad quorum alterum quotiescumque a turbis comprimebatur, conscendebat. ergo & semper debuit solitariam vitã agere.

SED CONTRA est, quòd dicitur Baruch.3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

RESPON. Dicendum, quòd conuersatio Christi talis debuit esse, vt conueniret fini incarnationis, secundum quam venit in mundum. Venit autem in mundum, primo quidem ad manifestandum veritatem, sicut ipse dicit Ioan.18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: et ideo non debebat se occultare, vitam solitariam agens: sed in publicum procedere, publice prædicando. Vnde Luc.4. dixit illis, qui volebant eum detinere: quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. Secundo venit ad hoc, vt homines a peccato liberaret, secundum illud primæ ad Timoth.1. Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Et ideo vt Chrysost. dicit, in eodem loco manendo posset Christus ad se omnes attrahere, vt eius prædicationem audirent: non tamen hoc fecit, præbens nobis exẽplum, vt perambulemus & requiramus pereuntem: sicut pastor ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum. Tertio venit, vt per ipsum habeamus accessum ad deum, vt dicitur Ro.5. & ideo familiariter cum hominibus conuersando, cõueniens fuit, vt hominibus fiduciam daret ad se accedendi. Vnde dicitur Matth.9. Factum est discumbẽte eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius: quod exponens Hier.* dicit, viderant publicani, a peccatis ad meliora conuersi, locum inuenisse pœnitentiæ: & ob id, etiam ipsi non desperant salutem.

*In cap.9. Mat.to.9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per humanitatem suam, voluit manifestare diuinitatem. Et ideo conuersando cum hominibus (quod est proprium hominis) manifestauit omnibus suam diuinitatem, prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & iuste inter homines conuersando.

AD 2^m dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) vita contemplatiua simpliciter est melior quàm actiua, quæ occupatur circa corporales actus: sed vita actiua secundum quam aliquis prædicando, & docendo, contemplata alijs tradit, est perfectior vita, quæ solum contemplatur: quia talis vita præsupponit abundantiam contemplationis: & ideo Christus talem vitam elegit.

*2.2.q.182. art.4. & q. 188.ar.6. D. 1185. D. 1189.

AD 3^m dicendum, ꝙ actio Christi fuit nostra instructio. Et ideo vt daret exemplum prædicatoribus, quòd non semper se darent in publicum, ideo quandoque dominus se a turbis retraxit: quod quidem legitur fecisse propter tria. Quandoque quidem, propter corporalem quietem: unde Marci 6. dicitur, ꝙ dominus dixit discipulis, Venite seorsum ĩ desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant. Quandoque vero causa orationis. vnde dicitur Luc.6. Factum est in illis diebus, exijt in mõtem orare, & erat pernoctans in oratione dei. Vbi ait Ambrosi.* quòd ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Quandoque vero, vt doceret fauorem humanum vitare, vnde super illud Matth.5. Videns Iesus turbas, ascendit in montem, dicit Chrysost. † Per hoc, ꝙ non in ciuitate & foro, sed in monte & solitudine sedit erudiuit nos, nihil ad ostentationem facere, & a tumultibus abscedere, & maxime, cum de necessarijs disputare oporteat.

*li.5. Luc. c. cuius titulus est: De oratione Iesu in monte ante mediũ. tom.5. †Hom.15. in Mat. circa princip. tom.2.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Cõueniẽs fuit, vt Christus in cibo & potu sicut alij se haberet. Probatur primo: Congruum erat incarnationis fini, vt Christus socialem vitam duceret. ergo cõuenientissimum fuit, &c. Probatur sequela: quia qui cum alijs conuersatur, conuenientissimum est, vt conformet se alijs. quod probatur etiam primæ ad Cor. 9. Factus sũ omnia omnibus. Probatur secundo auctoritate August. immo domini. Mat.11.

¶ In responsione ad primum, nota & fige animo doctrinã hanc: scilicet, Christus exemplum fuit perfectionis in omnibus, quæ per se pertinent ad salutẽ: hinc enim habes, ꝙ in his, quæ non per se pertinent ad salutem (quæ scilicet nõ sunt secundum se bona, sed solum relata ad aliquem finem, vt abstinentia, paupertas, & alia huiusmodi) nõ oportet inquirere ĩ Christo austeriora tamquam perfectiora: sed ea quæ magis consonant incarnationis fini, siue sint austera, siue non.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus austeram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

Inf. q. 41. art.3. ad 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus debuerit austeram vitam ducere in hoc mundo. Christus.n. multo magis prædicauit perfectiõem vitæ q̃ Ioannes: sed Ioãnes austeram vitã duxit, vt suo exemplo homines ad perfectionem vitæ prouocaret: dicitur enim Matthæ.3. quòd ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem eius erat locustæ & mel sylvestre: quod exponens Chrysost.* dicit, Erat mirabile in humano corpore, tantam patientiam videre, quod & Iudæos magis attrahebat. ergo videtur quòd multo magis Christum decuerit austeritas vitæ.

*Hom.10. in Mat. ante medium tom.2.

¶ 2 Præt. Abstinentia ad continentiam ordinatur: dicitur enim Oseæ 4. Comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessauerunt: sed Christus continentiam in se seruauit, & alijs seruandam ꝓposuit, cum dixit Mat.19. sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum: qui potest capere capiat. ergo videtur ꝙ Christus in se, & in suis discipulis austeritatẽ vitæ seruare debuerit.

¶ 3 Præt. Ridiculum videtur, vt aliquis districtiorem vitam incipiat, & ab ea in laxiorem reuertatur: potest enim dici cõtra eum quod habetur, Luc.14. Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consumare. Christus autem districtissimam vitam incœpit post baptismum, manens in deserto, & ieiunans quadraginta diebus & quadraginta noctibus. ergo videtur non fuisse congruum, quòd post tantam vitæ districtionem ad communem vitam rediret.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ.11. Venit Filius hominis manducans & bibens.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) congruum erat incarnationis fini, vt Christus non ageret solitariam vitam, sed cum hominibus conuersaretur: qui autem cum aliquibus conuersatur, conuenientissimum est, vt se eis in conuersatione conformet, secundum illud Apostoli primæ ad Corin.9. Omnibus omnia factus sum. et ideo conuenientissimum fuit, vt Christus in cibo & potu communiter se sicut alij haberet. vnde Augustin.* dicit contra Faustum, quòd Ioannes dictus est non manducans neque bibens, quia illo victu, quo Iudæi vtebantur, non vtebatur. Hoc ergo nisi dominus vteretur, non in eius comparatione, manducans bibensque diceretur.

*Art.p̃ced.

*li.16. c.30. ante med. tom.6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus in sua conuersatione exemplum perfectionis dedit in omnibus, quæ per se pertinent ad salutem. Ipsa autem abstinentia cibi & potus, non per se pertinet ad salutem, secundum illud Rom.14. Nõ est regnum dei esca & potus. Et Aug.* dicit in lib. de Quæstionibus Euang. exponens illud Matth.11. Iustificata est sapientia a filijs suis: quia scilicet sancti apostoli intellexerunt regnum dei non esse in esca & potu, sed in æquanimitate tolerandi, quos nec copia subleuat, nec deprimit egestas. Et ĩ tertio* de doctrina Christiana dicit, quòd in omnibus talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Vtraque autem vita est licita & laudabilis, ut scilicet aliquis a consortio hominum segregatus abstinentiam seruet, & ut in societate aliorum positus, communi uita utatur. et ideo dominus uoluit utriusque uitæ exemplum dare hominibus. Ioannes autem (sicut Chrysost. dicit super Matth.) nihil plus ostendit prę́ter uitam & iustitiam: Christus autem & a miraculis testimonium habebat. dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere, ipse contraria incessit uia, ad mensam intrans publicanorum, et manducans et bibens.

*li.2.c.11. ante med. tom.4.

*li.3. c.12. parũ a pri. tom.3.

AD 2^m dicendum, quòd sicut alij homines per abstinentiam consequuntur uirtutem continendi, ita etiam Christus in se & in suis discipulis per virtutem suæ diuinitatis carnem cõprimebat. vnde sicut Mat.9. dicitur, Pharisæi & discipuli Ioannis ieiunabant, non autem discipuli Christi: quod exponens Beda dicit,* quòd Ioannes vinum & siceram non bibit: quia illi abstinentia meritum auget, cui potentia nulla inerat naturæ. Dominus autem, cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abstinẽtibus poterat reddere puriores?

*sup. illud Marci 2. Quare discipuli tui non ieiunãt? Est c. 12. secundum ord. Bedę to. 2.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matthæ. Vt discas quàm magnum bonum est ieiuniũ, & qualiter scutũ est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuiæ, sed ieiunio intendere oportet, & ipse ieiunauit, non eo indigens, sed nos instruens: non autem vltra processit ieiunando, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio. secundum mysterium autem, vt Greg.* dicit, quadragenarius numerus exemplo Christi in ieiunio custoditur: quia virtus decalogi per libros quatuor sancti euangelij impletur: denarius enim quater ductus, in quadragenarium surgit. Vel quia in hoc mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, per cuius voluntatem, præceptis dominicis contrahimus, quæ per decalogum sunt accepta. vel secundũ August.* in lib. 83. Quęstionum, omnis sapientiæ disciplina est Creatorem, creaturamque cognoscere.

*Hom.13. in Mat. nõ remote a princ. to.2.

*Hom.16. in euange. post mediũ illius.

*lib.83. q. q.81. ĩ pri. tom.4.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Creator est Trinitas, Pater & Filius & Spiritussanctus. Creatu ra vero partim est inuisibilis, sicut anima, cui ternarius numerus attribuitur: diligere enim deũ tripliciter iubemur, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: partim visibilis, sicut corpus, cui quaternarius debetur, propter calidum, humidum, frigidum, & siccum. Denarius ergo numerus, qui totam insinuat disciplinam, quater ductus, id est numero, qui corpori tribuitur, multiplicatus, quadragenarium conficit numerum. & ideo tempus quo, ingemiscimus & dolemus, quadragenario numero celebratur. nec tamen incongruum fuit, vt Christus post ieiunium & desertum, ad communem vitam rediret: hoc enim conuenit vitæ, secundum quam aliquis contemplata alijs tradit, quam Christus dicitur assumpsisse, vt primo contemplationi vacet, & postea G ad publicum actionis descendat, alijs conuiuendo. vnde & Beda dicit super Marc.* Ieiunauit Christus, ne præceptum declinaret: manducauit cum peccatoribus, vt gratiam cernens, agnosceres potestatem.

* Id habet formaliter Amb. lib. 2. in Luc. ĩ c. de Mariæ turbatæ cõsolatiõe nõ remote a prin. to. 5.

4. contra c. 55. ad 12. & opusc. 17. c. 15. & op. 20, lib. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in hoc mundo debuerit pauperem uitam ducere.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ Articulum tertium.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Decuit Christũ in hoc mundo pauperem vitam ducere. Probatur quatuor rationibus, quæ clare patent in litera.

¶ Circa quarum primam & tertiam notate domini prædicatores, & ꝙ oportet prædicatores a curis temporalium rerum absolutos esse, & nec apparere quòd lucri causa ꝑdicent. Et hoc quidem contra multos militat, qui stipendio prædicant, qui locum prædicandi, non vbi maior animarum fructus, sed vbi maius stipendium præbetur, aut maior eleemosyna speratur pro se vel conuentu suo, eligunt. Primum autem quantum noceat, experientia testatur: paulatim enĩ prędicatio deseritur a religiosis habentibus possessiones, quæ iam ab Episcopis, Abbatibꝰ, alijsque diuitibus clericis ac religiosis deserta videtur. Secũdum autem Iesu Christi ac Ecclesiæ prçcipuum officiũ, ad mercedem atque quæstum abducit.

¶ In respõsione ad primum, vbi habes differentiam inter voluntariam & necessariam paupertatem, quo ad occasionem peccandi, aduerte quòd non vocatur paupertas voluntaria, quæ solo voto firmata est, sed quæ habet perseuerantiam voluntariam: parum enĩ ꝓdest vouisse paupertatem & ęgre ferre illam: reincidit enim paupertas ista in necessariam paupertatem, & transit de voluntaria in inuitam. Nec sufficit voluntas perseuerans ad paupertatẽ, ita tamen vt nõ desint opportunæ cõmoditates: est enim volũtas hæc ad paupertatis nomen, & non ad paupertatis rem. Velle siquidem paupertatem & nihil sibi deesse, quòd nõ sit velle paupertatem, ex eo patet, quòd Salomon tria proponit, diuitias, paupertatem, & victui necessaria, & inter duo extrema medium petit: quod appetit secundum rem ille, qui nihil vult sibi deesse sub paupertatis nomine. Oportet enim pauperem voluntarie velle, & nomen & rem paupertatis pro loco & tempore, vt velit etiam cum caret opportunis, libenter penuriam pati: sic enĩ nullius erit peccati occasio paupertas. Et quoniã hoc paucorum videtur esse: inde tanta videtur orta aut nutrita religiosorum imperfectio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in hoc mundo non debuerit pauperem vitam ducere. Christus enim debuit eligibilissimam vitam assumere: sed eligibilissima vita est, quę est mediocris inter diuitias & paupertatem: dicitur enim Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tãtum victui meo necessaria. ergo Christus non debuit pauperem vitam ducere, sed moderatam.

¶ 2 Præt. Exteriores diuitiæ ad vsum corporis ordinantur, quantum ad victum & vestitum: sed Christus in victu & vestitu communem vitam duxit, secundum modum aliorum, quibus conuiuebat. ergo videtur quòd in diuitijs & paupertate communem modum viuendi seruare debuerit, & non vti maxima paupertate.

¶ 3 Præt. Christus maxime homines inuitauit ad exemplum humilitatis, secundum illud Mat. 11. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde: sed humilitas maxime commendatur in diuitibus: vnde dicitur primæ ad Timothę. vltim. Diuitibus huius sæculi [præcipe], non altum sapere. ergo videtur ꝙ Christus non debuerit ducere pauperem vitam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 8. Filius hominis non habet vbi caput reclinet: quasi F dicat, secundum Hieronym.* Cur me propter diuitias & sæculi lucra cupis sequi, cum tantę sim paupertatis, vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar nõ meo? Et super illud Matthæ. 17. vt non scandalizemus eos, vade ad mare, dicit Hieronym.† Hoc simpliciter intellectum, ædificat auditorem, dum audit tantę dominum fuisse paupertatis, vt vnde tributa pro se, & Apostolo redderet, non haberet.

* In illud Mat. 8. ... cedés ... scriba, ... li. tom. 9.

† circa fin. cõment. ad c. 17. Mat. tom. 9.

RESPON. Dicendum, quòd Christum decuit in hoc mundo pauperem vitam ducere. Primo quidem, quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter qđ venisse se dicit Marc. 1. Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, vt omnino uacent prædicationi, omnino a sæcularium rerum cura esse absolutos: quod facere nõ possunt, qui diuitias possident. vnde & ipse dominus Apostolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matthæ. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum: et H ipsi Apostoli dicunt, Act. 6. non est ęquum nos relinquere verbum dei, & ministrare mensis. Secundo, quia sicut mortem corporalem assumpsit, vt nobis vitam largiretur spiritualem, ita corporalem paupertatem sustinuit, vt nobis diuitias spirituales largiretur, secũdum illud secundæ ad Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos I egenus factus est, ut illius inopia diuites essetis. Tertio, ne si diuitias haberet, cupiditati, eius prædicatio ascriberetur. vnde Hiero.* dicit super Matthæ. quòd si discipuli eius diuitias habuissent, viderentur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicasse, & eadem ratio est de Christo. Quarto, vt tanto maior virtus diuinitatis eius ostenderetur, quanto per paupertatem videbatur abiectior. vnde dicitur in quodam sermone Ephesini concilij: Omnia paupera K & vilia elegit, omnia mediocria & plurimis obscura, vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam, egẽs fit pecunijs: & hoc tibi exponat præsepe.

* In illud Mat. 10. nolite possidere aurum tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ superabundantia diuitiarum & mendicitas, vitanda videntur ab his, qui volunt viuere secundum uirtutem, inquantũ sunt occasiones peccandi. Abundantia nãque diuitiarum est superbiendi occasio: mendicitas autem est occasio furandi et mentiendi, aut etiam periurandi.

Quia vero Christus peccati capax non erat, propter A hanc causam, ex qua Salomon hoc vitabat, Christo vitanda non erant: neque tamen quælibet mendicitas est furandi & periurandi occasio, vt ibidem Salomon subdere videtur, sed sola illa, quæ est contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur & periurat: sed paupertas voluntaria hoc periculum non habet, & talem paupertatem Christus elegit.

AD 2^m dicendum, quòd communi vita vti, quantum ad victum & vestitum, potest aliquis non solum diuitias possidendo: sed etiam a mulieribus, & diuitibus necessaria accipiendo, quod etiam circa Christum factum est: dicitur enim Lucæ 8. quòd mulieres quædam sequebantur Christum, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. vt enim Hierony.* dicit contra Vigilantium, consuetudinis Iudaicę fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus suis ministrarent: sed quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abiecisse commemorat, sic ergo communis victus poterat esse sine solicitudine impediente prædicationis officium: non autem diuitiarum possessio.

* hoc habet formaliter c. 27. Mat. sup illud: Erant ibi mulieres. tom. 9.

AD 3^m dicendum, quòd in eo, qui ex necessitate pauper est, humilitas non multum commẽdatur: sed in eo, qui voluntarie pauper est (sicut fuit Christus) ipsa paupertas est maximę humilitatis indicium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus in hac uita secundum legem conuersatus fuerit.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ Articulum quartum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Christus in omnibus secũdum legis præcepta conuersatus est. Hæc autem conclusio primo ꝓbatur, quo ad factum deinde quo ad conuenientiam. Quòd enim Christus in omnibus secundum legem de facto conuersatus fuerit, probatur ex illo facto, in quo tamquam in principio comprehenduntur reliqua legalia, scilicet ex circuncisione, vt patet ex auctoritate Apostoli. Conuenientiam autẽ quare Christus seruare voluit, ostendit ex quatuor claris in litera.

Sup. q. 37. per totum. & inf. q. 47. art. 2. ad 1. Et 3. di. 14. art. 3. q. 6. ad 3. Et 4. dist. 1. q. 2. art. 2. q. 3. Et op. 60. c. 13.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ fuerit conuersatus secundum legem. Lex enim præcipiebat, vt nihil operis in sabbatho fieret, sicut deus die septimo requieuit ab omni opere quod patrarat: sed ipse in sabbatho curauit hominem, & ei mandauit vt tolleret lectum suum. ergo videtur quòd non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ 2 Præt. Eadem Christus fecit & docuit, secundum illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sed ipse Matthæ. 15. docuit, quòd omne quod intrat in os, non coinquinat hominem, quod est contra præceptum legis, quæ per esum & cõtactum quorundam animalium, dicebat hominem immundum fieri, vt patet Leuit. 11. ergo videtur, quòd ipse non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ 3 Præt. Idem iudicium videtur esse facientis & consentientis, secundum illud Rom. 1. Non solum illi qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus: sed Christus consensit discipulis suis soluentibus legem, in hoc ꝙ sabbatho spicas vellebant, excusando eos, vt habetur Matthæ. 12. ergo videtur, quòd Christus non conuersatus fuerit secundum legem.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 5. Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas: quod exponens Chysost.* dicit: Legem impleuit, primo quidem, nihil transgrediendo legalium, secundo iustificando per fidem, quod lex per literam facere non valebat.

* hom. 16. in Mat. 5. parũ a prin. illius. to. 2.

RESPON. Dicendum, quòd Christus in omnibus secundum legis præcepta conuersatus est. In cuius signum etiam voluit circuncidi: circũcisio enim, est quædam protestatio legis implendæ, secundum illud Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Voluit autem Christus secundum legem conuersari. primo B quidem, vt legem veterem approbaret. secundo, vt eam obseruando, in seipso consumaret & terminaret, ostendens quòd ad ipsum erat ordinata. tertio vt Iudæis occasionem calumniandi subtraheret. quarto, vt homines a seruitute legis liberaret, secundum illud Gal. 4. Misit deus Filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus super hoc se excusat a transgressione legis tripliciter. Vno quidem modo, quia per præceptum de sanctificatione sabbathi nõ interdicitur opus diuinũ, sed opus humanum: quamuis enim deus die septimo cessauerit C a nouis creaturis condendis, semper tamen operatur in rerum conseruatione & gubernatione: ꝙ autẽ Christus miracula faciebat, erat operis diuini. Vnde ipse dicit Ioannis 5. Pater meus, vsque modo operatur, & ego operor. Secundo, excusat se per hoc, ꝙ illo præcepto non prohibentur opera, quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis. vnde ipse dicit Luc. 13 Vnusquisque vestrum sabbatho nõ soluit bouem suũ, aut asinum a pręsepio, & ducit adaquare? Et infra 14. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & nõ cõtinuo extrahet illum die sabbathi? Manifestum est autem, ꝙ opera miraculorum, quę Christus faciebat, ad salutem corporis & animæ pertinebant. Tertio, quia illo præcepto non prohibentur opera, quę per- D tinent ad dei cultum. vnde dicitur Matth. 12. An non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes ĩ templo sabbathum violant, & sine crimine sunt? & Ioãnis 7. dicitur, ꝙ circumcisionem accipit homo in sabbatho: ꝙ autem Christus paralytico mandauit, vt lectum suũ sabbatho portaret, ad cultum dei pertinebat, id est ad laudem virtutis diuinæ. Et sic patet, quòd sabbathum non soluebat: quamuis hoc ei iudæi falso obiicerent, dicentes Ioannis 9. Non est hic homo a deo, qui sabbathum non custodit.

AD 2^m dicendum, quòd Christus voluit ostendere per illa verba, ꝙ homo non redditur immũdus, secundum animam ex vsu ciborum quorumcumque secundum suam naturam, sed solum secundum quãdam significationem: quòd autem in lege quidam E cibi dicuntur immundi, hoc est per quandam significationem. vnde Augustinus * dicit contra Faustum: si de porco & agno requiratur, vtrum natura mundus est, dicimus quòd omnis creatura dei bona est, quadam vero significatione agnus mundus, porcus immundus est.

* Lib. 6. c. 7. non longe a princip. tom. 6.

AD 3^m dicendum, quòd etiam discipuli, qui esurientes, spicas sabbatho vellebãt, a transgressione legis excusantur propter necessitatem famis: sicut & Dauid non fuit transgressor legis, quando propter famis necessitatem comedit panes, quos ei edere non licebat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum primum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vna cõclusio: Christus tentari voluit. Probatur quadrupliciter. Vbi in prima ratione conspicere libet, quòd virtuosa cõtra nostras tentationes tentatio Christi fuit: ita quòd non solum exemplo (quod ad tertiam spectat rationem) sed efficacia auxilium nobis contra tentationes tentatus dominus conferẽdo profuit: sicut mortuus nos contra mortem muniuit. Mod⁹ aũt quo hoc cõferat auxilij, cũ de efficacia mortis eius inferius tractabitur, patebit: pro nunc sufficiat, q̃ saltẽ meritorie, tẽtatus dñs opem cõtulit nobis.
¶ In tertia autem ratione percipe, q̃ modus vincendi tẽtationes est, recursus ad diuinas scripturas, & eadem ratione ad sanctorũ exempla: hoc enim dominus in sua pugna ac victoria docuit, dũ sic pugnauit & vicit.
¶ In responsione ad primum circa notitiam dæmonum de Christo, duo sũt videnda. Primum, quid dæmones sciuerunt de Christo, quod inferius tractabitur in quæst. de miraculis Christi. Secundum est, quorsum ab Auctore hic affertur notitia habita a dæmone de Christo, cuius Lucas meminit cap. 4. cum manifeste pateat Euangelistam loqui post visa miracula, hic autem est sermo ante miracula: nam post regressuma deserto, cœpit Christus prædicare & miracula facere.
¶ Ad hoc dicitur, quòd coactus fuit Auctor ex tentatione actu de incertitudine notitiæ de Christo apud dæmones, loqui. Interuit autem verbum Lucæ euangelistæ de

Opus. 60. c. 11. prin.

* hom. 16. in euang. non longe a princ.

QVAESTIO XLI.

De tentatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de tentatione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum tentari.
¶ Secundo, De loco tentationis.
¶ Tertio, De tempore:
¶ Quarto, de modo & ordine tentationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Christum tentari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo tẽtari non conueniebat. Tentare enim est experimentum sumere, quod quidem non fit, nisi de re ignota: sed virtus Christi erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Luc. 4. quòd non sinebat dæmones loqui, quia sciebant eum esse Christum. ergo videtur quòd non decuerit Christum tentari.
¶ 2 Præt. Christus ad hoc venerat, vt op era diaboli dissolueret, secundum illud Ioannis. 3. In hoc apparuit filius dei, vt dissoluat opera diaboli: sed non est eiusdem dissoluere opera alicuius, & ea pati. et ita videtur inconueniens fuisse, quòd Christus pateretur se tentari a diabolo.
¶ 3 Præt. Triplex est tentatio, scilicet a carne, a mundo, & a diabolo: sed Christus non fuit tentatus nec a carne, nec a mundo. ergo nec etiam debuit tẽtari a diabolo.
SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 4. Ductus est Iesus a spiritu in desertum, vt tentaretur a diabolo.
RESPON. Dicendum, quòd Christus tentari voluit. Primo quidem, vt nobis contra tentationes auxilium ferret. vnde Greg.* dicit in homil. non erat indignum Redemptori nostro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi: vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram, sua morte superauit. Secundo, propter nostram cautelam, Christus tentatus in deserto, quia ibi incœpit tentari, vbi & prima tentatio cõsumata est.

¶ 3 Præt. Matthæ. 4. ponitur secunda Christi tentatio, qua diabolus Christum assumpsit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi: quod quidem non erat in deserto. non ergo tentatus est solum in deserto.
SED CONTRA est, quòd dicitur Marc. 1. q̃ erat Iesus in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana.
RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) Christus propria voluntate se diabolo exhibuit, ad tentandum, sicut etiam propria voluntate membris eius se exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. diabolus autem magis attentat aliquem, cum est solitarius: quia, vt dicitur Ecclesiast. 4. si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei. et inde est, quòd Christus in desertum exiuit, quasi ad campum certaminis, vt ibi a diabolo tentaretur. vnde Ambrosius* dicit super Lucam, quòd Christus agebatur in desertum consilio, vt diabolum prouocaret. nam nisi ille certasset, scilicet diabolus, non iste vicisset, idest Christus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Christum fecisse mysterio, vt Adam de exilio liberaret, qui scilicet de paradiso in desertum eiectus est, & exemplo, vt ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus proponitur omnibus in exemplum per fidem, secundum illud Hebræ. 12. Aspicientes in Auctorem fidei & consumatorem Iesum. Fides autem (vt dicitur Roman. 10.) est ex auditu, non autem ex visu. Quinimmo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderunt & crediderunt. et ideo ad hoc quòd tentatio Christi esset nobis in exemplum, non oportuit quòd ab hominibus videretur, sed sufficiens fuit, quòd hominibus narraretur.
AD 2m dicendum, quòd duplex est tentationis occasio. Vna quidem ex parte hominis, puta cum aliquis se peccato propinquum facit, occasiones peccandi non euitans. Et talis occasio tentationis est uitanda, sicut dictum est* Loth. Gen. 19. Ne steteris in omni regione circa Sodomam. Alia uero tentationis occasio est ex parte diaboli, qui semper inuidet ad meliora tendentibus, vt Ambr.† dicit. Et talis tentationis occasio non est uitanda. Vnde dicit Chrysost.* super Mat. q̃ nõ solum Christus ductus est in desertum a Spiritu, sed omnes filij dei habentes Spiritum sanctum: non enim sunt contenti sedere otiosi, sed Spiritussanctus urget eos aliquod magnum apprehendere opus, quod est esse in deserto, quãtum ad diabolum: quia non est ibi iniustitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus est desertum, quantum ad carnem & mundum: quia non est secundum uoluntatem carnis & mundi. Talem autem occasionem tentationis dare diabolo, non est periculosum, quia magis est auxilium Spiritussancti, qui est perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli inuidentis.
AD 3m dicendum, quòd quidam dicunt omnes tentationes factas fuisse in deserto: quorum quidam dicunt, quòd Christus ductus est in sanctam ciuita-

* art. q̃ced. ad 2.

* libr. 4. in Luc. in tit. d ductu Iesu in desertũ nõ lõge a fine tom. 5.

* art. q̃ced. ad 3. & 2. 2. q 88. art. 4. ad 2.

† Amb. li. 4. i Luc. c. de ductu Iesu in desertũ nõ procul a fin. to. 5.

* hom. 5. in Mat. i opere imperfecto, i 3. pa. a pri. to. 2.

& in Christo non est dubium, quòd cum fatigatus ex itinere sederet super puteum, quies illa erat delectabilis sesso corpori, & similiter panis suo sano palato erat suauis, & oculis lux solis amabilis, & sic de alijs. Sed aliud est loqui de concupiscentia & delectatione naturali, & aliud est loqui de concupiscentia & delectatione aduersus spiritum: naturalia siquidem vt sic, non exorbitant a recta ratione, ac per hoc non tendunt aduersus spiritum: sed a ratione necesse est declinare eas, quæ contrariæ spiritui sunt. Quo circa cõcedẽdum est, quòd nonnullum peccatum est, cum caro concupiscit aduersus spiritum, rationecoercupiscentiæ seu delectationis aliquid præter rationem habentis, & non ratione naturalis appetitus aut delectationis. Tentatio autem ab intrinseco, quia aduersus spiritum ẽ, non importat naturales motus absolute, sed præter rationem.

* hom. 16. in euãg. nõ lege a prĩ.

† Cas. in Mat. non longe a prin.

* li. 4. c. 13. aliquantulum a prin. tom. 5.

† hom. 16. in euãg. q̃ legit Dominic. 1. in quadrag.

* hom. 31. i Luc. in prĩ. tom. 3.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica conclusio: Christus conueniẽter tentatus est in deserto. Probatur tripliciter, primo, ratione solitudinis: secundo, ratione mysterij, vt scilicet homine[m] de mundo deserto liberaret: tertio ratione instructionis, vt scilicet doceremur ad meliora tendentibus diabolum inuidere. Omnia clara sunt.
¶ In responsione ad tertium perspice diligenter euangelistas, & inuenies manifeste figmenta esse hæc, quæ in litera re itantur de imaginatio mõte & templo. Dicitur autem ad litera[m], Christus tentatus in deserto, quia ibi incœpit tentari, vbi & prima tentatio cõsumata est.

¶ 3 Præt. Matthæ. 4. ponitur secunda Christi tentatio, qua diabolus Christum assumpsit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi: quod quidem non erat in deserto. non ergo tentatus est solum in deserto.
SED CONTRA est, quòd dicitur Marc. 1. q̃ erat Iesus in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana.
RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) Christus propria voluntate se diabolo exhibuit, ad tentandum, sicut etiam propria voluntate membris eius se exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. diabolus autem magis attentat aliquem, cum est solitarius: quia, vt dicitur Ecclesiast. 4. si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei. et inde est, quòd Christus in desertum exiuit, quasi ad campum certaminis, vt ibi a diabolo tentaretur. vnde Ambrosius* dicit super Lucam, quòd Christus agebatur in desertum consilio, vt diabolum prouocaret. nam nisi ille certasset, scilicet diabolus, non iste vicisset, idest Christus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Christum fecisse mysterio, vt Adam de exilio liberaret, qui scilicet de paradiso in desertum eiectus est, & exemplo, vt ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus proponitur omnibus in exemplum per fidem, secundum illud Hebræ. 12. Aspicientes in Auctorem fidei & consumatorem Iesum. Fides autem (vt dicitur Roman. 10.) est ex auditu, non autem ex visu. Quinimmo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderunt & crediderunt. et ideo ad hoc quòd tentatio Christi esset nobis in exemplum, non oportuit quòd ab hominibus videretur, sed sufficiens fuit, quòd hominibus narraretur.
AD 2m dicendum, quòd duplex est tentationis occasio. Vna quidem ex parte hominis, puta cum aliquis se peccato propinquum facit, occasiones peccandi non euitans. Et talis occasio tentationis est uitanda, sicut dictum est* Loth. Gen. 19. Ne steteris in omni regione circa Sodomam. Alia uero tentationis occasio est ex parte diaboli, qui semper inuidet ad meliora tendentibus, vt Ambr.† dicit. Et talis tentationis occasio non est uitanda. Vnde dicit Chrysost.* super Mat. q̃ nõ solum Christus ductus est in desertum a Spiritu, sed omnes filij dei habentes Spiritum sanctum: non enim sunt contenti sedere otiosi, sed Spiritussanctus urget eos aliquod magnum apprehendere opus, quod est esse in deserto, quãtum ad diabolum: quia non est ibi iniustitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus est desertum, quantum ad carnem & mundum: quia non est secundum uoluntatem carnis & mundi. Talem autem occasionem tentationis dare diabolo, non est periculosum, quia magis est auxilium Spiritussancti, qui est perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli inuidentis.
AD 3m dicendum, quòd quidam dicunt omnes tentationes factas fuisse in deserto: quorum quidam dicunt, quòd Christus ductus est in sanctam ciuita-

* art. q̃ced. ad 2.

* libr. 4. in Luc. in tit. d ductu Iesu in desertũ nõ lõge a fine tom. 5.

* art. q̃ced. ad 3. & 2. 2. q 88. art. 4. ad 2.

† Amb. li. 4. i Luc. c. de ductu Iesu in desertũ nõ procul a fin. to. 5.

* hom. 5. in Mat. i opere imperfecto, i 3. pa. a prĩ. to. 2.

tem, non realiter, ſed ſecundum imaginariam viſionem. quidam autem dicunt, quòd etiam ipſa ciuitas ſancta, ideſt, Hieruſalem, deſertum dicitur: quia erat derelicta a deo: ſed hoc non eſt neceſſarium, quia Marcus dicit, quòd in deſerto tentabatur a diabolo: non autem dicit, quòd ſolum in deſerto.

¶ *Super Quæſtionis quadrægeſimæprimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna concluſio: Conuenienter poſt ieiunium Chriſtus tentari voluit. Probatur tripliciter. Omnia clara ſunt.

q. præced. art. 2.

¶In reſponſione ad ſecundum noli deſpicere expoſitionē Bedæ de tentationibus alijs ante illas tres nominatas: quoniam potuit ſæpe diabolus varias corporeas ſimilitudines formare ad tētandum Chriſtum, ſicut legimus, quòd ad tentandum Antoniū tot formauit.

*hom. 16. in euange. circa med.

¶In reſponſione ad tertiū, habes duas reſponſiones. Alteram ex Ambro. ꝙ diabolus receſſit vſque ad tempus paſſionis per ſua membra aperte pugnaturus: alteram, ꝙ per ſua membra pugnādo, redijt etiam tentans de triſtitia & odio proximorū: excitatio quippe tot aduerſantiū, & quęrentium eius mortem, tentatio erat Chriſti ad odio habendum illos, & contriſtandum de illis proſequentibus.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Chriſti tentatio debuerit eſſe poſt ieiunium.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſti tentatio non debuerit eſſe poſt ieiuniū. Dictum eſt enim ſupra,* ꝙ Chriſtum non decebat conuerſationis auſteritas: ſed maximę auſteritatis fuiſſe videtur, quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: quia ſcilicet in illis diebus nullum omnino cibum ſumpſit, vt Greg.* dicit. ergo non videtur, quòd debuerit huiuſmodi ieiunium tētationi præmittere.

¶ 2 Præt. Mar. primo dicitur, quòd erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana: ſed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videtur, quòd non poſt ieiunium, ſed ſimul dum ieiunaret, ſit tentatus a diabolo.

¶ 3 Præt. Chriſtus non legitur, niſi ſemel ieiunaſſe: ſed non ſolum ſemel fuit tentatus a diabolo: dicitur enim Luc. 4. quòd conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus. ſicut ergo ſecundæ tentationi non præmiſit ieiunium, ita nec primæ præmittere debuit.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matthæ. 4. Cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt, & tunc acceſſit ad eum tentator.

RESPON. Dicendum, quòd conuenienter Chriſtus poſt ieiunium tentari voluit. Primo quidem, propter exemplum: quia cum omnibus (ſicut dictum eſt*) immineat ſe contra tentationes tueri, per hoc quòd ipſe ante tentationem futuram ieiunauit, docuit quòd per ieiunium nos oportet contra tentationes armari, vnde inter arma iuſtitiæ Apoſtolus ieiunia connumerat, ſecundæ ad Corinth. 6. Secundo, vt oſtenderet, quòd etiam ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum, ſicut alios, qui bonis operibus vacant: & ideo ſicut poſt baptiſmum, ita poſt ieiunium Chriſtus tentatur. vnde Chryſoſtomus* dicit ſuper Matthæum, vt diſcas quàm magnum bonum eſt ieiuninm, & qualiter ſcutum eſt aduerſus diabolum, & quoniam poſt baptiſmum non laſciuię, ſed ieiunio intendere oportet, ideo Chriſtus ieiunauit, non ieiunio indigens, ſed nos inſtruens. Tertio,

*art. 1. huius q.

*hom. 13. in Matthę. paulopoſt prin. to. 2.

F quia poſt ieiunium ſecuta eſt eſuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi, ſicut dictum eſt.* Cum autem eſurijt Dominus (vt Hilarius dicit ſuper Matthæ.†) non fuit ex ſurreptione inediæ, ſed naturæ ſuæ hominem dereliquit: non enim erat a Deo diabolus: ſed a carne vincendus. vnde etiam vt Chryſoſtomus* dicit, non vltra proceſſit in ieiunando, quàm Moyſes & Helias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio.

*ar. 1. ad arg.

† Ca. 3. in Matth. nō lōge a pri.

*hom. 5. in Matthæ. in opere imperf. ante med. to. 2. & hom. 13. in Geneſ. a med. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtum non decuit conuerſatio auſterioris vitæ, vt ſe communem exhiberet illis, quibus prædicauit. nullus autem debet aſſumere prædicationis officium,
G niſi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, ſicut & de Chriſto dicitur, Actuum 1. quòd cœpit Ieſus facere & docere: et ideo Chriſtus ſtatim poſt baptiſmum auſteritatem vitæ aſſumpſit, vt doceret poſt carnem edomitam, oportere alios ad prædicationis officium tranſire, ſecundum illud Apoſtoli, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar.

AD 2^m dicendum, quòd verbum illud Marci, poteſt ſic intelligi, quòd erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ſcilicet ieiunauit: quod autem dicitur, Et tentabatur a Satana,
H intelligendum eſt, non in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibns, quibus ieiunauit, ſed poſt illos*, eo quòd Matthæ. dicit, quòd cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt, ex quo ſumpſit Tentator occaſionem accedendi ad ipſum. vnde & quod ſubditur, Et angeli miniſtrabant ei, cōſecutiue intelligendum eſſe oſtenditur, ex hoc quòd Matthæi quarto dicitur, Tunc reliquit eum diabolus, ſcilicet poſt tentationem, & ecce angeli acceſſerunt & miniſtrabant ei: quod vero interponit Mar. eratque cum beſtijs, inducitur, ſecundum Chryſoſt.* ad oſtendendum quale erat deſertum, quia ſcilicet erat inuium hominibus, & beſtijs plenum. Tamen ſecundum expoſitionem Bedæ*
I dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: ſed hoc intelligendum eſt non de illis tentationibus viſibilibus, quas narrant Matthæ. & Lucas, quæ manifeſte factæ ſunt poſt ieiunium: ſed de quibuſdam alijs impugnationibus, quas forte illo ieiunij tempore Chriſtus eſt a diabolo paſſus.

* hom. 15. in Matth. paulo a princip. to. 2.

* c. 1. Mar. in ca. 5. ſecūdū eius ord. to. 2.

AD 3^m dicendum, quòd ſicut Ambroſius* dicit ſuper Lucam, receſſit diabolus a Chriſto vſque ad tempus, quia poſtea non tentaturus, ſed aperte pugnaturus aduenit, tempore ſcilicet paſſionis. Et tamen per illam impugnationem videbatur Chriſtum tentare de triſtitia & odio proximorum: ſicut in deſerto de delectatione gulæ, & contemptu dei per idololatriam.

*libr. 4. in Luc. c. 4. ſ. tenta. Chriſt. a med. tom. 3.

K

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens ordo & modus tentationis Chriſti.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæprimæ Ariculum quartum.*

Titulus de mō & ordine. Ordo ad ipſas tētationes iter ſe reſpicit, q̄ prima, quæ ſecūda, quæ tertia. Modus & ordo ſimul, ad ſingulas reſpiciunt tentationes, quo ad modū proponendi, ordinéq; deducendi ad intentum.

*Opuſ. 60. ca. 11. circa med.

¶ In corpore fiunt quatuor. Primo, in cōmuni modus ac ordo tētationis ab hoſte ponitur, & modus eſt per viam ſuggeſtiōis eorum, ad quę homo eſt affectus: ordo eſt, vt a leuioribus incipiat ſpirituales tentare, & inde ad grauiora, inde ad grauiſſima. Probaturque auctoritate Greg. Secundo, declarantur hæc ſeruata in tētatione pmi hominis. Tertio, applicantur hæc ad tentationem Chriſti: & redditur ide ratio, quare in primis dixit, Si filius dei es, & in tertia, non. Quarto modus reſiſtendi ponitur, & laudat, & ex honore humani generis, & ex hoſtis maiore pœna.

*1. 2. q. 84. art. 4.

¶ Circa has Chriſti tentationes aduertendum eſt, quòd tentationes erant & incitationes ad peccatum, vt in litera exponitur, & explorationes deitatis in Chriſto, vt verba tētationis monſtrāt, Si filius dei es. ita quòd in ordine ad filium dei ſunt explorationes, in ordine ad purum hominē inductiones ſūt ad peccatum. Vtroque autem modo ſunt tētationes, vel deitatis cognoſcendę, vel peccato polluendi. Vnde gloſ. Matth. 4. dicit, Sic tentat, vt exploret quod veretur: ſic explorat, vt tentando decipiat. Et rurſus ſuadet eſuriem pane de lapidibus facto releuare, vt ex mutatione cognoſcat virtutem, & ſi purus homo eſſet, panis oblectamento illuderet eſuriem patienti.

*In reg. 3. nō remot. a pri. to. 1.

†Super illd Mat. 4. nō in ſolo pane viuit homo to. 9.

¶ Et quia vt ſunt ſuggeſtiones ad peccandum, in litera tractantur, expedit de eis loqui, vt ſunt explorationes deitatis: memorans ſiquidē diabolus Trinitatis ſibi ceteriſq; angelis reuelatæ p fidem ante caſum: & inde coacte credens Patrem & Filiū & Spiritūmſanctum vnū eſſe deū (ſicut etiam Chriſtiani damnati nūc credunt) cum audiſſet a Gabriele archangelo. Filius Altiſſimi vocabitur, & in baptiſmo Chriſti, Hic eſt fili' me' dilectus, videnſque Chriſtum poſt ieiunium eſurire, quod de deitate audierat, ex ſuperbia ei in dubium venit, vt gloſ. ibidem dicit, & etiā quia filius dei, non ſolum conſubſtantialiter, ſed alio modo dici potuiſſet. Exploraturus autem deitatē Chriſti ab actu deitatis ꝓprio, ſcilicet, Dixit & facta ſunt, inchoauit, Dic vt lapides iſti panes fiant: ita quòd nō ſolum ex ſubſtantia facti, ſcilicet lapidis in panē mutatione, ſed ex modo faciendi proprio ſoli deo, deitatem exploraret, nec ex opere hoc modo tantum, ſed ex ipſo appoſito in teſtificationem, quòd filius dei eſſet. Cogitabat enim, quòd ſi pro teſtimonio ꝙ eſſet filius dei, diceret Chriſtus vt lapis fieret panis, aut fieret panis, aut non. Et ſi quidem fieret, iam explorata eſſet Chriſti deitas apud dæmonem, qui perſpiciebat ſuo intellectu, an lapis fuiſſet cōuerſus in panem vere, an apparēter, ex ſolo imperio, an applicando actiua paſſiuis (vt magi coram Pharaone ſerpentes fecerunt) cum deus non poſſit eſſe teſtis mendacij. Si autem non fieret, induxiſſet Chriſtum ad peccatum, quo attentaſſet facere miraculum ſine neceſſitate, & non potuiſſet.

*hom. 16. in euange. paulopoſt prin.

¶ Et quoniam deluſa eſt eius exploratio, & deiecta ſuggeſtio inopinata via. ſ. per auctoritatem Scripturæ: ideo ſecundo tentat, explorādo ſimiliter & ſuggerendo, ſi filius dei es, mitte te deorſum, appoſita auctoritate ſcripturæ, ex quo videbat,

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nō fuerit conueniens tentationis modus & ordo. Tentatio enim diaboli ad peccandum inducit: ſed ſi Chriſtus ſubueniſſet corporali fami, conuertēdo lapides in panē,

non peccaſſet: ſicut non peccauit, cum panes multiplicauit (quod non fuit minus miraculum) vt turbæ eſurienti ſubueniret. ergo videtur quòd nulla fuerit illa tentatio.

¶ 2 Præt. Nullus perſuaſor conuenienter ſuadet contrarium eius, quod intēdit: ſed diabolus ſtatuēs Chriſtum ſupra pinnaculum templi, intendebat, eum de ſuperbia ſeu vana gloria tentare. ergo incōuenienter perſuadet ei, vt ſe mittat deorſum, quod eſt contrarium ſuperbiæ vel vaneglorię, quę ſemper quærit aſcendere.

¶ 3 Præt. Vna tentatio conueniens eſt, vt ſit de vno peccato: ſed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata perſuaſit, ſcilicet cupiditatem, & idololatriam. non ergo conueniens videtur fuiſſe tentationis modus.

¶ 4 Præt. Tentationes ad peccata ordinantur: ſed ſeptem ſunt vitia capitalia, vt in ſecunda parte habitum eſt.* non autem tentauit, niſi de tribus, ſcilicet gula, vana gloria & cupiditate. non ergo videtur ſufficiens tentationis modus fuiſſe.

¶ 5 Præt. Poſt victoriam omnium vitiorum, remanet homini tentatio ſuperbiæ vel vaneglorię: quia ſuperbia etiam bonis operibus inſidiatur, vt pereant, ſicut dicit Auguſt.* Inconuenienter ergo Matth. vltimam ponit tētationem cupiditatis in monte, mediam autem inanisglorię in tēplo, præſertim cum Luc ordinet econuerſo.

¶ 6 Præt. Hieronym.† dicit ſuper Matth. quòd ꝓpoſitum Chriſti fuit diabolum humilitate vincere, non poteſtate. ergo non imperioſe & obiurgando, eū repellere debuit, dicens, Vade retro Satana.

¶ 7 Præt. Narratio euangelij videtur falſum continere. non enim videtur poſſibile, quòd Chriſtus ſupra pinnaculum templi ſtatui potuerit, quin ab alijs videretur: neque aliquis mons tam altus inuenitur, vt inde totus mundus inſpici poſſit, vt ſic ex eo potuerint Chriſto omnia regna mundi oſtendi. inconuenienter ergo videtur deſcripta Chriſti tentatio.

SED CONTRA eſt, ſcripturæ ſacræ auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd tentatio, quæ eſt ab hoſte, fit per modum ſuggeſtionis, vt Greg.* dicit: non autem eodem modo poteſt aliquid omnibus ſuggeri, ſed vnicuique ſuggeritur aliquid ex his, circa quæ eſt affectus. Et ideo
A diabolus hominem ſpiritualem, non ſtatim tentat de grauibus peccatis: ſed paulatim a leuioribus incipit, vt poſtmodum ad grauiora perducat. vnde Greg.* 31. Moral. exponēs illud Iob. 39. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum & vlulatum exercitus, dicit: Bene duces exhortari dicti ſunt, exercitus vlulare: qa prima vitia, deceptæ menti quaſi ſub quadam ratione ſe ingerunt, ſed innumera quæ ſequuntur, dum hanc ad om-
B nem infamiam pertrahunt, quaſi beſtiali clamore confundunt. Et hoc idem diabolus obſeruauit in tentatione primi hominis. nam primo ſolicitauit mentem primi hominis de ligni vetiti eſu, dicens Gen. 3. Cur præcepit vobis deus, vt non comederetis de omni ligno paradiſi? ſecundo, de inanigloria, cum dixit, Aperientur oculi veſtri. tertio perduxit tentationem ad extremam ſuperbiam, cū dixit, Eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Et hunc etiam tentandi ordinem ſeruauit in Chri-
C ſto. Nam primo tentauit ipſum de eo, quod appetunt quantumcumque ſpirituales viri, ſcilicet de ſuſtentatione corporalis naturæ per cibum. ſecundo proceſſit ad id, in quo ſpirituales viri quādoq; deficiunt, vt ſcilicet aliqua ad oſtētationem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. tertio perduxit tētationem ad id, quod iam non eſt ſpūaliū virorum, ſed carnalium, ſ. vt diuitias & gloriā mundi concupiſcant, vſq; ad contēptum
D dei. Et ideo in primis duabus tentationibus dixit, Si filius dei es, nō autem in tertia, quæ non poteſt cōuenire ſpiritualibus uiris, qui ſunt per adoptionem filij dei, ſicut duæ primæ. His autem tentationibus Chriſtus reſtitit teſtimonijs legis, non poteſtate uirtutis, ut hoc ipſo & plus hominem honoraret, & aduerſarium plus puniret, cum hoſtis generis humani non quaſi a deo, ſed quaſi ab homine uinceretur, ſicut dicit Leo Papa.*
E

*li. 31. Moral. c. 32. in princ.

*In ſerm. 1. de quadra. paulo ante med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uti neceſſarijs ad ſuſtentationem, nō eſt peccatum gulę, ſed quod ex deſiderio huius ſuſtentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad uitium gulæ pertinere poteſt. Eſt autem inordinatū, ꝙ aliquis, ubi poteſt recurſus haberi ad humana ſubſidia, pro ſolo corpore ſuſtentando, miraculoſe ſibi cibum quærere uelit. Vnde & dñs filijs Iſrael miraculoſe manna

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd Christus Scripturæ auctoritate vtebatur. Similiter cogitans si id efficeret illæsus ad testandum se filium dei, explora tam fore illius deitatem: vtpote absque vlla necessitate, pro solo nutu miracula in testimonium suæ deitatis facientis. Si vero læderetur, iam peccatum haberet in anima & in corpore, & inuētum esset, q̄ non esset dei filius.

¶ Sed dominus auctoritate scripturæ omnem eius machinationem delusit: propter quod diabolus ad occultiorē explorādi modum se transtulit, proponendo apertissima mala sub specie tegui, Hæc omnia tibi dabo si cadēs ado raueris me. Hæc.n. quantum ex parte explorationis se tenent, non ea ratione proposuit, vt si filius dei esset hoc faceret: sciebat enī valde contrariari filio dei hanc adorationem: sed ea ratione proposuit, vt si filius dei esset, non ferret tam nefandam propositionē: sed responderet auctoritatiue: Ego debeo a te adorari, & tu præsumis suggerere, si cadēs adoraueris me, & vel sic exploratam ex eius ore haberet suam deitatem. Et propterea in tertia tentatione non proposuit, si filius dei es, sed in mente retinuit, quòd si filius dei es, auctoritatiue refellendo proposita manifestabis te filium dei. Sed dominus increpationem eius, non omittens, ad scripturam de deo adorando, tacens de seipso se cōtulit, & sic explorationem omnem delusit: & cōstantiam, inquantum homo, seruauit ex proposito totius mundi regno, non declinā do ad quod suggestio illa, vt incitatiua ad malum tendebat: sciebat enim q̄ regnandi gratia eriam religio violāda a mortalibus est credita.

¶ Nec rationi consentaneum videtur, vt tentationes istæ quas visibiliter apparens dæmon exercuit (vt collocutiones manifestant) his solis verbis, quæ Matthæus euangelista narrat, fuerint contentæ: sed multis essent fultæ ornatæq̄ verbis omissis ab euangelistis, substantialia tantum narrantibus.

¶ Circa rationem ordinis harum tentationū in litera ex Gregorio assignatam, dubium occurrit: quia ratio illius ordinis, s. vt a leuioribus ad grauiora cognoscēdar, tētatio spiritualiū locum habet, quando paulatim hostis vincit spiritualem virum. Ex quo enim vicit in minoribus, tentat ad grauiora: sed vbi in minoribus succubuit hostis, non patet sibi aditus ad maiora & quia dæmon fuit in prima tentatione superatus a Christo, non videtur ad alias processisse ex ratione assignata.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio illius ordinis ad tentandum spirituales viros, non est solum præsuppositio casu in prima tentatione, sed simpliciter & absolute: nam si casus interuenit, clare patet ratio processus ad grauiora. Si vero casus non interuenit, nihilomin⁹ eadem ratione progredi debet tentatio: quia multi sunt qui in his, quæ minoris sunt culpæ ex suo genere (vt peccata carnis) exhibent se constantes, qui tamen in peccatis spiritualibus vt vana gloria, debiles inueniuntur. Et rursum qui gloriam nō affectant, ad oblatum regnum mouētur, iuxta illud Iulij Cæsaris, Si iusiurandum violādum est, regnandi gratia violandum est. Non dissonat ergo reddita ratio ordinis tētationum, ab ipsa Christi victoria.

¶ In responsione ad primum, dubiū occurrit, quoniam non recte videtur opinatum, quòd si Christus miraculum fecisset, conuertendo lapidem in panem ēdūm a seipso, quòd peccasset. Nam scriptū est, quòd de facto miraculose completa tentione pastus est, Angelis ministrantibus: ex hoc enim apparet, quòd sicut absque peccato miraculum fecit de ministerio angelorum, ita potuisset de conuersione lapidis in panem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est loqui de Christo, & aliud loqui de puro homine. Nam de puro homine loquendo, verificatur, quod in litera dicitur, scilicet inordinatum esse, vt aliquis miraculose cibum habere velit, vbi ad humana subsidia recursus potest haberi. Et ex hac communi ratione putauit diabolus, quòd Christus si purus homo esset, peccatum incurreret, ad miraculum recurrendo de conuersione lapidis in panem. Sed loquendo de Christo, qui est vniuersorum dominus, absque omni peccato poterat & conuertendo lapidem in panem, & ministerio angelorum, & quouis alio sibi grato modo cibum habere.

¶¶ In responsione ad quintum miror, cur Augustinus dixerit incertum esse ordinem istarum tentationum, cum Lucas in aliud peccatum inducere est conatus, sicut ex desiderio cibi, conatus est inducere in vanitatem, sine causa miracula faciendi, & ex cupiditate gloriæ, conatus est inducere ad tentādum deū, per præcipitium.

A D 4^m dicendum, quòd (sicut dicit Ambro.* super Luc.) non dixisset scriptura, quòd consumata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, nisi in tribus præmissis esset omnium materia delictorum: quia causæ tentationum, causæ sunt cupiditatum, scilicet carnis oblectatio, spes gloriæ, & auiditas potentiæ.

A D 5^m dicendum, quòd sicut Augustin. dicit in lib.* de consensu Euang. incertum est quid prius factum sit, utrum regna terræ prius demōstrata sint ei, & postea in pinnaculum tēpli locatus sit, an hoc prius, & illud postea, nihil tamen ad rem, dum omnia facta esse manifestum sit. Videntur autem Euāgelistæ diuersum ordinem tenuisse: quia quandoque ex inani gloria uenitur ad cupiditatem, quandoque econuerso.

A D 6^m dicendum, q̄ Christus cum passus fuisset tentationis iniuriam, dicente sibi diabolo, Si filius Dei es, mitte te deorsum, non est turbatus, nec diabolum increpauit. Quando uero diabolus, Dei sibi usurpauit honorem, dicens, Hæc omnia tibi dabo, si cadēs adoraueris me, exasperatus est, & repulit eum dicēs, Vade Sathana: ut nos illius discamus exemplo, nostras quidem iniurias magnanimiter sustinere, Dei autē iniurias nec usque ad auditum sufferre.

A D 7^m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit, diabolus sic Christum assumebat in pinnaculum templi, ut ab omnibus uideretur, ipse autem, nesciente diabolo sic agebat, ut a nemine uideretur. Quod autē dicit, & ostendit ei oīa regna mundi & gloriam eorum, non est intelligendum, quòd videret ipsa regna, vel ciuitates eorū, vel populos, vel aurum, vel argentum: sed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum vel ciuitas posita est, diabolus Christo digito demonstrabat, & vniuscuiusque regni honores & statum, verbis exponebat. Vel secundū* Orig. ostendit ei quomodo ipse per diuersa vitia regnabat in mundo.

* lib. 4. in Luc. in tit. de 3. tētat. Christi, a med. to. 5.

* li. 2. c. 19. in medio, tom. 5.

* lib. 4. de recessu diaboli a Christo circa princ. tom. 5.

* li. 2. c. 16. circa princ. tom. 4.

QVAESTIO XLII.

De doctrina Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de doctrina Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit prædicare solum iudæis, an etiam gentilibus.

¶ Secundo, Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem iudæorum vitare.

¶ Tertio, Vtrum debuerit prædicare publice, vel occulte.

¶ Quarto, Vtrum debuerit docere solum verbo, vel etiam scripto.

¶ De tempore autem, quo docere incepit, supra dictum est,* cum de baptismo eius ageretur.

* 39. ar. 3.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum iudæis & non gentibus prædicare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus nō solum iudeis, sed etiam gentilibus debuerit prēdicare. Dicitur enim Isa. 49. Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Israel, & fæces Iacob conuertendas, dedi te in lucē gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ: sed lumen & salutem Christus præbuit per suā doctrinam. ergo videtur parum fuisse si solum iudæis & non gentilibus prædicauit.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Matth. 7. Erat docens eos sicut potestatem habens: sed maior potestas doctrinæ ostenditur in instructione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erant gentiles, vnde Apostolus dicit Rom. 15. Sic prædicaui euangelium, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem. ergo multo magis Christus prædicare debuit gentibus, quàm iudæis.

¶ 3 Præt. Vtilior est instructio multorum, quàm vnius: sed Christus aliquos gentilium instruxit: sicut mulierem samaritanam, Ioan. 4. & Chananæam, Matth. 15. ergo videtur quòd multo fortius Christus debuerit multitudini gentium prædicare.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel: sed Ro. 10. dicitur, Quomodo prædicabunt nisi mittantur? ergo Christus non debuit prædicare nisi iudæis.

RESPON. Dicendum, quòd cōueniens fuit prædicationē Christi, tam per ipsum quàm per Apostolos a principio solis iudeis exhiberi. Primo quidem, vt ostenderet per suum aduentum impleri promissiones antiquit⁹ factas iudæis, non autem gentilibus. Vnde Apostolus dicit Roma. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, idest, apostolum & prædicatorem iudeorum, propter veritatē dei, ad confirmandas promissiones patrum. Secūdo, vt eius aduentus ostenderetur esse a deo. Quæ.n. a deo sunt, ordinata sunt, vt dicitur Ro. 13. Hoc autem debitus ordo exigebat, vt iudeis, qui deo erāt propinquiores per fidem & cultum vnius dei, prius doctrina Christi ꝓponeretur, & per eos transmitteretur ad gentes: sicut ēt in cælesti hierarchia, per superiores angelos ad inferiores, diuinæ illuminationes deueniunt. vnde super illud Mat. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, dicit Hiero.* Non hoc dicit, quin & ad gentes missus sit: sed quòd primum ad Israel missus est. Vnde Isa. vlti. dicitur, Mittam ex eis, qui saluati fuerint, scilicet ex iudæis, ad gentes, & annuntiabunt gloriam meam gentibus. Tertio, vt iudæis auferret calumniandi materiam. vnde super illud Matth. 10. In viam gentium ne abieritis, dicit Hieron.* Oportebat primum aduentum Christi nuntiari iudæis, ne iustam haberēt excusationem, dicentes, ideo se Dominum reiecisse, quia ad gentes & Samaritanos, apostolos miserit. Quarto, quia Christus per crucis victoriam, meruit potestatem & dominium super gentes. Vnde dicitur Apoc. 2. Qui vicerit dabo illi potestatem super gentes, sicut & ego accepi a patre meo. & Phil. 2. dicitur, quòd quia factus est obediens vsque ad mortem crucis, deus exaltauit illum, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, & omnis lingua ei confiteatur: & ideo ante passionem suam noluit gentibus prædicari suam doctrinam: sed post passionem dixit discipulis, Mat. vlt. Euntes docete omnes gentes. Propter quod, vt legitur Ioan. 12. cum imminente passione, quidā gentiles vellent Iesum videre, respondit, iudæis prædicare. Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad secundum, extende illa quatuor, penes quæ potestas Christi in docēdo attenditur, scilicet secundum miracula, secundum efficaciam in persuadendo, secundum auctoritatē in modo loquentis, secundum recti tudinem vitæ: & ad de quintum, secundum excellentiam doctrinæ, & sextū, secundum irreprehensibilitatem moralis vitæ, quam docuit: excellentiā doctrinæ eius, & manifestando Trinitatis imperium (pater manifestaui nomē tuū hominibus) & in aperiendo cælestia, de felicitate cælesti, de resurrectiōe &c. patet. Moralis autē vita Mat. 5. de actibus excellētissimis virtutum, qui beatitudines vocātur, & de desiderabilib⁹ ab homine in oratione dominica & de modo viuēdi, talis tanta que habetur, & deinde per parabolas alioſque euangelistas &c. vt experientia teste videamus Christianam vitam plenam omnis boni moris, inimicam omni vitio: nec in aliquo culpabilem, in nullo superstitiosam, in nullo phantasticam, si secundum Christi doctrinam institutа fuerit.

* In illud ver bum Mat. 15. Nō sum miss. to. 9.

* In illud Mat. 10. In viam gentium. to. 9.

* hom. 5. in Matth. circa med. in opere imperf. to. 6.

* Homil. 30. in Luc. pau lo a princ. tom. 3.

* 3. dist. 1. in expos. lit. circa med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et sicut Aug.* dicit ibidẽ, se dicebat granum mortificandum in infidelitate iudæorum, & multiplicandum in fide populorum. Trac. 51. in Ioan. circa med. illius tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus fuit in lumẽ & salutem gentium per discipulos suos, quos ad prædicandum gentibus misit.

AD 2^m dicendum, quòd non est minoris potestatis, sed maioris facere aliquid per alios, quàm per seipsum: & ideo in hoc maxime potestas diuina in Christo monstrata est, quòd discipulis suis tantam virtutem contulit in docendo, vt gentes, quæ nihil de Christo audierant, conuerterent ad ipsum. Potestas autem Christi in docẽdo attenditur, & quantum ad miracula, per quæ doctrinam suam confirmabat, & quantum ad efficaciam persuadendi, & quantum ad auctoritatem loquentis: quia loquebatur quasi dominium habens super legem, cum diceret, Ego autem dico vobis, & etiam quantum ad virtutem rectitudinis, quam in sua conuersatione monstrabat, sine peccato viuendo.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Christus non debuit a principio indifferenter gentilibus suam doctrinam communicare, vt iudæis tamquàm primogenito populo deditus obseruaretur, ita etiam non debuit gentiles omnino repellere, ne spes salutis eis præcluderetur. Et propter hoc, aliqui gentilium particulariter sunt admissi, propter excellentiam fidei & deuotionis eorum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum secundum*

ARTICVLVS II.

Vtrũ Christus debuerit iudæis sine eorum offensione prædicare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt^r Christus debuerit iudæis sine eorũ offensione prædicare: quia, vt Augustꝰ* dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Iesu Christo se nobis ad exemplũ vitæ præbuit filius dei: sed nos debemus vitare offensionem non solum fidelium, sed etiam infidelium, secundum illud 1. ad Cor. 10. Sine offensione estote iudæis & gentibus & ecclesiæ dei. ergo videtur, quòd etiam Christus in sua doctrina offensionem iudæorum vitare debuerit.

¶ 2 Præt. Nullus sapiens debet facere vnde effectum sui operis impediat: sed per hoc quòd sua doctrina Christus iudæos turbauit, impediebatur effectus eius doctrinæ: dicitur enim Lucæ 11. quòd cum Dominus pharisæos & scribas reprehenderet, cœperunt grauiter insistere, & os eius opprimere de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, vt accusarent eum. non ergo videtur conueniens fuisse, quòd eos in sua doctrina offenderet. Cap. 11. in fine. to. 3.

¶ 3 Præt. Apostolus dicit 1. ad Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem: sed sacerdotes & principes iudæorum erant illius populi seniores. ergo videtur quòd nõ fuerint duris increpationibus arguendi.

SED CONTRA est, quòd Isa. 8. fuerat prophetizatum, quòd Christus esset in lapidem offensionis & petram scandali duabus domibus Israel.

RESPON. Dicendum, quòd salus multitudinis est præferenda paci quorumcumq; singularium hominum: & ideo quando aliqui sua peruersitate multitudinis salutem impediunt, non est timenda eorum offensio a prædicatore vel doctore, ad hoc quòd multitudinis saluti prouideat. Scribæ autem & pharisæi & principes iudeorum sua malitia plurimum impediebant populi salutem: tum, quia repugnabant Christi doctrinæ, per quam solam poterat esse salus: tum etiam quia prauis suis moribus vitam populi corrumpebant. Et ideo Dominus non obstante offensione eorum, publice veritatem docebat, quam illi iodiebant, & eorum vitia arguebat: & ideo dicitur Matthæ. 15. quòd discipulis Domino dicentibus, Scis quia Iudæi audito hoc verbo, scandalizati sunt? respondit, Sinite illos, cæci sunt, ducesque cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo sic debet esse sine offensione omnibus, vt nulli det suo facto vel dicto minus recto occasionem ruinæ: sed cum de veritate scandalum oritur, magis est sustinendum scandalum, quàm veritas relinquatur, vt Gregor.* dicit.

AD 2^m dicendum, quòd per hoc quòd Christus publice scribas & pharisæos arguebat, non impediuit, sed magis promouit effectum suæ doctrinæ, quia cum eorũ vitia populo innotescebant, minus auertebatur a Christo propter verba scribarum & pharisæorum, qui semper doctrinæ Christi obsistebant.

AD 3^m dicendum, quòd illud verbum Apostoli, est intelligendũ de illis senioribus, qui non solum ætate vel auctoritate, sed etiam honestate sunt senes, secundum illud Num. 11. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint. Si autem auctoritatem senectutis in instrumentũ malitiæ verterent, arguendi eum populo essent publice, cũ tali modestia vt salus uerisimiliter populi sequi possit, ita tamẽ ut si prædicationis officium sibi incũbit ex prælationis debito super illos, non timeat illorum scandalum: quoniã quasi paria sunt, corrumpere populi mores sic, & ex malitia. Si autem prælatus eorum nõ est, superiorem illorum deberet prius consulere. Et hæc dico, si in specie deberet maiores reprehendere publice, ex infirmitate publice concubinas tenentes. Et horum ratio est: quia hic non agitur ex proposito ad malum multitudinis: & multitudini plerumq; sufficienter prouidetur, si in genere peccatum illud reprehenditur, & quòd non excusantur sequẽtes mala exempla, & huiusmodi. Si autem ex eorum publico peccato salus non periclitatur multitudinis, relinquendi sunt superioribꝰ suis, si habent vel sibiipsis corrigẽdi ꝛ speciali: cessat. n. ratio publicæ correctionis agẽdæ cum offensione maiorũ. Optisc. 60. cap. 14.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus omnia publice docere debuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ omnia publice docere debuerit. Legitur enim multa seorsum discipulis dixisse, sicut patet in sermone cœnæ. vnde & Matth. 10. dixit, Quod in aure audistis in cubilibus, prædicabitur in tectis. non ergo omnia publice docuit.

¶ 2 Præt. Profunda sapientiæ non sunt nisi perfectis exponenda, secundum illud 1. ad Cor. 2. Sapientiã loquimur inter perfectos: sed doctrina Christi continebat profundissimam sapientiam. non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

¶ 3 Præt. Idem est, veritatem aliquam occultare silentio, & obscuritate verborum: sed Christus veritatem, quam prædicabat, occultabat turbis obscuritate verborũ: quia sine parabolis nõ loquebatur ad eos, vt dicitur Mat. 13. ergo pari ratione poterat occultare silẽtio.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 18. In occulto locutus sum nihil.

RESPON. Dicendum, quòd doctrina alicuius potest esse in occulto tripliciter. Vno modo, quantum ad intentionem docẽtis, qui intendit suam doctrinam non manifestare multis, sed magis occultare: quod quidem contingit dupliciter, quandoque ex inuidia docentis, qui vult per suam sciẽtiam excellere, & ideo scientiam suam nõ vult alijs communicare, quod in Christo locum non habuit, ex cuius persona dicitur Sapien. 7. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo. Quandoque vero hoc cõtingit, propter inhonestatem eorum, quæ docentur: sicut Augustꝰ* dicit super Ioã. quòd quædam sunt mala quæ portare non potest qualiscumque pudor humanus. vnde de doctrina hæreticorum dicitur, Prouerb. 9. Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Doctrina autem Christi non est neq; de errore, neque de immunditia: & ideo Dominus dicit Mar. 4. Nũquid venit lucerna, idest, vera & honesta doctrina, vt sub modio ponatur? Alio modo, aliqua doctrina est in occulto, quia paucis proponitur, & sic Christus etiam nihil docuit in occulto: quia Christus omnem doctrinam suam vel turbę toti proposuit, vel omnibus suis discipulis in communi. Vnde Augustꝰ* dicit super Ioan. Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur, præsertim si hoc loquitur paucis, quod p eos velit innotescere multis? Tertio modo, aliqua doctrina est in occulto, quantum ad modum docendi. Et sic Christus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis vtens ad annuntianda spiritualia mysteria, ad quæ capienda nõ erant idonei vel digni. Et tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento parabolarum, spiritualium doctrinã audire, quàm omnino ea priuari. Harum tamen parabolarum apertam & nudã veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos deueniret ad alios, qui essent idonei, secundum illud 2. Tim. 2. Quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere, Et hoc signatum est, Num. 4. vbi mandatur, quòd filij Aaron inuoluerent vasa sanctuarij, quæ leuitæ inuoluta portarent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hilar.* dicit super Mat. exponẽs illud verbum inductum, non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinã tradidisse in tenebris: sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Itaque quod ab eo dictum est inter infideles, cum libertate fidei & confessionis est loquendum. Vel secundum Hiero.* comparatiue loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo Iudææ loco, respectu totius mundi, in quo erat per apostolorum prædicationem doctrina Christi publicanda. Tract. 113. in Ioan. in med. to. 9. Can. 10. in Mat. parũ a medio. Super verbũ Matth. citatum in arg. tom. 9.

AD 2^m dicendum, quòd Dominus non omnia profunda suæ sapientiæ sua doctrina manifestauit, non solum turbis, sed nec etiam discipulis, quibus dixit Ioan. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ nõ potestis portare modo: sed tamen quæcumque dignum duxit alijs tradere de sua sapientia, non in occulto, sed palam proposuit, licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde Augustꝰ* dicit super Ioan. Intelligendum est, ita dixisse Dominum, Palam locutus sum mundo, ac si dixisset, Multi me audierunt: & rursus non erat palam, quia non intelligebant. Tract. 113. in Ioan. in med. illius tom. 9.

AD 3^m dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur, sicut dictum est, * quia non erant digni nec idonei nudam veritatem accipere, quam discipulis exponebat. Quod autem dicitur, quòd sine parabolis non loquebatur eis, secundum Chrysost.* intelligendũ est quantum ad illum sermonem, quàmuis alias sine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel secundum Augustꝰ† in lib. de Quæstionib. euang. In corp. ar. Homil. 48. in Mat. circa princ. illius, to. 2. † In lib. qõ. ex Matth. ca. 15. to. 4. in princip.

Tracta. 96. circa fin. tomo 9.

Hom. 7. in Ezech. aliquãtulum a prin.

¶ Super

hoc dicitur, non quia nihil proprie locutus est, sed quia nullum fere sermonem explicauit, vbi nō per parabolam aliquid significauerit, quàmuis in eo aliqua proprie dixerit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit doctrinam suam scripto tradere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus doctrinā suā debuerit scripto tradere. Scriptura enim inuenta est ad hoc, ꝙ doctrina commendetur memoriæ in futurum: sed doctrina Christi duratura erat in æternum, secundum illud Luc. 21. Cælum & terra transibunt, verba autē mea non transibunt. ergo videtur ꝙ Christus debuerit suam doctrinam scripto mandare.

¶2 Præt. Lex vetus in figura Christi præcessit, secundum illud Heb. 10. Vmbram habēs lex futurorum bonorum. sed lex vetus a deo fuit descripta, secundum illud Exod. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mādata, quę scripsi. ergo videtur ꝙ etiam Christus doctrinam suā scribere debuerit.

¶3 Præt. Ad Christum qui venerat illuminare his, qui in tenebris & vmbra mortis sedēt, vt dicitur Luc. 1. pertinebat erroris occasiones excludere, & viam fidei aperire: sed hoc fecisset, doctrinā suam scribendo: dicit enim Aug.* in 1. de consensu euang. quòd solet nōnullos mouere, cur ipse Dominus nihil scripserit, vt alijs de illo scribētibus necesse sit credere: hoc.n. illi, & maxime pagani quærunt, qui Christum culpare aut blasphemare non audent, eique tribuunt excellentissimam sapientiam, sed tamen tamquàm homini. Discipulos vero eius dicunt magistro suo amplius tribuisse, quàm erat, vt eum filium dei dicerent, & verbū dei per quod facta sunt omnia. Et postea subdit,* Vidētur parati fuisse hoc de illo credere, quod de se ipse scripsisset, nō quod alij de illo pro suo arbitrio prędicassent. ergo videtur ꝙ Christus ipse doctrinā suam scripto tradere debuerit.

SED CONTRA est, quòd nulli libri ab eo scripti habentur in canone scripturæ.

RESPON. Dicendum, conueniēs fuisse Christum doctrinam suam non scripsisse. Primo quidē, propter dignitatem ipsius. Excellentiori enim doctori excellentior modus doctrinæ debetur: & ideo Christo tamquàm excellentissimo doctori hic modus competebat, vt doctrinam suam auditorū cordibus imprimeret. Propter quod dicitur Matth. 7. quòd erat docens eos, sicut potestatem habens. Vnde etiam apud gentiles Pythagoras & Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerunt. Scriptura enim ordinatur ad impressionem doctrinæ in cordibus auditorum, sicut ad finem. Secundo, propter excellentiam doctrinæ Christi, quæ literis comprehendi non potest, secundū illud Ioan. vlt. Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur ꝑ singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros: quos sicut August. dicit,* non spatio locorum credendum est mundum capere non posse: sed capacitate legentium comprehendi non posse. Si autē Christus scripto doctrinam suam mandasset, nihil altius de eius doctrina homines æstimarent, quàm qđ scriptura contineret. Tertio, vt ordine quodam ab ipso doctrina ad omnes perueniret, dum ipse scilicet discipulos suos immediate docuit, qui postmodum alios verbo & scripto docuerunt. Si autem ipsemet scripsisset, eius doctrina immediate ad omnes peruenisset. vnde & de sapientia dei dicitur, Prouerb. 9. quòd misit ancillas suas vocare ad arcem. Sciendum tamē est, sicut August.* dicit in 1. de consensu euang. aliquos gentiles existimasse Christū quosdam libros scripsisse, continentes quędam magica, quib⁹ miracula faciebat, quæ disciplina Christiana condemnat. Et illi tamen, qui Christi libros tales se legisse affirmant, nulla talia faciunt, qualia illum libris talibus fecisse mirantur: diuino enim iudicio sic errant, vt eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tam quā epistolari titulo prænotatos, eo ꝙ in pluribus locis simul eos cum Christo pictos viderunt. Nec mirum, si a pingentibus fingentes decepti sunt: toto enim tempore quo Christus in carne mortali cū suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd, sicut August. dicit in eodem libro, omnibus discipulis suis tamquàm membris sui corporis Christus caput est. Itaque cum illi scripserunt, quę ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est, quòd ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerūt: quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendū illis, tamquàm suis manibus imperauit.

AD 2m dicendum, quòd quia lex vetus in sensibilibus figuris dabatur, ideo etiā conuenienter sensibilibus signis scripta fuit: sed doctrina Christi, quæ est lex spiritus vitæ, scribi debuit non atramento, sed spiritu dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis spiritualibus, vt Apostolus dicit 2. ad Corinth. 3.

AD 3m dicendum, quòd illi qui scripturæ apostolorum de Christo credere noluerunt, nec ipsi Christo scribenti credidissent, de quo opinabantur, quòd magicis artibus fecisset miracula.

Ad Heb. 8. lect. 2. in fi.
Lib. 1. ca. 7. ante med. tom. 4.
Eod. lib. 1. de consensu euange. cap. 7. circa med. to. 4.
Tract. vlt. in euang. Io. non procul a fine. tom. 9.
Lib. 1. ca. 9. & 10. to. 4.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo respondetur quæsito vnica conclusione. Secundo, referuntur quædam ex Augu. Conclusio est: Conueniens fuit Christū doctrinam suā non scripsisse. Probatur tripliciter.

¶Vbi aduerte in prima ratione ex dignitate doctoris dignissimum modum docendi concludente, duo. Primū est, quòd modus docendi distinguitur in duo. s. verbo vel scripto. Et excellentior ponitur modus docendi solo verbo, ea ratione, quia immediatius perducit ad finem: cum.n. finis doctoris sit imprimere doctrinā suā in mentibus auditorum, qui solo verbo id facit, excellentiori modo efficit, quā qui verbo ī scriptis redacto, idem efficeret. Secundum est, ꝙ Socratem nihil scripsisse, sub ꝓprio nomine intelligendum est: quoniam traditur ipsum sub Aesopi nomine, Aesopi fabulas scripsisse, coactus, vt ipse aiebat, ad hoc a suo dæmone: in cuius signū Plato in Phædone Socratem introducit moriturū, non se continuisse ab Aesopo constructuro fabulam.

¶ Sed occurrit hic dubium: quia tertia ratio aduersatur primæ: nam tertia fundatur super ordine, quo Christi doctrina peruenire debet ad omnes, s. mediantibus quibusdā: prima aūt fundatur super immediatione inter doctorem & discipulum. Hæc.n. sibiinuicem aduersari patet. nam si immediate, ergo non ordine quodam: & si ordine quodā, ergo non immediate.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ vtraq; ratio vera, & efficax est ad diuersos relata. Nam prima ratio respicit doctrinam Christi respectu discipulorū, qui ex proprio Christi ore edocti sunt. tertia autem respicit doctrinam Christi respectu vniuersorum, quocumq; tempore a Christo discunt. Et respectu illorū immediatio excellentior est, vt prima ratio sonat: respectu autem vniuersorum ordo excellentior est, ut ad alios mediantibus quibusdam perueniat doctrina, ut tertia assumit ratio. Nulla ergo est cōtrouersia inter rationes sane intellectas.

¶In hac cōclusione aduerte, quòd non minima est conclusionis ratio, vt Christus etiam in docendi modo, mōstraret se esse uerum deū. Solius quippe esse dei cōprobatur experientia & auctoritate, docere uniuersum orbem ea, quæ religionis atque morum, totiusque uitę etiam post corporis mortem futuræ absque scriptura propria, reuelando ac tradendo quæ ab alijs scribenda sunt. Sic enim uidemus deum, & naturalia per lumen naturale nos docere, iuxta illud: Multi dicunt, Quis ostēdit nobis bona? & respondetur, Signatum est super nos lumē vultus tui domine &c. quo lumine sunt illustrati qui bene de natura, de moribus, & huiusmodi scripserunt, & supernaturalia nobis tradere per lumen infusum, ut credimus de prophetis, q scripserunt. Similiter .n. Iesus Christus ꝑ seipsum & exteri⁹, & interius docuit Apostolos, qui lumine infuso fulti scripserunt: aperuit.n. illis sensum, ut intelligerent scripturam, & Spiritussancti lumine mentes eorum illustrauit, ut docerent uerbo & scripto reliquos. Decuit ergo Christum nihil scribere, ut ex hoc sua doctrina dei doctrina mōstraretur.

¶ Est etiam ex eodē deitatis capite alia ratio, vt scilicet cōprobaret se deū ex modo docendi, scribendo in cordibus hominum, & nō in tabulis materialib⁹, iuxta illud Hie. 30. Ecce, dies veniunt, &c. & scribā in cordibus eorum, & cōprobaret doctrinam suam esse doctrinā spiritus & vitæ, & nō literæ & mortis. Reseruatū sibi quippe Dominus Iesus docendi modū per internum lumē gratiæ tamquàm deo propriū sciens, non debebat scripturæ doctrinā suam credere, quasi scriptura illa perdita, doctrina sua periisset, quam ipse seruaturus per internū est lumen, vsque in æternum.

¶ Deinde ex Aug. quorundam gentilium cęcam opinionem refert de scriptis a Christo, trib⁹ adiunctis opinionibus. Prima est ex cōtentis in libro: quia contraria sunt Christianæ disciplinæ. Secūda est, ex vtentibus ipsis libris: qa non illa quæ Christus fecit, facere possunt. Tertia est ex titulo: quia ad Paulum, qui non erat discipulus.

QVÆSTIO XLIII.

De miraculis a Christo factis in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de miraculis a Christo factis. Et primo in generali. Secundo, in speciali de singulis miraculorū generibus. Tertio, in particulari de transfiguratione ipsius.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum Christus debuerit miracula facere.
¶Secundo, Vtrum fecerit ea virtute diuina.
¶Tertio, In quo tempore incęperit miracula facere.
¶Quarto, Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus debuerit facere miracula.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus miracula facere non debuerit. Factum enim Christi verbo ipsius debuit concordare: sed ipse dicit Matth. 16. Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. non ergo debuit miracula facere.

¶2 Præt. Sicut Christus in secundo aduentu venturus est in virtute magna & maiestate, vt dicitur Mat. 25. ita in primo aduentu venit in infirmitate, secundum illud Isa. 53. Virum dolorum & scientem infirmitatē: sed operatio miraculorum magis pertinet ad virtutē quàm ad infirmitatem. ergo non fuit conueniens, ꝙ in primo aduentu miracula faceret.

¶3 Præt. Christus venit ad hoc, vt homines saluaret per fidem, secundum illud Hebræ. 12. Aspicientes in auctorem fidei & cōsumatorem Iesum: sed miracula diminuunt meritum fidei: vnde Dominus Io. 4. dicit, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. ergo nō videtur, quòd Christus debuerit miracula facere.

SED CONTRA est, quòd ex persona aduersariorum dicitur Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

RESPON. Dicendum, quòd diuinitus conceditur homini miracula facere propter duo. Primo quidem & principaliter, ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet: quia enim ea, quæ sunt fidei, humanam rationem excedunt, nō possunt per rationes humanas probari, sed oportet quòd probentur per argumentum diuinæ virtutis, vt dū aliquis facit opera, quæ solus deus facere potest, credantur ea, quæ dicuntur esse a deo: sicut cum aliquis defert literas anulo regis signatas, creditur ex voluntate regis processisse, quod in illis continetur. Secundo, ad ostendendam pręsentiam dei in homine per gratiam Spiritussancti, vt dum scilicet homo facit opera dei, credatur deus habitare in eo per gratiam. vnde dicitur Gal. 3. Qui tribuit nobis Spiritumsanctum, operatur virtutes in nobis. Vtrumq; autem circa Christum erat hominibus manifestandum, s. ꝙ deus esset in eo per gratiam, non adoptionis, sed vnionis, & ꝙ eius supernaturalis doctrina esset a deo: & ideo conuenientissimū fuit, ut miracula faceret. vnde ipse dicit Ioan. 10. Si mihi non vultis credere, operibus credite. Et Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi pater vt faciam, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de me.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicit, Signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, intelligendum est, vt Chrys.* dicit, quòd tunc non acceperunt tale signum, quale petebant, scilicet de cælo, non quòd nullum signum eis dederit: vel quia signa faciebat, non propter eos, quos sciebat lapideos esse, sed vt alios emendaret: & ideo non eis, sed alijs illa signa dabantur.

AD 2m dicendum, quòd licet Christus venerit in infirmitate carnis, quod manifestatur per passiones: venit tamen in virtute dei, quod erat manifestandum per miracula.

AD 3m dicendum, quòd miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hoc ostenditur duritia eorum, qui nolunt credere ea, quæ scripturis diuinis probantur, nisi per miracula. Et tamē melius est eis, vt vel per miracula conuertantur ad fidem, quàm quòd omnino in infidelitate permaneant: dicitur enim 1. ad Cor. 14. quòd signa data sunt infidelibus, vt scilicet conuertantur ad fidem.

Homil. 54. in Mat. ante med. to. 2.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniētissimum fuit Christum miracula facere. Probatur: Miracula fiunt & ad cōfirmationem doctrinæ supernaturalis & ad testificandum deum in faciēte miracula: sed hęc præcipue habent locum in Christo. ergo. Et confirmatur auctoritate Ioan. 5. & 10. Omnia clara sunt.

Opusc. 2. c. 7. Et opusc. 3. c. 135. Et opusc. 11. ar. 17. Et opu. 60. cap. 15. princ.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus fecerit miracula diuina uirtute.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fecerit miracula diuina virtute. Virtus enim diuina est omnipotens: sed videtur quòd Christus non fuerit omnipotens in miracu

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæsito: Christus fecit miracula virtute diuina. Probatur: quia vera miracula sola virtute di-

3. dist. 15. q. 1. ar. 3. cor. Et di. 16. q. 1. ar. 3. cor. & ad 4. Et 4. di 5. q. 1. ar. 1. Et opusc. 11. c. 17.

te diuina fieri possunt, & cõfirmatur auctoritate Leonis. Secũdo, respondet tacitæ qõni. Quid de humanitate Christi, numquid faciebat miracula? & dicit quòd vtraq; natura agebat miracula: communione tamen alterius, scilicet diuinæ. Et declarat modum, & quo ad naturas, quia humanitas erat instrumentum diuinitatis, & quo ad actionem: quia humana actio virtutem accepit a natura diuina: quæ ex superi' explanatis clara sunt. ¶ Responsionẽ quoque ad tertium, ex Luc. 11. cap. habes.

lis faciendis: dicitur enim Mar. 6. quòd non poterat ibi, scilicet in patria sua, virtutem vllam facere. ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ 2 Præt. Dei non est orare: sed Christus aliquando in miraculis faciendis orabat, vt patet in suscitatione Lazari Ioan. 11. & in multiplicatione panum, vt patet Mat. 14. ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ 3 Præt. Ea, quæ virtute diuina fiunt, non possunt virtute alicuius creaturæ fieri: sed ea quæ Christus faciebat, poterant fieri in virtute alicuius creaturæ: vnde & pharisæi dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eijciebat dæmonia. ergo videtur quòd Christus non fecerit miracula virtute diuina.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater in me manens, ipse facit opera.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in prima parte habitum est,* vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: quia solus deus potest mutare naturæ ordinem, quod pertinet ad rationem miraculi. unde Leo Papa dicit in episto.† ad Flauianum, quòd in Christo sunt duæ naturæ, vna.s. diuina, quæ fulget miraculis, altera scilicet humana, quæ succumbit iniurijs. Et tamen vna earum agit cum communicatione alterius, inquantum scilicet humana natura est instrumentum diuinæ actionis, & actio humana virtutem accepit a natura diuina, sicut supra habitum est.*

1.p.q.110. ar.4. — Epist. 10. c. 4. parum a prin. — q.13.ar.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicitur, non poterat ibi vllam virtutem facere, non est referendũ ad potentiã absolutam: sed ad id, quod potest fieri congruenter: nõ enim congruum erat, vt inter incredulos operaretur miracula. Vnde subditur, Et mirabatur propter incredulitatem eorum, secundum quem modum dicitur Gen. 18. Num cęlare potero Abraham, quæ gesturus sum? & 19. Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

AD 2m dicendum, quòd, sicut Chryso.* dicit super illud Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit & fregit, oportebat credi de Christo quoniam a patre est, & quòd ei æqualis est: & ideo vt vtrumque ostendat, nunc quidem cum potestate, nũc autem orans miracula facit, & in minoribus quidem respicit in cælum, puta in multiplicatione panum, in maioribus autem, quæ sunt solius dei, cum potestate agit, puta quando peccata dimisit, mortuos suscitauit. quòd autem dicitur Ioan. 11. ꝙ in suscitatione Lazari oculos sursum leuauit, non propter necessitatem suffragij, sed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit, Propter populũ, qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

Homil. 50. in Matth. a prin, to, 2.

AD 3m dicendum, quòd Christus alio modo expellebat dæmones, quàm virtute dæmonum expellantur. Nam virtute superiorum dæmonum, ita dæmones a corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum, quantum ad animam: nõ enim contra regnum suum diabolus agit: sed Christus dæmones expellebat non solum a corpore, sed multo magis ab anima: & ideo Dominus blasphe-

F miam pharisæorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia eijcere reprobauit. primo quidem per hoc, quòd satanas contra seipsum non diuiditur. secundo, exemplo aliorum, qui dæmonia eijciebant per spiritum dei. tertio, quia dæmonium expellere non posset, nisi ipsum vicisset virtute diuina. quarto, quia nulla cõuenientia in operibus, nec in effectu erat sibi & satanæ, cum satanas dispergere cuperet quos Christus colligebat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus incæperit facere miracula in nuptijs.

G AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non incęperit miracula facere in nuptijs, mutando aquam in vinum. Legitur enim in lib. de infantia Saluatoris, quòd Christus in sua pueritia multa miracula fecit: sed miraculum de conuersione aquæ in vinũ fecit in nuptijs trigesimo, vel trigesimoprimo anno suæ ætatis. ergo videtur quòd non inceperit tunc miracula facere.

H ¶ 2 Præt. Christus faciebat miracula, secundũ virtutem diuinam: sed virtus diuina in eo a principio suę conceptionis erat: ex tunc.n. fuit deus & homo. ergo videtur quòd a principio miracula fecerit.

¶ 3 Præt. Christus post baptismum & tentationem cœpit discipulos congregare, vt legitur Matth. 4. & Ioan. 1. sed discipuli præcipue congregati sunt ad ipsum propter miracula, sicut dicit Luc. 5. quòd Petrum vocauit obstupescẽtem propter miraculum, quod fecerat in I captura pisciũ. ergo videtur quòd ante miraculum quod fecit in nuptijs, fecerit alia miracula.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ.

RESPON. Dicendum, quòd miracula facta sunt a Christo propter confirmationẽ doctrinę eius, & ad ostendendam virtutem diuinam in ipso: & ideo quantum ad primum non debuit ante miracuK la facere, quàm docere inciperet: non autem debuit incipere docere ante perfectam ętatem, vt supra habitum est,* cũ de baptismo eius ageretur. Quantum autem ad secundum, sic debuit per miracula deitatem ostendere, vt crederetur veritas humanitatis ipsius: & ideo sicut dicit Chrysost.* super Ioan. decenter non incępit signa facere in prima ætate: existimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent.

q.39.ar.1. — Homil. 20. in Ioan. paulo ante medium. to. 3.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum tertium.*

Titulus clarus, occasionem ex euangelij verbis habens.

¶ In corpore vna cõclusio: Christus incępit miracula facere in nuptijs. Probatur: Miracula Christi sunt vel ad confirmandam doctrinã eius, vel ad monstrandam eius deitatẽ facta: sed propter vtrumq; debuit in ætate perfecta incipere miracula. ergo. Assumptum ex primo articulo patet. Minor, quo ad vtrãque partem probatur clare & singillatim, in litera.

4. dis. 44. in expositiõe lit. Et opu. 11. ar. 18. Et Io. 1. le. 11. & c. 2. le. 1. fi. & ca. 15. le. 5. fin.

¶ Vbi scito, quòd ex huiusmodi ratiõe, licet non habeatur nisi quòd miracula Christi incęperunt in ætate perfecta, quando incępit docere, hoc est post baptismum Ioannis, iuxta verbum Petri Actu. 1. Incipiens a baptismo Ioannis, quia tamen nullum legitur miraculum ante nuptias factũ, & Ioannes Baptista toto illo primo anno monstrauit eũ, & Ioannes euangelista in anniuersario die quo nuptias celebratas credit ecclesia, dicit, Hoc initium signorum fecit Iesus, &c. satis rationabiliter affirmatur, quòd illud fuit primum miraculum simpliciter, quòd Christus fecit: quod etiam confirmatur ex eo, ꝙ Ioannes euangelista non est prosecutus secundũ & tertium miraculum in Cana Galilęę, quod prosequẽdum erat, si primum non simpliciter, sed in Cana Galilææ scribere se proposuisset, & nõ potius initium signorũ ab omnibus circunstãtijs describere se monstrasset.

¶ Et hoc idem patet, ex eo quòd subiungit euangelista. Et manifestauit gloriam suam. non dicit in Cana Galilęę: sed simpliciter & absolute. Et manifestauit gloriam suã, procul dubio prius latentem: quia miraculis adhuc nõ claruerat illius natura diuina, quæ tunc cępit miraculis coruscare.

Homil. 16. in Io. circa med. illius tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Chrys.* dicit super Ioã. ex verbo Ioannis Baptistæ dicentis, Vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizãs, manifestũ est, quòd illa signa, quæ quidam dicunt in pueritia a Christo facta, mẽdacia & fictiões sunt. Si enim a prima ætate miracula fecisset Christus, neque Ioannes eum ignorasset, neque reliqua multitudo indiguisset magistro ad manifestandum eum.

AD 2m dicendum, ꝙ dei virtus operabatur in Christo, secundum ꝙ erat necessarium ad salutem humanam, ꝑ quam carnẽ assumpserat: & ideo sic miracula fecit virtute diuina, vt fidei de veritate carnis eius, præiudicium non fieret.

AD 3m dicendum, quòd hoc ipsum ad laudem discipulorũ pertinet, ꝙ Christum secuti sunt, cum nulla eũ miracula facere vidissent, sicut Greg.* dicit in quadam hom. Et vt Chrys.† dicit, tunc signa maxime necessarium erat facere, quãdo discipuli iam congregati erant & deuoti, & attendentes his, quæ fiebant. Vnde subditur, Et crediderunt in eũ discipuli eius: non quia tũc primum crediderunt, sed quia tunc diligentius & perfectius crediderũt. Vel discipulos vocat eos, qui futuri erãt discipuli: sicut exponit August.* in lib. de consensu euangelistarum.

Greg. ho. 5. in euan. in princ. — †Chrys. ho. 22. in Ioã. paulo a principio. to. 3. — Lib. 2. c. 17. a med. to. 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum miracula per Christum facta sufficienter eius diuinitatem ostenderint.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd miracula quæ Christus fecit, nõ fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius. Esse enim deum & hominem, proprium est Christo: sed miracula, quę Christus fecit, etiam ab alijs sunt facta. ergo videtur, quòd non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 2 Præt. Virtute diuina nihil est maius: sed aliqui fecerunt maiora miracula, quàm Christus: dicitur enim Io. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horũ faciet. ergo videtur quòd miracula quę Christus fecit, non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 3 Præt. Ex particulari non sufficienter ostenditur vniuersale: sed quodlibet miraculorum Christi fuit quoddam particulare opus.

A ergo ex nullo eorum potuit manifestari sufficienter diuinitas Christi, ad quam pertinet vniuersalem virtutem habere de omnibus.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 5. Opera quę dedit mihi Pater vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me.

RESPON. Dicendum, quòd miracula quę Christus fecit, sufficientia erant ad manifestandam diuinitatem ipsius, secundum tria. Primo quidem, secundum ipsam speB ciem operum, quæ transcendebãt omnem potestatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri nisi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A sæculo non est auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati: nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam. Secundo, propter modum miracula faciendi: quia scilicet quasi ex propria potestate miracula faciebat: non autem orando, sicut alij. Vnde dicitur Luc. 6. quòd virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Per quod ostenditur, sicut Cyrillus dicit, C quòd non accipiebat alienam virtutem: sed cum esset naturaliter deus, propriam virtutem super infirmos ostendebat, & propter hoc, innumerabilia miracula faciebat. vnde super illud Matth. 8. Eijciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, dicit Chrys.* Intende quantam multitudinem curatam transcurrunt euangelistæ, non vnumquodque curatum enarrãtes, sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Et ex hoc ostendebatur, quòd haberet virtutem coæqualem deo patri, secundum illud Ioan. 5. Quæcumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit. Et ibidem, Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, D sic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertio, ex ipsa doctrina, qua se deũ dicebat, quæ nisi vera esset, nõ cõfirmaretur miraculis diuina virtute factis: & ideo dicitur Mat. 1. Quænam doctrina hęc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

Homil. 28. ĩ Mat. paulo a princ. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc erat obiectio gentilium. Vnde Aug.* dicit in epistola ad Volusianum: nulla, inquiunt, competentibus, signis tantæ maiestatis indicia claruerunt: quia carnalis illa purgatio, qua scilicet dæmones effugabat, debilium cura, reddita vita difunctis, si & alia cõsiderentur, deo parua sunt. Et ad hoc respondet Aug.* Fatemur & nos talia quidem fecisse prophetas: sed & ipse Moyses & ceteri prophetæ dominum Iesum prophetizauerunt, & E ei gloriam magnam dederunt. Qui propterea talia, & ipse facere voluit, ne esset absurdũ, quòd per illos fecerat, si ipse etiam non faceret: sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, resurgere a mortuis, cælum ascendere, hoc deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Non homine assumpto alium mundum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quẽ factus est mundus: sed nec maior mundus nec isti æqualis in hoc fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque parum putaretur: quæ tamen alij fecerunt, Christus excellentius fecit. Vnde super illud Ioan. 15. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. dicit August.* Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quàm suscitatio mortuorũ, quod scimus etiam antiquos

Epis. 3. post med. illius tom. 2. — Epistol. 3. a med. illius tom. 2. — Innuit 23. tract. in Io. super illud Maiora demonstrabit illis. tom. 9. lib. 1. Tri. c. 6 circa medium, to. 3.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum quartũ.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica cõclusio: Miracula quę Christus fecit, sufficiẽtia erãt ad manifestandam deitatem ipsius secundum tria, substantiam, modum, & doctrinã: probat singillatim clare.

¶ Vbi aduerte, ꝙ Auctor breuiter ꝑtrãsit: sed si fuerint hæc tria bene considerata, maximam cõtinẽt efficaciam: & primum quidem quo ad resurrectionem mortuorum, & illuminationem cæcorum, constat sublatis fallacijs, a solo deo fieri posse: secundum autẽ inexcogitabile est, ꝙ etiam dæmoni conueniat: tertium autem omnimodã cõuincit intelligentiã. Ita quòd si hæc tria simul ponantur, impossibile est, quin deũ fateamur, Christum: quomodo.n. vsurpanti sibi diuinum nomen & rem falso, affuisset deus in tot operibus deitatis proprijs testis mendacij?

1. dis. 15. q. 1. artic. 1. & dis. 16. q. 1. a. 3. cor. Et 2. cont. c. 6. Et li. 4. cap. 55. ad 8. Et quol. 2. a. 6. ad 4. Et Io. 15. lect. 5.

¶ Aduerte ex lib. 1. contra Gent. cap. 6. quòd aut conceditur Christum fecisse miracula relata in euangelio, aut non. Si conceditur, habetur illius deitas, vt patet ex prædictis illis tribus cõiunctis, si non conceditur, tunc habetur etiam illius deitas: ex hoc maximo miraculorum, quòd pauperculus, iuuenis, indoctus, ex gente exosa (iudęus scilicet) persecutionem cũ tot ludibrijs & mortem turpissimã passus, derelictus, dicens, se deũ, habitus fatuus a suis, a iudæis, ab Herode, a Pilato, absq; miraculis, ꝑmittens mortem & mala omnia, post mortem suam per pauperes piscatores, indoctos, exosos omnibus, morti obnoxios &c. absq; miraculis contra totum mundum idola colentẽ pugnãs, superauerit. Vacate ergo & videte, quoniã ego sum deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

antiquos feciſſe prophetas. Fecit tamen aliqua Chriſtus, quæ nemo alius fecit: ſed reſpondetur nobis, & alios feciſſe, quæ nec ipſe, nec alius fecit: ſed qui tam multa vitia & malas valetudines vexationeſque mortalium tanta poteſtate ſanaret, nullus omnino legitur antiquorum: vt enim taceam quos iubendo, ſicut occurrebant, ſaluos ſingulos fecit, Marcus dicit, quòd quocumque loco introibat in vicos, aut in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam veſtimẽti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, ſalui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis: ſic enim intelligendum eſt, quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, ſed prorſus in eis, quia ſanauit eos. Nec tamen alius quicumq; in eis talia opera fecit, quoniam quiſquis alius homo aliquid eorum fecit, ipſo faciente fecit: hoc autem ipſe non illis facientibus fecit.

Tract 71. in Ioã. a med. om. 9.

AD 2m dicendum, quòd Auguſt.* exponens illud verbum Ioã. inquirit, quæ ſint iſta opera maiora, quę credentes in eum erant facturi, an forte quòd ægros ipſis tranſeuntibus etiam eorum vmbra ſanabat? maius eſt enim quòd ſanet vmbra quàm umbria. Veruntamen quando iſta Chriſtus dicebat, verborum ſuorum facta & opera commendabat. Cum enim dixit, Pater in me manens ipſe facit opera, quæ opera tunc dicebat, niſi verba quæ loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus diſcipulis, non tã pauci quàm illi erant: ſed gentes etiam crediderunt. Nonne ab ore ipſius diues ille triſtis abſceſſit: & tamen poſtea, quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cum per diſcipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prædicatus a credentibus, quàm locutus eſt audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quòd hæc maiora per Apoſtolos fecit: non autem ipſos tantum ſignificans ait, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Audi ergo, & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Prius ego facio, deinde & ipſe faciet: quia facio vt faciat. Quæ opera, niſi vt ex impio iuſtus fiat? quod vtique in illo, ſed non ſine illo Chriſtus operatur. Prorſus maius hoc eſſe dixerim, quàm creare cælũ & terram: cælum enim & terra tranſeunt, prædeſtinatorum autem ſalus & iuſtificatio permanebit: ſed & in cælis angeli ſunt opera Chriſti, numquid etiam his operibus maiora facit, qui cooperatur Chriſto ad ſuam iuſtificationem? Iudicet qui poteſt vtrum maius ſit iuſtos creare, quàm impios iuſtificare. Certe ſi æqualis eſt vtrumque potentiæ, hoc maioris eſt miſericordiæ: ſed omnia opera Chriſti intelligere, vbi ait, Maiora horum faciet, nulla nos neceſſitas cogit: horum enim forſitan dixit, quæ illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus eſt verba iuſtitiæ prædicare, quod fecit præter nos, quàm impios iuſtificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

AD 3m dicendum, quòd quando aliquod particulare opus, proprium eſt alicuius agentis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, ſicut cum ratiocinari ſit proprium hominis, oſtenditur aliquis eſſe homo ex hoc ipſo, quòd ratiocinatur circa quodcumque particulare propoſitum. Et ſimiliter cum propria virtute miracula facere ſit ſolius dei, ſufficienter oſtenſum eſt, Chriſtum eſſe deum, ex quocumque miraculo, quod propria virtute fecit.

QVAESTIO XLIIII.

De ſingulis miraculorum ſpeciebus, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt, de ſingulis miraculorum ſpeciebus.

¶ Et primo, De miraculis, quę fecit circa ſpirituales ſubſtantias.

¶ Secundo, De miraculis, quę fecit circa cæleſtia corpora.

¶ Tertio, De miraculis, quæ fecit circa homines.

¶ Quarto, De miraculis, quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum miracula facta per chriſtum circa ſpirituales ſubſtantias fuerint conuenientia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ miracula quæ fecit Chriſtus circa ſpirituales ſubſtantias, non fuerint cõuenientia. Inter ſpirituales. n. ſubſtantias ſancti angeli præpollent dæmonibus: quia, vt Aug.* dicit in 3. de Tri. ſpiritus vitæ rationalis deſertor atq; peccator, regitur per ſpiritum vitæ rationalem pium & iuſtum. ſed Chriſtus non legitur aliqua miracula feciſſe circa angelos bonos. ergo nec etiam circa dæmones alia miracula facere debuit.

¶ 2 Præt. Miracula Chriſti ordinabantur ad manifeſtandam diuinitatem ipſius: ſed diuinitas Chriſti non erat dæmonibus manifeſtanda, quia per hoc impeditum fuiſſet myſteriũ paſſionis eius, ſecundũ illud 1. Cor. 2. Si cognouiſſent, numquàm Dominum gloriæ crucifixiſſent. ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶ 3 Præt. Miracula Chriſti ad gloriam dei ordinabantur. vnde dicitur Mat. 9. ꝙ videntes turbæ paralyticum ſanatum a Chriſto, timuerunt, & glorificauerũt deum, qui dedit poteſtatẽ talem hominibus: ſed ad dæmones non pertinet glorificare deum, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, vt dicitur Eccleſ. 15. vnde & ſicut dicitur Mar. 1. & Luc. 4. non ſinebat dęmonia loqui ea, quę ad gloriam ipſius pertinebant. ergo videtur non fuiſſe cõueniens, quòd circa dęmones aliqua miracula faceret.

¶ 4 Præt. Miracula a Chriſto facta, ad ſalutem hominum ordinãtur: ſed quædam dęmonia ab hominibus eiecta fuerũt cum hominum detrimento, quandoque quidem

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæquartæ Articulum primum.*

¶ Titulus clarus eſt.

¶ In corpore vna cõcluſio. Conueniens fuit Chriſtum dæmones ab obſeſſis eijcere. Probatur: Miracula Chriſti ſunt argumentum fidei. ergo conuenienter ſunt argumentũ dęmonis expellendi a genere humano. ergo cõueniens fuit, &c. Probatur conſequentia prima: quia futurum erat vt dæmones a credentib⁹, ſpiritualiter pellerentur, Io. 12. Secunda conſequentia eſt clara: quia ſenſibile eſt argumẽtum ſpirituale.

¶ Vide hic nouitię, quòd Auctor figurali ratione contentus, non curauit literalem pro principali ponere, vtpote manifeſtiorem, vt ſcilicet poteſtatem ſuam ſupra & contra dæmones monſtraret.

¶ In reſponſione ad ſecundũ, tractatur, an Chriſtus fuerit cognitus a dæmonibus, & duæ tangunt quæſtiones, an. ſ. cognouerint ipſum eſſe Chriſtum ſeu Meſſiam in lege promiſſum, & an cognouerint ipſum eſſe verum deum. Et de prima quæſtione tenetur pars affirmatiua auctoritate Lucæ euangeliſtæ dicentis ex propria perſona, ꝙ dæmones ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. De ſecunda autem quæſtione certitudo nõ habetur: quia ex perſona dæmonum dicitur ibidem. ſ. Luc. 4. Tu es filius dei: dæmon aũt & mendax eſt, & explorature locutus videtur. Ad hoc ſunt auctoritates doctorũ. Bedæ aũt auctoritas, quia in glo ſſa ordinaria truncata affertur: integra aũt in catena aurea: ita ꝙ ex Beda vnum tantum affirmatum habemus, ſ. ꝙ verbum Apoſt. 1. ad Cor. 2. Si cognouiſſent, nõ refert

refertur ad Chriſtum nec dei filium, ſed ad myſterium efficaciæ paſſionis & reſurrectionis Chriſti, ſcilicet quòd eiiciendus ipſe diabolus eſſet, & breuiter quòd Chriſto danda eſſet omnis poteſtas in cælo & in terra. Et re uera textus Apoſtoli capax eſt iſtius ſenſus, ut patet intuenti contextum.

¶ Sed occurrit tunc dubium, quo pacto diabolus aut ſciens aut multum dubitans Chriſtum eſſe uerum deum potuit rationabiliter incitare iudæos ad mortem Chriſti: ſciebat enim quòd ſi eſſet uerus deus, actũ eſſet de regno ipſius dæmonis.

¶ Sed ſi ſuperbia diaboli conſideretur conſentaneum rationi ſuperbiæ eius apparebit, quòd etiam ſi ſciuiſſet Ieſum Chriſtum eſſe uerũ deum, adhuc procuraſſet ipſius mortem, ut fecit. Ex eo enim quòd ſcientia illa non eſt ſcientia euidentiæ, ſed fidei coactæ ex Scripturis & miraculis, ac per hoc unum ſic ſcitum non generat ſcientiã alterius, putã effectũ: non enim eſt in hoc ſciẽdi modo, ſicut in ſcientia demonſtrati ua, i qua ex una cauſa cognita deducuntur omnes illius eſſe ctus) cognita deitate teſtabat incognitũ, quid futurum eſſet. Nec ſuberat ratio deducendi, p certo multa excellentia ſequẽda, quia experientia teſtabatur multa ualde uilia illi deitati adiungi, ſi ille homo uere erat deus: unde rationabiliter ſecundum ſuperbiam ſuam agens dæmon, cogitauit pugnare contra ipſum, auferendo illi uitam honorem, famam, diſcipulos, & cetera cõgitans quòd ſi non eſt deus, ſed Meſſias purus homo, iã prouinſtraui eum, & ſi eſt uerus deus non parum feci, habere hãc uictoriam contra ipſum deum, & poſtea uidebitur quid deus faciet, tutiorẽ enim partẽ ſe putauit eligere, habendo primam uictoriam in cere deum in hoc mundo, neſciẽs quid poſtea ſequeretur. Et propterea beneuerabilis Beda dixit, quòd ſi cognouiſſẽt latens myſterium ſequentis fructus, num

1. 9. c. 21. pa ũ a princ. to. 5.

1. 4. in Luc. c. 4. in tit. de Tentat. Chriſti, nõ procul a pri cipio to. 3.

corporali, ſicut dicitur Marci 9. ꝙ dæmon ad præceptum Chriſti exclamans, & multum diſcerpens hominẽ, exiit ab eo, & factus eſt ſicut mortuus, ita ut multi dicerẽt, quia mortuus eſt. Qñq; etiam cũ damno rerum, ſicut qñ dæmones ad eorum preces miſit in porcos, quos præcipitauerunt in mare: ũde ciues illius regionis rogauerũt eũ, ut tranſiret a finibus eorũ, ut legitur Mat. 7. ergo uidetur incõueniẽter feciſſe huiuſmodi miracula.

SED CONTRA eſt, ꝙ Zach. 13 hoc prænũntiatum fuerat, ubi dicitur, Spiritum immundum auferam de terra.

RESPON. Dicendum, quòd miracula quæ Chriſtus fecit, argumenta quædã fuerunt fidei, quam ipſe docebat. Futurũ autem erat, vt per uirtutẽ diuinitatis eius excluderet dæmonũ poteſtatẽ ab hominibus credituris in eum, ſecundũ illud Io. 12. Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras, & ideo cõueniens fuit ꝙ inter alia miracula ẽt obſeſſos a dæmonibus liberaret.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ homines ſicut per Chriſtũ erant a poteſtate dæmonũ liberandi, ita p eum erant angelis conſociandi, ſecundũ illud Col. 1. Pacificans per ſanguinẽ crucis eius, quæ in cælis & quæ in terris ſunt, & ideo circa angelos alia miracula hoĩbus demõſtrare nõ cõueniebat, niſi ut angeli hominibus apparerent, qđqui dẽ factũ eſt in natiuitate ipſius, & in reſurrectione & aſcenſione eiꝰ.

AD 2m dicendum, ꝙ ſicut Aug. *dicit 9. de ciui. dei, Chriſtus tantũ innotuit dæmonibus, quãtum uoluit: tantũ aũt uoluit, quantũ oportuit: ſed innotuit eis, nõ ſicut angelis ſanctis p id, qđ eſt uita ęterna: ſed per quædã tẽporalia ſuæ uirtutis effecta: & primo quidẽ uidẽtes Chriſtum eſurire poſt ieiunium, æſtimauerunt eum non eſſe filium dei: unde ſuper illud Luc. 4. Si filius dei es, &c. dicit Ambr.* Quid ſibi uult talis ſermonis exorſ⁹, niſi quia cognouerat dei filium eſſe vẽturum, ſed ueniſſe per infirmitatẽ corporis non putauit? Sed poſtmodum uiſis miraculis, ex quadã ſuſpicatione coniecturauit eum eſſe filium dei: unde ſuper illud Marci 1. Scio quòd ſis ſanctus dei, dicit Chryſoſtom. quòd non certam

A quam dominum glorię crucifixiſſent, non quin etiam ipſum deũ auderet aggredi (quoniam ſcriptum eſt, Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper) ſed quia proprium damnum nitare uoluiſſet deum habere tantam gloriam, ut uinceret ipſum diabolum iuſtitia, ut eſſet redemptor ac ſaluator, ut eſt. Hæc de Beda.

¶ Sed de quæſtione ipſa, parti affirmatiuæ multum fauet cõcluſio præcedentis articuli: ita quòd, & ſimpliciter & ad hominem non parum conſurgit quæſtio, quo pacto ſi miracula Chriſti ſimul cum illius doctrina iuncta, ſufficiẽter illius probant deitatem, dæmones omnium ſcrutatores & intelligentia uigentes, in dubio deitatis ipſius perſiſtebant. Ad hoc dicitur, quòd quia miracula etiam doctrinę Chriſti innũcta, non erant ſufficientia ad cauſandam notitiam euidentiæ, ſed fidei coactę vel uolũtariæ, ditatis Chriſti potuit permanere dubiũ apud dęmões, ex hoc ꝙ non penetrabat habitudo miraculorũ ac doctrinę ad gratiã unionis perſonalis in Chriſto: quod ex aliquo trium prouenire potuit, uel ex opinione plurium cauſarum, ex quibus procedere poſſent & miracula & doctrina, tunc non plene manifeſtata, quo ad ſenſum uerum, qui poſt apertus eſt, ita quòd licet ipſa miracula ex ſe ſufficerent, non penetrari tamen nõ erant ſufficientia: habebat autem dæmonem huiuſmodi habitudo, quia miracula poterant ex alia gratia, quàm unionis procedere. Et ſimiliter dei proprietates, & nomina, quæ de ſe Chriſtus dicebat, poterat putari, quòd ſecundum aliam gratiam quàm unionis uerũ carentur: habitudo enim miraculorũ & doctrinæ Chriſti nõ erat habitudo euidẽtiæ, ſed ſolius fidei mater ſecundũ naturalẽ cognitionẽ, & ꝙ preterea locus ſemper ſuſpitioni de oppoſito ignoto reliquit. Sicut ſi uideremus mortuũ reſuſcitari, ſciremus ex ſupernaturali quadam uirtute hoc fieri, ſed quaB quàm ex certitudine: unde Beda dicit ſuper Luc.* Et dæmonia filium dei confitentur: & ſicut poſtea dicitur, ſciebant eum eſſe Chriſtum: quia cum ieiunio ſatigatum eum diabolus uideret, uerum hominẽ intellexit: ſed quia tentando non præualuit, utrum filius dei eſſet, dubitabat: nũc autem per ſignorum potentiam, uel intellexit, uel poti⁹ ſuſpicatus eſt eſſe filium dei. non ideo igitur iudæis eum crucifigere permiſit, quia Chriſtum dei filiũ non eſſe putauit, ſed quia ſe mortẽ illius non præuidit eſſe damnandum: de hoc enim myſterio a ſęculis abſcondito, dicit Apoſtolus, ꝙ nemo principum huius ſęculi cognouit: ſi enim cognouiſſent, num quã Dominũ gloriæ crucifixiſſent.

AD 3m dicendum, ꝙ miracula in expulſione dæmonum non fecit Chriſtus propter utilitatem dæmonum, ſed propter utilitatẽ hominum, ut ipſi eum glorificarent. Et ideo ꝓhibuit eos loqui ea, quę ad laudem ipſius pertinebãt: primo quidem, propter exemplum: quia, ut dicit Athanaſ.* compeſcebat eius ſermonem, quamuis uera fateretur: ut nos etiam aſſuefaciat, ne curemus de talibus, etiã ſi uera loqui uideantur: nefas eſt enim, ut cum adſit nobis ſcriptura diuina, inſtruamur a diabolo: eſt enim hoc periculoſum, quia ueritati frequenter dæmones immiſcent mendacia: ſecundo, quia (ſicut Chryſoſtom. dicit) non oportebat eos ſurripere officii apoſtolici gloriam, nec decebat Chriſti myſterium lingua fœtida publicari, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatorum: tertio, quia (ut Beda * dicit) nolebat ex hoc inuidiã accendere iudæorum: unde etiam ipſi apoſtoli iubentur reticere de ipſo, ne diuina maieſtate prædicata, paſſionis diſpenſatio differatur.

AD 4m dicendum, quòd Chriſtus ſpecialiter uenerat docere & miracula facere propter utilitatem hominum, principaliter quantum ad animæ ſalutem. Et ideo

Sup. illud Luc. 4. Sciebant ipſum eẽ Chriſtũ. eſt c. 14. ſecund. ordi. Bedæ. to. 2

*Id habet Chryſ. concione, 2. de Lazaro, ante me to. 2. & Theoph. Luc. 4. & Marc. 1

C. 4. in Luc. Eſt ca. 14. ſecundũ ordiné Bedæ, circa finem illius to. 2

Universidad de Deusto Biblioteca

liter se habeat deus ad illam uirtutem illumque resuscitanté nesciremus, & sub dubio hoc relinquentes miraremur: uel ex deprauato appetitu dæmonum affectione superbiæ, & inuidiæ: quamuis enim tétaret & scrutaretur diabolus ob proprium amorem, an esset deus, quia tamen quod miseri uellent, hoc facile credunt, incredibile reddebatur diabolo, quòd humana natura supra angelicam etiam beatam eleuaretur, ita ut unus homo esset uere deus, præsertim quia nulla naturali, tam humana quàm angelica ratione hoc possibile apparebat, unde táquàm quoddam inopinabile, a sui adhæsione intellectus hoc auertebat. Vel quia Seraphim habent alas ad uelandum, ut dicitur Isa. 6. diuina prouidétia uelatum sic remansit unionis mysterium, ut non certiores de eo redderentur dæmones, donec consumatum esset mysterium redemptionis humanæ, ne semper impediretur aut differretur. Et si omnes tres dictæ rationes simul iunctæ fuerint, manifestius apparebit ratio dubitãdi in dæmonibus.

Hom.29.in Mat. circa med.t.2.

Mar.9. sup uerbum in arg.cit. t.9.

¶Super quæstionis quadragesimæquartæ Articulum secundum.

Cap.4.non multũ remot.a fi.

TItulus clar⁹ propter obscurationem solis tempore passionis.

¶ In corpore unica conclusio. Conueniés fuit ut Christus miracula faceret etiam circa corpora cælestia. Probatur: Miracula Christi debebant esse talia, ut sufficienter ostenderent eum esse deum, & non ita euidenter per miracula circa corpora inferiora, sicut circa cælestia hoc monstratur. ergo conueniens fuit, &cet. Secunda pars assumpti manifestatur ex differentia inter causas actiuas in corpo-

Li.1. a tex. 20. usq; ad 31.to.2

permisit dæmones, quos eijciebat hominibus aliquod nocumentum inferre, uel in corpore uel in rebus propter animæ humanæ salutem, ad hominum scilicet instructioné: unde Chrysostomus.* dicit super Matthæ. quòd Christus permisit dęmonibus in porcos ire, nó quasi a dæmonibus persuasus, sed primo quidem, ut instruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui hominibus insidiantur: secundo, ut omnes discerent, quoniam nec aduersus porcos auderent aliquid facere, nisi ipse consenserit: tertio, ut ostenderet quòd grauiora in illos homines operati essent, quàm in illos porcos, nisi essent diuina prouidentia adiuti. Et propter easdem etiam causas permisit eũ, qui a dæmonibus liberabatur, ad horã grauius affligi, a qua tamen afflictione eum continuo liberauit: Per hoc etiam ostenditur (ut Beda dicit) quòd sæpe dum conuerti ad deum post peccata conamur, maioribus nouisq; antiqui hostis pulsamur insidiis: quod facit, uel ut odium uirtutis incutiat, uel expulsionis suæ uindicet iniuriam. Factus est etiam homo sanatus uelut mortuus (ut Hierony.* dicit) quia sanatis dicitur, mortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter facta fuerint miracula per Christum circa cælestia corpora.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconueniẽter fuerint a Christo facta miracula circa cælestia corpora: ut enim Dio.* dicit 4.cap.de Diui.no. diuinę prouidentiæ non est naturam corrũpere, sed saluare. Corpora autem cælestia secundum suam naturã sunt incorruptibilia & inalterabilia, ut probatur in primo de cælo.* ergo non fuit conueniens, ut per Christum fieret aliqua immutatio circa ordinem cælestium corporum.

¶2 Præte. Secundum motum cælestium corporum, temporũ cursus designantur, secundum illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Sic ergo mutato cursu cælestium corporum, mutatur temporũ distinctio et ordo: sed nõ legitur hoc esse perceptũ ab Astrologis, qui contemplãtur sidera, & computant menses, ut dicitur Isa. 47. ergo uidetur ꝙ per Christum

F non fuerit aliqua mutatio facta circa cursum cælestium corporum.

¶3 Præte. Magis competebat Christo facere miracula uiués & docés, quàm moriens: tum quia, vt dicitur secundæ ad Cor. vlti. Crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei, secundum quam miracula faciebat: tũ etiã quia eius miracula cófirmatiua erant doctrinæ ipsius: sed in uita sua non legitur, Christum aliquod miraculum circa cęlestia corpora fecisse, quinimo
G phariseis petentibus ab eo signum de cælo, eis dare renuit, ut habetur Mat. 12. & 16. ergo uidetur, ꝙ nec in morte circa cælestia corpora aliquod miraculũ facere debuerit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 23. tenebrę factæ sunt in uniuersa terra usque ad horam nonam, & obscuratus est sol.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ (sicut supra dictum est*) miracula Christi talia esse debebant, ut sufficienter eum esse deum ostenderẽt. Hoc autem non ita euidenter ostenditur per transmutationes corporũ
H inferiorum, quæ etiam ab aliis causis moueri possunt, sicut per transmutationem cursus cælestium corporum, quæ a solo deo sunt immobiliter ordinata, & hoc est quod Dion.* dicit in Epistola ad Polycarp. Cognoscere oportet non aliquãdo posse aliquid peruerti cælestis ordinationis & motus, nisi causam haberet ad hoc mouẽtem, quæ facit omnia, & mutat secundum suum sermonem. Et ideo
I conueniens fuit, ut Christus miracula faceret etiam circa cælestia corpora.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd sicut inferioribus corporibus naturale est moueri a cælestibus corporibus (quæ sunt superiora secundum naturæ ordinem) ita etiam naturale est cuilibet creaturæ, ut transmutetur a deo secundum eius uoluntatem: unde Aug. *dicit 26. Contra Faustum, & habetur in gloss. Roman. 11. super illud: contra naturam insertus es,
K &c. deus creator & conditor omnium naturarum [d] nihil contra naturam facit, quia.i. cuique rei natura, quod facit, & ita non corrumpitur natura cælestium corporum, cum eorum cursus immutatur a deo: corrũperetur autem, si ab aliqua alia causa immutaretur.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd per miraculum a Christo factum, non est peruersus ordo temporum: Nam secũdum quosdam illæ tenebræ uel solis obscuratio, quæ ĩ passione Christi aecidit, fuit propter hoc, ꝙ sol suos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cælestium corporum, secundum quẽ tempora mensurantur

ra inferiora, & actiuas in cælestia, & auctoritate Dion.

¶ In responsione ad primũ intellige uerba Auctoris cum grano salis, & sic quòd sicut corpora elemẽtaria habent plures motus naturales, ita quòd unus motus est eis naturalis secundum propriam naturam particularem, & alius est eis naturalis, secundum quòd mouentur a superiori, quasi secundum naturã uniuersalem (ut patet de igne qui ultra naturalem motum, quo fertur sursum, mouetur etiam naturaliter motu circulari, sequendo cælum, & similiter ferrum ultra naturalem motum, quo fertur deorsum, naturaliter mouetur ad adamanté, quasi superiorem sequens naturam, ita corpora cælestia ultra naturalem inclinationé ad suos cursus naturaliter, hoc est secundum potentiam obedientialem ad uniuersalem fontem totius naturæ, possunt immutari in illud, quod Auctor naturæ facit: utrobique enim est ꝓportio interioris particularis naturæ ad superiorem uniuersalem naturam, quamuis diuersimode, quia ibi cursus ordoque naturæ inditus seruatur, hic autem, quia ad naturam naturantem ascenditur, noua adiiciuntur quæ a theologo diuersis respectibus, & miraculosa & naturalia appellantur: pro quãto enim actori naturæ obediunt, naturalia uocantur, pro quanto supra naturæ cursum potestatemq; fiunt, in miraculorũ ordine sunt.

Ar.4.q.1.

Parũ ante mediũ epi.

Lib.26.c.3. ante med.to.6.

D.91

In c.27. su. illud ab hora 6. tenebræ factæ sunt, to.9

tantur: unde Hiero.* dicit super Mat. Videtur luminare maius retraxisse radios suos, ne aut pendentem uideret Dominũ, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. Talis aũt retractio nó est sic intelligéda, quasi sol in sua potestate habeat radios emittere uel retrahere: non.n. ex electione, sed ex natura radios emittit, ut dicit Dion †4.c.de Diu.no. sed sol dicitur retraxisse radios, inquantũ diuina uirtute factum est, ut solis radii ad terrã non peruenirent. Origenes* aũt dicit, hoc accidisse per interpositionem nobium: unde super Math. dicit: conueniens est intelligere quasdam tenebrosissimas nubes multas et magnas concurrisse super Hierusalẽ & terram iudææ, & ideo factæ sunt tenebræ profundæ a sexta hora usq; ad nonã. Arbitror.n. sicut cetera signa quæ facta sunt in passione, scilicet ꝙ uelum est scissum, quòd terra tremuit, &c. in Hierusalem tantũmodo facta sunt, ita & hoc. Aut si latius uoluerit quis extendere ad terram iudæã, propter hoc ꝙ dicitur: tenebræ factæ sunt in uniuersa terra, quod intelligitur de terra iudæa, sicut in 3. lib. Regum dixit Abdias ad Eliam, Viuit Dominus deus tuus, quia non est gẽs aut regnum, ubi non miserit Dominus meus quærere te, ostendens quòd eum quæsierat in gentibus quæ sunt circa iudæam: sed circa hoc magis credendum est Dionysi. qui oculata fide inspexit hoc accidisse per interpositionem Lunæ inter nos & Solem: dicit.n. in Epistola ad Polycarpum,* inopinabiliter soli lunam incidentem uidebamus, in Aegypto scilicet existentes, ut ibidem dicitur: & designat ibi quatuor miracula.

C.4. circa princ.

*Ho.35.in Matth.in 5 fo.ante fin. Ho.to.3.

In ep.ad Polycarpum post mediũ illius.

Quorum primum est, quòd naturalis eclipsis Solis, per interpositioné Lunę, numquam accidit nisi tẽpore coniunctionis solis & lunæ, tunc autem erat luna in oppositione ad solem, quintadecima existés, quia erat Pascha iudæorum: ude dicit, †Non enim erat coniunctionis tempus. Secundum miraculum est, ꝙ cum circa horam sextam luna uisa fuisset simul cũ sole in medio cæli, in uesperis apparuit suo loco, id est in Oriente opposita soli: unde dicit, † Rursus ipsam uidimus, scilicet lunam, a nona hora (in qua.s. recessit a sole cessantibus tenebris) usq; ad uesperã supernaturaliter restitutam ad diametrum solis, id est ut diametraliter esset soli opposita: & sic patet quòd non est turbatus consuetus temporum cursus, quia diuina uirtute factum est, & quòd ad solem supernaturaliter accederet prẽter tempus debitũ, & ꝙ a sole recedens, in locũ proprium restitueretur tempore debito. Tertium miraculum est, ꝙ naturalis eclipsis semper incipit ab occidentali parte solis, & peruenit usque ad orientalem, & hoc ideo quia luna secundum proprium motum, quo mouetur ab occidente in orientem, est uelocior sole in suo proprio motu, & ideo luna ab occidente ueniens attingit solem, & pertransit ipsum, ad orientem tẽdens. sed tunc luna iam pertransiuerat solem, & distabat ab eo quasi per medietatem circuli, in oppositione existens, unde oportuit quòd reuerteretur ad orientem uersus solẽ, & attingeret ipsum primo ex parte orientali, procedens uersus occidentem. Et hoc est quod dicit, Eclipsim etiam ipsam ex oriente uidimus inchoatam, & usque ad solarem terminum ueniente (quia totum solem eclipsauit) postea regredientem. Quartũ miraculum fuit, quòd innaturali eclipsi ex eadẽ parte incipit sol prius reapparere, ex qua parte incępit prius obscurari, quia scilicet luna se soli subiiciens, naturali suo motu solem pertransit uersus orientem, & ita partem occidentalem solisquam primo occupat, primo etiam dereliquit: sed tnnc luna articulose ab oriente

Loco nunc dicto.

In prædict. epist. ad Polycarpum a med. illius.

A uersus occidentem rediens, non pertransiuit solẽ, ut esset eo orientalior: sed postquàm peruenit ad terminum solis, reuersa est uersus orientem, & ita partẽ solis, quam ultimo occupauit, primo etiã dereliquit, & sic ex parte orientali inchoata fuit eclipsis: sed in parte occidentali prius incępit claritas apparere, & hoc ẽ quod dicit, & rursus uidimus non ex eodẽ.i. nõ ex eadem parte solis & defectũ & purgationem, sed ecõuerso secundum diametrum factam. Quintum miraculũ addit Chrys.* super Matth. dicens, quòd tribus horis tunc tenebræ permanserunt, cum eclipsis solis in momento pertranseat. non.n. habet morã, ut sciunt illi q considerauerunt: unde datur intelligi, quòd luna quie
B uerit sub sole, nisi forte uelimus dicere, quòd tempus tenebrarum computatur ab instanti, quo sol incępit obscurari, usq; ad instãs in quo totaliter fuit repurgatus: sed sicut Origenes* dicit super Mat. aduersus hoc filii seculi huius dicunt, quomodo hoc factum tã mirabile nemo græcorum aut barbarorum scripsit? Et dicit, ꝙ quidã nomine Phlegon in Chronicis suis scripsit hoc in principatu Tiberij Cæsaris factum: sed non signauit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc cõtingere, quia Astrologi ubiq; terrarum tunc temporis existentes, non solicitabantur de obseruanda eclipsi,
C quia tempus non erat, sed illam obscuritatem ex aliqua passione aeris accidere putauerunt: sed in Aegypto, ubi raro nubes apparent propter aeris serenitatẽ permotus est Dio. & socij eius, ut prędicta circa illam obscuritatem obseruarent.

Hom.89.in Matth.non multũ longe a princ. tom.2

Hom.35.in Mat.fo.4.& 5.in fine ante finẽ ho. to.3

Ad 3ᵐ dicendum, quòd tunc præcipue oportebat in Christo diuinitatem per miracula ostendere, quãdo in eo maxime apparebat infirmitas secundum humanam naturam, & ideo in Christi natiuitate stella noua in cælo apparuit: unde Maximus dicit in sermone Natiuitatis, Si pręsepe despicis, erige parũper oculos, et nouam in cælo stellam, protestantem mundo natiuitatem Dominicam, contuere. In pasione autem adhuc
D maior infirmitas circa humanitatem Christi apparuit & ideo oportuit ut maiora miracula ostenderẽtur circa principalia mundi luminaria, & sicut Chrys.* dicit super Matt. hoc est signum quod petentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera signum quærit & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę prophetæ, crucem significans & resurrectionem: etenim multo mirabilius est in eo, qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm ambulante eo super terram.

Hom.89.in Mat. circa prin.to.2

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter Christus circa homines miracula fecerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconue-
E niẽter Christus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior ẽ anima quàm corpus: sed circa corpora multa miracula Christus fecit, circa animas uero nulla miracula legitur fecisse, nam neq; aliquos incredulos ad fidem uirtuose conuertit, sed admonẽdo & exteriora miracula ostendendo, neque etiam aliquos fatuos sapientes legitur fecisse. ergo uidetur ꝙ non conuenienter sit circa homines miracula operatus.

¶ Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum tertium.

TItulus clarus ẽ. ¶ In corpore una conclusio: Conuenienter Christus circa homines miracula fecit. Probatur, ea quæ sunt ad finẽ, debent consonare fini: sed aduentus, miracula doctrinaque Christi sunt ad salutem humanam, ut finem. ergo debuerũt ei cõsonare. ergo quę dã salutifera circa homines conuenerunt miracula ad finẽ vniuersalis salutis: Minor patet, Ioan. 3. & omnia clara sunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Q.præ.ar.2 ¶Hic,ſicut in mille locis,nota, Auctoré nihil ſibi arrogare de ſanctorum doctrina: ſed ſingula quum po tuiſſet complecti pro prio nomine,maluit ſingulis doctoribus tribuere,ut utrumq; doceret, & miracula Chriſti & humili- tatem.

¶2Præt. Sicut ſupra dictũ eſt,*Chriſtus faciebat miracula uirtute diuina,cuius propriũ eſt ſubito operari & perfecte,abſq; adminiculo alicuius: ſed Chriſtus non ſemper ſubito homines curauit,quantum ad corpus: dicitur.n. Marc.8.ꝙ apprehenſa manu cęci,eduxit eũ extra uicum,& expuens in oculos eius,impoſitis manibus,interrogauit eum ſiquid uideret, & aſpiciens ait, uideo homines uelut arbores ambulantes. Deinde iterum impoſuit manus ſuper oculos eius,& cœpit uidere, & reſtitutus eſt ei uiſus,ita ut clare uideret omnia,& ſic patet quòd non ſubito eum curauit: ſed primo quidem imperfecte & per ſputum. ergo uidetur non conuenienter circa homines miracula feciſſe.

¶3Præt. Quæ ſe inuicem non conſequuntur,nõ oportet ꝙ ſimul tollantur:ſed ægritudo corporalis nõ ſemper ex peccato cauſatur, ut patet per illud,quod Dominus dicit Ioan. 9. Neque hic peccauit neque parentes eius,ut cæcus naſceretur. non ergo oportuit ut hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret, ſicut legitur feciſſe circa paralyticum, Matth.9. præſertim quia ſanatio corporalis cũ ſit minus,quàm remiſſio peccatorum,non uidetur eſſe ſufficiens argumentum,quòd poſſit peccata dimittere.

¶4Præt. Miracula Chriſti facta ſunt ad confirmationẽ doctrinæ ipſius,& teſtimonium diuinitatis eius,ut ſupra dictum eſt:*ſed nullus debet impedire finem ope-

Q.prę.ar.4 ris ſui. ergo uidetur inconuenienter Chriſtus quibuſdam miraculoſe curatis præcepiſſe,ut nemini dicerẽt, ut patet Matth.9.& Marc.8. præſertim quia quibuſdã aliis mandauit,ut miracula circa ſe facta publicarent: ſicut Mar.5.legitur,quòd dixit ei,quem a dæmonibus liberauerat,uade in domum tuam ad tuos, & annũtia eis,quanta tibi Dominus fecerit.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Mar. 7. Bene omnia fecit,& ſurdos fecit audire,& mutos loqui.

RESPON. Dicendum,quòd ea, quæ ſunt ad finem, debent fini eſſe proportionata: Chriſtus autem ad hoc in mundum uenerat, & docebat,ut homines ſaluos faceret, ſecundum illud Ioan. 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum ut iudicet mundum: ſed ut ſaluetur mundus per ipſum,& ideo conueniẽs fuit,ut Chriſtus particulariter homines miraculoſe curando,oſtenderet eſſe uniuerſalem, & ſpiritualem hominum ſaluatorem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt ad finem, diſtinguuntur ab ipſo fine. Miracula autem a Chriſto facta ordinabantur ſicut ad finem, ad rationalis partis ſalutem,quæ conſiſtit in ſapientiæ illuſtratione & hominum iuſtificatione, quorum primum præſupponit ſecundum: quia, ut dicitur Sapient. 1. In maleuolam animam non introibit ſapientia,nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Iuſtificare autem homines, non conueniebat niſi eis uolentibus: hoc enim eſſet & contra rationem iuſtitiæ, quæ rectitudinem uoluntatis importat, & etiam contra rationem humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda eſt, non autem per coactionem. Chriſtus ergo uirtute diuina interius homines iuſtificauit, non tamen eis inuitis, nec hoc ad miracula pertinet, ſed ad miraculorum finem. Et ſimiliter etiam uirtute diuina ſimplicibus diſcipulis diuinam ſapientiam infudit: unde dicit eis Lucæ. 21. Ego dabo uobis os & ſa- F

pientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes aduerſarii ueſtri: quod quidem quantum ad interiorem illuminationem inter uiſibilia miracula non numeratur: ſed ſolum quantum ad exteriorem actum,inquantum ſcilicet uidebant homines eos,qui fuerant illiterati, & ſimplices, tam ſapienter & conſtanter loqui: unde dicitur Actuum 4. Videntes iudæi Petri conſtantiam & Ioannis,comperto quòd homines eſſent ſine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamen huiuſmodi ſpirituales effectus, etſi a miraculis uiſibilibus diſtinguuntur, ſunt tamen quædam teſti-

G monia doctrinæ, & uirtutis Chriſti, ſecundum illud Hebr.2.Conteſtante deo ſignis & portentis, & uariis uirtutibus,& Spiritus ſancti diſtributionibus: ſed tamen circa animas hominum,maxime quantum ad immutandas inferiores uires, Chriſtus aliqua miracula fecit: unde Hieronym.*ſuper illud Matth. 9. Surgens ſecutus eſt eum,dicit, Fulgor ipſe & maieſtas diuinitatis occultæ,quæ etiam in facie relucebat humana, uidentes ad ſe trahere poterat ex primo aſpectu, & ſuper illud Mat.21.Eiiciebat omnes uendentes & emẽtes,&c. dicit idem Hierony.† Mihi inter omnia ſigna quæ fecit Dominus,hoc uidetur eſſe mirabilius,quòd

H unus homo & illo tempore contemptibilis, potuerit ad unius flagelli uerbera tantam eiicere multitudinẽ: igneum enim quiddam atque ſydereum radiabat ex oculis eius,& diuinitatis maieſtas lucebat in facie ei⁹. Et Orige.*dicit ſuper Ioan. Hoc eſt maius miraculum eo,quo aqua conuerſa eſt in uinum,eo quòd illic inanimata ſubſiſtit materia, hic uero tot milium hominum domantur ingenia. Et ſuper illud Ioan.18. Abicrunt retrorſum & ceciderunt in terrã,dicit Aug.† una uox turbam odiis ferocem,armiſq; terribilem ſine telo ullo percuſſit,repulit,ſtrauit: deus enim latebat in carne. Et ad idem pertinet,quod dicitur Luc. 4. quòd Ieſus tranſiens per medium illorum ibat: ubi dicit Cryſoſtom. quòd ſtare in medio inſidiantium & non

I apprehendi, diuinitatis eminentiam oſtendebat. et quòd dicitur Ioan. 8. Ieſus abſcondit ſe & exiuit de templo: ubi Auguſtin. dicit, Non abſcondit ſe in angulo templi quaſi timens,uel poſt murum aut columnam diuertens: ſed diuina poteſtate ſe inuiſibilem inſidiantibus conſtituens, per medium illorum exiuit. Ex quibus omnibus patet, ꝙ Chriſtus quando uoluit, uirtute diuina animas hominum immutauit, non ſolum iuſtificando, & ſapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem: ſed etiam exterius alliciendo,uel terrendo,uel ſtupefaciẽdo,quod pertinet ad ipſa miracula.

Ad 2ᵐ dicendũ, quòd Chriſtus uenerat ſaluare mũdum,non ſolum uirtute diuina,ſed per myſterium incarnationis ipſius. Et ideo frequenter in ſanatione in-

K firmorum non ſola poteſtate diuina utebatur, curando per modum imperii, ſed etiam aliquid ad humanitatem ipſius pertinens apponendo: unde ſuper illud Luc.4. Singulis manus imponens,curabat omnes, dicit Cyrillus,quamuis ut deus potuiſſet oẽs uerbo pellere morbos, tangit tamẽ omnes, oſtendens propriam carnem efficacem ad præſtanda remedia. Et ſup illud Mat.8. Expuẽs in oculos eius impoſitis manibus,&c. dicit Chryſ.*Spuit quidẽ & manus imponit cæco, uolens oſtendere ꝙ uerbum diuinum operationi adiunctum miracula perficit: manus .n. operationis eſt oſtẽſiua, ſputũ ſermonis ex ore prolati. Et ſuper illud Ioã. 9. Fecit lutũ ex ſputo,& liniuit lutũ ſuper oculos cęci, dicit Auguſt.†De ſaliua ſua lutum fecit,quia uerbum caro

Super illud Mat. 9. Cũ tranſiret ui dit hominẽ ſedentẽ t.9.

† Super illud Mat. 21. uidẽtes ... & ſcrib... rabilia ... fecit to...

*In fol. ... q liber ... mo in ... prodit an- no Domini 1555. Pari- ſiis

†Trac. 11... in Ioã. poſt mediũ, t...

Hom. 9. in Mat. circa mediũ to.3

Trac. 44. in Io. non re- mote a prĩ. tom.9

caro factum eſt. Vel etiam ad ſignificandum,quòd ipſe erat qui ex limo terræ hominẽ formauerat, ut Chryſoſt. dicit: eſt autem circa miracula Chriſti,conſiderandum,quòd communiter perfectiſſima opera faciebat, unde ſuper illud Ioan.2. Omnis homo primum bonum uinum ponit,dicit Chryſoſt.* Talia ſunt Chriſti miracula,ut multo his,quæ per naturam fiunt,ſpecioſiora & utiliora fiant, & ſimiliter in inſtanti infirmis perfectam ſanitatẽ conferebat: unde ſuper illud Mat. 8. Et ſurrexit,& miniſtrabat illis,dicit Hierony.†Sanitas quæ confertur a Domino,tota ſimul redit. Specialiter autem in illo cæco contrarium fuit propter infidelitatem ipſius,ut Chyſo.* dicit. Vel ſicut Beda † dicit, quem uno uerbo totum ſimul curare poterat, paulatim curat,ut magnitudinem humanæ cæcitatis oſtendat,quæ uix, & quaſi per gradus ad lucem redeat, & gratiam ſuam nobis indicet, per quam ſingula perfectionis incrementa adiuuat.

Hom.21.in Io.poſt me. illius to.3

†Super illud Mat. 8. Cum ueniſ ſet Ieſus in domum Petri to.9

*Ho. 9. in Mat.innuitur.

†BedaMar. &in c.34.ſecundũ eius ord.to.2

*Q.præ.ar. 3.

Ad 3ᵐ dicendum,quòd ſicut ſupra dictũ eſt,*Chriſtus miracula faciebat uirtute diuina: dei autem perfecta ſunt opera,ut dicitur Deuter.32. Non eſt autẽ aliquid perfectum,ſi finem non conſequatur: finis autẽ exterioris curationis per Chriſtum factæ, eſt curatio animæ, & ideo non conueniebat Chriſto,ut alicuius corpus curaret, niſi eius curaret animam: unde ſuper illud Ioan.7. Totum hominem ſanum feci in ſabbatho,dicit Aug.* ꝙ curatus eſt,ut ſanus eſſet in corpore,& credidit,ut ſanus eſſet in anima. Specialiter autẽ paralytico dicitur, Dimittuntur tibi peccata, quia ut Hier.†dicit ſuper Mat. datur ex hoc nobis intelligẽtia pp peccata pleriſq, eueniſ corporũ debilitates,& ideo forſitan prius dimittũtur peccata,ut cauſis debilitatis ablatis,ſanitas reſtituatur: unde & Ioã.5. dicitur,iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.ubi dicit Chryſ.*Diſcimus ꝙ ex peccatis nata erat ei ægritudo. Quamuis autem,ut Chryſo.† dicit ſuper Mat. quanto anima eſt potior corpore, tanto peccatũ dimittere maius ſit,quàm corpus ſanare, quia tamẽ illud non eſt manifeſtum,facit minus quod eſt manifeſtius,ut demonſtraret maius & non manifeſtum.

Tract.30.in Io.a medio to.9

†Mat.9 ſuper illud, quid eſt facilius dicere to.9

Ho.37. in Io.to.3.

†Homi.30. in Matth. a med.to.2

Ad 4ᵐ dicendum, ꝙ ſuper illud Matth.9. Videte ne quis ſciat,dicit Chryſ.*Non eſt hoc contrarium quod hic dicitur ei,quod alteri dicit: unde & annuntia gloriam dei: erudit enim nos prohibere eos qui uolunt nos propter nos laudare, ſi autem ad gloriam dei refertur, non debemus prohibere, ſed magis iniungere, ut hoc fiat.

Hom.33.in Matth. non mult.longe a prin.to.2.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæquartæ Articulum quartum.*

TItulus clarus ẽ. ¶ In corpore una concluſio: conuenienter Chriſtus fecit miracula in creaturis irrationalibus. Probatur: miracula Chriſti fuerunt ad monſtrandam illius deitatem pro ſalute hominum,ſed ad deitatis uirtutẽ ſpectat ſubiectio omnium. ergo cõueniẽs fuit,ut ĩ oĩbus generib⁹ creaturarũ Chrs miracula faceret. ergo ĩ irrõnalib⁹. Oĩa clara ſũt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter Chriſtus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fecerit Chriſtus miracula circa creaturas irrationales Bruta enim animalia ſunt nobiliora plantis: ſed Chriſtus fecit aliquod miraculũ circa plantas, puta cum ad uerbũ eius eſt ſiccata ficulnea, ut dicitur Mat.21. ergo uidetur quòd etiam circa animalia bruta miracula facere debuiſſet.

E ¶2 Præt. Pœna non iuſte infertur, niſi pro culpa: ſed non fuit culpa

A ficulneæ, quòd in ea Chriſtus fructum non inuenit, quando non erat tempus fructuum. ergo uidetur ꝙ inconuenienter eam ſiccauerit.

¶3Præt. Aqua & aer ſunt in medio cæli & terræ: ſed Chriſtus aliqua miracula fecit in cælo (ſicut ſupra dictum eſt*) ſimiliter etiam in terra,quando in eius paſſione terra mota eſt. ergo uidetur quòd etiam in aere, & aqua aliqua miracula facere debuerit, ut mare diuideretur, ſicut fecit Moyſes,uel etiam flumen, ſicut fecerunt Ioſue & Helias, & ut fierent in aere tonitrua,

B ſicut factum eſt in monte Sinai, quando lex dabatur, & ſicut Helias fecit 3.Reg.13

Art.1. & 2. huius q.

¶4Præt. Opera miraculoſa pertinẽt ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam: hoc autem opus præſupponit creationem. inconueniens ergo uidetur quòd Chriſtus in ſuis miraculis uſus eſt creatione, quando ſcilicet multiplicauit panes. non ergo conuenientia uidentur fuiſſe eius miracula circa irrationales creaturas.

SED CONTRA eſt, quòd Chriſtus eſt dei ſapientia, de qua dicitur Sapient. 8. quòd diſponit omnia ſuauiter.

RESPON. Dicendũ, ꝙ (ſicut ſupra dictum eſt*) miracula Chriſti ad hoc ordinabantur, quòd uirtus diui- Art. præce.

C nitatis cognoſceretur in ipſo ad hominum ſalutem. Pertinet autem ad uirtutem diuinitatis, ut omnis creatura ſit ei ſubiecta, & ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eũ facere oportuit,& non ſolũ in hominibus,ſed etiam in irrationabilis creaturis.

AD PRIMVM ergo dicendũ,quòd animalia bruta propinque ſe habent ſecundum genus ad hominẽ, unde & in eodem die cum homine facta ſunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quòd circa corpora brutorũ animalium aliqua miracula faceret,præſertim quia quantum ad naturam ſenſibilem & corporalem, eadẽ ratio eſt de hominibus et de aliis animalibus, præcipue terreſtribus.

D Piſces aũt cũ uiuãt in aqua, magis a natura hominum differunt,unde & alio die ſunt facti,in quibus miraculum Chriſtus fecit in copioſa piſcium captura,ut legitur Luc. 5.& Io.ult.& etiam in piſce,quem Petrus cępit,& in eo inuenit ſtaterem. Quòd autẽ porci in mare præcipitati ſunt,non fuit operatio diuini miraculi: ſed operatio dæmonum ex permiſſione diuina.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ ſicut Chryſ.* dicit ſuper Mat. cum in plantis uel brutis aliquid tale Dominus operatur,non quæras qualiter iuſte ſiccata eſt ficus, ſi tẽpus non erat: hoc.n. quærere eſt ultimæ dementiæ: quia.ſ. in talibus non inuenitur culpa & pœna: ſed miraculũ inſpice,& admirare miraculi factorem: nec facit creator iniuriã poſſidenti, ſi creatura ſua ſuo arbitrio vtatur ad aliorum ſalutem: ſed magis (ut Hilar.*dicit ſup Mat.) in hoc bonitatis diuinæ argumentũ reperimus:

Hom.68.in Mat. dũ agit de Hiſt. ficulneæ.t.3

Ca. 21. in Mat.parum ante mediũ

E nam ubi afferre uoluit procuratę per ſe ſalutis exemplum,uirtutis ſuę poteſtatem in humanis corporibus exercuit: ubi uero in contumaces formam ſeueritatis conſtituebat, futuri ſpeciem damnatio arboris indicauit.& præcipue (ut Chryſ.†dicit) in ficulnea, quæ eſt humidiſſima,ut miraculum maius appareat.

Loco iã dicto in prin. huius ſolutionis.

Ad 3ᵐ dicendũ,ꝙ Chriſtus etiam in aqua et in aere fecit miracula,quæ ſibi conueniebant,quando ſcilicet ut legitur Mat.8. imperauit uentis & mari, & facta eſt tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei,qui omnia in ſtatum pacis, & tranquillitatis reuocare uenerat, ut uel turbationẽ aeris,uel diuiſionẽ aquarũ faceret: unde Apoſtolus dicit Hebr.12. Nõ acceſſiſtis ad

Universidad de Deusto Biblioteca

tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem & caliginem & procellam. Circa passionem tamen diuisũ est uelum, ad ostendendum reserationem mysteriorũ legis. Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quòd per eius mortem, mortuis uia daretur. Terra mota est & petræ scissæ sunt, ad ostendendum quòd lapidea hominum corda per eius passionem emollirentur, & quòd totus mundus uirtute passionis eius erat in melius commutandus.

Ad 4^{m} dicendum, quòd multiplicatio panum non est facta per modum creationis, sed per [d] additionem extraneæ materiæ in panes conuersæ: unde Augu. super Ioan. dicit:* unde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes. Manifestum est autem, quòd per conuersionem grana multiplicantur in segetes.

D.968.

Trac.24.in Io. non procul a princ. to.9

QVAESTIO XLV.

De transfiguratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de transfiguratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrũ cõueniens fuerit Christũ transfigurari.
¶Secundo, Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa.
¶Tertio, De testibus transfigurationis.
¶Quarto, De testimonio paternæ uocis.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit conueniens Christum transfigurari.

Super Quæstionis quadragesimæquintæ Articulum primum.

TItulus ex Euangelio clarus est.

In corpore unica est conclusio. Conueniens fuit Christum transfigurari. Probatur primo. Oportet finem aliqualiter præcognosci ad directe procedendum in uia, præsertim difficili, aspera & laboriosa, ad finem iocundum: sed uia discipulorum Christi per passioné est, & finis gloria est similis gloriæ Christi, ad quam peruenit per passionem Christus. ergo conueniens fuit monstrari gloriam Christi, quod est ipsum transfigurari. Maior declaratur dupliciter, & exemplo sagittatoris, & uerbo Thomæ. Minor autem quo ad Christum Lucæ ultimo, quo ad discipulos Actuũ 4. & ad Philippenses 3. Et confirmatur auctoritate Bedæ. Omnia clara sunt.

Opu. 60.c. 16.

Q.5.art.1

Non cõpleuit morte præuẽtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum transfigurari: non enim competit uero corpori, ut in diuersas figuras mutetur, sed corpori phantastico. Corpus autem Christi non fuit phantasticum, sed uerum, ut supra habitũ est.* ergo uidetur quòd transfigurari non debuerit.

¶2 Præt. Figura est in quarta specie qualitatis, claritas autem est in tertia, cum sit sensibilis qualitas. assumptio ergo claritatis a Christo transfiguratio dici non debet.

¶3 Præter. Corporis gloriosi sunt quatuor dotes (ut infra dicetur †) scilicet impassibilitas, agilitas, subtilitas, & claritas. non ergo debuit transfigurari magis secundum assumptionem claritatis, quàm secũdum assumptionem aliarũ dotiũ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 17. quòd Iesus transfiguratus est ante tres discipulorum suorum.

RESPON. Dicendum, quòd Dominus discipulos suos prænũtiata sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directe procedat in uia, quòd finem aliqualiter præcognoscat, sicut sagittator non recte iaciet sagittam, nisi prius signum prospexerit in quod iacendum est: unde & Thomas dixit Io. 14. Domine, nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? Et hoc præcipue necessariũ est, quando uia est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis uero iocundus. Christus autem per suam passionem ad hoc peruenit, ut gloriam obtineret non solum animæ, quam habuit a principio suæ conceptionis, sed etiam corporis, secundum illud Luc. ulti. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam: ad quam etiam perducit eos, qui uestigia suæ passionis sequuntur, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, ut discipulis suis gloriam suę claritatis ostẽderet, quod est ipsum transfigurari, cui suos configurabit, secundum illud Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ: unde Beda* dicit super Matth. Pia prouisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii ad breue tempus delibata, fortius aduersa tolerarent.

Mat.9.parti a prin.co.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hieronym.* dicit super Matth. nemo putet Christũ per hoc quòd transfiguratus dicitur, pristinam formam, & faciem perdidisse, uel amisisse corporis ueritatem, & assumpsisse corpus spirituale uel aereum: sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat dicens, Resplenduit facies eius sicut sol: uestimenta autẽ eius facta sunt alba sicut nix. ubi splendor faciei ostẽditur, & candor describitur uestium, nõ substantia tollitur, sed gloria commutatur.

Super illud Matth. 17. transfiguratus est ante eos, to.

Ad 2^{m} dicendum, quòd figura circa extremitatẽ corporis consideratur: est enim figura quæ termino uel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa, quæ circa extremitatem corporis considerãtur, ad figuram quodammodo pertinere uidentur: sicut autem color, ita & claritas corporis nõ transparentis, in eius superficie attenditur. Et ideo assũmptio claritatis, transfiguratio dicitur.

Ad 3^{m} dicendum, quòd inter prædictas quatuor dotes, sola claritas est qualitas ipsius personæ in seipsa, aliæ uero tres dotes non percipiuntur nisi in aliquo actu, uel motu seu passione. Ostendit igitur Christus in seipso aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cum supra undas maris ambulauit, subtilitatis, quando de clauso utero Virginis exiuit, impassibilitatis, quando de manibus iudæorum uel præcipitare uel lapidare eum uolentium, illæsus euasit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, sed pp solã claritatem, quæ pertinet ad aspectum personæ ipsius.

ARTICVLVS II.

Vtrum claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas gloriosa.

¶Super quæstionis quadragesimæquintæ Articulum secundum.

TItul9 quærit, an illa claritas, quę apparuit in Christo fuerit claritas, quæ ponitur una ex quatuor dotibus corporis gloriosi: hoc ẽ.n. quærere an fuerit claritas gloriosa. Et quæritur: hoc ad differentiam claritatis, quæ alias apparere potest, ut in natiuitate domini dicitur, quòd claritas dei, circumfulsit illos, & in resurrectione domini, Angeli in claritate candida apparuerunt: constat.n. huiusmodi claritates nõ esse claritates corporum gloriosorum, & propterea hic in quæstionem uertitur, an illa claritas domini in transfiguratione fuerit sicut dictæ claritates, an fuerit claritas corporis gloriosi.

3.di.16.q.1 art.2

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝗ illa claritas nõ fuerit claritas gloriosa. Dicit.n. quędã gloss. Bedæ super illud Matth. 17. Transfiguratus est coram eis, In corpore, inquit, mortali, ostendit non immortalitatem, sed claritatem similem futuræ immortalitati: sed claritas glorię est claritas immortalitatis. non ergo illa claritas quam Christus discipulis ostendit fuit claritas gloriæ.

¶2 Præt. Super illud Luc. 9. Non gustabunt mortem, nisi uideant regnum dei, dicit gloss.* Bedæ, idest, glorificationem corporis in imaginaria repræsentatione futuræ beatitudinis: sed imago alicuius rei, non est ipsa res. ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

Cap. 38. in Luc. secũdũ erit Bed. ante me, t.2

¶3 Præter. Claritas gloriæ non est nisi in corpore humano: sed claritas illa transfigurationis apparuit nõ solum in corpore Christi: sed etiam in uestimentis eius, & in nube lucida, quæ discipulos obumbrauit. ergo uidetur, quòd illa claritas nõ fuerit claritas gloriæ.

SED CONTRA est, ꝗ super illud Matth. 17. Transfiguratus est ante eos, dicit Hieronym.* Qualis futurus est tempore iudicij, talis apostolis apparuit. et super illud Matth. 16. Donec uideant filium hominis uenientem in regno suo, dicit Chrysostom. † Volens monstrare quid est illa gloria, in qua postea uenturus est, eis in præsenti uita reuelauit, sicut possibile erat eos discere, ut neque in Domini morte iam doleant.

Sup. illud Mat. 17. trãsfiguratus ẽ ante eos to. 9.

† Hom. 57. in Mat. circa prin. t.2.

RESPON. Dicendum, quòd claritas illa, quam Christus in trãsfiguratione assumpsit, fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, non tamen quantum ad modum essendi: claritas enim corporis gloriosi deriuatur ab animæ claritate, sicut Augu.* dicit in Epistola ad Dioscorum: et similiter claritas corporis Christi in transfiguratione deriuata est & a diuinitate ipsius (ut Damasc. dicit) & a gloria animę eius. Quòd enim a principio conceptionis Christi, gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam dispẽsatione diuina factum est, ut in corpore passibili nostræ redẽptionis expleret mysteria, sicut supra dictũ est.* Non tamen per hoc adẽpta est Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit, quantum ad gloriæ claritatem in transfiguratione. Aliter tamen quàm in corpore glorificato: nam ad corpus glorificatum redundat claritas ab anima, sicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens: unde fulgere corporaliter, nõ est miraculosum in corpore glorioso: sed ad corpus Christi in transfiguratione deriuata est claritas a diuinitate et anima eius, non per modum qualitatis immanentis & afficiẽtis ipsum corpus, sed magis per modũ passionis transeuntis, sicut cum aer illuminatur a Sole: unde ille fulgor tunc in corpore Christi apparens, miraculosus fuit, sicut & hoc ipsum, quòd ambulauit super undas maris: unde Dionys. * dicit in Epistola 4. ad Caium, Super hominem operabatur Christus ea, quę sunt hominis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem: unde non est dicendum (sicut Hugo de sanct. Vict. dixit) quòd Christus assumpsit quatuor dotes: claritatis in transfiguratione: agilitatis, ambulando super mare: subtilitatis, egrediendo de clauso utero Virginis, & impassibilitatis in cœna, qñ dedit corp9 suũ ad edẽdũ, sine hoc ꝗ diuideretur: quia dos nominat quandã qualitatẽ immanentẽ corpori glorioso: sed miraculose habuit ea, quæ pertinẽt ad dotes. Et ẽ simile quantum ad animã de uisione, qua Paulus uidit deũ in raptu, ut in secunda parte dictum est.*

D.349 Epis.56. ad med. to.2. D.350.

Q.14.ar.1. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝗ ex illo uerbo non ostẽditur, ꝗ claritas

D.486. & 987. 2.2.q. 175. art.3. ad 2.

In corpore duo sũt. Primo poniẽ cõclusio, & probatur, secũdo ex illa excluditur opinio Hugonis de sancto Victore. Cõclusio ẽ habẽs duas partes. Claritas illa fuit claritas gloriæ, quantum ad essẽtiam, & non quantũ ad modũ essendi. Probatur primum: Claritas gloriæ deriuatẽ ab anima in corpus: claritas Christi deriuata est a deitate & anima in corpus. ergo. Maior est Aug. ad Dioscorũ. Minor est Damasc. quo ad deitatem: quo ad animã uero probatur: quia non est adẽpta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus ex dispẽsatione, ne redundaret: secunda pars probatur ex differentia inter claritatis modos essẽdi diuersos. s. uel per modum quantitatis permanentis, uel per modũ passionis transeũtis. nã primo modo est claritas glorię etiã quo ad modum essendi: non secũdo, quod manifestatur ex alia differẽtia, ꝗ corpora gloriosa sũt affecta claritate, ita ut naturaliter fulgeant: hoc aũt miraculose. Et declaratẽ modus essendi, sicut lumẽ in aere. Declaratẽ miraculũ: sicut ambulare super aquas, & auctoritate Dio. confirmatur.

¶Deinde excluditur opinio Hugonis de sancto Vict. qui i hoc secundo differt quo ad uerba, quia dotis nomine usus est quæ quid fixũ sonare uidetur: sed forte quo ad rem idem sentit, scilicet quòd assumpsit dotem, secundũ essentiam, non secundum modum essendi, id est, non per modum dotis. Omnia clara sunt in litera.

¶Circa rationem literæ dubium occurrit: tum quia inualida uidetur, ex hoc quòd non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, inferendo, ergo gloria illa deriuata est ab anima: a posse namque ad esse non ualet argumentum: tum quia si gloria illa deriuata est ab anima in corpus, ergo non est miraculosa, sed naturalis, quoniam pro illo tempore redundãtia prius prohibita naturalem cursum suum fecit. Et sic totum oppositum uidetur, scilicet quòd non esse clarum Christi corpus, erat miraculosum, quia miraculose suspendebatur redundantia animæ ad corpus: fulgere autem erat naturale, quia sibi derelictum, fulgebat.

¶Ad hoc dicitur, quòd quia dispensatio est sicut exceptio quędã a regula generali (ut patet secundum communẽ usum Ecclesiæ) & regulariter anima beata glorificat corpus, quod animat, ut Augu. dicit, ac per hoc cũ anima Christi fuerit beata ab initio sui, debebat regulariter ipsius corpus gloriosum esse ex naturali redũdantia animæ beatæ ad corpus, quod uiuificat: sed quia Christus uoluit pati, & i similitudine carnis peccati nobiscum conuersari, suspendit actualem redundantiam gloriæ in corpus ab anima sua. Et hoc est dispensasse in generali regula redundãtiæ. Ex qua dispensatiua suspensione actualis redundãtiæ, factum est, ut corpus remaneret passibile, utpote non dotatum actualiter adhuc ab animæ gloria, & ut anima nihil minus potestatis in se haberet, quàm si redundando actualiter communicaret corpori suo gloriam. nihil enim ex hoc animæ ademptum est, nisi actualiter redundantia ad tempus, ex quo constat non minui ipsius animæ secundum se potestatem, propterea in litera dicitur, quòd non est per dispensationem adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et quia de facto apparuit gloria in corpore Christi, mõstrata ad hoc, ut Apostoli uiderent uel modicum futuræ gloriæ post resurrectionem, consequens est, ut gloria illa non alia fuerit, quàm illa quæ est ipsius Christi propria, quam constat ab anima deriuari: alioquin non ostendisset illis gloriam suam, sed aliam, cum tamen Ioannes, qui uidit, dicat, uidimus gloriam eius. Quocirca quia posita potestate deriuandi, dubium non est quin deriuatio sequuta fuerit, ideo sufficit Auctori potestatem deriuandi declarasse, pro manifesto relinquens quòd actualiter deriuata est.

Incipit hęc epis. Quęris quidem circa med. illius.

¶Et licet claritas illa relata ad animam Christi fuerit non miraculosa, sed naturalis (ut obiiciendo dicitur, quia beata erat anima Christi) relata tamen ad corpus Christi miraculosa erat, quia corpus illud etiam tunc erat passibile: quod enim corpus passibile fulgeat sicut sol, miraculosum est. Verum si deriuata totaliter fuisset gloria ab anima Christi in corpus, non fuisset gloria miraculosa, sed naturalis: reddidisset siquidem corpus totaliter gloriosum, sicut modo est post resurrectionem, sed quoniam non nisi per modum cuiusdam passionis claritas illa a naturali quidem fonte animæ beatæ, in corpus descendit, ideo corpus non reddidit gloriosum simpliciter, & ideo miraculosum fuit, ut corpus non gloriosum fulgeret. Concede ergo, quòd utrumque miraculosum fuit, scilicet

Universidad de Deusto Biblioteca

& corpus Chriſti nō fulgere, & ſic fulgere in transfiguratione. Sed primum ſpectat ad primum, & quaſi uniuerſale antiquumque miraculum in incarnatione factum, quo ſuſpenſa eſt redundantia gloriæ ab anima in corpus Chriſti, ut haberet corpus paſſibile, pro noſtra ſalute moriendo, &c. Secundum autem ſpectat ad ſpeciale miraculū quo nunc actualiter corpori paſſibili, &c. præſtitum eſt, ut fulgeret, & ratione huius in litera dicitur, ꝙ fuit fulgor Chriſti miraculoſus.

Et per hæc patet ſolutio obiectorum.

¶ In reſponſione ad tertium, Auctor ad myſticam tranſit rationem, relinquens pro manifeſto nihil officere claritati glorioſæ corporis Chriſti, ſi tanta eſt quòd etiam ſplendidas ueſtes efficiat, & nubes lucidas reddat, per radiorum ſuorum emiſſionem. Hæc enim non ad ipſam ſpectant claritatem, ſed ad ipſius effectꝰ, in hoc enim magnitudo lucis corporis Chriſti oſtenditur, & graduata illius participatio, dum ueſtes propinquiores ſplendent: nubes autē remotior, lucida fit.

lib.32.ca.5. in fine.

Ca.3.iMat. inter mediū & fi.io.3

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæquintæ Articulum tertium.*

Titulus clarus eſt.

¶ In corpore unica concluſio. Conuenienter inducti ſunt teſtes transfigurationis. Probatur. Ad gloriam æternā, per Chriſtum adducuntur homines præcedentes ipſum, & ſequentes. ergo conuenienter homines duo ex præcedentibus, & tres ex ſequētibus inducti ſunt transfigurationis teſtes. Antecedens licet ſit clarum, manifeſtatur tamē ex myſterio turbarum clamantium, &c. Conſequentia autē quo ad transfigurationē probatur, quia transfiguratio nihil aliud fuit, quàm quædam

Ex lib.3.de mirabilibus ſacræ ſcripturæ c.13. colligitur: inter opera Aug.to.5.

Chriſti non fuerit claritas gloriæ, ſed quòd non fuit claritas corporis glorioſi, quia corpus Chriſti nondum erat immortale: ſicut.n. diſpenſatiue factum eſt, ut in Chriſto gloria animæ non redundaret ad corpus, ita fieri potuit diſpenſatiue, ut redundaret quātum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impaſſibilitatis.

Ad 2m dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuiſſe, non quin eſſet uera claritas gloriæ: ſed quia erat quædam imago repræſentans illam gloriæ perfectionem, ſecundum quā corpus erit glorioſū.

Ad 3m dicendum, quòd ſicut claritas, quæ erat in corpore Chriſti, repræſentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas ueſtimentorum eius deſignat futuram claritatem ſanctorum, quæ ſuperabitur a claritate Chriſti, ſicut candor niuis ſuperatur a ſplendore ſolis: unde Grego.* dicit 32. Moralium, quòd ueſtimenta Chriſti facta ſunt ſplendentia, quia in ſupernæ claritatis culmine ſancti omnes, ei luce iuſtitiæ fulgentes adhærebunt: ueſtium enim nomine iuſtos, quos ſibi adiunget ſignificat, ſecundum illud Iſai. 49. His omnibus uelut ornamento ueſtieris. Nubes autem lucida ſignificat Spiritusſancti gloriam, uel uirtutem paternam (ut Orig. dicit*) per quam ſancti in futura gloria protegentur: quamuis etiam conuenienter ſignificare poſſit claritatē mundi innouati, quæ erit ſanctorum tabernaculum: unde Petro diſponēte tabernacula facere, nubes lucida diſcipulos obumbrauit.

ARTICVLVS III.

Vtrum teſtes transfigurationis conuenienter fuerint inducti.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd non conuenienter inducti fuerint teſtes transfigurationis. Vnuſquiſque enim maxime poteſt perhibere teſtimoniū de notis: ſed qualis eſſet futura gloria tēpore transfigurationis Chriſti nulli homini per experimētum erat adhuc notum, ſed ſolis angelis. ergo teſtes tranfigurationis magis debuerunt eſſe angeli quàm homines.

¶2 Præt. Teſtes ueritatis non decet aliqua fictio, ſed ueritas: Moyſes autem & Helias non ibi uere affuerunt, ſed imaginarie: dicit enim quædam gloſſ.* ſuper illud Luc. 9. Erant autem Moyſes et Helias, &c.

F Sciendum eſt, inquit, non corpora uel animas Moyſi & Heliæ ibi apparuiſſe: ſed in ſubiecta creatura illa corpora fuiſſe formata. Poteſt ēt credi angelico miniſterio hoc factum eſſe, ut Angeli eorum perſonas aſſumerent. non ergo uidetur quòd fuerint conuenientes teſtes.

demonſtratio gloriæ inuitatiua ad ipſam. Quo ad numerū teſtium probatur, quia in ore duorum uel trium.

¶3 Præt. Act. 10. dicitur quòd Chriſto omnes prophetæ teſtimonium perhibent. ergo non ſoli Moyſes & G Helias debuerunt adeſſe tamquam teſtes, ſed etiam omnes prophetæ.

¶4 Præt. Gloria Chriſti omnibus Chriſti fidelibus repromittitur, quos per ſuam transfigurationem ad illius gloriæ deſiderium accendere uoluit. non ergo ſolos Petrum & Iacobum & Ioannē in teſtimonium ſuæ trāsfigurationis aſſumere debuit, ſed oēs diſcipulos.

IN CONTRARIVM eſt, euangelicæ ſcriptura auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd Chriſtus transfigurari uoluit, ut gloriam ſuam hominibus oſtenderet, et ad eam deſiderādam homines prouocaret, ſicut ſupra dictum eſt*. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis ad- H ducuntur homines per Chriſtum, nō ſolū qui poſt eū fuerunt, ſed etiam qui eum præceſſerunt: unde eo ad paſſionem properante, tam turbæ, quæ ſequebantur, quàm quæ pręcedebant, ei clamabant Hoſanna, ut dicitur Mat. 21. quaſi ſalutem ab eo petentes, et ideo conueniens fuit, ut de præcedentibus ipſum teſtes adeſſent, ſcilicet Moyſes & Helias, & de ſequentibus ipſū, ſcilicet Petrus & Iacobus & Ioannes, ut in ore duorū, *uel trium teſtium ſtaret hoc uerbum.

Ar.1.huius q.

Alias, &

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus per ſuam transfigurationē manifeſtauit diſcipulis corporis gloriam, quæ ad ſolos homines pertinet. Et ideo conuenienter non Angeli, ſed homines ad hoc pro te- I ſtibus inducuntur.

Ad 2m dicendum, quòd glo. illa dicitur eſſe ſumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus ſacræ Scripturæ, qui non eſt liber [d] autenticus, ſed falsò aſcribitur Auguſt. & ideo illi gloſſæ non eſt ſtandum: dicit enim expreſſe Hierony.* ſuper Matth. Conſiderandum eſt, quòd Scribis, & Phariſæis de cælo ſigna poſcentibus dare noluit; hic uero ut Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignū de cælo: Helia inde deſcendēte, quo conſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente: quod non eſt ſic intelligendum, quaſi anima Moyſi ſuum corpus reſumpſerit: ſed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent. Helias autē apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, ſed de aliquo eminenti loco, in quod fuerat in curru igneo raptus.

D.813.

Super illud Mat.17. Et apparuit illis Moiſes & Helias, to.9

K Ad 3m dicendum, quòd (ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth.) Moyſes & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. Prima eſt hæc: quia enim turbæ dicebant eum eſſe Heliam, uel Hieremiam, aut unum ex Prophetis, capita Prophetarū ſecum ducit, ut ſaltē hinc appareat differentia ſeruorū & domini. Secunda ratio eſt, quia Moyſes legē dedit, Helias ꝓ gloria domini æmulator fuit: unde per hoc ꝙ ſimul cum Chriſto apparent, excluditur calumnia Iudęorū accuſantiū Chriſtum tāquā tranſgreſſorem legis, & blaſphemū, dei ſibi gloriam uſurpantē. Tertia ratio eſt, ut oſtēdat ſe habere poteſtatē mortis & uitæ, & eſſe iudicē mortuorū & uiuorū, per hoc quòd Moyſem iam mortuū & Heliam adhuc uiuentem, ſecū ducit. Quarta ratio eſt,

Homil.57. in Mat. ſuper illud, apparuerunt Moiſes, & Helias, to.

eſt, quia ſicut Lucas dicit, Loquebantur cum eo de exceſſu quem completurus erat in Hieruſalem. i. de paſſione & morte ſua. & ideo vt ſuper hoc diſcipulorū animos confirmaret, inducit eos in medium, qui ſe morti expoſuerunt pro Deo. Nam Moyſes cum periculo mortis ſe obtulit Pharaoni: Helias vero regi Achab. Quinta ratio eſt, quia volebat vt diſcipuli ſui æmularentur Moyſi manſuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar.* vt oſtenderet. ſ. ſe per legem quam dedit Moyſes, & per Prophetas, inter quos fuit Helias præcipuus, eſſe prædicatum.

Ca.17. in Matth. non remote a princ.

AD 4m dicendum, quòd alta myſteria nō ſunt omnibus exponenda immediate: ſed per maiores ſuo tēpore ad alios debent deuenire. & ideo, vt Chryſo.† dicit, aſſumpſit tres tamquam potiores. Nam Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Chriſtum, & iterum in poteſtate ſibi commiſſa. Ioan. vero in priuilegio amoris, quo a Chriſto diligebatur ꝓpter ſuā virginitatem, & iterum propter prærogatiuam euangelicæ doctrinæ: Iacobus autem propter prærogatiuam martyrij. & tamē hos ipſos noluit hoc quod viderant, alijs annuntiare ante reſurrectionem, ne (vt Hierony.* dicit) & incredibile eſſet pro rei magnitudine, & poſt tantam gloriam, ſequens crux ſcandalū faceret, vel etiam totaliter impediretur a populo, & vt cum eſſent Spirituſancto repleti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent.

Homi.57. in Mat. nō procul a princip. tom.2.

Super illud Mat.17. Nemini dixeritis viſionē, tom.9.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæ quintæ Articulum quartum.*

IN corpore vnica concluſio. Conuenienter teſtimoniū naturalis Chriſti filiatiōis, paterna voce auditū eſt ī transfiguratione, ſicut & in baptiſmo. Probatur: Adoptio filiorū Dei eſt per cōformitatem imaginis diuinæ ad naturalem filium, & hoc vel ſecundum gratiam, vel gloriam. ergo conueniens fuit teſtimoniū naturalis filiationis Chriſti &c. Antecedens quo ad primā partē relinquitur clarum, & patet ad Rom. 8. Quos prędeſtinauit conformes fieri imaginis Filii ſui. Quo ad ſecundam & tertiā, manifeſtatur auctoritate Ioānis Euāgeliſtæ. Conſequentia probatur, quia in baptiſmo datur gratia, in transfiguratione gloria mōſtrata eſt. Et manifeſtatur ſimul conueniētia teſtimonij ex perſona Patris, quia ſolꝰ nouit. Omnia clara ſunt iuxta ſubiectam materiam.

In cat. aurea th. Mathæ. 17. lib.2. & Mar.9. li.1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter auditum fuerit teſtimonium paternæ uocis in transfiguratione.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter auditum fuerit teſtimoniū paternæ vocis dicentis, Hic eſt filius meus dilectꝰ: quia, vt dicitur Iob. 33. ſemel loquit̃ Deus, & ſecundo D idipſum non repetit: ſed in baptiſmo hoc ipſum paterna vox fuerat proteſtata. non ergo fuit conueniens, quòd hoc iterum proteſtaretur in transfiguratione.

¶2 Præt. In baptiſmo ſimul cū voce paterna affuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, quod in trāsfiguratione factum non fuit. Nō ergo conueniens videtur fuiſſe Patris proteſtatio.

¶3 Præt. Chriſtus docere incępit poſt baptiſmum, & tamen in baptiſmo vox patris ad eum audien E dum homines non induxerat. ergo nec in transfiguratione induci debuit.

¶4 Præt. Non debent aliquibus dici ea, quæ ferrre non poſſunt, ſecū dum illud Ioan. 16. Adhuc habeo vobis multa dicere, quæ non poteſtis portare modo: ſed diſcipuli vocem patris ferre non poterant: dicitur. n. Matth. 17. quòd audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. ergo non debuit vox paterna ad eos fieri.

A IN CONTRARIVM eſt, auctoritas Euangelicæ ſcripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd adoptio filiorum Dei eſt per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidem fit dupliciter. primo quidem, fit per gratiam viæ, quæ eſt conformitas imperfecta. Secundo, per gloriam patriæ, quæ erit cōformitas perfecta, ſecundum illud 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quoniā cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Quia igitur gratiam per baptiſmum conſequimur, in transfiguratione au- B tem præmonſtrata eſt claritas futurę gloriæ, ideo tam in baptiſmo, quàm in transfiguratione conueniens fuit manifeſtari naturalem Chriſti filiationem teſtimonio patris, quia ſolus eſt perfecte conſcius illius perfectæ generationis ſimul cū Filio, & Spirituſctō.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbū referendum eſt ad æternam Dei locutionē, qua Deus pater verbum vnicum protulit ſibi coæternum. Et tamē poteſt dici, quòd licet idem corporali voce Deus protulerit, non tamen propter idem, ſed ad oſtendendum diuerſum modum, quod homines participare poſſunt ſimilitudinem filiationis æternæ.

AD 2m dicendum, quòd ſicut in baptiſmo vbi de- C claratum fuit myſterium primæ regenerationis, oſtēſa eſt operatio totius Trinitatis per hoc, quòd fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spirituſſanctus in ſpecie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in voce, ita etiā in transfiguratione, quæ eſt ſacramentum ſecundę regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spirituſſanctus in nube clara: quia ſicut in baptiſmo dat innocentiam, quæ per ſimplicitatem columbæ deſignatur, ita in reſurrectione dabit electis ſuis claritatem gloriæ, & refrigerium ab omni malo, quæ deſignantur in nube lucida.

AD 3m dicendum, quòd Chriſtus venerat gratiā actualiter dare: gloriam vero promittere verbo. Et ideo conuenienter in transfiiguratione inducuntur homines, vt ipſum audiant, non autem in baptiſmo.

AD 4m dicendum, quòd conueniens fuit diſcipulos voce paterna terreri & proſterni, vt oſtenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonſtrabatur, excedit omnem ſenſum & facultatem mortalium, ſecundum illud Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Et hoc eſt quod Hier.* dicit ſuper Mat. ꝙ humana fragilitas cōſpectum maioris gloriæ ferre non ſuſtinet. Ab hac autem fragilitate ſanantur homines per Chriſtū, eos in gloriam adducendo, quod ſignificat ꝑ hoc quòd dixit eis, Surgite, nolite timere.

Super illud Mat.17. audientes diſcipuli ceciderūt in facies, to.9.

QVAESTIO. XLVI.

De Paſſione Chriſti in duodecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderādū eſt de his, ꝙ ꝑtinēt ad exitū Chriſti de mūdo. Et primo, de paſſione eius: ſecundo, de morte: tertio, de ſepultura: quarto, de deſcenſu ad inferos.

¶ Circa paſſionē occurrit triplex conſideratio. Prima, de ipſa paſſione. Secunda, de cauſa efficiēte paſſionis. Tertia, de fructu paſſionis.

Quinta pars principalis.

Conſequenter &c.

¶ Hic incipit tractatus quītus. de exitu Chrī ex hoc mūdo.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæ ſextæ, Articulum primum.*

Titulus vt ſonat ſumatur: quoniā ī corpore Iarticuli diſtinguitur.

¶ In corpore diſtinctio vna ponitur, cū tribus

Universidad de Deusto Biblioteca

tribus conclusionib⁹. Distinctio est de necessario dupliciter: vel simpliciter, vel extriseco, & hoc, vel coactionis, vel suppositiōis: & hoc, vel sine quo non, vel nō ita bene. Vbi vides, quòd membra pricipalia distinctionis sunt tria, scilicet necessarium secundum se, vel coactiōis, vel suppositionis. Si tamen vltimū membrum subdiuidatur, erūt quatuor numerādo duos modos necessarii ex suppositione, scilicet, vel quia sine ipso nō potest perueniri ad finem, vt nauigatio est necessaria ad perueniendū in insulā, vel sine quo non ita bene, vt equitare est necessariū ad eundū ex Bononia Romā, ad quam minus bene pedes posset quis ire. In litera omnes isti modi tanguntur distinguendo: sed cōclusiones ponendo tria tantum principalia membra cōsiderantur: quia, vt patebit, sequētib⁹ articulis reseruatur discussio subdistictorum modorum, ad præsentem applicata materiam. Ponūtur ergo in litera iuxta tria principalia distinctionis mēbra prædicta, tres cōclusiones. Prima est: Christum pati non fuit necessarium absolute. Probaturque statim: quia tam ex parte Dei quàm ex parte hominis possibile fuit aliter se habere. Secunda cōclusio est: Christū pati, non fuit necessariū necessitate coactionis. Probatur: quia Deus qui definiuit Christum pati, non potest cogi: & ipse Christus qui passus est, volūtarie passus est: oblatus est enim quia voluit. Tertia conclusio est: Christum pati, fuit necessarium necessitate suppositionis. Probatur & ex parte nostri, vt habeamus vitam æternam Ioannis 3. & ex parte Christi, vt intraret in gloriam suam Lucæ vltimo: & ex parte Dei; vt impleretur definitio eius, Lucæ vigesimosecundo, & vltimo. Omnia sunt clara.

2.di.20. ar. 1.q.3.& ar. 4. q. 1. Et op.2.c.7.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primo, Vtrū necesse fuerit Christum pati pro liberatione hominum.

¶Secundo, Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanæ.

¶Tertio, Vtrum ille modus fuerit conuenientior.

¶Quarto, Vtrum fuerit conueniens quòd in cruce pateretur.

¶Quinto, De generalitate passionis eius.

¶Sexto, Vtrum dolor, quem in passione sustinuit, fuerit maximus.

¶Septimo, Vtrū tota anima eius pateretur.

¶Octauo, Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis.

¶Nono, De tempore passionis.

¶Decimo, De loco.

¶Vndecimo, Vtrum conueniens fuerit, ipsum cum latronibus crucifigi.

¶Duodecimo, Vtrū passio ipsius Christi sit diuinitati attribuēda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum pati pro liberatione humani generis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ non fuerit necessarium Christum pati pro humani generis liberatione. Humanum. n. genus liberari non poterat nisi a Deo, secundum illud Isa. 45. Numquid non ego Dominus, & nō est vltra Deus absq; me? Deus iustus & saluans nō est p̄ter me: in Deo autem nō cadit aliqua necessitas, quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipsius. ergo non fuit necessarium Christum pati.

¶2 Præt. Necessarium voluntario opponitur: sed Christus propria voluntate est passus: dicitur enim Isa. 53. Oblat⁹ est, quia ipse voluit. non ergo necessariū fuit eum pati.

¶3 Præt. Sicut in Psal. 24. dicitur, Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas: sed non videtur necessariū, ꝙ pateretur ex parte misericordiæ diuinæ, quę sicut gratis dona tribuit, ita videtur quòd gratis debita relaxet absq; satisfactione: neque etiam ex parte diuinę iustitiæ, secundum quam homo ęternam damnationem meruerat. ergo videtur nō fuisse necessarium, quòd Christus pro liberatione hominum pateretur.

F ¶4 Præt. Angelica natura est excellentior, quàm humana, vt patet per Dion.* 4. ca. de di. no. sed pro reparatione angelicæ naturæ, quæ peccauerat, Christus non est passus. ergo videtur quòd nec etiam fuerit necessarium, eum pati pro salute humani generis.

Cap.4. non remote a prin.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, sic oportet exaltari Filium hominis, vt oīs qui credit in eū, nō pereat, sed habeat vitam æternam: quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur. ergo videtur quòd Christum oportuerit pati.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut Philo. docet in 5. Meta.*) necessarium multipliciter dicitur. Vno G quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere, & sic manifestum est, quòd non fuit necessarium Christum pati, neque ex parte dei, neque ex parte hominis. Alio modo, dicitur aliquid necessarium ex aliquo exteriori: quod quidem si sit causa efficiens vel mouens, facit necessitatem coactionis, vtpote, cum aliquis nō potest ire propter violentiam detinentis ipsum. Si vero illud exterius, quod necessitatē inducit, sit finis, dicetur aliquid necessarium ex suppositione finis, quādo. s. finis aliquis, aut nullo modo potest esse, aut non potest esse conuenienter, nisi tali fine præsupposito. non ergo fuit ne- H cessarium Christum pati necessitate coactionis, neq; ex parte Dei, qui Christum definiuit pati, neque etiā ex parte ipsius Christi, qui voluntarie passus est. Fuit autem necessarium necessitate finis, qui quidem potest tripliciter intelligi. Primo quidem, ex parte nostra, qui per eius passionem liberati sumus, secundū illud Ioan. 3. Oportet exaltari filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Secundo, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet quod dicitur Lucæ vlt. Nonne oportuit Christū pati, & sic intrare in gloriam suam? Tertio, ex parte Dei, cuius definitionem circa passionem Christi prænuntiatam in scripturis, & præfiguratam I in obseruantia veteris testamenti, oportebat impleri. & hoc est quod dicitur Luc. 22. Filius hominis, secundum quòd definitum est, vadit. Et Luc. vlti. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cū adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me: *quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere a mortuis.

Li.5.tex.6. tom.3.

Alias, & quoniā scriptum est, qm̄ oportebat &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte dei.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte hominis Christi.

K AD 3m dicendum, ꝙ hominem liberari per passionem Christi, conueniens fuit & misericordiæ, & iustitiæ eius. Iustitiæ quidem, quia per passionē suam Christus satisfecit pro peccato humani generis, & ita homo per iustitiam Christi liberatus est. Misericordiæ vero, quia cum homo per se satisfacere non posset pro peccato totius humanæ naturæ (vt supra habitum est*) Deus ei satisfactorem dedit filium suum, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quę est in Christo Iesu, quē proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. & hoc fuit abundantioris misericordiæ, q̄ si peccata absq; satisfactione dimisisset. Vnde dicitur Ephes. 2. Deus, qui diues est in misericordia, pp nimiā charitatē, qua dilexit nos, cū essem⁹ mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chr̄o.

Q.1.ar.2.

AD 4m dicendum, quòd peccatum angeli d non fuit remediabile sicut peccatum hominis, vt ex supradictis in 1. parte patet*.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionem Christi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ nō fuerit possibilis alius mod⁹ liberationis humanæ, q̄ per passionem Christi. Dicit. n. dominus Ioan. 12. Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuū fuerit, multum fructum affert. vbi dicit Augu.* quòd seipsum granum dicebat. nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non fecisset.

¶2 Præt. Matth. 26. dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illū, fiat voluntas tua: loquitur autem ibi de calice passionis. ergo passio Chr̄i præteriri non poterat. unde & Hila.* dicit, ideo calix transire non pōt nisi illū bibat, qa reparari nisi ex eius pasione nō possumus.

¶3 Præ. Iustitia Dei exigebat, vt homo a peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciente: sed Christus suam iustitiam non potest pręterire: dicitur. n. 2. ad Tim. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nō potest, seipsum autem negaret, si iustitiā suam negaret, cum ipse sit iustitia. ergo videtur ꝙ non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quàm per pasionem Christi.

¶4 Præt. Fidei nō potest subesse falsum: sed antiqui patres crediderūt Chr̄m passurū. ergo vr̄, ꝙ nō potuerit esse, quin Christus pateretur.

SED CONTA est, quòd Augu.* dicit 13. de Trin. Modū, quo nos per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ congruum dignitati: verum etiam ostēdamus, non alium modum possibilē Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliquid potest dici possibile vel impossibile dupliciter, uno modo, simpliciter & absolute: alio modo ex suppositione. Simpliciter A igitur & absolute loquēdo, possibile fuit Deo alio mō hoīem liberare, quàm per passionem Christi, quia non est impossibile apud Deū omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta, fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei præsciētiam falli, & eius d voluntatem seu dispositionē cassari, supposita præsciētia & præordinatione Dei de passione Christi, nō erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio mo- B do, quàm per eius passionem liberari: & est eadē rō de oībus his q̄ sunt p̄scita, & p̄ordinata a Deo, vt in Prima parte habitum est*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus ibi loquitur, supposita præscientia & præordinatione Dei, secūdum quam erat ordinatum, vt fructus humanæ salutis nō sequeretur, nisi Christo patiente. & similiter intelligēdū est, quod secundo objicitur, Si nō pōt C hic calix transire nisi bibam illū. s. propter hoc, ꝙ tu ita disposuisti. vnde subdit, Fiat voluntas tua.

AD 3m dicendum, quòd hæc etiam iustitia dependet ex voluntate diuina, ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato. nam si voluisset absque omni satisfactione hominem a peccato liberare, contra iustitiam nō fecisset: ille. n. iudex nō pōt salua iustitia culpā sine pœna dimittere, qui habet punire culpā in aliū cōmis- D sam, puta, vel in aliū hoīem, vel in totā rēpublicā, siue ī superiorē pricipē: sed Deus nō habet aliquē superiorē, sed ipse est supremū & cōmūne bonū totius vniuersi. & iō si dimittat peccatū, quod habet rationē culpæ, ex eo ꝙ cōtra ipsum cōmittit, nulli facit iniuriā: sicut quicúq; homo remittit offensam ī se cōmissam absq; satisfactione, misericorditer & nō iniuste agit. & iō Dauid misericordiā petēs, dicebat, tibi soli peccaui, quasi dicat potes sine iiustitia mihi dimittere.

AD 4m dicēdū, ꝙ fides humana, E & ēt scripturæ diuinæ, qbus fides instruit, innitunt p̄sciētię & p̄ordinationi diuinæ. & iō eadē rō est de necessitate, q̄ prouenit ex suppositione eorū, & de necessitate, q̄ prouenit ex p̄sciētia & volūtate diuīa.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit aliquis modus cōuenientior ad liberationem humani generis, quàm per passionem Christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ alius modus, con

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum secundū.*

TItul⁹ statim affert secum quæstionem: quia videtur præposterus ordo. nam prius erat quærendum, si erat alius modus possibilis, postea quærenda erat necessitas alterius eorum. Post necessitatem siquidē conclusam vnius modi, quid ad artē de aliis modis possibilibus?

¶Ad hoc dicitur, ꝙ licet possibile absolute sit communius ac pri⁹ necessario, & propterea quęrenda prius esset possibilitas, quàm necessitas absolute: possibile tamen, vt medium ad finem, non est prius necessario ad finē cōmuniter sumpto, hoc est comprehendente necessariū ad finem, tam sine quo non, quàm propter melius, sed est posterius eo, vtpote species illius. nā omne mediū possibile ad finem, aut est sine quo non, aut ꝑpter melius: boni enim aliquid in via ad finem afferre oportet mediū omne possibile. Quocirca postquam Auctor conclusit, necessariā esse Christi passionē ad salutem humanam, merito nunc inquirit, an fuerit sic necessaria, quòd sine illa non potuerit haberi libertas humana a peccato: hoc est quærere, an fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ. Nam si non fuerit possibilis alius modus, pasio Christi fuit ad libertatē humanam necessaria, sicut nauigatiō ad transeundū in insulam; quia aliter non potest transiri. Et si fuit posibilis alius modus, passio Chr̄i nō fuit necessaria ad liberādū genus humanum, sicut nauigatio ad īsulā; quia per illum alium modū potuit nostra liberatio fieri. Vbi videre clare potest, quòd ordo rectissimus articulorū seruatus est, vt primo quæsitum sit, an passio Christi fuerit ad salutem nostram necessaria, secundo, quomodo necessaria an scilicet sine qua nō potuisset haberi libertas humana. Et quoniam in hoc articulo concluditur, quòd pasio Christi non est sic necessaria (qm̄ potuit alio modo humanum genus liberari) ideo cōsequenter in tertio articulo quæritur an passio Christi, fuerit cōuenientius medium ad libertatem humanam, quā aliquis alius modus possibilis.

¶ In corpore articuli est vna distinctio bimembris cū duabus conclusionibus, iuxta duo membra. Distinctio est: Possibile uel imposibile dupliciter, vel absolute, vel ex suppositione. Prima conclusio est. Alio modo quàm per pasionem Christi hominē liberari fuit possibile simpliciter. Probatur: quia non est imposibile, apud Deum omne verbū. Secunda conclusio est. Alio modo, quā per pasionem Christi, hominem liberari, fuit imposibile supposita præsciētia & definitione Dei facta. Probat̄, quia imposibile est definitionem & præsciētiam Dei falli.

D. 151.

P. p. q. 64. ar. 2.

3.d.20.a.4. q.1. Et op. 1.c.17.

Trac.51.in Io. circa medium to.9.

Ca.31. in Matth. nō multum remote a fine

Li.13.c.16. circa princ. tom.3.

D.490.

P. p. q. 14. ar. 13.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum tertiū.*

TItulus mōstrat euacuatam iā esse distinctionem factam in primo articulo de necessario. Nam illorum duorum modorum ibi indiscussorum (scilicet necessarium sine quo nullo modo potest haberi finis, & sine quo non ita cōuenienter) primum in secundo articulo discussum est, vt patuit ī illo: reliquū autē in prȩsenti articulo discutitur. Cōparatur siquidem in hoc titulo passio Christi ad quodcunque aliud medium possibile pro libertate humana, secundū conuenientiam: an scilicet, ipsa pasio Christi

3.di.18. ar. 6. q.3. cor. Et di.20.a. 4. q. 2. Et quol.2.art. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

Chriſti ſic conueniētius medium, quàm alia. Ex quo enī concluſum fuit, ꝙ non eſt medium neceſſarium ſine quo non, oportebat diſcutere, an ſit mediū neceſſariū propter melius, quod nunc fit. Et ſcito, quòd quemadmodum articulus ſecūdus motus eſt ſimpliciter & abſolute de medio alio poſſibili ad talem finem, & non præſuppoſita definitione Dei de medio hoc, ſcilicet paſſionis Chriſti: & propterea reſpōſum eſt cum diſtinctiōe, ita hic quoque inter media ad talem finē poſſibilia ſimpliciter & abſolute, quæritur quod eorū ſit cōuenientius. Et eſt quaſi quærere rationes, quare tale medium .ſ. paſſionis Chriſti, ſit potius prælectum ad talē finem (ſcilicet liberationis humanæ) quā quodcumque aliud medium Deo poſſibile. Dixi autē, quaſi, quia hic nō diſcutitᵉ diuinę volūtatis rō, ſed rō, ſeu ꝓportio & cōuenientia maior medij ad finē.

Ex li.2.tex. 18.tom.2.

¶ In corpore vnica concluſio. Modus liberationis humanæ per paſſionē Chriſti eſt conuenientior, quàm per ſolā Dei voluntatem. Probatur. Tāto modus aliquis eſt cōueniētior quāto ꝑ ipſum plura concurrunt expedientia ad finem illum: ſed per modū iſtum multa concurrūt, quæ nō cōcurrerent, ſi per ſolā Dei voluntatē liberaremur. ergo. Probatur minor ex quinque claris in litera.

Li.13.c.10. paulo poſt prin.tom.3.

Vbi nota ꝙ alii modi liberatiōis humanæ, aut eſſent ꝑ creaturā aliquā, aut per ſolam Dei voluntatem. Et ſiquidē per aliquam creaturam mediā liberaremur, clare & euidenter conſtat, quòd remotius fuiſſet medium ab efficacia perducēdi ad finem, q̄ paſſio Chriſti, quoniā eſt paſſio ſuppoſiti diuini efficaciſſimi ad omnia, & quia hoc erat per ſe euidens, derelictū eſt ab Au-

uenientior fuiſſet liberationis humanæ, quàm per paſſionem Chriſti. Natura enim in ſua operatione imitatur opus diuinum, vtpote a Deo mota & regulata: ſed natura nō facit per duo, quod per vnum poteſt facere. cū ergo Deus potuerit hominem liberare ſola propria voluntate, non videtur conueniēs fuiſſe, ꝙ ad liberationem humani generis Chriſti paſſio adderetur.

¶ 2 Præt. Ea, q̄ fiunt ꝑ naturā, cōuenientius, fiunt q̄ ea q̄ fiūt ꝑ violētiā: quia violentia eſt quædam exciſio ſeu caſus ab eo, quod eſt ſecundū naturam, vt dicitur in lib. 3. de cælo: * ſed paſſio Chriſti mortē violentam induxit. ergo conuenientius fuiſſet, vt Chriſtus naturali morte moriēdo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

¶ 3 Præt. Conuenientiſſimum videtur, ꝙ ille qui violenter & iniuſte detinet aliquid, ꝑ ſuperioris potētiā ſpolietur. vnde Iſa. 52. dicitur Gratis venundati eſtis, & ſine argēto redimemini: ſed diabolᵘ nullum ius in homine habebat, quē per fraudem deceperat, & per quā dam violentiam ſeruituti ſubiectum detinebat. ergo videtur conuenientiſſimum fuiſſe, quòd Chriſtus diabolum per ſolam potentiā ſpoliaret abſque ſua paſſione.

Sed contra eſt, ꝙ Aug. dicit 13. de Trini. Sanandæ noſtræ miſeriæ cōuenientior modus alius non fuit, q̄ per Chriſti paſſionem.

Respon. Dicendum, quòd tanto aliquis modus conuenientior eſt ad aſſequēdum finem, quāto per ipſum plura cōcurrūt, quæ ſunt expedientia fini. Per hoc autem, quòd homo per Chriſti paſſionem eſt liberatus, multa cōcurrerunt ad ſalutem hōis pertinētia prēter liberationem a peccato. Primo enim per hoc homo cognoſcit, quantum Deus hominem diligat, & per hoc prouocatur ad eū diligendum, in quo perfectio humanæ ſalutis cōſiſtit. unde Apoſt. dicit Roma. 5. Commendat ſuam charitatē deus in nobis, quoniā cū inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Secūdo, quia per hoc dedit nobis exemplū obedientiæ, humilitatis, conſtantiæ, iuſtitiæ, & ceterarum virtutū in paſſione Chriſti oſtenſarum, quæ ſunt neceſſariæ ad humanam ſalutem. Vnde dicitur 1. Petri. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Tertio, quia Chriſtus per paſſionem ſuam non ſolū

F hominem a peccato liberauit, ſed etiam gratiam iuſtificātem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. * Quarto, quia per hoc eſt homini inducta maior neceſſitas, ſe immunem a peccato conſeruandi, qui ſe ſanguine Chriſti redemptum cogitat a peccato, ſec dum illud 1. Corinth. 6. Empti enim eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Quinto, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis ceſſit, vt ſicut homo victus fuerat & de-
G ceptus a diabolo, ita etiam homo eſſet qui diabolum vinceret, & ſicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem ſuperaret. vnde dicitur 1. ad Corint. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum. & ideo conuenientius fuit, quòd per paſſionem Chriſti liberaremur, quàm per ſolam Dei voluntatem.

Ad primvm ergo dicendū, quòd natura etiam vt aliquid faciat, plura ad vnum aſſumit, ſi-
H cut duos oculos ad videndum. & idem patet in alijs.

Ad 2m dicendum, quòd ſicut Chryſ. dicit, Chriſtus non ſui mortem, quam nō habebat, cum ſit vita: ſed hominum mortem venerat conſumpturus. Vnde non propria morte corpus depoſuit, ſed ab hominibus illatam ſuſtinuit: ſed etſi ægrotauiſſet corpus eius, & in conſpectu omnium ſolueretur, inconueniens erat eum, qui ſanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum lan-
I guoribus: ſed & ſi abſque morte corpus alicubi ſeorſum depoſuiſſet, ac deinde ſe offerret, non crederetur ei de reſurrectione differēti. Quomodo enim pateret Chriſti in morte victoria, niſi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis, probaſſet extinctam?

Ad 3m dicendum, quòd licet diabolus iniuſte inuaſerit hominem, tamen homo propter peccatum, iuſte erat ſub ſeruitute diabo-
K li derelictus a deo. & ideo conueniens fuit, vt per iuſtitiam homo a ſeruitute diaboli liberaretur, Chriſto ſatisfaciente pro ipſo per ſuam paſſionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam ſuperbiam diaboli, qui eſt deſertor iuſtitiæ, & amator potentiæ, vt Chriſtus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per ſolam potentiam deitatis, ſed etiam per iuſtitiam, & humilitatem

ctore. Si vero eſſet per ſolam Dei volūtatē, expeditius quidem fuiſſet, vtpote ſola voluntate Dei cōcurrente, ſed non ſuauis, totque bonis fultus fuiſſet modus liberandi hoīem, vt patet ex tot bonis ī litera poſitis. Et propterea Auctor comparauit modum paſſionis Chriſti ad modum ex ſola Dei voluntate, tāquā præſeferentem aliquid difficultatis.

D 48.

¶ Circa rationes redditas in litera maioris conuenientiæ ad liberandum genus humanū ꝑ Chriſti paſſionem, aduerte, quòd ad duo capita primaria vniuerſæ reduci videntur, vel ad ſuauitatē diſpoſitionis, vel ad humanam dignitatem. Nam duci nos in ſalutem ex commēdata Dei charitate, & exēplo Chriſti & merito, & ꝓtioſitate & huiuſmodi, ad ſuauem ſpectat diſpoſitionem noſtræ conſequendæ ſaluti: quòd autem homo ſeipſum ſaluet, redimat, pro ſe pugnet, mereatur, vincat, ſatisfaciat, triūphet, regnet, iudicet & huiuſmodi, ad noſtram ſpectat dignitatem, vt facile patet dilatando.

¶ In reſponſione ad ſecundum circa illud Chryſoſtomi, ſed & ſi abſque morte corpus alicubi depoſuiſſet: aduerte, quòd ſi, vt ſonat, ſumitur, non videtur intelligibile, quoniā ſine morte corpᵘ nō deponitur: nā ſi occultaretur a ſenſibᵘ noſtris, nō propterea eſſet depoſitū, ſed occultatum. Et propterea non de morte vt eſt ſeparatio animæ a corpore, ſed de morte, vt eſt reſolutio corporis terminata ad ſeparationem animæ a corpore intelligo: quoniam de huiᵘmodi morte prę loquutus eſt, dicens inconueniens fuiſſe, ſi ægrotauiſſet corpus eius, & in cōſpectu omnium ſolueretur, quaſi diceret, ꝙ tam ſi naturali reſolutione obiiſſet, quā ſi miraculoſe ex diuina poteſtate abſq; præuia diſſolutiōe, ſubito ſeparaſſet animam a corpore, alicubi deponens ipſum, inconueniens fuiſſet.

Li.13.ex c. 13. & 19. ſinal tom.3.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæſextæ Articulum quartū.*

3.di.20. ar. 4.q.2.ad 1. Et 4.contr. c.55.ad 17. & 18. Et 2. quo.q.1.ar. 1. Et op. 3. c.235.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna concluſio: Conueniētiſſimum fuit, Chriſtum pati, mortem crucis. Probatur in litera rationibus ſeptem: quibᵘ poteſt addi octaua, quòd ideo mortem crucis elegit, vt vſq; ad vltimū, quatuor ſenſuum (ſcilicet viſus, auditus, olfactᵘ, & guſtus, ac ligue) officio vti libere poſſet, & ad cumulū ꝑſſionis, videndo, audiendo, odorando, guſtandoq; cōtraria ignominioſa, &c. & ad conſumanda myſteria, quæ verbis in cruce dictis expleuit, & commēdando Matrem, & Latronem exaudiendo &c.

Li.3.orth. fid.c.20.

¶ In reſpoſione ad tertium memento quòd maledictus a Deo quilibet eſt, cui mali aliquid a Deo infertur: quia enim ipſe dixit, & facta ſunt, ſicut benedicere alicui Deū, eſt benefacere illi, ita deū maledicere, alicui eſt illi malum facere. Et quia Deus propter ſcelus populi ſui percuſſit Chriſtum, multa mala pœnæ, & ſpecialiter malum pœnæ ignominioſiſsimæ crucis intulit illi, ideo maledixit Chriſto, dum illi malum fecit: & ꝓpterea Chriſtū ſicut omnis patiens in cruce, maledictus a Deo dicitur.

Lib.83.qſt. q.25. i pri. tom.4.

paſſionis vt Auguſtin. * dicit 13. de Trinitate.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus pati debuerit in cruce.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet reſpondere figuræ: ſed in figura Chriſti præceſſerunt omnia ſacrificia veteris Teſtamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & poſtmodū igni cremabantur. ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit pati in cruce, ſed magis gladio vel igne.

¶ 2 Præt. Dama. * dicit, quòd Chriſtus non debuerit aſſumere deteſtabiles paſſiones: ſed mors crucis videtur fuiſſe maxime deteſtabilis & ignominioſa. vnde dicitur Sapientiæ 2. Morte turpiſſima condemnemus eum. ergo videtur, quòd Chriſtus non debuerit pati mortem crucis.

¶ 3 Præt. De Chriſto dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matthæ. 21. ſed mors crucis erat mors maledictiōis, ſecūdum illud Deute. 21. Maledictus eſt a Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit cōueniens Chriſtum crucifigi.

Sed contra eſt, quòd dicitur Philip. 2. Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.

Respon. Dicendum, quòd cōuenientiſſimum fuit Chriſtum pati mortem crucis. Primo quidem, propter exemplum virtutis. Dicit enim Auguſtin. * in lib. 83. quæſt. ſapientia Dei hominem ad exemplum, quo recte viueremus, ſuſcepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non ſunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quàmuis mortem ipſam non timeant, genus tamen mortis horreſcunt. Vt ergo nullū genus mortis recte viuēti hoī metuēdū eſſet, illius hominis cruce oſtendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius, & formidabilius. Secundo, quia hoc genus mortis maxime cōueniens erat ſatisfactioni pro peccato primi parentis, quod fuit ex eo quòd contra mandatum Dei, pomum ligni vetiti ſumpſit. & ideo conueniens fuit, quòd Chriſtus ad ſatisfaciendum pro illo peccato ſeipſum pateretur ligno affigi, quaſi reſtituens quod Adam ſuſtulerat, ſecūdum illud Pſal. 64. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Vnde Auguſt. dicit in quodam ſermone de paſſione, Contempſit Adam præceptum

A accipiens ex arbore pomum: ſed quicquid Adam perdidit, Chriſtus in cruce inuenit. Tertia rō eſt quia ut (Chryſo. * dicit in ſermone de paſſione) in excelſo ligno, & non ſub tecto paſſus eſt, vt etiam ipſius aeris natura mundetur, ſed & ipſa terra ſimile beneficium ſentiebat, decurrētis de latere ſanguinis ſtillatiōe mūdata. Et ſuper illud Ioan. 3. Oportet exaltari Filium hominis, dicit, Exaltari audiens, ſuſpenſionem intelligas in altum, vt ſanctificaret aerem, qui ſanctificauerat terram ambulando in ea. Quarta ratio eſt: quia per hoc quòd in alto moritur, aſcenſum nobis parat in cælum, vt Chryſoſtom. dicit. Et inde eſt, quòd ipſe dicit Ioan. 12. Ego, ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum. Quinta ratio eſt, quia hoc competit vniuerſali ſaluationi totius mun-
B di. Vnde Grego. Nicen. dicit, quòd figura crucis a medio * contactu in quatuor extrema partita, ſignificat virtutem & prouidentiam eius, qui in ea pependit, vbique diffuſam. Chryſo. etiam dicit, quòd in cruce expanſis manibus moritur, vt altera manu veterem populum, altera, eos qui ex gentibus ſunt, trahat. Sexta ratio eſt, quia per hoc genus mortis, diuerſæ virtutes deſignantur. Vnde Auguſti. * dicit in lib. de gratia veteris, & noui Teſtamenti, Non fruſtra tale genus mortis elegit, vt latitudinis & altitudinis & longitudinis, & profunditatis, de quibus Apoſtolus loquitur, magiſter exiſteret. Nam latitudo eſt in eo ligno, quod tranſuerſum deſuper figitur.
C hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extendūtur manus. Longitudo in eo, quod ab ipſo ligno vſque ad terram conſpicuum eſt: ibi enim quodam modo ſtatur, ideſt, * perſiſtitur & perſeueratur, quod longanitati tribuitur. Altitudo eſt in ea ligni parte, quæ ab illa quæ tranſuerſum figitur, ſurſum verſus relinquitur, hoc eſt ad caput crucifixi, quia bene ſperantium ſuperna expectatio eſt. Iam vero illud ex ligno, quod fixum occultatur, vnde totum illud exurgit, profunditatem ſignificat gratuitæ gratiæ. Et ſicut Auguſt. * ſuper Ioan. dicit, Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magiſtri docentis. Septima ratio eſt, quia hoc genus mortis plurimis
D figuris reſpondet. ut enim Auguſti. dicit in ſermone de paſſione, de diluuio aquarum, humanum genus arca lignea liberauit: de Aegypto Dei populo recedente, Moyſes mare virga diuiſit, & Pharaonē proſtrauit, & populum Dei redemit: idem Moyſes lignum in aquam miſit, & amaram aquam in dulcedinem commutauit: ex lignea virga de ſpirituali petra, ſalutaris vnda profertur. Et vt Amalec vinceretur, circa virgam Moyſes expanſis manibus extenditur, & lex Dei, arcæ Teſtamenti creditur ligneæ, ut his omnibus ad lignum crucis, quaſi per quoſdam gradus veniatur.

In hom. de cruce & latrone quæ incipit: Hodierna die. non remote a prin. tomo.3.

Alias, tractu.

In Epiſto. 120. c.26. a medio to.2.

Tract. 119. in Ioan. parum a prin. tom.9.

E Ad primvm ergo dicendum, quòd altare holocauſtorum, in quo ſacrificia animalium offerebantur erat factū de lignis, vt habetur Exod. 26. & quantum ad hoc, veritas reſpondet figuræ: non autem oportet quòd quantum ad omnia, quia iam non eſſet ſimilitudo, ſed veritas, vt Dama. * dicit in 3. lib. Specialiter tamen, vt Chryſoſto. dicit, non caput ei amputatur, vt Ioanni, neque ſectus eſt, vt Iſaias, vt corpus integrum & indiuiſibile morti ſeruet, & nō fiat occaſio volentibus Eccleſiam diuidere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocauſto Chriſti, ignis charitatis.

Li.3.ortho. fid.c.26. nō longe a fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD 2^m dicendum, quòd Christus detestabiles passiones assumere renuit, quæ pertinebant ad defectũ scientiæ vel gratiæ aut etiam virtutis. Non autem illas, quæ pertinent ad iniuriam ab exteriori illatam: quinimmo, vt dicitur Hebr. 12. sustinuit crucem, cõfusione contempta.

Li. 14. ca. 3. & 4. tom. 6. AD 3^m dicendum, quòd (sicut Augu. * dicit 14. contra Faustum) peccatum maledictum est, & per cõsequens mors & mortalitas ex peccato proueniens. Caro autem Christi mortalis fuit, similitudinem habens carnis peccati, & propter hoc Moyses eam nominat maledictum: sicut & Apostolus nominat eam peccatum, dicens 2. ad Corint. 5. Eum, qui nõ nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, scilicet propter pœnam peccati. Nec ideo maior inuidia est, quia dixit, Maledictus est a Deo: nisi enim Deus peccatum odisset, non ad eam susciendam atque tollendam filium suum mitteret. Confitere ergo maledictum suscepisse pro nobis, quem confiteris mortuũ esse pro nobis. unde ad Galat. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum quintũ.*

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus omnes passiones sustinuerit.

Inf. q. 48. ar. ti. 2. TItulus de passionibus corporalibus ab extrinseco illatis intelligitur, vt in corpore art. Auctor explicat. Sunt enĩ duo genera passionum: quædam spirituales: vt decipi, priuari virtute. & huiusmodi, quæ longe fuerunt a Christo: quia derogarent perfectioni animæ ipsius: quædã corporales: & hæ sunt duplices: quædã ab intrinseco, vt ægritudines corporales, & de his nõ est qstio: quia non decuit Christũ infirmarie, sed fat fuit ab intrinseco habere passiones naturales absque ægritudine, vt famem, sitim, lassitudinẽ quo ad corpus & tristitiã, timorem, & huiusmodi quo ad partem sensitiuam animæ: quædam vero ab extrinseco: siue sint pure corporales vt flagella, cõfossio, & huiusmodi: siue aliqualiter spirituales, vt infamari, & huiusmodi. Et similiter siue extrinsece vt spoliari, & huiusmodi: siue intus, vt tristari ex sensatis & obiectis: de his. n. q̃ ab extrinseco inferri possunt passionibus absque spirituli damno in anima patientis, quæ-

Ar. 3. huius qæst.

tum ad speciem, & sic non oportuit Christum pati omnem passionem, quia multæ passionum species subiinuicem contrariantur, sicut combustio in igne, & submersio in aqua. Loquimur enim nunc de passionibus ab extrinseco illatis, quia passiones ab intrinseco causatas (sicut sunt ægritudines corporales) non decuit eum pati, vt supra dictum est *. Sed secundũ genus passus est omnem passionẽ humanam: quod quidem potest considerari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, a quibus passus est. Passus est enim aliquid & a gentilibus & a iudæis, & a masculis & a feminis, vt patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiã & a principibus & a ministris eorum & popularibus, secundum illud Psal. 2. Quare fremuerũt gẽtes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Passus est etiam a familiaribus & notis, sicut patet de iuda eum prodente, & Petro ipsum negante. Alio modo, patet idem ex parte eorum, in quibus homo potest pati. Passus est enim Christus in suis amicis, eum deserẽtibus: in fama, per blasphemias contra eum prolatas: in honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas: in rebus, per hoc quòd etiã vestibus spoliatus est: in anima per tristitiam, tędium & timorem: in corpore per vulnera & flagella. Tertio, potest considerari quantum ad corporis membra. Passus est enim Christus in capite, pungentium spinarum coronam, in manibus & pedibus fixionem clauorum, in facie alapas & sputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum: secundũ tactum quidem, flagellatus & clauis confixus: secundum gustum, felle & aceto potatus: secundum olfactum, in loco fętido cadauerum mortuorum (qui dicitur caluarie) appensus patibulo: secũdũ auditum, lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium: secũdum visum, videns matrem & discipulum, quem diligebat, flẽtes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Hila. est intelligendum, quantum ad omnia genera passionum, non autem quãtum ad omnes species.

AD 2^m dicendum, quòd similitudo ibi attenditur, non quantũ ad numerum passionum & gratiarum: sed quantum ad magnitudinem vtriusque: quia sicut sublimatus est in donis gratiæ super alios, ita deiectus est infra alios per ignominiam passionis.

AD 3^m dicẽdũ, q̃ secundum sufficientiã, vna minima passio Christi sufficisset ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis, sed secundum conueniens, sufficiens fuit quòd paterentur omnia genera passionum, sicut iam dictum est *.

+ ARTICVLVS VI.

Vtrum dolor passionis Christi fuerit maior omnibus doloribus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maior omnibus alijs doloribus. Dolor enim patientis augetur secundum grauitatem & diuturnitatem passionis: sed quidam martyres, grauiores passiones & diuturniores sustinuerunt, quàm Christus, sicut patet de Laurentio, qui est assatus in craticula, & de Vincentio, cuius carnes sunt vngulis ferreis laceratæ. ergo videtur quòd dolor Christi patiẽtis nõ fuerit maxim^s.

¶ 2 Præt. Virtus mentis est mitigatiua doloris, intantum quòd stoici posuerunt, tristitiam in animũ sapientis non cadere, & Aristo. * posuit, quòd virtus moralis mediũ tenet in passionibus: sed in Christo fuit perfectissima virtus mentis. ergo videtur quod in Christo non fuerit maximus dolor.

¶ 3 Præt. Quanto aliquod patiens est magis sensibile, tanto maior sequitur dolor passionis: sed anima est sensibilior, quàm corpus, cum corpus sentiat ex anima. Adam etiam in statu innocentiæ videtur corpus sensibilius habuisse, quàm Christus, qui assumpsit corpus humanum cum naturalibus defectibus. ergo videtur quòd dolor animæ patientis in purgatorio vel in inferno, vel etiam dolor Adæ, si passus fuisset, maior fuisset quàm dolor passionis Christi.

¶ 4 Præt. Maioris boni amissio causat maiorem dolorem: sed peccator peccando amittit maius bonum, quàm Christus patiendo, quia vita gratiæ est melior quàm vita naturæ. Christus etiam qui amisit vitam, post triduum resurrecturus, minus aliquid amisisse videtur, quàm illi qui amittunt vitam permansuri in morte. ergo videtur quòd dolor Christi non fuerit maximus dolorum.

¶ 5 Præt. Innocentia patientis diminuit dolorẽ passionis: sed Christus innocenter est passus, secundum illud Hiere. 11. Ego autem quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maximus.

¶ 6 Præt. In his, quæ Christi sunt, nihil fuit superfluum: sed minimus dolor Christi sufficisset ad finem salutis humanæ: habuisset enim infinitam virtutem ex persona diuina. ergo superfluum fuisset assumere maximum dolorem.

SED CONTRA est, q̃ Thren. 1. dicitur ex persona Christi, Attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut supra dictum est *, cum de defectibus assumptis a Christo ageretur, in Christo patiente fuit verus dolor, & sensibills, qui causatur ex corporali nociuo, & dolor interior, qui causatur ex apprehẽsione alicuius nocumenti, qui tristitia dicitur. Vterque autem dolor in Christo fuit maximus inter dolores p̃sentis vitæ: qđ quidẽ cõtigit pp quatuor. Primo quidẽ, propter causas doloris, nam doloris sensibilis causa fuit læsio corporalis quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem passionis, de qua dictum est *, tum etiã ex genere passionis, quia mors confixorum in cruce est acerbissima, quia cõfiguntur in locis neruosis & maxime sensibilibus, scilicet in manibus & pedibus, & ipsum pondus corporis pendentis cõtinue auget dolorem, & cum hoc etiam est doloris diuturnitas, quia nõ statim moriuntur, sicut hi qui gladio interfi ciuntur. Doloris autem interioris causa fuit primo quidem, omnia peccata humani generis, pro quibus satisfaciebat patiendo, vnde ea quasi sibi ascribit dicens in Psal. 21 Verba delictorum meorum. Secundo, specialiter casus iudæorum & aliorum in eius morte delinquẽtiũ, & præcipue discipulorum, qui scandalum passi sunt in Christi passione. Tertio, etiam amissio vitæ corporalis, quæ naturaliter est horribilis humanæ naturæ. Secundo, potest magnitudo doloris eius considerari ex perceptibilitate patiẽtis, & secundum animam, & secundum corpus. Nam & secũdum corpus erat optime complexionatus, cum corpus eius fuerit formatũ miraculose operatione Spiritus sancti, sicut & alia, quæ per miracula facta sunt, fuerunt alijs potiora (vt Chryso. * dicit de vino, in quod Christus aquam cõuertit in nuptijs) & ideo in eo maxime viguit sensus tactus, ex cuius perceptione sequitur dolor: anima etiam secundum vires interiores, efficacissime apprehendit omnes causas tristitiæ. Tertio, magnitudo doloris Christi patientis potest considerari ex doloris & tristitiæ puritate. Nam in alijs patientibus mitigatur tristitia

Q. 14. ar. 4.

Q. 15. & 2. præced.

Ho. 21. in Io. a medio illius to. 3.

Li. 2. Ethi. c. 3. 6. & 9. tom. 5.

In corp. ar.

3. dist. 15. q. 2. ar. 3. q. 3. Ecclesia. 1. c. 238. & 239

Q. 15. ar. 5. & 6.

tur tristitia interior, & etiā dolor exterior, ex aliqua consideratione rationis, per quandam deriuationem seu redundantiam a superioribus viribus ad inferiores: quod in Christo patiente non fuit, quia vnicuique virium, permisit agere quod est sibi proprium, sicut Dama.* dicit. Quarto, potest considerari magnitudo doloris Christi patientis, ex hoc, quòd passio illa & dolor a Christo fuerunt assumpta voluntarie, propter finem liberationis hominum a peccato. & ideo tantam quantitatem doloris assumpsit, quæ esset proportionata magnitudini fructus, qui inde sequebatur. Ex his igitur omnibus causis simul consideratis, manifeste apparet, quòd dolor Christi fuerit maximus.

Li. 3. c. 15. a medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex vno tantum prædictorum, scilicet ex læsione corporali, quæ est causa sensibilis doloris: sed ex alijs causis multo magis dolor Christi patientis augetur, vt dictum est*.

In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd virtus moralis aliter mitigat tristitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem sensibilem. Tristitiam enim interiorē diminuit directe, in ea medium constituendo, sicut in propria materia. Medium autem in passionibus virtus moralis constituit (vt in 2. parte habitum est*) non secundum quantitatem rei, sed secundum quātitatem proportionis, vt scilicet passio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quòd nulla tristitia esset ad aliquid vtilis, ideo credebant quòd totaliter a ratione discordaret, & per consequens quòd totaliter esset sapienti vitanda. sed secundum rei veritatem tristitia aliqua laudabilis est (vt August.* probat in 14. de ciuit. Dei,) quando scilicet procedit ex sancto amore, vtpote, cum aliquis tristatur de peccatis proprijs vel alienis. Assumitur etiam, vt vtilis ad finem satisfactionis pro peccato, secundum illud Aposto. 2. ad Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutē stabilem operatur. & ideo Christus vt satisfaceret pro peccatis omnium hominum, assumpsit tristitiam, maximam quidem quātitate absoluta, non tamen excedentem regulam rationis. Dolorem autem exteriorem sensus, virtus moralis directe nō minuit, quia talis dolor non obedit rationi, sed sequitur corporis naturam. Diminuit tamen ipsum indirecte, per redundantiam a superioribus viribus in inferiores, quod in Christo non fuit, vt dictum est.

P. 2. q. 64. ar. 1. & 2.

Li. 14. ca. 9. tom. 5.

AD 3m dicendum, quòd dolor animæ separatæ patiētis, pertinet ad statum futuræ damnationis, quæ excedit omne malum huius vitæ: sicut sanctorum gloria excedit omne bonum præsentis vitæ. unde cū dicimus Christi dolorem esse maximum, non comparamus ipsum dolori animæ separatæ. Corpus autem Adæ pati non poterat nisi peccaret, & sic fieret mortale & passibile, & minus doleret patiens, quàm corpus Christi, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quòd etiam si per impossibile ponatur, quòd Adam in statu innocentiæ, passus fuisset, minor fuisset dolor eius quàm Christi.

AD 4m dicendum, quòd Christus non solum doluit pro amissione vitæ corporalis proprię: sed etiam pro peccatis omnium aliorum, qui dolor in Christo excessit omnem dolorem cuiuscumque cōtriti: tum, quia ex maiori sapientia & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur: tum etiam, quia pro oībus peccatis simul doluit, secundum illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. Vita autem corpora-

F lis Christi fuit tantæ dignitatis, & præcipue propter diuinitatem vnitam, quòd de eius amissione etiam ad horam, magis esset dolendum, quàm de amissione vitæ alterius hominis per quantumcumq; tempus. unde & Philoso. dicit 5. Ethico.* quòd virtuosus diligit vitam suam, quanto scit eam esse meliorem, & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et similiter Christus vitam suam maxime dilectam, exposuit propter bonum charitatis, secūdum illud Hiere. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

Li. 5. c. circa medium tomo. 5.

AD 5m dicendum, quòd innocētia patientis minuit dolorem passionis, quantum ad numerū, quia cum nocens patitur, dolet non solum de pœna, sed G etiam de culpa, innocens autem solum de pœna: qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, inquantū apprehendit nocumentum illatum, vt magis indebitum. unde etiam & alij magis sunt reprehēsibiles, si ei non compatiuntur, secundum illud Isa. 57. Iustus autē perit, & non est qui recogitet in corde suo.

AD 6m dicendum, quòd Christus voluit genus humanum a peccatis liberare, non sola potestate: sed iustitia. & ideo nō solum attendit quantam virtutem dolor eius haberet ex diuinitate vnita, sed etiam quātum dolor eius sufficeret, secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem.

H ## ARTICVLVS VII.

Vtrum Christus passus fuerit secundum totam animam.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit passus secundum totam animam. Anima enim patitur patiente corpore per accidēs, inquantum est corporis actus: sed anima non est actus corporis secū dum quamlibet partem eius: nā intellectus nullius corporis actus I est, vt dicitur in 3. de anima*. ergo videtur, quòd Christus nō fuerit passus secūdum totam animā.

¶ 2 Præt. Qualibet potentia animæ patitur a suo obiecto: sed superioris partis rationis obiectum, sūnt rationes æternæ, quibus inspiciendis & cōsulēdis intendit, vt Aug. † dicit 12. de Trinita. Ex rationibus autem æternis nullum potuit Christus pati nocumentum, cum in nullo ei contrariarētur. ergo vi K detur quòd non fuerit passus secundum totam animam.

¶ 3 Præt. Quando passio sensibilis vsq; ad rationem pertingit, tunc dicitur completa passio, quæ in Christo non fuit: sed solū propassio, vt Hiero.* dicit. † unde & Dion. dicit in Epist. † ad Ioannem euangelistā, ꝙ passiones sibi illatas patiebatur ꝟm iudicare solum. non ergo videtur quòd Christus secūdum totam animam pateretur.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulū septimū.

Titulus in corpore articuli clarificatur.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, distinguitur quot sensibus potest intelligi quæstio ista. Secundo, respondetur quęsito. Distinctio ponitur duplex. prima de li tota, scilicet, vel ratiōe essentiæ, vel potentiarum. Secunda est, ratione potentiarum dupliciter, ve secundum actus earum, vel ex parte subiecti. Ex quibus consurgunt tres quæstionis sensus. Primus est, an anima secundum totam essentiam passa fuerit: secundus est, an anima secundū omnium potentiarum passiones proprias passa fuerit: tertius est, an anima secundum omnes potentias ex parte subiecti passa fuerit.

¶ Prima conclusio est. Anima Christi tota secūdum essentiam passa est. Probatur. Tota essentia animæ coniungitur corpori ergo patiente corpore, & disposito ad separationē ab anima, tota anima patiebatur. Antecedens

5. di. 15. q. 1. ar. 1. q. 3. ar. 3. q. 2. veri. q. 2. art. 3. ad & arti. 8. 9. Et q. 7. arti. 5. op. 3. c. 2.

Ex li. 3. tex. 6. & tom. 2.

Li. 12. c. in fi. tom.

Hier. super illud Matt. 26. Cœpit contristari & mœstus esse, tom. Incipit hęc epi. Dion. Saluto anima S. circa medium illius.

¶ 4 Præt. Passio dolorem causat: sed in intellectu speculatiuo non est dolor: quia delectationi, quæ est ab eo, quod est considerare, nulla tristitia opponitur, vt Philosophus* dicit in 1. Topic. ergo videtur quòd Christus non pateretur secundum totam animam.

1. Topic. c. 13. in loco, Ab his in quibus repetitur alterum cōtrarium. † Psalm. 87. Est Augus. ibi, to. 8.

SED CONTRA est, quòd in B Ps. 87. dicitur ex psona Christi, Repleta est malis anima mea, Gloss.† non vitijs, sed doloribus, quibus anima carni compatitur, vel malis, scilicet pereuntis populi, compatiendo: non autem fuisset anima eius his malis repleta, si non secundum totam animam passus esset. ergo Christus est secundum totam animam passus.

RESPON. Dicendum, quòd totum dicitur respectu partium: partes autem animæ dicuntur potentiæ eius. Sic ergo dicitur anima tota pati, inquantū patitur secundum suam essentiam, vel inquantum secundum omnes suas potentias patitur: sed considerandum est, quòd aliqua potentia animæ, potest pati dupliciter. Vno modo passione propria, quæ quidem est secūdum quòd patitur a suo obiecto, sicut si visus patiatur ex superabundanti visibili. Alio modo, aliqua potētia patitur passione subiecti, super quod fundatur, sicut visus patitur patiente sensu tactus in oculo, super quem fundatur visus, puta cum oculus pungitur, aut etiam distemperatur per calorem. Sic igitur dicendum est, quòd si intelligamus totam animam ratione suæ essentiæ, sic manifestum est totam animam Christi passam esse. Nam tota essentia animæ coniungitur corpori, ita quòd tota est in toto, & tota in qualibet parte eius, & ideo corpore patiente, & disposito ad separationē ab anima, tota anima patiebatur. Si vero intelligamus totam animam secundum omnes potentias eius sic loquēdo de passionibus proprijs potentiarum, patiebatur quidem C secūdum omnes vires inferiores: quia in singulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inueniebatur aliquid, quod erat causa doloris Christi, sicut ex supradictis patet: * sed secundum hoc superior ratio nō patiebatur in Christo ex parte sui obiecti, scilicet dei, qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis & gaudij. Secundum aūt

D. 170.

tecedens ꝑbatur: qa est tota in toto, & tota in qualibet parte. ¶ Nota hic, quòd non dicit, Auctor quòd anima Christi tota secundum essentiam doluit, sed dicit quòd passa est: dolere. n. importat actum animalis appetitus: pati autem communius est. Vnde argumenta Scoti in 3. sent. dist. 5. contra opinionem dicentē Christi animam secundum essentiam doluisse, non sunt contra doctrinam hanc, nisi vltimum, scilicet in separatione animæ a corpore anima fuit, facta impassibilis. ergo. Ad hoc. n. dicitur, quòd aliud est loqui de separatione aīæ, & aliud de separato esse: nā licet anima in separato esse fuerit impassibilis: quandiu tamen in separatione fuit, passibilis erat & patiebaẗ dū separareẗ: quia abijciebatur a naturali suo statu, quo perficiebat corpus. Vnde in litera dicitur, corpore patiente & disposito ad separationem, tota essentia animæ patiebatur.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi secūdum omnes potentias inferiores patiebatur passionibus proprijs illarum potentiarū. Probatur: quia in singulis viribus inferioribus, quæ circa temporalia versantur, inueniebatur aliquid, quod erat causa doloris, vt patet ex ar. 5.

¶ Tertia conclusio est, Ratio superior non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti. Probatur: quia deus erat causa animæ Christi non doloris, sed delectationis & gaudij.

¶ Circa hanc conclusionem dubiūm occurrit ex Sco. in 3. sen. dist. 15. probante, quòd ratio superior in Christo per proprium actum doluit de passione Christi: tum, quia erat contra naturalem appetitū ipsius rationis superioris: tum, quia erat contra conditionatum velle eiusdem: quicquid autem nobis nolentibus vel naturali voluntate commodi, vel conditionato velle, accidit, sufficiens causa tristitiæ est, vt patet de miseria quo ad primum, & de proiectione mercis in mare, quo ad secūdum. Amplius, Christus tristatus est, de peccatis hominum vt sunt offensæ dei: sed hoc spectat ad rationem superiorem: quia hæc tristitia est secundum deum, est secundum rationes æternas consultas, quæ sunt secundum August. 12. de Trinit. obiectum rationis superioris: ergo.

In 3. di. 15. art. 10. co.

¶ Ad euidentiam huius scito, quòd cum secundum Aug. de ciui. dei cap. 15. tristitia sit de his, quæ nobis nolentibus accidunt, & nostrum nolle quadrupliciter inueniatur, vel per actū elicitum, vt si nolo visitari, vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem secundum se, vt nolumus miseriam, vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem colligatam appetitui sensitiuo, vt nolumus vri, vel per conditionatum actum voluntatis, puta nolleitatem, vt nollemus proijcere merces in mare, quas tamen proijcimus, putauit Scotus in loco dicto quodlibet istorum nolle sufficienter causare tristitiam in voluntate, si contra huiusmodi nolle eueniat nobis aliquid sic nolitum. Minus autem verum inuenitur hoc dictum, si perspexerimus, quòd beatis multa possunt sic nolita euenire: qui tamen tristari non possunt: uoluntas enim cuiusque patris in patria est, quòd secundum se nollet filium damnari, vt patet: quia ista nolleitas est secūdum amorem naturalem ad filium, & quia in damnatis remanet, vt patet de diuite, qui petijt, ne fratres damnarentur, & tamen beatus non tristatur si filius

A damnatur. Et simile est de iniurijs, quæ fiunt sanctis circa eorum corpora: sunt enim cōtra naturalem voluntatem eorum, & tamen non tristantur.

¶ Quocirca distinguendum est de nolle, quòd siue naturale siue cōditionatum sit, dupliciter sumi potest. Vel absolute, hoc est quantum est ex parte volūtatis, seu boni voliti aut mali noliti, & taliter nolle nō sufficit ad causandam tristitiam, vt ex dictis exemplis patet, & amplius patebit. Alio modo, sumitur nolle secūdum præsentem statū uolentis seu nolentis, hoc est quòd siue sit naturale siue conditionatum insit, illud nolle secūdum præsentem statum, quem actu habet ille, qui dicitur nolle: & sic nolle siue sit naturale siue cōditionatum sufficit ad causandam tristitiā. quod vt clarius fiat, dicamus exempla riter differentiam inter uoluntatē beati patris & non beati: pater siquidem iustus uiator respectu miserię filij pręsciti habet nolle & naturale & conditionatū, nō solum ita quòd uoluntati paternæ secundum se absolute sumptæ contrariatur miseria filij, & nollet filii damnationem secluso diuinæ iustitiæ ordine, sed etiam ita quòd secūdum præsentem statum in quo est, ex amore naturali exit in actum nolendi conditionatum, di- D cendo, Pater si possibile est, transeat calix iste. Idem autem pater beatus non habet amplius amorem illum primum, ut consonet sibi exire in actum nolleitatis respectu miseriæ filij (alioquin non esset beatus: qm̄ aliquid vellet, quod nō haberet) sed in omnibus conformę dicitur uoluntati suū uelle. Et hinc fit, ut dānatio filij eueniens, tristitiā ingerat patri uiatori, & non patri beato. Conuenientia siquidem inuenta ꝟm uoluntatē absolute, & similiter ꝟm nolleitatem absolute in patre uiatore & beato, & differentia inuenta secundū uoluntatē in tali statu, testatur quòd non sufficit ad tristitiam uolūtas naturalis, aut conditionata absolute, sed oportet ꝙ sit secundum præsentem statum: propterea enim tristor proijciendo merces, quia secundum præsentem statum habeo nolleitatem perdendi illas, & econtra propterea beati de nullo tristantur, quia de nullo contrario euenturo habent nolleitatem in illo statu. Et in proposito, ideo Christus dominus beatus, secundū portionem E superiorem non tristabatur de sua passione, quia secundum illam nec nolleitatem illius habebat: sed tamquàm beatus illam nullo modo refutabat. Vnde patet falsum esse, quòd rationi superiori Christi, ut natura, contrariabatur passio Christi: quoniam pars illa secundum illum statum nō habuit aliquid contrarij. Et similiter falsum est, quòd habuerit nolleitatem mortis eadem ratione: quia scilicet beata erat. Verum ne iniuria Sco. hinc fiat, scito, quòd ipse ratione superiore utitur æquiuoce, pro intellectu, scilicet & uoluntate respectu quorumcumque secundum ordinem tamen ad æterna: & ideo quo ad quæstionem de ratione superiori & inferiori, in æquiuoco cum eo laboratur. Sed quo ad nolitionem causantem tristitiam, non est æquiuocatio: quoniam siue in superiori siue in inferiori portione oportet adesse nolitum secundū præsentem, & non sufficit nolitum secūdum disconuenientiam ad uoluntatem absolute, ut declaratum est. Veruntamen ad singula obiecta respondendo dicitur, quòd non est contra naturalem inclinationem

Universidad de Deusto Biblioteca

superioris appetit⁹ beati, passio Christi, & similiter nec contra velle conditionatum illius, & similiter nec contra eundem, quàmuis colligatum corpori, quia non habuit locum redũdantia in Christo. Ad illud de contritione peccatorum nostrorũ dicitur, quòd dolor ille est rationis inferioris; quoniã obiectum talis actus est aliquid temporale, scilicet offensa dei. Nec obstat, quòd secundum rationes æternas sit hæc tristitia: quoniam ratio inferior regulatur ex ratione superiori, & ab illa sumit principia: secũdum enim obiecta, scilicet tẽporale vel æternũ, distinguuntur ratio superior & inferior, vt in prima parte q.79.ar.9. habes.

D.199.

p. p. q. 77. art. 1. & 8.

¶ Quarta conclusio est. Omnes potentiæ animæ Christi patiebantur ex parte subiecti. Probatur: quia omnes radicantur in essentia eius, quæ patiebat', quia actus corporis patientis erat.

In corp. ar.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum octauũ.

In corp. ar.

Titulus clar⁹ ex præcedẽte, & in corpore.

¶ In corpore distinctio repetitur posita in præced. art. de totalitate animæ.

¶ Deinde, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Prima est Anima Christi tota secundum essentiã fruebatur. Probatur: quia tota essentia est subiectũ portionis superioris quæ fruebatur. Et declaratur a simili præcedentis articuli: vt sicut portio superior dicta est pati propter essentiam patientem, ita econtra essentia fruitur ratione partis superioris fruentis.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi totalitate potentiarũ, non tota fruebat'. Probatur: quia nec directe, quia nõ quælibet pars ani-

3. di. 15. q. 2 ar. 3. q. 2. Et ver. q. 10. ar. 11, ad 3. Et q. 26. a. 9. & 10. Et quo. 1. q. 2. ar. 2. cor. Et op. 3. cap. 238. & 239.

*q. 15. ar. 10

†lib. 10. c. 5. & lib. 7. ca. vlt.

*ar. 6. huius quæst.

† 1. 2. q. 4.

illum modum passionis, quo potentia aliqua dicitur pati ex parte sui subiecti, sic omnes potẽtiæ animæ Christi patiebãtur; omnes^d.n. potentiæ animæ radicantur in essentia eius, ad quam peruenit passio, passo corpore, cuius est actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet intellectus, secundum quòd est potentia quædam, nõ sit corporis actus; essentia tamen animæ est corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiua, vt in prima parte habitum est.*

AD 2^m dicendum, quòd illa ratio procedit de passione, quę est ex parte proprij obiecti, secũdum quam, superior ratio in Christo passa non fuit.

AD 3^m dicendum, quòd dolor tũc dicitur esse passio perfecta, per quam anima perturbatur, quãdo passio sensitiuæ partis pertingit vsque ad immutandum rationem a rectitudine sui actus, vt .s. sequatur passionem, & non habeat liberum arbitrium super eam. Sic aũt passio sensitiuæ partis nõ puenit in Christo vsque ad rationem, sed ex parte subiecti, sicut dictũ est.*

AD 4^m dicendum, quòd intellectus speculatiuus, non potest habere dolorem, vel tristitiam ex parte sui obiecti, quod est verum absolute cõsideratum, quod est perfectio eius; potest tamen ad ipsum pertingere dolor vel causa doloris, per modum iam dictum.*

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi in articulo illius passionis nõ tota frueretur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere & gaudere, cũ dolor & gaudium sint contraria: sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore passionis, vt supra habitum est.* non ergo poterat esse, vt tota frueretur. K

¶ 2 Præt. Philos. dicit in 7. Ethic.† ꝙ tristitia si sit vehemens, non solum impedit delectationem contrariam, sed quamcũque, & econuerso: dolor aũt passionis Christi fuit maximus, vt ostensum est,* & similiter delectatio fruitionis est maxima, vt in principio secundæ partis habitũ est. † nõ ergo potuit esse, quòd anima Christi tota simul pateretur & frueretur.

¶ 3 Præt. Fruitio beata est secundũ cognitionẽ & amorem diuinorũ,

F vt patet p Aug.* in 1. de doct. chri. sed non oẽs vires animæ attingũt ad cognoscẽdũ & amandũ deũ. nõ ergo tota aĩa Christi fruebatur.

SED CONTRA est, quòd Dam. dicit in 3. li.* quòd diuinitas Christi pmisit carni agere & pati, quæ propria, ergo pari ratione cũ proprium esset animæ Christi inquantum erat beata, ꝙ frueretur, passio eius fruitionem non impediebat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est* prius, tota anima G potest intelligi & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundũ essentiam, sic tota anima fruebatur, inquantum est subiectum superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate, vt sicut passio ratione essentiæ attribuitur superiori parti animæ, ita econuerso fruitio ratione superioris partis animæ attribuatur essentię. Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentiarum eius, sic non tota anima fruebatur, nec directe quidem, quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redũdantiam gloriæ; quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ a superiori parte in inferiorẽ, nec ab anima in corpus: H sed quia nec econuerso superior pars animę impediebatur circa id, quod est sibi propriũ per inferiorem, consequens est, quòd superior pars animæ perfecte fruebatur Christo patiente.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori passionis: quia non sunt de eodem: nihil autem prohibet contraria eidem inesse, non secundum idem, & sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorem partem rationis per proprium actum; dolor autem passionis secundum suum subiectum. Ad essentiam vero animæ pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma; gaudium vero fruitionis ex parte po- I tentiæ, cui subijcitur.

AD 2^m dicendum, quòd verbum illud Philosophi, habet veritatem ratione redundantiæ, quæ naturaliter fit ab vna potẽtia animæ in aliam; sed hęc in Christo non fuit, vt supra dictum est.*

AD 3^m dicendum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ, quantum ad eius potentias.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Christus fuerit conuenienti tempore passus.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuenienti tempore passus. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni paschalis, vnde & Apostol. dicit 1. ad Corinth. 5, Pascha nostrum immolatus est Christus; sed agnus paschalis immolabatur quartadecima die ad vesperam, vt dicitur Exod. 12. ergo videtur ꝙ Christus tunc debuerit pati, quod patet esse falsum: nam tunc pascha cũ suis discipulis celebrauit, secundum illud Marc. 14. primo die azymorũ

mæ capax fruitionis: nec per redundantiam; quia in Christo, quamdiu fuit viator non erat redundantia.

*lib. 1. c. 4. & 10.

¶ Tertia conclusio est. Superior pars animę proprio actu fruebat' Christo patiente. Probatur: q a non impediebatur a coęua sibi fruitione per inferiorẽ partem patientem.

Lib. 3. c. 15. post med.

Ar. præced.

In corp. ar. & art. 6.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum nonum.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio Christus est conuenienti tempore passus. Probat' dupliciter. Primo, Passio Christi: subiecta erat ei⁹ voluntati. ergo. Probatur cõsequentia, quia voluntas Christi regebatur diuina sapientia suauiter omnia disponente. Secundo, auctoritate August.

Infr. ar. 10. cor.

¶ In responsione ad primũ nota, quòd moderni latini adhuc non quiescunt circa

circa quotum lunæ diem, quando Christus mortu⁹ est. Adduntq; super argumenta græcorum, sanctitatẽ diei quintidecimi: nam quintadecima luna illi⁹ mẽsis erat celebris, ita quòd nihil operis erat licitũ in ea, exceptis his, quę ad vescendum sunt, vt patet Exod. 12. constat autem in illa feria 6. qua Christus passus est, licita fuisse opera, quæ in festis fuissent illicita, vt patet: tũ ex operibus iudæorũ, qui illo die iudiciales actus in Christum exercuerũt: tum ex actib⁹ Ioseph & Nicodemi, qui sepelierunt Christũ, quod non fuisse licitum sabbatho, patet ex eo, ꝙ propter parasceuem festinata sepultura est, vt Aug. notauit, & ex eo ꝙ mulieres sanctæ sabbatho se continuerunt ab officio circa Christum sepultum. Vnde volunt verba Ioan. euangelistæ, Erat autem parasceue paschæ, ad literã ĩtelligi, quòd erat vigilia paschæ.

Tract. 8. in Io. nõ procul a fine, tom. 9.

¶ Ad euidendã huius considerandum est, ꝙ nõ solum certa incertis præponẽda sunt, sed ex certis ea, quę ambigua videntur, interpretanda sunt, & non econtra. Quo circa certitudo scripta a tribus euangelistis Matth. Marco, & Luca de primo die azymorũ, qui quintadecima luna est, ꝙ scilicet fuit dies Veneris, ĩ qua Christ⁹ passus est, debet præponi incertis, hoc est varie exponibilibus verbis Ioãnis euangelistæ, nõ quo ad veritatem & falsitatem, quia oĩa sunt uera, sed quo ad securitatem sensus literalis. Verba siquidem illorũ non possunt exponi ad literã, nisi intelligendo diem illũ Veneris fuisse lunã quintamdecimam: quia expresse dicũt primum diem azymorum inchoatum uespere præcedẽte, uocãtes diem Iouis ad uesperam, diem

At. 1. huius q.

Homil. 82. in Io. parũ a med. to. 3

quando pascha immolabant, sequenti autem die passus fuit.

¶ 2 Præt. Passio Christi dicitur eius exaltatio, secundũ illud Io. 3. oportet exaltari filiũ hominis. Ipse autem Christus dicitur sol iustitiæ, vt patet Malach. vlt. ergo videtur ꝙ debuerit pati hora sexta, quãdo sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id, quod dicitur Mar. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

¶ 3 Præt. Sicut sol in hora sexta maxime exaltatur quolibet die, ita in solstitio æstiuali maxime exaltatur quolibet anno. debuit ergo magis pati circa tempus solstitij æstiualis, quàm circa tempus ęquinoctij vernalis.

¶ 3 Præt. Per præsentiam Christi in mundo, mũdus illuminabatur, secundum illud Ioan. 9. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. conueniens igitur fuisset humanæ saluti, vt diutius in hoc mũdo vixisset, ita quòd non pateretur in iuuenili ætate, sed magis in senili.

SED CONTRA est, quòd dicitur Io. 13. Sciẽs Iesus quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad patrem. Et Io. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit August.* Vbi tantũ fecit quantũ sufficere iudicauit: venit hora eius, nõ necessitatis, sed voluntatis. conuenienti igitur tempore passus est.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictũ est,* passio Christi subiecta erat eius voluntati. Voluntas autem eius regebatur diuina sapientia, quæ omnia cõuenienter & suauiter disponit, vt dicitur Sapien. 8. Et ideo dicendum est, ꝙ conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in lib. Quæstionum vete. & no. testa. dicit, Omnia proprijs locis, & temporibus gessit saluator.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quidam dicunt Christum fuisse passum quartadecima luna, quando iudæi pascha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, quòd iudæi non introierunt prætorium Pilati ipso die passionis, vt non contaminarentur, sed vt manducarent pascha. vbi Chryso.* dicit quòd tunc iudæi faciebant pascha, ipse vero ante vnã diem celebrauit pascha, reseruans suam occisionem sextæ feriæ, quando vetus pascha fiebat. Cui videtur consonare quod dicitur Io. 13. quòd ante diem festum paschæ Christus facta cæna, pedes discipulorum lauit: sed contra hoc videtur esse, quod dicitur

A Matth. 26. quòd prima die azymorum accesserũt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Ex quo patet, ꝙ cum primus dies azymorum dicatur quartusdecimus dies mensis primi, quando agnus immolatur & luna plenissima est, vt Hiero.* dicit, constat quartadecima luna Christum cœnam fecisse, & quintadecima eũ esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Marc. 14. Primo die B azymorum, quando pascha immolabant &c. & Luc. 22. Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi pascha. Et ideo quidã dicũt, quòd Christus die conuenienti in quartadecima luna pascha cum discipulis suis manducauit, demonstrans ꝙ vsque ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chrysostom.* dicit super Matth. sed iudęi occupati circa procurationem mortis Christi contra legem cele- C brationem paschę in crastinum distulerunt. Et propter hoc de his dicitur, quòd in die passionis Christi noluerunt intrare prætorium, vt non contaminarentur, sed vt mãducarent pascha. Sed nec istud videtur esse cõsonum verbis Mar. dicentis. Primo die azymorũ quãdo pascha immolabant. Simul ergo Christus & iudæi vetus pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar.* licet Christus, qui est pascha nostrum sit crucifixus sequenti die, hoc est quintadecima D luna: attamẽ nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisq; sui discipulis tradens mysteria celebranda, & a iudæis tentus ac ligatus ipsi⁹ immolationis, hoc est, passionis suæ sacrauit exordium. Cum autem dicitur Ioan. 13. Ante diem festum paschæ, intelligitur hoc fuisse quartadecima luna, qđ tunc euenit quinta feria: nam luna existẽte quintadecima erat dies solẽnissimus paschæ apud iudęos. Et sic eundem diem quem Ioãnes nominat ante diem festũ paschæ, E propter distinctionem naturalem dierum, Matth. nominat primam diem azymorum: quia secundum ritum iudaicæ festiuitatis, solennitas incipiebat a vespera præcedentis diei. Quòd autem dicitur, eos comesturos esse pascha ĩ quintadecima luna, intelligendum est, quòd ibi pascha nõ dicitur agnus paschalis, qui immolatus fuerat decimaquarta luna, sed dicitur cibus paschalis, idest, azymi panes: quos oportebat comedi a mũdis.

azymorum. Verba autem Io. euangelistæ possunt aliter interpretari, q̃ quòd sabbatho fuerit quĩtadecima luna, ut patet ex expositione Doctorũ. igitur fatendum est ipsum diem Veneris fuisse quintamdecimã lunam. Et confirmatur hoc, quia idem Ioã. euangelista ibidem appellat vnum idemq; tempus parasceuem paschæ, & pascha: dicit enim de illo die Veneris, Erat autem parasceue paschæ, & de eodem introducit Pilatum dicẽtem, Est autem uobis consuetudo, ut dimittã uobis unum in pascha. Si enim tã proprie Ioã. paschæ nomine utitur, ut isti autumant, non debuit idem tempus dici pascha & parasceue paschæ: quoniam constat quòd tã stricte loquendo, aliud est tempus paschæ, & aliud parasceue paschæ. Vocauit ergo utrobique pascha solẽnitatem paschalem, sicut ẽt Luc. Act. 12. expresse totam solemnitatem paschalem pascha uocat, tractans de Petro occidẽdo, Erant autem dies azymorum, & subdit, uolens post pascha producere eũ.

Super illud Mat. 26. prima die azymorũ accesserunt. t. 9.

Hom. 8. in Mat. paulo a prin. to. 2

Beda Mar. 14. in c. 43. secundum Bedæ ordinem, to. 2.

¶ Ad obiectionem nouam ex celebritate festiuitatis illius diei, dicitur quòd quia præceptum de obseruatione illius festi excipiebat spectantia ad præparationem ciborũ, quæ tamen erant prohibita ĩ sabbatho, colligitur fuisse licita illo die, quæ sabbatho non licuissent: nam lex sub una exceptione comprehendit omnia similia. Et propterea ex hoc ipso, quòd in die primo paschæ poterant parari necessaria ad cibũ consequens est, quòd etiam licita fuerunt oĩa quę occurrens necessitas naturę & pietatis exegisset, ac p hoc opus sepulturæ, maximæ pietatis gratia, ut fuit circa Christũ, licitũ fuit. Act⁹ vero iudiciales

Universidad de D Biblioteca

cum non ſint inter opera ſeruilia, prohibitos in veteri lege neſcio: legimus.n. Petrum captum inter dies azymorū, & propter tempus illud, in quo tamen licebat operari, reſeruatus eſt occiſioni poſt Paſcha. Verūtamen quicquid ſit de hoc, ſicut Caiphas prudēs eſt habitus, conſulendo quòd expedit vnum hominem mori pro populo, facile potuit diſpēſare, quia periculū erat in mora, vt actus iudiciales circa Chriſtum licite ſe exercere crederent in primo die azymorum, præſertim cum actus hi, non ex lege, ſed ſtatutis eorum, vel cōſuetudine & reuerentia quadā prohibiti forte fuerint.

Homil. 82. in Io. a medio tom. 3.

Lib. 3. c. 13. nō procul a prin. to. 4

Vnde Chryſ.* ibidem aliam expoſitionē ponit, quòd Paſcha poteſt accipi pro toto feſto iudæorum, quod ſeptem diebus agebatur.

AD 2^m dicendum, quòd ſicut Aug.* dicit in lib. de conſ. euang. hora erat quaſi ſexta, cum traditus eſt Dn̄s crucifigendus a Pilato, vt Ioan. dicit: non.n. erat plene ſexta, ſed quaſi ſexta, ideſt, peracta quinta, & aliquid etiam de ſexta eſſe cœperat, donec completa ſexta, Chriſto pendente in cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autem fuiſſe hora tertia, cū clamauerunt iudæi, vt Dominus crucifigeretur, & veraciſſime demonſtratur, tunc eos crucifixiſſe quando clamauerunt. ergo ne quiſquam cogitationem tanti criminis auerſus a iudæis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerūt eum, vt illi eum potius crucifixiſſe, inueniantur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerunt. Quāquàm non deſunt, qui per paraſceuen, quam Ioan. commemorat, dicens, Erat paraſceue hora quaſi ſexta, horam diei tertiam velint intelligi. Paraſceue quippe interpretatur præparatio. Verum autem paſcha, quod in paſſione Domini celebratur, incœpit præparari ad hora noctis nona, quando ſcilicet omnes principes ſacerdotum dixerunt, reus eſt mortis. Ab illa ergo noctis hora, vſque ad Chriſti crucifixionem, occurrit hora paraſceues, ſexta ſecundum Ioannem, & hora diei tertia ſecundum Marcum: quidam tamen dicunt, quòd hæc diuerſitas ex peccato ſcriptoris apud græcos contingit: nam figuræ, quibus tria & ſex repræſentantur, ſatis ſunt propinquæ apud eos.

In li. q. ex no. teſt. qui incipit, de' certe perfectus q. 55. in prin. to. 4. inter opera Auguſt.

AD 3^m dicendum, quòd ſicut dicitur in lib. de Quæſtionibus veter. & nou. teſtamenti,* tunc voluit Dominus paſſione ſua mundum redimere, & reformare, quando eum creauerat, ideſt, in æquinoctio. Et tunc dies ſuper noctem increſcit: quia per paſſionem Saluatoris a tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in ſecundo aduentu Chriſti, ideo tempus ſecundi aduentus æſtati comparatur. Matthæ. 24. vbi dicitur, Cum ramus eius iam tener fuerit & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas, ita & vos cum videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt & in ianuis. Et tunc etiam erit maxima Chriſti exaltatio.

AD 4^m dicendum, quòd Chriſtus in iuuenili ætate pati voluit propter tria. Primo quidem, vt ex hoc magis ſuam dilectionem commendaret, quòd vitam ſuam pro nobis dedit, quando erat in perfectiſſimo ſtatu. Secundo, quia non conueniebat, vt in eo appareret naturæ diminutio, ſicut nec morbus, vt ſupra dictum eſt. Tertio, vt in iuuenili ætate moriens & reſurgens, futuram reſurgentium qualitatem in ſeipſo Chriſtus præmonſtraret. vnde dicitur Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.

ARTICVLVS X.

Vtrum Chriſtus fuerit conuenienti loco paſſus.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non conuenienti loco Chriſtus paſſus fuerit, Chriſtus enim paſſus eſt ſecūdum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethleem. ergo videtur quòd non in Hieruſalem, ſed in Nazareth, vel in Bethleem pati debuerit.

¶2 Præt. Veritas debet reſpondere figuræ: ſed paſſio Chriſti figurabatur per ſacrificia veteris legis: ſed huiuſmodi ſacrificia offerebātur in templo. ergo videtur quòd & Chriſtus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis.

¶3 Præt. Medicina debet morbo reſpondere: ſed paſſio Chriſti fuit medicina cōtra peccatum Adæ. Adam autem nō fuit ſepultus in Hieruſalem ſed in Hebron: dicitur enim Ioſue 14. Nomen Hebron antea vocabatur chariatarbe, Adam maximus ibi in terra * Enachim ſitus eſt. ergo videtur ꝙ Chriſtus in Hebron, & non in Hieruſalem, pati debuerit.

Alias, inte

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Luc. 13. Non capit prophetā perire extra Hieruſalem: ſed Chriſtus fuit propheta. Conuenienter ergo paſſus eſt in Hieruſalē.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut dicitur in lib. 83.* Quæſtionū, omnia proprijs locis & temporibus geſſit Saluator: quia ſicut omnia tempora ſunt in manu eius, ita etiam omnia loca: & ideo ſicut conuenienti tempore Chriſtus paſſus eſt, ita etiam conuenienti loco.

Aug. in lib. q. ex no. te. qui incipit, deus certe q. 55. 1 princip. tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus conuenientiſſime in Hieruſalē paſſus eſt. Primo quidem, quia Hieruſalem erat locus a' deo electus, ad ſacrificia ſibi offerenda: quæ quidem figuralia ſacrificia figurabant Chriſti paſſionem, quod eſt verum ſacrificium, ſecundum illud Epheſ. 5. Tradidit ſemetipſum hoſtiam & oblationem in odorem ſuauitatis. Vnde Beda* dicit in quadam homilia, quòd appropinquante hora paſſionis, Dominns appropinquare voluit loco paſſionis, ſcilicet in Hieruſalem, quo peruenit ante ſex dies paſchæ, ſicut agnus paſchalis ante ſex dies paſchæ, ideſt, decima luna, ſecundum præceptum legis ad locum immolationis ducebatur. Secundo, quia virtus paſſionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati voluit, ideſt, in Hieruſalē. vnde dicitur in Pſal. 73. Deus autem rex noſter, ante ſæcula operatus eſt ſalutam in medio terræ, ideſt, in Hieruſalem: quæ dicitur eſſe vmbilicus terræ. Tertio, quia hoc maxime conueniebat humilitati eius, vt ſcilicet ſicut turpiſſimum genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, quòd in loco tam celebri confuſionem pati non recuſauit. vnde Leo Papa dicit in quodam ſermone epiphaniæ, † Qui ſerui ſuſceperat formam, Bethleem prælegit natiuitati, Hieruſalem paſſioni. Quarto, vt oſtenderet a principibus populi iudæorum exortam eſſe iniquitatem occidentium ipſum: & ideo in Hieruſalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum 4. Conuenerunt in iſta

Ho. in dominica palmarum in prin. quære eam in homiliario totius anni.

In ſer. 1. ante med.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæſextæ Articulū decimū.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna concluſio: Chriſtus in loco conueniēti paſſus eſt. Probatur, quia omnia proprijs locis & tēporibus geſſit: quia omnia loca & tempora in manu eius ſunt. ergo.

¶ In reſponſione ad ſecūdū & tertium, aduerte quòd ad literam Chriſtus paſſus eſt extra portā in loco damnatorū, vt mors ſua turpior redderetur, dum in loco publicæ ignominiæ, ac maxime patulo paſſus eſt.

Sup. q. 35. art. 7. ad 1. & inf. q. 83. art. 3. ad 1. Et opuſ. 60. c. 18.

iſta ciuitate aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Iſrael.

AD 2^m dicendum, quòd Chriſtus non in templo aut in ciuitate, ſed extra portam paſſus eſt propter tria. Primo quidem, vt veritas reſponderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui ſolenniſſimo ſacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra caſtra comburebantur, vt præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræ. 13. Quorum animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra: propter quòd & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Secundo, vt per hoc daret nobis exemplum exeundi a mundana conuerſatione. vnde ibidem ſubditur, Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. Tertio, vt Chryſoſto.* in ſermo. de paſſio. dicit, Noluit Dominus pati ſub tecto, non in templo iudaico, ne iudæi ſubtraherent ſacrificiū ſalutare, ne putares pro illa tantū plebe oblatum: & ideo foras ciuitatem, foras muros, vt ſcias ſacrificium eſſe cōe, quod totius terræ eſt oblatio, quod communis eſt purificatio.

In ſer. qui incipit, hodierna die dn̄s noſter, aliquantulum a princip. tom. 3.

AD 3^m dicendum, quòd, ſicut Hieronym.* dicit ſuper Matthæum, Quidam expoſuit caluariæ locum, in quo ſepultus eſt Adam, & ideo ſic appellatum: quia ibi antiqui hominis ſit conditum caput: fauorabilis interpretatio & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim & foras portam, loca ſunt in quibus truncantur capita damnatorum, & caluariæ, ideſt, decollatorum ſumpſere nomen. Propterea autem ibi crucifixus eſt Ieſus, vbi prius erat area damnatorum, vt ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam vero ſepultum iuxta Hebron & Arbee in Ieſu filij Naue volumine legimus. Magis autem Ieſus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quàm iuxta ſepulchrum Adæ, vt oſtenderetur quòd crux Chriſti non ſolum erat in remedium contra peccatum perſonale ipſius Adæ, ſed etiam contra peccatum totius mundi.

Super illud Mat. 27. Et venerūt in locū qui dicitur Golgotha, to. 9

ARTICVLVS XI.

Vtrum conueniens fuerit Chriſtū cum latronibus crucifigi.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum cum latronibus crucifigi: dicitur enim 2. ad Corinth. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? ſed Chriſtus factus eſt nobis iuſtitia a deo, iniquitas autem pertinet ad latrones. non ergo fuit conueniens, vt Chriſtus ſimul cum latronibus crucifigeretur.

¶2 Præt. Super illud Matth. 26. Si oportuerit me mori tecum, nō te negabo, dicit Origenes, † Mori cum Ieſu pro omnibus moriente, hominum non erat. & Ambroſ.* dicit ſuper illud Luc. 22. Paratus ſum tecum & in carcerem & in mortem ire: paſſio, inquit, Domini æmulos habet, pares nō habet. Multo igitur minus conueniens videtur, quòd Chriſtus ſimul cum latronibus pateretur.

Orig. hom. 35. in Mat. poſt princ. hom. to. 3. Lib. 10. in Lu. c. cuius titu. eſt, reſponſione præmij, to. 5.

¶3 Præt. Matth. 27. dicitur, quòd latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei: ſed Luc. 23. dicitur, quòd vnus eorum, qui crucifixus erat cū Chriſto, ei dicebat, Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. ergo videtur, quòd præter latrones blaſphemantes fuerit cum eo crucifixus alius non blaſphemans. Et ſic videtur inconuenienter ab euangeliſtis narratum, quòd Chriſtus fuerit cum latronibus crucifixus.

SED CONTRA eſt, quòd Iſa. 53. fuerat prophetatum: Et cū ſceleratis reputatus eſt.

RESPON. Dicendum, quòd Chriſtus inter latrones crucifixus eſt, alia quidem ratione quantum ad intentionem iudæorum, alia vero quātum ad dei ordinationem. Quantum enim ad intentionem iudæorum, duos latrones vtrimque crucifixerunt, ſicut dicit Chryſoſto.* vt eorum ſuſpitionis fieret particeps: ſed non ita euenit, nam de illis nihil dicitur: huius autem vbique crux honoratur: reges diademata deponentes, aſſumunt crucem in purpureis, in diadematibus, in armis, in menſa ſacrata, vbique terrarum crux emicat: quantum vero ad dei ordinationem, Chriſtus cum latronibus crucifixus eſt: quia vt Hierony.* dicit ſuper Matth. ſicut pro nobis maledictum crucis factus eſt Chriſtus, ſic pro omnium ſalute inter noxios quaſi noxius crucifigitur. Secundo, vt dicit Leo* Papa in ſermone de paſſione, duo latrones vnus ad dexteram & alius ad ſiniſtram crucifigūtur, vt in ipſa patibuli ſpecie monſtraretur illa, quæ in iudicio ipſius, omnium hominum facienda eſt diſcretio. Et Auguſt.† dicit ſuper Ioan. Ipſa crux, ſi attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice conſtituto, vnus qui credidit, liberatus, alius qui inſultauit, damnatus eſt: iam ſignificabat quod facturus eſt de viuis & mortuis, alios poſiturus ad dextram, alios vero ad ſiniſtram. Tertio, ſecundum Hilarium* duo latrones leuæ ac dextræ affiguntur, omnem humani generis vniuerſitatem vocari ad ſacramentum paſſionis Domini oſtendentes: ſed quia per diuerſitatem fidelium ac infidelium, fit omnium ſecūdum dextram ſiniſtramq; diuiſio, vnus ex duobus ad dextram eius ſitus, fidei iuſtificatione ſaluatur. Quarto, quia vt Beda* dicit ſuper Mar. latrones, qui cum Domino crucifixi ſunt, ſignificant eos, qui ſub fide & confeſſione Chriſti vel agonem martyrij, vel quælibet arctioris diſciplinæ inſtituta ſubeunt: ſed qui hoc pro æterna gloria gerunt, dextri latronis fide deſignantur: qui vero humanæ laudis intuitu, ſiniſtri latronis mentem imitantur & actus.

Homil. 88. in Mat. aliquātulum a prin. to. 2

Mat. 27. ſuper illud, Venerūt in locum qui dicitur Golgotha. to. 9.

* In 4. ſermo. de paſſione parū a princ.

†Aug. trac. 31. in Io. in fin. tom. 9.

Ca. 33. in Matth. ante med.

Cap. 15. in Mar. c. 44. ſecundum ei⁹ ord. circa med. t. 2

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Chriſtus debitum mortis non habuit, ſed mortem voluntarie ſubijt, vt ſua virtute vinceret mortem, ita etiam non habuit meritum, vt cum latronibus poneretur, ſed voluit cū iniquis deputari, vt ſua virtute iniquitatem deſtrueret. Vnde Chryſoſt.† dicit ſuper Ioan. ꝙ latronem in cruce conuertere, & in paradiſum inducere, non minus fuit, quàm concutere petras.

Homil. 48. in Io. nō remote a prīcip. tom. 3.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæſextæ Articulum vndecimum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna diſtinctio cum duabus concluſionib⁹. Diſtinctio eſt: Alia ratione ſecundum intentionem iudæorum, & alia ſecundum diuinam electionē Chriſtus inter latrones crucifixus eſt. Prima concluſio. Chriſtus crucifixus eſt inter latrones ſecundū intentionem iudæorum, vt crederetur eſſe malus inter malos punitus: hoc eſt conuenienter quidem ad malam eorum intentionem, quia medium conſonum fini malo, ſed inconuenienter quantum ad euentum: quia oppoſitū euenit, dum Chriſti crux adoratur, & ab illorum crucibus ſic diſcernitur, & vere totum oppoſitū euenit. Putauerunt iudæi confundere crucem Chriſti cū crucibus impiorū, dum ſimul cum impijs crucifixus, ſicut alij pertanſiret: ſed euenit vt Chriſti crux fulſerit, ita quòd etiā alias memorabiles, quàmuis non venerabiles, reddiderit, vt experiētia teſtatur. Secunda concluſio: Chriſtus ſecundum dei ordinationē inter latrones conuenienter crucifixus eſt. Probatur quadruplicite r. Omnia clara ſunt.

Ad 2m dicendum, quòd non conueniebat, vt cum Christo aliquis alius pateretur ex eadem causa. vnde Origen.* ibidem subdit, Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipsi pro alijs.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum, possumus intelligere Mat. posuisse pluralem numerum pro singulari, cum dixit, latrones improperabant ei. Vel potest dici secundum Hiero.† quòd primum vterque blasphemauerit, deinde visis signis, vnus eorum crediderit.

Initis prio rib a prin. hom. 35. in Mat. numerando, to. 3. Lib. 3. c. 16. in med. to. 4.

†Sup illud Mat. 27. latrones improperabāt ei, tom. 9.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum duodecimum.*

Titulus quærit an sit dicendū, de° passus est ex eo, quòd Christus passus est: hoc est enim quærere, si passio Christi sit deitati ascribenda.

¶In corpore vna est conclo: Passio Christi attribuenda est supposito diuino nō ratione diuinæ, sed humanæ naturæ. Probatur: Vnio naturæ vtriusque facta est in persona, salua vtriusque naturæ proprietate. ergo &c. Et confirmatur auctoritate Cyrilli &c.

Articvlvs XII.

Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

G

4. con. cap. 55. ad 14.

Ad dvodecimvm sic proceditur. Videtur quòd passio Christi sit eius diuinitati attribuēda. Dicitur enim 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, numquàm dominum gloriæ crucifixissent: sed dominus gloriæ est Christus, secundum diuinitatem. ergo passio Christi cōpetit ei secundum diuinitatem.

¶ 2 Præt. Principium salutis humanæ est ipsa diuinitas, secūdum illud Psal. 36. Salus autem iustorū a Domino. Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem non pertineret, videretur quòd non posset nobis esse fructifera. H

¶ 3 Præt. Iudæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tamquàm homicidæ ipsius dei, quod magnitudo pœnæ demonstrat: hoc autem non esset, si passio ad diuinitatem non pertineret. ergo passio Christi ad diuinitatem eius pertinuit.

Sed contra est, quòd Athanasius dicit in epist. ad Epictetum,* Natura deus manens verbum est impassibile: sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad eius diuinitatem.

*Incipit hæc episto. Ego arbitrabar.

I

Respon. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est,* vnio humanæ naturæ & diuinæ facta est in persona & hypostasi & supposito, manente tamen distinctione naturarum, vt scilicet sit eadem persona & hypostasis, diuinę & humanæ naturæ, salua tamē vtriusque naturæ proprietate; & ideo, sicut supra dictum est,* supposito diuinæ naturæ attribuenda est passio, non ratione diuinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ naturę. Vnde in epistola synodali Cyrillus dicit,* Si quis non confitetur dei verbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum diuinæ naturæ ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione diuinæ naturæ impassibilis. K

*q. 2. ar. 2. & 3.

*q. 16. ar. 5.

*Habetur I prima synodo Ephesi. can. 12.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non secundum quòd est dominus gloriæ, sed secundum ꝙ erat homo passibilis.

Ad 2m dicendum, quòd, sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, mors Christi tamquàm facta mors dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem: quoniam deus & homo erat qui patiebatur: non enim natura dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

Ad 3m dicendum, quòd sicut subditur ibidem, F non purum hominem crucifixerunt iudæi, sed deo intulerunt præsumptiones: pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, & aliquis inobediens, chartam disrumpat, ad mortis sententiam deducetur, non tamquàm chartam disrumpens, sed tamquàm verbum imperiale disrumpens. non ergo securus sit iudæus, tamquàm purum hominem crucifigens: quod enim videbat, quasi charta erat: quod autem in ea celabatur, imperiale verbum, erat natum ex natura non prolatum per linguam.

Qvaestio XLVII.

De causa efficiente passionis Christi.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum primum.*

Deinde considerandum est, de causa efficiente passionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum Christus fuerit ab alijs occisus, vel a seipso.

¶Secundo, Ex quo motiuo seipsum passioni tradiderit.

¶Tertio, Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum.

¶Quarto, Vtrū fuerit conueniens, vt per manus gentium pateretur, vel potius a iudæis.

¶Quinto, Vtrum occisores eius eū cognouerint.

¶Sexto, De peccato eorum qui Christum occiderunt.

Titulus occasionē sumpsit ex euangelio, in quo Christus dicit, Nemo tollit animam meam a me.

¶In corpore articuli vna ponit̄ distinctio bimēbris, iuxta quæ membra respōdetur quæsito duabus conclusionibus cum corollario. Distinctio est, causa alicuius dupliciter: directe agēdo, vel indirecte, scilicet non prohibendo, cum posset.

¶Prima conclusio: Christ° fuit ab alijs non a seipso occisus directe. Probatur: quia persecutores eius intulerunt intent one & opere efficaci illi mortem.

¶Secunda conclusio est: Christus fuit causa mortis suę in directe, scilicet non prohibendo, cū posset. Probatur hæc vltima particula, in qua tota difficultas cōsistit, scilicet cum posset. Probatur autem dupliciter. Et ex parte occidētiū: quia poterat reprimere, vel in voluntate vel potestate. Et ex parte animæ suæ: quia spiritus eius habebat potestatem conseruandi naturā carnis suæ. Probatur: quia erat vnita verbo, auctori tate Augu. Corollariū est: Christus dicitur volūtarie mortu°. Probatur: quia non repulit nocumentum a corpore anima, sed voluit corpus succūbere.

Inf. q. 50. artic. 1. ad 2. Et q. 51. ar. 3 corp. Et op. 3. c. 337 & 338.

Lib. 5. c. 13. paulo post princ. to. 3.

¶ Circa secundam conclusionem dubiū occurrit ex Scoto in 3. sent. di. 16. q. 2. tenente, ꝙ anima Christi nō habuit potestatē præseruandi corpus suū a morte, & propterea non est mortuus volūtarie causaliter, sed affectiue: qa nō fuit indirecte cā mortis suæ ut Auctor dicit, sed cōplacuit sibi sua mors: sicut ēt S. martyres dñr volūtarie mori.

Lib. 4. c. 13. non longe a prin. to. 3.

Articvlvs primvs.

Vtrum Christus fuerit ab alio occisus, an a seipso.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit ab alio occisus, sed a seipso. Dicit enim ipse Ioan. 10. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam: ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam eius tollit. nō est ergo Christus ab alijs occisus, sed a seipso.

¶2 Præt. Illi, qui ab alijs occiduntur, paulatim debilitata natura deficiunt, & maxime hoc apparet in crucifixis: vt enim dicit Aug.* in 4. de Tri. longa morte cruciabantur ligno suspensi. In Christo autē non hoc accidit: nam clamans voce magna, emisit spiritum, vt dicitur Matth. 27. Non ergo Christus est ab alijs occisus, sed a seipso.

¶3 Præt. Illi qui ab alijs occiduntur, per violentiam moriuntur, & ita nō voluntarie: quia violentum opponitur voluntario: sed Aug.* dicit in 4. de Trinit. quòd spiritus Christi non deseruit carnem inui-

¶ Arguit autem ad hoc dupliciter, ex parte quidem corporis: quia corpus Christi erat necessario passiuum mortis ab illis actiuis, scilicet flagellis, clauis &c. Ex parte vero animæ: quia si potuisset pręseruare corpus ab omni extrinseca violentia, tenebatur se custodire in corpore, ac per hoc non custodiens peccasset. Probatur sequela: quia quilibet homo tenetur se custodire a malis: quia tenetur post deum & animas dil gere propriū corpus ex charitate.

¶Dubium secundo occurrit de ratione conclusionis: quoniam nec vnio animæ Christi ad verbū, manifestat animā Christi habuisse hanc potestatē, nec auctoritas Aug. ita hoc tradit, vt non possit glossari, quòd intendit de voluntate secundum affectum, & non secundum causam. Sicut etiam Auctor superius in quæst. 13. ar. 3. ad primum, glossat Dam. Esuriuit, sitiuit, mortuus est Christus, quia voluit. glossa, voluntate diuina: quæ tamen Auctor hic humanæ Christi voluntati tribuit.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, ꝙ de anima Christi dupliciter loqui possumus, scilicet secūdum virtutem naturalē, vel gratuitam in ea manentem, qua. s. ipsa dicitur potens, & sic anima Christi non poterat præseruare corpus suum a læsiuis, nisi gloriam animæ deriuando in corpus, & reddendo illud impassibile, quod fuisset contra mysterium nostrę redemptionis, & contra ordinem incarnationis, quo ab initio definitum est, vt anima existente gloriosa corpus maneret passibile suspenso, vt supra dictum est, redundantia gloriæ in corpus. Discurrendo quippe per omnes gratias infusas manentes in anima Christi, liquido apparet nullam in ea fuisse potētiam aliam ad præseruandum corpus a læsiuis approximatis. Alio modo loqui possumus de anima Christi, vt est instrumentum coniunctum deitatis, & sic, vt superius in q. 13 ar. 2 & 3. dixit Auctor, potestatem habuit faciendi oīa miracula ordinabilia in finem incarnationis, hoc est omnes mutationes creaturā præter spectantes ad creationem, & hmōi. Et sic loquitur hic Auctor de aīa Christi, ita ꝙ intendit ꝙ anima Christi, vt organū verbi, poterat & voluntates persecutorum immutare & potestatem eorū impedire, sicùt poterat alia miracula in cælo & in terra facere, & similiter poterat conseruare carnē suā ne læderetur a flagellis, clauis & quibuscumq; læsiuis, sicut potuit seruare Petrū sup aquas ambulantē &c. Et huius rō in scđo dubio reddetur.

¶Ad obiectionem ergo Scoti primam, dicitur ꝙ peccat secundū non causam, vt causam. Concesso siquidem toto argumento, nihil aliud habetur, nisi quòd corpus Christi necessario passum est ab extrinsecis cōferendo actiua ad passiuum, s. corpus & animam, secundum se: cum his enim stat quòd anima illa, vt organum verbi potuisset si voluisset, impedire passionem.

¶Ad secundam dicitur, quòd soluit seipsam: quia ex quo homo plus animam propriam, quàm proprium corpus tenetur diligere, constat quòd non peccat, sed bene facit, qui cum possit, non custodit proprium corpus a læsiuis propter salutem animarum: Christus autem pastor bonus fuit ponens animā, hoc est vitam suam pro ouibus suis.

¶Ad secundum dubium dicitur, quòd quia a catholicis acceptatur, quòd anima Christi fuit organum coniunctum verbi dei, consentaneum rationi est, vt quod singulariter & ineffabiliter assumptū est organū, ad omnia effectum sit organum, ad quæ potest instrumētaliter concurrere. Nam sicut caput est Christus etiam angelorum, & in scientia & gratia & virtutibus prælatus est omnibus, ita etiam potentia instrumentali super oīa sit, quæ possunt diuino organo fieri: omnia enim quæ excellentia sunt & non decent Christi animā, sed consonant conditioni eius, credenda sunt inesse illi. Et sic ex vnione animæ Christi ad verbum, manifestatur rōnabiliter potestas hæc (scilicet præseruandi proprium corpus a læsiuis) in anima Christi, vt organum est verbi. Et licet glossari forte possit Aug. ad planum tamen sensum ex cōtextu recurrendum est, & ille tenendus, quicquid glossent alij. Quòd aūt Auctor diuinæ volūtati ibi tribuerit, ꝙ hic humanæ, nō est mirū: quia ipsemet ibi in ar. 3. regulam generalem tradidit interpretandi dicta de potestate instrumentali animæ Christi. s. ꝙ quia instrumentum non propria, sed principalis agentis potestate agit, ideo opera animæ Christi pure organice, attribuuntur deitati. Et propterea, vtrumq; est verum. s. ꝙ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est, quia voluit, volūtate diuina, vt causa principali, & ꝙ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est voluntate humana, vt causa potente instrumentaliter impedire, & non impediente. Et primum, vt clarius & principalius ab omnibus affirmatur: secundum a sapientibus intelligitur in euangelio traditum, cū dicitur, Nemo tollit animā meā a me: sed ego pono eam. Hoc verbū nullus martyrū quantūcūq; voluntarius ad mortē, potest vere dicere: sed propriū fuit Christo. ergo nō sola voluntas cōplacentiæ, sed causatiua mortis, in Christo fuit.

¶ In responsione ad secundum aduerte, ꝙ duplex est modus dicendi de clamore Christi in cruce. Primus est, quòd Christus permittens corpus pati ac debilitari vsq; ad mortem, secundū violentiam illati suo corpori tormenti, speciali miraculo fortitudinem ad clamandum effecit. Secundus est, ꝙ Christus permisit quidem corpus pati, & nihil minuendo de passione miraculose conseruauit fortitudinem naturæ ad clamandum, ita ꝙ conseruatio fortitudinis fuit miraculosa, qua conseruatione desinente statim passio effectum mortis habuit: clamans enim expirauit. Primus modus facilior est, sed multiplicat miracula: quoniam, vt patet Matth. 27. bis Christus clamauit, ac per hoc duobus miraculis opus fuit. Secundus autem modus, quem sequitur Auctor in litera, vnico cōtentus est miraculo, scilicet conseruatione fortitudinis vsque ad extremum: ex illa enim pluries clamare potuit. Et altior est, quia vt in litera dicitur, ad hoc Christus conseruauit fortitudinem, vt monstraret, ꝙ nemo tollit animam suā a corpore suo: sed ipse ponit eam.

¶In eadem responsione circa celeritatem mortis Christi, quia voluit, considerandum est, quòd celeritas illa fuit & naturalis & voluntaria. Nam ex parte corporis naturale fuit, quòd Christus moreretur, antequàm latrones morerentur: tum

sus, sed quia voluit, quādo voluit, & quomodo voluit. nō ergo Christus ē ab aliis occisus, sed a seipso.

Sed contra est, ꝙ dicitur Luc. 18. Postquam flagellauerint, occident eum.

Respon. Dicendum, quòd aliquid potest esse causa alicuius effectus dupliciter. Vno modo, directe ad illud agendo: & hoc modo persecutores Christi eum occiderunt, quia sufficientem causam mortis ei intulerunt, cum intentione occidendi ipsum & effectu subsequente, qa scilicet ex illa causa, est mors subsecuta. Alio modo, dicitur aliquis causa alicuius indirecte, scilicet quia non impedit cū impedire possit: sicut si dicatur aliquis alium perfundere, quia non clausit fenestram, per quam imber ingreditur. Et hoc modo ipse Christus fuit causa suæ passiōis & mortis: poterat enim suam passionem & mortem impedire. Primo quidem aduersarios reprimendo, vt eum aut non vellent, aut nō possent interficere. Secundo, quia spiritus eius habebat potestatem cōseruandi naturam carnis suæ, ne a quocumque læsiuo inflicto opprimeretur: quod quidem habuit anima Christi, quia erat verbo dei coniuncta in vnitate personæ: vt Augustin.* dicit in 4. de Trinita. Quia ergo anima Christi nō repulit a proprio corpore nocumentū illatū: sed voluit ꝙ natura corporalis illi nocumēto succumberet, dicitur suam animam posuisse, vel voluntarie mortuus esse.

A B C

*Lib. 4. c. 13. de Trin. tomo 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cum dicitur, Nemo tollit animam meā a me, intelligitur, me inuito: quod enim aliquis ab inuito aufert, qui resistere non potest, illud proprie dicitur tolli.

Ad 2m dicendum, ꝙ vt Christus ostenderet, quòd passio illata per violentiam, eius animam non eripiebat, naturam corporalem in sua fortitudine conseruauit, vt etiam in extremis positus voce magna clamaret, quod inter alia miracula mortis eius cōputatur. vnde dicitur Marci 15. Vidēs autem Centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait, Vere hic homo filius dei erat. Fuit & mirabile in Christi morte, quòd velocius mortuus fuit aliis, qui simili passione afficiebantur. Vnde dicitur Ioannes 19. quòd eorum qui cū Christo crucifixi erant

D E

Universidad de Deusto Biblioteca

quia lõge plura passus fuerat: tũ quia delicatioris erat cõplexionis: tum quia corpus ieiunijs, vigilijs atque laboribus debilitatum habebat: tum potissime, quia passio eius erat pura, scilicet, sine redundantia cõsolationis: latrones .n. consolabantur, alter spe, alter saltẽ sua sorte cõtentus. Ex parte vero deitatis, & animæ instrumentaliter, fuit volũtaria: quia quandiu voluit conseruare fortitudinem patientiæ fortis fuit: quàm primum autem noluit conferre, reliquit ipsum corpus sibi: & sic statim ex illatis passionibus directe, a sua vero voluntate indirecte, non prohibendo, cum posset, secuta est mors, non expectata latronum morte.

Inf. q. 48. artic. 2. & 3. cor. Et 4. cõtra c. 55 ad 13. & 16. Et opu. 3. cap. 234. Et Roma. 5. lec. 2. fi. & l. 5. fi.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus. ¶In corpore vna conclusio: Conueniẽtissimum fuit, vt Christus ex obedientia pateretur. Probaẽ tripliciter. Omnia clara sunt in litera.
¶Memento colligere ex responsione ad primum & tertiũ, quòd Christus sua passione adimpleuit legem totam: charitate quidem & obedientia summa oĩa præcepta moralia: sacrificio summo suiipsius, omnia cæremonialia: satisfactione summa tantæ pœnę, omnia iudicialia. Et si his iunxeris, quòd in his tribus clauduntur mãdata omnia iuris diuini, iuris naturalis, & iuris positiui secundum genus, videbis quòd Christus in sua passione impleuit omnem iustitiã omnis generis iuris, & præcepti.

fregerunt crura, vt cito morerentur: ad Iesum autẽ cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et Mar. 15. dicitur, quòd Pilatus mirabatur, si iam obijsset. Sicut .n. eius voluntate, natura corporalis conseruata est in suo vigore vsque ad extremũ, sic etiam quando voluit, subito cessit nocumento illato.

Ad 3m dicendum, quòd Christus simul & violẽtiam passus est, vt moreretur, & tamen voluntarie mortuus fuit: quia violentia corpori eius illata est, quæ tamen tantum corpori eius præualuit, quantum ipse voluit.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus fuerit ex obedientia mortuus.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ Christus non fuerit ex obediẽtia mortuus. Obedientia enim respicit præceptum: sed non legitur Christo fuisse præceptum, quòd ipse pateretur. non ergo ex obedientia passus fuit.

¶ 2 Præt. Illud dicitur aliquis ex obedientia facere, quod facit ex necessitate pręcepti: Christus autem, non ex necessitate, sed voluntarie passus fuit. non ergo passus est ex obedientia.

¶ 3 Præt. Charitas est excellentior virtus, quàm obedientia: sed Christus legitur ex charitate passus, secundũ illud Ephes. 5. Ambulate in dilectione, sicut & Christ⁹ dilexit nos, & tradidit semetipsum ꝓ nobis. ergo passio Christi magis debet attribui charitati, q̃ obediẽtię.

Sed contra est, quòd dicitur Philip. 2. Factus est obediens patri vsque ad mortem.

Respon. Dicendum, quòd conueuientissimum fuit, ꝙ Christus ex obedientia pateretur. Primo quidem, quia hoc conueniebat iustificationi humanæ, vt sicut per vnius hominis inobediẽtiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnius hominis obedientiã, iusti constituantur multi, vt dicitur Rom. 5. Secundo, hoc conueniens fuit reconciliationi dei ad homines. vnde dicitur Ro. 5. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius, inquantum scilicet ipsa mors Christi fuit quoddam sacrificium acceptissimum deo, secundũ illud Eph. 5. Tradidit seipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Obedientia vero omnibus sacrificijs antefertur, secundum illud 1. Reg. 15. Melior est obedientia quàm victimæ: & ideo F conueniens fuit, vt sacrificium passionis, & mortis Christi ex obedientia procederet. Tertio, hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit: non enim miles vincere potest, nisi duci obediat, & ita homo Christus victoriam obtinuit* per hoc, quòd deo fuit obediens, secundum illud Prouer. 21. Vir obediens loquitur victorias.

Alias, pro eo.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus mandatum accepit a patre, vt pateretur: dicitur enim Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterũ sumendi eam, & hoc mandatum accepi a patre meo, scilicet ponendi animam, & sumendi eam. Ex quo, vt Chrysosto.* dicit, non est G intelligendũ, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit discere: sed voluntarium monstrauit processum, & contrarietatis ad patrem suspitionem destruxit: quia tamen in morte Christi lex vetus consumata est, secundum illud quod ipse moriens dixit Ioan. 19. Consumatum est, potest intelligi quòd patiendo, omnia veteris legis præcepta impleuit. Moralia quidem, quæ in præceptis charitatis fundantur, impleuit inquantum passus est, & ex dilectione patris, secũdum illud Ioan. 14. Vt cognoscat mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater sic facio, surgite eamus hinc, s. ad locum passionis, & etiam ex H dilectione proximi, secundum illud Galat. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Cæremonialia vero præcepta legis, quę ad sacrificia & oblationes præcipue ordinantur, impleuit Christus sua passione, inquantum omnia antiqua sacrificia, figuræ fuerunt illius veri sacrificij, quod Christus obtulit, moriendo pro nobis. Vnde dicitur Coloss. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi, eo scilicet, quòd Christus comparatur ad illa, sicut corpus ad vmbrã. Præcepta vero iudicialia legis, quæ pręcipue ordinantur ad satisfaciendum iniuriam passis, impleuit Christus sua passione: quoniam, vt in Psal. 68. dicitur, quæ non rapuit exoluit, permittens I se ligno affigi pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra dei mandatum.

Homil. 59. in Ioan. in prin. to. 3.

Ad 2m dicendum, quòd obedientia etsi importat necessitatem respectu eius, quod præcipitur, tamen importat voluntatem respectu impletionis præcepti, & talis fuit obedientia Christi. Nam ipsa passio & mors secundum se considerata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Christus dei voluntatem circa hoc implere, secundum illud Psal. 39. Vt facerem voluntatem tuam deus meus volui. Vnde dicebat Matth. 26. Si non potest transire a me calix iste, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

Ad 3m dicendum, quòd eadem ratione Christus passus est ex charitate & obedientia: quia & præcepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediẽs fuit K ex dilectione ad patrem præcipientem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus pater tradiderit Christum passioni.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum tertium.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd deus pater non tradiderit Christum passioni. Iniquum enim & crudele videtur esse, ꝙ innocẽs passioni & morti tradatur: sed sicut dicitur Deut. 32.

3. di. 20. ar. 5. q. 1. Et quol. 1. ar. 3. fi. & Mat. 26.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna cõclusio: Deus pater tradidit tripliciter Christum passioni. Probaẽ: Christ⁹ passus est ex obedientia patris. ergò. Et declaraẽ conclusio quo ad omnia membra, scilicet ordinationem, inspirationem, non protectionem: hæc.n. tria inferuntur ex obedientia ordinate: nam obedientia huiusmodi infert ĩ præceptore institutionem, in obediente inspirationem, in exequutore permissionem.
¶In responsione ad primũ, nota quòd illa propositio, innocentem hominem passiõi & morti tradere inuitum, est impium & crudele, intelligitur absolute & non in ordine ad deum, cuius sũt vita & mors, qui potest absque impietate & crudelitate innocentem, inuitum tradere passioni & morti, sicut potest pro libito talem annihilare. Vtitur autem Auctor propositione ista tractando de deo, vt ostendat quòd traditio Christi in mortem ab ipso deo, non est secundum se absolute iniusta: quia non inuitus, sed voluntarius traditus est in mortem, sponte obediẽs deo ad hoc. Decuitque deum non omnipotentia sua vti in traditione huiusmodi, qui definierat vinci diabolum non potentia, sed iustitia, & propte eà vsus ẽ suaui dispositione, tradendo Christum voluntarium ad huiusmodi obediẽtiã.

deus fidelis, & absque vlla iniquitate. ergo Christum innocentem non tradidit passioni & morti.

¶ 2 Præt. Non videtur quòd aliquis a seipso, & ab alio morti tradatur: sed Christus tradidit semetipsum pro nobis, secundum quòd dicitur Isa. 53. Tradidit in mortẽ animam suam. non ergo videtur, quòd deus pater eum tradiderit.

¶ 4 Præt. Iudas vituperatur, ex eo quòd tradidit Christum iudæis, secundum illud Ioan. 6. Vnus ex vobis diabolus est: quod dicebat propter Iudam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur iudæi, qui eum tradiderunt Pilato, secundum quòd ipse dicit Ioan. 18. Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipsum, vt crucifigeretur, vt habetur Ioan. 19. non est autem participatio iustitię cum iniquitate, vt dicitur 2. ad Corin. 6. ergo videtur, quòd deus pater non tradiderit Christum passioni.

Sed contra est, quòd dicitur Rom. 8. Proprio filio suo non pepercit deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) Christus passus est voluntarie ex obediẽtia Patris. vnde secũdum tria, deus pater tradidit Christum passioni. Vno quidem modo, secundum quòd sua æterna voluntate ꝑordinauit passionem Christi ad humani generis liberationem, secundũ illud, quod dicitur Isaiæ 53. Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. & iterum, Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Secundo, inquantum inspirauit ei voluntatem patiẽdi pro nobis, infundendo ei charitatem. vnde ibidem sequitur, Oblatus est, quia voluit. Tertio, non protegendo eum a passione, sed exponendo persequentibus. vnde & legitur Mat. 27. quòd pendens in cruce Christus dicebat, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? quia scilicet potestati persequentium eum exposuit, vt Aug.* dicit, de gratia noui testamenti.

* Art. ꝑced.

* In epist. 120. ex c. 6. & 10. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd innocentem hominem passioni & morti tradere contra eius voluntatem, est impium & crudele: sic autem deus pater Christum non tradidit, sed inspirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo ostenditur & dei seueritas, qui peccatum sine pœna dimittere noluit (quod signat Apostolus dicens, Proprio filio suo non pepercit) & bonitas eius in eo, ꝙ cum homo sufficienter satisfacere non posset p aliquã pœnam quam pateretur, ei satisfactorem dedit, quod significauit Apostolus dicẽs, Pro nobis omnibus tradidit illum. & Ro. 3. dicit, Quem scilicet Christum, proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

A Ad 2m dicendum, quòd Christus secundum ꝙ deus, tradidit semetipsum in mortem eadem voluntate & actione, qua & Pater tradidit eum: sed inquantum homo, tradidit seipsum voluntate a Patre inspirata. vnde non est contrarietas in hoc, quòd Pater tradidit Christum, & ipse tradidit semetipsum.

Ad 3m dicendum, quòd eadem actio diuersimode iudicatur in bono vel in malo, secundum quòd ex diuersa radice procedit. Pater enim tradidit Christũ, & ipse semetipsum, ex charitate, & ideo laudantur, Iudas autem tradidit ipsum ex cupiditate, Iudæi autem ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæsarem, & ideo ipsi vituperantur.

B ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens, Christum pati a Gentilibus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulũ quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Cõueniẽs fuit, vt Chr̃i passio a Iudæis inciperet, & mediantibus ipsis per gentiles finiretur. Probatur: Conuenienter effectus passionis pręfiguratus est in modo ipsius passionis: sed fructus inchoauit ĩ Iudæis, & per ipsos peruenit ad Gentiles. ergo conueniens modus fuit, vt Christi passio a Iudæis inciperet, & per ipsos a gentilibus finiret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Christum pati a Gentilibus: quia enim per mortem Christi homines erant a peccato liberandi, conueniens videbatur, vt paucissimi in morte eius peccarent. Peccauerunt autem in morte eius Iudæi, ex quorum perC sona dicitur Mar. 21. Hic est hęres, venite occidamus eum. ergo videtur cõueniens fuisse, quòd in peccato occisionis Christi gentiles, non implicarentur.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed figuralia sacrificia veteris legis non gentiles, sed Iudæi offerebant. ergo neque passio Christi, quæ fuit verum sacrificium, impleri debuit per manus gentilium.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur Ioan. 5. Iudęi quærebant Christum interficere, non solum quia soluebat sabbathum, sed quia patrem suum dicebat deum, æqualẽ D se deo faciens: sed hoc videbatur esse solum contra legem iudæorum, vnde & ipsi dicunt Ioan. 19. Secundum legem debet mori, quia filium dei se fecit. videtur ergo conueniens fuisse, quòd Christus non a gentilibus, sed a iudæis pateretur, & falsum esse quod dixerunt, nobis non licet interficere quemquam, cum multa peccata secundum legem morte puniantur, vt patet Leui. 20.

Sed contra est, quòd ipse dominus dicit Mat. 20. Tradent eum gentibus, ad illudendum, & flagellandum & crucifigendum.

Respon. Dicendum, quòd in ipso modo pasE sionis Christi præfiguratus est effectus ipsius. Primo enim passio Christi effectum salutis habuit in Iudæis, quorum plurimi in morte Christi baptizati sunt, vt patet Actuum 2. & 3. Secundo vero iudæis prædicantibus, effectus passionis Christi transiuit ad gentes. et ideo conueniens fuit vt Christus a Iudæis pati inciperet, & postea iudæis tradentibus, per manus gentilium, eius passio finiretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus ad ostendendam abundantiam charitatis suæ, ex qua patiebatur, in cruce positus veniam persecutoribus postulauit. et ideo vt huius petitionis fructus ad iudæos & gentiles perueniret, voluit Christus ab vtrisque pati.

Ad 2m dicendum, quòd passio Christi fuit sacri- F ficij oblatio, inquantum Christus propria voluntate mortem sustinuit ex charitate. Inquantum autem a persecutoribus est passus, non fuit sacrificium, sed peccatum grauissimum.

*Trac. 114. Ioã. circa med. to. 9.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit, Iudæi dicentes, nobis non licet interficere quemquam, intellexerunt, non sibi licere interficere quemquam, propter festi diei sanctitatem, quam celebrare iam cœperant. Vel hoc dicebant (vt Chrysost.* dicit) quia volebant eum occidi, non tanquam transgressorem legis, sed tanquam publicum hostem, quia regem se fecerat: de quo non erat eorum iudicare. vel quia nõ licebat eis crucifigere (quod cupiebant) sed lapidare, quod in Stephano fecerunt. Vel melius dicendum est, quòd per Romanos, quibus erant subiecti, erat eis potestas occidendi interdicta.

*hom. 82. in Ioã. post med. illius tom. 3.

Articvlvs V.

Vtrum Christi persecutores eum cognouerint.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd persecutores Christi eum cognouerint. Dicitur enim Matth. 21. quòd agricolæ videntes filium, dixerunt intra se, Hic est hæres, venite occidamus eum. vbi dicit Hieron.* Manifeste dominus probat ex verbis Iudæorum, principes non per ignorantiam, sed per inuidiam, dei filium crucifixisse: intellexerunt enim eũ esse illum, cui pater per Prophetã dicit, Postula a me, & dabo tibi gẽtes hæreditatem tuam. ergo videtur ꝙ cognouerint eum esse Christum, vel filium dei.

*Id innuit c. 21. Mat. ĩ fi. illius to. 9. & etiam in glos. ordi.

¶ 2 Præt. Ioan. 15. Dominus dicit, Nunc autem & viderũt, & oderũt & me & patrem meum: quod autem videtur, manifeste cognoscitur. ergo iudæi cognoscentes Christum, ex causa odij, ei passionem intulerunt.

¶ 3 Præt. In quodam sermone Ephesini cõcilij dicitur, Sicut qui chartam imperialem discerpserit, tamquàm imperatoris disrumpens verbum, ad mortem addiicitur, sic crucifigens iudæus quem viderat, pœnas dabit, tamquam in ipsum deum verbum præsumptiones iniiciens. Hoc autem non esset, si eum esse dei filium, non cognouissent: quia ignorantia eos excusasset. ergo videtur, quòd iudæi crucifigentes Christum cognouerint esse filium dei.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, numquam dominum gloriæ crucifixissent. & Act. 3. dicit Petrus, iudæis loquẽs, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri. & dominus in cruce pendẽs dicit, Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.

Respon. Dicendum, quòd apud iudæos quidam erant maiores, & quidam minores. Maiores quidem, qui eorum principes dicebantur, *(vt dicitur in lib. Quæstionum vete. & nou. Test.) sicut et dęmones, cognouerunt eum esse Christum promissum in lege: omnia enim signa videbant in eo, quæ dixerant futura prophetæ. G Mysterium autem diuinitatis eius ignorabant: et ideo Apostolus dicit, quòd Si cognouissent, nũquam dominum gloriæ crucifixissent: sciẽdum tamen, quòd eorum ignorantia non eos excusabat a crimine: quia erat quodammodo ignorãtia affectata: videbant enim euidentia signa diuinitatis ipsius: sed ex odio & inuidia Christi, ea peruertebant, & verbis eius, quibus se dei filium fatebatur, credere noluerũt. Vñ ipse de eis dicit Ioã. 15. H si non venissem, & locutus eis nõ fuissem, peccatum non haberent, nũc autem excusationem non habẽt de peccato suo. Et postea subdit, Si opera nõ fecissem ĩ eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et sic ex persona eorum accipi potest, quod dicitur Iob. 21. dixerunt deo, Recede a nobis, sciẽtiam viarum tuarum nolumus. minores vero, idest populares, qui mysteria scripturæ non nouerant, non plene cognouerunt ipsum esse Christum, nec filium dei: I licet enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et si aliquando dubitauerũt, an ipse esset Christus, propter signorum multitudinem & efficaciam doctrinæ (vt habetur Ioã. 7.) tamen postea decepti fuerũt a suis principibus, vt eum non crederẽt, neque filium dei neque Christũ. vnde & Petrus eis dixit, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri: quia scilicet per K principes seducti erant.

*Aug. in lib. q. ex no. & ve. test. qui incipit, certe c. 66. a med.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa verba dicuntur ex persona colonorũ vineæ, per quos significantur rectores illius populi, qui eum cognouerunt esse hæredem, inquantum cognouerunt eũ esse Christum promissum in lege: sed contra hanc responsionem esse videtur, quòd illa verba psalmi, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. si ergo cognouerunt eum esse illum, cui di-

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum quintum.*

Opusc. 60. c. 18. in fin. Et 1. ad cor. 2. le. 2.

Titulus clarus vt sonat, de hominibus tamen: quia de dæmonibus iam dictum est.

¶ In corpore vna ẽ distinctio bimẽbris, cum conclusionibus appositis iuxta mẽbra. Distinctio est, quòd apud iudæos quidam erant maiores, quidam minores. De maioribus tres cõclusiones ponuntur. Prima est, ꝙ cognouerunt ipsum esse Messiam. secunda, ꝙ non cognouerunt ipsum esse deum. tertia, ꝙ ignorantia ista non excusauit peccatũ eorum. Prima conclusio probatur auctoritate, & ratiõe: quia videbant omnia signa dicta de Messia. secunda probatur auctoritate eadem, adiuncto verbo Apostoli, Si cognouissent. Et hæ conclusiones cum suis probationibus ab Auctore recitatiue afferuntur, vt patet in litera. Tertia autem cõclusio ipsius Auctoris est, & probatur: quia eorum ignorãtia erat affectata: quia videbant testimonia deitatis Christi sufficiẽtia, sed ipsi ex prauo affectu peruertebant illa, & doctrinam abiiciebãt, nolentes credere. Probatur Ioã. 15. &c.

¶ Aduerte hic, ꝙ licet testimonia deitatis Christi essent secundum se sufficiẽtia ad causandam fidem voluntariã vel coactam hominibus, qui pręsentes fuerunt testimonijs illis, scilicet miraculorum sic factorũ ad cõfirmationem doctrinæ, qua dicebat se deum, tamẽ gratia vnionis personalis non erat vsquequaque clara, tam hominibus quã dęmonibus, antequã mysterium hoc fuisset apertum. nã etsi sciebatur, ꝙ Messias erat deus & filius dei: non tamen intelligebatur in quo sensu verificaretur, quòd esset deus aut dei filius, an per vnionis personalis gratiam, an per aliquã excellentiam singularissimam: quæ dubitatio sublata videtur post Christi passionem, quo ad dæmones, & resurrectionem, quo ad homines, quando aperuit discipulis sensum, vt intelligerẽt scripturas, & amplius per Spiritus sancti aduentum, qui promissus fuit doctor omnis veritatis, Ioan. 14.

Principes autem iudæorum ignorantiam suam, non ex ambiguitate modi possibilis ad verificandam Christi deitatem, sed ex prauitate affectus insurrexerunt in Iesum, quocumque modo fuerit deus: & ideo reos seipsos constituerunt omnis excellentiæ, quæ in illo homine erat, ac per hoc deitatis. Ex eo enim, quòd non curarunt attendere testimonijs operũ & verborum Christi, sed persequi illũ elegerunt, ignorantiam pro excusatione allegare non potuerunt, & hoc est ꝙ dominus dicit Ioan. 15. Si nõ venissem, &c. vt in litera affertur.

¶ Sed occurrit simile dubium de prima conclusione. scilicet ꝙ maiores cognouerunt Iesum esse Christum. Nam signa & testimonia apparentia, ꝙ Iesus esset Christus, licet in se fuerint sufficientia ad hoc testificandum,

candum; & videntes illa ad cõfirmationem professionis Christi, debebant credere illum esse Christum: quia tamen de Christo multa excellentia & maxima prædicta erant, quæ in Iesu non apparebant, quia in secundo aduentu implenda sunt, & maiores ignorabant istos duos aduentus, & putabant Christũ in primo aduentu regnaturum, & redempturum temporaliter Israel, ideo videntur etiã ignorasse ipsũ esse Christum, ignorantia tamen affectata. Et cõfirmatur hęc ignorãtia: quia etiam discipuli domini ab ipso eruditi, credentes ipsum esse Christum, putabãt quòd in primo aduentu esset tẽporaliter redempturus Israel: dicunt enim, Nos autem sperabamus, ꝙ ipse esset redempturus Israel: Paulus quoque Apostolus dicit se ignoranter peccasse, paternarum traditionũ æmulatione, significãs, quòd maiores, qui eum docuerãt, ignorabant Iesum esse Christum: vnde statim ingressus in synagogas, prædicabat affirmans, quoniam hic est Christus. Ipse quoque dominus ante principes iudæorum cõstitutus, cum adiuratus confessus esset se esse Christum, subdidit de secundo aduentu glorioso, vt excluderet ab eis excusationẽ suę ignorantiæ: debebant enim inquirere, quo modo hic secũdus aduentus futurus esset, & sic de regno Chrĩ fuissent edocti, &c. sed ipsi nolentes intelligere, dixerunt, Blasphemauit, reus est mortis, &c. Vbi apparet eorum affectata cæcitas. si enim blasphemia est hominẽ esse Christum filium dei, cur ergo expectando talem futurum Messiam, a Iesu inquiritis, an ipse sit? numquid Christus blasphemus esse debet? Si autem non est blasphemia Christo, sed huic pauperi Iesu, quem audistis post tot miracula suscitasse Lazarum, audire quòd hic pauper veniet gloriosus cum potestate, &c. discite quòd paupertas & abiectio nõ facit illum blasphemum, sed testem veritatis: sed deprauatus affectus declinauit ad execrandum hominem.

*Hom. 40. in Mat. in opere imp. a med. to. 2
†cap. 94. secund. ord. Bedæ circa fin. to. 2.

¶ Ad hoc potest dici, quòd inter maiores erat latitudo & quod illi maiores, qui perspicacius scripturas nouerant, & miracula doctrinamq; Christi viderant, nouerant illum esse Christum: quia vt dicitur Matth. 81. dixerunt, hic est hæres. Alij autem maiores, qui non sciebant, tot ignorare potuerunt. Nulli tamen excusati ob ignorantiam fuerunt: quia in promptu habebant, vnde poterant cognoscere testimonia Christi & certificari de dubijs, quo ad excellentiam ab ipso quem vita, doctrina scripturæ, miraculaq; tot commendabant. Si quis autem putat omnes maiores cognouisse ipsum esse Christum, dicere potest quòd cognouerunt ipsum esse Christum, quamuis non cognouerint, qualiter Christi officium consumaturus esset.

¶ Mihi videtur, saluo meliori iudicio, distinguendum inter illud quod iudæorum principes potuerunt, ac debuerunt cognoscere, & id, quod de facto cognouerunt. & dicẽdum, quòd potuerunt ac debuerunt cognoscere Iesum esse Christum, & quòd de facto non cognouerunt Iesum esse Christum. Et primum satis patere potest, ex testimonijs miraculorum & doctrinæ: hæc enim duo dominus ipse allegat Ioã. 15. Si non venissem & locutus eis non fuissem, quo ad doctrinam testificãtem de se, & si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, &c. quo ad

A ctum est, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, sequitur quòd cognouerint eũ esse filium dei. Chrysost* etiam ibidem dicit, quòd cognouerunt eum esse filium dei. Beda etiam dicit super illud† Luc. 23. Quia nesciunt quid faciunt, Notandum, inquit, quòd non pro eis orat, qui quem filium dei intellexerunt, crucifigere, quã confiteri maluerunt. sed ad hoc potest responderi, quòd cognouerunt eum esse filium dei, non per naturam, sed per excellentiam gratiæ singularis. Possumus tamen dicere, quòd etiam verum dei filiũ cognouisse dicuntur: quia euidentia signa huius rei habebant, quibus tamen assentire, propter odiũ & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium dei.

Ad 2m dicendum, quòd ante illa verba præmittitur, Si opera nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. & postea subditur, Nunc autẽ viderunt C & oderunt & me & Patrem meũ. Per quod ostenditur, quòd videntes opera Christi mirifica, ex odio processit quòd eum filium dei nõ cognouerunt.

Ad 3m dicendum, quòd ignorantia affectata non excusat a culpa, sed magis videtur culpam aggrauare: ostendit enim hominem sic vehementer esse affectũ ad peccandum, quòd vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet. et ideo iudæi peccauerunt, non solum hominis Christi, sed etiam tãquam dei crucifixores.

B

Articvlvs VI.

Vtrum peccatum Christum crucifigentium fuerit grauissimum.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd peccatum crucifigentium Christum, non fuerit grauissimum. non enim est grauissimum peccatum, quod excusationem habet: sed ipse dominus excusauit peccatum crucifigentiũ eum, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. non ergo peccatũ eorum fuit grauissimũ.

¶ 2 Præt. Dominus dixit Pilato C Ioan. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ipse autem Pilatus fecit Christum crucifigi per suos ministros. ergo videtur fuisse maius peccatum Iudæ proditoris, peccato crucifigentium Christum.

¶ 3 Præt. Secundum Philoso-

miracula. Secundum autem suadetur ex eo, quòd omnia dicta de Christo non cognouerunt impleri in ipso: prophetatum enĩ erat de ipso, quòd erat futurus rex Israel, & redempturus ex captiuitate Israel & cę. vnde Magi dixerunt, Vbi est qui natus est rex iudæorum? Et hoc licet modo cognoscatur, quòd de Christo in secundo aduẽtu intelligitur tẽporaliter, in primo autem spiritualiter tantum, ante Christi tamen resurrectionem non erat hæc distinctio cognita, vt patet ex eo quòd nec ipsi Apostoli a domino edocti, cognoscebant hoc: dicitur enim Luc. 18. quòd cum dominus prędixisset mortem & resurrectionem suã, ipsi nihil horum intellexerunt. Et Ioannes euangelista de seipso etiam testatur, quòd in die resurrectionis credidit, & ꝙ nondũ sciebat scripturã de resurrectiõe Chrĩ. Discipuli quoq; eũtes in Emaus, dixerunt, Nos sperabamus (procul dubio Iesu viuẽte) ꝙ ipse esse redẽpturus Israel, quod spectat ad regnum eius, & ad hoc spectant alia dubitanda inducta. Quia ergo distinctio ista duorum aduentuũ Christi erat ignota, principes iudæorũ malitia affectus proprij in Christum velati, reliqua ex scriptura & signis & doctrina testimonia, tanquam insufficientia abiecerunt: cum tamen essent sufficientissima, & secundum aduentum explicantia & promittentia: quin D potius, quia Christus rex erat futurus, tamquam vsurpatione tituli regij ex hoc ipso, quòd Christum se dicebat Iesus, accusarunt eum coram Pilato, & ex hoc tãdem obtinuerunt sententiam mortis illius. Et licet non cognouerint Iesum esse Christum, ignorantia affectata illos velante, dicuntur tamen cognouisse, quia in promptu erat, vnde cognoscerẽt tam ex debito & ex facultate eorum, quàm ex præsentia cognoscibilis toties oblata simul cum doctore tam claro.

Sup. art. 4. ad 2. fin. Et opusc. 60. c. 18. fi.

¶ De minoribus vero iudæorum tria dicuntur. primum est, ꝙ non cognouerunt Iesum esse Christum nec filium dei, secundum est, ꝙ multitudo non credidit in eum, quamuis aliqui in illum crediderint. tertium est, quòd multitudo seducta fuit a principibus. Ratio primi ponitur: quia non sciebant mysteria scripturarum: secundum patet ex euangelio: tertium colligitur ex euangelio Ioan. 7. & Act. 3. Vbi ly per ignorantiam, non subauditur replicari ad principes: quia ly sicut, nõ denotat ibi E similitudinẽ in causa facti, s. ignorantia, sed in facto tãtũ: ita ꝙ non est sensus, Scio quòd per ignorantiã fecistis, sicut & principes vestri per ignorantiam fecerunt: tunc. n. esset assimilatio in facto & causa facti. Sed est sensus, Scio quòd per ignorantiã imitati estis principum vestrorum factum: sic enim est similitudo imitatiua facti tantum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum sextum.*

Titulus vt sonat.

¶ In corpore tres conclusiones, iuxta tria genera hominũ crucifigentium Christum, s. principes iudæorum, populum iudæorum, & gentiles. Prima conclusio, Peccatum principũ fuit grauissimum ex genere peccati, & ex malitia voluntatis. Secũda: Peccatum aliorum iudæorum fuit grauissimum ex genere

peccati

phum* in 5. Ethi. Nullus patitur iniustum volens, & sicut ipse ibidē dicit, nullo patiente in iustum, nullus facit iniustum. ergo volenti nullus facit iniustum: sed Christus voluntarie est passus, vt supra habitum est.* non ergo iniustum fecerunt crucifixores Christi: & ita eorum peccatum non fuit grauissimum.

SED CONTRA est, quòd super illud Matth. 23. Et vos implete mensuram patrum vestrorum, dicit Chrysost.* Quantum ad [G] veritatem excesserunt mensuram patrum suorum: illi enim occiderunt hoīes, isti deum crucifixerūt.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* principes iudæorum cognouerunt Christum, & si aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia affectata, quæ eos non poterat excusare. Et ideo peccatū eorum fuit grauissimum, tum ex genere peccati, tum ex malitia voluntatis. Minores autem iudæi, grauissime peccauerūt, quantum ad genus peccati: in aliquo tamen [H] diminuebatur eorum peccatum, propter eorum ignorantiam. vnde super illud Luc. 23. Nesciunt quid faciunt, dicit Beda,* Pro illis rogat, qui nescierunt quid facerēt, zelum dei habentes, sed non secūdum scientiam. Multo autem magis fuit excusabile peccatum gentilium, per quorum manus crucifixus est, q legis sciam nō habebāt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excusatio illa domini non refertur ad principes iudæorum [I], sed ad minores de populo, sicut dictum est.*

AD 2^m dicendum, quòd Iudas tradidit ipsum, non Pilato, sed principibus sacerdotum, qui tradiderunt eum Pilato, secundum illud Ioan. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi: horum tamen omniū peccatum fuit maius, quàm Pilati, qui timore Cæsaris Christum occidit, et etiam q̄ peccatum militum, qui mandato præsidis, Christum crucifixerunt, [K] non ex cupiditate, sicut Iudas, nec ex inuidia & odio, sicut principes sacerdotum.

AD 3^m dicendum, quòd Christus voluit quidem suam passionem, sicut &. deus eam voluit: ini quam tamen actionem iudęorum non voluit, & ideo occisores Christi ab iniustitia non excusantur. Et tamen ille, qui occidit hominem, iniuriam facit, non solum homini [F] occiso: sed etiam deo & reipublicæ: sicut etiam & ille qui occidit seipsum, vt Philosophus dicit in 5. Ethic.* vnde & Dauid damnauit illum ad mortem, qui non timuerat mittere manum, vt occideret Christum domini, quamuis eo petente, vt legitur 2. Reg. 1.

QVAESTIO XLVIII.

De Modo passionis Christi quantum ad effectum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu passionis Christi. Et primo de modo efficiendi: secundo de ipso effectu.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.
¶ Secundo, Vtrum per modum satisfactionis.
¶ Tertio, Vtrum per modum sacrificij.
¶ Quarto, Vtrum per modum redemptionis.
¶ Quinto, Vtrum esse redemptorem, sit proprium Christi.
¶ Sexto, Vtrum causauerit effectum nostrę salutis per modum efficientiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi nō causauerit nostram salutem per modum meriti. Passionum.n. principia non sunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, nisi per id, cuius principium est in ipso. ergo passio Christi nihil est operata per modum meriti.

¶ 2 Præt. Christus ab initio suę conceptionis, meruit & sibi & nobis: vt supra dictum est:* sed superfluum est aliquem iterum mereri id, quod ante meruerat. ergo Christus per suam passionem non meruit nostram salutem.

¶ 3 Præt. Radix merendi est charitas: sed charitas Christi non fuit magis augmentata in passione, quàm ante. ergo non magis meruit salutem nostram patiendo, quàm ante fecerat.

*li. 5. Ethic. c. 9. to. 5.
* art. 2. huius q.
*Hom. 45. in Mat. in opere imperf. aliquā tulū a medio. to. 2.
*art. pced. ī arg. 1. & in responsione.
* cap. 94. secund. ord. Bedæ, circa princip.
* In corp. art.

peccati, minus tamen ex circūstantia ignorantiæ. Tertia est, Peccatum gētilium fuit grauissimum ex genere peccati, multo aūt magis excusabile ex ignorantia legis & scripturarum. Vbi videre potes ideo peccatum crucifixionis Christi esse grauissimū ex suo genere, quia ex suo genere fuit occisio non solum hominis tam excellentis innocentiæ, & c. sed etiam dei: genus. n. peccati ex obiecto seu materia, circa quam est, sumitur: illa autē occisio cōstat, quòd secūdum rem ad verbum incarnatum terminata est: persona. n. illa crucifixa & mortua est. Maior autē, & minor grauitas huius grauissimi secundum se peccati, attenditur ex parte ipsorum peccantiū, ignoranter vel sciēter, ex maiori vel minori malitia peccantium.

¶ In responsione ad secundum, quia indecisum ibi relinquitur, an peccatum Iudę fuerit grauius peccato principum iudæorum, quæritur quod eorū fuerit grauius. Et dicēdum est, quòd peccatū Iudæ fuit grauius: quia ipse in maiori erat gradu constitutus, vtpote Apostolus, & nō solum viderat miracula Christi, sed fecerat miracula in nomine Christi, accepta ab ipso potestate, sicut ceteri Apostoli, & confessus est Iesum Christum Matth. 16. approbādo responsionē Petri pro omnibus discipulis, Tu es Christus, &c. Et breuiter supra malitiam cōmunem sibi & principibus, habuit excellentem ingratitudinem, & supra genus peccati addidit turpitudinem proditionis. Ob quam in Psalmo grauius peccatum monstratur, cum dicitur: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, & si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo: tu vero homo vnanimis, dux meus (quantum ad loculos) & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.

*li. 5. ethic. c. vlti. non lōge a prī. tom. 5.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum primum.*

Titulus clarus est recolentib', in quo consistit meriti ratio, scilicet ꝙ vendicet sibi ex debito præmium. Et propterea passionē Christi operari nostram salutem per modum meriti, est operari sic, vt secundum iustitiam debeatur sibi nostra salus.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio affirmatiue respondens quæsito: Christus per suam passionem, non solum sibi meruit, sed omnibus suis mēbris salutem. probatur: Christo data est gratia non solum, vt singulari personæ, sed etiam vt capiti ecclesiæ. ergo opera Christi ita se habēt tam ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius ī gratia constituti ad seipsum. ergo Christ' per suam passionē non solum meruit sibi, sed omnibus membris suis salutem. Antecedens patet ex supradictis, Prima consequentia, vt euidens per se relinquitur nota ex terminis. Et vere sic est, penetrantibus corpus mysticum Christi esse, sicut vnum eundēq; hominem: secunda autem consequentia probatur ex eo, quòd quilibet constitutus in gratia, patiens propter iustitiam meretur sibi salutem: quod probatur Math. 5. Beati qui psecutionē.

Infr. q. 62. art. 5. Et 3. di. 18. ar. 5. Et 4. dist. 1. q. 1. artic. 4. q. 3. Et veri. q. 26. art. 6. ad 20. & 10. 4. 8.
*q. 19. art. 4. & q. 34. art. 2.

¶ In responsione ad primum vide, quòd licet facile potuisset dici, quòd non est superfluum pluries mereri idem, quoniam est ex pluribus meritis facere sibi idem præmium debitum, & constat quotidie hoc contingere, dum quilibet in gratia constitutus, quolibet actu meritorio meretur vitam æternam. Vt doceret tamen Auctor necessitatē meriti per passionem Christi vltra meritū per alios Chri act', dixit quòd passio Christi addit supra priora merita: quia per ipsam meruit Christus tollere impedimēta nostræ salutis: meruit enim tollere & culpā omnem, & pœnam tā naturæ nostræ q̄ singulorum membrorum suorum.

¶ In responsione ad vltimum, aduerte ꝙ vltra vtilitates numeratas in artic 3. quæst. 46. quas intulit passio Christi ex ipso genere operis, est vnus effectus inferius explicatus ab Auctore, scilicet ꝙ quia patiens subtrahit a se quod suum est propter amorem illius, pro quo patitur, per hoc efficit, vt sibi ex ipso operis genere debeatur illorum salus, pro quibus se sua salute priuauit.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum secundum.*

*q. 46. ar. 3.
*q. 46. ar. 3. & alijs.

Titulus clarus ex ipsa satisfactionis ratione: facere siquidem satis est facere æquale seu sufficiens debito. Præsupponit namque satisfactio debitū, pro quo satisfaciendum est, & debito præsupposito tunc satisfit, quando aliquid exhibetur æqualēs debito vel excedens illud. In proposito quia de debito humani generis constat (quoniā & offendit deum, & obnoxium erat ęternæ pœnæ) quæritur, an passio Christi saluauerit nos p modum satisfactionis, hoc est per modum recompensantis æquale ad minus debito humani generis.

*Tra. 104. in Ioan. nō procul a fi. tom. 9.
*Quæst. 8.
*Cōt. c. 55. ad 23. & 24. Et op. 60. c. 18.

SED CONTRA est, quòd super illud Philip. 2. Propter quod & deus exaltauit illum, &c. dicit Aug.* Humilitas passionis, claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium: sed ipse clarificatus est, non solum in seipso, sed ēt in suis fidelib', vt ipse dicit Io. 17. ergo videtur, ꝙ ipse meruerit salutem suorum fidelium.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christo data est gratia, non solum sicut singulari personæ, sed inquantum est caput ecclesiæ, vt scilicet ab ipso redundaret ad membra: & ideo opera Christi hoc modo se habent tam ad se, quàm ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Manifestum est autem, quòd quicumque in gratia constitutus, propter iustitiam patitur, ex hoc ipso meretur sibi salutem, secundum illud Mat. 5. Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam. vnde Christus per suam passionem non solum sibi, sed etiam omnibus mēbris suis meruit salutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio, inquantum huiusmodi nō est meritoria: quia habet principium ab exteriori: sed secundum ꝙ eam aliquis volūtarie sustinet, sic habet principiū ab interiori, & hoc mō est meritoria.

AD 2^m dicendum, quòd Christus a principio suæ conceptionis meruit nobis salutem æternā: sed ex parte nostra erant quædam impedimēta, quibus impediebamur consequi effectum præcedentium meritorum. vnde ad remouēdum illa impedimenta oportuit Christum pati, vt supra dictum est.*

AD 3^m dicendum, quòd passio Christi habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedentia merita: non propter maiorem charitatem, sed propter genus operis, quod erat conueniens tali effectui, vt patet ex rationibus * supra inductis de conuenientia passionis Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum satisfactionis.

AD SECVNDVM sic pceditur. Videtur quòd passio Christi non causauerit nostram salutem per modum satisfactionis. Eiusdem enim videtur esse satisfacere, cuius est peccare, sicut patet in [A] alijs pœnitentię partibus: eiusdem enim est conteri & confiteri, cuius est peccare: sed Christus non pecauit, secundum illud 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo ipse non satisfecit propria pasione.

¶ 2 Præt. Nulli satisfit per maiorem offensam: sed maxima offensa fuit perpetrata in Christi pasione; quia grauisime peccauetunt, qui eum occiderunt, vt supra dictum est.* ergo videtur quòd per pasionem Christi non potuerit [B] deo satisfieri.

¶ 3 Præt. Satisfactio importat æqualitatem quandam ad culpam, cum sit actus iustitiæ: sed pasio Christi non videtur esse æqualis omnibus peccatis humani generis: quia Christus non est passus secundum diuinitatem, sed secundum carnem, secundum illud 1. Pet. 4 Christo igitur passo in carne. Anima autem in qua est peccatū, potior est quàm caro. non ergo Christus sua pasiōe satisfecit pro [C] peccatis nostris.

SED CONTRA est, quòd in persona eius dicit in Psal. 68. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit qui perfecte non satisfacit. ergo videtur quòd Christus patiendo, perfecte satisfecerit pro peccatis nostris.

RESPON. Dicendum, quòd ille proprie satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensam. Christus autem ex charita[D]te & obedientia patiendo, magis deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recompensatio totius offensæ humani generis. Primo quidem, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitę suæ, quam p satisfactione ponebat: quæ erat vita dei & hominis. Tertio, propter generalitatem pasionis, & magnitudinem doloris assumpti; vt supra dictū est.* et ideo pasio Christi non solum sufficiens, sed etiam [E] superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiā pro totius mundi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra sunt quasi vna persona mystica. & ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua membra. Inquantum etiam duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest, vt infra pa-

¶ In corpore vna ē conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Passio Christi nō solum sufficiēs, sed superabundans satisfactio fuit, pro peccatis humani generis. Probatur. Ille proprie satisfacit offenso, qui illi exhibet, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensā: sed Christus patiendo, deo magis exhibuit quam exigeret offensa totius humani generis. ergo. Probatur minor tripliciter, & cōfirmatur, & minor, & conclusio auctoritate Ioā. euangelistæ.

*q. præced. art. 6.

¶ Aduerte hic, ꝙ aliquid exhibitum offenso, dupliciter potest satisfacere. Primo, ex gratia offensi acceptantis illud exhibitum pro sufficiēti, quamuis illud in se non esset sufficiens pro satisfactiōe, sicut si rex pro iniuria sibi facta acceptet solam petitionem veniæ. Alio modo, ex sufficientia ipsius rei exhibitæ: quia scilicet illud exhibitum est secundum se tantæ bonitatis, amabilitatis, dignitatis & excellentiæ, vt adæquet offensam vel excedat, sicut si pro offensa deberetur libra argenti, & daretur libra auri. In pposito est sermo de satisfactione secundo modo, hoc est secūdum se: ita quòd sensus maioris est, quòd ille proprie satisfacit, qui exhibet offenso, quod secundum se est magis ab offenso dilectum, quàm exosa offensa. Et hūc sensum manifestat minor, dicens quòd Christus plus exhibuit patiēdo, quàm offensæ recompensatio exigebat: manifeste enim hic cōparantur secūdum se offensa, & passio Christi. Vnde concluditur quòd Christi passio secundum se est satisfactio superabundans pro peccatis humani generis, & ideo accepta a deo, & non econtra, quia acceptata, ideo sufficiens. Et hoc probant

*q. 46. ar. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

bant rationes literae.

¶In responsione ad primum, dubiũ occurrit circa rationem redditam, quare potest vnus pro alio satisfacere, & non conteri aut cõfiteri. Assignatur siquidem in litera ratio, quia satisfactio est actus exterior. Contra quam in promptu est obiectio, quòd confessio quoque est actus exterior, & propterea si ratio est valida, infert etiam ꝙ vnus potest confiteri pro alio: & quia hoc nõ est verum, sequitur ꝙ ratio nihil valet. ¶ Ad dubium hoc dicitur, quòd aequiuocatio hic accidit de actu exteriori. Nam actus exterior dupliciter dicitur, vel vt distinguitur absolute contra interiorem, vt videre est actus exterior, imaginari est actus interior. Et secundum hunc sensum procedit obiectio: sic enim confessio est actus exterior: Alio modo sumitur actus exterior secũdum medium, & sic distinguitur contra actum secundum medium interius, hoc est rationis tantum. Vt enĩ in moralibus patuit, dupliciter inuenitur medium in actibus nostris, vel medium rationis tãtum, vel medium rei. Et medium rei exterius dicitur, qa in aequalitate rei ad rem consistit, medium autem rationis interius quodãmodo dicitur: quia in proportione intraneae rationis in ordine ad operantem consistit. Quia autem satisfactio in aequalitate rei ad rem consistit, (oportet enim ipsam adęquare debitum, vt patet) ideo dicitur hic, quòd consistit in actu exteriori secundum medium, & in hoc differt cõfessio a satisfactione in proposito. Et hinc prouenit, vt Auctor dicit, quòd satisfacere potest, quis per alium, quoniam ad aequale ex-

Inf. q. 49. ar.4.cor.Et q.73.art.4. cor. Et ad 3. & q.83. arti.1. cor. Et op.60. ca.18.

* li.10.c.5. paulo a prĩcip.to.5.

tebit. Non autem est similis ratio de confessione & cõtritione: quia satisfactio consistit in actu exteriori, ad quem assumi possunt instrumenta, inter quae computantur etiam amici.

Ad 2m dicendum, quòd maior fuit charitas Christi patientis, quàm malitia crucifigentium. et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quàm crucifixores offendere occidendo, intantum quòd passio Christi sufficiẽs fuit, & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.

Ad 3m dicendum, quòd dignitas carnis Christi non est aestimanda solum secundum carnis naturam, sed secundum personam assumentem, inquãtum scilicet erat caro dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

Articvlvs III.

Vtrum passio Christi operata sit per modum sacrificij.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non sit operata per modum sacrificij. Veritas enim debet responderе figurae: sed in sacrificijs veteris legis, quae erant figurae Christi, nũquam offerebatur caro humana, quinimmo haec sacrificia nefanda habebant, secũdũ illud Psal.105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorũ, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam. ergo videtur quòd passio Christi sacrificium dici non possit.

¶ 2 Praet. Aug.* dicit in 10.de Ciui.Dei, quòd sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, idest, sacrum signum est: sed passio Christi non est signum, sed magis signatum per alia signa. ergo videtur quòd passio Christi nõ sit sacrificium.

¶ 3 Praet. Quicumque offert sacrificium, aliquod sacrum facit, vt ipsum nomen sacrificij demonstrat: illi autem qui Christum occiderunt, non fecerunt aliquod sacrum, sed magnam malitiam perpetrauerunt. ergo passio Christi magis fuit maleficium, quàm sacrificium.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Ephe.5. Tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odo-

F rem suauitatis.

Respon. Dicendum, quòd sacrificium ꝓprie dicitur aliquid factum in honorem proprie deo debitum, ad eum placandum. Et inde est quòd Augu.* dicit in 10. de Ciui.dei, Verum sacrificium est omne opus quod agitur, vt charitate inhaereamus deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter boni esse possumus. Christus autem (vt ibidem subditur)
G seipsum obtulit in passione pro nobis, & hoc ipsum opus quod voluntarie passionem sustinuit, deo maxime acceptum fuit, vtpote ex charitate proueniens. vnde manifestum est, quòd passio Christi fuerit verum sacrificium. Et sicut ipse postea subdit in eodem lib. Huius veri sacrificij, multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc vnum per multa figuraretur, tamquam verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commenda-
H retur. Et cum quatuor considerentur in omni sacrificio (vt Aug.* dicit in 4.de Trini.) scilicet cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus verusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnum in se faceret, pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet veritas respon-
I deat figurae, quantum ad aliquid: non tamen quantum ad omnia: quia oportet quòd veritas figurã excedat. et ideo conuenienter figura huius sacrificij, quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significantium carnem Christi, quae est perfectissimum sacrificium. Primo quidem, quia ex eo quòd est humanae naturae caro, congrue pro hominibus offertur, & ab eis sumitur sub sacramento. secundo, quia ex eo, ꝙ erat passi-
K bilis & mortalis, apta erat immolationi. Tertio, quia per hoc ꝙ erat sine peccato, efficax erat ad emũdanda peccata. Quarto, quia ex eo ꝙ erat caro ipsius offerentis, erat deo accepta propter charitatem, suam carnem offerentis. vnde Aug.* dicit in 4.de Trin. Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur, qd pro eis offerretur, q̃ humana caro? & quid tam aptũ huic ĩmolationi, q̃ caro mortalis? & quid tam mundũ pro mũdan-
dis

ternum soluẽdum adhiberi possunt externa instrumenta, inter quae sunt amici non minus, q̃ pecuniae. Satisfactio autem externam sonat adęquationem: est enim facere satis, idest sufficiens.

¶ Super Quaestionis quadragesimaeoctauae Articulum tertium.

Titulus clarus ¶ In corpore tria, Primo respondetur quaesito vna conclusione: Passio Christi fuit verum sacrificium. Probatur: Omne opus quod agitur vt charitate inhaereamus deo, relatum ad ipsum deum, est verum sacrificiũ: sed Christus sustinendo voluntarie passionem, egit opus acceptissimum, &c. ergo .maior probatur & auctoritate Aug. & quia id proprie dr̃ sacrificiũ, qd fit in honorẽ deo ꝓprie debitum ad eũ placãdũ. Secundo, monstrat excellẽtia huius sacrificij, ex eo ꝙ figuratum est p aliqua sacrificia. Tertio, monstratur summa huius sacrificij excellentia, ex concursu omnium quatuor requisitorũ ad sacrificium ĩ vnum: quia.s. Christus est qui offert, & est deus, cui offertur, & est q offert, & est pro quo, hoc ẽ pro cuius corpore mystico offertur.

¶ In responsione ad tertium, attende ꝙ iuxta diuersam sacrificij naturam, diuersimode inuenit facere sacrũ. In sacrificijs.n.consistẽtib' in agere, inuenitur facere sacrum ad extra, vt patet in sacrificijs aĩalium & altaris. Sed in sacrificijs, quae consistunt in pati, inuenitur facere sacrũ. secundũ actionem interiorẽ: qua sponte offert deo suum pati. Et sic Chr̃s fecit sacrũ actione interiori: occisores aũt eius fecerũt actione exteriori non sacrũ, sed sacrilegiũ maximũ.

*lib.10.c.6. in pri.to.5.

*lib.4.c.14. non longe a fin.to.3.

* li.4.c.14. ĩ med.to.3.

dis vitijs mortalium, quàm sine contagione carnalis concupiscentiae caro nata in vtero, & ex vtero Virginali? & quid tam grate offerri & suscipi posset, q̃ caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

Ad 2m dicendum, quòd Aug.* ibi loquitur de sacrificijs visibilibus figuralibus. Et etiam ipsa passio Christi licet sit aliquid signatũ per alia sacrificia figuralia, est tamen signum alicuius rei obseruandae a nobis: secundum illud primae Pet.4. Christo igitur passo in carne, & vos eadẽ cogitatione armamini; quia qui passus est in carne, desijt a peccatis, vt iam non hominum desiderijs, sed voluntate dei, quod reliquum est, in carne viuat temporis.

Ad 3m dicendum, quòd passio Christi ex parte occidentium ipsum, fuit maleficium: sed ex parte ipsius ex charitate patientis, fuit sacrificium. vnde hoc sacrificium ipse Christus obtulisse dicitur: nõ autem illi, qui eum occiderunt.

Articvlvs IIII.

Vtrum passio Christi operata sit nostram salutem per modum redemptionis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ passio Christi non sit operata nostram salutẽ per modum redẽptionis. Nullus enim emit vel redimit, quod suũ esse non desijt: sed homines numquam desierunt esse dei, secũdum illud Psal.23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. ergo videtur quòd Christus non redemerit nos sua passione.

¶ 2 Praet. Sicut Aug.* dicit 13. de Trinita. Diabolus a Christo iustitia superandus fuit: sed hoc exigit iustitia, vt ille qui inuasit dolose rem alienam, debeat priuari: quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, vt etiam iura humana dicũt. Cum ergo diabolus creaturam dei, scilicet hominem, dolose deceperit, & sibi subiugauerit, videtur quòd non debuerit homo per modum redemptionis ab eius eripi potestate.

¶ 3 Praet. Quicumque emit aut redimit aliquid, pretium soluit ei, qui possidebat: sed Christus non soluit sanguinem suum (qui dicitur esse pretium redemptionis nostrae) diabolo, qui nos captiuos tenebat. non ergo Christus sua passione nos redemit.

Sed contra est, quòd dicitur 1.Petri.1. Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternae traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni imaculati & incontaminati Christi. Et Gal.3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factus maledictum, inquantum pro nobis passus est in ligno, vt supra dictum est.* ergo per passionem suam nos redemit.

Respon. Dicendum, quòd per peccatum du-
A pliciter homo obligatus erat. Primo quidem, seruitute peccati, quia, Qui facit peccatũ, seruus est peccati: vt dicitur Ioã.8. & 2.Pet.2. A quo quis superatus est, huius & seruus est. quia igitur diabolus hominem superauerat, inducendo eum ad peccatum, homo seruituti diaboli addictus erat. Secundo, quantũ ad reatum poenae, quo homo erat obligatus, secundum dei iustitiam: et hic etiam est seruitus quaedam: ad seruitutem enim pertinet, quòd aliquis patiatur quod nõ vult: cum liberi hominis sit vti seipso, vt vult. quia igitur passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccato, & reatu poenae generis humani, eius passio fuit quasi quoddam pretiũ, per qd libe-
B rati sumus ab vtraque obligatione. Nam ipsa satisfactio, qua quis satisfacit, siue pro se, siue pro alio, pretiũ quoddam dr̃, quo seipsum vel alium redimit a peccato & a poena, s̃m illud Danie.4. Peccata tua eleemosynis redime: Christus autem satisfecit non quidem pecuniam dando, aut aliquid huiusmodi: sed dando id quod fuit maximum, seipsum.s. pro nobis. et ideo passio Christi dicitur esse nostra redemptio.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo dicitur esse dei, dupliciter. Vno modo, inquantũ subiicitur potestati eius: et hoc modo nũquam homo desijt dei esse: secundum illud Danie.4. Dominatur excelsus in regno hominum, & cuicũque voluerit, dabit illud. Alio modo, per vnionem charitatis ad eum,
C secundum quòd dicitur Rom.8. Si quis spiritũ Christi non habet, hic non est eius. Primo ergo modo nũquàm homo desijt esse dei. secundo vero modo, desijt esse dei pec peccatum. et ideo inquantum fuit a peccato liberatus Christo passo satisfaciente, dicitur per passionem Christi esse redemptus.

Ad 2m dicendum, quòd homo peccando obligatus erat & deo & diabolo: quantum.n.ad culpam deum offenderat, & diabolo se subdiderat, ei consentiens. vnde ratione culpę non erat factus seruus dei: sed potius a dei seruitute recedens, diaboli seruitutẽ incurrerat, deo iuste hoc permittente, propter offensam in se commissam. sed quantum ad poenam, princi-
D paliter homo erat deo obligatus, sicut summo iudici, diabolo autem tãquam tortori, secũdum illud Mat.5. Ne forte tradat te aduersarius tuus iudici, & iudex tradat te ministro, idest angelo poenarum crudeli, vt Chrysost.* dicit. Quãuis igitur diabolus iniuste, quantum in ipso erat, hominem sua fraude deceptum sub seruitute teneret, & quantum ad culpam, & quãtum ad poenam: iustum tamẽ erat hoc hominem pati, deo permittente quantum ad culpam, & ordinante quantum ad poenam: et ideo per respectum ad deum, iustitia exigebat, ꝙ homo redimeretur, non autem per respectum ad diabolum.

Ad 3m dicendum, quòd quia redemptio requi-
E rebatur ad hominis liberationem per respectum ad deum, non autem per respectum ad diabolum, non erat pretium soluendũ diabolo, sed deo: & ideo Christus sanguinem suum (qui est pretium nostrę redemptionis) non dicitur obtulisse diabolo, sed deo.

Articvlvs V.

Vtrum esse redemptorem, sit proprium Christi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd esse redemptorem, non sit propriũ Christi. Dicitur enim in Psalm.30.

*loco citato in argu.

¶ Super Quaestionis quadragesimaeoctauae Articulum quartum.

Titulus clarus. ¶ In corpore duo fiũt. Primo manifestatur status seruilis generis humani quo ad dũo, culpam scilicet & poenam. Secundo rñdetur q̃sito vna cõclusione, s. passio Chr̃i est nostra redẽptio. Primum declaratur quo ad peccatum & diabolum suggestorem auctoritatib', quo ad poenã vero ratione clara in lra. Cõclusio probatur: Passio Chr̃i fuit sufficiens & superabũdans satisfactio pro peccatis, & pro reatu generis humani, ergo fuit quasi pretium, quo liberati sumus ab vtraque seruitute: ergo fuit nostra redemptio. Prima cõsequentia ꝓbatur: quia satisfactio habet rationẽ pretij redemptiui. Probatur auctoritate Dan 4. Secunda consequentia clara est ex se. Et amplius declaratur: quia pretiũ oblatũ a Chr̃o, fuit nõ pecunia, sed ipsemet patiens.

Inf.q.49.ar 2.Et 2.dist. 19.ar.2.Et 1.dist.19. a.4.Et op. 60.c.18.

*lib.13. de Trin.c.13. in pri.to.3

*q.46.ar.4. ad 1.arg.

* Hom.11. in Mat. in opere imperf.nõ lõge a fi. to.2.

¶ Super Quaestionis quadragesimaeoctauae Articulum quintum.

Titul' vt sonat, sumendus est: ita quòd Christus sumitur, vt distinguitur a Patre, & Spiritu

3.di.19.ar. 4.q.2.

Spiritusancto, & ab alijs sanctis. Et est sermo de redemptione vniuersali humani generis, quam dictum est in præcedenti articulo esse effectum passionis Christi.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Prima est: Esse redemptorem immediate, est proprium Christi, inquantum homo. Secunda est: Redemptio potest attribui toti Trinitati, vt primæ causæ. Probantur ambæ simul. Vtrumque horum scilicet actus solutionis & pretiū solutum, pertinet immediate ad Christum, inquantū homo & ad totam Trinitatem vt primam causam. ergo. Assūptum ꝓ prima parte probatur: quia pretium nostræ redemptionis est vita corporalis Christi, quam ipse Christus exoluit. Pro secunda vero: quia vita corporalis Christi erat Trinitatis, vt primæ causæ, & ipsa Trinitas inspirauit animæ Christi, vt poneret vitam suam pro nobis. Consequentia autē probatur: quia ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, & quòd ipse soluat, & ꝙ soluat de suo. Et primum quidem patet: quia alioquī nō redimeret: secundū autem probatur, q̄a si de alieno redimeret, magis redimeret dominus pretij, quàm ille soluens, vt patet in his, qui de eleemosynis redimunt captiuos.

¶ Aduerte hic, quòd conuenientium Christo mediante humana natura, duplex est differentia. Quædam enim sunt dispositiones essendi aut patiendi, vt esse calidum mansuetum, flagellatum, crucifixum, tristem, & huiusmodi, & hæc omnino sunt propria Christo, vt distinguitur a Patre & Spiritusancto. Quædam vero sunt actiōes, vt docere, sanare, redimere, saluare, &c. & de his aliter est dicendum secundum rem, & aliter secundū nominum appellationem. Nam secundum rem, dicendum est, quòd actio dupliciter sumitur: scilicet causaliter, vel personaliter. Et hoc est dictu, actionem Christi sumi posse, vel secundum quòd est actio a suis efficientibus exiens, & sic quælibet talis Christi actio est effectiue a tota Trinitate mediate, & ab humanitate Christi immediate: tota siquidem Trinitas saluauit genus humanum, & sanauit infirmos, suscitauit mortuos, &c. ita quòd infra limites causalitatis stando, non magis verbum quàm Pater & Spiritussanctus saluauit, sanauit, docuit, &c. quia indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra. Alio autem modo, s. personaliter sumptæ huiusmodi actiones (hoc est vt terminantur ad hypostasim cuius sunt non dico vt causæ, sed vt hypostasis seu personæ) sic sunt propriæ filio, ita quòd nec Patri nec Spirituisancto conueniunt: ita enim personaliter filius dei docebat, sanabat, redimebat, saluabat per assumptam humanam naturam, quòd nec Pater nec Spiritussanctus personaliter hæc operabatur: nam ille homo docens, sanans, saluans, redimens, &c. erat filius dei: & non Pater nec Spiritus sanctus, nec Trinitas. Secundum vero nominum denominationem considerandum est, an nomen, de quo quæritur importet principaliter actionem vt exeuntem a causa, an actionem vt respicit hypostasim cuius est, an vtrumque: illa enim, quæ principaliter respiciunt causam, inter cōmunia toti Trinitati computanda videntur, vt mortuos suscitare, miracula facere, & reliquæ actiones, quas Christus licet mediante humana natura exercuit, principaliter tamen ratione deitatis. Illa vero q̄ determinant hypostasim principaliter, inter propria computāda sunt: vt prædicare, ambulare, admirari, videre & huiusmodi. Quæ autem medio modo, & ad causam, & personā referunt indifferenter aut quasi indifferenter se permittunt, distinctione digna sunt, & in horum numero locasse videtur Auctor redemptionem motus, vt puto auctoritate gl. allegatæ in litera sic per illud, Redemisti me domine deus veritatis. Posset tamē dici, quòd redemptio, de qua est sermo, gratia materiæ determinat sibi personam Christi: quoniam materia eius est sanguis, seu vita corporea Christi, non qualitercūque, sed passioni mortique exposita: constat siquidem, hæc omnia ꝓpria esse Christo: ac per hoc dicendum est absolute, quòd esse redēptorem humani generis, est ꝓprium Christo: qm̄ ipse personaliter, ita quòd nec Pater nec Spiritussanctus soluit, & de suo personaliter, ita ꝙ nec Patris nec Spiritus sancti personaliter. Et glo. & similia intelligenda sunt causaliter: nec discrepat hoc a literæ doctrina, quæ ad causalitatem attendit. Et potes si vis distinguere, dicendo ꝙ redimere causaliter, est proprium Christo immediate (vt in litera dicitur) quia vt a prima causa mediate, est commune Trinitati: redimere autem personale, est ꝓprium Christo: quia personaliter loquendo, sola Christi persona, & de solius suæ personæ pretio redemit genus humanum, vt patet ex dictis.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit circa illud, Passiones sanctorum proficiunt ecclesiæ non per modum redemptionis: tum quia hoc est contra ipsum auctorem in 4. sent. dist. 20. vbi thesaurum ecclesiæ: ex quo indulgentiæ efficaciam habent, passiones sanctorum continere dicit: tum, quia hoc idem Clemens sextus in extrauaganti de Iubileo quinquagenario expresse dicit. Cōstat autem passiones per indulgentiam applicatas per modum satisfactionis, ac per hoc redemptionis proficere ecclesiæ. igitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sententia huius literæ non est contra doctrinam de efficacia indulgentiarum ex thesauro meritorū Christi & sanctorum, quam esse Romanæ Ecclesiæ doctrinam & ab omnibus amplectendam nuperrime sanctissimus dominus noster Leo decimus per suam decretalem ad me nunc in Germania legatum, significauit in hæc verba (adhibitis censuris contra prædicantes oppositum, vt quidam iam cœperant.) Per præsentes tibi significandum duximus, Romanam ecclesiam, quam reliquæ tamquam matrem sequi tenentur, tradidisse Romanum pōtificem Petri clauigeri successorem, & Iesu Christi in terris vicarium, potestate clauium, quarum est aperire regnum cælorum, tollēdo illius in Christi fidelibus impedimenta (culpam. s. & pœnam pro actualibus peccatis debitā, culpam quidam mediante sacramento pœnitentiæ, pœnam vero temporalem pro actualibus peccatis, secundum diuinam iustitiam debitam mediante ecclesiastica indulgentia) posse pro rationalibus causis concedere eisdē Christi fidelibus, qui charitate iungente membra sunt Christi, siue in hac vita sint, siue in purgatorio indulgentias ex superabundantia meritorum Christi & sanctorum: & tam pro viuis q̄ pro defunctis Apostolica auctoritate indulgentiam concedendo, thesaurum meritorū Iesu Christi & sanctorum dispensare, & per modum absolutionis indulgentiam ipsam cōferre, vel per modum suffragij illam transferre consueuisse, ac ꝓpterea omnes tā viuos, q̄ defunctos, qui veraciter oēs indulgētias hmōi cōsecuti fuerint, a tanta tēporali pœna ꝭm diuinā iustitiā pro peccatis suis actualib' debita liberari, quāta concessæ & acquisitæ idulgētiæ æquiualet. Et ita ab omnibus teneri & prædicari debere, sub excōmunicatiōis latæ sententię pœna, a qua illam incurrentes ab alio, quàm a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, nequeāt absolutionis beneficiū obtinere auctoritate apostolica earundē tenore præsentiū decernimus. Hæc ibi. Sed intēdit Auctor de passionibus sanctorum absolute, ita quòd inter passiones Christi & sanctorū multiplex in proposito traditur hic differentia. Prima est in verbo, passiones: nam passiones Christi absolute redimunt Ecclesiam: passiones autē sanctorum non absolute (vt hic dicitur) sed superflue tātum satisfaciūt pro nobis, vt in 4. sent. & in dicta extrauagante continetur. Secunda est in verbo redēptionis: quoniam passio Christi redimit simpliciter: quia a seruitute culpæ & pœnæ: passiones vero sanctorum non nisi secundum quid redimunt, scilicet a pœna quadam scilicet tēporali pro actuali peccato debita. Tertia est in verbo, proficiunt: quia passio Christi prodest Ecclesiæ per modum redemptionis, etiam si nulla clauis Ecclesiæ intercedat: sed passiones sanctorum non pro me satisfaciunt, nisi clauiū auctoritate mihi applicentur. Tot ergo limitationibus opus cum sit ad verificādum, quòd aliquæ passiones sanctorum prosunt Ecclesiæ per modū redemptionis: ac per hoc affirmatiua non nisi secundū quid sit vera, potuit absq; vllo veritatis præiudicio negatiua simpliciter & absolute asseri, dicendo quòd passiones sanctorū non prosunt ecclesiæ per modum redemptionis. Et cum veritate istius negatiuæ stare iam patet doctrinam de efficacia indulgentiarum ex meritis sāctorū.

Inf. q. 49. a. 1. cor. Et op. 3. c. 238 fi. & ad Roma. 4. fi. & 1. Co. 1.

Homil. 26. i Mat. i ope re iperf. ho. 21. id inuit. tom. 2.

Q. 13. ar. 2. & 3. & q. 43. ar. 2.

Redemisti me domine deus veritatis: sed esse dominum deum veritatis, conuenit toti Trinitati. nō ergo est proprium Christo.

¶ 2 Præt. Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptiōis: sed deus pater dedit filium suum redemptionem pro peccatis nostris, secundum illud Psal. 100. Redemptionem misit dominus populo suo, Gloss.* idest Christum, qui dat redemptionem captiuis. ergo non solum Christus, sed etiam deus pater nos redemit.

*glo. interlin. ibid.

¶ 3 Præt. Non solū passio Christi, sed etiam aliorum sanctorum proficua fuit ad nostram salutem, secundum illud Coloss. 1. Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt pasśionū Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est ecclesia. ergo non solum Christus debet dici redemptor, sed etiam alij sancti.

Sed contra est, quòd dicitur Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: sed solus Christus factus est pro nobis maledictum. ergo solus Christus debet dici noster redemptor.

Respon. Dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, scilicet actus solutionis, & pretium solutum: si enim aliquis soluat pro redēptione alicuius rei pretium, quod non est suum, sed alterius, ipse non dicitur redimere principaliter: sed magis ille, cuius est pretium. Pretium autem redemptionis nostræ est sanguis Christi, vel vita eius corporalis, quę est in sanguine, quam ipse Christus exoluit. vnde vtrumque istorum ad Christum pertinet immediate, inquātum est homo, sed ad totam Trinitatem, sicut ad causam primam & remotam, cuius erat & ipsa vita Christi, sicut primi actoris, & a qua inspiratum fuit ipsi homini Christo, vt pateretur pro nobis. et ideo esse immediate redemptorem, propriū est Christi, inquantum est homo: quamuis ipsa redemptio posśit attribui toti Trinitati, sicut primæ causæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd Gloss.* hoc sic exponit, Tu domine deus veritatis, redemisti me in Christo clamante: In manus tuas domine, commendo spiritum meum. Et sic redemptio immediate pertinet ad hominem Christum: principaliter autem ad Deum.

*elicitur ex gl. ord. ibi.

Ad 2m dicendū, quòd pretium redemptionis nostræ homo Christus soluit immediate: sed demandato Patris, sicut primordialis actoris.

Ad 3m dicendum, quòd passiones sanctorum proficiunt Ecclesiæ, non quidem per modum redēptionis, sed per modum exempli & exhortationis, secundū illud 2. ad Corinth. 1. Siue tribulamur pro vestra exhortatione & salute.

Articvlvs VI.

Vtrum passio Christi operata sit nostrā salutem per modum efficientiæ.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ passio Christi non sit operata nostrā salutem per modum efficientiæ. Causa enim efficiēs nostræ salutis, est magnitudo diuinæ virtutis, secundū illud Isa. 59. Ecce nō est abbreuiata manus eius, vt saluare nō possit. Christus autem crucifixus est ex īfirmitate, vt dicitur 2. ad Cor. 13. non ergo passio Christi efficienter operata est nostram salutem.

¶ 2 Præ. Nullum agens corporale efficienter agit nisi per cōtactum, vnde etiam & Christus tangendo mundauit leprosum, vt ostēderet carnem suam salutiferam virtutē habere, sicut Chrys.* dicit. Sed passio Christi non potuit contingere omnes homines. ergo non potuit efficiēter operari salutem omniū hominum.

¶ 3 Præt. Non videtur eiusdem esse operari per modum meriti, & per modum efficientiæ, quia ille qui meretur, expectat effectum ab alio: sed passio Christi operata est nostram salutem per modū meriti. nō ergo ꝑ modū efficiētiæ.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Cor. 1. quòd verbū crucis, his qui salui fiunt, est virtus Dei: sed virtus Dei efficienter operatur nostram salutem. ergo passio Christ in cruce efficienter operata est nostram salutem.

Respon. Dicendum, quòd duplex est efficiens, principale, & instrumētale. Efficiens quidē principale humanæ salutis est Deus. Quia vero humanitas Christi est diuinitatis instrumentum (vt supra dictū est*) ex consequenti omnes actiones & passiones Christi, instrumentaliter operantur in virtute diuinitatis ad salutem humanam. Et secūdū hoc, passio Christi efficiēter causat salutē humanam.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ passio Christi relata ad Christi carnem, congruit infirmitati assumptæ. Relata vero ad diuinitatē, cōsequitur ex ea infinitam virtutem, secundum illud 1. ad Cor. 1. Quod infirmum est dei, fortius est hominibus, quia scilicet, ipsa infirmitas Christi, inquantum est dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

Ad 2m dicendū, ꝙ passio Christi, licet sit corporalis, habet tamē spiritualem virtutem ex diuinitate vnita. & ideo per spiritualē contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem & fidei sacramentum, secundum illud Apostoli, Quem proposuit Deus propitiatorē per fidem in sanguine ipsius.

Ad 3m dicendum, quòd passio Christi, secūdum quòd comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ: inquantum vero comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit per modū meriti: secundum vero quòd consideratur in ipsa carne Christi, agit ꝑ modum satisfactionis, inquātum per eam liberamur a reatu pœnæ: per modum vero redemptionis, inquantum per eam liberamur a seruitute culpæ: per modum autē sacrificij, inquantum per eam recōciliamur deo, vt infra dicetur*.

Q. 48. ar. 4.

QVAESTIO XLIX.

De effectibus passionis Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ipsis effectibus passionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrū per passionē Christi simus liberati a peccato.
¶ Secundo, Vtrū per eam simus liberati a potestate diaboli.
¶ Tertio, Vtrum per eam simus liberati a reatu pęnæ.
¶ Quarto, Vtrum per eam simus Deo reconciliati.
¶ Quinto, Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cæli.
¶ Sexto, Vtrum per eam Christus adeptus sit exaltationem.

Articvlvs 1.

Vtrum per pasśionem Christi simus liberati a peccato.

Ad primvm sic proceditur. Videtur ꝙ per passionē Christi

Super quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum sextum.

Titulus clar' vt sonat.

¶ In corpore est vna distinctio bimēbris cū duab' cōclusionibus, iuxta ipsa membra. Distinctio est: Causa efficiens duplex: principalis, vel instrumentalis. prima conclusio est: Causa efficiēs principalis nostræ salutis est De'. Secūda est: Passio christi est causa efficiēs instrumētalis nostræ salutis. Probat' hæc: Humanitas Christi est deitatis instrumētum. ergo oēs actiones, & passiones Christi operantur instrumētaliter virtute deitatis ad salutem humanam. ergo passio Christi efficienter causat nostrā salutē.

¶ Aduerte hic & ꝓ responsione ad secūdū, ꝙ passio Christi vt Auctor dicit, tenet locū medicinę. Et quemadmodum medicina corporaliter adhibita infirmo instrumentaliter sanat, ita passio Christi spirituali contactu fidei, seu fidei sacramentis adhibita nobis, sanat nos etiā instrumētaliter. Differētia autē est, quia medicina corporea adhibita, fit instrumētū naturæ ipsius īfirmi: medicina aūt passionis venit īstrumētū deitatis, & sola adhibitione ꝑ fidē seu sacramenta eget adhoc, vt nos sanet.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Ariculum primum.*

Titulus itelligit de liberatione ꝑ passio- 3. di. 19. ar. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

sti non simus liberati a peccato. Liberare enim a peccato, est propriū Dei, secūdū illud Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Christus autē non est passus secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. ergo per passionem Christi non sumus liberati a peccato.

¶ 2 Præ. Corporale nō agit in spirituale: sed passio Christi est corporalis, peccatū autem nō est nisi in anima, quæ est spiritualis creatura. ergo passio Christi non potuit nos emundare a peccato.

¶ 3 Prę. Nullus potest liberari a peccato, quod nondum commisit, sed quod in posterū est commissurus. Cū igit multa peccata, post Christi passionem sint cōmissa, & tota die cōmittātur, videtur ꝙ per passionē Christi non simus liberati a pctō.

¶ 4 Præ. Posita causa sufficienti, nihil aliud requiritur ad effectū inducendum: requirūtur autem adhuc alia ad remissionem peccatorum, scilicet baptismus & pœnitētia. ergo videtur quòd passio Christi non sit sufficiēs causa remissionis peccatorum.

¶ 5 Præt. Prouerb. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & 15. dicitur, Per misericordiam & fidē purgantur peccata: sed multa sunt alia de quibus habemus fidem, & quæ sunt prouocatiua charitatis. ergo passio Christi non est propria causa remissionis peccatorum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris ī sanguine suo.

RESPON. Dicēdum, quòd passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tripliciter. Primo quidem, per modum prouocantis ad charitatē, quia Apost. dicit Rom. 5. Commendat Deus suam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autē consequimur veniam peccatorum, secundum illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundo, passio Christi causat remissionem peccatorum per modum redemptionis: quia. n. ipse est caput nostrum per passionem suam, quam ex charitate & obedientia sustinuit, liberauit nos tāquā membra sua a peccatis, quasi per pretium suæ passionis: sicut si homo per aliquod eius meritoriū, quod manu exerceret, redimeret se a peccato, quod pedib⁹ commisisset. Sicut enim naturale corpus est vnum, ex membrorum diuersitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi vna persona cum suo capite, quod est Christus. Tertio, per modum efficientiæ, inquantum caro secundū quam Christus passionem sustinuit, est instrumentū diuinitatis, ex quo eius passiones & actiones operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ licet Christus non sit passus secundum quòd deus, tamen caro eius est diuinitatis instrumentum: & ex hoc passio eius habet quandam diuinam [d] virtutem dimittendi
D.982. In corp. ar. peccata, vt dictum est †.

AD 2m dicendum, quòd passio Christi licet sit F corporalis: sortitur tamen quandam spiritualem virtutem ex diuinitate, cuius caro ei vnita est instrumentum: secūdum quam quidem virtutem, passio Christi est causa remissionis peccatorum.

AD 3m dicendum, quòd Christus sua passione nos a peccatis liberauit causaliter, idest, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcumque peccata quandocumque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicumque morbi sanari, etiam in futurum.

G AD 4m dicendum, quòd quia passio Christi pręcessit, vt causa quædam vniuersalis remissionis peccatorum (sicut dictum est *) necesse est, quòd singulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum. Q.46.ar.4 & aliis. Hoc autem fit per baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta, quæ habent virtutem ex passione Christi, vt infra patebit *. Q.62.ar.5.

AD 5m dicendum, quòd etiam per fidem applicatur nobis passio Christi ad percipiendum fructum ipsius, secundum illud Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius. Fides autem per quam a peccato mundamur, non est H fides informis, quę potest esse etiam cum peccato, sed est fides formata per charitatem, vt sic passio Christi nobis applicetur, non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad affectum. Et per hunc etiam modum peccata dimittuntur ex virtute passionis Christi.

¶ passionē Christi vt causam, non qualécūque, sed propriā, vt patet ex vltimo argumento.

¶ In corpore vnica conclusio: Passio Christi est propria causa remissionis peccatorum, tribus modis. Probat singillatī quo ad singulos modos. Litera est satis clara.

¶ Aduerte, quòd cū passio Christi dicitur causa propria remissionis peccatorū, intelligitur ita propria quòd sola ipsa est, per quam veniam consequimur peccatorum omnes, præteriti præsentes & futuri: sine fide enī passionis Christi explicite vel implicite impossibile est secundum potentiam ordinariā, hominem remissioné peccatorū cōsequi.

ARTICVLVS II.

Vtrum per passionem Christi simus liberati a potestate diaboli.

I AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non simus liberati a potestate diaboli. Ille enī non habet potestatem super aliquos, in quibus nihil sine permissione alterius facere pōt: sed diabolus numquam potuit aliquid in nocumentum hominū facere, nisi ex permissione diuina: sicut patet Iob. 1. & 2. quòd potestate diuinitus accepta, eum primo in rebus, & postea in corpore læsit. Et similiter Mat. 8. dicitur, quòd dæmones nisi Christo concedente, non potuerunt in porcos intra K re. ergo diabolus nūquam habuit in hominibus potestatem: & ita per passionem Christi nō sumus liberati a potestate diaboli.

¶ 2 Præt. Diabolus potestatē suā in homines exercet tentando, & corporaliter vexando: sed hæc adhuc in hominibus operatur post Christi passionem. ergo non sumus per passionē Christi ab eius potestate liberati.

¶ 3 Præt. Virtus passionis Christi in perpetuum durat (secūdū illud Heb. 10. Vna oblatione consummauit sanctificatos in sempiternum, A similiter etiam vbique extēditur: sed liberatio a potestate diaboli, nec est vbique (quia in multis partibus mundi, adhuc sunt idolatrę) nec etiam erit semper: quia tēpore Antichristi maxime suam potestatem exercebit diabolus in hominum nocumentum, de quo dicitur 2. ad Thess. 2. quòd eius aduentus erit secundū operationem Satanę ī omni virtute, & signis, & prodigiis mēdacibus, & in omni seductione iniquitatis. ergo videtur, quòd passio Christi nō sit causa liberationis humani generis a potestate diaboli.

SED CONTRA est, quòd dominus dicit Ioan. 12. imminente passione, Nūc princeps huius mūdi eijcietur foras, & ego si exaltatus fuero a terra, omnia trahā ad meipsum. Est autem exaltatus a terra per crucis passionem. ergo per eā diabolus est a potestate hominum eiectus.

RESPON. Dicendum, quòd circa potestatem, quam diabolus in homines exercebat ante Christi passionem, tria sunt considerāda. Primum quidem, ex parte hominis, qui suo peccato meruit, vt in potestatē traderetur diaboli, per cuius tentationem fuerat superatus. Aliud autem est ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Tertium est, ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate hominem a consecutione salutis impediebat. Quātum ergo ad primum, homo est a potestate diaboli liberatus per passionem Christi, inquantum passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantum autem ad secundū dicendum, quòd passio Christi nos a potestate diaboli liberauit, inquantum nos Deo reconciliauit, vt infra dicetur. † Quantum vero ad tertium, passio Christi nos a diabolo liberauit, inquantum in passione Christi excessit modum potestatis sibi traditæ a deo, machinando in mortem Christi, qui non habebat meritum mortis, cū esset absque peccato. Vnde * Aug. dicit in 13. de Tri. Iustitia Christi victus est diabolus, quia cū in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum tamen: & vtique iustū est, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quē sine vllo debito occidit.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ non dicitur sic diabolus in homines potestatē habuisse, quasi posset eis nocere, deo non permittēte, sed quia iuste permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad suū cōsensum perduxerat.

AD 2m dicēdum, quòd diabolus etiam nunc potest quidē deo permittēte homines tentare, quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus, sed tamen præparatū est homini remedium ex passione Christi, quo se potest tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicūque ante passionē B Christi diabolo resistebant, per fidē passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nōdū peracta. Quantū aūt ad aliquid, nullus poterat diaboli manus euadere, vt. s. non descenderet in infernū, a quo post passionē Chri, se possunt hoïes ei⁹ virtute tueri.

AD 3m dicēdū, ꝙ Deus permittit diabolo posse decipere homines ī certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamen per passionem Christi, est paratū hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio vti negligāt, nil deperit efficaciæ passiōis Chri.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum secundū

Titulus clarus. ¶ In corpore, primo distinguitur triplex causa diabolicæ potestatis ī actu super homines, ante Christi passionē, scilicet peccatum hominis, offensa Dei, iniquitas diaboli. Secundo singillatim secūdum singulas causas monstratur liberatio per passionem Christi sub diuersis rationib⁹, scilicet in quātū remissiua peccati, quo ad primū: inquātum recōciliatiua Dei: quo ad secundū, inquantum præsumptuose illata a diabolo, quo ad tertium.

2. di. 19. ar. 1. 2. Et 3. dis. 19. art. 1. Et veri. q. 29. ar. 7. ad 9. Et opu. 60. c. 18. & Hebr. 2. lec. 4.

¶ Sed occurrit hic nouitiorū dubium, quomodo diabolus machinando in mortem Christi excessit modum potestatis sibi traditæ a Deo, cū diabolus non potuisset inferre Christo per ministerium iudæorū, Pilati & suorum passionem aut mortem, nisi Deo potestatē dante, vt patet de tētatione Iob: multo minus enī potuit in Christū quā in Iob. Et cōfirmatur: quia cum semper diabolus inique vtatur potestate sibi data, aut semper ex parte sua excedit modum potestatis, aut nunquam, quia nūquam facit plusquàm sibi permittatur facere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non est hic sermo de potestate diaboli absolute de qua procedunt obiectiones ingerentes dubiū: sed de potestate illa, quā diuina iustitia ob peccata humana diabolo, super hominem reliquerat. De qua in litera dicitur, homo suo peccato meruit, vt in potestatem traderetur diaboli, & rursus, Deus per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Infra huius siquidem potestatis latitudinem, non cadit actio aliqua contra Iesum Christū, qui omnino expers erat demeriti illius, quo homines sub diabolica erant relicti potestate. Excessit ergo diabolus vt minister diuinę iustitiæ, contra hominē, limites potestatis suæ, dū contra Christum processit: quāuis non excesserit vires potestatis sibi permissæ simpliciter, & absolute. Vnde, licet semper inique vtatur sua potestate, siue absolute, siue vt minister iustitiæ (quia ex iniqua voluntate exequitur iustitiā, non vt iustitiam exequatur, sed vt suam impleat malam voluntatem) incitando tamen & procurando contra Christi vitam corporeā, singulari modo excessit: quia contra alios diuinæ sentētię op⁹ iustum ex demerito patiētium originali saltem peccato exercebat, quàmuis inique, contra Christum, nulla erat ratio seuiendi, in quo nullū omnino erat demeritum.

Ar. 3. huius quæst.

¶ In responsione ad tertium, nota materiam articuli tertij & solutionem cum dictis i ea, p curiosis & admirantibus, de tanta libertate ac potestate diaboli ī mūdo apparēte: regnat enim in terra plus quàm Christus, in tantum creuit secta Machometi, & Christianorū iniquitas.

Li. 13. c. 14 non lōge a fi. to. 3.

C

ARTICVLVS III.

Vtrum per passionem Christi homines sint liberati a pœna peccati.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non sint homines liberati a pœna peccati. Præcipua enim pœna peccati est æterna dānatio: sed illi, qui damnati erāt in inferno pro suis peccatis, nō sunt per Christi passionē liberati, quia in inferno nulla est redemptio. ergo D videtur ꝙ passio Christi nō liberauit homines a pœna peccati.

¶ 2 Præ. Illis, qui sunt liberati a reatu pœnæ, non est aliqua pœna iniungenda: sed pęnitentibus iniungitur pœna satisfactoria. non ergo per passionem Christi sunt homines liberati a reatu pœnæ.

¶ 3 Præt. Mors est pęna peccati, secundum illud Roma. 6. Stipendia peccati mors: sed adhuc post passionem Christi homines moriuntur. ergo per passionē Christi, non sunt hoïes liberati a reatu pœnæ.

E SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 53. Vere lāguores nr̄os ipse tulit, & dolores nr̄os ipse portauit.

RESPON. Dicēdū, ꝙ p passionē Chri liberati sumus a reatu pœnę dupl'r. Vno mō directe, inquātū. s. passio Chri fuit sufficiēs & superabūdās satisfactio p peccatis toti⁹ humani generis. Exhibita āt satisfactione sufficiēti, tollit reatus pęnę. Alio mō, indirecte, inquantū. s. passio Christi est causa remissionis pctī, in quo fundat reatus pœnæ,

¶ Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum tertium.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Per passionē Christi liberati sumus a reatu pœnę dupliciter, scilicet, directe & indirecte. Probat quo ad primā partē: quia passio Christi est satisfactio superabundans pro pœna totius mundi. Quo ad secundam, quia passio Christi liberauit a peccato quo homo meretur pęnam.

Inf. q. 52. a. 5. cor. & q. 86. ar. 4. ad 3. Et 3. dis. 19. ar. 3. Et ver. q. 29. a. 7. ad 9.

¶ Aduerte hic, ꝙ liberatio primo modo respicit pœnā tpalē siue hic, siue ī alia vita debitam: liberatio vero secūdo modo respicit pœnam æternam, a qua per passionem Christi liberamur, dum a seruitute pctī originalis & mortalis redimimur. Vtriq; siquidē peccato debetur pœna æterna: sed ablato tam originali, quàm mortali peccato, tollitur ex consequenti reatus æternæ pœnæ peccatum concomitans.

¶ In responsione ad secundum nota calcem responsionis, & percipe, quanta sit vis pœnitētiæ sacramentalis, quæ scilicet a sacerdote imponitur in sacramento pænitentiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Operatur siquidem vltra vires suas, dū parua innixa satisfactioni Christi sufficiens inuenitur, ac si esset maior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi sortitur effectum suum in illis, quibus applicatur per fidem & charitatē, & per fidei sacramenta. & ideo damnati in inferno, qui prædicto modo passioni Christi non coniunguntur, effectum eius percipere non possunt.

Ar.1. huius q.in cor. & ad 4.

AD 2m dicēdum, quòd (sicut supra dictum est*) ad hoc quòd consequamur effectum passionis Christi, oportet nos ei configurari. Cōfiguramur autem ei in baptismo sacramentaliter, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus ei per baptismum in mortem. unde baptizatis nulla pœna satisfactoria iponitur, quia sunt totaliter liberati per satisfactionē Christi. Quia vero Christus semel tātum pro peccatis nostris mortuus est (vt dicitur 1. Pet. 3.) ideo non potest homo secundario configurari morti Christi per sacramentum baptismi. unde oportet, quòd illi qui post baptismum peccant, configurentur Christo patienti per aliquid pœnalitatis vel passionis, quam in seipsis sustineant, quæ tamen multo minor sufficit, quàm esset cō digna peccato cooperante satisfactione Christi.

Ar.1. huius quæst.

AD 3m dicendum, quòd satisfactio Christi habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei, vt membra suo capiti, sicut supra dictum est. * Membra autem oportet capiti conformari. & ideo sicut Christus primo quidem habuit gratiam in anima cū passibilitate corporis, & per passionem ad gloriā immortalitatis peruenit, ita & nos qui sumus membra eius, per passionem ipsius liberamur quidem a reatu cuiusliber pœnę: ita tamen quòd primo recipimus in anima spiritum adoptionis filiorum, quo ascribimur ad hæreditatem glorię immortalis, adhuc corpus passibile & mortale habentes: postmodum vero configurati passionibus & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur, secundum illud Apostō. Roman. 8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum quartū*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Passio Christi est causa nostræ reconciliationis ad Deum dupliciter, scilicet redimēdo a peccato, & vt sacrificium. Omnia clara sunt in litera.

Supr. q.49. ar. 4.cor. Et 3.di.19. ar. 5.q.1.Et op. 60.c.18.

¶ In responsione ad secundum declaratur, quomodo intelligitur Deum placatum, ex parte scilicet nostri: mutatio enim in nobis non in deo inuenta est, ex qua Deus placatus dicitur.

† ARTICVLVS IIII.

Vtrum per passionem Christi simus Deo reconciliati.

AD QVARTVM sic procedi-tur. Videtur, quòd per passionem Christi non simus deo reconciliari. Reconciliatio enim nō habet locum inter amicos: sed Deus semper dilexit nos, secundum illud Sap. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. ergo passio Christi non reconciliauit nos Deo.

¶ 2 Præt. Non potest idem esse principium & effectus, vnde gratia, quæ est principium merendi, non cadit sub merito: sed dilectio Dei est principium passionis Christi, secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. non ergo videtur, quòd per passionem Christi simus reconciliati Deo, ita ꝙ de nouo nos amare inciperet.

¶ 3 Præt. Passio Christi impleta est per homines Christum occidentes, qui ex hoc grauiter deum offenderunt. ergo passio Christi est magis causa indignationis, quàm reconciliationis Dei.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Rom. 6. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius.

RESPON. Dicendum, quòd passio Christi est causa reconciliationis nostræ ad deum dupliciter. Vno modo, inquantum remouit peccatum per quod homines, constituuntur inimici Dei, secundum illud Sap. 14. Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius. & in Psal. 6. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Alio modo, inquantum est sacrificium Deo acceptissimum: est enim hoc proprie sacrificij effectus, vt per ipsum placetur Deus: sicut cū homo offensam in se commissam remittit propter aliquod obsequium acceptum, quod ei exhibetur. unde dicitur 1. Reg. 26. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. & similiter tātum bonum fuit, quòd Christus voluntarie passus est, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum, Deus placatus est super omni offensa generis humani, quantū ad eos, qui Christo passo coniunguntur, secundum modum præmissum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam, quam ipse fecit: sed odit omnes quantum ad culpam, quam contra eum homines committunt, secundum illud Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores.

AD 2m dicendum, quòd passio Christi non dicitur quantum ad hoc deo nos reconciliasse, quòd de nouo nos amare inciperet, cum scriptum sit Hieron. 31. In charitate perpetua dilexi te, sed quia per passionem Christi, sublata est odij causa, tum per ablutionem peccati, tum per recompensationem acceptabilioris boni.

AD 3m dicendum, quòd sicut occisores Christi homines fuerunt, ita & Christus occisus: maior autem fuit charitas Christi patiētis, quàm iniquitas occisorum. Et ideo passio Christi magis valuit * ad reconciliandum Deum toti humano generi, quàm ad prouocandum ad iram.

Alias, ad reconciliandū Deo totum humanum genus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulū quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus sua passione aperuit nobis ianuam cæli.

AD QVINTVM sic procedi-tur. Videtur ꝙ Christi sua passione non aperuit nobis ianuā cęli. Dicitur enim Prouerb. 11. Seminanti iustitiam, merces fidelis: sed merces iustitię est introitus regni cælestis. ergo videtur quòd sancti patres qui operati sunt opera iustitiæ, fideliter cōsecuti essent introitū regni cælestis etiam absq; Christi passione. non ergo passio Christi est causa apertionis ianuæ regni cælestis.

¶ 2 Præt. Ante passionem Christi, Helias raptus est in cælum, vt dicitur 4. Regum. 2. sed effectus non præcedit causam. ergo videtur quòd apertio ianuæ cælestis non sit effectus passionis Christi.

¶ 3 Præt. Sicut legitur Matth. 3. Christo baptizato aperti sunt cæli: sed baptismi præcessit passionē. ergo apertio cæli non est effectus passionis Christi.

¶ 4 Præt. Mich. 2. dicitur, Ascēdit pādēs iter ante eos: sed nihil aliud videtur esse pandere iter cæli, quā eius ianuā aperire. ergo videtur quòd ianua cæli sit nobis aperta, non per passionem Christi, sed per ascensionem eius.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Heb. 10. Habemus fiduciam in introitum Sanctorum, scilicet cęlestium, in sanguine Christi.

RESPON. Dicendum, quod clausio ianuæ est obstaculū quoddā prohibens homines ab ingressu. Prohibebātur autem homines ab ingressu regni cælestis propter peccatū: quia sicut dicitur Isa. 35. via illa sancta vocabitur, & non transibit per eam pollutus. Est autem duplex peccatum impediens ab ingressu regni cælestis. unum quidem commune totius humanæ naturæ, qđ est peccatū primi parētis, & p hoc peccatū præcludebatur homini aditus regni cælestis, unde legitur Gen. 3 quòd post peccatum primi parentis, collocauit Deus cherubin, & flammeū gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. Aliud autem est peccatū speciale vniuscuiusque personæ, quod per proprium actum committitur vniuscuiusque hominis. Per passionem autem Christi liberati sumus, non tolum a peccato communi totius humanę naturæ, & quantū ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipso soluente pretium pro nobis, sed etiam a peccatis proprijs singulorum, qui cōmunicant eius passioni per fidem & charitatē & fidei sacramenta. & ideo per passionem Christi aperta est nobis ianua regni cælestis. Et hoc est quòd Apost. dicit Heb. 9. ꝙ Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem in troiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Et hoc figura tur Numeri 35. vbi dicitur, quòd homicida manebit ibi, scilicet in ciuitate refugij, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur, quo mortuo, poterit in domum suam redire.

¶ Aduerte hic tria. Primo, quòd clausio regni cælorū est priuatio diuinę fruitionis post hanc vitam non qualiscumque, sed ex tali orta & fulta causa, scilicet ex peccato. Et propterea aperire cælū, nihil aliud est quā tollere peccatū, tā quoad culpā, quā quo ad pœnā: sublato siquidem sic peccato, manifestū est quòd tollitur fruitionis diuinæ priuatio, vt pœna peccati, ac per hoc simpliciter tollitur, quia nō nisi vt pœnā retinebat priuationem illam diuina benignitas.

¶ Secundo, quòd Christus sua passione liberauit mēbra sua ab omni & culpa & pœna: quoniā vt Apostolus dicit, abūdantius est Christi donū, quàm fuerit Adæ damnū: sed vt experientia testatur, & ex calce præcedentis art. habes, liberatio ista ordine quodā i executionē mandatur, configurando nos ipsi Christo. Quo fit, vt Christus liberauerit nos ab omni pœna peccati, tam originalis quàm actualis: sed nos ordine quodā, & media cōfiguratione ad Christum, cōsequimur imunitatem a culpa & pœna totaliter.

¶ Pro quo & responsione ad primū nota tertio, quòd quia primus homo peccauit non solū vt singularis psona, sed ēt vt principiū humanæ naturæ, iō peccatū original erat dupliciter mūdādum: & ea parte, qua singularum est personarū: & ex ea parte, qua totius humanæ naturæ seminaliter ab Adam descendētis. Et quo ad personalia quidem olim per circūcisionem, vel aliquod sacrificium, & nunc per baptismum purgatur humanū genus ab originali peccato. Ad scdm aūt, nec circūcisio olim, nec baptismus postea suffecit, vt patet de baptizatis baptismo Christi mortuis ante Christi passionē: nullus enim illorum liber fuit a pœna clausuræ regni cęlorū. Hæc enim pœna, sicut & mors corporalis ex peccato originali vt naturæ est, consecuta est, & ad vtrā que abolendam passio Christi fuit necessaria: quāuis diuersimode ab hac & illa nos eripuerit: qm̄a spirituali pœna privationis diuinę fruitionis sic nos liberauit, quòd statī exhibuit effectū. Et inde est, quòd modo baptizati si moriuntur statī, beati sunt: beneficium siquidē hoc, est baptismi nō simpliciter, sed ratione status, quo scilicet Christi passio consumata est. Et quia baptismus ad hoc institutus est, vt esset sacramentum in tali statu, quàmuis ichoatiue parum ante cęperit, ideo baptismo attribuitur in plena dei fruitione.

AD 2m dicendū, ꝙ Helias subleuatus est in cęlum aereum: non autem in cælum empyreū, qui est locus sanctorum. & similiter etiā Enoch raptus est ad paradisum terrestrem, vbi cū Helia simul crediť viuere vsq; ad aduentū Antichri.

AD 3m dicendum, quòd (sicut supra dictū est*) Christo baptizato aperti sunt cæli, nō propter ipsum Christū, cui semp cęlū patuit: sed ad significandum quòd cælū aperitur baptizatis baptismo Christi, qui habet efficaciam ex passione ipsius.

AD 4m dicendum, quòd Christus sua passione meruit nobis introitum regni cælestis, & impedimentum remouit: sed p suā ascensionem nos, quasi in possessionem regni cælestis, introduxit. Et ideo dicitur quòd ascendit pādens iter ante eos.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christus per suam passionem meruerit exaltari.

AD SEXTVM sic procedi-tur. Vī ꝙ Christus per suam passionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritatis est proprium Deo, ita & sublimitas, secundum illud Psalm. 112. Excelsus super omnes gentes dominus, & super cælos gloria eius: sed Christus, secundum quòd homo, habuit cognitionem

Tertia S. Tho.

Titulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore duo. Primo declaratur in cōmuni, quid importer meritum, & quo intelligatur tam in malo, quàm i bono. Secūdo, descēdit ad propositū in speciali de Christo.

3.di.18.ar. 4.q.3.

¶ Quo ad primum, dicit i communi meritū importare quandam iustitiæ, nō gratiæ æqualitatem. Et hoc probat auctoritate Apostoli.

¶ Vbi non mireris

Universidad de Deusto
Biblioteca

nouitie, si a merito transitur ad mercedē: quia merces merito respōdet, vt prēmium debito.

¶ Exemplis deinde declaratur, qualiter meriti æqualitas secundum iustitiam exerceatur tam in malis quā in bonis, & in malis quidem rationi adiungit exēplum de iusta æqualitate circa demeritum furti, cū auctoritate sacræ Scripturæ, & inde infertur simile, proportionaliter fieri iustā æqualitatem circa meritum boni.

Epist. 56. ante med. tom. 2.

¶ Vbi aduerte, q̄ in istis iustitiis iteruenīūt duo. s. res exterior, & volūtas interior: verbi grā; ouis furto ablata & volūtas ducēs ad furtū. Si considereturres exterior (puta ouis dūtaxat) sufficit ad æqualitatem iustitiæ restituatur ipsa ouis: sic enī inæqualitas rei facta per furē, reducitur ad pristinam æqualitatē, vt patet. Sed si super hoc cōsideretur iniqua uoluntas furis (qua voluit contempta iustitia publica & proximi plus habere, quàm sibi debetur, & propterea abstulit oue alienam) sic ad hoc vt hæc iniquitas voluntatis iuncta operi ad æqualitatem reducatur, iustū est vt minus habeat de suo qui plus q̄ debebatur sibi vsurpauit de alieno: & propterea pro vna ablata oue reddere tenetur quatuor, vnam pro æqualitate rei extra, & tres pro æqualitate iniqui, actus. Et quia tā demeritum q̄ meritū, principaliter consistit in volūtate, ideo Auctor in litera tractans de merito Christi, ad æqualitatē, quæ principaliter respicit actiones & passiones, quatenus sunt volūtariæ, se conuertit: & tam in malis, quàm in bonis iustitiæ æqualitatem considerauit, proue iusta vel iniusta voluntas minus, vel plus de sibi debitis voluit cū effectu, vt patet in li

omnis veritatis, nō ex aliquo merito præcedente, sed ex ipsa vnione dei & hominis: secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis. ergo neque exaltationem habuit ex merito passionis, sed ex sola vnione.

¶ 2 Præt. Christus meruit sibi a primo instanti suæ conceptionis, vt supra habitum est*, non autē maior charitas fuit in eo tēpore passionis quàm ante. Cum ergo charitas sit merendi principium, videtur q̄ non magis meruerit per passionem, suā exaltationem q̄ ante.

¶ 3 Præt. Gloria corporis resultat ex gloria animæ, vt Aug. * dicit in Epistola ad Dioscorum: sed Christus per passionem suam non meruit exaltationem quantū ad gloriam animæ, quia anima eius fuit beata a primo instanti suæ conceptionis. ergo neque etiam per passionem meruit exaltationem, quātum ad gloriam corporis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 3. Factus est obediēs vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.

RESPON. Dicendum, q̄ meritum importat quandam æqualitatem iustitiæ, vnde & Apost. dicit Roma. 4. quòd ei, qui operatur, merces imputatur secundum debitum. Cum autem aliquis ex sua iniusta volūtate sibi attribuit plus q̄ sibi debeatur, iustum est vt diminuatur etiam quātum ad id, quod sibi debebatur: sicut cum furatur quis vnam ouem, reddet quatuor vt dicitur Exod. 22. Et hoc dicitur mereri, inquantum per hoc punitur eius iniqua voluntas: ita etiā cum aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit quod debebat habere, meretur vt sibi amplius superadderatur, quasi merces iustæ voluntatis. & inde est, q̄ sicut dicitur Luc. 14. Qui se humiliat, exaltabitur. Christus autē in sua passione seipsum humiliauit infra suam dignitatem, quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad passionē & mortem, cuius debitor nō erat. Secundo, quantum ad locū, quia corpus eius positum est in sepulchro, & anima in inferno. Tertio, quantum ad confusionem & opprobria, quæ sustinuit. Quarto, quātum ad hoc, q̄ est traditus humanæ potestati, secundum quòd ipse dicit Pilato Ioan. 19, Non haberes in me potestatem, nisi datū tibi esset desuper. & ideo per suā passionē meruit exaltationē quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad resurrectionem gloriosam: vnde dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti sessionem meam. i. humilitatem meæ passionis, & resurrectionem meam. Secundo, quantum ad ascensionem in cælū vnde dicitur Ephe. 4. Descendit primum in inferiores partes terrę qui autem descendit, ipse est & qui ascēdit super omnes cælos. Tertio, quantū ad cōfessum paternæ dexteræ, & manifestationem diuinitatis ipsius, secundum illud Isa. 52. Exaltabitur & eleuabit', & sublimis erit valde: sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius. vt phil. 2. dicitur, Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autē crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt scilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reuerentiam exhibeant sicut Deo. & hoc est quod subditur, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestrium, & infernorum. Quarto, quantum ad iudiciariā potestatem, dicitur. n. Iob. 36. Causa tua quasi impērij iudicata est, causam iudiciumque recipies.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium merendi est ex parte animæ, corpus autem est instrumentum meritorij actus. & ideo perfectio animæ Christi, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, sicut perfectio corporis, quod fuit passionis subiectum, & per hoc fuit ipsius meriti instrumentum.

AD 2^m dicendum, quòd per priora merita Christus meruit exaltationem ex parte ipsius animę, cuius voluntas charitate & alijs virtutibus informabatur: sed in passione meruit suam exaltationem per modū cuiusdam recōpensationis, etiam ex parte corporis. iustum est. n. vt corpus quod fuerat ex charitate passionis subiectū, acciperet recompensationē in gloria.

AD 3^m dicendum, quòd dispensationem quadam factum est in Christo, vt gloria animæ ante passionē non redunderet ad corpus, ad hoc quòd gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per passionem meruisset. Gloriam autem animæ differri nō conueniebat, quia anima immediate vniebatur Verbo. vnde decens erat, vt gloria repleretur ab ipso Verbo, sed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

QVAESTIO L.

De morte Christi in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christū mori. Probatur quinq; rationibus. Omnia clara sunt.

DEINDE considerandū est de morte Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum mori.
¶ Secundo, Vtrum per mortem fuerit separata diuinitas a carne.
¶ Tertio, Vtrum fuerit separata diuinitas ab anima.
¶ Quarto, Vtrū Christus in triduo mortis fuerit hō.
¶ Quinto, Vtrum corpus eius fuerit idem numero viuum & mortuum.
¶ Sexto, Vtrum mors eius sit aliquid operata ad nostram salutem.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum mori.

Inf. q. 52. a. 1. cor. Et 4. dist. 15. ad 1. Et quol. 2. ar. 2. cor. Et opu. 2. c. 7. Et opu. 3 cap. 234. & 238. fin. Et op. 60. c. 19.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christū mori. Illud enim quod est primum principium in aliquo genere, non disponitur per illud, quod est contrarium illi generi: sicut ignis, qui est principium caloris, nūquā potest es se frigidus: sed filius Dei est fons & principiū omnis vitæ, ſm illud Psal. 35. Apud te est fons vitæ. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ 2 Præt. Maior est defectus mortis q̄ morbi, quia per morbum peruenitur ad mortem: sed non fuit conueniens Christum aliquo morbo langueſcere, vt Chrys. dicit. ergo etiam non fuit conueniens Christū mori.

¶ 3 Præt. Dominus dicit, Ioan. 10. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant: sed oppositum nō perducit ad oppositum. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat: quod quidem Caiphas prophetice dixit, vt Euangelista testatur.

D. 904.

RESPON. Dicendum, quod [d] conueniens fuit Christum mori. Primo quidem, ad satisfaciēdum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum, secundum illud Genes. 2. Quacumque die comederitis, morte moriemini. Est autem conueniēs satisfaciēdi pro alio alio modus, cum aliquis se subijcit pœnæ, quam alius meruit. & ideo Christus mori voluit, vt moriendo, pro nobis satisfaceret, secundū illud 1. Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ: sicut enim Eusebius dicit, Si aliter post cōuersationem cum hominibus, euanescēs subito euolaret fugiēs mortem, ab omnibus compararetur phātasmati. Tertio, vt moriendo, nos a timore mortis liberaret, vnde dicitur ad Hebræ. 2. quòd communicauit carni & sanguini, vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. Quarto, vt corporaliter moriendo similitudinem peccati. i. pœnalitati, daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, vnde dicitur Ro. 6. Quòd enim mortuus est peccato: mortuus est semel, quòd autē vivit, viuit Deo: ita & vos existimate mortuos quidē es se peccato, viuentes autem Deo. Quinto, vt a mortuis resurgendo, & virtutem suā ostenderet, qua mortem superauit, & nobis spem resurgēdi a mortuis daret. Vnde Apost dicit 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur, q̄ resurrexit a mortuis, quomodo quidā in vobis dicunt, quòd resurrectio mortuorum non est?

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus est fons vitæ secundum quòd deus, non autem secundū quòd homo: mortuus est autem secundum quòd homo, non secundum quòd Deus. Vnde Aug. * dicit cōtra Felician. Absit quòd Christus sic senserit mortem vt quantum in se est vita, vitam perderit: si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte suscepérat: non naturæ suæ perdidit potentiam, per quā cuncta viuificat.

Li. cont. Felicia. ca. 14. in prin. tomo. 6.

AD 2^m dicendum, quòd Christus non sustinuit mortem ex morbo prouenientem, ne videretur ex necessitate mori propter infirmitatem naturæ, sed sustinuit mortem ab exteriori illatam, cui se spontaneū obtulit, vt mors eius voluntaria ostenderetur.

AD 3^m dicendum, quòd vnum oppositum, per se non ducit ad aliud, sed quandoque per accidens: sicut frigidum, quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Christus, per suam mortem nos perduxit ad vitam, dum sua morte mortem nostram destruxit: sicut ille, qui pœnam pro alio sustinet, removet pœnam eius.

ARTICVLVS II.

Vtrum in morte Christi fuerit separata diuinitas a carne.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Caro Christi remāsit vnita verbo Dei post mortem. Probatur ratione & auctoritate. Ratio est Donū quod per gratiam Dei conceditur, nūquam reuocatur sine culpa: sed gratia vnionis est maius donum & permanētius ex sua ratione quàm gratia adoptionis, quæ nūquā perditur sine culpa. ergo. Maior probatur auctoritate Apostoli. Minor, quo ad primam partem cōparationis, quia magis est, esse Deum personaliter quàm esse sanctum. Quo ad secundam vero, quia vnio personalis est permanētior, quàm vnio affectualis. Auctoritas est Damasceni.

3. di. 3. q. 2. ar. 1. q. 1. & dist. 21. q. 1. ar. 1. q. 1. Et quo. 2. ar. 1. cor. Et quo. 4. ar. 6. cor. Et opu. 3, c. 236. & 237. Et opu. 60. c. 19. fi.

* Li. 10. in Luc. i titu. de cōmēd. spiritus Iesu in med. tom. 5.

¶ Aduerte hic, q̄ a illa maior, Nullum donum diuinę gratiæ perditur sine culpa, locum habet in donis permanentibus: non autem in his donis, quæ solū consistunt in quodam fieri, vt donū prophetiæ vel assistētiæ, vt gratia miraculorum, quæ altero duorum modo rū conceditur. Hæc enim, quia nō sunt dona permanentia, perduntur, hoc est, non semper habentur absque culpa (vt patet) & absq; Dei pœnitētia. Et propter ea Auctor vtens illa maiore ex auctoritate Apostoli, sub sumpsit non positiuam (vt subsumendum expectabatur) sed comparatiuam respectu doni gratiæ adoptionis: quā cōstat nō cessare sine culpa, & cōparatiuam illam

Q. 6. ar. 4.

Q. 16. ar. 4.

nit illã, & quoad maioritaté simpliciter, & quo ad maioritaté, secundũ illud qđ requiritur ad propositum, hoc est secundum permanentiã. Vt hinc scires, quòd maior habet locum ĩ hac materia: quia gratia vnionis est de genere donorum ꝑmanentium, & ꝙ multo magis habet locum in proposito: tum, quia est excellétius donum, quàm gratia adoptionis: tum, quia est permanétius, Et de prima quidem excellétia, licet a quibusdam dubitetur, si quis tñ librauerit rationem allatam (scilicet gratia vnionis constituit vnitum esse personaliter Deum: gratia autem adoptionis cõstituit esse sanctũ: sed longe maius est esse Deum personaliter quã esse sanctũ) manifeste videdere poterit, sententiam hanc esse verã. In cuius signum, cũ communicasset se Deus secundum naturalem similitudinem beneficio creationis: & postea secũdum supernaturalé similitudinem beneficio adoptionis (& hæc duo fuerunt cõmunia angelo & homini) ad vltimũ reseruauit tamquam summũ, cõmunicare se personaliter, & hoc soli homini. Et ex hoc homo constitutus est supra angelos, vt Apostol⁹ ad Heb. probat.

Li.3.ortho. fid.c.27.circa fin.

In epi.120. ex ca.6. & 10.tom.2.

¶ De altera autem excellentia, scilicet quo ad permanentiam, manifestum clare est, considerantibus, quòd esse personale est esse substantiale. Nã cũ dicitur, Iesus est Dei filius, enũtiatur substantia secundum esse substãtiale de substantia: cùm autem dicimur nos Dei filii, enuntiatur accidens de substantia mediante etiam accidente, scilicet affectiua parte, in qua consumatur gratia ad optionis: quoniam non nisi diuina fruitione, ad quã ordinata est, cõsummatur. Quãto ergo ex propria ratione

3.dist.21.q.1.ar.1.q.2. Et quol. 2. ar.1.cor. Et opusc.3.ca.236. Et op.60.c.19.fi. & Ps.21.

bile fuit ꝙ solueretur vnio diuinitatis a carne ipsius. & iõ sicut ante morté caro Christi vnita fuit secũdũ personam & hypostasim verbo dei, ita & remansit vnita post mortem, vt. s. non esset alia hypostasis Verbi dei & carnis Christi post morté, vt Dam.* dicit in 3.li.

Ad primum ergo dicendum, quòd derelictio illa non est referenda ad solutionem vnionis personalis: sed ad hoc quòd Deus pater eum exposuit passioni. unde derelinquere ibi, non est aliud, quàm non protegere a persequentibus. uel dicit se derelictum quãtum ad illam orationem, qua dixerat, pater si fieri potest, transeat a me calix iste, vt Aug.* exponit in lib. de Gratia noui Testam.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd verbum dei dicitur vnitũ carni mediante anima, inquãtum caro per animam pertinet ad humanam, naturam, quam filius dei assumere intendebat: nõ autem ita quòd anima sit quasi medium ligãs vnita. Habet autem caro ab anima, quòd pertineat ad humanam naturam, etiam postquam anima separatur ab ea, inquantum scilicet in carne mortua remanet ex diuina ordinatione quidam ordo resurrectionis. & ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd anima habet vim viuificandi formaliter. & ideo ea præsente, & vnita formaliter, necesse est corpus esse viuum. Diuinitas autem non habet vim viuificandi formaliter, sed effectiue: non enim potest esse corporis forma. & ideo non est necesse, quòd manente vnione diuinitatis ad carnem, caro sit viua, quia deus non ex necessitate agit, sed ex voluntate.

Articvlvs III.

Vtrum in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima. Dicit enĩ Dominus Ioã. 10 Nemo tollit animã meam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Non autem videtur ꝙ corpus animam ponere possit, eam a se separãdo: quia anima non subijcitur potestati corporis, sed potius econuerso. & sic videtur ꝙ Christo, secundum quòd est verbum Dei, conueniat animã suam ponere: hoc autem est eam

F a se separare. ergo per mortem anima eius fuit a diuinitate separata.

¶ 2 Præt. Athanas.* dicit maledictũ qui totum hominem quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum vel liberatũ, tertia die a mortuis resurrexisse non cõfitetur: sed nõ potuit totus homo denuo assumi, nisi aliquando fuerit totus homo a verbo Dei separatus: totus autem homo componitur ex anima & corpore. ergo aliquando

G fuit facta separatio diuinitatis & a corpore & ab anima.

¶ 3 Præt. Propter vnionem ad totum hominem, filius dei vere dicitur homo. Si ergo soluta vnione animæ & corporis per morté, verbum Dei remansit vnitum animæ sequeretur, quòd vere dici potuisset, filium Dei esse animam: hoc autem est falsum, quia cum anima sit forma corporis, sequeretur ꝙ verbum Dei fuerit corporis forma, quod est impossibile. ergo in

H morte Christi anima fuit a verbo Dei separata.

¶ 4 Præt. Anima & corpus ab inuicem separata, non sunt vna hypostasis, sed duæ. Si igitur verbum dei remansit vnitum tam corpori quàm animæ Christi, separatis eis ab inuicem per mortem Christi, videtur sequi ꝙ verbũ dei durante morte Christi, fuerit duæ hypostases, quod est inconueniens. non ergo post mortem Christi remansit anima verbo vnita.

Sed contra est, quòd dicit Dama.* in 3. lib. Etsi Christus

I mortuus est vt homo, & sancta eius anima ab incontaminato diuersa est corpore: diuinitas tamẽ inseparabilis ab vtrisque permansit, ab anima dico, & corpore.

Respon. Dicendum, ꝙ anima vnita est verbo Dei immediatius & per prius quàm corpus, cũ corpus vnitum sit verbo Dei mediante anima, vt supra dictũ est*. Cum ergo verbum Dei non sit separatum in morte a corpore, multo minus separatum est ab anima. Vnde sicut de filio Dei prædicatur

K id, quod conuenit corpori ab anima separato, scilicet esse sepultũ; ita de eo ĩ symbolo dicitur, quòd descendit ad inferos, quia anima ei⁹ ab eius a corpore separata, descendit ad inferos.

Ad primum ergo dicendum, quòd Aug.* exponens illud verbum Ioan. inquirit, cum Christus sit verbum, anima & caro, vtrum ex eo quòd est verbum, ponat animam, an ex eo quòd est ani

permanentius est, esse quàm operari: & esse substantiale, quàm accidentale, & esse substantiale diuinũ hypostatice, quàm esse accidentale diuinum adoptiue: tanto permanentius diuinæ gratiæ donum est vnio personalis carnis ad verbum Dei, quàm gratia adoptionis filiorum Dei.

Refertur in senté. di.1.

¶ In responsione ad tertium, percipe ꝙ Auctor respõdet & ad cõparatiuam inter Deum & animã in viuificando, per hoc quòd secũdum diuersa causarũ genera vtrique conuenit viuificare: ac per hoc cõparatio ineffi cax est, & sophistice infert, & respondet tacitę quæstioni, prosequendo modũ viuificandi effectiue conuenientem Deo per hoc, ꝙ Deus nõ necessitate naturæ, sed voluntarie viuificat. Et intendit per hoc, quòd licet deitas personaliter fuerit præsens carni Chri post morté, & haberet maximã virtutem viuificandi effectiue, non propterea sequit, quòd effectiue tũc viuificaret carné Chri: quia non viuificat naturali necessitate, sed voluntarie: anima autem præsens carni, & viuificat formaliter, & ex necessitate naturæ.

Li.3. orth. fid. c.27. in med.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna cõclusio: In morte Christi non fuit separata deitas ab anima, probatur dupliciter. Primo ratione. Verbum dei non est separatũ in morte a corpore. ergo multo minus ab anima. Probatur sequela: quia anima vnita est Verbo immediatius quã corpus. Deinde auctoritate Symboli, Quia descendit ad inferos. Omnia clara sunt ex supradictis.

Ar. præc. in arg.2. & q.6. ar.1.

Tract. 47. in Ioã. post med. tom.9

¶ In responsione ad primũ, aduerte ꝙ responsio secundum expositionem Aug. intelligit

intelligit nomine animæ, ipsam animæ substantiam secũdũ seipsam, & ideo uersatur inter angustias distinctionum. Planior autem sensus Euãgelici textus est, itelligere animæ nomine, ipsam quidem animam, non ut in se quædam substantia est, sed ut substãtialiter animat: sic. n. anima formaliter sumitur, & absque omni quæstione liquet, quòd ipse dei filius, qui loquitur dicens, ego pono animam meam, posuit animã suam, tollendo animationem illius: tollitur siquidem animare per hoc ipsum, quòd anima separatur a corpore, & iterum sumpsit eam, dũ iterum iunxit animã corpori: ponerẽ enim animam formaliter (hoc est ut animã) nihil aliud est quàm mori. Et in hoc sensu pluries inuenitur nominata anima, ut est illud, Pastor bon⁹ animam suam ponit pro ouibus suis, & illud, qui odit animã suam in hoc mũdo, in uitam æternã custodit eam.

In corp. ar.

¶ Tu autem, qui sermonis formalis non es capax, aut ad plebem loqueris, potes eandem sententiam seruando, glossare animam, hoc est uitam corporalem: sic enim fili⁹ dei posuit animam suam, hoc est uitam suã, & iterum sumpsit eam, & similiter, Pastor bonus ponit uitam suã pro, &c. & sic d aliis. Hoc in idẽ redit: q a ĩ ipsa animatiõe, qua anima animat corp⁹ consistit uita corporea cuiusq; hominis.

1.3. orth. fi. c.27. a med.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quartum.*

In titulo Christus significat personã diuini Verbi secundum eam dispositionem, quam de facto habebat in triduo illo, scilicet quòd erat unita animæ & corpori Christi separatis adinuicem.

¶ In corpore tria fiunt, Primo, respondetur quæ sito una conclusione: Dicere

3.di.22.q.1 articu.1. Et quol.2 art.1. Et quo.3. ar.4. cor. fi. Et quol. 4. ar.1. Et op. 3.c.236. Et opu.60. ca.20. fi. *lib.1.c.13. circa prin. to.3

ma, an iterum ex eo quòd est caro. Et dicit quòd si dixerimus, quòd verbum Dei animam posuit, sequitur, quòd aliquando anima illa separata est a uerbo, quod est falsũ: mors enim corpus ab anima separauit, a uerbo autem animam separatam nõ dico: si uero dixerimus, quòd ipsa se anima ponat, sequit' quòd anima ipsa a se separata sit, quod est absurdum. Relinquitur ergo, quòd ipsa caro animam suã ponit, & iterum eam sumit, nõ potestate sua, sed potestate uerbi inhabitantis carnẽ: quia sicut supra dictum est,* per mortem non est separata diuinitas uerbi a carne.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd in uerbis illis Athanasius non intellexit, quòd totus homo denuo sit assumptus, id ẽ, omnes partes eius, quasi uerbum dei partes humanæ naturæ deposuerit per mortem: sed ꝙ iterato totalitas naturæ assumptæ sit in resurrectione reintegrata per iteratam unionem animæ, & corporis.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd uerbũ dei propter unionem humanæ naturæ, non dicitur humana natura: sed dicitur homo, quod est habẽs humanam naturam. Anima autẽ & corpus sunt partes essentiales humanæ naturæ: unde ꝑpter unionem uerbi ad utrumq; eorum, nõ sequitur quòd uerbum dei sit anima uel corpus: sed quòd sit habẽs animam uel corpus,

Ad 4ᵐ dicendum, ꝙ sicut Dam. *dicit in 3.li. quòd in morte Christi est separata anima a carne, non est una hypostasis in duas hypostases diuisa: nam & corpus et anima Christi secundum idem ex principio in uerbi hypostasi habuerunt existentiam, & in morte inuicem diuisa, singulum eorum mansit, unam hypostasim uerbi habens. Quare, una uerbi hypostasis, uerbi & animæ & corporis extitit hypostasis: numquam enim neque anima neque corpus propriam habuerunt hypostasim, præter uerbi hypostasim. Vna enim semper uerbi hypostasis, & numquam duæ.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.

Ad qvartvm sic procedit'. Videtur quòd Christus ĩ triduo mortis fuerit homo: dicit enim Augustin.* in primo de Trinitate Talis erat illa susceptio, quæ deũ hominem faceret, & hominem

A deum: sed illa susceptio non cessauit per mortem. ergo uidetur quòd per morté nõ desierit esse hõ.

¶ 2 Præte. Phil.† dicit in 9. Ethico. quòd unusquisque homo est suus intellectus: unde & post mortem, animam Petri alloquentes dicimus, sancte Petre ora pro nobis. Sed post mortem filius Dei nõ fuit separatus ab anima intellectuali. ergo in illo triduo filius dei fuit homo.

†l.9.c.4. ante med. t.5.

¶ 3 Præte. Omnis sacerdos est ho-

B mo: sed in illo triduo mortis, Christus fuit sacerdos: aliter enim non uerũ esset quod dicit' in Ps. 109. Tu es sacerdos in æternum. ergo Christus in illo triduo fuit homo.

Sed contra, Remoto superiori, remouetur inferius: sed uiuum siue animatum est superius ad animal & ad hominem: nã animal est substantia animata sensibilis: sed in illo triduo mortis corpus Christi non fuit uiuum neque

C animatum. ergo non fuit homo.

Respon. Dicendum, quòd Christum ᵈ uere fuisse mortuum, est articulus fidei: unde asserere omne illud, per quod tollitur ueritas mortis Christi, est error contra fidem. Propter quod, in epistola sy

Christum in triduo mortis hominẽ fuisse, simpliciter & absolute loquẽdo, erroneum est, Probatur: Ad ueritaté mortis hominis uel animalis pertinet, quòd desinat esse homo uel animal,. ergo dicere Christum in triduo mortis hominẽ, &c. Antecedens probat': quia mors cõsistit in separatione animę q̃ complet rationẽ hominis & animalis. Cõsequentia probatur, quia asserere omne illud, ꝑ quod tollitur ueritas mortis Christi, est error contra fidem: quod probatur, quia articulus fidei est de morte Christi, & auctoritate Cyrilli. Secũdo dicitur, quòd potest dici Christum in triduo fuisse hominem mortuum. Et in prõptu ratio est: quia ly mortuus, est cõditio diminuens, sicut ly pictus, aut lapideus: tertio excusant' Hugo & Magister sentẽtiarum. Omnia clara sunt ex antedictis.

D.906.

nodali* Cyrilli dicitur: si quis non confitetur dei uerbum passum carne, & crucifixum carne, et ꝙ morté gustauit carne, anathema sit. Pertinet autem ad veritatem mortis hominis uel animalis, ꝙ per mortem desinat esse homo uel animal: mors enim hominis uel animalis prouenit ex separatione animæ, quę complet rationem animalis, uel hominis, & ideo dicere Christũ in

Habetur in Cõc.1.Eph. ca.12.

D triduo mortis hominem fuisse, simpliciter & absolute loquendo, erroneum est. Potest tamen dici quòd Christus in triduo fuit homo mortuus. Quidam tamen cõfessi sunt Christum in triduo hominem fuisse, dicentes quidem uerba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide, sicut Hugo de sancto Vict.* qui ea ratione dixit Christum in triduo mortis fuisse hominem, quia dicebat animam esse hominẽ, quod tamen est falsum, ut in prima parte ostensum est.† Magister etiam sententiarum in 22. dist.* tertii lib. posuit, quòd Christus in triduo mortis fuit homo alia ratione, quia credidit quòd unio animæ & carnis non esset de ratione hominis, sed sufficit ad hoc, quòd aliquid sit homo, ꝙ habeat animam humanam & corpus, siue coniun-

In l.2. de sacra. 1. parte c.11

Q.75.ar.4. *l.3.sen.di. 22. parag.1

E cta siue non coniuncta: quod etiam patet esse falsum ex his* quæ dicta sunt in 1. parte, & ex his quæ supra dicta sunt† circa modum unionis.

1.1.qu.75. ar.4

†q.2. art.5.

Ad primum ergo dicendum, quòd uerbum dei suscepit animam & carnem unitam, & ideo illa susceptio, fecit deum hominem, & hominem deum: non autem cessauit illa susceptio per separationem uerbi ab anima uel a carne, cessauit tamen unio carnis, & animæ.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd homo dicitur esse suus intellectus, non quia intellectus sit totus homo: sed quia intellectus est principalior pars hominis, in quo uirtualiter consistit tota dispositio hominis: sicut si re

ctor

Universidad de Deusto Biblioteca

ctor ciuitatis dicatur tota ciuitas, quia in eo consistit tota dispositio ciuitatis.

Ad 3^m dicendum, quòd esse sacerdotem, conuenit homini ratione animæ, in qua est ordinis character: unde per mortem homo non perdit ordinem sacerdotalem, & multo minus Christus, qui est totius sacerdotii origo.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit idem numero corpus Christi uiuentis & mortui.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit idem numero corpus Christi uiuentis, & mortui. Christus enim uere mortuus fuit, sicut & alii homines moriuntur: sed corpus cuiuscumque alterius hominis, non est simpliciter idem numero mortuum & uiuum: quia differunt essentiali differentia. ergo neq, corpus Christi, est simpliciter idẽ numero mortuum & uiuum.

¶ 2 Præt. Secundum Philos.* in 5. Metaphysic. Quæcumque sunt diuersa specie, sunt etiam diuersa numero: sed corpus Christi uiuum, & mortuũ, fuit diuersum specie, quia non dicitur oculus aut caro mortui nisi æquiuoce, ut patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphysi.* ergo corpus Christi non fuit simpliciter idem numero uiuum & mortuum.

¶ 3 Præt. Mors est corruptio quædam: sed illud quod corrũpitur corruptione substantiali, postquã corruptum est, iam non est: quia corruptio est mutatio de esse in nõ esse. Corpus ergo Christi postquã mortuum fuit, non remansit idem numero, cum mors sit substantialis corruptio.

Sed contra est, quòd Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum: Circunciso corpore, & potato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, erat impassibile & incorporeum dei uerbũ, hoc erat in sepulchro positum: sed corpus Christi uiuum fuit circuncisum & in ligno affixum. Corpus autem Christi mortuum fuit positum in sepulchro. ergo hoc idem corpus, quod fuit uiuum, fuit etiam mortuum.

Respon. Dicendum, quòd hoc quod dico simpliciter, põt accipi dupliciter. Vno modo, secũdũ quòd simpliciter idẽ ẽ, quod absolute: sicut simpliciter dicitur quod nullo addito dicitur, ut Philos.* dicit. Et hoc modo corpus Christi mortuũ et uiuũ, simpliciter fuit idẽ numero: dicitur.n. aliquid esse idẽ [F] numero simpliciter, quia ẽ supposito idem. Corpus autẽ Christi uiuũ & mortuũ, fuit supposito idẽ: quia nõ habuit aliam hypostasim uiuum & mortuum, præter hypostasim uerbi dei, ut supra dictũ est* & hoc modo loquitur Athan.† in auctoritate ĩducta. Alio modo simpliciter idem est, quod omnino uel totaliter, et sic corpus Christi mortuum & uiuũ non fuit simpliciter [G] idem numero, quia non fuit totaliter idem, cum uita sit aliquid de essentia corporis uiuentis: est enim prædicatum essentiale, non accidẽtale: unde consequens est, ꝙ corpus, quod desinit esse uiuum, non totaliter idem remaneat: si autem diceretur ꝙ corp⁹ Christi mortuũ totaliter idem remaneret, sequeretur ꝙ nõ esset corruptũ, corruptione dico [d] mortis: quod est hæresis Gaianitarum, ut Isido.* dicit & [H] habetur in Decretis† 24.qu.3. Et Damas.* dicit in 3. lib. ꝙ corruptionis nomen duo significat, uno modo separationẽ aïæ a corpore, & alia huiusmodi, alio modo perfectã dissolutionem in eleméta. ergo incorruptibile dicere corpus Domini secundum Iulianum, & Gaianum, secundum primũ corruptionis modum ante resurrectionem, est impium, quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec in ueritate mortuum esset, nec secundũ [I] ueritatem saluati essemus: secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ corpus mortuum cuiuscumq; alterius hominis, non remanet unitũ alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuũ. Et ideo corpus mortuum cuiuscũq; alterius hominis, [d] non est idem simpliciter, sed ẽm quid: quia ẽ idem secundum materiam, non autem idem secundũ formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi, ut dictum est.†

Ad 2^m dicendum, ꝙ quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autẽ specie est idẽ secundum formam, ubicumq; suppositum subsistit in una sola natura, oportet ꝙ sublata unitate speciei, auferatur unitas numeralis: sed hypostasis uerbi dei sub[K]sistit in duabus naturis, & ideo quamuis in Christo nõ remaneat corpus idẽ ẽm speciẽ humanæ naturæ, remanet tamen idẽ numero secundũ suppositũ uerbi dei.

Ad 3^m dicendum, quòd corruptio & mors non cõpetit Christo ratione suppositi, secundum quod attẽditur unitas, sed ratione naturæ, secundum quam inuenitur differentia mortis & uitæ.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum mors Christi aliquid operata sit ad nostram salutem.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ mors Christi nihil operata sit ad nostram salutem. Mors enim est quædã priuatio: est enim priuatio uitæ: sed priuatio, cum non sit res aliqua, non habet aliquam uirtutem agendi. ergo non potuit aliquid operari ad nostram salutem.

¶ 2 Præt. Passio Christi operata est ad nostram salutem per modum meriti. sic autem non potuit operari mors Christi: nam in morte separatur anima a corpore, quæ est merẽdi principium. ergo mors Christi non est operata aliquid ad nostram salutem.

¶ 3 Præte. Corporale non est causa spiritualis: sed mors Christi fuit corporalis. nõ ergo potuit esse causa spiritualis nostræ salutis.

Sed contra est, quòd Augustin.* dicit in 4. de Trinita. Vna mors nostri Saluatoris, scilicet corporalis, duabus mortibus nostris, id est animæ & corporis, saluti fuit.

Respon. Dicendum, quòd de morte Christi dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quòd est in fieri: alio modo, secundum quòd est in facto esse. Dicitur autem mors esse in fieri, quã do aliquis per aliquam passionem uel naturalem uel uiolentam tendit in mortem. Et hoc modo idem est loqui de morte Christi, & de passione ipsius. Et ita secundum hunc modum mors Christi causa est salutis nostræ secundum id, qđ [D] de passione supra dictum est.* Sed in facto esse mors Christi consideratur, secundum quòd iam facta est separatio corporis, & animæ, & sic nunc loquimur de morte Christi. Hoc autem modo mors Christi non potest esse causa salutis nostræ per modum meriti, sed solum per modum efficientiæ, inquantum scilicet, nec per mortem diuinitas separata fuit a Christi carne, & ideo quicquid contigit circa carnem Christi, etiam anima separata, fuit nobis salutiferum uirtute diuinitatis unitæ. Consideratur autẽ proprie alicuius cau[E]sæ effectus secundum similitudinem causæ: unde quia mors est quædam priuatio uitæ propriæ, effectus mortis Christi attenditur circa remotionem eorum, quæ cõtrariantur nostræ saluti, quæ quidem sunt mors animæ, & mors corporis. & ideo per mortẽ Christi dicitur esse destructa in nobis, & mors animæ, quæ est per peccatum nostrum (secundum illud Romano. 4. Traditus est, scilicet in [A] mortem, propter delicta nostra) & mors corporis, quæ consistit in separatione animæ, secundum illud primæ ad Corinthio.15. Absorpta est mors in uictoria.

Ad primvm ergo dicendum, quòd mors Christi est operata salutem nostram ex uirtute diuinitatis unitæ, & non ex sola ratione mortis.

[B] Ad 2^m dicendum, quòd mors Christi secundum quòd consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti: est tamen operata per modum efficientiæ, ut dictum est.*

Ad 3^m dicendum, quòd mors Christi fuit quidem corporalis: sed corpus illud fuit instrumentum diuinitatis sibi unitæ, operans in uirtute eius etiam mortuum.

QVÆSTIO LI. [C]

De sepultura Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de sepultura Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum sepeliri.
¶ Secundo, De modo sepulturæ eius.
¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.
¶ Quarto, De tempore quo iacuit in sepulchro.

ARTICVLVS. I.

Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christũ sepeliri. De Christo.n. dicitur in Psal. 87. Factus est sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber: sed in sepulchro in[E]cluduntur corpora mortuorũ, qđ uidetur esse contrarium libertati. ergo nõ uidetur fuisse conueniẽs, quòd corpus Christi sepeliretur.

¶ 2 Præt. Nihil circa Christum fieri debuit, quod nõ esset salutiferum nobis: sed in nullo uidetur ad salutem hominum pertinere, ꝙ Christus fuit sepultus. ergo non fuit cõueniens Christum sepeliri.

¶ 3 Præ. Inconueniens esse uidetur, quòd deus qui est super cælos excelsus, in terra sepeliretᷓ: sed illud

---

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.*

Titulus ut sonat. ¶ In corpore ponitur una distinctio bimembris cum conclusionibus duabus iuxta numerum mẽbrorũ. Distinctio est. simpliciter sumitur duabus significationibus, uel ut significat nullo addito, uel ut significat totaliter. Prima conclusio est, sumendo simpliciter primo mõ: Corpus Christi uiuũ, & mortuũ fuit idẽ numero sĩpliciter. Probatur, quia fuit idẽ suppositaliter, & sic loquitur Ath. Secunda cõclusio est, sumẽdo simpliciter secundo modo: corp⁹ Christi uiuũ & mortuum non fuit idem numero simpliciter. Probatur primo, quia uita est de essentia corporis uiuentis: quia est prædicatũ essentiale & nõ accidẽtale. Probatur secundo ex opposito: quia si diceretur remãsisse totaliter idẽ, sequeretur ꝙ non esset corruptum corruptione mortis, qđ est hęresis Gaianitarum. Et ad hoc asserũtur auctoritates.

¶ Aduerte hic, quòd Auctoris doctrina ꝓcedit ex supposita unitate formæ substãtialis in homine: tenentes .n. plures formas in homine (puta formã corporeitatis aut misti, cui superadditur anima) euaderẽt consequentiã in litera factam, dicendo quòd in morte Christi facta est separatio animæ a corpore, & sic fuit ibi corruptio mortis, sed corp⁹ remãsit cũ illamet corporeitatis forma quã prius habebat, & propterea corp⁹ Christi, inquãtum corpus remansit totaliter idẽ numero, & dicere hoc, nulla ẽ hæresis. Et ad Philosophiam declinãdũ esset, si hoc esset discutiendum. Hãc siquidẽ uiam tenet Scotus, qui addit aliud manifeste alienũ a philosophia.s. ꝙ fuit corruptio tũc sine generatione, corruptus quippe fuit homo separatiõe animæ a corpore, & nihil genitũ est. Cõtra hos nõ loquitur litera, quę de unitate numerali corporis Chri uiui & mortui tractat, & ueritatẽ ꝑ se notã tradit. Nã si corpus Christi remãsisset oĩo idẽ qđ prius, oporteret ꝙ remãsisset uiuum eadẽ uita, alioquin aut uita nihil illius fuisset nisi accidẽs, aut nõ totaliter remãsisset idẽ, deficiẽte aliqua eius substãtia.s. uita. Quocirca Scotus corpus Christi tenet omnino idẽ, quatenus est corpus, & nõ quatenus erat uiuũ. Auctor autẽ aliã formã genitã in Christi corpore tenet.s. formã cadaueris, per quã erat corpus, qa naturalis ordo habet, ut semper corruptio uni⁹ sit generatio alterius, imo prius natura intẽdit generatio, q̃ corruptio. Et unã tantũ in composito formã, iuxta peripateticã doctrinam bene perspectam nouimus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum sextum.*

Titulus ut sonat. ¶ In corpore una distinctio bimẽbris cũ cõclusionib⁹ tribus. Distinctio est ꝗ mors Christi te, uel in fieri, uel in facto esse. Prima conclusio est: De morte Chri in fieri, idẽ est iudiciũ qđ de passione Chri. Declaratur, quia mors ĩ fieri, fuit ipsa passio Chri: secũda cõclusio ẽ. Mors Christi in facto esse nõ potuit operari salutẽ nostrã per modũ meriti, sed efficiẽtiæ. prima pars in litera nõ probatur: secũda probatur: Per mortẽ deitas non est separata a carne. ergo quicqd circa carnẽ Christi ab anima separatã cõtigit, fuit nobis salutiferũ uirtute Deitatis unitæ: tertia cõclusio est: Mors Christi operata est destructionẽ utriusq; nostræ mortis.s. animæ & corporis. Probat: Mors christi fuit priuatio propriæ uitæ, ergo effectus eius ꝓprie est remotio nostrorũ impedimẽtorũ æternæ uitæ, ergo est ĩmotio utriusq; mortis nr̃æ. Prima consequẽtia probatur: qa cõsideratur ꝓprie alicui⁹ causæ effect⁹ ẽm similitudinẽ causę: secũda uero, qa utraq; mors cõtrariatẽ æternæ nr̃æ saluti cõsummatę. Et cõfirmatẽ cõclusio auctoritatib⁹.

¶ Aduerte hic, quòd mors in facto esse, se tenet ex parte corporis: nõ.n. dicitur anima mortua, sed corpus dicitur, & ẽ mortuũ. Et quia corpus Christi mortuũ erat inanimatũ, & meritũ principaliter cõsistit in actu animæ, ideo Auctor in litera pro constãti, ꝑp se noto, reliquit primã partẽ secũdæ cõclusionis.s. ꝙ mors Christi in facto esse nõ ꝓfuit meritorie: erat.n. in corpore mortuo, ĩ quo nullũ erat principiũ merẽdi. Et quia erat in illo corpore mortuo principiũ efficiẽdi.s. deitas, ideo asseritur ꝙ efficere potuit: ex eo nãq; ꝙ dĩtas corpore Christi ut instrumẽto utebatur, consecutũ est, ut corpore illo affecto priuatione uitæ usa est, ut organo ad causandã in nobis destructionẽ utriusq; mortis, iuxta illud: Qui mortem nostrã moriendo destruxit.

¶ Sed occurrunt hic duo dubia. Primũ ẽ, an mors Christi in facto esse fuerit meritoria ex parte aïæ. Secundũ est, quomodo saluatur similitudo ĩter effectũ & causam in tertia cõclusione, quum potius uideatur oppositum.

¶ Ad primũ dicitur, ꝙ mors in facto esse sumi põt dupliciter: primo, secundũ se solã, alio modo, ut terminat fieri. Et mors quidem ut terminat fieri, cadit sub merito uno & eodem, sub quo cadit suũ fieri, uno .n. & eodẽ actu martyr uult se occidi & occisum esse. Et sic pretiosa est in conspectu domini mors sanctorũ eius, & sic mors Christi fuit meritoria: sed litera nõ loquitur sic de morte Christi: sed primo modo .s. secũdum se solã, prout est separata anima a corpore, & sic ex nulla parte inuenitur ratio meriti, quũ nec actus elicitus, nec act⁹ imperatus animę sit mors in facto esse sumpta secundũ se solã, quãuis ipsa ut terminat uoluntariũ mori, cadat sub actu imperato extẽdẽdo actũ imperatũ ad pati uolũtarium, & ideo, ut dictũ est, sit meritoria.

¶ Ad secundum dubium dicitur, ꝙ non est hic quærẽda omnimoda similitudo: quum nec etiã exigatur effectum assimilari causæ instrumẽtali: sed sufficit iuxta subiectam materiam intelligere effectum appropriatum mortis Christi (quæ consistit in priuatione uitæ propriæ propter uiuificandum nos) esse priuationem nõ uitæ, sed contrarium uitæ nostræ, ut per huiusmodi đstructionem ad finem, scilicet ad uitam nostrã, nos perducat.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum primum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore una cõclusio: Conueniens fuit Christum sepeliri. Probatur tripliciter. omnia sũt clara.

¶ Super

Quol.2.ar.1. Et quo.3 ar.4.ad 1. Et quol,4.q,5.
l.5.me.tex.12.to.3
li.2. de anima, text. 9. & 7. meta. tex.35; to.2 & 3.
Circa med. illius. Inci. Ego arbitrabar.
l.2.Topi.in fi.illius t.1.
Ar.2.huius q.
† In arg. sed contra.
D.906.
Isid.8. etymol.c.5.
† In Decre. 24.q.3.cap. Quidã autẽ hæretici me-
**Dam.li.3. c.28, in pri.*
D.404.
In corp. ar.
Inf.qu. 52. ar.2.cor. Et q.56.art.1. ad 4. Et ad Gal.1
l.4.c.3. circa fi.to.3
Quæst.49
In corp. ar.
Inf. qu. 52. ar.4. Et op. 3. ca. 241. & 242. Et op.60.c 20. princ. Et 1. Corinth. 15 l.1.c.3

Universidad de Deusto Biblioteca

quod conuenit corpori Chriſti mortuo, attribuitur deo, ratione unionis. ergo inconueniens uidetur, Chriſtum fuiſſe ſepultum. F

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Mat. 26 de muliere quæ eum inunxerat, Opus bonum operata eſt in me, & poſtea ſubdit: Mittens enim hoc unguentum in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.

RESPON. Dicendum, quod conueniens fuit Chriſtum ſepeliri. Primo quidem, ad comprobandum ueritatem mortis: non enim in ſepulchro aliquis ponitur, niſi quando iam de ueritate mortis conſtat: unde & Marci. 15. legitur, quod Pilatus antequam cōcederet Chriſtum ſepeliri, diligenti inquiſitione cognouit eum mortuum eſſe. Secundo, quia per hoc quod G Chriſtus de ſepulchro reſurrexit, datur ſpes reſurgendi per ipſum, his qui ſunt in ſepulchro, ſecundum illud Ioan. 5. Omnes qui in monumentis ſunt, audient uocem filii dei, & qui audierint uiuent. tertio, ad exemplum eorum, qui per mortem Chriſti, ſpiritualiter moriuntur peccatis, qui ſcilicet abſconduntur a conturbatione hominum: unde dicitur Coloſ. 3. Mortui eſtis, et uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo: unde & baptizati, qui per mortem Chriſti moriuntur peccatis, quaſi conſepeliuntur Chriſto, per immerſionem, ſecundum illud Roma. 6. Conſepulti ſumus cum Chriſto, per baptiſmum in mortem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Chriſtus ſepultus, ſe inter mortuos liberum fuiſſe fatetur, in hoc quod per incluſionem ſepulchri, non potuit impediri, quin ab eo reſurgendo exiuerit. H

AD 2^{m} dicendum, quod ſicut mors Chriſti efficienter operata eſt noſtram ſalutem, ita etiam & eius ſepultura: unde Hieronym. dicit ſuper Mar. Sepultura Chriſti reſurgimus. Et Iſaiæ. 53. ſuper illud, Dabit impios pro ſepultura, dicit glo.* id eſt, gentes, quæ ſine pietate erant, deo patrique dabit: quia mortuus & ſepultus eos acquiſiuit.

Glo. or. ibi-d haber.

AD 3^{m} dicendum, quod ſicut dicitur in quodam ſermone concilii Epheſini, nihil horum quę ſaluāt homines, iniuriam deo facit, quę oſtendunt eum nō paſſibilem, ſed clementem. Et in alio ſermone eiuſdem cōcilii legitur: Nihil putat iniuriam deus, quod eſt occaſio ſalutis hominibus: tu quidem non ita uilē dei naturam arbitraberis, tamquam quæ aliquando ſubiecta poſſit eſſe iniuriis. I

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæ primæ Articulum ſecundū.*

Titulus Modi nomine utitur, pro conditionibus obſeruatis in ſepeliendo corpus Chriſti.

¶ In corpore una concluſio: Modus ſepulturæ Chriſti fuit conueniens quātum ad tria. Omnia ſunt clara.

¶ In reſponſione ad ultimum, adde quod exciſio ſepulchri in petra, immobile ſepulchrum reddens, ad perpetuitatem teſtimonii de morte Chriſti apud terrigenas ſpectat. Nec ſolum teſtari illud uidemus mortē Chriſti, ſed uirtutem: qua ipſum ſepulchrum inter hoſtes fidei glorioſum ſeruatur: fuit enim & eſt tot ſæculis in manibus infideiium.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienti modo Chriſtus fuerit ſepultus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur non conuenienti modo Chriſtum fuiſſe ſepultum. Sepultura enim eius reſpondet morti ipſius: ſed Chriſtus fuit paſſus mortem abiectiſſimam, ſecundum illud Sapient. 2. Morte turpiſſima condemnemus eum. ergo inconueniens uidetur fuiſſe, quod Chriſto exhibita fuit honorabilis ſepultura, inquantum a magnatibus fuit tumulatus, ſcilicet a Ioſeph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (ut habetur Mat. 15.) & a Nicodemo, qui erat princeps iudæorum, ut habetur Ioā. 3. K

¶2 Præt. Circa Chriſtum non debuit aliquid fieri, quod eſſet ſuperfluitatis exemplum. Videtur autē ſuperfluitatis fuiſſe, quod ad ſepeliendum Chriſtum Nicodemus venit ferens miſturā myrrhę, & aloes quaſi libras centum (ut dicitur Ioan. 19.) præſertim cum mulier præuenerit corpus eius ungere in ſepulturam, ut dicitur Marci. 14. non ergo fuit hoc conuenienter circa Chriſtum factum.

¶3 Præt. Non eſt conueniens, ut aliquod factum ſibiipſi ſit diſſonū: ſed ſepultura Chriſti fuit ſimplex ex una parte: quia ſcilicet Ioſeph inuoluit corpus eius in ſindone munda (ut dicitur Mat. 27.) nō autem auro aut gemmis, aut ſerico, ut Hieron.* ibidem dicit: ex alia vero parte uidetur, fuiſſe ambitioſa, inquantum eum cū aromatibus ſepelierunt. ergo uidetur non fuiſſe conueniens modus ſepulturæ Chriſti.

Su. hoc uerbo. 6. Mat. 17. to. 9

¶4 Præt. Quæcumque ſcripta ſunt, præcipue de Chriſto, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut dicitur Ro. 15. ſed quædam ſcribuntur in Euangeliis circa ſepulchrum Chriſti, quæ in nullo uidentur ad noſtram doctrinam pertinere: ſicut quod fuit ſepultus in horto, quod in monumento alieno, & nouo, & exciſo in petra. Inconueniens ergo fuit modus ſepulturæ Chriſti.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iſa. 11. Et erit ſepulchrum eius glorioſum.

RESPON. Dicendum, quod modus ſepulturæ Chriſti oſtenditur eſſe conueniens quantum ad tria. Primo quidem, quantum ad confirmandam fidē mortis & reſurrectionis ipſius: ſecundo, ad commendandam pietatem eorum, qui eum ſepelierunt: unde Auguſtinus* dicit in 1. de Ciuitat. dei: Laudabiliter commemorantur in euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorifice tegendum ſepeliendumque curarunt: tertio, quantum ad myſterium, per quod informantur illi qui Chriſto conſepeliuntur in mortem.

l. 1. c. 13. circa med. t. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, quod circa mortem Chriſti commendantur patientia, & conſtantia ipſius, qui mortem eſt paſſus, & tanto magis quanto mors fuit abiectior: ſed in ſepultura honorifica cōſideratur uirtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorifice ſepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium, qui erant Chriſto mortuo ſeruituri.

AD 2^{m} dicendum, quod in hoc, quod Euangeliſta dicit, Quod ſepelierunt eum, ſicut mos eſt iudæis ſepelire (ſicut Aug.* dicit ſuper Ioan.) admonuit in huiuſmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cuiuſlibet gentis eſſe ſeruandum. Erat autem iſtius gentis conſuetudo, ut mortuorum corpora uariis aromatibus condirentur, vt diutius ſeruarentur illæſa: vnde & in tertio de doctrina Chriſtiana dicitur,* quod in omnibus talibus, non uſus rerum, ſed libido utentis in culpa eſt. Et poſtea ſubdit,† quod in aliis perſonis plerumq; flagitiū eſt: in diuina uel prophetica pſona, maxime cuiuſdam rei ſignum eſt. Myrrha enim, & aloes propter ſui amaritudinem ſignificant pœnitentiam, per quam aliquis in ſeipſo Chriſtum conſeruat abſque corruptione peccati: odor autem aromatum ſignificat bonam famam.

Tract. 120. in euāg. Io. a medio t. 9

l. 3. c. 12. parum a princ. tom. 3 † Eod. loco nunc dicto.

AD 3^{m} dicendum, quod myrrha & aloes adhibebantur corpori Chriſti, ut immune a corruptione ſeruaretur, quod uidebatur ad quandam neceſſitatem pertinere. Vnde datur nobis exemplum, quod licite poſſumus aliquibus pretioſis vti medicinaliter pro neceſſitate noſtri corporis conſeruandi, ſed inuolutio corporis pertinebat ad ſolam quandam decentiā honeſtatis, & in talibus, ſimplicibus debemus eſſe cōtenti. Per hoc tamen ſignificabatur (vt Hier.* dicit) ꝙ ille in ſindone munda inuoluit Ieſum, qui mēte pura eū ſuſceperit. Et hinc, vt Beda dicit ſup Mar. † Eccleſiæ mos obtinuit, vt ſacrificium altaris non in ſerico, neque in panno tincto, ſed in lino terreno celebretur: ſicut corpus domini eſt in ſindone mnnda ſepultum.

**Sup. illud Mat. 27. tomo. 9. Beda ī prædictū verb. Marc. c. 44. ſecūd. ord. Bedæ, non procul a fi.*

AD 4^{m} dicēdum, quod Chriſtus ſepelitur in horto, ad ſignificandum quod per mortem & ſepulturam ipſius, liberamur a morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradiſi commiſſum. Ideo autē Saluator in aliena ponitur ſepultura (vt Aug.* dicit in quodam ſermone) quia pro aliorum moriebatur ſalute: ſepulchrum autem mortis eſt habitaculū. Per hoc etiam conſiderari poteſt paupertatis abundantia pro nobis ſuſceptæ: nam qui domum in vita non habuit, poſt mortem quoque in alieno ſepulchro recōditur, & nudus exiſtens a Ioſeph cooperitur. In nouo autem ponitur monumento (vt Hieron.* dicit) ne poſt reſurrectionem, ceteris corporibus remanētibus, ſurrexiſſe alius fingeretur. Poteſt autem & nouū ſepulchrū, Mariæ virginalem vterum demōſtrare. Per hoc etiam datu intelligi, quod per Chriſti ſepulturam omnes innouamur morte & corruptione deſtructa. In monumento antem exciſo in petra conditus eſt (vt Hiero.† dicit) ne ſi ex multis lapidibus ædificatum fuiſſet, tumuli fundamentis ſuffoſſis ablatus furto diceretur. unde & ſaxum magnum quod appoſitum fuit, oſtendit quod non abſque auxilio plurimorum ſepultura potuiſſet reſerari. Si etiam ſepultus fuiſſet in terra, dicere poterant, ſuffoderunt terram, & furati ſunt eum, ſicut Aug.* dicit. Significatur autem myſtice per hoc, (vt Hila.† dicit) quod per Apoſtolorum doctrinam in pectus duritiæ gentilis quodam doctrinæ opere exciſum, Chriſtus infertur, rude. ſ ac nouum, & nullo antea ingreſſu timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora noſtra penetrare, lapis oſtio aduoluitur. & ſicut Orige.* dicit, non fortuito ſcriptum eſt, quod Ioſeph inuoluit corpus Chriſti ſindone munda, & poſuit in monumēto nouo, & quod aduoluit lapidem magnum, quia omnia quæ ſunt circa corpus Ieſu, munda ſunt, & noua, & valde magna.

Sermo. 2. in vigi. Paſchę qui eſt 133 in ordine poſt med. tom. 10.

Super hoc verbū Mat. 27. tom. 9.

Supr. hoc verb. Mat. 27. tom. 9.

In vig. Paſ. in ſerm. 2. a med. to. 10. †Hila. can. vlt. in Mat. non multū procul a fi.

Hom. 35. in Mat. in vlt. fol. hom. tomo. 3.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæ primæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna concluſio: Non fuit cōueniens, corpus Chriſti putrefieri aut incinerari. Probatur dupliciter. Primo, putrefactio prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis nō potentis corpus amplius in vnum continere, ergo Chriſtus, ne mors eius infirmitati naturæ aſcriberetur, noluit corpus ſuum reſolui: Antecedens patet. Conſequentia probat, quia mors Chriſti non debuit eſſe ex infirmitate naturæ, ſed voluntaria: in cuius ſignū non morbo, ſed paſſione voluntarie ſuſcepta mortuus eſt. Secundo, probatur, quia ad oſtenſionē diuinæ virtutis voluit corpus ſuum incorruptum permanere. Et ad hoc affertur auctoritas Chryſoſtomi.

¶ Circa primam rationem dubiū occurrit, quia impertinens videtur. Nam ſiue ī corpore Chriſti fuerit aliqua putrefactio, ſiue nō, cōſtabat quod ex violenta paſſione, non ex naturæ infirmitate mortuus erat, quia paſſus eſt in cruce iuuenis.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ putrefactio cadaueris atteſtatur infirmitati naturæ pſentis & præteritę. Nam corpora ita compacta, vt naturalis complexio vigoroſa ſit & viua & mortua, putrefactiuis reſiſtunt magis aliis, & propterea ſi putrefactio cadaueris accidiſſet ī Chriſti corpore, teſtimonium infirmitatis naturæ in Chriſto monſtraretur, tamquam impotentis, prius amplius tenere corpus viuū, & poſtea incorruptū, & conſequenter ꝙ mors Chriſti accidiſſet, etiam ſi noluiſſet. Et ſic imputrefactio, corporis mortui non eſt impertinens: ſed idoneum teſtimonium voluntariæ mortis, & putrefactio fuiſſet teſtis mortis, nō voluntariæ: ſed neceſſariæ ex debilitate naturæ. Ex ſupra dictis namque patet, ꝙ Chriſtus licet crucifixus, mortuus tamē eſt, quia voluit: in cuius ſignum clamans expirauit.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpus Chriſti in ſepulchro fuerit incineratum.

Inf. q. 53. a. 1. cor. & ad 1. Et 3. diſt. 21. q. 1. art. 3. & q. 2. ar. 1. ad 1. Et opu. 3. cap. 241. Et op. 60. c. 20.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quod corpus Chriſti, in ſepulchro fuerit incineratum. Sicut enim mors eſt pœna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio: dictum eſt enim primo homini poſt peccatum, Puluis es, & in puluerem reuerteris, vt dicitur Gen. 3. Sed Chriſtus mortem ſuſtinuit, vt nos a morte liberaret. ergo etiam ī cinerari debuit corpus ei9, vt nos ab incineratione liberaret.

¶2 Præt. Corpus Chriſti fuit eiuſdē naturæ cū corporibus noſtris: ſed corpora noſtra ſtatim poſt mortem A reſolui incipiunt, & ad putredinē diſponuntur, quia exhalante calido naturali, ſuperuenit calor extrane9, qui putrefactionem cauſat. ergo videtur ꝙ ſimiliter in corpore Chriſti acciderit.

¶3 Præt. Sicut dictum eſt,* Chriſtus ſepeliri voluit, vt daret hominibus ſpem reſurgendi etiā de ſepulchris. ergo etiam incinerationem pati debuit, vt ſpem reſurgendi incineratis poſt incinerationem, daret.

Ar. 1. huius quæſt.

B SED CONTRA eſt, quod in Pſalm. 15. dicitur, Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem: quod Damaſ.* exponit in 3. lib. de corruptione, quæ eſt per reſolutionem in elementa.

Lib. 3. orth. fid. c. 28.

RESPON. Dicendum, quod non fuit conueniens corpus Chriſti putrefieri, vel quocumque modo incinerari: quia putrefactio cuiuſcumque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non poteſt amplius corpus cō C tinere in vnum. Mors autem Chriſti (ſicut ſupra dictum eſt*) non debuit eſſe ex naturæ infirmitate, ne crederetur non eſſe voluntaria. & ideo non ex morbo, ſed ex paſſione illata voluit mori, cui ſe obtulit ſponte. Et ideo Chriſtus, ne mors eius, naturæ infirmitati aſcriberetur, noluit corpus ſuum qualitercumque putrefieri, aut qualitercūque reſolui: ſed ad oſtenſionē virtutis diuinę voluit corpus illud incorruptum permanere. unde Chry.* di D cit, quod viuentibus alijs hominibus, his ſcilicet, qui egerunt ſtrenue, arrident propria geſta: his autem pereuntibus, pereunt: ſed in Chriſto eſt totum cōtrarium. nam ante crucem omnia ſunt męſta & & infirma: vt autem crucifixus eſt, omnia clariora ſunt facta, vt noſcas non purum hominem crucifixum.

Q. præc. a. 1. ad 1.

In trac. qui dicitur, aduerſus gentiles demōſtratio, ꝙ Chriſtus ſit Deus. parū ante med. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Chriſtus, cum non eſſet ſubiectus peccato, neq; morti erat obnoxius, neq; incinerationi, voluntarie tamen mortem ſuſtinuit propter noſtrā ſalutē, E ſm ratiōes ſupradictas. * Si aūt corpus eius fuiſſet putrefactū vel reſolutū, magis hoc fuiſſet in detrimentū ſalutis humanæ: dū non crederetur in eo eſſe virtus diuina. unde ex pſona eius in Pſal. 29. dicitur, Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem? quaſi dicat, Si corpus meū putreſcat, perdet effuſi ſanguinis vtilitas.

In corp. ar. & q. 50. ar. 1.

AD 2^{m} dicendum, quod corpus Chriſti, quantū ad conditionem naturæ paſſibilis putrefactibile fuit: licet non quantum ad meritum putrefactionis, quod eſt peccatum, ſed virtus diuina corpus Chriſti a putrefactione præſeruauit, ſicut & reſuſcitauit a morte.

AD

Ad 3m dicendum, quòd Christus de sepulcro resurrexit virtute diuina, quæ nullis terminis coarctatur. Et ideo hoc, quòd a sepulcro surrexit, sufficiens argumentum fuit, quòd homines erant resuscitandi uirtute diuina non solum de sepulcris, sed etiam de quibuscumq; cineribus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum quartum.*

IN corpore una cõclusio: Conueniẽs fuit quòd Christus duabus noctibus & una die esset ĩ sepulchro, Probatur: Tẽpus, quo Christus fuit in sepulcro, effectum mortis eius repræsentat: sed effectus est duplex, nostra mors tenebrosa destructa, & ipsa mortis eius lux est causa. ergo conuenienter una die & duabus noctibus mansit in sepulcro. Omnia clara sunt.

In f.qu. 52. ar.4. cor. & q.53.art. 2. cor. Et opu. 3.c. 243. Et opu. 60. ca. 20. Et 1.cor.15 l.1.

*Ho. 21. in euange. declinãdo ad fin.

¶ In responsione ad primũ, aduerte ꝙ auctoritas Ecclesiæ indubie credẽtis Christum surrexisse prima sabbathi in mane uel circa, & inde diem resurrectionis diem Dominicũ nominauit, elidit omnes nouitates præsumentiũ hoc in dubiũ reuocare, & exponere Euangelistas suo sensu. Et propterea tales nõ audiẽdi, sed uitãdi sunt a piis Ecclesiæ auribus.

3.4.c.5.post med.t.4. ¶ In eadem responsione aduerte nouitiæ, ꝙ quilibet triũ naturaliũ dierũ mortis Christi, numeratur, accipiendo noctem pro prima parte eius: sexta feria.n. incipit a nocte terminante diẽ Iouis, & similiter sabbathũ incipit a nocte terminante feriam sextã, & similiter Dominica incipit a nocte in qua Christus surrexit. Dies vero creationis mundi numerantur, incipiendo a die ut a prima parte, ita quòd mane incipit dies, & durat usque ad aliud mane exclusiue: secũda siquidẽ pars eius est nox. Et hoc notatur quũ dr̃, factũ est uespe & mane dies unus: a termino.n. lucis diurnæ dixit, Et factũ ẽ uespere, & a termino nocturnarũ tenebrarũ subiunxit, & mane, ita ꝙ ipse ordo numerãdi mãifestat lucẽ priorẽ tenebris cõputãdã. Ratio autẽ horum cõtrariorum ordinũ in litera hac redditur satis clara.

ar.6.q. præ.

1.c.13.t.4

¶ In responsione ad ultimum percipe nouitię, ꝙ sicut dicim⁹, media uita in morte sumus, & nõ propterea limitamus nos, quasi diuidamus uitã in duas partes æquales, & similiter gesta incluso die dicimus facta media die, & submersos in marĩ dicimus in medio mari submersos, nõ diuidẽdo marẽ ĩ duas partes æquales, ita resurrectionẽ in qua cũq; parte noctis factã, dicimus media nocte factã absq; diuisione noctis in duas partes aquales.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus fuerit in sepulcro solum una die, & duabus noctibus.

G AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd Christus non fuerit in sepulcro solum una die, & duabus noctibus. Dicit enim ipse Matth. 12. Sicut fuit Ionas in uẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terrę tribus diebus & tribus noctibus: sed in corde terræ fuit in sepulchro existens. non igitur fuit in sepulcro solum una die & duabus noctibus.

¶ 2 Præter. Gregor.* dicit in Hom. Paschali, quòd sicut Samson abstulit media nocte portas Gazæ, ita Christus media nocte auferẽs portas inferni, resurrexit: sed postquã resurrexit, non fuit in sepulcro. ergo non fuit in sepulcro duabus noctibus integris.

¶ 3 Præter. Per mortem Christi lux præualuit tenebris: sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. ergo cõuenientius fuit, quòd corpus Christi fuerit in sepulchro duobus diebus & vna nocte, quàm econuerso.

SED CONTRA est, quòd sicut Augustinus* dicit in 4. de Trinitat. a vespere sepulturæ usq; ad diluculum resurrectionis trigintasex horæ sunt, idest nox tota cum die tota & nocte tota.

RESPON. Dicendum, quòd ipsum tempus, quo Christus in sepulchro mansit, effectum mortis eius repræsentat. Dictum est autem supra,* quòd per mortẽ Christi liberati sumus a duplici morte, scilicet a morte animæ & a morte corporis, & hoc significatur per duas noctes, quibus Christus in sepulcro permansit: mors autem eius, quia non fuit ex peccato proueniens, sed ex charitate suscepta, non habuit rationem noctis, sed diei, & ideo significatur per diem integrũ, quo Christus fuit in sepulcro. & sic conueniens fuit, quòd Christus una die & duabus noctibus esset in sepulcro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut August.* dicit in lib. de consensu euangelistarum,

F quidam modum loquutionis scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare tres illas horas a sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem, tres horas alias, quibus iterum terris est redditus, id est a nona vsque ad Occasum: sequitur enim nox futuri sabbathi, qua cum suo die computata erunt iã duæ noctes & duo dies. Post sabbathum autem sequitur nox primi sabbathi, id est illucescẽtis diei dominici, in qua tunc Dominus resurrexit, & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & triũ noctium. Restat ergo, ut hoc inueniatur, illo scripturarum usitato loquendi modo, quo a parte totũ intelligitur, ita scilicet quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro uno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus autem dies est integer cum 24. horis nocturnis & diurnis, nox autem sequens pertinet ad tertium diem: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum, a luce in noctem, ita isti propter hominis reparationem, a tenebris computantur in lucem.

H AD 2m dicendum, quòd sicut Augustin.* dicit in 4. de Trinitat. Christus in diluculo resurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis: vnde de mulieribus dicitur, Ioan. 20. quòd cum adhuc essent tenebræ, venerunt ad monumentum. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor.* dicit Christum media nocte surrexisse: non quidem diuisa nocte in duas partes æquales, sed infra ipsam noctem: illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici potest propter conuenientiam, quam cũ vtroque habet.

l.4.c.5.to.3

Hom.21.in euang. non remote a fi.

I AD 3m dicendum, quòd intantũ lux in morte Christi præualuit (quę significatur per vnam diem) quòd tenebras duarum noctium, id est duplicis mortis nostræ remouit, vt dictum est.

In corp. ar.

QVAESTIO LII.

De descensu Christi ad inferos, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de descẽsu Christi ad inferos.

K Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum ad inferos descendere.

¶ Secundo, In quem infernum descenderit.

¶ Tertio, Vtrum totus fuerit in inferno.

¶ Quarto, Vtrum aliquam moram ibi traxerit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum primũ.*

TItulus clarus. ¶ In corpore una conclusio: Conueniens fuit Christum ad inferos descendere. Probatur tripliciter, Prima ratio completur ex responsione ad primũ. Secunda ratio, completur ex responsione ad secundum. Responsio ad tertiũ de motu Angelorum satis in Cõmenta. 1. partis tractata est.

¶ Super

¶ Quinto, Vtrum sanctos Patres ab inferno liberauerit.

¶ Sexto, Vtrum damnatos ab inferno liberauerit.

¶ Septimo, Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.

¶ Octauo, Vtrum liberauerit homines de purgatorio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Christum ad infernum descendere.

3.d.22.q.2. ar.1.q.1. Et op.3.c.241. & op. 60 c. 21. princip *Epist.99.inter princ.& med.tom.2

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ad infernum descendere. Dicit enim Aug.* in Epistol. ad Euodium, Nec ipsos quidem inferos uspiam scripturarum in bono appellatos potui reperire: sed anima Christi non descendit ad aliquod malum: quia nec animæ iustorũ ad aliquod malum descendunt. ergo uidetur quòd non fuerit conueniens, Christum ad inferos descendere.

¶ 2 Præt. Descendere ad inferos, non potest Christo conuenire secundum diuinam naturam (quæ est omnino immobilis) sed solum conuenire potest ei, secundum naturam assumptam. Ea uero, quæ Christus fecit uel passus est in natura assumpta, ordinantur ad humanam salutem, ad quam non uidetur necessarium fuisse, quòd Christus descenderit ad inferos: quia per passionem suam, quam in hoc mundo sustinuit, nos liberauit a culpa & pœna, ut supra dictũ est.* non igitur fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

Q.50.art.6

¶ 3 Præter. Per mortem Christi separata est anima a corpore eius, quod quidem ĩ sepulcro positum fuit, ut supra habitum est.* Non autem uidetur, quod secũdum animam solam ad infernum descenderit: quia anima, cum sit incorporea, non uidetur quòd localiter possit moueri: hoc enim est corporum, ut probatur in sexto Phys.* descensus autem motum corporalem importat. non ergo fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

Q. præc.

l.6.phy. te. 32.to.2

SED CONTRA est, quòd dicitur in Symbolo, Descendit ad inferos. Et Apostolus dicit Ephes. 4. Quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum ad inferiores partes terræ? gloss. id est ad inferos.

Gl. interli. ibi.

RESPON. Dicẽdum, quòd conueniens fuit, Christum ad infernum descendere. Primo quidem, quia ipse uenerat pœnam nostram portare, ut nos a pœna eriperet, secundum illud Isa. 53. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ex peccato autem homo incurrerat non solum mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos. Et ideo sicut fuit conueniens, d eum mori, ut nos liberaret a morte ita conueniens fuit eum descendere ad inferos, ut nos a descensu ad inferos liberaret: unde dicitur Oseæ. 13. Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Secundo, quia conueniens erat, ut uicto diabolo per passionem, uinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno, secundum illud Zacch. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui, emisisti uinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur, expolians principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertio, ut sicut potestatem suam ostendit, in terra uiuendo & moriendo, ita etiam potestatẽ suam ostenderet in inferno, ipsum uisitando & illuminando: unde dicitur in Psal. 23. Attollite portas principes uestras, glo. id est principes inferni auferte po-

D.905.

A testatem uestram, qua usque nunc homines in inferno detinebatis, & sic in nomine Iesu omne genu flectatur, non solum cælestium, sed etiam infernorum, ut dicitur Phil. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ: unde decuit Christum in infernum descendere, non tamquam ipse esset debitor pœnæ, sed ut eos qui erant pœnæ obnoxii, liberaret.

B AD 2m dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa uniuersalis humanæ salutis, tam uiuorum quàm mortuorum. Causa autem uniuersalis applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale: unde sicut uirtus passionis Christi applicatur uiuẽtibus per sacramenta cõfigurantia d nos passioni Christi, ita etiam applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quòd signanter dicitur Zach. 9. quòd eduxit uinctos in lacu de sanguine testamẽti sui, id est per uirtutem passionis suæ. D.98a

AD 3m dicendum, quòd anima Christi non descẽdit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est.* 1.p.q.53

ARTICVLVS II.

C *Vtrum Christus descenderit ad infernum damnatorum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descẽderit etiam ad infernum damnatorum: dicitur enim ex ore diuinæ Sapient. Eccles. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ: sed inter partes inferiores terræ computatur etiam infernus damnatorũ secundum illud Psal. 62. Introibũt in inferiora terræ. ergo Christus, qui est dei sapientia, etiam usq; ad infernum damnatorum descendit.

D ¶ 2 Præter. Act. 2. dicit Petrus, ꝙ deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: sed dolores non sunt in inferno patrum, neque etiam in inferno puerorum, qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solum pœna damni propter pecatum originale. ergo Christus descẽdit in infernum damnatorum, uel etiam in purgatorium, ubi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

E ¶ 3 Præter. 1. Pet. 3. dicitur ꝙ Christus his qui in carcere cõclusi erãt, spiritu ueniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquãdo: quod, sicut Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim ꝙ corpus Christi fuit in sepulcro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erãt, spiritibus; sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in in-

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulũ secũdum.*

TItulus plus quęrit quàm exprimat: quærit enim in quem inferni locũ Christus descendit, ut patet in diuisione articulorum, explicat autem specialiter de inferno dãnatorum, tamquàm de magis difficili. 3.d.22.q.2. ar.1.q.2.Et opu.60.c.21 circa med.

¶ In corpore distinctionẽ bimembrẽ facit de esse alicubi dupliciter: uel secundum effectum, uel secundum substantiã, & iuxta singula mẽbra singulis conclusionibus respondet quæsito. Prima conclusio: Christus secundum effectum descendit in quemlibet infernorum locum, & declaratur in tribus. Occurrit autem statim hic dubium: quia non est sufficienter probata cõclusio ex tribus locis inferni. Nam datur quartus locus. s. limbus puerorũ, qui sine aliquo fidei signo decesserunt. si ergo Christus descẽdit secundũ effectum in quẽlibet, oportet & ꝙ in limbũ puerorũ aliquẽ effectum habuerit, & quòd Auctor defecerit, relinquendo hunc quartum locum. Circa med. illius.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia sub ordine damnatorum comprehẽditur

tota

Universidad de Deusto
Biblioteca

tota pars sinistra Christi iudicis: ideo etiam Auctor sub inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorū: vnusquisque effectus fuit communis omnibus, quāuis diuersimode. Confutati enim sunt omnes de malitia, & incredulitate: sed infantes de sola malitia originalis peccati, & incredulitate. quia nec propria nec parentum fide, incredulitatem euaserunt. Secūda cōclusio est: Anima Christi descendit secundū sub stantiam ad solum infernum patrum. Manifestatur dupliciter. Primo, ex conenientia cum effectu ibi, vt scilicet visitaret loco secundum animam, quos visitabat interius satiando deitate. Secundo, ex similitudine ad passionem, vt sicut in vna parte terræ, & cetera.

est epist. 99. inter princ. & me. to. 2.

¶ Occurrit hic vnū dubium: quia effectus Christi patientis omnes sunt effectus non solius deitatis, sed humanitatis Christi: & similiter effectus Christi descendentis ad inferos, debent esse nō solius deitatis. In litera autem ponitur effectus vnus infusio luminis æternæ gloriæ: constat. n. Deum immediate infundere lumen gloriæ animabus. ergo:

In serm. 2. de resurrec. qui est 1 or. 15. 37. paulo a prin. tom. 10.

¶ Ad hoc dicitur, quòd etiam ipsum lumen gloriæ cōsequimur ex virtute passionis Christi, quæ ex hoc ipso & nobis & illis aperuit cælum, quòd vtrisque impedimenta illius luminis abstulit. Et quia, vt in præcedentis articulo responsione ad secundum dicitur, virtus passionis Christi applicata est ad sanctos, mediante discensu Christi ad inferos, sicut ad nos mediis sacramentis, ideo ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est descensus animæ Christi, applicando ad eos virtutem suæ mortis, hoc est exequendo substantiali præsentia ablationem pœnæ, qua priuabantur lumine gloriæ, & sic deitas immediate eos beauit: quibus tamen animam Christi instrumentaliter ipsum gloriæ lumen contulisse, non est impossibile. Ad beatitudinem enim sufficit, quòd deitas immediate beet obiective. nam cum hoc stat quòd effectiue mediate beat, & causando mediante Christi anima instrumentaliter lumen gloriæ, & mediante ipso lumine, ac anima beati, actum beatitudinis.

¶ In eodem 2. art. dubium occurrit propter Duran. in 3. Senten. dist. 22. q. 1. art. 3. an descensus Christi ad inferos, fuerit secundum subſtantiam animæ, vel solummodo secundum effectum. Durandus enim cuius studium fuit contradicere diuo Thomæ, cum cogeretur concedere Christi ad inferos descensum secundum animam, & nollet communi concordare doctrinæ, tradenti ipsam Christi animam fuisse præsentem in inferno, finxit modum quendam, quo sola voce affirmaret Christi animam descendisse ad infernum, scilicet non per subſtātiæ animæ præsentiam definitiuam, sed solummodo per effectum. Probatque primo partem negatiuam sic. Anima Christi non descendit ad inferos eo motus genere, quo angelus mouetur de loco ad locum. ergo, &c. Assumptum probatur: quia angelum moueri de loco ad locum, est successiue operari in diuersis locis: hoc autem non potest conuenire animę separatę, quia anima separata in nullo corpore seu loco potest operari, quia determinata est ex natura animæ ad non operandum in loco, nisi mediante proprio corpore, quo caret cum separata est. Deinde probat partem affirmatiuam tripliciter. Primo, quia motus animæ separatæ est, non per motum subiectiue in ipsa anima, sed per effectum: quod probatur, quia hoc modo mouetur angelus. Secundo, quia in instanti mortis Christi, patres in limbo fuerunt beati, descensus autem animæ Christi non fuisset in instanti mortis consummatus, si secundum locum fuisset. Tertio, quia sic Christus fuit in inferno cum patribus, sicut etiam fuit eodem die in paradiso cum Latrone: sed esse in paradiso cū Latrone, non significat locum aliquem acquisitū animæ Christi. ergo nec esse in inferno significat locū animæ Christi. Et si dicatur distinguēdo de paradiso spirituali vel corporali, ita quoque distinguam de inferno, & dicam Christum descendisse ad infernū spiritualē, cum beatificauit patres rōne termini a quo. scarētiæ diuinæ visionis, & fuisse cum eisdem in paradiso spirituali rōne termini ad quem. fruitionis beatæ. Et subdit Duran. quòd licet hoc sit probabiliter dictum, & satis videatur saluare articulū fidei & dictū scripturæ, nō tamē est pertinaciter allerendum, nec nos negamus alium modū esse forsitan tutiorē, fatemur tamen nos ignorare illū: quæ vt apposuisse, timēs erroneū esse positionē dictā. Ad huius euidentiā tria agēda sunt: primo, narrabitur veritas: secundo, vnde scitur: tertio, respōdebitur obiectis.

¶ Quo ad primum, quia aīa separata habet modū essendi similē angelis, pro quāto est per se subsistens sine corpore, & habet esse in loco non circumscriptiue, sed definitiue sicut angelus, ideo sicut in cōi loquēdo angelum dicimus esse in loco, pro quanto non solū effectus eius, sed subſtantia eius est in loco, hoc est ita ibi, q̄ non alibi, ita animam separatam in loco aliquo esse dicimus non rōne solius effectus, sed quia ipsa eius subſtantia est ita ibi, quòd non alibi. Vt de ad propositū deueniendo, aīa Christi in triduo mortis fuit in inferno non rōne solius effectus, sed rōne definitiuæ præsentiæ subſtantiæ suæ ad locum inferni, ita q̄ esse in loco inferni, erat nonnulla pœnalitas, quā aīa Christi pro nostra salute subiimebat, quā pœnalitatem humanæ naturæ propter originale peccatum Petrus Apost. Act. 2. dolores inferni appellauit, dū dicit de Christo, quē deus suscitauit solutis doloribꝰ inferni. Hæc de primo.

¶ Quo ad secūdū, ex Symbolo Apostolorū clare habetur, quod Chris descendit ad inferos & ex contextu ipsius Symboli clare patet, q̄ de reali p̄sentia ipsius Christi, & non effectus eius intelligitur, qm̄ per modū historiæ interponitur antecedentibus, & consequentibus, & non aliter intellectis, quàm de simili reali præsentia, ut patet cum præponitur, Crucifixus, mortuus & sepultus, & cum subiungitur, Surrexit a mortuis, ascendit in cælos: cum. n. de reliquis nulla sit quæstio, nec de hoc intermedio debet esse qō, quin de reali præsentia subſtantiæ Christi intelligat.

¶ Accedit ad hæc, sacri expositio cōcilii generalis sub Inno. III. extra de sum. Trin. & fi. c. firmiter credimus, vbi dr̄ de Christo, Descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cælū, sed descendit in aīa, & resurrexit in carne, ascenditq; pariter in vtroq;. Vbi clare ponitur descensus in aīa, & non dixit, in effectu aīæ. Et rursus, sicut vere caro, quæ ceciderat a vita, resurrexit in ipsa, & nō in effectu, ita descēdit vere in aīa, & non in effectu. Et iterū, sicut cū dr̄, q̄ ascendit pariter in vtroque. s. aīa & carne, de ipsis & non de eorū effectibus intelligitur, ita cū dr̄, descēdit, in aīa, de ipsa aīa & nō de eius effectu intelligendū est. Et si p. hæc verba non significatur descensus Christi in aīa secūdū ipsā subſtātiā aīæ, dicāt quæso isti opinātes, quibus verbis vti debuerunt patres in cōcilio, ad significandū ipsius aīæ in ipsa descensum ad inferos? ō. n. apposuerunt ad articulū fidei exponēdū, q̄ descendit in anima: ne liceret putari, q̄ descendit Christus nō personaliter in naturæ humanæ anima, quam habebat, sed solum secundum effectum.

¶ Vrget quoq; auctoritas Psal. 15. iuxta expōnem Petri apostoli Act. 2. vbi Christus dicit, Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionē. Ad litera enim nomen loci seu pœnæ oportet esse infernum: tum quoniā expresse dicitur, q̄ in eo non est derelicta anima Christi, sicut nec caro corrupta est in sepulcro: tum quoniam ibidem huic eidem inferno attribuit Petrus apostolus non solum dolores, sed quòd non poterat violentare Christū, eum dicit, Quem deus suscitauit soluis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo, s. inferno. Hæc enim duo, scilicet quòd Christus non potetat detineri ab inferno, & quòd Christus secundum animam non est derelictus in inferno, manifeste connuncunt animam Christi, & non solum eius effectum fuisse in inferno. Et ipsa commemoratio nō derelictionis in inferno, inter diuina beneficia Christo collata, dum dicitur, Non relinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, manifestē monstrat pœnalitatem aliquam in Christi anima ex hoc, quòd erat in inferno, a qua liberandam Propheta prædixerat. Et si hæc omnia ad solum effectum in inferno productum ab anima Christi applicentur, videbis quantum aberrauerit positio Durandi.

¶ Taceo, quòd fatemur Christū triduo in inferno fuisse, & iuxta ecclesiæ vocem in benedictione cerei, ab inferis ascendisse, & solam illam noctem nouisse tempus & horas, in qua Christus ab inferis resurrexit: hæc enim non possunt de spirituali inferno intelligi: quoniam spiritualis infernus abiectus est in principio effectus, quem anima Christi fecit in animabus patrum, nam statim abiecta est carentia diuinæ visionis. Ac per hoc dato, quòd possit colorari descensus ad infernum per effectum: quia in principio attigit infernum spiritualem in partibus, qui est carentia diuinæ visionis, vt terminum a quo: non potest tamen colorari, q̄ triduo fuerit in inferno spirituali, nec quòd cum resurrexit, ascendit ab inferis. Præterea, quòd spectando ad effectum mortis Christi mediante anima, non posset solum dici, quòd Christus descendit in inferos, sed etiam quòd ascendit in cælum, & quòd ad multa alia loca iuerit, in quibus triduo illo meritum animæ Christi effectum habuit: nam ad cælum spirituale iuit, beatificādo latronem & alios: ad Hierusalem iuit, conuertionem, & spem discipulis dando, & sic de alijs quæ possent fingi. Ex quibus & communi ecclesiæ ac doctorum sensu dicta positio non pro opinione, sed pro errore habenda est. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium respondendo obiectis dicitur ad primum, quòd licet in communi loquendo de animabus separatis, nō possit separata anima operari operatione, quæ est vere motus in corpore seu loco aliquo, ad specialem tamen ordinem diuinæ prædestinationis & prouidentię pertinentis ad id genus descendendo, possunt animę separatę agere, & pati in corporibus, & locis secundum idem genus motus, quo moueri dicuntur angeli. Et ad specialissima descendēdo, cum anima Christi fuerit a principio suæ creationis super omnes angelos, & portarit in omnes mutationes tam naturales quàm miraculosas (vt superius patuit) vane obiicitur ipotentia animarum separatarum respectu alieni corporis, cū de anima Christi est sermo.

* li. 3. orth. fid. c. 29.

*epist. 99. a med. illius tom. 2.

¶ Ad primum autē secundo loco adductum, dicitur quòd motum angeli esse per effectum, & nō per motum in ipso existentem: potest dupliciter intelligi. Primo, quòd solus effectus migret, aut quasi migret de loco ad locum: & iuxta hunc sensum procedit argumētum, sed falsum assumit: quoniam non solus effectus, sed etiam angelꝰ ipse migrat de loco ad locum. Alio modo intelligitur, quòd in angelo non est subiectiue motus localis, de quo in physicis tractatur: sed ratione effectus, idest virtualis contactus mouetur, &c. veram dicitur, sed non infert, ergo per solum effectum est in loco, nisi tamquam ratione essendi in loco. ita quòd sicut corpus ratione quantitatis est in loco circumscriptiue, & tamen ipsum corpus circumscribitur loco, ita angelus seu anima ratione contactus virtualis est in loco definitiue, & tamen ipsa subſtantia animæ seu angeli definitur loco, ita q̄ est ibi, & non alibi. Et sic anima Christi licet ratione contactus virtualis fuerit in loco inferni, ipsa tamen subſtantia eius ita erat ibi, idest in loco inferni, vbi erant & animæ sanctorum patrum, quòd non alibi.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quòd in instanti mortis Christi non potuerit anima Christi esse in limbo patrum præsentialiter: quoniam non inconuenit, quòd in toto tempore præcedenti instans mortis (quod est primum non esse humanitatis compositæ ex anima & corpore) animam Christi fuisse in corpore, & in illo instanti fuisse in inferno: ita quòd terminus a quo, scilicet esse in corpore seu recessus a corpore, non mensuratur instanti: sed tempore immediate præcedenti, & accessus ad terminum ad quem mensuratur instanti: quia in eo idem est fieri & factum esse. Et de his diffuse dictum est in primo libro, cum de motu angelorum tractaretur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd similitudo de paradiso & in-

ferno, nihil valet in proposito, quoniã constat paradisum metaphorice sumi, cum dictum est, Hodie mecum eris in paradiso. nam paradisus proprie significat hortum, seu delitias: quorum neutrum potest ibi proprie intelligi, sed tãtum metaphorice. Infernus autem ꝓprie sumitur secundum consuetudinẽ scripturę, iuxta illud Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernũ: & ad Eph. 4. Descendit primum ad inferiores partes terræ: glossa, ad inferos. Hæc de tertio.

*li.13. Moral. c.22. a med.

siderari: vno modo, secundum quietem, quæ ibi erat a pœna sensibili, & quantum ad hoc non competit ei nec nomen inferni, nec sunt ibi aliqui dolores. Alio modo potest cõsiderari, quantum ad priuationem gloriæ speratæ, & secundum hoc habet rationem inferni, & doloris: et ideo nunc dicitur sinus Abrahæ illa requies beatorum, non tamen dicitur infernus, nec dicuntur nunc in sinu Abrahæ esse dolores.

Ad 5^m dicendum, quòd sicut Greg.* ibidem dicit, ipsa superiora loca inferni profundissimum infernum vocat. Si enim quantum ad celsitudinem cæli, aer iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundũ potest. Quantum vero ad eiusdem terræ altitudinem, & loca illa inferni, q̃ superiora sunt alijs receptaculis inferni, hoc modo inferni ꝓfundissimi appellatione significatur.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum tertium.*

Titulus sicut sonat intelligit. ¶ In corpore una est conclusio habẽs multas partes: scilicet in illo triduo Christus fuit totus in sepulcro, in inferno & vbique. Probatur: In morte Christi licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamen fuit separatum a persona filij dei: ergo Christus totus, &c. Probatur consequentia: quia masculinum genus refertur ad personã, neutrum autem ad naturam. Clara sũt omnia in litera.

* opusc.3. c.236.

*q.50.ar.4.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus fuerit totus in inferno.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit totus in inferno. Corpus.n. Christi est pars eius: sed corpus Christi non fuit in inferno. ergo totus Chr̃s non fuit in inferno.

¶ 2 Præt. Nihil cuius partes ab inuicem separatæ sunt, potest dici totum: sed corpus & anima, quę sunt partes humanæ naturæ, fuerunt ab inuicem separata post mortem, vt supra dictum est.* Descendit autem ad infernum mortuus existens. non ergo potuit esse totus in inferno.

¶ 3 Præt. Illud totum dicitur esse in aliquo loco, cuius nihil est extra locum illum: sed aliquid Christi erat extra infernum: quia & corpus erat in sepulcro, & diuinitas vbique. ergo Christus non fuit totus in inferno.

Sed contra est, quòd Augustin.* dicit in lib. de symbolo: totus Filius apud Patrem, totus in cælo, totus in terra, totus in vtero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiso, quo latronem introduxit.

*lib.1.c.7. cir. princ. tom.9.

Respon. Dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima* parte dicta sunt, masculinum genus refertur ad hypostasim vel personam, neutrum autem genus pertinet ad naturam. In morte autẽ Christi, licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamẽ fuit separatum a persona filij dei, vt supra dictum est.* et ideo in illo triduo mortis Christi dicendum est, quòd totus Christus fuit in sepulcro: quia tota persona fuit ibi per corpus sibi vnitum, & similiter

*P.p.q.31. art.2. ad.4. arg.

*q.50.ar.2. ad 3.& 4.

F totus fuit in inferno: quia tota persona Christi fuit ibi ratione animæ sibi vnitæ. totus etiam Christus tũc erat vbique, ratione diuinæ naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpus quod tunc erat in sepulcro, non est pars personæ increatę, sed naturæ assumptæ: et ideo per hoc quòd corpus Christi non fuit in inferno, non excluditur, quin totus Christus fuerit: sed ostenditur, quòd nõ fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

Ad 2^m dicendum, quòd ex anima & corpore vnitis, constituitur totalitas humanæ naturæ, non aũt totalitas diuinæ personæ: et ideo soluta vnione animæ G & corporis per mortem, remansit totus Christus, sed non remansit humana natura in sua totalitate.

Ad 3^m dicendum, quòd persona Christi est tota in quolibet loco, sed non totaliter: quia nullo loco circumscribitur: sed nec omnia loca simul accepta, eius immensitatem comprehendere possunt, quinimmo ipse sua immensitate omnia comprehendit. Hoc autem locum habet in his, quæ corporaliter & circũscriptiue sunt in loco, quòd si totum sit alicubi, nihil eius sit extra: sed hoc in deo locum non habet. vnde Aug.* dicit in sermone de symbolo, non per diuersa tempora vel loca dicimus vbique Christum esse totum, vt modo ibi totus sit, & alio tempore alibi to- H tus, sed vt semper vbique sit totus.

*lib.3.c.7. med. to.9.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus aliquam moram traxerit in inferno.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quòd Christus nullam moram traxerit in inferno. Christus enim ad hoc in infernum descendit, vt ex eo homines liberaret: sed hoc statim ab eo I factum est in ipso suo descensu: facile enim est in conspectu dei, subito honestare pauperem, vt dicitur Eccle. 11. ergo videtur, quòd nullam moram in inferno traxerit.

¶ 2 Præt. August.* dicit in sermone de resurrect. quòd sine aliqua mora, ad imperium domini ac saluatoris, omnes ferrei confracti sunt vectes: vnde ex persona angelorum concomitantium Christum dicitur, Tollite portas principes vestras. Ad hoc autem Chri- K stus illuc descendit, vt vectes inferni confringeret. ergo Christus in inferno nullam moram traxit.

¶ 3 Præt. Luc. 23. dicitur, quòd dominus in cruce pendens dixit latroni, Hodie mecum eris in paradiso. Ex quo patet, quòd eodem die Christus fuit in paradiso: non autem secundum corpus, quod positum fuit in sepulcro. ergo secundum animam, quę ad infernum descenderat: et ita videtur, quòd non traxerit moram in inferno.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica cõclusio: Credẽdum est, animam Christi fuisse in inferno quandiu corpus eius fuit in sepulcro. Probatur ex proportionali similitudine: quia vtrumque effecit, scilicet descensum ad inferos & positionẽ corporis in sepulcro, vt nostras in se pœnas susciperet: ex hoc enim conuenientissime sequitur, vt ambæ simul terminentur pœnæ. ¶ Aduerte hic, ꝙ pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius durauerunt, vt manifeste patet de pœna separationis animæ a corpore: hanc enim constat sustinuisse Christum, vsque ad resurrectionem suã. Vnde conuenientissime Auctor ex duratione pœnalitatis, quam in corpore suscepit sepulto, arguit æqualem durationem pœnalitatis susceptæ in anima ex vilitate loci inferni. ¶ Cum autem audis pœnalitates Christi in

3. dist. 22. q. 2. arti. 1. q. 3. Et op. 60. c. 231. circa fin.

*in ser. 2. de resurre. qui est in ordi. 137. a med. illius tom. 10.

sti in resurrectione sua terminatas, intellige de pœnis intrinsecis, hoc est ipsum Christum afficientibus, & nõ pœnis externis. Hæ.n. non sunt in illius resurrectione terminatę: nam vsque ad consummationem sęculi, infamiæ pœnam, in mentibus hominũm nõ paucorũ dignatur sufferre, dum a magna orbis terrarum parte habetur purus homo: cum tamen sibi debeatur, vt in eius nomine omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum. Et sicut ceteras pœnas suscepit sponte propter nostram salutem, ita & hanc mira dispensatione sustinet, non solum vt suauiter disponatur regimen ac salus hominum, sed vt suauissimo exemplo abstrahamur a tam communi appetitu futuræ nostræ memoriæ, seu immortalitatis famæ. Nam ex eo ꝙ Christus iugem vsque ad consummationẽ sæculi, vult sustinere infamiã, & haberi seductor &c. exẽplum dedit nobis despiciendi huiusmodi immortalitatem famæ, & debemus caput nr̃m in hoc sicut & in ceteris, imitari, si mẽbra esse illius cupimus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quintum.*

Titulus, vt sonat. ¶ In corpore vna est conclusio: Christus descendẽs ad inferos, sanctos patres inde liberauit. Probatur: Per passionem Christi liberatum est genus humanum non solum a peccato, sed ab omni reatu vtriusque pœnæ. s. pro peccato actuali, & pro peccato originali. ergo Christus descendẽs ad inferos, absoluit sanctos a reatu, quo erant a vita gloriæ exclusi. ergo descendens ad inferos, sanctos pa-

Sed contra est, quòd Petrus dicit Act. 2. Quem deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. ergo videtur, quòd vsque ad horam resurrectionis manserit in inferno.

Respon. Dicendum, quòd sicut Christus, vt nostras pœnas in se susciperet, voluit corpus suum in sepulcro poni, ita etiam voluit animam suam ad infernum descendere. Corpus autem eius mansit in sepulcro per diem integrum, & duas noctes, ad comprobandum veritatem mortis suæ. Vnde etiam tantundem credendum est, animam eius fuisse in inferno, vt simul anima eius educeretur de inferno, & corpus de sepulcro.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus statim ad infernum descendens, sanctos ibi existentes liberauit, non quidem educendo eos de loco inferni, sed in ipso inferno, eos luce gloriæ illustrando. Et tamen conueniens fuit, vt tandiu anima eius remaneret in inferno, quamdiu corpus manebat in sepulcro.

Ad 2^m dicendum, quòd vectes inferni dicuntur impedimenta, quibus sancti patres de inferno exire prohibebantur, reatu culpæ primi parentis: quos Christus, statim descendens ad inferos, virtute suæ passionis & mortis confregit. Et tamen voluit in inferno aliquamdiu remanere propter rationem prædictam.

Ad 3^m dicendum, quòd illud verbum domini, est intelligendum nõ de paradiso terrestri corporeo, sed de paradiso spirituali: in quo esse dicuntur, quicumque diuina gloria perfruuntur. Vnde Latro, loco quidem cum Christo ad infernum descendit, vt cum Christo esset: quia dictum est ei, *Mecum eris in paradiso: sed præmio in paradiso fuit: quia ibi diuinitate Christi fruebatur, sicut & alij sancti.

*Luc. 22.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus descendens ad inferos, sanctos patres inde liberauerit.

3. dist. 22. q. 2. artic. 2. q. 1. Et op. 60. c. 242.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quòd Christus descendens ad inferos, sanctos patres inde non liberauerit. Dicit enim August. in epistola ad Euo-

A dium, †Illis iustis qui in sinu erant Abrahæ, cum Christus in inferna descenderet, nondum quid contulisset inueni, a quibus eum secundum * beatificam præsentiam suæ diuinitatis, numquam video recessisse. Multum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. non ergo videtur, quòd Christus sctõs patres ab inferis liberauerit.

†est epi. 99. declinãdo ad mediũ illius, to. 2.

*Alias beneficam.

¶ 2 Præt. Nullus in inferno detinetur, nisi propter peccatum: sed sancti patres dum adhuc viuerẽt, B per fidem Christi iustificati fuerãt a peccato. ergo non indigebant liberari ab inferno, Christo ad inferos descendente.

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa descendendi ad inferos est peccatum, quod fuit remotum per passionem Christi, vt supra dictum est.* non ergo per descensum Christi ad inferos, sctĩ patres sunt de inferno educti.

*q.50.ar.6.

Sed contra est, quòd August.* dicit in sermone de resur- C rectione, quòd Christus quando ad inferos descendit, portam inferni & vectes confregit, & omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit.

*in ser. 2. de resurre. qui est 137. in ordin. post med. to.10.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Per passionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solum a peccato, sed etiam a reatu pœnæ, vt supra dictum est.* dupliciter autem homines reatu pœnæ erant D astricti. Vno modo pro peccato actuali, quod quilibet in sua persona commiserat. Alio modo, pro peccato totius humanæ naturæ, quod a primo parente in omnes originaliter deuenit, vt dicitur Rom. 5. cuius quidem peccati pœna est mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ (vt patet ex his, quæ dicuntur Gen. 2. & 3.) nam deus hominem de paradiso post peccatum eiecit, cui ante peccatũ E mortem fuerat comminatus, si peccaret. et ideo Christus descendẽs ad inferos, virtute suę passionis ab hoc reatu sanctos absoluit, quo erant a vita gloriæ exclusi, vt possent deum per essentiam videre, in quo consistit perfecta hominis beatitudo, vt in secunda parte dictum est. * Per hoc autem sancti patres detinebantur in inferno, quòd eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et sic Christus descẽdens ad inferos, sanctos Patres

* art. præc. ad 2. argu.

*q.49.ar.3. & q.50. artic.6.

*P. 2. q.3. art.8.

tres inde liberauit. Prima consequentia probatur, ex parte ipsius descensus: quia Christus descendens ad inferos operatus est in virtute suæ passionis: ex parte vero pœnæ, quia pœna originalis peccati erat mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ, vt patet ex his, quæ habentur Gen. 2. & 3. Consequentia autẽ secunda probatur: quia per hoc sancti patres retinebantur in inferno, ꝙ eis ad vitam gloriæ aditus non patebat propter peccatum primi parentis. Et confirmatur conclusio auctoritatibus Zacha. & Apostoli. ¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor mystica vtitur expositione circa exclusionem hominis a paradiso: dum eiectionẽ Adæ a terrestri paradiso significare intelligit exclusionem hominis a spirituali paradiso cælestis patriæ. ¶ In responsione ad primum aduerte, quòd cum hoc, quòd sancti patres in limbo immunes essent a pœna sensus, stat dolor seu afflictio ex spe dilata: quia huiusmodi dolor spectat ad pœnam damni, contra quam diuiditur pœna sensus: ita quòd cum negatur ab eis pœna sensus, intelligitur de pœna sensu distincta contra pœnam damni, & per se concomitantia illam. Nec est mirum, quietem sanctorum patrum inquietudinem hãc habuisse admistam, cum sanctorum animæ in patria cælesti, non nihil inquietudinis habeant, qua suspirant ad corporum resurrectionem: ita vt dictum sit illis. Sustinete adhuc modicum tempus, donec adimpleatur numerus fratrũ vestrorũ. Apocalip. 6. vtrorumque siquidem inquietudo, imperfectionis cuiusdam in eis existentis testis est.

Universidad de Deusto Biblioteca

ab inferis liberauit. Et hoc est quod dicitur Zacha.9. Tu vero in sanguine testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Col.2. dicitur, quòd expolians principatus & potestates, s. infernales, ausferendo Abrahaam, Isaac & Iacob & ceteros iustos, traduxit eos, idest longe ab hoc regno tenebrarum, ad cælum duxit, vt glo.* ibidem dicit.

* gl. inter. & ord. simul. † loco citato in argu. * est epi. 99. ante med. tom. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd Aug.† ibi loquitur contra quosdam, qui æstimabant antiquos iustos ante aduentum Christi, in inferno doloribus pœnarum fuisse subiectos. Vnde * parum ante verba inducta præmittit dicens, Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam sanctis fuisse concessum, vt dominus cum in infernum venisset, a doloribus soluerentur; sed quo nam modo intelligatur Abraham, in cuius sinum etiã pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus, ego quidem nõ video. et ideo cum postea subdit, se nondum inuenisse quid descensus Chri ad inferos, antiquis iustis contulerit, intelligendum est quãtum ad absolutionem a doloribus pœnarum: contulit tamen eis quãtum ad adeptionem gloriæ, & per consequens soluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen spe, magnum gaudium habebant, secundũ illud Ioã.8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum: et ideo subdit, A quibus eum secũdum beatificam* præsentiam suæ diuinitatis, numquam video recessisse, in quantum scilicet ante aduentum Christi erant beati in spe, licet nondum essent perfecte beati in re.

Alias beneficam.

Ad 2m dicendum, quòd sancti patres dum adhuc viuerent, liberati fuerunt per fidem Christi ab omni peccato tam originali quàm actuali, & a reatu pœnæ actualium peccatorum: non tamen a reatu pœnæ originalis peccati, per quem excludebantur a gloria, nondum soluto pretio redemptionis humanæ: sicut etiam nunc fideles Christi liberantur per baptismum a reatu actualium peccatorum, & a reatu originalis quantum ad exclusionem a gloria: remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad necessitatem corporaliter moriendi: quia renouantur secundum spiritum, sed nondum secundum carnem, secundum illud Roma.8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem.

Ad 3m dicendum, quòd statim Christo mortem patiente, anima eius ad infernum descendit, & suæ passionis fructum exhibuit sanctis in inferno detentis, quamuis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante: quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum sextũ.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus descendens ad inferos, nullum dãnatum ab inferno liberauit. Probatur: Christus descẽdẽs ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. ergo liberatiõis fructum illis solis contulit, q passioni Christi fuerant coniũcti p fidẽ charitate formatã. ergo damnatis non contulit liberationis fructum. Prima consequentia probatur: quia per illã tantum peccata tolluntur. secunda autem, quia damnati aut erant infideles aut sine conformitate ad charitatem Christi patientis: ac per hoc in peccatis suis.

3. dist. 22. q. 2. ar. 2. q. 2. Et opusc. 3. c. 242.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit.

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quòd Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit. dicitur enim Isa.24. Congregabuntur congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cæli adorauerant. ergo videtur, quòd etiã damnati, Christo descendente ad in-

F feros, sint visitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

¶ 2 Præt. Super illud Zacha.9. Tu autem in sanguine testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, ĩ quo non erat aqua, dicit glo.* Tu eos liberasti, qui tenebantur vincti carcerib⁹, vbi nulla misericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat: sed soli damnati includuntur carceribus absque misericordia.

G ergo Christus liberauit aliquos de inferno damnatorum.

* gl. interlinearis ibi.

¶ 3 Præt. Potentia Christi non fuit minor in inferno, q̃ in hoc mũdo: vtrobique enim operatus est per potentiã suæ diuinitatis: sed in hoc mundo, de quolibet statu aliquos liberauit. ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

Sed contra est, quòd dicitur Oseæ 13. Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne, glo.* Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo: sed soli reprobi sunt in inferno damnati. ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno dãnatorum liberati.

* gl. interlinearis ibi.

H Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descẽdens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis: et ideo eius descensus ad inferos, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi coniũcti per fidem charitate formatã, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorũ, aut penitus fidem passionis Christi non habuerant, sicut infideles: aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Christi patientis. vnde nec a peccatis suis erant mundati. Et propter hoc descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis.

* art. præced.

I Ad primum ergo dicendum, q Christo descẽdente ad inferos, oẽs qui erant in quacũque parte inferni, sunt aliqualiter visitati: sed quidam ad suam cõsolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem & confusionem, sicut damnati. vnde ibidem subditur, Et erubescet luna, & confundetur sol, &c. Potest etiam hoc referri ad visitationem, qua visitabuntur in die iudicij: non vt liberentur, sed vt amplius condemnentur, secundum illud Sophoniæ. 1. visitabo super viros defixos in fæcibus suis.

Ad 2m dicendum, quòd cum dicitur in glos.* vbi nulla misericordia eos refrigerabat, intelligẽdum est, quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduentum non poterant liberari.

* posita in arg. 2.

K Ad 3m dicendum, q non fuit propter Christi impotentiam, q non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mũdanorũ: sed propter diuersam vtrorũq; conditionem. Nam homines quãdiu viuunt, possunt ad fidem & charitatem cõuerti: quia in hac vita non sunt homines confirmati in bono vel malo, sicut post exitum ab hac vita.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulũ septimũ.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio dupli probata. Conclusio est: Chrs descẽdens ad inferos, nõ liberauit pueros, q cum peccato originali decesserant. Prima probatio est: Descensus Christi ad inferos, in solis illis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem coniuncti erãt passioni Christi: sed pueri habentes peccatũ originale, non erant sic coniuncti Christo: quia nec p propriam fidem & charitatem, nec in fide parentum, aut per aliquod fidei sacramentum purgati erant: ergo. Secũda probatio est, Liberatio ab inferno, est admissio ad gloriam: sed pueri cum originali nõ potuerunt admitti ad gloriam. ergo. Maior manifestatur in liberatione sanctorũ patrum. Minor probatur, quia nullus admittitur ad gloriam, nisi præhabuerit gratiã, ad Ro.6. sed pueri tales non habebant gratiam. ergo.

¶ In responsione ad tertium perspice, q Auctor semper firmat doctrinam suã super suaui dispositione, qua Christus æterna sapientia disponens omnia suauiter: mutabilibus de malo in bonum hominibus in hac vita, baptismũ omnium liberatorium instituit: immutabilibus autem hominibus in alia vita descẽsum suum ad inferos non omniũ liberatorium, sed eorum tantum, qui prius hoc meruerant, applicauit.

3. dist. 22. q. 2. art. 2. q. 3. Et opusc. 3. c. 242.

ARTICVLVS VII.

Vtrum qui cum originali decessérant, fuerint a Christo liberati.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quòd pueri, qui cum originali decesserant,

fuerint per descensum Christi liberati ab inferno: non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut & sancti patres: sed sancti patres sunt ab inferno liberati per Christum, vt supra dictũ est.* ergo & pueri similiter p Christum sunt ab inferno liberati.

* art. 4. huius q. ad 2.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit Ro.5. Si vnius delicto multi mortui sũt, multo magis gratia dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi, in plures abundauit: sed propter peccatum primi parentis, pueri cum originali peccato decedentes, in inferno detinentur. ergo multo magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita & descensus eius ad inferos, vt ex dictis patet.* sed pueri per baptismum liberantur a peccato originali & ab inferno. ergo similiter liberati sunt per descensum Christi ad inferos.

* art. 5 & 6. præced.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Rom.3. quòd de⁹ proposuit Christum propitiatorẽ per fidem in sanguine eius: sed pueri, qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerant participes fidei Christi. ergo non perceperunt fructum propitiationis Christi, vt per ipsum ab inferno liberarentur.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) descensus Christi ad inferos, in illis solis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem passioni Christi coniungebantur, in cuius virtute descensus Christi ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali decesserant, nullo modo fuerant coniuncti passioni Christi per fidem & dilectionem: neque enim fidem propriam habere potuerant, quia non habuerant vsum liberi arbitrij: neq; per fidem parentũ, aut per aliquod fidei sacramentum fuerant a pctõ originali mundati: & ideo descensus Christi ad inferos, huiusmodi pueros non liberauit ab inferno. Et prӕterea sancti patres ab inferno sunt liberati, per hoc quòd sunt ad gloriam diuinæ visionis admissi, ad quã nullus potest peruenire, nisi per gratiam, secundum illud Rom.6. Gratia dei vita æterna. Cum igitur pueri cum originali decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

* art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd sancti patres, etsi adhuc tenerentur astricti reatu originalis peccati, inquantum respicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Christi ab omni macula peccati: & ideo capaces erant illius liberationis, quam Christus attulit descẽdens ad inferos: sed hoc de pueris dici non potest, vt ex supra dictis patet.*

* In corp. artic.

A Ad 2m dicendum, q cum Apostolus dicit, q gratia dei in plures abundauit, ly plures, non est accipiendum cõparatiue: quasi plures numero sint saluati per gratiam Christi, q̃ damnati per peccatum Adæ, sed absolute, acsi diceret, q gratia vnius Christi abundauit in multos, sicut & peccatum vnius Adæ peruenit ad multos: sed sicut peccatum Adæ ad eos tm̃ peruenit, qui per seminalem rationem carnaliter ab eo descenderunt, ita gratia Christi ad illos tm̃ peruenit, qui spirituali regeneratione, eius mẽbra sunt facti, quod nõ competit pueris decedentibus cum originali pctõ.

Ad 3m dicendum, q baptismus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo potest transmutari de culpa in gratiam, sed descensus Christi ad inferos, ex-

B hibitus fuit animabus post hanc vitam, vbi non sunt capaces transmutationis prædictæ. & ideo per baptismum pueri liberantur a peccato originali & ab inferno: non autem per descensum Christi ad inferos.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum octauum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: animæ in purgatorio tũc tales quales sũt illæ, quæ nũc ibi detinentur, non fuerunt per Christi descẽsum liberatæ. Secunda est: Animæ in purgatorio tales tunc quales sunt, quæ nunc liberantur, fuerunt p Christi descensum liberatæ. Probat vtraq; simul, Passio Christi non habet transitoriam, sed sempiternam virtutem. ergo non habuit, tunc maiorem efficaciã, quã nunc. ergo, &c. Antecedens probatur ad Hebræ.10. Secunda vero consequentia probatur: quia descẽsus Christi ad inferos fuit in virtute passiõis suæ liberatorius.

¶ Aduerte hic, q Auctor certa sectatus, quid efficaciæ Christi descẽsus ad inferos in purgatorio, tradit, addens in responsione ad primum, alterum genus tunc purgatorum: ita quòd duo ponit genera liberatorum a purgatorio in descensu Christi, scilicet & illos, qui tunc purgationem suam impleuerant, exoluendo debitas pœnas, & illos, qui licet absolute adhuc fuissent in purgatorio permansuri: tãta ta-

3. dist. 22. q. 2. art. 2. q. 4. Et op. 3 capite 242.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus suo descensu liberauerit animas a purgatorio.

Ad octauum sic proceditur. Videtur quòd Christ⁹ suo descẽsu ad inferos, liberauerit ani-

C mas a purgatorio. dicit enim Augustinus in epistola ad Euodium,* quia euidentia testimonia, & infernum commemorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illo crederetur venisse saluator, nisi vt ab eisdẽ doloribus saluos faceret: sed vtrũ oẽs quos ĩ eis inuenit, an quosdã, quos illo beneficio dignos iudicauit, adhuc requiro: fuisse tñ Christum apud inferos, & in eorum doloribus cõstitutis, hoc beneficium præstitisse non dubito. non autem

* est epi. 69. in ord epistolarũ nõ remote ã med. to. 2.

D præstitit beneficium liberationis damnatis, sicut supra dictum est.* Præter eos autem nulli sunt in doloribus pœnalibus constituti, nisi illi, qui sunt in purgatorio. ergo Chrs aĩas de purgatorio liberauit.

* art. 6. huius q.

¶ 2 Præt. Ipsa Christi præsentia non minorem effectum habuit, quàm sacramenta ipsius: sed per sacramenta Christi liberantur animæ a purgatorio, & præcipue per Eucharistiæ sacramentum, vt infra dicetur.* ergo multo magis

* q. 79. ar. 2.

E per præsentiam Christi ad inferos descendentis, sunt animæ a purgatorio liberatæ.

¶ 3 Præt. Christus quoscumque curauit in hac vita, totaliter curauit, vt August.* dicit in lib. de Pœnitentia. & Ioan.7. dominus dicit, Totum hominem saluum feci in sabbatho: sed Christus eos, qui in purgatorio erant, liberauit a reatu pœnæ damni, quo excludebantur a gloria. ergo etiam liberauit eos a reatu pœnæ purgatorij.

* in lib. de vera & falsa pœnité. c. 9. post medium. to. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

ta tamen fuit eorũ deuotio ad Christi mortem seu redemptionem, vt meruerint in hac vita positi, quòd Christo descendente ad inferos, plenæ liberationis fructum reciperent. Et secundum hoc, rationabiliter dicitur, quòd Christus descendens ad inferos, multos in purgatorio existentes, qui non tam cito fuissent liberati, ex speciali gratia descensus sui liberauit. Consentaneum siquidem est, vt multæ personæ propinquæ tempori mortis Christi ante ipsum mortuæ, præparatæ sint a deo, cum simili deuotione, vt sicut nascens Simeonem & Annam perfectos inuenit, & pastores & magos præparatos, vt digni essent consolatione natiuitatis suæ, ita moriens non solum Patres sanctos perfectos, sed etiam in purgatorio speciali deuotione pręparatos inuenit, qui digni essent consolari ex descensu ad inferos liberatorio.

*li.13.c.20 circa finẽ.

*art.4.5.6. & 7. huius quæst.

Sed contra est, quòd Greg.* dicit in 13. Moraliũ: Dum cõditor ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios descẽdendo liberauit: patitur autem nos ire ad purgatorium. ergo descendens ad inferos, animas a purgatorio non liberauit.

Respon. Dicendum, quòd (sicut sæpe dictum est*) descensus Christi ad inferos, liberatoriꝰ fuit in virtute passionis ipsius. Passio autem eius non habet temporalem virtutem & transitoriam, sed sempiternam, secundũ illud Heb. 10. Vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos. Et sic patet, quòd non habuit tunc maiorem efficaciam passio Christi, quàm habeat nunc: et ideo illi, qui fuerunt tales, quales nunc sunt, qui in purgatorio detinentur, non fuerunt a purgatorio liberati per descensum Christi ad inferos. Si qui autem inuenti sunt tales, quales etiam nunc virtute passionis Christi a purgatorio liberantur, nihil prohibet per descensum Christi ad inferos, a purgatorio esse liberatos.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ex illa auctoritate August. non potest concludi, ꝙ omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint a purgatorio liberati, sed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum, illis scilicet, qui iam sufficienter purgati erant, vel etiam, qui dum adhuc viuerent, meruerũt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente, liberarentur a temporali purgatorij pœna.

Ad 2m dicendum, quòd virtus Christi operatur D.982. in sacramentis [d] per modum sanationis & expiationis cuiusdam, vnde sacramentum eucharistiæ liberat hominem a purgatorio, inquantum est sacrificium quoddam satisfactorium pro peccato. Descensus autem Christi ad inferos, non fuit satisfactorius, operabatur tamen in virtute passionis, quæ fuit satisfactoria, vt supra habitum est:* sed erat satisfactoria in generali, cuius virtutem oportebat applicari ad vnumquẽque per aliquid specialiter ad ipsum pertinens: et ideo non oportet, quòd per descensum Christi ad inferos, omnes fuerint a purgatorio liberati.

*q.49.art. 3. & alijs eiusdẽ q̃st.

Ad 3m dicendum, ꝙ illi defectus, a quibus Christus in hoc mundo simul homines liberabat, erant personales, proprie ad vnumquemque pertinentes: sed exclusio a gloria dei, erat quidam defectus generalis, pertinens ad totam humanam naturam: et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio, per Christum esse liberatos ab exclusione a gloria: non autem a reatu pœnæ purgatorij, qui pertinet ad proprium defectum: sicut econtrario sancti patres ante Christi aduentum liberati sunt a proprijs defectibus: non autem a defectu communi, sicut supra dictum est.*

q.49.ar.5.

F *QVAESTIO. LIII.*

De resurrectione Christi, in quatuor articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionem quinquagesimamtertiam.*

Consequẽter &c. Hic incipit vltimꝰ tractatꝰ de Christo, de pertinentibus, scilicet ad eius exaltationem.

Consequenter cõsiderandum est de his, quæ pertinent ad exaltationem Christi. Et primo, de eius resurrectione. secundo, de eius ascensione. tertio, de eius sessione ad dexteram Patris. quarto, de iudiciaria potestate ipsius.

G Circa primum occurrit quadruplex consideratio.

Quarum prima est de ipsa Christi resurrectione.
Secunda, de qualitate resurgentis.
Tertia, de manifestatione resurrectionis.
Quarta, de eius causalitate.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, De necessitate resurrectionis eius.
¶ Secundo, De tempore.
¶ Tertio, De ordine.
H ¶ Quarto, De causa.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimatertiæ Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Necessarium fuit Christum resurgere. Probatur quinque rationibꝰ. Omnia clara sunt in litera.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum resurgere.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium Christum resurgere. dicit enim Damasc.* in 4. lib. Resurrectio est secunda, eius quod dissolutum est, & cecidit, animalis surrectio: sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus eius est dissolutum, vt ex supra dictis patet.† non ergo proprie conuenit sibi resurgere.

2. dist. 21. q.2. artic.1. Et opu.60. c.22. prin. *li.4. orth. fid. c. vlt. iu princ. †q.51. ar.3.

¶ 2 Præt. Quicumque resurgit, ad aliquid altius
I promouetur: quia surgere est sursum moueri: sed corpus Christi remansit post mortem diuinitati vnitum, & ita non potuit in aliquid altius promoueri. ergo non competebat sibi resurgere.

¶ 3 Præt. Ea, quę circa humanitatem Christi sunt acta, ad nostram salutem ordinantur: sed sufficiebat ad salutem nostram passio Christi, per quã sumus liberati a pœna & culpa, vt ex supra dictis patet.* nõ ergo fuit necessarium, quòd Christus a mortuis resurgeret.

*q.44.ar.5. & p totã q.

Sed contra est, ꝙ dicitur Luc. vlt. Oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis.

Respon. Dicendum, ꝙ necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primo quidem, ad
K commendationem diuinæ iustitiæ, ad quam pertinet exaltare illos, qui se propter Deum humiliant, secundum illud Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. quia igitur Christus propter charitatem & obedientiam dei, se humiliauit vsque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaretur a deo, vsque ad gloriosam resurrectionem. vnde ex eius persona dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti, i. approbasti, sessionem meam, i. humilitatem & passionem, & resurrectionem meam, idest glorificationem in resurrectione, sicut glo.* exponit. Secundo, ad fidei nostræ instructionem: quia per eius resurrectionem confirmata est fides nostra circa diuinitatem Christi, quia vt dicitur

*gl. interlinearis ibi.

dicitur 2. ad Corinth. vlt. Et si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei. et ideo primæ ad Cor. 15. dicitur, si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. Et in Psalm. 29. dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, id est in effusione sanguinis mei, dum descendo, quasi per quosdam gradus malorum, in corruptionem? quasi dicat, nulla. si enim statim non resurgo, corrumptumque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt gl.* exponit. Tertio, ad subleuationem nr̃æ spei, quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos. vnde dicitur primę ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, ꝙ resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, qm̃ resurrectio mortuorum non est? Et Iob 19. dicitur, Scio scilicet per certitudinem fidei, quòd redẽptor meus, idest Christus, viuit, a mortuis resurgens, & ideo in nouissimo die de terra surrecturus sum, reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quarto, ad informationem vitæ fidelium, secundum illud Roman. 6. Quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et infra, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes aũt deo. Quinto, ad complementum nostræ salutis: quia sicut per hoc, ꝙ mala sustinuit (humiliatus est) moriendo, vt nos liberaret a malis: ita glorificatus est resurgendo, vt nos promoueret ad bona, secundum illud Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

* Psal. 29. gl. ordi. ad. hæc, & interlinearis ex Aug.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ licet Christus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia sicut peccatum est casus a iustitia, ita mors est casus a vita. vnde ex persona Christi potest intelligi, quòd dicit Mich. 7. Ne læteris inimica mea super me: quia cecidi, consurgam. Similiter etiam licet corpus Christi non fuerit dissolutum per incinerationem, ipsa tamen separatio animæ a corpore, dissolutio quędam fuit.

Ad 2m dicendum, quòd diuinitas erat carni Christi post mortem vnita vnione personali: non autem vnione naturę, sicut anima vnitur corpori, vt forma ad constituendam humanam naturam. Et ideo per hoc, ꝙ corpus eius vnitum est animæ, promotum est in altiorem statum naturæ, non autem in altiorem statum personæ.

Ad 3m dicendum, quòd passio Christi operata est nostram salutem, proprie loquendo, quantum ad remotionem malorum: resurrectio autem, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimætertiæ Articulum secũdum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Cõueniens fuit Chr̃m resurgere tertio die. Probatur vna rõne literali, & quatuor mysticis. Et oĩa clare patent in lr̃a.

Sup. q. 51. art. 4. Et 3. dist. 21. q. 2. art. 2. Et di. 22. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. Et opusc. 3. ca. 243. Et opusc. 60. c. 20. circa fi. Et Psal. 15. Et Ioan. 2. lec. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit conueniens Christum tertia die resurgere.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Christum tertia die resurgere. mẽbra. n. debent capiti cõformari: sed nos qui sumus membra Christi, non resurgimus a morte tertia die, sed nostra resurrectio differtur vsq; ad finem mundi. ergo videtur quòd Christus, qui est caput nostrum, non debuerit tertia die resurgere: sed debuerit eius resurrectio differri vsque ad finem mundi.

¶ 2 Præt. Act. 2. dicit Petrus, quòd impossibile erat
A Christum detineri ab inferno & morte: sed quamdiu aliquis est mortuus, detinetur a morte. ergo videtur, quòd Christi resurrectio non debuerit differri vsque ad tertiam diem, sed statim eadem die resurgere, præcipue cum glos. supra* inducta, dicat, nullam esse vtilitatem in effusione sanguinis Christi, si non statim resurgeret.

* arc. præc. in cor.

¶ 3 Præt. Dies incipere videtur ab ortu solis, qui sua præsentia diem causat: sed. ante ortum solis Christus resurrexit: dicitur.n. Io. 20 Quòd vna sabbathi Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essẽt, ad monumentum, & tñ Christus iam resurrexerat: q̃a sequitur, et vidit lapidem sublatum a monumento. non ergo resurrexit Christus tertia die.

B Sed contra est, quòd dicitur Mat. 20. Tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi necessaria fuit ad instructionem fidei nostræ. Est autem fides nostra & de diuinitate & humanitate Christi: non enim sufficit alterum sine altero credere, vt ex prædictis patet.* et ideo ad hoc, ꝙ cõfirmaretur fides de veritate diuinitatis ipsius, oportuit quòd cito resurgeret, & eius resurrectio non differretur vsque ad finem mundi. Ad hoc autem, quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius, oportuit moram esse inter mortem & resurrectionem. si. n. statim post mortem resurrexisset, videri posset, ꝙ eius mors vera non fuerit, & per conse-
C quens nec resurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Christi manifestandam, sufficiebat ꝙ vsque ad tertiam diem eius resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tẽpus, in homine qui mortuus videtur cum viuat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam, quòd tertia die resurrexit, commendatur perfectio ternarij: qui est numerus omnis rei, vtpote habens principium, medium & finem, vt dicitur in 1. de Cælo.* Ostenditur etiam secundum mysterium, ꝙ Christus vna morte sua, (quę fuit lux propter iustitiam), s. corporali, duas nostras mortes destruxit, scili-
D cet corporis & animæ, quæ sunt tenebrosæ propter peccatum: et ideo vna die integra & duabus noctibꝰ permansit in morte, vt Augus.* dicit in 4. de Trin. Per hoc etiam significatur, ꝙ per resurrectionem Christi, tertium tempus incipiebat: nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Incœpit etiam in Christi resurrectione tertius status sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis: secundus sub veritate fidei: tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoauit resurgendo.

Ar. præced.

*2. 2. q. 2. art. 7. & 8.

*li. 1. tex. 2. tom. 2.

*lib. 4. c. 5. tom. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd caput & membra conformantur in natura, sed non in virtute:
E excellentior est enim virtus capitis, q̃ membrorum: et ideo ad demonstrandam excellẽtiam virtutis Christi, conueniens fuit, ipsum tertia die resurgere, aliorũ resurrectione dilata vsque ad finem mundi.

Ad 2m dicendum, quòd detentio coactionem quãdam importat: Christus aũt nulla necessitate mortis tenebatur astrictus, sed erat inter mortuos liber. et ideo aliquãdiu in morte mansit, non quasi detentus, sed propria voluntate, quãdiu iudicauit hoc esse necessarium ad instructionem fidei nostrę: dicitur autem statim fieri, quod fit breui interposito tempore.

Ad 3m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus resurrexit circa diluculum illucescente iam die, ad significandum, quòd per suam resurrectio-

*q.51. art. ad 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

nem nos ad lucem gloriæ inducebat: sicut mortuus ē aduesperascente iam die, & recedente in tenebras, ad ostendendum, ꝙ per suam mortem destrueret tenebras culpæ & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die resurrexisse, accipiendo diem pro die naturali, qui continet spatium 24. horarum. Et sicut dicit August.* in 4. de Trin. nox vsq; ad diluculum, quo domini resurrectio declarata est, ad tertium pertinet diem: quia deus, qui dixit, de tenebris lucem clarescere, vt per gratiam noui testamenti, & participationē resurrectionis Christi, audiremus: Fuistis aliquando tenebræ, nūc autem lux in domino, insinuat nobis quodammodo, quòd a nocte dies sumat initium: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum a luce ī noctem: ita isti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem computantur. Et ita patet, ꝙ etiam si media nocte surrexisset, posset dici eum die tertia surrexisse, intelligendo de die naturali. nunc autem cum diluculo surrexerit, potest dici, quòd tertia die surrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quæ causatur ex præsentia solis: quia iam sol incipiebat aerem illustrare. vnde & Mar. vltim. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole, quod non est contrarium ei, quod Ioan. dicit, Cum adhuc tenebrę essent, vt August.* dicit in libr. de consensu euangelistarum: quia die surgente, reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuātur, quanto magis oritur lux. Quòd autem dicit Marcus, Orto iam sole, non sic accipiendum est, tāquam iam sol ipse videretur super terram, sed tamquam de proximo adueniente in has partes.

* lib. 4. c. 5. ante med. tom. 3.

* li. 3. c. 24. inter prin. & mediū, tom. 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus primo resurrexerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Christus non primo resurrexerit; nam in veteri testamento per Heliam & Helisæum aliqui resuscitati leguntur, secundum illud Hebræ. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Similiter & Christus ante passionem suā tres mortuos suscitauit. non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 2 Præt. Matth. 27. inter alia miracula, quæ in passione Christi acciderunt, narratur quòd monumēta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 3 Præt. Sicut Christus per suā resurrectionem est causa nostræ resurrectionis: ita per suam gratiam est causa nostræ gratiæ, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed alij prius tempore gratiam habuerunt quàm Christus, sicut omnes patres veteris testamēti. ergo etiam aliqui prius ad resurrectionem corporalem peruenerunt, q̄ Christus.

SED CONTRA est, quòd dicitur primæ ad Corin. 15. Chri-
F stus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium gl.* quia prius tempore & dignitate surrexerit.

* gl. interlinearis, ibi.

RESPON. Dicendum, quòd resurrectio est reparatio a morte ī vitam. Dupliciter autē aliquis eripitur a morte. Vno modo, solum a morte in actu, vt scilicet aliquis viuere incipiat qualitercūque, postquam mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur non solum a morte, sed etiam a necessitate, & quod plus est, a possibilitate mo-
G riendi. Et hæc est vera & perfecta resurrectio: quia quamdiu aliquis viuit subiectus necessitati moriendi, quodammodo mors ei dominatur, secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum. Illud etiam quod possibile est esse, secundum quid dicitur esse, idest, potentialiter. Et sic patet, quòd illa resurrectio, qua quis eripitur solū ab actuali morte, est resurrectio imperfecta. Loquendo igitur de resurrectione p̱-
H fecta, Christus est primus resurgētium: quia ipse resurgendo, primo peruenit ad vitam penitus immortalem, secundum illud Roman. 6. Christus resurgēs ex mortuis, iam non moritur: sed resurrectione imperfecta, quidam alij surrexerunt ante Christum, ad præmonstrandū quasi ī quodam signo resurrectionem ipsius. Et sic patet responsio ad primum: quia & illi qui suscitati in veteri testamento sunt, & illi q̃ suscitati sunt a Chr̄o, sic redie-
I runt ad vitā, vt iterū morerentur.

AD 2m dicendum, quòd de illis, qui resurrexerūt cum Christo, duplex est opinio: quidam enim asserunt, quòd redierunt ad vitam tamquam non iterum morituri: quoniam magis illis esset tormentum si iterum morerentur, quàm si non resurgerent. Et secundū hoc intelligendum erit, sicut Hier.* dicit super Matth. quòd non ante surrexerunt, quàm resurgeret dominus. vnde & Euangelista dicit, ꝙ
K exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis: sed August.* in epistola ad Euodium hanc opinionem commemorans dicit, Scio quibusdam videri morte domini Christi iam talem resurrectionem præstitam iustis, qualis nobis in fine promittitur. Qui si non iterum repositis corporibus dormierunt, videndum est, quomodo intelligatur Christus primogenitus a mortuis, si eum in illam resurrectionē tot præcesserunt. Quòd si respon-
A deretur, hoc esse dictum per anticipationem, vt monumenta illo terræ motu aperta intelligantur, cum Christus in cruce penderet, resurrexisse aūt iustorum corpora non tunc, sed cum ille prior resurrexisset: sed adhuc restat qđ moueat, quomodo Petrus non de Dauid, sed de Christo asseruit fuisse prædictum, carnem eius non vidisse corruptionē, per hoc quòd apud eos erat monumentum Dauid, & sic illos non conuincebat, si corpus Dauid ibi iam nō erat: quia etsi ante in recenti sua morte resurrexisset,
B nec caro eius vidisset corruptionem, posset illud monumentum manere: durum autem videtur, vt Dauid non fuerit in illa resurrectione iustorum, si eis iam æterna donata est, cuius Christus ex semine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Hebr. de iustis antiquis dicitur, Ne sine nobis perficerentur, si iā in illa resurrectionis incorruptione constituti sunt, quo nobis perficiendis in fine promittitur. sic ergo Aug.* sentire videtur, quòd resurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere, quòd Hier.† dicit super Matth. Quòd sicut Lazarus resurrexit, sic & multa corpora sanctorum resurrexerunt, vt Domi-
C num ostēderent resurgentem: quàmuis hoc in sermone de assumptione sub dubio relinquat, rationes tamen August. multo efficaciores videntur.

* in illud Mat. 27. Et multa corpora sanctorū, to. 9.

* epi. 99. nō longe ante med. to. 2.

In pręd. verbis ex epis. 99. tom. 2. † eodē loco citato circa princ. solutionis huius.

AD 3m dicendum, quòd sicut ea, quæ præcesserunt Christi aduentum, fuerunt præparatoria ad Christū, ita gratia est dispositio ad gloriā: & ideo ea, quæ sunt gloriæ, siue quantum ad animam, sicut perfecta dei fruitio, siue quantum ad corpus, sicut resurrectio gloriosa, prius tempore debuerunt esse in Christo, sicut in auctore gloriæ: gratiam vero conueniebat prius esse in his, quæ ordinabantur ad Christum.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimætertiæ Articulum tertium.*

IN titulo ly primo, significat ordinem temporis, ita quòd sensus est, Vtrum Christus ante omnes alios resurrexerit, ita quòd nullus ante eum resurrexerit.

4. dist. 42. art. 3. q. 1. ad 3. Et op. 3. cap. 243. 246. & 247. fi. Et 1. Cor. 15. lect. 3. ī prin. Et ad Col. 1. lec. 5.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris de resurrectiōe perfecta vel imperfecta: & iuxta singula membra singulæ conclusiones. Altera est: Multi ante Christum surrexerunt resurrectione imperfecta, vt patet de Lazaro & alijs resuscitatis ante ipsū. Altera est, Christus primo resurrexit resurrectiōe perfecta: quia primo venit ad vitam penitus immortalem. Omnia clara sunt in litera.

¶ In respōsione ad secundum circa diuersam opinionem de resurrectione illorum, qui cū Christo surrexerunt, rationabile videtur ꝙ surrexerint perfecte ad vitam, scilicet penitus immortalem, vt beatitudo corporis in Christo haberet socios: minus enim corporalis felicitas aliquid habere videtur, si desit corporalis societas: est enim homo secundum vitam corpoream animal sociale, non solum propter indigentiam necessariorum ad vitam (vt in hoc mundo contingit) sed etiam propter naturalem delectationem in ipsa corporali conuersatione consistentem. Rationes autem in litera ex beato Aug. disputatæ ad oppositum facile solutionem recipiūt. nam verbum Petri Apostoli & a Hiero. contra fertur, quòd scilicet Petrus dixit. Cuius sepulchrum apud nos est, quasi non ausus fuerit dicere, cuius corpus apud nos est. & efficax inuenitur testimoniū Petri: quia ex hoc, quòd sepulchrum Dauid tanto tempore apud eos perseuerauit, vt continens ipsum Dauid (hoc enim significat sepulchrū eius) ita quòd nulla fuit vmquam in tanto tempore ambiguitas, quin Dauid perseueraret in suo sepulchro, consequens est, quod non de ipso Dauid dictum fuerit, Non dabis sanctum tuū videre corruptionē. Consistit ergo testimoniū Petri ī hoc, ꝙ sepulchrum Dauid inquantum sepulchrū Dauid, tanto tēpore apud nos perseuerauit: licet forte tunc Chr̄o resurgente, corp⁹ eius amplius ibi nō ēēt. ¶ Verbum autem apostoli Pauli, Vt non sine nobis consumarentur, & potest referri ad cōsummationem beatitudinis substantialis, qua modo consumati sunt oēs sancti in patria. Et hoc literæ vr̄ sufficere: qa loquitur de cæle sti patria, vt distinguitur contra viæ peregrinationem, & potest nihilominus dici, quòd verbum Apostoli est generale ad patres veteris testamenti: veritati autem regulæ generalis non aduersatur paucorum exceptio ex speciali gratia. Potest & tertio dici, quòd illi qui perfecte surrexerunt cum Christo, non sunt sine nobis cōsumati: quia nr̄o tpe sūt cōsumati. s. tpe reuelatæ gratię, & inchoatæ gloriæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus fuerit causa suæ resurrectionis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit causa suæ resurrectionis. Quicumque enim suscitatur ab alio, non est suæ resurrectionis causa: sed Christus suscitatus est ab alio, secundum illud Actu. 2. Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni. & Rom. 8. Qui suscitauit Iesum Christū a mortuis, viuificabit & mortalia corpora
E nostra &c. ergo Christus non est causa suæ resurrectionis.

Ps. 40. co. 2. Et Ioā. 2. & 3. & ad Ro. 4. fi.

¶ 2 Præt. Nullus dicitur mereri, vel ab alio petit aliquid, cuius ipse est causa: sed Christus sua passione meruit resurrectionem, sicut Augu.* dicit super Ioan. quòd humilitas passionis meritum est glorię resurrectionis, ipse ēt petijt a patre se resuscitari, secundum illud Psal. 40. Tu aūt Domine miserere mei, & resuscita me. ergo non fuit causa suæ resurrectionis.

Tract. 104. in Ioā. non remote a fi. to. 9.

¶ 3 Præt. Sicut Damasc.* probat in 4. lib. resurrectio non est animæ, sed corporis, quod per mortem cadit. Corpus autem non potest sibi animam vnire, quæ est eo nobilior. ergo id, quod resurrexit in Christo, non potuit esse causa suæ resurrectionis.

Li. 4. Orth. fid. cap. vlt.

SED CONTRA est, ꝙ Dominus dicit Ioan. 10. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam: sed nihil est aliud resurgere, quàm iterato animam sumere. ergo videtur quòd Christus propria virtute resurrexerit.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est,* per mortem non fuit separata diuinitas, nec ab anima Christi, nec ab eius carne. potest igitur tam anima Christi mortui, quàm eius caro considerari dupliciter, vno mō, ratione diuinitatis: alio modo, ratione ipsius naturæ creatæ. Secundum igitur vnitæ diuinitatis virtutem, & corpus resumpsit animam, quam deposuerat, & anima corpus resumpsit, quod dimiserat, & sic Christus propria virtute resurrexit. Et hoc est, quod de Christo dicitur 2. ad Corinth. vlt. quòd & si crucifixus est ex infirmitate nostra, sed viuit ex virtute dei: si autem consideremus corpus & animam Christi mortui, secundum virtutem naturæ
C creatæ, sic non potuerunt sibiinuicem reuniri, sed oportuit Christum resuscitari a deo.

q. 50. art. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem est diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hæc duo se se consequuntur, quòd Christus sit suscitatus diuina virtute Patris, & suiipsius.

AD 2m dicendum, quòd Christus orando petijt & meruit suam resurrectionem inquantum homo: non autem inquantum deus.

AD 3m dicendum, quòd corpus secundum naturam creatam non est potentius anima Christi, est tamen ea potentius, secundum virtutem diuinam: quę etiam rursus secundum diuinitatem vnitam est potentior corpore, secundum naturam creatam: & ideo
D secundum virtutem diuinam corpus & anima mutuo se resumpserunt: non autem secundum virtutem naturæ creatæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimætertiæ Articulū quartum.*

TItulus, de causa effectiua quęrit.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris cū duabus cōclusionibus secūdum membra. Distinctio est. Tam anima quàm caro Christi mortui pōt considerari duplr, vel ratione suæ naturę, vel rōne deitatis coniunctæ. Prima conclusio est. Tam anima quàm caro Christi ratione deitatis causauit ipsam resurrectionem: & probatur ex auctoritate Apostoli. Secunda conclusio est: Nec anima, nec caro Christi virtute suæ naturę causauit resurrectionē, sed sic oportuit Christum resuscitari a deo. Et ideo vtrumque inuenitur in sacra scriptura, s. & quòd Christus resurrexit ex virtute, & quòd Christus suscitatus est a deo, & petit & meruit resurrectionem &c. Omnia clara sunt in litera.

QVAESTIO LIIII.

De qualitate Christi resurgentis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de qualitate Christi resurgentis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrū post resurrectionem Christus habuerit verū corpus.
¶ Secundo, Vtrum resurrexerit cū corporis integritate.
¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit gloriosum.
¶ Quarto, De cicatricibus in corpore eius apparentibus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulum primum.*

IN titulo, verum sumitur, vt distinguitur contra apparens, ita quòd apparentia excludit non solū a corpore, sed a natura tali, scilicet humana. Idemque est quærere, an habuerit verum corpus, & an habuerit in veritate corpus humanum.

¶ In corpore ē vna conclusio: Corpus Christi post resurrectionem fuit verum corpus eiusdem naturæ, cuius fuerat prius. Probatur dupliciter, Primo, illud resurgere dicitur qđ cecidit.

Universidad de Deusto Biblioteca

cecidit. ergo oportuit, ut idem corpus Christi eidem animæ uniretur in resurrectione. ergo corpus Christi post resurrectionem fuit uerum eiusdem naturæ corpus. Antecedens ex Damasc. auctoritate. Prima consequentia probatur ex ratione resurrectionis. Secunda autem ex hoc, quòd ueritas naturæ corporis est ex forma. Secũdo, probatur conclusio ex opposito. Si corpus Christi fuisset phantasticum, non fuisset uera, sed apparens illius resurrectio. Reliqua in responsionibus argumentorum tacta inferius in proprijs locis tractanda sunt.

Infra art. 3. cor. Et op. 60. cap. 22.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus post resurrectionem habuerit uerum corpus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus post resurrectionem non habuerit verũ corpus. Verum enim corpus non potest simul esse cum alio corpore in eodẽ loco: sed corpus Christi post resurrectionem fuit simul cũ alio corpore in eodem loco: intrauit .n. ad discipulos suos ianuis clausis, vt dicitur Io. 20. ergo videtur, quòd Christus post resurrectionẽ non habuerit verum corpus.

¶2 Præt. Verum corpus non euanescit ab aspectu intuentium, nisi forte corrumpatur: sed corpus Christi euanuit ab oculis discipulorum eum intuentium, vt dicitur Luc. vlti. ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶3 Præt. Cuiuslibet veri corporis est determinata figura: sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Mar. vlt. ergo videtur, ꝙ Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanũ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. vlt. ꝙ Christo discipulis apparente, conturbati & conterriti existimabant se spiritum videre, ac si nõ haberet verum corpus, sed phantasticum. Ad quod remouendum ipse postea subdit, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. non ergo habuit corpus phantasticum, sed verum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Damasc.* dicit in 4. lib. illud resurgere dicitur, ꝙ cecidit: corpus autem Christi per mortem cecidit, inquantum. s. fuit ab eo anima separata, quæ erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc, quòd esset vera Christi resurrectio, vt idem corpus Christi iterato eidem animæ vniretur: & quia veritas naturæ corporis est ex forma, consequens est quòd corpus Christi post resurrectionem & verum corpus fuerit, & eiusdem naturæ, cuius fuerat prius: si autem eius corpus fuisset phantasticum, non fuisset vera resurrectio, sed apparens.

Lib. 4. c. 28. & est vlt. li. non multũ a princ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem, non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ, sicut quidam dicunt, clausis ianuis ad discipulos introiuit, simul cum alio corpore in eodem loco existens: sed vtrum hoc habere possit corpus gloriosum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat,* inferius discutietur, vbi agetur de resurrectione communi: nunc autem quantum ad propositũ sufficit, dicendum est, ꝙ non ex natura corporis, sed potius ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corp⁹ ad discipulos, licet verum esset, ianuis clausis introiuit. vnde Aug.† dicit in quodam sermone paschali, quòd quidam sic disputãt, Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Et respondet, Si comprehendis modum, non est miraculum, vbi deficit ratio, ibi est fidei ędificatio. Et super Ioã.* dicit, Moli corporis, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis aper- F tis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Gregor.† in quadam Homil. de octaua paschæ.

Non compleuit morte præuentus.

In ser. 3. in dñica in octa. paschę, & ẽ ser. 149 in ordine, tom. 10.

*Trac. 121 in Ioan. a med. to. 9.

†Hom. 26. in euãg. circa princi-pium.

AD 2m dicendum, quòd sicut dictum est, Christus resurrexit ad immortalem gloriæ vitam. Hæc est autem dispositio corporis gloriosi, vt sit spirituale, id est, subiectum spiritui, vt Apostol. dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem quòd sit omnino corpus subiectũ spiritui, requiritur quòd omnis actio corporis, subdatur spiritus voluntati: quod autem aliquid videatur, fit per actionem visibilis in visum, vt patet per Philosoph.* in 2. de anima. Et ideo quicumque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet, videri quan- G do vult, & quando non vult, non videri: hoc tamen habuit Christus non solũ ex conditione corporis gloriosi: sed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora non gloriosa miraculose non videantur: sicut præstitum fuit beato Bartholomæo miraculose, vt si vellet videretur: non autem videretur si non vellet. dicitur ergo, quòd Christus ab oculis discipulorum euanuit, non quia corrumperetur, aut resolueretur in aliqua inuisibilia: sed quia sua voluntate desijt ab eis videri, vel eo præsente, vel etiã eo abscedente velociter per dotem agilitatis.

Lib. 2. text. 74. & 75. & præced.

AD 3m dicendum, quòd sicut Seuerianus dicit in sermone paschali, Nemo putet Christum sua resurre- H ctione sui vultus effigiem commutasse. Quod est intelligendum quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Christi per Spiritumsanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset: accepit tamen in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidẽ subdit, Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis, vt hoc sit acquisiuisse vultus gloriam, non vultus substantiam perdidisse: nec tamen illis discipulis in specie gloriosa apparuit: sed sicut in potestate eius erat, vt corpus suum videretur, vel non videretur, ita in potestate eius erat, vt ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, vel forma gloriosa vel I non gloriosa, aut etiam commista, vel qualitercumq; se habens: modica tamen differentia, sufficit ad hoc, quòd aliquis videatur in aliena effigie apparere.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christi corpus resurrexerit integrum.

AD SECVNDVM sic pceditur. Videtur ꝙ corpus Christi nõ resurrexerit integrum. Sunt enim de integritate humani corporis caro & sanguis, quæ Christus non vi- K detur habuisse: dicitur enim 1. ad Cor. 15. Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: Christus autem resurrexit in gloria regni dei. videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶2 Præt. Sanguis est vnus de quatuor humoribus. si ergo Christus habuit sanguinẽ, pari ratione habuit alios humores, ex quibus causatur corruptio in corporibus animalium. sic ergo sequeretur, ꝙ corpus Christi fuerit corruptibile, qđ est inconueniens. non igitur Christus habuit carnem & sanguinem.

¶3 Præt. Corpus Christi quod resurrexit, in cælum ascendit: sed aliquid de sanguine eius in quibusdã ecclesiis reseruatur pro reliquiis. non ergo resurrexit corpus Christi cum integritate omnium suarum partium.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Luc. vlt. post resurrectionem discipulis loquens, spiritus carnem & ossa non habent, sicut me uidetis habere.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictũ est, * corpus Christi in resurrectione fuit eiusdẽ naturæ, sed alterius gloriæ. Vnde, quicquid ad naturam corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Christi resurgentis. Manifestum est autem, quòd ad naturam corporis humani pertinent carnes, & ossa & sanguis, & alia huiusmodi. Et ideo, oĩa ista in corpore Christi resurgentis fuerunt, & etiam integraliter absq; omni diminutione, alioquin nõ fuisset perfecta resurrectio, si non fuisset reintegratum quicquid per mortem ceciderat, vnde & Dominus fidelibus suis promittit dicens Matth. 10. Vestri A aũt & capilli capitis omnes numerati sunt, & Luc. 21. dicitur, Capillus de capite uestro non peribit. Dicere autem quòd corpus Christi carnem & ossa non habuerit, & alias huiusmodi partes humano corpori naturales, pertinet ad errorem Euthycij, Constantinopoli B tanæ urbis episcopi; qui dicebat, quòd corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile & uentis aereq; subtilius, & quòd Dominus post cõfirmata corda discipulorum palpantium, omne illud, quod in eo palpari potuit, in subtilitatem aliquã redegit: quod ibidẽ improbat Grego. * quia corpus Christi post resurrectionẽ, immutatum non fuit, secundum illud Roma. 6. Christus resurgẽs ex mortuis, iam non moritur. vnde C & ille, quæ dixerat, in morte retractauit. Si enim inconueniẽs est, ut Christus alterius naturę corpus in sua cõceptione acciperet, puta cæleste, sicut Valẽtinus asseruit, multo magis inconueniẽs est, quòd in resurrectione alterius naturæ corpus resumpserit, quia corpus in resurrectione, resumpsit ad uitã immortalem, quod in conceptione

Art. præc.

Hom. 26. in euãg. nõ remote a princip.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulũ secũdũ.*

TItulus vt sonat.

Locis supra ar. 1. induct.

¶In corpore una conclusio: Corpus Christi resurrexit integrum. s. cum carnibus & ossib⁹ &c. Probat duplicite. Primo ostẽsiue: Corpus Christi in resurrectione fuit eiusdẽ naturæ, & alterius gloriæ. ergo totum habuit quicquid ptinet ad naturã corporis humani. ergo omnia ista fuerunt in corpore Christi. Secunda cõsequentia probatur: quia hęc omnia pertinẽt ad naturam humani corporis. Deinde probatur, quòd hęc omnia integraliter fuerunt in Christo: quia aliter non fuisset resurrectio perfecta, si non fuisset integratum, quicquid per mortem ceciderat. Et confirmatur aucto ritate Domini: Capillus de capite vestro non peribit &c. Secundo, probatur conclusio ab opposito: quia dicere corpus Christi caruisse partibus naturalibus humano corpori, pertinet ad errorẽ Euthycij duo dicentis. Primũ est, corpus nostrum in resurrectiõe erit impalpabile, ventis aereque subtilius. Alterum est, Christus post confirmata corda discipulorum palpantium omne, quod erat in eo palpabile, in subtilitatem aliquam redegit. Contra quod secundum dictum ratione Gregorij Auctor affert primo, & ipsius Euthycij reuocationẽ deinde, & demũ arguit ex errore Valẽtini. Clara sunt in litera omnia intelligentibus, quòd omnis mutatio, species quædam mortis est.

¶In respõsionibus argumẽtorum, & in corpore duæ magnæ quæstiones restant. Prima est, quæ inde cisa videtur propter varias opiniones, an totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo. Secũda est, an Christo resurgẽte oportuerit sanguinem secum reassumere.

¶Primæ quæstionis Auctor tenet partem affirmatiuam in litera in responsione ad tertium, quo ad sanguinem in passione effusum, ea ratione, quia erat de veritate humanæ naturæ, & in corpore articuli adiungitur, ꝙ si non fuisset integratum quicquid per mortem ceciderat, non fuisset resurrectio perfecta.

¶Secundæ autem quæstionis non solus Auctor, sed cõmunis & theologorum & ecclesiæ sententia partem tenet affirmatiuam. Sed vt ab hac ordiar, occurrit mihi magnũ de ea dubiũ, & argumentum ducens ad partem negatiuam. Ad cuius intellectum, recolere oportet ex doctrina Pauli Apostoli 1. ad Cor. 15. ꝙ corpus nostrum hic est animale, resurget autem spirituale, & secundum Aug. tandiu corpus est animale, quamdiu indiget alimento, & per oppositum tunc est spirituale, cum non indiget amplius alimento. Ex qua doctrina habetur, ꝙ corpus Christi surrexit non animale, sed spirituale, hoc est non indigens alimento. Sub hac autem theologica traditione subsumitur ex philosophia, ꝙ sanguis in corpore humano nihil aliud est, quàm alimentum humani corporis, vt expresse Aristoteles in 2. de partib. animal. c. 3. dicit, ponens sanguinem esse vltimum alimentum in corpore animalium, & alimenti gratia datum animalibus a natura. ergo corpus Christi resurgens non indiguit sanguine: eiusdem enim rationis est indigere alimento interiori, vel exteriori. Vnde idem est dicere corpus Christi post resurrectionem indigere sanguine, & indigere alimento, qđ est esse animale & non spirituale. Et cum alimentum quantumcumque vltimum non sit actu pars animalis, sed potentia totũ, sequitur ꝙ sanguis non sit pars animalis, & consequenter nec hominis, & ꝙ sanguis non est de integritate humanæ naturæ: quoniam integrum est, cui nulla partiũ deest. Et quia verum non addit rem aliquam supra ens (eandem enim rem significat aurum, quam significat aurum verum, & sic de alijs) ideo sequitur ꝙ nullus sanguis est de veritate humanæ naturæ, quia non est de integritate eius. Nec obstat ꝙ exangues effecti, morimur aut mortui sumus: attestatur. n. hoc ad dictam philosophiam, ꝙ sanguis est de necessitate requisitus ad vitã animalium habentium sanguinem, quoniam vt in 2. de ani. dicitur, tandiu viuunt, quamdiu aluntur. Iungendo ergo philosophiam theologiæ dicendum videtur, quòd sanguis pertinet ad necessitatem humani corporis secundum vitam animalẽ, quia est vltimum alimentum, & non pertinet ad necessitatem humani corporis spiritualis, quale fuit corpus Christi in resurrectione. Et secundum hoc cum dicitur, Totum quòd per mortem cecidit resurrexit, si perfecta ẽ resurrectio intelligendum est, de toto, quod est de necessitate corpis humani in statu seu vita spirituali, & non de toto necessario ad corp⁹ humanũ, in statu seu vita animali. In oppositum autem est cõmunis ecclesię sensus, & in sacramento altaris vinum conuersum ĩ Christi sanguinẽ, quem fatemur in Christi corpore esse.

¶Ad hanc quæstionem dicitur, ꝙ sanguis licet sit pars in potẽtia respectu carnis & membrorũ: est tamen cum hoc etiam pars in actu respectu totius animalis, ita ꝙ est & materia trãsiẽs partium posteriorum, & materia permanẽs respectu toti⁹: sicut elementa in mundo sunt partes in potentia & materia transiens respectu mistorũ, & sunt partes in actu & materia permanens respectu vniuersi. Probaturque hoc ex eo, ꝙ D triplex cõpositio in animali inuenitur, vt habetur in 2. de partibus animaliũ. Prima est, cõpositio ex elementis seu eorum virtutibus. secunda est ex partibus similaribus, puta carne, osse, neruo. tertia est ex partibus heterogeneis, vt manu, capite &c. Ad primam autem compositionem spectat compositio animalis ex humoribus, quorũ vnus est sanguis, & propterea quemadmodum componentia tam in secunda quàm in tertia compositione sunt partes in actu animalis, ita componentia in prima compositione, affirmanda sunt ꝙ sunt partes in actu animalis. Et ideo, licet in resurrectione non sit opus sanguine, vt est pars in potentia, est tamen opus illo, vt est pars in actu: alioquin non resurgeret homo integer: deficeret enim sibi aliqua partium eius in actu.

¶De prima autem quæstione, nec conclusionis nec mediorũ video certitudinem: nam ratio theologica ducit ad partem affirmatiuam, vt in litera habes, & in quolib. 5. q. 3. artic. 1. Ratio autem naturalis ad partem potius ducere videtur negatiuam: E quoniã nihil prohibet, in Christo fuisse passionis tempore sanguinem nutrimentalem, qui non est in resurrectione assumptus: quoniam non est maior ratio, quare tunc non fuerit in Christo sanguis nutrimentalis, & alias fuerit: & rursus, quare in ipso tunc non, & in alijs hominibus eiusdem ætatis sic: & rursus, quare tunc patiendo non, & si non fuisset tũc passus, fateremur in eo sanguinem nutrimentalem. Si autem in Christo tunc fuit nutrimentalis sanguis, constat quòd tunc effusus fuit, cum natura meliorem quantum potuerit, in finem reseruauerit. Non cogere autem argumenta hæc, sanguineus sudor Christi in cruciatu propassionis effusus, cum ante passionem post cœnam oraret, significat: nam sudor ille sanguineus, cum non ex ægritudinali dispositione processit. vt Aristot. in 3. de historijs animalium prouenire ponit ex mala dispositione sanguinis, & ĩ 3. de partibus animaliũ cõtigisse narrat, quibusdam propter laxum fluxumque corpus: tum, quia Christũ nõ decuit ægritudo aliqua: tum, quia operationes ipsius Christi statim subsecutæ attestantur sanitati, & non ægritudini: nã statim

Li.14.mor. ca. 31. non procul a fi.

†Aug. epiſ. 146. to.2.

D.349.

*Luc. vlt.

Epiſt. 146. non multũ lõge a princip. tom.2.

ſtatim ſurgens ab oratione, vt Lucas ait, venit ad diſcipulos vt prius, & allocut* eos de vigilia, &c. mõſtrauit ſe nõ mutatum a tanto decurſu ſudoris ſanguinei, vt immutari debuiſſet, ſi ægritudinis ſudor fuiſſet. Ille, inquam, ſudor ſanguineus fuit humor ſanguineus adhuc crudus, hoc eſt, non redactus adhuc perfecte in ſanguinem qui pars eſt hominis, & huiuſmodi crud⁹ humor vocatur ſanguis nutrimentalis. Et quoniam, vt euangeliſta teſtatur, tanta fuit eius quantitas, vt decurreret in terrã, videtur quòd totus ſanguis nutrimentalis, qui inueniendus fuiſſet in Chriſto tempore paſſionis præeffuſus fuerit in propaſſionis ſudore. Dico autẽ, q inueniendus fuiſſet tempore paſſionis, & non qui iuuentus eſt tunc, ſcilicet tempore orationis: quoniã non oportet fateri totũ nutrimentalem ſanguinem per ſudorẽ emiſſum: quoniam aliquid illius remanens potuit, nocte & mane decoqui perfecte, ita vt nihil nutrimentalis ſanguinis inueniretur in Chriſto tẽpore paſſionis, cum effuſus ſanguis eſt: ſed quia hæc magis diuinare q̃ affirmare poſſumus, ideo nullus pertinax in propria opinione inueniatur, nullus dubia pro certis affirmet: ſed pie dubitando, deuotionem ſuã proſequatur. Certum tamen & abſque hæſitatione qualibet cõſtat, Chriſti ſanguinem nutrimentalem, qui dicitur in terra inueniri, etiam ſi in paſſione effuſus ſit, nõ eſſe vnitum verbo dei perſonaliter: quoniam nũquam fuit actu pars ſanguinis, q ẽ de veritate humanæ natu. ę.

Infra q.55. art.6. ad 4. Et quol. 5. q.3. ar.1. Et opu.3. cap. 245.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæquartæ Articulũ tertiũ.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica cõcluſio: Corpus Chriſti in reſurrectione fuit glorioſum. Probatur tripliciter, & rationes clare patent in litera.

¶ In reſponſione ad ſecundum, aduerte quòd Auctor loquitur de raro & denſo vniuocatione ſeruata: quod dico, propterea quia dẽſitas ponitur etiã in corporibus cæleſtibus: non eiuſdem tamẽ rationis cum denſitate inferiorum: eſt enim ſtella denſior pars ſui orbis: nihil tamen eſt commune vniuocum corruptibili & incorruptibili corpori. Vnde cælum reſiſteret tactui, ſi quis ad orbem lunæ pertranſire vellet ibi exiſtẽs: non tamen ſentiretur tactu denſitas eius: ſed tantum tactui reſiſteret pars denſa, quantũ pars minus dẽſa. Et propterea ĩ litera dr, q corpus ratione ſuæ ſpiſſitudinis palpabile, eſt naturaliter corruptibile.

aſſumpſerat ad vitam mortalem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd caro & ſanguis ibi nõ accipitur pro natura carnis & ſanguinis, ſed vel pro culpa carnis & ſanguinis, ſicut Greg.* dicit in 14. Moral. vel pro corruptione carnis & ſanguinis: quia, vt Aug. dicit ad Conſentiũ,† de reſurrectione carnis, non ibi erat corruptio & mortalitas carnis & ſanguinis. Caro igitur ſecundum ſubſtantiam poſſidet regnum dei, ſecundum quòd dictum eſt,* ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Caro autem cum ſecundum corruptionem intelligitur, nõ poſſidebit, vnde cõtinuo additum eſt in verbis apoſtoli, Neque corruptio incorruptelam.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in eodem lib.* fortaſſis accepta occaſione ſanguinis, vrgebit nos moleſtior perſcrutator, & dicet, Si ſanguis in corpore Chriſti reſurgentis fuit, cur non & pituita, ideſt, phlegma, cur nõ & fel flauum, ideſt, cholera, & fel nigrũ, ideſt, melãcholia, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ diſciplina teſtatur? ſed quodlibet quiſquis addat, corruptionẽ addere caueat, ne ſuæ fidei ſanitatem caſtitatemque corrumpat. Valet enim diuina potentia de iſta viſibili atq; tractabili natura corporum, quibuſdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates, vt abſit labes .ſ. corruptionis, adſit effigies, adſit motio, abſit fatigatio, adſit veſcendi ptãs, abſit eſuriendi neceſſitas.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd totus ſanguis, qui de corpore Chriſti fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Chriſti reſurrexit, & eadem ratio eſt de omnibus particulis ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ pertinentibus: ſanguis autem ille, qui in quibuſdam eccleſijs pro reliquijs conſeruatur, non fluxit de latere Chriſti, ſed miraculoſe dicitur effluxiſſe de quadam imagine Chriſti percuſſa.

Articvlvs III.

Vtrum Chriſti corpus reſurrexerit glorioſum.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti non reſurrexerit glorioſum. Corpora enim glorioſa ſunt fulgẽtia, ſecundum illud Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum: ſed corpora fulgentia videtur ſecundum rationem lucis, non autem ſecundũ rationem coloris. cum ergo corpus Chriſti viſum fuerit ſub coloris ſpecie, ſicut & prius videbatur, videtur quòd non fuerit glorioſum.

¶ 2 Præt. Corpus glorioſum eſt incorruptibile: ſed corpus Chriſti nõ videtur fuiſſe incorruptibile: fuit .n. palpabile, ſicut & ipſe dicit Luc. vlt. Palpate, & videte. Dicit autem Gregor. in quadam Hom.* quòd corrumpi neceſſe eſt, quod palpatur, & palpari nõ poteſt, qđ non corrumpitur. non ergo corpus Chriſti fuit glorioſum.

Homil. 16. in euangel. paulo poſt princ.

¶ 3 Præt. Corpus glorioſum non eſt animale, ſed ſpirituale, vt patet 1. ad Corinth. 15. ſed corpus Chriſti videtur fuiſſe animale poſt reſurrectionem: quia cum diſcipulis manducauit & bibit, vt legitur Luc. vlt. & Ioan. vltimo. ergo videtur, quòd corpus Chriſti nõ fuerit glorioſum.

Sed contra eſt, quòd Apoſt. dicit ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.

Respon. Dicendum, quòd corpus Chriſti in reſurrectiõe fuit glorioſum, & hoc apparet triplici ratione. Primo quidem, quia reſurrectio Chriſti fuit exemplar & cauſa noſtræ reſurrectionis, vt habetur 1. ad Corinth. 15. Sancti autem in reſurrectione habebunt corpora glorioſa, ſicut ibidem dicitur, Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Vnde cum cauſa ſit potior cauſato, & exẽplar exemplato, multo magis corpus Chriſti reſurgentis fuit glorioſum. Secundo, quia per humilitatem paſſionis meruit gloriam reſurrectionis. unde & ipſe dicebat, Nunc anima mea turbata eſt, quod pertinet ad paſſionem: & poſtea ſubdit, Pater clarifica nomen tuum, in quo petit gloriã reſurrectionis. Tertio, quia ſicut ſupra habitum eſt,* anima Chriſti a principio ſuæ conceptionis fuit glorioſa per fruitionem diuinitatis perfectam. Eſt autem diſpenſatiue factum, ſicut ſupra dictum eſt,* vt ab anima gloria nõ redundaret in corpus, ad hoc, quòd myſterium noſtrę redemptionis ſua paſſione impleret: & ideo peracto hoc myſterio paſſionis & mortis Chriſti, ſtatim anima in corpus in reſurrectione reſumptum, ſuã gloriã deriuauit, & ita factum eſt corpus illud glorioſum.

q.34. art.4.

q.14. art.1. ad 2. arg.

Ad primvm ergo dicendum, quòd omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo ſecũdum modum recipientis: quia igitur gloria corporis deriuatur ab anima, vt Aug * dicit in epiſtola ad Dioſcorum, fulgor ſeu claritas corporis glorioſi eſt ſecundum colorem humano corpori naturalem: ſicut vitrum diuerſimode coloratum recipit ſplendorem ex illuſtratione ſolis, ſecundum modum ſui coloris: ſicut autem in poteſtate hominis glorificati eſt, vt corpus eius videatur, vel non videatur, ſicut dictum eſt, * ita in poteſtate eius eſt, quòd claritas eius videatur, vel non videatur. vnde poteſt in ſuo colore ſine aliqua claritate videri, & hoc modo Chriſtus ſuis diſcipu-

Epi.56. ante medium tom.2.

Ar.1. huius q. ad 2. arg.

lis poſt reſurrectionem ſuam apparuit.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd corpus aliquod dicitur eſſe palpabile, non ſolum ratione reſiſtentiæ, ſed ratione ſuæ ſpiſſitudinis. Ad rarum autem & ſpiſſum ſequuntur graue & leue, calidum & frigidum, & alia huiuſmodi contraria, quæ ſunt principia corruptionis corporum elementarium. Vnde corpus quod eſt palpabile humano tactu, eſt naturaliter corruptibile: ſi autem ſit aliquod corpus reſiſtẽs tactui, quod non ſit diſpoſitum ſecundũ prædictas qualitates, quæ ſunt propria obiecta tactus humani, ſicut eſt corpus cæleſte, tale corpus non poteſt dici palpabile: corpus autem Chriſti poſt reſurrectionẽ vere fuit ex elementis compoſitum, habens in ſe tangibiles qualitates, ſecundum quòd requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et ſi nihil aliud habuiſſet ſupra corporis humani naturam, fuiſſet etiam corruptibile: habuit autẽ aliquid aliud, quod ipſum incorruptibile reddidit, non quidem naturam cæleſtis corporis, vt quidam dicunt, de quo infra* magis inquiretur, ſed gloriam redundantem ab anima beata, quia vt Aug.† dicit in epiſtola ad Dioſcorum, Tam potenti natura deus fecit animam, vt ex eius pleniſſima beatitudine, redũdet in corpus plenitudo ſanitatis, ideſt, incorruptionis vigor: & ideo ſicut Greg.* dicit ibidem, oſtẽditur corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuiſſe eiuſdem naturæ, ſed alterius gloriæ.

Materiã de dotibus videtur reſpicere, quam non cõpleuit.

†epi.56. ante medium tom.2.

*homil.26. in euangel. non remote a prin.

†li.13. c.22 circa fi. t.5.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd ſicut Aug.† dicit 13. de ciuit. dei, Saluator noſter poſt reſurrectionem, iam quidem in ſpirituali carne, ſed tamen vera, cibum & potum, cum diſcipulis ſumpſit non alimentorum indigentia, ſed ea, qua hoc poterat poteſtate. ut enim Beda* dicit ſuper Lucam, aliter abſorbet aquam terra ſitiens, aliter ſolis radius calens, illa indigentia, iſte potentia. Manducauit ergo poſt reſurrectionẽ, non quaſi cibo indigens, ſed vt eo modo naturam corporis reſurgentis aſtrueret: & propter hoc nõ ſequitur, quòd fuerit eius corpus animale, quod eſt indigens cibo.

Beda c. 97. & eſt vlt. in Lu. ſuper illud: Habetis aliquid vt manducetur?

Articvlvs. IIII.

Vtrum corpus Chriſti debuerit cum cicatricibus reſurgere.

3. diſ. 21. q. 2. ar. 4. q. 3. Et op. 3. c. 245. Et op. 60. cap. 22.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur q corpus Chriſti non debuerit cum cicatricibus reſurgere. Dicitur enim 1. ad Cor. 15. quòd mortui reſurgent incorrupti: ſed & cicatrices & vulnera ad quandam corruptionem pertinẽt & defectũ. non ergo fuit cõueniẽs, vt Chriſtus, qui eſt reſurrectionis actor, cũ cicatricibus reſurgeret.

Ar. 1. huius quæſt.

¶ 2 Præt. Corpus Chriſti integrum reſurrexit, ſicut dictum eſt: * ſed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis: quia per eas diſcontinuatur corpus. non ergo videtur fuiſſe cõueniẽs, quòd in corpore Chriſti aperturæ vulnerũ remanerent, etſi remanerent ibi quædam vulnerum inſignia, quæ ſufficiebãt ad aſpectũ ad quẽ Thomas credidit, cui dictum eſt, Quia vidiſti me Thoma credidiſti.

Lib. 4. c. 19. paulo ante finem.

¶ 3 Præt. Damaſ. dicit in 4. lib. q poſt reſurrectionem de Chriſto dicuntur quædam vere, quæ non habuit ſecundũ naturam, ſed ſecundum diſpenſationem, ad certificãdum, quòd ipſum quod paſſum eſt corpus reſurrexit, vt cicatrices. Ceſſante autem cauſa, ceſſat effectus. ergo videtur quòd certificatis diſcipulis de ſua reſurrectione cicatrices vlterius non habuerit: ſed nõ conueniebat immutabilitati gloriæ q aliquid aſſumeret, qđ perpetuo in eo non remaneret. ergo videtur q nõ debuerit corpus cum cicatricibus in reſurrectione reſumere.

Sed contra eſt, quòd Dominus dicit Thomæ Ioan. 20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus ſed fidelis.

Respon. Dicendum, quòd conueniens fuit animam Chriſti in reſurrectione corpus cũ cicatricibus reſumere. Primo quidem, propter gloriã ipſius Chriſti: dicit enim Beda ſuper* Lucam, quòd non ex impotentia curãdi, cicatrices ſeruauit, ſed vt in perpetuum victoriæ ſuæ circumferat triumphum. vnde & Aug. dicit in 22.† de ciuit. dei, quòd fortaſſis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt: non .n. deformitas in eis, ſed dignitas erit, & quædam, quàmuis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit. Secundo, ad confirmandum corda diſcipulorum circa fidem ſuæ reſurrectionis. Tertio, vt patri pro nobis ſupplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, ſemper oſtendat. Quarto, vt ſua morte redemptis, quàm miſericorditer ſint adiuti, propoſitis eiuſdem mortis indicijs, inſinuet. Poſtremo, vt in iudicio quàm iuſte damnentur, ibidem denuntiet. unde ſicut Auguſt. dicit in lib. 2. de ſymbolo cap. 8. Sciebat Chriſtus quare cicatrices in ſuo corpore ſeruaret: ſicut enim demonſtrauit Thomæ non credenti niſi tangeret & videret, ita etiam inimicis vulnera demonſtraturus eſt ſua, vt conuincens eos veritas dicat: Ecce hominem quem crucifixiſtis, videtis vulnera quæ infixiſtis, agnoſcitis latus quod pupugiſtis: quoniam per vos & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis.

Super illud Luc. oſtendit eis manus ca. 97. in Luc. & ẽ vltimum.

†li.22. c.20 in princ. tomo 5.

Ad primvm ergo dicendũ, q cicatrices illæ, quæ in corpore Chriſti permanſerunt, nõ pertinent ad corruptionem vel defectũ: ſed ad maiorem cumulũ gloriæ, inquantum ſunt quædam virtutis inſignia, & in illis locis vulnerum, quidam ſpecialis decor apparebit.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd illa apertura vulnerum, quàmuis ſit cum quadam ſolutione continuitatis, totum tamẽ hoc recompenſatur per maiorem decorem gloriæ, vt corpus non ſit minus integrum, ſed magis perfectum: Thomas autem nõ ſolum vidit, ſed etiam vulnera tetigit: quia, vt dicit Leo Papa, ſuffecit ſibi ad fidem propriam, vidiſſe quod viderat, ſed nobis operatus eſt, vt tangeret quem videbat.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd Chriſtus in ſuo corpore voluit cicatrices vulnerum remanere, non ſolum ad certificandum diſcipulorum fidem, ſed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quòd ſemper in eius corpore cicatrices illæ remanebunt: quia, vt Aug.* dicit ad Conſentium, de reſurrectione carnis, domini corpus in cælo eſſe credo, vt erat quando aſcendit in cælum. Et Gregor.† 14. Moral. dicit. Quòd ſi quid in corpore Chriſti poſt reſurrrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli ſententiam, poſt reſurre-

ctionem

Aug. epiſt. 146. pau a prin. to

†li. 14. mo c. 31. a m

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæquartæ Articulum quartum.*

Titulus, prout cõmuniter in eccleſia cicatrices Chriſti intelliguntur, ſcilicet vt cum foraminibus ſumuntur.

¶ In corpore vnica eſt concluſio: Conuenit animã Chriſti reaſſumere corpus cum cicatricibus. Probatur quinque rationibus, quę patent in litera.

¶ Vbi aduerte, quòd Auctor Auguſt. ſequens rationem cicatricum Chriſti nõ ex parte corporis, ſed animæ reddit: quoniã non ad pulchritudinem corporis, ſed animæ ſpectant. Vt enim in reſponſione ad ſecundum dicitur, apertura illa vulnerum recompenſatur per maiorem decorem, in quo monſtratur, quòd ex parte corporis recompenſatione eget. Reliqua clara ſunt in litera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionem dominus redijt in mortem, quod quis dice re vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis resurre ctionem denegat? Vnde patet quòd cicatrices, quas Christus post resurrectionem in suo corpore ostẽdit, numquàm postmodum ab illo corpore sunt remotæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum primum.*

Titulus de manifestatione facta Christi discipulis quærit, an talis manifestatio debuerit fieri omnibus publice, sicut publice manifestata est passio.

¶In corpore, primo ponitur vna distinctio bimembris, scilicet eorum quæ cognoscuntur, quædam communi lege, quædam solo gratiæ munere sunt cognoscibilia. Deinde ponitur conclusio responsiua: Christi resurrectio non debuit omni populo manifestari, sed quibusdã, per quos ab alijs crederetur. Probatur: quia Christus resurrexit ad vitam gloriosam. ergo, &c. Consequentia probatur ex differentia inter dicta duo genera cognoscibilium consistente in hoc, quòd primum genus exponitur cognoscendum omnibus: secundum autem, ẽm legem diuinam gradatim per quosdam ad alios deriuatur: constat autem vitam gloriosam sub secundo genere cõtineri, & clare patent omnia in litera.

Super q. 36 ar. 2. cor. Et ep. 3. c. 245 1 t 1. Cor. 15.

QVAESTIO LV.

De manifestatione resurrectionis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de manifestatione resurrectionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum Christi resurrectio omnibus manifestari debuerit, an solũ quibusdam specialiter personis.

¶Secundo, Vtrum fuisset conueniens, quòd eis videntibus resurgeret.

¶Tertio, Vtrum post resurrectionem debuerit cum suis discipulis conuersari.

¶Quarto, Vtrũ fuerit conueniens, quòd suis discipulis in aliena effigie appareret.

¶Quinto, Vtrum resurrectionem suam argumentis manifestare debuerit.

¶Sexto, De sufficientia illorum argumentorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari. Sicut enim publico peccato debetur pœna publica, secundum illud 1. ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, ita merito publico debetur præmium publicum: sed claritas resurrectionis est præmium humilitatis passionis, vt Augu. dicit super Ioan.* cum ergo passio Christi fuerit omnibus manifestata, eo publice patiente, videtur quòd gloria resurrectionis ipsius omnibus manifestari debuerit.

*tract. 104. in Io. circa fin. tom. 9.

¶2 Præt. Sicut passio Christi ordinatur ad nostram salutem, ita & eius resurrectio, secundum illud Ro. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: sed illud quod ad communem vtilitatem pertinet, omnibus debet manifestari. ergo resurrectio Christi omnibus debuit manifestari, & non specialiter quibusdam.

¶3 Præt. Illi, quibus manifestata est resurrectio Christi, fuerunt resurrectionis testes: vnde dicitur Act. 4. Quem deus suscitauit a mortuis, cuius nos testes sumus: hoc autem testimonium ferebant publice prædicando: quod quidem non conuenit mulieribus, secundum illud 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant, & 1. ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto. ergo videtur quòd inconuenienter resurrectio Christi manifestata fuerit primo mulieribus, quàm omnibus communiter.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Act. 10. Quem deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri nõ omni populo, sed testibus præordinatis a deo.

RESPON. Dicendum, quòd eorum, quæ cognoscuntur, quædam cognoscuntur communi lege naturæ, quædam autem cognoscuntur ex speciali munere gratiæ, sicut ea, quæ diuinitus reuelantur: quorum quidem, vt Dionys. dicit in lib. cælest. hierar.* hæc est lex diuinitus instituta, vt a deo immediate superioribus reuelentur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores, sicut patet in ordinatione cęlestium spirituum: ea vero, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedũt, secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti diligentibus te: & ideo eiusmodi ab homine non cognoscuntur, nisi diuinitus reuelata, sicut Apostolus dicit primæ ad Corinth. 2. Nobis reuelauit deus per spiritum suum. quia igitur Christus resurrexit gloriosa resurrectione, ideo eius resurrectio non omni populo manifestata est, sed quibusdam quorum testimonio deferretur in aliorum notitiam.

Cap. 4. cæl. hier. a medio illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi peracta est in corpore adhuc habente naturam passibilem, quę communi lege nota est omnibus: & ideo passio Christi omni populo immediate manifestari potuit. Resurrectio autem Christi facta est per gloriã patris, vt Apost. dicit Rom. 6. & ideo immediate manifestata est, non omnibus, sed quibusdam. quòd autem publice peccantibus pœna [d] publica imponitur, intelligendum est de pœna præsentis vitæ: & similiter publica merita publice præmiari oportet, vt alij prouocentur: sed pœnæ & præmia futuræ vitæ non publice omnibus manifestantur, sed specialiter illis, qui ad hoc præordinati sunt a deo.

D. 98.

AD 2m dicendum, quòd resurrectio Christi sicut est ad communem omnium salutem, ita in notitiam omnium peruenit: non quidem sic, quòd immediate omnibus manifestaretur, sed quibusdam, per quorum testimonium deferretur ad omnes.

AD 3m dicendum, quòd mulieri non permittitur publice docere in ecclesia: permittitur autem ei priuatim aliquos domestica admonitione instruere. & ideo sicut Ambros. dicit super Luc.* Ad eos femina mittitur, qui domestici sunt, non autem mittitur ad hoc, quòd resurrectionis testimonium ferat ad populum. Ideo autem primo mulieribus apparuit, vt mulier, quæ primo nuntium mortis ad hominem detulit, primo etiam vitam resurgentis Christi in gloria nuntiaret: vnde Cyrillus* dicit, Femina, quæ quondam mortis fuit ministra, venerandum resurrectionis mysterium prima percipit, & nuntiat. adeptum est igitur femineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium. Similiter etiam per hoc ostenditur, quòd quantum ad statum gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur [d] femineus sexus: sed si maiori charitate feruebunt, maiori etiam gloria ex visione diuina potientur, eo quòd mulieres quæ Dominum arctius amauerunt, intantum, vt ab eius sepulcro discipulis etiam recedentibus non recederent, primo viderunt dominum in gloria resurgentem.

Cap. vlt. in Lu. nõ mul tũ ante medium. to. 5.

Lib. 12. in Io. c. 51. super illud, vade ad fratres tuos, & dic eis.

D. 17.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶In corpore vnica est conclusio: Resurrectio Christi non debuit ab hominibus immediate videri, sed eis ab angelis nuntiari. Probatur: Ordo diuinitus institutus exigit, vt ea, quæ sunt supra homines cognoscibilia, hominibus ꝑ angelos reuelẽtur, vt patet ex Dionys. sed resurrectio Christi est huiusmodi. ergo. Et confirmatur auctoritate Hilarij.

¶In responsione ad secundum adde, ꝙ ascẽsio Christi quãtum ad terminum ad quem excedentem cognitionẽ humanam, manifestata est discipulis ab angelis, dicentibus, Hic Christus qui assumptus est a vobis in cælum.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuisset conueniens, quòd discipuli viderent Christum resurgere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur conueniens fuisse, quòd discipuli viderent Christum resurgere. Ad discipulos.n. pertinebat resurrectionem Christi testificari, secundum illud Act. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimoniũ resurrectionis Iesu Christi domini nostri: sed certissimum est testimonium de visu. ergo conueniens fuisset, vt ipsam resurrectionem Christi viderent.

¶2 Præt. Ad certitudinem fidei habendam, discipuli ascensionẽ Christi viderunt, secundũ illud Act. 1. Videntibus illis, eleuatus est: sed similiter oportet de resurrectione Christi certam fidem habere. ergo videtur quòd discipulis videntibus, debuerit Christus resurgere.

¶3 Pręt. Resurrectio Lazari, quoddam indicium fuit futuræ resurrectionis Christi: sed discipulis videntibus, Dominus Lazarum suscitauit. ergo videtur quòd etiam Christus resurgere debuerit, discipulis videntibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Mar. vlt. Resurgens dominus mane prima sabbathi, apparuit primo Mariæ Magdalenæ: sed Maria Magdalena non vidit eum resurgere: sed cum eum quæreret in sepulcro audiuit ab angelo, Surrexit, non est hic. ergo nullus vidit eum resurgere.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Apostol. Ro. 13. quæ a deo sunt, ordinata sunt: est aũt hic ordo diuinitus institutus, vt ea, quę supra homines sunt, hominibus per angelos reuelentur, vt patet per Dion.* 4. cap. cæl. hier. Christus autem resurgens non redijt ad vitam cõmuniter hominibus notam, sed ad vitam quandam immortalem & deo cõformem, secundum illud Rom. 6. Quòd enim viuit, viuit deo: & ideo ipsa Christi resurrectio non debuit immediate ab hominibus videri, sed eis ab angelis nuntiari. vnde Hilarius dicit super Matth.† quòd ideo angelus prior resurrectionis est index, vt quodam famulatu paternæ voluntatis resurrectio nuntiaretur.

Ca. 4. a medio.

Ca. vlt. in Mat. circa fine illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd apostoli potuerunt testificari Christi resurrectionem, etiam de visu: quia Christũ post resurrectionem viuentem, oculata fide viderunt, quem mortuum sciuerant: sed sicut ad visionem beatam peruenitur per auditũ fidei, ita ad visionem Christi resurgentis, peruenerunt homines per ea, quæ prius ab angelis audierunt.

AD 2m dicendum, quòd ascensio Christi quantum ad terminum a quo, non transcendebat hominum communem notitiam: sed solum quantum ad terminũ ad quem: & ideo discipuli potuerũt videre ascensionem Christi, quantum ad terminum a quo, idest, secundum quòd eleuabatur a terra: non autem viderunt ipsam, quantum ad terminũ ad quem, quia non viderunt quomodo reciperetur in cælo: sed resurrectio Christi transcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum a quo, secundũ quòd anima redijt ab inferis, & corpus de sepulcro clauso exiuit, & quantum ad terminum ad quem, secundum quòd est adeptus vitam gloriosam: & ideo non debuit resurrectio fieri sic, quòd ab homine videretur.

AD 3m dicendum, quòd Lazarus resuscitatus est, vt rediret ad vitam, quam prius habuerat, quæ communem notitiam hominum non transcendit: & ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis conuersari.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus post resurrectionẽ non debuit continue cum discipulis conuersari. Probatur: Duo erant discipulis declaranda, scilicet veritas resurrectionis & gloria resurgentis: sed prima non exigebat continuam conuersationem: secundæ autem nocere poterat continua conuersatio. ergo. Minor declaratur in litera quo ad singulas partes. Et confirmatur auctoritate verborũ Christi in euangelio, & expositionis Bedæ, quæ ad hoc tendunt, vt monstrent quòd cõtinua conuersatio cum discipulis, erat de pertinẽtibus ad vitam mortalem: hoc enim significat Christus dicens, Cũ adhuc essem vobiscum.

3. dis. 21. q. 2. ar. 3. cor. & dis. 22. q. 3. ar 2. q. 3. cor. Et Ioã. 20. l. 6. prĩ. & cap. 21. princ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis cõuersari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionẽ apparuit, vt eos de fide resurrectionis certificaret, & consolationem perturbatis afferret, secundum illud Ioã. 20. Gauisi sunt discipuli viso domino: sed magis fuissent certificati & consolati, si eis continue suam præsentiã exhibuisset. ergo videtur, quòd continue cum eis debuerit conuersari.

¶2 Præt. Christus resurgens a mortuis, non statim ascendit in cęlum, sed post dies quadraginta, vt habetur Act. 1. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius esse, quàm vbi discipuli eius erant pariter cõgregati. ergo videtur quòd continue cum eis conuersari debuerit.

¶3 Præt. Ipso die resurrectionis dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur, vt Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum. Primo quidem, mulieribus ad monumentum. Secundo, eisdem egredientibus a monumento in itinere. Tertio, Petro. Quarto, duobus discipulis euntibus in castellum. Quinto, pluribus in Hierusalem, vbi non erat Thomas. ergo etiam videtur quòd & alijs diebus ante suam ascensionem, ad minus pluries debuerit apparere.

Lib. 3. cap. vlt. ante fi. lib. tom. 4.

¶4 Pręt. Dominus ante passionem eis dixerat Mat. 26. Postquàm resurrexero, præcedam vos in Galilæam, quod etiam angelus & ipsemet Dominus post resurrectionem mulieribus dixit: & tamen antea in Hierusalem ab eis visus est, & ipso die resurrectionis, vt dictum est,† & etiam die octauo, vt legitur Io. 20. non ergo videtur, quòd conuenienti modo post resurrectionem cum discipulis fuerit conuersatus.

Argu. præced.

SED CONTRA est, quòd Ioan. 20. dicitur, quòd post dies octo, Christus discipulis apparuit. non ergo continue conuersabatur cum eis.

RESPON. Dicendum, ꝙ circa resurrectionẽ Christi duo erant discipulis declarãda, scilicet ipsa veritas resurrectionis, & gloria resurgentis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestandam, sufficit ꝙ pluries eis apparuit, & cum eis familiariter est locutus, & comedit

medit & bibit, & se eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem resurgentis manifestandam, noluit continue conuersari cum eis, sicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habuerat. vnde Luc. vlt. dicit eis, Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cũ adhuc essem vobiscum: tunc quidem erat cum eis præsentia corporali, sed ante cum eis fuerat, non solum corporali præsentia, sed etiam per similitudinem mortalitatis. vnde Beda* prædicta verba exponens dicit, Cum adhuc essem vobiscum, idest, cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis & vos: tũc quidem in eadem carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat.

Cap. 97. in Luc. & est vltimũ parum ante medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd frequens Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipulos de veritate resurrectionis: conuersatio autem continua eos potuisset ducere in errorem, vt ad similem vitam eum resurrexisse crederent, quam prius habuerat: consolationem autem de continua sui præsentia eis in alia vita repromisit, secundum illud Ioan. 16. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

Ad 2^m dicendum, quòd Christus non ideo non continue conuersabatur cum discipulis, quia reputaret se alibi conuenientius esse, sed quia hoc discipulis instruendis conuenientius iudicabat, si non continue conuersaretur cum eis ratione prædicta. Incognitum [d] autem est quibus in locis intermedio tempore corporaliter esset: cum hoc scriptura non tradat, & in omni loco sit dominatio eius.

D. 244.

Ad 3^m dicendum, quòd ideo prima die frequentius apparuit: quia per plura indicia erant admonendi, vt a principio fidem resurrectionis reciperent. Postquàm autem iam eam receperant, non oportebat eos iam certificatos, tam frequentibus apparitionibus instrui. vnde in euangelio non legitur, quòd post primum diem eis apparuerit nisi quinquies: vt enim Augustin.† dicit in lib. de consensu euangelistarum, post primas quinque apparitiones, sexto, eis apparuit, vbi vidit eum Thomas, septimo, ad mare Tyberiadis in captione piscium, octauo, in monte Galilææ, secundum Matth. nono, quòd dicit Mar. Nouissime recumbentibus: quia iam nõ erant in terra cum illo conuiuaturi, decimo, in ipso die ascensionis, non iam in terra: sed eleuatus in nube, cũ in cælum ascenderet: sed non omnia scripta sunt, sicut Ioan. fatetur. Crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquàm ascendisset in cælum, & hoc ad consolationem ipsorum. vnde & 1. ad Corinth. 15. dicitur, quòd visus est plusquàm quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in euangelio non habetur mentio.

Lib. 3. ante fin. lib. to. 4

Ad 4^m dicendum, quòd sicut Chrysosto.† dicit, exponens illud, quod dicitur Matth. 16. Postquàm resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandam regionem, vt eis appareat, vadit: sed in ipsa gente & in ipsis fere regionibus, in quibus cum eo plurimum fuerant conuersati: vt & hinc crederent, quoniam qui crucifixus est, ipse est & qui resurrexit: propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, vt a timore iudæorum liberarentur. Sic ergo, vt Ambro.* dicit super Luc. Dominus mandauerat discipulis, vt in Galilæa eum viderent: sed illis ob metum intra conclaue residentibus, ipse primum se obtulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio) postea vero cõfirma-

Homil. 83. in Mat. ante med. to. 2.

Ambr. in fine cõmentariorũ in Luc. to. 5.

F tis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obstat, si dicamus pauciores intra conclaue, & complures in monte fuisse: vt enim Eusebius dicit, duo euangelistæ, scilicet Lucas & Ioannes solis vndecim, hunc scribunt apparuisse in Hierusalem: ceteri vero duo in Galilæam properare, non solis vndecim, sed vniuersis discipulis & fratribus dixerunt angelum & saluatorem iussisse: de quibus & Paulus meminit dicens, Deinde apparuit plusquàm quingentis fratribus simul. Est autem verior solutio, quòd prius in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est, ad eorum consolationem: in Galilæa vero non clam, aut semel aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fe-G cit, præbens se eis viuentem, post passionem in signis multis, vt Lucas testatur in Actibus. Vel, sicut dicit August.† in lib. de consensu euangelistarum, quòd ab angelo & Domino dictum est, quòd præcederet eos in Galilæam, prophetice accipiendum est: in Galilæa enim secundum transmigrationis significationem intelligendum occurrit, quòd Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad gentes, quibus apostoli prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum prępararet, & hoc intelligitur, Præcedet vos in Galilæam: secundum illud autem quòd Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma serui intelligẽdus est, sed in illa in qua ęqua-H lis est patri, quam promisit dilectoribus suis, quo nos præcedens non deseruit.

Lib. 3. non procul ante fi. lib. to. 4.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere.

Ad qvartvm sic ꝓceditur. Videtur ꝙ Christus nõ debuerit discipulis in alia effigie apparere. Non enim potest apparere secundum veritatem nisi quod est: sed in Christo non fuit nisi vna ef-I figies. si ergo Christus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, sed ficta, quod est incõueniens, quia vt Aug.† dicit in lib. 83. q. Si fallit Christus, veritas non est, est autem veritas Christus. ergo videtur quòd Christus nõ debuerit discipulis in alia effigie apparere.

¶ 2 Præt. Nihil potest in alia effigie apparere, quàm habeat, nisi oculi intuentium aliquibus præstigijs detineantur: huiusmodi au-K tem præstigia cum fiant magicis artibus, non conueniunt Christo, secundum illud 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? ergo videtur quòd non debuerit in alia effigie apparere.

¶ 3 Præt. Sicut per sacram scripturam nostra fides certificatur, ita discipuli certificati sunt de fide resurrectionis, per Christi apparitiones: sed sicut Aug.* dicit in epistola ad Hierony. si vel vnum mendacium in sacra scriptura recipiatur, infirmabitur tota sacræ scripturæ auctoritas. ergo si vel in vna ap-

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum quartum.

Titulus clarus ex euãgelio: in quo narratur Christus visus modo vt hortulanus: modo vt peregrinus.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus quibusdam ad credendum dispositis, conuenienter apparuit in sua effigie, quibusdam autem minus dispositis cõuenienter apparuit in alia effigie. Probatur: Resurrectio Chrĩ reuelãda erat hominibus secundũ modũ, quo eis diuina reuelantur, sed diuina diuersimode affectis, diuersimode reuelantur, quia bene dispositi percipiunt secundũ veritatem, & nõ bene dispositi percipiunt secũdũ quandam confusionẽ dubietatis seu erroris. ergo. Minor probatur: quia animalis homo non percipit ea quæ dei sunt. Indispositio quorundam discipulorum probatur ex euãgelio, Nos autem sperabamus &c. Et cõfirmatur ratio auctoritate Gregorij. ¶ In

3. di. 21. q. 2. ar. 4. q. 1. ad 3. Et op. 60 cap. 22. fi.

Li. 83. quæstiun. q. 14. tom. 4.

Epistol. 18. 19. in ordine, to. 4.

paritione Christus discipulis apparuit aliter quàm esset, infirmabitur quicquid discipuli post resurrectionem uiderũt in Christo, quod est inconueniens. non ergo debuit in alia effigie apparere.

Sed contra est, quòd dicitur Marci ulti. Post hæc duobus ex eis ambulantibus, ostensus est in alia effigie euntibus in uillam.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictũ est*) resurrectio Christi manifestanda fuit hominibus per modum, quo eis diuina reue-B lantur. Innotescunt autem diuina hominibus diuersimode, secundum quòd diuersimode sunt affecti: nam illi, qui habent mentem bene dispositam, secundum ueritatem diuina percipiunt. Illi autem, qui non habẽt mentem bene dispositam, diuina percipiunt cum quadam confusione dubietatis, uel erroris. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus dei, ut dicitur 1. ad Corinthios C 2. Et ideo Christus quibusdam ad credendum dispositis, post resurrectionem apparuit in sua effigie: illis autem in alia effigie apparuit, qui iam uidebantur circa fidem tepescere: unde dicebant, Nos autẽ sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel. unde Gregor. dicit in Homi.† quòd talem se exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente: quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat a fide, ire se longius finxit, scilicet ac D si esset peregrinus.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd duæ rationes hactenus allatæ sunt in litera circa erroneam uisionẽ, qua Christ⁹ corporali visu non cognoscebatur in propria, quam retinebat, effigie. Altera affertur hic ex parte uidentis, quæ tangitur ab euangelista, Oculi autẽ eorum tenebantur ne eum agnoscerent: & hæc attribuitur opinioni diaboli ab August. Altera est posita in quæstione præcedente art. 1. ad 3. & tenet se ex parte actionis obiecti: quia scilicet corpus gloriosum, eo quòd spirituale est, in potestate sua habet agere in uisum secundum aliquid sui, & secundũ aliquid non: puta immutare uisum secundum quędam lineamenta sua, & secũdum quædã non: & similiter secundum quendam colorem & secundũ quẽdam non, & sic facile apparet uisui alia effigies corporis, in se tamen immutati. Et hãc causam rationabile est fuisse in errore Magdalenæ existimantis hortulanum, de qua non est scripta causa, ex parte oculorum.

Ex art. 1. & 2. huius q.

Ho. 23. in Euang. non procul a pri.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augus. dicit in lib. de Quæstionibus euangelii.* Nõ omne quod fingimus, mendacium est: sed quando illud fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium: cum autem fictio nostra refertur in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura ueritatis, alioquin omnia quę a sapientibus et sanctis uiris, uel etiam ab ipso Domino figuratæ dicta sunt, mendacia deputabuntur: quia secũdum usitatum intellectũ non consistit ueritas in talibus dictis: sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquã rem significandam, & ita factum est hic, ut dictũ est.†

Lib. 2. c. ul. in prin. t. 4.

In ista met solutione.

Ad 2^m dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib. E de Consensu euang.* Dominus poterat transformare carnẽ suam, ut alia re uera esset effigies ab illa, quam solebant intueri: quandoquidem, & ante passionem suam transformatus est in monte, ut facies eius claresceret sicut sol: sed non ita nunc factum est. Non autẽ incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana factum fuisse, ne agnosceretur Iesus: unde Luc. ult. dicitur, quòd oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

Lib. 3. c. 26. aliquantulũ a pri. t. 4.

Ad 3^m dicendum, quòd ratio illa sequeretur, si ab alienæ effigiei aspectu non fuissent reducti ad uere uidendum Christi effigiem: sicut enim Aug. dicit ibid.* Tantum* a Christo facta est permissio, ut scilicet prędi-

Lib. 3. c. 25. in 2. pag. a prin. to. 4. *alias tamẽ

A cto modo oculi eorum tenerentur usque ad sacramẽtum panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci: unde ibidẽ subditur, quòd aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: nõ quòd ante clausis oculi ambularent: sed inerat aliquid, quo non sinerentur agnoscere quod uidebant, quod scilicet caligo & aliquis humor efficere solet.

Articvlvs V.

Vtrum Christus ueritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd Christus ueritatem resurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambr.* Tolle argumenta ubi fides quęritur: sed circa resurrectionẽ Christi quæritur fides. non ergo habent ibi locum argumenta.

¶ 2 Præt. Gregor. dicit,† Fides nõ habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum: sed ad Christum non pertinebat meritũ fidei euacuare. ergo ad eum nõ pertinebat resurrectionem per argumenta confirmare.

¶ 3 Præt. Christus in mundum uenit, ut per eum homines beatitudinem adipiscantur, secundum illud Ioan. 10. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeãt: sed per huiusmodi ostensiones argumentorum uidetur humanæ beatitudini impedimentum præstari: dicitur enim Ioan. 20. Beati qui non uiderunt, & crediderunt. ergo uidetur, quòd Christus non debuerit per aliqua argumenta resurrectionẽ suam manifestare.

Sed contra est, quòd dicitur Actuũ. 1. quòd apparuit discipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno dei.

Respon. Dicendum, quòd argumentum dr̃ dupliciter. Quandoq; dicitur argumentũ quæcũq; ratio, rei dubiæ faciens fidẽ: quandoq; aũt dr̃ argumẽtũ aliquod sensibile signũ, qd inducitur ad alicui⁹ ueritatis manifestationẽ: sicut ẽt Arist.* in libris suis aliquãdo utit̃ nomine argumẽti. Primo igit̃ modo accipiẽdo argumentũ, Christus nõ probauit discipulis suã resurrectionẽ p argumẽta, quia talis probatio argumẽtatiua ꝓcessisset ex aliquib⁹ principiis, quæ si nõ essent nota discipulis, nihil p ea eis manifestaret̃: quia ex ignotis nõ põt aliqd fieri notũ: si aũt essent eis nota, nõ trãscẽderẽt rationẽ humanã, & ita nõ essent efficacia ad fidẽ resurrectiõis astruẽdã, quæ rationẽ humanã excedit. Oportet. n. prĩcipia ex eodem genere assumi, ut dr̃ in primo Posteriorũ.† Probauit aũt eis resurrectionẽ suã p auctoritatẽ sacræ scripturæ (quæ est fidei fundamẽtũ) cum dixit, Oportet impleri oĩa, q̃ scripta sunt in lege & psalmis & prophetis de me, ut habetur Luc. ult. Si aũt accipia-

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum quintum.

Titul⁹ i principio corporis ab ipso Auctore declaratur.

¶ In corpore, primo declaratur duplex acceptio argumenti. s. prout est ratio, rei dubiæ faciẽs fidẽ, uel p ut est sensibile signũ ad manifestandã ueritatem.

¶ Secũdo, rñdet̃ quęsito, sumẽdo argumẽtũ primo modo, duplici cõclusione. Prima est: Chrs nõ ꝓbauit discipulis resurrectionẽ suã p argumẽta. Secũda ẽ, Chrs ꝓbauit eis resurrectionẽ suã p argumentũ tale (hoc est s̃m qd) scilicet per sacrã scripturã. Prima cõclusio probatur, qa deerãt pricipia argumẽta nota discipulis. secunda probatur ex Euangelio Luc. ult. ¶ Vbi scito, ꝙ pluries post resurrectionem usus est dñs hoc argumento. s. cũ discipulis eũtibus ĩ Emã & cũ Apostolis, aperiẽdo illis sensum, vt intelligerent scripturas, & in uerbis allatis in litera.

¶ Tertio, rñdet̃ quæsito, accipiẽdo argumẽtũ secũdo modo, vna cõclusione: Chrs suã resurrectionẽ multis argumẽtis cõuenienter declarauit. Probatur dupliciter: quare hoc fecerit, & ex parte eorum, & ex parte officii prædicandi.

3. d. 21. q. 2. ar. 3. & 4. Et op. 3. c. 245. Et op. 60. c. 22.

Lib. 1. de fi. c. 5. nõ procul a fine, to. 2.

Hom. 26. in Euã. in pri. illius.

In Rhet. ad Alexãdrũ, ca. 4. a medio, to. 6.

Lib. 1. text. 20. to. 1

tur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, inquantū per quædam euidentia signa, se uere resurrexisse ostendit: unde in græco, ubi nos habemus, in multis argumentis, loco argumenti, ponitur tecmirion, quod est signum euidens ad probandum : quæ quidem signa resurrectionis Christus ostēdit discipulis ꝓpter duo. primo quidem, quia non erant corda eorum disposita, ad hoc quòd de facili fidem resurrectionis acciperent, unde ipse dicit eis Luc. ulti. O stulti & tardi corde ad credendum, & Mar. ultimo exprobrauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis. Secundo, ut per huiusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur, secundum illud 1. Io. 1. Quod uidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Amb. ibi loquitur de argumentis, secūdum rationem humanā procedentibus, quæ inualida sunt ad ea, quę sunt fidei ostendenda, sicut ostensum est.† (In corp. ar.)

AD 2^{m} dicendum, quòd meritum fidei est ex hoc, quòd homo ex mandato dei credit quod non uidet : unde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit uideri per scientiam id, quod credendo proponitur, & talis est ratio demonstratiua. Huiusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam.

(In solutione præc. ad 2.) AD 3^{m} dicendum, quòd (sicut dictum est†) meritum beatitudinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere, nisi ea quę uidet: sed quòd aliquis ea quæ non uidet, credat per aliqua signa uisa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius : sicut & Thomas, cui dictum est, Quia uidisti me, credidisti, aliud uidit & aliud credidit : uidit uulnera, & credidit deum. Est autem perfectioris fidei, qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendū: unde ad arguendum defectum fidei in quibusdam Dominus dicit Ioan. 4. Nisi signa & prodigia uideritis, nō creditis. Et secundū hoc potest intelligi, quòd illi, qui sunt tam prompti animi, ut credant deo etiam signis non uisis, sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt nisi talia uideant.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum sextum.

Titulus clarus. ¶ In corpore ē una conclusio respō siua, quæsito. Vtraque manifestatio resurrectionis, scilicet per testimonium, & per argumentum, id est signum sensibile, fuit sufficiens in suo genere: hoc est altera in genere testimonii, altera in genere signi sensibilis. (Locis supra art. 5. adducti.)

¶ Et intellige sufficientiam ad causandam certitudinem fidei, non certitudinem scientiæ. Manifestatur conclusio quo ad primam partem, primo de testimonio angelorum, secundo de testimonio scripturarum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum argumenta, quæ Christus induxit, sufficienter manifestauerint resurrectionem eius.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd argumenta quæ Christus induxit, non sufficienter manifestauerint ueritatem resurrectionis eius. Nihil enim ostendit Christus discipulis post resurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparentes, uel non ostenderint uel ostendere non potuerint : nam angeli frequenter in humana effigie se hominibus ostenderunt, & cum eis loquebantur, & conuersabantur, & comedebant, ac si essent homines ueri, sicut patet Genes. 18. de angelis, quos Abraham suscepit hospitio, & in libro Tobiæ, de angelo, qui eum duxit & reduxit: et tamen angeli non habent F uera corpora naturaliter sibi unita, quod requiritur ad resurrectionē. non ergo signa quæ Christus discipulis exhibuit, fuerunt sufficientia ad resurrectionē eius manifestādā.

§ 2 Præt. Christus resurrexit resurrectione gloriosa, id est, habens simul humanam naturam cum gloria : sed quædam Christus ostendit discipulis, quæ uidentur esse contraria naturæ humanæ (sicut quòd ab oculis eorum euanuit, & quòd G ad eos ianuis clausis intrauit) quædam autem uidētur esse contraria gloriæ : puta quòd manducauit & bibit, & quòd habuit uulnerum cicatrices. ergo uidetur quòd illa argumenta non fuerint sufficiētia, neq; conuenientia ad fidem resurrectionis ostendendam.

Vbi quo ad testimonium angelorum, potest addere, quod in die Ascensionis angeli testimonium perhibuerunt resurrectioni Christi, annuntiādo illius locum & secundum aduentū ita testimonium angelorū habemus non solum per mulieres, sed ad ipsos discipulos immediate. Secunda autem pars conclusionis declaratur quo ad duo ostensa : primo quo ad ueram resurrectionem: secundo quo ad gloriam illius satis ordinate in litera. In qua clara sunt omnia.

§ 3 Præt. Corpus Christi non erat tale post resurrectionem, ut tangi deberet ab homine mortali, unde & ipse dixit Magdalenæ Ioan. 20. Noli me tangere: nondū enim ascendi ad patrem meum. non ergo fuit conueniens, quòd ad manifestandam ueritatem resurrectionis suæ, H seipsum discipulis palpandum exhiberet.

§ 4 Præt. Inter dotes glorificati corporis, præcipua uidetur esse claritas, quam tamen in resurrectione nullo argumento ostendit. ergo uidetur quòd insufficientia fuerint illa argumenta ad manifestandam qualitatem resurrectionis Christi.

§ 5 Præt.* Angeli in testes resurrectionis inducti, ex ista dissonantia euangelistarum, insufficientes uidentur. Nam apud Mat. Angelus super lapidem reuolutum, apud Marcum uero, intus angelus describitur uisus a mulieribus ingressis monumentum. Et rursus ab istis unus, a Ioanne duo sedentes, a Luca uero duo stantes describuntur. inconuenientia ergo uidentur testimonia resurrectionis. (Argumentum supplicum.)

SED CONTRA est, quòd Christus, qui est dei I sapientia, suauiter & conuenienter disponit omnia, ut dicitur Sap. 8.

RESPON. Dicendum, quòd Christus resurrectionem suam dupliciter manifestauit, scilicet testimonio & argumento, siue signo. et utraque manifestatio in suo genere fuit sufficiens. Est enim usus duplici testimonio ad manifestandam suam resurrectionem discipulis : quorum neutrum potest refelli. Quorum primum est testimonium angelorum, qui mulieribus resurrectionem annuntiauerunt, ut patet per omnes euangelistas. Aliud autem est testimonium scripturarum, quas ipse proposuit ad ostensionem suæ resurrectionis, ut dicitur Lucæ. ultim. Argumenta etiam fuerunt sufficientia ad ostendendam K ueram resurrectionem, & gloriosam. Quòd autem fuerit uera resurrectio, ostendit uno modo, ex parte corporis. Circa quod, tria ostendit. Primo quidem, quòd esset corpus uerum & solidum, non corpus phantasticum uel rarum, sicut est aer. Et hoc ostendit per hoc, quòd corpus suum palpabile præbuit : unde ipse dicit Luc. ultim. Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. secundo ostendit quòd esset corpus humanum, ostendendo eis ueram effigiem, quam oculis intuerentur. tertio ostendit eis, quòd esset idem numero corpus, quod prius habuerat, ostendendo eis uulnerum cicatrices: unde ut legitur Luc. ult. dixit eis A Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Alio modo, ostendit eis ueritatem suæ resurrectionis ex parte animæ, iterato corpori unitæ. Et hoc ostendit per opera triplicis uitæ. Primo quidem, per opus uitæ nutritiuæ, in hoc, quòd cum discipulis manducauit & bibit, ut legitur Luc. ult. Secundo per opera uitæ sensitiuæ, in hoc ꝙ discipulis ad interrogata respondebat, & præsentes salutabat, in quo ostendebat se & uidere, & audire. Tertio, per opera uitæ intellectiuæ, in hoc quòd eis loquebatur, & de scripturis disserebat. Et ne B quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, & ulterius per hoc ꝙ eis uidentibus ascendit in cælum: quia ut dicitur Io. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cęlo, Filius hominis qui est in cælo. Gloriam etiam suæ resurrectionis ostēdit discipulis, per hoc ꝙ ad eos ianuis clausis intrauit: secundum enim quòd Greg.* dicit in Hom. palpandam carnem Dominus præbuit, quam ianuis clausis introduxit, ut esse post resurrectionē ostēderet corpus suum, & eiusdem naturæ & alterius gloriæ: similiter etiam ad proprietatem glorię pertinebat, quòd subito ab oculis eorum euanuit, ut dicitur Lucę ult. quia per hoc ostendebatur, ꝙ in potestate eius erat uideri, & non uideri : quod pertinet ad conditionem corporis gloriosi, ut supra* dictum est. (Hom. 26. in Euan. nō remota a pri.) (Q. 54. ar. 1. ad 2. arg. & arti. 3. ad 1. arg.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet singula argumentorum non sufficerent ad manifestandā perfecte Christi resurrectionem, tamen omnia simul accepta perfecte Christi resurrectionem manifestant : maxime propter scripturæ testimonium et angelorum dicta, & etiam ipsius Christi assertionem miraculis cōfirmatam : angeli autem apparentes non asserebant se homines esse: sicut asseruit Christus uere se hominem esse. Et tamen aliter Christus manducauit, & aliter angeli: nam quia corpora ab angelis assumpta, non erant corpora uiua uel animata, non erat uera comestio, licet esset uera cibi cōtritio, & traiectio in interiorē partem corporis assumpti : unde & angelus dixit Tobiæ 10. Cum essem uobiscum, uidebar quidem uobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili utor: sed quia corpus Christi uere fuit animatum, uera fuit eius comestio. ut enim Aug.† dicit 13. de Ciui. dei, non potestas, sed egestas edendi, corporibus resurgentium auferetur: unde sicut Beda* dicit, Christus mādducauit potestate, non egestate. (Lib. 3. c. 22. circa fi. t. 5.) (*Cap. 97. in Luc. parum ante med. tom. 2)

AD 2^{m} dicendum, quòd (sicut dictum est) argumenta quædam inducebantur a Christo ad probandam ueritatem humanæ naturæ, quædam uero ad probandam gloriam resurgentis. Conditio autem naturæ humanę, secundum quòd in se consideratur (quantum scilicet ad statum præsentem) contrariatur con- E ditioni gloriæ, secundum illud 1. ad Corinthios. 15. Seminatur in infirmitate, surget in uirtute. et ideo ea quæ inducuntur ad ostendendam conditionem gloriæ, uidentur habere contrarietatem ad naturam, non simpliciter, sed secundum statum præsentem, & econuerso : unde Gregor.* dicit in Homil. quòd duo mira & iuxta humanam rationem sibi ualde contraria, Dominus ostendit, dum post resurrectionem corpus suum, & incorruptibile, & tamen palpabile demonstrauit. (Ho. 26. in Euan. paulo a prin.)

AD 3^{m} dicendum, quòd (sicut August.* dicit super Ioan.) hoc quod Dominus dixit, Noli me tangere, nōdum enim ascendi ad Patrem meum, sic dictum est ut A in illa femina figuraretur ecclesia de gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cum ascendisset ad patrem : aut sic in se credi uoluit Iesus, hoc est sic se spiritualiter tangi, quòd ipse & pater unum sunt. Eius quippe intimis sensibus quodammodo ascendit ad patrem, qui sic in eo profecerit, ut patri agnoscat æqualem. Hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem flebat : quòd autem Maria alibi legitur Christum tetigisse, quando simul cum aliis mulieribus accessit, & tenuit pedes eius, quæstionem non facit, ut Seuerianus dicit: siquidem B illud de figura est, hoc de sexu : illud de diuina gratia, hoc de humana natura : uel sicut Chrysosto.* dicit, uolebat hæc mulier adhuc cum Christo conuersari, sicut & ante passionem, & præ gaudio nihil magnum cogitabat : quamuis caro Christi multo melior facta fuerit resurgendo. Et ideo dixit : nondum ascendi ad patrem meum, quasi dicat, non æstimes me iam terrenam uitam agere : quòd enim in terris me uides, hoc est, quia nondum ascendi ad patrem meum, sed in promptu est quòd ascendam : unde subditur, Ascendo ad patrem meum, & patrē uestrū. (Trac. 121. a med. illius tom. 9) (Hom. 85. in Io. super illud, noli me tangere to. 3)

AD 4^{m} dicendum, quòd sicut August.* dicit in Dialog. ad Orosium, Clarificata carne Dominus resurre- C xit : sed noluit in ea clarificatione discipulis suis apparere, quia non possent oculis suis talem claritatem prospicere : si enim antequam moreretur pro nobis, & resurgeret, quando transfiguratus est in monte discipuli sui eum uidere non potuerunt, quanto magis glorificata carne Domini, eum uidere non potuerunt? Est etiam considerandum, quòd post resurrectionem Dominus hoc præcipue uolebat ostendere, quòd idem ipse esset, qui mortuus fuerat, quòd multum poterat impedire, si eis sui corporis claritatem ostenderet : nam immutatio quæ fit secundum aspectum, maxime ostendit diuersitatem eius, quod uide- D tur : quia sensibilia communia (inter quæ est unum & multa, uel idem & diuersum) maxime diiudicat uisus: sed ante passionem, ne infirmitatem passionis eius discipuli despicerent, intendebat Christus eis gloriam maiestatis suæ ostendere, quam maxime demonstrat claritas corporis. Et ideo ante passionē, gloriam suam demonstrauit discipulis per claritatē, post resurrectionem autem per alia indicia. (In dial. 65. qu. q. 14. in prin. to. 4)

AD 5^{m} dicendum, quòd sicut Augu.† dicit in libro de Consensu Euang. possumus intelligere unum angelum uisum a mulieribus, secundum Matth. & Mar. ut eas ingressas in monumētum accipiamus, in aliquod scilicet spatium, quod erat aliqua maceria communitum, atque ibi uidisse angelum * sedentem a dextris, quod dicit Marcus. Deinde dum introspicerent locum in quo iacuerat corpus Domini, uisos ab E eis alios duos angelos, primo quidem sedentes (ut dicit Ioan.) & postea eos surrexisse, ut stantes uiderentur, ut dicit Lucas. (lib. 3. c. 24. tom. 4) (* Supra lapidem reuolutū a monumento, sicut dicit Mat. ut hoc sit sedentē.)

QVAESTIO LVI.

De resurrectionis Christi causalitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causalitate resurrectionis Christi.

Tertia S. Thomæ.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum primum.

Titulus clarus. ¶ In corpore una est conclusio: Resurrectio Christi est cā nostrę resurrectionis. Probat tripliciter. Primo ratio-

Universidad de Deusto Biblioteca

ne principii in quolibet genere, &c. secūdo auctoritate Apostoli: tertio ex consonantia Verbi incarnati. Omnia clara & distincta sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte ꝙ humanitas Christi quia est organum cōiunctum personaliter uerbo dei, est uelut uniuersale instrumentum dei ad miracula facienda, ut ex superius dictis habetur. Determinatur autem ad esse instrumētum ad hoc, uel illud opus miraculosum, per aliquā ipsius conditionem: ita quòd ex hoc ꝙ passa est, intelligimus cōmunicatam sibi per quandam appropriationē uirtutem remissiuam peccatorum, & ex hoc quòd resurrexit, communicata similiter est sibi uirt⁹ resuscitatiua mortuorum, & sic de aliis similibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuūtur instrumētaliter, deo autē principaliter: sic enim resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis: quoniam per ipsam, ut dictum est, Christ⁹ homo instrumentum efficax constitutus est ad resuscitandos homines in uitam æternam.

4.d.43.ar.2 q.1. Et 4.cō. c.78. Et ueri.q.27.ar.3 ad 7. Et op. 3.c.246. Et op.60.c.21. Et 1.co.15. lec.1.

**ca.ul. par. 3.a med.*

Damasc.lib. 4.c.28

Et circa hoc quæruntur duo. **F**

¶ Primo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

¶ Secundo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ iustificationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio **G** Christi non sit causa resurrectionis corporum. Posita enim causa sufficienti, necesse est effectum poni. si ergo resurrectio Christi est causa sufficiens resurrectionis corporum, statim eo resurgēte omnes mortui resurgere debuerunt.

¶ 2 Præt. Causa resurrectionis mortuorum est diuina iustitia, ut scilicet corpora simul præmientur uel puniantur cum animabus, sicut cōmunicauerunt in merito uel peccato, ut dicit Dionysi. ulti. cap. Cæl. Hier. & ēt Damasc. dicit † in 3. li: **H** sed iustitiam dei necesse esset impleri, etiam si Christus non resurrexisset. ergo etiam Christo non resurgente, mortui resurgerent. non ergo resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum.

¶ 3 Præt. Si resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, aut esset causa exemplaris, aut causa effectiua, aut meritoria: sed non est causa exemplaris: quia resurrectionem corporum deus operabitur, secundum illud Ioan. 5. sicut **I** pater suscitat mortuos: deus autem non indiget inspicere ad aliquod exemplar extra se. similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit nisi per contactum uel spiritualem uel corporalem: manifestum est autem quòd resurrectio Christi nō habet contactum corporalem ad mortuos, qui resurgēt, propter distantiam temporis & loci: similiter etiā nec contactum spiritualem, qui est per fidem & charitatē, quia etiam infideles & peccatores resurgent. neque etiam est causa meritoria: quia Christus resurgens iā non erat uiator, & ita non erat in statu merendi. & ita nullo modo resurrectio Christi uidetur est causa nostræ resurrectionis. **K**

¶ 4 Præt. Cum mors sit priuatio uitæ, nihil uidetur esse aliud destruere mortem, quàm reducere uitam, quod pertinet ad resurrectionem: sed Christus moriendo, mortem nostram destruxit. ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis. non ergo eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd super illud 1. ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, quòd resurrexit a mortuis, &c. dicit Gloss. Qui est causa sufficiens resurrectionis nostræ.

RESPON. Dicendum, quòd illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium, quæ sunt post, ut dicitur in 2. Metaphys.* Primum autem in genere nostræ resurrectionis fuit resurrectio Chri, sicut ex supradictis † patet: unde oportet quòd resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. et hoc est quod Apost. dicit 1. ad Cor. 15. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & hoc rationabiliter. nam principium humanæ uiuificationis est uerbū dei, de quo dicitur in Psal. 35. Apud te est fons uitæ: unde & ipse dicit Ioan. 5. sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & Filius quos uult uiuificat. Habet autem hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus, ut quælibet causa primo operetur in id, quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: sicut ignis primo calefacit aerem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distātia, & ipse deus primo illuminat substātias sibi ꝓpinquas, per quas illuminat magis remotas, ut Dion. † dicit 13. c. Cæl. Hier. et ideo uerbum dei primo tribuit uitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus aliis.

li.2.cō.4. *†Quæst.53 art.3* *Cap.13.nō multū procul a prin.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per uirtutem Verbi uniti, quod quidem operatur, secundum uoluntatem. et ideo nō oportet, quòd statim sequatur effectus: sed secundum dispositionem uerbi dei, ut scilicet primo conformemur Christo patienti & morienti in hac uita passibili & mortali, deinde perueniamus ad* percipiendum similitudinem resurrectionis ipsius.

In corp.art. **Alias participandā.*

AD 2^{m} dicendum, quòd iustitia dei est causa prima resurrectionis nostræ: resurrectio autem Christi ē causa secundaria & quasi instrumentalis. Licet autem uirtus principalis agentis non determinetur ad hoc instrumentum determinate: tamen ex quo per hoc instrumentum operatur, instrumētum illud est causa efficiens. sic ergo diuina iustitia, quantum est de se, non est obligata ad resurrectionem nostram causandā per resurrectionē Christi: potuit enim alio modo nos deus liberare, quàm per Christi passionem & resurrectionē, ut supra * dictum est. Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifestū est, quòd resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis.

Q.46.ar.2. & 3

AD 3^{m} dicendum, quòd resurrectio Christi non est, proprie loquendo causa meritoria nostræ resurrectionis: sed est causa efficiens & exemplaris. Efficiens quidem, inquantum humanitas Christi secundū quàm resurrexit, est quodammodo instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in uirtute eius, ut supra dictum est. † Et ideo sicut alia, quæ Christus in sua humanitate fecit, uel passus est, ex uirtute diuinitatis ei⁹ sunt nobis salutaria (ut supra dictum est*) ita & resurrectio Christi est causa efficiens nostræ resurrectionis uirtute diuina: cuius proprium est mortuos uiuificare: quæ quidem uirtus præsentialiter attingit omnia loca & tempora, & talis contactus uirtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia (ut dictum est†) primordialis causa resurrectionis humanæ est diuina iustitia, ex qua Christus habet potestatem iudicium facere, inquantum filius hominis est, uirtus effectiua resurrectionis eius se extendit, non solum ad bonos, sed etiam ad malos, qui sunt eius iudicio subiecti. Sicut autem resurrectio corporis Christi, ex eo quòd corpus illud est personaliter Verbo unitū, est prima tēpore, ita etiam est prima dignitate & perfectione, ut dicit gloss. 1. ad Cor. 15. Semper autem id, quod est perfectissimum,

*Q.13.ar.2. & 3. *q.48.ar.6.* *In sol.præc. ad 1.*

fectissimum, est exemplar eius quod est minus perfectum secundum suum modū, et ideo resurrectio Christi est causa exēplaris nostræ resurrectionis. **A** Quod quidem necessarium est, non ex parte resuscitantis, qui nō indiget exēplari, sed ex parte resuscitatorū, quos oportet illi resurrectioni conformari, secundum illud Phi. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratū corpori claritatis suæ. Licet autem efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tam bonorum, quàm malorum: exemplaritas tamen eius se extendit proprie solum ad bonos, qui sunt facti cōformes filiationis ipsius, ut dicitur Ro. 8.

AD 4^{m} dicendum, quòd secundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex uirtute diuina communiter, **B** tam mors Christi, quàm etiam resurrectio, est causa tam destructionis mortis, quàm reparationis uitæ: sed secundum rationem exemplaritatis, mors Christi, per quam recessit a uita mortali, est causa destructionis mortis nostræ: resurrectio uero eius, per quam inchoauit uitam immortalem, est causa reparationis uitæ nostræ: passio tamen Christi est insuper causa meritoria, utsupra dictum est.*

Q.48.ar.1.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ sextæ Articulū secūdum.*

Titulus clarus ē. Intelligenti resurrectionē aīæ eē a morte peccati: mors enim animæ peccatum est, & uita eius est gratia dei.

¶ In corpore sunt duæ cōclusiones. Prima est: Resurrectio Chri habet uirtuē instrumētaliter effectiuā respectu resurrectionis animarū, et nō solū corporū. Probatur: Resurrectio Christi agit in uirtute deitatis, extēdētis se nō solū ad uitam corpū, sed aīę ergo.

¶ Aduerte hic, ꝙ cōsequentia, seu rō ista præsupponit supradicta d̄ potētia, seu omnipotētia humanitatis Christi, ꝙ.s. extēdat se potestas ei⁹ instrumētalis ad quæcūq; mirabilia opa, exceptis his quæ spectāt ad primā rerum creationē, &c. ubi latius patuit. Supposita.n. adęquatione organi, gratia materiæ subiectæ tenet argumentū, uirtus deitatis principalis extendit se ad uitā corporū & animarū. ergo uirtus instrumentalis humanitatis extēdit se ad eadem.

¶ Secūda cōclusio ē: Resurrectio Christi ē causa exēplaris resurrectionis animarū. Probaī: q a Christo resurgēti debem⁹ ēt secūdū animā cōformari. Et hoc d̄clarat auctoritate apostoli quo ad duo scilicet nouitatē uitę, & quo ad uitationē ulterioris mortis.

locis supra ar.1.no. **Tract.23. in Euange. Ioan. ante med.to.9*

ARTICVLVS II.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum.

C AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Aug.* super Ioan. quòd corpora resurgunt per dispēsationem humanam, sed animæ resurgunt per substantiam dei: sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam dei, sed ad dispensationem humanam. ergo resurrectio Christi, & si sit causa resurrectionis corporum, non tamen uidetur esse causa resurrectionis animarū.

¶ 2 Præt. Corpus non agit in spiritum: sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortē. ergo resurrectio Christi nō ē cā resurrectionis animarū.

¶ 3 Præt. Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum omnium corpora resurgent, secundum illud 1. ad Corin. 15. Omnes quidem resurgemus: sed non omnium animæ resurgent: quia quidam ibunt in supplicium æternū, ut dicitur Matth. 25. ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ 4 Præter. Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum: sed hoc factum est per Christi passionem, secundum illud Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. ergo resurrectionis animarum, magis est causa Christi passio, quàm eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: quæ nihil aliud ē quàm resurrectio animarū. Et super illud Psa. 29. Ad uesperum demorabitur fletus, dicit gloss. quòd resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ & animæ in præsenti, & corporis in futuro.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi agit in uirtute diuinitatis, quæ quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: a deo.n. est, & quòd anima uiuat per gratiam, & quòd corpus uiuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet instrumentaliter uirtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum: similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarū: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animā conformari, ut sicut, secundum Apo Rom. 6. Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, & sicut ipse resurgēs ex mortuis iam nō moritur, ita et nos existimemus nos mortuos esse peccato, ut iterum uiuamus in illo.

Art. præce. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* dicit resurrectionem animarum fieri per dei substantiā, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustę, nō autem participando quacūq; creaturam: unde cum dixisset, † Animæ resurgunt per substantiam dei, subdit: participatione enim dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ: sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

Trac.23. in Ioan. inter prin. & medium to.9 *Eodē loco nunc dicto.*

AD 2^{m} dicendum, quòd efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam uirtutem ipsius corporis resurgentis: sed per uirtutem diuinitatis, cui personaliter unitur.

AD 3^{m} dicendum, quòd resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificatoris: **D** sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnā uel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare, & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

**Aliàs iustificationis.*

AD 4^{m} dicendum, quòd in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas uitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per uirtutem diuinam, tam passio Christi quàm resurrrectio est causa iustificationis quo ad utrumque: sed quantum ad exemplaritatem proprie passio, & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato; resurrectio autem Christi, est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apostol. dicit Roman. 4. quòd traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra, **E** scilicet tollenda, & resurrexit propter iustificationem nostram: sed passio Christi est etiam causa meritoria, ut dictum est.*

Art. præce. ad 3 arg.

QVAESTIO LVII.

De ascensione Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ascensione Christi.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articulum primū.*

Titulus clarus. ¶ In corpor vna cōclusio: Conueniēs fuit Christū non remanere in terris, sed ascēdere in cęlū. Probaī: Locus debet eē ꝓportionat⁹ locato, etc. clar patet i litera

Universidad de Deusto Biblioteca

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primo, Vtrum fuerit conueniens Chriſtum aſcendere.
¶ Secundo, Secundum quam naturam conueniat ſibi aſcenſio.
¶ Tertio, Vtrum propria uirtute aſcenderit.
¶ Quarto, Vtrum aſcenderit ſuper omnes cælos corporeos.
¶ Quinto, Vtrum aſcenderit ſuper omnes ſpirituales creaturas.
¶ Sexto, De effectu aſcenſionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Chriſtum aſcendere.

3.d.22.q.3. ar.1. Et op. 3.c.247. Et op. 60.c.23. princip. *li.2.cõ.64. 65.66.t02. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum aſcendere. Dicit enim Philoſophus * in 2. de Cæl. quòd illa, quæ optimo modo ſe habent, poſſident ſuum bonum ſine motu: ſed Chriſtus optime ſe habuit: quia & ſecundum diuinam naturam eſt ſummum bonum, & ſecundum humanam naturam, eſt ſummæ glorificatus. ergo ſuum bonum habet ſine motu: ſed aſcenſio eſt quidam motus. ergo non fuit conueniens, quòd Chriſtus aſcenderet.

¶ 2 Præt. Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius: ſed Chriſto non fuit melius eſſe in cælo quàm in terra: nihil enim accreuit ſibi per hoc, quòd fuit in cælo: neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus. ergo uidetur, quòd Chriſtus nõ debuerit in cęlum aſcendere.

¶ 3 Præt. Filius dei humanam naturam aſſumpſit ad noſtram ſalutem: ſed magis fuiſſet ſalutare hominibus, quòd ſemper conuerſaretur nobiſcum in terris: unde ipſe dixit diſcipulis ſuis Luc. 17. Venient dies, quando deſideretis uidere unum diem Filii hominis, & non uidebitis. uidetur ergo, quòd non fuerit cõueniens Chriſtum aſcendere in cælum.

li.14.ca.31. a med. ¶ 4 Præt. Sicut Grego. * dicit 14. Moral. corpus Chriſti in nullo mutatum fuit poſt reſurrectionem: ſed non immediate poſt reſurrectionem aſcendit in cælũ: quia ipſe dicit poſt reſurrectionem Ioã. 20. Nondum aſcẽdi ad patrem meum. ergo uidetur quòd nec poſt quadraginta dies aſcendere debuerit.

SED CONTRA eſt, quòd Dominus dicit Io. 20. Aſcendo ad patrem meum, & patrem ueſtrum.

RESPON. Dicendũ, quòd locus debet eſſe proportionatus locato. Chriſtus autem poſt reſurrectionem, uitam immortalem & incorruptibilem inchoauit. *Alias per. Locus autem, in quo nos habitamus, eſt locus generationis & corruptionis: ſed locus cæleſtis eſt locus incorruptionis, & ideo non fuit conueniens, ꝙ Chriſtus poſt reſurrectionem remaneret in terris, ſed cõueniens fuit, quòd aſcenderet in cælum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud optime ſe habens, quod ſine motu poſſidet ſuum bonum, eſt ipſe deus: quia eſt omnino immutabilis, ſecũdum illud Malach. 3. Ego deus, & non mutor. Quælibet autem creatura eſt mutabilis, aliquo modo, ut patet per Auguſtin. * 8. ſuper Geneſ. ad literam. Et quia .8.c.14.t.3 Q.2.ar.1. natura aſſumpta a filio dei, remanſit creatura (ut patet ex his, quæ ſupra † dicta ſunt) non eſt inconueniens, ſi ei aliquis motus attribuatur.

F AD 2m dicendum, quòd per hoc, quòd Chriſtus aſcendit in cælum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ ſunt de eſſentia gloriæ, ſiue ſecundum corpus, ſiue ſecundum animam, tamen accreuit ei aliquid quantum ad loci decentiam, quod eſt ad bene eſſe gloriæ: non quòd corpus eius aliquid, aut perfectionis aut conſeruationis acquireret ex corpore cæleſti: ſed ſolummodo propter quandam decentiam: hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit, non quidem, quòd tunc de nouo de hoc gaudere inciperet, quando in cælum aſcendit: ſed quia nouo modo de hoc gauiſus eſt, G ſicut de re impleta: unde ſuper illud Pſalm. 15. Delectationes in dextera tua uſque in finem, dicit gloſſ. Delectatio & lætitia erit mihi in conſeſſu tuo, humanis obtutibus ſubtracto.

AD 3m dicendum, quòd licet præſentia corporalis Chriſti fuerit ſubtracta fidelibus per aſcenſionem, præſentia tamen diuinitatis ipſius ſemper adeſt fidelibus, ſecundum quòd ipſe dicit Matthæ. ultimo, Ecce, ego uobiſcum ſum vſque ad conſumationem ſæculi. Qui enim aſcendit in cælos, non deſerit adoptatos, ut Leo Papa dicit: ſed ipſa aſcenſio Chriſti in cælum, qua corporalem ſuam præſentiam nobis ſubtraxit, magis fuit utilis nobis, quàm præſentia H corporalis fuiſſet. Primo quidem, propter fidei augmentum, quæ eſt de non uiſis: unde ipſe Dominus dicit diſcipulis ſuis Ioan. 16. quòd Spirituſſanctus adueniens arguet mundum de iuſtitia, ſcilicet eorum qui credunt, ut Auguſtinus, * dicit ſuper Ioan. Trac.95. in Io. ante medium t.9 Ipſa quippe fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio: unde ſubdit, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me: beati enim qui non uident & credunt. Erit igitur ueſtra iuſtitia, de qua mundus arguetur, quoniam in me quem non uidebitis credetis. ſecundo, ad ſpei ſubleuationem: unde ipſe dicit Ioan. 14. Si abiero, & præparauero uobis locum, iterum ueniam & accipiam uos ad meipſum, ut ubi ego ſum, & uos ſitis. Per hoc enim, quòd Chriſtus humanam naturam aſſumptam, in cælo I collocauit, dedit nobis ſpem illuc perueniendi: quia ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur, & aquilæ: ut dicitur Matthæ. 24. unde & Michææ. 2. dicitur, Aſcendit pandens iter ante eos. tertio ad erigendum charitatis affectum in cæleſtia: unde dicit Apoſtol. Coloſ. 3. Quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram: ut enim dicitur Matthæ. 6. Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Et quia Spirituſſanctus eſt amor, nos in cæleſtia rapiens, ideo Dominus dicit diſcipulis Ioan. 16. Expedit uobis ut ego uadam: ſi enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos: ſi autem abiero, mittam eum ad uos: quod exponens Auguſtin. * ſuper Ioan. dicit, Non Trac. 94. in Io. poſt medium to.9 K poteſtis capere Spiritum, quandiu ſecundum carnẽ noſſe perſiſtitis Chriſtum. Chriſto autẽ diſcedente corporaliter, non ſolum Spirituſſanctus, ſed & Pater, & Filius illis affuit ſpiritualiter.

AD 4m dicendum, quòd licet Chriſto reſurgenti in uitam immortalem congrueret locus cæleſtis: tamen aſcenſionem diſtulit, ut ueritas reſurrectionis comprobaretur: unde dicitur Act. 1. quòd poſt paſſionem ſuam præbuit ſeipſum uiuum diſcipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quædã glo. * Gl. ordinaria ibid. ꝙ quia per quadraginta horas mortuꝰ fuerat, quadraginta diebus ſe uiuere confirmat. Vel per quadraginta dies

*alias typus dies tempus *præſentis ſæculi, quo Chriſtus in eccleſia conuerſatur, poteſt intelligi: quia homo conſtat ex quatuor elementis, & eruditur contra tranſgreſſionem decalogi.

¶ Super Quæſtionis quĩquageſimæſeptimæ Articulũ ſecundum.

Titulus, ut ſonat ſumendus eſt. 3.d.22.q.3. art.1.ad 2. Et opu.3.c. 247. ¶ In corpore ponitur una diſtinctio bimembris cum ſuis concluſionibus. Diſtinctio eſt circa ly ſecundum quòd, & cõcluſiones ſunt claræ. Vbi nota in hac materia, ꝙ ſicut ſuppoſitum diuinũ paſſum eſt ſecundũ naturam humanam, vt ly ſecundum, dicit conditionem patientis, ita perſona filii dei eſt ille, qui aſcendit in cælum ſecundum naturã humanam ut naturã aſcẽdentem, & ſecundũ naturam diuinam, ut cauſam aſcenſionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum conueniat Chriſto aſcendere in cælum ſecundum diuinam naturam.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd aſcendere in cælum conueniat Chriſto ſecũdum diuinam naturam. Dicitur enim in Pſalm. 46. Aſcendit deus in iubilatione, & Deuteron. 33. Aſcenſor cæli, auxiliator tuus: ſed iſta dicuntur de deo etiam ante Chriſti incarnationẽ. ergo Chriſto conuenit aſcendere in cælum, ſecundum quòd deus.

¶ 2 Præter. Eiuſdem eſt aſcendere in cælum, cuius eſt deſcendere de cælo, ſecundum illud Ioan. 3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit, & Epheſi. 4. Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit: ſed Chriſtus deſcendit de cælo, non ſecundum quòd homo, ſed ſecundum quòd deus: non enim humana eius natura ante in cælo fuerat, ſed diuina. ergo uidetur quòd Chriſtus aſcenderit in cælum, ſecundum quòd deus.

¶ 3 Præt. Chriſtus ſua aſcenſione aſcendit ad Patrẽ: ſed ad patris æqualitatem non peruenit, ſecundum quòd homo, ſic enim dicit, pater maior me eſt, ut habetur Io. 14. ergo ur̃ quòd Chriſtus aſcendit ſm̃ quòd deus.

SED CONTRA eſt, quòd Eph. 4. ſuper illud, quòd Gl. interlinearis. autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit, dicit glo. * Conſtat quòd ſecundum humanitatem Chriſtus deſcendit & aſcendit.

RESPON. Dicendum, quòd ly ſecundum, duo poteſt notare, ſcilicet conditionem aſcendentis, & cauſam aſcenſionis. Et ſi quidem deſignat conditionem aſcendentis, tunc aſcendere non poteſt conuenire Chriſto ſecundum conditionem diuinæ naturæ, tum, quia nihil eſt diuinitate altius, quo poſſit aſcendere: tum etiam, quia aſcenſio eſt motus localis, qui diuinæ naturæ non competit. quæ eſt immobilis, & inlocalis: ſed per hunc modum aſcenſio competit Chriſto ſecundum humanam naturam, quæ continetur loco, & motui ſubiici poteſt: vnde ſub hoc ſenſu poterimus dicere, quòd Chriſtus aſcendit in cælum ſecundum quòd homo, non ſecũdum quòd deus: ſi vero ly ſecundum quòd, deſignet cauſam aſcẽſionis, cum Chriſtus ex virtute diuinitatis in cælum aſcenderit, non autem ex virtute humanæ naturæ, dicendum eſt quòd Chriſtus aſcendit in cælum, non ſecundum quòd homo, ſed ſecundum quòd deus: vnde In ſerm. 3. & eſt 176. in ordine a med. to.10. Auguſt. † dicit in ſermon. de Aſcenſione, De noſtro fuit, quòd filius dei pependit in cruce, ſed de ſuo quòd aſcendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritates illæ, prophetice dicuntur de deo, ſecundum quòd erat incarnandus: poteſt tamen dici, quòd aſcendere, etſi non proprie conuenit diuinæ naturæ, poteſt A tamen ei metaphorice conuenire, prout ſcilicet dicitur, in cor hominis aſcendere, quando cor hominis ſe ſubiicit, & humiliat deo. Et eodem modo metaphorice dicitur aſcendere, reſpectu cuiuſlibet creaturæ, ex eo quòd eam ſubiicit ſibi.

AD 2m dicendum, quòd ipſe idem eſt qui aſcendit, & qui deſcendit (dicit enim Auguſt. † in lib. de l.4.c.7. circa prin. t.9. Symbolo, Quis eſt qui deſcendit? Deus homo: quis eſt qui aſcendit? idem ipſe Deus homo.) deſcenſus tamen duplex attribuitur Chriſto: vnus quidem, quo dicitur deſcendiſſe de cælo, qui quidem attribuitur deo homini, ſecundum quòd deus: non enim eſt iſte deſcenſus intelligendus ſecundum motum lo- B calem, ſed ſecundum exinanitionem, qua cum in forma dei eſſet, ſerui formam ſuſcepit: ſicut enim dicitur exinanitus non ex eo, quòd ſuam plenitudinem amiſerit, ſed ex eo quòd noſtram paruitatem ſuſcepit, ita dicitur deſcendiſſe de cælo, non quòd cælum deſeruerit, ſed quia naturã terrenam aſſumpſit in vnitatem perſonæ. Alius autem eſt deſcenſus, quo deſcendit in inferiores partes terræ, vt dicitur Epheſi. 4. Qui quidem eſt deſcenſus localis, vnde competit Chriſto ſecundum conditionem humanæ naturæ.

AD 3m dicendum, quòd Chriſtus dicitur ad pa- C trem aſcendere, inquantum aſcendit ad conſeſſum paternæ dexteræ: quod quidem conuenit Chriſto aliqualiter ſecundum diuinam naturam, aliqualiter autem ſecundum humanam, ſecundum quòd infra dicetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus aſcenderit propria uirtute.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus non aſcenderit propria virtute. D Dicitur enim Marci vltim. quòd Dominus Ieſus poſtquam locutus eſt diſcipulis, aſſumptus eſt in cælum. Et Actuum 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorũ: ſed illud quod aſſumitur & eleuatur, ab alio videtur moueri. ergo Chriſtus non propria virtute, ſed aliena ferebatur in cælum.

¶ 2 Præt. Corpus Chriſti fuit terrenum, ſicut & corpora noſtra: corpori autem terreno, contra naturam eſt ferri ſurſum. nullus autem motus eſt ex propria virtu- E te eius, quod contra naturam mouetur. ergo Chriſtus non aſcendit propria virtute in cælum.

¶ 3 Præt. Propria virtus Chriſti eſt virtus diuina: ſed motus ille non videtur fuiſſe ex virtute diuina: quia cum virtus diuina ſit infinita motus ille fuiſſet in inſtanti, & ſic non potuiſſet videntibus diſcipulis eleuari in cęlũ, vt dicitur Act. 1. ergo videtur quòd Chriſtus non aſcenderit propria virtute.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ Iſ. 63

¶ S per Quæſtionis quinquageſimæſeptimæ Articulũ tertiũ.

Titulus clarus. ¶ In corpo. ar. concluſio eſt: Chriſtus aſcendit in Opuſ. 3.c. 247. Et op. 60.c.23. cælũ propria uirtute: primo quidẽ diuina, ſecũdo aũt animę glorificatæ, mouẽtis corpus, ꝓut uult. Declarať cõcluſio, diſtiguẽdo in Chriſto naturã, diuinã. ſ. & humanã, & ſub diſtinguẽdo uirtutẽ humanã in uirtutẽ naturę & uirtutẽ gloriæ, & excluſa virtute naturali afferẽdo duas opiniões de radice virtutis gloriæ. ſ. vel ex parte lucis cæleſtis, uel ex parte beatitudinis aiæ. Et ꝑtermiſſa prima opinione, ꝗa beatitudo aiæ in dei participatione cõſiſtit, infertur cõcluſio quo ad oẽs ſui partes clariſſima, ita ꝙ expoſitione nõ eget. ¶ Aduerte hic ꝙ cũ dr̃, Chriſtũ ꝓpria virtute glorificatæ aiæ aſcẽdiſſe in cælũ, nõ ĩtelligit, niſi de ipſo locali motu aſcẽſionis. utrum. n. uirtute glorificatæ aiæ potuerit motu illo penetrare cęlos, alia q̃ſtio eſt inferius tractãda.

Universidad de Deusto Biblioteca

Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Et Gregor.* dicit in Homil. Ascensionis, Notandum est, quòd Helias in curru legitur ascendisse, ut uidelicet aperte demonstraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, super omnia sua uirtute ferebatur. Hom.29.in Euang. circa med.

RESPON. Dicendum, quòd in Christo est duplex natura, diuina scilicet & humana: unde secundũ vtrãque naturam potest accipi propria uirtus eius: sed secundum humanam naturam potest accipi duplex uirtus Christi. Vna quidẽ naturalis, quæ procedit ex principiis naturæ, & tali uirtute manifestum est, ꝙ Christus in cælum non ascendit. Alia autem uirtus in humana natura Christi, est uirtus gloriæ, secundum quã Christus in cælum ascendit. Cuius quidem uirtutis rationem, quidam accipiunt ex natura quintæ essentiæ, quæ est lux, ut dicunt, quam ponunt esse de compositione humani corporis, & per eam elementa contraria conciliari in unum: ita quòd in statu huius mortalitatis natura elementaris in corporibus humanis dominatur: & ideo secundum naturam elementi prædominantis, corpus humanum naturali uirtute deorsum fertur. In statu autem gloriæ prædominabitur natura cælestis, per cuius inclinationem & uirtutem corpus Christi & alia sanctorum corpora feruntur in cælum: sed de hac opinione & in prima parte* habitũ est, & infra magis agetur in tractatu de resurrectione † communi. Hac autem opinione prætermissa, alii assignant rationem prædictæ uirtutis ex parte animę glorificatæ, ex cuius redundantia glorificabitur corpus, ut August.* dicit ad Diosc. Erit enim tanta obedientia corporis gloriosi ad animam beatam (ut sicut Augustin.† dicit 22. de Ciuitat. dei) ubi uolet spiritus, ibi protinus erit corpus, nec uolet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Decet autẽ corpus gloriosum & immortale esse in loco cælesti, sicut dictum est.* Et ideo ex uirtute animæ uolentis, corpꝰ Christi ascendit in cælum: sicut autem corpus efficitur gloriosum participatione animæ, ita, ut August.† dicit super Ioan. participatione dei fit anima beata: unde prima origo ascensionis in cælum est uirtus diuina. sic igitur Christus ascendit in cęlum propria uirtute, primo quidem uirtute diuina, secundo uirtute animæ glorificatæ, mouentis corpus, prout vult.

1.p.qu.76. ar.7. — † Non complevit. — Epist.56.ante med.to.2 — †l.22.c.ult. nõ remote a prin.to.5. — Art.1. — Trac.23. in Ioan. inter prin.& me. tom.9

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Christus dicitur propria uirtute surrexisse, & tamen est suscitatus a patre, eo quòd eadem est uirtus Patris & Filii, ita etiam Christus ex propria uirtute ascendit in cęlum, & tamen a patre est eleuatus & assumptus.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa probat, quòd Christus non ascendit in cælum propria uirtute, quæ est naturæ humanæ naturalis: ascendit tamen in cælum propria uirtute, quæ est uirtus diuina: et propria uirtute, quæ est animæ beatæ. Et licet ascendere sursum, sit contra naturam humani corporis secundum statum præsentem, in quo corpus non est omnino subiectum spiritui: tamen non erit contra naturam, neque uiolẽtum corpori glorioso, cuius tota natura est omnino subiecta spiritui.

AD 3m dicendum, quòd etsi uirtus diuina sit infinita, & infinite operetur quantum est ex parte operantis, tamen effectus uirtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem, & secundum dei dispositionem. Corpus autem non est capax, ut in instanti localiter moueatur: quia oportet quòd commetiatur se spatio, secũdum cuius diuisionem diuiditur tempus, ut dicitur 6.* Physi. Et ideo non oportet, quòd corpus motum a deo, moueatur in instanti: sed mouetur ea uelocitate, qua deus disponit. li.6.tex.37. 38.&39.t.2

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus ascenderit super omnes cælos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ascenderit super omnes cælos. Dicitur enim in Psal. 10. Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius: quod autem est in cælo, non est supra cælũ. ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

§2 Præter. Super omnes cælos non est aliquis locus, ut ꝓbatur in primo de cælo: * sed omne corpus oportet esse in loco. ergo corpus Christi nõ ascẽdit super oẽs cælos.

§3 Præt. Duo corpora nõ possunt esse in eodem loco. Cum igitur nõ sit transitus de extremo in extremum, nisi per medium, uidetur ꝙ Christus non potuisset ascendere super omnes cælos, nisi cælum diuideretur, quod est impossibile.

§4 Pręt. Act. 1. dicitur, quòd nubes suscepit eum ab oculis eorum: sed nubes non possunt eleuari supra cælum. ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

§5 Præt. Ibi credimus Christum in perpetuum permansurũ, quo ascẽdit: sed quod contra naturam est, non potest esse sempiternum: quia id, quod est secundum naturã, est ut in pluribus, & ut frequentius. Cum ergo contra naturã sit corpori terreno, esse supra cælum, uidetur, quòd corpus Christi supra cælum non ascenderit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eph. 3. Ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia.

RESPON. Dicendum, quòd quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatem diuinam, tanto sunt superiora corporali ordine, qui est ordo localis: unde videmus quòd corpora quę sunt magis formalia, sunt naturaliter superiora (vt patet per Philosophum in quarto Physicor. & in secundo * de Cælo) per formam enim vnumquodque corpus participat diuinum esse, ut patet in 1. Physic. † Plus autem participat de diuina bonitate corpus per gloriã, quàm quodcumq; corpus naturale per formam suæ naturæ. Et inter cætera corpora gloriosa, manifestũ

est, quòd corpus Christi maiori refulget gloria. vnde conuenientissimum est sibi, quòd sit supra [d] omnia corpora constitutum in alto. & ideo sup illud Eph. 4. Ascẽdens in altũ, dicit gl. Loco & dignitate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sedes dei dicitur esse in cælo, non sicut in continente, sed magis sicut in contento. unde non oportet aliquam partem cæli eo superiorem esse, sed ipsum esse super [d] omnes cælos, sicut & in Psal. 8. dicitur, Eleuata est magnificentia tua, super cælos, Deus.

AD 2m dicendum, quòd locus habet rationem continentis. vnde primum continens habet rationẽ primi locantis, quod est primum cælum. Intantum igitur corpora indigent esse in loco per se, inquantum indigent contineri a corpore cælesti. Corpora autẽ gloriosa, & maxime corpus Christi, non indiget tali continẽtia: quia nihil recipit a corporibus cælestibus, sed a Deo mediante anima. unde nihil prohibet, corpus Christi esse extra totam continentiam cælestium corporum, & non esse in loco continẽte: nec tamẽ oportet, quòd extra cælum sit vacuum, quia non est ibi locus. Nec est ibi aliqua potentia susceptiua alicuius corporis: sed potẽtia illuc perueniendi, est in Christo. Quod autem Aristoteles* probat 1. de Cælo quòd extra cælum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturalibus constitutis, vt per probationes apparet. Li.1.co.69. tom.2.

AD 3m dicendum, quòd quàmuis de natura corporis non sit, quòd possit esse in eodem loco cum alio corpore: tamen potest hoc deus facere per miraculum, quod in eodem loco posit esse cum alio corpore, sicut & fecit, vt corpus Christi de clauso vtero beatæ Virginis exiret, & quòd intrauit ianuis clausis ad discipulos, sicut dicit beatus Gregorius †. Corpus ergo Christi simul potest esse cum alio corpore in eodem loco, non ex proprietate corporis: sed per virtutem diuinam assistentem, & hoc operãtem. Homi.26. in Euã. nõ ꝓcul a pri.

AD 4m dicendum, quòd nubes illa, non præbuit adminiculum Christo ascendenti per modum vehiculi: sed apparuit in signũ diuinitatis, ſm ꝙ gloria dei israel apparebat super tabernaculũ in nube.

AD 5m dicendum, quòd corpus gloriosum non habet ex principijs suæ naturæ, quòd possit in cælo aut supra cælum esse, sed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriam. Et sicut motus gloriosi corporis sursum, nõ est violentus, ita nec quies violenta: vnde nihil prohibet eam esse sempiternam.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Christi ascenderit super omnem creaturam spiritualem.

Inf.q.58.a.3.cor. Et Psal.8.fi. Et Psa.8.fi. Et Eph.1.lec.3.fi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ corpꝰ Christi non ascẽderit super omnem creaturam spiritualem. Eorum enim quæ non dicuntur secũdum vnã rationem, non potest conueniẽter fieri comparatio: sed locus non eadem ratione attribuit corporibus, & spiritualibus creaturis, vt patet ex his, quæ dicta sunt in prima parte †. ergo videtur ꝙ non possit dici corpus Christi ascendisse super omnem creaturam spiritualẽ. †Quæst.52

§2 Præt. August.* dicit in lib. de Vera relig. quòd omni corpori spiritus præfertur: sed nobiliori rei sublimior debetur locus. ergo videtur, quòd Christus non ascenderit super omnẽ spiritualẽ creaturã. Ca.55. aliquantulum a prin.to.1

§3 Præte. In omni loco est aliquod corpus, cum nihil sit vacuũ in natura. Si ergo nullum corpus obtinet altiorem locum, quã spiritus in ordine naturalium corporũ, nullus locus erit super omnem spiritualem creaturam. non ergo corpus Christi potuit ascendere super omnem spiritualem creaturam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 1. Constituit illum supra omnem principatum & potestatem, & supra omne nomen quod nominatur, siue in hoc sęculo, siue in futuro.

RESPON. Dicendũ, quòd tãto alicui rei debetur altior locus, quanto est nobilior, siue debeatur ei locus per modũ contactus corporalis, sicut corporibus, siue per modũ contactus spiritualis, sicut spiritualibus substãtiis. Exinde.n. spiritualibus substantijs debet ſm quandam congruentiam locus cęlestis, qui est supremus locorum, quia illæ substantiæ sunt supremę in ordine substantiarum. Corpus autem Christi, licet considerando conditiones naturæ corporeæ, sit infra spirituales substantias, considerando tamẽ dignitatẽ vnionis, qua est personaliter Deo coniũctũ excellit dignitatem omnium spiritualium substantiarum. Et ideo secundum prædictæ congruentiæ rationem debetur sibi locus altior vltra [d] omnem creaturam etiã spiritualem. Vnde & Grego.* dicit in homil. Ascensionis, quòd qui fecerat omnia, super omnia sua virtute ferebatur. D.243. Homil.29. in Euange. in med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet alia ratione attribuatur locus corporali & spirituali substãtię, tamen hoc est in vtraque ratione commune, quòd digniori rei attribuit superior locꝰ.

AD 2m dicendum, quòd ra-

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum quartũ.*

TItulus ut sonat intelligendus est.

¶ In corpore una est conclusio. Conuenientissimum est Christo, quòd sit super omnia corpora constitutus in alto. Probatur. Quanto aliqua corpora perfectius participãt bonitatem diuinã, tanto sunt superiora localiter: sed corpus Christi gloriosum perfectius participat, &c. 3.d.22.q.3. ar.3.q.1.& 4. contra c. 87. Et opusc. 6.c.9

¶ Aduerte hic, Auctorem opinari Christum secundum corpus esse supra cælos omnes, sic quòd plãta pedis eius est supra superficiem conuexam supremi cæli: hoc enim concludit, & ratio in corpore allata, ꝙ quanto corpus ẽ perfectius, tanto est superius secundum locum, & hoc expresse explicatur in responsione ad secundum dicendo, Nihil prohibet corpus Christi esse extra totã continentiam cælorum corporeorum, & non esse in loco continẽte. Et hoc ideo dictum sit, ut sciant dicẽtes corpus Christi sic esse supra omnes cælos, ꝙ est in suprema parte supremi cæli, ꝙ non sequuntur doctrinam Auctoris: ex hoc enim sequitur manifeste, quòd non est superius supremo cælo, & quòd non est extra totam continentiam cęlorum corporeorum, quorum primum cõtrariatur corpori articuli, secundum autem responsioni ad secundum. li.1.tex.69. to.2

¶ Sed occurrit hic Duran. in tertio sent. distinct. 22. articul. ultim. obiiciẽs contra hanc positionẽ: quia sequeretur quòd Christus nec se nec alia uideret corporali uisione, qa uisio fit per diaphanum mediũ, qđ supra conuexũ supremi cæli non inuenitur. l.2.de cælo, tex.50. †lib.1.text. 81.to.4 D.243.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ sicut supra naturæ ordinẽ corpus Christi locatur supra cõuexum cæli supremi, ita supra naturæ ordinem, exercetur ibi visio corporalis absq; diaphano medio cõtinuo vsq; ad oculum.

¶ Mirum est autem de sic obiicientibus ad concludendum. Dicant quæso, quomodo tam Christus quàm alij sancti post resurrectionem si infra conuexum cæli continentur, auditionem incorporalem exercebunt, cũ auditus fiat per medium aerem, qui ibi non est, nec cælum suplet vicem aeris: quoniam non inquantum diaphanus aer mediat in auditu, vt patet ex hoc ꝙ absque diaphano ĩ actu audimus, ĩ tenebris constitutis nobis & sonante & sono. & rursus cæli quasi ære fusi sunt, vt non possint percuti, &c. Mittamus hæc supernaturalia futuri sæculi, sciẽtiæ futuri sæculi. D.329. & 330.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæseptimæ Articulum quintum.*

TItulus intelligendus est cum grano salis, ꝓut respondendo apparet, hoc est quòd ponit ibi locatum pro loco, ita quòd per ly omnem creaturam spiritualem, intelligimus locum omnis creaturæ spiritualis. Secutus est enĩ Auctor vsitatum modũ loquendi, quo cõsueuimus dicere aliquẽ episcopum vel principem ascendisse super tales & tales, ꝗ ascendit ad locum superiorẽ locis taliũ & talium. Vnde sensus tituli est: an locus quo ascendit Christꝰ, sit superior locis, in quibus sunt quæcũque spirituales creaturæ.

¶ In corpore vna conclusio: Corpori Christi debetur locus altior vltra omnem creaturam, etiã spiritualem. Probatur: Tanto altior locus rei debetur, quãto est nobilior: sed corpus Christi secũdum dignitatẽ personalẽ excellit omnes substantias spirituales. ergo &c.

¶ Circa hanc comparationẽ dubium occurrit: quoniam vana videtur. nam supra cõuexum seu in superficie cõuexa cęli empyrei non datur locus altior aut minus altus, cum sit perfecte sphæricum: constat autem illic esse angelos beatos, & corpus Christi illic esse, conclusum est ex articulo præcedenti.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet secundum longitudinem diametri a centro ad circunferẽtiam nulla pars cõuexæ superficiei corporis pfecte sphærici sit altior alia, vt patet ex eo ꝙ omnes lineæ ductæ a cẽtro ad circunferentiam sunt æquales: & secundum hunc sensum procedit dubium: si tamen eadẽ superficies conuexa consideretur vt ordinata ad aliquid vnum in ea agendum (verbi gratia ad exercendũ actum iudicii) sic vnus locus seu vna pars eiꝰ inuenitur altior altera, iuxta approximationem ad soliũ principis: sumitur enim pars illa solii vt

Universidad de Deusto Biblioteca

vt altior, & reliquæ vt iſeriores ſunt. Et ſic diuina ſapientia ſuperficiem cæli empyrei, quamuis ſecũdum ſe fecerit æqualem, ſm tamẽ ꝙ venit ĩ vſum habitationis creaturarũ beatarũ, diſpoſuit vnã partẽ, quaſi ſolium, & reliquas ĩ ordine ad illam, ſuperiores vel inferiores. Et ſic Chriſtus ſecundum corpus in parte illa ſolii ſtans, in ſuprema parte ſupremoque loco reſidere dr: & reliquæ creaturæ beatæ hinc & inde inferiores partes tenent.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæſeptimæ Articulum ſextum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna concluſio: Aſcẽſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, & ex parte noſtra, & ex parte ipſius. Probatur quo ad primam partem quadrupliciter, & deinde quo ad ſecundam tripliciter. Omnia clara & ordinata ſunt in litera.

¶ In reſpõſione ad tertium, aduerte propter importunos, quòd Chriſtũ corporaliter viſum fuiſſe a Paulo, non eſt vertẽdum in dubium, quoniã verba ipſius Pauli, Nouiſſime autem tamquam abortiuo &c. hoc conuincunt ad literam: ſed an iſta viſio fuerit tunc cũ dixit, Saule Saule quid me perſequeris, dubitari ab aliquibus videtur: nec vlla dubium ratio fouet, niſi quia volunt dubitare. Auctor autẽ, quia nulla alia corporalis apparitio Chriſti, ad Paulum in ſacra ſcriptura inuenitur, niſi illa, quæ fuit in ſua conuerſione, illam dicit eſſe, qua Chriſtus in proprio corpore ſibi apparuit. Conſtat autem ex Scriptura, illam fuiſſe corporalem, & rationabile eſt Scripturã ſcriptura exponere: irrationabile autẽ, apparitiones pro voluntate multiplicare. Indiſciplinati quoque eſt quærere in omnibus certitudinem demonſtratiuam: ſed, vt Philoſophi etiã tradiderũt, iuxta ſubiectã materiã certitudo amplectenda eſt.

Ar. 1. huius quæſt. ad 3.

tio illa procedit de corpore Chriſti ſecundum cõditionem naturæ corporeæ, non autem ſecundum rationem vnionis.

Ad 3m dicendum, quòd comparatio iſta poteſt attendi, vel ſecũdum rationem locorum, & ſic nullus locus eſt tam altus, qui excedat dignitatem ſpiritualis ſubſtãtiæ, ſecũdum quòd procedit obiectio. Vel ſecũdum dignitatem eorum, quibus attribuitur locus, & ſic corpori Chriſti debetur, vt ſit u pra ſpirituales creaturas.

Articvlvs VI.

Vtrum aſcenſio Chriſti ſit cauſa noſtræ ſalutis.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur ꝙ aſcenſio Chriſti nõ ſit cauſa noſtræ ſalutis: Chriſtus enim fuit cauſa noſtrę ſalutis, inquantum ſalutem noſtram meruit: ſed per aſcenſionem nihil nobis meruit, quia aſcenſio pertinet ad prẹmium exaltationis eius. nõ eſt autem idem meritum & præmium, ſicut nec via & terminus. ergo videtur quòd aſcenſio Chriſti non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

¶ 2 Præt. Si aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, maxime hoc videtur quantum ad hoc, quòd aſcenſio eius ſit cauſa noſtrę aſcẽſionis: ſed hoc collatũ eſt nobis per eius paſſionẽ, quia, vt dicitur Hebræ. 10. habemus fiduciam in introitu ſanctorum per ſanguinem ipſius. ergo videtur quòd aſcenſio Chriſti non fuerit cauſa noſtræ ſalutis.

¶ 3 Præt. Salus nobis per Chriſtũ collata, eſt ſempiterna, ſecundum illud Iſa. 51. Salus autem mea in ſempiternũ erit: ſed Chriſtus non aſcendit in cælum, vt ibi in ſempiternum eſſet: dicitur enim Act. 1. Quemadmodum vidiſtis eũ aſcendentem in cælum, ita veniet. Legitur etiam, multis ſanctis ſe demõſtraſſe in terris poſt ſuam aſcenſionẽ, ſicut de Paulo legitur Act. 9. ergo videtur, quòd eius aſcenſio non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

Sed contra eſt, quòd ipſe dicit Ioan. 16. Expedit vobis, vt ego vadam, ideſt, vt recedam a vobis per aſcenſionem.

Respon. Dicẽdum, quòd aſcẽſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis dupliciter. Vno modo, ex parte noſtra: alio modo, ex parte ipſius. Ex parte quidem noſtra, inquantum per Chriſti aſcenſionem mens noſtra mouetur in ipſum, quia per eius aſcenſionem (ſicut ſupra* di-

F ctum eſt) primo quidem datur locus fidei: ſecundo, ſpei: tertio charitati: quarto, etiam per hoc reuerẽtia noſtra augetur ad ipſum, dum iam non exiſtimamus eum ſicut hominem terrenum, ſed ſicut deum cæleſtem, ſicut & Apoſtolus dicit 2. ad Corinth. 5. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, (ideſt, mortalem, per quod putauimus eum tantum hominem, vt gloſſ.* exponit) ſed nunc iam non nouimus. Ex parte autem ſua, quantum ad ea quæ ipſe fecit, aſcendens propter noſtram ſalutẽ: primo quidem viam nobis præparauit aſcendendi in

G cælum, ſecundum quòd ipſe dicit Ioan. 14. Vado parare vobis locum, & Mich. 2. Aſcendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipſe eſt caput noſtrum, oportet illuc ſequi membra, quo caput præceſſit. vnde dicitur Ioan. 14. Vt vbi ego ſum, & vos ſitis. Et in huius ſignum, animas ſanctorum, quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit, ſecundum illud Pſalm. 67. Aſcendens Chriſtus in altum, captiuam duxit captiuitatem, quia ſcilicet eos, qui fuerant a diabolo captiuati, ſecum duxit in cælum, quaſi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione capti-

H uos, vtpote per victoriam acquiſitos. Secundo, quia ſicut pontifex in veteri teſtamento, intrabat ſanctuarium, vt aſſiſteret deo pro populo, ita & Chriſtus intrauit cælum ad interpellandum pro nobis, vt dicitur Hebræ. 7. Ipſa enim repræſentatio ſui ex natura humana, quam in cælum intulit, eſt quædam interpellatio pro nobis, vt ex quo Deus humanam naturam ſic exaltauit in Chriſto, etiam eorum miſereatur, pro quibus filius dei humanam naturã aſſumpſit. Tertio, vt in cælorum ſede quaſi deus & dominus conſtitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret, ſecundum illud Eph. 4. Aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia, ſcilicet donis ſuis, ſecundum gloſſam.

Glo. ordinaria & interlinearis, ibidem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd aſcenſio

I Chriſti eſt cauſa noſtrę ſalutis, non per modum meriti: ſed per modum efficientiæ, ſicut ſupra * de reſurrectione dictum eſt.

Quæſt. 56. ar. 1. ar. 3.

Ad 2m dicendum, quòd paſſio Chriſti eſt cauſa noſtrę aſcenſionis in cẹlum, proprie loquendo, per remotionem peccati prohibentis, & per modum meriti: aſcenſio autem Chtiſti eſt directe cauſa aſcenſionis noſtrę, quaſi inchoando ipſam in capite noſtro, cui oportet membra coniungi.

Ad 3m dicendum, quòd Chriſtus ſemel aſcendens in cẹlum, adeptus eſt ſibi & nobis in perpetuũ,

K ius & dignitatem manſionis cæleſtis: cui tamen dignitati non derogat, ſi ex aliqua diſpenſatione Chriſtus quandoque corporaliter ad terram deſcendat, vel vt oſtendat ſe omnibus, ſicut in iudicio, vel vt oſtendat ſe alicui ſpecialiter, ſicut Paulo, vt habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuiſſe, non Chriſto ibi corporaliter præſente, ſed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quòd ipſe Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 15. ad confirmandam reſurrectionis fidem, Nouiſſime omnium tamquam abortiuo viſus eſt & mihi. Quę quidem viſio veritatẽ reſurrectionis non probaret, niſi verum Chriſti corpus viſum fuiſſet ab eo.

¶ Super

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæoctauæ Articulum primum.*

Titulus vt ſonat. ¶ In corpore arti. diſtinguit Auctor duos ſenſus queſiti, & reſpõdet vnica concluſione, ſcilicet, Vtroque modo Chriſto conuenit ſedere ad dexterã Patris. Diſtictio eſt explicite de ly ſedere, quod ſignificat vel quietem, vel regiam ſeu iudiciariam dignitatem. Immiſcet quoque diſtictio de ly dextera, quòd ſignificat vel beatitudinem Patris, vel iudiciariã ſeu regiam poteſtatẽ. Declaratque concluſio, & firmatur auctoritatibꝰ Auguſtini.

¶ Aduerte pro tota hac materia duo. Primum eſt, quòd tam Sedere quã dextera ſumitur nõ proprie, ſed metaphorice, vt clare patet in litera. Si tamen de poſitione Chriſti inquãtũ homo quæratur, an ſtet vel ſedeat in cẹlo dicendum eſt ꝙ ſtat. Et ratio eſt: quoniam poſitiones corporis dupliciter aſſumi poſſunt, vel in ordine ad officia humana, vel in ordine ad naturam. Et licet ſecundum officia, diuerſi conueniant homini ſitus: quoniam pugnãtis eſt ſtare, iudicantis ſedere &c. ſecundum tamen naturam vnus eſt naturalis ſitus ſcilicet ſtare: ſedere enĩ, cubare, & huiuſmodi, infirmitatis ſeu imbecillitatis naturæ ſunt. Vnde cum Chriſtus ad vitam impaſsibilem reſurrexit, naturali ſitu propriæ naturæ in ſua fortitudine, quæ eſt ſtare, vtitur.

3. di. 32. q. 3. ar. 3. q. 2. Et op. 3. c. 247. Et op. 6. c. 9. Et ad Heb. 1. lec. 1.

¶ Secundum eſt, ꝙ ſedere metaphorice ſumptũ in propoſito ĩportat vel quieſcere ſeu habitare, vel regiam, ſeu iudiciariam non poteſtatem, ſed dignitatem. Et in hoc differt a tertia ſignificatione dexteræ metaphorice ſũptæ: dextera.n. Patris ſumitur tertio modo pro regia ſeu iudiciaria poteſtate: ſedere autem pro dignitate, vt patẽt in ſequenti articulo. Nec obſtat ꝙ in hoc articulo dicitur, quòd ſeſsio ſecũda ſignificatione ſignificat regiam, vel iudiciariam poteſtatẽ: procedens enim Auctor naturali doctrinæ ordine de cõfuſis ad diſtincta, vſus eſt hic ptãtis nomine, prout confundit in ſe dignitatẽ, explicaturus in ſequẽti articulo diſtincte dignitatem ſeorſum a poteſtate, & illam ſeſsioni, hanc dexterę attributurꝰ.

Qvæstio LVIII.

De ſeſſione Chriſti ad dexterã Patris, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſeſſione Chriſti ad dexteram Patris.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Chriſtus ſedeat ad dexteram Dei patris.
¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat ſibi ſecundum diuinã naturam.
¶ Tertio, Vtrum conueniat ſibi ſecundum humanam naturam.
¶ Quarto, Vtrum hoc ſit propriũ Chriſti.

Articvlvs. I.

Vtrum Chriſto cõueniat ſedere ad dexteram Dei patris.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto non cõueniat ſedere ad dexteram dei patris. Dextera enim, & ſiniſtra ſunt differentiæ poſitionum corporalium: ſed nihil corporale conuenit Deo: quia Deus ſpiritus eſt, vt habetur Ioan. 4. ergo uidetur quòd Chriſtus non ſedeat ad dexteram Patris.

¶ 2 Præt. Si aliquis ſedet ad dexterã alicuius, ille ſedet ad ſiniſtrã eius. Si ergo Chriſtus ſedet ad dexterã patris, ſequitur quòd pater ſedeat ad ſiniſtram Filij, quod eſt inconueniens.

¶ 3 Præt. Sedere & ſtare videntur oppoſitionem habere: ſed Stephanus dicit act. 7. Ecce video cælos apertos, & Filium hominis ſtantẽ a dextris virtutis Dei. ergo videt quòd Chriſtus non ſedeat ad dexteram Patris.

Sed contra eſt, quòd dicitur Mar. vlt. Dominus quidem Ieſus poſtquã locutus eſt eis, aſcẽdit in celũ, & ſedet a dextris Dei.

Respon. Dicendũ, quòd nomine ſeſſionis poſſumus duo intelligere, videlicet quietem, ſecundum illud Luc. vlti. Sedete hic in ciuitate: & etiam regiam vel iudiciariam poteſtatem, ſecundum illud Prouerb. 20. Rex qui ſedet ĩ ſolio iudicij, diſſipat omne malũ intuitu ſuo. Vtroque ergo modo Chriſto conuenit ſedere ad dexteram Patris. Vno quidem modo, inquantum æternaliter manet incorruptibilis ĩ beatitudine Patris, quæ eius dextera dicitur, ſecundũ

A illud Pſal. 15. Delectatiões ĩ dextera tua vſque in finem. Vnde Auguſt.* dicit in lib. de Symbolo, Sedet ad dexteram Patris: Sedere, habitare intelligite, quomodo dicimus de quocũque homine, in illa patria ſedit per tres annos. Sic ergo credite Chriſtum habitare in dextera Dei patris: beatus enim eſt, & ipſius beatitudinis nomẽ eſt dextera Patris. Alio modo, dicitur Chriſtꝰ ſedere in dextera Dei patris, inquã

Li. 1. c. 14. in prin. tom. 9.

B tum Patri corregnat, & ab eo habet iudiciariam poteſtatem: ſicut ille qui cõſidet regi ad dextram, aſſidet ei in regnando, & iudicando. Vnde Auguſt. † dicit in alio ſermone de Symbolo, Ipſam dexteram, intellgite poteſtatem, quã accepit ille homo ſuſceptꝰ a Deo, vt veniat iudicaturus, qui priꝰ venerat iudicandus.

L. 2. de Symbo. ca. 7. non longe a pri. tom. 9.

Ad primvm ergo dicendũ quòd (ſicut Damaſc.* dicit ĩ 4. lib.) non localem dexteram Patris dici

Li. 4. ortho. fid. ca. 2.

C mus: qualiter enim qui incircunſcriptibilis eſt, localẽ adipiſcetur dexterã? Dextera enim & ſiniſtra eorum, quæ circunſcribũtur ſunt. Dexteram aũt Patris dicimus, gloriam & honorem diuinitatis.

Ad 2m dicendum, quòd ratio illa procedit, ſecundum quòd ſedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Vnde Auguſt. † dicit in quodam ſermone de Symbolo, Si carnaliter acceperimꝰ, quòd Chriſtꝰ ſedet ad dexterã Patris, ille erit

Li. 1. de ſymbo. c. 4. circa med. tom. 9.

D ad ſiniſtram. Ibi autem, ſcilicet in æterna beatitudine, omnis dextera eſt, quia nulla eſt ibi miſeria.

Ad 3m dicendum, quòd (ſicut Greg. † dicit in Homil. aſcenſionis) ſedere iudicantis eſt: ſtare vero pugnantis, vel adiuuantis. Stephanus ergo in labore certaminis poſitus, ſtantem vidit, quẽ adiutorem habuit, ſed hũc poſt aſcẽſionẽ Marc. ſedere deſcribit, quia poſt aſcenſionis ſuæ gloriam, iudex in fine videbitur.

Hom. 29. in Euang. poſt med. illius.

E

Articvlvs II.

Vtrum ſedere ad dexteram Patris, conueniat Chriſto ſecundum quòd Deus.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd ſedere ad dexteram Patris, non conueniat Chriſto, ſecundum quòd Deus. Chriſtus enim, ſecũdum quòd eſt Deus, eſt dextera patris: ſed nõ videtur idem eſſe dextera alicuius, & ille qui ſedet ad dexteram eius. ergo Chriſtus, ſecundum quòd eſt

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimæoctauæ Articulum ſecundum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna concluſio: Chriſtus ſecũdum quòd Deus ſedet ad dexterã Patris, Probatur. Sedere ad dexterã Patris nihil aliud eſt, quàm ſimul cum Patre gloriam deitatis, & beatitudinem & iudiciariam poteſtatem immutabiliter, & regaliter habere. ergo. Antecedens declaratur, ponendo tres ſignificationes dexteræ, & duas ſeſſionis. Cõſequentia probatur: quia totũ illud conuenit Chriſto, ſecundum quòd Deus. Et quia ponitur in concluſione illa prẹpoſitio Ad, dicẽdo, ad dextram: ideo Auctor ſubiungit, quòd in hac cõcluſione ly Ad, duo denotat, diſtinctionem perſonalem ſolam, & ſolum ordinem originis. Ex eo enim ꝙ ly ad, prẹpoſitio tranſitiua eſt: ac per hoc, acceſſum quendam vnius ad alterum in hac materia deſignat, & huiuſmodi acceſſus ſecundum rem, ſine diſtinctione & ordine nequit intelligi, & cum inter perſonas diuinas nulla ſit diſtinctio niſi perſonalis, & nullus ſit ordo, niſi originis, conſequens neceſſario fuit, vt ly ad, ſolam perſonalẽ diſtinctionem ſolũque originis, ordinem importaret.

Heb. 1. lec. 3 & lec. 6. pri. & c. 8. lec. 7. & cap. 10. lec. 1.

¶ Su-

Universidad de Deusto Biblioteca

Deus, non sedet ad dexteram Patris.

¶2 Præt. Mar. vlt. dicitur, quòd dominus Iesus assumptus est in cælum, & sedet a dextris dei, Christus autem non est assumptus in cælum, secundum quòd deus. ergo etiam neque, secundum quòd deus, sedet a dextris dei.

¶3 Præt. Christus, secundum quòd deus, est æqualis patri & Spirituisancto. ergo si Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, pari ratione & Spiritus sanctus sedebit ad dexteram Patris & Filij, & ipse Pater ad dexteram Filij & Spiritussancti, quod nusquam inuenitur.

Li.4.c.2.2. SED CONTRA est, quòd Damas.* dicit, quòd dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis, in qua filius dei extitit ante sęcula, vt deus & patri consubstantialis.

Ar.præced. RESPON. Dicendum, quòd vt ex prædictis † patet, nomine dexterę tria intelligi possunt. Vno modo, secundum Dama. † gloria diuinitatis: alio modo,
Li.4.c.2. secundum Augu. * beatitudo patris: tertio modo,
L.1.de symbo.c.4.to.9 secundum eundem, iudiciaria potestas. Sessio autem, vt
Ar.præced. dictum est †, vel habitationem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem designat. Vnde sedere ad dexteram Patris nihil aliud est, quàm simul cū patre habere gloriam diuinitatis, & beatitudinem, & iudiciariam potestatem, & hoc immutabiliter & regaliter. Hoc autem conuenit filio dei, secundum quòd Deus. Vnde manifestum est, quòd Christus secundum quòd Deus sedet ad dexteram patris: ita tamen quòd hæc præpositio ad, quæ transitiua est, solam distinctionem personalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel dignitatis, qui nullus est in diuinis personis 'vt in prima parte habitum est †.

P.p.q.42. ar.3. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filius dei dicitur dextera patris appropriate, per modum, quo etiam dicitur virtus patris: sed dextera patris secundum tres significationes prædictas †, est aliquid com-
In corp. ar. mune tribus personis.

AD 2m dicendum, quòd Christus secundū quòd homo, est assumptus ad diuinum honorē, qui in prædicta sessione designatur: sed tamen ille honor diuinus conuenit Christo, inquantum est deus, non per aliquam assumptionem, sed per æternam originem.

AD 3m dicendum, quòd nullo modo potest dici, quòd pater sedeat ad dexteram Filij vel spiritussancti, quia Filius & spiritussanctus trahunt originem a patre, & non econuerso: sed spiritussanctus proprie potest dici sedere ad dexteram patris vel Filij, secundum
In corp. ar. sensum * prædictum: licet secundum quādam appropriationem attribuatur Filio, cui appropriatur æqua-
Li.1. de doctr. Christ. c.5. circa finem tom.1 litas: sicut dicit Aug. † quòd in patre est vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritusancto vnitatis æqualitatisque connexio.

ARTICVLVS III.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæoctauæ Articulum tertium.*

Vtrum sedere ad dexteram Patris conueniat Christo, secundum quòd homo.

Locis supr. ar.2. inductis. Titulus clar' est. ¶ In corpore, tria fiunt. Primo resumitur quid importet, sedere ad dexteram Patris pōderando maxime id quod insinuat ly ad. Secūdo fit vna distinctio trimembris, iuxta triplicem modum conuenientiæ, & distinctionis. Tertio distinctionem bimébrem, scilicet naturæ vel suppositi determinabilis p ly secundū quòd ponens tres conclusiones, declarat.

¶ Circa primum aduerte, quòd auctor non resumit omnia, sed facientia ad suum propositū: prætermittit enim ordinem, quem in respōsione ad tertiū præcedentis articuli tanti fecit, vt propterea negandū omnino dixerit, Patrē sedere ad dexteram Filii.

¶ Circa secundum aduerte, quòd in secundo membro Auctor vtitur illa propositione: quæ tamen magis est neganda, quam affirmanda, iuxta doctrinam superius habitam. vtitur enim propositione illa, Christus, secundum quòd homo, est fili' Dei: quā tamen vallauit ante & post, ita vt nulli errandi, occasio præberet, vt patet in litera.

¶ Circa tertium aduerte, quòd prima conclusio, Christus secundū quòd Deus sedet ad dexterā Patris, respōdet primo dictis in secūda parte hui' corporis. Secunda autem cōclusio, Christus secundum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, prout ly homo stat pro natura, respondet tertio loco dictis in secūda parte corporis. Tertia vero cōclusio, id est Christus secundum quòd homo, sedet ad dexterā Patris, vt ly homo denotat unitatem suppositi, respondet secundo dictis in secunda parte corporis. Coactus est autem Auctor ad has distinctiones, vt dignitatem Christi hominis, & auctoritates sane intellectas saluaret.

Li.4.ca.2.a med. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo secūdum quòd homo. Vt enim Dama. * dicit, dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis: sed honor & gloria diuinitatis non conuenit Christo, secūdum quòd homo. ergo videtur ꝙ Christus, secundum quòd homo, nō sedeat ad dexteram patris.

¶2 Præt. Sedere ad dexteram regnātis, subiectionem excludere videtur, quia qui sedet ad dexteram regnantis, quodammodo illi corregnat. Christus autem, secundum quòd homo est subiectus patri, vt dicitur 1. ad Corinth. 15. ergo videtur ꝙ Christus, secundum ꝙ homo, non sit ad dexteram patris.

Glo. Amb. in hoc loco tom.5. ¶3 Præt. Roma. 8 super illud, Qui est ad dexteram dei, exponit glos. † idest, æqualis Patri in honore, quo Deus pater est, vel ad dexterā patris, idest, in potioribus bonis Dei. Et super illud Hebr. 1. Sedet ad dexteram dei in excelsis, gloss.
Glo. interlinearis ibid. * idest ad æqualitatem patris, super omnia, & loco, & dignitate: sed esse æqualem Deo, non conuenit Christo, secundum quòd homo: nam secundum hoc ipse dicit Ioan. 14. Pater moior me est. ergo videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non cōueniat Christo, secundum quòd homo.

L.2. de symbolo, ca.7. non longe a prin. to.9. SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit in sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intelligite potestatem, quam accepit ille homo susceptus a deo, vt veniat iudicaturus, q pri' venerat iudicād'.

Art. præce. RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est †) nomine dexteræ patris, intelligitur vel ipsa gloria deitatis ipsius, vel beatitudo æterna eius, vel potestas iudiciaria & regalis. Hęc autem prępositio ad, quendam accessum ad dexterā designat, in quo designatur conuenientia cum quadam distinctione, vt supra dictum est*. Quod quidē potest esse tripliciter. Art. præce. Vno modo, vt sit conuenientia in natura, & distinctio ī persona, & sic Christus, secundum quòd filius Dei, sedet ad dexterā patris, quia habet eandem naturam cum patre. Vnde prædicta † conueniunt essentialiter Filio, sicut & Patri, & hoc est esse in æqualitate patris. In isto met art. Alio modo, secundum gratiam vnionis, quę importat ecōuerso distinctionem naturæ & vnitatem personæ. Et secundum hoc Christus, secundum quòd homo, est filius Dei, & per consequens sedens ad dexteram patris, ita tamen quòd ly secundum quòd, non designet conditionem naturæ, sed vnitatem suppositi, vt supra expositum est*. Quæst.16. ar.10. Tertio modo, potest prædictus accessus intelligi secundum gratiam habitualem, quæ abundantior est in Christo præ omnibus alijs creaturis,

turis, intantum quòd ipsa natura humana, in Chri-
D. 243. sto, est beatior ceteris creaturis, & super omnes alias creaturas habens regiam & iudiciariam potestatem. Sic igitur si ly secundum quòd, designet conditionē naturæ, Christus, secundum quòd Deus, sedet ad dexteram Patris, idest in æqualitate Patris: ꝭm autē ꝙ homo, sedet ad dexteram patris. i. in bonis paternis potioribus, præ ceteris creaturis, id est in maiori beatitudine, & habens iudiciariam potestatem. Si vero ly secundum quòd, designet vnitatē suppositi, sic etiā secūdum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, secūdum æqualitatem honoris: inquantum scilicet, eodē
Quæst.25. ar.1. honore veneramur ipsum filium dei cum natura assumpta, vt supra dictum est.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd humanitas Christi secundum conditiones suæ naturæ nō habet gloriam, vel honorem deitatis: quā tamen habet
Li.4. c.2. a medio. ratione personæ, cui vnitur. Vnde ibidē Damas. † subdit, In qua, scilicet gloria deitatis, Dei filius existens
Al. Adoratur enī cū sua carne ab oī creatura. ante sęcula, vt Deus & Patri cōsubstantialis, sedet cōglorificata carne eius: * adoratur enim vna hypostasis vna adoratione cum carne eius, ab omni creatura.

AD 2m dicendum, quòd Christus secundum quòd homo, subiectus est Patri, prout ly secundum quòd, designat conditionem naturæ, & secundum hoc non competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum rationem æqualitatis, secundum quòd est homo. Sic autem competit ei sedere ad dexteram patris, secūdum quòd per hoc designatur excellentia beatitudinis, & iudiciaria potestas super omnem creaturam.

AD 3m dicēdum, quòd esse in ęqualitate patris, nō pertinet ad ipsam naturam humanam Christi, sed solum ad personam assumentem: sed esse in potioribus bonis Dei, secūndum quòd importat excessum aliarū creaturarum, conuenit etiam ipsi naturę assumptæ.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæoctauæ Articulum quartum.*

Vtrum sedere ad dexteram Patris, sit proprium Christi.

3.dist.22.q.3.ar.3.q.3. Titulus clar' est. ¶ In corpore vna conclusio: Sedere ad dexterā Patris est propriū Christi. Probatur: Sedere ad dexteram Patris, secundum diuinā quidem naturam, est esse in æqualitate Patris: secundum autē humanam, est esse ī excellētissima possessione paternæ hæreditatis: sed vtrūq; sol. Christo conuenit. ergo. Reliqua clara sunt in litera.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ sedere ad dexteram patris, non sit propriū Christi. Dicit enim Apostolus Ephes. 2. quòd Deus corresuscitauit nos, & cōsedere fecit ī cælestibus ī Christo Iesu: sed resuscitari non est proprium Christi. ergo etiam pari ratione nec sedere, ad dexteram Dei in excelsis.

L.1. de symbo. c.4. ante med. tom.9 ¶2 Præt. Sicut August. dicit in lib. *de Symbolo, Christum sedere ad dexteram patris hoc est habitare ī eius beatitudine: sed hoc multis alijs conuenit. ergo videtur quòd sedere ad dexteram patris, non sit proprium Christi.

¶3 Præt. Ipse dicit Apocal. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in trono eius. Sed per hoc sedet Christus ad dexteram patris, ꝙ sedet in throno eius. ergo etiam & alij qui vincūt, sedent ad dexterā patris.

¶4 Præt. Matth 20. Dominus dicit, Sedere ad dexterā meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo: hoc autem frustra diceretur, nisi esset aliquibus paratum. non ergo sedere ad dexteram, conuenit soli Christo.

SED CONTRA est, quòd dicitur ad Hebr. 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede a dextris meis, idest in meis bonis potioribus, vel mihi secundum diuinitatem æqualis? quasi dicat, ad nullum: sed angeli sunt superiores alijs creaturis. ergo multo magis nulli alij cōuenit sedere ad dexterā patris ꝙ Christo.

RESPON. Dicendū, quòd (sicut dictum est)* Christus dicitur sedere ad dexteram patris, inquātum secū- Ar.1.2. & 3. huius q.
dum diuinam naturam est in æqualitate patris, secūdum autem humanam naturam in excellenti possessione diuinorum bonorum præ ceteris aliis creaturis. Vtrūque autem soli Christo conuenit. unde nulli alij, nec angelo, nec homini conuenit sedere ad dexteram patris, nisi soli Christo.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quia Christus est caput nostrum, illud, quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso collatum. Et propter hoc, quia ipse iam resuscitatus est, dicit Apostolus, quòd Deus nos quodāmodo ei corresuscitauit, qui tamē ī nobipsis nondum sumus resuscitati, sed resuscitandi, secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra. & secundū eundem modum loquendi subdit Apostolus, quòd cōsedere nos fecit in cælestibus, scilicet in hoc ipso, quòd caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

AD 2m dicēdum, quòd quia dextera est diuina beatitudo, sedere in dextera, nō significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinē cū quadā dominatiua potestate, & quasi propriam & naturalem, quod soli Christo cōuenit, nulli autē alij creaturę. Potest tamen dici, quòd omnis sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexterā Dei constitutus. vnde & dicitur Mat. 25. quòd statuet oues a dextris.

AD 3m dicendum, quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet a patre. & secundum hoc dicitur sedere in throno patris. Alij autē sancti habent eam a Christo, & secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere, secundum illud Mat. 19. Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

AD 4m dicendū, ꝙ (sicut Chrys. * dicit super Mat.) Hom.66. in Matth. inter princ. & med. tom.2
locus ille, idest consessus dexteræ, inuius est omnibus non solum hominibus, sed etiam angelis. sicut enim præcipuum vnigeniti, ponit Paulus dicens, Ad quem autē angelorum dixit vmquam, sede a dextris meis? Dominus ergo non quasi existentibus quibusdam, qui sessuri sint, sed condescendens interrogantiū* sup- Alias, suspicationi.
plicationi respondit: hoc enim vnū solum quærebāt præ aliis, stare apud ipsum. Potest tamen dici, quòd petebant filij Zebedæi, excellentiam habere præ aliis in participando iudiciariam potestatem eius. unde non petebant quòd sederent ad dexteram vel sinistram patris, sed ad dexteram vel sinistram Christi.

QVAESTIO LIX.

De iudiciaria potestate Christi, in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimænonæ Articulum primum.*

DEINDE considerandum est de iudiciaria potestate Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Iudiciaria potestas proprie attribuitur Christo. Probatur: Triū requisitorum ad iudicium, scilicet potestatis, rectitudinis zeli, & sapiētiæ, tertium

tium est, secundum quòd accipitur forma iudicij: sed Fili' est sapientia genita & veritas a patre pcedens. ergo iudiciaria potestas proprie attribuitur filio Dei. Maior declarat discurrẽdo p illa tria. Et probat: quia ipsa ratio iudicii est lex sapiẽtiæ & veritatis. Et confirmatur auctoritate Augustini.

¶Secundo, Vtrum conueniat sibi, secundum quòd est homo.
¶Tertio, Vtrum eam fuerit ex meritis adeptus.
¶Quarto, Vtrum eius potestas iudiciaria, sit vniuersalis respectu omnium hominum.
¶Quinto, Vtrum præter iudicium, quod agit in hoc tempore, sit expectandum aliud vniuersale iudicium futurum per ipsum.
¶Sexto, Vtrum eius iudiciaria potestas etiam ad angelos se extendat.

Non compleuit morte præuentus.

¶De executione autem finalis iudicij * conuenientius agetur, cum considerabimus de his, quę pertinent ad finem mundi: nunc autem sufficit ea sola tangere, quæ pertinent ad Christi dignitatem.

Articvlvs primvs.

Vtrum iudiciaria potestas sit specialiter Christo attribuenda.

AD primvm sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non sit specialiter attribuenda Christo. Iudicium enim aliquorum videtur pertinere ad dominum. vnde dicitur Roma. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Sed esse Dominum creaturarum, est commune toti Trinitati. non ergo specialiter debet attribui Christo iudiciaria potestas.
¶2 Præt. Daniel. 7. dicitur, Antiquus dierum sedit, & postea subditur, Iudicium sedit, & libri aperti sunt, sed antiquus dierum intelligitur pater, quia, vt *Hila. dicit, ĩ patre est æternitas. ergo iudiciaria potestas magis est attribuenda patri quàm Christo. — Li. 2. de Trini. paulo a prin. & li. de synodis, paulo post prin.
¶3 Præt. Eiusdem videtur esse iudicare, cuius est arguere: sed arguere, pertinet ad Spiritumsanctũ: dicit enim Dominus Ioan. 16. Cum autem venerit ille (scilicet Spiritussanctus) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. ergo iudiciaria potestas magis debet attribui Spirituisancto, quàm Christo.

Sed contra est, quòd dicitur actuum 10. de Christo, Hic est, qui constitutus est a Deo, iudex viuorum & mortuorum.

Respon. Dicendum, quòd ad iudicium faciendũ, tria requiruntur. Primo quidem, potestas subditos coercendi. vnde dicitur Eccle. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundo, requiritur rectitudinis zelus, vt scilicet aliquis nõ ex odio vel liuore, sed amore iustitiæ iudicium proferat, secundum illud Prou. 2. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Tertio, requiritur sapientia, secundum quam formatur iudicium. vnde dicitur Eccles. 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum. Prima autem duo, præexiguntur ad iudicium, sed proprie tertium est, secundum quòd accipitur forma iudicij, quia ipsa ratio iudicij, est lex sapientiæ vel veritatis, secundum quam iudicatur. Et quia Filius est sapientia genita, & veritas a patre procedens, & ipsum perfecte repræsentans, ideo proprie iudiciaria potestas attribuitur filio Dei. Vnde Augu. † dicit in lib. de Vera religione. Hæc est incommutabilis illa veritas, quæ lex omnium artium recte dicitur, & ars omnipotẽtis artificis. Vt autem nos & omnes animæ rationales, secundum veri- — Capi. 31. in prin. tom. 1
F tatem de inferioribus recte iudicamus, sic de nobis quando eidem cohæremus, sola ipsa veritas iudicat: de ipsa vero nec pater: non enim minus est, quàm ipse. Et ideo quæ pater iudicat, per ipsam iudicat. Et postea concludit, pater ergo non indicat quemquam sed omne iudicium dedit Filio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur, quòd iudiciaria potestas sit communis toti Trinitati, quod verum est: sed tamen per quãdam appropriationem, iudiciaria potestas attribuitur Filio, vt dictum est *. — In corp.

Ad 2m dicendum, quòd sicut Augu. † dicit in 6. de Tri. Patri attribuitur æternitas propter cõmendationem principij, quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam August. * dicit, quòd Filius est ars patris. Sic igitur auctoritas iudicandi attribuitur patri, inquantum est principium Filij, sed ipsa ratio iudicij attribuitur Filio, qui est ars & sapientia patris, vt scilicet, sicut parer facit omnia per Filium, inquantũ est ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, inquãtum est sapientia & veritas eius. Et hoc significatur in Daniele, vbi primo dicitur, quòd antiquus dierũ sedit, & postea subditur, quòd filius hominis peruenit vsque ad antiquum dierum, & dedit ei potestatẽ, & honorem, & regnum: per quod datur intelligi, ꝙ auctoritas iudicandi est apud Patrem, a quo Filius accepit potestatem iudicandi. — Li. 6. ca. 10. circa princ. tom. 3. Eodem nũc dicto c. 10. tom. 3. — G — H

Ad 3m dicendum, quòd (sicut Aug. * dicit super Ioan.) ita dixit Christus quòd Spiritussanctus arguet mundum de peccato, tamquam diceret, ille diffundet in cordibus vestris charitatem: sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spirituisancto attribuitur iudicium, non quantum ad iudicij rationem, sed quantum ad affectum iudicandi, quem homines habent. — Tra. 95. in Ioan. inter princip. & med. to. 9.

Articvlvs II.

Vtrum iudiciaria potestas conueniat Christo secundum quòd est homo.

¶Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum secundum

I AD secvndvm sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo. Dicit enim Aug. * in lib. de Vera religione, quòd iudicium attribuitur Filio, inquãtum est ipsa lex primæ veritatis: sed hoc pertinet ad Christum, secundum quòd est Deus. ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secundum quòd est homo, sed secũdũ quòd est Deus. — C. 31. circa princ. to. 1.
K ¶2 Præt. Ad iudiciariam potestatem pertinet præmiare bene agentes, sicut & punire malos: sed præmium bonorum operum est beatitudo æterna, quæ non datur nisi a Deo: dicit enim August. * super Ioan. quòd participatione Dei, fit anima beata, non autem participatione animæ sanctæ. ergo videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo, sed secundũ quòd est Deus. — Tra. 23. in Ioan. inter principi. & medi. to. 9.
¶3 Præt. Ad iudiciariã Christi po-

Titul' clar' est. ¶In corpore tria ñunt. Primo recitatur opinio Chrysostomi, qui aliter punctuat textũ euãgelii, quàm nos, ipse enĩ illa verba, Quia Filius hominis est, non coniungit cum præcedentibus, scilicet, potestatem dedit ei iudicium facere: sed coniungit ea cum sequẽtibus, scilicet nolite mirari hoc: ita quòd apud Chrys. concluditur prima sententia ibi, Potestatem dedit ei iudicium facere, & inchoat secunda sententia ibi, Quia Filius hominis est, & concluditur ibi, Nolite mirari hoc. Et est sensus, quòd propterea quia Filius hominis est, non accipiant ad mirationem de antedicta sententia, potestatẽ dedit ei iudicium facere, vt clare patet in hac litera. Secundo, respondet quæsito vna conclusione: Ad Christũ, etiam secundum humanã naturam pertinet habere iudiciariam potestatẽ. Probatur: Iudiciaria potestas cõmittitur a Deo hominibus respectu eorum, qui illorum iurisdictioni subduntur, remanente apud deum primæua potestate iudicandi: sed Christus, vt homo, est caput Ecclesiæ, & omnia habet subiecta sub pedib' suis: ergo. Maior probatur auctoritate. Deute. & minor habetur ex supradictis. Tertio, respõdetur ad Chrys. ex auctoritate August. soluitque obiectionem eius. Et solutio consistit ĩ hoc, quòd cũ dicitur, quia Filius hominis est, non significatur sola natura Filii hominis, sed etiam gratia, qua plen' erat Filius hominis: & sic ly quia Filius hominis est, concludit præcedentem sententiam. Et vere sic clarior apparet litera euangelii. Quarto, reddit triplicẽ rõnẽ, quare cõuenienter Christo secundum humanã naturã competit iudiciaria potestas. Et clare patet in litera. — Homil. 38. in Ioan. pa rum ãte medium. tom. 3.

testatem pertinet iudicare occulta cordium, secundum illud primæ ad Corinth. 4. Nolite ante tẽpus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: sed hoc pertinet ad solam virtutem diuinam, secundum illud Hier. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans corda & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam. ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secũdum quòd est homo, sed secundũ quòd est Deus. — B

Sed contra est, quòd dicitur Ioan. 5. Potestatẽ dedit ei iudiciũ facere, qa Filius hominis est.

C Respon. Dicendum, quòd Chrysost. * super Ioan. sentire videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundũ quòd est homo, sed solum secundum ꝙ est Deus. Vnde auctoritatem Ioan. inductam, sic exponit: Potestatem dedit ei iudicium facere, (& postea subdit) quia Filius hominis est nolite mirari hoc. nõ enim propterea suscepit iudicium, quoniã homo est: sed quia ineffabilis dei filius est propterea iudex est: quia vero ea quæ dicebant, erant maiora, quàm secundũ hominem, ideo hanc opinionem soluens dixit. Ne miremini, quia Fili' hominis est: etenĩ ipse est etiã filius Dei: quod quidem probat per resurrectionis effectum. unde subdit, Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij dei. Sciendũ tamẽ, ꝙ quamuis apud deũ remaneat primæua auctoritas iudicandi, hominibus tamen committitur a deo iudiciaria potestas respectu eorum, qui eorum, iurisdictioni subiiciuntur. Vnde dicitur Deute. 1. Quod iustum est iudicate. & postea subdit, Quia Dei est iudicium, cuius scilicet auctoritate vos iudicatis. dictum est autem supra * quòd Christus etiam in natura humana est caput, totius Ecclesiæ, & quòd sub pedibus eius Deus omnia subiecit. unde ad eum pertinet, etiã secundũ naturam humanam, habere iudiciariam potestatem. Propter quod August. † auctoritatem prædictã Euangelij sic dicit esse intelligẽdam, Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est, non quidẽ propter conditionẽ naturæ: quia omnes homines huiusmodi potestatem haberẽt (vt Chrisost. * obicijt) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. Competit autẽ Christo hoc modo secũdum humanam naturam iudiciaria potestas, propter tria. Primo quidem, propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad homines: sicut enim Deus per causas medias, tamquã propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Christum homines, vt sit suauius iudicium hominibus. unde Apostolus di- — Quæst. 8. — Tract. 19 in Ioan. post mediũ tom 9. — Homil. 13. in Ioan. parũ ante medium tom. 3.
A ci Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit cõpati infirmitatibus nostris, tẽtatum per omnia * per similitudinem absque peccato: adeamus ergo cum fiducia ad thronũ gratiæ eius. Secũdo, quia in finali iudicio (vt August. † dicit super Ioã.) erit resurrectio corporum mortuorum, quæ suscitat Deus per filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, inquantum est filius Dei. Tertio, quia, vt Aug. * dicit in lib. de verbis domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: restabat vt in iudicio, forma serui & bonis, & malis ostenderetur, forma Dei solis bonis seruaretur. — Al. pro similitudine. — Tract. 23. in Ioan. ante med. tomo 9. — In serm. 64 & est vltimus a medio illius, tom. 10.

B Ad primvm ergo dicendum, quòd iudicium pertinet ad veritatem, sicut ad regulam iudicij: sed ad hominem, qui est veritate, imbutus, pertinet secundum quòd est vnum quodammodo cum ipsa veritate quasi quædam lex, & quædam iustitia animata. unde & ibidẽ Aug. * ĩtroducit qd dicitur, 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Christi præ ceteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis ea repleta, secundum illud Ioan. 1. Vidimus cum plenum gratiæ & veritatis. & secundum hoc ad animam Christis maxime pertinet omnia iudicare. — Li. de ver. relig. c. 31. a med. to. 1.

C Ad 2m dicendum, quòd solius dei est, sui participatione animas beatas facere: sed adducere homines ad beatitudinem, conuenit Christo, inquantũ est caput & auctor salutis eorum, secundum illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consumari.

Ad 3m dicẽdum, quòd cognoscere occulta cordiũ & diiudicare, per se quidem pertinet ad solum deũ, sed ex refluentia diuinitas ad animam Christi, conuenit etiam ei cognoscere & iudicare occulta cordium, vt supra * dictum est, cum de scientia Christi ageretur. & ideo dicitur Rom. 2. In die cum iudicabit deus occulta hominum per Iesum Christum. — Quæst. 10. ar. 2.

Articvlvs III.

Vtrum Christus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam potestatem.

¶Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum tertium.

D AD tertivm sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex meritis fuerit adeptus iudiciariam potestatem. Iudiciaria enim potestas assequitur regiã dignitatẽ, secundũ illud Prouer. 2. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malũ intuitu suo: sed regiam dignitatem Christus obtinuit absque meritis: cõpetit enim ei ex hoc ipso, quòd est vnigenitus Dei. dicitur enim Luc. 1. Dabit ei. dñs deus sedẽ Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. ergo Christus iudiciariam potestatẽ non obtinuit ex meritis. — E
¶2 Præt. Sicut dictum est †, iudiciaria potestas competit Christo, inquãtum est caput nostrum: sed gratia capitis non competit Christo ex meritis, sed consequitur personalem vnionem diuinæ & humanæ naturæ, secũdum illud, Vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre plenũ gra- — Ar. præced.

Titulus clar' est. ¶In corpore vna conclusio. Iudiciaria potestas homini Christo cõpetit, & propter diuinam personã, & propter capitis dignitatem, & propter gratię habitualis plenitudinem, & cum his ex merito, eam obtinuit. Probatur, & primo quo ad simultatẽ tot modorum: quia unum potest deberi alicui ex causis, diuersis, quod declaratur exẽplo gloriæ corporis Christi Deinde quo ad vltimam partem: quia qui pro Dei iustitia iudicatus pugnauit & uicit, debet esse iudex, &c. Et confirmatur, auctoritate Scripturæ. — 4. di. 48. q. 1 arti. 1. Et 4. contr. c. 95. prin. Et op. 3. c. 249.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, quod pertinet ad rationem capitis. ergo videtur quòd Christus non habuerit ex meritis iudiciariam potestatem.

¶ 3 Præt. Apostolus dicit primæ ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat omnia: sed homo efficitur spiritualis per gratiã, quæ nõ est ex meritis: alioquin iam non esset gratia, vt dicitur Rom. 11. ergo videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat, nec Christo nec alijs ex meritis, sed ex sola gratia.

In serm. vl. aliquantulum a med. tom. 10.

SED CONTRA est, quòd dicitur Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, iudicium causamque recipies. & Augustꝰ dicit in lib. de verbis domini, Sedebit iudex, qui stetit sub iudice: damnabit vero reos, qui falsò factus est reus.

RESPON. Dicendum, quòd nihil prohibet, vnum & idem deberi alicui ex causis diuersis, sicut gloria corporis resurgẽtis, debita fuit Christo nõ solũ propter congruentiam diuinitatis, & propter gloriam animæ, sed etiam ex merito humilitatis passionis. Et similiter dicendum est, quòd iudiciaria potestas homini Christo competit, & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis: & tamen etiam ex merito eam obtinuit, vt scilicet secundum dei iustitiã iudex esset, qui pro dei iustitia pugnauit & vicit, & iniuste iudicatus est. unde ipse dicit Apocal. 3. Ego vici, & sedi in throno patris mei. In throno autem intelligitur iudiciaria potestas, secundum illud Psal. 9. Sedes super thronum, qui iudicas iustitiam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudiciaria potestate, secundum quòd debetur Christo ex ipsa vnione ad verbum dei.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ est perfectiua animæ Christi: per hoc tamen, quòd his modis debetur Christo iudiciaria potestas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

ARTICVLVS IIII.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulũ quartum.

Vtrum Christo conueniat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas.

Quolibet 10. ar. 2. 60.

TItulus clarus. ¶ In corpore duę sunt conclusiones. prima est, Christo secundum diuinam naturam conuenit omnium iudiciũ. Probatur: quia sicut Pater omnia facit per Verbum, ita omnia iudicat per illud. Secunda conclusio est: Omnes res humanæ subdũtur iudicio Christi, secundum humanã naturam. Probatur tripliciter: & omnia clara sunt in littera.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad Christum nõ pertineat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12 cum quidam de turba Christo diceret, Dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem, ille respondit, Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? nõ ergo habet iudicium super omnes res humanas.

¶ 2 Præt. Nullus habet iudicium, nisi super ea, quæ sunt sibi subiecta: sed Christo nondum videmus omnia esse subiecta, vt dicitur Hebræorum. 2. ergo videtur quòd Christus, non habeat super omnes res humanas iudicium.

¶ 3 Præt. Augustꝰ dicit 20. de Ciui. Deiquòd ad iudicium diuinum pertinet hoc, quòd interdum boni affligũtur in hoc mundo, & interdum prosperantur, & similiter mali: sed hoc fuit etiam ante Christi incarnationem. ergo non omnia iudicia dei circa res humanas pertinẽt ad iudiciariam potestatem Christi. Li. 20. ca. com. 5.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 5. Pater, omne iudicium dedit filio.

RESPON. Dicendum, quòd si de Christo loquamur secundum diuinam naturam, manifestum est, quòd omne iudicium patris pertinent ad Filium: sicut enim Pater facit omnia verbo suo, ita & omnia iudicat verbo suo. Si vero loquamur de Christo secundum naturam humanam, sic etiam manifestum est, quòd omnes res humanæ subdũtur eius iudicio. Et hoc manifestum est: primo quidem, si consideremus habitudinem animæ Christi ad verbum dei: si enim spiritualis iudicat omnia (vt dicitur primæ ad Corinth. 2.) inquãtum mens eius verbo dei inhæret, multo magis anima Christi, quæ est plena veritate Verbi dei, super omnia iudicium habet.

Secundo apparet idem ex merito mortis eius: quia vt dicitur Rom. 14. ideo hoc Christus mortuus est, & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Et ideo super omnes habet iudicium: propter quod & Apostolus ibi subdit, quòd omnes stabimus ante tribunal Christi. Et Daniel. 7. dicitur, quòd dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei.

Tertio apparet idem ex comparatione rerum humanarum ad finẽ humanæ salutis: cuicumque enim cõmittitur principale, cõmittitur & accessoriũ. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finem beatitudinis, quæ est salus æterna, ad quam homines admittuntur, vel etiam repelluntur iudicio Christi, vt patet Matth. 25. Et ideo manifestum est, quòd ad iudiciariam potestatem Christi, pertinent omnes res humanæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dictum est,* iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem. Christus autem quamuis esset rex constitutus a deo: non tamen in terris viuens, terrenum regnum temporaliter administrare voluit: vnde ipse dicit Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Similiter etiam iudiciarum potestatem exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre: vnde Amb. ibidem dicit,* Bene terrena declinat, qui propter diuina descenderat: nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatum, viuorum habens mortuorumque iudicium, arbitriumque meritorum. Art. præce. in arg. 1. Li. 7. in Luc. super illud. Quis me cõstituit iudicem inter vos &c.

AD 2m dicendum, quòd Christo sunt omnia subiecta quantum ad potestatem, quam a Patre super omnia accepit, secundum illud Mat. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nondum tamen sunt omnia ei subiecta, quãtum ad executionem suæ potestatis, quod quidem erit in futuro: quando deomnibus voluntatem suam adimplebit, quosdam quidem saluando, quosdam autem puniendo.

AD 3m dicendum, quòd ante incarnationem huiusmodi iudicia exercebantur per Christum, inquantum dei verbum est, cuius potestatis facta est particeps, per incarnationem anima, ei personaliter vnita.

¶ Super

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum quintum.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Probatur sic: Iudicium de aliqua re mutabili, dari perfecte nõ potest ante eius consummationem: sed vita hominis licet sit per mortem terminata secundum se, remanet tñ secundum qd mutabilitati subiecta vsque ad finem mundi dependens ex futuris, ergo non potest vita hominis, secũdum id, quod qũlibet ad vnumquemque pertinet perfecte iudicari ante finẽ mũdi. ergo oportet esse finale iudicium in nouissimo die vltra particulare, quod fit in cuiusque morte. Maior ꝓpositio manifestatur dupliciter: primo in actionibus: secũdo in hominibus, & ad hoc affertur auctoritas Apostoli. Minor autem propositio manifestatur in quinq; generibus reliquiarum vitæ humanæ, sin memorijs, in filijs, in effectibus, in corporibus, & in amaris. Et quoniã dixisset fortasse aliquis, ꝙ reliquiæ istę sunt impertinentes ad Christi iudiciũ: ideo ad hoc excludendum Auctor apponit rõnem, quam perficit in respõsione ad primũ. Est autem ratio integra, ꝙ hæc omnia quia claudunturꝰ sub genere præmij vel pœnæ, ideo cadunt sub æstimatione diuini iudicij, qđ ad omnia humana ꝑtinet, omnesq; humanas pœnas se extendit. Patet autem discurrẽdo p singula enumerata, quòd nonnulla pœna, & nonnullum præmiũ est hominis in supradictis reliquijs ꝑsupposita immortalitate animæ & corpis post resurrectionẽ, vt hic supponimus. ¶ Aduerte hic, ꝙ maior ꝓpositio est per se nota, loquendo de iudicio alicuius rei ex proprijs ipsius, vt patet. Et hoc dico ne fallaris

4. dis. 47. q. 1. art. 1. q. 1. Et 4. cont. c. 95. princ. Et op. 3. c. 249. Et op. 10. art. 27. Et Isa. 30. lec. 3. prin.

ARTICVLVS V.

Vtrum post iudicium quod agitur in præsenti tempore, restet aliud iudicium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd post iudicium, quod in præsenti tempore agitur, non restet aliud iudicium generale. Post vltimam enim retributionem præmiorum & pœnarum, frustra adhibetur iudicium: sed in hoc præsenti tempore fit retributio præmiorum & pœnarum: dixit enim dominus latroni in cruce Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso, & Luc. 16. dicitur, quòd mortuus est diues & sepultus est in inferno. ergo frustra expectatur finale iudicium.

¶ 2 Præt. Nahum 1. dicitur secundum aliam literam, Non iudicabit deus bis in idipsum: sed in hoc tempore dei iudicium exercetur, & quantũ ad temporalia, & quantum ad spiritualia. ergo videtur, quòd non sit expectandum aliud finale iudicium.

¶ 3 Præt. Præmium & pœna respondent merito & demerito: sed meritum & demeritum non pertinẽt ad corpus, nisi inquantum est animæ instrumentum. ergo nec præmium seu pœna debetur corpori, nisi propter animam. non ergo requiritur aliud iudicium in fine, ad hoc quòd homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur aut præmiantur animæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. erit ergo quoddam iudicium in nouissimo die præter iudicium quod nunc agitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ iudicium de aliqua re mutabili, perfecte dari non potest ante eius consummationem: sicut iudiciũ de aliqua actione, qualis sit perfecte dari non potest, antequàm sit consummata, & in se & in suis effectibus: quia multæ actiones videntur esse vtiles quæ ex effectibus demonstrantur nociuæ: & similiter de homine aliquo iudicium perfecte dari non potest, quo ad eius vita terminetur, eo quòd multipliciter potest mutari de bono in malum, a captiosis, obijcientibus de æterno dei iudicio, quo singula perfectissime iudicat antequàm fiant. Christus etiã secundum ꝙ homo ab instanti conceptionis suæ perfectissime cognouit omnes has reliquias antequàm fiant: sed hęc sunt ex parte cognoscentis: præsens autem ratio ex rei cognitæ se tenet, & per se notam propositionem assumit, ꝙ rei mutabilis perfectũ iudicium dari non potest ante illius cõsummationem. Et si ipsi iungas, ꝙ diuina sapientia disponit oĩa suauiter, ac per hoc, quia suauis dispositio iudicij rei mutabilis, exigit vt discutiat secundum modum naturæ suæ, videbis quòd sapientissime processit Auctor ad concludendũ finale iudicium, ex eo ꝙ perfectum iudicium rei mutabilis non potest suauiter dari ante illius consummationem.

¶ Et hæc dicta sint de iudicio, quaten? infra cognitiõis seu speculationis limites consistit: vt aũt extensione fit practicum ad puniẽdum vel præmiandum, absque distinctione aliqua, patet propositionem maiorem esse vniuersaliter verissimam: quoniam reddere præmiũ vel pœnã perfecte, præsupponit consummationem operis puniendi vel præmiandi. Et iuxta hũc sensum clare patet processus literæ absque obiectione aliqua: quia nec deus prius punit, quàm fiat quod puniendum est &c.

¶ Circa reliquias spectantes ad pœnã, vel præmiũ, secundum Auctoris sententiam, aduerte ꝙ licet apud nostra iudicia hęc videantur per accidens & consequenter aliena ab examinatione iudicij: apud tamen diuinum iudiciũ omnia æstimanda esse ex sacris potest colligi literis. Legimus n. Nabuchodonosor præmium a deo ob seruitiũ sibi exhibitũ satis per accidens in oppugnatione Tyri, vt patet Ezechiel. 28. Dauid quoque punitum legimus ob effectum facti per accidens, quia inquit Nathã propheta, inimicos

Universidad de Deusto Biblioteca

F deum per essentiam, in quo consistit vita æterna, vt patet Io. 17. Vnde manifestum est, animas a corporibus separatas esse in vita ęterna: & ideo dicendum est, ꝙ post mortem quantum ad ea quæ sunt animæ, homo sortitur quendam immutabilem statum. & ideo quantum ad præmiū animæ, non oportet vlterius differri iudicium: sed quia quædam alia sunt ad hominē pertinentia, quæ toto tēporis cursu aguntur, quæ non sunt aliena a diuino iudicio, oportet iterum in fine temporis, omnia hæc in iudicium adduci. licet enim homo secundum hæc non mereatur neq; demereatur, tamen pertinent ad aliquod eius pręmium vel pęnam. unde oportet hæc omnia æstimari in finali iudicio.

Ad 2m dicendum, quòd deus non iudicabit bis in idipsum, idest secundum idem: sed secundum diuersa, non est inconueniens deum bis iudicare.

Ad 3m dicendum, quòd licet præmium, vel pœna corporis dependeat ex præmio vel pœna animę: tamen quia anima non est mutabilis nisi per accidens, propter corpus, statim separata a corpore, habet statū immutabilem, & accipit suum iudicium: sed corpus remanet mutabilitati subiectum vsque ad finē tēporis: & ideo oportet quòd tunc recipiat suum præmiū, vel pœnam in finali iudicio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudiciaria potestas Christi se extendat ad angelos.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ potestas Christi iudiciaria non se extendat ad angelos. Angeli enim tam boni, quàm mali iudicati sunt a principio mūdi, quādo quibusdam cadentibus per peccatum, alij sunt in beatitudine confirmati: sed illi qui iudicati sunt, non indigent iterum iudicari. ergo potestas iudiciaria Christi non se extendit ad angelos.

¶2 Præt. Non est eiusdem iudicare & iudicari: sed angeli veniēt cum Christo iudicaturi, secūdum illud Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo. ergo videtur ꝙ angeli non sunt iudicandi a Christo.

¶3 Præt. Angeli sunt superiores alijs creaturis. si ergo Christus est iudex non solum hominum, sed etiam angelorum, pari ratione erit iudex omnium creaturarum, quod videtur esse falsum, cum hoc sit proprium prouidētiæ dei. vnde dicitur Iob 34. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? non ergo Christus est iudex angelorum.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit 1. Corin. 6. An nescitis quoniam angelos iudicabimus? sed sancti non iudicabunt nisi auctoritate Christi. ergo multo magis Christus habet iudiciariam po G testatem super angelos.

Respon. Dicendum, quòd angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi, non solum quantum ad diuinam naturam, prout est verbum dei, sed etiam ratione humanæ naturæ, quod patet ex tribus. Primo quidem, ex propinquitate naturæ assumptæ ad deum: quia, vt dicitur Heb. 2. nusquàm angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit: & ideo aīa Chri H sti magis est repleta virtute verbi dei, q̃ aliquis angelorum, vnde & angelos illuminat, sicut Diony. dicit 7. c. cæl. hierar.* unde de eis habet iudicare. (Ca. 7. a medio.) Secundo, quia per humilitatem passionis, humana natura in Christo, meruit exaltari super angelos: ita sicut dicitur Philip. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorū: & ideo Christus habet iudiciariam potestatem, etiam super omnes angelos, & bonos & malos. In cuius signū dicitur Apo I cal. 7. quòd omnes angeli stabant in circuitu throni. Tertio, ratione eorum, quæ circa homines operantur, quorū Christus speciali quodam modo est caput. vnde dicitur Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis. Subsunt autem iudicio Christi, vno quidem modo quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos aguntur, quæ quidem dispensatio fit etiam per K hominem Christū, cui angeli ministrabant, vt dicitur Matth. 4. & a quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur, vt dicitur Mat. 8. Secundo, quantū ad alia accidentalia præmia bonorum angelorū, quæ sunt gaudia, quæ habent de salute hoīum, secundū illud Luc. 15. Gaudiū erit angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente, & etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum, quibus torquentur vel hic, vel recluduntur in inferno. Et hoc ēt pertinet ad homi-

nem

fecisti blasphemare nomen domini, filius qui natus est tibi, morietur. 2. Reg. 12. Vnde patet ad ea ēt quæ per accidens sunt, diuina se extēdere iudicia.

¶In responsione ad primū & tertiū, aduerte ꝙ aliud est, hominem post mortem sortiri statū immutabilem secūdū animā, & aliud e t sortiri statū non impedibilē: anima .n. per mortem peruenit ad statū immutabilem de bonitate in maliciā, aut econtra: & aut est confirmata in bono, aut obstinata in malo, aut ciuis cælestis, aut īferni. Et penes hoc attenditur immutabilitas status, cum qua immutabilitate stat, ꝙ possit impediri ad tēpus, ne ad suam ciuitatem perueniat. Et hmōi impedimenta pertinent ad purgatorium, quod non constituit tertiū statum animarū, neq; facit mutationē aliquam in statu animæ, quia est immutabilis, sed impedimentum præstat cōsumationi status illius. Et simile est ei, quod inuenitur in motibus naturalibus: leue .n. ascendens sursum si impediatur in via, nō ꝓpterea mutat sui motus naturā, nec cessante impedimēto, ascendendo nouum acquirit principium motus: sed remoto prohibēte, a primæuo immutato principio ascensum ꝓsequitur. Sic .n. anima immutata secundū statum suum, soluto purgatorio tāquàm remoto prohibente, ad finem sui immobilis status, in quo est cōfirmata ꝑ mortē, gratia duce peruenit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimænonæ Articulum sextum.*

Titulus clarus est.

¶In corpore duo fiunt. Primo, respōdetur quæsito vna conclusione: Angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi etiam inquantū est homo. Et probatur tripliciter. Secundo declaratur, quo ad q̃d angeli subsunt sic Christo. Et fit distinctio trimembris, s. de ministerio, uel præmio aut pœna accidentali, uel præmio, aut pęna essentiali. Et omnia clara sunt in litera.

¶In responsione ad tertium, aduerte ꝙ cum dicitur inferiora regi, per superiora, non intelligitur de inferiori & superiori quocumq; modo, nec de inferiori & superiori quo ad beatitudinem: alioquin sequeretur ꝙ multi angeli regerētur per multos sanctos homines, quos eleuatos credimus supra multos angelos, & consequenter multi sancti homines cōcurrerent ad administrationem mundi huius inferioris: qm̄ administratio hæc minimis uidetur credita angelis. Consequens autē hoc credimus esse falsum, quoniā sancti hoīes, quantumcūq; beatiores sint angelis, non tamē præsunt regimini uniuersali spiritualis, aut corporalis creaturę: sed hoc officium reseruatū est angelis, quibus congruit ex natura. Vnde intelligendū est īferiora regi per superiora nō secundū quid, sed simpliciter & absolute, & ꝓpterea quia Christus homo est simpliciter & absolute superior angelis: q̃a est caput totius ecclesiæ triumphātis, animæ aūt beatorū hominū supra multos angelos, sūt angelis superiores solum secundū quid .s. secundum beatitudinem, ideo ex dicta maxima Aug. & Dio. optime concluditur, ꝙ Christus est super administratione totius creaturæ, & cū hoc aīæ beatorū hominū nō præsunt uniuersali regimini creaturarum.

¶ Et hæc sufficiant de principali parte huius libri, quæ de mysterio incarnati Verbi tractauit.

nem Christum. vnde Marc. 1. dicitur, quòd dæmon clamauit, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos. Tertio, quantum ad pręmium essentiale bonorum angelorum, quod est beatitudo æterna, & quantum ad pœnam essentialem angelorum malorum, quæ est damnatio æterna: sed hoc factum est per Christum, inquantum est verbum dei, a principio mundi.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & pœnam principalem.

(Cap. 31. tomo 1.) Ad 2m dicendum, quòd sicut dicit† August. in lib. de vera religione, licet spiritualis iudicet omnia: tamen iudicatur ab ipsa veritate: & ideo licet angeli, ex eo quòd sunt spirituales, iudicent, iudicantur tamen a Christo, inquantum est veritas.

Ad 3m dicendum, quòd Christus habet iudicium non solum super angelos, sed etiam super administrationem totius creaturæ: (Lib. 3. ca. 4. tom. 3.) si enim, vt* August. dicit in 3. de Trinita. inferiora quodam ordine reguntur a deo per superiora, oportet dicere, quòd omnia regantur per animam Christi, quę est supra omnem creaturam: vnde & Apostolus dicit Hebr. 2. Non enim angelis subiecit deus orbem terræ futurum, scilicet subiectum ei, de quo loquimur, idest, Christo: nec tamen propter hoc alium constituit deus super terram: quia vnus & idem est, & deus & homo, dominus Iesus Christus. De cuius incarnationis mysterio ad præsens dicta sufficiant.

QVÆSTIO LX.

De sacramentis, in octo articulos diuisa.

POst considerationem eorum, quę pertinēt ad mysteria verbi incarnati, considerandum est de ecclesiæ sacramentis, quę ab ipso verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. Secunda de vnoquoq; sacramentorum in speciali.

Circa primum quinque consideranda sunt.

¶Primo, Quid sit sacramentum.
¶Secūdo, De necessitate sacramentorum.
¶Tertio, De effectibus sacramentorum.
¶Quarto, De causa eorum.
¶Quinto, De numero.

Circa primū quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum sacramentum sit in genere signi.
¶Secundo, Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.
¶Tertio, Vtrū sacramentū sit signū vnius rei tantum, vel plurium.
¶Quarto, Vtrū sacramentum sit signum quod est res sensibilis.
¶Quinto, Vtrū ad sacramētū requiratur determinata res sensibilis.
A ¶Sexto, Vtrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.
¶Septimo, Vtrum requirātur determinata verba.
¶Octauo, Vtrum illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramentum sit in genere signi.

AD PRIMVM sic procedi- (4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1 & art. 3. ad 1. & ar. 4. q. 1. ad 1.) B tur. Videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici a sacrando, sicut medicamentum a medicando: sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quam ad rationem signi. ergo sacramentū magis est in genere causæ, quàm in genere signi.

¶2 Præt. Sacramentum videtur aliquid occultum significare, secundum illud Tobiæ 12. Sacramentū regis abscondere bonum est. Et C Ephes. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo: sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi. Nam signum est, quod* præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, vt patet per Aug.† in 2. de doctr. Christ. ergo videtur, quòd sacramentum non sit in genere signi. (*Alias per. Lib. 2. ca. 1. circa prin. tom. 3.)

¶3 Præt. Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in† Decre. 22. q. 5. Paruuli qui sine ætate rationabili sunt, nō cogantur iurare, & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad D sacramentum, idest, iuramentū accedat: sed iuramentū non pertinet ad rationem signi. ergo videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. (22. q. 5. ca. paruuli qui sine ætate.)

Sed contra est, quòd* August dicit in 10. de ciuit. dei, sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, idest, sacrum signum est. (Lib. 10. c. 5. non procul a princ. to. 5.)

Respon. Dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuersimode ab illo denominari possunt: sicut a sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subiectū, sed dicitur, medicina sana, inquantum est sanitatis effectiua, diæta vero, inquantum est conseruatiua eiusdem, & vrina inquantum est significatiua ipsius. E sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, & secundum hoc sacramentum idem est, quod sacrum secretum, vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quamcumq; aliam habitudinem: specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quia medicina se habet, vt causa effectiua sanitatis, inde est ꝙ omnia denominata a medicina, dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam: sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum, non significatur

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum primum.*

POst cōsiderationem &c. Hic incipit secunda pars principalis huius libri, distincta in partes octo, primam de sacramentis in communi, & reliqua septem, secundū singula septem sacramenta. Prima igitur hæc pars durans vsque ad quæstio. 66. inchoat a sacramenti genere in 1. artic. quæst. 60. vt clare titulus monstrat, ita quòd in titulo huius articuli, sacramenti nomen sumitur secundum eam significationē, qua prædicatur de septē ecclesiæ sacramētis. Et est intentio inquirendi an secundum illam significationem sit in genere signi: quāuis absque additiōe aliqua quæstio ꝓponatur, & propterea argumenta absolute de sacramento argūāt.

¶In corpore articuli vna est conclusio: Sacramentum, de quo est sermo, est in genere signi. Probatur: Nūc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi. ergo. Antecedens manifestatur ex hoc, quòd sacramenti nomē est multiplex, & dicitur tam habens, q̃ causa, quàm signū, & respectu sanctitatis occultæ. Et rursus hoc manifestatur ex communi regula: quia omnia habentia ordinem ad vnum, possunt diuersimode ab illo nominari, vt patet in sanitate & sanis. Hęc satis clara sunt ex communibus regulis nominū multiplicium ad vnum, vel in vno, vel ab vno, quæ abusiue vocantur analoga. Vnde etiam Auctor in calce responsionis ad tertium, hāc abusionem corrigēdo, cum dixisset, scilicet analogice, statim declarauit quid intendit subdens, scilicet secundum diuersam habitudinem ad vnum &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

per modum cauſæ efficientis, ſed magis per modum cauſæ formalis vel finalis: & ideo non oportet, quòd ſacramentum ſemper importet cauſalitatem.

Ad 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit, ſecundum quòd ſacramentum idem eſt, quod ſacrum ſecretum: dicitur autem non ſolum dei ſecretum, ſed etiā regis, eſſe ſacrum & ſacramentum: quia ſecundum antiquos ſancta, vel ſacroſancta dicebantur, quæcumq; violari non licebat: ſicut etiā muri ciuitatis, & perſonæ in dignitatibus cōſtitutæ: & ideo illa ſecreta ſiue diuina, ſiue humana, quæ non licet violari, quibuſlibet publicando, dicuntur ſacra vel ſacramenta.

Ad 3^m dicendum, quòd etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res ſacras: inquantum ſcilicet, eſt quædam conteſtatio facta per aliquod ſacrum: & ſecundum hoc dicitur iuramentum eſſe ſacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de ſacramentis: non tamen æquiuoce, ſumpto nomine ſacramenti, ſed analogice. ſ. ſecundum diuerſam habitudinem ad aliquid vnū, quod eſt res ſacra.

Articvlvs II.

Vtrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæ Articulum ſecundum.*

Infra q. 64. art. 2. Et 1. 2. q. 101. ar. 4. cor. & q. 102. art. 5. cor. Et 4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1.

Titulus clarus. ¶ In corpore Auctor accomodat definitionem hanc, ſcilicet ſignum rei ſacræ, ad hoc vt ſit conuertibilis cum ſacramēto, vt quod ex proprietate ſignificationis non habet, ex accommodatione intelligat' habere. Hinc. n. duas ſubintelligi vult cō ditiones rei ſacræ, ſcilicet ſanctificantis homines, quod non aliunde deducitur, quàm ex hoc, quòd ſignum proprie datur homini, cuius eſt per notū ad ignotum diſcurrere.

¶ Et ſcito duo. Primum, quòd Auctor non ſolum pro reuerētia ſic definientium ſacramētum, ſed etiā pro firmando vſu eccleſię, quo ſacramentum dicimus, non cuiuſque rei ſacræ ſignum, ſed hominis ſanctificantis, deſcriptionem hanc in definitionem erexit. Secundum eſt, quòd ly ſanctificantis, intelligit' in actu exercito, hoc eſt, quòd eſt ſignum rei ſacrę, vt actualiter exercet ſanctificationē hominis: quia ad hoc adhibetur vt ſignū, vt ſanctificetur homo per illius ſignificatum.

1. 2. q. 101. ar. 4.

*art. præc. In Sed cō.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd non omne ſignum rei ſacrę ſit ſacramentum. Omnes enim creaturæ ſenſibiles, ſunt ſigna rerum ſacrarum, ſecundum illud Rom. 1. Inuiſibilia dei, per ea quæ facta ſunt intellecta, cōſpiciuntur: nec tamen omnes res ſenſibiles poſſunt dici ſacramenta. non ergo omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum.

¶ 2 Præt. Omnia, quæ in veteri lege fiebant, Chriſtum figurabant, qui eſt ſanctus ſanctorum, ſecundum illud 1. ad Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis. Et Coloſſ. 2. Quæ ſunt vmbra futurorū, corpus autem Chriſti: nec tamen omnia geſta patrum veteris teſtamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis ſunt ſacramēta: ſed quædam ſpecialiter, ſicut in ſecunda parte habitum eſt. † ergo videtur quòd non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

¶ 3 Præt. Etiam in nouo teſtamento multa geruntur in ſignum alicuius rei ſacrę, quæ tamen non dicuntur ſacramenta, ſicut aſperſio aquæ benedictæ, conſecratio altaris, & ſimilia. nō ergo omne ſignū rei ſacræ, eſt ſacramentum.

Sed contra eſt, quòd definitio conuertitur cum definito: ſed quidam definiunt ſacramentum per hoc, quòd eſt ſacræ rei ſignum, & hoc etiam videtur ex auctoritate* Auguſt. ſupra inducta. ergo videtur quòd omne ſignum rei ſacræ, ſit ſacramentum.

Respon. Dicendum, ꝙ ſigna

F proprie dantur hominibus, quorum eſt, per nota ad ignota peruenire: & ideo proprie dicitur ſacramentum, qđ eſt ſignū alicuius rei ſacræ ad homines pertinentis, vt. ſ. proprie dicatur ſacramentum, ſecundum quòd nunc de ſacramentis loquimur, quod eſt ſignū rei ſacræ, inquantum eſt ſanctificans homines.

Ad primum ergo dicendum, quòd creaturæ ſenſibiles ſignificant aliquid ſacrum, ſcilicet ſapientiam & bonitatem diuinam, inquantum ſunt in ſeipſis ſacra, non autem inquantum nos per ea ſanctificamur: & ideo non poſſunt dici ſacramenta, ſecundum quòd nunc loquimur de ſacramentis.

G Ad 2^m dicendum, quòd quædam ad vetus teſtamentum pertinentia, ſignificabant ſanctitatem Chriſti, ſecundum ꝙ in ſe ſanctus eſt: quædā vero ſignificabant ſanctitatem eius, inquantum per ea nos ſanctificamur, ſicut immolatio agni paſchalis ſignificabat immolationem Chriſti, qua ſanctificati ſumus: et talia dicuntur proprie veteris legis ſacramenta.

Ad 3^m dicendum, quòd res denominatur a fine & complemento: diſpoſitio autem non eſt finis, ſed perfectio: & ideo quæ ſignificant diſpoſitionem ad ſanctitatem, non dicuntur ſacramenta, de quibus procedit obiectio, ſed ſolum ea, quæ ſignificat perfectionem ſanctitatis humanæ.

H

Articvlvs III.

Vtrum ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæ Articulum tertium.*

4. diſ. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 4. & art. 1. cor.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna concluſio cum vno corollario. Concluſio, Sacramentū eſt ſignum trium rerum. Declaratur: Sacramentum eſt ſignum noſtræ ſanctificationis, in qua conſiderātur tria, & hæc per ſacramenta ſignificantur. ergo. Corollarium eſt: Sacramētum eſt ſignum rememoratiuum, demonſtratiuum, & prognoſticum, Declaratur ex tribus præmiſſis. ¶ Aduerte hic, quòd Auctor gratia materiæ abſque probatione procedit, declarando quæ abſque controuerſia acceptātur de ſacramentis in communi.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentum non ſit ſignum niſi vnius rei. Id. n. quo multa ſignificantur, eſt ſignū ambiguum, & per conſequens fallendi occaſio, ſicut patet de nominibus æquiuocis: ſed omnis fallacia debet remoueri a chriſtiana religione, ſecundum illud Coloſſ. 2. Videte, ne quis vos ſeducat p philoſophiam, & inanem fallaciam.

I ergo videtur, quòd ſacramentum non ſit ſignum plurium rerum.

Ar. præced.

¶ 2 Præt. Sicut dictum eſt, † ſacramentum ſignificat rem ſacram, inquantum eſt humanæ ſanctificationis cauſa: ſed vna ſola eſt cauſa humanæ ſanctificationis, ſcilicet ſanguis Chriſti, ſecundum illud Hebr. vlt. Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. ergo videtur, quòd ſacramentum non ſignificet plura.

Ar. præced. ad 3.

K ¶ 3 Præt. Dictum eſt, ꝙ ſacramentum proprie ſignificat ipſum finem ſanctificationis: ſed finis ſanctificationis eſt vita æterna, ſecundum illud Ro. 6. Habetis fructum veſtrū in ſanctificatione, finem vero vitam æternam. ergo videtur quòd ſacramentum non ſignificet niſi vnam rem, ſcilicet vitam æternam.

Sed contra eſt, quòd in ſacramento altaris eſt duplex res ſignificata, ſcilicet corpus Chriſti verum, & myſticum, vt Aug. † dicit in lib. ſentent. Proſperi.

De conſec. diſ. 2. c. hoc eſt quod dicimus.

Respon. Dicendum, quòd, ſicut dictum eſt,* ſacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad ſignificandā noſtram ſanctificationem. In qua tria poſſunt conſiderari, videlicet ipſa cauſa ſanctificationis noſtræ,

Ar. præced.

noſtræ, quæ eſt paſſio Chriſti: & forma noſtræ ſanctificationis, quæ conſiſtit in gratia & virtutibus, & vltimus finis ſanctificationis noſtræ, qui eſt vita æterna. & hæc omnia, per ſacramenta ſignificantur. unde ſacramentum eſt & ſignum rememoratiuum eius quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti, & demonſtratiuum eius quod in nobis efficitur per Chriſti paſſionem, ſcilicet gratiæ, & prognoſticum, ideſt, prænuntiatiuum futuræ gloriæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd tunc eſt ſignum ambiguum, præbens occaſionem fallendi, quando ſignificat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud: ſed quando ſignificat multa, ſecundum quòd ex eis quodam ordine efficitur vnum, túc non eſt ſignum ambiguum, ſed certum: ſicut hoc nomen homo, ſignificat animam & corpus, prout ex eis conſtituitur humana natura. Et hoc modo ſacramentum ſignificat tria* prædicta, ſecundum quòd quodam ordine ſunt vnum.

In cor. ar.

Ad 2^m dicendum, quòd ſacramentum in hoc, quòd ſignificat rem ſanctificantem, oportet quòd ſignificet effectum, qui intelligitur in ipſa cauſa ſanctificante, prout eſt ſanctificans.

Ad 3^m dicendum, ꝙ ſufficit ad rationem ſacramenti, ꝙ ſignificet perfectionem, quæ eſt forma: nec oportet quòd ſolum ſignificet perfectionem, quæ eſt finis.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæ Articulum quartum.*

4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & ar. 2. q. 1. & ar. 3. cor. Et 4. cōt. c. 56. Et Ioan. 3.

Titulus clarus. Res ſenſibiles, puta, aqua, oleum, vinum, panis. ¶ In corpore vna cō cluſio: Ad ſacramēta requiruntur res ſenſibiles. Probatur dupliciter, primo, rōne: Res ſacrę quę per ſacramenta ſignificant', ſunt quædam bona intelligibilia, quibus homo ſanctificatur. ergo per aliquas res ſenſibiles ſignificatio ſacramenti implenda eſt. ergo ad ſacramenta requiruntur res ſenſibiles. Prima conſequentia probatur ratione: ex parte quidē noſtri, quia modus naturalis cognitionis humanæ eſt, vt p ſenſibilia ad intelligibilia deueniat: ſignum autem eſt, per quod in alteri' cognitionē deueniamus. Ex parte vero dei: quia ſecūdum modum noſtrum deus prouidet nobis, quod in litera tripliciter manifeſtatur. Conſequens eſt igitur, quòd ſignificatio talis ſigni a deo homini dati, ſcilicet ſacramenti, p ſenſibilia impleatur. Et ſimilitudine: quia ſpiritualia in ſacra ſcriptura per ſenſibiles ſimilitudines innoteſcunt. Secūdo, probatur concluſio auctoritate Dionyſij.

Ar. 2. huius quæſt.

Lib. 2. c. 19. tom. 1.

quæſt. 61.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentum non ſemper ſit aliqua res ſenſibilis: quia ſecundum Philoſophum in lib. Priorum omnis effectus, ſuæ cauſæ ſignum eſt: ſed ſicut ſunt quidam effectus ſenſibiles, ita etiam ſunt quidam effectus intelligibiles, ſicut ſcientia eſt effectus demonſtrationis. ergo non omne ſignum eſt ſenſibile. Sufficit autem ad rationem ſacramenti, quòd ſit ſignum alicuius rei ſacrę, inquantum per eam homo ſanctificatur, vt dictum eſt. † non ergo requiritur ad ſacramentum, quòd ſit aliqua res ſenſibilis.

¶ 2 Præt. Sacramenta pertinent ad cultum, vel regnum dei: ſed res ſenſibiles non videntur pertinere ad cultum dei: dicitur enim Ioan. 4. Spiritus eſt deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare: & Roma. 14. Non eſt regnum dei, eſca & potus. ergo res ſenſibiles non requiruntur ad ſacramentum.

¶ 3 Præt. Auguſt.* dicit in lib. de libero arbitrio, quòd res ſenſibiles ſunt minima bona, ſine quibus homo recte viuere poteſt: ſed ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis humanę, vt infra* patebit, & ita ſine eis homo recte viuere nō poteſt. non ergo res ſenſibiles re-

A quiruntur ad ſacramenta.

Sed contra eſt, quòd Aug. † dicit ſuper Ioā. Accedit verbū ad elementū, & fit ſacramentū. Et loquitur ibi de elemento ſenſibili, quod eſt aqua. ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.

Trac. 80. in euang. Ioā. poſt mediū tom. 9.

Respon. Dicendum, quòd ſapientia diuina vnicuique rei prouidet ſecundum ſuum modum, & propter hoc dicitur Sapien. 8. quòd ſuauiter diſponit omnia. vnde & Matth. 25. dicitur, quòd dedit vnicuique ſecundum propriam virtutem. Eſt autem homini cōnaturale, vt per ſenſibilia perueniat in cognitionem

B intelligibilium. Signum autem eſt, per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. unde, cum res ſacrę, quæ per ſacramenta ſignificantur, ſint quædam ſpiritualia & intelligibilia bona, quibus homo ſanctificatur, conſequens eſt, vt per aliquas res ſenſibiles ſignificatio ſacramenti impleatur: ſicut etiam per ſimilitudinem ſenſibilium rerum in diuina ſcriptura, res ſpirituales nobis deſcribuntur. Et inde eſt, quòd ad ſacramenta requiruntur res ſenſibiles, vt etiam Diony. probat in 1. cap.* cæleſt. hierar.

Ca. 1. inter med. & fin.

Ad primum ergo dicendum, quòd vnumquodque præcipue denominatur & definitur ſecūdum id, quod conuenit ei primo & per ſe, non autem ſecun-

C dum id, quod conuenit ei per aliud. Effectus autem ſenſibilis, per ſe habet quòd ducat in cognitionem alterius, quaſi primo & per ſe homini innoteſcens: quia omnis noſtra cognitio a ſenſu oritur: effectus autem intelligibiles non habent quòd poſſint ducere in cognitionem alterius, niſi inquantum ſunt per aliud manifeſtati, ideſt, per aliqua ſenſibilia. Et inde eſt, quòd primo & principaliter dicuntur ſigna, quæ ſenſibus offeruntur: ſicut Auguſt. dicit in 2.* de doctrina Chriſtia. vbi dicit quòd ſignum eſt, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: effectus autem intelligibiles non habent rationem ſigni, niſi ſecundum quòd ſunt manifeſtati per aliqua ſigna. Et per hunc etiam modum,

D quædam quæ non ſunt ſenſibilia, dicuntur quodammodo ſacramenta, inquantum ſunt ſignificata per aliqua ſenſibilia, de quibus infra agetur.*

Li. 2. de doctri. Chriſt. circa prin. lib. tom. 3.

quæſt. 63. ar. 1. ad 2.

Ad 2^m dicendum, quòd res ſenſibiles, vt in ſua natura conſiderantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum dei: ſed ſolum ſecundum quòd ſunt ſigna ſpiritualiū rerum, in quibus regnum dei conſiſtit.

Ad 3^m dicendum, quòd Auguſt. ibi loquitur de rebus ſenſibilibus, ſecundum quòd ſunt in ſua natura: non autem ſecundum quòd aſſumuntur ad ſignificandum ſpiritualia, quæ ſunt maxima bona.

Articvlvs V.

E *Vtrum requirantur determinatæ res ad ſacramenta.*

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæ Articulum quintum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna eſt concluſio reſponſiua quæſito: In ſacramentis nouæ legis, oportet vti rebus ex diuina inſtitutione determinatis. Probatur: Nō pertinet ad aliquē determinare, quod in alterius, ſed qđ eſt in ſua poteſtate: ſed ſanctificatio eſt

Infra art. 7. cor.

Ar. 3. huius quæſt.

Ad quintum ſic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinatæ res ad ſacramenta. Res enim ſenſibiles aſſumuntur in ſacramentis ad ſignificandum, vt dictum eſt: † ſed nihil prohibet diuerſis rebus ſenſibilibus idem ſignificari: ſicut in ſacra ſcriptura deus aliquando metaphorice ſignificatur per lapidē, quando-

Universidad de Deusto
Biblioteca

est in potestate dei, non hominis. ergo non pertinet ad hominē instituere sanctificatiua hominis: sed sacramenta sunt sanctificatiua hominis. ergo. Vltimo subsumpta ꝓpositio & probatur auctoritate Apostoli, & declaratur distinguēdo duo, quæ in sacramentorum vsu inueniuntur, scilicet cultꝰ diuinꝰ & sanctificatio hominis, & declarando horum differentiam, quia primum est hominis ad deū, secundum est econtra dei ad hominē.

¶ Vbi uidere potes, quòd Auctor duo hæc considerauit in sacramētis: ut quia ex primo potest ratio determinandi res ad hominē spectare, cuius est colere deum, hoc uel illo modo, ex secundo necessitatē monstraret diuinæ institutionis, cuius est sanctificare hominē per hæc, uel illa signa, & sine his & illis, ut placet. Et quia nullum sacramentum est, quod non sanctificet hominē: ideo omnia oportet a deo determinata esse quo ad sibi substantiale.

¶ In responsione ad primum, aduerte quàm præsumptuosa, iniuriosa ac sacrilega sit eorum soleritia, qui ꝓprias aut poetarum similitudines, tamquàm spiritualium simulachra interpretātur, scribunt aut prædicant: usurpāt enim officium Spiritussancti, cuius iudicio res aliquæ institutæ sunt in figuram aliorum, dicente Apostolo, Omnia in figuram contingebant illis: vilificantq; sacram scripturam, dum ex tali fictione occasionem dant credēdi, quòd similiter humano spiritu sunt in figuram ea, quæ sunt in sacris literis: quemadmodū hęc, quę audiunt humani dexteritate in genij coaptata. Et sic multum auctoritatis detrahit sacræ scripturæ figuris, *al's sanctificandum.

que per leonē, quandoque per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. ergo videtur quòd diuersę res possint congruere eidem sacramento. non ergo determinatæ res in sacramentis requiruntur.

¶ 2 Præt. Magis est necessaria salus animæ, quàm salus corporis: sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. ergo multo magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia quando illa defuerit.

¶ 3 Præt. Non est conueniens, vt hominis salus arctetur per legem diuinam, & præcipue per legem Christi, qui venit omnes saluare: sed in statu legis naturę nō requirebantur in sacramentis aliquę res determinatæ, sed ex voto assumebantur, vt patet Gen. 28. vbi Iacob vouit se deo decimas & hostias pacificas oblaturum. ergo videtur ꝙ nō debuerit arctari homo, & præcipue in noua lege ad aliquius rei determinatæ vsum in sacramētis.

SED CONTRA est, ꝙ dominus dicit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei.

RESPON. Dicendum, quòd in vsu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationē ad deū, secundum autem ecōuerso pertinet ad deum per comparationem ad hominem: non pertinet autem ad aliquem determinare qđ est in potestate alterius, sed solum id qđ est in sua potestate. quia ergo sanctificatio hominis est in potestate dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatū: & ideo in sacramentis nouæ legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud 1. ad Cor. 6. Abluti estis, sanctificati estis, oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ etsi idē potest per diuersa signa significari: determinare tamē quo signo sit vtēdum ad significandū,* pertinet ad significantem: deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in scripturis: & ideo sicut iudicio Spiritussancti determinatū est, quibus similitudinibus in certis scripturæ locis res spirituales significentur, ita etiam debet esse diuina institutione determinatum, quę res ad significandum assumantur in hoc, vel in illo sacramento.

AD 2^m dicendum, quòd res sensibiles habēt naturaliter sibi inditas virtutes cōferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur: sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis vtendum.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Augustꝰ dicit 19. contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt: sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet præsens, præteritum & futurum: & ideo sicut in statu legis naturæ, hominēs nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad dei cultum vterentur: postmodū vero necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscurationem legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur: & ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines vterentur in sacramentis: nec propter hoc arctatur via salutis: quia res quarum vsus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

Lib. 19. cap. & 17. to. 6.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in significatione sacramentorum requirantur uerba.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum sextum.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ in significatione sacramentorū non requirantur verba: dicit enim Aug. contra Faustū lib. 19.* Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædam verba visibilia? Et sic videt quòd addere uerba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere uerba uerbis: sed hoc est superfluū. non ergo requiruntur uerba cū rebus sensibilibꝰ in sacramētis.

¶ 2 Præt. Sacramentum est aliquid unū: ex his autem quæ sunt diuersorum generum, non uidetur posse aliquid unum fieri. cum igitur res sensibiles & uerba sint diuersorum generum, quia res sensibiles sunt a natura, uerba autem a ratione, uidetur quòd in sacramentis non requirantur uerba cū rebus sensibilibus.

¶ 3 Præt. Sacramenta nouæ legis successerunt sacramentis ueteris legis: quia illis ablatis, ista sunt instituta, ut Augustꝰ dicit 19. contra Faustum:* sed in sacramētis ueteris legis non requirebatur aliqua forma uerborum. ergo nec in sacramentis nouæ legis.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & Augustꝰ dicit super Ioan.* Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta, sicut dictum est,* adhibentur ad hominum sanctificationem, sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, & quolibet modo congruit eis, quòd verba rebus sensibilibus adiūgantur. Primo enim possunt considerari, ex parte causæ sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc, quòd rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est verbum dei unitum. Secundo, possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. vnde Augustꝰ dicit super illud Ioā. 15. Iam vos mundi estis propter sermonem &c. vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertio, possunt cōsiderari ex parte ipsius significationis sacramentalis: dicit autem Augustꝰ in 2. de doct. Christia. quòd verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diuersimode formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis, & pp hoc per verba, magis distincte possumus exprimere, quod mēte concipimus: & ideo ad perfectionem significationis sacramentalis, necesse fuit vt significatio rerū sensibiliū, per aliqua verba determinaretur: aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem: sed cum dicitur, Ego te baptizo, manifestatur quòd aqua vtimur in baptismo ad significandā emundationem spiritualem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd res visibiles sacramentorum dicuntur verba, per quandam similitudinem, inquantum scilicet participant quandam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, vt dictum est:* & ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis, rebus visibilibus verba adduntur: quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum est.*

AD 2^m dicendum, quòd quàmuis verba & aliæ res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quàm in alijs

Trac. 80. in Io. post medium to. 9.

Art. 2. ad 3.

Trac. 80. in Io. post medium to. 9.

Lib. 2. ca. 3. circa med. tom. 3.

In corp. ar.

In corp. ar.

rebus: & ideo ex verbis & rebus fit quodāmodo vnū in sacramentis, sicut ex forma & materia, inquantum .s. per verba perficitur significatio rerum, vt dictum est: *sub rebus aūt comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi: quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus. Ar. 3. ad 1.

AD 3^m dicendum, quòd, sicut Augustꝰ* dicit contra Faustum, alia debent esse sacramenta rei pręsentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis, prænuntia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta nouæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandam similitudinem ipsius in se habent, vt dictum est.* Vteban tur tamen in veteri lege aliquibus verbis, in his, quæ ad cultum dei pertinent, tam sacerdotes (qui erant sacramentorum illorum ministri, secundum illud Num. 6. Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis, Benedicat tibi dominus &c.) quàm etiam illi, qui illis sacramentis vtebantur, secundum illud Deut. 26. Profiteor coram domino deo tuo &c. *Lib. 19. c. 6. tom. 6. In corp. ar.

ARTICVLVS VII.

Vtrum requirantur determinata uerba in sacramentis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum septimum.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinata verba in sacramentis. Vt enim Philosoph.* dicit, voces non sunt eædem apud omnes: sed salus quæ per sacramenta quæritur, est eadem apud omnes. ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

¶ 2 Præt. Verba requiruntur in sacramentis, inquantum sunt principaliter significatiua, sicut dictum est: *sed contingit per diuersa verba idem significari. ergo non requiruntur determinata uerba in sacramentis.

¶ 3 Præt. Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem: sed quidā corrupte uerba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri: alioquin illiterati & balbi, qui ista sacramenta cōferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. ergo uidetur quòd non requirantur in sacramentis determinata uerba.

SED CONTRA est, quòd dominus determinata uerba ꝓtulit in consecratione sacramenti euchariſtiæ, dicens Matth. 26. Hoc est corpus meum: similiter etiam mandauit discipulis, ut sub determinata forma uerborum baptizarent, dicens Mat. ult. Eūtes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut dictū est,* in sacramentis uerba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum

Titulus clarus.

¶ In corpore una conclusio: Sacramenta tripliciter considerantur, & quolibet modo congruunt eis uerba. Probatur, quo ad primā partem, quia sacramēta adhibentur, ut signa quædā ad hominum sanctificationem: quo ad secundam, singillatim declarando singula membra cum suis rationibus, ut clare & ordinate patet in litera.

¶ Aduerte, quòd prima pars conclusionis ex assumpto facile deducitur: nam quia sacramenta ad sanctificationē adhibentur: oportet primam eorum consideriationem secundum sanctificationis causam fieri. Et quia ad sanctificandos homines sunt, secunda eorum cōsideratio ex parte hominis est. Et quia ut signa adhibētur, tertia eorum consideratio secundum significationē fiat.

¶ In

4. di. 1. q. 1. ar. 1. & dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 2. ad 2. Et ueri. q. 27. ar. 4. ad 10. *lib. 19. cap. circa med. tom. 6.

Lib. 19. cap. & 17. to. 6.

sterium non nisi principalia communioraque assumenda sunt verba. Cum hac tamen doctrina stat, quòd oppositum fiat, vel ex accommodatione vsus, vel quia sacramenti forma non vrget ad hoc. Quantum autem valeat contra communitatem & proprietatem linguæ accommodatio vsus, testatur forma baptismi apud latinos, dum dicitur, Ego te baptizo &c. baptizare enim Latina lingua neque principaliter, neque communiter significat abluere, vt patet, intantum quòd si quis diceret alteri baptiza hoc sudariolum, aut nō, aut vix intelligeretur. Et proculdubio dicere deberem, Ego te abluo in nomine patris &c. quia tamen accommodauit ecclesiæ latinæ vsus vocabulū hoc ad significādū actū abluendi, qui in sacramento fit, illo vtendum est. vnde etiam mulieres in vulgari baptizātes, dicunt, *Io te baptizo*. Prouidentia .n. diuina hinc ecclesiam suam doctam esse voluit, ꝙ quocūq; uerbo accōmodato ab vsu ad significandum illud, vtamur (etiā si alterius sit idiomatis) sacramentum perficitur: ita quòd nec mistio idiomatū in eadem numero forma sacramenti, tollit perfectionem sacramēti. Habes quoque hinc, ꝙ quia vsus accōmodatione, personas dignas alloquimur in numero plurali, dicēdo vni, Vos &c. ita quòd si diceretur illi, Tu, uideret inferri sibi iniuria, ideo si quis in forma sacramenti pœnitētię, absoluendo episcopum, vel principem honoris consueti gratia dicat, Absoluo vos a peccatis vestris &c. perfectum est sacramentum non minus, quàm si in vulgari dixisset, *Io vi absoluo dalli vostri peccati*: quia perfecta est significatio orationis ad illam personam solam, ex accommodatione vsus non minus, quàm perfecte sint omnes similes orationes: puta, do vobis hoc munus, venite vos ad prandium mecum, & similia. Et eadem ratione perfecta essent sacramenta, si persona recipiens sacramentum exprimeretur in nomine honorabili abstracto: puta si quis diceret: Ego absoluo dominationem vestram a peccatis suis. Pro regula enim generali habendum est, quòd quando oratio habet perfectam significationem ex accommodatione vsus in ceteris locutionibus, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti. Et ratio est, quia operatio spiritualis in sacramentis sequitur significationem perfectam orationis sacramentalis, ac per hoc, vbi oratio habet suam significationem perfectam, sacramentum perficitur. Constat autem, quòd oratio quæ in qualibet materia communiter habet suam significationem perfectam,

materiæ. in omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt sit proportionata determinatæ formæ. cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

G

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit super Ioan. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, idest, non secundum exteriorem sonum vocis: sed quia creditur, idest, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eædem voces sint, quantum ad sonum: & ideo cuiuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

Tract. 80. a med. to. 9.

H

Ad 2m dicendum, quòd licet in qualibet lingua contingat diuersis vocibus idem significari, semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad hoc significandum, & talis vox assumi debet in significatione sacramenti: sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cuius vsus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur: sicut aqua cōmunius vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quā spiritualis ablutio significatur: & ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

I

F

non perdit perfectionem suæ significationis ex hoc, quòd applicatur ad materiam sacramentalem, igitur sicut sufficit oratio illa perfecta in alijs, ita & in sacramentis. Quia autem sacramenti forma non vrget ad principaliter & cōmuniter consueta verba, si quis ex huiusmodi libertate vteretur alijs verbis (puta dicendo, Ego te abluo in nomine patris &c. aut in sacramento eucharistiæ. Istud est, &c.) perfecta essent sacramenta: non.n. de necessitate sacramenti sunt illæ voces, quibus communiter ecclesia vtitur, sed illæ vel alio loco illarum, idem significantes, quod illæ. Sic enim intelligendum est determinatam exigi formam verborum ad sacramenta. Sed sunt voces illæ quibus ecclesia vtitur, de necessitate præcepti ecclesiæ: ideo peccaret quisquis aduertenter vteretur alijs vocibus ab illis, quibus ecclesia sua cōsueuit vti in sacramentis. Vnde hæc non diximus, vt liceat cuique mutare voces in sacramentis: sed vt si acciderit, nouerint non esse iterāda sacramenta propter huiusmodi mutationes. Et confirmatur qđ dicimus, ex forma consecrationis sanguinis Christi, qua vtitur ecclesia latina: dicit .n. Hic est calix sanguinis. Vbi aut metaphorice sumitur calix, aut ponitur cōtinens pro cōtento, ac per hoc ex vi verborum sectando propriam significationem, non significatur conuersio vini in sanguinem, sed in calicē, quod est ridiculum. Attestatur enim per hoc Spiritussanct[us], quòd sufficiunt ad sacramentorū perfectionem uerba, uel ex proprietate uel acomodatione usus significantia ueritatem sacramenti, quæcumque sint illa: nec esse de necessitate sacramenti communiora in aliqua lingua uerba.

In istamet solutione.

Ad 3m dicendum, quòd ille, qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, nō videtur intendere facere quod facit ecclesia, & ita non videtur perfici sacramētum: si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, nō videtur perfici sacramentū. Et hoc præcipue cōtingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis, puta si loco eius, quod est in nomine Patris, dicat, in nomine matris: si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentū. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis, puta si aliquis dicat in nomine patrias & filias: quàmuis enim huiusmodi verba corrupte prolata, nihil significent ex virtute impositionis: accipiuntur tamen vt significantia ex accommodatione vsus: & ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus: quod autem dictum est,* de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principij, mutat significationem: variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimum mutat consignificationem: quæ tamen apud gręcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum: magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex vtraque parte potest esse tam parua, quòd non aufert sensum verborum: & tam magna, quòd aufert: sed vnū horū facilius accidit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

K

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd, ut patet de consec. dist. 4. c. Retulerunt, Zacharias Papa determinauit fuisse baptizatum illum, qui ob ignorantiam baptizantis, baptizatus est in nomine Patria & Filia & Spiritua sancta. Vbi vides, ꝙ corruptio fuit tanta, quòd uariata est significatio nominum: nam patria non patrem, sed locum natiuitatis significat: sed licet patria absolute aliud significet quàm pater: vt tamen est pars corrupte prolata huius orationis, Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia &c. significasse patrem, iudicatum est, & sic oratio tota non mutauit significationem. Et hoc ualde notandum est pro casibus occurrentibus incorrupte prolatis uerbis, circa alia sacramenta, uel ex festinatione, uel ex balbutiente lingua, uel aliquo alio accidente.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum octauum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore tria fiunt. primo ponuntur duæ communissimæ regulæ circa huiusmodi varietates, secundo descenditur specialiter ad diminutionē & additionem, tertio mouetur quædam difficultas circa additionem, & soluitur. Prima regula se tenet ex parte intentionis ministrantis sacramentum. secunda vero, se tenet ex parte significationis verborum, quod intellige non secundum se, sed in ordine ad totam orationē: oportet enim mutari sensum ipsius orationis, qui est forma sacramenti, ad hoc vt sacramentū sit nullum, vt prædictum est. De diminutione autem aut additione in speciali in singulis sacramentis, sermo erit in proprijs locis, hic in cōmuni est sermo.

4. distin. 3. a. 2. q. 2. ad 3. & 4.

*art. pced.

*lib. 8. metaph. tex. 8. tom. 3.

¶ Vbi nota pro solutione difficultatis motæ, quòd additio ad formam vltra duos modos qui in litera ponuntur (scilicet vel tamquam aliquid intrinsecū ad formam, vel tāquam extrinsecum) tertius inuenitur omnino per accidens, quando scilicet interponitur aliquod verbum, non vt sit aliquid intrinsecū, vel adiacēs formæ, sed impertinēs omnino interpositio ad aliud propositum dicitur verbum, vt si inter baptizandū postquam dixit, ego te baptizo, dicat alicui, Recede hinc, seu aliquid eiusmodi, & prosequatur, In nomine Patris & Filij, &c. Hoc enī non est proprie addere ad verba formæ: sed interponere verba interrumpendo formam: potest siquidem interruptio, de qua in responsione ad tertium est sermo, dupliciter fieri, vel sine interpositiōe verborum, vel cum interpositione verborum. Vtraque autē interruptio non debet esse tanta, quòd iuxta communem morem hominum, continuitas soluatur orationis: si enī postquam minister dixit, Ego te baptizo, iret pransum, & postea subderet, In nomine Patris & Filij, &c. siue interim tacuisset, siue non: soluta esset orationis vnitas.

*q. 64. ar. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat aliquid addere uerbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur, quòd nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia, quàm verba sacræ scripturæ: sed verbis sacrę scripturæ, nihil licet addere vel minuere: dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. vltim. Contestor omni audienti verba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet super eum deus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit, auferet deus partē eius de libro vitæ. ergo videtur, quòd neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere, vel minuere.

§ 2 Præt. Verba se habent in sacramentis per modum formæ, vt dictum est.* sed in formis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, vt dicitur 8. Met.* ergo videtur quòd si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

§ 3 Præt. Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborū, & etiam orationis continuitas. si ergo additio, vel subtractio nō aufert sacramenti veritatem, videtur quòd pari ratione nec trāspositio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

Sed contra est, quòd in formis sacramētorum, quædam apponuntur a quibusdam, quæ ab alijs non apponuntur, sicut latini baptizant sub hac forma, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. Græci autē sub ista, baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris. &c. Et tamen vtrique verum conferunt sacramentum. ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

Respon. Dicendum, ꝙ circa omnes istas mutationes, quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem, ex parte eius, qui profert verba, cuius intētio requiritur ad sacramentum, vt infra dicetur.* et ideo si intendat per huiusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum induce-

A re, qui non sit ab ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum; quia non videtur, quòd intendat facere id, quod facit ecclesia. Aliud autem est considerandum, ex parte significationis verborum. Cum .n. verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum, quem faciūt (vt supra dictum est*) oportet considerare, vtrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est, ꝙ tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quòd si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramētalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum. vnde Didymus* dicit in lib. de Spiritusancto: Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris, & Filij, & Spiritussancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem: sicut in forma eucharistiæ, quæ est, Hoc est enim corpus meum, ly enim sublatum, nō tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamuis possit contingere, quòd ille qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptiuum debiti sensus: puta si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris, sicut Arriani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert vtrum talis additio fiat in principio, medio, vel in fine: vt si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine dei Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritussancti paracleti, erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptisma. Forte autem si diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beatæ virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Corint. 1. Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatæ Virg. baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis .n. sensus esset contrarius verę fidei, & per consequens tolleret veritatem sacramenti. Si vero sic intelligatur quod additur, & in nomine beatæ Virginis, nō quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptismo, sed vt eius intercessio prosit baptizato ad conseruandam gratiā baptismalem, non tollitur perfectio sacri.

*art. pced. ad 1. & ad 3.

*lib. 2. de Spiritusancto, paulo a princip. Habet hic liber in fine operum S. Hierony.

B C D E

Ad primvm ergo dicendum, quòd ad verba sacræ scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad sensum, sed quantum ad expositionem sacræ scripturæ, multa eis verba a doctoribus apponuntur. nō tamen licet etiam verba sacræ scripturæ apponere, ita quòd dicātur esse de integritate sacræ scripturę, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

Ad 2m dicendū, ꝙ verba pertinent ad formā sacri rōne sensus significati: et ideo q̄cūq; fiat additio vel subtractio verborum, quę non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

AD

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad 3m dicendum, quòd si sit tanta interruptio verborum, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius: non autem tollitur quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis, & intellectum verborũ non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita, vel postposita signo: si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum quòd Philosophus * dicit, nomina & verba transposita idem significant.

*lib. 2. Periherm. ca. 1. parum añ finem, to. 1.

QVAESTIO. LXI.

De necessitate sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerãdum est de necessitate sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanã.
¶ Secundo, Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.
¶ Tertio, Vtrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.
¶ Quarto, Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum.

¶ *Super Quæstioni sexagesimæprimæ Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta sunt necessaria ad humanã salutem. Et probatur tripliciter. ¶ Vbi nota duo. Primum, quòd non est hic sermo de necessario ad humanã salutem, sine quo non potuisset homo saluari: sed de necessari o, sine quo non conuenienter humana salus fuisset. In cuius signũ Auctor, tam in prima, quàm secunda ratione conuenientiam infert sacramentorum. ¶ Secũdo, nota differentiam inter Auctorem & Magistrũ sent. in prima dis. 4. circa has tres rationes, ex eruditione, humiliatiõe, & exercitatione. Nam altius tractantur ab Auctore, vt patet conferendo.

4. di. 1. q. 1. arti. 2. q. 1. Et 3. cõtra ca. 110. Et lib. 4. c. 55. fin. & c. 56.

Articulus primus.

Vtrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nõ sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timoth. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: sed vsus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quòd sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum & verborum, vt dictum est.* ergo sacramenta nõ sunt necessaria ad humanam salutem.

* Q. pced. art. 6. ad 2.

¶ 2 Præt. Secũdæ ad Corinth. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea: non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem. non sunt ergo sacramenta saluti humanæ necessaria.

¶ 3 Præt. Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectũ: sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis: dicit enim Apostolus ad Rom. 5. Si cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem Filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

Sed contra est, ꝙ Aug. dicit 19. contra Faustum: In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorum visibilium consortio colligentur: sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

*Lib. 19. c. 11. in fine

F Respon. Dicendum, quòd sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratiõe: quarum prima sumenda est, ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium est, vt per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidẽtiam, vt vnicuique rei prouideat, secundum modum suæ conditionis: & ideo conuenienter diuina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est, ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus: ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbũ:
G & ideo conueniens fuit, vt deus per quædam corporalia signa, homini spiritualem medicinam adhiberet: nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset, corporalibus deditus. Tertia autem ratio sumenda est, ex studio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia versatur. ne ergo esset homini durum, si totaliter a corporalib9 actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad euitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ consistũt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem, homo conuenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia: humiliatur, se corporalibus subie-
H ctum cognoscens, dum sibi per corporalia subuenitur: præseruatur etiam a noxijs actionibus, per salubria exercitia sacramentorum.

Ad primum ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio, inquantum est corporalis, nõ multum vtilis est: sed exercitatio per vsum sacramentorũ, non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per significationem & causalitatem.

Ad 2m dicendum, quòd gratia dei, est sufficiens causa humanę salutis: sed deus dat hominibus gratiam ſm modum eis cõuenientem: & ideo necessaria sunt hominibus [d] sacramenta ad grãm consequendã. D. 984

Ad 3m dicendum, quòd passio Christi est suffi-
I ciens causa humanæ salutis: nec propter hoc sequitur, quòd sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.

Articulus II.

Vtrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

K Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramẽta: quia sicut dictum est,* sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam: sed etiam in statu innocentiæ homo indigebat gratia: sicut in Prima parte habitum est.* ergo etiam in statu illo erant necessaria sacrã.

4. dist. 1. q. 1. a. 2. q. 1.
*art. præce. ad 2.
* P. p. q. 95. art. 4. ad 1.

¶ 2 Præt. Sacramenta sunt necessaria homini, secundum conditionem humanæ naturæ, sicut dictum est.* sed eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum. ergo videtur quòd etiam ante peccatum homo indiguerit sacramentis.

*art. præced.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: In statu innocẽtiæ homo sacramentis nõ indigebat, nec pro remedio peccati, nec pro perfectione animæ. Probatur: In statu illo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sed contra hunc ordinem esset, si anima a corporalibus sacramentis perficeretur, siue quo ad scientiam, siue quo ad gratiam. ergo. Maior declaratur: quia sicut mẽs sub deo, ita &c.
¶ Circa hanc doctrinam simul cum ea, quæ exprimitur in responsione ad secundum, dubium occurrit, an hæc dicta, scilicet quòd in statu innocentię superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, & similiter ꝙ anima quantum ad superiorem partem non indiguisset accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, intelligenda sint de ipso statu innocentię communi primo homini & filijs, qui fuissent innocentes, an de primo homine solum, qui solus fuit ante peccatum. Et est ratio dubij: quia in statu innocentiæ filij Adæ acquisiuissent scientiam ex sensibilibus (vt Auctor dicit in prima parte q. 101.) ac per hoc, superiora aliquo modo dependebant ab inferiorib9, & superior pars animę indigebat ad sui perfectionem accipere a corporalibus rebus: cuius oppositum hic dicitur. & propterea hæc verba non pertinẽt ad statum innocentiæ cõmunem patri & filijs. Sed nec de ipso Adam verificantur: quia animæ primi hominis competebat modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata, vt Auctor dixit in prima parte, q. 94. art. 2. intellectio enim per conuersionem ad phantasmata dependet a phantasmatibus: ac per hoc superiora dependebãt aliquo modo ab inferioribus, cui9 oppositũ hic dicitur.
¶ Ad hoc dicitur, ꝙ præsens doctrina intelligenda est de statu innocentiæ, vt fuit in Adam, tum quia ĩ ipso solo fuit sine dependentia superiorum ab inferioribus, quo ad scientiam: tum quia Auctor non quærit absolute de statu innocentiæ, sed de homine ante peccatũ, vt per ly ante peccatum, determinet ꝙ de homine secũdum tempus illud, quo fuit antequam peccaret quærit, & non simpliciter de homine, si perseuerasset cum posteritate in innocentia.
¶ Ad obiectionem autem in oppositũ dicitur, ꝙ intellectio Adæ, quia ex speciebus non acquisitis ex sensib9, sed infusis a Deo, pcedebat, nõ depẽdebat a phantasmatibus: sed vtebatur phantasmatibus vt inferioribus: sicut anima vtebatur corpore subdito.
¶ Et si quæratur qd respondendum ſm Auctoris doctrinã sit quærenti, an filij innocẽtes indiguissent sacramẽtis, dicitur quòd nõ fuissent eis necessaria sacramenta: quia principalis perfectio hoĩs per sacrã, est per gratiam: homines autẽ fuissẽt geniti cũ gratia (vt ĩ prima parte q. 101. artic. 1. Auctor dixit) non indiguissent igitur ex conditione sui status sacramentis perfectiuis hominis quantum ad gratiam. Et quia gratiam comitantur dona intellectus pfectiua, cõsequens est, vt nec quo ad perfectionẽ sciẽtiæ de supernaturalibus, indiguisset sacramentis: eodem enim modo diuina sapientia prouidet de principali & accessorio, vt patet ex opposito nostro statu, in quo pfectionem scientiæ supernaturalis ex sacramentis accipimus: quia per illa tantum gratiam a deo habemus.

D. 740. D. 74. D. 9. & 190

4. di. 1. q. 1. art. 2. q. 4.

¶ 3 Præt. Matrimoniũ est quoddam sacramentum, secundum illud Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & ecclesia: sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, vt dicitur Gen. 2. ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

Sed contra est, quòd medicina non est necessaria nisi ægroto, secundum illud Matth. 9. non est opus sanis medicus: sed sacramenta sunt quædam spirituales medicinæ, quæ adhibentur cõtra vulnera peccati. ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.

Respon. Dicendum, quòd in statu innocẽtiæ ante peccatum sacramenta necessaria non fuerũt. Cuius ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sicut enim mens suberat deo, ita menti suberant inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus. Contra hũç autem ordinem esset, si anima perficeretur, vel quãtum ad scientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in sacramentis: et ideo in statu innocentiæ homo sacramentis nõ indigebat, non solum inquantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam inquantum ipsa ordinantur [d] ad animæ perfectionem.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo in statu innocentiæ gratia [d] indigebat: non tamen vt eam consequeretur per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter & inuisibiliter.

Ad 2m dicendum, quòd eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum, non tamen est idem naturę status. Nam post peccatum, anima etiam quantum ad superiorem partem, indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, quod in illo [d] statu homini necesse non erat.

Ad 3m dicendum, quòd matrimonium fuit institutum in statu innocentiæ, non secundum ꝙ est sacramentum, sed secundum ꝙ est in officium naturæ: ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum & eccle-
A siam, sicut & omnia alia in figura Christi præcesserunt.

Articulus. III.

Vtrum post peccatum ante Christum, Sacramenta esse debuerint.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dictum* est enim, ꝙ per sacramenta passio Christi hominibus applicatur: & sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum: sed effe-
B ctus non præcedit causam. ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi aduentum.

*art. 1. huius q. ad 3.

¶ 2 Præt. Sacramẽta debent esse conuenientia statui humani generis, vt patet per † August. 19. contra Faustum: sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, vsque ad reparationem factam per Christum. ergo neque sacramenta debuerunt immutari, vt præter sacramenta legis naturę, alia statuerentur in lege Moysi.

† lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6.

C ¶ 3 Præt. Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari: sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quàm ea, quæ fuerunt ante legem. ergo debuerunt esse similiora sacramẽtis Christi: cuius tamen cõtrarium apparet, ex eo, quòd sacerdotium Christi prædicitur esse futurum, secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordi-
D nem Aaron, vt habetur Hebræ. 7. non ergo conuenienter fuerunt disposita ante Christũ sacramẽta.

Sed contra est, quòd* August. dicit 19. contra Faustum, quòd prima sacramenta, quæ celebrabantur & obseruabantur ex lege, prænuntia erant Christi venturi: sed necessarium erat ad humanam salutem, vt aduentus Christi prænuntiaretur. ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.

*li. 19. c. 13 in princ. tom. 6.

E Respon. Dicendum, quòd sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, inquantum sunt quædam sensibilia signa inuisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi p Christum, quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitię suæ, vt sit ipse iustus & iustificans eũ, qui ex fide est Iesu Christi: et ideo

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Ante Christi aduẽtum post peccatum, necesse fuit quædam sacramẽta institui. Probatur: Sacramẽta sũt necessaria ad humanam

Universidad de Deusto Biblioteca

humanam salutē, vt signa sensibilia inuisibilium rerū, quibus homo post peccatum sanctificatur. ergo añ Christi aduentum post peccatum oportuit esse quædam sensibilia signa, quibus fidem suā de Christo futuro, homo ꝓtestaretꝭ. ergo oportuit tunc esse sacramenta quædam. Prima consequentia ꝓbatur: quia nullus post peccatum sanctificatur, nisi per Christum, &c. Secūda consequentia ꝓbatur: quia huiusmodi signa dicuntur esse sacramēta.

oportebat ante Christi aduentum esse quædam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro saluatoris aduentu. Et huiusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quòd ante Christi aduētum, necesse fuit quædam sacramenta institui.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum: quæ scilicet ad ipsam significādam sunt instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. et ideo non est inconueniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

AD 2^m dicendum, ꝙ status humani generis post peccatum & ante Christum, dupliciter potest cōsiderari. Vno modo, secundum fidei rationem: & sic semper vnus & idem permansit: quia scilicet iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Alio modo, potest considerari secundum intēsionem & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum, & peccatū cœpit in homine magis dominari, intantum quòd ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte viuendum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quòd per incrementa temporum magis expliraretur cognitio fidei: quia vt Gregor.† dicit, Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, quòd in veteri lege quædam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur: quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum: quia scilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem, quod erat necessarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & vt esset determinatior fidei significatio.

† hom. 16. in Ezech. a med.

AD 3^m dicendum, quòd sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento nouæ legis in materia, inquantum scilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Genes. 14.) sicut etiam sacrificium nouæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi, vt patet de agno paschali, & alijs huiusmodi: & hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti eiusdem esse continuatio.

¶ Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum quartum.

4. dist. 1. q. 1. arti. 2. q. 5. cor. di. 2. a. 4. q. 1. Et 4. cōtra c. 57.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna cōclusio: Oporret in noua lege esse quædam alia sacramenta. Probatur: Sacramēta sunt signa protestantia fidem, qua homo iustificatur: ergo oportet esse alia sacramenta, quibus præterita credita significētur. Consequentia quo ad id, quod supponit, scilicet diuersitatem significabilium, ꝓbatur quia antiqui saluabantur per fidem Christi nascituri: nos ꝑ fidem Christi nati. Et quo ad ipsa signa probatur: quia alijs signis oportet, significari præterita & futura. Probatur hoc auctoritate Augustini, & ex ipsis verbis præteriti, & futuri temporis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ post Christum nō debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura: sed gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt dicitur Ioan. 1. cum igitur sacramenta
F sint veritatis signa, siue figuræ, videtur quòd post Christi passionē, sacramenta esse non debuerint.

¶ 2 Præt. Sacramēta in quibusdam elementis consistunt, vt ex supra dictis patet: † sed Apostolus dicit Galat. 4. Cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes: nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non sumus paruuli. ergo videtur quòd non debeamus deo seruire sub ele-
G mentis huius mūdi, corporalibus sacramentis vtendo.

† q. præced. art. 4. & 5.

¶ 3 Præt. Apud deum non est trāsmutatio, nec vicissitudinis obūbratio, vt dicitur Iacobi. 1. sed hoc videtur ad quandam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. ergo videtur quòd post Christum nō debuerint alia sacramenta institui.

SED CONTRA est, quòd * Aug. dicit contra Faustum 19. quòd sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta, & alia sunt instituta, virtute maiora,
H vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

* li. 19. c. 11 tom. 6.

RESPON. Dicendum, quòd sicut antiqui patres saluati sunt per fidem Christi venturi, ita & nos saluamur per fidem Christi iam nati & passi. Sunt autem sacramenta, quædam signa protestantia fidem, qua homo iustificatur. Oportet autem alijs signis significari futura, præterita, seu præsentia. ut enim † August. dicit 19. contra Faustum, eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter facta: sicut ipsa verba, passurus & passus, non similiter sonant: et ideo oportet quædam alia sacramenta esse in noua lege, quibus significentur ea, quę præcesserunt in Christo, prçter sacramenta veteris legis, quibus prçnuntiabantur futura.

† lib. 19. ca. 16. to. 6.

I ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut * Diony. dicit in 5. cap. eccle. hierar. status nouę legis, medius est inter statum veteris legis, cuius figuræ implētur in noua lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis, unde & perfecte manifestabitur veritas: et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem quamdiu per speculum, & in ænigmate cognoscimus, (vt dicitur 1. ad Corin. 13.) oportet nos per aliqua sensibilia signa, in spiritualia deuenire: quod pertinet ad rationem sacramentorum.

* ca. 5. eccl. hierar. par. 1. titul. 1. a med.

AD 2^m dicendum, quòd sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa, quia gratiam nec continebant, nec causabant. et ideo vtentes
K illis sacramentis, dicit Apostolus sub elementis mundi deo seruisse: quia scilicet nihil aliud erant, quàm elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant: & ideo non est de eis similis ratio.

AD 3^m dicendum, quòd sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quòd diuersa præcepta familiæ suę proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate, ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa deū, ex hoc quòd alia sacramenta instituit post Christi aduentum, & alia tempore legis: quia illa fuerunt congrua gratię præfigurandæ, hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

¶ Super

QVAESTIO LXII.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu Sacramentorum. Et primo de effectu eorum principali, qui est gratia. Secūdo de effectu secundario, qui est character.

Circa primū quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum Sacramenta nouę legis sint causa gratiæ.

¶ Secundo, Vtrum gratia sacramētalis aliquid addat super gratiā virtutum & donorum.

¶ Tertio, Vtrum sacramenta contineant gratiam.

¶ Quarto, Vtrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

¶ Quinto, Vtrum talis virtus in sacramentis deriuetur a passione Christi.

¶ Sexto, Vtrum sacramenta veteris legis, gratiam causarent.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta sint causa gratiæ.

Infra art. 6. & q. 64. artic. 1. Et 3. dist. 40. art. 3. Et 4. dist. 1. q. 1. Et artic. 4. qō. 1. Et ar. 5. q. 1 Et 4. cont. c. 57. & 74. Prin. Et veri. qō. 27. articul. 4. Et quolibet 12. art. 15.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum & causa, eo quòd ratio signi videtur magis effectui competere: sed sacramentum est signum gratiæ. non igitur est causa eius.

¶ 2 Præt. Nullum corporale agere potest in rem spiritualem, eo quòd agens honorabilius est patiente, vt † Augustinus dicit 12. super Genesim ad literā: sed subiectū
B gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

† li. 12. c. 16 in medio to. 3.

¶ 3 Præt. Illud, quod est propriū dei, non debet alicui creaturæ attribui: sed causare gratiam, est proprium dei, secundū illud Psal. 84. Gratiam & gloriam dabit dominus. Cum ergo sacramenta consistāt in quibusdam verbis & rebus creatis, non videtur quòd possint gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd *
C Aug. dicit supra Ioan. quòd aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit: sed cor non abluitur, nisi per gratiam. ergo causat gratiam, & pari ratione alia ecclesiæ sacr̄a.

* Tract. 80. a med. to. 9

RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere sacramenta nouæ legis, per aliquem modum gratiā causare. Manifestum est enim, quòd per sacramenta nouę legis, homo Christo incorporatur, sicut de baptismo dicit Apostolus ad
D Galat. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: non autem efficitur homo membrum Christi, nisi per gratiam: quidam tamen dicunt, quòd non sunt causa gratiæ aliquid operando; sed quia deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo,

¶ Super Quæstionis sexagesimæsecundæ Articulum primum.

IN titulo nota terminos. Non enim quæritur, an sacramenta dicātur causa, sed an sint causa. Et hoc ideo, quia non satisfit quæstioni vocando causam id, quod vera non est causa. De gratia autem in præsenti titulo sermo ē indistincte: reseruatur enim sequenti articulo, quæ sit illa gratia, quæ per sacramenta cōfertur. Vnde nō spectat ad præsentem quæstionem discutere ī speciali de gratia, quæ causatur. Rursus si principium non articuli huius, sed introductæ quæstionis huius perspexeris (vbi hæc qō 62. a quæstione sexagesima tertia distinguitur, dicendo: & primo de effectu eius principali, qui ē gratia: secundo, de effectu secundario, qui est character) videbis, quòd sub gratiæ nomine hoc in loco non comprehenditur character, cum distinguatur cōtra characterem: sed communiter sumitur, prout a sanctis dicitur, quòd sacramenta conferūt gratiam. Et hoc mā da memoriæ: & reminiscere, cum postea dicetur, sacramenta causare instrumentaliter gratiam, vt non recurras ad characterem, volens fugere ꝙ baptismus non causet gratiam gratum facientem, quia creator & creatura non potest etiam instrumentaliter creare. Hic enim de effectu principali sacramētorum, qui est gratia distincta contra characterem, tractando quæritur, an sacramentum sit causa gratiæ, & in sequenti articulo quid addat hæc grā supra gratiā gratum facientē discutitꝭ.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo ponitur id, in quo oportet omnes conuenire. Secundo, recitatur quorūdam opinio. Tertio, respondetur quæsito secundum propriam opinionem.

¶ Quo ad primum conclusio est, Necesse est dicere sacramenta nouæ legis aliquo modo causare gratiam. Probatur: Per sacramenta homo Christo incorporatur. ergo acquirit gratiam. antecedens est Apostoli: consequentia patet: quia non fit homo membrum Christi, nisi per gratiam.

E ¶ Quo ad secundum, primo ponitur opinio, quòd sacramenta causant non operando ad gratiam, sed quia deus assistit, cum exemplis & auctoritate Bernardi. Secundo, exponitur quid importet hæc opinio, scilicet quòd non ponit sacramenta supra genera signorum, & declaratur exemplis. Tertio, improbatur hæc opinio auctoritate sanctorum, addentium signo causam.

¶ Quo ad tertium ponitur primo distinctio bimembris de causa agente, scilicet principali & instrumentali. Secundo, ponitur causæ principalis conditio: qua distinguitur ab instrumentali. ꝓ principalis causa est, quæ agit virtute suæ formę, cui assimilatur effectus. Et iuxta hoc membrum ponitur vna conclusio: solus deus est causa principalis gratiæ. Probatur: solus deus est, cuius est participata similitudo, gratia. ergo solus deus est gratiæ causa principalis. Antecedens est Petri apostoli. Conse-
A quentia patet ex conditione causæ principalis. Tertio, ponitur conditio causæ instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur alia conclusio, scilicet, Sacramenta sunt causæ agentes instrumentaliter ad gratiam. Probatur: causa instrumentalis est, quæ non agit virtute suæ formæ: sed per solum motum quo ab agente principali mouetur: sed sacramēta deus adhibet, vt per ea causet gratiā. ergo sūt causæ instrumentales. Maior patet ex signo: quia effectus non assimilatur instrumento, & ex exemplo de lectulo respectu serræ & artis. Minor probatur auctoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi: qa hoc vocatur instrumentum, per quod principale agēs operari dicitur.

¶ Hoc in loco aduertēdum est, quòd Scotus in 4. sen. distin. 1. quæstio. 4. & 5. etsi videatur tertiam ponere opinionem, secundum tamē rem positio sua incidit in opinionē prærecitatam ac improbatam in litera: solis enim verbis ab illa differt. Ponit enim tria in sacr̄o. Primo, effectū quem sensibile signum habet a deo, puta ꝙ adhibetur ex institutione diuina, tale vt a nobis suscipiatꝭ vt sacramentum. Secundum, quòd est necessitas necessitate infallibilitatis respectu effectus significati per sacramentū. Tertium, quòd habet rationem dispositionis pro quā to suscipiens sacramentum, ex ipsa susceptione disponitur ad suscipiendum effectum significatum per sacramentum, a deo immediate causante illum.

¶ Ex quorum trium concursu, infert quòd sacramentum licet non sit secundum rem causa gratiæ, potest tamen appellari cā instrumentalis gratiæ, vt sic saluētur auctoritates sanctorum.

¶ Declarat autem hoc, scilicet quòd sine vera causalitate possit dici causa instrumentalis: tum quia meritum dicitur causa præmij, & tamen non efficit illud: tum quia motus dicitur causa termini: & tamen non efficit illum, tum quia ve e dicimus, quòd per motum acquiritur terminus, & per meritum acquiritur prçmium, & tamen neutrum est causa vere instrumentalis, & hoc directe militat contra rationem literæ sumptam ex modo loquendi cum illa propositione Per.

¶ Arguit præterea contra conclusionem principalem huius literæ, scilicet, Sacramentū est vere causa instrumentaliter agens ad gratiam. Et argumentum suum est ex parte effectus. Aut sacramentum attingit instrumentaliter agendo ipsam gratiam gratum facientem, aut aliquam dispositionem præuiam: non potest dici primum: quia gratia creatur, & nulla creatura potest etiam instrumentaliter creare: nec potest dici secundum, tum quia dispositio illa cum sit forma supernaturalis, est æque creabilis sicut gratia, tum quia subiectum est æque in potentia obedientiali ad illam dispositionem, tum quia dispositio illa producitur in instanti, sacra aūt non possunt agere in instanti. Et si ponatur produci in tpe, deum agere in tēpore incōuenit.

¶ Arguit

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Arguit præterea contra idem, descendendo specialiter ad sacramentum eucharistiæ: quia transubstantiatio fit sola infinita virtute non minus quàm creatio: nec potest fingi in pane dispositio necessitans ad transubstantiationem, quoniã dispositio necessitans est in eodem instanti cum termino.

¶ Præterea, In alijs sacramentis oportet assignare, quę sit ista dispositio, quæ instrumẽtaliter causatur a sacramẽtis.

† Bernard⁹ in serm. de cœna ante med. illius.

¶ Demum arguit, quòd superflue ponitur ista causalitas in sacramẽtis: quia sine ipsa ex assistentia diuina ecclesiæ reuelata, in operationibus sacramentalibus omnia saluantur ad sacramẽta, & eorum effect⁹ requisita.

¶ Ad primũ obiecta Scoti, breuiter respondẽdo, dicitur, quòd cum ipse non saluet sacramẽtum causam esse, sed causam dici & in veritate nõ nisi signum infallibile præceptũ suscipi ponatur ad effectum sacramenti, non satisfit auctoritatibus sanctorum, dicentibus sacramentum esse signũ, & causam efficientem signatum, vt patet in 4. sent.

¶ Cum ergo obiicitur primo, quòd sacramentum habet rationem dispositionis, respondetur ꝙ nõ esset dispositio, nisi ratione obediẽtiæ, qua præceptum suscipitur signum, & propterea fallum est, quòd ipsum sacramentum seu illius susceptio secũdum se esset dispositio in esse reali, nisi ponatur realiter cã.

¶ Ad secundum vero de merito dicitur, ꝙ licet meritum sit cã vt ratio, qua operanti est debitum præmium, & propterea dicitur causa præmij, constat tamen meritum non efficere præmium, quoniam aliunde est mereri, & aliunde præmiare. Et propterea non obstat hoc propositio, vbi de causa efficiente secundum rem est quæstio.

¶ Ad tertium de motu, dicitur, quòd quia motus potest sumi actiue vel passiue, vel absolute, & per motionem actiuam proculdubio effectiue fit terminus, per motum autem simpliciter vel passiue, non effectiue, sed taquam per viam acquiritur terminus, ideo argumentum non obstat propositioni, qua vtitur Auctor in hoc proposito, scilicet illud proprie dicitur instrumentum, per quod agens effectiue operatur.

¶ Et per hoc patet responsio ad vltimum contra rationem de modo loquendi, quoniam non sumit argumentum Auctor, ex ly per absolute, sed applicato ad id per qd efficiẽs operatur.

¶ Ad argumenta secundo loco inducta contra conclusionem principalem dicitur, quòd sacramentum instrumentaliter attingit gratiam sacramentalem, & non oportet recurrere ad dispositionem præuiam ad gratiam. Quicquid enim secundum aliorum opinionem, vt probabiliorem dixerit Auctor in 4. sent. hoc in loco secundum propriam sententiam longe altius sensit, ex presse ponens gratiam gratum facientem (qua scilicet homo fit membrum Christi, & qua sumus diuinæ naturæ consortes) a deo principaliter, & a sacro instrumẽtaliter effici.

D. 680.

qui afferẽs denarium plumbeum, accipit centum libras ex regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem: sed hoc operatur sola voluntas regis. vnde & † Bernard. dicit in quodam sermone de cœna domini, sicut inuestitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per anulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis. Sed siquis recte consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus, nõ est nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc, quòd pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, sacramenta nouæ legis nihil plus essent, quàm signa gratiæ: cum tamen ex multis sanctorum auctoritatibus habeatur, quòd sacramenta nouæ legis non solum significant, sed causant gratiam. Et ideo aliter dicendum, quòd duplex est causa agens, principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formę, cui assimilatur effectus, sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo[d] non potest causare gratiam, nisi deus: quia gratia nihil est aliud quàm quædam participata similitudo diuinæ naturæ, secundum illud 2. Petr. 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ. Causa vero instrumentalis nõ agit per

G

virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo mouetur a principali agente. vnde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur fecuri, sed arti, quæ est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta nouæ legis gratiam causant. Adhibentur enim ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis causandam. vnde † Augustinus dicit 19. contra Faustum. Hæc omnia, scilicet sacramentalia, fiunt & transeunt: virtus tamẽ, scilicet dei, quæ per ista operatur, iugiter manet. Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde & Tit. 3. dicitur, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

H

Ad primvm ergo dicendum, quòd causa principalis non proprie potest dici signũ effectus, licet occulti, etiam si ipsa sit sensibilis & manifesta: sed causa instrumentalis si sit manifesta, potest dici signũ effectus occulti: eo quòd non solum est cã, sed quodãmodo effectus, inquantũ mouetur a principali agente. Et secundum hoc, sacramenta nouæ legis, simul sunt causę & signa, & inde est, ꝙ sicut communiter dicitur, efficiũt quod figurant. Ex quo etiam patet, quòd habent perfecte rationem sacramenti, inquantum ordinantur ad aliquid sacrum, non solum per modum signi, sed etiam per modum causæ.

I

Ad 2^m dicendum, quòd inter

¶ Et confirmatur clare hanc esse suam intentionem ex titulo quæstionis, vbi distinguit hanc quæstionem a sequenti, per hoc, quòd nunc quæritur de sacramenti effectu principali, qui est gratia: tunc autem quæretur de effectu secundario, qui est character, de quo & ornatu simile dicitur esse iudicium in 4. sententia. quo ad præsentem quæstionem. Et confirmatur hoc idem ex sequẽri articulo huius quæstionis, vbi gratia sacramentalis nouã ponitur dispositio: sed vt patet bit, nullum habituale donum addit supra gratiam gratũ facientem.

¶ Ad obiectionem autem, quòd nulla creatura potest etiã instrumẽtaliter creare, respondetur hoc concedendo: sed negando, quòd gratia proprie creetur, qđ patet ex eo, quòd eum desinit esse, nõ annihilatur, nam si crearetur (quia creatio est ex nihilo) cũ desineret conseruari, oporteret quòd eius desitio esset annihilatio: deum autem credimus nũquam aliquid annihilare.

† Cap. recta prin. 20.

¶ Et licet hoc sufficiat argumento, ꝓ reuerentia tamen communis dicti, fane intelligendi, de creatione gratię, distinguere potes, ꝙ cauiatio grę dupliciter sumi potest: vel quatenus est mutatio animæ de nõ grata in gratam deo, & sic attingitur instrumentaliter a sacramento: vel quatenus creatio ibi aliquo modo immiscetur, & sic fit gratia immediate a deo. Probatur autem conuenienter sic dici: quia Christus caput ecclesiæ vt homo (alioquin non esset eiusdem naturæ cum membris) influit vitam proculdubio gratiæ gratum facientis membris suis: constat autem humanitatem Christi infra latitudinem contineri creaturarum. non inconuenit ergo deum per humanitatem Christi, vt instrumentum conjunctũ, & per sacramentum vt instrumentum separatum, gratiam gratum facientem in homine causare, vt clare habes hic in responsione ad tertium bene perspecta, ac collata cum argumẽto & corpore articuli, ad quod se remittit.

K

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta reliqua contra dispositiones præuias causabiles per sacramenta in speciali. De singulorum enim proprijs effectibus, in tractatu singulorum patere poterit: nunc enim sat est proposito de effectu, qui est gratia, sacramentalis, tractare, quam diximus & manifestauimus nõ oportere esse dispositionem aliquam præuiam ad gratiam. Quare falsum est sacramentum non posse causare in instanti. Quoniam in termino temporis prolationis verborum sacramẽtum causare effectum suum potest. Nec etiam inconuenit deum voluntarie vtendo motu creaturæ, agere in tempore: cum nullus adeo desipiat, qui neget deum posse localiter mouere, quod est agere in tempore.

¶ Ad demum obiecta, quòd superflue ponitur ista causalitas in sacramentis, respondetur quòd non superflue, sed necessario ponitur, tum necessitate reuerentiæ ad auctoritates sanctorum;

A

sorum, quas ipsemet Scotus volens saluare glossat, causa, id est signum infallibile, vbi patet manifestus error in glossando: tum necessitate dignitatis sacramentorum nouæ legis: longe enim digniora sunt si locantur in genere causæ, quam si infra latitudinem signorum concludantur, vt sacramenta veteris legis. Fateri enĩ oportet sacramenta nouæ legis digniora esse sacramentis veteris legis, & ecce vetera in hoc, ꝙ noua efficiũt quod figurant, vetera autem non, vt patet in 4. sentent. dist. 1.

¶ A glossante autem Scoto, aut quocumque altero in extraneum sẽsum, quærẽdum est quibus verbis, aut quibus articulis, aut quo sermone sancti, aut quicumque alij, debuissent aut potuissent explicare hoc, scilicet quòd sacramẽta sint causa effectiua gratiæ, si non explicatur per ista, efficiunt quod figurant, & rursus per ista, ita vt imaginem gerat, & causa existat: quæ omnia explicantur in 4. senten. Doceãt nos quæso, quibus vocabulis explicandum fuerat, & sic cognoscant se, vel non sequi doctrinam sanctorum in hac parte, collectã a Magistro sententiarum. Et scito, quòd hodie minus libera apparet opinio hæc, quoniam in concilio Florentino sub Eugenio IIII. legimus differentiam inter sacramenta veteris & nouæ legis in hoc, quòd illa non causabant gratiam: ista vero continent gratiam & conferunt eam. Hæc ibi.

† loco citato non arg. Sed coat.

¶ In responsione ad secundum aduerte, Scotum vbi supra, nec exempla præterire: vnde contra exemplum de efficientia instrumentorum artificum arguit probando serram non esse effectiuam causam instrumentalem: tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus localis est forma actiua: tũ quia sicut albedo expellit ab eodem nigredinem non effectiue, sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effectiue, sed quasi formaliter.

¶ Ad hæc facile est & respondere, & monstrare inopinabilem hanc Scoti nouam phantasiam esse falsam: cum enim mouens proximum & motum oporteat esse simul, & constet ligni partes, quæ secundo mouent localiter, non esse simul cum artifice (non enim oportet se tangi artificem & lignum quod secatur) consequens est, quòd mouens proximum partes illas, oportet quòd sit serra, quæ est corpus mouens motum. Et confirmatur auctoritate Aristo. secundo de Anima, ponentis nautam mouere nauem & manu & temone: altera, vt instrumento conjuncto, altero vt instrumento separato. Constat autem effectiue esse huiusmodi mouere. Ad primam ergo obiectionem dicitur, quòd licet motus localis absolute non sit forma actiua aut actio, mouere tamen localiter est agere, vt patet. Et sic, sicut artifex mouendo serram, agit, ita serra mouendo partes ligni, agit.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodem loco, & aliud est loqui de modo quo corpus mouens motum, expellit aliud corpus a suo loco, sicut aliud est loqui quomodo calor expellit frigus, & aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad propositum siquidem quæstionis huius non spectat primum, sed secundum: quoniam instrumentum artificis est mouens motum. Ex quo patet, quòd exemplum Auctoris deseruit propo-

* In corp. art.

sito, dum sacramentum ponitur instrumentum diuinæ misericordiæ, motum a deo ad mouẽdam animam in sanctitatẽ suã.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum secundum.*

Articvlvs II.

Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum & donorũ. Per gratiam enim virtutum, & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potẽtias eius, vt patet ex his, quæ in * secunda parte dicta sunt: sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. ergo gratia sacramentalis, nõ potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

B

¶ 2 Præt. Defectus animæ ex peccatis causantur: sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti, gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

C

¶ 3 Præt. Omnis additio vel subtractio in formis, variat speciem, vt dicitur 8. † Metaphys. Si ergo

* lib. 8. tex. 10. to. 5.

In titulo per gratiam virtutum & donorum intellige habitus gratiæ gratum facientis, & virtutum tam theologalium quàm moralium & donorum Spiritussancti.

Infra q. 71. art. 7. ad secũdum. Et 4. di. 7. q. 2. artic. 2. q. 3. Et dist. 17. q. 1. art. 4. q. 5.

¶ In corpore vnica est conclusio: Gratia sacramẽtalis addit super gratiam virtutum & donorum. Et probatur conclusio hæc ex diuersitate effectus: quia scilicet alius est effectus gratiæ sacramentalis, & alius est effect⁹ gratiæ virtutum & donorum. Et quia in conclusione & titulo, nõ de sola distinctione, sed de distinctione per modum addentis fit mẽtio: ideo probatio vtrũque includit, scilicet distinctionẽ & additionem. Assumens non solum effectus gratiæ virtutum & donorum ex vna parte, & effectus gratiæ sacramentalis ex altera parte: sed etiam proportionem virtutum & donorum ad gratiam, ac per

P. 2. q. 110. art. 3. & 4.

D

hoc implicite proportionem gratiæ sacramentalis, seu ipsius effectus ad gratiam. Est ergo probatio ista, Gratia absolute perficit essentiam animæ, & sicut ab essentia fluunt potentiæ, ita a gratia fluunt perfectiones potentiarum, dona scilicet & virtutes: sacramenta autem ordinantur ad quoddam speciales effectus necessarios in vita Christiana præter actus potentiarum animæ. ergo sicut virtutes & dona addunt super gratiam communiter dictam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum, ita gratia sacramenta is addit super gratiam communiter dictam & virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum finem. ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorum & virtutum. Antecedens quo ad primam partem declaratur. gratia est similitudo diuini esse: seu quia anima inquantum participat quandam similitudinem diuini esse, perficitur a gratia: quantum vero ad secundam partem declaratur quo ad hoc, quòd potentiæ perficiuntur per dona & virtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quo ad tertiam vero partem declaratur, ex effectu baptismali,

E

qui est spiritualis regeneratio non qualitercumque: sed ita vt homo moriatur vitijs, membrumq; Christi fiat.

¶ Vbi scito, quòd effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolute: sed sic renasci secundum gratiam in membrum Christi, ac si ipse passus fuisset patiente Christo, & hoc importat remissionem omnis culpæ, & omnis pœnæ. Constat enim hoc effectum quendam esse necessarium in vita Christiana vltra bonam dispositionem actuum potentiarum animæ. Et quod dicitur de baptismo, idem intelligi vult Auctor de effectibus aliorum sacramentorum. Quod si præueniẽdo intelligere cupis, vide inferius articulum primum quæstionis sexagesimæ quintæ: ibi enim inuenies proprium cuiusque sacramenti effectum, tam quo ad bonum datum, quàm quo ad defectum expulsum. Consequentia autem, vt consona rationi relinquitur: quoniam vtrumque, scilicet perfectiones potentiarum & gratiæ sacramentalis, de genere spiritualium sunt, & dependentium a gratia, & necessariorum in vita

Universidad de Deusto Biblioteca

gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorum, sequitur quod æquiuoce dicatur gratia: et sic nihil certum nobis ostenditur, ex hoc quòd sacramenta dicuntur gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus, & dona & virtutes conferrentur. In operibus autem dei nihil est frustra. ergo videtur quòd gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutũ & donorũ.

†P.2.q.110. art.3.&4.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secũda parte dictum est†) gratia secundum se considerata, perficit essentiam animæ, inquantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentiæ, ita a gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana, sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitijs, & fit membrum Christi, qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ. & eadem ratio est in alijs sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt[d] super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia sacramentalis, addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ, quãtum ad generalem ordinationem actuũ animæ: sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

AD 2m dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata, quãtum ad præsens & futurum, inquantum scilicet impeditur homo per virtutes & dona a peccando: sed quãtum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

AD 3m dicendum, quòd ratio sacramentalis gratiæ se habet ad G gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. vnde sicut non æquiuoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum, ita non æquiuoce dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

H AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam. contentum enim videtur esse in continente: sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase: quia vas est locus mobilis, vt dicitur in 4. †Physicorum: esse autem in loco, non conuenit accidenti. ergo videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam.

I ¶ 2 Præt. Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam consequantur: sed gratia cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum. ergo pro nihilo esset gratia in sacris.

¶ 3 Præt. Spirituale non continetur a corporali, etiam si in eo sit, non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus. ergo videtur, quòd gratia, cum sit quiddam spirituale, non contineatur K in sacramento corporali.

SED CONTRA est, quòd* Hugo de sancto Victore dicit, ꝙ sacramentum ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

RESPON. Dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur esse in alio, inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Vno modo sicut in signo, nam sacramentum est signum gratiæ: alio modo sicut in causa: nam sicut dictum est, † sacramentum nouæ legis est

Art. præc.

instrumentalis gratiæ causa. vnde gratia est in sacramento nouæ legis, non quidem secundum similitudinem speciei, sicut effectus est in causa vniuoca: neque etiam secundum aliquam formam propriam, & permanentem proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non vniuocis, puta, res generatæ in sole, sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est fluens & incompleta in esse naturæ, vt infra dicetur †.

Ar. sequenti.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi, secundum quòd dicit Ezech. 9. Vnusquisq; vas interfectionis habet in manu sua.

AD 2m dicẽdum, quòd quàmuis accidens non transeat a subiecto in subiectum, transit tamen a causa per instrumentum aliqualiter in subiectum, non vt eodem modo sit in eis, sed in vnoquoq; secundum propriam rationem.

AD 3m dicendum, quòd spirituale existẽs perfecte in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo: sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum. & ideo non inconuenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causatiua.

Infra q.78. art.4. Et 4. di.1.q.1.ar. 4.q.2. Et d. 8.q.2.ar.3. Et quo.12. ar.15.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr ꝙ in sacramentis nõ sit aliqua virtus, gratiæ causatiua. Virtus enim gratiæ causatiua, est virtus spiritualis: sed in corpore non est virtus spiritualis, neque ita quòd sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei, & ita non potest eam transcendere) neque ita quòd recipiat eã ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. ergo in sacramentis non potest esse ali- B qua virtus gratiæ causatiua.

¶ 2 Præt. Omne quod est, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni: sed nõ est dare in quo genere entis sit talis virtus (vt patet discurrenti per singula) nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis: neq; etiam inter media bona, cuiusmodi sunt poten- C tiæ animæ, quæ sunt quædam potentiæ naturales: neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia nec virtus mentis. ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus, gratiæ causatiua.

¶ 3 Præt. Si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis, nisi per creationem a deo: sed inconueniens videtur, quòd tam nobilis creatura, statim esse desinat sacramento perfecto. ergo videtur, quòd nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

D ¶ 4 Præt. Idem non potest esse in diuersis: sed ad sacramenta concurrunt diuersa, scilicet, verba, & res: unius autem sacramenti, non potest esse nisi virtus vna. ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus.

SED CONTRA est, quòd † Aug. dicit super Ioan. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda* dicit, quòd Dominus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam, contulit aquis.

Aug. tract. 80. in Ioan. post mediũ tom.9. In ho. Euã. quod canit in oct. epiphan. id habetur. in homiliario totius anni inuenies.

---

in vita Christiana, &c.

¶ Circa hanc doctrinam aduerte, dupliciter posse intelligi gratiam sacramentalem addere super gratiam donorum & virtutum. Primo, vt addat donum aliquod habituale. Et hic sensus licet forte multis placeat, & ab Auctore sumptus credatur, quia ponit differentiam specificam inter gratias sacramẽtales, & gratiam donorum & virtutũ, tam hic in responsione ad vltimum, quàm in quæstionibus de veri. quæst. 27. articul. 5. ad 12. mihi tamen etiam si alibi (hoc est in libris sententiarum, aut quęstionibus disputatis) Auctor expressisset oppositũ, aliter sentiendum, videtur ex hoc loco. Et est secundus sensus, vt gratia sacramentalis addat supra gratiam donorum & virtutũ, non habituale aliquod donum, sed actuale diuinum auxilium extensiuum gratiæ virtutum & donorum ad effectum proprium sacramenti. Moueor autem ad hoc: quoniam in prima secundæ Auctor diuidendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiæ, gratuitum diuinum auxilium: ac per hoc sub genere gratiæ communiter dictæ, locauit duo genera seu species gratiarum, scilicet gratiam habitualis doni, & gratiam diuini auxilij. Et propterea cum hoc in loco expresse dicat gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, nõ est ad aliud genus gratiæ e regione positum, scilicet donum habituale diuertendum: sed planum literæ sensum sectando sentiendũ est, quòd gratia sacramentalis distinguitur specie a gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono: & per hoc esse speciem gratiæ communiter dictæ (vt in responsione ad tertium dicitur) & diuidi in plures species iuxta specificam pluralitatem effectuum, vt infe- F rius quæstio.72. articul.7. ad tertium dicitur. Et confirmatur hoc ex nunc allegato loco: vbi Auctor gratiam in sacramento confirmationis collatam, ad hic dicta se referens, non dicit diuersam esse gratiam gratum facientem, & sacramentalem baptismi & confirmationis: sed dicit gratiam vtrobique collatam, habere aliquid commune, & aliquid proprium. Et quo ad commune (quod est gratia gratum faciens) esse vnius speciei. Si vero cõsideretur quo ad propria superaddita, sic diuersarum sunt rationum collata in baptismo & confirmatione. Ex hoc enim, quòd ad diuersum modum considerandi gratiam se resoluit, insinuat non esse ibi diuersos habitus: sed (vt diximus) esse vnum habitum relatum seu extensum ex nouo diuino auxilio per sacramentum exhibito, ad diuersos secundum speciem effectus. Et confirmatur hic sensus: quia hoc sufficit ad saluandum, & dignitatem sacramentorum in causando, & gratias sacramentales: & effectus earum, nec multiplicantur tot habitus in anima.

D. 677.

4.dist.1.q.4. art.?

¶ In responsionib⁹ ad primum & secundum, si vis in speciali videre differentiam vtriusque effectus (scilicet perfectionis, ad quam ordinatur sacramẽtum, & de qua tractatur in responsione ad primum. & similiter defectus, cõtra quem ordinatur sacramentum: de quo in responsione ad secundum tractatur) lege dictum articulum primum q.65. inferius.

Lib.14. ... 41.tom.2.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secũdæ Articulum tertium.*

Titulus accipiẽdus est, vt sonat.

* lib. de sacra. par.9. cap.1.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Altera est: gratia est in sacramẽtis, sicut in signis. Et probatur: quia sacramentum est signum gratiæ. Altera est: gratia est in sacramentis, sicut in causa non vniuoca nec æquiuoca, sed instrumentali. Et probatur quo ad secundam partem, quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo genitus erat in homine generante. Quo ad tertiam vero, quia non est secundũ aliquam formam propriam, & permanentem, proportionatam ad talem effectum: sicut res generatæ sunt in sole. Quo ad quartam demum par ē: quia est secundum quandam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulũ quartum.*

Titulus vt sonat, sumendus est, de virtute causatiua effectiue. ¶ In corpore referuntur duæ viæ. Altera ponentium sacramenta non causare gratiam nisi cõcomitanter. Et secundum hanc respõdetur quæstioni negatiue, quia sola virtus diuina assistens est quæ causat gratiam.

¶ Altera (quam sequitur Auctor) ponẽtium, quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ. Et secundum hanc respondetur, quæsito, dicendo duo. Primo, necesse est simul ponere, quòd in sacramẽto sit quædam virtus instrumẽtalis ad inducendum sacramẽtalem effectũ. Secũdo, qualis est ista virtus, & dicitur, hæc virtus proportionatur instrumento. Et probatur, Virt⁹ hæc se habet ad alicuius rei perfectionem & virtutem absolute, sicut instrumentum se habet, ad agens principale: sed instrumentum nõ operatur, nisi inquantum est motũ a principali agente: principale autem agens operatur per se, & propterea virt⁹ principalis habet completum, & permanens esse in natura, virtus autem instrumentalis incompletum, & transiens. ergo virtus hæc proportionatur instrumento. Et probatur hoc vltimum, quia motus est, actus imperfectus ab agente in patiens.

¶ Aduerte hic, maximam hoc in loco difficultatem inueniri: eo quòd vno sensu intellecta communiter videntur, tam a sequacibus, quàm ab aduersariis verba Auctoris, cum tamen dupliciter possint intelligi. Primo, vt sit sensus, quòd in sacramentis nouæ legis est aliqua virtus superaddita, non solum propriæ operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo mouetur a principali agente, & hæc virtus est quædã qualitas habens esse fluens per modum motus, & est spiritualis, immo est ipsa gratia secundum esse fluens & incompletum, vt in A calce præcedentis articuli, hoc vltimum Auctor expressit. Et hic est sensus communis, contra quem Scotus vbi supra & Durandus & Aureolus arguunt.

¶ Sed quoniam hic sensus non est intentus ab Auctore, nec verus (ut nunc conabor ostendere) ideo argumentationibus illorum omissis ad secundum uenio sensum, ut scilicet uirtus ista nihil aliud sit quàm motus, quo instrumentum a principali agente mouetur ad propriũ principalis agentis effectum inducendum. Moueor autem ad hoc ex communibus, & ex propriis. Apertissime enim, Auctor in hac litera ex communibus omni instrumentali causæ procedit, dicens: sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramento, sit quædam virtus, &c. Vbi patet quòd secundum eum simile est iudicium de sacramento, & de aliis causis instrumentalibus, quantum ad virtutem instrumentalem, per modum transeuntis &c. Sed de causa instrumentali expressit Auctor in primo huius quæstionis articulo hæc uerba, causa uero instrumẽtalis nõ agit per uirtutem suæ formæ, sed solum per motũ quo mouetur a principali agente. Vbi dictio exclusiua manifestat, quòd ab instrumento, excludit Auctor omnem agendi rationem superadditam motui, quo mouetur a principali agẽte. Et hoc ipsum in speciali de sacramentis loquendo in calce responsionis ad primum, huius articuli replicat, dicens, Et hoc modo, uis spiritualis E est in sacramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum spiritualem. Vbi uides uim spiritualem consistere in hoc, quòd sacramenta ordinantur a deo ad effectum spiritualem. Et confirmatur hic sensus ex eo, quòd secundum Auctorem sacramentum baptismi uirtutem hanc inchoatiue accepit in sui institutione, scilicet quando Christus est baptizatus: tũc enim aqua sanctificata est, accipiendo inchoatiue uim regeneratiuam, sed constat nihil tunc aquam accepisse, nisi habilitatem ut sit materia baptismi: factum est enim tunc, ut non oleum, non uinum &c. sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si his adiungas, quòd uis quælibet eiusdem rationis est in sui inchoatione, & perfectione, opinaberis quòd uis regeneratiua, quæ in aqua inchoatiue posita, contenta est

RESPON. Dicendum, quòd illi, qui ponunt quòd sacramenta non causant gratiam nisi per quādam concomitantiam, ponunt ꝙ in sacramento non sit aliqua virtus, quæ operetur ad sacramenti effectum, est tamen virtus diuina sacramento assistens, quæ sacramē talem effectum operatur: sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramē to sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalē effectum: & hæc quidem virtus proportionatur instrumento: unde comparatur ad virtutem absolutam & perfectam alicuius rei, sicut comparatur instrumētum ad agens principale. Instrumentum enim (vt dictum est*) non operatur, nisi inquantum est motum a principali agente quod per se operatur. & ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum esse in natura: virtus autē instrumentalis habet esse transiēs ex vno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus, ab agente in patiens.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modū virtutis permanentis & completæ, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virtutem spiritualem instrumentaliter, inquātum scilicet corpus potest moueri ab aliqua substantia spirituali, ad aliquem effectum spiritualem inducendum: sicut & in ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mētis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum spiritualem.

AD 2m dicendum, quòd sicut motus, eo quòd est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis nō est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectæ.

AD 3m dicēdum, quòd sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento, ex hoc ipso quòd mouetur ab agente principali, ita & sacramentum consequitur spiritualem virtutem ex [d] benedictione Christi, & applicatione ministri ad vsum sacramenti. unde August. dicit in quodam sermone de epiphania: Nec mirum ꝙ aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificādum animam dicimus peruenire: peruenit plane & penetrat conscientię vniuersa latibula: quàmuis enim sit subtilis, & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtili rore pertransit.

AD 4m dicēdū, ꝙ sicut eadē vis principalis agentis instrumentaliter inuenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectū, prout sunt quodam ordine unum, ita etiā eadē vis sacramentalis inuenitur ī verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnū sacrm̄.

sola idoneitate in ablutione sacramentali, consua te posita contenta est solo usu, quo deus actualiter ablutione illa utitur ad regenerandum. Vsus siquidem seu motus ille quo Deus mouet illam, seu vtitur actione nostra sensibili, sacramentum constituit in esse effectiuo gratiæ sacramentalis, quia est quo est mouēs motū a principali agente, & est vis spiritualis: quia est quo respectu effect⁹ spiritualis, & est ipsa gratia secundū esse incōpletum, & transiens, quia est mediatio & motio quædam ad gratiā. Et multa alia possent hic dici, nisi diffuse de hac virtute instrumentali scripsissem superius in articulo 2. quæstio. 13. Et confirmātur hæc omnia, quia sic absque multiplicatione entium saluātur causalitates effectiuæ instrumentorum, & dicta auctoris. Ait enim in responsione ad primum, quòd in ipsa voce sensibili est vis quædam spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquātum procedit a conceptione mentis: nihil est enim in voce sensibili inquātum procedit a mente, præter significationem, nisi vsus quo mens illa vtitur significatiua voce ad excitandā mētem auditoris. Et propterea non mouetur græcus a latino, quia significatiua vox, qua loquēs vtitur, non peruenit ad intellectum græci: & hoc subdit modo Auctor, Vis spiritualis est in sacramentis. Nec te moueat, quòd Auctor iūgit motui instrumenti virtutem seu vim, ex ipsa adiūctione insinuans differentiam, inter instrumenti motum, & virtutem, de qua est quæstio: quoniam sermo Auctoris est formalis, tam de virtute quàm de motu: quod vt melius intelligas, distingue motum, quo potest instrumentum moueri, in motum simplicem, & motum virtuosum. Est siquidem instrumenti simplex motus ille, ad quem ex parte mouētis sufficit potentia motiua, ex parte vero termini, naturalis effectus instrumenti: motus autem virtuosus est ille, qui ex parte mouentis vltra potentiam motiuam exigit artem seu aliquid proportionale arti: ex parte vero termini, ducit ad effectum principalis agentis, puta, artis, seu alicuius proportionaliter se habentis, sicut ars se habet ad instrumenta sua. Exemplum vtriusque motus perspice in cithara, cuius fides si moueantur a non musico, sonabunt tantum: si vero moueantur a musico, efficient non solum sonum, sed sonum musicum, qui est effectus proprius artis musicæ. Vbi patet, quòd simplex motus fidium citharæ, non ducit nisi ad naturalem effectum percussionis illarum: motus vero qui ab arte procedit, ad effectum artis ducit, vtpote vim artis in se habens, & propterea motus virtuosus appellatur. Tria ergo cum hic considerentur (scilicet motus, & vis seu virtus, & motus virtuosus) ratione diuersitatis, quæ

Ar.1. hui⁹ quæst.

est inter motum & vim seu virtutem, dispares valde conditiones assignantur vtriusque, puta, quòd vis seu virtus est de genere qualitatis, reductiue tamen, quòd habet esse intentionale, quòd est spiritualis &c. quæ non conueniunt motui. Ratione vero coincidentię seu identitatis motus, & virtutis in tertio, hoc est in motu virtuoso instrumenti, ut dictum est, quòd instrumētum agit per solum motum, quo mouetur a principali agente. Ratione autem solius formalis distinctionis inuentæ inter motum, & virtutem, in motu virtuoso instrumenti, apponitur motui instrumenti vis seu virtus: & non ad denotandū quòd sint duæ res, sed ꝙ hæc duo coeuntia, in instrumento, inueniuntur cōstituētia illius motū uirtuosum. Et hic est, quem sacramentalia signa a deo sortiuntur, cum sacramenta conferuntur. Nam si quis aliquē ablueret aqua &c. non animo faciendi quod facit Ecclesia, tunc sacramentalia signa, & verba mouerētur simplici motu tantum, vtpote a solo homine, & nihil aliud efficerent, nisi corporalem ablutionem. Cum vero quis hominem abluit seruatis seruandis, iuxta institutionem Christi, mouentur tunc sacramentalia signa motu virtuoso, vtpote, a Iesu Christo (ipse est enim qui baptizat) & corpus tangendo abluunt cor, vt August. dicit. ¶Ex quibus omnibus habere potes diligens lector, vnde & quomodo vana seu dissona, vt apparet, dicta de instrumentorum motu & virtute, sane intelligere potes.

D. 681

¶In responsione ad vltimū, perspice, q̄ bene definita sit vis sacramentalis, & vniuersaliter instrumentalis. Nam sicut diuersa instrumenta nihil aliud habent ab arte vna, nisi suos motus virtuosos ad effectum artis, & omnes illi motus, quia sunt motus partiales, sunt vnus motus totalis, ac per hoc vna vis principalis agentis, inuenta instrumentaliter in diuersis instrumentis, ita in ministro, verbis & elemento sunt passiui motus virtuosi partiales multi: nam & ministri operatione, puta, ablutione, & verbis & aqua vtitur Christus mouendo singula, vt agens principale. Et sicut ex omnibus non consurgit nisi vnum numero sacramentum, ita ex omnibus partialibus motibus virtuosis, hoc est passiue, & actiue sumptis, non constat nisi vna numero vis sacramentalis, quemadmodum omnes motus singulorum trahentium nauem, non sunt nisi vnus numero tractus, vna numero totalis actio, unam inferens passionem, unumque effectum. Nec oportet laborare ad inueniendum, quomodo ex diuersis formis intentionalibus fit una forma simplex aut composita, uel per aggregationem, ut contra tenentes huiusmodi uirtutes intenlionales, arguitur.

¶Super

ARTICVLVS V.

Vtrum Sacramenta nouæ legis habeant uirtutem ex passione Christi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter viuit: sed sicut † Augustin. dicit super Ioan. verbum prout erat in principio apud Deum, viuificat animas, secundum autem quòd est caro factum, viuificat corpora. cum igitur passio Christi, pertineat ad verbum secundum quòd est caro factum, videtur quòd non possit causare virtutem sacramentorum.

¶2 Præt. Virtus sacramentorum videtur ex fide depēdere, quia sicut dicit* Augustin. super Ioan. Verbum Dei perficit sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur: sed fides nostra non solum respicit passionem Christi, sed etiā alia mysteria humanitatis ipsius, & principalius etiam diuinitatē eius. ergo videtur quòd sacramenta non habeant specialiter uirtutem a passione Christi.

¶3 Præt. Sacramenta ordinantur ad hominum iustificationem, secundum illud 1. ad Corinth. 6. Abluti estis, & iustificati estis: sed iustificatio attribuitur resurrectioni, secundum illud Roman. 4: resurrexit propter iustificationem nostram. ergo uidetur, quòd sacramenta magis habeant virtutem a resurrectione Christi, quàm ab eius passione.

SED CONTRA est, quòd super illud Rom. 5. In similitudinem præuaricationis Adæ*, &c. dicit glo. ex latere Christi dormientis in cruce fluxerunt sacramenta, per quæ saluata est ecclesia. Sic ergo sacramenta videntur habere virtutem ex passione Christi.

RESPON. Dicēdum, quòd (sicut dictum est*) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autem duplex instrumentum: vnum quidem separatum, vt baculus: aliud aūt coniunctum, vt manus. Per instrumentum autem coniunctum mouetur instrumentum separatum, sicut baculus per manū. Principalis autem causa[d] efficiens gratiæ, est ipse deus ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum coniunctum: sacramentum autem sicut instrumentum separatum. & ideo oportet quòd virtus salutifera, a diuinitate Christi, per eius humanitatem, in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autem sacramentalis ad duo præcipue ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, inquantum transeunt actu, & remanēt reatu, & iterum ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ. Manifestum est autem ex his, quæ supra dicta sunt*, quòd Christus liberauit nos a peccatis nostris, præcipue per suam passionem: non solum efficienter & meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem & hostiam deo, vt dicitur. Ephes. 5. unde manifestum est, quòd sacramenta ecclesiæ, specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem[d] sacramentorum: in cuius signum de latere Christi pendentis in cruce, fluxerunt aqua & sanguis, quorum vnum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistā, quæ sunt potissima sacramenta.

D.680.

Quæst. 49. & 48.

D.982.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd verbum prout erat in principio apud deum viuificat animas, sicut agens principale: caro tamen eius, & mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter: sed etiam per quandam exemplaritatem, vt supra dictum est*.

Q.56.ar.1.

AD 2m dicendum, quòd per fidem Christus habitat in nobis (vt dicitur Ephes. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autē remissiua peccatorum, speciali quodam modo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidē passionis eius, specialiter homines liberantur a peccatis, secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. & ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi.

AD 3m dicendum, quòd iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est nouitas vitæ per gratiam: attribuitur tamen passioni ratione termini a quo, scilicet, quantum ad dimissionem culpę.

¶Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulū quintum.

Titulus vt sonat, ¶In corpore vna conclusio: Sacramenta ecclesię specialiter habent virtutem ex passione Christi. Probatur tripliciter. Primo ex communibus: quia humanitas Christi est instrumentū coniunctum deitatis: sacramentum autem instrumentum separatum. Et formatur ratio: Agens principale per coniūctum instrumentum mouet separatum: sed Deus est agēs principale gratiæ & humanitas Christi instrumentum coniūctum, & sacramentum instrumentum separatum. ergo. Et quia hæc ratio non concludit de passione Christi, sed de humanitate Christi (in qua Christ⁹ mysteria multa consumauit, puta natiuitatem, prædicationem, passionē resurrectionem ascensionem, &c.) ideo secunda subiungitur ratio, per quā probetur specialiter ꝙ a passione Christi virtus sit sacramentorum. Et procedit ratio ex effectu proprio gratiæ sacramentalis: quia scilicet vterque talis proprius effectus appropriatur passioni Christi. Et formatur ratio, Tam liberatio a peccatis nostris, quàm initium ritus Christianę religionis est præcipue a passione Christi: sed vtrūque fit præcipue per gratiā sacramentalem. ergo gratia sacramentalis, seu (quod in idem redit) ergo virtus sacramētalis gratiæ est a passione Christi. Maior declaratur, ex dictis. ¶Quoad primā partē quidē, quia Christus liberauit nos per passionem a peccatis, non solum efficienter & meritorie (quod conuenit alijs eius mysteriis) sed etiam satisfactorie qđ appropriatur passioni. Quo ad secundam vero, quia per passionem offerēdo seipsum, initiauit ritum Christianæ religionis. Minor autē clara ex hoc tractatu. Tertio probatur conclusio, ex signo fluxus sanguinis, & aquæ de latere Christi: per quod præcipua sacramēta monstrantur, quod copulantia sunt nobis virtutem passionis Christi.

Infra q.64. ar.2. Et 4.d. 1.q.1.art.4. q.3.& di.5. q.4.ar.2.q. 1.

Tract.19. a med. & 23. ante mediū tom.9.

Tract. 80. in euang. Ioā. post mediū tom.9.

Glo. ordin. super illud, qui est fact⁹ forma futuri sæculi.

Ar.1. huius quæst.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacramenta ueteris legis gratiam causarent.

AD SEXTVM sic procediur. Videtur quòd etiam sacramenta veteris legis, gratiam causarent: quia (sicut dictum est*) sacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi: sed fides passionis Christi,

¶Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum sextum.

Titulus clarus, ¶In corpore sunt duæ conclusiones negatiuæ. Prima est: Sacramenta veteris legis non cōferebāt gratiam virtute propria. Probat auctoritate Apostoli. Altera est Sacra-

1.2.q.103. arti.2. & q. 107.ar.1.ad 3. Et 4.di.1 q.1.ar.5.q. 1.

Ar.præced.

Universidad de Deusto Biblioteca

menta veteris legis, non conferebant gratiam virtute in eis habita a passione Christi. Probatur ex communi differentia coniunctionis alicuius causæ ad causandū: vel per vsum exteriorum rerum, vel per actum animæ: quia prima est causæ effectiuæ, ac per hoc prioris secū cundum esse: secunda autem est causæ finalis, ac per hoc potest esse posterioris secundum esse. Sub hac enim differentia, communi subsumitur in speciali differentia inter passionem Christi coniungi per sacramenta vel per fidem: ita quòd per sacramenta coniunctio continetur sub coniunctione, per vsum exteriorum rerum, & coniunctio per fidem cōtinetur sub coniunctione, per actum animę. Et sub hoc procedendo descēditur, & quòd passio Christi est prior secundum esse sacramentis nostris, & posterior sacramētis veteris legis. Ac per hoc nostris quidem sacramentis passio Christi coniungi potest, vt causa actiua operans per illa: priscis autem non potest coniungi vt causa actiua operans per illa quod est intentum, cōclusionis, Et quòd passio Christi vt finalis causa coniungitur per fidem, tam nobis quàm antiquis: & propterea vtrique saluamur per fidem passionis Christi: sed non vtrique per sacramenta virtuosa ex passione Christi. Nō tamen superstitiosus erat vsus illorum sacramentorū: quia adhibebantur etsi non vt virtuosa, tamen vt signa fidei virtuosæ. ¶ Sta igitur lector in formali differentia inter coniunctionem per fidem seu actum animæ vt sic, & per sacramenta seu vsum exteriorū rerum vt sic: & videbis differentiam in litera subtiliter positam, inferre sacramē

Inter principiū & medium illius in homilia rio toti⁹ an ni eam inuenies.

Glos. ordinaria ibid.

Ar. præced.

D.982.

fuit in veteri lege, sicut & in noua: habemus enim eundem Spiritum fidei, vt habetur 2. ad Corin. 4. Sicut ergo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ 2 Præt. Sanctificatio non fit nisi per gratiam: sed per sacramenta veteris legis, homines sanctificabantur: dicitur enim Leuitici. 8. Cumque sanctificasset Moyses Aaron, & filios eius in vestitu suo &c. ergo videtur quòd sacramenta veteris legis gratiā conferebāt.

¶ 3 Præt. Sicut Beda* dicit in homilia circuncisionis, Idem salutiferæ curationis auxilium, circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit: sed baptismus nunc confert gratiam. ergo circuncisio gratiam conferebat, et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est ianua sacramentorum nouæ legis, ita & circuncisio erat ianua sacramentorum veteris legis. Propter quod & Apostolus dicit Galat. 6. Testificor omni homini circuncidenti se: quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.

SED CONTRA est, quòd Galat. 4. dicitur, Conuertimini iterum ad infirma & egena elemēta. gloss. * idest ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfecte non iustificat: sed gratia perfecte iustificat. ergo sacramēta veteris legis gratiam non conferebant.

RESPON. Dicendum, quòd non potest dici, quòd sacramenta veteris legis conferrent gratiā iustificantem per seipsa, idest, propria virtute, quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundū illud Gala. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est: sed nec potest dici, quòd ex passione Christi virtutem haberet conferēdi gratiam iustificandi: sicut enim ex prædictis patet*, virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & [d] sacramenta, differēter tamen, Nam cōtinuatio, quæ est per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem quæ est per sacramenta fit per vsum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod est posterius tempore, antequam sit mouere secundum quòd præcedit in actu animæ. sicut finis qui est posterior tempore, mouet agentem, secundum quòd est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud, quod non dum est in rerum natura, non mouet secundū vsum exteriorū rerū. unde, causa efficiens [d] non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestū est, quòd a passione Christi, quæ est causa humanæ iustificationis conuenienter * deriuatur virtus iustificatiua ad sacramenta nouæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis, & tamen per fidem passionis Christi iustificabantur antiqui patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei protestationes, inquantum significabant passionem Christi, & effectus eius. Sic ergo patet, quòd sacramenta veteris legis, non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iustificantem, sed solum significabant fidem, per quam iustificabantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd antiqui patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quòd erat in apprehensione animæ, poterat iustificare, sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest iustificare etiam ſm realem vsum sacramentalium rerū, vt dictū † est.

AD 2m dicendum, quòd illa sanctificatio erat figuralis: per hoc enim sanctificari dicebantur, quòd applicabantur cultui diuino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

AD 3m dicendum, quòd de circuncisione multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt quòd per circuncisionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, sed hoc non potest esse, quia homo non iustificatur a peccato, nisi per gratiam, secundum illud Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionē conferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circuncisionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriā, quæ est vltimus effectus positiuus [d] gratiæ. Et præterea, secundum ordinem causæ formalis, priores sunt naturaliter effectus positiui quàm priuatiui, licet secundum ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. & ideo alij dicunt quòd circuncisio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna: non tamē quantū ad hoc qđ est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum: quod & aliquando mihi visum est: sed diligentius consideranti, apparet hoc etiam non esse verum: quia minima [a] gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ & mereri vitam æternam. & ideo melius dicendum videtur, quòd circuncisio, sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei iustificantis. unde Apostolus dicit Roman. 4. quòd Abraham accepit signū circuncisionis, signaculum iustitię fidei. & ideo in circūcisione [a] cōferebatur gratia, inquātū erat signū passionis Christi futuræ, vt infra * patebit.

ta nostra esse virtuosa, & antiqua non. Et memēto nouitie, quòd de coniunctione causali (seu causæ vt sic) est sermo, vt nō fallaris ab importunitate digredientium ad ea, quæ sunt per accidens.

D.322.

Alias consequenter.

In corp. ar.

D.342.

D.684.

D.804.

D.345.

Quæst. 70. ar. 4.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ-tertiæ Articulum primū.*

Titulus vt sonat de sacramēto indefinite, nō vniuersaliter, aut particulariter explicite. Quęretur enim explicite de particulari in articu. 6.

¶ In corpore vna cōclusio: Fideles per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur. Quicumque ad aliquod certum deputatur, consueuit consignari: sed homines per sacramenta deputantur ad spirituale aliquod spectans ad Dei cultum. ergo fideles per sacramēta aliquo spirituali charactere insigniūtur. Probatur maior exemplo militum. Minor vero, quia sacramenta ad duo ordinantur, hoc est ad remedium contra peccatum & ad perficiēdum hominem in his quæ ad cultū diuinū sunt. Et confirmatur, tota ratio cum conclusione, auctoritate August. vnde Auctor sumpsit.

¶ Aduerte hic ꝙ Auctor persuasibilē hanc veritatem ecclesiasticam reddere studuit, ex ratione proportionalis similitudinis inter homines deputatos ab homine ad militiā corporalem, & deputatos a Deo ad cultum christianæ religionis (quæ vtique est militia illius, qui est dominus fortis, & potens in prælio ad debellendas aereas potestates vincendumque mūdum) sectatus Augustini vestigia. Rationabile siquidem est, vt homines qui a principibus mundi huius, consueuerunt ad corporalia corporali nota insigniri, cum a Deo ad perennem spiritualem cultum secūdum animam deputantur, spirituali signo signētur in anima: sic enim diuinā

4.di.4.q.1. ar.4.q.1.c.

P.p.q.23. ar.3.

Li.2. circa princ. to.3.

QVÆSTIO LXIII.

De effectu sacramentorum, qui est character, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de alio effectu sacramētorū, qui est character.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

¶ Secundo, Quid sit ille character.

¶ Tertio, Cuius sit character.

¶ Quarto, In quo sit sicut in subiecto.

¶ Quinto, Vtrū indelebiliter.

¶ Sexto, Vtrū omnia sacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacramentum imprimat aliquē characterem in anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non imprimat aliquem characterē in anima. Character enim significare videtur quoddā signū distinctiuum: sed distinctio membrorū Christi ab alijs, fit per æternam prædestinationem, quæ non ponit aliquid in prædestinato, sed solum in deo prædestinante, vt in prima parte habitum est. Dicitur enim 2. Tim. 2. Firmū fundamētū Dei stat, habēs signaculū hoc: nouit Dn̄s qui sunt eius. ergo sacramēta nō īprimūt characterē in aīa.

¶ 2 Præt. Character signum est distinctiuum. Signum autem (vt Augu. dicit in 2. * de doctri. christ.) est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem est in anima, quod aliquam speciē sensibus ingerat. ergo videtur ꝙ in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

¶ 3 Præt. Sicut per sacramenta nouæ legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta veteris legis: sed sacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iustitiæ carnis, secundum Apost. ad Hebr. 9. ergo videtur ꝙ neque sacramenta nouæ legis.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit 2. ad Corin. 1. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus ī cordibus nostris: sed nihil aliud importat character q̃ quādam signationem. ergo videtur quòd deus p sacramenta nobis suū characterē imprimat.

RESPON. Dicēdum, ꝙ sicut ex prædictis* patet, sacramenta nouę legis, ad duo ordinātur, videlicet ad remediū contra peccata, & ad perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum dei ſm ritū christianę vitæ. Quicūq; autem ad aliquid certum deputatur, consueuit ad illud consignari, sicut milites qui ascribebantur ad militiam antiquitus, solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri: eo ꝙ deputabant' ad aliquid corporale. & ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum dei, consequens est quòd per ea fideles aliquo spirituali charactere insigniantur. unde Aug. † dicit in 2. contra Parmenianum. Si militiæ characterē in corpore suo non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit ac prece fusa, & venia impetrata militare iam cœperit, numquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac nō potius agnitus approbatur? an forte minus hærent sacramēta christiana, q̃ corporalis hæc nota?

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ fideles Christi ad prēmiū quidem futuræ glorię deputant' signaculo prædestinationis diuinæ: sed ad act⁹ cōueniētes p̄senti ecclesiæ deputant' quodā spūali signaculo eis īsignito, q character nūcupat'.

AD 2m dicēdū, ꝙ character animæ impressus, habet rōnē signi in quātū p sensibile sacramētū imprimitur: per hoc. n. scitur aliquis esse baptismali charactere insignitus, ꝙ est ablutus aqua sensibili. Nihilominus tamē character uel signaculum dici potest per quandā similitudinē, omne quod configurat alicui, vel distinguit ab alio, et si nō sit sensibile: sicut Christus dicitur figura vel character paternæ substantiæ, ſm Aposto. Heb. 1.

AD 3m dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est, * sacramēta veteris legis nō habebant in se spirituale virtutē, ad aliquē spirituale effectū operantē. & ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character: sed sufficiebat ibi corporalis circuncisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrū character sit spiritualis potestas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ character non

prouidentiam dispone homines suauiter inuenitur, vt scilicet proportionaliter insigniantur secundum animam a Deo: sicut secundum corpus consueuerunt, a principe humano.

¶ In respōsione ad secundum vide nouitie, quòd iuxta primam ibidem responsionem, character non secundum se, sed secūdum suā causam (hoc est non solitarie sumptus, sed vt ex sua cā sensibili, q̃ est sacramentum) habet rationē signi. Et quia hæc responsio multis nō facit satis, apposita est ab Auctore altera responsio de ipso charactere in seipso, ita quòd prima de charactere causaliter, secunda de eodem formaliter est.

Quæst. 62. ar. 5.

Li. 2. ca. 13. parū a medio tom. 7.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ-tertiæ Articulum secundū.*

Titulus de quidditate characteris manifeste quęrit, in quo scilicet genere sit, an potestatis, an relationis &c.

¶ In corpe sunt tres conclusiones. Prima est: Character sacramentalis, est spiritualis potestas ad ea quæ sunt diuini cultus. Probatur, Character imprimitur a sacramentis, inquantum per illa homo deputat' ad ea, quæ sunt christiani cultus, consistentis in recipiendo aliqua, vel tradēdo aliis. ergo character sacramentalis est quædā spiritualis potestas ad ea, quæ sunt diuini cultus. Antecedens quo ad primā partem probatur auctoritate Diony. in illis verbis, perficiēs eum diuinū, & communicatorem diuinorum. Consequentia vero probatur, quia ad vtrumque horum, requiritur potentia aliqua, ad recipiendum quidem passiua, ad tradendum, vero actiua.

Quæst. 62. ar. 6.

4. di. 4. q. 1. ar. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Circa deductionem conclusionis huius dubium occurrit: nã inualida apparet consequentia, Character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo. ergo est potentia: tum quia similis consequentia nihil valet, Character militaris est deputatiuus hominis ad militiam, consistentem in percutiendo, & ad percutiendum requiritur potentia percussiua. ergo character militaris est potentia ad percutiẽdum. Et si instetur, quòd non est simile, quia potentia percussiua præsupponitur, vtpote naturalis, potẽtia autem ad cultũ, nõ est naturalis, sed superaddita, hæc inquam instantia nihil obstat argumento, quia ad militarẽ percussionem vltra naturalem viriũ potentiam requiritur potentia militaris: sicut ad sanandum requiritur in medico potentia medicatiua: stat ergo obiectio.

¶ Et eleuatur instãtia ad uniuersalem rationem, unde scilicet licet a communissimis inferre determinate speciale, hoc est a deputatione ad cultum Christianæ religionis, ad potentiam respectu eiusdem cultus descendere. Deputatio siquidem ad cultum multipliciter fieri potest, scilicet signo, professione, officio, scientia, voluntate, potentia, vt patet inductiue in militia, & aliis cultibus & artibus. Vnde inferre, characterem esse potentiam, quia est deputatiuus hominis ad cultum christianæ religionis, fallacia consequentis videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor procedit ex determinatis in præcedenti articulo. Et propterea nõ procedit ex hoc solo, quòd character est deputatiuus ad cultum &c. sed ex hoc, quòd character sacramentalis est spiritualis perfectio animæ ad cultum diuinum, secundum ritum christianum: ita quòd non ex quacumque deputatione, sed ex tali deputatiuo, scilicet, vt perfectiuo animæ ad talem cultum impresso a Deo procedit litera, vt ipsamet litera de se ipsa testimonium perhibet, auctoritatem afferẽs Dionysii hoc testantem: ex huiusmodi autem assumpto concludi licuit intentum, si perspicaciter intuiti fuerimus cultum christianæ religionis formaliter, vt Auctor cõtemplatus est. Ex hoc enim quòd character est perfectiuus animæ ad cultum christianæ religionis, & cultus christianæ religionis formaliter consistit in recipere vel dare, formaliter sequitur, ergo character perficit animam ad recipiendum vel dandum. Sed cõstat liquido, quòd proprium & per se primo perfectiuum ad recipere seu dare, est posse recipere aut dare. ergo character est spiritualis potentia, qua homo secũdum animam potest recipere vel tradere ea, quę sunt christianæ religioni propria: Et cõfirmatur hæc ratio, quia potẽtia sola est, qua subtracta actus nullus redditur apud Deũ, & similiter qua posita, actus efficax est, quantumcumque ab homine prohibitus. Nam subtracta charitate, aut scientia, aut fide, si potentia remanet, actus non est nullus, sed econtra sola potentia deficiente, alia non sunt efficacia. Sic aũt cõstat esse in proposito, q̃ subtracto charactere, vane omnia recipiuntur: & similiter subtracto characterę ordinis vane omnia tradunt, quæ propria ordinis sunt. est ergo character in genere potentiæ.

¶ Ad instantiam autem de militari charactere, patet responsio, quia non spectat ad animam.

¶ Ad obiectionem autem vniuersalem patet etiam responsio, quòd falsum assumit, scilicet literam ex sola deputatione procedere, cum procedat ex tali deputatione, scilicet vt perfectiua hominis spiritualiter secundum animam ad cultum spiritualem, sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse, quòd figura: unde Heb. 1. vbi dicitur, Figura substantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, character: sed figura est, in quarta specie qualitatis, & ita differt a potestate, quæ est in secunda specie qualitatis. character ergo non est spiritualis potestas.

Cap. 2. eccle. hierar. part. 3. parũ ante mediũ

¶ 2 Præt. Dionys.* dicit 2. cap. Eccles. hier. quòd diuina beatitudo accedẽtem ad beatitudinem in sui participationem recipit, & proprio suo lumine, quasi quodam signo, ipsi tradit suam participationẽ. & sic videtur quòd character sit quoddam lumen: sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. non ergo character est potestas, quæ videtur, ad secundam speciem qualitatis pertinere.

¶ 3 Præt. A quibusdam character sic definitur. Character est signum sanctum cõmunionis fidei, & sanctæ ordinationis, datum a hierarcha. Signum autem est in genere relationis, nõ autem in genere potestatis. non ergo character est spiritualis potestas.

¶ 4 Præter. Potestas habet rationem causæ & principij, vt patet 5. Metaphy. * sed signum, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus. character ergo non est spiritualis potestas.

Lib. 5. metaph. text. 17. to. 3.

SED CONTRA est, quòd * Philosophus dicit in 2. Ethico. Tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio: sed character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, vt infra dicetur. * Similiter etiam non est habitus: quia nullus habitus est, qui se possit ad bene, & male habere: character autem ad vtrumque se habet: vtuntur enim eo, quidam bene: alij vero male, quod in habititus nõ contingit. nam habitu virtutis, nullus vtitur male: & habitu malitiæ nullus bene. ergo relinquitur, quòd character sit potentia.

Li. 2. ethic. c. 5. in prin. tom. 5.

Art. 5. huius quæst.

ad tertium, quantum valeat ratio literæ, Si relatio characteris fundaretur immediate super essentia animæ, conueniret naturaliter omni animæ. Quantum est, quantum valeat ratio literæ, probans quòd character non est habitus, quia omnis habitus est bonus, vel malus, vt habes in litera argumento ad oppositum. Propter connexionem tamen materiæ tractabitur tertium dubium, simul cum primo, & secundum simul cum quarto.

¶ Circa primum dubium in quo genere sit character sacramentalis, scito primo, quòd Durandus in 4. sent. dist. 4. q. 1. putauit characterem esse relationem rationis, per quam aliquis ex institutione diuina deputatur ad sacras operationes: sicut nummus sortitur rationem pretii. Et eius ratio est, quia ea, quæ sunt fidei clarificanda sunt, & non obscuriora reddenda. per characterem autem si ponitur relatio rationis, omnia clara sunt: si vero ponitur res realis, obscuriora introducuntur.

¶ Sed positio hæc seipsam leuem monstrat, dum ex communibus tantum, & extraneis procedit. Eiusque falsitas patet ex auctoritate ecclesiæ, extra de baptismo & eius effectu, ip ca. maiores. in fine. Vbi dicitur quòd sacramentalis operatio, imprimit characterem: certum est enim, quòd relatio rationis non imprimitur. Et confirmatur ex concilio florentino, sub Eugenio quarto, ubi dicitur, Tria sacramenta characterem, ideſt, spirituale quoddam signum a cetetis distinctiuum, imprimunt in anima indelebile, vnde in eadem personam non reiterantur. Hæc ibi.

¶ Scito secundo, quòd Scotus in 4. distin. 6 q. 10. ad vtramque partem disputat concludens vtrumque posse probabiliter sustineri, & quòd character sacramentalis sit res absoluta in genere qualitatis, & quòd sit relatio extrinsecus aduenies. Et hanc vltimam opinionem ipse tenet: minus tamen probabilis monstratur ista via, discutiendo tertium dubium. Vbi scito consequentiam factam in litera destrui ex Scotica opinione, distinguente de relatione, vel intrinsece adueniente vel extrinsece. Et vocat relationem intrinsecus aduenientem illam, quæ consequitur fundamentum posito termino: illam autem quæ positis fundamento & termino non necessario ponitur, vocat relationem extrinsecus aduenientem. Exemplum primi, vt duplum, simile, æquale. Exemplũ secundi, vt relatio agentis ad patiens, relatio locati ad locum, & huiusmodi. Ad primum genus dicit non esse motum, sed ad secundum, ac per hoc posse a deo de nouo imprimi in animam relationem characteris absque aliquo absoluto nouo fundante illam. Et propterea non sequitur, si relatio characteris poneretur immediate in anima, conueniret naturaliter oi aiæ.

Art. præce.

¶ Tu autem patienter sustineto pertrãseuntem me de respectibus his in cõmuni, quia theologiam practicã tracto, non metaphysicam. Nec videtur diu gredien dum hoc in loco, q̃quid sit de respectibus istis extrinsecis, qui forte non sunt intelligibiles, quoniam omnis respectus formaliter sumptus hoc ipsum q̃d est, est ad aliud se habere, & si est ad aliud se habere, est in genere ad aliquid, quod est quatum predicamentũ. Et rursus, si est ad aliud se habere, necesse est vt cõsequatur fundamẽtum ex sola noua positione alterius: alioquin nõ esset ad aliud, & propea si est ad aliud se habere, ad illud nõ est motus, vt ex hac ratione probatur 5. Physicorũ, ab Arist. Et super hoc, scilicet super ipsa relatione formaliter, inquantum relatio est, fundauit auctor hic rationem suã, relatio enim formaliter sumpta, q̃a hoc ipsum quod est, est ad aliud: si realis est nascitur cũ fundamento non simpliciter in actu, sed sic quòd ex sola appositione termini fit actu. similitudo enim nascitur cum albo sic, quòd posito coalbo, statim similitudo in primo albo cõsurgit, & sic de aliis. Ac per hoc si relatio characteris immediate fundaretur in anima, naſceretur simul cum anima, sic quòd posito illius termino, statim in anima consurgeret relatio characteris, & si sic cõnasceretur cum anima, clare patet quòd naturaliter conueniret omni animæ. Quocirca aut character nõ est i genere ad aliquid nisi æquiuoce, & tunc si est respectus, quæratur illius genus, nec erit facile fingere aliud genus, cum ponatur res spiritualis, & non sit formaliter passio: aut si est in genere ad aliquid destitio posita ab Aristo. non est communis suo generi & exclusio motus ab ad aliquid cum illius ratione, 5. Phys. non est vniuersalis de ipso genere ad aliquid, sed particularis, hoc est de aliqua specie relationis, scilicet intrinsece: quoniam Aristo. probando ad relationem non esse motum, attulit relationem, quæ secundũ Scotum vocatur extrinsecus aduenies, scilicet dextri & sinistri. Nam relatio dextri inter me & columnam nõ sequitur fundamentum posito termino, loquendo vt Sco. loquitur. Nam posito animali habente dextrum, & posita columna, non sequitur relatio dextri inter ipsa: potest enim columna poni neutra. Et accidit huiusmodi phantasia, quia non consideratur fundamentum vt fundamẽtum, & terminus vt terminus, sed remote. Verbi gratia, relatio agentis ad patiens, nõ habet pro extremis ignẽ & aquam, sed ignem calefacientem, & aquam patientem a calefaciente, & sic de aliis. Vnde non remote, sed propinque sumẽ do fundamentum & terminum (hoc est) secundum eas dispositiones, secundum quas hoc fundat, & illud terminat) nulla est relatio realis, quæ non consurgat in fundamento, posito termino. Sed hæc pertranseundo sunt dicta pro claritate literæ, quæ de relatione loquitur formaliter, sicut & Philoso. 5. Physico.

Lib. 1. cap. 3. aliquantulũ a princ. tom. 5.

¶ Circa secundum dubium, scito Scotum in 4. dist. 6 q. 10. disputare ad omnem partem, & tenendo quòd character est essentialiter respectus, sustinet ipsum habere rationem potentiæ, & actiuæ & passiuæ, pro quanto deus ordinauit assistendo agenti habenti talem respectum, puta sacerdoti, & similiter imprimere in patiens habens talem respectum, puta, characterẽ baptismi, ita q̃ respectus reddit baptizatum capacem passionis a deo sic statuente, & similiter operationem sacerdotis efficacem. Et concurrunt hi respectus tamquã dispositiones in ordine ad agens voluntarium. Tenendo autem quòd character est forma absoluta, sustinet & quòd potest poni in prima specie qualitatis, & quòd potest poni in secunda respondetq; ad rationem literæ, quæ in quarto dubio proposita est. primo, q̃ non oportet omnem habitũ esse bonum vel malum, sed potest aliquis habitus esse indifferens. Quod probat dupliciter, tum quia ex actibus indifferentibus frequẽtatis causatur habitus indifferens, tum quia frequentans cõsiderationem alicuius cõclusionis geometricæ, habet habitum indifferentem. Secundo, quia character põt poni habitus supernaturalis bon⁹ remote, ita quod non proxime seu sufficienter potest esse principium actus boni, sed remote, sicut fides, spes, charitas infusa, nõ est sufficiẽs principium boni actus, sed inclinat ad bonum actum cõcurrentibus aliis requisitis: multo autem remotius character potest disponere ad bonum actum.

¶ Ad horum clariorem notitiam aduertendum est, quòd nisi formaliter consideremus, locumq; res in suis generibus, vagari multipliciter cõtinget. Quocirca cũ character sacramentalis sit formaliter potentia (est.n. baptismalis character, quo per le primo homo põt recipere sacramenta reliqua, vt patet, & similiter character ordinis, quo primo minister ecclesiæ, puta, sacerdos, põt cõficere Eucharistiã &c.) & sit supernaturale accidẽs i presentia aiæ, cõsequens est, vt sub illo genere accidentiũ formaliter locetur, q̃d potẽtias actiuas, vel passiuas cõtinet, quod cõstat solũ qualitatis genus esse, & vnã illius specie, secunda. s. Nec obstat q̃ nõ sit naturalis potentia, q̃m sicut sub habitus specie continentur non solũ naturales, sed supernaturales habitus, ita sub potentiæ accidentalis specie continentur non solum naturales, sed supernaturales potentiæ, & in hoc debet quiescere intellectus bene dispositus.

¶ Ad distractionem autem Scoticam, trahentem relationem ad rationem potentiæ, patet responsio ex hoc ipso quòd distractio abusiua rerum, ac rationum formalium est.

¶ Ad id vero q̃d primo dicit de habitu indifferenter, dicẽdũ est q̃ nullus est actus humanus singularis indifferens moraliter, q̃a sit vel q̃n, vbi, sicut propter &c. debet, & sic est bonus moraliter: vel nõ q̃n, aut vbi, aut, sicut, aut propter, aut &c. debet, & sic est malus moraliter. Nec est inter ista duo medium in actu exercito, quia distinguuntur penes affirmationem, & negationem, ac per hoc nullus potest esse habitus indifferens ex hoc capite.

¶ Ad id vero quod de consideratione frequenti cõclusionis geometricę subditur, dicitur q̃ si consideratio est scientifica, generatur habitus bonus. s. scientiæ, quæ est virtus, ac per hoc boni tãtum, puta veri: si vero consideratio est non scientifica, generabitur habitus opinatiuus, qui etiam non est indifferens, sed declinat ad bonum vel malum, prout declinat ad verum vel falsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quia character est forma supernaturalis, a Deo pro munere F
impressa: ac per hoc si esset habitus, non posset poni indifferens, ideo Scotus ad vltimam responsionem confugit, quæ falsum in primis affert, dum charitatem, fidem, ac spem infusam a sufficientibus proximisq; principiis elicitiuis bonorum actuum aufert.

Est enim infusa charitas & sufficientissimum, & proximū elicitiuum principiū dilectionis Dei super omnia: sed q̄ iste puer baptizatus nō actu diligat, prouenit ex conditione ipsius habentis charitatem, quia scilicet habet organa impedientia &c. & nō ex insufficientia aut elongatione habitus. Et simile est de dormiēte, aut ebrio: non enim ex parte habitus infusi, aut acquisiti prouenit, quòd dormiens aut ebrius non confidat geometricas demonstrationes, aut non credit seu speret, sed ex impedimento habentis habitum.

In corp. ar. & ar. præc.

4. dist. 4. q. 1. arti. 2. & ar. 3. q. 5.

¶ Male deinde locat characterem in specie, dum ex his, ad quę remote se habet, locat ipsum. Debet siquidem indicari res secundum ea, quæ sibi proxime eō ueniunt, & non secundum remota, ac per hoc, non debet character poni sub specie habitus boni, quia valde remote disponit ad actū bonum. Sed hæc accidunt Scoto, quia difficile est operite falsum. Quo circa video omnia consonare vero, & absque difficultate vlla characterem poni, non habitum, sed potentiā, quæ ex propria ratione indifferens est ad bonum & malū (character enim est potentia, qua potest quis dare vel recipere, & non est, quo potest bene vel male dare vel recipere) vt sic perspiciās diuinam sapientiam disponentē omnia suauiter, donando nobis supernaturales potētias, dare eas suauiter, hoc est, seruata conditione potentiarum, vt scilicet sint quibus possumus, & non quibus bene vel male possumus.

Li. 18. c. 18. in prin. to. mo. 3.

¶ Argumenta Petri Aureoli apud Capreolum in 4. distin. 2. contra hoc quòd character sit potentia, quia ad specialia descendūt de potestate effectiua trā substātiationis in eucharistia &c. omitenda censui, quoniam suo loco quælibet seruanda est quæstio.

aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio, & hoc est essentia characteris. unde non oportebit quòd sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

Ad 4^m dicendum, quòd character habet rationem signi per cōparationem ad sacramentum sen- G
sibile, a quo imprimitur: sed secūdum se cōsideratus, habet rationē principij, per modum iam dictū*.

ARTICVLVS III.

Vtrum character sacramentalis sit charakter Christi.

Ad tertium sic procedit. Videtur quòd character sacramentalis non sit character Christi. Dicitur. n. Ephes. 4. Nolite contristare Spiritum sanctū H
Dei, in quo signati estis: sed consignatio importatur in ratione characteris. ergo character sacramentalis, magis debet attribui Spiritui sancto quàm Christo.

¶ 2 Præt. Character habet rationē signi: est autem signum gratię, quę per sacramentū confertur: gratia autē infunditur animæ a tota Trinitate. unde dicitur i Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. ergo videtur quòd character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo. I

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo a ceteris distinguatur: sed distinctio sanctorū ab alijs, fit per charitatem, quæ sola distinguit inter filios regni, & filios perditionis, vt August.* dicit 15. de Trin. vnde & ipsi pditionis filij characterē bestiæ habere dicūtur, vt patet Apoc. 13. Charitas autem non attribuitur Christo, sed magis Spiritui sancto, secundum illud Roma. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctū, qui datus est nobis. uel etiam patri, secūdum illud 2. ad Corinth. vlt. Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas dei. ergo videtur q̄ character sacramēta lis, non sit attribuendus Christo. K

Sed contra est, q̄ quidam sic definiunt characterē. Character est distinctio, a characterе æterno impressa animæ rationali, secundum imaginem consignans trinitatem creatam Trinitati creāti & recreanti, & distinguēs a nō configuratis secundum statum fidei: sed character æternus est ipse Christus, secundum illud Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ & figura, vel character substātię eius. ergo videtur, quòd character sit proprie attribuendus Christo.

Respon. Dicendum, quòd (sicut ex supradictis patet*) character proprie est signaculum quod dam, quo aliquid insignitur, vt ordinatum in aliquem finem: sicut characterе insignitur denarius ad vsum commutationum, & milites characterе insigniuntur, qua si ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidem, & principaliter, ad fruitionem gloriæ. & ad hoc insignitur signaculo gratiæ, secundum illud Ezec. 9. Signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium. & Apocalip. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque aut boribus, quoadusq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorū. Secundo autem, deputatur quisq; fidelis ad recipiendum vel tradendum alijs ea, quæ pertinent ad cultum Dei, & ad hoc proprie deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus christianæ religionis deriuatur a sacerdotio Christi. & ideo manifestum est, quòd character sacramētalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio configurantur fideles secundū sacramentales characteres: qui nihil aliud sunt quàm quædam participationes sacerdotij Christi, ab ipso Christo deriuatæ.

Ad primvm ergo dicēdum, quòd Apostolus ibi loquitur de configuratione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam: quæ spiritui sancto attribuitur, in quātum ex amore procedit, quòd deus nobis aliquid gratis largiat, quod ad rationē gratiæ pertinet. Spiritus autem sanctus amor est:

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum tertium.*

Titulus de Christo loquitur, vt est verbum incarnatum, vt distinguitur a patre & Spiritusancto, ac ipsa Trinitate. De notat autem obliquus casus, auctoritatem in ipso Christo: ita q̄ sensus est, an character sacramētalis sit character, Christo vt principi configurans, seu consignans characterem ipsum susciipientes: sicut character Romanus cōsignat milites Cęsari, & Gallicus regi Francorum &c.

¶ In corpore, tria fiunt. Primo, distinguitur character fidelium in duo genera: secundo, respōdetur quæsito: tertio, ponitur vnum corollarium. Ar. 1. huius quæst.

¶ Quo ad primum distinguitur character fidelium in characterem ad cęlestē beatitudinē, & characterem ad militan tis Ecclesię cultum. Ille est charitas seu gratia: hic est sacramentalis, de quo est sermo. Communio istorum ex communi ratione characteris declaratur. Diuersitas autē ex diuersitate finium ac actuum manifestatur in litera. Præmisit autem auctor distinctionem hāc, vt clara fieret doctrina sacræ scripturæ, quæ in argumentis discutitur, & ne notitium ambiguum relinqueret, aut suspensum.

¶ Quo ad secundū, conclusio respōsiua quæsito est, Character sacramentalis, est character Christi. Probatur, Character sacramētalis est ad recipiendum & dandum ea, quæ sunt cultꝰ christiani. ergo est specialiter, character Christi. Probatur cō sequentia, quia totus ritus christianæ religionis deriuatur a Christi sacerdotio, cui configurantur fideles.

¶ Nota hic, quàm formalis sit doctrina Auctoris, dum de cultu christianæ religionis tractans, in Christum caput, non secundum quācumque illius conditionem, sed secundum sacerdotium reducit characterem christiani cultus: sacerdotis enim est principatus cuiusque religionis tam veræ quàm falsæ.

¶ Quo ad tertium, corollarium est: Characteres sacramentales sunt participationes quædā sacerdotii Christi: ex eo enim quòd character

character sacramentalis est Christi sacerdotis character, consequens est, ut sit quædam diminuta imitatio ordinata ad actꝰ spectantes ad Christi sacerdotium: quod est esse participationem sacerdotii Christi. Baptismali siquidem characterе a Christi sacerdotio habet homo formaliter: & esse membrū Christianæ religionis, & esse capacē reliquorum sacramentorum a Christi sacerdotio deriuatorū. Et simile proportionaliter est de aliorū sacramentorum characteribus.

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum quartum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore una conclusio. Character est subiectiue in potentia animæ. Probatur: Character ē signaculū, quo anima insignitur ad recipiendum uel tradē dū ea, quę sunt cultꝰ Christiani. ergo ordinatur ad actus. ergo est in potētia animę. Prima consequentia (quę nō nisi implicite in litera habetur) probatur ex eo, quòd cultus diuinus i actibus consistit. Secūda autem, quia potentia animæ ordinatur ad operari, sicut essentia ad esse.

Ar. 1. huius q.

¶ In responsione ad primum aduerte distinctionem in litera positā, de eo ad quod disponit character. s. uel propinque uel remote, & quòd proxime disponit ad actus Christianæ religionis: remote autem disponit ad gratiā. Et hoc probatur in litera: quia ad hoc dispotet ex consequēti. Et potes addere, quia disponere ad gratiū est cōmunis conditio sibi & multis aliis: multa enim alia disponunt ad gratiam (ut patet) & non est de numero propriorum sibi.

4. dist. 4. q. 1. ar. 1. cor. Et ar. 3. q. 3.

¶ Et hæc si retineris, uidebis uanum esse laborē Scoti in ul. q. distin. 6. 4. sen. procedentis ex eo, quòd dispositio ad formā, nunquàm est in posteriori naturaliter susceptiuo: hoc enim falsum esse constat de dispositione, nō proxime sed remote. Potest enim res quæ non nisi remote, & ex consequenti est dispositio ad gratiam (quæ in essentia animæ ponenda est) poni in qua eumq; potentia animæ: immo etiā in membris exterioribus, huiusmodi enim dispositiones (ut in litera dicitur) non uendicant sibi subiectū ex eo, ad quod remote disponunt, sed ex eo ad quod proxime disponunt.

¶ Caue hic, ne dicta de characterе intelligas dicta de sacramētis characterē imprimentibus, & incidas in foueam, putans quòd sacramenta huiusmodi conferant gratiam ex consequenti, sintq; principaliter causæ characterum, & ex consequenti gratiæ: quia character, ut in litera dicitur, non proxime, sed ex consequēti dispositio est ad gratiam. Recolito superius habitæ doctrinę, quòd scilicet gratia est principalis sacramētorum effectus, & character est effectus secundarius, & perspice non licere attribuere sacramento conditionem characteris: cū hoc enim quòd character est remote & ex consequēti dispositio ad gratiam, stat quòd gratia sit principalis effectus sacramenti: tunc. n. gratia non esset principalis effectus sacramenti, si solum daretur per sacramentum, ut sequela ad characterē: quæ phantasia procul sit a te: baptismꝰ namque est principaliter lauacrum regenerationis in filios dei, in membra Christi: & secundario imprimitur characteris, & confert gratiā ex primo principaliter, & præter hoc habet unde cōferat gratiam ex consequēti, scilicet propter characterem, ita q̄ character naturali ordine est effectus gratiæ, p quā aliquis fit Christianus formatus: prius enim natura ē esse, quod spectat ad gratiam, quàm posse, quod est characteris: & cum hoc est dispositio ex consequēti ad gratiam, pro quanto ad posse donatum a deo, comitatur antecedēter, vel consequenter largitio bene posse,

P. 2. q. 110. ar. 4

Arti. præc. in argu. sed contra.

¶ Et bene nota, quòd character non ponitur dispositio ad gratiam absolute: sed character secundum rationem suæ causæ, scilicet diuinæ largitatis, ponitur dispositio ad gratiam. Diuinæ siquidem largitatis ratio habet, ut cui dat posse, de bene posse: hac enim ratione character ponitur dispositio ad gratiam, ut patet in hac litera. Et cū hæc seruaueris, Durandi obiectiones in 4. dist. 4. q. 1. ispernes.

Art. præc.

¶ In responsione ad tertium, dubium ex Scot occurrit in prædicta ultima quæstione, ponente characterem in uoluntate: tum, quia est dispositio ad gratiam, quæ est in uoluntate, quia gratia est idem quod charitas: tum quia si character est signum uel fundamentum obligationis animæ ad deū, rationabile est quod ponatur in illa potentia, cuius primo est obligare, uel esse rationem obligandi: talis autem est uoluntas, quia præcise per actum eius aliquis se obligat principaliter: reliqua enim cōcurrētia ad obligationem, non sunt nisi quædam præambula aut signa.

¶ Ad

Universidad de Deusto Biblioteca

dum, quòd subiectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem eius ad quod propinque disponit: non autem secundum rationem eius, ad quod disponit remote uel indirecte. Character autem directe quidem, & propinque disponit animam ad ea, quæ sunt diuini cultus exequenda, & quia G hæc idonee non fiunt sine auxilio gratiæ (quia ut dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant deum, in spiritu & ueritate adorare oportet) ex consequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quã digne impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subiectum, secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm secundum rationem gratiæ.

H AD 2^m dicendum, quòd essentia animæ est subiectum potentiæ naturalis, quæ ex principijs essentiæ procedit, talis autem potẽtia non est character: sed est quædam spiritualis potentia, ab extrinseco adueniens: unde sicut essentia animæ, per quam est naturalis uita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter uiuit: ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potẽtiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio pertinent ad potentiam animæ: eo I quòd ordinantur ad actus, quorũ potentiæ sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentiæ tribuendum.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut dictum est*) character ordinatur ad ea, quæ sunt diuini cultus. Qui quidem est quædam fidei protestatio p exteriora signa. Et ideo oportet, quòd character sit in cognitiua potentia animæ, in qua est fides.

ARTICVLVS V.

Vtrum character insit animæ indelebiliter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd character nõ insit animę indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens est perfectius, tanto firmius inhæret: sed gratia est pfectior quàm character: quia character ordinat' ad gratiã, sicut ad ulteriorem finem: gratia autem amittitur per peccatum. ergo multo magis character.

¶ 2 Præte. Per characterem aliquis deputatur diuino cultui, sicut dictum est.* sed aliqui a cultu diuino transeunt ad contrarium cultũ, p apostasiam a fide. ergo uidetur, quòd tales amittant characterem sacramentalem.

¶ 3 Præt. Cessante fine, cessare debet & id quod est ad finem, alioquin frustra remanet: sicut post

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor & inferius in sequenti articulo in responsione ad secundum, probat characterem non esse in uoluntate: quia character est uis instrumentalis: ac per hoc consistit in moueri ab alio: uoluntatis uero, est mouere seipsam ad operandum. dissonat igitur conditio characteris a conditione uoluntatis, Et hic probat characterem esse in intellectu; quia act9 ad quos proxime disponit, scilicet recipere uel tradere ea, quæ sunt Christiani cultus, sunt quædã fidei protestationes. Vnde ad primã Scoti obiectionem non oportet aliter respõdere: quia iam dictum est, quòd characteri non assignatur subiectum, ex eo quòd est dispositio ad gratiam: quia remote ad eam disponit.

¶ Ad secundum autem dicitur primo, quòd conditionalis assumpta est falsa: quia non est necessaria, quia cum ueritate antecedentis stat quòd character sit ĩ illa potentia cuius sunt primo act9 operatiões, ad quas character obligat, & nõ in potentia, quæ est primo obligatiua. Dicitur secundo, ꝙ antecedẽs potest dupliciter intelligi, ꝙ character sit obligatiuus uel proxime, uel ex consequenti. Et quòd character p se & proxime, non est quid obligatiuũ, sed professiuũ Christiani cultus & fidei, & propter huiusmodi professionẽ obligat, quod est ex consequenti obligare: character enim in anima monstrat animam Christianæ religionis, ac per hoc obligatam Christo, & non econtra: sicut character militaris monstrat militem romanum, & ideo obligatum Cæsari. Argumentum autẽ utitur antecedente in primo sensu, in quo etiam, ut prima testatur responsio, falsam constituit conditionalem.

¶ Circa eandem responsionem dubium aliud occurrit, de ratione assignata in litera, scilicet quia diuinus cultus est quædã fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu, in quo est fides. Si enim characteri assignandum est subiectum ex cultu diuino, ad quem proxime disponit, consequens est ut subiectum eius sit illudmet quod est subiectum proprii & proximi principii ipsius cultus, magis quàm illud quod est subiectũ principii communis & remoti eiusdem cultus: sed proprium proximumque cultus dei principium est religionis uirtus, quæ est in uoluntate. ergo character, qui potentia est ad recipiendum, uel tradendum ea quæ sunt cultus, est in uoluntate, & non in intellectu, in quo est fides, quæ remotum est principium cultus, quia mediante religione, & commune, quia fides operatur mediate ea quæ sunt multarum uirtutũ: puta spei, charitatis, religionis, &c.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem conuenire in subiecto cum fide magis quam cum religione, ex duobus sumi potest. Primo ex eo, quòd tam fides quàm character inter principia religionis computatur: uniuersa namque religio filia est fidei, & quædam fidei protestatio: ex religione namque profitetur quilibet fidem suam. Character quoq; cum potentia sit actiua uel passiua actuũ religionis, principii rationem habet. secundo ex eo, quòd tam fides quàm character respicit diuinum cultum, secũdum id quod est: religio autem respicit diuinum cultum secundum rationem boni. est enim religio uirtus moralis cuius est reddere hominem F bonũm, & eius opus bonum efficere: fide enim & charactere homo potest in actus religionis: religione autem homo bene se habet ad illos. Et hinc fit, ut character respiciat Christianũ cultũ, ut professio quædam fidei est, & non ut bene uel male fit, & propterea ad fidei subiectum accedit, & non spectat ad subiectum religionis.

¶ Ad obiectionem autem in oppositũ, dicitur, quòd propositio illa: si characteri debetur subiectũ ratione cultus, debet potius poni in subiecto principii proximi ipsius cultus, ꝙ principii remoti eiusdem, uera forte est ceteris paribus: sed hic non sunt cetera paria, quia cultus respicitur a principio proximo, pro ut bene uel male fit, a qua ratione lõge est character, a principio uero remoto respicitur secundum id quod est, in qua ratione cõuenit character cum fide, quæ est principium remotum, & cõmune. Et propterea nõ sequitur, characterem esse in uoluntate, in qua est religio: sed cõcluditur oppositum, scilicet esse in intellectu, in quo est fides.

¶ Circa eãdem responsionem dubium ex Durãdo in 4. sen. dist. 4. q. 1. occurrit, de subiecto characteris, quòd sit potentia exequutiua: quia uirtus perficiens nõ ad cognoscendũ nec ad appetendum, sed ad exequendum, debet poni non in intellectu, nec in uolũtate, sed in potentia exequutiua: character autem est huiusmodi, ut patet. ergo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem esse in alia potentia quàm intellectus uel uoluntatis, est impossibile: quia quælibet alia potentia est in composito: character autem est in anima intellectiua: quod ex eo patet, quòd est perpetuus, remanens in anima separata: in cuius signum si baptizatus aut ordinatus resurgeret, non rebaptizaretur aut reordinaretur.

¶ Ab obiectionem autem dicitur, quòd licet maior sit uera de uirtute seu habitu, non tamen est uera de potentia: character autẽ non est uirtus aut habitus, sed potentia. licet enim habitus in parte intellectiua sit ad cognoscendum uel appetendum: potentia K tamen opposita ad neutrum esse potest, immo debet: quoniam intellectus ipse sufficit pro potentia ad intelligendum & uoluntas pro potentia ad appetendum. Quocirca cum character sit potentia in parte superiori animæ ad recipiendum, uel tradendum cultum protestantem fidem, rationabiliter ponitur in subiecto fidei, ut in litera dicitur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum quintum.*

IN titulo aduerte, quod ly indelebiliter põt dupliciter accipi, uel per negationem omnis potentiæ etiam logicæ, ad deletionem, & sic esset sensus, an character insit indelebiliter, ita quòd implicet contradictionem ipsum deleri, et sic sensus procul est ab intento: potest enim a deo deleri, desinendo conseruare ipsum: uel per negationem propriæ seu proximæ naturalis potentiæ ad deletionem, & hic sensus est intentus: non enim quærimus quid possit deus facere, sed quid suapte natura conueniat characteri.

¶ In

In corp.

4. di. 4. q. 1. ar. 3. q. 4. Et Ro. 7.

Art. 1. & 3. huius q.

resurrectionem non erit matrimonium, quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimoniũ. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda ueritate. ergo character sacramentalis nõ manet in perpetuum in anima, & ita non inest indelebiliter.

SED CONTRA est, quòd August. * dicit in secundo contra Parmeniacum: non minus hærent sacramenta christiana quàm corporalis nota militię: sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo qui ueniam meretur ab imperatore post culpam. ergo nec character sacramentalis deleri potest.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est†) character sacramentalis, est quædam participatio sacerdotii Christi in fidelibus eius: ut scilicet sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles eius ei cõfigurentur in hoc, quòd participãt aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultũ: & propter hoc etiam Christo non competit habere characterem, sed potestas sacerdotii eius comparatur ad characterem, sicut id, quod est plenum & perfectum ad aliquã sui participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum, secundũ illud psal. 109. Tu es sacerdos ĩ æternum, secundum ordinem Melchisedech. Et inde est, quòd omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium eius, est perpetua, re consecrata manente, quod patet etiam ĩ rebus inanimatis: nam ecclesiæ, uel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur, cum igitur anima sit subiectum characteris secũdum intellectiuam partem, in qua est fides, (ut dictum est*) manifestum est, quòd sicut intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia est in anima sicut quædam forma habens esse completum in ea: character autem est in anima, sicut quædam uirtus instrumentalis, ut supra † dictum est. Forma autem completa est in subiecto, secũdum conditionem subiecti, & quia anima est mutabilis secundum liberũ arbitrium, quãdiu est in statu uiæ, B consequens est quòd gratia insit animæ mutabiliter: sed uirtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis, & ideo character indelebiliter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, a quo deriuatur character, sicũt quædam instrumentalis uirtus.

AD 2^m dicendum, quòd sicut* C Augustinus dicit ibidem, nec ipsos apostatas uidemus carere baptismate: quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur. et huius ratio est: quia character est uirtus instrumentalis, ut †dictum est. Ratio autem instrumenti cõsistit in hoc, quòd ab alio moueatur: non autẽ in hoc quòd ipsum se moueat, quod pertinet ad uoluntatem. Et ideo, quantumcumque uoluntas moueatur in cõ D trarium, character non remouetur propter immobilitatem principalis mouentis.

AD 3^m dicendum, quòd quamuis post hanc uitam non remaneat exterior cultus: remanet tamen finis illius cultus, & ideo post hanc uitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam: sicut etiã militaris character remanet in militibus post adeptam uictoriam, & in his, qui uicerunt, ad gloriam, & in his qui sunt uicti, ad pœnam.

ARTICVLVS VI.

E *Vtrum per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character. Per omnia enim sacramenta nouæ legis, fit aliquis particeps sacerdotii Chri: sed character sacramentalis nihil est aliud

¶ In corpore est una conclusio: Character indelebiliter manet in anima. Probatur: Omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotiũ Christi, est perpetua re consecrata manente: sed character sacramentalis est quædam participatio sacerdotii Christi æterni, in eius fidelibus secundum animæ parte incorruptibilẽ. ergo character idelebiliter manet in anima. Maior & probatur & declaratur. Probatur quidem: quia sacerdotium Christi est æternum, ut patet auctoritate scripturæ. Declaratur uero ex eo, quòd res inanimatæ consecratæ a ministris sacerdotii Christi, retinent consecrationẽ, quamdiu sũt, ut patet in Ecclesiis, calicibus, &c. Minor uero quoad primam partem, declaratur ex duobus. Primo, ex proportionalitate Christi secundum plenã sacerdotii potestatem, & fideliũ eius secundum aliquam potestatem respectu sacramentorum, & cultus, &c. Secundo, ex hoc, ꝙ Christo non conuenit habere characterem. Quoad secundam autem partem, scilicet æterni, non oportet aliter probari. Quo ad tertiã uero probatur ex eo, ꝙ anima est subiectum characteris secundũ intellectum.

¶ Aduerte hic, ꝙ in minori propositione apposuimus ly æterni, propterea ꝙ character habet rationẽ uis instrumentalis. Constat n. quòd nisi principale agens sit æternũ, impossibile est ponere instrumẽtalem eius uirtutem perpetuam.

¶ Aduerte secũdo ly re consecrata manẽte: quoniã inde appatet responsio ad Scotum, in 4. sent. dist. 6 qu. 9. obiicientem ex indelebilitate characteris negationẽ uirtutis supernaturalis in sacramentis: quia uirtus illa numquã posset corrumpi eodem modo, quo characterem indelebilẽ Thomas ponit. Respondemus siquidẽ, quòd uirtus in sacramentis existens manet quamdiu sacramẽtum manet, sicut & character durat, quamdiu anima durat: durante siquidẽ sacramento durat & uirtus illa. Et sicut si cessaret esse anima, desineret & eius character, ita cessante sacramento, cessat uirtus in illo. Et quoniam constat, sacrameuta omnia paululũ durare, A utpote habentia uerba pro formis, ideo mirũ non est si spirituales uirtutes eorum crebro esse desinunt.

¶ In responsione ad primum, aduerte rationem Auctoris, ex philosophi: non solum principia, sed testimonium ad sensum habere. Videmus enim motum cælestem durationem ex parte motus sortiri: tantiq; fit huiusmodi rerum (quarum esse consistit in fieri) duratio ex parte agentis, ut negantes cõseruari permanẽtes res manu Creatoris, concedant huiusmodi res imperfectas posse perpetuari ab agente ppetuo, ut Auer. in 12. Metaph testatur. Et habes in hac litera aliã rationem radicalem huius differentiæ, inter formam habentẽ esse completũ & formam, quæ est uis instrumentalis, quia s. illa quasi fixa in subiecto, sequitur conditionẽ subiecti: ista uero quasi defluxus quidam agentis illius sequitur conditionem.

¶ *Super quæstionis sexagesimætertiæ Articulum sextum.*

TItulus clar9 est.

¶ In corpore una conclusio: Per tria sacramenta tantum imprimitur character. Hæc cõclusio quo ad exponentem negatiuam implicite ponitur in litera. Et secundum se totam in litera implicite ꝓbatur, præsupponendo supradicta de charactere. s. quod ẽ potentia ad recipiendũ uel tradendũ ea, quę sunt diuini cultus. Ex hoc enim supposito principio procedit Auctor, quasi subsumendo, quædã sacramenta nõ spectare directe ad nouum cultũ diuinũ, aut non ordinare ad recipiendum uel tradendum: ac per hoc in his non imprimi characterẽ: unde distinguit ĩ primis Auctor duos sacramentorum fines. s. remedium peccati, & diuinũ cultum. Et in primo omnia dicit conuenire: in secundo autem non, quod probat de sacramento pœnitentiæ: sub distinguit deinde in tria mẽbra sacramẽta ordinata ad secundũ finẽ, & excluso uno eorũ. s. Eucharistiæ, cõcludit, reliqua duo genera imprimere characterem. Et clare patet ꝓcessus in litera.

¶ Aduerte hic, quòd circa eucharistię sacramentum possunt duo conside-

Lib. 2. c. 13. a med. to. 7.

Ar. 3. huius quæst.

Ar. præc. ad 1. arg.

Ar. 2

Lib. 1. contra Donat. parũ a prin. to. 7.

In solutione præc.

Infra. q. 72. arti. 5. Et 4. d. 4. q. 1. ar. 4. q. 2. & 3. Et q. 3. ar. 2 q. 3. Et d. 7. q. 2. ar. 1 q. 1. & q. 3. ar. 3. q. 3. Et di. 23. q. 1. ar. 2. q. 3

*Ar. 3. & 5. huius q.

consíderati, scilicet ipsum sacramẽtum (quod nihil aliud é quàm actio sacramẽtalis consistens in cõsecratione materiæ) & potest considerari usus sacraméti, quo Eucharistia percipitur a nobis. Et de primo quidem, an imprimat characterem, sub quæstione cadere non potest: quia actio illa nihil ponit in animabus nostris: sed ad materiam exteriorem terminatur. De secũdo autem Auctor loquitur, reddens rationé quare non imprimit nobis characterem, & cum hoc magnificans ipsum, quod cõtinet Christum, in quo est fons omniũ characterum.

Quæst. præ ced. ar. 1.

quàm participatio sacerdotii Christi, * ut dictum est. ergo uidetur ꝙ per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

¶2 Præt. Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas: sed per quodlibet sacramẽtum nouæ legis homo recipit gratiam sanctificantem, † ut supra dictum est. ergo uidetur quòd per quodlibet sacramentum nouę legis, imprimatur character.

¶3 Præt. Character est res & sacramentum. In quolibet autem sacramento nouę legis est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum. ergo per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimitur character.

Sed contra est, ꝙ sacramẽta in quibus imprimitur character non reiterátur, eo quòd character est indelebilis, † ut dictum est: quędam autem sacramenta iterantur, sicut patet de pœnitentia & matrimonio. ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

Quæst. 62. art. 1. & 5

Respon. dicendũ, ꝙ (* sicut supra dictum est) sacramenta nouæ legis ad duo ordinantur: scilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt: non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad diuinum cultum: sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur a peccato: non autem per hoc sacramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinẽs ad diuinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramẽtum ad diuinum cultum tripliciter: uno modo, per modum ipsius actionis: alio modo, per modum agentis: tertio modo, per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultũ eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus consistit, inquantum est ecclesiæ sacrificium: & per hoc idẽ sacramentum nõ imprimitur homini character: quia per hoc sacramentum nõ ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, uel recipiendum in sacramẽtis, cum potius sit finis & consumatio omnium sacramentorum, ut † Diony. dicit 3. c. Eccles. hierar: continet tamen in se ipsum Christum, in quo non est character: sed tota sacerdotii plenitudo. Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda: sed ad recipientes pertinet sacramentum baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatẽ recipiendi alia ecclesiæ sacramenta. unde baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, ut infra suo loco dicetur. † & ideo per hæc tria sacramẽta character imprimitur, scilicet per baptismum, confirmationem, & ordinem.

Ca. 3. eccl. hierar. circa prin. illius.

Q. 72. ar. 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquem effectum eius: non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid uel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotij Christi: quod quidem exigitur ad hoc, quòd sacramentum characterem imprimat.

Ad 2^m dicendum, quòd per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quòd sanctitas importat munditiam a peccato, quæ fit per gratiam: sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad diuinum cultum: sicut etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

Ad 3^m dicendum, quòd licet character sit res & sacramentum, nõ tamen oportet omne id, quod est res & sacramentum, esse characterem: quid autem sit res & sacramentum, in aliis sacramentis infra * dicetur.

In materia cuiusq; sacr. in speciali.

QVAESTIO LXIIII.

De causa sacramentorum, in decem articulos diuisa.

Deinde considerandum est de causa sacramentorum, siue per auctoritatem, siue per ministerium.

Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶ Primo, Vtrum solus deus interius operetur in sacramentis.
¶ Secundo, Vtrum institutio sacramentorum sit solum a deo.
¶ Tertio, De potestate, quam Christus habuit in sacramentis.
¶ Quarto, Vtrum illam potestatem potuerit aliis communicare.
¶ Quinto, Vtrum potestas ministerii in sacramentis, conueniat malis.
¶ Sexto, Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.
¶ Septimo, Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.
¶ Octauo, Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.
¶ Nono, Vtrum requiratur ibi recta fides: ita scilicet, quòd infidelis non possit tradere sacramenta.
¶ Decimo, Vtrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

Vtrum solus deus operetur interius ad effectum sacramenti.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd non solus deus, sed etiam minister interius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus, est ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam: sed ad ministros ecclesiæ pertinet purgare, illuminare & perficere, ut patet per Dionysi. * in 5. c. Cæle. hierar. ergo uidetur quòd non solus deus, sed etiam ministri ecclesiæ interius operentur ad sacramenti effectum.

Cap. 5. 1. p. per totum.

¶ 2 Præt. In collatione sacramentorum, quædam orationum suffragia proponuntur: sed orationes iustorum sunt magis apud deum exaudibiles, quàm quorumcumque, secundum illud Ioan. 9. Si quis dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc deus exaudit. ergo uidetur quòd maiorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum a bono ministro. sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorem effectum, & non solus deus.

¶ 3 Præt. Dignior est homo, quàm res inanimata: sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, ut August. * dicit super Io. ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, & non solus deus.

Tract. 80. in Io. post me. to. 9.

Sed contra est, quòd dicitur Roma. 8. deus est qui iustificat. Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, uidetur quòd solus deus operetur interiorem effectũ sacramẽti.

Respon. Dicendum, quòd operari aliquem effectum, contingit dupliciter, uno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum instrumenti. Primo igitur modo, solus deus operatur interiorem effectum sacramenti: tum, quia solus deus illabitur animæ, in qua sacramenti effectus existit, ubi non est: tum, quia gratia quæ est interior sacramenti effectus, [d] est a solo deo, ut in secunda parte dictum est. * Character etiã, qui est interior quorundam sacramentorum effectus, est uirtus instrumentalis, quæ manat a principali agente, quod est deus: secundo autem modo, homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti, inquantum operatur per modum ministri. nam eadem ratio est ministri et instrumẽti: utriusque enim actio exterius adhibetur: sed sortitur effectum interiorem ex uirtute principalis agentis, quod est deus.

D. 680. P. 2. q. 112. ar. 1.

Ad primvm ergo dicendum, quòd purgatio, secundum quòd attribuitur ministris ecclesię non est a peccato: sed dicũtur diaconi purgare, inquantum uel immundos eiiciunt a cœtu fidelium: uel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum: non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo, ut patet per Dionysius. * ibidem.

Ad 2^m dicendum, quòd orationes quæ dicuntur in sacramentorũ collatione proponuntur deo, non ex parte singularis personæ, seu ex parte totius ecclesiæ, cuius preces sunt apud deum exaudibiles, secundum illud Matth. 18. si duo ex uobis cõsenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio uiri iusti, ad hoc aliquid operetur: illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione ecclesiæ uel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius uirtus operatur in sacramentis, ut dictũ est. * unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrũ. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum, per deuotionem ministri: nec tamẽ minister illud operatur, sed impetrat operandum a deo.

Ad 3^m dicendum, quòd res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, nisi instrumẽtaliter, ut dictum est. * Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum, nisi per modum ministerii, ut dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacramenta sint solum ex institutione diuina.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint solum ex institutione diuina. Ea enim quæ sunt diuinitus instituta, traduntur nobis in sacra scriptura: sed quædam aguntur iu sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra scriptura, puta de crismate quo homines confirmantur, & de oleo, quo sacerdotes inunguntur, et de multis aliis tam uerbis quàm factis, quibus utimur in sacramentis. non ergo sacramenta sunt solũ ex institutione diuina.

¶3 Præt. Sacramenta sunt quædam signa: res autem sensibiles naturaliter quædam significant, nec potest dici ꝙ deus quibusdã significationibus delectetur, & non aliis: quia ipse omnia quæ fecit approbat.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore una ponitur distinctio bimembris cum duabus conclusionibus singulis, iuxta singula membra. distinctio est: Operari effectum contingit uel per modũ principalis agentis, uel per modum instrumenti. Prima conclusio est: solus deus primo modo operatur effectum interiorem sacramenti. Et probatur dupliciter, ut patet clare in litera. Secunda uero conclusio est: Homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti secundo modo. Et probatur: quia minister habet rationem instrumenti, &c.

¶ Aduerte hic, quòd cum in litera dicitur, Solus deus est causa gratiæ, intelligas de causa principali: quoniam de illa est sermo in prima conclusione, pro qua hoc dicitur, & superius determinatum est sacramentum causare instrumentaliter gratiam. Et hic in secunda conclusione dicitur, hominem ministerialiter causare interiorem effectum sacramenti eadem ratione, qua sacramentũ est causa gratiæ: quoniam ministro utitur deus, sicut & sacramentali locutione, ut instrumento ad causandum interiorem effectum sacramenti. Immo una eademque uis instrumentalis perfecta est in sacramento & ministro: sicut in uerbis & rebus, ea ratione: quia minister nõ nisi ut necessario requisitus ad perfectionem sacramenti cõcurrit. Omnibus autẽ requisitis ad perfectionem sacramenti, utitur principale agens (quod est deus) ut partialibus concurrentibus ad perficiendum sacramentum unũ: quod est uti eis ut partialibus concurrẽtibus ad perfectionem instrumenti unius: in uno uero instrumento, quotcumque requirat partialia, una eademque perfecta uirtus instrumentalis ponenda est.

Infra art. 5. Et 4. dist. 5. q. 2. artic. 2. q. 2.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratiæ intensior gradus cõprehendatur sub annexis, quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentũ. Et est ratio dubii: quia si comprehenditur sub annexis, sequitur præcedentia uerba literæ (scilicet effectus sacramenti non datur melior per meliorẽ ministrum) esse falsa: quoniam si ex deuotione ministri, intensior gratia daretur baptizato, uel absoluto, constat ꝙ melior effectus daretur per meliorem ministrum, cum gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositũ autem est, quòd nulla ratio apparet, quare alia dona dei possunt habere rationem annexi impetrabilis per deuotionem ministri, & maioritas gratiæ non possit habere rationem annexi huiusmodi. Potest enim deuot[9] minister hoc sicut & alia, a diuinæ misericordiæ largitate impetrare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum minister sacramenti non sit deterioris conditionis ministrando sacramentum, quàm si non ministraret, et similiter recipiens non sit ex receptione deterioris conditiõis, nec diuina largitas ex hoc quòd impendit sacramentum arctetur, consequens est, ut possit minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum, quàm sit illa quæ regulariter per sacramentum datur, aut quæ illi seclusa ministri deuotione daretur, sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministeriũ sacramẽti impetrare, ac per hoc maioritas gratiæ potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri deuotione. Nec propterea sequitur, quòd maior seu melior effectus sacramẽti detur per meliorẽ ministrum: quoniã maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem annexi effectui sacramenti, & esset effectus a solo deo concomitanter ad sacramentum, impetratus ex deuotione ministri.

Loco citato in arg.

Q. 62. ar. q.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum secundum.

Titulus clarus est.

In corp. ar. Ibid.

¶ In corpore una conclusio: solus deus est sacramentorum institutor. Probatur: Virtus sacramenti est ab institutore sacramenti: sed uirtus sacraméti est a solo deo. ergo solus deus est sacramẽtorũ institutor. Maior probatur: Instrumentum habet uirtutem a principali agente: sacramentũ est instrumentum ad spirituales effectus, & principale agens respectu sacramenti, non est utens tãtum sacramento, sed instituens ipsum. ergo uirtus sacraméti est ab instituente ipso. Processus totus est clarus. Et secunda pars minoris istius prosyllogismi declaratur in litera, distinguendo duplex agẽs respectu sacramenti, & ex exclusione unius membri. s. agẽtis per modum utentis infertur reliquũ, scilicet

4. dist. 3. q. 1. artic. 2. q. 2. cor. Et dist. 5. q. 1. ar. 1

Universidad de Deusto Biblioteca

scilicet agens instituẽdo, esse agẽs principale: ac per hoc a quo est uirtus sacramenti.

Lib.21.c.6. parum ante med.to.5

¶ Nota hic, quòd hæc ratio directe, & formaliter licet non æstimetur a negantibus uirtutes in sacramentis: æquiualenter tamen hæc ratio omnes conuincit, confitentes sacramenta conferre gratiam siue per uirtutem in eis, siue per diuinam assistentiã solam: quoniã par est ratio de uirtute instruméti, si ponatur uis aliqua in eo, & si ponatur absq; hmôi ui efficax: quia efficacia instrumenti ad huiusmodi spiritualem effectũ non nisi a deo, non nisi ab instituente signum illud esse potest: quãdoquidem a ministro utente solum, constat esse non posse: quia minister tantum est, ut in litera dicitur.

Art.præ.Et q.62.art.1. & 5.

Art. præce.

Hoc autem proprium uidetur esse dæmonum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur: dicit enim August.* 21. de Ciuitat. dei: illiciuntur dæmones p creaturas, quas non ipsi, sed deus condidit, delectabilib⁹ pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. non ergo uidetur quòd sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

§ 3 Præt. Apostoli uicem dei gesserunt in terris: unde Apostolus dicit secundæ ad Corinthios. 2. nã & ego quod donaui, si quid donaui propter uos in persona Christi, idest ac si ipse Christus donasset. sic ergo uidetur quòd Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituere.

SED CONTRA est, quòd ille instituit aliquid, qui dat ei robur & uirtutem, sicut patet de institutoribus legum: sed uirtus sacraméti est a solo deo, ut patet † ex predictis. ergo solus deus potest instituere sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut ex supra dictis patet†) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus: instrumentum autem habet uirtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentũ, & utens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento: quia non operatur nisi per modum ministerii: unde relinquitur, quòd uirtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. cum igitur uirtus sacramenti sit a solo deo, consequens est quòd solus deus sit sacramẽtorum institutor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa, quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam solennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea uero, quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est deus & homo. et licet non sint omnia tradita in scripturis, habet tamen ea ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut apostolus dicit primæ ad Cor. 11. Cetera cum uenero, disponam.

AD 2m dicendum, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandũ spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. et hoc est quod Hugo.* de sancto Vic. dicit, quòd sacramentũ ex institutione significat. Prælegit tamen deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, nõ quia ad eas contrahatur eius effectus, sed ut sit conuenientior significatio.

Lib.1. de sacra.p.9.c.2.

AD 3m dicendum, quòd apostoli, & eorum successores, sunt uicarii dei, quantum ad regimen ecclesiæ, constitutæ per fidem & fidei sacramenta: unde sicut non licet eis constituere aliam ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia

F sacramenta: sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata ecclesia Christi.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

G AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundũ quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptista, ut habetur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem uideris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritusancto: sed baptizare in Spiritusancto est interius gratiam Spiritussancti conferre.

H Spiritussanctus autem descẽdit super Christum, inquantum homo, non inquantum deus: quia sic ipse dat Spiritumsanctum. ergo uidetur quòd Christus secũdum quòd homo, habuerit potestatem, interiorem effectum sacramentorum causandi.

§ 2 Præt. Matth. 9. Dominus dicit, Sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, interiorem effectum sacramentorum operetur.

I § 3 Præter. Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tamquam principale agens operatur ad interiorem sacraméti effectum: manifestum est autem, quòd Christus sacramenta instituit. ergo ipse est, qui interius operatur sacramentorum effectum.

§ 4 Præter. Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti cõferre, nisi propria uirtute sacramenti effectum operetur: sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit, Dimittuntur tibi peccata. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

§ 5 Præt. Illud, in cuius uirtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum: sed sacramenta habent uirtutem ex passione Christi & inuocatione nominis eius, secundum illud primæ ad Corin. 1. Numquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? ergo Christus inquantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶ In corpore una ẽ conclusio, habens tres partes: Christus, inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis: inquantum uero homo, habet potestatem ministerii principalis, siue potestatem excellentiæ, consistentem in quatuor. Conclusio hæc, quia de potestate loquitur (de qua quæsitum est in titulo) & potentia per actum cognoscitur: ideo ab operatione in litera manifestatur. Et quo ad primam quidem partem, quia deus auctoritatiue operatur: quo ad secundã uero, quia Christus, secundũ quòd homo, operatur in sacramentis meritorie & efficienter: quod probatur: quia passio Christi est causa iustificationis nostrę meritorie & effectiue. Et hoc ultimum declaratur, quòd non effectiue principaliter, sed per modum instrumenti, non cuiuscumque, sed coniuncti diuinitati in persona, & propterea principalitatem & causalitatem obtinentis respectu extrinsecorum, puta ministrorum ecclesiæ & sacramentorum. Tertia autem pars conclusionis probatur manifestando illa quatuor (quæ sunt meritum, nomen, institutio, & independentia) & probando singula propriis rationibus, excepto primo, quod tractatum fuit in quinto articulo q.62.

Infra art.4. Et 4. dist. 5. q.1.ar.1. Et q.2.artic.2. q.2

Habetur 1. q.4.c.Multi secularium, a med. illius. Simile habet Aug. li. 3. cõtra Donatist. c. 10. a med. t. 7.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit, quòd in sacramẽtis diuina uirtus secretius operatur salutem. Diuina autem uirtus est Christi, secũdum quòd est deus, non autem secundum quòd est homo. ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quòd est homo, sed secundum quòd est deus.

RESPON. Dicendum, quòd interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quòd est deus, & secundum quòd est homo: aliter tamen & aliter. Nam secũdum quòd est deus, operatur in sacramẽtis per auctoritatem: secundum autẽ quòd est homo, operatur ad interiores effectus sacramẽtorum meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est* enim, quòd passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiue, non quidẽ per modum principalis agẽtis, siue per auctoritatem, sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius, ut supra dictum est.* Sed tamen quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatẽ respectu instrumentorũ extrinsecorum, qui sunt ministri ecclesiæ, ut ex supradictis patet. † Et ideo sicut Christus inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita inquantum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ: quę quidem consistit in quatuor. Primo quidẽ in hoc, quòd meritum & uirtus passionis eius operatur in sacramentis, ut supra dictum est.† Et quia uirtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorẽ per fidem in sanguine ipsius) quam fidem per inuocationem nominis Christi protestamur, ideo secũdo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramẽtis, pertinet quòd in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta uirtutẽ obtinent, inde est quòd tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse qui dedit uirtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e cõuerso, quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre. Et per hoc patet respõsio ad obiecta: utraq; enim pars obiectionum, secundum aliquid uera est, ut dictum est.†

q.48. & 49.

q.13. art. 2. & 3.

Art. 1. huius quæst.

q.62. ar.5

In corp. art.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum quartum.

Titulus ex dictis in præcedentibus articulis clarus est.

¶ In corpore una distinctio bimembris de duplici potestate auctoritatis scilicet, & excellentiæ, est cum duabus conclusionibus. Quarum prima est negatiua, scilicet, Christus potestatem auctoritatis nulli potuit communicare. Probatur: quia est incommunicabilis, ut diuina essentia. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ potuit communicare. Declarat & probatur. Declaratur quidem numerando singula, in quibus consistit potestas excellentiæ. Probatur autem: quia instrumentum coniunctũ, quanto uirtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum: quod manifestatur ĩ manu & baculo.

¶ Aduerte hic primo, ꝙ Auctor hoc in loco soluit quæstionem motã a Magistro sentent. in 5. distinc. quarti, & ab eodem minus solutã melioriq; iudicio reseruatam.

¶ Aduerte secũdo, Auctorem formaliter de Christo habẽte potestatem excellentiæ loqui, & propterea non ex potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potẽtiã communicandi probauit.

¶ Aduerte tertio, auctorẽ expresse hic dicere, quòd Christus potuit communicare homini puro, ut sacramentorum effectum conferret solo imperio: habes enim hic, ꝙ potestas conferendi gratiam communicabilis est homini: principalis.n. & cõmunis sacramẽtorũ effect⁹ ẽ gratia: ut superius patet, & idem apparet hic in respõsione ad tertiũ, si recte conferatur cum argumento.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus potestatem suam, quã habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

4. dist. 5. q. 1. ar. 2. Et art. 3. q. 1. & 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare: ut enim argumentatur Aug.* contra Max. Si potuit & non uoluit, inuidus fuit: sed inuidia longe fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. ergo cum Christus non communicauerit suam potestatem

*Lib. 3. contra Maxi. c. 7. ad fi. to. 6

A ministris, uidetur quòd non potuerit communicare.

§ 2 Præt. Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Augusti.† Prorsus maius hoc esse dixerim, scilicet ut ex impio iustus fiat, quàm creare cælum & terram: sed Christus non potuit communicare discipulis*, quòd crearent cælum, & terram. ergo neque quòd iustificarent impium: cum igitur iustificatio impii fiat per potestatẽ Christi, quam habet in sacramentis,

B uidetur quòd potestatem suam, quã in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

Trac.72. in Io. post me. to.9.

* Alias ministris.

§ 3 Præter. Christo, inquantũ est caput ecclesiæ, competit ut ab ipso gratia deriuetur ad alios, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed hoc non fuit aliis communicabile: quia sic ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. ergo uidetur, quòd Christus potestatem

C suam non potuerit ministris communicare.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan.* 1. Ego nesciebam eum, dicit August. quòd non nouerat potestatem baptismi, ipsum dominum habiturum, & sibi retẽturum: hoc autem non ignorasset Ioannes, si talis potestas communicabilis non esset. potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

Tracta.5 in. Euang.Ioã. non multũ ante med. to.9.

RESPON. Dicendum, quòd

D sicut dictum est. † Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem: unam auctoritatis, quæ competit ei secundum quòd deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ; quæ competit ei secundum quòd homo; et talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorũ effectus, ut ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sa-

E cramentorum conferre solo imperio: potest enim instrumentum coniunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis uirtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.

Art.præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non ex inuidia prætermisit potestatem excellentiæ, ecclesiæ ministris communicare: sed propter fideliũ utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diuersa sacramẽta. Ex quibus diuisio in ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephæ, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

AD 2m dicendum, quòd obiectio illa procedit

de

Universidad de Deusto Biblioteca

de potestate auctoritatis, quae cōuenit Christo secūdū quod est deus: licet & potestas excellentiae, possit auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros: unde super illud 1. ad Cor. 1. Diuisus est Christus, dicit gl.† quòd potuit eis dare auctoritatē baptismi, quibus contulit ministerium. (Gl.ord. ibi.)

Ad 3m dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandū, ne scilicet multa capita in ecclesia essent, Christus noluit potestatem suae excellentiae ministris communicare: si tamen cōmunicasset, ipse esset caput principaliter, alii uero secundario.

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouae legis, ordinantur ad emundationem culpae, & collationem gratiae: sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare (secundum illud eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiam non habeant, non uidetur quòd gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. non ergo uidetur quòd p malos sacramēta cōferri possint.

§2 Praet. Tota uirtus sacramentorum deriuatur a Christo, ut dictū est.† sed mali sunt praecisi a Christo: quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniūtur, secundum illud primae Ioā. 4. Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. ergo uidetur quòd per malos sacramenta conferri nō possint.

§3 Praeter. Si desit aliquid horum, quae debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma, uel debita materia: sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Leui. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministerium eius. ergo uidetur quòd si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit super illud Ioan. 1. super quem videris spiritū, etc. Quid non nouerat Ioānes? potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturū & sibi retenturum, sed ministeriū plane transiturum in bonos & malos. quid tibi facit malus minister, ubi bonus est dominus? (Tract. 5. in Ioan. circa med. to. 94.)

RESPON. Dicendū, quòd sicut dictum est,† ministri ecclesiae instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quòd quodammodo eadem ratio est ministri et instrumenti: sicut autem supra dictum est †.* instrumentum non agit secundū propriam formam aut uirtutem, sed secundum uirtutem eius, a quo mouetur. Et ideo accidit instrumēto, inquantum est instrumentū, qualēcumque formam, uel uirtutem habeat, praeter id, quod exigitur ad rationem instrumēti, sicut quòd corpus medici (quod est instrumentū animae habentis artem) sit sanum uel infirmum, & sicut quòd fistula per quam transit aqua, sit argentea uel plumbea: unde ministri ecclesiae possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. (Art. 1. & 3. huius quae. — quaest. 62. ar. 1. & 3)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ministri ecclesiae neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neq; gratiā conferunt sua uirtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quaedam instrumenta. & ideo effectus consequitur, in suscipientibus sacramenta, non secundum similitudinem ministrorum, sed sm configurationē ad Christū.

AD 2m dicendum, quòd per charitatem mēbra Christi uniuntur suo capiti, ut ab eo uitā recipiant: quia ut dicitur primae Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: potest aūt aliquis operari per instrumentum carens uita, & a se separatum, quātum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandā motionē: aliter enim operatur artifex per manū, & aliter per securim. sic igitur Christus operatur ī sacramētis & per bonos, tāquā per mēbra uiuentia, & per malos, tamquā per instrumenta carentia uita.

AD 3m dicendum, quòd aliquid est debitū esse in sacramento dupliciter: uno modo, sicut existēs de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramētū: sicut, si desit debita forma, uel debita materia. Alio modo, est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandā decentiā, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

Super Quaestionis sexagesimaequartae Articulum quintum.

TItulus clarus. In corpore vna ē cōclusio: Ministri Ecclesiae possunt sacra conferre, etiam si sint mali. Probatur: Ministri ecclesiae instrumentaliter operantur in sacramentis. ergo possunt sacramenta conferre et si sint mali. Antecedens probatur, ex eo quòd eadem est ratio ministri & instrumenti. Consequentia vero probatur, ex eo quòd instrumentum non propria uirtute: sed virtute principalis agentis operatur: quod probatur ab effectu: quia hinc est, quòd instrumēto accidit ōis forma praeter id, quod exigitur ad instrumenti rationem, qđ duplici exēplo ī litera manifestat.

(Infra art. 9. cor. Et 4. d. 5. q. 2. art. 2. Et d. 7. q. 3. ar. 1. q. 1. 2. Et di. 24. q. 3. art. 3. q. 5. ad 3. Et 4. contra g. c. 76 — Art. 3. huius quaest.)

¶ Circa hanc consequentiam seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principiū. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quòd bonitas vel malitia ministri est accidens: & non ex actu ad rationem instrumēti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio: eiusdem enim rationis est, quòd bonitas vel malitia accidat instrumento seu ministro sacramentorum, & quòd cum malitia possit minister conferre sacramētum: quoniam accidentia, siue adsint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd studium Auctoris fuit ad reddendum rationem conclusionis, potiꝰ quàm ad ipsam conclusionem. Omnis enim quaestio est medii, vt dicitur in secundo Poster. & praecipue quando conclusionis veritas habetur pro euidente, vt est ī proposito. Et propterea in litera neglexit Auctor subsumere de bonitate vel malitia, & ascendit ad vniuersalem rationem instrumenti: vt hac habita summaria notitia propter qd mali ministri possunt conferre sacramenta, haberetur. Et est in promptu consequentiae ratio ad praesentem materiam, quoniā bonitas vel malitia moralis hac ratiōe ad ministrum sacramentorum necessaria creditur, si necessaria eēt, quia nemo dat quod nō habet. Quae ratio in litera in primo argumēto affertur: & dicitur fuisse Cypriani martyris. Ex hoc enim quòd minister instrumentaliter operatur, & instrumentū non propria, sed principalis agentis virtute efficit, consequens est manifeste, quòd ad efficacem collationem sacramenti non exigitur in ministro bonitas, qua sacramentū efficax conferat: idē est. n. malitiā ministri impedire sacramēti effectū & ministrum agere propria virtute, quae per malitiā tolleretur. nulla est ergo petitio principii: sed claritas materiae breuiorē effecit processum literae, in qua Auctor, quia rō ipsa a sacris doctoribus posita fuerat, vt patet ī 4. d. 4. non vacauit probationi ipsius rationis. s. vniuersali rōni ministri, vt antiquae traditiōis rō hūit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mali ministrantes sacramenta, peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur deo in sacramentis, ita per opera charitatis, vnde dicitur Hebr. vltim. beneficentiae & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur deus: sed mali non peccant si ministrent deo in operibus charitatis, quinimmo hoc est eis consulendum, secundum illud Daniel. 4. Consilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redime. ergo videtur, quòd mali non peccent in sacramentis ministrando.

§2 Praet. Quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud Roman. 1. Digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus: sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconueniens.

§3 Praet. Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere: sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent: puta cum eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim primae Corinth. 9. Vae mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit) quādoque etiam propter periculum: sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. ergo videtur quòd mali non peccent, sacramenta ministrando.

SED CONTRA est, quòd Dionys. dicit. 1. ca. Ecclesiast. Hierarch.* quòd malis non est fas, nec tangere symbola, idest sacramentalia signa. Et in epistola ad Demophilum* dicit, Talis, scilicet peccator, audax videtur, sacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur, diuina praeter diuinitatem exequens, & deum putans ignorare, quae ipse in semetipso cognouit, & decipere aestimat falso nomine patrē ab ipso appellatū, & audet immūdas infamias (nō dicam orones) super diuina signa Chri formiter enūtiare.

(*cap. 1. eccles. hierar. de ... ad fin. * Incipit haec epistola: Hebraeorum historiae tradūt, parum ante med.)

RESPON. Dicendum, quòd aliquis in agendo peccat, ex hoc quòd operatur, non secundum quòd oportet, vt patet per Philosophum

Super Quaestionis sexagesimaequartae Articulū sextum.

(4. dist. 5. q. 2. artic. 2. q. 4. cor. Et d. 19 q. 2. artic. 3. cor. Et d. 24 q. 1. art. 2. q. 3. Et ar. 3. q. 1. & 5)

TItulus, vt sonat sumēdꝰ ē.

¶ In corpore duae conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes se ministros dei, & ecclesiae in dispensatione sacramentorū, peccant. Secunda est quòd hoc peccatū est ex suo genere mortale. Prima probatur: Quicumque operatur, non secundum quòd oportet, peccat in operando: sed minister malus sacramenti operatur, non secundum quòd oportet. Probatur: quia ministri sacramentorum debent esse iusti: quia ministri debent conformari domino, vt testantur auctoritates scripturae. Secunda vero conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & cōtaminationem sacramentorum. Quae particula declaratur, quòd intelligitur non ex parte ipsorum sacramentorum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccatoris, sacrilegium committentis.

¶ Circa fundamentum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requiritur ad ministrum sacramētorum, secundum quandam decentiā & conuenientiam, vt in praecedenti articulo ad tertium, & hic dicitur. Non est autem rationabile, quòd negatio conditionis requisitae secundum decentiam constituat peccatum mortale, cum videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam veniale constituere peccatum. Et hoc etiam testatur maxima ex morali philosophia adducta in litera de circūstantijs actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur, non secundum quòd melius, aut quando melius, aut sicut melius, &c. sed non secundum quòd oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet necessitatem denotat, vt per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariae conditiones omittuntur, & nō si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariae immisceantur. Et si dicatur, quòd bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (vt in praecedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est, & propterea cuiuscūq; debiti omissio peccatum cō stituit, adhuc militat ratio, quòd nō sit peccatum mortale, quia debitum actui humano non sm necessitatem, sed sm quādam decentiā, etsi possit sua absentia cōstituere pctm̄ non tn̄ tantae vis ē, vt possit cōstituere pctm̄ mortale ea rōne, quia sola indecētia nō habet rōnē peccati mortalis. Nec obstat, quòd indecentia huiusmodi ad irreuerentiā dei, & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia non quodlibet spectās ad haec, est peccatum mortale, vt patet de multis irreuerentijs erga deum & sacramēta, quas negamus esse peccata mortalia, vt patet de comedentibus in ecclesia, aut iocosum aliquid dicentibus audiēdo Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia, nō nisi reductiue ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quaedā ipsius operantis magis, quàm operationis, videturq; magis peccatū constituere praesumptionis, quàm sacrilegij.

¶ Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter: vel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem vel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam: & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramentum verum & efficax est: vel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessario bonitatē in ministro ad hoc, vt recta sit, & ratio assignata est in litera, & magis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet. n. actionem sacramentalem, si non solum in se recta esse debet, sed etiam secundū quòd exit a ministro, vt sit consona secundum rectam rationem, & deo cuius est minister, & sacramentis quae ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex parte vero conformitatis ad sacramēta, ponitur ratio in responsione ad primum, & hinc patet ruere primam obiectionem.

¶ Ad ea vero, quae obiiciuntur directe contra rationē peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secūdum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri, & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

¶ Et cum adhuc obiicitur ex eo, quòd non quaelibet irreuerentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc verum esse propter imperfectionem aliquorum actuum irreuerentialium. In quolibet namque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat a mortali: ministrare autem sacramenta indigne non est actus imperfectus in genere sacrilegij: nec, vt vltima infert obiectio, reductiue tantum ad sacrilegium spectat: sed directe ad contaminationem sacramentorum pertinet. possunt. n. sacramenta secundum se incontaminabilia, dupliciter contaminari, scilicet vel vt egrediuntur a ministro, vel vt applicantur ad aliquid. Et hoc secundo modo sacrilegium est, vti sacramento ad aliū finem, vt sortilegi faciunt. Primo autē modo sacrilegus est malus minister, a quo exit sacramentalis actio indigne, quantum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa, qm̄ tractatur vt prophana, seu nō sancta: haec enim est ratio in hac litera assignata: quam si vis plenius intelligere, perspice vigorem eius ex auctoritate Apostoli dicentis de eucharistia, Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Vbi rationem peccati mortalis assignauit, ex hoc quòd manducans, non diiudicat corpus domini: hoc est non discernit corpus domini ab alijs cibis, sed sumit ipsum vt cibum prophanum, quoniam sumit ipsum indispositus ad illum, vtpote indigne. Idem enim accidit in malo ministro: nam ministrans indigne sacramentum, non diiudicat sacramentum, dum non discernit illud, vt a se egreditur a prophanis, sed se habet ad sacramentalem actionem, vt prophanam, dum indigne illam exercet. hoc enim est contaminare sacramenta ex parte ipsius ministrantis, seu recipientis, & praesumptio ministri mali non est qualiscumque, sed sacrilega praesumptio, sicut & praesumptio audientis indigne recipere sacramenta, sacrilega est.

¶ Circa vtrāque conclusionem, aduerte diligenter & caute cōditiones in eis appositas in litera. Quarum prima est, quòd ministrans exhibeat se ministrum dei & ecclesiae. secūda est, quòd ministret sacramentum. tertia est, quòd tale peccatum est mortale, non quomodolibet, sed ex suo genere. Docet enim per haec Auctor requiri ad hoc, quòd huiusmodi pctm̄ sit mortale

duo. primo, quòd exhibeat se ministrum: secundo, quòd tale ministerium sit actio sacramentalis: ita quòd si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministerijs sacris. Docet rursus, quòd si aliqua administratio sacramenti a malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramẽtalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

¶ Aduerte secundo, quòd duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio (scilicet ex parte difformitatis ministri ad deum, cuius est minister, & ex parte contaminationis sacramentorum, quæ administrãtur) Auctor in hoc corpore articuli ex prima ratione probauit ministerium mali ministri esse peccatũ: ex secunda autem ratione probauit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuauit, quòd secunda vsus est in responsione ad primum, vt causa propria: primam autẽ rationem non tanti fecit. De vtraque autem diffusior erit sermo, & ambarum efficaciæ magis patebunt.

† Ex lib. 2. ethic. ca. 3. & 6. haberi pōt. Et li. 3 c. 7. to. 5.

art. præced. ad 3.

in lib. Ethic.† Dictum est autem conueniens esse, vt sacramentorum ministri sint iusti, quia ministri debent domino conformari, secundum illud Leuitic. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, & ecclesiastici 10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros dei, & ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccent. [d] Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum seipsa incõtaminabilia sint) consequens est, ꝙ tale peccatum ex genere suo sit mortale.

D. 892.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, nisi sicut quędam iustitiæ partes: * & ideo homo qui se exhibet deo ministrum in operibus charitatis, si sit iustus, amplius sanctificatur: si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur: sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem: & ideo prę-exigitur in ministro sanctitas iustitiæ, vt congruat suo ministerio: et ideo incongrue agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

*Al. sed ipsa pertinét ad iustitiæ sanctitatẽ, sicut quædam iustitiæ partes.

¶ In responsione ad primum, aduerte & percipe Auctorem vti regula illa posterioristica, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, dum ex hoc, quòd sacramenta sunt opera consecrationis sanctificata, infert in ministro præexigi sanctitatem iustitiæ, & ex hoc quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, infert in dei ministro respectu eorum nõ exigi sanctitatem iustitiæ: manifeste enim ex hoc significat, hanc esse propriam causam mortalis peccati, vel non mortalis peccati in administrationibus sacris, quoniam regula illa ĩ solis proprijs causis tenet: ita quòd cum quæstio aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiæ ministri, intuendum est, an illa operatio, ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctificata (quales sunt omnes actus sacrorũ ordinum) an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro, & si non est de numero consecratarum, excusatur hinc minister malus a mortali peccato. Et est semper sermo de ministro malo, malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Hanc doctrinam, quia diffuse tractaui in quolibetis, ne eadem repetantur, modo pertranseo: vnum tantum adijciens, quòd videtur mihi modo actum prædicandi esse de numero actuum consecratorum: quia est actus, ad quem minister consecratur: nam eius minister ex officio est episcopus primo, & secundario sacerdos. Nec obstat, actum istum ex institutione ecclesiæ appropriatum esse sacro ordini, quoniam institutio ecclesiæ vel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem: extrahere siquidem hominem ab ecclesia, sacrilegium formaliter est: licet ex institutione ecclesiæ actus iste substratus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (vt fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est, quamuis ex ecclesiæ statuto sub abstinentiæ specie positum sit Et similiter in proposito licet prædicatio ex auctoritate ecclesiæ facta, sit actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione: quia ad ipsam sicut & ad alios

F actus ordinis consecrari oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus prædicans, mortaliter peccat, sicut qui indigne administrat alios actus sacrorum ordinum.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd non loquitur litera de inducẽte indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro: quod ideo dixerim, quia alia quæstio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro, & alia quæstio est, an liceat inducere ad administrationem sacramẽti ministrum indignum. Prima quæstio hic soluitur, de secunda nihil dicitur: sed facile solui potest secunda, dicẽdo quòd licet, nũquàm liceat inducere hominem ad peccandum, vti tamen licet iniquitate alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionẽ: quia nemo peccat petendo actum sibi debitum a suo debitore Et hac ratione excusantur, qui a suo curato tenente cõcubinam, sacramenta petunt. Secundus est articulus necessitatis, ex parte petentis cum dispositione præparationis ex parte ministri: hoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentũ, & hõ egeat illo: eadem siquidem ratione, quia licitum est indigenti petere mutuum ab vsuraro, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

G AD 2^m^ dicendum, quòd ille qui ad sacramentum accedit, suscipit sacramenta a ministro ecclesiæ, non inquantum est talis persona, sed inquantum est minister ecclesiæ: et ideo quamdiu ab ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato eius, sed communicat ecclesiæ, quæ eum tanquam ministrum exhibet. Si vero ab ecclesia non toleretur (puta cum degradatur, vel excommunicatur vel suspenditur) peccat, qui ab eo accipit sacramentum: quia communicat peccato ipsius.

H AD 3^m^ dicendum, quòd ille, qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest pœnitere de peccato, & licite ministrare. Non est autem inconueniens, quòd sit perplexus supposito quodam, scilicet quòd velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizãdo in casu in [d] quo

I ¶ In eadem responsione circa acceptionem sacramenti a ministro excommunicato, &c. nota primo, quòd hæc doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit. n. ipse Auctor in 4. sent. dist. 4. casum necessitatis, quo. s. posset quis a iudæo vel pagano baptismum recipere. Secundo, quòd hodie ex indulto concilij Cõstantiensis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta, nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denuntiatus fuerit excommũnicatus aut suspensus, &c. vel si propter iniectionem manus violentæ in clericum notorie cõstiterit in excommunicationẽ incidisse, vt refert dominus Antoninus archiepiscop9 Florent. in suæ summæ parte tertia titu. 26 cap. 3.

K ¶ In responsione ad tertium, circa illud, In articulo tñ necessitatis non peccaret baptizando, &c. dubium primo occurrit, propter relatas a Durando rationes ad oppositum in 4. sent. dist. 5. art. 2. Et prima est, contra excusationem ex articulo necessitatis: quia casus euitabilis solo voluntatis proprie arbitrio non constituit articulum necessitatis: sed sic est in proposito, quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum: ac per hoc non est casus necessitans ministrũ cum indignitate ad baptizandum. Secunda vero ratio contra excusationem ex persona non ministri tendit: quia quicumque baptizat siue vetula, siue paganus, baptizat vt minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacri baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum ecclesiæ: ac per hoc, non inde excusatur si indignus baptizat.

¶ Dubium secundo est, an Auctor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam

D. 167.

tam si baptizet cum solennitate quàm si sine solennitate, vel intendat solum excusare baptizantem sine solennitate. Et est ratio dubij: quia in litera hac nulla fit mentio de solennitate, & consequenter videtur excusari, vtroque modo baptizans, dummodo baptizet vt subueniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus posset: sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est quod ab Auctore dicitur in 4. sentent. de baptizante cum solennitate.

q. 67. art. 3. & 4.

¶ Dubium tertio occurrit, quo pacto potest stare doctrina hæc cum superius dictis, s. ministratio sacramẽti est ex suo gñe peccatum mortale, si minister sit indignus. Nam si sic est, siue ministrãs illud ministret ex offõ, siue ex casu necessitatis, siue quauis alia ratione, semper sequitur, quòd actum exercet, qui ex suo genere ẽ peccatum mortale: puta contaminare sacramenta, quãtùm ex ipso est. Constat enim, quòd in certis actibus, qui de suo genere sunt peccata mortalia, varia ta conditio agentis non excusat a mortali, vt patet ď adulterio, furto, & alijs. Aut igitur hoc non est mortale ex gñe: aut qlibet indigne ministrans, peccat mortaliter.

4. di. 5. q. 2. art. 3.

c. 9. cæl. hierar. parum ante med.

† quæst. pc. art. 5.

etiam posset laicus baptizare: sic enim patet, quòd non exhiberet se ministrum ecclesiæ, sed subueniret necessitatem patienti: secus est autem in alijs sacramentis, quæ nõ sunt tãtæ necessitatis, sicut baptismus, vt infra patebit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum angeli possint sacramenta ministrare.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd angeli possint sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior: sicut quicquid potest diaconus, potest sacerdos, sed non conuertitur: sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quàm etiam quicumque homines, vt patet per Diony. in lib. Cæle. hierar. ergo cum homines possint ministrare in sacramẽtis, vr̃ quòd multo magis angeli.

¶ 2 Præt. Homines sancti assimilantur angelis in cælo, vt dicitur Matth. 22. sed aliqui sancti in cælo existentes, possent ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, vt dictum est.† ergo videtur, quòd etiam angeli possint in sacris ministrare.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est,* diabolus est caput malorum, & mali sunt mẽbra eius: sed per malos possunt ministrari sacramenta. ergo videtur quòd etiam per dæmones.

*q. 8. ar. 7.

B SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad deum: sed angeli boni vel mali non sunt ex hominibus. ergo ipsi non constituuntur ministri in his, quæ sunt ad deũ. i. in sacramentis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) tota virtus sacramentorũ a passione Christi deriuatur, quæ est Christi, secundum quòd est homo: cui in natura conformantur homines, non au- C tem angeli, sed potius secundum passionem dicitur modico ab angelis minoratus, vt patet Heb. 2. et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad angelos: sciendũ tamen, quòd sicut deus virtutem suam non alligauit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligauit

*q. præsenti art. 3.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, quòd præsentis doctrinæ sensus est, in articulo necessitatis, quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet (proculdubio sine solennitate) non peccat: quamuis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur: quia tunc non gerit personam ministri ex officio, quem probatum est oportere esse iustum: sed gerit personam ministerialiter subuenientis necessitatem patienti. Vnde ad rationem primam in primo dubio allatam, dicitur quòd necessitas excusãs malum ministrum, non est necessitas impossibilis contritionis, vt argumentum intelligit: quoniam in instanti potest quis contritionem habere de infinitis peccatis: sed est necessitas cogens hominem baptizaturum ad exhibendum se, nõ vt ministrum ex officio. ex hoc namque quòd minister ibi concurrit, non vt minister ex officio necessitate hoc exigente, a peccato excusatur. Et per hoc patet solutio secundæ rationis: distinctũ siquidem est de ministro vel ex officio, vel ex articulo necessitatis. Et licet quicumque baptizet, sit minister Christi & ecclesiæ altero modo, non tamen semper est minister ex officio, de quo solo probatum est, quòd oportet esse iustum.

¶ Et per hoc patet solutio secundi dubij: nam si articulus necessitatis pateretur ministrum, cum solennitate baptizare, nõ essemus in casu, in quo laicus posset baptizare. Et rursus, si cũ solennitate baptizaret, manifeste constat, quòd exhiberet se, vt ministrum ex officio. Ex vtroque ergo capite, hoc est ex casu, in quo laicus posset baptizare, & ex hoc quod dicitur, quòd non exhiberet se vt ministrum ex officio, manifeste patet, quòd Auctor non intẽdit excusare huiusmodi sacerdotem, nisi in casu, in quo cogitur sine solennitate baptizare.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd quia baptizans in articulo necessitatis deficit a perfecta ratione ministerij (quoniam non ministrat ex officio) ideo operatio sua imperfectum quid est in genere administrationis sacramentorum non ex parte obiecti (hoc est sacramenti) sed ex parte agentis, hoc est ministri: non enim exit operatio tunc a ministro ex officio, sed a nudum ministerium præbẽte: ex huiusmodi autem imperfectio-

A ne actus excusatur a mortali, quoniam administratio exiens ab indigno, habet rationem mortalis, pro quanto exit ab agente, & non aliter, vt in litera patet. Ex hoc enim fit, vt quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio (hoc est ministro ex officio) non exeat etiam cum culpa mortali. Et propterea dicendum ẽ, quòd administratio sacramenti ab indigno ministro ex officio, est mortale ex suo genere, si ex claritate verborum excludendæ sunt obiectiones: si tamen absolute dicatur, ꝙ indigni administratio est peccatũ mortale ex suo genere: verum dicitur, quoniam subintelligitur a proprio ministro.

¶ Nec obstat obiectio de adulterio & huiusmodi, quoniã conditio agentis in hoc sacrilegio concurrit, vt pars integratiua rationis formalis peccati mortalis ex suo genere: ita quòd sicut ad rationẽ furti nõ sufficit, quòd sit acceptio rei alienæ, sed oportet, quòd sit inuito domino, ita ad tale sacrilegium non sufficit, quòd sit administratio ab homine malo, sed exigitur quòd sit etiam a ministro ex officio, vt sic. Et ratio est assignata in litera: quia sanctis ministerijs, non nisi

D sanctus conuenit ministret, qui, per se loquendo, non est nisi minister ex officio.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum septimum.

IN titulo est sermo de angelis quo ad naturam, siue boni, siue mali sint. Et rursus est sermo de potestate ordinaria, hoc est, an secundum communem cursum ordinis instituti a deo, angeli possint ministrare sacramenta.

¶ In corpore articuli, quatuor fiunt. Primo respondetur quæsito. deinde ad bonitatem doctrinæ, tractatur de potestate delegabili ipsis angelis: vbi tria dicuntur, vt patebit.

¶ Quo ad primum, conclusio est: angeli non possunt ministrare sacramenta. Probatur: Tota virtus sacramentorum deriuatur a Christo patiente. ergo ad homines & non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. Consequentia probatur ex duo- E bus. Primo, ex dissimilitudine naturæ: quia scilicet Christo homines non angeli assimilantur in natura. Secundo, quia Christus patiens inquantum patiens, fuit minor angelis: minister autem non debet esse maior principali agente, vt contingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarie ministri Christri patientis. Secunda conclusio est, quòd potest conferri angelis quòd administrent sacramenta. Probatur, quia deus non alligauit virtutem suam ministris ecclesiæ, sicut nec sacramentis. Tertia conclusio est de exercitio administrationis sacramentorum a bonis angelis: Si administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento. Probatur: quia sancti angeli sunt nuntij veritatis. Quarta est: Si dæmones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso: quia sunt spiritus mendacij.

¶ Aduerte hoc in loco, quòd circa primam conclusionem Scotus in 4. senten. dist. 6. q. 1. opinatur oppositum, tenens, ꝙ omne suppositum intellectualis naturæ potest sacramentũ aliquod cõferre, saltẽ baptisma. Et ratio sua est: quia põt abluere

aqua hominem proferendo verba debita, & habere intentionẽ faciendi quod facit ecclesia: hæc enim tria requiruntur & sufficiunt ad ministrum, & hæc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶ Rationabilior autem Auctoris positio, ex allatis in litera inuenitur: fundata.n. est super auctoritate Apostoli ad Hebræos 5. vbi pontificem omnem hominem declarat. vnde magnum argumentum assumitur ad propositum, ꝙ si maximum ministerium ecclesiæ soli homini cõuenit, ita quòd angelis denegatur (quale est pontificatus) multo magis minima ministeria ecclesiæ, angelis denegãtur. Fundatur & super ratione, qua ministri debent assimilari principali agenti. Ratio autem Scoti deficit in hoc manifeste, quòd æquiuoce vtitur locutione. Locutio enim requisita ad ministrum sacramẽti, est actus vitalis loquentis: locutio autem angeli in corpore assumpto, est motus corporis non viuentis, vt patet. Potest quoque dici, quòd deficit in alio, scilicet quòd applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniũctum primo, & mediante illo per instrumentum separatum, quod hic nõ haberet locum. Et quãuis hoc non multum vrgeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus inuenitur ĩ omni supposito rationali extra humanam speciem, ideo oportet hominem esse, qui ministret sacramenta. Et sic patet ꝙ minor Scoti est falsa, vniuoce sumendo rationem verborum: aut maior est falsa, si prolationẽ verborũ sumat quouis modo ꝑter principalẽ defectũ pri⁹ dictũ, s. quòd oportet baptizantem esse Christi ministrũ, ac ꝑ hoc Chr̃o hoĩe non maiorẽ, sed cõformem in natura.

Sup. q. 60. arti. 8. cor. Et 4. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 1. & di. 7. q. 1. artic. 1. q. 1. ad 3. Et dist. 8. q. 2. artic. 4. q. 3. ad 1. & dist. 30. q. 1. art. 3. ad 3.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum octauũ.

Titulus clar⁹ est.

ecclesiæ ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare hoc fieri voluntate diuina, sicut quædam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si uero dæmones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud, quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramẽta, quæ sunt proportionata naturæ ipsorum, faciũt angeli tamquam superiores ministri superiori modo, scilicet inuisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

Ad 2m dicendum, quòd sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad cõditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

Ad 3m dicendum, quòd mali homines non habent, quòd possint ministrare in sacramentis, ex hoc, quòd per malitiam sunt mẽbra diaboli: & ideo non sequitur quòd diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

Articvlvs VIII.

Vtrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur quòd intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur: sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secũdum intentionem principalis agentis. ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶ 2 Præt. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intẽtio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quòd sacramentum suscepisset: & ita non posset habere certitudinem salutis, præcipue cum quædã sacramenta sint de necessitate salutis, vt infra dicetur*.

*q. 65. art. 3. & 4.

¶ 3 Præt. Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attẽtus: sed aliquando illi, qui in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea, quæ dicunt vel faciunt, alia cogitantes. ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

Sed contra est, quòd ea quæ sunt præter intentionem, sunt casualia: quod non est dicendum de operatione sacramentorum. ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

Respon. Dicendum, quòd quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd per aliquid determinetur ad vnum, si illud effici debeat. Ea vero quæ in sacramentis aguntur, possunt diuersimode agi, sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, potest ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiusmodi: & ideo oportet quòd determinetur ad vnum, id est ad sacramentalem effectum per intentionem abluẽtis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur, puta cum dicit, Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

Ad primvm ergo dicendum, quòd instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo mouetur a principali agente: sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solum mouetur, sed etiã quodammodo mouet seipsum, inquantum, sua uoluntate mouet membra ad operandum: & ideo requiritur eius intẽtio, qua se subiiciat principali agenti, vt scilicet intendat facere, quod facit Christus & ecclesia.

Ad 2m dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd requiritur mentalis intentio in ministro, quæ si desit, non perficitur sacramentũ: sed hunc defectũ in pueris (qui nõ habẽt intentionẽ accedendi ad sacramentũ) supplet Christus qui interius baptizat, ĩ adultis aũt, q̃ intendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides & deuotio: sed hoc satis posset dici, quantum ad vltimum effectum, q est iustificatio a peccatis, sed quã tum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quòd per deuotionem accedentis possit suppleri: quia character nũquam imprimitur, nisi per sacramẽtum. et ideo alij melius dicunt, quòd minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.

Ad 3m dicendum, quòd licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem,* quæ sufficit ad perfectionem sacramenti: puta cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandũ, quod facit ecclesia. vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis, perficitur sacramẽtum: quamuis studiose curare debeat sacramenti minister, vt etiam actualem intẽtionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalm. 139. Cor meum dereliquit me.

*Als actualem.

¶ In corpore vnica conclusio: Intentio ministri exigitur ad perfectionem sacramenti. Probatur: quando aliquid se habet ad multa, oportet ꝙ determinetur ad vnum, vt illud fiat: sed ea quæ aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionem ministri determinentur ad vnum. ergo &c. Processus totus clare patet in litera. Et confirmatᷓ: quia verba sacramẽtalia exprimũt ministri intentionem.

¶ In responsione ad secundum nota primo nouitie pro claritate literæ, Auctorem referendo primam opinionẽ, narrare ipsam, primo quo ad hoc, quòd requiritur mentalis intentio, ita ꝙ si desit, non perficitur sacramentum: secũdo, quo ad hoc, ꝙ stante casu quo huiusmodi imperfectio sacramenti accideret (siue adultus siue puer esset, qui sacr̃m sic defectuosum susciperet) supplementum aliũde sortiretur, & puer quidem a Christo, adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Auctor hãc opinionem: quia non potest saluare supplementum characteris.

¶ Aduerte secundo, quòd altera opinio ibidem subiũcta & approbata, non est intelligenda, vt verba sonant: puta ꝙ nõ requiritur in ministro intentio propria mentalis, sed sufficit intentio ecclesiæ per verba expressa, quicquid intendat ipse minister interius: hic n. sensus ꝯdicit expresse doctrinæ Auctoris ĩ vltimo huius q̃o̅is articulo dicentis, ꝙ si minister non intendat sacr̃m conferre ta is puersitas to lit veritatẽ sacr̃i, & inferius in q. 68. art. 7. ad secundum dicẽtis, Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacr̃m, esset rebaptizandus, sed sensus huius lr̃ę ex ꝓposito, ad qđ loquit̃ Auctor sumẽdus est. Aduertẽdũ est.n. quòd hæc oĩa dicũtur hic ꝓ solone difficultatis mote in arg. s. si mentalis intẽtio ministri exigeret̃ nullus esset certus se esse vere baptizatum: ad hanc.n. certitudinẽ nostram de susceptis sacramentis intelligẽdum est sufficere intentionẽ ecclesiæ per verba ministri expressam, nisi per ministrũ aut suscipientem contrarium exprimat̃: ita quòd non intendit Auctor, ꝙ hæc sufficiant ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionẽ eius, secundum humanam certitudinem: per hoc enim euitatur inconueniens, quòd quilibet incertus posset dici de susceptis sacramẽtis.

¶ In responsione ad tertium, aduerte ꝙ Auctor communicans (vt puto) in vocabulis communi illius temporis vsui (quæ intentionem quidem, sed non actualem habitualem vocabat) dixit hic intentionem habitualem, & statim subiunxit sensum intentum: puta, cum sacerdos accedit, &c.

¶ Et hæc propterea dixerim, vt scias nõ latuisse Auctorem differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & ꝙ intentio requisita ad sacramenta non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet, quòd sit secundum virtutem: quod vt meli⁹ intelligas, accipe exemplum. habens habitum iustitiæ, tunc actualiter intendit iustum, quãdo actualiter attendit ad ius reddendum. tunc vero habitualiter intendit iustum, cum retinet habitum iustitiæ, etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustum, dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia sedet ad tribunal, vt faciat sicut consueuit, seu iudicis officium) & nihil de iure cogitat, sed mens eius euagat̃ ad impertinẽtia: ita quòd etiam si non haberet habitum iustitiæ, ex solo hoc ꝙ accedit ad iudicis offiñ faciendum in oĩbus: q̃ exercet iudiciјs, quãtũcũque euagetur, semper intẽdit iustum virtualiter, ea rõne, quia semper perseuerat, vis primæ intentionis, qua primo proposuit facere iudicis offiñ. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis: q̃a per modum habit⁹ perseuerat, nam & dormiente, & distracto hoĩe, ꝑseuerat.

¶ Et hæc est, quæ sufficere dr̃ ad sacramẽta, & vere sic est: sufficit.n. ad confectionẽ eucharistiæ, quòd sacerdos vadat ad altare, vt dicat Missam, etiam si per totam Missam euagetur mẽs eius.

¶ Aduerte secundo documentum Auctoris, scilicet quòd studiose debet minister operam dare vt etiam actualiter intendat &c. non esse intelligendum in actu signato, sed in actu exercito. Non enim studendum est, vt habeamus hoc in mente actualiter ego intendo conficere, sed studendum vt actualiter mens nostra ad ea quæ sunt consecrationis, attendat, puta ad prolationẽ distinctã formę, ad reuerentẽ contrectationẽ materiæ, ad futurã tunc ineffabilem ꝑsentiam diuinæ gratiæ in sacramento, vel etiam ipsius Christi, quo ad eucharistiã: hoc est.n. consecrare cũ actuali intentione in actu exercito.

4. dist. 6. q. 1. art. 3. q. 2.

Articvlvs. IX.

Vtrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.

Ad nonvm sic proceditur. Videtur quòd fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est,* intentio ministri est necessaria ad sacramẽti perfectionem: sed fides intentionem dirigit, vt August.† dicit contra Iulianum. ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacr̃m.

*art. ꝑced.

†Id habet August. in præfat. ps. 31. non lõge añ med. tom. 8.

¶ 2 Præt. Si minister ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hæreticus: sed hæretici, vt videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in epistola* contra hæreticos, Omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa: ita vt nihil eorum quæ illi gesserint, a nobis probari debeat, & Leo papa dicit in epistola† ad Leonem Augustum, manifestum est per crudelissimam & insanissimam vesaniam, in alexandrina sede omnium cælestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & parricidialibus manibus impiorum, omnia sese subtraxere mysteria. ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

*lib. 1. epist. 12. non remote a fin. Incipit: cũ simul in cõsilio.

†Leo ĩ epi. quæ incipit: Literas clementiæ tuę, a med.

¶ 3 Præt. Illi, qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab ecclesia separati: dicitur enim in secunda canonica Ioannis. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei. & ad Tit. 3. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita: sed excommunicatus non videtur posse conferre ecclesiæ sacramentum, cum ab ecclesia sit separatus, ad cuius ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. ergo videtur quòd vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

Sed contra est, quòd August.* dicit contra Petilianum donatistam: Mementote, sacramentis dei nihil obesse mores malorum hominum, quòd illa vel nõ sint, vel minus sancta sint.

*lib. 1. c. 47 circa finem tom. 7.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est,† quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quòd minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt supra dictum est,* ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest verum sacramentũ præbere, dummodo cetera adsint, quæ sunt de necessitate sacramẽti.

*art. 5. huius quæst. & q. 62. artic. 1. & 2.

*art. 5. & 6. huius q̃st.

Ad primvm ergo dicendum, quòd potest cõtingere quòd aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramẽtum esse in omni casu illicitum: & tamen credat baptismum efficaciã habere ad salutẽ, & sic talis infidelitas, non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentũ quod exhibet, licet cre-

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum nonum.

Titulus clar⁹ est.

¶ In corpore vna est concl'o cum vno corollario. Cõclusio est: Ad perfectionem sacr̃i, non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacris operatur non propria sed Christi virtute. ergo sicut nõ requiritur ad perfectionẽ sacr̃i ministri charitas, ita nec eius fides. Consequentia ꝓbat̃: qa fides pertinet ad ꝑfectionem ministri, sicut & charitas.

Quam non requiri probatur ex eo, ꝙ mali homines possunt ministrare sacramenta. Corollarium est: Infidelis potest esse minister sacramenti.

¶ In responsionibus argumentorũ, memento eorum, quæ diximus in artic. 6. de suscipientibus sacraměta ab indignis quãdo peccant. Et iuxta illa intellige quæ hic dicuntur, addendo ꝙ præcisi manifeste ab ecclesia, si in articulo necessitatis sacramentum baptismi conferrent, non peccarent, immo tenentur in tali casu baptismum conferre, absque solennitate tamen. Nec propterea sacerdotes efficerentur irregulares ratiõe superius dicta: quia non ministri ex officio personam agerent, sed ministerialiter subuenientis necessitatem patienti.

¶ In respõsione ad secundum, aduerte incidẽter quòd purgatio Cypriani martyris, de qua Aug. loquitur, non nisi venialis pcti fuit, tum, quia cũ charitate stabat error ille, vt Augustini verba sonãt: tum, quia tempore illo non erat per ecclesiam determinata efficacia sacramentorum per ministros extra ecclesiam.

†Art. 8. huius quæst.

*c. 36. vsq; ad mediũ, to. 3.

†epist. 65. a med. illius.

dat per id, quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectũ, non tamen ignorat quòd ecclesia catholica intendit per huiusmodi quæ exterius aguntur, præbere sacramentum. vnde non obstãte infidelitate, potest intendere facere id quod facit ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum: quia sicut supra dictum est,† minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, ex cuius fide suppletur id, qđ deest fidei ministri.

Ad 2m dicendum, quòd hæreticorum quidam in collatione sacramentorum, formam ecclesiæ non seruant, & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti: quidam vero seruant ecclesiæ formam, & tales conferũt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti: et hoc dico, si sunt manifeste ab ecclesia præcisi: quia ex hoc ipso quòd aliquis accipit sacraměta ab eis, peccat, & per hoc impeditur ne effectum sacramenti consequatur. vnde Aug.* dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmissime tene & nullatenus dubites, extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam nõ redierint, baptismo cumulari perniciem. Et per hũc modum dicit Leo papa,† in sede alexandrina sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramẽtum. Cyprianus autem nullo modo sacramentum conferre hæreticos posse, credebat: sed in hoc eius sententia non tenetur. vnde August. dicit martyrem Cyprianum, qui apud hæreticos vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta merita vsque ad triumphum martyrij secuta sunt, vt charitatis, qua excellebat luce, obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.

* quæst. præced. art. 5.

Ad 3m dicendum, quòd potestas ministrandi sacraměta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, vt ex supradictis patet.* et ideo per hoc, quòd aliquis ab ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam vtẽdi hac potestate: et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo: & similiter ille, qui ab eo accipit sacramentum. et sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.

Infra q. 74. art. 2. ad 2. Et 4. dist. 6. q. 1. artic. 2. q. 2. & dist. 11. q6. 2. ar. q. 13. ad 1. & dist. 10. q6. 1. art. 3. ad 3.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum decimum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore articuli est distinctio bimembris in singulis conclusionibus. Distinctio est: Intentio ministri potest peruerti dupliciter vel respectu sacramenti, vel respectu alicuius alterius. Prima conclo iuxta primum membrum est: Peruersa intentio respectu sacramenti, tollit veritatẽ sacramenti. Hanc conclusionem Auctor non probat in litera: sed vt manifestam relinquit ex præmissis, scilicet ꝙ intentio ministri requiritur ad sacramẽtum: huiusmodi.n. peruersitas tollit intentionem ministri. Secunda conclusio, iuxta secũdum mẽbrum est: Peruersa intẽtio ministri circa consequentia, nõ tollit veritatem sacramenti. Probatur: quia prius non dependet a posteriori. ¶ In responsione ad secundum, aduerte ꝙ intentio ludicra seu iocosa in collatione sacramẽti, potest inueniri dupliciter, vel relata ad ipsum sacramentũ, vel relata ad finem, aut motiuũ, quod administret sacramẽtum. Exemplum primi, si quis nõ intendendo facere qđ facit ecclesia, sed facere actum exteriorem similem actui, quem facit ecclesia: vel derisorie vel delectationis socialis grã aliquos baptizaret: huiusmodi.n. iocosa intẽtio tollit veritatẽ sacri: quia tollit intentionem ministri, et đ tali loquitur Auctor in litera. Exemplum secundi: Si quis socialis delectatiõis gratia aliquos baptizaret, intendens tamẽ facere quod facit ecclesia: sicut econtra, si quis delectationis gratia pmitteret se baptizari. Huiusmodi enim intentio iocosa non tollit veritatem sacramenti: sicut nec si fuisset intentio auara: puta si propter pecuniam conferret aut susciperet quis baptisma. Et ratio est: quia iocositas talis non tollit intentionem ministri respectu sacramenti.

*art. 8. & 9.

ARTICVLVS X.

Vtrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

Ad decimum sic proceditur. Videtur, quòd intentio F recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni ecclesiæ, vt ex dictis patet.* sed intentio ecclesiæ semper est recta. ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

¶ 2 Præt. Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm intentio iocosa: sed intentio iocosa tollit sacramentum: puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. ergo multo ma- G gis peruersa intentio aufert sacramentũ: puta si aliquis aliquẽ baptizaret, vt postmodum eũ occideret.

¶ 3 Præt. Peruersa intentio facit totum opus vitiosum, secundum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuũ tenebrosum erit: sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut August. dicit contra Petilianum. ergo videtur, quòd si sit peruersa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

H Sed contra est, quòd peruersa intentio pertinet ad malitiam ministri: sed malitia ministri non tollit sacramentum. ergo nec peruersa intentio.

Respon. Dicendum, ꝙ intentio ministri potest peruerti dupliciter. vno modo respectu ipsius sacramenti: puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere. I et talis peruersitas tollit veritatem sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest peruerti intentio ministri quantum ad id, quod sequitur sacramentum: puta si sacerdos intendat aliquam feminam baptizare, vt abutatur ea: vel si intendat conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vtatur: et quia prius non dependet a posteriori, inde est quòd ta- K lis intentionis peruersitas veritatem sacramenti non tollit, sed ipse minister ex tali intentione grauiter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quòd ecclesiæ intentio recta est, & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti vsum: sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. et ideo minister qui conformat intentionem suam ecclesiæ, quãtum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit qui-

quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

Ad 2m dicendum, quòd intentio ludicra vel iocosa, excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum: & ideo non est similis ratio.

Ad 3m dicendum, quòd peruersa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius: et ideo ex peruersa intentione ministri, peruertitur id, quod agit in sacramentis, inquantum est opus eius, non inquantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam domi- nus recta intentione mandaret.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum primum.*

Titulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter ponuntur sacramenta ecclesiç septem. Manifestatur hæc conclusio dupliciter, primo secundum propriam doctrinam, secundo, iuxta aliorum traditionem. ¶ Quo ad primum, distinguit duos fines sacramẽtorum, vnus est perfectio hominis ĩ his, quæ Christiani sunt cultus: alter est remedium peccatorum. Et probat sic conclusionem: sacramẽta ecclesiæ ad vtrũque dictum finem conuenienter ponuntur in numero septenario. ergo &c. Antecedens manifestat primo respectu primi finis (discusso progressu) numerando septẽ perfectiones opportunas cultui Christiano, quæ sunt, vita, robur, conseruatio, curatio, restitutio, potestas, & ꝓpagatio, & assignando singulorum rationem, vt in litera clare patet. Deinde declaratur antecedẽs respectu secundi finis, assignando septem defectus, qui clare patent in lrã. ¶ Quo ad secundum, clare apparet recitata positio absque alia expositiõe.

4. dist. 1. q. 1. art. 2. Et 4. cõ. c. 58. Et 1. cor. prin.

*ca. 1. eccl. hierar. p. 3.

†li. 19. c. 13 a med. to. 6

‡2. 2. q. 154. to. 3.

QVAESTIO. LXV.

De numero sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de numero sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum sint septem sacramenta.

¶ Secundo, De ordine eorum ad inuicem.

¶ Tertio, De comparatione eorũ.

¶ Quarto, Vtrum omnia sint de necessitate salutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum debeant esse septem sacramenta ecclesiæ.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd non debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina, & ex virtute passionis Christi: sed vna est virtus diuina, & vna Christi passio: vna enim oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos, vt dicitur Hebr. 10. ergo non debuit esse, nisi vnum sacramẽtum.

¶ 2 Præt. Sacramentum ordinatur cõtra defectum peccati: hic autem est duplex, scilicet pœna & culpa. ergo sufficeret eẽ duo sacrã.

¶ 3 Præt. Sacramenta pertinent ad actiones ecclesiasticæ hierarchiæ, vt per Diony.† patet: sed, sicut ipse dicit, tres sunt actiones hierarchicæ, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio. ergo non debent esse, nisi tria sacramenta.

¶ 4 Præt. August. dicit 19. contra Faustum, sacramenta nouæ legis sunt numero pauciora, q̃ sacramenta veteris legis: sed in veteri lege nõ erat aliquod sacramentum, quod responderet confirmationi & extremę vnctioni. ergo neque hæc debent numerari inter sacramenta nouæ legis.

¶ 5 Præt. Luxuria non est grauius inter cetera peccata, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt:‡ A sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonij.

6 Sed contra videtur, quòd sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quasi quædam sacra signa: sed multæ aliç sanctificationes fiunt in ecclesia, secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta, cõsecratio altaris, & alia huiusmodi. ergo sunt plura sacramenta quàm septem.

¶ 7 Præt. Hug.* de sancto Victore dicit, quòd sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, & sa- B crificia: sed sacrificium ecclesiæ est vnum sacramentum, quod dicitur eucharistia. ergo etiam oblationes & decimæ debent dici sacramenta.

*li. 1. de sacra. par. 12. cap. 10

¶ 8 Præt. Tria sunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale: sed contra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem, pœnitentia. ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) sacramenta ecclesiæ ordinantur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem, in his, quç pertinent ad cultum dei, secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroq; C autem modo conuenienter ponuntur septem sacramenta: vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut & cetera corporalia conformitatem quandam spiritualium habent. In vita autem corporali, dupliciter aliquis perficitur. Vno modo, quantum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua viuit: quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem suiipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per se, acquirendo. s. aliquam vitæ perfectionem: alio modo per accidens, s. remouendo impedimenta vitæ, puta ęgritudi- D nes, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita, tripliciter. Primo quidem per generationem, per quam homo incipit esse & viuere: & loco huius in spirituali vita est baptismus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis, &c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem: & loco huius in spirituali vita, est confirmatio, in qua datur Spiritussanctus ad robur. vnde dicitur discipulis iam baptizatis Luc. vlt. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionem, qua conseruatur in homine vita & virtus. Et loco huius, in vita spirituali est eucharistia: vnde dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habe- E bitis vitam in vobis. et hoc quidem sufficeret homini, si haberet & corporaliter & spiritualiter impassibilem vitam: sed quia homo incurrit interdũ & corporalem infirmitatem & spiritualem, scilicet peccatũ, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate: quç quidem est duplex. vna quidem, est sanatio, quæ sanitatem restituit, & loco huius in spirituali vita est pœnitentia, secũdum illud Psal. 40. Sana animam meã, quia peccaui tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinæ per conueniẽtem diætam & exercitium, & loco huius in spirituali vita est extrema vnctio, q̃ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratũ reddit ad finalem gloriam: vnde dicitur Iac. 5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam cõmunitatem dupliciter, vno modo

*q. 62. ar. 3. & q. 63. artic. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per hoc, quòd accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos. Et loco huius in spirituali vita est sacramentum ordinis, secundum illud Hebr. 7. quòd sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimoniū tam in corporali quàm in spirituali vita, eo quòd est non solum sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiam patet sacramentorum numerus, secundū quòd ordinantur contra defectum peccati. nam baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis: confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur: eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum: pœnitentia contra actuale peccatum, post baptismum commissum: extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiā sublatæ, aut ex negligentia, aut ex exigno rantia: ordo contra dissolutionem multitudinis: matrimonium in remedium contra concupiscentiā personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. quidam vero accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quòd fidei respondet baptismus, & ordinatur cōtra culpam originalem: spei extrema vnctio, & ordinatur contra culpam venialem: charitati eucharistia, & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ ordo, & ordinatur contra ignorantiam: iustitiæ pœnitentia, & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ matrimonium, & ordinatur contra concupiscentiam: fortitudini confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idem agēs principale vtitur diuersis instrumentis ad diuersos effectus, secundum congruentiam operū. Et similiter virtus diuina & passio Christi operātur in nobis per diuersa sacramenta, quasi per diuersa instrumenta.

AD 2m dicendum, quòd culpa & pœna diuersitatem habent, & secundum speciem, inquantum sunt diuersæ species culparum & pœnarum, & secundum diuersos hominum status & habitudines. Et secundum hoc, oportuit multiplicari sacramenta, vt ex dictis * patet.

* In corp. art.

AD 3m dicendum, quòd in actionibus hierarchicis considerantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri ecclesiæ, ad quos pertinet ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi, qui ad sacramentum accedunt, qui producuntur per matrimonium. Actiones autem sunt purgatio, illuminatio & perfectio: sed sola purgatio non potest esse sacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: sed pertinet ad quędam sacramentalia, quæ sunt catechismus & exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul, secundum Diony. * pertinent ad baptismum, & propter recidiuum secundario pertinent ad pœnitentiam, & extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad confirmationem, quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad eucharistiam.

* c. 3. par. 1. circa fin.

AD 4m dicendum, quòd in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritussancti ad robur: in extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediate gloriam: quorum neutrum competit veteri testamento. & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere: nihilominus tamen sacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuersitatem sacrificiorum & cæremoniarum.

AD 5m dicendum, quòd contra concupiscentiam venereorum, oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum: primo quidem, quia per huiusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona, sed etiam natura: secundo, propter vehementiā eius, quæ rationem absorbet.

AD 6m dicendum, ꝙ aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta: quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel remouendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, & cōtra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecratur altare & vasa, propter reuerentiam eucharistiæ.

AD 7m dicendum, ꝙ oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quàm in lege Moysi ordinatę, non solum in subsidium ministrorum & pauperum, sed etiam in figuram: & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt inquantum sunt figuralia: & ideo non sunt sacramenta.

AD 8m dicendum, ꝙ ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ. vnde cum in quolibet sacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum sacramentum nouæ legis instituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia: puta per aquam benedictam, & alia huiusmodi: quidam tamen dicunt extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari: sed de hoc suo loco * dicetur.

* Non completur de extrema vnctione.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacramenta conuenienter ordinentur secundum modum prædictum.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd inconuenienter sacramenta ordinentur secundum modum prædictum. † Vt enim Apostolus dicit primæ Corinth. 15. Prius est quod est animale, deinde quod spirituale: sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quę est spiritualis. ergo matrimonium debet præcedere baptismum.

¶ 2 Præt. Per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales: sed agens est prior sua actione. ergo ordo debet præcedere & baptismum, & alia sacramenta.

¶ 3 Præt. Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimētum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo, ergo eucharistia est prior confirmatione.

¶ 4 Præt. Pœnitentia præparat hominem ad eucharistiam: sed hæc autem duo respiciunt multitudinem. ergo. Quo ad secundam autem partem probatur: quia matrimonium minus participat de spirituali vita quàm ordo.

¶ Secunda conclusio est: Pœnitentia & extrema vnctio posteriora sunt baptismo, confirmatione & eucharistia, posterior tamen est extrema vnctio, pœnitētia. Probatur hęc conclusio quo ad primam partē: quia priora sunt quæ per se ordinantur ad spiritualem perfectionē vnius, quàm illa quæ ordinantur p accidens: sed, &c. Quo ad secundam autem partem: quia prior naturaliter est inchoatio sanationis, quæ fit per pœnitētiam, cōsumatione illius, quam facit extrema vnctio.

Ar. præced.

Ar. præced.

¶ Tertia conclusio est: Inter tria prima sacramenta, baptismus primum, confirmatio secūdum, eucharistia tertium obtinet locum. Probatur: quia prius est spiritualis generatio: deinde forma le robur, demū consecutio finis.

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, an iustus, ideſt, sine peccato mortali existens, teneatur semel in anno confiteri. Et est dubij: quia hinc apparet quòd non, cum dicitur quòd talis non indigeret pœnitentia ad sacramentum eucharistiæ. In oppositum autem est, quia præceptum ecclesiæ est ad omnes vtriusq; sexꝰ in annis discretionis constitutos.

D. 174.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd homo sine peccato mortali existens, non tenetur ad confitendum semel in anno: quia non comprehenditur sub his quos præceptum illud ecclesiæ astringit: quoniam præceptū ecclesiæ de confessione semel in anno, non est nisi determinatio præcepti diuini de confessione: ita quòd deus præcepit confessionem, Ecclesia autē determinat præceptum illud ad tale tempus, ad totiens &c. puta semel in anno &c. Sed præceptum diuinū non obligat ad confessionem hominem sine mortali peccato. ergo determinatio illius præcepti, per ecclesiam non obligat talem hominem. Et stat vis rationis in hoc, ꝙ nullus comprehenditur sub præcepto ecclesiæ, qui non comprehenditur sub præcepto

Alias: confessione.

A diuino, quod per se notū est esse verissimum ex eo, ꝙ præceptū ecclesiæ se habet ad diuinum præceptum, vt contractio & limitatio quædam: quòd autem diuinum præceptum de confessione, obliget solos homines in peccato mortali, probatur, & ex hac litera fulta auctoritate sacræ scripturæ, & ex calce præcedentis articuli, vbi dictum est, nullum sacramentum dicēte ordinari contra peccatum veniale: & quicquid sit de extrema vnctione, constat hoc verum esse de sacramento pœnitentiæ, & ex communi theologorum doctrina inter conditiones confessionis ponente, ꝙ sit integra, quòd nō nisi de mortalibus intelligi potest. Et confirmatur: quia canon ipse expresse dicit, quòd quilibet confiteatur, peccata sua omnia, quod est impossibile intelligi, nisi de mortalibus. Ipsa ergo verba canonis tentantur, quòd ad solos existentes in peccato mortali dirigūtur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum tertiū.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæsito vna conclusione: Sacramentum eucharistiæ est potissimū inter omnia sacramenta. Probatur tripliciter, vt patet in litera. Secūdo, comparantur reliqua sacramenta inter se, & multa dicuntur satis clare.

In argum.

¶ Dubium tamen vnum restat in hac litera, circa id quod dicitur, quòd extrema vnctio præparat ad eucharistiam: oppositum enim apparet ex eo, quòd extrema vnctio datur post viaticum.

4. di. 7. q. 1. art. 1. q. 3. co. Et di. 8. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. cō. cap. 74. Et veri. q. 27. ar. 4 cor. fi. *lib. 1. ethi. cap. 2. in fi. tom. 5.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ Auctor loquitur de effectu extremæ vnctionis secūdum se: cum sit enim sanatio quædā, secundū se ordinatur ad perfectam cū Christo coniunctionem animæ, quæ per eucharistiam fit. Vsus autem postponendi extremam vnctionem, aliunde sumitur, de quo infra.

¶ In responsione ad secundum, dubium quoque occurrit, quo modo fideles per confirmationem deputentur ad speciale officium, spectans ad officium principis, cum dictum sit, confirmationem conferre robur, quod constat non esse officium spectans

B

C

D

quòd aliquid sit agens, præsupponitur ꝙ sit in se perfectum: & ideo priora sunt sacramēta, quibus aliquis in seipso perficitur, quàm sacramentum ordinis, quo aliquis constituitur perfector aliorum.

AD 3m dicendum, quòd nutrimentum & præcedit augmentū, sicut causa eius, & subsequitur augmentum, sicut conseruans hominem in perfecta quantitate & virtute: & ideo potest eucharistia præmitti confirmationi, vt Diony. facit in lib. de cælest. hierar. & potest postponi, sicut Magister facit in 4. sententiarum.

AD 4m dicendum, quòd ratio illa recte procederet, si pœnitentia ex necessitate requireretur, vt præparatoria ad eucharistiam: sed hoc non est verum: nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret pœnitētia ad sumptionem eucharistiæ. Et sic patet, quòd per accidens pœnitentia præparat ad eucharistiā, scilicet supposito peccato: vnde dicitur 2. Paral. vlt. Tu domine iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis.

AD 5m dicendum, quòd extrema vnctio propter rationem inductam, * est vltimū inter sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramentum eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum eucharistię non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est, quàm bonum vnius, vt dicit 1. Ethic. * sed matrimoniū ordinatur ad bonum commune speciei humanæ, per viā generationis: sacramentum autem eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumentis. ergo non est potissimum sacramentorum.

¶ 2 Præt. Digniora sacramenta esse videntur, quæ per maiorem ministrū conferuntur: sed sacramentum confirmationis & sacramentum ordinis non conferuntur, nisi

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

rās ad principem. ¶Ad hoc dicitur, q̄ quia cōfirmatio datur in robur confitendi fidem Christi crucifixi, qui est gētibus stultitia, & iudæis scandalū, confirmatio est velut constitutio militis. Nā militares actus pugilum fidei in robusta cōsessione cōsistunt. vnde quia officiū militare est officium spectans ad principem (eius est enim cōdere milites, atque ipsos ducere) ideo in litera dicitur, quòd confirmatio est in officiū spectans ad principem.

Ca. 3. eccl. hierar. non remote a princ.

cōtingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam eucharistiam. ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPON. Dicendum, quòd simpliciter loquendo, sacramentum eucharistiæ est potissimū inter alia sacramenta: quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem, ex eo quòd continetur in sacramentis: nam in sacramento eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in alijs autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata a Christo, vt ex supra dictis patet: * semper autem quod est per essentiam, potius est eo, quod est per participationē. Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum adinuicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quòd sacramentum ordinis ordinatur ad eucharistiæ consecrationem: sacramentum vero baptismi ordinatur ad eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur se subtrahere a tali sacramento: per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad digne sumendum corpus Christi. Matrimoniū etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi & ecclesiæ: cuius vnitas per sacramentum eucharistię figuratur: vnde & Apostolus dicit Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorū. Nam fere omnia sacramenta in eucharistia consumantur, vt Diony. † dicit 3. eccles. hierar. sicut patet, quòd ordinati cōmunicant, & etiam baptizati, si sint adulti. Aliorum autem sacramentorum comparatio adinuicem, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum: in via autem perfectionis sacramentū ordinis: medio autem modo, se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum vero pœnitentiæ & extremæ vnctionis sunt inferioris gradus a prædictis sacramentis: quia sicut dictum est, * ordinantur ad vitam Christianā, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium superuenientis defectus: quę tamen extrema vnctio cōparatur ad pœnitentiam, sicut confirmatio ad baptismum, ita scilicet quòd pœnitentia est maioris necessitatis, sed extrema vnctio est maioris perfectionis.

Ca. 3. eccl. hierar. circa princ.

Ar. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad cōmune bonum corporaliter: sed per episcopum, qui est maior minister, q̄ simplex sacerdos, per quē confertur eucharistiæ sacramentū. ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 3 Præt. Sacramenta tanto sunt potiora, quāto maiorem virtutem habent: sed quædam sacramenta imprimunt characterem, scilicet baptismus, confirmatio & ordo, quod non facit eucharistia. ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 4 Præt. Illud videtur esse potius, ex quo alia dependent, & nō econuerso: sed ex baptismo dependet eucharistia: non enim potest aliquis eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. ergo baptismus est potior eucharistia.

SED CONTRA est, q̄ Dion. * dicit 3. cap. eccles. hierar. quòd non perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam eucharistiam. ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPON. Dicendum, quòd simpliciter loquendo, sacramentum eucharistiæ est potissimū inter alia sacramenta: quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem, ex eo quòd continetur in sacramentis: nam in sacramento eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in alijs autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata a Christo, vt ex supra dictis patet: * semper autem quod est per essentiam, potius est eo, quod est per participationē. Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum adinuicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quòd sacramentum ordinis ordinatur ad eucharistiæ consecrationem: sacramentum vero baptismi ordinatur ad eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur se subtrahere a tali sacramento: per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad digne sumendum corpus Christi. Matrimoniū etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi & ecclesiæ: cuius vnitas per sacramentum eucharistię figuratur: vnde & Apostolus dicit Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorū. Nam fere omnia sacramenta in eucharistia consumantur, vt Diony. † dicit 3. eccles. hierar. sicut patet, quòd ordinati cōmunicant, & etiam baptizati, si sint adulti. Aliorum autem sacramentorum comparatio adinuicem, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum: in via autem perfectionis sacramentū ordinis: medio autem modo, se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum vero pœnitentiæ & extremæ vnctionis sunt inferioris gradus a prædictis sacramentis: quia sicut dictum est, * ordinantur ad vitam Christianā, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium superuenientis defectus: quę tamen extrema vnctio cōparatur ad pœnitentiam, sicut confirmatio ad baptismum, ita scilicet quòd pœnitentia est maioris necessitatis, sed extrema vnctio est maioris perfectionis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad cōmune bonum corporaliter: sed bonum commune spirituale totius ecclesiæ continetur substantialiter in ipso eucharistiæ sacramento.

AD 2^m dicendum, quòd per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quæ pertinent ad officium principis: & ideo tradere huiusmodi sacramenta, pertinet ad solum episcopum, qui est quasi princeps in ecclesia. Per sacramentum vero eucharistiæ nō deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, vt dictum est.* In corp.

AD 3^m dicendum, quòd character sacramentalis, sicut supra dictum est, † est quædam participatio sacerdotij Christi. vnde sacramentum quod ipsum Christum cōiungit homini, est dignius sacramento, quod imprimit Christi characterem. q. 63. art. 5.

AD 4^m dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte necessitatis: sic. n. baptismus, cum sit maxime necessitatis, est potissimum sacramentorum: sicut ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis: nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum quartum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum: sed nullum sacramētum est superfluum: quia deus nihil facit frustra. ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶ 2 Præt. Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, ita de eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. ergo sicut baptismus est sacramentū necessitatis, & ita eucharistia.

¶ 3 Præt. Sine sacramento baptismi potest aliquis saluus fieri, dum modo nō contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, vt infra dicetur: * sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

SED CONTRA est, quòd pueri saluantur † per solum baptismū, sine alijs sacramentis.

RESPON. Dicendum, quòd necessarium respectu finis, de quo nūc loquimur, dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc, est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo, dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis sed conueniens-

conuenienter, sicut equus necessarius est ad iter: hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis, sunt tria sacramenta necessaria: duo quidem personæ singulari: baptismus quidem simpliciter & absolute, pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum: sacramentum autem ordinis est necessarium ecclesię: quia vbi non est gubernator, populus corruet, vt dicitur Prouerbiorum 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema vnctio pœnitentiam: matrimonium vero, ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid non sit superfluum, sufficit quòd sit necessarium primo vel secundo modo. et sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est.* In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd illud verbum domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, vt Aug.* exponit super Ioan. Tract. 26. & 27.

AD 3^m dicendum, quòd licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius: non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc quòd aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui nòn accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiusmodi sacramenta.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum primum.*

QVAESTIO LXVI.

De pertinentibus ad sacramentum baptismi, in duodecim articulos diuisa.

TItulus vt sonat sumendus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo distinguuntur tria considerabilia in baptismo, deinde singula singillatim manifestantur aperiendo eorum quodlibet. Et Primū quidem clare patet in litera. De secundo autem duo vltima, scilicet res & sacramentum, & res tantū, in calce corporis articuli patent. Primum vero, scilicet, sacramentum tantum habet aliquid manifestū, scilicet quod est exterius quoddā sensibile signū interioris effectus: qd etiā probatur, quia hæc est ratio sacramēti. Habet autem aliquid ambiguum, an scilicet hoc exterius sensibile sit ipsa aqua, an ablutio. Et est ratio dubij, quia ambo hæc sensibilia inueniuntur mater aliter cōcurrere & necessario exigi ad baptismum, nam neque aqua sine ablutione, neque ablutio sine aqua ad baptismum sufficeret ex parte materiæ. Et propterea refert Auctor primo opinionē quæ videtur Hugonis, q̄ est aqua, & reprehendit ipsam, tali rōne: Vbi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentū: sed in aqua non perficitur sanctificatio. ergo in aqua non perficitur sacramentum. Maior probatur: quia sacramenta nouę legis sanctificationē operantur. Deinde approbat opinionē Magistri sententiarum, scilicet quòd baptismus est ablutio, quam sic probat. In aqua baptismali est quædā sanctificationis virtus instrumentalis, nō permanēs, sed fluēs in hominem, qui est veræ sanctificationis subiectum. ergo sacramentum perficitur in applicatione aquæ ad hominē, quæ est ablutio. 4. dist. 3. ar. 1. Et 4. cōt. cap. 60.

¶ Circa hanc partē dubium occurrit de vigore ac veritate huius processus seu rationis: quia si maior illa est vera, scilicet, ibi perficitur sacramentū, vbi perficitur sanctificatio, & propter ea infertur, in aqua non perficitur sacramentum: quia in illa nō perficitur sanctificatio (non enim aqua per baptismum sanctificatur) eadem ratione potest inferri, quòd ablutio non est sacramentum, quia in ea non perficitur sanctificatio: ablutio enim non sanctificatur per baptismum, sed homo qui abluitur. * lib. 4. c. 10. circa med. † Hugo li. 2 de sacra. in par. 6 ca. 2. in princ. Trac. 80. in Ioan. post med. to. 9.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ maior quidē est vera: sed diuersa ratio subsumptorum, scilicet aquæ & ablutionis, facit, vt recte inferatur, aquā non esse sacramentum, & non teneat illatio de ablutione: aqua enim & ablutio differunt in hoc, quòd aqua est res permanens, ablutio vero est res successiua. Et quia vnumquodq; est in aliquo secundum modum recipientis, ideo consequenter differūt in modo Posita in argu. 2. & loco ibi citato.

¶ Septimo, Vtrum immersio sit de necessitate baptismi.

¶ Octauo, Vtrum requiratur trina immersio.

¶ Nono, Vtrum baptismus possit iterari.

¶ Decimo, De ritu baptismi.

¶ Vndecimo, De distinctione baptismatum.

¶ Duodecimo, De comparatione baptismatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum baptismus sit ipsa ablutio.

AD PRIMVM sic procedi-
C tur. Videtur quòd baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit: baptismus autē permanet. ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio & sigillū, & custodia, & illuminatio, vt Damas.* dicit in 4. lib.

¶ 2 Præt. Hugo de sancto Vict. † dicit, q̄ baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata p verbum dei: aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam vsus aquæ. ergo &c.

¶ 3 Præt. August. dicit * super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: elementum autem est ipsa aqua in sacramento
D baptismi. ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

SED CONTRA est, quòd dicitur eccles. 34. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? videtur ergo quòd baptismus sit ipsa ablutio siue lauatio.

RESPON. Dicendum, quòd in sacramento baptismi est tria cōsiderare, aliquid scilicet quod est sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid vero quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signū interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti: exterius autem supposito tum sensui, est & ipsa aqua, & eius vsus, qui est ablutio. quidam ergo existimauerunt, quòd ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hugo. * de sancto Victore. Nam ipse in communi definitione sacramenti dicit, q̄

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Quid sit baptismus, vtrū scilicet sit ablutio.

¶ Secundo, De institutione huius sacramenti.

¶ Tertio, Vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti.

¶ Quarto, Vtrum requiratur aqua simplex.

¶ Quinto, Vtrū hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

¶ Sexto, Vtrum sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.

est materiale elementum, & in definitione baptismi dicit, quòd est aqua: sed hoc non videtur esse verum: cum enim sacramenta nouæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio. In aqua autem perficitur sanctificatio, sed est ibi quædam sanctificationis virtus instrumentalis, nō permanens, sed fluens in hominē, qui est veræ sanctificationis subiectum: & ideo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominē, quæ est ablutio: & ideo Magister* in 3. dist. 4. sentent. dicit, quòd baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autem & sacramentū, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem ablutionem, & est signum sacramentale interioris iustificationis, quæ est res tantum huius sacramenti, scilicet significata & non significans.

Ad primvm ergo dicendum, quòd id, quod est sacramentū tantum in baptismo, transit: permanet autem & id, quod est sacramētum & res, scilicet character & id, quod est res tantum, scilicet interior iustificatio: sed character permanet indelebiliter, vt supra dictū est,* iustificatio aūt permanet, sed amissibiliter.† Damas. ergo baptismū definiuit, nō quantū ad id, qđ exterius agitur, quod est sacramentum tantum: sed quantum ad id, qđ est interius. vnde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet sigillum & custodiam, inquantum ipse character, qui sigillum dicitur, quantum est de se, custodit animam in bono: duo etiam posuit pertinentia ad vltimam rem sacramenti, scilicet regenerationem, quæ ad hoc pertinet, quòd per baptismum homo inchoat nouam vitam iustitiæ, & illuminationem, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accepit, secundū illud Abac. 2. Iustus ex fide viuit. Baptismus autem est quædam fidei protestatio: vnde dicitur fidei sacramentum: & similiter Dion. baptismum definiuit per ordinem ad alia sacramenta, dicens 2. c. eccles.† hierar. quòd est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem, formans nostros animales habitus. Et iterum* in ordine ad cælestem gloriam, quæ est vltimus finis sacramentorum, cum subdit, ad supercælestis quietis anagogen, nostrum iter faciens. & iterū quantū ad principiū spiritualis vitæ, per hoc qđ subdit,† sacrę & diuinissimę nostrę regeneratiōis traditio.

Ad 2m dicēdum, quòd sicut dictum est,* opinionē Hugonis de sancto Victore, in hac parte sequi non oportet: potest tamen verificari, vt baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.

modo sanctificationis. Nam si in aqua perficeretur sanctificatio, sequeretur ꝙ aqua esset sancta: quia est in se quoddam permanens, ac per hoc pro seipsa sanctificaretur. Si vero ponitur quòd in ablutione perficitur sanctificatio, nō sequitur quòd ipsa ablutio fiat ex huiusmodi sanctificatione sancta: quia ablutio non est sui ipsius, sed abluti: nec est in seipsa, sed in abluto, ac p hoc, non ea ratione sanctificationem sortitur, vt suiipsius sit, sed vt abluti sit: hoc est, vt ablutus sanctificetur per ipsam deferentem sanctificationem in ablutum. Et (vt vno verbo dicatur) ꝗa ablutio importat terminum, qui abluitur, perfici sanctificationem in ablutione intelligitur secundum suum terminum, seu in incluso termino: quod de aqua non potest intelligi: quia significat rem permanentem, & non rē transeuntem in alium, sicut est ablutio. Vnde & in litera probatur, ablutionem & non aquam esse sacramentum: quia virtus instrumentalis ibi existens est quædam sanctitas fluēs in hominem, qui baptizatur: fluens autem nō est aqua, sed ablutio.

Lib. 4. di. 3. in princ.
q. 63. art. 5.
† loco citato in arg.
Cap. 2. eccl. hierar. non ꝓcul a princip.
* codē loco nūc dicto.
† eod. c. prædicto, parū a princ.
In corp. ar.

Ad 3m dicendum, quòd accedente verbo ad elementum, fit sacramentū, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementū per vsum ablutionis: & hoc etiam signat verbū, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo &c.

Articvlvs II.

Vtrum baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

¶ Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum secundum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris: institutio baptismi potest itelligi quo ad duo, vel quo ad ipsum sacramētum, vel quo ad obligationem accipiendi ipsum sacramentum. Et ponūntur singulæ cōclusiones iuxta singula membra. Prima cōclusio est. Baptismus institutus est, quo ad ipsum sacramentum, quando Christus est baptizatus. Probatur: quia nunc habuit vim regeneratiuā. Secunda conclusio est. Baptismus institutus fuit quo ad necessitatem vtendi illo, post Christi passionem & resurrectionem. Probatur dupliciter, vt clare patet in litera.

4. dist. 3. ar. 5. Et dist. 8. q. 1. ar. 3. q. 3. ad 2.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd baptismus fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim præcedit effectum: sed passio Christi operatur in sacramentis nouæ legis. ergo passio Christi præcedit institutionem sacramentorum nouæ legis, & præcipue intentionem baptismi, cum Apostolus dicat Roma. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus &c.

§ 2 Præt. Sacramenta nouæ legis efficaciā habent ex mandato Christi: sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem & resurrectionem suam, dicens, Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos in nomine patris, &c. vt habetur Matth. vlt. ergo videtur quòd post passionem Christi, baptismus fuerit institutus.

§ 3 Præt. Baptismus est sacramentum necessitatis, vt supra *dictum est, & ita videtur, quòd ex quo baptismus institutus fuit, hoīes obligarentur ad baptismū: sed ante passionem Christi, homines nō obligabantur ad baptismū: quia adhuc circuncisio suam virtutem habebat, in cuius locum successit baptismus. ergo videtur quòd baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

Quæst. præced. ar. 4.

Sed contra est, quòd Aug.* dicit in quodam sermone de epiphania, Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omniū peccata abluit aqua: sed hoc fuit ante Christi passionē. ergo videtur quòd baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.

In ser. 1. dominicæ infra oct. epiphā. a med. to. 10.

Respon. Dicendum, quòd, sicut dictum est supra,* sacramenta ex sui institutione habent, ꝙ conferant gratiam: vnde tunc videtur aliquod sacramentū institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, quando Christus est baptizatus: vnde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum: sed necessitas vtendi hoc sacramento, indicta fuit hominibus post passionē & resurrectionem: tū, quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus & alia sacramenta nouæ legis: tum etiam, quia per baptismum configuratur homo passioni & resurrectioni Christi, inquantū moritur peccato, & incipit nouam iustitiæ vitam: & ideo oportuit Christū prius pati & resurgere, quàm hominibus indiceretur necessitas se cōfigurandi morti & resurrectioni eius.

q. 62. art. 1. D. 683.

Ad primvm ergo dicendum, quòd etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam a Christi passione, inquantum eam præfigurabat: aliter tamen q̄ sacramenta veteris legis. nam illa erant figuræ tantum, baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

Ad 2m dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figuris arctari* per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre: & ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad eius exercitium homines assuefieri, & præcipue in populo Iudæorum, apud quē oīa facta figuralia erant, vt Aug.* dicit cōtra Faustū. Post passionē vero & resurrectionē, non solum iudæis, sed ēt gentilibus sub præcepto necessitatē baptismi imposuit, dicens, Euntes docete omnes gentes.

Al. aggrauati.
Lib. 4. ca. 2. circa med. præcipue, tom. 6.

Ad 3m dicendum, quòd sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub præcepto ponuntur: quod quidem nō fuit ante passionem, vt dictum est:* quod enim dominus ante passionem Nicodemo dixit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, magis videtur ad futurum respicere, quàm ad præsens tempus.

In corp. ar.

¶ Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum tertium.

Articvlvs III.

Vtrum aqua sit propria materia baptismi.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna cōclusio: Aqua est ꝓpria materia baptismi. Quæ conclusio absolute probatur ex institutione diuina. Quo ad cōgruentiam vero probatur in litera quadrupliciter, in qua omnia clara sunt.

4. di. 3. ar. 3. q. 1. Et dist. 17. q. 3. art. 4. q. 3. Et 4. cō. c. 59. Et quol. 1. art. 10. cor. Et Io. 3.
*Dam. lib. 4. ca. 10. circa med.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim secundum Dion. & Damas.* habet vim illuminatiuam: sed illuminatio maxime competit igni. ergo baptismus magis debet fieri in igne quàm in aqua; præsertim cum Ioan. Baptista prænuntians Christi baptismum, dicat, Ille vos baptizabit in Spiritusancto & igni.

§ 2 Præt. In baptismo significatur ablutio peccatorū: sed multa alia sunt ablutiua, q̄ aqua: sicut vinū, & oleū, & hmōi alia. ergo etiam in his potest fieri baptismus. non ergo aqua est propria materia baptismi.

§ 3 Præt. Sacramenta ecclesiæ fluxerunt de latere Christi pendentis in cruce, vt supra dictum est:* sed inde fluxit non solum aqua, sed etiam sanguis. ergo videtur quòd etiā in sanguine possit fieri baptismus: qui etiam videtur magis conuenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo.

† quæst. 62. ar. 5.

§ 4 Præt. Sicut August. & Beda dicunt, Christus tactu suę mundissimę carnis vim regeneratiuam & purgatiuam contulit aquis: sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Christus tetigit sua carne. ergo videtur quòd non in omni aqua possit fieri baptismus, & ita aqua, inquantum huiusmodi, non est propria materia baptismi.

§ 5 Præt. Si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquā, ad hoc, quòd in ea baptismus fieret: sed in solenni baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quòd aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

Sed contra est, quòd dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, nō potest introire in regnum dei.

Respon. Dicendum, quòd ex institutione diuina, aqua est propria materia baptismi: & hoc conuenienter. Primo quidem, quantū ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitā, qđ maxime congruit aquæ. unde & semina, ex quibus generantur omnia viuentia. s. plantæ & animalia, humida sunt, & ad aquam pertinent. Propter quod, quidā philosophi posuerunt aquam omnium rerum principiū. Secundo, quantum ad effectus baptismi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ sua humiditate lauat, ex quo cōueniens est ad significandam & causandam ablutionem peccatorum: sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris, & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis: sua diaphanitate est luminis susceptiua: vnde cōpetit baptismo inquantū est fidei sacramentū. Tertio, quia conuenit ad repręsentādum mysteria Christi, quibus iustificamur. Vt. n. dicit Chrys.* super illud Ioā. 3. Nisi quis renatus fuerit &c. sicut in quodam sepulcro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & deinde nouus rursus ascendit. Quarto, quia ratione suæ communitatis & abundantiæ est conueniens materia necessitati huius sacramenti: potest enim vbique de facili haberi.

Homil. 24. in Ioan. a med. to. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illuminatio pertinet ad ignem actiue. Ille autē qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ est ex auditu, vt dicitur Ro. 10. Et ideo magis cōpetit aqua baptismo, quàm ignis: quod autē dicitur, baptizabit vos in Spiritusancto & igni, potest p ignē, vt Hier.† dicit, intelligi Spiritussanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit, vt dicitur Act. 2. Vel per ignem potest intelligi tribulatio, vt Chrys.* dicit super Mat. quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiam diminuit. Vel quia, vt Hilar.† dicit super Matth. baptizatis in Spiritusancto, reliquum est consumari igne iudicij.

Sup istud verbū Mat. 3. tom. 9.
*hom. 3. in opere imperf. to. 2.
† Hila. ca. 2. in Mat. post med. illius.

Ad 2m dicendum, quòd vinum & oleum non communiter assumuntur ad vsum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfecte abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quod non contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur, sicut aqua.

Ad 3m dicendū, quòd ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum: sanguis autem ad redimendum: & ideo sanguis competit sacramento eucharistiæ: aqua autē sacramento baptismi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute sanguinis Christi.

Ad 4m dicendum, quòd virtus Christi deriuata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci: sed propter similitudinē speciei. vnde dicit Aug.* in quodam sermone epiphaniæ Quæ de saluatoris baptismate benedictio fluxit, tamquàm fluuius spiritalis, omnium gurgitum tractus, vniuersorum fontium venas impleuit.

In ser. 1. dominicę inf. oct. Epiph. a med. to. 10.

Ad 5m dicendum, quòd illa benedictio quæ adhibetur aquæ, non est de necessitate baptismi: sed pertinet ad quandam solennitatem, per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur astutia dæmonis, ne impediat baptismi effectum.

Articvlvs IIII.

Vtrum ad baptismum requiratur aqua simplex.

¶ Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum quartum.

In titulo simplex sumitur, vt distinguitur contra admistum, compositum, & quo-

4. dist. 3. ar. 3. q. 2. Et 4. cap. 58.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd ad baptis-

&* quomodolibet adiunctum.

¶ In corpore tria fiunt. Primo, distinguuntur modi, qui bus aqua amittere potest simplicitatē. Secundo, respondetur quęsito de aqua transmutata per artē. Et tertio, respondetur quæsito de aqua trāsmutata per naturam. Et clare patent omnia in litera.

Lib.2. cap. 3. tom. 2.

mum non requiratur aqua simplex. Aqua enim, quæ apud nos est, non est aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, vt patet per Philosophum in lib. Meteor. † & tamen in tali aqua potest fieri baptismus. ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

¶ 2 Præt. In solenni celebratione baptismi, aquæ infunditur chrisma: sed hoc videtur impedire puritatem & simplicitatem aquę. ergo aqua pura & simplex non requiritur ad baptismū.

¶ 3 Præt. Aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, fuit signum baptismi, vt dictum est:* sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eo quòd in corpore misto, cuiusmodi fuit corpus Christi, non sunt elementa in actu. ergo videtur quòd nō requiratur aqua pura, vel simplex ad baptismum.

Ar.præced.

¶ 4 Præt. Lixiuium non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & desiccandi: & tamen in lixiuio videtur posse fieri baptismus: sicut & in aquis balneorum, quæ trāseunt per venas sulphureas, sicut & lixiuium colatur per cineres. ergo videtur quòd aqua simplex non requiratur ad baptismum.

¶ 5 Præt. Aqua rosacea fit per subtiliationem a rosis, sicut etiam aquæ alchimicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus: sed in his aquis, vt videtur, potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluuialibus, quæ per sublimationem vaporum generantur. cum igitur huiusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur quòd aqua pura & simplex non requiratur ad baptismum.

Sed contra est, quòd propria materia baptismi est aqua, vt dictum est: † sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex. ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

Ar.præced.

Respon. Dicendum, quòd aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Vno modo, per mistionem alterius corporis, alio modo per alterationem: vtrumque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem & per naturam: ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest: sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi [d] forte apponendo proprium agens ad propriam materiam: sicut ignem combustibili, per quem modum a quibusdam quædam animalia per putrefactionem generātur. Quæcumque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, siue commiscendo, siue alterando, non transmutatur species aquæ: vnde in tali aqua potest fieri baptismus, nisi forte admisceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quòd compositum magis sit aliud quàm aqua: sicut lutum magis est terra quàm aqua, & vinum lymphatum magis est vinum quàm aqua: sed transmutatio, quæ fit a natura, quandoque quidem speciem aquæ soluit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de substātia alicuius corporis misti: sicut aqua conuersa in liquorem vuæ, est vinum, vnde non habet speciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquæ sine solutione speciei, & hoc tam per alterationem, sicut patet de aqua calefacta a sole,

D.240.

F quàm etiam per mistionem: sicut patet de aqua fluminis turbida ex permistione terrestrium partium. sic ergo dicendum est, quòd in qualibet aqua qualitercumque transmutata, dummodo nō soluatur species aquæ, potest fieri baptismus: si vero soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd transmutatio facta in aqua maris, & etiam in alijs aquis, quæ penes nos sunt, nō est tanta, quòd soluat speciem aquæ: & ideo in huiusmodi aquis potest fieri baptismus.

Ad 2^m dicendum, quòd admistio chrismatis, non soluit speciem aquæ: sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum huiusmodi: nisi forte sit facta tāta resolutio corporum lixatorum in aqua, quòd G liquor plus habeat de aliena substantia, quàm de aqua, quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus: sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

Ad 3^m dicendum, quòd aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, nō fuit humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt: in tali enim humore non posset fieri baptismus: sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocumque liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua [d] pura, miraculose egrediens a corpore mortuo, sicut & sanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis, contra manichæorum erro-H rem, vt scilicet per aquam, quæ est vnum quatuor elementorū, ostēderetur corpus Christi vere fuisse compositum ex quatuor elementis, per sanguinem vero ostenderetur esse compositū ex quatuor humoribus.

D.254.

Ad 5^m dicendum, quòd in lixiuio, & in aquis sulphureorum balneorum, potest fieri baptismus: quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel naturam aliquibus corporibus mistis, sed solum alterationem quandam recipiunt, ex hoc, quòd transeunt per aliqua corpora,

Ad 5^m dicendum, quòd aqua rosacea est liquor rosæ resolutus. vnde in ea non potest fieri baptismus, & eadem ratione nec in aquis alchimicis, sicut nec in I vino. Nec est eadem ratio de aquis pluuialibus, quæ generātur ex maiori parte ex sublimatione vaporum resolutorū ex aquis: minimū autem est ibi, de liquoribus corporum mistorum: qui tamen per huiusmodi sublimationem, virtute naturæ, quæ est fortior arte, resoluuntur in verām aquam, quod ars facere non potest. vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis misti, quod de aquis rosaceis, & aquis alchimicis dici non potest.

Articvlvs V.

Vtrum hæc sit conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomi-K ne Patris & Filij & Spiritussancti.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ sextæ Articulum quintum.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Hæc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo &c. Probatur: Baptismus per suam formam consecratur. ergo oportet quòd in forma baptismi exprimatur illius causa. ergo oportet in forma baptismi de duplici, scilicet principali & instrumentali,

Infra q.84 ar.3.cor. Et 4.di.3.ar.3. q.1. Et 1. Cor.1.le.2.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd hæc nō sit conueniens forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm ministro: sed in sacramento minister agit, vt in instrumentum, vt supra dictum est, † principale autem agens in baptismo est Chri-

†quæst.64 ar.1.

tali, causa fieri mentionem. ergo hæc est conueniens forma, Ego te baptizo &c. Antecedens probatur auctoritatibus Apostoli & Augušt. præsupponendo supradicta, scilicet quod verba sint formæ sacramentorum. Prima cōsequentia nō aliter probatur in litera, ea forte ratione, quia cōsecratio per formam, hoc est verba, manifeste dependet a causa efficaciam sanctificatiuam dante verbis. Secunda vero consequētia probatur: quia baptismus duplicem habet causam.

¶ Et nota, quòd hęc consequentia cum sua probatione quo ad causam instrumentalem, non nisi de congruo tenet: quoniam efficacia verborum non est a ministro, sed a sancta Trinitate, quæ est causa principalis, vnde & Græci in forma baptismi nō exprimunt causam instrumētalem, hoc est ministrum.

¶ In responsione ad quartum tractanda esset quæstio de pluralitate baptizantium, nisi ad sextū articulum sequentis quæstionis reseruaretur: vbi ex proposito Auctor articulum hunc mouebit: hic enim incidenter tractatur propter illa verba formæ. Ego te &c.

¶ In responsione ad septimum, dubium magnum occurrit circa vltima verba. Nec in alijs nominibus perficitur sacramentum, an vera sint, vt sonant. Et est ratio dubij: quoniā superius in art. 7. quęst. 60. diximus oppositum. Et Auctor met dixit, quod licet verba corrupte prolata nihil significent ex virtute impositionis, accipiuntur tamē significantia ex accomodatione vsus: & ideo nō tollitur veritas sacramenti.

P.p. quæst. 14, ar.3.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hæc verba Auctoris sonent non esse verum baptisma, si dicatur,

stus, secundum illud Ioan.1. Super quem videris spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. inconuenienter ergo minister dicit, Ego te baptizo: præsertim quia in hoc quòd dicitur baptizo, intelligitur ego, & sic videtur superflue apponi.

¶ 2 Præt. Non oportet quòd ille qui aliquem actū exercet, de actu exercito faciat mentionem: sicut ille qui docet, non oportet quòd dicat, Ego vos doceo. Dominus autem simul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens, Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes &c. ergo nō oportet quòd in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

¶ 3 Præt. Ille, qui baptizatur, quandoque non intelligit verba, puta si sit surdus aut puer: frustra autē ad talem sermo dirigitur, secundum illud eccles. 32. Vbi non est auditus, non effundas sermonem. ergo inconuenienter dicitur, Ego te baptizo, sermone directo ad eum, qui baptizaretur.

¶ 4 Præt. Contingit simul plures baptizari & a pluribus: sicut Apostoli baptizauerūt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Act. 2. & 4. non ergo debet forma baptismi determinari in singulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: sed potest dici, nos vos baptizamus.

¶ 5 Præt. Baptismus virtutem habet a passione Christi: sed per formam baptismus sanctificatur. ergo videtur quòd in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

¶ 6 Præt. Nomen designat proprietatem rei: sed tres sunt proprietates personales diuinarū personarum, vt in prima parte dictū est. † non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, sed, in nominibus.

¶ 7 Præt. Persona patris non solum significatur nomine patris, sed etiam nomine innascibilis & genitoris: filius autem significatur nomine verbi & imaginis & geniti: Spiritus etiam sanctus potest significari nomine doni & amoris procedentis. ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo, perficiatur baptismus.

Sed contra est, quod dominus dicit, Mat. vlt. Eūtes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

Respon. Dicendum, quòd baptismus per suam formam con-A secratur, secundum illud ephes. 5. Mundans eā lauacro aquæ in verbo vitæ, & Augušt.* dicit in lib. de vnico baptismo, quòd baptismus verbis euangelicis consecratur: & ideo oportet, quòd in forma baptismi exprimatur causa baptismi: est autem eius duplex causa. vna quidem principalis, a qua virtutem habet, quæ est sancta Trinitas: alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradidit exterius sacramentum: & ideo opor-B tet, in forma baptismi, de vtraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cum dicitur, Ego te baptizo: causa autem principalis, cum dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti. vnde hęc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

Ad primvm ergo dicendum, quòd actio attribuitur instrumento, sicut immediate agenti: attri-C buitur autē huiusmodi actio principali agenti, sicut in cuius virtute instrumentum agit: & ideo in forma baptismi conuenienter significatur minister, vt exercens actum baptismi, per hoc quòd dicitur, Ego te baptizo: sicut & ipse dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens, Baptizantes eos &c. Causa autem principalis significatur, vt in cuius virtute sacramētum agitur, per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij D & Spiritussancti: non enim Christus baptizat sine Patre & Spiritu sancto. Græci autē non attribuunt actum baptismi ministris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego sum Pauli, & ego Cephæ: & ideo dicunt, Baptizetur seruus Christi, talis, in nomine Patris &c. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur sacramen-E tum. quod autem additur, Ego, in forma nostra non est de substantia formæ, sed ponitur ad maiorem expressionem intentionis.

Ad 2^m dicendum, quòd quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri potest, oportet quòd determinetur in verbis formæ ad quid fiat: quod quidem nō fit per hoc, quòd dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti: quia omnia in tali nomine facere debemus, vt habetur Coloss. 3. & ideo, si non exprimatur actus baptismi vel per modum nostrum, vel per

Libr. 6. de bapt. cōtra Donatis. c. 25. to. 7. Et lib. 4. c. 15. refertur de consec. dis. 4. cap. satis ostēdimus.

Ego te baptizo In nomine genitoris & geniti, & procedentis ab vtroq;, & hoc idem sentiant Scotus & Durandus in 3. dist. 4. sent. quia tamen hoc ex sacræ scripturæ auctoritate dependet, & durū videtur, ideo rationes eorum discutiendæ sunt. Maxima igitur ratio eorum est: quia Christus sic instituit Mat. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussancti: ex hoc enim infertur, vt in qualibet lingua nominibus significantibus Patrem, Filium & Spiritumsanctum. Et notāter dicitur, significantibus, & nō, cōnotantibus, aut implicite insinuantibus. Et ratio specialis horum nominum assignatur: quia significant ipsas personas diuinas, alia vero nomina significant proprietates, aut actus aliquos earum. Reliqua vero omnia, quæ vt probabilia videntur, afferre ommittimus, vbi necessaria perscrutamur.

¶ Ad euidentiam difficultatis huius, sciendum est, quòd propositio illa maxima, Mutatio nominum quo ad significatum tollit veritatem sacramenti, potest, quantū ad propositum spectat, intelligi dupliciter, vel quo ad significatū ex vi nominis, vel quo ad significatum ex accommodatione vsus. Et si primo modo fiat mutatio, potest fieri vel quo ad significatum formale, vel quo ad significatū materiale, vel quo ad vtrumque. Verbi gratia, Pater purā paternitatē significat formaliter, vt docet Aristotel. materialiter vero significat subiectum habens paternitatem, quod tamen secundum Auicen. principaliter dicitur significari patris nomine, & comprehendendo vtrumque, pater significat habentem paternitatem. Vnde si loco

patris

Universidad de Deusto Biblioteca

modum græcorum, non perficitur sacramentum, secũdum illam dec. Alexan. 3. † Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, amẽ, & nõ dixerit, Ego te baptizo in noĩe Patris & Filij & Spũssancti amen, non est puer baptizatus.

(De baptismo & eius effectu c. 1.)

Ad 3^m dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum causa significãdi, sed etiam causa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia: & ideo conuenienter diriguntur non solũ ad homines, non intelligentes, sed ẽt ad creaturas insensibiles, vt cum dr̃, Exorcizo te creatura salis.

Ad 4^m dicendum, quòd plures simul non possunt vnum baptizare: quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agẽtium, si perfecte ab vnoquoque agatur. Et sic, si conuenirent duo, quorum vnus esset mutus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actũ, non pñt ambo simul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Possunt aũt, si necessitas exigit, plures simul baptizari: quia nullus eorum reciperet, nisi vnũ baptismum: sed tunc oportebit dicere, Ego baptizo vos: nec erit mutatio formæ: quia vos nihil aliud est, quàm te, & te: quod autem dicitur, nos, non est idem dicere, quod ego & ego, sed ego & tu, & sic iam mutaretur forma. Similiter autem mutaretur, si diceretur, Ego baptizo me: & ideo nullus potest baptizare seipsum: propter quod & Christus a Ioãne voluit baptizari, vt dicitur extra de baptismo † & eius effectu, cap. debitum.

(In decreta. lib. 3. tit. 42. c. Debitũ.)

Ad 5^m dicendum, quòd passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri: est tamẽ causa instrumentalis respectu S. Trinitatis: & ideo potius commemoratur Trinitas, quàm passio Christi.

Ad 6^m dicendum, quòd etsi sint tria nomina personalia trium personarum: est tamen nomẽ vnũ essentiale: virtus autẽ diuina quæ operatur in baptismo, ad essentiã pertinet: & ideo dicitur, in nomine, & non in nominibus.

Ad 7^m dicendum, quòd sicut aqua sumitur ad baptismum: quia eius vsus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueuerunt nominari personæ in illa lingua: nec in alijs nominibus perficitur sacramentum.

patris ponatur genitor, erit mutatio quo ad formale significatum: quia genitor significat actum generandi, pater autem relationem, sed non erit mutatio quo ad significatum materiale: quia vnus atque idem est generans & pater. Si vero loco patris poneretur paternitas, non mutaretur significatum formale, sed abstraheretur a materiali: si autem loco patris poneretur mater, esset mutatio quo ad vtrumque significatum. Dicitur itaque secundum dictorum opinionem doctorum, quòd mutatio nominum quo ad significatum ex vi nominis, siue formale tantum, siue materiale tantum, siue vtrumque, tollit veritatem baptismi. Ego autem considerans priscorum patrũ dicta, ab his dissentio motus ea ratione, quòd identitas nominũ quo ad significatum secundo modo accipienda est in proposito, vt. s. tunc solum sit variatio nominum quo ad significatum, quãdo variatur significatũ ad quod ex accommodatione vsus in forma sacramẽti applicantur. Exempli causa. Cum dicitur in forma baptismi, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti, Pater ex accommodatione vsus, applicatur ad significandum primã personam Trinitatis, & similiter filius ad significandum personam, quæ secunda est in Trinitate, & simile est de nomine Spiritussancti. Nam ex vi nominum, nec omnia simul significant illas tres personas diuinas, nec aliquod eorum significat aliquam personam diuinam: quodlibet enim eorum ex vi nominis commune est multis, vt de se patet. Ex hoc itaque & in hoc pendet tota quæstio, penes quid attendatur vnitas, vel diuersitas significati per nomen sacramentale. Attendentes. n. ad communem rationem eiusdem, vel diuersæ significationis nominum, oportet consequenter dicere diuersum esse significatum, quando formale seu principale significatum ex vi nominis est diuersum. Perspicientes vero ad specialem vsum nominum sacramentalium, consequenter dicimus, tunc solum variari significatum, quando nõ significatur illud ad quod ex accommodatione vsus significandum applicatum est. Et propterea, si loco patris ponatur genitor, & loco filij ponatur genitus, quia eædem personæ significantur, non variatur significatio, quantumcumq; sub alia & alia ratione significentur personæ, per hæc & illa nomina. Probatur autem sic debere accipi in proposito idem vel diuersum significatum, primo, auctoritate sedis apostolicæ, de consec. dist. 4. c. a quodam. ubi Nicolaus Papa reddens rationẽ, quare baptismus præceptus in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, valet in nomine Christi, dicit, quia vnum & idem est proculdubio significatũ. Ex quo loco manifeste patet, idẽptitatem significati per formam baptismi, non attendi secundum communem nominum significationem, sed secundum id, ad qđ significandum accommodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciendo, idem significatur per Christum implicite, quod per Patrem & Filium & Spiritũsanctum, explicite. Secundo, auctoritate Ambrosij in 1. lib. de Spiritusancto, c. 3. Vbi de forma baptismi loquens, loco filij ponit Christum, loco patris ponit, a quo vnctus est Christus, & loco Spiritussancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clare habes, quòd sufficit personas diuinas significare secundum Ambrosium ex actione, puta vnctione. multo ergo magis sufficiet significare illas ex generatione. Tertio, ex auctoritate generalis concilij florentini sub Eugenio IIII. vbi institutionem dñi de forma baptismi, interpretati sũt patres inuocationẽ Trinitatis, & non limitauerũt se ad inuocationem Trinitatis per hęc precise nomina, Pater & Filius & Spiritussanctus: legimus. n. ibi sic de forma baptismi, Si exprimitur act*, qui per ipsum exercetur ministrũ, cũ S. Trinitatis inuocatiõe, perficitur sacramentũ. Quarto, ex cõi ecclesiæ cõfessione. Fatemur .n. omnes S. Trinitatem nos inuocare, laudare, confiteri etiã in iudicio, non solum dictis nominibus vtendo, sed ẽt vtendo æquipollentibus, puta genitore, omnipotente, genitoq; ab ipso, & pcedẽte ab vtroq;, dono: aut similib*. Quinto, ex acceptatis casibus. Nam si quis diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, Iesu Christi, & Spiritussancti, proculdubio omniũ sapientũ iudicio perfectum esset sacramentum ita quòd non esset locus reiterationi: & tñ constat, quòd variatur significatum ex vi nominis. similiter si quis diceret, In nomine Patris & Filij & Spiritus paracleti, proculdubio eorundem iudicio, verum esset baptisma: & tamen constat variari ex vi nominis significatum: vnde saluator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, non est intelligendus arctasse virtutem formæ ad formalia significata ex ui nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

¶Ad rationem autem allatam in oppositum: quia pater significat personam, genitor uero actum notionalem, facile respondetur satisfaciendo, primo falsum esse, quòd pater ex ui nominis significet personam plus quàm genitor: quoniã pater significat puram paternitatem in concreto: & similiter genitor puram generationem actiue in concreto: concretũ aũt utrobiq; est persona patris, de Trinitate loquendo: quæ realiter & formaliter ex parte rei idẽptificatur, & relationi paternitatis & generationi actiuę. Dicit' secundo, quòd manifeste constat Spiritussancti nomen, nec proprietatem personalem, nec actum notionalẽ, nec personam ex ui nominis significare, ut patet, ex eo quòd tam Spiritus, quàm sanctus, quàm totum coniunctum, ex ui nominis dicitur de essentia diuina: Spiritus enim est deus &c. Auctoris ergo uerba, ut ad literam redeamus, quantum ex ratione literæ apparet, intelligenda sunt, quo ad perfectionem præcepti, & nõ quo ad perfectionem sacramenti absolute, ut sit sensus, quòd in solis nominibus quæ sunt in communiori usu, perficere tenemur sacramenta: ita quòd in alijs sacramentum est imperfectum, non per defectum alicuius necessarii ad sacramentum: sed necessarij ad præceptum sacramenti: hoc enim insinuat ratio literæ de communiori usu: communior enim & minus communis usus non uariat significationem nominis, ut de se patet. Si quis autem putat intelligenda hæc uerba, ut sonant, dicat, ut sibi placet.

¶Super

Articvlvs VI.

Vtrum in nomine Christi possit dari baptismus.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd in nomine Christi possit dari baptismus. Sicut. n. una est fides, ita est unum baptisma, ut dicitur Ephe. 4. sed Act. 8. dicitur, quòd in nomine Christi baptizabantur uiri & mulieres. ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

¶ 2 Præter. Ambrosi.* dicit, si Christum dicas, & Patrem, a quo unctus est, & ipsum, qui unctus est Filium, & Spiritumsanctum, quo unctus est, designasti: sed in nomine trinitatis potest fieri baptism*. ergo & in nomine Christi.

(Lib. 1. ca. 3. ante med. to. 3)

¶ 3 Præt. Nicolaus Papa* ad consulta Bulgarorum respondens, dicit, qui in nomine sanctę trinitatis, vel tantum in nomine Christi (sicut in Act. apostolorũ legitur) baptizati sunt (unum quippe idemq; est, ut sanctus ait Amb.)† rebaptizari nõ debent. Rebaptizarentur autem, si in hac forma baptizati, sacramentum baptismi non reciperent. ergo potest conferri baptismus in nomine Christi sub hac forma, ego te baptizo in nomine Christi.

(De consec. d. 4. c. a quodam iudęo.) (Li. de Spiritusancto cap. 3. ante med. t. 2.)

Sed contra est, quod Pelagius Papa* scribit Gaudentio episcopo, si hi qui in locis dilectionis tuæ uicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine domini baptizatos fuisse cõfitentur, sine cuiuscumq; dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam uenientes, in sanctæ trinitatis nomine baptizabis. Didimus etiam dicit* in lib. de Spiritusancto, licet quis possit existere mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, ut unũ de prædictis nominibus (scilicet trium personarũ) prætermittat, tamen sine perfectione baptizabit.

(De consec. d. 4. c. Si reuera.) (In li. 2. paulo a prin. habetur hic liber, in fine operũ Hie. tom.)

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacramenta habent efficaciã ab institutione Christi. Et ideo si prætermittatur aliquid eorum, quæ Christus instituit circa aliquod sacramentũ, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione eius, qui uirtutem suam sacramentis non alligauit. Christus autem instituit sacramentũ baptismi dari cum inuocatione trinitatis. Et ideo quicquid desit ad plenã inuocationem Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Nec obstat quòd in nomine unius personę intelligitur alia (sicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille qui nominat unam solam personam, potest habere rectã fidem de tribus, quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis: unde non sufficit intellectus uel fides trinitatis ad pfectionem sacramenti, nisi sensibilibus uerbis trinitas exprimatur: vnde et in baptismo Christi (ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi) affuit trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in uoce, Filius in humana natura, Spiritussanctus in columba.

(Ar. 2. huius quæst.)

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex speciali Christi reuelatione Apostoli, in primitiua ecclesia in nomine Christi baptizabant: ut nomen Christi (quod erat odiosum iudæis & gentilibus) honorabile redderetur per hoc, quòd ad eius inuocationem Spiritussanctus dabatur in baptismo.

Ad 2^m dicendum, quòd Ambrosi. assignat rationem, quare conuenienter talis dispensatio, fieri potuit in primitiua ecclesia: quia scilicet ĩ nomine Christi tota trinitas intelligitur. Et ideo seruabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Christus tradidit in euangelio.

Ad 3^m dicendum, quòd Nicolaus Papa dictum suũ confirmat ex duobus præmissis. Et ideo eius respõsio patet, ex primis duabus solutionibus.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum sextum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore unica est conclusio: Quicquid deest ad inuocationem plenam Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Probatur. Sacramentũ habet efficaciam ab institutione Christi. ergo si prætermittatur aliquid eorũ, quę Christus instituit circa sacramentum, tollitur efficacia eius. ergo si prætermittatur plena inuocatio trinitatis in baptismo, tollitur integritas baptismi. Et probatur hæc ultima consequentia: quia Christus instituit baptismum in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Deinde excludit Auctor responsionem dicentem, quòd sufficit inuocare trinitatẽ implicite, uel quia in inuocatione unius psonæ ĩcluditur alia: uel quia recta fide interiori inuocantur omnes personæ, quãuis totaliter non explicẽtur oẽs. Contra hanc respõsionẽ arguit Auctor, quia sacramẽtũ sicut constat ex materia sẽsibili, ita debet cõstare ex forma sẽsibili, ac per hoc nec intellectus cointelligẽs ĩ una psona aliã, nec fides recta de oĩbus personis supplet defectũ formæ sensibilis. Et cõfirmat ex baptismo Chri: quia ibi tres personæ in forma sensibili apparuerunt.

(4. d. 3. art. 2. q. a. ad 3. Et 1. Corinth. 1. lec. 2)

¶Aduerte hic, hæc Auctoris uerba directe excludere respõsiones sumptas ex 3. cap. lib. primi Ambrosii de Spiritusancto, flata a Magistro sententiarũ 3 dist. 4

¶Aduerte secundo, tractari hic duas quæstiones tãquàm unã: altera siquidẽ quæstio est, an baptism*, in quo omittitur inuocatio alicuius personæ trinitatis, sit uerus. Altera uero quęstio est, an baptismus celebrat* in nomine Christi, sit uerus. Et Magister siquidẽ sententiarũ separatĩ eas tractat. Auctor uero cõiunctim ut hic patet, ille nõ idẽ de utraque quæstione iudicium habet, iste idem sentit de utraq; eadem ratione: puta quia Christus nomen unius personæ est, & propterea non directe in litera respondit quęsito, puta baptismus in nomine Christi non potest dari, sed uniuersalem negatiuam pro responsione dedit, scilicet nõ potest baptismus dari omisso quocumq; ad plenam inuocationem trinitatis requisito.

Articvlvs VII.

Vtrum immersio in aqua, sit de necessitate baptismi.

Ad septimvm sic proceditur. Videt' quòd immersio in aqua sit de necessitate baptismi: ut enim dicitur Ephes. 4. una fides, unum baptisma: sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. ergo uidetur quòd non possit esse baptismus sine immersione.

(4. di. 3. ar. 4 q. 1)

¶ 2 Præter. Apostolus dicit Romano. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sed hoc fit per immersionem: dicit enim Chrysost.* super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &c. Sicut in quodam sepulcro in aqua submergentibus nobis capita uetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde nou* rursus ascẽdit. ergo uidetur quòd immersio sit de necessitate baptismi.

(Hom. 24. in Ioannem, post mediũ to. 3)

¶ 3 Præt. Si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeret' quòd pari ratione sufficeret, quãlibet partẽ aqua perfundi: sed hoc uĩ incõueniẽs: quia originale peccatum, contra quod præcipue dat' baptismus, nõ est in una tantum corporis parte. ergo uidet'

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum septimum.*

In titulo sumitur immersio, ut distinguitur cõtra aspsionem & effusionem. ¶In corpore una cõclusio est. Immersio nõ est de necessitate baptismi. Probatur: Ablutio corporis fieri põt per aquã, non solum per modũ immersionis, sed ẽt per modũ aspersiõis uel effusionis. ergo immersio nõ est de necessitate baptismi. Probatur consequẽtia: quia ĩ baptismo assumitur aqua ad abluendum corpus. quod probatur: quia significat sic ablutionem interiorẽ a peccatis. Processum cũ multis auctoritatib* & adiunctis ad bonitatem doctrinę, quia satis patet in litera, pertranseo.

Universidad de Deusto Biblioteca

quod requiratur immerſio ad baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

Sed contra eſt, quòd Heb. 10. dicitur, Accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda a cõſcientia mala, & abluti corpus aqua mũda.

Respon. Dicendum, quòd aqua aſſumitur in ſacramento baptiſmi, ad uſum ablutionis corporalis, per quam ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolum per modum immerſionis, ſed ẽt per modum aſperſionis uel effuſionis. Et ideo quamuis tutius ſit baptizare ꝑ modũ immerſionis (quia hoc habet cõmunior uſus) poteſt tamẽ fieri baptiſmus per modũ aſperſionis, uel etiam per modum effuſionis, ſecundum illud Ezec. 36 G effundam ſuper uos aquam mundã: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe: & hoc præcipue propter neceſſitatem: uel quia eſt magna multitudo baptizãdorum, ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quòd crediderũt una die tria millia, & alia 5. millia. Quandoque autem põt imminere neceſſitas propter paucitatem aquæ: uel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtẽtare baptizandum: uel propter debilitatem baptizandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. et ideo dicendum eſt, quòd immerſio non eſt de neceſſitate baptiſmi.

Ad primum ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt per accidens, non uariant ſubſtantiam rei. Per ſe H autem requiritur ad baptiſmum corporalis ablutio ꝑ aquam: unde & baptiſmus lauacrũ nominatur, ſm illud Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitę. Sed ꝙ fiat ablutio hoc uel illo modo, accidit baptiſmo: et ideo talis diuerſitas nõ tollit unitatẽ baptiſmi.

Ad 2^m dicendum, quòd in immerſione expreſſius repræſentatur figura ſepulturæ Chriſti, & ideo hic modus baptizandi eſt communior, & laudabilior: ſed in alijs modis baptizandi repræſentatur aliquo modo, licet non ita expreſſe: nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, uel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

Ad 3^m dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora mẽbra, eſt caput in quo uigent omnes ſenſus, & interiores & exteriores. Et ideo, ſi totum corpus aqua non poſſit perfundi propter aquæ paucitatem, uel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere: in quo manifeſtatur principium animalis uitę. Et licet per membra, quæ generationi deſeruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergẽda, quàm caput, quia per baptiſmũ non tollitur trãſmiſſio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima a macula, & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lauari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In ueteri autẽ lege remedium contra originale peccatum, inſtitutũ erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ, cuius fidem circuncisio ſignificabat, ut dicitur Rom. 4.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæſextæ Articulum octauum.*

4.d.3.ar.4. q.2.& 3. Et diſt.23.q.1. artic.1.q.2. cor.

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpore articuli duo fiunt: primo, reſpondet quæſito, quantum ad neceſſitatem ſacramenti: ſecundo reſpõdet quæſito, quantum ad neceſſitatem mandati eccleſiaſtici.

¶ Quo ad primũ unica concluſio eſt: utrũque licite fieri poteſt, ſcilicet & ſemel & ter immergere. Probatur tripliciter. Primo ratione: Ad baptiſmum per ſe requiritur ablutio, per accidens autem modus ablutiõis. ergo. ſecundo auctoritate Greg. tertio ex ſignificatione, tam unicæ quàm trinæ immerſionis.

¶ Quo ad ſecundũ, uariata ponitur & mutata eccleſię inſtitutio diuerſis tẽporibus diuerſis ex cauſis, & tandem infert grauius peccare, qui nunc non ſeruãt trinã immerſionẽ. ubi ſcito, quòd licet hodie qui baptizantur in fontibus immergãtur, & forte ter: hi tñ qui baptizãtur in domibus, per modũ effuſionis baptizantur. Et ꝓpterea nullũ peccatũ cõmittere uidentur, qui ter non immergũt, cum nec ſemel immergãt abſque peccato.

¶ In reſponſione ad tertium, dubium occurrit, an trina immerſione intẽta a miniſtro, ſi aliqua omittat̃, ſit uerus baptiſmus. Et eſt ratio dubii: quoniam ſi trina immerſio intẽdatur baptiſmus non perficitur in prima immerſione, ut Auctor explicat in ar. 4. tertiæ diſtinctio. quarti ſentent. Huius autem oppoſitum uidetur ex eo, quòd huiuſmodi intentio miniſtri non addit neceſſitatem nouæ immerſionis poſt primam.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia intentio miniſtri fundatur ſup ritu eccleſiæ, eadẽ eſt intentio miniſtri intẽdentis exercer̃ trinã immerſionem, & eccleſię inſtituentis illã. cõſtat aũt ꝙ eccleſia inſtituit trinam immerſionem, nõ ut ſubſtãtiale ſacramenti, ſed ut cęremoniale eiuſdẽ: qm̃ nõ niſi ad ſignificãdũ uel Trinitatem perſonarũ, uel triduum ſepulturæ, illam inſtituit. intentio ergo miniſtri ad trinam immerſionẽ fertur, non ut ad rẽ neceſſariam ſacramento, ſed ut ad cæremoniam eiuſdem, omiſſio autem cæremoniæ non tollit ueritatem baptiſmi. Et propterea ſi ex incuria aut caſu alio miniſter intendens trinam immerſionem, perficiat proferre uerba formæ ante ſecundam aut tertiam immerſionem, baptiſmus perfectus eſt, & quæ non eſt facta immerſio durantibus uerbis ſupflue poſt uerba adderet̃, quoniam non eſſet amplius baptiſmi pars.

¶ Ad obiectionẽ autem inductam, dicitur quòd intelligun tur uerba Auctoris de unica immerſiõe ſub ratione partis. In caſu autem noſtro. ſ. quo uerba præuenirent ſecundã immerſionẽ, unica immerſio ex ipſa ſeparatione ab aliis immerſionibus, haberet rationẽ totius. quod ut melius intelligas, aduerte ablutionẽ eſſe quoddam totum ſucceſſiuum, & integrari ex partibus ſucceſſiuis & cõtinuis: ſucceſſiuis quidem omnibus: continuis uero quandoq; omnibus, quandoque quibuſdam. Nã quælibet ablutio per immerſionẽ in tẽpore fit, & per partes ſucceſſiuas ac cõtinuas immerſiones, & rurſus quælibet triũ immerſionum inter ſe diſcretarum, pars eſt unius ablutionis, quam baptiſmum uocamus. Quo fit, ut quia totum ſucceſſiuũ ex qualibet ſui parte infertur (ẽ enim dies, quæcumque hora diei ſit: & ſimiliter mouetur aliquis, in quacumq; motus parte inueniatur) ex quacumque immerſione, immo ex quacũq; immerſiõis parte ſufficiẽte, ad abluẽdũ, ablutio infertur, ac per hoc baptiſmus, ſi in toti⁹ rõnẽ trãſeat: hñt.n. unius immerſionis partes, & ſingulę immerſiones partiũ rõnem, dũ in ſuo toto ſumuntur, & ſola ſeparatio ab aliis partibus, illi uel illis rationẽ toti⁹ largitur, ut accidit in diuiſione cõtinui permanẽtis. Miniſtro ergo intendẽte trinã immerſionẽ, quãdiu immerſiones ſeu earũ partes habẽt rõnem partiũ baptiſmi ex parte materiæ, hoc eſt ablutionis, nõ perficitur baptiſmus: ſed ſi pars aliqua ſortiretur rõnem totius ex hoc, ꝙ in ea finiret̃ prolatio formæ, undecũq; hoc accidat, ablutio baptiſmalis perfecta eſt. Peccat tamẽ miniſter, præueniẽs ſecundã aut tertiã immerſionem prolatione uerborũ integra: tãquã omittẽs alíq immerſionẽ.

Refertur hoc ĩ Decr. & de conſ. d.4.c. Poſtquam.

De conſecr. d.4.c. Multi ſunt.

Lib.1.epiſt. 41.a med. Alias Leonardo.

Ar. præced. ad 1.

In argu. ſed contra.

In cano.49 & habetur de conſecr. d.4.c. Si qs presbyter.

Tract.11.t.9

In concil. Tolet. 4.canon.5

Quæſt.51 art.4.& 53. art.1.

Loco citato in argum.

In ſol. præc.

Quæſt. 64. art.8

In com. c.4 ad Eph. ſup illud: una fides, unũ baptiſma, t.9. refertur de conſec. d.4. c. Eodẽ modo.

Articulus VIII.

Vtrum trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

Ad octauum ſic procedit̃. Videtur quòd trina immerſio ſit F de neceſſitate baptiſmi. Dicit enim Auguſtinus in quodam ſermone de Symbolo ad baptizatos, Recte tertio merſi eſtis: quia accepiſtis baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis: recte tertio merſi eſtis: quia accepiſtis baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti, qui tertia die reſurrexit a mortuis: illa enim tertio repetita immerſio, typum dominicæ exprimit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis in baptiſmo: ſed utrumque uidetur G ad neceſſitatem baptiſmi pertinere, ſcilicet & quòd ſignificetur in baptiſmo Trinitas perſonarum, & quòd fiat configuratio ad ſepulturam Chriſti. ergo uidetur quòd trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

¶ 2 Præter. Sacramenta ex mandato Chriſti efficaciam habent: ſed trina immerſio eſt ex mãdato Chriſti: ſcribit enim Pelagius Papa * Gaudentio epiſcopo, euangelicum præceptũ ipſo Domino deo, H & ſaluatorẽ noſtro Ieſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina immerſione ſanctum baptiſmum unicuiq; tribuere. ergo ſicut baptizare in nomine Trinitatis, eſt de neceſſitate baptiſmi, ita etiam baptizare trina immerſione, uidetur eſſe de neceſſitate baptiſmi.

¶ 3 Præter. Si trina immerſio non ſit de neceſſitate baptiſmi. ergo ad primam immerſionem aliquis baptiſmi conſequitur ſacramentum. I Si ergo addatur ſecunda uel tertia, uidetur, quòd ſecundo uel tertio baptizetur, quod eſt inconueniens. non ergo una immerſio ſufficit ad ſacramentum baptiſmi, ſed trina immerſio uidetur eſſe de neceſſitate ipſius.

Sed contra eſt, quòd Gregor. † dicit ſcribens * Leandro epiſcopo, Reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate uel tertio, uel ſemel immergere, quoniam & in tribus immer K ſionibus perſonarum Trinitas, & una poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari.

Respon. Dicendũ, quòd (ſicut prius dictum*) ad baptiſmũ per ſe requirit̃ ablutio aquæ, quę ẽ de neceſſitate ſacramẽti, modus aũt ablutionis ꝑ accidens ſe habet ad ſacramẽtũ. Et ideo, ſicut ex ꝑdicta auctoritate Greg.* patet, quãtũ ẽ ꝺ ſe, utrũque licite fieri põt. ſ. & ſemel et ter immergere: quia unica immerſiõe ſignificat̃ unitas mortis Chr̃i et unitas deitatis: ꝑ trinã aũt immerſionẽ

ſignificatur triduũ ſepulturæ Chriſti, & etiam trinitas perſonarum: ſed diuerſis ex cauſis ſecundum ordinationem eccleſiæ, quandoque inſtitutus eſt unus modus, quandoque alius: quia (enim a principio naſcentis eccleſiæ, quidam de Trinitate male ſentiebãt, Chriſtum purum hominem eſſe æſtimãtes, nec dici filium dei & deũ niſi propter meritum eius, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, ſed in commemoratione mortis B Chriſti, & una immerſione: quod reprobatum fuit in primitiua eccleſia. unde in canonibus apoſtolorum * legitur, ſi quis presbyter aut epiſcopus non trinam immerſionem unius miniſterij, ſed ſemel mergat in baptiſmate, quod dari a quibuſdam dicitur in morte Domini, deponatur: non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris & Filii & Spirituſſancti. Poſtmodum uero inoleuit quorundã ſchiſmaticorum & hæreticorũ er- C ror, homines rebaptizantium: ſicut de Donatiſtis Auguſtin. * narrat ſuper Ioan. Et ideo in deteſtationem erroris eorum, fuit ſtatutũ † in Concilio Toletano, quòd fieret una ſola immerſio: ubi ſic legitur, Propter uitandum ſchiſmatis ſcandalum, uel hæretici dogmatis uſum, ſimplam teneamus baptiſmi immerſionem: ſed ceſſante tali cauſa communiter obſeruatur in baptiſmo trina immerſio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quaſi ritum eccle- D ſiæ non obſeruans, nihilominus tamen eſſet baptiſmus.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Trinitas eſt ſicut agens principale in baptiſmo: ſimilitudo autem agentis peruenit ad effectum ſecundum formam, & non ſecundum materiam. et ideo ſignificatio Trinitatis fit ĩ baptiſmo per uerba formæ: nec eſt de neceſſitate, quòd ſignificetur Trinitas per uſum materiæ: ſed hoc fit ad maiorem expreſ E ſionem: ſimiliter etiam mors Chriſti figuratur ſufficienter in unica immerſione. Triduum autem ſepulturæ non eſt de neceſſitate ſalutis noſtræ: quia etiam ſi una die fuiſſet ſepultus uel mortuus, ſuffeciſſet ad perficiendam noſtram redemptionem: ſed triduum illud ordinatur ad manifeſtandum ueritatem mortis, ut ſupra * dictum eſt. et ideo patet, quòd trina immerſio, nec ex parte Trinitatis, nec A ex parte paſſionis Chriſti, eſt de neceſſitate ſacramenti.

Ad 2^m dicendum, quòd Pelagius Papa † intelligit trinam immerſionem eſſe de mandato Chriſti in ſuo ſimili: in hoc ſcilicet ꝙ Chriſtus præcepit baptizari in nomine Patris & Filij & Spirituſſancti: non tamen eſt ſimilis ratio de forma, & de uſu materiæ, ut dictum eſt. *

Ad 3^m dicendum, quòd (ſicut ſupra † dictum eſt) intentio requiritur ad baptiſmum, & ideo ex intentione miniſtri eccleſiæ, qui intẽdit unum baptiſmum dare trina immerſione, efficitur unum baptiſma: unde Hieronym. dicit * ſuper epiſtolam ad Philipp. Licet ter baptizetur, id eſt immergatur, propter myſterium Trinitatis, tamen unum baptiſma reputatur: ſi uero intenderet, ad unamquamque immerſionem unum baptiſma dare, ad ſingulas immerſiones repetens uerba formæ, peccaret, quantum in ſe eſt, pluries baptizans

Articulus IX.

Vtrum baptiſmus poſſit iterari.

Ad nonum ſic proceditur. Videtur, quòd baptiſmus poſſit iterari. Baptiſmus enim uidetur inſtitutus ad ablutionem peccatorum: ſed peccata iterantur. ergo multo magis baptiſmus debet iterari: quia miſericordia Chriſti tranſcendit hominis culpã.

¶ 2 Præter. Ioannes Baptiſta præ- D cipue fuit a Chriſto commendatus, cum de eo dictum ſit Matthæ. 11. Inter natos mulierũ non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta: ſed baptizati a Ioanne, iterum baptizabantur, ut habetur Actuum 19. ubi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptiſmo Ioannis. ergo multo fortius illi, qui ſunt baptizati ab hæreticis uel peccatoribus, ſunt rebaptizandi.

¶ 3 Præter. In Niceno Concilio E ſtatutum eſt, ſi quis confugerit ad eccleſiam catholicam de Paulianiſtis & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere: uidetur autem eſſe eadem ratio de alijs hæreticis. ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶ 4 Præt. Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem: ſed de quibuſdam baptizatis aliquando dubitatur, an ſint baptizati. ergo uidetur quòd debeant iterum baptizari.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæſextæ Articulum nonum.*

IN titulo tã huius, quàm triũ ſequentium articulorum, & ſimiliter in omnibus his, quæ in illis continentur, nihil aliud ſcribendum occurrit, niſi quòd Scotus in 4. ſentent. diſtinct. 6. duas rationes in litera noni articuli, ſcilicet ſecundam & tertiam arguit. Secundam quidem: quia in morte Chriſti baptizati ſumus, dicit non concludere: quia pœnitentia uirtutem quoque habet a paſſione Chriſti, & tamẽ eſt iterabilis. Tertiã uero, quia imprimit characterem indelebilẽ, dicit probare ꝑ immanifeſtius: quoniã a principio inſtitutionis baptiſmi manifeſtum fuit, ꝙ non licuit iterare ipſum, & character erat occultus.

¶ Ad primũ horum dr̃, ꝙ uis rationis cõſiſtit in repræſentatione (quia. ſ. ĩ baptiſmo r̃præſentat̃ mors Chriſti) & non in efficacia uirtutis a paſſione Chriſti, ut arguens refert: unde argumentum nihil obſtat: quoniam pœnitentia non aſſimilat hominem Chriſto mortuo: ſed baptiſmus cõſepeliẽs Chriſto mortuo hominẽ, qui baptizatur.

4.diſt. 6.q. 2.ar.1.q.1. Et 4 cõ.tra. 59.ſ. Et ca. 70.& 71. Et Ioan. 3. Et Epheſ.4 lec.2.

In conc. 1. Nicæ. can.9

Universidad de Deusto Biblioteca

Q. præc. ar. 3.

¶ Ad secundum dicitur, quòd si Auctor reprehendendus est, oportet quoq; reprehendere synodũ florentinã sub Eugenio IIII. dicentẽ, Tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quę charactei ẽ, idest, spirituale signũ, imprimunt in anima indelebile: unde in eadẽ persona non reiterãtur. Licet ergo ex posterius manifestis rationem reddere eorum, quę prius tempore nota fuerint: de multis enim conclusionibus notis apud priscos, posteriores adinuenerunt propter quid.

§5 Præte. Eucharistia est perfectius sacramentum quàm baptismus, ut supra dictum est: sed sacramentũ eucharistiæ iteratur. ergo uidetur quòd multo magis baptismus possit iterari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, unum baptisma.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus iterari non potest. Primo quidem, quia baptismus est quædam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur ueteri uitæ, & incipit nouam uitã agere: unde dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritusancto, nõ potest introire in regnũ dei: unius autem non est nisi una regeneratio, & ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio: unde August.* dicit super illud Ioan. 3. Numquid potest in uẽtrem matris suæ iterato introire, & renasci. Sic tu, inquit intellige natiuitatẽ spũs, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus: secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in nouitatem uitæ. Christus autem semel tantum mortuus est, & ideo baptismus iterari non debet: propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari uolentes dicitur, Rursus crucifigentes sibimetipsis filiũ dei, ubi glo. dicit,* una Christi mors, unũ baptisma cõsecrauit: tertio, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur: unde sicut aliæ consecrationes non iterantur in ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod August. † dicit in 2. contra epistolam Parmeniani, quòd character militaris non reperitur, & quòd non minus hæret sacramentum Christi, quàm corporalis hæc nota, cum uideamus nec apostatas carere baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur. quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum: & ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, ut dicitur Roman. 5. Sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem, sic per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem uitæ.

Tract. 11. in Euan. Ioã. ante med. t. 9.

Gl. ord. sup illud, Renouari rursus ad pœnitentiam.

Lib. 2. c. 13. a med. t. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus operatur in uirtute passionis Christi, sicut supra dictum est.* Et ideo sicut peccata sequentia uirtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferũt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari: sed pœnitentia superueniẽte tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

Ar. 2. huius quæst.

AD 2^{m} dicendum, quòd sicut August. † dicit super illud Ioan. primo, Sed ego nesciebam eum, Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quia Ioan. dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.

Tract. 5. de clinãdo ad fi. to. 9

AD 3^{m} dicendum, quòd Pauliani, & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis: unde Greg.* dicit scribens,* Quirino episcopo, Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, sicut sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis: quia & illi Christum deum nõ credunt, existimantes, ipsum scilicet esse purũ hominem, & isti scilicet Cataphrygę, Spiritumsanctum peruerso sensu esse purum hominem Montanũ scilicet credunt) tales cum ad sanctam ecclesiam ueniunt, baptizentur, quia baptisma non fuit, quod in errore positi, sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt: sed (sicut in regulis ecclesiasticis † dicitur) si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & ueniunt ad catholicã fidem, recipiantur ut baptizati.

In epist. li. 9 epist. 61. paulo a pri. *Alias Quidio seu Quirito.

De ecclesia. dogm. c. 52. to. 3. in Au.

AD 4^{m} dicendum, quòd sicut dicit Decret. Alexandri † III. De quibus dubium est an baptizati fuerint baptizentur his uerbis præmissis, Si baptizatus es, ego non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, & cet. non enim uidetur iterari quod nescitur esse factum.

De Bapt. & eius effectu c. De quibus. est c. 2. D. 265 & 183

AD 5^{m} dicendum, quòd utrumque sacramentũ, scilicet baptismi & eucharistiæ est repræsentatiuũ dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nã in baptismo commemoratur mors Christi, inquãtum homo Christo commoritur & in nouam uitam regeneratur: sed in sacramento eucharistiæ commemoratur mors Christi, inquantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conuiuium, secundum illud 1. Corin. 5. Pascha nostrũ immolatus est Christus, itaq; epulemur. Et quia homo semel nascitur, multotiens autem cibatur: semel tantum datur baptismus, multotiens autem eucharistia.

ARTICVLVS X.

Vtrum ritus, quo ecclesia in baptizando utitur, sit conueniens.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit conueniens ritus, quo ecclesia utitur in baptizando. Vt enim dicit Chrys. numquã aquę baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Hoc autẽ factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo epiphaniæ. ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quàm in uigilia Paschę & in uigilia Pentecostes.

4. dis. 2. q. 1. art. 3. ad primum. Et d. 6. q. 2. ar. 1. q. 1 Refertur de cõsecr. d. 4. c. Nũquam.

§2 Præt. Ad idem sacramentum non uidetur pertinere diuersarum materiarum usus: sed ad baptismũ pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, & tertio chrismate ĩ uertice.

§3 Præt. In Christo Iesu non est masculus & femina, barbarus & scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiusmodi differentiæ. Multo igitur minus diuersitas uestium aliquid operatur in fide Christi. inconuenienter igitur baptizatis traditur candida uestis.

¶4 Præt. Sine huiusmodi obseruantiis potest baptismus celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, uidentur esse superflua, & ita inconuenienter ab ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

SED CONTRA est, quòd ecclesia regitur Spiritusancto, qui nihil inordinatum operatur.

RESPON. Dicẽdum, quòd in sacramento baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est, quod ad quandam solennitatẽ sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti, et minister, qui ẽ causa instrumẽtalis, & usus materiæ, scilicet ablutio

ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum. Cetera uero omnia, quæ in ritu baptizandi obseruat ecclesia, magis pertinent ad quandam solennitatem sacramenti. Quæ quidem adhibẽtur sacramẽto propter tria. Primo quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solẽnitate, de facili ab aliquibus æstimaretur, quasi quædam communis ablutio. Secundo ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui literis non erudiũtur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa: puta per picturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, uel instruuntur uel solicitantur ad quærendum de his, quæ per sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quędam alia scire circa baptismum, conueniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus signis repræsentarẽtur. Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, cohibetur uis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioannis, ut supra dictum est:* quo quidem baptismo non baptizantur fideles: sed potius baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus) & ex spiritusancto, secundum illud Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, & cet. & ideo solennis baptismus agitur in ecclesia, & in uigilia Paschæ, quando fit commemoratio dominicæ sepulturæ, & resurrectionis eiusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum die baptismo discipulis dedit, ut habetur Matthæ. ultimo,) & in uigilia Pentecostes quando incipit celebrari solennitas spiritus sancti, unde & apostoli leguntur ipso de Pentecostes, quo spiritum sanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

Art. 2. huius q. & qu. 39. ar. 3

AD 2^{m} dicendum, quòd usus aquę adhibetur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed usus olei uel chrismatis adhibetur ad quandam solennitatem, nam primo baptizandus iungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta dei, ut Ambrosi.* dicit in lib. de sacramentis; sicut pugiles inungi consueuerunt: uel sicut Innocent. dicit in quadam Decret. † de sacra unctione, baptizandus in pectore inungitur, ut per spiritussancti donum errorem abiiciat & ignorantiam: & fidem rectam suscipiat, quia iustus ex fide uiuit. Inter scapulas autem inunguntur, ut per spiritussancti gratiam excutiãt negligentiam, & torporem, & bonam operationẽ exerceat: quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum, sit munditia cogitationum in pectore, & fortitudo laborum in scapulis: post baptismum uero (ut Rabanus* dicit) statim signatur in cerebro a p̃sbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, ut Christi regni particeps fiat, & a Christo Christianus possit uocari. uel sicut Ambrosi. † dicit, unguentum super caput effunditur: quia sapientis sensus in capite eius, ut scilicet sit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

Li. 1. c. 2. li. 3. c. 1. to. 4 Lib. 1. Dec. tit. 15. c. Cũ uenisset, a med. illius.

Lib. 1. de instit. cler. ca. 28. refertur de conse. d. 4. c. Postquã Li. 3. de sac. c. 1. in prin. to. 4

AD 3^{m} dicendum, quòd uestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quòd non liceat ei aliis uestibus uti: sed in signum gloriæ* resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem uitæ, quam debet post baptismum obseruare, secundum illud Roman. 6. In nouitate uitæ ambulemus.

Alias glosa.

AD 4^{m} dicendum, quòd ea pertinent ad solennitatem sacramenti, & si non sint de necessitate sacramenti: non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est.*

In corp. ar.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter describantur triu bapt ismata.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter describãtur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, scilicet spiritussancti: quia apostolus dicit Ephe. 4. Vna fides, unũ baptisma: sed non est nisi una fides. ergo non debent poni tria baptismata.

4. di. 4. q. 3. articu. 3. Et quol. 6. ar. 4 Et Io. 3. lec. 1. fi. & Heb. 6. co. 3. fi.

§2 Præt. Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supra dictis patet:* sed solus baptismus aquæ, ẽ sacramentum. ergo non debent poni alia duo baptismata.

Q. 65. ar. 1.

§3 Præt. Damasce. † in 4. lib. determinat plura alia genera baptismatum. non ergo debent poni solum tria baptismata.

Lib. 4. orth. fidei ca. 10. post med.

SED CONTRA est, quòd super illud Heb. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit gl.* Pluraliter dicit: quia est baptismus aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis.

Glo. ordin. ibid.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) baptismus aquę efficaciam habet a passione Christi (cui aliquis configuratur per baptismũ) & ulterius sicut a prima causa a spiritusancto. Licet autẽ effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectũ ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo: unde dicitur Apoca. 7. Hi sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per uirtutem spiritussancti cõsequitur effectum baptismi, non solum sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis, inquantum scilicet alicuius cor per spiritumsanctum mouetur ad credendum, & diligendum deum, & pœnitendum de peccatis: unde etiam dicitur baptismus pœnitẽtiæ. Et de hoc dicitur Is. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarũ Sion, et sanguinẽ Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicii, & spiritu ardoris. sic igitur utrũque aliorum baptismatum nominatur baptismus, inquantum supplet uicem baptismi aquæ: unde dicit Augu.* in 4. lib. de Vnico baptismo paruulorum: Baptismi uicem aliquãdo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leue documentũ assumit, quod etiam atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod baptismo deerat posse supplere: sed etiam fidem, confessionẽq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustijs temporum succurri non potest.

Q. 62. ar. 5. Et q. 66. ar. 2.

Li. 4. de Baptis. contra Donatistas c. 22. in pri. t. 7

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ, qui efficaciã habet & ex passione Christi & ex Spiritusancto, & ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis.

AD 2^{m} dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacramentum habet rationem signi: alia uero duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quantũ ad rationem signi, sed quãtum ad effectum baptismatis: & ideo non sunt sacramenta.

Q. 60. ar. 1

Li.4.ortho. fi.cap.10.a med.

Ad 3^m^ dicendum, quòd Damascen.* ponit quædã baptismata figuralia: sicut diluuium, quod fuit signũ nostri baptismi, quantum ad saluationem fidelium in ecclesia, sicut tunc paucæ animæ saluæ factæ sunt in arca, ut dicitur 1. Petri. 3. ponit etiam transitum maris Rubri: qui significat nostrum baptisma, quantum ad liberationem a seruitute peccati: unde & apostolus dicit 1. Corinthio. 10. quòd omnes baptizati sunt in nube & in mari: ponit etiam ablutiones diuersas, quę fiebant in ueteri lege præfigurantes nostrum baptisma, quantum ad purgationem peccatorum: ponit etiam baptismum Ioannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

Articvlvs XII.

Vtrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

4.dis.4.q.3. ar.3.q.4.Et Heb.6.co.3 fin.

Ad dvodecimvm sic proceditur. Videtur quòd baptismus sanguinis nõ sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit characterem: quod quidem baptismus sanguinis non facit. ergo baptismus sanguinis non est potior, quàm baptismus aquæ.

¶ 2 Præter. Baptismus sanguinis non ualet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Cor. 13. si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis. non enim soli martyres saluantur. ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus aquæ, habet efficaciam a passione Christi (cui secundum prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet a Spiritusancto, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritumsanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &cet. ergo baptismus flaminis potior est, quàm baptismus sanguinis, non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Habetur in lib. de eccl. dogm.c.74. tom.3

Sed contra est, quòd August.* ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismum, dicit, baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore: ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine: ille per impositionem manus pontificis, recipit Spiritumsanctum: hic templum efficitur Spiritussancti.

Ar.præced.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritussancti, dicuntur baptismata, inquantum efficiũt effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquę efficaciam habet a passione Christi, & a Spiritusancto, ut dictum est: * quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum trium baptismatum: excellentissime tamen in baptismo sanguinis: nam passio Christi, operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem repræsentationem: in baptismo autem flaminis uel pœnitentiæ, per quandam affectionem: sed in baptismo sanguinis, per imitationem operis: similiter etiã uirtus Spiritussancti operatur in baptismo aquæ, per quandam uirtutem latentem: in baptismo autem pœnitentiæ, per cordis commotionem, sed in baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis secundum illud Ioannis 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat

Ar.præced.

F quis pro amicis suis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd character est res, & sacramentum: non autem dicimus quòd baptismus sanguinis, præeminentiam habeat secundum rationem sacramenti: sed quantum ad sacramenti effectum.

Ad 2^m^ dicendum, quòd effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate. ex quo patet, quòd baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non econuerso: unde * ex hoc ipso probatur perfectior.

Ca.3.eccle. hier.p.1.& 3.

G Ad 3^m^ dicendum, quòd baptismus sanguinis præeminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritussancti, ut dictum est.*

In corp.ar.

Qvaestio LXVII.

De ministris, per quos traditur baptismi sacramentum in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum baptismi.

H

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum ad diaconũ pertineat baptizare.
¶ Secundo, Vtrũ pertineat ad presbyterũ, uel solum ad episcopũ.
¶ Tertio, Vtrum laicus possit sacramentum baptismi conferre.
¶ Quarto, Vtrum hoc possit facere mulier.
¶ Quinto, Vtrum non baptizatus possit batizare.
¶ Sexto, Vtrum plures possint simul baptizare unum & eundẽ.
I ¶ Septimo, Vtrũ necesse sit aliquẽ esse, qui baptizatũ de sacro fonte recipiat.
¶ Octauo, Vtrum suscipiẽs aliquẽ de sacro fonte, obligetur ad eius instructionem.

Articvlvs I.

Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd ad officiũ K diaconi ptineat baptizare: simul.n. iniungitur a Domino officiũ prędicandi euangeliũ & baptizãdi, ſm illud Mat. ult. Eũtes docete oẽs gẽtes, baptizantes eos, &c. sed ad officiũ diaconi pertinet euãgelizare. ergo uidetur quòd etiam ad officiũ diaconi pertineat baptizare.

¶ 2 Præ. Secũdũ Dion. † 5. c. eccl. hie. purgare ptinet ad officiũ diacõi: sed purgatio a peccatis maxime fit per baptismũ, secundũ illud Eph. 5. Mũdãs eã lauacro aquæ in uerbo uitæ.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum primum.*

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpore omnia clara sũt. Dubiũ tamen unum restat, quo pacto uerum sit, diaconis nõ cõuenire prædicãdi & baptizandi officiũ, cum in diaconorũ ordinatione expresse dicatur Diaconũ oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare: ex quo loco habetur argumentũ, & cõtra rationem Auctoris, & cõtra cõclusionẽ. Contra rationem quidẽ: quia dum hic exponit, ministeriũ diaconi respicere altar, apparet diaconos non nisi ut ministros se habere ad altare: sed respectu aliorum actuũ (puta prædicãdi & baptizandi) nõ põt inferri quòd ministerialiter tantũ deseruiant. Contra conclusionem autẽ, quia expresse attribuitur sibi & baptizare, & prædicare. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ utrumque uerum est diuersimode intelligendo. Nam ad diaconos spectat & baptizare, & prædicare ex impositione, hoc ẽ si ab episcopo, seu presbytero sibi imponatur, ut Pelagius dicit de consecratione dist. 4. cap. diacones. Non spectat autẽ ad diaconos prædicare, aut baptizare ex officio, ut in cap. constat de consecra. distinct. 4. dicitur. Ratio quoque literæ solida consistit, fundata super officio diaconi absolute: ex quo. n. officiũ eius est ministrare, infertur rationabiliter, ꝙ si actibus superiorum se immiscet, non nisi ministerialiter ad eos se habet, & ꝓpterea recte infertur, non competere sibi ex officio prædicare, aut baptizare: cum quo tamen stat, ut dictum est, quòd utrumque potest ei competere ex impositione: hoc enim ostẽdit ministrum ipsum esse officialium eorum, qui ex officio hæc possunt.

4.di.5.q.2. ar.1.q.2.Et d.7.q.3.ar. 1.qu.1.cor. Et d.13.q.3 artic.5.q.4. cor.

Cap.5.in p. 1.a med.ubi que ad fidelis partis.

ergo uidetur quòd baptizare pertineat ad diaconum.

¶ 3 Præt. De beato Laurentio legitur, quòd cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. ergo uidetur ꝙ ad diaconos pertineat baptizare.

Gelas. 1. in epist. ad episc. per Lucaniam c.9 Dis.93. ca. Diacones.

Sed contra est, quòd Gelas.* Papa dixit, & habetur in decret. 93. distinct. † Diacones propriam constituimus obseruare mẽsuram. & infra, Absque episcopo uel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus longius constitutis, necessitas extrema compellat.

Ca.7.cæle. hier. in pri. & c.8.circa prin.

Respon. Dicendum, quòd sicut cælestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (ut Dionysi.* dicit 7. cap. cælest. hierar.) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinũ accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri: quia uidelicet ad diacones non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præbere: sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconem non pertinet, quasi ex proprio officio, tradere sacramẽtum baptismi: sed in collatione huius sacramenti, & aliorum, C assistere & ministrare maioribus: unde Isidor. † dicit, ad diaconum pertinet assistere, & ministrare sacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, in patena & calice.

Habetur in decret.d.25 c.Perlectis. Et dicitur esse in epist. ad Ludifredum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare euangelium in ecclesia, et prędicare ipsum per modum catechizantis: unde & Dionysi.* dicit, quòd diaconi habent officium super immundos: inter quos ponit catechumenos: sed docere, id est, exponere euangelium, pertinet proprie ad episcopum, cuius actus est perficere, secundum Dionysi. † 5. cap. ecclesiast. hier. Perficere autem idem est D quod docere: unde non sequitur, quòd ad diacones pertineat officium baptizandi.

Cap.3.eccl. hier. Par.2. & 3.

Cap.5.in titu. de sacerdotum perfectionib. *Ca.2. par. 1.& 2.

Ad 2^m^ dicendum, quòd sicut Dionysi.* dicit in 2. c. eccles. hier. baptismus non solum habet purgatiuã, sed etiam illuminatiuam uirtutem, & ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet uel repellendo immundos, uel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

Ad 3^m^ dicendum, quòd quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus necessitate urgente in absentia maiorum baptizare: sicut patet ex auctoritate Gelasii * supra inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens, baptizauit.

In arg. Sed contra.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum secundum.*

In articulis secundo & tertio hoc solum pro nouitiis notandum est, quòd cum in calce secundi articuli dicitur, Effectus baptismi per nihil aliud suppleri potest, intelligẽdum est de integro effectu baptismi. Integer siquidẽ effectus baptismi claudit in se characterem. Et propter ea licet gratia cũ remissione toti⁹ culpæ & pœnæ, possit sine baptismo suppleri, ut patet in Latrone, character tamẽ suppleri non potest, & hoc loquendo de potentia ordinata sub diuinæ dispositionis prouidentia.

4.dis.5.q.2. ar.1.q.2.Et d.7.q.3.art. 1.q.1.cor.Et d.17.q.3. artic.3.q.2. cor.Et dist. 24.q.1.ar.2 ad 1. Q.Præc.ar. 1.arg.2

Articvlvs II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium præsbyterorum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtᵋ quòd baptizare nõ pertineat ad officium præsbyterorũ, sed solum episcoporum: quia (sicut dictum est*) sub eodem præcepto iniungitur Matth. ultim. officium docendi & baptizandi: sed docere quod est perficere, pertinet A ad officium episcopi, ut patet per Dionysi. † 5. & 6. cap. ecclesi. hier. ergo & baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

Cap.5.in p. 1. a medio.

¶ 2 Præt. Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem uidetur ad officium solius principis pertinere: sed principatum in ecclesia tenent episcopi: qui, ut dicitur in gloss.* Luc. 10 tenent locum apostolorũ, de quibus dicitur in psal. 44. Constitues B eos principes super omnem terrã. ergo uidetur, quòd baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

Est gl. Bedę Luc. 10. sup illud: Designauit Ies⁹ 72. dic. t. 2.

¶ 3 Præt. Isidor. † dicit, quòd ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, et cõfectio chrismatis, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras uirgines benedicit: sed his omnibus maius est sacramẽtum baptismi. ergo uidetur quòd multo magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.

Habetur in decr. dis. 25 c. Perlectis et dicitur esse in episto. ad Ludifredum.

Sed contra est, quod Isidor. * dicit in libro de officiis: constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.

Lib.2.c.24. non multũ remote ante finem.

Respon. Dicendum, quòd sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiãt, C sicut supra dictum est. * Illud autem est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apostoli 1. Corinth. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participam⁹. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis, unde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. & ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare: eiusdem enim uidetur esse operari totum, & partem in toto disponere.

Q.63.ar.1. 2.& 6.

Ad primvm ergo dicendum, quòd utrumq; officium. s. docendi & baptizandi, Dominus apostolis in- D iunxit, quorum uicem gerunt episcopi: aliter tamẽ & aliter. Nam officium docẽdi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tamquam principalissimũ. unde & ipsi apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum nos relinquere uerbum dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi cõmisit apostolis, ut per alios exercendum: unde & apostolus dicit 1. Corinth. 1. Nõ misit me Christus baptizare, sed euangelizare. et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum et sapientia ministri, sicut in docendo, ut patet ex supradictis.* in cuius etiam signũ nec ipse Dominus baptizauit, sed discipuli eius, ut dicitur Ioan. 4. Nec tamẽ per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest & superior: unde E & apostolus ibidem dicit se quosdam baptizasse.

Q.64.ar.5 6.& 9

Ad 2^m^ dicendum, quòd in qualibet republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora uero maioribus reseruantur, secundum illud, Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantũ modo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. et ideo baptizare pertinet ad minores principes ecclesiæ, id est, ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicit gloss.* Lucæ 10.

Est gl. Bedę loco citato in arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

† q.65.ar.3. ad 4.

Ad 3m dicendum, quòd (sicut supra dictum est †) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora, quæ episcopis reseruantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum laicus possit baptizare.

2.2.q.100. ar.2.ad primũ. Et 4.d. 5.q.2.ar.1. q.1.& 3.Et d.6.q.1.ar. 3.q.2.& 3. Ar.præced.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est*) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem: sed ea quę sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. ergo uidetur quòd laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

¶ 2 Præt. Maius est baptizare, quàm alia sacramentalia baptismi perficere: sicut catechizare, & exorcizare, & aquã baptismalem benedicere: sed hæc non possunt fieri a laicis, sed solum a sacerdotibus. ergo videtur, quòd multo minus laici possint baptizare.

¶ 3 Præ. Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia: sed laicus nõ potest absoluere in foro pœnitentiali. ergo neque potest baptizare.

In locis citatis artic. præ. in utroque argum. Sed contra,

SED CONTRA est, ꝙ Gelasius Papa & Isidor.* dicũt, quod baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.

RESPON. dicendum, quòd ad misericordiam eius, qui uult omnes homines saluos fieri, pertinet, ut in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem sacramenta maxime necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in uitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subueniri non potest, & adulti non possunt aliter quàm per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam, & quãtum ad pœnam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit cõmuuis* scilicet aqua, quæ a quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

Alias, communissima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam conuenientiam & solennitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamẽ sacramentum baptismi confert: nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

AD 2m dicendum, quòd illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem: non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt a laico, [d] sed solum a sacerdote, cuius est solenniter baptizare.

D.320.& 591.

AD 3m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) pœnitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus: potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat a tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

q.95.art.3. & 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier possit baptizare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit baptizare. F Legitur enim in Carthaginensi concilio, quòd mulier, quamuis docta & sancta, uiros in conuentu docere uel aliquos baptizare non præsumat: sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, secundum illud 1.Corinth. 14. Turpe est mulieri, in ecclesia loqui. ergo uidetur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

*In Conc.4 Carth. ca. 99.

¶ 2 Præt. Baptizare pertinet ad officium prælationis, unde a sacerdotibus habentibus curam animarũ G debet accipi baptismus: sed hoc nõ potest competere mulieri, secundũ illud 1.Timo.2. Docere mulieri nõ permitto, nec dominari in uirum, sed subditam esse. ergo mulier baptizare non potest.

¶ 3 Præter. In spirituali regeneratione uidetur aqua habere locum materni uteri (ut August.* dicit super illud Ioan. 3. Numquid homo potest in uentrem matris suæ iterato introire, & renasci?) ille autem H qui baptizat, uidetur magis habere patris officium: sed hoc non cõpetit mulieri. ergo mulier baptizare non potest.

*Tract. 11. paulo ante med. to. 9. Et de conse. d.4. ca. mulier.

SED CONTRA est, ꝙ Vrbanus Papa dicit,* & habetur in Decretis † 30. q. 3. Super quibus cõsuluit nos tua dilectio, hoc uidetur nobis hac sententia responden dum, ut baptismus sit, si instante necessitate femina puerum in nomine sãctæ Trinitatis baptizauerit.

*Vrb. Vita li psbytero Brixiẽ. scribens. † 30.q.3.ca. Sup quib.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ Christus est qui principaliter baptizat, secũ I dum illud Ioã. 1. Super quẽ uideris Spiritum descendentem & manentẽ, hic est qui baptizat. Dicitur autem Col. 3. ꝙ in Christo non est masculus & femina. et ideo sicut masculus laic9 potest baptizare quasi minister Christi, ita etiã & femina. Quia tamen caput mulieris est uir, & caput uiri est Christus (ut dicit 1.Cor. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia uiri: sicut nec laicus præsente clerico, nec cleric9 p̃ K sente sacerdote, qui tamẽ potest baptizare pręsente episcopo, eo quòd hoc pertinet ad officiũ sacerdotis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tñ priuata doctrina uel mõitione, aliquẽ instruere, ita nõ permittitur ei publice & solenniter baptizare, sed tamẽ põt baptizare in necessitatis articulo.

AD 2m dicendũ, ꝙ qñ baptismus solenniter & ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere a presbytero curã animarum habente, vel ab aliquo vice eius: hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

AD 3m dicendum, quòd in generatione carnali masculus & femina operantur secundum virtutem propriæ naturæ, & ideo femina non potest esse principium generationis [d] actiuum, sed passiuum tantum: sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi, & ideo eodem modo potest vir, & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, nõ esset rebaptizandus: sicut & de laico dictũ est: * peccaret tamen ipsa baptizãs, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

D. 661. Ar. præced.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum quartum & quintum.*

Sup.ar.3.& locis ibidẽ inductis.

IN articulis quarto & quinto dubium occurrit commune multis articulis, An baptizare extra necessitatis casũ eo modo, quo in necessitatis casu licet, sit peccatũ mortale. Verbi gratia, si laicus extra casum necessitatis baptizaret: aut si unus baptizarẽt duo simul dicẽdo, ego baptizo uos (quod in casu necessitatis licitum dicitur) & sic de aliis similibus ecclesiæ ordinationibus erga baptismũ non seruatis. Et ẽ ratio dubii, quia Auctor hoc tractans in calce corporis articul. 5. dicit, ꝙ grauiter peccaret uterque, scilicet baptizans & baptizatus, & per hoc impediretur baptismi effectus, licet nõ tolleretur sacramentũ. Vbi apparet ipsum sentire, quod est peccatũ mortale: qm̃ baptismi effectus nõ impeditur nisi per peccatum mortale.

¶ Ad huius euidẽtiã, scito Scotũ in 4. sent. dis. 6. sonare, ꝙ baptizans plures simul extra articulum necessitatis, dicendo, ego baptizo uos, peccat mortaliter, quia non seruat formam impositam sibi ab ecclesia: si tamen diligenter perspectum fuerit, & distinctum, peccatum mortale dupliciter hic inueniri posse, aut secundum se (hoc est ex suo genere) aut ex ecclesiæ præcepto, cũ mutationes, aut omissiones huiusmodi nõ constituãt actũ sacrilegum secundũ se (quod ex eo patet, quòd si actus esset secundũ se sacrilegus, in nulla necessitate esset licitus) restat ut aliunde peccatũ hoc sit mortale, si mortale est. Ex triplici aũt capite hoc dici posset: uel ex inobedientia, & sic ad hoc quòd esset mortale, exigeretur contemptus: uel ex præsumptione: puta quia laicus præsumit actum sacerdotis. uel ex modo institutionis ecclesiasticæ: puta quia ritus talis seruat & quasi necessari9: sicut sacrę uestes exigũtur ĩ cõsecratiõe eucharistię. Ex quibus apparet, quòd solĕniter baptizans

tãs tenetur sub peccato mortali seruare ritũ ecclesiæ: quod non ita intelligas, vt cuiuslibet cæremoniæ omissio sit peccatum mortale. Simili te si laicus solĕniter baptizare p̃sumeret a mortali non excusaret: sed vbi absq; solẽnitate baptizaret, & cõtẽptus atque præsumptio deessent extra necessitatis articulum (puta quia credunt se bene facere) mortale peccatum non video: imo Innocẽti9 III. a veniali etiã peccato excusat eũ qui credens se bene facere, baptizauit seipsum. Dicit enim (in ca. debitũ. extra de baptismo & eius effectu, de Iudæo in mortis articulo baptizante seipsum, si talis cõtinuo decessisset ad patriam protinus euolasset.

¶ Ex quo loco argumentum sumitur magnum, quòd si error commissus circa baptismum tantus ac talis, vt tollat baptismum, qualis est error baptizantis se ipsum, excusatur nõ solum a mortali, sed etiam a veniali propter conditionem personæ, alioquin non esset verum, ꝙ statim ad patriam euolasset: multo magis opinio ignorantis se benefacere, excusabit a mortali baptizantem seruatis substantialibus, & errantem solum in hoc, quòd necessitatis articulo non arctatur.

Supr.art.3. & locis ibidem notatis.

¶ Nec verba Auctoris hic docent oppositum: quoniam baptismi effectus plenus ĩpeditur ex peccato veniali. Peccans enim venialiter dum baptizatur, nec omnis pœnæ, nec omnis culpæ remissionem adipiscitur: quamuis gratiam consequatur.

Refertur. 1. q.1.c. Si qs per ignorãtiam. Et de cõsec. di.4. c. Roman9.

Posset quoque dici, quòd Auctor de præsumentibus, & non de simpliciter facientibus intelligitur.

Li.2.ca.13. post med. tom.7.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus, possit sacramentum baptismi conferre.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat quod nõ habet: sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. ergo non potest ipsum conferre.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptismi confert aliquis, inquantum est minister ecclesiæ: sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad ecclesiã, scilicet nec re, nec sacramento. ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶ 3 Præt. Maius est sacramentum conferre, q̃ suscipere: sed non baptizatus nõ potest alia sacramẽta suscipere. ergo multo minus põt aliquod sacramentum conferre.

SED CONTRA est, quòd Isidor. * dicit, Romanus põtifex nõ hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritũ Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat: sed ille qui est baptizatus, non dicitur paganus. ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd hanc quæstionem Aug. * indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra epistolam Parmeniani: Hæc quidem alia quæstio est, vtrũ & ab his, qui numquam fuerunt christiani, posſit baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti concilij *, quan- A tum tantæ rei sufficit. Postmodum vero per ecclesiã determinatum est, quòd non baptizati, siue sint iudęi siue pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma ecclesiæ baptizent. unde Nicolaus Papa respondet, de consr. dist. 4. ad consulta Bulgar. c. 3. A quodam iudæo nescitis, vtrum christiano an pagano, multos ĩ patria vestra asseritis baptizatos, & quid inde sit agendum, consulitis. Hi profecto si in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non confertur. et sic intelligẽdũ est quod Greg.* secundo scribit Bonifacio episcopo, Quos a paganis baptizatos esse asseruisti. s. ecclesiæ B forma non seruata, vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quęcumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. et ideo etiam nõ baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: vt sic duo non baptizati seinuicem baptizẽt, dum prius vnus baptizaret aliũ; & postea baptizaretur ab eodẽ, & consequeretur vterq; non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulm necessitatis hoc fieret, vterque grauiter peccaret, scilicet C baptizans & baptizatus, & per hoc ĩpediretur baptismi effectus, licet nõ tolleretur ipsum sacramentum.

Alias, consilii.

De consec. di.4. cap. A quędam iudęo.

Habetur de conse. di.4. ca. Quos. paganis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest vti omnibus hominibus ad quodcumque voluerit. et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, vt Nicolaus papa dicit, baptismus nõ est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

De consec. d.4.c.1. quodam iudęo in fine.

AD 2m dicendum, quòd ille qui non est baptizatus quamuis non pertineat ad ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere D quod facit ecclesia, & formam ecclesiæ seruat in baptizãdo, et sic operatur vt minister Christi, qui virtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD 3m dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus possit baptizare, quàm quòd possit alia sacramenta suscipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures possint simul unum baptizare.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd plures possint E simul vnum baptizare. In multitudine enim continetur vnum, sed non conuertitur. unde videtur quòd quicquid potest facere vnus possint facere multi, & non econuerso: sicut multi trahunt nauem, quam vnus trahere non posset: sed vnus homo potest baptizare. ergo & plures possunt simul vnum baptizare.

¶ 2 Præt. Difficilius est quòd vnũ agens agat in plura, quàm quòd plures agentes agãt simul in vnũ: sed vnus homo potest simul plu-

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum sextum.*

TItulus vt sonat. ¶ In corpore articuli est vna distinctio de forma, qua plures simul baptizãtes possent vti. Altera est: Nos te baptizamus. Altera est, vt vterque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæsito iuxta primam formam: secundo iuxta secundam. Quo ad primam recitatur opinio vna, dicentium non valere baptismum: si plures dicãt, Nos te baptizamus: quia non seruatur

4.di.3.ar. q.2. ad primum & 2 di.6.q.2.ar

1.q.1.ad 3

seruatur forma Ecclesiæ, quæ habet quòd in singulari persona ministri exprimatur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Deinde contra hanc rationem Auctor arguit, immo eã excludit ex multo maiori recessu formę græcorũ a forma nostra. Et stat ratio in hoc, quòd ad tollendam veritatem baptismi, nõ sufficit recessus ab ista forma, Ego te baptizo, quia si recessus sufficeret, apud græcos non esset baptismus, quoniã forma eorũ, multo magis recedit ab hac nostra, quàm recedat ista, Nos te baptizamus, cum hic nõ mutetur nisi singulare in plurale, ibi vero omnino, omittit̃ persona ministri, & in tertia persona, exprimit̃ actus, dicendo, Baptizetur &c.

¶ Demum aliã rõnem reddit Auctor ex parte intentionis explicitæ, scilicet quia hac forma, Nos te baptizamus, explicatur intentio ministrorum quo ad hoc, quòd plures conueniunt, ad vnum baptismum conferendum. Ex quo formatur talis ratio: Homo non baptizat, nisi ut minister Christi. ergo oportet ministrum esse unum, ut Christi unitatem repræsentet: sed in dicta forma explicatur contrarium, quia explicatur pluralitas ministrorum. ergo dicta forma uidetur tollere baptismum. Et confirmatur huiusmodi unitas, auctõritate apostoli Pauli.

¶ Quo ad secundum, ponuntur duo modi, quibus hoc contingere posset, scilicet uel altero præueniente reliquum, & sic dicitur quòd solus præueniens baptizaret, uel utroque simul concurrente, & sic dicitur, quòd Christus per utrumque unum baptismum conferret.

¶ Circa ea quæ hic dicuntur, aduerte primo, dupliciter contingere duos simul baptizare, uel utroque totum faciente & dicente, uel altero dicente, & altero faciente. Auctor secundum modum reseruat tractandum hic in responsione ad vltimum. De primo autem modo, tantum loquitur in hoc corpore articuli.

¶ Aduerte secundo rationem literæ ad concludendum irritam esse formam illam, Nos te baptizamus, non afferri ab Auctore assertiue: sed opinatiue, vt sua monstrant verba etiam replicata, dum dicit: quod quidem videtur esse contra rationem ministri, & postea subdit, Ideo contraria intentio videtur excludere sacramentum.

¶ Aduerte tertio Auctorem superius, quæstio. 66. ar. 5. ad quarum afferre duas alias rationes ad excludendam eandem formã scilicet, Nos te baptizamus. Prima ratio est, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab vnoquoque agatur: sed baptismus est actus ab vnoquoque baptizante perfectus. ergo vnus baptismus non est a duobus. Secunda ratio est, quia mutaretur forma baptismi, dicendo, Nos baptizamus, quia dicere, nos, non est idem dicere quòd, ego & ego, sed ego & iste. Quæ ideo repetita hic sunt a me, quia superius ad hunc locum me remisi.

¶ Circa hanc doctrinam, dubium primo occurrit ex Durando in 4. sent. dist. 3. quæst. 3 arti. 2. Primo enim, contra omnes dictas rationes Auctoris procedit. Et primam quidem rationem, Actus multiplicatur &c. dicit non concludere in agentibus per voluntatem, & eam militare contra Auctorem, ponentem plures sacerdotes posse simul consecrare eandem hostiam: par enim est vtrobique iudicium, quo ad multiplicationem actus ab agente. Secundam vero rationem de mutatione formæ, dicit non cogere: quia mutatio formæ, quantum ad illud, quod non est de necessitate formæ, non tollit sacramentum, sic autem est in proposito: tum, quia expressio ministri non est de necessitate formæ baptismalis, vt patet de forma græcorum, ergo multo minus est de necessitate eius expressio ministri in singulari numero: tum, quia hæc forma, Nos te baptizamus, prolata ab vtroque, ex parte cuiusliber dicentis, resoluitur in istam, Ego baptizo te, vbi nulla apparet mutatio secundum sensum a forma Romanæ Ecclesiæ. Et Petrus de Palude in 4. sentent. distin. 3. q. 2. ar. 3. approbans hæc Durandi, adiungit, quòd sicut forma illa vt profertur ab isto, resoluitur in hanc, Ego te baptizo, & hic baptizat, sic econuerso vt profertur ab altero, resoluitur in hanc, Ego baptizo & hic baptizat: ac per hoc seruatur forma ecclesiæ romanæ, quo ad sensum, quia vterque dicit secundum sensum, Ego baptizo te &c.

¶ Contra tertiam autem rationem de expressione plurium ministrorum, arguit Durandus tripliciter. Primo, Vnitas ministri vel exigitur ad baptismum secundum rem, aut secũdum expressionem, puta, q̃ quilibet minister ex primat se vt vnum. Non potest dici primum, quia tumet dicis, quòd duo simul possũt baptizare eũdem, si vterque dicat, Ego te baptizo. Secundum autẽ nõ est rationabile: tum, quia ex pressio ministri non est de necessitate sacramenti: tum, quia si oportet ministrum exprimi secundum congruentiam ad principale agens, vt tu assumis, cum principale agens sit Trinitas. congruentius exprimi deberet minister in numero pluralitatum, quia modus exprimendi ministrum nihil videtur facere ad sacramentum: sufficit enim principale agens, & actum exprimere.

SED CONTRA est, quòd unius agentis est una actio. Si ergo plures unũ baptizarẽt, videret sequi, q̃ eẽnt plures baptismi: qd est contra id quod dicitur Ephe. 4. Vna fides, unum baptisma.

RESPON. Dicendum, quòd sacramentum baptismi præcipue habet uirtutem ex forma, quam Apostolus nominat uerbum uitæ Ephes. 5. Et ideo considerare oportet, si plures simul unum baptizarent, qua forma uterẽtur. Si enim dicerent, Nos te baptizamus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, dicunt quidam, quòd non con

¶ Contra conclusionem dictam, scilicet si baptismus a pluribus datur, dicentibus, Nos te baptizamus, non valet baptismus, arguit Petrus de Palude ibidem.

¶ Tum quia quando plures vxores poterant simul nubere vni viro, non referebat, an quælibet diceret, Accipio te in virum, an nos accipimus te in virum, secundum illud Isaiæ 4. Inuocetur nomen tuum super nos &c.

¶ Tum, quia dicendo, Baptizamus te, magis exprimitur vnitas baptismi quàm vtroque dicente vni, Ego te baptizo: apparet enim singulos seorsum baptizare, ac per hoc distinctos duos baptismos conferre: dicendo autem, baptizamus, apparet conuenire in vnum baptisma: & confirmatur, quia sicut de essentia est expressio actus, ita saltem de congruentia est expressio vnitatis vel pluralitatis actus.

¶ Tum, quia duobus existentibus officialibus insolidum, & ambobus volentibus idem facere simul congruentius est, vt dicant, Mandamus aut pronuntiamus, quàm vt quilibet per se dicat, mando aut pronuntio.

¶ Tum, quia plurale non est nisi geminatum singulare: idem enim sensus est dicere, Sortes & Plato currunt, & dicere, Sortes currit & Plato currit: & pari ratione, idem est in prima persona. Et quia verba sacramentalia efficiunt quod significant: quæ æquipollent in significando, æquipollent etiam in efficiendo. Tenentque propterea Durandus, & Petrus oppositam conclusionem, quamuis timor reuerentialis Petrum cohibeat.

¶ Circa Auctoris processum, dubium occurrit de sufficientia: uidetur enim insufficienter tractare quæstionem hanc, dum discutiendo formas quibus vti possent plures simul baptizantes vnum, non discurrit nisi per formas seu formam, secundum ritũ Romanę Ecclesiæ: debuisset enim discutere eandem quæstionem secundum formam, qua vtitur Ecclesia græca, & determinare, an ẽm illam formã possent multi simul baptizare vnũ.

¶ Circa secundum modum concessum communiter, quo plures possunt simul baptizare vnum: scilicet quolibet baptizante dicente, ego te baptizo, dubium restat: quomodo fieri aut intelligi potest, duo agentia totalia, quàmuis instrumentalia eiusdem rationis, producere efficaciter simul vnum effectum non intensum aut perfectum magis, quàm si ab vno eorum tantum produceretur, & hoc in subiecto capaci perfectioris seu intensioris effectus, quale est anima nostra, & de effectu, sufficiente magis, & minus, qualis est gratia: uidetur enim, non intelligibile.

¶ Circa principale quæsitum, dubium adhuc restat, an baptismus de necessitate sacramenti exigat unitatem ministri: ex hac enim litera non habetur responsio simpliciter & absolute: sed tantum habetur, quòd secundum unam formam possunt plures conferre unum baptisma, & secundum aliam formam non. Scotus autem dicit in 6. dist. 4. sent. quòd unitas ministri est ab institutione Christi, Durandus uero asserit oppositum. Petrus autẽ dicit, quòd unitas ministri non est de substantia sacramenti, vt dicunt communiter omnes. Ex quibus apparere potest, quæstionem hanc remanere dubiam.

¶ Ad

¶ Ad his dubitationes sic respondendum est, vt primo dicatur ad ultimam. tam quam eam, ex cuius claritate reliquarum solutio facilius percipietur.

¶ Ad euidentiam autem quæstionis vltimæ, dicendum primo est, quid est hic manifestum, & quid occultum. Duobus igitur modis intelligi potest vnitas ministri: uel quòd vnitas ministri non possit integrari ex pluribus personis: ita q̃ nõ possit contingere in ministro, quòd vnus totalis minister consurgit ex multis partialibus personis cõministrantibus, puta sicut perfectus fabricator integratur ex multis partialibus ministeriis. Et sic i hoc cõmuniter doctores cõueniunt, tenẽdo partẽ negatiuã, scilicet q̃ vnitas ministri baptismi nõ potest cõsurgere ex pluribus personis partialiter cõcurrẽtibus: propterea. n. dicũt quòd si vnus abluit & alter profert verba, baptismus nullus est: oppositum enim esset si minister baptismi ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari posset. Alio autem modo, vnitas ministri potest intelligi per exclusionem plurium totalium ministrorum: puta an baptismus, ita exigat vnũ totalem ministrorum: puta duo totales ministri simul concurrant, baptismus nullus sit. Et in hoc quoque sensu conueniunt cõmuniter doctores tenentes partem negatiuam, scilicet quòd non requirit baptismus talem unitatẽ ministri: propterea enim dicunt, quòd si duo simul proferant singuli verba, & abluant eundem, baptismus verus est: quia neuter alterius factum irritat. Hæc duo sunt, quæ pro manifestis habentur.

¶ Latet autem, an absolute loquendo, vnitas & pluralitas ministri per accidens se habeant, vel per se ad sacramentum baptismi. Durandus enim tenet, quod per accidens, Auctor autem tenet quòd per se. Et hoc est verum: quod ex eo euidenter paret, quòd manifestẽ per accidens etiam extraneum contingit vnum baptismum esse a duobus ministris: nulla enim ratio id requirit, quamuis permittat. Amplius, quando baptismus est a pluribus ministris, non est omnino vnus, quoniam sunt tunc duæ formæ numero, duæ materiæ & actiones numero: ac per hoc duo baptismi sacramenta actiue, & solus interior baptismus animæ vnus est. Patet autem hoc: quia sacramentum baptismi integratur ex rebus & verbis a ministro, &c. sed in casu proposito sunt duo numero integrata ex rebus & verbis &c. ergo sunt duo sacramenta actiue. vnum ergo numero baptismi sacramentum vnum ministrum exigit. Et hoc est quod Auctoris prima ratio concludit, quòd scilicet actus multiplicatur a multiplicatione agentium totalium: seu (quod idem est) si perfecte ab vnoquoque fiat. Vnde cohibenda est lingua dicentium accidere sacramento, vnitatem vel pluritatem ministrorum: quoniam pluralitas ministrorum: partialium cõmuniter excluditur: pluralitas vero ministrorum totalium, pluralitatem numeralem exterioris sacramenti infert: & omnino per accidens inuenitur ad vnum numero effectum sacramenti. Mirabile autem est, non aduertisse ad propriam vocem. Nam si subtiliter perspectum fuerit apparebit, quòd impossibile est vnum & idem sacramentũ baptismi esse a duobus totalibus ministris, q̃is ponatur vnũ & eũdẽ effectum esse ab vtrisque: quanta enim differentia est inter baptismum & eius effectum, tanta differentia est inter affirmationem vnius vel plurium baptismatum, & unius uel plurium effectuum baptismi. Et propterea cum baptismi sacramentum non sit nisi exterius integratum ex rebus, & verbis, puta, ex ablutione in qua, & forma verborum a ministro cum debita intentione, & hic sint omnia exteriora actiue & passiue duplicata: sunt enim duo perfecti ministri cum duabus intentionibus baptizandi, sunt duæ formæ, sunt duæ ablutiones actiuæ & duæ passiuæ: vt patet si aspergatur qui baptizatur secundum diuersas sui partes. breuiter, nihil deest ad pluralitatem totalem nisi pluralitas baptizati. Cuius vnitas vnitatem effectui baptismi dare potest: pluralitatem autem exterioris sacramenti non tollit. Notanter autem dixi, pluralitatem totalem: quia qui baptizatur, licet secũdum partem abluatur, ipsum tamen suppositum est, quod primo abluitur: baptizatur, enim hic homo, & non caput eius: ac per hoc licet secundum exteriores partes sint duæ ablutiones passiuæ: secundum tamen subiectum qd abluitur, non est nisi vna ablutio passiua, quia non est nisi vnus ablutus. Et propterea dicitur, quòd nõ est nisi vnus baptismus passiue in eo, qui baptizatur a duobus modo dicto. Ex quibus omnibus habetur, quòd vnitas per se baptismi vnitatem exigit ministri perfecti.

¶ Sed qua ratione, aut auctoritate cogente unitas ministri excludit pluralitatem partialiũ comministrantium, uidendum restat. Auctor siquidem, ex duobus capitibus conatur hoc monstrare, scilicet ex parte formæ, ut patet in secunda ratione, & ex parte unitatis principalis agentis, scilicet Christi, ut patet in tertia ratione. Auctoritas uero duplex inducitur: altera ex decretis dist. 23. cap. quorundam. ubi ordo sacer datus ab episcopo operante & presbitero legente irritatur. Altera ex Euangelio, eo quòd Dominus baptizanti commisit inuocationem Trinitatis. In oppositam autẽ partem affertur ratio, quia omnes sumus unum corpus in Christo: singuli autem alter alterius membra: ac per hoc multi partialiter concurrentes, concurrũt ut unum: imo concurrunt, ut multa instrumenta unius scilicet Christi. Et hoc præcipue habet locũ in proposito: ubi constat quòd Christus est qui baptizat, & homo nõ nisi ministerialiter ut Christi instrumentum concurrit.

¶ Et confirmatur, quia si Christus ut itur totalibus ministris ad unum baptisma contra omnem rationem, multo magis credendum est, quòd utitur pluribus ministris partialibus ad unum baptismum necessitatis, aut ratione ita exigente.

¶ Suffragatur & Euangelii auctoritas: quoniam Dominus dixit pluraliter, baptizantes eos, insinuans per pluralem numerũ: plures posse simul baptizare.

¶ Nec deest auctoritas Apostolorum: quoniã de Petro & Ioanne legitur, quòd imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum: eadem enim ratione, qua plures simul confebant sacramentum confirmationis, partialiter proculdubio cõcurrentes, quia nihil inordinatum faciebant, potest & nunc a pluribus simul partialiter baptismus dari.

¶ In hac difficultate neutram audeo partem asserere: intellecti autem meo magis apparet uerum esse, quòd perfectus minister baptismi poterit ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari, ea ratione qua ad Christũ principaliter baptizatem non refert pluribus partialibus instrumentis simul uti ad unum baptisma, dummodo, forma, materia & intentio debite seruentur.

¶ Et ad obiecta ex rationibus Auctoris patebit in ipsarum discussione ac declaratione.

¶ Ad auctoritatẽ autẽ ex decretis dicitur primo, quòd ibi non irritatur ordo susceptus, immo potius insinuatur oppositum: dum dicitur, gradum sacerdotii, uel Leuitici ordinis quem peruerse adepti sunt, amittant.

¶ Dicitur secundo, dato quòd irritetur, quod duobus commissis in illa ordinatione erroribus ibi recitatis, scilicet quòd episcopus imponebat manus, & alius benedictionem dabat seu legebat, & quòd istorum duorum unus erat episcopus, & alter presbyter, litera non explicat pro causa damnationis magis primum erroré quàm secundum: deberet enim minister ordinis sacri, si ex duabus integratur personis, consurgere ex duobus episcopis, & non ex episcopo & presbytero, quoniam soli episcopo conuenit sacrum ordinem conferre.

¶ Ad auctoritatem uero ex Euangelio, dicitur quòd ex Domini uerbis non habetur inuocationem Trinitatis proferri debere ab abluente, sed quòd abluens abluat in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, prolatis a se uel a socio, Propter quod signãter dixit

Universidad de Deusto Biblioteca

ter dixit in plurali, Baptizantes in nomine Patris & Filii & Spiritussancti: ex eo.n. ꝙ nō exprimitur prolatis a se, sufficit ꝙ proferantur super ablutione: modo saluetur veritas formæ, vt in responsione ad vltimum explicabitur. Scito tamen, quòd ad supra allatas dubitationes respondebitur, tenendo cōmunē viā de vnitate ministri.

Spiritussancti, uterq; exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum cōferret: quod posset contingere in eo casu, in quo contentiose vterque aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifestum est, quòd ille, qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum: alius vero quantumcumque ius * baptizandi haberet, nihil faceret: etsi verba pronuntiare præsumeret, esset puniendus tamquam rebaptizator. Si autem omnino simul ambo verba proferrent, & hominem immergerent aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi, quia vterque intenderet non baptizatū baptizare: & vterque quantum est in se baptizaret. Nec traderent aliud, & aliud sacramentum, sed Christus qui est vnus, interius baptizans, vnum sacramentum per vtrumque conferret.

Alias intētionem.

G AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute: sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui cum sit vnus, per vnum ministrum perficit suum opus.

AD 2m dicendum, quòd in casu necessitatis: vnus posset simul plures baptizare sub hac forma, Ego vos baptizo, puta si immineret ruina, aut gladius, aut

¶Ad primum ergo dubium ex Durando, dicitur quòd ratio auctoris prima, Actus multiplicatur, a multiplicatione agentis perfecti, est vera & solida per se loquendo. Impossibile est enim a pluribus perfectis agentibus eiusdem rationis non prouenire diuersos actus: intantum quòd infra limites naturalis rationis loquendo, si duo talia agentia æque approximarentur eidem omnino patienti, nulla omnino inferretur per se passio: quia multiplicarētur duo simul cōtradictoria. Instantia autem Durandi de agentibus voluntariis, seipsam interimit, ponēdo neutrum eorum concurrere, ut agens perfectum. Paria enim sunt quo ad propositum, esse agentia imperfecta, seu partialia, & concurrere, ut agentia partialia.

¶Ad obiectionem vero contra idem, ex eo quòd duo sacerdotes eandem possunt hostiam consecrare, dicitur quòd in tali casu essent duæ consecrationes quantum in se est, sicut etiam quando duo perfecte vnum baptizarent, vterque quantum in se est, conferret diuersum baptisma sed per accidens (scilicet unitatē hostiæ, (seu hominis qui baptizatur) unum fit sacramentum, propter excellentiā principalis agētis, scilicet Christi, qui solus potest duobus totalibus instrumentis eiusdem rationis simul uti, ut uno. Habes ergo ex prima Auctoris ratione, plures ut totales ministros, non posse simul unum omnino baptismum conferre.

¶ Ad obiecta contra secundam rationem de mutatione formæ respondetur, quòd esset ibi mutatio formę contra substantialia.

¶Et ad impugnationē huius, dicitur quòd licet expressio ministri non sit de necessitate formæ: est tamen de necessitate formæ, quòd si exprimitur minister, exprimatur sine contrarietate ad ueritatem sacramenti: & hoc per illam uniuersalem regulam, In formis sacramentorum nihil debet poni contrarium. Pluralitas autem ministri contrariatur unitati requisitæ ad unitatem ministri, & propterea si exprimatur talis pluralitas expresse in forma, tollit ueritatem sacramenti. Falsa est ergo illa conditionalis, si expressio ministri non est de necessitate, pluralitas ministri explicata per accidens se habet: habet enim se contrarie. Et cum subiungitur, quòd ista, Nos te baptizamus, resoluitur in istas, Ego baptizo, & iste baptizat, respondetur, quòd hoc potest dupliciter accipi. Primo, vt secunda exponens accidentaliter intendatur, ac si diceret, ego baptizo: & iste currit. Alio modo, ut per se intendatur, tamquam dicens quòd ambo simul ministramus sacramentum baptismi. Et si in primo sensu acciperetur, idem uidetur iudicium de hac forma, & de forma in qua ponitur aliquid impertinens: puta si quis diceret ego te baptizo, & omnes astantes ad hoc consentiunt: in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Et sensus iste licet uideatur extraneus, in proposito tamen posset accidere, duobus ex condicto uolentibus simul unū baptizare, & utroq; alterū uolente reuereri, per hoc ꝙ uterque alterius meminit: ad huiusmodi.n. reuerentiā exprimēdam uideretur eis, quòd deberet uterque uti numero plurali. Sed infra proprium sensum stādo exprimitur per has duas exponentes pluralitas contraria unitati ministri: & propterea ambæ simul destruunt veritatem primæ. Significant enim, ꝙ duo simul, & non quòd vnus baptizet, duos autem simul esse vnum sacramenti ministrum, supponitur impossibile, & contrariari veritati ministri.

¶ Ad argumenta Durandi contra tertiam rationem, scilicet, quia minister exprimitur vt plures, respondendo, dicitur ad

F vtramque partem disiunctiuæ, quòd vtraque sane intellecta est vera. Ad baptismum enim vnum omnino, seu vnum secundum formam, exigitur vnitas ministri secundum rem. Nec oppositum dixit Auctor, quoniam duobus simul baptizantibus, vtroque totum dicente & faciente, non est baptismus vnus secundum formam, sed secundum effectum: quem etiam non haberet, nisi potestas Christi suppleret, vtēs duobus totalibus instrumētis, vt vno quemadmodum prius dictū est. Altera quoque pars disiunctiuæ uera est negatiue, oportet enī exprimi ministrum ut unū ad hunc sensum, hoc est non exprimi, vt plures, quia pluralitas ministri expressa, contrariatur ueritati ministri. Vnde ad primam obiectionem de non necessaria expressione ministri, iam patet responsio.

H ¶ Ad secundum autem de congruentia ad principale agens, respondetur, quòd ratio de vnitate ministri propter vnitatem Christi in litera allatā, non ut necessaria, sed ut probabilis inducta est, vt uerba literæ sonant. Rationabilis autem est congruentia ministri ad Christum magis quàm ad Trinitatem personarum: quia in euangelio inuenimus attributum baptisma tamquam baptizanti, non Trinitati, sed Christo, de quo scriptum est Ioan. 1. Hic est qui baptizat in Spiritusancto: minister autem baptizantis personam induere se fatetur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Ad tertiam autem de impertinentia modi exprimendi ministri conceditur uerum esse, si modus exprimendi non implicat aliquid contrarium veritati alicuius requisiti ad sacramentum: tunc enim sufficit exprimere causam principalem & actū ministri, quando nihil contrariū ueritati sacramēti exprimitur.

I ¶Ad dubium contra conclusionem, propter obiecta a Petro de Palude, respondendo dicitur ad primam obiectionem, quòd non est simile de sacramento matrimonii & sacramento baptismi: quia sacramētum matrimonii fundatur super matrimonio, vt est officium naturæ, & propterea quæcumque sufficiunt ad efficiendum coniugium verum, vt est in officium naturæ, sufficienter etiam se habent ad suscipiendam sacramentalitatem cōiugii. Et quoniam non refert ad coniugium, vt est naturæ officiū pluraliter vel singulariter dicere, immo siue verbis, siue solis nutibus consensum exprimere, ideo sacramentum matrimonii vere susciperetur, si pluraliter dicerent, Accipimus te in virum nostrum, supposita pluralitate vxorum: sicut etiam vere contrahitur sine verbis. Secus autem esse de baptismo ratio cogit, quia baptismus non potest distingui in officium naturæ & in sacramentum, sed est tantummodo sacramentum. Et hinc est etiam, quòd non potest nominatio Trinitatis suppleri per nutus baptizando. Ex eo enim, quòd purum sacramentum est, oportet seruare ea, quæ pro sacramento sunt instituta ab ipso Christo, scilicet aquam, & voces significatiuas Trinitatis.

K ¶Ad secundam vero obiectionem, conceditur, quòd magis explicaretur vnitas baptismi, dicendo, Nos te baptizamus, nisi implicaretur pluralitas contraria veritati ministri.

¶Et ad confirmationem dicitur, quòd a duobus dicētibus, Ego te baptizo, exprimitur vnitas actus vniuscuiusque eorum, ex hoc ipso, quòd quilibet diceret singulariter, baptizo: hoc enim vnitatem actus importat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd duo Officiales insolidum in potestate sua habēt quòd possint ad unum actum cōcurrere: & ideo possunt dicere, Nos facimus uno pro utroque loquente: sed ministri sacramentorum non habent hoc in potestate sua, ut possint ad unum omnino actum baptismi concurrere: quod ex eo conuincitur, quòd non possunt ad unam & eandem numero formam concurrere: sed oportet utrumque suam formam exprimere, siue dicendo, Nos te baptizamus; siue Ego te baptizo, ut ipsi aduersarii fatentur.

¶ Ad

aliquid huiusmodi, quod omnino moram non pateretur, vt singillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diuersificaretur forma ecclesiæ, quia plurale non est nisi singulare geminatum, præsertim cum pluraliter dicatur, Mat. vltim. Baptizantes eos &c. Nec B est simile de baptizante, & baptizato, quia Christus qui principaliter baptizat, est vnus, sed multi, per baptismum efficiuntur vnum in Christo.

Q.66. ar.3 & 5.

AD 3m dicendum, quòd, sicut supra dictum est*, integritas baptismi consistit in forma verborum, & in vsu materiæ. Et ideo, neque ille qui tantum verba profert baptizat, neque ille, qui immergit. Et ideo si vnus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum, poterit esse conueniens: neque enim poterit dici, Ego te baptizo, cum ipse non immergat, & per consequens non baptizet, neque etiam poterit dici, Nos te baptizamus, cum neuter baptizet: si enim duo sint, quorum vnus, vnam partem libri scribat, & alius aliā, non erit propria locutio, Nos scripsimus librum istum, sed synecdochica, inquantum totum ponitur pro parte.

¶Ad quartam demum obiectionem dicitur, quòd ex hoc quòd plurale non est nisi singulare geminatum, non euaditur, quin dicendo, nos significetur pluralitas personarum: quæ (ut dictū est) cōtrariatur ueritati ministri. Nā dicendo, Nos baptizamus sensus est, non quòd bis ego, sed quòd duo ego, hoc est persona mea, & persona collegæ mei: ambo enī demostramur in prima persona per ly nos. Et uera expositio exercens ly nos, est demostratio utriusque in prima persona, puta ego, & alter ego, monstrato collega. Vel adamussim dicendo, ego: & collega subiungeret, & ego: sic enim exerceremus significatum per ly nos. Sicut dicendo in nominatiuo plurali, uos, non significatur bis tu, sed significantur duo tu: significantur enim demonstratis duobus, tu & tu. Et hoc est plurale esse singulare geminatum. Ex quibus omnibus apparet manifeste, quòd huiusmodi geminatio singularis in plurali ponit multitudinem personarum, quæ excluditur per vnitatē singularis. Et propterea in nullo adiuuat arguentem: sed Auctorem dicentem, quòd per hoc variatur forma, & exprimitur pluralitas contraria veritati, & vnitati ministri.

¶Cum his omnibus tamen scito, quòd si quis proprie deferens dignitati etiam in sacramentis, volens numero plurali se suosq; actus significare, dixerit, Nos te baptizamus in nomine Patris, & Filii & Spiritussancti, perfectum esset sacramērum baptismi, quoniam ex accommodatione vsus personæ excellentes vtuntur plurali pro singulari: ac per hoc ex huiusmodi vsus accommodatione huiusmodi nomina & verba in plurali numero significant singulares personas, & singulares actus excellentium personarum, quàmuis hoc non significent ex propriæ significationis impositione.

¶ Ad dubium de insufficientia processus literæ, respondetur non esse Auctorē diminutum, sed in suo processu comprehendisse etiam quid dicendum sit secundum formam græcorum. Et hoc in suo simili: declarando enim, quòd nō mutata forma, plures simul totum dicendo & faciendo possunt vnum baptizare, sufficienter declarauit, quòd etiam secundum formam græcorum hoc fieri potest vtroque ministro abluente & dicente, Baptizetur seruus Christi &c.

¶Ad penultimam demum quæstionem magis physicam quàm theologicam, dicitur quòd vnitas effectus sequitur vnitatē virtutis a qua causatur. Et propterea distinguendum est de causis eiusdem rationis simul cōcurrentibus, aut agunt virtutibus propriis, aut agunt uirtute tertii: & dicendum, quòd si sunt causæ agentes uirtutibus propriis, impossibile est a duabus eiusdem rationis totalibus causis omnino unum, & eundem per se prouenire effectum, quoniam effectus ille esset per se ab utraq; & a neutra. Si uero agunt uirtute tertii, potest unus, & idem omnino effectus ab utraque prouenire, uel rectius loquēdo, per utramque a tertio prouenire. Et quia sacramenta non agunt virtutibus propriis, sed uirtute Christi, qui per illa operatur, ideo quotcumque instrumentales causæ eiusdem rationis perfectæ seu totales concurrere inueniantur, simul in unum operatum, unica uirtus Christi per illa unum operatur effectum, quàmuis illæ instrumentales causæ quantum in se est, duos sortirentur effectus. Et propterea diximus, & dicimus, quòd Christus ex suæ potestatis excellentia potest simul uti duobus instrumentis totalibus ut uno, & de facto sic uteretur in casu proposito. Nec obstat huic responsioni doctrina superius habita de uirtute existente in sacramentis: oportet enim esse memorem, uirtutem illam nihil aliud esse quàm usum uerborum & rerum sacramentalium ad producendum sacramenti effectum. Vsum autem dico, non cuiuscumque utentis, sed Christi, ut superius declaratum est. Quomodo autem soluenda esset quæstio hæc a ponentibus in sacramento superadditam qualitatis uirtutem, ipsi uiderint: immo hinc perpendant se a ueritate procul esse, si non poterunt intellectui satisfacere in hac quæstione absque miraculis.

A ¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd si batizando plures, non intercederet alia mutatio, quam dicere, Baptizo vos, non videretur magna ad hoc necessitas exigi: quoniam ex solo concursu multorum videmus Romanam Ecclesiam mutare formam de singulari in pluralem, quando ordinantur diaconi plures simul, dicit enim tunc Episcopus, Accipite potestatem &c. Sed quoniam baptizatio simul plurium nō fit communiter per immersionem, sed per aspersionē, ideo ad tot mutationes faciendas magna exigitur necessitas.

¶ In respōsione ad tertiū, aduerte tria hic ad sensum literæ. Primum est: ꝙ baptizare sumitur secundum plures significationes: quandoque enim sumitur secundum propriā significationē, & tunc significat abluere: quandoq; vero sumitur extensa significatione pro integro sacramento, C quasi idem sit baptizare, quod sacramentum conferre. Et iuxta hunc sensum dicitur in hac litera, quòd neuter baptizaret. Secundum est, quòd Auctor loquitur hic de baptismi forma apud latinam Ecclesiam, cum dicit, Nulla forma uerborum &c. Tertium est, quòd locutio pluralis in prima persona potest dupliciter exponi per duas singulares, uel per modum copulatiuæ vel copulatim. Et quando exponitur per modum copulatiuæ, habet utramque singularem seorsum ueram. Verbi gratia, dicendo, nos trahimus nauem, habet ex ore cuiuslibet demonstrati per ly nos, suam singularem ueram, puta, ego traho nauem, & ego traho nauem, & sic de aliis trahentibus. Et iuxta hunc sensum procedit litera, dicendo, quòd neuter baptizaret: hoc est, neuter posset vere dicere, ego te baptizo, & similiter neuter scribentium partem libri, posset uere dicere, ego scripsi hunc librum. Quando uero copulatim exponitur, non exigitur quòd aliqua singularis sit uera: immo stat utramque singularem fore falsam. Verbi gratia. Si D iudices delegati simul, ita quòd ambo simul, & neuter sine altero posit iudicare, proferendo sententiam, uere dicerent, Nos iudicamus. Et uerum esset, quòd ego, & alter ego coniunctim, iudicamus: falsa tamen esset utraque singularis, puta, ego iudico, quia in ueritate ego iudicandi potestate careo. Et iuxta hunc sensum posset dici, Nos te baptizamus, in casu posito, quia de utraq; simul coniunctim uerificaretur quòd couferunt sacramentum baptismi, quàmuis neuter conferret illud. Et certe quantum est ex ueritate formæ, posset unus in articulo necessitatis baptizari a duobus, quorum alter esset mutus, & alter esset mancus, muto abluente, & manco proferente uerba, ad euitandos omnes scrupulos, secundum formam græcorum, & dicente, Baptizetur seruus Christi &c. tunc enim nullum penitus apparet inconueniens ex parte formæ in ministrorū pluralitate, Auctor autem, quia tenet, plures personas nō posse integrare ministrum baptismi unius, ideo dicto transcursu fuit contentus. Videtur autem, quòd in tali casu potius pro baptismo E iudicandum esset, quàmuis difficile sit, quin mancus posset etiā abluere: posset enim super caput habere modicū aquæ, quam inclinādo caput effunderet super baptizādo, & simul proferret uerba, & in hoc posset mutus adiuuare, sustinendo uas in capite māci, ne caderet, cū ille inclinaret caput: immo & manus muti plenæ aqua positæ super caput manci, supplere uicē uasis: ita tamē quòd motus capitis manci esset effusiuus aquæ.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro duobus sequentibus articulis.

AD

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS VII.

Vtrum in baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de ſacro fonte.

Infr. art. 8. ad 1.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in baptiſmo non requiratur aliquis, qui baptizatum de ſacro fonte leuet. Baptiſmus enim noſter per baptiſmum Chriſti conſecratur, & ei conformatur: ſed Chriſtus baptizatus non eſt ab aliquo de fonte ſuſceptus, ſed ſicut dicitur Matthæ. 3. Baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. ergo videtur quòd nec in aliorum baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat.

Ar. 3. huius quæſt.

¶ 2 Præt. Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, vt dictum eſt*: ſed in carnali generatione non requiritur niſi principium actiuum, quod eſt pater, & principium paſsiuum, quod eſt mater. igitur cum in baptiſmo locum patris obtineat ille, qui baptizat, locum autem matris, ipſa aqua baptiſmi (vt Augu*. dicit in quodam ſermone epiphaniæ) videtur quòd nõ requiratur aliquis alius, qui baptizatum de ſacro fonte leuet.

In ſerm. 1. Dominicæ infra octa. epipha. to. mo. 10.

¶ 3 Præt. In ſacramentis Eccleſiæ, nihil deriſorium fieri debet: ſed hoc deriſorium videtur, quòd adulti baptizati, qui ſeipſos ſuſtentare poſſunt, & de ſacro fonte exire, ab alio ſuſcipiantur. ergo videtur quòd non requiratur aliquis, præcipue in baptiſmo adultorum, qui baptizatum de ſacro fonte leuet.

Cap. 2. par. 2. declin. ad fin.

SED CONTRA eſt, quòd Diony*. dicit 2. c. Cęl. hier. quòd ſacerdotes aſſumentes baptizatum, tradũt eum adductionis ſuſceptori & duci.

RESPON. Dicendum, quòd ſpiritualis regeneratio, quæ fit per baptiſmum, aſſimilatur quodãmodo generationi carnali. vnde dicitur primæ Petri ſecundo, Sicut modo geniti infantes rationabiles & ſine dolo, lac concupiſcite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pedagogo. Vnde & in ſpirituali generatione baptiſmi requiritur aliquis, qui fungať vice nutricis & pedagogi, informando & inſtruendo eum, quaſi nouitium in fide de his, quæ pertineat ad fidem & vitam Chriſtianam: ad quod prælati eccleſiæ vacare non poſſunt circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent ſpeciali cura præter communem. & ideo requiritur quòd aliquis ſuſcipiat baptizatum de ſacro fonte, quaſi in ſuam inſtructionem & tutelam. & hoc eſt quod Dionyſ.* dicit vlti. ca. Cæleſt. hierar. Diuinis noſtris ducibus (ideſt Apoſtolis) ad mentem venit, & viſum eſt ſuſcipere infantes ſecũdum iſtum ſanctum modũ, quòd naturales pueri parentes, traderent puerum cuidam docto in diuinis pedagogo, & reliquum ſub ipſo puer ageret, ſicut ſub diuino patre & ſaluationis ſanctæ ſuſceptore.

Ca. 7. eccl. hierar. non multũ procul a fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus non eſt baptizatus, vt ipſe regeneraretur, ſed vt alios regeneraret. & ideo poſt baptiſmum non indiguit pedagogo tamquam paruulus.

AD 2^m dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex neceſsitate, niſi pater & mater: ſed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obſtetrix & nutrix, & pedagogus, quorum vicem implet in baptiſmo ille, qui puerum de ſacro fonte leuat. unde non eſt de neceſsitate ſacramenti: ſed vnus ſolus poteſt in aqua baptizare, neceſſitate imminente.

F AD 3^m dicendum, quòd baptizatus non ſuſcipitur a patrino de ſacro fonte propter imbecillitatem corporalem: ſed propter imbecillitatem ſpiritualem, vt dictum eſt*.

In corp. ar.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui aliquem leuat de ſacro fonte, teneatur ad eius inſtructionem.

Infr. q. 71. art. 1. ad 3. Et 4. di. 6. q. 2. ar. 2. q. 3. cor. & ad 3.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd ille qui ſuſcipit alliquem de ſacro fonte, nõ obligetur ad eius inſtructionem: quia nullus poteſt inſtruere niſi inſtructus: ſed etiam quidam nõ inſtructi ſed ſimplices admittuntur leuare aliquẽ de ſacro fonte. ergo ille qui ſuſcipit baptizatum, non obligatur ad eius inſtructionem. (G)

¶ 2 Præt. Filius magis poteſt a patre inſtrui, quàm ab alio extraneo: nã filius habet a patre eſſe, & nutrimentum & diſciplinam, vt Philo.* dicit in 8. ethi. ſi ergo ille qui ſuſcipit baptizatum, teneretur eum inſtruere magis eſſet cõueniens, quòd pater carnalis filiũ ſuum de baptiſmo ſuſciperet, quàm aliquis alius: quod tamen videtur eſſe prohibitum, vt habetur in Decret*. 30. q. 1. peruenit. & dictum eſt†.

Li. 8. Ethi. ca. 12. circa medium. & ca. 11. non lõge a prin. 30. q. 1. ca. Peruenit, & ca. dictũ eſt. Ar. præce.

¶ 3 Pręt. Plures magis poſſunt inſtruere quàm vnus ſolus. Si ergo ille qui ſuſcipit aliquem baptizatum, teneretur eũ inſtruere, magis deberent plures ſuſcipere quàm vnus ſolus, cuius cõtrariũ habetur ex Decret.* Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad ſuſcipiendm de baptiſmo iſantẽ, quã vnᵘ accedãt, ſiue vir ſiue mulier. (H)

Loco citato in arg. 2.

SED CONTRA eſt, quòd Aug. † dicit in quodã ſermone paſchali, Vos ante omnia tam viros quàm mulieres, qui filios in baptiſmate ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores apud deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.

Hoc dictũ Aug. refertur de conſec. di. 4. ca. Vos ante omnia.

RESPON. Dicendum, quòd vnuſquiſque obligatur ad exequendum officium, quod accepit.* Dictũ eſt autem, quòd ille qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, aſſumit ſibi officium pedagogi: & ideo obligatur ad habendam curam de ipſo, ſi neceſsitas immineret: ſicut eo tẽpore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: ſed vbi nutriuntur inter catholicos Chriſtianos, ſatis poſſunt ab hac cura excuſari, præſumendo, quòd a ſuis parentibus diligenter inſtruantur. Si tamen quocumque modo ſentirent contrarium, tenerẽtur ſecundũ ſuum modum, ſaluti ſpiritualium filiorum curam impendere. (I)

Ar. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vbi imminẽret periculum, oporteret eſſe aliquem doctum in diuinis, ſicut Diony.* dicit, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſciperet: ſed vbi hoc periculum nõ imminet propter hoc, quod pueri nutriũtur inter catholicos, admittitur quicumque ad hoc officium: quia ea quæ pertinent ad Chriſtianam vitam, & fidem, publice omnibus nota ſunt & tamen ille, qui non eſt baptizatus, non poteſt ſuſcipere baptizatum (vt eſt daclaratũ in concilio maguntino*) licet non baptizatus poſsit baptizare, quia perſona baptizantis eſt de neceſsitate ſacramenti, non autem perſona ſuſcipientis, ſicut dictum eſt*. (K)

Ca. 7. Eccl. hierar. non multũ procul a fine. Refert. de conſecr. di. 4. ca. In baptiſmate. Ar. præced.

AD 2^m dicendum, quòd ſicut eſt alia generatio ſpiritualis a carnali, ita etiam debet eſſe alia diſciplina, ſecundum illud Hebræ. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri ſpirituũ, & viuemus? & ideo alius debet eſſe pater ſpiritualis a patre

carnali, niſi neceſsitas contrarium exigat.

AD 3^m dicendum, quòd confuſio eſſet diſciplinæ, niſi eſſet vnus principalis inſtructor. & ideo in baptiſmo vnus debet eſſe principalis ſuſceptor: alij tamẽ poſſunt admitti, quaſi coadiutores.

QVAESTIO LXVIII.

De ſuſcipientibus baptiſmum, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſuſcipientibus baptiſmum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum omnes teneantur ad ſuſcipiendum baptiſmum.
¶ Secundo, Vtrũ aliquis poſsit ſaluari ſine baptiſmo.
¶ Tertio, Vtrum baptiſmus ſit differendus.
¶ Quarto, Vtrum peccatores ſint baptizandi.
¶ Quinto, Vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.
¶ Sexto, Vtrum requiratur confeſsio peccatorum.
¶ Septimo, Vtrũ requirať intentio ex parte baptizati.
¶ Octauo, Vtrum requiratur fides.
¶ Nono, Vtrum pueri ſint baptizandi.
¶ Decimo, Vtrum pueri Iudæorum ſunt baptizandi, inuitis parentibus.
¶ Vndecimo, Vtrum aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes.
¶ Duodecimo, Vtrũ furioſi & amẽtes ſint baptizandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi.

Infr. q. 70. ar. 2. ad 3. & 4. di. 4. q. 3. ar. 1. 3. q. 2. co. & ad 3. Et di. 6. q. 1. a. 1. q. 1. co. Et 4. con. c. 71.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nõ teneantur omnes ad ſuſceptionẽ baptiſmi. Per Chriſtum enim nõ eſt hominibus arctata via ſalutis: ſed ante Chriſti aduentum poterant homines ſaluari ſine baptiſmo. ergo & poſt Chriſti aduentum.

¶ 2 Præt. Baptiſmus maxime uidetur eſſe inſtitutus in remedium peccati originalis: ſed ille qui eſt baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non uidetur quòd poſſit illud transfundere in prolem. ergo filij baptizatorum non uidentur eſſe baptizandi

¶ 3 Præ. Baptiſmus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam a peccato mũdetur: ſed hoc cõſequũtur illi, qui ſunt ſanctificati in utero, ſine baptiſmo. ergo non tenentur ad ſuſcipiendum baptiſmum.

SED CONTRA eſt quòd dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, nõ põt introire in regnũ Dei, & in li. de Eccle. † dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter ſalutis eſſe credimus.

In li. de eccl. dogma. c. 44. & 74. Habetur inter ope. Aug. tom. 3.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ad illud homines tenentur, ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt. Manifeſtũ eſt autem, quòd nullus poteſt ſalutem conſequi, niſi per Chriſtũ. vnde & Apoſt. dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictũ in omnes hoĩes in cõdẽnationẽ, ſic & p vnius iuſtitiã, in omnes hoĩes in iuſtificationẽ vitæ. Ad hoc aũt datur baptiſmus, vt aliquis per ipſum regeneratus, incorporetur Chriſto factus membrum ipſius. vnde dicitur Gal. 3. Quicũque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. unde manifeſtum eſt, quòd omnes ad baptiſmum tenentur, & ſine eo non poteſt eſſe ſalus hominibus.

AD PIMVM ergo dicendum, quòd numquam (A) homines potuerunt ſaluari etiam ante Chriſti aduẽtum, niſi fierent membra Chriſti: quia, vt dicitur Act. 4. non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: ſed ante aduentum Chriſti, homines Chriſto incorporabantur, per fidem futuri aduentus: cuius fidei ſignaculum erat circunciſio, vt Apoſt. dicit Rom. 4. ante vero quàm circunciſio inſtitueretur, ſola fide (vt Gregor.* dicit) cum ſacrificiorum oblatione, quibus ſuam fidem antiqui partes profitebãtur, homines Chriſto incorporabantur. Poſt aduentum etiã Chriſti, homines per fidẽ Chriſto incorporantur, ſecundũ illud Ephe. 3. Habitare Chriſtum per fidẽ in cordibus veſtris: ſed alio (B) ſigno manifeſtatur fides rei iam præſentis, quàm demonſtraretur, quando erat futura: ſicut etiam aliis verbis ſignificatur præſens, præteritum, & futurum. Et ideo licet ipſum ſacramentum baptiſmi non ſemper fuerit neceſſarium ad ſalutem: fides tamen cuius baptiſmus ſacramentum eſt, ſemper neceſſaria fuit.

Li. 4. Mora. cap. 2. circa med.

AD 2^m dicendum, quòd) ſicut in 2. parte dictum eſt*) illi qui baptizantur, renouantur per baptiſmũ ſecundum ſpiritum, corpus tamen remanet ſubiectũ vetuſtati peccati, ſecundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus vero (C) viuit propter iuſtificationem. Vnde & Aug.* probat in lib. contra Iulianum, quòd non baptizatur in homine, quicquid in eo eſt. Manifeſtum eſt autem, ꝙ homo non generat generatione carnali ſecundũ ſpiritum, ſed ſecundum carnem. & ideo filij baptizatorum, cum peccato originali naſcuntur: vnde indigent baptizari.

P. 2. q. 81. a. 3. ad 2. Li. 6. c. 6. a medio ad fin. tom. 7.

AD 3^m dicendum, quòd illi, qui ſunt ſanctificati in vtero, conſequuntur quidẽ gratiam emundantem a peccato originali: non tamen ex hoc ipſo cõſequũtur characterem, quo Chriſto configurentur. & propter hoc, ſi aliqui nunc ſanctificarentur in vtero, neceſſe eſſet eos baptizari, vt per ſuſceptionem chara(D)cteris, alijs membris Chriſti conformarentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſine baptiſmo aliquis poſſit ſaluari.

1. 2. q. 113. art. 3. ad 1. Et 4. d. 4. q. 3. ar. 3. q. 2. co. & ad 3. Et 4. con. c. 72. Et quo. 2. Et quol. 3. art. 4. Et Io. 6. lec 7. Ca. 74. to. 3

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari. Dicit enim Dominus Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt introire in regnum dei: ſed illi ſoli ſaluantur, qui regnum dei intrant. ergo nullus poteſt ſaluari ſine baptiſmo, quo aliquis regeneratur ex aqua & Spirituſancto.

¶ 2 Præ. In lib.* de Eccleſiaſticis dogmatibus dicitur, Nullũ catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus excepto martyrio, vbi totum ſacramentum baptiſmi cõpletur: ſed ſi aliquis, ſine baptiſmo poſſet ſaluari, maxime hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. uidetur ergo quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari. (E)

¶ 3 Præt. Sicut ſupra dictum eſt †, ſacramentum baptiſmi eſt de neceſſitate ſalutis. Neceſſarium autem eſt, ſine quo non poteſt aliquid eſſe, vt dicitur 5. Met.*. ergo vř ꝙ ſine baptiſmo nullᵘ poſſit cõſequi ſalutẽ.

Q. 65. ar. 3. & 4. L. 5. Meta. tex. 6. to. 3.

SED CONTRA eſt, quòd Augſt. † dicit ſuper Leuiticum, Inuiſibilem ſantificationem quibuſdam affuiſſe & profuiſſe, ſine viſibilibus ſacramentis: viſibilẽ vero ſanctificationẽ (quæ fit ſacramẽto uiſibili) ſine

In lib. q in Leui q. 84. a med. to. 4

ſine iuiſibili poſſe adeſſe, ſed nõ poſſe prodeſſe. Cum igitur ſacramẽtũ baptiſmi ad viſibilẽ ſanctificationẽ pertineat, videt ꝙ ſine ſacramẽto baptiſmi, aliquis poſſit ſalutẽ conſequi per inuiſibilẽ ſanctificationem.

Respon. Dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi, dupliciter poteſt alicui deeſſe. Vno modo & re & voto, quod cõtingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt: quod manifeſte ad contemptũ ſacramenti pertinet, quantũ ad illos, qui habẽt vſum liberi arbitrij. & ideo hi quibus hoc modo deeſt baptiſmus, ſalutem conſequi non poſſunt: quia nec ſacramentaliter nec mentaliter Chriſto incorporantur, per quem ſolum eſt ſalus. Alio modo, poteſt ſacramẽtum baptiſmi alicui deeſſe re, ſed nõ voto: ſicut cum aliquis baptizari deſiderat, ſed aliquo caſu præueniť morte, antequam baptiſmum ſuſcipiat. & talis ſine baptiſmo actuali, ſalutem conſequi poteſt, propter deſiderium baptiſmi, quod procedit ex fide per dilectionem operantem: per quam Deus interius hominem ſanctificat, cuius potẽtia ſacramẽtis viſibilibus non alligatur. unde Ambr.* dicit de Valẽtiniano, qui catechumenus mortuus fuit, Quẽ regeneraturus erã, amiſi: verũtamẽ ille gratiã, quã popoſcit, nõ amiſit. — In li. de obitu Valent. paulo ante med. Habetur l. 5. epi. 5. epi. immediate poſt epi. 33 tom. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut dicitur 1. Reg. 16. Homines vident quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem qui deſiderat per baptiſmum regenerari ex aqua & Spirituſancto, corde quidem regeneratus eſt, licet non corpore: ſicut & Apoſt. dicit Rom. 2. ꝙ circunciſio cordis eſt in Spiritu, nõ ĩ litera, cuius laus nõ ex hoib⁹, ſed ex Deo eſt.

Ad 2m dicendum, quod nullus peruenit ad vitã æternam, niſi abſolutus ab omni culpa & reatu pęnę. Quæ quidem vniuerſalis abſolutio fit in [d] perceptione baptiſmi & in martyrio: propter qđ dicitur quòd in martyrio omnia ſacramenta baptiſmi complentur ſcilicet quantum ad plenam liberationem a culpa & pœna. Si quis ergo catechumenus ſit habens [d] deſiderium baptiſmi (quia aliter in bonis operibus nõ moreretur, quæ non poſſunt eſſe ſine fide per dilectionem operante) talis decedens non ſtatim peruenit ad vitam æternam, ſed patietur pœnam pro peccatis præteritis: ipſe tamen ſaluus erit ſic quaſi per ignem, vt dicitur 1. ad Corinth. 3. — D. 269. D. 1202.

Ad 3m dicendum, quòd pro tanto dicitur ſacramentum baptiſmi eſſe de neceſſitate ſalutis: quia nõ poteſt eſſe hominis ſalus, niſi ſaltem in voluntate habeatur, quæ apud deum reputatur pro facto.

Articvlvs III.

Vtrum baptiſmus ſit differendus.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur, quòd baptiſmus ſit differendus. Dicit enim Leo* Papa, Duo tempora, ideſt, paſcha & pentecoſte ad baptizandum a Romano Pontifice legitime præfixa ſunt: vnde dilectionem veſtram monem⁹, vt nullos alios dies huic obſeruationi miſceatis. Videtur ergo quòd oporteat non ſtatim aliquem baptizari, ſed vſque ad prædicta tempora baptiſmũ differri.

¶ 2 Præt. In concilio Agathenſi† legitur, Iudæi, quorũ perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad leges catholicas venire voluerint: octo menſes inter catechumenos eccleſiæ limen introeant: & ſi pura fide venire noſcantur, tunc demum baptiſmi gratiam mereantur. non ergo ſtatim ſunt homines baptizandi, ſed vſque ad certũ tempus eſt differendum baptiſma. — †In concil. Agat. c. 25.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur Iſa. 27. Iſte eſt omnis fructus vt auferatur peccatum: ſed magis videtur auferri peccatum vel etiam diminui, ſi baptiſmus diu differatur. primo quidem, quia peccantes poſt baptiſmum, grauius peccant, ſecundum illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, ſcilicet per baptiſmum? Secũdo, quia baptiſmus tollit peccata præterita, non aũt futura: vñ quanto magis baptiſmus differť, tãto plura peccata tollit. vĩ ergo ꝙ baptiſmus debeat diu differri.

Sed contra eſt, quòd dicitur Eccleſi. 5. Non tardes cõuerti ad dominum, & ne differas de die in diem: ſed perfecta cõuerſio ad deũ, eſt eorũ, qui regenerãtur in Chriſto p baptiſmũ. nõ ergo debet baptiſmus differri de die in diem.

Respon. Dicendum, quòd circa hoc diſtinguendum eſt, vtrũ ſint baptizãdi pueri vel adulti. Si .n. pueri ſint baptizãdi nõ eſt differẽdũ baptiſma. primo quidẽ, quia nõ expectať in eis maior ĩſtructio, aut etiam plenior conuerſio. ſecũdo, propter periculũ mortis: quia non poteſt eis alio remedio ſubueniri, niſi per ſacramentum baptiſmi. Adultis vero ſubueniri poteſt per ſolum baptiſmi deſiderium, vt ſupra dictum eſt*. & ideo adultis non ſtatim, cum conuertũtur, eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: ſed oportet differre vſq; ad aliquod certum tempus. Primo quidem, propter cautelam eccleſiæ, ne decipiatur, ſacramentum ficte accedentibus conferens, ſecũ dum illud 1. Ioan. 4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſint: quæ quidem probatio ſumitur de accedẽtibus ad baptiſmũ, quando per aliquod ſpatiũ, eorũ fides & mores examinanť. Secũdo, hoc eſt neceſſariũ ad vtilitatẽ eorũ, qui baptizãtur: quia aliquo tẽporis ſpatio indigent, ad hoc quòd plene inſtruantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinẽt ad vitã chriſtianã. Tertio, hoc eſt neceſſariũ ad quandã reuerẽtiã ſacramẽti, dum in ſolennitatibus præcipuis, ſ. paſchæ & pẽtecoſtes, homines ad baptiſmum admittũtur, & ita deuotius ſacramentum ſuſcipiunt: hæc tamen dilatio eſt prætermittenda duplici ratione. Primo quidẽ, quando illi qui ſunt baptizandi, apparent perfecte inſtructi in fide, & ad baptiſmũ idonei: ſicut Philippus ſtatim baptizauit Eunuchum, vt habetur Act. 8. & Petrus Corneliũ, & eos qui cũ eo erant, vt habetur Act. 10. Secundo pp infirmitatem, aut aliquod periculum mortis: vnde Leo Papa* dicit, Hi qui neceſſitate mortis, ęgritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragij, vrgentur, omni tempore debent baptizari: ſi tñ aliquis morte præueniatur, articulo neceſſitatis ſacramentum excludente, dum expectat tempus ab eccleſia inſtitutum, ſaluatur, licet per ignem, vt ſupra dictum eſt.† Peccat autem ſi vltra tempus inſtitutum ab eccleſia, differat accipere baptiſmum, niſi ex cauſa neceſſaria & licentia prælatorum eccleſiæ: ſed tamen & hoc peccatum cum alijs deleri poteſt per ſuccedentem contritionẽ, quæ ſupplet vicem baptiſmi, vt ſupra dictum eſt.* — Ar. præced. *Habetur de conſec. diſ. 4. c. Si qui neceſſitate. ſumitur ex epi. eius 4. cap. 6. † ar. preced. *In corp. ar. & art. præc.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illud mandatum Leonis papæ de obſeruandis duobus temporibus in baptiſmo, intelligendum eſt de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod ſemper in pueris eſt timendum, vt dictum eſt.† — In corp. ar.

Ad 2m dicendum, ꝙ illud de iudæis, eſt inſtitutum ad eccleſię cautelam, ne ſimpliciũ fidem corrumpant, ſi non fuerint plene conuerſi: & tamen, vt ibidẽ ſubditur, ſi infra tempus præſcriptum aliquod periculũ infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

Ad 3m dicendum, quòd baptiſmus per gratiam quam confert, non ſolum remouet peccata præterita, ſed etiam impedit peccata futura ne fiant: hoc autem præcipue deſiderandum eſt, vt homines non peccent: ſecundario autem, vt leuius peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur, ſecundum illud 1. Ioan. 2. Filioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis: ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimaoctauæ Articulum tertiũ.*

IN arti. 3. circa dilationem baptiſmi vſq; ad aliquod certum tempus, aduertendum eſt, certitudinem temporis poſſe dupliciter intelligi. Primo, determinate, puta, octo menſes. Alio modo, vage, puta expedito tali negotio, ne ſciendo quantum tẽporis interceder. — 4. di. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. & di. 17. q. 3. a. 1. q. 4. co. Et ma. q. 4. ar. 1. habetur de conſec. di. 4 c. Duo tempora. Et ſumiť ex epiſto. eius 4. c. 5.

¶ Conſiderandum rurſus eſt, tempus baptiſmi determinari, vel ex diuino iure, vel ab eccleſia. Quãtum igitur ex diuino iure appa ret, dilatio baptiſmi adultorum non habet tempus determinatũ primo modo. Nulla enim ratio cogit adultũ ad ſuſcipiendum baptiſma, ita hodie, quòd ſi hic dies præterẽat abſque baptiſmo, peccatum incurratur. Confirmaturq; hoc ex geſtis ſanctorum. Nã Martinus octo annis cathecumenus fuit, Ambroſius longo quoque tempore catechumenis annumeratus videtur. Conſtantinus Magnus in vltimo vitæ ſuæ baptizatus eſt, vt Ambroſius dicit ĩ orõne de obitu Theodoſij.

¶ Debet autem determinari tẽpus dilati baptiſmi ſecundo modo, quod dupliciter monſtratur. Primo, ex natura præcepti affirmatiui, obligantis pro loco & tempore. Præcepta enim affirmatiua, licet quantum eſt ex parte temporis, non obligent, niſi tempus neceſſitatis articulũ adducat (ut Auctor i 4 ſent. di. 17 q. 3 art. 1. q. 1. dixit) ex parte tamẽ motiui ad differẽdũ rõnẽ requirũt: nã ſi ſine rectæ rõnis arbitrio dilatio voluntaria fit, peccatũ incurriť. Põt ergo tandiu differre quis ꝓpriũ baptiſmum, q̃diu rationabiliter ad differendum mouetur: quod diuerſis hominibus diuerſimode accidere poteſt, & propterea diuerſa inuenitur diuerſorum dilatio.

¶ Et quàmuis tam incertam temporis menſurã dilatio baptiſmi habeat: dilatio tamen vſque ad mortis articulum licita non eſt (vt patet de conſecr. diſt. 4. ca. quando quis) arguuntur enim negligentiæ huiuſmodi dilatores NecCõſtãtinum credimus diſtuliſſe ex propoſito vſque ad mortẽ baptiſma, ſed cum differret illud vſque ad tempus optatũ, interim in vltimis conſtitutus differẽdum nõ cenſuit.

¶ Ex iure autem poſitiuo ſcripto, ſi tempus aliquod præfixũ eſt, quod fateor me non inuenire, & geſta dictorũ ſanctorum teſtantur, non eſſet differendus vltra tempus præfixum.

Articvlvs IIII.

Vtrum peccatores ſint baptizandi. — Infra art. 8. ad 4.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd peccatores ſint baptizandi. Dicitur .n. Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalẽ, in ablutionem peccatoris & menſtruatę: quod quidẽ intelligitur de fonte baptiſmali. ergo videtur, ꝙ ſacramẽtum baptiſmi ſit etiam peccatoribus exhibendum.

¶ 2 Præt. Dominus dicit Matth. 9. Nõ eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus: male autem habentes, ſunt peccatores. Cum igitur ſpiritualis medici, ſcilicet Chriſti, medicina ſit baptiſmus, videtur quòd peccatoribus ſit ſacramentum baptiſmi exhibendum.

¶ 3 Præt. Nullum ſubſidium debet peccatoribus ſubtrahi: ſed peccatores baptizati, ex ipſo charactere baptiſmali ſpiritualiter adiuuantur, cum ſit quædam diſpoſitio ad gratiam. ergo videtur quòd ſacramentum baptiſmi ſit peccatoribus exhibendum.

Sed contra eſt,* quòd Auguſt.† dicit, Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te: ſed peccator cum habeat voluntatem non diſpoſitam, nõ cooperatur deo. ergo fruſtra adhiberetur ſibi baptiſmus ad iuſtificationem. — Alias, quia Aug. ad Bonifaciũ dicit, In baptiſmo aliquis membrũ Chriſti efficiť: ſed nullus peccator perſiſtens in volũtate peccandi põt fieri mẽbrũ Chri, qđ eſt incorporari Chriſto. ergo hmõi peccator non eſt baptizandus: qa fruſtra baptizareť. † colligitur ex trac. 72. in Io. to. 9.

Respon. Dicendum, quòd aliquis poteſt dici peccator dupliciter. Vno modo, propter maculam & reatum præteritum: & ſic peccatoribus eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum, vt per ipſum peccatorum ſordes mundentur, ſecundum illud epheſ. 5. Mundans eam, ſcilicet eccleſiam, lauacro aquæ in verbo vitæ. alio modo poteſt dici aliquis peccator ex voluntate peccandi, & propoſito perſiſtendi in peccato: & ſic peccatoribus non eſt ſacramentum baptiſmi conferendum. Primo quidem, quia per baptiſmum homines Chriſto incorporantur, ſecundum illud Gal. 3. Quicumq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non poteſt eſſe Chriſto coniunctus, ſecundũ illud 2. Cor. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Vnde & Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, quòd nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, poteſt nouam vitam inchoare, niſi cum veteris vitæ pœniteat. Secundo, quia in operibus Chriſti & eccleſię nihil debet fieri fruſtra: fruſtra autem eſt, quod non pertingit ad finem ad quem eſt ordinatum: nullus autem habẽs voluntatem peccandi, ſimul poteſt a peccato mundari, ad quod ordinatur baptiſmus: quia hoc eſſet ponere contradictoria eſſe ſimul. Tertio, quia in ſacramentalibus ſignis non debet eſſe aliqua falſitas: eſt autem ſignum falſum, cui res ſignificata non reſpondet: ex hoc autem, ꝙ aliquis lauandum ſe prębet per baptiſmum, ſignificatur quòd ſe diſponat ad interiorẽ ablutionem: quod non contingit de eo, qui habet propoſitum perſiſtendi in peccato: vnde manifeſtum eſt, quòd talibus ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum. — *Lib. de medicina pęn. c. 2. nõ procul a prin. tom. 9.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illud verbum eſt intelligendum dę peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi a peccato.

Ad 2m dicendum, quòd ſpiritualis medicus, ſcilicet Chriſtus, operatur dupliciter: vno modo interius per ſeipſum, & ſic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat: alio modo operatur, per miniſtros, exterius adhibendo ſacramenta, & ſic operatur perficiendo exterius id, quod eſt interius inchoatum: & ideo ſacramentum baptiſmi non eſt exhibendum, niſi ei, in quo interioris conuerſionis aliquod ſignum apparet: ſicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, niſi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

Ad 3m dicendum, quòd baptiſmus eſt fidei ſacramentum: fides autem informis [d] non ſufficit ad ſalutem, nec ipſa eſt fundamentum: ſed ſola fides formata, quæ per dilectionem operatur, vt Auguſt.* dicit in lib. de fide & operibus: vnde nec ſacramentum baptiſmi ſalutem conferre poteſt cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit: non eſt autem per impreſſionem characteris baptiſmalis aliquis diſponendus ad gratiam, quandiu in eo apparet voluntas peccandi: quia deus neminem ad virtutem compellit, ſicut Damaſ.* dicit. — D. 611. Cap. 16. to 4. Lib. 2. Orth. fid. c. 30. circa prin.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimaoctauæ Articulum quartum.*

IN 4. artic. hoc ſolum notandũ occurrit, quòd ſermo literæ de pctõ mortali intelligitur: exiſtentibus .n. cum voluntate peccandi vęnialiter, poteſt baptiſmus dari monẽdo ipſos, quòd niſi voluntatẽ mutent, gratiam quidem filiorum dei recipiẽt: ſed non ſecundum plenitudinẽ baptiſmalem, & ſuo eos deinde arbitrio relinquere, vt ipſi viderint.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quintum.*

IN art. 5. & 6. hoc solũ occurrit sugerẽdum, ut ex deuotione sua peccata confitente ante baptismum non absoluãtur: quoniam non sunt capaces sacramẽti pœnitentiæ ante baptismũ: nec eorum confessio talis, esset sacramentalis, nisi forte per reductionem.

Sup. q. 49. a. 3. ad 2. Et inf. ar. 6. c. Et 2. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 3. d. 19. ar. 3. q. 2 ad 1. Et 4. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. cont. c. 58. Et Roma. 11. lc. 4

ARTICVLVS V.

Vtrũ peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam dei pertinere videtur, vt pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccles. vlt. Cuncta quę fiunt, adducet deus in iudicium: sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. ergo videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda.

¶ 2 Præt. Per opera satisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuersi ad iustitiã, & subtrahuntur occasiones peccandi: nam satisfacere est peccatorũ causas excidere, & peccatis aditũ nõ indulgere: sed hoc maxime est necessarium nuper baptizatis. ergo videtur ꝙ baptizatis sint opera satisfactoria iniungenda.

¶ 3 Præt. Non minus debitum est, vt homo deo satisfaciat, quàm proximo: sed nuper baptizatis iniungendum est, vt satisfaciant proximis, si eos læserint. ergo etiam est eis iniungendum, vt deo satisfaciant per opera pœnitentiæ.

Est glo. d. Amb. in illum locum tom. 5.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* super illud Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio dei, dicit, Gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum, vel etiam opus aliquod: sed solam fidem, & omnia gratis condonat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apost. dicit Roma. 6. Quicumq; baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem, ita scilicet quòd homo per baptismum incorporatur ipsi morti Christi: manifestum est autem ex supradictis, * quòd mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Io. 2. & ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscumque peccatis, non est aliqua satisfactio iniungenda: hoc enim esset iniuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

q. 49. & 48.

L. 1. de bap. paruul. ca. 26. a med. tom. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.† dicit in lib. de baptismo paruulorum, ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt mẽbra eius. vnde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut & pœna vnius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. vnde Isa. 53. dicitur: vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

Glo. ordin. ibid.

AD 2^m dicendum, quòd nuper baptizati exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera pœnalia, sed per opera facilia, vt quasi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora, vt gl.* dicit super illud Psalm. 130. Sicut ablactatus est super matre sua: vnde & dominus discipulos suos de nouo conuersos, a ieiunio excusauit, ut patet Mat. 9. Et hoc est, quòd dicitur 1. Pet 2. Sicut modo geniti infantes, lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

AD 3^m dicendum, quòd restituere male ablata proximis, & satisfacere eis de iniurijs illatis, est cessare a peccando: quia hoc ipsum, quod est detinere aliena, & proximum læsum non placare, est peccatum: & ideo peccatoribus baptizatis iniungendum est, quòd satisfaciant proximis: sicut & quòd desistant a peccato: non est autem eis iniungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matth. 3. quòd baptizabantur multi a Ioanne in Iordane, confitentes peccata sua: sed baptismus Christi est perfectior, quàm baptismus Ioannis. ergo videtur quòd multo magis illi, qui sunt baptizandi baptismo Christo, debeant sua peccata confiteri.

¶ 2 Præt. Prouerb. 28. dicitur, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

¶ 3 Præt. Pœnitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Act. 2. Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum: sed confessio est pars pœnitentiæ. ergo videtur, quòd confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

Aug. li. de vera & fal. pœnit. c. 14. nõ procul a prin. to. 4. † Ambr. ad Ro. 11. sup illud, Sine pœnit. sunt dona dei. tom. 5.

SED CONTRA est, quòd confessio peccatorum debet esse cum fletu: dicit enim Aug.* in lib. de pœnitentia, Omnis ista varietas consideranda est & detestanda: sed sicut Ambr.† dicit, gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum. ergo a baptizandis, non est requirenda confessio peccatorum.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est peccatorum confessio: vna quidem interior, quæ fit deo: & talis confessio peccatorum requiritur ante baptismũ, vt scilicet homo sua peccata recogitans, de eis doleat: non enim potest inchoare nouam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ, vt dicit Augus.* in lib. de pœnitentia: alia vero est confessio peccatorum exterior, quæ fit sacerdoti: & talis confessio non requiritur ante baptismum. Primo quidem, quia talis confessio cũ respiciat personam ministri, pertinet ad pœnitentiæ sacramentum, quod non requiritur ante baptismum; quia est ianua omnium sacramentorum. Secundo, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quòd sacerdos confitentem absoluat a peccatis, & liget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, vt supra dictum est: * nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claues ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per baptismum. Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta, est pœnosa propter verecundiam confitentis: baptizato autem nulla exterior pœna imponitur: & ideo a baptizatis non requiritur specialis cõfessio peccatorum: sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum ecclesiæ abrenuntiant satanæ & omnibus pompis eius: & hoc modo, dicit quædam glo.* Mat. 3. quòd in baptismo Ioannis, exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora: si qui tamen baptizandi, ex deuotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc, quòd eis satisfactio imponeretur: sed ad hoc, quòd contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.

In glo. ord. super illud, Exibant vt baptizarentur ab eo.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum septimum.*

TITULVS vt sonat sumendus est.

¶ In corpore iuncto responsione ad secundum, vbi dicitur si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset reiterãdus, dubiũ occurrit magnum, an ex parte baptizati, ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit.

¶ Et est ratio dubij varietas opinionũ: quidam. n. (de quorũ numero est Durand. in 4. sent dist. 4. q. 2.) tenet vniuersaliter, hoc est tam in adultis, quàm in paruulis requiri cõsensum ex parte baptizati. Alij vero, de quorũ numero est Auctor in 4. senten. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 3. tenent totaliter oppositum, scilicet ꝙ nec in paruulis nec in adulto, per se loquendo, exigitur vo luntas propria. Dico autem per se loquẽdo, quia in adultis exigitur voluntas propria per accidens, hoc est, vt remouẽs prohibens, putà peccatum vel contrariam voluntatem. Quidam autem, de quorum numero est Scotus in 4. sent dist. 4. q. 2. distinguendũ putant, inter adultum & puerum, tenentes quòd in adulto requiritur voluntas: in paruulo autem, non.

Ambr. loco citato in arg. sed cõtra.

In corp. ar.

In corp. ar.

Infra q. 69. art. 9. Et 4. dist. 6. q. 1. ar. 2. q. 3. Et dist. 17. q. 1. art. 3. q. 4. cor.

¶ Et quoniam quæstio est difficilis, videndum est, quid roboris habeant rationes opinionum: & deinde rationabiliõr dicendi modus elegendus est.

¶ Prima igitur opinio tenens vniuersaliter requiri consensum ex parte baptizati fundatur, primo super ritu ecclesiæ petentis a baptizando, vis baptizari? Secundo super hoc, quòd baptizari est passio voluntaria.

¶ Tertio procedit Durandus sic: Quicquid est de necessitate sacramenti in vno, est de necessitate sacramenti in omnibus, in similibus quidem similiter, & in proportionalibus proportionaliter: sed voluntas recipiendi baptismũ est de necessitate sacramenti in adultis. ergo est etiam de necessitate sacramenti in paruulis: proportionaliter tamen, hoc est voluntate interpretatiua quo ad paruulos, sicut propria quo ad adultos. Probatur minor: Adultus simili modo debet se habere ad fidem, & ad fidei sacramentum: sed credere non potest nisi volens. ergo nec baptizari potest nisi volens.

¶ Et confirmatur ex mandato domini, Docete omnes gentes, baptizantes eos &c. vbi Hier. dicit, Non potest suscipi sacramentum, nisi anima fidei susceperit veritatem.

¶ Affert quarto tõ ex litera huius art. oportet inchoante nouam vitã, velle illã, ac per hoc eius principiũ qđ est baptisma.

¶ Oppositæ autem opinionis, scilicet ꝙ non per se requiritur velle ex parte baptizati, fundamentum est, ꝙ tota efficacia sacramenti baptismi est, ex parte ipsius sacramenti: nec requirit ex parte patientis, nisi capacitatem absque contrarietate. Probatur quoque hoc ex eo, ꝙ de facto videmus paruulũ omnem baptizatũ non esse rebaptizandum. Et hinc sumitur ratio: Quicquid non est de necessitate sacramenti in vno, non est de necessitate sacramenti in reliquis: sed consensus non est de necessitate sacramenti in paruulis. ergo nec in adultis.

¶ Tertiæ autem opinionis ratio est: quia si adultus caret consensu, videtur quòd contemnat: oportet enim adultũ aliquam

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in baptismo Ioannis non remittebantur peccata: sed erat baptismus pœnitentiæ: & ideo conuenienter accedentes ad illud baptisma, confitebantur peccata, vt secundum qualitatem peccatorũ, eis pœnitẽtia determinaretur: sed baptismus Christi est, sine exteriori pœnitentia, vt Ambros.* dicit. unde non est similis ratio.

AD 2^m dicendum, quòd baptizatis sufficit cõfessio interior deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc, quòd dirigantur & miseri cordiam consequantur: nec requiritur confessio specialis exterior, sicut dictum est.*

AD 3^m dicendum, quòd confessio est pars pœnitẽtiæ sacramentalis, quæ non requiritur antę baptismum, vt dictum est: * sed requiritur interioris pœnitentię virtus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet sicut patiens in sacramento: intentio autem nõ requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis. ergo videtur ꝙ ex parte baptizati, nõ requiratur intentio suscipiendi baptismum.

¶ 2 Præt. Si prætermittatur id, qđ requiritur ad baptismũ, homo est denuo baptizandus: sicut cũ prætermittitur inuocatio Trinitatis, vt supra dictũ est: * sed ex hoc non videtur aliquis esse denuo baptizandus, ꝙ intentionem non habebat suscipiendi baptismum: aliquin cum de intentione baptizati nõ constet, quilibet posset petere se denuo baptizari propter intentionis defectum. nõ videtur ergo ꝙ intentio requiratur ex parte baptizati, vt suscipiat sacramentum.

q. 66. ar. 6.

¶ 3 Præt. Baptismus contra peccatum originale datur: sed originale peccatum contrahitur, sine intentione nascentis. ergo baptismus, vt videtur, intentionem non requirit ex parte baptizati.

SED CONTRA est, ꝙ secundũ ritum ecclesiæ, baptizãdi profitentur se petere ab ecclesia baptismũ, per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacramẽti, hoc est enim, de quo est quæstio.

¶ Et ad probationem dici facile potest, similitudinem non tenere, scilicet quòd adultus, ita se debeat habere ad sacramentum fidei, sicut se habet ad credere: quoniam credere consistit manifeste in actione voluntaria, sacramẽtũ autem fidei manifeste cõsistit i parti seu suscipere, & propterea non est simile. Auctoritas autem Hiero. non est a propositum: quia de fide loquitur, quæstio autem est de velle.

¶ Secundæ demum opinionis ratio reijci potest eodem modo, scilicet quòd assumit probandum: hoc enim est, quod vertitur in dubium, an patiens in baptismo, exigat velle vt necessariã dispositionem ad receptionem sacramenti: hoc enim est totum in quo consistit quæstio.

¶ Quod autem additur, quòd nullus puer baptizatus est rebaptizandus, licet negetur a tenentibus primam opinionem, magnam tamen secundum rationem vim habere videtur.

¶ His excussis, dicendum mihi videtur cum secunda opinione, ꝙ per se loquendo non exigitur intentio seu voluntas ex parte baptizandi de necessitate sacramenti: sed sufficit in ipso non inueniri obicem voluntatis contrariæ. Probaturque hoc, dupliciter. Primo, auctoritate Innoc. III. extra de baptismo, & eius effectu. in c. maiores causas: ibi, n mota quæstione de susceipientibus characterem, & relata opinione quorundã dicentium characterem imprimi etiam inuitis, refutata deinde hac opinione quo ad totaliter inuitos, concludit hæc verba in calce. Tunc ergo characterem, sacramentalis imprimit operatio, cũ obicem voluntatis contrariæ non inueniat obsistentem ubi manifeste patet intenta conclusio determinata ab Apostolica sede. Secundo probatur utendo iam dicta ratione: quod non est de necessitate sacramenti in uno recipiente baptismũ, non est de necessitate sacramenti, per se loquendo, in quocũq; recipiente baptismum: sed in paruulis uoluntas etiam interpretatiua non exigitur, ut propria dispositio ad recipiendum baptismum. ergo in nullo baptizando requiritur, per se loquendo, consensus ad recipiendum baptisma. Et probatur minor:

Universidad de Deusto Biblioteca

quia voluntas parentū nō est dispositio aliqua, sed sola appropinquatio patientis ad agens, puta ministrū conferentē sacramentū: constat.n. approximantē passiuū actiuo non esse necessariū ex parte patientis: tū, qm aliunde pōt suppleri, puta ex approximatione agentis ad patiens, vel ex remouente obstaculū: tū, qm extrinsecū hoc est, patet vero voluntatē parentis solūmodo approximare passiuū actiuo, offerendo infantē baptismo, ex eo ꝙ si iudæus faceret filiū baptizari, non vt nutriretur Christianus, sed totaliter nutriēdū in iudęū, ob solāq; corporis sanitatē īfantē vellet baptizari, & hoc ipsum diceret, ac cō pelleret ministrū ad baptizandū, vel ipsemet baptizaret, ī veritate infans esset baptizat⁹: & tñ tūc paterna volūtas nec ex charitate, nec ex spe, nec ex fide, nec ex ecclesiæ volūtate ibi cooperaretᷣ: qm ecclesia si sciret, resisteret tali oblationi. Nihil ergo facit oblatio pueri, nisi ꝙ approximat passiuum agenti: iniuriāq; paternæ tollit auctoritatis, quæ illi irrogaretᷣ, si infans patre inuito baptizaretᷣ. sufficit ergo ī baptizando nō inueniri obicem voluntatis contrariæ ad hoc, vt characterem suscipiat ex baptismo. ¶ Sed cōtra hoc instant dupliciter. primo vtēdo argumento allato ī dicta decretali, ꝙ.s. sequeretur ex hoc, ꝙ aliqs adultus numquàm consentiens baptismo, pertineret rōne sacramenti ad iurisdictionē ecclesiasticā, ac per hoc ad seruandā regulā Christianę fidei foret rōnabiliter cōpellendus, qđ est absurdū. ¶ Obijcitᷣ quoque a Duran. probante ꝙ voluntas adulti baptizandi requiritur per se: nā si velle suscipere baptismū, non sit in adulto dispositio necessaria ad baptismū scđm se, sequitur ꝙ nolle seu renuere vel negligere suscipere ipsum, nō erit impedimētū: qa nō īpedit nisi velle oppositū. ¶ Ad primum horū dicitur, ꝙ ratio procedit ex extrinsecis accidētibus, quale

F est iurisdictio ecclesiastica, & propterea parum roboris habet. Veruntamen dupliciter solui potest. Primo, ꝙ casus iste, aut impossibilis, aut plusquā rarissimus est, scilicet vt adultus neuter baptizetur: regulæ autem de iurisdictionis actibus, puta de compellendo & similibus, dantur secundum se, quæ communiter eueniunt. Secundo, ꝙ vno inconuenienti dato, multa inconuenientia sequi possunt: & ideo dato hoc inconuenienti, quòd minister temere baptizaret adultū neutrū, nō est mirum sequi aliud incōueniens, scilicet quòd talis esset de iurisdictione ecclesiæ ratione sacramenti, & non esset compellēdus ad Christianitatem seruandam: quia num quā cōsēsit, sed dormiēs baptizat⁹ est. ¶ Ad obiectionem uero Duran. respondetur, quòd sequela nihil ualet. Et probatio nullius etiam apparentię est: quoniam nolle baptismum, secundum se aduersatur susceptioni baptismi: & iō impedit ipsum, & non quia tollit suum contrarium, puta uelle baptismū. Nec putes Auctorem hoc in loco alterius fuisse opinionis, ut patet ex eo ꝙ inferius dicit pueros infidelium, si inuitis parentibus baptizarentur, fore baptizatos: qđ autē hic dixit, intelligendum est, secūdū id, quod semper de facto inuenitᷣ in adultis, s. ꝙ non inueniatur neuter, sed aut habet uelle, aut nolle respectu baptismi implicite, uel explicite &c. Et ꝓpterea uerificatur, ꝙ si in adulto deesset intētio suscipiēdi sacramentum, esset rebaptizandus: defectus .n. intentionis contrariam haberet annexam intentionē.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulū octauū.*

IN art. 8. aduerte uerba Auctoris intelligi de adultis: qm rectā fidē necessario requiri ad ultimū effectū baptismi sonant. Et hoc dico ꝓp paruulos, in quibus nec intētio nec fides ex parte baptizati requiritur.

RESPON. Dicendum, quòd per baptismū aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ nouitatem, secundum illud Ro. 6. Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & ideo sicut ad hoc, quòd homo
G moriatur veteri vitæ, requiritur secūdum Aug.* in habente vsum libe. arb. voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat, ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ nouitatem: cuius principiū est ipsa susceptio sacramenti: & ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, siue intentio suscipiendi sacramentum.

In li. de medic. pœnit. c. non longe a princ. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in iustificatione, quæ fit per baptismū, nō est passio coacta, sed vo-
H luntaria: & ideo requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.

AD 2m dicendum, quòd si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: si tamen hoc non constaret, esset dicendum, Si non d es baptizatus, ego te baptizo.

D.583.

AD 3m dicendum, quòd baptismus ordinatur non solum contra originale peccatum, sed etiam cōtra actualia, quæ per voluntatem & intentionem causantur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fides requiratur ex parte baptizati.

4.di.6. q.1. ar.3.q.1.Et q.2. ar.2.q. 3. corp. Et dist 9. ar.2. q. 2. ad 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd fides requiratur ex parte baptizati. Sacramētum enim baptismi a Christo est institutum: sed Christus formam baptismi tradens, fidem baptismo præmittit, dicens Marc. vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fue-
K rit saluus erit. ergo videtur quòd nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

¶2 Præt. Nihil frustra in sacramentis ecclesiæ agitur: sed secundum ritum ecclesiæ, ille qui accedit ad baptismum, de fide interrogatur, cum dicitur, Credis in deum patrem &c. ergo videtur quòd fides ad baptismum requiratur.

¶3 Præt. Ad baptismum requiritur intentio suscipiendi sacramentum: sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismus sit rectę fidei sacramentum: per eum enim incorporantur homines Christo, vt Aug.*dicit in lib. de baptismo paruulorum: hoc autem non potest esse sine recta fide, secundum illud ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. ergo videtur quòd ille, qui non habet rectam fidem, non possit suscipere sacramentum baptismi.

Li.1. de peccat. meri. & remi. c.26. a med. to.7

¶4 Præt. Infidelitas est grauissimū peccatū, vt in secunda parte habitum est:*sed permanentes in peccato, non sunt baptizandi. ergo ēt nec permanentes in infidelitate.

2. 2. q. 10. art. 3.

SED CONTRA est, quòd Greg.* scribens † Quirico episcopo dicit, Ab antiqua patrum institutione didicimus, vt qui apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizātur, cū ad sanctam ecclesiam redeunt, aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris ecclesiæ reuocentur: hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi. non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi.

*in registro l.9.epist.61. non longe a princ. †Alias Quirino.

RESPON. Dicendum, quòd sicut* ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character & gratia. dupliciter ergo, aliquid ex necessitate requiri-
I tur ad baptismum. Vno modo, sine quo gratia haberi non potest, quæ est vltimus effectus sacramenti: & hoc modo, recta fides ex necessitate requiritur ad baptismū: quia sicut dicitur Rom. 3. Iustitia dei est per fidem Iesu Christi. Alio modo, requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismatis imprimi nō potest: & sic recta fides baptizati nō requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dūmodo adsint cetera, quæ sunt de necessitate sacramenti: nō .n. sacramentū perficitur per iustitiā hominis dantis, vel suscipiētis baptismum, sed per virtutem dei.

q.66. art.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus loquitur ibi de baptismo, secūdum ꝙ perducit homines ad salutem per gratiam iustificantem: quod quidem sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

AD

AD 2m dicendum, quòd ecclesia intendit homi-
A nes baptizare, vt emundentur a peccato, secundum illud Isa. 27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatum: & ideo quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum: & propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant: si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem. unde August.* dicit, ecclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem baptismum eius, homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.

Libr. 4. de bapt. cont. Dona. in prin. to. 7.

AD 3m dicendum, quòd etiam non habens rectam
B fidē circa alios articulos, potest d habere rectam fidem circa sacramentū baptismi, & ita non impeditur quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi: si tamen etiam circa hoc sacramentum non recte sentiat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut ecclesia tradit.

D.604.

AD 4m dicendum, quòd sicut sacramentum baptismi non est conferendum ei, qui non vult ab alijs peccatis recedere, ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deserere: vterq; tamen suscipit sacramentum, si ei non conferatur, licet non ad salutem.
C

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri sint baptizandi.

4.dist.4.q.3. ar.1.q.1.Et Mal. q.4.ar t.1.co.pri. Et quol. 4. art.10.cor. Et quol. 9. ar.22.cor. *art.7.hui⁹ quæst.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd pueri non sint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intētio suscipiendi sacramentum, vt supra dictum est:*huiusmodi autem intentionē non possunt pueri habere, cū non habeant vsum liberi arbitrij. ergo videtur quòd non possint suscipe-
D re sacramentum baptismi.

¶2 Præt. Baptismus est fidei sacramentum, vt supra dictum est:†sed pueri non habent fidem, quæ consistit in credentium voluntate, vt Aug.*dicit super Ioan. Nec etiam potest dici, quòd saluentur in fide parentum: quia quandoque parentes sunt infideles, & sic magis per eorum infidelitatem damnarentur. ergo videtur, quòd pueri non possint baptizari.

†q.65. ar.1.

*In lib. de Pręd. sanct. c.5. in fin. tom.7.

¶3 Præt. 1. Pet. 3. dicitur, quòd
E homines saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in deum: sed pueri neque conscientiam habēt bonā vel malam, cum non habeant vsum rationis, neq; etiam conuenienter ipsi interrogantur, cum non intelligant. non ergo pueri debent baptizari.

SED CONTRA est, quòd Dionys.* dicit vltimo cap. eccles. hierarch. Diuini nostri duces, scilicet apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismum.

Cap.7.eccl. hierar.non procul a fi.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum nonū.*

IN arttic. 9. in responsione ad primum & secundum intellige accommodationem esse quandam in hoc, quòd ecclesia ꝓ paruulis credit, intendit, renuntiat &c. Ad literam enim, quia similitudo ex proprio deriuatur, cum institutus esset ritus baptismi pro adultis accommodatus est idem ritus ad paruulos, vt qđ proprie fit ab adultis, secundum quādam similitudinem fieret a paruulo, nō proprio sed ecclesiæ ore. Et quoniam ad solennitatē baptismi hæc spectāt, ideo sine his baptismus factus valet. ¶ In responsione ad secundum, non sic intelligas ecclesiæ fidem prodesse infanti, qui baptizatur, quasi meritum fidei existens in ecclesia, saluet infantem quoniam infans nō per fidem, sed per fidei sacramentum regulariter saluatur: sed intellige ecclesię merita prodesse infanti, & iuxta articulum communionis sanctorum & particulariter: tū orando pro infante, tum applicando eundem sacramento ex corde puro & charitate plena.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, scilicet per Adam, multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum: pueri autem ex peccato Adæ, peccatum originale cōtrahunt: quod patet ex hoc, quòd sunt mortalitati subiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertransijt, vt Apostolus ibidem dicit. vnde multo magis pueri possūnt per Christum gratiam accipere, vt regnent in vita æterna: ipse autem dominus dicit Ioan. 3. quòd nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei. unde necessarium fuit pueros baptizari, vt sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo. Fuit etiam cōueniens pueros baptizari, vt a pueritia nutriti in his, quę sunt Christianæ vitæ, firmius in ea perseuerent, secundum illud Prouerb. 22. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea. & hanc rationem assignat Diony.† vlt. cap. eccl. hierar.

Cap.7.eccl. hierar.non procul a fi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regeneratio spiritualis, quæ fit per baptismum, est quodammodo similis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quòd sicut pueri in maternis vteris constituti, non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis, quasi in vtero matris ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actum ecclesiæ salutem suscipiunt. Vnde Augustinus † dicit in lib. de peccatorum meritis & remissione. * Mater ecclesia os maternum paruulis præbet, vt sacris mysterijs imbuantur: quia nondum possūnt corde proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem: †si autem propterea recte fideles vocātur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam nō pœnitentes habeantur, cum per eorundem verba gestantium, diabolo & huic sæculo abrenuntiare monstrentur? Et eadem ratione possūnt dici intendentes non per actum proprię intentionis, cum ipsi quandoque contranitantur & plorent: sed per actū eorum a quibus offeruntur.

†lib.1.c.25 circa fi.t.7. * Alias, de meritis & remissione peccatorū. †eod.li.c 19 circa fi.t.7.

AD 2m dicendum, quòd sicut Aug.* scribens Bonifacio dicit, in ecclesia saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex alijs, quæ in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles: quia sicut †August. dicit, eidem Bonifacio scribens, offeruntur paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quàmuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt, quàm ab vniuersa societate sanctorū, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum charitate ad communionem sancti spiritus adiunguntur: infidelitas autem propriorum parentum, etiam si eos post baptismum dæmoniorum sacrificijs imbuere conentur, pueris non nocet: quia vt Aug.* ibidem dicit, puer semel generatus per aliorū voluntatē, deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi, vbi nulla sua voluntate consentit, ꝭm illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea est, ita & anima filij. anima quæ peccauerit, ipsa morietur: sed ideo ex Adam traxit, ꝙ sacramenti illius gratia solueretur, quia nondū erat anima separatim viuens. Fides autem

Epistol 23. tom. 2.

In ead.epi. 23.in med. tom. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

vnius,immo tot ius ecclesiæ paruulo prodest per operationem Spiritus sancti, qui vnit ecclesiam, & bona vnius alteri comm unicat.

Ad 3m dicendu m, quòd sicut puer cum baptizatur non per seipsum, sed per alios credit, ita non per seipsum, sed per alios interrogatur, & interrogati cõfitentur fidem ecclesiæ in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei sacramentum. Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso: non quidem actu, sed habitu per gratiam iustificantem.

ARTICVLVS X.

Vtrum pueri iudæorum uel aliorũ infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

2.2.q.10.ar.12. Et quol. 2. art. 7. Et quol. 2. art. 7. & 11. cor.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri iudæorũ, vel aliorum infidelium sint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini subueniri contra periculum mortis ęternæ, q̃ contra periculũ mortis temporalis: sed in puero in periculo mortis temporalis existẽti est subueniendum, etiam si parentes per malitiam contraniterentur. ergo multo magis est subueniendũ pueris infidelium filijs, per baptismũ contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

¶ 2 Præt. Filij seruorum sunt serui, & in potestate dominorum: sed iudæi sunt serui regum & principum, & quicumque etiam alij infideles. ergo absque omni iniuria possunt principes filios iudæorum, vel aliorum seruorum infidelium facere baptizari.

¶ 3 Præt. Quilibet homo est magis dei, a quo habet animam, quàm patris carnalis, a quo habet corpus. non est ergo iniustum, si pueri infidelium filij parentibus carnalibus auferantur, & deo per baptismum consecrentur.

dis.45. c. de iudæis. Ex Concil. Tolet. 4. c. 55.

Sed contra est, ꝙ in decr.* dist.45 ex concilio Toletano sic dicitur de iudęis, præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ.

Respon. Dicendum, ꝙ pueri infidelium filij, aut habẽt vsum rationis, aut non habent: si autem habent, iam quantum ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse: & ideo propria voluntate inuitis parentibus possunt baptismũ suscipere, sicut & matrimonium cõtrahere: & iõ tales licite moneri possunt & induci ad suscipiendũ baptismũ: si vero nondum habent vsum liberi arbitrij, secundum ius naturale

F sunt sub cura parentum, quandiu ipsi sibi prouidere nõ possunt. vnde etiam & de pueris antiquorũ dicitur, ꝙ saluabantur in fide parentum: & ideo contra iustitiã naturalem esset, si tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: sicut ẽt si aliquis habens vsum rõnis baptizaretur inuitus. esset ẽt periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatẽ redirent, pp naturalẽ affectũ ad parentes. & ideo nõ habet hoc eccle

G siæ consuetudo, ꝙ filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ a morte corporali nõ est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis, puta si aliquis a suo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte erirũpere. vnde nec aliquis debet irrũpere ordinem iuris naturæ, quo filius est sub cura patris, vt eum liberet a periculo mortis æternæ.

H Ad 2m dicendum, quòd iudæi sunt serui principum seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

Ad 3m dicendum, quòd homo ordinatur ad deum per rationem, per quam deũ cognoscere potest: vnde puer antequàm vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in deũ per rationem parentum, quorũ curæ naturaliter subiacet, & secũdũ eorũ dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum decimum.*

IN art. 10. in corpore articuli aduerte Auctorem sentire, immo supponere filios infidelium fore vere baptizatos, si inuitis parentibus baptizarẽtur. Hoc. n. supponit ratio dicens esse periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectũ ad parentes.

¶ Nec opus esse arbitror, disputare hic cum Dur. & Petro de Pal. quoniam ex supradictis in ar. 7. satis apparet irrationabilem esse opinionem, dicentium voluntatem extrinsecam requiri ex parte baptizati infantis de necessitate sacramenti.

¶ In eodem aduerte Auctorem, non facere differentiam quo ad propositum, inter filios iudæorum vel aliorum infidelium: difficultas tamen specialis de iudęis ratione seruitutis non est omissa, sed in responsione ad scdm soluta est.

¶ Vbi scito propter molestiam instãtiũ, & obijcientiũ, quia filij seruorum possunt ab eis auferri, & ablati possunt baptizari, ut testatur ecclesiæ cõsuetudo de filijs æthiopũ, qui Christianis venduntur, ergo sine ablatiõe media possent etiam seruorũ infidelium filij inuitis parentibus baptizari: ipsa namq; ablatio non est medium necessariũ ad licitum baptismũ. Scito inquam distinguere inter id, quod fit per se, & quod fit per accidens: nam p se loquẽdo, quantumcumque dominus possit auferre filium a seruo: nõ tamen potest ea ratione auferre, ut baptizet illum: quia baptismus & ablatio sunt diuersorum iurium: quoniam baptismus iuris est diuini, ac per hoc ad patris ius spectans: ablatio uero ciuilis est iuris, ac per hoc ad domini ius spectat. Et propterea falsum est, quòd liceat ablatum filium a seruo, baptizare inuitis parentibus: ablatio enim ciuilis non tollit ius paternum erga diuina. Nec ecclesię consuetudo habet, ut baptizentur infantes æthiopum præsentium: sed illos tantum pueros, qui ut parentibus destituti habentur, baptizat, præsupponens huiusmodi pueros uenales, tamquàm sine parentibus essent. Et rationabiliter quidem: quoniã chaos magnum experimur interpositũ, ita ut nulli umquam cõparuerint parentes pro filijs: nec filij postmodũ reuersi sunt ad parentes: sed nutriuntur totaliter Christiani, & sic perseuerant.

¶ Multa hic omittimus circa pręsentis articuli materiam: quia in alijs Commentarijs meminimus nos scripsisse diffuse.

4.dist.6.q.1. ar.1.q.1. Et dist.23. q.2. ar.2. q.1. ad 1. & 2.

I

ARTICVLVS XI.

Vtrum pueri in maternis uteris positi, sint vap izandi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in maternis vteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donum Christi ad salutem, quàm peccatum Adæ ad damnationem, vt Apost. dicit Rom. 5. sed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. ergo multo magis saluari possunt per donum Christi: quod quidem fit per baptismum. ergo pueri in maternis

K vteris existentes possunt baptizari.

¶ 2 Præt. Puer in vtero matris existens, aliquid matris esse videtur: sed baptizata matre, baptizatur quicquid est eius intra ipsam existens. ergo videtur ꝙ baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius existens.

¶ 3 Præt. Mors æterna peior est, quàm mors corporalis: sed de duobus malis minus malum est eligendũ. si ergo puer in vtero matris existens baptizari non potest, melius esset quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quàm quòd puer æternaliter damnaretur absque baptismo decedens.

¶ 4 Præt. Contingit quandoque, ꝙ aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Gen. 38. ꝙ pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit ma-
num

num, in qua obstetrix ligauit coccinum dicens, iste egredietur prior, illo vero manum retrahente, egressus est alter: quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis. ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

Epist. 57. inter med. & fin. tom. 2.

Sed contra est, ꝙ Aug.* dicit in epist. ad Dardanũ, Nemo renascitur nisi primo nascitur: sed baptismus est quædam spiritualis regeneratio. non ergo debet aliquis baptizari priusquàm ex vtero nascatur.

q.66. ar.1.

Respon. Dicendum, ꝙ de necessitate baptismi est, ꝙ corpus baptizãdi, aliquo modo aqua abluatur, cum baptismus sit quædam ablutio, vt supra dictum est: * corpus autem infantis antequàm nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dica

B tur, ꝙ ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem perueniat: sed hoc esse non potest: tum, quia anima pueri, ad cuius sanctificationẽ ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum, quia corpus puerperij animati, iam est formatum, & per consequens a corpore matris distinctũ: & ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris existentem. vnde Aug.* dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cum eũ gestaret in

C vtero: nunc vero cum ipse etiam. s. infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus, cum esset in vtero, pertinebat: & ita relinquitur quòd nullo modo infantes in maternis vteris existentes, baptizari possunt.

Lib. 6. c. 5. non longe ante med. tom. 7.

Ad primvm ergo dicendum, quòd pueri in maternis vteris existentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum alijs hominibus vitam ducant: vnde nõ possunt subijci actioni humanæ, vt per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem: possunt tamen subijci operationi dei, apud quẽ viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ sanctificationem consequantur, sicut patet de sanctificatis in vtero.

D Ad 2m dicendum, ꝙ membrum interius matris est aliquid eius per continuationẽ & vnionẽ naturalem partis ad totum: puer autem in vtero matris existens, est aliquid eius per quandam colligationem corporũ distinctorum: vnde non est similis ratio.

Ad 3m dicendum, quòd non sunt facienda mala, vt veniant bona, vt dicitur Rom. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum: si tamen mater mortua fuerit viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

Ad 4m dicendum, ꝙ expectanda est totalis egressio pueri ex vtero ad baptismum, nisi mors immineat: si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur om

E nes sensus, debet baptizari periculo imminente, & non est postea rebaptizandus, si eũ perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quæcumque alia pars egrediatur, periculo imminente: quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ, ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quòd propter dubium, quacumq; alia parte corporis abluta, puer post perfectam natiuitatem sit[d] baptizandus sub hac forma, Si[d] non es baptizatus, ego te baptizo.

D.265. D.583.

4.di.4.q.3. ar.1.q.3. Et dis.18 q.1. artic.3.q.1. tor. Et ver. q.28. art.3. ad 2.

ARTICVLVS XII.

Vtrum furiosi & amentes debeant baptizari.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ furiosi & amentes non debeant baptizari. Ad susce-

A ptionem enim baptismi requiritur intentio in eo, qui baptizatur, vt supra dictum est: * sed furiosi & amentes, cum careant vsu rationis, non possunt habere ordinatam intentionem. ergo non debent baptizari. *Art.7. huius quæst.

¶ 2 Præt. Homo bruta animalia superexcedit in hoc, quòd habet rationem: sed furiosi & amentes non habent vsum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. ergo videtur ꝙ sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi & amentes debeant baptizari.

¶ 3 Præt. Magis est ligatus vsus rationis in furiosis, vel amentibus, quàm in dormiẽtibus: sed baptismus non consueuit dari dormientibus. ergo non debet da

B ri amentibus & furiosis.

Sed contra est, ꝙ Aug.* dicit 4. confes. de amico suo, qui cum desperaretur, baptizatus est nesciens: & tamen baptismus in eo efficaciã habuit. ergo carentibus vsu rationis, aliquando baptismus dari debet. Lib. 4. c. 4. parũ ante med. to. 1.

Respon. Dicendum, ꝙ circa amentes & furiosos est distinguendum: quidam enim sunt a natiuitate tales, nulla habentes lucida interualla: in quibus etiã nullus vsus rationis apparet: & de talibus quantum ad baptismi susceptionem, videtur esse idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide ecclesiæ, vt supra dictum est.* Alij vero sunt amentes, qui ex sa Ar.9. huius quæst.

C na mente, quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt. Et tales sunt iudicãdi secundum voluntatem quam habuerũt, dum sanæ mentis existerent: & ideo si tunc apparuit in eis volũtas suscipiendi baptismũ, debet eis exhiberi in furia & amentia constitutis, ẽt si tunc actu contradicant: alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismũ in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, nõ sunt baptizandi: quidam vero sunt, qui etsi a natiuitate fuerint furiosi vel amentes, habent tamen aliqua lucida interualla, in quibus recta ratione vti possunt: vnde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiã in amentia constituti. Et debet eis tunc sacramentum conferri si periculũ timeatur: alioquin

D melius est, vt tẽpus expectetur in quo sint sanæ mentis, ad hoc, quòd deuotius suscipiant sacramentum: si autem tempore lucidi interualli nõ appareat in eis voluntas suscipiendi baptismum, baptizari non debent in amentia cõstituti. quidam vero sunt, qui etsi non omnino sanæ mentis existant, intantum tamen ratione vtuntur, quòd possunt de sua salute cogitare, & intelligere sacramenti virtutem. Et de talibus idem est iudicium, sicut de his, qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inuiti.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ amentes qui numquã habuerũt, nec habent vsum rationis, baptizantur ex intentione ecclesiæ, sicut & ex actu* ecclesię credũt Alias, ritu.

E & pœnitent, sicut supra de pueris dictũ est.† Illi vero qui aliquo tempore habuerunt, vel habent vsum rationis, secundum propriam intentionem baptizãtur, quam habent vel habuerunt tempore sanæ mentis. †art.9. huius quæst.

Ad 2m dicendum, quòd furiosi, vel amentes carent vsu rationis per accidẽs, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animę rationalis, sicut bruta animalia. vnde non est de his similis ratio.

Ad 3m dicendũ, ꝙ dormientes non sunt baptizandi, nisi periculũ mortis immineat, in quo casu baptizari debent, si prius in eis volũtas apparuit suscipiendi baptismum, sicut & de amentibus dictum est: * sicut Aug. † narrat in 4. lib. confes. de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis. In corp. ar. † lib. 4. c. 4. parũ ante med. to. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

QVAESTIO LXIX.

De effectibus baptiſmi, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt, de effectibus baptiſmi.

Et circa hoc quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum per baptiſmũ auferantur oĩa peccata.
¶Secundo, Vtrum per baptiſmum liberetur homo ab omni pœna.
¶Tertio, Vtrum baptiſmus auferat pœnalitates huius vitæ.
¶Quarto, Vtrum per baptiſmum conferantur homini gratiæ & virtutes.
¶Quinto, De effectibus virtutum, qui per baptiſmum conferuntur.
¶Sexto, Vtrum etiam paruuli in baptiſmo gratias & virtutes accipiant.
¶Septimo, Vtrum per baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cæleſtis.
¶Octauo, Vtrum baptiſmus æqualem effectũ habeat in omnibus baptizatis.
¶Nono, Vtrum fictio impediat effectum baptiſmi.
¶Decimo, Vtrum recedente fictione, baptiſmus obtineat ſuum effectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per baptiſmum tollantur omnia peccata.

2.di.32.q.1 art. 1. & 4. di.4.q.2.ar. 1.q.1.& di. 17.q.3.ar.5 q. 1. Et 4. con. c. 59. & 72.Heb. 6.fi.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per baptiſmum non tollantur omnia peccata. Baptiſmus.n.eſt quædã ſpiritualis regeneratio, quæ cõtraponitur generationi carnali: ſed per generationẽ carnalem homo contrahit ſolum originale peccatum. ergo per baptiſmum ſoluitur ſolum originale peccatum.

¶ 2 Præt. Pœnitentia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis actualium peccatorum: ſed ante baptiſmum in adultis requiritur pœnitentia, ſecundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. ergo baptiſmus nihil operatur circa remiſſionem actualium peccatorum.

¶ 3 Præt. Diuerſorum morborum diuerſæ ſunt medicinæ: quia ſicut Hieronym.* dicit, non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum: ſed peccatum originale, quod per baptiſmum tollitur, eſt aliud genus peccati a peccato actuali. ergo non omnia peccata remittuntur per baptiſmum.

Mar 9. ſup illud verb. Hoc genus dæmoniorũ non eijcitur, niſi &c.to.9.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit Roma. 6. Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſtea concludit, Ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem deo in Chriſto Ieſu domino noſtro. Ex quo patet, quòd per baptiſmum homo moritur vetuſtati peccati, & incipit viuere nouitati gratiæ: omne autem peccatum ad priſtinam vetuſtatem pertinet. vnde conſequens eſt, quòd omne peccatum per baptiſmum tollatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit Roma. 5. Peccatum Adæ non tantum poteſt, quantum poteſt donum Chriſti, quod in baptiſmo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. vnde & Auguſt.* dicit in lib. de baptiſmo paruulorum, quòd generante carne tantũmodo trahitur peccatum originale: regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.

Li.1.de peccat. merit. & remiſ. c. 15. in fi. to. 7.

AD 2m dicendum, quòd nullius peccati remiſſio fieri poteſt, niſi per virtutem paſſionis Chriſti: vnde & Apoſtolus dicit Hebr. 9. quòd ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. vnde motus humanæ voluntatis, qui eſt in pœnitente, non ſufficeret ad remiſſionem culpæ, niſi adeſſet fides paſſionis Chriſti, & propoſitum participandi ipſam, vel ſuſcipiendo baptiſmum, vel ſubijciendo ſe clauibus eccleſiæ: & ideo quando aliquis adultus pœnitens ad baptiſmum accedit, cõſequitur quidem remiſſionem omnium peccatorum ex propoſito baptiſmi: perfectius autem ex reali ſuſceptione baptiſmi.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis: baptiſmus autem operatur in virtute[d] paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina omnium peccatorum: & ideo per baptiſmum omnia peccata tolluntur.

D.681.

ARTICVLVS II.

Vtrum per baptiſmum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Sup. q. 68. art. 5. & 3. di. 19. ar. 3. q. 1. Et 4. di. 4. q. 1. ar. 1. q. 2. & ar. 3. q. 1. Et di. 7 q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. cõ. c. 58. 59. & 72. Et Ro. 11. lect. 4 Et Hebr. 6. fin.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd per baptiſmum nõ liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apoſt. Ro. 13. Quæ a deo ſunt, ordinata ſunt: ſed culpa non ordinatur, niſi per pœnam, vt Aug.* dicit. ergo per baptiſmum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.

¶2 Præt. Effectus ſacramenti aliquã ſimilitudinem habet cum ipſo ſacramento: quia ſacramenta nouę legis efficiunt quod figurant, vt ſupra* dictum eſt: ſed ablutio baptiſmalis habet quidẽ aliquam ſimilitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem ſimilitudinem habere videtur cum ſubtractione reatus pœnæ. non ergo per baptiſmum tollitur reatus pœnæ.

*li.1.retrac. c.9. & li.3. de lib. arb. c.18 to.1. †q.62.ar.5.

¶3 Præt. Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna, & ita iniuſtum eſſet eum puniri. ſi igitur per baptiſmum tollitur reatus pœnæ, iniuſtum eſſet, poſt baptiſmum ſuſpendere latronem, qui ante homicidium commiſit, & ita per baptiſmum tolleretur rigor humanæ diſciplinæ, quod eſt inconueniens. non ergo per baptiſmum tollitur reatus pœnæ.

SED CONTRA eſt, ꝙ Ambr.* dicit ſuper illud Ro. 11. Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio dei, Gratia, inquit, dei in baptiſmo gratis omnia condonat.

*Sup. illud ad Ro. 11. tom. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ, ſicut ſupra* dictum eſt, per baptiſmum aliquis incorporatur paſſioni & morti Chriſti, ſecundum illud Rom. 6. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiam viuemus cũ eo. ex quo patet, quòd omni baptizato communicatur paſſio Chriſti ad remediũ, acſi ipſe paſſus & mortuus eſſet. Paſſio autem Chriſti, ſicut dictum eſt,* eſt ſufficiens ſatisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum: & ideo ille, qui baptizatur, liberatur a reatu totius pœnæ, ſibi debitæ pro peccatis, acſi ipſe ſufficienter ſatisfeciſſet pro omnibus peccatis ſuis.

Ar. præced. & q. 68. ar. 5. ad 1. & artic. 2.
q. 68. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia pœna paſſionis Chriſti cõmunicatur baptizato, inquantum fit membrum Chriſti, acſi ipſe pœnam illam ſuſtinuiſſet, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam paſſionis Chriſti.

Ad

AD 2m dicendum, quòd aqua non ſolum abluit, ſed etiam refrigerat.* et ita ſuo refrigerio ſignificat ſubtractionem reatus pœnæ, ſicut ſua ablutione ſignificat emundationem a culpa.

AD 3m dicendum, quòd in pœnis, quæ iudicio humano inferuntur, non ſolum attenditur qua pœna ſit homo dignus quo ad deum, ſed etiam in quo ſit obligatus quo ad homines, qui læſi & ſcandalizati ſunt per peccatum alicuius. et ideo licet homicida per baptiſmum liberetur a reatu pœnæ quo ad deum, remanet tñ obligatus adhuc quo ad hoĩes, quos iuſtũ eſt ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa: pie tamen talibus princeps poſſet pœnã indulgere.

ARTICVLVS. III.

Vtrum per baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis uitæ.

2. diſt. 32. q. 1. art. 1. q. 2. & di. 33. q. 1. art. 2. Et 3. di. 19. art. 3. q. 2. Et 4. diſt. 4. q. 2. ar. 1. q. 3. & 4. con. c. 52. fi. & 55. ad 25. Et 17. & c. 59. et quol. 6. ar. 15. †Art. 1. huius q.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd per baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ. Vt enim Apoſt. dicit Ro. 5. Donum Chriſti potentius eſt, quàm peccatum Adæ: ſed per peccatum Adæ (vt ibidem Apoſtolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per conſequens omnes aliæ pœnalitates præſentis vitæ. ergo multo magis per donũ Chriſti, quod in baptiſmo percipitur, homo a pœnalitatibus præſentis vitæ debet liberari.

¶ 2 Præt. Baptiſmus aufert & culpam originalem & actualem, ſicut ſupra dictum eſt:* ſic autem aufert actualem culpam, quòd liberat ab omni reatu pœnæ conſequente actualem culpam. ergo etiam liberat a pœnalitatibus præſentis vitæ, quæ ſunt pœna originalis peccati.

¶ 3 Præt. Remota cauſa, remouetur effectus: ſed cauſa harum pœnalitatum eſt peccatum originale, quod tollitur per baptiſmum. ergo non debent huiuſmodi pœnalitates remanere.

SED CONTRA eſt, quòd ſuper illud Rom. 6. Deſtruatur corpus peccati, dicit gl.* Per baptiſmum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati deſtruatur, non ita vt in ipſo viuente carnis concupiſcentia reſperſa & innata, repente abſũmatur, & nõ ſit: ſed ne obſit mortuo, quæ inerat nato. ergo pari ratione, nec aliæ pœnalitates per baptiſmũ tollunt.

*eſt gl. Auguſt. lib. 1. de baptiſ. paruul. ca. 39. iter pri. & med. to. 7.

RESPON. Dicendum, quòd baptiſmus habet virtutem auferendi pœnalitates præſentis vitæ, non tamen eas aufert in præſenti vita: ſed eius virtute auferentur a iuſtis in reſurrectione, quando mortale hoc induet ĩmortalitatem, vt dicitur primæ Cor. 15. Et hoc rationabiliter, primo quidem: quia per baptiſmum homo incorporatur Chriſto, & efficitur membrum eius, vt ſupra dictum eſt.* et ideo conueniens eſt, vt id agatur in membro incorporato, quod eſt actum in capite. Chriſtus autem a principio ſuæ conceptionis fuit plenus gratia & veritate: habuit tamẽ corpus paſſibile, quod poſt paſſionem & mortem eſt ad vitam glorioſam reſuſcitatum. vnde & Chriſtianus in baptiſmo gratiam conſequitur, quantum ad animam: habet tamen corpus paſſibile, in quo pro Chriſto poſſit pati, ſed tandem reſuſcitabitur ad impaſſibilem vitam. vnde Apoſtolus dicit Rom. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis. & infra eodem, hæredes quidem dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & ſimul glorificemur. Secundo hoc eſt conueniẽs, propter ſpirituale exercitium, vt videlicet contra concupiſcentiam, & alias paſſibilitates pugnans homo, victorię coronam acciperet. vnde ſuper illud Rom. 6. Vt deſtruatur corpus peccati, dicit gloſſ.* Si poſt baptiſmum vixerit homo in carne, habet concupiſcentiam cum qua pugnet, eamq; adiuuante deo ſuperet: in cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ ſunt gentes, quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi. Tertio hoc fuit conueniens, ne homines ad baptiſmum accederent propter impaſſibilitatem præſentis vitæ, & non propter gloriam vitæ ęternæ. vnde & Apoſtolus dicit primę Cor. 15. Si in hac vita tantum ſperantes ſumus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.

*q. 68. ar. 5. ad 1. & art. præced.

*Eſt Aug. lib. 1. de baptiſ. paruu. c. 39. circa prin. to. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut gloſſ. dicit Ro. 6. ſuper illud, Vt vltra non ſeruiamus pctõ) ſicut aliquis capiens hoſtem atrociſſimũ, non ſtatim interficit eum, ſed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulũ viuere, ita & Chriſtus pęnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

AD 2m dicendum, quòd ſicut ibidem dicit gloſſ.* duplex eſt pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorſus deleuit Chriſtus, vt eam non ſentiant baptizati & vere pœnitentes: temporalem vero nondum penitus tulit: manet enim fames, ſitis & mors, & huiuſmodi: ſed regnum & dominiũ eius deiecit, vt ſcilicet hoc homo non timeat, & tandem in nouiſſimo eandem penitus exterminabit.

*gl. ord. ſuꝑ illud ad Rom. 6. hõ noſter ſimul crucifixus.

AD 3m dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte dictum eſt*) peccatum originale hoc modo proceſſit, quòd primo perſona infecit naturam, poſtmodum vero natura infecit perſonam. Chriſtus vero conuerſo ordine prius reparat, id quod perſonæ eſt, & poſtmodum ſimul in omnibus reparabit, id quod naturæ eſt: et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnã carentiæ viſionis diuinę, quæ reſpiciunt perſonam, ſtatim per baptiſmum tollit ab homine: ſed pœnalitates præſentis vitæ (ſicut mors, fames, ſitis, & alia huiuſmodi) reſpiciunt naturam, ex cuius principijs cauſantur, prout eſt deſtituta originali iuſtitia: et ideo iſti defectus non tollentur, niſi in vltima reparatione naturæ, per reſurrectionem glorioſam.

*1. 2. q. 81. art. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per baptiſmum conferantur homini gratia & uirtutes.

Infra q. 71. art. 3. cor. Et 4. diſ. 3. ar. 1. q. 3. c. & q. 3. ar. 1. q. 2 ad 2. et di. 4. q. 2. artic. 2. q. 2. & di 9. art. 1. q. 2 cor. Et di. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor. *q. 60. ar. 2. et 62 art 3. & q. præcedenti art. 2.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd per baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes: quia ſicut ſupra dictum eſt,* ſacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: ſed per ablutionem baptiſmi ſignificatur emundatio animæ a culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. videtur igitur, quòd per baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes.

¶ 2 Præt. Illud, quod iam aliquis adeptus eſt, non indiget iterum ſuſcipere: ſed aliqui accedunt ad baptiſmum, iam habentes gratiam & virtutes: ſicut Act. 10. legitur, vir quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur italica, religioſus & timens deum: qui tamen poſtea a Petro baptizatus eſt. non ergo per baptiſmum conferuntur gratia & virtutes.

¶ 3 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3 Præt. Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur: sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. ergo per baptismum non cõsequitur homo gratiam & virtutes.

SED CONTRA est, quòd ad Titum 3. dicit Apostolus, saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, (id est per baptismum) & renouationis Spiritussancti, quem effudit in nos abunde, ideſt, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum, vt gloss.* ibi exponit. sic ergo i baptismo datur gratia Spiritussancti & copia virtutum:

*gl. interli. ibid.

Lib. 1. c. 26. a med. to. 7

RESPON. Dicendum, q̃ (sicut Augustinus dicit in lib. de Baptismo paruulorum) ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. A capite autem Christo, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur, secũdum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. vnde manifestum est, quòd per baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpæ, & per suum refrigerium significat liberationem a pœna, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ & virtutum.

Q. 68. ar. 2.

AD 2^m dicendum, quòd sicut dictum est, quòd remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quòd habet baptismum in voto vel explicite vel implicite: & tamẽ cùm realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem a tota pœna, ita etiam ante baptismum Cornelius, & alij similes consequuntur gratiam & virtutes, per fidem Christi & desiderium baptismi implicite vel explicite, postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur: vnde super illud Psalm. 22. Super aquam refectionis educauit me, dicit glo.* Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in baptismo.

* ex gl. interl. colligitur ibid.

AD 3^m dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum: sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo: sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, vt non dominetur, ita etiam diminuitur vtrũque dictorum,* ne homo ab his superetur.

* In ista solut.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter attribuantur baptismo quidam actus virtutum.

4. di. 4. q. 2. ar. 2. q. 1. 4. & 5. Et dist. 5. q. 2. art. 1 qõ. 2. cor. & ad 1. Et ar. 5. q 1 cor. Et dist. 18. q. 1. art. 2. q. 1. ad 1. Et quol. 6. art. 4.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, & fœcundatio. non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed per fidem aliquis incorporatur Christo secũdum illud Ephesio. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. ergo nullus baptizatur, nisi iam Christo incorporatus. non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

¶ 2 Præt. Illuminatio fit per doctrinam, secundum illud Ephes. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. sed doctrina præcedit baptismum in catechismo. non ergo est effectus baptismi.

¶ 3 Præt. Fœcũditas pertinet ad generationem actiuam: sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter: ergo fœcunditas non est effectus baptismi.

SED CONTRA est quòd Augustinus † dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quòd ad hoc valet baptismus, vt baptizati Christo incorporentur. Dion.* etiã 2. c. eccl. hierarch. illuminationem attribuit baptismo. et super illud Psalm. 22. super aquam refectionis, dicit glo. quòd anima peccatorum ariditate sterilis, fœcundatur per baptismum.

† lib. 1. c. 26 a med. to. 7

* c. 2. eccl. hierarch. & 2.

* est gl. Cassiod. super hunc locũ psal. 22.

RESPON. Dicendum, quòd per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quæ est propria fidelium Christi, sicut Apostolus dicit Gal. 2. Quòd autem nũc viuo in carne, in fide viuo filij dei. vita autem nõ est, nisi membrorum capiti vnitorum, a quo sensum & motum suscipiunt: & ideo necesse est, q̃ per baptismum aliquis incorporetur Christo, quasi membrum ipsius. sicut autem a capite naturali deriuatur ad membra sensus & motus, ita a capite spirituali, quod est Christus, deriuatur ad membra eius, sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. vnde Ioan. 1. dicitur, vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. et ideo consequens est, quòd baptizati illuminentur a Christo circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd adulti prius credentes in Christũ, sunt ei incorporati mentaliter: sed postmodum cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum, sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

AD 2^m dicendum, quòd doctor illuminat exterius per ministeriũ, catechizando: sed deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Ioã. 6. Est scriptum in prophetis, erũt omnes docibiles dei.

AD 3^m dicendum, quòd effectus baptismi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera: nõ autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo, sicut Apostolus dicit 1. ad Cor. 4. In Christo Iesu per euangelium ego vos genui.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pueri in baptismo consequantur gratiam & virtutes.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate: sed fides, vt Aug.* dicit, consistit in credentium voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate: cuius vsum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatem. ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.

* Epist. 23. ad Bonifa. nõ Procul a fi. to. 2.

¶ 2 Præt. super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug. † quòd ex impio iustus fiat, in illo, sed non sine illo Christus operatur: sed puer cum non habeat vsum liberi arbitrij, non cooperatur Christo ad suam iustificationem: immo quãdoque pro posse renititur. ergo non iustificatur per gratiam & virtutes.

† Epist. 57. post med. tom. 2.

¶ 3 Præt. Rom. 4. dicitur, Ei, qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam, secundum propositum gratiæ dei: sed puer non est credens in eum, qui iustificat impium. ergo non consequitur gratiam iustificantem, neque virtutes.

¶ 4 Præt. Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectum: sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, vt scilicet corporaliter sanentur. non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiæ & virtutum.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in Enchir. Paruuli renascendo moriũtur illi peccato, quod nascendo cõtraxerunt. ac per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem (subditur autem) vt quomodo Christus surrexit a mortuis, per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: sed nouitas vitæ est per gratiam & virtutes. ergo pueri in baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

* Enchirid. ca. 42. ante me. to. 3.

RESPON. Dicendum, quòd quidam antiqui posuerunt, quòd pueris in baptismo nõ dantur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, cõsequuntur gratiam & virtutes. Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primo quidem, quia pueri sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi, vnde necesse est, quòd a capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam: quia, vt dicitur Roman. 6. Gratia dei est vita æterna. et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere: sed ista impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quamuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus harum, & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo Augustus.* dicit libro de baptismo paruulorum, quòd paruulum, etsi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum (quod scilicet causat habitum fidei) fidelem facit.

AD 2^m dicendum, quòd (sicut Augst. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritusancto renascitur, nisi volens, quod non de paruulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est, quòd homo a Christo sine ipso non iustificatur. Quòd autem paruuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur: quia intantum nesciunt quod faciunt, vt nec facere videantur: vt Aug.* dicit in lib. de præsentia dei ad Dardanum.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut Aug. dicit) paruulis mater ecclesia aliorum pedes accommodat, vt veniant, aliorum cor vt credant, aliorum linguam vt fateantur. et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem ecclesiæ, quæ eis communicatur. et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

AD 4^m dicendum, quòd carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa vnius nocet alteri nisi consentiat. vnde Aug.* dicit in epistola ad Bonifacium, non illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere sanitatem: nõ enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

* De consecrat. di. 4. c. mater eccl. epist. 23. parũ aũ med. to. 2. Et l. 1. de pecca. meri. c. 25. in fin. to. 7.

Super Quæstionis sexagesimnonæ Articulum septimum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis.

4. dist. 3. ar. 1. q. 3. Et 4. dist. 4. q. 2. art. 2. qõ. 6. Et 4. cõ. ca. 59. & Io. 3. lc. 1. fi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd effectus baptismi non sit apertio ianuæ regni cælestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione: sed ianua regni cælestis est aperta per passionem Christi: vnde Apoca. 4. dicitur, Post hæc vidi ostium magnum apertum in cælo. non est ergo effectus baptismi, apertio ianuę regni cælestis.

¶ 2 Præt. Baptismus omni tempore ex quo institutus fuit, habet suum effectum: sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem (vt habetur Ioã. 3.) quibus si tunc decessissent, introitus regni cælestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introiuit, secũdum illud Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. nõ est ergo effectus baptismi apertio regni cęlestis.

¶ 3 Præt. Baptizati adhùc sunt obnoxij morti & alijs pœnalitatibus vitæ præsentis, vt supra dictum est.* sed nulli est apertus aditus regni cælestis, quandiu obnoxius est pœnæ: sicut patet de his, qui sunt in purgatorio. non ergo effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis.

*art. 3. huius q.

SED CONTRA est, quòd super illud Luc. 3. Apertum est cælum, dicit gloss.* Bedæ. virtus hic baptismatis ostendit, de quo quisque cum egreditur, regni cælestis ei ianua aperitur.

* Beda Luc. 3. in ca. 10. secundum suũ ordin. tom. 2.

RESPON. Dicendum, quòd aperire ianuam regni cælestis, est amouere impedimentũ, quo quis impeditur regnum cæleste introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus pœnæ. Ostensum est autem supra,* quòd per baptismum omnis culpa, & omnis reatus pœnæ tollitur. vnde consequẽs est, q̃ effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cęlestis.

*art. 1. & 2. huius q̃st.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ baptismus intantum ape-

¶ Et

¶ Et hæc sint dicta p dignitate baptismi: quantum enim spectat ad euētum, Christo mortuo patuit ianua cælestis tā baptizato quàm circunciso.

rit baptizato ianuam regni cælestis, inquantum incorporat eum passioni Christi, virtutem eius homini applicando.

Ad 2m dicendum, quòd quādo passio Christi nondum erat realiter perfecta, sed solum in fide credētiū, baptismus proportionaliter causabat ianuæ apertionē, nō quidē in re, sed in spe: baptizati.n. tunc decedētes, ex certa spe introitū regni cęlestis expectabant.

Ad 3m dicendum, quòd baptizatus non est obnoxius morti, & pœnalitatibus vitę præsentis, propter reatum personæ, sed propter statum naturæ: et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cęlestis, quando anima separatur a corpore per mortem, quasi iam persoluto eo, quod naturæ debebatur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimænonæ Articulum octauum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

In art. 8. aduerte, Auctorem ĩ art. 3. recitatiue loqui de lepra Constantini: dico autem hoc, quia nullius aūctoritate constat, Constantinum mundatum a lepra in baptismo: tum quia gesta Syluestri (ex quibus hoc videtur haberi) incertū habent Auctorem, vt patet in cap. sancta Romana distin. 15. tum quia nullus siue christianus, siue gentilis historicus inuenitur hoc scripsisse, vt testatur Platina in vita Marci Papæ: tū præcipue, quia Ambrosij auctoritas obstat, dum in oratione de obitu Theodosij exprese dicit, Constātinū in vltimis constitutum baptizatū fuisse, quòd longe distat ab hoc, scilicet quòd in principio suæ conuersionis fuerit baptizatus. Et propterea narratio de lepra Constantini nō est assertiue probanda.

4. d. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. Et. d. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur quòd baptismus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ: sed in quibusdam plura peccata tollit, quàm in alijs. nam in pueris tollit solū peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdā vero pauciora. non ergo æqualem effectum habet baptismus in omnibus.

¶ 2 Præt. Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes: sed quidam post baptismum vidētur habere maiorem gratiam, & perfectiorem virtutem, quàm alij baptizati. non ergo baptismus habet æqualem effectum in omnib⁹.

¶ 3 Præt. Natura perficitur per gratiam, sicut materia per formā: sed forma recipitur in materia secundum eius capacitatem. cum ergo in quibusdam baptizatis etiā pueris, sit maior capacitas naturalium quàm in alijs, videtur quòd quidam maiorem gratiam consequantur, quàm alij.

¶ 4 Præt. Quidam in baptismo consequuntur non solum spiritualem salutem, sed etiam corporalē: sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est a lepra: non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo. baptismus ergo non habet ęqualem effectum in omnibus.

Sed contra est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. vniformis autem causæ est vniformis effectus. ergo baptismus habet æqualē effectum in omnibus.

Respon. Dicendum, quòd duplex est effectus baptismi, vnus per se, & alius per accidēs. Per se quidem effectus baptismi, est id, ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem uitam: et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum. F unde quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum: quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptismum accedūt: & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt: sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat: licet ignis quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autem baptismi per accidens, est ad quem baptismus non est ordinatus, sed diuina virtus, hoc in baptismo miraculose operatur: sicut super illud Ro. 6. G Vt vltra non seruiamus peccato, dicit glo.* Non hoc præstatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur. et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiam si cum æquali deuotione accedant: sed dispensantur huiusmodi effectus, secundum ordinem prouidentiæ diuinæ.

* est gl. Aug. li. 1. de pec cat. merit. & remis. c. 39. tom. 7.

Ad primvm ergo dicendum, quòd minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. vnde hoc nō est propter maiorem efficaciam baptismi, quòd in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata soluit: sed propter conditionē subiecti, qa in quolibet soluit quotcūq; inuenerit.

H Ad 2m dicendum, quòd hoc, quòd in baptizatis maior vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere. vno modo, quia vnus in baptismo percipit maiorem gratiam, quàm alius, propter deuotionem maiorem, vt dictum est: * alio modo, quia etiam si æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur: sed vnus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam, gratiæ dei deest.

* In corp. art.

Ad 3m dicendum, quòd diuersa capacitas naturalium in hominibus, non est ex diuersitate mentis, quæ per baptismum renouatur, cum omnes homines eiusdem speciei existentes, in forma conueniant, sed est ex diuersa dispositione corporum. Secus autem est I in angelis, qui differunt specie: et ideo angelis dantur dona gratuita, secundum diuersam capacitatem naturalium: non autem hominibus.

D. 116.

Ad 4m dicendum, quòd sanitas corporalis non est per se effectus baptismi: sed est quoddam miraculosum opus prouidentiæ diuinę.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fictio impediat effectum baptismi.

¶ *Super Quæstionis sexagesimænonæ Articulum nonum & decimum.*

Ad nonvm sic proceditur. Videtur quòd fictio non impediat effectum baptismi. K Dicit.n. Apostolus Gal. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: sed omnes qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo. ergo omnes induūt Christum, quod est percipere baptismi effectum: et ita fictio non impedit baptismi effectum.

In articul. 9. & 10. multa dicēda sūt specialiter pro doctrina decimi. Et primo de sensu conclusionis, secundo de necessitate, tertio de modo apud Auctorem, quarto de ratione illius modi, & demum comparabitur alijs modis. Sensus in primis cōclusionis est, non de euentu, sed de effectu baptismi recedente fictione. quod ideo notandum est: quoniam non tractatur hic, an recedente fictione, baptizatus fiat filius regni, consequatur remissionem: nullus enim dubitat de hoc euētu: sed tractatur, an in tali casu ex vi baptismi cōsequatur baptizatus remissionem &c. & hic est sensus conclusionis. Necessitas autem talis assertionis est duplex. Prima, est auctoritas Augustini in libro de baptismo, relata & a Magistro sent. in 4. dist. 4. & a Gratiano de consecrat. dist. 4. cap. tunc valere. & habetur in hac litera, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, &c. Vbi exprese Aug. dicit baptismū ipsum valere ad salutem, recedente fictione: licet gl. ibidem contra textum dicat oppositum. Secunda, est ratio ex pctō originali sumpta: quia si peccatū originale nec tempore baptismi, neque postea virtute baptismi remittit. sequitur quòd nūquam peccatum originale huic homini remissum fuerit. Et probatur sequela: quia non aliud a Christo institutum est remedium ad remissionem peccati originalis, nisi baptismus. vt ergo nulli baptizato (qui tunc vel postea inter filios adoptiōis est) baptismalis gratia desit, docuit August. baptismum recedente fictione valere ad salutem. Quam doctrinā doctores posteriores adeo sunt venerati, & complexi vt nō horruerint multas inde consequētes difficultates: & inde fateamur baptizatum ficte non oportere confiteri recedente fictione de peccatis commissis ante baptismum. Augustini ergo tam suscepta auctoritas necessitat. Modus, quo hoc fieri Auctor tenet in hac litera, non est ille, qui sibi attribuitur: quem ipse olim in 4. sent. dist. 4. q. 3 art. 2. q. 3. tenuit. ibi siquidem opinatus est fieri hoc: quia character manebat disponens ad gratiam: hic autem opinatur hoc fieri, quia character vt forma substantialis manet, & gratia sublato impedimēto, quasi proprius effectus consequit̄, vt patet in lr̄a. ¶ Vbi sunt duæ difficultates, vna ad hominem, & altera ad rē. Ad hominem quidem, quia Auctor superius tractans de charactere, posuit ipsum esse dispositionem remote ad gratiam, & non formam, ex qua fluit gratia, vnde & posuit illum in genere potentię, & subiectiue in intellectu: ex quo non est nata fluere gratia in essentia animæ. Ad rem vero, qm̄ character non se habet ad gratiam, vt forma ad consequēs proprium: sed potius gratia est forma, ad quam comitatur mediante sacramento character, & eminentioris ordinis constat esse gratiam (qua diuinæ sumus naturæ cōsortes) q̄ character cōis bonis & malis.
¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, coactum fuisse Auctorem ad hunc modum, vt saluaret Augustini doctrinam, cum communi doctrina de causalitate sacramentorum: non videtur.n. posse intelligi rem aliquam, postquam desijt esse, habere suum effectum, nisi aliqualiter res illa remanserit: videmus.n. in his quæ proijciuntur, tādiu durare motum proiectorū, quādiu vis proijciētis aliquo modo manet siue in aere, siue in corpore proiecto: nihil.n. refert ad propositum. similiter videmus posthumos ideo genitos mortuo parte, quia semen patris remansit in materno vtero: & sic de alijs. vnde cum baptismus desinat esse peracto sacramento, & tunc propter fictionem in baptizato non valeat ad salutem, & inde ad duos annos recedente fictione valeat idem baptismus ad salutem (quòd nihil aliud est, quàm conferre illam remissionem, quam fictio impe- A diuit tunc fieri: hoc enim significat baptismum valere ad salutem) consequens est, quòd baptismus aliquo modo remaneat, seu aliquid habeat aut relinquat manens, ratione cuius valorem seu effectum consequatur post biennium. Hac necessitate satisfaciendi hominibus more humano, compulsus Auctor accōmodationē hāc similitudinariam, quam in litera habes, adinuenit.
¶ Vnde non oportet laborare ad saluandum hunc processum, vt propriū, seu ex proprijs: sed intelligendus est, vt accommodatio q̄dam similitudinaria ad manuducendum intellectū nouitiorum, vt percipiant quomodo baptismus recedente fictione incipit valere ad salutem. Sciuit enim Auctor, gratiam propriam bonis, non consequi characterem cō munē bonis & malis, ut proprius effectus sequitur formam: cum hoc tam manifestū sit, vt minimi theologi sciāt. Vnde non proprie voluit intelligi, sed secundum similitudinem, vt sicut in naturalibus cessante causa, remanente tamen forma, statim habentur consequentia, nisi adsit impedimentum, & si impedimētum adfuerit, consequētia illa, statim, cum remotum fuerit habentur, propter remansionem formæ, ad quā nata erant sequi, ita in supernaturalibus sacramenti baptismi, cum generatur Christianus quo ad esse de familia Christi seu, quod idem est, quo ad esse membrum Christianæ religionis, suscipit per baptismum characterem, vt forma qua constituitur in tali esse: nam charactere formaliter homo est Christianæ religionis membrum, est de familia Christi, & ad huiusmodi formam natum est ex diuinæ largitatis ordine consequi infusionem gratiæ remissiuæ omnis culpæ, & omnis pœnæ, nisi obex fictionis obstiterit, & propterea cessante fictione, sequetur infusio gratiæ remissiuæ culpæ & pœnæ, propter præsentem formam characteris, ad quem secundum ordinem diuinę largitatis nata est sequi infusio gratiæ baptismalis. Tenet itaque character vtrumque locum & dispositionis & formæ, diuersimode considerato baptismate. nam baptismus inquantum generatiuus est filiorum adoptionis, gratiam habet pro principali effectu, vt forma: inquantū vero generatiuus est Christiani (hoc est membri Christianæ religionis seu familiæ) habet pro principali effectu characterem: qui pro eo quòd infallibili ordine annexam habet gratiam, si fictio non impedit, & recedente fictione annecti sibi vendicat gratiam, formæ substantiali assimilatur. Pro eo vero quòd annexio gratiæ nouam exigit principalis agentis infusionem, recedēte fictione, dispositioni magis assimilatur, quæ secundum infallibilem causarum ordinem cessante impedimento, ad terminum ducit. Vnde vana videtur solicitudo quærētium, quid aut quomodo operetur character recedente fictione ad gratiam baptismalem.
¶ Et ex his patet solutio difficultatum motarum, tam ad hominem, quàm ad rem. Et quarto loco propositum expeditum simul est. De quinto autem pertransēūdum videtur: quoniam in solis verbis dissēsio forte ē inter diuersos doctores: nullū.n. puto sanæ mentis apud se credidisse, grām cessāte fictione comitari characterē, sine noua dei actiōe grǣ baptismalis infusiua.
¶ In responsione ad secundum & tertium aduertendum est, in ficte baptizato, inueniri diuersorum temporum peccata, scilicet

4. di. 4. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. & q. 3. ar. 2. q. 2. p. 10. Et di. 12. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 3.

¶ 2 Præt. In baptismo operatur virtus diuina, quæ potest voluntatem hominis mutare in bonum: sed effectus causæ agentis non potest impediri per id, quod ab illa causa potest auferri. ergo fictio nō impedit baptismi effectum.

¶ 3 Præt. Effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur: sed multa sunt alia peccata grauiora quàm fictio, de quibus non dicitur, quòd effectum baptismi impediant. ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

Sed contra est, quòd dicitur Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictū: sed effectus baptismi est a Spiritusancto. ergo fictio impedit effectum baptismi.

* li. 2. orth. fide, c. 30.

Respon. Dicendum, quòd (sicut Dam.* dicit) deus non cogit hominem ad iustitiam: et ideo ad hoc, quòd aliquis iustificetur per baptismum, requiritur quòd voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectum. di-C citur aūt aliquis fictus, per hoc, q voluntas eius contradicit vel baptismo, vel eius effectui. nam secundum Aug. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille, qui non credit, cum tamen baptismus sit fidei sacramētum: alio modo per hoc, quòd contemnit ipsum sacramentum: tertio modo per hoc, q aliter celebrat sacra-D mentum, non seruans ritum ecclesiæ: quarto modo per hoc, quòd aliquis indeuote accedit. vnde manifestum est, q fictio impedit effectum baptismi.

Ad primvm ergo dicen-B dum, q baptizari in Christo, potest intelligi dupliciter. vno modo in Christo, idest in Christi conformitate. et sic qnicumque baptizantur in Christo, conformati ei per fidem & charitatem, induunt Christum per gratiam. alio modo, dicuntur aliqui baptizari in Christo, inquantum accipiunt sacramētum Christi. et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

C Ad 2m dicendum, quòd quādo deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: sed non semper hoc deus facit, nec ad hoc sacramētum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, sed vt non fictus aliquis accedēs, iustificetur.

Ad 3m dicendum, quòd fictus dicitur aliquis ex eo, quòd demōstrat se aliquid velle, quod nō vult. Quicumque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

* Alias, ecclesiæ conformari.

uet peccata præsentia & futura, & præsentia inueniti dupliciter intelligi. vel propter perseuerantiam maculæ, aut actualis commissionis, seu omissionis simul cum baptismo, vel propter ipsum impedire sacramenti effectum. Inter quæ tãti refert, quòd sola fictio (q̃ nihil aliud videtur quã impeditio gratiæ) per pœnitentiã delenda est, cum peccatis commissis post baptismum, reliqua autem per baptismi valorem recedente fictione delẽtur. Ad hoc enim videtur deseruire litera, dicens, Et etiã simul existentium eum baptismo: excipitur autem sola fictio, quoniam ipsa est, quæ contrariatur sacramẽto: nec puto fictionis peccato intelligendum in proposito crimẽ illud, quod fundat fictionem (puta incredulitatem) sed ipsam malam susceptionem sacramenti, quæ sacrilegij species est: hic enim actus est proprie fictio: quoniam isto actu monstrat, qui baptizatur se velle quod non vult. Et confirmatur hoc ex verbis Augustini, dicentis, Cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri: ex hoc enim quòd nullam speciem peccati fictioni tribuit, nisi sacrilegium, insinuasse videtur qd sit illa fictio. Et hinc sequitur, quòd talis fictus sufficiẽter cõfiteretur, dicendo se iniuriam fecisse baptismo, ponendo illi obicem peccati mortalis, & confitẽdo commissa post baptismum.

4.di.4.q.3. ar.2.q.3. et dist.17.q.3. ar.4.q.1.

* lib 1. de baptis. contra Donat. c.2. ad me. tom. 7.

† Alias, ablitionem.

*q.66.ar.9.

¶ Aduerte quoque aliud esse dimidiam a deo expectare veniam, & aliud esse variis medijs a deo expectare veniam. Primum est impiũ, secundum hic docemur, dum baptizatus, per mediũ pœnitentiæ & per medium baptismi simul, a deo expectat veniam. Cogimur autem ad vtrumq; simul medium recurrere: quia credimus præcedentia peccata remitti, quo ad culpam & pœnã totaliter (hoc non continet gratia baptismalis) fictionem vero cũ posteriorib⁹ peccatis remitti quidẽ quo ad culpã, quo ad pœnam vero nõ, nisi quantum sacro pœnitentiæ remittitur. Vnde apparet falsitas allegatæ superius glossæ, præterid, quòd est contra textum.

¶ *Super Quæstionem septuagesimam & quæstionem septuagesimamprimam.*

* li. 1. sc. 6. pũ. paragra. c. 12. in 10am. 7.

Circa q.70, & 71. nihil scribendũ videtur nisi in his, quæ dicunt̃ in ar.3. de causalitate exorcismorum. Non carent siquidem scrupulo duo ibi dicta. primũ est circa apertionem sensuum p exorcismos baptismales. Secũdum est circa vnctionẽ, quæ fit in vertice baptizati, quòd operatur cõseruationem gratiæ baptismalis. Primũ. n. intelligo non sic, quòd exorcismꝰ minuat interiorem infectionem seu fœditatem animæ, quia hoc sine gratia nou video posse fieri in paruulis, quicquid fit in adultis: sed intelligo sic quòd potestas dæmonis ad pcludendum sensus interiores animæ cõcessa dæmoni propter interiorem infectionem animæ per exorcismum impeditur, ne scilicet obinfectas interiores animæ partes præcludat illas ad sentiendum spiritualia, quę Christi sunt, ita quòd potestas dæmonis per exorcismos baptismales impeditur ne possit extrinseca obstacula sacramento, & intrinseca sacramenti effectui præstare.

¶ Secundum dicitur, cum de actiua conseruatione intelligit nequeat, de passiua oportet

oportet intelligi, sic ꝙ vnctio illa operatur quoddam actuale auxilium faciens ex parte baptizati ad conseruationem gratiæ susceptæ. Cõsistit autem auxiliũ hoc in actu secundo, qui in adultis tunc excitatur aut adiuuatur, in paruulis autem, non nisi tempore extensionis gratię ad operationem locum habere potest.

Sup. q. 68. ar.1. ad 1. Et 1. 2. q.96. ar.1. ſ. cor. & ad 1. & 3. Et 4. d. 19. a.1. q. 1. ad. 6. Et di. 3. l. ar.2. ad 5. et Ro. 2. lect.2. & 4.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit primæ Cor. 10. de antiquis patribus loquẽs, ꝙ omnes in nube & in mari baptizati sunt: non autem dicit, ꝙ in circumcisione baptizati sint. ergo protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, magis fuerũt præparatoria ad baptismum & figuratiua ipsius, quàm circumcisio.

¶ 3 Præt. Supra dictum est, * ꝙ baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi: si ergo etiã circumcisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi Christi, videtur ꝙ baptismus Ioãnis fuerit superfluus, quod est inconueniens. non ergo circumcisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi.

*3.q.38.ar.2. ad 3.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Col. 2. Circuncisi estis circumcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus dicitur sacramentum fidei: inquantum. s. in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. eadem autem est fides nostra & antiquorum patrum, secundum illud Apost. 2. Cor. 4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus. Circumcisio autem erat quædam protestatio fidei. vnde dicitur Rom. 4. quòd Abraham accepit circumcisionem tamquam signaculum fidei, vnde & per circumcisionem antiqui aggregabantur collegio fideliũ. vnde manifestum est, quòd circumcisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfiguratiua ipsius, secũdum quòd antiquis patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Cor. 10.) sicut & fides eorum erat de futuro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circũcisio habebat similitudinem cum baptismo, quantũ ad spiritualem effectum baptismi. nam sicut per circumcisionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatꝰ carnali conuersatione.

AD 2m dicendum, ꝙ protectio columnę nubis, & transitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ nostri baptismi, quo renascimur ex aqua significata per mare rubrum, & Spiritusancto significato per columnam nubis: non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem. et ideo prædictæ duo * erant tantum figuræ, & non sacramenta. Circũcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expresse figurãs baptismum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. et ideo apostolus potius fecit mentionem de prędictis, quàm de circumcisione.

* In ista solut. & in arg. prin.

AD 3m dicendum, quòd baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus: sed circumcisio quantum ad professionem fidei, quæ requiritur in baptismo, sicut dictum est.*

* In corp. art.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circumcisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd circumcisio non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem, cum suo figurato: sed circumcisio nullam habet similitudinem cum baptismo. ergo videtur quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶ 2 Præt. In circumcisione homo profitebatur obseruantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur obseruantiam nouæ legis, vnde Apost. dicit Gal. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: sed legalis obseruantia non est tradita tempore Abrahæ, sed magis tempore Moysi. ergo inconuenienter institutꝰ est circumcisio tempore Abrahæ.

¶ 3 Præt. Circumcisio fuit figuratiua & præparatiua baptismi: sed baptismus exhibetur omnib⁹ populis, secundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. ergo circumcisio non debuit institui, vt obseruanda tantum ab vno populo iudæorum, sed ab omnibus populis.

¶ 4 Præt. Carnalis circumcisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato: sed spiritualis circũcisio quæ fit per Christum, indifferenter conuenit vtrique sexui: quia in Christo Iesu non est masculus & femina, vt dicitur Galath. 3. ergo inconuenienter est circumcisio institutꝰ, quæ competit solis maribus.

SED CONTRA est, ꝙ sicut legitur Gen. 17. circumcisio est institutꝰ a deo, cuius perfecta sunt opera.

RESPON. Dicendum, ꝙ (sicut dictum est*) circumcisio erat præparatoria ad baptismum, inquãtum erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei Gen. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se a societate infidelium segregauit, secundum mandatum dei dicentis sibi, Egredere de terra tua, & de cognatione tua: et ideo conuenienter circumcisio fuit institutꝰ in Abraham.

* art. pced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinã ipsius Adæ (qui plene instructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis in tantum vigebat in homine, ꝙ non oportebat determinari hominib⁹ aliqua signa fidei & salutis: sed vnusquisq; pro suo libito fidem suam aliquibus * signis protestabatur: sed circa tẽpus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idolatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentię vsque ad peccatum contra naturam: et ideo conuenienter tunc, & nõ ante fuit institutꝰ circũcisio ad profitendũ fidem, & ad minuendum carnalem cõcupiscentiam.

* Alias ꝑfitentibus.

AD 2m dicendum, quòd legalis obseruantia tradi non debuit, nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in secunda parte dictum est. * Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad hoc,

1. 2. q. 102. art. 5. ad 1. Et q. 103. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 1. art. 2. qõ. 4. cor. Et qõ. 2. artic. 1. q. 3 per to.

1. 2. qõ. 99. art. 2.

hoc,quòd homines in quacumque religione adunen- F tur,sicut August.† dicit contra Faustum: et ideo oportuit prius institui circuncisionem, quàm lex daretur. Illi autem patres,qui fuerũt ante legem, familias suas instruxerunt de diuinis, per modum paternæ admonitionis, vnde & dominus dicit de Abraham, scio ꝙ præcepturus sit filijs suis,& domui suæ post se, vt custodiant viam domini.

†li.19. c.11. †fine, to.6.

Ad 3^m dicendum,quòd baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam deus omnes homines vocat, secundum illud 1.Timoth.2. Qui vult omnes homines saluos fieri: et ideo baptismus omnibus populis proponitur.Circuncisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiendam per Christum, qui erat ex iudæorum populo nascitu- G rus: et ideo illi soli populo data est circuncisio.

Ad 4^m dicendum, quòd circuncisio instituta est, vt signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi: & ideo conuenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circuncisio ordinabatur, a patre trahitur,non a matre, vt in secunda parte dictum est:* sed baptismus continet virtutem Christi, qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.

*1. 2.q.81. art.5. ad 2. & artic.1. ad 2.

Articvlvs III.

Vtrum ritus circuncisionis fuerit conueniens.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd ritus circuncisionis non fuerit conueniens. Circuncisio enim (sicut dictum est*) fidei quædam professio est: sed fides in vi apprehensiua existit, cuius operationes maxime apparent in capite. ergo magis debuit signum circuncisionis dari in capite, quàm in membro generationis.

4.di.1.q.2. ar.3.q.1. et ar.3. q.2.et 3.& Ioã.7. le.2. Et Ro. 4.lect.2. *art.1. & 2. huius q.

¶ 2 Præt. Ad vsum sacramentorũ assumimus ea, quorum est communior vsus: sicut aquam ad abluẽdum, & panem ad reficiendum: sed ad incidẽdum communius vtimur cultello ferreo quàm petrino. ergo circũcisio non debuit fieri cultello petrino.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circũcisio, sicut Beda dicit: * sed baptismus non differtur vsque ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant) quandoq; etiam traditur baptismus post octauum diem. ergo circũcisioni non debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

* In hom. circuncisionis Iter pri ci. & med. in hom. to tius anni reperies.

Sed contra est, quòd Rom.4. super illud, et signum accepit circuncisionis, determinatur in* gl. K prædictus circuncisionis ritus.

*In gl.ord. sup illud, Signum accepit circũcisionis.

Respon. Dicendum, ꝙ (sicut dictum est†) circũcisio quoddam signũ fidei est, institutum a deo, cuius sapientiæ non est numerus: determinare aũt conuenientia signa, est sapientiæ opus: et ideo concedendum est, quòd ritus circũcisionis fuit conueniens.

† art. pced. huius q̃st.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ circuncisio conuenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem: quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturũ. Secundo, quia erat in remedium peccati originalis, quòd per actum generationis traducitur. Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentię, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

Ad 2^m dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de necessitate circuncisionis: vnde non inuenitur tale instrumentum pręcepto diuino determinatũ. neque etiam cõiter tali instrumento iudæi vtebantur ad circũcidendum, sicut neq; modo vtũtur. Leguntur tamen aliquæ circũcisiones famosæ, cultello lapideo factæ: sicut legitur Exod.4. ꝙ tulit Sephora acutissimã petram, & circũcidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos,& circũcide secundo filios Israel. per quòd figurabatur circuncisionem spiritualem esse fiendam per Christum, de quo dicitur 1.Corin.10. Petra autem erat Christus.

Ad 3^m dicendum, quòd octauus dies determinabatur circuncisioni: tum propter mysterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octauo die perficitur per Christum spiritualis circuncisio, quando auferet ab electis nõ solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. vnde etiam de alijs animalibus Leuit.22. pręcipitur, bos, ouis & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ, die autẽ octauo & deinceps offerri poterunt domino. erat autem octauus dies de necessitate præcepti: ita scilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant etiam si esset sabbathum, secundum illud Ioan.7. Circuncisionem accipit homo in sabbatho, vt nõ soluatur lex Moysi: non tamen erat H de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octauum diem, postea poterant circuncidi: quidam etiam dicunt, ꝙ propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri, sed hoc nec ex auctoritate scripturæ, nec ex consuetudine iudæorum haberi potest. vnde melius dicendum est, sicut etiam Hug.* de san. Vic. dicit, quòd octauus dies nulla necessitate præueniebatur. vnde super illud Prouerb.4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit glo.† quòd alius Bersabee paruulus non computatur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per I consequens nec circuncisus.

*Potest colligi ex li. de sacram. par.12.c.6. †Gl.ord. ibid.

Articvlvs IIII.

Vtrum circuncisio conferebat gratiam iustificantem.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd circuncisio non conferebat gratiam iustificãtem: dicit enim Apostolus Gal.2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, idest sine causa: sed circũcisio erat quędam obligatio legis implendæ, secundum illud Gal.6. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. ergo si ex circuncisione est iustitia, Christus gratis, idest sine causa, mortuus est, sed hoc est inconueniens. non ergo ex circuncisiòne erat gratia iustificans a peccato.

Sup. q.68 art.6. ad 1. & 4. dist. q.2. art.4. & veri. q. 28.ar.2. 12. & 10. lec.2. et 6. lec.5.

¶ 2 Præt. Ante institutionem circuncisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat: dicit enim Greg. in Moral. † Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides: sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circuncisionis. ergo sola fides paruulos iustificabat, & non circuncisio.

†lib.4. c.2. circa med.

¶ 3 Præt. Iosue 5. legitur, quòd populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, incircuncisus fuit. si ergo per circũcisionem auferebatur peccatum originale, videtur quòd omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli quàm adulti, fuerint damnati. & eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circuncisionis: quia præueniri non debebat, vt dictum* est.

Ar. præced. q.3. argu.

¶ 4 Præt. Nihil impedit introitum regni cælestis, nisi peccatum: sed circuncisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni cęlestis. non ergo per circuncisionem homines iustificabantur a peccato.

¶ 5 Præt. Peccatum originale nõ dimittitur sine actuali: quia impium est a deo dimidiam sperare veniam, vt Aug*. dicit: sed nusquam legitur, quòd per circuncisionem remitteretur actuale peccatum. ergo etiã neque originale per eam dimittebatur.

Lib. de vera & fal. pœnit. c.9. non longe a principio, tom.4.

Sed contra est, quòd Aug. † dicit ad Valeriũ cõtra Iulianũ, Ex quo instituta est circũcisio ĩ populo dei, *quę erat signaculũ fidei iustitię dei, ad sanctificationẽ purgationis valebat paruulis originalis veterisq; peccati: sicut & baptismus ex illo cępit valere tẽpore ad innouationẽ hominis, ex quo institutus est.

Li.1.de nuptijs & con. cup. ca.11. in fin. to.7. *alias, quæ erat signaculum iustitiæ fidei ad purgationẽ valebat magnis & paruulis &c.

Respon. Dicendum, quòd ab omnibus communiter ponitur, quòd in circuncisione peccatum originale remittebatur. Quidã tamen dixerunt, quòd non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima dist.* 4. sent. & Roma.4. in glos.† sed hoc non potest esse: quia culpa C non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Roman.3. Iustificati gratis per gratiam, &c. & ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circũcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit aduentus Christi. sed hæc etiã positio stare non potest. primo quidem, quia per circuncisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniẽdi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ. secundo, quia priores sunt naturaliter s̃m ordinẽ causæ formalis effectus positiui, q̃ priuatiui, licet secundũ ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. D & ideo alij dixerunt, quòd in circuncisione conferebatur gratia etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendũ mãdata legis, quod etiã aliquãdo mihi visum est: sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verum: quia minima [d] gratia potest resistere cuilibet concupiscẽtiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit deum, quàm cupiditas E millia auri & argenti. & ideo dicendum est, quòd in circuncisione conferebatur gratia quantum ad omnes [d] gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet inquantum est instrumentum passionis Christi iam perfectę.* In circuncisione autẽ cõferebatur gratia, non ex virtute [d] circuncisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signũ erat circuncisio: ita scilicet, quòd homo qui accipiebat circuncisionem, profitebatur se suscipere talem fidẽ: vel adult⁹ pro se, vel alius pro paruulis. unde & Apostolus dicit Roma.4. quòd Abraham accepit signum circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, quia scilicet iustitia erat ex fide significata, non ex circuncisione si- A gnificante. & quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circuncisio; ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, & copiosiorem gratiam confert quàm circuncisio: maior enim est effectus rei iam præsentis, quàm spei.

dist.1. in §. penul. Glo.ord. super illud, Signum accepit circũcisionis. D.684. D.342. Alias, circuncisio autem conferebat gratiam, inquantum erat signum fidei passionis Christi futuræ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, si ex circuncisione esset iustitia aliter, quàm per fidem passionis Christi.

Ad 2^m dicendum, quòd sicut ante institutionẽ circuncisionis, sola fides Christi futuri iustificabat tã pueros, quàm adultos, ita etiam & circuncisione [d] data: sed antea non requirebatur aliquod signum prote- B statiuum huius fidei: quia nondum homines fideles, seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius dei. probabile tamen est, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces, & sacrificia offerebant.

D.344.

Ad 3^m dicendum, quòd populus in deserto prætermittens mandatũ circũcisionis, excusabatur: tum, quia nesciebant quando castra mouenda erant: tum, quia (vt Damasc. * dicit) non necesse erat eos aliquod signũ distinctionis habere, cum seorsum ab alijs populis habitabant. & tamen, vt Aug. † dicit, inobediẽtiam incurrebant, qui ex cõtemptu prætermittebant. Videtur tamen, quòd nulli incircuncisi mortui fuerint in deserto: quia, vt in psalm. 104. dicitur, non erat in tribubus eorũ infirmus: sed illi soli videntur, mortui in deserto, qui fuerant in ægypto circuncisi: si tñ aliqui incircuncisi, mortui sunt, eadẽ ratio est de his, & de his, qui moriebantur ante circuncisionis institutionem: quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octauum diẽ tẽpore legis.

Dama.li.4. ca.26. circa prin. In li.q.sup. Iosue, c.6. a medio, tomo.4.

Ad 4^m dicendum, quòd in circuncisione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrãdi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit sublatum per passionẽ Christi. & ideo etiã baptismus ante passionẽ Christi nõ introducebat ĩ regnũ, sed & circũcisio si haberet locũ post passionẽ Christi, ĩtroduceret ĩ regnũ.

Ad 5^m dicendum, quòd adulti quando circuncidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum: non tamen ita quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut fit in baptismo, in quo cõfert copiosior gr̃a.

QVAESTIO LXXI.

De præparatorijs, quæ simul concurrunt, cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de præparatorijs, quæ simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.

¶ Secundo, Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.

¶ Tertio, Vtrum ea quæ agũtur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant vel solum significent.

¶ Quarto, Vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per sacerdotes.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum cathechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

4. diſ. 6. 2. q. ar. 2. q. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ca
techiſmus non debeat præcedere baptiſmũ. Per
baptiſmum enim regenerantur homines in vitam ſpi
ritualem: ſed prius homo accepit vitam quàm do-
ctrinam. non ergo prius debet homo catechizari,
ideſt doceri, quàm baptizari.
¶2 Præt. Baptiſmus exhibetur non ſolum adultis, ſed
etiam pueris, qui non ſunt doctrinæ perceptibiles:
eo quòd non habent vſum rationis. ergo ridiculum
eſt eos catechizare.
¶3 Præt. In catechiſmo confitetur catechizatus ſuam
fidem: ſed pueri non poſſunt ſuam fidem cõfiteri, ne-
que per ſeipſos, neque etiam aliquis alius pro eis: tũ,
quia nullus põt aliũ ad aliquid obligare: tũ etiã quia
non poteſt aliquis ſcire, vtrum pueri cum ad legiti-
mam ætatem peruenerint, aſſentiant fidei. non ergo
debet cathechiſmus pra cedere baptiſmum.
SED CONTRA eſt, quòd Rabanus de inſtitu-
tione clericali dicit*, Ante baptiſmum, catechizandi
Li. 1. ca. 25 a med. illi⁹.
debet hominem præuenire officium, vt fidei primũ
cathecumenus accipiat rudimentum.
RESPON. Dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum
Q. præc. ar. 1.
eſt*) baptiſmns eſt fidei chriſtianæ ſacramentum, cũ
ſit quædã profeſſio fidei chriſtianæ. Ad hoc autem ꝙ
aliquis fidẽ accipiat, requiritur quòd de fide inſtrua-
tur, ſecundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei,
quem non audierunt? quõ autem audient ſine prædi
cante? Et ideo ante baptiſmum conuenienter præce-
dit cathechiſmus. unde & Dominus præceptũ bapti-
zandi diſcipulis tradens, prẹmittit doctrinã baptiſmo
dicẽs, Euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos &c.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vita gratiæ,
in qua regeneratur aliquis per baptiſmum, præſup-
ponit vitam naturæ rationalis: in qua homo poteſt eſ
ſe particeps doctrinæ.
AD 2^m^ dicẽdum, quod ſicut mater Eccleſia (vt ſu-
Q. 69. ar. 6. ad 3. arg. & 68. ar. 9.
pra dictum eſt*, accommodat pueris baptizãdis alio-
rum pedes, vt veniant, & aliorum cor, vt credant, ita
etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, &
intellectum, vt per alios inſtruantur. & ideo eadem
ratione ſunt catechizandi, qua ſunt baptizandi.
AD 3^m^ dicendum, quòd ille qui pro puero bapti
zato reſpondet, Credo, non prædicit puerum creditu
rum, cũ ad legitimos annos peruenerit: alioquin di-
ceret, Credet, ſed profitetur fidem Eccleſiæ in perſo-
na pueri, cui communicatur, cuius ſacramentum ei
tribuitur, & ad quam obligatur per aliũ: nõ eſt. n. in-
conueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his
quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Similiter etiam patri-
nus pro puero reſpondens promittit ſe operam da-
turum ad hoc quòd puer credat: quod tamen nõ ſuf-
ficeret in adultis, vſum rationis habentibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum exorciſmus debeat præcedere baptiſmum.

Inf. ar. 3. ad 3. & 4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 1. per tot. & q. 2. ad 4.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd
exorciſmus non debeat præcedere baptiſmum.
Exorciſmus enim contra energumenos, ideſt, arrepti
tios ordinatur: ſed non omnes baptizandi ſunt tales.
ergo exorciſmus non debet præcedere baptiſmum.
¶2 Præt. Quãdiu homo ſubiacet peccato, diabolus in
cum habet poteſtatem, quia vt dicitur Ioan. 8. qui fa
F cit peccatum, ſeruus eſt peccati: ſed peccatum tolli-
tur per baptiſmum. non ergo ante baptiſmum ſunt
homines exorcizandi.
¶3 Præt. Ad arcendum dæmonum poteſtatem, intro
ducta eſt aqua benedicta. non ergo ad hoc oporte-
bat aliud remedium adhiberi per exorciſmos.
SED CONTRA eſt, quòd Cæleſtinus Papa dicit,
* Siue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniãt
Cæleſt. 1. in 1. epiſt. ad Epi. Galliæ. c. 11. in prin. to. 1. Concil.
ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm
exorciſmis & exufflationibus clericorum ſpiritus im
mundus ab eis abijciatur.
RESPON. Dicendum, quòd quicumque ſapienter
aliquod opus facere proponit, prius remouet impe-
G dimenta ſui operis, vnde dicitur Hier. 4. Nouate vo-
bis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Diabolus au
tem hoſtis eſt humanæ ſalutis, quæ homini per ba-
Alias, acquiritur.
ptiſmum exhibetur, *& habet poteſtatem aliquam
in hominẽ, ex hoc ipſo quòd ſubditur originali pec-
cato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante ba-
ptiſmum expelluntur dẹmones per exorciſmos, ne ſa
lutem hominis impediant: quam quidem expulſio-
nem ſignificat exufflatio. Benedictio autem cum ma-
nus impoſitione, prẹcludit expulſo viam, ne redire
poſſit. Sal autem in os miſſum, & narium & aurium
ſputo linitio, ſignificat receptionẽ doctrinẹ fidei quã
tum ad aures, & approbationem, quantum ad nares,
& confeſſionem, quantum ad os. Olei vero inun-
H ctio ſignificat aptitudinem hominis ad pugnandum
contra dẹmones.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd energu-
meni dicuntur, quaſi interius laborantes ex intrinſe-
ca operatione diaboli. & quàmuis non omnes acce-
dentes ad baptiſmum, corporaliter ab eo vexentur:
omnes tamen non baptizati poteſtati dẹmonũ ſubij-
ciuntur, ſaltem propter originalis peccati reatum.
Alias, ablutionem.
AD 2^m^ dicendum, quòd in baptiſmo per * ablutio
nem peccati excluditur poteſtas dẹmonis ab homi-
ne, quantum ad hoc, quòd impedit eum a perceptio-
ne glorię, ſed exorciſmi excludũt poteſtatẽ dẹmonis,
I inquantũ impedit hominẽ a perceptione ſacramẽti.
AD 3^m^ dicendum, quòd aqua benedicta datur con
tra impugnationes dẹmonum, quẹ ſunt ab exteriori:
ſed exorciſmus ordinatur contra impugnationes dæ-
monum, quẹ ſunt ab interiori. vnde & energumeni
dicuntur, quaſi interius laborantes, illi qui exorcizã-
tur. Vel dicendum, quòd ſicut in remedium contra
peccatum, ſecundo datur pẹnitentia, quia baptiſmus
nõ iteratur, ita in remediũ contra impugnationes dẹ
monum, ſecundo, datur aqua benedicta, quia exorciſ
mi baptiſmales non iterantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 2.

K AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd
ea quẹ aguntur in exorciſmo, non efficiant ali-
quid: ſed ſolum ſignificent. Si enim puer poſt exor-
ciſmos moriatur ante baptiſmum, ſalutem non con-
ſequitur: ſed ad hoc ordinatur effectus eorum, quẹ
in ſacramentis aguntur, vt homo conſequatur ſalu-
tem. vnde Marc, vlt. dicitur, Qui crediderit & bapti-
zatus fuerit, ſaluus erit. ergo ea quẹ aguntur in exor-
ciſmo, nihil efficiunt, ſed ſolum ſignificant.
¶2 Prẹt. Hoc ſolũ requiritur ad ſacramentum nouẹ le-
Q. 62. ar. 1. & 2.
gis, vt ſit ſignũ & cauſa, vt ſupra dictum eſt*. Si ergo
ea quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant, vide-
tur, quòd

tur, quòd ſingula ſint quædam ſacramenta.
¶3 Præt. Sicut exorciſmus ordinatur ad baptiſmum,
ita etiam ſi aliquid in exorciſmo efficitur, ordinatur
ad effectũ baptiſmi: ſed diſpoſitio ex neceſſitate prẹce
dit formam perfectam: quia forma non recipitur niſi
ĩ materia diſpoſita. ſequeretur ergo, quòd nullus poſ
ſet conſequi effectum baptiſmi, niſi prius exorcize-
tur, quod patet eſſe falſum. non ergo ea quæ agũtur
in exorciſmis, aliquem effectum habent.
¶4 Præt. Sicut quædam aguntur in exorciſmo ante
baptiſmum, ita etiam quædam aguntur poſt baptiſ-
mum, ſicut quòd ſacerdos baptizatum chriſmate vn
git in vertice: ſed ea quæ poſt baptiſmum agũtur non
videntur aliquid efficere: quia ſecundũ hoc effectus
baptiſmi eſſet imperfectus. ergo nec ea quæ ante ba-
ptiſmum aguntur in exorciſmo.
li. 1. de ſymbo. c. 1. circa fin. to. 9.
SED CONTRA eſt, quòd Aug. *dicit in lib. de
Symbolo, Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pel
latur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decipit ho-
minem. Nihil autem agitur fruſtra per eccleſiam. er-
go per huiuſmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmo
num poteſtas expellatur.
RESPON. Dicẽdũ, ꝙ quidã dixerũt ea, quæ ĩ exorciſ
mo agunt nihil efficere, ſed ſolũ ſignificare: ſed hoc
patet eſſe falſum, ꝑ hoc ꝙ eccleſia in exorciſmis, im-
peratiuis verbis vtitur ad expellendã dæmonis pote
ſtatem: puta cum dicit, ergo maledicte diabole exi ab
eo &c. & ideo dicẽdum eſt, quòd aliquem effectum
habent differenter tamẽ ab ipſo baptiſmo. Nam per
baptiſmum datur homini gratia ad plenam remiſſio
nem culparũ. Per ea vero quæ in exorciſmo aguntur,
excluditur duplex impedimẽtũ ſalutaris gratiæ perci
piendæ: quorũ vnũ eſt impedimẽtũ extrinſecũ, prout
dæmones hominis ſalutẽ impedire conantur. & hoc
impedimẽtũ excluditur per exufflationes, quibus po
In arg. ſed contra.
teſtas dæmonis pellitur (vt patet ex ĩducta auctorita-
te Aug.*) quantũ. ſ. ad hoc, ꝙ nõ præſtet impedimẽtũ
ſacramẽto ſuſcipiẽdo. Manet tamẽ poteſtas dæmonis
in homine, quantũ ad maculã peccati & reatũ pœnẹ,
In li. 4. epi. 7. poſt medium.
quouſque peccatũ per baptiſmũ tollatur. & ſecũdum
hoc Cyprianus dicit*, Scias diaboli nequitiam poſſe
remanere vſque ad aquã ſalutarẽ: in baptiſmo autem
omnem nequitiã amittere. Aliud impedimentum eſt
intrinſecũ, prout ſcilicet homo ex infectione origina
lis peccati habet ſenſus præcluſos ad percipiẽda ſalu
Li. 1. c. 27. poſt med.
tis myſteria. Vnde Rabanus de inſtitutione clericorũ
dicit*, ꝙ per ſaliuam typicam & ſacerdotis actũ, ſapiẽ
tia & virtus diuina ſalutem catechumeni operatur,
vt aperiantur ei nares ad percipiendum odorem no
titiæ dei, vt aperiantur eis aures ad audiendum man
data dei, vt aperiantur illi ſenſus in intimo corde,
ad reſpondendum.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per ea
quæ agũtur in exorciſmo, nõ tollitur culpa propter
quam homo punitur poſt mortem: ſed ſolum tollun
tur impedimenta recipiendi remiſſionem culpæ per
ſacramẽtũ, vnde poſt mortẽ exorciſmus nõ valet ſine
baptiſmo. Præpoſitinus tñ dicit, ꝙ pueri exorcizati, ſi
moriant ante baptiſmũ, minores tenebras patiũtur.
ſed hoc nõ videtur verũ: quia tenebræ illæ ſunt carẽ-
tia diuinæ viſionis, quæ nõ recipit magis & minus.
AD 2^m^ dicendum, quòd de ratione ſacramẽti eſt,
quòd perficiat principalem effectum, qui eſt gratia re
mittens culpam, vel ſupplens aliquem hominis defe
ctũ: quod quidem nõ fit per ea quæ agũtur in exorciſ
mo: ſed ſolum huiuſmodi impedimẽta tolluntur. &
A ideo nõ ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia quẹdam.
AD 3^m^ dicendum, quòd diſpoſitio ſufficiens ad
ſuſcipiendam gratiam baptiſmalem, eſt fides & intẽ-
tẽtio, vel propria eius qui baptizatur, ſi ſit adultus,
vel ipſius eccleſiæ, ſi ſit paruulus. Ea vero quæ agun-
tur in exorciſmo, ordinãtur ad remouendũ impedi-
menta: & ideo ſine eo poteſt aliquis conſequi effectũ
bâptiſmi. Non tamen ſunt huiuſmodi prætermitten-
da, niſi in neceſſitatis articulo, & tunc ceſſante peri-
culo debẽt ſupleri, vt ſeruetur vniformitas in baptiſ
mo. Nec fruſtra ſupplentur poſt baptiſmũ: quia ſicut
impeditur effectus baptiſmi, antequam percipiatur,
B ita poteſt impediri poſt quam fuerit perceptus.
AD 4^m^ dicendum, quòd eorum quæ agũtur poſt
baptiſmum circa baptizatũ, aliquid eſt quod non ſo-
lum ſignificat, ſed efficit: puta inũctio quæ fit in ver-
tice, quæ operatur conſeruationẽ* gratiæ baptiſma-
Alias ad cõſeruationẽ.
lis. Aliquid autem eſt, quod nihil efficit, ſed ſolum ſi
gnificat: ſicut ꝙ datur ei veſtis cãdida, ad ſignifican-
dum nouitatem vitæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſit officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

C
4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 3.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd
non ſit ſacerdotis, catechizare & exorcizare ba-
ptizandum. Ad officium enim miniſtrorum pertinet
habere operationem ſuper immundos, vt Diony*. di-
cit 5. c. Eccl. hie. ſed catechumeni, qui inſtruuntur in
catechiſmo, & energumeni qui purgantur in exor-
ciſmo, computantur inter immundos, vt ibidem Dio
Ca. 5. in titu. de ſacerdotum perfectionib⁹, & in contẽpla.
nyſ.† dicit. ergo catechizare & exorcizare non perti-
net ad officium ſacerdotis, ſed potius miniſtrorum.
¶2 Præt. Catechumeni inſtruuntur de fide per ſacrã
ſcripturam, quæ in eccleſia per miniſtros recitatur:
D ſicut enim per lectores in eccleſia legitur vetus te-
ſtamentum, ita etiam per diacones & ſubdiacones
legitur nouum. & ſic ad miniſtros pertinet catechiza
re. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad mini-
Refertur in di. 25. c. Per lectis. & dicitur eſſe ĩ epiſ. ad Ludifredum.
ſtros pertinet: dicit enim Iſid. * in quadam epiſtola,
Ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter reti-
nere, manuſque ſuper energumenos & catechume-
nos in exorciſmo imponere. non ergo pertinet ad of
ficium ſacerdotis, catechizare & exorcizare.
¶3 Præt. Catechizare idem eſt quod docere, & hoc
idem eſt quod perficere, quod ad officium epiſcopo
Loco citato in arg. 1.
rum pertinet, vt dicit Dionyſ.* 5. c. Eccl. hier. non er-
go pertinet ad officium ſacerdotis.
Referẽ de conſecr. di. 4. c. Catechiſmi.
SED CONTRA eſt quòd Nicol. * Papa dicit,
Catechiſmi baptizandorum a ſacerdotibus vniuſcu
iuſq; eccleſiæ fieri poſſunt. unde Greg. † etiam ſuper
Greg. hom. 29. in euãge. mediũ.
E Ezech. dicit, Sacerdotes cum per exorciſmi gratiam,
manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt,
niſi quòd dẹmonia eijciunt?
RESPON. Dicendum, quòd miniſter compara
tur ad ſacerdotem, ſicut ſecundarium & inſtrumen-
tale agens ad principale, vt indicat ipſum nomen mi
niſtri. Agens autem ſecundarium non agit ſine prin-
cipali agente, ſed cooperatur principali agenti, in
operando. Quanto autem potior eſt operatio,
tanto principale agens potioribus indiget inſtrumen
tis ſeu miniſtris. Potior autem eſt operatio ſacerdotis
inquãtũ confert ipſum ſacramentum. q̃ in prẹparato-
rijs ad ſacrm. & ideo ſupremi miniſtri qui dñr diaco-
nes, cooperant ſacerdoti ĩ ipſa collatiõe ſacramẽtorũ.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

De conſec. di.25.c.per lectis.dicitur eſſe, in epiſt.ad Ludifredum. D. 320. D. 159.

dicit enim Iſidor.* quòd ad diaconem pertinet aſsiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quę agũtur in ſacramentis Chriſti, in baptiſmo, ſcilicet, in chriſmate, patena, & calice. Inferiores autem miniſtri cooperantur ſacerdotibus in his, quæ ſunt præparatoria ad ſacramentum: ſicut [a] lectores in catechiſmo, & exorciſtæ [d] in exorciſmo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſuper immundos miniſtri habent operationem miniſterialẽ, & quaſi inſtrumentalem, ſed ſacerdos principalem.

AD 2^{m} dicendum, quòd lectores & exorciſtæ habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidẽ principaliter, ſed ſicut in his ſacerdoti miniſtrãtes.

AD 3^{m} dicendum, quòd multiplex eſt inſtructio, vna conuerſiua ad fidem, quam Diony.* tribuit epiſcopo in 2.eccl.hier. & poteſt competere cuilibet prędicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda eſt inſtructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter ſe debeat habere in ſuſceptione ſacramentorum, & hęc pertinet ſecundario quidem ad miniſtros, principaliter autẽ ad ſacerdotes. Tertia eſt inſtructio de conuerſatione chriſtianæ vitæ, & hæc pertinet ad patrinos. Quarta eſt inſtructio de profundis myſterijs ſidei, & perfectione chriſtianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad epiſcopos.

Ca. 2. eccl. hier. par. 2.

¶ *Super Quæſtionis ſeptuageſimæſecundæ Articulum primum & ſecundũ.*

IN ar.1.& 2.q.72. aduerte unum.ſ. quòd chriſma, hoc eſt, compoſitum ex oleo & balſamo, nõ ita eſt materia ſacramenti confirmationis, ſicut aqua eſt materia baptiſmi, qm̃ ſine balſamo cõfirmatio tradita valet, ſine aqua aũt baptiſmus nõ valet. Et de hoc extat textus clarus de ſacramentis non reiterandis, ca paſtoralis. ubi quæritur ſi confirmationis ſacramentũ in eo debeat reiterari, qui per errorẽ fuit non chriſmate, ſed oleo delinitus, & reſpõdetur quòd non eſt aliquid iterandum, ſed caute ſupplendum, quod incaute fuerat prætermiſſum. Ex hoc enim apparet ſacramentum confirmationis, quo ad ſubſtantialia, fuiſſe conpletum ſine balſamo; fuiſſet ſiquidẽ alioquin reiterandũ ſine balſamo collatum. Vnde intelligimus miſtũ ex oleo, & balſamo (quod chriſma conſueuimus uocare) eſſe regularem materiam cõfirmationis de neceſſitate præcepti, & non de neceſſitate ſacramenti. Et ui detur hoc ab eccleſia præcedenti tempore inſtitutum: in primitiua ſiquidem eccleſia non uidetur multum credibile: pauperrimos epiſcopos habuiſſe balſamum, quo forte etiam hodie multi carent. Accedit ad hæc quòd chriſmatis nomen, quod ſecundum Dio. Apoſtoli ĩpoſuerũt huic ſacramento, non ſignificat balſamum, ſed unctionem, cui oleum ſufficit.

Sup. q. 65. ar.1.& 4.d. 2.q.1.art.2. co.& diſ.7. q.1.ar.1.q. 1.per to.& 4.cõt.c.58. Q.64.ar.2.

QVÆSTIO LXXII.

De ſacramento Confirmationis in duodecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de ſacramento confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum confirmatio ſit ſacramentum.
¶ Secundo, De materia eius.
¶ Tertio, Vtrum ſit de neceſſitate ſacramenti, quod chriſma fuerit prius per epiſcopũ cõſecratũ.
¶ Quarto, De forma ipſius.
¶ Quinto, Vtrum imprimat characterem.
¶ Sexto, Vtrum character confirmationis præſupponat characterem baptiſmalem.
¶ Septimo, Vtrum conferat gratiã.
¶ Octauo, Cui competat recipere hoc ſacramentum.
¶ Nono, In qua parte.
¶ Decimo, Vtrum requiratur aliquis, qui teneat cõfirmandum.
¶ Vndecimo, Vtrum hoc ſacramẽtum per ſolos epiſcopus detur.
¶ Duodecimo, De ritu eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum confirmatio ſit ſacramentum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd cõfirmatio non ſit ſacramentum. Sacramenta enim ex diuina inſtructione efficaciam habent, ſicut ſupradictum eſt*: ſed cõfirmatio nõ legiť a Chri- F ſto inſtituta. ergo non eſt ſacr̃m.

¶ 2 Præ. Sacramenta nouæ legis, in veteri lege præfigurata fuerũt. vnde Apoſtolus dicit 1.Corin. 10. ꝙ omnes in moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari, & omnes eandẽ eſcam ſpiritualem mãducauerũt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt: ſed confirmatio nõ fuit præfigurata in veteri teſtamẽto. non ergo eſt ſacramentum.

¶ 3 Præt. Sacramenta ordinãtur G ad hominum ſalutem: ſed ſine cõfirmatione poteſt eſſe ſalus. nam pueri baptizati, ſine confirmatione decedentes ſaluantur. ergo confirmatio non eſt ſacramentum.

¶ 4 Præt. Per omnia ſacramenta eccleſiæ, homo, Chriſto conformatur, qui eſt ſacramẽtorũ auctor: ſed per confirmationem non videtur homo Chriſto conformari, qui non legitur eſſe confirmatus. ergo confirmatio non eſt ſacramentum.

SED CONTRA eſt, quòd Melchiades Papa ſcribit* Hiſpaniarum epiſcopis: De his, ſuper quibus rogaſtis nos, vos informari, vtrum maius ſit ſacramen- H tum, manus impoſitio epiſcoporum, an baptiſmus, ſcitote vtrumque magnum eſſe ſacramentum.

Habet᷑ de conſec. diſt. 5. c. De his quibus, & eſt parum ante med. illius epiſt. tomo. 1. Concil.

RESPON. Dicendum, quòd ſacramenta nouę legis ordinantur ad ſpeciales* gratiæ effectus: & ideo vbi occurrit aliquis ſpecialis effect⁹ gratiæ, ibi ordinatur ſpeciale ſacramentum. Quia vero ſenſibilia & corporalia gerunt ſpiritualium & intelligibilium ſimilitudinem, ex his quæ in vita corporali aguntur, percipere poſſumus quid in ſpirituali vita gratiæ ſpeciale exiſtat. Manifeſtum autem eſt, quòd in vita corporali ſpecialis quædam perfectio eſt, ꝙ homo ad perfectã ætatẽ perueniat, & perfectas actiones hominis agere poſſit. unde & Apoſtolus dicit 1 Cor. 13. Cum autẽ I factus ſum vir, euacuaui quæ erãt paruuli. & inde eſt etiam, quòd præter motũ generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, eſt motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam ſpiritualẽ homo accipit per baptiſmũ, qui eſt ſpiritualis regeneratio. In cõfirmatione autẽ homo accipit, quaſi quandam perfectam ætatem ſpiritualis vitæ. unde Melchiades Papa dicit*. Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit lapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in cõfirmatione augmentum præſtat ad gratiam, in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam, in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur. & ideo manifeſtũ eſt, quòd K confirmatio eſt ſpeciale ſacramentum.

*alias ſpiritualis.

In epiſt. ad Hiſpaniarum epiſc. a med. illi⁹ tom. 1. Cõcil.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa inſtitutionem huius ſacramenti eſt triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd hoc ſacramentum nõ fuit inſtitutum nec a Chriſto, nec ab apoſtolis, ſed poſtea proceſſu temporis in quodam concilio. Alij vero dixerunt, quòd fuit inſtitutum ab apoſtolis, ſed hoc non poteſt eſſe, quia inſtituere nouum ſacramentum, pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quæ competit ſoli Chriſto. & ideo dicẽdũ eſt, ꝙ Chriſt⁹ ĩſtituit hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo, ſ̃m illud Io. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autẽ abiero, mittam eum ad vos: & hoc ideo quia i hoc ſacramẽto datur plenitudo Spirituſſancti, quæ

quæ non erat danda ante Chriſti reſurrectionem, & A aſcenſionem, ſecũdum illud Ioan. 7. Nõdum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.

AD 2^{m} dicendum, quòd quia confirmatio eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid reſpondens in veteri teſtamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Heb. 7.

Q.65. ar.4 ad 3. argu.

AD 3^{m} dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*, omnia ſacramẽta ſunt aliqualiter neceſſaria ad ſalutem: ſed quædam ſine quibus non eſt ſalus, quædam vero ſicut, quæ operantur ad perfectionem ſalutis. & hoc modo confirmatio eſt de neceſſitate ſalutis, quàmuis ſine ea poſſit eſſe ſalus, dumtamen non prætermitta- B tur ex contemptu ſacramenti.

AD 4^{m} dicendum, quòd illi qui confirmationem accipiunt, quæ eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, Chriſto conformantur, inquantum ipſe a primo inſtãti ſuæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata eſt in baptiſmo, quando Spirituſſanctus deſcendit corporali ſpecie ſuper eum. unde & Luc. 4. dicitur, quòd Ieſus plenus Spirituſancto, regreſſus eſt a Iordane. Non aũt cõueniebat dignitati Chriſti (qui eſt ſacramẽtorũ auctor) vt a ſacramento plenitudinẽ gratiæ acciperet.

ARTICVLVS II.

Vtrum chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti.

In q.84. ar. 1. ad 1. Et 4. di. 7. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. cõt. c. 60. Art. præce. ad 1. arg.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ chriſma non ſit conueniens materia huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum (vt dictum eſt*) inſtitutum eſt a Chriſto promittente diſcipulis Spiritumſanctũ: ſed ipſe miſit eis Spiritumſanctum abſq; omni chriſmatis inunctione: ipſi etiam Apoſtoli hoc ſacramentum conferebant per ſolã manus impoſitionẽ abſque chriſmate: dicitur enim Act. 8. quòd Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, & accipiebant Spiritumſanctum. ergo chriſma non eſt materia huius ſacramenti, quia materia eſt de neceſſitate ſacramenti.

Q.65. ar. 4.

¶ 2 Præt. Confirmatio quodammodo perficit ſacramẽ- D tum baptiſmi (ſicut ſupra dictum eſt*) & ita debet ei conformari, ſicut perfectio perfectibili: ſed in baptiſmo eſt materia, ſimplex elementum, ſcilicet aqua. ergo huius ſacramenti non eſt cõueniens materia chriſma, quod conficitur ex oleo & balſamo.

¶ 3 Præt. Oleum aſſumitur in materia huius ſacramenti ad inungendum: ſed quolibet oleo poteſt fieri inũctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuſcũque alijs rebus. non ergo ſolum oleum oliuarum debet aſſumi ad huiuſmodi ſacramentum.

Q.66. ar. 3.

¶ 4 Præt. Supra dictum eſt*, quòd aqua aſſumitur, vt materia ad baptizandum, quia vbique de facili inuenitur: ſed oleum oliuarum non vbique inuenitur, & multo minus balſamum. non ergo chriſma, quod ex his cõficitur, eſt cõueniens materia huius ſacramẽti. E

Li. 3. c. 9. a medio illi⁹.

SED CONTRA, quòd Grego.* dicit in regiſtro, Presbyteri baptizatos infantes ſignare in frontibus ſacro chriſmate, non præſumant. ergo chriſma eſt materia huius ſacramenti.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd chriſma eſt conueniens materia huius ſacramenti. Sicut enim dictum eſt*, in hoc ſacramento datur plenitudo Spirituſſancti ad robur ſpirituale, quod competit perfectæ ętati. Homo autem cum ad perfectam ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones ſuas ad alios, antea vero quaſi ſingulariter ſibiipſi viuit. Gratia vero Spirituſſancti in oleo deſignatur, vnde Chriſtus dici- A tur eſſe vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinẽ Spirituſſancti quam habuit. & ideo oleum competit materiæ huius ſacramenti. Admiſcetur autem balſamũ propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apoſt. dicit 2. Cor. 2. Chriſti bonus odor ſumus deo &c. Et licet multa alia ſint odorifera, tamen præcipue accipiť balſamũ propter hoc, quòd habet præcipuũ odorẽ, & quia etiam incorruptionẽ pręſtat. unde Eccl. 24. dicitur, Quaſi balſamũ nõ miſtũ odor meus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus ex poteſtate excellentiæ, quam habet in ſacramentis, contulit apoſtolis rem huius ſacramenti, ideſt pleni- B tudinem Spirituſſancti ſine ſacramento, eo quòd ipſi primitias Spirituſſancti acceperunt, ſicut dicitur Roma. 8. nihilominns tñ aliquid conforme materiæ huius ſacramenti, exhibitum fuit apoſtolis ſenſibiliter in collatione Spirituſſancti. quòd enim ſenſibiliter Spirituſſanctus ſuper eos deſcendit in ſpecie ignis, ad eandem ſignificationem refertur, ad quam refertur oleum, niſi quòd ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim paſſiuam, inquantum eſt materia, & fomentum ignis, & hoc ſatis cõpetebat. nã per apoſtolos gratia Spirituſſancti erat ad alios deriuãda. Super apoſtolos etiam Spirituſſanctus deſcendit in fi- C gura linguæ, quod ad idẽ ſignificãdum refertur, quod ſignificat balſamum, niſi quòd lingua per locutionẽ eſt communicatiua ad alterum, balſamum vero per odorẽ: quia. ſ. apoſtoli replebantur Spirituſancto, vt fidei doctores: alij aũt fideles, vt operatores eorũ, quę pertinent ad ædificationẽ fideliũ. Similiter etiã ad impoſitionẽ manus apoſtolorũ, & etiam ad eorũ prædicationẽ, deſcendebat plenitudo Spiritusſancti ſuper fideles ſub viſibilibus ſignis, ſicut & a principio deſcẽderat ſuper apoſtolos. vnde Petrus dicit Act. 11. Cũ cœpiſſem loqui cecidit Spirituſſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. & ideo nõ erat neceſſaria ſenſibilis materia ſacramẽtalis, vbi ſenſibilia ſigna miraculoſe exhibebantur diuinitus: utebantur tamẽ apoſtoli communiter chriſmate in exhibitione ſacramẽ- D ti, quando huiuſmodi viſibilia ſigna non exhibebantur: dicit enim Diony.* 4. ca. Eccle. hierar. Eſt quædã perfectiua operatio, quam duces noſtri (ideſt apoſtoli) chriſmatis hoſtiam nominant.

Cap. 4. in prin.

AD 2^{m} dicendũ, ꝙ baptiſmus datur ad ſpiritualem vitã ſimpliciter cõſequendã, & ideo cõpetit illi ſacramento materia ſimplex: ſed hoc ſacramentũ datur ad plenitudinẽ cõſequendã Spirituſſancti, cuius eſt multiformis operatio, ſ̃m illud Sap. 7. eſt. n in illa Spirituſſanct⁹, vnicus, multiplex, & 1. ad Cor. 12. diciť, Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autẽ Spiritus. & ideo conuenienter huius ſacramenti eſt materia cõpoſita.

AD 3^{m} dicendũ, ꝙ proprietates olei quibus ſigni- E ficatur Spirituſſanctus, magis inueniũtur in oleo oliuarum, quàm in quocumque alio oleo. unde & ipſa oliua ſemper frondibus virẽs, virorem & miſericordiam Spirituſſancti ſignificat. Hoc etiam oleum, proprie dicitur oleum, & maxime habetur in vſu vbi haberi poteſt: quilibet autem alius liquor, ex ſimilitudine huius oleũ nominatur: nec eſt in vſu cõmuni, niſi in ſupplementum apud eos, quibus deeſt oleum oliuarum. & ideo hoc oleum ſolum aſſumitur in vſum huius, & quorundam aliorum ſacramẽtorum.

AD 4^{m} dicendũ, ꝙ baptiſmus eſt ſacramẽtũ abſolutæ neceſſitatis: & iõ eius materia debet ĩueniri vbiq;. Sufficit aũt ꝙ materia huius ſacramẽti, qđ nõ eſt tãtæ neceſſitatis, poſſit de facili ad oĩa loca terrarũ deferri.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum tertium.

IN ar.3. aduerte propter casus emergentes, quòd licet constet ex ecclesiæ ritu materiam confirmationis oportere esse consecratam ab episcopo: nō tamē euidenter constat, an ista necessitas sit ex sacramento, aut ex præcepto. Et dato, quòd sit ex necessitate sacramēti, restat adhuc dubium, an sic oporteat, quòd plenitudo Apostolicæ potestatis non possit dispensatiue subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem materiæ, sicut potest ipsum subrogare ad collationem huius sacramenti, vt infra patebit.

4.di.7.q.1.ar.2.q.3.

¶ Et de primo quidem dubio apparet tenendum, quòd si episcopus confirmaret cum chrismate consecrato a simplici sacerdote, sacramentum nullum esset, iuxta uerba Auctoris hic sentientis, consecrationem huiusmodi pertinere ad necessitatē, & non ad solennitatem sacramenti: perspicacius tamen cōsiderando oppositū, est magis rationi cōsentaneum, quādoquidē nulla est maior consecratio ea, quæ fit in eucharistia, quam cum possit simplex sacerdos efficere, omnem aliā non sacramentalem efficere potest: ita ꝙ facta tenet, quāuis peccet faciēdo. Nec Auctor in litera explicat, quòd ab episcopo omnino oporteat fieri, nihil tamen definitiue concludo. Legimus.n. etiam apostolica sede dispensante circa ministrū huius sacramenti inconcusse explicatū fuisse, quòd vtantur chrismate cōsecrato per episcopum, vt pate in concilio florentino sub Eugenio IIII. De secūda autem quæstione nullā ego video rationē dubitandi, supposita potestate Papæ de mutatione ministri: qui enim potest maius, potest & minus: maius autem esse constat, quòd presbyter conferat confirmationis sacramentum, quàm conferat materiam sacramenti, quanto maius est sacramentum sua materia. Et propterea si Papa potest facere, quòd simplex sacerdos confirmet, potest etiam efficere, ꝙ idem consecret materiam.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de necessitate huius sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd non sit de necessitate huius sacramēti, quòd chrisma quod est materia huius sacramenti, fuerit prius per episcopum cōsecratum. Baptismus enim in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciæ, quàm hoc sacramentum: sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquę baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti: quia in articulo necessitatis prę teriri potest. ergo non est de necessitate huius sacramēti, quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

¶ 2 Præt. Idem non debet bis consecrari: sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramēti, per formam verborum, qua cōfertur sacramētū. vnde & Aug.* dicit sup Io. Accedit verbū ad elementum, & fit sacramentum. nō ergo debet prius chrisma cōsecrari, quàm hoc sacramentū tradatur.

Tracta.80. in Ioan. a medio. to.9

¶ 3 Præt. Omnis consecratio, quæ fit in sacramētis, ad consecutionē gratię ordinatur: sed materia sensibilis confecta ex oleo & balsamo non est capax gratiæ. ergo non debet ei aliqua cōsecratio adhiberi.

SED CONTRA est, quòd Inno. Papa* dicit, Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos vngere liceat, qđ ab episcopo fuerat consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis, cum tradunt paracletum: quod quidem fit in hoc sacramento. ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per episcopum consecratum.

Habet de confecr. di. 4. c. Presbyteris.

RESPON. Dicendum, tota sacramentorū santificatio a Christo deriuatur, vt supra dictum est* Est autem considerandum, quòd quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est vsus, scilicet baptismo & etiam eucharistia, & ideo ex ipso vsu Christi, materiæ horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. unde Chryso.* dicit, quòd nūquā aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. & similiter ipse Dominus accipiens panē, benedixit: similiter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. & propter hoc non est de necessitate horum sacramētorū, ꝙ materia prius benedicat: qa sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solēnitatem sacramenti, non autē ad necessitatē. Vnctionibus autē visibilibus Christus nō est vsus, ne fieret iniuria inuisibili vnctioni, qua est vnctus præ consortibus suis. & ideo tam chrisma quàm oleum sanctum infirmorum, prius benedicūtur quā adhibeantur ad vsum sacramenti.

Q.64.ar.3. Refert de consect. di. 4. c. nūquā aqua.

AD PRIMVM ergo patet responsio ex dictis*.

In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd vtraque consecratio chrismatis non refertur ad idem: sicut enim instrumentum virtutem instrumentalē acquirit dupliciter, scilicet quādo accipit formā instrumēti, & quando mouetur a principali agēte ad effectum, ita etiam matera sacramenti duplici sanctificatione indiget: per quarum vnam fit propria materia sacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum.

AD 3m dicendum, quòd materia corporalis non est capax gratiæ quasi gratiæ subiectum, sed solum sicut gratiæ instrumētum, vt supra dictum est* & ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab episcopo, qui gerit in ecclesia personam Christi.

Q.62.ar.1. 2.& 4.

¶ In eodem ar.3. Durandus occurrit in 4. sentent. dist.7. quæ.2. contra literæ rationem arguens, volens ipsam peccare secundum non causam vt causam, quantum ad sanctificationem materiæ ex contactu, uel non contactu Christi: tum, quia si contactus Christi sanctificauit materiam, puta aquam & panem, vel fieret iniuria sanctificationi primæ ex supradicta sanctificatiōe ab ecclesia, si sūt eiusdē rōnis, uel prima eēt īsufficiēs, si secūda est alterius rationis: tum, quia Christus usus est uisibilib⁹ unctionib⁹, in uita a Magdalena pluries, & i morte a Nicodemo, ac per hoc sanctificauit unctiones, si contactus eius sanctificatiuus est. Et sic sanctificata esset ēt materia huius sacramēti, nec egeret consecratione, cuius oppositum dicis.

¶ Ad hoc dicit, rationem Auctoris in sua probabilitate solidam stare, & quòd prima sanctificatio constituit materiam sacramenti, & propterea alteri⁹ est rationis a benedictione eiusdem materiæ, quam ecclesia adhibet: quoniā hæc secunda non ordinatur ad cōstituēdam materiam, sed ad solennitatē quandam & deuotionē, fugationem dæmonum, & huiusmodi. Vnde non arguit secunda insufficiētiam primæ, nec illi iniuriatur: nec dicit Auctor quēcūque Christi cōtactū sanctificare materiā sacramenti, sed contactū in usu sacramenti, quali contactu nō tetigit vnctiones: nec obstat ꝙ ex usu sacramēti Chrs nihil accepit, ac per hoc p accidēs usus cōcurrit, & sol⁹ cōtactus p se, qm̄ ipso cōtactu sanctificauit, hoc, inquā, nō obstat: qm̄ de usu cōstitutiuo sacramēti est sermo, ita ꝙ sensus ē, cōtactus Christi ī cōstituēdo sacramētū, est sāctificatiu⁹ materiæ. Et sic fugātur obiectiones durādi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis &c.

Infr. q. 84. ar.3. cor. & 4.di.7.q.1. ar.3.q.3. & op.22.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ hæc non sit conueniens forma huius sacramēti, Consigno te signo crucis, & cōfirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, amen. Vsus enim sacramentorum a Christo & ab apostolis deriuatur: sed, neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea vsi leguntur. ergo hæc non est cōueniens forma huius sacramenti.

¶ Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum quartum.

IN articulo quarto aduerte pro hoc, & ceteris sacramentis, quòd licet in antiquis iuribus non inueniantur expresse omnes sacramentorum formæ: posterioribus tamen temporibus, scilicet sub Eugenio IIII. in conci. florentino, in quo etiā fuit ecclesia oriētalis, explicatæ sunt omniū sacramētorū formæ cum reliquis omnibus requisitis ad omnia, & singula sacramenta. ubi & ponitur ista forma sacramenti cōfirmationis, nisi quòd hic dicitur, Consigno, & ibi legitur, Signo te signo crucis, & idem est sensus.

¶ 2 Præt. Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadē: quia quælibet res habet vnitatem, sicut & esse a sua forma: sed hac forma nō oēs vtuntur: quidam enim dicunt, confirmo te chrismate sanctificationis. ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

Q.65.ar.4. & ar.2. huius q. argu. 1.

¶ 3 Præt. Sacramentum hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio perfectibili, vt supra dictum est*: sed in forma baptismi non fit mētio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi (cum tamē per baptismum homo Christo commoriatur, vt Apostolus dicit Rom. 6.) nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis, cum dicitur, ego te baptizo, cuius cōtrariū apparet in forma prædicta.* nō ergo est cōueniēs forma hui⁹ sacramēti.

In initio arti. posita.

SED CONTRA est auctoritas ecclesiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

Posita i initio art.

RESPON. Dicendum, quòd prædicta*. forma est conueniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem, ita forma sacramenti continere debet quicquid pertinet ad speciem sacramēti. Sicut autem ex supradictis patet,* in hoc sacramento datur Spiritussanctus ad robur spiritualis pugnæ. & ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quę cōtinentur in forma prædicta. * Quorum primum est, causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, quæ exprimitur cum dicitur In nomine Patris &c. Secundum est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentū materiæ visibilis ad salutem, quod quidem tangitur, cū dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signū, quod pugnatori datur: sicut & in pugna corporali, milites insignijs ducum insigniuntur. & quantū ad hoc dicitur, Consigno te signo crucis, in quo scilicet rex noster triumphauit, vt dicitur Colos. 2.

Ar.1. huius quæst. Posita in 1. argu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut supra dictum* est) per ministerium apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritussancti, quibusdam visibilibus signis miraculose a deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. & tunc non erat necessaria nec materia nec forma huius sacramēti. Quādoque autem tāquam ministri sacramentorum, hoc sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi vtebantur. Multa enim seruabant apostoli in sacramentorum collatione, quæ in scripturis communiter propositis non sunt tradita. Vnde Diony*. dicit in fine Eccle. hierar. Consumatiuas inuocationes, idest verba quibus perficiuntur sacramenta, non est iustum scripturas interpretantibus neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex deo uirtutes, ex occulto ad cōmune adducere: sed nostra sacra traditio, sine pompa, idest occulte eas edocet. Vnde & Apostolus dicit, loquens de celebratione eucharistię, 1. Corinth. 11. Cetera, cum venero, disponam.

Ar.2. huius q. ad 1. arg. Ca.7. eccl. hie. part.3. inter medium & finem.

AD 2m dicendum, quòd sanctitas est salutis causa. & ideo in idem redit, quod dicitur chrismate salutis & sanctificationis.

AD 3m dicendum, ꝙ baptismus est regeneratio in spirituale vitā, qua homo viuit in seipso: & ideo non ponitur in forma baptismi, nisi vnus actus ad ipsum hominem sanctificādum pertinēs: sed hoc sacramentum nō solum ordinatur ad hoc, quòd homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnæ exteriori. & ideo non solum fit mentio de interiore sanctificatione cum dicitur, confirmo te chrismate saluti: sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem, quod significatur cum dicitur, Consigno te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens, & effectus salutis, quæ non intelliguntur in verbo Cōfirmandi: & ideo oportuit hæc ponere. Dictū est aūt supra*, ꝙ hoc qđ dicitur, ego, non est de necessitate formæ baptismalis: quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionē, quod nō est ita necessariū in cōfirmatione, quę nō exhibetur nisi ab excellenti ministro, vt infra * dicet.

Q.66.ar.5 ad 1. Ar.11. huius quæst.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentum confirmationis imprimat characterem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentū confirmationis nō imprimat characterē. Character enim importat quoddam signum distinctiuū: sed per Sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismū: neque etiā ab alijs fidelibus, quia hoc sacramētum ordinatur ad pugnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

¶ 2 Præter. Supra dictum est*, quòd character est quædam potentia spiritualis: potentia autem non est nisi actiua, vel passiua. Potentia autem actiua in sacramentis, confertur per sacramentum ordinis: potentia autem passiua siue receptiua per sacramentū baptismi. ergo per sacramentum confirmationis nullus character imprimitur.

Q.63.ar.2.

¶ 3 Præt. In circuncisione, quæ est character corporalis, non imprimit aliquis spiritualis character: sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis, dū scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. non ergo imprimitur in hoc sacramēto character spiritualis.

SED CONTRA, In omni sacramēto, quod nō iteratur imprimit

¶ Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulū quintum.

4.di.7.q.2. ar.1.q.1.& q.3.ar.3.q.3.

IN art.5. dubium occurrit ad hominem, quoniā Auctor superius in q.63.ar.6 posuit characterem confirmationis pertinere ad recipientes: hic autem ponit ipsum ex parte potentiæ actiuæ, vt patet in litera. unde videt Auctoris doctrina sibi ipsi dissona.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ hæc sibiinuicem nō aduersantur: quoniam character confirmationis, vt ipsius sacramenti nomē testatur, est characteris baptismalis confirmatio: per baptismum enim fit christianus, infirm⁹ tamen (quia est sicut modo genitus infans) per confirmationem autē firmatur, ac per hoc ex eadē parte utriusque se tenet sacramenti character, & per consequens character confirmationis est, vt perficiens characterem baptismalem, qui cum se teneat ex parte recipientis, trahit secum suæ confirmationis characterem. Vnde de consecrat. distin.5. cap. de his vero

Universidad de Deusto Biblioteca

vero Melchiades papa inquit, Ita cõiũcta ſunt hæc duo ſacraměta quòd vnũ ſine altero rite perfici non poteſt, gloſ. ideſt, Chriſtianum facere non poteſt, ſupple, perfectum. Apparetq; hoc idẽ ex actibus utriuſq; characteris, nam baptiſmi eſt confiteri fidem: confirmationis autem libere ſeu intrepide, confiteri eandem, vbi patet ſecundum perficere & firmare primum. Patet etiam non ſic eſſe intelligendum characterem eſſe potentiam paſſiuam, tamquam ſi poneretur pure paſsiua, poteſt enim, aliquem actum habere cum hoc, quòd cõſtituit ſacramentorum receptiuum perfectũ ſeu firmum: baptiſmalis ſiquidem character receptiuũ abſolute, confirmationis aũt receptiuum, perfecte & libere cõſtituit.

Refert. de conſecr. di. 5. ca. de homine. — Q.63.ar.2. — Ar.1. huius quæſt.

character: ſed hoc ſacramentum non iteratur, dicit enim Greg.* de homine, qui a Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda eſt. ergo in confirmatione imprimitur character.

Respon. Dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*) character eſt quędam ſpiritualis poteſtas ad aliquas ſacras actiones ordinata. Dictum eſt autem ſupra†, quòd ſicut baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio in vitam chriſtianam; ita etiam confirmatio eſt quoddam ſpirituale augmentum promouens hominem in ſpiritualem ætatem perfectam. Manifeſtũ eſt autem ex ſimilitudine corporalis vitæ, quòd alia eſt actio hominis ſtatim nati: & alia actio, quæ competit ei cum ad perfectã ætatem peruenerit. Et ideo per ſacramentum confirmationis datur homini poteſtas ſpiritualis, ad quaſdam alias actiones ſacras, prę ter illas ad quas datur ei poteſtas in baptiſmo. Nam in baptiſmo accipit homo poteſtatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent ſalutem, prout ſcilicet ſecundum ſeipſum viuit, ſed in confirmatione accipit homo poteſtatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei: ſicut patet ex exemplo Apoſtolorũ, qui antequam plenitudinem Spiritusſancti acciperent, erant in cœnaculo perſeuerantes in oratione: poſtmodum vero egreſſi, non verebantur publice fidẽ fateri, etiam coram inimicis fidei chriſtianæ. & ideo manifeſtum eſt, quòd in ſacramento confirmationis imprimitur character.

Ad primvm ergo dicendum, quòd pugna ſpiritualis contra hoſtes inuiſibiles, omnibus competit: ſed contra hoſtes viſibiles, ideſt, contra perſecutores fidei pugnare, nomen Chriſti publice confitendo, eſt confirmatorum, qui iam ſunt perducti ſpiritualiter ad virilem ætatem, ſecũdum quòd dicitur 1.Ioã.2. Scribo vobis iuuenes quoniam fortes eſtis, & verbum dei in vobis manet, & viciſtis malignum. & ideo character confirmationis eſt ſignum diſtinctiuum, non infidelium a fidelibus, ſed ſpiritualiter prouectorum ab his quibus dicitur: Sicut modo geniti infantes.

Ad 2m dicendum, quòd omnia ſacraměta ſunt quædam fidei proteſtationes. Sicut igitur baptizatus accipit poteſtatem ſpiritualam ad proteſtandam fidẽ per ſuſceptionem aliorum ſacramentorum: ita confirmatus accipit poteſtatem publice fidem Chriſti verbis profitendi, quaſi ex officio.

Ad 3m dicendum, quòd ſacramenta veteris legis dicuntur iuſtitiæ d carnis (vt patet Heb.9.) quia.ſ. interius nihil efficiebant. & ideo in circunciſione imprimebatur character ſolum in corpore, non autem in anima: ſed in confirmatione cum charactere corporali imprimitur ſimul character ſpiritualis, eo ꝙ eſt ſacramentum nouæ legis. (D.1095.)

Articvlvs VI.

Vtrum character confirmationis præſupponat characterem baptiſmi.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd character confirmationis non præſupponat ex neceſſitate characterem baptiſmalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendũ publice fidem Chriſti: ſed multi etiam ante baptiſmum ſunt fidem G Chriſti publice confeſſi, ſanguinẽ fundẽtes pro fide. ergo character confirmationis non præſupponit characterem baptiſmalem.

¶2 Præ. De Apoſtolis non legitur, quòd fuerint baptizati (præſertim cum dicatur Io.4. quòd ipſe Chriſtus non baptizabat, ſed diſcipuli eius) & tamen poſtea fuerunt cõfirmati per aduentum Spiritusſancti. ergo ſimiliter alij poſſunt confirmari antequam baptizentur.

¶3 Præt. Act. 10. dicitur, ꝙ adhuc loquente Petro, cecidit Spiritusſanctus ſuper eos qui audiebant ver- H bum, & audiebant eos loquentes linguis. & poſtea Petrus iuſſit eos baptizari. ergo pari ratione poſſunt alij prius confirmari, quam baptizentur.

Sed contra eſt, ꝙ Rabanus dicit in lib*. de inſti. cleri. Nouiſſime a ſummo Sacerdote, per impoſitionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritumſanctum ad prædicandum. (Li.1.ca.30. in prin.)

Respon. Dicendum, quòd character confirmationis ex neceſſitate præſupponit characterem baptiſmalem: ita ſcilicet, quòd ſi aliquis non baptizatus cõfirmaretur, nihil reciperet, ſed oporteret, iterato ipſum confirmari poſt baptiſmũ. Cuius ratio eſt: quia I ſicut ſe habet confirmatio ad baptiſmum, ita augmẽtum ad generationem, vt ex ſupradictis patet*. Manifeſtum eſt autem, quòd nullus poteſt promoueri in ætatem perfectam, niſi primo fuerit natus. & ſimiliter niſi primo aliquis fuerit baptizatus, non poteſt ſacramentum confirmationis accipere. (Ar.1. huius.)

Ad primvm ergo dicẽdũ, quòd virtus diuina non eſt alligata ſacramentis. Vnde poteſt conferre homini ſpirituale robur ad confitẽdum publice fidem Chriſti abſque ſacramento confirmationis, ſicut etiã poteſt conſequi remiſsionem peccatorum ſine baptiſmo. Sicut tamen nullus conſequitur effectum baptiſmi ſine baptiſmi voto, ita nullus conſequitur effectum confirmationis ſine voto ipſius: quod poteſt haberi etiã ante ſuſceptionem baptiſmi.

Ad 2m dicẽdum, quòd ſicut Aug*. dicit ex hoc K quòd Dominus dicit Ioan.13. Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, intelligimus, Petrũ & alios Chriſti diſcipulos fuiſſe baptizatos ſiue baptiſmo Ioãnis (ſicut nonnulli arbitrantur) ſiue quod magis credibile eſt, baptiſmo Chriſti: neque enim renuit miniſterium baptizandi, vt haberet & baptizatos ſeruos, per quos ceteros baptizaret. (Epi.108 eo mo.1.)

Ad 3m dicendum, quòd audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculoſe: non tamen confirmationis ſacramentũ. Dictũ eſt autem*, quòd effectus cõfirmationis poteſt alicui conferri ante baptiſmum non autem ſacramentum confirmationis: ſicut enim effectus confirmationis, qui eſt robur ſpirituale, præſupponit effectum baptiſmi, qui eſt iuſtificatio, ita ſacramentum confirmationis præſupponit ſacramentum baptiſmi. (Art.4.& 2. ad 1. argu.)

¶ *Super Quæſtionis ſeptuageſimæſecundæ Articulum ſextum.*

In art.6. aduerte, quòd character, confirmationis, ita præſupponit characterem baptiſmi, vt ſi confirmaretur nõ baptizat9, eſſet poſt baptiſmum reconfirmandus eadem ratione, qua præsbyter non baptizatus, eſt poſt baptiſmum iterum ordinandus, vt patet in c. veniẽs & in c. ſi quis de prę sbytero non baptizato. Magis enim annexum eſt confirmationis ſacramẽtum baptiſmo, quàm ſacramentum ordinis, cum cõfirmatio firmitas perfectioque ſit baptiſmi. (4.di.7.q.1. ar.1.q.3. Et diſ.24.q.1. ar.2.q.3. & 4.)

Articvlvs VII.

Vtrum per ſacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd per hoc ſacramentum gratia gratum faciẽs non conferatur. Gratia enim gratũ faciens, ordinatur contra culpam: ſed hoc ſacramentum (ſicut dictũ eſt*) non exhibetur niſi baptizatis, qui ſunt a culpa mundati. ergo per hoc ſacramentum, gratia gratũ faciens non confertur.

¶2 Præt. Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, ꝑ quã ſolam iuſtificari poſſunt. ſi ergo ꝑ hoc ſacramentum gratia gratum faciens confertur, uidetur quòd deberet dari hominibus in peccato exiſtentibus: quod tñ nõ eſt uerũ.

¶3 Præt. Gratia gratum faciens, ſpecie non differt, cum ad unum effectũ ordinetur: ſed duæ formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. cum ergo gratia gratu faciens conferatur homini ꝑ baptiſmum, uidetur quòd per ſacramentum confirmationis, quod nõ exhibetur niſi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

Sed contra eſt, quòd Melchiades Papa dicit, *ſpiritusſanctus in fonte baptiſmi, plenitudinẽ tribuit ad innocentiã, in confirmatione augmentum præſtat ad gratiã.

Reson. Dicendum, quòd in hoc ſacramento (ſicut dictum eſt*) datur baptizato Spiritusſanctus ad robur, ſicut apoſtolis datus eſt ĩ die Pentecoſtes, (ut legitur Act.2.) & ſicut dabatur baptizatis ꝑ impoſitionem manus apoſtolorum, ut dicitur Act.8. Oſtenſum eſt autem in prima parte, * quòd miſſio ſeu datio Spiritusſancti, nõ eſt niſi cũ gratia gratum faciente: unde manifeſtum eſt, quòd gratia gratum faciẽs confertur in hoc ſacramento.

Ad primvm ergo dicendum, quòd gratiæ gratum facientis primus effectus eſt remiſſio culpæ: habet tamẽ & alios effectus: quia ſufficit ad hoc, ꝙ promoueat hominẽ per omnes gradus uſque in uitam æternam, ſecundum illud Rom.6. Gratia dei uita æterna: unde et Paulo dictum eſt 2.Cor.12. Sufficit ti- A bi gratia mea. Et ipſe dicit 1.Cor.15. Gratia dei ſum id quod ſum. et ideo gratia gratum faciens, non ſolũ datur ad remiſſionem culpæ, ſed etiam ad augmentum, & firmitatẽ iuſtitiæ. Et ſic confertur in hoc ſacramẽto.

Ad 2m dicendũ, ꝙ ſicut ex ipſo nomine apparet, hoc ſacramentum datur ad confirmandum, quod prius inuenerit, & ideo non debet dari his, qui non habẽt gratiam†. et propter hoc ſicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, niſi per pœnitentiam reparatis. unde dicitur in Aurelianenſi concilio,* ut ieiuni ad confirmationem ueniant, ut moneãtur confeſſionem facere prius, ut mundi donum Spiritusſancti ualeant accipere. Et tunc, per hoc ſacramen- B tum perficitur pœnitentiæ effectus, ſicut & baptiſmi: quia per gratiam collatam in hoc ſacramento, conſequitur pœnitens pleniorem remiſſionem peccati. Et ſi aliquis adultus in peccato exiſtens, cuius conſcientiã non habet, uel ſi etiam non perfecte cõtritus accedat, dummodo, non fictus accedat, per gratiã collatam in hoc ſacramento, cõſequetur remiſſionẽ peccatorum. (Habetur de conſec. d.5. c.ut ieiunii. D.380.)

Ad 3m dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam gratum facientem cõmuniter ſumptam, aliquid effectiuum* ſpecialis effectus, ad quod ordinatur ſacramentum. ſi ergo conſideretur gratia in hoc ſacramento collata, quantum ad id C quod eſt commune, ſic per hoc ſacramentum non cõfertur aliqua alia gratia, quàm per baptiſmũ: ſed quæ prius inerat, augetur: ſi autem conſideretur quantum ad illud ſpeciale quod ſuperadditur, ſic non eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſa. (Q.62.ar.2. — Alias ſpiritualis.)

¶ *Super Quæſtionis ſeptuageſimæſecundæ Articulũ ſeptimum.*

In art.7. in reſponſione ad ſecundũ, nota hic dictum in litera pro omnibus ſacramentis, quòd accedẽs ad ſacramẽtum cũ peccato, uel quia eius conſcientiam non habet, uel quia non perfecte cõtrit9, gratiã ex ſacramento conſequitur in remiſſionem peccatorum. Et intelligo hoc de peccato mortali: quoniã de uenialibus nõ oportet habere conſcientiam particularem: hoc eſt enim quod conſueuit dici uirtute ſacramenti fieri de attrito contritũ: hoc eſt paratum ſecundum propriam conſcientiam charitate informari: quod tunc tantum fit, cũ ex ſacramento mouetur mens ſuſcipiẽtis ſacramentum in actualem operationem in deũ ſeu peccatum: non.n. regulariter infundit aut augetur gratia in adulto, niſi cõcurrente actu nouo liberi arbitrii: quoniam ſic exigit ſuauis diſpoſitio diuinæ gubernationis, ut ex his quę in prima ſecũdæ de iuſtificatione impii Auctor dicit, habere potes, & inferius cũ de ſacramento pœnitentiæ tractabitur.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad tertiũ memẽto ſuperius dictorum de gratia ſacramentali, & intelliges quæ hic dicuntur: gratia ſiquidem gratum faciens extẽſa ad firmandũ Chriſtianum ut libere Chriſtum crucifixũ confiteatur, ſecundũ eſſentiam gratiæ, eſt eiuſdem ſpeciei cum gratia collata in baptiſmo: ſed ſecundũ auxilium firmitatis procedentis a gratia (quod gratia ſacramentalis uocatur) ſpecie differt a gratia baptiſmali.

(Ar.7.q.2. — Ar. præced. — In epiſt. ad Hiſpaniarũ epiſ. a med. illius tom. 1. concil. — Ar.1.2.& 3 huius q. — 2.2.qu.43. art.3.)

Articvlvs VIII.

Vtrum hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentũ non ſit omnibus exhibendũ. Hoc D enim ſacramentũ ad quandam excellentiam datur, ut dictum eſt: * ſed id, quod ad excellentiam pertinet, nõ cõpetit omnibus. ergo hoc ſacramentũ non debet oĩbus dari.

¶2 Præt. Per hoc ſacramentũ augetur aliquis ſpiritualiter in perfectã ætatem: ſed perfecta ętas repugnat ętati puerili. ergo ad minus pueris dari non debet.

¶3 Præt. Sicut Melchiades Papa dicit,† poſt baptiſmum cõfirmamur ad pugnam: ſed pugnare non cõpetit mulieribus, propter fragilitatẽ ſexus. ergo nec mulieribus hoc ſa- E cramentum dari debet.

¶4 Præt. Melchiades Papa dicit, *ꝙ quamuis continuo tranſituris, ſufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen, confirmationis beneficia neceſſaria ſunt: quia confirmatio armat, & inſtruit ad agones mundi huius & pręlia reſeruãdos, qui autem poſt baptiſmum cũ acquiſita innocentia immaculatus ꝑ uenerit ad mortẽ, cõfirmatur morte: quia iam nõ poteſt peccare poſt mortem. ergo ſtatim morituris nõ

¶ *Super Quæſtionis ſeptuageſimæ ſecundæ Articulũ octauũ, nonũ, & decimum, & undecimum.*

In articulo 8.9.10 & 11. tantũmodo occurrit de miniſtro confirmationis, ob factum Gregorii notare, quòd epiſcopus eſt regulariter proprius miniſter cõfirmationis, & hoc omnia fere iura clamãt: ſed ultra hoc credimus ẽt epiſcopũ ita eſſe proprium miniſtrũ huius ſacramenti, quòd ſi per ſimplicem ſacerdotem detur, irritũ eſt & inane, & hoc tenetur auctoritate Melchiadis Papę in c. de his, & Euſebii Papæ in c. manus de cõſ. diſ. 5. Et cũ hoc credim9 etiam ex apoſtolica diſpenſatione ꝑ ſimplicẽ ſacerdotẽ dari poſſe hoc ſacramentũ, & hoc tenemus auctoritate beati Gregor. in c. peruenit 95 diſt. ita ꝙ hoc ẽ mirabile circa miniſtrũ huius ſacramẽti, ꝙ epiſcopus eſt ita miniſter proprius confirmationis, ꝙ a non epiſcopo facta nulla eſt, & tñ ex diſpẽſatione apoſtolica nõ epiſco-

(4.diſ.7.q.3. ar.2.q.2. & 3. et d.25.q.2.ar.1. quæſtio 2.cor. Ar.2 huius qu.ad 2. & ar.4. — In epiſt. ad Hiſpa. epiſ. a medio illius tom. 1. Concil. loco nũc proxime citato & habetur de conſecr. d.5.c Spiritusſanctus.)

Universidad de Deusto Biblioteca

epiſcopus poteſt illam conferre.
¶Et licet multi multa in hoc ſcripſerint ſoli tamen illi uerū ſcripſerūt, qui noluerunt ſapere pluſquā oportet: iſtis.n. ſanctorū auctoritas præponenda eſt rationi: unde ēt legimus in concilio uniuerſali Florentiæ ſub Eugenio IIII. utrūq; Armenis autētice expoſitū, cū de hoc ſacramēto fuerūt inſtructi, ut patet in literis Eugenii: unde & Auctor rationē conatus eſt reddere ex differentia inter Papā & alios epiſcopos, quo ad eminentiā poteſtatis: quia Papa in plenitudinē aſſumptus eſt poteſtatis, reliqui aūt in partē ſolicitudinis: in dicta autē ſynodo nulla redditur ratio, niſi diſpēſatio apoſtolicæ ſedis ex rationali & urgente cauſa. Quod ideo dixerim ut ratio ab Auctore reddita nō parui fiat ſed cū ueneratione ſuſcipiatur, tamquā amplexa a ſacro Cōcilio, attribuēte hoc diſpēſationi apoſtolicæ ſedis: conſtat.n. diſpēſare in huiuſmodi ad maximam ſpectare poteſtatem.

debet hoc ſacramentum conferri: & ſic non debet omnibus dari.

Sed contra eſt, quòd dicitur Act. 2. quòd Spiritusſanctus adueniēs repleuit totam domum (per quam ſignificatur eccleſia) & poſtea ſubditur, quòd repleti ſunt omnes Spiritusſancto: ſed ad illam plenitudinem conſequendam hoc ſacramentum datur. ergo eſt omnibus, qui ſunt in eccleſia exhibēdū.

Ar. 1. huius quæſt.

Respon. dicendum, quòd (ſicut dictum eſt.*) per hoc ſacramentum promouetur homo ſpiritualiter in ætatem perfectam: hoc autē eſt de intentione naturæ, ut omnis qui corporaliter naſcitur, ad perfectam ætatem perueniat: ſed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatē corporis, quod morte præuenitur. multo autem magis de intentione dei eſt omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat, unde & Deut. 32. dicitur, dei perfecta ſunt opera: anima autem, ad quā pertinet & ſpiritualis natiuitas, & ſpiritualis ætatis perfectio, immortalis eſt, & poteſt ſicut tempore ſenectutis ſpiritualem natiuitatem conſequi, ita tempore iuuentutis uel pueritiæ conſequi perfectā ætatem: quia huiuſmodi corporales ætates, animæ non præiudicant & ideo hoc ſacramentum debet omnibus exhiberi.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum datur ad quandam excellentiam: non quidem unius hominis ad alium (ſicut ſacramentum ordinis) ſed hominis ad ſeipſum: ſicut idem perfectus uir exiſtens, habet excellentiam ad ſe puerum.

In corp. ar.

Ad 2m dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) ætas corporalis non præiudicat animæ: unde etiam in puerili ętate homo poteſt conſequi perfectionem ſpiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus uenerabilis eſt non diuturna, neque numero annorum computata. & inde eſt, quòd multi in puerili ætate propter robur Spiritusſancti perceptum, uſque ad ſanguinē fortiter certauerunt pro Chriſto.

Inter principiū & medium illius, & habetur hæc ho. to. 1 in fine illi*.

Ad 3m dicendum, quòd ſicut Chryſ.* dicit in Homilia de Machabæis, in mundanis agonibus, ætatis, ac formæ generiſq; dignitas requiritur: & ideo ſeruis ac mulieribus, & ſenibus ac pueris ad eos aditus denegatur: in cæleſtibus autem, omni perſonæ & ætati ac ſexui, indiſcreta facultate ſtadium patet. & in Homil. de militia ſpirituali dicit,* apud deum femineus etiā militat ſexus. Multæ namq; feminæ animo uirili ſpiritualem militiam geſſerunt: quædam enim interioris hominis uirtute, uiros æquauerunt in agonibus martyrum: quædam etiam fortiores uiris extiterunt. & ideo etiam mulieribus hoc ſacramentum conferendū eſt.

Hom. 6. in nu. ſexdecī homiliarū a med. to. 5.

Ad 4m dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) anima ad quā pertinet ſpiritualis ætas, immortalis eſt. & ideo etiam morituris hoc ſacramentum dandum eſt, ut in reſurrectione perfecti appareant, ſecundū illud Ephe.

In corp. ar.

F 4. Donec occurramus omnes in uirum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Et ideo Hugo de ſanct. Vict. dicit,* omnino periculoſum eſſet, ſi ab hac uita ſine confirmatione migrare contingeret: nō quia damnaretur, niſi forte propter contemptum, ſed quia detrimentum perfectionis pateretur: unde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam conſequuntur, ſicut & hic maiorem obtinent gratiam. Auctoritas autem illa intelligitur, quātum ad hoc, quòd morituris non eſt neceſſarium hoc ſacramentū propter periculum pugnæ præſentis.

Lib. 2. de ſa cra. par. 7. ca. 3. circa pri.

Articulus IX.

G *Vtrum hoc ſacramentum ſit conferendum homini in frontē.*

Ad nonum ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non ſit conferendum homini in fronte. Hoc enim ſacramentum eſt perfectiuum baptiſmi, ut ſupra dictum eſt:* ſed ſacramentum baptiſmi cōfertur homini in toto corpore. ergo hoc ſacramentum non debet conferri ſolum in fronte.

Inf. arti. 11. ad 3. Et 4. d. 7. q. 3. art. 3. q. 2. Et 4. contr. c. 60. Et quol. 11 ar. 7. cor. Et Ro. 1. lec. 5. fi. & ca. 10. lec. 2. cor. 3. Q. 65. ar. 4. † Ar. 1. & 4 huius q.

¶2 Præt. Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale, ut ſupra dictum eſt:† ſed ſpirituale robur maxime cōſiſtit in corde. ergo hoc ſacramentum magis debet cōferri ſupra cor, quàm in fronte.

¶3 Præt. Hoc ſacramentum datur homini ad hoc, ꝙ li- H bere fidem Chriſti confiteatur: ſed ore fit confeſſio ad ſalutem, ut dicitur Rom. 10. ergo hoc ſacramentū magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

Sed contra eſt, quòd Rabanus dicit* in lib. de inſtitutione clericorum, ſignatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem: per pontificem uero in fronte.

Lib. 1. c. 30. circa princ.

Respon. Dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt) in hoc ſacramento homo accipit ſpiritumſanctum ad robur ſpiritualis pugnæ, ut fortiter etiam inter aduerſarios fidei, Chriſti fidem confiteatur: unde conuenienter ſignatur chriſmate ſigno crucis in fronte propter duo. Primo quidē, quia inſignitur ſigno crucis, ſicut miles ſigno ducis, quod quidem debet eſſe eui- I dens & manifeſtum: inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifeſta eſt, quæ quaſi numquam obtegitur. & ideo linitur confirmatus chriſmate in fronte, ut in manifeſto demonſtraret ſe eſſe Chriſtianum: ſicut & apoſtoli poſt acceptum Spiritumſanctum ſe manifeſtauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur a libera confeſſione nominis Chriſti, propter duo, ſcilicet propter timorem & propter uerecundiam: utriuſque autem horum ſignum maxime manifeſtatur in fronte propter duo, ſcilicet propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc quòd ſpiritus a corde directe ad frontem aſcendunt: unde uerecundati erubeſcunt, timen- K tes autem palleſcunt, ut dicitur in 4. Ethico.* & ideo in fronte ſignatur chriſmate, ut neque propter timorem, neque propter erubeſcentiam, nomen Chriſti confiteri prætermittat.

Ar. 1. 2. & 4 huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd per baptiſmum regeneramur ad uitam ſpiritualem, quæ ad totum hominem pertinet: ſed in confirmatione roboramur ad pugnam, cuius ſignum ferēdum eſt in fronte, quaſi in euidenti loco.

Ad 2m dicendum, quòd principium fortitudinis eſt in corde: ſed ſignum apparet in fronte: unde dicitur Ezec. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, & ideo ſacramentum euchariſtiæ, quo ho-

mo in ſeipſo confirmatur, pertinet ad cor, ſecundum illud pſal. 103. Panis cor hoīs confirmet: ſed ad ſacramentum confirmationis requiritur ſignum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

Ad 3m dicendum, quòd hoc ſacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendū ſimpliciter: quia hoc fit etiam in baptiſmo, & ideo nō debet dari in ore, ſed in fronte, ubi apparent ſigna paſſionum, quibus libera confeſſio impeditur.

Articulus X.

Vtrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

4. diſ. 7. q. 3. ar. 3. q. 1.

Ad decimum ſic proceditur. Videtur, quòd ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationem. B Hoc enim ſacramentum non ſolum pueris, ſed etiam adultis exhibetur. Adulti autē per ſeipſos ſtare poſſunt. ergo ridiculum eſt, quòd ab alio teneantur.

Ar. 6. huius quæſt.

¶2 Præt. Ille, qui iam eſt de eccleſia, liberum habet acceſſum ad eccleſiæ principē, qui eſt epiſcopus: ſed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt*) non exhibetur niſi baptizato, qui iam eſt membrum eccleſiæ. uidetur ergo, quòd non debeat per alium exhiberi epiſcopo, ad hoc ſacramentum recipiendum.

¶3 Præt. Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale: quod magis uiget in uiris, quàm in mulieribus, ſecundum illud Prouerb. ult. Mulierem fortem quis inueniet? C ergo ad minus mulier nō debet tenere uirum ad confirmationem.

Inn. Exuperio Tolerano epiſ. Habetur 30. q. 4. ca. Si quis ex uno

Sed contra eſt, quòd Inno. Papa* dicit, & habetur in Decret. 30. q 4. ſi quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, &c. ergo ſicut requiritur quòd aliquis baptizatum de ſacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad ſacramentum confirmationis accipiendum.

Ar. præced.

Respon. Dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) hoc ſacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ ſpiritualis: ſicut autem aliquis de nouo natus, indiget inſtructore in his, quæ pertinent ad conſeruationem uitæ (ſecundum illud Heb. 12. patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita il- D li, qui aſſumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus a quibus inſtruantur de his, quæ pertinent ad modum certaminis. & ideo in bellis materialibus conſtituuntur duces & centuriones, per quos alii gubernētur. & propter hoc etiam ille, qui accepit hoc ſacramentū, ab alio tenetur, quaſi per aliū in pugna ſpirituali erudiendus: ſimiliter etiam, quia per hoc ſacramentum confertur homini perfectio ſpiritualis ætatis (ſicut dictum eſt*) ideo ille, qui ad hoc ſacramentū accedit, ſuſtētatur, quaſi adhuc ſpiritualiter imbecillis et puer.

Ar. 1. 4. & 5 huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet ille qui confirmatur, ſit adultus corporaliter: nondum E tamen eſt adultus ſpiritualiter.

Ad 2m dicendum, quòd licet baptizatus ſit effectus membrum eccleſiæ: nondum tamen eſt aſcriptus militiæ Chriſtianæ, & ideo epiſcopo tamquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Chriſtianæ aſcriptum: non enim debet alium ad confirmationē tenere, qui nondum eſt confirmatus.

Ad 3m dicendum, quòd (ſicut dicitur Coloſ. 3.) in Chriſto Ieſu non eſt maſculus & femina, & ideo non differt utrum maſculus, uel femina teneat aliquem in confirmatione.

A

Articulus XI.

Vtrum ſolus epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit.

Ad undecimum ſic proceditur. Videtur quòd nō ſolum epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit. Greg.* enim ſcribens Ianuario epiſcopo dicit: peruenit ad nos, quoſdam ſcādalizatos fuiſſe, quòd presbyteros chriſmate tangere eos, qui baptizati ſunt, prohibuimus, et nos quidem ſecundum ueterem uſū noſtræ eccleſiæ fecimus: ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, ubi epiſcopi deſunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant, concedimus: ſed illud quod pertinet ad neceſſitatem ſacramentorum, non eſt propter uitādum ſcandalum immutandum. ergo uidetur quòd non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab epiſcopo conferatur.

4. diſ. 7. q. 3. ar. 1. q. 2. Et diſ. 13. q. 1. ar. 1. q. 2. Et diſt. 25. q. 1. ar. 1. cor. Et 4. cont. c. 60 Et quol. 10. ar. 7 *Li 3. epiſt. 26. in fi.

¶2 Præt. Sacramentum baptiſmi uidetur maioris efficacię, quàm ſacramētum confirmationis: quia per baptiſmum fit plena remiſſio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc ſacramento: ſed ſimplex ſacerdos ex ſuo officio poteſt tradere ſacramentum baptiſmi, & in neceſſitate quilibet etiam non ordinatus poteſt baptizare. ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab epiſcopo conferatur.

¶3 Præt. Summitas capitis, ubi ſecundum medicos eſt locus rationis, ſcilicet particularis (quæ dicitur uirtus cogitatiua) eſt nobilior fronte, ubi eſt locus imaginatiuæ uirtutis: ſed ſimplex ſacerdos poteſt baptizatos ungere chriſmate in uertice. ergo multo magis poteſt eos chriſmate ſignare in fronte, quod pertinet ad hoc ſacramentum.

Sed contra eſt, ꝙ Euſeb. papa dicit, * Manus impoſitionis ſacramentum magna ueneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici nō poteſt, niſi a ſummis ſacerdotibus, nec tempore apoſtolorum ab aliis, quàm ab ipſis apoſtolis legitur aut ſcitur peractū eſſe, nec ab aliis, quàm qui eorum locum tenent, umquam perfici poteſt, aut fieri debet: nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur et uacuum, nec inter eccleſiaſtica umquam reputabitur ſacramenta. eſt igitur de neceſſitate huius ſacramenti, quod dicitur ſacramentum manus impoſitionis, quòd ab epiſcopo tradatur.

Epiſt. 3. ad epiſco. Tuſciæ, & habetur de cō ſecr. d. 5. ca. Manus impoſitionis.

Respon. Dicendum, quòd in quolibet opere ultima conſumatio ſupremæ arti, aut uirtuti reſeruatur: ſicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, ſuperior autem dat formam: ſupremus autem eſt ad quem pertinet uſus, qui eſt finis artificiatorum, & epiſtola, quæ a notario ſcribitur, a Domino papa ſignatur. Fideles autem Chriſti ſunt quoddam diuinum opus (ſecundum illud 1. ad Corinthio. 3. Dei ædificatio eſtis) ſunt etiam quaſi quædam epiſtola, ſpiritu dei ſcripta, ſicut dicitur ſecundæ Corinthio. 3. Hoc autem confirmationis ſacramentum, eſt quaſi ultima conſumatio ſacramenti baptiſmi: ita ſcilicet quòd per baptiſmum ædificatur homo in domum ſpiritualem, & conſcribitur quaſi quædam ſpiritualis epiſtola: ſed per ſacramentum confirmationis, quaſi domus ædificata dedicatur in templū Spiritusſancti, & quaſi epiſtola conſcripta ſignatur ſigno crucis, & ideo collatio huius ſacramenti epiſcopis reſeruatur, qui obtinent ſummam poteſtatem in eccleſia: ſicut & in primitiua eccleſia, per impoſitionem manus apoſtolorum, quorum uicem gerūt epiſcopi, plenitudo Spiritusſancti dabatur, ut habetur

Vrbanus 1. in epiſt. ad omnes Chriſtianos: habetur de cõſec.di.5.ca. Omnes fideles.

tur Actuum. 8. unde Vrbanus Papa* dicit, Omnes fideles, per manus impoſitionem epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt baptiſmũ accipere debent, ut pleni Chriſtiani inueniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Papa in eccleſia habet plenitudinem poteſtatis, ex qua poteſt quædam quæ ſunt ſuperiorum ordinum, committere quibuſdam inferioribus, ſicut quibuſdam presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad poteſtatem epiſcopalem. Et ex hac plenitudine poteſtatis conceſſit beatus Gregor.* Papa, quòd ſimplices ſacerdotes hoc ſacramentum conferrent, quãdiu ſcandalum tolleretur.

Lib.3.epiſt. 26. in fi.

AD 2^m dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi eſt efficacius quàm hoc ſacramentum, quantum ad remotionem mali: eo quòd eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe in eſſe: hoc autem ſacramentum eſt efficacius ad proficiendum in bono: quia eſt quoddam ſpirituale augmentum de eſſe imperfecto ad eſſe perfectũ, & ideo hoc ſacramentũ digniori miniſtro committitur.

Lib.2.c.30 circa principium.

AD 3^m dicendum, quòd ſicut,* Rabanus dicit in lib. de inſtitutione clericorum, ſignatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per pontificem uero in frõte, ut in priori unctione, ſignificetur ſuper ipſum Spirituſſancti deſcenſio ad habitationem deo conſecrandam: in ſecunda quoque, ut eiuſdem Spirituſſancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ & uirtutis, uenire in hominem declaretur. non ergo propter digniorem partem, ſed propter potiorem effectum, hæc unctio epiſcopis reſeruatur.

ARTICVLVS XII.

Vtrum ritus huius ſacramenti ſit conueniens.

¶ Super Quæſtionis ſeptuageſimæ ſecundæ Articulũ duodecimũ.

4.di.7 q.3. ar.3 q.2.ad tertiũ & in expoſitione literæ.

IN articulo duodecimo, hoc ſolũ uidetur dicendum, ꝙ circa ieiunium tam cõfirmatoris, quàm confirmandi, ſeruanda uidetur cuiuſque eccleſiæ cõſuetudo: hoc enim eſt de iure poſitiuo, & in paucis forte eccleſiis ſeruatur propter cauſas in litera allegatas, multitudinem ſcilicet confirmandorum, quos ſimul oportet confirmari, & ſeparatim quandoque propter continuum periculum incertæ mortis, adiũcta maxima incõmoditate habendi epiſcopum ad uotum.

Ar 1.huius q.ad 3.& q. 65.ar.4

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ritus huius ſacramenti non ſit conueniens. Sacramentum enim baptiſmi ẽ maioris neceſſitatis quàm hoc ſacramentum, ut ſupra dictũ eſt:* ſed baptiſmo deputantur certa tempora, ſcilicet paſcha, & pentecoſte. ergo etiam huic ſacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

¶ 2 Præter. Sicut hoc ſacramentũ requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & ſacramentum baptiſmi: ſed in ſacramento, baptiſmi nõ requiritur quòd a ieiunis ſumatur uel conferatur. ergo uidetur inconuenienter ſtatutũ in concilio Aurelianenſi,* ut ieiuni ad confirmationem ueniant, & in concilio Meldenſi, ut epiſcopi non niſi ieiuni, per impoſitionem manuum Spiritumſanctum tradant.

Referuntur hæc de cõſ. d.5.c.Vt ieiuni: Et ut epiſc.

Ar.2.huius

¶ 3 Prǣt. Criſma eſt quoddam ſignum plenitudinis Spirituſſancti, ut ſupra dictum eſt:* Sed plenitudo Spirituſſancti data eſt fidelibus Chriſti in die Pẽtecoſtes, ut habetur Act. 2. magis ergo debet chriſma confici, & benedici in feſto Pentecoſtes, quã in cœna Domini.

SED CONTRA eſt, uſus eccleſiæ, quæ a Spirituſanctо gubernatur.

F RESPON. Dicẽdum, quòd Dominus Matth. 18. fidelibus ſuis promiſit, dicens, ubi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum, & ideo firmiter tenendum eſt, quòd ordinationes eccleſiæ dirigantur ſecundum ſapiẽtiam Chriſti. Et propter hoc certum eſſe debet, ritus, quos eccleſia obſeruat in hoc, & in aliis ſacramentis eſſe conuenientes.

In epiſt. ad Hiſpa. epiſc. ante medi. 1. Concil.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Melchiades Papa* dicit, ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta (ſcilicet baptiſmi & confirmationis) ut ab inuicem niſi morte præueniente nullatenus poſſint ſegregari, & unum ſine altero rite perfici non poſſit. Et ideo eadem tempora ſunt præfixa baptiſmo ſolenniter celebrando, & huic ſacramento:

G ſed quia hoc ſacramentũ a ſolis epiſcopis datur, qui nõ ſunt ſemper præſentes, ubi presbyteri baptizant, oportuit quantum ad communem uſum, ſacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

Vt patet de conſ.d.5.c. ut epiſc.

AD 2^m dicendum, quòd ab illa prohibitione excipiuntur infimi, & morte periclitantes: ſicut in ſtatuto Meldenſis* concilii legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, et propter pericula imminentia, ſuſtinetur ut hoc ſacramentum (quod non niſi ab epiſcopis dari poteſt) etiam a non ieiunis[d] detur uel accipiatur: quia unus epiſcopus præcipue in magna diœceſi, non ſufficeret ad tot homines confirmandos, ſi eis tempus

D.38°

H arctaretur: ubi tamen congrue obſeruari poteſt, cõuenientius eſt ut a ieiunis detur & accipiatur.

Habetur de conſe.di. 4. c.Omni tẽpore.

AD 3^m dicendum, quòd ſicut ex concilio Martini papæ* habetur, omni tempore licebat chriſma conficere: ſed quia ſolennis baptiſmus, ad quem requiritur uſus chriſmatis, in uigilia paſchæ celebratur, congrue ordinatum eſt, ut per biduum ante ab epiſcopo chriſma benedicatur, ut poſſit per diœceſim deſtinari. Dies etiam ille ſatis congruit ad materias ſacramentorũ benedicendas, in quo fuit euchariſtiæ ſacramentum inſtitutum, ad quod omnia alia ſacramenta quodammodo ordinãtur, ſicut ſupra dictũ eſt.*

Q.65.ar.4.

QVAESTIO LXXIII.

I

De ſacramento euchariſtiæ ſecundum ſe, in ſex articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de ſacramẽto euchariſtiæ. Et primo de ipſo ſacramento. Secundo de materia. Tertio de forma. Quarto de effectibus. Quinto de recipientibus hoc ſacramentum.

K Sexto de miniſtro. Septimo de ritu.

Circa primum quærun-tur ſex.

¶ Primo, Vtrum euchariſtia ſit ſacramentum.
¶ Secundo, Vtrũ ſit unũ uel plura.
¶ Tertio, Vtrum ſit de neceſſitate ſalutis.
¶ Quarto, de nominibus eius.
¶ Quinto, De inſtitutione ipſius.
¶ Sexto, De figuris eius.

¶ Super Quæſtionis ſeptuageſimæ tertiæ Articulum primũ.

IN articulo primo notandũ occurrit in reſponſione ad tertiũ, ꝙ duarũ differẽtiarum, quæ ibi enarrantur inter euchariſtiam, & alia ſacramenta habentia materiã ſenſibilem (quæ propter pœnitentiã, & matrimonium dicitur) ſecunda differentia ſumit gratiam non ſolum ſecũdum ſeipſam, ſed ſecundum ſuum effectum, qui eſt unitas corporis Chriſti myſtici: ita quòd cum audis ſacramenti euchariſtiæ rem tantum eſſe gratiam, ſuſceptiuum autem unitatem eccleſiæ, aut corpus Chriſti myſticũ, non diuerſa intelligas: quoniam hæc omnia nihil aliud ſunt quàm gratia dei in ſuis fidelibus.

AR-

ARTICVLVS I.

Vtrum euchariſtia ſit ſacramentum.

Inf.ar.4. Et q.79.ar.1.5. & 7. Et 4.d. 8.q.1.ar.1. q.1

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd euchariſtia non ſit ſacramentum. Ad idem enim nõ debent ordinari duo ſacramenta: quia unumquodque ſacramentum efficax eſt ad ſuum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & confirmatio & euchariſtia (ut dicit Dion.* 4. Eccl. hier.) uidetur euchariſtia non eſſe ſacramentum, cum confirmatio ſit ſacramentum, ut prius habitum eſt.†

Ca.1. eccl. hier. ante med. & c.4. in princ.

Q.65.ar.4. & q. præc. ar.1.

¶ 2 Præt. In quolibet ſacramento nouæ legis id, quod uiſibiliter ſubiicitur ſenſui, efficit inuiſibilem effectũ ſacramenti: ſicut ablutio aquæ, cauſat & characterem baptiſmalem, & ablutionem ſpiritualem, ſicut ſupra dictum eſt.* Sed ſpecies panis & uini, quæ ſubiiciũtur ſenſui in hoc ſacramento, non efficiunt neque ipſum corpus Chriſti uerum, quod eſt res & ſacramentum, neque corpus myſticum, quod eſt res tantum in euchariſtia. ergo uidetur quòd euchariſtia non ſit ſacramentum nouæ legis.

B

Q.62.& 65 ar.1.

¶ 3 Præter. Sacramenta nouæ legis habentia materiã, in uſu materiæ perficiuntur: ſicut baptiſmus in ablutione, & confirmatio in chriſmatis conſignatione. ſi ergo euchariſtia ſit ſacramentum, perficeretur in uſu materiæ, non in conſecratione ipſius materiæ, quod patet eſſe falſum: quia forma huius ſacramenti, ſunt uerba quæ in conſecratione materiæ dicuntur, ut infra patebit.* ergo euchariſtia non eſt ſacramentum.

C

Q.78.ar.1.

SED CONTRA eſt, quòd in collecta dicitur, hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſacramenta eccleſiæ ordinantur ad ſubueniendum homini in uita ſpirituali: uita autem ſpiritualis, uitæ corporali conformatur: eo quòd corporalia, ſpiritualium ſimilitudinem gerunt: manifeſtum eſt autem, quòd ſicut ad uitam corporalẽ requiritur generatio, per quam homo uitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionẽ uitæ, ita etiam requiritur alimentum, quo homo conſeruatur in uita, & ideo ſicut ad uitam ſpiritualẽ oportuit eſſe baptiſmũ, qui eſt ſpiritualis generatio, & confirmationẽ, q̃ eſt ſpirituale augmentũ, ita oportuit eſſe ſacramentũ euchariſtiæ, quod eſt ſpirituale alimentũ.

D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex eſt perfectio: una quę eſt in ipſo homine, ad quam perducitur per augmentum, & talis perfectio cõpetit confirmationi: alia autem eſt perfectio, quam homo cõſequitur ex adiunctione alicuius extrinſeci, hominẽ conſeruantis: puta ex adiunctione cibi, uel indumenti, uel alicuius huiuſmodi, & talis perfectio competit euchariſtiæ, quæ eſt ſpiritualis refectio.

Hom.35.in Io. inter principium & med.

AD 2^m dicendum, quòd aqua baptiſmi non cauſat aliquem ſpiritualem effectũ propter ipſam aquã, ſed propter uirtutẽ Spirituſſancti in aqua exiſtẽtem: unde Chryſoſt.* dicit ſuper illud Ioan. 5. Angelus Domini ſecundum tempus, &c. In baptizatis non ſimpliciter aqua operatur: ſed cum Spirituſſancti ſuſceperit gratiam, tunc omnia ſoluit peccata: ſicut autem ſe habet uirtus Spirituſſancti ad aquam baptiſmi, ita ſe habet corpus Chriſti uerum ad ſpecies panis & uini: unde ſpecies panis & uini nõ efficiũt aliquid, niſi uirtute corporis Chriſti ueri.

E

AD 3^m dicendum, ꝙ ſacramentum dicitur ex eo ꝙ continet aliquid ſacrum: poteſt autem aliquid eſſe ſacrũ dupliciter, ſcilicet abſolute, & in ordine ad aliud:

A hæc autem eſt differentia inter euchariſtiam & alia ſacramenta habentia materiam ſenſibilem, quòd euchariſtia continet aliquid ſacrum abſolute, ſcilicet ipſum Chriſtum, aqua uero baptiſmi continet aliquid ſacrũ in ordine ad aliud, ſcilicet uirtutem ad ſanctificandũ, & eadem ratio eſt de chriſmate et ſimilibus. Et ideo ſacramentum euchariſtiæ perficitur in ipſa conſecratione materiæ, alia uero ſacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum. Et ex hoc etiam conſequitur alia differentia. nam in ſacramento euchariſtiæ id, quod eſt res & ſacramentum, eſt in ipſa materia: id autem quod eſt res tantum, eſt in ſuſcipiente, ſcilicet gratia quę confertur: in baptiſmo au-

B tem utrumque eſt in ſuſcipiente, ſcilicet & character, qui eſt res & ſacramentum, & gratia remiſſionis peccatorum, quę eſt res tantum, et eadem ratio eſt de alijs ſacramentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum hoc ſacramentum ſit unum uel plura.

¶ Super Quæſtionis ſeptuageſimæ tertiæ Articulũ ſecundum.

IN ſecundo articulo aduerte ſacramentum euchariſtiæ dici multa materialiter, non ea ratione quòd multitudo in eo ſit pure materialis (quoniam partes eius habent ſuas proprias formas & ſuas proprias materias, ut patet de hoſtia & calice: ſunt enim uel partes heterogeneæ) ſed quia huiuſmodi multa ſe habent ut integrantia unum, quod eſt refectio ſpiritualis: a cuius formali unitate unũ ſacramentum dicitur euchariſtia: ſignificans & corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpecie cibi & potus. Quocirca non eſt hic requirenda res aliqua extrinſeca, quæ integretur uelut quædam tertia res ex corpore & ſanguine Chriſti ſub ſpeciebus panis & uini, ſicut domus integratur ex ſuis partibus: ſed ad finem reſpicendum eſt, & ex unitate finis proprii, qui eſt ſpiritualis refectio, unitas ſumitur ſacramenti: ſicut ex unitate refectionis corporalis, ſumitur unitas prandii aut cœnæ. Nec iſta ſignificatio per accidens ſe habet ad huius ſacramenti rationem. nam corpus ſub ſpecie cibi, & ſanguis ſub ſpecie potus, ſignificant paſci & potari: ac per hoc utrumque ſimul,

Infr. q.78. arti.6.ad 2. Et 4 d.8.q. 1.ar.1.q.2.

AD SECVNDVM ſic procedit. Videtur quòd euchariſtia nõ ſit unum ſacramentum, ſed plura. Dicitur enim in collecta, purificent nos domine ſacramenta, quæ ſumpſimus: quod quidem dicitur propter euchariſtiæ ſuſceptionem. ergo euchariſtia non eſt unum ſacramentum, ſed plura.

C

¶ 2 Præt. Impoſſibile eſt multiplicato genere, non multiplicari ſpeciẽ, ſicut ꝙ unus homo ſit plura animalia: ſed ſignum eſt genus ſacramenti, ut ſupra dictum eſt.* Cum igitur in euchariſtia ſint plura ſigna, ſcilicet panis & uinum, uidetur conſequens eſſe, quòd ſint plura ſacramenta.

Q.60.ar.1.

D

¶ 3 Præt. Hoc ſacramentum conficitur in conſecratione materiæ, ſicut dictum eſt:* ſed in hoc ſacramento eſt duplex materiæ conſecratio. ergo eſt duplex ſacramentum.

Ar.præced.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſt. dicit 1. Corin. 10. Vnus panis & unum corpus multi ſumus omnes, qui de uno pane & de uno calice participamus, ex quo patet, quòd euchariſtia eſt ſacramentum eccleſiaſticæ unitatis: ſed ſacramentum ſimilitudinem gerit rei, cuius eſt ſacramentum. ergo euchariſtia eſt unum ſacramentum.

E

Li.5. meta. a tex.9. uſque ad 12. to.3.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut dicitur 5. Metaphyſi.* unum dicitur, non ſolum quod eſt indiuiſibile, uel quod eſt continuum, ſed etiam quod eſt perfectum: ſicut dicitur una domus, et unus homo. eſt autem unum in perfectione, ad cuius integritatem concur-

Universidad de Deusto Biblioteca

mul, uelut perfectū alimentum signum est totale perfectæ refectionis spiritualis.

runt omnia, quæ requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariæ ad inhabitandum, & sic hoc sacramentum dicitur unum. Ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur: ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimētum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, et spiritualis potus, secundum illud Ioan. 6. Caro mea uere ē cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed unū formaliter & perfectiue.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in eadem collecta, & pluraliter dicitur primo, purificent nos sacramenta quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur: hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, ad ostendendum, quòd hoc sacramentū quodammodo est multa: simpliciter autem unum.

Ad 2^m dicendum, quòd panis, & uinum materialiter quidem sunt plura signa: formaliter uero, & perfectiue unum, inquantum ex eis perficitur una refectio.

Ad 3^m dicendum, quòd ex hoc quòd est duplex consecratio materiæ huius sacramenti, nō potest plus haberi, nisi quòd hoc sacramentum materialiter est multa, ut dictum est.* In corp. ar.

Articvlvs III.

Vtrum eucharistia sit de necessitate salutis.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentū sit đ necessitate salutis. Dicit enim Dominus Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: sed in hoc sacramento mãducatur caro Christi, & bibitur sanguis eius. ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis uitæ.

§ 2 Præter. Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum: sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis.

§ 3 Præt. Sicut baptismus est sacramentum dominicæ passionis, sine qua nō est salus, ita & eucharistia: dicit enim apostolus 1. Corin. 11. Quotiescumque manducaueritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annūtiabitis, donec ueniat. ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.

Sed contra est, quòd Augu. scribit Bonifacio contra pelagianos,* Nec illud cogitetis, paruulos uitam habere nō posse, qui sunt expertes corporis, & sanguinis Christi.

Reson. Dicendum, quòd in hoc sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentū, & rem sacramenti: dictum est autem, quòd res huius sacramenti ē unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra ecclesiā, sicut nec in diluuio absque arca Noe, quæ significat ecclesiam, ut habetur 1. Petri. 3. dictum est* autem supra, quòd res alicuius sacramēti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso uoto sacramenti percipiendi: unde ante perceptionem huius sacramenti, pōt homo habere salutem ex uoto percipiendi hoc sacramentum: sicut & ante baptismum ex uoto baptismi, ut supra dictum est.* Est tamen differentia quantum ad duo. Primo quidē, quia baptismus est principium spiritualis uitæ, & ianua sacramentorum: eucharistia uero est quasi consumatio spiritualis uitæ, & omnium sacramentorum finis (ut supra dictum est*) per sanctificationes enim omnium sacramentorum, fit præparatio ad suscipiendam uel consecrãdam eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem uitam, perceptio autē eucharistię est necessaria ad cōsummandam ipsam: non ad hoc quòd simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in uoto, sicut & finis habetur in desiderio, & intentione. Alia differentia est: quia per baptismum ordinatur homo ad eucharistiam, & ideo ex hoc ipso ꝙ pueri baptizantur, ordinantur per ecclesiam ad eucharistiam, & sic, sicut ex fide ecclesiæ credunt, sic ex intentione ecclesię desiderant eucharistiam, & per consequens recipiunt rem ipsius: sed ad baptismum non ordinãtur per aliud pręcedens sacramentum, & ideo ante susceptionem baptismi, non habēt pueri aliquo modo baptismum in uoto, sed soli adulti, unde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptione sacramenti, & ideo hoc sacramentum nō hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit, exponens illud uerbum Io. Hunc cibū. & potum, scilicet carnis suæ, et sanguinis societatē uult intelligi corporis & membrorū suorū, quod est ecclesia in prædestinatis, & uocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius: unde sicut ipse dicit in epist.* ad Bonifacium, nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisq; consortio, etiā si antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat.

Ad 2^m dicendum, quòd hæc est differentia inter alimentū corporale & spirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in substãtiam eius, qui nutritur, & ideo non potest homini ualere ad uitæ conseruationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur: sed alimentum spirituale cōuertit hominem in seipsum, secūdum illud, quod August.* dicit in lib. Confes. quòd quasi audiuit uocem Christi dicētis sibi, nec tu me mutabis in te, sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me: potest autē aliquis in Christum mutari, & ei incorporari uoto mentis, etiā sine huius sacramenti perceptione, & ideo non est simile.

Ad 3^m dicendum, quòd baptismus est sacramentum mortis, et passionis Christi prout homo regeneratur in Christo uirtute passionis eius: sed eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo pficitur in unione ad Christum passum: vnde sicut baptismus dicitur sacramētum fidei, quæ est fundamentum [d] spiritualis uitæ, ita eucharistia dicitur sacramētum charitatis, quæ est uinculum perfectionis, ut dicitur Col. 3.

¶ Super Quæstionis septuagesimætertiæ Articulum tertium.

Titulus ut sonat. ¶ In corpor primo distinctio ponitur bimembris: secūdo respondetur quæsito, iuxta utrumq; membrū. Distinctio est. Duo sunt i sacramento eucharistię, scilicet sacramentū, & res sacramenti. Responsio cōsistit in tribus conclusionibus: quarū duæ primę ad secūdū membrū, tertia autem ad primū spectat distinctionis membrū. Prima conclusio est: sacramentum eucharistiæ quo ad rem sacramēti est đ necessitate salutis. Probatur, Res sacramenti est unitas corporis Christi mystici, sine qua nō potest esse salus. ergo. Antecedens pro secunda parte declaratur ex similitudine ecclesiæ ad arcam Noe, & similitudo probaт auctoritate Petri apostoli. Secūda cōclusio est. Ante perceptionē sacramenti eucharistiæ, pōt haberi res sacramenti eucharistiæ, ac per hoc salus. Probatur dupliciter: primo ex uniuersali regula, Ex uoto sacramenti pōt haberi res sacramēti: secūdo ex simili accidētē in baptismo, tertia cōclusio est. Sacramētum eucharistiæ non hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus. Probatur dupliciter: ex duplici. s. dissimilitudine eucharistiæ ad baptismum. Prima consistit in hoc, quòd perceptio baptismi est necessaria ad inchoandā uitā spirituale: perceptio uero eucharistię est necessaria ad consumandam uitā spirituale ergo ille est necessarius ut pricipiū, hæc ut finis. s. in uoto. secunda consistit in hoc, baptismus nō pōt haberi in uoto p aliud sacramentum, eucharistia pōt haberi in uoto per aliud sacramētū. ergo pueri non possunt habere rē sacramenti baptismi sine perceptione sacramēti baptismi: possunt aūt habere rē sacramēti eucharistiæ absq; pceptione sacramenti eucharistiæ.

¶ Aduerte hic prio, quòd harū rōnū prima (quæ attēdit penes differētiam inter habere se ut principiū, & habere se ut finis) ad hoc tēdit, ꝙ baptismus suapte natura est necessari⁹ secundū actualē ipsius exhibitionē: quoniā principiū secundum ordinem generationis debet esse secundū rē in esse reali exteriori. Eucharistia uero suapte natura ē necessaria secundum uotū: quia finis saluatur secūdū esse in intentione, ita quòd quasi dicit, quòd baptismus p se saluat secūdū eius pceptionē, & per accidēs ut in uoto. Eucharistia aūt nō solū p se saluat consumando salutē secūdū ipsi⁹ perceptionē, sed ēt per ceptionē, ut in uoto: se saluat, ut in uoto: quia ille p incipii, hæc finis rationem habet.

¶ Aduerte secundo, quòd secūda rō penes modū habendi rē sacramēti attēditur, secūdū baptismi res dupliciter tantū haberi posse dr. s. uel percipiendo sacramentum, uel p uotū propriū, res autē eucharistiæ potest tripliciter haberi, uel percipiendo sacramentū, uel per uotum propriū, uel per antecedens sacramentum. Et hic ultimus modus habendi uocatur per quandā accomodationem habere rem sacramenti eucharistiæ per uotū ecclesiæ: sicut fides puerorū uocatur fides ecclesiæ. Sequendo autem proprietatem sermonis, uocatur habere rē eucharistiæ in sui initio: quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis uitæ.

¶ Aduerte tertio, ꝙ in litera non respondetur quæsito simpliciter & absolute, an sacramentum eucharistiæ sit necessarium ad salutē: nā licet distinguatur, & quo ad rem sacramēti, respōdeatur absolute, ꝙ ē necessarium ad salutem, tamē quo ad sacramentum non respōdetur simpliciter & absolute, sed dicitur quòd non est necessariū sicut baptismus. Verum, si perspicacius responsio hæc fuerit considerata, cōtinet responsionē absolute etiam de ipso sacramento eucharistiæ, nā ex hoc ipso ꝙ sacramentū eucharistiæ nō est ad salutem necessariū sicut sacramētū baptismi, manifeste habetur ꝙ simpliciter & absolute loquendo, non est necessariū ad salutē. Et hoc attestaт paruulorū salus, quibus sine baptismi, sacramento non est salus, & cum solo baptismi sacramento datur salus æterna.

¶ Aduerte quarto, quòd inferius in quęstione octuagesima tractandum est de communione infantium baptizatorum, an licita sit, ubi etiam an debita eisdem sit, discutietur, & ideo nunc pertrāsimus.

In quarto, quinto, & sexto articulis, nihil occurrit scribendum.

Margin notes: Lib. 4. cont. duas epist. Pelag. c. 22. in med. t. 7. — Q. 68. ar. 2. — Q. 68. ar. 2. — Q. 65. ar. 3. — Tract. 26. in Io. t. 9. — Refert de consl. d. 4. c. nulli. — Li. 7. Conf. c. 10. a med. to. 1. — D. 601. — Infr. qu. 79. arti. 2. ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 3. — Ar. 1. huius quæst. — Infr qu. 80. ar. 11. Et 4. d. 9. ar. 1. q. 2. & d. 12. q. 3. ar. 2. q. 1 Et Io. 6. le. 7.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur ꝙ inconueniēter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina. n. debent respondere rebus: sed hoc sacramentum est unum, ut dictū est.* ergo non debet pluribus nominibus nominari.

§ 2 Præter. Species non notificatur conuenienter per id, quod est commune toti generi: sed eucharistia est sacramentum nouæ legis: omnibus autē sacramentis commune est, quòd in eis cōfertur gratia: quod significat nomen eucharistiæ, quod est idem, quod bona gratia, omnia etiam sacramenta remediū nobis afferunt in uia præsentis uitæ, quod pertinet ad rationem uiatici, in omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum, quod pertinet ad rationem sacrificii. Et per omnia sacramenta sibi inuicem communicant fideles: quod significat hoc nomen synaxis in Græco, uel cōmunio in Latino. ergo hæc nomina non conueniēter adaptantur huic sacramento.

§ 3 Præter. Hostia uidetur esse idem quod sacrificium. sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita nec proprie dicitur hostia.

Sed contra est, quòd usus fidelium habet.

Respon. Dicendum, quòd hoc sacramentum habet triplicem significationem: unam quidem respectu præteriti, inquantum scilicet est commemoratiuū dominicæ passionis, quæ fuit uerum sacrificium, ut supra dictum est,* & secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationē habet, respectu rei præsentis. s. ecclesiasticæ unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum, & secundum hoc nominatur cōmunio uel synaxis: dicit. n. Dam.* 4. lib. ꝙ dr communio, quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus eius carne & deitate, & quia cōmunicamus & unimur adinuicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri, inquantum. s. hoc sacramentum est præfiguratiuum fruitionis dei, quæ erit in patria, & secundum hoc dicitur uiaticū, quia hic præbet nobis uiā illuc perueniēdi, & secundū hoc etiam dicitur eucharistia, id est bona gratia, quia gratia dei uita æterna (ut dicitur Ro. 6.) uel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur ēt in Græco metalepsis, idest assumptio, quia ut Damas. *dicit, per hoc filii deitatem assumimus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari, secundū diuersas proprietates uel effectus.

Ad 2^m dicendum, quòd id, quod est commune omnibus sacramentis, attribuitur antonomasice ei, propter eius excellentiam.

Ad 3^m dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur sacrificium, inquantum repræsentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem hostia, inquantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris, ut dicitur Ephes. 5.

Margin notes: Q. 48. art. 3 — Lib. 4. orth. fid. ca. 14. a med. — Lib. 4. orth. fid. c. 14.

Articvlvs V.

Vtrum institutio huius sacramenti fuerit conueniens.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens institutio huius sacramenti. Vt enim Philosophus * dicit in 2. de Generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus: sed per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, ut Dionysi.† dicit 2. cap. eccles. hierar. ergo per baptismum etiam nutrimur. non ergo fuit necessariū instituere hoc sacramentū, quasi spirituale nutrimentū.

§ 2 Præt. Per hoc sacramentum homines Christo uniūtur, sicut membra capiti: sed Christus est caput omniū hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, ut supra dictum est.* ergo nō debuit institutio huius sacramenti differri usque ad cœnam Domini.

§ 3 Præt. Hoc sacramentum dicitur esse memoriale dominicæ

Margin notes: Infr. qu. 74. ar. 4. co. Et ad 1. Et q. 80. art. 8. ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 3. & 1 cor. 11. le. 4. Et le. 5. *Lib. 2. tex. 50. to 2 †Ca 2. eccl. hier. par. 1. a medio. *Quæst. 8.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

minicæ passionis, secundum illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: sed memoria est præteritorum. ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

F

¶ 4 Præter. Per baptismum aliquis ordinatur ad eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet: sed baptismus institutus fuit post Christi passionem & resurrectionem, ut patet Matth. ultimo. ergo inconuenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

SED CONTRA est, quòd hoc sacramentum est institutum a Christo, de quo dicitur Marci. 7. Bene omnia fecit.

G

RESPON. Dicendum, quòd conuenienter hoc sacramentum institutum fuit in cœna, in qua scilicet Christus ultimo, cum suis discipulis fuit conuersatus. Primo quidem, ratione continentiæ huius sacramenti: continetur enim ipse Christus in eucharistia sicut in sacramento. Et ideo quando ipse Christus in propria specie a discipulis discessurus erat, in sacramentali specie seipsum eis reliquit, sicut in absentia imperatoris exhibetur ueneranda eius imago: unde Eusebius emissenus* dicit, quia corpus assumptū ablaturus erat ab oculis, et illaturus sideribus, necesse erat ut die cœnæ sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, ut coleretur iugiter per mysterium; quod semel offerebatur in pretium. secundo, quia sine fide passionis Christi numquam potuit esse salus, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, & ideo oportuit omni tēpore apud homines esse aliquid repræsentatiuū dominicæ passionis: cuius in ueteri quidem testamento præcipuum sacramentum erat agnus paschalis, unde & apostolus dicit 1. Corinth. 5. pascha nostrū immolatus est Christus. Successit autē ei in nouo testamento eucharistiæ sacramentum, quod est rememoratiuum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfiguratiuum futuræ: & ideo conueniens fuit ut imminente passione, celebrato priori sacramento, nouū sacramentum institueret. unde Leo* papa dicit, quòd, ut umbræ cederent corpori, antiqua obseruantia nouo excluditur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festiuitas, dū mutatur, impletur. tertio, quia ea quæ ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus, magis memoriæ cōmendantur: præsertim, quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos: ea uero, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. quia igitur (ut beatus Alexand.* papa dicit) nihil in sacrificiis maius esse potest quàm corp9 & sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est, ideo ut in maiori ueneratione haberetur, Dominus ī ultimo discessu suo a discipulis, hoc sacramentum instituit. Et hoc est quod Aug.† dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, Saluator, quo uehementius commendaret mysterii huius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat.

Habetur de consf. d. 4. c. Quia corp9 assumptum Ho. 4. in pascha. Domini nō longe a princ.

In ser. 7. de passiōe Domini, inter principium & mediū.

Alex. 1. in epist. ad omnes orthod. a med. illi9 to. 1. concil.
In epi. 118. c. 6. a med. t. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex eisdē nutrimur, ex quibus sumus, non tamē eodem modo nobis aduenientibus. nā ea, ex quibus sumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem inquantū ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationē. unde & sicut per baptismum regeneramur in Christo, ita per eucharistiam manducamus Christum.

AD 2m dicendum, quòd eucharistia est sacramentum perfectū dominicæ passionis, tāquā continens ipsum Christum passum, & ideo non potuit institui ante incarnationē: sed tunc habebant locum sacramēta, quæ erant tantum præfiguratiua dominicæ passionis.

AD 3m dicendum, quòd sacramentum istud fuit institutum in cœna, ut in futurum esset memoriale dominicæ passionis, ea perfecta: unde signāter dicit, hæc quotiescūq; feceritis, de futuro loquens.

AD 4m dicendum, quòd institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem eucharistiæ, quāuis sit posterius baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione: & ideo debuit prius institui. uel potest dici, quòd baptismus iam erat aliqualiter institutus in ipso Christi baptismo: unde & iam aliqui ipso Christi baptismo erant baptizati, ut legitur Ioan. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q agnus paschalis non fuerit præcipua figura huius sacramenti. Christus.n. dicitur sacerdos secundum ordinē Melchisedech, propter hoc quòd Melchisedech gessit figuram sacrificii Christi, offerens panem & uinū: sed expressio similitudinis facit, quòd unum ab alio denominetur. ergo uidetur quòd oblatio Melchisedec, fuerit potissima figura huius sacramenti.

Infr. qu. 80. ar. 10. ad secundū, & 4 d. 8. q. 1. ar. 2. & d. 12. q. 3. ar. 1. q. 5. ad prim.

H

¶ 2 Præt. Transitus maris rubri fuit figura baptismi, secundum illud 1. Cor. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari: sed immolatio agni paschalis præcessit transitum maris rubri, quem subsecutum est māna, sicut eucharistia sequitur baptismum. ergo māna est expressior figura huius sacramenti, q agnus paschalis.

¶ 3 Præt. Potissima uirtus huius sacramenti est, q introducit nos in regnum cælorum, sicut quoddam uiaticum: sed hoc maxime præfiguratum fuit in sacramento expiationis, quando pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in sancta sanctorum, sicut apostolus probat Hebræo. 9. ergo uidetur quòd illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramenti, quàm agnus paschalis.

I

SED CONTRA est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 5. pascha nostrum immolatus est Christus. itaq; epulemur in azymis synceritatis & ueritatis.

RESPON. Dicēdum, quòd in hoc sacramēto tria considerare possumus, scilicet id, quod est sacramentum tantum, quod est panis & uinum, & id quod est res & sacramentum, scilicet corpus Christi uerum, & quod est res tantum. s. effectus huius sacramenti. quā tum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedec, qui obtulit panem & uinum. Quantum autē ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figuræ eius fuerunt omnia sacrificia ueteris testamenti, præcipue sacrificium expiationis, quod erat solennissimum: quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura manna, quod habebat in se omnis saporis suauitatem (ut dicitur Sapient. 16.) sicut et gratia huius sacramenti, quantum ad omnia reficit mentem: sed agnus paschalis quantum ad hæc tria, præfigurabat hoc sacramentum: quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis, secūdum illud exod. 12. edent carnes, & azymos panes: quantum uero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel quartadecima luna,

K

quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus: quantum vero ad effectum, quia per sanguinem agni paschalis protecti sunt filij Israel a deuastante angelo, & educti de ægyptiaca seruitute. et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius sacramenti agnus paschalis: quia s̄m omnia ipsum repræsentat. et per hæc patet rn̄sio ad obiecta.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum primum.*

In articulo primo in responsione ad secundum, habes quid sentiat Auctor de casu illo, si alicubi non inueniretur vinum, an esset solus panis consecrādus: tenet.n. partem negatiuam, eo quòd perfectio sacramenti præponenda est reliquis necessitatib9. vnde & inferius ēt dicetur, quòd perfectio sacramenti tantæ est necessitatis, vt etiam bis in eadem missa quandoque oporteat sumere corpus Christi.

QVAESTIO. LXXIIII.

De materia eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de materia huius sacramenti. Et primo, de specie materiæ. secundo, de conuersione panis & vini in corpus Christi. tertio, de modo existendi corpus Christi in hoc sacramento. quarto, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc sacr̄o remanent.

Circa primū quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum panis & vinum sint materia huius sacramenti.
¶ Secundo, Vtrum ad materiam huius sacramenti, requiratur determinata quantitas.
¶ Tertio, Vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus.
¶ Quarto, Vtrum sit panis azymus, vel fermentatus.
¶ Quinto, Vtrum materia sacramenti sit vinū de vite.
¶ Sexto, Vtrum sit admiscenda aqua.
¶ Septimo, Vtrum aqua sit de necessitate huius sacr̄i.
¶ Octauo, De quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia huius sacramenti sit panis & uinum.

4. dist. 11. q. 2. art. 1. q. 1. & 2. Et 4. cōtra. c. 61. & 68. Et 1. cor. 11. lec. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd materia huius sacramenti non sit panis & vinum. hoc enim sacramentum perfectius debet repræsentare passionem Christi, quàm sacramenta veteris legis: sed carnes animalium, quæ erant materiæ sacramentorum veteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quàm panis & vinum. ergo materia huius sacramēti magis debet esse carnes animalium, quàm panis & vinum.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum est vbiq; celebrandum: sed in multis terris non inuenitur panis, & in aliquibus non inuenitur vinum. ergo panis & vinum non sunt conueniens materia huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentū cōpetit sanis & infirmis: sed vinum nocet quibusdam infirmis. ergo videtur, q vinum non debeat esse materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Alexand.* papa dicit, In sacramentorum oblationibus panis tātum, & vinum aqua permistum, in sacrificium offerantur.

*Alex. 1. in epist. ad oēs orthod. a med. illius to. 1. cōcil.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt: quidam enim, qui dicūtur Artotirytæ (vt Aug.* dicit in lib. de hæresibus) offerunt panem & caseum in hoc sacramento, dicentes, a primis hominibus oblationes

*lib. de hære. ca. 28. to. 6.

A

de fructibus terræ, & ouium fuisse celebratas. Alij vero, scilicet Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis sanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquēt, quasi eucharistiam suam conficere perhibētur, miscentes eum farinæ, panemque inde facientes. quidam vero, qui dicuntur aquarij, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur per hoc, quòd Christus hoc sacramentum sub specie panis & vini instituit, vt patet Mat. 26. vnde panis & vinum sunt materia conueniens huiusmodi sacramenti: et hoc rationabiliter. primo quidem, quantum ad vsum huius sacramenti, qui est mā ducatio. sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad vsum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & vinū, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad vsum spiritualis manducationis. Secundo, quātum ad passionem Christi, in qua sanguis est a corpore separatus: et ideo in hoc sacramento, quod est memoriale dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, vt sacramentum corporis, & vinum, vt sacramentum sanguinis. Tertio, quantum ad effectum consideratum in vnoquoque sumentium: quia vt Ambr.* dicit super epistolam ad Cor. hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis vero sub specie vini pro salute animæ offertur, sicut dicitur Leu. 17. quòd anima carnis in sanguine est. Quarto, quantum ad effectum respectu totius ecclesiæ, quæ constituitur ex diuersis fidelibus: sicut panis cōficitur ex diuersis granis, & vinum fluit ex diuersis vuis, vt dicit* glo. super illud primæ Cor. 10. Multi vnum corpus sumus, &c.

B

C

* 1. ad Cor. 11. super illud, hoc poculum nouum testamētū est, tom. 5.

* Id habet Beda ī hūc locum ex Aug. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet carnes animalium occisorum expressius repræsentent Christi passionem: tamen minus competunt ad communem vsum huius sacramenti, & ad ecclesiasticam vnitatem significandam.

D

AD 2m dicendum, quòd licet non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum: tamen de facili, ad omnes terras deferri potest, quātum sufficit ad vsum huius sacramenti: nec propter defectum alterius est, vnum tantum sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacramentum.

AD 3m dicendum, quòd vinum in modica quantitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere: et tamen si nocumentum timeatur, non est necesse quòd omnes accipientes corpus Christi, etiam accipiant sanguinem, vt infra dicetur.*

*Q. 80. art. 12.

E

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata quantitas panis & uini ad materiam huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti. effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ: sed sicut dicitur* in 2. de Anima, omnium natura constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti.

4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 3.

* lib. 2. de anima, tex. 41. tom. 2.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum secundū.*

In secundo articulo aduerte, quòd aliud est loqui de determinata quantitate materiæ, & aliud de præsentia eiusdem: in litera si quidem dicitur nō esse determinatam quantitatē, sed non dicitur similiter de præsentia. Et hoc p tanto dictum sit, vt non putetur idem, aut simile iudicium

de præsentia, & de quantitate. nam in vtraque forma eucharistiæ mentio fit de præsentia per pnomẽ hoc, seu hic, & propterea oportet præsentem esse materiam consecrãdam. De quantitate vero non fit mentio: quamuis locus sit dubitationi quo ad quantitatem vini: quia de quantitate eius fit mentio in forma consecrationis, dum dicitur, Hic est calix: oportet enim vinum cõtineri in calice, ac per hoc quantitatem eius calicem non excedere. Sed hoc non cogit: quoniam potest sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multas hostias. Vnde ex quantitate calicis, non habet determinata quãtitas.

ergo multo magis in hoc sacramẽto (quod dicitur eucharistia, idest bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.

¶ 2 Præt. Ministris ecclesiæ non est a Christo data potestas ad ea, quæ pertinent ad irrisionem fidei, & sacramentorum eius, secũdum illud secundæ Cor. 10. Secundum potestatem quã dedit nobis deus in ædificationem, & non in destructionem: sed hoc esset ad irrisionẽ sacramenti, si sacerdos vellet consecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod est in cellario. ergo hoc facere non potest.

¶ 3 Præt. Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi: sed solum aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. ergo nec in hoc sacramento superflua quantitas panis, & vini consecrari potest.

SED CONTRA est, quòd multum opponitur pauco, & magnum paruo: sed nulla est ita parua quantitas panis aut vini, quę non possit consecrari. ergo etiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

RESPON. Dicendum, ꝙ quidam dixerunt, ꝙ sacerdos non posset consecrare immensam quãtitatem panis aut vini: puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod est in dolio; sed hoc non videtur esse verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finẽ, sicut materia ferræ est ferrum, vt sit apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est vsus fidelium. vnde oportet, quòd quantitas materiæ huius sacramenti determinetur per comparationem ad vsum fidelium. non autem potest esse, ꝙ determinetur ad vsum fidelium, qui nunc occurrũt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens, non posset consecrare multas hostias. vnde relinquitur, quòd materia huius sacramenti, determinetur per comparationem ad vsum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus, vnde non potest dici, quòd quantitas materiæ huius sacramenti sit determinata.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinatã quantitatẽ, secũdum cõparationem ad formam determinatam: sed numerus fidelium, ad quorum vsum ordinatur hoc sacrm, non est determinatus. vnde non est simile.

AD 2m dicendum, quòd potestas ministrorum ecclesiæ ad duo ordinatur. Primo quidem, ad effectũ proprium: secundo, ad finem effectus: secundum autem, non tollit primum. vnde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi, propter aliquem malum finẽ (puta vt irrideat, vel veneficia faciat) propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit sacramentum.

AD 3m dicendum, quòd baptismi sacramentum perficitur in vsu materiæ: & ideo per formam baptismi non plus de aqua sanctificatur, quàm quantum venit in vsum: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: et ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum requiratur ad materiam huius sacramenti, quòd sit panis triticeus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non requiratur ad materiam huius sacramenti, ꝙ sit panis triticeus. hoc. n. sacramentũ est rememoratiuũ dominicæ passionis: sed magis videtur esse consonum dominicæ passioni panis ordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus pauit turbas i monte (vt dr Ioan. 6.) q̃ panis triticeus. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramẽti.

¶ 2 Præt. Figura est signum speciei in naturalibus rebus: sed quædam frumenta sunt, quæ habẽt similem figuram grano tritici, sicut, far, & spelta, de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Permistio speciem soluit: sed vix inuenitur farina tritica, quæ alterius frumenti pmistionem non habeat, nisi forte de electis granis studiose fiat. non ergo vr ꝙ panis triticeus sit propria materia huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Illud, quod est corruptũ, videtur esse alterius speciei: sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam nõ vr esse panis triticeus. ergo vr ꝙ talis panis non sit ꝓpria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, *quòd in hoc sacramento cõtinetur Christus, qui se grano fruméti cõparat Ioan. 12. dicens, Nisi granum frumenti cadẽs in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet. ergo panis frumenti, siue triticeus, est materia huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, *ad vsum sacrorum assumitur talis materia, quæ cõius apud hoies in talem vsum venit. Inter alios autem panes cõius homines vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur esse introducti in huius panis defectum. et ideo Christus creditur in huius panis specie hoc sacramentum instituisse. qui etiam panis magis confortat hominem, & ita cõuenientius significat effectum huius sacramẽti: et ideo propria materia huius sacramenti, est panis triticeus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd panis ordeaceus competit ad significandam duritiem veteris legis propter duritiem panis: tum

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum tertium.*

¶ Titul' vt sonat. ¶ In hoc articulo magna est qstio, & satis obscura de materia eucharistiæ quo ad panem: habet n. multas difficultates, & varias opiniones. Est siquidem difficultas prima (quã tractat Auctor in litera) pp diuersitatem frumentorũ, est & alia difficultas comparando panem ad pastam. Et Albertus quidẽ magnus in 4. sentẽ. dist. 12. tenet panẽ ex spelta esse materiã eucharistiæ (quẽ sequitur Petrus de Pal.) similiter tenet ex amido panẽ confectum posse cõsecrari. Auctor vero tam circa amidum q̃ circa speltam opinatur contrarium: sed apponit siligineum panem, quẽ Albertus negare vr. de pasta quoq; Scotus tenet partẽ negatiuam, ponendo tamen pastam esse eiusdem speciei cũ pane. quid autẽ inter tot varia tenendum sit, ad rõnes oportet deducere.

¶ Tria sunt fundamenta, ex quibus proceditur. Primũ est, vnitas specifica materiæ, Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramento, sicut & in ceteris inuenitur, & hinc infertur ꝙ ex solis illis frumẽtis, quæ sunt eiusdẽ speciei cum tritico, potest confici panis pro hoc sacramẽto, et per hanc viam processisse videntur Auctor in litera, Scotus, Durand. & Petrus de Pa. habẽdo via hæc difficultate annexam ex illa ꝓpositione, generat ibi simile secũdum speciem: qm hæc vitur ad discernendũ distincta specie a tritico.

¶ Aliud fundamentum est cõtrarium huic, pro quo ponit sufficere genus ꝓximũ ad triticum: ita quòd frumentum quod est genus, sufficit ad conficiendũ panem pro sacramento. Et hac via processit Albertus, ponens tamen solum duas frumenti species, scilicet triticum & speltam. Haberique fundamentum aliquod in euangelii uerbis, quibus dominus se comparat grano frumenti.

¶ Tertium demum fundamentum, quod magnifacit Petrus de Palude est auctoritas quarumdam ecclesiarum, quæ confecrant panem confectum ex spelta, quod etiam tangit Auctor in litera, dum in secundo argumento obiiciendo affert, quòd de spelta in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti.

¶ Ad quæ quidem fundamenta si libere, resexeremus, nullam cogentem inueniuntur habere rationem, nisi ultimum propter auctoritatem Spiritussancti gubernantis ecclesiam: nam ob similes particulares consuetudines, uenerabiliter sustinent theologi, plures sacerdotes consecrare eandem hostiam ut inferius patebit. Et hæc sint dicta comparando panem ad materiam remotam. Comparando uero ad materiam proximam duæ rationes diuersas inducentes difficultates occurrunt. Prima est, de identitate seu diuersitate inter panem & pastam: secunda est, ex diuersitate modorum coquendi pastam. Obscura siquidem uidetur differentia inter panem & pastam crudam: reputat enim Scotus probabile esse, quòd non differant specie, quia decoctio non facit, nisi exhalationem humoris aquei, & mistio non est ibi, nisi iuxta positio, & ex pane fit pasta, si mica digitis comprimatur. Oppositum autem rationabilius uidetur: quoniam decoctio applicando actiua passiuis speciem panis facit, sicut maturatio de agresta faciendo uuam, facit de agresta uinum. Ars enim in confectione panis, non concurrit, nisi applicando actiua passiuis, ut patet ex hoc, quòd forma panis est forma substantialis, quod conuincitur apud fideles, ex hoc quòd panis transsubstantiatur in corpus Christi, & accidentibus remanentibus non remanet panis, qui maneret cum reliquis accidentibus, si accidens significaret. Vnde & falsum est, quòd dum pasta decoquitur in clibano, fiat sola euaporatio humidi: decoctio enim digerit, & generat panem, mistione autem, aut iuxta positione nulla opus est noua, sed prima mistio farinæ cum aqua (ex quibus confecta est pasta tamquam ex elementis ac materia transeunte) decoctione digeritur, & ad terminum deducitur, panem scilicet. Nec admitto ex pane fieri pastam, sed micam mollem similem pastæ. Acceptabilior autem apparet hæc positio cõ templanti diuersitatem specificam inter agrestam, uinum, & acetum ex eisdem uuis ob diuersam caloris causalitatẽ agrestæ. n. est succus crudus, uiuum uero succus digestus, acetum autẽ additi excessiuam super calefactionẽ, ut testatur experientia, dum unum expositum calori acescit, & cupientes acetum bonum habere, ad loca calida dolium transferũt. Ex his enim apparet ex sola caloris differentia ex parte actiui, specificum progressum posse fieri ex parte materiæ, licet non semper fiat, non enim differt specie pirum coctum a piro crudo. Diuersi uero coquendi modi, scilicet uel assando uel elixando, speciem uariare non uidentur, panis siquidem elixus, ut lagana, aut frixus (quo etiam modo lagana in ueteri lege offerebantur) aut assus, ut panis in clibano, & subcineritius, & hostia, eiusdem uidentur speciei quo ad substantiam solaque accidentali forma differre uidentur. Verum impropositio modo, uidetur utrumq; parum pendendum, ita quòd nec ex diuersitate specifica, nec ex identitate specifica, sufficiens ratio habeatur. Sed credẽdo quòd nec pasta, nec panis, nisi assus, est consecrabilis, rõnẽ aliũde sumẽtes, dicimus ꝙ sicut in sacramẽto baptismi aqua a Christo est instituta, ita in eucharistia panis, & quemadmodum ibi aqua intelligitur non solum substantia aqua, sed etiam quòd sit sub forma aquæ (& propterea aqua sub forma grandinis aut niuis, non est materia baptismi) ita per panem intelligendus est panis, & secundum substantiam & secundum formam panis. Et per hoc excluduntur quæcumque constant ex pasta cruda, & similiter quæcumque constant ex pasta elixa: hæc enim non habere formam panis (dato quòd panes sint) usus testatur humanus, quo his non utimur ut pane, sed potius hæc comedimus cum pane, & ex hoc ipso profitentes distinctionem horum a pane. Assato autem pane solo utimur ut pane, & propterea crediderim ipsum solum esse consecrabilem: materia enim hæc paucas habet assertiones, unde & Auctor in litera opinatiue loquitur, cum excludit speltam & amidum: de quo adhuc sub iudice lis est, & mihi uidetur dicendum, ut supra, scilicet, quòd

*Q. 1. circa principium 4.

*Alias grani.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ panis confectus ex eo est absolute panis, potest consecrari. Nec obstat corruptio tritici, dicentibus aliis triticum non corrumpi tunc, sed ablui & depurari & alterari, aliis autem quòd corruptio nihil officit: quoniam non est corruptio simpliciter, sed corruptio, quæ est uia ad generationem panis, quã oportere interuenire, probatur ex eo, quòd triticum est materia transiens respectu pastæ & panis.

4.d.11.q.2. ar.2.q.3.Et 4.cõ.c.68. Et opusc.1. c.61.& Io. 13.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulũ quartum.*

IN artic. 4. circa illud, quod de præsbytero græco dicitur, scilicet quòd debet seruare ritum græcum in ecclesia græca, dubium occurrit e. Petro de Palude in 4. distinctio. 11. oppositum concludente, ex hoc quòd græci sunt schismatici, nullusque ẽt ipsorum debet eis adhærere: ac per hoc potest sicut in toto, sic & in parte ab eis discordare, non ergo peccaret non seruans ritum eorum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor loquitur de græcis ecclesiis & præsbyteris absolute, & nõ de iisdem schismaticis & propterea optime dicit quòd peccaret, peruertens ecclesiæ suæ ritum. Et hinc sequitur, quòd etiam tẽpore schismatis peccaret: quia schisma non soluit ritus rectos ecclesiarum, qualis est iste, qui non ex schismate, sed ex ratione ecclesiastica in eis est, ut Gregor. in litera allatus testatur. Quocirca, si præsbyter græcus & in græca ecclesia celebrat, peccaret non seruando ritum græcæ ecclesiæ, non a schismaticis præceptum, sed uelut ab ecclesia statutum, quod ibi seruetur. Vnde in Concil. Florent. sub Eugenio IIII. legimus sic, Item in azymo siue fermentato pane triticeo corpus Christi ueraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet, iuxta suæ ecclesiæ siue occidentalis, siue oriẽtalis consuetudinem.

¶ Et cum obiicitur, quòd nemo debet eis adhærere, uerum est quantum ad ea, quæ sunt schismatis, & similiter potest, discordare ab eis in toto & in parte, in his quę sunt schismatis.

Q.73.ar.3. ad 3.
*gl interlinearis ibi.
*In decret. lib.3.tit.41 c.literas, & est ultimũ illius tituli.
*ar.pręc

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi: sed Christus uidetur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato: quia sicut legitur Exod.12 Iudæi secundum legem incipiebant uti azymis in die Pascha (quod celebratur quartadecima luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschæ, ut habetur Ioan. 13. ergo & nos debemus hoc sacramẽtum celebrare in pane fermentato.

¶ 2 Præt. Legalia non sunt obseruanda tempore gratiæ: sed uti azymis, fuit quædam legalis cæremonia, ut patet Exod.12. ergo in hoc sacramento gratiæ nõ debemus azymis uti.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum* est, eucharistia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei, ut supra dictum est: sed feruor charitatis significatur per fermẽtum, ut patet in gloss.* super illud Matth. 13. Simile est regnum cælorum fermento, & cetera. ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

¶ 4 Præt. Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, nõ uariantia eius speciem: sed in materia baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, puta si sit salsa uel dulcis, calida uel frigida. ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, utrum panis sit azymus uel fermentatus.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione* missarum c. Literas, punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypho ligneo missarum solennia celebrare præsumpsit.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti, duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarium, & quid conueniens: necessarium quidem est, ut sit pa-

F nis triticeus (sicut dictum est*) sine quo non perficitur sacramẽtum: non est autem de necessitate sacramenti, quòd sit azymus uel fermentatus, quia in unoquoque confici potest. Conueniens autem est, ut unusquisque seruet ritum suæ ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem, sunt diuersæ ecclesiarum consuetudines: dicit enim beatus Gregor. in registro, Romana ecclesia offert azymos panes, propterea quòd domi-

G nus sine ulla commistione suscepit carnem: sed certæ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd uerbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. unde sicut peccat presbyter in ecclesia latinorum, celebrans de pane fermentato, ita peccaret presbyter græcus in ecclesia græcorum, de pane azymo, quasi peruertens ecclesiæ suæ ritum. & tamen consuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior est. Pri-

H mo quidem, propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum (ut habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus iudæorum esse debebat, ut habetur. Exod. 12. Secundo, quia panis est proprie sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quàm diuinitatis ipsius, ut infra patebit.* Tertio, quia hoc magis competit synceritati fidelium, quę requiritur ad u-

I sum huius sacramenti, s̃m illud 1.Cor.5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis synceritatis & ueritatis. habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationẽ, & propter significationẽ quam tangit Greg.* & in detestationẽ hæresis Nazaræorũ, qui legalia euangelio miscebãt.

Q.76.ar.1.
*loco citato in isto met ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut legitur Exod. 12. solennitas paschalis incipiebat in* uespere quartædecimæ lunę. & tunc Christus post immolationẽ agni paschalis hoc sacr̃m instituit. unde hęc dies a Io. dicitur pręcedere sequentẽ diem paschæ, & a tribus aliis euangelistis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus iudæorum nõ inueniebatur, ut dictũ est.* & de hoc supra notatũ est plenius in tractatu dominicæ passionis.†

*alias 2.
*In corp. art.
†q.46.ar.9. ad. 1. arg.

K AD 2^{m} dicendum, quòd conficientes ex azymo non intendunt cæremonias legis seruare, sed cõformare se institutioni Christi, & ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane fermentato, iudaizarent: quia iudæi panes primitiarum, fermentatos offerebant.

AD 3^{m} dicendum, quòd fermẽtum significat charitatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidiorem & maiorem: sed corruptionẽ significat ex ipsa ratione suę speciei.

AD

AD 4^{m} dicendum, quòd quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum (vt dictum est*) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermenti, quàm circa aquam baptismi, differẽtia calidi & frigidi: posset enim tanta esse corruptio fermenti, quòd ex eo non posset confici sacramentum.

*art.3.huius q. ad 4. arg.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum quintũ.*

IN art.5. memento supradictorum & applica ad propositum, & vide vuam non esse consecrabilem: quia non cõtinet vinum sub forma potabili, sed mãducabili.

4.di.11.q. 1.art.3.q.1. et 1.Corin. 11.lect.7. prin.

ARTICVLVS V.

Vtrum uinum uitis sit propria materia huius sacramenti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit propria materia huius sacramenti vinum vitis: sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia huius sacramenti: sed in qualibet aqua potest fieri baptismus. ergo in quolibet vino (puta malorum granatorũ, vel mororum, aut huiusmodi) potest confici hoc sacramẽtum, præsertim cum in quibusdam terris, vites non crescant.

¶ 2 Præt. Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur: vt Isido.* dicit: sed de aceto non potest confici hoc sacramentum. ergo videtur quòd vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

*Innuitur lib.20. etymol. ca.3. circa med.

¶ 3 Præt. Sicut de vite sumitur vinum depuratum, ita etiam agresta & mustum: sed de his non videtur posse confici hoc sacramentum, secũdum illud* quod in sexta synodo legitur, Didicimus, quòd in quibusdam ecclesijs sacerdotes sacrificio oblationis coniũgunt vuas, & sic simul vtrumque populo dispensant: præcepimus igitur, vt nullus sacerdos hoc vlterius faciat. et Iulius Papa† reprehendit quosdam, qui expressum vinum in sacramento dominici calicis, offerunt. ergo videtur quòd vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

*In 6.synodo can.28. & habetur de consecr. dist.2. c.didicimus.
*Iulius 1. in decre.7. a medio illius, & est decretũ 7. inter eius decreta,10. quæ sũt ab alijs separata.

SED CONTRA est, ꝙ sicut dominus se comparauit grano frumenti, ita etiam se comparauit viti, dicens Ioan. 15. ego sum vitis vera: sed solus panis de frumento, est materia huius sacramenti, vt dictum est.* ergo solum vinum de vite, est propria materia huius sacramenti.

*art.3.huius quæst.

RESPON. Dicendum, ꝙ de solo vino vitis potest confici hoc sacramẽtum. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit, vt patet ex eo quod ipse dicit Mat. 26. circa institutionem huius sacramenti, non bibã amodo de hoc genimine vitis. Secundo, quia sicut dictum est,* ad materiam sacramentorum assumitur id, quod proprie & communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur, quod de vite sumitur: alij vero liquores, vinum dicuntur, secundum quandam similitudinem ad vinum vitis. Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis lętitia: quia scriptum est, ꝙ vinum lætificat cor hominis.

*art.3.huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non crescunt, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

AD 2^{m} dicendum, quòd vinum fit acetum per corruptionem: vnde non fit reditus de aceto in vinum, vt dicitur 8. Meta.* et ideo sicut de pane totali-

*li.8.Met. ter.14.to.3

A ter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto. Potest tamen confici de vino acescenti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptionem: licet peccet conficiens, vt prius dictum est.*

*art.3.huius qõ. ad 4.arg.

AD 3^{m} dicendum, quòd agresta est in via generationis: & ideo nondum habet speciem vini, & propter hoc de ea non potest confici hoc sacramentum. mustum autem iam habet speciem vini: nam eius dulcedo attestatur digestioni, quæ est cõpletio a naturali calore, vt dicitur in 4. Meteo.* & ideo de musto potest confici hoc sacramentum: non tamen debent vuæ integræ huic sacramento misceri: quia iam esset ibi ali-

*lib.4.c.3. parũ a pri.

B quid præter vinum. Prohibetur etiam ne mustũ statim expressum de vua, in calice offeratur: quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri: dicitur* enim ab eodem Iulio Papa, si necesse fuerit, botrus in calicem prematur.

*eod.loco in arg. citato. & habet de consecr. dis.2.ca.cũ omne crimẽ, ĩ med.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aqua sit uino permiscenda.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum sextum.*

IN artic. 6. aduerte ne credas dicentibus græcos offerre calicem dñi cum vino tm̃: hoc.n armeni, non græci, olim faciebant, vt patet ĩ conci. florent. sub Eug. IIII. Vbi decretum est, vt etiam ipsi armeni se, cum vniuerso orbe Christiano conforment, omnesque latinorum, græcorumque ecclesias imitando, in calicis oblatione paululum aquæ vino admisceant.

4.dist.11.q. 2.ar.4.q.1. Et 1. Cor. 11.lec.6.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratũ fuit per oblationem Melchisedech, qui Gen.4. non legitur obtulisse, nisi panem

C & vinum. ergo videtur quòd in hoc sacramento non debeat adiungi aqua.

¶ 2 Præt. Diuersorum sacramentorum diuersæ sunt materiæ: sed aqua est materia baptismi. ergo non debet assumi ad materiam huius sacrameati.

¶ 3 Præt. Panis & vinũ sunt materia huius sacramenti: sed pani nihil adiungitur. ergo nec vino debet aliquid adiungi.

SED CONTRA est, quòd Alex.* Papa scribit:

D In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permistum, in sacrificium offerantur.

*Alex.1. in epis. ad omnes fideles a medio illius tom.1. Concil.

RESPON. Dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primo quidẽ, propter institutionem: probabiliter enim creditur, ꝙ dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permisto, secundum morem illius terræ. vnde & Prouerb.9. dicitur, Bibite vinum, quod miscui vobis. Secundo, quia hoc conuenit repræsentationi dominicæ passionis. vnde dicit Alex. Papa. Non debet in calice domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed

E vtrũque permistum: quia vtrũq; ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Tertio, quia hoc conuenit ad significandum effectum huius sacramenti, qui est vnio populi Christiani ad Christũ: quia vt Iulius Papa dicit,† videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad vltimum effectum huius sacramenti, qui est introitus ad vitam æternam. vñ Ambr.* dicit in lib. de sacramentis, redundat aqua in calicem, & salit in vitam æternam.

Alex. 1. in epis. ad oẽs orth. a medio illius to.1. Cõcil.

† Habetur de cõsecr. dist.2. c.cũ omne crimen, circa medium.

*lib.5. de sacra. ca.1. a med. to.4.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut Amb.† dicit ibidem, sicut sacrificium Christi significatum est per oblationem Melchisedech, ita etiam significatum est per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, secũdum

† eod. lib.5. ca.1. to.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud primæ Corinth. 10. Bibebãt autem de spirituali consequente eos petra.

AD 2^m dicendum, quòd aqua assumitur in baptismo ad vsum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad vsum refectionis, secundũ illud Psal. 22. Super aquam refectionis educauit me.

AD 3^m dicendum, quòd panis ex aqua & farina conficitur: et ideo cum vino aqua miscetur, neutrum sine aqua existit.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum septimũ.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. dicit enim Cyprian.* ad Cæcilium: sic calix domini non est aqua sola & vinum solũ, nisi vtrũque misceatur, quomodo nec corpus domini potest esse farina sola, nisi vtrumque, scilicet farina & aqua, fuerit adunatum: sed admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione admistio aquæ ad vinum.

¶ 2 Præt. In passione domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis, ita & aqua: sed vinum quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione & aqua.

¶ 3 Præt. Si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, non referret quæcumque aqua huic sacramento apponeretur: & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcumque alia huiusmodi aqua: quod non habet vsus ecclesiæ. aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Cypria.* dicit, si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non obseruauit, vt scilicet aquã vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi: quod nõ esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum vel panis. non ergo aquæ admistio est de necessitate sacramenti.

RESPON. Dicendum, quòd iudicium de signo, sumendũ est ex eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem huius sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc, quòd per aquam mistam vino, significatur populus adunatus Christo, vt dictum* est: sed & hoc ipsum quod de latere Christi pẽdentis in cruce aqua profluxit, ad idẽ refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi. Dictum est* autem supra, q̃ hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: vsus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. et ideo cõsequens est, quòd appositio aquæ, non sit de necessitate sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Cypriani est intelligendum, secũdum q̃ dicitur illud esse non posse, quod conuenienter esse non potest. et sic similitudo illa attenditur quantum ad id, qđ debet fieri, non autem quãtum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

AD 2^m dicendum, quòd effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato, quòd ex eo profluat sanguis. sed effusio aquę non fuit de necessitate passionis: sed ad demõstrandum effectum passionis, qui est ablutio a peccatis, & refrigerium contra ardorem cõcupiscentiæ: et ideo aqua nõ seorsum offertur a vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum a pane: sed aqua offertur vino permista, vt ostendatur quòd vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tãquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum q̃ adiungitur vino.

AD 3^m dicendum, quòd quia admistio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert quãtum ad sacramenti necessitatem, quæcumque aqua misceatur vino, siue naturalis, siue artificialis, vt rosacea: quamuis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram: quia de latere Christi pẽdentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad ostendendum quòd corpus Christi erat vere compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quòd erat compositum ex quatuor humoribus, vt Innocentius tertius dicit in quadam decretal.* quia vero admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti, vtpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quàm vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non esset verus panis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi. sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua. vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, testimonium perhibuit: sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate poneretur. ergo videtur, quòd aqua debeat apponi in magna quantitate.

¶ 2 Præt. Parua aqua multo vino admista, corrumpitur: quod autem corruptum est, iam non est. ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramẽto, & nihil apponere: sed non licet nihil apponere. ergo non licet parum apponere.

¶ 3 Præt. Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quòd gutta aquæ in totum dolium proiiceretur: sed hoc videtur ridiculum. ergo non sufficit, quòd parua quantitas apponatur.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione missarũ dicit: * Pernicios⁹ in tuis partibus inoleuit abusus, videlicet quòd in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quàm de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino quàm de aqua ponendum.

RESPON. Dicendum, quòd circa aquam adiunctam vino, sicut Innocentius tertius* dicit in quadam decreta. triplex est opinio. quidã enim dicunt, q̃ aqua adiuncta vino per se manet vino conuerso in sanguinem: sed hæc opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Amb.† dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem* corpus significatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. et ideo alij dixerunt, quòd sicut vinum cõuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit: sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua seorsum consecraretur a vino, sicut vinum a pane. et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, qđ conuerteretur in vinum: et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, vt solueretur q̃ species vini, non posset perfici sacramentum. vnde Iulius papa* reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum, per totum annũ seruant, & in tpe sacrificij, aqua partem eius lauant, & sic offerunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sufficit ad sacramenti huius significationem, q̃ sentiatur aqua, cum apponitur vino: nõ autem oportet, quòd sit sensibilis post mistionem.

AD 2^m dicendum, quòd si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed cũ aqua in vinum conuertitur, significatur quòd populus Christo incorporatur.

AD 3^m dicendum, quòd si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

¶ *Super Quæstionis septuagesimamquintæ Articulum primum.*

QVAESTIO LXXV.

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem, an solum secundum figuram, vel sicut in signo.

¶ Secundo, Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationẽ.

¶ Tertio, Vtrum substãtia panis vel vini post cõsecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.

¶ Quarto, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quinto, Vtrum in hoc sacramento post cõuersionem remaneant accidentia panis & vini.

¶ Sexto, Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

¶ Septimo, Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

¶ Octauo, Vtrum hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum veritatem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramẽto non sit corpus Christi secũdum veritatem, sed solum secundum figuram, vel sicut in signo. dicitur enim Ioan. 6. quòd cum dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui viuificat, caro non p̃odest quicquam: quasi diceret secũdum expositionem Auguſt.* super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quæ locutus sum, non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent: sacramentum aũt quod vobis commẽdaui, spiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam.

¶ 2 Præt. Dñs dicit Matthæ. vlt. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consumationem sæculi: quod exponens Aug.* dicit, donec sęculum finiatur, sursum est dominus, sed tamen nobiscum est veritas domini: corpus enĩ in quo resurrexit, in vno loco oportet esse, veritas autem eius vbique diffusa est. non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

¶ 3 Præt. Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cũ nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse vbiq;: sed corp⁹ Christi est verum corpus, & est in cælo. ergo videtur q̃ non sit secundum veritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4 Præt. Sacramenta ecclesiæ ad vtilitatem fidelium ordinantur: sed secundum Grego.* in quadam hom. regulus reprehenditur, quòd quærebat corporalem Christi præsentiam, apostoli etiam impedie-

ex auctoritate sacræ scripturę de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiæ nihil aliud haberi expresse, nisi verbum saluatoris, dicẽtis, Hoc est corpus meum: oportet enim verba hæc vera esse. Et quoniam verba sacræ scripturæ exponuntur dupliciter (vel proprie vel metaphorice) primus error circa hoc fuit interpretantiũ hæc domini verba metaphorice, quem Magister sen. in dis. 10. lib. 4. tractat, qui & in hoc articulo reprobatur. Et consistit vis reprobationis i hoc, quòd verba domini intellecta sunt ab ecclesia proprie, & propterea oportet illa veri ficari proprie. Habemus igitur ex veritate verborum domini in sensu proprio corpus Christi veraciter esse in qđ charistia, & hoc est primũ, quod ex euãgelio habemus circa hoc sacramentũ. Alterum autem, q̃ euangelium nõ explicauit, expresse ab ecclesia accepimus, scilicet conuersionẽ panis i corpus Christi. Hanc enim non solum a priscis doctoribus ecclesiæ habuim⁹, quos habes de consec. dist. 2. copiose. & a Magistro sent. in tractatu de eucharistia diffuse: sed a concilio Lateranensi sub Innoc. III. vt patet extra de summa Trin. & fid. catho. firmiter credimus, vbi vtrũque simul dicitur sub his verbis, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, & hæc quo ad primum. Et sequitur, Transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina. & hæc quo ad secundum. Et quoniam variæ fuerunt opiniones, multiformiaq; fiũt argumẽta circa hæc impl cantia mẽtes etiam eruditorum, prænotandum est, & ante oculos sem-

Universidad de Deusto Biblioteca

per habendũ, interuenire hic non vnã, sed duas nouitates valde mirabiles. Altera est de esse corporis Christi sub hostia consecrata. de nouo enim corpus Christi verum veraciter sub illa hostia continetur. Altera est de conuersione substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & hoc etiam de nouo fieri credimus. Et qm̃ omnis nouitas mutationem nonnullam sonat extẽso mutationis noĩe latissime ideo pro maiori claritate latissimæ mutationis vocabulo vtendo, imaginemur secundum has duas nouitates interuenire duas mutationes, non curãdo an vna sit ratio alterius, aut inferat alteram. Et in illa quidem nouitate, qua corpus Christi de nouo est sub speciebus panis, oportet intelligere mutationẽ, vel ex parte corporis Christi, vel ex parte accidentium panis. Et siquidẽ ex corporis Chri parte mutationem imaginamur, erit mutationis velut subiectum corpus Chri: terminus a quo, nõ contineri sub his accidẽtibus, terminus ad quem contineri sub his accidentib⁹: fit.n. Christi corpus ex non cõtento sub his accidẽtibus cõtentum sub illis. Si vero mutatio hæc imaginanda ponitur ex parte hostiæ, tunc mutationis subiectum est ipsa panis species, & terminus a quo, non continere: terminus autem ad quem, est continere Christi corpus: fit.n. panis species remanens, ex non continẽte Christi corpus, continens Christi corpus.

¶ Quia ergo attendendo formaliter ad illam nouitatem, qua corpus Christi cõtinetur veraciter sub speciebus panis, & corpus Christi, quod non continebatur sub his spẽbus, continet & spẽs panis, quæ non continebat Chri corpus, continet Chri corpus, rationabiliter manifestatur nouitas ista formali & perspicaci intellectu, humano more ex ratione mutationis, vt fecimus: excelsa siquidem dei balbutiendo, vt possumus resonare non dedecet, secundum Greg. Quapropter conformiter ad sacros canones loquendo, vocetur ista nouitas, nouitas continentiæ: qm̃ vere secundum hanc corpus Christi continetur, & hostia continet corpus Christi: quamuis, non continentia locali. Altera autem nouitas vocabitur nouitas conuersionis, qm̃ ẽm illam panis vere conuertitur in corpus Christi. In hac igitur conuersionis nouitate manifesta mutatio interuenit, qua ex pane fit corpus Christi. sed mutatio ista absque subiecto inuenitur habens pro termino a quo panem, & pro termino ad quem, corpus Christi. Et scito, quod tanta est vtilitas discernendi inter has nouitates & inter has mutationes, vt inde pẽdeat & intelligere tam varias obiectiones, & scire formaliter rñdere, & videre quid scias vel nescias. Vnde nõ sit tibi curæ ꝑ nunc, hoc est pro principio intelligendi, quales vel qũo sint aut fiant istæ mutationes, sed esto contentus ex alabietate terminorum effingere diuersitatem mutationũ. Et perspiciendo, ꝙ conuersio habet proprios terminos, s. panem & corpus Christi, & ꝙ corpus Christi contineri de nouo sub sacramento, habet alios suos proprios terminos, s. de non continentia ad continẽtiam vel passiue, vel actiue (vt prædeclaratum est) siste, & fige intellectum ad formalia ambarum nouitatum & suarum mutationum, vt sic liber tibi pateat ingressus in pelagus tam fluctantium opinionum & intellectuum.

¶ His prælibatis, sciẽdum est, omnes circa primam nouitatem

†Trã.94. in Ioã. a med. tom. 9.

*li.8. inter principiũ & medium lib.

*lib.6. ca.1. in princ. tom.4.

bãtur recipere Spiritumsanctum, propter hoc quòd affecti erant ad eius pręsentiam corporalem, vt August. † dicit super illud Ioã. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos. non ergo Christus secundum præsentiam corporalem est in sacramento altaris.

SED CONTRA est, quòd Hilar.* dicit in 8. de Trin. de veritate carnis & sanguinis Christi, non est relictus ambigendi locus: nunc enim & ipsius domini professione & fide nostra caro eius vere est cibus, & sanguis eius vere est potus. et Ambr.* dicit 6. de sacramentis: sicut verus dei filius est dominus Iesus Christ⁹, ita vera Christi caro est, quam accipimus, & verus sanguis eius est potus.

RESPON. Dicendum, ꝙ verum corpus Christi & sanguinem esse in hoc sacramento, sensu deprehendi non potest: sed sola fide, quæ auctoritati diuinæ innititur: vnde super illud Luc. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrillus, non dubites an hoc verum sit, sed potius suscipe verba saluatoris in fide. cum.n. sit veritas, non mentitur. hoc autem conueniẽs est, primo quidem

F continentię & re & voce consensisse, dum omnes communiter fatemur corpus Christi prius non contentum sub hac hostia, modo veraciter contineri: quamuis circa modum quo contineatur, variæ sint (vt postea dicetur) opiniones.

¶ Verum nouitatem conuersionis licet oẽs voce affirment, ẽm rem tñ multi negarunt, putantes se non negare illam. Et hi multifariã sũt diuisi, dum quidã intelligunt conuersionis noĩe identitatem loci, vt hac rõne dicatur panẽ fieri corp⁹ Chri: quia vbi est panis, est & corpus Christi, vt Magister sen. in 11. dist. 4. refert & reprobat, & de hoc erit secundus ar. in litera. quidam vero conuersionis noĩe intelligunt successionis ordinẽ, vt Magister ibidẽ refert, vt hac ratione dicatur panem cõuerti in corpus Christi, quia corpus Christi est post cõsecrationem sub accidentibus, sub quibus erat panis, quem panem annihilari aut solui in subiacentem materiam dicebant, & hoc Auctor in 3. tractabit articulo. et hanc opinionem quo ad sñiam sequitur Scotus in 4 dist 10. & 11. Dixi aũt ẽm sententiam: quia in mõ opinãdi cautior est Scotus, ponens panem per accidẽs redigi in nihil, & conuersionem vocat adductiuam Christi corporis ad hoc, ꝙ sit præsens accidẽtibus panis. Sed quo ad rem in idem redit cum opinione recitata a Magistro: quia ẽm rem panis non conuertitur in aliquam rem, sed in nihilum cedit, &

I propterea solo nomine, conuersionem ponit panis in corpus Christi Quidam autem conuersionis nomen & rem, partialiter tamen, admittunt, de quorum numero est Durand. in eodem quarto, ponens materiam panis conuerti in corpus Chri, quia incipit informari forma corporis Christi (sicut alimentum informatur forma aliti, panis vero formam desinere esse. Et hæc noua opinio vt erronea a Pet. de Pal. reprobatur, & erronea conuincitur ex hoc, ꝙ corpus Christi iam est impassibile, & multo magis eius anima est immutabilis, quo ad informare & non informare.

¶ Quidam demum conuersionis nomen, & rem totaliter admittentes, dicunt panem conuerti in corpus Christi, non ẽm substantiam, sed ẽm esse accidentale: ita ꝙ panis conuertitur non in substantiam corporis Christi, sed in illius esse sacramẽtale: et hãc opinionem tenet, sine assertione tñ, Pet. de Pal. in 4. quam opinionem vtpote nouam Auctor nõ tractauit. aliena

K tamen a veritate est: quia transubstantiationem solo noĩe saluat: qm̃ ẽm rem, apud istos substantia panis cõuertitur in accidens, & non in subãm corporis Christi, sed ẽm vocem saluant transubstantiari, qa conuertitur panis substantia in Chri substantiã ẽm esse accidentale. Patet siquidem manifeste, transubstantiari importare conuersionem substantiæ in substantiam simpliciter & absolute, vt textus expresse inductæ decretalis dicit, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem.

¶ Communis autem doctrina, quam Auctor sequitur post Magistrum sen. tenet substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi absque additione aliqua, absq; augmẽto quoque in substantia corporis Christi. ac per hoc panem non esse redactum in nihil, sed conuersum in substantiam Christi corporis, & ex hoc ipso non esse amplius panem, sed quod erat panis, est corpus Chri. Et hac doctrina ex sacris cõcilijs priscisq; doctoribus

perfectioni nouæ legis. Sacramenta.n. veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebant solum in figura, secundum illud Hebr. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginẽ: et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet sacramentum nouæ legis a Christo institutum: vt scilicet contineret ipsum

G Christum passum, non solum in significatione vel figura, sed etiam in rei veritate: et ideo hoc sacramentum, quòd ipsum Christum realiter continet (vt Dion. dicit 4. c. Cæl. hierar.) est perfectiuum omnium aliorum sacramentorum, in quibus virtus Christi participatur. Secundo hoc competit charitati Christi, ex qua pro salute nostra corpus verum nostræ naturæ assumpsit: et quia maxime propriũ

H amicitiæ est conuiuere amicis (vt Philosophus * dicit 9. Ethicor.) sui præsentia in corporalẽ nobis repromittit in præmium, dicens Matth. 24. Vbi fuerit corpus, illuc congregabũtur & aquilæ. Interim tamen nec sua pręsentia corporali nos in hac peregrinatione destituit, sed per veritatem corporis & sanguinis sui, nos sibi coniungit

*lib.9. c.4. et li.8. c.5. tom.5.

doctoribus ecclesiæ clare habetur, vt patet de cons. dist. 2. diffuse, & in allegata decretali Lateranen. concil.

¶ Addit autem doctrina hæc, quòd hæc nouitas conuersionis est ratio nouitatis continentiæ, & prior illa, ita quòd prius natura est nouitas conuersionis panis in corpus Christi, & deinde secundum naturæ ordinem est corpus Christi sub hostia: vtrumque tamen est in vno & eodem instanti temporis. Nec est inter has duas nouitates solummodo dictus ordo prioris & posterioris, sed ordo causalitatis, ita ꝙ hæc cõuersio panis in corpus Christi, est causa sufficiens in suo ordine existẽtiæ corporis Christi sub hostia: ita quòd licet sint hic duę nouitates, & tot mutationes cum suis proprijs terminis: tanta tamen est inter eas necessaria connexio, quòd ad priorem reliquę necessario sequuntur, hoc est, quòd ad cõuersionem hãc, qua trãsubstantiatur panis in corpus Christi, necessario sequitur, corpus Christi contineri sub hostia.

Habet de cons. dis. 2. c. Ego Berẽgarius.

¶ Quocirca quatuor supersunt declaranda. Primo, quòd hæc conuersio est factiua præsentiæ corporis Christi sub hostia. Secundo, quòd hoc est necessarium. Tertio, quomodo se habeat hæc conuersio ad sequentem præsentiam. Quarto redibimus, ad opiniones relatas.

¶ Ad euidentiam primi scito & caute, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi posse nos loqui, vel simpliciter & absolute, vel vt sacramentali. Nam si loquamur simpliciter & absolute de conuersione panis in Christi corpus præexistens absq; additione, & c. nihil aliud video inde sequi, quod ex hoc percipere possumus, quòd si absque sacramenti institutione, diuina potentia conuerteret panem in Christi corpus, nihil aliud fateremur effectum, nisi quòd panis conuersus est in corpus Christi. Et hoc est, quòd doctores dicti, scilicet Sco. & c. sonauerunt dicentes nouitatem conuersionis posse esse sine nouitate præsentiæ Christi ad hostiam: hoc enim verum esset, si esset sermo de conuersione simpliciter & absolute: sed si sermo est de conuersione sacramentali, secus dicendum est, & de tali conuersione loquuntur doctores prisci, sacri canones, & nos sic de ea nunc loquimur.

¶ Et si quæras quid addit ly, sacramentalis supra conuersionem, respondeo quòd addit aliquid nobis secundum, se ignotum: cognitum autem vtcumque, per hoc, quòd est illatiuum huius veritatis, hoc est corpus meum.

¶ Et caue ne dixeris, quòd addit solum respectum ad actiuam consecrationem per verba sacerdotis in persona Christi.

¶ Probatur igitur, quòd conuersio sacramentalis, hoc est quæ, seu qualis, in hoc sacramento fit, est factiua præsentia corporis Christi sub hostia. Probatur autem tripliciter. Primo, ex hoc ꝙ nulla alia ratione ecclesiastici doctores laborauerunt conuersionem in hoc sacramẽto declarare, nisi ad verificandum, hoc est corpus meum. Quod patet, tum ex eo, quòd conuersio nõ explicite habetur in euangelio, ac per hoc nisi ad verificandũ verba domini, conuersio esset, non apparet vbi fundarem conuersionem credendam ab omnibus fore: tum, ex eo, ꝙ Ambr. tanto labore insudauit ad verificandum, hoc est corpus meũ, nihil aliud facit, nisi quòd conatur monstrare hoc, quòd erat panis, modo esse corpus Christi, & hoc idem facit Augustinus & breuiter de consec. dist. 2. plena est istis laboribus.

¶ Secundo patet, ex prius inducta decretali Lateranensis concilij dum dicitur, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem: vbi ex ipso modo loquendi apparet prioritas & causalitas transub-

in hoc sacramento. vnde ipse dicit Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego in eo. Vnde hoc sacramentum est maximę charitatis signum, & nostrę spei subleuamentũ ex tam familiari coniunctione Christi ad nos. Tertio, hoc cõpetit perfectioni fidei, quę sicut est de diuinitate Christi, ita est de eius humanitate, secundum illud Ioan. 14. Creditis in deum, & in me credite. Et quia fides est inuisibiliũ, sicut diuinitatem suam nobis exhibet Christus inuisibiliter: ita & in hoc sacramento carnem suam nobis exhibet inuisibili modo: quæ quidam non attendentes, posuerunt corpus & sanguinem Christi non esse in hoc sacramento, nisi sicut in signo, quod est tãquam hęreticum abijciendum, vtpote verbis Christi contrarium: vnde & Berengarius,* qui primus

A stantiationis respectu continentiæ.

¶ Sed & clarius apertissime tertio patet hoc ex concil. Florentino sub Eugenio IIII. vbi sic legimus. Forma huius sacramenti sunt verba saluatoris, quibus hoc confecit sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc cõficit sacramentum: nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi & substantia vini in sanguinem conuertuntur: vbi manifeste vides, quòd ratio & causa quare hoc cõficitur sacramentum, est cõuersio: hoc enim significat illa causalis cõiunctio, nam: quinimmo ex hac ecclesiæ determinatione habes conuenientẽ loquendi modum, dicendo quòd verba consecrationis media conuersione panis in corp⁹ Christi conficiunt hoc sacramẽtum, quod constat ex specie panis & corpore Christi: fit enim ex his duobus ineffabili modo vnum sacramentum, quo ima summis cõiunguntur: ita quòd ex hac concilij doctrina, scilicet quia virtute verborum fit conuersio, sacerdos proferens verba, hoc conficit sacramentum, manifeste habemus conuersionem efficere hoc sacramentum, quod nihil aliud est, quàm facere vnum ex corpore Christi, & specie panis: ex his enim duobus cuilibet fideli certum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Conficere hoc sacramentum, est facere nouitatem continentiæ: sed conuersio sacramentalis est ratio confectionis sacramenti. ergo conuersio sacramentalis est ratio nouitatis continentiæ. Maior propositio est per

D se, nota, quasi a definito ad definitionem: quia hoc sacramẽtũ significat constans ex accidentibus panis & corpore Christi. Minor vero patet ex auctoritate concilij, reddentis pro causa, quare verba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum virtute fit conuersio. Et hinc habere quoque potes, quòd nouitas conuersionis non concurrit per accidens ad nouitatem continentiæ, ex quo a sacro concilio pro causa affertur: causæ enim per accidens, ab arte relinquuntur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, sciendum est, quòd sicut necessarium dicitur dupliciter in naturalibus, vel secundum naturæ ordinẽ, vt quòd homo generetur ex concubitu maris & feminæ, vel secundum habitudinem terminorum, vt circulum esse rotundum, ita in ecclesiasticis mysterijs dupliciter potest dici necessarium, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantem baptizatum mundum esse a culpa & pœna, vel quia impossibile est etiam per diuinam potentiam aliter fieri, vt quod altare consecratum non fuerit consecratum. In proposito non est di-

E sputandum de diuina potentia, vbi de sacramentis tractatur: sed est attendendum quòd sacramentalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secundum naturæ ordinem, appellantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundum sacramentalem ordinem sunt necessaria: debet enim quælibet disciplina vti necessario & contingenti, possibili & impossibili secundum proprium ordinem sui generis. Et propterea quia nouitas conuersionis secũdum sacramentalem ordinem a deo institutum, & ab ecclesia explicatũ, est necessaria ad nouitatem continentiæ, dicendum est simpliciter & absolute, quòd conuersio sacramentalis est necessaria ad continentia corporis Christi sub specie panis. Probatur autem necessitas secundum ordinem sacramentalẽ ex supradictis, ex quibus apparet clare, quòd conuersio per se concurrit ad verificandum, hoc est corpus meũ: seu ad confectionẽ huius sacramenti: si enim concurreret per accidens, non oportuisset doctores priscos tantum pro ipsa laborare, nec licuisset sacro concilio ipsam pro ratione confectioni

huius erroris auctor fuerat, postea coactus est suum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hac auctoritate prædicti hæretici occasionem errandi sumpserunt, male verba Aug. intelligentes. Cum enim August. † dicit,

B Nõ hoc corpus quod videtis manducaturi estis, non intendit excludere veritatem corporis Christi: sed quòd nõ erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit: sacramentũ quod vobis commẽdaui spiritualiter intellectum, viuificabit vos, nõ intendit quòd corpus Christi sit in hoc sacramẽto solum secundum mysticam significationem, sed spiritualiter* dici, idest, inuisibiliter, & per virtu-

C tem Spiritussancti: vnde super Io.* exponens id, quod dicitur, Caro non prodest quicquam, dicit: sed

† In expositione ps. 98 tom. 8.

* Alias impassibiliter.

*Tract. 27. in euange. Ioan. inter prin. & medium illius tom. 9.

ctionis sacramenti reddere: ea enim quæ sunt per accidens, vt dictum est, a doctrina repelluntur. Constat autem, quòd si conuersio per se concurrit, necessario concurrit, vt norunt exercitati in posterioribus analyticis. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, videtur mihi conuersionem habere se ad hoc sacramentum, sicut fieri ad factū esse: ita tamen vt nō requiras hic omnimodam similitudinem: sed ea ratione moueor: quia sacramenta nouæ legis efficiunt, quod significant, ac per hoc verba Christi, hoc est corpꝰ meū, quia efficiunt vtrāque nouitatem, scilicet conuersionis & continentiæ, vt expresse dicta sacri concilij auctoritas testatur, cōsequens est, vt eadem Christi verba significent vtramque nouitatem, alioquin plura efficerent, quàm significarent: immo efficerent quod nō significarent: intelligendo autem conuersionem habere se ad hoc esse corpꝰ Christi, sicut fieri ad factum esse, optime intelligimus verba Christi significare vtramque nouitatem, explicando posteriorem, vt in termino: sicut enim in naturalibus dicendo, hoc est lumen nouum, significatur illuminatio & illuminatum esse, vt in termino, ita in saluatoris verbis virtutem habentibus factiuam conuersionis panis in corpus Christi, conuersionis inquam vnientis corpus Christi & accidentia panis, ad vnū sacramentum, significatur & conuersio panis in corpus Christi, & corpus Christi contineri sub accidētibus panis, vt in termino, & sic verba Christi vtrumque significant, & vtrumque efficiunt. Suadetur autem rationabiliter hoc dici, ex eo quòd huic dicto omnia consonant dicta sanctorum, & sacrorum conciliorum. Et hinc facile soluuntur obiectiones, manifestiorque fit doctrina communis, vt patere potest applicando. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, circa aliorum opiniones duo sunt aduertenda. Primum est, quòd omnes videntur fugisse veram transubstantiationem panis in corpus Christi: quia non videtur intelligibile absque aliqua nouitate in subſtantia Christi. Secundum est, quòd dupliciter excessus apparet in eis. Alter, recurrendi ad possibile secundum diuinam potentiam: cum debuissent suaui tractatu discurrere secundum potentiam sacramentorum eorumque ordinem, & ex hoc excessu orta est illa repulsa opinio Ioan. parisiensis de assumptione paneitatis ad vnitatem hypostasis Christi, quàm pluribus a doctoribus recitatam videre potes, si vis. Alter excessus est, nimis metiendo res fidei secundum lumen humani ingenij sibi præstiti: ex hoc enim transubstantiationem euitarunt, cum multo melius ac perspicacius sensissent, si Magistrum sent. secuti, cum admiratione illam verissime tenuissent.

¶ Nunc ad præsentem articulum redeamus, quo conclusum est, corpus Christi veraciter esse in hoc sacramento, dicente ipso, Hoc est corpus meum, & vt iam diximus, in hoc omnes fideles conueniunt: sed modus quo est, in disputationem vertitur. Scotus putauit corpus Christi absque deperditione proprij loci acquirere quandam præsentiam ad species panis, quæ præsentia est quidam respectus, quasi de genere vbi. Durand. putauit corpus Christi absque recessu a proprio loco esse præsens accidētibus dictis: sicut angelus ē ptens corpori prius natura, q̄ moueat ipsum, dante deo Christi corpori iecūdū subſtātiam immediatum ordinem ad accidentia panis cōuersi in ipsum, non minus q̄ si absque quantitate pura subſtantia esset.

¶ Sed neutram harum opinionum sufficiens apparet, ad veri-

dist. 10. q. 1. 3. & 4. & dist. 11. q. 2. multipliciter obijcit. Durandus quoque in 11. dist. 4. obijcit.

¶ Quadrupliciter ergo contra maiorem vniuersaliter intellectam arguitur. Primo, a Durando: quia deus posset creare nouum cælum supra vltimam nunc sphæram, & tunc vltima nunc sphæra inciperet esse vbi prius nō erat absque hoc, quòd moueretur, & absq; hoc, quòd aliquid conuerteretur in ipsam. falsa est ergo maior assumpta.

lib. 4. c. 14. in med.

¶ Secundo, ab vtroque: quia deus posset facere corpꝰ suū esse præsens sacramento altaris simul cum subſtantia panis, cum hoc non implicet contradictionē, & tunc corpus Christi incideret esse sub sacramē to absque motu locali, & absque conuersione alicuius in ipsum. Assumptum probatur a Scoto: quia non est maior repugnātia, corpus Christi esse simul cum subſtantia panis, quàm sub quantitate eius: quia non magis repugnat subſtantia subſtantię, quā subſtantia quantitati quo ad talem simultatem.

¶ Tertio, a Scoto: quia de facto quantitas corporis Christi & anima eius incipiunt esse in hoc sacramento absq; hoc, quòd aliquid conuertatur in ipsas. Et si glosletur maior, arctando ipsam ad id, quod primo incipit esse alicubi, & dicendo, q̄ non habet locum in his, quę incipiunt esse alicubi cōcomitanter, contra instat Scotus dupliciter. Primo, quia ex hoc habeo, q̄ non est propria mutatio, nec propria formalis ratio, nec præcisa ad esse alibi rem immotam localiter, conuersio alicuius in ipsam. Secundo, quia alia est præsentia animæ hic & alia præsentia corporis: quia aliud & aliud est fundamentum: sed præsentia animæ nō habetur per conuersionem in ipsam nec per motum localem. ergo maior est falsa.

¶ Quarto, deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod non est sibi ratio essendi, nec aliquo modo de essentia eius: sed nec conuersio, nec sacramentū est formalis ratio corpori Christi essendi hic, nec aliquo modo de essentia eius. ergo deus potest facere corpus Christi esse hic sine vtroque istorum. Probatur minor: quia conuersio non est ratio formalis essendi: nec vt præsens, quia præterijt corpore Christi existente hic, nec ut præterita, quia tunc deus non posset subtrahere hinc corpus Christi, sicut nec facere, quòd non præterijt conuersio. Similiter nec sacramentales species, quia non sunt in corpore Christi, nec per eas aliquid ineſt formaliter corpori Christi.

¶ Quinto, arguitur ex alio capite, ex hoc scilicet quòd corpus Christi immotum potest simul esse in diuersis locis localiter. Sed de hoc alias.

¶ Circa applicationem vero maioris ad hanc materiam, tripliciter arguitur. Primo, a Durando, Corpus Christi esse in sacramento, non est esse alicubi, quia non est esse in loco. male ergo applicatur illa maior de ubi & alicubi, ad esse in sacramento, & falsa est minor dicens, quòd corpus Christi incipit esse vbi prius non erat, essendo in sacramento.

¶ Secundo a Scoto: Genitum esse in loco corrupti, est verum propter materiam communem vtrique: propterea enim ignis incipit esse vbi erat aer conuersus in ignē, quia ex materia quę fuit aeris remanente ibidem & forma ignis, fit compositum ibidem. In proposito autem, quia non remanet materia panis, non habet locum maior, dicens quòd per conuersionem corpus Christi est, vbi erat panis.

¶ Tertio, ab eodē & Durādo. quia aliud est loqui de cōuersione absolute, & aliud de conuersione in præexistens. Nā qd conuertitur in prę existens, trahitur ad conditiones prę existentis, & non econtra, vt patet in alimēto & alito: & ꝓpterea hinc sequitur quòd panis est vbi est corpus Christi, & nō econuerso.

¶ Contra perfectatē, hoc est necessitatē conuersionis ad existentiā corporis Christi in hoc sacramento, q̄. s. impossibile sit corpus Christi non motū localiter, incipere esse in hoc sacramēto absq; cōuersione alicuius, puta panis, multipliciter arguitur.

¶ Primo, a Scoto: Per nullam mutationem habetur per se illud, quod est aliud, & posterius suo per se termino: sed præsentia corporis Christi hic, ideſt, in hoc sacramento est quid aliud, & posterius corpore Christi, quod est proprius terminus transubſtantiationis. ergo per conuersionem panis in corpus Christi non habetur per se huiusmodi præsentia.

¶ Secundo, & supponitur deum posse facere corpꝰ Christi præsens hostiæ, manente subſtātia panis, quod probatur: quia nouitas posterioris non infert nouitatem prioris ex 8. Physic. ubi ponitur motus localis in cælo sine mutatione secundum formā absolutam. Arguitur ergo sic. Sine mutatione subſtantiali potest esse noua præsentia corporis Christi ad panem. ergo oportet dare aliquam mutationem ad huiusmodi præsentiam. ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem. Et probatur sequela: quia terminus unius rationis, cuiusmodi est præsentia, non proprie per se est terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus. Et si dicatur, inquit Scotus, corpus Christi posse esse præsens cum subſtantia panis, sine mutatione subſtantiali, tamen nūc de facto fit præsens per subſtantialem mutationem panis in corpus Christi, & nō per aliam: contra, in corpus Christi prius factū præsens pani posset deus conuertere panem: quia non esset magis contradictio tunc quàm nunc. ergo talis conuersio, uel non faceret corpus Christi præsens, uel fieret præsens, postquàm fuit præsens, & sic eadem præsentia terminaret duas dictas mutationes. Deinde extenduntur argumentationes, ad hoc, quòd conuersio nihil facit ad præsentiam corporis Christi in sacramento.

Trac. 26. in Ioan. inter med. & fin. tom. 9.

¶ Et arguitur primo sic, deus posset conuertere panem in corpus Christi, ut habens esse in cælo: quia non est ibi maior contradictio, quàm in conuersione quæ nunc ponitur: sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conuersione. ergo nec nunc.

¶ Secundo, Si panis quantus conuerteretur in corpus Christi quantum, ita quòd subſtantia in subſtantiam & quantitas in quantitatem verteretur, tunc corpus Christi, quantam non haberet ubi circumscriptiue, quod fuit circumscriptiue panis quanti. ergo nunc non habet ubi definitiuum subitantiæ panis. Et probatur sequela: quia ita se habent subſtātiæ quæ subſunt quantitatibus ad loca definitiue, sicut subſtantiæ quantæ ad loca circumscriptiue, ac per hoc, quod facit conuersio subſtantiæ in subſtantiam ad ubi definitiue, hoc facit ad ubi circūscriptiue conuersio subſtantiæ quantæ in subſtantiā quātā.

Colligitur ex li. 4. c 4. & li. 6. c 1. to. 4. refert de consecr. dist. 2. cap. Omnia.

¶ Tertio, Si per conuersionem fit terminus ad quem, ubi fuit terminus a quo. ergo modus essendi utriusque erit similis, illesaltem modus qui potest esse communis utrique: sed panis erat hic quantitatiue. ergo corpus Christi erit hic quantitatiue, quod est inconueniens.

¶ Quarto, arguit Durandus: Sicut se habet subſtantia ad subſtantiam, sic se habet quantitas ad quantitatem: sed si quantitas panis conuerteretur in quantitatem corporis Christi, non pp hoc quantitas corporis Christi fieret ubi fuit quantitas panis. ergo non pp conuersionē corpus Christi fit ubi erat panis.

¶ Reliqua argumenta, quæ contra hanc eandem Auctoris rationem ex alio capite militant, hoc est ex suppositione, quòd unum corpus potest esse simul localiter in diuersis locis, cum rationibus probantibus ipsam suppositionem, ideo pro nunc omitto, quia constat corpus Christi non esse in sacramento localiter: hinc enim huiusmodi quæstio a proposito remota apparet, fiet autem de hoc quæstio specialis. Hæc igitur sunt, quæ contra primam literæ rationem obijciuntur.

¶ Ad euidentiam horum præmittendum est, quòd non est hic quæstio de diuina potentia: non enim ad hunc tractatum hæc spectat quæstio: sed quærimus quid institutus ordo eanſarum habeat. Vnde cum dicitur in litera, impossibile est, &c. non est

sermo

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

sermo de impossibili, secundum diuinam potentiam absolute: sed secundum potentiam ordinatam, secundum quam attendit possibile, vel impossibile in ecclesiasticis mysterijs. Et hinc multorum argumentorum quæ adduximus, solutio pender.

¶ Vnde ad obiecta contra Auctoris propositionem maiorem absolute, & vniuersaliter intellectã respondendo dicitur, quòd duo prima argumẽta, quia æquiuocant de possibili, dum de diuina potentia absolute loquuntur, non militant contra Auctorem. Prima tamen obiectio, de vltima sphæra præter hoc, dupliciter deficit. Primo, quia maior literæ manifeste loquitur de locis præexistentibus: obiectio autem creat de nouo locum præexistenti locabili.

¶ Secundo deficit: quia si crearet alia sphæra, ista quæ nũc est suprema, ꝓprie loquendo, esset in eodem loco, in quo nunc est: varietas autem esset de loco imaginario in locum realem, & de loco potentiali in locum actualem: vnde proprie loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum continens: sermo autem literæ est de loco nouo totaliter, & non secundum quid.

¶ Ad tertium vero dicitur, quòd responsio recitata non est mala: melius tamen diceretur, Nihil immotũ potest esse, vbi prius non fuit, nisi per conuersionem in ipsum, aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti, dicendo quòd conuersio est propria mutatio afferens præsentiam proprij termini primo, & coniunctorum illi concomitanter: sic enim nulla fit exceptio ab illa maiore: sed declaratur vim conuersionis extendere se ad præsentiam, non solum proprij termini, sed concomitantium illum.

¶ Ad secundam autem instantiam negatur aliam esse præsentiam animę, & aliam corporis in hoc sacramento: eadem enim numero præsentia, qua corpus Christi præsens est sacramento, anima eius corpus cõcomitans, denominatiue dicitur præsens. Vnde falsum est esse aliud, & aliud fundamentum præsentiæ in anima & corpore: sicut etiam anima mea est in hoc loco, quia corpus meum est hic, & a corporis præsentia in loco denominatur anima mea præsens, nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ maior est diminuta: debet. n. addi, nec necessario connexum: & vltra hoc minor est etiam diminuta, quantum ad conuersionem: quoniam connexio præsentiæ ad conuersionem, nec est vt ad præsentem, nec vt præteritam, sed vt ad viam in ipsam: habet enim se, vt factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de speciebus, diminutum est: datur enim tertium, scilicet quòd sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam sine illis haberi non est intelligibile: quia implicat contradictionẽ. Nã si corpus Christi esset sacramentaliter, sine aliquo sensibili signo: integraret, & non integraret sacramentum: & similiter contineretur sub signo sensibili & non contineretur: & similiter esset præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset præsens. Et tenent sequelæ, quia de ratione sacramenti est sensibile signum, ac per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo.

¶ Ad obiecta autem contra applicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondendo, dicitur ad primum, quòd triplici ter deficit. Primo, quia in litera non subsumitur, quòd esse in sacramento sit esse alicubi, vt patet intuenti. Secundo, quia licuit philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarare: constat autem, quòd esse in sacramento, est esse valde latens, verificans locum eundem de sacramento, & existente sub sacramento. Licuit igitur vti propositione de vbi & alicubi pro maiore, & subsumere de esse in sacramẽto tamquàm verificante vbi & alicubi de corpore Christi existente in sacramento. Et hinc patet tertium, ꝙ. s. vere quàmuis per accidens per esse in sacramento acquirit nouum vbi, puta altare, quod est locus specierum. Et potest vnico verbo dici, ꝙ esse in sacramento, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen caut saliter, pro quãto per illud esse Christus est, vbi est sacramẽtũ.

¶ Ad secundum vero dicitur, quòd formaliter loquendo, materia inquantum remanens ibidem sub vtroque termino, facit quòd genitum sit in loco corrupti, & ex hoc habetur, ꝙ quodcaliter mouetur peruenit de nouo ad aliquem locũ, nisi deserat priorem. Secundo, quia omne corpus localiter motum, pertransit omnia media, quod hic dici non potest. Tertio, quia impossibile est, quòd vnus motus ciusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diuersa loca: cum tamẽ in pluribus locis corpus Christi, sub hoc sacramẽto simul esse incipiat, & ideo relinquitur ꝙ non possit aliter corpus Christi incipere esse de nouo in hoc sacramento, nisi per conuersionem substantiæ panis in ipsum: quod autẽ conuertitur in aliquid, facta conuersione non manet: vnde relinquitur quòd salua veritate huius sacramenti substantia panis post cõsecrationem remanere non possit. Secundo, quia hæc positio contrariatur formæ huius sacramenti, in qua dicitur, hoc est corpus meum, quod non esset verum, si substantia panis ibi remaneret: numquàm enim substantia panis est corpus Christi: sed potius esset dicendum, hic est corpus meum. Tertio, quia rontrariatur veneration huius sacramenti, si aliqua substantia creata esset ibi, quæ non posset adoratione latriæ adorari.

¶ Ad tertium autẽ dicitur, ꝙ in hac mirabili transubstantiatione cõcurrunt duæ rationes, scilicet ratio conuersionis & ratio præexistentis, & pro quanto inuenitur in hoc sacramento ratio conuersionis, qua id quod erat panis substantia est substantia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam conuersorum in naturam aliã, corpus Christi esse vbi erat panis, & hoc est, quòd litera sonat, quòd ignis incipit esse alicubi: quia id quod est ibi, conuertitur in ignem: & hoc est clarum, & expedit ad maduecndum in intellectum, qui si solum attenderet, quòd ex pane hic existente fit corpus Christi, ita quòd contentum sub accidentibus panis, acquisiuit substantialiter integram naturam Christi corporis per conuersionem in ipsum, facile intelligeret corpus Christi esse, vbi erat panis cõuersus in Christi corpus, sicut ignis est, vbi erat lignum conuersum in ignem: sed quia rationi cõuersionis adiungitur ratio præexistentis Christi corporis, impedit videtur quòd dictum est haberi ex ratione conuersionis: quoniam ipsum præexistens trahere videtur ad se, quod conuertitur in ipsum. Veruntamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominem esse persuasibilem, & conceptus nostros sacris adæquare mysterijs & non econtra. Et propterea dicimus, quòd ex ratione conuersionis habemus corpus Christi esse vbi fuit panis: hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam ecclesiæ quàm sacrorum doctorum tradidit auctoritas. Ex ratione vero præexistentis Christi corporis absque additione mutationeque aliqua in ipsius substantiam, habemus, non ꝙ panis, sed id, quod fuit panis, est vbi est corpus Christi: quia est ipsum corpus Christi verũ, quod est in cælo. Et ex hac parte concedendum est, ꝙ conuersum acquirit conditiones eius, in quod est conuersum: nec potest hinc incõueniens aliquod inferri: sed duo mirabilia conspiciuntur ex hac mirabili conuersione, scilicet corpus Christi esse, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, esse vbi est corpus Christi.

¶ Ad obiecta contra necessitatem conuersionis ad corpus Christi esse in sacramento, respondendo dicitur ad primum, quòd, vt supra diximus, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus, hoc est vel absolute, vel sacramentaliter. Et si sit sermo de conuersione absolute, fateor me non videre necessitatem, & sic arguentes fere omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirum, si contra Auctorem cõmunemque doctrinam non militant: quia non de conuersione absolute, sed de conuersione sacramentali intelligenda est communis doctrina: hæc enim necessaria est, ad verificandum sacramentum eucharistiæ.

¶ Vnde ad primam obiectionem Scoti, quæ est maximum eius fundamentum, dicitur quòd tam maior, quàm minor est falsa. Maior quidem, quoniã in naturalibus videmus, quòd per eandem mutationem habetur per se non solum substãtia per se primo terminans, sed concomitans passio: nam per vnam & eãdem generationem habetur per se terra & eius grauitas: & similiter ignis & eius leuitas, in tantum quòd grauia & leuia dicuntur ab Aristot. moueri per se à generante: & similiter per eandem mutationem habetur substantia Sortis & eius filiatio, cum Sortes generatur. Falsa est ergo maior in absolutis & relatiuis: minor autem vniuoce loquendo de conuersione, non est vsquequaque vera, pro tanto: quia licet conuersionis absolute terminus ꝓprius sit solummodo corpus Christi: cõuersionis tamen sacramentalis proprius, & per se terminus est corpus Christi verificans Christi verbum, hoc est corpus meũ: sic enim vt ex superiꝰ dictis apparet, ab ecclesia & prisciꝭ doctoribꝰ docti sumus: & qa incognitum nobis est, quid addit supra corpꝰ Christi ly verificans, hoc est corpus meũ (quoniam vires humani intellectus excedit, quomodo corpus Christi est in sacramento hoc) ideo pro fiuolis molestijs potius quàm rationabilibus argumentis habendæ sunt obiectiones, quæ contra hoc fierent, ex eo quòd corpus Christi in hoc sacramento non est per se vnum, sed aggregatum per accidens, & similia. Sufficiat nobis additcentibus in hac via credere ecclesiæ & doctoribus priscis, quia sic est. Veruntamen pro aliquali quiete humani intellectus scito merito friuola hæc dici, quia manifeste constat terram & grauitatem non constituere vnum per se, vtpote res diuersorum prædicamentorum, & tamen per eandem haberi mutationem. Posset quoque aliter solui dicta Scoti ratio, significando illum essendi modum nomine relatiuo, puta contineri sub specie panis, & dicendo, quòd conuersio sacramentalis in hoc differt a conuersione absolute, quòd sacramentalis conuersio est in corpus Christi non solum secundum se, sed vt cõsequitur inter ipsum & accidentia panis respectus contenti & continentis, ita quòd sicut generatio est illatiua substantiæ geniti cum filiatione consequente, ita conuersio sacramentalis habet vim illatiuam ex pane corporis Christi, cum relatione contenti sub accidentibus panis. Et secundum hoc, ad rationem Scoti dicendum esset, quòd duo sunt genera rerum: quædam enim sunt quæ secundum se ex suo genere per se primo fiunt & sunt, & hæc apud Aristot. sunt sola composita, vt patet 7. Meta. Quædã vero sunt, quæ (vt Aristo. vtar) sunt & non sunt absque hoc, quòd generentur vel corrumpantur, & extensiori vocabulo loquendo, absque hoc quòd fiant, & hæ sunt formæ omnes, & precipue relationes, quę regulariter aliorum factionem consequuntur. Quocirca dato, quòd maior Scoti sit vera, loquendo de primo genere rerum, falla tamen est, miscendo omnia genera simul: quoniam, falsa est de relationibus concomitantibus proprium mutationis terminum: & vniuersaliter falsa est, de consequentibus proprium mutationis terminum: quodlibet enim horum concomitantium licet sit aliud & posterius proprio mutationis termino, per eandem tamen murationem per se secundo haberi potest, quàmuis non habeatur per illam per se primo. Et sequendo hæc, dicitur in proposito, quòd conuersio sacramentalis per se primo terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo continẽtiam corporis Christi sub accidentibus panis, quæ continentia licet sit aliud quid & posterius Christi corpore, est tamen necessario necessitate sacramenti consequens corpus Christi, vt terminum conuersionis sacramentalis.

¶ Antequàm autem respondeatur aliis argumentis: quia superius declaratas mutationes duas supponunt, præmonstrandam est, quid sentiendum sit de his mutationibus. Scito igitur recolendo antedicta, duplicem opinionem esse de eis posse: altera, quæ est Scoti, ponit duas in hoc sacramento mutationes interuenire: prima est conuersio panis in corpus Christi: secunda est, qua corpus Christi de non præsente seu non contento fit præsens seu contentum sub specie panis: altera vero opinio est quòd non est hic, nisi vna sola mutatio, qua ex pane fit corpus Christi: sed ad istã mutationem sequũtur vtrimque relationes: in accidentibus siquidem panis ex hac mutatione sequitur relatio continentis, & in corpore Christi ex eadem mutatione sequitur relatio contenti, & sic hæc mutatio sufficit ad faciendum corpus Christi veraciter contineri sub specie panis. Monstratur autem multipliciter rationabilitas huius opinionis simul cum destructione alterius, cum ex hoc, quòd pluralitas non est ponenda sine necessitate, ac per hoc cum vna mutatio hic sufficiat, non sunt ponendæ duæ: tum, quia secundum Philosophorum doctrinã relationes fiunt consecutiue ad mutationes absolutorum, & non per alias proprias mutationes: tum, quia tam ecclesiæ, quàm priscorum doctorum doctrina tradit conuersionis mutationem pro ratione verificante corpus Christi contineri sub specie panis. Quæ doctrina non verificaret, nisi forte per accidens si interuenirent hic duæ mutationes: quoniam si duæ mutationes sunt, prima per accidens se haberet, quod etiam aduersarii fatẽtur: sed tũc sequit maximũ incõueniens, ꝙ tam ecclesia, quàm prisci doctores laborauerunt ad reddendam rationem per accidens, quæ ab arte & doctrina resecandi est. Dicamus igitur, quòd una sola hic interuenit mutatio, inferens nouitatem continentiæ. An autem sacramentalis conuersionis mutatio inferat, in utroque extremo relationes reales continentiæ actiuæ & passiuæ, uel solum ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, qua continetur sub speciebus, & per hoc denominantur species cõtinere corpus Christi: quia corpus Christi continetur sub illis, uel in speciebus ipsis realis cõtinentiæ relatio ad corpus Christi cõsurgit, ex qua corpus Christi cointelligitur referri ad species, ut contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia species referuntur ad ipsum: sicut deus realiter dicitur dominus creaturæ, non quia ipse referatur ad creaturã seruam, sed quia creatura refertur ad ipsum, non facile dixerim: quia ignotus est modus, quo corpus Christi continetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus conclude, ita esse hic unam solam mutationem, ut affirmando unicam, perspicias ita interuenire in hoc sacramento unicam mutationem in actu, ut non negetur esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed diuina absolute, hoc est, quod id quod de facto fit per unicam mutationem, posset deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi una mutatione, & facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione: sed quoniam hoc ad potentiam absolutam dei respicit, simpliciter & absolute loquendo, unicam dicito interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu, uel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige, quam considerando esse sacramentale corporis Christi relatiue secundum relationes contenti & continentis. nam secundum rem longe altius est, quàm huiusmodi relatiua significẽt, & magis teneréter ac eminentius de illo sentitur, & dicitur, cum de illo secundum se sentimus, & dicimus quòd se habet ad conuersionẽ, ut factum esse in termino ad fieri, ut superius explicauimus.

¶ Communicando tamen in consideratione respectiua cum aduersariis, ne fugere difficultates uideamur, his præmissis ad secundum Scoti dicitur admisso præsupposito, ꝙ consequentia prima nihil ualet, utpote inferens a possibili logico necessariũ, dum dicit posse esse, ergo oportet. Et per hoc patet, quòd secũda consequentia dicens, ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem, non infertur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur, quòd terminus unius rationis, cuiusmodi est præsentia, non est terminus per se duarum mutationum: quia non interuenit nisi una mutatio, quàmuis per potentiam diuinam possit esse terminus duarum mutationum, substantialis quidem consecutiue, accidentalis autem secundum se.

¶ Ad tertium autem contra bonam responsionem de facto uel potentia, dicitur, quòd si panis cõuerteretur in Christi corpus prius præsens factum, corpus Christi esset duplici uinculo præsens, hoc est, ex ui conuersionis sacramentalis, & ex ui prioris actionis diuinæ omnipotentiæ. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quòd huiusmodi præsentia potest per diuinam omnipotentiã terminate duas mutationes, quod gratis concessum fuit.

¶ Ad obiecta demũ contra efficaciam conuersionis ad præsentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditionales, ut in præcedenti fecimus responsione, dicitur quòd si deus conuerteret panem in corpus Christi, ut habens esse in cælo, non esset conuersio eiusdem rationis cũ ista sacramentali, ac per hoc, nõ est ad propositum quicquid inde sequeretur.

¶ Et

Universidad de Deusto Biblioteca

aliis ſacramentis nō eſt ipſe Chriſtus realiter, ſicut in hoc ſacramēto, & ideo in aliis ſacramētis manet ſubſtantia materiæ, non autē in iſto.

AD 3^m dicendum, quòd ſpecies quæ remanent in hoc ſacramento, ut infra dicetur,* ſufficiūt ad ſignificationē huius ſacramenti: nam per accidentia cognoſcitur ratio ſubſtantiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſubſtantia panis uel uini poſt conſecrationem huius ſacramenti, annihiletur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſubſtantia panis poſt cōſecrationem huius ſacramenti, annihiletur, aut in priſtinā materiā reſoluatur. Quod enim eſt aliquid corporale, oportet alicubi eſſe: ſed ſubſtantia panis, quæ eſt quiddam corporale, non manet in hoc ſacramento, vt dictum eſt,* nec etiam eſt dare aliquem locum ubi ſit. ergo non eſt aliquid poſt conſecrationem. Igitur aut eſt annihilata, aut in præiacentem materiam reſoluta.

¶ Et per idem reſpondetur ad ſecundū in quo ſunt multi] alii defectus, puta quòd corpus Chriſti nunc de facto acquirit ubi, definitiuum ſubſtantiæ panis, & ꝙ ſubſtantia ſubiecta quantitati habet ſuum ubi definitiue præter ubi circumſcriptiue. Nā ſubſtantia ſeclusa quantitate uirtualique contactu, nuſquàm eſt, & eſſe corpus Chriſti ſub ſacramēto, non eſt eſſe alicubi.

¶ Ad tertium negatur ſequela, quia uoluntarie aſſertur.

¶ Ad quartū, quod eſt Duran. dicitur, ꝙ argumentum, a ſicut, ſæpe claudicat, & in propoſito nihil ualet. Et ratio eſt: quia non eſſet conuerſio eiuſdem rationis cum iſta ſacramentali, ſi quantitas conuerteretur in quantitatem, & propterea non eſt mirum, ſi aliud inde ſequeretur, & aliud ſequitur hinc.

q.77. ar. 3. & 4.

¶ Contra ſecundam rationem literæ, ſcilicet ſi ſubſtantia panis remaneret, non eſſet uerum quod Chriſtus dixit, Hoc eſt corpus meum &c. ſed fuiſſet potius dicendum, Hic eſt corpus meum. Contra hanc, inquam, rationem Scotus & Durandus arguunt. Scotus quidem, quia tunc ly hoc, non demonſtraret ſubſtantiam panis, ſed contentum ſub pane, ſicut modo demonſtrat non accidentia, ſed contentum ſub accidentibus, & utrumque eſſet uerum, hoc eſt corpus meum, & hic eſt corpus meum. Durandus uero, quia indefinita uerificatur pro uno ſolo, ac per hoc ſi eſſet ibi panis, & corpus Chriſti poſſet reddi locutio uera pro ſolo corpore Chriſti. Ad hæc dicitur, quòd ueritas enuntiationum proprie ſignificantium, ex communi ſenſu proprie intelligentium, & terminis utentium proprie pendet, & non eſt attendendum ad quid iſte uel ille poſſet eandem enuntiationem applicare. Conſtat autē quòd proprie loquendo & intelligendo cum dicitur, a quocumque dicatur ſiue ſacramentaliter ſiue non ſacramentaliter, hoc eſt corpus meum, ly hoc, demonſtrat hanc ſubſtantiam, quod patet ex hoc, quòd ſi aliquis demonſtrando ſeipſum, dicat, hoc eſt corpus meum, ſignificatur apud omnes intelligentes, quòd hæc ſubſtantia eſt corpus meum. Et ad hoc ſuffragatur ratio, ſecundum quam talia ſunt ſubiecta enuntiationum, qualia permittunt prædicata, & propterea quia prædicatum eſt ſubſtantia (nam corpus meum ſignificat ſubſtantiam) identitas prædicati cum ſubiecto ſignificata per ly eſt, cogit ly hoc, ad demonſtrandam hanc ſubſtantiam, ut propoſitio ſit proprie uera. Et hinc excluditur, quòd in hac propoſitione ly hoc, non demonſtrat accidentia, ſed ſubſtantiam ſub accidentibus, & ad hoc ſuffragatur, quòd ly hoc, eſt pronomen demonſtratiuum ſubſtātiæ apud grammaticos. Rurſus ly hoc, quia demonſtrat non uage aut indefinite, ſed ſingulariter, oportet abſolute prolatum ſuper certo ſenſibili demonſtrato, demonſtrare non uage hāc uel illam, ſed ſingularem ſubſtantiam ſub illis accidentibus exiſtētem. Et ſi quidem una ſola ſubſtantia ſubſit, ſola demōſtratur, ſi uero multæ ſubſint, omnes per modum unius ſingularis, demonſtrantur, ſecundum communem intellectum propriāque ſignificationem nominum ac pronominum, ut patet in exemplo allato: nam me dicente, hoc eſt corpus meum, ſignifico hāc ſubſtantiam comprehendentem carnes, neruos, & oſſa, eſſe corpus meum, ex quibus ſequeretur, quòd ſi remaneret ſubſtantia panis cum corpore Chriſti, ly hoc, demonſtraret hanc ſubſtantiam comprehendentem panem & corpus Chriſti per modum

4.d.11.q.1. art.2. Et 4. cont. c. 63. prī. Et quo. 5. ar 11. Et quol. 9. ar. 5 ad 3. Et 1. Cor. 11. lec. 5.

*ar. præced.

¶2 Præt. Illud quod eſt terminus a quo in qualibet mutatione, nō remanet, niſi forte in potētia materiæ: ſicut cum ex aere fit ignis, forma aeris nō manet, niſi in potentia materiæ, & ſimiliter quando ex albo fit nigrum, ſed in hoc ſacramento ſubſtātia panis aut vini ſe habet ſicut terminus a quo.

G corpus autē uel ſanguis Chriſti, ſicut terminus ad quem: dicit. n. Ambr.* in lib. de officiis, ante benedictionem illa ſpecies nominatur, poſt benedictionē corp⁹ ſignificatur. ergo facta conſecratione, ſubſtātia panis vel vini nō manet, niſi forte reſoluta in ſuā materiā.

¶3 Præt. Oportet alterum contradictoriorum eſſe uerum: ſed hęc eſt falſa, Facta conſecratione. ſubſtantia panis uel uini eſt aliquid. ergo hæc eſt uera, Subſtantia panis uel uini eſt nihil.

H SED CONTRA eſt, quòd Auguſt.* dicit in lib. 83. quæſtionū: deus non eſt cauſa tēdendi in nō eſſe: ſed hoc ſacramētum diuina uirtute perficitur. ergo in hoc ſacramento non annihilatur ſubſtātia panis aut uini.

RESPON. Dicendum, quòd

F unius ſingularis ſubſtantiæ, & ſic propoſitio eſſet falſa, propriē loquendo, quia ſignificaret panis ſubſtantiā eſſe corpus Chriſti, quod conſtat eſſe falſum. Vnde ad Scoti obiectionem dicitur, quòd non eſt uarianda demonſtratio, quam facit ly hoc, in iſta enuntiatione ſacramentali ex aliqua hypotheſi: ſed ſtandum eſt in proprietate ſuæ demonſtrationis, ſecundum quam ly hoc, non ſignificat contentum ſub hoc pane, ſed ſignificat hanc ſubſtantiā, quæ ſcilicet cōtinetur ſub his accidentibus, hæc enim ſubſtantia eſt corpus Chriſti. Et notanter dico, hæc ſubſtantia, & non dico, hic panis: quia, ut dictum eſt, demonſtratur hæc ſubſtātia ſine qualitate. Ad Duran. uero dicitur, ꝙ chimericum eſt, ſingulare facere īdefinitum, & præterea eſt abuti uocabulis, oportet. n. ſecundum propria iudicare.

In li. de his qui myſteriis initiantur. cap. 9. & med. to. 4. refertur de conſe. diſt. 2. c. Ante.

¶ Contra tertiam rationem literæ (.ſ. ſi eſſet alia ſubſtantia, quàm corporis Chriſti, contrariaretur ueneratiōi euchariſtiæ) obſtat Scotus: quia nunc eſt ibi aliqua creatura, puta ſpecies ſacramentalis: & tamen adoratio euchariſtiæ refertur ad Chriſtum, & non ad ſenſibile continens. ergo eodem modo ſi non remaneret panis, adoraretur Chriſtus contētus ſub pane quanto & quali, ut in ſigno.

Lib. 83. quæſt. 21. in med. to. 4.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio literæ ſtat ſolida, quoniam quæcumque ſubſtantia alia a Chriſto, cōtrariatur uenerationi qua I ueneramur euchariſtiam: nam adoramus ſimpliciter & abſolute ſubſtantiam exiſtentem ſub illis accidentibus, cōſtat autē huiuſmodi adorationi contrariari quamcumque aliam ſubſtātiam eſſe ſub illis accidentibus: ſed arguentes falluntur in hoc, quoniam diuertunt ab adoratione, quæ nunc fit ad eam, quæ tunc fieret, ſi eſſet etiam ibi ſubſtantia panis. Auctor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus euchariſtiæ, infert non eſſe ibi aliam ſubſtantiam a Chriſto.

¶ Vnde ad argumentum Sco. conceſſo toto, dicitur quòd non impugnatur ratio literæ, quia ad adorationem, quæ poſſet fieri, diuertit: & non ſiſtit in adoratione, quæ de facto fit, qua adoramus ſubſtantiam contentam ſub his ſpeciebus, quod tūc non fieret, niſi partialiter, puta aliquam ſubſtantiam contentā adorando, diſtinguendo inter ſubſtantiam panis & ſubſtantiam Chriſti: conſtat enim nunc abſque diſtinctione aliqua, ſubſtantiam ibi contentam adorari ab eccleſia.

¶ *Super Quæſtionis ſeptuageſimæquintæ Articulum tertium.*

K TItulus clarus.

¶ In corpore ar. primo recitatur opinio diſiūctiua: ſecūdo, tractatur prima diſiūctionis pars: tertio, tractatur reliqua pars: & quarto tractantur ambæ ſimul, concludendo opinionem eſſe falſam. Primum, ſatis patet in litera. Sed circa ſecundum, ſcilicet quòd panis ſeu uinum per conſecrationem reſoluitur in præiacentem materiam, Auctor procedit utens implicite hac diſtinctione, hanc reſolutionem fieri in præiacentem materiā, poteſt intelligi dupliciter, uel in materiā primā, uel in elementa manentia uel egredientia. Propterea primo improbat primū membrum. ſ. ꝙ iſta reſolutio nō fit in materiam primam: quia materia non poteſt eſſe ſine forma. Vbi ſcito, ꝙ quia opinio iſta ponit reſolutionem puram (quoniam nullius meminit generationis, cum nullum ponat generans) ſi ponit reſolutionem in materiam primam, ponit conſequenter materiam primam ſine

quia ſubſtantia panis vel vini non manet in ſacramento, quidam impoſſibile reputantes, ꝙ ſubſtantia panis vel vini in corpus vel ſanguinē Chriſti conuertatur, poſuerunt ꝙ per conſecrationē ſubſtantia panis vel vini, vel reſoluitur in præiacentem materiam, vel ꝙ annihiletur. Præiacens autem materia, in quam corpora miſta reſolui poſſunt, ſunt quatuor elementa: non enim poteſt reſolutio fieri in materiam primam, ita ꝙ ſine forma exiſtat: quia materia ſine forma eſſe non poteſt. Cum autē poſt conſecrationem, nihil ſub ſpeciebus ſacramenti remaneat, niſi corpus & ſanguis Chriſti, oportebit dicere, ꝙ elementa, in quæ reſoluta eſt ſubſtantia panis & vini, inde diſcedant per motum localem, qđ ſenſu perciperetur. Similiter etiam ſubſtantia panis vel vini, manet vſque ad vltimum inſtans conſecrationis. In vltimo autem inſtanti conſecrationis, iam eſt ibi ſubſtantia corporis vel ſanguinis Chriſti: ſicut in vltimo inſtanti generationis, iam ineſt forma: vnde non erit dare aliquod inſtans, in quo ſit ibi præiacens materia. non. n. poteſt dici, ꝙ paulatim ſubſtantia panis vel vini reſoluatur in præiacētem materiam, vel ſucceſſiue egrediatur de loco ſpecierum: quia ſi hoc inciperet fieri in vltimo inſtanti

B ſuæ conſecrationis, ſimul ſub aliqua parte hoſtię eſſet corpus Chriſti cum ſubſtantia panis, quod eſt contra prędicta:* ſi vero hoc incipiat fieri ante cōſecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo ſub aliqua parte hoſtiæ neq; erit ſubſtātia panis, neq; erit corpus Chriſti, qđ eſt inconueniens, & hoc ipſimet perpendiſſe videntur. vnde poſuerunt aliud ſub diſiunctione, ſ.† ꝙ annihiletur: ſed nec hoc poteſt eſſe: quia nō eſt dare aliquem

C modum, quo corpus Chriſti verū eſſe incipiat in hoc ſacramēto, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, quæ quidem conuerſio tollitur poſita vel annihilatione ſubſtantiæ panis, vel reſolutione in præiacentē materiā: ſimiliter

In iſto art. & præced.

†Vel, quòd in præiacētē materiā reſoluatur.

ſine forma, quod eſt impoſſibile ſecundum cauſas ſecundas, & potentiam dei ordinatam, quicquid ſit de poſſibili ſecundum potentiam dei abſolutam, quoniam hoc eſt extra propoſitum: quoniam ſtultū eſt ponere in hoc ſacramento, quicquid deus poteſt facere. vnde non oportet aliter hic reſpondere Scoto, & cōtinue digredi de genere in genus. Poſtea excludit Auctor ſecundum membrū .ſ. reſolutionem fieri in elemēta. Et primo in elemēta manentia: quia ſub ſpeciebus ſacramenti nihil remanet, niſi corpus & ſanguis Chriſti. Secundo, in elementa egredientia: quia egreſſus fieret per motum localem, & ſic ſenſu perciperetur. Et vtraq; excluſio optima eſt. Nec ex moleſtia Scotica concutitur, dū obſtat ex diuina oīpotentia potente facere cum corpore Chriſti, manere aliā ſubſtantiam, & non percipi localē egreſſum: ſæpe enim iam dictum eſt, ꝙ non tractamus de diuina omnipotentia, ſed quid ordo inſtitutus a deo habeat tam in myſterijs, q̄ in naturalibus. Rurſus impugnat Auctor huiuſmodi præiacentem materiam ex alijs capitibus. & primo manentem, ex hoc, ꝙ non eſt dare aliquod inſtans, in quo ſit ibi præiacens materia: quod probatur ex eo, ꝙ vſque ad vltimum inſtans conſecrationis eſt ibi panis, & in vltimo inſtanti eſt ibi corpus Chriſti, ac per hoc patet, ꝙ non eſt dare aliquod inſtans, in quo ſit ibi præiacens materia. Et ſcito, quòd Auctor claritati ſtudens, nō fuit ſolicitus, vt loqueretur philoſophice, vt ab omnibus intelligeretur: ex exemplo tamē generationis, ab exercitatis in philoſophia rem ipſam intelligi voluit more phyſico: ſciebat enim non dari vltimum inſtans generationis. Et phyſico more dicendum fuit, in toto tempore conſecrationis eſt ibi ſubſtantia panis, & in termino illius eſt corpus Chriſti, qui terminus eſt primum eſſe corporis Chriſti in ſacramento, & primum non eſſe panis: ſicut in termino generationis, eſt primum eſſe rei genitæ, & primum non eſſe rei corruptæ. Et ſi ſic Auctor dixiſſet, pauci intellexiſſent ipſum. Secundo, impugnat præiacentem materiam in motu, & breuitatis gratia ſimul impugnat tam motum localem, ſiue panis, ſiue materiæ, quàm motum reſolutionis: quoniam vtrobique vna & eadem eſt ratio ex motu ſumpta, & eſt ratio talis. Si huiuſmodi motus interueniret, aut inciperet in inſtanti terminante conſecrationem, aut ante illud inſtans: ſi incipiat in inſtanti terminante (cū in illo inſtanti corpus Chriſti ſit ſub hoſtia, & in eodem ſit panis incipiens moueri motu locali vel reſolutionis) ſequeretur ꝙ ſimul eſſent corpus Chriſti & ſubſtātia panis: quòd autem panis in illo inſtanti eſſet, probatur ex eo, quòd motus incipit per negationem de præſenti & poſitionem de futuro, hoc eſt, quia verum eſſet dicere, panis nunc non mouetur, & immediate poſt hęc mouebitur: & quia motus non fit in inſtanti, ſed prius mobile relinquit vnam partem, quàm aliam, ſequeretur vlterius præter ſimultatem inſtantaneam prædictam, ſimultas temporalis, & ſic ſub aliqua parte hoſtiæ eſſet ſimul tempore corpus Chriſti cum ſubſtantia panis, & ad vim hanc reſpexiſſe videtur Auctor in litera explicans partem hoſtiæ. Si vero huiuſmodi motus incipiat ante terminū conſecrationis, tunc cum inter quælibet inſtantia ſit tempus intermedium, in quo fiet iſte motus, & in quo mobile relinquet ſucceſſiue partes hoſtiæ, ſequetur quòd in illo tempore, quo aliqua hoſtiæ pars relicta eſt, neque erit ſubſtantia panis, quæ iam particulam illam reliquit, neque corpus Chriſti, quod ante inſtans, quod terminat totum hoc tem

A pus medium, non eſt ſub hoſtia.

¶ Et uide nouitie, ex contextu literæ hanc argumentationem induci, excludendo reſponſionem dicentem fieri reſolutionis vel egreſſus motum, paulatim deſerendo partes hoſtiæ. At ſi poſuiſſent reſolutionis motum fieri ſucceſſiue quidem, & per partes intēſiuas tātum, ita quòd in termino tota ſimul hoſtia deſerta eſſet (cōtingit enim, inquit Ariſto. totum ſimul coagulari) tunc militat præcedens argumentum, quòd præiacens materia numquàm eſſet ſub hoſtia. Et ſi hoc affirmatur, ſuccurrūt poſtremę duę rationes, ſcilicet ꝙ tollitur conuerſio, & ꝙ ponitur effectus ſine cauſa.

¶ Quo ad tertium, de altero diſiūctionis membro, ſcilicet annihilatione, improbatur: quia tollit veram conuerſionem ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, ac per hoc tollit modum, quo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento, & in hoc conuenire dicitur cum primo membro, ſcilicet reſolutione. Et demū vtrumq; Auctor reprobat: quia forma ſacramēti neutrum horum effectuum ſignificat.

¶ Circa reſponſionem ad tertium, aduerte quòd Sco. non contentus huiuſmodi reſponſione, quia ſola uoce conuerſionem affirmat, tenens panem quàmuis per accidens redigi in nihilum, duo potiſſima videtur habere fundamenta in q. 4. 11. diſt. Primum eſt, quia inuenitur hic tranſitus per ſe ab eſſe panis

D ad non eſſe panis, & alius tranſitus a non præſentia corporis Chriſti hic, ad præſentiam ipſius hic. Et tunc arguitur ſic, Si ſecundus tranſitus non concomitaretur primum, primus eſſet annihilatio. ergo & modo formaliter eſt annihilatio: quia ratio eius non variatur propter illud, quod per accidens concomitatur. Secundo ſic: Si panis annihilaretur, & corpus Chriſti poneretur hic præſens, omni eodem modo ſe haberet tam panis quàm corpus Chriſti, quantum ad omnem cōditionē tam eſſe quàm non eſſe, ſicut modo ſe habet: ſed quod fuit & omni eodem modo ſe habet, ſicut ſi eſſet annihilatum, eſt annihilatū. ergo panis redigitur in nihilum. Prima propoſitio manifeſta eſt: quia ſi panis eſſet annihilatus, nec forma nec materia eius maneret: eodem autem modo nec nunc manet.

¶ Ad horum & ſimilium euidentiam, doctrina ſanctorum patrum reſumenda eſt. Ambr. ſiquidem de ſacramentis, & habetur in decretis de conſec. diſt. 2. in c. re uera, & clarius in c. pa-

E nis eſt, docet unde figmenta hæc, & ſimilia eliduntur dicens. Si tanta uis eſt in ſermone domini Ieſu, ut inciperet eſſe, quod non erat, quanto magis operatorius eſt, ut ſint quæ erant, & in aliud cōmutentur? & ſic quod erat panis, iam corpus Chriſti eſt, quia ſermo Chriſti creaturam mutat &c.

¶ Vbi nota primo ly, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur: hic enim manifeſte habes Ambroſ. dicere, quòd ſunt quæ erant, & in aliud ſunt commutata. Et hinc apparet figmentum eſſe, dicere quòd quæ erant, & in aliud ſunt commutata nihil ſunt: nam ſi ſunt, ut Ambroſ aſſerit, ſequitur, quòd non ſunt nihil.

¶ Secundo nota declarationem & ſenſum prioris dicti, dum immediate ſubditur, & ſic quod erat panis, iam corpus Chriſti eſt: hinc enim apparet quanta perſpicacia hæc uiderit Ambro. dum non dixit, quòd panis eſt poſt conſecrationem, nec dixit, quòd panis qui fuit, eſt corpus Chriſti: ſed dixit quòd id, quod erat panis, iam eſt corpus Chriſti, & ly id quod, demonſtrat & refert ſubſtantiam: quoniam ſubſtantia eſt, quæ eſt commu-

Universidad de Deusto Biblioteca

cōmutata in corpus Christi: vnde non aliunde quàm ex Ambro. doctrina excludenda sunt, & detegenda figmenta hæc. Falsum est igitur quòd primo assumitur a Scoto, interuenire hic transitum per se ab esse panis ad non esse panis: nā per se terminus ad quem, est esse corporis Christi: est enim cōuersio ista inter terminos positiuos per se primo, hoc est ab esse panis ad corpus Christi, & ad illū per se primo terminū ad quē nō sequitur sola negatio esse panis, sed sequitur affirmatio seu positio eius qđ fuit panis: sunt .n. post cōsecrationem propositiones istæ ambæ veræ, scilicet panis non est, &, id quod fuit panis, est, quia est corpus Christi.

¶ Ad argumentum ergo dicitur, quòd falsum assumit seu supponit, scilicet interueniri hic mutationem seu transitum per se, ab esse panis ad non esse illius.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd cōditionalis assumpta est falsa. Et ad probationem illius, scilicet quia nunc nec remanet materia panis nec forma: & similiter esset si annihilaretur, respondetur negando ꝙ similiter esset si annihilaret̄: quoniam plus requiritur ad annihilationem siue per se, siue per accidēs: exigitur .n. ꝙ id quod erat illud, sit modo nihil, seu non sit aliquid: cuius contrariū in proposito inuenitur: nā secundum Ambros. id quod erat panis, est corpus Christi: vbi ad claritatem doctrinæ obserua caute varietatem verarū propositionum, & vt exemplariter dicatur, quando aer naturaliter conuertitur in ignem, licet veræ sint istæ tres enuntiationes post conuersionem aeris in ignem, scilicet aer non est, aer non est aliquid, aer est nihil: quia tamen materia, quæ fuit aeris, modo est materia ignis, falsa est ista quarta, aer est annihilatus. Et similiter in proposito, quàmuis alia ratione veræ sunt post conuersionem istæ tres, scilicet panis non est, panis non est aliquid, panis est nihil: falsa autem est quarta, scilicet id quod erat panis, non est aliquid, seu est nihil: quia sua contradictoria est verissima, scilicet id quod erat panis, est corpus Christi: ideo falsissimum est, panem siue per se, siue per accidens redigi in nihil: vnde si panis annihilaretur in hoc sacramento, non omni eodem modo se haberet, quo nunc se habet: quia nunc sic se habet ad esse & non esse, quod ita nō est, quod id quod erat panis, est res realissima, scilicet corpus Christi: si autem esset redactus in nihilum, ita panis, non esset, quòd id quod erat panis, nulla res esset. Procul sint ergo a patrum doctrina huiusmodi figmenta.

¶ Circa verba Auctoris in hac responsione ad tertium caue ne fallaris, putans Auctorem Ambros. contrarium, vel me exposuisse inepto vocabulo Ambrosij verbum, dum in hac litera dicitur, quòd post consecrationem hæc est falsa, substantia panis est aliquid, & Ambros. dicente, id quod erat panis, est aliquid, scilicet corpus Christi, ego exposui quòd ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia quæ erat panis est corpus Christi: quia mutata est in corpus Christi. Diuersimode siquidem substantiæ nomine Auctor & nos vsi sumus: nam Auctor substantiæ nomine vsus est loco nominis specifici panis, supponendo panem esse substantiam. Et fecit hoc Auctor, vt præseruaret se ab accidentibus panis, ita quòd panem ponit in obliquo, & distinguit substantiam

etiam non est dare, unde talis resolutio, uel annihilatio in hoc sacramento causetur, cum effectus sacramenti significetur per formā: neutrum autem horum significatur per hæc uerba formæ, hoc est corpus meum. vnde patet prædictam positionem esse falsam.

G Ad primvm ergo dicendum, quòd substantia panis uel uini facta consecratione, neq; sub speciebus sacramenti manet, neque alibi: non tamen sequitur, ꝙ annihiletur, conuertitur enim in corpus Christi: sicut non sequitur, si aer ex quo generatus est ignis, non sit ibi uel alibi, quòd sit annihilatus.

Ad 2m dicendum, quòd forma, quæ est terminus a quo, non conuertitur in aliam formam, sed una forma succedit alteri in subiecto: & ideo prima forma non remanet nisi in potentia materiæ: sed hic, substantia panis cōuertitur in corpus Christi, ut supra dictum est:* vnde ratio non sequitur.

Ad 3m dicendum, quòd licet post consecrationem hæc sit falsa, Substantia panis est aliquid: id tamen in quod substantia panis est conuersa, est aliquid: & ideo substantia panis non est annihilata.

In corp. ar. & in præce.

F panis contra accidentia panis, ac si dixisset, post consecrationem hæc est falsa, panis est aliquid: nos autem substantiæ nomine absolute vtimur, abstrahendo a qualitate differentiarum, & propterea vtimur pane in recto, dicentes, substantia quæ erat panis: quam substantiam Ambrosius per relatiuum substantiæ significauit, dicens, & sic quod erat panis, iam est corpus Christi: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi: non enim potest dici, quod ly quod erat panis, referat accidentia panis remanentia: quia illa non sunt corpus Christi: nec sunt mutata in corpus Christi, quorum vtrumque Ambros. dicit de eo, quod erat panis, scilicet quod erat panis, est corpus Christi, quia mutatum est in corpus Christi virtute sermonis Christi, hanc eodem modo sumptam substantiam saluator significauit, ac demonstrauit per ly hoc, dicens, hoc est corpus meum: est enim propriissimus sensus, hæc substantia est corpus meum, vt inferius amplius patebit.

Articvlvs IIII.

Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

Ad qvartvm sic ꝑceditur. Videtur quòd panis non possit conuerti in corpus Christi. Conuersio enim quædam mutatio est: sed in omni mutatione oportet esse subiectum, quod prius est in potentia, & postea est in actu: ut .n. dicitur 3. physic.† motus est actus existentis in potētia: non est autē dare aliquod subiectum substantiæ panis & corporis Christi: quia de ratione substantiæ est, quòd sit non in subiecto, ut dicitur in prædicamentis.* non ergo potest esse, quòd tota substātia panis conuertatur in corpus Christi.

H ¶ 2 Præt. Forma illius, in quod aliquid conuertitur, de nouo incipit esse in materia eius, quod in ipsum conuertitur: sicut cū aer conuertitur in ignem prius non existentem, forma ignis incipit de nouo esse in materia aeris: & similiter cū cibus conuertitur in hominē prius non existentē, forma hoīs incipit esse de nouo in materia cibi. si ergo panis cōuertitur in cor-

Infra art.6. cor.& art.8. cor.& ad 3. Et 4.dist.11. q.1.ar.1.q.2.ad 1.&q.3.ad 3. Et ar.3.q.1.p to. Et 4.cō. cap.6.& quol.5.art. 11.Et op.4 cap.8.Et 1. Cor.11.lec. 4.& lect.5. †lib.3.text. 6,tom.4. In c.de substant.10,1.

I ¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum quartum.*

Titulus intelligitur de conuersione substantiali, qua panis substantialiter sumptus transubstātiatur in corpus Christi: sic enim ecclesia intelligit conuersionem. Et propterea Auctor quærit, vtrum sit possibilis huiusmodi conuersio.

¶ In corpore articuli duo fiūt. Primo dicitur, quòd oportet ponere conuersionē. Secundo tractatur, qualis est ista conuersio.

¶ Quo ad primum, ex repetitione supradictorum, ac discussorum, concluditur conuersio. Quo ad secundum, duo de hac conuersione dicuntur. Primum est, quòd non est similis conuersionibus naturalibus: sed est oīno supernaturalis. Secūdū est, quòd sola dei virtute fit: & primum quidem auctoritatibus Ambro. & Chrysost. probat: secundum autem simul cum primo, ratione probat.

K ¶ Vbi scito, distingui cōuersionem in formalem & substantialem, & naturales appellari formales nō ea ratione, quia forma cōuertitur in formam: sed quia secundum deperditionē vnius formæ, & acquisitionem alterius dicitur totum categorematice conuerti in totum, vt cum dicimus, quòd aer conuersus est in ignem: conuersio autem substantialis appellatur, qua totū etiam syncategorematice conuertitur in totum, puta si aer sic etiam conuerteretur in ignem, quòd etiam partes essentiales aeris conuerterentur in partes essentiales ignis. Et talem esse hanc conuersionem Auctor ponens, hinc manifestat differentiam inter conuersionem istam & naturales, & ex differentia inter actum infinitum & actum finitum procedit ad probandum, quòd agens creatum, quia ex finito agit actu, ad solas formales conuersiones se extendit: deus autem quia ex infinito agit actu, ad totum ens se extendit, ac per hoc ad conuersionem substantialem. Et inde infertur, quòd hæc conuersio nec continetur sub genere naturalis motus seu mutationis, nec nomen aliarum suscipit proprie, sed nomine proprio vocari potest transubstantiatio: sic enim a sacro Concilio lateranen. sub Inno. III. appellatam legimus.

¶ Circa

¶ Circa hanc materiam aduerte, quòd Scotus in 11.d.4.q.3. reputans impossibilem conuersionem panis in corpus Christi præexistens, & manens secundum suum esse antiquum; triplicē imaginatur transubstantiationem. prima est, quæ iam dicta est. s. qua tota substantia conuertitur in totam substantiam præexistētem, ac manentem secundum esse antiquum. Secunda est, qua tota substantia sic conuertitur in aliā, ut alia producatur in esse, & hanc uocat Scotus transubstantiationē productiuā: quia per eam producitur terminus ad quem, & hæc potest subdiuidi in productiuam termini secundum esse substantiale, uel secundum esse accidentale: qualē posuit hic (ut diximus) Petrus de Pal. sine assertione tamē. Tertia ē adductiua termini ad quē illo ubi erat terminus a quo, & in hanc declinat Scot. In qua secundū ueritatem nulla est transubstantiatio, nulla conuersio: quia ponitur panem redigi in nihil, & sola uox cōuersionis & transubstantiationis cum ordine successionis corporis Christi in loco panis affirmatur. Relicta autem transubstantiatione productiua, tamquā non habente in hoc sacramento locū, nititur Sco. probare primam esse impossibilem, & deinde tertiā esse rationabilē. Arguit igitur ad impossibilitatē transubstantiationis primæ, quā credimus uere in hoc sacramēto saluari: nihil est terminus nouæ actionis proprie dictæ, nisi per illā actionē accipiat esse substātiale uel accidētale, ꝭm ꝙ est formalis terminus illius actionis: sed corpus Christi præexistens, &c. nullū esse accipit in sua substantia per huiusmodi transubstantiationē, ergo corpus Christi secundū suā substantiā nō est terminus nouæ actionis transubstātiatiuę panis ī ipsum. Minor supponitur clara. Maior uero probatur dupliciter. Primo, quia si nullū esse accipit per illā, non uidetur intelligibile, quomodo sit ibi aliquid terminās realem actionem substantialē, &c. Secundo quia etiam filius dei terminans æternam generationem, per illam accipit esse, & personam esse, & deum esse. Tertiam autem transubstātiationē probabilem esse in proposito probat: quia eo modo terminus prior conuertitur in terminū posteriorem, quo terminus posterior succedit termino priori: sed terminus posterior, idest, Christi corpus, non succedit secundum esse simpliciter, sed secnudum esse præsens hic termino priori, id est, pani præexistenti. ergo nec panis conuertitur, nec transit in corpus Christi, nisi secundum esse hic præsens pani præexistenti.

¶ Pro solutione harum obiectionum, & ampliori notitia tā occulti mysterij, duo prælibanda sunt, alterū ex philosophia, alterum ex Ambros. Ex physicis siquidem habemus, quòd cū de substantiali mutatione inter positiuos terminos est sermo, ipsum instans mutationis, in quo substantialis mutatio simul fit, & facta est, est primum esse termini ad quem, & primum non esse termini a quo. uerbi gratia, cum aer conuertitur in ignem, instans illud, in quo ignis simul fit & factus est, est primū esse ignis: quia ignis tunc est & immediate ante illud tunc non erat, & est primum non esse aeris: quia aer tunc non est, & immediate ante illud tunc erat. A diuo autem Ambrosio superius relata habemus uerba. s. quod erat panis ante cōsecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturā mutat, &c. Ex his enim simul iunctis & perspicaciter consideratis, habemus actionem transubstantiatiuam circa panem uersari, & in panem terminari, hoc modo uidelicet, quòd in instanti conuersionis panis in corpus Christi, quod erat panis ut sic, id est, secundum esse panis, habet rationem termini a quo, & rursus quod erat panis, quod iam est corpus Christi, ut incipiens esse corpus Christi, habet rationem termini ad quem, ita quòd terminus ad quem, non est corpus Christi absolute, sed hoc quod erat panis esse corpus Christi, ut patet exponendo pro illo instanti, quo ista transubstātiatio simul fit, & facta est. Ex falsitate siquidem istius, corpus Christi nunc est & immediate ante hoc non erat, habetur ꝙ corpus Christi absolute non est terminus huius transubstantiatio-

Li.1.tex.41 & seq.to.2.

pus Christi, necesse est quòd forma corporis Christi, de nouo incipiat esse in materia panis; quod est falsum. non ergo panis conuertitur in substantiā corporis Christi.

¶ 3 Præt. Ea quæ sunt secundū se diuersa, numquam vnum eorū fit alterū: sicut albedo numquā fit nigredo, sed subiectū albedinis fit subiectū nigredinis, vt dr̄ 1.* Physico. sed sicut duę formæ cōtrariæ: sunt secundum se diuersæ (vtpote principia formalis differentiæ existentes) ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diuersæ, vtpote existentes principia materialis distinctionis. Ergo non potest esse, quòd hæc materia panis fiat hæc materia qua indiuiduatur corpus Christi. Et ita nō potest esse, quòd substantia huius panis cōuertatur in substantiam corporis Christi.

Sed contra est, quòd † Euse. emiss. dicit, Nouum tibi & impossibile esse non debet, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur.

Refertur de cons. d. 2. c. Quia corpus assumptū in med.

Respon. Dicendum quòd, sicut supra dictum est* cum in hoc
B sacramento sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de nouo per motum localem: cum etiam nec corpus Christi sit ibi sicut in loco (vt ex dictis patet*) necesse est dicere quòd incipiat ibi esse per conuersionem substantiæ panis in ipsum: hæc tamen conuersio nō est similis conuersionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola dei virtute effecta. Vnde

Ar. 1. huius quæst.

Ar. 2. huius quæst.

A nis: ex eo autem quòd ista est uera, hoc quod erat panis, nunc est corpus Christi, & immediate ante hoc, quod erat panis, non erat corpus Christi manifeste habetur, quòd terminus ad quē actionis & mutationis huius est hoc, quod erat panis, esse de nouo corpus Christi: sicut ex ueritate istius alteri9, scilicet hoc quod erat panis, nunc non est panis, & immediate ante erat panis, habetur terminum a quo esse hoc, quod erat panis sub esse panis. Vbi uidere potes, in eo quod est panis ante consecrationem, efficaciam habere cōsecrationem seu diuinam actionem, quantum ad uim utriusq; termini, scilicet a quo & ad quem: quoniam actio conuersiua acquirit ei, quod erat panis esse corpus Christi, conuertendo id in corpus Christi, & ad hoc cōcomitatur deperditio termini a quo, dū quod simul conuertitur & conuersum est in corpus Christi, desinit esse panis. Et hinc suspiciendo coniicere potes, quòd non oportet propter nouā
C hanc actionem mutationem aliquam effici in substantia corporis Christi: quia quod erat panis de nouo est corpus Christi, non per mutationem corporis Christi, sed per mutationem panis in corpus Christi. Et ad ampliorem fidelium intellectuum consolationem, habemus non solum dictas enuntiationes nouiter ueras quasi se tenentes ex parte panis: sed habemus redundantem seu resultantem aliam propositionem nouiter ueram, quasi ex parte corporis Christi: est enim de nouo uera hæc, scilicet, corpus Christi est id quod erat panis. Nec hanc ego somniaui, sed ex propositione diui Ambros. per conuersionem simplicem illam habemus: dicente enim Ambros. quod erat panis, est corpus Christi, infertur optime per conuersionem simplicem, ergo corpus Christi est quod erat panis. & similiter sequitur, consequenter loquendo, quòd corpus Christi est quod erat iste panis. Quo fit, ut admirabilem ueritatem nouam in Christi corpore ex hoc sacramento fateamur. Nam ante institutionem huius sacramenti ista erat falsa, corpus Christi est quod erat panis: quia sua conuertens erat falsa, quod erat panis, est corpus Christi: post con-
D secrationem uero corporis Christi fuerunt ambæ ueræ. Et similiter in qualibet, quæ quotidie fit, consecratione hostiæ in missa, consecratione facta, ambæ istæ nouiter sunt ueræ, quod erat iste panis, est corpus Christi, & corpus Christi est, quod erat iste panis. Nec quæras a me ulteriorem modum quomodo fiat istud, sed satis sit supposita ueræ transubstantiationis fide, qua panis in corpus Christi immutatum mutatur, uidere nos ueritatem dictarum enuntiationum.

¶ Ex his autem ad Scoti rationem contra possibilitatem huius conuersionis dicitur, argumentum supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolute esse terminum actionis seu mutationis huius: terminatur .n. tā mutatio quàm actio, ut ad terminū ad quē, & qui fit ad hoc, quod erat panis, esse corpus Christi: hoc enim de nouo fit, & est per actionem istam conuersiuam panis in corpus Christi.

¶ Vnde concessa maiore, ad minorem dicendum est, quòd male
E assumit, aut supponit corpus Christi absolute esse terminū actionis, ut patet ex dictis. Nec obstat quòd sæpissime dicitur & repetitur infinities, quòd hæc conuersio habet panem pro termino a quo, & corpus Christi pro termino ad quem: quoniam breuitatis causa hos terminos absolute proferimus: cum grano tamen salis ab eruditis intelligendos, ut exposuimus.

¶ Ad rationem Scoti pro transubstantiatione adductiua, facile respondetur negando minorem: quoniam corpus Christi succedit pani, & secundum esse simpliciter, id est, substantiale, & secundum esse hic, id est, sub accidentibus panis: sed non est mirum de arguente: quoniam sola voce dicens conuersionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, consequenter assumit, quòd corpus Christi non succedit pani, secundum esse simpliciter, cum secundum veritatem substantia corporis Christi sit id, quod erat panis; & per hoc sit vbi erat panis, id est,

In li. de his qui mysteriis initiantur c. 9. parum a med. to. 4

†Ambrosius dicit in lib. de Sacramenti, Liquet quòd præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est: quid ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse dominus Iesus partus ex Virgine? Et super illud Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum vobis, scilicet de hoc sacramento, spiritus & vita sunt, dicit * Chrysost. idest spiritualia sunt, nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate, quæ in terra, & à legibus, quæ hic positæ sunt. Manifestum est enim, quòd omne agens agit inquantum est actu. Quodlibet autem agens creatum est determinatum in suo actu, cum sit determinati generis, & speciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatum actũ:

Hom. 46. in Io. nõ multũ ante medium to. 3

G determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali, est per eius formam: unde nullum agens naturale seu creatum potest agere nisi ad immutationem formæ, & propter hoc, omnis conuersio, quæ fit secundum leges naturæ, est formalis. Sed Deus est actus infinitus (vt in prima parte habitum est) vnde eius actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solum potest perficere conuersionem formalem, vt scilicet diuersæ formæ sibi in eodem subiecto succedant: sed conuersionem totius entis, vt scilicet tota substantia huius conuertatur in totam substantiam illius. et hoc agitur diuina virtute ĩ hoc sacramento: nam tota substantia panis conuertitur in totam substãtiam corporis Christi, & tota substantia vini, in totam substantiam sanguinis Christi. unde hæc conuersio non est formalis, sed substãtialis: nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine, potest dici transubstãtiatio.

B Ad primum ergo dicendum, quòd obiectio procedit de mutatione formali: quia formæ proprium est in materia vel subiecto esse: non autem habet

continetur sub accidentibus, quæ continebant panem, ut sæpe inducta decretalis lateranensis cum doctrina concilii florentini testatur.

¶ Nec obstat dictis quòd Auctor in 4. senten. distinct. 11. quæstio. 1. articul. 4. uidetur locare huiusmodi propositiones, quibus usi sumus, inter improprias. Nam dupliciter potest iudicari, & examinari propositio ista, quod erat panis, est corpus Christi: primo ad exprimendam conuersionem hanc: secundo, ad exprimendum conuersionis huius proprios terminos. Et si quidem ad exprimendum mutationem, quæ est conuersio assumatur, infra latitudinem generis mutationis intelligenda ẽ & propterea ly quod, sonat subiectum unũ, & idem sub duobus successiue terminis, scilicet pane, & corpore Christi manere, quod in proposito non nisi metaphoricæ, aut ratione accidentium remanentium uerificatur, & sic ab Auctore inter improprias computatur ibidem, ubi de conuersione loquitur. Si uero hæc propositio ad exprimendos terminos conuersionis huius assumatur, tunc propositio est, & uera & propria. Et quòd sit uera, patet ex ipsa eius expositione, qua Auctor eam ibi in responsione ad primum exponit de ipsis terminis dicens, uerbum Ambrosi est exponendum, quod erat panis est corpus Christi, id est, quod est sub speciebus panis, primo fuit panis, & postea corpus Christi: ubi uides Auctorem exponendo, asserere de ly quod est sub specie panis prius fuisse panem, & postea corpus Christi: nihil enim aliud significat Ambrosii propositio de terminis conuersionis intellecta dicendo, quod erat panis, est corpus Christi, ut patet intuenti. quòd autem sit propria, & hinc patet: quia expositio ab auctore data est propria, & ex ratione probatur: quia ly quod est relatiuum, identitatis substantiæ, & sufficienter refert eandem substãtiam, referendo substantiam eandem sine qualitate: sic enim contingit in proposito: illud enim idem refert ly quod dicendo, quod erat panis est corpus Christi: quod demonstratur per ly hoc, dicendo, hoc est corpus meum. Stant ergo solida & proprie dicta, quæ ex Ambrosio diximus, quoniam ad terminos conuersionis exprimendos usi sumus auctoritate dicta, & ad hoc idem Ambrosius ad literam loquutus est, ut patet eius textum intuenti.

¶ In responsione ad tertium aduerte dici in illa duo, scilicet rationem conuertibilitatis totalis (de qua est sermo) unius rei in aliam, & modum, quo fit huiusmodi conuersio. Et quoniam eximia ac latentia sunt hæc, nec ab omnibus concessa, primo declaranda sunt ambo: deinde conferendum est primum cum aliorum opinionibus. Ratio igitur conuertibilitatis assignatur in litera communicatio in natura entis: modus autem subditur, & est, quòd potest actor entis id quod est entitatis in una re, conuertere in id, quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab ea distinguebatur: ubi circa rationem conuertibilitatis, docilis esto interpres, plures uitando errores ex illo uerbo, communis natura entis. Errares primo, si per communem naturam entis intelligeres ens communissime sumptum commune deo & creaturis, & manifesta esset erroris ratio: quia hinc sequeretur, conuertibilitatem etiã posse esse inter rem creatam & increatam: quia communis est eis huiusmodi natura entis, quod constat non solum esse falsum, sed fatuum. Errares quoque, si per communem entis naturam intelligeres gradum aliquem seu naturam aliquam, supra specificas genericasque rerum naturas. Nam ut dicitur 4. Metaphysic. idem est homo, & ens homo, & sic de aliis: non enim se habent ens & homo, sicut animal, & homo: nam animal, & homo duas formaliter naturas significant, scilicet rationalitatis, & animalitatis: ens autem & homo unam tantum naturam significant, eam scilicet, quam significat homo, & non aliam. Sed hoc metaphysico relinquentes negotio (quoniam ad propositum non refert utro modo dixeris) dicimus, quòd per naturam entis intelligit Auctor ens commune solis creaturis, quod

E nomine naturæ in litera appellatum est, quia huiusmodi ens secundũ Auctoris doctrinã secundũ naturas generũ & specierũ definitur. Et per hoc differt ab ente increato, in quo esse non definitur natura aliqua, sed ipsum esse in se ipso subsistens uocatur natura dei, & deitas, & deus. Est igitur ratio conuertibilitatis totius unius rei in totam alteram rem, communicatio earum in natura entis communis omnibus creaturis tantum. & hinc habes secundum Auctorẽ, quòd secundum totalem conuersionem quælibet creatura potest per diuinam omnipotentiam conuerti in quamcumque aliam creaturam, quia creaturis omnibus communis est huiusmodi entis natura.

¶ Circa modũ quoque conuersionis, cautum oportet esse lectorem. Erraretur siquidem primo, si intelligeretur, per modum diuisionis seu separationis unius naturæ ab altera, sicut animalitas separatur a rationalitate, dum fit animal sine ratione. Et similiter erraretur, si intelligeretur per modum abstra-
H ctionis: sicut res una, & eadem secundum priorem rationem abstrahit a seipsa secundum rationem posteriorem: sicut color albus inquantum color, abstrahit a seipso, inquantum albus. Et patet ratio erroris utrobique ex hoc, quòd neutro modo panis conuerteretur in corpus Christi: sed sola natura entis inuenta in pane, conuerteretur in corpus Christi, formaliter loquendo.

¶ Contrariatur etiam directe intento hic sensus, quoniam directe intentum ab Auctore est, quòd totum conuertatur in totum, & non quòd una res aut una natura sub una ratione tantum conuertatur in aliam. Hæc enim interpretatio ad hoc tandem tendit, quòd conuertibilitas rerum est secundum id in quo communicant, & non secundum ea in quibus differunt, quod contrariatur non solum Auctoris, sed fidei doctrinæ, asserenti panem conuerti in corpus Christi, & non solum entitatem panis in entitatem corporis Christi conuerti, sed panem conuer-
I ti in corpus Christi. unde literæ uerba quæ superficie tenus fauere uidentur dicto reprobato sensui, dum sonant, id quod est entitatis in una re, potest actor entis conuertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, intelligenda sunt sic, ut tota res, puta panis, conuertatur in totam rem puta corpus Christi: hoc enim important illa uerba, id quod est entitatis in una, in id quod est entitatis in altera, nam tota res est entitatis in una, & tota res est entitatis in altera: quod autem subditur, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, proculdubio ad differentiam proprii distinctiui a communi natura entis subiunctum est. Sed huiusmodi differentia non consistit in hoc, quòd entitas rei, puta panis, conuertatur in entitatem alterius rei, puta corporis Christi, panis uero proprium constitutiuum per quod specie distinguitur ab altera re (puta corpore Christi) non conuertatur in alteram rem, puta corpus Christi, sed tollatur non conseruando ipsum in esse.
K Sed consistit huiusmodi differentia in hoc, quòd dum tota res, quæ est panis, conuertitur in corpus Christi, formalis ratio naturæ entis saluatur: formalis uero ratio proprii constitutiui, & distinctiui panis non saluatur. post conuersionẽ enim panis in corpus Christi, panis entitas conuersa entitas quædam est, panis uero conuersus panis non est, sic enim uerificatur quòd fit conuersio entitatis in entitatem, sublato eo, per quod distinguebatur: perinde est enim ac si dictum fuisset, quòd conuersio fit per totius quidem rei conuersionẽ in totam rem alteram, sed inter rationes seu cõditiones substãtiales cõmunes, uel proprias disparitas est: quia res cõuersa sic secundũ cõmunia quasi saluat, ꝙ iterũ suscipit eorundẽ prædicationẽ, secundũ uero propria non subdit eorũdẽ prædicationẽ. Hoc .n. modo intelligitur sublatũ id ꝑ quod distinguebatur, & totam rẽ conuerti in totam rem, ita quòd nihil eius secundum se remaneat, aut in nihilum decidat.

¶ Et si instetur, quòd si tota res totaliter conuertitur in totam aliam rem frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis distinctiuis rerum, &c. respondetur: non frustra, sed utiliter Auctorem laborasse ad reddendam rationem conuertibilitatis totalis super naturalis proportionaliter ad rationem conuersionis substantialis naturalis. Dupliciter siquidem naturali conuersione inuenta (scilicet, uel per modum generationis, sicut cum aer conuertitur in nouũ ignem: uel per modum aggenerationis, sicut cum alimẽtum conuertitur in substantiam eius quod nutritur) communis ratio utriusq; conuersioni est conuenientia in materia & differẽtia in formis, quibus fiebat distinctio, & in ipsa cõuersione materia utrobique remanet, & forma rei quæ conuertitur nõ remanet: unde ut ꝓportionaliter de totali conuersione doctrina traderetur, posuit Auctor in conuertibilibus huiusmodi naturam entis in qua conuenirent, & constitutiua specifica, quibus distinguuntur, & rursus posuit naturam in qua res, quæ conuertitur, communicat cũ altera, remanere in illa altera, non in seipsa: quia sic non conuerteretur in altera rem, sed in sibi simile. Et propterea dicitur saluari rationem formalem eius, specificum autem distinctiuum ita conuerti, quòd nec in se nec in suo simili remaneat, & propterea auferri dicitur, & non saluari secundum suam rationem formalem.

¶ Duplex propterea necessitas doctrinæ huius fuit: altera, ut conuersio super naturalis proportionalis conuersionibus naturalibus sit monstrata: altera, ut intellectus noster ex naturalibus conuersionibus quas nouit, manuducatur ad supernaturalia, &, si non penetranda, saltem cogitanda, ut non impossibilia existimentur. Et hæc pro expositione literæ sint dicta.

¶ Conferendo autem Auctoris rationem de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quamcumque aliam, occurrũt Petrus de Pal. ambiguus & Durandus obstans manifeste in quæst. 2. distinct. 11 dupliciter, scilicet soluendo rationem Auctoris, & arguendo contra dictam positionem.

¶ Ratio igitur Auctoris (scilicet agens uirtutis infinitæ, quod habet actionem in totum ens, potest conuertere, &cet.) soluitur a Durand. dicente quòd ex hoc non potest conuertere nisi communicantia in materia, ratione cuius unum potest dici manere in altero.

¶ Contra positionem autem arguit multipliciter: primo. Conuersum manet in eo, in quod conuersum est. ergo non possunt inuicem cõuerti nisi cõmunicantia in materia. Antecedens probatur: quia per hoc differt conuersio ab annihilatione. Consequentia etiam probatur ex eo, quòd non manet in eo actu: quia tunc non esset conuersum. ergo manet in eo in potentia non actiua, sed passiua. Hæc autem est potentia materiæ.

¶ Secundo, absurdum est angelum conuerti in lapidem, aut ecõtra, nisi diceretur illa absurditas ab antiquo reprobata, quòd vna natura posset fieri alia, puta quòd albedo possit fieri nigredo, qđ implicat contradictionem in omnibus naturis contrariis siue disparatis.

¶ Tertio, si unus angelus posset conuerti in alium sequeretur, ꝙ angelus posset desinere esse sine annihilatione: scilicet per cõuersionem in alium, consequens est falsum: quia angelus non potest incipere esse nisi per creationem. igitur nec potest desinere esse nisi per annihilationem.

¶ Arguitur quarto auctoritate Augu. 7. super Genes. dicentis, ꝙ corpus posse mutari in spiritum aut naturam incorpoream, nec aliquos sensisse scio, nec fides habet.

¶ Quinto auctoritate Boet. in libro. de duab. natur. & una persona Christi dicentis, illa sola inter se transmutari possunt, quæ habent unius materiæ communem substantiam.

¶ Deinde idem Durandus in q. 3. arguit specialiter contra conuersionẽ materiæ in materiam, quam Auctor in hac litera ponit. Arguit autem sic: si materia cõuerteretur in materiã ꝙ cõuersio fieret per hoc, materia desineret esse in se, & esset in suo simili. s. in materia alterius, in quam conuersa dicitur: sed hoc nõ potest dici: quia sic conuersio non differret ab annihilatione: nam annihilata materia in aliquo, nihilominus remanet similis materia in alio sine aliqua conuersione. Et rursus sequeretur secundum hoc, quòd non diceretur materia unius magis conuerti in materiam alicuius determinati, quàm in materiam cuiuscumque alterius, quia quælibet est similis cuilibet.

A ¶ Demum arguit Duran. idem, ibidem contra modum cõuersionis in litera positum, scilicet quod totum conuertitur in totum: ita quòd materia in materiam, & forma in formam cõuertũtur. Primo, quia ex hac positione sequitur substantiam panis uere annihilari. Et probatur sequela. Primo: quia id quod prius fuit aliquid, & postea est nihil, est uere annihilatum: sed secundum hũc cõuersionis modum substãtia panis ante cõsecrationem fuit aliquid, & post consecrationẽ est nihil. ergo substãtia panis est, uere annihilata. Maior patet ex ratione terminorũ. Minor probatur: quia id quod nõ est aliqd in se uel ĩ alio, est nihil: sed substantia panis post consecrationem non est aliquid in se (ut patet) nec in alio. s. corpore Christi quia nihil plus est in corpore Christi, quàm ante. Secundo, quia si in corruptione materia desineret esse, quemadmodũ & forma, iã non esset corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo cõuersionis tam materia quã forma panis desinit esse. ergo est uera annihilatio. Tertio, Si remanente corpore Christi immutato rediret eadem substantia panis, oporteret panem illum creari, quia de nihilo fieret, quia non de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia substantia fieret. ergo si præ existente corpore Christi & nihil de substantia panis in eo remanente panis desinat esse (ut in
C proposito ponitur) uere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo, ꝙ eodẽ modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem annihilationis, & terminus a quo creationis: ac per hoc sicut corpꝰ Christi redeunte pane per creationem non impedit ueram creationem, ita idem Christi corpus desinente pane, ita ꝙ nihil eius maneat in se aut Christi corpore, non impedit quin sit uera annihilatio. Vnde infert Duran. ꝙ duobus existentibus modis cõuersionis in præexistens (. s. per modũ quo alimentum conuertitur in id quod alitur, & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet quo totũ conuertitur in totũ præexistens, modo superius expresso) nec unus istorũ ꝑ ecclesiam sit magis approbatus aut reprobatus quàm alius: uidetur probabiliter ꝙ ille modus, qui ẽ possibilis, & intelligibilis esset eligendus & tenendus. Ad horum euidentiam non oportet alia iacere fundamenta: sed si superius dicta recolantur, omnia ferre patent si consideretur enim differentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id qđ fuit aliquid esse illud aliud, elucescet solutio modi. Imaginatur Durand. & male, oportere conuersum manere in eo, quod est conuersum,
D cum secundum ueritatem conuersum non, maneat in eo in quod est conuersum: sed est ipsum, in quod est conuersum, & propterea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi: sed id quod erat panis, est corpus Christi.

¶ Vnde singillatim respondẽdo, confutatur solutio ad rationem Auctoris Duran. allata: quoniã innititur huic falso fundamento, Conuersum oportet manere in eo in quod conuertitur. Et in hoc quoq; peccat primum argumentum cõtra positionẽ, Auctoris. nã hoc falsum assumit pro antecedente. Et ad probationem eius respondetur falsissimum esse. quòd per hoc conuersio differat ab annihilatione; differt enim ab illa per hoc: quòd id quod erat panis: est corpus Christi.

¶ Ad secundum dr̃, ꝙ licet sit secundũ naturalẽ potentiã absurdum, angelũ posse cõuerti in lapidem, aut econtra: non est tamẽ absurdum secundum potentiam obediẽtiæ ad diuinam omnipotentiam. Et licet optime sit reprobatum, albedinem fieri nigredinẽ, sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi, nõ ta-
E men reprobatum est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam conuerti in nigredinem. non enim implicat cõtradictionẽ, & similiter panis potest conuerti in corpus Christi.

¶ Ad tertiũ dr̃ concedendo, quòd angelus possit desinere esse sine annihilatione per conuersionem in alium. Et cum obiicitur, ꝙ non potest incipere esse nisi per creationẽ, rñdet ꝙ si ly põt, attenditur secundũ potentiã ordinariam, uerũ est, quia modus incipiendi per creationem est tãquã naturalis modus, quo incipit esse angelus, cui responderet annihilatio si tamquã naturali modo perderet esse. Verũ sicut supernaturaliter potest perdere esse per conuersionẽ in aliam creatura, nõ uideo quare supernaturaliter nõ possit incipere esse per conuersionẽ alterius in ipsũ non præexistẽtẽ, sed acquirentẽ esse, Et moueor ad hoc, quia facilius uidetur conuertere vnam creaturã in aliã nõ præexistentẽ & acquirentem esse, quam in eandem præexistentem. Vnde non

Universidad de Deusto
Biblioteca

admittitur ultimo assumptum a Duran. in hoc argumẽto, quod si admittendum putas tamquam impertinens, nega sequelã ad præsentem difficultatem pertinentem.

¶ Ad quartum & quintum simul dicitur, quòd tam Aug. quàm Boet. de mutationibus naturalibus, & quæ de facto secundũ fidẽ fiunt, loquuntur: nos autem loquimur secundum diuinæ omnipotentiæ amplitudinem.

¶ Ad obiecta deinde eiusdem contra conuersionem materiæ in materiam, respondetur communicando in uocabulis cum arguente, quòd remanere in suo simili contingit dupliciter, uel per solam similis remansionem, uel per remansionem similis sic, quòd ẽ quod erat reliquum. Et in conuersione quidem de qua est sermo, materia cõuersa remanet in suo simili secundo modo: quia materia corporis Christi est, quod erat materia panis: arguens uero accipit remanere in suo simili primo modo, secundum quem procedere consequentias, & non secundũ alterum modum, clare patet.

¶ Ad obiecta demũ eiusdem Durã. in q. 3. contra modũ conuersionis iam declaratę negatur sequela annihilationis. Et ad primam probationem, dicitur quòd plus requiritur ad ueritatẽ maioris, scilicet quòd id quod fuit res illa, postea sit nihil, quod in proposito est falsum: quia licet panis ante consecrationem fuerit aliquid, & post consecrationem non sit aliquid, quia nõ est, quod tamen erat panis ante consecrationem, est post consecrationem aliquid, scilicet corpus Christi. Vel potes distinguere, maiorem dupliciter posse intelligi, scilicet cum præcisione uel sine præcisione. Et si quidem intelligatur cum præcisione, hoc est prædicendo a quocumque alio non significato per eum, dicit ꝙ propositio est uera, & patẽt ex ratione terminorum, sed non esset admittenda minor cum huiusmodi præcisione: si uero intelligatur absq; præcisione compossibilium cum ipsius ueritate, quamuis non significatorum per eam dicitur, quòd propositio potest esse, & uera & falsa: quia rem, puta panem, prius fuisse aliquid, & postea nihil, pluribus modis contingere potest: inter quos unus est per totalẽ conuersionem ipsius in corpus Christi, secundum quem modum falsa est propositio: quia quod erat panis, est corpus Christi. Et quia in minore exprimitur iste modus, ideo simpliciter maior est falsa.

¶ Ad secundũ negatur consequentia, qm̃ ut iã patet, plus requiritur ad annihilationem, quàm desinere esse materiam & formã: & potes ad utrumq; argumentum & similia altius respondere, dicendo, quòd esse nihil, non esse aliquid, desinere esse, & si quid huiusmodi significatur, contingit dupliciter. Vno modo per se, & sic uerificantur omnia assumpta: alio modo concomitãter ad cõuersionem in aliud, & sic omnia sunt falsa. Et quia in proposito panis concomitanter, ad conuersionẽ sui in corpus Christi non est aliquid, est nihil, desinit esse, & non per se est nihil, non est aliquid desinit esse, ideo non annihilatur: annihilatio enim per se est ad nihil, ad non aliquid, est ad non esse.

¶ Ad tertium negatur assumpta primo conditionalis, dicendo quòd si diuina omnipotentia restitueret eundem panem numero, posset forte dupliciter illum restituere, scilicet uel per modum creationis, uel per modum reconuersionis. Et si fieret per modum creationis, impertinentia sunt omnia quæ adducuntur: quia corpus Christi non esset terminus a quo creationis: quod tamen fuit terminus ad quem conuersionis, & si sic fieret essent ueræ ambæ istæ propositiones, hic panis est, & corpus Christi est, quod fuit iste panis. Si uero fieret per reconuersionem (ita quòd corpus Christi inquantum est quod erat panis, conuertere: tur in panem) tunc uerum esset, quòd panis qui fuerat, iterum est: sed non esset uera enuntiatio dicens corpus Christi est quod erat iste panis. Factus sum insipiens: sed Durandus me coegit.

Articvlvs V.

Vtrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis & uini, post conuersionem.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur ꝙ in hoc sacramento non remaneant accidentia panis, & uini. Remoto enim priori, remouetur & posterius: sed substantia est naturaliter prior accidente, vt probatur 7.† Metaph. Cum igitur facta consecratione, non remaneat substantia panis in hoc Sacramento, videtur, quòd nõ possint remanere accidentia eius.

¶ 2 Præter. In sacramento ueritatis non debet esse aliqua deceptio: sed per accidentia iudicamus de substantia. uidetur ergo quòd decipiatur humanum iudicium, si remanentibus accidẽtibus substantia panis non remaneat. nõ ergo hoc est cõueniens huic sacramento.

¶ 3 Præt. Quamuis fides nostra nõ sit subiecta rationi, non tamen est contra rationem, sed supra ipsam, ut in principio huius operis dictũ est.† Sed ratio nostra habet ortum a sensu. ergo fides nostra non debet esse contra sensum: est autem cõtra sensum, dum sensus iudicat esse panem, & fides credit esse substantiam corporis Christi. non ergo hoc est conueniens huic sacramento, quòd accidentia panis subiecta sensibus maneant, & substãtia panis non maneat.

¶ 4 Præt. Illud, quod manet cõuersione facta, uidetur esse subiectũ mutationis. si ergo accidentia panis manent cõuersione facta, uidetur quòd ipsa accidentia sint cõuersionis subiectum: quod est impossibile: nam accidentis non est accidẽs. non ergo in hoc sacramento debent remanere accidentia panis, & uini.

Sed contra est, quòd† Aug. dicit in lib. sent. Prosperi nos in specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est carnem, & sanguinem honoramus.

Respon. Dicendum, quòd sensu apparet, facta consecratione, omnia accidentia panis & uini remanere: quod quidem rationabiliter per diuinam prouidentiam fit. Primo quidem, quia non est consuetum hominibus, sed horribile carnem hominis comedere, & sanguinem bibere. & ideo proponuntur nobis caro, & sanguis Christi sumenda sub speciebus illorum, quæ frequẽtius in usum hominis ueniunt, scilicet panis & uini. Secundo, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideatur, si sub specie ꝓpria dominum nostrum manducemus. Tertio, ut dum inuisibiliter corpus & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd sicut dicitur in lib.† de causis, effectus plus dependet a causa prima quàm a causa secunda: & ideo uirtute dei, qui est causa prima omniũ, fieri potest, ut remaneãt posteriora, prioribus sublatis.

Ad 2m dicendum, ꝙ in hoc sacramẽto nulla est deceptio: sunt enim ibi secundum rei ueritatem accidentia, quæ sensibus diiudicantur: intellectus autem, cuius est proprium obiectum[d] substantia (ut dicitur in tertio de anima†) per fidem a deceptione præseruatur. et sic patet responsio ad tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

¶ Quocirca illata a Duran. de probabilitate suæ phantasiæ manifeste conuincũtur falsa ex decretali lateranen. de sum. Trinit. & fid. catho. firmiter credimus, cum dicitur, transubstãtiatis pane in corpus, et uino i sanguinem Christi. Constat enim quòd transubstantiatio importat aliud quàm unionem materiarũ, quã finxit Durandus, sicri sub forma corporis Christi: sonat namque apud omnes fideles mutationẽ quãdam panis in corpus Christi ineffabilem: ita quòd mutatione facta, corpus Christi est quod erat panis, & ubi erat panis: unde præstat cum uniuersali ecclesia in captiuitatem rediger intellectum in obsequiũ Christi, quàm contra Ambrosii præcepta naturæ uires, ordinem aut potentiam, in hoc mysterio quærere.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum quintum.*

In hoc art. & reliquis eiusdem 75.q. duo solum notanda occurrunt. Primum est in ar. 6. ad primum, ꝙ forma panis est forma substantialis, specie differens a pasta secundum Auctorem, dum dicit, ꝙ ars producit formam substantialem panis uirtute ignis, decoquẽtis materiam ex farina & aqua confectam.

¶ Persuadetur autem sic esse: quia ex fide tenemus conuersionem solius substantiæ panis in substantiam corporis Christi: si enim forma panis esset accidens, non per se, sed per aliud, scilicet subiectum, conuerteretur panis in corpus Christi. Et rursus nihil prohiberet facta consecratione remanere formam panis cum ceteris accidentibus remanentibus, quod constat esse falsum.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 6. ar. occurrit secundũ, quod est ex Scoto in 4. sen. d. 11. q. 3 contra hanc literam, ponentem formam panis conuerti in animam Christi, secundũ quòd dat esse corporeum. Arguitque dupliciter, si hostia consecrata a Christo in cœna, fuisset triduo mortis seruata, permansisset eadem res primo contenta sub hostia. ergo permansisset eadẽ forma corporis Christi constituens illud corpus: sed anima Christi non permansit in constituendo corpus illud: quia fuit separata a corpore. ergo conuersio non fuit facta in animam Christi. Omnia sunt clara. Et prima consequentia patet ex eo, quòd res primo contenta est corpus Christi.

¶ Præt. Conuersio realis debet fieri in rem realem, ut realem: sed anima intellectiua ut dat esse corporeum distinguendo contra esse animatum, nõ est quid reale ut reale, sed potius ut ratio, sicut commune non est aliquid præter singularia. ergo ista conuersio non est in animam Christi sub tali ratione.

¶ Ad hoc dicitur quòd quia corpus Christi unum & idem est quod continetur sub hostia, & quod est secundum se, eadem est sententia de idemtitate corporis Christi in rerum natura, & in sacramento: non enim oportet magis seruare idemtitatem corporis Christi in sacramento, quàm in rerum natura. Et propterea dicitur ad assumptam conditionalem, quòd res primo contenta fuisset in illo triduo eadem triplici idemtitate numerali, scilicet hypostatis, esse actualis existentiæ, & materiæ, & fuisset non eadẽ formaliter, sicut in rerũ natura corpꝰ Christi in illo triduo erat idẽ numero, hypostasi, existentia & materia, nõ aũt forma, quia forma cadaueris genita i morte Christi dabat tũc esse corporeũ. Et hoc est philosophiæ consentaneũ: immo ẽm illius principia necessariũ: quia corruptio unius est generatio alterius: nec min⁹ exercitatis in philosophia absurdũ uidebatur ponere formã cadaueris in corpore Chri: sicut nec absurdũ eis uideri debet, ꝙ oculi Christi mortui nõ erãt oculi nisi æquiuoce, & sic de aliis mẽbris similib⁹: nõ dedecẽt siquidem hæc Saluatorem nostrũ apud penetrãtes ꝙ dignatus est ẽt mori, & usq; ad resurrectionem suã pœnalitatibus finem nõ imponere, ut separatio animæ a corpore euidẽter testatur, durãs usq; ad dictã resurrectionem.

¶ Et si cõtra hãc responsionẽ obiiciat ex eodẽ Scoto in 7. q. d. 10. ꝙ sequeretur sub hostia seruata illo triduo non esse corpus Christi, quia nõ contenta fuisset sub hostia materia sola, quoniã materia cõtinet sub sacramento, ut pars totius, hoc est corporis, materia aũt sola nõ est pars corporis nec materia cũ anima Christi, qa erat separata ab illa, nec materia sub noua forma: quia sequerẽtur duo cõtradictoria. s. ꝙ materia haberet simul nouã formã, & non haberet illã, nã in esse naturæ haberet illã, & in sacramẽto non haberet illã, respondendũ est, ꝙ fuisset in illo triduo materia cũ fórma noua sub sacramento: ita quòd quia secũdũ ueritatẽ præsupposita unitate formæ in cõposito corpꝰ Christi in illo triduo constituebatur per nouã formam, ideo in sacramento continebatur corpus per nouã formam constitutũ. Et si insẽtur, quod in illam formam nũquam facta est conuersio, respondetur quòd sufficit fuisse factam conuersionẽ in corpus Christi re-

Ad 4m dicendum, quòd hæc conuersio non proprie habet[d] subiectum, ut dictum est, *sed tamen accidentia quæ remanent, habent aliquam similitudinem subiecti.

Articvlvs VI.

Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

Ad sextvm sic procedit. Videtur quòd facta consecratione, remaneat in hoc sacramẽto forma substantialis panis. Dictum est enim, * quòd facta consecratione, remanent accidentia: sed cum panis sit quoddam artificiale, etiam forma eius est accidens. ergo remanet facta consecratione.

¶ Præt. Forma corporis Christi est anima: dicit enim in secundo de anima,† quod anima est actus corporis physici, potentia uitam habẽtis: sed non potest dici, quòd forma substantialis panis cõuertatur in animam. ergo uidetur quòd remaneat facta consecratione.

¶ 3 Præt. Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius: sed illud, quod remanet in hoc sacramento, nutrit, et omnem operationem facit, quam faceret panis existens. ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento facta consecratione.

Sed contra, Forma substantialis panis est de substantia panis: sed substantia panis conuertitur in corpus Christi, sicut dictum est.* ergo forma substantialis panis non manet.

Respon. Dicẽdum, ꝙ quidam posuerunt, ꝙ facta consecratione non solum remanent accidẽtia panis, sed ẽt forma substantialis eius. Sed hoc esse nõ põt. Primo quidẽ, quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane conuertertur in corpus Christi, nisi sola materia, & ita sequeretur ꝙ non conuerteretur in corpus Chri totũ, sed ī eius materiã, quod repugnat formæ sacramenti, qua dr̃, hoc est corpus meũ. Secũdo, quia si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut a materia separata. Primum aũt esse nõ põt: quia si remaneret ī materia panis, tũc tota substantia panis remaneret, quod ẽ cõtra prædicta.† In alia autẽ materia remanere nõ posset: quia propria forma non est nisi in propria materia. si autẽ remaneret a materia separata, iam esset forma manens semper idẽ numero, per quãcũq; formam constituatur: quia semper remanet non solũ eadem materia, sed eadem hypostasis, & quod plus est, idẽ esse: nam noua forma non dedit nouum esse, sicut nec constituit nouam hypostasim. Et ista licet sint mirabilia, sunt tamẽ uera singulariter in Christo, et propterea corpus Christi in triduo propter diuersitatẽ formæ nõ nisi secundũ quid efficitur aliud: simpliciter. n. & absolute loquẽdo, remanet, & est semper idem numero. Vr̃ tamẽ, quòd noua illa forma, sicut aduentitie pertinet ad corpꝰ Christi, in supplemẽtũ leparatæ ad tẽpus propriæ animæ, ita potius concomitãter quàm ex ui sacramẽti noua illa forma cõtenta fuisset sub seruata tunc hostia.

¶ Ad secundũ dr̃, cõcedendo ꝙ terminus conuersionis est quid reale ut reale, & propterea negatur antimã dantẽ esse corporeum, ut sic esse rationẽ, aut minimã aliquã diminutionem realitatis sonare. Licet. n. distinctio ipsi⁹ dãtis esse corporeũ a seipsa dãte esse animatũ, sit ratio seu rationis ens: ipsa tamẽ tam dans esse corporeũ ut sic, quàm dãs esse animatũ, ut sic, non minus est realis vt realis, quàm si distingueretur a seipsa realiter: distinctio enim vel indistinctio huiusmodi per accidens se habẽt ad realitatem ipsius dantis hoc, & dantis illud.

¶ Et tu nouitie scito non referre ad fidei doctrinam, sed ad philosophicas opiniones, sic uel aliter sentire de identitate formali corporis Christi in triduo: tenentes enim unam tantum formam substantialem in composito (de quorum numero est Auctor) consequenter dicunt sic: opinantes autem esse plures formas substantiales in composito, aliter dicerent.

D.576. Ar.4 huius q.ad 1.& 2.

Inf.qu.77. arti.1.& 6. cor. Et 4.d. 11.q.1.ar.1 q.3. Et d.12. q.1 art.1.q. 3. cor. Et quol.9.ar.5 ad 3. Et 1. cor.11.lect. 4.fi.

*Art.præc.

†Li.2.tex 4 & 6.t.2

Ar.2.& 4. huius q.

Ar.8.huius quæst.

intelligibilis actu, & etiã intelligens: nam omnes formæ a materia separatæ, sunt tales. Tertio esset incõueniens huic sacramento: nam accidentia panis in hoc sacramento remanẽt, ut sub eis uideatur corpus Christi: non autem sub propria specie, sicut supra dictum est. † Et ideo dicendum est, quòd forma substantialis panis non remanet.

Art. præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidẽs, sed forma substantialis: sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam non producit ars uirtute propria sed uirtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, uirtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam.

AD 2^m dicendum, quòd anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, et esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis: conuertitur igitur forma panis [d] in formã corporis Christi, secundum quòd dat esse corporeum, non autem secundum quòd dat esse animatum tali anima.

D.577.

AD 3^m dicendum, quòd operationum panis, quędam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum, & tales operationes inueniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quæ remanent: quædam autem operationes consequuntur panem, uel ratione materiæ, sicut quòd conuertatur in aliquid, uel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quòd confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam uel materiam quæ remaneat: sed quia miraculose conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicetur. †

Q.77.ar.3.5.& 6

ARTICVLVS VII.

Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

Supra.ar.3.cor.& infra q.78.art.2.& 5.cor.& 4.dist.11.q.1.ar.2.cor.& ar.3.q.2.p totum. Et a cõtra c.73.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ista conuersio nõ fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. non ergo utrumq; est in eodem instanti, sed in duobus instantibus: sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. ergo oportet quòd hæc conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans quo est ibi panis, & primũ instans, quo est ibi corpus Christi.

¶ 2 Præt. In omni conuersione est fieri & factũ esse: sed hæc duo non sunt simul: quia quod fit, non est, quod autem factum est, iam est. ergo in hac conuersione est prius & posterius, & ita oportet quòd non sit instantanea, sed successiua.

Lib.4.ca.4. patũ a principio t.4.

¶ 3 Præt. * Amb. dicit in lib. de sacr. quòd istud sacramẽtum, Christi sermone conficitur: sed sermo Christi successiue profertur. ergo hæc conuersio fit successiue.

SED CONTRA est, quòd hæc conuersio perficitur uirtute infinita, cuius est subito operari.

RESPON. Dicendum, q̃ aliqua mutatio est instãtanea triplici ratione: uno quidem modo ex parte formę, quę est terminus mutationis: si. n. sit aliqua forma quæ recipiat magis & minus, successiue acquiritur subiecto, sicut sanitas. & ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est, quòd subito fit eius introductio in materia: alio modo ex parte subiecti, quod quandoq; successiue præparatur ad susceptionem formæ. et ideo aqua successiue calefit: quando uero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod est infinitæ uirtutis: unde statim potest materiam ad formã disponere: sicut dicitur Mar. 7. quòd cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim apertæ sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguæ eius. et his tribus rationibus hæc cõuersio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione nõ est aliquod [d] subiectum, quod successiue præparetur. tertio, quia agitur dei uirtute infinita.

D.576.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ quidã nõ simpliciter concedũt, q̃ inter quælibet duo instãtia sit tẽpus mediũ. Dicunt. n. q̃ hoc habet locũ in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundẽ motũ, non aũt in duob[o] instantibus, quæ referuntur ad diuersa: unde inter instans quod mensurat finem quietis, & aliud instãs qđ mensurat principium motus, non est tempus mediũ: sed in hoc decipiuntur, quia unitas temporis & instãtis, uel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundũ quoslibet motus, sed secundum primum motum cæli, qui est mensura omnis motus & quietis. et ideo alii hoc concedunt in tẽpore, quod mensurat motũ depẽdentẽ ex motu cæli. sunt aũt quidã motus, ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati, sicut in prima parte dictum est † de motibus angelorũ; unde inter duo instantia illis motibus respondentia, nõ est tẽpus medium: sed hoc nõ habet locũ in proposito, quia quãuis ista conuersio secundũ se nõ habeat ordinẽ ad motum cæli, consequitur tñ prolationem uerborum, quã necesse est motu cæli mensurari, & ideo necesse est inter quælibet duo instantia circa istam conuersionem signata, [a] esse tempus medium. quidam ergo dicunt, q̃ instans, in quo ultimo est panis, & instans in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt unum per comparationem ad tempus mensurans: sicut cum duæ lineæ se cõtingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, unum aut punctum ex parte loci cõtinentis: sed hoc non est simile, quia instans & tempus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & punctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. unde alii dicunt, q̃ est idem instans re, sed aliud ratione. sed secundum hoc sequeretur, q̃ realiter opposita essent simul, nam diuersitas rationis non uariat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, q̃ hæc conuersio (sicut dictum est †) perficitur per uerba Christi, quæ a sacerdote proferuntur, ita quòd ultimum instans prolationis uerborum, est primum instãs, in quo est in sacramẽto corpus Christi. in toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis, cuius temporis non est accipere aliquod instans, proximo præcedens ultimum, quia tempus non componitur ex instãtibus consequenter se habentibus, ut probatur 6.* Physi. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi, non est autem dare [d] ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, ut patet per Philosophum in 8. Physi. †

D.744.

Ad 2^m dicendum, quòd in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse: sicut simul est illuminari & illuminatum esse: dicitur enim in talibus factum esse, secundum quòd iam est: fieri autem, secundum quòd ante non fuit.

AD

In solutione ad 1. in illo arti.

AD 3^m dicendum, quòd ista conuersio (sicut dictum est *) fit in ultimo instanti prolationis uerborũ: tunc enim completur uerborum significatio, quæ est efficax in sacramentorum formis. & ideo nõ sequitur, quòd ista conuersio sit successiua.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

4.d.11.q.1.ar.4.

ADOCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non conuertitur: dicimus enim quòd ex albo fit nigrum, & quòd album fit nigrum. & licet dicamus quòd homo fiat niger, non tamen dicimus, quòd ex homine fiat nigrum, ut patet in 1. Physi. si ergo uerum est, quòd ex pane fiat corpus Christi, uerum erit dicere, quòd panis fiat corpus Christi, quod uidetur esse falsum: quia panis non est subiectũ factionis, sed magis est terminus. ergo nõ uere dicitur, quòd ex pane fiat corpus Christi.

¶ 2 Præt. Fieri terminatur ad esse uel ad factum esse: sed hæc numquam est uera, panis est corpus Christi, uel panis est factus corpus Christi, uel etiam, panis erit corpus Christi. ergo uidetur, quòd nec etiam hęc fit uera, ex pane fit corpus Christi.

¶ 3 Præt. Omne id, ex quo fit aliquid, cõuertitur in id, quod fit ex eo: sed hæc uidetur esse falsa, panis conuertitur in corpus Christi: quia hæc conuersio uidetur esse miraculosior, quàm creatio mundi, in qua tamẽ nõ dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. ergo uidetur quòd etiam hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

1.par.q.45. ar.3

¶ 4 Præt. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed hæc est falsa, panis potest esse corpus Christi. ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

Lib.4.ca.6. circa princ. tom.4

SED CONTRA est, quòd * Ambr. dicit in libro de sacramentis, ubi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi.

RESPON. Dicendum, quòd hæc conuersio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum trãsmutatione naturali, & quãtum ad aliquid, differt ab utroque. Est enim commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut post hoc sit hoc (in creatione enim est, esse post non esse, in hoc sacramẽto, corpus Christi post substantiã panis, in trãsmutatione naturali album post nigrum, uel ignis post aerem) & quòd prædicti termini non sint simul. Conuenit autem conuersio, de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neutra earum est aliquod commune subiectum utrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali. Conuenit uero hæc cõuersio cũ trãsmutatione naturali in duobus, licet non similiter. Primo quidem, quia in utraque unum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamẽ hoc accidit utrobiq;. nam in hoc sacramento tota substantia panis trãsit in totum corpus Christi, sed in transmutatione naturali materia unius suscipit formam alterius, priori forma deposita. Secundo, conueniunt in hoc, quòd utrobiq; remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmutatione naturali remanet eadem materia uel subiectum, in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia, & ex his potest accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus: quia enim in nullo prædictorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eorum potest unum extremum de alio prædicari per uerbum substantiuum præsentis temporis: non enim dicimus, non ens est ens, uel panis est corpus Christi, uel aer est ignis, uel album est nigrum: propter ordinem uero extremorũ possumus uti in omnibus hac præpositione ex, quæ ordinem designat: possumus enim uere & proprie dicere, quòd ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aere ignis, uel ex albo nigrum: quia uero in creatione unum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione uti uerbo conuersionis, ut dicamus, quòd non ens conuertitur in ens: quo tamen uerbo uti possumus in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali. sed quia in hoc sacramẽto tota substantia in totam substantiam mutatur: propter hoc, hæc conuersio proprie transubstantiatio uocatur. Rursus, quia huius conuersionis non est accipere aliquod subiectum, ea quæ uerificantur in conuersione naturali ratione subiecti, non sunt concedenda in hac conuersione, & primo quidem manifestum est, quòd potentia ad oppositum, consequitur subiectum, ratione cuius dicimus, quòd album potest esse nigrum, & aer potest esse ignis: licet hæc non sit ita propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, non enim albedo est pars eius: subiectum autem formæ aeris, est pars eius]. unde cum dicitur, aer potest esse ignis, uerificatur ratione partis per synecdochem: sed in hac conuersione, & similiter in creatione, quia nullum est subiectum, non dicitur quòd unum extremũ possit esse aliud, sicut quòd non ens possit esse ens, uel quòd panis possit esse corpus Christi, & eadem ratione non potest proprie dici, quòd de nõ ente fiat ens, uel quòd de pane fiat corpus Christi: quia hæc præpositio De, designat causam consubstantialẽ, quæ quidem consubstantialitas extremorum in transmutationibus naturalibus, attenditur penes conueniẽtiam in subiecto, & simili ratione non conceditur, quòd panis erit corpus Christi, uel quòd fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in creatione, quòd nõ ens erit ens, uel quòd non ens fiat ens: quia hic modus loquendi uerificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti: puta cum dicimus quòd album fit nigrum, uel album erit nigrum: quia tamen in hoc sacramento, facta conuersione aliquid idem manet, scilicet accidentia panis (ut supra dictum est *) secundum quandam similitudinem aliquæ harum locutionum possunt concedi, scilicet quòd panis sit corpus Christi, uel panis erit corpus Christi, uel de pane fit corpus Christi, ut nomine panis non intelligatur substantia panis, sed in uniuersali hoc, quod sub speciebus panis cõtinetur, sub quibus prius continetur substantia panis, & postea corpus Christi.

Ar.5.huius quæst.

In corp.ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, ex quo aliquid fit, quãdoque quidem importat simul subiectum cum uno extremorum transmutationis: sicut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam dici potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum: quãdoq; uero importat solum oppositum uel extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies: & sic non conceditur quòd hoc fiat illud, id est, quòd mane fiat dies, & ita etiam in proposito, licet proprie dicatur, quòd ex pane fiat corpus Christi: non tamen proprie dicitur, q̃ panis fiat corpus Christi, nisi secundum quandam similitudinem, ut dictum est *.

Ad 2^m dicendum, quòd illud, ex quo fit aliquid, quandoq; erit illud propter subiectum quod importatur, & ideo cum huius conuersionis non sit aliquod subiectum, non est similis ratio.

D.576.

Ad 3^m dicendum, quòd in hac cõuersione sunt plura difficilia quàm in creatione, in qua hoc solum difficile est, quòd aliquid fit ex nihilo, quod tamẽ pertinet ad proprium modum productionis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit: sed in hac conuersione non solum est difficile, quòd hoc totum conuertitur in illud totum, ita quòd nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causæ) sed etiam habet hoc difficile, quòd accidentia remaneant corrupta substantia, & multa alia, de quibus in sequentibus agetur: *tamen uerbum cõuersionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est.*

Q.77. In corp.ar.

Ad 4^m dicendum, quòd sicut dictum est, potentia pertinet ad subiectum, quod non est accipere in hac conuersione, & ideo non conceditur, quòd panis possit esse corpus Christi: non enim hæc conuersio fit per potentiam passiuam creaturæ, sed per solam potentiã actiuam creatoris.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum primum.*

IN titulo 1. ar. ly totus Christus, importat eius diuinitatem & humanitatẽ, animam & corpus, partesq; corporis omnes.

¶ In corpore eiusdẽ arti. dubium occurrit ex Durã. in 4 sen. distinct. 10. q. 2. cõtra hanc propositionem cõmunẽ arguẽte. s. si aliqua duo sũt realiter coniũcta, ubicumq; est unum realiter, oportet & reliquum esse. Soluit. n. primo eam, dicens esse ueram de existẽtia in loco localiter: non autem de existẽtia in loco alicubi per habitudinẽ præsentiæ, qualiter contingit in proposito. Et ratio est: quia duorũ realiter coniũctorũ, potest alterũ habitudinẽ habere p̃sentiæ ad aliquid, & reliquũ non habere illã. Affert deinde instantiã: quia corpori Christi coniunctũ realiter est de facto esse in cælo, & tamen illud esse in cęlo non est sub hoc sacramento etiã concomitanter.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ aliud est, loqui de habitudine in communi, & aliud est loqui de habitudine tali, puta contenti ad continens: licet enim duorum coniũctorum realiter, unũ possit habere habitudinem ad aliquid, & reliquum non, tamen non potest unũ eorum habere habitudinem contenti ad continens &, reliquum non. Et quia de tali habitudine est præsens sermo (quoniam credimus Christum ueraciter contineri sub specie panis) ideo solida stat communis propositio assumpta in litera & uera non solum de existentia alicubi localiter: sed etiam de existentia reali sacramentaliter, quam significamus per contineri sub sacramento.

¶ Ad instantiam autem dicitur, quòd propositio dicta ab omnibus intelligitur de his q̃ insunt Christo absolute & non per respectũ ad extrinsecum, de quorũ numero est esse in loco. Et hanc limitationẽ subintellectam explicat inferius Auctor in art. 5. ad tertium.

¶ In eodem art. in responsione ad tertiũ, nota nouitate nouos terminos, scilicet per modum substantiæ, per modum quantitatis: et aduerte pro hoc loco & pro arti. 3. & 4. specialiter, ne oporteat idem sæpius repetere, tria haberi in litera ab Auctore de istis modis. Primum attribuitur modo substantiæ, quòd propria totalitas substantiæ cõtinetur indifferenter in parua, uel in magna quantitate, & per hoc intellige quoque suum oppositum, scilicet quòd modo quantitatis attribuitur, ꝙ totalitas quantitatiua non cõtinetur indifferenter in parua uel in magna quantitate, sed præcise in æquali. Secundum, quod explicatur in arti. 3. est, quòd modo substantiæ attribuitur, quòd natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionũ sub quibus continetur, & per oppositum intellige attribui modo quãtitatis, quòd tota quãtitas non est sub qualibet parte dimẽsionum loci sub quibus continetur. Tertium explicatiuum vtriusque, quod in ar. 4. ad primum ponitur, est quòd modo substantiæ attribuitur, ꝙ eius natura est tota in toto & tota in qualibet parte, & per oppositum modo quantitatis attribuitur, vt sit tota in toto loco, & singulæ partes in singulis partibus.

¶ In quibus omnibus esto semper cautus, cum de tota substantia aut tota natura sermo est, quoniam non de totalitate partium quantitatiuarum, sed partium essentialiũ loquimur. Et perinde est dicere, tota substantia, ac si diceretur integra species substantiæ: integritas enim speciei vocatur propria totalitas substantiæ: non quia in sola substãtia inuenitur, cum inueniatur etiam in accidentibus integritas specifica: sed quia primo inuenitur in substantia, & directe distinguitur contra totalitatem quantitatiuam: ita quòd oppositæ conditiones vtriusque, vtrãque nobis manifestant. Est igitur sensus primę differentiæ in litera attributæ his modis, scilicet per modum quantitatis, & per modum substantiæ, quòd integritas specifica substantiæ potest contineri in magna & in parua quantitate (vt patet in homogeneis, & heterogeneis, in litera) totum autem quãtitatiuum vt sic, non nisi sub æquali primo continetur: oportet enim locũ, & locatum æquari. Et similiter sensus tam secundæ quàm tertiæ differẽtiæ est, quòd integritas specifica substantiæ est tota, idest, secundum suam integritatem in toto quantitatiuo, & in qualibet quantitatis parte. Sed est hic dubitationis locus, quoniam euidenter constat in substantiis heterogeneis non esse has conditiones ueras, sed in homogeneis tantum. licet enim integritas naturæ ignis, aeris, panis, & cuiuscumque alterius homogenei sit tota, idest secundum suam integritatem specificam sub tota quantitate sua, & similiter sub qualibet eius parte, quælibet enim pars ignis est ignis, & quælibet pars panis est panis &c. integritas tamen naturæ humanæ est ita secundum suam integritatem in toto, ꝙ non est secundum suam integritatem in qualibet parte, vnde non quælibet pars hominis est homo. Et propterea videtur, quòd istæ duæ differentiæ non sint substantiæ, sed substantiæ talis, hoc est homogeneæ, & incaute loquutus videtur Auctor seu false, attribuendo hoc modo substantiæ absolutæ. Ad hoc dicitur, sermonem Auctoris esse formalem de substantia, & substantiæ modo absolute, vt patet ex eo quòd siue substantia sit simplex siue ex materia & forma composita, semper specifica integritas substantiæ saluatur in tota quantitate, & in qualibet eius parte: & de simplici quidem liquet, de composita vero ex materia & forma manifestatur ex eo, quòd non respondet forma vni parti quantitatiuæ, & materia alteri parti quantitatiuæ. Nec ex ratione compositi ex materia & forma aliquid inuenitur obstare ad hoc, quòd integrum compositum sit in qualibet parte: alioquin hoc non saluaretur in substantiis homogeneis, quas constat compositas esse, ex materia, & forma. Vnde accidit substantiæ ex hoc quòd heterogenea est, quòd non sit tota in qualibet parte, & accidit hoc ex parte materiæ, quam oportet difformem esse in talibus substantiis.

¶ Dubium alterũ superest, an per modum substantiæ intelligat Auctor id, quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Et est ratio dubii, quia in artic. 3. Auctor declarando modum substantiæ dicit, per modũ substãtiæ, idest, per modum, quo substãtia est sub dimensionibus: ex hac enim declaratione habetur, quòd modus substantiæ non importat indiuisibilitatem: nam substãtia sub dimensionibus non est indiuisibiliter, immo extenditur.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd esse per modum substãtiæ importat id, qđ communiter dicitur, esse indiuisibiliter: ad hunc enim modum spectãt omnes conditiones, & differẽtiæ supra positæ. Sed caute attẽdendum est, quòd indiuisibilitas respicit propriam totalitatem substantiæ, hoc est integritatem naturæ: ita quòd dicere quòd substantia est indiuisibiliter, est dicere quòd integritas specifica substantiæ non diuiditur secundum diuisionem dimensionum seu partiũ quãtitatiuarum: quia non respondet vna pars specificæ naturæ uni parti quantitatiuę & altera alteri: sed integritas naturæ ita est sub totis dimensionibus, quòd etiam integra natura est sub qualibet parte dimensionum. Est ergo substantia per modum substantiæ, idest indiuisibiliter secundum integritatem naturę sub dimensionibus, & cum hoc stat, quòd extendatur sub dimensionibus: quoniam huiusmodi extensio non tollit indiuisibilitatem integritatis naturę: sed ponit solam diuisionem quantitatiuam ex eo quòd afficit illam solam vt subiectum, quam etiam non poneret in illa substantia existente sub ipsa, si non afficeret illam. Et propterea corpus Christi succedens substantiæ panis, quantum ad subesse dimensionibus remanentibus, & non quantum ad affici dimensionibus illis, non extenditur ad extensionem dimensionum: sicut extendebatur per illas substantia panis ex hoc quòd afficiebatur illis, vt subiectum ipsarum.

¶ Conclude ergo & tene, quòd substantiam per modum substantiæ existere in aliquo, est substantiam indiuisibiliter esse in illo. Et non dico substantiam esse indiuisibilem, sed substantiam esse indiuisibiliter in illo: hoc est, substantiam se habere, ad illud indiuisibiliter, & non quantitatiue seu diuisibiliter, hoc est coextense, sicut quantitas locati coextenditur quantitati loci.

¶ Su-

QVAESTIO LXXVI.

De modo quo Christus est in hoc sacramento, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo, quo Christus existit in hoc sacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum totus Christus sit sub hoc sacramento.
¶ Secundo, Vtrum totus Christus sit sub utraque specie sacramenti.
¶ Tertio, Vtrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum.
¶ Quarto, Vtrum dimensiones corporis Christi totæ sint in hoc sacramento.
¶ Quinto, Vtrum corpus Christi sit in hoc sacramento localiter.
¶ Sexto, Vtrũ corpus Christi moueatur ad motum hostiæ, uel calicis post consecrationem.
¶ Septimo, Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramẽto, possit uideri ab aliquo oculo saltẽ glorificato.
¶ Octauo, Vtrum uerum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculose apparet sub specie pueri uel carnis.

ARTICVLVS I.

Vtrum totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non totus Christus contineatur sub hoc sacramẽto. Christus enim incipit esse in hoc sacramento per conuersionẽ panis & uini, sicut dictum est: * sed manifestum est, quòd panis & uinum non possunt conuerti, neque in diuinitatem Christi, neque in eius animam. Cum ergo Christus existat ex tribus substantiis, scilicet diuinitate, anima, & corpore (ut supra habitũ est †) uidetur quòd totus Christus non sit sub hoc sacramento.

Infr. q. 79. arti. 1. ad 3. Et 4. d. 10. articu. 2. Et quo. 7. ar. 8. Et Ioan. 6. lect. 6. fi. *Q. 75. ar. 4. Q. 74. ar. 1.

§ 2 Præt. Christus est in hoc sacramento, secundum quòd competit refectioni fidelium, quæ in cibo et potu consistit, sicut supra dictũ ẽ: * sed Dominus dicit Io. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo solum caro & sãguis Christi continentur in hoc sacramento. sunt autem multæ aliæ partes corporis Christi: puta nerui, ossa, & alia huiusmodi. non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

§ 3 Præt. Corpus maioris quantitatis, non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura: sed mensura panis & uini consecrati, est multo minor quàm propria mensura corporis Christi. non potest ergo esse, ꝙ totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* dicit in lib. de Offi. In illo sacramento Christus est.

Refert. de consec. d. 2. c. ante benedictioné, & c. In sacramento. Et habet de his mysteriis initiãtur, c. 9.

RESPON. Dicendum, quòd omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quòd totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendũ tamen, quòd aliquid Christi est in hoc sacramẽto dupliciter. Vno modo, quasi ex ui sacramẽti; alio modo, ex naturali concomitãtia. Ex ui quidem sacramẽti est sub speciebus huius sacramenti id, in quod directe cõuertitur substantia panis et uini præexistens: prout significatur per uerba formæ, quæ sunt effectiua in hoc sacramento, sicut & in ceteris, puta cum dicitur, hoc est corpus meum, uel, hic est sanguis meus. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est coniunctum ei, in quod prædicta conuersio terminatur: si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta, vbicumque est vnũ realiter, oportet & aliud esse. Sola enim operatione animæ discernũtur, quæ realiter sunt coniuncta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia conuersio panis & vini, non terminatur ad diuinitatem vel animam Christi, consequens est quòd diuinitas vel anima Christi non sit in hoc sacramẽ to ex vi sacramenti, sed ex reali cõ comitantia: quia enim diuinitas corpus assumptum numquàm deposuit, vbicũque est corpus Christi, necesse est & eius diuinitatem esse, & ideo in hoc sacramento necesse est esse diuinitatem Christi, concomitantem eius corpus. Vnde in Symbolo Ephesino* legitur, Participes efficimur corporis, & sanguinis Christi, non vt communem carnem percipientes, nec viri sanctificati & verbo coniuncti secundum dignitatis vnitatem, sed vere viuificatricem, & ipsius Verbi propriam factam. Anima vero realiter separata fuit a corpore, vt supra dictum est. † & ideo si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramentum celebratum, non fuisset ibi anima Christi, nec ex vi sacramenti, nec ex reali concomitantia: sed quia Christus resurgẽs ex mortuis, iam non moritur (vt dicitur Rom. 6.) anima eius semper est realiter corpori eius vnita. & ideo in hoc sacramento corpus quidem Christi est ex vi sacramenti, anima autem Christi, ex reali concomitantia.

Habetur in cõcil. Eph. 1. in episto. ad Nestorium a medio illius. Et refertur de consecr. dist. 2. c. necessariæ. Q. 50. ar. 13 3. & 4.

AD 2^m dicendum, quòd ex vi sacramenti sub hoc sacramento continetur quantum ad species panis, non solum caro, sed totum corpus Christi, scilicet ossa, nerui, & alia huiusmodi. Et hoc apparet ex forma huius sacramenti, in qua non dicitur, hæc est caro mea, sed hóc est corpus meum. Et ideo cum Dominus dixit Ioan. 6. Caro mea vere est cibus: caro ponitur ibi pro toto corpore, quia secundum consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata, prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur communiter, non autẽ ossibus vel aliis huiusmodi.

AD 3^m dicendũ, quòd (sicut supra dictum est †) facta conuersione panis in corpus Christi, vel vini in sanguinem, accidentia utriusque manent. Ex quo patet ꝙ dimẽsiones panis vel vini non conuertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiã: & sic substantia corporis Christi vel sanguinis, est sub hoc sacramento ex vi sacramenti, non autẽ dimensiones corporis vel sanguinis Christi. unde patet, ꝙ corpus Christi est in hoc sacramẽto p modũ substantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autẽ totalitas substantiæ continetur indifferenter in parua vel magna quãtitate, sicut tota natura aeris in magno vel paruo aere, & tota natura hominis in magno vel paruo hoĩe. unde & tota substantia corporis & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationẽ, sicut ante cõsecrationẽ cõtinebat ibi tota substãtia panis & vini.

Q. 75. ar. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum secundum.*

IN 2.ar.circa id quod in calce corporis dicitur sicut erat in rei veritate,chimera potius quàm dubitatio ex Sco.in d.10. q.44.sent.occurrit,tenente quòd non sequitur simpliciter necessario,si corpus Christi habet partes, & proprietates suas, sub modo sacramentali, q̃ habeat eas sub existentia naturali. Et intantũ procedit, quòd ponit q̃ ante incarnationem verbi dei potuit ita vere eucharistia fuisse sicut & nunc, & hoc tam quantũ ad significationem, q̃ quantum ad rem significatam & contentam. Et rursus,si corpus Christi annihilaretur, secundum suum esse naturale, eucharistia tamen vere posset manere etiam quantum ad rem contentũ: si tamen corpus Christi corrumperetur corruptione naturali, (puta, quia forma corporeitatis separaretur a materia prima) non remaneret eucharistia quo ad rem contentam. Et fundamentum Scoti est: quando existẽtia aliqua est indifferens ad duos modos, potest simpliciter haberi sub vno modo sic, quòd non sub alio: sed existentia corporis Christi simpliciter seu realiter indifferens est ad istos duos modos scilicet naturalem, & sacramentalem. ergo potest haberi sub vno sine altero. Et si dicatur, inquit Scotus, quòd maior propositio intelligitur, quando neuter modus dependet ab altero, modus autẽ sacramentalis dependet a naturali, contra. existentia sub modo naturali, non est de essentia existentiæ sub modo sacramentali, nec est eius causa, ergo ista non dependet ab illa. Prima pars huius antecedentis patet, quia res eucharistiæ non habet ibi modum existendi naturalem, sed extensiuum: haberet autem si esset de essentia illius existentiæ, quia omne habens aliquid, habet illud quod est de essentia eius. Secunda pars probatur, quia deus est causa immediata illius existentiæ, scilicet, corporis Christi in sacramento. Præterea, Eucharistia non depẽdet a modo naturali vt a sacramento vel re sacramenti, quod vltimum probatur, quia res sacramenti est existentia sub alio modo disparato, ideſt, sacramentali. Præterea, Deus potest sine quocũq; causato extrinseco alicui, illud causare: sed existentia modo naturali non est intrinseca eucharistiæ. ergo &c. Et si dicas, quòd maior est vera de absolutis & non de respectu, quia respectus sine fundamento & termino fieri nequit, eucharistia autem includit respectum, cuius terminus est existentia modo naturali, contra. existentia, licet sit eadem sub duobus modis, scilicet naturali & sacramentali, tamen non est terminus relationis, quæ includitur in eucharistia sub modo naturali, sed sub modo disparato. Quod probatur, Eo modo est res contenta in eucharistia, quo modo est primum signatum huius signi: sed existentia sub modo naturali non continetur hic realiter, sed sub modo alio disparato, scilicet sacramẽtali. ergo. Multa alia affert Scot. quæ etiam referre pudet: ne tanto tempore in chimeris verser.

¶ Ad aliqualem claritatem horum, scito dignum admiratione esse, quòd cum Scotus supra corpus Christi verum quod est in cælo, nihil addere ponat esse in hoc sacramento, nisi terminũ extrinsecus aduenientem (puta respectum præsentiæ ad species panis) quomodo potuerit etiã fingere, si auferret corpus Christi per annihilationem, remanere aliud etiã per diuinam omnipotẽtiam, quàm illum respectum præsentiæ, Deo illum conseruante. Nam si nihil aliud remaneret nisi dictus respectus, quomodo fingi potest quòd remaneãt partes & proprietates corporis Christi? & si aliquid aliud, quàm ille respectus remanet, oportet q̃ esse sub sacramento pl⁹ addat supra corpus Christi, quàm illum respectũ. Quo circa si conseruaretur a Deo respectus ille non conseruato Christi corpore in rerum natura, non esset corpus Christi sub sacramẽto, quẽ admodum si conseruaretur respectus localis, quo corpus Christi, est in cælo non conseruato corpore Christi, non esset corpus Christi in cælo, aliud quippe est conseruari respectus istos extrinsecos, & aliud conseruari corpora quorum sunt. Magnaq; differentia est inter requisita & concomitantia ad veritatem respectuum tantummodo, & inter requisita & concomitantia ad verificationem denominatorum corporum ab illis respectibus. Ad verificandum siquidem respectum illum conseruatum, sufficit quòd respectus ipse sit, nec inde sequitur, quòd res quæ denominabatur, amplius denominetur: si enim respectus præsentiæ solius conseruaretur, esset præsentia sine corpore aliquo præsente: sicut si esse in cælo tantum conseruaretur, esset esse in loco sine aliquo existente in loco.

¶ Et hæc sint dicta ad claritatem doctrinæ, & secundum veritates conditionales, nõ curando de possibilitate vel impossibilitate antecedentium & consequentium.

¶ Et vt omnibus satisfiat, singillatim respondendum est rationibus Scoti. Ad primam igitur dicitur primo, quòd minor est falsissima, scilicet quòd existentia corporis Christi est indifferens ad modum naturalem & modum supernaturalem: nulla enim substantia est indifferens ad esse absolutum vel respectiuum, nisi absolutum sit indifferẽs ad se & ad genus aliud, quod implicat contradictionem. Vnde corpus Christi est ita determinatum ad modum essendi naturalem, sicut est determinatum ad esse seipsum, quia tunc perdit esse seipsum, cum perdit esse modo naturali: ad modum enim sacramentalem se habet corpus Christi, vt ad esse superueniens, tamquam accidẽtale quoddam. Et propter ea responsio recitata, quòd modus sacramentalis dependet a naturali vera est: non solum ea ratione, qua superueniens dependet ab eo cui superuenit: sed ea ratione qua denominatio dependet a re denominata, & respectus a termino

seu fundamento, & includens ab incluso.

¶ Et ad obiectionem Scot. dicitur, quòd aliud est loqui de ipsa existentia, ideſt præsentia in sacramento, & aliud est loqui de re existente, ideſt præsente in sacramento. Si enim sit sermo de ipsa existentia seu præsentia, tunc consequenter loquendo de ipsa, secundum naturam respectuum loquendum est, & sic consequentia inducta a Scot. non valet, quia respectus dependet ab aliquo quod nec est de essentia eius nec causa eius: dependet. n. a termino seu ad terminum, & non potest esse sine termino, qui nec est de essentia eius, nec causa eius. Si autem est sermo de toto hoc, scilicet re existente seu re præsente, tũc saltum est antecedens pro prima parte, quia de essentia rei præsentis sacramento est ipsamet res præsens, scilicet corpus Christi habens suum esse naturale. Et cum contra hoc sophistice instatur, si corpus Christi habens suum esse materiale, esset res eucharistiæ, haberet ibi modum essendi naturalẽ, ideſt extensiuum, clarissima patet responsio, quòd mutatur res præsens in modum præsentiæ. Est siquidem res præsens Eucharistiæ mod⁹ Christi naturalis: sed modus præsentiæ non est modus ille naturalis, sed modus sacramentalis. Et propterea diximus, quòd est de essentia rei præsentis, & non diximus quòd est de essentia modi præsentiæ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd corpus Christi verum in suo esse naturali, est Eucharistia & sacramentum & res sacramenti, vt patet in Magistro sent. 4. 51. dist. 8. & Aug. ibidem alleg.

¶ Ad quartum, sustinendo responsionem recitatam, dicitur q̃ terminus seu fundamẽtum respectus præsentiæ, est corpus Christi in esse suo naturali. Et ad probationem i oppositum dicitur, quòd committit manifeste sophisma figuræ dictionis, diuertendo a re ad modum rei, hoc est a re præsente, ad modum præsentiæ, a re contenta ad modum, quo continetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali, est res primo contenta, & signata, dicente Christo, hoc est corpus meum: dicendo enim corpus meum, sine additione aliqua, proculdubio signauit corpus suum in suo esse naturali. Modus autem, quo continetur, non est res signata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat non valere argumẽtum, corpus Christi non continetur modo naturali, ideſt extensiuo. ergo res contenta non est ipse modus naturalis, & extensiuus corporis Christi, vt patet. Et hinc manifestum est, chimeram esse, quòd ante incarnationem Christi potuerit vere esse hoc sacramentum sicut nunc: dato enim quòd Deus potuisset efficere sub accidentibus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur: nulla tamẽ res inueniretur propterea præsens, quia nec corpus Christi, quod non erat, nec alia res. Et propterea falsa fuisset hæc propositio, hoc est corpus meum: nulla enim alia veritatis eius ratio assignatur, nisi quia hoc est corpus illud, quod est in cælo: ita quòd illud quod est in cælo, veraciter continetur sub specie panis, ac per hoc si corpus Christi, quod est in cælo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius, Hoc est corpus meum.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum tertium.*

IN arti. 3. duo occurrunt dubia. Primum circa rem ipsam ex Durando, secundum circa rationem in litera reddita ex Scoto & Durando. Durandus contra communem opinionem tenentem, non solum substantiam corporis Christi, sed etiã quãtitatem eius naturali concomitantia contineri, indiuisibiliter tamen, in hoc sacramento, obiicit dupliciter. Primo, Nihil potest comparari ad aliud modo incompossibili suę naturę: sed indiuisibilitas est in compossibilis naturę quantitatis, quia ipsa de natura sua intrinseca est diuisibilis. ergo quantitas corporis Christi nõ potest comparari ad quantitatem hostiæ indiuisibiliter: hoc est vt sit tota sub toto & tota sub qualibet parte.

¶ Secundo, Vbicũque est substãtia in se realiter, ibi est substantialiter, quia iste modus est ab ea inseparabilis. ergo similiter vbicumq; est quantitas in se, realiter ibi est quantitatiue, quia iste modus est inseparabilis a quantitate. non est ergo Christi quãtitas per modũ substãtiæ in hoc sacramẽto.

¶ Circa rationem vero in litera redditã, quia scilicet ex vi sacramenti sola corporis Christi substantia continetur sub hostia, quantitas autem concomitanter, Scotus in 4. senten. dist. 10. q. 1. improbando occurrit sic arguens, Vnumquodque siue sit primus terminus conuersionis, siue secundus: si tamen est ibi, habet proprietates suas, quæ sibi necessario & naturaliter conueniunt. ergo quantitas corporis Christi, siue per conuersionem sit sub sacramento, primo vel secundario, si est ibi, habet suum modum naturalẽ, quod est esse mõ quantitatiuo, Consequentia clara, & antecedens probatur dupliciter, scilicet exemplo & ratione. Exemplum est, quia si Deus vel natura causaret substantiã quãtam, ita quòd quantitas concomitetur substantiam: nihilominus quantitas habebit suum modum naturalem. vnde apparet quòd concomitantia non mutat modum naturalem quantitatis concomitantis. Ratio vero est, quia diuersa habitudo ad agẽs (scilicet primaria vel secundaria, mediata vel immediata) non variat naturam rei: dumtamen producatur. ergo nec carebit quantitas suo modo naturali, propter hoc tantum, quia non est primus terminus conuersionis: duntamen, sit ibi realiter, siue primo siue concomitanter per illam conuersionem.

¶ Duran. uero alia uia contra hanc rationem procedit, arguens, Quantitas de ratione sua intrinseca est diuisibilis. ergo nullo modo

---

ARTICVLVS II.

Vtrum totus Christus contineatur sub vtraque specie huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sub vtraque specie huius sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non virtute specierum, sed virtute eius, quod sub speciebus continetur: quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est virtus huius sacramenti. Si ergo nihil cõtinetur sub vna specie, quod non contineatur sub alia, sed totus Christus continetur sub vtraque, videtur quòd altera illarum superfluat in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Dictum est †, quod sub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, sicut ossa, nervi, & alia huiusmodi: sed sanguis est vna partium humani corporis, sicut patet per Aristotel. in lib. de Animali. si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis, sicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.

¶ 3 Præt. Quod iam factum est, iterum fieri non potest: sed corpus Christi iã cœpit esse in hoc sacramẽto per consecrationẽ panis. ergo non potest esse, quòd de nouo incipiat esse p̃ consecrationẽ vi

SED CONTRA est, q̃ 1. Cor. 11. Super illud, & calicem, dicit* glo. quòd sub vtraque specie, scilicet panis & vini, idem sumitur: & ita videtur sub vtraque specie totus Christus esse.

RESPON. Dicẽdum, certissime tenendum esse, quòd sub vtraque specie sacramẽti tot⁹ est Christus, aliter tamẽ & aliter. Nam sub speciebus panis, est quidẽ corpus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali concomitantia, sicut supra dictum est × de anima & diuinitate Christi. Sub speciebus vero vini, est quidem sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia, sicut anima & diuinitas: eo quòd nunc sanguis Christi non est ab eius corpore separatus: sicut fuit tempore passionis & mortis. unde si tunc fuisset hoc sacramentũ celebratum sub speciebus panis, fuisset corpus Christi sine sanguine, & sub speciebus vini sanguis sine corpore, sicut erat i reiveritate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis totus Christus sit sub vtraque specie, non tamen frustra. Nam primo quidem hoc valet ad repræsentandam passionẽ Christi, in qua seorsum fuit sanguis a corpore separatus: vnde & in forma consecrationis sanguinis

---

Infr. q. 78. arti. 6. ad 2. & q. 79. art. 1. ad 3. & q. 80. a. 12. ad 3. & 4. dis. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2. Et Io. 6. lect. 7. 2. & 1. cor. 11. lect. 6.

Ar. ptæced.

Li. 3. de gener. a. animalium ca. 2. tom. 4.

Glo. ordin. super illud. Accipite & manducate

Ar. ptæced. ad 1.

In corp. ar.

4. dist. 10. a. 3. q. 1. & dist. 12. q. 1. art. 3. q. 2. ad 3. Et 4. con. c. 6. Et quod. 4. a. 8. cor. fin.

Q. 74. ar. 1.

Referẽ de consecr. di. 2. c. Singuli

Art. 1. huius q. & ar. præced.

In cap. de quantitate tom. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo potest sibi competere ratione cuiuscumque alterius indiuisibiliter se habere, ergo non potest comparari ad locum modo substantiæ. Et confirmatur, quia anima rationalis licet sit in loco mediante humano corpore quanto, ipsa tamen est indiuisibiliter in loco: est enim tota in toto loco, & tota in qualibet parte eius, & hoc ideo, quia animæ rationali repugnat diuisibilitas. ergo per oppositum, non obstante quòd quantitas Christi sit in sacramento mediante substantia, est diuisibiliter, quia quantitati repugnat indiuisibilitas.

¶ Pro faciliori intellectu eorum quæ tractantur (ne obscuritate nominum impossibile reputetur quod credimus) scito idem esse quantitatē corporis christi indiuisibiliter se habere ad quantitatem hostiæ, & inter quantitatem corporis Christi præsentem hostiæ, & quantitatem hostiæ non esse positionem, quę vnum inter decem prædicamenta ponitur: ita quòd corpus Christi quantum sub hostia contentum, in seipso quidem est diuisibile & habens positionem in partibus (positionem autem dico illam, quæ ponitur differentia quantitatis, cum distinguitur quantitas in quantitatem habentem positionem in partibus, & quantitatem carentem illa) vt contineturue ro sub hostia, caret positione seu situ, vno ex decem generibus: dicit enim huiusmodi positio ordinem partium in loco: quo ordine constat carere corpus Christi quantū, vt est sub hostia, quia nō est ibi localiter: ordo. n. partiū in loco sine esse localiter, non est intelligibilis. Et quia huiusmodi situs, siue positio non est de ratione quantitatis dimensiuæ, sed sola positio quæ est differentia quantitatis est de dimensionum ratione, ideo attente oportet perspicere, quòd diuisibilitas, quæ est de ratione quantitatis, non opponitur indiuisibilitati, quæ consistit in negatione positionis specialis prædicamenti. Nec propterea fallaris, putans me dicere quòd modus essendi indiuisibiliter sit pura negatio positionis specialis generis: hoc enim nec somniaui, sed vt intelligas quæ dicimus per huiusmodi negationem annexam positiuæ præsentiæ Christi corporis quanti ad hostiam: continetur enim veraciter Christi corpus quantū sub hostia absque situ, seu positione speciali prædicamēto: hæc enim negatio includitur in eo quod signatur per contineri indiuisibiliter in hoc sacramento.

¶ Hac ergo manifestatione suppositā, ex qua apparet, quòd quantitas Christi corporis nec perdit suam diuisibilitatem, nec induit modum aliquem sibi repugnantem, nec perdit in se suū modum naturalem, sed in hoc quòd continetur sub hostia, caret modo illo, qui importatur per positionem seu situm, respondetur ad obiecta. Et ad primum Duran. contra positionem ipsam, neganda est minor, uniuoce loquendo, quoniam modus istius modi indiuisibilitatis, non repugnat diuisibilitati quantitatis.

¶ Ad secundum uero facile dici potest, quòd argumentum a simili claudicat, ueruntamen seruata uniuocatione terminorum respondendo dicitur falsum assumi in antecedente: quoniā substantia alicubi est non per modum substantiæ, sed per modum quantitatis, ut patet in substantiis extensis: sunt enim in loco quantitative. Et rursus substantia heterogenea, pura bos, non est per modum substantiæ in qualibet suę quantitatis parte: non est enim tota natura bouis in qualibet eius parte quantitatiua.

¶ Ad obiecta secundi dubii respondendo, dicitur primo ad Scoti argumentum, quòd procedit ex falsa interpretatione rationis allatę ab Auctore: acsi Auctor adduxisset pro causa, quare quantitas est in hoc sacramento per modum substantię, quia est quasi secundus terminus mutationis. Hoc autē procul est ab Auctoris sensu: non enim consistit eius ratio in differentia inter primum, & secundum terminum in fieri, ut arguens usurpauit, sed inter per se rationem essendi in sacramento, & id quod per accidens concomitatur, ut patet expresse in hoc ar. 4. in responsione ad primum: ubi uidere potes quantum differt sensus iste uerus a sensu illo usurpato. Et seternis forte argumentum, quia Auctor declarat quid est illud, quod est per se ratio essendi reliquis in hoc sacramento, ex hoc quòd est per se primo terminus conuersionis. Quia igitur Auctoris ratio non consistit in differentia inter primo, uel secundo fieri, sed inter per se existens in sacramento, & per accidens existens ibidem, ideo non oportet aliter ad argumenta Scoti respondere, sed tāquā impertinētia & extranea relinquere. Posset tn gratia materię, hoc est talis mutationis, qualis est cōuersio panis in corpus Christi, sustineri ratio formata a Scoto ex differentia inter primum & ām terminum conuertionis, contra quam arguit. & hic dicendum esset, quòd licet in creatione & generatione, & similibus, secundarius terminus suum naturalem modum alsequatur, & non induat modum primi terminiam hac tam en cōuertione secundarius terminus, idest, concomitans induit modum primi termini.

¶ Et si quæratur, quare potius in hac quàm in aliis mutationibus hoc inuenitur, respondetur, quia hoc est singularissimum in hac mutatione, quòd primus terminus est sola ratio intellendo, quibuscumque concomitantibus: hoc est quòd ratio essendi in hoc sacramento quibuscumque existentibus in eo, est res primo terminans conuersionem. Et hęc defensio in idem redit cum prima responsione, ut patet, & ideo non oportet solicitare de diuersa habitudine ad agens, quoniam est extra propositum.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur falsum assumi, scilicet, quòd contineri indiuisibiliter, repugnet quantitati diuisibili. & ad cōfirmationē negat similitudo, quoniā animę rationali repugnat, & esse diuisibilem, & diuisibiliter contineri: quantitati autem licet repugnet esse indiuisibilem, non tamen repugnat indiuisibiliter contineri.

¶ Et hęc sufficiant etiam pro arti. 5.

Christi est in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numerus sequitur diuisionem. & ideo quandiu quantitas manet indiuisa actu, neque substantia alicuius rei est pluries sub dimensionibus proprijs, neq; corpus Christi sub dimensionibus panis: & per cōsequens neque infinities, sed toties, in quot partes diuiditur

AD 2^m dicendum, quòd illa determinata distantia partium in corpore organico, fundatur super quantitate dimensiua: ipsa autem natura substantiæ, præcedit etiam quantitatem dimensiuam. & quia conuersio substantiæ panis, directe terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cuius modum propriè & directe est in hoc sacramēto corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero, sed non secūdum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed ām modum suæ substātiæ, sicut dictū est*.

AD 3^m dicendum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimensiuam. Dictum est autem †, quòd corpus Christi comparatur ad hoc scramētū, nō ratione quantitatis dimensiuæ: sed ratione suę substātię, sicut dictū est†.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramēto. Dictum est enim†, quòd totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostiæ consecratæ: sed nulla quātitas dimensiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. ergo est impossibile, quòd tota quātitas dimensiua corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Impossibile est, duas quantitates dimēsiuas esse simul, etiam si vna sit separata, & alia in corpore naturali, vt patet per* Philos. in 3. Metap. sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensiua panis, vt sensu apparet. non ergo est ibi quantitas dimensiua corporis Christi.

¶ 3 Præt. Si duæ quantitates dimēsiuæ inæquales iuxta seponantur, maior extenditur vltra minorem: sed quantitas dimensiua corporis Christi, est multo maior quàm quantitas dimensiua hostiæ consecratæ, secundum omnem dimensionem. si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiua corporis Christi cum quantitate dimensiua hostiæ: quantitas dimēsiua corporis Christi extendetur vltra quantitatem hostiæ, quę tamen non est sine substantia corporis Christi. ergo substantia corporis Christi erit in hoc sacramēto, etiam præter species panis, quod est inconueniens, cum substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento, nisi per consecrationem panis, vt dictū† est. impossibile ergo videtur, quòd tota quantitas dimēsiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

SED CONTRA, Quantitas dimensiua corporis alicuius, non separatur secundum esse a substātia eius: sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi, vt supra habitum est*. ergo tota quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento.

RESPON. Dicēdum, quòd (sicut supra dictum est†) dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento. Vno modo ex vi sacramenti, alio modo ex reali concomitantia, Ex vi quidem sacramenti, quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento: ex vi enim sacramenti est in hoc sacramēto illud, in quod directe conuersio terminatur. Conuersio autem, quæ fit in hoc sacramēto, directe terminatur ad substātiā corporis Christi, nō aūt ad dimēsiones eius: quòd patet ex hoc, ꝙ quantitas dimensiua panis remanet facta consecratione, sola substantia panis transeunte: quia tamen substantia corporis Christi realiter non denudatur* a sua quantitate dimensiua, & ab alijs accidentibus, inde est quòd ex vi realis concomitantiæ, est in hoc sacramento tota quantitas dimensiua corporis Christi, & omnia accidentia eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd modus essendi cuiuslibet rei determinatur secundū id, quod est ei per se, non autem secundū id, quod est ei per accidens: sicut corpus est in visu, secundum quòd est album, non autem secundum quòd est dulce, licet idē corpus sit albū & dulce: vnde & dulcedo est i visu secundum modum albedinis, non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius sacramenti est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensiua eius est ibi cōcomitāter, & quasi per accidens: ideo quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum proprium modū (vt scilicet sit tota in toto, & singulę partes in singulis partibus) sed per modum substātiæ, cuius natura est tota in toto, & tota in qualibet parte.

AD 2^m dicendum, quòd duæ quantitates dimensiuæ non possunt naturaliter simul esse in eodem, ita quòd vtraque sit ibi secundum proprium modum quātitatis dimensiuæ. In hoc autem sacramento quātitas dimēsiua panis est secundum proprium modū, scilicet secundum cōmensurationem quandam: non autem quantitas dimensiua corporis Christi, sed est ibi per modum substantiæ, vt dictum est†.

AD 3^m dicendum, quòd quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commensurationis, qui est proprius quantitati: ad quem pertinet quòd maior quantitas extendatur vltra minorem, sed est ibi per modū iā dictum*.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi sit in hoc sacramēto, sicut in loco. Esse enim in aliquo definitiue vel circunscriptiue, est pars eius quod est esse in loco: sed corpus Christi videtur esse definitiue in hoc sacramento (quia ita est vbi sunt species panis vel vini, quòd non est in alio loco altaris) videtur etiam ibi esse circunscripitiue: quia ita continetur superficie hostiæ cōsecratæ quòd nec excedit, nec exceditur. ergo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut in loco.

¶ 2 Præt. Locus specierum panis non est vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec est ibi substantia panis, vt supra habitum est: †sed est ibi solum corpus Christi. ergo corpus Christi replet locum illum: sed omne quod replet locum aliquem, est in eo localiter. ergo corpus Christi est in hoc sacramēto localiter.

¶ 3 Præ. Sicut dictum est*, in hoc sacramento est corpus Christi cum sua quantitate dimensiua, & cum omnibus suis accidētibus: sed esse in loco, est accidēs corporis: vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

SED CONTRA est, quòd oportet locū & locatum esse æqualia, vt patet per* Philos. in 4. Physic. sed locus, ubi est hoc sacramentum, est multo minor quàm corpus Christi. ergo corpus Christi non est in hoc sacramento, sicut in loco.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut iam dictū est†) corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensiuæ, sed magis secundum modum substantiæ. Omne autem corpus locatum est in loco, secundum modum quantitatis dimensiuæ, inquantum scilicet commensuratur loco, secundum suam quantitatem dimensiuam. unde relinquitur, quòd corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantiæ: eo scilicet modo, quo substantia continetur a dimensionibus: succedit enim substātia corporis Christi in hoc sacramento substantiæ panis. vnde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi: non tamen substantia corporis Christi est subiectum illarum dimēsionum, sicut erat substantia panis. & ideo substantia panis ratione suarum dimēsionum localiter erat ibi: quia comparabatur ad locū illum

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum mediantibus proprijs dimensionibus. Substantia autem corporis Christi comparatur ad locum illum mediantibus dimensionibus alienis, ita quòd ecouerso dimensiones propriæ corporis Christi comparãtur ad locum illum mediante substantia, quod est contra rationem corporis locati. unde nullo modo, corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

AD PRIMVM ergo dicendum, qnòd corpus Christi non est in hoc sacramento definitiue, quia sic non esset alibi quàm in hoc altari, vbi conficitur hoc sacramentum: cum tamẽ sit & in cælo in propria specie, & in multis alijs altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quòd non est in hoc sacramento circunscriptiue, quia non est ibi secundum cõmen G surationem propriæ quantitatis, vt dictũ est: † quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quòd sit ibi definitiue vel circunscriptiue, sed ad hoc quòd incœpit ibi esse per consecrationem & conuersionem panis & vini, vt supra dictum est*.

Art. 3. & 4. huiꝰ quæst.

Q. præced. ar. 3. & 4.

AD 2m dicendum, quòd locus ille, in quo est corpus Christi, non est vacuus, neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, quæ non est ibi localiter, sicut dictum est†: sed est repletus speciebus sacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculose, sicut & miraculose subsistunt per modum substantiæ.

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd accidentia corporis H Christi sunt in hoc sacramẽto (sicut supra dictũ est †) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi, sunt in hoc sacramento quæ sunt ei intrinseca. Esse autem in loco, est accidens per comparationem ad extrinsecum cõtinens. & ideo nõ oportet, ꝙ Christus sit in hoc sacramẽto, sicut i loco.

Ar. præced.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ sextæ Articulum sextũ.*

IN titulo ly mobiliter extenditur, tã ad motum, q̃ ad mutationem. Duplici enim cum possit dubitari de mobilitate corpis Christi in sacramento, vel de motu locali ad motum hostiæ, vel de mutatione qua desineret esse in sacramento, ad vtrũque modum extendit se, ly mobiliter.

4. di. 10. ar. 3, q. 4. Et opusc. 11. ar. 34. Li. 1. ca. 5. in declaratione 24. loci tom. 1.

¶ Circa doctrinam traditam in hoc articulo aduerte primo, Auctorem sentire, quòd Christum esse sub hoc sacramento est esse quòdam relatiuum, dũ dicit, per hoc ipsum quòd dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramẽtum: hinc enim manifestat non esse idẽ esse Christi corporis in se, & esse eiusdem in sacramento: quod sub alijs verbis explicatur dicendo, Aliud est esse Christi corpꝰ i seipso, & aliud est contineri sub sacramento ipsum idẽ Christi corpus in seipso existens. Non discedes ergo ab Auctoris doctrina, loquendo seorsum de conuersione panis i substantiam corporis Chri, & de habitudine Christi ad hoc sacramentum, vt superius fecimus. Nec propterea putes explicatũ esse modũ, quo Christus est in hoc sacramento. nã explanatio huiusmodi est per communia valde, scilicet per relationem seu habitudinẽ, nescitur autem res aliqua, nisi per propria cognoscatur.

¶ Circa conclusionem illam, Corpus Christi ad motum hostiæ mouetur per accidens, duplex occurrit obiectio. Prima ex Durando opinãte oppositum in lit. 4. sent. dis. 10. q. 3. Secunda ex Scoto, eadem dist. q. 6. opinante non contra motum, sed contra motorem.

Ar. præced.

¶ Arguit ergo Durand. corpus Christi nullo mõ moueri ad motũ hostiæ, nec p se, nec p accidẽs: quia corpus Christi & hostia non sunt vnum secundũ subiectum, nec se habẽt vt continens & contentum, nec habent colligationẽ vel contactum. Et quia corpus Christi existens in cælo localiter, fit de nouo existens in hoc sacramento absq; motu locali, tã per se quàm per accidens. ergo a fortio ri existens in hoc sacramento non mouetur ad motum hostiæ.

¶ Scotus autem putans corpus Christi ad motum hostiæ moueri quidem per accidens, sed non nisi immediate a deo, probat hoc vltimũ hac ratione, Quando aliqua coniungũtur præcise per actũ voluntatis contingenter se habentis ad illam coniunctionem: si vnum illorũ secundum se sit mobile omnino improportionatum, & reliquum proportionatum, A illud mouens non eadem motione potest mouere vtrumque cõiunctorum. Probatur ista ratione & exemplo. ratio est, quia si mouet vnum quod est sibi proportionatum, non propterea mouet per accidens reliquum, quia reliquũ non est præsens illi motu, sicut actus potentiæ aut econuerso, nec simpliciter ex aliqua alia necessitate naturali: sicut grue est presens naui, vel curru, cui inniti tur, & propter hoc simul mouetur cum illo, sed est præsens sola voluntate, quę potest non velle cõiunctionem illã, stãte tamẽ motione alterius. Exemplum est, Si angelus voluntarie faceret se esse presentem lapidi, si moueo lapidem, non propterea moueo angelũ, qui non est per se mobilis a virtute mea: nec per accidens in proposito, quia nec forma, nec pars est lapidis mobilis per se a me, vnde angelus in termino motus lapidis per propriam suã actionem esset ibi, vbi est lapis, & non per actũ meum. Et tunc subsumitur minor, Sed corpus Christi, est presens speciei sacramentali tantum per actus voluntatis animę. ergo &c.

¶ Ad euidentia horum videtur mihi, quòd cum Durando nulla sit quæstio secundum rem, sed forte in solis verbis: si enim perspiciatur ex vna parte distinctio facta in litera de duplici esse corporis Christi, vel in se, vel in sacramento, & dictum esse quòd corpus Christi in se nõ mouetur neque per se neque per accidens, & quòd secundum esse in sacramento mouetur non per se, sed per accidens, & si cũ his simul perspecta fuerit vis rationum Duran. manifestũ erit, quòd nulla est diuersitas in sententia, quoniam adhoctendunt argumenta, quòd corpus Christi secundum se non mouetur per accidens ad motum hostiæ, quod Auctor fatetur.

¶ Verum si quis contendat his argumentis Christi corpus secundum nullum esse moueri per accidens ad motum hostiæ, facile inueniet responsionem, dicendo ad primum, quòd inter corpus Christi & hostiam est colligatio secundum esse sacramentale: & ita quòd se habent vt veraciter contentum & continens vt patet extra, de sum. Trin. & fide cathol. ca. firmiter.

¶ Ad secundum negatur sequela, quia ad rem antecedentis nec est opus motu, nec concomitatur motus: sed ad motum sacramẽti concomitatur motus rei, quę est sacramentum, secundum esse sacramentale, per accidens tamen.

¶ Ad Scotum autem directe loquentem de Christi corpore, vt est in sacramento, dicitur quòd ratio aut implicat contradictoria, aut subsumit falsum.

¶ Ad cuius intellectũ aduerte duo assumi a Sco. s. coniunctionẽ inter aliqua duo, & rationem coniunctionis. s. actum voluntatis contingenter se habentem. Et oportet alterum duorum sequentium Scotum dicere, vel coniunctionem illam nullum nexũ ponere inter coniuncta vltra actum voluntatis contingenter se habẽtem, aut aliquem nexum inter illa ponere causatũ a tali actu voluntatis: nõ potest dici primũ, quia ipsemet Sco. ponit coniunctionẽ illã actu voluntatis uolitam contingenter. & minor etiã esset falsa, vt patet. Et similiter exẽplum de angelo, quia presentia angeli ad lapidem & corporis Christi ad sacramentum, non est formaliter per actum voluntatis. Oportet ergo intelligi, ꝙ coniunctio addit nexum quendam inter coniuncta, & tunc apparet aut implicari contradictoria, puta quòd sit nexus aliquis, inter duo creata, & quòd ille nexus nullo modo coniungat illa, nisi precise per actũ voluntatis, quod nõ est intelligibile: aut minorem esse falsam, quia inter corpus Christi & hostiam est coniũctio sacramentalis, quæ licet effectiue sit a solo deo, in se tamẽ est coniunctiua corporis Christi cũ hostia naturali necessitate sacramenti. Nã ex vi sacramẽti per se habetur esse sacramentale, corporis Christi in hostia, & esse sacramẽtale cõiungit corpus Christi & hostiam: non quia volitam, sed quia in se est tale.

¶ Ad exemplũ autem de angelo dicitur, ꝙ licet angelus posset subtrahere p̃sentiam suam a lapide: si tamen illam non subtrahit, moueẽte me lapidem & transferente illum in domum, angelus mouetur nõ a te, sed ad motum lapidis: quia angelus nunc est ubi est lapis, & nõ ẽ ubi erat lapis.

¶ Et ad excludẽdas fugas, pone casum quòd angelus fecerit se præsentem lapidi uolũtate illius præsentiæ cõtinuandæ per unã horã tãtum, & stante casu forma cõditionalem. si angelus factus præsens lapidi dormiret per tres horas, & ego mouerem lapidem illum per duas horas, in fine motus, angelus esset ubi est lapis, & non per actum angeli. ergo per motum lapidis a me. Et quamuis hæc sufficerent ad dicta Scoti: facilius tamen potest responderi, dicendo maiorem posse forte habere locum, quando utrumque coniunctorum est per se mobile, puta, quia ambo sunt corpora, sed qm̃ duorũ cõiunctorũ alterũ tantũ est mobile secundum se, alterum uero nõ non nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locum, quoniam non potest de eis dici, quòd unum est mobile improportionatũ, & alterum mobile proportionatum. Sic autem inuenitur in proposito, quoniam hostia est mobilis secundum se: esse autem sacramentale, seu Christi corpus secundum esse sacramentale in hostia, non est mobile per se, sed solum per accidens, ut in litera hac dicit Auctor, & communiter omnes fatentur, dum dicunt esse quoddam esse relatiuum: respectus enim non nisi per accidens possunt moueri localiter. Et hinc apparet quid dicendum est ad exemplum de angelo, quoniam dum moueo lapidem moueo per accidens præsentiam inter lapidem & angelum, & similiter dum moueo hostiã consecratam, moueo præsentiã iter hostiã & corpus Christi: ita quòd trãslata hostia de altari in plateã, transfertur etiã præsentia, quia corpus Christi de præsente in altari fit presens in platea, ablq; hoc ꝙ corpꝰ Christi in se moueat. & similiter angelus fieret præsens i domo ad quã trãslatus est lapis, nõ ꝙ ipse angelus sit motus a se vel a me, sed quia trãsferẽdo lapidẽ, trãstuli præsentiã eius in lapide.

Infr. ar. 8. co. Et 4. di. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & arti. 4. q. 1. per to. & q. 4. ad 2. & i expo. li. ad 1. 2. & 4.

sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species, per quẽ modum Deus definit esse dominus creaturæ desinentis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit uideri ab aliquo oculo, saltem glorificato.

AD SEPTIMVM sic procedi tur. Videtur ꝙ corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur a visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circunuelantes: sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat prout sunt. ergo oculꝰ glorificatus potest uidere corpꝰ Christi, prout est in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Corpora gloriosa sanctorum, erunt configurata corpori claritatis Christi, ut dicitur Philip. 3. sed oculus Christi uidet seipsum prout est in hoc sacramento. ergo pari rõne quilibet alius oculus glorificatus põt ipsum uidere.

¶ 3 Præt. Sancti in resurrectione erunt æquales angelis, ut dicitur Luc. 20. sed angeli uident corpus Christi, prout est in hoc sacramen

B

C

D

tia angeli ad lapidem & corporis Christi ad sacramentum, non est formaliter per actum voluntatis. Oportet ergo intelligi, ꝙ coniunctio addit nexum quendam inter coniuncta, & tunc apparet aut implicari contradictoria, puta quòd sit nexus aliquis, inter duo creata, & quòd ille nexus nullo modo coniungat illa, nisi precise per actũ voluntatis, quod nõ est intelligibile: aut minorem esse falsam, quia inter corpus Christi & hostiam est coniũctio sacramentalis, quæ licet effectiue sit a solo deo, in se tamẽ est coniunctiua corporis Christi cũ hostia naturali necessitate sacramenti. Nã ex vi sacramẽti per se habetur esse sacramentale, corporis Christi in hostia, & esse sacramẽtale cõiungit corpus Christi & hostiam: non quia volitam, sed quia in se est tale.

¶ Ad exemplũ autem de angelo dicitur, ꝙ licet angelus posset subtrahere p̃sentiam suam a lapide: si tamen illam non subtrahit, moueẽte me lapidem & transferente illum in domum, angelus mouetur nõ a te, sed ad motum lapidis: quia angelus nunc est ubi est lapis, & nõ ẽ ubi erat lapis.

¶ Et ad excludẽdas fugas, pone casum quòd angelus fecerit se præsentem lapidi uolũtate illius præsentiæ cõtinuandæ per unã horã tãtum, & stante casu forma cõditionalem. si angelus factus præsens lapidi dormiret per tres horas, & ego mouerem lapidem illum per duas horas, in fine motus, angelus esset ubi est lapis, & non per actum angeli. ergo per motum lapidis a me. Et quamuis hæc sufficerent ad dicta Scoti: facilius tamen potest responderi, dicendo maiorem posse forte habere locum, quando utrumque coniunctorum est per se mobile, puta, quia ambo sunt corpora, sed qm̃ duorũ cõiunctorũ alterũ tantũ est mobile secundum se, alterum uero nõ non nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locum, quoniam non potest de eis dici, quòd unum est mobile improportionatũ, & alterum mobile proportionatum. Sic autem inuenitur in proposito, quoniam hostia est mobilis secundum se: esse autem sacramentale, seu Christi corpus secundum esse sacramentale in hostia, non est mobile per se, sed solum per accidens, ut in litera hac dicit Auctor, & communiter omnes fatentur, dum dicunt esse quoddam esse relatiuum: respectus enim non nisi per accidens possunt moueri localiter. Et hinc apparet quid dicendum est ad exemplum de angelo, quoniam dum moueo lapidem moueo per accidens præsentiam inter lapidem & angelum, & similiter dum moueo hostiã consecratam, moueo præsentiã iter hostiã & corpus Christi: ita quòd trãslata hostia de altari in plateã, transfertur etiã præsentia, quia corpus Christi de præsente in altari fit presens in platea, ablq; hoc ꝙ corpꝰ Christi in se moueat. & similiter angelus fieret præsens i domo ad quã trãslatus est lapis, nõ ꝙ ipse angelus sit motus a se vel a me, sed quia trãsferẽdo lapidẽ, trãstuli præsentiã eius in lapide.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ sextæ Articulum septimum.*

IN corpore arti, multa occurrunt notanda, & dubitanda. In primis circa rationes cõclusionis primæ, scilicet corpus Christi secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti secundum esse, quod habet in sacramẽto non est visibile oculo corporali, aduertendum est quòd licet Scot. in vlti. q. di. 10. 4. senten. impugnet multas rationes, quæ afferuntur pro hac conclusione: quia tamen neutram istarum, quæ in litera afferuntur improbat, immo potius vtraque quodammodo vtitur (& secunda quidem se tenente ex parte visibilis, vt terminus est visionis, expresse vtitur, prima quoq; cõsiderante visibile, in quantum causa est visionis quodammodo vtitur) ideo extraneum a præsentis operis proposito duxi defendere rationes alias, quę hic non ponuntur.

¶ In secunda ratione aduerte diligenter terminos, vt nõ fluctues, quasi contraria in Auctoris doctrina inueniens, dũ alibi dicit cum Auer. substantiam particularem percipi a cogitatiua: hic vero dicit a solo intellectu substantiã cognosci. Nec loquitur de substantia in cõmuni, sed de substantia singulari, quia loquitur, de corpore Christi, vt est in hoc sacramento: constat autẽ corpus Chri esse quod dã singulare, & modum essendi in hoc sacramẽto esse tem singularem. Vtrum que siquidem est verum, illud quidem de substantia indiuiduali, secundum materiam signatam quantitate: hoc autem de substantia indiuiduali, vt habet modum essendi puræ substantiæ ideſt substantiæ in quantũ substantiæ, vt patet ex superius declaratis de modo substantiæ. Et propterea hic dicit, Substantia autem inquãtum hũ iusmodi, subiacet solum intellectui &c.

¶ Circa secundam partem huius articu. in qua agitur de visione intellectuali, aduerte dici quatuor, primum quòd corpus Christi secundum esse in hoc sacramento, non videtur ab intellectu viatoris hominis: secũdum, quòd nec etiam ab intellectu angelico naturaliter: tertium quòd videtur ab intellectu beato angeli, vel hominis per visionem diuinæ essentiæ: quartum (quod est omnium prædictorum ratio) quia iste modus essendi est penitus supernaturalis, ac per hoc secundum se intelligibilis est a supernaturali intellectu, scilicet diuino.

¶ Contra tria autem horum Scot. arguit in 4. sent. dist. 10. q. 8. & primo contra secundum, intendens quòd tam intellectus angelicus, quàm animæ separatæ, quàm etiam hominis beati potest naturaliter videre existentiam corporis Christi in eucharistia. Primo, quia intellectus se habens ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia, intelligit prius substantiam quã quę cumque modum eius. ergo nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiæ a tali intellectu, qui non dependet in intelligendo a sensibilibus. Secundo, totum ens creatum est obiectum proportionatum tali intellectui, quantum ad cognitionem tam abstractiuam, quàm intuitiuam. si ergo quodcumque ens potest abstractiue cognosci a tali intellectu, quando non est sibi præsens, sequitur quòd potest in tuitiue intelligi ab eodẽ, quando est sibi perfecte præsens in propria existentia actuali. Tertio, Virtus potens cognoscere obiectũ intuitiue dum est præsens, potest cognoscere eius absentiam, dum est absens: sed talis intellectus potest cognoscere præsentiam panis quando est præsens. ergo potest cognoscere absentiã eius, quando est absens. ergo eadem ratione potest cognoscere præsentiam substantiæ corporis Christi, quia corpus Christi in se est obiectũ proportionatum etiam intellectui tali, vt intuẽti. ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit, quin sit

to: quia etiam dæmones inueniũtur huic sacramento reuerentiam exhibere: & ipsum timere. ergo pari ratione oculus glorificatus potest Christum videre, prout est in hoc sacramento.

SED CONTRA, Nihil idem existens, potest simul ab eodem videri in diuersis speciebus: sed oculus glorificatus semper videt Christum, prout est in sua specie, secundum illud Isa. 33. Regem in decore suo videbũt. ergo videtur quòd nõ videat Christum, prout est sub specie huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est oculus, scilicet corporalis proprie dictus, & itellectualis, qui per similitudinem dicitur: a nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri, prout est in hoc sacramento. Primo quidem, quia corpus visibile per sua accidentia immutat mediũ. Accidentia autem corporis Christi sunt in hoc sacramẽto mediante substantia, ita scilicet quòd accidentia corporis Christi nõ habent immediatam habitudinem, neque ad hoc sacramentũ, neque ad corpora, quæ ipsum circũstãt. & ideo nõ possunt immutare mediũ, vt sic ab aliquo corporali oculo videri possint. Secundo quia sicut supra dictũ est†, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ. Substantia autem inquantum huiusmodi, nõ est visibilis oculo corporali, neque subiacet alicui sensui, sed nec etiã imaginationi, sed soli intellectui, cuius obiectum est quod quid est, vt dicitur in 3. de Anima †. & ideo proprie loquẽdo, corpus Christi secũdum modum essendi, quẽ habet in hoc sacramento, neq; sensu neq; imaginatione perceptibile est, sed solo intellectu qui dicit° oculº spiritualis. Percipitur autẽ diuersi mode a diuersis itellectibus. Quia enim modus essendi, quo Christus est in hoc sacrameno, est penitus supernaturalis, a supernaturali intellectu, scilicet diuino, secundum se visibilis est, & per consequẽs ab intellectu beato vel angeli, vel hominis, q fm participatã clãritatẽ diuini intellect° videt ea quæ supnaturalia sunt, visione diuinę essentiæ: ab itellectu autẽ obiectum intuibile eidẽ intellectui. Quarto, Anima Christi non uit naturaliter se esse vbicumque est, & per consequens nouit naturaliter se esse in eucharistia, & ita naturaliter potest nosse existentiam corporis sui ibi, quæ est sibi ratio quòd sit in sacramento. Quinto Existentia talis non est excellentius cognoscibile q̃ existens, cuius est existentia: sed Christus est naturaliter cognoscibilis a tali intellectu creato. ergo & quælibet eius existentia. Probatur maior, quia non potest aliquis modus improportionaliter excedere illud, cui° est mod°. Sexto beatus naturaliter videt, in alio beato actum beatificum, & tamen illa beatitudo non est minus supernaturalis quã existentia corporis Christi in eucharistia. Antecedẽs probatur, quia substantia ipsius beati est excellentius cognoscibile, quàm eius beatitudo.

¶ Contra tertiũ uero idem arguit, intendens quòd intellectus beatus nullo modo per actũ beatificum uidet corpus Christi in eucharistia. Beatus nõ distinguitur a non beato, nisi uidendo obiectum beatificũ, ut sic, & ea quæ iclu duntur in eo, ut sic: sed corpus Chri esse in eucharistia, non est obiectũ beatificũ (ut patet) nec inclusum in obiecto beatifico: quod probatur, quia æque essentialiter pertinet ad obiectũ beatificũ includere in ratione obiecti unam rem uel ueritatem unius sacramenti, sicut alterius: sicut æque pertinet ad ueritatem fidei credere ueritatẽ unius articũli, sicut alterius: sed in obiecto beatifico non claudi tur, gratiam infundi tali baptizato, aut suscipiẽti sacramentum pœnitentiæ. ergo &c.

¶ Contra quartum, rationem. s. qua modus essendi est penitus supernaturalis, arguit ibidem Sco. quia naturale, & supernaturale, non distinguunt ens in se, sed tantum in comparatione ad agẽs, & propterea licet res aliqua supernaturaliter fiat, postquã facta est, naturaliter cognoscitur. Et confirmatur assumptum, quia supernaturale & naturale possunt se habere sicut imperfectũ & perfectius, puta accidens & substantia. Et cõfirmatur tertius subiunctũ, quia fides, spes & charitas sunt habitus supernaturales, & tũ angeli naturaliter cognoscũt eos, fm illos, qui pronunt in angelo naturaliter rõnes cognoscendi oẽs species entiũ.

¶ Ad euidentiam horum prælibandum est, q̃ parua distantia in principio magna ualde apparet ī principiatis. Et hinc est, quòd ex diuersa opinione circa modũ intelligẽdi, tot quæstiones emanant. Opinantes siquidem intellectum non alligatum phantasmati intelligere per motionem ab ipsis rebus, quæ intelligi dicũtur, cõsequenter opinantur intellectus abstractos intueri res præsentes, sicut nos uidemus corporaliter colores præsentes. Tenentes autem cum peripatetici. is & philosophis intellectus abstractos moueri tantum a seipsis seu suis substantiis, uel etiã a superioribus eorum, & non ab aliquo inferiori, consequenter ponunt intellectus abstractos cognoscere quicquid cognoscunt naturali ter: aut per substantiã propriam solam (quod nos credimus in solo deo verificari) aut per substantiã perfectã speciebus intelligibilibus inditis, aut etiã, ut quibusdã placuit, per substantiã superiorem, & per consequens intellectus abstracti cognitio naturalis non se potest extendere, nisi ad ea quæ naturaliter relucẽt in his, quæ sunt apud intellectum abstractum. Et quoniam hæc nõ sunt, nisi pertinentia ad naturalem ordinem uniuersi, quoniã omnia res pertinentes ad opera sex dierum, tuerũt productæ a Deo in mentibus

in mentibus angelicis & in rerum natura qñ vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona, quæcumque non ad naturæ, sed gratiæ ordinem per se spectant, eximuntur a naturali cognitione angelorum secundum hanc viam, secundum quã etiam naturale & supernaturale sunt & differentię entis & differẽtiæ modi faciendi: nam oculi dati cæco nato, & vinũ factum in nuptijs, differebant ab alijs oculis & vinis, secũdum naturale & supernaturale quo ad modum hendi tantum: sed charitas, & incarnatio Christi, & Christũ esse sub sacramento, & lumen gloriæ, & similia, differunt a virtutibus naturalibus & alijs quæ entia naturalia vocam°, penes supernaturale & naturale, quantum ad ipsa entia sunt enim hæc ex suo genere supernaturalia entia, quia nulli possunt enti esse, aut fieri cõnaturalia, vt alibi declarauimus.

¶ His prælibatis ad primum Scoti dicitur, falsam esse minorem, scilicet intellectum abstractũ habere se ad omne intelligibile, secundum ordinem intelligibilitatis: hoc enim patet esse falsum: tum, quia non sic se habet ad primũ intelligile quod est deus: tum, quia quilibet intellectus abstractus intelligit, & quod est supra se, & quod est infra se per modum sui: dicitur nihilominus, quòd licet intellectus abtractus videat corpus Christi, non propterea sequitur. ergo videt eius modum essendi in sacramento. Et hoc, non quia iste modus essendi est excellentioris cognoscibilitatis in se: sed quia est cognoscibile alterius ordinis, scilicet supernaturalis, & propter hoc est extra totum ordinem rerum præsentium cognitionibus naturalibus.

¶ Et hinc patet responsio ad secundum: quia falsum est, totum ens creatum esse obiectum proportionatum tali intellectui. Et intuitiue quidem, quia quædam, scilicet supernaturalia, sunt de ordine non præsentium cognitioni naturali. Abstractiue uero, quia incarnationis mysterium latet, quo ad perfectam quidditatiuam cognitionem, omnis intellectus creati cognitionem naturalem: quia illius nulla indita species est præsentatiua perfecte. Et idem videtur de esse corporis Christi in sacramento. Supponit igitur argumentum hoc falsum, scilicet modum essendi in sacramento, præsentem quandoque esse naturali cognitioni intellectus abstracti.

¶ Ad tertium dicitur, negando eadem, vel simili ratione, posse cognosci præsentiam corporis Christi. Et ad subiunctã probationem iterum dicitur, quòd modus accidentalis, non quatenus accidentalis, sed quatenus est alterius ordinis, impedit se intueri ab intellectu, cui ordo ille non est præsens, qualis est intellectus, angelicus naturaliter.

¶ Ad quartum de anima Christi dupliciter dici potest. Primo, excipiendo Christi animã ea ratione, quia ad ipsum spectat: quãmuis concomitanter, talis modus essendi, ita quod sicut dicimus cogitationes cordis mei latere naturalem cognitionem angelorum, manifestas tamen esse animæ meæ, quia ad ipsam spectant, & per hoc fiunt sibi præsentes, quæ non sunt præsentes angelis, sic in proposito modus iste essendi est præsens naturali cognitioni animæ Christi per hoc, quòd ad ipsum spectat: nec est simile de aliis intellectibus, ut patet. Secundo, dicitur negando animam Christi cognitione naturali intueri modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut cognitione naturali non intuetur mysterium incarnationis: vnde Auctor dicit hic, quòd quia modus essendi in hoc sacramento est penitus supernaturalis, non nisi a supernaturali intellectu, vel ipsius participatione, est in se intelligibilis. Et hæc responsio solidior videtur.

¶ Ad quintum iam patet ex dictis, quòd non ratione excellentiæ, sed ratione absentiæ seu non præsentiæ, existentia in sacramento latet, & tamen corpus Christi patet.

hominis viatoris non potest cõspici nisi per fidem, sicut & cetera supernaturalia: sed nec etiam intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuendũ. vnde dæmones non possunt videre per intellectum Christũ in hoc sacramento nisi per fidem, cui nõ voluntarie assentiunt, sed ad eam euidentia signorum d conuincuntur, prout dicitur Iac. 2. Quòd dæmones credunt, & contremiscunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oculus noster corpore° per species sacramentales impeditur a visione corporis Christi sub eis existentis, non solum per modum tegumenti, sicut impedimur videre id, quod est velatum quocũq; corporali velamine: sed quia corpus Christi non habet habitudinẽ ad medium, quod circunstat hoc sacramentum, mediantibus proprijs accidentibus, sed mediantibus speciebus sacramentalibus.

AD 2m dicendum, quòd oculus corporalis Christi, videt seipsum sub sacramento existentem: nõ tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub sacramento, quod pertinet ad solum intellectum: nec tamen est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub hoc sacramento, in quo nõ conformatur ei alius oculus glorioſus.

AD 3m dicendum, quòd angelus bonus vel malus non potest aliquid videre oculo corporeo, sed solum oculo intellectuali: vnde non est similis ratio, vt ex dictis patet. *

¶ Ad sextum negatur assumptum, scilicet actum beatificum vnius beati videri naturali cognitione ab altero. Et ratio est sæpe dicta, non propter excellentiam cognoscibilis, sed propter absentiam: quia naturalis cognitio contenta est spectantibus ad ordinem naturalem: actus autem beatificus spectat ad ordinem supernaturalem.

¶ Ad obiecta contra uisionem huius sacramenti per actum beatificum respondendũ distinguitur, quòd de actu beatifico possumus dupliciter loqui: uel præcise secundum necessaria ad beatitudinem, & sic proculdubio verum est, per actũ beatificum non uideri Christi corpus in sacramento, nec mysterium incarnationis, immo nec aliquid, quod scit deus scientia uisionis, ut patet ex eo, quòd si unum tantum intellectũ deus creasset, & ille uideret deum, esset proculdubio beatus, & nihil horum sciret quæ ad scientiam uisionis spectant: quia nihil horum fuisset, esset, aut futurum esset: uel de actu beatifico loquimur, secundum quòd de facto diuina largitas illum ditauit seu extendit, & sic uisio beata extendit se ad multa alia, quæ non sunt simpliciter necessaria cognitu ad beatitudinem, inter quæ opinamur esse mysterium incarnationis & eucharistiæ, ea ratione, quia sunt difficillima inter omnia creata credenda, ac per hoc a mentibus fidelium ualde desiderata, ut uideantur: beatitudo autem satiatiua est fidelium, ut fidelium desideriorum, tam arduorum. Et Scotus quidem in primo sensu loqui uidetur, & non in secundo: quoniam ratio sua in primo tantum sensu militat, & pluries repetit necessitatem ad beatitudinem. vnde non oportet aliter respondere.

¶ Ad obiecta demum de supernaturalitate, respondetur dicendo, quòd naturale & supernaturale sunt differentiæ, quandoque solum secundum respectum ad agens, quandoque uero sunt differentiæ entis. Et propterea falsum est, quodcumque ens postquàm factum est, esse naturale: de aliquo enim est uerum, & de aliquo non, vt supra diximus. Et ad confirmationem de differentia imperfecti & perfectionis, dicitur quòd est impertinens: quoniam non est quæstio de perfectione, vel imperfectione, sed de naturalitate, vel supernaturalitate. Posset tamen dici, quòd qualitates supernaturales sunt perfectioris ordinis, quàm totus ordo naturalium: quia sunt ordinis diuini, ut charitas & lumen gloriæ testantur.

¶ Ad ultimam confirmationem, dicitur quòd angelis non sunt indiræ species omnium specierum, sed earum tantum, quæ ad naturalem ordinem uniuersi spectant: & propterea fidem, spem, & charitatem, non per naturalem cognitionem, in proprio genere nouerunt, nisi habentes illas in seipsis, utpote ad eos spectantes.

¶ In responsione ad secundum, intellige differentiam inter oculum corporalem Christi, & corporalem oculum aliorum sanctorum, non respectu uisibilis per se (quoniam in corpore articuli iam dictum erat, modum essendi Christi corporis in hoc sacramento esse intuisibilem, soloque intellectu intuibilem) sed respectu uisibilis per accidens: ita quòd Christus dicitur corporali oculo uidere seipsum sub hoc sacramento: quia sic seipsum uidet, ut statim intellectum uideat suum essendi modum in sacramento: sicut post resurrectionem dicemur uidere deum corporalibus oculis, ut in quæstio. 12. primæ partis Auctor declarauit.

In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum octauum.*

4. di. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & ar. 4. q. 2. & 3. Et op. 58. cap. 11.

IN artic. 8. aduerte circa vera apparentias ex miraculo in hoc sacramento, quòd distinguẽdum videtur de magnitudine speciei apparentis. Nã si res apparens fuerit tam magnarum dimensionũ, vt sint incõpossibiles substantiæ conuersæ, puta si consecra o modico vino in fundo calicis, vt fieri cõsueuit, appareat & permaneat totus calix magnus plenus specie sanguinis, tunc non videtur remanere verus Christi sanguis sub illis speciebus: quoniam non manent dimensiones vini conuersi. Et in hoc casu species sanguinis significat Christi sanguinem verũ contineri sub sacramento, & non contineri sub seipsa. Si vero dimensiones non sint ita in veritate extensæ, quin afficerent conuersam substantiam, si subesset, sentiẽdum est, ut litera tradit: quoniã tandiu manet ueritas sacramẽti, quandiu maneret panis aut uinũ, si subesset: constat autem quòd quandiu manent dimensiones illæ sine subiecto, manet corpus, aut sanguis Christi: vnde cum tam extensiuæ dimensiones immutantur, immutatio non est solum accidentalis, sed substãtialis: Auctor autẽ loquitur, quando mutatio est solũ in accidentibus. Et si quæratur, qua adoratione venerandus eẽt huiusmodi sanguis miraculosus, dicendum uidetur, idem esse iudicium de ipso, & de ueste Christi.

† ar. preced. ad 3. arg.

* q. 75. ar. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quando in hoc sacramento apparet miraculose caro uel puer, sit ibi uere corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd quando in hoc sacramento miraculose apparet caro vel puer, non sit ibi vere corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento, quando desinunt esse species sacramentales, vt dictum est: † sed quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales. ergo nõ est ibi vere corp⁹ Christi.

¶ 2 Præt. Vbicumque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel specie sacramenti: sed quando tales apparitiones fiunt, manifestum est, quòd non est ibi Christus sub specie propria, quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma, qua ascendit in cælum: cum tamen id, quod miraculose apparet in hoc sacramento, quandoque videatur vt quædam parua caro, quandoque autem vt paruus puer, manifestum est etiam, quòd non est ibi sub specie sacramenti, quæ est species panis vel vini. ergo videtur, quòd corp⁹ Christi nullo modo sit ibi.

¶ 3 Præt. Corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem & conuersionem, vt supra dictum est: † sed caro & sanguis miraculose apparens, nõ sunt cõsecrata, nec conuersa in verum corpus & sanguinem Christi. non ergo sub his speciebus est corpus, uel sanguis Christi.

SED CONTRA est, quòd tali apparitione facta, eadem reuerentia exhibetur ei quod apparet, quæ etiam primo exhibebatur: quod quidem non fieret, si vere non esset ibi Christus, cui reuerentiam latriæ exhibemus. ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quòd dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc sacramẽto miraculose videtur caro aut sanguis, aut etiam aliquis puer. quandoque enim hoc cõtingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac si expresse viderent exterius carnem vel sanguinẽ vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte sacramenti: & hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur sub specie carnis vel pueri, alijs tamen videtur sicut & prius sub specie panis, vel quando ei-
F dem ad horam videtur sub specie carnis vel pueri, & postmodum sub specie panis: nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in magorum præstigijs: quia talis species diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc scilicet, quòd manifestetur vere corpus Christi esse sub hoc sacramento, sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emaus: dicit enim August.* in lib. de Quæstio. euangelist. quòd cum fictio nostra refertur ad aliquã significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. & quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte sacramenti, manifestum est, quòd non desinit Christus esse sub hoc sacramento tali apparitione facta: quandoque vero contingit talis apparitio non per solam immutationem videntium sub specie, quæ videtur, realiter exterius existente: & hoc quidem videtur esse, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam; sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt, quòd est propria species corporis Christi. nec obstat quòd quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie iuuenili, sed in effigie puerili, quia in potestate corporis gloriosi est, quòd videatur ab oculo non glorificato, vel secundũ totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria vel aliena, vt infra * dicetur: sed hoc videtur esse inconueniens. Primo quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri, nisi in vno loco, in quo definitiue continetur: vnde cum videatur in propria specie, & adoretur in cælis, sub propria specie non videtur in hoc sacramento. Secundo, quia corpus gloriosum quod apparet vt vult, post apparitionem cum voluerit disparet, sicut dicitur Luc. vlti. quòd dominus ex oculis discipulorum euanuit: hoc autem quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimmo legitur quandoque esse inclusum, & multorum episcoporum consilio in pixide reseruatum, quod nephas esset de Christo sentire, secundum propriam speciem. & ideo dicendum est, quòd manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fit miraculose quædam immutatio circa alia accidentia, puta figuram & colorem, & alia huiusmodi, vt videatur caro vel sanguis aut etiam puer: & sicut prius dictum est, * hoc non est deceptio: quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet ad ostendendũ per hanc miraculosam apparitionem, quòd in sacramento est vere corpus & sanguis Christi: & sic patet quòd remanentibus dimensionibus, quæ sunt fundamenta aliorum accidentium, vt infra* dicetur, remanet corpus Christi in hoc sacramento.

Li. 2. c. vlt. nõ procul a prin. to. 4

Non absoluit morte preuentus; sed vide in sent. lib. 4. dis. 44. q. 2. ar. 4.

In ipso met art.

q. seq. art. 1.

K AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta tali apparitione species sacramentales quandoque quidem totaliter remanent in seipsis, quandoque autem secundum id, quod est principale in eis, vt dictum est.*

AD 2ᵐ dicendum, quòd in huiusmodi apparitionibus, sicut dictum est, † non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, vt dictum est.*

AD 3ᵐ dicendum, quòd dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum est.*

In corp. ar.

In corp. ar.

Ibidem.

q. 75. art. 5. & 6.

¶ Super

¶ *Super Quæstionem septuagesimamseptimam.*

IN quæst. ista, de accidentibus eucharistiæ omissa tanta opinionum varietate, vt solidior rationabiliorq; via appareat, notandum duxi, duplicem esse opinionem de modo essendi istorum accidentiũ sine subiecto. Prima opinio est, accidentia ista esse sine subiecto, per solam conseruationem a deo sine subiecto, ita ꝙ cum prius haberẽt duo, scilicet esse in subiecto, & vtrumque conseruabatur a deo, postea desinente deo conseruare ly in subiecto, & conseruante esse quod habebant, ipsa sunt sine subiecto. Et hanc opinionem sequitur Scotus in 12. dist. 4. Altera autem opinio tenet, vltra conseruationem addi nouam actionem diuinam conferentem accidẽtibus his nouum modum essendi, scilicet per modum substantiæ, & hanc opinionem sequitur D. Tho. in hac quæstione, dicens collatum esse dimensionibus habere substantiæ proprietatem, actum, vim, atque virtutem. Et vt plenius quod dicitur intelligatur, manifestemus ex differentia seu differentijs inter has opiniones, primo quo ad esse. nam cum accidens in subiecto non sit quod est, sed quo est, ex sola conseruatione accidentis in suo esse nõ conseruato subiecto, non acquirit accidens nouum modum essendi, sed perdit priorẽ modũ significatũ per ly in, desinit. n. esse actualiter inhærens: sed vbi conseruationi apponitur collatio noui modi, accidens non solum perdit actualiter inhærere, sed acquirit nouum essendi modum, vt qđ prius fuerat quo est, modo sit quod est, & hic est modus essendi substantiæ. Et huic differentiæ annectitur altera, quòd conseruatio sola accidentium sine subiecto est velut violenta, hoc est, ꝙ si fieret ab agente secundo, esset violenta: quemadmodum si lapis absq; aliquo fulcimento sola agentis virtute sustineretur in loco superiori. Et ratio violentiæ est: quia accidens cum suo esse separatum ab inesse sustinetur, vt prius erat. s. vt quo est, ex quo non acquisiuit alium essendi modum: sed si accidens cum modo essendi per modum substantiæ, conseruatur sine subiecto, naturaliter cõseruatur in supernaturaliter acquisito essendi modo. Secundo, differunt quo ad esse subiectum: nam ex sola conseruatione accidentiũ sine subiecto, dimensiones non sunt plus subiectum aliorum accidentium, quàm prius erant: prius aũt erant solum receptiuę accidentium, & non sustentatiuę eorundem. post separationem igitur tam dimensiones, q̃ reliqua accidentia remanẽt sine subiecto sustentante. Et inter dimensiones & alia accidentia hoc interest, ꝙ accidentia alia retinent subiectum receptiuum. s. ipsas dimensiones, ipsa vero quantitas caret etiam receptiuo: sed vbi quãtitati, collatus ponitur modus substantiæ, ipsa quidem nec sustentatiuo eget (quoniam est per modum substantiæ) reliquorum vero accidentiũ ipsa est & receptiuum & sustentatiuum: receptiuum quidem ex se, sustentatiuum vero ex acquisito modo substantiæ. Tertio, differunt secundum actionem, quia sola conseruatio non constituit actiuum substantiæ & per modum substantiæ, sed modus essendi per modum substantię constituit actiuum, vt quod respectu omnis producibilis, cuius ibi saluatur actiuum, vt quo. Quarto differunt, quo ad positionem seu potentiam passiuam: qm̃ per solam conseruationem nõ acquirunt nouam aliquam potentiam passiuam: sed si collatus ponitur modus substantiæ, collata consequenter ponitur vis atque potentia substantiæ, vt possit. s. inde fieri quicquid posset ex substantia, si esset. Quòd rationabilior autem sit opinio ponens cõferri dimensionibus modum vimque substantiæ, ex duobus apparet. Primo, quia sic saluantur naturaliter omnes, quæ ad sensum apparent mutationes a naturalibus agentibus circa eucharistiam. nam supposito hoc vno miraculo quæcumq; fiunt, naturaliter saluantur, ac si fierent in substantia: quoniã supponitur vicesubstan-
A tia, quantitas. s. habens modum, vim, proprietatemque substãtiæ. Secundo apparet, quia nõ est hic affirmandum miraculũ, quod non sequatur ex consecratione, & paucitas miraculorũ præeligenda est potius quàm multitudo: sed sic ponendo, vnũ solum miraculum ponitur, qđ ẽt consecrationi est annexum. Nã ad sensum conuincitur, ꝙ ex speciebus illis educibilis est de potẽtia ad actum per agens naturale raritas, quæ nõ est educibilis de potentia dimensionum & reliquorum accidentium ibi existentium, nisi sicut medio: quoniã constat raritatem educi de potentia materię paruificabilis sub amplioribꝰ dimẽsionibus: ex eo enim ꝙ ibi non est materia, nisi ponatur aliquid vice materiæ, oportet dicere, aut huiusmodi species non esse rarefactibiles, aut per agẽs naturale educi raritatem de potentia ad actum absq; aliquo,
C ex quo fit educibilis raritas de potentia ad actum, quod non est intelligibile absque nouo miraculo. Et hinc quoque apparet soliditas huius opinionis, dum vnico miraculo saluat omnia apparentia, & naturalitatem omnium actionũm & passionum. Nec immediata conseruatio horum a deo, prohibet corruptionem naturalem eorundem: quoniam non plus ex immediata conseruatione manutenentur, quàm cum mediante substantia conseruantur: est enim cõseruatio dei suauis rebus conseruatis: & ideo non conseruatio diuina, sed res conseruata, succumbit agenti naturali corrumpenti. Nec oportet solicitum esse circa entitatem prædictorum. s. modi essendi proprietatis, vis, virtutisq; substantiæ: ipsa siquidem res de genere accidentium, puta quantitas cum suo esse, fit a deo vis, virtusque substantiæ habens actum modumq; substantiæ. Manifestatur autem hoc esse non solum possibile, sed rationabile discurrendo per ea quæ apparent, & opinata in philosophia. videmus ĩ
D primis in elementis quædam non semina, sed proportionalia seminibus cum generantur animalia ex putrefactione, videmus quoque imperfectissima entia, qualia sunt semina, vicem gerere perfectorum animalium cum generantur animalia perfecta per propagationem, opinamur quoque dari proportionalia membra, puta in carentibus corde aliquid proportionale loco cordis, credimus quoq; lumen effici vim astri illius, in quo recipitur, puta lunæ: tenent multi, vt infra patebit, accidentia propria esse vires ipsas substantiarum. Ex quibus omnibus, si aduerterimus quantitatẽ esse rem propinquæ & quasi proportionalis naturæ cũ materia, non apparebit impossibile aut a ratione alienum, ꝙ ipsamet res, quæ est quantitas, fiat vicemateria, & sit, ac suppleat materiæ officium, velut quoddam proportionale materiæ, sicut proportionale cordi facit officiũ cordis: nec oportet aliam entitatem quærere: qm̃ accidentia fluentia a principijs essentialibus substãtię ex hoc ipso, ꝙ a principijs
E illis fluunt, sunt non solum accidentia, puta calor, sed sunt vis & virtus substantiæ, ita ꝙ possunt producere substantiam, vt inferius amplius patebit (quàmuis quidam sentiant cõtrariũ) ita quantitas eucharistiæ potest sortiri a suprema omniũ substantiarum, vt ipsamet quantitas sit vicesubstantia &c. multo enim vehementioris ac intimioris efficaciæ est primæ substantiæ actio, quàm quicumq; fluxus accidentis a principijs substantialibus subiecti. Hic est ergo modus, quo facillime absque multiplicatione tam miraculorum quàm entitatum, saluantur apparentia circa accidentia eucharistiæ inter agendum & patiendum.

¶ Quibus prælibatis, ad singula descẽdendo, perspice in 1. arti. huius literæ in responsione ad quartum, primum quod diximus, scilicet ꝙ accidens transit de quo est in quod est, & est deinceps compositum ex quod est, & quo est. Perspice secundo in artic. 2. in responsione ad primum, quantitatem transire de subiecto medio in recipiendo, in subiectum in sustentando. Perspice tertio in articul. 3. in responsione ad tertium id,

Supra q. 75 art. 5. Et 1. di. 47. ar. 4. co. Et 4 di. 12. q. 1. a. 1. Et 4. con. c. 63. & 65. Et quol 3. ar. 1. Et quol. 4. art. 5. Et opus. 2. c 8. Et 1. Cor. 11. lec. 5.

QVAESTIO LXXVII.

De accidentibus remanentibus in hoc sacramento in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de accidentibus remanentibus in hoc sa-
B cramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum accidentia quę remanent, sint sine subiecto.
¶ Secũdo, Vtrũ quãtitas dimẽsiua, sit subiectũ aliorũ accidẽtium.
¶ Tertio, Vtrum huiusmodi accidẽtia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.
¶ Quarto, Vtrũ possint corrumpi.
¶ Quinto, Vtrum ex eis possit aliquid generari.
¶ Sexto, Vtrum possint nutrire.
¶ Septimo, De fractione panis consecrati.
¶ Octauo, Vtrum vino consecrato possit aliquid permisceri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd accidentia non remaneant in hoc sacramento sine subiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis: sed accidentia esse sine subiecto, est contra rerum ordinem, quem deus naturæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

*d diximus de accidentibus fluentibus a substantia. sed occurrunt in hoc loco duo tolerabilia Scoto in 12. di 4. Primũ est, q̃ forma substãtialis geniti non fit immediate a forma substantiali generãtis: scdm ẽ, q̃ qualitates agunt in virtute formæ substãtialis, producendo substãtiã. Et Scot. quidem lõgũ circa hæc processum facit: ego aũt quia de sacris tracto, & hmõi disputatio nõ est necessaria ad sacri notitiã, pertrãseundũ censeo: declarando tñ sẽsum Auctoris, quẽ noluit forte intelligere Scotus: qm̃ si illũ intellexisset, non sic arguisset,

Lib. 4. met. text. 28. to. 3.

¶ Cũ dicimus qualitates agere in virtute formæ substantialis, non somniamus rem aliam absolutam aut respectiuam, sed ipsam qualitatem esse virtutem illius substantiæ: sicut dicimus semẽ esse virtutem generantis: & propterea sicut conseruato semine, semen bouis generat bouẽ, & semen hominis generat hominem, proculdubio in uirtute hominis a quo fluxit (sol. n. & homo generant hominem, ut dicitur 2. physic.) & tamen nõ oportet semen illud subordinari defuncto homini ita quòd referatur ad illum, aut moueatur ab illo, sat est enim seruari sicut fluxit ab illo: ita qualitas uini cõuersi in sanguinem Christi, quia erat virtus uini, si p̃ quia, cõseruar̃ sicut erat, p̃ductiua est uini: conuerteret. n. guttam aquæ in uinũ, nõ minus, quàm si substãtia uini subesset. Nec oportet subordinari uino cõuerso nec moueri ab illo: sed dicitur agere in uirtute illius, quia est virtus, quæ fluxit ab ipso: sed hæc metaphysicis resolutionibus reseruem̃. Reliqua quæ supra diximus, in artic. 5. & 8. clare habentur.

* Refertur de consec. di. 2. e. Species.

q. 75. art. 3. & 6.

In libr. de Trini. ante med.

indidit: videtur etiam ad quãdam fallaciam pertinere, cũ accidentia naturaliter sint signa naturæ subiecti. ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

¶ 2 Præt. Fieri non potest etiam miraculose, quòd definitio rei ab ea separetur, vel quòd vni rei conueniat definitio alterius rei, puta quòd homo manens homo, sit animal irrationabile, ad hoc enim sequeretur cõtradictoria esse simul: hoc enim quod significat nomen rei, est definitio, vt dicitur in 4. metaph.* sed ad definitionem accidentis pertinet quòd sit in subiecto, ad definitionem vero substantiæ, quòd per se subsistat non in subiecto, nõ ergo potest miraculose fieri quòd in hoc sacramento sint accidentia sine subiecto.

¶ 3 Præt. Accidens indiuiduatur ex subiecto. si ergo accidentia remanẽt in hoc sacramẽto sine subiecto, non erunt indiuidua, sed uniuersalia, quod patet esse falsum, quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.

¶ 4 Præt. Accidentia per consecrationem huius sacramenti, non adiscuntur aliquam compositionẽ: sed ante consecrationem nõ erant composita, neque ex materia & forma, neque ex quo est, & quod est. ergo etiam post cõsecrationem non sunt composita altero horum modorũ, quod est inconueniens: quia sic essent simpliciora, quàm angeli: cum tamen hæc accidentia sint sensibilia. non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto.

SED CONTRA est, q̃ Greg.* dicit in homi. paschali, quòd species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, scilicet panis & vini: & ita cum non remaneat substantia panis & vini, videtur quòd huiusmodi species remaneant sine subiecto.

RESPON. Dicendum, quòd accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post cõsecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis & uini, quæ non manet, vt supra* habitum est, neq; etiam in forma substantiali, quæ non manet, & si remaneret, subiectum esse non posset, vt patet per Boet.* in lib. de Trini. Manifestum est etiam, quòd huiusmodi accidentia, non sunt in substantia corporis, & sanguinis Christi sicut in subiecto: quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici: neque etiam est possibile, quòd corpus Christi gloriosum & impassibile existens, alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates. Dicunt autem quidam, quòd sunt sicut in subiecto in aere circũstante: sed nec hoc esse potest. Primo quidem, quia aer non est huiusmodi accidentium susceptiuus. Secundo, quia huiusmodi accidentia non sunt vbi est aer: quinimmo ad motum harum specierum, aer depellitur. Tertio, quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum, vt scilicet idem accidens numero, quod primo fuit in vno subiecto, postmodum fiat in alio: accidens enim numerum accipit a subiecto. vnde non potest esse, quòd idem numero manẽs, sit quandoque in hoc, quandoque in illo subiecto. Quarto, quia cum aer nõ spolietur accidentibus proprijs, simul haberet accidentia propria & aliena: nec potest dici, quòd hoc fiat miraculose virtute consecrationis: quia verba consecrationis hoc nõ significant: quæ tamen non efficiunt, nisi suum significatum: & ideo relinquitur, quòd accidentia in hoc sacramento, manent sine subiecto: quod quidem virtute d diuina fieri potest: cum enim effectus magis dependeat a causa prima, quàm a causa secunda, deus qui est prima causa substantię & accidentis, per suam infinitam virtutem conseruare potest in esse accidens, subtracta substantia, per quam conseruabatur in esse sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis: sicut humanum corpus formauit in vtero Virginis, sine virili semine.

D. 19

ad primvm ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium est ordinatum secundum speciale priuilegium gratiæ, vt patet in resuscitatione mortuorum, & in illuminatione cæcorum: prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex speciali priuilegio præter legem communem: & ita etiam licet sit secundum communem naturæ ordinem, quòd accidens sit in subiecto, ex speciali tamen ratione secundum ordinem gratiæ, accidentia sunt in hoc sacramento sine subiecto, propter rationes supra inductas. *

In corp. ad

ad 2m dicendum, quòd cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, non potest esse essentia substantiæ vel accidentis. non est ergo definitio substantiæ, ens per se sine subiecto: nec definitio accidentis, ens in subiecto: sed quidditati seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subiecto: quidditati autem siue essentiæ accidentis competit habere esse in subiecto: in hoc autem sacramento non dantur accidentibus, quòd ex vi suæ essentiæ non sint in subiecto, sed ex diuina virtute sustentante. & ideo non desinunt esse accidentia: quia nec separatur ab eis definitio accidentis, nec competit eis definitio substantiæ.

ad 3m dicendum, quòd huiusmodi accidentia acquisierunt esse indiuiduum in substantia panis & uini: qua conuersa in corpus & sanguinem Christi, remanent uirtute diuina accidentia in illo esse indiuiduato, quod prius habebant: vnde sunt singularia & sensibilia.

ad 4m dicendum, quòd accidentia huiusmodi, manente substantia panis & uini, non habebant ipsa esse nec alia accidentia, sed subiecta eorum habebant huiusmodi esse per ea: sicut nix est alba per albedinem: sed post consecrationem ipsa accidentia quæ remanent,

remanent, habent esse, vnde sunt composita ex esse, & quod est, sicut in prima parte de angelis dictum est, † & cum hoc, habent compositionem partium quantitatiuarum.

P. p. q. 51. ar. 2. & 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum in hoc sacramento quantitas dimensiua panis uel uini, sit aliorum accidentium subiectum.

4. dist. 12. q. 1. ar. 1. q. 3. Et 4. co. c. 64. & c. 64. Et 1. comm. 11. lec. 5. fi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramento quantitas dimensiua panis vel vini, non sit aliorum accidentium subiectum. Subiectum. n. accidentis non est accidens: nulla enim forma potest esse subiectum, cũ subiici pertineat ad proprietatem materię: sed quantitas dimensiua est quoddam accidens. ergo quantitas dimensiua non potest esse subiectum aliorum accidentium.

¶ 2 Præt. Sicut quantitas indiuiduatur ex substantia, ita etiam & alia accidentia. si ergo quantitas dimensiua panis aut vini remanet indiuiduata, secundum es se prius habitum, in quo conseruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata secundum esse, quod prius habebant in substantia. non ergo sunt in quantitate dimensiua sicut in subiecto, cum omne accidens indiuiduetur per suum subiectum.

¶ 3 Præt. Inter alia accidentia panis & vini quæ remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum & densum, quæ non possunt esse in quantitate dimensiua, præter materiam existẽte: quia rarum est quod habet parum de materia sub magnis dimẽsionibus: densum autem quod habet multum de materia sub paruis dimensionibus, vt dicitur 4. physicor. † non ergo videtur quòd quantitas dimensiua possit esse subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

Lib. 4. text. 4. tom. 2.

¶ 4 Præt. Quantitas a subiecto separata, videtur esse quantitas mathematica, quæ non est subiectum qualitatum sensibilium. cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur quòd non possint esse in hoc sacramento, sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis & vini remanente post consecrationem.

SED CONTRA est, quòd qualitates non sunt diuisibiles nisi per accidẽs. s. ratione subiecti: diuidũtur autem qualitates remanentes in hoc sacramento per diuisionem quantitatis dimensiuæ, sicut patet ad sensum. ergo quantitas dimensiua est subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere accidentia alia quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto, in quantitate dimensiua panis, vel vini, remanente. Primo quidem per hoc, quòd ad sensum apparet aliquid quantum esse ibi coloratum, & alijs accidentibus affectum: nec in talibus sensus decipitur. Secundo, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua, vnde & Plato* posuit primas differentias materiæ, magnum & parum: & quia primum subiectum est materia, consequens est quòd omnia alia accidentia referantur ad subiectum mediante quantitate dimensiua (sicut & primum subiectum coloris dicitur esse superficies) ratione cuius quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum, vt dicitur in 1. metaphys. † & quia subtracto subiecto, remanent accidentia secundum esse, quod prius habebant, consequens est, quòd omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensiuam.

Apud Arist. lib. 1. meta. text. 6. & 7.

Lib. 8. text. 15. & seq. com. 3.

ad primvm ergo dicendum, quòd accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis: quia per se non est. Secundum uero quòd est in alio, unum accidens dicitur esse subiectũ alterius, inquantum unũ accidens recipitur in subiecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris: vnde quando accidenti datur diuinitus ut per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum esse.

ad 2m dicendum, quòd alia accidentia, etiam secundum quòd erant in substantia panis, indiuiduabantur mediante quantitate dimensiua, sicut dictum est. * & ideo potius quantitas dimẽsiua est subiectum aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento, quàm econuerso.

In corp. ar.

ad 3m dicendum, quòd rarum & densum, sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc, quòd habent multum, uel parum de materia sub dimensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principijs substantiæ: & ideo sicut subtracta substantia, diuina uirtute conseruantur alia accidentia, ita subtracta materia, diuina uirtute conseruantur qualitates materiam consequentes, sicut rarum & densum.

ad 4m dicendum, quòd quantitas mathematica non abstrahit a materia intelligibili, sed a materia sensibili, ut dicitur 7. metaph. † dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quòd subijcitur sensibilibus qualitatibus: & ideo manifestum est, quòd quantitas dimensiua, quæ remanet in hoc sacramento sine subiecto, non est quantitas mathematica.

Lib. 7. c. 3 5. tex. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum species quæ remanent in hoc sacramento possint immutare aliquid extrinsecum.

4. dis. 12. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd species, quæ remanent in hoc sacramento, non possint immutare aliquid extrinsecum. Probatur .n. 7. physic. quòd formæ quæ sunt in materia, fiunt a formis, quæ sunt in materia, non autem a formis, quæ sunt sine materia, eo quòd simile agit sibi simile: sed species sacramentales sunt species sine materia: quia remanent sine subiecto, vt ex dictis patet.† non ergo possunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam. (Ar. 1. huius quæst.)

¶2 Præt. Cessante actione principalis agentis, necesse est, quòd cesset actio instrumenti: sicut quiescente fabro, non mouetur martellus: sed omnes formæ accidentales agunt instrumẽtaliter in virtute formæ substantialis tamquàm principalis agentis. cum ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis & vini, sicut supra habitum est,* videtur quòd formæ accidentales remanentes, agere nõ possint ad immutationem exterioris materiæ. (q. 75. ar. 2. & 6.)

¶3 Præt. Nihil agit vltra suã speciẽ, quia effectus non potest esse potior causa: sed species sacramentales oẽs sunt accidentia. non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam substantialem.

SED CONTRA est, quòd si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri: sentitur enim aliquid per hoc, quòd immutatur sensus a sensibili, vt dicitur 2. de anima.* (Lib. 2. text. 51. 74. 121. tom. 2.)

RESPON. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantũ est ens actu, consequens est, quòd vnumquódque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere: quia igitur secundum prædicta,* speciebus sacramentalibus datum est diuina virtute, vt remaneãt in suo esse quod habebant, substantia panis & vini existente, consequens est quòd etiam remaneant in suo agere: & ideo omnem actionem quam poterant agere, substãtia panis & vini existente, possunt [d] etiam agere, substantia panis & vini transeunte in corpus & sanguinem Christi: vnde non est dubium, quòd possunt immutare exteriora corpora. (Ar. 1. huius quęst. ad 3. — D. 65.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ sine materia existentes: retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia: & ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

AD 2m dicendũ, ꝙ ita actio formę accidẽtalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidẽtis dependet ab esse substãtiæ: & ideo sicut diuina virtute datur speciebus sacramẽtalibus, vt possint esse sine substãtia, ita datur eis vt possint agere sine forma substantiali, virtute dei, a quo sicut a primo agẽte dependet omnis actio formæ & substantialis & accidẽtalis.

AD 3m dicendum, quòd immutatio, quæ est ad formam substantialem, non fit a forma substantiali immediate, sed mediantibus qualitatibus actiuis & passiuis, quæ agunt in virtute formæ substantialis: hæc autem virtus instrumentalis cõseruatur in speciebus sacramentalibus diuina virtute, sicut & prius erat; & ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter: per quem modum aliquid potest agere vltra suam speciem, [d] non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis. (D. 92.)

ARTICVLVS IIII.

Vtrum species sacramentales possint corrumpi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationẽ formæ a materia: sed materia panis non remanet in hoc sacramento, sicut ex supradictis patet.† ergo huiusmodi species non possunt corrumpi.

G ¶2 Præt. Nulla forma corrumpitur nisi p accidẽs, corrupto subiecto: vnde formæ per se subsistẽtes, incorruptibiles sunt, sicut patet in substantijs spiritualibus: sed species sacramẽtales sunt formæ sine subiecto. ergo corrũpi nõ possunt.

¶3 Præt. Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculose: sed non naturaliter, quia nõ est ibi assignare aliquod corruptionis subiectum, quod maneat corruptione terminata: similiter etiam nec miraculose: quia miracula quæ sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conseruantur, non est autem idem causa conseruationis & corruptionis. ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

SED CONTRA est, quòd sensu deprehenditur, hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

I RESPON. Dicendum, quòd corruptio est motus ex esse in nõ esse: dictũ est autem supra,* quòd species sacramentales retinent idẽ esse quod prius habebant, substantia panis & vini existente: & ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis & vini existente, ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte: (Ar. præced.)

> ¶ *Super Quæstionis septuagesimæseptimæ Articulũ quartum.*
>
> IN artic. 4. vbi de corruptione horũm accidentium agitur perspice caute Auctorem loqui de eorum accidentium corruptione per modum termini. Et hoc tam cum corrumpuntur quasi ad corruptionem subiecti, hoc est sicut corrumperẽtur ad corruptionem subiecti, quàm cum corrumpuntur directe seu per se: hoc enim perspiciendo, clara reddetur litera tam in corpore, quàm in responsione ad primum: vbi separationem formæ a materia, quasi per accidẽs in termino corruptionis ponit: quia annectitur dicta separatio deperditioni sui esse in materia. hinc enim surgit, quòd quia esse illud etiam sequestratum a materia est corruptibile, vt prius: quia retinet naturam priorem, vt terminare corruptionem possit, sine separatione formæ a materia, quæ non est. & similiter, quia huiusmodi esse sic separatur & separatũ conseruatur, vt propriũ erat & conforme subiecto, puta pani vel vino, ita potest terminatiue corrũpi, quasi ad corruptionem subiecti sicut prius, vt in corpore articuli dicitur.
>
> (Infra ar. 5. cor. Et 4. d. 12. q. 1. ar. 3. q. 3. Et 4. cõtra c. 66. — †q. 75. ar. 5. & 6.)

poterant autem huiusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter: vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, sicut per alterationem qualitatum, & augmentum vel diminutionem quantitatis: non quidem per modum augmẽti vel diminutionis, qui inuenitur in solis corporibus animatis, qualia non sunt substantia panis & vini, sed per additionem vel diuisionem. nam sicut dicitur 3. Met. per diuisionem vna dimensio corrumpitur, & fiunt duæ, per additionem autem econuerso ex duabus fit vna: & per hunc modum manifeste possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem: quia & ipsa quantitas dimensiua remanens, potest diuisionem & additionem recipere, & cum sit subiectũ qualitatũ sensibilium, sicut dictum est,* potest etiam esse subiectum alterationis earum, puta si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo, poterant corrumpi per accidens, per corruptionẽ subiecti: & hoc modo pñt corrumpi etiam post consecrationem: quàmuis enim subiectum non remaneat, remanet tamen esse, quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium & conforme subiecto. & ideo huiusmodi potest corrumpi a contrario agente, sicut corrumpebatur substantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur nisi præcedente alteratione circa accidentia. Distinguendum tamen est inter vtramque prædictarum corruptionum: quia cum corpus Christi & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non suffecisset ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non desinit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, siue fiat immutatio ex parte qualitatis, puta cum modicum immutatur color aut sapor panis vel vini, siue ex parte quantitatis: sicut cum diuiditur panis aut vinũ in tales partes, quòd adhuc in eis possit saluari natura panis aut vini. Si vero fiat tanta immutatio, quòd fuisset corrupta substantia panis aut vini, non remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento: & hoc siue ex parte qualitatum, sicut cum ita immutatur color & sapor & aliæ qualitates panis & vini, ꝙ nullo modo possent compati naturã panis aut vini: siue etiam ex parte quantitatis, puta si puluerizetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat species panis vel vini. (Ar. 4. huius quæst.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad corruptionem per se pertinet, quòd auferat esse rei, vnde inquantum esse alicuius formæ est in materia, consequens est, quòd per corruptionem separetur forma a materia: si vero huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existente: sicut accidit in hoc sacramento, vt ex dictis patet.† (In corp. ar.)

AD 2m dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ non in materia: habent tamẽ esse quod prius in materia habebant.

AD 3m dicendum, quòd corruptio illarum specierum [d] non est miraculosa, sed [d] naturalis: præsupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, scilicet quòd illæ species sacramentales retineant esse sine subiecto, quod prius habebant in subiecto: sicut & cæcus miraculose illuminatus, naturaliter videt. (D. 23. D. 27.)

ARTICVLVS V.

Vtrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quàmuis ex nihilo fiat aliquid per creationem: sed speciebus sacramentalibus non subest aliqua materia nisi corporis Christi, quod est incorruptibile. ergo videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

¶2 Præt. Ea, quæ non sunt vnius generis, non possunt ex seinuicem fieri: non enim ex albedine fit linea: sed accidens & substantia differunt genere. cum ergo species sacramentales sint accidentia, videtur quòd ex eis non possit aliqua substantia generari.

¶3 Præt. Si ex eis generetur aliqua substantia corporea, illa substantia non erit sine accidente. si ergo ex speciebus sacramẽtalibus generetur aliqua substãtia corporea, oportet quòd ex accidente generetur substãtia & accidens, duo scilicet ex vno, quod est impossibile. ergo B impossibile est, quòd ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

SED CONTRA est, quòd ad sensum videri potest ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, vel cineres, si comburantur, vel vermes, si putrefiant, vel pulueres, si conterantur.

RESPON. Dicendum, ꝙ cum corruptio vnius sit generatio alterius, vt dicitur in 1. de generatione,* necesse est ꝙ ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur, cum corrumpantur, vt dictũ est.† non enim sic corrumpuntur, vt omnino dispereant, quasi in nihilum redigantur, sed manifeste aliquid sensibile eis succedit: quomodo autem ex eis aliquid generari possit, difficile est videre. manifestum est enim quòd ex corpore & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, nõ generatur aliquid, cum sint incorruptibilia: si autem substantia panis, aut uini remaneret in hoc sacramento, uel eorum materia, facile eẽt assignare, quòd ex eis generatur illud sensibile, qđ succedit, ut quidam posuerũt: sed hoc est falsum, ut supra habitum est.† & ideo quidã dixerunt, quòd ea quæ generantur, non fiunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circunstante: quod quidem multipliciter apparet esse impossibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet: nulla autem E alteratio uel corruptio prius apparuit in aere circunstante: unde ex eo uermes, uel cineres non generantur. Secũdo, quia natura aeris non est talis, quòd ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio, quia potest contingere in magna quantitate hostias cõsecratas cõburi uel putrefieri: nec esset possibile tantum de corpore terreno ex aere generari, nisi magna & ualde sensibili inspissatione aeris facta. Quarto, quia idem potest accidere corporibus solidis circun- (Lib. 1. text. 17. tom. 2. — †ar. præced. — q. 75. art. 4. & 2.)

> ¶ *Super Quæstionis septuagesimæseptimæ Articulũ quintum.*
>
> IN artic. 5. in quo fere omnia supradicta continentur, aduerte in ratione ad tertium, tres esse opiniones de modo quo in instanti generatiõis nouę substantiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia, vel p creationem, vel per reparationem, vel cõuersionem. Et multi quidem tenent, quòd per creationem redit materia, & ratio affertur a Petro de Pal. quia nullum fit propterea opus nouum, quod scilicet nõ fuerit factum in operibus sex dierũ. nam creatio antiquum opus est, & continue admiscetur in generatione hoĩs. Auctori autem hæc via non placet, vt patet in corpore huius artic. quia ex ipsa cõsecratione nõ est, vt materia creetur vel recreetur: & propterea tenet aliã viam, scilicet quòd per modum conuersionis seu transitionis quantitas transit in materiam, ita quòd virtute primi miraculi datum est quantitati, vt sit vicemateria durante sacramẽto, & in termino sacramenti, hoc est in primo nõ esse sacramenti, sit vere materia quemadmodum in politicis princeps vnico imperio cõstitueret aliquem proconsulem viuente consule, ita quòd in obitu consulis sit consul. Nec propterea putes sentire Auctorem, quòd agens naturale, faciat de dimensionibus materiam, hoc enim stultum est: quoniam agens naturale nõ facit primum subiectum suæ actionis, sed supponit illud: sed perspiciendum est, ꝙ agens naturale agit in vicemateriam, disponendo illã tamquàm si esset materia ad formam substantiæ generandæ, & hoc vsque ad instãs generationis exclusiue. In instanti autem generationis, quod est primũ non esse sacramenti, dimẽsio, actione diuina, virtute primi miraculi transit in materiã dispositã pro forma illa, ac si præfuisset, & sic in eodem instanti naturale agens introducit in illã, formã substantialem cum quantitate illi priori immediate ante illud existenti. Et sic inueniuntur consonare omnia reliquis generationibus naturalibus: nã naturale agens generando, & agit inquantũ vsq; ad instans gñationis, & ĩ instãti generatio-
>
> (Inf. ar. 8. ad 2. Et 4. dist. 12. q. 1. a. 2. q. 4. Et 4. cõtra c. 66. Et quol. 9. ar. 5. ad 3. Et 1. cor. 11. le. 4. fin.)

nerationis attingit nudam essentiam materiæ, educendo de illa formam substantialem, & generando compositum de genere substantiæ, corrumpendoque vicepanem, vt sic semper generatio vnius sit corruptio alterius, & econtra. Vltra autem rationem allatam ab Auctore, in promptu est alia ratio, scilicet quia idem debet esse patiens, & quod passum est in generatione substantiali: nam eadem materia est, quæ disponitur ad formã ignis, & quę recipit illam. Sed secundùm alias opiniones non est idem quod patitur, & quod passum est. nam patitur species sacramẽtalis, & passum deforis venit per creationem vel reparationẽ. Secundum hanc autem viam idẽ est patiẽs, & quod passum est: nam patiens est dimensio, vt vice materia, & quod passum est, est ipsamet dimensio iam vera materia. q.75. art. 4. & 2.

¶ Ad rationem autem pro altera opinione dicẽdum est, ꝙ secundum istam viam minus ponitur de nouitate, immo ponitur res simillima miraculo trãsubstãtiationis: quoniam transitus dimẽsionis vicemateriæ in veram materiam facillimus est, vtpote de vno proportionali in aliud, & vt dictum est, non est opus nouum, supposita transubstantiatione panis in corpus Christi. Præualet autẽ nostra hæc opinio ex alio capite in litera allato: quia .s. nihil ponitur, quod ex vi primi miraculi non fiat, & hoc potissimum erat considerandum. Nec fallaris in refutatione aliarum opinionum, dum in corpore huius artic. legis multa asserta impossibilia, quę secũdum Auctoris doctrinam possunt per diuinã omnipotentiam fieri: oportet siquidem memorem esse cõsuetudinis Auctoris: consueuit siquidẽ in quolibet genere loqui, & iudicare, & asserere secundum ordinem illius generis. Et propterea cum tractetur hic de sacramentis, possibile vel impossibile censet, & asserit secundum ordinem sacramentalem, vt etiam superius diximus, secundum quem ordinem dicitur, quòd annihilatum non potest redire: & similiter ꝙ corpus Christi non potest conuerti in substantiam panis & vini. non sis ergo solicitus, vt respondeas obijcientibus Auctori, quòd contradicat sibi, aut ꝙ abbreuiet diuinam omnipotentiam, tamquàm deficientem in potentia conuersiua corporis Christi in panem: docuit enim Auctor superius posse deum conuertere quodcumq; ens creatum in quodcumque aliud creatum, propter communionem in entitate creata &c.

¶ Circa prædicta superest adhuc dubium a Scoto tractatum circa rarefactionem specierum sacramentalium, an .s. noua illa quantitas seu quantitatis particula, quę per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agẽte: apparet enim hoc impossibile: tum, ex parte actionis: quia nulla actio naturalis agentis est sine subiecto: huiusmodi autem actio, qua fit noua quantitas, est sine subiecto: tum, ex parte rei actæ: quia nullum agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas aũt illa omnino caret subiecto: tum, ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habens pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem, ergo tota raritas præsupponit totam quantitatem, ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quàm ista raritas sit inducta, non est ergo quantitas illa ab agente naturali: tum, ex parte agentis naturalis: quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, vt

stãtibus (puta ferro aut lapidibus) quæ integra remanent post prædictorum generationem. vnde hæc positio stare non potest: quia contrariatur ei quod ad sensum apparet. & ideo alij dixerunt, quòd redit substantia panis & vini in ipsa corruptione specierum: & sic ex substantia panis & vini redeunte generãtur cineres, aut vermes, aut aliquid huiusmodi. sed hæc positio videtur esse impossibilis. Primo quidem, quia si substantia panis & vini, conuersa est in corpus & sanguinem Christi, vt supra habitum est,* non potest substantia panis aut vini redire, nisi corpore aut sanguine Christi iterum conuerso in substantiam panis vel vini, qđ est impossibile: sicut si aer sit cõuersus in ignem, non potest aer redire, nisi iterum ignis conuertatur in aerem: si vero substantia panis aut vini sit annihilata, nõ potest iterum redire; quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero: nisi forte dicatur redire prædicta substantia, quia deus de nouo creat aliam nouã substãtiam loco primæ. Secundo, videtur hoc esse impossibile: quia non est dare, quãdo substantia panis redeat; manifestum est enim ex supra dictis, † quòd manẽtibus speciebus panis & vini, manet corpus & sanguis Christi, quæ non sunt simul cum substãtia panis & vini in hoc sacramento, secundum præhabita.* vnde substantia panis & vini G non potest redire, speciebus sacramentalibus manentibus: similiter etiã nec eis cessantibus: quia iam substantia panis & vini esset sine proprijs accidẽtibus, quod est impossibile. Nisi forte dicatur, quòd in ipso vltimo instanti corruptionis specierum redit non quidem substantia panis & vini, quia illud idem instans est, in quo primo habent esse substãtiæ generatæ ex speciebus,* sed materia panis & vini, H quæ magis de nouo creata diceretur quàm rediẽs, proprie loquendo: & secundum hoc, posset sustineri prædicta positio. Verum, quia non rationabiliter videtur dici, ꝙ miraculose aliquid accidat in hoc sacramento, nisi ex ipsa consecratione, ex qua nõ est, quòd materia creetur vel redeat, melius videtur dicendum, quòd in ipsa consecratione miraculose datur quantitati

Ar. 4. huius quæst. & q. 76. art. 6. ad 3.

*q. 75. art. 4.

als sed materia panis magis, quæ si de nouo creata, &c.

F concausam materialem receptiuam formæ seu actus, qui fit. non est ergo absq; miraculo nouo, quòd agens naturale agat sine materia, aut cum vicemateria. Et concludit Scotus oportere dicere, vel quòd quantitas ista nõ sit ab agente creato, vel quòd agens creatum possit agere sine passo in quod agat: & quoniam hoc secũdũ videtur destruere fundamenta philosophiæ naturalis, in primũ declinat. Mihi autem Auctoris vestigia sectanti vtrumque facile euitandum apparet, tenendo quòd huiusmodi extensio quãtitatis sic ab agente naturali fit, quemadmodum fieret, si conuersa substantia subesset. Vbi scito ex philosophia peripatetica, quòd non omne, quòd quandoque est, & quandoque non est, habet suum propriũ fieri: quædam enim sunt & non sunt absque eo, quòd generentur & corrumpantur: quoniam consequuntur generationem & corruptionem aliorum, & de eorum numero est noua quantitatis pars, quæ per rarefactionẽ fit: cũ enim vinũ rarefit. rarefaciens generat raritatem, & nulla alia actione interueniẽte raritas illa fert secum extẽsionem quantitatis, & non sunt ibi duæ actiones, quarum vna producat raritatem, & altera extendat quantitatẽ, & propterea quantitas noua est absque hoc, quòd fiat secundum veram philosophiam. Et simili I modo species vini in eucharistia, si a sole vel igne rarefiant, extendetur quantitas consecutiue a rarefaciente.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositum, iam patere potest responsio, quòd nulla est opus actione sine subiecto: quoniam sola rarefactio sufficit: rarefactio autem est subiectiue in quantitate, in qua est raritas.

¶ Ad secundam vero ex eadem radice respondetur, quòd licet forma, quæ fit ab agente naturali, fiat in subiecto: quod tamen consequitur ex actione agentis naturalis, eundem potest modum essendi habere, quem habet subiectum, in quod tale agens agit. Et propterea si quantitas, quæ rarefactione extenditur est in subiecto: noua etiam particula erit in subiecto: & similiter si quantitas, quæ rarefactione extenditur, non est in subiecto, sed est vicesubiectum, particula quoque noua erit sine subiecto & vicesubiectum, quoniam quãtitas est patiens in huiusmodi alteratione: nec intelligas particulam quantita- K tis nouam esse sine subiecto ex nouo miraculo, vel ex hoc, quòd continuatur quantitati præexistenti: sed ex hoc, quòd educitur de potentia dimensionis vicemateriæ, ipsa vicemateria permanente. Ex vi siquidem primi miraculi, sicut datum est quantitati non solum sustinere præsentia accidentia, sed etiam omnia possibilia educi de substantia conuersa, ipsa manente, ita datum esse oportet, vt separata existat quantumcumque extensa, quanta afficere posset conuersam substantiã, si subesset. vnde si species vini intantum rarefieret, vt vini substantia tantam extensionem non sufferret, desineret sacramentum, & noua substantia generaretur.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd ordo naturæ est multiplex, iuxta multiplex causarum genus, & propterea licet quantitas siue noua, siue antiqua, sit secundum ordinem causæ materialis prior raritate, vt recipiens prius dicitur recepto, secundum tamen ordinem causæ tam finalis quàm formalis, q̃ agentis raritas est prior: prius .n. intendit rarefaciẽs raritatem, q extensionem concomitantem. Nec est verum simpliciter & absolute, quòd rarefactio seu raritas, quæ fit, prẹsupponat maiorem quãtitatem: quãuis hoc sit verũ secũdum quid, hoc est cum ista additione secundum ordinem causæ materialis. nam simpliciter & absolute loquendo, extensio quantitatis præsupponit rarefactionem, sicut consequens id, ad quod sequitur. Et rursus simpliciter & absolute, dicendum est quòd raritas, quę fit, cum fit, fert secũ receptiuum suum, scilicet maiorẽ quãtitatem, & hoc siue rarefactio fiat in materia substantia siue in vicesubstantia.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, ꝙ opus sit nouo miraculo ad hoc, ꝙ agẽs naturale naturaliter agat in vice subiectum seu materiã: nihil .n. refert ex parte agẽtis, an subsit verum subiectũ, aut aliquid æquiualens: quoniam de æquipollentibus eadem est ratio, & idẽ est iudicium. Et propterea cum dicitur, agens naturale naturaliter requirere materiam concausantem, subintelligitur vel aliquid æquipollens: quoniam, vt dictum est, par est ratio & iudiciũ de æquipollẽtibus. Et hæc de tota hac quæstione dicta sufficiant.

D. 13.

dimensiuæ panis & vini, quòd sit primum subiectum subsequentiũ formarum. hoc autem est propriũ materiæ: & ideo ex cõsequenti datur prædictæ quantitati dimensiuę omne illud, quod ad materiam pertinet. et ideo quicquid posset generari ex materia panis vel vini, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiua panis vel vini: non [d] quidem nouo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quamuis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimensiua supplet vicem materiæ, vt dictum est.* *In corp. art.

AD 2m dicendum, ꝙ illæ species sacramentales, sunt quidem accidentia: habent tamẽ actum & vim substantiæ, vt dictum est.* *Ibidem.

AD 3m dicendum, quòd quantitas dimensiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculose vim & proprietatem substantiæ. et ideo potest transire in vtrumque, idest in substantiam & dimensionem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum species sacramentales possint nutrire.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales non possint nutrire. dicit enim Ambro.* in lib. de sacramentis, non iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit: sed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iste non nutrit, et eadem ratio est de vino.

4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 5. Et 4. cõtra c. 66. Et 1. cor. 11. lec. 4. fin.

*lib. 5. de sacram. c. 4. in med. to. 4.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur 2.† de generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. species autem sacramentales sunt accidentia, ex quibus homo non constat: non enim accidens est pars substantiæ. ergo videtur, quòd species sacramentales nutrire non possint. †lib. 2. tex. 30. tom. 2.

¶ 3 Præt. Philosophus 2.* de Anima dicit, quòd alimentum nutrit, prout est substantia quædam, auget autem prout est aliquid quantũ: sed species sacramentales non sunt substantia. ergo non possunt nutrire. *lib. 2. tex. 47. tom. 2.

SED CONTRA est, quòd Apostolus 1. Cor. 11. loquens de hoc sacramẽto, dicit, alius quidem esurit, alius autem ebrius est. vbi dicit glo. quòd notat illos, qui post celebrationem sacri mysterij, & consecrationem panis & vini, suas oblationes vendicabant, & alijs non communicantes, soli sumebant, ita vt inde etiam inebriarentur: quod quidem non posset contingere, si sacramentales species non nutrirent. ergo species sacramentales nutriunt.

RESPON. Dicendum, ꝙ hæc quæstio difficultatem non habet, præcedenti quęstione soluta: ex hoc A enim (vt dicitur 2. de Anima*) cibus nutrit, quòd cõuertitur in substantiam nutriti. dictum est autem, † ꝙ species sacramentales, possunt conuerti in substantiã aliquam, quæ ex eis generatur. per eandem autem rationem possunt conuerti in corpus humanum, per quam possunt conuerti in cineres vel in vermes: & ideo manifestum est, quòd nutriunt. quod autem quidam dicunt, quòd non vere nutriunt, quasi in corpus humanum conuertantur, sed reficiunt & confortant quadam sensuum immutatione (sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esse falsum: talis enim refectio non diu sufficit homini, cuius corpus propter continuam deper- B ditionem restauratione indiget: & tamen homo diu sustentari posset, si hostias & vinum consecratum sumeret in magna quantitate. Similiter etiam non potest stare, quod quidam dicunt, quòd species sacramẽtales nutriunt, propter formam substantialem panis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, vt supra* habitum est: tum quia non est actus formæ nutrire, sed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. vnde dicitur* in 2. de Anima, quòd nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.

* lib. 2. de aĩa, tex 45. & 46. to. 2.
† art. pced.
* q. 75. art. 6.
* lib. 2. de aĩa, tex. 45. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta consecratione dupliciter potest dici panis in hoc sacramẽ- C to. vno modo ipsæ species panis, quę retinent nomen prioris substantiæ, vt Gregor.* dicit in hom. paschali. alio modo, potest dici panis ipsum corpus Christi, qđ est panis mysticus de cælo descendens. Ambro.† ergo cum dicit, quòd iste panis non transit in corpus, accipit panem secundo modo: quia .s. corpus Christi nõ conuertitur in corpus hominis, sed reficit mentem eius, nõ autem loquitur de pane primo modo dicto.

* Refertur de consec. dist. 2. cap. species.
† loco citato in arg.

AD 2m dicendum, quòd species sacramentales etsi non sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea conuertuntur, sicut dictum est.* * In corp. art.

AD 3m dicendum, quòd species sacramentales, D quamuis non sint substantia, habent tamen virtutem substantiæ, sicut dictum est.* * Ibid.

ARTICVLVS VII.

Vtrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. dicit enim Philosophus * 4. Meteor. quòd corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum, quod non potest attribui sa- E cramentalibus speciebus. ergo sacramentales species non possunt frangi.

4. dist. 10. art. 1. ad 1. & dist. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2. Et 4. cõtra c. 67. Et op. 2. c. 8. Et 1. cor. 11. lec. 5.
* li. 4. in sũma 3. ca. 2. ante med.

¶ 2 Præt. Fractionem sequitur sonus: sed species sacramentales non sunt sonabiles: dicit enim Philo.† 2. de Anima, ꝙ sonabile est corpus durũ, habens superficiem lenem. ergo species sacr̃ales non franguntur.

† lib. 2. ex tex. 77. & 78. tom. 2.

¶ 3 Præt. Eiusdem videtur esse, manducari, frangi, & masticari: sed verum corpus Christi est quod manducatur, secundum illud Ioã. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: ergo corpus Christi est, qđ frangitur & masticatur. vnde & in confessione Berengarij † dicitur, consentio sanctæ Romanę ecclesiæ, & corde & ore profiteor panem & vinum, quę in altari ponuntur, post consecrationem verum corpus & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus sacerdotum

† De cõsec. dist. 2. cap. ego Berengarius.

Universidad de Deusto Biblioteca

sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus.

SED CONTRA est, quòd fractio fit per diuisionem quanti: sed nullum quantum ibi diuiditur, nisi species sacramentales: quia neque corpus Christi, quod est incorruptibile, neq; substantia panis, quæ non manet, *neque substantia vini. ergo species sacramentales franguntur.

[* alias non habetur ly neque substãtia vini.]

RESPON. Dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. quidam enim dixerunt, ꝙ non erat in hoc sacramento fractio, secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectum intuentium: sed hoc non potest stare: quia in hoc sacramento veritatis sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex vno fiunt multa: quæ quidem sunt sensibilia communia, vt patet in lib.† de Anima. vnde alij dixerunt, ꝙ erat quidem ibi vera fractio sine subiecto* existente: sed hoc etiam sensui contradicit: apparet enim in hoc sacramento aliquid quantum, prius vnum existens, postea in multa partitum, quod quidem oportet esse subiectum fractionis. non autem potest dici, quòd ipsum corpus Christi verum frangatur. primo quidem, quia est incorruptibile & impassibile: secundo, quia est totum sub qualibet parte (vt supra habitum est†) quod quidem est contra rationem eius, quod frangitur. vnde relinquitur, quòd fractio sit sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, sicut & alia accidentia. et sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri, ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum dominicæ passionis, quę fuit in corpore Christi vero.

[† lib. 2. tex. 64. & 33. tom. 2.] [* alias non habetur ly existente.] [† q. 76. ar. 3]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut in speciebus sacramẽtalibus, remanet rarum & densum (vt supra dictum est †) ita etiã remanet ibi porositas, & per consequens frangibilitas.

[† art. 2. huius quæst. ad 3.]

AD 2m dicendum, quòd densitatem sequitur duritia: et ideo ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quòd remaneat ibi duritia, & per consequens sonabilitas.

AD 3m dicendum, quòd illud, quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie: corpus autem Christi non manducatur in sua specie: sed in specie sacramentali. vnde & super illud Ioannis 6. Caro non prodest quicquam, dicit August.* hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant, carnem quippe sic intellexerũt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur: et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. et hoc modo intelligenda est confessio Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua vere est corpus Christi.

[* Tract. 27. in Ioã. inter prin. & med. to. 9.]

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis liquor possit uino consecrato commisceri.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd vino consecrato, nõ possit aliquis liquor misceri. omne enim quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius: sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum: quia accidentia illa sunt sine subiecto, vt dictum est.* ergo vr, ꝙ nullus liquor possit pmisceri speciebus sacramentalibus vini.

[4. dist. 11. q. 1. art. 2. q. 6. Et quo lib. 10. ar. 3.] [* art. 1 huius quæst.]

F § 2 Præt. Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quòd ex his fiat aliquid vnum: sed nõ potest fieri aliquid vnum, neq; ex liquore (qui est substantia) & speciebus sacramentalibus, quæ sunt accidentia: neque ex liquore & sanguine Christi, qui ratione suæ incorruptibilitatis, neque additionem recipit neque diminutionem. ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

§ 3 Præt. Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur quòd etiam ipsum efficiatur consecratum: sicut aqua quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta: sed vinum consecratum, est vere sanguis Christi. ergo etiã liquor permistus esset sanguis Christi, et ita aliquid fieret sãguis Christi aliter, q̃ per G consecrationem, quod est inconueniens. non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

§ 4 Præt. Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit mistio, vt dicitur in primo* de Generatione: sed ad permistionem cuiuscumque liquoris, videtur corrumpi species sacramentalis vini, ita quòd sub ea desinat esse sanguis Christi: tum, quia magnum & paruum sunt differentię quantitatis, & diuersificant ipsam, sicut album & nigrum, colorem: tum etiam, quia liquor permistus, cum non habeat obstaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia suba. non ergo aliquis liquor põt pmisceri vino cõsecrato.

[* lib. 1. tex. 82. vsq; ad 90. to. 2.]

H SED CONTRA est, quòd ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

RESPON. Dicendum, quòd istius quęstionis veritas manifesta est ex præmissis.* dictum est enim supra, quòd species in hoc sacramento remanẽtes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi & patiendi: vt scilicet agere & pati possint, quicquid ageret vel pateretur substantia, si ibi pręsens existeret. manifestum est autem, quòd si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri: huius tamen permistionis diuersus esset effectus, & secundum formã I liquoris, & secundum quantitatem: si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, ꝙ posset diffundi per totum vinum, totum fieret permistum: qđ autem est commistum ex duobus, neutrum miscibilium est: sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. vnde sequeretur, ꝙ vinum prius existens, non remaneret. sed si liquor permistus esset alterius speciei (puta si permisceretur aqua) solueretur species vini, & esset liquor alterius speciei. si autẽ esset eiusdem speciei liquor adiunctus (puta si vinum permisceretur vino) remaneret quidẽ eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuersitas accidentium: puta si vnum vinum esset K album, & aliud rubeum. Si vero liquor adiunctus esset tam paruæ quantitatis, ꝙ non posset perfundi per totum, nõ fieret totum vinum permistum, sed aliqua pars eius. quæ quidem non remaneret eadem numero propter permistionem extraneæ materię: remaneret tamen eadem specie, non solum si paruus liquor permistus esset eiusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei: quia gutta aquæ multo vino permista, transit in speciem vini, vt dicitur in primo* de Generatione. manifestum est autẽ ex prædictis, † quòd corpus & sanguis Christi remanet in hoc sacramento, quãdiu illæ species manent eædem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. vnde si fiat tanta permistio

[* art. 1. & 5 huius qst.] [* lib. 1. tex. 34. 19. & 88. to. 2.] [† ar. 4. huius qst. & q. 76. art. 6. ad 1.]

A permistio liquoris cuiuscumque, quòd pertingat ad totum vinum consecratum, & fiat permistum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi: si vero fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quòd non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit d tamen sub alia.

[D. 22.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Innocen. III.* dicit in quadam Decret. quòd ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit; contingit igitur accidentia d mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. cedit quippe natura, miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. B hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino apposito: sed talis permutatio fit per actionem. nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substantiæ secundum prædicta: * & ita immutando, afficiunt liquorem appositum.

[* In decret. lib. 3. ti. 41. ca. cũ Marthę paragr. quæsiuisti. D. 16.] [* In corp. art.]

AD 2m dicendum, quòd liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi: miscetur tamen speciebus sacramentalibus: ita tamen quòd permistione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto, vel in parte, secundum modum, quo supra dictum est,* quòd ex speciebus C illis potest aliquid generari. et si quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæstio: quia iam totum erit vniforme. si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen vna secundum modum essendi: quia vna pars eius erit sine subiecto, alia erit in subiecto: sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.

[* Ibidem.]

AD 3m dicendum, quòd sicut Innocent. III. dicit in decretali prædicta, * si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem D non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed accidẽtibus prioris vini commistum, corpori quod sub eis latet, vndique circũfunditur, non madidans circunfusum: quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permistio liquoris extranei, ꝙ sanguis Christi desinat esse sub toto: tunc enim dicitur vndique circunfundi, non quia tangat sanguinem Christi, secundum eius proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur: nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ, sicut facit consecratio vini.

[* loco citato in solut. præced.]

AD 4m dicendum, quòd quidam posuerunt, ꝙ E quantumcumque parua fiat extranei liquoris permistio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto, & hoc ratione inducta: * quæ tamen non cogit: quia magnum & paruum diuersificant quantitatem dimensiuam, non quantum ad eius essentiam, sed quantum ad determinationem mensurę. Similiter etiam liquor appositus, adeo potest esse paruus, ꝙ sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non solis dimensionibus, quæ licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset secundum ea, quæ præmissa sunt.

[* In argu.]

QVAESTIO LXXVIII.

De forma sacramenti eucharistiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de forma huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Quæ sit forma huius sacramenti.
¶ Secundo, Vtrum sit conueniens forma consecrationis panis.
¶ Tertio, Vtrum sit cõueniens forma consecrationis sanguinis.
¶ Quarto, De virtute vtriusque formæ.
¶ Quinto, De veritate locutionis.
¶ Sexto, De comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hæc sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, &, hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit: sed Christus ante benedixit panem acceptum, & postea dixit, Accipite & comedite, hoc est corpus meũ (vt habetur Matthæi 26.) & similiter fecit de calice. ergo prædicta verba non sunt forma huius sacri.

§ 2 Præt. Eusebius emissenus dicit,* ꝙ inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius sacramenti. et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

§ 3 Præt. In forma baptismi exprimitur persona ministri & actus eius, cum dicitur, Ego te baptizo: sed in præmissis verbis, nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. ergo non est conueniens forma sacramenti.

§ 4 Pręt. Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti: vnde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus alijs prætermissis. si ergo prædicta † verba sunt forma huius sacramenti, videtur ꝙ aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis ver-

¶ *Super Quæstionis septuagesimæoctauæ Articulum primũ.*

IN responsione ad quartum primi articu. specialiter notandum occurrit, ꝙ Scotus in 8. dist. 4. in dubium ita vertit, quod ambiguũ relinquit, an sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant hoc sacramentum, prætermissis alijs, quæ in canone missæ cõtinentur, motus ratione in litera allata, scilicet quòd verba huiusmodi debẽt ex vi verborum significare hoc esse corpus Christi, alioquin non significarent quod efficitur in hoc sacramento, sed ꝑtermissis alijs, hoc non significaretur: sed significaretur hoc esse corpus sacerdotis ex vi verborum, licet ex intentione significaretur esse corpus Christi. Scito igitur, dupliciter verba hæc proferri a sacerdote, s. recitatiue & significatiue. Et si ad recitationem spectetur, opinio quam sequitur Scotus ab auctore improbata, rationabilis inuenitur, quoniam non recitaretur hoc esse corpus Christi, nisi prærecitaretur Christum dixisse, hoc est corpus meũ, & quo ad hoc, i. recitationis vim procedit ratio adducta: sed si verba hæc significatiue solum considerentur, cum proferuntur a sacerdote in persona Christi, ex hoc ipso, quòd sacerdos dicit ea in persona Christi, significant hoc esse corpus Christi. Et cõparãdo hos duos modos proferendi adinuicem, secundus præponderat primo, propter duo: tum, quia recitatiue verba tenentur materialiter: tum, quia recitatiue sacerdos, non conficit in persona Christi, sed recitat Christum conficientem. In concilio autem florent. sub Eugenio IIII. legimus hæc verba, sacerdos in persona Christi

[4. dist. 8. q. 2. ar. 2. & 3] [* Refertur de consec. dist. 2. cap. quia corp* assumptũ.] [† In arg. 1. posita.]

Christi, in hoc ipso quòd intendit conficere sacramẽtum, sufficiat ad exprimẽdum ex vi verborũ, hoc esse corp' Christi, dicendo in persona Christi, hoc est corpus meum. Et hac ratione motus est Auctor, vt patet in litera.

bis prolatis, & omnibus alijs prętermissis, quæ inmissa dicuntur. quod tamen videtur esse falsum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba* acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinum non cõuertuntur. non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti.

* Ibid.

SED CONTRA est, quòd Ambrosius* dicit in lib. de sacramentis: consecratio fit verbis & sermonibus domini Iesu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. vbi autẽ sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed vtitur sermonibus Christi. ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

* lib. 4. c. 4. paulo a pri cip. to. 4.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum ab alijs sacramẽtis differt in duobus: primo quidem, quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: alia vero sacramenta perficiuntur in vsu materiæ consecratæ. Secundo, quia in alijs sacramentis consecratio materiæ consistit solũ in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumẽtum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere: sed in hoc sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantiæ, quæ a solo deo perfici potest: vnde minister in hoc sacramento perficiendo, non habet alium actum, nisi prolationem verborum. et quia forma debet esse conueniens rei, ideo forma huius sacramẽti differt a formis aliorum sacramentorum in duobus. primo quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important vsum materiæ, puta baptizationem vel cõsignationem, sed forma huius sacramenti importat solam cõsecrationem materię, quæ in transubstantiatione consistit: puta cũ dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est calix sanguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum sacramentorũ proferuntur ex persona ministri, siue per modum exercentis actum, sicut cum dicitur, ego te baptizo, vel, ego te confirmo: siue per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur, Accipe potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cum in sacramento extremæ vnctionis dicitur, per istam vnctionem & nostram intercessionem, &c. sed forma huius sacramenti profertur quasi ex psona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi, ꝙ minister in perfectione huius sacramenti nihil agit, nisi ꝙ profert verba Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio: quidam enim dixerunt, ꝙ Christus, qui habebat potestatem excellentiæ in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alij postmodum consecrarent: quod videntur sonare verba Innocen. III.* dicentis, sane dici potest, ꝙ Christus virtute diuina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent: sed contra hoc expresse sunt verba euãgelij, in quibus dicitur, quòd Christus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. vnde prædicta verba Innocen. sunt opinatiue magis dicta, quàm determinatiue: quidam autem dixerunt, ꝙ benedictio illa facta est quibusdam alijs verbis nobis ignotis, sed nec hoc stare potest: quia be-

* Id habet I lib. 4. de sacro altaris mysterio, ca. 6. circa fin.

F nedictio consecrationis, nunc perficitur per recitationem eorum, quæ tunc acta sunt. vnde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modo fieret: & ideo alij dixerunt, ꝙ illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit, sed Christus ea bis protulit. Primo quidem, secrete ad consecrandum: secundo, manifeste ad instruẽdum. sed nec hoc stare potest: quia sacerdos consecrat, proferens hæc verba, non vt a Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publice prolata. vnde cum non habeant vim huiusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur quòd etiam Christus manifeste ea proferens cõsecrauerit. & ideo alij dixerunt, ꝙ euangelistæ non semper eundem ordi-

G nem in recitando seruauerunt, quo res sunt gestæ, vt patet per Augustinum* in lib. de Consensu euangelistarum. vnde intelligendum est ordinem rei gestæ, sic exprimi posse, Accipiens panem benedixit, dicens, hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis, sed idem sensus haberi potest etiam verbis euangelij non mutatis: nam hoc participium dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt: non autem oportet quòd hæc concomitantia intelligatur solum respectu vltimi verbi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis: sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis, vt

H sit sensus, dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hęc verba dixit, Accipite, &c.

* li. 2. c. ex cap. 10. & 11. et 44. tom. 4.

AD 3m dicendum, ꝙ in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur vsus materiæ consecratæ, qui non est de necessitate huius sacramenti (vt supra habitum est†) & ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ: quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ consecratæ vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramenti: et hoc modo Eusebius intellexit* his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secundam perfectionem ipsius.

† q. 74. art. 7

* loco citato in arg.

AD 3m dicendum, quòd in sacramento baptis-

I mi minister aliquem actum exercet circa vsum materiæ, qui est de essentia sacramenti, qd non est in hoc sacramento: & ideo non est similis ratio.

AD 4m dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & alijs prętermissis, pręcipue quæ sunt in canone missæ: sed hoc patet esse falsum, tum, ex verbis Ambro.* supra inductis, tum etiam, quia canon missæ nõ est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diuersa sunt a diuersis apposita. vnde dicẽdum est, ꝙ si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, vt hæc ver-

K ba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur: grauiter tamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, vtpote ritum ecclesiæ non seruans: nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis, defectum autem huius sacramenti põt supplere spiritualis manduçatio, sicut Augustinus † dicit.

* In arg. sed contra.

Tract. 26. in Ioan. to. 9. † Colligitur etiã ex eo quod ex Aug. refert, de cõsec. dis. 4. c. Nulli.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum.

Supr. q. 60. ar. 8 cor. Et q. 85 art. 2. cor. & infr. q. 83 art. 4. ad 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma cõsecrationis panis, hoc est corpus meum: per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus: sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conuersio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum fit, quàm per hoc verbum est. ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

Q. 75. art. 4. cor. Et 4. dist. 8. q. 2. art. 1. q. 1. et 2. et art. 4. q. 3. Et 1. Corint. 11. lec. 5.

¶ 2 Præt. Ambros. † dicit in lib. de sacramentis: sermo Christi hoc conficit sacramentum, quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia: iussit dominus, & facta sunt, cæli & terra. ergo & forma huius sacramẽti conuenientior esset per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc sit corpus meum.

† lib. 4. c. 4. non procul a princi. to. 4.

¶ 3 Præt. Per subiectum huius locutionis importatur illud, quod conuertitur, sicut per prædicatum importatur conuersionis terminus: sed sicut est determinatum id, in quod fit conuersio (non enim fit conuersio, nisi in corpus Christi) ita est determinatum id, qd conuertitur: non enim conuertitur in corpus Christi nisi panis. ergo sicut ex parte pręd icati ponitur nomẽ, ita ex parte subiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis est corpus meum.

¶ 4 Præt. Sicut id, in quod terminatur conuersio, est determinatæ naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ. ergo sicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandam personã deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶ 5 Præt. In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non sit de substantia eius. inconuenienter ergo additur in quibusdam libris hæc coniunctio, enim, quæ non est de substantia formæ.

SED CONTRA est, quòd dominus hac forma in consecrando est vsus, vt patet Matthæi 26.

RESPON. Dicendum, ꝙ hæc est conueniens forma consecrationis panis: dictum est enim,* quòd hæc consecratio consistit in conuersione substantiæ panis in corpus Christi: oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramẽto efficitur. vnde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conuersionem panis in corpus Christi, in qua tria considerantur, scilicet ipsa conuersio, & terminus a quo, &

* Art. pced.

D terminus ad quem. conuersio autem potest considerari dupliciter. vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto esse. non autem debuit significari conuersio in hac forma, vt in fieri, sed vt in facto esse. Primo quidẽ: quia hæc cõuersio non est successiua (vt supra dictum est*) sed instantanea: in huiusmodi autem mutationibus fieri, non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mẽte ędificatoris,

* q. 75. ar. 7.

E est forma domus ædificatæ principaliter, ędificationis autem per cõsequens. vnde & in hac forma debet exprimi conuersio, vt in facto esse ad quod fertur intentio. et quia ipsa cõuersio exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est, quòd extrema conuersionis significentur, vt se habent in facto esse conuersionis. tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suæ substantiæ: sed terminus a quo, non manet secundum suam substantiam, sed solum secũdum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. vnde conuenienter terminus conuersionis a quo, exprimitur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manẽt: ter-

* q. 75.

A minus autem ad quem, exprimitur per nomen significans naturam eius, in quod fit conuersio, quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro eius, vt dictum est. † vnde hæc forma est conuenientissima, hoc est corpus meum.

† Q. 76. ar. 1. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri non est vltimus effectus huius consecrationis, sed factum esse, vt dictum est.* et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

* In corp. art.

AD 2m dicendum, quòd sermo dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione: aliter tamen & aliter. nam hic operatur effectiue & sacramentaliter, idest secundum vim significationis: et ideo oportet in hoc sermone significari vl-

B timum effectum consecrationis per verbum substantiuum indicatiui modi & præsentis temporis: sed in creatione rerum operatus est solũ effectiue, quæ quidem efficiẽtia est per imperium suæ sapientiæ: et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi, secundum illud Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux.

AD 3m dicendum, quòd terminus a quo in ipso facto esse conuersionis, non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem: & ideo nõ est simile.

AD 4m dicendum, quòd per hoc pronomen, meum, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi, ex cuius persona hæc proferuntur, vt dictum est.*

* art. pced. & art. 1.

C AD 4m dicendum, quòd hæc coniunctio, enim, apponitur in hac forma, secundum consuetudinem Romanę ecclesiæ, a beato Petro apostolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia: et ideo non est de forma, sicut nec verba pręcedentia formam.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis uini, hic est calix sanguinis mei, &c.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hęc non sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet: † sed in forma consecrationis panis, ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei.

4. dist. 8. q. 2. art. 2. q. 1. & 3. Et 1. cor. 11. lec. 6.

Q. 76. art. 1 & 2.

¶ 2 Præt. Non sunt maioris efficaciæ verba, quæ proferuntur in consecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in consecratione vini, cum vtraque sint verba Christi: sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis. ergo statim cum dictũ est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta cõsecratio sanguinis, & ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formę, præsertim cum pertineant ad proprietates huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, vt patet ex hoc, quòd Apostolus ad Hebr. 8. introducit verba, quæ habentur Hiere. 31. Consumabo super domum Israel te-

stamentum

Universidad de Deusto Biblioteca

ſtamentum nouum, dando leges meas in mentibus eorum: ſacramentum autem exterius viſibiliter agitur. inconuenienter ergo in forma ſacramenti dicitur, noui teſtamenti.

¶ 4 Præt. Nouum dicitur aliquid ex eo, ꝙ eſt prope principium ſui eſſe: æternum autem non habet principium ſui eſſe. ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni: quia videtur contradictionem implicare.

¶ 5 Præt. Occaſiones erroris ſunt hominibus ſubtrahendæ, ſecundum illud Iſa. 57. Auferte offendicula de via populi mei: ſed quidam errauerunt, æſtimantes myſtice ſolum eſſe corpus, & ſanguinē Chriſti in hoc ſacramento. ergo in hac forma inconuenienter ponitur myſterium fidei.

*q. 73. ar. 2. ad 3.

¶ 6 Præt. Supra dictum eſt, * quòd ſicut baptiſmus eſt ſacramentum fidei, ita euchariſtia eſt ſacramentum charitatis. ergo in hac forma magis debet poni charitas, quàm fides.

¶ 7 Præt. Totum hoc ſacramentum, & quãtum ad corpus & quantum ad ſanguinem, eſt memoriale dominicæ paſſionis, ſecūdum illud primæ Cor. 11. Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem dñi annūtiabitis. non ergo magis debuit in forma conſecrationis ſanguinis fieri mentio de paſſione Chriſti & eius fructu, q̃ in forma conſecrationis corporis, præſertim cum Luc. 22. dominus dixerit, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

Q. 48. & 49 art. 2.

¶ 8 Præter. Paſſio Chriſti (vt ſupra habitum eſt†) ad ſufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad efficientiam, profuit multis. debuit ergo dici, qui effundetur pro omnibus aut pro multis, ſine hoc quòd adderetur, pro vobis.

¶ 9 Præt. Verba quibus hoc ſacramentum conficitur, efficaciam habent ex inſtitutione Chriſti: ſed nullus euangeliſta recitat Chriſtum hæc omnia verba dixiſſe. ergo hæc non eſt conueniens forma conſecrationis vini.

Sed contra eſt, quòd eccleſia ab apoſtolis inſtructa,* vtitur hac forma in conſecratione vini.

De celebra. miſſarū ca. cū Marthę.

Respon. Dicendum, quòd circa hanc formam eſt duplex opinio: quidam enim dixerunt, quòd de ſubſtantia formæ huius eſt hoc ſolum quod dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, non autem ea quæ ſequuntur: ſed hoc videtur inconueniens: quia ea quæ ſequūtur, ſunt quædā determinationes prædicati, ideſt ſanguinis Chriſti: vnde pertinent ad integritatem* eiuſdem locutionis. Et propter hoc, ſicut alij melius dicunt, omnia ſequentia ſunt de ſubſtantia formæ vſq; ad hoc, quod poſtea ſequitur, hoc quotieſcūque feceritis, quod pertinet ad vſum huius ſacramenti: vnde non eſt de ſubſtantia formæ. et inde eſt, ꝙ ſacerdos eodem ritu & modo, ſcilicet tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interponuntur verba ſequētia verbis præmiſſis, cum dicitur, Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. dicendum eſt ergo, quòd omnia prędicta* verba ſunt de ſubſtantia formæ, ſed per prima verba, cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificatur ipſa conuerſio vini in ſanguinem, eo modo quo dictum eſt† in forma conſecrationis panis: per verba autem ſequētia deſignatur virtus ſanguinis effuſi in paſſione, quæ operatur in hoc ſacramento, quæ quidem ad tria ordinatur. Primo quidem & principaliter, ad adipiſcēdam æternam hæreditatem, ſecundum illud Heb. 10. Habemus fiduciam in introitu ſanctorum per ſanguinem eius. et ad hoc deſignandum dicitur, noui & æ-

*alias non habetur ly eiuſdem.

*poſita in arg. 1.

*ar. pced.

F terni teſtamenti. Secundo, ad iuſtitiam gratiæ, quæ eſt per fidem, ſecundum illud Roman. 3. Quem propoſuit deus propitiatorem per fidē in ſanguine eius, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eū, qui ex fide eſt Ieſu Chriſti, & quantum ad hoc ſubditur, myſterium fidei. Tertio aūt, ad remouēdum impedimenta vtriuſque prædictorum, ſ. peccata, ſecundum illud Hebr. 9. ſanguis Chriſti emundabit cōſcientias noſtras ab operibus mortuis, ideſt a peccatis. et quantum ad hoc ſubditur, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

G Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt locutio figuratiua. et poteſt dupliciter intelligi. vno modo ſecundum metonymiam, qua ponitur continens pro contento, vt ſit ſenſus, Hic eſt ſanguis meus contentus in calice, de quo fit hic mentio: quia ſanguis Chriſti in hoc ſacramento conſecratur, inquātum eſt potus fidelium, quod non importatur in ratione ſanguinis, & ideo oportuit hoc deſignari per vas huic vſui accommodatum. Alio modo, poteſt intelligi ſecundum metaphoram: prout per calicem ſimilitudinarie intelligitur paſſio Chriſti, quæ ad ſimilitudinem calicis inebriat (ſecundum illud Thren. 3 Repleuit me amaritudini-

H bus, inebriauit me abſynthio. vnde & ipſe dominus paſſionem ſuam calicem nominat, Matth. 26. dicens, Tranſeat a me calix iſte.) vt ſit ſenſus, hic eſt calix paſſionis meæ, de qua fit mentio in ſanguine ſeorſum a corpore conſecrato: quia ſeparatio ſanguinis a corpore fuit per paſſionem.

Ad 2m dicendum, quòd quia (vt dictum eſt*) ſanguis ſeorſum conſecratus, expreſſe paſſionē Chriſti repræſentat, ideo potius in conſecratione ſanguinis fit mentio de effectu paſſionis, quàm in conſecratione corporis, quod eſt paſſionis ſubiectum. quod etiam deſignatur in hoc quod dominus dicit, quod

I pro vobis tradetur: quaſi diceret, quod pro vobis paſſioni ſubiicietur.

*In corp. art. & q. 76. art. 2. ad 1.

Ad 3m dicendum, quòd teſtamentum eſt diſpoſitio hæreditatis: hæreditatem autem cæleſtem diſpoſuit deus hominibus dandam per virtutem ſanguinis Ieſu Chriſti: quia vt dicitur Heb. 9. Vbi eſt teſtamentum, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. ſanguis autem Chriſti, dupliciter eſt hominibus exhibitus. primo quidem in figura, quod pertinet ad vetus teſtamentum: et ideo Apoſtolus ibidem concludit, vnde nec primum teſtamentum ſine ſanguine dedicatum eſt: quod patet ex hoc, quòd ſicut dicitur Exod. 24. Lecto omni mādato legis a Moiſe, omnem populum aſperſit, dicens, Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos deus. Secundo autem eſt exhibitus in rei

K veritate, quod pertinet ad nouum teſtamentum. et hoc eſt quod Apoſtolus ibidem præmittit dicēs, ideo noui teſtamenti mediator eſt Chriſtus, vt morte intercedente, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. dicitur ergo hic ſanguis noui teſtamenti, quia iam non in figura, ſed in veritate exhibetur. vnde ſubditur, Qui pro vobis effundetur. Interna autem inſpiratio ex huius ſanguinis virtute procedit, ſecundum quòd paſſione Chriſti iuſtificamur.

Ad 4m dicendum, quòd hoc teſtamentum eſt nouum ratione exhibitionis. dicitur autem æternum, tā ratione æternæ dei prçordinationis, quàm etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc teſtamentum diſponitur. ipſa etiam perſona Chriſti, cuius ſanguine teſtamentum diſponitur, eſt ęterna.

AD

Ad 5m dicendum, quòd myſterium hic ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem, ſed ad oſtendendam occultationem: quia & ipſe ſanguis Chriſti occulto modo eſt in hoc ſacramento, & ipſa paſſio Chriſti occulte fuit figurata ī veteri teſtamēto.

Ad 6m dicendum, quòd dicitur myſterium fidei, quaſi fidei obiectum: quia quòd ſanguis Chriſti ſecūdum veritatem ſit in hoc ſacramento, ſola fide tenetur: ipſa etiam Chriſti paſſio per fidem iuſtificat. Baptiſmus autem dicitur ſacramentum fidei, quia eſt quædam fidei proteſtatio: hoc autem eſt ſacramētum charitatis, quaſi figuratiuum & effectiuum.

[.]olut. ad & locis [.]citatis.

Ad 7m dicendum, quòd ſicut† dictum eſt) ſanguis ſeorſum conſecratus a corpore, expreſſius repręſentat paſſionem Chriſti. et ideo potius in conſecratione ſanguinis fit mentio de paſſione Chriſti & fructu ipſius, quàm in conſecratione corporis.

Ad 8m dicendum, quòd ſanguis paſſionis Chriſti, non ſolum habet efficaciam in iudæis electis, quibus exhibitus eſt ſanguis veteris teſtamēti, ſed etiam in gentilibus, nec ſolum in ſacerdotibus, qui hoc conficiunt ſacramentum, vel alijs, qui ſumunt, ſed etiam in illis pro quibus offertur: et ideo ſignanter dicit, pro vobis iudæis, & pro multis, ſcilicet gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro multis pro quibus offertur.

Ad 9m dicendum, quòd euangeliſtæ non intendebant tradere formas ſacramentorum, quas in primitiua eccleſia oportebat eſſe occultas, vt dicit Dionyſi.* in fine eccleſia. hierar. ſed intenderunt hiſtoriam de Chriſto texere. et tamen hæc omnia fere verba ex diuerſis ſcripturæ locis accipi poſſunt. nam quod dicitur, hic eſt calix, habetur Luc. 22. & primæ Corinth. 11. Matth. autem 26 dicitur, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum: quòd autem additur, æterni, & iterum, myſterium fidei: ex traditione domini habetur, quæ ad eccleſiam per apoſtolos peruenit, ſecundum illud primæ Corinth. 11. ego accepi a domino, quod & tradidi vobis.

*c. 7. eccl. hierar. par. [..]ter me[..] & fi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædictis uerbis formarum in ſit aliqua uis creata, effectiua conſecrationis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd prædictis verbis† formarum non inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis. dicit enim Damaſ.* in 4. lib. ſola virtute Spiritusſancti fit conuerſio panis in corpus Chriſti: ſed virtus Spiritusſancti eſt virtus increata. ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc ſacramentum.

¶ 2 Præt. Opera miraculoſa non fiunt aliqua virtute creata, ſed ſola virtute diuina, vt in prima parte habitum eſt†: ſed conuerſio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, eſt opus non minus miraculoſum, quàm creatio rerum, vel etiam formatio corporis Chriſti in

A vtero virginali: quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. ergo neque hoc ſacramentum conſecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

¶ 3 Præt. Prædicta verba† non ſunt ſimplicia, ſed ex multis compoſita: nec ſimul, ſed ſucceſſiue proferuntur. conuerſio autem prædicta (vt ſupra dictum eſt*) fit in inſtanti: vnde oportet quod fiat per ſimplicem virtutem. non ergo fit per virtutem horum verborū.

Sed contra eſt, quòd

B Ambr.† dicit in lib. de ſacramentis: Si tanta eſt vis in ſermone domini Ieſu, vt inciperet eſſe quod non erat, quanto magis operatorius eſt, vt ſint quæ erāt, & in aliud commutentur? et ſic quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationem: quia ſermo Chriſti creaturam mutat.

Respon. Dicendum, ꝙ quidam dixerunt nullam virtutē creatam eſſe, nec in prædictis verbis†

C ad tranſubſtantiationem faciendam, nec etiam in alijs ſacramentorum formis, vel etiam in ipſis ſacramentis ad inducendos ſacramentorum effectus. quod (ſicut ſupra habitum eſt) & dictis ſanctorum repugnat, & derogat dignitati ſacramentorum nouę legis. vnde cum hoc ſacramentum ſit præ ceteris dignius (ſicut ſupra dictū eſt*) conſequens eſt, quòd in verbis formalibus huius ſacramenti, ſit quædam virtus creata ad con-

D uerſionem huius ſacramenti faciendam, inſtrumentalis tamen, ſicut & in alijs ſacramentis, ſicut ſupra dictum eſt. cum enim hæc verba ex perſona Chriſti proferantur, ex eius mandato conſequuntur virtutem inſtrumentalem a Chriſto: ſicut & cetera eius facta vel dicta habent inſtrumentaliter ſalutiferam virtutem, vt ſupra dictum eſt.*

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur ſola virtu

E te Spiritusſancti panem in corpus Chriſti conuerti, non excluditur virtus inſtrumentalis, quæ eſt in forma huius ſacramēti: ſicut cum dicitur, ſolus faber facit cultellū, non excluditur virtus martelli.

Ad 2m dicendum, quòd opera miraculoſa, nulla creatura poteſt facere quaſi agens principale, poteſt tamen ea facere inſtrumentaliter, ſicut ipſe tactus manus Chriſti ſanauit leproſum: et per hunc modum verba Chriſti conuertunt

¶ Super Quæſtionis ſeptuageſimaoctauæ Articulum quartū.

IN art. 4. eiuſdem quęſt. quinque de veritate verborum ſacramentalium notanda ſunt, ſcilicet an eſt, quid eſt, cuius eſt factiua, quando eſt, & qualis eſt. Virtutē habere verba conſecrationis, licet ſub opinione ponatur, ſi perſpexerimus tamen doctrinam in generali Cōcilio traditam ſub Euge. IIII. determinata hæc quæſtio videtur. nam inter alia legitur ib: ſacerdos in perſona Chriſti loquens, hoc cōficit ſacramentum: nam ipſorum verborum virtute ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem conuertuntur. Vbi clare vides, virtutem verborum aſſertam a ſacro Cōcilio. Vt autem ſuperius diximus de virtute ſacramentorū, ſic cōſequenter nūc dicimus de virtute horum verborum, quòd non eſt qualitas aliqua ſuperaddita, vt res quædam diſtincta realiter ab ipſa oratione ſignificante, ſed eſt ipſa oratio ſignificans, vt inſtrumentū dei ad conſecrationem. ita ꝙ oratio ipſa, puta hoc eſſe corpus meum, ſecundum ſe quidem non eſt aliud, quàm enuntiatio ſignificās hoc eſſe corpus meum: ſed vt aſſumpta a Chriſto in inſtrumētum ad conſecrationem iſtam, eſt non ſolum enuntiatio ſignificans, ſed inſtrumentaliter efficiens, quod eſt habere virtutem, immo eſt eſſe virtutem.

¶ Et quia eſſe virtutem, eſt quoddā aduentitium orationi abſolute, ideo dicitur orationem habere virtutem, & virtutē eſſe in verbis, & virtus verborum, & ſimilia. Et quia virtus aduentitia, qualitatis rationem ac nomen induit, ideo qualitas dicitur: cū tamen ſecūdum rē nihil aliud ſit, quàm orationem eſſe inſtrumentum dei, quod nihil aliud eſt quàm deum vti oratione inſtrumentaliter ad talem effectum: ſicut enim omnis creatura eſt in potentia obediētiali ad hoc, quòd de ea fiat quicquid deus vult, ita eſt ēt in potentia obedientiali ad hoc, vt ſit inſtrumentum dei, ad quodcumque faciēdū deus illa vti voluerit. et ſicut deum in ſacramento baptiſmi per Chriſti baptiſmum dediſſe virtutem aquis inchoatiue dicimus, nulla tamen qualitas ſuperaddita propterea eſt aquis, & poſtmodum complete datur virtus aquæ in actuali baptiſmo, per hoc, ꝙ Chriſtus baptizans vtitur

Poſita I arti. 2. & 3. in arg. 1.

*q. 75. ar. 7.

Lib. 4. c. 4. ante med. tom. 4.

Art. 2. & 3. poſitis in arg. 1.

Q. 62. ar. 1. 2. 3. 4.

*Q. 65. art. 3.

Q. 62. ar. 1. & 4.

Q. 62. ar. 4.

vtitur illa aqua: ita in proposito verba ista potius quàm alia ab ipso Christo sanctificata sunt inchoatiue, cóplete autem vim sortiuntur, cum Christus per sacerdotem illa profert ad confectionem huius sacramenti: talis enim vsus verborum est constitutiuus instrumentalis efficaciæ in oratione qua vtitur: nec oportet aliquam superapponere qualitatem. Et hoc exemplo in artificialibus videtur manifestari: nam manus assumi potest, & de facto assumitur a multis artibus in instrumentum: nec oportet artem sutoriam aut fabrilem aut musicam, aliquam qualitatem superaddere manui, cum illa vtitur, sed ex hoc ipso quòd ars vtitur manu, manus est quædam vis artis illius, & sic de alijs. Et hoc multo verius est referendo rem creatam ad diuinam omnipotentiam vtentem creatura, assumendo illam in instrumentum, quanto efficacia diuina maior in infinitum est, vt sit intima cuicumque creaturæ. Effectus autem virtutis verborum non est dispositio aliqua: sed vt in allatis verbis ex sacro Concilio clare patet, est conuersio panis in corpus Christi. Nec obstant obiectiões Scoti in prima dist.4. de infinitate virtutis requisitæ ad transubstãtiationem & de creatione: primã enim soluit Auctor ad primum, & secũdam ad secundum: exigitur enim infinita virtus in agente principali tantũmodo. Et non est simile de creatione: qa nulla res in creatione præsupponitur, quam instrumẽti actio possit attingere. hic autem inuenitur substantia panis & vini, quæ a virtute verborũ attingitur, dum conuertitur in corpus & sanguinem Christi. Et quia verba cõsecrationis, vt conficiunt orationem significantem quod per sacramentũ efficitur, in instrumentum diuinæ actionis assumũtur, ideo quãdiu vtitur deus per sacerdotis ministerium verbis sacramentalibus, tandiu est virtus sacramentalis, inchoatiue tamen & in fieri: sicut & ipsa oratio dum proferuntur partes inchoatiue & in fieri, est vsque ad terminationem: in ipsa namque terminatione orationis oratio perfecte significationem habet, & similiter ista virtus perfecte inuenitur: ideo non prius nec post, sed tunc cum oratio perfecte significans est, virtus instrumentalis prædicta perfecte est, & operatur. Vnde cũ oratio sit quoddam successiuum, cuius existentia nõ requirit quicquid est eius esse simul, sed ex quocũque eius existente infertur, & significationem non sortiatur, nisi in sui termino, propterea dixit Auctor quòd oratio in sui terminatione tantum significationẽ simul & virtutem sacramentalem sortitur. Cum quo stant supradicta: alioqn non tota oratio esset instrumẽtum dei, aut instrumẽtũ in actu, sine vi instrumentali esset per aliquod tempus. Et sicut significatio hui⁹ orationis est quodammodo simplex, & quodammodo composita, quoniam ex multis partialibus significationib⁹ consurgit & simplex esse significat, scilicet hoc esse corp⁹ Christi, absque compositionis, admistionis, informationis, adiunctionis ue modo quocumque, ita virtus ista ex parte orationis significantis est quodamodo cõposita: ex parte autem effectus dicitur simplex in litera, in responsione ad tertium.

(Margin: * posita in art.2.& 3.i arg.1. — 4.dist.8. q.2 art.1.q.4. — Artic. 2. — Art. præce.)

panem in corpus Christi: quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corp⁹ Christi formabatur, vt aliquid a corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturę posset terminari: vnde non est simile.

G AD 3^m^ dicendum, quòd prædicta verba* quibus fit cõsecratio, sacramentaliter operantur. vnde vis conuersiua, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione vltimę dictionis terminatur: et ideo in vltimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia: et hæc virtus est simplex ratiõe simplicis significati: licet in ipsis verbis exterius ꝓlatis, sit quædam cõpositio.

ARTICVLVS V.

Vtrum prædictæ locutiones sint ueræ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd prædictæ locutiones nõ sint verę. Cum enim dicitur, hoc est corpus meum, ly hoc, est demonstratiuum substantię: sed secundum prædicta,† quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis: quia transubstantiatio fit in vltimo instanti prolationis verborum: sed hæc est falsa, panis est corpus Christi. ergo & hęc est falsa, hoc est corpus meum.

¶ 2 Præt. Hoc pronomen, hoc, facit demõstrationem ad sensum: sed species sensibiles, quæ sunt in hoc sacramento, neque sunt ipsum corpus Christi, neque accidentia corporis Christi. ergo hæc locutio non potest esse vera, hoc est corpus meum.

¶ 3 Præt. Hæc verba (sicut dictum est*) sua significatione efficiunt conuersionem panis in corpus Christi: sed causa effectiua præintelligitur effectui. ergo significatio horum verborum pręintelligitur conuersioni panis in corpus Christi: sed ante cõuersionem hęc est falsa, hoc est corpus meum. ergo simpliciter est iudicandum, quòd sit falsa. et eadem ratio est de hac locutione, hic est calix sanguinis mei &c.

SED CONTRA est, quòd hæc verba proferuntur ex persona Christi, qui de se dicit Ioannis 14. Ego sum veritas.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt, quòd in hac locutione, hoc est corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonstrationem vt conceptam, & non vt exercitam: quia tota ista locutio sumitur materialiter, cum recitatiue proferatur: recitat enim sacerdos Christum dixisse, hoc est corpus meum, sed hoc stare non potest: quia secundum hoc, verba hæc non applicarentur ad materiã corporalem præsentem, & ita non perficeretur sacramentum: dicit.n. Aug.† super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramẽtum. et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæstionis: quia eędem rationes manent circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit: quare manifestum est, quòd non materialiter, sed significatiue sumebantur: et ideo dicẽdum est, quòd etiam quando proferuntur a sacerdote, significatiue, & non tantum materialiter sumuntur. nec obstat, quòd sacerdos ea recitatiue profert, quasi a Christo dicta, quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis suæ, vis regeneratiua peruenit non solũ ad illas aquas, quę Christum tetigerũt, sed ad omnes vbique terrarũ, per omnia futura sęcula, ita etiam ex prolatione ipsius Christi, hæc verba virtutem consecratiuam sunt consecuta a quocumque sacerdote dicantur, ac si Christus ea pręsentialiter proferret. et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum, vt sit sensus, hoc est corpus meũ, idest significatum per hoc, est corpus meum. sed nec hoc stare potest: quia cum in sacramentis hoc efficiatur quod significatur, non fieret per hanc formam, vt corpus Christi sit in hoc sacramento secũdum veritatem, sed solum sicut in signo, quod est hæreticum vt supra dictum est, * et ideo alij dixe-

(Margin: † Tract. 80. in Ioan. a med. — * q.75. art.)

¶ Super Quæstionis septuagesimæoctauæ Articulum quintũ.

IN arti. 5. eiusdem quõnis tres difficultates tãgendæ sunt. prima de veritate. secunda de consignificatione. tertia de demonstratione. De enũtiationis igitur huius sacramentalis, hoc est corpus meum, veritate, sciẽto aliquid esse certũ & aliquid i quæstionem verti. nam certũ est ipsam in quolibet instanti temporis quo est esse verã vel falsam: quia aut sic est, & est vera: aut non sic est, & est falsa. In dubium autem vertitur, an prius natura quàm conuersio fit, sit uera aut falsa. Et est ratio dubii, quia sacramentalis hęc oratio est conuersiua: ac per hoc prius natura est, quàm conuersio, quæ est suus effectus, & propterea dubitatur, an in illo priori naturæ sit vera vel falsa. Et Sco. quidem in 8. dist.4. declinauit in opinionem tertiam, quòd nec vt vera, nec vt falsa, sed vt neutra se habet. Auctor autem in hoc articulo tam in cor. quàm in responsione ad tertium tenet, quòd oratio ista vt vera, practice tamen, seu causaliter i illo priori naturæ concurrit. De intellectu siquidem speculatiuo solo intelligendum est, quòd ab eo ꝙ res est, vel non est, oratio dicitur uera uel falsa. nam licet de vtroque intellectu verificetur, quòd ab eo quòd res est uel non est, oratio dicitur uera uel falsa formaliter: practicus tamen intellectus priusquam res fit, est uerus practice seu causaliter: quia non præsupponit, sed facit rem esse, unde denominatur uerus formaliter.

¶ Circa consignificationem autem omnes conuenire in hoc uidentur, quòd hæc locutio, hoc est corpus meum, intelligitur secundum ultimum instans prolationis uerborum, sed diuersitas opinionum est, quia alii putant contingere hoc ex uirtute sermonis: alii autem opinantur non esse hoc ex uirtute sermonis, sed ex intentione sacramentali. Et quoniam obscura ob confusionem redditur difficultas hæc, distinguendum est, ut clara fiat. Distingue igitur de tempore seu instanti, quo oratio significat, uel de tempore seu instanti, pro quo oratio significat: aliud est.n. quando, qđ oratio consignificat, & aliud est quã do, per orationem consignificatum, ut patet dicendo, Petrus crucifixus est, quando enim oratio ista significat, tunc est cum profertur: sed quando consignificatum, est tempus præteritum, ut patet. Significatio autem orationis non est nisi oratio sit integra integritate essentiali, quoniam oratio non essentialiter integra, non est oratio, & consequenter non significat: integra autem non est oratio, nisi in termino prolationis. & propterea oratio non significat, nisi in termino suæ prolationis. Et quia consignificare præsupponit significare, utpote adiacens illi, ideo oratio sicut non significat, ita nec consignificat, nisi in termino suæ prolationis. Nec est hoc solum uerum de tota oratione, sed & de partibus, ut integrant totam. Et de copula quidem declaratur dupliciter: tum ex eo quòd ly est, significat compositionem, quam sine extremis non est intelligere: non enim potest intelligi compositio prior his quæ componuntur: tum, quia experimur quòd huius orationis, lignum est album, postquam prolatæ sunt primæ dictiones, scilicet lignum est, antequam proferatur ly album, ly est, non significat compositionem ligni cum albo, quod conuincitur, si ponamus orationem sistere: tunc enim manifeste apparet non præsignificatam esse cõpositionem dictam, per ly est. Significat ergo ipsam compositionem non quando profertur, sed quando coniungit prædicatum subiecto, quod nihil aliud est dicere, quàm cum oratio est integra. Et quia prius natura significat quàm consignificat: ideo ly est, sicut non significat compositionem ante integritatem orationis, ita nec consignificat tunc, quando profertur, sed tunc quando integratur oratio. De subiecto autem dupliciter etiam idem manifestatur in proposito: tum quia talia sunt subiecta, qualia permittuntur a prædicatis, & propterea ante prædicata non habent suppositionem suam: tum quia clare perspicimus, quòd dictis istis duabus dictionibus, homo est, ut formetur propositio de tertio adiacente, nullus intellectus habetur tam subiecti, quàm copulæ. Sed uariabitur utriusq; sensus iuxta uarietatem prædicati, ut patet formando duas propositiones, quarum una sit, homo est albus, & altera, homo est species: clare enim in his liquet & subiectum & copulam prædicatum expectare: ita quòd uarietas prædicati uarietatem inducit, & in tota oratione, & in subiecto, & copula, ut patet discurrenti. Et similiter oratio ista, hoc est corpus meum, ly hoc, non demonstrat tunc cum profertur, neque ly est, significat aut consignificat tunc cum profertur, compositionem seu coniunctionem inter ly hoc, & corpus Christi, ut ex hoc cõuincitur, quòd si quis subiungendo non apponeret corpus meum,

A sed ly panis, aut ly pronomen, enuntiatio non esset falsa, quarum tamen utramque oporteret esse falsam, si ly est significasset, tunc cum proferebatur, coniunctionem inter hoc, & corpus Christi. Loquendo igitur de quando oratio seu uerbalis copula significat, aut consignificat, sentiendum est quòd tunc primo significat aut consignificat cum primo oratio integratur, & hoc non ex intentione proferentis, sed ex vi ipsius orationis, ut patere potest ex dictis. Nec istud quãdo significatur, aut consignificatur per orationem seu copulam uerbalem: sed est quando adiacens seu mensurãs significationem & cõsignificationem: attenditur enim secundum mensuram orationis significantis, & consignificantis, ut patet in orationibus de præterito. Et ut hoc concludamus, istud quando se tenet ex parte mensuræ seu durationis enuntiationis significantis, & consignificantis; illud uero quando, quod per copulam seu orationem consignificatur, se tenet ex parte mensuræ seu durationis rei significatæ. & propterea clare patet, hæc duo quando, maxime abinuicem posse distare, quantum distat mensura integræ orationis a mensura rei significatæ. Et hinc patet, commune esse omni enuntiationi significare, & consignificare tunc cum integratur: quia tunc primo est oratio, & per hoc tunc primo significat & consignificat. Sed sicut orationes differunt inter se quantum ad res significatas, ita etiam differunt, quantum ad quando, seu tempora consignificata. Et hæc in communi dicta, si perspexeris, ambiguitates, per quas discurrit Scotus, euanescent. Descendendo autem ad propositum, aduertendum est quòd contingit ista duo quando, scilicet ex parte mensuræ significationis & ex parte mensuræ rei significatæ, coincidere in unum, & idem quando, ita quòd illud idem tunc fit, quando oratio significat & consignificat, & quando significatum consignificatur esse. Contingit autem hoc in proposito, ex ratione in litera reddita, quia, scilicet, oratio ista, hoc est, corpus meum, est conuersiua panis in corpus Christi in instanti, & oratio ista significat conuersionem ipsam ut in termino. Ex re siquidem significata, habetur, quòd ly est, consignificat instans conuersionis panis in corpus Christi, seu, & in idem redit, quo primo hoc est corpus Christi, & quia illud instans, coincidit cum instanti, quo hæc oratio integratur, ideo dicitur & bene, quòd oportet hanc orationem intelligere secundum ultimum instans prolationis. Et quoniam consignificare instans conuersionis conuenit huic orationi ex natura sua, qua est oratio sacramentalis seu factiua conuersionis seu conuersiua panis in corpus Christi, ideo ex uirtute sermonis talis, scilicet sacramentalis conuersiui, habet hæc oratio quòd consignificet instans conuersionis.

¶ Circa demonstrationem uero quam facit ly hoc, cum dicitur, hoc est corpus meum, licet uaria uerba dicantur: quoniam in litera dicitur demonstrari contentum in generali sub istis speciebus, Scotus autem specificando dicit demonstrari indiuiduum entis, quia ly hoc, quantum est ex se, demonstrat indiuiduum uniuersalissimi, utpote, de quo possint omnia inquiri: mihi tamen uidetur, quòd demonstret indiuiduum substantiæ, idest, hanc substantiam. Et quidem, quòd demonstret indiuiduum, nulli est dubium, quoniam non uniuersale, sed singulare aliquod est tam quod conuertitur in corpus Christi, quàm de quo enuntiatur, corpus Christi. Quòd uero sit indiuiduum substantiæ, probatur. tum ex eo, quòd ly, hoc, est pronomen demonstratiuum substantiæ, tum ex eo, quòd hæc demonstratio debet esse certa. Demonstrando autem hanc substantiam, demonstratio est certissima, quoniam hæc substantia est corpus Christi, sed si demonstraret indiuiduum entis, demonstratio remaneret ambigua, immo magis falsa appareret, quàm uera. nam ly hoc ens, posset demonstrare tam accidens quàm substantiam, cum utrumque sit hoc ens, & magis appareret demonstrari accidens, propter demonstrationem fieri ad sensum: tum quia demonstrando indiuiduum substantiæ, demonstratio est simplicior, & purior, non egens glossis: nam apposita ante sensus hostia, & dicendo, hæc substantia est

(Margin: In isto ar. in arg.3.& ar. præce. ad 3.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus meum, non oportet ad glossas recurrere, quid est illud, quod est conuersum in corpus Christi: aut quid est illud, quod hic adoramus, & huiusmodi. Est autem sententia hæc etiam, Auctoris: nam expresse dicit in responsione ad primum & secundum, quòd ly hoc, demonstrat substantiam, sine qualitate, idest sine determinatione alicuius propriæ naturæ, puta panis aut corporis Christi. Et hoc idem intendit, dicēdo quòd demōstrat contentum in generali sub istis speciebus: sciuit enim quòd non demonstrat vniuersale aliquod: sed circumlocutus est indiuiduū cōmunioris seu generalioris ab accidentibus, distincti ac sub eis contenti: dantur enim individua magis & minus vniuersalia, sicut dantur naturæ magis & minus vniuersales: est enim intelligere Sortem in prædicamento substantiæ esse nō solū hunc hominem, sed hoc animal, hoc ui uū, hoc corpus, hāc substantiam. Et sic hæc substantia demōstrata ply hoc, est cōtenta sub istis accidentibus in generali, idest communiter se habens ad panem, & corpus Christi, pro quanto ab vtroque abstrahendo significatur.

Lib.1.periher. in prili.tom.1.

Art.2. huiꝰ quæst. & q. 75.ar.7.

¶ Ad rationem autem Scoti, dicitur ꝙ licet primū nomen, loco cuius potest poni hoc, sit idiuiduū entis communissimi analogice etiam ad entia rationis, quia tamen certitudo demonstratæ rei præpoderat (quoniā ad propriā certamque notitiam sacramēti huius spectat res demonstrata) ratio illa ad communia nominū in Deo post habenda est, ne in ambiguo, nos demonstratio relinquat, sed certos demōstratio reddat, ꝙ

In corp.ar.

alias locutiones, quæ habent solū vim significatiuam, & nō factiuā: sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculatiui, quæ est accepta a rebus: nam voces sunt signa intellectuū, secundum Philosophum.* & ideo sicut cōceptio intellectus practici non præsupponit rem cōceptam, sed facit eam; ita veritas huius locutionis non præsupponit rem significatam, sed facit eam: sic enim se habet verbum dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuersio non fit successiue, sed in instāti sicut dictum est.† & ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instans prolationis verborum: non tamen ita, quòd præsupponatur ex parte subiecti id, quod é termi nus cōuersionis, scilicet quòd corpus Christi, sit corpus Christi; neque etiam illud quod fuit ante cōuersionem, scilicet panis: sed id quod communiter se habet quantum ad vtrumque, scilicet contentū in generali sub istis speciebus: non enim faciūt hæc verba quòd corpus Christi sit corpus Christi, neq; ꝙ panis sit corpus Christi; sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. & ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum secundæ opinionis: neque, hoc corpus meum est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertiæ, sed in generali hoc est corpus meum, nullo nomine appositō a parte subiecti: sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate. 1. forma determinata.

Ad primvm ergo dicēdū, quòd hæc dictio, hoc, demonstrat substantiam: sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est†.

Ad 2m dicendum, quòd hoc pronomen, hoc, non demōstrat ipsa accidentia: sed substantiam sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, & postea est corpus Christi: quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

Ad 3m dicendum, quòd significatio huius locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc causa simul habet secum suum effectum. & hoc sufficit ad veritatem locutionis.

hæc substantia, est corpus Christi.

Articvlvs VI.

Vtrum forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis vini.

4.dist.8.q.1.ar.4.q.2. & dist.11.q.1.ar.1.q.1.ad 4. Et 1.Cor 11.lec.6.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd forma consecrationis panis, non consequatur suū effectum, quousque perficiatur forma cōsecrationis vini. Sicut enim per cōsecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationē vini, sequeretur quòd in hoc sacramēto inciperet esse corp° Christi* sine sanguine, qd é icōueniēs.

Alia ratio.

¶ 2 Præt. Vnū sacramētū, vnū habet cōplementū: vnde licet in baptismo sint tres immersiones, nō tñ prima immersio consequitur suū effectum, quousque tertia fuerit terminata: sed totum hoc sacramētum est vnū, vt supra dictum est. *ergo uerba quibus consecratur panis, non consequūtur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.

Q.73.ar.2.

¶ 3 Præt. Ipsa forma consecrationis panis, sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum, nisi prolato vltimo, sicut dictum est.* ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.

Ar.4.huius quæst.ad 3.

Sed contra est, quòd statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda: quod nō fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idolatriam pertineret. ergo verba consecrationis panis, suum effectum cōsequūtur, antequam proferantur verba cōsecrationis vini.

Respon. Dicendum, quòd quidam antiqui doctores dixerūt, quòd hæ duæ formæ, scilicet consecrationis panis & vini, seinuicem expectāt in agēdo: ita scilicet quòd prima nō perficit suum effectum antequam proferatur secunda, sed hoc stare non potest: quia (sicut dictum est*) ad veritatem huius locutionis hoc est corpus meum, requiritur propter verbū præsentis tēporis, quòd res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis, alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præsentis, ita scilicet quòd nō diceretur, hoc est corpus meum: sed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur statim completa locutione horum verborum: & ideo oportet rem significatam statim ad esse, quæ quidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc positio contra ritum ecclesiæ, quæ statim post prolationē verborum, corpus Christi adorat. unde dicendū est, quòd prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

Art.2. & 4. huius quæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quòd facta consecratione panis, est quidē corpus Christi ibi, ex vi sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed postmodum per consecrationem vini, fit ibi ecōuerso sanguis Christi ex vi sacramenti; corpus aūt ex tali cōcomitātia: ita quòd totus Christus est sub utraque specie, sicut supra dictum est*.

Q.76.ar.1. & 2.

Ad

Q.73.ar.2.

Ad 2m dicendum, quòd hoc sacramentum est vnum perfectione (sicut supra dictum est*) inquantum cōstituitur ex duobus, scilicet cibo & potu, quorum vtrumque per se habet suam perfectionem, sed tres immersiones baptismi ordinātur ad vnum simplicem effectum. & ideo non est simile.

Ad 3m dicendum, quòd diuersa verba quæ sunt in forma consecrationis panis, constituūt veritatem vnius locutionis: non autem verba diuersarum formarum. & ideo non est simile.

¶ *Super Quæstionem septuagesimam nonā.*

Qvaestio LXXIX.

De effectibus sacramenti Eucharistiæ, in octo articulos diuisa.

Deinde considerādum est de effectibus huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum hoc sacramētum conferat gratiam.

¶ Secundo, Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

¶ Tertio, Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

¶ Quarto, Vtrum per hoc sacramē tū remittatur peccatū ueniale.

¶ Quinto, Vtrū per hoc sacramentū tota pœna peccati remittatur.

¶ Sexto, Vtrū hoc sacramētū hominē præseruet a peccatis futuris.

¶ Septimo, Vtrum hoc sacramētū prosit aliis, quàm sumentibus.

¶ Octauo, De impedimento effectus huius sacramenti.

Articvlvs I.

Vtrum per hoc sacramentum conferatur gratia.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale: nutrimentū autem non datur nisi uiuenti. cū ergo uita spiritualis sit per gratiā non competit hoc sacramentum, nisi habenti gratiam. nō ergo per hoc sacramentum confertur gratia, vt primo habeatur, similiter etiam nec ad hoc quòd augeatur: quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum confirmationis, vt dictum est.* non ergo per hoc sacramentum gratia cōfertur.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum confert, vt quędā spiritualis refectio: sed refectio spiritualis magis vī p-

tinere ad vsum gratię, quàm ad gratiæ collationem. ergo videtur, quòd per hoc sacramētum gratia non conferatur.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est.* in hoc sacramento corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animæ: sed corpus non est subiectum gratiæ, sed anima, vt in Secunda parte† habitum est. ergo ad minus quantū ad corpus per hoc sacramentum gratia non confertur.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita: sed vita spiritualis est per gratiam. ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

Respon. Dicendum, quòd effectus huius sacramēti debet cōsiderari, primo quidē & principaliter ex eo, quod in hoc sacramento continetur, quod est Christus: qui sicut in mundum visibiliter veniens, contulit mundo vitam gratiæ (secūdum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur; secundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyril.* dicit, Viuificatiuū Dei verbum, vniens seipsum propriē carni, fecit ipsam viuificatiuā, decebat ergo eū nostris quodammodo vniri corporibus per sacrā eius carnem & pretiosum sanguinē: quæ accipimus in benedictionem viuificatiuā in pane & in vino. Secundo, cōsideratur ex eo, qđ per hoc sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi, sicut supra dictum est.† & ideo effectū quem passio Christi fecit i mūdo, hoc sacramētum facit in homine. unde super illud Ioan. 19. Continuo exiuit sanguis & aqua, dicit Chryso.* Quia hinc suscipiūt principium sacra mysteria cū accesseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas. unde & ipse dominus dicit Matth. 26. Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertio, considerātur effectus huius sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modū cibi & potus. & ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quod scilicet sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum, quantum ad vitam spiri-

tiam. Potest siquidē intelligi, quòd confert gratiū habitualem, vel primā, vel augmentando primam, aut gratiam actualem spiritualis refectionis ac delectationis in actu charitatis. Et quia primam gratiā sumptio huius sacramēti non per se cōfert, sed per accidēs, hoc est propter contingentem sumentis dispositionem, quoniam per se præexigit sumentem vium, prima autem gratia mortuo dat, ideo tempus primæ gratię per accidens consideratur, & videtur coincidere cū tpe sumptionis: nā si existens in peccato mortali sibi incognito, quādo sumit hoc sacramentum, non resuscitatur ad vitam, non apparet quare deinceps ex virtute huius sacramēti resuscitabitur. Intelligo autem in tota hac materia p tēpꝰ sumptionis Eucharistiæ, nō illā iocūlam motulam, qua deglutitur: sed cū cōsequēte tēporis spatio quo Christi corpus sacramētaliter in sumente pseuerat. Est .n. tūc psens corporaliter in nobis, ac p hoc pascēs & illuminans spiritualiter aiam, vt sic ēt illud ipleat, Quādiu sum in mundo, lux sum mūdi. Attestat aūt huic sententię necessaria mentis occupatio cōmunicātiū, & præcipue sacerdotū circa reuerētiā exteriorē huius sacramēti, ne. s. aut sanguis effundatur, aut partes hostię dētibꝰ, aut palato hęreāt, & huiusmodi, quo fit, vt magis effectus sacramēti, puta cōtritio, cū prima dat gratia i tpe cōsequēte sumptionē, q̄ i ipsa sumptiōe appareat, & similе vī de aliis effectibus actualibꝰ. Puto tñ posse cōtingere, vt sumēs sit ita dispositus, q̄ nec cōsequatur vitā gratiæ, nec de nouo morta liter peccet sumēdo, sed ita excusetur a pctō in sumendo, vt ꝙpinquior fiat vitæ grę, ex qua approxi-

Q.74.ar.2. & 79.ar.2. ad 2.

Li.4.in Io. c.12.& 14.

I.2.q.110. ar.4.

Q.76.ar.2. ad 1. & 2. & q.74.ar. 1.

D. 584

Homi. 84. in Ioan. circa.med.tomo.3.

Universidad de Deusto Biblioteca

pinquatione secundum aliquos actus attritionis & desiderii diuinæ gratiæ, paulatim perducatur diuina duce misericordia ad occasiones veræ contritionis, vt tandem alia forte uice sumendo, gratiam veræ contritionis percipiat. Moueor autem ad hoc, quia nullam apud me habeo rationem cogentem ad alterū horum: scilicet existēs

tualem. Vnde Amb.* dicit in lib. de sacramentis: Iste panis est uitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. & Chrysost. † dicit supra Ioan. Præstat nobis desiderantibus & palpare, & comedere, & amplecti. unde & ipse Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Quarto, consideratur effectus

(Li.5.c.4. in med. tom. 4. — Homil,45. in Ioan. a med. illius tom.3.)

in peccato mortali facta diligenti, quāuis non sufficienti sui probatione, communicando aut, iustificatur aut peccat mortaliter, videtur enim, vt dictum est, posse dari medium propter latitudinē, quæ datur in illa diligente non tamen sufficiente probatione sui: non enim cō sistit in indiuisibili. Diuinæ quoque liberalitatis largitas, ex cuius abundantia hic effectus per accidens huic sacramento tribuitur, ad quantam ordinauerit indispositionem peccatoris se suppleturam, dicat qui nouit.

¶ De tempore uero augmenti habitualis gratiæ magis ambiguum est secundum Auctoris doctrinam, vt patebit in processu. Auctor enim in 4. sent. dist. 12. q. 2. ar. 1. tenet augmētum gratiæ impediri ex impedimento actualis conuersionis animæ ad Deum: ac per hoc sentit, quòd idem est tempus sumptionis sacramenti, & tempus augmenti gratiæ, quia illud idem constat esse tempus transformationis actualis animæ in Deū: in hac autem quæstione art. vlt. verba literæ sonant oppositum: dum dicit, quòd mētis distractio per peccata venialia in actu, tollit quidem actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non autē augmentum gratiæ habitualis. Et rursus in responsione ad primum inquit, ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramētum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed nō actualiter, & ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, nō autem actualem. Quæ Auctoris verba possunt tripliciter intelligi. primo ut sonant secundum superficiem, ut per hoc sacramētum augeatur intensiue habitualis gratia tūc cum sumitur, etiā si nullus interior charitatis actus ob mentis distractionem interueniat, & hoc ex uirtute ipsius sacramenti causantis huiusmodi augmentum in anima, nullum huic habituali augmento impedimentum præstante. Et hic sensus fauorabilis est, & demulcēs aures multitudinis innumerabilium sacerdotum, quasi quotidie aut frequentissime celebrantium, qui tamen seipsis meliores non quotidie fiunt. Mihi autem hinc ordiēdo, sensus iste uerus non apparet: si enim qualibet sumptione Eucharistiæ augeretur gratia infinitorum pene sacerdotum, quos credimus uere in gratia celebrare, charitas iam esset maior intensiue, quàm credi rationabile sit, cum tanta magnitudo charitatis in tanta multitudine, otiosa appareat, quoniam nec extra apparent, nec intus de seipsis testantur actus similes feruentissimæ charitati, & tamen certum est, ꝙ sicut amor Dei non est otiosus, sed operatur magna, si est, ita tam magna augmentatio amoris Dei non est otiosa, sed operatur multa maiora, quàm prius proportionaliter si est, & consequenter si longe maiora operari renuit, longe maior charitas non est, & tamen longe maior ponitur esse in singulis celebrationibus, quantuncumque parum creuisset charitas sacerdotis, qui tot annis diebus fere singulis in gratia celebrauit. Præter autem hanc ex experientia coniecturā, in promptu ratio cum auctoritate suffragatur: sacramentum enim hoc, quia datur per modum cibi & potus, dicente Domino, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, non auget, sicut nec nutrit, nisi per modum nutrimēti: sed sine actu uitali nutriri tā cibus quàm potus nec nutrit nec auget, ut patet in alimento corporali. ergo sine operatione uitali spiritualis animæ, quæ nutritur cibus iste nec nutrit, nec auget. Auctoritas quoque ex eodem fundamento, ex 4. sent. iā allata est. Nec obstat efficaciæ huius rationis, ꝙ phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramētū: tū, quia sacramenti effectus ex his quæ per se concurrunt, cōsiderādus ac iudicādus est, & nō ex his, quæ in casu accidunt: tū quia phreneticis cōstat dari uiaticū nō ad primū & propriū Eucharistiæ effectū, qui est actualis refectio spiritus, & cōsequēter nec ad nutriēdū, nec ad augēdū in hac uita gratiam: quia phreneticis datur uiaticū pp uitā æternā, & pp impugnationes dęmonū, iuxta illud Amb. Recedāt procul a potētia pręsentiæ tuę.

¶ Aliter ergo intelligūtur uerba literæ de perceptione habituali, ut sit sensus, quòd talis distractus non actualiter, sed habitualiter percipit effectum habitualem seu augmentum gratiæ spiritualis, sicut habitualiter, manducationem spiritualem habet; ita quòd manducans habitualiter tantum, idest, habens habitum quo potest spiritualem manducationem actualiter habere, hocest habendo charitatem, sumens hoc sacramentum absque actuali interiori deuotione, habet etiam habitum percipiendi augmentum. Et sicut non impeditur per peccata venia-

huius sacramenti ex speciebus, in quibus traditur hoc sacramētum. unde August.* ibidem dicit, Dominus noster corpus & sanguinē suum in eis rebus commendauit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis: namque aliud, scilicet panis, ex multis granis in unū constat, aliud, scilicet uinum, in unū ex multis acinis confluit. & ideo

(Tracta.26. in Ioan. nō multum remote a fin. tom.9.)

lia, cum huiusmodi distractione, quin p hanc sumptionem mereatur augmentum charitatis exequēdum, tamē tēpore quo ad hoc erit dispositus, ita non impeditur, quin ex hac sumptione percepturus sit augmētum charitatis, quādo tamē ad hoc erit dispositus. Et secundum hunc sensum, tempus augmenti charitatis est, quando sumens est dispositus ad augmentum, siue hoc fit tempore sumptionis, siue post. Minorem tamen dispositionem requirere ad augmentū charitatis ex hoc sacramento, quàm ad augmentum sine sacramēto, ut habeatur ratio uirtutis sacramentalis, & pręsertim huius sacramēti, in quo est ipse Christus. Fouet autem hunc sensum, quòd Auctor intendit ponere differentiam inter refectionem spiritualē consistentem in operatione, & augmentum habitus quo ad impediri a peccato ueniali. Et sic saluatur differētia, quòd refectio spiritualis ita tollitur per distractionem, quòd numquā ex hac sumptione habebitur: augmentum uero habitus, habendum relinquitur post, sicut & uita ęterna.

¶ Tertius autem sensus cōsistit in declaratione terminorum dicendo, quòd duobus existentibus per se propriis huius sacramēti effectibus, scilicet operatione & habitu, Auctor utriusque latitudinis id, quod pręcipuum est, nominauit. Et in latitudine quidem operationum nominauit spiritualem refectionem cum sua delectatione: in latitudine uero habitualium donorum nominauit augmentum gratię seu charitatis, ut sic loqueretur de hoc sacramento secundum suam perfectionem, docēdo ea quæ ipsius sunt, quatenus aut alterum, aut utrumque eorum confert. Et sic per actualem manducationem Auctor non intelligit quamcumque actualem deuotionem, sed illam solam, quę refectio est, quę spiritualis delectatio animę est. Et secundum hunc sensum plana sunt omnia: & consonāt dictis in 4. sen. Habent siquidem se hi duo effectus inter se, non ut necessariam connexionem habentes, sed alter sine altero ex sacramento hoc haberi potest. Refectio siquidem spiritualis delectationis absq; augmento habitualis gratiæ in Christo fuit, quando sumpsit hoc sacramentum, augmentum uero habitualis gratię ex hoc sacramento in ualde multis credimus contingere, qui digne ad hoc sacramentum & deuote accedunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorū uox ad cęlestē patrē sit: Ecce tot annis seruio tibi, & numquam dedisti mihi hœdum, ut cū amicis meis epularer. Non igitur docet hæc litera, quòd sumens absque omni actuali deuotione cōsequitur augmentum gratię, sed quòd sumēs absque actuali refectione delectationis spiritualis, & hoc ex culpa sua ueniali, quoniam non est ex defectu sacramenti, sic inquam sumens sic mēte distractus, si quo ad alios actus deuote accedit, habituale augmentum gratiæ ex hoc non impeditur, quod tamen posset aliunde impediri, puta, ex tam parua deuotione, ut non sufficiat disponere ad augmentum gratiæ. Et hæc expositio amplectenda uidetur, quoniam quo ad rem omnia consonant, quo ad expositionem vero nominum nulla fit extorsio, sed applicatio communioris termini ad principale suppositum, & secundum hoc, tempus augmenti coincidit cum tempore sumptionis. Posset & quarto modo forte exponi locus iste de augmento habituali extensiuo, ita quòd sacramētum hoc sit extensiuum gratię ad actus confortatiuos spiritus, & hoc ipsum sit gratia sacramentalis, quam in anima per modum habitus sacramentum hoc efficiat etiam in mente distractis ex peccato ueniali. De tempore autem actualis gratię, quę homini confertur in hoc sacramento, nulla ambiguitas est, quin sit tempus sumptionis sacramenti: tunc enim pręsens Christus excitat mentem dispositam ad sui feruentem amorem, atque ad sentiendam dulcedinem suę pręsentię. Sed perfectorum est solidus hic cibus, eorum qui pro consuetudine &c. Tempus autem remissionis peccati mortalis coincidit cum tempore sumptionis, ut patere potest ex supradictis: quoniam coincidit cum tempore infusionis primę gratię. Tempus quoque remissionis uenialium, idem est quod tempus sumptionis; quoniam coincidit cum tēpore actualis feruoris charitatis: Et similiter tempus remissionis pœnæ, si tamē ex actuali deuotione aliqua remittitur: pœna enim, quia remittitur ex hoc sacramento, non vt sacramentum, sed vt sacrificiū est, tempore ipsius sacrificii remittitur, quoniam tunc Deo satisfit. Præseruatio demum a peccando, effectus est sacramenti a tēpore sumptionis inchoans, & iuxta sumentium cooperationem plus uel minus durat, sicut etiā præseruatio, quæ fit per nutrimentū corporale unum & idē, in diuersæ dispositionis hominibus diuersimode inuenitur, uno magis sumēte inde uires quā alio &c. Hæc de tempore.

¶ Superest ut de modo eorundem effectuum dicatur. modus quo effectus isti in anima ab hoc sacramento fiunt, est quòd omnes reliqui mediāte primo fiūt. Primus autem effect° est actualis exercitatio charitatis: & mediante hoc reliqui effectus proueniunt: quod tripliciter apparet. primo ex cōmunibus: quia suauis dispositio rationalis creaturæ ha

(Trac.26. in Ioan. inter 5.& med.illius tom.9. — Q.73.ar.3.)

ipse alibi dicit super Ioan. † O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o uinculū charitatis. & quia Christ° & eius passio est causa gratiæ & spiritualis refectio, & charitas sine gratia esse non potest, ex omnibus præmissis manifestum est, quòd hoc sacramentum gratiam confert.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd hoc sacramentum ex seipso uirtutem habet gratiam conferendi; nec aliquis habet gratiam ante susceptionem huius sacramenti, uel nisi ex aliquo uoto ipsius, uel per seipsum, sicut adulti, uel uoto ecclesiæ, sicut paruuli, sicut supra dictum est †. unde ex efficacia uirtutis ipsius est, quòd etiam ex uoto ipsius aliquis gratiam cōsequatur, per quam spiritualiter uiuificetur. Restat igitur, ut cum ipsum sacramentū realiter sumitur, quòd gratia augeatur, & uita spiritualis perficiatur. Aliter tamē quàm per

bet ut rationabiliter iustificetur & perficiatur: rationabiliter autem perfici est non per modum dormientis, sed per modum uigilantis (hoc est ratione actualiter utentis) mutari & perfici, ut patet ex doctrina in 2. lib. habita de iustificatione impii, & iustificatione Magdalenæ, Latronis & Pauli: semper enim dona sua Saluator interuenientibus operationibus consequentium illa largitus est. Et de Magdalena quidem operatio fidei & charitatis apparet, dicente Domino, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & iterum, Fides tua te saluam fecit. Latronis fidei speique actum uidemus. Memē o mei Domine, dum ueneris in regnum tuum. Paulū, fidei, obedientiæ, deuotionisque uerba proferentem audiuimus, Domine quid me uis facere? Ex quibus omnibus patet, quòd non solum dum regulariter, sed etiam dum miraculose conuertuntur homines ad Deum, actualis operatio interioris hominis interuenit. Secundo, apparet idem ex propriis huius sacramenti: quia sacramentum hoc uiuificat animam ut cibus, cibus autem ut sic, non uiuificat nisi uiuentem, operatione aliqua uitali, cibo utentem. Si enim circa cibum corporalem nullam haberet animal operationem uitalem intus, inutilis esset cibus tali animali: immo non esset cibus nisi remote seu in potentia quoniam cibus, materia, & obiectum operationum potentiæ uegetatiuæ est. Tertio, apparet hoc idem. discurrendo singillatim per ipsos effectus. Eucharistia siquidem sacramentaliter sumpta ab homine, Christū corporali præsentia intus in homine ponens, ex parte quidem sui pro primo contactu animæ habet excitationem charitatis, ac actualem unionem seu transformationem animę amantis in Christum amatum: ex parte uero animæ primus contactus est ipsa manducatio actualis quæ est actus charitatis, & magnam latitudinem habet iuxta latitudinem actuum charitatis & graduum illorum, & extendit se usque ad actum liber. arbit. qui tādem charitate perficitur, ita ut uera contritio sit. Mediante ergo actuali manducatione spirituali, effectus reliqui fiunt ab hoc sacramento. Et de uita quidem æterna uerba Domini testantur, dicentis, Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. De prima uero gratia & remissione peccati mortalis, quæ tamen per accidens fit ab hoc sacramento, ex eo patet, quòd nisi inchoatiue saltem manducaret carens gratia, illam non consequeretur: cibus enim non nisi manducatus uiuificat, unde & Auctor in litera tertii arti. de hoc loquens inquit, Deuote & reuerenter accedens consequet per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet: ubi tres operationes interuenire ponit, deuotionem, reuerentiam, & cōtritionē, quæ. s. noua charitate informatur, & fit contritio. De augumēto uerò habitualis gratiæ, & ex nunc dictis tam communibus quàm propriis, & ex superius discussis, satis patere arbitror: non est enim intelligibile cibum augere absque actuali deuotione, quam absque actuali manducatione etiam fingere non licet. Re

sacramentum confirmationis, in quo augetur & perficitur gratia ad persistendū contra exteriores impugnationes inimicorum Christi. Per hoc autem sacramentum augetur gratia, & perficitur spiritualis uita, ad hoc quòd homo in seipso perfectus existat per coniunctionem ad Deum.

AD 2m dicendum, quod hoc sacramentum confert gratiam spiritualiter, cum uirtute charitatis, unde Damasce. comparat hoc sacramentum carboni, quem Isaias uidit. Isa. 6. Carbo enim lignum simplex non est, sed unitū igni: ita & panis communionis non simplex panis est, sed unitus diuinitati. Sicut Gregorius* dicit in Homil. Pentecostes, Amor Dei non est otiosus: magna enim, operatur, si est. & ideo per hoc sacramentum quantum est ex sui uirtute, non solum habitus gratiæ & uirtutis cōfertur, sed etiam

(Li. 4. orth. fid.ca. 14. a med. — Homil. 30. in Euan. nō lōge a pri.)

fectio autem spiritualis, manducatio quædam est: remissio uero peccati uenialis & pœnæ, si fit cum cōsequatur feruorē charitatis, manifeste manducationem sequitur: nam feruor ipse manducatio est. Præseruatio demum ab offensis Dei, quia directe ad confirmationem cordis, idest uoluntatis spectat, ex parte animæ, panis autem non nisi manducatus confirmat cor hominis, ideo mediante manducatione spirituali fit. dixi autem directe & ex parte animæ, quoniam non est remotum, quin ex parte Christi pręsentis sub sacramento, præseruatio non nulla fiat, per modum custodiæ: propter quam diximus dari phreneticis in articulo mortis Eucharistiam. Nec ex his dictis accipias, nos sentire numquam conferri gratiam nisi actualiter ratione utentibus: non enim hoc diximus, sed secundum communia suauis dispositionis creaturæ rationalis sic fieri diximus. Cum quo tamen stat, quòd secundum suauem dispositionem alicuius sacramenti aliter conferatur gratia iustificans, ut patet in baptismo, qui quoniam spiritualis est regeneratio, ex propriis habet ut absque cooperatione eius, qui baptizatur, gratiam conferat in remissionem peccatorum: generatio enim est mutatio de non esse ad esse, nec præsupponitur, sed fit uiuus, qui generatur: cibus autem uitam præsupponit, & non nisi manducanti prodest. Dicta sunt autem hæc ad fugandam illorum fiduciam, qui putant se consequi semper nouum gratiæ habitualis augmentum, cum quantulacumque deuotione celebrent, etiam distracte, ut uel sic ab huiusmodi negligentiæ somno excitentur, pulsati saltem, ex eo quòd manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit, significat manducationem spiritualem quæ interius exerceri debet. Et ubi non nisi in sui principio, hoc est in habitu saluatur, licet ad uitandum fictionis peccatum mortale sufficiat, ad nutriendum tamen animam nihil prodest: immo hinc, & anima malum uenialis peccati, & corpus damnum infirmitatis, imbecillitatis, aut etiam mortis, quandoque incurrit, dicente Apostolo, Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Hāc ego pœnam corporalem puto, sæpe a Deo infligi, ob paruam præparationem, quæ fit ad hoc sacramentum.

¶ In responsione ad primum primi artic. eiusdem q. aduerte, quòd sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primo, s̄m se, hoc est, secundum rem in ipso contentam, & significatā, & sic uerificatur de ipso quòd ex se uirtutem habet collatiuam gratiæ, ad differētiam reliquorum sacramentorum, quæ ex alio, hoc est ex hoc sacramento, acquirunt uirtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramento est ipse Christus, cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cum uirtutibus suis, propter quod se habet ad reliqua sacramenta ut fons gratiæ, ad riuos gratiarum. Et hinc uerificatur & quòd quilibet quodcumque sacramentum suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum uoto, & quòd uotum cuiusque sacramenti est uotum istius sacramenti: nam appetens seu sitiens ad fontis riuulum, seu bibens ex riuulo, ad fontem ipsum magis sitit tanquàm ad principium, & propterea in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti uoto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quod Dominus dicit, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberi-

Universidad de Deusto Biblioteca

tis eius ſanguinem, non habebitis uitã in uobis; loquitur enim Dominus de manducatione ſpirituali in uoto ſeu in habitu, in quo cõtinetur manducatio ſpiritualis actualis in uoto. Si uero conſideretur uſus ſacramẽti huius, quo nobis ſacramentaliter iungitur, ſic prima gratia non eſt effectus huius ſacramẽti, niſi per accidens ex parte ſubiecti, ut prædictum eſt, quia datur per modum nutrimenti, quod quia non eſt niſi uiuentis, non facit primam gratiam: qua primo habetur uita ſpiritus, ſed præſupponit illam. Vnde in ar. 3. ad tertiũ Auctor loquens de prima gratie dicit, Sic autem non datur in hoc ſacramento.

Q. 76. ar. 1. & 2.

excitatur in actum, ſecundum illud ſecundæ Corinth. 5. Charitas Chriſti vrget nos. Et inde eſt, ꝙ ex virtute huius ſacramẽti anima ſpiritualiter reficitur ꝑ hoc, quòd anima ſpiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, ſecundum illud Can. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.

Ad 3^{m} dicendum, ꝙ quia ſacramenta operantur ſalutem, quã ſignificant; ideo ſecundum quandam aſſimilationem dicitur, ꝙ in hoc ſacramento corpus offertur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ, quàmuis vtrumque ad ſalutem vtriuſque operetur, cũ ſub vtroque totus ſit Chriſtus, vt ſupra dictum eſt †. & licet corpus nõ ſit immediatũ ſubiectũ gratię, ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præſenti membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Deo (vt habetur Rom. 6.) & in futuro corpus nonſtrum ſortietur incorruptionẽ & gloriã aĩę.

ARTICVLVS II.

Vtrum effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriam.

Inf. q. 80. 2. ad 1. Et Io. 6.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd effectus huius ſacramenti non ſit adeptio glorię. Effectus enim proportionatur ſuæ cauſæ: ſed hoc ſacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur. Cum igitur viatores nondum ſint capaces gloriæ, videtur quòd hoc ſacramentum non cauſet adeptionem gloriæ.

¶ 2 Præt. Poſita cauſa ſufficienti, ponitur effectus: ſed multi accipiunt hoc ſacramentum, qui numquã peruenient ad gloriam, vt patet per Augu. * 21. de ciui. Dei. non ergo hoc ſacramentum eſt cauſa adeptionis gloriæ.

Li. 21. c. 25. in fi. to. 5.

¶ 3 Præt. Maius non efficitur a minori, quia nihil agit vltra ſuam ſpeciem: ſed minus eſt accipere Chriſtum ſub ſpecie aliena, quod fit in hoc ſacramento, quàm frui eo in ſpecie propria, quod pertinet ad gloriã. ergo hoc ſacramentum non cauſat adeptionem gloriæ.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: ſed vita æterna eſt vita gloriæ. ergo effectus huius ſacramenti eſt adeptio gloriæ.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc ſacramento poteſt conſiderari & id, ex quo habet effectum, ſcilicet, ipſe Chriſtus contentus, & paſſio eius repræſentata, & id, per quod habet effectum, ſcilicet vſus ſacramenti, & ſpecies eius. Et quantum ad vtrumque competit huic ſacramento, quòd cauſet adeptionẽ vitæ æternæ. Nam ipſe Chriſtus per ſuam paſſionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, ſecundum illud Heb. Noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedẽte, qui vocati ſunt, accipiant repromiſſionem æternæ hæreditatis. unde & in forma huius ſacramenti dicitur: Hic eſt calix ſanguinis mei noui & ęterni teſtamẽti. Similiter etiam refectio cibi ſpiritualis, & vnitas ſignificata per ſpecies panis & vini, habentur quidẽ in præ-

F ſenti, ſed imperfecte: perfecte autem in ſtatu gloriæ. unde Aug. † dicit ſuper illud Ioan. 6. Caro mea vere eſt cibus: Cum cibo & potu id appetant homines, vt non eſuriant neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos a quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit in ſocietate ſanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta.

Tract. 26. Euang. non multum remote a fi. tomo. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut paſſio Chriſti, in cuius virtute hoc ſacramentum operatur, eſt quidem cauſa ſufficiens gloriæ, non tamen ita quòd ſtatim per ipſam introducamur in gloriam, ſed oportet, vt prius ſimul cõpatiamur, vt poſtea ſimul
G glorificemur (ſicut dicitur Rom. 8.) ita hoc ſacramẽtum non ſtatim nos in gloriam introducit, ſed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideo viaticũ dicitur, In cuius figuram legitur 3. Reg. 19. quòd Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vſque ad montem dei Oreb.

AD 2^{m} dicendum, quòd ſicut paſſio Chriſti non habet ſuum effectum, in his qui ſe ad eam nõ habẽt, vt debent, ita & per hoc ſacramentum non adipiſcuntur gloriam qui indecenter ipſum ſuſcipiũt. unde Aug. * dicit ſuper Ioan. exponens illa verba, Aliud eſt ſacramentum, & aliud virtus ſacramẽti: Multi de
H altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cæleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. unde non eſt mirum, ſi illi qui innocentiam non ſeruant, effectum huius ſacramenti non conſequuntur.

Tract. 26. in Ioan. parũ a med. tomo. 9.

AD 3^{m} dicendum, quòd hoc quòd Chriſtus ſub hoc quod Chriſtus ſub aliena ſpecie ſumitur, pertineat ad rationem ſacramenti, quod inſtrumentaliter agit: nihil autem prohibet, cauſam inſtrumentalem producere potiorem effectum, vt ex ſupradictis * patet.

Q. 77. art. 3. ad 3. arg.

ARTICVLVS III.

I

Vtrum effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis. Dicitur enim in quadam collecta, Sit hoc ſacramẽtum ablutio ſcelerum: ſed ſcelera dicuntur peccata mortalia. ego per hoc ſacramẽtum peccata mortalia abluuntur.

K ¶ 2 Præt. Hoc ſacramentum agit in uirtute paſſionis Chriſti, ſicut & baptiſmus: ſed per baptiſmum dimittuntur peccata mortalia, ut ſupra * dictum eſt. ergo & per hoc ſacramentum, præſertim cum in forma huius ſacramenti dicatur, Qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Q. 69. ar. 1.

¶ 3 Pręt. Per hoc ſacramentum gratia confertur, vt dictum eſt †: ſed per gratiam iuſtificatur homo a peccatis mortalibus, ſecundum illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiã ipſius. ergo per hoc ſacramentum remittuntur peccata mortalia.

Ar. 1. huius quæſt.

¶ *Super Quæſtionis ſeptuageſimænonæ Articulum tertium.*

IN artic. 3. in reſponſione ad primum, nota nouitie trium expoſitionum ibi allatarum ſecundam differre a prima in hoc, quòd perfectio contritionis refertur ad ſcelera cognita, in prima autem ad occulta: quo ad utraq; enim petitur ablutio per contritionem perfectam.

4. diſt. 9. ar. 3. q. 2. co. Et di. 12. q. 2. ar. 2. q. 2.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem art. dubium occurrit de ueritate differentiæ poſitæ inter ſuſcipientem baptiſmum & ſuſcipientẽ Euchariſtiam, quo ad hoc, quòd eſt eſſe uel non eſſe in peccato mortali. Et eſt ratio dubii, quia utrobique ſuſcipiẽs cum conſcientia, & affectu peccati mortalis indigne ſuſcipit, nec gratiam tunc conſequitur: immo de nouo peccat peccato ſacrilegii, membrum Chriſti ipſo ſe ſacramento fingens.

¶ Ad hoc dr̃ ꝙ differẽtia ſaluatur, & ex parte ſacramenti, & ex parte ſuſcipiẽtis. Ex ſacramẽto qdẽ, quia ſacramentum Euchariſtiæ ex proprio vſu habet rationem nutrimenti, ac per hoc conuenientis viuis & non mortuis, baptiſmus autem ex propria ratione habet rationẽ regenerationis, & ablutionis: generatio autem non præſupponit, ſed facit ens & uiuum, & ſimiliter ablutio non præſupponit mundum, ſed mundat. Et propterea ex propriis cõſiderata hæc ſacramenta, ſuſcipiẽtes diſpares habent, Euchariſtia quidẽ uiuum: baptiſmus non uiuum, & immũdum, & hæc differentia in litera ponitur. Ex parte autẽ ſuſcipientis differentia eſt, quòd ſuſcipienti baptiſmũ ſufficit non ponere obicem ad hoc, ut diuinam cõſequatur gratiam, ut ex ſupra habitis patet, quia baptiſmus omnia condonat: ſuſcipienti autem Euchariſtiã non ſufficit non ponere obicẽ, ſed oportet ꝓbare ſeipſum, & ſic de pane illo edere. Nec Auctor in litera dicit conuenienter accedere ad baptiſmum habentem cõſcientiam, & affectũ peccati mortalis, magna eſt enĩ inter utrumq; differentia: nam habens affectũ peccati mortalis ponit obicem, & fictus accederet ad baptiſmum: habens autem eiuſdẽ conſcientiam, & nõ affectum, obicẽ non ponit baptiſmo, licet mortuus & immũdus uiuificandus & abluendus per baptiſmum accedat, quod per Euchariſtiæ ſumptionem nõ eſt expectandum.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur primæ Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Dicit autẽ gloſſ. ibidem, quòd ille manducat & bibit indigne, qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat, & talis mãducat & bibit ſibi iudiciũ, ideſt damnationem. ergo ille qui eſt in peccato mortali, per hoc quòd accipit hoc ſacramentũ, magis accumulat ſibi peccatũ, quã remiſſionẽ ſui peccati cõſequatur.

RESPON. Dicẽdum, quòd virtus huius ſacramenti poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecũdum ſe, & ſic hoc ſacramentum habet virtutem ad remittendum quæcumque peccata ex paſſione Chriſti, quæ eſt fons & cauſa remiſſionis peccatorũ. Alio modo, poteſt cõſiderari per comparationem ad eum, qui recipit hoc ſacramentum, prout in eo inuenitur, vel nõ inuenitur impedimentum percipiendi huius ſacramenti effectum. Quicũque autem habet conſcientiam peccati mortalis, habet in ſe impedimentum percipiendi effectum hui⁹ ſacramẽti, eo quòd non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti: tum, quia non viuit ſpiritualiter, & ita non debet ſpirituale nutrimẽtum ſuſcipere, quod non eſt niſi viuentis: tum, quia non poteſt vniri Chriſto (qđ fit per hoc ſacramentum) dum eſt in affectu peccandi mortaliter. & ideo, vt dicitur in lib. * de Eccleſiaſticis dogmatibus, ſi mens in actu peccãdi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quàm purificetur. Vnde hoc ſacramẽtum in eo, qui ipſum percipit in conſcientia peccati mortalis, non operatur remiſſionem peccati. Poteſt tamen hoc ſacramentum, operari remiſſionẽ peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, ſed voto, ſicut cum quis prius iuſtificatur a peccato. Alio modo etiam perceptũ ab eo, qui eſt in peccato mortali, cuius conſcientiam & affectũ non habet: forte enim primo non fuit ſufficienter contritus: ſed deuote & reuerenter accedens, conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionẽ perficiet, & remiſſionẽ peccati.

Ca. 53. parũ a princ. tom. 3. inter opera Aug.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod petimus vt hoc ſacramentum ſit ablutio ſcelerũ: vel eorum, quorum conſcientiam non habemus (ſecundum illud. pſalm. 18. Ab occultis meis
A munda me Domine) vel vt contritio in nobis perficiatur ad ſcelerum remiſſionem: vel etiam vt nobis robur detur ad ſcelera vitanda.

AD 2^{m} dicendũ, quòd baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe ſpirituali in eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis. & ideo quantum ad vtrũque, non inconuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet cõſcientiam peccati mortalis: ſed per hoc ſacramentum homo ſumit in ſe Chriſtũ per modum ſpiritualis nutrimẽti, quod non competit mortuo in peccatis. & ideo non eſt ſimilis ratio.

AD 3^{m} dicendum, quòd gratia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis peccati mortalis: non tamen actu re-
B mittit peccatũ mortale, niſi cũ primo dat peccatori: ſic autẽ nõ datĩ hoc ſacramẽto. unde rõ nõ ſequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per hoc ſacramẽtum remittantur peccata uenialia.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd per hoc ſacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim ſacramentum, vt Aug. * dicit ſuper Ioan. eſt ſacramentum charitatis: ſed venialia peccata non contrariantur charitati, vt in Secũda parte †
C habitum eſt. cum ergo contrarium tollatur per ſuum contrarium, videtur quòd peccata venialia per hoc ſacramentum non remittantur.

Inf. q. 87. 2. 3. cor. & 4. diſ. 12. q. 2. a. 1. q. 1. co. & ar. 2. q. 1. per totum.

Tract. 26. in Ioã. a med. to. 9. Et refertur de cõſecr. di. 1. c. Hoc ſacramentum.

¶ 2 Præt. Si peccata venialia per hoc ſacrametum remittãtur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia: ſed nõ videtur quòd omnia remittantur: quia ſic frequenter aliquis eſſet abſque omni peccato veniali, contra id, quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. non ergo per hoc ſacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

1. 2. q. 88. 2. 1. & 2.

¶ 3 Præt. Cõtraria mutuo ſe expellunt: ſed peccata venialia nõ prohibent a perceptione huius ſacramẽti:
D dicit enim Aug. * ſuper illud Ioan. 6 Patres veſtri mãducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt, Innocentiam, inquit, ad altare apportare: peccata, etſi ſunt quotidiana, nõ ſint mortifera. ergo neque peccata venialia per hoc ſacramentum tolluntur.

Tract. 26. I Ioan. parũ ante med. to. 9.

SED CONTRA eſt, quòd Innocẽti⁹ III * . dicit, ꝙ hoc ſacramẽtũ venialia delet, & cauet mortalia.

In lib. 4. de ſacro myſterio altaris, ca. 44. ante med.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc ſacramento duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſum ſacramentum & res ſacramenti. & ex vtroque apparet, quòd hoc ſacramentum habet virtutem ad remiſſionem venialium peccatorũ. Nam hoc ſacramentum ſumitur ſub ſpecie cibi nutrientis: nutrimentum autem cibi eſt neceſſarium corpori ad reſtaurandum id, quod quotidie deperditur ꝑ actionẽ caloris naturalis. Spiritua
E liter aũt quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiſcientiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, vt in Secunda parte * habitum eſt. & ideo competit huic ſacramẽto, vt remittat peccata venialia. unde & Amb. † dicit in libro de ſacramentis, quòd iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autẽ huius ſacramenti, eſt charitas nõ ſolum quãtum ad habitũ, ſed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc ſacramento: per * quod peccata venialia ſoluũtur. unde manifeſtum eſt, quòd virtute huius ſacramenti remittuntur peccata venialia.

* 2. 2. q. 24. ar. 10.

Li. 5. c. 4. a med. to. 4.

* Al. quem

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccata venialia, etſi non cõtrariãtur charitati, quãtũ ad habi

Universidad de Deusto Biblioteca

tum: contrariantur tamen ei, quantum ad ſeruorem actus, qui excitatur per hoc ſacramentum: ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad 2m dicendum, quòd illud verbum non eſt intelligendum, quin aliqua hora poſſit homo eſſe abſque omni reatu peccati venialis: ſed quia vitam iſtã ſancti non ducunt ſine peccatis venialibus.

Ad 3m dicendum, quòd maior eſt virtus charitatis, cuius eſt hoc ſacramentum, quàm venialium peccatorum. Nam charitas tollit per ſuum actum peccata venialia, quæ tamẽ non poſſunt totaliter impedire actum charitatis. & eadẽ ratio eſt de hoc ſacramẽto.

Articvlvs V.

Vtrum per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

4. di. 4 q. 2. ar. 1. q. 2. ad 3. & di. 12. q. 2. ar. 2. q. 3.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc ſacramentum ſuſcipit in ſe effectum paſſionis Chriſti (vt dictum eſt*) ſicut & per baptiſmum: ſed per baptiſmum percipit homo remiſſionem omnis pœnæ, virtute paſſionis Chriſti: quæ ſufficienter ſatisfecit pro omnibus peccatis, vt ex ſupradictis † patet. ergo videt' quòd per hoc ſacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.

Ar. 1. & 2.

Q. 69. ar. 2.

¶ 2 Præt. Alexander Papa dicit, Nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti: ſed per ſacrificia veteris legis, homo ſatisfaciebat pro peccatis ſuis: dicitur enim Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc vel illud pro peccato ſuo, & remittetur ei. ergo multo magis hoc ſacramentũ valet ad remiſſionẽ oĩs pœnæ.

Alexander 1. in epi. ad omnes orth. poſt mediũ illius.

¶ 3 Præt. Conſtat quòd per hoc ſacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur: vnde & in ſatisfactionem, aliquibus iniungitur, ꝙ pro ſe miſſas faciant celebrari: ſed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia: cum virtus Chriſti quæ in hoc ſacramẽto continetur, ſit infinita. ergo videtur, quòd per hoc ſacramẽtũ tota pœna tollatur.

Sed contra eſt, quòd ſecũdum hoc, nõ eſſet homini alia pœna iniungenda: ſicut nec baptizato iniungitur.

Respon. Dicendum, quòd hoc ſacramentum ſimul eſt ſacrificium & ſacramentum: ſed rationẽ ſacrificij habet, inquantum offertur: rationem autem ſacramẽti in quãtũ ſumitur. Et iõ effectũ ſacramẽti habet in eo, qui ſumit: effectũ autem ſacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur conſideretur vt ſacramentũ, habet effectũ dupliciter. Vno modo, directe ex vi ſacramenti, alio modò, quaſi ex quadã concomitãtia: ſicut & circa continentiam ſacramenti dictum eſt.* Ex vi quidẽ ſacramẽti, directe habet illum effectum, ad quem eſt inſtitutũ. Nõ eſt autẽ inſtitutum ad ſatiſfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum per vnionẽ ad Chriſtum & ad membra eius: ſicut & nutrimentum vnitur nutrito. ſed quia hæc vnitas fit per charitatem ex cuius feruore aliquis conſequitur remiſſionem non ſolum culpæ, ſed etiam pœnæ, inde eſt quòd ex conſequenti per quandam concomitantiam ad principalẽ effectum, homo conſequitur remiſſionem pœnæ, nõ quidem totius, ſed ſecundum modum ſuæ deuotionis, & feruoris. Inquantum vero eſt ſacrificium, habet vim ſatisfactiuam, ſed in ſatisfactione magis attẽditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis. unde & Dominus dicit Luc 21. de vidua, quæ obtulit duo ęra, quòd plus omnibus miſit. Quamuis ergo hæc oblatio ex ſui quãtitate, ſufficiat ad ſatisfaciendũ pro omni pœna: tamen fit ſatisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna.

Q. 76. ar. 1. & 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi directe ordinatur ad remiſſionem pœnæ & culpæ, non autem euchariſtia: quia baptiſmus datur homini quaſi commorięti Chriſto; Euchariſtia autem quaſi nutriendo & perficiendo per Chriſtum. unde non eſt ſimilis ratio.

Ad 2m dicendum quòd alia ſacrificia & oblationes non operantur remiſſionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati: ſicut hoc ſacrificiũ, neque quantum ad deuotionem hominis, ex qua cõtingit, quòd etiam hic non tollitur tota pœna.

Ad 3m dicendum, quòd hoc, ꝙ tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc ſacramentum, non cõtingit ex defectu virtutis Chriſti, ſed ex defectu deuotionis humanæ.

¶ *Super Quæſtionis ſeptuageſimænonæ Articulum quintũ.*

IN art. 5. duo valde notabilia ſunt. Primum eſt, quòd oblatio Euchariſtiæ ex ſui quãtitate ſufficit ad ſatisfaciendum pro omni pœna: ſecundum eſt, quòd hæc oblatio, ſit ſatisfactoria offerẽtibus, vel pro quibus offertur ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis.

¶ Ex primo dicto habes, quòd vna miſſa ex parte ſui eſt ſatisfactoria pro pœnis omnium peccatorum, tam viuentium quàm mortuorum: quoniã vt ſic, eſt valoris infiniti, quoniam Chriſtus offertur. Ex ſecundo autem dicto habes, quòd una miſſa non perdit vim ſatisfactionis ſuæ pro primo offerente ex hoc ꝙ pro ſecundo, tertio, quarto, quinto &c. offertur: ſicut quantitas deuotionis vnius nihil tollit de quantitate deuotionis alteri9. Vnde arguendi inſtrẽdique ſimul ſunt homines ignorãter petente, vel exigentes pro ſua eleemoſyna totam ſibi miſſam dari aut ſuo defuncto: nihil enim minus ipſe habebit, ſi mille alii petant eãdẽ miſſam pro ſeipſis & aliis defunctis, quàm ſi pro ipſo ſolo celebrari dicatur: immo ex huiuſmodi indeuotione ſic petentis damnũ uidetur incurrere, qđ minus ſibi proderit: Diffuſius autem forte hic ſcriberemus de hac re, niſi in primo quolibeto, noſtro iam edito diffuſe hæc veritas declarata fuiſſet ex auctoritate hui9 literæ cũ multis alijs &c. Et hæc de q. 79. ſufficiant.

Articvlvs VI.

Vtrum per hoc ſacramentum præſeruetur homo a peccatis futuris.

4. diſt. 12. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 1. & diſ. 45. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ per hoc ſacramentum non præſeruetur homo a peccatis futuris. Multi.n. digne ſumentes hoc ſacramentum, poſtea ĩ peccatũ cadũt: quod nõ accideret, ſi hoc ſacramẽtũ pręſeruaret a peccatis futuris. nõ ergo effectus hui9 ſacramẽti eſt, a peccatis futuris pręſeruare.

¶ 2 Præt. Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, vt ſupra* dictum eſt: ſed charitas non videtur præſeruare a peccatis futuris: quia ſemel habita poteſt amitti per peccatum, vt in 2. parte† habitũ eſt. ergo videtur, ꝙ nec hoc ſacramẽtum præſeruet hominẽ a peccato.

Ar. 4. huius quæſt. ad 3.

2. 2. q. 24. a.

¶ 3 Præt· Origo peccati in nobis, eſt lex peccati, quæ eſt in membris noſtris, vt patet p Apoſt. Ro. 7. ſed mitigatio fomitis, qui eſt lex peccati, non ponitur effectus hui9 ſacramẽti: ſed magis baptiſmi. ergo pręſeruare a peccatis futuris, nõ eſt effectus hui9 ſacramẽti.

Sed contra eſt, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Hic eſt panis de cælo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur: quod quidem manifeſtum eſt, non intelligi de morte corporali. ergo intelligitur, quòd hoc ſacramentum præſeruet a morte ſpirituali, quæ eſt peccatum.*

* alias quæ eſt p pcãm.

Respon.

Respon. Dicendum, quòd peccatum eſt quædã ſpiritualis mors animæ: unde hoc modo præſeruatur aliquis a peccato futuro, quo præſeruatur corpus a morte futura: quod quidem fit dupliciter: uno modo, inquantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiua, & ſic præſeruatur a morte p cibum & medicinam. Alio modo per hoc, quòd munitur contra exteriores impugnationes, & ſic præſeruatur per arma, quibus munitur corpus: utroque autẽ modo, hoc ſacramentum præſeruat a peccato. Nam primo quidem per hoc, quòd Chriſto coniungit per gratiam, roborat ſpiritualem uitam hominis, tamquã ſpiritualis cibus & ſpiritualis medicina, ſecundum illud pſal. 103. Panis cor hominis confirmat, & Aug.* dicit ſuper Ioan. Securus accede, panis eſt, non uenenum. Alio modo, inquantum eſt quoddam ſignũ paſſionis Chriſti, per quam uicti ſunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem: unde Chryſo.* dicit ſuper Io. Vt leones flammam ſpirantes, ſic ab illa menſa diſcedimus terribiles effecti diabolo.

Tract. 26 in Ioã. a med. Tom. 9.

Hom. 45. in Io. a med. illius to. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd effectus huius ſacramenti recipitur in homine, ſecũdum hominis cõditionem: ſicut contingit de qualibet cauſa actiua, ꝙ eius effectus recipitur in materia, ſecundum modum materiæ. Homo autem in ſtatu uiæ eſt huius conditionis, quòd liberum arbitrium eius poteſt flecti in bonũ & malum: unde licet hoc ſacramentum quantum eſt de ſe, habeat uirtutem præſeruatiuam a peccato, non tamen aufert homini poſſibilitatem peccandi.

Ad 2m dicendum, quòd etiam charitas, quantũ eſt in ſe, præſeruat hominem a peccato, ſecundum illud Rom. 13. Dilectio proximi, malum non operatur: ſed ex mutabilitate liberi arb. contingit, quòd aliquis poſt habitam charitatem peccat, ſicut & poſt ſuſceptionẽ huius ſacramenti.

Ad 3m dicendum, quòd licet hoc ſacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam conſequentia, inquantum auget charitatem, quia ſicut Auguſtin.* dicit in libro. 83. Quæſtionum, augmentum charitatis eſt diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præſeruatur homo a peccato.

Q. 36. paulo a prin. tomo. 4.

Articvlvs VII.

Vtrum hoc ſacramentum proſit aliis, quàm ſumentibus.

Supr. q. 78. art. 3. ad 8. & præſenti q. art. 5. cor. & 4. d. 12. q. 2. art. 2. q. 2. & 4. & dif. 45. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3. & 10. 6. lec. 6.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non proſit niſi ſumenti. Hoc enim ſacramentum eſt unius generis cum aliis ſacramẽtis, utpote aliis condiuiſum: ſed alia ſacramenta non proſunt niſi ſumentibus, ſicut effectum baptiſmi non ſuſcipit niſi baptizatus. ergo nec hoc ſacramentum prodeſt aliis niſi ſumenti.

¶ 2 Præt. Effectus huius ſacramenti eſt adeptio gratiæ, & gloriæ, & remiſſio culpæ ad minus uenialis. ſi ergo hoc ſacramentũ haberet effectum in aliis, quàm in ſumentibus, poſſet contingere, quòd aliquis adipiſceretur & gratiam & gloriam & remiſſionem culpæ, abſque actione & paſſione propria, alio ſumente uel offerente hoc ſacramentum.

¶ 3 Præter. Multiplicata cauſa, multiplicatur effectus. ſi ergo hoc ſacramentum prodeſſet aliis, quàm ſumentibus, ſequeretur quòd magis prodeſſet alicui, ſi multi ſumerent hoc ſacramentum, multis hoſtiis in una miſſa conſecratis: quod non habet eccleſiæ conſuetudo, ut ſcilicet multi communicent pro alicuius ſalute. non ergo uidetur quòd hoc ſacramentum proſit niſi ſumenti.

Sed contra eſt, quòd in celebratione huius ſacramẽti fit pro multis aliis deprecatio: quod fruſtra fieret, niſi hoc ſacramentum aliis prodeſſet. hoc ergo ſacramentum non ſolum ſumentibus prodeſt.

Reſon. Dicendum, quòd (ſicut prius* dictum eſt) hoc ſacramentum non ſolum eſt ſacramẽtum, ſed etiam eſt ſacrificium: inquantum enim in hoc ſacramento repræſentatur paſſio Chriſti, qua Chriſtus obtulit ſe hoſtiam deo (ut dicitur Epheſ. 5.) habet rationem ſacrificii: inquantum uero in hoc ſacramẽto traditur inuiſibilis gratia ſub uiſibili ſpecie, habet rationem ſacramenti. ſic ergo hoc ſacramentum ſumẽtibus quidem prodeſt, & per modum ſacramẽti, & per modum ſacrificii: quia pro omnibus ſumentibus offertur: dicitur enim in canone miſſæ, quotquot ex hac altaris participatione, ſacroſanctum filii tui corpus, & ſanguinem ſumpſerimus omni benedictiõe cęleſti et gratia repleamur: ſed aliis, qui non ſumunt, prodeſt p modum ſacrificii, inquantum pro ſalute eorum offertur: unde & in canone miſſæ dicitur, Memento domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt, hoc ſacrificium laudis, pro ſe ſuiſque omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ: et utrumque modum proficiendi Dominus expreſſit, dicens Matth. 26. & Luc. 25. Qui pro uobis, ſcilicet ſumentibus, & pro multis, ſcilicet aliis, effundetur in remiſſionem peccatorum.

Ar. 5. huius quæſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum præ aliis habet, quòd eſt ſacrificium. et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad 2m dicendum, quòd ſicut paſſio Chriſti prodeſt quidem omnibus, quantum ad ſufficientiam, & ad remiſſionem culpæ, & adeptionem gratiæ, & gloriæ: ſed effectum non habet niſi in illis, qui paſſioni Chriſti coniunguntur per fidem & charitatem, ita & hoc ſacrificium, quod eſt memoriale dominicæ paſſionis, non habet effectum niſi in illis, qui coniunguntur huic ſacramento per fidem & charitatem: unde & Auguſ.* dicit ad Renatũ, Quis offerat corpus Chriſti niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti: unde & in canone miſſæ non oratur pro his, qui ſunt extra eccleſiam: illis tamen prodeſt plus uel minus, ſecundum modum deuotionis eorum.

In li. de anima, & eius origine c. 9. to. 7

Ad 3m dicendum, quòd ſumptio pertinet ad rationem ſacramenti, ſed oblatio pertinet ad rationem ſacrificii. Et ideo ex hoc, quòd aliquis ſumit corp9 Chriſti, uel etiam plures, non accreſcit aliis aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc, quòd ſacerdos plures hoſtias conſecrat in una miſſa, non multiplicatur effectus huius ſacramenti: quia non eſt niſi unum ſacrificium: nihil enim plus eſt uirtutis in multis hoſtiis cõſecratis, quàm in una, cũ ſub omnibus & ſub una non fit niſi totus Chriſtus: unde nec ſi aliquis ſimul in vna miſſa multas hoſtias conſecratas ſumat, participabit maiorem effectum ſacramenti. In pluribus uero miſſis multiplicatur ſacrificii oblatio, et ideo multiplicatur effectus ſacrificii & ſacramẽti.

Ar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS VIII.

Vtrum per ueniale peccatum impediatur effectus huius sacramenti.

4.d.12.q.2.ar.1.q.3.Et ar.2.q.1.ad 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd per ueniale peccatum nō impediatur effectus huius sacramenti. Dicit enim Augustinus * super illud Ioan. 6. Panes uestri manducauerunt manna, & ceter. Panem cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate, peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera, Ex quo patet quòd uenialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, spiritualem manducationem non impediunt: sed spiritualiter manducantes, effectum huius sacramenti percipiunt. ergo peccata uenialia non impediunt effectum huius sacramenti.

*Tract. 26. in Ioā. post med. t. 9.

¶ 2 Præte. Hoc sacramentum non est minoris uirtutis, quàm baptismus: sed effectum baptismi (sicut supra † dictum est) impedit sola fictio, ad quam non pertinēt peccata uenialia: quia sicut Sap. 1. dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: qui tamen per peccata uenialia non fugatur. ergo neque effectū huius sacramenti impediunt peccata uenialia.

Q. 69. ar. 9.

¶ 3 Præt. Nihil quod remouetur per actionem alicuius causæ, potest impedire eius effectum: sed peccata uenialia tolluntur per hoc sacramentum. ergo non impediunt eius effectum.

Lib. 4. orth. fid ca. 14. 2 med.

SED CONTRA est, quòd Damascen. * dicit in 4. libro. Ignis eius, quod in nobis est, desiderii, assumens eam quæ ex carbone, id est, ex hoc sacramento ignitionem, comburat nostra peccata, & illuminet corda nostra, ut participatione diuini ignis igniamur & deificemur: sed ignis nostri desiderii uel amoris impeditur per peccata uenialia, quæ impediunt feruorem charitatis, ut in secunda parte * habitum est. ergo peccata uenialia impediunt effectum huius sacramenti.

* 1. 2. q. 81. ar. 4. Et 2. 2. q. 24. ar. 10.

RESPON. Dicendum, quòd peccata uenialia dupliciter accipi possunt: uno modo, prout sunt præterita: alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidem modo, peccata uenialia nullo modo impediunt effectū huius sacramenti: potest enim contingere, quòd aliquis post multa peccata uenialia commissa, deuote accedat ad hoc sacramentum, & plenarie huius sacramēti consequatur effectum. Secundo autem modo, peccata uenialia non ex toto impediunt huius sacramēti effectum, sed in parte. Dictum est enim, * quòd effectus huius sacramenti non solū est adeptio habitualis gratiæ uel charitatis: sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis: quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per peccata uenialia mente distractus: non autem tollitur augmentū habitualis gratiæ uel charitatis.

Art. 2. & 2. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille, qui cū actu uenialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramēti percipit, non autem actualem.

AD 2^m dicendum, quòd baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, id est, feruorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ est habitus uel forma: hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

AD 3^m dicendum, quòd illa ratio procedit de uenialibus præteritis, quæ p hoc sacramentum tollūtur.

QVAESTIO LXXX.

De usu seu sumptione huius sacramenti in communi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de usu, siue sumptione huius sacramenti. Et primo quidem, in communi. Secundo, quomodo Christus est usus hoc sacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum sint duo modi manducandi hoc sacramētum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter.

¶ Secundo, Vtrum soli homini conueniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.

¶ Tertio, Vtrum solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter.

¶ Quarto, Vtrum peccator manducans sacramentaliter, peccet.

¶ Quinto, De quantitate huius peccati.

¶ Sexto, Vtrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.

¶ Septimo, Vtrum nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

¶ Octauo, Vtrum sit solum a ieiunis sumendum.

¶ Nono, Vtrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.

¶ Decimo, Vtrum sit quotidie sumendum.

¶ Vndecimo, Vtrum liceat omnino abstinere.

¶ Duodecimo, Vtrum liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrum distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

Q. 66. ar. 11. Q. 68. art. 2. Q. 73. ar. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter: sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secundum illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &cet.) ita etiam sacramentum est spiritualis cibus, unde Dominus de hoc sacramento loquens dicit Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum uobis, spiritus & uita sunt: sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis, & spiritualis. ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

Inf. ar. 2. & 3. cor. Et 4. d. 9. ar. 1. q. 1. ad 1. & q. 3. p. fortè. Et Io. 6. lect. 7. Et 1. cor. 11. lectio. 5. Et op. 3. c. 17. 18. & 20.

¶ 2 Præt. Ea, quorum unum est propter alterum, nō debent abinuicem diuidi: quia unum ab alio speciē trahit: sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem diuidi.

¶ 3 Præter. Ea, quorum unū non potest esse sine altero, non debent contra se diuidi: sed uidetur quòd nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter manducet: alioquin antiqui patres hoc sacramētū spiritualiter manducassent, frustra etiam esset sacramentalis manducatio, si sine ea spiritualis esset sacramentum igitur conuenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet sacramentalis & spiritualis.

SED

Gl. ord. ibi.

SED CONTRA, quòd super illud 1. Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, &c. dicit gl. * Duos dicimus esse modos manducandi: unum sacramentalē, & alium spiritualem.

Q. præc.

RESPON. Dicendum, quòd in sumptione huius sacramenti duo sunt consideranda, scilicet ipsum sacramentum, & effectus ipsius, de quorum utroque iam supra * dictum est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum, est quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quòd percipit eius effectum, contingit autem quandoque (sicut supra dictum est *) quòd aliquis impeditur a percipiendo effectu huius sacramenti: et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum diuiditur, ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramētum sine effectu ipsius, diuiditur contra spiritualem manducationem: per quam quis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualiter homo Christo coniungitur per fidem, & charitatem.

Q. præc. ar. 7. & 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam circa baptismum, & alia huiusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur: nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam uero sacramentum, & rem sacramenti. In hoc tamen differunt: quia cū alia sacramenta perficiantur in usu materiæ, percipere sacramentum, est ipsa perfectio sacramenti: hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ, & ideo uterque usus est consequens hoc sacramentū. In baptismo etiam & aliis sacramentis characterē imprimentibus, illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet characterem, quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo, magis in hoc sacramento distinguitur usus sacramentalis a spirituali, quàm in baptismo.

AD 2^m dicendum, quòd sacramentalis manducatio, quæ pertingit ad spiritualem, non diuiditur contra spiritualem, sed includitur ab ea: sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem diuiditur, quæ effectum non consequitur: sicut imperfectum quod nō pertingit ad perfectionem speciei, diuiditur contra perfectum.

Q. 9. ar. 4. q. 3. & q. 4. ar. 1. 2. et 3.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in uoto, quamuis non accipiat in re. Et ideo, sicut aliqui baptizantur in baptismo flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ; ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum antequam sacramentaliter sumant: sed hoc contingit dupliciter: uno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare spiritualiter, & non sacramentaliter, illi qui desiderant sumere hæc sacramenta iam instituta: alio modo propter figuram, sicut dicit apostolus primæ Corinthio. 10. Quòd antiqui patres baptizati sunt in nube, & in mari, & quòd spiritualem escam manducauerunt, & spiritualem potum biberunt: nec tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio, quàm solum desideriū: sicut supra circa baptismum dictū est. *

ARTICVLVS II.

Vtrum solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

4. d. 9. art. 2. q. 3. & 5 Et 1. Cor. 11. le. 7.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam angelorum: quia super illud Psal. 77. Panem angelorum manducauit homo, dicit glossa id est, corpus Christi, qui est uere cibus angelorum: sed hoc non esset, si angeli spiritualiter Christum non manducarent. ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

Tract. 26. in Io. t. 9.

¶ 2 Præter. Augusti. † dicit super Ioan. Hunc cibum & potum societatem uult intelligi corporis & membrorum suorum, quæ * est ecclesia in prædestinatis: sed ad istam societatem non solum pertinent homines, sed etiam sancti angeli. ergo sancti angeli spiritualiter manducant.

Alias quod

¶ 3 Præter. Augusti. * in lib. de uerbis Domini dicit, Spiritualiter manducandus est Christus, quoniam ipse dicit, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: sed hoc conuenit non solum hominibus, sed etiam sanctis angelis: in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo. ergo uidetur quòd spiritualiter māducare, nō solum sit hominum, sed etiam angelorum.

Trac. 26. in Ioā. parum post med. t. 9. refert de cons. d. 2. c. Panem de altari.

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit super Ioā. Panem de altari spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate: sed angelorum non est accedere ad altare, tamquam aliquid inde sumpturi. ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento continetur ipse Christus: non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum: uno modo, prout in specie consistit: et hoc modo angeli manducant spiritualiter ipsum Christum, inquantum ei uniūtur fruitione charitatis perfectæ, & uisione manifesta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic unimur: alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solum est spiritualiter māducare Christū, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducent Christum: non tamen cōuenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ sumptio Christi sub hoc sacramēto, ordinatur sicut ad finē ad fruitionem patriæ, qua angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ sunt ad finem, deriuantur a fine, inde est quòd ista manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodammodo deriuatur ab illa manducatione, qua angeli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem angelorū, quia primo & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in specie propria: secundario autem est hominum, qui Christū sub sacramento accipiunt.

AD 2^m dicendum, quòd ad societatem corporis mistici pertinent quidem, & homines, & angeli, sed homines per fidem, angeli autem per manifestam uisionem: sacramenta autem proportionantur fidei, per quam ueritas uidetur in speculo, & in ænigmate. Et ideo proprie loquendo, non angelis, sed hominibus conuenit

Universidad de Deusto Biblioteca

conuenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

Ad 3m dicendum, quòd Christus manet in hominibus secundum præsentem statum per fidem, sed in angelis beatis est per manifestam uisionem. & ideo non est simile, sicut dictum est.*

In solutionibus præc. arg. 1. & 2. in isto art.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

4 d.9.ar. 2. q.1.& 2.Et ar.3.q.2.c. &.Et di.12. q 1.ar. 2 q. 2.cor †Tract. 25. in Io. parũ ante med.t. 9. refertur de consf.d.2 ca. Vt quid paras. *2.2. qu. 4. art.5. Q.præc.ar. * ad 3.arg.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus possit manducare Christũ sacramentaliter, nisi homo iustus. Dicit enim August.† in lib. de Remedio pœnitentię, ut quid paras dentem & uentrem? crede, et manducasti: credere enim in eum, hoc est panem uiuum manducare: sed peccator non credit in eum: quia non habet fidem formatam, ad quã pertinet credere in deum, ut in secunda parte habitum est.* ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum, quod est panis uiuus.

¶2 Præt. Hoc sacramentum maxime dicitur esse sacramentum charitatis, ut supra dictum est:† sed sicut infideles priuantur fide, ita omnes peccatores priuãtur charitate. Infideles autem non uidentur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cum in forma huius sacramenti dicatur mysterium fidei. ergo pari ratione neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

¶3 Præt. Peccator magis est abominabilis deo, quàm creatura irrationabilis: dicitur enim in psal. 48. De homine peccatore, Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: sed animal brutum (puta, mus aut canis) non potest sumere hoc sacramentum: sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi. ergo uidetur quòd pari ratione, neque peccatores hoc sacramentum manducent.

Sed contra est, quòd super illud Ioan. 6. (Patres uestri manducauerũt mãna in deserto, et mortui sunt) dicit August.† Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: unde dicit Aposto. Iudicium sibi manducat & bibit: sed non moriuntur sumendo nisi peccatores. ergo peccatores corpus Christi sacramẽtaliter mãducant, & non solum iusti.

Tract. 26. in Ioan. parũ a med. sup illud: ego sũ panis uitæ. t.9.

Respon. Dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes quòd corpus Christi, nec etiam sacramentaliter a peccatoribus sumitur, sed quàm cito labiis peccatoribus contingitur, tam cito sub speciebus sacramẽtalibus desinit esse corpus Christi: sed hoc est erroneum, derogat enim ueritati huius sacramenti, ad quam pertinet (sicut supra dictum est*) quòd manentibus speciebus corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quandiu substantia panis maneret, si ibi adesset, ut supra dictũ est.† Manifestũ est autem, quòd substantia panis assumpta a peccatore, non statim esse desinit, sed manet quádiu per calorem naturalem digeratur: unde tandiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet a peccatoribus sumptis. unde dicendum est, quòd peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, & non solum iustus.

Q.76.ar.6. arti.3. Et q. 77.ar.8 — Q.77.ar.5. & 8. & aliis eiusdem q.

Ad primum ergo dicendum, quòd uerba illa & similia sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum uerborum uidetur prædictus error processisse, dum nescierunt distinguere inter corporalem & spiritualem manducationem. F

Ad 2m dicendum, quòd etiam, si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit: unde manducat Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter, determinat uerbum ex parte mãducati: si autem ex parte manducantis, tũc proprie loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non utitur eo quod accipit ut sacramento, sed ut simplici cibo: nisi forte ĩfidelis intẽderet recipere illud, quod ecclesia confert, licet non haberet fidem uerá circa alios articulos, uel etiam hoc sacramentum.

G Ad 3m dicendum, quòd etiam si mus uel canis hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus, quandiu species illæ manent: hoc est, quandiu substantia panis maneret, sicut etiam si proiiceretur in lutum: nec hoc uergit in detrimentum dignitatis corporis Christi, qui uoluit a peccatoribus crucifigi absque diminutione suæ dignitatis, præsertim cum mus aut canis non tangat ipsum corpus Christi, secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales: quidam autem dixerunt, quòd statim cum sacramentum tangitur a mure uel cane, desinit ibi esse corpus Christi: quod etiam derogat ueritati sacramenti, sicut supra dictum est*: (In corp. ar.) Nec tamen dicẽdum est, quòd H animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum uti eo ut sacramento: unde non sacramentaliter, sed per accidens corpus Christi manducat: sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam, nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens, non cadit in diuisione alicuius generis, ideo hic modus manducandi corpus Christi, non ponitur tertius præter sacramentalem & spiritualem.

ARTICVLVS IIII.

I *Vtrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet.*

Infra, art. 7. & 8. cor. Et 4.d.9.ar.3. q.1.& 2. Et artic.4.q.3. cor. Et 1. Corinth.11.lec. 7.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, non peccet: non enim est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quàm sub specie propria: sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria, non peccabant, quin etiam ueniam peccatorum consequebantur, sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur, quicumque tetigerunt fimbriam uestimenti eius, salui facti sunt. ergo non peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

K ¶2 Præt. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædã spiritualis medicina: sed medicina datur infirmis ad salutem, secundum illud Matth. 9. Non est opus ualẽtibus medicus, sed male habentibus: infirmi autem uel male habentes spiritualiter sunt peccatores.* ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

*alias, ergo hoc sacramentũ corporaliter absq; culpa sumi pót.

¶3 Præter. Hoc sacramentum cum in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima autem bona (secundum August.† in lib. de libero arbit.) sunt quibus nullus male potest uti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicuius rei. ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum peccat.

Lib.2.c.19. non longe a prin. tom.1.

¶4 Præter. Sicut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu, ita & uisu. Si ergo peccator ex eo, quòd sumit hoc

hoc sacramentum, peccet, uidetur etiam quòd peccaret uidendo, quod patet esse falsum: cum ecclesia omnibus hoc sacramentum uidendum, & adorandũ proponat. ergo peccator non peccat ex hoc, quòd manducat hoc sacramentum.

¶5 Præt. Contingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati, non tamen talis peccare uidetur, corpus Christi sumendo: quia secundum hoc omnes peccarent qui sumunt, quasi periculose exponentes, cum apostolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum: sed nõ in hoc iustificatus sum. nõ ergo uidetur quòd peccatori cedat in culpã, si hoc sacramentum sumat.

Sed contra est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, idest, condemnationem. Dicit autẽ gl. ibidem, quòd indigne manducat, & bibit, qui in crimine est, uel irreuerenter tractat. ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

Respon. Dicendum, quòd in hoc sacramento sicut in aliis, id quod est sacramentum, est signum eius, quod est res sacramenti. Duplex autem est res huius sacramenti, sicut supra dictum est.* (Q.73.ar.6.) Vna quidem, quæ est significata & contenta, scilicet ipse Christus: alia autem est significata & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas sanctorum. Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo unitum, & membris eius incorporatum: quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est, quòd quicumque cum peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit, & ideo incurrit sacrilegium, tamquam sacramenti uiolator, & propter hoc mortaliter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus in propria specie apparens, non exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis unionis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes, non incurrebant crimen falsitatis circa diuina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum. Et præterea Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati: & ideo conuenienter se peccatoribus tangendum exhibebat: sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit a muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, scilicet in corde tuo, ut Augustin.* exponit. Et ideo peccatores qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur a contactu huius sacramenti.

Tract. 121. in Ioã. a med. illius innuitur t.9

Ad 2m dicendum, quòd non quælibet medicina cõpetit secundum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis a febre, ad confortationem noceret, si daretur adhuc febricitantibus: ita etiam baptismus, & pœnitentia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. hoc autem sacramentum est medicina confortatiua, quæ non debet dari, nisi liberatis a peccato.

loco in ar. sup. citato

Ad 3m dicendum, quòd maxima bona intelligit Augu.† uirtutes animę, quibus nullus male utitũ, quasi principiis mali usus. Vtitur tamen eis aliquis male: quasi obiectis mali usus, ut patet in his, qui de uirtutibus superbiunt: ita & hoc sacramentum quantum A est ex se, non est principium mali usus, sed obiectum. unde August.* dicit: multi indigne accipiunt corpus Christi, per quod docemur, quàm cauendum sit male accipere bonum: ecce enim per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum: sicut econtra Apostolo per malum factum est bonum, cum bene accepit malum, scilicet cum stimulum Satanæ patienter portauit.

Tract. 62. in Ioan. circa prin. t.9

Ad 4m dicendum, quòd per uisum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum eius: quia scilicet non pertingit uisus ad substantiam corporis Christi, sed solum ad species sacramentales, ut supra dictum est.* (Q.76.ar.7.) sed ille qui manducat, non solum sumit species sacramentales, sed etiam ipsum Christum, B qui est sub eis. Et ideo a uisione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentum Christi consecutus, scilicet baptismum. Non baptizati autem non sunt admittendi, etiam ad inspectionem huius sacramenti, ut patet per Dionysi.* in lib. Eccles. Hierar. sed ad manducationem non sunt admittendi, nisi soli illi, qui non solum sacramentaliter, sed etiam realiter sunt Christo coniuncti.

Ca. 7. eccl. Hier. par. 3. paulo a prí.

Ad 5m dicendum, quòd hoc quòd non habet aliquis conscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Vno modo per culpam suam, uel quia per ignorantiam iuris, quæ non excusat, reputat non esse pec- C catum quod est peccatum (puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatũ mortale) uel quia negligens est in examinatione suiipsius: contra id quod Apostolus dicit 1. Corinthio. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Et sic nihilominus, peccat peccator sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiã peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum: alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus: et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit uere contritus: sufficit enim, si in se signa contritionis in- D ueniat, puta si doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si uero ignorat hoc quod fecit, esse actũ peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accessit ad non suam, quam credebat esse suam) non est ex hoc dicendus peccator: similiter etiam si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionem generalis contritio, ut infra dicetur.* unde iam non est dicendus peccator.

Non cõplenit morte pṽuentus.

ARTICVLVS V.

E *Vtrum accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd accedere ad hoc sacramentum cum consciẽtia peccati, sit grauissimum omnium peccatorũ. Dicit enim apostolus 1. ad Corinth. 11. Quicumque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini glo. ibidem.* hoc est, ac si Christũ occiderit, punietur: sed peccatum

4.d.9. ar.3. q.3. Et 1. co. 11. lect. 5. — Gl. interlinearis ibi ĩ sententia.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ articulũ quintum.*

IN articulo 5. eiusdem quæstio. Durand. occurrit in 4. senten distin. 9. quæ. 2. art. 2. obiiciens cõtra rationem, & conclusionem Auctoris, in hoc quòd dicit sacrilegium indigne cõmunicantiũ esse grauius peccatũ omnibus peccatis, quę sunt cõtra puras creaturas. ¶ Et contra cõclusionem quidem dicit satis graue uideri plus peccare irreuerenter sumentem eucharistiam, quàm iniuste occidẽtem proximũ.

Contra

Contra rationē aūt, qa propositio dicēs, sicut se habet obiectū ad obiectū, ita se habet actus ad actū, nō est necessaria quādo actus sunt diuersarū rationū: sed solū quando sunt unius rationis: grauius est.n. contumelia dehonorare principē quàm ciuem: sed grauius ē occidere ciuē, quàm uerbo dehonorare principem.

¶ Ad hoc dr̄, quòd propositio est necessaria in utrisq; actibus: intellecta tn̄ ut in litera exponitur & cōmuniter ēt intelligitur. s. de grauitate peccatorū ex proprio genere: hæc.n. ex obiecto, unde habet speciē actus, pēsatur. Et ueritas eius patet, ex eo, ꝙ dicimus maius esse peccatū secundū suū genus blasphemiā dei quàm homicidiū, & tamen isti actus sunt diuersarū rationū, & ad hoc possent multa exempla adduci. Nec graue uī sapiētibus, magis esse peccatū secūdum suū genus hoc sacrilegium, q̄ simplex homicidiū: qm̄ intelligūt homicidiū esse grauius aliunde, scilicet ex damno uitæ illato & aliis huiusmodi.

Christum occidentiū, uidetur fuisse grauissimum. ergo & hoc peccatum, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, uidetur esse grauissimum.

§2 Præte. Hieron dicit in quadam epistola, quid tibi cum feminis, qui ad altare cum deo fabularis? dic sacerdos, dic clerice, qualiter eisdem labiis filium dei oscularis, quibus osculatus es labia meretricis, o Iuda, osculo Filium hominis tradis. Et sic uidetur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauissimum: sed multa alia peccata sunt grauiora, q̄ peccatum fornicationis, & præcipue peccatum infidelitatis. ergo cuiuslibet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatum est grauissimum.

§3 Præt. Magis est abominabilis deo immunditia spiritualis, quàm corporalis: sed si quis proiiceret corpus Christi in lutum uel sterquilinium, grauissimum reputaretur eius peccatum. ergo grauius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immunditia spiritualis. ergo hoc peccatum est grauissimum.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan. 15. Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, dicit August.* hoc intelligendū esse de peccato infidelitatis, quo tenentur cūcta peccata. & ita uidetur hoc peccatum non esse grauissimum, sed magis peccatum infidelitatis. Tract. 89. in Ioan. inter medium & prin. t. 9.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) dupliciter aliquod peccatum potest dici grauius alio: uno modo, per se: alio modo, per accidens: per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et secūdum hoc, quanto id contra quod peccatur, est maius, tanto peccatum est grauius. Et quia diuinitas Christi est maior humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior quàm sacramēta humanitatis, inde est quòd grauissima peccata sunt quæ committuntur in ipsam diuinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemiæ: secundario autem sunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Christi: unde & Matthæ. 12. dicitur, qui dixerit uerbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit uerbum contra Spiritumsanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Tertio autem loco sunt peccata, quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi: & post hoc sunt alia peccata, contra puras creaturas. Per accidens autem unum peccatum est grauius alio ex parte peccantis: puta peccatū quod est ex ignorantia uel infirmitate, est leuius peccato, quod est ex contemptu uel ex certa scientia: & eadem ratio est de aliis circunstantiis. Et secundum hoc, istud peccatum in quibusdam potest esse grauius sicut in his qui ex actuali contemptu, cum conscien- 1.2. qu. 73. ar. 6. Et 2.2 q. 73. ar. 3

F tia peccati ad hoc sacramentum accedunt, in quibusdam uero minus grauæ: puta in his qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet, quòd hoc peccatum est multis aliis grauius secundum suam speciem: non tamen est omnium grauissimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum indigne sumentium hoc sacramentum, comparatur peccato occidentium Christum, secundum similitudinem (quia utrumque committitur cōtra corpus Christi) non tamen secundum criminis quantitatem: peccatum enim occidentium Christum, fuit multo grauius. primo quidem, quia illud peccatum fuit contra

G corpus Christi in specie propria: hoc autem peccatum est contra corpus Christi, in specie sacramenti. secundo, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo, non autem hoc peccatum.

AD 2^m dicendum, quòd fornicator accipiens corpus Christi, comparatur Iudę Christum osculanti, quātum ad similitudinem criminis (quia uterque ex signo charitatis Christum offendit) non tamen quātum ad criminis quantitatem, sicut etiam prius dictū est. † Hæc tamen criminis similitudo non minus competit aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Chri- In sol. præ.

H sti, cuius signum est hoc sacramentum, & tanto magis quanto peccata sunt grauiora: secundum quid tamē, peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius sacramenti: inquātum scilicet per hoc peccatum spiritus maxime carni subiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipsius charitatis, quàm feruoris eius: unde & peccatum infidelitatis, quod funditus separat hominem ab ecclesiæ unitate, simpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad susceptionē huius sacramenti, quod est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, ut supra dictum est.* unde & grauius peccat infidelis accipiens hoc sacramētum, quàm fidelis pec- Q. 79. ar. 1. Et q. 73. ar. 4. corp.

I cator, & magis contemnit Christum, secundū quòd est sub hoc sacramento, præsertim si non credat Christum uere sub hoc sacramento esse: quia quantum est in se, diminuit sanctitatem huius sacramenti, & uirtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est cōtemnere ipsum sacramentū in seipso. Fidelis autē, qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum, non in seipso, sed quantum ad usum, indigne accipiens: unde & apostolus primæ Corin. 11. assignans rationem huius peccati dicit, non diiudicans corpus Domini, id est, non discernens ipsum ab aliis cibis, quod maxime facit ille, qui nō credit Christum esse sub hoc sacramento.

K AD 3^m dicendum, quòd ille qui proiiceret hoc sacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quàm ille, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primo quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic sacramēto, quod non intēdit peccator indigne corpus Christi accipiēs. Secundo, quia homo peccator est capax gratiæ, unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quàm quæcumque alia irrationalis creatura: unde maxime inordinate uteretur hoc sacramento, qui proiiceret ipsum canibus ad manducandum, uel qui proiiceret in lutum conculcandum.

Super

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulū sextum.*

IN ar. 6. aduerte Duran. in li. 4. d 9. art. ult. limitare dictum Auctoris hic, scilicet Occultis peccatoribus petentibus non pōt sacra communio denegari. distinguit.n. de sacerdote curato seu eius uicario seu curam gerente, & similiter de tēpore generalis cōmunionis aut infirmitatis, uel tēpore alio putatque nō gerentē curā animarū debere negare communionē: ex eo ꝙ non tenetur illum communicare ēt cū licentia curati: curatū aūt extra tempus generalis communionis, persuasorie, sine scādalo tn̄, negare cōmunionē debere. Mihi aūt uī ꝙ licet cauta sit distinctio Durā. ut petens communionē non exequatur sacrilegiū quod intēdit debitum: tamē nullū uideo negandi occulto peccatori publice se communioni ingerenti, siue sit sacerdos curatus, siue nō, modo stet paratus in altari cōmunicās quoscumq;. Et ratio ē: qa Christi actio, nostra est instructio: constat autem ꝙ Dominus non tenebatur tunc ad communicādum apostolos, & de facili modicum supsedendo potuisset sine scādalo euitare Iudā, instituendo sacramentū post datā intinctā buccellam, qua sumpta exiuit foras. Et confirmatur: quia Iudas non petiit cōmunionem, & tn̄ Dominus apostolicū chorū communicans, ipsum cum ceteris inuitauit dicens, Comedite, seu bibite ex hoc omnes.

Infra q. 81. ar. 2. cor. Et d. 2. & 4 d. 5. ar. 5. q. 1. perto. Et q. 1. corin. Et quol. 5. ar. 1.

In decre. 2. q. 4. c. Sæpe contingit.

Alias ꝑ sing. missā debet celebrare & cōicare.

Refertur ꝑ de cōs. d. 2. c. non prohibeat. 10. 9

¶ Quocirca Duran. distinctio locum habere uī, quando ad partem, corā aliis tamen peteret aliqs, ut sacerdos uellet celebrare, & ipsum communicare: tunc enim qui nō tenetur communicare tunc occultum peccatorē, debet, si sine scandalo potest suum negare ministerium. Dico autem sine scandalo, quia si negatio in damnum uergeret famæ ipsius petentis, par esset ratio in hoc casu, & in casu quo staret paratus ad communicandum: posset enim ne actus negationis suæ, detraheret famæ proximi, communicare ipsum relinquendo ipsi peccatori curā suimet.

¶ Itē in eodem artic. caute nota in nullo casu dandam, aut accipiendam esse hostiā non consecratā, quasi loco communionis. Dico autem hoc, qa etiam sciente tam cōmunicante quàm accipiente hostiā, non esse consecratā, propter præsentes qui indistincte adorant, vel adorare possunt quālibet hostiam quam deferri uel dari cōspiciunt, illicitum est: nā si nullus esset omnino præsens, nō fingeret accipiens se cōmunicare, sed abstineret omnino.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. nota quòd decreta illa, quæ corpus Christi quasi ad examinationē ordinarēt, non fuerunt per concilia uniuersalia facta: sed fuit concilium particulariter, ut patet 2. q. 4. & propterea non est mirum si errauit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti. Non enim est faciendum contra Christi præceptum, propter uitandum scandalum, uel infamiam alicuius: sed Dominus præcepit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Maxime autem datur sanctum canibus, cum hoc sacramentum peccatoribus exhibetur. ergo neque propter uitandum scandalum, neque propter uitādā infamiā alicuius, debet hoc sacramentum peccatori petenti dari.

§2 Præte. De duobus malis minus malū est eligendū: sed minus malū esse uidetur, si peccator īfametur, uel etiam si ei hostia non consecrata detur, quàm si sumens corpus Christi, mortaliter peccet. uidetur ergo hoc potius esse eligendum, ꝙ uel infametur peccator petens corpus Christi, uel etiam quòd detur ei hostia non consecrata.

§3 Præter. Corpus Christi interdū datur suspectis de crimine, ad eorum manifestationē: legitur enim in Decret. † 2. quæstio. 4. Sæpe contingit, ut in monasteriis monachorum, furta perpetrentur: iccirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus expurgare se debēt, missa ab abbate celebretur, uel ab aliquo ex præsentibus fratribus, et sic expleta missa, omnes communicētur in hęc uerba, corpus Christi sit tibi hodie ad probationem. & infra, Si episcopo aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatū, in singulis missa celebrari debet et cōmunicari,* & de singulis sibi imputatis, innocentem se ostendere: sed peccatores occultos non oportet manifestari: quia si frontem uerecundię abiecerint, liberius peccabunt, ut Aug. dicit in lib. de uerbis Domini. ergo peccatoribus occultis non est corpus Christi dandum, etiam si petant.

SED CONTRA est, quòd super illud psal. 21. Manducauerūt, et adorauerūt omnes pingues terræ, dicit August.* Non prohibebat dispensator pingues terræ, id est, peccatores, mensam Domini manducare.

RESPON. Dicendum, quòd circa peccatores distinguendum est. Quidam enim sunt occulti, quidā uero manifesti, scilicet per euiden-

A tiam facti: sicut publici usurarii, aut publici raptores: uel etiam per aliquod iudicium ecclesiasticū uel sæculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam petentibus sacra communio dari: unde Cyp. † scribit ad quendam, Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi uideatur de histrionibus, & mago illo, qui apud uos cōstitutus adhuc in artis suæ dedecore perseuerat, an talibus sacra com- Lib. 1. epist. 10. in prin.

B munio cum ceteris Christianis debeat dari, puto nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor ecclesię tam turpi & infami contagione fædetur. Si uero non sunt manifesti peccatores, sed occulti, non potest eis petentibus sacra cōmunio denegari: cū enim quilibet Christianus ex hoc ipso, quòd est baptizatus, sit admissus ad dominicā mensam, non potest ei ius suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta: un-

C de super illud 1. Corinthio. 5. si is qui frater nominatur inter uos, &c. dicit glo. August.* Nos a communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico uel sæculari nominatum atq; conuictum: potest tamē sacerdos, qui est conscius criminis occulte monere peccatorem occultū, uel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequam de peccatis pœni- In li. de medicina pœnitentiæ, c 3. in med. t. 9.

D teant, & ecclesiæ reconcilientur. nam post pœnitentiā & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus nō est communio deneganda, præcipue in art. mortis. unde in concilio carthaginensi † legitur, Scenicis atque histrionibus, ceterisq; huiusmodi personis, uel apostatis conuersis ad deum, reconciliatio non negetur. In concil. 3 Carthagin. can. 35.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis: sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt diuino iudicio reseruanda.

AD 2^m dicendum, quòd licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, q̄ infamari, tamen sacerdoti ministranti corpus Christi, peius est peccare mortaliter, infamando iniuste pecca-

E torem occultū, quàm quòd ille mortaliter peccet, qa nullus debet peccatum mortale cōmittere, ut alium liberet a peccato. unde Aug. † dicit in lib. q. super Gen. periculosissime admittitur hæc compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quàm indigne ad mensam domini accedere. Hostia tamē non consecrata nullo modo debet dari loco consecratæ: quia sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse hostiā consecratam, siue alios præsentes, siue etiam ipsum sumētem: quia ut Aug. * dicit, nemo carnē Christi manducet, nisi prius adoret. unde extra de celebratione missarum, c. de homine, dicitur, licet is, qui pro sui crimi- In q. 42. t. 4 In psal. 98. circa med. expositionis to. 8

nis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis conscientia reputat se indignum peccet grauiter, si se ingerat, grauius tamẽ uidetur offendere, qui fraudulenter illud præsumpserit simulare.

Ad 3m dicendum, quòd decreta illa sunt abrogata per contraria documenta romanorum pontificũ. Dicit enim Stephanus papa, ferri candentis uel aquæ feruentis examinatione, confessionem extorqueri a quolibet, sacri canones non concedunt: spontanea enim confessione, uel testium approbatione, publicata delicta commissa sunt regimini nostro iudicare: occulta uero & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus, †c. ex tuarum. In omnibus.n. talibus esse uidetur dei tentatio. unde sine peccato fieri non possunt, & grauius uideretur, si in hoc sacramẽto, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret iudicium mortis: unde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

Refertur & conf.d.2.c. consuluisti.

In decr. lib. 5.ti.34.c.8. Ex tuarũ.

Articvlvs VII.

Vtrum nocturna pollutio aliquem impediat a sumptione huius sacramenti.

2.2.q. 154. ar.5. Et 4.d. 9.ar.4.q.2. Et uer.q.28 ar.3.ad 6.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd nocturna pollutio non impediat aliquem a sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur a sumptione corporis Christi, nisi propter peccatum: sed nocturna pollutio accidit sine peccato: dicit enim August.* 12. super Gen ad literam, ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione sermocinantis, cum expressa fuerit in uisione somniantis, ut inter illam & ueram coniunctionem corporum non discernatur, continuo mouetur caro. & sequitur, quòd eum motum sequi solet, cũ hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato a uigilantibus dicitur: quod ut diceretur proculdubio cogitatum est. ergo nocturna pollutio non impedit hominẽ ab huius sacramenti sumptione.

*Lib.12.ca. 15. in med. to.3

¶2 Præter. Gregor.† dicit in epistola ad Augustin. episcopum anglorum, si quis sua coniunge non cupidine uoluptatis raptus, sed tantum creandorum liberorum gratia utitur, ille profecto siue de ingressu ecclesiæ siue de sumendo corporis dominici mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi a nobis non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. Ex quo patet, quòd carnalis pollutio etiam uigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominẽ a sumptione corporis Christi. multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

In fin.li.12 registri ad 10.interrogationem, Aug.ca.10. non longe a fine.

¶3 Præt. Nocturna pollutio uidetur solam immunditiam corporalem habere: sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu sanctorum, in noua lege non impediunt a sumptione huius sacramenti: sicut de muliere pariente, uel menstruata, uel fluxum sanguinis patiente, scribit beatus Greg.* Aug. Anglorum episcopo. ergo uidetur quòd neque etiam nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

Loco nunc dicto, parũ ante med.c. 10.

¶4 Præt. Peccatum ueniale non impedit hominem a sumptione huius sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitentiã: sed dato quòd nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedẽti (siue crapulæ, siue turpium cogitationum) plerumque tale peccatum est ueniale, & si aliquando sit mortale, põt contingere quòd de mane pœnitet, & peccatum suum cõfitetur. ergo uidetur, quòd non debeat impediri a sumptione huius sacramenti.

¶5 Præt. Grauius peccatum est homicidii, quam fornicationis: sed si aliquis de nocte somniet se homicidiũ perpetrare, aut furtum aut quodcumque aliud peccatum, non propter hoc impeditur a sumptione corporis Christi. ergo uidetur quòd multo minus fornicatio somniata cum pollutione subsequẽte, impediat a sumptione huius sacramenti.

Sed contra est, quòd Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egredietur semen coitus, immundus erit usq; ad uesperum: sed immundis non patet aditus ad sacramẽta. ergo uidetur quòd propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur a sumptione huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

Respon. Dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Vnum quidem; ratione cuius ex necessitate impedit hominem a sumptione huius sacramenti. Aliud autem, ratione cuius non ex necessitate impedit hominem, sed ex quadam congruentia: ex necessitate quidem impedit hominẽ ab huius sacramenti perceptionẽ, solum peccatũ mortale. Et quamuis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit: nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum: et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnę. Quandoque enim prouenit a causa extrinseca spirituali, scilicet ex dæmonum illusione: qui sicut in prima parte habitum est,† phantasmata commouere possunt, ex quorũ apparitione pollutio interdum subsequitur: quandoque uero prouenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex præcedentibus cogitationibus: aliquando autem ex causa intrinseca corporali, uel ex superfluitate siue debilitate naturæ, siue etiam ex superfluitate cibi uel potus: quælibet autem harum trium causarum potest, & sine peccato & cum peccato ueniali uel mortali existere: & si quidem sit sine peccato uel cum peccato ueniali, non ex necessitate impedit sumptionem huius sacramenti: ita scilicet quòd homo sumẽdo sit reus corporis & sanguinis Domini: si uero sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate: illusio enim dæmonũ quandoque prouenit ex præcedenti negligentia prępa rationis ad* deuotionem, quæ potest esse & mortale, & ueniale peccatum: quandoque uero prouenit ex sola nequitia dæmonum uolentium impedire hominẽ a sumptione huius sacramenti. unde legitur in collationibus patrum, quòd cum quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum: seniores comperto, quòd nulla causa ab ipso præcesserat, decreuerunt quòd propter hoc a communione non cessaret, & ita cessauit illusio dæmonũ. similiter etiam præcedentes cogitationes lasciuæ, quãdoque possunt esse omnino sine peccato: puta cũ aliquis causa lectionis, uel disputationis cogitur de talibus cogitare. Et si hoc sit sine concupiscentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honestæ, ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex auctoritate August.* supra inducta. Quandoque uero præcedentes cogitationes sunt ex concupiscentia, & delectatione, & si adsit consensus, erit peccatũ mortale: si autem desit, erit ueniale. Similiter etiã & causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cũ est ex infirmitate naturæ: unde & quidam etiam in uigilando absque peccato fluxum seminis patiuntur: uel etiã si sit ex superfluitate naturæ: sicut enim contingit san-

Q.111.ar.3.

Alias, deuotionem, & orationem.

In arg.1.

guinem fluere absque peccato, ita & semen quod est superfluitas sanguinis, secundum Philosophum.† Quandoq; vero est cum peccato, puta cum prouenit ex superfluitate cibi vel potus, & hoc etiam potest esse peccatũ veniale vel mortale, licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem consensus, quàm circa sumptionem cibi & potus. Vnde & Greg.* scribens Aug. Anglorum episcopo dicit, cessandum esse a communione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, non autem quando prouenit ex superfluitate cibi vel potus, pręsertim si necessitas adsit. sic igitur, ex causa pollutionis considerari potest, vtrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionem huius sacramenti. ex quadam vero congruentia impedit quantum ad duo, quorum vnum semper accidit, scilicet quædam fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiã sacramenti, non decet ad altare accedere (vnde & volentes tangere aliquid sacrum, manus lauant) nisi forte talis immunditia sit perpetua vel diuturna, sicut est lepra, vel fluxus sãguinis, vel aliquid huiusmodi: aliud autem est euagatio mentis quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, postponi debet propter aliquam necessitatem, puta vt Greg†. dicit, cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministeriũ pro eo, q; sacerdos alius deest, ipsa necessitas cõpellit.

†Lib.1. de genera. animaliũ.c.18 in med.& c.19. parum a priu.

*loco citato in arg.1. & 2.ca.11. & habetur 33.q.4. ca. Vir cũ propria.

†loco iam nunc dicto ad interroga 11. Aug. ca.11.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex necessitate quidem non impeditur homo a sumptione huius sacramenti, nisi propter peccatum mortale, sed ex quadam conuenientia potest homo impediri propter alias causas, sicut dictum est*.

*In corp. art.

Ad 2m dicendum, quòd coitus coniugalis si sit sine peccato (puta si fiat causa prolis generandę, vel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionem huius sacramenti, nisi sicut dictum est† de pollutione nocturna, quæ accidit sine peccato, scilicet propter immunditiam corporalem, & mentis distractionem: ratione cuius Hier.† dicit super Matth. si panes propositionis ab his qui vxores tetigerãt, comedi non poterãt, quanto magis panis, qui de cælo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulo ante* vacauere amplexibus, violari atque contingi? non quòd nuptias condemnemus, sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare carnalibus operibus non debemus. sed quia hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatẽ est intelligendum, Greg.† dicit, quòd talis est suo iudicio relinquendus: si vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (vt ibidem G. subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad sacrm̃.

In cor. art.

Refert 33. q.4. c. Sciatis.

*Alias hæc fere cõplexibus.

*loco citato in arg. & habetur 33.q.4.ca. Vir cũ propria.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Gregor.† dicit in epistola supradicta ad August. anglorum episcopum, in veteri testamẽto aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis spiritualiter intelligit. Vnde huiusmodi corporales immunditiæ, si sint perpetuæ vel diuturnæ, non impediunt sumptionem huius sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramẽta figuralia: si uero cito transeãt (sicut immunditia pollutionis nocturnę) ex quadam congruentia impediunt sumptionẽ huius sacramenti per illum diem, quo hoc accidit. vnde & Deuter. 23. dicitur: si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad vesperam lauetur aqua.

In fi. registri ad interroga.10. a med.

Ad 4m dicendum, quòd licet per contritionem & confessionem auferatur reatus culpæ, non tamen aufertur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

Ad 5m dicẽdum, q; somnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mẽtis, sicut fornicatio somniata propter delectationis intensionem: si tamen somnium homicidij proueniat ex causa, quæ est peccatum, pręsertim mortale, impedit a sumptione huius sacramenti, ratione suę causæ.

Articvlvs VIII.

Vtrum cibus uel potus præassumptus impediat sumptionem huius sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd cibus vel potus pręassumptus nõ impediat sumptionem huius sacramenti. Hoc enim sacramentum est a Domino institutum in cœna: sed Dominus postquàm cœnauit, hoc sacramentum discipulis suis tradidit, sicut patet Luc. 22. & primæ Cor. 11. ergo videtur quòd etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum.

Infr. art.9. cor. Et 2.2. q.147.ar.6. ad 2. Et 4. dist.8. q.1. ar.4.q.1. & 2. Et 1.Co. 11.lec.4.

¶2 Pręt. Primæ Cor. 11. dicitur. Cum conuenitis ad manducandum, scilicet corpus Domini, inuicem expectate, si quis autem esurit, domi manducet: et ita videtur quòd postquam aliquis domi manducauerit, possit in ecclesia corpus Christi manducare.

¶3 Pręt. In concilio Carthaginensi legitur, & habetur de consecr. distin. 1.* sacramenta altaris non nisi a ieiunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniuersario, quo cœna Domini celebratur. ergo saltem illa die aliquis potest corpus Christi post alios cibos sumere.

In conc.3. Carthagi. can 29. & habetur de cõsec. dist. 1. ca. sacra altaris.

¶4 Præt. Sumptio aquæ vel medicinæ, vel alterius cibi, vel potus in minima quantitate, vel reliquiarũ cibi in ore manentium, neque ieiunium ecclesię soluit, neque sobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc, q; aliquis reuerenter sumat hoc sacramentum. ergo per prædicta non impeditur aliquis a sumptione huius sacramenti.

¶5 Pręt. Quidam de nocte profunda comedũt aut bibunt, & forte totam noctem insomnem ducentes, de mane percipiunt sacra mysteria nondum plene digesti. Minus autẽ impediretur sobrietas hominis, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum, cum etiam sit quandoque maior distantia temporis. ergo videtur quòd talis cibi præassumptio non impediat hominem ab hoc sacramento.

¶6 Præt. Non minor reuerentia debetur huic sacramento iam sumpto, quàm ante sumptionem: sed sumpto sacramento, licet cibum aut potum sumere. ergo & ante sumptionem.

Sed contra est, quòd Augusti. dicit in lib. responsionum ad ianuarium, placuit Spirituisancto, vt in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus dominicum intraret, quàm ceteri cibi.

Epist. 118. cap.6. ante med. to.2.

Respon. Dicendum, quòd aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter: uno modo secundum se, sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum huius sacramenti, vt supra dictum est*: alio modo propter prohibitionem ecclesię: & sic impeditur aliquis a sumptione huius sacra-

* art. pced. & art.4. huius quęst.

Universidad de Deusto Biblioteca

sacramenti post cibum & potum assumptum, triplici ratione. Primo quidem sicut Aug. †dicit, in honorem huius sacramenti, vt scilicet in os hominis intret, nõdum aliquo cibo vel potu infectum. Secundo, propter significationem, vt scilicet detur intelligi, quòd Christus (qui est res huius sacramẽti) & charitas eius, debet primo fundati in cordibus nostris, secundum illud Matthæ. 6. Quærite primum regnum dei. Tertio, propter periculum vomitus & ebrietatis, quæ quandoque contingunt ex hoc, quòd homines inordinate cibis vtũtur, sicut & apostol⁹ dicit primę Cor. 11. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est: ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi: qui statim communicãdi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communione decedant: quia necessitas legem non habet. vnde dicitur de consec. †dist. 2. Presbyter infirmum statim communicet, ne sine communione moriatur.

† Epist. 118. cap. 6. ante med. to. 2.

† de cõsecr. dist. 2. cap. Presbyter.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut Augustꝰ* in eodem lib. dicit, neque quia post cibos dominus dedit, propterea pransi aut cœnati fratres ad hoc sacramentum accipiendum conuenire debent, aut mensis suis miscere: sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat. nãque saluator, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimũ hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum: et ideo non præcepit, quòd deinceps tali ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc* locum.

* Epist. 118. c. 6. I med. to. 2.

* Al. modũ.

Ad 2m dicendum, quòd illud verbum in glossꝰ sic exponitur: si quis esurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos suos, ideſt, pane terreno pascatur, nec post eucharistiam sumat.

Pro gl. inter lin. ibi colligitur.

Ad 3m dicendum, quòd capitulum illud loquitur, secundum consuetudinem aliquando apud aliquos obseruatam, vt in repræsentationem dominicæ cœnę illo die a non ieiunis corpus Christi sumeretur: sed nunc hoc abrogatum est. nam sicut Aug.* in libr. prædicto dicit: per vniuersum orbem mos iste seruatur, vt scilicet corpus Christi a ieiunis sumatur.

* in ep. 118 cap. 6. ante med. to. 2.

Ad 4m dicendum, quòd (sicut in secunda parte habitum est*) duplex est ieiunium. Primum est ieiunium naturę: quod importat priuationem cuiuscumque præassumpti per modum cibi vel potus, & tale ieiuniũ requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta.† et ideo neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantũcumque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere: nec refert vtrum aliquid huiusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se, aut cum alijs, dummodo sumatur per modum cibi vel potus: reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem huius sacramenti: quia non traiiciuntur per modum cibi, sed per modum saliuæ: et eadem ratio est de reliquijs aquę vel vini, quibus os abluitur: dummodo nõ traiciantur in magna quantitate, sed permistę saliuæ, quod vitari nõ potest. Aliud autem est ieiunium ecclesiæ, quod instituitur ad carnis maceratione̅: et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

* 2. 2. q. 147. art. 6. ad 2. arg.

† In cor. ar.

Ad 5m dicendum, quòd cum dicitur, quòd hoc sacramentum prius, quàm alij cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligendum absolute respectu totius temporis: alioquin qui semel comedisset vel bibisset, numquam posset postea hoc sacramentum accipere, sed est intelligendum quantum ad eundem diem. et licet principium diei, secundum diuersos diuersimode sumatur: nam quidam a meridie, quidam ab occasu, quidam a media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: ecclesia tamen romana diẽ a media nocte incipit. et ideo si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, nõ potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest vero, si ante mediam noctem: nec refert vtrum post cibum vel potum assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomneitatem vel indigestionem. ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti.

Ad 6m dicendum, quòd maxima deuotio requiritur in ipsa sumptione huius sacramenti: quia tunc percipitur sacramenti effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per sequentia: & ideo magis est institutum, ꝙ homines ieiunent ante sumptionem huius sacramenti, quàm post: debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramenti, & reliquos cibos. vnde & in missa, oratio gratiarum actionis post communionem dicitur, & communicantes etiam suas priuatas orationes dicunt: secundum tamen antiquos canones statutum fuit a papa Clemente (vt habetur de consecr. dist. 2.*) si mane dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri qui eam sumpserunt: & si 3. vel 4. hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperum. Antiquitus enim rarius missarum solennia celebrabantur, & cum maiori præparatione: nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili obtineri: & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

* de cõsecr. dist. 2. cap. tribus gradibus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum nonum.*

Articvlvs IX.

Vtrum non habentes vsum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum.

Ad nonvm sic proceditur. Videtur quòd non habentes vsum rationis, non debeant hoc sacramentum suscipere, requiritur enim, quòd aliquis ad hoc sacramentum cum deuotione, & præcedente sui examinatione accedat, secundum illud primæ Corin. 11. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: sed hoc non potest esse in his, qui carent vsu rationis. ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

¶ 2 Præt. Inter alios qui carent vsu rationis, sunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur: sed tales etiam ab inspectione huius sacramenti arcentur, secundum Dionys.* in lib. eccles. hier. ergo carentibus vsu rationis, hoc sacramentum dari non debet.

* in Aranicano cõc. can. 3. habet de con secr. dist. 2. Qui recedunt.

¶ 3 Præt. Inter alios carentes vsu rationis, maxime pueri videntur esse innocentes: sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. ergo multo minus alijs carentibus vsu rationis.

In cone. 4. Carthag. ca. 76. & habetur 26. q. 6. Si qui in hunitate.

Sed contra est, quòd legitur in concilio Aurasico* (& habetur in decret. 26. q. 6. c. qui recedunt.) Amentibus, quæcumque pietatis sunt, conferenda sunt: et ita est eis conferendum hoc sacramentum: quod est sacrũ pietatis.

Respon. Dicendum, ꝙ aliqui dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. vno modo, quia habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non videns, qui male videt: et quia tales possunt aliquam deuotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum: alio modo: dicũtur aliqui non habere totaliter vsum rationis. aut igitur numquam habuerunt vsum rationis: sed sic a natiuitate permanserunt, et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum: quia in eis nullo modo præcessit huius sacramẽti deuotio: aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc, si prius, quando erant compotes suæ mentis, apparuit in eis deuotio huius sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi: nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. vnde in concilio Carthaginẽsi legitur* (& habetur in decret. 26. q. 2.) Is qui infirmitate pœnitentiam petit, si casu, dum ad cum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pniam, & si continuo credit moriturus, reconciliet ꝑ manus impositionẽ, & infundat ori eius eucharistia.

* Refertur 26. q. 6. Si qui in hunitate.

Ad primvm ergo dicendum, quòd carentes vsu rationis possunt deuotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem præsentem, quantum ad alios autem præteritam.

Ad 2m dicendum, quòd Dion.* loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis, in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatum. sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. vnde Cassianus dicit, eis qui ab immũdis vexantur spiritibus, communionem sacrosanctam a senioribus nostris numquam meminimus interdictam.

* loco citato in arg.

Ad 3m dicendum, quòd eadem ratio est de pueris recenter natis, & de amentibus, qui numquam habuerunt vsum rationis, vnde talibus non sunt sacra mysteria danda: quamuis quidam græci contrarium faciant, propter hoc quòd Dionys. 2. * Cæleſt. hierar. dicit, baptizatis esse sacram communionem dandam, non intelligentes, quòd Diony. ibi loquitur de baptismo adultorum: nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc ꝙ dominus dicit Ioannis 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia sicut Aug.* scribit Bonifacio, tũc vnusquisq; fidelium, corporis & sanguinis domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quãdo in baptismate membrum corporis Christi efficitur: sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

* 2. Par. hier. cõ.

* ca. 3. eccles. hier. glo.

Articvlvs X.

Vtrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

Ad decimvm sic procedi atur. Videtur quòd non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere: sicut. n. baptismus repræsentat dominicam passionem, ita & hoc sacramentum: sed non licet pluries baptizari, sed semel tantũ: quia Christus semel tantum pro peccatis nostris mortuus est, vt dicitur primæ Pet. 3. ergo videtur, ꝙ non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed agnus paschalis, qui fuit figura præcipua huius sacramenti (vt supra dictum*) non mãducabatur, nisi semel in anno: semel etiam in anno ecclesia celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. ergo videtur, quòd non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solum semel in anno.

* 4. dist. 12. q 3. art. 1. Et cor. 11. lec 7.

¶ 3 Præt. Huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reuerentia debetur. ad reuerentiã aũt pertinet, ꝙ aliquis ab hoc sacro abstineat. vñ & laudatur Centurio, q dixit Mat. 8. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & Petrus, qui dixit Lucæ. 5. Exi a me domine, quia homo peccator ego sum. ergo nõ est laudabile, ꝙ homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.

¶ 4 Præt. Si esset laudabile, frequenter hoc sacramentum accipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius: sed maior esset frequẽtia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum. ergo esset laudabile, quòd homo pluries in die communicaret: quod tamen non habet ecclesiæ consuetudo. non ergo videtur esse laudabile, quòd aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

¶ 5 Præt. Ecclesia intendit suis statutis fidelium vtilitati prouidere: sed ex statuto ecclesiæ fideles tenentur solum semel communicare in anno: vnde dicitur * extra de pœniten. & remiſ. Omnis vtriusque sexus fidelis suscipiat reuerenter, ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. non ergo est laudabile, quòd quotidie hoc sacramentum sumatur.

* In decre. li. 5. tit. 38. ca. Omnis vtriusque ca. 8.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum decimum.*

In 4. dist. 12. q. 3. ar. 1. et cor. 11. lec 7. pr. in fi. & q. 73. art. 6. arg. 1. & 2. & dist. 13. q. 2. art. 2. q. 1. ad 4. & lo. 6. lect. 7.

In arg. 1

Universidad de Deusto Biblioteca

In ſer. 28. parum ante mediū, tom.10.

SED CONTRA eſt, quòd Aug. dicit in libr. de verbis domini. Iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit.

RESPON. Dicendum, ꝙ circa vſum huius ſacri duo poſſunt conſiderari. vnum quidē, ex parte ipſius ſacri, cuius virtus eſt hominibus ſalutaris. et ideo vtile eſt quotidie ipſum ſumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. vnde Ambr.* dicit in lib. de ſacris, ſi quotieſcūq; effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper accipere: qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. alio modo, poteſt cōſiderari ex parte ſumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc ſacramentum accedat: et ideo ſi aliquis ſe quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile eſt, ꝙ quotidie ſumat. vnde Aug.* cum dixiſſet, Accipe quod quotidie tibi proſit, ſubiungit, ſic viue, vt quotidie merearis accipere: ſed quia multoties in pluribus hominū, multa impedimenta huius deuotionis occurrūt, propter corporis indiſpoſitionem vel animæ, nō eſt vtile omnibus hominibus, quotidie ad hoc ſacramentum accedere, ſed quotieſcumque ſe ad illud homo inuenerit præparatum. vnde in lib. de eccleſiaſt. dogmatibus* dicitur, quotidie euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

*lib.4. c.6. a med. to.4

*In ſer.28. de verb. domi. parum ante med. tom.10.

*cap.53. in prin. habet liber hic inter opa Auguſt. to.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per ſacr̄m baptiſmi configuratur homo morti Chriſti, in ſe ſuſcipiens eius characterem: & ideo ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt, ita ſolum ſemel debet homo baptizari: ſed per hoc ſacramentū non recipit homo Chriſti characterem: ſed ipſum Chriſtum, cuius virtus manet in æternum. vnde Hebr. 10. dicitur, vna oblatione conſumauit in ſempiternum ſanctificatos: & ideo quia quotidie homo indiget ſalutifera Chriſti virtute, quotidie poteſt laudabiliter hoc ſacramentum ſuſcipere: et quia præcipue baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, ideo ſicut homo ſemel carnaliter naſcitur, ita debet ſemel ſpiritualiter renaſci per baptiſmum, vt Aug.* dicit ſuper illud Ioā. 3. Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? ſed hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis: vnde ſicut cibus corporalis quotidie ſumitur, ita & hoc ſacramentum quotidie ſumere, laudabile eſt. vnde dominus Luc. 11. docet petere, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. in cuius expoſitione Auguſt.* dicit in lib. de verbis Domini, ſi quotidie accipis, ſcilicet hoc ſacramentum, quotidie tibi eſt hodie, tibi quotidie Chriſtus reſurgit: hodie enim eſt, quando Chriſtus reſurgit.

* tract.9. in euan. Ioā. non multum ante med. to.9.

*In ſer.28. de verb. domi. a med. tom.10.

AD 2^m^ dicendum, ꝙ agnus paſchalis præcipue fuit figura huius ſacramenti, quantum ad paſſionē Chriſti, quæ repræſentatur per hoc ſacramentum: et ideo ſemel tantum in anno ſumebatur, quia Chriſtus ſemel mortuus eſt, & propter hoc etiam eccleſia celebrat ſemel in anno memoriam paſſionis Chriſti: ſed in hoc ſacramento traditur nobis memoriale paſſionis Chriſti per modum cibi, qui quotidie ſumitur: et ideo quantum ad hoc ſignificatur per māna, quod quotidie dabatur populo in deſerto.

AD 3^m^ dicendum, ꝙ reuerentia huius ſacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad deū, dicitur timor filialis, vt in ſecunda parte* dictum eſt) ex amore. n. prouocatur deſiderium ſumendi, ex timore aūt conſurgit humilitas reuerendi: et ideo vtrūque pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, & ꝙ quotidie ſumatur, & quòd aliquando abſtineatur: vnde Augu.* dicit, ſi dixerit quiſpiam non

*1. 2. q.67. art.4. ad 2. Et 2. 2. q. 19. art.9. & alijs.

*Epiſ.118. c.3. to. 2.

F quotidie accipiendam euchariſtiam, alius contra, faciat vnuſquiſq; quod ſecundum fidē ſuam pie credit eſſe faciendum: neque enim litigauerunt inter ſe Zacchæus, & ille Centurio, cum alter eorū gaudens ſuſcepit Dominum, alter dixit, Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ambo Saluatorem honorificātes, quamuis non uno modo: amor tamen & ſpes, ad quę ſemper ſcriptura nos prouocat, præferuntur timori. vnde & cum Petrus dixiſſet, Exi a me Domine, quia homo peccator ſum, reſpondit Ieſus, noli timere.

AD 4^m^ dicendum, quòd quia dominus dicit, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, non eſt pluries in die communicandum, vt ſaltem per hoc, ꝙ
G aliquis ſemel in die communicat, repræſentetur vnitas paſſionis Chriſti.

AD 5^m^ dicendum, ꝙ ſecundum diuerſum ſtatum eccleſiæ, diuerſa circa hoc ſtatuta emanauerunt. nam in primitiua eccleſia, quādo magna vigebat deuotio fidei Chriſtianæ, ſtatutum fuit, vt quotidie fideles communicarent. vnde Anacletus papa* dicit, peracta conſecratione, omnes communicent, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enī & Apoſtoli ſtatuerūt, & ſancta Romana tenet eccleſia. poſtmodum vero diminuto fidei feruore, Fabianus papa† indulſit, vt ſi non frequentius, ſaltem ter in anno, omnes communicent, ſcilicet in paſcha, pentecoſte, & natali Domini. Soter* etiam papa in cœna domini dicit eſſe
H communicandum, vt habetur in decret. de conſecrat. diſtinct. 2. poſtmodum propter iniquitatis abundantiam refrigeſcente charitate multorum, ſtatuit Innocentius III.† vt ſaltem ſemel in anno, ſcilicet in paſcha, fideles communicent: conſulitur tamen in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus,* omnibus diebus dominicis eſſe communicandum.

*In ep. ſua 1. in med. Illius. & habet de conſecr. diſt. 1. ca. Epiſcopus.
† De cōſec. diſt. 2. cap. Etſi nō frequentius.
*In epi. ad epiſ. Italię, de conſec. diſt. 2. c. in cœna.
† Inn. III in cōc. Lat. can. 21.
*c. 53. circa prin. habet lib. hic inter opa Auguſt. to. 3.

¶ *Super Quæſtionis octuageſimæ Articulum vndecimum.*

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat omnino a communione ceſſare.

I AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd liceat ceſſare omnino a communione: laudatur enim Centurio de hoc, Matthæi octauo, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat a communione ſibi eſſe abſtinendum, vt dictum eſt*. cum ergo numquam legatur Chriſtum in eius domum veniſſe, videtur quòd liceat alicui toto tempore vitæ ſuæ a cōmunione abſtinere.

K ¶ 2 Præt. Cuilibet licet abſtinere ab his, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis: ſed hoc ſacramentum non eſt de neceſſitate ſalutis, vt ſupra dictum eſt. † ergo licet a ſumptione huius ſacramenti omnino ceſſare.

¶ 3 Præt. Peccatores non tenentur communicare. vnde Fabianus Papa* cum dixiſſet, Ter in anno omnes communicent, adiunxit, niſi forte quis maioribus criminibus impediatur. ſi ergo illi,

IN articul. 11. eiuſdem quæſtio. circa illud, Fruſtra autem eſſet votum, niſi impleretur quādo opportunitas adeſſet, aduerte, quòd opportunitas non ſumitur hic pro commoditate ſola, ſed iūcta neceſſitati acſi diceretur, quando opus eſſet. Dico autem hoc, quia conſtat communionem non eſſe in præcepto, quoties commoditas communicandi adeſt: cum ſit præceptum affirmatiuum, obligans ex natura ſua tempore non commoditatis, ſed neceſſitatis. quod autem ſit illud tempus neceſſitatis, cum eccleſia iam determinauerit ad ſemel in anno, non oportet ſolicitum eſſe: curioſus tamen diſputator ex iis, quæ de tempore vigente adultos ad baptiſmū ſcripta ſunt, inueniet.

4. diſt. in q. 3. art. 2.
*ar. præced. in arg. 5.
Q. 73. ar. 3.
* Habet de cōſec. di. 2. c. Etſi non frequentius.

¶ Aduerte

¶ Aduerte hoc in loco hanc materiam non apparere vſquequaque claram: qm̄ multi doct. & Auctor in 4. ſent. diſt. 9. q. 1. art. 1. tenent communionem, non eſſe ex Chriſti, ſed eccleſiæ præcepto neceſſariam, & rationes in litera allatæ inferentes cōmunionem eſſe ſub præcepto Chriſti, probabiles ſunt: nā prima ex communiter confeſſis, ſ. ꝙ manducatio ſpiritualis huius ſacramēti ſit de neceſſitate ſalutis, procedit. ſecunda autem ex mandato domini, hoc facite in meam commemorationem. Non oportet propterea accipere has rationes, vt coactiuas: qm̄ primam poſſet quis ſubterfugere, dicendo ꝙ licet mā ducatio ſpiritualis huius ſacri claudat in ſe votum manducationis ſacramentalis, non oportet tamen, quòd manducatio ſpiritualis Chriſti claudat in ſe votum manducationis ſacramentalis: angeli. n. manducāt ſpiritualiter Chr̄m, & non manducant ſpiritualiter hoc ſacramentum, nec habent votum manducandi ſacramentaliter, & ſimiliter habens baptiſmum in voto tantum, manducat ſpiritualiter Chriſtum, & nō niſi remotiſſime habet in voto manducationem ſacramentalem. doctores autē communiter loquēdo, indiſtincte vocant ſpiritualē manducationem Chriſti, & ſpiritualē mā ducationem ſacramenti euchariſtiæ, acſi vnum & idem eſſent, cōi nomine appellando vtramque ſpiritualem mā ducationem corporis & ſanguinis Domini: cum tamen, formaliter loquendo, diſtinguātur formaliter: quoniam vna reſpicit corpus Chriſti myſticū abſolute, altera vero idem corpus Chriſti myſticum, vt ſacramento euchariſtiæ ſignificatur & confertur. Prima fit fide formata abſolute, vel viſione beata: ſecunda fit fide formata deſiderante hoc ſacr̄m.

¶ Secunda autem ratio euadi poteſt, dicendo præceptum domini cadere non ſuper hoc facere, ſed ſuper relationem ipſius facere ad ſuam commemorationem, iuxta interpretationem eccleſiæ vtentis hoc domini mandato ſub his verbis, Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis. Et idem ſenſus habetur 1. ad Cor. 11. cum de calice ſubditur, Hoc facite quotieſcumque bibetis in meam commemorationem. Tutior ꝓinde apparet via Auctoris hic: quāuis cogēs rō nō appareat.

*art. 1. huius quæſt. & q. 73. ar. 3. ad 1.
† Q. 73. ar. 3.
* Ibidem.
* cap. omnis vtriuſq; ſexus.
* In 1. partis ca. 6. circa princ.

qui non ſunt in peccato, tenentur communicare, videtur quòd melioris cōditionis ſint peccatores, quàm iuſti, quod eſt inconueniens. ergo videtur, quòd etiam iuſtis liceat a cōmunione ceſſare.

SED CONTRA eſt, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filii hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut ſupra* dictum eſt) duplex eſt modus percipiendi hoc ſacramentum, ſcilicet ſpiritualis, & ſacramentalis: manifeſtum eſt autem, quòd omnes tenentur ſaltem ſpiritualiter manducare, quia hoc eſt Chriſto incorporari, vt ſupra† dictum eſt. Spiritualis autem manducatio includit votum, ſeu deſiderium percipiendi hoc ſacramentum, vt ſupra* dictum eſt: & ideo ſine voto percipiendi hoc ſacramentum, non poteſt homini eſſe ſalus: fruſtra. autem eſſet votum, niſi impleretur, quādo opportunitas adeſſet. & ideo manifeſtum eſt, quòd homo tenetur hoc ſacramentum ſumere, non ſolum ex ſtatuto eccleſiæ, ſed ex mandato Domini dicentis Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: ex ſtatuto autem eccleſiæ ſunt determinata tempora exequendi Chriſti præceptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Grego.* dicit in Paſtorali, Illa eſt vera humilitas, cum ad reſpuendum quod vtiliter præcipitur, pertinax non eſt: & ideo non poteſt eſſe laudabilis humilitas, ſi contra præceptum Chriſti & eccleſiæ aliquis omnino a communione abſtineat: neq; enim Cēturioni præceptū fuit, vt Chriſtum in ſua domo reciperet.

AD 2^m^ dicendum, quòd hoc

¶ *Super Quæſtionis octuageſimæ Articulum duodecimum.*

IN art. 12. circa communionem ſub vtraque ſpecie, aduertendum eſt, eſſe duos extremos errores vitandos, alter eſt eorū,
A qui tenent, oportere populum communicare ſub vtraque ſpecie. alter eſt eorum, qui tenent populum communicantem ſub vtraque ſpecie, peccare. Vtrique errant, primi quidem, damnando eos qui non communicant ſub vtraque ſpecie: alij autem damnando communicantes ſub vtraque ſpecie. ſancta autem mater eccleſia* media via incedēdum docet, & vtrumque poſſe fieri licite tradit: quoniam ſi ad ſacramentum ſpectatur, communio ſub vtraque ſpecie licita habetur, & ſi ad reuerentiam ſacramento debitam ſpectetur, licite a communione ſanguinis populus abſtinet, vt in litera dicitur. Et hæc intellige, loquendo abſolute de ſacramento & ipſius reuerētia: nam deſcendendo ad ritus conſuetudineſque eccleſiarū, videtur ſeruandus in qualibet eccleſia mos in ea ab antiquo ſeruatus (ſi debita ſacramento reuerētia tuta eſt ibi) nec nouitate aliqua perturbandus: præſumptionis ſiquidē vitio nō careret, introducere communionem ſub vtraq; ſpecie, vbi non eſt conſueta: immo a ſchiſmatis nota non eſſet alienum: ꝓpterea quòd apud ſolos ſchiſmaticos in partibus occidentalibus hic mos vigere videtur.

*Innoc. in conc. Latera. can. 21. & habetur li. 5. decret. tit. 38. c. 12.

ſacramentum dicitur non eſſe neceſſitatis, ſicut baptiſmus, quantum ad pueros, quibus poteſt eſſe ſalus ſine hoc ſacramento, non autem ſine ſacramento baptiſmi: quantum vero ad adultos, vtrumque eſt neceſſitatis.

AD 3^m^ dicendum, quòd peccatores magnum detrimentum pa
B tiuntur, ex hoc quòd repelluntur a perceptione huius ſacramenti, vnde per hoc non ſunt melioris conditionis. & licet in peccatis permanentes non excuſentur propter hoc a tranſgreſſione præcepti, pœnitentes tamen, qui, vt Innocen.* dicit, ſecundum conſiliū ſacerdotis abſtinent, excuſantur.

ARTICVLVS XII.

Vtrum liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine.

C AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine: dicit enim Galaſius papa*, & habetur de conſecrat. diſtinct. 2. Comperimus, quòd quidam ſumpta tantummodo corporis ſacri portiōe, a calice ſacrati cruoris abſtinent, qui proculdubio (quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur aſtringi) aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. non ergo li
D cet ſumere corpus Chriſti ſine eius ſanguine.

Infra q. 82. art. 4. Et 4. diſt. 12. qō. 3. art. 1. q. 2.
de cōſecr. diſt. 2. cap. Cōperim.

¶ 2 Pręt. Ad perfectionem huius ſacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio ſanguinis, vt ſupra habitum eſt†: ſi ergo ſumatur corpus ſine ſanguine, erit ſacramentum imperfectum, quod ad ſacrilegium pertinere videtur. vnde ibidem Gelaſ.* ſubdit, quia diuiſio vnius eiuſdēque myſterij ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt.
E

¶ *Triplex quæſtio de communione ſub vtraque ſpecie.*

OCcurrit hic circa communionem, ſub vtraque ſpecie, triplex quæſtio perſpicaciter diſcutienda propter nouitates, ſcilicet de neceſſitate, de vtilitate, & de congruentia.

† q. 74. ar. 1. & 76. ar. 2. ad arg. 1.
* Loco citato in arg. 1.

QVAESTIO PRIMA.

An communio ſub utraque ſpecie ſit in præcepto.

QVAERITVR primo, an communio ſub vtraque ſpecie ſit in præcepto. Videtur enim, quòd ſic. primo ex verbis domini Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, vbi manifeſte de neceſſitate ſalutis explicatur eſſe manducare carnem, & bibere ſanguinem Chriſti. Si dicatur quòd textus iſte non loquitur de manducatione ſacramentali, ſed ſpirituali, habetur nihilominus intentum: qm̄ mādúcare ſpiritualiter, claudit in ſe votum manducandi ſacramentaliter: & ſimiliter bibere ſpiritualiter, claudit in ſe uotum bibendi ſacramentalr. hinc enim manifeſte ſequitur, quòd ſi eſt de neceſſitate ſalutis

Universidad de Deusto
Biblioteca

manducare & bibere hoc sacramentum spiritualiter, oportet de necessitate quoque salutis esse manducare & bibere illud sacramentaliter: alioquin frustra essent huiusmodi vota seu desideria, quæ nunquam oporteret implere. Et declaratur vis huius processus ex simili in baptismo flaminis, quod claudit in se votum baptismi fluminis, vt patet applicanti.

† Q.74.ar. 1.& 76.art. 2.ad 1.

¶ Secundo, ex præcepto Domini Luc. 12. Hoc facite in meam commemorationem: monstrat enim ly hoc, quod ipse dominus fecit, scilicet cõsecrare & tradere sub vtraque specie.

* Q.76.ar. 2.ad 1.

¶ Tertio, ex perfectione sacramenti. Cadit enim sub diuino præcepto perfectio sacramenti: constat autem sacramentum hoc integrari ex vtraque specie, quoniam est vnum sacramentum vnitate perfectiõis: ex cibo enim & potu constat alimentum perfectum. Si dicatur, quòd quãuis sub diuino præcepto cadat perfectio sacramenti, nõ tamẽ perfectio vsus vbi sacramẽtum distinguitur ab illius vsu, vt contingit in proposito, contra: sacramentum hoc est propter ipsius vsum: alimentum enim est propter alendum. ergo si perfectio sacramẽti est præcepta, multo magis præcepta est perfectio ipsius vsus, quanto magis finis est magis intentus, quam id, quod est ad finem.

In oppositvm est communis doctorum auctoritas, cum consuetudine Romanæ ecclesiæ, cum omnibus fere occidentalibus ecclesijs.

¶ In hac quæstione sex sunt agenda. primo narrabitur varia circa hoc obseruatio. secundo distinguentur difficultates quatuor circa hoc. tertio tractabitur prima difficultas. quarto tractabitur secunda. quinto tractabitur tertia. sexto tractabitur quarta.

¶ Quo ad primum Nestorius & Pelagius, cum sequacibus astruxerunt vniuersaliter seruandam communionem sub vtra que specie: diuersa tamen ratione moti. Nestorius enim putauit sub specie panis corpus tantum Christi esse, & sub specie vini sanguinem tantum: quia in morte Christi, sanguis fuit seperatus a corpore. & propterea sub vtraque specie oportebat sacramentum sumi, vt integer Christus sumeretur in memoriam mortis eius. Pelagius autem motus ex verbis domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, vtramque sacramenti speciem etiã ad infantes baptizatos extendit, dogmatizando, quòd si infans non posset sacramentalem panem sumere, deberet panis contritus cum sanguine infundi in os infantis, & si quippiam eiectum esset, esse illud comburẽdum: iuxta præceptum antiquum de agno Paschali, si quid residui fuerit, igne cõburetis. Et hinc forte olim græcorum illorum, quos Auctor in litera 9. art. nominauit, & similiter paulo ante centum annos Bohemorum abusus in communicando infantes ortus est, quodam Iacobello nouitatem communionis sub vtraque specie Bohemis suggerente. Hæc de primo.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum celebratur in memoria dominicæ passionis (vt supra dictum est†) & sumitur pro animę salute: sed passio Christi magis exprimitur in sanguine quàm in corpore, sanguis etiam pro salute animæ offertur, vt supra habitum est.* potius ergo esset abstinendum a sumptione corporis, quàm a sumptione sanguinis. ergo accedentes ad hoc sacrm, nõ debent sumere corpus Christi sine eius sanguine.

Sed contra est, multarum ecclesiarum vsus, in quibus populo cõicanti dat corpus Chri sumendum, nõ autem sanguis.

Respon. Dicendum, quòd circa vsum huius sacramenti duo possunt considerari: vnum ex parte ipsius sacri: aliud, ex parte sumẽtiũ: ex parte quidẽ ipsius sacri conuenit, ꝙ vtrũque sumatur, scilicet & corpus & sanguis, quia in vtroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo, quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare & perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine: ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad iniuriam tanti mysterij: quod præcipue posset accidere in sanguinis sumptione, qui quidem si incaute sumeretur, de facili posset effundi: & quia creuit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes & iuuenes, & paruuli, quorum quidam nõ sunt tãtæ discretionis vt cautelã debitã circa vsum huius sacri adhibeant, ideo ꝓuide in quibusdã ecclesijs obseruatur, vt populo sanguis sumendus non detur, sed soluma sacerdote sumatur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Gelasius loquitur quãtum ad sacerdotes: qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. vt.n. legitur in cõcilio* Toletano, Quale erit sacrificiũ, cui nec ipse sacrificãs particeps esse dignoscit.

Ad 2m dicendum, quòd perfectio huius sacramenti non est in vsu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat vtrumq;.

Ad 3m dicendum, quòd repræsentatio dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem a populo, corpus sine sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur, vt supra habitum est.

¶ Quo ad secundum, tres sunt differentiæ considerandæ: prima est inter infantes & adultos. secunda est inter sacerdotes & alios adultos. tertia est inter conficientes hoc sacramentum, & non conficientes. Emergunt siquidem ex his tribus differentijs quatuor speciales difficultates. prima est, an cõmunio sub vtraque specie sit necessaria omnibus, comprehẽdendo ẽt infantes. secunda est, an sit necessaria omnibus adultis, tertia est, an sit necessaria omnibus sacerdotibus. quarta est, an sit necessaria omnibus conficientibus: quælibet enim harum difficultatũ habet opinantes ꝙ vtraque parte. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, circa primam difficultatem (an scilicet cõmunio sub vtraque specie sit necessaria etiam infantibus) quicquid garrire possint hæretici tenẽtes partem affirmatiuã: aut quicũque errantes communicãtes sub vna tantum specie infantes clara luce manifestum est, infantibus neutro modo sacramentum hoc esse exhibendũ. Tũ, quia fundamẽtum ex scriptura sumptũ a Pela. Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitam in vobis, pro eis nõ facit, qm intellectũ de sacramentali mãducatione hæresim induxit manifestã, ꝙ baptismus, non sufficiat infantibus ad vitam æternam. Si.n. ad baptizatos infantes dr, nisi sumpserint hoc sacrm eucharistiæ, non habebitis vitam in vobis, consequens est, ꝙ ex baptismo non habeant vitam, & consequenter si cum solo baptismo decederent non haberent vitam æternã, quod constat hæresim esse damnatam. tum, quia sacrm eucharistiæ datur vt alimentum animæ: propterea.n. datur sub specie panis & vini. alimentũ autem sicut non datur, nisi viuenti (non.n. põst sumi a mortuis) ita non datur nisi habenti aliquam operationem vitalem: frustra.n. alimentũ ponneretur in os impotẽtis illo quoniam modo vti, nam nihil prodest alimentum alicui, qui ad illud vt mortuus se habet: sed infans baptizatus nullam habet operationem vitalem secundum vitam spiritualem. ergo ei nõ conuenit sumere alimentum spirituale.

¶ At si contra hanc rationem obiiciatur, falsum assumere: quia ecclesia consueuit infirmis adultis in extremo vitæ sensibiliter constitutis, vel etiam phrenesim patientibus, eucharistiam tribuere sine omni operatione vitali interioris spiritus, facile exeluditur obiectio, animaduertendo, ꝙ licet tales adulti in extremo constituti, nullam habeant pro tunc vitalem spiritus operationem, habuerunt tamen eam ante petendo implicite, vel explicite hoc sacramentum, & propterea negatur amentib⁹ a natiuitate, sicut & in factibus, quoniam vtrique nec pro tũc, nec antea actum aliquem spiritus habuerunt.

¶ Si vero obiecerit quispiam falsum in adducta ratione subsumi, eo quòd infantes habent vitales spiritus operationes, & credere & abrenuntiare satanæ: etsi non spiritu proprio, spiritu tamen ecclesiæ, vt patet cum baptizantur, facile quoq; hæc obiectio excluditur, quoniam si sic esset, accommodasset ecclesia has operationes vitales puetis in susceptione eucharistiæ, sicut accommodauit eis in susceptione baptismi, & cum huiusmodi accommodatio nullibi facta sit respectu eucharistiæ, consequens est vt nõ nisi propria voluntate fingatur. In prõptu. ratio est quare in baptismo habeat locum huiusmodi accommodatio, & non potest habere locum in eucharistia: per baptismum.n. generatur infans in filium dei, generatio autem non exigit cooperationem eius qui generatur: & propterea accommodatio ecclesiæ non necessitatis, sed solennitatis cæremonialis est in baptismo, per eucharistiam autem nutritur sumens illam. nutritio autem exigit cooperationem vitalem eius, qui nutritur: & propterea accommodatio cæremonialis non supplet actus personales, necessarios sumenti eucharistiam. vnde stat ratio solida: tum quia hoc etiam verbis domini repugnat, cum primo tradidit hoc sacramentum. dixit enim, accipite & manducate: docens per hoc, quòd illis tantum est tribuẽdum, qui possunt aut potuerunt manducare corporaliter: ita quòd sicut non regeneratur baptismo, nisi carnaliter natus, ita non sumitur hoc sacramentum, nisi carnaliter manducatum, & propterea infans, qui numquam potuit, nec potest manducare carnaliter panem, ab ipso domino excluditur a manducatione sacramentali. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, an communio sub vtraque specie necessaria sit omnibus fidelibus adultis, ex argumentis in principio adductis apparet pars affirmatiua vera, ex vsu autem ecclesiæ monstratur falsa. Et qm ma ima vis sit in sæpe dictis verbis domini, Ioã. 6. Ideo subtilius discutienda sunt, & imprimis no tandum vltra duos manducandi modos, qui consueuerunt distingui circa hoc sacramentum, inuenit alium modum manducandi non sacramentum, sed Christum: ita quòd conficiun tur tres modi manducandi Christum, s. vel sacramentaliter, vel spiritualiter, sub sacrameno tamen in re aut in voto, vel pure spiritualiter.

¶ Et vt clarius percipiatur quod dicimus, declarandum ex cõuenientia & differentia, & deinde probandum ex scriptura est quod dicimus: conueniunt siquidem hi duo modi manducãdi Christum spiritualiter, in hoc quid vterq; ponit manducanté esse Christi membrum viuum. Differunt autem primo in hoc, ꝙ manducare Christum est ex suo genere manducatio pure spiritualis: manducare autem spiritualiter Christum in eucharistia, est manducatio alligata ad sacramentum re vel voto. et hoc quidem testatus est Auctor in secundo huius quæstionis articulo, cum dixit, Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum. s. aliquis credit in Christum, cum desiderio sumendi hoc sacramentum. vbi manifeste apparet, spiritualem manducationem eucharistiæ claudere in se ordinem ad sacramẽtum. Manducatio autem Christi absolute quòd sit ex suo genere pure spiritualis, ex eo patet, quòd huiusmodi manducatio terminari potest, & ad deitatem secundum se, iuxta illud Luc. 22. Ego dispono vobis, sicut dispossuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo sibi. n. nulla erit ratio sacramenti, sed pure spiritualiter edent & bibẽt deum sicuti est, sicut ipsa Christi anima deo fruitur) & ad spiritualia dona gratiæ, iuxta illud Ioan. 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, &c. Et hinc differunt secundo in hoc, quòd manducare spiritualiter Christum sub sacramento, proprium est viatoribus in nouo testamento adultis, manducare autem pure spiritualiter Christum. cõmune est comprehensoribus & viatoribus, scriptum est enim, Panem angelorum manducauit homo, commune quoque est noui & veteris testamenti iustis: scriptum est enim, ꝙ non aliud nomẽ datum est sub cælo, in quo oportet homines saluos fieri. & demum commune est iustificatis infantibus, & adultis: per baptismum enim Christi membra viua etiam infantes fiunt.

¶ Probatur autem hic modus comedendi Christum spiritualiter, quòd non sit conjunctus aut nouiter adinuentus, tum ex eo, ꝙ omnes fatemur Christum esse panem angelorum hominum, tum ex eo ꝙ huiusmodi manducatio millies habetur in scriptura, & nulla est ratio, quare non possit terminari ad Christum, sicut terminatur ad alia & superius inducta, & quę possent induci, vt est illud Prouer. 9. in persona Sapientiæ, Venite, comedite panem meum, & bibite vinũ quod miscui vobis, &c. Nec propterea arguendi sunt doctores insufficientię, qui duos tantum modos manducandi distinxerunt: qm de modis manducandi Christum sub sacramento tractabant: tales autẽ modi non sunt nisi duo, nos autem ex ipsis sacris doctoribus apposuimus hunc alium modum spiritualiter manducandi non sacramentum, sed Christum, vt hinc clariorem redderemus sensum euangelij & sanctorum doctorum.

¶ His itaq; præmissis dicimus, ꝙ sæpe dicta domini verba, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis, intelligunt ad literam de manducatione spirituali Christi, abstrahendo tam a manducatione sacramentali, q̃ a manducatione spirituali sacramenti in re vel in voto, probaturq; tripliciter, primo ex textu euangelico: secundo ex cõtextu eiusdem: tertio auctoritate sanctorum. textus imprim is ipse, dum dicit, Nisi manducaueritis, non habebitis vitam in vobis, manifeste monstrat, quòd de illa mãducatione & bibitione loquitur, sine qua non potest esse vita spiritualis in nobis: sed sola manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua non potest esse vita in nobis. ergo de ipsa sola loquitur textus euangelicus. Maior est nota per se. minor autem propter dictionem exclusiuam habet duas partes, alteram affirmatiuam, s. manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua nõ possumus habere vitam (& hæc etiam est per se nota intelligentibus terminos: qm̃ manducare spiritualiter Christum, est esse Christi membrum viuum, constat.n. ꝙ nisi simus Christi membra viua, non possumus habere vitam spiritus in nobis) alteram negatiuam, scilicet nulla alia mãducatio est, sine qua non est vita in nobis. et hoc probatur ex eo, quòd tam sine mãducatione sacramentali, q̃ sine manducatione spirituali sacramenti huius in re vel in voto, potest esse, & de facto est vita in nobis, vt testatur vita infantium baptizatorum, quibus firmiter credimus baptisma solum absque aliquo alio sacramento sufficere ad vitam æternam.

¶ Nec mihi aliquis occurrat, dicendo ꝙ baptismus habet annexum votum sacramenti eucharistiæ: quoniam huiusmodi sententia, cum in sacris inuenitur doctoribus, venerabiliter suscipienda est, in suo tamen ordine: hoc est, vt adaptatio quædam, & non vt inde argumentum sumatur efficax ad firmandam veritatem eorum, quæ in quæstione fidei versantur. secundum nãque veritatem baptismus ex se solo sufficit ad vitã æternam, & non mendicat hoc ex aliquo annexo voto alterius sacramenti. Si.n. hoc ex annexo voto haberet: non ipsi baptismo, sed illi alteri sacramento, in santium baptizatorum salus attribueretur & attribuenda esset: cum tamen non solum ecclesia vniuersalis cum sanctis doctoribus, sed etiam dominus ipse baptismo attribuat vitam spiritus, vt patet Ioan. 3. Vbi cum dixisset Nicodemo, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, nõ potest introire in regnum dei, statim subdit effectum huius regenerationis esse vitam spiritus dicens, Quod natũ est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

¶ Et confirmatur hoc, quia in idem redit, dicere baptismum dare vitam ex voto alterius sacramenti, & dicere, baptismum non sufficere ad vitã, & hoc si proprie & formaliter loquimur, vt loqui debemus, & scripturæ intelligendæ sunt. Patet autem non intendi a sacris doctoribus, per huiusmodi adaptationem baptismum habere in voto manducare carnem filij hominis, & bibere eius sanguinem in sacramento ex hoc, quòd ipsi sacri doctores tenent huiusmodi votum non esse de necessitate salutis: quoniã tenent quòd communicare sub vtraque specie, non est de necessitate salutis, cuius oppositum esset verum, si in baptismo manducaretur spiritualiter panis sacramentalis, & biberetur spiritualiter sanguis sacramentalis: nam quod tunc fit voto, necesse est postea exequi in re, quando opportunitas aderit. Stat ergo solida fundata ratio sper textu euangelico, qui est lex generalissima a Christo promulgata, & non minus necessaria quam illa alia lex, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Nec oportet laborare ad hoc probandum, quoniam apperta sunt vtrobique verba Domini, & ad literam intellecta hæc continent.

¶ Deinde probatur hoc idem ex contextu euangelii. Vbi aduertendum est, quòd doctrina ista Domini incœpit occasionaliter sicut doctrina, quam dominus dedit Samaritanæ de aqua viua, occasione sumpta ex aqua naturali, vt patet Ioan. 4. Iudæi enim post miraculum de quinque panibus & duobus piscibus, quærentes Iesum, auditerunt ab ipso, Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis, & statim subdidit dominus, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et sic inchoato sermone de cibo spirituali, quæsierunt iudæi, intelligentes per cibum spiritualem opera sancta, Quid faciemus vt operemur opera dei? & audierunt a domino, vt crederent in ipsum, declarando quòd cibus spiritualis ac opus dei esset credere in ipsum. quo audito iudæi quæsierunt ab eo signum, vt sic crederent ipsi commemorantes signum mannæ in deserto, tamquam panis cælestis, quasi dicerent (vt Augustinus exponit.) Si vis vt credamus tibi, fac plus nobis, quàm fuerit factum patribus nostris, qui manducauerunt manna in deserto. Et tunc dominus, vbi prius de cibo locutus fuerat, ad cibi speciem descendit proponens panem spiritualem, & primo quidem proponit panem verum esse non quemcumque, sed eum qui de cælo descendit, & dat vitam mundo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& subdit se esse panem vitæ, & de cælo descēdisse. Manifestatq; horum duorum primum ex actibus spiritualibus, scilicet quòd venire ad ipsum, & credere in ipsum, tollit totaliter famem, & sitim mentis, & tandem etiam corporis. Et interposita murmuratione iudeorum de secundo, scilicet quòd descendit de cælo. & eorum repressione, manifestat secundum, de quo murmurauerant: ex spiritualibus quoque actibus, scilicet, quòd credere in ipsum est habere vitam æternam, & ex differentia inter manducantes manna & ipsum: quia illi mortui sunt, si quis autem manducauerit ex ipso, non morietur, sed viuet in æternum. Et in calce amplius explanans dominus panem, de quo loquebatur, ad carnem descendit dicens, Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quo audito litigabant iudæi adinuicem, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? & tunc dixit eis Iesus, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vbi diligenter aduertendo clara luce patet, quòd cum totus præcedens sermo fuerit de actibus pure spiritualibus, de spirituali quoque manducatione & potatione ipsius Christi carnis & sanguinis, sermo præsens ad literam est. Post panes enim materiales primo de cibo spirituali, deinde de pane cælesti, quia iudæi obijcientes manna, adduxerunt scripturam, Panem de cælo dedit eis manducare, & postea de carne & sanguine. Et iterum rediens dominus ad panem, qui de cælo descendit, & ipsius excellentiam supra manna, concluſit sermonem, vt responderet iudæis de pane dato de cælo, & monstraret se, & non manna, esse panem verum, qui de cælo descendit. Carnis quoque & sanguinis meminit: vt doceret non sufficere ad vitam nostram credere in ipsum Christum. panem qui de cælo descendit, hoc est deum & hominem, sed oportet etiam credere ipsius pro mundi vita passionem & mortem, in qua sanguis separatus fuit a carne: hoc enim est quod aperte dominus subdidit, eum dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mūdi vita: caro enim sua pro mundi vita fuit caro passa & occisa pro mundi vita: morte enim sua viuificauit mundum. vnde & litigantibus de hoc iudæis, statim de carne & sanguine, & non de speciebus sacramentalibus subdidit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem &c. & sine intervallo declarauit quid sit māducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, subdens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. vbi etiam vitam corporis consequendā, non tunc tamen, sed in nouissimo die a manducantibus eius carnem & bibentibus eius sanguinem explanauit. Quocirca cum ex solo sensu literali trahatur efficax argumentum, & sensus literalis ex contextu præcipue pendeat, & ad literam tam ex textu, quàm ex contextu de spiritualibus actibus sermo sit, consequens est, vt textus iste de spirituali manducatione Christi carnis & sanguinis, hoc est de fide in ipsum & morte eius, sermo sit.

¶ Et si quæratur quare Christus nostram in ipsum, & mortem eius fidem sub metaphora manducationis, & bibitionis docuerit, in promptu est ratio multiplex. Primo vt monstraretur, quòd nostra in ipsum coniunctio per fidem formatam esset participatio cælestis beatitudinis, de qua scriptum est, Inebriabūtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Secundo, vt monstraretur se esse patris sapientiam, quæ dixerat Prouerb. 9 Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Tertio, vt monstraretur, quòd etiam caro sua occisa & sanguis suus etiam separatus a carne, haberent vim satiatiuam mentis humanæ, & hinc disceremus carnis & sanguinis Christi coniunctionem ad deitatem, ex qua vim satiatiuam intellectus & affectus habent. Quarto, vt sic fundamenta iacerentur ad manducationem & bibitionem sacramentalem: nam ex hoc, q̄ credere in Christum & mortem eius, est satietas mentis & refectio sapientiæ & participatio q̄dam cælestis felicitatis, facile discere possumus, quòd digne sumere sacramenta corporis & sanguinis domini, est & cælestis participatio coniuiij, & in sapientiæ mēsa edere & bibere &c. Et hinc processit, vt a doctoribus sacris extendatur, quandoq; textus illius capituli ad sacramentum eucharistiæ, & manducandum & bibendum sacramentaliter, digne tamen, Christum seu carnem & sanguinem eius: quamuis multiplex alias sit huius ratio, s. quia res, de qua est sermo in textu isto, est res significata sacramēto Eucharistiæ: familiare est. n. signati condones, signo attribuere. Et quia vnus atque idem sm substantiam est panis spiritualis & panis sacramentalis, & manducare ac bibere spiritualiter Christum, & manducare ac bibere spiritualiter sacrm, sunt vnum & idem secundum substantiam, sola relatione ad sacrm sensibile dria: hinc. n. fit vt tam in scriptis, q̄ in sermonibus in quibus huiusmodi dria proponitur nō variat, frequentissimo vsu, vnum pro alio ponamus aut exponamus.

¶ Tertio, probatur idem auctoritate sanctorum. Et primum, q̄ hæc sit cōis sanctorum & theologorū expositio: qm cōiter exponitur de spirituali manducatione carnis, & spirituali potu sanguinis Christi: deinde probatur idem sensus auctoritate Aug ad Bonifa. exponentis hanc dni legem adimpleri in iustantibus baptizatis, dicendo, tunc vnusquisq; fidelium corporis & sanguinis dñi particeps fit, qñ in baptismo membrum Christi efficitur. vbi videre potes vtrūq; s. quòd de māducare & bibere spiritualiter corpus & sanguinem Christi, intelligitur lex domini, & quòd lex illa extendit se ad omnes, sicut & illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, &c. et eundem sensum explicat idem Augustinus super Ioannem, dicens, Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est ecclesia, &c.

¶ Ex quibus omnibus coniunctis, cum dicendis in solutione argumentorum, manifestum relinquitur, q̄ cōi sub vtraque specie nō est necessaria adultis omnibus: cum nullum ad hoc habeatur præceptum, nullaq; ad hoc ratio cogat, & innumeræ Christi ecclesiæ, cum ecclesiarum omnium magistra romana, ecclesia oppositum doceant ac faciant. Hæc de quarto.

¶ Quo ad quintum, an cōmunio sub vtraq; specie sit necessaria omnibus sacerdotibus, quia hoc coincidit cum quæstione illa, an quilibet sacerdos teneatur quādoq; celebrare, & hoc ex proposito tractabitur inferius in art. vlt. q. 82. ideo nunc pertransiendum est, ne idem sæpius repetatur. Hæc de quinto.

¶ Quo ad sextum, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus consecrantibus, clare patet quæstionis solutio ex decreto Gelasij papæ de consec. dist. 2. c. cōperimus. vbi grande sacrilegium esse dicitur, celebrantem sumere sub altera tantum specie, & in c. præcedenti damnantur celebrantes, & in nulla specie sumentes. Et quoniam hoc in dubium non vertitur, ideo hæc de sexto sufficiant.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum ex dictis patere potest responsio consistens in hoc, quòd præceptum domini intelligitur de cibo & potu spirituali carnis & sanguinis domini. Et licet manducare spiritualiter sacramentum corporis, & sanguinis Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramentaliter: non est tñ verum, q̄ manducare & bibere spūaliter carnem & sanguinem Christi, claudat in se votum manducādi & bibendi sacramentaliter: sed claudit in se beneficium, qd significatur & confertur corporis & sanguinis sacramento, scilicet esse Christi & ecclesiæ membrum viuum.

¶ Ad secundum de Christi mandato, Hoc facite in meam commemorationem, tñ detur ad hoc, vt ois cauillatio tollatur, qua dupliciter. Primo, q̄ illa verba dñi habent triplicē vim: sunt. n. institutoria celebrationis eucharistiæ in ecclesia, vt patet: sunt & collatiua potestatis sacerdotalis ad contrectandam eucharistiam: cōiter. n. fatemur per hęc verba Apostolos esse ordinatos in sacerdotes: sunt & præceptiua non ipsius operis, sed ordinis ad suam cōmemorationem, qd est præcipere ordinem operis in sui memoria, vt ecclesia attestatur, vtens his domini verbis in missa sub hac forma, Hęc quotiescūque feceritis, in mei memoriam facietis. vbi manifeste explicatur præcipi non opus ipsum, sed ordinationem operis in sui memoriam. Et si arguas quis ex vi institutoria, i. q̄ ex hoc ipso, q̄ dominus instituit hoc sacrm sub vtraque specie obligamur ad seruandā eius institutionem, facile patet nullitas argumenti: tum quia sufficit, q̄ hoc seruetur ab aliquibus de ecclia, hoc est sacerdotibus celebrantibus, ad quos solos in apostolis sermo dominicus tunc dirigebat, vt ex hoc pateat, q̄ soli sacerdotes possūt hoc facere, quòd Christus fecit, scilicet consecrare sacramentum corporis & sanguinis domini: tum, quia ad obligandos singulos de ecclesia sub præcepto, plus requiritur quam institutio sacramenti, vt patet de sacramento confirmationis, & extremæ vnctionis, quorum neutrum est de necessitate salutis: quamuis eorum contemptus esset damnabilis. et sic ex his verbis domini non habetur præceptum sumendi sub vtraque specie: sed quòd sumentes sumant in sui memoriam, hoc est si sumimus, in ipsius memoriam sumamus, iuxta ecclesiæ expositionem, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Secundo dicitur, quòd posito, quòd præcipiatur per hæc domini verba ipsum opus, non propterea argumentum vrget: quoniam ly hoc, non demonstrat vtrumque opus, quod Christus legitur fecisse, scilicet consecrare & tradere sumendum. et ratio est: quia si ly hoc, demonstraret vtrumque opus, vt præceptum a domino, sequeretur, quòd quilib. celebrans teneretur sub præcepto domini ad tradendum hoc sacramentum alijs, quod omnium ecclesiarum pias aures offendi, cum constet multos sanctos sacerdotes carentes cura animarum, & in monasterijs & extra sæpe celebrasse, & numquàm tradidisse, & quotidie sic fiat ab innumeris sacerdotibus irreprehensibiliter.

Et secundum

Et secundum hoc, non habetur hinc præceptum traditionis sub vtraque specie, ac per hoc, non habetur hinc præceptum suscipiendi ab alijs sub vtraq; specie. nam non celebrantium sumptio traditionem præsupponit, cum nullus talium sumat, nisi sibi traditam eucharistiam.

¶ Tertio dicitur, quòd dato, quòd ly hoc, demonstraret omne opus, scilicet consecrare, sumere & tradere sub vtraque specie, & quòd intelligatur præcipi omne huiusmodi opus, adhuc argumentum non cogit: quoniam cum præceptum hoc sit affirmatiuū, & præcepti affirmatiua obligent semper, sed non pro semper, sed pro tempore necessitatis, consequens est, vt ex hoc domini præcepto sacerdotes, non teneantur tradere sub vtraque specie, nisi necessitas communicandi sub vtraque specie aduenerit, ac per hoc si huiusmodi necessitas alicubi numquā interuenit: numquàm sacerdos reus violati præcepti est. Exemplum, præceptum de honorandis parentibus factum, quia est affirmatiuum, intelligitur tempore necessitatis, & propterea si numquàm contingit parentes meos necessitatem habere subuentionis meæ, numquàm ego reus præcepti sum: & quia in innumeris Christi ecclesijs Ro. ecclesiam imitantibus numquàm cōtingit alicui non celebranti necessitas communicandi sub vtraque specie (quoniam docente Spiritusancto contenti sunt communione sub specie panis) ideo nullus sacerdos in huiusmodi ecclesijs reus est violati præcepti dominici.

¶ Quarto dicitur, ex ipso ordine textus euangelici, quòd hoc domini præceptum nullibi inuenitur a domino traditum nisi respectu sacramenti sub specie panis tantum, ita quòd ly hoc, nihil demonstrat de pertinentibus ad calicem, & propterea ex isto præcepto argumentum sumptum, si efficax est gladius est Goliath: quoniam hinc sequitur, quòd sola panis sancti communio præcepta est tradenda. Et probatur quod dicimus, primo ex auctoritate euangelij: solus enim inter euangelistas Lucas verba hæc posuit in cap. 22. vbi expresse refert dominū ante consecrationem calicis, post tamen consecrationem panis, dixisse, Hoc facite in meam commemorationem. Secundo, auctoritate Pauli Apost. 1. ad Cor. 11. vbi refert dominum dixisse, Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem: post consecrationem autem calicis Lucas de hoc nihil refert: Paulus autem apostolus refert Christum dixisse, Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Vbi ex ipsa diuersitate verborum a Paulo narratorum, manifeste apparet, quòd de sacramento sub specie panis dominus dixit absolute, hoc facite in meam commemorationem: de eodem autem sacramento sub specie vini non dixit absolute, Hoc facite: sed dixit quòd hoc facerent, quotiescūque biberent, in suam commemorationē. Vbi meridiana luce clarius patet, q̄ non præcipitur bibere, sed quòd quotiescumque bibimus, in suam commemorationem hoc faciamus. Et hinc sequitur, quòd si ex hoc præcepto domini, Hoc facite in meam commemorationem efficax argumentum ad communionem populi sumitur: optime sequitur absque vlla controuersia, quòd non est præcepta communio populi nisi sub specie panis. Et confirmatur iste sensus ex eo, quòd in numero singulari dicitur, Hoc facite, & non dixit, hæc facite, sicut per oppositum ecclesia volens vtramque significare speciem sacramenti, explicat in numero plurali dicens, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Ad tertium argumentum dicitur, cōcedendo quòd tam perfectio sacramenti in consecratione, quàm perfectio eiusdem in vsu est sub præcepto, & hoc propter aliam, objiciendo, rationem, scilicet quòd sacramentū hoc suapte natura est propter vsum, & perfectio sacramenti est propter perfectionem vsus. unde & grande sacrilegium esse dixit Gelasius diuidere mysterium hoc, quo ad vsum: sed non propterea argumentum hinc sumptum vrget ad vsum vtriusq; speciei in communione populi. Et ratio est, quia perfectio sacramenti secundum vsum, non dependet nisi a per se concurrente ad sacramentum illud, quemadmodum ceterarum rerū perfectiones, non attenduntur secundum ea, quæ sunt per accidens: sed in ordine ad ea quæ concurrunt per se: alioquin numquàm res aliqua suam perfectionem sortiretur, solus autem sacerdos concurrit per se ad perfectionem huius sacramenti tam consecrando, quàm vtendo: & propterea sicut sacrilegus esset sacerdos, consecrando panem, & non vinum, ita sacrilegij reus esset sumendo panem sanctum, & non sumendo calicem. Et quidem, quòd sacerdos concurrat per se ad consecrationem & vsum huius sacramenti, clare patet: quòd autem solus concurrat per se, patet tum ex eo, quòd solus sufficit ad perfectionem sacramenti, tam consecrando quàm vtendo: tum, ex eo quòd populi communio post consumatum sacrificium atque sacramentū, tam quo ad consecrationem quàm quo ad oblationem & vsum superuenit, sacerdos enim per seipsum perfecit hęc omnia: quod autem superuenit alicui post illius perfectionē, non est de concurrentibus per se ad illius perfectionem: tum, ex eo quòd accidentaliter coniungitur perfecto vsui huius sacramēti, quòd aliquis circunstantiuū sit communicandus, quod ex eo patet, quòd nihil minus perfectum est sacramentū & in se & in vsu, si nullus circunstantium communicet: si enim perfectio vsus dependeret ab aliorum communione, non posset absque sacrilegij vitio sacramenti huius vsus esse, nisi aliquis ex circunstantibus communicaret: sicut non potest absque sacrilegio, eius vsus a celebrante omitti aut diuidi. Quocirca manifestum est, quòd ex perfectione huius sacramenti, tam quo ad consecrationem, quàm quo ad vsum per se sea enim quæ sunt per accidens, & ab arte & a scientia relinquuntur) non habetur necessitas communicandi populum sub vtraque specie, sed necessitas communicandi seipsum celebrantem sub vtraque specie. Et hæc de prima quæstione dicta sufficiant.

QVAESTIO II.

An vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

QVAERITVR secundo, an vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum. Et videtur quòd sic.

¶ Primo, ex parte sacramenti, quia vtilius est sumere sacramentum integrum seu integre, quàm imperfectum seu partialiter. Et si dicatur, quòd nō est hic differentia secundum perfectum & imperfectum, integrum aut diminutum, totum vel partem, nisi in significando, contra: sacramenta efficiunt quod significant. ergo imperfectio in significādo redundat in imperfectionem in conferendo: alioquin aliud efficeret & aliud significaret, dum significaret partem, & efficeret totum.

¶ Secundo, ex parte quoq; sacramenti, vtilius est tangi a Christo pluribus diuersarum rationum instrumentis, quàm vno tantum: sed communicans sub vtraq; specie, tangitur a Christo instrumentis diuersarum rationum: communicans autem sub altera tantum tangitur a Christo vno tantum instrumento. ergo. Maior est per se nota: quoniam diuersarum rationū instrumenta ad diuersas vtilitates per se ordinantur, vt patet in artificialibus. Minor autem manifestatur: quia species vini, vel saltem potatio ipsa instrumentū est quoddam ipsius Christi ad lætificandam animam: & similiter species panis vel saltem manducatio ipsa instrumentum est Christi ad confirmandum hominis animum: sicut de aqua baptismi Augustinus dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit. Et confirmatur, quia potus sacramentalis significat potum spiritualem: regula autem generalis est, quòd sacramentales actus sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuinæ virtutis. Et confirmatur rursus ex eo, quòd si significatus effectus per sumptionem eucharistiæ non prouenit in sumentem, dicimus, quòd hoc non est ex defectu sacramenti, quin conferret quod significaret, sicut & cetera sacramenta conferunt quod significant, sed ex indisposītione sumentis: hæc enim omnia attestantur, quòd huiusmodi sacramentalibus Christus utitur ut instrumentis, quod erat assumptum: constat. n. hæc. s. speciem panis & uini seu mandu cationem & bibitionem sacramentales, diuersarum esse rationum; sicut diuersarum sunt rationum in esse naturali.

¶ Tertio, ex effectuū differentia: vtilius est comedere spiritualiter & bibere spiritualiter sacramentum hoc, quàm illud spiritualiter comedere tantum. Et si dicatur, quòd comedere spiritualiter, & bibere spiritualiter, sunt idem, contra: tum, quia comedere spiritualiter est actus intellectus, utpote spectans ad fidem & contemplationem, iuxta illud Eccles. 15. Cibauit illū pane uitæ & intellectus, & illud Augustini Crede & manducasti. Bibere uero est actus affectiuæ partis, utpote spectans ad dulcedinem charitatis & delectationem spiritus, iuxta illud, Et tinum lætificat cor hominis, & rursus, Torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Et confirmatur hoc ex ipsa diuersitate signorum: diuersa enim signa sacramentalia oportet diuersa quoque habere significata. Et propterea, quia manducare & bibere sunt diuersa signa sacramentalia, consequens est, ut diuer a quoque habeant significata: si enim idem significarent, alterum superfluum esset in significando. Et confirmatur rursus, ex proprietate attributorum signatorum: nam calici sacramentali attribuitur, quòd significat expresse mortem Christi, redemptionemque per illius sanguinem peractam, uitam animæ lætitiam cordis &c.

¶ Quarto arguitur ducendo ad inconueniens: sacerdos celebrans sumpto sacramento sub specie panis, quæritur an postea sumendo sub specie uini aliquid utilitatis spiritualis acquirat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quirat, aut nihil. Si dicatur, quòd acquirit aliquid spirituális F vtilitatis intus in anima, hanetur intentum, scilicet quòd vtilius est sumere sub vtraque specie, quàm sub altera tantum. Et rursus, cum par sit ratio, proportionaliter tamen de sacerdote, & laico digne sumente, vtilius erit laico digne sumenti sumere sub vtraque specie, quàm sub altera tantum. Si dicatur, quòd nihil spiritualis fructus acquirit ex calice, sequitur quòd potus ille sacramentalis non confert sacerdoti quod significat, & cum infructuositas ista non proueniat ex parte sacramenti: quoniam calix ille est calix vitæ non solum contentiuus, sed collatiuus, nec proueniat ex parte sacerdotis (quoniam supponimus ipsum digne celebrare) consequens est quòd non nisi temere, & voluntarie negatur fructus sumptionis sub secunda specie.

In oppositvm est Auctor in litera huius 12. artic. in calce dicens; potest autem a populo corpus sine sanguine sumi: nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert & sumit, & sub vtraq; specie totus Christus continetur. Vbi clare vides dictũ: nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quod falsum esset, si damnum spiritualis fructus populus incurreret, sumendo corpus, & non sumendo calicem.

¶ Ad euidentiam veritatis quæstionis huius, tria agenda sunt: primo, declaranda sunt duæ radices difficultatis: secõ, prosequemur primam radicem: & tertio prosequemur secundam.

¶ Quo ad primum sciendum est, quòd quia sacramenta nouæ legis conferunt quod significant, ideo in duplici consueuerũt locari genere: quatenus enim conferunt, locantur in genere causæ instrumentalis, aut quasi instrumentalis: quatenus vero significant, locantur in genere signi sensibilis: & propterea de sacramentis dupliciter loqui cõingit, vel vt habent rationem causæ, vel vt habent rationem signi. cum enim de virtute sacramentorũ est sermo, ad causalitatem sacramenti spectatur: virtus enim causalitatem sonat: & similiter cum de sacramentali medicina est sermo, ad causalitatem quoque spectatur: inter causas enim medicina locatur. Et breuiter cum de efficacia, aut effectu alicuius sacramenti agitur, ad causalitatem spectatur: quando autem de significato aut significatione sacramenti est sermo, clare liquet quòd sacramentum inquantum signum tractatur.

¶ Duabus igitur in sacramento inuentis conditionibus, scilicet quòd est causa, & quòd est signum, quòd confert & quòd significat, difficultas in proposita quæstione ex vtraque oritur. Nam ex eo, quòd dominicus calix non minorem habet virtutem, quàm sacra hostia, nec minus natus est conferre quam sacra hostia confert, rationi consentaneum est, vt quemadmodum sacræ hostiæ esus proprium habet fructum spiritus in anima edentis, ac per hoc duplex fructus vtiliorem monstrat sumptionem sacramenti sub vtraque specie, quàm sub altera tantum. Similiter, quia non minus dominicus calix cũ eius potu sacramentali significat interiorem fructum spiritus, quàm sacra hostia cum eius esu significat interiorem spiritus fructũ, consequens est, vt sicut donum spiritus significatum esu sacræ hostiæ absque dubio acquiritur, ita donum spiritus significatum potu sacramenti calicis absque dubio habeatur a digne bibente, & sic ex multiplicato dono iuxta diuersitatem signi, vtilius concluditur communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantum.

¶ Oritur ergo tota huius quæstionis difficultas ex diuersitate sacramentalis causæ, vel sacramentalis signi, aut vtriusque: & propterea diligenter discutienda est primo virtus, atq; causalitas huius sacramenti, & deinde significatio. His enim patefactis, facile erit nodum soluere quæstionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, vt clare appareat veritas, vt cognoscatur quid in eucharistiæ sacramento est causa, & quomodo causat, declaranda per ordinem sunt tria. Primum est, quòd causans non est virtus aliqua in sacramento aut diuina assistentia: sed est res contenta in eucharistia. Secundum est, quòd huiusmodi res contenta causans non est minus res concomitanter contenta, quàm res contenta ex vi cõuersionis. Tertium est, quòd res contenta in hoc sacramento causat absque aliquo sensibili instrumento. Primum horum, scilicet quòd res causans seu cõferens spiritualem fructum in sumptione eucharistiæ est res contenta in eucharistia, ab omnibus est confessum, qui confitentur Christum realiter contineri sub hoc sacramento: ipse enim Christus perfectus deus, & perfectus homo est largitor omnis fructus gratiæ, & est res contenta sub hoc sacramento. Et hinc absque controuersia habetur, quòd non oportet recurrere in vsu huius sacramenti ad virtutẽ aliquam in sacramento positam per modum intentionis, aut ad diuinam assistentiam, sicut in aliorum sacramentorum vsu, & in huius sacramenti consecratione recurritur. Singulare est enim in hoc sacramento, in quo solo vsus a consecratione separatur, quòd ipsum fontem gratiæ præsentialiter habeat, vt rem in sacramento contentam, & ex hac singulari excellentia prouenit, vt sicut per seipsum in seipso fons gratiæ sub sacramento continetur, ita per seipsum conferat sacramenti fructum.

¶ Secundum autem, scilicet quòd nõ minus ad conferendum fructum huius sacramenti concurrit res contenta concomitanter, quàm res contenta ex vi sacramenti seu conuersionis, declaratur recolendo, quòd dupliciter res aliqua continetur sub hoc sacramento, vel ex vi sacramenti seu conuersionis, & sic sub hostia continetur corpus Christi tantum, ita quòd nec sanguis nec anima deitas sic continetur sub hostia: & similiter in calice ex vi sacramenti solus sanguis continetur, ita quòd nec Christi corpus, nec anima, nec deitas, sic continetur sub specie vini: vel concomitanter, & sic sub hostia cõtinetur tam sanguis Christi, quàm eius anima & deitas: & similiter sub specie vini continentur concomitanter Christi corpus, anima & deitas. Ex his enim cõstat, quòd nec sub specie panis, nec sub specie vini cõtinetur Christi anima, & similiter deitas, nisi concomitanter. Quo stante declaratur propositum sic: Spiritualis fructus eucharistiæ non minus causatur a Christi anima & ab eius deitate, quàm a Christi corpore seu sanguine: sed tam deitas quàm anima Christi est res concomitanter existens sub sacramento. ergo non minus causat fructum spiritualem eucharistiæ res concomitanter contenta, quàm res ex vi sacramenti contenta. processus totus est clarus cum minore iam declarata. Prima autem propositio per se euidens est: tum, quia deitas præsens personaliter est, quæ maxime confert fructum hunc spiritualem: tum, quia Christus in sacramento præsens cõfert voluntarie dona sui spiritus: voluntaria autem collatio principaliter & maxime pendet a voluntate, quæ est in anima: tum, quia plus est, quàm quod dixi. nam tã sanguis quàm corpus Christi vim cibandi, atque potandi habet ex coniunctione ad deitatem: nisi. n. esset corpus verbi & sanguis verbi, quod in principio erat deus non conferret vitam æternam.

¶ Tertium autem, scilicet quòd Christus in hoc sacramento contentus, confert per seipsum, & nõ per aliquod sensibile instrumẽtum, spiritualem fructum, declaratur tripliciter. Primo, quia vbi est præsens agens sufficiens per seipsum, non est opus instrumento, nec conuenit adhiberi instrumentum.

¶ Secundo, quia sic se habet eius & potus sacramentalis ad hoc alimentum spiritus, sicut se habet tam manducatio quàm potus naturalis ad alimentũ corporale: sed in nutritione corporali panis & vinum non per instrumenta, sed secundum seipsa alunt: quoniam vt dicitur in 2. de anima, alimentum secundum suam substantiam nutrit: & similiter edere & bibere non sunt instrumenta alimenti corporalis ad alendum corpus: sed comedere concurrit, vt adducens alimentum siccum, I & bibere vt adducens alimentum humidum: constat autem secundum philosophiam, quòd approximatio agentis & patientis, alimenti & aliti non locatur inter instrumenta. Relinquitur igitur ex hoc, ꝙ Christus continetur in hoc sacramento vt alimentum (vt species panis & vini attestantur) quòd ipse secundum seipsum nutriat spiritum sumentium, & similiter ex hoc, quòd ad sumentiũ animas peruenit eo ipso, quòd manducatur & bibitur sacramentaliter, quòd esu & potu sacramentali non vtitur vt instrumentis, sed vt approximationibus alimenti ad hominem, qui alendus est.

¶ Tertio, quia de diuinis sacramẽtis oportet sapere ad sobrietatem, non excedendo limites patrum nostrorum: accepimus autem ex ecclesiæ doctrina incomprehensibile, ac ineffabilem coniunctionem Christi & specierum sacramentalium sub ratione continentis & contenti ueraciter præsentis & signi & signati, & huiusmodi, & nõ secundum rationem agentis & K itrumenti, & propterea uoces huiusmodi tamquam prophanæ nouitates uitandæ sunt.

¶ Ex quibus omnibus infertur primo, quòd in calice & hostia non sunt diuersæ uirtutes collatiuæ spiritualis gratiæ: sed vna tantum est res utrobique conferens, scilicet Christus ipse secundum seipsum, & non per uirtutes medias. Infertur secundo, quòd in hostia & calice, Christus non utitur diuersis instrumentis ad conferendum fructum spiritus: quia utrobiq; nullo utitur sensibili instrumento ad huiusmodi collationem: & quia exclusa omni uirtute media, & exclusa omni instrumento medio, nulla remanet ex parte Christi præsentis differentia causandi, distribuendi seu conferendi sub utraque specie, nisi uoluntas diuidens singulis, prout vult: ideo infertur tertio, ꝙ quæcumq; argumenta ad probandam diuersitatem fructuum spiritualium in sumptione utriusque speciei, ex diuersitate uirtutum sacramentalium, uel sacramentalium instrumentorũ, uel modorum conferendi & aliorum eiusmodi, ex fallo procedunt principio, nihilque ualent utpote absque fundamento erecta.

ctesia. Quo fit ut considerando sacramentum eucharistiæ infia latitudinem causæ, prout est collatiuum spiritualis gratiæ, nutritiuum animæ & medicina eiusdem, nulla sit differentia inter species ipsas inter se, & similiter nulla sit differentia inter vtramque simul & alteram tantum: quoniam vt ex dictis patet, una & eadem omnino absque omni uirtute media, absque omni sensibili instrumento medio est vtrobique, & in altera tantum cuiuscumque spiritualis doni causa, scilicet Christus ipse personaliter præsens secundum deitatem & humanitatem. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, aduertendum est, quòd diuersitas in significando quæ ingerit difficultatem, dupliciter inuenitur in hoc sacramento. Inuenitur siquidem & diuersitas signi: quia aliud signum est species panis cum ipsius esu, & aliud signũ est species vini cum eius potu, & diuersitas modi significandi. Et hæc inuenitur dupliciter, hoc est comparando species inter se, sicut expressius significat redemptionem nostrã per Christi mortem calix, in quo, ut separatus monstratur sanguis a corpore, quàm hostia, & comparando vtramq; simul speciem sacramenti ad alteram tantum: nam utraque simul significat integre refectionem spiritualem: singulæ autem species imperfecte repræsentant illam, una scilicet ut cibum, & altera ut potum. B

¶ Nulla autem harum diuersitatum, si diligenter perspexerimus, diuersitatem aliquã in fructu spirituali huius sacramenti arguit: quod quadrupliciter manifestatur. Primo, ex communibus: quoniam nec signorum diuersitas nec diuersus modus significandi, diuersitatem arguit in re signata: sed una eademque res omnino immutata, & diuersis signis & diuersimode potest signari, ut patet cum unus idemque homo repræsentatur per imaginem in speculo, & per statuam, picturam &c. & ab una perfectius, & ab alia imperfectius repræsentatur: ex his enim diuersitatibus in signis & significationibus nulla circa rem signatam uarietas monstratur. C

¶ Secundo declaratur exemplo in baptismo: immersio siquidẽ, quæ in celebratione baptismi fit, significat eum qui baptizatur, consepeliri Christo, & emersio significat resurgere eundem cum Christo in nouitatem uitæ, iuxta illud Apostoli ad Ro. 6. Consepulti sumus cum Christo per baptismũ in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si tamen aliquis baptizatur non per modũ immersionis, sed per modum effusionis aut aspersionis, deficit tunc baptismo dictus modus significandi, & non propterea is qui baptizatur, minus est consepultus Christo, aut minus resurgit in nouitatem uitæ, quàm ille qui baptizatus est per immersionem. Hinc enim manifeste habes, quòd non solum in communi loquendo, diuersitas seu defectus in modo significandi, nullam uarietatem arguit in re signata: sed etiam in speciali de sacramentalibus signis loquẽdo defectus in significando nihil admittit de fructu sacramẽti, & plenitudo in significando, nihil adiungit ad fructum sacramenti: æquale siquidem donum ex baptismo recipiunt baptizatus per immersionem & baptizatus per aspersionem, quamuis magna sit diuersitas uerobique in significando. D

¶ Tertio ex ratione, quia aliud est diminute seu partialiter significare, & aliud est significare diminutum seu partem. Primum inuenitur in singulis seorsum huius sacramenti speciebus, secundum autem non: & ut patet nõ sequitur ex primo. Similiter aliud est plenius seu expressius significare, & aliud est pleniorem fructum significare, & similiter aliud est integre significare, & aliud est totaliter significare, & similiter aliud est diuersis signis significari, & aliud est diuersa significari. Diuersitas namque tam signorum, quàm modorum significandi, in signis ipsis fuit, & non pertransit ad rem signatam: sunt enim conditiones signorum, & non rei signatæ: & propterea inter signa & signorum conditiones aduertenda est differentia hæc, E quòd signo quidem respondet signatum, sed diuersitati signorum non respondet diuersitas rei signatæ: & similiter modo signandi non respondet modus rei signatæ. Et ratio est, quia una & eadem omnino immutata res, potest & diuersis signis & diuersimode signari.

¶ Quarto, declaratur descendendo ad propositum sacramentũ exemplariter, diuersa in primis signa, scilicet hostia comesta, & calix bibitus, non diuersos sacramenti fructus, sed unum atq; eundem spiritualem fructum significant: nam manducare & bibere spiritualiter, unum & idem sunt, ut testatur August. super Ioan. homil. 25. super illo textu, Qui uenit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in æternum. Ioan. 6. Inquit enim, Qui uenit ad me, hoc est, quod ait, qui credit in me: & quod dixit, non esuriet, hoc intelligendum est, & non sitiet umquam: utroque enim illa significatur æterna satietas, ubi nulla est egestas. Vbi ex hoc, quòd sitire & esurire ponitur idem, manifeste patet, quòd manducare & bibere sunt A idem, & quòd alimentum satians esu, & alimentum satians potu, sunt idem secundum rectum philosophiæ iudicium, iuxta illud 2. phy. Si posse sanari & posse infirmari sunt idem, sanari & infirmari sunt quoque idem, & similiter sanitas & infirmitas sunt idem.

¶ Diuersi deinde modi significandi, non diuersos fructus spiritualis modos significant, sed excellentem illum fructum diuersimode significari decet, ut sic significante uno, & sic repræsentante alio, & sic repræsentante utroque unus & idem fructus inadæquatus omnibus & singulis signis, utpote super excedens quæcumque huiusmodi signa quocumque modo illum significantia, utcumque innotescat, & in summa uenerationem habeatur, & toto corde desideretur. Consentaneum autem rationi esse patet, ut diuersa signa sensibilia & diuersimode significantia, ad unum spirituale intelligibilis ordinis fructum repræsentandũ sint instituta a diuina sapientia disponente omnia suauiter: sensibilia enim ualde defectiue repræsentant excellentiam intelligibilium rerum, & præcipue tam excellam rem quæ est hoc sacramento signata, & est illius fructus, interna scilicet satietas spiritus, secundum participationem æternæ satietatis. unde non solum ex ipsis sacramentalibus signis, sed & ex alijs innumeris defectiue significatur huius sacramenti fructus. Nec obstat, quòd dicatur: eucharistiam sub utraque specie integre repræsentare internam refectionem: quoniam huiusmodi integritas seu totalitas repræsentandi non simpliciter & absolute, sed respectiue ad singulas species intelligitur, tamquàm si diceretur, quòd totum eucharistiæ sacramentum repræsentat internam refectionem nõ partialiter, ut species panis, nec partialiter ut species uini, sed cõplectendo utrumque. Cum quo stat, quòd utrumque simul imperfecte illam repræsentat, sed non ita imperfecte sicut alterum tantum: singulæ enim species & ambæ simul repræsentant non partem, sed totam internam refectionem spiritus: sed non repræsentatur totaliter ab aliqua earum, nec ab ambabus simul, nec ab innumeris alijs. patet ergo diuersitatem sacramentalium signorum & modorum significandi in hoc eucharistiæ sacramento, nullam inferre diuersitatem in fructu spirituali significato.

¶ Nec ex admisto conferendi actu, diuersificari significatum sacramenti fructum putes. nam si diuersitas signi & modi significandi non redundat in significatum, quod per se respicit signũ, multo minus huiusmodi diuersitas redundabit in collatum, quod per accidens seu per quandam annexionem respicit. Et confirmatur, quia sicut communiter fatemur sacramentis nouæ legis conferri quod significatur, ita communiter abhorremus, ꝙ modus conferendi cõmensuretur modo significandi.

¶ Ex quibus omnibus collige, quòd quatuor inuentis in eucharistiæ sacramento integro, scilicet re contenta, qui Christus est: modo continendi, scilicet ex ui sacramenti & concomitanter: signis significatione cum modo significandi, & collatione, cum constet, quòd maior utilitas spiritus spectet ad maiorem collationem a re contenta procedentem, & non ad modũ continentiæ: nec ad diuersitatem signorum, significationum, aut modorum significandi, & res contenta sub utraque specie sit omnino una & eadem, & non magis conferat spiritualem fructum sub una quàm sub alia, aut sub utraque quàm sub una, utpote nullo mediante instrumento nullaque mediante uirtute utens in huiusmodi collatione, consequens est, ut nulla maior utilitas spiritualis fructus proueniat in sumente sacramentum sub utraque specie, quàm proueniat in sumente sacramentum sub altera tantum specie. Et hoc intellige ceteris paribus, ita quòd ut exemplariter dicatur, si sunt hic duo æqualiter dispositi ad communionem, & unus communicet sub specie panis tantum, alter uero sub utraque specie, non plus prodest, quo ad gratiam & spiritualem fructum sacramentum eucharistiæ communicanti sub utraq; specie, quàm communicanti sub specie panis tantum. Et ratio est dicta, quia nõ interuenit maior collatio, quamuis interueniat maior significatio. Hæc de tertio.

Ad argvmenta in oppositum respondendo, dicitur ad primum, quòd sine dubio utilius est sumere totum fructum sacramenti, quàm partem fructus eiusdem: non tamen utilius est sumere totum sacramentum, quàm partem sacramenti, ubi tota uis sacramenti non minus est in parte quàm in toto, sicut est in proposito: quoniam totus Christus continetur in toto sacramento & in qualibet eius parte, nec est differentia nisi in significando, non totum, uel partem, perfectum uel imperfectum: sed in significando partialiter uel integre, perfecte uel imperfecte: unde cum instatur, quòd sacramenti pars aliud significaret, & aliud conferret: quia significaret partem & conferret totum, duplex defectus committitur. Primus est, qui dictus est, quòd pars sacramenti significet partem fructus: significat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficat enim totum fructum, sed partialiter. Secundus est, ꝙ dato quòd significaret partem, & conferret totum non propterea derogaretur regulæ sacramentali, qua dicitur, sacramenta conferunt quod significant: quoniam verificaretur quòd conferret id quod significat, quamuis vltra hoc conferret aliquid plus. Multum.n. inter se distant hęc, conferre aliud, & conferre illud & aliquid plus: vnde ex hoc, ꝙ pars sacramenti confert quicquid confert totum, & affirmatur quòd confert quod significat, & quòd confert plus quàm explicite significet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd minor est falsa: non sunt enim instrumenta Christi contenti in eucharistia species sacramentales aut vsus earum, vere & proprie loquendo: quod ideo addo, quoniam si alicubi scriptum inueniatur, quòd hæc sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuina, pie exponendum est, vel de instrumento ad excitandam deuotionem, & non ad conferendum sacramenti fructum, vel instrumenti nomine intelligendum est id, sine quo non. secundum enim huiusmodi extensionem nominum verificatur, quòd species & earum vsus sunt instrumenta ad fructum sacramenti, quia sine eis in re vel in voto non confertur sacramenti fructus a re contenta sub sacramento. vbi scito, quòd huiusmodi species, & vsus earum conueniunt cum alijs sacramentis, non solum in significando, sed etiam in conferendo: & propterea sicut aqua baptismi corpus tangit, & cor abluit, sic hostia sacra corpus tangit, & cor alit. Sed multum differunt in modo conferendi: quoniã in alijs sacramentis Christus mediante virtute sacramentali confert effectum: hic autem immediate per seipsum fructum confert sacramenti: & propterea esto cautus cum obijciuntur huiusmodi similitudines.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd actus sacramentales sunt in duplici differentia: quidam enim sunt, qui interueniunt in ipsa confectione sacramenti, & de his verificatur quòd sunt actus instrumentales: quidam vero sunt, qui post confectum sacramentum, ad vsum solummodo spectant sacramenti, & hi non sunt actus instrumentales ad conferendum sacramenti fructum: sed vt dictum est, se habent vt approximationes nutrimenti ad id quod nutritur: tales autem sunt de quibus est sermo præsens.

¶ Ad aliam confirmationem dicitur, quòd non ideo simile reddimus iudicium de eucharistia & baptismo & alijs sacramentis, dicendo quòd non prouenit ex defectu sacramenti si infructuose quandoque suscipiuntur, quasi eodem modo Christus operetur in hoc sacramento & in alijs: cum constet, quòd nõ eodem modo Christus est in hoc sacramento & in alijs: quoniam hic est per seipsum præsens, in alijs per suam virtutem vel assistentiam: sed hoc ideo dicitur, quia quantum ad collationem spiritualis gratiæ idem est iudicium: in omnibus enim confertur spirituale donum, si digne suscipiuntur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ceteris paribus, non est vtilius spiritualiter comedere & bibere sacramentum, quàm comedere tantum: quia comedere & bibere spiritualiter Christum, sunt vnum & idem inter se, & non differunt a comedere & bibere spiritualiter eucharistiam, nisi sola relatione ad sacramentum: constat enim quòd vtilitas graduatur secundum interiorem Spiritus fructum, & non secundum relationem ad sacramentum: quoniam relatio huiusmodi non facit melius, sed solam habitudinem ad sensibile signum, in quo Christus continetur apponit. quòd autem comedere & bibere spiritualiter, idem sint, manifestat dominus, Ioan. 6. dum ter vnum & eundem fructum attribuit manducationi carnis suæ, & potui sanguinis sui. Primo, cum dicit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Secundo, cum dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Tertio, cum dicit, Qui mãducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo: vbi patet, ꝙ semper vnicus mandu cationi & potui appositus est fructus. Primo, vita in nouissimo secundo, vita æterna: tertio, mansio in Christo, & econtra.

¶ Ad instantiam autem, quòd manducare est actus intellectus, & bibere actus affectus, respondetur, quòd hæc sunt vera secũdum quandam appropriationem, & non secundum proprietatem: & hoc tam in via quàm in patria: nam in via tam manducare, quàm bibere spiritualiter, spectat ad credere in Christum: quia actus cum sit fidei formatæ, & intellectus & affectus est: in patria autem fruitio beata, vtriusque quoque partis perfectio est. In cuius signum cum dictum esset, quòd cibaret illum pane vitæ & intellectus, subiectum est, & aqua sapientia potauit illum, vt monstraretur sapientia ad intellectum pertinens, & cibus & potus: & similiter non solum dictum est, Torrente voluptatis tuæ potabis eos, sed inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: vbi tam vbertas domus, quàm voluptas ad potum relata est, vt monstraretur identitas cibi & potus.

¶ Ad confirmationem vero, de diuersitate signorum dicitur, quòd non oportet diuersis signis sensibilibus respondere diuersa signata intelligibilia: nec propter hoc, quòd multa signa vnum & idem signatum significant, aliquod superfluit: tum, quia inadæquate singula repræsentant illud intelligibile: tum, quia sapienter diuina prouidentia huiusmodi signa instituit ad nostram eruditionem, exercitationem, humiliationem, confirmitatem &c.

¶ Ad vltimam confirmationem, de appropriatis, respondetur distinguendo de significatione vel collatione, & similiter de proprio vel appropriato. Et dicitur quòd respectu actus significandi explicite (de tali enim significãdi modo loquor) aliquid est proprium vni speciei, & aliquid proprium alteri: respectu autem actus nihil est alicui proprium: quoniam totum quod confertur a Christo sub vna specie, confertur etiam ab eodem sub alia. Appropriatum tamen inueniri potest respectu vtriusque actus: nam redemptio per Christi mortem, appropriatur calici in repræsentando, & vita animæ appropriatur eidem in conferendo: sicut vita corporis appropriatur in conferendo hostiæ, iuxta illud, Vt duplicis substantiæ totum cibaret hominem: & similiter lætitia appropriatur calici in conferendo, & firmitas hostiæ, iuxta illud, Dedit fragilibus corporis ferculũ, dedit & tristibus sanguinis poculum: sed huiusmodi appropriationes tam in significando, quàm in conferendo, in nullo variant fructum sacramenti, quin totus & ita plene & perfecte conferatur sub vna specie, sicut sub vtraque: sicut in diuinis ex hoc, quòd patri appropriatur potẽtia, & filio sapientia, & spiritui sancto bonitas, non minus singula quæque persona est sapientia, potentia, bonitas.

¶ Et per hoc, patet responsio, ad quæcumque similia quæ possunt obijci, de appropriatis fructibus calicis: nihil enim minus omnium fructuum appropriatorum calici percipitur ex sacra hostia. Et ratio iam dicta est: quia hæc non sunt propria, sed appropriata.

¶ Ad quartum argumentum dicitur, declinando vtrumque extremum quæstionis propositæ arguendo, & media via incedendo, & distinguendo de dispositione sacerdotis in dei gratia celebrãtis: dupliciter siquidem potest inueniri dispositus post sumptum sacramentum sub specie panis, vel sine augmento spirituali, vel cum augmento spirituali: & siquidem inuenitur dispositus cũ augmento spirituali, ita vt dignior sit suscipiendo sub secunda specie, quam fuerit suscipiendo primam, recipit procul dubio sumendo calicem spiritualem fructum sacramenti, qui gratia maior est intensiue, aut extensiue, & sic dispositus nullus vmquam dubitauit vtilius esse communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantum: si vero inuenitur sine spirituali augmento dispositus, nihil spiritualis fructus ex sumptione calicis percipit: quoniã idem est vtrobiq; agens, & idem patiens æqualiter vtrobique dispositum, & perinde, quo ad interiorem fructum se habet, acsi post sumptã hostiam vnam aliam sumeret, vt contingit sumentibus reliquias sacramenti: vnde in fructuositas ista non est ex parte rei contentæ sub specie vini: sed est ex æquali dispositione communicantis, & identitate numerali rei contentæ sub vtraque specie, per seipsam immediate conferentis fructum sacramenti: hæc enim simul concurrentia efficiunt, quòd non magis fructuosa est communio sub vtraque specie, quàm sub prima tantum. Et si his adiunxeris, quòd populus communiter non est tantæ perfectionis, vt ad hęc incrementa se præparet, videbis consequenter ꝙ non est vtilius populo communicare sub vtraq; specie, quàm communicare sub altera tantum: in cuius signum non apparent meliores hominẽs in partibus vbi communicãt sub vtraq; specie, hominibus alibi seu ibi communicantibus sub altera tantum specie. Hæc de secunda quæstione.

QVAESTIO III.

An expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraque specie.

QVAERITVR tertio, vtrum expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraq; specie: videtur enim quòd sic. Primo, exemplo Christi, qui etiam Iudam communicauit sub vtraq; specie, & immediate ante dixerat, Exemplum enim meum dedi vobis &c.

¶ Secundo, exemplo primitiuæ ecclesiæ: tunc.n. populus communicabat sub vtraque specie, vt patet 1. ad Cor. 11.

¶ Tertio, exemplo diuturnæ persecutionis: nam huiusmodi consuetudo perseuerauit nõ solum tempore martyrum (quos Cyprianus dominico poculo præconfortandos censuit) sed & tempore pacis ecclesiæ, cũ legamus factas non solum patenas, sed etiam calices ministeriales. quare enim ministeriales dicti sunt, nisi quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi sanguinem deseruiebant.

¶ Et si amplius perspectum fuerit, quòd in ordine Cisterciẽsi. alicubi communio fieri legitur sub vtraque specie, apparebit quòd tempore institutionis ordinis Cisterciensis, perseuerabat consuetudo communicandi sub vtraque specie: quoniam non est verisimile, si consuetudo illa cessauerat, ꝙ non asseruisset aliquod præsumpsisset abolitam consuetudinem renouare.

¶ Et confirmatur, quia tam actio, quàm doctrina priscorum sanctorum præfertur actioni & doctrinæ posteriorum, ac per hoc expedit videtur ecclesiæ Christi sequi vestigia priscorũ parrum, & imitari eos quantum possumus.

¶ Præterea, Duorum licitorum illud, vt magis expediens est eligendum, quod clarius & tutius & magis consentaneum est: sed communicare sub vtraque specie est clarius, tutius & magis consentaneum. ergo. Declaratur minor: quòd sit quidem clarius, quia nullam habet obscuritatem difficultatum, quas habet communio sub vna specie: quòd vero sit tutius, quia nullius omissionis periculo se exponit cui se exponit communicans sub altera specie tantum, omittendo communionem alterius: quòd sit autem magis consentaneum, quia consona institutioni sacramenti & integritati ipsius, & integritati sensibilis refectionis.

¶ Præterea, Quod congruit ex his, quæ sunt per se, est magis expediens. eo quod congruit ex his, quæ sunt per accidens: sed communio sub vtraque specie, congruit ex his, quæ sunt per se, quia congruit ex ipsa perfectione sacramenti, communio autem sub specie panis tantum congruit ex his, quæ sunt per accidens: quia oritur ex ineptia quorundam communicantiũ. ergo magis expedit ecclesiæ Christi, cõmunicare populum sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

IN OPPOSITVM est consuetudo innumerarũ ecclesiarum.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis sciendum est, quòd vsus eucharistiæ medius est inter vtentem, & sacramentum, & propterea consonus vtrique debet esse: sed cum duplex sit eucharistiæ vsus (vel primarius, spectans ad consecrantem, vel secundarius, spectans ad populum) hæc est quantum ad propositum spectat, inter vtrumque vsum differentia, quòd vsus primarius debet consonare speciebus sacramenti, eo quòd perfectio vsus primarij spectat ad perfectionem sacramenti vt finis, & propterea, vt prædictum est, sacrilegij reus esset sacerdos celebrans omittendo communionem calicis: vsus autem secundarius de congruo decet, quòd consonet speciebus sacramenti: quia in ipso non consistit perfectio sacramenti, vt prædictum est, & quia communio populi in vsu secundario huius sacramenti consistit, ideo ex parte sacramenti decet talem vsum, idest, communionem populi cõgruere speciebus sacramentalibus, hoc est, quòd fiat sub vtraque specie, ex parte vero vtentis populi debetur huic vsui reuerentia: tenetur enim populus communicare absque irreuerentia, immo & cum reuerentia debita tanto sacramento.

¶ Duobus igitur cõgruentibus populari vsui huius sacramenti, altero ex parte signorum sacramentalium, altero ex parte populi communicantis, si vtrumque nequit prudenter fieri, appendenda sunt in statera hinc & inde seruanda & omittenda, vt discernatur quid magis expedit. Et ex vna quidem parte appendenda est communio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ in spargendo sanguinem Christi, ex altera vero parte appendenda est communio popularis sub specie panis tantum, cum tuta reuerentia sacramenti, & sic perpiciendo conditiones vtriusque partis, discernetur veritas. Apparet autem diligenter considerando, quòd cõmunio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ, habet peccatum sacrilegij annexũ, imputandum non solum irreuerentiam committenti, sed populo & ecclesiæ rectoribus: communio autem popularis sub specie panis tantum, nullum habet annexum peccatum, nullumve damnum.

¶ Declaro singula, & primo primum: quòd enim popularis communio sub vtraq; specie habeat annexam irreuerentiam sacramenti, experientia testari potest, & ratio monstrat. nam in populis tanta est diuersitas communicantium, vt impossibile sit (humano more de impossibili loquendo) fieri communionem tot populorum sub vtraque specie, absque effusione sanguinis sub specie vini. quòd uero huiusmodi irreuerentia sit sacrilegij peccatum, per se notum est: quoniam est irreuerentia rei sacratissimæ. Nec excusatur a sacrilegij vitio propterea quòd non ex proposito, sed ex incautela aut incuria huiusmodi irreuerentia accidit: quoniam species peccati ex obiecto sumitur, & non ex occasione peccandi, sicut nec blasphemia dei a sua recedit specie: quia incaute prolata est: huiusmodi enim circunstantiæ excusant a tanto, sed non a toto: quòd autem sacrilegium hoc imputetur populo & rectoribus

ecclesiæ, ex eo patet, quòd huiusmodi sacrilegium non est inter casus inopinatos, aut raro contingentes, sicut inter casus raro contingentes est, quòd sacerdos celebrans, dum seipsum communicat, aliquid spargat sanguinis Christi: imprudentiæ autem rectoris imputatur defectus non rarus, si potest prouidere, & non prouidet: & similiter populo, qui maultat casum sacrilegij non rarum accidere, quàm abstinere a communione sub vtraque specie, rationabiliter imputatur.

¶ Deinde declaratur secundum: quòd enim in communione populari sub specie panis tantum, nullum interueniat peccatum, ex eo conuincitur, quòd si communio sub specie panis tantum, esset peccatum, numquàm esset licita: constat autem quòd in paraseue sacerdos sub specie tãtum panis communicat non solum licite, sed sancte, non est igitur communio sub altera specie tantum, peccatum: quòd etiam non habeat annexum damnum, ex superius dictis iam patet: quia ceteris paribus non est minus fructuosa communio sub altera specie tantum, quàm sub utraque. Ex quibus manifeste apparet magis expedire Christi ecclesię communionem populi sub specie panis tantum, quàm sub utraque.

¶ Et si perspicacius consideratum fuerit, inuenietur ex prædictis, quòd utilior est populo Christiano communio sub specie panis tantum, quàm sub utraque specie: quoniam reuerentia tuta, cui innititur populus communicans sub specie panis tantum, non caret mercede sua, & prudenter communicare, fructuosius est spiritui, quàm minus prudenter. Et forte in pœnam huiusmodi imprudentiæ, incautelæ ac sacrilegij emergentis, diuino iudicio sic matici sunt populi, communicantes hodie sub vtraque specie.

¶ Expedit igitur Christianis populis communicare sub specie panis tantum, & ad euitandum sacrilegij periculum, & ad meritum tam obedientiæ prælatis sedis apostolicæ communionẽ habentibus parendo, q̃ reuerentiæ, magnificãdo plus sacramentum hoc, q̃ affectum proprium ad vtramque speciem.

AD PRIMVM ergo in oppositum de exemplo Christi, dicitur ꝙ Spũssanctus docuit & docet ecclesiã, non expedire illi imitari oẽs cõditiones, quæ interuenerũt in actionib⁹ Christi.

¶ Nec hæc ego somnio, sed manifeste patet Christum in prima huius sacramenti consecratione, & traditione duo seruasse, scilicet quòd post cœnam consecratio & communio facta est, & quod sub utraque specie communicarunt omnes: Ecclesia autem non post cœnam, sed ieiuna consecrationem & communionem perficit, non imitando Christum in hoc, & proculdubio ratione reuerentiæ ieiuna communicat. si igitur Christi actio, quo ad hanc conditionem non solum licite, sed meritorie omittitur ob reuerentiam tanti sacramenti, par est ob reuerentiam eiusdem sacramenti omittere etiam alteram conditionem, scilicet sub utraque specie: immo magis communio popularis exigit omissionem utriusque speciei, quàm cõmunio sacerdotis omissionem sobriæ manducationis: quoniam hic nullum est, nisi ex ecclesiæ statuto peccati periculũ: ibi autem interuenit sacrilegij periculum ex conditione sumentium, vnde sicut ecclesia prouide statuit, ut ieiuni communicemus, ita prouide quoque seruat, ut sub specie panis tantum populus communicet: & in utroque obedit Christo non secundum similitudinem actionis, sed secundum intentionem agentis: de intentione siquidem Christi est reuerentia magis, quàm exterior similitudo operis.

¶ Ad secundum de exemplo primitiuæ ecclesiæ, dicitur quòd ratione paucitatis Christianorum nebat tunc absque periculo sacrilegij communio sub utraque specie: nunc autem, quia non potest absque sacrilegij periculo tanta multitudo populi communicare sub utraque specie, non expedit imitari in hoc primitiuam ecclesiam. Et cum hac responsione satisfit argumentis omnibus ex imitatione priscorum, & tam diuturnæ consuetudinis antiquæ. Posset tamen aliter, & forte uerius, utendo, etiam ratione dictæ responsionis, dici, quòd numquàm fuit uniuersalis consuetudo in tota ecclesia communicandi populum sub utraque specie: sed alicubi fuit hoc consuetum, & alicubi non. In cuius ueritatis signum in primitiua ecclesia aliter legimus factam communionem Hierosolymis, & aliter in ecclesia Corinthiorum. apud Corinthios enim communicabant sub utraque specie, ut patet 1. ad Corin. 11. Hierosolymis uero sola sub specie panis communio legitur, ut patet Act. 2. ubi dicitur, Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Post successum quoque temporum utrumque quoque legimus in sacris canonibus: nam inuenitur communio laica, quæ communio sub specie panis tantum interpretatur, & inuenitur quòd pœnitẽtibus in extremo eucharistia infundatur, quod ad communionem calicis spectare constat: quoniam infundi liquorum est: unde uidetur quòd argumentum

rum ex uniuersali consuetudine supponit falsum: immo ex F exordio primitiuæ ecclesiæ, quando omnes simul erant Apostoli, argumentum sumitur ad oppositum ex hoc ipso, quòd Hierosolymis, ubi erat magna multitudo fidelium, sola communio sub specie panis tradita populo legitur: hinc enim tam uehementer aucta multitudine fideliũ imitamur doctrinã omnium Apostolorum, communicañdo populũ sub specie panis tantum.

¶ Et licet ratio sumpta ex tanta multiplicatione Christiani populi sit solidũ, ac præcipuum fundamentum consuetudinis communicandi populum sub specie panis tantũ: posset nihilominus secundaria ratio assignari, quare ecclesiæ, quæ, olim sub utraque specie communionem faciebant, destiterunt ab illa consuetudine, ex defectu scilicet feruoris & deuotionis in populis: ut enim in præcedenti questione dictum est, communio sub vtraque specie si fructuosior esse debet, quàm cõmunio sub specie panis tãtum, duplicata debent esse incrementa spiritus, quæ cũ defecerint, prouide, tam pastor ecclesiæ, quàm populus abstinendum a communione sub utraque specie censuit, recognoscendo cõmunicantium imperfectionem.

Infra q. 84. art 7. ad 4. Et 4. di. 11. q 3. ar. 1.

¶ Et quòd huiusmodi imperfectionem Christianæ incurrerint ecclesiæ, ex hoc apparet, ꝙ uix populus simplicem præparationem facit pro communione semel in anno.

¶ Quòd vero olim excellens fuerit profectus spiritus, patet & ex eo, quòd quotidie aut quasi quotidie communicabant, & ex eo quòd sacri canones excludebant ab auditione missæ omnes non communicantes, ut patet de consec. dist. 2. c. peracta: hinc enim rationabiliter conijcere possumus, quòd sicut recognoscẽdo imperfectionem posteriorum destitit ecclesia a quotidiana cõmunione populi, & ab expellendo a missa non communicantes, ita recognoscẽdo imperfectionem communem, destitit a communione sub utraque specie, utpote reddita infructuosa, ac periculosa communi populo.

¶ Et per hæc, patet responsio ad tria prima argumenta.

¶ Ad quartum uero dicitur, quòd maior distinguenda est, simpliciter, uel secundum quid, & si simpliciter & absolute intelligitur, uera est, ceteris paribus: si uero secundum quid, est falsa manifeste. Intellecta igit' maiore absolute & simpliciter in sensu, qui uerificatur, dicitur quòd minor est falsa. Et ut singillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quòd licet communicare sub utraque specie populum, sit clarius secundum sensum, & quo ad nos: non tamen est clarius secundum intellectum, & ex parte rei contentæ. Difficultates siquidem, quæ occurrunt, ex parte nostri & non ex parte rei, & ex signis sensibilibus, non ex re contenta consurgunt. Quòd aut sit tutius, falsissimum est. Et cũ dicitur, ꝙ nullius omissionis periculo se exponit, respondetur quòd licet non omittat signum sensibile: omittit tamen popularis communio prudentiam debitam in cauendo ab irreuerentia sacramenti, & exponit se periculo commissionis sacrilegij, a quibus tuta est communio populi sub specie panis tantum. quòd uero dicitur de magis consentaneo, oporteret dicere, magis consentaneo rationi rectæ, aut pcepto Christi. Communio siquidem populi sub specie utraque, licet sit magis cõsentanea, per modum assimilationis institutioni sacramenti, & integritati sacramenti, & integritati sensibilis refectionis: communio tamen populi sub panis specie tantũ est magis consentanea, & præcepto Christi, Hoc facite in meam commemorationẽ, ut prædeclaratum est, ex ordine literæ euangelicę, & rationi rectæ, curam gerenti de reuerentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum, secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter & absolute: quia hoc consurgit ex omnibus consideratis, illud autem ad similitudinẽ exteriorem tantum respiciendo.

¶ Ad quintum autem dicitur, quòd falsum subsumit, scilicet tenentia se ex parte sumentis concurrere per accidens ad usum huius sacramẽti: usus enim licet sit huius sacramenti ut rei, qua utimur, hoc est materiæ, est tamen utentis, ut proprius actus seu operatio: nõ accidit aũt operationi rectitudo ex parte operantis, immo adeo per se ex hac parte exigit rectitudinẽ, ut nisi operatio recta sit ex parte operantis, non possit esse recta, simpliciter & absolute loquendo: & in proposito plus inuenitur, scilicet quòd conditio, de qua loquimur ex parte utentis, non sistit in ipso utente, sed redundat in sacramentum: quoniam attenditur secundum reuerentiam uel irreuerentiam ad sacramentum: & propterea undique ruit argumentum.

K ¶ Et hæc de communione populari sub utraque specie dicta pro nunc sufficiant,

¶ *Super Quæstionem octuagesimamprimam.*

IN tota quæstio. 81. hoc solum occurrit circa quarti artic. materiam recolendum, quòd Scotica chimera superius relata, hinc apparet, vt est. Nihil enim minus corpus Christi sub sacramento nihil fuisset, si Christi corpus in propria specie annihilatum fuisset, quàm in triduo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum, quia in propria specie fuit mortuum: cum tamen Scotus hoc concedat, & primum neget: utrumque enim, scilicet esse mortuum, & esse nihil, sunt de numero eorum, quæ conueniunt seu quæ conuenirent Christi corpori absolute, & non in ordine ad extrinseca, ut clare patet, & propterea quodcumque eorum Christi corpori in propria specie contingeret, asserendum esset de eodem sub sacramento.

Cum-

QVAESTIO LXXXI.

De modo, quo Cristus usus est hoc sacramento, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de vsu huius sacramenti, quo Christus vsus est in prima sui institutione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.
¶ Secundo, Vtrum Iudæ dederit.
¶ Tertio, Quale corpus sumpserit aut dederit, vtrũ scilicet passibile vel impassibile.
¶ Quarto, Quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in triduo mortis reseruatum, aut consecratum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit corpus suum & sanguinem. Non enim de factis Christi & dictis asseri debet, quod auctoritate sacræ scripturæ nõ traditur: sed in euangelijs non habetur, ꝙ Christus corpus suum manducauerit, aut sanguinem suũ biberit. non ergo est hoc asserendum.

¶ 2 Præt. Nihil potest esse in seipso, nisi forte ratione partium, prout scilicet vna pars eius est in alia, vt habetur 4. physicor.* sed illud quod manducatur & bibitur, est in manducante & bibente. cum igitur totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quòd ipse sumpse-

G rit hoc sacramentum.

Lib. 4. text. 34. tom. 1.

¶ 3 Præt. Duplex est sumptio huius sacramenti, scilicet spiritualis & sacramentalis: sed spiritualis non competebat Christo, quia nihil a sacramẽto accepit, & per consequens nec sacramẽtalis, quę sine spirituali est imperfecta, vt supra habitum est.* ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpsit.

q. præc. ar. 11.

SED CONTRA est, quòd Hierony.* dicit ad Lesbiam, domi-

H nus Iesus Christus ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.

*q. 2. ad Hebidiam. to. 4. refertur de consec. di. 2. c. Nec Moises.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerũt, quòd Christus in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpsit: sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Christus ea, quæ ab alijs obseruanda instituit, ipse primitus obseruauit: vnde & ipse prius baptizari voluit, quàm alijs baptismum impone-

I ret, secundum illud Actuum 1. Cœpit Iesus facere, & docere: vnde, & primo ipse corpus suum & sanguinem sumpsit, & postea discipulis sumendum tradidit: & hoc est, quod Ruth 3. super illud,

Gloss. ord. ibid.

Cumque comedisset & bibisset &c. dicit gloss.* quòd A Christus comedit & bibit in cœna, cum corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit: vnde quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse participauit eisdem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in euangelijs legitur, quòd Christus accepit panem & calicem, non est autem intelligendum, quòd acceperit solum in manibus, vt quidam dicunt: sed eo modo accepit, quo alijs accipiendum tradidit. vnde cum discipulis dixerit, Accipite, & comedite: & iterum, Accipite, & bibite: intelligendum est, quòd ipse accipiens comederit & biberit: vnde & quidam metrice dixerunt, Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena: B Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

q. 76. art. 5.

AD 2m dicendum, quòd, sicut supra* dictum est, Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, comparatur ad locum, non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium, ita quòd in quocumq; loco vbi sunt illæ species, est ipse Christus: & quia species illæ potuerunt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus & in suo ore: nõ autem hoc potuisset esse, secundum quòd comparatur ad locum per proprias dimensiones.

q. 79. art. 1.

AD 3m dicendum, quòd, sicut supra* dictum est, C effectus huius sacramenti est, nõ solum augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis: quàmuis autẽ Christo gratia non fuerit augmẽtata ex susceptione huius sacramenti: habuit tamen quandam spiritualem delectationem in noua institutione huius sacramenti: vnde ipse dicebat Luc. 22. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, quod Eusebius exponit de nouo mysterio noui testamenti: quod tradebat discipulis. & ideo spiritualiter manducauit, & similiter sacramentaliter, inquantum corpus suũ sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit & disposuit: aliter tamen quàm ceteri sacramentaliter & spiritualiter sumant,* qui augmentum gratiæ suscipiunt sub sacramentalibus signis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.

*Alias, qui augmentũ gratię suscipiunt, & sacramentalibus signis indigent, &c.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus dederit Iudæ corpus suum.

4. dist. 11. q. 3. ar. 2. q. 1. & 2. Et Io. 13. lec. 3. fi. & lec. 4. fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus Iudę non dederit corpus suum. Vt enim legitur Matth. 26. Postquàm dedit dominus corpus suum, & sanguinem discipulis, dixit eis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Ex quo videtur, quòd illi quibus corpus suum & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri: sed Iudas postea cum ipso non bibit. ergo non accepit cum alijs discipulis corpus Christi, & sanguinem.

¶ 2 Præt. Dominus impleuit quod præcepit, secundũ illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sed ipse præcepit Mat. 7. Nolite sanctum dare canibus. cum ergo ipse cognosceret Iudã esse peccatorem, videtur quod ei corpus suum, & sanguinem non dederit.

¶ 3 Præt. Christus specialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexisse, Ioan. 13. Si ergo corpus suum ei dedit, videtur quòd sub bucella ei dederit, præcipue cum legatur ibidem, quòd post bucellam introiuit in eum sathanas. vbi Aug.* dicit, Hinc nos docemur, quàm sit cauendum male accipere bonũ: si enim corripitur qui non diiudicat, idest, non discernit corpus domini a ceteris cibis, quomodo nõ damnabitur qui ad eius mẽsam fingens se amicum, accedit inimicus? sed cum bucella intincta non accepit corpus Christi: vt enim August.* dicit super illud Ioan. 13. cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Scariothis: non, vt putant quidam, negligenter legentes, tunc Iudas corpus Christi accepit. ergo videtur quòd Iudas corpus Christi non acceperit.

Trac. 62. in Ioan. circa princ. to. 9.

Trac. 62. in Io. in med. tom. 9.

SED CONTRA est, ꝙ Chrys.† dicit, Iudas particeps existens mysteriorum, conuersus non est: vnde fit scelus eius vtrinque immanius: tum, quia tali proposito B imbutus adijt mysteria: tum, quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

Homil. 46. in Ioã. non remote ante fi. to. 3.

RESPON. Dicendum, quòd Hilarius* posuit super Matthæum, quòd Christus Iudæ corpus suum & sanguinem non dedit: & hoc quidem conueniens fuisset, considerata malitia Iudæ; sed quia Christus nobis debuit esse exemplum iustitiæ, non conueniebat eius magisterio, vt Iudam occultum peccatorem, sine accusatore & euidenti probatione ab aliorum communione separaret, ne per hoc daretur exemplum prælatis ecclesiæ, similia faciendi, & ipse Iudas exasperatus, inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, quòd Iudas cum alijs discipulis corpus C domini & sanguinem suscepit, vt dicit Diony.* in lib. eccles. hierar. & August. super Ioan.†

Canon. 30. in Mat. circa med.

Diony. c. 3. eccles. hier. par. 3. non lõge a prin. †Aug. trac. 62. in euã. Io. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa est ratio Hilar.* ad ostendendum, quòd Iudas corpus Christi non sumpsit: nõ tamen cogit, quia Christus loquitur discipulis a quorum collegio Iudas se separauit, non autem Christus eum exclusit: & ideo Christus quantum est in se, etiam cum Iuda vinum in regno dei bibit: sed hoc conuiuium ipse Iudas repudiauit.

*Loco citato in corp. art.

AD 2m dicendum, quòd Christo nota erat Iudæ iniquitas, sicut deo: non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit: & ideo Christus Iudam nõ repulit a communione, vt daret exem-

D plum, tales peccatores occultos non esse ab alijs sacerdotibus expellendos.

AD 3m dicendum, quòd sine dubio Iudas sub pane intincto corpus Christi nõ sumpsit, sed simplicem panem: significatur autem fortassis, vt Augu.* ibidem dicit, per panis intinctionem fictio Iudæ: vt enim inficiantur nonnulla, tanguntur: si autem bonũ aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinem bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione sapidior redditur) idẽ bonum ingratum non immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id, quod est bonum, factum est ei malum: sicut accidit circa sumentes cor-

E pus Christi indigne. & sicut Aug.† ibidem dicit intelligendum est, quòd dominus iam antea distribuerat omnibus discipulis suis sacramentũ corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat, sicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc vẽtum est, vbi secundum narrationem Ioan. Dominus per bucellam tinctam, atque porrectam suum exprimit proditorem.

Trac. 62. in Ioan. circa med. to. 9.

Ibid.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sumpserit & discipulis dederit corpus suum impassibile.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile: quia super illud Mat. 17. Transfi-

4. di. 11. q. 3 ar. 3. Et dis. 12. q. 1. ar. 3 q. 1. cor.

guratus

Gloss. ordi. ibid.

guratus est ante eos, dicit quædam gloss.* Illud corpus quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna non mortale & passibile. Et Leuit. 2. super illud, Si oblatio tua fuerit de sartagine, dicit gloss. † Crux super omnia fortis, carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta, post aptam fecit: sed Christus dedit corpus suum, vt aptum ad manducandum. ergo dedit tale, quale habuit post passionem, scilicet impassibile, & immortale.

† Ibidem.

¶ 2 Præt. Omne corpus passibile, per contactum & manducationem patitur. si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum & comestionem discipulorum passum fuisset.

¶ 3 Præt. Verba sacramentalia non sunt modo maioris virtutis, quando proferuntur a sacerdote in persona Christi, quàm tunc quando fuerunt prolata ab ipso Christo: sed nunc virtute verborum sacramentalium, in altari consecratur corpus Christi impassibile & immortale. ergo multo magis tunc.

In lib. 4. de sacr. myste. altaris c. 12 post med.

SED CONTRA est, quòd sicut Innoc. III. † dicit, tale corpus tūc dedit discipulis, quale habuit: habuit autem tunc corpus passibile & mortale. ergo corpus passibile & mortale discipulis dedit.

RESPON. Dicendum, quòd Hugo de sancto Victo. posuit, ꝙ Christus ante passionem diuersis temporibus quatuor dotes corporis glorificati assumpserit, scilicet subtilitatem in natiuitate, quando exiuit de clauso vtero Virginis: agilitatem, quando ambulauit siccis pedibus super mare: claritatem, in transfiguratione: impassibilitatem, in cœna, quando corpus suum discipulis tradidit manducandum, & secūdum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile & immortale: sed quicquid sit de alijs, de quibus supra dictum est,* quid sentiri debeat, circa impassibilitatem tamen impossibile est esse quod dicitur: manifestum est enim, quòd idem corpus Christi erat quod a discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur: non autem erat impassibile, secundum quòd in propria specie videbatur, quin immo erat passioni paratum: vnde nec ipsum corpus Christi, quod in specie sacramenti dabatur, impassibile erat. Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti, quod in se erat passibile: sicut inuisibiliter quod in se erat visibile: sicut enim visio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circūstans medium visionis, ita passio requirit cōtactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt: corpus autem Christi secundum quòd est sub sacramento, vt supra dictum est, † non comparatur ad ea quæ circunstant, mediantibus proprijs dimensionibus, quibus corpora se tangunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis & vini: & ideo species illæ sunt quæ patiuntur & videntur, non autem ipsum corpus Christi.

q. 28. art. 2. ad 3. & q. 54. ar. 1. ad 1.

q. 76 art. 4. 5. & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur nō dedisse corpus suum mortale & passibile: quia nō dedit mortali & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam māducationi, inquantum hoc sacramentum repræsentat passionem Christi.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procederet, si corpus Christi sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset sub sacramento.

q. 76. ar 4.

AD 3m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi: & ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit, vt sit sub sacramento corpus Christi, scilicet quibuscumque accidentibus realiter in eo existentibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum uel consecratum, ibi moreretur.

4. di. 10. a. 2. q. 1. co. & dist. 11. q. 3. art. 4. Et 4. cont. c. 64. Et quol. 5. ar. 11. ad 1. Et Io. 6. lec. 6. fin. Et 1. Cor. 11. lec. 6. fin.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum in pixide, vel ab aliquo Apostolorū consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per eius passionem: sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento. ergo non poterat mori in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. In morte Christi separatus fuit sanguis eius a corpore: sed in hoc sacramento simul est corpus Christi & sanguis. ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

¶ 3 Præt. Mors accidit per separationem animæ a corpore: sed in hoc sacramento continetur tam corpus, quàm anima Christi. ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

SED CONTRA est, quòd idem Christus, qui erat in cruce fuisset in sacramento: sed in cruce moriebatur. ergo & in sacramento conseruato moreretur.

RESPON. Dicendum, quòd corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo: nam in propria specie contingit circunstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, vt supra dictum est: * & ideo quicquid pertinet ad Christum secundum quòd in se est, potest attribui ei & in propria specie & in sacramento existenti: sicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum esse, & cetera huiusmodi: quæcumque vero conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existenti, non autem prout est in sacraméto: sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cetera huiusmodi: vnde & quidam metrice dixerunt, Pixide seruato poteris sociare dolorem. Innatum, sed non illatus conuenit illi.

† ar. præced. & q. 76. ar. 4. 5. & 6.

In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd, sicut dictum est, † passio conuenit corpori passo per comparationem ad agens extrinsecum: & ideo Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, pati non potest: potest tamen mori.

q. 76. art. 1. ad 1.

AD 2m dicendum, quòd, sicut supra dictum est,* sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis: sanguis autem sub specie vini: sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, & corpus sub specie vini simul cū sanguine: sed si tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus a corpore Christi, fuisset hoc sacramentum consecratum, sub specie panis fuisset solum corpus, & sub specie vini fuisset solum sanguis.

In solu. præced. & loco ibi citato.

AD 3m dicendum, quòd, sicut supra † dictum est, anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore: non autem ex vi consecrationis: & ideo si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum vel peractum, quando anima erat a corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento: non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei.

QVAR-

QVAESTIO LXXXII.

De ministro huius sacramenti, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministro huius sacramenti.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.

¶ Secundo, Vtrum plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.

¶ Tertio, Vtrum dispensatio huius sacramenti pertineat ad solum sacerdotem.

¶ Quarto, Vtrum liceat sacerdoti consecranti a cōmunione abstinere.

¶ Quinto, Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.

¶ Sexto, Vtrum missa mali sacerdotis minus ualeat, quàm boni.

¶ Septimo, Vtrum hæretici schismatici uel excommunicati possint conficere hoc sacramentum.

¶ Octauo, Vtrum degradati.

¶ Nono, Vtrum peccent, a talibus communionem recipientes.

¶ Decimo, Vtrum liceat sacerdoti omnino a celebratione abstinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.

4. d. 13. q. 1. ar. 1. q. 1. Et dist. 17. q. 3. ar. 3. q. 1. co. Et d. 24. q. 2. arti. 1. q. 2. cor. Et ar. 2. ad 2.

* q. 78 ar. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd consecratio huius sacramenti non sit propria sacerdotis. Dictum est enim* supra, quòd hoc sacramentum consecratur uirtute uerborum, quæ sunt forma huius sacramenti: sed illa uerba non mutantur, siue dicantur a sacerdote, siue a quocumque alio. ergo uidetur quòd non solus sacerdos, sed etiam quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.

Chryso. hom. 43. in Matth. in opere imperf. non remote a princ.

¶ 2 Præt. Sacerdos hoc sacramentum conficit in persona Christi: sed laicus sanctus est unitus Christo p charitatem. ergo uidetur quòd etiam laicus possit hoc sacramentum conficere: unde & Chrys.* dicit sup Math. quòd omnis sanctus est sacerdos.

† Q. 79.

* q. 67. ar. 3.

¶ 3 Præter. Sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem, ita & hoc sacramentum, sicut ex supradictis patet: † sed etiam laicus potest baptizare, ut supra dictū est.* non ergo est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

¶ 4 Præter. Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: sed alias materias consecrare, scilicet chrisma & oleum sanctum, & oleum benedictū, pertinet ad solum episcopum: quarum tamen consecratio non est tantæ dignitatis, sicut consecratio eucharistiæ, in qua est totus Christus. ergo non est proprium sacerdotis, sed solius episcopi, hoc sacramentum conficere.

In dec. d. 25 c. Perlectis: Et dicitur Isidorus id habere in epist. ad Ludifredum.

SED CONTRA est, quòd Isidor. † dicit in quadā epistola, & habetur in decret. d. 25. Ad presbyterū pertinet sacramentum corporis, & sanguinis Domini in altari dei conficere.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) hoc sacramentum est tantæ dignitatis, quòd non conficitur nisi in persona Christi. Quicumque autem aliquid agit in persona alterius, oportet hoc fieri per potestatem ab illo concessam: sicut autem baptizato conceditur a Christo potestas sumendi hoc sacramentum, ita sacerdoti, cum ordinatur, confertur potestas hoc sacramentum consecrandi in persona Christi. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum est a Domino, hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum est, quòd proprium est sacerdotum conficere hoc sacramentum.

Q. 78. ar. 1. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd uirtus sacramentalis in pluribus consistit, & non in uno tantum, sicut uirtus baptismi consistit in ipsis uerbis, & in aqua: unde & uirtus consecratiua non solum consistit in ipsis uerbis: sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione & ordinatione, cum ei dicitur ab episcopo. Accipe potestatem offerendi in ecclesia sacrificium, tam pro uiuis quàm pro mortuis. Nam & uirtus instrumentalis in pluribus instrumentis consistit, per quæ agit principale agens.

AD 2m dicendum, quòd laicus iustus unitus est Christo unione spirituali per fidem, & charitatem, non autem per sacramentalem potestatem. Et ideo habet spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in psal. 50. Sacrificium deo spiritus contribulatus, & Roman. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem: unde & primæ Petri 2. dicitur: sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.

AD 3m dicendum, quòd perceptio huius sacramēti non est tantæ necessitatis, sicut perceptio baptismi, ut ex supradictis patet.* Et ideo licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare, non tamen potest hoc sacramentum conficere.

Q. præc. ar. 12. ad 2 Et q. 73. ar. 3.

AD 4m dicēdū, quòd episcopus accipit potestatem, ut agat in persona Christi super corpus eius mysticū, id est super ecclesiam. Quam quidem potestatem non accipit sacerdos in sua consecratione, licet possit eam habere ex episcopi commissione. Et ideo ea, quæ non pertinent ad dispositionem corporis mystici, non reseruantur episcopo, sicut consecratio huius sacramenti. Ad episcopum uero pertinet tradere non solum populo, sed etiā sacerdotibus ea, ex quibus possunt propriis officiis uti. Et quia benedictio chrismatis & olei sancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ consecrantur (puta altaris, ecclesiæ, uestium, & uasorum) præstat quandam idoneitatem ad sacramenta perficiēda, quæ pertinent ad officium sacerdotum, ideo tales consecrationes episcopo reseruantur, tāquam principi totius ecclesiastici ordinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum plures sacerdotes possint unā, & eandem hostiam consecrare.

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd plures sacerdotes non possint unam, & eādem hostiam consecrare. Dictum est enim supra, * quòd plures non possunt simul unum baptizare: sed non minor uis est sacerdotis cōsecrantis, quàm hominis baptizantis. ergo etiā nō possunt simul

Q. 67. ar. 6.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum secūdū.*

IN artic. 2. q. 82. circa pluralitatem simul concelebrantiū, Durandus occurrit in 4. d. 13. contrarius ualde huic pluralitati, & rationibus, & auctoritatibus pro ea. Putat enim quòd consuetudo ista est periculosa, & magis est abolēda quàm seruanda. Confutat aūt rationē ī litera ab Auctore al atā ab Inno-

centio sumptam de concœnatione apostolorum cum Christo: quia licet concœnauerint, non tamen concelebrarunt. Confutat applicatio nem omnium uerborum ad unum instans: quia uix, aut numquã m fieri potest, quòd omnes simul proferant: nec recipit specialem prouidentiã Spiritusſancti in huiusmodi, quæ sunt particularium ecclesiarum & non omnium.

¶Quocirca duabus existētibus opinionibus extremis de hac pluralitate, altera Innocentii, quã sequitur Auctor: altera Durandi totaliter cōtraria, et pro uia Innocentii maxime urget antiqua consuetudo plurium ecclesiarũ, & specialiter Romæ. pro uia autem Durãdi ratio urgere uidetur: nam secundũ ueritatem ratio de concœnantibus discipulis Christo, potius adaptatio quàm ratio est, quum ipsi nō consecrauerint. Et similiter, quòd uerba consecrationis dicta ante uel post instãs, quo eadem complentur ab episcopo, referantur ad illud idem instans, uoluntarie dicitur: meminisse.n. oportet, quòd dũ tractaretur de pluribus baptizantibus unũ, utroq; dicēte & abluente, conclusum est quòd si non simul baptizant, primus solꝰ baptizat Et similiter hic dicendũ est, si secundum rectã rationem iudicãdum est. ¶Posset media uia teneri dicendo ex ecclesiastico statuto seu more esse, quòd noui sacerdotes cōcelebrēt dicendo simul cũ episcopo consecrationis uerba: ex abusiōe autē interuenire quòd unus prius, alter post uerba consecrationis proferat. Probaturq; hoc ex pontificali Romão, ubi dicitur. Curet pontifex, ut morose, & alte canonem dicat. Et subditur, ꝙ eodē momēto debēt ab ordinatis uerba consecrationis dici, quo dicũtur ab episcopo: sed uia hęc minus uera uidetur: tũ quia licet hoc statutum inueniatur in pontificali romano a tēpore Innocentii VIII. in antiquis tñ pontificalibus hoc nō habetur: tum quia Auctor in litera ex Innocentio III. expresse satagit ad saluandum uerba prolata non simul, dum dicit quòd nō reiteratur cōsecratio super eadem materia propter intentionem omnium ad unum instans: ubi nisi supponeret unum prius & alterum post consecrationis uerba dicere, uanus esset labor, & recursus ad intentionem pro eodem instanti: de his enim quę simul proferuntur nulla est quæstio reiterationis: tum quia statutum hoc est quoddammodo impossibile: quoniam quamculacumque minima morula uerba unius præfinirentur antequam alter terminaret, in reiterationem superfluitatemque incideretur: quoniam, ut patet ex supradictis, in instanti fit consecratio seu conuersio.

¶ Et scito, quòd omnes referre intentionem suam ad instans unũ quo episcopus consecrat, saluat quidē ꝙ non formaliter fit reiteratio consecrationis super materia eadē (quia non ex intentione hac dicuntur uerba ut iteretur cōsecratio) sed non excludit, quin et iteratio consecrationis materialiter: quia prolatio exterior consecratiua superadditur a post dicētibus, si quilibet concelebrat, ut supponunt. ¶ Ex quibus omnibus tutiorem partem eligendo, duo i facto seruãda sunt. primum est circa prolationem exteriorem, quòd quilibet ordinatus seruet ritum illius ecclesiæ, dicendo totum canonem. Secundum est, circa intentionem, quòd non habeat determinate intentionem consecrandi, & similiter non habeat determinate intentionem non consecrandi, sed habeat intentionem debitam: hoc est, proponat apud se, Intendo dicere cum ea intentione, qua debeo dicere: sic enim tutissima uia omnes ordinati incedunt, & soli episcopo relinquunt intentionem determinatam ad consecrandum, nullaque relinquitur difficultas dubiis existentibus actibus tutior pars electa est. His enim seruatis, satis fit utrique opinioni, scilicet tenentiũ quòd ordinati concelebrãt & tenentium, quòd ordinati non concelebrant: sed dicunt tantum.

¶ Et hæc quidem de ordinatis presbyteris. De consecratoautem episcopo secus dicendum absque dubio est, quoniam Romanum pōtificale antiquum expresse habet, quòd consecratori pontifici celebranti, debet consecratus concelebrare. Et subditur, quòd legat & faciat omnia quæ sunt in canone missæ: de his enim dicendum est, quòd de facto ambo consecrant eandem materiam simul: quoniam in eodem altari mutuo se expectantes concelebrant: quod non continet difficultatem, aut quasi impossibilitatem, quæ contingit in multitudine presbyterorum, qui simul ordinantur.

plures unam hostiam consecrare.

¶2 Præter. Quod potest fieri per unum, superflue fit per multos. In sacramentis autem nihil debet esse superfluum. cum ergo unus sufficiat ad consecrandum, uidetur quòd plures nō possint unam hostiam consecrare.

¶3 Præter. Sicut dicit August.* super Ioan. hoc sacramentum est sacramentum unitatis: sed contrarium unitati esse uidetur multitudo. ergo non uidetur conueniens esse huic sacramento, quòd plures sacerdotes eãdem hostiã cōsecrēt. (Tract.26.in Io.c.9)

Sed contra est, quòd secundum consuetudinem quarumdam ecclesiarum, sacerdotes, cum de nouo ordinantur, concelebrãt episcopo ordinanti.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) sacerdos, cum ordinatur, cōstituitur in gradu eorum, qui a Domino acceperũt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum cōsuetudinē quarundam ecclesiarum, sicut apostoli Christo cœnanti concœnauerũt; ita noui ordinati, episcopo ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam: quia sicut Innocen. III.* dicit, omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis. (Ar. præc. — Li.4. de sacro altaris mysterio, c.25. circa medium.)

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non legitur simul baptizasse cum apostolis, quando iniunxit eis officium baptizandi. et ideo non est similis ratio.

Ad 2m dicendũ, quòd si quilibet sacerdotũ operaretur in uirtute propria, superfluerent alii celebrantes, uno sufficienter celebrãte: sed quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt unum in Christo, ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc sacramentum consecretur: nisi quòd oportet ritum ecclesiæ seruari.

Ad 3m dicendum, quòd eucharistia est sacramentum unitatis ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quòd multi sunt unum in Christo.

Articulus III.

Vtrum dispensatio huius sacramēti pertineat solum ad sacerdotem.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd non pertineat solum ad sacerdotem dispensatio huius sacramēti. Sanguis.n. Christi nō minus pertinet ad hoc sacramentum, quàm corpus: sed sanguis Christi dispensatur ꝑ diacones: unde & beatus Laurent.* dixit beato Sixto, Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. ergo et pari ratione dispensatio corporis Christi non pertinet ad solos sacerdotes. (Vt habetur in eius legēda.)

¶2 Præter. Sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum: sed hoc sacramentum perficitur in cōsecratione materiæ, non in usu, ad quem pertinet dispensatio. ergo uidetur, quòd non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

¶3 Præter. Dionysi.* dicit in lib. eccles. hier. quòd hoc sacramentum habet perfectiuã uirtutē, sicut & chrisma: sed signare chrismate baptizatos, non pertinet ad sacerdotem, sed ad episcopum. ergo etiã dispensare hoc sacramentum, pertinet ad episcopum, non ad sacerdotem. (Ca.3. eccle. hier. par. 1. Et c.4)

Sed contra est, quòd dicitur* de consec. d.2. Peruenit ad notitiã nostram, quòd quidam presbyteri laico, aut feminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis. igitur interdicit synodus, ne talis præsumptio ulterius fiat: sed presbyter per semetipsum infirmos communicet. (De consec. d. 2. c. peruenit.)

(Margin: 4. d.13. q.1. ar.1. q.1. ad 3. Et d.13. q.1. ar.3. q.1. & 2.)

¶Super

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ. Articulum quartum.*

In calce 4. arti. aduerte, sacerdotem posse quidem de consilio iterum consecrare & sumere, quãdo sub specie carnis aut sanguinis sacramentum apparet, nōn teneri tamen ad hoc: quoniam actor miraculi sacerdotem a lege sumendi absoluit. Et ꝑpterea, Auctor in litera prius libertatem sacerdotis dixit, deinde cōsilium dedit.

Respon. Dicendum, quòd ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi. propter tria. Primo quidem, quia (sicut dictum est*) ipse consecrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecrauit corpus suum in cœna, ita & aliis sumendum dedit. unde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundo, quia sacerdos constituitur medius inter deum & populum: unde sicut ad eum pertinet dona populi deo offerre, ita ad eum pertinet dona sanctificata diuinitus, populo tradere. Tertio, quia in reuerentiam huius sacramenti, a nulla re contingitur nisi consecrata: unde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum: unde nulli tangere licet, nisi in necessitate, puta si caderet in terram, uel in aliquo alio necessitatis casu. (Ar.1. huius quæst.)

Ad primum ergo dicendum, quòd diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio, ut scilicet dispenset sanguinem, nō autem corpus, nisi in necessitate iubente episcopo vel presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in uase, unde non oportet quòd tangatur a dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secũdo, quia sanguis designat redemptionem a Christo in populũ deriuatam: unde & sanguini admiscetur aqua, quæ significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem & populum, magis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quàm dispensatio corporis.

Ad 2m dicendum, quòd eiusdem est, hoc sacramētum dispensare & consecrare, ratione iam dicta. † (In corp. ar.)

Ad 3m dicendum, quòd sicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam uirtutem sacerdotis, inquantum dispensat sanguinem, ita sacerdos participat perfectiuam dispensationem episcopi, inquantum dispensat hoc sacramentum, quo perficitur homo secũdũ se per comparationem ad Christum: aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, episcopo reseruantur.

Articulus IIII.

Vtrum sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quòd sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In aliis enim consecrationibus, ille qui consecrat materiam, nō utitur ea, sicut episcopus consecrans chrisma, nō linitur eodem: sed hoc sacramentum consistit in consecratione materię. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non necesse habet uti eodem, sed potest licite a sumptione eius abstinere. (Supra q.80. ar.11. Et 4. d.12. q.3. ar.1. q.2.)

¶2 Præter. In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibiipsi: nullus enim baptizare potest seipsum, ut supra dictum est* sed sicut baptismus ordinate dispensatur, ita & hoc sacramentum. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non debet ipsum sumere a seipso. (Q.66. ar.5. ad 4.)

¶3 Præter. Contingit quandoque, quòd miraculose corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis, quæ non sunt apta cibo, et potui, unde (sicut supra* dictum est) propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horrori sumentibus. ergo sacerdos consecrans, non semper tenetur sumere hoc sacramentum. (Q.75. ar.5. Et q.76. ar.8.)

Sed contra est, quòd in Concilio toletano legitur, & habetur* de cons. d. 2. c. relatum, Modis omnibus tenendum est, ut quotiescumq; sacrificans Corpus Christi & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, totiens perceptionis corporis, & sanguinis Christi participem se præbeat. (In concil. Tole.5. can.5. de conse. d.2. c. Relatum.)

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium. Quicumque autem sacrificium offert, debet sacrificii fieri particeps: quia exterius sacrificium quod offertur, signum est interioris sacrificii, quo quis seipsum offert deo, ut Augustinus* dicit 10. de Ciuit. dei: unde per hoc quòd participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quòd sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem diuinorum, quorum ipse primo debet esse particeps, sicut Dionysi.* dicit in libro ecclesi. Hierar. Et ideo ipse antē sumere debet, quàm populo dispenset: unde & in prædicto capit.* legitur, quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificãs particeps esse dignoscitur? Per hoc autem fit particeps, quòd de sacrificio sumit, secundum illud apostoli 1. Corinth. 10. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Et ideo necesse est quòd sacerdos quotiescumque consecrat, sumat integre hoc sacramentum. (Q.79. ar.5. & 7 — Lib 10. c.5. t.5. — Ca.3. eccle. hier. declināndo ad fi. — Eod. can.5. 12. concilii Tolet.)

Ad primum ergo dicendum, quòd consecratio chrismatis uel cuiuscumque alterius materiæ, non est sacrificium, sicut consecratio eucharistiæ. et ideo non est similis ratio.

Ad 2m dicendum, quòd sacramentum baptismi perficitur in ipso usu materiæ. Et ideo nullus potest baptizare seipsum, quia in sacramēto non potest esse idē agens & patiens: unde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panem, & uinum, in qua consecratione perficitur sacramentum: usus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. et ideo non est simile.

Ad 3m dicendum, quòd si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendum. Dicit enim Hieron.* super Leuit. De hac quidem hostia, quę in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet, de illa uero, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quæ miraculose fiũt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset sacerdoti, quòd iterato corpus, & sanguinem Domini consecraret & sumeret. (Refertur de cons. d. 2. c. De hac.)

Articulus V.

Vtrum malus sacerdos eucharistiam consecrare possit.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quòd malus sacerdos eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hieron.* super Soph. sacerdotes qui eucharistiæ seruiunt, et sanguinem Domini populis diuidunt, impie agunt in lege Christi, putantes eucharistiam precantis facere uerba non uitam, & necessariã esse solennem orationem, & sacerdotis merita, de qui- (4. d.18. q.2. ar.2. q.3. ad 2. — Super illud Soph. 3 Sacerdotes polluerunt sanctũ to.6)

bus dicitur, ſacerdos in quacumque fuerit macula, nõ accedat offerre oblationes Domino; ſed ſacerdos peccator cum ſit maculoſus, nec uitam habet nec merita huic conuenientia ſacramẽto. ergo ſacerdos peccator non poteſt conſecrare euchariſtiam.

Lib. 4, orth. fi. c. 14. non lõge a med. In dec. 1. q. 1. c. Sacroſã cta. ¶ 2 Præter. Damaſ.* dicit in 4. lib. quòd panis, & uinum per aduentum ſancti Spiritus, ſupernaturaliter tranſit in corpus & ſanguinem Domini: ſed Gelaſius Papa dicit (ſicut habetur in decr. 1. quæſt. 1. c. ſacroſancta) quomodo ad diuini myſterii conſecrationem, cæleſtis Spiritus inuocatus adueniet, ſi ſacerdos, qui eũ adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actionibus comprobetur? ergo per malum ſacerdotem non poteſt euchariſtia conſecrari.

¶ 3 Præter. Hoc ſacramentum ſacerdotis benedictione conſecratur: ſed benedictio ſacerdotis peccatoris non eſt efficax ad conſecrationem huius ſacramenti, cum ſcriptum ſit Mala. 2. Maledicam benedictionibus ueſtris, & Dionyſi.* dicit in epiſtola ad Demophilum monachum, perfecte cecidit a ſacerdotali ordine, qui non eſt illuminatus: & audax quidem nimium mihi uidetur talis, ſacerdotalibus manum apponens, & audet immuudas infamias (non enim dicam orationes) ſuper diuina ſymbola Chriſtiformiter enuntiare. — Circa medi illius.

Sed contra eſt, quòd Auguſt.* dicit in li. de corpore Domini, intra eccleſiam catholicam, in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil a bono maius nihil a malo minus perficitur ſacerdote: quia non in merito cõſecrantis, ſed in uerbo perficitur Creatoris, & uirtute Spiritusſancti. — Refertur 1. q. 1. c. intra catholicã. Et de conſ. d. 2. c. Vtrũ ſub.

Reſpon. Dicendum, quòd (ſicut ſupra* dictũ eſt) ſacerdos conſecrat hoc ſacramentum non uirtute propria, ſed ſicut miniſter Chriſti, in cuius perſona cõſecrat hoc ſacramentum. Non autem ex hoc ipſo deſinit aliquis miniſter eſſe Chriſti, quòd eſt malus: habet enim Dominus bonos & malos miniſtros ſeu ſeruos: unde Matth. 24. Dominus dicit, Quiſputas eſt fidelis ſeruus & prudens, &cet. & poſtea ſubdit, ſi autem dixerit malus ille ſeruus in corde ſuo, &c. Et apoſtolus dicit 1. Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & tamen poſtea ſubdit, Nihil mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum. erat ergo certus ſe eſſe miniſtrum Chriſti: tamen nõ erat certus ſe eſſe iuſtũ. Poteſt ergo aliquis eſſe miniſter Chriſti, etiam ſi iuſtus non ſit. Et hoc ad excellentiam Chriſti pertinet, cui ſicut uero deo ſeruiunt non ſolum bona, ſed etiam mala, quæ per ipſius prouidentiã in eius gloriam ordinantur: unde manifeſtum eſt, quòd ſacerdotes etiam ſi non ſint iuſti, ſed peccatores, poſſunt euchariſtiam conſecrare. — Art. 1. & 2. huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd Hierony.* per illa uerba improbat errorem ſacerdotũ, qui credebant ſe digne poſſe euchariſtiam conſecrare, ex hoc ſolo ꝙ ſunt ſacerdotes, etiam ſi ſint peccatores: quod improbat Hieron. per hoc, quòd maculoſi ad altare accedere prohibentur: non tamen remouetur, quin ſi acceſſerint, ſit uerum ſacrificium quod offerunt. — Loco citato in arg.

Ad 2m dicendum, quòd ante illa uerba Gelaſ. Papa* præmittit, ſacroſancta religio, quæ catholicã continet diſciplinã, tantã ſibi reuerentiã uendicat, ut ad eã quilibet niſi pura cõſciẽtia nõ audeat peruenire. Ex quo manifeſte apparet eius intentionis eſſe, ꝙ peccator ſacerdos non debet ad hoc ſacramentũ accedere: unde per hoc ꝙ ſubdit, quomodo cæleſtis ſpiritus aduocatus adueniet, intelligi oportet ꝙ nõ aduenit ex merito ſa- — In princ. c. citati in argum. 1.

F cerdotis, ſed ex virtute Chr̃i, cui⁹ uerba ꝓfert ſacerdos.

Ad 3m dicendum, quòd ſicut eadem actio, inquantum fit ex praua intentione miniſtri, poteſt eſſe mala: bona autem, inquantum fit ex bona intentione Domini, ita benedictio ſacerdotis peccatoris, inquantũ ab ipſo indigne fit, eſt maledictione digna (& quaſi infamia ſiue blaſphemia, & non oratio reputatur) inquantum autẽ profertur ex perſona Chriſti, eſt ſancta, & efficax ad ſanctificandum: unde ſignanter dicitur, Maledicam benedictionibus ueſtris.

Articvlvs VI.

G *Vtrum miſſa mali ſacerdotis minus ualeat, quàm miſſa ſacerdotis boni.*

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd miſſa ſacerdotis mali non minus ualeat quàm miſſa ſacerdotis boni. Dicit enim Gregor. † in Regiſtro, Heu in quàm magnum laqueum incidunt, qui diuina & occulta myſteria, plus ab aliis ſanctificata H poſſe fieri credunt, cum unus idemque Spiritusſanctus ea myſteria occulte, atque inuiſibiliter operando ſanctificet: ſed hæc occulta myſteria celebrantur in miſſa. ergo miſſa mali ſacerdotis non minus ualet, quàm miſſa boni.

¶ 2 Præter. Sicut baptiſmus traditur a miniſtro in uirtute Chriſti, qui baptizat, ita & hoc ſacramentum in perſona Chriſti conſecratur: ſed non melior baptiſmus datur a meliori miniſtro, ut ſupra I dictum eſt.* ergo etiam neque melior miſſa eſt, quæ celebratur a meliori ſacerdote.

¶ 3 Præter. Sicut merita ſacerdotum differunt per bonum, & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo miſſa melioris ſacerdotis eſt melior, ſequitur quòd miſſa mali ſacerdotis ſit mala, quod eſt inconueniẽs: quia malitia miniſtrorum non poteſt redundare in Chriſti myſteria: ſicut K Auguſt.* dicit in lib. de Baptiſmo. ergo neque miſſa melioris ſacerdotis eſt melior.

Sed contra eſt, quòd habetur in Decretis 1. quæſtio. prima, † Quanto ſacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in neceſſitatibus, pro quibus clamabãt, exaudiuntur.

Reſpon. Dicendum, quòd in miſſa duo eſt conſiderare, ſcilicet ipſum ſacramentum, quod eſt principale, & orationes, quæ in miſſa fiunt pro uiuis, & mortuis. Quantum ergo ad ſacramentum, non minus ualet miſſa ſacerdotis mali, quàm boni: quia utrobique idem conficitur ſacramentum. Oratio etiam quæ fit in miſſa poteſt conſiderari dupliciter: uno modo, inquantum habet efficaciã ex deuotione ſacerdotis orantis: et ſic non eſt dubium, quòd miſſa melioris ſacerdotis magis eſt fructuoſa: alio modo, inquantũ oratio in miſſa profertur a ſacerdote in perſona totius eccleſiæ, cuius B ſacerdos eſt miniſter: quod quidem miniſterium etiã in peccatoribus manet; ſicut ſupra dictum eſt† de miniſterio Chriſti. unde etiam quantum ad hoc[d] eſt fructuoſa non ſolum oratio ſacerdotis peccatoris in miſſa, ſed etiam omnes eius [d] orationes, quæ facit in eccleſiaſticis officiis, in quibus gerit perſonam eccleſiæ: licet orationes eius priuatæ non ſint fructuoſæ, ſecundum illud Prouerb. 28. Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. — Ar. præced. D. 959. D. 1141.

Ad primvm ergo dicendũ, quod Greg. loquitur ibi, quantum ad ſanctitatem diuini ſacramenti.

Ad 2m dicendum, quòd in ſacramento baptiſmi nõ fiunt ſolennes orationes, pro omnibus fidelibus, ſicut C in miſſa: et ideo quantum ad hoc non eſt ſimile: eſt autem ſimile quantum ad effectum ſacramenti.

Ad 3m dicendum, quòd per uirtutem Spiritusſancti (qui per unitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Chriſti) fit, quòd bonũ priuatum, quod ẽ in miſſa ſacerdotis boni, eſt fructuoſum aliis. Malum autem priuatum unius hominis non poteſt alteri nocere, niſi per aliquem conſenſum, ut Aug.* dicit in lib. contra Parmenianum. — Li. 2. ex ca. 6. & 7. Et ex tracta. 5. in Io. t. 9

¶ *Super Quæſtionis octuageſimæ ſecundæ Articulum ſextum.*

In ar. 6. circa illud, Oratio a ſacerdote malo prolata in perſona totius eccleſiæ, eſt fructuoſa, duo tũc aduertenda. Primũ, quod minus dicitur, quàm intendatur: nã intenditur non ſolũ, ꝙ eſt fructuoſa, ſed ẽt ꝙ non eſt minus fructuoſa quo ad alios, quàm boni ſacerdotis. Et ratio in litera inuenit: quia miniſteriũ in ꝑſona eccleſiæ, nõ eſt minus fructuoſũ, quàm miniſterium in perſona Chriſti: miniſter aũt Chriſti, ſiue bonus, ſiue malus, æque ſanctificat. igitur miniſter eccleſiæ ſiue bonus, ſiue mal⁹ æque impetrat. — 4. d. 13. q. 1. ar. 1. q. 5. Refert hoc in decr. 1. q. 1. ca. Multi ante med.

¶ Alterũ eſt, ꝙ Scotus in q. ult. 13. d. 4. ſent. in oppoſitã partem declinat, ea ratione, quia meritum quòd dicitur eſſe in celebratione miſſæ, ut miſſa eſt, non eſt abſtractũ, ſicut idæa Platonis. ergo oportet quòd ſit realiter aliquod meritũ. ergo totius eccleſiæ vel alicuius membri: ſed non eſt totius eccleſiæ, niſi quia alicuius partis, non eſt autẽ partis malæ & mortuæ in toto, ſicut eſſet partis uiuæ, id eſt exiſtentis & operantis in charitate. ergo in miſſa non eſt tantum meritum cuiuſcumque, quando eſt mali, ſicut quando eſt boni. — Q. 64. art. 5. Et q. 67. ar. 5. & aliis. — Li. 2. contra literas Petiliani ca. 47. circa fi. aliis uerbis t. 7.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ſi ratio iſta contra æqualem ualorem miſſæ inquantum in perſona eccleſiæ orãtur affertur, ſoluẽda eſt, dicẽdo quòd meritum eccleſiæ non eſt abſtractum, ſed ipſius eccleſiæ ratione partium ſuarum uiuarũ in ipſa, & nõ ratione illi⁹ partis ſuæ mortuæ, q̃ miniſtrat tunc, & cum dr̃, pars mortua nõ meretur ſicut uiua, uerũ eſt, quo ad meritũ ex ꝑſona ꝓpria: ſed ſec⁹ eſt, quo ad meritũ ex ꝑſona eccleſiæ: cum quo ſtat, ꝙ parte uiuã miniſtrãte melior ſit ſimpliciter miſſa: q3 undiq; tũc cõcurrit meritũ. ſ. ex perſona eccleſiæ, & ex perſona propria. — In dec. 1. q. 1. c. ipſi ſacerdotes.

Articvlvs VII.

Vtrũ hæretici ſchiſmatici, et excõmunicati poſſint cõſecrare. D

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd hæretici, ſchiſmatici & excommunicati, euchariſtiam conſecrare non poſſint. Dicit enim Aug † quòd extra eccleſiam catholicam non eſt locus ueri ſacrificii. Et Leo papa dicit,* & habetur in Decretis 1. q. 1. Aliter, ſcilicet quàm in eccleſia, quæ corpus Chriſti eſt, nec rata ſunt ſacerdotia, nec uera ſacrificia: ſed hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati ſunt ab eccleſia ſeparati. ergo non poſſunt uerum ſacrificium conficere. — 4. d. 13. q. 1. ar. 1. q. 3. Et expoſi. lit. ꝑ in. Et d. 18. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 2. Et diſt. 19. q. 1. ar. 2. q. 3. ad primum. Et quol. 12. ar. 16

¶ 2 Præt. Sicut ibidem legitur, Inno.† Papa dicit, arrianos ceteraſque eiuſmodi peſtes, quia laicos eorũ ſub imagine pœnitentiæ ſuſcipimus, non uidentur clerici eorum cum ſacerdotii aut cuiuſpiam myſterii ſuſcipiendi dignitate eſſe, quibus ſolum baptiſma ratum eſſe E permittimus: ſed non poteſt aliquis conſecrare euchariſtiam, niſi ſit cum ſacerdotii dignitate. ergo hæretici & ceteri huiuſmodi, non poſſunt euchariſtiam conſecrare. — In li. ſen. ex Aug. collectarũ. c. 15. t. 3. *Leo i epiſ. 38. habetur 1. q. 1. ca. In eccleſia dei. 1. q. 2. c. Arrianos.

¶ 3 Præt. Ille qui eſt extra eccleſiã, non uidetur aliquid poſſe agere in perſona totius eccleſiæ: ſed ſacerdos cõſecrans euchariſtiam, hoc agit in perſona totius eccleſiæ: quod patet ex hoc, quòd omnes orationes proponit in perſona eccleſiæ. ergo uidetur quòd illi qui ſunt extra eccleſiam, ſcilicet hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, non poſſint conſecrare euchariſtiam. — Lib. 2. c. 13.

Sed contra eſt, quod Aug.* dicit in 2. Cõtra Par- A menianum, ſicut baptiſmus in eis, ſcilicet hæreticis, ſchiſmaticis & excommunicatis, ita ordinario manſit integra: ſed ex ui ordinationis ſacerdos poteſt conſecrare euchariſtiam. ergo hæretici, ſchiſmatici & excõmunicati, cum in eis maneat ordinatio integra, uidetur quòd poſſint conſecrare euchariſtiam.

Reſpon. Dicendum, quòd quidam dixerunt, ꝙ hæretici, ſchiſmatici & excommunicati, quia ſunt extra eccleſiam, non poſſunt conficere hoc ſacramentũ. Sed in hoc decipiuntur: quia ſicut Aug.* dicit in 2. cõtra Parmenianum, aliud eſt aliquid omnino non habere, aliud autem non recte habere: & ſimiliter etiam eſt B aliud non dare, & aliud non recte dare. Illi igitur, qui intra eccleſiam conſtituti, receperunt poteſtatem conſecrandi euchariſtiam in ordinatione ſacerdotii, recte quidem habent poteſtatem, ſed non recte ea utuntur, ſi poſtmodum per hæreſim aut ſchiſma uel excommunicationem, ab eccleſia ſeparentur. Qui autem ſic ſeparati ordinantur, nec recte habent poteſtatem, nec recte utuntur. Quòd tamen utrique poteſtatem habeãt, patet per hoc, quòd (ſicut Aug.* ibidem dicit) cum redeunt ad unitatem eccleſiæ, non reordinantur, ſed recipiuntur in ſuis ordinibus. Et quia cõſecratio euchariſtiæ eſt actus conſequens ordinis poteſtatem, illi qui ſunt ab eccleſia ſeparati per hæreſim, aut ſchiſma, uel C excommunicationem, poſſunt quidem conſecrare euchariſtiam, quæ ab eis conſecrata uerum corpus et ſanguinem Chriſti continet, non tamen hoc recte faciũt, ſed peccant facientes: et ideo fructum ſacrificii nõ percipiunt, quod eſt ſacrificium ſpirituale. — Li. c. 14. ante med. to. 7 — Li. 2. contra Parmenianum ca. 13. t. 7.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ auctoritates illæ & ſimiles intelligendæ ſunt, quantum ad hoc ꝙ nõ recte extra eccleſiam ſacrificium offertur: unde extra eccleſiam non poteſt eſſe ſpirituale ſacrificium, quod eſt uerum ueritate fructus, licet ſit uerum ueritate ſacramenti, ſicut etiã ſupra dictum eſt,* ꝙ peccator ſumit corpus Chriſti ſacramentaliter, ſed non ſpiritualiter. — Q. 80. ar. 3.

Ad 2m dicendum, quòd ſolus baptiſmus permittitur eſſe ratus hæreticis & ſchiſmaticis, quia poſſunt licite baptizare in articulo neceſſitatis. In nullo autem caſu licite poſſunt euchariſtiam conſecrare, uel alia ſacramenta conferre.

Ad 3m dicendum, quòd ſacerdos in miſſa in orationibus quidem loquitur in [d] perſona eccleſiæ, in cuius unitate conſiſtit. Sed in conſecratione ſacramenti loquitur in perſona Chriſti, cuius uicem in hoc gerit per ordinis poteſtatem. et ideo ſi ſacerdos ab unitate eccleſiæ præciſus, miſſam celebret, quia poteſtatẽ ordinis non amittit, conſecrat uerum corpus & ſanguinẽ Chriſti: ſed quia eſt ab eccleſiæ unitate ſeparatus, orationes eius efficaciam non habent. — D. 959.

Articvlvs VIII.

Vtrum ſacerdos degradatus poſſit hoc ſacramentũ cõficere.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos degradatus non poſſit hoc ſacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc ſacramẽtum, niſi per poteſtatem conſecrandi quam habet: ſed degradatus non habet poteſtatem conſecrandi, licet habeat poteſtatem baptizandi, ut dicit Canon. 1. q. 1. c. quidam.* ergo uidetur, quòd presbyter degradatus non poſſit euchariſtiam conſecrare. — 4. d. 13. q. 1. ar. 1. q. 4. Et quol. 12. ar. 16 — Habetur in decr. 1. q. 1 cap. Quod quidã, circ. medium.

¶ 2 Præter. Ille qui aliquid dat, poteſt etiam auferre: ſed epiſcopus dat presbytero poteſtatem conſecrandi,

Universidad de Deusto Biblioteca

di, ordinando ipsum, ergo etiam potest ei auferre, degradando eum.

¶3 Præter. Sacerdos per degradationem, aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem: sed non solam executionem: quia sic non plus amittere degradatus quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. ergo uidetur quòd amittat potestatẽ consecrandi: et ita uidetur, quòd non possit conficere ho sacramentum.

Lib.2.c.13, t.7.

Sed contra est, quòd† Aug. in 2. contra Parmenianum probat, quòd apostatæ a fide non carent baptismate, per hoc quòd per pœnitentiã redeuntibus non restituitur, & ideo amitti nõ posse iudicatur: sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterũ ordinandus, ergo non amisit potestatem consecrandi, & ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramẽtum.

Q.63.ar.5.

Lib.2.c.13 a med.t.7.

Respon. Dicendum, quòd potestas consecrandi eucharistiam, pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est, ut supra dictum est,* sicut & quarumcumq; rerum cõsecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt: unde manifestũ est, quòd potestas consecrandi nõ amittitur per degradationem. Dicit enim† Aug. in 2. Contra Parmenianũ, vtrumque, scilicet baptismus & ordo, sacramentũ est, & quadam consecratione vtrumque homini datur: illud, cum baptizatur; istud, cum ordinatur: ideoque non licet a catholicis vtrumque iterari. et sic patet, quòd sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

Ad primum ergo dicendũ, quòd canon ille non loquitur assertiue, sed inquisitiue, sicut ex circunstantia literæ haberi potest.

Ad 2m dicendum, quòd episcopus non dat potestatem sacerdotalis ordinis propria uirtute, sed instrumẽtaliter, sicut minister dei, cuius effectus per hominẽ tolli non potest, secundum illud Matth. 19. Quos deus coniunxit, homo non separet. Et ideo episcopus non potest hãc potestatem auferre: sicut nec ille qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

Ad 3m dicendum, quòd excommunicatio est medicinalis, & ideo excommunicatis non aufertur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuum, sed ad correctionem usq; ad tempus. Degradatis autẽ aufertur executio, quasi in perpetuum condemnatis.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæsecũdæ Articulum nonum.*

In ar. 9. aduerte disputationes, & inuestigatiões, & canones de participãtib9 in sacramẽtorũ perceptione & ceteris diuinis, cũ excõicatis, suspẽsis, &c. hodie vacare, pp statutũ in concilio Constantiensi, quo cõcessum est oĩbus Chr̃i fidelibus participare cũ excõmunicatis, &c. nisi in duobus casibus .s. si fuerint nominatim denuntiati, uel notorie percusserint clericũ, ut refert Archiẽps Florẽtinus in 3. par. summæ suæ, ti. 28

Supr. q.64. a.9. ad secũdum & ter. Et 4.dis.13. q.1, ar.3.q. 3. Refert hoc in dec.1. q. c. Neque in prin.

Articvlvs IX.

Vtrum liceat ab excommunicatis, uel hæreticis, seu peccatoribus, communionem recipere, & eorum missam audire.

Ad nonum sic proceditur. Videtur ꝙ aliquis licite possit communionem recipere a sacerdotibus hæreticis uel excommunicatis, uel etiam peccatoribus, & ab eis missam audire. Sicut enim † Aug. contra Petilianum dicit, neque in homine bono, neque in homine malo aliquis dei fugiat sacramenta: sed sacerdotes quãuis sint peccatores & hæretici, uel excommunicati, uerum conficiunt sacramentum. ergo uidetur, quòd non sit uitandum ab eis communionem accipere, uel eorũ missam audire.

Q.80.ar.4.

¶2 Præter. Corpus Christi uerum, figuratiuum est corporis mystici, sicut supra dictum est:† sed a prædictis sacerdotibus uerum corpus Christi consecratur. ergo videtur quòd illi, qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare.

¶3 Prẽt. Multa peccata sunt grauiora quàm fornicatio: sed non est prohibitum audire missas sacerdotum aliter peccantium, ergo etiam non debet esse prohibitũ audire missas sacerdotum fornicariorum.

Dist.32. ca. Nullus. Greg.lib.3. Dialo.c.31 parũ a principio.

Sed contra est, quòd canon dicit 32.* dist. Nullus missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. &† Greg. dicit in 3. dial. quòd pater perfidus arrianum episcopum misit ad filiũ, ut de eius manu sacrilegæ consecrationis communionẽ perciperet: sed uir deo deditus arriano episcopo uenienti exprobrauit, ut debuit.

Art.5.7. & 8. huius q.

Circa finẽ illius.

D.900.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacerdotes si sint hæretici, uel schismatici, uel excõmunicati, uel etiã peccatores: quamuis habeant potestatem consecrandi eucharistiam, nõ tamen ea recte utuntur, sed peccant utentes. Quicumq; autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur: unde & in 2. Canon.* Ioan. dicitur, quòd qui dixerit ei, aue (scilicet hæretico) communicat operibus illius malignis. et ideo non licet a prædictis communionem accipere, aut eorum missam audire. Differt tamẽ inter prædictas sectas. Nam hæretici & schismatici, & excommunicati, sunt per sententiam ecclesiæ, executione consecrandi priuati, & ideo [d] peccat quicumq; eorum missam audit, uel ab eis accipit sacramenta: sed non omnes peccatores sunt per sententiam ecclesiæ executione huius potestatis priuati. Et sic quamuis sint suspensi quantum ad se ex sententia diuina, nõ tamen quantum ad alios ex sententia ecclesiæ. Et ideo usque ad sententiam ecclesiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum missam audire: unde super illud 1. Corinth. 5. Cum huiusmodi nec cibũ sumere, dicit glo.† Aug. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, uel etiam extraordinario usurpato iudicio: sed potius ex lege dei secundum ordinem ecclesiæ, siue ultro confessum, siue accusatum & conuictum.

Est Aug. in li. de utilitate pœnit. a med. to.9. Habetur et hic li. to.10 inter 50. homil. Et est ultima.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ in hoc quòd refugimus audire missas talium sacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus dei sacramẽta, sed potius ea ueneramur (unde hostia a talibus sacerdotibus consecrata, est adoranda, & si reseruetur, licite potest sumi a sacerdote legitimo) sed refugimus culpam indigne ministrantium.

Q.80.ar.4. Et ar.7. huius q.

Ad 2m dicendum, quòd unitas corporis mystici est fructus corporis ueri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt uel ministrant, priuantur fructu, ut supra dictum est. † et ideo non est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum, ab eis qui sunt in unitate ecclesiæ.

Ad 3m dicendum, quòd licet fornicatio nõ sit grauior ceteris peccatis, tamẽ ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab ecclesia, & ne aliquis audiat missam concubinarii sacerdotis. Sed hoc intelligẽdum est de notorio, uel per sententiam, quæ fertur in conuictum, uel per confessionẽ in iure factam, uel quando non potest peccatum aliqua tergiuersatione celari.

¶Super

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum decimum.*

4.d.12.q.3. ar.2.q.3. Et dist.13.q.1. ar.2.q.1

In ar. 10. Scito hãc esse difficultatẽ, an sacerdoti liceat totaliter a celebratiõe abstinere, & hæc bene soluitur in litera negatiue. Exigit siquidẽ recta ratio, quũ potẽtia sit pp actũ, & gratia sit propter usum, ut cõmoditate oblata cessanteq; oĩ impedimento, homo quãdoq; potentia gratia que in his q ad deum sunt, utatur.

Articvlvs X.

Vtrum liceat sacerdoti, omnino a cõsecratione eucharistiæ abstinere.

Ad decimum sic proceditur. Videtur quòd liceat sacerdoti, omnino a consecratione eucharistiæ abstinere. Sicut enim ad officiũ sacerdotis pertinet eucharistiã cõsecrare, ita etiã baptizare, & ĩ aliis sacramentis ministrare: sed sacerdos nõ tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curã animarum susceptã. ergo uidetur, ꝙ nec ẽt teneatur eucharistiã cõsecrare, si curam non habeat animarũ.

Ar.7. huius quæst.

¶2 Præt. Nullus tenetur facere quod sibi nõ licet, alioquin esset perplexus: sed sacerdoti peccatori uel etiã excommunicato, non licet eucharistiam consecrare, ut supra dictum est.† ergo uidetur, quòd tales non teneantur ad celebrandũ, et ita nec alii: alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

Gelas. Palladio episc. scribens: Habetur in decretis d.55. ca. Præcepta canonica.

¶3 Præt. Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem: dicit enim* Gelasius Papa, & habetur in decretis. d. 55. Præcepta canonica sicut nõ patiuntur uenire ad sacerdotium debiles corpore, ita siquis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus amittere non potest, quod tempore suæ synceritatis accepit. Contingit autem quandoque, quòd ordinati in sacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus a celebratione impediuntur, sicut est lepra uel morbus caducus, uel aliquid aliud huiusmodi. non ergo uidetur, quòd sacerdotes ad celebrãdum teneantur.

Sed contra est, quòd Amb. dicit in quadam oratione, Graue est, ꝙ ad mensam tuã mundo corde et manibus innocentibus non uenimus: sed grauius est, si dũ peccata metuimus, etiã sacrificiũ nõ reddamus.

Respon. Dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd sacerdos potest omnino a consecratione licite abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo & sacramenta præbere: sed hoc irrationabiliter dicitur: quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secũdum illud 1. ad Corinth. 6. Hortamur ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi, non solum attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad deum, cui consecratione huius sacramenti sacrificium offertur. unde sacerdoti etiam si non habeat curam animarum, nõ licet omnino a celebratione cessare: sed saltẽ uidetur, quòd celebrare teneatur in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerũt, & hinc est quòd 2. Mach. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quòd iã non circa altaris officia dediti erãt contempto templo, & sacrificiis neglectis.

Ad primum ergo dicendũ, quòd alia sacramenta perficiuntur in usu fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur nisi ille, qui super fideles suscipit curã: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione eucharistiæ, in qua sacrificium deo offertur, ad quod sacerdos obligatur deo ex ordine iam suscepto.

Ad 2m dicendum, quòd sacerdos peccator, si per sententiam ecclesiæ sit executione ordinis priuatus, uel simpliciter uel ad tempus, redditus est impotẽs ad sacrificium offerendum, et ideo obligatio tollitur: hoc autem cedit sibi in detrimentũ spiritualis fructus magis quàm in emolumentum. Si uero non sit priuatus potestate celebrandi, non soluitur obligatio, nec tamen perplexus est: quia potest de peccato pœnitere, & celebrare.

Ad 3m dicendum, quòd debilitas uel ægritudo superueniens ordini sacerdotali, ordinem non tollit, executionem tamen ordinis tollit quantum ad consecrationem eucharistiæ. Quandoque quidem propter impassibilitatem executionis, sicut si priuetur oculis, aut digitis, aut usu linguæ: quandoque autẽ propter periculum, sicut patet de eo, qui patitur morbum caducũ, uel etiam quamcumque alienationẽ mentis: quandoque propter abominationẽ: sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare: potest tamen missam dicere occulte, nisi lepra adeo inualuerit, quòd per corrosionẽ membrorum, eũ ad hoc reddiderit impotẽtẽ.

QVAESTIO LXXXIII.

De ritu huius sacramenti, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ritu huius sacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primo, Vtrum in celebratione huius mysterii Christus immoletur.

¶Secundo, De tempore celebrationis.

¶Tertio, De loco & aliis, quæ pertinent ad * apparatum huius celebrationis. — Alias aptitudinem.

¶ Quarto, De his, quæ in celebratione huius mysterii dicuntur.

¶Quinto, De his, quæ circa celebrationem huius mysterii fiunt.

¶Sexto, De defectibus, qui circa celebrationẽ huius sacramenti occurrunt.

Articvlvs I.

Vtrum in hoc sacramento Christus immoletur.

Infra art.2. cor. & ad 1. & 2

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd in celebratione huius sacramenti, Christus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quòd Christus una oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos: sed illa oblatio fuit eius immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione huius sacramenti.

¶2 Præter. Immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem, & hostiam deo in odorem suauitatis, ut dicitur ephes. 5. sed in celebratione huius mysterii Christus non crucifigitur. ergo nec immolatur.

Li.4.ca.14 in fine, & c 7. in princ. to.3.

¶3 Præter. Sicut* August. dicit in 4. lib. de trinitat. in immolatione Christi idem est sacerdos & hostia: sed in celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos & hostia. ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immolatio.

Habet de cons. d.2. c. Semel immolatur.

Sed contra est, quòd † Aug. dicit in li. sen. Prosperi, semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.

Respon. Dicendum, ꝙ duplici ratione celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Christi. Pri-

In lib. q. ad ſimplicium q. 3. parũ ante med. t. 4.

mo quidem, quia ſicut dicit* Aug. ad ſimplicium: ſolent imagines earum rerũ nominibus appellari, quarũ imagines ſunt: ſicut cum intuentes tabulam aut parietem pictum, dicimus: ille Cicero eſt, & ille Saluſtius. Celebratio autem huius ſacramenti (ſicut ſupra dictũ eſt†) imago quædam eſt repręſentatiua paſſionis Chriſti, quæ eſt uera eius immolatio. et ideo celebratio huius ſacramẽti dicitur Chriſti immolatio. unde† Amb. dicit ſuper epiſtolam ad Hebr. in Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia, ad ſalutem ſempiternam potens. quid ergo nos? nonne per ſingulos dies offerimus? ſed ad recordationem mortis eius. alio modo, quantum ad effectũ paſſionis Chriſti: quia ſcilicet per hoc ſacramentũ participes efficimur fructus [d] dominicæ paſſionis. unde in quadam dominicali oratione ſecreta dicitur: quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur. quantum igitur ad primũ modum, poterat dici Chriſtus immolari, etiam in figuris ueteris teſtamenti: unde & Apoc. 13. dicitur: quorum nomina non ſunt ſcripta in libro uitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi: ſed quantum ad ſecundum modum proprium eſt huic ſacramento, quòd in eius celebratione Chriſtus immoletur.

Q. 79. ar. 1. & 3 & 73. ar. 6 — In ca. 10. ad Hebr. non procul a prin. to. 5 — D. 584.

In c. 10. ad Hebræos, non remote a princ. tom. 5

Ad primvm ergo dicendũ, quòd ſicut† Ambr. ibidem dicit: una eſt hoſtia (quam ſcilicet Chriſtus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacrificium exemplum eſt illius: ſicut enim quod ubique offertur, unum eſt corpus & non multa corpora, ita & unum ſacrificium.

Ad 2[m] dicendum, quòd ſicut celebratio huius ſacramenti eſt imago repræſentatiua paſſionis Chriſti, ita altare eſt repræſentatiuũ crucis ipſius, in qua Chriſtus in propria ſpecie immolatus eſt.

Ad 3[m] dicendum, quòd per eandem rationem etiam ſacerdos gerit imaginem Chriſti, in cuius perſona & uirtute uerba pronuntiat ad conſiderandum, ut ex ſupradictis patet.* et ita quodammodo idem eſt ſacerdos & hoſtia.

Quæſt. 82. a. 1. & 3.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter ſit determinatũ tempus celebrationis.

4 d. 13. q. 1. ar. 2. q. 4. — Ar. præc. — In præfat. 2 pſal. 21. circa prin. t. 8.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd incõuenienter ſit determinatum tempus celebrationis huius myſterii. Hoc enim ſacramentũ eſt repræſentatiuum dominicæ paſſionis, ut dictum eſt: † ſed commemoratio dominicæ paſſionis fit in eccleſia ſemel in anno. dicit enim* Aug. ſuper pſal. 21. Quotieſcumq; paſcha celebratur, numquid toties Chriſtus occiditur? ſed tamen anniuerſaria recordatio repræſentat quod olim factum eſt, & ſic nos facit moueri, tamquam uideamus in cruce pendentem Dominum. ergo hoc ſacramẽtũ nõ debet celebrari, niſi ſemel in anno.

¶ 2 Præt. Paſſio Chriſti commemoratur in eccleſia 6. feria ante paſcha, non autem in feſto natalis. Cum ergo hoc ſacramentum ſit commemoratiuum dominicæ paſſionis, uidetur inconueniens eſſe, quòd in die natalis ter celebretur hoc ſacramentum: in paraſceue aũt totaliter intermittitur.

¶ 3 Præt. In celebratione huius ſacramenti eccleſia debet imitari inſtitutionem Chriſti: ſed Chriſtus conſecrauit hoc ſacramentum hora ſerotina. ergo uidetur, quòd hora tali debeat hoc ſacramentum celebrari.

Leo in epiſ. 81. c. 2. circa prĩcipiũ. Et habetur de conſ. d. 1 c. Neceſſe é.

¶ 4 Præt. Sicut habetur de conſe. diſt. 1. † Leo Papa ſcribit Dioſcoro alexãdrino epiſcopo, quòd in prima par- F te diei miſſas celebrare licet: ſed dies incipit a media nocte, ut ſupra dictum eſt. ergo uidetur quòd etiam poſt mediam noctem liceat celebrare.

¶ 5 Præt. In quadam dominicali oratione ſecreta dicitur, Concede nobis domine quæſumus hæc frequentare myſteria: ſed maior erit frequentia, ſi etiam pluribus horis in die ſacerdos celebret. ergo uidetur, quòd non debeat ꝓhiberi ſacerdos pluries celebrare in die.

Sed contrarivm eſt conſuetudo, quam ſeruat eccleſia ſecundum canonum ſtatuta.

Ar. præc. Et q. 79. ar. 1.

Respon. Dicendum, ꝙ (ſicut dictum eſt*) in celebratione huius myſterii attenditur repræſentatio dominicæ paſſionis, & participatio fructus eius. Et ſecũ- G dum utrumq; oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius ſacramenti. Quia enim fructu dominicæ paſſionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidie in eccleſia regulariter hoc ſacramentum offertur. unde & Dominus nos petere docet Luc. 11. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie; quod exponens† Aug. lib. de uerbis Domini dicit: ſi quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumas, quemadmodum Gręci in oriẽte facere conſueuerunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Quia uero dominica paſſio celebrata eſt a tertia hora uſque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei, ſolẽniter hoc ſacramentum in eccleſia celebratur.

In ſerm. 28 parũ a medio t. 10.

H Ad primvm ergo dicendum, quòd in hoc ſacramento recolitur paſſio Chriſti, ſecũdum quòd eius effectus ad fideles deriuatur: ſed tempore paſſionis recolitur paſſio Chriſti ſolum ſecũdum hoc, quòd in ipſo capite noſtro fuit perfecta: quod quidem factũ eſt ſemel: quotidie autem fructum dominicę paſſionis fideles percipiũt. Et ideo illa commemoratio fit ſemel in anno, hoc autem quotidie & propter fructũ & propter iugem memoriam.

In corp. & locis ibidẽ citatis.

Ad 2[m] dicendum, quòd ueniente ueritate, ceſſat figura. Hoc autem ſacramentum eſt figura quædam, et exemplum dominicę paſſionis, ſicut dictũ eſt.* Et ideo I in die quo ipſa paſſio Domini recolitur, prout realiter geſta eſt, non celebratur conſecratio huius ſacramẽti; ne tamẽ eccleſia ea etiam die ſit ſine fructu paſſionis, per hoc ſacramentum nobis exhibito, corpus Chriſti conſecratum in die præcedenti reſeruatur ſumendum in illo die: non autem ſanguis, propter periculum, & quia ſanguis ſpecialius eſt imago dominicæ paſſionis, ut ſupra dictum eſt.† Nec uerum eſt, quod quidam dicunt, ꝙ per immiſſionem particulæ corporis Chriſti in uinum, conuertatur uinũ in ſanguinem: hoc. n. aliter fieri non poteſt, quàm per conſecrationem factam ſub debita forma uerborum. In die autem natiuitatis plures miſſæ celebrantur propter triplicẽ Chriſti natiuitatem: quarũ una eſt æterna, quæ, quantũ ad nos eſt occulta. et ideo una miſſa cantatur in nocte, in cuius introitu dicitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es K tu, ego hodie genui te. Alia autem eſt temporalis, ſed ſpiritualis, qua ſcilicet Chriſtus oritur tamquam lucifer in cordibus noſtris, ut dicitur 2. Petri 1. et propter hoc cantatur miſſa in aurora, in cuius introitu dr̃ lux fulgebit hodie ſuper nos. Tertia eſt Chriſti natiuitas temporalis & corporalis, ſecundum quã uiſibilis nobis proceſſit ex utero uirginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia miſſa in clara luce, in cuius introitu dicitur: puer natus eſt nobis: licet ecõuerſo poſſit dici ꝙ natiuitas æterna ſecundum ſe eſt in plena luce: & ob hoc in euãgelio tertię miſſæ fit mentio de natiuitate æterna: ſecundum autem natiuitatem corporalem,

Q. 78. ar. 3. ad 2. Et q. 76. art. 2. ad 2.

De conſ. d. 1. c. Nocte.

lem, ad literam natus eſt de nocte, in ſignum quòd ueniebat ad tenebras infirmitatis noſtræ. unde & in miſſa nocturna dicitur euangelium de corporali Chriſti natiuitate: ſicut etiam & in alijs diebus in quibus occurũt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures miſſæ celebrantur in die: puta vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.

Q. 73. ar. 5.

Ad 3[m] dicẽdum, quòd (ſicut dictũ eſt ſuperius*) Chriſtus voluit vltimo hoc ſacramentum diſcipulis tradere, vt fortius eorum cordibus imprimeretur. & ideo poſt cœnam in fine diei hoc ſacramentum conſecrauit, & diſcipulis ſuis tradidit. A nobis tamen celebratur hora dominicæ paſſionis, ſcilicet diebus feſtis in tertia, quãdo crucifixus eſt linguis iudęorum, vt dicitur Mar. 15. & quãdo Spiritusſanctus deſcendit ſuper diſcipulos, vel diebus profeſtis ĩ ſexta: quãdo crucifixus eſt in manibus militũ, vt habetur Ioã. 19. vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emiſit ſpiritum, vt dicitur Matth. 27. Poteſt tamẽ tardari, maxime quando ſunt ordines faciẽdi, & præcipue ſabbatho ſancto, tũ propter prolixitatem officij, tum quia ordines pertinent ad diem dominicam, vt habetur in Decret. diſtin. 75. cap.† quod a patribus. Poſſunt tamẽ miſſæ celebrari in prima parte diei propter aliquam neceſſitatem, vt dicitur de conſecr. diſtinct. 1. cap. Neceſſe eſt &c.

Decr. di. 75 ca. Quod a patribus. — De cõſ. diſ. 1. ca. Neceſſe eſt.

Ad 4[m] dicendum, quòd regulariter miſſa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipſe Chriſtus eſt præſens in hoc ſacramento, qui dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me donec dies eſt: venit nox quando nemo poteſt operari, quandiu in mundo ſum, lux ſum mundi: ita tamẽ ꝙ principiũ diei accipiatur non a media nocte: nec etiam ab ortu ſolis, ideſt, quando ſubſtantia ſolis apparet ſuper terram, ſed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur ſol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. unde & Marc. 16. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam ſole: cum tamẽ venerint, cum adhuc tenebræ eſſent ad monumẽtum, vt dicitur Ioan. 20. Sic enim hanc contrarietatem ſoluit† Auguſt. in lib. de conſen. Euang. Specialiter tamẽ in nocte natalis Domini miſſa celebratur propter hoc, quòd Dominus in nocte natus eſt, vt dicitur de conſecr.* diſtinct. 1. cap. Nocte &c. & ſimiliter etiam in ſabbatho ſancto circa noctis principium, propter hoc quòd Dominus nocte ſurrexit, ideſt, cum adhuc tenebræ eſſent ante manifeſtum ſolis ortum.

Li. 3. ca. 24. aliquantulum a prin. tom. 4. — De confec. diſt. 1. c. Nocte.

Ad 5[m] dicendum, quòd ſicut habetur de cõſecr. diſtinct. 1. ex Decreto † alexand. Papæ, ſufficit ſacerdoti vnam miſſam in die vna celebrare: quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit: & valde felix eſt, qui vnam digne celebrare poteſt: quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram [d] de die, ſi neceſſe ſit. Qui vero pro pecunia aut adulationibus ſęculariũ, vna die præſumunt plures celebrare miſſas, nõ æſtimo euadere damnationem. & extra de celebr. miſſ. dicit* Inn. 3. quòd excepto die natiuitatis dominicæ (niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat) ſufficit ſacerdoti ſemel in die vnã miſſam ſolũmodo celebrare.

De conſ. di. 1. c. Sufficit — D. 581. — In decreta. li. 3. tit. 41. c. Conſului ſti.

Articvlvs III.

Vtrum oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & uaſis ſacris.

4 di. 13. q. 1 a. 2. q. 5. & diſt. 24. q. 2. a. 2. ad 9.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd non opor- A teat hoc ſacramẽtum celebrari in domo & vaſis ſacris. Hoc enim ſacramentum eſt repræſentatiuum dominicæ paſſionis: ſed Chriſtus non eſt paſſus in domo, ſed extra portam ciuitatis, ſecundum illud Hebr. vlti. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populũ, extra portam paſſus eſt. ergo videtur quòd hoc ſacramentum nõ debeat celebrari in domo, ſed magis ſub diuo.

B ¶ 2 Præt. In celebratione huius ſacramẽti debet eccleſia imitari morem Chriſti & apoſtolorum: ſed domus, ĩ qua primo Chriſtus hoc ſacramentum confecit, non fuit cõſecrata: ſed fuit quoddã cõe cœnaculum, a quodam patrefamilias præparatum, vt habetur Lucæ 22. Legitur etiam Actorum 2. quòd Apoſtoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frãgẽtes circa domos panem, & ſumebant ci- C bum cũ exultatione. ergo nec modo oportet domos eſſe conſecratas, in quibus hoc ſacramentum celebratur.

¶ 3 Præt. Nihil fruſtra ĩ Eccleſia fieri debet, quæ ſpiritusſancto gubernatur, ſed fruſtra videtur adhiberi conſecratio eccleſiæ vel altari, & huiuſmodi rebus inanimatis, quæ nõ ſunt ſuſceptiuæ gratiæ vel ſpiritualis virtutis. Inconuenienter igitur huiuſmodi conſecrationes in eccleſia fiunt.

D ¶ 4 Præt. Solum diuina opera debent recoli cum quadam ſolẽnitate, ſecundũ illud pſalm. 91. In operibus manuum tuarum exultabo: ſed eccleſia vel altare opere humano cõſecratur, ſicut & calix & miniſtri, & alia huiuſmodi: ſed horũ conſecrationes non recoluntur celebriter in eccleſia. ergo neque cõſecratio eccleſiæ vel altaris, cum ſolennitate recoli debet.

¶ 5 Præt. Veritas debet reſpondere figuræ: ſed in veteri teſtamẽto, qđ gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus ſectis. dicitur E enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi. quòd ſi altare lapideũ feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Exodi etiã 27. mandatur fieri altare de lignis ſethim veſtitis ære, vel etiã auro, vt habetur Exod. 25. ergo videtur inconuenienter obſeruari in eccleſia, ꝙ altare fiat ſolũ de lapide.

¶ 6 Præt. Calix cum patena repræſentat ſepulcrum Chriſti, quod fuit exciſum in petra: vt in euangelijs habetur. ergo calix debet de petra fieri, & non ſolum de argen

¶ Super Quæſtionis octuageſimætertiæ Articulum tertiũ.

In ar. 3. quæſt. 83. ad tertium dubiũ occurrit de virtute altaris, eccleſię, & aliorum inanimatorum conſecratorum: an ſit ſolum ex parte noſtri (qui inde concipimus reuerentiam ac deuotionem) an ex parte rei, & ſi ex parte rei, an ſit in ipſis rebus virtus aliqua ſpiritualis, an ſola diuina aſſiſtentia, & an generali modo tantum, an ſpeciali quodã modo diuina ibi uirtus aſſiſtat.

¶ Ad horum euidẽtiam ſciendum eſt, quòd ſunt in hac re modi dicendi duo extremi. Alter, ꝙ huiuſmodi conſecrationes ab eccleſia, adinuentæ, ex parte tantum noſtra ſe tenent: ita quòd deuotio noſtra eſt, quæ effectus diuinæ uirtutis prouocat apparere ibi magis quã alibi: quoniã Deus nullo ſpeciali modo eſt in his poſt cõſecrationem, quo prius non erat. Et ratio eſt, quia conſecrationes iſtæ ſunt humana opera, nihil conferentes rei conſecratæ ſecundũ rem. Alter, quòd per huiuſmodi conſecrationes adipiſcũtur res ipſæ quandã uirtutem ſpiritualem, quæ eſt quædã qualitas intentionalis, uelut intẽtio coloris in aere, & ſuper uerba literæ huius fundatur. Vterque autem modus uitandus uidetur, & media uia progrediendo, dicendũ eſt, quòd per huiuſmodi cõſecrationes adipiſcuntur conſecratæ res ſpiritualem uirtutem inchoatiue, & in hoc ipſo ſortiuntur diuinam præſentiam ſpeciali modo. Conſecrationes ſiquidem eccleſiaſticæ nõ ſunt humana tantum opera, ſed ſunt efficaces ex Chriſti ſacerdotio: a quo ſicut per ſeipſum efficaciam habent ſacramentales operationes, qua ab ipſo immediate ſunt inſtituta ſacramenta, ita participatum in miniſtris ſuis efficaciam præbet conſecrationibus, quæ ab ipſis fiunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ſiũt. ita φ ex Christi ſacerdotio diffuſo, participato in nobis, res conſecratæ habiles redduntur ad excitandã in nobis reuerentiam, & deuotionem, ſicut aqua ex tactu carnis Christi redditæ ſunt habiles ad baptiſmum, & huiuſmodi habilitas uocatur ſpiritualis uirtus inchoatiue. Et hinc apparet, quòd Deus qui ante conſecrationem erat eccleſiæ præſens, ſicut aliis rebus per præſentiam, eſſentiam, & potentiam, fit poſtea præſens altari, Eccleſiæ, & aliis huiuſmodi ſpeciali modo, ſicut nouo inſtrumento ad excitandam reuerentiam & deuotionem circa diuinum cultum. Perducitur autem ad complementum huiuſmodi uirtus, cum diuina huiuſmodi aſſiſtentia actualiter utitur re conſecrata ad excitandã deuotionem, reuerẽtiam, uel aliquem alium effectum, ad quem res conſecrata eſt faciendũ. Conſonare autem doctrinam hanc ſupradictis, & literæ huic, & his quæ communiter opinamur de rebus inanimatis cõſecratis, facile patet applicando, præter hoc quòd probabilis ualde eſt.

[Dicta in titu. & 1 arg.]

¶ Et hæc de Eucharistia dicta pro nunc ſufficiant.

to, vel auro, vel ſtanno.

§ 7 Præt. Sicut aurum pretioſius eſt inter materias vaſorum, ita panni ſerici pretioſiores ſunt inter alios pãnos. ergo ſicut calix fit de auro, ita pallæ altaris debent de ſerico fieri, & nõ ſolũ de pãno lineo.

§ 8 Præt. Diſpenſatio ſacramentorum, & ordinatio eorundẽ ad miniſtros eccleſiæ pertinet, ſicut diſpenſatio rerum temporaliũ ſubiacet ordinationi principum ſecularium; vnde & Apoſtolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Christi, & diſpẽſatores myſteriorum dei: ſed ſi circa diſpẽſationem rerum temporalium aliquid fiat contra ſtatuta principũ, habet irritũ. ergo ſi hæc quæ dicta* ſunt, cõuenienter ſunt ſtatuta per prælatos eccleſiæ, videtur quòd ſine his corpus Christi cõfici nõ poſſit. & ſic videtur ſequi, φ verba Christi non ſint ſufficiẽtia ad hoc ſacramentum conficiẽdum, quod eſt inconueniens. non ergo videtur conueniẽs fuiſſe, quòd hæc circa celebrationem huius ſacramenti ſtatuerentur.

SED CONTRA eſt, quòd ea quæ per eccleſiam ſtatuũtur, ab ipſo Christo ordinantur, qui dicit. Matthæi. 18. Vbicumque fuerint, duo uel tres cõgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

RESPON. Dicendum, quòd in his quæ circunſtant hoc ſacramentum, duo conſiderantur: quorum vnum pertinet ad repræſentationem eorum, quæ circa dominicam paſſionẽ ſunt acta: aliud autem pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, in quo Christus ſecũdum veritatẽ continetur, & nõ ſolum in figura. unde & conſecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in vſum huius ſacramenti: tum, propter ſacramenti reuerentiam, tum ad repræſentandum effectum ſacramẽti*, qui ex paſſione Christi prouenit, ſecundum illud Hebræ. vltim. Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum &c.

[Alias ſanctitatis.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regulariter hoc ſacramentũ celebrari debet in domo, per quam ſignificatur eccleſia, ſecũdum illud primæ Timoth. 3. Vt ſcias quomodo oporteat te in domo dei cõuerſari, quæ eſt eccleſia dei viui: extra eccleſiam enim non eſt locus veri ſacrificij, vt* Auguſtinus dicit. & quia eccleſia non erat cõcludenda ſub finibus gentis iudaicæ, ſed erat in vniuerſo mũdo fundãda, ideo paſſio Christi non eſt celebrata intra ciuitatem iudęorum, ſed ſub diuo, vt ſic totus mundus ſe haberet ad paſſionem Christi, vt domus. & tamen, vt dicitur de conſecratione†, diſtinct. 1. cap. concedimus, in itinere poſitis ſi eccleſia defuerit, ſub diuo, ſeu in tẽtorio ſi tabula altaris conſecrata, ceteraque ſacra myſteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, miſſarum ſo-

[In lib. ſent. quæ ex Augu. decerptæ ſunt c. 15. tom. 3. in fi.]

[De conſec. di. 1. c. Concedimus, in medio illi⁹,]

F lennia celebrari concedimus.

AD 2^{m} dicẽdum, quòd domus, in qua hoc ſacramẽtum celebratur, eccleſiam ſignificat, ſicut & eccleſia nominatur: quæ conuenienter conſecratur, tũ, ad repræſentandam ſanctificationem, quam eccleſia cõſecuta eſt per paſſionem Christi, tum etiam ad ſignificandam ſanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc ſacramentum ſuſcipere debẽt. Per altare autem ſignificatur ipſe Christus, de quo dicit Apoſtolus Hebræ. vltim. Per ipſum offerimus hoſtiã laudis Deo. unde & conſecratio altaris ſignificat ſanctitatem Christi, de qua dicitur Lucæ. 1: Quod ex te naſcetur ſanctum

G vocabitur filius Dei. unde de conſecratione diſtinct. prima dicitur †: Altaria placuit non ſolum vnctione chriſmatis, ſed etiã ſacerdotali benedictione ſacrari. & ideo regulariter non licet celebrare hoc ſacramentum, niſi in domibus conſecratis. Vnde ſicut habetur de conſecratione* diſtinct. 1. Nullus preſbyter miſſas celebrare præſumat, niſi in conſecratis ab Epiſcopo locis. Propter quod etiam, quia pagani non ſunt de eccleſia, nec alij infideles, ideo eadem diſtinctione legitur†, Eccleſiam, in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad cõſecrandum, inde euulſis corporibus, & raſis parietibus vel tignis eius loci, reædificetur: ſed ſi hæc conſecrata prius fuerit, miſ-

[De conſec. di. 1. c. altaria.] [De conſec. di. 1. c. Nullus presbyter.] [De conſec. di. 1. ca. Eccleſiam.]

H ſas in ea celebrare licet, tamen ſi fideles fuerant, qui in ea ſepulti ſunt. Propter neceſſitatem tamen poteſt hoc ſacramentum peragi in domibus non conſecratis, vel violatis: ſed tamen de conſenſu Epiſcopi. unde in eadem diſtinctione legitur†. Miſſarum ſolennia non vbique, ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus. Non tamen ſine altari portatili conſecrato. unde in eadem diſtinct. legitur†: Cõcedimus ſi eccleſiæ fuerint incẽſæ, vel combuſtæ in Capellis cum tabula conſecrata, miſſas iterum celebrari. quia enim ſanctitas Christi fons eſt totius eccleſiaſticæ ſanctitatis,

[De conſec. di. 1. ca. Miſſarum.] [Ead. diſt. 1. conſec. c. Cõcedimus.]

I ideo in neceſſitate ſufficit ad peragendum hoc ſacramẽtum, altare ſanctificatum. Propter quod etiam numquam eccleſia ſine altari conſecratur: tamen ſine eccleſia quandoque conſecratur altare cum reliquijs ſanctorum, quorum vita abſcondita eſt cum Christo in deo. Vnde in eadem diſtinctione legitur*, Placuit vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyris conditæ probantur, ab Epiſcopis, qui eiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, euertantur.

[De conſec. di. 1. c. Placuit.]

AD 3^{m} dicẽdũ, quòd Eccleſia, & altare, & alia huiuſmodi inanimata, conſecrantur, non quia ſint gratiæ ſuceptiua, ſed quia ex conſecratione adipiſcũtur quandam ſpiritualem virtutem, per quam apta red-

K duntur diuino cultui, vt ſcilicet homines deuotionẽ quandam exinde percipiant, vt ſint paratiores ad diuina, niſi hoc propter irreuerẽtiã impediatur. unde & 2. Machabæorum 3. dicitur: Vere dei virtus quædam eſt in loco: nam ipſe qui habet in cælis habitationẽ, uiſitator & auditor eſt loci illius. Et inde eſt, quòd huiuſmodi ante conſecrationem emũdãtur & exorcizantur, ut exinde uirtus inimici pellatur. Et eadẽ ratione eccleſiæ, quæ ſanguinis effuſione, aut cuiuſcumque ſemine pollutæ fuerint, reconciliantur: quia per peccatum ibi commiſſum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem diſtinctione legitur†: Eccleſias Arrianorum ubicũq; inueneritis catholicas, eas diuinis precibus & operibus abſque ulla mora conſecrate. Vnde & quidam probabiliter

[De conſec. diſt. 1. c. Eccleſias Arrianorum.]

A probabiliter dicunt, quòd per ingreſſum eccleſię conſecratę homo cõſequitur remiſſionẽ peccatorũ uenialium, ſicut & per aſperſionem aquæ benedictæ: inducentes quod in pſalm. 84. dicitur, Benedixiſti Domine terrem tuam, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ. & ideo propter uirtutem, quæ ex cõſecratione eccleſiæ acquiritur, conſecratio eccleſiæ non iteratur. unde in eadem diſtinctione ex concilio Niceno legitur†: eccleſijs ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſq̃ ſemine pollutæ fuerint: quia ſicut infans a qualicumque ſacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſemel baptizatus,

[De conſec. diſt. 1. c. Eccleſiis ſemel.]

B non debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus, eſt iterum cõſecrandus, niſi propter cauſas quas ſuperius nominauimus: ſi tamen fidẽ ſanctę Trinitatis tenuerint qui cõſecrauerunt, alioquin qui ſunt extra eccleſiam, conſecrare non poſſunt: ſed ſicut in eadem diſtinct. legitur, †Eccleſiæ uel altaria, quæ ambigua ſunt de cõſecratione, cõſecrẽtur. Propter hoc ẽt, φ aliquã ſpiritualẽ uirtutẽ adipiſcũtur per conſecrationẽ, in eadẽ diſtinctione ſtatutum legitur†: Ligna eccleſiæ dedicatæ, non debent ad aliud opus iungi niſi ad aliam eccleſiam, uel igni cõburẽda, uel ad profectum in monaſterio fratribus: in laicorum autem opera non debent admitti. & ibidem legitur†: Alta-

[De conſec. di. 1. c. Eccleſiæ vel alt.] [Cap. Ligna eccleſiæ.] [De conſec. di. 1. c. Altaris palla.]

C ris palla, cathedra, candelabrum, & uelum, ſi fuerint uetuſtate cõſumpta, incẽdio dẽtur: cineres quoq; eorũ i baptiſterio inferãtur, aut ĩ pariete, aut in foſſis pauimẽtorũ iactẽtur, ne introeũtiũ pedibus inquinent.

AD 4^{m} dicendum, quòd quia conſecratio altaris repræſentat ſanctitatem Christi, conſecratio uero domus ſanctitatem totius eccleſiæ: ideo conuenientius recolitur cum ſanctitate & ſolẽnitate conſecratio eccleſiæ uel altaris, quàm aliorũ quæ conſecrantur. Propter quod etiam octo diebus ſolennitas dedicationis agitur, ad ſignificandam beatam reſurrectionẽ Christi & membrorum eccleſiæ. Nec eſt opus ſolius hominis conſecratio eccleſiæ & altaris, cũ habeat ſpiritualem virtutem. unde de conſecratione diſtin. eadẽ

D dicitur†: Solennitates dedicationum eccleſiarũ per ſingulos annos, ſolenniter ſunt celebrandæ: quòd autem octo diebus encænia ſint celebranda, in lib. Reg. perfecta dedicatione tẽpli, reperies, ſcilicet 3. Reg. 8.

[De conſec. di. 1. c. Solẽnitate.]

AD 5^{m} dicendum, φ ſicut legitur de conſecratione*, diſtinctione prima: altaria, ſi non ſint lapidea, Chriſmatis unctione non conſecrentur. Quod quidem cõpetit & ſignificationi huius ſacramẽti: tum, quia altare ſignificat Christum, dicitur autẽ primæ Corinthiorm decimo: Petra autem erat Christus: tũ ẽt, quia corpus Christi in ſepulcro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quo ad uſum ſacramen-

[De conſec. di. 1. c. Altaria.]

E ti: lapis enim & ſolidus eſt, & de facili poteſt inueniri ubique: quod nõ erat neceſſarium in ueteri lege vbi fiebat in vno loco altare. Quòd autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus inſectis, fuit ad idolatriam remouendam.

AD 6^{m} dicendum eſt, quòd ſicut in diſtinctione eadem dicitur cap. Vaſa † quondam ſacerdotes non aureis, ſed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus aũt Papa patenis vitreis miſſam celebrari conſtituit, deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Poſtmodum autem ſtatutum eſt, vt calix Domini cum patena, ſiue ex auro omnino ſiue ex argento fiat, vel ſaltem ſtanneus calix habeatur: de ære aũt aut ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute æruginem parit, pariterque

[De conſec. di. 1. c. Vaſa, in quibus habe. hoc totum.]

vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo ſeu vitreo calice præſumat miſſam cantare: quia. ſ. lignum poroſum eſt, & ſanguis conſecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile eſt, & poſſet fractionis periculũ imminere, & eadẽ ratio eſt de lapide. & ideo propter reuerentiam ſacramenti ſtatutum eſt, vt ex prædictis materijs calix fiat.

AD 7^{m} dicendum, φ vbi potuit ſine periculo fieri, eccleſia ſtatuit circa hoc ſacramentum id, quod expreſſius repræſentat paſſionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali ſicut circa ſanguinem, qui continetur in calice. & ideo licet calix non fiat de petra: corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. unde in epiſtola Silueſtri papæ in eadem diſtinctione legitur†, Conſulto omnium ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico panno aut intincto, quiſquã celebrare miſſam præſumat; ſed in pãno lineo ab Epiſcopo cõſecrato, ſicut corp⁹ Christi ĩ ſindone linea & mũda ſepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter ſui munditiam, ad ſignificandam conſcientiæ puritatem: & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad ſignificandam Christi paſſionem.

[De conſec. di. 1. ca. Cõſulto.]

AD 8^{m} dicendum, quòd diſpenſatio ſacramẽtorum pertinet ad miniſtros eccleſiæ: ſed conſecratio eorum eſt ab ipſo deo. & ideo miniſtri eccleſiæ non habent aliquid ſtatuere circa formam cõſecrationis: ſed circa vſum ſacramenti, & modum celebrandi. & ideo ſi ſacerdos verba conſecrationis proferat ſuper materia debita, cum intentione conſecrandi, abſque omnibus prædictis. ſ. domo & altari, calice, & corporali conſecratis, & ceteris huiuſmodi per eccleſiam inſtitutis, cõſecrat quidẽ in rei veritate corpus Christi: peccat tamẽ grauiter, ritum eccleſiæ non ſeruans.

ARTICVLVS IIII.

I *Vtrum conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur. Hoc enim ſacramẽtum verbis Christi conſecratur, vt Ambroſ. dicit in lib. de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc ſacramẽto dici, quàm verba Christi.

[4. diſ. 1. q. 1. art. 5. q. 1. ad 2 Et diſ. 8. in expoſ. lit. Et diſt. 13. ĩ expo. lit. prin. & diſt 15. q. 4 a. 3. q 1. co. Et 1. Timo. 4.]

§ 2 Præt. Verba & facta Christi nobis per euangelium innoteſcunt: ſed quædam dicuntur circa conſecrationem huius ſacramenti, quæ in euangelijs non ponũtur: non. n. legitur in euangelio φ Christ⁹ in conſecratione huius ſacramẽti, oculos ad cælum leuauerit. ſi-

E militer etiã in euangelijs dicitur: Accipite, & comedite, nec ponitur omnes, cum in celebratione huius ſacramenti dicatur: Eleuatis oculis in cælum: & iterum, Accipite & manducate ex hoc omnes. inconuenienter ergo huiuſmodi verba dicuntur in celebratione huius ſacramenti.

§ 3 Præt. Omnia ſacramenta ordinantur ad ſalutẽ fideliũ: ſed in celebratione aliorum ſacramẽtorũ nõ fit communis oratio pro ſalute fideliũ defunctorũ. ergo inconuenienter fit in hoc ſacramento.

§ 4 Præt. Baptiſmus dicitur ſpecialiter fidei ſacramẽtum. ea ergo quæ pertinẽt ad inſtrutionem fidei, magis debent circa baptiſmum tradi, quàm circa hoc ſacramentum, ſicut doctrina apoſtolica & euangelica.

§ 5 Præt. In omni ſacramento exigitur deuotio fidelium

Universidad de Deusto Biblioteca

liũ. non ergo magis in hoc ſacramento, quàm in alijs deberet excitari deuotio fideliũ per laudes diuinas, & per admonitiones, puta cũ dicitur, Surſum corda.

Q.82.ar.1.

¶6 Præt. Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, vt dictum eſt †. Omnia ergo quæ in hoc ſacramento dicũtur, a ſacerdote dici deberent, & non quædam a miniſtris, quædam a choro.

¶7 Præt. Hoc ſacramentum per certitudinem operatur virtus diuina. Superflue ergo ſacerdos petit huius ſacramenti perfectionem, cum dicit, Quam oblationem tu deus in omnibus &c.

¶8 Præt. Sacrificium nouæ legis multo eſt excellentius, quàm ſacrificium antiquorum patrum. Inconuenienter ergo Sacerdos petit, ꝙ hoc ſacrificiũ habeatur ſicut ſacrificium Abel, Abrahæ, & Melchiſedec.

Q.75.ar.2.

¶9 Præt. Corpus Chriſti, ſicut non incipit eſſe in hoc ſacramento per loci mutationem (vt ſupra dictum eſt*) ita etiam nec eſſe deſinit. inconuenienter ergo ſacerdos petit, Iube hoc perferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuum.

De conſec. di.1.c.Iacobus frater Domini. Alias ĩ ſcripturis addiderunt nobis.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur de conſecratione diſtinct.1. Iacobus frater domini ſecundum carnem, & Baſilius cæſarienſis epiſcopus* ediderunt miſſæ celebrationem. ex quorũ auctoritate patet cõuenienter ſingula circa hoc dici.

H RESPON. Dicendũ, ꝙ quia in hoc ſacramento totũ myſterium noſtræ ſalutis comprehenditur, ideo præ ceteris ſacramentis cum maiori ſolẽnitate agitur. & quia ſcriptum eſt Eccleſiaſt. 4. Cuſtodi pedẽ tuum ingrediens domum Domini, & Eccleſiaſt. 18. Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem huius myſterij, primo quidem præmittitur præparatio quædam, ad digne agenda ea quæ ſequũtur. Cuius præparationis prima pars eſt laus diuina, quæ fit in introitu, ſecundum illud Pſal. 49. Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare dei. Et ſumitur hoc, vt pluries de Pſalmis, vel ſaltem cum Pſalmus cantatur, quia vt † Dion. dicit in 3. c. Eccleſ. hierar. Pſalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid in ſacra ſcriptura continetur. I Secunda pars continet commemorationem præſentis miſeriæ, dum miſericordia petitur, dicendo, Kyrie eleiſon, ter quidem pro perſona Patris, ter autẽ pro perſona Filij, cum dicitur, Chriſte eleiſon, & ter pro perſona Spiritusſancti, cum ſubditur Kyrie eleiſon, contra triplicem miſeriam, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ, vel ad ſignificandum ꝙ omnes perſonæ ſunt in ſe inuicem. Tertia autem pars commemorat cæleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam, dicendo, Gloria in excelſis Deo, quæ cantatur in feſtis, in quibus commemoratur cæleſtis gloria: intermittitur autem in officijs luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent. K Quarta autem pars continet orationem, quam ſacerdos pro populo facit, vt digni habeantur tantis myſterijs. Secundo, autem præmittitur inſtructio fidelis populi, quia hoc ſacramentum eſt myſterium fidei, vt ſupra habitum eſt: * quæ quidem inſtructio diſpoſitiue quidem fit per doctrinam prophetarũ & apoſtolorum, quæ ĩ eccleſia legitur per lectores & ſubdiaconos. Poſt quam lectionem, cãtat a choro graduale, quod ſignificat profectum vitæ, & alleluia, quod ſignificat ſpiritualem exultationẽ, vel tractus in officijs luctuoſis, qui ſignificat ſpiritualem gemitum: hæc enim conſequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfecte autem populus inſtruitur per doctrinam Chriſti

Ca.3.Eccl. hierar. inter principiũ & medium.

Q.78.ar.3.

F in euangelio contentam, quæ a ſummis miniſtris legitur, ſcilicet a Diaconibus. & quia Chriſto credimus tamquam diuinæ veritati (ſecundum illud Ioã. 8. Si veritatem dico vobis, quare nõ creditis mihi?) lecto euangelio, ſymbolum fidei cantatur, in quo populus oſtẽdit, ſe per fidem Chriſti doctrinæ aſſentire. Cantatur autem hoc ſymbolum in feſtis, de quibus fit aliqua mentio in ſymbolo, ſicut in feſtis Chriſti & beatæ Virginis & apoſtolorum (qui hanc fidẽ fundauerunt) & alijs huiuſmodi. Sic igitur populo præparato & inſtructo, conſequenter acceditur ad celebrationem myſterij, quod quidem & offertur vt ſacrificium, & conſecratur, & ſumitur vt ſacramentum. G Vnde primo peragitur oblatio: ſecundo conſecratio materiæ oblatæ: tertio eiuſdem perceptio. Circa oblationem vero duo aguntur, ſcilicet laus populi in cantu offertorij (per quod ſignificatur lætitia offerẽtium) & oratio ſacerdotis, q. petit vt oblatio populi ſit deo accepta, (vnde & 1. Paralipome. 29. dixit Dauid, Ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc, & populum tuum qui hic repertus eſt, vidi cum ingẽti gaudio tibi offerre donaria) & poſtea orat dicens: Domine Deus cuſtodi hanc voluntatem. Deinde circa conſecrationem, quæ ſupernaturali virtute agitur, primo excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur ſurſum corda habere ad Dominum. & ideo finita præfatione, populus deuote laudat diuinitatẽ Chriſti, cũ angelis dicens, Sanctus, Sanctus, Sanctus: & humanitatẽ cum pueris dicẽs, Benedictus qui venit. Deinde ſacerdos ſecreto commemorat, primo quidem pro quibus hoc ſacrificium offert, ſ. pro vniuerſali eccleſia, & pro his qui in ſublimitate ſunt conſtituti 1. Timo. 2. & ſpecialiter quoſdam qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundo, commemorat ſanctos, quorum patrocinia implorat, pro prædictis, cum dicit, communicantes & memoriam venerantes &c. Tertio, petitionem concludit cũ dicit, vt hæc oblatio ſit illis pro quibus offertur, ſalutaris. Deinde accedit ad ipſam cõſecrationem, in qua primo petit conſecrationis effectum, cum dicit, Quã oblationem tu Deus &c. Secundo conſecrationẽ peragit per verba Saluatoris, cum dicit, Qui pridie &c. Tertio, excuſat præſumptionem per obedientiam ad mandatum Chriſti, cũ dicit, Vnde & memores. Quarto petit hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptũ, cum dicit: Supra quæ propitio &c. Quinto, petit huius ſacrificij & ſacramenti effectum. Primo quidem, quantum ad ipſos ſumentes, cum dicit: Supplices te rogamus. Secundo, quantum ad mortuos, qui iam ſumere non poſſunt, cum dicit: memento etiam Domine &c. Tertio, ſpecialiter quantum ad ipſos ſacerdotes offerentes, cum dicit, Nobis quoque peccatoribus &c. Deinde agit de pceptione ſacramenti, & primo præparatur populus ad percipiẽdum, primo quidem, per orationem communem totius populi (quæ eſt oratio dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam ſpecialiter ſacerdos pro populo offert, cum dicit: Libera nos quæſumus domine &c. Secundo, præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo, Agnus dei. Eſt enim hoc ſacramentum vnitatis & pacis, vt ſupra dictum eſt †. In miſſis tamen defunctorum, in quibus ſacrificiũ offertur, non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde ſequitur perceptio ſacramenti, primo percipiente ſacerdote, & poſtmodum alijs dante: quia vt * Diony. dicit

Q.79.ar.1. & q.73.ar.4.

Ca.3.Eccl. hierar. non multũ procul a fine.

dicit 3. ca. Eccle. hierar. ille qui alijs diuina tradit, primo debet ipſe particeps eſſe. Vltimo autem tota miſſæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterij (quod ſignificat cantus poſt communionẽ) & ſacerdote per orationẽ gratias offerente, ſicut & Chriſtus celebrata cęna cum diſcipulis hymnũ dixit, vt dicitur Mat. 26.

In cor. initio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd conſecratio ſolis verbis Chriſti cõficit: alia vero neceſſe eſt addere ad præparationẽ populi ſumẽtis, ſicut dictũ eſt†.

AD 2m dicendum, quòd ſicut dicitur Ioãnis vltimo, Multa ſunt a Domino facta vel dicta quæ Euangeliſtæ non ſcripſerunt: inter quæ fuit hoc, quòd Dominus in cœna oculos leuauit in cęlum: quod tamen B Eccleſia ex traditione Apoſtolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt qui in ſuſcitatione Lazari (vt habetur Ioan. 11.) & in oratione, quam pro diſcipulis fecit, Ioan. 17. oculos leuauit ad Patrem, in huius ſacramenti inſtitutione multo magis hoc fecerit, tamquam in re potiori. Quod autem dicitur, Manducate & comedite, non differt quantũ ad ſenſum: nec multum refert quid dicatur, præſertim cũ verba illa non ſint de forma, vt ſupra dictum eſt†. Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis euãgelij: licet nõ exprimatur: quia ipſe dixerat Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, nõ habebitis vitã ĩ vobis.

Q.77.ar.3. & art. 1. ad 2. argum.

AD 3m dicendum, quòd euchariſtia eſt ſacramẽtum totius eccleſiaſticæ vnitatis. C & ideo ſpecialiter in hoc ſacramẽto magis, quàm in alijs debet fieri mẽtio de omnibus, quæ pertinẽt ad ſalutẽ toti⁹ eccleſiæ.

Alias circa.

AD 4m dicendum, quòd inſtructio fidei eſt duplex. Vna, quæ fit nouiter imbuendis. ſ. catechumenis: & talis inſtructio fit per* baptiſmum. Alia autem eſt inſtructio, qua inſtruit fidelis populus, qui cõmunicat huic myſterio, & talis inſtructio fit in hoc ſacramẽto: & tñ ab hac ĩſtructione nõ repellũtur etiã catechumeni & infideles. unde dicitur de conſec. diſtin. 1. * Epiſcopus nullum prohibeat ingredi eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue gentilem, ſiue hæreticum ſiue iudæum, vſque ad miſſam catechumenorum, in qua ſcilicet continetur inſtructio fidei.

De conſec. di.1.c.Epiſ.

AD 5m dicendum, quòd in hoc ſacramento, & D maior deuotio requiritur quàm in alijs ſacramentis (propter hoc quòd in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur) & etiã cõmunior; quia in hoc ſacramento requiritur deuotio totius populi, pro quo ſacrificium offertur, & non ſolum percipientium ſacramentum, ſicut in alijs ſacramẽtis. & ideo vt † Cyprianus dicit, Sacerdos præfatione præmiſſa parat fratrũ mentes, dicendo: ſurſum corda, vt dũ reſpondet plebs, habemus ad Dominũ, admoneatur nihil aliud ſe, quàm Deum cogitare debere.

In li. de or. dominica non multũ remote ante finem.

AD 6m dicẽdũ, ꝙ in hoc ſacramẽto (ſicut dictũ eſt) † tangũtur ea quæ pertinent ad totã eccleſiã. & ideo E quædã dicunt a choro, quæ pertinẽt ad populũ: quorũ quædã chorus totaliter proſequit, quæ ſcilicet toti populo inſpirantur, quædam vero populus proſequitur, ſacerdote inchoante, qui perſonam Dei gerit in ſignum, quòd talia peruenerũt ad populum ex reuelatione diuina, ſicut fides & gloria cæleſtis & ideo ſacerdos inchoat Symbolum fidei, & Gloria in excelſis Deo. Quædam vero dicuntur per miniſtros, ſicut doctrina veteris & noui teſtamenti, in ſignum, quòd per miniſtros a Deo miſſos, eſt doctrina hæc populis annuntiata. Quædam vero ſacerdos ſolus proſequitur: quæ ſcilicet ad proprium officium ſacerdo-

In ſolut. ad 3. arg. i iſto ar.

A tis pertinent, vt ſcilicet dona & preces offerat pro populo, ſicut dicitur Hebr. 5. In his tamen quædam dicit publice, ſcilicet quæ pertinent & ad ſacerdotem, & ad populũ, ſicut ſunt orationes communes: quędã vero pertinẽt ad ſolũ ſacerdotẽ, ſicut oblatio & conſecratio: & ideo quæ circa hæc ſunt dicenda, occulte a ſacerdote dicuntur. In utriſque tamen excitat attentionẽ populi dicendo, Dñs vobiſcũ, & expectat aſſenſum dicentium, Amen. & ideo etiam in his quæ ſecrete dicuntur, publice præmittit, Dominus vobiſcum. & ſubiungit, Per omnia ſæcula ſæculorum. Vel ſecrete aliqua ſacerdos dicit, in ſignũ, ꝙ circa Chriſti paſſionẽ diſcipuli, nõ niſi occulte cõfitebãtur Chriſtum.

AD 7m dicendum, quòd efficacia verborum ſacramentaliũ impediri poteſt per intentionem ſacerdotis: nec tamen eſt inconueniens, quòd a Deo petamus id, quod certiſſime ſcimus ipſum facturũ, ſicut Chriſtus Ioann. 17. petijt ſuam clarificationẽ. Non tamẽ videtur ibi ſacerdos orare, vt conſecratio impleatur, ſed vt nobis fiat fructuoſa. Vnde ſignanter dicit, Vt nobis corpus & ſanguis fiat. & hoc ſignificãt verba, quæ præmittit dicens: Hanc oblationem facere digneris benedictam, ſecundum † Auguſtinũ, ideſt, per quam benedicamur, ſcilicet per gratiã, aſcriptã ideſt, per quam in cælo aſcribamur: ratam, ideſt, per quam de viſceribus Chriſti eſſe cenſeamur: rationabilem, ideſt, per quam a beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilẽ, vt qui nobiſipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio ſimus.

De conſec. di.2.c. Vtrũ ſub. a medio.

AD 8m dicendum, quòd licet hoc ſacramentum ex ſeipſo præferatur omnibus antiquis ſacrificijs: tamen ſacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptiſſima ex eorum deuotione. Petit ergo ſacerdos, vt ſic hoc ſacrificiũ acceptetur a Deo ex deuotione offerentium, ſicut illa accepta fuerunt Deo.

AD 9m dicendum, quòd ſacerdos non petit, neque quòd ſpecies ſacramenles deferantur in cælum, neque corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit; ſed petit hoc pro corpore myſtico (quod ſcilicet in hoc ſacramento ſignificatur) vt ſcilicet orationes ſacerdotis & populi angelus aſſiſtens diuinis myſterijs, Deo repræſentet, ſecundum illud Apocalypſ. 8. Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus ſanctorum de manu angeli. Sublime autem altare dei dicitur, vel ipſa eccleſia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipſe deus, cuius participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exod. 20. Non aſcendes ad altare meum per gradus, ideſt, in Trinitate gradus nõ facies. Vel per Angelũ intelligitur ipſe Chriſtus, qui eſt magni cõſilij Angelus, qui corpus ſuum myſticum deo patri coniungit, & eccleſiæ triumphãti. & propter hoc etiã miſſa nominatur: quia per angelum ſacerdos preces ad deum mittit, ſicut populus per ſacerdotẽ: vel quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa a deo. unde & in fine miſſæ Diaconus in feſtiuis diebus populum licentiat, dicens: Ite, miſſa eſt, ſcilicet hoſtia ad deũ per angelũ, vt ſcilicet ſit deo accepta.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea quæ in celebratione huius ſacramenti agũtur, ſint conuenientia.

4. ſentẽ. diſ. 12. in expoſit. Et opu. 65. ca. 5. Et opu. 66. per totum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ea quæ in celebratione huius Sacramenti agũtur non ſint conuenientia. Hoc enim ſacramẽtum ad nouum teſtamentum pertinet, vt ex forma ipſius apparet.

paret. In nouo autem teſtamento non ſunt obſeruandæ cæremoniæ veteris teſtamenti, ad quas pertinebat quòd ſacerdos & miniſtri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerẽdum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij; & quãdo acceſſuri ſunt ad altare. nõ eſt ergo cõueniẽs, ꝙ ſacerdos lauet manus ſuas inter miſſarũ ſolennia.

¶ 2 Præt. Ibidem Dominus mãdauit, quòd Aarõ adoleret incenſum ſuaue fragrãs ſuper altare, quod erat ante propitiatorium: quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris teſtamenti. inconueniẽter ergo in miſſa ſacerdos thurificatione vtitur.

G ¶ 3 Prę. Ea quæ in ſacramentis eccleſiæ aguntur, non ſunt iteranda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties iterat crucę ſignationes ſuper hoc ſacramẽtũ.

¶ 4 Prę. Apoſtolus dicit Hebrę. 7. Sine vllã contradictione, quod min⁹ eſt, a maiori benedicitur: ſed Chriſtus qui eſt in hoc ſacramento, poſt conſecrationem eſt multo maior ſacerdote. inconuenienter igitur ſacerdos poſt conſecrationem, benedicit hoc ſacramentum, cruce ſignando.

¶ 5 Prę. In ſacramento eccleſiæ nihil debet fieri, quod ridiculoſum videatur. Videtur autem ridiculoſum geſticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quòd ſacerdos quãdoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & ſeipſum* inclinat. ergo hoc non debet fieri in hoc ſacramento.

* Alias incuruat.

H ¶ 6 Præ. Ridiculoſum etiã videtur, ꝙ ſacerdos multoties ſe ad populũ vertit, & multoties populũ ſalutet. nõ ergo debẽt hęc fieri ĩ celebratione hui⁹ ſacramẽti.

¶ 7 Præt. Apoſto. 1. Corinth. 1. pro inconuenienti habet, quòd Chriſtus diuiſus ſit: ſed poſt conſecrationẽ Chriſtus eſt in hoc ſacramento. inconuenienter ergo hoſtia frangitur a ſacerdote.

¶ 8 Præt. Ea quæ in hoc ſacramẽto agũtur, paſſionem Chriſti repræſentãt: ſed in paſſione Chriſti corp⁹ fuit diuiſum ĩ locis quĩque vulnerũ. ergo corp⁹ Chriſti in quinque partes frangi deberet magis, quàm in tres.

I ¶ 9 Præt. Totũ corpus Chriſti in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur a ſanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius ſanguini miſcetur.

¶ 10 Prę. Sicut corpus Chriſti proponitur in hoc ſacramento vt cibus, ita & ſanguis Chriſti vt potus: ſed ſumptioni corporis Chriſti non adiungitur in celebratione miſſæ alius corporalis cibus. inconuenienter igitur ſacerdos poſt ſumptionem ſanguinis Chriſti, vinum non conſecratum ſumit.

¶ 11 Præt. Veritas debet reſpõdere figurę: ſed de agno paſchali, qui fuit figura hui⁹ ſacramẽti, mãdatꝙ non remaneret ex eo quicquã vſque mane. incõuenienter igitur hoſtiæ cõſecratę reſeruãtur, & nõ ſtatĩ ſumunt.

K ¶ 12 Præt. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit, Dominus vobiſcum, & Gratias agamus: ſed inconueniens videtur pluraliter loqui vni ſoli & maxime minori. ergo inconueniens videtur, quòd ſacerdos vno tantum miniſtro præſente, celebret miſſam. Sic igitur videtur, quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius ſacramenti.

SED IN CONTRARIVM eſt, eccleſiæ cõſuetudo, quę errare nõ põt: vtpote Spiritu ſctõ ĩſtructa.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*) in ſacramentis dupliciter aliquid ſignificatur, ſcilicet verbis & factis, ad hoc quòd ſit perfectior ſignificatio. Significãtur autem verbis in celebratione huius ſacramenti, quędam pertinentia ad paſſionẽ Chriſti, quæ repręſentatur in hoc ſacramento, vel etiam ad corpus myſticum, quod ſignificatur in hoc ſacramento, & quædam pertinentia ad vſum huius ſacramenti, qui debet eſſe cum deuotione & reuerẽtia. & ideo in celebratione huius myſterij quędam aguntur ad repræſentandam paſſionem Chriſti, vel etiam diſpoſitionem corporis myſtici, & quædam aguntur pertinẽtia ad deuotionẽ, & reuerẽtiã hui⁹ ſacramẽti.

Quæſt. 60. ar. 5. & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ablutio manuum fit in celebratione miſſæ, propter reuerẽtiã hui⁹ ſacramẽti. & hoc dupliciter. Primo, quidẽ, quia aliqua pretioſa tractare nõ cõſueuimus, niſi manibus ablutis. vnde indecens videtur, quòd ad tãtum ſacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter ſignificationem: quia vt Dionyſ.* dicit 3. eccleſ. hierar. extremitatum ablutio ſignificat emundationem etiam a minimis peccatis, ſecundum illud Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet. & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc ſacramentum: quod etiam ſignificatur per confeſſionem, quæ fit ante introitum miſſæ. & hoc idem ſignificabat ablutio ſacerdotum in veteri lege, vt ibidem Dionyſ.* dicit. Nec tamen eccleſia hoc ſeruat tãquã cæremoniale veteris legis præceptum, ſed quaſi ab eccleſia inſtitutum, ſicut quiddam ſecundum ſe conueniens. & ideo non eodẽ modo obſeruatur ſicut tunc: prætermittitur enim pedũ ablutio, & ſeruatur ablutio manuũ, quæ poteſt fieri magis in promptu, * & quæ ſufficit ad ſignificandam perfectam mundationem. Cum enim manus ſit organum organorum (vt dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuuntur manibus, unde in Pſalm. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

De manuũ & digitorũ ablutione.

Ca. 3. eccle. hierar. a medio illius.

Eodem loco nunc dicto.

Alias, quæ magis ſufficit.

Lib. 3. text. 38. com. 2.

AD 2^m^ dicendum, quòd etiam thurificatione nõ utimur quaſi cæremoniali pręcepto legis, ſed ſicut eccleſiæ ſtatuto. unde non eodem modo utimur, ſicut in lege ueteri erat ſtatutum: Pertinet autem ad duo. Primo quidem, ad reuerentiam huius ſacramenti, ut ſcilicet, per bonum odorem depellatur ſi quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod poſſet prouocare horrorem. Secundo, pertinet ad repræſentandum effectum gratiæ, qua ſicut bono odore Chriſtus plenus fuit (ſecundum illud Gen. 27. ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni) & a Chriſto deriuatur ad fideles officio miniſtrorum, ſecundum illud 2. Cori. 2. Odorem notitiæ ſuæ ſpargit per nos in omni loco. & ideo undiq; thurificato altari, p quod Chriſtus deſignatur, thurificãtur omnes per ordinẽ.

De Thurificatione.

AD 3^m^ dicendum, quòd ſacerdos in celebratione miſſæ utitur cruceſignatione, ad exprimendã paſſionem Chriſti, quæ ad crucẽ eſt terminata. Eſt autem paſſio Chriſti quibuſdam quaſi gradibus peracta. Nã primo fuit Chriſti traditio, quæ facta eſt a deo, Iuda, & iudæis: quod ſignificat trina cruceſignatio, ſupra illa uerba, Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. Secũdo fuit Chriſti uenditio. eſt autem uenditus ſacerdotibus, ſcribis & phariſæis. Ad quod ſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ſupra illa uerba, Benedictam, aſcriptam, ratam. Vel ad oſtendendum pretium uenditionis, ſcilicet triginta denarios. Additur autem & duplex ſuper illa uerba, Vt nobis corpus & ſanguis &c. ad deſignandam perſonam Iudæ uenditoris & Chriſti uenditi. Tertio autem, fuit præſignatio paſſionis Chriſti facta in cœna. Ad quod deſignandum fiunt tertio duæ cruces, una in conſecratione corporis, alia in cõſecratione ſanguinis. vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipſa paſſio Chriſti. unde ad reprę́ſentandum quinque plagas Chriſti, fit quarto quintuplex cruceſignatio ſuper illa verba, Hoſtiam puram, hoſtiã ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctũ vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ. Quinto, repræſentatur extenſio corporis & effuſio ſanguinis, & fructus paſſionis per trinam cruceſignationem, quæ fit ſuper illis verbis, Corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione &c. Sexto, repræſentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro perſecutoribus, cum dixit, Pater ignoſce illis. Secundam pro liberatione a morte, cum dixit, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et ad hoc ſignificandum, fit trina cruceſignatio ſuper illa verba, Sanctificas, viuificas, benedicis &c. Septimo, repræſentantur tres horæ, quibus pependit in cruce. ſ. a ſexta vſque ad horam nonam. & ad hoc conſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ad illa verba, Per ipſum, & cũ ipſo, & in ipſo. Octauo autem repræſentatur ſeparatio animæ a corpore per duas cruces ſubſequẽter extra calicem factas. Nono autem repræſentatur reſurrectio tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Poteſt autem breuius dici, ꝙ cõſecratio huius ſacramenti, & acceptatio huius ſacrificij, & fructus ipſius procedit ex virtute crucis Chriſti. & ideo vbicumque fit mentio de aliquo horum, ſacerdos cruceſignatione vtitur.

De crucis variæ ĩ miſſa ſignificatione.

AD 4^m^ dicendum, quòd ſacerdos poſt conſecrationẽ non vtitur cruce ſignatione ad benedicendũ & conſecrandũ, ſed ſolũ ad commemorandam virtutem crucis & modũ paſſionis Chriſti, vt ex dictis patet*.

In ſolut. 3. ced.

AD 5^m^ dicendum, quòd ea quæ ſacerdos in miſſa facit, non ſunt ridiculoſæ geſticulationes: fiunt enim ad aliquid repræſentandum. Quòd enim ſacerdos brachia extendit poſt conſecrationem, ſignificat extenſionem brachiorum Chriſti in cruce. Leuat etiã manus orando, ad deſignandum ꝙ oratio eius dirigitur pro populo ad deum, ſecundum illud Thren. 3. Leuemus corda noſtra cum manibus ad dominum in cælos. & Exod. 17. dicitur, ꝙ cum leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael. Quòd autem manus interdũ iungit, & ſe inclinat, eſt ſuppliciter & humiliter orantis, & deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti, ex qua paſſus eſt. Digitos autem iungit poſt conſecrationem, ſcilicet pollicem cum indice, quibus corpus Chriſti conſecratum tetigerat, vt ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti.

AD 6^m^ dicendum, ꝙ quinquies ſe ſacerdos vertit ad populum, ad ſignificandum ꝙ Dominus die reſurrectionis quinquies ſe manifeſtauit, vt ſupra dictum eſt* in tractatu de reſurrectione Chriſti. Salutat autẽ ſepties populum. ſ. quinque vicibus, quibus ſe conuertit ad populum, & bis quando ſe non conuertit (ſcilicet cum ante præfationem dicit, Dominus vobiſcum, & cum dicit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcũ) ad deſignandũ ſeptiformem gratiã Spirituſſancti: Epiſcopus aũt celebrans in feſtis, in prima ſalutatione dicit, Pax vobis, quod poſt reſurrectionẽ diſcipulis dixit Dñs, cuius perſonã repræſentat præcipue epiſcopus.

Quæſt. 55. ar. 3. arg. 3.

AD 7^m^ dicendum, ꝙ fractio hoſtiæ tria ſignificat: primo quidem ipſam diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſſione: ſecundo diſtinctionem

A corporis myſtici ſecundum diuerſos ſtatus: tertio diſtributionem gratiarum procedentium ex paſſione Chriſti, vt Diony.* dicit 3. c. eccleſ. hierar. unde talis fractio non inducit diuiſionem Chriſti.

Ca. 3. eccl. hiera. a medio.

AD 8^m^ dicendum, ꝙ ſicut Sergius papa dicit* (& habetur de conſecr. diſtin. 2.) triforme eſt corpus Domini. Pars oblata in calicẽ miſſa, corpus Chriſti quod iam reſurrexit, monſtrat. ſ. ipſum Chriſtum, & beatã Virginem, vel ſiqui alij ſancti cum corporibus iã ſunt in gloria. Pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terrã, quia. ſ. viuentes in terra, ſacramento* vtuntur, & paſſionibus conteruntur, ſicut & panis comeſtus conteritur dentibus. Pars in altari vſque ad finem miſſæ remanens, corpus in ſepulcro, quia vſque in finem ſæculi, corpora ſanctorum in ſepulcris erunt, quorum tamen animæ ſunt vel in purgatorio vel in cœlo. Hic tamen ritus non ſeruatur modo, vt ſcilicet, vna pars ſeruetur vſque in finem miſſe, propter periculũ. Manet tamen eadem ſignificatio partium: quam quidã metrice expreſſerunt dicentes,

De conſec. diſt. 2. c. triforme.

Alias vniũtur.

Hoſtia diuiditur in partes, tincta beatos
Plene, ſicca notat viuos, ſeruata ſepultos.

Quidam tamen dicunt, quòd pars in calicem miſſa, ſignificat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicẽ ſeruata ſignificat plene beatos. ſ. quantũ ad animã & corpus: pars aũt comeſta, ſignificat ceteros.

AD 9^m^ dicendum, ꝙ per calicem duo poſſunt ſignificari. Vno modo ipſa paſſio Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento, & ſm hoc per partem in calicem miſſam, ſignificantur illi, qui adhuc ſunt participes paſſionum Chriſti. Alio modo, poteſt ſignificari fruitio beata, quæ etiam in hoc ſacramento præfiguratur. & ideo illi quorum corpora iam ſunt in plena beatitudine, ſignificantur per partẽ in calicẽ miſſam. Et eſt notandũ, ꝙ pars in calicẽ miſſa, non debet populo dari in ſupplemẽtũ communionis, quia panem intinctum non porrexit Chriſtus, niſi Iudæ proditori.

D AD 10^m^ dicendum, ꝙ vinum ratione ſuæ humiditatis eſt ablutiuum. & ideo ſumitur poſt ſuſceptionẽ huius ſacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti. unde extra de celebratione miſſarum, ca.* ex parte: Sẽper ſacerdos vino os perfundere debet, poſtquam totum percepit euchariſtiæ ſacramentum, niſi cum eodem die aliam miſſam debuerit celebrare, ne ſi forte vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret. & eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Chriſti tetigerat.

In decret. li. 3. tit. 41. c. ex parte, & eſt c. 5.

AD 11^m^ dicendum eſt, ꝙ veritas quantũ ad aliquid debet reſpondere figuræ, quia. ſ. non debet pars hoſtiæ conſecratæ, de qua ſacerdos & miniſtri vel etiam populus communicat, in craſtinum reſeruari. unde, E vt habetur de conſecratio. diſti. 2. Clemens Papa* ſtatuit, ꝙ tanta holocauſta in altari offerantur, quanta populo ſufficere debeant, quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum timore & tremore clericorum diligentia conſumantur: quia tamen hoc ſacramentum quotidie ſumendũ eſt (non autẽ agnus paſchalis quotidie ſumebatur) ideo oportet alias hoſtias conſecratas pro infirmis conſeruare. unde in eadem diſt. legitur,* Preſbyter euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eũ communicet, ne ſine communione moriatur.

De conſec. diſt. 2. c. Tribus gradibus.

De conſec. di. 2. c. Preſbyter.

AD 12^m^ dicẽdũ, ꝙ in ſolẽni celebratione miſſæ, plures debẽt adeſſe. unde Soter papa* dicit, vt habetur de conſec. diſ.* Hoc quoq; ſtatutũ eſt, vt nullus preſbyterorum

De conſec. di. 2. c. Hoc quoque ſtatutum eſt.

ſbyterorū, miſſarū ſolennia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibiq; reſpōdētibus, ipſe tertius habeatur: quia cū pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiſcū, & illud in ſecretis, orate pro me, apertiſſime cōuenit, vt ipſiꝰ reſpōdeat̃ ſalutationi. Vnde & ad maiorē ſolennitatē, ibidē ſtatutū legit̃, ꝙ epiſcopꝰ cū pluribus miſſarū ſolennia peragat: in miſſis tamē priuatis ſufficit vnū habere miniſtrū, qui gerit perſonā totius populi catholici, ex cuius perſona ſacerdoti pluraliter reſpondet.

ARTICVLVS VI.

G *Vtrum poſſit ſufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius ſacramenti occurrentibus, ſtatuta eccleſiæ obſeruando.*

4.diſ.13. in expoſi. lit.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ nō poſſit ſufficiēter ocurri defectibus, qui circa celebrationē huius ſacramēti occurrūt, ſtatuta eccleſię obſeruādo. Cōtingit enim quādoq;, ꝙ ſacerdos ante cōſecrationē, vel poſt moritur, vel alienat̃, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne ſacramētum ſumere poſſit, & miſſam perficere. ergo videtur ꝙ nō poſſit impleri ſtatutum eccleſiæ, quo præcipitur ꝙ ſacerdos conſecrans, ſuo ſacrificio communicet.

¶ 2 Præt. Contingit quandoque, ꝙ ſacerdos ante conſecrationē vel poſt recolit ſe aliquid comediſſe vel bibiſſe, vel etiam alicui peccato mortali ſubiacere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriā non habebat. neceſſe eſt ergo, ꝙ ille qui eſt in tali articulo cōſtitutus, peccet mortaliter, cōtra ſtatutum eccleſiæ faciens, ſiue ſumat, ſiue non ſumat.

¶ 3 Præt. Contingit quādoq;, ꝙ ī calicē muſca vel aranea, vel aliqd animal venenoſum cadit poſt cōſecrationem, vel etiā cognoſcit ſacerdos calici uenenū eſſe īmiſſum ab aliquo meleuolo cauſa occidendi ipſum. In quo caſu ſi ſumat, videt̃ mortaliter peccare, ſe occidēdo vel Deū tētādo; ſimiliter ſi nō ſumat peccat, contra ſtatutū eccleſiæ faciēs. ergo videtur eſſe perplexus & ſubiectus neceſſitati peccādi, quod ē incōueniēs.

¶4 Præ. Cōtingit quādoq; ꝙ ꝑ negligētiā miniſtri, aut aqua nō ponitur in calice, aut etiā nec vinū, & hoc ſacerdos aduertit. ergo in hoc etiam caſu videt̃ eſſe perplexus, ſiue ſumat corpꝰ ſine ſanguine (quaſi īperfectū faciēs* ſacrm̄) ſiue nō ſumat nec corpus nec ſanguinē.

Alias ſacrificium.

¶ 5 Præt. Cōtingit quādoque, ꝙ ſacerdos nō recolit ſe dixiſſe verba cōſecrationis, vel etiā alia quæ ī celebratiōe huiꝰ ſacramēti dicūt̃. Vr̃ ergo peccare ī hoc caſu, ſiue reiteret verba ſup eādē materiā, q̄ forte iā dixerat ſiue vtat̃ pane & vino nō cōſecratis, quaſi cōſecratis.

¶ 6 Præt. Contingit quandoque propter frigus, quòd ſacerdoti dilabitur hoſtia in calicem, ſiue ante fractionem, ſiue poſt. In hoc ergo caſu non poterit ſacerdos ritum eccleſiæ implere, vel de ipſa fractione, vel etiam de hoc, quòd ſola tertia pars mittatur in calicē.

¶7 Præt. Cōtingit quādoq;, ꝙ ꝑ negligentiā ſacerdotis ſanguis Chriſti effundit̃, vel etiam, ꝙ ſacerdos ſacramētū ſumptū vomit, aut etiā quòd hoſtiæ cōſecratæ, tandiu cōſeruantur, vt putrefiant, vel etiā a muribus corrodātur, vel etiam qualitercūque perdātur. In quibus caſibus nō videtur poſſe huic ſacramento debita reuerentia exhiberi ſecūdum eccleſiæ ſtatuta. Non videtur ergo, ꝙ his defectibus ſeu periculis occurri poſſit, ſaluis eccleſiæ ſtatutis.

SED CONTRA eſt, quòd ſicut deus, ita eccleſia non præcipit aliquid impoſſibile.

F RESPON. Dicendum, ꝙ periculis ſeu defectibus circa hoc ſacramētum contingentibus dupliciter poteſt occurri. Vno modo præueniēdo, ne. ſ. periculum accidat: alio modo ſubſequēdo, vt. ſ. id quod accidit emendetur vel adhibendo remedium, vel ſaltem per pęnitētiā eiꝰ qui negligēter egit circa hoc ſacramētū.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ſi ſacerdos morte, aut infirmitate graui occupetur ante conſecrationē corporis & ſanguinis Domini, non oportet vt per aliū ſuppleatur. Si vero incępta cōſecratione hoc acciderit (puta cōſecrato corpore ante conſecrationē ſanguinis, vel etiam cōſecrato vtroque) debet miſſæ celebritas per aliū expleri. Vnde, vt habetur in Decretis. 7. quæſtion. 1. cap. nihil, in Toletano* cōcilio legitur, Cēſuimus cōuenire, vt cū a ſacerdotibus miſſarū tempore myſteria ſacra cōſecrātur, ſi ægritudinis accidat cuiuſlibet euētus, quo cœptū nequeāt explere myſterium, ſit liberū epiſcopo vel preſbbytero alteri, cōſecrationem exequi incępti officij Nō enī aliud competit ad ſupplementū initiatis myſterijs, quàm vt aut incipientis aut ſubſequentis benedictione ſint completa ſacerdotis, quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfecto ordine compleantur. Cū.n ſimus omnes vnum in Chriſto, nihil contrarium diuerſitas perſonarum format, vbi efficaciam proſperitatis vnitas fidei repræſentat. H Ne tamen quod naturæ languoris cauſa conſulitur, in præſumptionis perniciem cōuertatur, nullus abſq; præuentu patentis moleſtiæ, miniſter vel ſacerdos, cum cęperit imperfecta officia, præſumat omnino relinquere. ſi quis hoc temerarie præſumpſerit, excommunicationis ſentētiam ſuſtinebit.

Cōcil. 7. Tolet. can. 1. vel 2. ſecundum diuerſos codices. Et habetur 7. Q. 1. ca. Nihil.

AD 2m dicendū, ꝙ vbi difficultas occurit, ſemper eſt accipiendū illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculoſum circa hoc ſacramentum eſt, qd̄ eſt contra perfectionē huius ſacramenti: quia hoc eſt immane ſacrilegium. Minus autem eſt illud, quod pertinet ad qualitatem ſumentis. & ideo ſi ſacerdos poſt conſecrationem inceptam, recordetur ſe I aliquid comediſſe, vel bibiſſe, nihilominus debet ꝑficere ſacrificium, & ſumere ſacramentum. Similiter ſi recordetur ſe peccatum aliquod commiſiſſe, debet pœnitere cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi, & ſic non indigne, ſed fructuoſe ſumere ſacramentū. Et eadem ratio eſt ſi meminerit ſe excommunicationi cuicumque ſubiacere. debet enim aſſumere propoſitum humiliter abſolutionem petendi, & ſic per inuiſibilem pontificem Ieſum Chriſtum abſolutionem conſequetur quantum ad hunc actum, ꝙ peragat diuina myſteria. Si vero ante conſecrationem alicuius prædictorum ſit memor, tutius reputarem, maxime in caſu manducationis & excōmunicationis, ꝙ miſ- K ſam inceptā deſereret, niſi graue ſcādalum timeretur.

AD 3m dicendum, ꝙ ſi muſca, vel aranea in calicē ante conſecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit eſſe immiſſum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni conſecrandum. Si uero aliquid horum poſt conſecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in ſacrarium mitti. Si uero uenenum ibi eſſe deprehēderit immiſſum, nullo modo debet ſumere, nec alij dare, ne calix uitæ uertatur in mortem: ſed debet diligenter in aliquo uaſculo ad hoc apto cum reliquiis conſeruari. Et ne ſacramentum remaneat imperfectum, debet aliud uinum apponere in calicem, & denuo reſumere a cō ſecratione ſanguinis, & ſacrificium perficere.

AD

AD 4m dicendum, quòd ſi ſacerdos ante conſecrationem ſanguinis, & poſt conſecrationē corporis percipiat, aut uinum, aut aquam non eſſe in calice, debet ſtatim apponere, & conſecrare: ſi vero poſt conſecrationis verba perceperit, quòd aqua deſit, debet nihilominus procedere: quia impoſitio aquæ, vt ſupra dictum eſt,* non eſt de neceſſitate ſacramenti: debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam conſecrato miſceri: quia ſequeretur corruptio ſacramenti pro aliqua parte, vt ſupra dictum eſt.* Si vero percipiat poſt verba conſecrationis, quòd vinum nō fuerit poſitum in calicem: ſi quidē hoc percipiat ante ſumptionem corporis, debet depoſita aqua, ſi ibi fuerit, imponere B vinum cum aqua, & reſumere a uerbis cōſecrationis ſanguinis: ſi vero hoc perceperit poſt ſumptionē corporis, aliam hoſtiam apponere debet, iterum conſecrandam ſimul cum ſanguine: quod ideo dico, quia ſi diceret ſola verba conſecrationis ſanguinis, non ſeruaretur debitus ordo conſecrandi: & ſicut dicitur* in prædicto cap. Toletani concilij, perfecta videri non poſſunt ſacrificia, niſi perfecto ordine compleantur: ſi vero inciperet a conſecratione ſanguinis, & repeteret omnia verba conſequentia, non competeret, niſi adeſſet hoſtia conſecrata, cum in verbis illis oc- C currant quædam dicenda, & fienda non ſolum circa ſanguinem, ſed etiā circa corpus. Et debet in fine iterum ſumere hoſtiam conſecratam & ſanguinem, non obſtante etiam, ſi prius ſumpſerit aquam, quæ erat in calice: quia præceptū de perfectione ſacramenti maioris eſt ponderis, quàm præceptum quòd hoc ſacramentum a ieiunis ſumatur, vt ſupra dictum eſt.*

q.74. art. 7.

q.77. art. 8.

In Cōc. Tolet. 7. can. 1. vel 2. ſecundū aliquos codices.

q.80. art. 8. & q. 82. ar. 4.

AD 5m dicendum, quòd licet ſacerdos non recolat ſe dixiſſe aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari: non.n. qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: niſi forte aliquid in dicendo apprehenderit ſub ratione iam dicti: ſic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde ſi aliquis attente cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet ſe D dicere illud, non multum poſtea recolit ſe dixiſſe: ſic enim fit aliquid obiectum memoriæ, inquantum accipitur ſub ratione præteriti: ſicut dicitur* in lib. de memoria; ſi tamen ſacerdoti probabiliter cōſtet ſe aliqua omiſiſſe: ſiquidem non ſunt de neceſſitate ſacramenti, non exiſtimo quòd propter hoc debeat reſumere, immutādo ordinem ſacrificij: ſed debet vlterius procedere: ſi vero certificetur ſe omiſiſſe aliquid eorum, quę ſunt de neceſſitate ſacramēti, ſcilicet formas conſecrationis, cum forma conſecrationis ſit de neceſſitate ſacramenti, ſicut & materia, idem videtur faciendum quod dictum eſt * in defectu materiæ, vt ſcilicet reſumatur a forma conſecrationis, & cetera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo ſacrificij.

In li. de memoria. c. 1. to. 2. inter opera Ariſ.

In ſolut. ad 4. argu. hic in iſto art.

AD 6m dicendum, quòd fractio hoſtiæ conſecratæ, E & ꝙ vna ſola pars mittatur in calicē, reſpicit corpus myſticum, ſicut admiſtio aquę ſignificat populum: & ideo horum prætermiſſio non facit imperfectionem ſacrificij, vt propter hoc ſit neceſſe aliquid reiterare circa celebrationem huius ſacramenti.

AD 7m dicendum, quòd, ſicut legitur de conſec. diſtinct. 2. ex Decreto Pij papæ, * ſi per negligentiam aliquid de ſanguine ſtillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur: ſi vero non fuerit tabula, terra radetur, & igni conſumetur, & cinis intra altare condetur, & ſacerdos quadraginta diebus pœniteat: ſi autem ſuper altare ſtillauerit

De conſec. diſ. 2. Si per negligētiā.

A calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit, decem diebus pęniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina quæ ſtilla tetigerit, tribus vicibus lauet miniſter calice ſubtus poſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur: poſſet etiam ſumi in potum a miniſtro, niſi propter abominationem dimitteretur: quidā autem vlterius partem illam linteaminum incidunt & comburunt: & cinerem in altari vel ſacrario reponunt. ſubditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ* præsbyteri, ſi quis per ebrietatem vel voracitatem euchariſtiā euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, ſi laicus eſt: clerici vel monachi ſeu diaconi & præsbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteāt: epiſcopus, nonaginta: ſi autem infirmitatis cauſa euomuerint, ſeptem diebus pœniteant. Et in eadem diſtinct. legitur ex concilio arelatenſi: †Qui non bene cuſtodierit* ſacramentum, & mus vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus ſacerdos, per cuius negligentiam hoſtiæ conſecratæ putrefiunt: prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare, & a communione ceſſare. Penſatis tamen conditionibus negotij & perſonæ poteſt minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam: hoc tamen obſeruandum eſt, quòd vbicumque ſpecies integræ inueniuntur, ſunt reuerenter conſeruandæ, vel etiam ſumendæ: quia manentibus ſpeciebus, manet ibi corpus Chriſti, vt ſupra* dictum eſt. Ea vero, in quibus inueniuntur, ſi commode fieri poteſt, ſunt comburenda, cinere in ſacrario recondito: ſicut de raſura tabulæ dictum eſt.*

Ead. diſt. 2. c. Si quis ꝑ ebrietatē.

†Ead. di. 2. c. Qui bene non cuſtodierit.

*alias ſacrificium.

q.77. art. 5. & locis ibi citatis.

* In iſtius ſolut. prin.

QVAESTIO LXXXIIII.

De ſacramento pœnitentiæ, in decem articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt, de ſacramento pęnitentiæ. Circa quod primo cōſiderandum eſt, de ipſa pœnitentia. Secūdo, de effectu ipſius. Tertio, de partibus eius. Quarto, de ſuſcipientibus hoc ſacramentū. Quinto, de poteſtate miniſtrorum, quę ad claues pertinet. Sexto, de ſolennitate huius ſacr̄i.

Circa primum duo conſideranda ſunt. Primo, de pœnitentia, ſecundum quòd eſt ſacramentum. Secundo, de pœnitentia, ſecūdum quòd eſt virtus.

Circa primum quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum pœnitentia ſit ſacramentum.
¶Secūdo, De ꝓpria materia eius.
¶Tertio, De forma ipſius.
¶Quarto, Vtrū impoſitio manus requiratur ad hoc ſacramentū.
¶Quinto, Vtrū hoc ſacramentū ſit

¶ Super Quæſtionem octuageſimamquartam.

IN primis duobus artic. tria dicenda occurrūt. Primum, de materia ſacramēti pœnitentiæ, ex qua cum forma cōſtituitur ſacramentum, an ſcilicet hoc ſacramētum habeat materiam, ex qua conſtituatur. Et mouetur hoc dubium propter Scot. in 4. diſtinct. 16. quæſtio. 1. dicentem huius ſacramenti nullam partem eſſe actum pœnitentis: ſed ſacramentum hoc eſſentialiter conſiſtere in abſolutione: ita quòd ſecundum eum ſacramentum pœnitentiæ nō conſtituitur ex materia & forma contra cōmunem doctrinam in 1. diſtinct. 4. ſent. immo cōtra doctrinam ſacri concilij ſub Eugenio IIII. ubi dicitur, ꝙ omnia ſacramenta conſtant

de necessitate salutis.

¶Sexto, De ordine eius ad alia sacramenta.

¶Septimo, De institutione eius.

¶Octauo, De duratione ipsius.

¶Nono, De continuitate eius.

¶Decimo, Vtrum possit iterari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum poenitentia sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd poenitentia non sit sacramentum. Gregor. enim dicit, & habetur in Decret.* 1. quaestio. 1. Sacramenta sunt baptismus, chrisma, corpus & sanguis Christi, quae ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretius operatur salutẽ: sed hoc non contingit in poenitentia: quia nõ adhibentur aliquae corporales res, sub quibus diuina virtus operetur salutem. ergo poenitentia nõ est sacramentum.

4. dis.14.q. 1.art.1.q.1. Et di.22.q. 2.ar.3.q.2. cor.

*refertur 1. q.1.c. Multi secularium circa med.

¶2 Praet. Sacramenta ecclesiae a ministris Christi exhibentur, secundum illud 1. Corin.4. Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorũ dei: sed pęnitentia non exhibetur a ministris Christi: sed interius a deo hominibus inspiratur, secundum illud Hiere. 31. Postquàm conuertisti me, egi poenitentiam. ergo videtur, quòd poenitentia non sit sacramentum.

¶3 Praet. In sacramentis, de quibus iam supra diximus,* est aliquid, quod est sacramentum tantum: aliquid, quod est res & sacramentum: aliquid vero, quod est res tantum, vt ex praemissis patet:* sed hoc non inuenitur in poenitentia. ergo poenitentia non est sacramentum.

*quaest. 66.

q.66.ar.1.

G SED CONTRA est, quòd sicut baptismus adhibetur ad purificandum a peccato, ita & poenitentia. vnde & Petrus dixit Simoni Act. 8. Poenitentiam age ab hac nequitia tua: sed baptismus est sacramẽtum, vt supra habitum est.* ergo pari ratione & poenitentia.

q.66.ar.1.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Greg.* dicit in c. supra dicto, Sacramẽtum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit, vt aliquid significatiue accipiamus, qđ sancte accipiendum est. Manifestũ

Refertur loco citato in arg.

H est autem, quòd in poenitentia ita res gesta fit, quòd aliquid sanctum significatur, tam ex parte peccatoris poenitentis, quàm ex parte sacerdotis absoluentis. nam peccator poenitens, per ea quae facit & dicit, ostendit cor suum a peccato recessisse: similiter etiam sacerdos per ea, quę agit & dicit circa poenitentem, significat opus dei remittentis peccata. vnde manifestum est, quòd poenitentia, quae in ecclesia agitur, est sacramentum.

I AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ nomine corporalium rerum intelligũtur large etiam ipsi exteriores actus sensibiles, qui ita se habent in hoc sacramento, sicut aqua in baptismo, vel chrisma in cõfirmatione. est aũt attendendum, quòd A in illis sacramentis, in quibus confertur excellens gratia, quae superabundat omnẽ facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterius: sicut in baptismo, ubi fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam & quantum ad poenam, & in confirmatione, ubi datur plenitudo Spiritussancti, & in extrema vnctione, ubi confertur perfecta sanitas spũalis, quę proueniunt ex uirtute Christi, quasi ex quodam extrinseco principio. B vñ si qui actus humani sunt in talibus sacramentis, non sunt de essentia sacramentorũ, sed dispositiue se habẽt ad sacramenta. In illis aũt sacramentis, quae habent effectũ correspondentẽ humanis actibus, ipsi* actus humani sunt loco materiae, ut accidit in poenitẽtia & matrimonio: sicut etiam in medicinis corporalibus, quaedam sunt res exterius adhibitae, sicut emplastra & electuaria: quaedam uero sunt actus sanãdorum, puta exercitationes quaedã. C

Alias actus humani sẽsibiles,

AD 2m dicendum, quòd in sacramentis, quae habent corporalem materiam, oportet quòd illa materia adhibeatur a ministro ecclesię, qui gerit personam Christi, in signum quòd excellentia uirtutis in sacramento operantis est a Christo. In sacramento autem poenitentiae, sicut dictum est,* sunt actus humani pro materia, qui proueniunt ex inspiratione interna: vnde materia non exibetur a ministro, sed a deo interius operante: sed complementum sacramenti exhibet minister, dum poenitentem absoluit.

In solut. praeced.

AD 3m dicendum, quòd etiam in poenitentia est aliquid, quod est sacramentum tantum, scilicet actus exterius exercitus, tam per peccatorem poenitentem, D quàm etiam per sacerdotem absoluentem: res autem & sacramentum, est poenitentia interior peccatoris: res autem tantum & non sacramentum, est remissio peccati: quorum primum totum simul sumptum est causa secundi: primum autem & secundum, sunt quodammodo causa tertij.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccata sint propria materia huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata non sint propria materia huius sacramenti. Materia enim in alijs sacramentis per aliqua E uerba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur: peccata autem non possunt sanctificari, eo quòd contrariantur effectui sacramẽti, qui est gratia remittens peccata. ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti.

¶2 Praet. Aug.* dicit in lib. de poenitentia: nullus potest inchoare nouam uitam, nisi eum ueteris uitae poeniteat: sed ad uetustatem uitae pertinent non solum peccata, sed etiam poenalitates praesentis uitae. non ergo peccata sunt propria materia poenitentiae.

Lib. de medicina poenit. c.2. nõ longe a principio. tom.9.

¶3 Praet. Peccatorũ quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam ueniale: sed poenitentiae sacramentum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, neq; contra peccatum mortale, qđ tollitur per confessionem peccatoris, nec etiam cõtra ueniale, quod tollitur per tunsionem pectoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi. ergo peccata non sunt propria materia poenitentiae.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt poenitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statuae proxima materia est metallum, remota uero, aqua: dictum est* autem, ꝙ materia proxima huius sacramenti sunt actus poenitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, & quae confitetur, & pro quibus satisfacit. vnde relinquitur, quòd remota materia poenitentiae, sint peccata, nõ acceptanda, sed detestanda & destruenda.

Ar. praeced. ad 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

AD 2m dicendum, quòd uetus & mortalis uita est obiectum poenitentiae, non ratione poenae: sed ratione culpae annexae.

AD 3m dicendum, ꝙ poenitentia quodammodo est de quolibet peccatorũ genere: non tamen eodem modo. nam de peccato actuali mortali, est pęnitẽtia proprie & principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur poenitere de his, quae nostra voluntate commisimus: principaliter aũt, quia ad deletionẽ peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccatis autem uenialibus est quidem poenitentia proprie, inquantũ sunt nostra uoluntate facta: non tñ contra hęc principaliter est hoc sacramentum institutum. De peccato uero originali pęnitentia, nec principaliter est (quia contra ipsum nõ ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec ẽt proprie: quia peccatũ originale non[d] est nostra uoluntate peractum, nisi forte inquantum uoluntas Adę reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apost. dicit Ro. 5. In quo omnes peccauerunt: inquantum tamen large accipitur poenitentia pro quacumq; detestatione rei praeteritae, potest dici poenitentia de peccato originali, sicut loquitur Aug.* in lib. de poenitentia.

D.1006.

In li. de vera & falsa pen. cap. 8. to. 4. Et in lib. de pen. medicina, cap.2. to.9.

ARTICVLVS III.

Vtrum haec sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd haec non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formae enim sacramentorum ex institutione Christi & ecclesiae usu habentur: sed Christus non legitur hanc formam instituisse, neque etiam in communi usu habetur, quinimmo in quibusdam absolutionibus, quae in ecclesia publice fiunt, sicut in prima & completorio, & in coena domini, absoluens non utitur oratione indicatiua, ut dicat, Ego uos absoluo, sed oratione deprecatiua, cum dicit, Misereatur uestri oĩpotens deus, uel absolutionẽ & remissionem tribuat uobis omnipotens deus. ergo haec non est forma hu-

4. dis.22.q. 2.ar.2.q.2. & 3. Et op. 22.

---

stant ex rebus tamquàm materia, & uerbis tamquàm forma & specialiter de sacramento poenitentiae dicitur, cuius quasi materia sunt actus poenitentis.

¶Nec ratio Scot. valet scilicet, quia nullus actus poenitentis est aliquid sententiae sacerdotis: quoniam supponit haec ratio sacramentũ hoc consistere essentialiter ĩ sola absolutione.

¶Quocirca sequendo & communem & sacri Concilij doctrinam, dicendum est sacramentũ poenitentiae cõstare ex uerbis absolutionis ut forma, & actu seu actibus pęnitentis, ut materia proxima. Nec alia quęrenda est, de hoc ratio, nisi auctoritas utraque iam adducta & consonantia: quia scilicet consonant cõditiones sacramenti huic toti constituto ex actu poenitentis & absolutione & in significando, & in causando, & in passiua institutione diuina.

¶Secundum est, circa rem huius sacramenti, quae scilicet est & res & sacramẽtum, an scilicet sit interior pęnitentia, an ornatus aliquis. Et quoniam magna uidetur altercatio de ornatu, nec intẽtionis meae est scribere ad cõtradicendum alijs, dimissa unicuique probabilitate suae opiniõis, dicam quid secundum Auctorem, & rationem rectam uidetur sentiendum.

¶De sacramentis nil aliud sentiendũ est, nisi quod accepimus: ex acceptis autem tam ex parte causalitatis attributae sacramento, quàm ex parte rei & sacramenti, quàm etiam ex parte subiecti disponendi ad gratiam, ultimum sacramenti effectum, nec necessario nec probabiliter ornatus ponitur. nam causalitas sacramenti sufficienter saluatur respectu gratiae, etiam si nihil aliud causaret: res uero & sacramentũ sufficienter saluatur hic per interiorem poenitentiã.

¶Dispositio autem ad gratiam, quae tamen tantum ponderatur a ponentibus ornatum, tripliciter monstratur aliena ab ornatu. Primo, ex parte gratiae: quoniam gratia non est talis forma in anima, ut egeat alia forma praedisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare, quòd sicut lignum, si debet igniri, debet prius calefieri, ut calor disponat ad formam ignis, ita anima, si debet per gratiã fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit, ut patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma praedisponente. Nec obstat character: quoniam, ut ex supra dictis patet, character non ponitur, ut disponat ad gratiam: quod eius subiectum, quod est intellectus, testatur: dispositio enim ad gratiam, quae est in essentia animae, non est in intellectu, ut de se patet. Secundo, ex parte adultorum, quibus tantum confertur sacramentum poenitentiae. Nam in adultis dispositio ad gratiam est proprius actus ipsius adulti, iuxta illud, Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: & iuxta supradicta in secundo lib. de iustificatione impij. Tertio, ex parte poenitentis: poenitens enim F inquantum poenitens non disponitur, nisi per actus poenitentiae: omnis enim alia dispositio per accidens se haberet ad poenitentem: & propterea si ornatus poneretur disponere, non nisi per accidens concurreret ad disponendum poenitentem: quod autem est per accidens, non est per se tribuendum sacramento poenitentiae. Commentitius ergo uidetur ornatus huiusmodi: sed ut in litera dicitur, interior poenitentia, est res, & sacramentum.

¶Et si modum quęris ac sufficientem rationem, distingue, trifariam posse inueniri poenitentem. Primo, ut sit ita attritus, quòd eius attritio cum sacramento pęnitentię in uoto sufficiat ad remissionem peccatorum: ita quòd attritio sua est tanta quòd ex sacramento in uoto fit contritio, iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti impietatem peccati mei. Secundo, quòd attritio sit tam modica, ut cum sacramento in uoto, non fiat contritio: sed tamen sit tanta, quòd cum sacramento in re, fiat contritio: plus enim operatur sacramentum in re, quàm in voto. Tertio, posset esse tam exigua attritio, ut nec etiam cum sacramento in re, fieret contritio: & talis non susciperet remissionem peccatorum ex sacramento poenitentiae. Vbi apparet, nullo esse op⁹ ornatu ad hoc, ut ex ui sacramenti attritus fiat contritus. Modus autem quo hoc fit, est quòd deus utrimque operatur: concurrit siquidem ex parte poenitentis ad interiorem poenitentiam, inspirando illam, ut in litera dicitur, non solum secundum se, sed etiam in ordine ad sacramentum: quod ex eo patet, quòd ex interiori motu poenitens subijcit se clauibus. Et rursus concurrit deus ex parte sacramenti, ordinando sacramentales actus exteriores ad interiorem poenitentiam, dum utitur sacramento ipso ad excitandum & K perficiendum interiorem actum poenitentis: sic enim excitando & perficiendo, facit de attrito contritum, dum mediante sacramento, utitur etiam interiori actu poenitentis ad remissionem peccatorum: per hoc enim fit interior poenitentis actus, res & sacramentum. Et per hoc apparet, quòd sacramentum significat, & causat interiorem poenitentiam: & interior poenitentia sic causata, significat & causat remissionem peccatorum: sunt enim haec instrumenta subordinata principali agenti, deo scilicet: sicut baculus, quo moueo lapidem, est instrumentum subordinatum alteri instrumento, puta manui, qua moueo baculum &c. Tertium est, quòd Auctor seipso doctior, cum in 4. sentent. putasset solam formam in sacramento poenitentiae habere causalitatem, sicut in sacramento eucharistiae, & uerificasset, quòd totum sacramentum compositum ex materia, & forma causat ratione partis, scilicet formae, hoc in loco altius sentit, ut expressius declarat inferius in artic. vlti. quaestio. 86. scilicet quòd totum sacramentum poenitentiae, compositum scilicet ex materia & forma, idest, ex actu poenitentis & absolutione (fit .n. ex his unum sacramentum) causat remissionem peccatorum ratione utriusque partis: principalius quidem, ratione formae: secundario autẽ ratione materiae, hoc est actuũ poenitentis, ut sub ordinãtur clauibus ecclesiae, hoc est, ꝙ actũ poenitentis ex hoc ipso, quòd pars efficitur sacramenti, utitur deus ut parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionẽ peccatorum: sicut ex hoc ipso, quòd aqua assumitur ad baptizandum, utitur illa deus, ut parte materiali sui instrumenti ad regenerãdũ filios suos.

¶*Super Quaestionis octuagesimaequartae Articulum tertium.*

IN articul.3. eiusdem quaestio. in responsione ad tertiũ circa formam absolutionis aduerte, quòd licet forma absolutionis consistat in illis duobus uerbis, scilicet absoluo te, ut in litera dicitur, & habetur ex Concilio florent. sub Eugenio IIII nihilominus si quis alijs uerbis uteretur (puta Remitto tibi peccata) sacramentũ esset perfectum.

¶Quod & ratione & auctoritate monstratur. Ratione quidem: quia uirtus sacramentalis non est

Universidad de Deusto Biblioteca

refertur de pœn. dist. 1. cap. Multiplex nō q. cul a priu. & dicit esse in epist. ad Theodorū, quæ est 89. in Leone.

est a deo obligata, ita his uerbis, quin sit etiā collata æquipollentibus: auctoritas autē sumitur primo ex euāgelio: quia dominus instituendo cōfessores, dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Secūdo, ex Auctore in hac litera cōparāte istas duas formas, s. per absoluere uel remittere, quarum utraq; ex uerbis domini sumitur, & dicente quòd illa quæ fit per absoluere, est magis cōgrua: quia magis congruit uerbis domini, dum de uirtute clauium loquebatur: differentia autem secundū magis vel minus cōgruum, non tollit uirtutem sacramenti. Accedit ad hoc Sco. in 4. dist. 14. q. 4. qui tamen forte nimis late locutus est, dicens, quòd sufficit quòd exprimatur actus sententiæ absoluentis.

¶In responsione ad quartum, ubi dicitur, quòd apostolis nō est data potestas ut sanarent infirmos &c. intellige regulariter: non enim est concessum apostolis, ut regulariter sanarent ex potestate infirmos, quàmuis hoc fuerit eis quandoque concessum. Et hoc sufficit ad differentiam in litera intētam inter potestatē sacramentalē, & potestatem faciendi miracula: quia potestate sacramentali ordinarie possumus remittere peccata: potestate autem miracula faciendi, non poterāt ordinarie sanare infirmos auctoritatiue, sed deprecatiue.

¶In responsione ad quintum circa ultimam expositionē, ubi dicitur, Ego te absoluo, ideſt, sacramentum absolutionis tibi impendo, aduerte, q̄ huiusmodi expositio ex forma uerborū non importat formā absolutionis in actu exercito: sicut significat illā hæc enuntiatio, Ego absoluo te. Hac.n. sacerdos

Ar. 1. huius quæst. ad 2.

ius sacramenti, Ego te absoluo. F

¶2 Præt. Leo Papa* dicit, q̄ indulgentia dei, nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri: loquitur autem de indulgentia dei, quæ præstatur pœnitentibus. ergo forma huius sacrameti debet esse per modum deprecationis.

¶3 Præt. Idem est absoluere a peccato, quod peccatum remittere: sed solus deus peccatum remittit, qui etiam solus interius hominē a peccato mundat, vt August. dicit super Ioan. ergo uidetur quòd G solus deus a peccato absoluat. non ergo debet sacerdos dicere, Ego te absoluo, sicut non dicit, Ego tibi peccata remitto.

¶4 Præt. Sicut dominus dedit potestatem discipulis absoluendi a peccatis, ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & ut dæmonia eijcerent, & ut languores sanarent, ut habetur Matth. 10. & Luc. 9. sed sanando infirmos Apostoli non utebantur his uerbis, ego te sano, sed sanet te dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit paralytico, vt habetur Act. 9. ergo videtur, quòd sacerdotes habentes potestatē apostolis a Christo traditam, non debeant vti hac forma uerborum, Ego te absoluo, sed absolutionem tribuat tibi Christus.

¶5 Præt. Quidam hac forma vtentes, sic eam exponunt, Ego te absoluo, ideſt, absolutum ostendo: sed nec hoc etiam sacerdos facere I potest, nisi ei diuinitus reueletur: vnde legitur Mat. 16. antequàm Petro diceretur, Quodcumque solueris super terram &c. dictum est ei, Beatus es Simon bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis. ergo videtur q̄ sacerdos, cui non est facta reuelatio, præsumptuose dicat, Ego te absoluo, etiam si exponatur, ideſt, absolutum ostendo.

Sed contra est, quòd sicut dominus dixit discipulis Mat. K ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, ita dixit Petro, Matth. 16. Quodcumq; solueris super terram: sed sacerdos auctoritate illorum uerborū Christi fretus dicit, Ego te baptizo. ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc sacramento, Ego te absoluo.

Respon. Dicendum, quòd in qualibet re perfectio attribuitur formæ: dictum est autem supra,* quòd hoc sacramētum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. vnde oportet quòd ea, quæ sunt ex parte pœnitentis, siue sint uerba siue facta, sint quædam materia huius sacramenti, ea uero quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant per modum formæ: cum autē sacramenta nouæ legis efficiant quod figurant, vt supra dictū est,* oportet quòd forma sacramenti significet id, quod in sacramento agitur, proportionaliter materiæ sacramenti: vnde forma baptismi est, Ego te baptizo, & forma confirmationis est, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, eo quòd huiusmodi sacramēta perficiuntur in usu materiæ: in sacramento autem eucharistiæ, quod consistit in ipsa consecratione materiæ, exprimitur ueritas cōsecrationis, cū dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc autem sacramentum, scilicet pœnitentiæ, non consistit in consecratione alicuius materiæ, nec in usu alicuius materiæ sanctificatę, sed magis in remotione cuiusdam materiæ, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia pœnitentiæ, ut ex supra dictis patet.* talis autem remotio significatur a sacerdote cū dicitur, Ego te absoluo. Nam peccata sunt quædam vincula, secundum illud Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur: vnde patet quòd hæc est conuenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ista forma assumitur ex ipsis uerbis Christi, quibus Petro dixit, Quodcumque solueris super terram &c. & tali forma ecclesia utitur in sacramentali absolutione: huiusmodi autem absolutiones in publico factæ, non sunt sacramentales, sed sunt orationes quædā ordinatę ad remissionem uenialium peccatorum. vnde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere, Misereatur tui omnipotens deus, uel absolutionem & remissionem tribuat tibi deus: quia per hæc verba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit ut fiat: præmittitur tñ ēt in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis, cuius actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo, uel in confirmatione.

Ad 2m dicendum, quòd uerbum Leonis est intelligendū quantum ad deprecationem, quæ præmittitur absolutioni: nō autem se ipse exercet ipsam absolutionē, faciendo quod significat: sacramentum. n. efficit qđ significat: dicendo autem, sacramētum absolutionis tibi impendo, nō significat se absolutionis actū exercere: sicut si diceretur, Ego baptismi sacramentum tibi impendo, non significaret ex forma uerborum, quòd ego exercerem actū baptizandi: sed utrobique significatur actus, vt materia sacramēti impensi seu actus impendendi: si autem cōsiderentur dicta uerba secundum sensum, sic conueniens ac perfecta inuenitur expositio: quoniam æquipollet huic, sacramentaliter absoluo: idem est enim impēdere sacramentum absolutionis, & sacramentaliter absoluere. Et p hāc expositionem excluditur ex parte ministri præsumptio seu usurpatio diuinæ potestatis, & ex parte effectus ambiguitas. Nā ly sacramentaliter, distinguit a duobus, scilicet a principaliter & a pre spiritualiter: sol⁹ .n. deus est qui principaliter absoluit a peccatis: & similiter solus deus pure spiritualiter absoluit a peccatis: sacramento uero homo absoluit instrumentaliter & signo sensibili, ut patet. Et hinc fit, ut effectus sacramenti, scilicet absolutio interior a peccatis, qui ex parte sacramenti est certissimus non significetur in ambiguo, etiam si ex parte pœnitentis male dispositi impediatur, qui non significatur absolutio, ut recipitur interius in pœnitente: sed ut exit exterius a ministro sacramenti, ex qua parte constat absolutionem esse certissimam.

¶Et si nouitius hoc nō penetrat, fingat deum dicere Petro, Absoluo te, & confessorem dicere Ioāni, Absoluo te & uideat differentiam, quòd

q. 60. art. 2. & 62. art. 1. & 3.

Ar. præced.

quòd absolutio Petri est utrinque certa: quia deus non diceret, absoluo te, nisi etiam vere intus absolueretur. Absolutio vero Ioānis est, & significatur certa ex parte cōfessoris tantum: quia sacramentum absolutionis impēdit, quia sacramentaliter absoluit, & intus potest impedimentum inuenire ex fictione pœnitentis.

q. 61. art. 4. & 64. art. 1. & 2.

mouet quin sacerdotes absoluant. A

Ad 3m dicendum, quòd solus deus per auctoritatem, & a peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamen utrumq; faciūt per ministerium, inquantum scilicet uerba sacerdotis in hoc sacramēto instrumentaliter operantur in uirtute diuina, sicut etiam in alijs sacramentis. Nam virtus diuina est, quæ interius operatur in omnibus sacramentalibus signis, siue sint res, siue uerba, sicut ex supra dictis patet: * vnde & dominus expressit vtrumq;. nam Matthæ. 16. dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. & Ioan. 20. dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. ideo tamen sacerdos potius dicit, Ego te absoluo, quàm, Ego tibi peccata remitto: quia hoc magis congruit uerbis, quæ dominus dixit, uirtutem clauium ostendens, per quas sacerdotes absoluunt: quia tamen sacerdos sicut minister absoluit, conuenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam auctoritatem dei, scilicet ut dicatur, Ego te absoluo, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, uel per uirtutem passionis Christi, uel auctoritate dei, sicut Diony. * exponit 3. c. cæleſt. hierar. Quia tamen hoc non est determinatum ex uerbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

C 4. 7. eccle. hierar. non multū pro cul a fine. Et in cęleſt. hierar. c. 3.

Ad 4m dicendum, quòd Apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur. Est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter, siue ministerialiter in sacramentis: & ideo magis possunt in formis sacramentalibus exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmitatum. In quibus tamen non semper modo deprecatiuo utebantur, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo: sicut Act. 3. legitur, quòd Petrus dixit claudo, Quod habeo, hoc tibi do: D in nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula.

Ad 5m dicendum, quòd ista expositio, Ego te absoluo, ideſt, absolutum ostendo, quantum ad aliquid quidem uera est, non tamen est perfecta: sacramenta enim nouæ legis, non solum significant, sed etiam faciunt quod significant. Vnde sicut sacerdos baptizando aliquem, ostendit hominem interius ablutum per verba & facta, & non solum significatiue, sed etiam effectiue, ita etiam cum dicit, Ego te absoluo, ostendit hominem absolutum non solum significatiue, sed etiam effectiue: nec tamen loquitur quasi de re incerta: quia sicut alia sacramenta nouæ E legis habent de se certum effectum ex uirtute passionis Christi, licet possit impediri ex parte recipientis, ita etiam & in hoc sacramento. vnde August. * dicit in lib. de adult. coniu. Nō est turpis, nec difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, ubi per claues regni cælorū nō dubitatur fieri remissio peccatorum: vnde nec sacerdos indiget speciali relatione sibi facta, sed sufficit generalis reuelatio fidei, per quam remittuntur peccata. unde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuisse: esset autem perfectior expositio: Ego te absoluo, ideſt, sacramentum absolutionis tibi impendo.

Lib. 1. ca. 9. in prin. to. ¶.

Articvlvs iiii.

Vtrum impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur quòd impositio manuū sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum: dicitur enim Mar. vlt. Super ægros manus imponent, & bene habebunt: ægri autem spiritualiter sunt peccatores, qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum. ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda. 4. cōt. gen. c. 71. Et op. 22. cap. 4.

¶2 Præt. In sacramento pœnitentiæ recuperat homo Spiritumsanctum amissum: vnde ex persona pœnitentis dicitur in Psal. 50. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: sed Spiritussanctus datur per impositionem manuum: legitur enim Act. 8. quòd apostoli imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritumsanctum, & Mat. 19. dicitur, quòd oblati sunt domino paruuli, ut eis manus imponeret. ergo in hoc sacramento est facienda manus impositio. B

¶3 Præt. Verba sacerdotis in hoc sacramento nō sunt maioris efficacię, quàm in alijs sacramētis: sed in alijs sacramentis non sufficiunt uerba ministri, nisi aliquē actum exerceat: sicut in baptismo simul cum hoc, q̄ sacerdos dicit, ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio. ergo etiam simul cum hoc, quòd sacerdos dicit, ego te absoluo, oportet quòd aliquem actū exerceat circa pœnitentem, imponendo ei manus. C

Sed contra est, quòd cum dominus dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. nullam mentionem de manus impositione fecit: neque etiam cum omnibus apostolis simul dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

Respon. Dicendum, quòd impositio manuum in sacramentis ecclesiæ fit ad designandū aliquem copiosum gratiæ effectum: quo illi quibus manus imponūtur, quodammodo per quandam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiæ esse debet. & ideo manus impositio fit in sacramento cōfirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritussancti, & in sacramento ordinis, in quo confertur quædā excellentia potestatis in diuinis mysterijs. vnde & 2. ad Tim. 1. dicitur, Resuscites gratiam dei, quę est in te per impositionem manuum mearum: sacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratiæ, sed ad remotionem peccatorum: & ideo ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut etiam nec ad baptismū: in quo tamen fit plenior remissio peccatorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula perficienda, ut scilicet per contactum manus hominis sanctificati, etiam corporalis infirmitas tollatur: sicut etiam legitur de domino Mar. 6. quòd infirmos manibus impositis curauit, & Matth. 8. legitur, quòd leprosum mundauit per contactum.

Ad 2m dicendum, quòd non quælibet acceptatio Spiritussancti requirit manus impositionem: quia etiam in baptismo accipit homo Spiritumsanctum, nec tamen fit tibi manus impositio: sed acceptio Spiritussancti cum plenitudine requirit manus impositionem, quod pertinet ad confirmationem.

Ad 3m dicendum, quòd in sacramentis, quæ per-

Universidad de Deusto Biblioteca

ficiuntur in uſu materiæ, miniſter habet aliquem actũ corporalem exercere circa eum, qui ſuſcipit ſacramentum: ſicut in baptiſmo & confirmatione & extrema unctione: ſed hoc ſacramentum non conſiſtit in uſu alicuius materiæ exterius appoſitæ: ſed loco materiæ ſe habent ea, quæ ſunt ex parte pœnitentis. vnde ſicut in euchariſtia ſacerdos ſola prolatione verborum ſuper materia perficit ſacramentum, ita etiam ſola uerba ſacerdotis abſoluentis ſuper pœnitentẽ, perficiunt abſolutionis ſacramentum. Et ſi aliquis actus corporalis eſſet ex parte ſacerdotis neceſſarius, non minus competeret crucis ſignatio, quæ adhibetur in euchariſtia, quàm manus impoſitio in ſignũ, quòd per ſanguinem crucis Chriſti remittuntur peccata: & tamen non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, ſicut nec de neceſſitate euchariſtiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum hoc ſacramentum ſit de neceſſitate ſalutis.

Sup. q. 65. ar. 1. cor. Et art. 2. ad 4. Et ar. 4. co. Et 4. di. 14. q. 2. ar. 5. & 1 prin. exp. lit. Et 4. cõtra c. 71. †Auguſ in hoc loco tom. 8.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non ſit de neceſſitate ſalutis: quia ſuper illud Pſal. 125. †Qui ſeminant in lachrymis &c. dicit gloſſ. Noli eſſe triſtis, ſi adſit tibi bona uolũtas, unde metitur pax: ſed triſtitia eſt de ratione pœnitentiæ, ſecundum illud 2. Corinth. 7. Quæ ſecundum deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. ergo bona uoluntas ſine pœnitentia ſufficit ad ſalutem.

¶ 2 Præt. Prouer. 10. dicitur, Vniuerſa delicta operit charitas. & infra 15. Per miſericordiam & fidem purgantur peccata: ſed hoc ſacramentum non eſt, niſi ad purgandum peccata. ergo habendo charitatem & fidem & miſericordiam, poteſt quiſque ſalutem conſequi, etiam ſine pœnitentiæ ſacramento.

¶ 3 Præt. Sacramenta eccleſiæ initium habent ab inſtitutione Chriſti: ſed ſicut legitur Io. 8. Chriſtus mulierem adulteram abſoluit abſque pœnitentia. ergo videtur, quòd pœnitentia non ſit de neceſſitate ſalutis.

SED CONTRA eſt, ꝙ dominus dicit Luc. 8. Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimul peribitis.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid eſt neceſſarium ad ſalutem dupliciter. vno modo abſolute: alio modo ex ſuppoſitione: abſolute quidem neceſſarium eſt ad ſalutem illud, ſine quo nullus ſalutem conſequi poteſt: ſicut gratia Chriſti, & ſacramentum baptiſmi per quod aliquis in Chriſto renaſcitur. Ex ſuppoſitione autem eſt neceſſarium ſacramentum pœnitentiæ: quod quidem eſt neceſſarium non omnibus, ſed peccato ſubiacentibus: dicitur enim 2. Para. vlt. Et tu deus iuſtorum non poſuiſti pęnitentiam iuſtis, Abraham, Iſaac & Iacob his, qui tibi non peccauerunt. Peccatum autem cum conſumatum fuerit, generat mortem, vt dicitur Iacobi. 1. Et ideo neceſſarium eſt ad ſalutem peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo; quod quidem non poteſt fieri ſine pœnitentiæ ſacramento, in quo operatur uirtus paſſionis Chriſti per abſolutionem ſacerdotis ſimul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad deſtructionem peccati: ſicut enim dicit Aug.* ſuper Ioan. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. vnde patet quòd ſacramentum pœnitentiæ eſt neceſſarium ad ſalutem poſt peccatum, ſicut medicatio corporalis, poſtquàm homo in morbum periculoſum inciderit.

De uerb. apoſt. ſerm. 15. to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloſſ. illa videtur eſſe intelligenda de eo, cui adeſt bona uolun-

F tas ſine interpolatione, quæ fit per peccatum: talis enim non habet triſtitiæ cauſam: ſed ex quo bona uoluntas tollitur per peccatum, non poteſt reſtitui ſine triſtitia, qua quis dolet de peccato præterito, quod pertinet ad pœnitentiam.

AD 2m dicendum, quòd ex quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides & miſericordia non liberant hominem a peccato ſine pœnitentia; requirit enim charitas, quòd homo doleat de offenſa in amicũ commiſſa, & quòd amico homo ſtudeat ſatisfacere: requirit etiam ipſa fides, vt per virtutem paſſionis Chriſti, quæ in ſacramentis eccleſiæ operatur, quærat iuſtificari a peccatis: requirit etiam & ipſa miſericordia or-
G dinata, vt homo ſubueniat pœnitendo ſuæ miſeriæ, quam per peccatum incurrit, ſecundum illud Prou. 14. Miſeros facit populos peccatum: vnde eccleſ. 30. dicitur, Miſerere animæ tuæ, placens deo.

AD 3m dicendum, quòd ad poteſtatem excellentię, quam ſolus Chriſtus habuit, ut ſupra dictum eſt,* pertinuit quòd Chriſtus effectum ſacramenti pœnitentiæ, qui eſt remiſſio peccatorum, contulit mulieri adulteræ ſine exterioris pœnitentiæ ſacramento, licet non ſine interiori pœnitentia, quam ipſe in ea per gratiam eſt operatus. q. 64. ar. 3.

H

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt naufragium.

4. di. 2. q. 1. art. 3. ad 5. Et di. 14. q. 1. ar. 2. q. 4. Et di. 16. q. 4. ar. 1. q. 1. ad 1. * glo. Hier. in illum locum to. 5.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non ſit ſecunda tabula poſt naufragium: quia ſuper illud Iſa. 3. Peccatum ſuum quaſi ſodoma prædicauerunt, dicit gloſſ.* Secunda tabula poſt naufragium, eſt peccata abſcondere: pœnitentia autem non abſcondit peccata, ſed magis ea reuelat. ergo pœnitentia non eſt ſecunda tabula.

¶ 2 Præt. Fundamentum in ædificio, non tenet ſecundum, ſed primum locum: pœnitentia autem in ſpirituali ædificio eſt fundamentum, ſecundũ illud Heb. 6.
I Non rurſus iacientes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis, unde & præcedit ipſum baptiſmum, ſecundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. ergo pœnitentia non debet dici ſecunda tabula.

¶ 3 Præt. Omnia ſacramenta ſunt quædam tabulæ, id eſt, remedia contra peccatum: ſed pœnitentia non tenet ſecundum locũ inter ſacramenta, ſed magis quartum, ut ex ſupra dictis patet.* ergo pœnitentia non debet dici ſecunda tabula poſt naufragium. *q. 65. ar. 1. & 2.

SED CONTRA eſt, quòd Hiero. † dicit, quòd ſecunda tabula poſt naufragium eſt pœnitentia. † Hierony. ſuper illud Eſa. 3. peccatum ſuũ quaſi Sodoma tom. 5.

RESPON. Dicendum, quòd id quod eſt per ſe,
K naturaliter prius eſt eo, quod eſt per accidẽs: ſicut & ſubſtantia prior eſt accidente: ſacramenta autem quędam per ſe ordinantur ad ſalutem hominis, ſicut baptiſmus, qui eſt ſpiritualis generatio, & confirmatio, quæ eſt ſpirituale augmentum, & euchariſtia, quæ eſt ſpirituale nutrimentum: pœnitentia autem ordinatur ad ſalutem hominis quaſi per accidens, ſuppoſito quodam, ſcilicet ex ſuppoſitione peccati: niſi enim homo peccaret actualiter, pœnitentia non indigeret: indigeret tamen baptiſmo & confirmatione & euchariſtia: ſicut & in vita corporali non indigeret homo medicatione niſi infirmaretur: indigeret autem homo per ſe ad uitam generatione, augmento, & nutrimento. & ideo pœnitentia tenet ſecundũ locum

locum reſpectu ſtatus integritatis, qui confertur & conſeruatur per ſacramenta prædicta: vnde & metaphorice dicitur ſecũda tabula poſt naufragium. Nam primum remedium mare tranſeuntibus eſt, vt conſeruentur in naui integra. Secundum autem remedium eſt poſt nauem fractam, vt quis tabulæ adhæreat: ita etiam primum remediũ in mari huius vitæ eſt, quòd homo integritatem ſeruet: ſecundum autem remedium eſt, ſi per peccatum integritatem perdiderit, quòd per pœnitentiam redeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd abſcondere peccata cõtingit dupliciter. Vno modo, dum ipſa peccata fiunt: eſt autem peius peccare publice quàm occulte: tum, quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare: tum etiam, quia peccat cum ſcandalo aliorum: & ideo quoddam remedium eſt in peccatis, quod aliquis in occulto peccet. Et ſecundũ hoc dicit gloſſ.* quòd ſecunda tabula poſt naufragium eſt peccata abſcondere, non quòd per hoc tollatur peccatum, ſicut per pœnitentiam, ſed quia per hoc, peccatum fit minus. alio modo, aliquis abſcondit peccatum prius factum per negligentiam confeſſionis, & hoc contrariatur pœnitentię. Et ſic abſcondere peccatum, non eſt ſecunda tabula: ſed magis contrarium tabulæ: dicitur enim Prouer. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur. Citata in arg. 1.

AD 2m dicendum, quòd pœnitentia non poteſt dici fundamentum ſpiritualis ædificij ſimpliciter, id eſt, in prima ædificatione: ſed eſt fundamentum [d] in ſecunda reædificatione, quæ fit per deſtructionem peccati. Nã primo redeuntibus ad deũ, occurrit pęnitentia. Apoſtolus tamen ibi loquitur de fundamento ſpiritualis doctrinæ: pœnitentia autem, quæ baptiſmum præcedit, non eſt pœnitentiæ ſacramentum. D. 657.

AD 3m dicendum, quòd tria præcedentia ſacramenta pertinent ad nauem integram, id eſt, ad ſtatum integritatis, reſpectu cuius pœnitentia dicitur ſecunda tabula.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc ſacramentum fuerit conuenienter in noua lege inſtitutum.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non fuerit conuenienter inſtitutum in noua lege. Ea enim quæ ſunt de iure naturali, inſtitutione non indigent: ſed pœnitere de malis quæ quis geſſit, eſt de iure naturali: non enim poteſt aliquis bonum diligere, quin de contrario doleat. ergo pœnitentia non fuit conuenienter inſtituta in noua lege.

¶ 2 Præt. Illud quod fuit in veteri lege, inſtituendum non fuit in noua:* ſed etiam in veteri lege, fuit pœnitentia: vnde & dominus conqueritur Hier. 28. dicens, Nullus eſt qui agat pęnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens, Quid feci? ergo pœnitentia non debuit inſtitui in noua lege. Art. præced.

¶ 3 Præt. Pœnitentia conſequenter ſe habet ad baptiſmum, cum
A ſit ſecũda tabula, vt ſupra dictum eſt:* ſed pœnitentia videtur a domino inſtituta ante baptiſmum: nã in principio prædicationis ſuæ dixiſſe dominus legitur Matth. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorũ. ergo hoc ſacramentum nõ fuit conuenienter inſtitutum in noua lege.

¶ 4 Præt. Sacramenta nouæ legis inſtitutionem habent a Chriſto, ex cuius virtute operantur, vt ſupra dictum eſt:* ſed Chriſtus non
B videtur inſtituiſſe hoc ſacramẽtũ, cum ipſe nõ ſit vſus eo, ſicut alijs ſacramẽtis quæ ipſe inſtituit. ergo hoc ſacramentum non fuit conuenienter inſtitutum in noua lege. q. 62. art. 5. & q. 64. ar. 1.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicit dominus Luc. vlt. Oportebat Chriſtũ pati, & reſurgere a mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.

RESPON. Dicendum, ꝙ, ſicut
C ſupra dictum eſt,* in hoc ſacramento actus pœnitentis ſe habet ſicut materia: id autem quod eſt ex parte ſacerdotis, qui operatur vt miniſter Chriſti, ſe habet vt formale & completiuũ ſacramenti: materia vero etiam in alijs ſacramentis præexiſtit a natura, vt aqua, vel ab arte, vt panis: ſed quòd talis materia ad ſacramentũ aſſumatur, inſtitutione indiget hoc determinante: ſed forma ſacramenti & virtus ipſius totaliter eſt ex inſtitutione Chriſti, ex cuius paſſione procedit virtus ſacramentorum. ſic ergo huius ſacra-
D menti materia præexiſtit a natura (ex naturali enim ratione homo mouetur ad pœnitendum de malis quæ fecit) ſed quòd hoc, vel illo modo homo pœnitẽtiam agat, eſt ex inſtitutione diuina: vnde & dominus in principio prædicationis ſuę indixit hominibus, vt nõ ſolum pœniterent, ſed etiam pœnitentiam agerent, ſignificans determinatos modos actuum, qui requiruntur ad hoc ſacramentum: ſed id, quod pertinet ad officium miniſtrorum, determinauit Matth. 16. vbi dixit Petro, Tibi dabo claues regni cælorum &c. Efficaciam autem huius ſacramenti & originem virtutis eius, manifeſtauit poſt reſurrectionem Luc. vlt. vbi dixit, quòd oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gẽtes, præmiſſo de paſſione & reſurrectione: ex virtute .n.
E nominis Ieſu Chriſti patientis, & reſurgentis, hoc ſacramentum efficaciam habet in remiſſionem peccatorum: & ſic patet conuenienter hoc ſacramentum in noua lege inſtitutum fuiſſe. Ar. 2. huius quæſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de iure naturali eſt, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum ad hoc, quòd doleat feciſſe, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quòd etiam aliqua ſigna doloris oſtendat, ſicut & Niniuitæ fecerunt, vt Ionæ 3. legitur. In quibus tamen aliquid fuit adiunctum fidei, quam conceperant ex prædicatione Ionæ, vt ſcilicet hoc agerent ſub ſpe ueniæ conſequendæ a deo, ſecundum illud quod ibi legitur, Quis ſcit,

¶ *Super Quæſtionis octuageſimæquartæ Articulum ſeptimum.*

4. diſt. 22. q. 2. ar. 3.

IN art. 7. circa illud, quòd pęnitentia eſt de iure naturali, quo ad dolorẽ & doloris remediũ, & aliquod ſignum doloris, aduerte ꝙ dupliciter poſſunt hæc verba intelligi. Primo, ſimpliciter & abſolute, vt ſonant. Et ſic magnam habent difficultatem, ſi non ſunt falſa: tũ, quia ſi peccatum nõ fuit ſcãdaloſum ſeu manifeſtum alijs, nulla apparet ratio naturalis ad ſigna doloris: tum, quia abſtrahendo a documentis fidei, dolor ſeu triſtitia de præterito peccato nullã videtur habere rationem remedij, & ꝓpterea ſuperfluũ videt dolere de malis præteritis. Accedit ad hæc, ꝙ difficile eſt noſſe quid homo infra ius naturæ ſolum ſtando, cognoſceret de abolitione peccati, per aliud quàm per ceſſationem a peccando. Alio autem modo intelligũtur, ſuppoſita ĩ homine cognitione fidei, ita quòd ſuppoſita fide, non ex fide, ſed ex rõne naturali ꝓuenit, ꝙ homo doleat de peccatis cõmiſſis, & quòd dolorem in remediũ aſſumat, & quòd aliquod ſignum doloris oſtendat, quàmuis hoc tertium intelligendum ſit ſicut de exteriori religionis cultu videtur, quòd in cõmuni ſit de iure naturæ. Dictat enim naturalis ratio homini fideli, vt doleat de offenſa creatoris: & quia nullum aliud ex nobis eſt remedium, niſi cor humilitatum, ideo huiuſmodi humiliationem in remedium doloris, hoc eſt peccati dolendi quærat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si conuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur a furore iræ suæ, & non peribimus? sed sicut alia quæ sunt de iure naturali, determinationem acceperunt ex institutione legis diuinæ, vt in secunda parte dictū est,* ita etiam & pœnitentia. 1.2.q.99.& 1to ar.1.& 95.ar.2.

AD 2^m dicendum, quòd ea quæ sunt iuris naturalis, diuersimode determinationem accipiunt in veteri & in noua lege, secundum quòd congruit imperfectioni veteris legis, & perfectioni nouæ: vnde & pœnitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, vt esset magis in corde, quàm in exterioribus signis, secundum illud Iohel 2. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra: quantum autem ad remedium doloris quærendum, vt aliquo modo ministris dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. vnde dominus Leuit. 5. dicit, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati, qui orabit pro eo, quòd nesciens fecerit & dimittetur ei: in hoc enim ipso, quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdoti confitebatur, & secundum hoc dicitur Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur: nondum autem erat instituta potestas clauium, quæ a passione Christi deriuatur, & per consequens nondum erat institutum, ꝙ aliquis doleret de peccato cum proposito subijciendi se per confessionem & satisfactionem clauibus ecclesiæ, sub spe consequendæ veniæ, virtute passionis Christi.

AD 3^m dicendum, quòd si quis recte consideret ea, quæ dominus dixit de necessitate baptismi Io. 3. tempore præcesserunt ea, quæ dixit Matth. 4. de necessitate pœnitentiæ. nam id quod dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quòd baptizabat: illud vero quod de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis: si tamen prius ad pœnitentiam induxisset, quàm ad baptismum, hoc ideo esset quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

AD 4^m dicendum, quòd Christus non est vsus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptismo Io. vt supra dictum est:* sed nec etiam actiue vsus est suo ministerio, quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius, vt dicitur Io. 4.* quàmuis credendum sit, quòd discipulos suos baptizauerit, vt Aug.* dicit ad Celeucianum: vsus autem huius sacramenti ab eo institui, nullo modo sibi competebat: nec quantum ad hoc, ꝙ ipse pœniteret, in quo peccatum non fuit, neq; quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum alijs præberet: quia ad ostendendam misericordiam, & virtutem suam, effectum huius sacramenti sine sacramento præbebat, vt supra dictum est: * sacramentū aût eucharistiæ & ipse sumpsit, & alijs dedit: tum, ad commendandam excellentiam huius sacramenti: tum, quia hoc sacramentum est memoriale suæ passionis, in qua Chtistus est sacerdos & hostia.

q.39. art.1. & 2.

In epi.108. to.2. habet etiam lib.4 de anima & eius origine c.9. to mo 7.

Ar.5.huius q. ad 3.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquartæ Articulum octauum & nonum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum pœnitentia debeat durare usque ad finem uitæ.

Inf.ar.9.ad 1.& 4. dist. 17.q. 2. ar. 4.q.1. & 2.

IN art. 8. & 9. ad. uerte, quòd displi

AD OCTAVVM sic procedi-

tur. Videtur quòd pœnitentia non debeat durare vsque ad finem vitæ. Pœnitentia enim ordinatur ad deletionem peccati: sed pœnitens statim consequitur remissionē peccatorum, secundum illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quę operatus est, vita viuet, & non morietur. ergo non oportet vlterius pœnitentiam protendi.

¶ 2 Præt. Pœnitentiam agere pertinet ad statum incipientium: sed homo de hoc statu debet procedere ad statum proficientium, & vlterius ad statum perfectorum. ergo nō debet homo pœnitentiam agere vsque ad finem vitæ.

¶ 3 Præt. Sicut in alijs sacramentis homo debet seruare statuta ecclesiæ, ita & in hoc sacramento: sed secundum canones determinata sunt tēpora pœnitendi, vt scilicet ille, qui hoc vel illud peccatum cōmiserit, tot annis pœniteat. ergo videtur, quòd non sit pœnitentia extendenda vsque ad finem vitæ.

SED CONTRA est, quòd Augst.* dicit in lib. de pœnitēt. Quid restat nobis, nisi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia: si vero pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia?

RESPON. Dicendum, quòd duplex est pœnitentia, scilicet interior & exterior: interior quidē pœnitentia est, qua quis dolet[d] de peccato commisso. Et talis pœnitentia debet durare vsque ad finem vitę: semper enim debet homini displicere, quòd peccauit: si enim ei placeret peccasse, iam ex hoc ipso peccatū incurreret, & fructum veniæ perderet: displicentia autem dolorem causat in eo, qui est susceptiuus doloris, qualis est homo in hac vita. post hanc vitam autem sancti nō sunt susceptiui doloris: vnde displicebunt eis peccata præterita sine omni tristitia, secundum illud Isa. 65. Obliuioni traditæ sunt angustiæ priores. Pœnitentia vero exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & verbotenus peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti, & iuxta eius arbitrium satisfacit. Et talis pœnitentia non oportet, quòd duret vsque ad finem vitæ, sed vsque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vera pœnitentia nō solum remouet peccata præterita, sed etiam præseruat hominem a peccatis futuris. quàmuis igitur homo in primo instanti veræ pœnitentiæ remissionem cōsequatur præteritorum peccatorum: oportet tamen in homine perseuerare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

AD 2^m dicendum, ꝙ agere pœnitentiam interiorē simul & exteriorem, pertinet ad statum incipiētium, qui scilicet de nouo redeunt a peccato: sed pœnitentia interior habet locum etiam in proficientibus & perfectis, secundum illud Ps. 38. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. vnde & ipse Paulus dicebat primæ Corin. 15. Non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei.

AD 3^m dicendum, ꝙ illa tēpora præfiguntur pœnitentibus, quantum ad actionem exterioris pniæ.

cere dupliciter sumi tur, scilicet contrarie vel negatiue. Et quādo sumitur contrarie, significat actum cōtrarium ad placere, quando vero sumitur negatiue, nō significat aliquem actum, sed solummodo non placere. Cum ergo in litera dicitur, quòd semper debet homini displicere, quòd peccauit vel aliquid simile, sufficit quòd intelligatur negatiue, idest, non placere. Et patet hunc esse sensum literæ: quia contra ei displicere distinguit placere, dū subdit: si. n. ei placeret peccasse &c. nisi enim displicere, ita cōmuniter sumptum fuisset, scilicet siue contrarie siue negatiue, non licuisset pro ratione reddere: si enim placeret ei peccasse &c. nam potuisset dici, quòd nec displicet, nec habet actū placendi, sed non placet peccasse. Et hinc habes, quòd sufficit ad necessariam pœnitentiam post habitam contritionem, quòd non placeat peccasse, nec est opꝰ exire in actum displicentiæ nouæ.

D.530.

4.dist.14.q.1. art.4.q.1.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pœnitentia possit esse continua.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non possit esse continua. dicitur enim Hier. 31. Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis: sed hoc esse non posset, si pœnitentia continuaretur, quæ consistit in ploratu & lachrymis. ergo pœnitentia non potest continuari.

¶ 2 Præt. De quolibet bono opere debet homo gaudere, secundum illud Psal. 99. Seruite domino in lætia: sed agere pœnitentiam est bonum opus. ergo de hoc ipso debet homo gaudere: sed non potest homo simul gaudere & tristari, vt patet per Philosophum in 9. Ethic. ergo non potest esse, quòd pœnitens continue tristetur de peccatis præteritis, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ. ergo pœnitentia non potest esse continua.

¶ 3 Præt. Secundæ ad Cor. 2. Apost. dicit, Consolamini, scilicet pœnitentem, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est: sed consolatio depellit tristitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentię. ergo pœnitentia non debet esse continua.

*In lib. de vera & falsa pœnit. c. 13. circa fine tom. 4.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, dolor in pœnitentia cōtinue custodiatur.

RESPON. Dicendum, quòd pœnitere dicitur dupliciter, secundum actum & secundum habitum. Actu quidem impossibile est, quòd homo continue pœniteat: quia necesse est, quòd actus pœnitentis siue interior, siue exterior, interpoletur ad minus somno, & alijs quæ ad necessitatem corporis pertinent, alio modo dicitur pœnitere secundum habitum. et sic oportet, quòd homo continue pœniteat, & quantum ad hoc, quòd homo numquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur, & quantum ad hoc, quòd debet homo in proposito gerere, quòd semper sibi præterita peccata displiceant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ploratus & lachrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent, qui non solum non debet esse cōtinuus, sed nec etiam oportet, ꝙ duret vsq; ad finem vitæ, vt dictum est.* vnde & signanter ibi subditur, quia est merces operi tuo. est autem merces operis pœnitentis, plena remissio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, post cuius consecutionem nō est necesse, quòd homo vlterius exteriorem pœnitentiam agat: per hoc tamen non excluditur continuitas pœnitentiæ, qualis dicta est.*

*art. præced.

*art. præced.

AD 2^m dicendum, quòd de dolore & gaudio dupliciter loqui possumus. vno modo, secundum quòd sunt[d] passiones appetitus sensitiui. Et sic nullo modo possunt esse simul, eo quòd sunt omnino contrariæ, vel ex parte obiecti (puta cum sunt de eodem) vel saltem ex parte motus cordis: nam gaudium est cum dilatatione cordis, tristitia vero cum constrictione. et hoc modo loquitur philosophus* in 9. Ethic. alio modo possumus loqui de gaudio & tristitia, secundum quòd consistunt in simplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel displicet: et secundum hoc, non possunt habere contrarietatem, nisi ex parte obiecti, puta cum sunt de eodem & secundum idem: et sic non possunt simul esse gaudium & tristitia: quia non potest simul idem secundum idem placere & displicere. Si vero gaudium & tristitia sic accepta, nō sint de eodem secundum idem, sed vel de diuersis, vel de eodē secundum diuersa, sic non est contrarietas gaudij & tristitiæ. vnde nihil prohibet hominem simul gaudere & tristari: puta si videamus iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, & displicet eius afflictio: et hoc modo simul potest alicui displicere, quòd peccauit, & placere ꝙ hoc ei displicet cum spe veniæ: ita ꝙ ipsa tristitia sit materia gaudij. vnde & Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat. si tamen tristitia nullo modo compateretur sibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas pœnitentiæ, sed actualis.

*In lib. de vera & falsa pœnitē. cap. 13. in fine to.4.

*li.2. ex c. 3.6 & 9. haberi potest. tom.5.

AD 3^m dicendum, quòd secundum Philosophū* in 2. Ethic. ad virtutem pertinet tenere medium in passionibus. Tristitia autem quæ in appetitu sensitiuo pœnitentis consequitur ex displicentia voluntatis, passio quædam est. vnde moderanda est secundum virtutem, & eius superfluitas est vitiosa: quia inducit in desperationem: quod significat Apostolus ibidem dicēs: ne maiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est. et sic cōsolatio, de qua ibi Apostolus loquitur, est moderatiua tristitiæ: non autem totaliter ablatiua.

ARTICVLVS X.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

4.dist.14.q. 1.ar.4.q.3. & ar.5.q.2. et Heb.6.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum pœnitentiæ non debeat iterari. dicit enim Apostolus Heb. 6. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt cæleste donum, & participes sunt facti Spiritussancti, & prolapsi sūt, renouari rursus ad pœnitentiam: sed quicumque pœnituerunt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritussancti. ergo quicūque peccat post pœnitentiam, non potest iterato pœnitere.

¶ 2 Præt. Ambr. * dicit in lib. de pœnitentia: reperiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. nam si vere pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia: sed baptismus non iteratur. ergo nec pœnitentia.

In lib.2.de Pœnit.c.10 post med. tom. 1.

¶ 3 Præt. Miracula, quibus dominus infirmitates corporales sanauit, significant sanationes spiritualiū infirmitatum, quibus scilicet homines liberantur a peccatis: sed non legitur quòd dominus aliquem cæcum bis illuminauerit, vel quòd aliquem leprosum bis mundauerit, aut aliquem mortuum bis suscitauerit. ergo videtur, quòd nec alicui peccatori bis per pœnitentiam veniam largiatur.

¶ 4 Præt. Greg. * dicit in Ho. Quadragesimæ: pœnitentia est, anteacta peccata deflere, & flenda iterum nō committere. et Isid.† dicit in lib. de summo bono, Itrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. si ergo aliquis vere pœniteat, non iterum peccabit. ergo non potest esse, ꝙ pœnitentia iteretur.

Hom. 34. euāge. post medium illius.

† li.2.c.16. in principio. et habet de pœnit. dist.3. ca. Itrisor.

¶ 5 Præter. Sicut baptismus habet efficaciam ex passione Christi, ita & pœnitentia: sed baptismus nō iteratur propter vnitatem passionis & mortis Christi. ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

¶ 6 Præt. Ambr. * dicit, ꝙ facilitas veniæ, incentiuum

*Hoc ha

bet Ambr. ser. 8. i Psal. 118. an med. to. 4. refert 23. caus. q. 4. cap. Est iniusta, & dicitur esse Amb.

uum præbet delinquendi. si ergo deus veniam frequẽter præbet per pœnitentiam, videtur quòd ipse hominibus præbeat incẽtiuum delinquendi. Et sic videretur delectari in peccatis, quod eius bonitati non congruit. non ergo potest pœnitentia iterari.

SED CONTRA est, quòd homo inducitur ad misericordiam exemplo diuinæ misericordiæ, secundum illud Luc. 6. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est: sed dominus hanc misericordiã discipulis suis imponit, vt sæpius remittant fratribus contra se peccantibus. vnde sicut dicitur Matth. 18. Petro quærenti, Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vsque septies? respondit Iesus, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. ergo etiam deus sæpius per pœnitentiam veniam peccantibus præbet, præsertim cum doceat nos petere, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

RESPON. Dicendum, quòd circa pœnitentiam quidam errauerunt, dicentes nõ posse hominem per pœnitentiam secundo consequi veniam peccatorum: quorum quidam, scilicet Nouatiani hoc intantum extenderunt, vt dicerent post primam pœnitentiam, quæ agitur in baptismo, peccantem non posse per pœnitentiam iterato restitui. Alij vero fuerunt hæretici (vt Aug.* dicit in lib. de pœnitentia) qui post baptismum dicebant quidem esse vtilem pœnitentiam, non tamen pluries, sed semel tantum. Videntur autem huiusmodi errores ex duobus processisse. Primo quidem ex eo, quòd errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cum enim ad veram pœnitentiam charitas requiratur (sine qua non delentur peccata) credebant, quòd charitas semel habita non possit amitti, & per consequens pœnitentia si sit vera, numquam per peccatum tollatur, vt sic sit necesse eam iterari: sed hoc improbatum est* in secunda parte, vbi ostensum est, ꝙ charitas semel habita propter libertatem arbitrij potest amitti, & per consequens post veram pœnitentiã, potest aliquis peccare mortaliter. secũdo ex eo, quòd errabant circa æstimationem grauitatis peccati: putabant enim adeo graue esse peccatum, quod aliquis cõmittit post veniam impetratam, quòd non sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant, & ex parte peccati (quod etiam post remissionem consecutam, potest esse, & grauius & leuius, quàm fuerit primum peccatum remissum) & multò magis contra infinitatem diuinæ misericordiæ, quæ superat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, secundum illud Psal. 50. Miserere mei deus secundum magnã misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. vnde reprobatur verbum Cain, dicentis Genes. 4. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear: et ideo misericordia dei peccantibus, per pœnitentiam veniã prębet absque vllo termino: vnde dicitur 2. Para. vlt. Immẽsa & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum. vnde manifestum est, ꝙ pœnitentia pluries est iterabilis.

* In lib. de vera & falsa pœnitẽ. cap. 5. to. 4.

2. 2. qõ. 24. art. 11.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quia apud Iudæos erant secundum legem quædam lauacra instituta, in quibus pluries se ab immunditijs purgabant, credebãt aliqui iudæorum, quòd etiam per lauacrum baptismi aliquis pluries purificari posset. Ad quod excludendum, Apostolus scribit hebræis, quòd impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, scilicet per baptismum, rursum renouari ad pœnitentiam, scilicet

F per baptismum, qui est lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritussancti, vt dicitur ad Tit. 3. Et rationem assignat, ex hoc, quòd per baptismum homo Christo commoritur, vnde subditur, rursus crucifigẽtes sibimetipsis filium dei.

AD 2m dicendum, quòd Amb. loquitur de pnĩa solenni, quæ in ecclesia non iteratur, vt infra dicetur.

AD 3m dicendum, ꝙ sicut August.* dicit in lib. de pœnitentia, multos cæcos & in diuerso tempore dominus illuminauit, & multos debiles confirmauit, ostendens in diuersis illis eidem sæpe peccata dimitti: vt quem prius sanauit leprosum, alio tempore illuminet cæcum. ideo enim tot sanauit cæcos, claudos,
G & aridos, ne desperet de se peccator. ideo non scribitur aliquem nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. medicum se vocat, & non sanis, sed male habẽtibus opportunum: sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? medicorum est centies infirmum, cẽties curare: qui ceteris minor esset, si alijs possibilia ignoraret.

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 5. tom. 4.

AD 4m dicendum, ꝙ pœnitere est anteacta peccata deflere, & flenda non committere, scilicet simul dũ flet, vel actu vel proposito. Ille enim est irrisor & non pœnitens, qui simul dum pœnitet agit quod pœnitet, vel proponit iterum se facturum quod gessit, vel etiã actualiter peccat eodẽ vel alio genere peccati. Quòd autem aliquis postea peccat, vel actu vel proposito,
H non excludit quin prima pœnitentia vera fuerit: nũquam. n. veritas prioris actus excluditur per actũ contrarium subsequentẽ: sicut enim vere cucurrit, qui postea sedet, ita vere pœnituit, qui postea peccat.

AD 5m dicendum, ꝙ baptismus habet virtutem ex passione Christi, sicut quædam spiritualis generatio cum spirituali morte præcedentis vitę. Statutum autem est hominibus semel mori, & semel nasci: et ideo semel tantum debet homo baptizari: sed pœnitentia habet virtutem ex passione Christi, sicut spiritualis medicatio, quæ frequenter iterari potest.

AD 6m dicendum, quòd secundum August.* in lib. de pœnitentia, constat deo multum displicere
I peccata, qui semper præsto est ea destruere, ne soluatur quod creauit, nec corrumpatur quod amauit, scilicet per desperationem.

* In lib. de vera & falsa pœnitẽ. cap. 5. non longe a principio to. 4.

QVAESTIO LXXXV.

De sacramento pœnitentiæ secundum quòd est uirtus, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pœnitentia, secundum quòd est virtus.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia sit virtus.
K ¶ Secundo, Vtrum sit virtus specialis.
¶ Tertio, sub qua specie virtutis contineatur.
¶ Quarto, De subiecto eius.
¶ Quinto, De causa ipsius.
¶ Sexto, De ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia sit uirtus.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 2. & art. 3. q. 1. col. & ad 2. & q. 2. & 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit virtus. Pœnitẽtia enim est quoddam sacramentum alijs sacramentis connumeratum,

vt ex

* q. preced. art. 1. & q. 65. art. 1.
† lib. 4. cap. vlt. tom. 5.

vt ex* supradictis patet: sed nullum aliud sacramentorum est virtus. ergo neque pœnitentia est virtus.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum † 4. Ethic. verecundia nõ est virtus: tum, quia est passio habens corporalem immutationem: tum etiam, quia non est dispositio perfecti, cum sit de turpi acto, quod non habet locum in homine virtuoso: sed similiter pœnitentia est quædam passio habens corporalem immutationem, scilicet ploratum (sicut Greg.* dicit, quòd pœnitere est peccata præterita plangere) est etiã de turpib° factis. s. de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoso. ergo pœnitentia non est virtus.

* Hom. 34. in euã. post mediũ. Et in registro lib. 9. c. 39. non longe a fine.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum 4. Ethic. nullus est stultus eorum, qui sunt secundum virtutem: sed stultum videtur dolere de commisso præterito, quod non potest non esse, quod tamen pertinet ad pœnitentiam. ergo pœnitentia non est virtus.

SED CONTRA est, quòd præcepta legis dantur de actibus virtutum: quia legislator intendit ciues facere virtuosos, vt dicitur* 2. Ethic. sed præceptũ diuinæ legis est de pœnitentia, secũdum illud Mat. 4. Pœnitentiam agite, &c. ergo pœnitentia est virtus.

* lib. 2. c. 1. a med. to. 5

RESPON. Dicendum, quòd sicut ex dictis* patet, pœnitere est de aliquo prius a se facto dolere. Dictum est aũt supra† quòd dolor vel tristitia dupliciter dicitur. vno modo, secũdum quòd est passio quædam appetitus sensitiui, & quantum ad hoc pœnitentia non est virtus, sed passio. Alio modo, secundum quòd consistit in ᵃ volũtate, & hoc modo est, cum quadam electione: quæ quidem si sit recta, necesse est, quòd sit actus virtutis:* dicitur enim 2. Ethic. ꝙ virtus est habitus electiuus, secundum rationem rectam. pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendum est, & eo modo & fine, quo dolendum est: quod quidem obseruatur in pœnitentia, de qua nunc loquimur: nam pœnitens assumit moderatum dolorẽ de peccatis præteritis, cum intentione remouendi ea. vnde manifestum est, ꝙ pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel est virtus, vel actus virtutis.

* In isto ar. ad arg. 2. & Q. præced.
† Q. præce. art. 9.
D. 530.
* lib. 2. c. 2. & 6. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ (sicut dictum est*) in sacramento pœnitentiæ materialiter se habent actus humani: quod non contingit in baptismo vel confirmatione: et ideo cum virtus sit principium alicuius actus, potius pœnitentia est virtus vel cum virtute, quàm baptismus seu confirmatio.

Q. preced. art. 1. 2. 3.

AD 2m dicendum, quòd pœnitentia secundum quòd est passio, non est virtus, vt dictum est,* sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam: est tamen virtus, secundum ꝙ habet ex parte voluntatis electionem rectam: quod tamen magis potest dici de pœnitentia quàm de verecundia. nam verecundia respicit turpe factum vt pręsens, pro quo timet confundi: pœnitentia vero vt præteritum. est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis in præsenti habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis prius commiserit turpia facta, de quibus oporteat eum pœnitere, cum ex vitioso fiat aliquis virtuosus.

* In corp. artic.

AD 3m dicendum, quòd dolere de eo, quòd prius factum est, cum intentione conandi ad hoc, quòd factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit pœnitens, sed dolor eius est displicentia seu reprobatio facti pręteriti cum intentione remouẽdi sequelam ipsius, scilicet offensam dei, & reatum pœnæ. et hoc non est stultum.

A
ARTICVLVS II.

Vtrum pœnitentia sit specialis uirtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia nõ sit specialis virtus. eiusdem enim rationis videtur esse gaudere de bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis: sed gaudium de bono prius facto, non est specialis virtus, sed est quidam affectus laudabilis ex charitate proueniẽs,
B vt patet per Aug.* 14. de Ciuitate dei. vnde & Apostolus primæ ad Corinth. 13. dicit, ꝙ charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. ergo pari ratione nec pœnitentia, quæ est dolor de peccatis præteritis, est specialis virtus, sed est quidam affectus ex charitate proueniens.

* lib. 14. c. 7. a med. to. 5

¶ 2 Præt. Quælibet virtus specialis habet materiam specialem: quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta: sed pœ
C nitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia peccata pręterita circa quamcumque materiam. ergo pœnitentia non est specialis virtus.

¶ 3 Præt. Nihil expellitur, nisi a suo contrario: sed pœnitentia expellit omnia peccata. ergo contrariatur omnibus peccatis. non ergo est specialis virtus.

SED CONTRA est, quòd de ea datur speciale legis pręceptũ, vt supra habitum est. *

Q. præced. art. 5. & 7.

D RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secunda parte habitum est*) species habituum distinguuntur secundum species actuum: et ideo vbi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. manifestum est autem, quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est dei offensa, quod non pertinet ad rationem alterius
E virtutis. vnde necesse est ponere, ꝙ pœnitentia est specialis virtus.

* 1. 2. q. 54. art. 1. ad 1. & art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a charitate deriuatur aliquis actus dupliciter: vno modo sicut ab ea elicitus. et talis act° virtuosus non requirit aliam virtutem præter charitatem: sicut diligere bonum, gaudere de eo, & tristari de opposito. Alio modo aliquis actus a charitate procedit, quasi a charitate imperatus: et sic quia ipsa imperat omnibus virtu-

¶ Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum secũdũ.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 2. 3. & 4.

DVbium occurrit magnũ circa materiam huius secundi articuli, an pœnitẽtia virtus, sit vere & proprie vna specialis virtus distincta a ceteris virtutibus. Et est ratio dubij non sola varietas opinionum, sed quoniã vtrinq; ratio vrget. Nam ꝙ sit vna virtus distincta ab alijs, Auctoris ratio in litera cõcludit, dicens, operari ad deletionem peccati præteriti, inquantum est offensa dei, per quãdam recompẽsationem, habet specialem rationem actus laudabilis non pertinentem ad rationem alterius virtutis ergo pœnitentia, cui iste actus attribuitur, ẽ specialis virtus. Ad partem autem negatiuam vrget duplex rõ vna ex proprijs: q̃a nulla virtus exigit aut præexigit habentem ipsam sub illius contrario, sed pœnitentia præexigit pœnitentẽ fuisse sub peccato, quod contrariatur pœnitentiæ. ergo pœnitẽtia non est specialis virtus. Et hæc ratio conuincit intellectũ meum. Quę & confirmatur, quia virtutum semina sũt ita nobis insita, vt possint a nobis acquiri cũ auxilio diuino, & recta ratione, &c. vt non sit necesse nos peccare, si omnes habendæ sunt virtutes in actu: sed ad pœnitentiæ virtutem habẽdam in actu impossibile est nos peruenire, nisi peccatum interueniat. igitur non est virtus specialis. nec euaditur hæc confirmatio ex hoc, quòd pœnitentia poneretur virtus non acquisita, sed infusa: quoniam simile est de vtrisque iudiciũ, quo ad hoc, ꝙ non oportet peccare, vt virtutes habeamus in actu. Et cõfirmatur iterum ex parte subiecti: quia ĩ Christo fuerunt omnes virtutes, & tamen ĩ

ipso

tibus (vtpote ordinans eas ad finē suum) actus a charitate procedēs, potest etiam ad aliam specialem virtutem pertinere. si ergo in actu pœnitentis cōsideretur sola displicentia peccati præteriti, hoc immediate ad charitatem pertinet, sicut & gaudere de bōis præteritis: sed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti, requirit specialem virtutem sub charitate.

AD 2^{m} dicendum, quòd pœnitentia habet quidem realiter generalem materiam, inquantum respicit omnia peccata: sed tamen sub ratione speciali, inquantum scilicet sunt emēdabilia per actum hominis cooperantis deo ad suam iustificationem.

AD 3^{m} dicendum, quòd quælibet virtus specialis formaliter expellit habitum vitij oppositi: sicut albedo expellit nigredinem ab eodem subiecto: sed pœnitentia expellit omne peccatum effectiue, inquantum operatur ad destructionem peccati, prout est remissibile ex diuina gratia homine cooperante. vnde non sequitur, quòd sit virtus generalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum uirtus pœnitentiæ sit species iustitiæ.

G AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd virtus pœnitentiæ non sit species iustitiæ. Iustitia enim non est virtus theologica, sed moralis, vt in secunda parte patet: * pœnitentia autem videtur esse virtus theologica, quia habet deum pro obiecto: satisfacit enim Deo, cui etiam reconciliat peccatorem. ergo videtur, ꝙ pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ 2 Præt. Iustitia cum sit virtus moralis, cōsistit in medio: sed pœnitentia non consistit in medio,
H sed in quodam excessu, secundum illud Hier. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. ergo pœnitentia non est species iustitiæ.

¶ 3 Præt. Duæ sunt species iustitiæ (vt dicitur in 5. Ethic.*) scilicet distributiua & commutatiua: sed sub neutra videtur pœnitentia contineri. ergo videtur ꝙ pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ 4 Præt. Super illud Luc. 6. Beati qui nunc fletis, dicit glos.* ecce prudentia, qua ostenditur quàm hæc terrena sint misera, & quàm beata cælestia: sed flere est actus pœnitentiæ. ergo pœnitentia magis est species prudentiæ quàm iustitiæ.

*Infr. art. 4. cor. & 4. ad 1. 14. q. 1. art. 1. q. 4. ad 4. & q. 5. per to. & dist. 15. q. 1. art. 1. q. 3. ad 4. *1. 2. q. 6. art. 2. & 3.
*li. 5. Ethi. ca. 4. to. 5.
*gl. ordinaria ibid.

SED CONTRA est, quòd August. * dicit in lib. de pœnitentia, Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, semper puniens in se quod dolet commisisse: sed vindictam facere pertinet ad iustitiā: vnde Tullius * in sua Rheto. ponit vindicatiuam vnam speciem iustitiæ. ergo videtur, quòd pœnitentia sit species iustitiæ.

*In lib. de vera & falsa pœnitē. c. 8. a med. tom. 4.
*lib. 2. de inuētione fol. 4. ante finem.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) pœnitentia non habet, quòd sit virtus specialis ex hoc solo, quòd dolet de malo perpetrato (ad hoc enim sufficeret charitas) sed ex eo, quòd pœnitens dolet de peccato commisso, inquantum est offensa dei, cum emendationis proposito. Emendatio autem offensæ contra aliquem commissæ, non fit per solam cessationem offensæ, sed exigitur vlterius quædam recompensatio, quæ habet locum in offensis in alterum commissis, sicut & retributio: nisi quòd recompensatio est ex parte eius, qui offendit (vtpote cum satisfactione) retributio autem est ex parte eius, in quem est offensa commissa. Vtrumque autem ad materiam iustitiæ pertinet: quia vtrumque est commutatio quædam. vnde manifestum est, quòd pœnitentia secundum quòd est virtus, est pars [d] iustitiæ. sciendum tamen est, quòd secundum Philosophum * in 5. Ethic. dupliciter dicitur iustum, scilicet simpliciter & secundum quid. simpliciter quidem iustum, est inter æquales, eo quòd iustitia est æqualitas quædam, quod ipse vocat iustum politicum vel ciuile, eo quòd omnes ciues æquales sunt, quantum ad hoc, quòd immediate sunt sub principe, sicut liberi existentes. Iustum autem [d] secundum quid dicitur, quod est inter illos, quorum vnus est sub potestate alterius: sicut seruus sub domino, filius sub patre, vxor sub viro. Et tale iustum consideratur in pœnitentia. vnde pœnitens recurrit ad deum, cum emendationis proposito, sicut seruus ad dominum, secundum illud Psal. 122. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. et sicut filius ad patrem, secūdum
A illud Luc. 15. Pater peccaui in cælum & coram te. et sicut vxor ad virum, secundum illud Hier. 3. Fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit dñs.

art. præced.
*li. 5. Ethi. ca. 6. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut in 5. Ethic.* dicitur) iustitia est virtus ad alterum. Ille autem, ad quem est iustitia, nō dicitur esse materia iustitiæ, sed magis res quæ distribuuntur, vel commutantur. vnde & materia pœnitentiæ non est deus, sed actus humani quib9 deus offenditur vel
B placatur: sed deus se habet, sicut ille, ad quem est iustitia. Ex quo patet, ꝙ* iustitia non est virtus theologica: quia non habet deum pro obiecto vel materia.

AD 2^{m} dicendum, ꝙ medium iustitiæ est æqualitas, quæ constituitur inter illos, inter quos est iustitia, vt dicitur in 5. Ethic.* In quibusdam autem nō potest perfecta æqualitas constitui propter alterius excellentiam: sicut inter patrem & filium, inter deum, & hominem, vt Philosophus * dicit in
C 8. Ethic. vnde in talibus ille, qui est deficiens, debet facere quicquid potest. nec tamen hoc erit sufficiēs simpliciter: sed solum secundum acceptationem superioris. et hoc significatur per excessum, qui attribuitur pœnitentiæ.

AD 3^{m} dicendum, quòd sicut est commutatio quædam in beneficijs (cum scilicet aliquis pro beneficio recepto gratiam rependit) ita etiam est commutatio in offen-
D sis, cum aliquis pro offensa in alterum commissa, vel inuitus punitur, quod pertinet ad vindicatiuā iustitiam, vel voluntarie recompensat emēdam, quod pertinet ad pœnitentiam, quæ respicit personam peccatoris, sicut iustitia vindicatiua personam iudicis. vnde manifestum est, quòd vtraque sub iustitia commutatiua continetur.

AD 4^{m} dicendum, quòd pœnitentia licet sit directe species iu-
E stitiæ: comprehendit tamen quodammodo ea, quę pertinēt ad omnes virtutes. inquantum enim est iustitia quędam hominis ad deum, oportet quòd participet ea, quæ sunt virtutum theologicarum, quę habent deum pro obiecto. vnde pœnitentia est, cum fide passionis Christi, per quam iustificamur a peccatis, & cum spe veniæ, & cum odio vitiorum. quod pertinet ad charitatem, inquātum vero est virtus moralis, participat aliquid prudentiæ, quæ est directiua om-

*lib. 5. c. 1. non longe a fine to. 5.
*Alias pœnitentia.
*lib. 5 ca. 4. & 2. to. 5.
*lib. 8. cap. ult. to. 5.

ipso non fuit pœnitentia. Altera ratio est, ex parte obiecti: quia scilicet obiectum hoc. s. offensa, vt recompensabilis per actum proprium, &c. non requirit propriam virtutem. Quod ex duobus apparet. primo, ex eo quòd inter homines obiectum hoc laudabili actu voluntario attingitur, vt patet cum is qui aliquē offendit, humiliat se illi, confitendo se male fecisse, dolēdo de offensa, & subijciendo se illi ad recompensandam offensam: per hos. n. actus recuperat etiā offensi gratiā, iuxta illud, Parcere subiectis & debellare superbos. Et tamē nulla virt9 specialis ponitur propter actū, aut obiectum istud. proportionaliter igitur loquendo, nulla est ponenda specialis virtus ad recompensandam dei offensam. Secundo ex eo, ꝙ ad huiusmodi recōpensationē inuenitur alia virtus sufficiens, s. religio: religionis. n. actus ē subijcere se deo reddereq; debitū deo, non minus offenso ꝗ benefactori, ita ꝙ sicut reddere deo debitum ob beneficia suscepta, non exigit specialem virtutem vltra religionem, eadem ratione reddere deo debitum ob offensam ī eum, ad religionem quoque spectabit: cadunt. n. hæ speciales rationes debiti. s. pro beneficijs, vel pro offensis, sub illa cōi ratione debiti, quam attendit religio. Et confirmatur, quia præcipuus actus pœnitentiæ coincidit cum actu primo religionis: subiectio. n. hominis ad deum, est præcipuum quod pœnitentiæ virtus offert deo in recompensam, quam eandem offert religio. Secundum actum quidem deuotionis, absolute: secundum vero actum gratitudinis, pro beneficijs receptis: secundum actum pœnitentiæ, pro offensa commissa. vnde sicut religionis quidā actus est recompensare beneficia, ita recompensare peccata. Et confirmatur hoc: quia in lege veteri actu religionis expiabatur peccatum, & Dauid cor contritum & humiliatum: (quod est ipsa emenda pro peccato) sacrificium appellat.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis recolendum est, ꝙ non vertitur in dubium, an actus pœnitentiæ sit actus laudabilis & virtuosus, sed an exigat virtutem specialem: ita quòd habitus eius sit virtus distincta a reliquis virtutibus. Et mihi quidem videtur, ꝙ non sit virtus distincta propter primas rationes allatas ex parte subiecti & obiecti, sed ꝙ actus pœnitētiæ est act9 religionis: quod vt clarius percipiatur, distingue duos actus pnīæ: alterum, ad recompēsandum offensam: alterum, ad recōpensandum indulgētiam. nā peccando, & deum offendimus, & nobis plus indulsimus, ꝗ fas erat, & primum quod est præcipuum in pnīa, vocatur satisfacere quo ad culpā, scd͂m satisfacere quo ad pœnam. Horum autem actuum (vt ex his quæ inter homines videmus ad diuina ascendamus) primus consistit in tribus, s. displicentia de offensa, confessione peccati, & submissione sui ad offensum: cum his. n. tribus recurrit homo ad hominem pro venia. Et si his non placatur offensus, nulla restat recta via obtinendi reconciliationem offensi. Secunda autem satisfactio consistit in luendo pœnam, vt clare patet. Ex his autem ad diuinam reconciliationem ascendendo, eadem tria sufficere credimus ad diuinam misericordiam prouocandam. Horum autem nullum aliam virtutem ꝗ charitatem religionemq; requirit: nam displicētia offensæ in deum, actus est charitatis cuius est gaudere, & complacere in bono diuino. Cōfessio aūt peccati non solum exterior, sed etiam interior, actus
F est religionis absque alia virtute media imperatus rationi, cuius est enuntiare peccatum. Submissio autem sui ad deum, religionis actus est, nec aliquid addit ratio pnīæ, nisi causam, s. ꝑ offensa: sicut ratio gratitudinis addit pro beneficio. Et probatur ratione, quia religionis actus est quo excellentiam diuinā, nr̄amq; subiectionē ad deū profitemur: sed vterq; istorum actuū. s. interior cōfessio, & voluntaria submissio, in vtriusque professione cōsistit. Nam qui confitetur deo aduersus se iniustitiam suam, submittendo se & confessione & submissione subiectionem suam fatetur, simul & excellentiā diuinam, cui se submittit, cuius excellentissima omnipotentia parcendo manifestatur, cuiq; ꝓprium est misereri semper, & parcere. Est igitur velle operari ad recompensationem offensæ propriæ deo, religionis actus elicitus. Et cōfirmatur: quia virtus pnīæ nō est virtus (vt infra patebit) acquisita, sed infusa: non ex ratione naturali, sed ex lumine diuinæ relationis vim habens, eodēq; cursu, quo religio currit accepta. In cuius signū inter præcepta religionis, ita sunt sacrificia & orationes
I pro peccatis, sicut pro beneficijs.

¶ Nec ꝓpterea arguimus Auctorem: qm̄ verum est, pnīam esse specialem virtutem, latiori vocabulo vtendo. Nec hoc mirum videatur alicui, aut nouum in doctrina Auctoris: qm̄ in præcedenti libro simile quid apparet, dum posita est virginitas specialis virtus, quæ tamen non est, nisi religio determinata ad tā excellentem materiam. Reliquus vero actus pnīæ. s. satisfacere quo ad pœnam, potest poni actus religionis imperatus mediāte virtute vindicatiuæ iustitiæ participatæ in subdito: ita ꝙ peccator puniat se quasi minister dei vindicantis. Potest etiam poni actus religionis immediate, pro quanto religio ipsa debitam pœnam exoluit, vt perficiatur satisfactio debita a filio seruoque domino ac patri: hoc. n. iustum s̄m quid religio attendit inter hominem & deum, cum iustum simpliciter esse nequeat. Potes autem percipere hanc quoque satisfactionem spectare ad religionem, ex eo ꝙ nonnullus cultus est diuinæ excellentiæ ex nostra subiectione, vt voluntarie huiusmodi pœnas offeramus ei pro vsurpatis contra aut præter voluntatem diui-
K nam. Et hæc de hac difficultate dicta sufficiant: prosequemur in sequentibus tractatum de pœnitentia, ea dicendo quæ stant cum vtraque opinione. s. ꝙ pnīa sit vna virtus per se distincta a reliquis, & ꝙ pœnitentia coincidat cum religione totaliter aut principaliter, & cum iustitia forte vindicatiua seu commutatiua, quo ad actum secundarium.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum tertium.*

IN art. 3. tria aduertenda occurrunt. primum est de actu pœnitentiæ, an contineatur sub commutatiua iustitia. Secundum est, an sistat in commutatiua iustitia. Tertium est, an reddat æquale simpliciter, vel secundum acceptationem dei tantum. Et primum quidem propter Sco. qui in 4. sent. distin. 14. quæst. 2. posuit actum pniç esse actum iustitiæ punitiuæ, quæ distinguitur contra iustitiam commutatiuam: tenuit n. pœnitentem, vt ministrum iudicis punire se, vt culpa ordinetur per pœnam, ac per hoc cum actus iudicis sit vindicare, seu velle infligere pœnam ꝑ peccato, qui est act9 iustitiæ vindicatiuæ, idem actus erit in pœnitente, tam quam exequente cōtra seipsum vindictam a iudice statutam. Secundum vero dubium motum est propter Duran. distinc. 14. articu 2. vbi ponit pœnitentiam esse idem, qđ iustitia commutatiua: quia ordinat hominem ad alterum, idest deum in ratione debiti propter offensam. Tertium autem mouetur propter Scot. vbi supra quæst. 3. tenentem, quòd æquale ex natura rei posset reddi, ita ꝙ pœna esset æqualis culpę, vt sic culpa sufficienter ordinetur propter pœnā.

¶ Ad horum euidentiam notādum est primo, quòd Auctor loquitur de pœnitentia, vt est recōpensatiua deo, tam pro culpa quàm ꝓ pœna, Scotus vero solam pœnæ rationem habuit: nec posuit pœnitētiam ad reconciliandum deum offensum, sed solummodo ad puniendam culpam commissam. vnde aduerte secundo, quòd Auctor posuit pœnitentem, vt alterum extremum respectu dei: Scotus vero posuit pœnitentem in vtroque extremo dum ponit ipsum ex vna parte, ut ministrum iudicis uindicantem, & ex altera parte ponit ipsum ut reū, in quem fit uindicta, constituendo æqualitatem pœnæ ad culpam, & propterea non est mirum, si uaria dicuntur ab istis. Verum si diligentius perspectum fuerit, & præcipuus pœnitentiæ actus consideratus fuerit, apparebit ꝙ prima pœnitentiæ intentio est operari ad recōciliationem offensi per recognitionem peccati, & submissionem sui, iuxta illud, Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. ubi impietatem dixit, non pœnā monstrās per hoc, quòd huiusmodi sui ipsius accusatio apud deū remissioni offensæ cooperatur, utpote ad illam ordinata. Et hinc sequitur, quòd pœnitens ut pœnitens, nō tenet personam ministri & rei: sed rei tantūmodo non puniendi tantum, sed principalius reconciliandi per proprium opus ad diuinam misericordiam accedentis. Vnde ad primum dubium dicitur, ꝙ licet pœnitētia quo ad actum secundarium, qui est solutio pœnæ, sit forte act9 iustitiæ uindicatiuæ: quia tamen uindicta fit secundum æquale iustitiæ commutatiuæ, ex hoc ipso non excluditur iustitia commutatiua, sed includitur, sicut genus includitur in specie: nec. n. aliter distinguitur uindicatiua contra commutatiuam, nisi sicut species distinguitur a genere. Ad secundum uero dubium dicitur, quòd cum inter deum & hominem non sit iustū simpliciter, sed secundum quid, nō uidetur erudite dictum, ꝙ pœnitentia coincidit cum iustitia absolute. Nec ratio allata hoc infert: quoniā oportet addere, quòd reddit debitum æquale, quod hic non saluatur. Ad tertium autem dicēdum puto, quòd in æquiuoco laboramus: quoniam nos de ęquali ad totū quod debetur ex peccati ratione, loquimur, & dicimus nō posse reddi ęquale deo. Ille uero de æquali ad solā pœnā tpalē, quæ post reconciliationem soluenda restat, loquitur, quam æqualitatē fieri posse non vr̄ negandū. cum Iob dicat, Vtinam appenderētur peccata mea, quib9 iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.

D. 1017.
D. 803.

¶ Super

nium moralium virtutum: sed ex ipsa ratione iustitię non solum habet id quod iustitiæ est, sed etiam ea quę sunt temperantiæ & fortitudinis, inquantum scilicet ea, quæ delectationem causant, ad temperantiam pertinent, vel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in commutationem iustitiæ veniunt. et secundum hoc ad iustitiam pertinet, & abstinere a delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam, & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum quartum.*

IN art. 4. intellige nouitie, quòd sicut iustitia est volũtas ius suum vnicuique tribuens, ita pœnitentia est volũtas tribuens deo ius suum pro peccato contra eum commisso. est enim (siue sit idem quod religio siue non) talis voluntas: quoniam pars est iustitiæ, quę in actu voluntatis consistit. Reddit autem pœnitentia deo ius suum pro offensa, confitendo, detestando, ac submittẽdo se peccatorẽ deo offenso: hoc.n. est æquale secundum quid, quod ab homine reddi potest: quo ad pœnam vero affligendo se, &c. ¶ Et quoniam huiusmodi volũtas ex maiori, vel minori potest affectu procedere, ideo varia inuenitur dispositio vere pœnitentium: maior minorq; fructus diuinæ gratiæ inde percipitur.

4. dist. 14. q. 2. art. 3. q. 1. per to. & q. 4. cor.

* In lib. de vera & falsa pęnit. c. 8. a medio. tom. 4.

* ca. 1. to. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas sit proprie subiectum pœnitentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd subiectum pœnitentiæ non sit proprie voluntas. Pœnitentia enim est tristitiæ species: sed tristitia est in concupiscibili, sicut & gaudium. ergo pœnitentia est in concupiscibili.

¶ 2 Præt. Pœnitentia est vindicta quædam sicut August.* dicit in lib. de pœnitentia: sed vindicta videtur ad irascibilem pertinere: quia ira est appetitus vindictæ. ergo videtur, quòd pœnitentia sit in irascibili.

¶ 3 Præt. Præteritum est proprium obiectum memoriæ, secundum Philosophum * in lib. de Memoria: sed pœnitentia est de præterito, vt dictum est. ergo pœnitentia est ĩ memoria sicut ĩ subiecto.

¶ 4 Pręt. Nihil agit vbi non est: sed pœnitẽtia excludit peccatum ab omnibus viribus animæ. ergo pœnitentia est in qualibet vi animæ, & non in voluntate tantum.

SED CONTRA, Pœnitentia est sacrificium quoddam, secũdum illud psal. 50. Sacrificiũ deo spiritus contribulatus: sed offerre sacrificium est actus voluntatis, secundum illud psal 53. Voluntarie sacrificabo tibi. ergo pœnitentia est in voluntate.

RESPON. Dicendum, quòd de pœnitentia dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quòd est passio quædam: et sic cum sit species tristitiæ, est in cõcupiscibili sicut in subiecto. Alio modo, secundum ꝙ est virtus: & sic, sicut dictum est, * est species iustitiæ. Iustitia autem (vt in secunda parte habitum est†) habet pro subiecto appetitum rationis, qui est volũtas: vnde manifestum est, quòd pœnitentia, secundum ꝙ est virtus, est in voluntate sicut in subiecto, & propriꝰ eius actus est propositum emẽdandi deo illud, quod contra eum commissum est.

* art. pced. † 1. 2. q. 56. art. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de pœnitentia, secundum quòd est passio.

AD 2m dicẽdum, ꝙ vindictã appetere ex passione de alio, ptinet ad irascibilẽ: sed appetere vel facere vindictam ex rõne de se vel de alio, pertinet ad volũtatẽ.

AD 3m dicendum, quòd memoria est vis apprehensiua præteriti: pœnitentia autem non pertinet ad vim apprehensiuam, sed ad appetitiuã, quæ præsup-

F ponit actum apprehensiuæ. vnde pœnitentia non est in memoria: sed præsupponit eam.

AD 4m dicendum, quòd voluntas (sicut in prima parte habitum est*) mouet oẽs alias potentias aĩæ. et ideo non est inconueniens, si pœnitentia in voluntate existens, aliquid in singulis potẽtijs animæ operetur. 1. 1. q. 81. art. 4.

ARTICVLVS V.

Vtrum principium pœnitentiæ sit ex timore.

G AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd principiũ pœnitentiæ non sit ex timore. pœnitentia.n. incipit in displicentia peccatorum: sed hoc pertinet ad charitatem, vt supra dictum est.* ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quàm ex timore.

¶ 2 Pręt. Ad pœnitentiam homines prouocantur per expectationem regni cælestis, secũdum illud Matth. 3. & 4. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cælorum: sed regnum cælorum est

H obiectum spei. ergo pœnitẽtia magis ꝓcedit ex spe, quàm ex timore.

¶ 3 Præt. Timor est quidam actus interior hominis: pœnitentia autẽ non videtur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere dei, secundũ illud Hier. 31. postq̃ cõuertisti me, egi pœnitentiam. ergo pœnitentia non procedit ex timore.

SED CONTRA est, quòd Isa. 26. dicitur, sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partũ,

I dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitẽtiam. et postea subditur secundum aliam literam, A timore tuo domine concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis, id est, pœnitentiæ salutaris, vt per pręmissa patet.* ergo pœnitentia procedit ex timore.

* ex qõ. pced. art. 6.

RESPON. Dicendum, quòd de pœnitentia loqui possumus dupliciter. vno modo quantũ ad habitum: et sic immediate a deo in-

K funditur sine nobis principaliter operantibus: non tamen sine nobis dispositiue cooperantibus per aliquos actus. alio modo possumus loqui de pœnitentia quãtum ad actus, quibus deo operanti in pœnitentia cooperamur. quorum actuum primum principium est dei operatio conuertentis cor, secundum illud Thren. vlti. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur: secundus actus est motus fidei: tertius est motus timoris seruilis, quo quis timore suppliciorũ a peccatis retrahitur: quartus actꝰ

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum quintũ & sextum.*

IN art. 5. & 6 simul ne fallaris nouitie intelligens, actus, quibus deo in pœnitentia cooperamur, esse actus procedentes a virtute pœnitentiæ. Hoc n. falsum est: cum multi actus illi, scilicet qui sine charitate esse possunt, præcedant pœnitentiam, vt est virtus: & tamen sunt actus boni, quibus deo cooperamur ad pœnitentiam consequendam. Nec te turbet actus timoris seruilis: quoniam pro timore pœnarum sumitur, & est bonus, & non pro timore pœnarum tantum. ¶ In eodem art. 6. dubium occurrit ex Sco. & Durand. an pœnitentia sit virtus acquisita. Nam Scotus vbi supra, qõ 3. tenet pœnitentiam esse virtutem acquisitam, quia voluntas ex frequentatis actibus pœnitendi potest generare in se habitum inclinantem ad similes actus, & ille erit vere virtus: quia rectissimę rationi consonus. Et amplius sentit, quòd potest esse informis: quia potest manere cum peccato mortali. Duran. autem vbi supra negat ipsam esse virtutẽ infusam: quia nulla talis est præter theologicas. ¶ Ad huius euidentiam sciendum est, quòd esse virtutem infusam, contingit dupliciter, vel per se, vel per accidens. Per se quidem virtus infusa est, quæ nec ex natura, nec ex acquisitione, sed sola infusione haberi potest, vt charitas. Per accidens autem est, quæ ex suo genere nata est acquiri, sed accidit ꝙ in hoc sit infusa, vt cum deus infundit alicui habitum sciẽtię moralis vel naturalis, aut habitũ tẽperantiæ seu fortitudinis. Rursus sciendum est, quòd aliud est habere aliquẽ habitum electiuum secundum rõnem rectam, & aliud est habere similẽ habitũ ẽm rationem virtutis. verbi grã, aliud est habere habitum amoris acquisitũ ex frequentibus actibꝰ amandi deum, & ꝓximum etiam ẽm regulas fidei, & aliud est habere virtutem charitatis. habere.n. virtutẽ charitatis, ẽ habere habitum infusum diuidentem filios dei a filijs perditionis: habere aũt habitum acquisitæ charitatis nõ est habere huiusmodi virtutẽ, quæ est donũ dei, vt ex se patet. ¶ His præmissis dr̃, ꝙ quia pœnitentia, est per se virtus infusa, quantũcũq; ex frequentatis pœnitendi actibus similis habitus generari possit, nũq̃ tñ perueniet ad plenã rationem virtutis pœnitentiæ: quia nũq̃ perueniet ad hoc, ꝙ sit donum reconcilians deo offenso. Quòd autem pœnitentia sit virtus per se infusa, ex eo patet, ꝙ oẽs illæ virtutes, quæ ex suo genere ordinãt hominem secundum statũ vitæ gratiæ, sunt ex suo genere infusæ: vtpote excedentes statum vitæ, quę est ẽm naturã & rationem naturalem: sed virtutem pniæ, cõstat ad statum vitæ, quæ est secundũ gratiam dei pertinere, sicut & religionẽ, ut est circa sacra, circa uenerationẽ dei, unius & trini, &c. Vnde apparet falsũ esse solas theologales uirtutes esse infusas, & uirtutem pniæ posse eẽ informẽ seu cum peccato mortali, optimeque Auctorẽ dixisse, ꝙ actus & habitus charitatis simul sũt tpe cũ actu & habitu pniæ, cum iustificatur impius. Et p hoc patet responsio ad obiecta.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 1. per to. & q. 2. cor. * art. 3. huius quæst.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 6 ad 6. & art. 4. q. 2. * ordina ibid.

est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emẽdandi. quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet, secundum seipsum, & non iam propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reuerentiã dei aliquis emendam deo voluntarius offert. Sic igitur patet, ꝙ actus pœnitentiæ a timore seruili procedit, sicut a primo motu affectus ad hoc ordinato, a timore autem filiali sicut ab immediato, & proximo principio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum primo incipit homini displicere (maxime peccatori) propter supplicia, quæ respicit timor seruilis, quàm ꝓpter dei offensam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatẽ.

AD 2m dicendum, quòd in regno cælorum appropinquante intelligitur aduentus regis, non solum præmiantis, sed etiam puniẽtis. vnde & Matth. 3. Ioannes baptista dicebat, Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira?

AD 3m dicendum, quòd ipse etiam motus timoris procedit ex actu dei conuertentis cor. vnde dicitur Deut. 5. Quis det eos talem habere mentem, vt timeant me? et ideo per hoc, quòd pœnitentia a timore procedit, non excluditur quin procedat ex actu dei conuertentis cor.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia sit prima uirtutum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia sit prima virtutum: quia super illud Matth. 3. Pœnitentiam agite, dicit glos.* Prima virtus est, per pœnitẽtiam punire veterem hominem, & vitia odisse.

¶ 2 Pręt. Recedere a termino, prius esse videtur, quàm accedere ad terminum: sed omnes aliæ virtutes pertinere videntur ad accessum ad terminum (quia per omnes ordinatur homo ad bonum agendum) pœnitentia autem videtur ordinari ad recessum a malo. ergo pœnitentia videtur esse prior omnibus alijs virtutibus.

¶ 3 Pręt. Ante pœnitentiam est peccatum in anima: sed simul cum peccato nulla virtus animæ inest. ergo nulla virtus est ante pœnitentiam: sed ipsa videtur esse prima,

A quæ alijs aditum aperit, excludendo peccatum.

SED CONTRA est, quòd pœnitentia procedit ex fide, spe, & charitate, sicut iam dictum est.* non ergo est pœnitentia prima virtutum. * art. pced.

RESPON. Dicendum, quòd in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia cum virtutes sint connexæ (vt in secunda parte habitum est*) omnes simul incipiunt esse in anima: sed dicitur vna earum esse prior altera ordine naturę, qui consideratur ex ordine actuum, secundum. s. ꝙ actus vnius virtutis præsupponit actum alterius virtutis. secundum hoc igitur dicendum est, quòd actus quidam laudabiles etiam tempore præcedere possunt

* 1. 2. q. 65. art. 1.

D. 1177.

B actum, & habitum pœnitẽtiæ: sicut actus fidei & spei informium, & actus timoris seruilis. Actus autem & habitus charitatis simul sunt tempore, cum actu & habitu pœnitentię, & cum habitibus aliarum virtutum. nam sicut in secunda parte habitum est,* in iustificatiõe impij simul est motus liberi arbitrij in deũ, (qui est actus fidei per charitatem formatus) & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ: horum tamen duorum actuum, primus naturaliter præcedit secundum. nam actus virtutis pœnitentiæ est contra peccatum ex amore dei, vnde primus actus est ratio & causa secundi. Sic igitur pœnitentia non est simpliciter prima virtutum, nec ordine tem-

1. 2. q. 113. art. 5. & 8.

C poris, nec ordine naturæ: quia secundum ordinem naturæ simpliciter præcedunt ipsam virtutes theologicæ: sed quantum ad aliquid est prima inter ceteras virtutes ordine temporis, quãtum ad eius actum, qui primus occurrit in iustificatione impij: sed ordine naturæ videntur esse aliæ virtutes priores, sicut quod est per se, est prius eo, quod est per accidẽs. nam aliæ virtutes, per se videntur esse necessarię ad bonum hominis: pnĩa aũt supposito quodam. s. peccato præexistenti, sicut etiam dictum est* circa ordinem sacramenti pœnitentiæ ad alia sacramenta pręd icta.

D. 1018.

Q. 66. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ gl. illa loquitur

D quantum ad hoc, ꝙ actus pœnitentiæ primus est tempore inter actus aliarum virtutum moralium.

AD 2m dicendum, quòd in motibus successiuis recedere a termino, est prius tempore quàm peruenire ad terminum, & prius natura, quantum est ex parte subiecti, siue secũdum ordinem causæ materialis: sed secundum ordinem causæ agentis, & finalis, prius est peruenire ad teminũ: hoc enim est quod primo agens intendit. et hic ordo præcipue attenditur in actibus animæ, vt dicitur in 2. Physic.

AD 3m dicendum, quòd pœnitentia aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei & charitatis, quæ sunt naturaliter priores: ita ta-

E men aperit eis aditum, quòd ipsæ simul intrant cum ipsa. nam in iustificatione impij simul cum motu liberi arbitrij in deum & in peccatum, est remissio culpæ & infusio gratiæ, cum qua simul infunduntur omnes virtutes, vt in secunda parte habitum est.*

1. 2. q. 113. art. 7. & 8. Et q. 65. ar. 3. & 2.

QVAESTIO LXXXVI.

De effectu pœnitentiæ quo ad mortalium peccatorum remissionem, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu pœnitentiæ. Et primo, quantum ad remissionem peccatorum mortalium: secundo, quãtum ad remissionem peccatorum venialiũ: tertio, quãtum ad reditum peccatorum dimissorum: quarto

Universidad de Deusto Biblioteca

quarto quantum ad restitutionem virtutum.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur.
¶ Secundo, Vtrum possint sine pœnitentia tolli.
¶ Tertio, Vtrum vnum possit remitti sine alio.
¶ Quarto, Vtrum pœnitentia auferat culpam remanente reatu.
¶ Quinto, Vtrum remaneant reliquię peccatorum.
¶ Sexto, Vtrum auferre peccatum, sit effectus pniæ inquantum est virtus, an inquantum est sacramentũ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

Infra q.87. art.1. & 4. dist.14 q.2. art.1.q.1.& dist.16. qõ. 1.ar.2. q 3. & 3.contra cap.196. & opusc.3. c. 146. *gl interlineatis, ibi. *lib.1 in vltimo fol.li. tom.4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non omnia peccata remoueantur. dicit enim Apostolus Heb.12. quòd Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quãquam cum lachrymis inquisisset eam glos.* idest, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. & 2.Mach.9. dicitur de Antiocho, orabat scelestus deum, a quo non erat misericordiam consecuturus. non ergo videtur, quòd per pœnitentiam omnia peccata tollantur.

¶ 2 Præt. Augus.† dicit in lib. de sermone domini in monte, ꝙ tanta labes est illius peccati, scilicet cum post agnitionem dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatẽ subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere & annuntiare cogatur. non ergo omne peccatum potest per pœnitentiam tolli.

¶ 3 Præt. Dominus dicit Matth.12. Qui dixerit contra Spiritumsanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc sæculo neque in futuro. non ergo omne peccatum remitti potest per pœnitentiam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor amplius.

RESPON. Dicendum, ꝙ hoc, quòd aliquod peccatum per pœnitentiam tolli nõ possit, potest contingere dupliciter: uno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non posset: alio modo, quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primo quidem modo, non
D. 151. possunt per pœnitentiam deleri peccata [d] dæmonum, & etiam hominum damnatorum: quia affectus eorũ sunt confirmati in malo: ita quòd non potest eis displicere peccatum inquantum est culpa, sed solum displicet eis pœna, quam patiuntur, ratione cuius aliquam pœnitentiam, sed infructuosam habent, secundum illud Sap.5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. vnde talis pœnitentia non est K
D. 1019. cum spe veniæ: sed cum desperatione. tale autem [d] non potest esse aliquod peccatum hominis viatoris, cuius liberum arbitrium flexibile est ad bonum & ad malũ. Vnde dicere, quòd aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primo quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrij. Secũdo, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moueri potest cor cuiuscumque peccatoris ad pœnitendum, secundum illud Prouerb.21. Cor regis in manu dei, & quocumque voluerit, vertet illud. Quòd autem secundo modo non possit per verã pœnitentiam aliquod peccatum remitti, est etiam erroneum. primo quidem, quia repugnat diuinæ misericordiæ, de qua dicitur Ioel.2. quòd benignus & misericors est, & patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia: vinceretur enim quodammodo deus ab homine, si homo peccatũ vellet deleri, quod deus delere non vellet. Secundo, quia hoc derogaret virtuti passionis Christi, per quam pœñitentia operatur, sicut & cetera sacramenta, cum scriptum sit primæ Ioan.2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non solum nostris, sed etiam totius mundi. vnde simpliciter dicendum est, quòd omne peccatum in hac vita per pœnitentiam veram deleri potest.

G AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Esau non vere pœnituit: quod patet ex hoc, quòd dixit, venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Similiter etiam, nec Antiochus vere pœnituit: dolebat enim de culpa præterita, non propter offensam dei, sed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur.

AD 2[m] dicendum, quòd illud verbum August. sic intelligendum est: tanta est labes illius peccati, vt deprecandi humilitatem subire non [d] possit, scilicet de facili, secundum quòd dicitur illud non posse sanari, qui non potest de facili sanari: potest tamen hoc fieri per diuinæ gratiæ virtutem, quæ etiam interdum in profundum maris conuertit, vt dicitur in psalm. 67. D. 1005.

H AD 3[m] dicendum, quòd illud verbum, vel blasphemia contra Spiritumsanctum est finalis impœnitentia, vt August.* dicit in lib. de verbis domini: quę penitus irremissibilis est: quia post finem huius vitæ non est remissio peccatorũ. vel si intelligatur per blasphemiam Spiritussancti peccatum, quod fit ex certa malitia, vel etiam ipsa blasphemia Spiritussancti, dicitur non remitti, scilicet de facili: quia tale peccatum non habet in se causam excusationis: vel quia pro tali peccato punitur aliquis, & in hoc sæculo & in futuro, vt in secunda parte oppositum est. *In ser.11. a medio ad finẽ to.10. *2.2.q.14. art.1. 2.1. & 4.

ARTICVLVS II.

I *Vtrum sine pœnitentia peccatum remitti possit.*

Infr. art.1. cor.& q.87. art.1 cor. 4.dist.14.q. 2. art. 5. & dist.16.q.4. art.2.q.4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sine pœnitentia peccatum remitti possit. nõ enim est minor virtus dei, circa adultos quàm circa pueros: sed pueris peccata dimittit sine pœnitentia. ergo etiam & adultis.

¶ 2 Præt. Deus virtutem suam sacramentis non alligauit: sed pœnitentia est quoddam sacramentũ. ergo virtute diuina possunt peccata sine pœnitentia dimitti.

¶ 3 Præt. Maior est misericordia dei, quàm misericordia hominis: sed homo interdum remittit offensam suam homini etiam non pœnitenti. vnde & ipse dominus mandat Matthæ.5. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. ergo multo magis deus dimittit offensam suam hominibus non pœnitentibus.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Hiere.18. Si pęnitẽtiam egerit gens illa a malo quod fecit, agam & ego pęnitentiam super malo quod cogitaui, vt facerem ei. & sic econtrario uidetur, quòd si homo pęnitẽtiam non agat, quòd deus ei non remittat offensam.

RESPON. Dicendum, quòd impossibile est peccatum actuale mortale sine pęnitentia remitti, loquendo de pœnitentia, quæ est uirtus. Cum enim peccatum sit dei offensa, eo modo deus peccatum remittit, quo remittit offensam in se commissam. Offensa autem, directe opponitur gratię: ex hoc enim dicitur aliquis alteri esse offensus, ꝙ repellit eum a gratia sua. Sicut autem habitum est * in secũda parte, hoc interest inter gratiam dei & gratiam hominis, quòd gratia hominis non causat, sed præsupponit bonitatem ueram vel apparentem ĩ homine grato, sed gratia dei causat bonitatem in homine grato: eo quòd bona voluntas dei, quæ in nomine gratiæ intelligitur, est causa omnis boni creati. undę potest contingere, quòd homo remittat offensam, qua offensus est alicui, absque aliqua immutatione voluntatis eius: non autem contingere potest, quòd deus remittat offensam alicui absque immutatione voluntatis eius. Offensa autem peccati mortalis, procedit ex hoc, quòd voluntas hominis est auersa a Deo per conuersionẽ ad aliquod bonum commutabile. unde requiritur ad remissionem diuinæ offensæ, quòd voluntas hominis sic immutetur, vt conuertatur ad Deum cum detestatione conuersionis pręd dictæ & proposito emendæ, quod pertinet ad rationem pęnitentiæ, secundum quòd est virtus. & ideo impossibile est, quòd peccatũ alicui remittatur sine pęnitentia, secundum quòd est virtus. Sacramẽtum autem pęnitentiæ (sicut su B pra dictum est*) perficitur per officium sacerdotis ligantis & soluentis: sine quo potest Deus peccatum remittere, sicut remisit Christus mulieri adulteræ, vt legitur Ioan. 8. & peccatrici, vt legitur Luc.7. quibus tamen non remisit peccata sine virtute pęnitentiæ. nam sicut Greg. * dicit in homil. per gratiã traxit intus, scilicet ad pęnitentiam, quam per misericordiam suscepit foris. Q.84.ar.3. Homil.33. in euange. non longe a prin.

C AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in pueris non est nisi peccatum originale, quod non consistit in actuali deordinatione voluntatis, sed in quadam habituali deordinatione naturæ, vt in secunda parte habitum est.* & ideo remittitur eis peccatum cum habituali immutatione per infusionẽ gratiæ & virtutum, non autem cũ actuali: sed adulto ĩ quo sunt actualia peccata, quæ consistunt in deordinatione actuali voluntatis, non remittuntur peccata, etiam in baptismo, sine actuali immutatione voluntatis, quod fit per D pęnitentiam. 1.2.q.82. ar.1.

AD 2[m] dicendum, quòd ratio illa procedit de pęnitentia, secundum quòd est sacramentum.

AD 3[m] dicendum, quòd misericordia dei est maioris virtutis q̃ misericordia hominis in hoc, ꝙ immutat voluntatem hominis ad pęnitendum, quod misericordia hominis facere non potest.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæsextæ Articulum secundum.*

IN art.2. quæs. 86. circa illud, Offensa directe opponitur gratiæ, & eius rationem, ex hoc.n. dicitur aliquis alteri esse offensus, ꝙ repellit eum a gratia sua, dubium occurrit, tum quia falsum est offensam directe opponi gratię: cum offensa sit in voluntate, gratia autem secundum Auctorem in essentia animæ non est ergo directe oppositio, siue priuatiua, siue contraria, cum vtraque requirat identitatem subiecti: tũ quia falsum ẽ, quòd assumitur pro ratione: nam ex parte offensi hæc duo, scilicet esse offensum, & abiicere a sua gratia offendẽtem, nec sunt idem, nec secũdum est. ratio primi: sed primum se habet vt causa secundi, ut patet in exemplo: prius enim offendor contumelia a Petro, & ex hac denominor offensus passiue: deinde per actum propriæ uoluntatis meæ abiicio Petrum a mea gratia, quia prius offendit me: ubi manifeste patet, non ex hoc dici me offensum, quia abiicio Petrum a mea gratia: sed econtra, causaliter tamen, ideo me abiicere Petrum a mea gratia, quia offensus sum: tum, quia hæc duo. s. esse offensum, & abiicere a sua gratia offendentem, non sunt inseparabiliter cõnexa: sed stat aliquem esse offensum, & tamen non abiicere a sua gratia offendentem, vt sæpe contingere uidetur inter uirũ & uxorẽ adulteram, seu inter patrem & filium ingratũ: offensi enim retinent adhuc uxorem seu filiũ in sua gratia. Ruit ergo fundamentum hoc in litera positum.

1.2.q.110. ar.1. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ offensa potest dupliciter considerari. Primo, ex parte act[9] quo infertur offensa, & sic offensa directe opponitur charitatis rectitudini in actu debitæ: est.n. deformitas actus, priuans perfectione charitatiua. Alio modo ex parte suppositi offendentis: persona enĩ est quæ primo offendit, act[9] autem quo offendit quasi instrumentũ ꝑsonæ est, & sic proprie, & formaliter consideratur offensa: & sic offensa directe opponitur gratiæ, demeritorie tamen. nam offendẽs eo ipso, ꝙ offendit demeretur, & quantum in se est, priuat se gratia eius, quẽ offendit. Vnde quia offendẽs ut sic, quãtum in se est abiicit a se gratiam offensi, recte dicitur ꝙ offensa directe gratiæ opponitur, priuatiue, demeritorie. Vbi etiã uidere potes saluari identitatem subiecti primi denominati tã a gratia, quàm ab offensa: nam persona est quæ primo offendit, & quæ primo grata est.

¶ Ad secundum uero dicitur, ꝙ procedit ex malo intellectu literæ: aliud est enim, formaliter loquendo, esse offensum ab aliquo, & aliud est ultra hoc quod est esse offensum, habere se ut offensum. Primum enim. s. esse offensum, nihil ponit aut tollit in offenso, sed solã denominationem. secundum autem addit actum, quo se habet ut offensus. Obiectiones igitur secundo & tertio loco inductæ, acceperunt esse offensum, quo ad primum, litera uero utitur esse seu dici offensum quo ad utrumque, scilicet & ad esse offensum, & quo ad habere se ut offensum. Constat autem quòd in hoc consistit offensum habere se, ut offensum, quòd abiicit a sua gratia offendentem: quantumcumque enim offensus quis sit, nisi abiiciat offendentem a sua gratia, non se habet ut offensus. Et ad hoc forte denotandum usurpauit Auctor nouam constructionem grammaticaliter, dicens, offensum alteri abiicere eum a sua gratia dicendo, offensus alteri, intelligi uoluit, habens se ut offensum ad alterum. Et iuxta hunc sensum intellecta litera omnes excludit obiectiones, quoniam omnes in æquiuoco laborant.

¶ Et ex hoc sensu patet ratio solutionis ad primum: nam offensa ut sic, meretur ut offensus se habeat, ut offensus, quod nihil aliud est, quàm quòd offensus repellat a sua gratia offendentem.

¶ In eodem art. aduerte, quòd dupliciter loqui possumus de possibili seu impossibili in hac materia, dum dicitur quòd ĩpossibile est peccatum alicui remitti sine pęnitentiæ virtute: & similiter quòd non potest cõtingere, quòd deus remittat offensam alicui absq; immutatione uoluntatis eius, uel de possibili secundum potẽtiam ordinariam, uel de possibili secũdum potentiam absolutam. Et si quidẽ sit sermo de possibili secundum potentiam ordinariã, nulla relinquitur difficultatis diuersa opinio: omnes enim fatemur, ꝙ qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: sed si de possibili absolute sit sermo, accedit quæstio cũ Scot. tractata a nobis superius in commentariis super Primã secũdæ, qõ.c.13.ar.2. & ideo nunc repetẽdam hanc difficultatem non puto: sed pro præsenti proposito sufficit uerificare ea quæ in litera dicunt̃, s̃m possibile uel ĩpossibile penes potentiã ordinariã.

¶ In eodẽ ar. & specialiter ĩ rñsione ad primũ ꝓ quãto ad oẽm remissionẽ peccatorũ actualium, actualis immutatio uoluntatis cõcurrẽs attribuit̃ pœnitẽtiæ ẽt in baptismo, dubiũ occurrit: qm̃ falsum hoc vr̃, quia propositũ emẽdę in qua ratio formalis pœnitẽtiæ dr̃ cõsistere, nõ habet locũ in adulto cõsequente ꝑ baptismũ plenã remissionẽ oium pc̃orũ: qm̃ vt Amb. E docuit baptismus omnia cõdonat, nullumq; luctũ &c. requirit.

¶ Ad hoc dicitur, quòd baptismus nõ pręsupponit, sed affert secum actũ pœnitẽtiæ virtutis perfectũ: qm̃ sicut baptismus datur ĩ remissionẽ peccatorũ, ita qui baptizatur, suscipit illũ in remissionem peccatorum: ac per hoc in ipsa susceptione baptismi subiiciendo se illi, & fatetur se peccasse & detestatur priorẽ vitã, moriẽdo illi, & subijcit se Deo vt nouũ Christi mẽbrum. Et quia hoc totũ eligit in remissionẽ peccatorũ, euidẽter cõstat interuenire in baptismo propositũ emendæ, non futuræ, sed præsentis, quę magis voluntas ac electio emendæ dicẽda est: eligere siquidẽ hęc in remissionẽ peccatorũ, est eligere emendã pro peccatis quo ad culpam, & quo ad pœnã ratione tãti beneficii, quantum est baptisma. Non igitur est intelligendũ baptismum omnia condonare, sic quòd nullum actum in adulto requirat, sed sic, quòd opportunos actus secũ affert, nec eget adminiculo alieno. Et hic est optimus modus omnia condonandi,

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS III.

Vtrum possit per pœnitetiam unũ peccatũ sine alio remitti.

[1.2.q.73.a.1.& 3. dist. 36 art.5.& 4.di 15.q.1 arti.3, q.1, cor.& dist. 16.q.2.art. 1.q.2.cor. & di.18.q. 2.ar.5.q.3. ad 1.]

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd possit per pœnitẽtiam vnum peccatum sine alio remitti. Dicitur enim Amos 4. Plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta est, & pars super quã nõ plui, aruit. quod exponens Gregor.* super Ezech. dicit, Cũ ille qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cũ quædam vitia resecãt, in alijs grauiter perdurant. ergo potest unum peccatum per pœnitentiam dimitti sine alio.

[Homil. 10. Ezech. circa mediũ.]

¶ 2 Pret. Ambr.† dicit super Beati immaculati in via, Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri deus, secunda per punitionem, vbi & si fides desit, pœna satisfacit, & releuat. Potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato, manente peccato infidelitatis.

[In Psa.118 serm.18.in princ. to.4. refertur de consec.di.3 c.1.consolatio.]

¶ 3 Præt. Eorum quæ non necesse est esse simul, vnũ potest auferri sine alio: sed peccata (vt in secunda parte habitum est.*) non sunt connexa, & ita vnum eorum potest esse sine alio. ergo etiam unum eorum potest remitti sine alio per pœnitentiam.

[1.2.q.73.a.1.]

¶ 4 Præt. Peccata sunt debita, quę nobis relaxari petimus, cum dicimus in oratione dominica, Dimitte nobis debita nostra &c. sed homo quandoque dimittit unum debitum sine alio. ergo etiam deus per pœnitentiam dimittit vnum peccatum sine alio.

¶ 5 Præt. Per dilectionem dei relaxantur hominibus peccata, secundum illud Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans: sed nihil prohibet, quin deus diligat hominem quantum ad vnum, & sit ei offensus quantum ad aliud, sicut peccatorem diligit quantum ad naturam: odit autem quãtum ad culpam. ergo videtur possibile, quòd deus per pęnitentiam remittat vnum peccatum sine alio.

SED CONTRA est, ꝙ Aug.* dicit in li. de pęnitẽtia, Sũt plures quos pęnitet peccasse, sed nõ omnino, reseruantes sibi quædam in quibus delectentur: non animaduertẽtes, Dominum simul mutum & surdum a dæmonio liberasse, per hoc docens nos numquam nisi de omnibus sanari.

[In li.de uera, & falsa pœnit. c.6. parum ante medium tom.4.]

RESPON. Dicendũ, ꝙ impossibile est per pęnitẽtiam vnum peccatum sine alio remitti. Primo quidem, quia peccatum remittitur inquantum tollitur dei offensa per gratiam. Vnde in secunda parte habitum est,* quòd nullum peccatum potest remitti sine gratia: omne autem peccatum mortale contrariatur gratię, & excludit eam. Vnde impossibile est, ꝙ vnum peccatum sine alio remittatur. Secundo, quia (sicut ostensum est*) peccatum mortale non potest sine vera pęnitentia remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, inquantum est contra deum: quod quidẽ est commune omnibus peccatis mortalibus: ubi autem est eadem ratio, & idem effectus. Vnde nõ potest esse vere pęnitens, qui de vno peccato pęnitet, & non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est cõtra deum super omnia dilectũ (quod requiritur ad rationem veræ pęnitẽtiæ) sequeretur quòd de omnibus peccatis pęniteret. Vnde sequitur, quòd impossibile sit vnum peccatum per pęnitentiam remitti sine alio. Tertio, quia hoc esset contra perfectionem misericordiæ dei, cuius perfecta sunt opera, ut dicit Deut. 32. unde cuius miseretur, totaliter miseretur. & hoc est quod Aug.* dicit in li. de pęnitentia, Quædã impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus & iustitia est dimidiam sperare veniam.

[D.10 I] [Q.109.art. 7.& q.113. ar.2.] [Ar.præced.] [In li.de ue. & falsa pœnit.c.6.non longe a fine tomo.4.]

F AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud uerbum Gregor. non est intelligendum quantum ad remissionẽ culpę, sed quantum ad cessationem ab actu: quia interdum ille qui plura peccata consueuit committere, deserit unum, non tamen aliud: quod quidem fit auxilio diuino, quod tamen non pertingit usque ad remissionem culpæ.

AD 2m dicendum, quòd in uerbo illo Amb. Fides non potest accipi, qua creditur in Christum: quia ut Aug.* dicit super illud Ioan. 15. Si non uenissem, & locutus eis nõ fuissem peccatũ nõ haberẽt. s. infidelitatis: hoc enĩ est peccatũ, quo tenent̃ cũcta peccata: sed accipitur fides pro conscientia: quia interdũ per pęnas, quas quis patienter sustinet, cõsequit̃ remissionem peccati, cuius conscientiam non habet.

G [Tract. 89. in Ioan. inter prin. & med. to.9.]

AD 3m dicẽdũ, ꝙ peccata quãuis nõ sint cõnexa, quãtũ ad cõuersionẽ ad bonũ commutabile: sunt tamẽ cõnexa quãtũ ad auersionẽ a bono incõmutabili, ĩ qua cõueniũt omnia peccata mortalia. & ex hac parte habẽt rationẽ offensæ, quã oportet p pęnitẽtiã tolli.

AD 4m dicẽdũ, ꝙ debitũ exterioris rei (puta pecuniæ) nõ cõtrariat̃ amicitiæ, ex qua debitũ remittit̃: & ideo potest vnũ dimitti sine alio, sed debitũ culpæ cõtrariatur amicitiæ: & ideo una culpa uel offensa non remittit̃ sine altera. ridiculũ enim videt̃, ꝙ etiã ab homine aliq̃s ueniã peteret de una offensa, & nõ de alia.

H AD 5m dicẽdũ, ꝙ dilectio qua deus diligit hominis naturã, nõ ordinat̃ ad bonũ glorię, a quo impedit̃ homo per quodlibet peccatum mortale: sed dilectio gratię p quã fit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad uitã ęternã, s̃m illud Rom. 6. Gratia Dei, uita ęterna. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum remissa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.

I AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ remissa culpa per pęnitentiam, nõ remaneat reatus pęnę. Remota enim causa, remouetur effect9: sed culpa est causa reatus pœnę: ideo enim est aliquis dignus pęna, quia culpã commisit. ergo remissa culpa, non potest remanere reatus pęnę.

¶ 2 Pręt. Sicut Apostolus dicit Ro. 5. Donum Christi est efficacius q̃ peccatum: sed peccando homo simul incurrit culpam, & pęnę reatum. ergo multo magis per donũ gratię, simul remittitur culpa, & tollitur pœnę reatus.

K

¶ 3 Pręt. Remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem passionis, secundum illud Rom. 3. Quẽ proposuit deus propitiatorẽ, per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem præcedentium delictorum: sed passio Christi est sufficienter satisfactoria, pro omnibus peccatis, vt supra habitum est.* non ergo post remissionem culpę remanet aliquis reatus pęnæ.

[Q. 68. & 99 & q.79. ar.5.]

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ sextæ Articulum quartũ.*

IN arti. 4. eiusdem quæstio. in respon sione ad primũ, pro quanto ibi dicitur, quòd remisso peccato mortali remanet inordinata conuersio ad commutabile bonum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis, aduerte sentẽtiã hãc ĩtelligi de possibili & quo ad ĩordinationẽ: nõ .n. necesse est remanere huiusmodi conuersionẽ, sed potest simul totũ tolli. Et similiter dato, ꝙ nõ totũ sit sublatũ, non est necesse remanere ipsam cõuersionẽ sed in ordinationẽ, quæ fuit ipsius conuersionis. Põt. n. qui p cõ auaritiæ delinquit, ante remissionem peccati dimissis auaritiæ actibus & inclinationibus, ĩ oppositos actus conuerti. & tunc apparet, ꝙ adueniẽte gratia remittẽte peccatũ prioris auaritiæ, nõ remanet cõuersio illi9 habitualis ad cõmutabile bonũ, sed inordinatio ipsi9 incursa, per pœnam temporalẽ ordinanda: ratione siquidẽ illi9 inordinationis remanet reatus pœnę tẽporalis, tãdiu, quousq; culpabilis inordinatio ordinata sufficienter fuerit per pœnam.

[Supr.q.61. art.3. ad 3. & q.69. ar. 10. ad 3. & 4. dis.14.q. 2. arti.1. & ro. 11. lect. 4. Et Heb. 6.]

SED CONTRA est, ꝙ 2. Reg. 12. dicitur, ꝙ cum Dauid pœnitens dixisset ad Nathan, Peccaui dño, dixit Nathan ad illum, Dñs quoque transtulit peccatũ tuũ, non morieris: veruntamen filius qui natus est tibi, morte morietur: quod fuit in pœnam pręcedentis peccati, vt ibidem dicitur. ergo remissa culpa, remanet reatus alicuius pœnæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ, sicut in secunda parte habitũ est,* in peccato mortali sunt duo. s. auersio ab incommutabili bono, & cõuersio ad cõmutabile bonũ inordinata. ex parte ergo auersionis ab incõmutabili bono, consequitur peccatũ mortale reatus pœnę æternæ, vt qui contra æternum bonũ peccauit, in æternũ puniatur: ex parte. n. conuersionis ad bonũ cõmutabile, inquantum est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicuius pœnæ: quia inordinatio culpæ non reducitur ad ordinem iustitiæ, nisi per pœnã: iustum est. n. vt qui voluntati suæ plus indulsit, q̃ debuit, cõtra voluntatem suã aliquid patiatur: sic. n. erit æqualitas. vnde Apoc. 18. dicitur, Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentũ & luctum: quia tamen conuersio ad bonũ cõmutabile est finita, non habet ex hac parte peccatum ꝙ debeatur ei pœna æterna. vnde si sit inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a deo, sicut est in peccatis[d] venialibus, non debetur peccato pœna æterna, sed temporalis. quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ a deo, inquantum per gratiam anima deo coniungitur: vnde & per cõsequens simul tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

[B] [C] [D.259.]

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd culpa mortalis vtrumq; habet, & auersionem a deo & conuersionem ad bonum creatum: sed sicut in secunda parte habitum est,* auersio a deo, est ibi sicut formale: conuersio autem ad bonum creatũ, est ibi sicut materiale. Remoto autem formali cuiuscumque rei, tollitur species, sicut remoto rationali tollitur species humana: & ideo ex hoc ipso dicitur culpa mortalis remitti, ꝙ per gratiam tollitur auersio mentis a deo simul cum reatu pœnæ æternæ: remanet tamen illud quod est materiale. s. inordinata conuersio ad bonum creatum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis.

[1.2.qõ.71. art.6.] [D]

AD 2m dicendum, ꝙ, sicut in secunda parte habitũ est,* ad gratiam pertinet operari in homine iustificando ipsum a peccato, & cooperari hoĩ ad recte operandum. Remissio igitur culpæ & reatus pœnæ æternæ, pertinet ad gratiã operantem, sed remissio reatus pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantem, inquantum. s. homo cum auxilio diuinæ gratiæ patienter pœnas tolerando, absoluitur etiam a reatu pœnæ temporalis. sicut igitur prius est effectus gratiæ operantis, quàm gratiæ cooperantis, ita etiam prius est remissio culpæ & pœnæ æternæ, quàm plena absolutio a pœna temporali: vtrumq; enim est a gratia, sed primũ a gratia sola, secundũ, ex gratia & libero arbitrio.

[1.2.q.109. art.7.& qõ. 111.arti.2.] [E]

AD 3m dicendum est, ꝙ passio Christi de se sufficiẽs est ad tollendũ oẽm reatũ pęnæ non solum æternę, sed ẽt temporalis, & secundum modũ quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit ẽt absolutionem a reatu pœnæ. In baptismo aũt homo participat totaliter virtutem passionis Christi, vtpote per aquã, & spiritũ Christo cõmortuus peccato, & in eo regeneratus ad nouam vitã, & ideo in baptismo homo consequitur remissionẽ reatus totius pœnæ. In pœnitentia vero consequitur virtutẽ passionis Christi, secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ, sicut aqua baptismi, vt supra dictum est.* Et ideo non statim per primum actũ pœnitentiæ quo remittitur culpa, soluitur reatus totius pœnæ: sed completis omnibus pœnitentiæ actibus.

[A] [Q 84. ar.1. & 3.]

ARTICVLVS V.

Vtrum remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd remissa culpa mortali, tollãtur omnes reliquię peccati. Dicit enim † Aug in lib. de pœnitẽtia: Numquàm dominus aliquem sanauit, quem omnino non liberauit: totũ enim hominem sanauit in sabbatho: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione: sed reliquiæ peccati pertinent ad infirmitatem peccati. ergo non videtur possibile quòd remissa culpa, remaneant reliquiæ peccati.

[Supra ar.4. ad 3. Et 4. dist.14.q.2. ar.1 q.3.& 1.cor.11.lec. 7.] [† In li. de vera & falsa pęnit. ca.9. post mediũ tom.4.]

¶ 2 Præt. Secundum Diony. 4. c. de diui. no. bonum est efficacius q̃ malum: quia malum non agit nisi virtute boni: sed homo peccando, simul totam infectionem peccati incurrit. ergo multo magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquijs.

[Ca. 4. part. 4. inter prĩcipiũ & medium.]

¶ 3 Præt. Opus dei efficacius est, q̃ opus hominis: sed per exercitium humanorum operum ad bonum, tolluntur reliquiæ peccati contrarij. ergo multo magis tolluntur per remissionem culpæ, quæ est opus dei.

SED CONTRA est, ꝙ Marci 8. legitur, ꝙ cæcus illuminatus a dño, primo restitutus est ad imperfectum visum (vnde ait, Video homines velut arbores ambulantes) deinde restitutus est perfecte, ita vt videret clare omnia. Illuminatio aũt cæci, significat liberationem peccatoris. Post primam * ergo remissionem culpæ, qua peccator restituitur ad visum spũalem, adhuc remanent in eo aliquæ reliquiæ peccati præteriti.

[* Alias post pęnitentiã ergo &cet.]

RESPON. Dicendum, quòd peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commutabile, quandam dispositionem causat in anima, vel etiam habitum, si actus frequenter iteretur: sicut autem dictum est, † culpa peccati mortalis remittitur, inquantum tollitur per gratiam auersio mẽtis a deo. Sublato autem eo, quod est ex parte auersionis, nihilominus remanere potest id, quod est ex parte conuersionis inordinatæ, cum hanc contingat esse sine illa, sicut prius dictum est. † & ideo nihil prohibet quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus causatæ, quæ dicuntur peccati reliquiæ. Remanent tamen debilitatæ & diminutæ,* ita quòd homini non dominentur. Et hoc magis per modum dispositionum, quàm per modum habituũ: sicut etiã remanet fomes post baptismum.

[Ar.præced.] [Ar.præced.] [* Alias itaꝙ homini nõ dominẽtur magis per modũ dispositionũ.]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ deus totũ hoĩem perfecte curat: sed qñq; subito, sicut socrum Petri statim restituit perfectæ sanitati, ita vt surgens ministraret illis, vt legitur Lucę. 4. quandoq; aũt successiue: sicut * dictum est de cæco illuminato, Marc. 8. Et ita etiã spiritualiter quandoq; tanta commotione conuertit cor hominis, vt subito perfecte consequatur sanitatẽ spiritualem, non solum remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquijs, vt patet de Magdalena, Luc. 7. Quandoq; autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem successiue tollit peccati reliquias.

[Q.44. ar.3. ad 2.]

Ad 2m dicendum, quòd peccatum etiam quandoque statim inducit debilem dispositionem, utpote per unum actum causatam: quandoque autem fortiorem, causatam per multos actus.

Ad 3m dicendum, quòd uno actu humano non tollũtur omnes reliquiæ peccati: quia ut dicitur ĩ Prędicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus, ad modicũ aliquid proficiet, ut melior sit. Multiplicato autem exercitio ad hoc peruenit, ut sit bonus uirtute acquisita. Hoc autem multo efficacius facit diuina gratia, siue uno, siue pluribus actibus.

Articvlvs VI.

Vtrum remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd remissio culpæ non sit effectus pœnitentiæ, secundum quòd est uirtus. Dicitur enim pœnitentia, uirtus secũdum quòd est principium humani actus: sed humanus actus non operatur ad remissionẽ culpæ, quæ est effectus gratiæ operantis. ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus.

¶ 2 Præt. Quædã aliæ virtutes sunt excellentiores pęnitẽtia: sed remissio culpæ non dicitur effectus alicuius alterius virtutis. ergo etiam non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus.

¶ 3 Præt. Remissio culpæ non est nisi ex virtute passionis Christi, secundum illud Hebr. 9. Sine sanguinis effusione non fit remissio: sed pœnitentia, inquantum est sacramentum, operatur in virtute passionis Christi, sicut & cetera sacramenta, vt ex supradictis patet. † ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ inquantum est virtus, sed inquantum est sacramentum.

Sed contra, Illud est proprie causa alicuius, sine quo esse nõ potest: omnis enim effectus depẽdet a sua causa: sed remissio culpæ potest esse a deo sine pœnitentiæ sacramento, non autem sine pęnitentia secũdum quòd est virtus, vt supra dictum est. † unde & ante sacramenta nouæ legis pœnitentibus deus peccata remittebat. ergo remissio culpæ est præcipue effectus pœnitentię secundum quod est virtus.

Respon. Dicendum, quòd pœnitentia est virtus, secũdũ quòd est principium quorundam actuũ humanorum. Actus autẽ humani, qui sunt ex parte peccatoris, materialiter se habent in sacramento pœnitentiæ. Omne autem sacramentum producit effectum suum non solum virtute formæ, sed etiã virtute materiæ: ex vtroque enim est vnum sacramẽtum, vt supra habitũ est. † unde sicut remissio culpæ fit in baptismo, non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, scilicet aquę, principalius tamen virtute formæ, ex qua & ipsa aqua virtutem recipit: ita etiam & remissio culpæ est effectus pęnitẽtiæ, principalius quidem ex virtute clauium, quas habent ministri, ex quorũ parte accipitur id, quod est formale in hoc sacramento (vt supra dictum est†) secundario autem ex vi actuum pœnitentis, pertinentium ad virtutem pęnitẽtiæ, tamen prout hi actus aliqualiter ordinãtur ad claues ecclesię. & sic patet, quòd remissio culpę est effectus pœnitentię, secundum quòd est virtus; principalius tamen, secundum quòd est sacramentum.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd effectus gratię operantis est iustificatio impij, vt in secũda parte dictum est. † in qua, vt ibidem dictum est, non solum est gratię infusio & remissio culpę, sed etiam motus liberi arbitrij in deum, qui est actus fidei formatę, & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentię. Hi tamen actus humani sunt ibi, vt effectus gratię operantis, simul producti cum remissione culpę. unde remissio culpę nõ fit sine actu pœnitentię virtutis, licet sit effect⁹ gratię operãtis.

Ad 2m dicendum, quòd in iustificatione impij nõ solũ est actus pœnitentię, sed etiam actus fidei, vt dictum est.* & ideo remissio culpę non ponitur effectus solum pęnitentię virtutis: sed principalius fidei & charitatis.

Ad 3m dicẽdum, quòd ad passionem Christi ordinatur actus pęnitentię virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claues ecclesię. & ideo vtroq; modo causat remissionem culpę virtute passionis Christi.

Ad Id aũt, quod in cõtrariũ obijcitur, dicẽdũ est, ꝙ actus pœnitentię virtutis habet, ꝙ sine eo nõ possit fieri remissio culpę, inquãtũ est inseparabilis effectus gratię, per quam principaliter culpa remittitur, quę etiam operatur in omnibus sacramentis. & ideo per hoc non potest concludi, nisi quòd gratia est principalior causa remissionis culpę, quàm pœnitentię sacramentum. Sciendum tamen, quòd etiam in veteri lege & in lege naturę, erat aliqualiter sacramentum pœnitentię, vt supra dictum est*.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ sextæ Articulum sextũ.*

IN ar. 6. eiusdẽ q. pro quãto remissio culpæ ponitur effectus pęnitentię, secundum quòd est virtus, idest virtutis seu virtuosus actus, dubiũ occurrit quoniam hoc videtur repugnare antedictis ab Auctore. Nam si remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, vt est actus virtuosus, oportet ꝙ sit effectus nõ solius gratiæ, sed gratiæ & liber. arbit. quoniam act⁹ huiusmodi virt⁹ liberi arbitrii act⁹ est. Oppositum autem dixit Auctor in hac eadem q. art. 4. ad secundum, dicendo de remissione culpæ & de plena absolutione, quòd vtrũq; ẽ a gratia, sed primũ a gratia sola, secundum ex gratia & libe. arbitrio: si enim est a sola gratia, vt distinguitur contra liberum arbitrium, sequitur quòd non sit a gratia & a liberi arbitrii actu virtuoso.

dis.4.14.q.2.ar.1.q.1.

Q.62.ar.2.

¶ Adhoc dicitur, ꝙ quicquid alii forte somnient distinguẽdo in proposito concursum liber. arbit. actiue vel pure passiua, actus libe. arbit. in iustificatione ĩpii concurrẽtes, siue in deum siue in pctm̃, sũt vere actus non solum liberi arbitrii sed a libero arbitrio suauiter enim omnia disponens diuina Sapientia (quæ creauit me sine me non passiue, quoniã creatio in me terminata est, sed sine me cooperante, non saluat me sine me coperãte) mouet per gratiam suam liberum arbitrium ad obsequendum gratiæ p hoc, quòd utitur illa secundum illam operando. Et propterea actus lib. arb. tã respectu dei, quàm respectu peccati in iustificatione inuẽti sunt effectus gratiæ operantis, & non ponunt in numerum cũ ipsa gratia operante, & propterea dictio exclusiua addita gratiæ non excludit huiusmodi actus liberi arbitrii, utpote suos effectus. cum enim dicitur, sola causa facit hoc non excluditur, qn faciat illud mediãte aliquo suo effectu. Et hunc esse sensum Auctoris, apparet in calce huius art. vbi dicitur, ꝙ actus pœnitentiæ virtutis habe, ꝙ sine eo nõ possit fieri remissio culpę, ĩquãtum est inseparabilis effectus gratiæ. Nec obstant allegata in opposittũ, quoniã ibi loquitur de gratia, vt distinguit contra liberum arbitrium absolute, & non contra liberum arb. ut est effectus ipsius gratiæ. Vnde opposito modo uidentur se habere actus liberi arbitrii. & gratia penes operandum & cooperandum. nam in gratia operante liberum arbitrium se habet ut cooperans, in gratia uero cooperante liberum arbitrium se habet quasi ut operans, & propterea cõnumeratur gratiæ.

Ar.præced.

Q.60.ar.6. ad 2. & art. 7.

Q.84.ar.5.

Li.2.q.113 i diuisione quæstion.

In solutione præcedẽti. Et 1.2.q.113.art.4.

Q.84.ar.7. ad 2.

QVAE-

QVAESTIO LXXXVII.

De remissione uenialium peccatorũ, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est, de remissione uenialium peccatorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ sine pœnitentia peccatum veniale possit dimitti.

¶ Secũdo, Vtrum possit dimitti sine gratiæ infusione.

¶ Tertio, Vtrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & episcopalem benedictionem, & tunsionẽ pectoris, & orationem dominicã, & alia huiusmodi.

¶ Quarto, Vtrum veniale peccatũ possit remitti sine mortali.

Articvlvs primvs.

Vtrum peccatum ueniale possit remitti sine pœnitentia.

Ad primvm sic proceditur. Videtur ꝙ veniale pctm̃ possit remitti sine pœnitẽtia. Pertinet .n. vt supra dictum est, † ad rationem veræ pœnitentiæ, ꝙ non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro: sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur, cum certũ sit, ꝙ homo sine peccatis venialibus præsentem vitam ducere non potest. ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ 2 Præt. Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum: sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia actuali eorum, sicut patet in eo, qui dormiens occideretur propter Christum: statim enim euolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus. ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ 3 Præt. Peccata venialia opponuntur feruori charitatis, vt in secũda parte dictum est: * sed vnum oppositorum tollitur per aliud. ergo per feruorem charitatis, quem cõtingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

1.2.q.71.& 2.2.q.24.a.8. ad 2.

Sed contra est, ꝙ Aug.* dicit in lib. de pœnit. ꝙ est quædam pęnitentia, quæ quotidie agitur in ecclesia pro peccatis venialibus: quæ frustra esset, si sine pœnitẽtia peccata venialia possent dimitti. videtur ergo ꝙ pctã venialia non possint sine pœnitentia dimitti.

In li. de medicina pęn. Et li. de vtilitate pœn. c.2. tom 9.

Respon. Dicendum, ꝙ remissio culpæ, sicut dictum est,* fit per cõiunctionem hominis ad deum, a quo aliqualiter separat culpa: sed hęc separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale: imperfecte autem per peccatum veniale: nam per peccatũ mortale mens omnino a deo auertitur, vtpote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retar-

q. præced. art. 2. & q. 86. ar. 4.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæseptimæ Articulum primum.*

IN 1. ar q. 87. dubium duplex occurrit. Primũ circa literam: vbi dicitur, Exigitur ad remissionem peccati mortalis, vt homo actualiter singula mortalia detestetur: videtur .n. hoc falsum: tum quia detestatio vniuersalis sufficit ad gratiam: alioquin non posset homo peccator subito ingemiscendo, consequi gratiam: cum non possit homo tã subito rememorari singula peccata: tum quia detestari singula mortalia, aut intelligitur singulariter, aut in vniuersali: sed singulariter nõ potest intelligi, cum ridiculum videatur etiam in cõfessione de singulis singillatim cõfiteri: si autem intelligitur vniuersaliter, sequitur quòd nõ erit opus rememorari singula.

¶ Alterum dubium est circa illud .s. virtualis displicentia non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad oblita: videtur .n. hoc esse falsum: quoniã ex domini sententia, dimissa sunt peccatrici peccata multa, quoniã dilexit multum: constat enim quòd dilectio non est nisi virtualis displicentia.

In far. 2. ad 2. & 3. & ar. 3. cor. Et 4. dis. 16. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 1. Et dis. 21. q. 2. ar. 1. cor. Et Ma. q. 7. art. 12. cor.

† q. 84. a. t. 10. ad 4. argum.

¶ Ad horum euidentiam duplici vtẽdũ est, dist. Prima de remissione peccatorũ dupliciter, hoc est plena, vel quo ad culpam tantum, & regulariter vel ex speciali gratia. Secunda est de displicentia peccati formali vel virtuali, & formali, generali, vel vniuersali. vocatur autem displicentia formalis quæ formaliter est displicentia, quæ potest dupliciter contingere .s. vt sit vniuersalis, comprehendens .s. omnia peccata commissa, cum vera voluntate ab omnibus & singulis abstinendi: & hoc potest esse in momento & est contritio sufficiens ad remissionem infinitorum peccatorũ mortalium: quia sufficit ad gratiam habendã, quãtũ est, ex parte hominis, iuxta illud Ezech. In quacumque hora ingemuerit peccator &c & talis displicentia videtur fuisse in latrone, & crebro accidere creditur his, qui vere conuertuntur ad deum post multa crimina. alio autem modo contingit displicentia formalis, cum homini displicet se peccasse, ita quòd & omnia & singula sua peccata in generali sibi displicent, & vellet in ea amplius non incidere, non tamen peruenit ad hoc, quòd vere vult seu proponit amplius nõ incidere, & hæc non sufficit ad remissionem peccati mortalis: virtualis autem displicentia vocatur, quæ non est formaliter displicentia, sed est formaliter alius actus, puta dilectio dei, tantæ vis, vt ex eo nata sit sequi displicentia peccati, ita quòd si tunc occurreret memoria peccati, ex vi illius actus sequeretur formalis displicentia peccati: & sic omnis actus dilectionis dei ex charitate procedens, potest dici virtualiter displicentia peccati mortalis.

¶ His prælibatis ad primum dubium dicitur, quòd verba Auctoris vera sunt de peccati mortalis remissione plena & regulari: quoniam regulariter non fit remissio peccati mortalis, quo ad culpam & oẽm pęnã, nisi homo quantũ in se est, detestetur singula mortalia: sicut in singulis plus sibi indulsit, q̃ debuit.

¶ Cum autem quæritur, an de singulis singillatim &c. respondetur ꝙ hoc potest dupliciter intelligi: vel ꝙ cuilibet peccato singillatim debeatur sua propria detestatio, ita ꝙ quot fuerunt peccata, tot oporteat esse detestationes & satisfactiões, & hoc est ridiculũ asserere, cum nec ẽt cõfitendo, oporteat tot esse actus in cõfitendo quot sunt peccata: contingit .n. vnico actu confiteri mille fornicationes: vel quòd quodlibet peccatum terminet detestationẽ seu satisfactionem. Et hic est sensus literæ, ita ꝙ sicut in confessione dũ peccator dicit, Peccaui millies in fornicatione, iste vnicus cõfessionis actus terminatur actualiter ad singulas mille fornicationum, ita quo ad actus interiores dũ peccatori displicent mille fornicationes, actualiter detestatur singulas, illo vno & eodẽ actu. Et ad hoc seruit inquisitio diligens ad rememorãdũ, cuius litera meminit: nã oblita seu non occurrẽtia peccata in seipsis, sicut actualiter non adsunt ante mentem peccatoris, ita nec actualiter terminãt detestationẽ seu displicentiam, & hæc non actualis terminatio supplet, quo ad plenam remissionẽ ex vniuersali displicẽtia, detestatione, ac satisfactione, quæ virtualiter includeret satisfactionem, quæ debetur hmõi nõ occurrentibus.

¶ Ad secundũ dubiũ dr, ꝙ Auctor loquitur de plena remissione & regulariter: qm̃ plena remissio regulariter exigit contritionẽ & confessionẽ singulorũ, vbi oportet adesse displicentiã formalẽ, & non solũ virtualẽ. Magdalenæ aũt displicentiã formalẽ licet non legamus, sed virtualẽ tm̃ in actu dilectionis, & fidei: lacrymæ ñ formali displicẽtiæ attestant. In cuius signũ, cũ post resurrectionẽ Lazari pedes dñi iterũ vngeret, & capillis tergeret, lacrymæ non affuerunt, quia iã peccatrix nõ erat: dñs aũt originalem seu principalem actum qui est causa displicentiæ formalis, pro causa remissionis adducens, non exclusit proximum actum displicentiæ formalis: quàmuis si ex speciali dono dei sola displicentia virtualis affuisset, sufficienter saluatur concursus pœnitentiæ implicite & virtualiter.

¶ In rñsione, ad secundũ, aduerte idẽ esse iudiciũ de dormiẽte occiso pro Christo vel baptizato, qđ intelligo secundũ merita secundarũ causarũ. Nã si quis iuisset dormitũ cũ proposito dicẽdi mane mendaciũ officiosum, & interim dormiens occideretur pro Christo, crediderim ego ex diuina largitate ẽt illius peccati plenissimã remissionem per martyriũ cõsequi, quàmuis per baptismum illius remissionem non consequeretur, pp voluntatem actualiter actualitate virtuali peccato inhærentẽ.

¶ In responsione ad tertium, circa materiam argumenti, scilicet peccatum veniale opponi feruori charitatis, Durandus in 4. sent. dist. 16. q. 1. ar. 2. occurrit, dicens hoc esse falsum: tũ, quia nec formaliter, nec consecutiue opponitur feruori charitatis.

tis. Et quòd non formaliter, probat, quia nec mortale peccatū opponitur formaliter charitati: quoniam consistit vtrumque in deordinatione actus, cui formaliter opponitur reordinatio actus. Quòd uero nec consecutiue probat ex differentia inter mortale & ueniale in hoc: quia mortale nō stat cum charitate: F

& ideo opponitur consecutiue illi, ueniale autem stat cū charitatis feruore: & ideo nec consecutiue opponitur illi: tum, quia charitatis feruor non delet ueniale sine displicentia: sola autē displicentia sine tali feruore illud delet.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ argumentū supponit unum falsum .s. peccatum mortale non opponi formaliter charitati: nam licet charitati habituali peccatū mortale non opponatur formaliter (quia act⁹ non opponitur formaliter habitui) sed demeritorie: quia peccans mortaliter meretur priuari charitatis habitu, idem tamen mortale peccatum, quatenus diuino opponitur bono actusque est inimicitię ad deum, formaliter opponitur amicitiæ ad deum. Et propterea sicut actualis inimicitia opponitur formaliter actuali amicitię, ita peccatum mortale opponitur formaliter actui charitatis, qui est actualis amicitia ad deū: vnde deordinatio actus peccati mortalis primo importat deordinationem cōtrarie respectu diuinæ amicitiæ: quia hic primo habet rationem peccati mortalis, ut patet ex hostili pęna hinc sibi debita, & secundario habet deordinationem respectu moralis ordinis, ac per hoc ordinatio, cui formaliter opponitur mortale peccatū, est ordinatio amicitiæ diuinæ, quam constat esse charitatem. Quocirca peccatū ueniale, cū in hoc differat a mortali, ꝙ mortale est contra diuinam amicitiam, ueniale aūt est pręter illam, bene dictū est ab Auctore, ꝙ opponitur feruori charitatis: pro quanto retardat affectū hoīs ab his, quæ sunt promptæ amicitiæ officia.

¶Et cum dicitur, ꝙ compatitur secum feruorem charitatis, respondetur ꝙ licet compatiatur secū aliquē feruorē charitatis, nō tñ oēm, in cuius signū feruor patrię nullū cōpatit̄ ueniale. K

¶Et si instetur, quis est ille feruor in hac uita, qui non compatitur secū veniale respondetur, ꝙ est ille qui uirtualiter claudit in se displicentiā oīs retrahentis a diuinæ ardore amicitię, siue charitas habitualis sit magna siue parua: qđ patet ex eo ꝙ talis actualis feruor affect⁹ ex charitate, si vere hr̄, delet oē ueniale, ita ꝙ pro tūc sic affectus hō est sine oī ueniali quo ad culpā.

¶Ad secundam aūt obiectionem dicitur, ꝙ non est ex insufficientia feruoris charitatis, ꝙ mediante displicentia deleat ueniale, sed hoc est ex ordine causarū & effectuum: sicut nō est ex insufficientia charitatis, ꝙ mediāte pœnitētia deleat mortale.

¶Quod autē dicitur, ꝙ sola displicentia sine tali feruore delet ueniale, potest bene & male intelligi: si.n. intelligatur sine feruore actus eliciti a charitate, tunc quodammodo est verum & quodammodo falsum: uerum quidem quo ad hoc, quia sine tali feruore causante, displicētia a charitate imperata delet ueniale: falsum autem quo ad hoc, ꝙ hmōi displicentia omnino sit absoluta a tali feruore: qm̄ disponit seu parat affectū promptiorem ad talem charitatis feruorē, sicut ueniale retardabat ab hmōi feruore: si uero intelligatur per feruorem talē feruor cuiuscumque actus a charitate quomodolibet procedētis, sic male intelligit̄, quia displicētia nō nisi charitate informata delet ueniale, ut inferius ar.4. patet. hmōi.n. displicētia, qua deletur ueniale, quidam charitatis feruor est: feruet.n. per eum charitas ad cōsumptionem uenialium impedientium, seu retardantium affectū a motu erga ea quæ dei sunt.

datur affectus hominis ne prompte in deum feratur: & ideo vtrūque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrūque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuersionem ad bonum creatum: sicut .n. peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatū veniale: quia manente causa manet effectus. Exigitur aūt ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt .s. homo actualiter peccatū mortale commissum detestetur quantum in ipso est, vt scilicet diligentiā adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, vt singula detestetur: sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum: non tamen sufficit habitualis displicentia quę habetur per habitū charitatis, vel pœnitentiæ virtutis: quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. vnde sequitur, ꝙ requiratur quædam virtualis displicentia, puta cū aliquis hoc modo fertur secūdum affectum in deum & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiam si actu de illo non cogitaret: quod tamen nō sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia & singula: potest ēt vitare singula peccata venialia, sed non omnia, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt.* & ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, ꝙ homo ꝓponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus: sed ad pœnitentiam peccatorum venialiū requiritur, quòd homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus: quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur: debet tamen habere propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficiendi, cum desereret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimēta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia. 1.2. q.109. art. 8. & q. 74 art.3. ad 2. G D.397.

Ad 2^m dicendum, quòd passio pro Christo suscepta, sicut supra dictum est,* obtinet vim baptismi: & ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem. H q 66.ar.11.

Ad 3^m dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat displicentiam venialium peccatorū, vt supra dictum est.* q.79.ar.4.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæsepti-mæ Articulum secundum.*

IN art.2. eiusdem quęstionis aliquid occurrit notādum, & aliquid dubitandum. Diligenter siquidē notandū est, ab Auctore hic expresse haberi, quod superius dixim⁹ de effectu eucharistiæ, s. ꝙ non infunditur noua gratia, nec augetur per illam sine actu liberi arbitrij disponente ad susceptionem seu augmentum: dicitur.n. hic, ꝙ non contingit esse infūsionem gratiæ in adultis sine actuali motu liberi arbitrij in deū, & in peccatum, & proportionaliter intelligendum est, de augmento gratiæ.

Supra q 65 art.1. ad 8. & infra pīç senti q. art. 3.co. Et ar. 4. ad 2. Et 4.di.16.q.1 ar.2.q.1.Et Mal. q.7.ar tic.11. cor. & ad 14. & art.11. cor. & ad 1.

¶Dubitandum aūt occurrit de illata ex prędicta sententia, cōclusione .s. ideo quandocūq; de nouo gratia infunditur peccata uenialia remittuntur. Et est ratio dubij: tum, quia non omnis actus charitatis remittit peccata uenialia: tunc quia non omnis detestatio peccati remittit peccata uenialia. Vtrumq; tñ videtur sequi ex hac illatione, si bona est: qm̄ ex concursu actus liberi arbitrij in deū & in peccatum, infertur ꝙ infusio gratiæ remittit uenialia.

¶Ad horum euidentiam sciendum est, ad remissionem uenialium quatuor concurrere, duo ex parte causæ, & duo ex parte effectus. Exigitur enim ad remissionem uenialiū ex parte causæ, & quòd homo sit in gratia, & quòd actualiter utatur illa. Et primum quidem habes ab Auctore in art. ult. huius q. quia sola gratia dei est remissiua peccati: secundum autem habetur in artic. præcedenti, & pluries repetitur in hac quæstione: & quoniam primum potest esse sine secundo, ideo gratia compatitur secum peccata uenialia: secundum autem, quod non potest esse sine primo, non sic accipiendū est, quasi quilibet actus charitatis deleat uenialia: quoniam hoc esse falsum, ex eo probatur quòd sequeretur, peccata uenialia regulariter deleri sine displicentia tam actuali, quàm uirtuali: multi enim sunt actus charitatis neutram displicentiam annexam habentes, quales sunt actus non feruentes religionis &c. ab habente charitatem eliciti. intelligendum est ergo, quòd ad deletionem uenialium ultra habitum gratiæ requiritur actus charitatis uirtualiter, uel formaliter inferens displicentiam uenialium, ut ex 1. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad remissionem uenialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. I

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ ad remissionē venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. Effectus.n. non est sine propria causa: sed propria causa remissionis peccatorum est gratia: non enim ex meritis proprijs peccata hominis remittūtur, vnde dicitur Ephes. 2. Deus qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cū essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis. ergo peccata venialia nō remittunt̄ sine gratię infusione. A

¶2 Præt. Peccata venialia nō remittuntur sine pœnitentia: sed in pęnitentia infunditur gratia, sicut & in alijs sacramentis nouæ legis. ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione. B

¶3 Præt. Peccatum veniale maculam quādā animæ infert: sed macula nō aufertur nisi per gratiā, quę est spiritualis animæ decor. ergo videtur ꝙ peccata venialia nō dimittantur sine gratiæ infusione.

Sed contra est, ꝙ peccatum veniale adueniens, non tollit gratiam, neq; etiam diminuit eā, vt in secunda parte habitum est.† ergo pari ratione ad hoc ꝙ peccatum veniale remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infusio. 2.2.q.24.a.10. C

Respon. Dicēdum, ꝙ vnumquodq; tollitur per suum oppositum. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati, sed retardat actum eius, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licet non cōtra Deū, vt in secunda parte habitum est.* & ideo ad hoc ꝙ peccatum veniale tollatur, non requiritur ꝙ infundatur aliqua habitualis gratia: sed sufficit aliquis mot⁹ gratię, vel charitatis ad eius remissionem. Quia tamen in habentibus vsum liberi arbitrij, i quibus solis possunt esse venialia peccata, non cōtingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrij in deū & in peccatum; ideo quādocumq; de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur. D

Ad primum ergo dicendum, ꝙ etiam remissio peccatorū uenialium est effectus gratiæ, per actum scilicet quem de nouo elicit: nō autem per aliquid habituale de nouo animæ infusum. E

Ad 2^m dicēdum, ꝙ peccatum veniale nūquā remittit̄ sine aliquali actu pœnitētiæ virtutis, explicito s. vel implicito, vt supra dictū est: † potest tñ remitti peccatum veniale sine pęnitentiæ sacramento, qđ in absolutione sacerdotis formaliter perficitur, vt supradictum est.* & ideo non sequitur ꝙ ad remissionē venialis peccati requiratur gratiæ infusio: quæ licet sit in quolibet sacramento, non tamen est in quolibet actu virtutis. Ar. præced.

Ad 3^m dicēdum, quòd sicut in corpore contingit esse maculā dupliciter, vno modo per priuationem eius, qđ requiritur ad decorē, puta debiti coloris aut debitæ proportionis mēbrorū, alio modo per superinductionem alicuius impedientis decorem, puta luti aut pulueris, ita etiam animæ inducitur macula vno modo per priuationē decoris gratiæ per peccatū mortale, alio modo per inclinationem affectus inordinatā ad aliquid temporale: & hoc fit per peccatum veniale. & ideo ad tollendam maculā peccati mortalis requiritur infusio gratiæ: sed ad tollendam maculā uenialis peccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam remoueatur inordinata adhæsio ad rem temporalem.

1.ar.q.huius habere potes. Et propterea ꝗcūq; remissiua dñr pc̄tōrum uenialiū, ad dictam displicentiam conducunt, ut patet etiam inducēdo per illa tria, quæ in 3. ar. numerantur remissiua uenialiū. nam in tertio subintelligitur displicentia uirtualis, in secūdo displicentia formalis: in primo autem displicentia formalis communiter uidetur, si gratia infunditur, aut uirtualis, si gratia auget̄.

¶Ex parte autē effectus consideratur primo remissio culpæ, & secundario remissio pœnæ. Et culpa quidem remittitur s̄m Auctorē in tertio ad tertiū, tum uirtute alicuius satisfactionis, tum uirtute charitatis, cui⁹ actus excitat̄. quod sic intelligo: per satisfactionē enim aliquam intelligo aliquem illorū actuū, quos pœnitētiæ uirtus deo reddit pro recompēsatione peccati quoad culpam, puta displicētiā seu dolorē, confessionē interiorē, uel subiectionē, uel aliquid hmōi. non.n. tā exacta requiritur pœnitētia i remissiōe culpæ uenialis, qualis de remissione mortaliū superi⁹ descripta est. Pęnę uero remissio iuxta quantitatē feruoris in litera eadē quantificatur ab Auctore, & bene: ita tñ ut ꝑ feruorē itelligas nō solū feruorē actus eliciti a charitate, sed etiā actus imperati ab eadem, puta displicētię, seu detestatiōis peccati: iuxta feruorē siqdē alteri⁹ eorū, quicūq; sit ille, pl⁹ ul̄ min⁹ remittit̄ pęna venialiū. 1.2.q.88.a.1.& in 2.2. q.24.ar.10.

¶Ad obiectionē in oppositū, dicitur ꝙ ex litera nō sequit̄ id qđ obiiciendo infert: sed solūmō ꝙ detestatio peccati & actus charitatis interueniētes ī infusione gratiæ, delent uenialia. Constat autē quòd detestatio quę assequitur infusionē gratię, nō est qualiscumq; detestatio: sed talis & tanta ut diuinæ mereat̄ præsentiā grē. Et similiter actus charitatis seu fidei formatę in Deū, nō est quicūq; charitatis act⁹, sed ex tali ac tanto conatu proueniens, ut diuinæ adsit infusio gratiæ: in huiusmodi.n. detestatione pc̄ti & motu ī deū, interuenit talitē uirtualiter detestatio & uenialium grauiorū, quæ disposuerūt ad mortalia, & uenialiū, q impedierūt accessum ad hāc mutationē dexteræ Excelsi. & cōiter interuenire ēt uī dolor de offensa dei ī cōi, in quo claudit̄ detestatio uenialiū ī gn̄e. raro.n. uel nūquā accidere uī, accedētib⁹ ad sacramēta, ut doleat quis se de mortali pc̄tō, cōiter .n. in cōi pe catorū dolor occurrit.

ARTICVLVS III.

Vtrum uenialia peccata remittantur per aspersionem aquæ benedictæ & c. huiusmodi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ uenialia peccata non remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & episcopalem benedictionem, & alia huiusmodi. Peccata.n. uenialia non remittunt̄ sine pęnitentia, ut dictum est: † sed pęnitētia per se sufficit ad remissionē venialiū peccatorū. ergo ista nihil operantur ad huiusmodi remissionem. Supr.q.65. art.1. ad 6. & 8. & q. 83.ar.3. ad 3. Et 4. dis. 16.q.2. art. 2.q.4. & di. 17.q.3. art. 3.q.3, & di. 21.q.2.art. 1. & 2. Et mal.q.7.ar. 12. Ar.1.huius quæst

¶2 Præt. Quodlibet istorum eandem relationem habet ad vnum peccatū veniale, & ad omnia. Si ergo per aliquod istorū remittitur aliquod peccatum veniale, sequitur, quòd pari ratione remittātur omnia: & ita per vnam tunsionem pectoris, vel per vnam aspersionem aquæ benedictæ, redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus, qđ videt̄ incōueniēs. D

¶3 Præt. Peccata venialia inducunt reatum alicuius pœnæ, licet temporalis: dicitur enim 1. Cor. 3. de eo qui superædificat lignum, fœnum, & stipulam, ꝙ saluus erit, sic tamen quasi per ignem: sed huiusmodi, per quæ dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullā vel minimam pœnam in se habent. ergo non sufficiūt ad plenam remissionem venialium peccatorum.

Sed contra est, qđ † Aug. dicit in lib. de Pęnitentia, ꝙ pro leuibus peccatis pectora nostra tundimus, & dicimus, Dimitte nobis debita nostra. & ita uidetur ꝙ tūsio pectoris & oratio dominica causent remissionem uenialium peccatorum. & eadem ratio uidetur esse de alijs. In li. de medicina pœniten.2.to. E

Respon. Dicēdum, ꝙ (sicut dictū est †) ad remissionē uenialis peccati nō requirit̄ nouæ gratiæ infusio: sed sufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis detestet̄ peccatū ueniale uel explicite, uel saltem implicite: sicut cū aliquis feruenter mouet̄ in deū. & ideo triplici ratione aliqua causant remissionē uenialiū peccatorū. Vno modo, inquantū in eis infunditur gratia: quia ꝑ infusionē gratiæ tollūtur venialia peccata, ut supra dictū est.* & hoc modo per eucharistiā & extremam unctionem, & uniuersaliter per omnia sa- Ar.2.huius quæst.

cramenta nouæ legis,in quibus confertur gratia,peccata venialia remittuntur.secundo,inquantum sunt cū aliquo motu detestatiõis peccatorū. & hoc mō cōfessio generalis,tunsio pectoris, & oratio dominica, operatur ad remissionē venialiū peccatorū.nā in oratione dominica petimus, Dimitte nobis debita nostra. tertio modo, inquātū sunt cū aliquo motu reuerētiæ in deū, & ad res diuinas.& hoc mō,benedictio episcopalis,aspersio aquæ benedictæ, q̃libet sacramētalis vnctio,oratio ĩ ecclesia dedicata, & si aliqua alia sunt hmōi,operant ad remissionē venialiū peccatorū.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ omnia ista causant remissionem peccatorum venialium , inquantū inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui est detestatio peccatorum, vel implicite, vel explicite.

AD 2m dicendū, ꝙ omnia ista quantū est de se, operantur ad remissionem omnium peccatorum venialium: potest tamen impediri remissio , quātum ad aliqua peccata venialia, quibus mēs actualiter inhæret : sicut & p fictionē interdū impedit' effectus baptismi.

AD 3m dicēdū, ꝙ per prædicta tolluntur quidē peccata venialia quantū ad culpā, tū virtute alicuius satisfactionis, tū etiā virtute charitatis , cuius motus p p̄dicta excitat'. Nō aūt p quodlibet prędictorū semper tollitur totus reatus pœnæ: quia sic qui esset omnino immunis a peccato mortali, aspersus aqua benedicta, statim euolaret : sed reatus pœnæ remittitur per prædicta ſm modū feruoris in deum, qui per prædicta excitatur, quandoq; magis , quādoq; autē minus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ueniale peccatum possit remitti sine mortali.

Infr. q. 90. art.4. ad 3. Et 4.di.16. q.2.ar.1.q.2.& 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ veniale peccatum possit remitti sine mortali : quia super illud Ioan.8. Qui sine peccato est vestrum, primus in illā lapidem mittat, dicit quædam glo. ꝙ omnes illi erant in peccato mortali: venialia enim eis dimittebātur per cæremonias. ergo veniale peccatū potest remitti sine mortali.

I § 2 Præt. Ad remissionem peccati venialis non requiritur gratiæ infusio, requiritur autem ad remissionem mortalis.ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

§ 3 Prę. Plus distat peccatum veniale a mortali, q̃ ab alio veniali : sed vnum veniale potest dimitti sine alio, vt dictum est † . ergo veniale potest dimitti sine mortali.

Ar.præced. ad 2.& q. præce.ar.3.

K SED CONTRA est, ꝙ dicit' Mat.5.Amen dico tibi;non exies inde. (.s.ex carcere,in quē intruditur hō pro peccato mortali) donec reddas nouissimū quadrātē: per quē significat' veniale peccatū . ergo veniale pctm̄ n̄ remittit' sine mortali.

Q.præced. arti.6.& q. 16.ar.3.

RESPON. Dicēdū, ꝙ, sicut supra dictū est†, remissio culpæ cuiuscūque numquam fit nisi per virtutē gratiæ: quia vt Aposto. dicit Rom.4. ad gratiā dei pertinet, ꝙ Deus F alicui nō imputet peccatum, quod gl. ibi exponit de veniali. * Ille autem qui est in peccato mortali, caret gratia dei. Vnde nullum veniale sibi remittitur.

Gl. interlinearis ibid. super illud Beatus cui non imputauit Dominus peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ venialia ibi dicuntur irregularitates siue immunditiæ, quas contrahebant secundum legem.

AD 2m dicendum, ꝙ licet ad remissionem peccati venialis non requiratur noua infusio habitualis gratiæ, requiritur tamē aliquis G gratiæ actus, qui non potest esse in eo, qui subiacet peccato mortali.

AD 3m dicendum, ꝙ peccatū veniale non excludit omnem actū gratiæ, per quē possunt omnia peccata venialia dimitti : sed peccatū mortale excludit totaliter habitū gratiæ, sine quo nullum peccatum mortale vel veniale remittitur. & ideo non est similis ratio.

¶ Super Quæstionis octuagesimæ septimæ Articulum quartum.

IN ar.4. in corpore aduerte rationem mouentem Auctorem non se tenenere ex parte pęnæ, sed ex parte culpæ, quia.s.nulla culpa a deo remittitur, nisi per virtutē gratiæ, quod si Durā. aduertere voluisset, aut soluisset hanc rationem, aut cessasset ab obiiciendo. ipse.n. in 4. sent.dist.16.q.1.ar.2. contra hanc doctrinam obiicit tripliciter.

¶Primo, quia culpa venialis cōsistit ĩ deordinatione volūtatis, quæ tollitur per debitam displicentiam eius, quod indebite placuit.

¶Secundo, q̃a puer non baptizatus in originali existens, peccato, quando venit ad etatē, potest primo peccare venialiter, & statim mori. Et tunc proceditur, an punietur pœna æterna pro peccato veniali, an pœna temporali &c.

¶Tertio, per opera bōa facta extra charitatem potest aliquis secundum omnes mereri de congruo aliquod bonū tēporale. ergo expiationem pœnæ temporalis debitæ peccato veniali.

¶ Ad hæc facile dicitur, ꝙ culpa peccati venialis non tollit solummodo rectitudinē actus voluntarii, sed etiam ordinem ad actualē dilectionē dei : est enim impeditiuum feruoris charitatis, & ex hac parte habet rationem cuiusdā offensæ dei. Et propterea dato, ꝙ sit ēs in peccato mortali possit reparare rectitudinē venialis peccati (puta, quia ex mendace iocose uel officiose, habituat' est ad veritatem dicendam etiam iocose & officiose) non ꝓpterea remissionē consecutus est pteritę culpę, qua aliquo modo deum offendit, quoniam nulla offensa sine gratia a deo dimittit'. Nec displicētia illa quæ in hoc ponitur, sufficit ad remissionem culpæ: quia non est deo accepta, sine gratia, vt in litera dicitur ex Psal. & Apostolo & gl. Beatus vir, cui non imputauit domin' peccatum &c.

¶ Ad secundum dicitur, quòd si casus accideret, & peccatum illud veniale æternaliter puniretur per accidēs, hoc est rōne status, quia esset in statu, in quo semper maneret culpa, manente autem culpa in æternum, debet etiam pœna esse æterna, vt ipsemet Duran. in eodē lib. approbat.

¶ Ad tertiū dicitur, ꝙ qcquid sit de pœna, negandum est ꝙ per bona opera facta extra charitatē possit aliquis mereri de congruo remissionē culpæ, & propterea argumētum non militat contra pręsentē doctrinam.

Inf.ar.2.& 3.cor.Et 4.dis.22.q.1.ar.1.

QVAESTIO LXXXVIII.

H *De reditu peccatorum per pœnitentiā dimissorum, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE cōsiderandum est de reditu peccatorum per pęnitentiā dimissorū.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa, redeāt simpliciter per sequens peccatum.

¶ Secundo, Vtrū aliquo modo per ingratitudinem redeant specialius secundum quędā peccata.

¶ Tertio, Vtrum peccata redeant in æquali reatu.

¶ Quarto, Vtrum illa ingratitudo, per quam redeunt, sit speciale peccatum.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccata dimissa redeant per sequens peccatum.

Li.1.de baptismo, contra donatis.c.12.in medio to.7

K AD PRIMVM sic procedit'. Videt' quòd peccata dimissa, redeant per sequens peccatum. Dicit enim † Augustinus in libro de Baptismo : Redire dimissa peccata , vbi fraterna charitas non est, apertissime Dominus in euāgelio docet in illo seruo, a quo dimissum debitum dominus repetijt, eo quòd ille conseruo suo debitum nollet dimittere: sed fraterna charitas tollitur, per quodlibet peccatum mortale. ergo per A quodlibet sequens mortale peccatum, redeunt peccata prius per pęnitentiam dimissa.

Beda in Luca.c.58. nō multum remote ante finem to.2.

§ 2 Præt. Super illud Lucæ 11. Reuertar in domum meam vnde exiui, dicit * Beda, Timendus est iste versiculus , nec non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctā credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. hoc autem non esset nisi rediret. ergo culpa per pęnitentiam dimissa redit.

§ 3 Præt. Ezechiel. 18 . Dominus dicit, Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: sed inter alias iustitias quas fecit, etiam præcedens pœnitentia continetur, cum supra dictum †sit pœnitentiam esse partē iustitiæ . ergo postquam pœnitens peccat, non imputatur ei pręcedēs pœnitentia , per quam consecutus est veniam peccatorum . redeunt. ergo illa peccata .

Q.85.ar.3.

§ 4 Præt. Peccata præterita per gratiam tegūtur, vt patet per Apostolum Roma . 4 . inducentem illud Psalmistæ 31 . Beati quorū remissæ sunt iniquitates , & quorum tecta sunt peccata: sed per peccatū mortale sequens gratia tollitur . ergo peccata quæ fuerāt prius commissa, remanent detecta . & ita videtur quòd redeant.

SED CONTRA est, ꝙ Apostolus dicit Roman.11. Sine pœnitētia sunt dona & vocatio Dei : sed peccata pœnitētis sunt dimissa per donum dei. ergo per peccatum sequens non redeunt dimissa peccata, quasi deus de dono remissionis pœniteat.

Refert hoc de pœni.di.4.c.Qui recedit, id habet Prosper in respons. ad 2. ratio. gallorū.

§ Præt. †Augustinus dicit in libr. responsionum Prosperi: Qui recedit a Christo, & alienatus a gratia, finit hanc vitam; quid nisi in perditionem vadit? sed non in id, quod dimissum est recidit, nec pro originali peccato damnabitur.

Q.86.ar.4.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) in peccato mortali sunt duo , scilicet auersio a deo, & cōuersio ad bonum creatum. Quicquid autem est ex parte auersionis in peccato mortali , secundum se consideratum est commune omnibus peccatis mortalibus: quia per quodlibet peccatum mortale homo auertitur a deo. unde & per consequens macula, quæ est per priuationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ communia sunt omnibus peccatis mortalibus . & secūdum hoc intelligitur id, quod A dicit' Iacobi 2. Qui offendit in vno factus est omnium reus: sed ex parte conuersionis , peccata mortalia sunt diuersa, & interdum cōtraria. Vnde manifestum est, quòd ex parte conuersionis, peccatum mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita: alioquin sequeretur , quòd homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum vel dispositionem auaritiæ prius abolitæ . & sic contrariū esset causa sui contrarij , quod est impossibile. sed considerādo in peccatis mortalibus id , quod est ex parte B auersionis absolutæ , per peccatum mortale sequens redit illud, quod fuerat in prioribus peccatis ante dimissionem , inquātum per peccatum mortale sequēs homo priuatur gratia, & fit reus pęnæ æternæ , sicut & prius erat. Verum quia auersio in peccato mortali, ex conuersione quodammodo causatur, recipiunt ea, quæ sunt ex parte auersionis quodammodo diuersitatem per comparationem ad diuersas conuersiones sicut ad diuersas causas: ita quòd sit alia auersio, & alia macula, & alius reatus, prout cōsurgit ex alio & alio actu peccati mortalis . & hoc modo, in quæstionem vertitur, vtrum macula & reatus pœnæ æternæ secundum quòd causabantur ex actibus peccatorum prius C dimissorum, redeant per peccatum mortale sequens. Quibusdā igitur visum est, ꝙ simpliciter etiā hoc modo redeant. sed hoc nō potest esse : quia opus dei per opus hoīs irritari non potest . Remissio autem peccatorum priorum, fuit opus diuinæ misericordiæ. unde non potest irritari per sequens peccatum hominis, secundum illud Rom. 3 . Nūquid incredulitas illorum fidem dei euacauit? & ideo alij ponentes peccata redire, dixerunt, quòd deus non remittit peccata pœnitenti postmodum peccaturo , ſm præscientiam , sed solum secundum præsentem iustitiam : præscit enim se pro his peccatis eum æternaliter puniturum, & tamen per gratiam facit eum præsentialiter iustum. sed D nec hoc stare potest : quia si causa absolute ponatur, & effectus ponitur absolute. Si igitur nō absolute fieret per gratiam, & gratiæ sacramenta peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur quòd gratia & gratiæ sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum , quod est erroneum , vtpote derogans gratiæ dei. & ideo nullo modo potest esse , quòd macula & reatus præcedentium peccatorum , redeant secundum quòd ex talibus actibus causabantur. Contingit autem, quòd sequens actus peccati, virtualiter continet reatum prioris peccati , inquantum scilicet aliquis homo secundo peccans, ex hoc ipso videtur gra E uius peccare quàm prius peccauerat, secundum illud Rom.2. Secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die irę, ex hoc scilicet solo, quòd contemnitur dei bonitas, quę ad pœnitentiam expectat. Multo autem magis contemnitur dei bonitas, si post remissionem prioris peccati, secundo peccatum iteretur: quanto maius est beneficium peccatum remittere, quàm peccatorem sustinere. Sic igitur per peccatum sequens pœnitentiam , redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum , non inquantum causabatur ex illis peccatis prius dimissis, sed inquātū causatur ex peccato vltimo perpetrato, qđ aggrauatur ex peccati, priorib'. & hoc nō est

¶ Super Quæstionis octuagesimæoctauæ Articulum primū.

IN ar.1.q.88. circa illud, homo secundo peccans , ex hoc ipso videtur grauius peccare , quàm prius peccauerat, dubiū occurrit. nam falsum videtur secūdum peccatum esse grauius primo, imo totū oppositū: quoniam primum peccatum est casus ab innocentia: secundum autē addit sordem sordi , iuxta illud, Qui sordid' est sordescat adhuc. Cōstat autem maioris ingratitudinis esse peccare contra beneficium innocētiæ, ex quo aggrauatur primū peccatū , quàm contra beneficiū expectationis ad pœnitentiam , ex quo aggrauatur secundū peccatum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ nō est hic sermo cōparatiuus peccatorum penes grauitatem , sed continentiæ , quasi virtualis prioris peccati ĩ posteriori non simpliciter , sed secundum quid : hoc est secundum aliquam certā specialem rationē : puta quia posterius peccatum est cōtra sustinentē indignū sustineri. Et ideo cū hac doctrina stat, ꝙ primum peccatum fuerit ex ꝓpria specie grauius, puta blasphemia Dei, secundo existente peccato gulæ. & secundū rationem ingratitudinis, puta, quia primum fuit contra beneficium innocentiæ, secundum autē etiam si leuissimum ex sua specie mortale esset, semper habet hanc aggrauantem circunstantiam ingratitudinis ex priore peccato consurgētem , quod est contra hoc beneficium expectationis indigni ex priore cōmisso peccato: secundum hanc enim circūstantiam grauius est secundum peccatum , quàm primū. Et hinc Auctor ad similem grauitatem secundum similem circunstantiam procedit in litera: peccatum enim post pęnitentiam, vt in tertio patet articulo, non oportet esse grauius absolute peccato dimisso: sed semper est grauius secundum quid, hoc est secundum hanc circunstātiam, qua est contra eū, qui remisit priora peccata. secundū hanc enim circunstantiam peccatum post pęnitentiam cōtinere dicitur virtualiter peccata pri' dimissa: quia ex illis peccatis consurgit, hæc circunstātia aggrauans peccatum post pęnitentiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccata dimissa redire simpliciter, sed redire secundum quid, inquantum scilicet, virtualiter in peccato sequenti continentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Aug. videtur esse intelligendum de reditu peccatorum, quantum ad reatum pœnæ æternæ in se cõsideratum: quia scilicet, post pœnitentiam peccans, incurrit reatum pœnæ æternæ, sicut & prius: non tamẽ omnino propter eandem rationem. Vnde† Aug. in li. de responsionibus Prosperi, cum dixisset, quòd non id, quod remissum est recidit, nec pro originali peccato dãnatur, subdit: qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur: quia scilicet in currit mortẽ æternã, quã meruerat p peccata pterita.

Prosper in responsione ad 2. rationem Gallorum. Et refert de pœnit. di. 4. ca. Qui recedit.

AD 2m dicendum, quòd in illis verbis non intendit dicere Beda, q̃ culpa prius dimissa hominẽ opprimat per reditũ reat⁹ præteriti: sed p iterationẽ actus.

AD 3m dicendum, quòd per sequens peccatum, iustitiæ priores obliuioni traduntur, inquantum erãt meritoriæ vitæ æternæ: non tamen inquantum erant impeditiuæ peccati. unde si aliquis peccet mortaliter postquam restituit debitum, non efficitur reus, quasi debitum non reddidisset. &¦ multo minus traditur obliuioni pœnitẽtia pri⁹ acta, quãtũ ad remissionẽ culpæ, cũ remissio culpæ magis sit opus Dei q̃ hominis.

AD 4m dicendum, quòd gratia simpliciter tollit maculam, & reatum pœnę æternę. Tegit autem actus peccati præteritos, ne scilicet propter eos Deus homi nem gratia priuet. & reum habeat pœnę æternæ. & quod gratia semel fecit, perpetuo manet.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccata dimissa, redeant per ingratitudinem quæ speciáliter est secundum odium fraternum, apostasiam a fide, contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita.

4. dist. 22. q. 1. ar. 1. cor. & ar. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata dimissa nõ redeant per ingratitudinem, quæ specialiter est secundum quatuor genera peccatorum, scilicet secundum odium fraternum, apostasiam a fidẽ, cõtemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita, ſm q̃ quidam metrice dixerunt:

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri.

Pœnituisse piget, pristina culpa redit. Tanto. n. est maior ingratitudo, quãto grauius est peccatũ, qđ quis cõtra Deum committit post beneficium remissionis peccatorum: sed quędam alia peccata sunt his grauiora, sicut blasphemia contra Deum, & peccatũ in Spiritum sanctũ. ergo videtur, quòd peccata dimissa nõ redeant magis secundum ingratitudinẽ commissam, secundum hæc peccata, quàm secun dum alia.

Habet de pœnit. di. 4. c. Si Iudas.

¶ 2 Præt.* Rabanus dicit, Nequam seruum tradidit deus tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum, quia non solum peccata quæ post baptismũ homo egit reputabuntur ei ad pœnam, sed & originalia, quæ in baptismo sunt ei dimissa: sed etiam peccata venialia inter debita computantur, pro quibus dicimus, Dimitte nobis debita nostra. ergo ipsa etiã redeunt per ingratitudinem. & pari ratione videtur, quòd per peccata venialia redeant peccata prius dimissa, & non solum per peccata prædicta.

¶ 3 Præt. Tanto est maior ingratitudo, quanto post maius beneficium acceptum aliquis peccat: sed beneficium Dei est etiam ipsa innocentia, qua peccatũ vitamus: dicit enim† Aug. in 2. confess. Gratiæ tuæ deputo quecumque peccata non feci. Maius autem donum est innocẽtia, q̃ etiã remissio omniũ peccatorũ. ergo non minus est ingratus Deo qui peccat post innocentiam, quàm qui peccat post pœnitentiam. & ita videtur quòd per ingratitudinem, quæ fit secundum peccata prędicta, non maxime redeãt peccata dimissa.

Li. 1. confe. cap. 7. ante med. to. 1.

SED CONTRA est, quòd* Grego. dicit 18. Moral. Ex dictis euangelicis constat, quòd si quid in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. & ita propter odium fraternum specialiter peccata dimissa redeunt secundum ingratitudinem. & eadem ratio videtur de alijs.

Li. 4. dialo. c. 60. circa finem.

RESPON. Dicẽdum, quòd (sicut supra dictũ est*) peccata dimissa, per pœnitentiam redire dicuntur, in quãtum reatus eorum rationę ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato sequenti. Ingratitudo autẽ potest committi dupliciter: vno modo, ex eo quòd aliquid sit contra beneficium. & hoc modo per omne peccatum mortale quo deũ offendit, redditur homo ingratus deo, qui peccata remisit. & sic per quodlibet peccatum mortale sequẽs, redeũt peccata prius dimissa, ratione ingratitudinis: alio modo committitur ingratitudo non solum faciendo contra ipsum beneficium, sed etiam faciendo contra formam beneficij præstiti: quæ quidem forma si attendatur ex parte benefactoris, est remissio debitorum. Vnde contra hanc formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit: sed odium tenet. Si autem attendatur ex parte pœnitentis, qui recipit hoc beneficium, inuenitur ex parte eius duplex motus liberi arbitrij: quorum primus est motus liberi arbitrij in deum, qui est actus fidei formatæ, & contra hoc facit homo apostatandò a fide: secundus autem est motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Ad quem primo pertinet (vt supra dictũ est†) quòd homo detestetur peccata præterita, & contra hoc facit ille, qui dolet se pœnituisse. Secũdo ptinet ad actũ pœnitentię, vt pœnitens proponat se subijcere clauibus ecclesię per confessionem, secundũ illud psalmi 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. & contra hoc facit ille, qui contemnit confiteri secũdum quòd proposuerat. & ideo dicitur quòd speciáliter ingratitudo horum peccatorum, facit redire peccata prius dimissa.

Ar. præced.

Q. 85. ar. 5. & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc non dicitur specialiter de istis peccatis, quia sint ceteris grauiora: sed quia directius opponuntur beneficio remissionis peccatorum.

In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd etiam peccata venialia, & ipsum originale redeunt modo prædicto,* sicut & peccata mortalia, inquantum contemnitur dei beneficium, quo hęc peccata sunt remissa: non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitudinem: quia homo peccando venialiter, nõ facit contra deũ, sed præter ipsum. & ideo per peccata venialia, nullo modo peccata dimissa redeunt.

AD 3m dicendum, quòd beneficium aliquod habet pensari dupliciter: uno modo ex quãtitate ipsius beneficij. & secundum hoc innocentia est maius dei beneficium quàm pœnitentia, quæ dicitur secunda tabula post naufragium: alio modo, potest pensari beneficium ex parte recipiẽtis, qui minus est dignus, & sic magis fit sibi gratia: vnde & ipse magis ẽ ingratus si contemnat. & hoc modo beneficium remissionis culpæ est maius, inquantum præstatur totaliter indigno, & ideo ex hoc sequitur maior ingratitudo.

AR-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæoctauæ articulum tertium.*

4. d. 22. q. 1. ar. 2. q. 3.

INar. 3. eiusdem q. intellige nouitie ingratitudinem non habere quantitatem ex quantitate beneficii, quamuis habeat ex illo speciẽ, sicut nec odiũ habet quantitatem ex obiecto odio habito. non n. oportet tantum esse odium, quantum est odibile: contingit. n. unum & idem plus, & minus odio haberi. Et similiter non oportet tantum esse amorem, quantum est amatum: est enim aliquid plus amabile quàm ametur, & sic de aliis. Quantificatur autem ingratitudo ex beneficio (ut in litera dicitur) proportionaliter, & hoc est dicere, quòd si cõparentur duæ ingratitudines ad duo beneficia, uerum est q̃ ceteris paribus quanto beneficium maius est beneficio, tanto ingratitudo maior est ingratitudine. Et propterea tanto peccatum post pœnitentiam est secundũ ingratitudinis circumstantiam grauius, quanto contra maius est beneficium remissionis peccatorũ. Et quia beneficium remissionis quantificatur secundum peccata dimissa, ideo tãto grauius quis post pœnitẽtiam peccat, quanto maior peccator prius fuit, & ceteris paribus quanto pluries dimissa sibi peccata fuerunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum per ingratitudinem peccati sequentis, consurgat tantus reatus, quantus fuerat pecatorũ prius dimissorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorũ: quia secundum magnitudinẽ peccati est magnitudo beneficii, quo peccatum dimittitur, & per consequens magnitudo ingratitudinis, qua hoc beneficium cõtemnitur: sed secundum quantitatem ingratitudinis, est quantitas reatus cõsequẽtis. ergo est tãt⁹ reatus qui consurgit ex ingratitudine sequẽtis peccati, quãtus fuit reatus omnium pręcedentium peccatorum.

¶ 2 Præt. Magis peccat qui deum offendit, quàm qui offendit hominem: sed seruus manumissus ab aliquo domino, reducitur in eandem seruitutem, a qua prius fuit liberatus, uel etiam in grauiorem. ergo multo magis ille, qui contra deum peccat post liberationem a peccato, reducitur in tantum reatũ pœnæ, quantũ primo habuerat.

¶ 3 Præt. Matth. 18. dicitur, quòd iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimissa, propter ingratitudinem) tortoribus quoadusq; redderet uniuersũ debitum: sed hoc non esset, nisi consurgeret ex ingratitudine reatus, quantus fuit omnium præteritorum peccatorũ. ergo æqualis reatus per ingratitudinem redit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deut. 25. Pro mensura peccati erit et plagarum modus. Ex quo patet, quòd ex parvo peccato non consurgit magnus reatus: sed quandoq; peccatum mortale sequens, est multo minus quolibet peccatorũ prius dimissorum. non ergo ex peccato sequenti redit tãtus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimissorum.

Ar. 1. huius

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, q̃ ex peccato sequenti, propter ingratitudinem consurgit tantus reatus, quantus fuit reatus peccatorũ prius dimissorum super reatum proprium huius peccati: sed hoc non est necessarium, quia sicut supra dictum est,† reatus præcedentium peccatorum non redit per peccatum sequens, inquantum sequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, sed inquantum consequitur actum sequẽtis peccati. Et ideo oportet, quòd quãtitas reatus redeuntis, sit secundum grauitatem peccati subsequentis. Potest autem contingere, quòd grauitas peccati subsequentis adæquetur grauitati omniũ peccatorum præcedentium: sed hoc nõ semper est necesse, siue loquamur de grauitate eius, quam habet ex sua specie, cum quandoque peccatum sequens sit fornicatio nis, quam habet ex ingratitudine annexa. nõ enim oportet, quòd quantitas ingratitudinis sit absolute æqualis quantitati beneficii suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum. contingit enim quòd contra idem beneficium unus est multum ingratus, uel secundum intensionem contemptus beneficii, uel secundum gratitatem culpæ contra benefactorem commissæ, alius autem parum, uel quia minus contemnit, uel quia minus contra benefactorem agit: sed proportionaliter quantitas ingratitudinis, adæquatur quantitati beneficii: suppositio enim æquali contemptu beneficii, uel offensa benefactoris, tanto erit grauior ingratitudo, quanto beneficium fuit maius. unde manifestum est, quòd non est necesse, quòd propter ingratitudinem, semper per peccatũ sequens redeat tantus reatus, quãtus fuit præcedentium peccatorum, sed necesse est q̃ proportionaliter quanto peccata prius dimissa fuerũt plura & maiora, tãto redeat maior reatus per qualecumque sequens mortale peccatum.

In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beneficium remissionis culpę recipit quantitatem absolutam, secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum: sed peccatum ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficii, sed secundum quantitatem contemptus uel offensæ, ut dictum est.† & ideo ratio non sequitur.

In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd etiam seruus manumissus non reducitur in pristinam seruitutem pro qualicumq; ingratitudine: sed pro aliqua graui.

AD 3m dicendum, quòd illi, cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinẽ, redit uniuersum debitum, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter inuenitur in ingratitudine subsequenti, non autem absolute, ut dictum est.*

In corp. ar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæoctauæ Articulum quartum.*

2. 2. q. 107. arti. 2. ad 1. Et 4. dist. 22. q. 1. ar. 3. q. 3.

INar. 4. eiusdem q. aduerte nouitie, ingratitudinẽ, de qua est sermo, nõ esse speciale peccatũ non solum ea ratione, quia ipsa & peccatũ, puta fornicatio post pœnitentiam, non constituunt duo peccata. si ingratitudinis & fornicationis, sed ea potius ratione, quia huiusmodi ingratitudinis circunstantia nõ apponit circa peccatum post pœnitentiã deformitatem alterius speciei ab ipso peccato, immo ingratitudo ista trahit ad speciẽ peccati quod circumstat, puta fornicationis, si peccatũ post pœnitentiam est fornicatio, & sic de aliis: simile est. n. de similibus consequentibus ad omnia pec-

cata

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio. n. gratiarum pertinet ad contra passum, quod requiritur in iustitia, ut patet per† Philosophum 5. Eth. sed iustitia est specialis uirtus. ergo ingratitudo ẽ speciale peccatũ.

Li. 5. c. 5. nõ remote a prin. t. 5.

¶ 2 Præt.* Tullius in 2. Rhetor. ponit quòd gratia ẽ specialis uirtus: sed ingratitudo opponitur gratiæ. ergo ingratitudo est speciale peccatum.

Li. 2. de Inuent. fol. 4. ante fi. lib.

¶ 3 Præter. Specialis effectus a speciali causa procedit: sed ingratitudo habet specialem effectum, scilicet quòd facit aliqualiter redire peccata prius dimissa. ergo in-

cata mortalia puta odio dei, & contéptu diuini præcepti: qui libet enim peccans mortaliter, interpretatiue & contemnit diuinum præceptum quod transgreditur, & in odium inimicitiæ diuinæ charitati oppositum incidit. Hæ tamen circunstantiæ ad eandem pertinent specié peccati, in qua est peccatum, cuius sunt circunstantiæ, & non trahunt peccatum in speciem odii diuini, & speciem inobediétiæ, prout secũdum se hæc sunt specialia peccata, ad quas tamẽ species traherẽt, si quis ex dei odio & contemptu præcepti fornicaretur.

Ar.2.huius quæst.

D.992. Lib.5.cap.2 nõ remote a prin.t.5.

gratitudo est speciale peccatum. F

SED CONTRA, Illud quod cõsequitur omnia peccata, non est speciale peccatum: sed per quodcumque peccatũ mortale aliquis efficitur deo ĩgratus, ut ex præmissis patet.* ergo ingratitudo nõ est speciale peccatum.

RESPON. Dicendum, quòd ingratitudo peccantis quandoq; est speciale peccatum, quandoque autem non, sed est circunstantia generaliter consequens omne peccatum mortale, quod contra deum committitur: peccatum enim speciem recipit ex intentione peccantis. unde ut† Philos. dicit 5. ethic. ille qui mœchatur, ut furetur, magis est fur, quàm mœchus. Si igitur aliquis peccator in contemptũ dei, & suscepti beneficii aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad speciem ingratitudinis. & hoc modo, ingratitudo peccantis est speciale peccatum. si uero aliquis intendens aliquod peccatum committere, puta homicidiũ, aut adulterium non retrahatur ab hoc propter hoc ꝙ pertinet ad dei contemptum, ingratitudo non erit speciale peccatum, sed trahetur ad speciem alterius peccati, sicut circunstantia quædam. vt autem* Aug. dicit in li. de natura & gratia, non omne peccatum est ex cõtemptu, & tamen in omni peccato deus contemnitur in suis præceptis. vnde manifestum est, quòd ingratitudo peccantis quandoq; est speciale peccatũ, sed non semper. & per hoc patet responsio ad obiecta. Nã primæ rationes concludunt quòd ingratitudo secũdum se sit quædam species peccati. Vltima autem ratio concludit, quòd ingratitudo secundum quòd inuenitur in omni peccato, non sit speciale peccatum.

In li. de natura & gra. c.29.t.7.

¶ *Super Quæstionis octuagesimænonæ Articulum primum.*

IN qu. 89. quatuor notanda occurrũt. Primum in art.1. ad secũdũ, ubi dr̃ quòd contritio se habet, ut ultima dispositio ad gratiã consequendã. Sciendũ est.n. dupliciter sumi contritionẽ: uel pro ipso actu nudo: uel ꝓ ipso actu informato charitate: perfectus siquidẽ dolor de peccatis commissis cũ uolũtate satisfaciẽdi, &c. contritio dr̃, formata quidẽ si charitate uestita cõsideretur, absolute uero si nuda sumat̃. Et sic nude cõsiderauit eã Auctor, cũ dixit ꝙ ẽ ultima dispositio ad gratiã: formata aũt charitate cõsideratur, cũ describit̃ quòd est dolor charitate informatus.

QVÆSTIO LXXXIX. I

De uirtutum recuperatione per pœnitentiam, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de recuperatione uirtutũ per pœnitentiam.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum per pœnitentiam restituantur uirtutes.

¶Secundo, Vtrum restituantur in æquali quantitate. K

¶Tertio, Vtrum restituatur pœnitenti æqualis dignitas.

¶Quarto, Vtrum opera uirtutum, per peccatum sequens mortificentur.

¶Quinto, Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

¶Sexto, Vtrum opera mortua, id est, absq; charitate facta, per pœnitentiam uiuificentur.

ARTICVLVS I.

Vtrum per pœnitentiam uirtutes restituantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam uirtutes non restituãtur. Nõ enim possent uirtutes amissæ, per pœnitentiam restitui, nisi pœnitẽtia virtutes causaret: sed pœnitẽtia cum sit uirtus, nõ potest esse causa omnium uirtutum: præsertim cũ quędam uirtutes sint naturaliter priores pœnitentia, scilicet fides, spes, & charitas, vt supra dictum est.† ergo per pęnitentiam non restituuntur virtutes. G

¶2 Præt. Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentis consistit: sed uirtutes gratuitæ nõ causantur ex actibus nostris: dicit enim* Augustin. in lib. de libero arbi. quòd virtutes deus in nobis sine nobis operatur. ergo uidetur, quòd per pœnitentiam non restituantur virtutes. H

¶3 Præter. Habens uirtutem sine difficultate & delectabiliter actus virtutum operatur: unde† Philos. dicit in 1. Ethic. quòd nõ est iustus qui non gaudet iusta operatione: sed multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum. non ergo per pœnitentiam restituuntur virtutes.

SED CONTRA est, quòd Lucæ 15. legitur. Pater mandauit quòd filius pœnitens indueretur stola prima, quæ secundum Ambro. est amictus sapientię, quam simul cõsequuntur omnes uirtutes, secundum illud Sap. 8. sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus vtilius nihil est in uita hominibus. ergo per pœnitẽtiam omnes uirtutes restituũtur. I

RESPON. Dicendum, quòd per pœnitentiam remittuntur peccata, ut dictum est:† remissio autem peccatorum non potest esse nisi p infusionem gratiæ. vnde relinquitur, quòd per pœnitentiam homini gratia infundatur.[d] Ex gratia autem consequuntur omnes virtutes gratuitæ, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentiæ, ut in secunda parte habitum est.* unde relinquitur, quòd per pœnitentiã omnes uirtutes restituantur. K

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eodem modo pœnitentia restituit uirtutes, per quem modum est causa gratiæ, ut iam dictum est.† Est autem causa gratiæ inquantum est sacramentum,

¶Secundum notandum est in 2. artic. in calce cor. ubi dicitur & eadẽ ratio est de uirtutibus, q̃ ex gratia consequũtur. Potest siquidẽ hoc dupliciter intelligi, uel referẽdo singulas virtutes ad singulas pro eis dispositiones in resurgente, uel referendo quãtitatem uirtutũ ad quantitatẽ gratiæ. Et primo quidẽ intellectu sensus esset, ꝙ resurgẽs a peccato, recupat aliquã infusam uirtutẽ maiorẽ, & aliquã minorẽ si ad unã magis se disposuit, q̃ ad aliã: sicut recuperat gratiã maiorẽ uel minorẽ, prout magis uel minus se disponit ad illã. Iuxta scd̃m uero itellectũ sensus esset, ꝙ recuperans gratiã minorẽ recuperat ẽt uirtutes minores, & si recuperat gratiã æqualẽ deperditæ, recuperat ẽt uirtutes æquales, & si maiorẽ, maiores. Quicqd aũt de ueritate primi dicti scd̃m se sit, præsenti tñ literæ secundus solus sensus consonat: qm̃ in litera redditur ratio quare est eadem ratio, de gratia & uirtutibus. Et ratio quæ redditur, est sequela uirtutũ ex gratia: ex hoc enim ꝙ uirtutes consequuntur ad gratiã, absq; scrupulo ambiguitatis cuiusq; deducitur, quòd ad maiorẽ gratiã sequũtur maiores uirtutes, & ad minorẽ minores.

¶Tertio aduertendũ est in 3. ar. in cor. ubi de irregularitate homicidii, et defensione cõmissi tangitur. Distinguendũ siquidem est de defensione. Nã quędã est necessitas ad homicidiũ, cumq; scilicet nõ pot̃ totaliter se defendẽdo, suũ euadere inuasorem, nisi occidat illum, & hæc nõ ĩducit irregularitatẽ p noua iura, condita scilicet post transitum beati Tho. ut patet in 6. de homicidio c. unico. Defensio autem non urgẽs ad homicidium, & olim & nunc irregularem constituit, & de hac textus iste intelligendus est.

¶Quarto aduertendum est in 5. artic. in cor.

Sup.q.15. arti.3.ad 3. Et 4.dist.14. q.2.ar.2.

Q.85.art.6

Ex li.2.cap. 18.t.1

Li.1.ca.8 a med.t.5.

Q.86.ar.1.

D.677.

1.2.q.110. ar.4.ad 1.

Ex corp. ar.

cor. iuncto cũ responsione ad tertium, quòd aliud est loqui de opere meritorio, & aliud est loqui de quantitate operis meritorii. Cũ enim mortificata reuiuiscunt, semper omnia opera meritoria quæ mortificata erãt reuiuiscunt: quoniã isti, in quo reuiuiscunt debita est uita æterna ex ui illorum priorum operum, & non solum ex ui, præsentium operum ita quòd hoc operatur reuiuiscere, quod ex pluribus capitibus debetur huic uita æterna, scilicet ex meritis prioribus, & ex meritis posterioribus: sed quantitas operis meritorii non semper reuiuiscit simpliciter: quoniam non semper recuperat propriam efficaciam, quæ est perducere hũc ad tantum gradum beatitudinis æternæ, ut patet in eo qui resurgit in minori gratia, ita quòd in illa minore decedit. Talis enim nunquam perueniet ad illũ beatitudinis gradum, quem quantitas prioris meriti debitum sibi fecerat. Et in promptu causa huius non reuiuiscẽtiæ est ipsa resurgentis indispositio: sicut.n. si non resurrexisset a peccato, mortificata merita non sibi reuixissent (quia peccatum proprium impediuisset meritorum efficaciam) ita resurgendo a peccato, cũ minore tamen gratia ex hoc ipso indispositus est ad suscipiendum fructũ maioris meriti. ipse.n. minor conatus resurgentis, & ad maiora non progredientis impedimentum præstat efficaciæ quantitatis magni meriti præcedentis. Et facit ut quantitas illa nõ reuiuiscat sibi simpliciter & absolute: cũ quo tamen stat quòd reuiuiscit illi secundũ quid, hoc est quo ad gaudium accidentale: quia, ut in litera dicitur, plus gaudebit de maiore merito pręcedẽte quàm de minore, quod subsequutum est.

Q.86.ar.5

Inf. ar.5. ad 3. Et 3.d.31 q.1.ar.4

Augu. in li. de correct. & gratia, c. 9. post med. t.7.

Hoc habet Aug. 3. hypognosticõ a medio illius to.7

nam inquantum est uirtus, est materialis gratiæ effectus. Et ideo non oportet, quòd pœnitentia, secundum quòd est uirtus, sit causa omnium aliarum virtutum: sed quòd habitus pœnitentiæ, simul cum habitibus aliarum uirtutum, per sacramentum pœnitẽtiæ causentur.

AD 2^m^ dicendum, quòd in sacramento pœnitentię, actus humani se habent materialiter: sed formalis uis huius sacramenti dependet ex uirtute clauium, et ideo virtus clauium effectiue causat gratiã et uirtutes, instrumentaliter tamẽ. sed actus primus pœnitentis se habet, ut ultima dispositio ad gratiã consequendam, scilicet contritio: alii uero sequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia, & uirtutibus.

AD 3^m^ dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) quandoque post primum actum pœnitentiæ, qui est contritio, remanent quædam reliquiæ peccatorum, scilicet dispositiones ex prioribus actibus peccatorũ causatæ, ex quibus præstatur difficultas quædam pœnitẽti, ad operandum opera uirtutũ: sed quantum est ex ipsa inclinatione charitatis & aliarum uirtutũ, pœnitens opera uirtutis delectabiliter & sine difficultate operatur: sicut si uirtuosus, per accidens difficultatẽ pateretur in executione actus uirtutis propter somnũ, aut aliquam corporis indispositionẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum post pœnitentiam resurgat homo in æquali uirtute.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd post pœnitentiam resurgat homo in æquali uirtute. Dicit enim apost. Roman. 8. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Vbi dicit gl.* August. quòd hoc adeo uerum est, ut si qui horum deuient & exorbitent, hoc ipsum eis deus faciat in bonum proficere: sed hoc non esset, si homo resurgeret in minori uirtute. ergo uidetur quòd nũquam pœnitens resurgat in minori uirtute.

¶2 Præter.† Ambrosius dicit, quòd pœnitentia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum: sed hoc non esset, nisi uirtutes in ęquali quantitate recuperarentur. ergo per pœnitentiam semper recuperatur æqualis uirt⁹.

¶3 Præter. Super illud Genes. 1. A Factum est uespere & mane dies unus, dicit gloss. Vespertina lux est, a qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit: sed lux matutina est maior uespertina. ergo aliquis resurgit in maiori gratia uel charitate, quàm prius habuerit: quod etiam uidetur per id, quod Apostol. dixit Roman. 5. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.

SED CONTRA, Charitas proficiens uel perfecta, est maior quàm charitas incipiens: sed quandoque aliquis cadit a charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente. ergo semper resurgit homo in minori uirtute.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est†) motus liberi arbitrii, qui est in iustificatione impii, est ultima dispositio ad gratiam: unde in eodem instanti est gratiæ infusio, cum prædicto motu liberi arbitrii, ut in secunda parte habitum est.* In quo quidem motu comprehenditur actus pœnitentiæ, ut supra dictũ est. Manifestum est autem, quòd formæ, quæ possunt recipere magis & minus, intenduntur & remittuntur, secundum diuersam dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitum est.† Et inde est, quòd secundum quòd motus liberi arbitrii, in pœnitentia est intensior uel remissior, secundum hoc pœnitens consequitur maiorem uel minorem gratiam. Contingit autem intensionem motus pœnitentis, quandoq; proportionatam esse maiori gratiæ, quàm illa, a qua ceciderat per peccatum: quandoque autem æquali, quãdoque uero minori. Et ideo pœnitens quandoque resurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia consequuntur.

Ar. præced. ad 3.

Q.113. art. 5.& 7. in 1.2.

1.2. qu. 52. ar.1.& 2. Et q 66. ar.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnibus diligentibus deum cooperatur in bonum hoc ipsum quòd per peccatum a dei amore cadunt: quod patet in his qui cadunt, & numquam resurgunt, uel qui resurgunt, iterum casuri: sed his tãtum, qui secũdum propositũ uocati sunt sancti, id est, prædestinatis, qui quotiescumq; cadant, finaliter tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc, quòd cadunt, non quia sẽper in maiori gratia resurgant: sed quia resurgunt in permanentiori gratia: non quidem ex parte ipsius gratiæ, quia quanto gratia est maior, tanto de se est permanentior: sed ex parte hominis, qui tanto stabilius in gratia permanet, quanto est cautior et humilior. unde & gl.* ibidem subdit, quòd ideo proficit eis in bonũ, quòd cadunt, quia humiliores redeũt atq; doctiores.

Aug. loco citato in arg.

AD 2^m^ dicendum, quòd pœnitentia quantum est de se, habet uirtutem reparandi defectus ad perfectũ, & etiam promouendi in ulteriorem statum: sed hoc quandoq; impeditur ex parte hominis, qui remissius mouetur in deum, & in detestationem peccati, sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur maiorem uel minorem gratiam, secundum quòd diuersimode se disponunt,

AD 3^m^ dicendum, quòd assimilatio illa utriusque gratiæ ad lucem uespertinam, & matutinam, fit propter similitudinem ordinis, quia post lucem uespertinam sequuntur tenebræ noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux diei, non autem propter similitudinem maioris uel minoris quantitatis. Illud etiam uerbum Apostoli intelligitur de gratia Christi, quæ superat omnem abundantiam humanorum peccatorũ: non autem est uerum in omnibus, quòd quanto abundantius peccauit, tanto abundantiorem gratiam consequatur,

sequatur,

sequatur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est tamen superabundans gratia, quantum ad ipsam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur: quamuis quandoq; abundanter* peccantes, abundanter doleant, & sic abundantiorem habitum gratiæ & uirtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

*Alias non habetur, ly abundanter peccantes.

§ Ad id uero, quod in contrarium obiicitur dicendū, quòd una & eadem gratia maior est proficiens quàm incipiens: sed in diuersis hoc non est necesse: unus.n. incipit a maiori gratia, quàm alius habeat in statu profectus, sicut Greg.* dicit in 2. Dialog. Quatenus & præsentes & secuturi omnes agnoscerēt, Benedictus puer conuersionis gratiam a quanta perfectione cępisset.

Lib.2. ca.2. ante med.

ARTICVLVS III.

Vtrum per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non restituatur homo in pristinam dignitatem; quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit. dicit gloss.* Non negat posse resurgere, sed non resurget uirgo Israel: quia semel aberrans ouis, & si reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ numquam errauit. ergo per pœnitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

3.d,31.q.1. ar 4.q.1.ad 2.& 4.d.14 q.1.ar.5.q.1.ad 3.Et d.19.q.1.ar.3 q.2.ad 2 Et dist.37.q.2. ar 2. ad 4. * Gl.ordin. ibid.

§ 2 Præt. Hiero.* dicit, Quicumque dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Innoc. Papa* dicit, quòd apud Niceam constituti canones, pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt. non ergo per pœnitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

Refertur in decre d.50. ca. quicūq;. * Innoc. 1. epi.6.ad Agapitum & Maced. habetur d.50. c.1. Canon. apud.

§ 3 Præte. Ante peccatum potest aliquis ad maiorē gradum ascendere, non autem hoc post peccatum conceditur pœnitenti: dicitur enim Ezec. 44. Leuitæ qui recesserunt a me, numquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur. Et sicut habetur in decret. d. 50 in Hilerdensi* concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, et domino respiciente digne pœnituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoueri. non ergo pœnitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

In decret.d. 50.ca. hi q altari.

SED CONTRA est, quòd sicut in eadem dist. legitur, Greg.* scribens Secundino, dicit, post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suū honorem. Et in concilio Agathensi* legitur, contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut cum eos pœnitētia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

Greg.lib.7. sui registri ca.53. circa med. refertur d.50.ca. Quia sanctitas tua. Refertur d. 50.c. Contumaces, & sumitur ex cōcil. Agathē c.2. uel 1. ut aliqui libri habent.

RESPON. Dicendum, quòd homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: unam, quantum ad deū, aliam uero, quantum ad ecclesiam: quantum autem ad deum, amittit duplicem dignitatem, unam principalem, qua scilicet computatus erat inter filios dei per gratiam: & hanc dignitatem recuperat per pœnitentiam, quod significatur Lucæ. 15. in filio prodigo, cui pœnitenti pater iussit restitui stolam primā, & anulum, & calciamenta. Aliam uero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam, de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicēs, ecce tot annis seruio tibi, & numquam mandatum tuum præteriui: & hanc dignitatem pœnitens recuperare non potest. Recuperat tamen quandoque aliquid maius: quia, ut Greg.* dicit in Homil. de centum ouibus, qui errasse a deo se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo gaudium de eis fit in cælo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea, quæ competunt dignitati ecclesiasticæ exercendæ: quam quidem recuperare prohibetur, uno modo, quia non pœnitet: unde Isidor. ad Missianum* episcopum scribit (sicut in eadem distinct.† legitur cap. Domino.) Illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitētiæ præcessit satisfactio, uel condigna peccatorum cōfessio. At contra hi, qui a uitio corruptionis nō emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundo, quia pœnitentiam negligenter facit: unde in eadem distin. cap.* si quis diaconus, dicitur, cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi apparet nec ieiuniis, uel lectionibus eos uacare uideamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerēt. Tertio, si commisit aliquod peccatum, quod habet irregularitatem annexam: unde in eadem dist.* ex concilio Martini papæ dicitur, si quis uiduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum, ꝙ si irrepserit, deiiciat. Similiter si homicidii, aut facto aut pcepto, aut cōsilio, aut defensione post baptismū conscius fuerit. Sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quarto propter scandalū: unde & in eadem dist legitur c. de his uero, Rabanus* dicit, Hi qui deprehensi uel capti fuerint publice in piurio, furto, atq; fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundū canonū sacrorum instituta a proprio gradu decidant; quia scandalum est populo dei, tales personas super se positas habere: qui autem de prædictis peccatis absconse a se commissis, occulte sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, uigiliasque, & sacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio seruato spes ueniæ de misericordia dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra de qualitate ordinandorum, cap.* quæsitum, Si crimina ordine iudiciario comprobata, uel alias notoria non fuerint, præter reos homicidii, post pœnitētiam in susceptis, uel iam suscipiendis ordinibus impedire non possunt.

Hom.34. in euang. in illud, gaudiū est in cælo super uno.
Alias Massanum. In dec. dist. 50. ca. Dño sancto, parum a principio.
In dec.d.50 c. si quis Diaconus: circa medium.
Dist.50. ca. si qs uiduā.
Raban* in li. Pœn. c.1. Refertur d. 50.c. de his uero.
In decr. li. 1. tit. 11. Et est de tēporibus ordinationū ca. 17. & est ultimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem ratio est de recuperatione [d] uirginitatis & de recuperatione innocentiæ, quæ pertinet ad secundariam dignitatem quo ad deum.

D.1169.

AD 2m dicendum, quòd Hieronymus in uerbis illis non dicit esse impossibile, sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradū: quia hoc non conceditur nisi perfecte pœnitenti, ut dictum est.* Ad statuta autem canonum, quæ hoc prohibere uidentur, respondet* Aug. Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam, clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factū est disciplinæ, alioquin contra claues ecclesię datas disputabitur, de quibus dictum est,* Quæcumq; solueritis super terram, soluta erunt & in cælo. Et postea subdit, nam & sanctus

In corp. art. Aug. in epist. 50. ad Bonifacium, aliquantulum ante finem epist. c.2.
Eodē loco nunc proxime dicto.

Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiā, & tamen in honore suo perstitit, & beatum Petrum qn̄ amarissimas lachrymas fudit, vtique dn̄m negasse pœnituit, & tn̄ apostolus permansit: sed non ideo putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia: qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt: experti, vt credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum* potentias.

*alias pompa.

AD 3m dicendum, quòd illud statutum intelligit de illis, qui publicam pœnitentiam agunt: qui postmodum non possunt ad maiorem prouehi gradum. nam & Petrus post negationem, pastor ouium Christi constitutus est, vt patet Ioan. vlt. vbi etiam Chrys. dicit,* quòd Petrus post negationem & pœnitentiam, ostendit se habere maiorem fiduciam ad Christum: qui.n. in cœna non audebat interrogare, sed Ioanni interrogationem commisit, huic postea & præpositura fratrum credita est, & non solum non committit alteri interrogare quæ ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat.

*Hom.87. in Ioan. parum ante med, to.3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opera uirtutū in charitate facta possint mortificari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd opera virtutum in charitate facta, mortificari nō possint. Quod enim non est, immutari non potest: sed mortificatio est quædam mutatio de vita in mortem. cum ergo opera virtutum postquam facta sunt, iā non sint, videtur quòd vlterius mortificari non possint.

1.2.qō.132. art.3. ad 1. & 3.dis.16. art.5. ad 1. & 4.dist.14. q.2.ar.3 q.1. Et dis.21. qō.1. art.1. q.1 ad 3. Et dis.22. q.1. art.1. ad 6. & hebr.6.

§ 2 Præt. Per opera virtutum in charitate facta, homo meretur vitam æternam: sed subtrahere mercedē merenti, est iniustitia, quæ non cadit in deum. ergo non potest esse, quòd opera virtutum in charitate facta, per peccatum sequens mortificentur.

§ 3 Præt. Fortius non corrumpitur a debiliori: sed opera charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia vt dicitur Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas. ergo videtur ꝙ opera in charitate facta, per sequens mortale peccatum mortificari non possint.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.

RESPON. Dicendum, ꝙ res viua per mortē perdit operationem vitæ. vnde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur a suo proprio effectu vel operatione. Effectus autē operum virtuosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam æternam, quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit: et secundum hoc opera in charitate facta, mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale,

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut opera pctorū transeunt actu, & manēt reatu, ita opera in charitate facta, postquā transeunt actu, manent merito in dei acceptatione. et secundum hoc mortificant, inquātum impeditur homo, ne consequatur suā mercedē.

AD 2m dicendū, ꝙ sine iniustitia pōt merces subtrahi merenti, qn̄ ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem. nam & ea quæ homo iam acceperit, quandoque iuste propter culpam perdit.

AD 3m dicendum, quòd non est propter fortitudinem operum peccati, ꝙ mortificantur opera prius in charitate facta: sed est propter libertatem voluntatis, quæ potest a bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd opera mortificata per peccatum, per pœnitētiam non reuiuiscant. sicut enim per pœnitentiam subsequentem remittūtur peccata præterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in charitate facta: sed peccata dimissa per pœnitentiam non redeunt, vt supra dictum est.* ergo videtur, ꝙ etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

4.dis.14 q.2.ar.5 q.3. Et dist.22. qō.1 art.1. ad 6. et Hebr.6. lec.1. et lec.3. *q. præced. art.1.

§ 2 Præt. Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem aīalium, quæ moriuntur, vt dictum est:† sed aīal mortuum, non pōt iterum viuificari. ergo nec opera mortificata, possunt iterum per pn̄iam reuiuiscere.

† art. p̄ced.

§ 3 Præt. Opera in charitate facta, merētur gloriam secundum quantitatem gratiæ vel charitatis: sed qn̄que per pœnitentiam homo resurgit in minori gratia vel charitate. ergo non consequitur gloriam secundū meritum priorum operum. et ita videtur, ꝙ opera per peccatum mortificata, non reuiuiscant.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Ioel. 2. Reddā vobis annos, quos comedit locusta. dicit* gl. Non patiar perire vbertatem, quam cum perturbatione animi amisistis: sed illa vbertas est meritum bonorū operum, qđ fuit perditum per peccatum. ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta.

*gl. interlinearis ibidem.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, ꝙ opera meritoria per peccatum sequēs mortificata, non reuiuiscunt per pœnitentiam subsequentem, cōsiderantes, ꝙ opera illa non remaneant, vt iterum viuificari possint: sed hoc impedire non potest, quin viuificentur: non.n. habent vim perducendi in vitā ęternam (quod pertinet ad eorum vitam) solum, s̄m ꝙ actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum ꝙ remanent in acceptatione diuina. Sic autem remanent quātum est de se, etiam postquam per peccatum mortificātur: quia semper deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebunt, secundum illud Apoc. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam: sed ꝙ isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in vitā æternam, prouenit ex impedimēto peccati superuenientis, p quod ipse redditus est indignus vita æterna. Hoc autem impedimentum tollitur per pœnitentiam, inquantum per eā remittuntur peccata. vnde restat, ꝙ opera prius mortificata, per pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam, quod est ea [d] reuiuiscere. Et ita patet, quòd opera mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt.

D. 951.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ opera peccati, per pœnitentiam abolentur secundum se: ita.s. ꝙ ex eis vlterius deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur: sed opera in charitate facta non abolentur a deo, in cuius acceptatione remanēt: sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis: et ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operātis, deus implet ex parte sua illud, qđ opa merebant.

AD 2m dicendum, ꝙ opera in charitate facta non mortificantur secundum se (sicut dictum est†) sed solum per impedimentum superueniens ex parte operātis. Animalia autem moriuntur secundum se, inquantum priuantur principio vitæ: et ideo non est simile.

† In corp. art.

AD 3m dicēdum, ꝙ ille qui per pœnitentiam resurgit in

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

git in minori charitate, consequetur quidem præmiũ essentiale, secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur, habebit tamen gaudium maius de poeribꝰ in prima charitate factis, q̃ de operibus quæ in secunda fecit, quod pertinet ad pręmium accidentale.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per pœnitentiam subsequentem, etiam opera mortua uiuificentur.

4 dist.14.q. 2.art.3.q.1 & dis.15.q. 1.art.3.q.4. & 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua (quæ scilicet non sunt in charitate facta) viuificentur. Difficilius enim videtur, quòd ad vitam perueniat illud, quod fuit mortificatum (quod numquam fit secundum naturam) quàm illud, quod numquam fuit viuum, viuificetur: quia ex non viuis, secundum naturam aliqua viua generantur: sed opera mortificata, per pœnitentiã viuificantur, vt dictum est.* ergo multo magis opera mortua viuificantur.

Art. pced.

¶ 2 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa, quare opera de genere bonorum sine charitate facta, non fuerunt viua, fuit defectus charitatis & gratiæ: sed iste defectus tollitur per pœnitẽtiam. ergo per pœnitentiam opera mortua viuificantur.

In illud Aggæi 1. seminastis &c. tom.6.

¶ 3 Præt. Hierony. dicit, Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quẽquam, aliqua quæ iusta sunt, non est tam iniustus deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed hoc maxime videtur, quando mala pręterita per pœnitentiam tolluntur. ergo videtur, quòd post pœnitentiam deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta, quod est ea viuificari.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit primę Corin. 13. Si distribuero in cibos pauperũ oẽs facultates meas, & si tradidero corpus meũ ita vt ardeã, charitatem aũt non habuero, nihil mihi prodest. hoc aũt non esset, si saltem per pn̄iam subsequentem viuificarentur. non ergo pn̄ia viuificat opera prius mortua.

RESPON. Dicendum, quòd opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. vno modo effectiue: quia. s. est causa mortis: et secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Heb. 9. sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. hæc igitur opera mortua non viuificantur p pœnitentiam, sed magis abolentur, secundum illud Hebr. 6. Non rursus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Alio modo dicuntur opera mortua priuatiue, s. quia carent vita spirituali, quæ est ex charitate, per quam anima deo coniũgitur, ex quo viuit sicut corpus per animam: et per hunc modum etiam fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua, secundum illud Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. et per hunc etiam modum omnia opera, quæ sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, inquantum. s. non procedunt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonum citharæ vocem mortuam. Sic igitur differentia mortis & vitæ in operibus, est secundum comparationem ad principium, a quo procedũt. opera autem non possunt iterum a principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero resumi non possunt. vnde impossibile est, ꝙ opera [d] mortua iterum fiant viua per pœnitentiam.

D. 951.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in rebus naturalibus, tam mortua quàm mortificata carent principio vitæ: sed opera dicuntur mortificata non ex parte principij, ex quo processerunt, sed ex parte impedi-

F menti extrinseci. mortua autẽ dicuntur ex parte principij: et ideo non est similis ratio.

AD 2m dicendum, quòd opera de genere bonorũ sine charitate facta, dicuntur mortua propter defectũ charitatis & gratiæ, sicut principij. hoc autem non præstatur eis per pœnitentiam sequentem, vt ex tali principio procedant. vnde ratio non sequitur.

AD 3m dicendum, quòd deus recordatur bonorum, quæ quis facit in statu peccati, non vt remuneret ea in vita æterna, quod debetur solis operibus viuis. i. ex charitate factis: sed remunerat ea temporali

G remuneratione, sicut † Gregorius dicit in hom. de Diuite & Lazaro, ꝙ nisi diues ille aliquod bonũ egisset, & in præsenti sæculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua. vel etiam hoc potest referri ad hoc, quod patietur tolerabilius iudicium. vnde dicit † Aug. in lib. de Patientia, nõ possumus dicere, schismatico melius fuisset, vt Christum negando nihil eorum pateretur quæ passus est confitendo, sed æstimandum est, [d] tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negãdo, nihil eorum pateretur, vt illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, intelligatur

H ad regnum cælorum [d] obtinendum, non ad extremi supplicij iudicium tolerabilius subeundum.

hom.40. in euãg. circa medium illius.

Lib. de patientia, ca. 26. in med. tom.4.

D. 426. & 1142.

D. 95.

QVAESTIO. XC.

De partibus pœnitentiæ in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus pœnitentiæ.

¶ Et primo in generali.

¶ Secundo in speciali de singulis.

Circa primum quæruntur quatuor.

I ¶ Primo, Vtrum pœnitentia habeat partes.

¶ Secundo, De numero partium.

¶ Tertio, Quales partes sint.

¶ Quarto, De diuisione eius in partes subiectiuas.

ARTICVLVS I.

Vtrum pœnitentiæ debeant partes assignari.

4. dist. 16. q. 1. ad 1. q. 1. & 4.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd pœnitentiæ non debeant partes assignari. Sacramẽta. n. sunt, in quibus diuina virtus

K secretius operatur salutem: sed virtus diuina est vna & simplex. non ergo pœnitentiæ cum sit sacramentum, debent partes assignari.

¶ 2 Præt. Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum: sed ei, inquantum est virtus, non assignantur partes, cum virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis: similiter etiam & pœnitẽtiæ, inquantum est sacramentum, non videtur quòd sint partes assignandæ: quia baptismo & alijs sacramentis non assignantur partes.

¶ *Super Quæstionem nonagesimam.*

IN qõne 90. in qua de partibus pœnitentiæ agitur, scilicet contritione, confessione, & satisfactione, sciẽdum est varias inueniri de hoc opiniones. Scotus namque in 4. senten. dist. 16. qõ. 1. tenet, quòd ista tria nullo mõ sunt partes sacramenti pœnitentiæ. Et fundamentum eius est: quia apud ipsum in eodem 4. dist. 14. q. 4. sacramentum pœnitentiæ est absolutio sacramentalis, cuius nulla pars est contritio, quæ est quoddam spirituale in anima: neque confessio: quia nihil est ipsius sententiæ, sed est sacerdotis, sed actus rei accusantis seipsum: neque satisfactio, quæ sequitur absolutionem sacramentalem. Durandus vero in 4. sent dist. 14. q. 2. art. 1. tenet sacramentum pœnitentiæ integrari ex absolutione, vt forma, & confessione, vt materia, contritionem vero nõ ponit eius partem, sed dispositionem præuiam: satisfactionem autem pro cõsequente. Auctor autem, vt patet in litera, tenet hæc tria esse partes pœnitentiæ sacramenti ex parte materiæ. Et quoniã Auctoris uia canonizata est ab vniuersali synodo sub Eugenio IIII. ubi sic legimus, Quartũ sacramentum est pœnitentia, cuius quasi materia sunt actꝰ pœnitentis: qui in tres distinguũtur partes, quarũ prima est cordis contritio, ad quã pertinet ut doleat đ peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero, secunda est oris confessio, ad quam pertinet ut peccator omnia peccata quorum memoriã habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter, tertia est satisfactio pro peccatis, secundũ arbitriũ sacerdotis: quæ quidem præcipue fit per orationẽ, ieiuniũ & eleemosynã. Forma huius sacramẽti sunt uerba absolutionis, quæ sacerdos profert quũ dicit, ego te absoluo. hæc ibi. Ideo sanctæ matris ecclesiæ doctrina mõstrat, tam Scoti quàm Durandi opiniones deficere: ex hoc. n. quòd pœnitentiæ sacramẽtum constare dicitur ex actibus pœnitentis, ut materia, & absolutione, ut forma, sequitur ꝙ sacramẽtum pœnitentiæ non est sola absolutio sacerdotis, ex hoc uero quòd actus pœnitentis, qui sunt ut materia sacramenti, distingui dicuntur in tres partes, s. contritionẽ, confessionem & satisfactionem sequitur quòd non sola confessio ut materia in sacramento pœnitentiæ. Stat ergo solida Auctoris doctrina.

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articulũ secundum.*

IN eiusdem q. ar. 2. in responsione ad primum dubium occurrit circa ipsam responsionem, pro quãto dicit, quòd contritio secundum essentiam non est pars sacramenti: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam, id est, est pars sacramenti, in-

A ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes assignari.

Q.84.art.2

¶ 3 Præt. Pœnitentię materia est peccatum, ut supra dictum est:* sed peccato non assignantũr partes. ergo etiam nec pœnitentia sunt partes assignandæ.

SED CONTRA est, quòd partes sunt, ex quibus perfectio alicuius integratur: sed pœnitentiæ perfectio integratur ex pluribus, scilicet ex contritione, confessione, et satisfactione. ergo pœnitentia habet partes.

B RESPON. Dicẽdum, quòd partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur: habent enim se partes ad totum, [d] sicut materia ad formam. unde in 2. * Physico. partes ponuntur in genere causæ materialis, totum autem in genere causæ formalis. Vbicumque igitur ex parte materiæ inuenitur aliqua pluralitas, ibi est inuenire partium rationem. Dictum est autem supra,* quòd in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habẽt per modum materiæ. Et ideo cũ plures actus humani requirantur ad pœnitentiæ perfectionem, scilicet contritio, confessio, & satisfactio (ut infra patebit*) consequens est, quòd sacramentum pœnitentiæ habeat partes.

D. 852. Li. 2. tex. 31 to. 2.

Q.84. arti. 1. & 3

Art. seq.

C AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quodlibet sacramentum habet simplicitatem ratione uirtutis diuinæ, quæ in eo operatur: sed uirtus diuina propter sui magnitudinem, operari potest & per unum, & per multa, ratione quorum alicui sacramento possunt partes assignari.

D AD 2m dicendũ, quòd pœnitentiæ, secundum quòd est uirtus, non assignantur partes: actus. n. humani, qui multiplicantur in pęnitentia, non comparantur ad habitum uirtutis, sicut partes, sed sicut effectus. unde relinquitur ꝙ partes assignentur pœnitentiæ, inquantum est sacramentũ, ad quod actus humani cõparantur, ut materia. In aliis autem sacramẽtis materia non sunt actus humani, sed aliqua res exterior, una, siue simplex, ut aqua uel oleum, siue composita, ut chrisma: et ideo aliis sacramentis non assignãtur partes.

E AD 3m dicendum, quòd peccata sunt materia remota pœnitẽtiæ inquantũ scilicet sunt materia, uel obiectum humanorum actuũ, qui sunt propria materia pœnitentiæ, prout est sacramentum.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter assignentur partes pœnitentiæ, cõtritio, confessio, & satisfactio.

4.d.16.q.1. ar 1.q.2. & 4: & dis. 17. q.3.ar.3. q. 4.d.22.q.2. ar.1.q.2.ad 3. Et 2. Co. 7.lect.3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter assignentur partes pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio. Contritio enim est in corde (& sic pertinet ad interiorem pœnitentiam) confessio autem est in

B ore, & satisfactio in opere, & sic duo ultima pertinent ad exteriorẽ pœnitentiam. Pœnitentia autẽ interior non est sacramẽtum, sed sola pœnitentia exterior, quæ sensui subiacet. non ergo conuenienter assignantur hæ partes sacramento pœnitentiæ.

¶ 2 Præt. In sacramento nouæ legis cõfertur gratia, ut supra habitum est.* sed in satisfactione non cõfertur aliqua gratia. ergo satisfactio non est pars sacramenti.

Q.62.ar.1. & 3.

C ¶ 3 Præt. Non est idẽ fructus rei, & pars: sed satisfactio est fructus pœnitentiæ, secundum illud Luc. 3. Facite fructus dignos pœnitẽtiæ. ergo non est pars pęnitentiæ.

¶ 4 Pręt. Pęnitentia ordinatur contra peccatum: sed peccatum potest perfici solum in corde, per cõsensum, ut in secunda parte habitum est. ergo & pęnitentia. non ergo pęnitentiæ debent partes poni cõfessio oris & satisfactio opis.

1.2.qu.72. art.7

SED CONTRA, Videtur quòd

D debeant poni plures partes pęnitẽtiæ. Pars enim hominis ponitur non solũ corpus, quod est eius materia, sed etiam anima, quę est eius forma: sed tria prædicta,* cũ sint actus pęnitẽtis, se habent sicut materia, absolutio autem sacerdotis se habet per modum formæ. ergo absolutio sacerdotis debet poni quarta pars pęnitentiæ.

Posita in argumẽto 1.

RESPON. Dicendum, quòd

E duplex est pars, ut dicitur in quinto* Metaph. scilicet pars essentiæ, & pars quantitatis. Partes essentię sunt naturaliter q̄dẽ forma et materia, logice aũt est genus & differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentũ distinguitur in materiã & formã, sicut in partes essentiæ: unde & supra dictũ est,* ꝙ sacramenta consistunt in rebus, & uerbis: sed quia [d] quãtitas se tenet ex parte materię, partes quãtitatis sunt partes materiæ. Et hoc modo sacramẽto pęnitẽtię specialiter assignãtur partes, (ut dictũ est*) quãtũ ad actꝰ pęnitẽtis, q̄ sunt materia hu

Li.5. tex.7. to.3

Q.60.ar.5. & 6.

D.945.

Ar. præc.

quantum implicat propositum confitendi & satisfaciendi: secundum enim respõsionem hanc non sũt tres sed duæ partes pœnitentiæ, quoniam contritio, ut distinguitur a cõfessione & satisfactione, non est pars pœnitẽtiæ, & sic Auctor sibiipsi contrarius inuenitur.

¶ Ad hoc dicitur, quod in contritione plura inueniuntur. inter quæ unum est uelle recompensare ad arbitrium sacerdotis. Et ratione huius ponitur prima pars pœnitentię sacramenti, tãquã initium eius, ita quòd actus iste interior, licet secundum se nõ spectet ad exteriorẽ pœnitentiam, ut est tamen ratio & initiũ exterioris pœnitentiæ ad exteriorẽ spectat pœnitentiam. Sicut in aliis uidemus tam bonis quàm malis, quòd interiores actus & passiones, ut sunt rationes exteriorum, ad extrinseca spectant iudicia: aliter enim iudicat offendẽs ex odio, aliter offendens ex ira, &c. Et præter communem hanc rationem specialis in proposito interuenit ratio, quæ ex differẽtia inter recompensationem puræ iustitiæ et recompensationẽ iustitiæ & amicitiæ facile patet. Recompẽsatio enim iustitię attenditur secundum æqualitatem exteriorem, siue sponte siue inuite fiat recompensatio, ut patet tã in solutione pecuniæ quàm in abscissione membrorum seu uapulatione, &c. satisfactũ est enim iustitiæ etiam si inuitus reus soluerit, aut passus fuerit: recompẽsatio autem iustitię & amicitiæ, nisi sponte fiat a reo, nihil uale: quoniã non est recõciliatiua. Et quoniam ad sacramentum pœnitentiæ spectat recompẽsatio reconciliatiua, ideo ad hoc denotandum initium, & ratio eius ponitur uelle, recompensare: qđ uelle, quia clauditur in contritione, ideo cõtritio ponitur prima pars

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ius ſacramenti. Dictum eſt autem ſupra,† quòd alio modo fit recompenſatio offenſæ in pęnitentia, & in uindicatiua iuſtitia. Nam in uindicatiua iuſtitia fit recompenſatio ſecundum arbitrium iudicis, non ſecũdum uoluntatem offendentis uel offenſi, ſed in pęnitẽtia fit recõpẽſatio offenſæ ſecundum uoluntatem peccantis, & ſecundum arbitrium dei, in quem peccatur: quia hic non quæritur ſola reintegratio æqualitatis iuſtitiæ, (ſicut in iuſtitia uindicatiua) ſed magis recon- G ciliatio amicitiæ, quod fit dum offendens recompenſat ſecundum uoluntatẽ eius, quem offendit. Sic igitur, requiritur ex parte pęnitentis: primo quidem uolũtas recompenſandi, quod fit per cõtritionẽ: ſecũdo, quòd ſe ſubijciat arbitrio ſacerdotis loco dei; quod fit in cõfeſſione: tertio, quòd recompẽſet ſecundum arbitrium miniſtri dei: quod fit in ſatisfactione, & ideo cõ- H tritio, confeſſio, & ſatisfactio, ponuntur partes pęnitentiæ.

Ad primum ergo dicendũ, quòd contritio, ſecundum eſſentiã quidem eſt in corde, & pertinet ad interiorem pęnitẽtiam: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pęnitentiam, inquantum ſcilicet implicat propoſitum confitendi & ſatisfaciendi.

Ad 2m dicendum, quòd ſatiſfactio confert gratiam, prout eſt in propoſito: & auget eam, prout eſt in executione; ſicut etiã baptiſmus I in adultis, vt ſupra dictum eſt†.

Ad 3m dicendum, quòd ſatiſfactio eſt pars pęnitentiæ ſacramẽti, fructus autẽ, pęnitẽtiæ virtutis.

Ad 4m dicendum, quòd plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra cauſa, quàm ad malũ, quod procedit ex ſingularibus defectibus, ſecundum * Dionyſ. 4. cap. de Diui. nom. & ideo licet peccatum perficiatur in conſenſu cordis, ad perfectionem tamen pęni- K tentię requiritur & contritio cordis, & confeſſio oris, & ſatisfactio operis.

Ad contrarium vero patet ſolutio per ea, quæ dicta ſunt*.

Articvlvs III.

Vtrũ prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ.

AD tertium ſic proceditu. Videtur quòd prædicta tria non ſint partes integrales pęnitentiæ. Pœnitentia enim, vt dictum eſt,† contra peccatum ordinatur: ſed peccatum cordis, oris & operis, ſunt partes ſubiectiuæ peccati, & nõ partes integrales: quia peccatum de quolibet horum prædicatur. ergo etiam in pęnitentia contritio cordis, confeſſio oris, & ſatisfatio operis, non ſunt partes integrales.

¶ 2 Præt. Nulla pars integralis in ſe continet aliam ſibi condiuiſam: ſed contritio continet in ſe confeſſionẽ & ſatisfactionem in propoſito. ergo nõ ſunt partes integrales.

¶ 3 Præt. Ex partibus integralibus ſimul, & æqualiter conſtituitur totum: ſicut linea ex ſuis partibus: ſed hoc non contingit hic. ergo prædicta non ſunt partes integrales pęnitentiæ.

Sed contra, Illæ dicuntur partes ĩtegrales, ex quibus perfectio totius integratur: ſed ex tribus prędictis† integratur perfectio ipſius pęnitẽtię. ergo ſunt partes integrales pęnitentię.

Respon. Dicendũ, quòd quidam dixerunt hęc tria eſſe partes ſubiectiuas pęnitentię. ſed hoc nõ poteſt eſſe: quia ſingulis partibus ſubiectius adeſt tota[d] virtus totiꝰ, & ſimul & ęqualiter; ſicut tota virtus animalis, inquantum eſt animal, ſaluatur ĩ qualibet ſpecie animalis, quæ ſimul & ęqualiter diuidunt animal, ſed hoc nõ eſt in propoſito. & ideo alij dixerũt, quòd ſunt partes potentiales, ſed nec hoc verum eſſe poteſt: quia ſingulis partibus potentialibus adeſt totum, ſecundum totam eſſentiã: ſicut tota eſſentia animæ adeſt cuilibet eius potentię, ſed hoc non eſt in propoſito. unde relinquitur, quòd prædicta tria ſint partes integrales pęnitentiæ. Ad quarum rationem exigitur, vt totum non adſit ſingulis partibus, neque ſecundum totam virtutem eius, neque ſecũdum totam eius eſſentiã, ſed oĩbus ſimul.

Ad primum ergo dicendũ, quòd peccatum, quia rationẽ mali habet, poteſt in vno tantum perfici, vt dictũ eſt. † & ideo peccatum quod in ſolo corde perficitur, eſt vna ſpecies peccati. Alia[a] vero ſpecies eſt peccatũ, quod perficitur in corde & ore, Tertia uero ſpecies eſt peccatum, quod perficitur in corde & opere. & huiuſmodi peccati partes quaſi integrales ſunt, quod eſt ĩ corde, & quod eſt ĩ ore, & quod eſt in opere. & ideo pęnitẽtię, quę in his tribus perficitur, hęc tria ſunt partes integrales.

Ad 2m dicendum, quòd vna pars integralis, poteſt cõtinere totum, licet non ſecundum eſſentiã. fundamentum enim quodammodo uirtute continet totum ædificium. Et hoc modo contritio continet uirtute totam pęnitentiam.

Ad 3m dicendum, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicẽ: ſed quędam habent ordinem tantum in ſitu, ſiue conſequenter ſe habeant ſicut partes exercitus, ſiue ſe tãgãt ſicut partes acerui, ſiue etiam colligentur, ſicut partes domus, ſiue etiam continuẽtur, ſicut partes li- B neæ. Quædam uero habent inſup ordinem uirtutis, ſicut partes animalis, quarum prima uirtute eſt cor, & aliæ quodam ordine uirtutis dependent abinuicem. Tertio modo ordinantur ordine temporis, ſicut partes temporis, & motus. Partes igitur pœnitentiæ habent adinuicem ordinem uirtutis & temporis, quia ſunt actus: non autem ordinem ſitus, quia nõ habent poſitionem.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptiſmum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium.

4.d.16.q.1. ar.2.q.1.& 3. cor. Et Mat.3.
Q.84.ar.6.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diuidatur pęnitentia in pęnitentiã ante baptiſmum, pęnitentiam mortalium, & pęnitentiam uenialium. pęnitentia enim eſt ſecunda tabula poſt naufragium (ut ſupra dictum eſt) baptiſmus autẽ prima. Illud ergo quod eſt ante baptiſmum, nõ debet poni ſpecies pęnitentiæ.

¶ 2 Præt. Quod poteſt deſtruere maius, poteſt etiã deſtruere minus: ſed mortale eſt maius peccatum, quàm ueniale. Illa uero pęnitentia, quæ eſt de mortalibus, ea- A dem etiam eſt de uenialibus. non ergo debent poni diuerſæ ſpecies pęnitentiæ.

¶ 3 Pręt. Sicut poſt baptiſmũ peccat̃ uenialiter et mortaliter, ita etiam ante baptiſmum. ſi ergo poſt baptiſmũ diſtinguitur pęnitentia uenialium & mortalium, pari ratione debet diſtingui ante baptiſmum. non ergo cõuenienter diuiditur pęnitentia per has ſpecies.

Sed contra eſt, quòd * Aug. in lib. de pęnitentia, ponit prædictas tres pęnitentiæ ſpecies. In li. de uti. pœnit. & de medicina pœniten. c. 2.t.9

Respon. Dicendum, quòd hæc diuiſio eſt pęnitentiæ ſecundum quòd eſt uirtus. Eſt autem conſiderandum, quòd quælibet uirtus operatur ſecundum congruentiam temporis, ſicut & ſecundum alias debitas B circunſtantias: unde & uirtus pęnitentiæ actum ſuũ habet in hoc tempore, ſecundum quòd conuenit nouæ legi. Pertinet autem ad pęnitentiã, ut deteſtetur peccata præterita, cum propoſito immutandi uitam in melius, quod eſt quaſi pęnitentię finis. Et quia moralia recipiunt ſpeciem ſecundum finem, ut in ſecunda parte habitum eſt, † conueniens eſt, quòd diuerſæ ſpecies pœnitentiæ accipiantur ſecundũ diuerſas immutationes, quas pęnitens intendit. 1.2.q.1.art. 3. & q. 18. ar.4.& 6 Eſt autem triplex immutatio a pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam uitam, & hæc pertinet ad pęnitentiam, quæ eſt ante baptiſmum. Secunda autẽ immutatio eſt per reformationem uitæ præteritæ iã cor- C ruptæ, et hæc pertinet ad pęnitentiam mortalium poſt baptiſmum. Tertia autem immutatio eſt in perfectiorem operationem uitæ, & hæc pertinet ad pęnitentiã uenialium, quæ remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis, ut ſupra dictum eſt.† Q.87.ar.2. & 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd pęnitẽtia quæ eſt ante baptiſmum, non eſt ſacramẽtum, ſed eſt actus uirtutis, diſponens ad ſacramentum baptiſmi.

Ad 3m dicendum, quòd pęnitentia, quæ delet peccata mortalia, delet etiam uenialia: ſed non conuertitur. Et ideo hæ duæ pęnitentiæ ſe habent, ſicut perfectum & imperfectum.

Ad 3m dicendum, quòd ante baptiſmũ non ſunt D peccata uenialia ſine mortalibus. Et quia ueniale ſine mortali dimitti non poteſt, ut ſupra dictum eſt, * ideo ante baptiſmum non diſtinguitur pęnitentia mortalium & uenialium. Q.87.ar.4.

Q.85,ar.3. ad 3.

pars ſacramenti pœnitentiæ, & dicitur in litera de ea, quòd non ſecundum eſſentiam, ſed uirtualiter, hoc eſt ut eſt initiũ, & ratio recompenſationis, eſt pars ſacramẽti pęnitentiæ. Auctor enim p illa uerba, inquantum. ſ. implicat propoſitũ confitendi & ſatisfaciendi circũloquitur uoluntatem recompenſandi, quam in cor. art. concluſerat eſſe primam partem pœnitentiæ, Vnde patet, quòd contritio non ſolum ſecundũ ſe, ſed ut eſt prima pars pœnitentiæ, diſtinguitur a confeſſione & ſatisfactione, nam uoluntas recompenſandi diſtinguitur a ſubiectione & ab executione.

¶ Et per hæc patet reſponſio ad Scot. & Duran. utentes hoc argumento.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad ſecundum nota diligenter & prædica doctrinã hãc, quòd ſatisfactio ſacramentalis auget gratiã ex hoc, quòd eſt pars ſacramenti. Et potes hoc intelligere ex differentia, quæ eſt inter ſatisfactionem ſacramentalem, & non ſacramẽtalem. nam ſatisfactio ſacramẽtalis ualet non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam ex uirtute clauium, ſatisfactio autem non ſacramentalis ualet ſolum ſecundum ſe: quoniam a clauibus non emanauit, quocirca plus prodeſt unꝰ ieiunii dies, aut unum pſalteriũ ex impoſitione confeſſoris, quàm ſine tali ĩpoſitione. Et hinc ſequũtur duo. primũ, ꝙ pœnitentes errãt paruam ſatisfactionem uolentes ſibi a confeſſore imponi. ſecundum, quòd cõfeſſores minus bene prouident pœnitentibus, paratis tamen, dando eis leuem pœnitẽtiam: ipſa enim prorogatio ſatisfactionis ſacramentalis uirtute clauium, & augere nata ẽ gratiam, & plus ualere ad ſatisfaciendũ pro peccatis.

Q.68.ar.2. & q.69.ar. 8.
C.4. parte 4. inter finẽm & medium.
In corp. ar.
4.diſ.16.q. 1.ar.1.q.3.

¶ In eadem reſponſione ſoluenda occurrit obiectio Duran. in 4. di. 16. q.1. contra ſatisfactionẽ: quia id non eſt pars ſacramenti, ſine quo ſacramentum eſt cõpletum, uel deficiente una parte ſacramenti ſacramentum nullum eſt: ſed ſine ſubſecuta ſatisfactione, ſacramentum pęnitentiæ iam fuit uerũ ſacramentũ. ergo.

Q.84.ar.3.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ pars eſt duplex, eſſentialis uel integralis. Et ſine parte quidẽ eſſentiali ſacramentum nullũ eſt: ſicut nec homo eſt ſi deſit anima aut corpus. Sed ſine una parte ĩtegrali ſacramẽtum uerum quidem, ſed imperfectum eſſe poteſt: ſicut homo ſine manu eſt uerus homo, ſed mancus. Satisfactio autem non ponitur pars eſſentialis ſacramẽti pœnitentiæ, ſed integralis: eſt. n. pars actuũ pœnitentis, qui ſunt ut materia ſeu pars eſſentialis ſacramenti: ſicut manus eſt pars corporis humani, quod eſt materia & pars eſſentialis hominis.

Art. præcedẽtis poſitis ĩ argu. 1.
D.970.

¶ *Super Quæſtionis nonageſimæ Articulum tertium.*

IN ar. 3. eiuſdẽ q. in reſponſione ad primum, ſcito quòd peccata cordis, oris, & operis, dupliciter diſtinguuntur inter ſe: primo ſpecifice: ſecundo, gradualiter. Nam ſi ſumatur peccatum, ſecundũ ſuĩ rationem conſumatum, & diſtinguatur in peccatum cordis, uel oris, uel operis, ſic eſt diſtinctio non ſolum ſpecifica, ſed generica. Nam peccatum cordis eſt illud, quod ĩ ſolo actu interiori conſumatur, ut eſt infidelitas, odium Dei, & huiuſmodi. Peccatum uero oris eſt, quod ĩ ipſo ore conſumatur ut contumelia, blaſphemia, detractio, & huiuſmodi. Peccatũ autẽ operis eſt, quod in exteriori opere cõſumatur, ut adulterium, homicidium furtum, & huiuſmodi.

Art. præcedentis ad 4.
D.994.

¶ Si uero peccatum aliquod, quod in opere conſumatur, diſtinguatur in cogitationem, locutionẽ & opus, puta quia primo deliberauit hominẽ occidere, deinde dicit ſe occiſurum & demum occidit illũ, ſic diſtinctio non eſt ſpecifica: quoniã omnia iſta peccata ſunt unius ſpeciei, ſed eſt gradualis: quoniã gradatim peccatum conſumat̃ ex eo quòd eſt in corde & quòd ẽ in ore, &c. Et ſi bene pſpexeris literã, utrãque, ĩ eadẽ inuenies.

¶ Et hæc tã de hac quæſtione, quæ de toto hoc opere ab Auctore edito dicta ſufficiãt: hic enim felici trãſitu ad cæleſtẽ patriam præuentus diuꝰ Thomas ſcribẽdi finem fecit: unde reſidua alio modo tractanda ſunt.

F I N I S.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO.

Omnes ſunt quaterniones, præter O O, ſunt quinternio.

R O M AE,

Apud Iulium Accoltum, M D L X X.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FINIS

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
AA BB CC DD EE FF GG HH II LL MM NN OO.

Omnes sunt quaterniones, præter OO, qui quinternio.

ROMAE,
Apud Iulium Accolum. M D L X X.

DIVI THOMAE AQVINATIS

ADDITIONES AD TERTIAM EIVS PARTEM,

QVAM MORTE PRAEVENTVS PERFICERE NEQVIVIT,

ex eiusdem scriptis potissimum collectæ in Theologorum gratiam & vtilitatem.

QVAESTIO PRIMA,

De partibus pœnitentiæ in speciali. Et primo de contritione, in tres Articulos diuisa,

DEINDE considerandum est de singulis partibus pœnitentiæ. Et primò, de contritione. Secundò de confessione. Tertio de satisfactione. De contritione autem consideranda sunt quinque. Primo, quid sit. Secundo, de quo esse debeat. Tertio, quanta esse debeat. Quarto, de duratione ipsius. Quinto, de effectu ipsius.

Circa primum quæruntur tria.
Primo, vtrum conuenienter definiatur.
Secundo, vtrum contritio sit actus virtutis.
Tertio, vtrum attritio possit fieri contritio.

Tho. 4. Sen. dist. 17. q. 2. art. 1. q. 1. & seqq.

ARTICVLVS I.

Vtrum contritio sit dolor pro peccatis assumptus, &c.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd contritio non sit dolor pro peccatis assumptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi, vt quidam definiunt: quia sicut Augustinus dicit in lib. de Ciuit. Dei, Dolor est de his quæ nobis nolentibus accidunt: sed peccata non sunt huiusmodi, ergo contritio non est dolor pro peccatis.

2 Præterea, Contritio nobis a Deo datur: sed quod datur, non assumitur: ergo contritio non est dolor assumptus.

3 Præterea, Satisfactio & confessio sunt necessaria ad hoc, qꝫ pœna remittatur, quæ in contritione remissa nõ fuit: sed quandoque tota pœna in contritione remittitur: ergo non est necessarium semper quòd contritus habeat propositum confitendi.

Sed contra est ipsa diffinitio.

RESPONDEO, Dicendum, qꝫ initium omnis peccati est superbia, per quod homo sensui suo inhærens a mandatis diuinis recedit: & ideo oportet qꝫ illud qđ destruit peccatum, hominem a proprio sensu discedere faciat. Ille autem, qui in suo sensu perseuerat, rigidus & durus per similitudinem vocatur, vnde & frangi dicitur aliquis, quando a suo sensu diuellitur. Sed inter fractionem & comminutionem siue contritionẽ in rebus materialibus, vnde hæc nomina ad spiritualia transferunẽ, hoc interest, vt dicitur in 4. Meteororum, quia frangi dicuntur aliqua, quando in magnas partes diuiduntur: sed cõminui vel conteri, quando ad partes minimas reducitur hoc quod in se solidũ erat: & quia ad dimissionem peccati requiritur, quòd affectum peccati homo dimittat, quem per quandam continuitatẽ & soliditatem in sensu suo habeat: ideo actus ille, quo peccatum dimittitur: contritio dicitur per similitudinem. In qua quidem contritione plura possunt considerari, scilicet ipsa substantia actus, modus agendi, principium & effectus: & secundũ hoc de contritione inueniuntur diffinitiones traditæ. Quantum. n. ad ipsam substantiam actus datur prædicta diffinitio: & quia actus contritionis est actus virtutis, & est pars pœnitentiæ sacramenti, ideo manifestatur in prædicta definitione, inquantum est actus virtutis in hoc quòd ponitur genus ipsius, scilicet dolor, & obiectum in hoc quòd dicitur pro peccatis, & electio quæ requiritur ad actum virtutis in hoc quòd dicitur assumptus.

Sed inquantum est pars sacramenti per hoc quòd tangitur ordo ad alias partes, cum dicitur, cum proposito confitendi, &c. Alia etiam definitio inuenitur, quæ definit contritionem secundum quòd est actus virtutis tantum: sed additur ad prædictam definitionem differentia contrahens ipsam ad specialem virtutem: scilicet pœnitentiã. Dicit enim, quòd pœnitẽtia est dolor voluntarius pro peccato puniens quod dolet se cõmisisse. In hoc enim, quod additur punitio, ad specialem virtutem contrahitur. Alia autem definitio inuenitur Isidori, quæ talis est. Cõtritio & compunctio est humilitas mentis cũ lachrymis, veniẽs de recordatione peccati, & timore iudicij: & hęc quidẽ tangit rationem nominis in hoc quòd dicit, humilitas mentis: quia sicut per superbiam aliquis in suo sensu redditur rigidus, ita per hoc quòd a suo sensu contritus recedit, humiliatur. Tangit etiã modum exteriorem in hoc quòd dicit, cũ lachrymis: & principium contritionis in hoc quòd dicit, veniẽs de recordatione peccati, &c. Alia sumitur ex verbis Augustini, qui tangit effectus cõtritionis, quæ est. Contritio est dolor remittens peccatũ: Alia sumitur ex verbis Greg. quæ talis est. Contritio est humilitas spiritus annihilans peccatum inter spem & timorem: & hoc tãgit rationẽ nominis in hoc quòd dicit, quòd cõtritio est humilitas spiritus & effectus eius in hoc quòd dicit, annihilans peccatum, & originem in hoc quòd dicit, inter spem & timorem: nec solũ ponit causam principalem quæ est timor: sed etiã causam quæ est spes, sine qua timor desperationem facere posset.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis peccata quando accidunt, voluntaria fuerunt: tamen quando eis conterimur, voluntaria non sunt: & ideo nobis nolentibus accidunt, non quidem secundum uoluntatem, quam tunc habuimus cum ea uolebamus: sed secundum illam quam nunc habemus, qua vellemus, quòd nunquam fuissent.

Ad secundum dicendum, quòd contritio est a Deo solo quantum ad formam quæ informatur: sed quantum ad substantiam actus ex libero arbitrio, & a Deo qui operatur in omnibus operibus, & naturæ & voluntatis.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis possit tota pœna per contritionem dimitti, tamen adhuc necessaria est confessio, & satisfactio: tum quia homo non potest esse certus de sua contritione, quòd fuerit ad totum tollendum sufficiens, tum etiam quia confessio & satisfactio sunt in præcepto. Vnde transgressor constitueretur, si non confiteretur, & non satisfaceret.

ARTICVLVS II.

Vtrum contritio sit actus virtutis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd cõtritio non sit actus virtutis. Passiones enim nõ sunt actus virtutum, quia eis non laudamur, nec vituperamur, vt dicitur secundo Ethico. sed dolor est passio: cum ergo contritio sit dolor, videtur quòd non sit actus virtutis.

2 Præterea, Sicut cõtritio dicitur a terendo, ita & attritio: sed attritio non est actus virtutis, vt ab omnibus dicitur, ergo neque contritio.

SED CONTRA. Nihil est meritorium nisi actus virtutis, sed contritio est actus quidam meritorius, ergo est actus virtutis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd contritio secundum proprietatem nominis sui non significat actum virtutis, sed potius quandam corporalem passionem, sed hic non quæritur sic de contritione: sed de eo ad quod significandum hoc nomen per similitudinem adaptatur. Sicut enim inflammatio proprię voluntatis ad malum faciendum, importat quantũ est de se, malum ex genere, ita illius voluntatis annihilatio & comminutio quædam de se importat bonum ex genere: quia hoc est detestari propriam voluntatem, qua peccatum est commissum, & ideo contritio quæ hoc significat, importat aliquam rectitudinem voluntatis, & propter hoc est actus virtutis illius, scilicet cuius est peccatum præteritũ detestari & destruere, scilicet pœnitentiæ: vt patet ex his quæ in decimaquarta distinctione dicta sunt.

AD PRIMVM ergo dicendum: quòd in contritione est duplex dolor de peccato: vnus in parte sensitiua quæ passio est, & hic non est essentialiter contritio prout est actus virtutis, sed magis effectus eius. Sicut enim pœnitentiæ virtus exteriorem pœnam suo corpori infligit ad recompensandam offensam, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Deum commissa est officio membrorum: ita etiam & ipsi cõcupiscibili pœnam infert doloris peccati: quia etiam ipsa ad peccata cooperabatur. Sed tamen hic dolor potest pertinere ad contritionem inquantum est pars sacramenti: quia sacramenta non solum in interioribus actibus, sed etiam in exterioribus, & in rebus sensibilibus nata sunt esse. Alius dolor est in voluntate, qui nihil aliud est quàm displicentia alicuius mali, secundum quod effectus voluntatis nominatur per nomina passionum: vt in 3. Sen. distinct. 26. dictum est: & sic contritio est dolor per essentiam, & est actus virtutis pœnitentiæ.

Ad secundum ergo dicendum, quòd attritio non dicit accessum ad perfectam contritionem: vnde in corporalibus dicuntur attrita, quæ aliquo modo diminuta sunt, sed non perfecte. Sed contritio dicitur quando omnes partes tritæ sunt simul per diuisionem ad minima: & ideo significat attritio in spiritualibus quandam displicentiam de peccatis commissis: sed non perfectam. Contritio autem perfectam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum attritio possit fieri contritio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd attritio possit fieri contritio. Differt enim attritio à contritione, sicut formatum ab informi: sed fides informis fit formata: ergo attritio potest fieri contritio.

2 Præterea. Materia recipit perfectionem remota priuatione, sed dolor se habet ad gratiam sicut materia ad formam, quia gratia informat dolorem, ergo dolor qui prius erat informis culpa existente, quæ est priuatio gratiæ, remota culpa, recipiet perfectionem informationis a gratia: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est. Quorum principia sunt diuersa omnino, eorum non potest fieri vnum, id quod est alterum: sed attritionis principium est timor seruilis, contritionis autem timor initialis, ergo attritio non potest fieri contritio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd super hoc est duplex opinio. Quidam dicunt, quòd attritio fit contritio: sicut fides informis fit formata: Sed hoc vt videtur, esse non potest, quia quamuis habitus fidei informis fiat formatus, tamen nunquam actus fidei informis fit actus fidei formatę: quia actus ille informis transit & non manet veniente charitate, attritio autem & contritio non dicunt habitum, sed actum tantum: habitus autẽ virtutum infusarum, qui voluntatem respiciunt, non possunt esse informes, cum charitatem consequantur, vt in Tertio libro dictum est. Vnde antequam gratia infundatur, non est habitus a quo actus contritionis postea elicitur, & sic nullo modo attritio potest fieri contritio, & hoc alia opinio dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est simile de fide & contritione, vt dictum est. I

Ad secundum dicendum, quòd remota priuatione a materia: quæ manet perfectione adueniente, formatur materia illa, sed dolor ille qui erat informis, non maner charitate adueniente, & ideo formari non potest. Vel dicendum, quòd materia essentialiter non habet originem a forma: sicut actus habet originem ab habitu quo formatur. Vnde non est inconueniens materiã informari aliqua forma de nouo, qua prius non informabatur, sed hoc de actu est impossibile: sicut impossibile est quòd aliquid idem numero oriatur a principio, a quo prius non oriebatur: quia res semel tantum in esse procedit.

QVAESTIO SECVNDA.

De Obiecto contritionis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de obiecto contritionis; K
Circa quod quæruntur sex.
Primo, vtrum debeat homo conteri de pœnis.
Secundo, vtrum de peccato originali.
Tertio, vtrum de omni actuali commisso.
Quarto, vtrum de peccato actuali committendo.
Quinto, vtrum de peccato alieno.
Sexto, vtrum de singulis peccatis mortalibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo debeat conteri de pœnis, & non solũ de culpa.

Tho. vbi supra art. 2. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homo debeat conteri de pœnis & non solum de culpa. Augustinus enim libro de Pœnitentia dicit. Nemo vitam æternam desiderat, nisi eum huius vitæ mortalis pœniteat, sed mortalitas vitæ quędam pœna est, ergo debet pœnitens etiam de pœnis cõteri.

2 Præterea. Supra habitum est ex verbis Augustini, quòd pœnitens debet dolere ex hoc quòd virtute se priuauit: sed priuatio virtutis quædam pœna est, ergo contritio est dolor etiam de pœnis.

SED CONTRA. Nullus tenet illud, de quo dolet, sed pœnitens secundum suum nomen pœnam tenet: ergo non dolet de pœna: & sic contritio quæ est dolor pœnitentialis non est de pœna.

RESPONDEO, Dicendum, quòd contritio importat, vt dictum est, alicuius duri & integri cõminutionem: hæc autem integritas & duritia inuenitur in malo culpæ, quia voluntas quæ est ipsius causa in eo qui male agit, in suis terminis stat, nec præcepto legis cedit: & ideo huius mali displicentia contritio per similitudinem dicitur, hæc autẽ similitudo non potest adaptari ad malum pœnæ, quia pœna simpliciter dicit diminutionem, & ideo de malis pœnæ potest esse dolor, sed non contritio.

AD PRIMVM ergo dicendũ quòd pœnitentia secundũ Aug. debet esse de hac mortali vita, non ratione ipsius mortalitatis: nisi pœnitentia large dicatur omnis dolor, sed ratione peccatorum, ad quæ ex infirmitate huius vitæ deducimur. G

Ad secundum dicendum, quòd ille dolor, quo quis dolet ex amissione virtutis per peccatũ, non est essentialiter ipsa contritio, sed est principium eius: sicut aliquis mouetur ad appetendũ aliquid propter bonum quod inde expectat, ita mouetur ad dolendum de aliquo propter malum quod inde consequutus est.

ARTICVLVS II.

Vtrum contritio debeat esse de originali.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd contritio esse debeat de originali. De peccato enim actuali conteri debemus, non ratione actus inquantum est ens quoddam, sed ratione deformitatis: quia actus secundum suam substantiam bonum quoddam est, & a Deo: sed peccatum originale habet deformitatẽ, sicut & actuale: ergo de eo conteri debemus.

2 Præterea. Per peccatum originale homo fuit a Deo auersus, H quia pœna eius erat carentia diuinæ visionis, sed cuilibet debet displicere se fuisse a Deo auersum: ergo homo debet habere displicentiam peccati originalis: & sic debet de eo conteri.

SED CONTRA. Medicina debet esse proportionata morbo: sed peccatum originale sine nostra voluntate contractum est: ergo non requiritur quòd per actum voluntatis, qui est contritio, abipso purgemur.

RESPONDEO, dicendum, quòd contritio est dolor, vt dictũ est, respiciens & quodãmodo comminuens voluntatis duritiem: & ideo solum de illis peccatis potest esse, quæ ex duritia nostræ voluntatis in nos prouenium: & quia peccatum originale, nostra voluntate non est inductum, sed ex vitiatæ naturæ origine contractum: ideo de ipso nõ potest esse contritio proprie loquendo, sed displicentia potest esse de eo, vel dolor.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ contritio nõ est de peccato ratione substãtiæ actus tantũ, quia ex hoc non habet rationẽ mali: neq; iterum ratione deformitatis tantũ: quia deformitas de se nõ dicit rationẽ culpæ, sed quandoque importat pœnã: debet autem de peccato esse contritio, inquãtũ importat vtranque deformitatem ex actu voluntatis prouenientem: & hoc nõ est in peccato originali, & ideo de eo non est contritio.

Et similiter dicendum ad secundum, quia auersio voluntatis est illa cui debetur contritio.

ARTICVLVS III.

Vtrum de omni actuali peccato debeamus conteri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ nõ de omni actuali peccato commisso a nobis debeamus cõteri. Quia cõtraria contrarijs curantur: sed quædam peccata per tristitiam committuntur: sicut accidia & inuidia: ergo medicina eorum non debet esse tristitia, quę est contritio, sed gaudium.

2 Præterea. Cõtritio est actus volũtatis, qui non potest esse de eo q̃d cognitioni nõ subiacet: sed quædã peccata sunt, quæ in cognitiõe nõ habem⁹, sicut oblita: ergo de eis nõ pót eẽ cõtritio.

3 Præterea. Per voluntariam contritionem delentur illa, quæ per voluntatem committuntur: sed ignorantia voluntariũ tollit, vt patet per Philosophum 3. Eth. ergo de his quæ per ignorantiam accidunt, non debet esse contritio.

4 Præterea. De illo peccato nõ debet esse cõtritio, quod per cõtritionẽ nõ tollitur, sed quædã peccata non tolluntẽ per contritionẽ, sicut venialia quæ adhuc post cõtritionis gratiã manent: ergo non de omnibus peccatis præteritis debet esse contritio.

SED CONTRA. Pœnitentia est medicina cõtra omnia peccata actualia. sed pœnitentia non est aliquorum, quorum non sit contritio, quæ est prima pars eius: ergo & de omnibus peccatis debet esse contritio.

Præterea: Nullum peccatũ dimittitur, nisi quis iustificetur: sed ad iustificationem requiritur contritio, vt prius dictum est, ergo de quolibet peccato conteri oportet.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ oĩs actualis culpa ex hoc contingit, q̃ voluntas legi Dei nõ cedit, vel eam trãsgrediendo,

vel omittendo, vel præter eã agẽdo: & quia durũ est quod habet A potentiam, vt non facile patiatur: & ideo in omni actuali peccato duritia quædam est: & propter hoc si debeat peccatum curari, oportet quòd per contritionem comminuenté remittatur.

Ad primum ergo dicendũ, quòd (sicut ex dictis patet) contritio opponitur peccato ex parte illa quæ ex electione voluntatis procedit, nõ sequentis imperiũ diuinæ legis, nõ autem ex parte eius, quod est in peccato materiale, & hoc est illud super quod cadit electio. Cadit autem voluntatis electio non solum super actus aliarum virium quibus voluntas ad suum finem vtitur: sed etiam super actum proprium ipsius, voluntas enim vult se velle aliquid, & sic electio voluntatis cadit super dolorem illum siue tristitiam, quæ inuenitur in peccato inuidiæ & huiusmodi, siue dolor ille sit in sensu siue in ipsa voluntate, & ideo illis peccatis contritionis dolor opponitur.

Ad secundum dicendum, quòd obliuio de aliquo potest esse dupliciter: aut ita q̃ totaliter a memoria exciderit, & tunc non potest aliquis inquirere illud: aut ita quòd partim a memoria exciderit, & partim maneat: sicut cum recolo me aliquid audiuisse in generali, sed nescio quid in speciali: & tunc requiro in memoria ad recognoscendum, & secundum hoc etiam aliquod peccatum potest esse oblitum dupliciter: aut ita q̃ in generali memoria maneat, sed non in speciali: & tunc debet cogitare homo ad inueniendum peccatum: quia de quolibet peccato mortali tenetur homo specialiter confiteri. Si autem inuenire non possit, iusta adhibita diligentia, sufficit de eo conteri secũdum q̃ in notitia tenetur: & debet homo non solum de peccato, sed de oblitione eius dolere, quæ ex negligentia contigit. Si autem peccatum omnino ex memoria excidit, tunc ex impotentia faciendi excusatur a debito, & sufficit generalis contritio de omni eo in quo Deum offendit. Sed quando impotentia tollitur: sicut cum ad memoriam reuocatur peccatum: tunc tenetur homo specialiter conteri: sicut etiam est de paupere qui non potest soluere quod debet, excusatur, & tamen tenetur cum primo poterit.

Ad tertium dicendum, quòd si ignorantia omnino voluntatem tolleret male agendi, excusaret, & non esset peccatum: sed quandoque non totaliter tollit voluntatem, & tunc a toto non excusat, sed a tanto, & ideo de peccato per ignorantiam commisso debet homo conteri.

Ad quartum dicendum, quòd post cõtritionem de mortali, potest remanere veniale, sed non post contritionem de veniali: & ideo de venialibus etiam debet esse contritio eo modo quo & pœnitentia: sicut supra dictum est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum de peccatis futuris quis debeat conteri.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd etiam de peccatis futuris aliquis debeat cõteri. Contritio enim est actus lib. arb. sed lib. arbi. magis se extendit ad futura, quàm ad præterita: quia electio quæ est actus li. arbi. est de contingentibus futuris, vt dicitur 3. Ethi. ergo contritio magis est de peccatis futuris, quàm de præteritis. D

2 Præterea. Peccatum aggrauatur ex cõtingenti effectu. Vnde Hiero. dicit, quòd pœna Arrij nondũ est terminata, quia adhuc est possibile aliquos per eius hæresim ruere, & similiter est de illo qui iudicatur homicida si letaliter percusserit, etiam antequã percussus moriatur: sed in illo intermedio debet peccator conteri de peccato: ergo non solum secundum q̃ habet quantitatem ex peccato actu, sed etiam secundum quòd habet quantitatem ex futuro, & sic contritio respicit futurum.

SED CONTRA. Contritio est pars pœnitentię, sed pœnitentia semper respicit præteritã, ergo & contritio.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃ in omnibus motoribus & mobilibus ordinatis ita est. quòd motor inferior habet motum propriũ, & præter hoc sequitur in aliquo motum superioris motoris: sicut pater in motu planetarũ, qui præter motus proprios E sequuntur motũ primi orbis. In omnibus autem virtutibus moralibus motor est ipsa prudẽtia, quæ dicitur auriga virtutum: & ideo quælibet virtus moralis cum motu proprio habet aliquid de motu prudentiæ, & ideo cum pœnitentia sit quædam virtus moralis, quæ est pars iustitiæ, cum actu proprio cõsequitur prudentiæ motum, proprius autem actus eius est in obiectum proprium, quod est peccatum commissum, & ideo actus eius principalis, scilicet contritio secundũ suã speciem respicit tantũ peccatum præteritum, sed ex consequenti respicit peccatum futurũ, secundum q̃ habet aliquid de actu prudentiæ adiunctũ: & tñ in illud futurum secundũ rationẽ propriæ speciei nõ mouetur. Et propter hoc ille qui conteritur, dolet de peccato præterito, & cauet futurũ, sed non dicitur esse contritio de peccato futuro: sed magis cautio, quæ est pars prudentiæ, contritioni adiuncta.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ lib. arbit. dicitur esse de contingentibus futuris, secundũ q̃ est de actibus, sed non secũdũ q̃ est de obiectis actuum: quia homo potest cogitare ex libero arbitrio de rebus præteritis & necessarijs, sed tamen ipse actus, secundũ q̃ sub libero arbitrio cadit, contingens futurũ est, & sic etiam actus contritionis contingens futurum est, secundum q̃ sub libero arbitrio cadit: sed obiectũ eius potest esse præteritũ.

Ad secundum dicendũ, q̃ ille effectus consequens, qui peccatum aggrauat, iam in actum præcessit velut in causa, & ideo quando commissum est, totam suam quantitatem habuit, & ex effectu consequente non accessit ei aliquid, quoad culpæ rationem: quamuis accrescat quoad pœnam accidentalem, secundũ q̃ plures habebit rationes dolendi in inferno de pluribus malis ex suo peccato consequutis: & sic loquitur Hieron. Vnde non oportet quòd contritio sit, nisi de peccatis præteritis.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo debeat conteri de peccato alieno.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd homo B debeat conteri de peccato alieno. Non enim petit aliquis indulgentiam, nisi de peccato, de quo contritus est: sed de peccatis alienis indulgentia petitur, in Psal. 18. Ab alienis parce seruo tuo, ergo debet homo conteri de peccatis alienis.

2 Præterea. Homo ex charitate debet diligere proximum sicut seipsum: sed propter dilectionem sui: & de malis suis dolet, & bona desiderat, ergo cum teneamur proximo desiderare bona gratiæ sicut & nobis, videtur quòd debeamus de culpis eius dolere, sicut & de nostris: sed contritio nihil est quàm dolor de peccatis, ergo debet conteri de peccatis alienis.

SED CONTRA. Contritio est actus pœnitentiæ virtutis: sed nullus pœnitet nisi de his quæ ipse fecit, ergo nullus conteritur de peccatis alienis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd illud idem conteritur quod prius durum & integrum fuit: vnde oportet quòd cõtritio pro peccato sit in eodem, in quo peccati duritia præcessit: C & sic de alienis peccatis non est contritio.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ab alienis peccatis sibi parci Propheta precatur, inquantum ex consortio peccatorum aliquis per consensum, aliquam immunditiam contrahit: cum scriptum sit: Psal. 17. Cum peruerso peruerteris.

Ad secundum dicendum, quòd de peccatis aliorum dolere debemus, non tamen oportet quòd de eis conteramur: quia non omnis dolor de peccato præterito est cõtritio: vt patet ex dictis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum de singulis mortalibus requiratur contritio.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ non requirat de singulis peccatis mortalibus contritio. Est enim mot⁹ contritionis in iustificatione: in instanti, nõ potest homo recogitare singula peccata: ergo nõ oportet q̃ sit cõtritio de singulis.

2 Præterea. Contritio debet esse de peccatis, secundum quòd auertitur a Deo: quia conuersio ad creaturam sine auersione a Deo contritionem non requirit: sed omnia peccata mortalia in auersione conueniunt, ergo cõtra omnia sufficit vna cõtritio.

3 Præterea. Plus conueniunt peccata mortalia actualia adinuicem, quàm actuale & originale: sed baptismus delet omnia actualia & originale: ergo vna contritio generalis delet omnia peccata mortalia.

SED CONTRA. Diuersorum morborum diuersæ sunt medicinæ: quia non sanat oculum quod sanat calcaneum: vt dicit Hiero. sed contritio est medicina singularis contra vnum mortale: ergo non sufficit vna communis de omnibus.

4 Præterea. Contritio explicatur per confessionem, sed oportet singula peccata mortalia confiteri, ergo & de singulis cõteri.

RESPONDEO, Dicendum, quòd contritio potest considerari dupliciter: scilicet quantum ad sui principium & quantum ad terminum. Et dico principium contritionis cogitationem, quam quis cogitat de peccato & dolet, & si non dolore contritionis: saltem dolore attritionis. Terminus autem contritionis est, quando dolor ille iam gratia informatur: quantũ ergo ad principium contritionis, oportet q̃ de singulis peccatis quæ quis in memoria habet conteratur: sed quantum ad terminum sufficit quòd sit vna communis de omnibus. Tũc enim ille motus agit in vi omnium dispositionum præcedentium. Et per hoc patet responsio ad primum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis omnia mortalia conueniant in auersione: tamen differunt in causa & modo auersionis & quantitate elongationis a Deo: & hoc est secundum diuersitatem conuersionis.

Ad tertium dicendum, quòd baptismus agit in virtute meriti Christi, qui habuit infinitam virtutem ad delendum omnia peccata: & propterea vnus sufficit contra omnia. Sed in contritione cum merito Christi requiritur actus noster: & ideo oportet quòd singulis peccatis respondeat sigillatim, cum non

Universidad de Deusto
Biblioteca

habeat infinitam virtutem ad contritionem. Vel dicendum q̃ baptismus est spiritualis generatio, sed pœnitentia quantum ad attritionem, & alias sui partes est spiritualis quædam sanatio per modum cuiusdam alterationis. Patet autem in generatione corporali alicuius, quæ est cum corruptione, quòd vna generatione remouentur omnia accidentia cõtraria rei generatæ, quæ erant accidentia rei corruptæ: sed in alteratione remouetur tantum vnum accidens accidenti contrarium, ad quod terminatur alteratio. Et similiter vnus baptismus simul delet omnia peccata, nouam vitam inducendo: sed pœnitentia non delet omnia peccata, nisi ad singula feratur, & ideo oporteret de singulis conteri & confiteri.

QVAESTIO TERTIA
De quantitate contritionis, in tres articulos diuisa.

Tho. vbi supra ar. 3. q. 1 & seq.

DEINDE considerandũ est de quãtitate contritiõis. Circa quod quæruntur tria.
Primo, vtrum contritio sit maior dolor, qui esse possit in natura.
Secundo, vtrum possit esse nimis magnus dolor.
Tertio, vtrũ possit esse maior dolor de vno peccato, q̃ de alio

ARTICVLVS I.
Vtrum contritio sit maior dolor qui esse possit in natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ contritio non sit maior dolor, qui esse possit in natura. Dolor enim est sensus læsionis: sed aliquæ læsiones magis sentiuntur quàm læsio peccati, sicut læsio vulneris: ergo nõ é maxim⁹ dolor cõtritio.
2 Præterea. Ex effectu sumimus iudicium de causa: sed effect⁹ doloris sunt lachrymæ: cum ergo aliquando contritus nõ emittat lachrymas corporales de peccatis, quas tamẽ emittit de morte amici, vel de percussione, vel aliquo huiusmodi, videtur q̃ cõtritio non sit dolor maximus.
3 Præterea. Quãto aliquid plus habet de admixtione cõtrarij, tanto est minus intensum: sed contritionis dolor habet multum de gaudio admixtum: quia contritus gaudet de liberatione, de spe veniæ, & de multis huiusmodi, ergo dolor suus est minimus.
4 Præterea. Dolor contritionis displicentia est quædam, sed multa sunt quæ magis displicent contrito, quàm peccata præterita, non enim vellet pœnam inferni sustinere potius quàm peccare: nec iterum sustinuisse omnes pœnas temporales, aut etiã sustinere: aliàs pauci inuenirentur contriti, ergo dolor contritionis non est maximus.

SED CONTRA. Secundum Augustũ omnis dolor in amore fundatur, sed amor charitatis, in quo fundatur dolor contritionis est maximus.
2 Præterea. Dolor est de malo: ergo de magis malo debet esse maior dolor, sed culpa est magis malum, quàm pœna: ergo dolor de culpa, qui est contritio, excedit omnem alium dolorem.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃ in contritione est duplex dolor, vnus est in ipsa voluntate: quæ est essentialiter ipsa cõtritio: quæ nihil aliud est, q̃ displicentia præteriti peccati, & talis dolor in contritione excedit omnes alios dolores: quia quantũ aliquid placet, tantũ contrariũ eius displicet: finis aũt super omnia placet, cũ omnia propter ipsum desider entur: & ideo peccatum quod a fine vltimo auertit, super omnia displicere debet. Alius dolor est in parte sensitiua, qui causatur ex ipso dolore, vel ex necessitate naturæ, secundum quod vires inferiores sequũtur motum superiorum, vel ex electione, secundum quòd homo pœnitens in seipso habens hunc dolorem, excitatur vt de peccatis doleat: & neutro modo oportet, quòd sit maximus dolor, quia vires inferiores mouẽtur vehementius ab obiectis propijs quàm ex redundantia superiorum virium. Et ideo quanto operatio superiorum virium est propinquior obiectis inferiorũ, tanto magis sequuntur eorum motum: & ideo maior dolor est in sensitiua parte ex læsione sensibili, quàm sit ille, qui in ipsa redundat ex ratione. Similiter maior qui redundat de corporalibus deliberanti, quàm qui redundat ex ratione considerante spiritualia. Vnde dolor in sensitiua parte ex displicentia rationis prouenientis de peccato, non est maior dolor alijs doloribus, qui in ipsa sunt. Et similiter nec dolor, qui est volũtarie assumptus, tunc quia non obedit effectus inferior superiori ad nutum, vt tanta & talis passio sequatur in inferiori appetitu, qualem ordinat superior, tum etiam quia passiones a ratione sumuntur in actibus virtutum secundum mensuram, quam quandoque dolor qui est sine virtute, non seruat, sed excedit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut dolor sensibilis est de sensu læsionis, ita dolor interior est de cognitiõe alicuius nociui: & ideo quàmuis læsio peccati secundum exteriorem sensum non percipiatur: tamen percipitur esse maximum secundũ sensum interiorem rationis.

Ad secundum dicendum, q̃ corporales immutationes immediate consequũtur ad passiones sensitiuæ partis, & eis mediantibus ad affectiones appetitiuæ superioris: & inde est q̃ ex dolore sensibili vel etiam sensibili vicino citius defluunt lachrymæ corporales, quàm de dolore spirituali contritionis.

Ad tertium dicendum, q̃ gaudiũ illud quod pœnitens de dolore habet, non minuit displicentiam: quia ei non contrariatur, sed auget: secundum q̃ omnis operatio augetur per propriam delectationem: vt dicitur in 10. Eth. sicut qui delectatur in addiscendo aliquam scientiam, melius addiscit: & similiter qui gaudet de displicentia, vehementius displicentiam habet: sed bene potest esse quòd illud gaudium temperet dolorem ex ratione in partem sensitiuam resultantem.

Ad quartum dicendum, q̃ quantitas displicentiæ de aliqua re debet esse secundũ quantitatẽ malitiæ ipsius, malitia aũt in culpa mortali mensuratur ex eo, in quem peccatur, inquantum est ei indigna: & ex eo qui peccat, inquantũ ẽ ei nociua, & quia homo debet magis Deum, quàm seipsum diligere, ideo plus debet odire culpã inquantũ est offensa Dei, quàm inquantũ est nociua ei. Est autẽ nociua sibi principaliter, inquantũ separat ipsum a Deo, & ex hac parte ipsa separatio a Deo, quæ pœna quædam est, magis debet displicere, quàm ipsa culpa, inquantũ hoc nocumentum inducit: quia quod propter alterum odit ur, minus odi tur, sed minus quàm culpa, inquantum est offensa in Deum. Inter omnes autem pœnas malitiæ attenditur quidam ordo secũdum quantitatem nocumenti: & ideo cum hoc sit maximũ nocumentum, quo maximum bonum priuatur, erit inter pœnas maxima separatio a Deo. Est etiam alia quantitas malitiæ accidentalis, quam oportet in displicentia attendere secundum rationem præsentis & præteriti, quia quod præteritum est, iam non est, vnde habet minus de ratione malitiæ & bonitatis. Et inde est quòd plus refugit homo sustinere aliquid mali in præsenti vel futuro, quàm horreat de præterito. Vnde nec aliqua passio animę directe respondet præterito, sicut dolor respondet præsenti malo, & timor futuro, & propter hoc duobus malis præteritis, illud magis abhorret animus, cuius maior effectus in præsenti remanet, vel in futurum timetur, etiam si in præterito minus fuerit, & quia effectus præcedentis culpæ non ita percipitur quandoque, sicut effectus præteritæ pœnæ: tum quia culpa perfectius sanatur, quàm quædam pœna, tum quia defectus corporalis magis est manifestus quàm spiritualis: ideò etiam homo bene dispositus quandoque magis in se percipit horrorem præcedentis pœnæ, quamuis magis esset paratus pati eandem pœnam, quàm committere eandem culpam. Et est considerandum in comparatione culpæ & pœnæ, quòd quædam pœnæ habent inseparabiliter coniunctam Dei offensam, sicut separatio a Deo, quædam etiam addunt perpetuitatem, sicut pœna inferni: ergo pœna illa quæ offensam annexam habet, eodem mõ cauenda est, sicut etiam culpa, sed illa quæ perpetuitatem addit, est magis quàm culpa simpliciter fugienda. Si tamen ab eis separetur ratio offensæ, & consideretur tantum ratio pœnæ, minus habent de malitia, quàm culpa, inquantum est offensa Dei, & propter hoc minus debent displicere. Sciendum est etiam, quòd quamuis talis debeat esse contriti, dispositio: non tamen de eis tentandus est: quia effectus suos homo non de facili mensurare potest: quandoque illud quod minus displicet: videtur magis displicere: quia est propinquius nocumẽto sensibili, q̃ magis est nobis notum.

ARTICVLVS II.
Vtrum possit esse nimis magnus contritionis dolor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd nõ possit esse nimis magnus contritionis dolor. Nullus enim dolor potest esse immoderatior, quàm ille, qui proprium subiectum destruit: sed dolor contritionis si est tantus, q̃ mortem, vel corruptionem corporis inducit, est laudabilis. Dicit. n. Anselm. Vt sic impinguantur viscera aiæ meæ, vt medullę corporis mei exiccentur. Et Augustinus dicit se esse dignum oculos cæcare plorando, ergo dolor contritionis non potest esse nimius.
2 Præterea. Dolor cõtritiõis ex amore charitatis procedit, sed amor charitatis nõ põt esse nimius, ergo nec dolor cõtritionis.

SED contra est. Ois virtus moralis corrũpit p superabũdãtiã & defectũ: sed contritio est actus virtutis moralis, s. pœnitentię, cum sit pars iustitiæ: ergo põt esse superfluus dolor de peccatis.

RESPONDEO, Dicẽdũ, q̃ cõtritio ex parte doloris, q̃ ẽ in ratiõe, s. displicentiæ quo peccatũ displicet, inquantũ ẽ offensa Dei, nõ põt eẽ nimia, sicut nec amor charitatis, quo intẽlis displicẽtia intendit, nõ põt eẽ nimius: sed quantũ ad dolorẽ sensibilẽ põt eẽ nimia: sicut ẽt exterior corporis afflictio põt eẽ nimia. In his aũt in oibus debet accipi pro mensura cõseruatio subiecti: & bonæ habitudinis sufficiẽtis ad ea: quæ agẽda incũbũt, & pp hoc dr Rom. 12. Rationabile sit obsequiũ vestrũ.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Anselm. desiderabat ex pinguedine deuotiõis medullus corporales exiccari, nõ quantum ad humorem naturalem, sed ad desideria & concupiscentias corporales. Augu. autem quamuis dignum se cognosceret amissione exteriorum oculorum propter peccatum, quia quilibet peccator non solum æterna, sed etiam temporali morte dignus est, non tamen volebat sibi oculos cæcare.

Ad secundum dicendum, q̃ ratio illa procedit de dolore, qui est in ratione non autem procedit de dolore sensitiuæ partis.

Vtrũ debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio.

ARTICVLVS III.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ nõ debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio. Hieron. enim collaudat Paulum in hoc, quòd minima peccata sicut magna plangebat, ergo non est magis dolendum de vno, quàm de alio.
2 Præterea. Motus contritionis est subitus: sed non potest esse vnus motus intensior simul & remissior: ergo contritio nõ debet esse maior de vno, quàm de alio peccato.
3 Præterea. De peccato præcipue est contritio, secundum q̃ a Deo auertit: sed in auersione omnia peccata mortalia conueniunt: quia oia tollunt gratiam, qua anima Deo coniungitur, ergo de omnibus peccatis mortalibus æqualis debet esse contritio.

SED CONTRA. Deut. 25. dicitur. Secundum mensuram peccati, erit & plagarum modus: sed in contritione peccati plagæ commensurantur, quia contritio habet proportiõem satisfaciendi annexam, ergo contritio magis debet esse de vno peccato, quàm de alio.

Præterea. De hoc debet homo cõteri, quod debuit vitari, sed homo debuit magis vitare vnũ peccatũ, quã aliud: quia grauius est si necessitas alterum faciendi incumberet, ergo & similiter debet de vno: scilicet grauiori magis, quàm de alio dolere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de contritione dupliciter possum⁹ loqui, vno modo sm quòd sigillatim singulis peccatis respondet: & sic quantũ ad dolorem superioris affectus requiritur, quòd de maiori peccato quis doleat magis; quia ratio doloris est magis in vno quàm in alio, scilicet offensa Dei, ex magis enim inordinato actu Deus magis offenditur, similiter etiam cum maiori culpæ maior pœna debeatur, etiã dolor sensitiuæ partis: secundum quòd pro peccato ex electione assumitur, quia pœna peccati debet esse maior de maiori peccato, secundum autem quod ex impressione superioris appetitus nascitur inferiori attenditur quantitas doloris secundum dispositionem partis inferioris ad recipiendam impressionem a superiori, & non secundum quantitatem peccati. Alio modo potest accipi contritio, secundum quòd est simul de omnibus, sicut in actu iustificationis, & hęc quidem contritio vel ex singulorũ cõtritione procedit, & sic quãuis sit actus vnus, tũ distinctio peccatorum virtute manet in ipso: vel ad minus habet propositũ de singulis cogitãdi annexũ: & sic ẽt habitualiter ẽ magis de vno, q̃ de alio.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Paulus non laudatur de hoc: q̃ de omnibus peccatis doleret æqualiter: sed quia de paruis peccatis tantum dolebat, ac si essent magna per compositionem ad alios: qui de peccatis dolent, sed ipse multo amplius de maioribus doluisset.

Ad secundum dicendum, quòd de illo contritionis motu subitaneo, quamuis actualiter distinctio intentionis respondens diuersis peccatis inueniri posset, tamen inuenitur ibi eo modo sicut dictum est, & etiam alio modo, secundum quod singula peccata ordinem habent ad illud, de quo in illa contritione generali contrito dolendum occurrit, scilicet offensa Dei. Qui enim aliquod totum diligit potentia, potius diligit partes etiã eius, quamuis non actu: & hoc modo secundum quod habent ordinem ad totum, quasdam plus, quasdam minus: sicut qui aliquem communitatem diligit virtute, singulos diligit plus & minus, sm eorum ordinem in bono communi. Et similiter qui dolet de hoc, quòd Deum offendit de diuersis implicite, dolet diuersimode, secundum q̃ plus vel minus per ea Deum offendit.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis quodlibet peccatum mortale a Deo auertat & gratiam tollat, tamen quoddam plus elongat, quàm aliud: inquantum habet maiorem dissonantiam ex sua inordinatione ad ordinem diuinæ bonitatis, quàm aliud.

QVAESTIO QVARTA.
De tempore contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de tempore contritiõis. Circa quod tria quæruntur.
Primo, Vtrum tota vita hac sit contritionis tẽpus.
Secũdo, Vtrũ expediat cõtinue de peccato dolere.
Tertio, Vtrum post hanc vitã animæ de peccatis conterant,

ARTICVLVS I.
Vtrum tota hæc vita sit contritionis tempus.

Tho. 4 dist. 17. q. 2. art. 4. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non tota hæc vita sit contritionis tempus. Sicut enim de peccato cõmisso debet esse dolor, ita & pudor: sed non per totam vitam durat pudor de peccato: quia (sicut dicit Ambr.) non habet quòd erubescat, cui peccatum dimissum est: ergo videtur quòd nec cõtritio quæ est dolor de peccato.
2 Præterea Iohan. 4. dicitur, q̃ perfecta charitas foras mittit timorẽ: quia timor pœnam habet, sed dolor etiã pœnam habet, ergo in statu perfectæ charitatis nõ põt dolor cõtritionis manere.
3 Præterea. De præterito non potest esse dolor, qui proprie est de malo præsenti: nisi secundum q̃ aliquid de peccato præterito in præsenti maneret: sed quandoque peruenitur ad aliquem statum in hac vita: in quo nihil de peccato præterito manet, neq; dispositio, neque culpa, neque reatus aliquis, ergo non oportet vlterius de illo peccato dolere.
4 Præterea Rom. 8. dicitur, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, vt dicit glo. ergo non oportet post remissionem peccati, quòd de ipso doleat.
5 Præterea. Contritio est pars pœnitentiæ contra satisfactionẽ diuisa: sed non oportet semper satisfacere, ergo nec conteri de peccato semper.

SED CONTRA. Augu. in lib. de pœnitentia dicit. Quòd vbi dolor finitur, deficit pœnitentia: vbi deficit pœnitentia, nihil relinquitur de venia: ergo videtur, cum oporteat veniã concessam non perdere, q̃ oporteat semper de peccato dolere.

Præterea. Eccle. 5. dicitur de propiciatu peccatorum. Noli esse sine metu: ergo homo semper debet dolere ad peccatorum propitiationem habendam.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ in contritione est duplex dolor. Vnus rationis, qui est detestatio peccati a se commissi, alius sensitiuæ partis, qui ex isto consequitur, & quantum ad vtrumque contritionis tempus est totius vitæ præsentis status. Quamdiu enim est aliquis in statu viæ, detestatur incommoda, quibus a peruentione ad terminum vitę retardatur, vel impeditur: vnde cum propter peccatum præteritum viæ nostræ currus in Deum retardetur, quia tempus illud quòd erat deputatũ ad currendum recuperari non oportet, quòd in vitæ huius tempore status contritionis maneat, quantum ad peccati detestationem. Similiter etiam quantum ad sensibilem dolorem, qui vt pœna a voluntate assumitur: quia. n. homo pœnam æternam peccando meruit, & contra æternum Deum peccauit, debet pœna æterna in temporalem mutata, saltem dolor hominis in æterno id est, statu huius vitæ manere. Et propter hoc dicit Hugo. de sancto Victore, quòd Deus absoluens hominem a culpa & pœna æterna, ligat eum vinculo perpetuæ detestãtionis peccati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd erubescentia respicit peccatum solum, inquantum habet turpitudinem: & ideo postquan peccatum quantum ad culpam remissum est, non manet pudor locus: manet autem dolori, qui non solum de culpa est, inquantum habet turpitudinem, sed etiam inquantum habet nocumentum annexum.

Ad secundum dicendum, quòd timor seruilis quem charitas foras mittit, oppositionem habet ad charitatem ratione seruitutis: quia pœna respicit, sed dolor contritionis ex charitate causatur, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis per pœnitentiam peccator redeat ad gratiam pristinam & immunitatem pœnæ, nunquam tamen redit ad pristinam dignitatem innocentiæ, & ideo semper ex præterito peccato aliquid in ipso manet.

Ad quartum dicendum, quòd sicut non debet homo facere mala, vt veniant bona: ita non debet gaudere, quia ex eis occasionaliter proueniunt bona diuinitus a gratia vel prouidentia agente: quia illorum bonorum peccata causa non fuerunt, sed magis impedimenta: sed diuina prouidentia ea rausauit, & de ea debet homo gaudere, de præteritis autem dolere.

Ad quintum dicendum, q̃ satisfactio attenditur, secundum pœnam taxatam, quæ pro peccatis iniungi debet: & ideo potest terminari, vt non oporteat vlterius satisfacere. Hæc autem pœna præcipue proportionatur culpæ ex parte cõuersionis, ex qua finitatẽ habet, sed dolor cõtritionis respõdet culpę ex parte auersionis, ex qua habet infinitatem, vnde & contritio semper debet manere, nec est inconueniens, si remoto posteriori, manet prius.

ARTICVLVS. II.
Vtrum expediat continue de peccato dolere.

AD SECVNDVM. sic proceditur. Videtur quòd non expediat continue de peccato dolere. Expedit. n. quandoq; gaudere: vt patet Philip. 2. super illud, Gaudete in domino sem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

per: dicit Glo. Quia necessariũ ẽ gaudere, sed nõ ẽ impossibile gaudere simul & dolere, ergo nõ expedit cõtinue de peccato dolere.

2 Præterea. Illud quod est de se malum & fugiendum, non est assumendum nisi quatenus est necessarium, vt medicina ad aliqd, sicut patet de vstione & sectione vulneris. Sed tristitia de se mala est, vnde dicitur Eccle. 3. Tristitiam longe expelle a te, & subditur causa. Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa. Hoc etiam Philosophus dicit in septimo Ethicor. & 10. Ergo non debet amplius dolere de peccato, nisi quatenus sufficit ad peccatum delendum: sed statim post primam contritionis tristitiam peccatum deletum est, ergo non expedit vlterius dolere.

3 Præterea. Bernardus dicit: Dolor bonus est, si continuus non sit: mel enim absynthio est admiscendum: ergo videtur quòd non expedit continue dolere.

SED CONTRA est quod Aug. dicit. Semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat.

Præterea. Actus in quibus consistit beatitudo, expedit semper continuare quantum possibile est: sed huiusmodi est dolor de peccato, quod patet Matth 5: Beati qui lugent, ergo expedit dolorem continuare quantum possibile est.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hæc est conditio in actibus virtutum inuenta, quòd nõ poterit in eis accipi superfluũ & diminutum: vt in 2. Ethicor. probatur, vnde cum contritio quantum ad id quod est displicentia quædam in appetitu rationis, sit actus pœnitentiæ & virtutis, nunquã poterit ibi esse superfluum, sicut nec quantum ad intensionem, ita nec quantum ad durationem: nisi secundum quod actus vnius virtutis impedit actum alterius magis necessarium pro tempore illo. Vnde quantumcunque homo continue in actibus displicentiæ esse possit, quod magis & melius est, dummodo actibus aliarum virtutum vacet suo tempore, secundum quod oportet, sed passiones possunt habere superfluum & diminutum, & quantum ad intensionem, & quantum ad durationem: & ideo sicut passio doloris quam voluntas assumit, debet esse moderate intensa: ita debet moderate durare, ne si nimis duret, homo in desperationem, & pusillanimitatem & huiusmodi labatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd gaudium sæculi impeditur per dolorem contritionis, nõ autem gaudium quod de Deo est, quia habet ipsum dolorem pro materia.

Ad secundum dicendũ, qꝓ illud Eccl. de tristitia sæculi loquit & Philosloquitur de tristitia, quæ est passio, qua moderate vtendum est, secundum quòd expedit ad finem, ad quem assumitur.

Ad tertium dicendum, quòd Bernardus loquitur de dolore, qui est passio.

ARTICVLVS. III.

Vtrum etiam post hanc vitã, animæ de peccatis conterãtur.

AD TERTIVM sic proceditur, vt quòd etiã post hanc vitam animæ de peccatis conterantur. Amor enim charitatis displicentiam de peccato causat: sed post hanc vitam manet in aliquibus charitas & quantum ad actũ & quantum ad habitũ, quia charitas nũquam excidit, vt dicitur 1. Cor. 13. ergo manet displicentia de peccato commisso, quæ essentialiter est cõtritio.

2 Præterea. Magis est dolendũ de culpa, quàm de pœna, sed animæ in purgatorio dolent de pœna sensibili, & dedilatione gloriæ ergo multo magis dolent de culpa ab eis commissa.

3 Præterea. Pœna purgatorij est satisfactoria de peccato, sed satisfactio habet efficaciam ex vi contritionis, ergo contritio manet post hanc vitam.

SED CONTRA. Contritio est pars pœnitentiæ sacramẽti, sed sacramenta non manent post hanc vitã, ergo nec contritio.

Præterea, Contritio potest esse tanta, quod delet & culpam & pœnam, si ergo animæ in purgatorio conteri possent, possent vi contritionis eorum, reatus pœnæ eis dimitti, & ideo pœna sensibili liberari, quod est falsum.

RESPONDEO Dicendum, quòd in cõtritione tria cõsideranda sunt. Primum est contritionis genus, quod est dolor. Secundum est contritionis forma, quæ est actus virtutis gratia informatus. Tertium est contritionis efficacia, quæ est actus meritorius & sacramentalis, & quodammodo satisfactorius. Animæ igitur post hanc vitam, quæ in patria sunt, contritionem habere non possunt, quia carent dolore propter gaudij plenitudinem. Illæ vero quæ sunt in inferno, carent contritione, quia & si dolorem habeant, deficit tamen eis gratia dolorem informans. Sed illi, qui in purgatorio sunt, habent dolorem de peccatis gratia informatum, sed non meritorium, quia non sunt in statu merendi. In hac autem vita omnia tria prædicta inueniri possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas non causat istum dolorem: nisi in illis qui doloris capaces sunt, sed plenitudo gaudij omnẽ capacitatem doloris excludit: & ideo quãuis charitatem habeant, tamen contritione carent.

Ad secundum dicendum, quòd animæ in purgatorio dolent de peccatis: sed ille dolor non est contritio, quia deest eis contritionis efficacia.

Ad tertium dicendum, quòd pœna illa, quam animæ in purgatorio sustinent, non potest proprie dici satisfactio: quia satisfactio opus meritorium requirit: sed largo modo dicitur satisfactio pœnæ debitæ solutio.

QVAESTIO QVINTA.

De effectu contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de effectu cõtritionis. Circa quod tria quæruntur.

Primo, Vtrũ peccati remissio sit cõtritionis effectus.

Secundum, Vtrum contritio possit totaliter tollere reatum pœnæ.

Tertio, Vtrum parua contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum remissio peccati sit contritionis effectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur qꝓ peccati remissio non sit contritionis effectus. Solus n. Deus peccata remittit, sed contritionis nos sumus aliqualiter causa: quia actus noster est, ergo contritio non est causa remissionis culpæ.

2 Præterea. Contritio est actus virtutis, sed virtus sequitur peccati remissionem, quia virtus & culpa non sunt simul in anima: ergo contritio non est causa remissionis culpæ.

3 Præterea. Nihil impedit a perceptione Eucharistiæ nisi culpa: sed contritus ante confessionẽ non debet accedere ad Eucharistiam: ergo nondum est consequutus remissionem culpæ.

SED CONTRA est quod dicitur in Gloss. super illud Psalmi, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c. Contritio cordis est sacrificium, in quo peccata soluuntur.

Præterea. Virtus & vitium eisdem causis corrũpuntur & generantur, vt dicitur in secundo Ethic. sed per inordinatum amorem cordis peccatum committitur, ergo per dolorem ex amore charitatis ordinato tãtũ pctũ soluitur: & sic pctũ cõtritio delet.

RESPONDEO, Dicendum, qꝓ contritio potest dupliciter considerari, vel inquantum est pars sacramenti, vel inquantũ est actus virtutis, & vtroqꝫ modo est causa remissionis peccati, sed diuersimode: quia inquantũ est pars sacramenti, primo operatur ad remissionem peccati instrumentaliter: sicut & de aliis sacramentis in Prima distin. patuit. Inquantum autẽ est actus virtutis, sic est quasi causa materialis remissionis peccati, eo qꝓ dispositio est quasi necessitas ad iustificationem: dispositio autem reducitur ad causam materialem, si accipiatur dispositio quæ disponit materiam ad recipiendum: secus autem est de dispositione agentis ad agendum, quia illa reducitur ad genus causæ efficientis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd solus Deus est cã sufficiens principalis remissionis peccati: sed causa dispositiua potest ẽt esse ex nobis, & similiter etiã causa sacramentalis quia formæ sacramentorũ verba sunt a nobis prolata, quæ habẽt virtutẽ instrumentalẽ gratiam inducendi, qua peccata remittunt.

Ad secundum dicendum: qꝓ peccati remissio vno modo præcedit virtutem & gratiæ infusionem, & alio modo sequitur: & secundum hoc quod sequitur actus a virtute elicitus, potest esse causa aliqua remissionis peccati.

Ad tertium dicẽdum, qꝓ dispensatio Eucharistiæ pertinet ad ministros ecclesiæ: & ideo ante remissionem peccati per ministros ecclesiæ non debet aliquis ad Eucharistiam accedere, quãuis sit sibi culpa quo ad Deum remissa.

ARTICVLVS. II.

Vtrum contritio possit totaliter tollere reatum pœnæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur qꝓ contritio non possit totaliter tollere reatũ pœnæ, quia satisfactio & confessio ordinantur ad liberationẽ a reatu pœnæ, sed nullus ita perfecte conteritur, quin oporteat eũ confiteri & satisfacere, ergo cõtritio nullo mõ est tãta, qꝓ totaliter deleat reatum totũ.

2 Præterea. In pœnitentia oportet esse quẽdam recompensatio pœnæ ad culpam: sed aliqua culpa per membra corporis exercetur, ergo cum oporteat ad debitam pœnæ recompensationem vt per quæ peccat quis, per hæc & torqueatur, videtur quòd nunquam possit pœna talis peccati per contritionem absolui.

3 Præterea. Dolor contritionis est finitus: sed pro aliquo peccato, scilicet mortali, debetur pœna infinita: ergo nullo modo potest esse tanta contritio, quòd totam pœnam deleat.

SED CONTRA est qꝓ Deꝰ plus affectũ cordis acceprat, qꝫ ẽt exterioré actũ, sed per exteriores actus absoluit homo a pœna & culpa, ergo & similiter per cordis affectum, qui est cõtritio.

Præterea.

2 Præterea. Exemplũ huiusmodi de Latrone habetur, cui dictũ est: Hodie mecũ eris in Paradiso, propter vnicũ pœnitẽtiæ actũ. Vtrum autẽ totus reatus per contritionẽ semper tollatur, supra distin. 14. quæstiũ est, vbi hoc ipsum de pœnitentia quærebatur.

RESPONDEO, Dicendum, qꝓ intentio contritionis põt attẽdi dupliciter. Vno modo ex parte charitatis, quæ displicentiã causat: & sic contingit tantũ intendi charitatẽ in actu, qꝓ contritio inde sequens, meretur non solũ culpæ amotionẽ: sed ẽt absolutionẽ ab omni pœna. Alio modo ex parte doloris sensibilis, quem voluntas ex contritione excitat: & quia illa etiam pœna quædam est tantum potest intendi, quòd sufficiet ad deletionem culpæ & pœnæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, qꝓ aliquis non põt esse certus qꝓ contritio sua sit sufficiens ad deletionẽ pœnæ & culpæ: & ideo tenetur confiteri & satisfacere: maxime cũ contritio vera nõ fuerit, nisi propositũ confitendi habuisset annexũ: quod debet ad effectũ reduci etiã pp præceptũ, quod est de confessione datũ.

Ad ẽm dicendũ, qꝓ sicut gaudium interius redundat ẽt ad exteriores corporis partes, ita etiã dolor interior ad exteriora membra deriuatur. Vnde dr Prouer. 18. Spiritus tristis exiccat ossa.

Ad tertiũ dicendũ, qꝓ dolor cõtritionis quãuis sit finitus quãtum ad intensionẽ, sicut etiã pœna peccato mortali debita finita est, habet tamẽ infinitã virtutẽ ex charitate, qua informatur, & secundum hoc potest valere ad deletionem culpæ & pœnæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum paruæ contritio sit sufficiens ad deletionem magnorum peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur qꝓ contritio parua nõ sufficiat ad deletionẽ magnorũ peccatorum, quia cõtritio est medicina peccati, sed corporalis medicina, quæ sanat corporalem morbum minorem, nõ sufficit ad sanandũ maiorẽ, ergo minima contritio nõ sufficit ad delendũ maxima peccata.

2 Præterea. Supra dictum est, qꝓ oportet de maioribus peccatis magis conteri, sed cõtritio nõ delet peccatum, nisi sit secundum quòd oportet, ergo minima cõtritio non delet omnia peccata.

SED CONTRA. Quælibet gratia gratum faciens, delet omnem culpam mortalem, quæ simul stare cum ea non põt, sed quælibet contritio est gratia gratum faciens informata: ergo quantumcunque sit parua, delet omnem culpam.

RESPONDEO, Dicendum, quòd contritio, vt sæpe dictũ est, habet duplicem dolorẽ, vnum rationis, qui est displicentia peccati commissi, & hic põt esse paruus, adeo qꝓ non sufficiet ad rationẽ contritionis, vt si minus displiceret ei peccatũ, quàm debeat, displiceret separatio a fine: sicut etiã amor potest esse ita remissus, quòd non sufficit ad rationẽ charitatis. Alium dolorẽ habet in sensu, & paruitas huiusmodi non impedit rationẽ contritionis: quia non se habet æqualiter ad cõtritionem, sed qua si ex accidenti ei adiungitur, & iterũ nõ est in potestate nostra: sic ergo dicendũ, quod quantumcunqꝫ paruus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.

AD PRIMVM ergo dicendum, qꝓ medicinæ spirituales habent efficaciã infinitã, quæ in eis operatur, & ideo illa medicina, quæ sufficit ad curationẽ peccati parui, sufficit ẽt ad curationem magni: sicut patet de baptismo, quo & magna & parua soluuntur: & similiter est de contritione, dummodo ad rationem contritionis pertingat.

Ad ẽm dicendũ, qꝓ hoc sequit ex necessitate, qꝓ vnus hõ plus doleat de maiori peccato qꝫ de minori: ẽm qd magis repugnat amori, qui dolorẽ causat, sed si vnꝰ alꝰ haberet tãtũ de dolore ꝓ maiori, quãtũ ipse hẽt de minori, sufficeret ad remissionẽ culpæ.

QVAESTIO VI.

De confessione & eius necessitate, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de confessione, de qua sex sunt consideranda. Primo, de confessionis necessitate. Secundo, de eius quãtitate. Tertio, de ipsius ministro. Quarto, de qualitate eius. Quinto, de eius effectu. Sexto de eius sigillo. Circa primum quæruntur sex.

Primo, Vtrum confessio sit necessaria ad salutem.

Secundo, Vtrum confessio sit de iure naturali.

Tertio, Vtrum omnes ad confessionem teneantur.

Quarto, Vtrũ aliquis possit confiteri peccatũ quod nõ habet.

Quinto, Vtrũ statim homines peccatum confiteri teneantur

Sexto, Vtrũ possit cum aliquo dispensari ne homini cõfiteat.

ARTICVLVS I.

Vtrum confessio sit necessaria ad salutem.

Thom. 4. dist. 17. q. 3. art. 3. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd confessio non sit necessaria ad salutem. Sacramentum enim pœnitẽtiæ propter remissionem culpæ ordinatũ est: sed culpa per gratiæ infusionem sufficienter remittitur, ergo ad pœnitentiam de peccato agendam non est necessaria confessio.

2 Præterea. Peccatum quod ex alio contractum est, ex alio debet habere medicinam: ergo peccatum actuale quod ex proprio motu quilibet commisit, oportet ex re ipsa tantum habere medicinam, sed contra tale peccatum ordinatur pœnitentia, ergo confessio non est de necessitate pœnitentiæ.

3 Præterea. Aliquibus est peccatum remissum sine hoc, quòd confessi legantur, sicut patet de Petro & Magdalena & de Paulo, sed non est minoris efficaciæ gratia remittẽs peccatum nunc, quàm tunc fuerit, ergo nec nunc de necessitate salutis est, quòd homo confiteatur.

4 Præterea. Confessio ad hoc exigitur in iudicio, vt secundum quantitatem culpæ pœna infligatur: sed homo potest pœnam sibipsi infligere maiorem, quàm etiam ab alio sibi infligatur: ergo videtur quòd confessio non sit de necessitate salutis.

SED CONTRA. Boetius in libro de Con. dicit. Si opẽ medicantis expectas, oportet quòd morbum detegas, sed de necessitate salutis est, quòd homo de peccatis medicinam accipiat, ergo & de necessitate salutis est quòd morbum per confessionem detegat.

Præterea. In iudicio seculari non est idem iudex vel actor & reus, sed iudicium spirituale est ordinatius, ergo peccator qui est reus, non debet esse suiipsius iudex, sed ab alio iudicari: & ita oportet quòd confiteatur.

RESPONDEO dicendum: quòd passio Christi: sine cuius virtute nec originale, nec actuale peccatum dimittitur, in nobis operatur per sacramentorum susceptionem, quæ ex ipsa efficaciam habent, & ideo ad culpæ remissionem & actualis, & originalis requiritur sacramentum Ecclesiæ, vel actu susceptum, vel saltem voto: quando articulus necessitatis, non contemptus sacramentum excludit, & per consequens illa sacramenta quæ ordinantur contra culpam, cum qua salus esse non potest, sunt de necessitate salutis: & ideo sicut baptismus, quo deletur originale, est de necessitate salutis, ita & pœnitentiæ sacramentum. Sicut autem aliquis per hoc, quòd baptismum petit, se ministris Ecclesiæ subiicit, ad quos pertinet dispensatio sacramenti, ita etiam per hoc, quòd confitetur peccatum suum se ministro Ecclesiæ subijcit, vt per sacramentum pœnitentiæ ab eo dispensatum, remissionem consequatur, quę congruum remedium adhibere non potest, nisi peccatum cognoscat, quod fit per confessionem peccantis, & ideo confessio est de necessitate salutis eius, qui in peccatum actuale vel mortale cecidit.

Ad primum ergo dicendum, quòd gratiæ infusio sufficit ad culpæ remissionem, sed post culpam remissam adhuc est peccator debitor pœnæ temporalis: sed ad gratiæ infusionem consequendam ordinata sunt gratiæ sacramenta, ante quorum susceptionẽ vel actu vel proposito aliquis gratiã non consequitur, sicut in baptismo patet. Et similiter est de confessione, & vlterius per confessionis erubescentiam & vim clauium, quibus se confitens subijcit: & satisfactionem iniunctam, quam sacerdos moderatur, secundum qualitatem criminum sibi ꝓ confessionẽ innotescentium, pœna temporalis expiatur. Sed tamen ex hoc, quòd operatur confessio ad pœnæ remissionem, non habet quòd sit de necessitate salutis, quia pœna ista est temporalis, ad quã post culpę remissionẽ aliquis remaneret ligatus. Vnde sine hoc quòd in præsenti via expiaretur, esset via salutis: sed habet quòd sit de necessitate salutis, ex hoc, quòd ad remissionem culpæ modo prædicto operatur,

Ad secundum dicendum, quòd peccatum quod ex altero contradictũ est, scilicet originale, potest omnino ab extrinseco remediũ habere, vt in paruulis patet, sed peccatũ actuale, quod ex seipso quisque cõmisit, non potest expiari, nisi aliquid cooperetur ille qui peccauit: sed tamen non sufficit ad peccatum expiãdum ex seipso, sicut sufficienter peccatum commisit, eo quòd peccatum ex parte conuersionis est finitum, ex qua parte peccator in ipsum reducitur, sed ex parte auersionis habet infinitatem, ex qua parte oportet quòd peccati remissio incipiat, quia quod est vltimum in generatione, est primum in resolutione, vt dicitur in 3. Ethicor. & ideo oportet quòd etiam peccatum actuale ex alio medicinam habeat.

Ad tertium dicendum, quòd etsi non legatur eorum confessio, potuit tamen fieri. Multa enim facta sunt, quæ non sunt scripta. Et præterea, Christus habet potestatem excellentiæ in sacramentis, vnde sine his, quæ ad sacramentum pertinent, potuit rem sacramenti conferre.

A quartum dicendum, quòd satisfactio non sufficeret ad expiandam pœnam peccati ex quantitate pœnæ, quæ in satisfactione imponitur, sed sufficit inquantum est pars sacramenti virtutẽ sacramentalẽ habẽs, & ideo oportet quòd per dispensationes sacramentorum imponatur, & ideo necessaria est confessio.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS II.

Vtrum confeßio sit de iure naturali.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ confessio sit de iure naturali. Adam.n. & Cain non tenebantur, nisi ad præcepta legis naturæ, sed reprehendunt de hoc, ꝙ pctū suum nō sunt cōfessi, ergo confessio peccati est de iure naturali.

2 Præterea. Præcepta illa, quæ manēt in veteri lege & noua, sūt de iure naturali: sed cōfessio fuit in veteri lege, vt dr̄ Isa. 43. Narra si quid habes, vt iustificeris, ergo est de iure naturali.

3 Præterea. Iob nō erat subiectus nisi legi naturali, sed ipse peccata confitebatur, quod patet per hoc quòd dicit Iob 31. Si abscondi vt homo peccatum meum, ergo est de iure naturali.

SED CONTRA. Isid. dicit quòd ius naturale est idem apud omnes, sed confessio non est eodem modo apud omnes, ergo non est de iure naturali.

2 Præterea. Cōfessio fit ei qui habet claues, sed claues Ecclesiæ non sunt de iure naturali institutæ, ergo nec confessio.

RESPONDEO, Dicēdū, ꝙ sacramenta sunt quædam fidei protestationes, vnde oportet ea fidei esse proportionata, fides autem est supra cognitionem rationis naturalis: vnde & sacramenta sunt supra rationis naturalis dictamen, & quia ius naturale est, quod non opinio genuit, sed innata quædam vis inseruit, vt Tullius dicit, ideo sacramenta non sunt de iure naturali, sed de diuino, quod est supra naturale. quod quandoque et naturale dicitur: secundum quòd cuiuslibet rei illud est naturale, quod ei a suo creatore imponitur, tamen proprie dicuntur naturalia, quæ ex principijs naturæ causantur. Supra autem naturam sunt quæ ipse Deus sibi reseruat, siue naturæ ministerio operanda, siue in operationibus miraculorum, siue in reuelationibus mysteriorum, siue in institutionibus sacramentorum, & sic confessio quæ necessitatem sacramentalem habet, non de iure naturali est, sed de diuino.

Ad primum ergo dicendum, quòd Adam vituperatur ex hoc quòd peccatum suum coram Deo non recognouit: confessio.n. quæ fit Deo per recognitionem peccati, est de iure naturali: nūc autem loquimur de confessione quæ fit homini. Vel dicendum quòd confiteri peccatum in casu est de iure naturali, scilicet cum quis in iudicio constitutus a iudice interrogatur, tunc enim nō debet peccatum mentiri, de quo Adā & Cain vituperantur, sed confessio, quæ fit homini sponte ad remissionem peccatorum cōsequendam a Deo, non est de iure naturali.

Ad secundum dicendum, ꝙ præcepta legis naturæ manent eodem modo in lege Moysi, & in noua lege, sed confessio quamuis aliqualiter esset in lege Moysi, non tamen eodem modo: sicut in lege noua, nec sicut in lege naturæ: in lege autem naturæ sufficiebat recognitio peccati interior apud Deum, sed in lege Moysi oportebat aliquo signo exteriori peccatum protestari: sicut per oblationem hostiæ pro peccato, ex quo & homini innotescere poterat eum peccasse, non autem oportebat vt speciale peccatū a se commissum manifestaret, vt peccati circunstantias, sicut in noua lege oportet.

Ad tertium dicendum, ꝙ Iob loquitur de illa absconsione peccati, quam facit deprehensus, peccatum negando aut excusando, vt ex Glossa ibidem haberi potest.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes ad confeßionem teneantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non oēs ad confessionem teneantur, quia sicut dicit Hier. Pœnitentia est secunda tabula post naufragium, sed aliqui post baptismum naufragium non sunt passi: ergo nec eis competit pœnitentia, & sic nec confessio quæ est pœnitentiæ pars.

2 Præterea, Confessio facienda est iudici in quolibet foro, sed aliqui sunt qui non habēt hominem iudicem supra se, ergo nec tenentur ad confessionem.

3 Præterea. Aliquis est qui nō habet peccata nisi venialia, sed de illis non tenetur homo confiteri: ergo non quilibet tenetur ad confessionem.

SED CONTRA é, quia cōfessio cōtra satisfactionē & cōtritionem diuiditur: sed omnes tenentur ad contritionem, & satisfactionem, ergo & omnes tenentur ad confessionem.

Præterea. Hoc patet per Decre. de pœn. & re. vbi dicitur. Quòd omnes vtriusque sexus cum ad annos discretionis peruenerint, tenentur peccata confiteri.

RESPONDEO, Dicēdū, ꝙ ad confessionem dupliciter obligamur. Vno modo ex iure diuino, hoc ipso, quod est medicina, & secundum hoc non omnes tenentur ad confessionem, sed illi tantum, qui peccatum mortale incurrunt post baptismū. Alio modo, ex præcepto iuris positiui, & sic tenentur ex institutione Ecclesiæ ædita in consilio generali sub Innoc. 3. tum vt

F quilibet peccatorem se cognosceret, quia omnes peccauerunt & egent gratia Dei, tum vt cum maiori reuerentia ad Eucharistiam accedatur, tum vt ecclesiarum rectoribus sui subditi innotescāt, ne lupus intra gregem lateat.

Ad primum ergo dicendum, quòd quāuis homo in hac mortali vita post basptismum naufragium euadere possit, quod est peccatum mortale, non tamen euadere potest venialia, quibus ad naufragium disponitur, contra quæ etiam pœnitentia ordinatur: & ideo manet pęnitentiæ locus etiam in illis qui nō mortaliter peccant, & per consequens confessionis.

Ad secundum dicendum, ꝙ nullus est qui non habeat iudicem Christum, cui per suum vicarium confiteri debet, qui quamuis eo inferior sit, inquantum prælatus est, tamen est eo superior, inquantum peccator est ipse, & ille Christi minister.

Ad tertium dicendum, quòd ex vi sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione ecclesiæ quando non
G habet alia quæ confiteatur. Vel potest dici secundum quosdam quod ex Decr. prædicta non obligantur, nisi illi qui habent peccata mortalia, quod patet ex hoc quod dicit, quòd debet omnia peccata confiteri, quod de venialibus intelligi non potest: quia nullus omnia confiteri potest, & secundum hoc ille qui non habet mortalia, non tenetur ad confessionem venialium, sed sufficit ad præceptum ecclesiæ implendum vt se sacerdoti repræsentet, & se ostendat absq; conscientia mortalis esse, & hoc ei pro confessione reputatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis poßit confiteri peccatum, quod non habet.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis licite possit confiteri peccatum, quod non habet: quia vt dicit Greg. Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi
H culpa non est: ergo ad bonam mentem pertinet, vt de illis culpis se accuset, quas non commisit.

2 Præterea, Aliquis per humilitatem reputat se deteriorem aliquo, qui est manifestus peccator, & in hoc est commendandus: sed quod corde quis ęstimat, licet ore confiteri. ergo licite potest confiteri se habere grauius peccatum quàm habeat.

3 Præterea, Aliquis aliquando dubitat de peccato aliquo vtrū sit mortale vel veniale, & talis debet de illo, vt videtur, confiteri vt de mortali: ergo aliquis debet confiteri aliquando peccatum quod non habet.

4 Præterea, Satisfactio ex confessione ordinatur: sed aliquis potest satisfacere de peccato, quod non commisit: ergo etiam potest confiteri peccatum quod non fecit.

SED CONTRA. Quicunque dicit se fecisse quod non fecit, mentitur: sed nullus in confessione mentiri debet, cum omne mendacium sit peccatum: ergo nullus debet confiteri peccatum quod non fecit.

I Præterea, In iudicio exteriori non debet aliquod crimen aliter impingi, quod non potest per testes idoneos probari: sed testis in foro pœnitentiæ est conscientia ergo aliquis non debet se accusare de peccato, quod conscientia non habet.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ per confessionem debet pœnitens se confessori suo manifestare: ille autem, qui aliud sacerdoti de se loquitur, quàm sua conscientia habeat, siue in bonum, siue in malum, non se sacerdoti manifestat, sed magis occultat, & ideo requiritur idonea confessio: sed ad hoc quod sit idonea, requiritur quòd os cordi concordet, vt solum hoc os accuset quod conscientia tenet.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ agnoscere culpam vbi non est, potest esse dupliciter. Vno modo, vt intelligatur quantum ab substantiam actus, & sic non est verum. Non enim ad bonam mentem pertinet, sed ad errantem, vt se actum aliquem commisisse agnoscat, quem non commisit. Alio modo quātum ad conditionem actus: & sic verum est quod Greg. dicit: quia
K iustus in actu qui de se bonus videtur, formidat, ne aliquis defectus ex parte sua fuerit. Et sic dicit Iob 19. Verebar omnia opera mea: & ideo ad bonam mentem etiam pertinet, vt habeat formidinem, quā corde tenet, lingua accuset: & per hoc etiam patet solutio.

Ad secundum dicendū, quòd iustus qui est vere humilis, non reputat se deteriorem, quantum ad perpetrationem actus, qui sit peior ex genere, sed quia timet ne his quæ bene agere videtur, per superbiam grauius delinquat.

Ad tertium dicēdum, quòd quando aliquis dubitat de aliquo peccato an sit mortale, tenetur illud cōfiteri dubitatione manente: quia quicquid committit vel omittit, in quo dubitat esse peccatum mortale, peccat mortaliter discrimini se committens: & similiter periculo se committit, qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri: non tamen debet asserere illud mortale esse, sed tamen dubitatiue loqui, & iudicium sacerdotis expectare, cuius est discernere inter lepram & lepram.

Ad quartum

Ad quartum dicendum, quòd ex hoc, quod homo satisfacit pro peccato, quod non commisit, non incurrit mendacium: sicut cum quis confitetur peccatum quod non credit se fecisse: si enim dicat peccatum quod non fecit, dum credit se fecisse, non mentitur, & ideo non peccat si eo modo dicat, sicut est in corde suo.

ARTICVLVS V.

Vtrum statim teneatur confiteri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd statim teneatur confiteri, dicit enim Hug. de S. Vict. Si necessitas non est, quæ prętendatur, contemptus non excusatur, sed quilibet tenetur vitare contemptum, ergo quilibet tenetur statim confiteri, cum potest.

2 Præterea, Quilibet tenetur plus facere ad euadendum morbum spiritualem, quàm ad euadendum morbum corporalē: sed aliquis infirmus corporaliter non sine detrimento salutis medicum requirere tardat: ergo videtur quòd non possit esse sine detrimento salutis, quòd aliquis sacerdoti, cuius copiam habet, nō statim de peccato confiteatur.

3 Præterea, Illud quod sine termino debetur, statim debetur, sed sine termino debet homo confessionem Deo, ergo tenetur ad statim.

SED CONTRA, In Decreto simul datur tempus determinatū de confessione & de Eucharistiæ perceptione: sed aliquis non peccat si non percipiat Eucharistiā ante tempus a iure determinatū, ergo non peccat si ante tempus illud nō confiteatur.

Præterea, Quicumque illud omittit, ad quod ex præcepto tenetur, peccat mortaliter, si ergo aliquis non statim confitetur quando habet copiam sacerdotis, si ad statim confitendum tenetur, peccaret mortaliter: & eadem ratione alio tempore, & sic deinceps, & ita multa peccata mortalia homo incurreret pro vna pœnitentiæ dilatione, quod videtur inconueniens.

RESPONDEO dicendum, quòd cum propositum confitendi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum, quando ad contritionem tenetur, scilicet quando peccata memoriæ occurrunt, quod præcipue in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo, in quo sine peccati remissione oporteat eum peccatum incurrere: sicut cum tenetur ad celebrandum, nisi desit copia sacerdotis, saltem conteri tenetur & habere propositum confitendi, sed ad confessionem actualiter faciendam obligatur dupliciter. Vno modo per accidens, scilicet quando ad aliquid tenetur, quod non potest sine peccato facere non confessus, tunc confiteri tenetur, sicut si debeat Eucharistiam percipere, ad quam nullus post peccatum mortale nisi confessus accedere debet, copia sacerdotis oblata, & necessitate non vrgente, & inde venit obligatio, quia ecclesia omnes obligat ad semel in anno cōfitendum, quia instituit vt semel in anno, scilicet in Paschate, omnes sacram communionem accipiant, & ideo ante tempus illud omnes confiteri tenentur. Alio modo obligantur aliqui ad confessionem per se, & sic videtur esse eadem ratio de confessione & baptismo differendo: quia vtrumque est sacramentum necessitatis. Ad baptismum autem percipiendum non tenetur aliquis, statim postquam habet propositum baptismi, ita quòd peccet mortaliter nisi statim baptizaretur: nec est aliquod tempus determinatum, vltra quod si baptismum differat pecatum incurrat, sed potest contingere quòd in dilatione baptismi mortale erit peccatum, vel non erit, & hoc pensandum est ex causa dilationis: quia sicut dicit Philosophus 8. Physicor. Voluntas non retardat facere opus volitum, nisi propter aliquam causam rationabilem, vnde nisi causa dilationis baptismi mortale peccatum annexum habeat, vtpote, propter contemptum vel aliquod huiusmodi, si baptismum differat, dilatio erit peccatum mortale: aliàs non. Et ideo idem videtur esse in confessione, quæ non est maioris necessitatis, quàm baptismus. Et quia ea quæ sunt de necessitate saluris, tenetur homo in hac vita implere, ideo si periculum mortis immineat etiam per se loquendo, obligatur aliquis ad confessionem faciendam tunc, vel baptismum suscipiendum. Et propter hoc etiam Iaco. simul præceptum edidit de confessione facienda & extrema vnctione percipienda. Et ideo videtur probabilis illorum opinio, qui dicunt, quòd non tenetur homo ad statim cōfitendum, quamuis periculosum sit differre. Alii dicunt: quòd tenetur contritus ad statim confitendum, debita oportunitate oblata, secūdum rectam rationem nec obstat quòd Decretū terminum præfigat, vt semel in anno confiteatur, quia Ecclesia nō indulget dilationi, sed prohibet negligentiam in maiori dilatione, vnde per Decret. illam non excusatur a culpa dilationis quantum ad forum conscientiæ, sed excusatur a pœna quantum ad forum Ecclesiæ, vt non priuetur debita sepultura si morte præuentus fuerit ante tempus illud. Sed hoc videtur nimis

A durum: quia præcepta affirmatiua non obligant ad statim, sed ad tempus determinatum, non quidem ex hoc quòd tunc commode impleri possunt: quia tunc si non daret aliquis eleemosynam de superfluo, quantūcumque pauper mostraretur, peccaret mortaliter: quod falsum est. Sed ex hoc quod tempus necessitatem vrgentem adducit: & ideo non oportet quòd si statim oblata oportunitate non confiteatur, etiam si maior oportunitas non expectetur, aliquis peccet mortaliter: sed quando ex articulo temporis necessitas confessionis inducitur. nec hoc est ex indulgentia Ecclesiæ quòd non teneatur ad statim, sed ex natura præcepti affirmatiui: vnde ante Ecclesiæ statutum, etiam minus debebatur. Quidam vero dicunt quòd seculares nō tenentur ante quadragesimale tempus confiteri, quod est eis pænitentiæ tempus, sed religiosi tenentur ad statim, quia totum tempus est eis pænitentiæ tempus. Sed hoc nihil est: quia religiosi
B non tenentur ad alia, quàm alii homines nisi ad quæ ex voto se obligauerunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hugo. loquitur de illis, qui sine sacramento decedunt.

Ad secundum dicendum, quòd non est de necessitate salutis corporalis, quòd statim medicum quærat, nisi quando necessitas curationis incumbit, & similiter ad morbum spiritualem.

Ad tertium dicendum, quòd retentio rei alienæ inuito domino contrariatur præcepto negatiuo, quod obligat semper, & ad semper: & ideo tenetur semper ad statim reddendum. Secus est autem de impletione præcepti affirmatiui, quod obligat semper, & non ad semper. Vnde non tenetur ad statim implendū.

ARTICVLVS VI.

Vtrum poßit cum aliquo dispensari, quòd non confiteatur.

C AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ possit cū aliquo dispensari ne confiteatur homini peccata. Precepta enim quæ sunt de iure positiuo, subiacent dispensationi prælatorum Ecclesiæ, sed confessio est huiusmodi, vt ex dictis patet, ergo potest dispensari cum aliquo, vt non confiteatur.

2 Præterea, Illud quod ab homine institutum est, potest etiam ab homine dispensationem recipere, sed confessio non legitur a Deo instituta, sed ab homine Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra, habet autem Papa potestatem dispensandi in his quæ per Apostolos instituta sunt: sicut patet de bigamis: ergo etiam potest cum aliquo dispensari ne confiteatur.

SED CONTRA, Pænitentia, cuius pars est confessio, est sacramentum necessitatis, sicut Baptismus, cum ergo in Baptismo nullus dispēsare possit, nec in confessione aliquis dispensare potuit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ministri Ecclesiæ in
D stituuntur in Ecclesia diuinitus fundata: & ideo institutio Ecclesiæ præsupponitur ad operationem ministrorum, sicut opus creationis præsupponitur ad opus naturæ, & quia ecclesia fundatur in fide & in sacramentis, ideo ad ministros, nouos articulos fidei edere, aut editos remouere, aut noua sacramenta instituere, aut instituta remouere, non pertinet: sed hoc est potestatis excellentiæ, quæ soli debetur Christo, qui est Ecclesiæ fundamentum. Et ideo sicut Papa non potest dispensare, vt aliquis sine Baptismo saluetur: ita nec quod saluetur sine confessione, secundum quòd obligat vi sacramenti. Sed potest dispensare in confessione, secundum quòd obligat de præcepto Ecclesiæ, vt possit ad diutius confessionem differre, quàm ab Ecclesia institutum sit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præcepta diuini iuris non minus obligant, quàm præcepta iuris naturalis: vnde sicut non potest dispensari in iure naturali, ita nec in iure positiuo diuino.

E Ad secundum dicendum, quòd præceptum de confessione nō est ab homine primo institutum: quàmuis sit a Iacobo promulgatum, sed a Deo institutionem habuit, quàmuis expressa ipsius institutio non legatur: tamen quædam præfiguratio ipsius inuenitur, & in hoc quod Ioanni confitebantur peccata, qui baptismo ipsius, ad gratiam Christi præparabantur: & in hoc quòd dominus sacerdotibus læprosos transmisit: qui quàmuis non essent noui testamenti sacerdotes, tamen in eis noui Testamenti sacerdotium signabatur.

QVAESTIO SEPTIMA.

De confeßionis quiditate, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de quiditate confessionis. Et circa hoc tria quæruntur.

Primo, Vtrū Aug. conuenienter definiat cōfessionē.

Secundo, Vtrum confessio sit actus virtutis.

Tertio, Vtrum confessio sit actus pænitentiæ virtutis.

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAEST. VII.

ARTICVLVS I.

Vtrum Augustinus conuenienter definiat confessionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ Augustinus inconuenienter definiat confessionem dicens. Confessio est per quam morbus latens spe veniæ aperitur. Morbus enim contra quem confessio ordinatur, peccatum est: sed peccatum aliquando est apertum, ergo non debuit dicere morbum latentem esse, cuius confessio est medicina.

2 Præterea. Principium pœnitentiæ est timor: sed confessio est pars pœnitentiæ, ergo non debuit pro essentia confessionis ponere spem, sed magis timorem.

3 Præterea, Illud quod sub sigillo ponitur, nõ aperitur, sed magis clauditur: sed peccatum quod quis confitetur, sub sigillo confessionis ponitur, ergo non aperitur in confessione peccatum sed magis clauditur.

4 Præterea, Inueniuntur aliæ quædam definitiones ab ista differentes. Greg. enim dicit quòd confessio est peccatorum detestatio & ruptio vulneris. Quidam vero dicunt, quòd confessio est coram sacerdote legitima peccatorum declaratio. Quidam autem dicunt sic. Confessio est sacramentalis delinquentis accusatio ex erubescentia, & per claues ecclesiæ satisfactoria, obligãs ad peragendam pœnitentiam iniunctam: ergo videtur quòd præassignata definitio, cum non omnia contineat, quæ in his continentur, insufficiens sit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in actu confessionis plura consideranda occurrunt. Primo ipsa substantia actus siue genus eius quod est manifestatio quædam. Secundo, de quo sit scilicet peccato. Tertio, cui fiat, scilicet sacerdoti. Quarto causa eius, scilicet spes veniæ. Quinto effectus, scilicet absolutio a parte pœnæ, & obligatio ad aliam partem exoluendam. In prima ergo diffinitione Augustin. tangitur & substantia actus in apertione, & de quo fit confessio, cum dicitur morbus latés, & causa in spe veniæ, & in aliis diffinitionibus tangũtur aliqua de illis quinque assignatis, vt cuilibet inspicienti patet.

AD primum ergo dicendum, q̃ quamuis sacerdos aliquando sciat eius peccatum vt homo, non tamen scit vt Christi vicarius. Sicut etiam iudex aliquando scit aliquid vt homo, quod nescit vt iudex, & quantum ad hoc, quod per confessionem aperitur, aliquando scit aliquid vt homo, quod nescit vt iudex. Vel dicendum, quod quamuis actus exterior in aperto sit, actus tamen interior qui principium est, in occulto est, & ideo oportet quòd per confessionem aperiatur.

Ad secundum dicendum, q̃ confessio præsupponit charitatem, qua quis viuus efficitur, vt in litera dicitur. Contritio autẽ est in qua datur charitas, timor autem seruilis qui est in spe, & est præuius ad charitatem, sed habens charitatem magis mouetur ex spe, quam ex timore, & ideo causa confessionis ponitur potius spes, quàm timor.

Ad tertium dicendum, quòd peccatum in qualibet confessione aperitur sacerdoti, & clauditur aliis confessionis sigillo.

Ad quartum dicendum, quòd non oportet in qualibet diffinitione omnia tangere, quæ ad rem diffinitam concurrunt, & ideo inuenjuntur quædam definitiones, siue assignationes datæ penes vnam causam, quædam penes aliam.

ARTICVLVS II.

Vtrum confessio sit actus virtutis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ confessio sit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis est de iure naturali, q̃a ad virtutes apti sumus a natura, vt Philosophus dicit in 2. Ethicor. sed confessio non est de iure naturali, ergo non est actus virtutis.

2 Præterea, Actus virtutis magis conuenire potest innocenti, quàm ei qui peccauit: sed confessio peccati de quo loquimur, nõ potest innocenti conuenire, ergo non est actus virtutis.

3 Præterea. Gratia, quæ est in sacramentis, aliquo modo differt a gratia quæ est in virtutibus & donis: sed confessio est pars sacramenti, ergo non est actus virtutis.

Sed contra. Præcepta legis sunt de actibus virtutum, sed confessio cadit sub præcepto, ergo est actus virtutis.

Præterea. Non meremur, nisi actibus virtutum, sed confessio est meritoria, quia cælum aperit, vt in litera Magister dicit, ergo videtur quòd sit actus virtutis.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ad hoc quòd aliquid dicatur actus virtutis, vt prius dictum est, sufficit quod in sui ratione aliquam conditionem implicet, quæ ad virtutem pertineat, quàmuis autem non omnia quæ ad virtutem requirunt importet confessio, tamen importat ex suo nomine manifestationem alicuius, quod in conscientia tenet aliquis: sic enim simul in vnum os & cor conueniunt. Si enim quis aliquid proferat ore, quod corde non teneat, non est confessio, sed fictio, hæc autem conditio ad virtutem pertinet, vt aliquis ore confiteatur quod corde tenet, & ideo confessio est bonum ex genere, & est actus virtutis: sed tamen potest male fieri, nisi aliis debitis circunstantiis vestiatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd ad confessionem veri modo debito faciendam vt oportet, & cuius oportet, in generali inclinat ratio naturalis, & secundum hoc confessio est de iure naturali, sed determinatio circunstantiarum quando, & quomodo, & quid confiteri oporteat, & cui, hoc est ex institutione iuris diuini de qua loquimur: & sic patet quòd ius naturale inclinat ad confessionem, mediante iure diuino, quo circunstantiæ determinãtur, sicut etiam in omnibus est, quæ sunt de iure positiuo.

Ad secundum dicẽdum, quòd illius virtutis cuius obiectum est peccatum commissum, quàmuis habitum possit innocens habere, tamen actum non habet innocentia permanente: & ideo etiam confessio peccatorum, de qua nunc loquimur, non competit innocenti, quàmuis sit actus virtutis,

Ad tertium dicendum, quòd quàmuis gratia sacramentorũ, & gratia virtutum sit alia, & alia: non tamen sunt contrariæ, sed disparatæ, & ideo non est incõueniens vt idem sit actus virtutis secundum quod ex libero arbitrio gratia informato procedit: & sic sacramentum vel pars sacramenti, est secundum quod est medicina in remedium peccati ordinata.

ARTICVLVS III.

Vtrum confessio sit actus pœnitentiæ virtutis.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd confessio non sit actus pœnitentiæ virtutis: quia actus illius virtutis est quæ est causa eius: sed causa cõfessionis est spes veniæ, vt ex definitione inducta apparet, ergo videtur quòd sit actus spei & non pœnitentiæ.

2 Præterea, verecundia est pars temperantiæ, sed confessio exerubescentia operatur, vt ex præassignata definitione apparet, ergo est actus temperantiæ & non pœnitentiæ.

3 Præterea, Actus pœnitentiæ innititur diuinæ misericordiæ: sed confessio magis innititur sapientiæ propter veritatem, quæ in ipsa esse debet, ergo non est actus pœnitentiæ.

4 Præterea, Ad pœnitentiam mouet articulus de iudicio propter timorem, qui pœnitentiæ origo est: sed ad confessionem mouet articulus de vita æterna: quia est propter spem veniæ: ergo non est actus pœnitentiæ.

5 Præterea, Ad virtutem veritatis pertinet, vt ostendat se quis talem qualis est, sed hoc facit confitens: ergo est actus virtutis quæ dicitur veritas, & non pœnitentiæ.

SED CONTRA. Pœnitentia ordinatur ad destructionẽ pcti, sed ad hoc idẽ ordinatur confessio: ergo est actus pœnitẽtię.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hoc in virtutibus cõsiderandum est, quòd quando supra obiectum virtutis additur spiritualis ratio boni & difficilis, requiritur specialis virtus, sicut magni sumptus ad magnificentiam pertinent, quàmuis communiter sumptus mediocres & donationes pertineant ad liberalitatem, vt patet secundo Ethico. & quarto. Et similiter est in confessione veri, quæ quàmuis ad veritatem virtutis pertineat absolute, tamen secundum quòd aliqua ratio boni additur, ad aliam virtutem pertinere incipit: & ideo dicit philosophus. 4. Ethicorum, quòd confessio quæ sit in iudiciis, non pertinet ad veritatis virtutem, sed magis ad iustitiam: & similiter confessio beneficiorum Dei in laudem diuinam non pertinet ad virtutem veritatis, sed ad virtutem latriæ, & ita etiam confessio peccatorum ad remissionem eorum consequendam, non pertinet ellicitiue ad virtutem veritatis, vt quidam dicunt: sed ad virtutẽ pœnitentiæ, imperative autem ad multas virtutes pertinere potest, secundum quod in finem multarum virtutum trahi potest confessionis actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd spes est confessionis causa, non sicut eliciens, sed sicut imperans.

Ad secundum dicendum, quòd erubescentia in illa definitione non ponitur quasi causa confessionis, cum magis nata sit impedire confessionis actum: sed magis quasi concausa ad liberandum a pœna, inquantum ipsa erubescentia pœna quædam est, sicut etiam claues Ecclesiæ concausæ confessionis ad hoc sunt.

Ad tertium dicendum, quòd secundum quandam adaptationem partes pœnitentiæ tribus attributis personarum adaptari possunt, vt contritio misericordiæ, vel bonitati respondeat propter dolorem de malo: confessio sapientiæ propter veritatis manifestationem, satisfactio potentiæ propter satisfaciendi laborem, & quia contritio est prima pars pœnitentiæ, & efficaciam aliis partibus præbens: ideo eodem modo iudicatur de tota pœnitentia, sicut de contritione.

Ad quar-

Ad quartum dicendum, quòd quia cõfessio magis ex spe procedit quàm ex timore, ideo magis innititur articulo de vita æterna, quam respicit spes, quàm articulo de iudicio, quod respicit timor: quàmuis pœnitentia ratione contritionis econuerso se habeat.

Ad quintum patet solutio ex dictis.

QVAESTIO OCTAVA.

De ministro confessionis, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ministro confessionis. Circa quod quæruntur septem.

Primo, vtrum necessarium sit confiteri sacerdoti.

Secundo, vtrum in aliquo casu liceat aliis, quàm sacerdotibus confiteri.

Tertio, vtrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire.

Quarto, vtrum sit necessarium, quòd homo confiteatur proprio sacerdoti.

Quinto, vtrum possit aliquis alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri ex priuilegio, vel mandato superioris.

Sexto, vtrum pœnitens in extremo vitæ suę possit absolui a quolibet sacerdote.

Septimo, vtrum pœna temporalis taxari debeat secundum quantitatem culpæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum necessarium sit confiteri sacerdoti.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd non sit necessarium sacerdoti confiteri. Ad confessionem enim non obligamur nisi ex diuina institutione: sed diuina institutio nobis proponitur Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra, vbi non fit mentio de sacerdote, ergo non oportet confiteri sacerdoti.

2 Præterea, Pœnitentia est necessitatis sacramentum, sicut & baptismus, sed in baptismo propter necessitatis sacramẽtum est minister quilibet homo, ergo & in pœnitentia, sed ministro Ecclesiæ facienda est confessio, ergo sufficit cuilibet confiteri.

3 Præterea. Confessio est ad hoc necessaria, vt taxetur pœnitẽti satisfactionis modus, sed aliquando non sacerdos dulcius posset pœnitenti dare satisfactionis modũ, quàm multi sacerdotes: ergo non est necessarium quòd confessio fiat sacerdoti.

4 Præterea. Confessio ad hoc est ordinata in Ecclesia, vt rectores pecorum suorum vultum cognoscant, sed quandoque Rector, vel Prælatus non est sacerdos, ergo confessio non semper facienda est sacerdoti.

SED CONTRA. Absolutio pœnitentis propter quam fit confessio, non fit nisi a sacerdotibus, quibus claues commissæ sunt, ergo confessio debet fieri sacerdoti.

5 Præterea. Confessio præfiguratur in Lazari mortui viuificatione, sed Dominus solum discipulis præcepit vt soluerent Lazarum, vt patet Ioan. vndecimo, ergo sacerdotibus facienda est confessio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd gratia, quæ in sacramentis datur, a capite in membra descẽdit, & ideo solus ille minister est sacramentorum, in quibus gratia datur, qui habet ministerium super Corpus Christi verum, quod solius sacerdotis est, qui consecrare Eucharistiam potest, & ideo cum in sacramẽto pœnitentiæ gratia conferatur, solus sacerdos minister est huiusmodi sacramenti, & ideo ei soli facienda est sacramentalis cõfessio, quæ ministro fieri debet.

Ad primum ergo dicendum, quòd Iacobus loquitur ex præsuppositione diuinæ institutionis: & quia diuinitus institutio præcesserat de confessione sacerdotibus facienda, per hoc quòd eis potestatem remittendi peccata in Apostolis dedit, vt patet Ioan. 20. ideo intelligendum est, quòd Iaco. sacerdotibus confessionem esse faciendam monuit.

Ad secundum dicendum, quòd baptismus est magis sacramẽtum necessitatis, quàm pœnitentia, quo ad confessionem, & absolutionem, quia quandoque baptismus prætermitti nõ potest sine periculo salutis æternæ, vt patet in pueris qui non habent vsum rationis, sed nõ est ita de confessione, & absolutione, quæ tantum ad adultos pertinẽt: in quibus contritio cum proposito confitendi, & desiderio absolutionis sufficit ad liberandũ a morte æterna, & ideo non est simile de baptismo, & confessione.

Ad tertium dicendum, quòd in satisfactione non solum attẽdenda est quantitas pœnæ: sed etiam virtus eius, secundum q̃ est pars sacramenti, & sic requirit sacramentorum dispensatorẽ, quàmuis etiam ab alio, quàm a sacerdote pœna taxari possit.

Ad quartum dicẽdum, q̃ cognoscere vultum pecoris, ad duo potest necessarium esse. Primo, q̃ coordinet gregi Christi, & sic cognoscere vultum pecoris pertinet ad curam, & solicitudinẽ pastoralem, quæ incũbit quandoque illis, qui nõ sunt sacerdotes. Secõ, ad hoc quòd prouideatur ei cõpetens mendicamentũ salutis. s. sacramentum Eucharistiæ, & talia præbere pertinet ad sacerdotẽ, & ad talẽ cognitionem pecoris cõfessio ordinatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum in aliquo casu liceat alii quàm sacerdoti confiteri.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd in nullo casu liceat alijs quàm sacerdotibus confiteri: quia confessio sacramentalis accusatio est: vt ex supposita definitione habetur: sed dispensatio sacramenti ad illum tantum pertinet, qui est sacramenti minister, cum ergo minister sacramenti proprius sit sacerdos, videtur quòd nulli alij sit confessio facienda.

2 Præterea. Confessio in quolibet iudicio ad sententiam ordinatur, sed sentẽtia in foro contentioso non a suo iudice lata nulla est: & ideo non facienda est confessio nisi iudici: sed iudex in foro conscientiæ non est nisi sacerdos, qui habet potestatem ligandi & soluendi, ergo non est alij confessio facienda.

3 Præterea. In baptismo quilibet potest baptizare, quia si baptizat laicus, etiam absque necessitate non debet a sacerdote Baptismus iterari: sed si aliquis confiteatur laico in casu necessitatis, iterum tenetur sacerdoti confiteri, si articulum necessitatis euadat: ergo confessio nõ potest fieri laico in casu necessitatis.

SED CONTRA est quod in litera determinatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut Baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia. Baptismus autẽ, quia est sacramentum necessitatis, duplicem habet ministrum. Vnũ, cui ex officio baptizare incumbit, scilicet sacerdotem. Alium, cui ratione necessitatis dispensatio baptismi committitur, & ita etiam minister pœnitentiæ, cui confessio est facienda, est sacerdos: sed in necessitate etiam laicus vicem sacerdotis supplet, vt ei confessio fieri possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in sacramento pœnitentiæ non solum est aliquid ex parte ministri, scilicet absolutio & satisfactionis iniunctio, sed etiam aliquid ex parte ipsius, qui suscipit sacramentum, quod est etiam de essentia sacramenti, sicut contritio, & confessio. Satisfactio autem iam incipit esse a ministro, inquantum eam iniungit, & a pœnitente, inquantum eam implet: & ad plenitudinem sacramenti vtrunque debet cõcurrere, quando possibile est. Sed quando necessitas imminet, debet facere pœnitens quod ex parte sua est, scilicet conteri, & confiteri cui põt qui quàmuis sacramentum perficere non possit vt faciat id quod ex parte sacerdotis est, absolutionem scilicet, defectum tamen sacerdotis summus Sacerdos supplet: nihilominus confessio laico ex desiderio sacerdotis facta, sacramentalis est quoddammodo: quàmuis non sit sacramentum perfectum, quia deest ei id quod est ex parte sacerdotis.

Ad secundum dicendum, quòd quàmuis laicus non sit iudex eius: qui sibi confitetur absolute, tamen ratione necessitatis accipit iudicium super eum, secundum quod confitens ex desiderio sacerdotis se ei subdit.

Ad tertium dicendum, quòd per sacramenta homo non solũ Deo, sed Ecclesiæ oportet quòd reconcilietur. Ecclesiæ autem reconciliari non potest nisi sanctificatio Ecclesiæ ad eum perueniat: in baptismo autem sanctificatio Ecclesiæ ad hominem peruenit per ipsum elementum exterius adhibitum, quod verbo vitæ sanctificatur secundum formam Ecclesiæ a quocumque, & ideo ex quo semel baptizatus est a quocunque, non oportet q̃ iterum baptizetur. Sed in pœnitentia Ecclesiæ sanctificatio nõ peruenit ad hominem nisi per ministrum: quia non est ibi aliquod elementum corporale exterius adhibitum, quod ex sanctificatione inuisibilem gratiam conferat: & ideo quàmuis ille laico confessus in articulo necessitatis consequutus sit veniã a deo eo quòd propositum confitendi, quod secundum mandatum dei percepit, sicut potuit impleuit, non tamen adhuc ecclesiæ reconciliatus est, vt ad sacramenta ecclesiæ admitti debeat, nisi prius a sacerdote absoluatur: sicut ille qui baptismo flaminis baptizatus est, ad Eucharistiam non admittitur. Et ideo oportet quòd iterum confiteatur sacerdoti, cum copiam habere potuerit, & præcipue quia sacramentum pœnitentiæ perfectum non fuit. Vnde oportet quòd perficiatur, vt ex ipsa perceptione sacramenti pleniorem effectum consequatur, & vt mandatum de pœnitentiæ sacramento recipiendo impleat.

ARTICVLVS III.

Vtrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd extra casum necessitatis non possit aliquis non sacerdos confessionẽ venialium audire. Quia sacramentũ aliquod committitur lai-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur laico dispensandum ratione necessitatis: sed confessio venialium non est de necessitate, ergo non committitur.

2 Præterea, Contra venialia ordinatur extrema vnctio, sicut & pœnitentia: sed illa non potest dari a laico, vt patet Iacobi vltimo, ergo nec confessio venialium potest ei fieri.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ per peccatum veniale homo nec a deo, nec a sacramẽto Ecclesiæ separatur, & ideo nõ indiget nouæ gratiæ collatione ad eius dimissionem, neque indiget reconciliari ecclesiæ. Et propter hoc, non oportet q̃ venialia aliquis sacerdoti confiteatur, quia ipsa confessio laico facta sacramentale quoddam est, quamuis non sit sacramentũ perfectum, & ex charitate procedens, & talibus natum est veniale remitti, sicut percussionem pectoris, & aquam benedictam.

Et per hoc patet solutio ad primum, quia venialia non indigent sacramenti perceptione ad dimissionem sui, sed sufficit ibi aliquid sacramentale, vt aqua benedicta, & aliquid huiusmodi.

Ad secundum dicendum, q̃ extrema vnctio non datur directe contra veniale, nec aliquod sacramentum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit necessarium quod homo confiteatur proprio sacerdoti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ non sit necessarium, quòd homo confiteatur proprio sacerdoti. Gregorius enim dicit. Apostolico moderamine & pietatis officio a nobis constitutum est, quòd sacerdotibus monachis, Apostolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata soluere: sed monachi non sunt proprii sacerdotes aliquorum, cum non habeant curam animarũ, ergo cum confessio fiat pp absolutionẽ, sufficit q̃ fiat cuicunq. sacerdoti.

2 Præterea. Sicut sacerdos est minister huius sacramenti, ita est Eucharistiæ, sed quilibet sacerdos potest conficere: ergo quilibet potest sacramentum pœnitentiæ ministrare: ergo nõ oportet quòd fiat proprio sacerdoti.

3 Præterea, Illud ad quod determinate tenemur, non est in nostra electione constitutum, vt patet per Augustinũ in litera. Dicit enim. Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem, qui sciat soluere & ligare, ergo videtur q̃ non sit necessarium quòd sacerdoti proprio confiteatur aliquis.

4 Præterea. Quidam sunt, sicut Papa, Prælati, qui non videntur habere proprium sacerdotem, cum non habeant superiorẽ: sed isti tenentur ad confessionem: ergo non semper tenetur homo confiteri proprio sacerdoti.

5 Præterea. Illud quod est institutum pro charitate, cõtra charitatem non militat, vt Bernard. dicit: sed cõfessio, quæ pro charitate institura est, contra charitatem militaret, si homo ad confitendum vni sacerdoti esset obligatus, vt puta si peccator sciat sacerdotem suum hæreticum, aut solicitatorem ad malum aut fragilem, qui ad peccatum quod quis cõfitetur ei, sit pronus, vel si reuelator cõfessionis probabiliter existimetur, vel si peccatũ contra ipsum commissum sit, de quo quis confiteri debet, ergo videtur quòd non semper oporteat cõfiteri proprio sacerdoti.

6 Præterea. In eo quod est necessarium ad salutem, nõ sunt homines arctandi, ne impediatur a via salutis: sed magna arctatio videtur si oporteat vni homini confiteri de necessitate, & per hoc multi possent a confessione retrahi, vel timore, vel verecundia, vel aliquo huiusmodi, ergo cum confessio sit de necessitate salutis, nõ debent homines ad hoc arctari, vt videtur, quòd proprio sacerdoti confiteantur.

SED CONTRA est Decretũ Innoc. qui instituit quòd oẽs vtriusq. sexus, semel in anno, proprio sacerdoti confiteatur.

Præterea. Sicut Episcopus se habet ad diœcesim suam, ita sacerdos ad suam parochiam, sed non licet vni Episcopo in diœcesi alterius Episcopale officium exercere, secundum statuta canonũ, ergo nõ licet vni sacerdoti parochianum alterius audire.

RESPONDEO, Dicendum, quòd alia sacramenta nõ consistunt in hoc, q̃ ad sacramentum accedens aliquid agat, sed solum vt recipiat, sicut patet in baptismo & huiusmodi: sed actus recipientis requiritur ad percipiendum veritatem sacramenti in eo, qui est suæ voluntatis arbiter constitutus: quasi remouens prohibens, scilicet fictionem: sed in pœnitentia actꝰ accedentis ad sacramentum est de substantia sacramenti, eo q̃ contritio, confessio, & satisfactio sunt pœnitentiæ partes, quæ sunt actus pœnitentis, actus autem nostri, cum in nobis principium habeãt, non possunt nobis ab alio dispensari, nisi per imperium. Vnde oportet quòd ille, qui dispensator huiusmodi sacramenti constituitur sit talis, qui possit imperare aliquid agẽdum. Imperium autem non competit alicui in alium, nisi qui habet super eum iurisdictionem: & ideo de necessitate huius sacramenti est, non solum vt minister habeat ordinem sicut in aliis sacramentis, sed etiam quòd habeat iurisdictionem. Et sicut ille qui non est sacerdos, non potest hoc sacramentum conferre, ita nec ille qui non habet iurisdictionem. Et propter hoc oportet sicut sacerdoti, ita proprio sacerdoti confessionem fieri: cum enim sacerdos non absoluat nisi ligando ad aliquid faciendum, ille solus potest absoluere, qui potest per imperium ad aliquid faciendum ligare.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Gregor. loquitur de illis monachis, qui iurisditionem habent, vtpote quibus alicuius parochiæ cura est commissa, de quibus aliqui dicebant, quòd hoc ipso quòd monachi erant, non poterant absoluere, & pœnitentias iniungere, quod falsum est.

Ad secundum dicendum, quòd sacramentum Eucharistiæ nõ requirit imperium in aliquem hominem, secus aũt est in hoc sacramento, vt dictum est: & ideo ratio non sequitur, & etiam nõ licet Eucharistiam ab alio, quam a proprio sacerdote accipere, quamuis verum sit sacramentum quod ab eo percipitur.

Ad tertium dicendum, quòd electio discreti sacerdotis non est nobis commissa, vt nostro arbitrio facienda, sed de licentia superioris, si forte proprius sacerdos esset minus idoneus ad opponendum peccato salutare remedium.

Ad quartum dicendũ, q̃ prælatis incumbit sacramenta dispẽsare quæ non nisi mundi tractare debent, ideo concessum est eis a iure, quòd possunt sibi eligere proprios sacerdotes confessores, qui quantum ad hoc sunt eis superiores, sicut vnus medicus ab alio curatur non inquantum medicus, sed inquantum infirmus.

Ad quintum dicendum, quòd in casibus illis in quibus probabiliter timet pœnitens periculum sibi vel sacerdoti ex confessione facta, debet recurrere ad superiorem: vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi, quod si licentiam habere non possit, idem est iudicium, quod de illo, qui non habet copiam sacerdotis: vnde magis debet eligere laico confiteri, nec in hoc transgreditur aliquid præceptum Ecclesiæ quia præcepta iuris positiui non se extendunt vltra intentionem præcipientis, quæ est finis præcepti, hoc autem est charitas secundum Apostolum. Nec aliqua iniuria fit etiam sacerdoti, qui priuilegium meretur amittere, quia concessa sibi abutitur potestate.

Ad sextum dicendum, quòd in hoc quòd oportet proprio sacerdoti confiteri, non arctatur via salutis, sed sufficiens ad salutem via statuitur. Peccaret autem sacerdos, si non esset facilis ad præbendum licentiam alteri confiteri, quia multi sunt adeo infirmi, quòd potius fiue confessione morerentur, quam tali sacerdoti confiterentur: vnde illi qui sunt nimis solliciti, vt conscientias per confessionem subditorum sciant, multis damnationis laqueum injciunt, & per consequens seipsis.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliquis possit alteri, quam proprio sacerdoti confiteri, ex priuilegio vel mandato superioris.

AD quintum sic proceditur. Videtur quòd non possit aliquis alteri quàm proprio sacerdoti confiteri, etiã ex priuilegio vel mandato superioris. Quia non potest aliquod priuilegium indulgeri in præiudicium alterius, sed hoc esset in præiudicium alterius sacerdotis, si alius confessionem subditi sui audiat, ergo non potest per priuilegium, seu licentiam seu mandatum superioris obtineri.

2 Præterea, Illud per quod impeditur diuinum mandatum, nõ potest per mandatum vel priuilegium alicuius hominis concedi: sed mandatũ diuinũ est ad rectores Ecclesiarum, vt diligenter vultum pecoris sui agnoscant: Prouerb. 7. quod impeditur si aliꝰ quàm ipse confessionem eius audiat, ergo hoc non potest per aliquius hominis priuilegium vel mandatum ordinati.

3 Præterea, Ille qui audit confessionem alicuius, est propriꝰ iudex eius, alias non posset eum ligare & soluere: sed vnius hominis non possunt esse plures proprij sacerdotes vel iudices: quia tunc tenetur pluribꝰ obedire, quod est impossibile, si contraria præciperent vel incompossibilia, ergo non potest aliquis confiteri nisi proprio sacerdoti, etiam ex superioris licentia.

4 Præterea, Iniuriam sacramento facit qui sacramentum iterat super eadem materia, vel ad minus inutiliter facit: sed qui confessus est alij sacerdoti, tenetur iterum confiteri proprio sacerdoti si perat: quia non est absolutus ab obedientia qua ei tenetur, ad hoc ergo non potest licite fieri, quòd alij quàm proprio sacerdoti confiteatur.

SED contra. Ea quæ sunt ordinis, possunt habenti similem ordinem committi ab eo, qui ea facere potest, sed superior, vt Episcopus, potest confessionem audire illius, qui est de parochia alicuius presbyteri: quia etiam aliquando aliqua sibi reseruat, cum sit ille principalior rector, ergo etiam potest committere alicui sacerdoti quòd ipsum audiat.

Præterea, Quicquid potest inferior potest superior, sed ipse sacerdos potest suo prochiano dare licentiam quòd alteri confiteatur, ergo multo fortius eius superior hoc potest.

Præterea, Potestatem quam habet sacerdos in populo, habet ab Episcopo, sed ex illa potestate potest confessionem audire: ergo & eadem ratione alius, cui Episcopus potestatem concedit.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ sacerdos aliquis potest dupliciter impediri ne alicuius confessionem audiat. Vno modo propter defectum iurisdictionis, Alio modo propter impedimẽtum executionis ordinis, sicut excõmunicati, & degradati, & huiusmodi, quicunque autem iurisdictionem habet potest ea quę sunt iurisdictionis committere, & ideo si aliquis impediatur, q̃ alterius confessionem audire non possit per iurisdictionis defectum, potest sibi per quemcunque iurisdictionem habentem immediatam in illos committi quòd confessionem audiat & absoluat, siue per ipsum sacerdotem, siue per Episcopum, siue per Papam. Si autem propter executionis ordinis impedimentum audire non possit, potest sibi concedi quòd confessionem audiat per eum, qui impedimentum remouere potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ præiudicium non fit alicui, nisi ei subtrahatur quod est in fauorem eius indultum. Iurisdictionis autem potestas non est commissa alicui homini in fauorem suum, sed in vtilitatem plebis, & honorem Dei. Et ideo si superiorib⁹ prælatis expedire videatur ad salutem plebis, & honorem Dei promouendum, q̃ aliis quæ sunt iurisdictionis, committant, in nullo fit præiudicium inferioribus prælatis, nisi illis qui quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, & qui gregi præsunt, non vt eos pascant, sed vt ab eis pascantur.

Ad 2m dicendum, quòd rector Ecclesiæ debet vultum pecoris sui cognoscere dupliciter. Vno modo per solicitam exterioris conuersationis considerationem, qua inuigilare debet super gregem sibi cõmissum, & in hac cognitione non oportet q̃ credat subito, sed certitudinem facti, inquantum potest, inquirat. Alio modo per confessionis manifestationem, & quantũ ad hãc cognitionem non potest maiorẽ certitudinem accipere quàm vt subdito credat, quia hoc est ad subueniendum conscientiæ ipsius. Vnde in foro confessionis creditur homini & pro se, & contra se, non autem in foro exterioris iudicii, & ideo ad hanc cognitionem sufficit, quòd credat subdito dicenti se alteri absolue re valenti fuisse confessum, & sic patet quòd talis cognitio peccatoris per priuilegiũ alteri indultum de confessione audienda non impeditur.

Ad tertium dicendum, quòd inconueniens esset si duo æqualiter super eandem plebem constituantur, si autem inæqualiter, non est inconueniens, & secundum hoc super eandem plebem immediate sunt, & sacerdos parochialis, & Episcopus, & Papa, & quilibet eorum potest ea quæ sunt iurisdictionis ad ipsum pertinentia alteri committere. Sed si Superior committat, qui & principalior est, dupliciter potest committere, aut ita quòd eũ vice sui constituat, sicut Papa & Episcopus suos pœnitentiarios constituunt, & tunc talis est principalior quàm inferior prælatus, sicut pœnitentiarius Papæ, quàm Episcopus, & pœnitentiarius Episcopi, quàm sacerdos parochialis, & magis tenetur ei cõfitens obedire. Alio modo vt eum coadiutorem illius sacerdotis constituat, & quia coadiutor ordinatur ad eum, cui coadiutor datur, ideo coadiutor est minus principalis, & ideo pœnitẽs non tantum obedire tenetur ei, quantum proprio sacerdoti.

Ad quartum dicendum, quòd tenetur confiteri peccata, quæ non habet, & ideo si aliquis pœnitentiario Episcopi, vel alteri ab Episcopo commissionem habenti confessus fuerit, cum sint sibi dimissa peccata, & quo ad Ecclesiam, & quo ad deum, non tenetur confiteri proprio sacerdoti quantuncũque peratꝰ: sed propter statutum Ecclesiæ de confessione facienda proprio sacerdoti semel in anno, eodem modo se debet habere, sicut & ille qui habet solum venialia. Talis enim solum venialia confiteri debet, vt quidam dicunt, vel profiteri se a peccato mortali immunem, & sacerdos ei foro conscientiæ credere debet & tenetur. Si tamen iterum confiteri teneretur, non frustra primo confessus fuisset, quia quanto pluribus sacerdotibus confitetur quis, tanto plus de pœna remittitur ei, tum ex erubescentia confessionis, quæ in pœnam satisfactoriam computatur, tum ex vi clauium. Vnde toties posset confiteri, quòd ab omni pœna liberaret, nec reiteratio facit iniuriam sacramento, nisi in quo sanctificatio adhibetur, vel per characteris impressionem, uel per materiæ cõsecrationem, quorum neutrum est in pœnitentia, vnde bonũ est quòd ille qui authoritate Episcopi confessionem audit, inducat confitentem quòd confiteatur proprio sacerdoti, quod si noluerit, nihilominus eum absoluere debet.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ pœnitẽs possit in fine uitæ a quolibet sacerdote absolui.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in fine vitæ pœnitens non possit a quolibet sacerdote absolui. Quia

A ad absolutionẽ requiritur aliqua iurisdictio, vt dictũ est, sed sacerdos non acquirit iurisdictionem super illum qui in fine pœnitet, ergo nemo potest eum absoluere.

2 Præterea, Ille qui sacramentum Baptismi in articulo mortis ab alio, quàm a proprio sacerdote recipit, non debet a proprio sacerdote iterum baptizari. Si ergo quilibet sacerdos in articulo mortis possit absoluere a quolibet peccato non debet pœnitẽs, si euadit, ad suum sacerdotem recurrere, quod falsum est, quia alias sacerdos non haberet cognitionem de vultu pecoris sui.

3 Præterea, In articulo mortis sicut licet alieno sacerdoti Baptizare, ita etiam non sacerdoti, sed non sacerdos numquam potest absoluere in foro pœnitentiali, ergo nec sacerdos in articulo mortis eum qui non est sibi subditus.

SED CONTRA, Necessitas spiritualis est maior, quàm corporalis, sed aliquis in necessitate vltima potest aliorũ rebus vti, etiam inuitis dominis ad subueniendum corporali necessitati, ergo & in articulo mortis ad subueniendum spirituali necessitati potest a non suo sacerdote absolui. Præterea, Ad idem sunt auctoritates positæ in litera.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ quilibet sacerdos quantum est de virtute clauium, habet potestatem indifferenter in omnes, & quantum ad omnia peccata, sed quòd non possit omnes ab omnibus peccatis absoluere, hoc est, quia per ordinationem Ecclesiæ habet iurisdictionem limitatã, vel omnino nullã habet, sed quia necessitas legem non habet, ideo quando necessitatis articulus imminet, per ecclesiæ ordinationem non impeditur quin absoluere possit, ex quo habet claues etiam sacramẽtaliter, & tantum consequitur ex absolutione alterius sicut si a proprio sacerdote absolueretur, nec solum a peccatis tũc potest a quolibet sacerdote absolui, sed etiam ab excommunicatione a quocunque sit lata, & hæc absolutio etiam ad iurisdictionem pertinet, quæ per legem ordinationis Ecclesiæ coarctatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliquis potest vti iurisdictiõe alterius ex eius voluntate, quia ea quæ iurisdictionis sunt committi possunt. Vnde quia ecclesia acceptat vt quilibet sacerdos absoluere possit in articulo mortis, ideo ex hoc ipso quis vsum iurisdictionis habet, quamuis iurisdictione careat.

Ad secundum dicendum, quòd non oportet eum recurrere ad proprium sacerdotem, vt iterum a peccatis soluatur, a quibus in articulo mortis absolutus est, sed vt inotescat ei, quòd est absolutus. Nec similiter oportet quòd absolutus ab excommunicatione ad iudicem vadat, qui alias absoluere potuisset, absolutionem petens, sed satisfactionem offerens.

Ad tertium dicendum, q̃ baptismus habet ex ipsa sanctificatione materiæ efficaciã, & ideo a quocunque conferatur alieno, ille sacramentum recipit, sed vis sacramentalis pœnitentiæ consistit in sanctificatione ministri, & ideo ille qui laico confitetur, quamuis impleat quod ex parte est de sacramentali confessione tamen sacramentalem absolutionem non consequitur, & ideo aliquid valet ei quantum ad diminutionem pœnæ quæ sit p con fessionis meritum & pœnam, sed non consequitur diminutionem illam pœnæ quæ est ex vi clauium, & ideo oportet q̃ iterũ sacerdoti confiteatur, & magis sic confessus discedens punitur post hanc vitam, quàm si sacerdoti fuisset confessus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum pœna taxetur secundum quantitatem culpæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœna temporalis, cuius reatus post pœnitentiam manet, non taxetur secundum quantitatem culpæ. Taxatur enim secundũ quãtitatẽ delectationis, quæ fuit in peccato, vt patet Appoc. 18. Quantum glorificauit se, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum, sed quandoque vbi est maior delectatio, ibi est minor culpa, quia peccata carnalia plus habent delectationis quàm spiritualia, secundum Gregor. ergo pœna non taxatur secundum quantitatem culpę. Tho. 4. dist. 20. q. 1. ar. 2 q. 1.

2 Præterea, Eodem modo aliquis obligatur per præcepta moralia in noua lege & veteri. sed in vet. le. debebatur pro peccatis pœna septem dierum, vt scilicet septem diebus immundi essent, cum ergo in nouo Testamento imponatur pœna septennis pro vno peccato mortali, videtur quòd quantitas pœnæ non respiciat quantitatem culpæ.

3 Præterea, Maius est peccatum homicidii in laico, quàm fornicationis in sacerdote, quia circumstantia, quæ sumitur ex specie peccati, magis aggrauat, quàm quæ sumitur ex conditione personæ, sed laico pro homicidio imponitur septennis pœnitentia, sed sacerdoti decem annorum, secundum Can. ergo pœna nõ taxatur secundum quantitatem.

4 Præterea, Maximum peccatum est quod in ipsum corpus Christi committitur, quia tanto grauius quis peccat, quãto maior est

Universidad de Deusto
Biblioteca

ioreſt in quem peccatur,ſed pro effuſione ſanguinis Chriſti in F
ſacramento altaris contenti iniungitur pœnitentia quadragintà dierum vel parum amplius,pro fornicatione ſimplici iniungitur pœnitentia ſeptennis,ſecundum Can.ergo quantitas pœnæ non reſpondet quantitati culpæ.

SED CONTRA. Iſai.27. Menſuram contra menſuram cum abiecta fuerit iudicabo eum, ergo quantitas iudicii punitionis peccati eſt ſecundum quantitatem culpæ.

2 Præterea, Homo reducitur ad æqualitatem iuſtitiæ per pœnitentiam inflictam, ſed hoc non eſſet ſi quantitas culpæ & pœnæ non ſibi reſponderent,ergo vnum alteri reſpondet.

RESPONDEO, Dicendum,quòd pœna poſt dimiſſionem culpæ exigitur ad duo, ſcilicet ad debitum ſoluendum, & ad remedium præſtandum. Poteſt ergo taxatio pœnæ conſiderari quantum ad duo. Primo quantum ad debitum, & ſic quantitas pœnæ radicaliter reſpondet quantitati culpæ,antequam de ea aliquid dimittatur: ſecundum tamen quantum per primum G
eorum,quæ pœnitentiam nata ſunt remittere, plus remittitur, ſecundum hoc per aliud minus remittendum vel ſoluẽdum reſtat, quia quanto per contritionem plus de pœna dimiſſum eſt, tanto per confeſſionem minus dimittendum reſtat. Secundo quantum ad remedium vel illius, qui peccauit, vel aliorum, & ſic quandoque pro minori peccato iniungitur maior pœnitentia,vel quia peccato vnius difficilius poteſt reſiſti, quàm peccato alterius,ſicut iuueni imponitur pro fornicatione maior pœna,quàm ſeni,quàmuis minus peccet,vel quia in eo peccatum eſt periculoſius, ſicut in ſacerdote,quàm in alio, uel quia multi rudo magis prona eſt ad id peccatum, & ideo per pœnam vnius, alii ſunt exterrendi. Pœna ergo in foro pœnitentiæ quantum ad vtrunque taxanda eſt, & ideo non ſemper pro maiori peccato maior pœna imponitur. Sed pœna purgatorii ſolum eſt ad ſoluendum debitum,quia vlterius non manet locus peccandi: & ideo illa pœna taxatur ſolum ſecundum quantitatem peccati, conſiderata tamen contritionis quantitate, & confeſſione, & abſolutione, quia per omnia de pœna aliquid dimittitur, vnde etiam a ſacerdote iniungendo ſatisfactionem, ſunt conſideranda.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd in verbis illis duo tanguntur ex parte culpæ,ſcilicet glorificatio & delicię: quorũ primum pertinet ad elationem peccantis, qua Deo reſiſtit. Secundum ad delectationem peccati:quàmuis autem ſit minor delectatio quandoque in maiori culpa,tamen eſt ibi ſemper maior elatio,& ideo ratio non procedit.

Ad ſecundum dicendum,quòd illa pœna ſeptem dierum, nõ erat expiatiua a pœna debita peccato. Vnde & iam ſi poſt illos dies moreretur,in purgatorio puniretur, ſed expiabatur ab irregularitate,a qua omnia ſacrificia legalia expiabant. Nihilominus cæteris paribus,plus peccat homo in noua lege quàm in veteri,propter ſanctificationem ampliorem, qua ſanctificatur in I
Baptiſmo & propter beneficia dei, potiora humano generi exhibita,& hoc patet ex hoc, quod dicitur Hebr.10. Quanto putatis deteriora mereri ſupplicia &c. Nec tamen hoc verum eſt vniuerſaliter,quòd exigatur pro quolibet peccato mortali ſeptennis pœnitentia,ſed hoc eſt quaſi quædam regula communis, vt in pluribus competens,quam tamen oportet dimittere conſiderationibus diuerſis peccatorum circunſtantiis.

Ad tertium dicendum, quòd Epiſcopus vel ſacerdos cum maiori periculo ſuo & aliorum peccat: & ideo ſolicitius retrahũt eum Canones a peccato,quàm alios, maiorem pœnam iniungendo, ſecundum quod eſt in remedium,quàmuis quandoque non debeatur tanta ex debito. Vnde in purgatorio non tanta adeo exigitur.

Ad quartum dicendum,quòd pœna illa eſt intelligenda quando nolente ſacerdote hoc accidit. Si enim ſponte ſunderetur, multo grauiori pœna dignus eſſet. K

QVAESTIO NONA

De qualitate confeſſionis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de qualitate confeſſionis. Circa quod quęruntur quatuor.

Primo, Vtrum confeſſio poſſit eſſe informis.

Secundo, Vtrum oporteat confeſſionem eſſe integram.

Tertio, Vtrum poſſit aliquis per alium, vel per ſcriptum confiteri.

Quarto, Vtrum illę cõditiones,quę a Magiſtris aſsignantur, ad confeſſionem requirantur.

ARTICVLVS. I.

Vtrum confeſſio poſſit eſſe informis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd confeſſio non poſſit eſſe informis: dicitur enim Eccle.17. A mortuo velut qui non eſt, perit confeſſio: ſed ille qui non habet charitatem, eſt mortuus, quia ipſa eſt animæ vita,ergo abſque charitate non poteſt eſſe confeſſio.

2 Præterea, Confeſſio diuiditur contra contritionem,ſed contritio & ſatisfactio nunquam poſſunt extra charitatem fieri: ergo nec confeſſio.

3 Præterea, In confeſſione oportet quòd os cordi concordet, quia hoc ipſum nomen Confeſſionis requirit:ſed ille qui adhuc manet in affectu peccati quod confitetur, non habet cor ori cõforme: quia corde peccatum tenet, quod ore damnat,ergo talis non confitetur.

SED CONTRA. Quilibet tenetur ad confeſſionem mortalium:ſed ſi aliquis ſemel confeſſus eſt etiam in mortali exiſtens, non tenetur vlterius ad confitendum ea peccata: quia cum nullus ſciat ſe charitatem habere, nullus ſciret ſe confeſſum fuiſſe:ergo non eſt de neceſsitate confeſsionis,quòd ſit charitate formata.

RESPONDEO, Dicendum, quòd confeſſio eſt actus virtutis,& pars ſacramenti:ſecũdum autem quod eſt actus virtutis, eſt actus meritorius proprie, & ſic confeſſio non valet ſine charitate,quæ eſt principium merendi:ſed ſecundum quod eſt pars ſacramenti,ſic ordinat confitentem ad ſacerdotem, qui habet claues Eccleſiæ,qui per confeſſionem confitentis conſcientiam cognoſcit, & ſecundum hoc confeſsio poteſt eſſe etiam in eo, qui non eſt contritus: quia poteſt peccata ſua confiteri ſacerdoti, & H
clauibus Eccleſiæ ſe ſubijcere, & quamuis tunc non percipiat abſolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet; & ſic etiam in alijs ſacramentis. Vnde non tenetur iterare confeſsionem qui fictus accedit, ſed tenetur poſtmodum fictionem ſuam confiteri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd authoritas illa intelligenda eſt quantum ad fructum confeſsionis percipiendum, quem nullus extra charitatem exiſtens percipit.

Ad ſecundum dicendum, quòd contritio & ſatisfactio ſiunt Deo, ſed confeſsio fit homini: & ideo de ratione contritionis & ſatisfactionis eſt,quòd homo ſit Deo per charitatem vnitus, non autem de ratione confeſsionis.

Ad tertium dicendum, quòd ille qui peccata quæ habet narrat, vere loquitur: & ſic cor concordat voci vel verbis quantũ ad ſubſtantiã confeſsionis,quàmuis diſcordet a confeſsionis fine.

ARTICVLVS. II.

Vtrum oporteat confeſſionem eſſe integram.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non oporteat confeſsionem eſſe integram: vt ſcilicet omnia peccata vni ſacerdoti confiteantur. Quia erubeſcentia facit ad diminutionem pœnæ,ſed quanto pluribus ſacerdotibus quis cõfitetur, tanto maiorem erubeſcentiam patitur:ergo fructuoſior eſt confeſsio ſi pluribus ſacerdotibus diuidatur.

2 Præterea, Confeſsio ad hoc neceſſaria eſt in pœnitentia, vt pœna ſecundum arbitrium ſacerdotis peccato taxetur, ſed ſufficiens pœna poteſt imponi a diuerſis ſacerdotibus de diuerſis peccatis: ergo non oportet vni ſacerdoti omnia peccata confiteri.

3 Præterea, Poteſt contingere,quòd poſt confeſsionem factam & ſatisfactionem perfectam,recordetur quis alicuius peccati mortalis,quod dum confitebatur,memoria non habebat,& tunc coram proprii ſacerdotis, cum quo primo confeſſus fuerit habere non poterit, ergo poterit id ſolum peccatum alteri confiteri, & ſic diuerſa peccata diuerſis ſacerdotibus confitebitur.

4 Præterea, Sacerdoti non debet fieri confeſsio de peccatis niſi propter abſolutionem: ſed quandoque ſacerdos qui confeſsionem audit,poteſt de quibuſdã peccatis abſoluere,nõ de omnib⁹, ergo ad minus in tali caſu non oportet q confeſsio ſit integra.

SED CONTRA, Hypocriſis eſt impedimentum pœnitentiæ,ſed diuidere confeſsionẽ ad hypocriſim pertinet,vt Aug. dicit:ergo confeſsio debet eſſe integra.

Præterea, Confeſsio eſt pœnitentiæ pars, ſed pœnitentia debet eſſe integra,ergo & confeſsio.

RESPONDEO, Dicendum,quòd in medicina corporali oportet quòd medicus non vnum ſolum morbum, contra quẽ medicinam dare debet cognoſcat, ſed etiam vniuerſaliter totam

tam habitudinem ipſius infirmi, eo quòd vnus morbus ex ad- A
iunctione alterius aggrauatur, & medicina quæ vni morbo competeret, alteri nocumentum præſtaret,qđ ſimiliter eſt in peccatis,quia vnum aggrauatur ex adiunctione alterius, & illud quod vni peccato eſſet conueniens medicina, alteri incentiuum præſtaret, cum quandoque aliquis contrarijs peccatis infectus ſit, vt Gregor.in Paſtora docet, & ideo de neceſſitate confeſsionis eſt,quòd homo omnia peccata confiteatur,quæ in memoria habet, quod ſi non faciat, non eſt confeſſio,ſed confeſſionis ſimulatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd & ſi erubeſcentia ſit multiplicior quando diuidit diuerſa peccata diuerſis: tamen omnes ſimul non ſunt ita magnæ erubeſcentiæ, ſicut illa vna,qua quis omnia ſua ſimul confitetur: quia vnum peccatum per ſe conſideratum,non demonſtrat ita malam diſpoſitionem peccantis, ſicut quando eſt cum pluribus aliis conſideratum: B
quia in vnum peccatum aliquis quandoque ex ignorantia, vel infirmitate labitur, ſed multitudo peccatorum demonſtrat malitiam peccantis,vel magnam corruptionem eiuſdem.

Ad ſecundum dicendum, quod pœna a diuerſis ſacerdotibus impoſita non eſſet ſufficiens: quia quilibet conſideraret vnum per ſe,& non grauitatem ipſius quam habet ex adiunctione alterius, & quandoque pœna quæ contra vnum peccatum daretur, eſſet promotiua alterius peccati: & præterea ſacerdos confeſsionem audiens, vicem Dei gerit, & ideo debet ei fieri hoc modo confeſsio, ſicut fit Deo in contritione. Vnde ſicut non eſſet contritio, niſi quis de omnibus peccatis contereretur, ita non eſſet confeſsio, niſi quis de omnibus quæ memoriæ occurrerint confiteatur.

Ad tertium dicendum, quòd quidam dicunt, quòd quando aliquis recordatur eorum, quæ prius oblitus erat, debet etiam ea quæ prius confeſſus fuit confiteri, & præcipue ſi non poteſt C
eundem habere, cui ante confeſſus fuerat,qui omnia cognoſcit vt totius culpæ quantitas vni ſacerdoti innoteſcat. Sed hoc nõ videtur neceſſarium, quia peccatum habet quantitatem, & ex ſeipſo, & ex adiunctione alterius, peccatorum autem, de quibus confeſſus eſt,manifeſtauit quantitatem, quam ex ſeipſis habent,ad hoc autem quòd ſacerdos vtramque quantitatem peccati huiuſmodi cognoſcat, ſufficit quòd hoc peccatum confitens dicat explicite, & alia in generali,dicendo,quòd cum alia multa confiteretur huius oblitus fuit.

Ad quartum dicendum, quòd etiam ſi ſacerdos non de omnibus poſſit abſoluere, tamen tenetur ſibi omnia confiteri,vt quãtitatem totius culpæ cognoſcat,& de illis de quibus non poteſt abſoluere,ad ſuperiorem remittat.

ARTICVLVS III.

Vtrum quis poſſit per alium,vel per ſcriptum confiteri.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ poſsit per D
alium quis confiteri,vel per ſcriptum,quia confeſsio neceſſaria eſt ad hoc vt conſcientia pœnitentis ſacerdoti pãdatur, ſed homo poteſt per alium vel per ſcriptum ſuam conſcientiã ſacerdoti manifeſtare,ergo ſufficit per alium vel per ſcriptũ confiteri.

2 Præterea, quidam non intelliguntur a propriis ſacerdotibus propter linguæ diuerſitatem,& tales non poſſunt niſi per alios confiteri,ergo non eſt de neceſsitate ſacramenti,q̃ per ſeipſum quis confiteatur,& ita videtur q̃ ſi per alium quis confeſſus fuerit qualitercunque,ſufficiat ei ad ſalutem.

3 Præterea, De neceſsitate ſacramenti eſt,quòd homo proprio ſacerdoti confiteatur, vt ex dictis patet,ſed aliquando proprius ſacerdos eſt abſens,cui non poteſt pœnitens propria voce loqui,poſſet autem per ſcriptum ei ſuam conſcientiam manifeſtare,ergo videtur quòd per ſcriptum ei ſuam conſcientiam tranſmittere debeat.

SED CONTRA, Homo ad confeſsionem peccatorũ, E
ſicut ad confeſsionem fidei obligatur,ſed confeſsio fidei ore eſt facienda,vt patet Ioan.x.ergo & confeſsio peccatorum.

Præterea, Qui per ſeipſum peccauit,per ſeipſum debet pœnitere,ſed confeſsio eſt pœnitentiæ pars,ergo pœnitens debet confiteri propria voce.

RESPONDEO, Dicendum,quòd confeſsio non ſolum eſt actus virtutis,ſed etiam pars ſacramenti, quãuis autem ad eam ſecundum quòd eſt actus virtutis, ſufficeret qualitercũq; fieret,& ſi non eſſet tanta difficultas in vno modo ſicut in alio: tamen ſecundum quòd eſt pars ſacramenti,habet determinatum actum,ſicut & alia ſacramẽta habent determinatam materiam, & ſicut in baptiſmo ad ſignificandam interiorem ablutionem, aſſumitur illud elementum, cuius eſt maxima vis in abluendo: ita in actu ſacramenti ad manifeſtandum ordinate aſſumitur illę actus,quo maxime cõſueuimus manifeſtare, ſcilicet propriũ verbum. Alii enim modi ſunt inducti in ſuplementũ iſtius.

Ad primum dicendum, quod ſicut in baptiſmo non ſufficit qualitercunque abluere, ſed per elementum determinatum: ita nec in pœnitentia ſufficit qualitercunque peccata manifeſtare, ſed oportet quòd per actum determinatum manifeſtentur.

Ad ſecundum dicendum, quòd in eo qui vſum linguę non habet,ſufficit quòd per ſcriptum, aut per nutum, aut interpretem confiteatur:quia non exigitur ab homine plus quàm poſſit,quis homo non poſſit vel debeat Baptiſmum accipere, niſi in aqua, quia aqua eſt omnino ab exteriori, & nobis ab alio exibetur, ſed actus confeſsionis eſt a nobis, & ideo quando non poſſumus vno modo,debemus ſecundum quòd poſſumus confiteri.

Ad tertium dicendum,quòd in abſentia proprii ſacerdotis,poteſt etiam laico fieri confeſsio: & ideo non oportet quod per ſcriptum fiat: quia plus pertinet ad neceſsitatem confeſsionis actus,quàm ille,cui fit confeſsio.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum conditiones aſsignatæ requirantur ad confeſsionem.

AD QVARTVM ſic procedit. Videtur q̃ illę conditiones quæ a magiſtris aſsignantur, his verſibus contentæ,non requirantur ad confeſsionem.

Sit ſimplex,humilis confeſsio,pura,fidelis.
Atque frequens,nuda,diſcreta,ljbens,verecunda,
Integra,ſecreta,lachrymabilis, accelerata,
Fortis & accuſans,& ſit parere parata.

Fides enim & ſimplicitas, & fortitudo ſunt per ſe virtutes: ergo non debent poni per ſe conditiones confeſsionis.

2 Præterea,purũ eſt quod non habet permixtionem: ſimiliter ſimplex compoſitionem & permixtionem aufert,ergo ſuperflue vtrumque ponitur.

3 Præterea, Peccatum ſemel commiſſum nullus tenetur confiteri niſi ſemel, ergo ſi homo peccatum non iterat, non oportet quòd ſit frequens.

4 Præterea, Confeſsio ad ſatisfactionem ordinatur, ſed ſatisfactio quandoque eſt publica, ergo & confeſsio non ſemper debet eſſe ſecreta.

5 Præterea, Illud quod non eſt in poteſtate noſtra, non requiritur a nobis,ſed lachrymas emittere, non eſt in poteſtate noſtra, ergo non requiritur ad confitentem.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃ dictarũ conditionũ quædã ſunt de neceſsitate confeſsionis, quædam de bene eſſe ipſius. Ea autem quæ ſunt de neceſsitate confeſsionis, vel competunt ei ſecundum quòd eſt actus virtutis, vel ſecundum quòd eſt pars ſacramenti. Si primo modo, aut ratione virtutis in genere, aut ratione ſpecialis virtutis,cuius eſt actus, aut ex ipſa ratione actus. Virtutis autem in genere ſunt quatuor conditiones: vt in 2. Ethi. dicitur. Prima eſt, vt aliquis ſit ſciens, & quantum ad hoc confeſsio dicitur eſſe diſcreta, ſecundum quod in actu omnis virtutis prudentia requiritur. eſt autem hæc diſcretio, vt maiora cum maiori pondere confiteantur. Secunda conditio eſt, vt ſit eligens, quia actus virtutum debent eſſe voluntarij, & quantum ad hoc dicit, libens. Tertia conditio eſt, vt propter hoc,ſcilicet debitum finem operetur: & quantum ad hoc dicit, quòd debet eſſe pura, vt ſcilicet recta ſit intentio. Quarta eſt, vt immobiliter operetur: & quantum ad hoc dicit, quòd debet eſſe fortis: vt ſcilicet propter verecundiam non dimittat. Eſt autem confeſsio actus virtutis pœnitentiæ: quæ quidem primo initium ſumit in horrore turpitudinis peccati, & quantum ad hoc confeſsio debet eſſe verecunda, vt ſcilicet non ſe iactet de peccatis propter aliquam ſæculi vanitatem admixtam. Secundo progreditur ad dolorem de peccato commiſſo: & quantum ad hoc dicitur eſſe lachrymabilis. Tertio,in abiectione ſui terminatur.& quantum ad hoc debet eſſe humilis, vt ſe miſerum confiteatur & infirmum. Sed ex propria ratione huiuſmodi actꝰ, qui eſt confeſsio, habet quòd ſit manifeſtatiua, quæ quidem manifeſtatio per quatuor impediri poteſt. Primo,per falſitatem, & quantum ad hoc dicit, fidelis, ideſt,vera. Secundo per obſcuritatem verborum,& cõtra hoc dicit nuda,vt nõ inuoluat obſcuritatem verborum. Tertio, per verborum multiplicationem, & propter hoc dicit,ſimplex, vt non recitet in confeſsione, niſi qđ ad quantitatem peccati pertinet. Quarto, vt non ſubtrahatur aliquid de his quæ manifeſtanda ſunt,& contra hoc dicit, integra. Secundum autem quòd confeſsio eſt pars ſacramenti, ſic concernit iudicium ſacerdotis,qui eſt miniſter ſacramenti. Vnde oportet quòd ſit accuſans ex parte confitentis, patere parata per comparationem ad ſacerdotem. Secreta, quantum ad conditionem fori, in quo de occultis conſcientiæ agitur. Sed de bene eſſe confeſsionis eſt,quòd ſit frequens, & quòd ſit accelerata, vt ſcilicet ſtatim confiteatur.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est inconueniens quòd conditio vnius virtutis in actu alterius inueniatur, qui ab ipsa imperatur, vel quia medium quod est vnius virtutis, principaliter etiam aliæ virtutes per participationẽ habent.

Ad secundum dicendum, quòd hæc conditio, pura, intentionis excludit peruersitatem, a qua homo mundatur, si simpliciter alieni admixtionem excludit.

Ad tertium dicendum, quòd hoc non est de necessitate confessionis, sed de bene esse.

Ad quartum dicendum, quòd propter scandalum aliorum qui possunt ex peccatis auditis ad malum inclinari, non debet confessio fieri in publico, sed in occulto, ex pœna autem satisfactoria non scandalizatur ita aliquis, quia quandoque pro paruo, vel nullo similia opera satisfactoria fiunt.

Ad quintum dicendum, quod intelligendum est de lachrymis mentis.

QVAESTIO DECIMA.

De effectu confessionis, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu confessionis. Circa quod quæruntur quinque.

Primo, vtrum confessio liberet a morte peccati.

Secundo, vtrum confessio liberet aliquo modo a pœna.

Tertio, vtrum confessio aperiat paradisum.

Quarto, vtrum confessio tribuat spem salutis.

Quinto, Vtrum confessio generalis deleat peccata mortalia præterita.

ARTICVLVS I.

Vtrum confessio liberet a morte peccati.

Thom. vbi supra art. 5. & q. 1. & se qui.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd confessio non liberet a morte peccati. Confessio enim contritionem sequitur, sed contritio sufficienter delet culpam, ergo confessio non liberat a morte peccati.

2 Præterea, Sicut mortale est culpa, ita etiam veniale, sed per confessionem fit veniale quod prius fuit mortale, vt in litera dicitur, ergo per confessionem non remittitur culpa, sed culpa in culpam mutatur.

SED CONTRA est. Confessio est pars pœnitentiæ sacramenti, sed pœnitentia a culpa liberat, ergo & confessio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd pœnitentia inquantum est sacramentũ, præcipue in confessione perficitur, quia per eam homo ministris ecclesiæ se subdit, qui sunt sacramentorũ dispensatores. Contritio enim votum confessionis annexum habet, & satisfactio pro iudicio sacerdotis, cui fit confessio, taxatur, & quia in sacramento Pœnitentiæ gratia infunditur, per quàm fit remissio peccatorum, sicut in Baptismo: ideo eo modo confessio ex vi absolutionis coniunctæ remittit culpam, sicut & Baptismus. Liberat enim Baptismus a morte peccati non solum secundum quòd actu percipitur, sed etiam secundum q̃ in voto habetur, sicut patet in illis, qui iam sanctificati ad Baptismum accedunt, & si aliquis impedimentum nõ præstaret ex ipsa collatione Baptismi, gratiam consequeretur remittentem peccata, si prius ei remissa non fuissent. Et similiter dicendũ est de confessione adiuncta absolutioni: quia secundum quòd in voto pœnitentis præcesit, a culpa liberauit. Postmodum autem in actu confessionis & absolutionis gratia augetur, & etiam remissio peccatorum daretur, si præcedens dolor de peccatis non sufficiens ad contritionem fuisset, & ipse tunc obicem gratiæ non præberet, & ideo sicut de Baptismo dicitur, quòd liberat a morte, ita etiam de confessione dici potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contritio habet votum confessionis annexum, & ideo eo modo liberat a culpa pœnitentes, sicut desiderium Baptismi baptizandos.

Ad secundum dicendum, quòd veniale non sumitur pro culpa, sed pro pœna de facili expiabili: vnde non sequitur quod culpa in culpam cõuertat, sed penitus annihilet. Dicitur enim veniale tripliciter. Vno modo ex genere, sicut verbum ociosũ. Alio modo ex causa, ideſt, veniæ causam in se habens, sicut peccatum ex infirmitate. Alio modo ex euentu, sicut accipitur hic, quia per confessionem hoc euenit, quòd de culpa præterita homo veniam consequatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum confessio liberet aliquo modo a pœna.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd confessio non liberet aliquo modo a pœna, quia si peccato non debetur nisi pœna æterna vel temporalis: sed pœna æterna per contritionem dimittitur, pœna autem temporalis per satisfactionẽ, ergo per confessionẽ nihil dimittitur de pœna.

2 Præterea, Voluntas pro facto reputatur, vt in litera dicitur, sed ille qui contritus est, habuit propositum confitendi. Ergo tantum valuit sibi sicut si fuisset confessus: & ita per confessionem, quam postea facit, nihil de pœna dimittitur.

SED CONTRA, Pœnam habet confessio, sed per omnia opera pœnalia expiatur pœna peccato debita: ergo & per confessionem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd confessio simul cum absolutione habet vim liberandi a pœna dupliciter, vno modo ex ipsa vi absolutionis, & sic quidem liberat in voto existens a pœna æterna: sicut etiam a culpa, quæ quidem pœna est condemnans, & ex toto exterminans, a qua homo liberatus, adhuc manet obligatus ad pœnam temporalem, secundum quod pœna est medicina purgans & promouens: & hæc pœna restat in purgatorio patienda etiam his, qui a pœna inferni liberati sunt, quæ quidẽ pœna est improportionata viribus pœnitentis in hoc mũdo viuentis: sed per vim clauium in tantũ minuitur, quòd proportionata viribus pœnitentis remanet, ita quòd satisfaciendo, se in hac vita purgare potest. Alio modo diminuit pœnam ex ipsa natura actus confitentis, qui habet pœnam erubescentiæ annexam: & ideo quanto aliquis pluries de ipsis peccatis confitetur, tanto magis pœna minuitur.

Et per hoc patet responsio ad primum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd voluntas pro facto non reputatur in his quę sunt ab alio, sicut est de Baptismo. Non enim tantum valet voluntas suscipiendi Baptismum, sicut ipsius susceptio: sed reputatur voluntas pro facto in his quæ sunt omnino ab homine, & iterum quãtum ad præmium essentiale, non autem quantum ad pœnæ remotionem, & huiusmodi: respectu quorum attenditur meritum accidentaliter, & secundario, & ideo confessus & absolutus, minus in purgatorio punitur, quàm contritus tantum.

ARTICVLVS III.

Vtrum confessio aperiat paradisum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd confessio non aperiat paradisum, quia diuersorum diuersi sunt effectus: sed apertio paradisi effectus est Baptismi: ergo non est effectus confessionis.

2 Præterea, In id quod clausum est, ante apertionem intrare non potest, sed ante confessionem moriens intrare paradisum potest, ergo confessio non aperit paradisum.

SED CONTRA, Confessio facit hominem subiici clauibus Ecclesiæ: sed per eas aperitur paradisus, ergo, & per confessionem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd a paradisi introitu prohibetur aliquis per culpam, & reatum pœnæ, & quia huiusmodi impedimenta confessio amouet, vt ex dictis patet, ideo dicitur paradisum aperire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis Baptismus & pœnitentia sint diuersa sacramenta, tamen agunt in vi vnius passionis Christi, per quam aditus paradisi est apertus.

Ad secundum dicendum, quòd ante votum confessionis paradisus clausus erat peccati mortaliter, quamuis postea per contritionem votum cõfessionis importantem apertus sit, etiam ante confessionem actualiter factam, non tamen obstaculum reatus est totaliter amotum ante confessionem & satisfactionem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum confessio spem tribuat salutis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd effectus confessionis poni non debeat, quod tribuit spem salutis, quia spes ex omnibus meritoriis actibus prouenit, & sic non videtur proprius effectus confessionis.

2 Præterea, Per tribulationem ad spem peruenimus, vt patet Rom. 5. sed tribulationẽ hõ præcipue in satisfactione sustinet: ergo tribuere spẽ salutis magis est satisfactionis, q̃ confessionis.

SED CONTRA, Per confessionẽ homo fit humilior & mitior, sicut in litera Magister dicit, sed per hoc homo accipit spem salutis, ergo confessionis effectus est tribuere spem salutis.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ spes remissionis peccatorum non est nobis nisi per Christum, & quia homo per confessionem se subiicit clauibus Ecclesiæ ex passione Christi virtutẽ habentibus, ideo dicitur quòd confessio spem salutis tribuit.

Ad primum ergo dicendum, quòd ex actibus non potest esse spes salutis principaliter, sed ex gratia Redemptoris, & quia cõfessio gratiæ redemptoris innititur, ideo spem salutis tribuit, non solum vt actus meritorius sed vt pars sacramenti.

Ad secundum dicendum, quòd tribulatio spem salutis tribuit per experimentum propriæ virtutis, & purgationem a pœna, sed confessio etiam modo prædicto.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Vtrum confessio generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita.

4. Sent. distinct. 21. q. 1. arti. 2.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd confessio generalis, non sufficiat ad delendum peccata mortalia oblita. Peccatum enim per confessionem deletum, non est necesse iterum confiteri: si ergo peccata oblita, per confessionem generalem dimitterentur, non esset necessarium quòd cum ad notitiam redeunt, aliquis confiteretur.

2 Præterea, Quicunque non est conscius sui peccati, vel non habet peccatum, vel est oblitus sui peccati: si ergo per generalem confessionem peccata mortalia oblita dimittuntur, quicunque non est sibi conscius de aliquo peccato mortali, per generalem confessionem potest esse certus quòd sit immunis a peccato mortali: quod est contra Apostolum 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

3 Præterea, Nullus ex negligentia reportat commodum: sed non potest esse sine negligentia, quòd aliquis peccatum mortale obliuiscatur antequam ei dimittatur: ergo non reportat ex hoc tale commodum, quòd sine speciali confessione de peccato ei dimittatur.

4 Præterea, Magis est elongatum a cognitione confitentis id quod est omnino ignoratum, quàm illud cuius est oblitus: sed peccata per ignorantiam commissa generalis confessio non delet: quia tunc hæretici qui nesciunt aliqua peccata, in quibus sunt, esse peccata, aut etiam aliqui simplices per generalem confessionem absoluerentur, quod falsum est: ergo generalis confessio non tollit peccata oblita.

SED Contra é Psal. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur: sed iste qui confitetur omnia quæ scit, accedit ad Deum quantum potest, ergo non confunditur, vt repulsam patiatur, sed veniam consequitur.

Præterea. Ille qui confitetur, veniam consequitur, nisi sit fictus: sed ille, qui cõfitetur omnia peccata, quæ in memoria habet, aliquorum oblitus, non ex hoc est fictus: quia ignorantiam facti patitur, quæ a peccato excusat: ergo veniam consequitur, & sic peccata quæ oblita sunt relaxantur, cum impium sit diu diam sperare veniam.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd cõfessio operatur prę supposita contritione, quæ culpam delet, & sic confessio directe ordinatur ad dimissionem pœnæ, quod quidem facit ex erubescentia, quam habet ex vi clauium, quibus se confitens subiicit. Contingit autem quandoque, quòd per contritionem præcedentem peccatum aliquod deletum est, quo ad culpam, siue in generali, si eius memoria tunc non habebatur, siue in speciali, & tũc ante confessionem illius peccati oblitus est, & tunc confessio generalis sacramentalis operatur ad dimissionem pœnæ ex vi clauium, quibus se confitens subiicit, nullum obstaculum quãtum in ipso est ponens, sed ex ipsa parte, qua erubescentia confessionis peccati, pœnam minuebat, pœna istius, de qua quis specialiter coram sacerdote non erubuit, non est diminuta.

AD primum ergo dicendum, quòd in confessione sacerdotali non solum requiritur absolutio, sed iudicium sacerdotis satisfactionem imponentis: & quamuis iste absolutione sit functus, tamen tenetur confiteri, vt suppleatur quod defuit sacramentali confessioni.

AD secundum dicendum, quòd confessio non operatur, vt dictum est, nisi contritione præsuppositа, de qua quando vera fuit, non potest aliquis scire, sicut nec scire potest an gratię habeat plenitudinem: & ideo non potest scire vtrum per confessionem generalem sit sibi peccatum oblitum dimissum per certitudinem, quamuis possit per coniecturas aliquas existimare.

Ad tertium dicendum, quòd iste non reportat cõmodum ex negligentia, quia non ita plenam remissionem consequitur, sicut alias consequutus fuisset, nec tãtum meretur, & tenetur iterum confiteri, cum ad memoriam peccatum venerit.

Ad quartum dicendum, quòd ignorantia iuris non excusat, quia ipsa peccatum est, sed ignorantia facti excusat. Vnde aliquis de hoc q̃ non confiteatur peccata, quia nescit esse peccata propter ignorãtiam Iuris diuini, non excusatur a fictione: excusaretur autem, si nesciret ea esse peccata propter ignorantiam particularis circumstantiæ, sicut si cognouit alienam, quam credidit eẽ suam. Sed obliuio ꝺ actu peccati habet ignorantiam facti, & ideo excusat a peccato fictionis in cõfessione, quod fructũ absolutionis & cõfessionis impedit.

QVAESTIO XI.

De sigillo confessionis, in quinque articulos diuisa.

DEINDE Quæritur de sigillo confessionis. Et circa hoc quæruntur quinque.

Primo, vtrum in quolibet casu teneatur homo celare ea, quæ habet sub sigillo confessionis.

Secundo, vtrum sigillum confessionis se extendat ad alia, quam illa quæ habita sunt de confessione.

Tertio, vtrum solus sacerdos sigillum confessionis habeat.

Quarto, vtrũ sacerdos possit aliis reuelare delicta confitẽtis.

Quinto, vtrũ teneatur ea cẽlare, etiam si aliter ea nouerit.

ARTICVLVS I.

Vtrum in quolibet casu sacerdos teneatur cælare peccata, quæ sub sigillo confessionis nouit.

4. Sent. distinct. 21. q. 3. artic. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non in quolibet casu tenetur sacerdos cælare peccata quæ sub sigillo confessionis nouit: quia sicut dicit Bernar. Quod est institutum pro charitate, contra charitatem non militat: sed cẽlatio confessionis in aliquo casu contra charitatem militaret, sicut si aliquis in confessione scit aliquem hæreticum, quem non potest inducere ad hoc, quòd desistat a corruptione plebis: & similiter de illo qui scit p confessionẽ affinitatẽ esse inter aliquos, qui contrahere volunt. ergo talis debet confessionem reuelare.

2 Præterea, Illud ad quod quis obligatur ex præcepto Ecclesiæ tantum, non est necesse obseruari mandato Ecclesiæ in contrarium facto, sed cẽlatio confessionis est introducta ex statuto Ecclesiæ tantum: si ergo per Ecclesiam præcipiatur, q̃p quicumque scit aliquid de tali peccato, dicat ille qui scit, per confessionem debet dicere.

3 Præterea, Magis debet homo conseruare conscientiam suam q̃ famam alterius, quia charitas ordinata est: sed aliquando aliqs peccatum cælans, incurrit propriæ conscientię damnum, sicut cum in testimonium adducitur pro peccato illo, & iurare cogitur de veritate dicenda: vel cum aliquis Abbas scit per confessionem alicuius Prioris subiecti sibi peccatũ, cuius occasio inducit ipsum ad ruinã, si ei prioratũ dimittat, vnde tenet ei auferre pastoralis curæ dignitatẽ: auferẽdo aũt videtur confessionẽ publicare, ergo videtur q̃p in aliquo casu liceat confessionẽ publicare.

4 Præterea, Aliquis sacerdos per confessionẽ alicuius, quem audiuit, potest accipere conscientiam, q̃p sit prælatione indignus, sed quilibet tenetur contradicere promotioni indignorũ, si sua interfit, cum ergo contradicendo suspitionem inducere videat de peccato, & sic quodammodo confessionem reuelare, videtur q̃p quandoque oporteat confessionem reuelare.

SED CONTRA est quod dicit Decre. de pœniten. & re. Caueat sacerdos ne verbo vel signo vel quouis modo prodat aliquatenus peccatorem.

Præterea, Sacerdos debet Deo, cuius minister est, conformari: sed Deus peccata quæ per confessionem habet, non reuelat, sed tegit, ergo nec sacerdos reuelare debet.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃p in sacramẽtis ea, quæ exterius geruntur, sunt signa rerum quæ interius cõtingunt, & ideo confessio, qua quis sacerdoti se subiicit, signũ est interioris qua quis Deo subiicitur: Deus autem peccatum illius qui se sibi subiicit per pœnitentiam, & tegit. Vnde & hoc oportet in sacramento pœnitentiæ significari, & ideo de necessitate sacramenti est, q̃p quis per confessionem cęlet, & tanquam violator sacramẽti peccet, qui confessionem reuelat. Et præter hoc sunt aliæ vtilitates huius cælationis, quia per hoc homines magis ad confessionem attrahuntur, & simplicius etiam peccata confitentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃p quidam dicunt q̃p sacerdos non tenetur seruare sub sigillo confessionis nisi peccata, de quibus pœnitens emendationem promittit, aliter potest ea dicere ei, qui potest prodesse & non obesse. Sed hæc opinio videtur erronea, cum sit contra veritatẽ sacramenti. Sicut.n. Baptismus est sacramẽtum, quamuis quis fictus accedat, nec est immutatum aliquid p̃p hoc de essentialibus sacramenti, ita confessio non desinit esse sacramentalis, quamuis ille qui confitetur, emẽdationem proponat, & ideo nihilominus sub occulto tenendũ est, nec tamen sigillũ confessionis contra charitatem militat, q̃a charitas non requirit, q̃p opponatur remediũ peccato, quod nescit. Illud aũt quod sub confessione scitur, est quasi nescitum, cũ illud nesciat vt homo, sed vt Deus. Tamen aliquod remediũ adhibere debet in prędictis casibus, quantum potest sine reuelatione confessionis, sicut monendo eos qui confitentur, & aliis diligentiam apponendo, ne corrumpantur per hęresim. Potest etiã dicere prælato, q̃p diligentius vigiler super gregẽ suum, ita tamẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̄ non dicat aliquid quod verbo vel nutu confitentem prodat. F

Ad secundum dicendum, q̄ præceptum de confessione seruãda, consequitur ipsum sacramentum, & ideo sicut præceptum de confessione sacramentali faciẽda est de iure diuino, & non potest aliqua dispẽsatione vel iussione homo absolui ab ea, ita nullus ad reuelationem confessionis potest ab homine cogi, vel licentiari. Vnde si præcipiatur sub pœna excõmunicationis iam latæ, q̄ dicat si aliquid scit de tali peccato, nõ debet dicere, quia debet existimare q̄ intentio præcipientis est, si sciat vt homo, hoc autem non scit vt homo. Et si etiam exprimeret de confessione interrogatus, non deberet dicere, nec excommunicationẽ incurreret, quia nõ est subiectus superiori suo nisi vt homo, hoc autem non scit vt homo, sed vt Deus.

Ad tertium dicendum, q̄ homo non adducitur in testimoniũ nisi vt homo, & ideo sine lesione cõscientiæ, potest iurare se ne scire quod scit tantum vt Deus. Similiter etiam potest prælatus G sine lesione conscientiæ dimittere peccatum impunitum, quod scit tantum vt Deus, vel sine aliquo remedio quia non tenetur adhibere remedium, nisi eo modo, quoad ipsum refertur. Vnde in his quæ ad ipsum deferuntur in foro pœnitentiæ, debet in eodem foro, inquantum potest, adhibere remediũ, vt Abbas in casu predicto admoneat eũ vt prioratui resignet: vel si noluerit, potest ex aliqua alia occasione absoluere eum a cura prioratus, ita tamen q̄ omnis suspitio vitetur de confessionis reuelatione.

Ad quartum dicendum, q̄ ex multis aliis causis redditur quis indignus ad prælationis officium, q̄ ex peccato, sicut ex defectu scientiæ, vel ætatis, vel alicuius hmõi, & ideo qui cõtradicit, nec suspicionem de crimine facit, nec confessionem reuelat.

ARTICVLVS. II.

Vtrum sigillum confessionis se extendat ad alia, quàm ad ea quæ sunt de confessione.

Thom. distinct. vbi sup. art. 1. & seq.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ sigillum confessionis se extendat ad alia, q̃ illa, quæ sunt de confessione. Quia de confessione non sunt nisi peccata, sed aliquando cum peccatis alia multa quis narrat, quæ ad confessionem non pertinent, ergo cum illa sacerdoti dicantur vt Deo, videtur q̄ etiam ad illa sigillum confessionis se extendat.

2 Præterea, Aliquãdo aliquis dicit alicui aliquod secretum, & ille recipit sub sigillo confessionis, ergo sigillum confessionis se extendit ad illa quę non sunt de confessione.

SED CONTRA. Sigillum confessionis est aliquid annexum sacramentali confessioni, sed ea qua annexa sunt alicui sacramento, non se extẽdunt vltra sacramentũ illud, ergo sacramentũ cõfessionis nõ se extẽdit, nisi ad ea de quibus est cõfessio.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ sigillum confessionis directe non se extendit, nisi ad illa, de quibus est sacramentalis confessio, sed indirecte id quod non cadit sub sacramentali confessione, etiam ad sigillum confessionis pertiner, sicut illa, per q̄ posset peccator, vel peccatum deprehendi. Nihilominus tamen alia summo studio sunt celanda, tum propter scandalum, tum propter pronitatem, quæ ex consuetudine accidere posset. I

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, q̄ aliquis non debet de facili aliqd recipere hoc modo: si tamen recipiat, tenetur ex promissione hoc modo celare, ac si in confessione haberet, quamuis sub sigillo confessionis non habeat.

ARTICVLVS. III.

Vtrum solus sacerdos habeat sigillum confessionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ non solum K sacerdos sigillum confessionis habeat. Quia aliquando aliquis confitetur sacerdoti per interpretẽ necessitate vrgente, sed interpres (vt videtur) tenetur confessionem celare, ergo etiam non sacerdos aliquid sub sigillo confessionis habet.

2 Præterea, Aliquando aliquis in casu necessitatis potest laico confiteri, sed ille tenetur peccata celare, cum sibi dicantur, sicut Deo, ergo non solum sacerdos sigillum confessionis habet.

3 Præterea, Aliq̃ aliquis se sacerdotẽ fingit vt cõscientiã alicuius exploret p̄ hanc fraudẽ, & ille etiã (vt videtur) peccat si cõfessionẽ reuelet, ergo non solũ sacerdos sigillũ cõfessionis habet.

SED CONTRA est, q̄ solus sacerdos minister est huius sacramenti, sed sigillum confessionis est annexum huic sacramẽto, ergo solus sacerdos habet sigillum confessionis.

Præterea, Homo tenetur ea, quæ in confessione audit celare, si non scit ea vt homo, sed vt Deus: sed solus sacerdos est minister Dei, ergo solus sacerdos tenetur occultare.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ sigillum confessionis cõ petit sacerdoti in quantum est minister huius sacramenti, quod nihil aliud est q̃ debitum confessionẽ celandi, sicut clauis est potestas absoluendi, tñ sicut aliquis, qui nõ est sacerdos: in aliquo casu participat aliquid de actu clauis, dũ cõfessionẽ audit, p̄p necessitatẽ, ita etiã participat aliquid de actu sigilli cõfessionis, & tenet celare, quãuis p̄prie loquẽdo, sigillũ cõfessionis nõ hēat.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum de licentia confitentis possit sacerdos dicere quæ habet in confessione.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ de licentia confitentis non possit sacerdos peccatum, quod habet sub sigillo confessionis, aliquando prodere. Quod.n. non potest superior, non potest inferior: sed Papa non posset aliquem licentiare, q̄ peccatum, quod habet in confessione, alteri proderet. ergo nec ille qui confitetur, potest ipsum licentiare.

2 Præterea, Illud quod est institutum propter bonum commune Ecclesiæ, non potest ex arbitrio vnius irritari: sed celatio cõfessionis est instituta propter bonum totius Ecclesiæ, vt homines confidentius ad confessionem accedant, ergo ille qui confitetur, non potest licentiare sacerdotem ad dicendum.

3 Præterea, Si possit licentiari sacerdos, videtur dare pallium malitiæ magnæ sacerdotibus: quia possent prætendere sibi licentiam dari, & sic impune peccarent, quod est inconueniens, & sic videtur q̄ non possint a confitente licentiari.

4 Præterea, Ille cui iste reuelabit, non habebit peccatum hoc sub sigillo confessionis, & sic poterit peccatũ publicari, quod iã deletum est, quod est inconueniens, ergo non potest licentiare.

SED CONTRA. Superior potest mittere peccatorem cum literis ad inferiorem sacerdotem de voluntate ipsius, ergo de voluntate confitentis, potest sacerdos peccatũ reuelari alteri.

Præterea, Qui potest aliquid facere per se, potest etiã per alterum facere, sed confitens potest peccatum suum, quod fecit, per se alteri reuelare, ergo potest per sacerdotem facere.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ duo sunt p̄p quæ tenentur sacerdotes peccatũ occultare. Primo & principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia sacramenti, inquantũ scit illud vt Deus, cuius vicẽ gerit ad cõfessionẽ. Alio modo p̄p scandalum vitandũ, potest aũt cõfitens facere, q̄ sacerdos illud quod sciebat vt Deus, sciat etiã vt homo, quod facit, dum licentiat eũ ad dicẽdum, & ideo si dicat, non frangit sigillũ confessionis, tñ debet vitare scandalũ dicendo, ne fractor sigilli predicti reputetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Papa non potest licẽtiare sacerdotem ad dicendum, quia non potest facere q̄ illud sciat vt homo, quod tamen facere potest ille qui confitetur.

Ad secundum dicendum, q̄ non tollitur illud quod est institutum propter bonum commune, quia sigillum confessionis nõ frangitur, quia dicitur quod alio modo scitur.

Ad tertium dicendum, q̄ ex hoc non datur aliqua impunitas malis sacerdotibus, quia imminet eis probatio si accusantur, q̄ sine licentia confitentis reuelauerunt.

Ad quartum dicendum, q̄ ille ad quem notio prædicta deuenit, mediante sacerdote de voluntate confitentis, participat in aliquo actu sacerdotis, & ideo simile est de eo & de interprete, nisi forte velit q̄ ille absolute sciat & libere.

ARTICVLVS. V.

Vtrum ille qui scit aliquid per confessionem, & per alium modum, etiam possit reuelare illud.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ illud quod quis scit per confessionem, & etiam alio modo, possit alteri reuelare. Non enim frangitur sigillum confessionis nisi dum peccatum quod scitur in confessione reuelatur, si ergo iste reuelat peccatum quod in confessione audiuit, qualitercumq; aliàs sciat, sigillum confessionis frangere videtur.

2 Præterea, Quicumque confessionem alicuius audit, ei obligatur ad hoc q̄ peccata ipsius non reuelet, sed si aliquis promitteret alicui tenere priuatum ei quod dicitur, quantumcumque post sciret, deberet priuatũ tenere: ergo quod quis in confessione audiuit, quantumcumq; aliàs sciat, debet priuatũ haberi.

3 Præterea, Duorum quod est altero potentius, trahit ad se reliquũ: sed scientia, qua scit peccatũ vt Deus, est potentior & dignior scientia, qua scit peccatũ vt homo, ergo trahit ad se eã, & ita nõ poterit reuelari ex̃ q̄ scientia, qua scit vt Deus, exigit.

4 Præterea, Secretũ confessionis instituti est ad vitandũ scandalum, & ne homines a confessionibus retrahantur: sed si aliquis posset dicere illud qđ in confessione audiuit, etiã si aliter sciret, nihilominus

nihilo minus scandalũ sequeretur, ergo nullo modo põt dicere. A

SED CONTRA, Nullus potest alium obligare ad quod non erat obligatus, nisi sit suus prælatus, qui obliget eum præcepto, sed ille qui sciebat alicuius peccatũ per visum, non erat obligatus ad celandum, ergo ille qui ei confitetur, cum non sit prælatus suus, non potest eum obligare ad celandum, per hoc quòd ei confitetur.

Præterea, Secundum hoc posset impediri iustitia Ecclesiæ, si aliquis vt euaderet sententiam excommunicationis, quæ in ipsum ferenda erat propter aliquod peccatum, de quo conuictus est, confitetur ei qui sententiam fert: sed iustitiæ executio est in præcepto, ergo non tenetur celare peccatum quod quis in confessione audiuit, si aliàs ipsum scit.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ circa hoc est triplex opinio. Quidam enim dicunt q̄ illud, quod in confessione aliquis audiuit, non potest aliquo modo dicere si sciat aliàs, siue ante siue post. Quidam vero dicunt q̄ per confessionem præcluditur sibi via, ne possit aliquid dicere quod prius sciuit, non autẽ quin possit dicere si post, alio modo sciat. Vtraq; autem opinio dum nimium sigillo confessionis attribuit, præiudicium veritati & iustitiæ seruandæ facit. Posset enim aliquis ad peccandum esse pronior, si non timeret ab illo accusari, cui confessus est, si coram illo peccatum iteraret. Similiter etiam multum iustitiæ perire poterit, si testimonium ferre aliquis non posset de eo qđ vidit post confessionem de hoc factam, nec obstat q̄ quidam dicunt q̄ debet protestari se non tenere priuatum hoc, quia hoc non posset protestari, nisi postquàm peccatum esset sibi dictum. Et tunc quilibet sacerdos posset reuelare peccatum, protestationem faciendo, si hoc ipsum ad reuelandum liberum redderet. Et ideo alia opinio est communior, q̄ illud q̄ homo aliàs scit siue ante confessionem siue post, non tenetur celare, quantum ad id, quod scit vt homo, potest enim dicere. Scio illud quod vidi, tenetur tamen celare illud, inquantum scit vt Deus, non.n. potest hoc dicere, ego audiui hoc in confessione, tamẽ propter B C scandalum vitandum debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quando aliquis dicit se vidisse quod in confessione audiuit, non reuelat quod in cõfessione habet nisi per accidens. Sicut qui scit aliquid per auditum & visum, non reuelat quod vidit, per se loquendo, si dicat se audiuisse, sed per accidens, quia dicit auditum, cui accidit visum esse, & ideo talis sigillum confessionis non frangit.

Ad secundum dicendum, quòd non obligatur audiens confessionem, quòd non reuelet peccatum simpliciter, sed prout est in confessione auditum. Nullo enim casu dicere debet se audiuisse in confessione.

Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est de duobus quæ habent oppositionem, sed scientia qua scit aliquis peccatum vt Deus, & illa qua scit vt homo, non sunt opposita: ideo D ratio non procedit.

Ad quartum dicendum, quòd non debet ita vitari peccatum ex vna parte, quòd ex alia iustitia relinquatur. Veritas enim nõ est propter scandalum dimittenda: & ideo quando imminet periculum iustitię, non debet dimitti reuelatio eius quod quis in confessione audiuit, si aliter scit propter scandalum, dum tamẽ scandalum quantum in se est, euitare nitatur.

QVAESTIO. XII.

De satisfactione & eius quadditate, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de satisfactione, de qua quatuor consideranda sunt. Primo de eius qd ditate. Secundo, de ipsius possibilitate. Tertio, de eius qualitate. Quarto, de his per quæ homo E Deo satisfacit.

Circa primum quærũntur tria.

Primo, vtrum satisfactio sit virtus vel actus virtutis.

Secundo, vtrum sit actus iustitiæ.

Tertio, vtrum definitio satisfactionis quę in litera ponitur, conuenienter assignetur.

ARTICVLVS. I.

Vtrum satisfactio sit virtus uel actus virtutis.

Thom. 4. distinct. 15. q. 1. artic. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ satisfactio nõ sit neque virtus, neque actus virtutis. Omnis enim virtutis actus est meritorius: sed satisfactio non est meritoria, vt videtur, quia meritum gratuitum est, sed satisfactio debitum attendit, ergo satisfactio non est actus virtutis.

2 Præterea, Actus virtutis est voluntarius, sed aliquando sit satisfactio eo inuito de aliquo, vt quando aliquis pro offensa in alterum commissa a iudice punitur: ergo satisfactio non est virtutis actus.

3 Præterea, Secundum Philosophum. 8. Ethic. In virtute moris principale est electio, sed satisfactio non fit per electionem, sed respicit principaliter exteriora opera, ergo non est virtutis actus.

SED CONTRA, Satisfactio ad pœnitentiam pertinet, sed pœnitentia est virtus, ergo satisfactio est actus virtutis.

Præterea, Nullus actus operatur ad deletionem peccati nisi sit actus virtutis, quia contrarium destruitur per suum contrarium, sed per satisfactionem peccatum totaliter annihilatur, ergo satisfactio est virtutis actus.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ aliquis actus dicitur esse actus virtutis dupliciter. Vno modo materialiter, & sic quilibet actus, qui malitiam non habet implicitam vel defectum debitæ circunstantiæ, actus virtutis dici potest: quia quolibet tali actu potest vti virtus in suum finem, sicut est ambulare, loqui, & huiusmodi. Alio modo dicitur actus aliquis esse actus virtutis formaliter, quia ipse suo nomine formam, & rationem virtutis implicitam habet, sicut fortiter sustinere dicitur actus fortitudinis: formale autem cuiuslibet virtutis moralis est ratio medii, vnde omnis actus, qui rationem medii importat, actus virtutis formaliter dicitur, & quia æqualitas medium est; quod suo nomine satisfactio importat: non enim dicitur aliquis satisfieri, nisi secundum proportionem æqualitatis ad aliquid, constat q̄ satisfactio etiam formaliter est actus virtutis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quàmuis satisfacere in se sit debitum: tamen inquantum satisfaciens voluntate hoc opus exequitur, rationem gratuiti accipit ex parte operantis, & sic operans facit de necessitate virtutem: ex hoc enim debitum dimittere habet meritum, quod necessitatem importat, quæ voluntati contrariatur: vnde si voluntas necessitati assentiat, ratio meriti non tollitur.

Ad secundum dicendum, q̄ actus virtutis non requirit volũtarium in eo qui patitur, sed in eo qui facit, quia illius actus ẽ. Et cum ille, in quem iudex vindictam exercet, se habeat vt patiens ad satisfactionem: non vt agens, non oportet q̄ in eo volũtaria sit satisfactio, sed in iudice faciente.

Ad tertium dicendum, q̄ principale in virtute potest accipi dupliciter. Vno modo principale in ipsa, inquantum est virtus, & hic ea quæ ad rationem pertinẽt, vel magis ei propinqua sunt, principaliora sunt in virtute, & sic electio & interiores actus in virtute, inquantum virtus est, principaliores sunt. Alio modo potest accipi principale in virtute, inquantum est talis virtus: & sic principalius in ipsa est, ex quo determinationem recipit actus interior, sed in aliquibus virtutibus determinatur per exteriores: quia electio, quæ est communis omnibus virtutibus ex hoc q̄ est electio talis actus, efficitur propria huius virtutis, & sic actus exteriores in aliquibus virtutibus sunt principaliores, & ita etiam est in satisfactione.

ARTICVLVS. II.

Vtrum satisfactio sit actus iustitiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd satisfactio non sit actus iustitiæ, quia satisfactio fit ad hoc, quòd reconcilietur ei quem offendit, sed reconciliatio cum sit amoris, ad charitatem pertinet, ergo satisfactio est actus charitatis, & non iustitiæ.

2 Præterea, Causæ peccatorum in nobis sunt passiones animæ quibus ad malum incitamur, sed iustitia secundum Philosoph. non est circa passiones: sed circa operationes, cum ergo ad satisfactionem pertineat peccatorum causas excidere, vt in litera dicitur, videtur q̄ non sit actus iustitiæ.

3 Præterea, Cauere in futurum non est actus iustitiæ, sed magis prudentiæ, cuius pars ponitur cautela, sed hoc pertinet ad satisfactionem: quia ipsius est suggestionibus peccatorum aditum non indulgere, ergo satisfactio non est actus iustitiæ.

SED CONTRA, Nulla virtus attendit rationem debiti, nisi iustitia: sed satisfactio honorem debitum Deo impendit, vt Ansel. ait: ergo satisfactio est actus iustitiæ.

Præterea, Nulla virtus habet rerum exteriorum adæquationem perficere, nisi iustitia: sed hoc fit per satisfactionem, qua cõstituitur æqualitas emendę ad offensam præcedentem, ergo satisfactio est iustitiæ actus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum Philosophum in 5. Ethicor. medium iustitiæ accipitur secundum adæquationem rei ad rem in proportionalitate aliqua, vnde cum talem adæquationem ipsum nomen satisfactionis importet, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc aduerbium, satis æqualitatem proportionis designat, constat q̃ satisfactio formaliter iustitiæ actus est, sed iustitiæ actus secundum Philosophum est vel sui ad alterum, vt quando aliquis reddit alteri quod ei debet, vel alterius ad alterũ, sicut quãdo iudex facit iustitiam inter duos. Quando autem est actus iustitię sui ad alterum: æqualitas in ipso faciente cõstituitur, quãdo autem alterius ad alterum, æqualitas constituitur iniustum passo, & quia satisfactio æqualitatem in ipso faciente exprimit, dicit actum iustitiæ, quæ est sui ad alterum, proprie loquendo: sed sui ad alterum potest aliquis facere iustitiam, vel in actionibus & passionibus, vel in rebus exterioribus, sicut & iniuria fit alteri vel subtrahendo res, vel per aliquam actionem lædendo, & quia vsus rerum exteriorum est dare, ideo actum iustitiæ secundum quòd æqualitatem in rebus exterioribus consistit, proprie dicit hoc q̃d est reddere: sed satisfacere manifeste æqualitatem in actionibus demonstrat, quamuis quandoque vnum pro alio ponatur. Et quia adæquatio non est nisi inæqualium, ideo satisfactio inæqualitatem actionum præsupponit, quę qui dem offensam constituit: & ideo habet respectum ad offensam præcedentem: nulla autem pars iustitiæ respicit offensam præcedentem, nisi iustitia vindicatiua, quæ æqualitatem cõstituit in eo qui iustum patitur indifferenter, siue sit patiens idem q̃d agens, vt quando aliquis sibiipsi pœnam infert: siue non sit idẽ quod agens, vt quando iudex alium punit, ad vtrumque vindicatiua iustitia se habente: similiter & pœnitentia quę æqualitatem tantum in faciente importat, quia ipsemet pœnam tenet, sit vt sic quodãmodo pœnitẽtia vindicatiuæ iustitiæ species sit, & per hoc constat q̃ satisfactio quæ æqualitatem respectu offensæ præcedentis in faciente importat, opus iustitiæ est quantum ad illam partem, quæ pœnitentia dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ satisfactio (vt ex dictis patet) est quędam iniuriæ illatæ recompensatio, vnde sicut iniuria illata immediate ad inęqualitatem iustitiæ pertingebat, & per consequens ad inæqualitatem amicitiæ oppositam, ita & satisfactio directe ad æqualitatem iustitiæ perducit, & ad æqualitatem amicitię ex consequenti, & quia actus aliquis elicitiue ab illo habitu procedit, ad cuius finem immediate ordinatur, imperatiue autem ab illo, ad cuius finem vltimo tendit: ideo satisfactio elicitiue est a iustitia: sed imperatiue a charitate.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis iustitia sit principalior circa operationes, tamen etiam ex consequenti est circa passiones, inquantum sunt operationum causę. Quare sicut iustitia cohibet iram, ne alteri læsionem iniuste inferat, & concupiscentiam, ne ad alienum torum accedat, sic etiam satisfactio potest peccatorum causas excidere.

Ad tertium dicendum, quòd quælibet virtus moralis participat actus prudentiæ, eo quòd formaliter ipsa complet in eis rationem virtutis: cum secundum eam medium accipiatur in singulis virtutibus moralibus, vt patet per definitionem virtutis in 2. Ethicor.

ARTICVLVS III.

Vtrum definitio satisfactionis in litera conuenienter ponatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd definitio satisfactionis in litera inconuenienter ponatur ab Augusti. Dicit enim, quòd satisfactio est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere. Causa enim actualis peccati fomes est: sed in hac vita non possumus fomitẽ excidere, ergo satisfactio non est peccatorum causas excidere.

2 Præterea. Causa peccati est fortior q̃ peccatum, sed homo per se non potest peccatum excidere, ergo multo minus causas peccati, & sic idem quod prius.

3 Præterea. Satisfactio cum sit pars pœnitentiæ, præteritum respicit, non futurum: sed non indulgere aditum suggestionib⁹ peccatorum respicit futurum, ergo non debet poni in definitione satisfactionis.

4 Præterea. Satisfactio dicitur respectu offensæ præteritę: sed de offensa præcedenti nulla fit mentio, ergo inconuenienter assignatur definitio satisfactionis.

5 Præterea. Anselmus ponit aliam definitionem in Lib. Cur Deus homo, scilicet satisfactio, est honorem debitum Deo impendere, in qua nulla fit mentio horum quæ Augusti. hic ponit, ergo altera earum videtur esse incompetens.

6 Præterea. Honorem debitum potest innocens impendere, sed satisfacere non competit innocenti, ergo definitio. Ansel. est male ordinata.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ iustitia non ad hoc tãtum tendit: vt inæqualitatem præcedentem auferat puniendo culpam præteritam, sed vt in futurum æqualitatem custodiat, quia secundum Philosophum in 2. Ethi. Pœnæ medicinæ sunt. Vnde & satisfactio quæ est iustitiæ actus pœnam inferentis, est medicina curans peccata præterita, & præseruans a futuris, & ideo quando homo homini satisfacit, & præterita recompẽsat, & de futuris cauet: & secundum hoc dupliciter potest satisfactio definiri. Vno modo respectu culpę præteritæ, quam recompensando curat, & sic dicitur q̃ satisfactio est illatæ iniurię recompensatio secundum iustitiæ æqualitatem. Et in idem dicitur redire diffinitio Anselmi qui dicit, q̃ satisfacere est honorem debitum Deo impendere, vt consideretur debitum ratione culpæ commissæ. Alio modo potest definiri, secundum q̃ præseruat a culpa futura, & sic definit eam hic Augusti. præseruatio autem a morbo corporali, fit per ablationem causarum, quibus morb⁹ consequi potest: eis enim ablatis, non potest morbus sequi. Sed in morbo spirituali non est ita, quia liberum arbitrium non cogitur, vnde causis præcedentibus potest vitari, quamuis difficulter causis amotis potest incurri: & ideo in satisfactionis definitione duo ponit, scilicet absciſſionẽ causarum, quantũ ad primũ, & renitentiã liberi arbitrii ad ipsum peccatũ quantũ ad ſm.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ accipiendæ sunt causæ proximæ peccati actualis, quæ dicũtur duo, scilicet libido ex consuetudine vel actu peccati relicta, & aliquæ reliquiæ peccati præteriti, & exteriores occasiones ad peccandum, vt locus, mala societas, & huiusmodi: & tales causæ in hac vita p̃ satisfactionem tolluntur, quãuis fomes, qui est causa remota peccati actualis non tollatur totaliter in vita per satisfactionẽ, etsi debiliter.

Ad secundum dicendum, q̃ quia causa mali vel priuationis eo modo quo causam habet, non est nisi bonum deficiens, bonũ autem facilius tollitur q̃ constituatur: ideo facilius est causas priuationis & mali abscindere, q̃ ipsum malũ remouere, quod non remouetur nisi per constructionem boni, quod patet in cæcitate & causis eius. Et tamen causæ peccati prędictæ non sunt sufficientes causæ, cum ex eis nõ de necessitate sequatur peccatum, sed sunt occasiones quædam, nec iterum satisfactio sine Dei auxilio fit, quia sine charitate esse non potest, vt dicetur.

Ad tertium dicendum, q̃ quamuis pœnitentia ex prima sui intentione respiciat præteritũ, tñ etiam ex consequenti futurũ respicit, inquantũ est medicina præseruãs, & sic etiã satisfactio.

Ad quartum dicendum, q̃ Augusti. definit satisfactionem, secundum quod fit Deo, cui secundum rei veritatem nihil subtrahi potest, quamuis peccator, quantũ in se est, aliquid subtrahat, & ideo in satisfactione tali, principalius requiritur emẽdatio in futuro, q̃ recompensatio præteritorum: & propter hoc ex parte ista Augusti. definiuit satisfactionẽ. Nihilominus tamen ex cautela futurorum cognosci potest recompensatio præteritorum, q̃ fit circa eãdem conuersio modo. In præterito enim respicientes causas peccatorum propter peccata detestamur, a peccatis incipientes detestationis motum, sed in cautela a causis incipimus, vt causis subtractis, facilius peccata vitemus.

Ad quintum dicendum, q̃ non est inconueniens q̃ de eodẽ dentur diuersæ assignationes secundum diuersa, quæ in ipso inueniuntur, & sic est in proposito, vt ex dictis patet.

Ad sextum dicendum, quòd intelligitur debitum quòd debemus Deo ratione culpæ commisſę, quia debitum pœnitentia respicit, vt prius dictum est.

QVAESTIO XIII.

De satisfactionis possibilitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de possibilitate satisfactionis.

Circa quod duo quæruntur.

Primo, Vtrum homo possit Deo satisfacere.

Secundo, Vtrum aliquis pro alio satisfacere possit.

ARTICVLVS. I.

Vtrum homo possit Deo satisfacere.

Thom. vbi sup. artic. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homo non possit Deo satisfacere. Satisfactio enim debet æquari offensę, vt ex dictis patet: sed offensa in Deum commissa est infinita, quia quantitatem recipit ab eo in quem committitur, cũ plus offendat qui principem percutit, q̃ alium quemquam: cum ergo actio hominis non possit esse infinita, videtur quod homo Deo satisfacere non possit.

2 Præterea, Seruus quia totum quod habet domini est, non potest pro aliquo debito recompensare: sed nos serui Dei sumus, & quicquid boni habemus ab ipso habemus, cũ ergo satisfactio

sit recompensatio offensæ præteritæ, videtur quòd Deo satisfacere non possimus.

3 Præterea, Ille cuius totum quod habet non sufficit ad vnum debitum exoluendum, nõ potest pro alio debito satisfacere: sed quicquid homo potest & habet non sufficit ad soluendum debitum pro beneficio conditionis. Vnde Isa. 15. dicitur. Quòd ligna Libani non sufficient ad holocaustum: ergo nullo modo potest satisfactio esse pro debito offensę commissæ.

4 Præterea, Homo totum tempus suum debet in Dei seruitiũ expendere: sed tempus amissum nõ potest recuperari, p̃ quod est grauis iactura temporis, vt Seneca dicit: ergo non potest homo recompensationem Deo facere, & sic idem quod prius.

5 Præterea, Peccatum actuale mortale est grauius q̃ originale: sed pro originali nemo potuit satisfacere nisi Deus & homo: ergo neque pro actuali.

SED CONTRA, Sicut Hier. dicit. Qui dicit Deum aliquid impossibile homini præcepisse, anathema sit: sed satisfactio est in præcepto. Luc. 3. Facite dignos fructus pœnitentiæ: ergo possibile est Deo satisfacere.

Præterea, Deus est magis misericors q̃ aliquis homo: sed homini est possibile satisfacere: ergo & Deo.

Præterea. Satisfactio est cum pœna culpæ æquatur, quia iustitia est idem quod contra passum, vt Pythagorici dixerunt: sed contingit æqualem pœnã assumere delectationi, quæ fuit in peccando, ergo contingit Deo satisfacere.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ homo Deo debitor efficitur, Vno modo ratione beneficii accepti, alio modo respectu peccati commissi. In his autem honoribus qui sunt ad parentes & Deos, etiam secundum Philosophum, impossibile est æquialens reddere secundum quantitatem, sed sufficit q̃ homo reddat quod potest, quia amicitia nõ exigit æquialens, sed q̃d possibile é, & hoc etiã est æquale aliqualiter, scilicet secundum proportionalitatẽ, quia sicut se habet hoc quod Deo esset debitum ad ipsum Deum, ita hoc quod iste potest reddere ad Deũ, & sic aliquo modo forma iustitiæ conseruatur, & similiter est ex parte satisfactionis. Vnde nõ potest homo Deo satisfacere, si ly, Satis, æqualitatem quantitatis importet, contingit autem si importet æqualitatem proportionis, vt dictum est, & hoc sicut sufficit ad rationem iustitiæ, ita sufficit ad rationem satisfactionis.

AD PRIMVM, ergo dicendum, q̃ sicut offensa habuit quandam infinitatẽ ex infinitate diuinæ maiestatis, ita satisfactio accipit quãdam infinitatem ex infinitate diuinæ misericordiæ, prout est gratia informata, per quã acceptum redditur q̃d homo reddere potest. Quidam tamen dicunt q̃ habet infinitatem ex parte auersionis, & sic gratis dimittitur, sed ex parte conuersionis infinita est, & sic pro ea satisfieri potest: sed hoc nihil est, quia satisfactio non respondet peccato nisi secundum q̃ est offensa Dei, quod non habet ex parte conuersionis, sed solũ ex parte auersionis. Alii vero dicunt q̃ etiã quantum ad aduersionem p̃ peccato satisfieri potest virtute meriti Christi, q̃d quodãmodo infinitũ fuit, & hoc in idem redit quod prius dictum est, quia per fidem mediatoris gratia data credentibus est, si nõ alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modũ prędictum.

Ad secundum dicendum, q̃ homo qui ad imaginẽ Dei factus est, aliquid libertatis participat inquantũ est dñs suorum actuũ per lib. arbi. & ideo ex hoc q̃ per li. ar. agit, Deo satisfacere potest: quia quãmuis Dei sit prout a Deo est sibi concessum, tamẽ libere traditum est, vt eius dñs sit, quod seruo non competit.

Ad tertium dicendum, q̃ ratio illa concludit q̃ Deo æquiualens satisfactio fieri non possit, non autem q̃ non possit sibi sufficiens fieri: quamuis enim posse suum totum homo debeat, nõ tamẽ ab eo exigitur de necessitate: vt totum quod possit faciat, quia hoc est ei impossibile secũdum statum præsentis vitæ, vt totum posse suum in aliquid vnum expendat, cum oporteat circa multa esse solicitum, sed est quædam mensura homini adhibita quæ ab eo requiritur, scilicet impletio mandatorum Dei, & super ea potest aliquid erogare vt satisfaciat.

Ad quartum dicendum, q̃ quamuis homo non possit temp⁹ præteritum recuperare, potest tamen in futuro recompensare illud quod in peccato facere debuisset, quia non debuit debito p̃cepti totum quod potuit, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, q̃ originale peccatum etsi minus habeat de ratione peccati, q̃ actuale, tamen est grauius malum, q̃a est ipsius humanæ naturæ infectio, & ideo per vnius hominis puri satisfactionem expiari non potuit, sicut actuale.

ARTICVLVS. II.

Vtrum unus pro alio possit pœnam satisfactoriam explere.

Thom. 4. dist. 20.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ pœnam satisfactoriam non possit vnus pro alio explere. Quia ad satisfactionem meritum requiritur, sed vnus pro altero nõ potest mereri, vel demereri cum sit scriptum. Reddes tu vnicuiq; secundum opera sua, ergo vnus pro alio non põt satisfacere.

2 Prętera. Satisfactio contritionẽ & confessionẽ diuidit tur, sed vnus pro alio non potest confiteri, ergo nec satisfacere.

3 Præterea. Vnus pro alio orando etiam sibi meretur, si ergo aliquis pro alio satisfacere potest, satisfaciẽdo pro alio pro se satisfacit, & ita ab eo qui pro altero satisfacit, non exigitur alia satisfactio pro peccatis propriis.

4 Præterea. Si vnus pro alio satisfacere potest, ergo ex quo vn⁹ soluit debitum pœnæ, alius statim a debito liberatur, ergo si moriatur postquam tota pœna debita pro alio suscepta est, statim euolãbit, vel si adhuc puniatur, duplex pœna redderur pro eodem peccato, scilicet, illius qui satisfacere incipit, & illius qui punitur in purgatorio.

SED CONTRA, Galat. 6. dicitur. Alter alterius onera portate, ergo videtur q̃ vnus possit onus pœnitentiæ pro alio imposítæ suscipere.

Præterea. Charitas magis põt apud Deum quàm apud homines, sed vnus potest apud homines p̃ alterius amore debitũ eius soluere, ergo multo fortius hoc in diuino iudicio fieri potest.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ pœna satisfactoria est ad duo, scilicet ad solutionem debiti, & ad medicinam pro peccato vitando, inquantum ergo est ad remedium sequentis peccati, sic satisfactio vnius nõ prodest alteri, quia ex iejunio vni⁹ caro alterius non domatur, nec ex actibus vnius alius bene agere consueuit, nisi secundum accidens, inquantũ aliquis per bona opera potest alteri mereri augmentum gratiæ, quæ efficacissimum remedium est ad vitandum peccatum, sed hoc est per modum meriti magis q̃. per modum satisfactionis, sed quantum ad solutionem debiti, vnus potest pro alio satisfacere, dummodo sit in charitate, vt opera eius satisfactoria esse possint. Nec oportet q̃ maior pœna imponatur ei qui pro altero satisfacit, q̃ principali imponeretur, vt quidam dicũt, hac ratione moti, quia pœna propria magis satisfacit q̃ aliena, quia pœna habet vim maxime satisfaciendi ratione charitatis qua homo ipsam sustinet, & quia maior charitas apparet in hoc quòd aliquis pro altero satisfacit, q̃ si ipse satisfaceret, ideo maior pœna requiritur in eo qui pro alio satisfacit, q̃ pro principali requireretur. Vnde dicitur in vitis Patrum, q̃ propter charitatem vnius, qui alterius fratris charitate ductus, pœnitentiam fecit pro peccato quod nõ commiserat, alteri peccatum quod commiserat, dimissum est, nec exigitur quantum ad absolutionem debiti, q̃ ille pro quo fit satisfactio, sit impotens ad satisfaciendum, quia etiam si esset potens alio satisfaciente pro ipso, ipse a debito immunis esset, sed hoc requiritur inquantum pœna satisfactoria est in remedium, vnde non est permittendum q̃ aliquis pro alio pœnitentiam agat, ni si defectus aliquis appareat in pœnitente, vel corporalis per quem sit impotens ad sustinendum, vel spiritualis p̃ quem non sit promptus ad portandum pœnam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ præmium essentiale redditur secundum dispositionem hominis, quia secundum capacitatem videntium erit plenitudo visionis diuinæ, & ideo sicut vnus non disponitur per actum alterius, ita vnus alteri non meretur præmium essentiale, nisi meritum ejus habeat efficaciã infinitam. s. Christi, cuius merito solo pueri per baptismum ad vitam æternam perueniunt, sed pœna temporalis pro peccato debita post culpæ remissionem non taxatur, secundum dispositionem eius cui debetur, quia quandoque ille qui est melior, habet maioris pœnæ reatum, & ideo quantum ad pœnæ remissionem vnus alteri potest mereri, & actus vnius efficitur alterius charitate mediante, per quam omnes vnum sumus in Christo.

Ad secundum dicendum, q̃ contritio ordinatur contra culpam, quæ ad dispositionem bonitatis vel malitię pertinet, & ió per contritionem vnius, alius a culpa nõ liberatur, similiter per confessionem homo se sacramentis ecclesiæ subiicit, non autem potest vnus sacramentum pro alio accipere, quia in sacramento gratia suscipienti datur non alii, & ideo non est similis ratio de satisfactione, contritione, & confessione.

Ad tertium dicendum, q̃ in solutione debiti attenditur quãtitas pœnę, sed in merito attenditur charitatis radix, & ideo ille qui ex charitate pro alio meretur, saltem merito congrui & sibi magis meretur, non autẽ qui pro alio satisfacit, quia illa quãtitas per se non sufficit ad vtrumq; peccatum, tamen sibi meretur maius q̃ sit dimissio pœnę, scilicet vitam æternam.

Ad quartum dicendum, q̃ si ipsemet ad aliquam pœnam se obligasset, non prius a debito esset immunis, q̃ si eam soluisset, & ideo pœnam ipse patietur, quandiu ille satisfactionem pro eo fecerit, quàm si non fecerit, tunc vterque est debitor illius pœnę vnus pro commisso, alius pro omisso, & ita non sequitur q̃ peccatum vnum bis puniatur.

QVAESTIO. XIIII.

De qualitate satisfactionis in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualitate satisfactionis.

Et circa hoc quæruntur quinque.

Primo, Vtrum homo possit de vno peccato satisfacere sine alio.

Secundo, Vtrum ille qui de omnibus peccatis prius contrit⁹ fuit, & postea in peccatū incidit, de aliis peccatis quæ sibi per cōtritione fuerūt dimissa, satisfacere possit extra charitatē existēs.

Tertio, Vtrum homo postquam charitatem habuit, valere sibi incipiat satisfactio præcedens.

Quarto, Vtrum opera extra charitatem facta sint alicuius boni meritoria.

Quinto, Vtrum opera prædicta valeant ad pœnæ infernalis mitigationem.

ARTICVLVS. I.

Vtrum homo possit de uno peccato satisfacere sine alio.

Thom. vbi sup. arti. 3. q. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ homo possit de vno peccato sine alio satisfacere, eorum. n. quæ non habent connexionē adinuicem, vnum potest auferri sine alio: sed peccata non habent connexionē, aliās qui haberet vnum, habe ret omnia, ergo vnum pōt expiari sine alio per satisfactionem.

2 Præterea, Deus est magis misericors q̄ homo, sed homo recipit vnius debiti solutionem sine alio, ergo & Deus satisfactionem vnis peccati sine alio.

3 Præterea. Satisfactio (vt in litera dicitur) est peccatorū causas excidere, nec suggestionib⁹ aditū indulgere, sed cōtingit hoc de vno peccato sine alio, vt. s. luxuriam refrenet, & auaritiæ insistat: ergo de vno peccato potest fieri satisfactio sine alio.

SED CONTRA. Isaiæ 58. Ieiunium eorum qui ad cōtentiones, & lites ieiunabant, Deo acceptum non erat, licet ieiūnium sit satisfactionis opus: sed non potest fieri satisfactio, ni si per opus Deo acceptum: ergo non potest qui habet aliquod peccatum, Deo satisfacere.

Præterea. Satisfactio est medicina curans peccata præterita, & præseruans a futuris, vt dictum est: sed peccata non possunt sine gratia euitari, ergo cum quodlibet peccatum gratiam auferat, non potest de vno peccato sine alio fieri satisfactio.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ quidam dixerunt, q̄ potest de vno peccato satisfieri sine alio, vt Magister in litera dicit sed hoc non potest esse: cum. n. per satisfactionem tolli debeat offensa præcedens, oportet q̄ talis sit modus satisfactionis, qui competat ad tollēdum offensam, offensæ autem ablatio est amicitiæ restitutio, & ideo si aliquid sit quod amicitiæ restitutionē impediat, etiam apud homines satisfactio esse nō potest: cum ergo quodlibet peccatum amicitiam charitatis impediat, quæ est hominis ad Deum, impossibile est q̄ homo de vno peccato satisfaciat alio retento, sicut nec homini satisfaceret, qui pro alapa sibi data, eum prosterneret, & aliam simul daret.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quia peccata non habent connexionem adinuicem in aliquo vno, vnum potest quis incurrere sine alio, sed vnum & idem est secūdum quod omnia peccata remittuntur, & ideo remissiones diuersorū peccatorum connexæ sunt, & ideo de vno sine alio satisfieri non potest.

Ad secundum dicendum, q̄ in obligatione debiti non est nisi inæqualitas iustitiæ opposita, quia vnus rem alterius habet, & ideo ad restitutionē non exigitur, nisi q̄ restituatur æqualitas iustitiæ, qđ quidem potest fieri de vno debito & nō de alio, sed vbi est offensa, ibi est inæqualitas non tantum iustitiæ opposita sed etiam amicitiæ, & ideo adhoc quod per satisfactionem offensa tollatur, non solum oportet q̄ æqualitas iustitiæ restituatur per recōpensationem talis pœnæ, sed etiam q̄ restituatur amicitiæ æqualitas, qđ non potest fieri dum aliquid est quod amicitiam impediat.

Ad tertium dicendum, quòd vnum peccatum suo pondere ad aliud trahit, vt Gregorius dicit. Ideo qui vnum peccatum retinet, non sufficienter causas alterius peccati excidit.

ARTICVLVS. II.

Vtrum quis extra charitatem existens, possit satisfacere de peccatis ante contritis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ qui de omnibus peccatis contritus fuit prius, & postea in peccatū incidit, de aliis peccatis quę sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit extra charitatem existēs. Dicit enim Daniel Nabuchodonosor, Dani. 4. Peccata tua eleemosinis redime: sed ipse adhuc peccator erat, quod sequens pœna demonstrat, ergo potest in peccato existens satisfacere.

2 Præterea, Nemo scit vtrum sit dignus odio vel amore. Eccl. 9. Si ergo non possit fieri satisfactio nisi ab eo qui est in charitate nullus sciret se satisfacere, & hoc est inconueniens.

3 Præterea, Ex intentione quam hō habet in principio actus, totus actus informatur, sed pœnitens quando pœnitentiam inchoauit in charitate erat: ergo tota satisfactio sequens ex illa charitate intentionem informante efficaciam habebit.

4 Præterea, satisfactio consistit in quadam adæquatione culpæ ad pœnam, sed talis adæquatio pœnæ potest etiam fieri in eo q̄ charitatem non habet, ergo &c.

SED CONTRA, Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas, sed satisfactionis est delere delicta, ergo sine charitate non habet suam virtutem.

Præterea, Præcipuum opus in satisfactione vel satisfaciendo est eleemosina, sed eleemosina extra charitatem facta nō valet, vtpatet. 1. Corinth. 13. Si distribuero in cibos pauperum, &c. ergo nec satisfactio aliqua est.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ quidam dixerūt, q̄ postquàm omnia peccata per præcedentē contritionem remissa sūt, si aliquis ante satisfactionē peractam in peccatum decidat, & in peccato existens satisfaciat, q̄ satisfactio talis ei valeat, ita q̄ si in peccato moreretur, in inferno de illis peccatis nō puniretur. Sed hoc non potest esse, quia in satisfactione oportet q̄ etiam amicitia restituta, iustitiæ qualitas restituatur, cuius contrariū amicitiam tollit, vt Philosoph. in 9. Ethic. dicit. Aequalitas autem in satisfactione ad Deum non est secundū æquiualentiam, sed magis secundū acceptationē ipsius, & ideo oportet q̄ etiam si iam offensa sit dimissa per præcedentem contritionem, q̄ opera satisfactoria sint Deo accepta, quod dat eis charitas, & ideo sine charitate opera facta non sunt satisfactoria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consilium Daniel. intelligitur quòd a peccato cessaret & pœniteret, & sic per eleemosinas satisfaceret.

Ad secundum dicendum, quòd sicut homo nescit pro certo vtrum charitatem habuerit in satisfaciendo vel habeat, ita etiā nescit pro certo, vtrum plenè satisfecerit: & ideo dicitur Eccl. de propitiatu peccatorum, Noli esse sine metu, nec tamen exigitur q̄ propter hunc metum homo satisfactionem expletam iteret, si scientiam peccati mortalis non habet, quamuis enim pœnam non expiet per huiusmodi satisfactionem, tamen non incurrit reatum commissionis ex satisfactione neglecta, sicut nec ille qui accedit ad Eucharistiam sine conscientia peccati mortalis cui subiacet, reatum indignæ sumptionis incurrit.

Ad tertiū dicendū, q̄ intentio illa interrupta est per peccatū sequens, & ideo nō dat vim aliquā operibus post peccatū factis.

Ad quartum dicendum, quòd non potest fieri adæquatio sufficiens, nec secundum diuinam acceptationē, nec secundū æquiualentiam, & ideo ratio illa non sequitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum valere possit satisfactio præcedens, postquam charitatem habuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ postquàm homo charitatem habuerit, valere incipiat satisfactio præcedens, Super illud. Leuit. 25. Si attenuatus frater tuus &c. Dicit Glos. q̄ fructus bonæ conuersionis debent computari ex eo tempore quo peccauit, sed non computarentur, nisi aliquam efficaciam acciperent ex charitate sequenti, ergo post charitatem recuperatam valere incipiunt.

2 Præterea, Sicut efficacia satisfactionis impeditur p peccatū, ita efficacia Baptismi impeditur per fictionē: sed Baptismus incipit valere recedēte fictione, ergo satisfactio recedēte peccato.

3 Præterea, Si alicui pro peccatis cōmissis iniuncta fuerunt ieiunia, & in peccatū cadens ea perfecerit, non iniungitur, cū iterum confiteatur, vt ieiunia illa iteret, iniungeretur aūt ei si per eam satisfactio non impleretur, ergo per pœnitentiā sequētem opera præcedentia satisfaciendi efficaciam accipiunt.

SED CONTRA. Opera extra charitatem facta ideo nō erant satisfactoria, quia fuerunt mortua, sed per pœnitentiam non viuificantur, ergo nec incipiunt esse satisfactoria.

Præterea, Charitas nō informat actū, nisi qui ab ipsa aliqualiter procedit, sed opera nō possunt esse Deo accepta, ac p hoc nec satisfactoria, nisi sint charitate informata, ergo cū opera facta extra charitatē nullo modo ex charitate processerint, vel decætero procedere possint, nullo mō poterūt in satisfactionē cōputari.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ quidam dixerunt q̄ opera in charitate facta, quæ viua dicūtur, sunt meritoria vitæ æternę, & satisfactoria respectu pœnæ dimittendę, & per charitatem sequentem, opera extra charitatem facta viuificantur quantum ad hoc quod sunt satisfactoria, sed non quantū ad hoc quòd sūt meritoria vitæ æternæ; sed hoc non potest esse, quia vtrumque habent

habēt ex eadem ratione opera ex charitate facta, scilicet ex hoc q̄ sunt Deo grata: vnde sicut charitas aduenies non potest ea gratificare quantum ad vnum, ita nec quantum ad aliud.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ non debet intelligi q̄ fructus cōputentur a tempore quo primo in peccato fuit, sed a tempore in quo peccare cessauit, quo. s. vitimo in peccato fuit: vel intelligitur q̄n statim post contritus fuit, & fecit multa bona anteq̄ confiteretur. Vel dicendum, quòd quanto est maior cōtritio, tanto magis diminuit de pœna, & quāto aliquis plura bona facit in peccato existens, magis se ad gratiā contritionis dispōnit, & ideo probabile est, q̄ minoris pœnæ sit debitor, & propter hoc deberet a sacerdote discrete computari, vt ei minorem pœnam iniungat, inquantum inuenit eum melius dispositum.

Ad secundum dicendum, q̄ Baptismus imprimit characterē in anima, non autem satisfactio; & ideo aduenies charitas, quę fictionem tollit & peccatum, facit q̄ Baptismus effectum suū habeat, non autem facit hoc de satisfactione. Et præterea Baptismus ex ipso opere operato iustificat, qđ nō est hominis, sed Dei, & ideo non eodem modo mortificatur, sicut & satisfactio quæ est opus hominis.

Ad tertium dicendum, q̄ aliquæ satisfactiones sunt ex quib⁹ manet aliquis effectus in satisfacientibus, etiam post q̄ actus satisfactionis transit, sicut ex ieiunio manet corporis debilitatio, ex eleemosinarum largitione substantiæ diminutio, & sic de similibus. Et tales satisfactiones in peccatis factæ, non oportet q̄ iterentur, quia quantum ad hoc q̄ de eis manet per pœnitentiā, Deo acceptæ sunt, satisfactiones autem quæ non relinquunt aliquem effectum in satisfaciente, post q̄ actus trāsit, oportet q̄ iterentur, sicut est de oratione & similibus. Actus aūt interior, qa totaliter transit, nullo modo viuificatur, sed oportet q̄ iteretur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum bona facta extra charitatem sint in aliquo meritoria.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ opera extra charitatem facta sint alicuius boni meritoria saltem tēporalis. Quia sicut se habet pœna ad malum actum, ita se habet præmium ad bonum, sed nullum malum factum apud Deum iustum iudicem est impunitum, ergo nec aliquod bonum irremuneratum, & sic per illud bonum aliquid meretur.

2 Præterea, Merces non datur nisi merito: sed operibus extra charitatem factis merces datur, vt dicitur Mat. 5. de illis qui propter gloriam humanam opera bona faciunt, q̄ Receperunt mercedem suam: ergo illa fuerunt alicuius boni meritoria.

3 Præterea, Duo existentes in peccato, quorum vnus multa bona facit ex genere & circumstantia, alius autem nulla, æqualiter propinque se habent ad accipiendum bona a Deo, aliās non esset ei consulendum vt aliquid boni faceret, sed magis qui appropinquat Deo, magis de bonis eius percipit, ergo iste per opera bona quę facit, aliquid a Deo meretur.

SED CONTRA, est quod Aug dicit, quòd peccator non est dignus pane quo vescitur, ergo nō pōt aliquid a Deo mereri.

Præterea, Qui nihil est, non potest aliquid mereri, sed peccator non habens charitatem, nihil est secundum esse spirituale, vt patet primæ Corin. 13. ergo non potest aliquid mereri.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ meritum proprie dicitē actio qua efficitur, vt ei, qui agit, sit iustum aliquid a Deo mereri. Et quia dupliciter dicitur. Vno modo proprie, quæ. s. respicit debitū ex parte recipientis. Alio modo quasi similitudinarie, quæ respicit debitū ex parte dantis. Aliquid. n. decet dantem dare, qđ tamen non habet recipiens debitum recipiendi, & sic iustitia dicitur decentia diuinæ bonitatis, sicut Ansel. dicit, q̄ Deus iust⁹ est cum peccatoribus parcit, quia eum decet, & secundum hoc etiam meritum dupliciter dicitur. Vno modo p quem efficitur, vt ipse agens habeat debitum recipiendi, & hoc vocatur meritū condigni. Alio modo per quod efficitur, vt sit debitum dandi in dante ēm decentiam ipsius, & ideo hoc meritum dicitur meritū congrui. Cum aūt in omnibus illis, quæ gratis dantur, prima ratio dandi sit amor, impossibile est, q̄ aliquid tale sibi debitum faciat qui amicitia caret, & ideo cum omnia & tēporalia & ęterna ex diuina liberalitate donentur, nullus acquirere potest debitū recipiēdi aliquid illorum, nisi per charitatem ad Deum, & ideo opera extra charitatē facta, non sunt meritoria ex condigno neque æterni, neque temporalis alicuius boni apud Deum. Sed qa diuinam bonitatem decet, vt vbicumq; dispositionem inuenit perfectionem adiiciat, ideo ex merito cōgrui dicitur aliquis mereri aliquod bonum per opera bona extra charitatem facta, & secundum hoc, opera ista ad triplex bonū valent. s. ad temporaliū consecutionem, ad dispositionem ad gratiam, & ad assuetudinē bonorum operum: quia tamen hoc meritum non proprie dicitur meritum, ideo magis concedendum est q̄ huiusmodi opera non sint alicuius meritoria, q̄ quod sint.

ARTICVLVS. I.

Vtrum oporteat fieri satisfactionem per opera pœnalia.

Thom. vb sup. art. 4 q. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ satisfactionē non oporteat fieri p opera pœnalia, quia p satisfactionem oportet fieri recōpensationē ad diuinā offensam: sed nulla recō-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pensatio videt fieri p opera pœnalia, quia Deus nó delectatur i pœnis nris, ergo nó oportet satisfactionẽ p opera pœnalia fieri.

2 Præterea. Quanto aliquod opus ex maiori charitate ꝓcedit, tanto minus est pœnale, qa charitas pœnã non habet primæ Io. 4. si ergo oportet opera satisfactoria esse pœnalia, quãto magis sunt ex charitate facta, minus erunt satisfactoria, qđ falsum est.

3 Præterea. Satisfacere (vt dicit Ansel.) est honorẽ debitũ Deo impendere, sed hoc etiam aliis q̃ operibus pœnalibꝰ fieri potest, ergo satisfactionẽ non oportet pœnalibus operibus fieri.

SED CONTRA est quod Greg. dicit. Iustum est vt pec cator tanto maiora sibi inferat lamenta, quanto maiora intulit damna per culpam.

Præterea, Per satisfactionẽ oportet peccati vulnus sanari pfecte, sed peccatorũ medicinæ sunt pœnæ, vt Philosophus dicit. 2. Ethic. ergo oportet ꝓ per pœnalia opera satisfactio fiat.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ satisfactio respectum habet & ad præteritam offensam, pro qua recompensatio fit per satisfactionem, & etiam ad futuram culpã a qua per eam præseruamur, & quantum ad vtrumq; exigit quòd satisfactio per opera venialia fiat. Recompensatio.n. offensæ, importat adęquationẽ quam oportet esse eius qui offendit, ad eum in quem offensa cõmissa est, adæquatio aũt in humana iustitia attenditur ꝑ subtractionẽ ab vno qui plus habet iusto, & additionẽ alterius cui subtractum est aliquid. Deo autẽ quãmuis ex parte sua nihil subtrahi possit, tñ peccator quantũ in ipso est, aliquid ei subtraxit pec cando (vt dictum est.) Vnde oportet ad hoc ꝙ recompensatio fiat, ꝙ aliquid subtrahatur de peccãte per satisfactionẽ, quod in honorem Dei cedit. Opus aũt bonum ex hoc ꝙ est huius, non subtraxit aliquid ab operante, sed magis perficit ipsum. Vnde subtractio non potest fieri per opus bonum, nisi pœnale sit, & ió ad hoc quòd aliquod opus sit satisfactoriũ, oportet ꝙ sit bonum & in honorem Dei sit, & pœnale, vt aliquid peccatori subtrahatur. Similiter etiam pœna a culpa futura præseruat, quia non facile homo ad peccata redit, ex quo pœnam expertus est. Vnde secundum philosophum, Pœnæ medicinę sunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quãmuis Deus non delectetur in pœnis, vt sunt pœnæ, delectatur tamen in eis vt sunt iustæ, & sic satisfactorię esse possunt.

Ad secundum dicendum, ꝙ sicut in satisfactione consideratur pœnalitas, ita & in merito consideratur difficultas. Diminutio autem difficultatis ex parte ipsius actus diminuit cęteris paribus meritum, sed diminutio difficultatis ex promptitudine voluntatis non diminuit meritum, sed auget. Et similiter diminutio pœnalitatis ex prõptitudine voluntatis, quod facit charitas, non diminuit efficaciam satisfactionis, sed auget.

Ad tertium dicendum, ꝙ debitum pro peccato est recompensatio offensæ, quæ sine pœna peccantis non fit, & de tali debito Anselmus intelligit.

ARTICVLVS. II.

Vtrum flagella præsentis vitæ sint satisfactoria.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ flagella quibus a Deo in hac vita punimur, non possunt satisfactoria esse. Nihil enim potest esse satisfactorium, nisi quod est meritorium, vt ex dictis patet, sed nõ meremur, nisi per ea quæ in nobis sunt, cum ergo flagella quibus a Deo punimur, non sint in nobis, videtur ꝙ satisfactoria esse non possunt.

2 Prętera. Satisfactio tantum bonorum est, sed huiusmodi flagella in malis inducuntur, & præcipue eis debentur, ergo non possunt esse satisfactoria.

3 Præterea. Satisfactio respicit peccata præterita, sed aliquando ista flagella infliguntur illis qui peccata nõ habent, sicut de Iob patet, ergo videtur ꝙ non sint satisfactoria.

SED CONTRA est quod dicitur Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, idest a peccato purgationem, vt Glo. ibidem dicit, ergo flagella huius vitæ peccata purgant, & sic sunt satisfactoria.

Præterea, Ambr. dicit, Et si fides, idest peccati conscientia defit, pœna satisfacit, ergo huius vitæ flagella sunt satisfactoria.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ recompensatio offensæ præteritæ potest fieri ab eo qui offendit, & ab alio. Quando aũt fit ab alio, talis recõpensatio vindicationis magis q̃ satisfactionis ratione habet: quando aũt fit ab ipso qui offendit, habet rationem satisfactionis. Vnde si flagella quæ pro peccatis a Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipsius patientis, ratione satisfactionis accipiunt, fiunt aũt ipsius inquantũ ea acceptat ad purgationẽ peccatorũ eis vtens patienter. Si aũt omnino eis per impatientiam dissentiat, tunc non efficiuntur aliquo modo ipsius, & ideo non habent rationẽ satisfactionis, sed vindicationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quãmuis illa flagella non sint omnino in potestate nostra, tamen quãtum ad aliquid sunt, vt scilicet eis patienter vtamur, & sic homo facit de necessitate virtutem, vnde & meritoria & satisfactoria esse possunt.

Ad secundum dicendum, ꝙ sicut ex eodẽ igne (vt Gre. dicit) aurũ rutilat, & palea fumat, ita etiã eisdem flagellis & boni purgantur, & mali magis inficiuntur per impatientiã, & ideo quãmuis flagella sint cõmunia, tñ satisfactio tantum est bonorum.

Ad tertium dicendum, ꝙ flagella respectum habent ad culpã præteritam semper, sed non semper ad culpam personę, sed ad culpam naturę. Si enim in humana natura nulla culpa processisset, nulla pœna fuisset, sed quia culpa in natura processit, personę alicui diuinitus pœna infertur sine culpa personæ ad meritũ virtutis, & cautelam peccati sequentis, & hic etiam duo necessaria sunt in satisfactione. Oportet enim esse opus meritorium vt honor Deo exhibeatur, & oportet esse virtutum custodiam, vt a futuris peccatis præseruemur.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter enumerẽtur opera satisfactoria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter enumerẽtur opera satisfactoria, cum dicitur ꝙ sunt tria, eleemosina, ieiunium, & oratio. Quia opus satisfactoriũ debet esse pœnale, sed oratio pœnam non habet, sed est contra pœnæ tristitiam medicina secundum delectationem. Vnde dicitur Iacob. 5. Tristatur aliquis in vobis, oret & psallat, ergo non debet computari inter opera satisfactoria.

2 Præterea, Omne peccatũ vel est carnale, vel spirituale, sed sicut dicit Hieron. Ieiunio sanantur pestes corporis, oratione pestes mẽtis, ergo nõ debet esse aliquod aliud opus satisfactorium.

3 Præterea, Satisfactio est necessaria ad emendationẽ peccatorum, sed eleemosyna ab omnibus peccatis emũdat, Luc. 11. Date eleemosynã, & oĩa mũda sunt vobis, ergo alia duo sunt superflua.

SED CONTRA, Videtur ꝙ debeat esse plura. Quia cõtraria cõtrariis curantur, sed multo plura sunt peccatorũ genera q̃ tria, ergo debent plura satisfactionis opera computari.

Præterea, Peregrinationes etiam iniunguntur pro satisfactione, & disciplinæ, & flagellationes, quæ non computantur sub aliquo horum, ergo insufficienter enumerantur.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorẽ Dei, nos autem non habemus nisi tria bona, s. bona animæ, & bona corporis, & bona fortunæ. s. exteriora. Ex bonis quidem fortunæ subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam sed ex bonis corporalibus per ieiuniũ, ex bonis autem animę, non oportet quòd aliquid subtrahamus nobis quantũ ad essentiam, vel quantũ ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficimur Deo accepti, sed ꝑ hoc quòd ea submittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationẽ. Competit etiam iste numerus ex parte illa, qua satisfactio peccatorum causas excidit, quia radices peccatorũ tres ponuntur, Primæ Ioan. 4. scilicet concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Contra concupiscentiam carnis ordinatur ieiunium, contra concupiscẽtiam oculorum ordinatur eleemosyna, contra superbiam vitæ ordinatur oratio, vt Augu. dicit super Matt. Competit etiam ad hoc quod satisfactio peccatorum est suggestionibus aditum nó indulgere. Quia omne peccatum vel in Deum committimus, & contra hoc ordinatur oratio. Vel in proximum, & cõtra hoc eleemosyna. Vel in nos ipsos, & contra hoc ordinatur ieiunium.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ secundum quosdam duplex est oratio, quædã quæ est contemplatiuorũ, quorũ conuersatio in cœlis est, & talis quia totaliter est delectabilis non ẽ satisfactoria. Alia est quæ pro peccatis gemitus fundit, & talis habet pœnã & est satisfactionis pars. Vel dicendum melius, ꝙ quędam oratio habet rationẽ satisfactionis, quia quãuis habeat suauitatẽ spiritus, habet tamen afflictionem carnis, quia vt dicit Greg. super Eze. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmamur proculdubio fortitudine carnis, vnde & neruꝰ fœmoris Iacob ex lucta angeli emarcuisse legitur, Gene. 32.

Ad secundum dicendum, ꝙ peccatũ carnale dicitur dupliciter. Vno modo, qđ in ipsa delectatione carnis completur, vt gula & luxuria. Alio modo, qđ completur in his quæ ad carnem ordinantur, quamuis non in delectatione carnis, sed in delectatione animæ magis, vt auaritia. Vnde talia peccata sunt quasi media inter spiritualia & carnalia, & ideo oportet ꝙ eis etiam aliqua satisfactio respondeat propria, scilicet eleemosyna.

Ad tertium dicendum, ꝙ quamuis singula istorum per quandam conuenientiam singulis peccatis approprientur, quia congruum est in quo quis peccauerit, vt in hoc puniatur, & ꝙ peccati commissi per satisfactionem radix abscindatur, tamen quod libet horum pro quolibet peccato satisfacere potest. Vnde ei q̃ non potest vnum ex his perficere, iniungatur aliud, & præcipue eleemosyna aliorum vices supplere potest, inquantum alia satisfactionis

tisfactionis opera per eleemosynam quisque sibi mereatur quodammodo in illis quibus eleemosynã tribuit. Vnde non oportet quòd si eleemosyna omnia mundat peccata, quòd propter hoc alię satisfactiones superfluant.

Ad quartũ dicendũ, ꝙ quamuis sint multa peccata in specie, tamẽ omnia alia ad illas tres radices. vel ad illa tria peccatorũ genera, quibus diximus dictas satisfactiones respõdere, reducũtur.

Ad quintum dicendum, ꝙ quicquid in afflictione corporis ptinet, totum ad ieiunium refertur, & quicquid in proximi vtilitate expenditur, totum eleemosynæ rationẽ habet, & similiter quæcumq; latria exhibeatur Deo, orationis accipit rationẽ, & ideo etiam vnũ opus potest habere plures rationes satisfaciẽdi.

QVAESTIO XVI.

De suscipientibus hoc sacramentum, in tres articulos diuisa.

DEINDE cõsiderãdũ est de suscipiẽtibus hoc sacrm. Circa quod tria quęruntur.

Primo, Vtrum pœnitẽtia possit eẽ in innocentibus.

Secundo, Vtrum in sanctis qui sunt in gloria.

Tertio, Vtrum in angelis bonis seu malis.

ARTICVLVS I.

Vtrum pœnitentia possit esse in innocentibus.

Tho. 4. d. 14. q. 1. a. 3. q. 2. & sequen.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vt ꝙ in innocẽtibꝰ pœnitẽtia esse nõ possit. Quia pœnitentia est cõmissa mala plangere, sed innocẽtes nullũ malũ cõmiserũt, ergo in eis pœnitẽtia non est.

2 Præt. Pœnitentia ex suo nomine importat pœnam, sed innocentibus non debetur pœna, ergo non est in eis pœnitentia.

3 Præt. Pœnitentia in idẽ coincidit cũ vindicatiua iustitia, sed oĩbus existentibus innocentibus vindicatiua iustitia locũ nõ haberet, ergo nec pœnitentia: & ita non est in innocentibus.

SED CONTRA, Omnes virtutes simul infunduntur, sed pœnitentia est virtus, cum ergo in baptismo innocẽtibus infundantur aliæ virtutes, infunditur etiam pœnitentia.

Præt. Ille qui numquam fuit infirmus corporaliter. dicitur sanabilis, ergo & similiter qui numquam fuit infirmus spiritualiter, sed sicut sanatio in actu a vulnere peccati nõ est nisi per actũ pœnitentiæ, ita nec sanitas nisi per habitum, ergo ille qui numquam habuit infirmitatem peccati, habet habitum pœnitentiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd habitus medius est in ter potẽtiam & actũ, & quia remoto priori, remouet posterius, nõ aũt eõuerso, ideo remota potẽtia ad actũ, remouet habitus, nõ aũt remoto actu, & qa subtractio materiæ tollit actũ ꝓp hoc, quòd actus nõ põt esse sine materia in quã trãsit, ideo habitꝰ alicuius virtutis cõpetit alicui cui nõ suppetit materia ꝓp hoc ꝙ suppetere põt, & ita in actũ exire, sicut pauper homo põt habere habitũ magnificentiæ, sed nõ actũ, quia nõ habet magnificationẽ diuitiarum, quæ sunt materia magnificentiæ, sed põt habere habitũ, ideo cũ innocentes in statu innocentiæ non habeãt peccata commissa, quæ sunt materia pœnitẽtiæ, sed possunt habere, actus pœnitentiæ in eis esse non possunt, sed habitus potest, sed hoc ſ gratiam habeant, cum qua omnes virtutes infunduntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis non cõmiserint, possunt tamen cõmittere: & ideo eis habitũ pœnitẽtię habere cõpetit, sed tamẽ habitus iste numquã in actu exire põt, nisi forte respectu venialiũ peccatorũ, quia peccata mortalia tollũt ipsum, nec tñ est frustra, quia est perfectio potẽtiæ naturalis.

Ad ſcundũ dicendũ, ꝙ quãuis nõ sit in eis debita pœna actu, tamẽ in eis est aliquid possibile pro quo eis pœna debebatur.

Ad tertium dicendum, ꝙ remanente potentia ad peccandũ, adhuc haberet locum vindicatiua iustitia secundum habitum, quamuis non secundum actum, ſ peccata actu non essent.

ARTICVLVS II.

Vtrum sancti hoĩes qui sunt in gloria, nõ habeãt pœnitentiã.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sancti homines qui sunt in gloria, non habeant pœnitentiam. Quia sicut dicit Greg. in Moral. Beati peccatorum recordantur, sicut nos sani sine dolore dolorum memoramur, sed pœnitentia est dolor cordis, ergo sancti in patria non habent pœnitentiam.

2 Præt. Sancti in patria sunt Christo conformes, sed in Christo non fuit pœnitentia, quia nec fides quę est principium pœnitentiæ, ergo nec sanctis in patria erit pœnitentia.

3 Præt. Frustra est habitus qui ad actũ non reducitur, sed sancti in patria non pœnitebunt actu, quia sic eis esset aliquid contra votum, ergo non est in eis habitus pœnitentiæ.

SED CONTRA, Pœnitẽtia est pars iustitiæ, sed iustitia est ꝑpetua & immortalis, & ī patria remanebit, ergo & pœnitẽtia.

Præt. In vitis patrum legitur a quodã patre dictum, quòd etiã Abraham pœnitebit de hoc quòd non plura bona fecit, sed magis debet homo pœnitere de malo cõmisso quàm de bono omisso, ad quod non teuebatur, quia de bono tali loquitur, ergo erit ibi pœnitentia de malis commissis.

RESPONDEO, Dicendũ, quòd virtutes cardinales remanebunt in patria, sed secundum actus quos habẽt in fine suo, & ideo cũ pœnitentia virtus sit pars iustitiæ, quæ est habitus cardinalis, quicũq; habet habitũ pœnitentiæ in hac vita, habebit in futura, sed non habebit eundẽ actũ quẽ nũc habet, sed alium, scilicet gratias agere Deo pro misericordia relaxante peccata.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ illa authoritas ꝓbat, ꝙ nõ habent eundẽ actũ quẽ hic habet pœnitentia, & hoc cõcedimus.

Ad secundum dicendum, quòd Christus non potuit peccare, & ideo materia huius virtutis non competit sibi actu, nec potẽtia, & propter hoc non est simile de ipso & de aliis.

Ad tertium dicendum, quòd pœnitere proprie loquendo dicit actum pœnitentiæ, qui nunc est, qui non erit in patria, nec tamen habitus frustra erit, quia alium actum habebit.

Quartum concedimus. Sed quia quinta ratio probat quòd etiam idem actus pœnitentiæ erit in patria, qui modo est.

Ideo dicendum ad quintum, ꝙ voluntas nostra in patria oĩno erit conformis voluntati Dei. Vnde sicut Deus voluntate antecedente vult omnia esse bona, & per cõsequens nihil esse mali, nõ autem voluntate consequente, ita etiam est de beatis, & talis voluntas proprie dicitur ab illo sancto patre pœnitentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum angelus sit susceptiuus pœnitentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd etiam angelus bonus siue malus sit susceptiuus pœnitentiæ. Quia timor est initium pœnitentię, sed in eis est timor. Iac. 1. Dęmones credunt & contremiscunt. ergo in eis potest esse pœnitentia.

2 Præt. Philosophus dicit. 10. Ethi. quòd pœnitudine replentur mali, & hæc est maxima pœna eis, sed dæmones maxime sunt praui, nec aliqua pœna eis deest, ergo dæmones possunt pœnitere.

3 Præt. Facilius mouetur aliquid id qđ est ſm naturã, ꝙ in id qđ est contra naturã, sicut aqua, quæ per violentiã calefacta est, & ꝑ seipsam ad naturalẽ proprietatẽ redit, sed angelus potest mutari in peccatũ, qđ est contra omnẽ naturã eorũ, ergo multo fortius potest reuocari in id quod est secundum naturam, sed hoc facit pœnitentia, ergo sunt susceptibiles pœnitentiæ.

4 Præt. Idem iudicium est secundum Dam. de angelis & de animabus separatis. Sed in animabus separatis potest esse pœnitentia, vt qui idam dicũt, sicut in animabus bonis quæ sunt in patria, ergo & in angelis potest esse pœnitentia.

SED CONTRA, Per pœnitentiam homo reparatur ad vitam de peccato dimisso, sed hoc est impossibile in angelis, ergo non sunt susceptibiles pœnitentiæ.

Præt. Dam. dicit, ꝙ homo fungit pœnitẽtia ꝓp corporis infirmitatẽ, sed angeli sũt incorporei, ergo i eis nõ põt eẽ pœnitẽtia.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ pœnitentia in nobis dupliciter accipitur. Vno modo secundum quòd est passio, sic. n. nihil aliud est quàm dolor vel tristitia de malo cõmisso, & quamuis secundum ꝙ est passio, non sit nisi incõcupiscibili, tñ aliquis actus voluntatis similitudinarie pœnitentia dicitur, quo quis de restatur quod facit, sicut amor, & aliæ passiones dicuntur in intellectiuo appetitu. Alio modo accipitur secundum quòd est virtus, & hoc modo detestari malum commissum cum emendationis proposito ex intentione expiandi, vel Deum placandi de offensa commissa, est actus eius. Detestatio autem competit alicui, secundum quòd habet ordinem naturalẽ ad bonum, & quia in nulla creatura talis ordinatio totaliter tollitur, ideo etiã in damnatis talis detestatio manet, & per consequens pœnitẽtiæ passio vel simile, vt dicitur Sapien. 5. Intra se pœnitentiã agẽtes &c. Et hæc quidem pœnitentia cum non sit habitus, sed passio vel actus, nullo modo in beatis Angelis esse potest, in quibus peccata commissa non præcesserunt, sed in malis angelis est, cum sit eadem ratio de his & de animabus damnatis, quia secũdũ Dam. Quod homini est mors, est Angelis casus, sed peccatum angeli est irremissibile, & quia peccatum, vt remissibile est vel expiabile, est propria materia ipsius virtutis, quæ pœnitẽtia dicitur, ideo cum materia non possit eis competere, non adest eis potentia exeundi in actum, & ideo nec habitus eis conuenit, & ideo angeli subiectum virtutis pœnitentię esse non possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex timore in eis generatur aliquis penitentię motus, sed non quæ sit virtus. Et similiter dicendum ad secundum.

Ad tertium dicendum, ꝙ quicquid in eis est naturale, torum est

Universidad de Deusto
Biblioteca

F

estbonum & ad bonum inclinans,sed liberum arbitrium est in eis malitia obstinatum,& quia motus virtutis & vitij nõ sequitur inclinationem naturæ,sed magis motum liberi arbitrij,ideo non oportet,quòd quàmuis naturaliter inclinẽtur ad bonum, quòd motus virtutis in eis sit vel esse possit.

Ad quartum dicendum,quòd non est eadem ratio de Angelis sanctis,& de animabus sanctis,quia in animabus sanctis præcessit vel præcedere potuit peccatum remissibile, non autem in Angelis: & ita quàmuis sint similes quantum ad statum præsentem,non tamen quantum ad statum præteritum, quem pœnitentia respicit directe.

QVAESTIO XVII.

De potestate clauium, in tres articulos diuisa.

G

ONsequenter considerandum est de potestate ministrorum huiusmodi sacramenti, quę ad claues pertinet. Circa quod primo,videndum est de clauibus.Secundo,de excommunicatione. Tertio, de indulgentia: hæc enim duo sunt annexa potestati clauium. Circa primũ consideranda sunt quatuor. Primo, de enritate & quiditate clauium. Secundo,de effectu earum. Tertio,de ministris clauium. Quarto,de his in quibus potest exerceri vsus clauium.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, Vtrum claues in Ecclesia esse debeant.
Secundo,Vtrum clauis sit potestas ligandi atque soluendi.
Tertio, Vtrum sint duę claues vel vna.

ARTICVLVS I.

Vtrum claues in Ecclesia esse debeant.

H

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd claues in Ecclesia esse nõ debeant, Non enim requiruntur claues ad intrandum domum,cuius ostium est apertum: sed Apocalyp.4. dicitur,Vidi & ecce in cœlo ostium apertum quod Christus est, qui de se ipso dicit. Ego sum ostium: ergo ad introitum cœli Ecclesia clauibus non indiget.

2 Præterea, Clauis est ad aperiendum & claudendum: sed hoc solius Christi est, q Aperit & nemo claudit.Apoc.3.ergo Ecclesia in ministris suis claues non habet.

3 Præterea, Cuicumque clauditur cœlum,aperitur infernus,& econtrario: ergo quicumque habet claues cœli, habet claues inferni: sed Ecclesia non dicitur habere claues inferni: ergo nec claues cœli habet.

SED CONTRA, est quod dicitur Matthęi 16. Tibi dabo claues regni cœlorum.

I

Præterea, Omnis dispensator debet habere claues eorũ quæ dispensat: sed ministri Ecclesiæ sunt dispensatores diuinorum, vt patet primæ Corint.4. ergo debent habere claues.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in corporalibus dicitur clauis instrumentum quo ostium aperitur.regni autẽ ostiũ nobis per peccatũ clauditur & quantũ ad maculã, & quantũ ad reatũ pœnæ:& ideo potestas,qua tale obstaculũ remouetur,dicitur clauis. Hæc autẽ potestas est in diuina Trinitate per authoritatem,& ideo dicitur a quibusdam, quòd habet clauem authoritatis,sed in Christo homine fuit hæc potestas ad remouendum prædictum obstaculum per meritum passionis,quæ etiam dicitur ianuã aperire, & ideo dicitur habere secundũ quosdã claues excellentiæ. Sed quia ex latere dormientis in cruce sacramenta fluxerunt,quibus Ecclesia fabricatur,ideo in sacramentis Ecclesię efficacia passionis manet, & propter hoc etiam ministris Ecclesiæ qui sunt dispensatores sacramentorum,potestas aliqua ad prædictum obstaculum remouendum est collata, non propria, sed virtute diuina & passionis Christi,& hæc potestas, metaphorice clauis Ecclesiæ dicitur,quæ est clauis ministerij.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd ost ũ cœli, quantũ est de se,semper est apertum,sed alicui clausum dicitur propter impedimentum intrandi in cœlum,quod in ipso est, impedimẽtum autem totius humanæ naturæ ex peccato primi hominis cõsecutum,per passionem Christi amotum est,& ideo post passionem vidit in cœlo ostium apertum,sed adhuc quotidie alicui manet clausum propter peccatum originale quod contraxit, vel actuale quod committit,& propter hoc indigemus sacramentis & clauibus Ecclesiæ.

Ad secundum dicendum, quòd hoc intelligitur de clausione quæ limbum clausit,ne aliquis vltra in illum descendat, & de apertione qua paradisum aperuit remoto impedimento naturiæ per suam passionem.

Ad tertium dicẽdũ,q̃ clauis inferni, qua aperitur & claudit, est potestas grãm cõferendi per quã homini aperitur infernus, vt de peccato educatur, qđ est inferni porta,& clauditur ne vltra homo in peccato labatur. gratiã autẽ cõferẽdi solius dei est, & ideo clauem inferni sibi soli retinuit,sed clauis regni est potestas etiã dimittẽdi reatũ pœnę per quẽ homo a regno ꝓhibetur: & ideo magis põt dari clauis regni q̃ clauis inferni,nõ.n.idẽ sũt, vt ex dictis patet. Aliquis.n.de inferno educitur p remissionem æternæ pœnæ, qui non statim in regnũ introducitur p̃p reatũ temporalis pœnæ quæ manet. Vel dicendum est,quod eadem est clauis inferni & cœli,quia ex hoc ipso quod alicui aperitur vnũ, clauditur alterum,sed denominatur a digniori.

ARTICVLVS II.

Vtrum clauis sit potestas ligandi & soluendi.

AD SECVNDVM sic proceditur.Videtur q̃ clauis non sit potestas ligandi & soluẽdi,qua ecclesiastic⁹ iudex dignos recipere,indignos excludere debet a regno,vt ex litera habetur, & ex glo.Hiero Matth. 16.Potestas enim spiritualis in sacramẽto collata,est idem quod character:sed clauis & character non videntur idem esse,quia per characterem homo Deo comparatur, per claues autem ad subditos.ergo clauis non est potestas.

2 Præt.Iudex ecclesiasticus non dicitur nisi ille qui habet iurisdictionem quæ simul cum ordine non datur,sed claues in ordinis susceptione conferuntur,ergo non debuit de ecclesiastico iudice in definitione clauium mentio fieri.

3 Præt. Ad id quod aliquis habet ex seipso, non indiget aliqua potestate actiua per quam inducatur ad actum,sed eo ipso quòd aliquis est dignus,ad regnum admittitur,ergo non pertinet ad potestatem clauium dignos ad regnum admittere.

4 Præt.Peccatores indigni sunt regno,sed ecclesia pro peccatoribus orat vt ad regnum perueniant,ergo nõ excludit indignos, sed magis admittit quantum in se est.

5 Præt.In omnibus ordinatis agentibus,vltimus finis pertinet ad principale agens,non ad agens instrumentale, sed principale agens ad salutem hominis est Deus,ergo ad eum pertinet ad regnum admittere,quod est vltimus finis,& non ad habentem claues,qui est sicut instrumentum vel minister.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum Philosophum in 2. de Anima,potentiæ per actus definiuntur, vnde cũ clauis sit potentia quædam,oportet q̃ per actũ vel per vsum suũ definiatur,& q̃ in actu obiectũ exprimatur,a quo ꝓcie recipit actus & modus agendi,ex quo apparet potentia ordinata, actus autem potestatis spiritualis non est vt cœlum aperiat absolute, quia iam apertum est (vt dictum est,) sed quantum ad hoc vt aperiat tali, quod quidem ordinate fieri non potest,nisi ex idoneitate eius cui aperiendum est cœlum,pensata, & ideo in prædicta definitione clauis ponitur genus.i.potestas,& subiectũ potestatis.siudex ecclesiasticus,& actus.i.excludere & recipere,secundum duos actus materialium clauium aperire & claudere,cuius obiectũ tãgit i hoc q̃ dicit,a regno,modũ a.t in hoc q̃ dicit, dignitas & indignitas in illis,in quos actus exercetur,pensatur.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd ad duo,quorum vnũ est causa alterius,vna potestas ordinatur,sicut in igne ad calefaciendũ & dissoluẽdũ:& q̃a ois gr̃a & remisio in corpore mystico ex capite suo proueniat, ideo vna potestas eadẽ esse vr̃ p̃ essentia qua sacerdos cõficere põt,& qua põt soluere & ligare ii iurisdictio adsit,nec differt nisi ratione,secundũ q̃ ad diuersos effectus comparatur,sicut etiam ignis dicitur secundum aliam ratione calefactiuus & liquefactiuus, & quia nihil est aliud character ordinis sacerdotalis,quàm potestas exercendi illud, ad qđ principaliter ordo sacerdotij ordinatur,sustinendo q̃ sit idẽ qđ spiritualis potestas,ideo character & potestas conficiendi, & potestas clauium est vnum & idem per essentiam,sed differt ratione.

K

Ad secundum dicendum,quòd ois potestas spiritualis datur cum aliqua consecratione,& ideo clauis cum ordine datur, sed executio clauis indiget materia debita, q̃ est plebs subdita p̃ iurisdictionẽ,& ideo antequã iurisdictionẽ habeat,habet claues, sed nõ hẽt actũ clauiũ,& q̃a clauis per actũ definitur,ideo in definitione clauis ponitur aliquid ad iurisdictionem pertinens.

Ad tertium dicẽdum, quòd aliquis potest esse dignus aliquo dupliciter: aut ita quod ipsum habẽdi ius habeat, & sic quilibet dignus iam habet cœlum apertum,aut ita quòd insit ei congruitas ad hoc quòd ei datur,& sic dignos quibus nondum apertum est cœlum, potestas clauium recipit.

Ad quartum dicendum,quòd sicut Deus non obdurat impartiendo malitiam,sed non conferendo gratiam,ita sacerdos dicitur excludere,non quòd impedimentum ad intrandum ponat, sed quia impedimentum positum non amouet, quia ipse amouere non potest,nisi prius Deus amouerit,& ideo rogatur Deus vt ipse absoluatur,vt sic sacerdotis absolutio locum habeat.

Ad quintũ dicẽdũ,q̃ actus sacerdotis nõ est immediate super regnũ,sed super sacramenta,quibus homo ad regnũ peruenit.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum sint duæ claues vel una tantum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non sint duæ claues,sed tantum vna.Ad vnam enim seram nõ requiritur nisi vna clauis:sed sera ad quam amouendam ordinantur ecclesiæ claues, est peccatum, ergo contra vnum peccatum non indiget ecclesia duabus clauibus.

2 Præt. Claues in collatione ordinis conferuntur, sed scientia non est ex infusione semper,sed quãdoque ex acquisitione, nec ab omnibus ordinatis habetur, sed a quibusdam non ordinatis: ergo scientia non est clauis,& sic est vna tantum clauis, scilicet potestas iudicandi.

3 Præt. Potestas quam habet sacerdos super corpus mysticum, dependet ex potestate quam habet super corpus Christi verũ, sed potestas ad conficiendum corpus Christi verum,est vna tantum,ergo clauis quæ est potestas recipiens corpus Christi mysticum, est vna tantum.

B

SED CONTRA, Videtur quòd sint plures quàm duæ, quia sicut ad actum hominis requiritur scientia & potentia, ita & voluntas:sed sciẽtia discernẽdi ponitur clauis, & similiter potentia iudicandi,ergo & voluntas absoluẽdi debet dici clauis.

Præt. Tota Trinitas peccatum remittit: sed sacerdos per claues est minister remissionis peccatorum,ergo debet habere tres claues, vt Trinitati configuretur.

RESPONDEO,Dicendum, quòd in omni actu qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo sunt necessaria ei qui debet actum illum exercere, scilicet iudicium de idoneitate recipientis, & expletio actus,& ideo etiam in actu iustitiæ per quod redditur alicui hoc quo dignus est, oportet esse iudicium quo discernatur an iste sit dignus,& ipsa redditio: & ad vtrumq; horum authoritas,siue potestas quædam exigitur. Non enim da re possumus nisi quod in potestate nostra habemus, vnde iudicium dici potest, eo quod vim coactiuam habeat, eo quòd iudicium ad vnum iam terminatur, quę quidem determinatio in speculatiuis fit per virtutem priorum principiorum, quibus resisti non potest,& in practicis rebus per vim imperatiuam in iudicante existentem, & quia actus clauis requirit idoneitatem in eo,in quem exercetur,quia recipit per clauem iudex ecclesiastícus dignos,& excludit indignos, vt ex dicta definitione patet, ideo indiget iudicio discretionis, quo idoneitatem iudicat ex ip so receptionis actu,& ad vtrumque potestas quædam siue authoritas requiritur, & secundum hoc sunt duæ claues,quarum vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius qui absoluendus est, & alia ad ipsam solutionem,& hæ duæ claues non distinguũtur in essentia authoritatis,qua vtrumq; ad officium sibi competit, sed ex comparatione ad actus, quorum vnus alium præsupponit.

C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad vnam seram aperiendam vna clauis immediate ordinatur, sed non est inconueniens quòd vna ad actum alterius ordinetur,& sic est in proposito. Secunda enim clauis quæ dicitur potestas ligandi & soluendi,est quæ immediate seram aperit peccati,sed clauis quę dicitur scientia,ostendit,cui aperienda sit clauis ista.

D

Ad secundum dicendum, quòd circa clauem scientiæ duplex est opinio. Quidam enim dixerunt quòd scientia secundum q̃ est habitus acquisitus vel infusus,dicitur hæc clauis, & quòd nõ est principalis clauis,sed in ordine ad aliam clauem dicitur, & ideo quando est sine alia clauí,non dicitur clauis,sicut in viro literato,qui non est sacerdos. Et similiter etiam quandoque hac clauí aliqui sacerdotes carent, quia non habent scientiam acquisitam neque infusam,qua absoluere & ligare possint, sed quandoque industria naturali ad hoc vtuntur, quæ secundũ eos clauiola dicitur, & sic clauis scientiæ,quamuis cum ordine non tradatur,traditur tamen cum ordine quòd sit clauis,quòd prius nõ erat,& hæc videtur opinio Magistri fuisse. Sed hoc non videtur verbis Euangelij concordare, quæ claues Petro dandas promittunt,& ita non solum vna,sed duæ in ordine dantur. Et propter hoc alia opinio est,quòd scientia quæ est habitus,non est clauis, sed authoritas scientiæ actum exercendi, quæ quandoque sine scientia est, quandoque scientia sine ipsa, sicut patet etiam in iudicijs secularibus. Aliquis enim iudex secularis habet authoritatem iudicandi,qui non habet iuris scientiam, & aliquis econtrario habet iuris scientiam, qui non habet authoritatem iudicandi, & quia actus iudicij ad quod quis ex authoritate sũ scepta ordinatur, non autem ex scientia habita sine vtroque benefieri non potest,& ideo authoritas iudicandi quæ clauis est,sine scientia non potest sine peccato accipi, sed scientia sine authoritate,sine peccato haberi potest.

E

Ad tertium dicendum, quòd potestas conficiendi est ad vnũ tantum actum alterius generis,& ideo non connumerãtur clauibus, nec multiplicatur sicut potestas clauiũ,quæ est ad diuersos actus,quàmuis secundũ authoritatis essentiã sit vna,vt dictũ est.

A

Ad quartum dicẽdum, q̃ velle vnicuique est liberum, & ideo ad volendum non exigitur authoritas, & propter hoc voluntas non ponitur clauis.

Ad quintum dicendum, quòd tota Trinitas eodem modo remittit peccata, sicut vna persona, & ideo non oportet quòd sacerdos qui minister est trinitatis,tres claues habeat, & præcipue cum voluntas quæ spiritui sancto appropriatur, clauem non requirat, vt dictum est.

QVAESTIO XVIII.

De effectu clauium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu clauium.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ.
Secundo, Vtrũ sacerdos possit remittere peccatũ quo ad pœnã.
Tertio, Vtrum sacerdos per potestatem clauium ligare possit.
Quarto, Vtrum possit etiam soluere & ligare secundum proprium arbitrium.

ARTICVLVS I.

Vtrum potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ.Ioan.20.dicitur discipulis. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: sed hoc non dicitur quantum ad manifestationem, vt Magister in litera dicit. Quia sic sacerdos noui Testamenti non haberet maiorem potestatem quàm sacerdos veteris,ergo exercet potestatem in culpę remissionem.

2 Præt. In pœnitentia datur gratia ad remissionem peccati: sed huius sacramenti dispensator est sacerdos ex vi clauium, ergo cum gratia non opponatur peccato ex parte pœnę,sed ex parte culpæ, videtur quòd sacerdos ad remissionem culpæ operetur ex vi clauium.

3 Præt. Maiorem virtutem recipit sacerdos ex illa consecratione,quàm aqua baptismi ex sua sanctificatione: sed aqua baptismi vim accipit vt corpus tangat & cor abluat, secundum Augu. ergo multo fortius sacerdos in sui consecratione hanc potestatem accipit, vt cor a culpæ macula abluere possit.

SED CONTRA. Supra Magister dixit, quòd Deus hanc potestatem non contulit ministro,quòd ad interiorẽ mũdationem cooperaretur,sed si peccata quo ad culpam remittat, cooperaretur ei in mundatione interiori,ergo potestas clauium non extendit se ad culpæ dimissionem.

Præt. Peccatum non remittitur, nisi per Spiritum sanctum, sed dare Spiritum sanctum non est alicuius hominis, vt in lib.1. Magister dixit,ergo nec peccata remittere quo ad culpam.

RESPONDEO, Dicendum,q̃ sacramenta (secundum Hug.)ex sanctificatione inuisibilem gratiam cõtinent, sed hæc sanctificatio quandoq; ad necessitatem sacramenti requiritur, tam in materia,quàm in ministro,sicut patet in confirmatione, & tunc vis sacramentalis est in vtroque coniunctum, quandoq; autem ex necessitate sacramenti nõ requiritur nisi sanctificatio materiæ,sicut est in baptismo,quia non habet minister determinatum quantum ad sui necessitatem, & tunc tota vis sacramentalis consistit in ministro,sicut est in pœnitentia. Vnde eodem modo se habet potestas clauium quæ est in sacerdote ad effectum sacramenti pœnitentiæ,sicut se habet virtus quæ est in aqua baptismi ad effectum baptismi. Baptismus autem & sacramentum pœnitentiæ conueniunt quodãmodo in effectu, quia vtrumq; cõtra culpã ordinatur directe,quod nõ est de alijs sacramẽtis, sed in hoc differũt,quia sacramentũ pœnitentiæ eo ꝓ habet actus suscipiẽtis quasi materiales,non põt dari,nisi adultis in quibus requiritur præparatio ad suscipiendum effectum sacramentorum. Sed baptismus quandoq; datur adultis,& quandoq; pueris & alijs carẽtibus,vsu rationis,& ideo per baptismũ datur gratia & remissio peccatorũ pueris sine aliqua sui præparatione precedente, non aũt adultis in quibus præexigitur præparatio remouẽs fictionẽ, q̃ quidẽ ꝓparatio q̃q; p̃cedit, sumciẽs ad gr̃æ susceptionẽ ante quàm baptism⁹ actu ꝓcipiat,licet nõ ante votũ baptismi post tẽpus propalatę veritatis. Q̃ aũt talis ꝓparatio tẽpore non præcedit,sed est simul cũ baptismi susceptione, & tunc per baptismi susceptionem gratia remissionis culpę confertur,sed per pœnitentiæ sacramentũ numquã datur gratia nisi ꝓparatio adsit, vel

prius

Universidad de Deusto
Biblioteca

prius fuerit. Vnde virtus clauium operatur ad culpæ remissionẽ, vel in voto existens, vel in actu se exercens, sicut & aqua baptismi, sed sicut baptismus non agit sicut principale agens, sed sicut instrumentum, non quidem pertigens ad ipsam gratiæ susceptionem creandam, etiam instrumentaliter, sed disponens ad gratiã per quam sit remissio culpæ, ita est de potestate clauium. Vnde solus Deus remittit per se culpam & in virtute eius agit instrumẽtaliter Baptismus, vt instrumentum inanimatum, & sacerdos vt instrumentum animatum, quòd dicitur seruus secundum Philosophum. 8. Ethi. & ideo sacerdos agit vt minister, & sic patet q̃ potestas clauium ordinatur aliquo modo ad remissionẽ culpæ, non sicut causans, sed sicut disponens ad eam. Vnde si ante absolutionem aliquis non fuisset perfectè dispositus ad gratiam suscipiendam, in ipsa confessione & absolutione sacramentali gratiã consequeretur, si obicem non poneret. Si enim clauis nullo modo ad culpę remissionem ordinaretur, sed ad dimissionem pœnę tantum, vt quidam dicunt, non exigeretur votum recipiendi effectum clauium ad culpæ remissionem, sicut non exigitur votum suscipiendi alia sacramenta, quæ non ordinantur ad culpæ dimissionem, sed contra pœnam, sed hoc facit videri quòd nõ ordinatur ad culpæ dimissionem, quia semper vsus clauiũ ad hoc quod effectum habeat, requirit præparationem ex parte recipiẽtis sacramentum, & similiter videtur de Baptismo si numquam daretur nisi adultis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Magister dicit in litera, sacerdotibus commissa est potestas remittendi peccata, non vt propria virtute remittant, quia hoc Dei est, sed vt operationem Dei remittentis ostendant tamquam ministri. Sed hoc contingit tribus modis. Vno modo vt ostendant eam non præsentem, sed promittãt eã futuram sine hoc, quòd aliquid operentur ad ipsam, & sic sacramenta veteris legis operationẽ Dei significabant, & sacerdos veteris legis ostendebat tantum, & nihil operabatur. Alio modo vt significent potestatem, & nihil ad eam operentur, & sic quidam dicunt quòd sacramẽta nouæ legis signant collationem gratiæ, datam sine hoc, q̃ in sacramentis sit aliqua virtus operans ad gratiam. Et secundum hanc opinionem etiam potestas clauium esset tantum ostendens diuinam operationem in culpæ remissione in ipsa sacramentali collatione facta. Tertio modo vt significent diuinam operationem in remissionem culpæ præsentem, & ad ipsam aliquid dispositiue & instrumentaliter operetur, & sic secundum aliam opinionem quæ sustinetur communius, sacramenta nouæ legis emundationem ostendunt diuinitus factam, & hoc modo etiam sacerdos noui testamenti ostendit absolutos a culpa, quia proportionaliter oportet loqui de sacramentis & potestate ministrorũ: nec obstat quin claues Ecclesiæ ad remisionem culpę disponunt, quia culpa iã est remissa, sicut nec quòd Baptismus disponat quãtum in se est in eo qui iam sanctificatus est.

Ad secundum dicendum, quòd neque sacramentum pœnitẽtiæ, neque sacramentum Baptismi, operando perfingit directe ad gratiam, nec ad culpæ remisionem, sed dispositiue.

Vnde etiam patet responsio ad tertium. Alię rationes ostendunt quòd ad remisionem culpæ directe clauium potestas non operetur, quod concedendum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacerdos posit remittere peccatum quo ad pœnam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos non posit remittere peccatum quo ad pœnam. Peccato enim debetur pœna æterna & temporalis: sed adhuc post absolutionem sacerdotis manet pœnitens obligatus ad pœnam temporalem in purgatorio, vel in hoc mundo faciendam, ergo non dimittit aliquo modo pœnam.

2 Præt. Sacerdos non potest præiudicare iustitiæ diuinæ, sed ex diuina iustitia taxata est pœnitentibus pœna quam debent subire, ergo sacerdos non potest de ea aliquid remittere.

3 Præt. Ille qui paruum peccatum commisit, non est minus susceptiuus clauium, quàm ille qui commisit maius peccatum: sed si aliquid de pœna per officium sacerdotis de maiori peccato dimittitur, possibile est esse adeo paruũ peccatũ, cui nõ debeat plꝰ de pœna, q̃ illud qđ de maiori peccato dimissum est, ergo poterit totã pœnam illius peccati parui dimittere, quod falsum est.

4 Præt. Tota pœna temporalis peccato debita est vnius rationis. si ergo per primam absolutionem dimittatur aliquid de pœna, & per secundam ab eodem peccato absolutionem poterit aliqd remitti, & sic tantum poterit multiplicari absolutio, quod vi clauium tota pœna tolletur, cum secunda absolutio, non sit minoris efficaciæ quàm prima, & sic peccatum remanebit omnino impunitum, quod est inconueniens.

SED CONTRA, Clauis est potestas ligandi & soluẽdi, sed potest sacerdos iniungere pœnam temporalem, ergo & potest absoluere a pœna.

Præt. Sacerdos non potest dimittere peccatum quantum ad culpam, vt in litera dicitur, nec quantum ad pœnam æternam pari ratione. Si ergo non potest remittere quantum ad pœnam temporalem, nullo modo remittere poterit, quod est omnino contrarium dictis Euangelij.

RESPONDEO, Dicendum, quòd idem iudicium est de effectu, quem potestas clauium exercita actualiter complet in eo, in quo contritio tempore præcessit & effectu baptismi, qui iã habenti gratiam datur. Aliquis enim per fidem & contritionem præcedentem baptismum, gratiam remissionis peccatorum, quãtum ad culpam, consequutus est, sed quãdo actualiter postea baptismum suscipit, gratia augetur, & a reatu pœnę totaliter absoluitur, eo quòd fit particeps passionis Christi, & similiter illi qui per contritionem consecutus est remissionem peccatorum, quantum ad culpam, & per consequens quantum ad reatum pœnæ æternæ, quæ simul cum culpa dimittitur ex vi clauium, ex passione Christi efficaciam habentium, augetur gratia, & remittitur temporalis pœna, cuius reatus adhuc remanserat post culpæ remissionem, non tamen totus, sicut in baptismo, sed pars eius, quia in baptismo regeneratus homo configuratur passioni Christi, totaliter efficaciam passionis Christi, (quæ sufficit ad omnem pœnam delendam) in se suscipiens, vt nihil de prioris peccati actualis pœna remaneat, quia non debet alicui imputari ad pœnam, nisi quod ipsemet fecit. In baptismo autem homo non uam vitam suscipiens fit per gratiam baptismalem nouus homo, & ideo nullus reatus pœnæ in eo remanet pro præcedenti peccato. Sed in pœnitentia non mutatur homo in aliam vitam, quia non est regeneratio, sed sanatio quædam, ideo ex vi clauium, q̃ operatur in sacramento pœnitentiæ, non tota pœna remittitur, sed aliquid de pœna temporali, cuius reatus post absolutionem a pœna æterna remanere potuit, nec solum a pœna illa, quã hic pœnitens habet in confitendo, vt quidam dicunt, quia sic confessio & sacramentalis absolutio non esset nisi in onus, quod non competit sacramentis nouæ legis: sed etiam de illa pœna quæ in purgatorio debetur, remittitur, vt aliquid minus in purgatorio puniatur, absolutus ante satisfactionem decedens, quàm si ante absolutionem decederet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacerdos non remittit totam pœnam temporalem, sed partem, & ideo adhuc manet obligatus ad pœnam satisfactoriam.

Ad secundum dicendum, quòd passio Christi sufficienter satisfecit pro peccatis totius mundi, & ideo sine præiudicio diuinæ iustitiæ, aliquid de pœna sibi debita remitti potest, secundum quòd effectus passionis ad ipsum per sacramenta Ecclesiæ pertingit.

Ad tertium dicendum, q̃ pro quolibet peccato oportet aliquam pœnam satisfactoriam remanere, & per quam medicina contra ipsum præstetur, & ideo quamuis virtute absolutionis dimittatur aliqua quãtitas pœnæ debita pro aliquo magno peccato, non oportet quòd tanta quantitas pœnæ dimittatur respectu cuiuslibet peccati, quia secundum hoc aliquod peccatum remaneret omnino sine pœna, sed virtute clauium de pœnis singulorũ peccatorum proportionaliter dimittitur.

Ad quartum dicendum, quòd quidam dicunt, quòd in prima absolutione tãtum dimittitur vi clauium, quantum dimitti potest: sed tamen valet iterata confessio, tum propter institutionem, tum propter maiorem certitudinem, tum propter interessionem sacerdotis vel confessoris, tum propter verecũdiæ meritum. Sed hoc non videtur verum, quia si hæc esset ratio cõfessionem iterandi, non tamen esset ratio iterandi absolutionẽ, præcipue in eo qui non habet aliquam causam dubitationis de præcedenti absolutione, ita enim poterit dubitare post secundã absolutionem, sicut post primam. Sicut videmus quòd sacramentum extremę vnctionis non iteratur super eundem morbum, eo quòd totum quod per sacramentum fieri potuit, semel factũ est. Et præterea in secunda confessione non requireretur quòd haberet claues ille cui fit confessio, si nihil ibi ius clauium operatur. Et ideo dicunt alij, etiam in secunda absolutione aliquid vi clauium dimitti de pœna, quia in secunda absolutione gratiæ confertur augmentum, & quanto maior gratia recipitur, minus de impuritate præcedentis peccati manet, & ideo minor pœna purgans debetur. Vnde etiam in prima absolutione alicui plus & minus dimittitur de pœna, secundum quod plus se ad gratiam disponit, & potest esse tanta dispositio, quod etiam ex vi contritionis tota pœna tollitur, vt prædictum est. Vnde etiam non est inconueniens si per frequentem confessionem etiam tota pœna tollatur, vt peccatum omnino remaneat impunitum, pro quo pœna Christi satisfecit.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum sacerdos per potestatem clauium possit ligare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos per potestatem clauiũ ligare non possit. Virtutes enim sacramentales ordinantur contra peccatum vt medicina: sed ligare non est medicina peccati, sed magis aggrauatio morbi, vt videtur, ergo sacerdos per vim clauium, quæ est vis sacramentalis, non potest ligare.

2 Præt. Sicut absoluere vel aperire est amouere obstaculum, ita ligare est obstaculum ponere, sed obstaculum regni peccatum est, quod nobis ex alio imponi non potest, quia non nisi voluntate peccatur, ergo sacerdos ligare non potest.

3 Præt. Claues ex passione Christi efficaciam habent, sed ligare non est effectus passionis, ergo ex clauium potestate non potest sacerdos ligare.

SED CONTRA, est quod dicitur Matth. 16. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis.

Præt. Potestates rationales sunt ad oppositа: sed potestas clauiũ est potestas rationalis, cũ habeat discretionẽ adiunctã, ergo habet se ad oppositа, ergo si potest soluere, potest & ligare.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd operatio sacerdotis in vsu clauium est conformis Dei operationi, cuius minister est, Deus autem habet operationem & in culpam & in pœnam. Sed in culpam ad absoluendum quidem directe, ad ligandum autẽ indirecte, inquantum obdurare dicitur dum non largitur, sed in pœnam habet operationem directe quantum ad vtrumque, quia & pœnam parcit, & pœnam infligit. Similiter ergo sacerdos, etsi in absoluendo ex vi clauium habeat aliquam operationem ordinatam ad culpæ dimissionem modo iam prædicto, non tamen ligando aliquam operationem habet in culpam, nisi ligare dicatur, inquantum non absoluit, sed ligatos ostendit, sed in pœnam habet potestatem & ligandi & soluẽdi. Soluit enim a pœna quã dimittit, sed ligat quãtũ ad pœnã q̃ remanet. Sed ad hãc ligare dupliciter dicitur. Vno modo considerando ipsam quãtitatem pœnæ in communi, & sic non ligat, nisi inquantum non soluit, sed ligatum ostendit. Alio modo considerando pœnam hanc vel illam determinate, & sic ligat ad pœnam, imponendo eam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud residuum pœnæ ad quod obligat, est medicina purgãs peccati impuritatem.

Ad secundum dicendum, quòd obstaculum regni non solum est peccatum, sed etiam pœna, quam qualiter sacerdos imponat, dictum est.

Ad tertium dicẽdum, quòd etiam passio Christi obligat nos ad pœnam aliquam, per quam ei conformemur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sacerdos secundum proprium arbitrium possit ligare & soluere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos possit ligare & soluere secundum proprium arbitrium. Hieronymus enim dicit, Mensuram temporis in agendo pœnitentiam non satis aperte præfigunt. Canones pro vtroque crimine, vt de singulis dicat qualiter vnumquodque sit emũdandum, sed magis arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuitur, ergo videtur quòd ipse secundum suum arbitrium possit ligare & soluere.

2 Præt. Dominus laudauit villicum iniquitatis quòd prudenter fecisset, q̃a debitoribꝰ domini sui remisisset largiter, sed Deus est magis ad miserendum, quàm aliquis dominus temporalis, ergo videtur q̃ laudabilior sit quantum plus de pœna dimiserit.

3 Præt. Omnis actio Christi nostra est instructio, sed ipse qui busdam peccantibus nullam pœnam imposuit, sed solum emendationem vitæ, vt patet de adultera, Ioan. 8. ergo videtur q̃ secundum arbitrium suum possit etiam sacerdos, qui est vicarius Christi, dimittere totam pœnam vel partem.

SED CONTRA, Greg. dicit. Falsam pœnitentiam dicimus, quæ non secundum authoritatem sanctorum patrum pro qualitate criminis imponitur, ergo videtur quòd non omnino sit in arbitrio sacerdotis.

Præt. Ad actum clauium requiritur discretio, sed si esset omnino in voluntate sacerdotis dimittere & imponere de pœna quantum vellet, non esset ibi necessaria discretio, quia nunquam ibi indiscretio posset accidere, ergo non est omnino in arbitrio sacerdotis.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd sacerdos operatur in vsu clauium sicut instrumentum & minister, nullum autem instrumentum habet efficacem actum, nisi secundum quòd mouetur a principali agente, & ideo dicit Diony. in fine Eccles. hierar. quòd sacerdotibus vtendum est virtutibus hierarchicis, quãdo diuinitas eos mouerit, in cuius signum. Matth. 16. ante potestatem clauium Petro traditam fit mentio de reuelatione diuinitatis ei facta. & Ioan. 20. præmittitur potestati remissionis Apostolis datæ Spiritus sancti donum, quo filij Dei aguntur. Vnde si præter illum motum diuinum vti sua potestate præsumpserit, non consequeretur effectum, vt Diony. dicit. Et præter hoc a diuino ordine auerteretur, & sic culpam incurreret, & quia pœna satisfactoriæ infligendæ vt medicinæ sunt, sicut medicinæ in arte determinatæ non omnibus competunt, sed variandæ sunt secundum arbitrium medici, non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinæ, ita pœnæ satisfactoriæ in Canone determinatæ competunt omnibus, sed variandæ sunt secundum arbitrium sacerdotis diuino instinctu regulati: sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam efficacem quæ ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturæ maius periculum oriatur, ita sacerdos diuino instinctu motus, non semper totam pœnam, quę vni peccato debetur iniungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine desperet, & a pœnitentia totaliter recedat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd arbitrium istud debet esse diuino instinctu regulatum.

Ad secundum dicẽdum, quòd etiam de hoc laudatur villicus, quòd prudenter fecit, & ideo in remissione pœnæ debitæ, discretio adhibenda est.

Ad tertium dicendum, quòd Christus habuit potestatem excellentiæ in sacramentis, vnde ipse ex authoritate pœnam totã vel partem poterat dimittere sicut volebat, nec est simile de his qui operantur tantum, vt ministri.

QVAESTIO XIX.

Ministris clauium, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministris clauium & vsu earum.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum sacerdos legalis claues habuerit.

¶ Secundo, Vtrum Christus claues habuerit.

¶ Tertio, Vtrum soli sacerdotes claues habeant.

¶ Quarto, Vtrum sancti homines non sacerdotes claues vel vsum earum habeant.

¶ Quinto, Vtrũ mali sacerdotes vsum clauiũ habeãt efficacẽ.

¶ Sexto, Vtrum schismatici & hæretici, excommunicati, & suspensi, & degradati, vsum clauium habeant.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacerdos legalis claues habuerit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos legalis claues habuerit. Clauis enim est sequela ordinis: sed habuit ordinem ex quo sacerdotes dicebantur, ergo etiam habuerunt clauem sacerdotes legales.

2 Præt. Sicut magister dicit, claues sunt duæ. s. scientia discernẽdi, & potentia iudicandi: sed ad vtramq; potestatem sacerdotes legales habuerunt authoritatem, ergo habebant claues.

3 Præt. Sacerdos legalis habebat aliquã potestatẽ sup reliquũ populũ, nõ tẽporalẽ, q̃a sic potestas regia nõ fuisset distincta a sacerdotali, ergo spiritualem, & hæc est clauis, ergo habebat clauem.

SED CONTRA. Claues ordinantur ad aperiẽdum regnum cœlorum, quod aperiri non potuit ante Christi passionem, ergo sacerdos legalis clauem non habuit.

Præt. Sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed aditus regni cœlestis aperiri non potuit nisi per gratiam, ergo p illa sacramenta non poterat aperiri, & sic etiam sacerdos qui minister eorum erat, claues regni cœlestis non habebat.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃ quidã dixerũt, q̃ in veteri lege erãt claues apud sacerdotes, quia eis erat cõmissum imponere pœnã p delicto, vt dr Leuit. 5. qđ ad claues pertinere videtur, sed fuerunt tunc incompletæ, nũc autẽ p Christũ in sacerdotibus nouæ legis pfectæ sunt. Sed hoc vr esse cõtra intẽtionẽ Apostoli, in Epistola ad Heb. cap. 9. Ibi. n. sacerdotiũ Christi præfertur sacerdotio legali, per hoc quòd Christus assistit Pontifex futurorũ bonorũ, ad tabernaculum cœleste introducens per proprium sanguinem nõ manufactũ, in quod introducebat sacerdotium veteris legis per sanguinẽ hircorũ & taurorũ. Vnde patet, quòd sacerdotij illius potestas nõ se extendebat ad cœlestia, sed ad figuras cœlestium, & ideo secundum alios dicẽdum, quòd nõ habebant claues, sed in eis clauium figura præcessit.

AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd clauis regni cœlestis consequitur ad sacerdotium quo homo in cœlestia introducitur, non autem talis erat ordo sacerdotij Leuitici, & ideo claues cœli non habuerunt, sed claues terreni tabernaculi.

Ad secundum dicendum, quòd sacerdotes veteris legis habebant authoritatem discernendi & iudicandi, sed nō ve admitterētur homo iudicatus ab eis in cœlestia, sed in figuras cœlestium.

Ad tertium dicendū, quòd non habebant spiritualem potestatem, quia per sacramenta legalia non a culpis, sed ab irregularitatibus purgabant homines, vt ad manufactum tabernaculum aditus purgatis per eos pateret.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus clauem habuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non habuerit clauem. Clauis enim characterē ordinis cōsequit, sed Chr̄s nō habuit characterē, ergo nō habuit clauē.

2 Præt. Christus habuit in sacramentis potestatem excellentiæ, vt effectum sacramenti sine sacramentalibus posset conferre, sed clauis est sacramentale quoddam, ergo non indigebat clauj, & sic frustra eam habuisset.

SED CONTRA est quod dicitur Apoc. 3 Hæc dicit qui habet clauem Dauid &c.

RESPONDEO, Dicendū, q̄ virtus aliquid agēdi est in instrumēto; & in per se agente nō eodē modo, sed in per se agente perfectius, potestas aūt clauiū quā nos habemus, & aliorū sacramentorū, virtus est instrumentalis, sed in Christo est vt p se agente ad saluté nostrā, per authoritatē quidē, inquātū est Deus, sed per meritum, inquantum est homo. Clauis autē de ratione suā exprimit potestatē aperiendi & claudēdi, siue aliquis aperiat quasi principale agens, siue quasi minister, & ideo in Christo oportet ponere clauem, sed altiori modo quām sit in eius ministris, & ideo dicitur quòd habet clauem excellentię.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character de sua ratione dicit aliquid ab aliquo deriuatum, ideo potestas clauium quę est in nobis a Christo deriuata, sequitur characterem quo Christo conformamur, sed in Christo non consequitur characterem tantum, sed principalem formam.

Ad secundum dicendum, quòd clauis illa quam Christus habuit, non erat sacramentalis, sed sacramentalis clauis principiū.

ARTICVLVS III.

Vtrum soli sacerdotes habeant claues.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd solum sacerdotes claues habeant. Dicit enim Isido. quòd ostiarij inter bonos & malos habent iudicium, dignos recipiunt, indignos reijciunt: sed hæc est diffinitio clauium, vt ex dictis patet, ergo non solum sacerdotes, sed etiam ostiarij clauem habent.

2 Præt. Claues sacerdotibus dantur dum per vnctionem potestatem diuinitus accipiunt, sed Reges etiam potestatem in populum fidelem diuinitus habent, & vnctione sanctificantur, ergo non soli sacerdotes habent claues.

3 Præt. Sacerdotium est ordo vni singulari personæ conueniēs, sed clauem aliquando videtur habere tota vna congregatio, qa quædā capitula excōmunicationē inferre possunt, quod ad potestatē clauiū pertinet, ergo non soli sacerdotes clauem habent.

4 Præt. Mulier nō est sacerdotalis ordinis susceptiua, quia ei docere non competit, secundum Apostolum. 1. Cor. 14. Sed aliquæ mulieres videtur habere claues, sicut Abbatissæ quæ habēt spirituale potestatē in subditas, ergo nō soli sacerdotes habēt clauē.

SED CONTRA est quod Ambro. dicit. Hoc ius, scilicet ligandi & soluendi, solum sacerdotibus est concessum.

Præt. Per potestatem clauium excitur aliquis medius inter populum & Deum: sed hoc tantum sacerdotibus competit, qui constituuntur in his quæ sunt ad Deum, vt offerant dona & sacrificia pro peccatis, vt dicitur Hebræ. 5. ergo soli sacerdotes claues habent.

RESPONDEO, Dicendum, quòd clauis est duplex. Vna quæ se extendit ad ipsum cœlum, immediate remouendo impedimenta introitus in cœlum per remissionem peccati, & hæc vocatur clauis ordinis, & hanc soli sacerdotes habent, quia ipsi soli ordinantur populo in his quæ directe sunt ad Deum. Alia clauis est quæ non directe se extendit ad ipsum cœlum, sed mediante militante Ecclesia, per quam aliquis ad cœlum vadit, dum per eam aliquis excluditur vel admittitur ad consortium Ecclesiæ militantis per excommunicationem & absolutionem, & hæc vocatur clauis iurisdictionis in foro causarum, & ideo non sacerdotes etiam hanc habere possunt, sicut archidiaconi & electi, & alij qui excommunicare possunt, sed non proprie dicitur clauis cœli, sed quædam dispositio ad ipsam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ostiarij habent clauem custodiendi ea quæ in templo materiali continentur, & habent iudicium a tali templo excludendi & admittendi, non qui dem sua authoritate iudicantes qui sint digni vel indigni, sed iudicium sacerdotum exequentes, vt sic quodammodo executores potestatis sacerdotis videantur.

Ad secundum dicendū, q̄ Reges non habent aliquam potestatem in spiritualibus, & ideo clauem regni cœlestis non accipiūt, sed solum in temporalibus, q̄ non nisi a Deo esse potest, vt patet Rom. 13. Nec per vnctionem in aliquo ordine cōsecrantur, sed excellentia potestatis ipsorum a Christo descendere signatur, & vt ipsi sub Christo in populo Christiano regnent.

Ad tertium dicendū, q̄ sicut dicitur in Politicis, quādoque index habet totā potestatem sicut est in regno, q̄nq; aūt multi in diuersis officijs constituti, vel etiam ex æquo, vt dicitur 8. Ethic. ita etiam spiritualis iurisdictio potest haberi ab vno solo, sicut ab Episcopo, & pluribus simul, sicut a cap. & sic habent clauē iurisdictionis, non tamen claues ordinis simul omnes.

Ad quartum dicendum, q̄ mulier secūdum Apostolum est in statu subiectionis, & ideo non potest habere aliquam spiritualē iurisdictionem, quia etiam secundū Philosop. in 8. Ethi. corruptio est vrbanitatis, quando ad mulierem dominium peruenit, vnde mulier non habet neq; clauem ordinis, neque clauem iurisdictionis. Sed cōmittitur mulieri aliquis vsus clauium, sicut habere correctionem in subditas mulieres propter periculum, quod imminere posset si viri mulieribus cohabitarent.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum etiam Sancti homines, non sacerdotes claues habeāt.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ etiam Sancti homines, non sacerdotes, vsum clauium habeant. Absolutio enim & ligatio quæ fit per claues, efficaciam habet ex merito passionis Christi, sed illi maxime passioni Christi conformātur, qui per patientiam & alias virtutes Christum passum sequūtur, ergo videtur quòd & si non habeant etiam sacerdotalē ordinem, quòd possunt ligare & soluere.

2 Præt. Hebr. 7. dr. Sine vlla contradictione qd minus est, a maiori benedicitur: sed in spiritualibus secundū Aug. hoc est maius esse qd melius, ergo meliores, qui scilicet plus de charitate habēt, possunt alios benedicere absoluēdo, & sic idem qd prius.

SED CONTRA. Cuius est potentia, eius est actio secūdum Philosophum: sed clauis quæ est potestas spiritualis, est tantum sacerdotum, ergo & vsus eius non nisi sacerdotibus eius conuenire potest.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ agens per se & agens instrumentale in hoc differunt, quia agens instrumentale non inducit in effectu similitudinem suam, sed similitudinem principalis agentis. Principale autem agens inducit similitudinem suā, & ideo ex hoc aliquid constituitur principale agēs, quòd habet aliquam formam, quam in alterum transfundere potest, non autem ex hoc constituitur agens instrumentale, sed ex hoc quòd est applicatum a principali agente ad effectum aliquem inducēdum. Cum ergo in actu clauium principale agens sit Christus, vt Deus per authoritatem, & vt homo per meritum ex ipsa plenitudine diuinæ bonitatis in eo, & ex perfectione gratiæ, consequitur quòd possit in actum clauium. Sed homo alius non potest in actum clauium, sicut per se agens, quia nec ipse alteri gratiam, qua remittuntur peccata, dare potest, nec sufficienter mereri, & ideo non est, nisi sicut agens instrumētale. Vnde & ille qui effectum clauium consequitur, non assimilatur vtenti clauibus, sed Christo, & ideo quantumcumque aliquis habeat de gratia, non potest pertingere ad effectum clauium, nisi applicetur ad hoc vt minister per ordinis susceptionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut inter instrumentum & effectum non exigitur similitudo, secundum conuenientiam in forma, sed secundum proportionem instrumenti ad effectum, ita etiam nec inter instrumentum & principale agens, & talis similitudo est in sanctis hominibus ad Christū passum, & talis similitudo eis vsum clauium non confert.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis purus homo nō possit alteri ex condigno mereri gratiā, tñ vnius meritū pōt cooperari ad saluté alterius, ideo duplex est benedictio. Vna q̄ est ab ipso hoīne puro, sicut imediate per propriū actū, & talis pōt fieri a quolibet sancto, in quo Christus habitat p gratiā, & hoc requirit maioritatē bonitatis ad minus inquātū hmōi. Alia est benedictio, qua homo benedicit, vt benedictionem quę est ex merito Christi instrumentaliter alicui applicans, & quantum ad hanc requiritur maioritas ordinis & non virtutis.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Vtrum mali sacerdotes vsum clauium habeant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd mali sacerdotes vsum clauium non habeant. Ioan. vigesimo, vbi vsus clauium Apostolis traditur, Spiritusanctus donum promittitur, sed mali non habent Spiritum sanctum, ergo non habent vsum clauium.

2 Præt. Nullus sapiens Rex dispensationē sui thesauri suo inimico committit, sed vsus clauium in dispensatione consistit thesauri cœlestis Regis, qui est ipsa sapientia, ergo mali qui per peccatum sunt eius hostes, non habent vsum clauium.

3 Præt. Augustdicit, quòd sacramētum gratiæ dat etiam Deus per malos, ipsam vero gratiam non nisi per seipsum, vel per sanctos suos, & ideo remissionem peccatorum per seipsum facit, vel per ipsius columbæ membra, sed remissio peccatorum est vsus clauium, ergo peccatores qui non sunt columbæ membra, vsum clauium non habent.

4 Præt. Intercessio mali sacerdotis non habet aliquam efficaciā ad reconciliandum, quia secundum Greg. Cum is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, sed vsus clauium sit per quandam intercessionem, vt patet in forma absolutionis, ergo praui sacerdotes non habent efficaceem clauium vsum.

SED CONTRA, Nullus potest scire de alio, an sit in statu salutis, si ergo nullus posset vti clauibus in absoluendo, nisi existens in statu salutis, nullus sciret se esse absolutum, quod est valde inconueniens.

Præt. Iniquitas ministri non potest auferre liberalitatem domini, sed sacerdos est solum minister, ergo non potest sua malitia donum a Deo transmissum per eum nobis auferre.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut participatio formæ, quæ est inducenda in effectum, non facit instrumentum, ita nec subtractio talis formæ tollit vsum instrumenti, & ideo cum homo sit tantum instrumentaliter agens in vsu clauium, quantumcumque sit gratia per peccatum priuatus, per quam gratiam fit remissio peccatorum, nullo modo priuatur vsu clauium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donum Spiritus sancti exigitur ad vsum clauium, non vt sine quo fieri non possit, sed quia sine eo incongrue fit ex parte vtentis, quamuis subijciens se clauibus effectum clauium consequatur.

Ad secundum dicendum, quòd Rex terrenus in thesauro suo defraudari & decipi potest, & ideo dispensationem hosti non committit: sed Rex cœlestis defraudari non potest, quia totum ad ipsius honorem cedit, etiam quòd aliqui clauibus male vtuntur, quia nouit ex malis eliceere bona, & per malos etiam multa bona facere, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd Augustloquitur de remissione peccatorum, secundum quòd sancti homines cooperantur ad ipsam, nō ex vi clauium, sed ex merito congrui, & ideo dicit quòd etiam per malos sacramenta ministrat, & inter alia sacramenta etiam absolutio quæ est vsus clauium, comparari debet: sed per membra columbæ, idest, per sanctos homines, facit remissionem peccatorum, inquantum eorum intercessionibus peccata remittit. Vel potest dici, quòd membra columbæ nominat omnes ab Ecclesia non præcisos: qui enim ab eis sacramenta recipiunt, gratiam consequuntur, non autem qui recipiunt ab illis qui sunt ab Ecclesia præcisi, quia hoc ipso peccāt, excepto Baptismo, quē in casu necessitatis licet ab excommunicato recipere.

Ad quartum dicendum, quòd intercessio quam sacerdos malus ex propria persona facit, non habet efficaciam, sed illa quam facit vt minister Ecclesiæ, hēt efficaciā ex merito Christi, vtroq; tamē modo debet intercessio sacerdotis populo subdito p̄desse.

ARTICVLVS VI.

Vtrum hæretici, schismatici, & excommunicati vsum clauium habeant.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd scismatici, hæretici, & excommunicati, & degradati, vsum clauium habeant. Sicut enim potestas clauium dependet ab ordine, ita & potestas conficiendi, sed non possunt amittere potestatis vsum cōficiendi, quia si conficiunt, confectum est, quamuis peccent conficientes, ergo etiam non possunt amittere vsum clauium.

2 Præt. Omnis potestas spiritualis actiua in eo qui habet vsum liberi arbitrij, exit in actum quando vult, sed potestas clauium adhuc manet in prædictis, quia cū nō detur, nisi in ordine, oporteret recordinari eos, quando ad Ecclesiam redeunt, ergo cum sit potentia actiua, possunt in actum eius exire, cum voluerit.

3 Præt. Spiritualis gratia magis impeditur per culpam quàm per pœnam: sed excommunicatio, & suspensio, & degradatio sūt pœnæ quædam, cum ergo propter culpam non amittat aliquis vsum clauium, videtur quòd nec propter ista.

SED CONTRA, Augustdicit, quòd Ecclesiæ charitas peccata dimittit, charitas autem est quæ facit Ecclesiæ vnionē, cum ergo prædicti sint ab Ecclesiæ vnione diuisi, videtur quòd vsum clauium non habent in remittendis peccatis.

Præt. Nullus absoluitur a peccato secundum hoc quòd peccat, sed aliquis a prædictis absolutionem petens, peccat contra præceptum Ecclesiæ faciens, ergo per eos a peccato absolui non potest, & sic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in omnibus prædictis manet clauiū potestas quātū ad essentiā, sed vsus impeditur ex defectu materiæ. Cū. n. vsus clauiū in vtēte plationē requirat respectu eius in quē vtitur (vt dictū est) propria materia, in qua exercetur vsus clauiū, est homo subditus, & quia p ordinationē Ecclesiæ subditur vnus alteri, ideo per Ecclesiæ prælatos pōt subtrahi alicui ille qui erat ei subiectus. Vnde cum Ecclesia hæreticos, & schismaticos, & alios huiusmodi priuet, subtrahendo subditos, vt simpliciter, vel quantū ad aliquid, quantū ad hoc quòd priuati sunt, non possunt vsum clauium habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd materia sacramēti Eucharistiæ, in quam suam potestatem exercet sacerdos, non est homo sed panis triticeus, & i Baptismo homo simpliciter. Vñ sicut si subtraheretur hæretico panis triticeus, cōficere non posset, ita si subtrahatur plato prælatio, nec absoluere poterit, pōt tamē baptizare & conficere, quamuis ad sui damnationem.

Ad secundum dicendum, quòd propositio habet veritatem, quando non deest materia, sicut est in proposito.

Ad tertium dicendum, q̄ ex ipsa culpa nō subtrahitur materia, sicut per aliquam pœnam, vnde pœna non impedit per contrarietatem ad effectum inducendum, sed ratione prædicta.

QVAESTIO XX

De his in quos vsus clauium exerceri potest, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, in quos vsus clauium exerceri potest.

Circa quod tria quæruntur.

Primo, vtrum sacerdos possit in quemlibet hominem vti clauequam habet.

Secundo, vtrum sacerdos possit semper subditum absoluere.

Tertio, vtrum aliquis possit vti clauibus in suum superiorē.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacerdos possit uti clave, quam habet, in quemlibet hominem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ sacerdos possit vti clauequam habet, in quemlibet hominē. Potestas. n. clauiū i sacerdote, descēdit ex illa diuina authoritate quā dixit, Accipite Spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: sed illud indeterminate dictū est, ergo pōt ea vti i quoslibet.

2 Præt. Clauis corporalis quæ aperit vnam seram, aperit omnes alias eiusdem modi, sed omne peccatum cuiuscumque hominis est eiusdem rationis obstaculum respectu introitus cœli, ergo si potest vnum hominē sacerdos per clauem quam habet absoluere, poterit & quoscumque alios.

3 Præt. Sacerdotium noui testamēti est perfectius quàm veteris, sed sacerdos veteris Testamenti poterat vti sua potestate, quam habebat discernendi inter lepram & lepram indifferēter in omnes, ergo multo fortius sacerdos Euāgelicus potest vti potestate sua in omnes.

SED CONTRA est quod dicit 16. q. 1. Nulli sacerdotū liceat parochianum alterius absoluere aut ligare, ergo non quilibet potest quemlibet absoluere.

Præt. Iudicium spirituale debet esse ordinatius quàm temporale: sed in iudicio temporali non potest quilibet iudex quemlibet iudicare, ergo cum vsus clauium sit iudicium quoddam, non potest sacerdos sua claui vti in quemlibet.

RESPONDEO, Dicendū, q̄ ea q̄ circa singularia operari oportet, nō eodē modo oibus cōpetūt. Vñ sicut p gñalia medicinæ p̄cepta oportet adhiberi medicos, q̄bus p̄cepta vniuersalia medicinæ singulis infirmis, fm q̄ debēt, aptātur, ita in quolibet principatu, præter illum qui vniuersaliter præcepta legis tradit, oportet esse aliquos, qui ea singulis, secundum quod debent, adaptant, & propter hoc in cœlesti Hierarchia sub potestatibus qui indistincte præsunt, præponuntur principatus, qui singulis prouincijs distribuuntur, & sub his Angeli, qui singulis hominibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominibus in custodiam deputantur, vt patet ex his quæ dicta sunt in 2. lib. Vnde & ita debet esse in prælatione Ecclesiæ militantis, vt apud aliquem esset prælatio distincte in oés & sub hoc essent alij qui super diuersos diuersam potestatem & distinctam acciperent, & quia vsus clauiũ requirit aliquam prælationis potestatem, per quam ille, in quem vsus clauium communicatur, efficitur materia propria illius actus, ideo ille qui habet indistinctam potestatem super omnes, potest vti clauibus in omnes: illi autem qui sub eo distinctas potestates acceperunt, non in quoslibet vti possunt clauibus, sed in eos tantum, qui eis in sorte venerunt, nisi in necessitatis articulo, vbi nemini sacramenta sunt deneganda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad absolutionẽ a peccato requiritur duplex potestas, scilicet potestas ordinis, & potestas iurisdictionis. Prima quidem potestas æqualiter est in omnibus sacerdotibus, non autem secũda, & ideo vbi dominus Ioan. 20. dedit omnibus Apostolis communiter potestatem remittendi peccata, intelligitur de potestate quæ consequitur ordinem, vnde & sacerdotibus, quando ordinantur, illa verba dicuntur, sed Petro singulariter dedit potestatem dimittendi peccata, Matth. 16. vt intelligitur quòd ipse præ alijs habet potestatem iurisdictionis, potestas autem ordinis, quantum est de se, se extendit ad omnes absoluendos, & ideo indeterminate dominus dicit. Quorum remiseritis peccata, intelligens tamen quòd vsus illius potestatis esse deberet præsupposita potestate Petro collata secundum ipsius ordinationem.

Ad secundum dicendum, quòd clauis materialis non potest aperire, nisi seram propriam, nec aliqua virtus actiua potest agere nisi in propriam materiam, materia autem propria potestatis ordinis efficitur aliquis per iurisdictionem, & ideo potest aliquis vti in eum, in quem iurisdictio non datur.

Ad tertium dicendũ, quòd populus Israel vnus populus erat, & vnum tantummodo templum habebat, vnde non oportebat sacerdotum iurisdictiões distingui, sicut nunc in ecclesia, in qua congregantur diuersi populi & nationes.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacerdos possit semper suum subditum absoluere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos non possit semper suum subditum absoluere. Sicut. n. Augustinus in litera dicit. Nullus officio sacerdotis vti debet, nisi immunis ab illis sit, quæ in alijs iudicat, sed quandoque contingit, q̃ sacerdos est particeps criminis quod subditus suus cõmisit, sicut cũ mulierem subditam cognouit, ergo videtur quòd non semper possit in suos subditos potestate clauium vti.

2 Præterea, Per potestatem clauium homo ab omnibus defectibus curatur, sed quandoque alicui peccato annexus est irregularitatis defectus, vel excommunicationis sententia, a qua simplex sacerdos liberare non potest, ergo videtur quòd nõ possit vti clauium potestate in illos qui talibus irretiti sunt.

3 Præterea, Sacerdotij nostri iudicium & potestas per iudiciũ veteris sacerdotij figuratur, sed minoribus iudicibus secundum legem non omnia competebat discutere, sed ad superiores recurrebant, vt dicitur Exo. 24. Si quid natum fuerit quæstionis inter vos &c. ergo vt quòd nec sacerdos de grauibus peccatis possit subditum suum absoluere, sed debeat ad superiorẽ remittere.

SED CONTRA, Cuicumq; committitur principale, committitur & accessorium: sed sacerdotibus cõmittitur q̃ subditis suis Eucharistiam dispensent, ad quam ordinatur absolutio a peccatis quibuscumque, ergo sacerdos ab omnibus peccatis potest absoluere, quantum est de clauium potestate.

Præterea, Gratia omne peccatum tollit, quantumcumque sint parua, sed sacerdos sacramenta dispensat, quibus gratia datur, ergo quãtum est de potestate clauium, de omnibus peccatis absoluere potest.

RESPONDEO. Dicẽdum, quòd potestas ordinis quantum est de se, extendit se ad omnia peccata remittenda, sed quia ad vsum huiusmodi potestatis requiritur iurisdictio quæ a majoribus in inferiores descendit, ideo potest superior aliqua sibi reseruare, in quibus iudicium inferiori non committat, alias de quolibet potest simplex sacerdos absoluere habẽs iurisdictionẽ. Sunt autẽ quinq; casus in quibus oportet q̃ simplex sacerdos pœnitentem ad superiorem remittat. Primus est, quando est solennis pœnitentia imponenda, quia eius minister proprius est Episcopus. Secundus est de excommunicatis, quando inferior sacerdos non potest absoluere. Tertius, quando inuenit irregularitatem contractam, pro cuius dispensatione debet ad superiorẽ remittere. Quartus de incẽdiarijs. Quintus, q̃ est consuetudo in aliquo Episcopatu, q̃ enormia crimina ad terroré reseruãtur Episcopo, qa cõsuetudo dat, vel aufert in talibus potestatẽ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in tali casu, nec sacerdos debet audire confessionem mulieris, cum qua peccauit de illo peccato, sed debet ad alium mittere, nec illa debet ei cõfiteri, sed debet petere licentiam ad alium eundi, vel ad superiorem recurrere, si ille licentiam denegaret, tum propter periculum, tum quia est minor verecundia, si tamen absolueret absoluta esset. Quod enim Augustinus dicit, quòd non debet esse in eodem crimine, intelligendum est secundum congruitatem, non secundum necessitatem sacramenti.

Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia ab omnibus defectibus culpæ liberat, non autem ab omnibus defectibus pœnæ, quia adhuc post peractam pœnitentiam de homicidio aliquis remanet irregularis, vnde sacerdos potest de crimine absoluere, & pro pœna amouenda debet ad superiorem remittere, nisi in excommunicatione, quia absolutio ipsa debet præcedere absolutionem a peccato, quia quamdiu aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliquod Ecclesiæ sacramentum.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit quantum ad hæc, in quibus sibi superiores potestates iurisdictionẽ reseruãt.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis uti possit clauibus in suum superiorem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis non possit vti clauibus in suum superiorem. Actus enim sacramentalis quilibet requirit propriam materiam, sed propria materia vsus clauium est persona subiecta, vt dictum est, ergo in eo qui non est subditus, non potest clauibus sacerdos vti.

2 Præterea, Ecclesia militans imitatur triumphãtem, sed in cœlesti Ecclesia inferior Angelus numquam purgat, aut illuminat, aut perficit superiorem, ergo nec aliquis inferior sacerdos põt vti actione hierarchica, quæ est per absolutionem in superiorẽ.

3 Præterea, Iudicium conscientiæ deber esse ordinatius quàm iudicium exterioris fori, sed in exteriori foro inferior non potest excommunicare aut absoluere superiorem, ergo videtur q̃ nec in foro pœnitentiali.

SED CONTRA, Superior prælatus etiam circundatus est infirmitate, & contingit ipsum peccare: sed remedium contra peccatum est potestas clauium, ergo cum ipse non possit in seipsum claue vti, quia non potest esse simul iudex & reus, videtur quòd possit inferior in ipsum clauis potestate vti.

Præterea, Absolutio quæ sit per virtutem clauium, ordinatur ad perceptionem Eucharistiæ, sed inferior potest superiori Eucharistiam dispensare si peccat, ergo & clauium potestate in ipsum, si se ei subiecerit.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd potestas clauium, quãtum est de se, extẽdit se ad omnes, vt dictum est, sed q̃ in aliquẽ sacerdos non possit potestate clauium vti, contingit ex hoc q̃ eius potestas est ad aliquos specialiter limitata, vnde ille qui limitauit, potest extendere in quem voluerit, & propter hoc etiã potestatem sibi dari potest in seipsum, quamuis ipse in seipsum vti clauium potestate non possit, quia potestas clauium requirit pro materia aliquem subiectum, & ita alium, sibijpsi enim aliquis subiectus esse non potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis Episcopus quem simplex sacerdos absoluit, sit superior eo simpliciter, est tamen inferior eo, inquantum ei se vt peccatorem subijcit.

Ad secundum dicendum, quòd in Angelis non potest accidere aliquis defectus, ratiõe cuius inferioribus suis superiores subdantur, sicut accidit in hominibus, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendũ, q̃ iudiciũ exterius est secundũ hões, sed iudiciũ confessionis est quo ad Deũ, apud quem aliquis redditur minor ex hoc q̃ peccat, nõ aũt apud hominũ prælationes, & iõ in exteriori iudicio, sicut nullus i seipsum sententiã dare põt excõmunicationis, ita nec alteri cõmittere, nec se excõmunicare, sed in foro cõscientiæ põt alteri cõmittere suã absolutionẽ qua ipse vti non possit. Vel dicendũ, q̃ absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clauium, & ex contrahenti respicit iurisdictionem, sed excommunicatio respicit totaliter iurisdictionem, quantum autem ad potestatem ordinis oẽs sunt æquales, non autem quantum ad iurisdictionem, & ideo non est simile.

QVAESTIO XXI.

De excommunicatione, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER videndum est de excõmunicatione. De qua primo considerandum est de definitione excommunicationis, & congruitate, & causa. Secundo, de eo qui potest excommunicare & excommunicari. Tertio, de participatione cum excommunicatis. Quarto, de absolutione ab excommunicatione.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum conuenienter excommunicatio definiatur.

Secundo, Vtrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare.

Tertio, Vtrum aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus.

Quarto, Vtrum excommunicatio iniuste lata, aliquem effectum habeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum incompetens sit hæc definitio excommunicationis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd incompetens sit hæc definitio excommunicationis a quibusdam posita. Excommunicatio est separatio a communione Ecclesiæ, quo ad fructum & suffragia generalia. Suffragia enim Ecclesiæ valent eis pro quibus fiunt, sed Ecclesia orat pro eis qui extra Ecclesiam sunt, & sic eis suffragia Ecclesiæ valent.

2 Præterea, Nullus amittit suffragia Ecclesiæ, nisi per culpã, sed excõmunicatio non est culpa, sed pœna, ergo per excommunicationem non separatur aliquis a suffragijs Ecclesiæ communibus.

3 Præterea, Fructus Ecclesiæ non videtur esse aliud quàm suffragia, non enim potest intelligi de fructu bonorum temporaliũ, quia hæc excommunicatis non auferuntur, ergo inconuenienter vtrumque ponitur.

4 Præterea, Excommunicatio minor quædam excommunicatio est: sed per eam homo non perdit suffragia Ecclesiæ, ergo definitio non est conueniens.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ille qui per Baptismum in Ecclesia ponitur, ad duo adscribitur, scilicet ad cœtum fidelium, & ad participationem sacramentorum, & hoc secundum præsupponit primum: quia in sacramentis participandis etiã fideles communicant: & ideo aliquis potest extra Ecclesiam fieri per excommunicationem dupliciter. Vno modo ita quòd separaretur tantum a participatione sacramentorum, & hęc erit excommunicatio minor. Alio modo, ita quòd excludatur ab vtroq;, & sic erit excõmunicatio maior, quæ hic definitur. Non autem potest esse tertium, scilicet quòd excludatur a communione fidelium, & non participatione sacramentorum ratione iam dicta, quia scilicet fideles in sacramentis communicant, sed communicatio fidelium est duplex. Quædam in spiritualibus, sicut mutuæ orationes & conuentus ad sacra percipienda. Quædam in corporalibus actibus, qui quidem legittimi actus & licita communio his versibus continetur.

Si pro delictis anathema quis efficiatur.
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os scilicet, ne osculum detur. Orare, ne cum excommunicatis oremus. Vale, ne salutentur. Communio, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis cõmunicet. Mensa negatur, ne aliquis cum eis comedat. Præmissa ergo definitio importat separationem a sacramentis, in hoc quod dicit. Quantum ad fructum, & a communione fidelium quantum ad spiritualia, in hoc quod dicit. Et suffragia Ecclesiæ cõmunia. Alia autem definitio inuenitur quæ datur secundum separationẽ ab vtrisque actibus, quæ talis est. Excommunicatio est a qualibet licita communio ne fidelium separatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pro infidelibus oratur, sed ipsi orationis fructum non percipiunt, nisi ad fidem conuertantur: similiter & pro excõmunicatis orari potest, quamuis non inter orationes quæ pro membris Ecclesiæ fiunt, & tamen fructum non percipiunt, quamdiu in excommunicatione manent: sed oratur vt detur eis spiritus pœnitentiæ, vt ab excommunicatione soluantur.

Ad secundum dicendum, quòd suffragia alicuius valent alicui, secundum quòd ei continuatur. Potest tamen actio vnius alteri continuari dupliciter. Vno modo ex vi charitatis, quæ omnes fideles connectit, vt sint vnum in Deo, sicut dicitur in Psalm. Particeps ego sum, &c. & hanc continuationem excommunicatio non intercipit, quia iuste quis excommunnicari nõ potest, nisi pro culpa mortali, per quam quis a charitate iam diuisus est; etiam si non excommunicetur. Iniusta autem excommunicatio charitatem alicui auferre non potest, cum sit de maximis bonis quæ non possunt alicui inuito auferri. Alio modo per intentionem suffragia facientis, quę in aliquem fertur pro quo fiunt: & hanc continuationem excõmunicatio intercipit, quia Ecclesia per excommunicationis sententiam separat excõmunicatos ab vniuersitate fidelium pro quibus suffragia facit. Vnde suffragia Ecclesiæ ei non prosunt quæ pro tota Ecclesia fiunt, nec ex persona Ecclesiæ oratio pro eis inter membra Ecclesiæ fieri potest, quamuis aliqua persona priuata possit ad eius conuersionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.

Ad tertium dicendum, quòd fructus Ecclesiæ non solum est ex suffragijs, sed etiam ex perceptione sacramentorum & ex fructu fidelium.

Ad quartum dicendum, quòd minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis, sed aliquid ipsius participat, & ideo non oportet quòd totaliter ei excommunicationis definitio conueniat, sed solum quo ad aliquid.

ARTICVLVS II.

Vtrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Ecclesia nullum debeat excõmunicare. Quia excommunicatio maledictio quædam est, sed Rom. 12. prohibemur maledicere: ergo Ecclesia excommunicare non debet.

2 Præterea, Ecclesia militans debet imitari triumphantem, sed vt in Epistola Iudæ legitur. Michael cum altercaretur cũ diabolo de Moysi corpore, nõ est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed ait: Imperet tibi Deus, ergo nec Ecclesia militans debet alicui iudicium maledictionis & excommunicationis inferre.

2 Præterea, Nullus est in manu hostis tradendus, nisi omnino desperatus: sed per excõmunicationem traditur aliquis in manu Satanæ, vt patet 1. Corin 5. cum ergo de nemine sit desperandum in vita ista, Ecclesia nullum debet excommunicare.

SED CONTRA est, quod Apostolus 1. Cor. 5: mandat quendam excommunicari.

Præterea, Mat. 18. dicitur de illo qui ecclesiã audire contemnit. Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus, sed Ethnici sunt extra Ecclesiam: ergo illi qui Ecclesiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi.

RESPONDEO, Dicendum, quòd iudicium Ecclesiæ conforme debet esse iudicio Dei, Deus enim peccatores multipliciter punit. Vno modo vt ad bonum eos trahat. Alio modo hominẽ sibi relinquendo, vt auxilijs subtractis, quibus a malo præpediebatur, suam infirmitatẽ cognoscat, & humilis ad Deũ redeat, a quo superbus discesserat, & quãtum ad vtrumque, Ecclesia in excõmunicationis sententia imitatur diuinum iudicium. In quantum enim cum a cõmunione fidelium separat vt erubescat, imitatur diuinum iudicium quo per flagella castigat, in quantum autem a suffragijs & alijs spiritualibus separat, imitatur diuinum iudicium quo hominem sibi relinquit, vt per humilitatem seipsum cognoscens ad Deum redeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd maledictio potest esse dupliciter. Vno modo ita quòd in malo quòd irrogat vel dicit, per intentionem fiatur, & sic maledictio omnibus modis est prohibita. Alio modo ita, quòd malũ, quod quidem maledicendo imprecatur, ad bonum illius ordinet, qui maledicitur, & sic maledictio quandoq; est licita & salutifera, sicut etiam medicus quandoque nocumentum infert infirmo, vt sectionem, per quam ab infirmitate liberetur.

Ad secundum dicẽdum, q̃ diabolus incorrigibilis est, & ideo nõ susceptibilis alicuius boni per excommunicationis pœnam.

Ad tertium dicendum, q̃ ex hoc ipso quod aliquis suffragijs Ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragijs Ecclesiæ consequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ eis qui habent, vel ad merendum eis qui non habent, & quantum ad hoc Magister sententiarum dicit, quòd gratia Dei per excommunicationem subtrahitur. Valent etiam ad custodiam virtutis, & quantũ ad hoc dicit, quòd protectio subtrahitur, non quòd omnino a Dei prouidentia excludantur, sed ab illa protectione qua filios Ecclesiæ specialiori modo custodit. Valent & ad defendendum ab hoste: & quantum ad hoc dicit quòd diabolo maior potestas fœuiendi in ipsum datur, & spiritualiter & corporaliter. Vnde in primitiua Ecclesia quando oportebat per signa homines ad fidem inuitare: sicut Spiritussancti donum visibili signo manifestabatur, ita & excommunicatio corporali vexatione a diabolo innotescebat, nec est inconueniens, si ille qui non est desperatus, hosti datur: quia non datur quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cum in potestate Ecclesiæ sit, ex eius manu ipsum cum voluerit eripere.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis pro temporali damno debeat excommunicari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus pro temporali damno debeat excommunicari. Quia pœna nõ debet excedere culpã, sed pœna excommunicationis est priuatio alicuius boni spiritualis, qd̃ omnibus bonis temporalibus præeminet: ergo pro tẽporalibus nullus est excommunicãdus.

2 Præterea, Nulli malum pro malo reddere debemus secundum Apostoli præceptum: sed hoc esset malum pro malo reddere,

dere, si pro tali damno quis excommunicatur, ergo nullo modo E
hoc debet fieri.

SED CONTRA est, quòd Petrus Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri sententia mortis damnauit: ergo & Ecclesiæ licet pro temporalibus damnis excommunicare.

RESPONDEO, Dicendum, quòd per excommunicationem iudex ecclesiasticus excommunicatos excludit a regno quodammodo: vnde cum non debeat à regno excludere nisi indignos, vt ex definitione clauis patuit, nec aliquis reddatur indignus nisi per peccatum mortale charitatem amiserit, quæ est via ducens ad regnum, ideo nullus excommunicari debet nisi pro peccato mortali, & quia in damnificando aliquem corporaliter, vel in rebus moralibus aliquis mortaliter peccat, & contra charitatem facit: ideo pro damno temporali illato Ecclesiæ aliquem excommunicari potest. Sed quia excommunicatio est grauissima pœnarũ, pœnæ autem medicinæ sunt secundum Philosophum in 2. Ethico. sapientis autem medici est a leuioribus incipere medicinis, & minus periculosis: ideo excommunicatio infligi non debet etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel non veniendo ad iudicium, vel ante terminationem iudicii sine licentia recedendo, vel determinationi non parendo. Tunc enim postquam monitus fuerit, si contempserit, contumax reputatur, & excommunicari debet à iudice iam non habente quòd contra ipsum faciat amplius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd culpæ quantitas non mensuratur ex nocumento quod quis facit, sed ex voluntate qua quis facit contra charitatem agens, & ideo quamuis pœna excommunicationis excedat nocumentum, non tamen excedit quantitatem culpæ.

Ad secundum dicendum, quòd cum aliquis per pœnam aliquam corrigitur, non redditur ei malum, sed bonum: quia pœnæ medicinæ sunt, vt dictum est.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum excõmunicatio iniuste lata habeat aliquem effectum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd excommunicatio iniuste lata nullo modo effectum habeat. Quia per excommunicationem protectio & gratia Dei subtrahitur, quę non iniuste subtrahi potest, ergo excommonicatio iniuste lata non habet effectum.

2 Præterea, Hieronymus dicit, q̃ est de supercilio Pharisęorum, æstimare esse ligatum vel solutum, qui ligatur vel soluitur iniuste, sed eorum supercilium erat superbum & erroneum, ergo excommũnicatio iniusta nullum habet effectum.

SED CONTRA. Secundum Gregor. præcepta Pastoris siue iusta, siue iniusta timenda sunt: non autem essent timenda, nisi aliquid nocerent etiam iniusta ergo, &c. I

RESPONDEO, Dicendum, quòd excõmunicatio potest dici iniusta dupliciter. Vno modo ex parte excommunicantis, sicut cum ex odio vel ex ira aliquis excommunicat, & tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suũ, quamuis ille qui excommunicat peccet quia iuste patitur, quamuis ille iniuste faciat. Alio modo ex parte excommunicationis ipsius, vel ex causa excommunicationis est indebita, vel quia infertur sententia iuris ordine prætermisso, & tunc si sit talis error ex parte sententiæ, qui sententiam nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio. Si autem excommunicatio non annuller sententiã, habet effectum suum, & debet excommunicatus humiliter obedire, & errorei ad meritũ, vel absolutionẽ petere debet ab excommunicante, vel ad superiorem iudicem recurrere. Si autem contemneret, eo ipso mortaliter peccaret. Cõtingit autem quandoque quòd est debita causa ex parte excõmunicantis, quæ non est debita ex parte excommunicati, sicut cum quis pro falso crimine in iudicio probato excommunicatur, & tunc si humiliter sustinet humilitatis meritum, reconpensat excommunicationis damnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis homo gratiam Dei iniuste amittere non possit, potest tamen amittere illa iniuste quæ ex parte nostra sunt quæ ad gratiam Dei disponunt, sicut patet si subtrahatur alicui doctrinæ verbum quod ei debetur, & hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, vt in prædictis patet.

Ad secundum dicendum, quòd Hieronymus loquitur quantum ad culpam, & non quantum ad pœnas, quæ possunt etiam iniuste infligi à rectoribus Ecclesiarum.

QVAESTIO XXII.

De his qui possunt excommunicare, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his qui possunt excommunicare & excommunicari.

Circa quod quæruntur sex.

Primo, Vtrum quilibet sacerdos possit excommunicare.

Secundo, Vtrum non sacerdos excommunicare possit.

Tertio, Vtrũ excõmunicatus vel suspẽsus possit excõmunicare.

Quarto, Vtrum aliquis seipsum, vel æqualem, vel superiorem possit excommunicare.

Quinto, Vtrum aliqua vniuersitas excommunicari possit.

Sexto, Vtrum semel excommunicatus excommunicari possit vlterius. G

ARTICVLVS I.

Vtrum quilibet sacerdos possit excommunicare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd quilibet sacerdos possit excõmunicare. Excommunicatio enim est actus clauium, sed quilibet sacerdos habet claues, ergo quilibet potest excommunicare.

2 Præterea, Maius est soluere, & ligare in foro pœnitentiæ, quàm in foro iudicii, sed quilibet sacerdos potest sibi subditos in foro pœnitentiali absoluere & ligare: ergo etiam potest sibi subditos quilibet sacerdos excommunicare.

SED CONTRA. Ea in quibus imminet periculum, sunt maiorib⁹ reseruanda, sed pœna excommunicationis est valde periculosa, nisi cum moderamine fiat, ergo non debet cuilibet sacerdoti committi.

H RESPONDEO, Dicendum, quòd in foro conscientiæ causa agitur inter hominem & Deum, in foro autem exterioris iudicii causa agitur hominis ad hominem, & ideo absolutio vel ligatio quæ vnum hominem obligat quo ad Deum, tãtum pertinet ad iorum pœnitentiæ, sed illa quę hominem obligat in comparatione ad alios homines, ad forum publicum exterioris iudicij, pertinet: & quia homo per excommunicationem à communione fidelium separatur, ideo excommunicatio ad forum exterius pertinet, & ideo illi soli possunt excommunicare: qui habent iurisdictionem in foro iudiciali, & propter hoc soli Episcopi propria authoritate, & maiores Prælati secundum communiorem opinionem possunt excommunicare. Sed presbiteri parochiales non nisi ex commissione eis facta, vel in certis casibus: sicut in furto, & rapina & huiusmodi, in quibus est eis à iure concessum quòd excommunicare possint. Alii autem dixerunt quòd etiam sacerdotes parochiales possunt excommunicare, sed prædicta opinio est rationabilior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excommunicatio non est actus clauis directe, sed magis respectu exterioris iudicii, sed sententia excommunicationis quamuis in exteriori iudicio promulgetur, quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum regni, secundum quòd ecclesia militans est via ad triumphantem, ideo etiam talis iurisdictio per quam homo excommunicare potest, clauis potest dici, & secundum hoc à quibusdam distinguitur quod est clauis ordinis, quam omnes sacerdotes habent, & clauis iurisdictionis in foro iudiciali, quam habent soli iudices exterioris fori. Vtramque tamen Deus Petro contulit, Matth. 16. & ab ipso in alios descendit, qui vtranque habent.

Ad secundum dicendum, quòd sacerdotes parochiales habẽt quidem iurisdictionem in subditos suos quantum ad forum cõscientiæ, sed non quantum ad forum iudiciale, quia non possunt conueniri coram eis in causis contentiosis, & ideo excommunicare non possunt: sed absoluere possunt in foro pœnitentiali: & quamuis forum pœnitentiale sit dignius, tamen in foro iudiciali maior solemnitas requiritur, quia in eo oportet quòd non solum Deo, sed etiam homini satisfiat.

ARTICVLVS II.

Vtrum non sacerdotes excommunicare possint.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sacerdotes excõmunicare nõ possint. Quia excommunicatio est actus clauium, vt in 4. Sententiarum dicitur: Sed non sacerdotes non habent claues: ergo excommunicare nõ possunt.

2 Præterea, Plus requiritur ad excommunicationem quàm ad absolutionem in foro pœnitentiæ, sed non sacerdos in foro pœnitentiæ absoluere non potest: ergo nec excommunicationem inferre.

SED

SED CONTRA est, quòd Archidiaconi, Legati, & Ele A
cti excommunicant, qui quandoque non sunt sacerdotes: ergo non solum sacerdotes excommunicare possunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sacramenta in quibus gratia confertur, dispensare ad solos sacerdotes pertinet, & ideo ipsi soli possent absoluere & ligare in foro pœnitentiali. Sed excommunicatio non directe respicit gratiam: sed ex consequenti inquantum homo suffragijs Ecclesiæ priuatur, quæ ad gratiam disponunt, vel in gratia conseruant, & ideo etiam non sacerdotes, dummodo iurisdictionem habeant in foro contentioso, possunt excommunicare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis non habeant clauem ordinis, habent tamen clauem iurisdictionis.

Ad secundum dicendum, quòd ista duo se habent sicut excedentia & excessa: & ideo alicui competit vnum, cui non competit aliud. B

ARTICVLVS. III.

Vtrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd excommunicatus vel suspensus excommunicare possit. Ille enim qui est excommunicatus vel suspensus, neq; ordinem neque iurisdictionem amittit, quia neque reordinatur cum absoluitur, neque cura iterum ei committitur, sed excommunicatio non requirit nisi ordinem vel iurisdictionem, ergo etiam excommunicatus, vel suspensus excommunicare possunt.

2 Præterea, Maius est conficere corpus Christi, quàm excõmunicare, sed conficere possunt, ergo & excommunicare possunt.

SED CONTRA, Ligatus corporaliter, non potest aliũ ligare, sed vinculum spirituale est fortius quàm corporale: ergo excommunicatus non potest alium excommunicare, cum excõmunicatio sit vinculum spirituale. C

RESPONDEO, Dicendum, quòd vsus iurisdictionis ẽ in comparatione ad hominem, & ideo cum omnis excommunicatus a communione separatur, quilibet excommunicatus vsu iurisdictionis priuatur, & quia excommunicatio est iurisdictionis, ideo excommunicatus excommunicare non potest, & eadem ratio est de suspenso a iurisdictione. Si enim sit suspensus ab ordine tantum, tunc non potest ea quæ sunt ordinis, sed potest ea quæ sunt iurisdictionis, & econtra si sit suspensus à iurisdictione & non ab ordine. Si autem ab vtroque, tunc neutrum potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis non amittat iurisdictionem, amittit tamen iurisdictionis vsum.

Ad secundum dicendum, quòd conficere consequitur potestatem characteris qui indelebilis est, & ideo homo ex quo characterem ordinis habet, semper potest conficere, licet non semper ei liceat. Secus autem de excommunicatione quæ iurisdictionem sequitur, quæ auferri potest & ligari. D

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum aliquis possit seipsum, vel æqualem, vel superiorem excommunicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis possit seipsum, vel æqualem, vel superiorem excommunicare. Quia angelus Dei maior erat Paulo: Matthæi vndecimo. Qui minor est in regno cœlorum, maior est eo, quo nemo inter natos mulierum maior: sed Paulus excommunicauit angelum de cœlo, vt patet Galat. 1. ergo homo potest superiorem excommunicare.

2 Præterea, Sacerdos aliquando excommunicat in generali pro furto, vel aliquid huiusmodi, sed potest contingere, quòd ipse met fecit, vel superior, aut æqualis: ergo aliquis potest se, vel æqualem vel superiorem excommunicare. E

3 Præterea, Aliquis potest superiorem absoluere in foro pœnitentiali, vel æqualem, sicut cum Episcopi suis subditis confitentur, & cum vnus sacerdos alteri venialia confitetur: ergo videtur quòd etiam excommunicare aliquis superiorem vel æqualem possit.

SED CONTRA, Excommunicatio est actus iurisdictionis, sed aliquis non habet in se iurisdictionem, quia in eadem causa non potest quis esse iudex & reus, nec iterum in superiorem vel æqualem: ergo non potest aliquis superiorem vel æqualem aut se excommunicare.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum per iurisdictionem aliquis constituatur in gradu superioritatis, respectu eius in quem habet iurisdictionem, quia iudex est eius, ideo nullus habet in seipsum vel in superiorem vel æqualem iurisdictionẽ, & per consequens nullus potest seipsum excommunicare, vel superiorem aut æqualem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostolus loquitur sub hypothesi, idest, si poneretur angelus peccare, sic enim non esset Apostolo superior sed inferior, nec est inconueniens quòd in conditionalibus, quarum antecedentia impossibilia sunt, & consequentia impossibilia sint.

Ad secundum dicendum, quòd in tali casu nullus excommunicatur, quia par in parem non habet imperium.

Ad tertium dicendum, quòd absolutio & ligatio in foro confessionis est quo ad Deum tantum, apud quem aliquis alio superior redditur inferior per peccatum, sed excommunicatio est in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem ex hoc ipso quòd peccat: vnde non est similis ratio de vtroque, & tamen etiam in foro confessionis aliquis non potest seipsum absoluere, nec superiorem, aut æqualem, nisi ex commissione sibi facta. De venialibus autem potest, quia venialia ex quibuslibet sacramentis gratiam conferentibus remittuntur: vnde remissio venialium sequitur potestatem ordinis.

ARTICVLVS V.

An in aliquam vniuersitatem sententia excommunicationis ferri possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ in aliquam vniuersitatem sententia excõmunicationis ferri possit. Cõtingit enim quòd aliqua vniuersitas sibi in malitia colligatur, sed pro malitia in qua quis cõtumax extitit, debet excõmunicatio ferri, ergo potest in aliquã vniuersitatẽ ferri excõmunicatio.

2 Præterea, Illud quod est grauissimum in excommunicatione, est separatio a sacramentis Ecclesiæ, sed aliquando tota ciuitas interdicitur a diuinis: ergo & excommunicari vniuersitas aliqua potest.

SED CONTRA est Gloss. August. Matth. 13. quæ dicit quòd princeps & multitudo non est excommunicanda.

RESPONDEO, Dicendum, quòd excommunicari nõ debet aliquis nisi pro peccato mortali, peccatum autem in actu consistit, actus autem non est communitatis, sed singularium personarum vt frequenter, & ideo singuli de communitate excommunicari possunt, non autem ipsa communitas. Etsi sit quando que etiam actus alicuius totius multitudinis, vt quando multitudinem trahunt quam nullus trahere posset, tamen non est probabile quòd aliqua communitas tota ad malum cõsentiat, quia aliqui sint dissentientes, & quia non est Dei qui iudicat omnem terram, vt condemnet iustum cum impio, vt dicitur Genes. 19. ideo Ecclesia quæ Dei iudicium imitari debet, satis prouidet statuit, vt communitas non excommunicetur, ne collectis zizanijs simul eradicetur & triticum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ patet solutio ex dictis.

Ad secundum dicendum, quòd suspensio non tanta pœna est quanta excommunicatio, quia suspensi non fraudantur Ecclesię suffragijs sicut excommunicati. Vnde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut & totum regnum ponitur sub interdicto pro peccato Regis: & ideo non est simile de excommunicatione & suspensione.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ille qui semel est excommunicatus, excommunicari possit vlterius.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui semel est excommunicatus, vlterius excommunicari non possit, vt 1. Corint. 5. dicit Apostolus. Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? sed excommunicati iam sunt extra Ecclesiam, ergo super eos Ecclesia iudicium non habet, vt possit eos iterum excommunicare.

2 Præterea, Excommunicatio est separatio quædam a diuinis, & a collectione fidelium: sed postquam est aliquis priuatus aliquo, non potest iterum illo priuari: ergo vnus excommunicatus non debet iterum excommunicari.

SED CONTRA, Excommunicatio quædam pœna est vt medicinale remedium: sed penè medicinæ iterantur, cũ causa exigit, ergo excommunicatio iterari potest.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ille qui excommunicatus est vna excommunicatione, potest iterum excommunicari, vel per eiusdem excommunicationis iterationem ad maiorẽ sui confusionem, vt sic a peccato reflliat: vel propter alias causas, & tunc tot sunt principales excommunicationes, quot causæ pro quibus quis excommunicatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostolus loquitur de paganis & alijs infidelibus, qui non habent characterem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

per quē annumerati sint populo Dei, sed quia character baptismalis, quo quis populo Dei annumeratur, est indelebilis, ideo semper remanet aliquo modo de Ecclesia baptizatus, & sic Ecclesia semper de illo iudicare potest.

Ad secundum dicendum, quòd priuatio quamuis nō recipiat magis & minus secundum se, recipit tamen secundum cautam suam, & secundum hoc excommunicatio potest iterari, & magis est elongatus a suffragijs Ecclesiæ, qui pluries est excommunicatus, quàm qui semel tantum.

QVAESTIO XXIII.

De participatione cum Excommunicatis in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de participatione cū excommunicatis.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum liceat excommunicato participare in puris corporalibus.

Secundo, Vtrū participans excōmunicato sit excōmunicatus.

Tertio, Vtrum participare excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum excommunicato liceat communicare in pure corporalibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat excommunicato communicare in pure corporalibus. Excommunicatio enim est actus clauium, sed potestas clauiū se extendit ad spiritualia tantum: ergo per excommunicationē nō prohibetur quin vnus alij in corporalibus communicare possit.

2 Præterea, Quod est institutum per charitatē, contra charitatem nō militat, sed ex præcepto charitatis tenemur inimicis subuenire, quod sine aliqua communicatione fieri non potest, ergo iā alicui excōmunicato in corporalibus cōmunicare licebit.

SED CONTRA est quod dicitur. 1. Cor. 5. Cum eiusmodi nec cibum sumere.

RESPONDEO, Dicēdum est, q̄ duplex est excōmunicatio. Vna est minor, quæ separat tātum a participatione sacramentorum, sed non a communione fidelium, & ideo tali excōmunicato licet communicare, sed non licet ei sacramenta conferre. Alia est maior excommunicatio, & hæc separat hominem a sacramentis Ecclesiæ & a communione fidelium, & ideo tali excommunicato communicare non licet. Sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam, & non ad interitum inducit, excipiuntur ab hac generalitate quædam, in quibus communicare licet, scilicet in his quæ pertinent ad salutem: quia in talibus homo licite potest cum excommunicato loqui, potest etiā alia verba interserere, vt facilius salutis verba ex familiaritate recipiantur. Excipiunt etiam quædam personæ ad quas specialiter pertinet prouisio excommunicati, vt vxor, filius, seruus, rusticus, & seruiens. Sed hoc intelligendum est de filijs non emancipatis, alias tenentur vitare patrem. De alijs autem intelligitur, quòd licet excommunicato communicare: si ante excommunicationem se ei subdiderunt, non autem si post. Quidam autem intelligunt econuerso, scilicet quòd superiores possunt licite communicare inferioribus. Alij vero contrarium dicunt. Sed ad minus in his communicare eis debent, in quibus sunt eis obligati, quia sicut inferiores obligantur ad obsequium superiorum: ita superiores ad prouidentiam inferiorum. Sunt etiam quidam casus excepti, sicut quando ignoratur excommunicatio, & quando aliqui sunt peregrini, & viatores in terra excommunicatorum, qui licite possunt ab eis emere, vel etiam accipere eleemosinam. Et similiter si aliquis videat excommunicatum in necessitate, quia tunc ex præcepto charitatis tenetur ei prouidere, & ista hoc versu continentur.

Vile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vt vtilitas referatur ad verba salutis, lex ad matrimonium, humile ad subiectionem: cætera patent.

Ad primum ergo dicendum, q̄ corporalia ad spiritualia ordinantur, & ideo potestas quæ se extendit ad spiritualia, ad corporalia se extendere potest, sicut ars quæ est de fine, imperat de his, quæ sunt ad finem.

Ad secundum dicendum, quòd in illo casu in quo aliquis ex præcepto charitatis communicare tenetur, non prohibetur, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum participans excommunicato sit excommunicatus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ participans excōmunicato, non sit excommunicatus. Plus enim separatus est ab Ecclesia Gentilis, quàm excommunicatus, sed ille qui participat Gentili, aut Iudæo, non est excommunicatus: ergo nec ille qui participat excommunicato Christiano.

Præterea. Si ille qui participat excommunicato, est excōmunicatus: eadem ratione qui participat participanti, erit excōmunicatus, & sic in infinitum proceder, quod videtur absurdum, ergo non est excommunicatus qui excommunicato participat.

SED CONTRA est, quòd excommunicatus est positus extra communionem, ergo qui ei communicat, à communione Ecclesiæ recedit, & sic videtur quòd sit excommunicatus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd excommunicatio potest in alium ferri dupliciter. Aut ita q̄ ipse sit excommunicatus cum omnibus ei participantibus, & tunc non est dubium q̄ quicunque participat ei, est excommunicatus maiori excommunicatione, aut est excommunicatus simpliciter, & tunc aut participat aliquis in crimine ei præbendo consilium, auxilium, aut fauorem, & sic iterum est excōmunicatus maiori excommunicatione, aut in alijs, sicut in verbo, vel in osculo, vel in mensa, & sic est excommunicatus minori excommunicatione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ecclesia non ita intendit corrigere infideles, sicut fideles, quorum cura sibi incumbit, & ideo non arcet à communione infidelium, sicut à communione fidelium illorum quos excommunicat, super quo habet aliquam potestatem.

Ad secundum dicendum, quòd excommunicato minori excommunicatione licet communicare, & sic excommunicatio nō transit in tertiam personam.

ARTICVLVS III.

Vtrum participare cum excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd participare cum excōmunicato in casibus non concessis, semper sit peccatum mortale. Quia Decret. quædam respondet, quòd propter metum mortis non debet aliquis excommunicato cōmunicare, quia aliquis debet prius subire mortem quàm mortaliter peccet, sed hæc ratio nulla esset, nisi participare cum excommunicato esset peccatum mortale, ergo, &c.

Præterea. Facere contra præceptum Ecclesiæ est peccatū mortale, sed Ecclesia præcipit q̄ excommunicato nullus cōmunicet, ergo participare cum excommunicato est peccatum mortale.

Præterea. Nullus arcetur a perceptione Eucharistiæ pro peccato venia, sed ille qui participat excommunicato in casibus non concessis, arcetur à perceptione Eucharistiæ, quia incurrit minorem excommunicationem: ergo participans excommunicato in casibus non concessis, peccat mortaliter.

Præterea. Nullus debet excommunicari maiori excommunicatione, nisi pro peccato mortali, sed aliquis secundum iura potest excommunicari maiori excommunicatione, propter hoc quòd excommunicato participat, ergo excommunicato participare, est peccatum mortale.

SED CONTRA, A peccato mortali nullus potest absolui nisi, qui super eum habeat iurisdictionem, sed potest absolue re à participatione cum excommunicatis quilibet sacerdos, ergo non est peccatum mortale.

Præterea. Pro mensura peccati debet esse pœnitentiæ modus: sed pro participatione excommunicationis ſm communem cōsuetudinem non imponitur pœna debita mortali peccato, sed magis debita venialiter ergo non est peccatum mortale.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicūt, quòd quandocunq; aliquis participat excommunicato, vel verbo, vel quocunque dictorum modorum, ſm quos ei communicare non licet, peccat mortaliter, nisi casibus exceptis à iure, sed quia hoc videtur valde graue, quòd homo pro vno verbo leui, quo excommunicatum alloquitur, mortaliter pecet, & multis communicantes laqueum damnationis injcerent, quod in eos retorqueretur, ideo aliis probabilius videtur, quòd non semper peccat mortaliter, sed solum quando in crimine sibi participat, vel in diuinis, vel incontemptū Ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Decre. Illa loquitur de participatione in diuinis. Vel dicendum est, quòd similis ratio est de peccato mortali, & de veniali quantum ad hoc, quòd sicut peccatum mortale non potest bene fieri, ita nec veniale. & ideo sicut homo debet prius sustinere mortem, quàm peccet mortaliter, ita etiam quàm peccet venialiter illo modo debiti, quo debet venialia vitare.

Ad secundum dicendum, quòd præceptum Ecclesiæ directe respicit spiritualia, & ex consequenti legitimos actus, & ideo qui communicat eis in diuinis, facit contra præceptum, & mortaliter peccat, qui autem participat eis in aliis, facit præter præceptum, & mortaliter non peccat.

Ad

Ad tertium dicendum, quòd aliquis etiam sine aliqua culpa quandoque ab Eucaristia arcetur, sicut patet in suspensis, vel interdictis, quia tales pœnæ quandoque alicui pro culpa alterius, quæ in eis punitur, inferuntur.

Ad quartum dicendum, q̄ quāuis participare excōmunicato sit peccatum veniale, tamen participare pertinaciter est peccatū mortale, & per hoc potest aliquis excōmunicari secundum iura.

QVAESTIO XXIIII.

De absolutione ab excommunicatione, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de absolutione ab excommunicatione. Circa quòd tria quæruntur.

Primo, Vtrum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunication e absoluere.

Secundo, Vtrum aliquis possit inuitus ab excommunicatione absolui.

Tertio, Vtrum aliquis possit absolui ab vna excommunicatione, & non ab alia.

ARTICVLVS I.

Vtrum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absoluere,

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd quilibet sacerdos subditum suum possit ab excommunicatione absoluere: maius enim est vinculum peccati, quàm excommunicationis, sed quilibet sacerdos potest suum subditum a peccato absoluere: ergo multo fortius ab excommunicatione.

2 Præterea. Remota causa, remouetur effectus: sed excommunicationis causa est peccatum mortale: ergo cum possit quilibet sacerdos a peccato illo mortali absoluere, poterit ab excommunicatione similiter.

SED CONTRA, Eiusdem potestatis est excōmunicare & excommunicatum absoluere: sed sacerdotes inferiores non possunt suos subditos excommunicare, ergo nec absoluere.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ a minori excommunicatione quilibet potest absoluere qui potest a peccato participationis absoluere. Si autem est maior, aut est lata a iudice, & sic ille qui tulit vel eius superior potest absoluere: vel est lata a iure, & tunc Episcopus, vel etiam sacerdos potest absoluere, exceptis sex casibus, quos sibi iuris conditor Papa reseruauit. Primus est, quando aliquis injcit manus inclericum, vel religiosum. Secundus est de illo, qui incendit Ecclesiam, & est denunciatus. Tertius est de illo qui frangit Ecclesiam, & denuntiatus est. Quartus est de illo qui in diuinis communicat scienter excommunicatis nominaliter a Papa. Quintus de illo qui falsificat literas sedis Apostolicæ. Sextus de illo, qui excommunicatis in crimine communicat. Non enim debet absolui, nisi ab eo, qui excommunicauit, etiam si non sit eius subditus, nisi propter difficultatem accedendi ad ipsum absolueretur ab Episcopo, vel a sacerdote proprio, præstita iuratoria cautione, quòd parebit mandato illius iudicis, qui sententiam tulit. A primo autem casu octo excipiuntur. Primus est in articulo mortis, in quo a qualibet excommunicatione potest quis a quolibet sacerdote absolui. Secundus, si sit ostiarius alicuius potentis, & non ex odio vel proposito percussit. Tertius, si percutiens sit mulier. Quartus, si sit seruus, & dominus læderetur de eius absentia, qui non est in culpa. Quintus, si regularis regularem, nisi sit enormis excessus. Sextus si sit pauper. Septimus, si sit impubes, vel senex, vel valetudinarius. Octauus, si habeat inimicitias capitales. Sunt etiam alij casus, in quibus percutiens clericum excommunicationem non incurrit. Primo, si causa disciplinæ vt magister vel prælatus percusserit. Secundo, si iocosa leuitate. Tertio, si inuenerit eum turpiter agentem cum vxore, vel matre, vel sorore, vel filia. Quarto, si statim vim vi repellat. Quinto, si ignoret eum esse clericum. Sexto, si inueniat eū in apostasia post tertiam admonitionem. Septimo, si transfert se clericus ad actum penitus contrarium, vt si fiat miles, vel ad bigamiam transeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quamuis vinculū peccati sit maius simpliciter, quàm excommunicatio, tamen quo ad aliquid, vinculum excommunicationis est maius, inquantum nō solum obligat quo ad Deum, sed etiam in facie Ecclesiæ: & ideo in absoluendo ab excommunicatione requiritur iurisdictio in exteriori foro, non autem in absolutione a peccato: nec exigitur cautio iuramenti, sicut exigitur in absolutione ab excommunicatione, per iuramentum enim controuersiæ, quæ sunt inter homines, terminantur secundum Apostolum.

Ad secundum dicendum, quòd cum excommunicatus non sit particeps sacramentorum Ecclesiæ, sacerdos non potest absoluere excommunicatum a culpa, nisi sit prius absolutus ab excommunicatione.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis possit absolui inuitus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd nullus possit absolui inuitus. Spiritualia enim non conferuntur inuito alicui: sed absolutio ab excommunicatione est beneficium spirituale, ergo non potest præstari inuito.

2 Præterea. Excōmunicationis causa est cōtumacia, sed quādo aliquis non vult absolui, excommunicationem contemnens, tunc est maxime contumax, ergo non potest absolui.

SED CONTRA. Excommunicatio cōtra voluntatem alicui potest inferri, sed quæ contra voluntatem eueniunt, etiā contra voluntatem amoueri possunt, sicut patet de bonis fortunæ, ergo excommunicatio potest tolli ab aliquo inuito.

RESPONDEO, Dicendum, quòd malū culpæ & pœnæ in hoc differunt, quòd culpæ principium est in nobis, quia omne peccatum voluntarium est: pœnæ autem principium quandoque extra nos est, non enim requiritur ad pœnam quòd sit voluntaria, imo est magis de ratione pœnæ quòd sit contra voluntatem, & ideo sicut peccata non committuntur nisi in voluntate, ita non remittuntur alicui inuito, sed excommunicatio sicut in aliquem inuitum ferri potest, ita & inuitus ab ea absolui poterit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd propositio habet veritatem de illis bonis spiritualibus, quæ in voluntate nostra consistunt, sicut sunt virtutes quæ non possunt a nolentibus perdi. Scientia enim q̄amuis sit spirituale bonum, tamen potest a nolente per infirmitatem amitti, & ideo ratio non est ad propositum.

Ad secundum dicendum, quòd etiam manente contumacia, potest aliquis discrete excommunicatione m iuste latam remittere: si videat saluti illius expedire, in cuius medicinam excommunicatio lata est.

ARTICVLVS III.

Vtrum quis possit absolui ab vna excommunicatione, nisi absoluatur ab omnibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd quis nō possit absolui ab vna excommunicatione nisi absoluatur ab omnibus. Effectus enim debet proportionari suæ causæ, sed causa excommunicationis est peccatum, cum ergo aliquis non possit absolui ab vno peccato nisi absoluatur ab omnibus, nec in excōmunicatione hoc esse poterit.

2 Præterea, Excommunicationis absolutio in Ecclesia fit: sed ille qui vna excommunicatione est irretitus, extra Ecclesiā est: ergo quandiu vna manet, ab alia absolui non potest.

SED CONTRA. Excōmunicatio quædā pœna est, sed ab vna pœna aliquis liberatur alia remante: ergo ab vna excommunicatione alia remanente quis absolui potest.

RESPONDEO, Dicendum, quòd excommunicationes non habent connexionem in aliquo: & ideo possibile est quòd aliquis ab vna absoluatur, & in altera remaneat. Sed circa hoc sciendum est, quòd aliquis quandoque est excommunicatus pluribus excommunicationibus ab vno iudice, & tunc quando absoluitur ab vna, intelligitur ab omnibus absolui, nisi contrarium exprimatur, vel nisi cum quis absolutionem impetrat de vno tantum casu excommunicationis, cum pluribus excommunicatus sit. Quandoque est excommunicatus a diuersis iudicibus, & tunc absolutus ab vna excommunicatione, non propter hoc est absolutus ab altera, nisi omnes alij ad petitionem eius, absolutionem eius confirmauerint, vel nisi omnes demandent vni absolutionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnia peccata habent connexionem in auersione voluntatis a Deo, cum quo nō potest esse peccatorum remissio: & ideo vnum peccatum sine altero remitti non potest. Sed excommunicationes non habent aliquam talem connexionem, nec iterum absolutio ab excommunicatione impeditur propter voluntatis cōtrarietatem; & ideo ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, quòd sicut pluribus de causis erat aliquis extra Ecclesiam: ita possibile est, quòd ista separatio remoueatur quantum ad vnam causam, & maneat quantum ad alteram.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO VIGESIMA QVINTA,

De indulgentia secundum se, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de indulgentia. Et primo de ea secundum se. Secundo de facientibus indulgentiam. Tertio, de recipientibus eam. Circa primum quæruntur tria.

Primo, Vtrum per indulgentiam possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.

Secundo, Vtrum indulgentiæ tantum valeant quantum pronuntiantur.

Tertio, Vtrum pro tẽporali subsidio sit indulgentia facienda.

ARTICVLVS I.

Vtrum per indulgentiam possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per indulgentiam non possit aliquid remitti de pœna satisfactoria. Quia super illud 2. Timo. 2. Negare seipsum non potest, dicit Glo. quòd faceret si dicta sua non impleret, sed ipse dicit Deutero. 25. Secundum mensuram delicti erit & plagarum modus, ergo non potest aliquid remitti de pœna satisfactionis taxata secundum quantitatem culpæ.

2 Præterea, Inferior non potest absoluere ab eo ad quod superior obligauit, sed Deus absoluendo a culpa, obligat ad pœnam temporalem, vt dicit Hugo de S. Victo. ergo nullus homo potest absoluere a pœna illa, aliquid dimittendo.

3 Præterea, Hoc ad potestatem excellentiæ pertinet, vt sine sacramentis effectus sacramentorum tradatur: sed nullus habet potestatem excellentiæ in sacramentis nisi Christus, cum ergo satisfactio sit pars sacramenti, operãs ad dimissionem pœnæ debitæ, videtur quòd nullus homo purus possit dimittere debitum pœnę sine satisfactione.

4 Præterea, Potestas ministris ecclesiæ non est tradita in destructionem, sed in ædificationem: sed hoc ad destructionẽ pertinet, si satisfactio, quæ est ad vtilitatem nostram, inquantum remedium præbet, tolleretur, ergo potestas ministrorum ecclesiæ ad hoc se non extendit.

SED CONTRA, Primæ Corin. 2. Nam & ego quod donaui, si quid propter vos donaui in persona Christi, Glo. id est, ac si Christus donasset: sed Christus poterat relaxare absq; omni satisfactione pœnã peccati, vt patet Ioan. 8. de muliere adultera, ergo & Paulus potuit: ergo & Papa qui non est minoris potestatis in Ecclesia, quàm Paulus fuerit.

Præterea, Ecclesia generalis non potest errare: quia ille qui in omnibus exauditus est pro sua reuerentia, dixit Petro: super cuius cõfessione Ecclesia fundata est: ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, Luc. 22. sed ecclesia generalis indulgentias approbat, & facit: ergo indulgentię aliquid valent.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ab omnibus conceditur indulgentias aliquid valere, quia impium esset dicere, qꝫ Ecclesia aliquid vanum faceret. Sed quidam dicunt, quòd non valent ad absoluendum a reatu pœnę, quam quis in Purgatorio secundum iudicium Dei meretur, sed valent ad absoluendum ab obligatione, qua sacerdos obligauit pœnitentem ad pœnam aliquam, vel ad quam etiam ordinatur ex Canonum institutis. Sed hæc opinio non videtur vera. Primo, quia est expresse contra priuilegium Petro datum, vt quod in terra remitteret, in cœlo remitteretur. Vnde remissio quæ fit ad forum Ecclesiæ, valet etiam quantum ad forum Dei. Et præterea, Ecclesia huiusmodi indulgentias faciens, magis damnificaret quàm adiuuaret, quia remitteret ad grauiores pœnas, scilicet purgatorij, absoluendo a pœnitentijs iniunctis.

Et ideo aliter dicendum est, quòd valent & quantum ad forum Ecclesiæ, & quantum ad iudicium Dei ad remissionem pœnæ residuæ post cõtritionem & absolutionem & confessionem, siue sit iniuncta, siue non. Ratio autem quare valere possunt, est vnitas corporis mystici, in qua multi in operibus pœnitentiæ supererogauerunt ad mensuram debitorũ suorum, & multas etiam tribulationes iniustas sustinuerunt patienter, per quas multitudo pœnarum poterat expiari, si eis deberetur, quorum meritorum tanta est copia, quòd omnem pœnam debitam nunc viuentibus excedunt, & præcipue propter meritum Christi, qđ etsi in sacramentis operatur, non tamen efficacia eius in sacramentis includitur, sed sua infinitate excedit efficaciam sacramentorum. Dictum est autem supra, quòd vnus pro alio satisfacere potest: sancti autem in quibus superabundantia operum satisfactionis inuenitur, non determinate pro isto qui remissione indiget, huiusmudi opera fecerunt, aliàs absque omni indulgentia consequerentur remissionem, sed communiter pro tota Ecclesia, sicut Apostolus ait se implere ea quæ desunt passionum Christi in corpore suo pro ecclesia, ad quam scribit Col. 1. & sic prædicta merita sunt communia toti Ecclesiæ. Ea autem quæ sunt alicuius multitudinis communia, distribuuntur singulis de multitudine, secundum arbitrium eius, qui multitudini præest. Vnde sicut aliquis consequetur remissionem pœnæ, si alius pro eo satisfeciſſet, ita si ei satisfactio alterius sibi per eum qui potest distribuatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd remissio quæ per indulgentias fit non tollit quantitatem pœnæ ad culpam, quia pro culpa vnius alius sponte pœnam sustinuit.

Ad secundum dicendum, quòd iste qui indulgriaſẽ suscipit, nó absoluitur simpliciter loquendo, a debito pœnæ, sed datur sibi vnde debitum soluat.

Ad tertium dicendum, quòd effectus sacramentalis absolutionis est diminutio reatus, & hic effectus non inducitur per indulgentias, sed pro eo faciens indulgentias soluit pœnam, quàm debuit de bonis ecclesiæ communibus, vt ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quòd maius remedium præbetur contra peccata vitanda ex gratia quàm ex alluetudine nostrorum operum: quia ex affectu, quem accipiens indulgentias concipit ad causam, pro qua indulgentia datur, ad gratiam disponitur, ideo etiam per indulgentias remedium ad peccata vitanda datur, & ideo non est in destructionem indulgẽtias dare nisi in ordinate dentur. Tamen consulendum est eis qui indulgentias consequũtur, ne propter hoc ab operibus pœnitentiæ iniunctis abstineat, vt etiam ex his remedium consequantur, quàmuis a debito pœnæ essent immunes, & præcipue, quia quandoque sunt plurium debitores, quàm credant.

ARTICVLVS II.

Vtrum indulgentiæ tantum valeant quantum pronuntiãtur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ non valeãt tantum quantum pronuntiantur. Indulgentiæ enim non habent effectum nisi ex vi clauium, sed ex vi clauium non potest habens clauem dimittere de pœna peccati nisi aliquid determinatum, considerata quantitate peccati & contritionis pœnitentis, ergo cum indulgentię fiant pro libito instituentis indulgentiam, videtur quòd non valeant tantum quantum pronunciantur.

2 Præterea. Per debitum pœnæ homo a gloriæ adeptione retardatur, quàm summe appetere debet, sed si indulgentiæ tantum valent quantum pronunciantur, in breui homo per indulgentias discurrens, posset ab omni reatu temporalis pœnæ immunis reddit, ergo videtur quòd deberet his acquirendis, omnibus aliiis operibus dimissis, homo vacare.

3 Præterea. Aliquando datur indulgentia, quòd qui dat auxilium ad aliquam fabricam erigendam, tertiam partem remissionis peccatorum consequitur. Si ergo indulgentię tantum valent quantum prædicantur, tunc qui dat vnum denarium, & secundo vnum etiam, iterum tertium, plenam absolutionem ab omni peccatorum pœna consequetur, quod videtur absurdum.

4 Præterea, Quandoque datur hoc modo indulgentia, quòd qui vadit ad aliquam ecclesiam septem annos remissionis consequatur, si ergo tantum valet indulgentia, quantum prædicatur, ille qui habet domum iuxta ecclesiam illam, vel clerici qui quotidie vadunt, consequuntur tantum quantum ille, qui a remotis partibus venit, quod videtur iniustum, & iterum, vt videtur plures indulgentiam consequitur in die, cum pluries vadat.

5 Præterea, Idem videtur remitte alicui pœnam vltra instam æstimationę, quàm remittere absque causa, quia quãtum ad hoc quòd excedit non recompensatur: sed ille qui facit indulgentiã, non posset remittere absque causa pœnam in toto vel in parte alicui, etiam si diceret Papa alicui: Ego remitto tibi omnem pœnam debitam pro peccato: ergo videtur quòd nec possit aliquid dimittere vltra iustam æstimationem, sed indulgentiæ plerunque prædicantur vltra iustam æstimatioũem: ergo non tantum valent, quantum prædicantur.

SED CONTRA. Iob 15. Nunquid Deus indiget mendacio nostro, vt pro eo loquamur dolos? ergo Ecclesia prædicando indulgentias, non mentitur, & ita tantum valent, quantum prædicantur.

Præterea. Primę Corin: 15. dicit Apostolus: Si inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra: ergo quicunque in prædicatione falsum dicit, fidem quanty est in se, euacuat, & ita mortaliter peccat, si ergo non tantum valent indulgentiæ, quantum prædicantur, omnes mortaliter peccant, indulgentiam prædicãtes, quod est absurdum.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio: quidam enim dicunt quòd huiusmodi indulgentiæ non tantum valent, quantum prædicantur: sed vnicuique tantum valent, quantum fides & deuotio sua exigit. Sed dicunt quòd Ecclesia ad hoc ita pronuntiat, vt quadam pia fraude homines ad benefaciendum alliciat, sicut mater quæ promittens filio pomum, ipsum ad ambulandum prouocat. Sed hoc videtur esse valde periculosum dicere. Sicut enim dicit Augustinus in Epistola ad Hiero. Si in sacra scriptura deprehenditur aliquid falsitatis, iam robur authoritatis sacræ scripturæ perit, & similiter si in prædicatione Ecclesiæ aliqua falsitas deprehẽderetur, non essent documenta Ecclesiæ alicuius authoritatis ad roborandam fidem. Et ideo alij dixerunt, quòd valent tantum, quantum pronuntiantur: secundum iustam ęstimationem, non tamẽ recipientis indulgentiam, qui nimis forte æstimat quod dat, aut secundum æstimationem dantis, qui minus parũ æstimare posset quod datur: sed secundum iustam æstimationem, quæ iusta est secundum iudicium bonorum, pensata conditione personæ & vtilitate & necessitate Ecclesiæ, quia vno tempore Ecclesia plus indiget, quàm alio.

Sed hęc etiam opinio stare non potest, vt videtur. Primo, quia secundum hoc indulgentiæ non valerent ad remissionem, sed magis ad commutationem quandam. Et præterea, prædicatiõ Ecclesiæ a mendacio non excusaretur, cum quandoque indulgentia prædicetur longe maior, quàm iusta æstimatio possit requirere, omnibus prædictis conditionibus pensatis. Sicut quando dat Papa indulgentiam, quòd pergens ad vnam Ecclesiam, habeat septem annos indulgentiæ, cuiusmodi etiam indulgentiæ a Beato Gregor. in stationibus Romæ institutæ sunt. Et ideo alij dicunt quòd quantitas remissionis indulgentis non est mensuranda secundum deuotionem tantum suscipientis: vt Prima opinio dicebat, neque secundum quantitatem eius quod datur, sicut dicebat secunda, sed secundum causam pro qua indulgentia datur, ex qua reputatur dignus vt talem indulgentiam consequatur. Vnde secundum quòd accedit ad illam causam, secundum hoc consequitur remissionem indulgentiæ vel in toto, vel in parte.

Sed hoc iterum non potest saluare consuetudinem Ecclesiæ, quæ interdum pro eadem causa maiorem indulgentiam ponit: sicut rebus eodem modo se habentibus quandoque datur vnus annus visitantibus Ecclesiam vnam, quandoque 40. dies, prout gratiam Papa facere voluerit, indulgentiam constituens. Vnde quantitas remissionis non est mensuranda ex causa, quæ facit indulgentia dignum. Et ideo aliter dicendum est, quòd quantitas effectus sequitur quantitatem suæ causæ, causa autem remissionis pœnæ in indulgentijs non est nisi in abundantia meritorum Ecclesiæ, quæ se habet sufficienter ad totam pœnam expiandam, non autem causa remissionis effectiua est, vel denotio, aut labor, aut datum recipientis indulgentiam, aut causa pro qua fit indulgentia. Vnde non oportet ad aliquid horum proportionare quantitatem remissionis, sed ad merita Ecclesiæ quę superabundant, & ideo secundum quòd applicantur ad istum, secundum hoc remissionem consequitur. Ad hoc autem quòd applicentur isti, requiritur authoritas dispensandi huiusmodi thesaurum, & vnio eius cui dispensatur ad eum, qui merebatur, quod est per charitatem, & ratio dispensationis secundum quam saluetur intentio illorum, qui opera meritoria fecerunt: fecerunt enim ad honorem Dei & vtilitatem Ecclesiæ, vnde quęcunque causa adsit, quæ in vtilitatem & honorem Dei vergat, sufficiens est ratio indulgentias faciendi. Et ideo secundum alios dicendum, quòd indulgentiæ simpliciter tantum valent, quantum prædicantur, dummodo ex parte dantis sit authoritas, & ex parte recipientis charitas, & ex parte causæ pietas, quæ comprehendit honorem Dei & proximi vtilitatem, nec in hoc sit nimis magnum forum de misericordia Dei, vt quidam dicunt, nec diuinæ iustitiæ derogatur, quia non de pœna dimittitur, sed vnius pœna alteri computatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd clauis est duplex, scilicet ordinis & iurisdictionis. Clauis ordinis sacramentale quoddam est, & quia sacramentorum effectus non sunt determinati ab homine sed a deo, non potest taxare sacerdos, quantum per clauem ordinis in foro confessionis de pœna debita dimittat, sed tantum dimittitur, quantum Deus ordinauit. Sed clauis iurisdictionis non est quid sacramentale, & effectus eius, arbitrio hominis subiacet: & huiusmodi clauis effectus est remissio quę est per indulgentias, cum non pertineat ad dispẽsationem sacramentorum talis dimissio, sed ad dispẽsationem bonorũ communium Ecclesię, & ideo etiam Legati non sacerdotes indulgentias facere possunt. Vnde in arbitrio dantis indulgentiam est taxare quantum per indulgentiam de pœna dimittatur. Si tamen inordinate remittat, ita quòd homines quasi pro nihilo ab operibus pœnitentiæ reuocentur, peccat, faciens tales indulgentias, nihilominus quis plenam indulgentiam consequitur.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis huiusmodi indulgentiæ multum valeant ad remissionem pœnæ, tamen alia opera satisfactionis sunt magis meritoria respectu premij essentialis, quod in infinitũ melius est, quàm dimissio pœnæ temporalis.

Ad tertium dicendum, quòd quando datur indulgentia determinate, qui dant auxilium ad Fabricam Ecclesiæ, intelligitur tale auxilium, quòd sit conueniens ei, qui auxilium dat, & secundum quòd accedit ad hoc, secundum hoc plus vel minus de indulgentia consequitur: vnde etiam aliquis pauper dans vnum denarium, consequitur totam indulgentiam: non autem diues, quem non decet ad opus tam pium ita parum dare: sicut nõ dicetur Rex alicui homini auxilium facere, si ei obolum daret.

Ad quartum dicendum, quòd ille qui est vicinus Ecclesiæ, & Ecclesiæ sacerdotes & clerici consequuntur tantam indulgentiam, sicut illi qui venirent a mille dietis, quia remissio nõ proportionatur labori vt dictum est, sed meritis quę dispensantur. Sed ille qui plus laboraret, acquireret plus de merito. Sed hoc intelligendum est quando indistincte indulgentia datur. Quandoque enim distinguitur, sicut Papa in generalibus absolutionibus, illis qui transeunt mare, dat quinq; annos, alijs qui transeunt montes, tres, alijs vnum: nec tamen quotiescunq; vadit infra tempus indulgentiæ, toties eam consequitur. Quandoque ad determinatum tempus datur, vt cum dicitur. Quicunque vadit ad Ecclesiam talem vsque ad tale tempus, habeat tantum de indulgentia, intelligitur semel tantum. Sed si in aliqua Ecclesia sit indulgentia perennis, sicut in Ecclesia beati Petri, quadraginta dierum, tunc quoties aliquis vadit, toties indulgentiam consequitur.

Ad quintum dicendum, quòd causa non requiritur ad hoc qꝫ secundum eam mensurari debeat remissio pœnæ, sed ad hoc qꝫ intentio illorum, quorum merita communicãtur ad ipsum peruenire possint. Bonum autem vnius communicatur alteri dupliciter. Vno modo per charitatem, & sic etiam sine indulgentijs aliquis est omnium bonorum particeps, quæ fiunt si in charitate sit. Alio modo per intentionem facientis, & sic per indulgentias, si causa legittima adsit, potest intentio illius, qui pro vtilitate Ecclesiæ operatus est, ad ipsum continuari.

ARTICVLVS III.

Vtrum pro temporali subsidio fieri debeat indulgentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd pro temporali subsidio non debeat fieri indulgentia: quia remissio peccatorum est quoddam spirituale. Sed dare spirituale pro tẽporali est simonia, ergo fieri hoc non debet.

2 Præterea, Spiritualia subsidia sunt magis necessaria quàm tẽporalia, sed pro spiritualibus subsidijs non videntur fieri indulgentiæ, ergo multo minus pro temporalibus fieri debent.

SED CONTRA est communis consuetudo, quæ pro peregrinationibus & eleemosinis faciendis, indulgentias facit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd temporalia ad spiritualia ordinantur, quia propter spiritualia debemus vti temporalibus, & ideo pro temporalibus simpliciter non potest fieri indulgentia, sed pro temporalibus ordinatis ad spiritualia, sicut est repressio inimicorum ecclesię, qui pacem ecclesię pertubant, sicut constructio ecclesiarum, & pontium, & aliarum eleemosynarum.

Et per hoc patet, quòd non fit ibi simonia, quia non datur spirituale pro temporali: vnde patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd etiam pro pure spiritualibus potest fieri indulgentia, & sit quandoque: sicut quicunque orat pro Rege Franciæ, habet decem dies pro indulgentia a Papa Innocen. 4. & similiter crucem prædicantibus datur quandoque eadem indulgentia, quæ crucem accipientibus.

QVAESTIO XXVI.

De his qui possunt indulgentias facere, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de his qui possunt indulgentias facere. Circa quod quatuor quæruntur.

Primo, Vtrum quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere.

Secundo, Vtrum Diaconus vel nõ sacerdos possit eas facere.

Tertio, Vtrum Episcopus possit eas facere.

Quarto, Vtrũ existens in peccato mortali, possit eas facere.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacerdos parochialis possit indulgentias facere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere. Indulgentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim habet efficaciam ex abundantia meritorum Ecclesiæ: sed non est aliqua congregatio, in qua non fit meritorum abundantia, ergo quilibet sacerdos potest facere indulgentiam, si habet plebem subiectam, & similiter quilibet prælatus.

2 Præterea, Prælatus quilibet gerit personam totius multitudinis, sicut vnus homo gerit personam suam, sed quilibet potest alteri communicare bona sua pro altero satisfaciendo, ergo & prælatus potest cõmunicare bona multitudinis sibi commissę: & sic videtur quòd possit indulgentias facere,

SED CONTRA, Minus est excommunicare, quàm indulgentias facere, sed hoc non potest sacerdos parochialis, ergo nec illud.

RESPONDEO, Dicendum, quòd indulgentię effectũ habent secundum quòd opera satisfactoria vnius alteri computantur, non solum ex vi charitatis, sed ex intentione operantis aliquo modo directa ad ipsum. Sed intentio alicuius potest ad alterum dirigi tripliciter, aut in speciali, aut in generali, aut in singulari. In singulari quidem, sicut cum quis pro alio satisfacit determinate, & sic quilibet potest alteri sua opera communicare. In speciali autem, sicut cum quis orat pro congregatione sua & familiaribus, & benefactoribus, & ad hoc etiam ordinat sua opera satisfactoria: & sic ille qui congregationi præest, potest opera illa aliquando communicare, applicando intentionem illorum qui sunt de congregatione sua ad hunc determinate: Sed in generali, sicut cum quis opera sua ordinat ad bonum commune in generali, & sic ille qui præest Ecclesiæ generaliter, potest opera illa communicare, applicando intentionem suam ad hunc vel ad illum, & quia homo est pars congregationis, & congregatio est pars Ecclesiæ, ideo in intentione priuati boni intẽrio boni cõis cõgregationis includitur & boni totius ecclesiæ: & ideo ille qui præest ecclesiæ, potest communicare ea quæ sunt congregationis & huius hominis: & ille qui præest congregationi potest cõmunicare ea quæ sunt huius hominis, sed non cõuertitur. Sed neq; prima communicatio, neque secunda indulgentia dicitur, sed solum tertia propter duo. Primo, quia per illas cõmunicationes quamuis homo soluatur a reatu pœnę quantum ad Deum, tamen non soluitur a debito faciendi satisfactionem iniunctam ad quam obligatus est ex præcepto ecclesiæ. Sed per tertiam communicationem homo etiã ab hoc debito soluitur. Secundo, quia in vna persona vel in vna congregatione non ẽ indeficientia meritorũ, vt sibi & omnibus alijs valere possint, vnde iste non absoluit a pœna debita pro toto, nisi tantum determinate pro eo fiat quantum debebatur. Sed in ecclesia tota est indeficientia meritorum, præcipue propter meritum Christi, & ideo solus ille qui præficitur ecclesię, potest indulgentias facere. Sed cum ecclesia sit congregatio fidelium, congregatio autem hominum sit duplex, scilicet œconomica, vt illi qui de vna familia: & politica, sicut illi qui sunt de vno populo: Ecclesia assimilatur congregationi politicæ, quia ipse populus Ecclesia dicitur: sed conuentus diuersi vel parochia in vna diœcesi assimilantur congregationi in diuersis familijs, vel in diuersis officijs, & ideo solus Episcopus proprie prelatus ecclesiæ dicitur, & ideo ipse solus quasi sponsus annulum ecclesiæ recipit, & ideo ipse solus habet potestatem plenam in dispensatione sacramentorum & iurisdictionem in foro causarum quasi persona publica. Alij autem secundum quòd ab eis committitur. Sed sacerdotes qui plebibus prefficiuntur, non sunt simpliciter prælati, sed quasi coadiutores: vnde in cõsecratione sacerdotum Episcopus dicit, Quanto fragiliores sumus, tanto magis auxilijs his indigemus, & propter hoc etiam non omnia sacramenta dispensant, vnde sacerdotes parochiales vel Abbates, aut alij huiusmodi prælati, non possunt indulgentias facere.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum diaconus possit indulgentias facere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd diaconus non possit indulgentias facere, vel alius non sacerdos, quia remissio peccatorum est effectus clauium: sed non habet claues nisi solus sacerdos, ergo ipse solus potest indulgentias facere.

2 Præterea, Plenior remissio pœnæ est in indulgentijs, quàm in foro pœnitentiali, sed hoc non potest nisi sacerdos, ergo nec illud.

SED CONTRA, Eidem confertur dispensatio thesauri ecclesiæ, cui committitur regimen ecclesiæ, sed hoc committitur quandoque non sacerdoti, ergo potest indulgentias facere. Nam ex dispensatione, thesauri ecclesiæ efficaciam habent.

RESPONDEO, Dicendum, quòd potestas faciendi indulgentias sequitur iurisdictionem, vt supra dictum est: & quia diaconi, & alii non sacerdotes possunt habere iurisdictionem, vel commissam, sicut legati: vel ordinariam, sicut electi, ideo possunt indulgentias facere etiam non sacerdotes, quamuis nõ possint absoluere in pœnitentiali foro, quod est ordinis.

Et per hoc patet solutio ad obiecta. Indulgentias enim facere, pertinet ad clauem iurisdictionis: & non ad clauem ordinis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Episcopus possit indulgentias facere.

AD TERTIVM sic proceditur, Videtur quòd etiã Episcopus non possit indulgentias facere, quia thesaurus ecclesiæ est communis tori ecclesiæ, sed id quod est commune toti Ecclesiæ non potest dispensari nisi per illum qui toti Ecclesiæ præest, ergo solus Papa potest indulgentias facere.

2 Præterea, Nullus potest remittere pœnas a iure determinatas, nisi ille qui habet potestatem ius condendi, sed pœnæ satisfactoriæ sunt pro peccatis determinatæ in iure, ergo remittere huiusmodi pœnas potest solus Papa.

SED CONTRA est consuetudo Ecclesiæ, secundum quam Episcopi dant indulgentias.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Papa habet plenitudinem pontificalis potestatis, quasi Rex in regno. Sed Episcopi assumuntur in partem solicitudinis, quasi iudices singulis ciuitatibus præpositi, propter quod eos in suis literis Papa fratres vocat. Reliquos autem omnes vocat filios: & ideo potestas faciendi indulgentias plene residet in Papa, quia potest facere prout vult, causa tamen existente legittima. Sed in episcopis est taxata secundum ordinationem Papæ, & ideo possunt facere secundum quòd eis est taxatum, & non amplius. & per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum ille qui est in peccato, possit indulgentias facere.

AD QVARTVM, sic proceditur. Videtur quòd ille qui est in peccato mortali, non possit facere indulgentias, quia ruus, cui fons non influit, nihil profluere potest: sed præsbyter in peccato mortali existente, non influit fons gratiæ, scilicet, spiritussancti, ergo non potest in alios profluere faciendo indulgentias.

2 Præterea. Maius est facere indulgentiam, quàm recipere: sed illæ qui est in peccato mortali, non recipit, vt dicetur, ergo nec facere potest.

SED CONTRA, Indulgentiæ fiunt per potestatem prælatis ecclesiæ traditam, sed peccatum mortale non potestatem tollit, sed bonitatem, ergo potest aliquis in peccato mortali existens indulgentias facere.

RESPONDEO, Dicẽdum, quòd facere indulgentias pertinet ad iurisdictionem, sed per peccatum homo non admittit iurisdictionem: & ideo indulgentiæ æquiualent, si fiant ab eo, qui est in peccato mortali, sicut si fierent ab eo, qui est sanctissimus: cum non remittat pœnam ex vi meritorum suorum, sed ex vi meritorum reconditorum in thesauris ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iste prælatus in peccato mortali indulgentias faciens non profluit de suo aliquid: & ideo non requiritur quòd influxus recipiat a fonte ad hoc quòd eius indulgentiæ valeant.

Ad secundum dicendum, quòd maius est facere indulgentias quàm recipere, quantum ad potestatem, sed est minus quantum ad propriam vtilitatem.

QVAESTIO XXVII.

De his quibus valent indulgentiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quibus valet indulgentia. Circa quod quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum indulgentia valeat existentibus in mortali peccato.

Secundo, Vtrum valeat religiosis.

Tertio, Vtrum valeat non facienti illud, pro quo indulgentia datur.

Quarto, Vtrum valeat ei, qui indulgentiam facit.

ARTICVLVS I.

Vtrũ indulgẽtiæ ualeant existentibus in peccato mortali.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentia valeat existentibus in peccato mortali. Quia aliquis potest alteri mereri etiam in peccato mortali existenti gratiam & multa alia bona, sed indulgentiæ habent efficaciam ex hoc quòd merita sanctorum applicantur ad istum, ergo habent effectum in illis, qui sunt in peccato mortali.

2 Præterea, Vbi est maior indigentia, magis habet locum misericordia, sed ille qui est in peccato mortali, maxime indiget, ergo ei maxime debet fieri misericordia per indulgentiam.

SED CONTRA, Membrum mortuum non suscipit influentiam ab aliis viuis: sed ille qui est in peccato mortali, est quasi membrum mortuum, ergo per indulgentias non suscipit influentiam ex meritis viuorum membrorum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicunt indulgentias valere ẽt existẽtibus in mortali peccato, non quidẽ ad dimissionẽ pœnæ, quia nulli põt dimitti pœna, nisi cum dimissa est culpa, qui enim non est consecutus operationem dei in remissionem culpæ, non potest consequi remissionem pœnę: a ministro Ecclesiæ, neque in indulgentiis, neque in foro pœnitentiali, valent tamen eis ad acquirendum gratiã. Sed hoc non videtur verũ, quia quamuis merita illa, quæ per indulgentiam cõmunicantur, possunt valere ad merendum aliquid illi, qui est in peccato mortali, vt prædicta opinio dicit.

Et per hoc patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis sit magis indigens, qui est in peccato mortali, tamen est minus capax.

ARTICVLVS II.

Vtrum indulgentiæ ualeant religiosis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ non valeant religiosis. Non enim competit eis supplere, ex quorum abundantia aliis suppletur, sed ex superabundantia operum satisfactionis, quæ sunt in religiosis aliis supplentur per indulgentias, ergo eis non competit per indulgentiam suppleri.

2 Præterea, In ecclesia non debet aliquid fieri quod inducat religionis dissolutionem: sed si religiosis indulgentiæ prodessent, esset occasio dissolutionis disciplinæ regularis, quia religiosi nimis vagarentur per huiusmodi indulgentias, & pœnas impositas in capitulo sibi negligerent: ergo religiosis non prosunt.

SED CONTRA, Nullus ex bono reportat damnum, sed religio bonum est, ergo religiosi non consequuntur hoc dãnum, vt eis indulgentiæ non valeant.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ tam secularibus quàm religiosis valent indulgentiæ, dummodo sint in charitate, & seruent ea quæ pro indulgentiis indicuntur, non enim religiosi sunt minus adiuuabiles meritis aliorum, quàm sæculares.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis religiosus sit in statu perfectionis, tamen ipse sine peccato viuere non potest: & ideo aliquando propter peccatum aliquod commissum fit reus pœna, potest tñ per indulgentias ab hoc expiari. Nõ enim est inconueniens, si ille qui est simpliciter superabundans aliquo tempore indigeat, & quantum ad aliquid, & sic indiget supplemento quo subleuetur. Vade dicitur Galat. 6. Alter alterius onera portate.

Ad secundum dicendum, quòd propter indulgentias non debet dissolui regularis obseruantia, quia religiosi magis merentur religionem suam seruando, quantum ad præmium vitæ æternæ, quàm indulgentias exquirendo, quamuis minus quantum ad dimissionem pœnæ, quòd est minus bonum, nec iterum per indulgentias dimittuntur pœnæ iniunctæ in capitulo, quia in capitulo agitur quasi forum iudiciale, magis quàm pœnitentiale. Vnde etiam non sacerdotes capitulum tenent, sed absoluitur a pœna iniuncta vel debita pro peccato in foro pœnitẽtiali.

ARTICVLVS III.

Vtrum ei qui non facit id, pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ei qui non facit pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari, quia ei qui non potest operari, voluntas pro facto reputatur, sed aliquando fit indulgentia pro aliqua eleemosyna facienda, quam aliquis pauper facere non potest, & tamen libenter faceret, ergo indulgentia ei valet.

2 Præterea, Vnus potest pro alio satisfacere: sed indulgẽtia ad remissionem pœnæ operatur sicut & satisfactio, ergo vnus pro alio potest indulgentiam accipere, & sic ille consequeretur indulgentiam, qui non facit hoc, pro quo indulgentia datur.

SED CONTRA, Remota causa remouetur effectus, si ergo aliquis non facit hoc, pro quo indulgentia datur, quod est indulgentiæ causa, indulgentiam non consequitur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non existente conditione, non consequitur illud quod sub conditione datur, vt de cum indulgentia detur sub hac conditione, quòd aliquis aliquid faciat vel det, si illud non exerceat, indulgentiam non consequitur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd hoc intelligitur quãtum ad præmium essentiale: sed non quantũ ad accidentalia aliqua præmia, sicut est dimissio pœnæ: vel aliquid huiusmodi.

Ad secundum dicendum, quòd opus proprium potest quis applicare per intentionem cuicunque voluerit, & ideo potest pro quocunque vult satisfacere: sed indulgentia non potest applicari ad alterum nisi ex intentione eius qui dat indulgentiam, & ideo cum ipse applicet ad facientem vel dantem hoc aut illud, ille non potest, qui hoc facit ad alterum, hanc intentionem trãsferre. Si tamen sic fieret indulgentia, ille qui facit, vel pro quo fit, habeat tantum indulgentiam, quantum valeret ei pro quo fit, nec tamẽ iste qui facit hoc opus, daret alteri indulgentiam, sed ille qui indulgentiam sub tali forma facit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum indulgentia valeat ei qui facit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentia non valeat ei qui facit, quia facere indulgentias est iurisdictionis, sed nullus in seipsum potest exercere ea, quæ sunt iurisdictionis, ergo nullus potest indulgentiæ a se factæ particeps esse.

2 Præterea, Secundum hoc, ille qui facit indulgentiam, posset pro aliquo modico facto, sibi pœnam remittere omnium peccatorum, & ita impune peccaret, quod videtur absonum.

3 Præterea, Eiusdem potestatis est facere indulgentias & excõmunicare, sed aliquis non potest excommunicare seipsum, ergo nec indulgentiæ quam facit particeps esse potest.

SED CONTRA est, quia tunc esset ipse peioris conditionis quàm alii, si ipse non posset vti thesauro ecclesiæ, quẽ aliis dispensat.

RESPONDEO, Dicendum, quòd indulgentia debet ex aliqua causa dari, ad hoc quòd aliquis per indulgentiam ad actum aliquem prouocetur, qui in vtilitatem Ecclesiæ & honorem dei vergat. Prælatus autem, cui cura Ecclesiæ vtilitatis propagationę, & honoris diuini propagandi est commissa, non habet causam, vt seipsum ad hoc prouocet, & ideo non potest facere sibi indulgentiam, sed potest vti indulgentia quam pro aliis facit, quia aliis subest causa faciendi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actus iurisdictionis non potest in seipsum exercere, sed eis quæ authoritate iurisdictionis dantur aliis, potest etiam prælatus vti, tam in temporalibus quàm in spiritualibus, sicut etiam sacerdos sibi Eucharistiam quã aliis dat: & ita etiam Episcopus põt accipere sibi suffragia ecclesiæ quæ aliis dispensat, quorum effectus immediatus est remissio pœnæ per indulgentiã, & non iurisdictionis.

Ad secundum patet solutio ex dictis.

Ad tertium dicendum, quòd excommunicatio profertur per modum sentẽtiæ, quam nullus in seipsum ferre potest, eo quòd in iudicio non potest idem esse iudex & reus. Indulgentia autem non per modum sententiæ, sed per modum dispensationis cuiusdam, quando homo potest facere ad ipsum.

QVAESTIO XXVIII.

De solemni ritu pœnitentiæ, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de solemni ritu pœnitentiæ. Circa quod tria quęruntur.

Primo, Vtrum aliqua pœnitentia possit publicari, vel solemnizari.

Secundo, Vtrum solemnis pœnitentia possit iterari.

Tertio, Vtrum publica sit pœnitentia imponenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqua pœnitentia debeat publicari vel solemnizari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeat aliqua pœnitentia publicari vel solemnizari, quia non licet sacerdoti etiam metu peccatum alicuius confiteri, quantũcunque publicum: sed p pœnitentiam solemnẽ publicatur peccatum, ergo non debet solemnizari.

2 Præterea. Iudicium debet esse secundum conditionem fori, sed pœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed pœnitentia est quoddam iudicium quod in foro occulte agitur, ergo non debet publicari vel solemnizari.

2 Præterea. Omnes defectus pœnitentia reuocat ad perfectum vt Ambro. dicit, sed solemnizatio facit contrarium: quia pœnitentem multis defectibus innectit, non enim laicus potest post solemnem pœnitentiam ad clericatum promoueri, nec clericus ad superiores ordines: ergo pœnitentia non est solemniz anda.

SED CONTRA. Pœnitentia est quoddam sacramentum: sed in quolibet sacramento solemnitas quędam adhibetur, ergo & in pœnitentia adhiberi debet.

Præterea. Medicina debet respondere morbo, sed peccatum quandoque est publicum, quod multos ad peccandi trahit exemplum, ergo & pœnitentia quæ est medicina eius, debet esse publica & solemnis, qua multi ædificentur.

RESPONDEO Dicendum, quòd aliqua pœnitentia debet esse publica & solemnis propter quatuor. Primo, vt peccatum publicum publicam habeat medicinam. Secundo, quia maxima confusione in hoc mundo etiam est dignus, qui grauissimum scelus commisit. Tertio, vt aliis sit ad terrorem. Quarto, vt sit ad exemplum pœnitendi, ne desperent qui in grauibus peccatis detinentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacerdos non reuelat confessionem talem pœnitentiam iniungendo, quamuis suspicio oriatur illum aliquod enorme peccatum commisisse. Non enim culpa pro certo scitur ex pœna, quia quandoque aliquis pœnitentiam pro alio facit, sicut legitur in Vitis Patrum de quodam, qui vt socium suum ad pœnitentiam prouocaret, ipse cum eo pœnitentiam egit. Si autem sit peccatum publicum, ipse pœnitens exequendo pœnitentiã, confessionem a se factam manifestat.

Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia solemnis, quantum ad iniunctionem, non exit forum occultum, quia sicut occulte quis confitetur, ita occulte ei pœnitentia iniungitur, sed executio exit forum occultum, & hoc non est inconueniens.

Ad tertium dicendum, quòd pœnitentia quamuis reuocet omnes defectus restituendo in pristinam gratiam, non tamen restituit in pristinam dignitatem, & ideo etiam mulieres post peractam pœnitentiam de fornicatione non velantur, quia dignitatem virginatis non recuperant. Et similiter post publicam pœnitentiam peccator non redit ad hanc dignitatem, vt possit ad clericatum assumi, & Episcopus talem ordinans potestate ordinandi priuari debet, nisi forte necessitas Ecclesiæ id exposcat, aut consuetudo, tunc enim dispensatiue recipitur ad minores, non autem ad sacros. Primo, propter dignitatem ordinum istorum. Secundo, propter timorem recidiui. Tertio, propter scandalum vitandum, quod posset in populo oriri ex memoria præcedentiũ peccatorum. Quarto, quia non haberet frontem alios corrigendi, cum peccatum eius fuerit publicum.

ARTICVLVS. II.

Vtrum solemnis pœnitentia iterari possit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd solemnis pœnitentia iterari possit. Sacramenta enim quæ characterem non imprimunt, cum sua solemnitate iterantur, sicut Eucharistia & extrema vnctio, & huiusmodi, sed pœnitentia nõ imprimit characterem, ergo cum solemnitate iterari debet.

2 Prærerea. Pœnitentia solemnizatur propter grauitatem, & manifestationem peccati, sed post peractam pœnitentiam contingit similia peccata committere, vel etiam grauiora, ergo solemnis pœnitentia iterum debet adhiberi.

SED CONTRA, Solemnis pœnitentia significat eiectionem primi hominis de paradiso, sed hęc tantum semel est facta, ergo & pœnitentia solemnis tantum semel debet fieri.

RESPONDEO, Dicendum, quòd solemnis pœnitentia iterari non debet propter tria. Primo ne ex iteratione vilescat. Secundo, propter significationem, quia est figura expulsionis hominis de paradiso, quæ semel est tantum facta. Tertio, quia solemnizatio est quasi quædam professio perpetuo pœnitentiam conseruandi, & iteratio solemnitati resistit. Si tamen postmodum peccauerit, non clauditur ei locus pœnitentiæ, sed pœnitentia solemnis iterum ei iniungenda non est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis sacramentis, in quibus solemnitas operatur, iteratio solemnitati non repugnat, vt est in proposito, & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis ratione criminis deberetur sibi eadẽ pœnitentia, tamen solemnitatis iteratio nõ cõpetit propter prædictas causas

ARTIC. I.

ARTICVLVS III.

Vtrum pœnitentia solemnis sit imponenda mulieribus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd mulieribus non sit solemnis pœnitentia imponenda. Quia vir, cui imponitur solemnis pœnitentia, debet comam abiicere: sed hoc non competit mulieri, vt patet ad Corinth. 2. ergo non debet agere solemnem pœnitentiam.

2 Item. Videtur quòd clericis sit imponenda, quia imponitur propter grauitatẽ delicti: sed idem peccatum grauius est in clerico, quàm in laico, ergo magis debet imponi clerico, quàm laico.

3 Item, Videtur quòd a quolibet sacerdote possit iponi. Quia absoluere in foro pœnitentiali est eius qui habet claues: sed simplex sacerdos habet claues, ergo potest esse minister huiusmodi pœnitentiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omnis solemnis pœnitentia est publica, sed non conuertitur. Pœnitentia enim solẽnis hoc modo fit, In capite Quadragesimæ præsentant se cum presbyteris suis Episcopis ciuitatum ante fores ecclesię sacco induti, nudis pedibus, vultibus dimissis, coma depositã, & eis in ecclesia introductis, Episcopus cum omni clero septem Psalmos pœnitentiales dicit, & postmodum eis manum imponit aqua benedicta aspersa, & cinerem capitibus ponit, cilicio colla eorum operit, & denuntiat eis lachrymabiliter, quòd sicut Adam eiectus est de paradiso, ita ipsi de Ecclesia eiiciuntur, & iubet ministris vt eos ab ecclesia pellant, clero eos prosequente cum hoc Responsorio, In sudore vultus tui, &c. In cœna autem domini quolibet anno a suis presbyteris in Ecclesia reducuntur, & erunt ibi vsque ad octauas Paschæ, ita tamen quòd non communicabunt, nec pacem accipient, & sic fiet quolibet anno quousque aditus ecclesiæ est eis interdictus. Vltima autem reconciliatio reseruatur Episcopo ad quem solum spectat solemnis pœnitentiæ impositio. Potest autem imponi vitis & mulieribus, sed non clericis propter scandalum. Non autem talis pœnitentia debet imponi nisi pro peccato quod totam commouerit vrbem. Publica autem & non solemnis quæ in facie ecclesiæ fit, sed non cum solemnitate prædicta, sicut peregrinatio per mũdum cum baculo cubitali, hęc potest iterari, & a simplici sacerdote iniungi, & potest etiam clerico imponi, tamen quandoque solemnis ponitur publica, & secundum hoc authoritates quædam variè loquebantur de solemni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mulier habet comam in signum subiectionis, non autem vir, & ideo non competit vt in pœnitentia mulieri comæ deponantur, sicut viro.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis i eodem genere peccati clericus plus peccet quàm laicus, tamen non iniungitur ei pœnitentia solemnis, ne ordo veniat in contemptum, vnde desertur non personæ, sed ordini.

Ad tertium dicendum, quòd magna peccata indigent magna cautela ad sui curationem, & ideo iniunctio pœnitentiæ solemnis, quæ non nisi pro grauissimis peccatis fit, soli Episcopo reseruatur.

QVAESTIO XXIX.

De sacramento extremæ vnctionis, in nouem articulos diuisa.

POST HOC considerandum est de sacramento extremæ vnctionis, quo ad essentialia, de quo quinque videnda sunt.

Primo, de essentialibus ipsius & de eius institutione.
Secundo, de effectu ipsius.
Tertio, de ministro ipsius.
Quarto, de eo cui conferri debet, & in qua parte.
Quinto, de eius iteratione.

Circa primum quæruntur nouem.
Primo, Vtrum extrema vnctio sit sacramentum.
Secundo, Vtrum sit vnum sacramentum.
Tertio, Vtrum hoc sacramentum fuerit a Christo institutũ.
Quarto, Vtrum olum oliuæ sit conueniens materia huius sacramenti.
Quinto, Vtrum oporteat oleum esse consecratum.
Sexto, Vtrum huius sacramenti materia debeat per Episcopum consecrari.
Septimo, Vtrum hoc sacramentum habeat aliquam formã.
Octauo, Vtrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem deprecatiuam.
Nono, Vtrum prædicta oratio sit cõpetens forma huius sacri.

ARTICVLVS I.

Vtrum extrema vnctio sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd extrema vnctio non sit sacramẽtum, quia sicut oleũ assumitur ad infirmos

firmos, ita ad cathechumenos, sed vnctio quæ fit oleo ad cathecumenos non est sacramentum, ergo nec extrema vnctio quæ fit oleo ad infirmos.

2 Præterea, Sacramenta veteris legis fuerunt signa sacramentorum nouæ legis, sed extrema vnctio non habuit aliquam figuram in veteri lege, ergo non est sacramentum nouæ legis.

3 Præterea, Secundum Dionysiũ, omne sacramẽtum, vel ad purgandum est, vel ad illuminandum, vel ad perficiẽdum, sed extrema vnctio non ponitur nec ad purgandum, nec ad illuminandum, quia hoc soli baptismo attribuitur, nec ad perficiendum, quia hoc secundum ipsum Diony. pertinet ad Chrisma & ad Eucharistiam: ergo extrema vnctio non est sacramentum.

SED CONTRA, Sacramenta Ecclesiæ sufficienter subueniunt defectibus hominum secundum quemlibet statum: sed exeuntibus non subuenit aliud quam extrema vnctio, ergo ipsa est sacramentum.

Præterea, Sacramenta nihil aliud sunt, quàm quædam spirituales medicinæ, sed extrema vnctio est quædam spiritualis medicina, quia valet ad remissionem peccatorum, vt habetur Iacobi. 5. ergo est sacramentum.

RESPONDEO, Dicendum quòd in his, quæ Ecclesia visibiliter operatur, quędam sunt sacramenta, vt baptismus, quædam sacramentalia, vt exorcismus, quorum est hæc differentia, quia sacramentum dicitur illa actio Ecclesiæ, quæ attingit ad effectum principaliter intentum in administratione sacramentorum, sed sacramẽtale dicitur illa actio, quæ quàmuis non pertingat ad illum effectum, tamen ordinatur aliquo modo ad illam actionem principalem: effectus autem intentus in administratione sacramentorum, est curatio morbi peccati, Isa. 27. Hic est omnis fructus vt tollatur peccatum. Et ideo cũ ad hunc prædictũ effectũ pertingat extrema vnctio, vt ex verbis Iacobi patet, nec ordinetur ad aliud sacramentum quasi ei annexum, constat q̃ extrema vnctio non est sacramentale, sed sacramentũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oleum quo cathechumeni inunguntur sua vnctione, non perducit ad peccati remissionem, quia hoc ad baptismum pertinet, sed aliquo modo ad baptismum disponitur: ideo non est sacramentum illa vnctio sicut vnctio extrema.

Ad secundum dicendum, quòd hoc sacramentum immediate hominem ad gloriam disponit, cum exeũtibus a corpore detur: & quia in veteri lege non erat tempus adhuc peruenienti ad gloriam, quia neminem ad perfectum adduxit lex: ideo illud sacramentum præfigurari non debuit per aliquod sacramẽtum sibi respondens, sicut per figuram eiusdem generis: quamuis per figuras remotas aliquo modo figuratum sit in omnibus curationibus quæ leguntur in veteri lege.

Ad tertium dicendum, q̃ Dionysi. non facit aliquam mentionem de extrema vnctione, sicut nec de pœnitentia, nec de matrimonio, quia ipse non intendit determinare de sacramentis, nisi quatenus per ea innotescere potest Ecclesiasticæ hierarchiæ ordinata dispositio, quantum ad ministros & actiones ministrorum, & recipientes: tamen cum per extremam vactionem aliquis consequatur gratiam & remissionem peccatorum, non est dubium quòd habet vim illuminatiuam & purgatiuam, sicut Baptismus, quamuis non ita plenam.

ARTICVLVS II.

Vtrum extrema vnctio sit vnum sacramentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ extrema vnctio non sit vnum sacramẽtum, quia vnitas rei est ex sua materia & ex sua forma, cum ex eodem habeat res esse & vnitatem: sed forma huius sacramenti frequenter iteratur etiã in eadem vice & materia pluries, cum inunctio adhibeatur secundum diuersas partes: ergo non est unum sacramentum.

2 Præterea, Ipsa vnctio est sacramentum: ridiculum enim est dicere quòd oleum sit sacramentum: sed sunt plures vnctiones, ergo sunt plura sacramenta.

3 Præterea, Vnum sacramẽtum ab vno ministro perfici debet, sed in aliquo casu extrema vnctio non potest perfici ab vno ministro: sicut si post primam vnctionem factam sacerdos moriatur, tunc enim alius sacerdos debet vlterius procedere: ergo extrema vnctio non est sacramentum.

SED CONTRA, Sicut se habet immersio ad baptismum, ita se habet vnctio ad hoc sacramẽtum, sed plures immersiones sunt vnum sacramentum baptismi: ergo & plures vnctiones sunt vnum sacramentum.

5 Præterea. Si non esset vnum sacramentum, tunc facta prima vnctione non oporteret ad perfectionem sacramenti quòd fieret secunda: quia quodlibet sacramentum per se habet esse perfectum: sed hoc falsum est: ergo est vnum sacramentum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vnum numero, per

se loquendo, dicitur tripliciter. Vno modo sicut indiuisibile, quod nec actu nec potentia est plura, vt punctus & vnitas. Alio modo sicut continuum, quod quidem actu est vnum, sed plura potentia, vt linea. Tertio modo sicut perfectum aliquod, quod ex partibus pluribus constituitur, vt domus quæ est multa quodammodo in actu, sed illa multa conueniunt in aliquo vno: & hoc modo quodlibet sacramentum dicitur vnum, inquantum multa quæ sunt in vno sacramento, adunantur ad vnum significandum vel causandum, quia sacramentum significando causat. Et ideo quando vna actio sufficit ad significationem vnius sacramenti, consistit in illa actione tantum, sicut patet in confirmatione. Quando autem significatio sacramenti potest esse & in vna & in multis actionibus, tunc sacramentum perfici potest & vna actione & pluribus, sicut Baptismus vna immersione & tribus: quia ablutio, quæ significatur in Baptismo, potest esse per vnam immersionem & per multas. Quando autem perfecta significatio non potest esse nisi per plures actiones, tunc plures actiones sunt de perfectione sacramenti, sicut patet in Eucharistia, quia refectio corporalis, quæ significat spiritualem, non potest esse nisi per cibum & potum, & similiter est in hoc sacramento. Quia curatio interiorum vulnerum non potest perfecte significari, nisi per appositionem medicinæ ad diuersas vulnerum radices, & ideo plures actiones sunt de perfectione huius sacramenti.

AD PRIMVM ergo Dicendum, quòd vnitas totius perfecta non tollitur per diuersitatem materiæ aut formæ, quæ sunt in partibus totius, Sicut constat, q̃ non est eadem materia cartis & ossis, ex quibus constituitur vnus homo, nec eadem forma, & similiter in sacramento Eucharistiæ, & in hoc sacramento pluralitas materiæ & formæ vnitatem sacramenti non tollit.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis illæ actiones sint plures simpliciter, tamen vniuntur in vna perfecta actione, quæ est vnctio omnium exteriorum sensuum, quibus hauritur morbus interior.

Ad tertium dicendum, q̃ quamuis in Eucharistia si post consecrationem panis moriatur sacerdos, alius sacerdos possit procedere ad consecrationem vini, incipiens vbi ille dimisit, vel etiam incipere a capite supra aliam materiam, tamen in extrema vnctione non potest a capite incipere, sed debet semper procedere: quia vnctio in eadem parte perfecta tantum valet, acsi consecraretur bis eadem hostia, quod nullo modo faciendum est. Nec tamen ministrorum pluralitas tollit vnitatem huius sacramenti, quia instrumentaliter tantum operantur, mutatio autem martellorum non tollit vnitatem operationis fabri.

ARTICVLVS III.

Vtrum hoc sacramentum fuerit a Christo institutum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum, non fuerit institutum a Christo. Quia de institutione sacramentorum, quæ Christus instituit, fit mentio in Euãgelio, sicut de Eucharistia & baptismo: sed nulla fit mentio de extrema vnctione, ergo non est a Christo instituta.

2 Præterea, Magister expresse dicit in 4. 22. distin. q̃ est institutum ab Apostolis: ergo ipse Christus per se non instituit.

3 Præterea, Sacramentum Eucharistiæ quod Christus instituit, etiam ipse per se exhibuit: sed hoc sacramentum ipse nulli exhibuit, ergo per se non instituit.

SED CONTRA, Sacramenta nouæ legis sunt digniora quàm sacramenta veteris legis: sed omnia sacramenta veteris legis sunt a Deo instituta, ergo multo fortius omnia sacramenta nouæ legis habent institutionem ab ipso Christo.

Præterea. Eiusdem est instituere & statutum remouere, sed ecclesia quæ in successoribus Apostolorum habet eandem authoritatem, quam apostoli habuerunt, non potest auferre sacramentum extremæ vnctionis: ergo apostoli non instituerunt, sed ipse Christus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio, quidam dicunt quòd sacramentum istud & confirmationis Christus non instituit per se, sed apostolis instituendum dimisit, quia hæc duo propter plenitudinem gratiæ, quæ est in eis, conferri non potuerunt ante spiritus sancti missionem plenissimam, nec institui: vnde sunt ita sacramenta nouæ legis, quòd in veteri figuram non habuerunt. Sed hoc non multum cogit: quia sicut Christus ante passionem promisit plenam Spiritus sancti missionem, ita potuit instituere huiusmodi sacramentum. Et ideo alij dicunt quòd omnia sacramenta Christus instituit per seipsum, sed quædam per se ipsum promulgauit, quæ sunt maioris difficultatis ad credendum. Quædam autem apostolis promulganda reseruauit, sicut extremam vnctionem, & confirmationem. Et hæc opinio pro tanto videtur probabilior: quia sacramenta ad fundamenta legis pertinent, & ideo ad

legislatorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

legislatorem pertinet eorum institutio. Et iterum, quia ex institutione efficaciam habent, quæ eis non nisi diuinitus ineſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd multa dominus fecit & dixit, quæ in euangeliis non continentur, Illa enim præcipue curauerunt Euangeliſtæ tradere quæ ad neceſſitatem ſalutis & eccleſiæ diſpoſitionem pertinent: & ideo potius inſtitutionem Baptiſmi, pœnitentiæ & Euchariſtiæ & ordinis factã a Chriſto narrauerunt, quàm ſacramentum extremæ vnctionis, quæ neque ex neceſſitate ſalutis, neque ad diſpoſitionem ſiue diſtinctionem eccleſiæ pertinet: tamen etiam de olei vnctione fit mentio in euangelio, Matth. 6. vbi dicitur, quòd Apoſtoli oleo vngebant infirmos.

Ad ſecundum dicendum, quòd Magiſter dicit ab Apoſtolis inſtitutum, quia per doctrinam Apoſtolorum nobis promulgata eſt eius inſtitutio.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus non exhibuit aliquod ſacramentum, niſi quod ipſe accepit in exemplum: accipere autem pœnitentiam & extremam vnctionem ſibi non competebat, quia ſine peccato erat, ideo ipſe non exhibuit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oleum oliuæ ſit conueniens materia huius ſacramẽti

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd oleum oliuæ non ſit conueniens materia huius ſacramenti, quia hoc ſacramentum immediatè ad incorruptiõem ordinat: ſed in corruptio ſignificatur per balſamum quod é in chriſmate; ponitur ergo chriſma eſſe conuenientior materia huius ſacramenti.

2 Præterea. Hoc ſacramentum eſt ſpiritualis medicatio: ſed ſpiritualis medicatio per vini appoſitionem ſignificatur, ſicut patet Luc. 10. in parabola de ſauciato, ergo vinum etiam cõuenientior materia fuiſſet huius ſacramenti.

3 Præterea. Vbi eſt maius periculum, ibi debet eſſe commune remedium: ſed oleum non eſt commune remedium, quia non inuenitur in qualibet terra: ergo cum hoc ſacramentum detur exeuntibus, qui ſunt in maximo periculo, videtur quòd oleum oliuæ non ſit materia conueniens.

SED CONTRA eſt, quòd dr Iac. 5. oleum materia huius ſacramẽti determinatur, ſed oleum proprie non dicitur niſi oleum oliuæ, ergo hoc eſt materia huius ſacramenti.

4 Præterea, Spiritualis ſanatio per olei inunctionem ſignificatur, vt patet Iſa. 1. vbi dicitur, Plaga tumens non eſt curata medicamine, neque fota oleo: ergo conueniens materia huius ſacramenti eſt oleum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ſpiritualis ſanatio, quæ in fine adhibetur, debet eſſe perfecta, quia poſt eam alia nõ relinquitur, & lenis, vt ſpes quæ exeuntibus eſt maxime neceſſaria, non frangatur, ſed foueatur. Oleum autem lenitiuum eſt & penetratiuum vſque ad intima, & etiam effuſiuum: & ideo quantum ad vtrumque prædictorum eſt conueniens materia huius ſacramenti. Et quia oleum principaliter nominatur oliuæ liquor, alii tamen liquores ex ſimilitudine ad ipſum Olei nomen accipiunt, ideo oleum oliuæ etiam debet eſſe, quod aſſumunt in materia huius ſacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incorruptio gloriæ eſt res non contenta in hoc ſacramento, nec oportet quod tali rei ſignificatio materiæ reſpondeat. Vnde non oportet quòd balſamum ponatur materia ſacramenti huius, quia balſamum propter odorem pertinet ab bonitatem famæ, qua de cætero nõ indigent propter ſe exeuntes; ſed indigent tantum nitore conſcientiæ, qui in oleo ſignificatur.

Ad ſecundum dicendum, quòd vinum ſanat mordendo, ſed oleum leniendo: & ideo curatio per vinum magis pertinet ad pœnitentiam quàm ad hoc ſacramentum.

Ad tertium dicendum, quòd oleum oliuæ quàmuis non vbique creſcat, tamen de facili poteſt ad quemlibet locum trãsferri. Et præterea, hoc ſacramentum non eſt tantæ neceſſitatis, quòd euntes ſine hoc ſacramento non poſſint ſalutem conſequi.

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat oleum eſſe conſecratum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non oporteat oleum eſſe conſecratum, quia hoc ſacramẽtum habet vnam ſanctificationem in vſu per formam verborum, ergo ſuperfluit alia ſanctificatio, ſi ad materiam ipſius fiat.

2 Præterea. Sacramenta habent efficaciam & ſignificationem in ipſa materia: ſed ſignificatio effectus huius ſacramenti competit oleo ex naturali proprietate, efficacia autem ex inſtitutione diuina, ergo non eſt neceſſaria aliqua ſanctificatio materiæ.

3 Præterea. Baptiſmus eſt perfectius ſacramentum quàm extrema vnctio, ſed in baptiſmo non præxigitur materiæ ſanctificatio quantum eſt de neceſſitate ſacramenti: ergo nec in extrema vnctione.

SED CONTRA eſt: quia in omnibus alijs vnctionibus eſt materia conſecrata prius, ergo cum hoc ſacramentum ſit quædam vnctio, requiret materiam conſecratam.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicunt quòd oleum ſimplex eſt materia huius ſacramenti, & in ipſa ſanctificatione olei, quæ eſt per Epiſcopum, perficitur ſacramentum, Sed hoc patet eſſe falſum ex his quæ de Euchariſtia dicta ſunt, vbi oſtenſum eſt, quòd ſolum illud ſacramentum conſiſtit in conſecratione materiæ.

Et ideo dicendum, quòd hoc ſacramentum conſiſtit in ipſa vnctione ſicut Baptiſmus in abſolutione, & materia huius ſacramenti eſt oleum ſanctificatum. Poteſt autem triplex ratio aſſignari, quare exigitur materiæ ſanctificatio in hoc ſacramento, & in quibuſdam alijs. Prima eſt, quia omnis efficacia ſacramentorum a Chriſto deſcendit: & ideo ſacramenta illa, quibus ipſe eſt vſus, habent efficaciam ex ipſo vſu ſuo, ſicut tactu ſuæ carnis vim regenerativam contulit aquis: ſed hoc ſacramento non eſt vſus, nec aliqua corporali vnctione: & ideo in omnibus vnctionibus requiritur ſanctificatio materiæ. Secunda cauſa eſt propter plenitudinem gratiæ, quæ confertur non ſolum vt tollat culpam, ſed etiam reliquias & infirmitates corporis. Tertia eſt ex hoc quòd effectus eius corporalis, ſcilicet ſanatio, non cauſatur ex materia, naturali proprietate: & ideo oportet q̃ hæc efficacia ſibi per ſanctificationem detur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd primę materię ſanctificatio eſt ſecundum ſe, ſed ſecunda magis pertinet ad vſum ipſius, ſecundum quòd eſt actus conferens effectum: & ideo neuter ſuperfluit, quia etiam inſtrumenta accipiuntur ab artifice, & dum fiunt, & dum ad actum applicantur.

Ad ſecundũ dicendũ, q̃ illa efficacia quæ eſt ex ipſa inſtitutione ſacramenti, applicatur huic materiæ per ſanctificationem.

Ad tertium patet ſolutio ex dictis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum oporteat materiam huius ſacramenti eſſe conſecratam per Epiſcopum.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd non oporteat materiam huius ſacramenti eſſe conſecratam per Epiſcopum, quia dignior eſt conſecratio materiæ in ſacramento Euchariſtiæ quàm in hoc ſacramento, ſed in Euchariſtia materiam ſacerdos poteſt conſecrare, ergo & in hoc ſacramento.

2 Præterea. In operibus corporalibus ars dignior nunquam præparat materiã inferiori: quia dignior eſt quæ vtitur, ea quæ præparat, vt dicitur 2. Phyſic. ſed Epiſcopus eſt ſupra ſacerdotem: ergo non præparat materiam in hoc ſacramento quo ſacerdos vtitur, ſed ſacerdos diſpenſat hoc ſacramentum, vt dicetur, ergo conſecratio materiæ ad Epiſcopum non pertinet.

SED CONTRA eſt, quia in alijs vnctionibus etiã materia per Epiſcopum conſecratur, ergo ita debet eſſe in iſta.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ miniſter ſacramenti nõ inducit effectum ſacramenti propria virtute vt principale agẽs, ſed per efficaciam ſacramenti quod diſpenſat. quæ quidem efficacia primo eſt a Chriſto, & ab ipſo in alios deſcendit ordinate, ſcilicet in populum mediantibus miniſtris qui ſacramenta diſpenſant, & in miniſtros inferiores mediantibus ſuperioribus qui materiam ſanctificant: & ideo in omnibus ſacramentis quæ indigent materia ſanctificata, prius ſanctificatio materiæ fit p̃r Epiſcopum, & vſus quandoque per ſacerdotem: vt oſtendatur ſacerdotalis poteſtas ab Epiſcopali deriuata: ſecundum illud Pſalmi. Sicut vnguẽtum in capite quod prius deſcendit in barbam, deinde vſque ad oram veſtimenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſacramentum Euchariſtiæ conſiſtit in ipſa materiæ ſanctificatione, non autem in vſu, & ideo proprie loquendo, illud quod eſt materia ſacramenti, non eſt quid conſecratum: vnde non præxigitur aliqua ſanctificatio circa materiam per Epiſcopum facta, ſed exigitur ſanctificatio altaris, & huiuſmodi, & etiam ipſius ſacerdotis, quæ non niſi per Epiſcopum fieri poteſt. Vnde in illo etiam ſacramento oſtenditur poteſtas ſacerdotalis ab Epiſcopo deriuata, vt Dionyſi. dicit, ideo illã conſecrationem materiæ poteſt facere ſacerdos, quę eſt in ſe ſacramentum, & non illam, quæ vt ſacramentale quòddam ordinatur ad ſacramentum, quod conſiſtit in vſu fidelium, quia quantum ad corpus Chriſti verum nullus ordo eſt ſupra ſacerdotium, ſed quantum ad corpus Chriſti myſticũ Epiſcopalis ordo eſt ſupra ſacerdotalẽ, vt infra dicet.

Ad ſecundum dicendum, quòd materia ſacramenti non eſt talis materia, vt in qua fiat aliquid per eũ qui ea vtitur, ſicut eſt in artibus mechanicis, ſed vt eius virtute aliquid fiat, & ſic percipiat

cipiat ali quid de ratione cauſæ agentis, in quantum eſt inſtrumentum diuinæ operationis, & ideo oportet quòd a ſuperiori arte, vel poteſtate, talis virtus materiæ acquiratur. Quia in cauſis agentibus, quãto aliquod agens eſt prius, tanto eſt perfectius. In cauſis autem pure materialibus quanto materia prior, tanto imperfectior.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc ſacramentum habeat aliquam formam.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non habeat aliquam formam. Cum enim efficacia ſacramentorum ſit ab inſtitutione & item a forma, oportet quòd forma tradatur ab ipſo, qui ſacramentum inſtituit: ſed forma huius ſacramenti non inuenitur tradita neque a Chriſto neque ab Apoſtolis, ergo hoc ſacramentum non habet aliquam formam.

2 Præterea. Ea quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, obſeruantur eodem modo apud omnes: ſed nihil magis eſt de neceſſitate ſacramenti habentis formam, quàm ipſa forma. Ergo cũ non ſit aliqua forma communiter obſeruata ab omnibus in hoc ſacramento, quia diuerſi diuerſis verbis vtuntur, videtur q̃ hoc ſacramentum non habeat aliquam formam.

3 Præterea. In baptiſmo non requiritur forma niſi ad ſanctificationẽ materiæ, quæ eſt aqua verbo vitæ diluendis crimĩbus ſanctificata, ſed hoc ſacramentum habet materiam prius ſanctificatam: non ergo indiget aliqua forma verborum.

SED CONTRA eſt quod Magiſter dicit, quòd omne ſacramentum nouæ legis videtur quòd habeat formam.

Præterea. Ad hoc eſt ritus vniuerſalis eccleſię, quæ quibuſdam verbis vtitur in collatione huius ſacramenti.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dixerunt, q̃ nulla eſt forma de neceſſitate huius ſacramenti. Sed hoc videtur derogare effectui huius ſacramenti. Quia omne ſacramentum efficit ſignificando, ſignificatio autem materiæ non determinatur ad effectum determinatum cum ad multa ſe poſſit habere, niſi per formam verborum: & ideo in omnibus ſacramentis nouæ legis quæ efficiunt quod figurant, oportet eſſe & res & verba: & præterea Iacobus totam vim ſacramenti huius videtur conſtituere in oratione, quæ eſt forma huius ſacramenti, vt dicetur: & ideo prædicta opinio præſumptuoſa videtur, & erronea. Et propter hoc dicendum, ſicut communiter dicitur, quòd habet formam determinatam, ſicut & alia ſacramenta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſacra ſcriptura oĩbus communiter præponitur: & ideo forma Baptiſmi, qui ab omnibus dari poteſt, debet in ſacra ſcriptura exprimi: & ſimiliter forma Euchariſtiæ quæ exprimit ſacramenti illius fidem quæ eſt de neceſſitate ſalutis: ſed formę aliorum ſacramentorũ non inueniuntur in ſcriptura traditæ, ſed eccleſia ex traditione Apoſtolorum habet, qui a Domino acceperunt, vt dicit Apoſtolus. 1. Corinth. 11 Ego accepi a domino quod tradidi vobis.

Ad ſecundum dicendum, quòd illa verba quæ ſunt de eſſentia formæ, ſcilicet oratio deprecatiua ab omnibus dicitur: ſed alia quæ ſunt de bene eſſe, non obſeruantur ab omnibus.

Ad tertium dicendum, quòd materia baptiſmi habet quandã ſanctificationem per ſe ex ipſo tactu carnis ſaluatoris, ſed ex forma verborum accipit ſanctificationem actu ſanctificantem: & ſimiliter poſt ſanctificationem materiæ huius ſacramenti ſecundum ſe requiritur ſanctificatio in vſu, per quam actu ſanctificet.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum forma huius ſacramenti debeat proferri per rationem indicatiuam, & non deprecatiuam.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd forma huius ſacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam & non deprecatiuam: quia ſacramenta nouæ legis habent certum effectum: ſed certitudo effectus non exprimitur in formis ſacramentorum niſi per orationem indicatiuam, cum dicitur, Hoc eſt corpus meum, vel ego te baptizo: ergo debet eſſe forma huius ſacramenti oratio indicatiua.

2 Præterea. In formis ſacramentorum debet exprimi intentio miniſtri, quæ requiritur ad ſacramentum: quæ non exprimitur niſi per orationem indicatiuam, ergo &c.

3 Præterea, In quibuſdam Eccleſiis dicuntur huiuſmodi verba in collatione huius ſacramenti. Vngo hos oculos oleo ſanctifico in nomine Patris, &c. & hoc eſt cõforme aliis formis ſacramẽtorum: ergo in hoc videtur q̃ conſiſtat forma huius ſacramenti.

SED CONTRA, Illud quod eſt forma ſacramenti, ab omnibus oportet quòd ſeruetur; ſed verba prędicta non dicuntur ſecundum conſuetudinem omnium Eccleſiarum, ſed tantũ verba deprecatiua, ſcilicet: Per iſtam ſanctam vnctionem & piiſſimam ſuam miſericordiam, indulgeat tibi dominus quicquid peccaſti per viſum, &c. ergo forma huius ſacramenti eſt oratio deprecatiua.

Præterea, Hoc videtur ex verbis Iacobi, qui attribuit efficaciam huius ſacramenti orationi. Oratio fidei, inquit, ſanabit infirmum: ergo cum efficacia ſacramẽti ſit ex forma, videtur quòd forma huius ſacramenti ſit deprecatiua.

RESPONDEO, Dicendum, quòd oratio deprecatiua eſt forma huius ſacramenti, vtpatet per verba Iacobi, & ex vſu Romanæ Eccleſiæ, quæ ſolum verbis deprecatiuis vtitur in collatione huius ſacramenti, cuius ratio multiplex aſſignatur. Primo, quia ſuſcipiens ſacramentum hoc, eſt viribus propriis deſtitutus, vnde indiget orationibus ſubleuari. Secundo, quia datur exeuntibus qui iam deſinunt eſſe de foro Eccleſiæ, & in ſoli Dei manu requieſcunt: vnde ei per orationem committuntur. Tertio, quia hoc ſacramentum non habet aliquem effectum qui ſemper ex oratione miniſtri conſequatur omnibus, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti etiam rite peractis, ſicut character in Baptiſmo & Confirmatione, & tranſubſtantiatio in Euchariſtia, & remiſſio peccati in pœnitentia exiſtente contritione, quæ eſt de eſſentia ſacramenti pœnitentiæ: non autem de eſſentia huius ſacramenti: & ideo in hoc ſacramento non poteſt eſſe forma indicatiui modi, ſicut in prædictis ſacramentis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum ſicut & prædicta, quantum eſt de ſe, habet certitudinẽ, ſed poteſt ex fictione impediri recipientis, etiam ſi ſacramento ſe ſubiiciat per intentionem, quod nullum effectum conſequatur, & propter hoc non eſt ſimile de hoc & de aliis ſacramentis, in quibus ſemper aliquis effectus conſequitur.

Ad ſecundum dicendum, quòd per ipſum actum, qui imponitur in forma, ſcilicet per iſtam ſanctam vnctiõem, ſatis, exprimitur intentio.

Ad tertium dicendum, quòd verba illa indicatiui modi, quæ ſecundum morem quorundam præmittuntur orationi, non ſunt formæ huius ſacramenti, ſed ſunt diſpoſitio ad formam, inquantum intentio miniſtri determinatur ad actum illum per illa verba.

ARTICVLVS IX.

Vtrũ prædicta oratio ſit competẽs forma huius ſacramenti.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd prædicta oratio non ſit competens forma huius ſacramenti. Quia in formis aliorum ſacramentorum fit mentio de materia, ſicut patet in confirmatione, quæ non fit in prædictis verbis: ergo non eſt conueniens forma.

2 Præterea. Sicut effectus huius ſacramenti prouenit in nos per miſericordiam diuinam, ita & aliorum ſacramentorum, ſed in formis aliorum ſacramentorum non fit mentio de miſericordia diuina, ſed magis de Trinitate & Paſſione, ergo ſimiliter debet eſſe hic.

3 Præterea. Duplex effectus huius ſacramenti in litera ponitur: ſed in verbis prædictis non fit mentio, niſi de vno, ſcilicet de remiſſione peccatorum: non autem de corporali ſanatione ad quam Iacobus ordinat orationem fidei dicens. Oratio fidei ſalvabit infirmum: ergo forma prædicta eſt incompetens.

RESPONDEO, Dicendum, quòd prædicta oratio eſt competens forma huius ſacramenti, quia tangit ſacramentum in hoc quod dicitur: per iſtam ſanctam vnctiõem, & illud quod operatur in ſacramento, ſcilicet diuinam miſericordiam, & effectum, ſcilicet remiſſionem peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd materia huius ſacramenti poteſt intelligi per actum vnctionis, non autem materia cõſimilationis p̃ actũ in forma expreſſum, & iõ nõ eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, q̃ miſericorda reſpicit miſeriam, & quia hoc ſacramentum datur in ſtatu miſeriæ, ſcilicet infirmitatis, ideo potius hic, quàm in aliis fit mentio de miſericordia.

Ad tertium dicendum, q̃ in forma debet exprimi effectꝰ principalis, & qui ſemper inducitur ex ſacramento, niſi ſit defectus ex parte recipientis, non aũt talis effectus eſt corporalis ſanitas, vt ex dictis patet, quàmuis quãdoque ſequatur, iõne cuius Iacobus hunc effectum attribuit orationi, quæ eſt forma huius ſacri.

QVAESTIO XXX.

De effectu huius ſacramenti, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectu huius ſacramenti.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum extrema vnctio valeat ad remiſſionem omnium peccatorum.

Secundo, Vtrum ſanitas corporalis ſit effectus huius ſacramenti.

Tertio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertio, Vtrum hoc sacramentum ch aracterem imprimat.

ARTICVLVS I.

Vtrum extrema vnctio valeat ad remissionem omnium peccatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd extrema vnctio non valeat ad remissionem omnium peccatorum. Ad hoc enim quod per vnum potest effici, aliud non exigitur, sed in eo qui extremâ vnctionem accipit, requiritur pœnitentia ad peccatorum remissionem: ergo per extremam vnctionem non dimittuntur peccata.

2 Præterea. In peccato non sunt nisi tria, macula, reatus pœnæ, & reliquiæ peccati, sed per extremam vnctionem non remittitur peccatum quo ad maculam sine contritione, quæ etiam sine vnctione remittitur, nec iterum quo ad pœnam, quia adhuc si G conualescat, tenetur perficere satisfactionem iniunctam, nec quo ad reliquias culpæ, quia adhuc remanent dispositiones ex actibus præcedentibus relictæ, vt patet post conualescentiam, ergo nullo modo per extremam vnctionem fit peccatorum remissio.

3 Præterea. Remissio peccatorum non fit successiue, sed in instanti: sed extrema vnctio nõ fit tota simul, quia plures vnctiones requiruntur, ergo eius effectus non est remissio peccatorum.

SED CONTRA est quod dicitur Iacobi. 5. Si in peccatis sit, dimittentur ei.

Præterea. Omne sacramentum nouæ legis gratiam confert, sed per gratiam fit remissio peccatorum, ergo extrema vnctio cũ sit sacramentum nouæ legis, operatur ad remissionem peccati.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ quodlibet sacramentũ est institutum principaliter ad vnum effectũ, quamuis et alios ex consequenti inducere possit, & quia sacramentum efficit qd H figurat, ideo ex ipsa significatione sacramenti debet accipi eius principalis effectus. Adhibetur autem hoc sacramentum secundum modum cuiusdam medicationis, sicut Baptismus per modum ablutionis, medicina autem est ad pellendum infirmitatẽ, vnde principaliter hoc sacramentum est institutum ad sanandũ infirmitatem peccati: vt sicut Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, & pœnitentia quædam spiritualis suscitatio, ita & extrema vnctio est quædam spiritualis sanatio vel medicatio. Sicut autem corporalis medicatio præsupponit corporalem vitam in medicato, ita spiritualis spiritualem, & ideo hoc sacramentum non datur contra defectus quibus spiritualis vita tollitur, scilicet contra peccatum originale & mortale, sed contra I illos defectus, quibus homo spiritualiter infirmatur, vt non habeat perfectum vigorem ad actus vitæ, gratiæ, vel gloriæ: & hic defectus nihil est aliud quàm quædã debilitas & ineptitudo, quę in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali, & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc sacramentum. Sed quia hoc robur gratia facit, quæ secũ non compatitur peccatum ideo ex consequenti, si inuenit peccatum aliquod vel mortale, vel uenale, quo ad culpam tollit ipsum, dummodo nõ ponatur obex ex parte recipientis, sicut ẽt de Eucharistia, & confirmatione supra dictum est, & iõ etiam Iacobus de remissione peccati conditionaliter loquitur dicens. Si in peccatis sit, dimittẽtur ei quo ad culpã, non enim semper delet peccatũ, quia non semper inuenit: sed semper remittit quo ad debilitatẽ prædictã, quã quidã reliquias peccati dicunt. Quidã vero dicunt quòd principaliter est institutum contra veniale quod quidem non põt dũ hic vita agitur, perfecte curari, & ideo sacramentum exeuntium specialiter contra veniale ordinatur. Sed hoc non videtur verum, quia pœnitentia sufficienter etiã in vita delet venialia quo ad culpam, quod autem non potest euitari post peractam pœnitentiam, non auferet pœnitentiæ præcedenti suum effectum, & K iterum hoc pertinet ad debilitatem prædictam. Vnde dicendũ, quòd principalis effectus huius sacramenti est remissio peccatorum quo ad reliquias peccati, & ex consequenti etiam quo ad culpam, si eam inueniat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quamuis effectus principalis alicuius sacramenti possit haberi sine actuali perceptione illius sacramenti, vel sine sacramento, vel per aliud sacramẽtum ex consequenti, numquam tamen haberi potest sine proposito illius sacramenti: & ideo quia pœnitentia est principaliter instituta contra actualem culpam, quodcunque aliud sacramentum actualem culpam deleat ex consequenti non excludit necessitatem pœnitentiæ.

Ad secundum dicendum, q̃ extrema vnctio aliquo mõ quantum ad illa tria remittit peccatũ: quãuis enim illa culpa quo ad maculam sine contritione non dimittatur, tamẽ hoc sacramẽtũ per gratiam quam infundit, facit quòd ille motus liberi arbitrii in peccatum fit contritio, sicut etiam in Eucharistia & Confir- F matione potest accidere. Similiter etiam & reatum pœnæ temporalis dimittit: sed ex consequenti, inquantum debilitatem tollit: quia eandem pœnam leuius portat fortis, quàm debilis, vnde non oportet quòd propter hoc minuatur satisfactionis mensura. Reliquiæ autem peccati non dicuntur hic dispositiones ex actibus relictæ, quæ sunt quidam habitus inchoati, sed quædam spiritualis debilitas in ipsa mente existens, qua sublata, & eisdem habitus vel dispositionibus manentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum.

Ad tertium dicendum, q̃ quando sunt multæ actiones ordinatæ ad effectum vnum, vltima est formalis respectu omnium præcedentium, & agit in virtute earum, & ideo in vltima vnctione gratia infunditur qu ę effectum sacramento præbet.

ARTICVLVS II.

Vtrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ sanitas corporalis non sit effectus huius sacrmenti. Omne enim sacramentum est medicina spiritualis: sed spiritualis medicina ad spiritualem sanitatem ordinatur, sicut corporalis ad corporalem, ergo sanitas corporalis non est effectus huius sacramenti.

2 Præterea. Sacramentum semper habet effectum suũ in eo qui non fictus accedit, sed quandoque non sanatur corporaliter suscipiens hoc sacramentum, quantumcunque deuotus accipiat, ergo sanitas corporalis non est effectus eius,

3 Præterea. Efficacia huius sacrm nti nobis ostẽditur Iaco. 5. sed ibi non attribuitur sanatio effectus vnctioni, sed orationi, dicit enim. Oratio fidei sanabit infirmum, ergo corporalis sanatio non est effectus huius sacrament.

SED CONTRA. Operatio Ecclesiæ habet maiorem efficiam post Christi passionem, quàm ante, sed ante oleo inuncti per Apostolos sanabantur, vt patet Matth. 6 ergo & nunc habet effectum in corporali sanatione.

Præterea. Sacramenta significando efficiunt, sed Baptismus per ablutionem corporalem, quam exterius facit, significat & efficit spiritualem, ergo & extrema vnctio per sanationem corporalem, quam exterius significat, efficit, & causat spiritualem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut Baptismus per absolutionem corporalem facit spiritualem emundationem, à maculis spiritualibus, ita hoc sacramentum per medicationem, sacramentalẽ exteriorem facit sanationem interiorem, & sicut ablutio baptismi habet effectum corporalis ablutionis, quia etiam corporalem mundationem habet, ita extrema vnctio habet effectum corporalis medicationis, scilicet corporalem sanationem. Sed hæc differentia est, quia corporalis ablutio ex ipsa naturali proprietate elementi facit corporalem mundationem, & ideo semper eam facit: sed extrema vnctio non facit corporalem sanationem ex proprietate naturali materiæ, sed virtute diuina, quæ rationabiliter operatur, & quia ratio operans nunquam inducit secundarium effectum, nisi secundum quòd expedit ad principalem, ideo ex hoc sacramento non sequitur corporalis sanatio semper, sed quando expedit ad spiritualem sanationem, & tunc semper eam inducit, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd argumentatio illa probat, quòd corporalis sanitas non sit effectus principalis huius sacramenti, & hoc verum est.

Ad secundum patet solutio ex dictis.

Ad tertium dicendum, quòd oratio illa est forma huius sacramenti, vt dicetur, & ideo hoc sacramentum & sua forma, habet efficaciam quantum est de se, ad sanationem corporalem.

ARTICVLVS III.

Vtrum hoc sacramentum imprimat characterem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum imprimat characterem. Character enim signum distinctiuũ est, sed sicut baptizatus distinguitur à non baptizato, ita vnctus à non vncto: ergo sicut Baptismus, imprimit characterem, ita & extrema vnctio.

2 Præterea. In ordinis & confirmationis sacramentis est vnctio, sicut in hoc sacramento, sed in illis imprimitur character, ergo & in isto.

3 Præterea, In omni sacramento est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum, sed non potest aliquid assignari in hoc sacramento quod sit res & sacramentum nisi character, ergo & in hoc imprimitur character.

SED CONTRA, Nullum sacramentum imprimens characterem iteratur, hoc autem iteratur, vt dicetur, ergo non imprimit characterem.

Præte-

2 Præterea. Distinctio quæ fit secundum characterem sacramẽ talem, est distinctio eorum qui sunt in præsenti Ecclesia, sed extrema vnctio confertur ei qui exit de præsenti Ecclesia, ergo nõ decet quòd in eo character conferatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd character non imprimitur nisi in illis sacramentis, quibus homo ad aliquod sacrum deputatur, sed hoc sacramentum est solum in remedium, & non deputatur per ipsum homo ad aliquod sacrum agendum vel suscipiendum, & ideo non imprimitur in eo character.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ character facit distinctionẽ statuũ quantũ ad ea quæ in Ecclesia sunt agẽda, & talẽ distinctionẽ homo non habet ab aliis per hoc q̃ ipse est inunctus.

Ad secundũ dicendũ, q̃ vnctio q̃ fit in ordine & confirmatione, est vnctio consecrationis, qua homo deputatur ad aliquod sacrũ, sed hæc vnctio est vnctio medicationis, & ideo nõ est simile.

Ad tertium dicendũ, q̃ in hoc sacro res & sacramentũ nõ est character, sed quædã interior deuotio, quæ est spiritualis vnctio.

QVAESTIO XXXI

De ministro huius sacramenti, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de administratione huius sacramenti. Circa quod tria quæruntur.

Primo, Vtrũ laicus possit hoc sacramẽtum conferre.

Secundo, Vtrũ diaconus. Tertio, Vtrum solus Eps.

ARTICVLVS I.

Vtrum laicus possit hoc sacramentum conferre.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd etiam laicus possit hoc sacrm conferre, quia hoc sacrm habet efficaciam ex oratione, vt Iacobus dicit: sed oratio laici quandoq; est a Deo accepta, sicut sacerdotis, ergo potest hoc sacrm conferre.

2 Præterea. De quibusdam presbyteris in Aegypto legitur, q̃ oleum ad infirmos transmittebant & sanabantur, & similiter de beata Genouefa, quòd oleo infirmos vngebat, ergo hoc sacramentum potest conferri a laicis.

SED CONTRA est, quia in hoc sacro fit remissio peccatorũ, sed laici nõ habent potestatẽ dimittendi peccata, ergo &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum Diony. in Ecclesiastica Hierarchia, sunt quidam exercentes actiones hierarchicas, & quidam recipientes tantùm, qui sunt laici, & ideo nullius sacramenti dispensatio laico ex officio competit, sed q̃ baptizare possunt in causa necessitatis, est diuina dispensatione factum, vt nulli regenerationis spiritualis facultas desit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oratio illa non fit a sacerdote in persona sua, quia cum sit quandoque peccator, non esset exaudibilis, sed fit in persona totius Ecclesiæ, in cuius persona orare potest quasi persona publica, non autem laicus, qui persona priuata est.

Ad secundum dicendum, quòd illæ vnctiones non erant sacramentales, sed ex quadam deuotione recipientium talem vnctionem, & meritis vnguentium, vel oleum mittentium, consequebatur effectus sanitatis corporalis per gratiam sanitatũ, non D per gratiam sacramentalem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Diaconi possint hoc sacramentum conferre.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd diaconi possint hoc sacramentum conferre. Quia secundum Dionysium diaconi habent virtutem purgatiuam, sed hoc sacramentum est institutum ad purgandum tantum ab infirmitate mentis & corporis, ergo diaconi possunt conferre.

2 Præterea, Dignius sacramentum est Baptismus quàm hoc, de quo hic agimus, sed diaconi possunt baptizare, vt patet de beato Laurentio, ergo possunt hoc sacramentum conferre.

SED CONTRA est quod dicitur Iacobi. 5. Inducat presbyteros Ecclesiæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd diaconus habet vim purgatiuam tm̃, non illuminatiuã: vnde illuminatio cũ fiat per gratiã, nullũ sacramentũ in quo gratia confertur, diaconus po- E test dare ex officio, & ideo nec hoc, cum in eo gratia confertur.

AD PRIMVM dicendum, quòd hoc sacramentum illuminando per gratiæ collationem purgat, & ideo diacono eius collatio non competit.

Ad secundum dicendum, quòd hoc sacramentum non est necessitatis sicut Baptismus, vnde non ita committitur dispensatio eius omnibus in articulo necessitatis, sed solũ illis quibus ex officio competit, Diaconis ẽt baptizare non competit ex officio.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre. Quia hoc sacrm vnctione perficitur sicut & confirmatio, sed solus Episcopus potest confirmare, ergo solus potest hoc sacramentum conferre.

2 Præterea, Qui non potest quod minus est, non potest quod est maius, sed maior est vsus materiæ sanctificatæ quàm sanctifi- A catio eius, quia est finis ipsius, ergo cum non possit sanctificare materiam, non potest materia sanctificata vti.

SED CONTRA, Huius sacramenti minister inducendus est ad eum, qui suscipit sacramentum, vt patet Iacobi 5. sed Episcopus non posset accedere ad omnes infirmos suæ diœcesis, ergo non solus Episcopus potest hoc sacramentum conferre.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum Dionys. Episcopus proprie habet perficiendi officium, sicut sacerdos illuminandi, vnde illa sacramenta dispensanda solus Episcopis reseruatur, qui suscipientem in aliquo statu perfectionis super alios ponunt, hoc autem non est in sacramento, cum omnibus detur: & ideo per simplices sacerdotes potest administrari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd confirmatio imprimit characterem, quo collocatur homo in statu perfectionis, vt supra dictũ est, nõ aũt hoc est in hoc sacro, & ideo nõ est sile.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis in genere causæ finalis vsus materiæ sanctificatæ sit potior q̃ sanctificatio materiæ, tamen in genere causæ efficientis sanctificatio materiæ est po- B tior, quia ab eodem pẽdet vsus sicut ab actiua causa, & ideo sanctificatio requirit altiorem virtutem in actiuam, quàm vsus.

QVAESTIO XXXII.

Quibus hoc sacramentum conferri debet, & in qua parte, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de his, quibus hoc sacramentum cõferri debet, & in qua parte corporis.

Circa quod quæruntur septem.

Primo, Vtrum sanis debeat hoc sacramentũ cõferri.

Secundo, Vtrum debeat conferri in qualibet infirmitate.

Tertio, Vtrum debeat conferri furiosis & amentibus.

Quarto, Vtrum pueris.

Quinto, Vtrum totum corpus hoc sacramẽto inungi debeat.

Sexto, Vtrũ cõueniẽter determinent partes in quibus inũgit.

Septimo, Vtrum mutilati in prædictis partibus inũgi debeãt. C

ARTICVLVS I.

Vtrum hoc sacramentum sanis conferri debeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd etiam sanis conferri debeat hoc sacramẽtum, quia principalior effectus huius sacramenti est sanatio mentis, quàm sanatio corporis, vt dictum est, sed etiam sani corpore indigent sanatione mẽtis, ergo eis etiam debet conferri.

2 Præterea. Hoc sacramentum est exeuntium, sicut Baptismus intrantium, sed omnibus intrantibus baptismus datur, ergo omnibus exeuntibus debet dari hoc sacramentum, sed quandoque illi qui sunt in propinquo exitu, sunt sani, sicut illi qui decapitandi sunt, ergo talibus debet hoc sacramentum dari.

SED CONTRA est quod dicitur Iacobi. 5. Infirmatur quis in vobis, &c. ergo solum infirmis competit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio, vt dictum est, quæ quidem per quendam corporalis curationis modum significatur, & ideo illis quibus corporalis curatio non competit, scilicet sanis, non debet hoc sacramentum conferri.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quamuis spiritualis sanitas sit principalis effectus huius sacramenti, tamen oportet quòd per curationem corporalẽ significetur curatio huius sacramenti spiritualis, etiam si corporalis sanatio nõ sequatur, & ideo solum illis hoc sacramento sanitas spiritualis dari potest, quibus corporalis curatio cõpetit scilicet infirmis, sicut ille solus potest baptismum suscipere, qui potest corporalis ablutionis esse particeps, non autem puer in ventre matris existens.

Ad secundum ergo patet, quòd baptismus etiam non est nisi illorum intrantium, qui corporali ablutioni subiici possunt, & ideo hoc sacramentum illorum tantum exeuntium est, quibus corporalis curatio competit.

ARTICVLVS II.

Vtrum hoc sacramentum debeat dari in qualibet infirmitate.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum dari debeat in qualibet infirmitate. Quia Iacobi 5. vbi hoc sacramentũ traditur, nulla infirmitas determinatur, ergo omnibus infirmantibus debet hoc sacramentũ conferri.

2 Præterea. Quanto remedium est dignius, tanto debet esse generalius, sed hoc sacramentum est dignius quàm medicina corporalis, cum ergo medicina corporalis omnibus infirmis detur, videtur etiam quòd hoc sacramentum similiter conferri debeat.

SED CONTRA, Hoc sacramentum dicitur ab omnibus extremæ vnctionis, sed non omnis infirmitas ad extremum vitæ perducit, cum quædam ægritudines sint causa longioris vitæ, vt dicit Philosophus, ergo in omnibus infirmitatibus non debet hoc sacramentum dari.

RESPONDEO Dicendum, quòd hoc sacramentum est vltimum remedium, quod Ecclesia potest conferre immediate, quasi disponens ad gloriam, & ideo illis tantum infirmanti

Universidad de Deusto
Biblioteca

mantibus debet exhiberi, qui sunt in statu exeuntium, propter hoc, ꝙ ægritudo nata ē inducere mortē &de piculo timetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quælibet infirmitas augmentata potest mortem inducere, & ideo si genera infirmitatum pensentur, in qualibet ægretudine potest dari hoc sacramentum, quia Apostolus non determinat infirmitatem aliquam, sed si pensetur infirmitatis modus & status, non semper debet infirmantibus hoc sacramentum dari.

Ad secundum dicendum, quòd medicina corporalis habet pro principali effectu sanitatem corporalem, qua omnes infirmi in quolibet statu indigent, sed hoc sacramentum habet pro principali effectu illam, sospitatem quæ exeuntibus, & iter ad gloriam agentibus est necessaria, & ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum hoc sacramentum dari debeat furiosis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd furiosis & amentibus hoc sacramentū dari debeat. Quia tales ægritudines sunt periculosissimæ, & cito ad mortem disponunt: sed periculo debet adhiberi remedium: ergo hoc sacramentum quod est remedium sanitatis humanæ, debet talibus conferri.

2 Præterea. Dignius sacramentum est baptismus, quàm istud, sed baptismus datur furiosis, vt supra dictum est, ergo & hoc sacramentum eis debet dari.

SED CONTRA, Hoc sacramentum non est nisi recognoscentibus ipsum dandum: sed tales non sunt furiosi & amentes, ergo eis dari non debet.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ad effectum huius sacramenti percipiendum plurimum valet deuotio suscipientis & personale meritum conferentium, & generale totius Ecclesiæ, quod patet ex hoc, quòd per modum deprecation.s forma huius sacramenti confertur, & ideo illis, qui non possunt recognoscere, & cum deuotione suscipere hoc sacramentum, dari non debet, & præcipue furiosis & amentibus, qui possent irreuerentiam sacramento per aliquam immunditiam facere: nisi haberent lucida intervalla, quibus sacramentum recognoscerent, & sic eis conferri in statu illo posset.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis in periculo mortis tales quandoque sint, tamen remedium per deuotionē propriā non pōt eis applicari, & iō non debet eis conferri.

Ad secundum dicendum, quòd baptismus non requirit motum liberi arbitrii, & ideo non est simile, & præterea baptismus est sacramentum necessitatis, non extrema vnctio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc sacramentum dari debeat pueris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum debeat dari pueris. Quia eodem infirmitati bus quandoque laborant pueri & adulti, sed eisdem morbo debet adhiberi idem remedium, ergo sicut adultis, ita & pueris debet hoc sacramentum dari.

2 Præterea, Hoc sacr̄m datur ad purgandum reliquias peccati, vt supra dictum est, tam originalis quàm actualis: sed in pueris sunt reliquiæ originalis peccati, ergo eis debet hoc sacr̄m dari.

SED CONTRA est, ꝙ nulli debet dari hoc sacramētū, cui non competit forma sacramenti, sed forma sacramenti non competit pueris, quia non peccauerunt per visum & auditum, vt in forma exprimitur: ergo eis dari non debet hoc sacramentum.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ hoc sacramentum exigit actualem deuotionem in suscipiente, sicut & Eucharistia, vnde sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita nec hoc sacramētū.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non datur contra reliquias originalis peccati, nisi secundum ꝙ sunt per actualia peccata quodammodo confortatæ, vnde principaliter contra actualia peccata datur vt ex ipsa forma patet, quæ non sunt in pueris.

Ad secundum dicendum, quòd infirmitates in pueris non sunt ex peccato actuali causatæ, sicut in adultis, & contra illas præcipue infirmitates hoc sacramentum datur, quæ sunt ex peccato causatæ quasi peccati reliquiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum in hoc sacramento eorum corpus debeat inungi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ hoc sacramento totū corpus inūgi debeat. Quia secundū Aug. tota anima est in toto corpore: sed præcipue datur hoc sacramētum ad sanandum animā, ergo in corpore toto debet inunctio fieri.

2 Præterea, Vbi est morbus, ibi debet apponi medicina: sed quādoque morbus est vniuersalis & in toto corpore, sicut febris, ergo totum corpus debet inungi.

3 Præterea. In baptismō totum corpus immergitur, ergo & hic totum debet inungi.

SED CONTRA est vniuersalis Ecclesiæ ritus, s̄m quē non inungitur infirmus, nisi in determinatis partibus corporis.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ hoc sacramentū per modum curationis exhibetur, curatio autem corporalis nō oportet, ꝙ fiat per medicinam toti corpori appositam, sed illis partibus vbi est radix morbi: & iō etiam vnctio sacramentalis debet fieri in illis partibus tm̄, in quibus est radix spūalis infirmitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ aīa quāuis sit tota in qualibet parte corporis quantū ad essentiā, nō tn̄ quantūad potentias, quæ sunt radices actuū peccati, & ideo oportet quod in determinatis partibus fiant, in quibus illæ potentiæ habēt esse.

Ad secundum dicendum, quòd non semper apponitur medicina vbi est morbus, sed congruentius vbi est radix morbi.

Ad tertium dicendum, ꝙ Baptismus fit per modum ablutionis, ablutio autem corporalis nō purgat maculam ab aliqua parte, nisi cui apponitur: & ideo Baptismus toti corpori ndhibetur: secus autem est de extrema vnctione ratione iam dicta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter determinentur istæ partes vngendæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter determinentur istæ partes, vt scilicet infirmans inungatur in oculis, in naribus, & auribus, & labiis, & manibus, & pedibus. Quia sapiens medicus curat morbum in radice: sed de corde exeunt cogitationes quæ coinquinant hominem, vt dicitur Math. 9. ergo in pectore debet fieri inunctio.

2 Præterea, Puritas nō minus est necessaria exeūtibus, quàm intrantibus: sed intrantes vnguntur Chrismate in vertice a sacerdote, ad significandum mentis puritatem, ergo, & exeuntes hoc sacramento vngi debent in vertice.

3 Præterea, Ibi debet adhiberi remediū, vbi est maior vis morbi sed spūalis morbus precipue viget in viris in renibus, & mulieribus in vmbilico, vt dicitur Iob. 40. Potestas eius in lumbis ei⁹, secundum expositionem Gregorio ergo ibi debet fieri.

4 Præt. Sicut per pedes peccatur, ita & per alia mēbra corporis ergo sicut inūguntur pedes, ita & alia corporis mēbra inūgi debet.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ principia peccādi in nobis sunt eadē, quæ & principia agendi, quia pctūm consistit in actu. Principia aūt agendi in nobis sunt tria. Primum est dirigēs, scilicet vis cognoscitiua. Secundum imperans, scilicet vis appetitiua. Tertiū est exequens, scilicet vis motiua. Ois aūt nostra cognitio a sensu ortū habet, & quia vbi est in nobis prima origo pctī, ibi debet vnctio adhiberi, iō inungūtur loca quinq; sensuū, scilicet oculi propter visum, aures pp auditū, nares propter odoratū, os propter gustū, manus propter tactū, qui in pulpis digitorū præcipue viget, & ꝓpter appetitiuā vnguntur aliquib⁹ renes, pedes vnguntur propter motiuā, qui sunt principaljus eius instrumentum, quia principium primum est cognoscitiua, iō illa vnctio ab omnibus obseruatur, quæ fit ad quinq. sensus, quasi de necessitate sacramenti: sed quidam non seruant alias, quidam vero seruant illam, quæ ad pedes, & non quæ ad renes, quia appetitiua & motiua sunt secundaria principia.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ cognitio a corde non exit nisi per aliquam imaginationē, quæ ē motus a sensu factus, vt dicitur in secundo de anima, & ideo cor non est prima radix cogitatiōis, sed organa sensuum, nisi quatenus cor est principiū

Ad secundum dicendum, ꝙ intrantes debent acquirere puritatem, sed exeuntes debent eam purgare: & ideo exeuntes debēt inungi in illis partibus, quibus cōtingit puritatē mētis inq̄nari.

Ad tertium dicendum, quòd secundum quorundam consuetudinem fit in renibus, propter hoc ꝙ ibi maxime viget concupiscibilis, sed appetitiua non est prima radix, vt dictum ast.

Ad quartum dicendum, ꝙ organa corporis quibus actus exercentur, sunt pedes, manus, & lingua, quibus etiam exhibetur vnctio, & membra genitalia, quibus propter immunditiam illarum partium & honestate n sacramenti, non debet vnctio adhiberi.

ARTICVLVS VII.

Vtrum mutilati debeant inungi illis vnctionibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ mutilati nō sunt vngendi illis vnctionibus, quæ partibus illis cōpetūt. Quia sicut hoc sacramentum exigit determinatam dispositionē in suscipiente, vt scilicet sit infirmus, ita & determinatam partē: sed ille qui non habet infirmitatem, non potest inungi, ergo nec ille qui non habet partem illam, in qua debet fieri vnctio.

2 Præterea, Ille qui est cæcus a natiuitate, non deliquit per visum, sed in vnctione quæ fit ad oculos, fit mentio de delicto per visum, ergo talis vnctio cæco non debet fieri, & sic de aliis.

SED CONTRA est, quòd defectus corporis non impedit aliquod aliud sacramentum, ergo nec istud impedire debet: sed de necessitate istius sacramenti est quælibet vnctionum, ergo omnes debent fieri mutilatis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd mutilati etiam inungi debent, quanto propinquius esse potest ad partes illas, in quibus vnctio fieri debuerat: quia quamuis non habeant membra, habent tamen potentias animæ quæ illis membris debentur, saltem in radice, & interius peccare possunt per ea quæ ad partes illas pertinent, quamuis non exterius.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAE-

QVAESTIO XXXIII.

De iteratione huius sacramenti, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iteratione huius sacramenti.

Circa quod duo quæruntur.

Primo, Vtrum hoc sacramentum debeat iterari.

Secundo, Vtrum in eadem infirmitate debeat iterari.

ARTICVLVS I.

Vtrum hoc sacramentum debeat iterari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non debeat iterari, quia dignior est vnctio, quæ fit homini, quàm quæ fit lapidi: sed vnctio altaris non iteratur, nisi altare illud fractum fuerit, ergo nec vnctio extrema, quæ ad hibetur homini, debet iterari.

2 Præterea, Post vltimum nihil est: sed hæc vnctio dicitur extrema, ergo non debet iterari.

SED CONTRA, Hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio corporaliter exhibita, sed curatio corporis iteratur, ergo & hoc sacramentum iterari debet.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nullum sacramentum quod habet effectum perpetuum, debet iterari, quia ostenderetur sacramentum nō fuisse efficax ad faciendum illum effectum, & sic fieret iniuria illi sacramento: sacramētum autē quod non habet effectum perpetuum, potest iterari sine iniuria, vt effectus deperditus iterato recuperetur, & quia sanitas corporis & mentis, quæ sunt effectus huiusmodi sacramēti, possunt amitti postquam fuerint per sacramenta effecta, ideo hoc sacramentum sine sui iniuria potest iterari.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vnctio lapidis fit ad ipsius altaris consecrationem, quæ est perpetuo in lapide quamdiu altare manet, & ideo non potest iterari, sed hæc vnctio non fit ad consecrationem hominis, cum nō imprimatur character, & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quòd illud quod secundum æstimationem hominum est extremum, quandoque secundum rei veritatem non est extremum, & sic dicitur hoc sacramentum extrema vnctio, quia non debet dari, nisi illis, quorum mors est propinqua secundum existimationem hominum.

ARTICVLVS II.

Vtrum in eadem infirmitate debeat iterari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in eadem infirmitate non debeat iterari, quia vni morbo non debetur nisi vna medicina, sed hoc sacramentum est quædam spiritualis medicina, ergo contra vnum morbum non debet iterari.

2 Præt. Secundum hoc posset aliquis infirmus tota die inungi, si in eodem morbo posset iterari vnctio, quod est absurdum.

SED CONTRA est, quòd aliquando morbus diu durat post sacramenti perceptionem, & sic reliquiæ peccatorum contrahuntur, contra quas principaliter hoc sacramentum datur, ergo iterato debet inungi.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hoc sacramentum nō respicit tantum infirmitatem, sed etiam infirmitatis statum, qa non debet dari, nisi infirmis, qui secundum humanam æstimationem videntur morti appropinquare. Quædam enim infirmitates nō sunt diuturnæ, vnde si in eis datur hoc sacramentū, tunc cum homo ad statum illum perueniat quòd sit in periculo mortis, non recedit a statu illo, nisi infirmitate curata, & ita iterum non debet inungi, sed si residuum patiatur, erit alia infirmitas, & poterit alia fieri inunctio. Quædam vero sunt ægritudines diuturnæ, vt hectica, hydropisis, & huiusmodi, & in talibus non debet fieri vnctio, nisi quando videtur perducere ad periculū mortis, & si homo illum articulū euadat eadē infirmitate durante, & iterū ad s̄milem statum per illam ægritudinem reducatur, iterum potest inungi, quia iam quasi est alius status infirmitatis, quamuis non sit alia infirmitas simpliciter.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO XXXIIII.

De sacramēto ordinis quo ad eius essentiam, & eius partes, in quinque articulos diuisa.

Tho. 4. di. 24. q. 1. a. 1. & seq.

POST hoc cōsiderādū ē de sacro ordinis. Et primo, de ordine in cōi. Secūdo, de distinctiōe ordinū. Tertio, de cōsecrētib⁹ ordinē. Quarto, de impedimētis ordinādorū. Quinto, de his q̄ sunt ordinib⁹ annexa. De ipso aūt ordine i cōi tria videda sunt. Primo, de ei⁹ entitate, & qdditate, & partib⁹ ei⁹. Secūdo, de ei⁹ effectu. Tertio, de suscipiētib⁹ ipsū.

ARTICVLVS I.

Circa primum quæruntur quinque.

Primo, Vtrum in Ecclesia esse debeat.

Secundo, Vtrum conuenienter definiatur.

Tertio, Vtrum sit sacramentum.

Quarto, Vtrum eius forma exprimatur conuenienter.

Quinto, Vtrum hoc sacramentum materiam habeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum ordo in Ecclesia esse debeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ordo in Ecclesia esse non debeat. Ordo enim requirit subiectionē & prælationē, sed subiectio videtur repugnare libertati, in quā vocati sumus per Christum, ergo ordo in ecclesia esse non debet.

2 Præt. Ille qui in ordine constituitur, alio inferior fit, sed in ecclesia quilibet debet se altero inferiorē reputare, Philipp. 2. Superiores inuicē arbitrantes, ergo non debet in ecclesia esse ordo.

3 Præt. Ordo inuenitur in Angelis propter distinctionem eorum in naturalibus, & gratuitis: sed omnes homines sunt in natura vnum, gratiarum etiam dona quis eminentius habeat ignotum est, ergo ordo in ecclesia esse non potest.

SED CONTRA. Rom. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt: sed ecclesia a Deo est, quia ipse eā ædificauit sanguine suo, ergo ordo in ecclesia esse debet.

Præt. Status Ecclesiæ est medius inter statū naturæ & gloriæ, sed i natura inuenit ordo, quo quædā alijs superiora sunt, & sit in gloria, vt patet in Angelis, ergo in ecclesia debet esse ordo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus sua opera in sui similitudinē producere voluit quātū possibile fuit, vt perfecta essent: & per ea cognosci posset, & ideo vt in suis operibus representaret, nō solū s̄m ꝙ in se est, sed etiā s̄m ꝙ in alijs influit, hāc legē naturalē imposuit oibus, vt vltima p media reducerent & perficerent, & media p prima, vt Dionysius dicit, & ideo vt ista pulchritudo ecclesiæ nō deesset, posuit ordinē i ea, vt quidā alijs sacramēta traderēt, suo mō Deo in hoc assimilati, quasi Deo cooperātes, sicut & in corpore naturali quædā mēbra alijs influūt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd subiectio seruitutis repugnat libertati, quæ seruitus est cum aliquis dominatur, ad sui vtilitatem subiectis vtens, talis autem subiectio non requiritur in ordine, per quem qui præsunt, salutem subditorum quærere debent, non propriam vtilitatem.

Ad secundum dicendum, quòd quilibet debet se reputare inferiorē merito, sed nō officio, ordines aūt officia quædam sunt.

Ad tertium dicendum, ꝙ ordo in Angelis non attendit s̄m distinctionē naturæ nisi p accidēs, inquantū ad distinctionē naturę sequitur in eis distinctio gratiæ, attēditur aūt per se s̄m distinctionē in gratia, quia eorū ordines respiciunt participationē diuinorū, & cōmunicationē in statu gloriæ, quæ est secundū mensurā gratiæ quasi gratiæ finis, & effectus quodammodo, sed ordines ecclesiæ militantis respiciunt participationē sacramentorū, & cōmunicationem, quæ sunt causa gratiæ, & quodammodo gratiam præcedunt, & sic non est de necessitate nostrorum ordinū gratia gratum faciens, sed solum potestas dispensandi sacramenta, & propter hoc ordo non attenditur per distinctionem gratiæ gratum facientis, sed per distinctionem potestatis.

ARTICVLVS. II.

Vtrum conuenienter ordo definiatur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordo a Magistro Sententiarum. 24. distinct. definiatur, vbi dicitur, ordo est signaculum quoddam ecclesiæ, per quod spiritualis potestas traditur ordinato. Pars enim non debet poni genus totius, sed character, qui per signaculum exponitur in sequenti Distinctione, est pars ordinis, quia diuiditur contra id quod est res tantum, vel sacramentū tantū, cū sit res sacramentū, ergo signaculū non debet poni quasi pars genus ordinis.

2 Præt. Sicut in sacramento ordinis imprimitur character, ita in sacramento baptismi, sed in definitione baptismi non ponebatur character, ergo nec in definitione ordinis debet poni.

3 Præt. In baptismo etiam quædam spiritualis datur potestas accedendi ad sacramenta, & iterum est quoddam signaculum, cum sit sacramentum, ergo hęc definitio conuenit baptismo, & sic inconuenienter assignatur de ordine.

4 Præt. Ordo relatio quædam est, quæ in vtroque extremorum saluatur, extrema autē huiusmodi relationis sunt superior & inferior, ergo inferiores habent ordinem sicut & superiores, sed in eis nō est aliqua potestas præeminētiæ, qualis ponitur hic in definitione ordinis, vt patet per expositionē sequentē, vbi ponitur promotio potestatis, ergo inconuenienter definitur hic ordo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd definitio, quam Magister de ordine ponit conuenit ordini, secundum quòd est ecclesiæ sacramentum, & ideo duo ponit, signum exterius ibi (signaculum quoddam &c.) ideſt signum quoddam, & effectus interior, ibi (in quo spiritualis potestas &c.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd signaculũ non po F
nitur hic pro charactere interiori, sed pro eo quod exterius geritur, quod est signũ interioris potestatis & causa, & sic etiã sumitur character in illa definitione, si tamen pro interiori charactere sumeretur, non esset inconueniens, quia diuisio sacramẽti in illa tria non est in partes integrales proprie loquẽdo, quia illud quod est res tantum, non est de essentia sacramenti, quod est etiam sacramentum tantum, transit, & sacramentum manere dicitur. Vnde relinquitur quod ipse character interior sit essentialiter, & principaliter ipsum sacramentum ordinis.

Ad secundũ dicendũ, quod baptismus quamuis in eo cõfertur aliqua spiritualis potestas recipiendi alia sacramenta, rõne cuius character imprimit, non tamen hic est principalis effectus eius, sed ablutio interior, propter quam baptismus fierer ẽt priori causa nõ existente, sed ordo potestatem principaliter importat, & ideo character, qui est spiritualis potestas, in definitione ordinis ponitur, non autem in definitione Baptismi.

Ad tertium dicendum, quòd in Baptismo datur quædam po G
tentia spiritualis ad recipiendum, & ita quodammodo passiua, potestas autem proprie nominat potentiam actiuam cũ aliqua præeminentia, & ideo hæc definitio Baptismo non competit.

Ad quartum dicendum, quòd nomen ordinis dupliciter accipitur, quandoq; enim significat ipsam relationem, & sic est tam in inferiori quàm in superiori, vt obiectio tangit, & sic non accipitur hic. Aliquando autem accipitur pro ipso gradu qui ordinem primo modo acceptum facit, & quia ratio ordinis, prout est relatio, inuenitur vbi aliquid superius alteri occurrit, ideo hic gradus eminens per potestatem spiritualẽ ordo nominatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ordo sit sacramentum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ordo nõ sit sacramentum. Sacramentum enim, vt dicit Hug. de Sancto vict. est materiale elementum, sed ordo non nominat aliqd H
huiusmodi, sed magis religionem vel potestatem, quia ordo est pars potestatis secundum Prisci. ergo non est sacramentum.

2 Præt. Sacramenta non sunt de ecclesia triumphante, sed ordo est ibi, vt patet de angelis, ergo non est sacramentum.

3 Præt. Sicut prælatio spiritualis, quæ est ordo, datur cum quadam consecratione, ita & prælatio secularis, quia & reges inunguntur, vt dictum est, sed regia dignitas non est sacramentum, ergo nec ordo de quo loquimur.

SED CONTRA est, quia ab omnibus enumeratur inter septem ecclesiæ sacramenta.

Præt. Propter qđ vnũquodq; & illud magis, sed propter ordinem fit homo dispensator aliorum sacramentorum, ergo ordo habet magis rationem quòd sit sacramentum, quàm etiam alia.

RESPONDEO, Dicendum, qp sacramentum, (vt ex dictis patet) nihil est aliud quàm quædã sanctificatio homini exhibita cum aliquo signo visibili, vnde cum in susceptione ordinis quædam consecratio homini exhibebatur per visibilia signa, cõstat ordinem esse sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, qp quamuis ordo nõ exprimat aliquod materiale elementum, tamen ordo non confertur sine aliquo elemento materiali.

Ad secundum dicendum, quòd potestates proportionari debent illis ad quæ sunt, communicatio autem diuinorum, ad quã datur spiritualis potestas, nõ fit Angelis per aliqua sensibilia signa, sicut in hominibus contingit, & ideo potestas spiritualis, quæ est ordo, non adhibetur Angelis cum aliquibus signis visibilibus sicut hominibus, & ideo in hominibus est ordo sacramentum, sed non in angelis.

Ad tertium dicendum, qp non omnis benedictio, quæ hominibus adhibetur, vel consecratio est sacramentum, quia & monachi & Abbates benedicuntur, tamen illæ benedictiones non sunt sacramenta, & similiter nec regalis vnctio, quia per huiusmodi benedictiones non ordinantur aliqui ad dispensationem diuinorum sacramentorum, sicut per benedictiones ordinis. K

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum forma huius sacramenti conuenienter exprimatur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd forma huius sacramẽti inconuenienter in litera exprimatur, quia sacramenta efficaciam habent ex forma, sed efficacia sacramentorũ est ex virtute diuina, quæ in eis secretius operatur saluté, ergo in forma hujus sacramenti deberet fieri mentio de virtute diuina per inuocationem Trinitatis, sicut in alijs sacramentis.

2 Præt. Imperare est eius qui habet authoritatem, sed authoritas non residet apud eum, qui sacramenta dispensat, sed ministerium tantum, ergo non deberet vti imperatiuo modo, vt diceret sic, Agite vel accipite hoc vel illud, vel aliquid huiusmodi.

3 Præt. In forma sacramenti non debet fieri mentio nisi de illis, quæ sunt de essentia sacramenti, sed vsus potestatis receptæ non est de essentia sacramenti huius, sed consequitur ad ipsum, ergo non deber de eo fieri mentio in forma huius sacramenti.

4 Præt. Omnia sacramenta ordinãt ad æternã remuneratione, sed in formis aliorum sacramentorum non fit mentio de remuneratione, ergo nec in forma huius sacramenti deberet de ea fieri mentio, sicut fit cum dicitur. Habituras partem, si fideliter &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd hoc sacramentũ principaliter consistit in potestate tradita, potestas autem a potestate traducitur, sicut simile ex simili, & iterum potestas per vsum innotescit, quia potentiæ notificatur per actus, & ideo in forma ordinis exprimitur vsus ordinis per actum qui imperatur, & exprimitur traductio potestatis per imperatiuum modum,

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia sacramenta nõ ordinantur principaliter ad effectus similes potestati, per quam sacramenta dispensantur, sicut hoc sacramentum, & ideo in hoc sacramento est quasi quædam communicatio vniuoca, vnde in alijs sacramẽtis exprimitur aliquid ex parte diuinæ virtutis, cui effectus sacramenti assimilatur, non autem in hoc sacramento: quamuis enim in Episcopo, qui est minister huius sacramenti, non sit authoritas respectu collationis huius sacramenti, tamen habet aliquam authoritatem respectu potestatis ordinis, quæ confertur per ipsum, in quantum a sua potestate deriuatur.

Ad secundũ dicendũ, qp vsus potestatis est effectus potestatis i genere causæ efficientis, & sic nõ habet quòd in definitione ordinis ponatur, sed est quodammodo causam genere causæ finalis, & ideo secundũ hanc rõnem poni põt in definitione ordinis.

ARTICVLVS. V.

Vtrum hoc sacramentum habeat materiam.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non habeat materiam: quia in omni sacramento quod habet materiam, virtus operans in sacramento est in materia, sed in rebus materialibus quæ hic adhibentur, sicut sunt claues, & candelabra, & huiusmodi, non videtur esse aliqua virtus sanctificandi, ergo non habet materiam.

2 Præt. In isto sacramento confertur pleni tudo gratiæ septiformis, vt in litera dicitur, sicut in Cõfirmatione, sed materia confirmationis præexigit sanctificationem, cum ergo ea quæ in hoc sacramento videntur esse materialia, non sint præsanctificata, videtur quòd non sint materia sacramenti huius.

3 Præt. In quolibet sacramento habente materiam requiritur cõtactus materiæ ad eũ qui suscipit sacramẽtũ, sed vt a quibusdam dr, contactus dictorum materialiũ ab eo qui suscipit sacramentũ, nõ est de necessitate sacramenti, sed solum porrectio, ergo prædictæ res materiales non sunt materia hmõi sacramenti.

SED CONTRA est, quia omne sacramentum consistit in rebus & in verbis, sed res in quolibet sacramento sunt materia ipsius, ergo & res quæ in hoc sacramento adhibentur, sunt materia huius sacramenti.

Præt. Plus requiritur ad dispensandum sacramenta, quàm ad susciendum sacramenta, sed Baptismus in quo datur potestas ad susciendum sacramenta, indiget materia, ergo & ordo, in quo datur potestas ad ea dispensanda.

RESPONDEO, Dicendum, quòd materia in sacramentis exterius adhibita, signat virtutem in sacramentis agentem ex extrinseco omnino aduenire, vnde cum effectus ꝓprius hmõi sacramenti, scilicet character, non percipiatur ex aliqua operatione ipsius, qui ad sacramentum accedit, sicut in pœnitentia, sed omnino ex extrinseco adueniat, competit ei materiam habere, tamen diuersimode ab alijs sacramentis, quæ materiam habent, quia hoc quod in sacramento confertur, in alijs sacramentis deriuatur tantum a Deo, nõ a ministro, qui sacramentũ dispensat, sed illud quod in sacramẽto traditur, scilicet spiritualis potestas, deriuatur etiam ab eo qui sacramentum dat, sicut potestas imperfecta a perfecta, & ideo efficacia aliorum sacramẽtorum principaliter consistit in materia, quę virtutem diuinam habet & signat & continet, ex sanctificatione per ministerium adhibita: sed efficacia huiusmodi sacramẽti principaliter residet penes eũ qui sacramentum dispensat, materia autẽ adhibetur magis ad determinandum potestatem, quę traditur particulariter ab habente eam complete, quàm ad potestatem causandam, quod patet ex hoc quòd materia competit vsui potestatis.

Et per hoc patet solutio ad primum.

Ad secundũ dicendũ, qp materiã i alijs sacramẽtis oportet sanctificari ꝓp virtutem quam cõtinet, sed nõ est ita in proposito.

Ad tertium dicendum, quòd sustinendo illud dictum, ex dictis apparet causa eius, quia enim potestas ordinis accipitur a ministro, sed non a materia, ideo porrectio materiæ magis est de essentia sacramenti quàm tactus, tamen ipsa verba formę videntur ostendere, quòd tactus materiæ sit de essentia sacramenti, quia dicitur, Accipite hoc vel illud.

QVAESTIO XXXV.

De effectu huius sacramenti, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de effectu huius sacramenti. Circa quod quęruntur quinque.

Primo, Vtrum in sacramento gratia conferatur.

Secundo, Vtrum imprimatur character.

Tertio, Vtrum character ordinis præsupponat characterem baptismalem. A

Quarto, Vtrum præsupponat characterem confirmationis.

Quinto, Vtrum character vnius ordinis, præsupponat characterem alterius.

ARTICVLVS I.

Vtrum in sacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens.

Tho. vbi su pra. 2. 2. q. 1 & sequen.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in sacramẽto ordinis non conferatur gratia gratum faciens, quia communiter dicitur, quòd sacramentum ordinis ordinatur contra defectum ignorantiæ, sed contra ignorantiam non datur gratia gratum faciens, sed gratia gratis data, quia gratia gratum faciẽs magis respicit affectum, ergo in hoc sacramento ordinis nõ datur gratia gratum faciens.

2 Præt. Ordo distinctionem importat: sed membra ecclesiæ nõ distinguuntur per gratiam gratum facientem, sed secundum gratiam gratis datam, de qua dicitur. 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, ergo in ordine non datur gratia gratum faciens. B

3 Præt. Nulla causa præsupponit effectum suum, sed in eo qui accedit ad ordines, prẽsupponitur gratia, per quam fit idoneus ad executionem ordinis, ergo talis gratia non confertur in collatione ordinis.

SED CONTRA. Sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant, sed ordo per numerum septenarium signat septem dona Spiritussancti, vt in litera dicitur, ergo dona Spiritussancti, quæ non sunt sine gratia gratum faciente, in ordine dantur.

Præt. Ordo est sacramentum nouæ legis, sed in definitione talis sacramenti ponitur vt causa gratiæ existat, ergo causat gratiam in suscipiente. C

RESPONDEO, Dicendum, quòd Dei perfecta sunt opera, vt dicitur Deut. 32. & ideo cuicumque datur potentia aliqua diuinitus, dantur ea per quæ exequutio illius potentię potest congrue fieri, & hoc etiam in naturalibus patet: quia animalibus dantur membra, quibus potentiæ animæ possunt exire in actus suos, nisi sit defectus ex parte materiæ: sicut autem gratia gratum faciens est necessaria ad hoc quòd homo digne sacramenta recipiat, ita etiam ad hoc quòd homo digne sacramẽta dispensẽt, & ideo sicut in baptismo per quem fit homo susceptiuus aliorum sacramentorum, datur gratia gratum faciens, ita in sacramento ordinis, per quod homo ordinatur ad aliorum sacramentorum dispensationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ordo datur non in remedium vnius personæ, sed totius ecclesiæ, vnde qđ dicitur cõtra ignorantiam dari, non est intelligendum ita, quòd per susceptionem ordinis pellatur ignorantia in suscipiente, sed quia suscipiens ordinem prẽficitur ad pellendam ignorantiã in plebe. D

Ad secundum dicendum, quòd quamuis dona gratię gratum facientis communia sint omnibus membris ecclesiæ, tamẽ illorũ actus donorum secundum quæ attenditur distinctio in membris ecclesiæ idoneus susceptor aliquis esse non potest, nisi charitas adsit, quæ quidem sine gratia gratum faciente esse non potest.

Ad tertium dicendum, quòd ad idoneam exequutionem ordinum, nõ sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens, vt sicut illi qui ordinem suscipiunt super plebem, cõstituuntur gradu ordinis, ita & superiores sint merito sanctitatis, & ideo præexigitur gratia, quę sufficiebat ad hoc quòd digne connumerentur in plebe Christi, sed confertur in ipsa susceptione ordinis amplius gratiæ munus, per quod ad maiora reddantur idonei.

ARTICVLVS. II.

Vtrum in sacramento ordinis character imprimatur, quantum ad omnes ordines. E

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in sacramento ordinis non imprimatur character quantum ad omnes ordines: quia ordinis character est quædã spiritualis potestas, sed quidam ordines non ordinantur nisi ad quosdam actus corporales, scilicet, ostiarij vel acolyti, ergo in eis nõ imprimitur character.

2 Præt. Omnis character est indelebilis, ergo per characterem homo ponitur in tali statu a quo non possit recedere, sed illi qui habent aliquos ordines possunt licite redire ad laicatum, ergo non imprimitur character in omnibus ordinibus.

3 Præt. Per characterẽ homo ascribitur ad aliquid sacrũ dandũ, vel ad susciendũ: sed ad susceptionem sacramentorũ homo sufficienter ordinatur per characterem baptismalẽ, dispensator autem sacramentorum non constituitur aliquis, nisi in ordine sacerdotali, ergo in alijs ordinibus non imprimitur character.

SED CONTRA, Omne sacramentum, in quo non imprimitur character, est iterabile, sed nullus ordo est iterabilis, ergo in quolibet ordine imprimitur character. A

Præt. Character est signum distinctiuum, sed in quolibet ordine est aliqua distinctio, ergo quilibet ordo imprimit characterẽ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est triplex opinio vel fuit. Quidam enim dixerunt, quòd in solo ordine sacerdotali character imprimitur, sed hoc non est verum, quia actũ diaconi nullus potest exercere licite, nisi diaconus, & ita patet quòd habet aliquam specialem potestatem in dispensatione sacramentorum, quam alij non habent. Et propter hoc alij dixerunt quòd in sacris ordinibus imprimitur character, non autem in minoribus. Sed hoc mihi est, quia per quemlibet ordinem aliquis constituitur supra plebem in aliquo gradu potestatis ordinatæ ad sacramentorum dispensationem. Vnde cum character sit signũ distinctiuũ ab alijs, oportet qp in oibus character B
imprimatur, cuius etiam signũ est, quod perpetuo manẽt, & numquam iterantur. Et hæc est tertia opinio quæ communior est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quilibet ordo vel habet actum circa ipsum sacramentum, vel ordinat ad sacramentorum dispensationem, sicut ostiarij habent actum admittẽdi homines ad diuinorum sacramentorum inspectionẽ, & sic de alijs, & ideo in omnibus requiritur spiritualis potestas.

Ad secundum dicendum, quòd quantumcumque homo ad laicarum se transferat, semper tamen manet in eo character, qđ patet ex hoc quòd si ad clericatum reuertatur, non iterum ordinem, quem habuerat, suscipit.

Ad tertium dicendum, sicut ad primum.

ARTICVLVS III.

Vtrũ character ordinis præsupponat characterẽ baptismalẽ. C

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd character ordinis non præsupponat characterem baptismalem: quia per characterem ordinis homo efficitur dispensator sacramentorum, per characterem baptismalem susceptiuus eorumdem, sed potestas actiua non præsupponit de necessitate passiuam, quia potest esse sine ea, sicut patet in Deo, ergo character ordinis nõ præsupponit de necessitate characterem baptismalem.

2 Præt. Potest contingere quòd aliquis non sit baptizatus qui se baptizatum existimat probabiliter, si ergo talis ad ordines accedat, nõ consequetur characterem ordinis, si character ordinis præsupponit characterem baptismalem, & sic ea quę faciet vel in consecratione vel in absolutione, nihil erunt, & in hoc ecclesia decipietur, quod est inconueniens.

SED CONTRA, Baptismus est ianua sacramentorum, ergo cũ ordo sit quoddã sacramentũ, præsupponit baptismum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nihil potest aliquis accipere, cuius receptiuam potentiam non habet, per characterem autem baptismalem efficitur homo receptiuus aliorum sacramẽtorum, vnde qui characterem baptismalem nõ habet, nullum alterum sacramentum recipere potest, & sic character ordinis baptismalem characterem prẽsupponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eo qui habet potentiã actiuã a se, potẽtia actiua nõ ꝓsupponit passiuã, sed in eo qui habet potentiã actiuã ab altero, præexigitur ad potentiã actiuam potentia passiua, quæ recipere possit potentiam actiuam.

Ad secundum dicendum, quòd talis si ad sacerdotium promoueatur, non est sacerdos, nec conficere potest, nec absoluere in foro pœnitentiali. Vnde secundum Canones debet iterato baptizari & ordinari, & si etiam in episcopum promoueatur, illi quos ordinat, non habent ordinem, sed tamen pie credi potest, quòd quantum ad vltimos effectus sacramentorum, summus Sacerdos suppleret defectum, & quod non permitteret hoc latere, quod ecclesiæ posset periculum imminere. E

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ character ordinis ꝓsupponat characterẽ cõfirmationis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd præsupponat de necessitate characterẽ confirmationis: quia in his quæ sunt ordinata ad inuicẽ, sicut mediũ prẽsupponit primũ, ita vltimũ præsupponit medium, sed character confirmationis præsupponit baptismalem quasi primũ, ergo character ordinis præsupponit characterem confirmationis quasi medium.

2 Præt. Qui ad alios confirmandos ponuntur, maxime debent esse firmi: sed illi qui sacramentum ordinis suscipiunt, sunt aliorum confirmatores, ergo ipsi maxime debent habere sacramentum confirmationis.

SED CONTRA, Apostoli receperunt potestatẽ ordinis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ante Ascensionem, Ioan. 20. vbi dictum est. Accipite Spiritũ san F
ctum: sed confirmati sunt post Ascensionem per aduentum Spiritussancti, ergo non præsupponit confirmationem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ad susceptionem ordinis præexigitur aliquid quasi de necessitate sacramenti, & aliquid de congruitate. De necessitate enim sacramenti exigitur ꝙ ille qui accedit ad ordines, sit susceptiuus, quod competit ei per baptismum, & ideo character baptismalis præsupponitur de necessitate sacramenti, ita quòd sine eo sacramentum ordinis conferri non potest: sed de congruitate requiritur omnis perfectio, per quam aliquis reddatur idoneus ad exequutionem ordinis, & vnum de istis est, vt sit confirmatus, & ideo de congruitate character ordinis characterem confirmationis præsupponit, & non de necessitate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est similis habitudo huius medij ad vltimum & primi ad medium, quia per G
characterem baptismalem sit homo susceptiuus sacramenti confirmationis, non autem per sacramentum confirmationis sit susceptiuus sacramenti ordinis, & ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de idoneitate quantum ad congruitatem.

ARTICVLVS. V.

Vtrum character vnius ordinis de necessitate præsupponat characterem alterius ordinis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd character vnius ordinis præsupponat de necessitate characterem alterius ordinis: quia maior est conuenientia ordinis ad ordinem, quàm ordinis ad alitud sacramentum, sed character ordinis præsupponit characterem alterius sacramenti, scilicet bapti H
smi, ergo multo fortius character vnius ordinis, præsupponit characterem alterius.

2 Præt. Ordines sunt quidam gradus, sed nullus potest peruenire ad posteriorem gradum nisi priorem ascenderit, ergo nullus potest accipere characterem ordinis sequẽtis, nisi prius accipiat ordinem præcedentem.

SED CONTRA, Si omittatur aliquid in sacramento quod sit de necessitate sacramenti, oportet quòd sacramentum iteretur, sed si aliquis accipiat sequentem ordinem, prætermisso primo, non reordinabitur, sed confertur sibi quod deerat secundum statuta Canonum, ergo præcedens ordo non est de necessitate sequentis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non est de necessita te superiorum ordinum, quòd aliquis minores ordines prius habeat, quia potestates sunt distinctæ, & vna quantum est de sui ratione non requirit aliam in eodem subiecto, & ideo etiam in pri I
mitiua Ecclesia, aliqui ordinabantur in presbyteros, qui prius inferiores ordines non susceperant, & tamen poterant omnia quæ inferiores ordines possunt, quia inferior potestas comprehenditur in superiori virtute, sicut sensus in intellectu & ducatus in regno, sed postea per constitutionem ecclesiæ determinatum est, quòd ad maiores ordines se non ingerat qui prius in minoribus officijs se non humiliauit, & inde est quòd qui ordinantur per saltum secundum Canones, non reordinantur, sed id quod omissum fuerat de præcedentibus ordinibus, eis cõfertur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd magis conueniunt ordines adinuicem secundum similitudinem speciei, quàm ordo cum baptismo, sed secundum proportionem potentiæ ad actum magis conuenit baptismus cum ordine, quia per baptismum acquirit homo potentiam passiuam recipiendi ordines, non autem per ordinem inferiorem datur potentia passiua recipiendi maiores ordines.

Ad secundum dicendum, quòd ordines non sunt gradus qui occurrant in actione vna vel in vno motu, vt oporteat ad vltimum per primum deuenire, sed sunt sicut gradus in diuersis rebus constituti, sicut est gradus inter hominem & Angelum, nec oportet quod ille qui sit Angelus, prius fuerit homo, similiter etiam est gradus inter caput & omnia mẽbra corporis, nec oportet ꝙ illud qđ est caput, prius fuerit pes, & similiter est in pro posi
to.

QVAESTIO XXXVI.

De qualitate suscipientium, in quinque articulos diuisa.

DEINDE Considerandum est de qualitate susciptẽ tium hoc sacramentum.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo, Vtrum in suscipientibus hoc sacramentum requiratur bonitas vitæ.

Secundo, Vtrum requiratur scientia totius sacrę Scripturæ.

Tertio, Vtrum ex ipso merito vitæ aliquis ordinis gradus consequatur.

Quarto, Vtrum promouens indignos ad ordines peccet.

Quinto, Vtrum aliquis peccator existens possit sine peccato ordine susceptо vti.

ARTICVLVS I.

Vtrum in suscipientibus ordinem requiratur bonitas vitæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in suscipiẽ tibus ordines non requiratur bonitas vitæ: quia per ordinem aliquis ordinatur ad dispensationem sacramentorum, sed sacramenta possunt dispensari a bonis & malis, ergo non requiritur bona vita. Tho. vbi su pra. ar. 3. q. 1. & seqđ.

2 Præt. Non est maius ministerium quod Deo in sacramentis exhibetur, quàm quod ipsi corporaliter adhibetur, sed a ministerio ipsius corporali non repulit Dominus mulierem peccatricem & infamem, vt patet Luc. 7. ergo neca ministerio eius in sacramentis tales sunt amouendi.

3 Præt. Per omnem gratiam datur aliquod remedium contra peccatum, sed illis qui habent peccatum, non debet aliquod remedium denegari, quod eis valere possit, cum ergo in sacramento ordinis gratia conferatur, videtur quòd debeat etiam peccatoribus hoc sacramentum dari.

SED CONTRA, Leu. 21 Homo de semine Aaron, qui habuerit maculam, non offerat panes coram Domino, nec accedat ad ministerium eius, sed per maculam, (vt dicit Glos.) omne vitium intelligitur, ergo ille qui est aliquo vitio irretitus, non debet ad ministerium ordinis adhiberi.

Præt. Hiero. dicit, quòd non solum Episcopi presbiteri & diaconi, debent magnopere prouidere, vt cunctum populum cui præsident, sermone & conuersatione præcedant, verum etiam inferiores gradus, & omnes qui diuino oraculo deseruiunt, & qa vehementer Ecclesiam Dei destruit meliores esse laicos, quàm clericos, ergo in omnibus ordinibus requiritur sanctitas vitæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut Dionysius dicit. 1. cap. Eccl. Hier. vt subtiliores & clariores essentiæ repletæ influxu solarium splendorum, lumen in eis supereminens ad similitudinem Solis ad alia corpora inuehunt, sic in omni diuino non est audendum alijs dux esse, nisi secundum omnem habitum suũ factus deiformissim⁹ & Deo simillimus. Vñ cũ in quoliber ordine aliquis constituatur dux alijs in rebus diuinis, quasi præsumptuosus, mortaliter peccat, qui cum conscientia peccati mortalis ad ordines accedit, & ideo sanctitas vitæ requiritur ad ordinem de necessitate pcepti, sed non de necessitate sacramẽti. Vñ si malus ordinatur, nihilominus ordiné habet, tamen cum peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut vera sacramenta sunt, quæ peccator dispensat, ita verum sacramentum ordinis recepit, & sicut indigne dispensat, ita indigne recipit.

Ad secundum dicendum, quòd illud ministerium erat tantũ in exequutione corporalis obsequij, quod etiam licite peccatores facere possunt. Secus autem de ministerio spirituali, ad quod applicantur ordinati, quia per ipsum efficiuntur mediꝝ inter K
Deum & plebem, & ideo debent de bona conscientia nitere quo ad Deum, & bona fama quo ad homines.

Ad tertium dicendum, quòd aliquæ medicinæ sunt quæ exigũt robur naturæ, aliàs cum periculo mortis assumuntur, & alię sunt quæ debilibus dari possunt, ita etiam in spiritualibus, quędam sacramenta sunt ordinata ad remedium peccati, & talia peccatoribus sunt exhibenda, sicut baptismus & pœnitentia, illa vero quæ perfectionem gratiæ conferunt, requirunt hominem per gratiam confortatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur scientia totius sacræ scripturæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur scientia totius sacræ scripturæ: quia ille debet habere legis scientiam a cuius ore lex requiritur, sed legem requiritur de ore sacerdotis, vt patet Malach. 2. ergo ipse debet legis totius habere scientiam.

2 Præterea

2 Præt. Primæ Pet. 1. Parati omni poscenti vos ad satisfaciendũ A
de ea, quæ in vobis est, fide & spe: sed reddere de his rationẽ quæ sunt fidei & spei, est illorum qui perfectam scientiam sacrarum Scripturarum habent, ergo talem scientiam debent habere illi qui ponuntur in ordinibus, quibus verba prædicta dicuntur.

3 Præt. Nullus congrue legit quod non intelligit, quia legere & non intelligere negligere est, vt dicit Cato. Sed ad lectores, q̃ est quasi infimus ordo, pertinet legere vetus Testamentum, vt in litera dicitur, ergo ad eos pertinet habere totius veteris Testamenti intellectum, & multo fortius ad alios superiores ordines.

SED CONTRA est, quòd multi promouentur ad sacerdotium, qui penitus de talibus nihil sciunt, etiam in regionibus multis, ergo videtur quòd talis scientia non requiratur.

Præt. In vitis patrum legitur, aliquos simplices monachos ad sacerdotium promotos, qui erant sanctissimæ vitæ, ergo non requiritur prædicta scientia in ordinandis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in quolibet actu hoB
minis, si debet esse ordinatus, oportet quòd adsit directio rationis, vnde ad hoc quòd ordinis officium exequatur, oportet ꝙ habeat tantum de scientia, quæ sufficiat ad hoc quòd dirigatur in actum ordinis illius, & ideo etiam talis scientia requiritur in eo qui debet ad ordines promoueri, & non quòd vniuersaliter in tota Scriptura sit instructus, sed plus vel minus secundum ꝙ ad plura vel pauciora se eius officium extendit, vt scilicet illi q alijs præponuntur, curam animarum suscipientes, sciant quæ ad exequutionem sui ordinis spectant.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sacerdos habet duos actus, vnum principalem supra corpus Christi verum, & alium secundarium supra corpus Christi mysticum, secundus autem actus dependet a primo, sed nõ conuertitur, & ideo aliqui ad sacerdotium promouentur, quibus committitur primus actus tãtum, sicut religiosi, quibus cura animarum non committitur, & a talium ore lex non requiritur, sed solum quòd sacramenta cõC
ficiant, & ideo talibus sufficit si tantum de scientia habeãt, quòd ea quæ ad sacramentum perficiendum spectant, rite seruare possint. Alij autem promouentur ad alium actum qui est supra corpus mysticum, & a talium ore populus legem requirit, vnde scientia legis in eis debet esse, non quidem vt sciant omnes difficiles quæstiones, quia in his debet ad superiores recursus habere, sed vt sciant, ea quæ populus debet credere, & obseruare de lege. Sed ad superiores sacerdotes, scilicet Episcopos pertinet vt etiam ea quæ difficultatem in lege facere possunt, sciant, & tanto magis quanto in maiori gradu collocantur.

Ad secundum dicendum, quòd ratio reddenda de fide & spe, non est intelligenda talis, quæ sufficiat ad probandum, quæ fidei vel spei sunt, cum vtrumque de inuisibilibus sit, sed vt sciant in communi probabilitatem vtriusque ostendere, ad quod non requiritur multum magna scientia.

Ad tertium dicendum, quòd ad lectorem non pertinet trade D
re intellectum sacræ Scripturæ populo, quia hoc est superiorum ordinum, sed solum pronuntiare, & ideo ab eo non exigitur, quòd habeat tantum de scientia, qua sacram Scripturam intelligat, sed solum quòd recte pronuntiare sciat, & quia talis scientia de facili addiscitur a multis, ideo probabiliter æstimari potest, ꝙ ordinatus talem scientiam acquirat, si etiam tunc eam non habeat, maxime si in via ad hoc esse videatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ex merito vitæ aliquis gradus ordinis consequatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ ex ipso merito vitæ aliquis ordinis gradus consequatur. Quia sicut dicit Chrysostomus, non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos est, sed ex merito vitæ aliquis efficitur sanctus, ergo & sacerdos, & multo fortius alios ordines habens. E
2 Præt. In rebus naturalibus ex hoc ipso aliqua in gradu superiori collocantur, quòd Deo appropinquant, & magis de eius bonitatibus participant, vt dicit Dion. 4. c. Eccle. Hierar. sed ex merito sanctitatis & scientiæ aliquis efficitur Deo propinquior, & plus de eius bonitatibus recipiens, ergo ex hoc ipso in gradu ordinis collocatur.

SED CONTRA, Sanctitas semel habita potest amitti: sed ordo semel habitus, numquam amittitur, ergo ordo non cõsistit in ipso merito sanctitatis.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ causa debet esse proportionata suo effectui: & ideo sicut in Christo, a quo descendit gratia in omnes homines, oportet ꝙ sit gratiæ plenitudo, ita in ministris Ecclesiæ, quorum non est dare gratiam, sed gratiæ sacramẽta, nõ constituitur gradus ordinis ex hoc quòd habent gratiam, sed ex hoc quòd participant aliquod gratiæ sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chrysostomus accipit Sacerdotis nomen quãtum ad rationem interpretationis, secundum quòd sacerdos idem est quod sacra dãs. Sic enim quilibet iustus, inquantum sacra merita alicui in auxilium dat, sacerdotis interpretationem habet, non autem loquitur secundũ nominis significationem. Est enim hoc nomen sacerdos institutum ad significandum eum, qui sacra dat in sacramentorum dispensatione.

Ad secundum dicendum, quòd res naturales efficiuntur in gradu super alia, secũdũ quòd in ea agere possunt ex forma sua, & ideo ex hoc ipso quod formam nobiliorem habent, in altiori gradu constituuntur, sed ministri ecclesiæ nõ præponũtur alijs, vt eis ex propriæ sanctitatis virtute aliquid attribuant, quia hoc solius Dei est, sed sicut ministri, & quodammodo instrumenta illius effluxus qui fit a capite in membra: & ideo non est simile quantum ad dignitatem ordinis, quamuis sit simile quantum ad congruitatem.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum promouens ad ordines indignos, peccet.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd promouens indignos ad ordines, non peccet, quia Episcopus indiget coadiutoribus in minoribus officijs constitutis, sed non posset eos inuenire in sufficienti numero, si talem idoneitatem requireret in eis, qualis a sanctis describitur, ergo si aliquos non idoneos promouet, videtur quòd sit excusabilis.

2 Præt. Ecclesia non solum indiget ministris ad dispensationẽ spiritualium, sed etiam ad gubernationem temporaliũ, sed quandoque illi qui non habent scientiam vel sanctitatem vitæ, possunt esse vtiles ad gubernationem temporalium, vel propter potentiam secularem, vel propter industriam naturalem, ergo videtur quòd tales sine peccato possent promoueri.

3 Præt. Quilibet tenetur vitare peccatum quantum potest: si ergo Episcopus peccat indignos promouens, debet adhibere maximam diligentiam ad sciendum, an illi qui accedunt ad ordines, sint digni, vt fieret diligens inquisitio de moribus & scientia eorum, quod non videtur alicubi obseruari.

SED CONTRA, Peius est promouere malos ad sacra mysteria, quàm iam promotos non corrigere: sed Hely mortaliter peccauit, non corrigens filios suos de malitia sua, vnde cadẽs retrorsum mortuus est, vt dicitur. 1. Reg. ergo non sine peccato euadit si indignos promouet.

Præt. Spiritualia temporalibus sunt præponenda in ecclesia: sed mortaliter peccaret qui res ecclesiæ temporales sciẽter sub periculo poneret, ergo multo fortius qui poneret res spirituales sub periculo, sed sub periculo ponit res spirituales quicumque indignos promouet, quia, cuius vita despicitur, vt dicit Gregorius, restat vt eius prędicatio contemnatur, & eadem ratione omnia spiritualia ab eis exhibita. ergo indignos promouens mortaliter peccat.

RESPONDEO, Dicendum, quòd a domino describitur fidelis seruus qui est constitutus supra familiam, vt det illi tritici mensuram, & ideo infidelitatis reus est, qui alicui supra mẽsuram eius diuina tradit, hoc autem facit quicumque indignos promouet, & ideo crimen mortale committit quasi summo domino infidelis, & præcipue cum hoc in detrimentum ecclesiæ vergat, & honoris diuini qui per bonos ministros promouetur. Esset enim infidelis terreno domino, qui in eius officio alios inutiles poneret.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ Deus nũquã ita deserit Ecclesiã suã, quin inueniãtur idonei ministri sufficiẽtes ad necessitatẽ plebis, si digni promouerent, & indigni repellerent, & si nõ possunt tot ministri inueniri, quot modo sunt, meli⁹ ẽet habere paucos ministros bonos, q̃ multos malos, vt dicit beat⁹ Clemẽs.

Ad secundũ dicendũ, ꝙ tẽporalia nõ sunt quærẽda, nisi pp spiritualia, vnde omne incommodum temporale deberet eligi, & omne dispendium, propter spirituale bonum promouendum.

Ad tertium dicendũ, ꝙ ad minus hoc requiritur ꝙ nesciat ordinans aliquid contrarium sanctitati in ordinando esse, sed etiã exigitur amplius, vt secundum mensurã ordinis vel officij iniungendi diligentior cura apponatur, vt habeaẽ certitudo de qualitate promouendorum saltẽ ex testimonio aliorũ, & hoc est qđ Apostolus dicit. 1. Timo. 5. Nemini cito manum imposeris,

ARTICVLVS. V.

Vtrum quis in peccato existens, possit sine peccato ordine susceptо vti,

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis in peccato existens, possit sine peccato ordine susceptо vti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia peccat si non vtatur, cum ex officio teneatur, si ergo vten B
do peccat, non potest peccatum vitare, quod est inconueniens.
2 Præt Dispensatio est iuris relaxatio, ergo quamuis de iure es
set ei illicitũ vti ordine suscepto, tamẽ ex dispensatiõe ei liceret.
3 Præt. Quicumque communicat alicui in peccato mortali, pec
cat mortaliter: si ergo peccator in vsu ordinis peccat mortaliter,
tunc etiam peccat mortaliter qui ab eo aliquid diuinorum accipit, vel ab eo exigit, quod videtur absurdum.
4 Præt Si vtendo ordine suo peccat, ergo quilibet actus ordinis
quem fecit, est peccatum mortale, & ita cum in vna executione
ordinis multi actus concurrant, videtur quòd multa peccata
mortalia committat, quod valde durum videtur.

SED CONTRA est quod Dionysius in Epistola ad De
mophilum dicit. Talis, scilicet qui non est illuminatus, audax vi
detur, sacerdotalibus manum apponens, & non timet neque ve
recundatur diuina præter dignitatem exequens, & putans Deũ
ignorare quæ ipse in seipso cognouit, & decipere existimat falso
nomine patrem ab ipso appellatum, & audet ipsius muneris im
mundas infamias, nõ enim dicam orationes, super diuina signa
Christi formiter enuntiare, ergo sacerdos est quasi blasphemus
& deceptor, qui indigne suum ordinem exequatur, & sic morta
liter peccat, & eadem ratione quilibet alius ordinatus.

Præt. Sanctitas requiritur in susceptione ordinis vt sit idoneus
ad exequendum, sed peccat mortaliter qui cum peccato mortali
ad ordines accedit, ergo multo fortius peccat mortaliter in qua
libet exequutione sui ordinis.

RESPONDEO, Dicendũ, quòd lex præcipit vt homo
iuste ea quæ sunt iusta exequatur, & ideo quicũque hoc quod si
bi competit ex ordine, facit indigne, quod iustum est iniuste e
xequitur, & contra præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter
peccat. Quicumque autem cum peccato mortali aliquod sacrũ
officium pertractat, non est dubium quin indigne illud facit, H
vnde patet quòd mortaliter peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nõ est perplexus vt
necessitatem peccandi habeat, quia potest peccatũ dimittere vel
officio resignare, ex quo obligabatur ad ordinis exequutionem.
Ad secundum dicendum, quòd ius naturale est indispensabi
le, hoc autem est de iure naturali, vt homo sancta sancte pertra
ctet, & contra hoc nullus potest dispensare.

Ad tertium dicendum, quòd quamdiu minister Ecclesiæ qui
est in peccato mortali ab Ecclesia sustinetur, ab eo sacramenta
eius subditus recipere debet, quia ad hoc ei obligatur, sed tamẽ
præter necessitatis articulum non esset tutum, quòd eum induce
ret ad aliquid sui ordinis exequendum durante tali conscientia,
quòd ille in peccato mortali esset, quam tamen deponere posset,
quia in instanti homo a diuina gratia emundatur.

Ad quartum dicendum, quòd quandocumq; homo exhibet
se in aliquo actu vt minister ecclesiæ, mortaliter peccat, & toties
quoties huiusmodi actum facit, quia vt Dionysius dicit, primo
capite Ecclesiasticæ hierarchiæ Immundis nec simbola, idest sa
cramentalia signa tangere tas est. Vnde quando tangunt res sa
cras, quasi suo officio vtentes, peccant mortaliter. Secus autẽ
esset, si in aliqua necessitate aliquod sacrum contingerent, vel e
xequerentur in illo casu, in quo & laicis licet, sicut si baptiza
ret in aliquo articulo necessitatis, vel si corpus Christi in terrã
projectum colligeret.

QVAESTIO XXXVII.

De distinctione Ordinum, in quinque articulos diuisa.

Tho. 4. d. 24 q. 2. a. 1. q. 1 & seq. a. 2. 3 eiusdem, q.

CONSEQVENTER agendum est de distinctione Ordinũ, & eorũ actibus, & characteris impressione, Circa quod quæruntur quinque
Primo, Vtrum Ordo debeat in plures distingui.
Secundo, Quot sint.
Tertio, Vtrum debeant distingui per sacros, & non sacros.
Quarto, Vtrum actus ordinum conuenienter assignentur,
Quinto, Quando Ordinum characteres imprimuntur.

ARTICVLVS I.

Vtrum debeant plures ordines distingui.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant plures ordines distingui. Quanto enim aliqua virtus est maior, tanto minus est multiplicata, sed hoc sacramentũ est dignius alijs sacramentis, inquantum constituit suscipientes in aliquo gradu super alios, cum ergo alia sacramenta non distinguantur in plura, quæ recipiat prædicationes totius, nec hoc sacramentum debet in plures ordines distingui.
2 Præt. Si diuiditur, aut est diuisio totius in partes integrales, aut in partes subiectiuas: non autem in partes integrales, quia sic non reciperent prædicationes totius, ergo est diuisio in partes subiectiuas, sed partes subiectiuę recipiunt in plurali prædicationem generis remoti, sicut generis proximi, sicut homo & asinus sunt plura animalia, & plura corpora animata, ergo & sacerdotium & diaconatus, sicut sunt plures ordines, ita sunt plura sacramenta, cum sacramentum sit quasi genus ad ordines.
3 Præt. Secundum Philosophum. 8. Ethi. Regimen in quo vnus tantum principatur, est nobilius regimen, communitatis, quam aristocratia, qua diuersi in diuersis officijs constituuntur: sed regimẽ Ecclesiæ debet esse nobilissimũ, ergo nõ debet esse in eccle G
sia distinctio ordinum ad diuersos actus, sed tota potestas debe
ret apud vnum residere, & sic deberet esse tantum vnus ordo.

SED CONTRA, Ecclesia est corpus Christi mysticum
simile corpori naturali secundum Apostolum, sed in corpore na
turali sunt diuersa membrorum officia, ergo & in Ecclesia debet
esse diuersi ordines.

Præt. Mysterium noui Testamenti est dignius quàm veteris,
vt patet. 2. Corint. 3. sed in veteri Testamento non solum sacer
dotes, sed etiam ministri eorum Leuitæ sanctificabantur, ergo
& in nouo Testamento debent consecrari per ordinis sacramẽ
tum non solum sacerdotes, sed ministri eorum, & ita oportet q̃
sint plures ordines.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ordinum multitudo est
inducta in ecclesia propter tria. Primo quidem propter Dei sa
pientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata
maxime relucet tam in naturalibus quam in spiritualib⁹, quod
significatur in hoc, quòd Regina Saba videns ordinem ministrã
tium Salomoni, non habebat vltra spiritum, deficiens in admi
ratione sapientiæ illius. Secundo, ad subueniendum humanę in
firmitati, quia per vnum non poterãt omnia, quæ ad diuina my
steria pertinebant, expleri sine magno grauamine, & ideo di
stinguuntur ordines diuersi ad diuersa officia, & hoc patet per
hoc quod dominus Nume. 9. dedit Moysi septuaginta senes po
puli in adiutorium. Tertio, vt via proficiẽdi hominib⁹ amplior
detur, dum plures in diuersis officijs distribuũtur, vt omnes sint
Dei cooperatores, quo nihil est diuinius, vt Dionysius dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnia sacramenta
dantur ad effectus aliquos percipiendos, sed hoc sacramentum
datur principaliter ad actus aliquos agendos, & ideo secundum
diuersitatem actuum oportet quòd ordinis sacramentum distin
guatur, sicut potentiæ distinguuntur per actus.

Ad secundum dicendum, quòd distinctio ordinis non est to
tius integralis in partes, neque totius vniuersalis, sed totius po
tentialis, cuius hæc est natura, quòd totum secundum completã
rationem est in vno, in alijs autẽ est aliqua participatio ipsius,
& ita est hic, tota enim plenitudo sacramenti huius est in vno
ordine, scilicet sacerdotio, sed in alijs est quædã participatio or I
dinis, & hoc significatum est in hoc quod dominus dixit Nume
ri. 11. Moysi, Auferam de spiritu tuo, & tradã eis vt sustentẽt ter
cum onus populi, & ideo omnes ordines sunt vnũ sacramentũ.

Ad tertium dicendum, q̃ in regno quamuis tota potestatis
plenitudo resideat penes Regem, non tamen excluduntur mi
nistrorum potestates, quę sunt participationes quædam Regiæ
potestatis, & similiter est in ordine. In Aristocratia autem a
pud nullum residet plenitudo potestatis, sed apud omnes.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint septem ordines.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non
sint septem ordines. Ordines enim ecclesiæ ordinantur ad
actus hierarchicos, sed tres sunt actus hierarchici, scilicet purga
re, illuminare, & perficere, secundum quos Dionysius distinguit
tres ordines in. 5. capitulo Ecclesiast. hierar. ergo nõ sunt septẽ. K
2 Præt. Omnia sacramenta habent efficaciam & authoritatem
ex institutione Christi vel saltem Apostolorum eius: sed in do
ctrinã Christi & Apostolorum non fit mentio nisi de presbyte
ris & diaconibus, ergo videtur quòd non sint alij ordines.
3 Præt. Per sacramentum ordinis constituitur aliquis dispen
sator aliorum sacramentorum: sed alia sacramenta sunt sex, ergo
debent esse tantum sex ordines.

SED CONTRA. Videtur quòd debeant esse plures, q̃
quanto aliqua virtus est altior, tanto est minus multiplicabilis,
sed potestas hierarchica est altiori modo in angelis quàm in no
bis, vt Dionysius dicit, cum ergo in hierarchia angelica sint no
uem ordines, totidem deberent esse in Ecclesia, vel plures.

Præt. Prophetia Psalmorum est nobilior inter omnes alias
prophetias, sed ad pronunciandum in ecclesia alias prophetias
est vnus ordo, scilicet lectorum, ergo & ad pronunciandum Psal
mos deberet esse alius ordo, & præcipue cũ in Decretis distin. 21.
Psal. secundus ab ostiario inter ordines ponatur. Respondeo,

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam sufficientiã A
ordinum assumunt per quandam adaptationem ad gratias gra
tis datas, de quibus habetur. 1. Cor. 12. dicunt enim q̃ sermo sa
pientiæ competit Episcopo, quia ipse aliorum ordinator est, q̃d
ad sapientiam pertinet: sermo scientiæ sacerdoti, quia debet ha
bere clauem scientiæ: fides Diacono, qui prædicat Euangelium:
opera virtutum Subdiacono, qui se ad opera perfectionis exten
dit per votum continentiæ: interpretatio sermonum Acolyto,
quod significatur in lumine quod defert: gratia sanitatum exor
cistæ: gratia linguarum Psalmistæ: prophetia Lectori: discretio
spirituum Ostiario, qui quosdam repellit & quosdam admittit.
Sed hoc nihil est, quia gratiæ gratis datæ nõ dantur eidem, sicut
nec ordines dantur eidem. Dicitur enim. 1. Cor. 12. Diuisiones
gratiarum sunt. Et iterum ponuntur quædam, quæ Ordines nõ
dicuntur, scilicet, Episcoparus & Psalmistatus. Et ideo alij assi
gnant secundum quandam assimilationem ad cœlestem hierar
chiam, in quibus ordines distinguuntur secundum purgationẽ, B
illuminationem, & perfectionem. Dicunt enim, quòd ostiarius
purgat exterius segregãdo bonos a malis etiam corporaliter, in
terius vero acolytus, quia per lumen quod portat, significat se in
teriores tenebras pellere, sed vtroque modo exorcista, quia dia
bolum quem expellit, vtroque modo perturbat: sed illuminatio
quæ fit per doctrinam quantum ad doctrinam propheticam, fit
per lectores, quãtum ad Apostolicam fit per Subdiaconos, quan
tum ad euãgelicam per Diaconos fit: sed perfectio communio
nis, vtpote quæ est pœnitentiæ & baptismi & huiusmodi, fit per
Sacerdotem, excellens vero per Episcopum, vt consecratio sacer
dotum & virginum, sed excellentissima, per summum Pontifice,
in quo est plenitudo authoritatis. Sed hoc nihil est, tum quia or
dines hierarchiæ non distinguuntur per prædictas actiones hie
rarchicas, tũ q̃a quælibet cuilibet ordinum conuenit, tum quia
secundum Dionysium, solis Episcopis conuenit perficere, illumi
nare autem sacerdotibus, purgare autem ministris omnibus, & C
ideo alij appropriant ordines septem donis, vt sacerdotio respõ
deat donum sapientię, qua nos pane vitæ & intellectus cibat, si
cut sacerdos nos pane cœlesti reficit, sed timor ostiario, quia nos
separat a malis, & sic intermedij ordines respondent medijs do
nis. Sed hoc iterum nihil est, quia in quolibet ordine septiformis gratia datur.

Et ideo aliter dicendum, quòd ordinis sacramentum ad sacra
mentum Eucharistiæ ordinatur, quod est sacramentum sacramẽ
torum, vt Dionysius dicit. Sicut enim templum & altare, & vasa,
& vestes, ita & ministeria quæ ad Eucharistiam ordinantur con
secratione indigent, & hæc consecratio est ordinis sacramentũ,
& ideo distinctio ordinis est accipienda secundum relationem
ad Eucharistiam, quia potestas ordinis, aut est ad consecratio
nem Eucharistiæ ipsius, aut ad aliquod ministerium ordinatum
ad hoc sacramentum Eucharistiæ. Si primo modo, sic est ordo
sacerdotum, & ideo cum ordinantur accipiunt calicem cum vi
no & pane, nam cum pane potestatem accipiunt consecrandi D
corpus & sanguinem Christi. Cooperatio autem ministrorum
est vel in ordine ad ipsum sacramentum, vel in ordine ad susci
pientes. Si primo modo, sic tripliciter. Primo enim est ministe
rium quo minister cooperatur sacerdoti in ipso sacramento, quã
tum ad dispensationem, sed non quantum ad consecrationem,
quam solus sacerdos facit, & hoc pertinet ad diaconum. Vnde in
litera dicitur, quòd ad diaconum pertinet ministrare sacerdoti
bus in omnibus quæ agunt in sacramentis Christi, vnde & Chri
sti sanguinem dispensat. Secundo est ministerium ordinatum ad
materiam sacramenti ordinandam in sacris vasis ipsius sacramẽ
ti, & hoc pertinet ad subdiaconum. Vnde dicitur in litera, quòd
corporis, & sanguinis domini vasa portant, & oblationes in al
tari ponunt, & ideo accipiunt calicem de manu Episcopi, sed va
cuum, cum ordinantur. Tertio, est ministerium ordinatum ad
præsentandum materiam sacramenti, & hoc competit Acolyto.
Ipse enim, vt in litera dicitur, vrceolum cum vino & aqua præ E
parat, vnde accipiunt vrceolum vacuum. Sed ministeriũ ad præ
parationem recipientium ordinatum non potest esse nisi super
immundos, quia qui mundi sunt, iam sunt ad sacramenta per
cipienda idonei. Triplex autem est genus immundorum, secun
dum Dionysium. Quidam enim sunt omnino infideles credere
nolentes, & hi totaliter a visione diuinorum, & a cœtu fideliũ
arcendi sunt, & hoc pertinet ad ostiarios. Quidam autem sunt
volentes credere, sed non instructi, scilicet catechumeni, & ad
horum institutionem ordinatur ordo lectorum, & ideo prima
rudimenta doctrinæ fidei, scilicet vetus Testamentum eis legen
dum committitur. Quidam vero sunt fideles & instructi, sed
impedimentum habentes ex dæmonis potestate, scilicet energu
meni: & ad hoc ministerium est ordo exorcistarum, & sic patet
ratio numeri & gradus ordinum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dionysius loqui
tur de ordinibus, non secundum quòd sunt sacramenta, sed se
cundum quod ad hierarchicas actiones ordinantur, & ideo se
cundum actiones illas tres ordines distinguit, quorum primus
habet omnes tres, scilicet episcopus. Secundus habet duas, scili
cet sacerdos, sed tertius habet vnam, scilicet diaconus, scilicet
purgare, qui minister dicitur, & sub hoc omnes inferiores ordi
nes comprehenduntur, sed ordines habent quod sint sacramenta
ex relatione ad maximum sacramentorum, & secundum hoc
debet numerus ordinum accipi.

Ad secundum dicendum, quòd in primitiua Ecclesia propter
paucitatem ministrorum, omnia inferiora ministeria diaconi
bus committebantur, vt patet per Dionysium tertio capite Ec
clesiasticæ hierarchiæ, vbi dicit. Ministrorum alij stant ad por
tas templi clausas, alij aliud proprij ordinis operantur, alij autẽ
sacerdotibus proponunt super altare sacrum panem & benedi
ctionis calicem, nihilominus erant omnes prædictæ potestates,
sed implicite in vna diaconi potestate, sed postea ampliatus est
cultus diuinus, & Ecclesia quod implicite habebat in vno ordi B
ne, explicite tradidit in diuersis, & secundum hoc dicit Magister
in litera, quòd Ecclesia alios ordines sibi instituit.

Ad tertium dicendum, quòd ordines ordinantur principaliter
ad sacramentum Eucharistiæ, ad alia autem per consequens, q̃a
etiam alia sacramenta ab eo, quod in sacramento continetur, de
riuantur. Vnde non oportet, quòd distinguantur ordines secun
dum sacramenta.

Ad quartum dicendum, quòd Angeli differunt specie, & pro
pter hoc in eis potest esse modus diuersus recipiendi diuina, &
ideo diuersæ hierarchiæ in eis distinguuntur, sed in ordinibus
tantum est vna hierarchia propter vnum modum accipiendi di
uina, quæ consequitur humanam speciem, scilicet per similitu
dinem rerum sensibilium, & ideo distinctio ordinum in Ange
lis, nõ potest esse per comparationem ad aliquod sacramentum,
sicut est apud nos, sed solum per comparationem ad hierarchi
cas actiones, quas in inferioribus exercet quilibet ordo in eis, &
secundum hoc nostri ordines eis respondent, quia in nostra hie C
rarchia sunt tres ordines secundum hierarchicas actiões distin
cti, sicut in qualibet hierarchia angelorum.

Ad quintum dicendum, q̃ Psalmistatus non est ordo, sed offi
cium ordini annexum, quia enim Psalmi cũ cãtu pronunciãtur,
ideo dicitur Psalmista cantor. Cantor autem non est nomen or
dinis specialis, tum quia cantare pertinet ad totum chorum, q̃a
non habet aliquam specialem relationem ad Eucharistiæ sacra
mentum, tum quia officium quoddam est, quod inter ordines
largo modo accepto computatur quandoque.

ARTICVLVS. III.

Vtrum ordines debeant distingui per sacros & non sacros

AD PRIMVM sic proceditur Videtur quòd ordines nõ
debeant distingui per sacros & non sacros. Omnes enim D
ordines sacramenta quædam sunt, sed omnia sacramenta sunt sa
cra, ergo omnes ordines sunt sacri.
2 Præt. Secundum ordines Ecclesiæ non deputatur aliquis nisi
ad diuina officia, sed omnia talia sunt sacramenta, ergo or
dines sunt sacri.

SED CONTRA est, quòd ordines sacri impediunt ma
trimonium contrahendum, & dirimunt iam contractum, sed
quatuor inferiores ordines non impediunt contrahendum, nec
dirimunt contractum, ergo non sunt sacri ordines.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ordo sacer dici
tur dupliciter. Vno modo secundum se, & sic quilibet ordo est
sacer, cum sit sacramentum quoddam. Alio modo ratione ma
teriæ, circa quam habet aliquem actum, & sic ordo sacer dicitur
qui habet aliquem actum circa rem aliquam consecratam, & sic
sunt tres ordines sacri, scilicet sacerdos, & diaconus, qui habet a
ctum circa corpus Christi & sanguinem consecratum, & subdia E
conus, qui habet actum circa vasa consecrata, & ideo eis conti
nentia indicitur, vt mundi sint qui sancta tractant. Et per hoc
patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus ordinum conuenienter assignentur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd actus
ordinum inconuenienter in litera assignentur. Quia per
absolutionem præparatur aliquis ad corpus Christi sumendũ,
sed præparatio susceptientium sacramentum pertinet ad inferio
res ordines, ergo inconuenienter absolutio a peccatis inter a
ctus ponitur sacerdotis.
2 Præt. Homo per baptismum est immediate Deo configu
ratus, characterem cõfigurantem suscipiens, sed orare & offerre

Universidad de Deusto
Biblioteca

eblationes sunt actus immediate ad Deum ordinati, ergo quili F
bet baptizatus potest hos actus facere, & non soli sacerdotes.

3 Præt. Diuersorum ordinum diuersi sunt actus, sed oblationes in altari ponere, & epistolam legere, ad subdiaconum pertinet, crucem etiam ferunt subdiaconi coram Papa, ergo hi non debet poni actus diaconi.

4 Præt. Eadem veritas continetur in nouo & in veteri Testamento, legere vetus Testamentum est Lectorum, ergo eadem ratione & legere nouum, & non diaconorum.

5 Præt. Apostoli nihil aliud prædicauerunt quàm Euangelium Christi, vt pater Rom. 1. sed doctrina Apostolorum cõmittitur subdiaconibus enunciandа, ergo & doctrina Euangelij.

6 Præt. Secundum Dionysium, quod est superioris ordinis, nõ debet inferiori conuenire, sed ministrare cum vrceolo est actus subdiaconorum, ergo non debet acolytis attribui.

7 Præt. Actus spirituales debent corporalibus præeminere, sed acolytus non habet nisi actum corporalem, ergo exorcista nó ha G
bet actum spiritualem pellendi dæmones, cum sit inferior.

8 Præt. Quæ magis conueniunt, iuxta se ponenda sunt, sed legere vetus Testamentum maxime debet conuenire cum lectore noui Testamenti, quod competit superioribus ministris, ergo legere vetus testamentum non debet poni actus lectoris, sed magis acolyti, & præcipue cum lumen corporale quod acolyti deferunt, significet lumen spiritualis doctrinæ.

9 Præt. In quolibet actu ordinis spiritualis debet esse aliqua vis spiritualis, quam habent ordinati præ alijs, sed in apertione & clausione ostiorum non habent aliam potestatem ostiarij quàm alij homines, ergo non debet poni actus ipsorum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum consecratio, quæ fit in ordinis sacramento, ordinetur ad sacramentum eucharistiæ, vt dictum est, illè est principalis actus vniuscuiusque ordinis secundum quem magis proxime ordinatur ad eucharistiæ sacra H
mentum, & secundum hoc etiam vnus ordo est alio eminẽtior, secundum quòd vnus actus magis de proximo ad prædictum sacramentum ordinatur, sed quia ad Eucharistiæ sacramentum, quasi dignissimum multa ordinantur, ideo non est inconuenies vt præter principalem actum etiam multos actus vnus ordo habeat, & tanto plures quanto est eminentior, quia virtus quanto est superior, tanto ad plura se extendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex est præparatio susципientium sacramentum, quædam remota, & hæc per ministros efficitur, quædam proxima, quæ statim efficiuntur ido nei ad sacramentorum dispensationem, & hęc pertinet ad sacerdotes, quia etiam in naturalibus ab eodem agente fit materia in vltima dispositione ad formam, & recipit formam: & quia in proxima dispositione ad Eucharistiam fit aliquis per hoc q̃ a pecca tis purgatur, ideo omnium sacramentorum quæ sunt instituta principaliter ad purgationem peccatorum, est minister proprius sacerdos, scilicet baptismi, pœnitentiæ, & extremæ vnctionis.

Ad secundum dicendum, q̃ actus aliqui immediate ad Deum I
ordinantur dupliciter. Vno modo ex parte vnius personæ tantum, sicut facere orationes singulares, & vouere, & huiusmodi, & talis actus competit cuilibet baptizato. Alio modo ex parte totius ecclesiæ, & sic solus sacerdos habet actus immediate ad Deum ordinatos, quia ipse solus potest gerere personam totius ecclesiæ, qui consecrat Eucharistiam, quæ est sacramentum vniuersalis ecclesiæ.

Ad tertium dicendum, quòd oblationes a populo oblatæ per sacerdotem offeruntur, & ideo duplex ministerium circa oblationes est necessarium. Vnum ex parte populi, & hoc est subdiaconi, qui accipit oblationes a populo & alteri imponit, vel offert diacono. Aliud ex parte sacerdotis, & hoc diaconi est, qui oblationes ministrat ipsi sacerdoti, & in hoc est actus principalis vtriusque ordinis, & propter hoc ordo diaconi est superior: legere autem epistolam non est actus diaconi nisi secundum quòd a- K
ctus inferiorum ordinum superioribus attribuuntur. Similiter etiam crucem ferre, & hoc secundum consuetudinem aliquarũ ecclesiarum, quia in actibus secundarijs non est inconueniens diuersas consuetudines esse.

Ad quartum dicẽdũ, q̃ doctrina est remota præparatio ad sacramentum susципiendum, & ideo pronunciatio doctrinæ ministris committitur. Sed doctrina veteris Testamenti adhuc est magis remota quàm doctrina noui, quia non instruit de hoc sacramento nisi in figuris, & ideo nouum Testamentum superioribꝰ ministris pronuntiandum committitur. Vetus autem inferioribus, & doctrina noui Testamenti perfectior est (quam Dominꝰ per seipsum tradidit) quàm ipsius manifestatio per Apostolos, & ideo Euangelium diaconis, epistola subdiaconis cõmittuntur.

Et secundum hoc patet solutio ad quintum.

Ad sextum dicendum, quòd acolyti habent actum super vrceolum tantum, non super ea quæ in vrceolo continentur, sed subdiaconus habet actum super contẽtis in vrceolo, quia vtitur aqua & vino ad ponendum in calice, & aquam iterum manibus sacerdotis præbet, & diaconus sicut & subdiaconus solum actũ habet super calicem, non super contenta, sed sacerdos super contenta, & ideo sicut subdiaconus in sui ordinatione accipit calicem vacuum, sacerdos plenum, ita acolytus vrceolum vacuum, sed subdiaconus plenum, & sic est quædam connexio in ordinibus.

Ad septimum dicendum, quòd corporales actus acolyti magis de proximo ordinantur ad actum sacrorum ordinum, quàm ad actus exorcistarum, quamuis sit aliquo modo spiritualis, quia acolyti habent ministerium super vasa, in quibus materia sacramenti continetur, quantum ad vinum quod vase continente indiget propter sui humilitatem, & ideo inter ordines minores ordo acolytorum superior est.

Ad octauum dicendum, quòd actus acolytorum non se habet propinquius ad actus principales superiorum ministrorũ, quàm G
actus aliorum minorum ordinum, vt per se patet, similiter etiã quantum ad actus secundarios, quibus populum per doctrinam disponunt, quia acolytus doctrinam noui Testamenti visibiliter figurat lumen portans, sed lector recitando figuras alias, ideo acolytus est superior. Similiter etiam exorcista, quia sicut se habet lector ad actum secundarium diaconi, & subdiaconi, ita se habet actus exorcistæ, ad secundarium actum sacerdotis, scilicet ligare & absoluere, per quem corporaliter homo a seruitute diaboli liberatur & in hoc patet ordinatissimus ordinis progressus, quia sacerdoti quantum ad actum eius principalem, scilicet, consecrare corpus Christi, cooperantur tantum tres superiores ordines, sed quantum ad actum eius secundarium qui est absoluere & ligare, cooperantur inferiores & superiores.

Ad nonum dicendum, quòd quidam dicunt quòd in successione ordinis, ostiario datur quædam vis diuina, vt arcere possit aliquos ab introitu templi, sicut in Christo fuit quãdo ciecit vẽ H
dentes de templo, sed hoc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quàm ad gratiam sacramenti.

Et ideo dicendum, quòd susципit potestatem, vt ex officio agere possit, quamuis etiam & hoc ab alijs fieri possit, sed non ex officio, & ita est in omnibus actibus minorum ordinum quòd possunt a pijs fieri, quamuis illi ad hoc non habeant aliqd̃ officiũ, sicut etiam in domo non consecrata potest dici Missa, quamuis consecratio ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea missa dicatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacerdoti character imprimatur in ipsa calicis porrectione.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ sacerdoti character non imprimatur in ipsa calicis porrectione, quia consecratio sacerdotis fit cum quadam vnctione, sicut & confirmatio, sed in confirmatione in ipsa vnctiõe imprimitur character, ergo in sacerdotio, & non in calicis porrectione.

2 Præt. Dominus dedit discipulis sacerdotalem potestatẽ quando dixit, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. Ioan. 20 Sed spiritus datur per manus impositionem, ergo in ipsa manus impositione imprimitur character ordinis.

3 Præt. Sicut consecrantur ministri, ita & vestes ministrorum, sed vestes sola benedictio consecrat, ergo in ipsa benedictione Episcopi consecratio sacerdotis efficitur.

4 Præt. Sicut sacerdoti datur calix, ita & vestis sacerdotalis, ergo si in datione calicis imprimitur character, eadẽ ratione & in datione casulæ, & sic haberet duos characteres, qd̃ falsum est.

5 Præt. Ordo diaconi cõformior est ordini sacerdotis, q̃ ordo subdiaconi, sed si character imprimeretur sacerdoti ex ipsa calicis porrectione, subdiaconus conformior esset sacerdoti quam diaconus, quia subdiaconus characterẽ recipit in ipsa calicis porrectione, non autem diaconus, ergo character sacerdotalis nõ imprimitur in ipsa calicis porrectione.

6 Præt. Acolitorum ordo magis appropinquat ad actum sacerdotis p hoc q̃ habet actũ sup vrceolũ, q̃ per hoc q̃ habet actũ super candelabrum, sed magis imprimitur character in acolytatu, quando accipiunt candelabrum, quàm quando accipiunt vrceolum, quia nomen acolyti cerei portationem significat, ergo in sacerdotio non imprimitur character quãdo calicem accipit.

SED CONTRA, Principalis actus ordinis sacerdotis est consecrare corpus Christi, sed ad hoc datur sibi potestas in acceptione calicis, ergo tunc imprimitur character.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ (sicut dictum est) eiusdẽ est formam aliquam inducere, & materiam de proximo præparare ad formam. Vnde Episcopus in collatione ordinum duo facit, præparat enim ordinandos ad ordinis susceptionem & ordinis potestatem tradit. Præparat quidem & instruendo eos de proprio officio, & aliquid circa eos operando vt idonei sint potestatem accipiendi, quæ quidem operatio in tribus cõsistit, benedictiones,

benedictione, manus impositione, & vnctione. Per benedictionem diuinis obsequijs mancipantur, & ideo benedictio datur. A
Sed per manus impositionem datur plenitudo gratiæ, per quam ad magna officia sunt idonei, & ideo solis diaconibus & sacerdotibus fit manus impositio, quia eis competit dispensatio sacramẽtorum, quamuis vni sicut principali, alteri sicut ministro. Sed vnctione ad aliquod sacramentum tractandum consecrantur, & ideo solis sacerdotibus fit, qui propriis manibus corpus Christi tangunt, sicut etiam calix inungitur qui tenet sanguinem, & patena quæ continet corpus, sed potestatis collatio fit per hoc, qd̃ datur eis aliquid quod ad proprium actũ pertinet, & quia principalis actus sacerdotis est consecrare corpus & sanguinẽ Christi, ideo in ipsa datione calicis sub forma verborum determinata character sacerdotalis imprimitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in confirmatione nõ datur officium operandi super aliquam materiam exteriorem, & ideo character ibi non imprimitur in aliqua exhibitione ali- B
cuius rei, sed in sola manus impositione & vnctione, sed in ordine sacerdotali aliter est, & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, q̃ Dominus discipulis dedit potestatem sacerdotalem, quantum ad principalem actum ante passionem in cœna, quando dixit, Accipite & manducate. Vnde subiunxit. Hoc facite in meam commemorationem. Et post resurrectionem dedit eis potestatem sacerdotalem, quantum ad actum secundarium, qui est ligare & soluere.

Ad tertium dicendum, quòd in vestibus non requiritur alia consecratio, nisi quòd diuino cultui mancipentur: & ideo sufficit eis pro consecratione benedictio, sed aliter est de ordinatis, vt ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, q̃ vestis sacerdotalis non significat potestatem sacerdoti datam, sed idoneitatem quæ in eo requiritur ad actum potestatis exequendum, & ideo nec sacerdoti nec alicui alii imprimitur character in alicuius vestis donatione. C

Ad quintum dicendum, quòd potestas diaconi est media inter potestatem subdiaconi & sacerdotis, sacerdos enim habet potestatem super corpus Christi, subdiaconus autem super vasa tantum, diaconus super corpus in vase contentum, vnde eius non est tangere corpus Christi, sed portare corpus in patena, & dispensare sanguinem cum calice, & ideo eius potestas ad actum principalem non potuit exprimi, nec per datione vasis tantum, nec per dationem materiæ, sed exprimitur potestas eius ad actum secundarium tantum in hoc quòd datur ei liber Euangeliorum, & in hac potestate intelligitur alia, & ideo in ipsa libri datione imprimitur character.

Ad sextum dicendum, q̃ principalior actus acolyti ẽ, quo ministrat in vrceolo, q̃ quo ministrat in candelabro, quamuis denominetur ab actu secundario, p̃p hoc q̃ est magis notus & magis proprius ei, & ideo in datione vrceoli imprimitur acolyto character, virtute verborum ab episcopo prolatorum.

QVAESTIO XXXVIII.

De conferentibus hoc sacramentum, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conferentibus hoc sacramentum.

Circa quod quæruntur duo.

Primo, Vtrum solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre.

Secundo, Vtrum hæreticus, vel quicumque ab ecclesia præcisus, possit hoc sacramentum conferre.

ARTICVLVS I.

Vtrum tantum Episcopus Ordinis sacramentum conferat.

Thom. 4. distin. 25. q. 1. arti. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ non tantum Episcopus ordinis sacramentum cõferat, quia manus impositio ad consecrationem aliquid facit, sed sacerdotibus, qui ordinantur, non solũ Episcopus manus imponit, sed etiã sacerdotes adstantes, ergo nõ solũ Episcopus confert ordinis sacramentũ.

2 Præterea. Tunc vnicuiq; datur potestas ordinis, quando ei exhibetur quod ad actum sui ordinis pertinet, sed subdiacono datur vrceolus cum aqua & manutergio ab archidiacono, similiter acolytis candelabrum cum cereo & vrceolus vacuus, ergo non solum Episcopus confert ordinis sacramentum.

3 Præterea. Illa quæ ordinis sunt, non possunt alicui committi qui non habet ordinem, sed conferre ordines minores committitur aliquibus, qui nõ sunt Episcopi, sicut presbyteris, Cardinalibus, ergo conferre ordines, non est Episcopalis ordinis.

4 Præterea, Cuicumque committitur principale, & accessoriũ, sed ordinis sacramentum ordinatur ad Eucharistiã, sicut accessorium ad principale, cum ergo sacerdos consecrat Eucharistiã, ipse etiam poterit ordines conferre.

5 Præterea. Plus distat diaconus ab Episcopo q̃ a sacerdote, sed Episcopus potest diaconos facere, ergo & simplex sacerdos.

SED CONTRA. Nobiliori modo applicantur ad diuinum cultum ministri per ordines, q̃ per vasa sacra, sed consecratio vasorum pertinet ad solum Episcopum, ergo multo fortius consecratio ministrorum.

Præterea. Sacramentum ordinis est excellentius, q̃ confirmationis, sed solus Episcopus confirmat, ergo multo magis confert ordinis sacramentum.

Præterea. Virgines per benedictionem non constituuntur in aliquo gradu spiritualis potestatis, sicut ordinati cõstituuntur: sed virgines benedicere est solius Episcopi, ergo multo magis solus ipse potest aliquos ordinare.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ potestas episcopalis habet se ad potestatem ordinum inferiorum, sicut politica quę cõmunicat bonũ cõmune ad inferiores ordines, artes & virtutes, quæ cõmunicant aliquod bonũ speciale, vt ex dictis patet. Politica autem ponit, vt dicitur in 1. Ethic. legem inferioribus, scilicet quis quam debeat exercere, & quantum, & qualiter, & ideo ad Episcopum pertinet in omnib⁹ diuinis mysterijs aliquos collocare, vnde ipse solus confirmat, quia confirmati in quodã officio confitendi fidem constituuntur, & ideo ipse etiã solus virgines benedicit quæ figuram gerunt Ecclesiæ, Christo desponsatæ, cuius cura ipsi principaliter committitur, ipse etiam in ministris ordinum ordinandos consecrat, & vasa quibus debẽt vti eis determinat sua consecratione, sicut & officia secularia in ciuitatibus distribuuntur ab eo, qui habet excellentiorẽ potestatem, sicut a Rege.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in impositione magnum non datur character sacerdotalis ordinis, vt ex dictis patet, sed gratia secundum quam ad exequendũ ordinem sint idonei, & quia indigent amplissima gratia, ideo sacerdotes manus cum Episcopo imponunt eis qui in sacerdotes promouentur, sed Diaconis solus Episcopus.

Ad secundum dicendum, q̃ quia archidiaconus est quasi princeps ministerii, ideo omnia quæ ad ministerium pertinent ipse tradit, sicut cereum, quo acolytus diacono seruit ante Euangelium, ipsum portando, & vrceum quo seruit subdiacono, & similiter dat subdiacono ea, quibus superioribus ordinibus seruit, sed tamen in illis non consistit principalis actus subdiaconi, sed in hoc quòd cooperatur circa materiam sacramenti, & ideo characterem accipit in eo quòd datur ei calix ab Episcopo, sed acolitus accipit characterem ex verbis Episcopi in hoc, quòd accipit prædicta ab archidiacono, & nõ magis in acceptiõe vrceoli, D
quàm candelabri. Vnde non sequitur quòd archidiaconus ordinem conferat.

Ad tertium dicendum, q̃ Papa qui habet plenitudinem potestatis pontificalis, potest committere non Episcopo ea quæ ad Episcopalem dignitatem pertinent, dummodo illa non habeat immediatam relationem ad verum corpus: & ideo ex eius commissione aliquis sacerdos simplex potest conferre minores ordines & confirmare, non autem aliquis non sacerdos, nec iterum sacerdos maiores ordines, qui habent immediatam relationem ad corpus Christi, supra quod conferendum Papa non habet maiorem potestatem, q̃ simplex sacerdos.

Ad quartum dicendum, q̃ quamuis sacramentũ Eucharistię sit maximũ sacramentũ in se, tamen non collocat in aliquo officio, sicut ordinis sacramentum, & ideo non est similis ratio.

Ad quintum dicendum, q̃ ad communicandum alteri quod quis habet, non exigitur solum propinquitas, sed completio potestatis, & quia sacerdos non habet completam potestatem in E
hierarchicis officiis, sicut Episcopus, ideo non sequitur q̃ possit diaconos facere, quamuis ille ordo sit sibi propinquus.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæretici & ab Ecclesia præcisi, possint ordines conferre.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ hæretici & ab Ecclesia præcisi, non possint ordines conferre. Maius est enim conferre ordines, quàm aliquem absoluere vel ligare, sed hæreticus non potest absoluere aut ligare, ergo nec ordines conferre.

2 Præterea, Sacerdos ab Ecclesia separatus cõficere potest, quia in eo character indelebiliter manet, per quem hoc potest, sed Episcopus nõ accipit aliquem characterem in sui promotione. ergo non est necesse q̃ Episcopalis potestas remaneat in eo, post separationem eius ab Ecclesia.

3 Præterea,

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Præterea, In nulla communitate ille qui a ciuitate expellitur, potest officia communitatis disponere, sed ordines quædã sunt officia Ecclesiæ, ergo ille qui extra Ecclesiam ponitur, non potest ordines conferre. F

4 Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi sed hæreticus non continuatur passioni Christi, neque per propriam fidem, cum sit infidelis, neq; per fidem Ecclesiæ, cũ sit ab Ecclesia separatus, ergo non potest sacramentũ ordinis cõferre.

5 Præterea, In ordinis collatione exigitur benedictio, sed hæreticus non potest benedicere, quinimo benedictio sua in male dictionem conuertitur, vt patet per authoritates in litera inductas, ergo non potest ordines conferre.

SED CONTRA est q aliquis Episcopus in hæresim lapsus quando reconciliatur, non iterum reconsecratur, ergo nõ amisit potestatem quam habebat ordines conferendi.

Præterea, Maior est potestas conferendi ordines, q̃ potestas ordinum, sed potestas ordinum non amittitur propter hæresim G vel aliquod huiusmodi, ergo nec potestas conferendi ordines.

Præterea, Sicut baptizans exhibet tantum ministerium exterius, ita & conferens ordines, Deo interius operante, sed nulla ratione aliquis ab Ecclesia præcisus amittit baptizandi potestatem, ergo nec ordines conferendi.

RESPONDEO, Dicendum, q circa hoc ponuntur in litera quatuor opiniones. Quidã enim dixerunt q hæretici quã diu ab ecclesia tolerantur, habent potestatem ordines conferendi, non autem postquam fuerunt præcisi, similiter nec degradati, & alii huiusmodi. & hæc est prima opinio. Sed hoc non põt esse, quia omnis potestas quæ datur cum aliqua consecratione, nullo casu contingente tolli potest, sicut nec ipsa cõsecratio annullari, quia etiam altare vel chrisma semel consecrata perpetuo consecrata manent. Vnde cum episcopalis potestas cum quadã consecratione detur, oportet q perpetuo maneat quantumcũque aliquis peccet, vel ab Ecclesia præcidatur. Et ideo alii dixerunt q præcisi ab Ecclesia, qui in Ecclesia episcopalem, potestatem habuerunt, retinent potestatem aliquos ordinandi, sed promoti ab eis hoc non habent, & hæc est quarta opinio. Sed hoc non potest esse, quia si illi qui fuerunt in ecclesia promoti, retinent potestatem quam acceperunt, patet q exequendo suã potestatem, veram consecrationem faciunt, & ideo vere tribuunt omnẽ potestatem quæ cũ cõsecratione datur, & sic ordinati ab eis vel promoti habent eandem potestatem quam & ipsi. Et ideo alii dixerunt, q etiam præcisi ab ecclesia possunt ordines conferre & alia sacramenta, dummodo formam debitam & intentionem seruent, & quantum ad primum effectum, qui est collatio sacramenti, & quantum ad vltimum, qui est collatio gratię, & hæc est secunda opinio. Sed hoc etiam non potest stare, quia ex hoc ipso q̃ aliquis hæretico præciso ab ecclesia in sacramentis communicat peccat, & ita fictus accedit, & gratiam consequi nõ potest, nisi forte in baptismo in articulo necessitatis. Et ideo alii I dicunt q vera sacramenta conferunt, sed cum eis gratiam non dant, non propter inefficaciam sacramentorũ, sed propter peccata recipientium ab eis sacramenta contra prohibitionem Ecclesiæ, & hæc est tertia opinio, quæ vera est.

AD PRIMVM ergo dicendum, q effectus absolutionis non est aliud q̃ remissio peccatorum, quæ per gratiam fit, & ideo hæreticus non potest absoluere, sicut nec gratiam in sacramentis conferre, & iterum ad absolutionem requiritur iurisdictio, quam non habet ab Ecclesia præcisus.

Ad secundum dicendum, q in promotione ipsius Episcopi, datur sibi potestas quæ perpetuo manet in eo, quamuis dici nõ possit character, quia per eam non ordinatur homo directe ad Deum, sed ad corpus Christi mysticum, & tamen indelebiliter manet sicut character, & per consecrationem datur.

Ad tertium dicendum, q illi qui promouentur ab hæreticis, quamuis accipiant ordinem, non tamen recipiunt executionẽ, vt licite possint in suis ordinibus ministrare, ratione illa quam obiectio tangit. K

Ad quartum dicẽdum, q per fidem Ecclesiæ continuatur passioni Christi, quia quamuis in ea non sint secundum se, sunt tamen in ea secundum formam Ecclesiæ quam seruant.

Ad quintum dicendum, q hoc est referendum ad vltimum effectum sacramentorum, vt tertia opinio dicit.

QVAESTIO XXXIX.

De impedimentis huius sacramenti, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimentis huius sacramenti.
Circa quod quæruntur sex.
Primo, Vtrum sexus fœmineus impediat huius sacramenti susceptionem.
Secundo, Vtrum carentia vsu rationis.
Tertio, Vtrum seruitus.
Quarto, Vtrum homicidium.
Quinto, Vtrum illegitima natiuitas.
Sexto, Vtrum defectus membrorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum sexus fœmineus ordinis susceptionem impediat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q sexus fœmineus non impediat ordinis susceptionem, quia officiũ Prophetæ est maius quàm officium sacerdotis, quia propheta est medium inter Deum & sacerdotes, sicut sacerdos est inter Deum & populum, sed prophetæ officium aliquando mulieribus est concessum, vt patet 4. Regum, ergo & sacerdotii officium eis cõpetere potest. Thom. vbi sup. q. 2. art. 1. 3.

2 Præterea, Sicut ordo ad quandam eminentiam pertinet, ita & prælationis officium, & martyrium, & religionis status, sed prælatio committitur mulieribus de nouo Testamento, vt patet de Abbatissis & in veteri, vt patet de Delbora, quæ iudicauit Israel, & Iudith quarto, Competit etiam eis martyrium, & religionis status, ergo & ordo ecclesiæ.

3 Præterea, Ordinum potestas in anima fundatur, sed sexus non est in anima, ergo diuersitas sexus non facit distinctionem in receptione ordinum.

SED CONTRA est quod dicitur 2. Timoth. 2. Mulierem in ecclesia docere non permitto, nec dominari in virum.

Præterea, In ordinandis præexigitur corona, quamuis non de necessitate sacramenti, sed corona & tonsura non competunt mulieribus, vt patet 1. ad Corinthios 2. ergo nec ordinum susceptio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quædam requiruntur in recipiente sacramentum, quasi de necessitate sacramenti, quę si desunt non potest aliquis suscipere, neque sacramentum, neque rem sacramenti: quædam vero requiruntur non de necessitate sacramenti, sed de necessitate præcepti, propter congruitatem ad sacramentum; & sine talibus aliquis suscipit sacramentum, non rem sacramenti. Dicendum ergo, quòd sexus virilis requiritur ad susceptionem ordinum, non solum secundo modo, sed etiam primo: vnde, & si mulieri exhibeantur omnia quę in ordinibus fiunt, ordinem non suscipit, quia cum sacramentum sit signum in his quæ in sacramento aguntur, requiritur non solum res sed signum rei, sicut dictum est: quia in extrema vnctione exigitur q̃ sit infirmus, vt significetur curatione indigens: cum igitur in sexu fœmineo non possit significari aliqua eminentia gradus, quia mulier statum subiectionis habet, ideo non potest ordinis sacramentum suscipere. Quidam autẽ dixerunt quòd sexus virilis est de necessitate præcepti, sed nõ de necessitate sacramenti, quia etiam in Decretis fit mentio de diaconissa & præsbytera, sed diaconissa dicitur quæ in aliquo actu diaconi participat, sicut quæ legit homilias in ecclesia, presbytera autem dicitur vidua, quia presbyter idem est quod senior.

AD PRIMVM ergo dicendum, q prophetia non est sacramentum, sed Dei donum, vnde ibi non exigitur significatio sed solum res, & quia secundum rem in his quæ sunt animæ, mulier non differt a viro, cum quandoq; mulier inueniatur melior quantum ad animã viris multis, ideo donum prophetiæ & alia huiusmodi potest recipere, sed non ordinis sacramentum.

Et per hoc patet solutio ad secundum & tertium. De Abbatissis tamen dicitur, quòd nõ habent prælationem ordinariam, sed quasi ex commissione propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres. Delbora autem in temporalibus præfuit, non in sacerdotalibus, sicut & nunc possunt mulieres temporaliter dominari.

ARTICVLVS II.

Vtrum pueri carentes vsu rationis, ordines possint suscipere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q pueri, & qui carent vsu rationis, non possint ordines suscipere, quia (vt in litera dicitur) sacri Canones in suscipiẽtibus ordines certum & determinatum tẽpus statuerunt ætatis, sed hoc non esset si pueri recipere possent ordinis sacramentum, ergo, &c.

2 Præterea, Ordinis sacramentum est dignius q̃ matrimoniũ, sed pueri & alii carentes vsu rationis non possunt contrahere matrimonium, ergo nec ordines suscipere.

3 Præterea, Cuius est potentia, eius est actus secundum Philosophum in Lib. de Somno & vigil. sed actus ordinis requirit vsũ rationis, ergo & ordinum potestas. SED

SED CONTRA, Ille qui est ante annos discretionis, p- A motus ad ordines, siue iteratione ipsorum quandoque in eis conceditur ministrare, vt patet extra, de Cle. per saltum promo. hoc autem non esset si ordinem non suscepisset, ergo puer potest ordines suscipere.

Præterea, Alia sacramenta, in quibus character imprimitur, possunt pueri suscipere, vt baptismum & confirmationem, ergo pari ratione & ordines.

RESPONDEO, Dicendum, q per pueritiam & alios defectus quibus tollitur vsus rationis, præfatur impedimentum actui, & ideo omnia illa sacramenta quæ actum requirunt suscipientis sacramentum, talibus non competunt, sicut pœnitentia, matrimonium, & huiusmodi, sed quia potestates infusę sunt priores actibus, sicut & naturales, quamuis acquisitæ sunt posteriores: remoto autem posteriori non tollitur prius, ideo omnia sacramenta in quibus non requiritur actus susceipientis de necessitate sacramenti, sed potestas aliqua spiritualis diuinitus data B tur, possunt pueri suscipere, & alii qui vsu rationis carent. Hac tamen distinctione habita, q̃ in maioribus ordinibus requiritur discretionis tempus de honestate, propter dignitatem præcepti non propter necessitatem sacramenti. Vnde aliqui si necessitas ad sit & spes profectus, ad minores ordines possunt ante annos discretionis promoueri sine peccato, & suscipiunt ordinem, qa quamuis tunc non sint idonei ad officia quæ eis committuntur tamen per assuefactionem idonei reddentur, sed ad maiores ordines requiritur vsus rationis, & de honestate & necessitate præcepti, propter votum continentiæ, quod habent annexum, & C quia etiam eis sacramenta tractanda committuntur, sed ad episcopatum, vbi etiam in corpus mysticum accipitur potestas, requiritur actus suscipientis curam animarum pastoralem, & ideo est etiam de necessitate consecrationis episcopalis, q̃ vsum rationis habeat. Quidam autem dicunt q ad omnes ordines requiritur vsus rationis de necessitate sacramenti, sed eorum dictum ratione vel authoritate non confirmatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q non omne quod est d̃ necessitate præcepti, est de necessitate sacramenti, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, q matrimonium causat consensus qui sine vsu rationis esse non potest, sed in receptione ordinis non requiritur aliquis actus ex parte recipientis, quod patet ex hoc, q nullus actus ex parte eorum exprimitur in eorum consecratione, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, q eiusdem est actus & potentia, sed tamen aliquando potentia præcedit, sicut liberum arbitriũ vsũ suum, & sic est in proposito.

ARTICVLVS III.

Vtrum seruitus impediat aliquem a successione ordinis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q seruitus nõ impediat aliquem a susceptione ordinum. Subiectio enim corporalis non repugnat prælationi spirituali: sed in seruo est subiectio corporalis, ergo non impeditur quin debeat suscipere prælationem spiritualem, quæ in ordine datur.

2 Præterea, Illud quod est occasio humilitatis, non debet impedire susceptionem alicuius sacramenti, sed seruitus est huiusmodi. Vnde Apostolus consuluit, quòd si aliquis possit, magis vtatur seruitute pri. Corinth. 7. ergo non debet impedire a promotione ordinis.

3 Præterea, Magis est turpe clericum in seruum vendi, q̃ seruum in clericum promoueri, sed licite clericus in seruum vendi potest, quia Episcopus Nolanus, scilicet Paulinus, seipsum in seruum vendidit, vt in Dialogo legitur, ergo multo fortius potest seruus in clericum promoueri. E

SED CONTRA, Videtur q impediat quantum ad necessitatem sacramenti. Quia mulier non potest suscipere sacramentum ratione subiectionis, sed maior subiectio est in seruo, quia mulier non datur viro in ancillam, propter quod non est d̃ pedibus sumpta, ergo & seruus sacramentum non suscipit.

Præterea, Aliquis ex quo suscipit ordinem tenetur in ordine ministrare, sed non potest simul ministrare domino suo carnali & in spirituali ministerio, ergo videtur q non possit ordinẽ suscipere, quia dominus debet seruari indemnis.

RESPONDEO, Dicendum, q in susceptione ordinis mancipatur homo diuinis officiis, & quia nullus potest dare qd̃ suum non est, ideo seruus qui non habet potestatem sui, non potest ad ordines promoueri, si tamen promouetur ordinem suscipit: quia libertas non est de sacramenti necessitate, sed de necessitate præcepti, cum non impediat potestatem, sed actum tãtum, & similis ratio est de omnibus qui sunt aliis obligati, vt ratiociniis detenti, & huiusmodi personæ. D

AD PRIMVM ergo dicendum, q in susceptione spiritualis potestatis, est aliquis obligatus ad aliqua etiam corporaliter agenda, & ideo per corporalem subiectionem impeditur.

Ad secundum dicendum, q ex multis aliis quæ non præstant impedimentum executioni ordinum, potest aliquis occasionẽ humilitatis accipere, & ideo non sequitur.

Ad tertium dicendum, q beatus Paulinus ex abundantia charitatis spiritu Dei ductus hoc fecit, quod rei euentus probauit, quia per eius seruitutem multi de grege suo sunt de seruitute liberati, & ideo non est ad consequentiam trahendum, quia vbi spiritus domini, ibi libertas. 1. Cor. 3.

Ad quartum dicendum, q signa sacramentalia ex naturali similitudine repræsentant, mulier autem habet subiectionem a natura, sed non seruus, & ideo non est simile.

Ad quintum dicendum, q si est promotus sciente domino, & non reclamante, ex hoc ipso efficitur ingenuus, si autem eo nesciente, Episcopus & ille qui præsentauit, tenentur domino in duplum, quam sit pretium serui, si sciuerunt ipsum esse seruũ, alias si seruus habeat peculium, debet seipsum redimere, alioqn reduceretur in seruitutem domini sui, non obstante quòd ordinem exequi non potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum propter homicidium aliquis debeat ab ordinibus prohiberi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q propter homicidium aliquis non debeat prohiberi a sacris ordinibus. Quia ordines nostri sumpserunt initium a Leuitarum officio, vt in præcedenti distinctione dictum est, sed Leuitæ consecrauerunt manus suas in sanguinis effusione fratrum suorum, vt patet Exodi. 2. ergo & in nouo testamento non debent aliqui ab C assumptione ordinum prohiberi propter sanguinis effusionem.

2 Præterea, Propter actũ virtutis nullus debet impediri ab aliquo sacramento, sed aliquando sanguis effunditur per iustitiã sicut a iudice, & peccaret habens officium, si non effunderet, ergo non impeditur propter hoc a sacramenti susceptione.

3 Præterea. Pœna non debetur nisi culpæ, sed aliquis sine culpa quandoq; homicidium committit, sicut se defendendo, vel etiam casualiter, ergo nõ debet incurrere irregularitatis pœnã.

SED CONTRA hoc sunt plura Canonum statuta, & Ecclesiæ consuetudo.

RESPONDEO, Dicendum, q omnes ordines referuntur ad Eucharistiæ sacramentum, quod est sacramentum pacis nobis factę per effusionem sanguinis Christi, & quia homicidiũ maxime contrariatur paci, & homicida magis conformatur occidentibus, quàm ipsi Christo occiso, cui omnes prædicti ministri debent conformari, ideo de necessitate præcepti est, quòd non sit homicida qui ad ordines promouetur, quamuis non sit de necessitate sacramenti. D

AD PRIMVM ergo dicendum, q vetus lex inferebat pœnã sanguinis, non autẽ noua lex, & ideo non est simile de ministris veteris, & nouæ legis, quæ est iugũ suaue & onus leue.

Ad secundum dicendum, q irregularitas non incurritur propter peccatum tantum, sed principaliter propter ineptitudinẽ personæ ad sacramentum Eucharistiæ ministrandum, & ideo iudex & omnes qui in causa sanguinis ei participant, sunt irregulares, propter hoc quòd effusio sanguinis non decet ministros dicti sacramenti.

Ad tertium dicendum, q nullus facit nisi illud cuius est causa, quod est voluntarium in homine, & ideo ille qui ignorans hominem occidit homicidio casuali, nõ dicitur homicida, nec irregularitatem incurrit, nisi operam dederit illicitæ rei, vel ni E si omiserit debitam diligentiam, quia iam quoddam efficitur voluntarium, nec hoc est propter hoc quòd culpa careat, quia etiã sine culpa incurritur irregularitas, & ideo etiam ille qui se defendendo in aliquo casu non peccat, homicidium committendo, nihilominus irregularis est.

ARTICVLVS V.

Vtrum illegitime nati debeant ab ordinibus suscipiendis impediri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q illegitime nati non debeant impediri a sumptione ordinum, quia filius non debet portare iniquitatem patris: portaret autem si p pter hoc impediretur ab ordinibus suscipiendis, ergo, &c.

2 Præterea, Magis impeditur aliquis propter defectum proprium, q̃ alienum: sed a susceptione ordinum propter illicitum cõcubitum suum non semper aliquis impeditur, ergo nec propter illicitum concubitum patris sui.

SED

Universidad de Deusto
Biblioteca

SED CONTRA est, quod dicitur Deuter. 33. Non ingredietur Mamzer (hoc est de scorto natus) Ecclesiã Dei, vsque in quartam generationem, ergo multo minus debet promoueri ad ordines.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ordinati, in quadam dignitate præ aliis constituuntur, ideo ex quadam honestate requiritur in eis claritas quædam non de necessitate sacramenti, sed de necessitate præcepti, vt scilicet sint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publice pœnitentes, & quia obscuratur hominis claritas ex vitiosa origine, ideo etiam ex illegittimo toro nati a susceptione ordinum repelluntur, nisi cum eis dispensetur, & tanto est difficilior eorum dispensatio, quanto eorum origo est turpior.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ irregularitas non est pœna iniquitati debita, & ideo patet q̃ illegitime nati, non portant iniquitatem patris, ex hoc q̃ irregulares sunt.

Ad secundum dicendum, q̃ ea quæ per actum proprium cõmittuntur, possunt per pœnitentiam ad actum contrarium aboleri, non autem ea quę ex natura sunt, & ideo non est simile de vitioso actu, & de vitiosa origine.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum propter defectum membrorum debeat aliquis impediri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ propter defectum membrorum non debeat aliquis impediri, quia afflictio non debet addi afflicto, ergo non debet priuari ordinis gradu propter pœnam corporalis defectus.

2 Præterea, Plus exigitur ad actum ordinis integritas discretionis, q̃ integritas corporis, sed aliqui possunt promoueri ante annos discretionis, ergo & cum corporis defectu.

SED CONTRA, Tales prohibebantur a ministerio veteris legis, ergo multo fortius debent in noua prohiberi. De bigamia vero dicetur in tractatu de matrimonio.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ (sicut ex dictis patet) aliquis efficitur ineptus ad susceptionem ordinum, vel propter impedimentum actus, vel propter impedimentum claritatis pœnæ, & ideo patientes defectum in membris, impediuntur a susceptione ordinis, si sit talis defectus qui maculam notabilem inferat, per quem obscuretur personæ claritas, vt abscissio nasi, vel periculum in executione facere possit, alias non impeditur. Hæc autem integritas exigitur de necessitate præcepti. Et per hæc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO XL.

De his quæ annexa sunt sacramento ordinis, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ sunt annexa sacramento ordinis.

Et circa hoc quæruntur septem.

Primo, Vtrum ordinati debeant habere coronę rasuram & tonsuram.

Secundo, Vtrum corona sit ordo.

Tertio, Vtrum per acceptionem coronæ aliquis abrenuntiet corporalibus bonis.

Quarto, Vtrum supra sacerdotalem debet esse potestas episcopalis.

Quinto, Vtrum episcopatus sit ordo.

Sexto, Vtrum supra Episcopos possit esse aliqua potestas superior.

Septimo, Vtrum vestes ministrorum conuenienter sint institutæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum ordinati debeant tonsuram deferre.

Thom. 4. distin. 24. q. 3. arti. 1. & 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ ordinati non debeant coronę rasuram habere. Quia dominus commi-
natur captiuitatem & dispersionem his qui sic attondentur, vt patet Deut. 33. de captiuitate inimicorum denudati capitis. Hiere. 49. Dispergam in omnem ventum eos qui attonsi sunt in comam: sed ministris Christi non debetur captiuitas, sed libertas, ergo coronę rasura & tonsura eis non competit.

2 Præterea, Veritas debet respondere figuræ: sed figura coronæ præcessit in veteri lege in tonsura Nazaræorum, sicut in litera dicitur, ergo cum Nazaræi non essent ordinati ad ministerium diuinum, videtur q̃ ministris Ecclesiæ non debeatur tõsura vel rasura coronę, & hoc etiam videtur per hoc, quòd Cõuersi, qui non sunt ministri ecclesiæ, tondentur in religionibus.

3 Præterea, Per capillos superflua signantur, quia capilli ex superfluis generantur: sed ministri altaris omnem superfluitatem a se debent expellere, ergo totaliter debent caput radere, & nõ in modum coronæ.

SED CONTRA, Quia secundum Greg. Seruire Deo regnare est, sed corona est signum regni, ergo illis qui ad diuinum ministerium applicantur, corona competit.

Præterea, Capilli in velamen dati sunt, vt patet pri. Cor. 11. sed ministri altaris debent habere mentem reuelatam, ergo competit eis rasura coronæ.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ eis qui ad diuina ministeria applicantur, competit rasura & tõsura in modum coronæ, ratione figuræ, quia corona est signum regni & perfectionis, cũ sit circularis: illi autem qui diuinis ministeriis applicantur, adipiscuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtute esse debent, competit etiam ratione subtractionis capillorum, & ex parte superiori per rasuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus a cõtemplatione diuinorum retardetur, & ex parte inferiori per tonsuram, ne eorum sensus temporalibus obuoluantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ dominus cõminatur illis qui hoc ad cultum dæmonum faciebant.

Ad secundum dicendum, q̃ ea quę fiebant in veteri testamẽto, imperfecte representant ea quæ sunt in noue, & ideo ea quę pertinent ad ministros noui Testamenti, non solum significabãtur per officia Leuitarum, sed etiam per omnes illos qui aliquã perfectionem profitebantur. Nazaræi autem profitebantur perfectionem quandam in depositione comę, significantes temporalium contemptum, quamuis non in modum coronæ deponerent, sed omnino totum, quia nondum erat tempus regalis & perfecti sacerdotii, & similiter etiam conuersi tondentur propter renuntiationem temporalium, sed non raduntur, quia nõ occupantur diuinis ministeriis, in quibus diuina oporteat eos mente contemplari.

Ad tertium dicendum, q̃ non solum debet significari temporalium abiectio, sed etiã regalis dignitas in forma coronæ, & iõ non debet totaliter coma tolli, & etiam ne indecens videatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum corona sit ordo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ corona sit ordo. Quia in actibus Ecclesiæ spiritualia corporalibus respondent: sed corona est quoddam corporale signum quod Ecclesia adhibet, ergo videtur q̃ signatum interius ei respondeat, & ita in coronatione imprimitur character, & erit ordo.

2 Præterea, Sicut ab Episcopo solum datur confirmatio, & alii ordines, ita & corona, sed in confirmatione & aliis ordinibus imprimitur character, ergo & in corona, & sic idem quod prius.

3 Præterea, Ordo importat quendam dignitatis gradum: sed clericus hoc ipso q̃ clericus est, in gradu supra populum constituitur, ergo corona per quam efficitur clericus aliquis, est ordo.

SED CONTRA, Nullus ordo datur, nisi in Missæ celebratione: sed corona datur etiam absque officio Missæ, ergo non est ordo.

Præterea, In collatione cuiuslibet ordinis fit mentio de aliqua potestate data, non autem in collatione coronæ, ergo non est ordo.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ministri Ecclesiæ a populo separantur ad vacandum diuino cultui, in cultu autem diuino quædam sunt quæ per potentias determinatas sunt exercẽda, & ad hoc datur spiritualis potestas ordinis, quædam autem sunt quæ communiter a toto ministrorum collegio fiunt, sicut dicere diuinas laudes, & ad hoc non exigitur aliqua potestas ordinis, sed solum deputatio ad tale officium, & hoc fit per coronam, & ideo non est ordo, sed præambulum ad ordinem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ corona habet vlteriꝰ aliquod spirituale quod ei respondet, sicut signatum signo: sed hæc non est aliqua spiritualis potestas, & ideo in corona non imprimitur character, nec est ordo.

Ad secundum dicendum, q̃ quamuis per coronam non imprimatur character, tamen deputatur homo ad diuinum cultũ, & ideo talis deputatio debet fieri per summum ministrorum, scilicet per Episcopum, qui etiam vestes benedicit, & vasa omnia quę ad diuinum cultum applicantur.

Ad tertium dicendũ, q̃ ex hoc q̃ aliquis est clericus, est in altiori statu, q̃ laicus, non tamen habet ampliorem potestatis gradum, qui ad ordinem requiritur.

ARTICVLVS

ARTICVLVS III.

Vtrum per receptionem coronæ, renuntietur temporalibus bonis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ per receptionem coronæ aliquis renuntiet temporalibus bonis. Ipsi enim dicunt, cum coronantur, Dominus pars hæreditatis meæ: sed sicut dicit Hieroy. Dominus in his temporalibus fieri dedignatur pars, ergo abrenuntiant temporalibus.

2 Præterea, Iuditia ministrorum noui Testamenti debet abũdare super ministros veteris testamenti, vt patet Matt. 5. sed ministri veteris Testamenti, scilicet Leuitæ, non acceperunt partẽ hæreditatis cum fratribus suis, ergo nec ministri noui Testamẽti habere debent.

3 Præterea, Hug. dicit, q̃ postquam aliquis est factus clericus, debet deinceps stipendiis Ecclesiæ sustentari, sed hoc non esset si patrimonium suum retineret, ergo videtur q̃ abrenuntiet in hoc quòd clericus fit.

SED CONTRA est, quòd Hieremias fuit de ordine sacerdotali, vt patet Hiere. 1. sed ipse habuit possessionem hæreditatis, vt patet Hiere. 32. ergo clerici possunt habere patrimonialia bona.

Præterea, Si hoc non possent, non videretur tunc differentia inter religiosos & clericos seculares.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ clerici in hoc q̃ coronã accipiunt, non renua tiant patrimonio, nec aliis rebus temporalibus, quia terrenorum possessio non contrariatur diuino cultui ad quem clerici deputantur, sed nimia eorum solicitudo. Quia vt dicit Grego. affectus in crimine est.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Dominus dedignatur pars fieri eorum qui res mundi ita possident, vt ex æquo cum aliis diligatur, ita scilicet: quòd aliquis ponat finem suũ in Deo, & in rebus mundi, non tamen dedignatur fieri pars eorum qui res mundi ita possident, q̃ per eas a cultu diuino nõ retrahunt.

Ad secundum dicendum, q̃ Leuitæ in veteri Testamento habebant ius in hæreditate paterna, sed ideo non acceperunt partem cum aliis tribubus, quia erant per omnes tribus dispergendi, & fieri non potuisset si vnam determinatam partem cœpissent, sicut aliæ tribus.

Ad tertium dicendum, q̃ si sint indigentes clerici, & ad sacros ordines promoti, Episcopus qui eos promouit, tenetur eis prouidere, alias eis non tenetur, ipsi autem ex ordine susceptorenentur Ecclesiæ ministrare. Verbum autem Hug. intelligitur de illis, qui non habent vnde sustententur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum supra sacerdotalem ordinem debeat esse potestas Episcopalis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ supra sacerdotalem ordinem non debeat esse aliqua potestas Episcopalis. Sicut enim in litera dicitur, ordo sacerdotalis ab Aaron sumpsit exordiũ, sed in veteri lege nullus erat supra Aaron, ergo nec in noua lege debet aliqua potestas esse supra sacerdotalem.

2 Præterea, Potestas ordinatur secundũ actus: sed nullus actus sacerdotalis potest esse maior q̃ consecrare corpus Christi, ad hoc est enim potestas sacerdotalis, ergo supra sacerdotalem potestatem non debet esse Episcopalis.

3 Præterea, Sacerdos in offerendo gerit figuram Christi in Ecclesia qui se patri pro nobis obtulit, sed in Ecclesia nullus est maior Christo, quia ipse est caput Ecclesiæ, ergo vt prius.

SED CONTRA, Potestas tanto est altior, quanto ad plura se extendit, sed potestas sacerdotalis (vt Diony. dicit) extendit se ad purgandum & illuminandum tantum, Episcopalis autem ad hoc, & ad perficiendum, ergo supra sacerdotalem potestatem debet esse Episcopalis.

Præterea, Diuina ministeria debẽt esse magis ordinata quàm humana, sed humanorum officiorum ordo exigit, vt in quolibet officio prępouatur vnus qui sit princeps illius officii, sicut præponitur militibus dux, sic sacerdotibus debet aliquis præponi qui sit sacerdotum princeps, & hic est Episcopus, ergo Episcopalis potestas debet esse supra sacerdotalem.

RESPONDEO, Dicẽdum, q̃ sacerdos habet duos actꝰ: principalem, scilicet consecrare corpus Christi, & secundariũ, scilicet præparare populum ad susceptionem huius sacramenti, vt prius dictum est. Quantum autem ad primum actũ, potestas sacerdotis non dependet ab aliqua superiori potestate nisi diuina, sed quantum ad secundum, dependet ab aliqua superiori potestate, scilicet humana. Omnis enim potestas quæ non habet exire in actum, nisi præsuppositis quibusdam ordinationibus, dependet ab illa potestate quæ illas ordinationes facit, sacerdos autem non potest absoluere & ligare nisi præsuppositа iurisdictione, qua sibi subdantur illi quos absoluit. Potest autem conficere quamlibet materiam a Christo determinatam, nec aliud requiritur quantum est de necessitate sacramenti, quamuis ex quadam congruitate præsupponatur actus episcopalis in consecratione altaris vel vestium & huiusmodi, & ita patet q̃ oportet esse supra sacerdotalem potestatem episcopalis, quãtum ad actũ secundarium sacerdotis, non quantum ad primum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Aaron sacerdos fuit & pontifex, ideſt sacerdotum princeps, sumpsit ergo sacerdotalis potestas ab ipso exordium, inquantum fuit sacerdos sacrificia offerẽs, qđ etiam minoribus sacerdotibus licebat: sed nõ ab eo inquantum fuit pontifex, per quam potestatem poterat aliqua facere, vt ingredi semel in anno Sancta sanctorum, quod aliis non licebat.

Ad secundum dicendum, q̃ quantum ad illum actum non est aliqua potestas superior, sed quantum ad alium, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, q̃ sicut omnium rerum naturalium perfectiones præexistunt exẽplariter in Deo, ita Christus fuit exemplar omnium officiorum ecclesiasticorum, vnde vnusquisque ministrer Ecclesiæ, quantum ad aliquid, gerit typum Christi, vt ex litera patet, & tamen ille est superior qui secundũ maiorem perfectionem Christum repræsentat: sacerdos autem repræsentat Christum in hoc quòd per seipsum aliquod ministerium impleuit, sed Episcopus in hoc quòd alios ministros instituit & Ecclesiam fundauit. Vnde ad Episcopum pertinet manicipare aliquid diuinis officiis, quasi cultum diuinum ad similitudinem Christi statuens, & propter hoc Episcopus etiam specialiter sponsus dicitur Ecclesiæ, sicut & Christus.

ARTICVLVS V.

Vtrum Episcopatus sit ordo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ Episcopatus sit ordo. Primo, per hoc quòd Diony. assignat hos tres ordines ecclesiasticæ Hierarchiæ. Episcopum, sacerdotem, & ministrum. In litera etiam dicitur, quòd est ordo Episcoporum quadripartitus.

2 Præterea. Ordo nihil aliud est q̃ quidam potestatis gradus in spiritualibus dispensandis, sed Episcopi possunt dispensare aliqua sacramenta, quæ non possunt sacerdotes, sicut confirmationem & ordinem, ergo episcopatus est ordo.

3 Præterea, In Ecclesia non est aliqua spiritualis potestas nisi ordinis vel iurisdictionis: sed ea quæ pertinent ad spiritualem potestatem, non sunt iurisdictionis, alias possent committi nõ Episcopo, quod falsum est, ergo sunt potestatis ordinis, ergo Episcopus habet aliquem ordinem, quem non habet sacerdos simplex, & sic episcopatus est ordo.

SED CONTRA est q̃ vnus ordo non dependet a præcedenti quantum ad necessitatem sacramenti: sed episcopalis potestas dependet a sacerdotali, quia nullus potest recipere episcopalem potestatem, nisi prius habeat sacerdotalem, ergo episcopatus non est ordo.

Præterea, Maiores ordines non conferuntur nisi in sabbatis, sed episcopalis potestas tradit in Dominicis, ergo nõ est ordo.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ordo potest accipi dupliciter. Vno modo secundum q̃ est sacramentum, & sic vt prius dictum est, ordinatur omnis ordo ad Eucharistiæ sacramentũ, vnde cum Episcopus non habeat potestatem superiorem sacerdote, quantum ad hoc episcopatus non erit ordo. Alio modo potest considerari ordo secundum quod est officium quoddam respectu quarumdam actionum sacrarum, & sic cum Episcopus habeat potestatem in actionibus hierarchicis, respectu corporis mystici supra sacerdotem, episcopatus erit ordo, & secundum hoc loquuntur authoritates inductæ.

Vnde patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd ordo prout est sacramentum imprimens characterem, ordinatur specialiter ad sacramentum Eucharistiæ, in quo ipse Christus continetur, quia per characterem ipsi Christo configuramur, & ideo licet detur aliqua potestas spiritualis Episcopo in sui promotione respectu aliquorũ sacramentorum, non tamen illa potestas habet rationem characteris, & propter hoc episcopatus non est ordo, secundum qđ ordo est sacramentum quoddam.

Ad tertium dicendum, quòd potestas episcopalis non est tantum iurisdictionis, sed etiam ordinis, vt ex dictis patet, secundum q̃ ordo communiter accipitur.

ARTICVLVS

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS VI.

Vtrum supra Episcopos possit esse aliquis superior in Ecclesia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ supra Episcopos non possit esse aliquis superior in Ecclesia. Quia omnes Episcopi sunt Apostolorum successores: sed potestas quæ est data vni Apostolorum, scilicet Petro, Mat. 16. est data omnibus Apostolis Ioan. 20. ergo Episcopi sunt pares, & vnus non est supra alium.

2 Prętera, Ritus Ecclesiæ magis debet esse conformis rituí Iudæorum, q̃ ritui Gentilium: sed distinctio episcopalis dignitatis, & ordinatio vnius super alium, vt in litera dicitur, est a Gentilibus introducta. In veteri autem lege non erat, ergo nec in Ecclesia Episcopus vnus super alium esse debet.

3 Præterea, Superior potestas non potest conferri per inferiorem, neque æqualis super æqualem, quia sine vlla cõditione qđ minus est, a maiori benedicitur. Heb. 7. vnde etiam sacerdos nõ promouet Episcopum neque sacerdotem, sed Episcopus sacerdotem: sed Episcopus potest quemlibet Episcopum promouere quia etiam Hostiensis Episcopus consecrat Papam, ergo Episcopalis dignitas in omnibus est æqualis, & sic vnus Episcopus nõ debet alio subesse, vt in litera dicitur.

SED CONTRA est quod legitur in concilio Constantinopolitano. Veneramur secundum Scripturas & secundum Canonum statuta & definitiones, sanctissimũ antiquæ Romæ Episcopum primum esse & maximum Episcoporum, & post ipsum Constantinopolitanum Episcopum, ergo vnus Episcopus est super alium.

Præterea, Beatus Cyrillus Episcopus Alexandrinus dicit. Vt membra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, a quo nostrum est quęrere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes pro omnibus, quoniam ipsius solius est reprehendere, corripere, statuere, disponere, soluere, & ligare, loco illius qui ipsum ædificauit, & nulli alii quod suũ est plenum, sed ipsi soli dedit cui omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tamquam ipsi Domino Iesu Christo obediunt, ergo Episcopi alicui sub sunt etiam de iure diuino.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ vbicumque sunt multa ordinata in vnum, oportet esse aliquid vniuersale super particularia regimina, quia in omnibus virtutibus & actibus, vt dicitur in 1. Ethic. est ordo secundum ordinem finium, bonum autem commune est diuinius q̃ bonum speciale, & ideo supra potestatem regitiuam, quæ conjectat bonum speciale, oportet esse potestatem vniuersalem respectu boni communis, alias non posset esse colligatio ad vnum, & ideo cum tota Ecclesia sit vnum corpus, oportet si ista vnitas debet conseruari, q̃ sit aliqua potestas regitiua respectu totius Ecclesiæ supra potestatem Episcopalem, qua vnaquæque specialis Ecclesia regitur, & hæc est potestas Papæ, & ideo illi qui hanc potestatem negant, schismatici dicuntur, quasi diuisores Ecclesiæ vnitatis, & inter Episcopũ simplicem & Papam sunt alii gradus dignitatum, correspondẽtes gradibus vnionis, secundum quos vna congregatio, vel cõmunitas includit aliam, sicut communitas prouincię includit communitatem ciuitatis, & communitas totius mundi includit communitatem vnius regni.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quamuis omnibus Apostolis data sit communiter potestas ligandi & soluendi, tamen vt in hac potestate ordo aliquis signaretur, primo soli Petro data est, vt ostẽdatur q̃ ab eo in alios ista potestas debeat descendere, pp quod etiam ei dixit singulariter. Confirma fratres tuos, & pasce oues meas, idest, loco mei, vt dicit Chryso. prępositus & caput esto fratrum, vt ipsi te in loco meo assumentes vbiq; terrarũ te in throno tuo sedentẽ prædicent & confirmẽt.

Ad secundum dicendum, q̃ ritus Iudæorum non erat diffusus in diuersis regnis & prouinciis, sed tantum in vna gente, & ideo non oportebat q̃ sub eo qui habet potestatem principalẽ alii pontifices distinguerentur, sed Ecclesiæ ritus sicut & Gentilium ritus per diuersas nationes diffunditur, & ideo oportet q̃ quantum ad hoc magis Gentilium ritui q̃ Iudæorum ecclesiæ status conformetur.

Ad tertium dicendum, q̃ potestas sacerdotis exceditur a potestate Episcopi quasi a potestate alterius generis: sed potestas Episcopi excedit a potestate Papæ quasi a potestate eiusdem generis, & ideo omnem actum hierarchicum, quem potest facere Papa in ministratione sacramentorum, potest facere Episcopus non autem actum quem potest facere Episcopus, potest facere sacerdos in sacramentorum collatione. Et ideo quantum ad ea quæ sunt Episcopalis ordinis, omnes Episcopi sunt ęquales, & propter hoc quilibet alium potest consecrare.

ARTICVLVS VII.

Vtrum uestes ministrorum conuenienter sint institutæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ vestes ministrorum non conuenienter sint in ecclesia institutæ. Ministri enim noui Testamenti magis tenentur ad castitatem, q̃ ministri veteris, sed inter alias vestes ministrorum veteris Testamenti, erant femoralia in signum castitatis, ergo multo fortius esse debent inter vestes ministrorum Ecclesiæ.

2 Præterea, Sacerdotium noui Testamenti est dignius q̃ sacerdotium veteris, sed veteres sacerdotes habebant mitras, quod est signũ dignitatis, ergo sacerdotes nouæ legis eas debent habere.

3 Præterea. Sacerdos est propinquior ordinibus ministrorum, quàm ordo Episcopalis, sed Episcopi vtuntur vestibus minstrorum, Dalmatica, scilicet quæ est vestis diaconi, & tunica, quę est vestis subdiaconi, ergo multo fortius debent vti eis simplices sacerdotes.

4 Præterea. In veteri lege Pontifex deferebat superhumerale, quod significabat onus Euangelii, vt dicit Beda. Hoc aũt maxime Põtificibus nostris incũbit, ergo debẽt habere superhumerale

5 Præterea. In Rationali, quod vtebantur Pontifices veteris legis, scribebatur Doctrina & veritas, sed veritas maxime in noua lege declarata est, ergo Pontificibus nouæ legis competit.

6 Præterea. Lamina aurea, in qua scriptum erat dignissimum nomen Dei, erat dignissimum ornamentum legis veteris, ergo illud maxime debuit transferri in nouam legem.

7 Præterea. Ea quæ exterius geruntur in ministris Ecclesiæ, sũt signa interioris potestatis: sed Archiepiscopus non habet alterius generis potestatem, q̃ Episcopus, vt dictum est, ergo non debet habere pallium, qđ non habent Episcopi.

8 Præterea, Potestatis plenitudo residet penes Romanum Põtificem: sed ipse non habet baculum, ergo nec alii Episcopi debent habere.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ vestes ministrorum designant idoneitatem, quę in eis requiritur ad tractandum diuina, & quia quædam sunt quę in omnibus requiruntur, & quædam requiruntur in superioribus, quæ non exiguntur ita in inferioribus, ideo quædam vestes sunt omnibus ministris communes, quædam autem superioribus tantum, & ideo omnibus ministris competit amictus humeros tegens, quo significatur fortitudo ad diuina officia exequenda, quibus mancipatur, & similiter alba, quæ significat puritatem vitæ, & cingulum qđ significat repressionem carnis. Sed subdiaconus vlterius habet manipulum, quo significatur exterśio minimarum macularum, quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum, ipli enim ad sacra tractanda admittuntur, habent etiam tunicam strictam, per quam doctrina Christi significatur, vnde & in veteri lege in ipsa tintinabula pendebant. Subdiaconi enim primo admittũtur ad doctrinam nouę legis annuntiandam: sed diaconus habet amplius stolam in sinistro humero in signum, q̃ applicantur ad ministerium in ipsis sacramentis. Et Dalmaticam quę est vestis larga sic dicta, quia in Dalmaticis partibus primo vsus eius fuit, ad designandum q̃ ipse primo dispensator sacramentorum ponitur. Ipse enim sanguinem dispensat, in dispensatione autẽ largitas requiritur. Sed sacerdoti in vtroque humero ponitur stola, vt ostendatur q̃ ei plena potestas dispensandi sacramenta datur, non vt ministro alterius, & ideo stola descendit vsq; ad inferiora. Habet etiam casulam, quæ significat charitatem, quia sacramentum consecrat charitatis, scilicet Eucharistiam. Sed Episcopis adduntur nouem ornamenta super sacerdotes, quæ sunt caligæ, sandalia, succinctorium, tunica, dalmatica, mitra, chirothecæ, annulus, & baculus, quia nouem sunt quæ ipsi supra sacerdotes possunt, scilicet clericos ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos deponere, synodos celebrare, chrisma conficere, vestes & vasa cõsecrare. Vel per caligas signi ficatur rectitudo gressuum. Per sandalia quæ pedes tegunt, contemptus terrenorum. Per succintorium quo stola ligatur cum alba, amor honestatis. Per tunicam, perseuerãtia, quia Ioseph tunicam talarem dicitur habuisse quasi descendentem vsque ad talos, per quos significatur extremitas vitæ. Per dalmaticam, largitas in operibus misericordię. Per chirotecas cautela. Per mitram, scientia vtriusque Testamẽti, vnde & duo cornua habet. Per baculum cura pastoralis, qua debet colligere vagos, quos si gnificat curuitas in capite baculi, sustentare infirmos, quod ipse stipes signat baculi. Sed pungere lentos, quod significat stimulus in pede baculi, vnde versus.

Collige, sustenta, stimula vaga, morbida, lenta.

Per annulum sacramenta fidei, qua Ecclesia desponsatur Christo. Episcopi enim sunt in Ecclesia loco Christi. Sed vlterius Archiepiscopi palliũ habent, signũ priuilegiatæ potestatis, signi ficat. n. torquem aurea quã solebant legitime certantes accipere.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacerdotibus veteris legis indicebatur continentia, illo tantum tempore quo ad suum ministerium accedebant, & ideo in signum castitatis tunc seruandæ in sacrificiorum oblatione fœmoralibus vtebantur. Sed ministris noui testamenti indicitur perpetua continentia, & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quòd mitra non erat signum alicuius dignitatis, fuit enim sicut quoddam Galerum, vt Hier. dicit, sed cydaris, quæ erat signum dignitatis, solum pontificibus dabatur, sicut & nunc mitra.

Ad tertium dicendum, quòd potestas ministrorũ est in Episcopo sicut in origine, non autem in sacerdote, quia ipse nõ confert illos ordines, & ideo magis Episcopus quam sacerdos vestibus ministrorum vtitur.

Ad quartum dicendum, q̃ loco superhumeralis vtitur stola, quæ ad idem significandum est, ad quod erat superhumerale.

Ad quintum dicendum, q̃ pallium succedit loco rationalis.

Ad sextũ dicendum, q̃ pro illa lamina habet Pontifex nostercrucé, vt Inno. dicit, sicut pro fœmoralibus habet sandalia, pro linea albam, pro balteo cingulum, pro podere tunicam, & pro ephod amictum, pro rationali pallium, pro cydari mitram.

Ad septimum dicendum, quòd quàmuis non habeat alterius generis potestatem, tamen eandem habet ampliorem, & ideo ad hanc perfectionem designandam sibi pallium datur quo vndiq; circundatur.

Ad octauum dicendum, quòd Romanus pontifex non vtitur baculo, quia Petrus misit ipsum ad suscitãdum quẽdam discipulum suum, qui postea factus est Episcopus Treuerensis, & ideo in diœcesi Treuerensi, Papa baculum portat, & non in aliis locis, vel etiam in signum quòd non habet coarctatam potestatem, quod curuatio baculi significat.

QVAESTIO XLI.

De sacramento matrimonij, quod est in officium naturæ, in quatuor articulos diuisa.

POST hoc considerãdum est de matrimonio. Et primo agendum est de eo inquantum est in officium naturæ. Secundo, inquantum est sacramentum. Tertio, inquantum absolute, & secundum se consideratur.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum sit de iure naturali.

Secundo, Vtrum cadat sub præcepto.

Tertio, Vtrum eius actus sit licitus.

Quarto, Vtrum possit esse meritorius.

ARTICVLVS I.

Vtrum matrimonium sit de iure naturali.

Thom. 4. distin. 26. q. 1. arti. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non sit naturale. Quia ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit: sed in aliis animalibus est coniunctio sexuum absque matrimonio, ergo matrimonium nõ est de iure naturali.

2 Præterea, Id quod est de iure naturali, inuenitur in hominibus secundum quemlibet statum eorum, sed matrimonium nõ fuit in quolibet statu hominum, quia sicut dicit Tullius in Primo Rhetoricorũ. Homines a principio syluestres erant, & tunc nemo sciuit proprios liberos nec certas nuptias, in quibus matrimonium consistit: ergo non est naturale.

3 Præterea. Naturalia sunt eadẽ apud omnes, sed non eodẽmodo est matrimoniũ apud omnes, cum pro diuersis legibus diuersimode matrimonium celebretur, ergo non est naturale.

4 Præterea. Illa sine quibus potest saluari naturæ intentio, non videntur esse naturalia, sed natura intendit conseruationem speciei per generationem quæ potest esse sine matrimonio, vt patet in fornicariis, ergo matrimonium non est naturale.

SED CONTRA est quod in principio Digestorum dicitur: Ius naturale est maris & fœminæ coniũctio, quam nos matrimonium appellamus.

Præterea. Philosophus 8. Ethico. dicit, quòd homo est magis naturaliter coniugale animal, q̃ politicũ: sed homo est naturaliter animal politicum & gregale, vt ipse dicit: ergo est naturaliter coniugale, & sic coniugium sine matrimonium est naturale.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquid dicitur esse naturale dupliciter. Vno modo sicut ex principiis naturæ ex necessitate causatum, vt moueri sursum est naturale igni: & sic matrimonium non est naturale, nec aliquid eorum, quæ mouente libero arbitrio complentur. Alio modo dicitur naturale, ad quod natura inclinat, sed mediante libero arbitrio complentur, sicut actus virtutum dicuntur naturales, & hoc modo matrimonium est naturale, quia ratio naturalis ad ipsum inclinat dupliciter. Primo quantum ad principalem eius finem, qui est bonum prolis. Non enim intendit natura solum generationem prolis, sed traductionem & promotionem vsque ad perfectum statum hominis, inquantum homo est, qui est virtutis status. Vnde secundum Philosophum tria a parentibus habemus, scilicet esse, nutrimentum, & disciplinam. Filius autem a patre educari & instrui non posset, nisi determinatos & certos parentes haberet, quod nõ esset nisi esset aliqua obligatio viri ad mulierem determinatam, quæ matrimoniũ facit. Secundo quantum ad secundarium finem matrimonij, qui est mutuum obsequiũ sibi a cõiugibus in rebus domesticis impensum. Sicut enim naturalis ratio dictat vt homines simul cohabitent, quia vnus non sufficit sibi in omnibus quæ ad vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo naturaliter politicus: ita etiam eorum quibus indiget ad humanam vitam, quædam opera sunt competentia viris, quædam mulieribus. Vnde natura monet vt sit quædam associatio viri ad mulierem, in qua est matrimonium, & has duas causas ponit Philosophus in 8. Ethicorum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ natura hominis ad aliquid inclinat dupliciter. Vno modo quia est conueniens naturæ generis, & hoc est commune omnibus animalibus. Alio modo quòd est conueniens naturæ differentiæ: quia species humana abundat a genere, inquantum est rationalis, sicut est prudentiæ actus vel temperãtiæ, & sic natura generis, quamuis sit vna in omnibus animalibus, non tamen eodem modo est in omnibus, ita etiam non inclinat eodem modo in omnibus, sed secundum quòd vnicuique competit ad matrimonium: ergo inclinat natura hominis ex parte differentię, quantum ad rationem secundam assignatam. Vnde Philosophus hanc rationem assignat hominis supra animalia, sed quantum ad rationem primã inclinat ex parte generis. Vnde dicit quòd filiorum procreatio communis est omnibus animalibus, tamen ad hoc non inclinat eodem modo in omnibus, quia quędam animalia sunt quorum filij nati, statim possunt sufficienter sibi victum quærere, vel ad quorum sustentationem mater sufficit, & in his non est aliqua maris ad fœminam determinatio. In illis autem, quorum filii indigent vtriusque sustentatione, sed ad paruum tẽpus inuenitur aliqua determinatio quantum ad tempus illud, sicut in auibus quibusdam patet: sed in homine, quia indiget filius cura parentum vsque ad magnum tempus, est maxima determinatio masculi ad fœminam, ad quam etiam natura generis inclinat.

Ad secundum dicendum, q̃ verbum Tullij potest esse verum quantum ad aliquam gentem, si tamen accipiatur principiũ proximum illius gentis, per quod ab aliis gẽtibus est distincta, quia non in omnibus producitur ad effectũ p id, ad quod naturalis ratio inclinat, non autem est verũ vniuersaliter, quia a principio humani generis sacra Scriptura recitat fuisse coniugia.

Ad tertium dicendum, q̃ secundum Philosophũ in 3. Ethic. Natura humana non est immobilis sicut diuina, & ideo diuersificantur ea quæ sunt de iure naturali secundum diuersos status & conditiones hominum, quamuis ea quæ sunt in rebus diuinis, naturaliter nullo modo varientur.

Ad quartum dicendum, quòd natura non tantum intendit esse in prole, sed etiam perfectum, ad quod exigitur matrimonium, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium cadat sub præcepto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd matrimoniũ adhuc maneat sub præcepto. Quia præceptũ obligat, quamdiu non reuocatur, sed prima institutio matrimonij fuit sub præcepto, vt in litera dicitur, nec vnquam hoc præceptum legitur reuocatum, immo confirmatũ. Matth. 19. Quod Deus coniunxit homo non separet, ergo adhuc est matrimonium sub præcepto.

2 Præterea, Præcepta iuris naturalis secundum omne tempus obligant, sed matrimonium est de iure naturali, vt dictum est, ergo & cætera.

3 Præterea. Bonum speciei est melius q̃ bonum indiuidui, quia bonum gentis est diuinius q̃ bonum vnius hominis, vt dicitur 1. Ethic. Sed præceptũ primo homini datũ est ad conseruationẽ idiuidui p actũ nutritiuę ad hoc obligat, ergo multo magis præceptũ de matrimonio quod pertinet ad conseruationẽ speciei.

4 Præterea, Vbi manet eadem ratio obligans, eadem obligatio manere debet, sed propter hoc obligabantur homines ad matrimonium antiquo tempore ne multiplicatio humani generis cessaret, cũ ergo hoc idem sequatur, si quilibet libere pọ̃ a matrimonio abstinere, videtur q̃ matrimoniũ sit in præcepto.

SED

Universidad de Deusto
Biblioteca

SED CONTRA est quod dicitur. 1. Cori. 7. Qui non F iungit matrimonio virginē suam, melius facit, scilicet q̄ qui cōiungit, ergo contractus matrimonii non est sub præcepto.

Præterea. Nulli debetur præmium pro transgressione præcepti, sed virginibus debetur speciale præmium, scilicet aureola, ergo matrimonium non est sub præcepto.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ natura inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, sicut ad id quod est necessarium ad perfectionem vnius, & talis inclinatio quemlibet obligat, quia naturales perfectiones omnibus sunt communes. Alio modo inclinat ad aliquid quod est necessarium multitudini, & cum multa sint huiusmodi, quorum vnum impedit aliud, ex tali obligatione non obligatur quilibet homo per modum præcepti, alias quilibet homo obligaretur ad agriculturam & ad ædificatoriā, & ad huiusmodi officia, quę sunt necessaria communitati humanæ, sed inclinationi naturæ satisfit, cum per diuersos diuersa complentur de prędictis. Cum ergo ad perfectionem humanæ multitudinis sit necessarium aliquos contemplatiuę vitæ inseruire, quæ maxime per matrimonium impeditur, inclinatio ad matrimonium non obligat per modum præcepti, etiam secūdum Philosophos. Vnde Theophrastus probat, quòd sapienti non expedit nubere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præceptum illud non est reuocatum, nec obligat vnumquemque ratione iam dicta, nisi illo tempore quo paucitas hominum exigebat, vt quilibet generationi vacaret.

Ad secundum & tertium patet responsio ex dictis.

Ad quartum dicendum, q̄ natura humana communiter ad diuersa officia & actus inclinat, vt dictum est: sed quia est diuersimode in diuersis, secundum q̄ indiuiduatur in hoc vel in illo, vnum magis inclinat ad vnum illorum officiorum, aliud ad aliud, & ex diuersitate simul cum diuina prouidentia, quę omnia moderatur, conuenit, quòd vnus eligat vnum officium, vt agriculturam, alius aliud, & sic etiam quod quidam eligant matrimonialem vitam, & quidam contemplatiuam, vnde nullum periculum imminet. H

ARTICVLVS. III.

Vtrum actus matrimonii sit licitus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ actus matrimonialis semper sit peccatum 1. Cor. 7. Qui nubunt, sint tamquam non nubentes, sed non nubentes non habent actum matrimonialem, ergo etiam nubentes peccant in actu illo.

2 Præterea, Isa. 59. Iniquitates nostræ diuiserunt inter nos & Deum nostrum, sed actus matrimonialis diuidit hominē a Deo vnde Exodi. 16. præcipitur populo, qui debebat Deum videre, quòd non accederent ad vxores suas. Et Hiero. dicit, quòd in I actu matrimoniali Spiritus sanctus prophetarum corda non tāgit, ergo est iniquitas.

3 Præterea. Illud quod secundum se est turpe, nullo modo potest bene fieri, sed actus matrimonialis habet concupiscentiam adiunctam quæ semper est turpis, ergo semper est peccatum.

4 Præterea. Nihil excusatur nisi peccatum, sed actus matrimonialis indiget excusari per bona matrimonii, vt Magister dicit, ergo est peccatum.

5 Præterea. De similibus semper idem est iudicium, sed concubitus matrimonialis est eiusdem speciei cū actu adulterii, quia ad idem terminatur, scilicet speciem humanam, ergo cum actus adulterii sit peccatum, & actus matrimonii similiter.

6 Præterea, Superfluitas in passionibus corrumpit virtutem, sed semper in actu matrimoniali est superfluitas delectationis adeo quòd absorbet rationem, quæ est principale hominis bonum. Vnde Philosophus dicit in 6. Ethicorum. Quòd impossibile est hominem aliquem in ipsa intelligere, ergo actus matrimonialis semper est peccatum.

SED CONTRA, Primæ Corinth. 7. dicitur. Virgo si nubat, non peccat, & 1. Timoth. 5. Volo iuuenculas nubere, & procreare filios: sed procreatio filiorum non potest esse sine carnali coniunctione, ergo actus matrimonialis non est peccatum alias Apostolus non voluisset illud.

Præterea, Nullum peccatum est in præcepto, sed actus matrimonialis est in præcepto 1. Cor. 7. Vxori vir debitum reddat, ergo non est peccatum.

RESPONDEO; Dicendum, q̄ supposito, q̄ natura corporalis sit a Deo bona instituta, impossibile est dicere quod ea quæ pertinent ad conseruationem naturæ corporalis & ad quæ natura inclinat, sint vniuersaliter mala, & ideo cum inclinatio sit naturæ ad prolis procreationem, per quam natura speciei cōseruatur, impossibile est dicere q̄ actus quo procreatur proles sit vniuersaliter illicitus, vt in eo medium virtutis inueniri non possit, nisi ponatur secundum quorumdam insaniam, quòd res corruptibiles creatæ sunt a malo Deo ex quo forte deriuatur q̄ in litera tangitur, & ideo est pessima hæresis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Apostolus in verbis illis, non prohibuit matrimonii actum, sicut eorum possessionē cum dixit, qui vtuntur hoc mundo, sint quasi non vtentes, sed in vtroque fruitionem prohibuit, q̄ patet ex ipso modo loquēdi. Non enim dixit, sicut non vtentes vel non habentes, sed quasi non vtentes vel non habentes.

Ad secundum dicendum, q̄ Deo coniungimur & secundū habitum gratiæ, & secundum actum contemplationis & amoris. Quod ergo primam coniunctionem separat, semper est peccatum, non autem quod secundum, quia aliqua occupatio licita circa res inferiores, animum distrahit, vt actu Deo coniungi non sit idoneus, & hoc præcipue accidit in carnali coniunctione in qua detinetur mens propter delectationem intensam. Et propter hoc, illis quibus competit diuina contemplari, aut sacra tractare, indicitur pro tempore illo abstinentia ab vxoribus, & secundum hoc etiam dicitur, quòd Spiritus sanctus quantum ad actum reuelationis secretorum, non tangebat mentes Prophetarum in vsum matrimonii. G

Ad tertium dicendum, q̄ turpitudo illa concupiscentiæ quæ actum matrimonialem semper comitatur, nō est turpitudo culpæ, sed pœnæ, ex peccato primo prouenientes, vt scilicet inferiores vires & membra corporis rationi non obediant. Et propter hoc, ratio non sequitur.

Ad quartum dicēdum, q̄ illud proprie excusari dicitur, q̄d aliquam similitudinem mali habet, & non est malum, vel tantum quantum apparet, quia quædam excusantur a toto, quædam a tanto, & quia actus matrimonialis propter corruptionem concupiscentiæ habet similitudinem actus inordinati, ideo pro bono matrimonii excusatur, vt non sit peccatum.

Ad quintum dicendum, q̄ quamuis sint specie naturæ idem, tamen differunt in specie moris, quam vna circūstantia variat, scilicet accedere ad suam vel non suam, sicut etiam occidere hominem per violentiam vel per iustitiam, facit diuersam speciem moris, quamuis sit vna species naturæ, & tamen vnum est licitum, aliud illicitum.

Ad sextum dicendum, q̄ superfluitas passionis, quæ virtutem corrumpit, non solum impedit rationis actum: sed tollit rationis ordinem, quod non facit delectationis intentio in actu matrimoniali, quia ersi tunc non ordinetur homo, tamen a ratione est præordinatus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus matrimonii sit meritorius.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ actus matrimonialis non sit meritorius, Chryso. enim dicit super Matth. Matrimonium etsi vtentibus se pœnam nō inferat, mercedem tamen non præstat: sed meritum respectu mercedis dicitur, ergo actus matrimonialis non est meritorius.

2 Præterea, Illud quod est meritorium dimittere, non est laudabile: sed laudabilis est virginitas, per quam matrimonium dimittitur, ergo matrimonialis actus non est meritorius.

3 Præterea, Qui vtitur indulgentia sibi facta, beneficio recepto vtitur: sed ex hoc quòd alicui præstatur beneficium, non meretur, ergo &c.

4 Præterea. Meritum in difficultate consistit sicut & virtus: sed actus matrimonialis non habet difficultatem, sed delectationē, ergo non est meritorius.

5 Præterea, Illud quodnon potest fieri sine peccato veniali, non est meritorium, quia non potest homo simul mereri & demereri: sed in actu matrimoniali semper est peccatum veniale, ergo actus prædictus non potest esse meritorius. K

SED CONTRA. Omnis actus quo impletur præceptum est meritorius si ex charitate fiat: sed actus matrimonialis est huiusmodi, quia dicitur primæ Corint. 7. Vxori vir debitū reddat, ergo &c.

Præterea. Omnis actus virtutis est meritorius: sed actus prædictus est actus iustitiæ, quia redditio debiti, ergo meritorius ē.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens sit indifferens, vt in 2. lib. dictum est, actus matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo, qui gratiam habet. Si enim ad actum matrimonialem virtus inducat, vel iustitiæ, vt debitum reddat: vel religionis, vt proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius. Si autem moueat libido sistens inter bona matrimonii, vt scilicet nullo modo ad aliā accedere veller, est peccatum veniale: si autem extra bona matrimonii efferatur, vt scilicet cum quacumque muliere idem facere proponeret, est peccatum mortale, natura autem mouere non

non potest, quin ordinetur ratio, & sic erit motus virtutis, vel non ordinetur, & sic erit motus libidinis. A

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd radix merendi quantum ad præmium substantiale est ipsa charitas: sed quantū ad accidētale præmium ratio meriti existit in difficultate actus, & sic actus matrimonij non est meritorius, sed primo modo.

Ad secundum dicendum, quòd homo potest mereri & in minoribus bonis & in maioribus. Vnde quando aliquis minora bona dimittit vt maiora faciat, laudandus est a minus meritorio actu discedens.

Ad tertium dicendum, q̄ indulgentia quandoque est de minoribus malis, & sic indulgetur actus matrimonij prout ad ipsum mouet libido infra terminos matrimonij consistens, sic enim est veniale peccatū: sed prout ad ipsum mouet virtus, tunc est meritorius, & non habet indulgentiam, nisi secundum quòd est indulgentia de minoribus bonis, quæ idem est quod concessio. Nec est inconueniens quòd ille qui tali concessione vtitur, mereatur, quia bonus vsus beneficiorum Dei meritorius est.

Ad quartum dicendum, quòd difficultas laboris requiritur ad meritum præmij accidentalis: sed ad meritum essentiale requiritur difficultas consistens in ordinatione medij, & hoc est etiam in actu matrimoniali.

Ad quintum dicendum, q̄ primus motus ſm q̄ dicit peccatū veniale, est motus appetitus in aliquod inordinatū delectabile, quod non est in actu matrimoniali, & ideo ratio non sequitur.

QVAESTIO XXXXII.

De matrimonio inquantum est sacramentum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de matrimonio inquantum est sacramentum.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum sit sacramentum.

Secundo, Vtrum debuerit institui ante peccatum.

Tertio, Vtrum conferat gratiam.

Quarto, Vtrū carnalis cōmixtio sit de integritate matrimōij.

ARTICVLVS I.

Vtrum matrimonium sit sacramentum.

Thom. vbi sup. q. 2. art. 1. & seqq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non sit sacramentum. Omne enim sacramentum noue legis habet aliquam formam, quæ est de essentia sacramenti: sed benedictio quæ fit per sacerdotes in nuptijs, non est de essentia matrimonij, ergo non est sacramentum.

2 Præterea, Sacramentum secundum Hugo. est materiale elementum: sed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum, ergo non est sacramentum. D

3 Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi: sed per matrimonium non conformatur homo passioni quæ fuit pœnalis, cum habeat delectationem adiunctam, ergo non est sacramentum.

4 Præterea, Omne sacramentum nouæ legis efficit quod figurat, sed matrimonium non efficit coniunctionem Christi & Ecclesiæ quod significat, ergo matrimonium non est sacramentū.

5 Præterea, In alijs sacramentis est aliquid quod est res & sacramentū: sed hoc non potest inueniri in matrimonio cum nō imprimat characterē, aliàs nō iteraretur, ergo non est sacramentū.

SED CONTRA est quod dicitur Ephes. 5. Sacramētum hoc magnum est, ergo, &c.

Præterea, Sacramentum est sacræ rei signum: sed matrimonium est huiusmodi, ergo, &c.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ sacramentum importat aliquod remedium sanctitatis homini contra peccatum exhibitum per sensibilia signa, vnde cum hoc inueniatur in matrimonio, inter sacramenta computatur. E

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ verba quibus consensus exprimitur matrimonialis, sunt forma huius sacramenti, nō autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.

Ad secundū dicendum, quòd sacramentum matrimonij perficitur per actum eius, qui sacramento illo vtitur, sicut pœnitentia, & ideo sicut pœnitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subiectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis matrimonium non conformetur passioni Christi quantum ad pœnam, conformatur tamen ei quantum ad charitatem, per quam pro Ecclesia sibi in sponsa coniungenda passus est.

Ad quartum dicendum, quòd vnio Christi ad Ecclesiam non est res contenta in hoc sacramento, sed res significata non contenta, & talem rem nullum sacramentum efficit, sed habet aliam A contentam & significatā, quam efficit, vt dicetur. Magister autem ponit rem nō contentam, quia erat huius opinionis quòd non haberet rem contentam.

Ad quintū dicendū, q̄ in hoc sacramento sunt illa tria, quia sacramenta tantum sunt actus exterius apparentes, sed res & sacramētum est obligatio, quæ innascitur, viri ad mulierem ex talibus, sed res vltima contēta est effectus huius sacramenti, non contenta autem, est res, quam Magister determinat.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium debuerit institui ante peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium nō debuit institui ante peccatum. Quia illud quod est de iure naturali, nō indiget institutione: sed matrimonium est huiusmodi, vt ex dictis patet, ergo nō debuit institui.

B 2 Præterea, Sacramenta sunt quædam medicinæ contra morbum peccati: sed medicina non præparatur nisi morbo, ergo ante peccatum non debuit institui.

3 Præterea, Ad idem institutio vna sufficit: sed matrimonium fuit institutum etiam post peccatum, vt in litera dicitur, ergo ante peccatum non fuit institutum.

4 Præterea, Institutio sacramenti debet esse a Deo: sed ante peccatum verba quæ ad matrimonium pertinent, non sunt determinate dicta a Deo, sed ab Adam: illa autē verba, quæ Deus dixit. Crescite & multiplicamini, dicta sunt brutis etiam, in quibus non est matrimonium, ergo matrimonium non fuit institutum ante peccatum.

5 Præterea. Matrimonium est sacramentum nouæ legis: sed sacramenta nouæ legis a Christo initium sumpserunt, ergo non debuit ante peccatum institui.

SED CONTRA est quod dicitur Matt. 19. Non legistis C quòd ab initio qui fecit homines, masculū & fœminā fecit eos?

Præterea. Matrimonium est institutum ad procreationē prolis, sed ante peccatum erat necessaria homini procreatio prolis, ergo ante peccatum debet matrimonium institui.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ natura inclinat ad matrimoniū intendens aliquod bonum, quod quidē variatur secundum diuersos hominū status, & ideo oportet q̄ illud bonum diuersimode in diuersis statibus hominum instituatur, & ideo matrimonium, ſm quòd ordinatur ad procreationem prolis, quæ erat necessaria etiam peccato non existente, institutū fuit ante peccatum, ſm autem q̄ remedium præbet contra vulnus peccati, institutū fuit post peccatum tempore legis naturæ, secundum autem determinationē personarū, institutionem habuit in lege Moysi: sed ſm q̄ repræsentat mysterium coniunctionis Christi & Ecclesiæ, institutionem habuit in noua lege, & secundum hoc est sacramentum nouæ legis. Quantū ad alias vtilitates quæ ex matrimonio cōsequuntur, sicut est amicitia, & mutuū obsequiū sibi a coniugibus impēsum, habet institutionē in lege ciuili: sed quia de vi sacramenti est, quòd sit signū & remediū, ideo quantum ad medias institutiones cōpetit ratio sacramenti, sed quātū ad primam institutionē competit ei quòd sit in officiū naturæ, quantum vero ad vltimam, quòd sit in officium ciuilitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa quæ in communi sunt de iure naturali, indigent institutione quantum ad eorum determinationem, quæ diuersimode competit secundum diuersos status, sicut de iure naturali est quòd maleficia puniantur, sed talis pœna tali culpæ apponitur per determinationem iuris positiui.

Ad secundum dicendum, quòd matrimoniū non est tantum in remediū cōtra peccatū, sed principaliter est in officiū naturæ, & sic institutū fuit ante peccatū, non autē prout est in remediū.

Ad tertium dicendum, quòd secundum diuersa quę oportet in matrimonio determinari, non est inconueniens quòd haberit diuersas institutiones, & sic illa diuersa institutio non est eiusdem, sed in idem.

Ad quartum dicendum, quòd matrimonium ante peccatum institutum fuit a Deo, & ad hoc homini mulierē de costa formauit in adiutorium, & dixit eis: Crescite & multiplicamini: quod quamuis alijs animalibus dixerit, non tamē per ea eodē mode implendum sicut per homines. Adā vero verba illa protulit a Deo inspiratus, vt intelligeret matrimonii institutionem a Deo factam.

Ad quintum dicendum, quòd quantum ad hoc quòd matrimonium est sacramentum nouæ legis, non fuit ante Christum institutum, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS III.

Vtrum matrimonium conferat gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ matrimoniū non conferat gratiam. Quia secundū Hug. sacramen-

tæex sanctificatione inuisibilem gratiam conferunt: sed matri- F
moninm non habet aliquam sanctificationem, quæ sit de essen-
tia eius, ergo non confertur gratia in ipso.

2 Præterea, Omne sacramentum conferens gratiam, confert ipsam ex materia & forma sua: sed actus qui sunt materia in hoc sacramento, non sunt causa gratiæ, quia hoc esset Pelagiana hæresis, scilicet quòd actus nostri sint causa gratiæ, verba etiam experimentia consensum non sunt causa gratiæ, nam ex eis non fit aliqua sanctificatio, ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

3 Præterea, Gratia ordinata contra vulnus peccati est necessaria omnibus habentibus vulnus illud: sed in omnibus inuenitur concupiscentiæ vulnus, & sic deberent omnes homines matrimonium contrahere, effetq; stultum valde, à matrimonio abstinere.

4 Præterea, Infirmitas nó accipit medicamentum ab eo, a quo accipit intensionem: sed per matrimonium concupiscentia accipit intensionem, quia sicut dicit Philosophus in 3. Ethico. in- G
fatiabilis est concupiscentiæ appetitus, & per operationem congruam augetur, ergo videtur quòd in matrimonio non conferarur remedium gratiæ contra concupiscentiam.

SED CONTRA, Definitio & definitum debent conuerti: sed in definitione sacramenti ponitur causalitas gratiæ, ergo cum matrimonium sit sacramentum, erit gratiæ causa.

Præterea Augu. dicit, quòd matrimonium est ægrotis in remedium: sed non est in remedium, nisi inquantum aliquam efficaciam habet, ergo habet aliquid efficaciæ ad reprimendum cõ cupiscentiam: sed concupiscentia non reprimitur nisi per gratiã, ergo in ipso confertur gratia.

RESPONDEO. Dicendum, quòd circa hoc fuit triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd matrimonium nullo modo est causa gratiæ, sed est tantum signum. Sed hoc non potest H
stare, quia secundum hoc in nullo abundaret à sacramentis vetes legis: vnde non esset aliqua ratio, quare sacramentis nouæ legis annumeraretur, quòd enim remedium præbeat satisfaciẽdo concupiscentiæ, ne deinceps ruat, dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege ex ipsa natura actus. Et ideo alii dixerũt, quòd confertur ibi gratia in ordine ad recessum a malo, quia excusatur actus a peccato, qui sine matrimonio peccatum esset. Sed hoc esset nimis parum, quia hoc etiam in veteri lege habuit, & ideo dicunt quòd facit recedere a malo inquantum constringit concupiscentiam, ne extra bona matrimonii feratur, non autem per gratiam illam fit aliquod auxilium ad bene operandum. Sed hoc non potest stare, quia eadem gratia est quæ impedit peccatum, & quæ ad bonum inclinat, sicut idem calor qui aufert frigus, & qui calefacit. Vnde alii dicunt, quòd matrimonium inquantum in fide Christi contrahitur, habet vt conferat gratiam ad- I
iuuantem ad illa operanda, quæ in matrimonio requiruntur, & hoc probabilius est. Quia vbicumque datur diuinitus aliqua facultas, dantur etiam auxilia, quibus homo conueniente vti possit facultate illa, sicut patet, quòd omnibus potentiis animæ respondent aliqua membra corporis, quibus in actum exire possint, vnde cum in matrimonio detur homini ex diuina institutione facultas vtendi vxore sua ad procreationem prolis, datur etiam gratia sine qua id conuenienter facere non possit, sicut etiã de potestate ordinis supra dictum est, & sic ista gratia data, est vltima res contenta in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut habet aqua baptismi, quòd corpus tangat & corabluat ex tactu carnis Christi, ita matrimonium hoc habet ex hoc quòd Christus sua passione illud repræsentauit, & non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

Ad secundum dicendum, quòd sicut aqua baptismi cum forma verborum non operatur immediate ad gratiam, sed ad charakterem, ita actus exteriores & verba exprimentia consensum, di K
recte faciunt nexum quendam, qui est sacramentum matrimonii, & huiusmodi nexus ex virtute diuinæ institutionis dispositiue operatur ad gratiam.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet, nisi contra concupiscentiæ morbum posset aliquod efficacius remedium adhiberi, adhiberur autem maius remedium per opera spiritualia & carnis mortificationem ab illis, qui matrimonio non vtuntur.

Ad quartum dicendum, quòd contra concupiscentiam potest præstari remedium dupliciter. Vno modo ex parte ipsius concupiscentiæ, vt reprimatur in sua radice, & sic remedium præstat matrimonium per gratiam quæ in eo datur. Alio modo ex parte actus eius, & hoc dupliciter. Vno modo vt actus ad quem concupiscentia inclinat exterius turpitudine careat, & hoc fit per bona matrimonii quę honestant carnalem concupiscentiam. Alio modo, vt actus turpitudinem habens impediatur, quod fit ex ipsa natura actus, quia dum concupiscentiæ satisfecit in actu coniugali, ad alias corruptelas non ita incitat. Propter

quod dicit Apostolus. Melius est nubere quàm vri: quamuis enim opera concupiscentiæ congregata, secundum se nata sint cõ cupiscentiam augere, tamen secundum quòd ratione ordinantur, ipsam reprimũt, quia ex similibus actibus similes relinquuntur dispositiones & habitus.

ARTICVLVS III.

Vtrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonii.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd carnalis commixtio sit de integritate matrimonii. In ipsa enim institutione matrimonij dictum est, Erunt duo in carne vna: sed hoc non fit nisi per carnalem commixtionem, ergo est de integritate matrimonii.

2 Præterea. Illud quod pertinet ad sacramẽti significationem, est de necessitate sacramenti, vt prędictum est: sed carnalis commixtio pertinet ad significationem sacramenti, vt in litera dicitur, ergo est de integritate sacramenti.

3 Præterea. Hoc sacramentum ordinatur ad conseruationẽ speciei, sed conseruatio speciei non potest fieri sine carnali commixtione, ergo est de integritate sacramenti.

4 Præterea. Matrimonium est sacramentum, secundum quod remedium contra concupiscentiam præstat, de quo dicit Apostolus 1. Cor. 6. Quòd melius est nubere, quàm vri: sed hoc remedium non præstat his qui carnaliter non commiscentur, ergo idem quod prius.

SED CONTRA. In paradiso fuit matrimonium: sed ibi non fuit carnalis copula, ergo commixtio carnalis non est de integritate matrimonii.

Præterea. Sacramentum ex suo nomine sanctificationem importat: sed sine carnali commixtione est matrimonium sanctius, vt in litera dicitur, ergo carnalis commixtio non est de necessitate sacramenti.

RESPONDEO, Dicendum, quòd duplex est integritas: vna quæ attenditur secundum perfectionem primam, quæ consistit in ipso esse rei. Alia quę attenditur secundum perfectionem secundam, quæ consistit in operatione. quia ergo carnalis commixtio est quædam operatio siue vsus matrimonii, per quod facultas ad hoc datur, ideo erit carnalis commixtio de secunda perfectione matrimonij, & non de prima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Adam exposuit integritatem matrimonij quantum ad vtramque perfectionem, quia res ex suo actu innotescit.

Ad secundum dicendum, quòd significatio rei contentæ est de necessitate sacramenti, & ad hanc significationem non pertinet carnalis commixtio, sed ad rem non contentam, vt ex dictis patet.

Ad tertium dicendum, quòd res non peruenit ad finem suum nisi per actum proprium: vnde ex hoc quòd finis matrimonij non habetur sine carnali commixtione, oportet quòd sit de integritate secunda, & non de prima.

Ad quartum dicendum, q̃ ante commixtionẽ carnalẽ est matrimonium in remedium ex gratia, quæ in eo datur, quamuis nõ ex actu: quod pertinet ad integritatem secundam.

QVAESTIO XLIII.

De matrimonio quantum ad sponsalia, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de matrimonio absolute cõsiderato. [Vbi primo agendũ est de sponsalibus. Secũdo, de matrimonij ratiõe. Tertio de eius causa efficiente, si de consensu. Quarto, de ei bonis. Quinto de impedimentis ipsius. Sexto, de secundis nuptiis. Septimo de quibusdam matrimonio annexis.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, Quid sint sponsalia.

Secundo, Qui possunt contrahere sponsalia.

Tertio, Vtrum sponsalia dirimi possint.

ARTICVLVS I.

Vtrum sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sponsalia non cõuenienter dicantur futurarũ nuptiarum promissio, vt habetur ex verbis Nicolai Papę. Qui a sicut dicit Isidorus, est aliquis sponsus, non quia promittit, sed quia spondet & sponsores dat, sed a sponsalibus dicitur aliquis sponsus, ergo male dicitur promissio. hom. 4. distin. 27. 2. artic. & seque.

2 Præterea. Quicumque promittit aliquid, debet compelli ad soluendum: sed illi qui sponsalia contraxerunt, non compelluntur per Ecclesiam ad matrimonium complendum, ergo sponsalia non sunt promissio.

Præte-

3 Præterea. In sponsalibus non est quandoque sola promissio, A
sed adijcitur iuramentum & aliquæ arrhæ, ergo videtur q̃ non debuerit solum per promissionem definiri,

4 Præterea. Matrimonia debent esse libera & absoluta: sed spõsalia quandoque fiunt sub aliqua conditione etiam accipiendæ pecuniæ, ergo non conuenienter dicuntur promissio nuptiarũ.

5 Præterea. Promissio quæ est de rebus futuris, vituperatur Iac. 4. sed circa sacramenta non debet aliquid esse vituperabile, non ergo debet fieri futurarum nuptiarum promissio.

6 Præterea. Nullus dicitur sponsus, nisi a spõsalibus: sed aliquis dicitur spõsus ex præsentibus nuptijs, vt in litera dicitur. ergo sponsalia non semper sunt futurarum nuptiarum promissio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd consensus in coniugalem copulã per verba de futuro non facit matrimoniũ, sed matrimonij promissionem, & hæc promissio dicitur sponsalia a spondendo, vt dicit Isidor. Nam ante vsum tabularum matri- B
monij cautiones dabant, quibus spondebant se inuicem consentire in iure matrimonij, & fide iussores dabant. Fit autem promissio dupliciter, scilicet absolute & sub conditione. Absolute quatuor modis. Primo nuda promissione, vt cum dicitur. Accipiam te in meam, & econuerso. Secundo datis arrhis sponsalitijs, vt pecunia, vel aliquid huiusmodi. Tertio, annuli subarrhatione. Quarto interueniente iuramento. Si autẽ fiat dicta promissio sub conditione, distinguendũ est, aut est cõditio honesta, vt cũ dicitur. Accipiam te, si parentibus placeat, & tunc stante conditione, stat promissio, & non stante non stat: aut est inhonesta, & hoc dupliciter: quia aut est cõtraria bonis matrimonij, vt si dicam, Accipiam te, si venena sterilitatis procures, & tunc non contrahuntur sponsalia. Aut non est contraria bonis matrimonij, vt Accipiam te si furtis meis consentias, & tunc stat promissio, sed tollenda est conditio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ipsa sponsalia & sponsorum donatio est promissionis cõfirmatio, & ideo ab hoc C
denominatur quasi a perfectiori.

Ad secundum dicendum, q̃ ex tali promissione obligatur vnus alteri ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non soluens promissum, nisi legitimum impedimentum interueniat, & secundum hoc, Ecclesia cogit iniungendo pœnitentiam pro peccato, tamen in foro contentioso non compellitur, quia matrimonia coacta consueuerunt malos exitus habere, nisi forte iuramentum interuenerit, quia tunc cogendus est, vt quidam dicunt, quamuis alijs non videatur propter causam prædictam, præcipue si de vxoricidio timeretur.

Ad tertium dicendum, quòd illa addita non sunt nisi ad confirmandam promissionem, vnde non sunt aliud, quàm promissio.

Ad quartum dicendum, q̃ conditio illa quæ apponitur, non tollit matrimonij libertatem, quia si est inhonesta, debet abijci: si autem honesta, aut de bonis simpliciter, vt si dicatur, Accipiam te si placet parentibus, & hæc conditio non tollit libertatem sponsalium, sed auget ei honestatem: aut est de vtilibus, vt si dicat: Contraham tecum si dabis mihi centum, & tunc hoc non ponitur quasi ad vendendum consensum matrimonij, sed intelligitur vt promissio dotis, vnde matrimonium libertatem non perdit. Quandoque autem apponitur conditio pecunię per modum pœnæ: & tunc quia matrimonia debent esse libera, talis conditio non fiat, nec potest exigi pœna illa ab eo qui non vult matrimonium complere.

Ad quintum dicendum, q̃ Iacobus non intendit prohibere, quòd omnino aliquis nullam promissionem faciat de futuris, sed quòd non promittat quasi fiduciam habens de vita sua, vnde docet quòd deber apponi conditio, si Deus voluerit, quæ etiam si verbis non exprimatur, corde tamen debet intelligi.

Ad sextum dicendum, q̃ in matrimonio potest considerari ipsa coniunctio matrimonialis & actus eius: & a sponsione primi in futurum dicitur sponsus a sponsalibus contractis per verba de futuro: & a sponsione secundi dicitur aliquis sponsus etiã quando contractum est matrimonium per verba de præsenti: quia ex hoc ipso spondet matrimonij actum: tamen a prima spõsione dicuntur sponsalia propriè, quæ sunt quædam sacramentalia matrimonij, sicut exorcismus Baptismi.

ARTICVLVS II.

Vtrum tempus septennij sit legitime assignatum sponsalibus contrahendis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd tempus septennij non sit competenter assignatum sponsalibus contrahendis. Contractus enim, qui per alios fieri potest, non requirit discretionem in illis ad quos pertinet: sed sponsalia fieri possunt per parentes vtroque illorum ignorante, quorum sponsalia, ergo ita possunt fieri ante septẽnium, sicut põt.

2 Præterea. Sicut ad contractus sponsalium requiritur aliquis rationis vsus, ita ad consentiendum in peccatum mortale: sed sicut Gregor. narrat in 4. Dialo. quidam puer propter blasphemiæ peccatum extinctus est, ergo ante septemnium possunt cõtrahi sponsalia.

3 Præterea, Sponsalia ad matrimonium ordinantur, sed in matrimonio non assignatur vnum tempus puellæ & puero, ergo in sponsalibus septennium vtrique assignari non debet.

4 Præterea, Ex tunc aliqui possunt sponsalia cõtrahere, ex quo eis possunt futnræ nuptiæ placere: sed signa talis placentiæ frequenter apparent in pueris ante septennium, ergo ante illud tempus possunt contrahi sponsalia.

5 Præterea, Si aliqui ante septimum annum contrahant sponsalia, & postea post septennium ante tempus pubertatis contrahunt per verba de præsenti, reputantur inter eos esse sponsalia: sed hoc non est ex secundo contractu, quia tunc non intendunt sponsalia, sed matrimonium contrahere, ergo ex primo, & sic ante septennium possunt sponsalia contrahi.

6 Præterea, In his quæ communiter fiunt a pluribus, quod deest vni, suppletur ab altero, sicut pater in trahentibus nauem: sed cõtractus sponsaliũ est quædam actio cõmunis inter contrahentes, ergo si vnus sit pubes, potest cõtrahere cum puella quæ non habet septem annos sponsalia, quia quod vni deficit de tempore, alteri superabundat.

7 Præterea, Si aliqui iuxta ætatem pubertatis, quamuis ante eã contrahunt per verba de præsenti, reputatur inter eos matrimonium, ergo pari ratione q̃ ante septennium. dummodo sint propinqui: contra autem per verba de futuro, reputabuntur inter eos esse sponsalia.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ septennium est tempus determinatum sponsalibus a iure contrahendis satis rationabiliter: quia cum sponsalia sint quædam promissiones futurorum, vt dictum est, oportet quòd illorum sint qui aliquo modo promittere possint, quod non est nisi illorum qui habet aliquam prudentiam de futuris, quæ vsum rationis requirit, respectu cuius triplex gradus notatur secundum Philosophum in 11. animalium. Primus est cum quis neque ipse intelligit per se, neque ab alio capere potest. Secundus est ſtatus quo homo ab alijs capere potest, sed ipse per se non sufficit ad intelligendum. Tertius est, cum homo & ab alio iam capere potest, & per seipsum considerare, & quia ratio paulatim in homine conualescit, secundum quòd quietantur motus & fluxibilitates humorum sensualitatis, ideo primum ſtatum hominis obtinet homo ante primum septennium, & propter hoc illo tempore nulli contractui aptus est, & ita nec sponsalibus, sed ad secundum ſtatum incipit peruenire in fine primi septennij, vnde etiam tunc temporis pueri ad scholas ponuntur. Sed ad tertium ſtatum incipit homo peruenire in fine secundi septennij, quantum ad ea D
quæ ad personam ipsius pertinent, in quo ratio naturalis eius conualescit, sed quantũ ad ea quæ extra ipsum sunt, in fine tertij septennij: & ideo ante primum septennium nulli contractui homo aptus est. Sed in fine primi septennij incipit esse aptus ad aliqua promittendum in futurum, præcipue de his ad quæ ratio naturalis inclinat magis, non autem ad obligandum se perpetuo vinculo, quia ad hoc non firmam voluntatem habet, & ideo tali tempore possunt contrahere sponsalia. Sed in fine secundi septennij, iam potest obligare se de his, quæ ad personam ipsius pertinent, vel ad religionem, vel ad coniugium: sed post tertium septennium etiam potest de alijs se obligare, & secundũ leges constituitur ei potestas de rebus suis disponendi post vigesimum secundum annum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si ante annos pubertatis fiunt contractus sponsalium per alium, ambo vel alter E
reclamare possunt, vnde nihil tunc actum est, adeo quòd nec aliqua affinitas contrahitur ex hoc, & ideo sponsalia quæ inter aliquos per personas alias contrahuntur, robur habent, inquantum illi inter quos contrahuntur ad ætatem debitam venientes, non reclamant, ex quo intelliguntur consentire de his quæ per alios facta sunt.

Ad secundum dicendum, q̃ quidam dicunt quòd ille puer de quo Gregor. narrat, non fuit damnatus, nec mortaliter peccauit, sed visio illa fuit ad patrem contristandum, qui in puero illo peccauerit non corrigenseum: sed hoc est expresse contra intentionem Gregor. dicentis, quòd pater pueri animam filij negligens, non paruum peccatorem gehennæ ignibus nutrinit. Et ideo dicendum, quòd ad peccatum mortale sufficit etiam consensus præsens. Sed in sponsalibus est consensus in futurum, maior autem discretio rationis requiritur ad prouidendum in futurum, quàm ad consentiendum in actum vnum præsentem, & ideo ante potest homo peccare mortaliter, quàm possit se obligare ad aliquid in futurum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad tertium dicẽdum, q̃ in tempore contractus matrimonij, non ſolum requiritur diſpoſitio ex parte vſus rationis, ſed etiã ex parte corporis, vt ſit tempus generationi aptũ: & quia puella in 12. anno ad hoc venit vt poſſit eſſe actui generationis apta, puer autem in finem ſecundi ſeptennij, vt Philoſophus ait in 9. animalium: ſimul autem vſum diſcretionis accipiunt, qui tantum in ſponſalibus requiritur: ideo in ſponſalibus determinatur vnum tempus vtrique, non autem in matrimonio.

Ad quartum dicendum, quòd illa placentia quæ eſt in pueris ante ſeptennium, non procedit ex perfecto vſu rationis, cũ nondum ſuſceptibiles ſint plenæ diſciplinæ, ſed magis contingit ex motu naturæ quàm ex aliqua ratione, & ideo non ſufficit talis placentia ad ſponſalia contrahentium.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis per ſecundum contractum in caſu illo non faciunt matrimonium, tamen oſtendunt ſe ratam habere priorem promiſſionem, & ideo prioris contractus accipit firmitatem.

Ad ſextum dicendum, q̃ trahentes nauem, agunt per modũ vnius cauſæ, & ideo quòd deeſt vni, poteſt ſuppleri ex altero, ſed ſponſalia contrahentes agunt vt diſtinctæ perſonæ, quia ſpõſalia non niſi inter duos eſſe poſſunt, vnde in vtroque requiritur quòd ſit ſufficiens ad contrahendum, & ideo defectus vnius ſpõſalia impedit, nec ex altero poteſt ſuppleri.

Ad ſeptimum dicendum, quòd in ſponſalibus etiam ſimiliter ſi appropinquant contrahentes ad tempus ſeptennij, contractus ſponſalium habet robur, quia ſecũdum Philoſophum in 2. Phyſico. quod parum deeſt, quaſi nihil deeſſe videtur. Hæc autem propinquitas a quibuſdam determinatur tempus ſex menſium: ſed melius eſt quod determinetur ſecundum conditionem contrahentium, quia in quibuſdam magis accelerat vſus rationis, quàm in alijs.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſponſalia dirimi poſſint altero religionem intrante.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſponſalia dirimi non poſſint, altero religionem intrante. Quia de pecunia quam alteri promitto, non poſſum alteri licite obligationem facere: ſed ille qui ſponſalia contrahit, corpus ſuum promittit muleri, ergo non poteſt ſe offerre Deo vlterius in religionem.

2 Item, Videtur quòd non debeat dirimi quando alter coniugum ad longinquam religionem ſe transfert, quia in dubijs ſemper tutior pars eſt eligenda: ſed tutius eſſet, quòd eum expectaret, ergo tenetur eum expectare.

3 Item, Videtur quòd nec dirimantur per ægritudinem, quam aliquis incurrit poſt contracta ſponſalia, quia pro pœna nullus debet puniri: ſed vir qui infirmitatem incurrit, punitur in eo quod ei ius aufertur, quod in illa habebat quæ ſibi fuerat deſponſata, ergo propter corporalem infirmitatem non debent ſponſalia dirimi.

4 Item, Videtur q̃ nec propter affinitatem interuenientem, vtpote ſi ſponſus conſanguineam ſponſæ fornicario concubitu cognoſcat, quia ſecundum hoc ſponſa puniretur pro peccato ſponſi, quod non eſt conueniens.

5 Item, Videtur quòd non poſſint ſe inuicem abſoluere, quia hoc eſt maximæ leuitatis, vt primo contrahant, & poſtmodum ſe abſoluant: ſed talia non debent ab Eccleſia ſuſtineri, ergo.

6 Item, Videtur quòd nec propter alterius fornicationẽ, quia adhuc per ſpõſalia vnus nõ accipit poteſtatẽ in corpus alterius, & ſic videtur quòd in nullo contra inuicem peccent, ſi interim fornicantur, & ſic ſponſalia dirimi non debent per hoc.

7 Item, Videtur quòd nec per contractum cum aliqua per verba de præſenti, quia venditio ſecunda non derogat venditioni primæ, ergo nec ſecundus contractus poteſt derogare primo.

8 Item, Videtur quòd nec per defectum ætatis poſſint dirimi, quia quod non eſt, non poteſt diſſolui: ſed ante ætatem determinatam nulla fuerunt ſponſalia, ergo dirimi non poſſunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in omnibus prædictis caſibus, ſponſalia contracta dirimuntur, ſed diuerſimode: quia in duobus, ſcilicet cum quis ad religionem confugit, & cum alter coniugum cum alterο per verba de præſenti contrahit, ipſo iure ſponſalia dirimuntur: ſed in alijs caſibus dirimi debent ſecundum iudicium Eccleſiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ talis promiſſio ſoluitur per mortem ſpiritualem, cum ſit ſpiritualis tantum, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd dubium determinatur ex hoc quòd alter non comparet tempore ſtatuto ad matrimoniũ conficiendum. Vnde ſi ex parte eius non defuit, quin matrimoniũ compleretur, poteſt licite alteri nubere ſine peccato aliquo. Si autem per eam ſtetit quòd matrimonium non eſt completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractæ promiſſionis, aut iuramenti, ſi iuramentum interuenit, & contrahere cum alia, ſi vult, iudicio Eccleſiæ.

Ad tertium dicendum, quòd ſi ante contractum matrimonium aliquam grauem infirmitatem incurrat alter eorum, inter quos ſunt contracta ſponſalia, quæ ipſum debilitet nimis, aut eum deformet, vt abſciſſio naſi, vel orbitas oculorum, aut aliquid huiuſmodi, aut quæ ſunt cõtrabonũ prolis, vtpote lepra, quæ ſolet prolem inficere, poſſunt ſponſalia dirimere, ne ſibi inuicem diſpliceant, cum matrimonium ſit contractum, & malum exitum ſortiatur: nec pro pœna punitur aliquis, ſed ex pœna damnum reportat, quod non eſt inconueniens.

Ad quartum dicendum, quòd ſi ſponſus cognouit conſanguineam ſponſæ, vel econtra, tunc dirimi debent ſponſalia, & ad hoc probandum ſola fama ſufficit propter ſcandalum vitandũ: cauſæ enim quæ in futurum expectant effectus ſuos, impediuntur a ſuis effectibus, non ſolum ex eo quod eſt, ſed ex eo quod futurum eſt. Vnde ſicut affinitas ſi eſſet tempore contractus ſponſalium, impediuiſſet contractum illũ, ita ſi interueniat ante matrimonium, quod eſt effectus quidam ſponſalium, prior contractus ab effectu ſuo impeditur: nec in hoc aliquid detrahitur alteri, imo ei confertur, quia abſoluitur ab eo qui per fornicationem ſe Deo odioſum reddit.

Ad quintum dicendum, quòd quidam non recipiunt iſtum caſum, ſed contra eos eſt Decret. quæ expreſſe dicit: Ad inſtar, inquit, eorum qui ſocietatem fidei contrahunt, & poſtea eandem remittunt, poteſt in patientia tolerari, ſi mutuo ſe abſoluũt qui ſponſalia contraxerunt. Sed ad hoc dicunt, quòd Eccleſia magis hoc ſuſtinet ne peius eueniat, quàm hoc ſit de iure: ſed hoc non videtur exemplo conuenire quòd Decret. adducit. Et ideo dicendum, quòd non ſemper eſt leuitatis retractare quæ prius firmata ſunt, quia incertæ ſunt prouidentiæ noſtræ, vt dicitur in lib. Sapientiæ.

Ad ſextum dicendum, quòd quamuis non dederint ſibi mutuo poteſtatem corporis ſponſalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur ſibi inuicem ſuſpecti de non ſeruanda fide in futurum, & ideo poteſt ſibi præcauere vnus contra alium, ſponſalia dirimendo.

Ad ſeptimum dicendum, quòd ratio illa teneret, ſi eſſet vnius rationis vterque contractus: ſed ſecundus contractus matrimonij eſt fortior primo, & ideo ſoluit ipſum.

Ad octauum dicendum, quòd quamuis non fuerint vera ſponſalia, tamen fuit ibi quidam modus ſponſalium, & ideo ne videatur approbare, ad annos legitimos veniens, debet petere ſolutionem ſponſalium iudicio Eccleſiæ faciendam, propter bonum exemplum.

QVAESTIO XLIIII.

De matrimonij definitione, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de ratione matrimonij.
Circa quod quæruntur tria.
Primo, Vtrũ matrimoniũ ſit in genere cõiunctiõis.
Secundo, Vtrum conuenienter nominetur.
Tertio, Vtrum conuenienter definiatur:

ARTICVLVS I.

Vtrum matrimonium ſit in genere coniunctionis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd matrimonium non ſit in genere coniunctionis. Quia vinculũ quo aliqua ligantur, differunt a coniunctione ipſa, ſicut cauſa ab effectu: ſed matrimonium eſt vinculum quoddam, quo iuncti matrimonio ligantur, ergo non eſt in genere coniunctionis. Tho. 4. diſt. 27. quæſt. 1. artic. 1. & ſe quen.

2 Præterea, Omne ſacramentum eſt ſenſibile: ſed nulla relatio eſt accidens ſenſibile, ergo matrimonium cum ſit ſacramentum, nõ erit in genere relationis, & ita nec in genere coniunctionis.

3 Præterea, Coniunctio eſt relatio æquiparentiæ ſicut æqualitas: ſed non eſt vna numero æqualitatis relatio in vtroque extremorum, vt Auic. dicit, ergo nec vna coniunctio: & ſic ſi matrimonium eſt in genere coniunctionis, non eſt vnum tantum matrimonium inter duos coniuges.

SED CONTRA, Relatio eſt ſecundum quòd aliqua ad inuicem referuntur, dicitur enim maritus vir vxoris, & vxor mariti uxor, ergo matrimonium ẽ in genere relationis, nec eſt aliud quàm coniunctio.

Præterea, Vnio duorum ad aliquid vnum non fit, niſi ſecundum coniunctionem, hoc autem fit per matrimonium, vt Gen. 1. Erunt duo in carne vna, ergo matrimonium eſt in genere coniunctionis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd coniunctio adunationem importat, vnde vbicunque eſt adunatio aliquorum, ibi eſt aliqua coniunctio. Ea aũt quæ ordinantur ad aliquid vnum, dicuntur

dicuntur in ordine ad illud adunari, ſicut multi homines adunantur ad vnam militiam vel negotiationem exequendam, ex qua dicuntur commilitones adinuicem, vel ſocij negotiationis, & ideo cum per matrimonium ordinentur aliqui ad vnam cognationem & educationem prolis, & iterum ad vnam vitam domeſticam, conſtat quòd in matrimonio eſt aliqua coniunctio, ſecundum quam dicitur maritus & vxor, & talis coniunctio ex hoc quòd ordinatur ad aliquod vnum, eſt matrimonium, coniunctio autem corporum vel animorum ad matrimonium, conſequitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium eſt vinculũ, quo ligantur formaliter, non effectiue, ideo non oportet quòd ſit aliud à coniunctione.

Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis ipſa relatio non ſit ſenſibile accidens, tamen cauſæ eius poſſunt eſſe ſenſibiles, nec in ſacramento requiritur quòd ſit ſenſibile illud quod eſt res & ſacramentum. Hoc enim modo ſe habet in hoc ſacramento, prædicta coniunctio, ſed verba exprimentia conſenſum ſunt ſacramentum tantum, & cauſa prædictæ coniunctionis ſunt ſenſibilia.

Ad tertium dicendum, quòd relatio fundatur in aliquo ſicut in cauſa, vt ſimilitudo in qualitate, in aliquo ſicut in ſubiecto, vt in ipſis ſimilibus, & ex vtraque parte poteſt attendi vnitas, & diuerſitas ipſius, quia ergo in ſimilitudine non eſt eadem qualitas numero, ſed ſpecie in vtroque ſimili, & iterum ſubiecta ſimilitudinis ſunt duo numero, & ſimiliter de æqualitate, & ideo æqualitas & ſimilitudo omnibus modis eſt alia in vtroque ſimilium & æqualium: ſed relatio quæ eſt matrimonium ex vna parte habet vnitatem in vtroque extremorum, ſcilicet ex parte cauſæ, quia ad eandem numero generationem ordinatur: ſed ex parte ſubiecti habet diuerſitatem ſecundum numerum, & ideo hęc relatio eſt vna & multiplex ex parte ſubiecti, & ſecundum quòd eſt multiplex ex parte ſubiecti, ſignificatur his nomibus vxor & maritus, ſecundum autem quòd eſt vna, ſignificatur hoc nomine matrimonij.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium congrue nominetur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd matrimonium incongrue nominetur, quia denominatio debet fieri à digniori. Sed pater dignior eſt matre, ergo magis debet denominari à patre, quàm a matre coniunctio vtriuſque.

2 Præterea, Res debet denominari ab eo quod eſt de eſſentia ſua, quia ratio quam ſignificat nomen, eſt definitio, vt dicitur in 4. Metaph. ſed nuptiæ non ſunt de eſſentia matrimonij, ergo non debet matrimonium nuptiæ appellari.

3 Præterea, Species non poteſt proprio nomine nominari ab eo quod eſt generis: ſed coniunctio eſt genus ad matrimonium, ergo non poteſt proprie coniugium nominari.

SED IN CONTRARIVM eſt communis vſus loquentium,

RESPONDEO. Dicendum, q̃ in matrimonio eſt tria conſiderare. Primo, eſſentiam ipſius quæ eſt coniunctio, & ſecundum hoc vocatur coniugium. Secundo, cauſam eius, quæ eſt deſponſatio, & ſecundum hoc vocantur nuptiæ a nubo, quia in ipſa ſolemnitate deſponſationis qua matrimonium perficitur, capita nubentium velantur. Tertio, effectum qui eſt proles, & dicit ſic matrimonium vt Augu. dicit contra Fauſtum ob hoc, quòd mulier non debet ob aliud nubere, niſi vt ſit mater. Poteſt autem matrimonium quaſi matris munium, ideſt, officium dici, quia ſœminis incumbit maxime educandæ prolis officium: vel dicitur matrimonium, quaſi matrem muniens, quia iam habet quo defendatur & muniatur, ſcilicet virũ, vel dicitur matrimonium quaſi matrem monens, ne virum relinquat, alteri adhærens, vel dicitur matrimonium quaſi materia vnius, quia in eo fit coniunctio ad vnam prolem materialiter inducendam, vt dicatur matrimonium a monos & materia: vel dicitur matrimonium vt Iſidorus dicit, a matre & nato, quia per matrimonium efficitur aliqua mater nati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis pater ſit dignior quàm mater, tamen circa prolem mater magis eſt officioſa quàm pater: vel ideo quia mulier ad hoc principaliter facta eſt vt ſit homini in adiutorium prolis, non autem vir propter hoc factus eſt, vnde magis pertinet ad rationem matrimonii mater quàm pater.

Ad ſecundum dicendum, q̃ aliquando eſſentialia cognoſcuntur per accidentalia, & ideo etiam per accidentalia aliqua nomi nari poſſunt: cum nomen detur cauſa rei innoteſcendæ.

Ad tertium dicendum, q̃ aliquando ſpecies nominatur ab eo quod eſt generis propter imperfectionem ſpeciei, quando ſcilicet complete habet generis rationem, nec tamen aliquid addit quod ad dignitatem pertineat, ſicut proprium accidentale retinet nomen proprij communis, aliquando autẽ propter perfectionem, quando in vna ſpecie complete inuenitur ratio generis, & non materia alia, ſicut animal denominatur ab anima quę competit animato corpori quod eſt genus animalis, ſed animatio non inuenitur perfecte in animatis, quæ non ſunt anima lia, & ſimiliter eſt in propoſito, quia coniũctio viri ad mulierem per matrimonium eſt maxima, cum ſit animarum & corporum: ideo coniugium nominatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum matrimonium conuenienter definiatur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter definiatur in litera. Quia in mariti definitione oportet q̃ matrimoniũ ponatur, quia maritus eſt, qui eſt mulieris iũctus matrimonio: ſed maritalis cõiunctio ponitur in definitione matrimonij, ergo videt q̃ ſit circulatio in definitiõibus iſtis.

2 Præterea, Per matrimonium ſicut efficitur vir maritus mulieris, ita vxor viri mulier, ergo nõ debet magis dici coniunctio maritalis, quàm vxoria.

3 Præterea, Conſuetudo ad genus moris pertinet, ſed frequenter matrimonio iuncti ſunt valde moribus diuerſi, ergo non debet poni in definitione matrimonij, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens.

4 Præterea, Inueniunt aliæ definitiones de matrimonio datæ. Quia ſecundum Hugo. matrimonium eſt duarum idonearum perſonarum legitimus de coniunctione conſenſus: ſecundum quoſdam aũt matrimonium eſt conſortium communis vitæ & cõmunicatio diuini & humani iuris. Et quæritur qualiter hæ definitiones differant.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ſicut dictum ẽ, in matrimonio tria conſiderantur, ſcilicet cauſa ipſius: & eſſentia eius, & effectus, & ſecundũ hoc tres definitiones inueniuntur de matrimonio datæ. Nã definitio Hug. tãgit cauſam, ſcilicet conſenſum, & per ſe nõ eſt. Definitio aũt in litera poſita tangit eſſentiam matrimonij, ſcilicet coniunctionẽ, & addit determinatum ſubiectum in hoc q̃ dicit inter legittimas perſonas, ponit etiã differentiam contrahentem ad ſpeciem in hoc quòd dicit maritalis: quia cum matrimoniũ ſit coniunctio in ordine ad aliquid vnũ, talis coniunctio in ſpeciem trahitur per illud ad quod ordinatur, & hoc eſt id quod ad maritum pertinet: ponit etiam virtutem huius coniunctionis, quia indiſſolubilis eſt, in hoc q̃ dicit indiuiduam, &c. Sed alia definitio tangit effectum ad quem ordinatur matrimonium, ſcilicet, vita cõmunis in rebus domeſticis, & quia communis communicatio aliqua lege ordinatur, ideo ponitur ordinatiuum iſtius communis, ſcilicet ius diuinũ & humanum, aliæ autem communicationes, vt negotiatorum & militantium ſolo iure humano inſtitutæ ſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ aliquando priora, ex quibus debet dari definitio, non ſunt nominata, & ideo in definitione aliquorum ponuntur aliqua poſteriora ſimpliciter quæ ſunt priora quo ad nos, ſicut in definitione qualitatis ponitur quale a Philoſopho, cũ dicit: Qualitas eſt ſecundum quã quales eſſe dicimur, ita etiã hic in definitione matrimonij ponitur maritalis, vt ſit ſenſus: q̃ matrimoniũ eſt cõiunctio ad ea quæ mariti officium requirit, quæ non poterant vno nomine exprimi.

Ad ſecundũ dicendum, quòd per hanc differentiam tangitur finis coniũctionis, vt dictum eſt: & quia vt dicit Apoſtolus: Vir nõ eſt propter mulierem, ſed mulier propter virum: ideo hæc differentia potius debet ſumi a viro quàm a muliere.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut vita ciuilis non importat actum ſingularem huius vel illius, ſed ea quæ ad communicationem ciuilem pertinent, ita vita coniugalis nihil aliud eſt quàm conuerſatio ad communicationẽ talem pertinens, & ideo quantum ad hanc vitam ſemper conſuetudo eſt indiuidua, quamuis ſit diuiſa quantum ad actus ſingulares vtriuſque.

Ad quartum patet ſolutio ex dictis.

QVAESTIO XLV.

De conſenſu matrimonij, in quinque articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de conſenſu. Vbi primo agendum eſt de conſenſu ſecundũ ſe conſiderato. Secundo, de conſenſu iuramento vel carnali copula firmato. Tertio, de conſenſu coacto & conditionato. Quarto, de obiecto conſenſus.

Circa primum quæruntur quinque.
Primo, Vtrum conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij.
Secundo, Vtrum conſenſum oporteat per verba exprimi.
Tertio, Vtrum conſenſus expreſſus per verba de futuro, faciat matrimonium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarto, Vtrum consensus per verba expressus, si desit interior consensus, exterius faciat verum matrimonium.

Quinto, Vtrum consensus in occulto factus per verba de præsenti, faciat matrimonium.

ARTICVLVS I.

Vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij.

Tho. 4. dist. 27. q. 1. ar. 1. q. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd consensus non sit causa efficiens matrimonij. Sacramenta enim non sunt a voluntate humana, sed ab institutione diuina: sed consensus ad voluntatem pertinet, ergo non est causa matrimonij, sicut nec aliorum sacramentorum.

2 Præterea, Idem non est causa sui ipsius, sed matrimonium nihil aliud videtur esse quàm consensus: quia consensus ipse significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, ergo consensus non est causa matrimonij.

3 Præterea, Vnius debet esse vna causa: sed matrimonium inter duos est vnum, vt dictum est: consensus aũt duorum sunt diuersi, quia diuersorum sunt, & in diuersa: ab vna enim parte est consensus in virum, ex alia in vxorem, ergo mutuus consensus non est causa matrimonij.

SED CONTRA est quod Chrysost. dicit: Matrimoniũ non facit coitus, sed voluntas.

Præterea, Vnus non accipit potestatem in eo quod est libere alterius, nisi per eius consensum: sed per matrimonium accipit vterque coniugum potestatem in corpus alterius, vt patet 1. Corint. 7. Cum prius vterque liberam potestatem sui corporis haberet, ergo consensus facit matrimonium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in omnibus sacramẽtis est aliqua spiritualis operatio, mediante operatione quæ eam significat, sicut per ablutionẽ corporalem in baptismo fit ablutio interior spiritualis: vnde cũ in matrimonio sit quædam spiritualis coniunctio, inquantum matrimonium est sacramẽtum, & aliqua materialis, secundum quòd est in officium naturæ & ciuilis vitæ, oportet quòd mediante materiali fiat spiritualis virtute diuina: vnde cũ coniunctiones matrimonialiũ contractuũ fiant per mutuum consensum, oportet quòd hoc modo etiam fiat matrimonialis coniunctio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentorum prima causa est diuina virtus, quæ in eis operatur salutem: sed causæ secundæ, sicut instrumentales, sunt materiales operationes ex diuina institutione habentes efficaciam, & sic consensus in matrimonio est causa.

Ad secundum dicendum, quòd matrimonium non est ipse cõsensus, sed quædam vnio ordinatorum ad vnum, vt dictum est, quam consensus facit: nec consensus proprie loquendo coniunctionem Christi ad Ecclesiam significat, sed voluntatem eius: qua factum est, vt Ecclesiæ coniungeretur.

Ad tertium dicẽdum, q̃ sicut matrimonium est vnum ex parte eius in quod fit coniunctio: quamuis sit multiplex ex parte coniunctorũ, ita etiam consensus est vnus ex parte eius in quod consentitur, scilicet prædictæ coniunctionis, quamuis multiplex ex parte consentientium, nec est directe consensus in virũ, sed in coniunctione ad virum ex parte vxoris: & similiter ex parte viri consensus in coniunctionem ad vxorem.

ARTICVLVS II.

Vtrum oporteat consensum per verba de præsenti exprimi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non oportet consensum per verba de præsenti exprimi, quia sicut per matrimonium redigitur homo in potestatem alterius, ita per votum: sed votum obligat quo ad Deum, etiam si non exprimatur verbis: ergo & consensus facit matrimonij obligationem, etiam sine expressione verborum.

2 Præterea, Matrimonium potest esse inter aliquos qui suum consensum sibi mutuo verbis exprimere non possunt, quia vel sunt muti, vel diuersarum linguarum, ergo expressio consensus per verba non requiritur ad matrimonium.

3 Præterea, Si omittatur illud quod est de necessitate sacramenti quacunque ex causa, nõ est sacramentum, sed in aliquo casu est matrimonium sine expressione verborum, sicut quando puella tacet præ verecundia parentibus eam viro tradentibus, ergo expressio verborum non est de necessitate matrimonij.

SED CONTRA, Matrimonium est sacramentũ quoddam: sed in omni sacramento requiritur aliquod sensibile signũ, ergo & in matrimonio, & ita oportet ibi esse saltem verba exprimentia consensum sensibiliter.

Præterea, In matrimonio fit contractus inter virum & mulierem: sed in quolibet contractu oportet esse expressionem verborum, quibus se inuicem homines obligent, ergo & in matrimonio oportet esse consensum per verba expressum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut ex dictis patet, coniunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in cõtractibus materialibus: & quia materiales contractus non possunt fieri nisi sibi inuicem voluntatem suam verbis promant qui contrahunt: ideo etiam oportet quòd consensus matrimonium faciens verbis exprimatur, vt expressio verborum se habeat ad matrimonium, sicut ablutio exterior ad Baptismum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in voto non est aliqua sacramentalis obligatio, sed spiritualis tantum, & ideo non oportet quòd fiat ad modum materialium contractuum ad hoc quòd obliget, sicut est de matrimonio.

Ad secundum dicendum, quòd quãuis non possint vota sua mutuo verbis tales exprimere, possunt tamen exprimere nutibus, & tales nutus pro verbis computantur.

Ad tertium dicendum, sicut dicit Hugo de sancto Vict. eos qui coniunguntur, sic oportet consentire, vt inuicem se spontaneè recipiant, quod iudicatur fieri si in desponsatione non cõtradicant: vnde verba parentum computantur in casu illo, ac si essent puellæ: sunt enim sufficiens signum quòd sunt eius, ex quo non contradicit.

ARTICVLVS III.

Vtrum consensus expressus per verba de futuro, faciat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd consensus expressus per verba de futuro matrimoniũ faciat: quia sicut se habet præsens ad præsens, ita futurum ad futurũ: sed consensus per verba de præsenti expressus facit matrimoniũ in præsenti, ergo consensus expressus per verba de futuro, facit matrimonium in futuro.

2 Præterea, Sicut in matrimonio fit quædam obligatio per verba exprimentia consensum, ita & in alijs ciuilibus cõtractibus: sed in alijs contractibus non differt vtrum per verba de præsenti vel de futuro obligatio fiat, ergo nec in matrimonio differt.

3 Præterea, Per votum religionis homo contrahit matrimonium spirituale: sed votum religionis fit per verba de futuro & obligat, ergo & similiter potest fieri matrimonium per verba de futuro.

SED CONTRA est, quia ille qui consentit in aliquã per verba de futuro, & postea cum alia per verba de præsenti, secundum iura debet habere secundam vxorem: sed hoc non esset si consensus per verba de futuro faceret matrimoniũ, quia ex quo initiatum est matrimonium cum vna, ea viuente non potest contrahi cum alia, ergo consensus per verba de futuro non facit matrimonium.

Præterea, Qui promittit aliquid se facturum, nondum facit illud: sed qui consentit per verba de futuro, promittit se cum aliqua contracturum matrimonium, ergo non contrahit adhuc cum illa.

RESPONDEO, Dicendum, quòd causæ sacramentales signãdo efficiunt: vnde hoc efficiunt quod signant, quia cum aliquis consensum suum per verba de futuro exprimit, non signat se facere matrimonium, sed promittit se facturum: ideo talis expressio consensus non facit matrimonium, sed sponsionem eius, quæ sponsalia nominantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum consensus exprimit per verba de præsenti, & verba sunt præsentia, & in præsens cõsentitur pro eodem tempore: sed quando consensus fit per verba de futuro, verba sunt præsentia, sed consentitur in futurũ, & ideo non pro eodẽ tẽpore, & propter hoc nõ est simile.

Ad secundum dicendum, quòd etiam in alijs contractibus qui verbis futuris vtitur, non transfert potestatem rei suæ in alterum: vt si dicat, Dabo tibi: sed solum quando verbis præsentibus vtitur.

Ad tertium dicendum, quòd in voto professionis, actus spiritualis matrimonij per verba de futuro exprimitur: scilicet obedientia, vel obseruantia regulæ, & non ipsum matrimonium spirituale: si autem spirituale matrimonium in futurum voueatur, non est votum spirituale, quia nondum ex hoc aliquis est monachus, sed se futurum monachum pollicetur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum consensus expressio etiam per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ consensus expressio etiam per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium: quia fraus & dolus nemini patrocinari debet secundum iura: sed ille qui verbis exprimit consensum, quẽ in corde non habet, dolum committit, ergo non debet sibi patrocinari, vt ab obligatione matrimonij liber reddatur.

2 Præterea

2 Præterea, Consensus mentalis alterius, non potest esse alicui notus quatenus per verba exprimitur, si ergo expressio verborum non sufficit, sed consensus interior requiritur in vtroque coniugum, tunc neuter poterit scire de altero an sit ei verus coniunx, & ita erit fornicator quandocũque matrimonio vtetur.

3 Præterea, Si aliquis probatur per verba de præsenti in aliquã consensisse, cogitur per excommunicationis sententiam, vt eam habeat in vxorem, quamuis dicat consensum mentalem defuisse, etiam si postea cum alia contraxerit consensu mentali verbis expresso: sed hoc non esset si requireretur consensus mentalis ad matrimonium, ergo non requiritur.

SED CONTRA est quod Innocen. 3. dicit in Decreto, quædam in casu isto loquens. Sine consensu nequeunt cætera fœdus perficere coniugale.

Præterea, Intentio requiritur in omnibus sacramentis, sed ille qui corde non consentit, non habet intentionem matrimonii contrahendi, ergo non fit matrimonium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut se habet ablutio exterior ad baptismum, ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum, vt dictum est, vnde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere sacramentum, sed ludum & dolum facere, non esset Baptizatus: ita expressio verborũ sine interiori consensu, matrimonium non facit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ibi sunt duo, scilicet defectus consensus, qui sibi patrocinatur in foro conscientiæ vt non astringatur vinculo matrimonij, quamuis non in foro Ecclesiæ, in quo iudicatur secũdum allegata, & dolus verborum, & hoc non patrocinatur nec in foro pœnitentiæ, nec in foro Ecclesiæ, quia in vtroque pro hoc punitur.

Ad secundum dicendum, q̃ si desit consensus mentalis ex parte vnius, ex neutra parte est matrimonium, quia matrimonium consistit in mutua coniunctione, vt dictum est, tamen probabiliter potest credi dolus non esse, nisi euidentia doli appareat, quia de quolibet præsumendum est bonum nisi probetur contrarium, vnde ille ex cuius parte dolus non est, à peccato excusatur per ignorantiam.

Ad tertium dicendum, quòd in tali casu Ecclesia compellit eum ad standum cum prima vxore, quia secundum ea iudicat quæ foris apparent, nec decipit in iustitia, quamuis decipiatur in facto: quia ille debet prius excommunicationem sustinere, quàm ad primam vxorem accedat, vel debet in alias regiones remotius fugere.

ARTICVLVS V.

Vtrum consensus in occulto factus per verba de præsenti, faciat matrimonium.

Tho. 4. dist. 28. q. vni. ar tic. 3.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd consensus in occulto factus per verba de præsenti, non faciat matrimonium: Res enim in potestate alterius existens, non transfertur in potestatem alterius, nisi consentiente illo, in cuius potestate erat: sed puella erat in potestate patris, ergo non potest per matrimonium transire in potestatem viri, nisi patre consentiente, & ita si fiat in occulto consensus, etiam per verba de præsenti expressus, non erit matrimonium.

2 Præterea. Sicut in matrimonio est actus noster quasi de essentia sacramenti, ita etiam in pœnitentia: sed sacramentum pœnitentiæ non perficitur, nisi mediantibus Ecclesiæ ministris, qui sunt sacramentorum dispensatores, ergo nec matrimonium perfici potest in occulto, absque sacerdotali benedictione.

3 Præterea. Baptismus qui potest in occulto & in aperto fieri, non prohibetur ab Ecclesia fieri in occulto, sed Ecclesia prohibet clandestina fieri matrimonia, ergo non possunt fieri in occulto.

4 Præterea, Inter eos qui in secundo gradu sibi attinent, matrimonium contrahi non potest, quia Ecclesia prohibuit, sed similiter Ecclesia prohibuit clandestina matrimonia, ergo nõ possunt esse vera matrimonia.

SED CONTRA, Posita causa, ponitur effectus: sed causa sufficiens matrimonij est consensus per verba de præsenti, expressus, ergo siue fiat in publico, siue in occulto, matrimonium sequetur.

Præterea. Vbi est debita materia & debita forma, ibi est sacramentum, sed in occulto matrimonio seruatur debita forma, quia sunt ibi verba de præsenti consensum exprimentia, & debita materia, quia sunt legittimæ personæ ad cõtrahendum, ergo est ibi verum matrimonium.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut in alijs sacramentis, quædam sunt de essentia sacramenti, quibus omissis non est sacramentum: quædam autem ad solemnitatem sacramenti pertinent, quibus omissis verũ perficitur sacramentum, quamuis peccet qui omittit, ita etiam consensus expressus per verba de

præsenti inter personas legitimas, ad contrahendum matrimonium facit, quia hæc duo sunt de essentia sacramenti: alia autẽ omnia sunt de solennitate sacramenti, quia ad hoc adhibentur, vt matrimonium conuenientius fiat: vnde si omittantur, verum est matrimonium, quamuis peccent sic contrahentes, nisi per aliquam legitimam causam excusentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ puella non est in potestate patris quasi ancilla, vt sui corporis potestatem non habeat, sed quasi filia ad educandum, & ideo secundum hoc q̃ libera est, potest se in potestatem alterius absque consensu patris dare, sicut etiam potest aliquis vel aliqua intrare religionem absque consensu parentum, cum sit persona libera.

Ad secundum dicendum, quòd actus noster in pœnitentia quamuis sit de essentia sacramenti, non est sufficiens ad inducendum proximum effectum, scilicet absolutionem a peccatis, & ideo oportet quòd ad perfectionem sacramenti interueniat actus sacerdotis: sed in matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum, qui est obligatio, quia quicunque est sui iuris, potest se alteri obligare: & ideo sacerdotis benedictio nõ requiritur in matrimonio, quasi de essentia sacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd etiam prohibitum est, quòd Baptismum nullus accipiat nisi a sacerdote, nisi in articulo necessitatis: matrimonium autem non est sacramentum necessitatis, & ideo non est similis ratio, prohibentur autem clandestina matrimonia propter pericula, quæ inde euenire solent, quia frequenter in talibus est aliqua fraus ex altera parte, frequenter etiam ad alia coniugia transeunt, dum pœnitet de his quæ subito facta sunt, & multa alia mala inde accidunt, & speciem turpitudinis præter hoc habent.

Ad quartum dicendum, q̃ non sunt prohibita clandestina matrimonia quasi contra essentialia matrimonij existentia, sicut sunt prohibita matrimonia illegitimarum personarum, quæ sunt materia indebita huic sacramento, & ideo non est simile.

QVAESTIO XLVI.

De consensu, cui adueniat iuramentum vel copula carnalis, in duos articulos diuisa.

REINDE considerandũ est de consensu cui aduenit iuramentum, vel copula carnalis. Circa quòd quæruntur duo.

Primo, Vtrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso, faciat matrimonium.

Secundo, Vtrum copula carnalis eidem consensui adueniens, faciat matrimonium.

ARTICVLVS I.

Vtrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso, faciat matrimonium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso, faciat matrimonium. Nullus enim potest se obligare, vt faciat contra ius diuinum: sed implere iuramentum est de iure diuino, vt pater Matth. 5. Reddes autem domino vota tua, ergo per nullã obligationem sequentem potest euenire, quòd homo non debeat tenere iuramentum prius factum. Si ergo post consensum in aliquã per verba de futuro iuramento firmatũ, aliquis alteri se obligat per verba de præsenti, videtur q̃ nihilominus debeat iuramentum primum seruare: sed hoc non esset, nisi iuramento illo esset matrimonium illud perfectum: ergo iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro, facit matrimonium. Tho. 4. dist. 28. q. vni. ar tic. 1. & 2.

2 Præterea. Veritas diuina fortior est quàm veritas humana: sed per iuramentum veritate diuina firmatur aliquid, cum ergo verba exprimentia consensum de præsenti, in quibus est sola veritas humana, matrimonium perficiant, videtur quòd multo amplius id efficere possint verba de futuro iuramento firmata.

3 Præterea. Secundum Apostolum Heb. 6. Omnis controuersiæ finis est iuramentum, ergo in iudicio saltem plus stãdum est iuramento quàm simplici verbo: si ergo aliquis simplici verbo consentiat in aliquam per verba de præsenti, postquam consentit in aliquam cum iuramento per verba de futuro, videtur q̃ iudicio Ecclesiæ debeat compelli stare cum prima, & non cum secunda.

4 Præterea. Verba de futuro simpliciter prolata, faciunt sponsalia: sed iuramentũ ibi aliquid operatur, ergo facit plus quàm sponsalia, sed vltra sponsalia non est nisi matrimonium: ergo faciunt matrimonium.

SED CONTRA. Quod futurum est, non est: sed iuramentum additum non facit quin verba de futuro significent cõsensum de futuro: ergo adhuc matrimonium non est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Præterea, Postquam perfectum est matrimonium non opor F
tet quòd alius consensus interueniat ad matrimoniũ, sed post iuramentum aduenit alius consensus, qui matrimonium facit, alias frustra iurare t illud esse futurũ: ergo nõ facit matrimoniũ.

RESPONDEO, Dicendum est, q̃ iuramentum adhibet ad confirmationem dictorum; vnde illud tantum confirmat quod in dictis significatur, nec significatum mutat, ideo cum verba de futuro ex ipsa sui significatione habeant quod matrimonium non fa ciant, quia quòd futurum promittitur, nondum fit, etiam si iuramentum adueniat, nondum est matrimonium factum, sicut Magister in litera dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd implere iuramentum est licitum, vnde si aliqua obligatio sequens iuramentum, faciat illud illicitum, cum prius fuisset licitum, non derogat iuri diuino qui iuramentum prius factum non seruat, & ita est in proposito, illicite enim iurat qui illicite promittit, promissio autem de alieno est illicita: vnde consensus sequens per verba G
de præsenti quo quis transfert dominiũ sui corporis in aliam, facit præcedens iuramentum esse illicitũ, quod prius licitũ erat.

Ad secundum dicendum, quòd veritas diuina efficacissima est ad firmandum illud, cui adhibetur.

Vnde patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quòd iuramentum aliquid operatur non nouam obligationem faciens, sed factam confirmans: & sic grauius peccat qui eam violat.

ARTICVLVS II.

Vtrum carnalis copula post verba de futuro consensum experimentia, faciat matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ carnalis copula post verba de futuro consensum exprimẽtia, faciat matrimonium, quia maius est consentire facto, quam verbo, sed H
ille qui carnaliter commiscetur, consentit promissioni quam prius fecit, ergo videtur quòd multo magis per hoc fiat matrimonium, quàm si solis verbis de præsenti consensus fieret.

2 Præterea, Consensus non solum expressus, sed etiam interpretatiuus facit matrimonium: sed nulla potest esse maior interpretatio consensus, quàm carnalis copula, ergo perficitur matrimonium per hoc.

3 Præterea, Omnis coniunctio carnalis præter matrimonium facta est peccatum, sed mulier non videtur peccare admittens sponsum ad carnalem copulam, ergo per hoc fit matrimonium.

4 Præterea, Non remittitur paccatum nisi restituatur ablatũ: sed aliqus non potest mulieri quàm defloravit sub specie matrimonij, restituere ablatum, nisi eam coniugio ducat. ergo videtur quòd si etiam post carnalem copulam cum alia contraxerit per verba de præsenti, quòd teneatur ad primam redire: quod non esset, nisi inter eos esset matrimonium, ergo carnalis copula post consensum de futuro, facit matrimonium. I

SED CONTRA est, quòd dicit Nicol. Papa, Si consensus in nuptijs defuerit, etiam cũ ipso coitu celebrata frustrátur.

Præterea, Quòd consequitur ad aliquid, non facit ipsum, sed carnalis copula sequitur ipsum matrimonium, sicut effectus causam: ergo non potest facere matrimonium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de matrimonio possumus loqui dupliciter, vno modo quantum ad forum conscientiæ, & sic in rei veritate carnalis copula non habet quòd perficiat matrimonium, cuius sponsalia præcesserunt per verba de futuro, si consensus interior desit, quia verba de præsenti etiam cõsensum exprimentia, si consensus mentalis deesset, non facerent matrimonium. Alio modo quãtum ad iudicium Ecclesiæ, & quia in exteriori iudicio secundum ea, quæ foris patent iudicatur, cum nihil possit expressius significare consensum, quàm carnalis copula secũdum iudicium Ecclesiæ, carnalis copula consequens sponsalia matrimonium facere iudicatur, nisi aliqua sig- K
gna expresse doli vel fraudis appareant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille qui carnaliter commiscetur, facto consentit in carnalem copulam, secundum rei veritatem, sed in matrimonium non consentit ex hoc ipso, nisi secundum interpretationem iuris.

Ad secundum dicendum, quòd interpretatio illa non mutat rei veritatem, sed iudicium quod de rebus exterioribus fit.

Ad tertium dicendum, quòd si sponsa sponsum admittens, credat eum velle matrimonium consumare, excusatur a peccato, nisi aliqua signa expressa fraudis appareant, sicut si sunt multum distantis conditionis, vel quãtum ad nobilitatem, vel quantum ad fortunã, vel aliud signũ euidens appareat: sed tamen spõsus peccat & fornicando, & quòd plus est, fraude quam facit.

Ad quartum dicendum, quòd in tali casu sponsus antequam aliam cognouerit, tenetur eam ducere in vxorem si sint æquales conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis: sed si aliam duxerit, factus est iam impotens ad soluendum illud, ad quod tenebatur, & ideo sufficit si ei de nuptijs prouideat, & ad hoc etiam non tenetur, vt quidam dicunt, si sponsus sit multo melioris conditionis, aut aliquod signum fraudis euidens fuerit: quia præsumi probabiliter potest, quòd sponsa non fuerit decepta, sed decipi finxerit.

QVAESTIO XLVII.

De consensu coacto, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de consensu coacto & conditionato. Circa quod quæruntur sex.

Primo, Vtrum aliquis consensus possit esse coactus.

Secundo, Vtrum aliqua coactio cadat in constantẽ virum.

Tertio, Vtrum consensus coactus faciat matrimonium.

Quarto, Vtrum consensus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis.

Quinto, Vtrũ consensus cõditionatus, matrimonium faciat.

Sexto, Vtrum aliquis possit cogi a patre ad matrimonium contrahendum.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquis consensus possit esse coactus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nullus consensus possit esse coact⁹. Coactio enim in libero arbitrio cadere non potest secundum aliquem statum eius: vt in secundo lib. Distin. 25. dictum est, sed consensus est liberi arbitrij, ergo non potest esse coactus. Tho. 4 dist. 29. q. vnic. artic. 1. & sequen.

2 Præterea, Violentia idem est quod coactio: sed coactio secundum Philosophum est, cuius principium est extra, nihil conferente vim passo: sed omnis consensus principium est intra, ergo nullus consensus potest esse coactus.

3 Præterea, Omne peccatum cõsensu perficitur, sed illud quo perficitur peccatũ, cogi non põt: quia secundum August. nullus peccat in eo quod vitare non potest, cum ergo vis a Iuristis desiniatur esse maioris rei impetus, qui repelli non potest, videtur quòd consensus non possit esse coactus, vel violentus.

4 Præterea, Dominium libertati opponitur, sed coactio ad dominium pertinet, vt patet in quadam Tullij definitione, dicit enim quòd vis est impetus dominantis, retinens rem intra terminos alienos, ergo vis in libero arbitrio non cadit, & ita nec in consensum, qui est actus eius.

SED CONTRA, Illud quod esse non potest, non potest aliquid impedire, sed coactio consensus impedit matrimonium, vt in litera dicitur, ergo consensus cogi potest.

2 Prærerea, In matrimonio est quidam contractus: sed in contractibus potest esse voluntas coacta: vnde legislator in integrũ restitutionem adiudicat, ratum non habens quod vi metusue causa factum est, ergo & in matrimonio potest esse consensus coactus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd duplex est coactio vel violentia, vna quæ facit necessitatem absolutam, & tale violentum dicitur a Philosopho violẽtum simpliciter: vt cum quis aliquem corporaliter impellit ad metum: alia quæ facit necessitatem conditionatam, & hanc vocat Philosophus violentum mixtum, sicut cum quis proijcit merces in mare, ne periclitetur, & in isto violento quamuis hoc quod fit, non sit per se voluntarium, & tamen consideratis circunstantijs hic & nũc voluntarium est: & quia actus in particularibus sunt, ideo simpliciter voluntarium est, sed secundum quid inuoluntarium, vnde hæc violentia vel coactio potest esse de consensu, qui est actus voluntatis, non autem pura: & quia hæc coactio fit ex hoc quòd timetur aliquod periculũ imminens, ideo ista vis idem est quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo, sed pura vis cadit & in corporalibus actibus. Et quia legislator considerat non solum interiores actus, sed magis exteriores: ideo per vim intelligit coactionem simpliciter, propter quod vim contra metum diuidit, sed nunc agitur de consensu interiori, in quem non cadit coactio, seu vis quæ a metu distinguitur: & ideo quantũ ad propositum pertinet: idem est coactio quod metus: est autem metus secũdum iurisperitos, instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio, & per hoc patet solutio ad obiecta: nam primæ rationes procedunt de coactione prima, secũdæ de secunda.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliqua coactio cadat in constantem virum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ coactus metus nõ cadat in cõstantẽ virũ, Quia de ratione cõstantis est, quòd nõ trepidet in periculis: cũ ergo metus sit trepidatio mentis ratione periculi imminẽtis, videtur q̃ nõ cogatur metu.

2 Præterea

2 Præterea, Omnium terribilium finis est mors, secundũ Philo A
sophum in 3. Ethic. quasi perfectissimum interterribilia, fed cõstantes non coguntur morte, quia fortis etiam pericula mortis sustinet. ergo nullus metus cadit in constantem virum.

3. Præterea, Inter alia pericula, præcipue a bonis timetur periculum famæ: sed timor infamiæ non reputatur timor cadens in constantem virum, quia vt dicit lex, timor infamiæ non continetur illo edicto, quod metus causa factum ẽ, ergo nec aliquis alius metus cadit in constantem virum.

4 Præterea, Metus in eo qui metu cogitur, peccatum relinquit: quia facit eum promittere quod non vult soluere, & sic facit eũ mentiri: sed non est constantis aliquod peccatum etiam minimum pro aliquo timore facere, ergo nullus metus cadit in constantem virum.

SED CONTRA, Abraham, & Isaac constantes fuerunt: sed in eis cecidit metus, quia ratione metus dixerunt vxores suas sibi esse sorores, ergo metus potest cadere in constantem virum. B

Præterea. Vbicunque est violentum mixtum, est aliquis metus cogens: sed aliquis quantumcumque constans potest pati tale violentum, quia si sit in mari, merces proiiciet tempore naufragii, ergo metus potest cadere in constantem virum.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃ cadere metũ in cõstantẽ, & metu cogi sumitur multipliciter cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod alius non vellet, ad euitandum id q̃ timet, in hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantum ad duo. Primo, quantum ad qualitatem periculi, quod timetur, quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit quid pro quo dimittendum sit, vel faciendum: semper autem minus malum vel maius bonum eligendum est: & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu maioris mali, non aũt cogitur ad maius malum, vt vitet minus malum, sed inconstãs cogitur ad maius malum propter metum minoris mali, scilicet ad peccatum propter metum corporalis pænæ: sed pertinax ecõtra, non potest cogi etiam ad minus malum sustinendũ, vel faciẽdum, vt euitet maius malum, vnde constans est medius inter in constantem & pertinacem. Secundo differunt quantum ad æstimationem periculi imminentis, quia fortis non nisi ex fortiæstimatione & probabili cogitur, sed inconstans ex leui. Pro. 27. Fugit impius nemine persequente. C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd constans, sicut & de forti dicit Philosophus, est intrepidus, non quòd omnino non timeat, sed quia non timet quæ non oportet, vel nisi quando oportet.

Ad secundum dicendum, quòd peccata sunt maxima malorum, & ideo ad hæc nullo modo potest homo constans cogi, imo magis debet homo mori quàm talia sustinere, vt etiam Philosophus. 3. Ethic. dicit. Sed quædam damna corporalia sunt minora quibusdam alijs, inter quæ sunt præcipua quæ ad personã pertinent, sicut] mors, verbera], dehonestatio per stuprum, & seruitus, & ideo ex istis constans cogitur ad alia damna corporalia, & hæc continentur hoc versu. D

Stupri, siue flatus, verberis, atque necis.

Nec differt, vtrum hæc pertineant ad personam propriam vxoris vel filiorum, vel aliorum huiusmodi.

Ad tertium dicendum, quòd infamia quamuis sit maius damnum, tamen ei de facili occurri potest, & ideo non reputatur cadere in constantem virum metus infamiæ secundum iura.

Ad quartum dicendum, quòd constans non cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare, sed cum postea vult petere restitutionem, vel saltem iudici denuntiare, si se promisit non petiturum restitutionem: non potest autem promittere se non denunciaturum, quia cum hoc sit contra bonum iustitiæ, ad hoc cogi non potest, vt scilicet contra iustitiam faciat.

ARTICVLVS III.

Vtrum consensus coactus tollat matrimonium. E

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd consensus coactus non tollat matrimonium, quia sicut ad matrimonium requiritur consensus, ita ad Baptismum requiritur intentio: sed coactus timore ad recipiendum Baptismum recipit sacrementum, ergo coactus ad consentiendum aliquo timore, matrimonio obligatur.

2 Præterea. Violentum mixtum, secundum Philosophũ, plus habet de voluntario, quàm non voluntario, sed non põt aliter consensus esse coactus nisi per violentum mixtum, ergo non omnino excluditur voluntarium, & ita adhuc est matrimoniũ.

3 Præterea, Ei qui consentit in matrimonium coactus, consulendum videtur, quòd in matrimonio illo stet, quia speciem mali habet promittere & non soluere, a quo Apostolus vult nos abstinere: hoc autem non esset, si consensus coactus omnino matrimonium tolleret, ergo, &c.

SED CONTRA est quod Decretũ dicit, Cum consensus locum non habet, vbi metus vel coactio intercidit, necesse est, vt vbi communis consensus requiritur, coactionis materia repellatur: sed in matrimonio requiritur communis consensus, ergo, &c.

2 Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ fit secundum libertatem amoris, ergo non potest fieri per consensum coactum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vinculum matrimonij est perpetuum, vnde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit, metus autem qui cadit in constantem virum perpetuitatem contractus tollit, quia põt repeti restitutio in integrum, & ideo hæc coactio tollit matrimonium, & non alia: cõstans autem vir iudicatur virtuosus qui est mensura in omnibus operibus humanis, vt Philosophus dicit in 3. Ethico. quidam autem dicunt, quòd si adfit consensus quamuis coactus, interius est matrimonium quantum ad Deum, sed non quantum ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorem propter metum: sed hoc nihil est, quia Ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatũ, quousq; non probetur, peccauit autem si dixit se consentire, & nõ consensit: vnde Ecclesia præsumit eũ consensisse, sed iudicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum matrimonium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd intentio non est causa efficiens sacramenti in Baptismo, sed solum eliciens actionem agentis: sed consensus est causa efficiens in matrimonio, & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quod ad matrimonium non sufficit quodcunque voluntarium, sed voluntarium complete: quia debet esse perpetuum. & ideo per volitum mixtum impeditur.

Ad tertium dicendum, quòd non semper debet induci ad hoc quod in matrimonio illo stet, sed solum quando timetur periculum de dissolutione, alias autem non peccat: quia non soluere promissa, quæ nolens facit, non est species mali.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ consensus coactus ex parte cogentis faciat matrimoniũ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd consensus coactus saltẽ ex parte cogentis faciat matrimoniũ, quia matrimoniũ est signum spiritualis coniunctionis, sed spiritualis coniunctio, quæ est per charitatem, potest esse ad eum qui nõ habet charitatem, ergo matrimonium est ad eum, qui non vult.

2 Præterea. Si illa quæ sunt coacta, postmodum consentiat, erit matrimoniũ verum: sed ille qui coegit primo ex consensu illius, nõ ligatur, ergo ex primo consensu ligabatur matrimonio.

SED CONTRA, Matrimonium est relatio æquiparentiæ: sed talis relatio æqualiter est in vtroq; ergo fuit impedimẽtum ex parte vnius, non erit matrimonium ex parte alterius.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum matrimonium sit quædam relatio. & non possit innasci relatio in vno extremorum sine hoc, quòd fiat in alio, ideo quicquid impedit matrimonium in vno, impedit ipsum in altero, quia non potest esse quòd aliquis sit vir non vxoris, vel aliqua sit vxor non habens virum, sicut mater non habens filiũ, & ideo dicendum communiter, quòd matrimonium non claudicat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis actus amantis possit transire in non amantem, tamen vnio inter eos non potest, esse nisi sit mutua amatio, & ideo dicit Philosoph. 8. Ethico. quòd ad amicitiam, quæ in quadam vnione consistit, requiritur redamatio.

Ad secundum dicendum, quòd ex consensu libero illius, qui prius coactus est, non fit matrimonium, nisi inquantum consensus præcedens in altero, adhuc manet in suo vigore, vnde si dissentiret: non fieret matrimonium.

ARTICVLVS V.

Vtrum per cõsensum conditionatum fiat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd nec per consensum conditionatum fiat matrimonium, quia quòd sub conditione ponitur, non simpliciter enuntiatur, sed in matrimonio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensũ: ergo conditio alicuius consensus, non facit matrimonium.

2 Præterea, Matrimonium debet esse certum: sed vbi dicitur aliquid sub conditione, ponitur illud sub dubio: ergo & talis consensus non facit matrimonium.

SED CONTRA. In aliis contractibus fit obligatio sub conditione, & stat, stante conditione: ergo cum matrimonium

Universidad de Deusto
Biblioteca

alium sit contractus quidam, videtur quod possit fieri per consensum tantum consensum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd conditio apposita, aut est de præsenti, aut est de futuro: si de præsenti, & non est contraria matrimonio, siue sit honesta, siue nō honesta, stat matrimonium stante conditione, & ea non stante, non stat. Sed si sit contraria bonis matrimonii, non efficitur matrimonium. Si autem sit conditio de futuro, aut est necessaria, sicut solem oriri cras, & tunc est matrimonium, quia temporalia futura iā sunt præsentia in causis suis, aut est contingens, vt datio pæcuniæ vel acceptatio parentum: & tunc idem est iudicium de tali consensu, sicut de consensu, qui fit per verba de futuro, vnde non facit matrimonium. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum: dicitur enim ad Col. 3. Filii obedite parentibus vestris per omnia, ergo & in hoc etiam obedire tenentur.

2 Præterea. Gen. 28. Isaac præcepit Iacob, quòd non acciperet vxorem de filiabus Chanaam, nec præcipisset nisi de iure præcipere potuisset, ergo in hoc tenentur obedire patri.

3 Præterea, nullus debet promittere præcipue per iuramentū pro illo, quem non potest cogere ad seruandum: sed parentes promittunt futura matrimonia pro filiis, & etiam iuramento firmant, ergo possunt præcepto cogere filios ad implendum.

4 Præterea, Pater spiritualis, scilicet Papa, potest compellere præcepto ad matrimonium spirituale, scilicet ad episcopatū accipiendū, ergo potest & pater carnalis ad matrimoniū carnale.

SED CONTRA, Patre imperante matrimonium, filius potest sine peccato religionem intrare, ergo non tenetur ei in hoc obedire.

5 Præterea, Si teneretur obedire, sponsalia per parentes contracta absque consensu filiorum essent stabilia; sed hoc est contra iura &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum in matrimonio sit quasi quædam seruitus perpetua, pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, cum sit liberæ conditionis, sed potest eum inducere ex rationabili causa, & tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris: vt si causa illa cogat de necessitate, vel de honestate, & præceptum similiter cogat, alias non.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Apostoli non intelligitur in illis, in quibus est liber sui, sicut pater: & huiusmodi est matrimonium, per quod etiam filius sit pater.

Ad secundum dicendum, quòd Iacob alias tenebatur ad faciendum hoc quod mandabat Isaac, tum propter malitiam illarum mulierum, tum quia semen Chanaan de terra pellendum erat, quę semini Patriarcharum promittebatur, & ideo Isaac præcipere poterat.

Ad tertium dicendum, quòd non iuratur nisi illa conditione sub intellecta, si illis placuerit, & ipsi obligantur ad eos bona fide inducendum.

Ad quartum dicunt quidam, quòd papa non potest præcipere alicui quòd accipiat episcopatum, quia consensus debet liber esse. Sed hoc posito, periret ecclesiasticus ordo: nisi enim aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen Ecclesiæ, Ecclesia conseruari non posset: quia quandoque illi qui sunt idonei ad hoc, nolunt suscipere nisi coacti. Et ideo dicendum, quòd non est simile hinc inde, quia non est aliqua corporalis seruitus in matrimonio spirituali, sicut in corporali: est enim spirituale matrimonium, sicut quodammodo officium dispensandæ reipublicę, primæ Corinth. 4. Sic nos existimet homo vt ministros &c.

QVAESTIO XLVIII.

De obiectu consensus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de obiecto consensus, Circa quod quæruntur duo.

Primo, Vtrum consensus, qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

Secundo, Vtrum consensus in aliquem propter causam inhonestam facit matrimonium.

ARTICVLVS I.

Vtrum consensus, qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd consensus qui facit, matrimonium, sit consensus in carnalem copulā.

Dicit enim Hieronymus, quòd vouentibus virginitatem, non solum nubere, sed velle nubere damnabile est; sed non esset damnabile nisi esset virginitati contrarium, cui nuptiæ non contrariantur, nisi ratione carnalis copulæ, ergo consensus voluntatis qui est in nuptiis, est in carnalem copulam.

2 Præterea. Omnia quæ sunt in matrimonio inter virum & vxorem, possunt esse licita inter fratrem & sororem, excepta carnali copula: sed non potest fieri licite inter eos consensus matrimonialis: ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

3 Præterea, Si mulier dicat viro. Consentio in te, vt non cognoscas me, non est consensus matrimonialis, quia est ibi aliquid cōtra substantiam prædicti consensus, sed non esset nisi dictus consensus esset in carnalem copulam, ergo &c.

4 Præterea, In qualibet re initium consummationi respondet, sed matrimonium consummatur per carnalem copulam: ergo cum initietur per consensum, videtur quòd consensus sit in carnalem copulam.

SED CONTRA, Nullus consentiens in carnalem copulam est virgo mente & carne. Sed beatus Ioan. Euange. post consensum nuptialem fuit virgo mente & carne, ergo non consensit in carnalem copulam.

Præterea, Effectus respondet causæ: sed consensus est causa matrimonii, cum ergo de essentia matrimonii non sit carnalis copula, videtur quòd nec consensus, qui matrimonium causat, sit in carnalem copulam.

RESPONDEO, Dicendum, quod consensus qui matrimonium facit est consensus in matrimonium, quia effectus proprius voluntatis est ipsum volitum, vnde sicut carnalis copula se habet ad matrimonium, ita consensus, qui matrimonium causat, est in carnalem copulam: matrimonium autem (vt dictum est) non est essentialiter ipsa coniunctio carnalis, sed quædam associatio viri, & vxoris in ordine ad carnalem copulam, & alia quæ ex consequenti ad virum & vxorem pertinent, secundum quod eis datur potestas inuicem respectu carnalis copulæ, & hæc associatio, coniugalis copula dicitur: vnde patet quòd bene dixerunt illi, qui dixerunt quòd consentire in matrimonium est consentire in carnalem copulam implicite, non explicite: non enim debet intelligi nisi sicut implicite continetur effectus in causa, quia potestas carnalis copulæ in qua consentitur, est causa carnalis copulæ, sicut potestas vtendi re sua, est causa vsus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consensus in matrimonium ideo est damnabilis post votum virginitatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet, sicut peccaret qui daret potestatem accipiendi illud alteri, quod ipse in depósito habet, non solum in hoc quæ ei actualiter traderet: de consensu autem beatæ Virginis infra dicetur.

Ad secundum dicendum, quòd inter fratrem & sororem, non potest esse potestas inuicem ad carnalem copulam, sicut nec licite carnalis copula, & ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quòd illa conditio explicata non solum actui, sed potestati contrariatur copulæ carnalis, & ideo est contraria matrimonio.

Ad quartum dicendum, quòd initiatum matrimonium respondet cōsummato, sicut habitus vel potestas actui qui est operatio. Rationes autem in contrarium offendunt, quòd non fit consensus in carnalem copulam explicite, & hoc est verum.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non possit esse ex consensu alicuius in aliquā propter causam inhonestam. Vnius causæ vnica est ratio, sed matrimonium est vnum sacramentum, ergo non potest fieri ex alterius finis intentione, quam illius ad quem à Deo institutum est, scilicet ad procreationem prolis.

2 Præterea. Coniunctio matrimonii est à Deo, vt patet Matth. 19 Quod Deus coniunxit, homo non separet: sed coniunctio quæ fit propter turpes causas, non est à Deo, ergo non est matrimonium.

3 Præterea, In aliis sacramentis si non seruetur intentio Ecclesiæ non est verum sacramentum, sed intentio Ecclesiæ in sacramento matrimonii non est ad aliquam turpem causam, ergo si ex aliqua turpi causa matrimonium contrahatur, non erit verum matrimonium.

4 Præterea, Secundum Boetium, cuius finis est bonus, ipsū quoque bonum est, sed matrimonium semper est bonum, ergo non est matrimonium, si propter malum finem fiat.

5 Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ,

Ecclesiæ: sed ibi non cadit aliqua turpitudo, ergo non potest matrimonium contrahi propter aliquam turpem causam.

SED CONTRA est, quòd qui baptizat alium intentione lucrandi, vere baptizat, ergo & qui contrahit cum aliqua intentione lucri, verum est matrimonium.

2 Præterea, Hoc idem probant exempla & authoritates, & quę ponuntur in litera.

RESPONDEO, Dicendum, quòd causa finalis matrimonii potest accipi dupliciter, scilicet per se & per accidens: per se quidem causa matrimonii est, ad quam matrimonium est de se ordinatum, & hæc semper bona est, scilicet procreatio prolis & vitatio fornicationis: sed per accidens causa finalis ipsius est hoc quod contrahentes intendunt ex matrimonio: & quia hoc quod ex matrimonio intenditur consequitur ad matrimoniū, & priora non variantur ex posteribus, sed econtra: ideo ex illa causa non recipit matrimonium bonitatem vel malitiam, sed ipsi contrahentes. quorum est finis per se, & quia causæ per accidens sunt infinitæ, ideo infinitæ tales causæ possunt esse in matrimonio, quarum sunt quædam honestæ, & quædā inhonestę.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verum est de causa per se & principali, sed quod habet vnum finem per se & principalem, potest habere plures secundarios per se, & infinitos per accidens.

Ad secundum dicendum, quòd coniunctio potest accipi pro ipsa relatione, quæ est matrimonium, & talis semper est a Deo, & bona est a quacunque fit causa, vel pro actu eorum qui coniunguntur, & sic est quandoque mala, & non est a Deo, simpliciter loquendo, nec est inconueniens quod aliquis effectus sit a Deo cuius causa est mala, sicut proles quæ ex adulterio suscipitur, non enim est ex illa causa, inquantum est mala, sed inquantum habet aliquid de bono, secundum quòd est a Deo, quam uis non simpliciter sit a Deo.

Ad tertium dicendum, quòd intentio Ecclesiæ, qua intendit sacramentum tradere, est de necessitate cuiuslibet sacramenti, ita quòd ea non obseruata, nihil in sacramentis agitur, sed intentio ecclesiæ, quæ intendit vtilitatem ex sacramento prouenientem, est de bene esse sacramenti, & non de necessitate eius, vnde si non obseruetur, nihilominus est verum sacramentum, sed tamen prætermittens hanc intentionem peccat, sicut si in Baptismo non intendatur sanitas mentis, quam Ecclesia intendit: & similiter ille qui intendit matrimonium contrahere, quā uis matrimonium non ordinet ad illum finem, quem Ecclesia intendit, nihilominus verum matrimonium contrahit.

Ad quartum dicendum, quòd ipsa vnio est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, & non operatio vnitorum, & ideo ratio non sequitur.

QVAESTIO XLIX.

De bonis matrimonii, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de bonis matrimonii. Circa quod quæruntur sex.

Primo, Vtrum debeant haberi aliqua bona ad excusandum matrimonium.

Secundo, Vtrum sufficienter assignentur.

Tertio, Vtrū bonū sacramēti sit principalius inter alia bona.

Quarto, Vtrum actus matrimonii per prædicta bona a peccato excusetur.

Quinto, Vtrum sine eis aliquando a pēnis excusari possit.

Sexto, Vtrum quādo est sine eis, sit semper peccatū mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum haberi debeant aliqua bona ad excusandum matrimonium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non debeat habere aliqua bona quibus excusetur. Sicut enim conseruatio indiuidui, quæ fit per ea quæ ad nutritiuam pertinent, est de intentione naturæ, ita conseruatio speciei quæ fit per matrimonium, & multo magis, quanto melius & dignius est bonum speciei, quàm bonum vnius indiuidui, sed ad actum nutritiuæ excusandum nō indigetur aliquibus, ergo nec etiam ad excusandum matrimonium.

2 Præterea, Secundum Philosophum in 8. Ethic. amicitia quæ est inter virum & vxorem, est naturalis, & claudit in se honestum, vtile, & delectabile, sed illud quod de se est honestum, non indiget aliqua excusatione, ergo nec matrimonio deberent attribui aliqua excusantia.

3 Præterea, Matrimonium est institutum in remedium, & in officium, sed secundum quòd est in officium non indiget excusatione, quia sic etiam in Paradiso excusatione indiguisset, quod falsum est: ibi enim fuissent honorabiles nuptiæ & torus immaculatus, vt Augustin. dicit. Similiter nec secundum quòd est in remedium, sicut nec alia sacramenta, quæ in remedium peccati sunt instituta, ergo matrimonium huiusmodi excusantia habere non debet.

Præterea, Ad omnia quæ honeste fieri possunt, virtutes dirigunt, si ergo matrimonium aliquibus bonis potest honestari, nō indiget aliis honestatibus, quam animi virtutibus, & sic non debent matrimonio aliqua bona assignari, quibus honestetur, sicut nec aliis, in quibus virtutes dirigunt.

SED CONTRA, Vbicunque est ingenia, ibi est necessaria aliqua excusationis ratio: sed matrimonium conceditur in statu infirmitatis, secundum indulgētiam, vt patet. 1. Corinth. 7. Ergo indiget per aliqua bona excusari.

2 Præterea, Concubitus fornicarius & matrimonialis sunt eiusdem speciei quantum ad speciem naturæ: sed concubitus fornicarius de se est turpis, ergo ad hoc quòd matrimonialis non sit turpis, oportet ei aliquid addi: quod ad honestatem eius pertineat, & in aliam speciem moris trahat.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nullus sapiens debet iacturam aliquam sustinere, nisi pro aliqua recōpensatione alicuius æqualis, vel melioris boni: vnde electio alicuius quod acquam iacturam habet annexam, indiget alicuius boni adiunctione, per cuius recompensationem ordinetur, & honestetur, in cōiunctione autem viri & mulieris rationis iactura accidit, tum quia propter vehementiam delectationis absorbetur ratio, vt non possit aliquid intelligere in ipsa, vt Philosophus dicit, tum etiam propter tribulationem carnis, quam oportet tales sustinere ex solicitudine temporalium, vt patet. 1. Corinth. 7. & ideo talis coniunctionis electio non potest esse ordinata nisi per recompensationem aliquorum, ex quibus dicta coniunctio honestetur, & hæc sunt bona quæ matrimonium excusant, & honestum reddunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in actu comestionis non est tam vehemens delectatio rationem absorbens, sicut est in prædicta delectatione: rum quia vis generatiua per quam originale traducitur, est infecta & corrupta: nutritiua autem per quam non traducitur, est corrupta, & non infecta, tū etiam quia defectum indiuidui quilibet magis sentit in seipso quàm defectum speciei: vnde ad excitandum ad comestionem, secundum quam defectui indiuidui subuenitur, sufficit sensus ipsius defectus, sed ad excitandum ad actū, quo defectui speciei subuenitur, diuina prouidentia delectationem apposuit in illo actu, qua etiam animalia bruta mouet, in quibus non est infectio originalis peccati: & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quòd ista bona quæ matrimonium honestant, sunt de ratione matrimonii: & ideo non indiget eis quasi exterioribus quibusdam ad honestandum, sed quasi causantibus in ipso honestatem quæ ei secundum se competit.

Ad tertium dicēdum, quòd matrimonium ex hoc ipso quòd est in officium vel in remedium, habet rationem vtilis & honesti, sed vtrunque horum ei competit, ex hoc quòd huiusmodi bona habet, quibus fit & officium & remedium concupiscentiæ adhibens.

Ad quartum dicendum, quòd aliquis actus virtutis honestatur virtute, quasi principio elicitiuo, & circunstantiis quasi formalibus principiis ipsius, hoc autem modo se habent bona ad matrimonium, sicut circunstantiæ ad actus virtutis, ex quibus habet quòd virtutis actus esse possit.

ARTICVLVS II.

Vtrum bona matrimonii sufficienter assignētur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd insufficienter bona matrimonii assignentur a Magistro Sententiarum, scilicet fides, proles, & sacramentum, quia matrimoniū non solum fit in hominibus ad prolem procreādam & nutriendam, sed ad consortium communis vitæ, propter operum communicationem, vt dicitur in 8. Ethico. ergo sicut ponitur proles bonum matrimonii, ita debet poni communicatio operis.

2 Præterea. Coniunctio Christi ad Ecclesiam quam matrimonium significat, perficitur per charitatem; ergo inter bona matrimonii magis debet poni charitas, quàm fides.

3 Præterea. In matrimonio sicut exigitur quòd neuter coniugum ad alterius torum accedat, ita exigitur quòd vnus alteri debitum reddat, sed primum pertinet ad fidem: vt Magister dicit, ergo deberet etiam iustitia propter redditionem debiti inter bona matrimonii computari.

4 Præterea, Sicut in matrimonio inquantum significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ, requiritur indissolubilitas, ita & vnitas, vt sit vna vnius: sed sacramentum quod inter tria bona matrimonii computatur, pertinet ad indiuisionem; ergo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad vnitatem.

SED

SED CONTRA, Videtur quòd superfluant, quia nica virtus sufficit ad vnum actum honestandum, sed fides est una virtus, ergo non oportuit alia duo addere ad honestandum matrimonium.

Præterea. Non ex eodem aliquid accipit rationem vtilis & honesti, cum vtile & honestum ex opposito bonum diuidant: sed ex prole matrimonium accipit rationem vtilis, ergo proles, non debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur.

Præterea, Nihil debet poni vt proprietas vel conditio suiipsius: sed hæc bona ponuntur, vt quædam conditiones matrimonij, ergo cum matrimonium sit sacramentum, non debet poni sacramentum inter bona matrimonii.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ matrimonium est in officium naturæ. & est sacramentum Ecclesiæ, inquantum ergo est in officium naturæ, duobus ordinatur, sicut & quilibet alius virtutis actus, eorum vnum exigitur ex parte ipsius agentis, & hæc est rectitudo finis debiti, & sic ponitur bonum matrimonij proles. aliud exigitur ex parte ipsius actus, qui est bonus in genere ex hoc quod cadit supra debitam materiam, & sic est fides, per quam homo ad suam accedit, & non ad aliam, & vlterius habet aliquam bonitatem inquantum est sacramentum, & hoc signatur ipso nomine sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in prole non solum intelligitur procreatio prolis: sed etiam educatio ipsius, ad quam sicut ad fidem ordinatur tota communicatio operum, quæ est inter virum & vxorem, inquantum sunt matrimonio coniuncti: quia patres naturaliter thesaurizant filiis, vt patet. 2. Corinthiorum 2. & sic in prole quasi in principali fine alius quasi secundarius includitur.

Ad secundum dicendum, q̃ fides non accipitur hic prout est virtus Theologica, sed prout est pars iustitiæ secundum q̃ fides dicitur ex hoc q̃ fiant dicta in conseruatione promissorum, quia in matrimonio cum sit quidam contractus, est quædam promissio per quam talis vir tali mulieri determinatur.

Ad tertium dicendum, quòd sicut in promissione matrimonij continetur, vt neuter ad alium totum accedat, ita etiam quod sibi inuicem debitum reddant, & hoc etiam est peincipalius, cum sequatur ex ipsa mutua potestate inuicem data. & ideo vtrumque ad fidem pertinet. Sed in litera ponitur quod est minus manifestum.

Ad quartum dicendum, quòd in sacramento non solum intelligenda est indiuisio: sed omnia illa quæ consequuntur matrimonium ex hoc quod est signum coniunctionis Christi: & Ecclesiæ: vel dicendum, quòd vnitas quam obiectio tangit pertinet ad fidem, sicut & indiuisio ad sacramentum.

Ad quintum dicendum, quòd fides non accipitur hic pro aliqua virtute, sed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nomi natur, quæ ponitur pars iustitiæ.

Ad sextum dicendum, quòd sicut debitus vsus boni vtilis accipit rationem honesti, non quidem ex vtili, sed ex ratione quæ rectum vsum facit, ita etiam ordinatio ad aliquod bonum vtile potest facere bonitatem honestatis ex vi rationis, debitam ordinationem facientis: & hoc modo matrimonium ex hoc quod ordinatur ad prolem, vtile est, & nihilominus honestum, inquantum debite ordinatur.

Ad septimum dicendum, quòd sicut Magister dicit 3. distin. 4. Sententiarum, sacramentum non dicitur hic ipsum matrimoniũ, sed inseparabilitas eius, quæ eiusdem est rei signum, cuius, & matrimonium. Vel dicendum, quòd quamuis matrimonium sit sacramentum, tamen aliud est matrimonio esse matrimonium, & aliud est ei esse sacramentum, quia non solum ad hoc est institutum vt sit in signum rei sacræ, sed & vt sit in officium naturę, & ideo ratio sacramenti est quædam conditio adueniens matrimonio secundum se considerato, ex quo honestatem, etiam habet, & ideo sacramentalitũ eius, vt ita dicam ponatur inter honestantia matrimonium, & secundum hoc in tertio bono matrimonii, scilicet sacramento, non solum intelligitur inseparabilitas, sed etiam omnia quæ ad significationem ipsius pertinent.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramentum sit principalius inter bona matrimonii.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit principalius inter bona matrimonii, quia finis est potissimum in vnoquoque. sed proles est matrimonii finis. ergo proles est principalius matrimonii bonum.

2 Præterea. Principalius in ratione speciei est differentia, quæ complet speciem, quàm genus, sicut forma quàm materia in constitutione rei claturalis, sed sacramentum competit matrimonio ex ratione sui generis, proles autem & fides ex ratione differentiæ, inquantum est tale sacramentum, ergo alia duo sunt magis principalia in matrimonio, quam sacramentum.

2 Præterea. Sicut inuenitur matrimoniũ sine prole & fide, ita inuenitur sine inseparabilitate, sicut patet quando alter cõiugum ante matrimonium consummatum ad religionem transit, ergo nec ex hac ratione sacramentũ est in matrimonio principalius.

3 Præterea, Effectus non potest esse principalior sua causa: sed consensus qui est causa matrimonii frequenter immutatur, ergo & matrimonium solui potest, & sic inseparabilitas non semper comitatur matrimonium.

4 Præterea. Sacramenta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem, sed in matrimonio non imprimitur character, ergo non adest ei inseparabilitas perpetua: & ideo sicut est matrimonium sine prole, ita potest esse sine sacramento, & sic idem quod prius.

SED CONTRA, Illud quod ponitur in definitione rei est sibi maxime essentiale, sed indiuisio quæ pertinet ad sacramentum, ponitur in definitione de matrimonio data, non autem proles vel fides, ergo sacramentum inter alia est in matrimonio essentialius.

Præterea. Virtus diuina, quæ in sacramentis operatur, est efficacior quàm virtus humana, sed proles & fides pertinent ad matrimonium, secundum quòd est in officium naturæ humanæ, sacramentum autem secundum quod est ex institutione diuina, ergo sacramentum est principalius in matrimonio, quàm alia duo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquid dicitur in re aliqua principalius duobus modis, aut quia essentialius, aut quia dignius. Si quia dignius, sic omnibus modis sacramentum est principalius inter tria bona coniugii: quia pertinet ad matrimonium, inquantum est sacramentum gratiæ: alia vero duo pertinent ad ipsum inquantum est quoddam naturæ officium, perfectio autem gratiæ est dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principalius quod est essentialius, sic distinguendũ est: quia fides & proles possunt dupliciter considerari. Vno modo in seipsis, & sic pertinent ad vsum matrimonii, per quem & proles producitur, & pactio coniugalis seruatur: sed indiuisibilitas quam sacramentum importat, pertinet ad ipsum secundum se matrimonium, qua ex hoc quod per dationem coniugalem sui potestatem sibi inuicem in perpetuum coniuges tradunt, sequitur quod separari non possint, & inde est quòd matrimonium num quam inuenitur sine inseparabilitate, inuenitur autem sine fide & prole, quia esse rei non dependet ab vsu suo, & secundum hoc sacramentum est essentialius matrimonio, quàm fides, & proles. Alio modo potest considerari fides & proles, secundum quòd sunt in suis principiis, vt proprole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum seruandæ fidem: sine quibus etiam matrimonium esse potest: quia hæc in hoc matrimonio ex ipsa actione coniugali causantur: ita quòd si aliquid contrarium huius exprimeretur in consensu, quia matrimonium facit, non esset verum matrimonium: & sic accipiendo fidem & prolem, proles est essentialissimum in matrimonio, & secundo fides, & tertio sacramentum, sicut etiam homini est essentialius esse naturę quàm esse gratiæ, quamuis esse gratiæ sit dignius.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ finis secundum intentionem est primum in re, sed secundum consecutionem est vltimum, & similiter proles se habet inter matrimonii bona, & ideo quodammodo est principalius, & quodammodo non.

Ad secundum dicendum, q̃ sacramentum prout ponitur tertium matrimonii bonum, pertinet ad matrimonium ratione suæ differentię, dicit enim sacramentum ex significatione huius rei sacræ determinatę, quam matrimonium significat.

Ad tertium dicendum, q̃ nuptiæ secundum Aug. sunt bona mortalium, vnde in resurrectione neque nubent neque nubentur, vt dicitur Matth. 22. Et ideo vinculum matrimonii non se extendit vltra vitam, in qua contrahitur, & ideo dicitur inseparabile, quia non potest in hac vita separari, sed per mortem siue corporalem post carnalem coniunctionem, siue spiritualem post spiritualem tantum.

Ad quartum dicendum, quamuis consensus qui facit matrimonium, non sit perpetuus materialiter, ideſt quantum ad substantiam actus, quia ille actus cessat, & potest contrarius accedere, tamen formaliter loquendo, est perpetuus, quia est de perpetuitate vinculi, aliàs non faceret matrimonium. Non enim consensus ad tempus in aliquam matrimonium facit, & dico formaliter, secundum quòd actus accipit speciem ab obiecto: & secundum hoc matrimonium ex consensu inseparabilitatem habet.

Ad quintum dicendum, quòd in sacramentis, in quibus imprimitur character, traditur potestas ad actus spirituales, sed in matrimonio ad actus corporales: vnde matrimonium ratione potestatis, quam in se inuicem coniuges accipiunt, conuenit cũ sacramento, in quo character imprimitur, & ex hoc habet inseparabilitatem, vt Magister dicit, sed differt ab eis, inquantum potestas illa est ad actus corporales, & propter hoc non imprimit characterem spiritualem.

ARTICVLVS IIII.

Virum actus matrimonii excusetur per bona prædicta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ actus matrimonii non possit excusari per bona prædicta, vt nõ sit omnino peccatum: quia quicunq; subsistinet damnum maioris boni propter minus bonũ, peccat, quia inordinate sustinet: sed bonum rationis quod læditur in ipso actu coniugali, est maius quàm hæc tria coniugii bona, ergo prædicta bona non sufficiũt ad excusandum coniugalem concubitum.

2 Præterea. Si bonum malo additur in genere moris, totum efficitur malum, non autem totum bonum: quia vna circunstantia mala facit actum malum, non autem vna bona facit ipsum bonum, sed actus coniugalis secundum se est malus, aliàs excusatione non indigeret: ergo bona matrimonii adiuncta, non possunt ipsum bonum facere.

3 Præterea. Vbicumque est immoderatio passionis, ibi est vitium in moribus: sed bona matrimonii nõ possunt efficere quin delectatio illius actus sit immoderata, ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

4 Præterea, Verecundia non est nisi de turpi actu secũdum Damascenum: sed bona matrimonii non tollunt erubescẽtiam ab illo actu, ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

SED CONTRA. Concubitus coniugalis non differt a fornicario, nisi per bona matrimonii, si ergo nõ sufficerent excusare ipsum, tunc matrimonium semper illicitum remaneret.

Præterea. Bona matrimonii se habẽt ad actum eius, sicut circumstantiæ debitæ, sicut dictum est: sed circunstantiæ tales sufficienter faciunt quòd actus aliquis non sit malus, ergo & hæc bona possunt excusare matrimonium, vt nullo modo sit pctũm.

RESPONDEO, Dicendum, quòd actus dicitur excusari dupliciter. Vno modo ex parte facientis, ita quòd non imputetur facienti in culpam quamuis sit malus, vel saltem non in tãtam culpam, sicut ignorantia dicitur excusare peccatum in toto vel in parte. Alio modo potest excusari actus ex parte sui, ita scilicet quòd non sit malus, & hoc modo prædicta bona dicuntur excusare actum matrimonii, ex eodem autem habet actus aliquis quòd non sit malus in genere moris, & quòd sit bonus, quia non est aliquis actus indifferens, vt in 2. libro dictum est, dicitur autem aliquis humanus actus bonus dupliciter. Vno modo bonitate virtutis, & sic habet actus quòd sit bonus ex his quę ipsum in medio ponunt, & hoc faciunt in actu matrimonii fides & proles, vt dictum est. Alio modo bonitate sacramenti, secundum quòd actus non solum bonus, sed etiam sanctus dicitur, & hanc bonitatem habet actus matrimonii ex indiuisibilitate coniunctionis, secundum quam significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, & sic patet quòd prædicta bona sufficienter actum matrimonii excusant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per matrimonii actum non incurrit homo in damnum rationis quantum ad habitum sed solum quantum ad actum, nec est incõueniens quòd quandoque aliquis actus, qui est melior secundum genus suum, interrumpatur pro aliquo minus bono actu: hoc enim sine peccato fieri potest, sicut patet in eo qui ab actu cõtemplationis cessat, vt interdum actioni vacet.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procederet, si malũ quod inseparabiliter comitatur concubitum, esset malum culpæ: nunc autem nõ est malum culpæ, sed pœna tantum, quæ est inobedientia concupiscentiæ ad rationem, & ideo nõ sequitur.

Ad tertium dicendum, quòd superabundantia passionis quæ facit vitium, non attenditur secundum quantitatem ipsius ad intentionem, sed secundum proportionem ad rationem: vnde tunc solum passio reputatur immoderata, quando limites rationis excedit. Delectatio autem quæ fit in actu matrimoniali, quamuis sit intensiua secundum quantitatem, non tamen excedit limites sibi a ratione præfixos ante principium suũ, quam uis ex prædicta delectatione ratio eos ordinare non possit.

Ad quartum dicendum, quòd turpitudo, quæ semper est in actu matrimoniali, & erubescentia facit, est turpitudo pœnæ, & non culpæ, quia de quolibet defectu hõ naturaliter erubescit.

ARTICVLVS V.

Vtrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonii.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ actus matrimonialis excusari possit etiam sine bonis matrimonii. Qui enim à natura tantum mouetur ad actum matrimonii, non videtur aliquod bonum matrimonii intendere, quia bona matrimonii pertinent ad gratiam vel virtutem: sed quando aliquis solo appetitu naturali mouetur ad actum prædictum, non videtur esse peccatũ, quia nullum naturale est malum, cũ malum sit præter naturam, & præter ordinem, vt Diony. dicit: ergo actus matrimonii excusari potest etiam sine bonis matrimonii.

Præterea, Ille qui vtitur coniuge ad fornicationem vitandam, non videtur aliquod bonum matrimonii intendere: sed talis non peccat, vt videtur, quia ad hoc est matrimonium concessum humanæ infirmitati, vt fornicatio vitetur: vt patet primæ Corinth. 7. ergo etiam sine bonis matrimonii potest actus eius excusari.

3 Præterea, Ille qui vtitur re sua ad libitum, non facit contra iustitiam: & sic non peccat, vt videtur: sed per matrimonium vxor efficitur res viri, & econtrario, ergo si se inuicem ad libitum vtuntur libidine mouente, non videtur esse peccatum, & sic idẽ quod prius.

4 Præterea, Illud quod est bonum ex genere, non efficitur malum, nisi ex mala intentione fiat: sed potest bona intentione fieri etiam si non intendat aliquod bonum matrimonii, puta cum quis salutem corporalem per hoc intendit seruare, aut consequi, ergo videtur, quòd etiam sine matrimonii bonis actus ille possit excusari.

SED CONTRA, Remota causa remouetur effectus: sed causa honestatis actus matrimonialis sunt matrimonii bona, ergo sine eis non potest actus matrimonialis excusari.

Præterea, Non differt actus prædictus ab actu fornicario, nisi in prædictis bonis: sed concubitus fornicarius semper est malus, ergo si non excusatur prædictis bonis, etiam matrimonialis actus semper erit malus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut bona matrimonii secundum quod sunt in habitu, faciunt matrimonium honestum & sanctum, ita etiam secundum quòd sunt in actuali intentione, faciunt actum matrimonii honestum, quantum ad illa duo bona matrimonij, quæ ipsius actum respiciunt. Vnde quando coniuges conueniunt causa prolis procreandæ, vel vt sibi inuicem debitum reddant, quæ ad finem pertinent, totaliter excusantur à peccato, sed tertium bonum non pertinet ad vsum matrimonii, sed ad essentiam ipsius, vt dictum est. Vnde facit ipsum matrimonium honestum, non autem actum eius, vt per hoc actus eius absque peccato reddatur, quia causa alicuius significationis conueniunt: & ideo duobus solis modis coniuges absque omni peccato conueniunt, scilicet causa procreandæ prolis, & debiti reddendi, aliàs autem semper est ibi peccatum ad minus veniale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd proles prout est bonum sacramenti, addit supra prolem, prout est bonum intentum à natura. Natura enim intendit prolem prout in ipsa saluatur bonum speciei: sed in prole, secundum quod est bonum sacramẽti matrimonii, vltra hoc intelligitur, vt proles susceptа vlterius ordinetur in Deum, & ideo oportet quòd intentio naturæ, qua prolem intendit, referatur actu non habitu ad intentionem prolis, prout est bonum sacramenti, aliàs staretur in creatura, quod sine peccato esse non potest, & ideo quando natura tantum mouet ad actum matrimonii, non excusatur a peccato omnino, nisi inquantum motus naturæ ordinatur actu, vel habitu vlterius ad prolem, secundum quòd est bonum sacramenti, nec tamen sequitur quòd motus naturæ sit malus: sed quòd sit imperfectus, nisi ad aliquod bonum matrimonii vlterius ordinetur.

Ad secundum dicendum, quòd si aliquis per actum matrimonii intendit vitare fornicationem in coniuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet: sed si intendit vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas, & secundum hoc est peccatum veniale, nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.

Ad tertium dicendum, quòd vna debita circunstantia non sufficit ad hoc quod actus sit bonus, & ideo non oportet quòd qualitercunque quis re sua vtatur vsus sit bonus: sed quando vtitur re sua vt debet, secundum omnes circunstantias.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis intendere sanitatis conseruationem non sit per se malum, tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur, quod non est ad hoc de se ordinatum, sicut qui ex sacramento baptismi tantum salutem corporalem quæreret, & similiter etiam est in proposito in actu matrimonii.

ARTICVLVS VI.

Vtrum cognoscens vxorem non intendens aliquod bonũ matrimonii, sed solum delectationem, mortaliter peccet.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd quandocunque aliquis vxorem cognoscit, non intendens aliquod bonum

Universidad de Deusto
Biblioteca

bonum matrimonii, sed solam delectationem, mortaliter pec- F
cet. Quia sicut Hieronimus dicit & habetur in litera, Voluptates quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in vxore damnã dæ sunt: sed non dicitur esse damnabile, nisi peccatum mortale, ergo cognoscere vxorem propter voluptatem solam est semper peccatum mortale.

2 Præt. Consensus in delectatione est peccatum mortale vt in 2. lib. dictum est: sed quicunque cognoscit vxorem suam causa delectationis, consentit in delectationem, ergo mortaliter peccat.

3 Præterea, Quicunque vsum creaturæ non refert in Deum creatura fruitur, quod est peccatum mortale, sed quicũque vxore propter solam delectationem vtitur, hunc vsum non refert in Deum, ergo mortaliter peccat.

4 Præterea, Nullus debet excõmunicari, nisi pro peccato mortali, sed aliquis vxorem sola libidine cognoscẽs ab introitu Ecclesiæ arcetur, vt in litera dicitur, quasi sit excõmunicatus ergo G
omnis talis peccat mortaliter.

SED CONTRA, Quia secundum August. talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur: Pater noster &c. vt habetur in litera, sed talia nõ sunt peccata mortalia, ergo &c.

Præterea, Qui cibo vtitur ad delectationem tantum, non peccat mortaliter, ergo pari ratione qui vtitur vxore tantum causa libidinis satiandæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicunt, ꝙ quandocunque ad actum coniugalem libido principaliter mouet, est peccatum mortale, sed quando mouet ex latere, tunc est peccatum veniale. Quando autem omnino delectationem despicit, & displicet ei, tunc est omnino sine veniali peccato: vt sic delectationem in illo actu quærere sit peccatum mortale, delectationem oblatam acceptare sit peccatum veniale, sed eam odire sit perfectionis. Sed hoc non potest esse, quia secundum Philosophum in x. Ethicor. idem iudicium est de delectatione H
& operatione, quia operationis bonæ est delectatio bona, & malæ mala. Vnde, cum actus matrimonialis non sit per se malus, nec quærere delectatiõem esset peccatum mortale semper.

Et ideo dicendum, quòd si delectatio quæratur vltra honestatem matrimonii: vt scilicet aliquis in coniuge non attendat ꝙ coniunx est, sed solum quod mulier, paratus idem facere cum ea, si non esset coniunx, est peccatum mortale, & ideo talis dicitur ardentior amator vxoris, quia ardor ille extra bona matrimonii fertur. Si autem quæratur delectatio infra limites matrimonii, vt scilicet talis delectatio in alia non quæreretur, quàm in coniuge, sic est veniale peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc voluptates meretricias vir in vxore quærit, quando nihil aliud in ea attendit quàm quòd in meretrice attenderet.

Ad secundum dicendum, quòd consensus in delectatione cõcubitus, qui est peccatum mortale, est peccatum mortale, non autem talis delectatio est matrimonialis actus.

Ad tertium dicendum, quòd quàmuis delectationem non referat actu in Deum, non tamen ponit in ea vltimum delectationis finem aut voluptatis, alias eam vbicumque indifferenter quæreret, & ideo non oportet quòd creatura fruatur, sed vratur creatura propter se, se autem habitualiter propter Deum, quamuis non actu.

Ad quartum dicendum, quòd hoc non dicitur propter hoc quòd ex hoc peccato homo excommunicatiõem mereatur, sed quia spiritualibus se reddit inhabilem propter hoc quod efficitur in actu illo totus caro.

QVAESTIO L.

De impedimentis matrimonii in generali, vnico articulo absoluta.

DEINDE considerandum est de impedimentis matrimonii.
Et primo in generali.
Secundo in speciali.

ARTICVLVS I.

Vtrum in matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur. Matrimonium enim quoddam sacramentum est contra alia diuisum, sed aliis non assignantur impedimenta, ergo in matrimonio assignari non debent.

2 Præterea. Quanto aliquid est minus perfectum, tantò pauc-

cioribus modis impediri potest, sed matrimonium inter alia sacramenta est minus perfectum, ergo nulla, vel pauciſſima impedimenta ei assignari debent.

3 Præterea. Vbicunque est morbus, est necessarium remedium morbi, sed cõcupiscentia in cuius remedium matrimonium est indultum, est in omnibus, ergo non debet esse aliquod impedimentum, quod aliquam personam illegittimam faciat penitus ad contrahendum.

4 Præterea. Illegitimum dicitur quod est contra legem, sed huiusmodi impedimẽta quæ in matrimonio assignantur, non sunt contra legem naturæ, quia nõ, similiter inueniuntur in quolibet statu humani generis, plures enim gradus consanguinitatis inueniuntur esse prohibiti vno tempore, quàm alio. Lex autem humana non potest (vt dicitur) matrimonio impedimenta præstare, quia matrimonium non est ex institutione humana, sed diuina, sicut & alia sacramenta, ergo matrimonio non debent aliqua impedimenta assignari, quæ faciant personas illegitimas ad contrahendum.

5 Præterea. Legitimum & illegitimum, per hoc quòd est cõtra legem vel non contra legem, differunt, inter quæ non cadit medium, cum sint oppositа secundum affirmationẽ & negationem, ergo non possunt esse aliqua matrimonii impedimenta, quibus personæ mediæ inter legitimas & illegitimas constituantur.

6 Præterea. Coniunctio viri & mulieris non est licita, nisi in matrimonio, sed omnis coniunctio illicita dirimi debet, ergo si aliquid matrimonium contrahendum impediat, hoc dirimet contractum de facto, & sic non debent aliqua impedimenta matrimonio assignari, quæ impediant contrahendum, & non dirimant contractum.

7 Præterea. Nullo impedimento potest a re aliqua remoueri quod in definitione ipsius cadit: sed indiuisibilitas cadit in definitione matrimonii, ergo non possunt esse aliqua impedimenta, quæ matrimonium contractum dirimant,

SED CONTRA, Videtur quòd debeant esse infinita matrimonii impedimenta, quia matrimonium quoddam bonũ est, sed infinitis modis est defectus boni. vt dicit Dion. 4. cap. de Di. no. ergo infinita sunt matrimonii impedimenta.

Præterea. Impedimenta matrimonii accipiuntur secundum conditiones particularium personarium, sed conditiones huiusmodi sunt infinitæ, & matrimonii impedimenta.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sunt quædã quæ sunt de essentia matrimonii, & quædã quæ sunt de solleminitate eius, sicut & in aliis sacramentis & quia remotis his, quæ sunt de sollemnitate eius in aliis sacramentis, adhuc manet verũ sacramentum: ideo impedimenta quæ contrariantur his, quæ sunt de sollẽnitate sacramenti, nõ efficiunt, quin sit verũ sacramentũ, & talia dicuntur impedire contrahendum, sed non dirimunt contractũ, sicut prohibitio Ecclesiæ, & tempus feriatum, vnde versus.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impedimenta fieri, permittunt iuncta teneri.

I Impedimenta autem quæ contrariantur his quæ sunt de essentia matrimonii, faciunt vt non sit verum matrimonium: & ideo dicuntur non solum impedire contrahendum, sed dirimere iam contractum, quæ his versibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultum disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sit affinis, si forte coire nequibis,
Hæc socianda vetant, connubia facta retractant.

Horum autem numerus sic accipi potest. Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contractus matrimonii, aut ex parte contrahentium. Si primo modo, cum contractus matri
k monii fiat per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam & per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonii, scilicet vis, id est coactio, & error ex parte ignorantiæ. Et ideo de istis duobus impedimentis Magister determinauit, vbi agebatur de causa matrimonii, nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte personarum contrahentium, quæ sic distinguuntur. Potest enim aliquis impediri a matrimonio contrahendo vel simpliciter, vel respectu alicuius personæ. Si simpliciter, vt cum nulla possit matrimonium contrahere, hoc non potest nisi quia impeditur a matrimoniali actu, quod qui dem contingit dupliciter. Primo, quia non potest de facto, siue quia omnino non possit, & sic ponitur impedimentum impotentia coeundi; siue quia non libere possit, & sic ponitur impedimentum seruitutis conditio. Secundo, quia nõ licite potest, & hoc secundum quòd ad continentiam obligatur, quod contingit dupliciter. Vel quia obligatur ex officio suscepto, & sic est impedimentum ordinis; vel ex voto emisso, & sic impedit votum.

votum. Si autem aliquis impeditur a matrimonio non simpli A
citer, sed respectu alicuius personæ, vel propter obligationem ad alteram personam: sicut qui vni matrimonio iunctus est, nõ potest alteri contiũgi, & sic est ligamen matrimonii, vel quia deficit proportio ad alteram personam: & hoc propter tria. Primo quidem propter nimiam distantiam ad ipsam, & sic est disparitas cultus. Secundo, propter nimiam propinquitatem, & sic ponitur triplex impedimentum, scilicet cognatio, quæ importat propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ matrimonio coniunctæ, & publicæ honestatis iustitia, in qua est propinquitas duarum personarum respectu tertiæ per sponsalia iũctę. Tertio, propter indebitam coniunctionem ad ipsam primo factam, & sic impedit crimen adulterii prius cum ipsa commissi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam alia sacramenta impediri possunt, si aliquid quod sit de essentia vel solẽnitate sacramenti, subtrahatur, vt dictum est. Sed tamen magis matrimonio, quàm aliis sacramentis impedimenta assignantur, propter tres rationes. Primo, quia matrimonium consistit in duobus: & ideo pluribus modis potest impediri, quàm alia sacramenta quæ vni personæ competunt singulariter. Secundo, quia matrimonium habet in nobis causam & in Deo, sed alia quædam sacramenta solum in Deo. Vnde & pœnitentiæ, quæ habet causam in nobis aliquo modo, Magister supra quędam impedimenta assignauit, vt hypocrisim, ludos, & huiusmodi. Tertio, quia de aliis sacramentis est præceptum vel consilium sicut de bonis perfectioribus: sed de matrimonio est indulgentia, sicut de bono minus perfecto, & ideo, vt detur occasio proficiendi in melius, plura impedimenta assignãtur matrimonio, quàm aliis sacramentis.

Ad secundum dicendum, quòd perfectiora pluribus modis impediri possunt, inquantum ad ea plura requiruntur. Si autem sit aliquod imperfectum ad quod plura requirũtur, illud etiam habebit plura impedimenta, & sic est de matrimonio.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet, si non es- C
sent alia remedia, quibus etiam posset efficacius morbo concupiscentiæ subueniri, quod falsum est.

Ad quartum dicendum, quòd personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quod sunt contra legem; qua matrimonium statuitur. Matrimonium autem, inquantum est in officium naturæ, statuitur lege naturæ: inquantum est sacramentum, statuitur iure diuino: inquantum est in officium communitatis, statuitur lege ciuili. Et ideò ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium illegitima. Nec est simile de aliis sacramentis quæ sunt sacramenta tantum: & quia lex naturalis secundum diuersos status respicit determinationes diuersas, & eius positiuum variatur etiam secundum diuersas hominum conditiones in diuersis temporibus, ideo Magister ponit in diuersis temporibus diuersas personas illegitimas fuisse.

Ad quintum dicendum, quòd lex potest aliquid prohibere, vel D
vniuersaliter, vel in parte quantum ad aliquos casus, & ideo inter esse totaliter secundum legem, & esse totaliter cõtra legem, quæ sunt contrarie opposita, & non secundum affirmationem & negationem, cadit medium aliqualiter secundum legem, & aliqualiter contra legẽ: & propter hoc ponũtur quædã personæ mediæ inter simpliciter legitimas & inter simpliciter illegitimas.

Ad sextum dicendum, quòd illa impedimenta quæ non diriB
munt matrimonium contractum, impediunt quandoque contrahendum, non vt non fiat, sed vt non licite fiat: & tamen si fiat, matrimonium contractum est, quamuis cõtrahens peccet: sicut si aliquis consecraret post comestionem, peccaret contra statutum ecclesię faciens, nihilominus verum sacramentum perficeret, quia ieiunium consecrantis non est de necessitate sacramenti.

Ad septimum dicendum, quòd impedimenta prædicta non dicuntur dirimere matrimonium contractum quasi soluentia verum matrimonium, quod rite contractum est, sed quia solu- E
unt matrimonium quod contractum est de facto & non de iure. Vnde si impedimentorum aliquod matrimonium rite facto superueniat, matrimonium soluere non valet.

Ad octauum dicendum, quòd impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur, sunt infinita, sicut & omnes causæ per accidens: sed causæ corrumpentes aliquod bonũ per se, sunt determinatæ, sicut etiam causæ constituentes, quia causæ destructionis & constructionis alicuius rei sunt oppositæ, vel eædem contrario modo sumptæ.

Ad nonum dicendum, quòd conditiones particularium personarum in singulari sunt infinitæ, sed in generali possunt reduci ad certum numerum, sicut in medicina patet, & in omnibus artibus operatiuis quæ sunt particularium, in quibus & actus considerantur & conditiones.

QVAESTIO LI.

De impedimento erroris, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimentis matrimonii i speciali. Et primo de impedimẽto erroris
Circa quod quæruntur duo.
Primo, Vtrũ error de sui natura matrimoniũ impediat.
Secundo, Quis error.

ARTICVLVS I.

Vtrum error cõuenienter ponatur impedimentũ matrimonij.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd error non debeat poni matrimonii impedimentum per se. Cõsensus enim qui est causa matrimonii, impeditur, sicut & voluntariũ: sed voluntarium secundum Philosophum in 3. Ethicorum potest impediri per ignorantiam, quæ non est idem quod error, quia ignorantia nullam cognitionem ponit, sed error ponit, eo quòd approbare falsa pro veris sit error, secundum August. ergo non debuit hic poni impedimentum matrimonij error, sed magis ignorantia,

Præterea, Illud potest impedire matrimonium de sui natura, quod habet contrarietatem ad bona matrimonij: sed error non est huiusmodi, ergo error de sui natura non impedit matrimonium.

Præterea, Sicut consensus requiritur ad matrimonium, ita intentio requiritur ad baptismum. Sed si aliquis baptizat Ioannem & credit baptizare Petrum, nihilominus verè baptizatus est, ergo error non excludit matrimonium.

Præterea, Inter Liam & Iacob fuit verum matrimonium: sed ibi fuit error, ergo non excludit matrimonium.

SED CONTRA est quod in Digestis dicitur. Quid tã contrarium est consensui, quàm error? sed consensus requiritur ad matrimonium, ergo error matrimonium impedit.

Præterea. Consensus aliquid voluntarium nominat: sed error impedit voluntarium: quia voluntarium, secundum Philoso. & Gregorium Nissenum, & Damascenum est, cuius principium est in aliquo sciente singularia, in quibus est actus, quod erranti non competit, ergo error matrimonium impedit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quicunque impedit causam, de sui natura impedit & effectum similiter: cõsensus autem est causa matrimonii, vt dictum est, & ideo quod euacuat consensum, euacuat matrimonium. Consensus autem voluntatis est actus, qui præsupponit actum intellectus: deficiente autem primo, necesse est defectum contingere in secundo, & ideo quando error cognitionem impedit, sequitur etiam in ipso consensu defectus, & per consequens in matrimonio, & sic error de iure naturali habet, quòd euacuet matrimonium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ignorantia differt simpliciter loquendo ab errore, quia ignorantia de sui ratione non importat aliquem cognitionis actum, sed error ponit iudicium rationis peruersum de aliquo, tamen quantum ad hoc qđ est impedire voluntarium, non differt vtrum dicatur ignorantia vel error, quia nulla ignorantia potest impedire voluntarium, nisi quæ habet errorem adiunctum, eo quòd actus voluntatis præsupponit æstimationem siue iudicium de aliquo in quod fertur: vnde si est ibi ignorantia, oportet ibi esse errorem, & ideo, etiam ponitur error quasi causa proxima.

Ad secundum dicendum, ꝙ quamuis non contrarietur secundum se matrimonio, contrariatur ei tñ quantũ ad causam suam.

Ad tertium dicendum, quòd character baptismi non causatur ex intentione baptizantis directe: sed ex elemento materiali exterius adhibito. Intentio autem operatur solum vt dirigens elementum materiale ad effectum proprium: sed vinculum coniugale ex ipso consensu causatur directe, & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quòd sicut Magister 50. dist. 4. sententiarum dicit: matrimonium quod fuit inter Liam & Iacob, non fuit perfectum ex ipso concubitu, qui ex errore contingit. sed ex consensu, qui postmodum accessit, cum vterque a peccato excusetur, vt patet in eadem distinctione.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis error matrimonium impediat.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd omnis error matrimonium impediat, & non solum error conditionis aut personæ, vt in litera dicitur. Quia quòd conuenit alicui secundum se, conuenit ei secundum totum suum ambitũ. Sed error de sui natura habet quòd matrimonium impediat, vt dictum est, ergo omnis error matrimonium impedit.

2 Præterea. Si error inquantum huiusmodi matrimonium impedit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pedit,maior error magis debet impedire: sed maior est error fidei,qui est in hæreticis non credentibus hoc sacramentū,quàm error personę,ergo magis debet impedire,quàm error personę.

2 Præterea, Error non euacuat matrimonium,nisi inquantum tollit voluntarium:sed ignorantia cuiuslibet circunstantiæ vo luntarium tollit,vt patet in 3.Ethic.ergo non solum error con ditionis & personæ matrimonium impediunt.

3 Præterea,Sicut conditio seruitutis aliquid est annexum accidens personæ,ita qualitas corporis aut animi:sed error condi tionis impedit matrimonium,ergo eadem ratione error qualitatis aut fortunæ.

4 Præterea, Sicut ad conditionem personæ pertinet seruitus & libertas,ita nobilitas,vel ignobilitas,aut status dignitatis, & priuatio eius:sed error conditionis libertatis, vel seruitutis impedit matrimonium,ergo & error aliorum dictorum.

5 Præterea, Sicut conditio seruitutis impedit, ita etiam disparitas cultus,& impotentia coeundi, vt infra dicetur, ergo sicut error conditionis ponitur matrimonii impedimentum,ita error circa aliam huiusmodi deberet impedimentum matrimonii poni.

SED CONTRA, Videtur quòd nec error personæ matrimonium impediat. Quia sicut emptio est quidam contractus, ita etiam matrimonium, sed in emptione & venditione si detur aurum æquiualens pro alio auro,non impeditur vendi tio, ergo nec matrimonium impeditur si pro vna muliere alia accipiatur.

Præterea, Potest contingere quòd per multos annos iste error detineatur,& filios & filias generent simul: sed graue esset dicere,quòd tunc essent diuidendi,ergo primus error non frustrauit matrimonium.

2 Præterea. Potest contingere quòd frater viri in quem consentire credit mulier offeratur ei, & cum eo commisceatur carnaliter:& tunc videtur quòd non possit redire ad illum in quem consentire se credidit,sed debeat stare cum fratre eius:& sic error personæ non impedit matrimonium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut error ex hoc quod inuoluntarium causat,habet excusare peccatum,ita habet quòd matrimonium impediat ex eodem:error autem non excusat a peccato,nisi sit illius circunstantiæ,cuius appositio vel remotio facit differentiam liciti & illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit ligneum esse,non excusatur a toto,quàmuis forte a tanto:sed si credat quis percutere filium causa disciplinæ,& percutiat patrem,excusatur a toto,adhibita debita diligentia:vnde oportet quòd error qui matrimonium impedit,sit alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimonii. Duo autē includit ipsum matrimonium,scilicet personas duas quæ coniunguntur, & mutuam potestatem inuicem in qua matrimonium consistit. Primum autem tollitur per error em personæ. Secundum per errorem conditionis, quia seruus non potest potestatem sui corporis libere alteri tradere sine consensu sui domini,& propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt,& non alii.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd error non habet ex natura generis quod impediat matrimonium, sed ex natura differentiæ adiunctæ,prout scilicet est error alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimoniali.

Ad secundum dicendum,quòd error infidelis de matrimonio nō est circa ea quæ sunt matrimonii consequentia, scilicet an sit sacramentum,an licitum: & ideo error talis matrimoniū non impedit,sicut nec error circa baptismum impedit acceptionem characteris, dummodo intendat facere vel recipere quod Ecclesia dat,quamuis credat nihil esse.

Ad tertium dicendū,quòd non quælibet circunstantiæ ignorantia causat inuoluntarium,quod excusat peccatum,vt dictum est,& propter hoc ratio non sequitur.

Ad quartum dicendum,quòd diuersitas fortunæ non variat aliquid eorum quæ sunt de essentia matrimonii, nec diuersitas qualitatis, sicut facit conditio seruitutis, & ideo ratio non sequitur.

Ad quintum dicendum,quòd error nobilitatis, inquantum huiusmodi,non euacuat matrimonium eadem ratione,qua nec error qualitatis. Sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personæ,tunc impedit matrimonium,vnde si cō sensus mulieris feratur in istam personam directe, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium:si autem directe intendit consentire in filium Regis quicunque sit ille, tunc si alius præsentetur ei quàm filius Regis,est error personæ,& impedietur matrimonium.

Ad sextum dicendum,quòd error etiam aliorum impedimē torum matrimonii,quantum ad ea quæ faciunt personas illegitimas,impedit matrimonium: sed ideo de errore illorum non facit mentionem,quia illa impediunt matrimonium, siue cū error sint,siue sine errore, vt si aliqua con trahat cū Subdiacono, siue sciat,siue nesciat:non est matrimonium,sed conditio seruitutis non impedit si seruitus sciatur, & ideo non est simile.

Ad septimum dicendum, quòd pecunia in contractibus accipitur quasi mensura aliarum rerum, vt patet in 5.Ethico.& non quasi propter se quæsita, & ideo si non detur illa pecunia quæ creditur,sed alia æquiualens,nihil o best contractui: sed si in re quæsita propter se esset error,impe diretur cōtractus, sicut si alicui venderetur asinus pro equo,& similiter est in proposito.

Ad octauum dicendum,quòd quantuncunque fuerit cum ea, nisi de nouo consentire velit,no n est matrimonium.

Ad nonum dicendum, quòd si ante non consenserat in fratrem eius,potest eum quem per errorem accipit retinere,nec potest ad fratrem eius redire, præcipue si sit cognita carnaliter ab eo,quem accepit.Si autem co nsenserit in primum per verbade præsenti,non potest secund um habere primo viuēte,sed potest vel secundum relinquere,vel ad primum redire: & ignorantia facti excusat,sicut excusaretur si post consummatum matrimonium a consanguineo viri sui fraudulenter cognosceretur,quia fraus alterius non debet sibi præiudicare.

QVAESTIO LII.
De impedimento conditionis seruitutis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento conditionis. Circa quod quæruntur quatuor.

Primo, Vtrū cōditio seruitutis mrimoniū impediat.

Secundo, Vtrum seruus sine consensu domini possit matrimonium contrahere.

Tertio, Vtrū aliquis postquam vxoratus est,possit se seruum facere sine consensu vxoris.

Quarto, Vtrū filii debeant sequi conditionem prīs vel mris.

ARTICVLVS I.
Vtrum conditio seruitutis impediat matrimonium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd conditio seruitutis non impediat matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium nisi quod habet aliquam contrarietatem ad ipsum:sed seruitus non habet aliquam contrarietatem ad matrimonium,aliàs autē inter seruos non possent esse coniugia, ergo seruitus non impedit matrimonium.

2 Præterea, Illud quod est contra naturam, non potest impedire illud quod est secundum naturam: sed seruitus est contra naturam,quia sicut dicit Greg. Contra naturam est,hominem homini velle dominari,quod etiam patet ex hoc qđ hoi dictū est,vt præsit piscibus maris, &c.non autem vt præsit homini, ergo non potest impedire matrimonium,quod est naturale.

3 Præterea, Si impediat,aut hoc est de iure naturali,aut de iure positiuo, non de iure naturali, quia secundum ius naturale omnes homines sunt æquales,vt Gregor.& Boetius dicunt: & in principio Digestorum dicitur, quòd seruitus non est de iure naturali,positiuum etiam ius descendit a naturali vt Tullius dicit,ergo secūdū ius nullū matrimoniū seruitus impedire potest.

4 Præterea, Illud quod impedit matrimonium,æqualiter impedit,siue sciatur,siue ignoretur, vt patet de consanguinitate, sed seruitus vnius cognita ab altero non impedit matrimoniū, ergo seruitus quantum in se est, non habet quòd impediat matrimonium, & ita non deberet poni per se matrimonii impedimentum ab aliis distinctum.

5 Præterea, Sicut contingit esse errorem circa seruitutem, vt putetur liber qui seruus est. ita potest esse error de libertate, vt putetur seruus qui est liber, sed libertas non ponitur matrimonii impedimentum,ergo nec seruitus deberet poni.

6 Præterea,Magis facit grauem societatem matrimonii,& plus impedit prolis bonum morbus lepræ, quàm seruitus,sed lepra non ponitur impedimentum matrimonii, ergo nec seruitus debet poni.

SED CONTRA est quod Decre.dicit de coniugio seruorum,quia error conditionis impedit contrahendum matrimonium,& dirimit contractum.

Præterea, Matrimonium est de bonis per se experendis, inquantum habet honestatem: sed seruitus est per se de fugiendis,ergo matrimonium & seruitus sunt contraria,& seruitus matrimonium impedit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd matrimonii contractu obligatur vnus coniugum alteri ad debitum reddēdum, & ideo,si ille qui se obligat, est imporens ad soluendum, ignorantia huiusmodi impotentiæ in eo cui fit obligatio, tollit contractum:sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad soluendum debitum, vt omnino non possit solnere, ita per seruitutem, vt liberè debitum reddere non possit, & ideo sicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium,non autem si sciatur,ita conditio seruitutis ignorata impedit matrimonium,non autem seruitus scita.

AD PRIMVM ergo dicendum, qp seruitus contrariatur matrimonio quantum ad actum, ad quem quis per matrimonium alteri obligatur, quem non potest libere exequi, & quantum ad bonum prolis,quæ peioris conditionis efficitur ex seruitute parentis: sed quia quilibet potest in eo quod sibi debetur sponte detrimentum aliquod subire, ideò si alter coniugum scit alterius seruitutem, nihilominus tenet matrimoniū. Similiter etiam,quia matrimonio est æqualis obligatio ex vtraque parte ad debitum reddendum, non potest aliquis requirere maiorem obligationē ex parte alterius quàm ipse possit facere, & propter hoc etiam seruus contrahit cum ancilla, quā credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium, & sic patet,qp seruitus nō impedit matrimonium, nisi quando est ignorata ab alio coniuge,& si ille sit liberæ conditionis,& ideò nihil prohibet circa seruos esse coniugia,vel inter liberum & ancillā.

Ad secundum dicendum, qp nihil prohibet aliquid esse contra naturam quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam intentionem eius: sicut omnis corruptio & defectus & senium est contra naturam,vt dicitur in secundo de Cęl.quia natura intendit esse & perfectionem,non tamen est contra secundam intentionem naturæ:quia ex quo natura non potest conseruari in vno esse,conseruatur in altero quod generatur ex corruptione alterius, & quando natura non potest perducere ad maiorē perfectionem, inducit ad minorem, sicut quando non potest facere masculū, facit fœminam, quæ est mas occasionatus, vt dicitur in 16. de Animalibus.Similiter etiam dico,qp seruitus est contra primam intentionem naturæ, sed non est contra secundam,quia naturalis ratio ad hoc inclinat & hoc appetit natura, vt quilibet sit bonus. Sed ex quo aliquis peccat, natura etiam inclinat vt ex peccato pœnam reportet, & sic seruitus in pœnam peccati introducta est, nec est inconueniens aliquod naturale per hoc qđ est contra naturam, hoc modo impediri, sic enim matrimonium impeditur per impotentiam coeundi, quæ est contra naturam, modo prædicto.

Ad tertium dicendum, qp ius naturale dictat quòd pœna sit pro culpa infligenda, quòd nullus sine culpa puniri debeat, sed determinare pœnam secundum conditionem personæ & culpæ est iuris positiui,& ideo seruitus quæ est pœna determinata a iure positiuo & a naturali, proficiscitur sicut determinatum ab indeterminato, & eodem iure positiuo determinate est factum, quòd seruitus ignorata matrimonium impediat, ne aliquis sine culpa puniatur, est enim quædam pœna vxoris, qp habeat virum seruum, & econtrario.

Ad quartum dicendum,qp aliqua impedimenta sunt quæ faciunt matrimonium illicitum: sed quia voluntas nostra non facit licitum aliquid vel illicitum,sed lex cui volūtas subdi debet ideo ignorantia talis impedimenti quæ voluntarium tollit, vel scientia, nihil facit ad hoc quod matrimonium teneat,& tale impedimentum est affinitas, vel votum,& huiusmodi. Quædam autem impedimenta sunt, quæ faciunt matrimonium inefficax ad solutionem debiti,& quia in voluntate nostra consistit debitum nobis relaxare, ideo talia impedimenta si sint cognita, matrimonium non tollunt,sed solum quando ignorantia volūtarium excludit, & tale impedimentum est seruitus & impotentia coeundi,& quia etiam de se habent aliquam rationem impedimenti,ideo ponuntur specialia impedimenta præter errorem, non autem personæ variatio ponitur speciale impedimentum præter errorem, quia persona alia subintroducta non habet ratione impedimenti, nisi ex intentione contrahentis.

Ad quintum dicendum, qp libertas non impedit matrimonii actum, vnde libertas ignorata,non impedit matrimonium.

Ad sextum dicendum, qp lepra non impedit matrimonium quantum ad primum actum suum, quia leprosi debitum reddere possunt libere, quamuis aliqua grauamina matrimonii inferant quantum ad secundos effectus, & ideo non impedit matrimonium sicut seruitus.

ARTICVLVS. II.
Vtrum seruus possit contrahere matrimonium sine consensu domini.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur qp seruus matrimoniū contrahere non possit sine consensu domini. Nullus.n.potest alicui dare quod est alterius,sine consensu ipsi: sed seruus est res domini,ergo non potest cōtrahendo matrimonium dare potestatē corporis sui vxori,sine consensu domini.

2 Præterea, Seruus tenetur domino suo obedire: sed dominus potest ei præcipere quòd in matrimonium non consentiat, ergo sine consensu eius non potest matrimonium contrahere.

3 Præterea, Post cōtractum matrimonium seruus tenetur reddere debitum vxori, etiam præcepto iuris diuini:sed eo tempore quo vxor debitum petit potest dominus aliquod seruitium seruo imponere, quod facere non poterit si carnali copulæ vacare velit, ergo si sine consensu domini posset seruus contrahere matrimonium, priuaretur dominus seruitio sibi debito sine culpa, quod esse non debet.

4 Præterea, Dominus potest vendere seruum suum in extraneas regiones,quò vxor sua non potest cum sequi, vel propter infirmitatem corporis, vel propter fidei periculum imminens, puta si vendatur infidelibus, vel etiam dominio vxoris non permittente,si sit ancilla, & sic matrimonium dissoluetur,quod est inconueniens,ergo non potest seruus sine consensu domini,matrimonium contrahere.

5 Præterea, Fauorabilior est obligatio, qua homo diuinis obsequiis se mancipat, quàm illa qua homo se vxori subicit: sed seruus sine consensu domini non potest religionem intrare, vel ad ordines promoueri, ergo multo minus potest sine eius consensu matrimonio iungi.

SED CONTRA, Galat. 4. In Christo Iesu non est seruus neque liber, ergo ad matrimonium contrahendum in fide Christi Iesu, eadem est libertas liberis & seruis.

Præterea, Seruitus est de iure positiuo:sed matrimonium de iure naturali & diuino: cum ergo ius positiuum non præiudicet iuri naturali aut diuino, videtur qp seruus absque domini consensu matrimonium contrahere possit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ius positiuum (vt dictum est) progreditur a iure naturali, & ideo seruitus quæ est de iure positiuo,non potest præiudicare his quæ sunt de iure naturali: sicut autem appetitus naturæ est ad operationem indiui, ita est ad conseruationem speciei per generationem, vnde sicut seruus non subditur domino,quin libere possit commedere & dormire,& alia huiusmodi facere, quæ ad necessitatem corporis pertinent, sine quibus natura conseruari non potest, ita non subditur ei quantum ad hoc,qp non possit libere matrimonium contrahere, etiam domino nescient, aut contradicente.

AD PRIMVM ergo dicendum, qp seruus est res domini, quantum ad ea quæ naturalibus superadduntur, sed quātum ad naturalia omnes sunt pares, vnde in his quæ ad actus naturales pertinent, seruus potest alteri, inuito domino, sui corporis potestatem per matrimonium præbere.

Ad secundum dicendum, qp seruus domino suo tenetur obedire in his quæ dominus licite potest præcipere: sicut autem licite non potest dominus præcipere seruo, qp non commedat vel dormiat, ita etiam nec qp a matrimonio cōrahendo abstineat. Interest enim ad legislatorem qualiter quilibet re sua vtatur,& ideo si dominus præcipiat seruo qp non contrahat matrimoniū, seruus non tenetur domino obedire.

Ad tertium dicendum, qp si seruus, volente domino, matrimonium contraxerit, tunc debet prætermittere seruitium domini imperantis,& reddere debitum vxori,quia per hoc qp dominus concessit vt matrimonium seruus contraheret, intelligitur ei concessisse omnia quæ matrimonium requirunt. Si autem matrimonium, ignorante vel cōtradicente domino, est contractū, non tenetur reddere debitum, sed potius domino obedire, si vtrumque esse non possit: sed tamen in his multa pericula considerari debent, sicut & in omnibus humanis actibus, scilicet periculum castitatis imminens vxori, & impedimentum quod ex redditione debiti seruitio imperato generatur,& aliis huiusmodi: quibus omnibus rite pensatis iudicari poterit cui magis seruus obedire teneatur, domino vel vxori.

Ad quartum dicendum, qp in tali casu dicitur, qp dominus cogendus est, ne seruum vendat taliter, qp faciat onera matrimonii grauiora, præcipue cum non desit facultas vbicumque seruū suum vendendi iusto pretio.

Ad quintum dicendum, qp propter religionem & ordinis susceptionem aliquis obligatur diuinis obsequiis quantū ad totū tempus,sed vir tenetur debitum reddere vxori non semper, sed congruis temporibus,& ideo non est simile. Et propterea ille q intrat religionem,& suscipit ordinem, obligat se ad aliqua opera quæ sunt naturalibus superaddita, in quib⁹ dominus potestatem eius habet,& non in naturalibus, ad quę obligat se per matrimonium, vnde posset continentiā vouere sine consensu eius.

ARTICVLVS. III.
Vtrum seruitus matrimonio possit superuenire.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur qp seruitus matrimonio nō possit superuenire, vt vir se alteri in seruū vendat.

Universidad de Deusto Biblioteca

vendat. Quia quod in fraudem & præiudicium alterius factum est, ratum non debet esse, sed vir qui se in seruum vendit facit hoc quandoque in fraudem matrimonii, & ad minus in detrimẽtum vxoris, ergo non debet valere talis venditio ad seruitutem inducendam.

2 Præterea, Duo fauorabiliora præiudicant vni non fauorabili: sed matrimonium & libertas sunt fauorabiliora, & repugnãt seruituti quæ non est fauorabilis in iure, ergo talis seruitus debet penitus annullari.

3 Pręterea, In matrimonio vir & vxor ad paria iudicantur, sed vxor non potest se in ancillam dare nolente marito, ergo nec vir nolente vxore.

4 Præterea, Illud quod impedit rei generationem in naturalibus destruit etiam rem generatam: sed seruitus viri nesciente vxore impedit matrimonium contractum antequam fiat, ergo si posset matrimonio superuenire destrueret matrimonium, quod est inconueniens.

SED CONTRA, Quilibet potest dare alteri quod suũ est: sed vir est sui iuris, cũ sit liber, ergo potest dare ius suũ alteri.

Præterea, Seruus potest nolente domino vxorem ducere, vt dictum est, ergo eadem ratione vir potest domino se subiicere nolente vxore.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ vir subditur vxori solũ in his, quæ ad actum naturę pertinent, in quibus sunt æquales ad quæ seruitutis subiectio se non extendit, & ideo vir nolente vxore, potest se alteri in seruum dare, non tamen ex hoc matrimonium dissolueretur, quia nullum impedimentum matrimonio superueniens potest dissoluere ipsum, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ fraus bene potest nocere ei qui fraudem fecit, sed non potest alteri pręiudiciũ generare: & ideo si vir in fraudem vxoris alteri det se in seruum, ipse reportat damnũ, inæstimabile bonum libertatis amittens, sed vxori nullum potest ex hoc præiudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, & ad omnia quæ matrimoniũ requirit, non enim potest ab his retrahi domini sui præcepto.

Ad secundum dicendum, ꝙ quantum ad hoc ꝙ seruitus matrimonio repugnat, matrimoniũ seruituti præiudicat, quia tũc seruus tenetur vxori debitum reddere, etiam nolente domino.

Ad tertium dicendum, ꝙ quamuis in actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam spectant, ad paria vir & vxor iudicentur ad quæ conditio seruitutis se non extendit, tamen quantũ ad dispensationem domus, & alia huiusmodi superaddita, vir est caput vxoris, & debet corrigere eam, non autem econtrario, & ideo vxor non potest se dare in ancillam nolente viro.

Ad quartum dicendum, ꝙ ratio illa procedit de rebus corruptibilibus, in quibus etiam multa impediunt generationem, quæ non sufficiunt ad destruendum rem generatam: sed in rebus perpetuis potest impedimentum præstari, ne res talis esse incipiat, non autem vt esse desistat, sicut patet de anima rationali, & similiter etiam est de matrimonio, quod est perpetuum vinculum, præsenti vita manente.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filii debeant sequi conditionem patris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ filii debeãt sequi conditionem patris. Quia denominatio fit a digniori: sed pater in generatione est dignior q̃ mater, ergo &c.

2 Præterea. Essentia rei magis descendit a forma quàm a materia: sed in generatione pater dat formam, mater materiam, vt dicitur. 16. de animalibus, ergo magis debet sequi proles patrem, quàm matrem.

3 Præterea. Illud præcipue debet aliquid sequi cui magis assimilatur: sed filius plus assimilatur patri quàm matri, sicut & filia plus matri, ergo ad minus filius plus debet sequi patrem & filia matrem.

4 Præterea. In sacra Scriptura non computatur genealogia per mulieres, sed per viros, ergo proles magis sequitur patrem, quàm matrem.

SED CONTRA. Si quis seminat in terra aliena, fructus sunt eius, cuius est terra, sed venter mulieris respectu seminis viri est sicut terra, respectu sementis, ergo, &c.

Præterea. In animalibus hoc videmus quæ ex diuersis speciebus nascuntur, quòd partus magis sequitur matrem quàm patrẽ vnde muli qui nascuntur ex equa & asino, magis assimilantur equabus, quàm illi qui nascuntur ex asina & equo, ergo similiter debet esse in hominibus.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ secundum leges ciuiles, partus sequitur ventrem, & hoc rationabiliter. Quia proles habet a patre complementum formale, sed a matre substantiam corporis, seruitus autem corporalis conditio est, cum seruus sit

F quasi instrumentum domini in operando, & ideo proles in libertate & seruitute sequitur matrem, sed in his quæ pertinent ad dignitatem, secundum quòd est ex forma rei, sequitur patrem, sicut in honoribus & municipiis & hæreditate, & aliis huiusmodi, & huic etiam concordant Canones, & lex Moysi, vt patet Exod. 21. In quibusdam tamen terris, quę iure ciuili non reguntur, partus sequitur deteriorem conditionem, vt si sit pater seruus, quamuis mater sit libera, erunt filii serui, non tamen si post peractum matrimonium pater se in seruum dedit, nolẽte vxore, & similiter si fit econtrario. Si autem vterque sit seruilis conditionis, & pertineant ad diuersos dominos, tunc diuidunt filios si plures sint, vel si vnus tantum, vnus alteri recompensabit de pretio, & accipit prolem natam in sui seruitium, tamen non est credibile quòd talis consuetudo possit esse ita rationabilis, sicut illud quod multorum sapientum diuturno cõsilio
G determinatum est. Hoc etiam in naturalibus inuenitur, ꝙ receptum est in recipiente per modum recipientis, non per modum dantis, & ideo rationabile est, quòd semen receptum in muliere, ad conditionem ipsius trahatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quamuis pater sit dignius principium, tamen pater dat substantiam corporalem, ex parte cuius attenditur conditio seruitutis.

Ad secundum dicendum, ꝙ in his quæ ad rationem speciei pertinent, magis similatur filius patri quàm matri: sed in materialibus conditionibus, magis debet similari matri quam patri, quia res habet a forma esse specificum, sed conditiones materiales a materia.

Ad tertium dicendum, ꝙ filius similatur patri ratione formæ, quam habet in suo complemento, sicut & pater, & ideo non est ad propositum.

Ad quartum dicendum, ꝙ honor magis est ex patre quam ex
H matre, ideo in genealogiis in scripturis, & secundum communẽ consuetudinem magis nominantur filii a patre, q̃ a matre, tamẽ in his quæ ad seruitutem spectant, magis matrem sequuntur.

QVAESTIO LIII.

De impedimento voti & ordinis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de impedimento voti & ordinis.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum votũ simplex matrimoniũ dirimat.

Secundo, Vtrum votum solenne.

Tertio, Vtrum ordo matrimonium impediat.

Quarto, Vtrum aliquis post matrimonium, sacrum ordinem suscipere possit.

I
ARTICVLVS I.

Vtrum per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. Fortius enim vinculum debiliori præiudicat, sed vinculum voti est fortius, quàm vinculum matrimonii, quia hoc fit homini, illud autem Deo, ergo vinculum voti præiudicat vinculo matrimonii. Thom. 4. dist. 38. q. 1. art. 3. q. 2. & 3.

2 Præterea, Præceptum Dei non est minus, q̃ præceptum Ecclesiæ: sed præceptum Dei adeo obligat, ꝙ si contra ipsum matrimonium contrahatur, dirimitur, sicut patet de illis qui contrahuntur in aliquo gradu consanguinitatis ab Ecclesia prohibito, ergo cum seruare votum sit præceptum diuinum, videtur
K ꝙ qui contra votum diuinum matrimonium contrahit, ꝙ ex hoc matrimonium sit dirimendum.

3 Præterea, In matrimonio potest homo vti carnali copula sine peccato: sed ille qui facit votum simplex, nũquam potest carnaliter vxori commisceri sine peccato, ergo votum simplex matrimonium dirimit. Probatio mediæ: constat quòd ille qui post votum simplex continentię matrimoniũ contrahit, peccat mortaliter, quia secundum Hierony. virginitatem vouentibus non solum nubere, sed velle nubere damnabile est: sed cõtractus matrimonii non est contra votũ continentiæ nisi ratione carnalis copulæ, ergo quando primo carnaliter cõmiscetur vxori, mortaliter peccat, & eadẽ ratione omnibus aliis vicibus, quia peccatũ primo cõmissum, non potest excusari a peccato sequenti.

4 Præterea, Vir & mulier in matrimonio debent esse pares, præcipue quantum ad carnalem copulam: sed ille qui votũ simplex continentiæ facit, numquam potest petere debitum sine peccato, quia hoc est manifeste contra votum continentiæ, ad quam ex voto tenetur, ergo nec reddere potest sine peccato.

SED

SED CONTRA est quod Papa Clemens dicit, ꝙ votũ simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, vt ex dictis patet.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ per hoc res aliqua desinit esse in potestate alicuius, per quod transit in dominium alterius. Promissio autem alicuius rei non transfert eam in dominiũ eius, cui promittitur. Et ideo nõ ex hoc ipso ꝙ aliquis rem promittit aliquam, desinit res illa esse in potestate sua, cum ergo in voto simplici non sit nisi simplex promissio proprii corporis ad continentiam Deo seruandam factã post votum simplex, adhuc remanet homo dominus sui corporis, & ideo potest ipsum alteri dare, in qua datione sacramentum matrimonii consistit, quod indissolubile est, & propter hoc votum simplex, quãuis impediat contrahendum, quia peccat contrahens matrimonium post votum simplex continentiæ, tamen quia vetus contractus est, non potest matrimonium propter hoc dirimi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ votum est fortius vinculum, q̃ matrimonium, quantum ad id cui, & ad quod obligat, quia per matrimonium homo ligatur vxori ad redditionem debiti, sed per votum Deo ad continentiam, tamen quantum ad modum ligandi, matrimonium est fortius vinculum q̃ votum simplex, quia per matrimonium traditur actualiter vir in potestatem mulieris vel vxoris, non autem per votum simplex, vt dictum est. Potior autem est semper conditio possidentis, sed quantum ad hoc simili modo obligat votum simplex sicut sponsalia, vnde propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.

Ad secundum dicendum, ꝙ præceptum prohibens matrimonium inter consanguineos, non habet, inquantum est pręceptũ Dei vel Ecclesię, ꝙ dirimat matrimonium contrahendum, sed inquantum facit quòd consanguineæ corpus non possit transire in potestatem consanguinei: hoc autem non facit pręceptum prohibens matrimonium post votum simplex, vt ex dictis patet, & ideo ratio non sequitur, ponitur enim pro causa quod non est causa.

Ad tertium dicendum, ꝙ ille qui contrahit matrimonium per verba de præsenti post votum simplex, non potest cognoscere vxorem suam sine peccato mortali, quia adhuc restat sibi facultas implendi votum continentiæ ante matrimonium consummatum: sed postquam matrimonium consummatum est, est sibi iam factum illicitum non reddere debitum vxori exigẽti ex culpa sua, & ideo ad hoc obligatio voti non se extendit, vt ex prędictis patet, tamen debet lamentum pœnitentię recompensare pro continentia non seruata.

Ad quartum dicendum, ꝙ quantum ad ea, in quibus non est factus impotens votum continentiæ seruare, adhuc post contractum matrimonium obligatur ad seruandũ, propter quod mortua vxore tenetur totaliter continere, & quia ex matrimonii vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideo non potest petere debitum sine peccato, quamuis possit sine peccato reddere debitum exigenti, postquam obligatus est ad hoc per carnalem copulam præcedentem: hoc autem intelligendum est siue mulier expresse petat, siue interpretatiue, vt quando mulier verecunda est, & vir sentit eius voluntatem de redditione debiti, tunc enim sine peccato reddere potest, & præcipue si ei timet de periculo castitatis. Nec obstat ꝙ non sunt pares in matrimonii actu, quia quilibet potest hoc quod suum est abrenuntiare. Quidam tamen dicunt ꝙ potest petere & reddere, ne nimis onerosum reddatur matrimonium vxori semper exigenti, sed si recte inspiciatur, hoc est exigere interpretatiue.

ARTICVLVS. II.

Vtrum votum solenne dirimat matrimonium iam contractum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ nec votum solenne matrimonium dirimat iam contractum, quia sicut Decr. dicit, apud Deum non minus obligat votũ simplex, q̃ solenne, sed matrimonium acceptatione diuina stat & dirimitur, ergo cum votum simplex non dirimat matrimonium, nec votum solenne dirimere poterit.

2 Pręterea, Votum solenne non addit ita validum robur super votum simplex sicut iuramentum, sed votum simplex etiam iuramento superueniente non dirimit matrimonium contractũ, ergo nec votum solenne.

3 Præterea, Votum solenne nihil habet quod non possit votũ simplex habere, quia votum simplex posset habere scandalum, cum possit esse in publico sicut & solenne: similiter & Ecclesia posset, & debet statuere quòd votum simplex dirimat matrimonium iam contractum, vt multa peccata vitentur, ergo qua ratione votum simplex non dirimit matrimonium, nec votum solenne dirimere debet.

A SED CONTRA est, ꝙ ille qui facit votum solenne, contrahit matrimonium spirituale cum Deo, quod est multo dignius q̃ materiale matrimonium: sed materiale matrimonium prius contractum dirimit matrimonium post contractum, ergo votum solenne.

Præterea, Etiam probari potest per multas authoritates, quę ponuntur in litera.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ omnes dicunt quòd sicut votum solenne impedit contrahendum, ita dirimit iam cõtractum. Quidam autem assignant pro causa scãdalum, sed hoc nihil est, quia & simplex votum quandoque habet scandalum, cum sit quandoque quodammodo publicum. Et prima insolubilitas matrimonii est de veritate vitæ, quæ non est propter scãdalum dimittenda. Et ideo alii dicunt quòd hoc est propter statutum Ecclesiæ. Sed hoc etiam non sufficit, quia secundũ hoc Ecclesia posset etiam contrarium statuere, quod non videtur ve
B rum. Et ideo dicendum est cum aliis, quòd votum solenne ex sui natura habet, quòd dirimat matrimonium contractum, inquantum per ipsum homo sui corporis amisit potestatem, se Deo ad perpetuam continentiam tradens, vt ex dictis patet, & ideo non potest seipsum tradere in potestatem vxoris matrimonium contrahendo. Et quia matrimonium quod sequitur tale votum, nullum est, ideo tale votum dirimere dicitur matrimonium contractum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd votum simplex quoad Deum dicitur non minus obligare quàm solenne in his, quæ ad Deum spectant, sicut est separatio a Deo per peccatum mortale, quia mortaliter peccat frangens votum simplex, sicut solenne, quamuis grauius sit peccatum frangere votum solenne, si comparatio in genere accipiatur, non in determinata quantitate reatus, sed quantum ad matrimonium per quod homo homini obligatur, non oportet quòd sit æqualis generis obligationis etiam in genere, quia ad quædam obligat votum solenne,
C & non simplex.

Ad secundum dicendum, ꝙ iuramentum plus obligat ex parte eius ex quo fit obligatio q̃ votum: sed votum solenne plus obligat quantum ad modum obligandi, inquantum actualiter tradit hoc, quod promittitur, quod non fit per iuramentum, & ideo non sequitur ratio.

Ad tertium dicendum, ꝙ votum solenne habet actualem exhibitionem proprii corporis, quam non habet votum simplex, vt ex dictis patet, & ideo ratio ex insufficienti procedit.

ARTICVLVS. III.

Vtrum ordo impediat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ ordo non impediat matrimonium. Quia nihil impeditur nisi a suo
D contrario: sed ordo non est contrarius matrimonio, cum verũ sit sacramentum, ergo non impedit ipsum. Thom. 4. distinct. 37. q. 1. art. 1. & seq.

2 Præterea, Idem ordo est apud nos & apud Ecclesiam Orientalem: sed apud Ecclesiam Orientalem non impedit matrimonium, ergo &c.

3 Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: sed hoc præcipue congruit significari in his, qui sunt ministri Christi, scilicet ordinatis, ergo ordo matrimoniũ non impedit.

4 Præterea, Omnes ordines ad spiritualia ordinantur: sed ordo non potest impedire matrimonium nisi ratione spiritualitatis, ergo si ordo impedit matrimonium, quilibet ordo impediet quod falsum est.

5 Præterea, Omnes ordinati possunt Ecclesiastica beneficia habere, & priuilegio clericali gaudere æqualiter. Si ergo propter hoc ordo matrimonium impediat, quia vxorati non possunt
E habere beneficium Ecclesiasticum, nec gaudere priuilegio clericali, vt Iuristæ dicunt, tunc quilibet ordo impedire deberet, quod falsum est, vt patet per Decre. Alexan. de cleri. coniugatis, & sic nullus ordo (vt videtur) matrimonium impediet.

SED CONTRA est quod Decre. dicit, quod qui in Subdiaconatu & aliis superioribus ordinibus vxores accepisse noscũtur, eos vxores dimittere compellatis, quod non esset si esset verum matrimonium.

Præterea, Nullus vouens continentiam potest matrimoniũ contrahere, sed quidam ordines sunt qui habent votum continentiæ annexum, vt ex litera patet, ergo talis ordo matrimonium impedit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ordo sacer de sui ratione habet ex quadam congruentia quòd matrimonium impedire debeat, quia in sacris ordinibus constituti sacra vasa & sacramenta tractant, & ideo decens est munditiam corporalem per continentiam seruent. Sed quòd impediat matrimonium, ex con-

ex constitutione Ecclesiæ habet, tamen aliter apud Latinos q̃ F
apud Græcos, quia apud Græcos impedit matrimonium contrahendum solum ex vi ordinis, sed apud Latinos impedit ex vi ordinis & vlterius ex voto continentiæ, quod est ordinibus sacris annexum, quod etiam si quis verbotenus non emittat, ex hoc ipso quòd ordinem suscipit, secundum ritum Occidentalis Ecclesiæ intelligitur emisisse, & ideo apud Græcos & alios Oriẽtales, sacer ordo impedit matrimonium contrahendum, non tamen matrimonij prius contracti vsum, possunt enim matrimonio prius contracto vti, quamuis non possint matrimonium denuo contrahere, sed apud Occidentalem Ecclesiam impedit matrimonium & matrimonij vsum, nisi forte ignorante, aut contradicente vxore vir ordinem sacrum susceperit, quia ex hoc nõ potest ei aliquod præiudicium generari. Quomodo autem ordines sacri distinguuntur a non sacris nunc & in primitiua Ecclesia, dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quamuis ordo sacer G
non habeat contrarietatem ad matrimonium, inquantum sacramentum, habet tamen repugnantiam quãdam ad ipsum ratione actus sui, qui spirituales actus impedit.

Ad secundum dicendum, q̃ obiectio procedit ex falsis, Ordo enim vbique habet votum annexum.

Ad tertium dicendum, q̃ illi qui sunt in sacris ordinibus, significant Christum nobilioribus actibus, prout ex dictis in tractatu de ordine patet, quàm illi qui sunt marrimonio coniuncti, & ideo ratio non sequitur.

Ad quartum dicendum, q̃ illi qui sunt in minoribus ordinibus constituti, ex vi ordinis non prohibentur matrimonium cõtrahere, quia quamuis ordines illi deputent ad aliqua spiritualia, non tamen immediate habent accessum ad tractandum sacra, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus, sed secundum statum Occidentalis Ecclesiæ, matrimonij vsus executionem ordinis H
non sacri impedit, propter seruandam maiorem honestatem in officiis Ecclesiæ, & quia aliquis ex beneficio ecclesiastico tenetur ad executionem ordinis, & ex hoc ipso priuilegio clericali gaudet, ideo hoc apud Latinos clericis vxoratis aufertur. Et per hoc patet solutio ad vltimum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum ordo sacer matrimonio possit superuenire.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ matrimonio ordo sacer superuenire non possit. Quia fortius præiudicat minus forti: sed fortius est vinculum spirituale quàm corporale, ergo si matrimonio iunctus ordinem suscipiat, præiudicium generabitur vxori, vt non possit debitum exigere, cum ordo sit vinculum spirituale, & matrimonium corporale, & sic videtur quòd non possit aliquis ordinẽ sacrum suscipere post matrimonium consummatum.

2 Præterea, Post matrimonium consummatum vnus coniugũ sine consensu alterius non potest continentiam vouere, sed ordo sacer habet continentiam annexam, ergo si vir ordinem sacrum inuita vxore acceperit, cogetur vxor inuita continentiam seruare, quia non posset alteri nubere viuente viro. I

3 Præterea, Etiam ad temptus non potest vir vacare orationi sine consensu vxoris, vt habetur 1. ad Cor. 7. sed apud Orientales illi qui sunt in sacris constituti, tenentur ad continentiam tempore quo exequuntur officium, ergo nec ipsi possunt ordinari sine consensu vxoris, & multo minus Latini.

4 Præterea, Vir & vxor ad paria iudicantur, sed sacerdos Græcus defuncta vxore sua, nõ potest alteram ducere, ergo nec vxor defuncto viro, sed non potest sibi auferri facultas nubendi post mortem per viri actum, ergo vir non potest suscipere ordines post matrimonium.

5 Præt. Matrimonium quantum opponitur ordini, tantũ econtrario, sed ordo præcedẽs impedit matrimoniũ sequẽs, ergo, &c.

SED CONTRA, Religiosi tenentur ad continentiam, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus: sed post matrimonium potest aliquis religionem intrare, defuncta vel consentiente vxore, ergo & ordinem suscipere.

Præterea, Aliquis potest fieri seruus hominum post matrimonium, ergo & seruus Dei per susceptionem ordinis.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ matrimonium non impedit ordinis susceptionẽ, quia si matrimonio iunctus ad sacros ordines accedat, etiã reclamante vxore, nihilominus charactẽre ordinis suscipit, sed executione ordinis caret. Si autem volente vxore vel ipsa defuncta, recipit ordinem & executionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vinculum ordinis soluit vinculum matrimonij ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium, ex parte eius qui suscipit ordinem, qui non potest petere debitum, nec vxor ei tenetur reddere, non tamen soluit ex parte alterius, quia ipse tenetur vxori debitum reddere, si non posset eam inducere ad continentiam.

Ad secundum dicendum, q̃ si vxor sciat, & de eius consensu vir ordinem sacrum susceperit, tenetur perpetuam continentiam vouere, non tamen tenetur religionem intrare, si sibi non timeat de periculo castitatis, propter hoc q̃ vir eius solemne votum emisit. Secus autem esset, si emisisset votum simplex. Si autẽ sine eius consensu susceperit, non tenetur, quia ex hoc sibi nullum præiudicium generatur.

Ad tertium dicendum, q̃ sicut probabilius videtur, quamuis quidam contrarium dixerunt, quòd etiam Græci non debent accedere ad sacros ordines sine consensu vxorum, quia ad minus tempore ministerij sui fraudarentur debiti redditione, quo fraudari non possunt secundum ordinem iuris, si eis contradicentibus aut ignorantibus, viri ordines susceperunt.

Ad quartum dicendum, q̃ sicut dicitur, eo ipso quòd mulier consentit apud Græcos q̃ vir suus ordinem suscipiat, obligat se ad, hoc q̃ ipsa in perpetuum alteri non nubat, quia significatio matrimonij non seruaretur quæ in matrimonio sacerdotis præcipue exigitur, si autem sine consensu eius ordinatur, non videtur ad hoc teneri.

Ad quintum dicendum, quòd matrimonium habet pro causa nostrum consensum, non autem ordo, sed habet causam sacramentalem determinatam a Deo: & ideo matrimonium potest impediri ex ordine præcepti quòd non sit verum matrimoniũ, non autem ordo ex matrimonio quòd nõ sit verus ordo, quia sacramentorum virtus est immutabilis, sed actus humani possunt impediri.

QVAESTIO. LIIII.

De impedimento consanguinitatis, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de impedimento consanguinitatis.

Circa quod quæruntur quatuor.

Et primo, Vtrum consanguinitas conuenienter a quibusdam definiatur.

Secũdo, Vtrum conuenienter distinguatur per gradus & lineas.

Tertio, Vtrum de iure naturali matrimoniũ impediatur secundum aliquos gradus.

Quarto, Vtrum gradus impedientes matrimonium, possint per statutum Ecclesiæ determinari.

ARTICVLVS I.

Vtrum definitio consanguinitatis sit competens.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd definitio consanguinitatis quam quidam ponunt, sit incompetens, scilicet: Consanguinitas est vinculum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Omnes enim homines ab eodem stipite carnali propagatione descẽdunt, s. ab Adã, si ergo recta esset prædicta definitio cõsanguinitatis, omnes homines essent adinuicem consanguinei, quod falsum est. Thom. 4. dist. 40. q. vnica art. 1. & seq.

2 Præterea. Vinculum non potest esse nisi aliquorum adinuicem conuenientium, quia vinculum vnit, sed eorum qui descendunt ab vno stipite, non est maior conuenientia ad inuicem, quàm aliorum hominum, cum conueniant specie, & differant numero, sicut & alij homines, ergo consanguinitas non est aliquod vinculum. K

3 Præterea, Carnalis propagatio fit de superfluo alimenti: sed tale superfluum magis habet conuenientiam cum rebus comestis, cum quibus in substantia conuenit, quàm cum eo qui comedit, cum ergo non nascatur aliquod vinculum consanguinitatis eius qui ex semine nascitur ad res comestas, nec ad generantem ex generali propagatione nascetur aliquod propinquitatis vinculum.

4 Præterea, Genesis 18. Laban dixit ad Iacob, Os meũ & caro mea es, ratione cognatiõis quæ erat inter eos, ergo talis propinquitas magis debet dici carnalitas quàm consanguinitas.

5 Præterea, Carnalis propagatio est communis hominibus & animalibus, sed in animalibus non contrahitur ex carnali propagatione consanguinitatis vinculum, ergo nec in hominibus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum Philosophum Octauo Ethicorum. Omnis amicitia in aliqua communicatione consistit, quia amicitia, ligatio siue vnio quædã est, & ideo communicatio quæ est amicitiæ causa, vinculum dicitur, & ideo secundum quamlibet communicationẽ denominantur aliqui

aliqui quasi colligati ad inuicem, sicut dicuntur conciues, qui habent politicam communicationem adinuicem, & commilitones, qui conueniunt in militari negocio, & eodem modo qui conueniunt in naturali communicatione dicuntur consanguinei, & ideo in prædicta definitione ponitur quasi consanguinitatis genus vinculum quasi subiectum, personæ descendentes ab vno stipite, quarum est huiusmodi vinculum quasi principium carnalis propagatio. A

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ virtus actiua non recipitur secundum eandem perfectionem in instrumento secundum quam est in principali agente, & quia omne mouens motum est instrumentum, inde est quòd virtus primi motoris in aliquo genere per multa media deducta, tandem deficit & peruenit ad aliquid quod est motum & non mouens. Virtus autẽ generantis mouet non solum quantum ad id quod est speciei, sed etiam quantum ad id quod est individui, ratione cuius filius assimilatur patri etiam in accidentalibus, & non solum in natura speciei, nec tamen individualis virtus patris ita perfecte in filio est, sicut erat in patre, & adhuc in nepote minus, & sic deinceps debilitatur, & inde est quòd virtus illa quandoque deficit, vt vltra procedere non possit, & quia consanguinitas est inquãtum multi communicant in tali virtute, ex vno in multos per propagationem inducta, paulatim se cõsanguinitas dirimit, vt Isidorus dicit, & ideo non oportet accipere stipitem remotum in distinctione consanguinitatis, sed propinquum, cuius virtus adhuc maneat in illis qui ex eo propagantur. B

Ad secundum dicendum, q̃ iam patet ex prædictis, q̃ non solum conueniunt consanguinei in natura speciei, sed etiã in virtute propria ipsius individui ex vno in multos traducta, ex qua contingit quandoque q̃ filius assimilatur non solum patri, sed Auo vel remotis parentibus, vt dicitur lib. 8. de Animalibus.

Ad tertium dicendum, q̃ conuenientia magis attenditur secundum formam, secundum quam aliquid est actus, quàm secundum materiam, secundum quam est in potentia, quod patet in hoc, quòd carbo magis conuenit cum igne quàm cum arbore vnde abscissus est. Et similiter alimentum iam conuersum in speciem nutriti, per virtutem nutritiuam magis conuenit cũ ipso nutrito, quàm cum illa re vnde sumptum est nutrimentũ. Ratio autem procederet secundum opinionem illorum qui dicebant quòd tota natura rei est materia, & quòd formæ omnes sunt accidentia, quod falsum est. C

Ad quartum dicendum, q̃ illud quod proxime conuertitur in semen, est sanguis, vt probatur. 15. de Animalibus, & propter hoc vinculum quod propagatione contrahitur carnaliter, conuenientius dicitur consanguinitas, q̃ carnalitas, & quòd ali quando vnus consanguineus dicitur esse caro alterius, hoc est inquantum sanguis, qui in semen viri aut in menstruum conuertitur, est portentia caro, & os.

Ad quintum dicendum, q̃ quidam dicunt, quòd ideo consanguinitatis vinculum contrahitur inter homines ex carnali propagatione, & tamen non inter alia animalia, quia quicquid est de veritate humanæ naturæ in omnibus hominibus, fuit in primo parente, quod non est de aliis animalibus: sed secundum hoc consanguinitas matrimonii numquàm dirimi posset. Prædicta autem positio in Secundo libro, distinctione. 20. improbata est. Vnde dicendum, quòd hoc ideo contingit, quia animalia non coniunguntur ad amicitiæ vnitatem propter propagationem multorum ex vno parente proximo, sicut est de hominibus, vt dictum est. D

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter consanguinitas designetur per gradus uel lineas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ consanguinitas inconuenienter distinguatur per lineas & gradus. Dicitur enim linea consanguinitatis esse ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendentium, diuersos continens gradus: sed nihil est aliud cõsanguinitas q̃ collectio talium personarum, ergo linea consanguinitatis est idem quod consanguinitas: nihil autem debet distingui per se ipsum, ergo consanguinitas non conuenienter per lineas distinguitur. E

2 Præterea. Illud, secundum quod diuiditur aliquid commune non potest poni in definitione communis, sed descensus ponitur in definitione prædicta consanguinitatis: consanguinitas ergo non potest diuidi per lineam ascendentium, descendentium & transuersalium.

3 Præterea. Definitio lineæ est, q̃ sit inter duo puncta, sed duo puncta non faciunt nisi vnum gradum, ergo vna linea habet tãtum vnum gradum, & ita eadem ratione videtur quòd non debeat fieri diuisio consanguinitatis per lineas & per gradus.

4 Præterea. Gradus definitur esse habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quanta distantia personæ inter se differunt: sed cum consanguinitas sit propinquitas quædam, distantia personarum cõsanguinitati opponitur magis q̃ sit eius pars, ergo per gradus consanguinitas distingui non potest.

5 Præterea, Si consanguinitas per gradus distinguitur & cognoscitur, oportet quòd illi qui sunt in eodem gradu, sint æqualiter consanguinei: sed hoc falsum est, quia propatruus & eiusdẽ pronepos sunt in eodem gradu, non tamen sunt æqualiter consanguinei, vt Decre. dicit, ergo consanguinitas non recte distinguitur per gradus.

6 Præterea, In rebus ordinatis quodlibet additum alteri facit aliam gradum, sicut quælibet vnitas addita facit aliam speciem numeri: sed persona addita personæ non semper facit gradum alium consanguinitatis, quia in eodem gradu consanguinitatis est pater & patruus qui adiungitur, ergo non recte per gradus consanguinitas distinguitur.

7 Præterea, Inter duos propinquos semper est eadem consanguinitatis propinquitas, quia æqualiter distat vnum extremorũ ab alio, & econtra, sed gradus consanguinitatis non inueniuntur semper idem ex vtraque parte, cum quandoque vnus propinquus sit in tertio, & alius in quarto gradu, ergo consanguinitatis propinquitas non potest sufficienter per gradus cognosci.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃ consanguinitas est quædã propinquitas in naturali communicatione fundata secundum actum generationis, qua natura propagatur. Vnde secundum Philosophum. 8. Ethic. ista communicatio est triplex. Vna secundum habitudinem principii ad principiatum, & hæc est cõsanguinitas patris ad filium. Vnde dicit quòd parentes diligunt filios vt suipsius ad aliquid existentes. Alia est secundum habitudinem principiati ad principium, & hæc est filii ad patrem, vnde dicit quòd filii diligunt parentes vt ab illis existentes. Tertia est secundum habitudinem eorum quę sunt ab vno principio adinuicem, sicut fratres dicuntur ex eisdem nasci, vt ipse ibidem dicit, & quia punctus motus ad lineam facit, & propagatione quodammodo pater descendit in filium, ideo secundum tres dictas habitudines, tres lineæ consanguinitatis sumuntur, scilicet linea descendentium secundum primam habitudinem, linea ascendentium secundum secundam, linea transuersalis secundum tertiam. Sed quia propagationis motus non quiescit in vno termino, sed vlta progreditur, ideo contingit quòd patris est accipere patrem, & filii filium, & sic deinceps, & secundum hos diuersos progressus diuersi gradus in linea inueniuntur, & quia gradus cuiuslibet rei est pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non potest esse vbi non est propinquitas, & ideo inẽ titas & nimia distantia gradum consanguinitatis tollunt, quia nullus ẽ sibipsi propinquus, sicut nec aliquis similis, & propter hoc nulla persona per seipsam facit aliquem gradum, sed comparata alicui personæ, gradum facit ad ipsam. Sed tamen diuersa est ratio computandi gradus in diuersis lineis. Gradus enim consanguinitatis in linea ascendentium & descendentium contrahitur ex hoc quòd vna persona ex alia propagatur eorum inter quos gradus consideratur, & ideo secundum computationẽ canonicam & legalem, persona quæ primo in progressu occurrit, vel ascendendo, vel descendendo, distat ab aliquo, puta a Petro in primo gradu, vt pater & filius, quæ autem secundo vtrique occurrit, distat in secũdo gradu, vt Auus & nepos, & sic deinceps. Sed consanguinitas, quæ est eorum qui sunt in linea trãsuersali, contrahitur nõ ex hoc quòd vnus ex alio propagatur, sed quia vterque propagatur ex vno, & ideo debet gradus consanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad vnum principium ex quo propagantur, & secundum hoc est diuersa computatio canonica & legalis, quia legalis computatio attendit descensum a communi radice ex vtraque parte, sed canonica tantum ex altera, ex illa scilicet, ex qua maior numerus graduum inuenitur. Vnde secundũ legalẽ cõputationem frater, & soror, vel duo fratres attinent sibi in secundo gradu, quia vterque a radice communi distat per vnum gradum: & similiter filii duorum fratrum distant a se inuicem in quarto. Sed secundum computationem canonicam duo fratres attinent sibi in primo gradu, quia neuter eorum distat a radice communi nisi per vnum gradum, sed filius vnus fratrum distat ab altero fratre in secundo gradu, quia tantum distant a communi radice, & ideo secundum computationem canonicam quoto gradu distat quis ab aliquo gradu superiori, toto distat a quolibet descendentium ab ipso, & numquàm minus, quia propter quod vnumquodque & illud magis. Vnde & si alii descendentes a communi principio conueniunt cum aliquo ratione principij communis, non possunt propinquiores esse descendenti ex alia parte quàm sit primum principium ei propinquum. Aliquando tamen plus distat aliquis ab aliquo descendente a communi

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

principio, q̃ distet ipse a principio, quia ille forte plus distat a communi principio q̃ ipse, & secundum remotiorem distantiã oportet consanguinitatem comparari.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ obiectio illa procedit ex falsis. Consanguinitas enim non est collectio, sed relatio quæ dam aliquarum personarum, quarum collectio lineam consanguinitatis adinuicem facit.

Ad secundum dicendum, q̃ descensus communiter sumptus attenditur secundum quamlibet consanguinitatis lineam, quia carnalis propagatio, ex qua vinculum cõsanguinitatis trahitur, descensus quidam est: sed descensus talis, scilicet a persona cuius consanguinitas quæritur, lineam descendentium facit.

Ad tertium dicendum, q̃ linea dupliciter accipi potest. Aliquando proprie pro ipsa dimensione, quæ est prima pars quantitatis continuę, & sic linea recta continet tantum duo puncta in actu, quæ terminant ipsam, sed in potentia infinita, quorum quolibet signato in actu, linea diuiditur, & fiunt duæ lineæ. Aliquando vero linea sumitur pro his quæ linealiter disponuntur, & secundũ hoc assignatur in numeris linea & figura, prout vnitas post vnitatem ponitur in aliquo numero, & sic quælibet vnitas adiuncta, gradum facit in tali linea, & similiter est de linea consanguinitatis, vnde vna linea continet plures gradus.

Ad quartum dicẽdum, q̃ sicut similitudo non potest esse vbi non est aliq̃a diuersitas, ita propinquitas non est, vbi non est aliqua distantia, & ideo distantia quælibet non opponitur consanguinitati, sed talis distantia, quæ consanguinitatis propinquitatem excludit.

Ad quintum dicendum, q̃ sicut albedo dicitur maior dupliciter. Vno modo ex intensione ipsius qualitatis: alio modo ex quantitate superficiei, & ita consanguinitas dicitur maior vel minor, vno modo intensiue ex ipsa natura cõsanguinitatis, alio modo quasi dimensiue, & sic quantitas consanguinitatis mensuratur ex personis, inter quas consanguinitatis propagatio procedit, & hoc secundo modo gradus consanguinitatis distinguitur, & ideo contingit quòd aliquorum duorum, qui sunt in eodem gradu consanguinitatis respectu alicuius personæ, vnus est sibi magis consanguineus, q̃ alius, considerando primam quantitatem consanguinitatis, sicut pater & frater attinent alicui in primo gradu consanguinitatis, quia ex neutra parte incidit alia persona media. Sed tamen intensiue loquendo, magis attinet alicui personæ pater suus, q̃ frater, quia frater non attinet ei, nisi quantum est ex eodem patre, & ideo quanto est aliquis p̃ propinquior cõmuni principio, a quo consanguinitas descendit, tanto est magis consanguineus, quẽuis non sit in propinquiori gradu, & secundum hoc propatruus est magis cõsanguineus alicui, q̃ pronepos eius, quamuis sint in eodem gradu.

Ad sextum dicendum, q̃ quamuis pater & patruus sint in eodem gradu respectu radicis consanguinitatis, quia vterque distat vno gradu ab auo, tamen respectu eius, cuius consanguinitas quæritur, non sunt in eodem gradu, quia pater est in primo gradu, patruus autem non potest esse propinquior, q̃ in secundo, in quo est auus.

Ad septimum dicendum, q̃ semper personæ in æquali numero graduũ distant a seinuicẽ, quamuis quandoq; non æquali numero graduum distent a communi principio, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS. III.

Vtrum consanguinitas de iure naturali impediat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ consanguinitas de iure naturali non impediat matrimonium. Nulla enim mulier potest esse propinquior viro, q̃ Eua fuit Adæ, de qua dixit Genesis secundo. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: sed Eua fuit mulier coniuncta Adæ, ergo consanguinitas nulla, quantum est de lege naturæ, matrimonũ impedit.

2 Prẽterea, Lex naturalis eadem est apud omnes: sed apud barbaras nationes nulla persona coniuncta consanguinitate a matrimonio excluditur, ergo consanguinitas, quantum est de lege naturæ, matrimonium non impedit.

3 Prẽterea, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt dicitur in principio Digestorũ, sed animalia bruta etiã cum matre coeunt, ergo non est de lege naturæ q̃ aliqua persona a matrimonio propter consanguinitatem repellatur.

4 Prẽterea, Nihil impedit matrimonium, qđ non cõtrariatur alicui bono matrimonii: sed consanguinitas non contrariatur alicui bono matrimonii, ergo non impedit ipsum.

5 Prẽterea, Eorũ quæ sunt magis propinqua, & similia, melior & firmior est coniunctio: sed matrimonium quædam coniunctio est, cum ergo consanguinitas sit propinquitas quędam, matrimonium non impedit, sed magis vnit.

SED CONTRA, Illud quod impedit bonum prolis, etiam matrimonium impedit secundum legem naturæ: sed consanguinitas impedit bonum prolis, quia vt ex verbis Gregor. habetur, experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere, ergo consanguinitas secundum legem naturæ matrimonium impedit.

Prẽterea, Illud quod habet natura humana in prima sui conditione, est de lege naturæ, sed a prima sui conditione hoc habuit humana natura, quod pater & mater a matrimonio excluderentur, quod patet per hoc quod dicitur Gen. 2. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, quod non potest intelligi quantum ad cohabitationem, & sic oportet q̃ intelligatur quã tum ad matrimonii coniunctionem, ergo consanguinitas impedit matrimonium secundum legem naturæ.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ in matrimonio aliquid contra legem naturæ esse dicitur, per quod matrimonium redditur incompetens respectu finis, ad quem est ordinatum: finis autem matrimonii per se & primo est bonum prolis, qđ quidem per aliquam consanguinitatem, scilicet inter patrem & filiam, vel filium & matrem impeditur, non quidem totaliter quia filia ex semine patris potest prolem suscipere, & simul cum patre nutrire & instruere, in quibus bonum prolis consistit, sed non vt conuenienti modo fiat. Inordinatum enim est q̃ filia patri per matrimonium iungatur in sociam, causa generãdæ prolis & educandæ, quam oportet per omnia patri esse subiecta, velut ex eo procedentem, & ideo de lege naturali est, vt pater & mater a matrimonio repellantur, & magis etiam mater q̃ pater, quia magis reuerentiæ quæ debetur parentibus, derogatur, si filius matrem, q̃ si pater filiam duxit in vxorem, cum vxor viro aliqualiter debeat esse subiecta. Sed finis matrimonii secundarius per se, est cõcupiscentiæ repressio, qui deperiret si quælibet cõsanguinea poset in matrimonium duci, quia magnus concupiscentię aditus præberetur, nisi inter personas quas oportet in eadem domo cõuersari, esset carnalis copula interdicta, & ideo lex diuina nõ solum patrem & matrem excludit a matrimonio, sed etiam alias coniunctas personas, quas oportet simul cõuersari, & quæ debẽt inuicem alterius altera pudicitiam custodire, & hanc causam assignat diuina lex dicens. Ne reueles turpitudinem talis vel talis, quia turpitudo tua est. Sed per accidens finis matrimonii est cõfœderatio hominum & amicitiæ multiplicatio, dum homo ad consanguineos vxoris sicut ad suos se habet, & ideo huic multiplicationi amicitię prędudicium fieret, si aliquis consanguinitate coniunctam vxorem duceret, quia ex hoc noua amicitia per matrimonium nulla accresceret, & ideo secundum legẽs humanas & statuta Ecclesiæ, plures consanguinitatis gradus sunt a matrimonio separati. Sic ergo ex dictis patet, q̃ cõsanguinitas quã tum ad aliquas personas impedit matrimonium de iure naturali, quantum ad aliquas de iure diuino, & quantum ad aliquas de iure per homines instituto.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Eua quàmuis ex Adã prodiit, non tamẽ fuit filia Adæ, quia non prodiit ex eo per modum illum, quo vir natus est generare sibi simile in specie, sed operatione diuina, qua ita potuisset ex costa Adæ fieri vn⁹ equ⁹, sicut facta est Eua. Et ideo non est tanta naturalis conuenientia Euæ ad Adam sicut filię ad patrem, nec Adam est naturale principium Euæ, sicut pater filię.

Ad secundum dicendum, q̃ non procedit ex lege naturali, q̃ aliqui barbari parentibus carnaliter commisceantur, sed ex cõcupiscentiæ ardore, qui legem naturæ in eis offuscauit.

Ad tertium dicendum, q̃ cõiunctio maris, & fœminę dicitur esse de iure naturali, quia natura hoc animalia docuit, sed hanc coniunctionem diuersa animalia diuersimode docuit secundũ diuersas earum conditiones, commixtio autem carnalis ad parẽtes derogat reuerentiæ, quæ eis debetur. Sicut enim parentibus indidit natura solicitudinem filiis prouidendi, ita indidit reuerentiam filiis ad pareutes, nulli autem generi animalium indidit solicitudinem filiorum aut reuerentiam parentum in omne tẽpus nisi homini, aliis autem animalibus plus, & minus necessitati sunt, vel filii parentibus, vel parentes filiis. Vnde etiam in quibuldam animalibus abhorret filius cognoscere matrem carnaliter, quamdiu manet apud ipsam quod est cognitio matris, & reuerentia quædam ad ipsum, vt recitat Philosophus 9. de animalibus, de camelo & equo, & quia omnes honesti mores animalium in hominibus congregati sunt naturaliter, & perfectius quàm in aliis, & propter hoc homo naturaliter abhorret cognoscere non solum matrem, sed etiam filiam, quod est adhuc minus contra naturam, vt dictum est, & iterum in aliis animalibus ex propagatione carnis non contrahitur consanguinitas sicut in hominibus, & ideo non est similis ratio. Cap. 47.

Ad quartum dicendum, q̃ iam patet ex dictis quomodo consanguinitas coniugum bono matrimonii contrarietur, vnde ratio procedit ex falsis.

Ad

Ad quintum dicendum, quòd non est inconueniens, duarum vnionum, vnam ab altera impediri, sicut vbi est identitas, nõ est similitudo, & similiter consanguinitatis vinculum potest impedire matrimonii coniunctionem.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum consanguinitatis gradus matrimonium impedientes, potuerunt taxari ab Ecclesia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ consanguinitatis gradus matrimonium impedientes, non potuerunt taxari ab Ecclesia vsque ad quartum gradum. Matt. 19. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet: sed illos qui coniunguntur infra quartum consanguinitatis gradum, Deus coniunxit, non enim diuina lege eis coniunctio prohibetur, ergo nec debent humano statuto separari.

2 Prẽterea, Matrimonium est sacramentum, sicut Baptismus, sed non posset ex statuto Ecclesiæ fieri, q̃ ille qui ad baptismum accedit, non acciperet characterem baptismalem, si ex iure diuino eius capax sit, ergo nec Ecclesiæ statutum facere potest, q̃ matrimonium non sit inter illos, qui per ius diuinum matrimonialiter coniungi non prohibentur.

3 Prẽterea, Ius positiuum, non potest ea quæ sunt naturalia remouere vel ampliare: sed consanguinitas est naturale vinculũ, quod quantum est de se, natum est matrimonium impedire, ergo Ecclesia nõ potest aliquo statuto facere, quòd aliqui possint matrimonialiter coniungi vel non coniungi, sicut non potest facere q̃ sint consanguinei, vel non consanguinei.

4 Prẽterea, Statutum iuris positiui debet aliquam rationalem causam assignare vel habere, quia secundum causam rationabilẽ quam habet, a iure naturali procedit, sed causę quæ assignantur de matrimonio graduum, omnino videntur irrationabiles, cum nullam habeant habitudinem ad causata, sicut q̃ consanguinitas prohibeatur vsque ad quartum gradum propter quatuor elementa: vsque ad sextum, propter sex ætates mundi: vsque ad septimum propter septem dies, quibus tempus omne agitur, ergo videtur q̃ talis prohibitio nullum vigorem habeat.

5 Prẽterea, Vbi est eadem causa, debet esse idem effectus: sed causa quare consanguinitas impedit matrimonium, est bonum prolis, repressio concupiscentiæ, & multiplicatio amicitiæ, vt ex dictis patet, quæ omni tempore necessaria æqualiter sunt, ergo debuissent æqualiter omni tempore gradus consanguinitatis matrimonium impedire, quod non est verum, cum modo vsq; ad quartum, antiquitus vsque ad septimum gradum matrimoniũ consanguinitas impedierit.

6 Prẽterea, Vna & eadem coniunctio non potest esse in genere sacramenti, & in genere stupri, sed hoc contingeret, si Ecclesia haberet potestatem statuendi diuersum numerum in gradibus impedientibus consanguinitatem, sicut si aliqui in quinto gradu, quando prohibitus fuit, coniuncti fuissent, talis coniunctio stuprum esset, sed postmodum eandem coniunctionem ecclesiastica prohibitione reuocante, matrimonium esset. Et econuerso posset accidere, si aliqui gradus concessi, possent postmodum ab ecclesia interdici, ergo videtur q̃ potestas Ecclesiæ non se extendat ad hoc.

7 Prẽterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum, sed secũdum ius diuinum, quod in lege veteri continetur, non æqualiter currit prohibitio graduum in sursum & deorsum, quia in veteri lege, aliquis prohibebatur accipere in vxorem sororem patris sui, non tamen filiam fratris, ergo nec modo debet prohibitio de nepotibus & patruis manere.

SED CONTRA est qđ dominus dicit discipulis, Qui vos audit, me audit, ergo præceptum ecclesiæ habet firmitatem, sicut præceptum Dei: sed Ecclesia quandoque prohibuit, & quãdoque concessit aliquos gradus quos lex vetus non prohibuit, ergo illi gradus matrimonium impediunt.

Prẽterea, Sicut olim matrimonia Gentilium dispensabantur per leges ciuiles, ita nunc per statuta Ecclesiæ, sed olim lex ciuilis determinabat gradus consanguinitatis, qui matrimonium impediunt, & qur non, ergo & modo potest hoc fieri per Ecclesiæ statutum.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ secundum diuersa tempora inuenitur consanguinitas secundum gradus diuersos matrimonium impedisse. In principio enim humani generis solus pater & mater a matrimonio repellebantur, eo q̃ tunc temporis erat paucitas hominum, & oportebat propagationi humani generis maximam curam impendere, vnde non erant remouendæ nisi illæ personæ quę matrimonio incompetentes erant, etiã quantum ad finem matrimonii principalem, qui est bonum prolis, vt dictum est. Postmodum autem multiplicato genere humano, per legem Moysi, plures personæ sunt exceptę, quæ iam cõcupiscentiam reprimere incipiebãt, vnde vt dicit Rabbi Moyses, Omnes illæ personæ exceptæ sunt a matrimonio, q̃ in vna familia cohabitare solent, quia si inter eos carnalis copula esse posset, maximũ incendium libidini præstaretur, sed alios consanguinitatis gradus lex vetus permisit, immo quodammodo præcepit, vt scilicet de cognatione sua vnusquisque vxorem acciperet ne successionum confusio esset, quia tunc temporis cultus diuinus per successionem generis propagabatur. Sed postmodum in lege noua, quę est lex Spiritus & amoris, plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti, quia iam per spiritualem gratiam nõ per carnis originem cultus Dei deriuatur & multiplicatur: vnde oportet vt homines etiam magis a carnalibus retrahantur spiritualibus vacantes, vt amor amplius diffundatur, ideo antiquitus vsque ad remotiores gradus consanguinitatis matrimonium impediebatur, vt ad plures per consanguinitatem & affinitatem naturalis amicitia permanaret, & rationabiliter vsque ad septimum gradum, tum quia vltra hoc non de facili remanebat communis radicis memoria, tum quia septiformis Spiritus sancti gratiæ congruebat. Sed postmodum circa hæc vltima tempora restrictum est Ecclesiæ interdictum vsque ad quartum gradum, quia vltra inutile & periculosum erat genus consanguinitatis prohibere. Inutile quidem, quia ad remotiores consanguineos quasi nullum fœdus maioris amicitiæ, quàm ad extraneos habebatur, charitate in multorum cordibus frigescente. Periculosum autem, quia concupiscentia & negligentia prævalente, numerosam consanguineorum multitudinem hominibus non satis obseruabant: & sic laqueus damnationis multis iniiciebatur ex remotorum graduum prohibitione. Satis etiam conuenienter vsque ad quartum gradum dicta prohibitio est restricta, tum quia vsque ad quartam generationem homines viuere consueuerant, vt sic non posset consanguinitatis memoria aboleri. Vnde Deus in tertiam & quartam generationem peccata parentũ visitaturus in filiis comminaturum: quia in qualibet generatione, nona mixtio sanguinis, cuius identitas consanguinitatem facit, fit cum sanguine alieno, & quantum miscetur alteri, tantum receditur a primo, & quia elementa sunt quatuor, quorũ quodlibet tanto facilius est miscibile, quanto est magis subtile: ideo in prima commixtione euanescit sanguinis identitas, quantum ad primum elementum quod est subtilissimum, in secunda quãtum ad secundum, in tertia quantum ad tertium, in quarta quãtum ad quartum, & sic conuenienter post quartam generationẽ potest reiterari carnalis coniunctio.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut Deus non coniũgit illos qui coniunguntur contra diuinum præceptum, ita nec coniungit illos qui coniunguntur contra Ecclesiæ præceptum, quod habet tantam obligationem sicut & diuinum præceptum.

Ad secundum dicendum, q̃ matrimonium non tantũ est sacramentum, sed etiam est in officium, & ideo magis subiacet ordinationi ministrorum Ecclesię quàm baptismus, qui est sacramentum tantum, quia sicut contractus & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia spiritualia lege Ecclesiæ.

Ad tertium dicendum, q̃ quamuis consanguinitatis vinculũ sit naturale, tamen non est naturale, q̃ consanguinitas carnalẽ copulam impediat nisi fm aliquem gradum, vt dictum est: & iõ Ecclesia suo statuto non facit, q̃ aliqui sint consanguinei, sed facit q̃ carnalis copula sit licita vel illicita secundum diuersa tempora in diuersis gradibus consanguinitatis.

Ad quartum dicendum, q̃ tales rationes assignatæ, magis dãtur per modum adaptationis & congruentiæ, quàm per modũ causę & necessitatis.

Ad quintum dicendum, q̃ non est eadem causa fm diuersa tempora gradus consanguinitatis prohibendi, vnde quod alio tempore vtiliter conceditur, alio salubriter prohibetur.

Ad sextum dicendum, quòd statutum non imponit modum præteritis & futuris. Vnde si modo prohiberetur vnus gradus qui nunc est concessus, illi qui sunt in quinto gradu coniuncti, non essent separandi. Nullum enim impedimentum matrimonio superueniens, ipsum potest dirimere, & sic coniunctio, quæ prius fuit matrimonium, non efficeretur per statutum Ecclesiæ stuprum. Et similiter si aliquis gradus concederetur, qui nunc est prohibitus, illa coniunctio non efficeretur matrimonialis ex statuto Ecclesiæ ratione primi contractus, quia possent separari si vellent, sed tamen possent de nouo contrahere, & alia coniunctio esset.

Ad septimum dicendum, quòd in gradibus consanguinitatis prohibendis, Ecclesia præcipue obseruat rationem amoris, & quia non est minor ratio amoris ad nepotem, quàm ad patruũ, sed etiam maior, quanto propinquior est patri filius, quàm filio pater, vt dicitur in Octauo Ethic. propter hoc æqualiter prohibuit gradus cõsanguinitatis in patruis & nepotibus. Sed lex vetus in personis prohibendis, attendit præcipue cohabitationem

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra concupiscentiam, prohibens illas personas, ad quas facilior pateret accessus propter mutuam cohabitationem. Magis autem consueuit cohabitare neptis patruo, quàm amita nepoti, quia filia est idem quasi cum patre, cum sit aliquid eius: sed soror non est hoc modo idem cum fratre, cum non sit aliquid eius, sed magis in eodem nascitur, & ideo non erat eadem ratio prohibendi neptem & amitam.

QVAESTIO. LV.

De impedimento affinitatis, in undecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento affinitatis.
Circa quod quæruntur vndecim.
Primo, Vtrum affinitas ex matrimonio causetur.
Secundo, Vtrum maneat post mortem viri aut vxoris.
Tertio, Vtrum causetur ex illicito concubitu.
Quarto, Vtrum ex sponsalibus.
Quinto, Vtrum affinitas sit causa affinitatis.
Sexto, Vtrum affinitas matrimonium impediat.
Septimo, Vtrum affinitas habeat per seipsam gradus.
Octauo, Vtrum gradus eius extendatur sicut gradus consanguinitatis.
Nono, Vtrum matrimonium, quod est inter consanguineos & affines, semper sit dirimendum per diuortium.
Decimo, Vtrum ad dirimendum tale matrimonium sit procedendum per viam accusationis.
Vndecimo, Vtrum in tali causa sit procedendum per testes.

ARTICVLVS I.

Vtrum ex matrimonio consanguinei affinitas causetur.

Thom. 4. distin. 41. q. vnica. ar. 1. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ ex matrimonio consanguinei affinitas non causetur, quia propter q̃d vnumquodque, & illud magis: sed mulier ducta in matrimoniũ non coniungitur alicui de consanguinitate viri, cum ergo non fiat viro affinis, nec alicui consanguineorum affinis erit.

2 Præterea, Eorum quæ sunt abinuicem separata, si vni alicui coniungitur, non oportet propter hoc q̃ sit alteri coniunctum, sed consanguinei iam sunt abinuicem separati, ergo non oportet q̃ si aliqua mulier coniungatur alicui viro, q̃ propter hoc cõiungatur consanguineis eius omnibus.

3 Præterea, Relationes ex aliquibus vnitionibus innascuntur, sed nulla vnitio fit in consanguineis viri per hoc, q̃ ille duxit vxorem, ergo non accrescit eis affinitatis relatio.

SED CONTRA, Vir & vxor efficiuntur vna caro, si ergo vir secundum carnem omnibus suis consanguineis attinet, & mulier eadem ratione attinebit eisdem.

Præterea, Hoc patet per auctoritates in litera adductas.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ amicitia quædam naturalis in communicatione naturali fundatur, naturalis autem communicatio est duobus modis secundum Philosophum. 8. Ethic. Vno modo per carnis propagationem, alio modo per cõiunctionem ad carnis propagationem ordinatam. Vnde ipse ibi dem dicit, q̃ amicitia viri ad vxorem est naturalis. Vnde sicut persona coniuncta alteri per carnis propagationẽ, quoddam vinculum naturalis amicitiæ facit, ita si coniungatur per carnalem copulam, sed in hoc differt, quod persona coniuncta alicui per carnis propagationem, sicut filius patri, fit particeps eiusdẽ radicis communis & sanguinis, vnde eodem genere vinculi colligatur filius consanguineis patris, quo pater coniungebatur, scilicet consanguinitate, quamuis secundum alium gradum propter maiorem distantiam a radice, sed persona cõiuncta per carnalem copulam, non fit particeps eiusdem radicis, sed quasi extrinsecus adiuncta, & ideo ex hoc efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur, & hoc est quod in versu dicitur.

Mutat nupta genus, sed generata gradum.

Quia persona scilicet generata, fit in eodem genere attinentię, sed alio gradu, per carnalem vero copulam fit in alio genere.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quamuis causa sit potior effectu, non tamen oportet semper quod nomen idem effectui & causæ conueniat, quia quandoque illud quod est in effectu, inuenitur in causa non eodem modo, sed altiori, & ideo nõ conuenit causæ & effectui per idem nomen, neque per eandem rationem, sicut patet in omnibus causis æquiuoce agentibus, & hoc modo coniunctio viri, & vxoris est potior, q̃ coniunctio vxoris ad consanguineos viri, non tamen debet dici affinitas, sed matrimonium quod est vnitas quædam, sicut homo est sibi ipsi idem, non consanguineus.

Ad secundum dicendum, q̃ consanguinei sunt quodammodo separati, & quodammodo coniuncti, & ratione coniunctionis accidit q̃ persona, quæ vni coniungitur, aliquo modo omnibus coniungatur: sed propter separationẽ & distantiam accidit q̃ persona, quę vni coniungitur vno modo, alii cõiungatur alio modo, vel secundum genus, vel secundum alium gradum.

Ad tertium dicendum, q̃ relatio quandoque innascitur ex motu vtriusque extremi, sicut paternitas & filiatio, & talis relatio est realiter in vtroque, quandoque vero innascitur ex motu alterius tantum, sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quando relatio innascitur ex motu vnius sine motu alterius, vel præcedenti vel concomitante, sicut in creatore & creatura patet, & sensibili & sensu, & scientia & scibili, & tunc relatio est in vno secundum rem, & in altero secundum rationem tantum. Alio modo quando innascitur ex motu vnius sine motu alterius tunc existente, non tamen sine motu præcedente, sicut æqualitas fit inter duos homines, per augmentum vnius, sine hoc q̃ alius tunc augeatur, sed tamen prius ad hanc quantitatem, quam habet per aliquem motum vel mutationem peruenit, & ideo in vtroque extremorum talis relatio realiter fundatur, & similiter est de consanguinitate & affinitate, quia relatio fraternitatis quæ innascitur aliquo puero nato alicui iam prouecto, causatur quidem sine motu tunc existente, sed ex motu ipsius, præcedente scilicet, generationis eius. Hoc enim ei accidit, q̃ ex motu alterius sibi tunc talis relatio innascatur. Similiter ex hoc q̃ iste descendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, prouenit affinitas in ipso ad vxorem, sine aliqua noua mutatione ipsius.

ARTICVLVS. II.

Vtrum affinitas maneat post mortem viri aut vxoris.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ affinitas nõ maneat post mortẽ viri aut vxoris inter consanguineos viri & vxoris, quia cessante causa cessat effectus: sed causa affinitatis fuit matrimonium, quod cessat in morte viri, quia tunc soluitur mulier a lege viri, vt dicitur Roma. 7. ergo nec affinitas prædicta maner.

2 Præterea, Consanguinitas causat affinitatem: sed consanguinitas viri cessat per mortem ad consanguineos suos, ergo & affinitas vxoris ad eos.

SED CONTRA, Affinitas ex cõsanguinitate causatur: sed consanguinitas est perpetuum vinculum, quamdiu personæ viuunt, ergo & affinitas, & ita non soluitur affinitas soluto matrimonio per mortem personę.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ relatio aliqua esse desinit dupliciter. Vno modo ex corruptione subiecti: alio modo ex subtractione causæ, sicut similitudo desinit, quando alter similium moritur, vel quando qualitas quę erat causa similitudinis, subtrahitur. Sunt autem quædam relationes, quæ habẽt pro causa actionem vel passionem, aut motum, vt in 5. Meta. dicitur, quarum quędam causantur ex motu, inquantum aliquid mouetur actu, sicut ipsa relatio quæ est mouentis & moti, quædam autem inquantum habent aptitudinem ad motum, sicut motiuum & mobile, dominus & seruus, quædam autem ex hoc q̃ aliquid prius motum est, sicut pater & filius, non ex hoc quod ẽ generari, tunc adinuicem dicuntur, sed ex hoc quod ẽ generatum esse, aptitudo autem ad motũ & ipsum moueri transit. sed motum esse perpetuum est, quia quod factum est, numquam desinit esse factum. Et ideo paternitas & filiatio numquã destruuntur per subtractionem causæ, sed solum per corruptionem subiecti per alterutrum extremorum. Et similiter dicendũ est de affinitate, quæ causatur ex hoc quòd aliqui coniuncti sũt, non ex hoc quòd coniunguntur, vnde non dirimitur manentibus illis personis, inter quas affinitas est contracta, quamuis moriatur persona, ratione cuius contracta fuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ coniunctio matrimonii causat affinitatem non solum ex hoc quod est actu coniungi, sed secundum hoc quod est prius coniunctum esse.

Ad secundum dicendum, q̃ consanguinitas non est proxima causa affinitatis, sed coniunctio ad consanguineum, non solum quæ est, sed quæ fuit, & propter hoc ratio non sequitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum illicitus concubitus affinitatem causet.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ illicitus cõcubitus affinitatem non causet. Quia affinitas est quædam res honesta: sed res honestæ non causantur ex inhonestis, ergo ex inhonesto concubitu, non potest affinitas causari.

2 Præterea,

3 Præt. Vbi est consanguinitas, non potest esse affinitas, quia affinitas est proximitas personarũ ex carnali copula prouenies, omni carẽs parantela, sed contingere ad cõsanguineos & ad seipsum esse affinitatẽ, si illicitus concubitus affinitatem causaret, sicut quãdo homo carnaliter consanguineam suam incestuose cognoscit, ergo affinitas non causatur ex illicito concubitu.

3 Præt. Illicitus concubitus est secundum naturam & contra naturam, sed in illicito concubitu contra naturam non causatur affinitas, vt iura determinant, ergo nec ex illicito concubitu secundum naturam tantum.

SED CONTRA est, quòd adhærens meretrici vnũ corpus efficitur, vt patet primæ Corinthi. sexto: sed ex hac causa matrimonium affinitatem causabat, ergo pari ratione illicitus concubitus.

Præt. Carnalis copula est causa affinitatis, vt patet per diffinitionem affinitatis, quæ est talis, Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula prouenies, omni carens parentela, sed carnalis copula est etiam in illicito concubitu, ergo illicitus concubitus affinitatem causat.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum Philosophum octauo Ethico. coniunctio viri & vxoris dicitur naturalis principaliter propter prolis productionem, & secundario propter operum communicationem, quorum primum pertinet ad matrimonium, ratione carnalis copulæ, sed secundum, inquantum est quædam societas, ad communem vitam. Primum autem horum est inuenire in quibuslibet carnali copula, vbi est commixtio seminum, quia ex tali copula, potest proles produci, quamuis secunda desit, & ideo quia matrimonium affinitatem causabat secundum quòd erat quædam carnalis commixtio, etiam fornicarius concubitus affinitatem causat, inquantum habet aliqd de carnali coniunctione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in fornicario concubitu est aliquid naturale, quod est commune fornicationi & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat, aliud est ibi inordinatum, per quod a matrimonio diuiditur, & ex hac parte affinitas non causatur, vnde affinitas semper honesta remanet, quamuis causa aliquo modo sit inhonesta.

Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens relationes ex opposito diuersas, eidem inesse ratiõe diuersorum, & ideo potest inter aliquas duas personas esse affinitas & consanguinitas, non solum per illicitum concubitum, sed etiam per licitum, sicut consanguineus meus ex parte patris, duxit in vxorem cõsanguineam meam ex parte matris. Vnde cum dicitur in definitione affinitatis, omni carens parentela, intelligẽdum est inquãtum huiusmodi, nec tamen sequitur, quòd aliquis consanguineam suam cognoscens, sibi ipsi sit affinis, quia affinitas, sicut consanguinitas, diuersitatem requirit, sicut & similitudo.

Ad tertium dicendum, quòd concubitus contra naturam, nõ habet commixtionem seminum, quæ possit esse causa generationis, & ideo ex tali concubitu non causatur affinitas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ex sponsalibus causetur affinitas.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ex sponsalibus nulla affinitas causari possit, quia affinitas est perpetuum vinculum, sed sponsalia quandoque separantur, ergo nõ possunt esse causa affinitatis.

2 Præt. Si aliquis claustrum pudoris alicuius mulieris inuasit & aperuit, sed non peruenit ad operis consummationẽ nõ contrahit ex hoc affinitas, sed talis est magis propinquus carnali copulæ, quàm ille qui sponsalia contrahit, ergo affinitas nõ causat.

3 Præt. In sponsalibus non fit nisi quædam sponsio futurarum nuptiarum, sed aliquando fit sponsio futurarum nuptiarum, & ex hoc non contrahitur aliqua affinitas, sicut si fiat ante septenium, vel si aliquis habens perpetuũ impedimẽtum tollens potentiam coeundi, alicui mulieri spondeat futuras nuptias, aut si talis sponsio fiat inter personas, quibus nuptię per votum reddantur illicitæ, vel alio quocumque modo, ergo sponsalia non possunt esse causa affinitatis.

SED CONTRA est, quòd Alexand. Papa prohibuit mulierem quandam cuidam viro matrimonio coniungi, quia fratri suo fuerat desponsata, quod non esset, nisi per sponsalia affinitas contraheretur, ergo &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut sponsalia non habent perfectam rationem matrimonij, sed sunt quædam præparatio ad matrimonium, ita ex sponsalibus non causatur affinitas, sicut ex matrimonio: sed aliquid affinitati simile quod dicitur publicæ honestatis iustitia, quæ impedit matrimonium, sicut & affinitas, secundum eosdem gradus, & definitur sic. Publicæ honestatis iustitia est propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ex ecclesiæ institutione propter eius honestatẽ, ex quo patet ratio nominis & causa, quia scilicet talis propinquitas ab ecclesia instituta est propter honestatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sponsalia non ratione sui, sed ratione eius ad quod ordinantur causant hoc genus affinitatis, quod dicitur publicæ honestatis iustitia, & ideo sicut matrimonium est perpetuum vinculum, ita & prædictus affinitatis modus.

Ad secundum dicendum, quòd vir & mulier efficiũtur in carnali copula vna caro per commixtionem seminum, vnde quantumcumque clausirum pudoris inuadat vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas, sed matrimonium affinitatem causat, non solum ratione carnalis copulæ, sed etiam ratione societatis coniugalis, secundum quam etiam matrimonium naturale est. Vnde & affinitas contrahitur ex ipso contractu matrimonij, per verba de præsenti ante carnalem copulam, & similiter ex sponsalibus, in quibus fit quędam pactio coniugalis societatis, contrahitur aliquid affinitati simile, vt publicæ honestatis iustitia.

Ad tertium dicendum, quòd omnia impedimenta quæ faciunt sponsalia non esse sponsalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri, vnde siue habens defectum ętatis, siue habens votum solemne continentiæ, aut aliquod huiusmodi impedimentum, sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur aliqua affinitas, quia sponsalia nulla sunt, nec aliquis affinitatis modus. Si tamẽ aliquis minor, frigidus vel maleficiatus, habens impedimentum ante annos pubertatis post septennium contrahat sponsalia cum adulta, ex tali cõtractu contrahitur publicæ honestatis iustitia, quia adhuc non erat in actu impediendi, cum in tali ætate puer frigidus, & non frigidus quantum ad actum illum, sit æqualiter impotens.

ARTICVLVS V.

Vtrum affinitas sit causa affinitatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur etiam quòd affinitas sit causa affinitatis, quia Iulius Papa dicit, Consanguineam relictam vxoris suæ nullus ducat vxorem, & in seq. cap. dicitur, quòd duæ consanguineorum vxores, vni viro alteram post alteram nubere prohibentur: sed hoc non est nisi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex coniunctione ad finem, ergo affinitas est causa affinitatis.

3 Præt. Carnalis commixtio coniungit, sicut & carnalis propagatio, qui æqualiter computantur gradus affinitatis, & cõsanguinitatis, sed consanguinitas est causa affinitatis, ergo & affinitas.

3 Præt. Quæcumque vni & eidem sunt eadem, sibi inuicẽ sunt eadem, sed vxor viri alicuius efficitur eiusdem attinentiæ cum omnibus consanguineis viri, ergo & omnes consanguinei viri sui, efficiuntur vnum cum omnibus qui attinent mulieri per affinitatem, & sic affinitas est causa affinitatis.

SED CONTRA, Si affinitas ex affinitate causatur, aliquis qui cognouisset duas mulieres, neutram earũ posset ducere in vxorem, quia secũdum hoc altera efficeretur alteri affinis, sed hoc est falsum, ergo affinitas non causat affinitatem.

Præt. Si affinitas ex affinitate nasceretur, aliquis contrahens cum vxore defuncti, fieret affinis omnibus consanguineis prioris viri, ad quos mulier habet affinitatem: sed hoc non potest esse, quia maxime fieret affinis viro defuncto, ergo &c.

Præterea, Consanguinitas est fortius vinculum quàm affinitas, sed consanguinei vxoris non efficiuntur affines consanguineis viri, ergo multo minus affines vxoris efficient eis affines, & sic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, quòd duplex est modus, quo aliquid ex alio procedit. Vnus secũdum quem aliquid procedit in similitudinẽ speciei, sicut ex homine generatur homo. Alius secundum quem non procedit simile in specie, & hic processus semper est in inferiorem speciem, vt patet in omnibus agẽtibus æquinoce. Primus autem modus processionis quotiescumque iteratur, semper manet eadem species, sicut ex homine generatur homo per actum generatiuæ virtutis, & ex hoc generabitur homo, & sic deinceps. Secundus autem modus sicut in primo facit aliam speciem, ita quotiescumque iteratur, aliam speciem facit, vt ex puncto per motum procedit linea non punctus, quia punctus motus facit lineam, & ex linea linealiter mota nõ procedit linea, sed superficies, & ex superficie corpus, & vlteriꝰ per talem modum processus aliquis esse non potest. Inuenimus autem in processu attinentię duos modos quibus vinculum huiusmodi causatur. Vnus per carnis propagationem, & hic semper facit eandem speciem attinentiæ. Alius per matrimoniale coniunctionem, & hæc facit aliam speciem in principio, sicut patet, quòd coniuncta matrimonialiter consanguineo, non fit consanguinea

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguinea, sed affinis. Vnde si & ille modus procedẽdi iteratur, non erit affinitas, sed aliud attinentiæ genus. Vnde persona quæ matrimonialiter affini coniungitur, non est affinis, sed est aliud genus affinitatis, quod dicitur secundum genus. Et rursus, si affini in secundo genere aliquis per matrimonium coniungatur, non erit affinis in secundo genere, sed in tertio, vt hoc versu supra posito ostenditur.

Et hæc duo genera olim erant prohibita propter publicę honestatis iustitiam, magis quàm propter affinitatem, quia deficiũt a vera affinitate, sicut illa quę ex sponsalibus contrahitur. Sed modo illa prohibitio cessauit, & remanet sub prohibitione solũ primum genus affinitatis, in quo est vera affinitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alicui viro consanguineus vxoris suæ, efficitur affinis in primo genere, & vxor eius in secundo, vnde mortuo viro qui erat affinis, non poterit eam ducere in vxorem propter secundum affinitatis genus. Similiter autem si aliquis viduam in vxorem ducat cõsanguineus prioris viri, qui est affinis vxori in primo genere, efficitur affinis secundo viro in secundo genere, & vxor illius cõsanguinei, quæ est affinis vxori viri huius in secundo genere, efficitur affinis viro in tertio genere. Et quia tertium genus erat prohibitum propter honestatem quandam, magis quam propter affinitatẽ, ideo Canon dicit: Duas consanguineorum vxores vni viro alteram post alteram nubere, publicę honestatis iustitiæ contradicit, sed talis prohibitio nunc cessauit.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis carnalis coniunctio coniungat, non tamen eodem genere coniunctionis.

Ad tertium dicendum, quòd vxor viri efficitur eiusdem attinentiæ cum consanguineis viri quantum ad gradum eundem, sed non quantum ad idem attinentiæ genus. Sed quia in oppositũ ex rationibus quæ inducuntur, videtur ostẽdi, quòd nullum vinculum ex affinitate causetur, ad alias rationes respondendũ est, ne antiqua ecclesiæ prohibitio irrationalis videatur.

Ad quartum dicendum, quòd mulier non efficitur affinis in primo genere viro, cui coniungitur carnaliter, vt ex prædictis patet. Vnde consequenter alij mulieri a viro eodem cognitæ, non efficitur affinis in secundo genere, vnde nec ducenti in vxorem vnam earum, efficitur affinis alij in tertio genere affinitatis, & ita duas mulieres cognitas ab eodem viro, nec antiqua iura eidẽ successiue copulari prohibebant.

Ad quintum dicendum, quòd sicut vir non est affinis vxori suæ in primo genere, ita nec efficitur affinis secundo viro eiusdem vxoris in secundo genere, & sic ratio non procedit.

Ad sextum dicendum, quòd mediante vna persona non coniungitur mihi alia, nisi ex hoc quòd ei adiungitur. Vnde mediante muliere, quæ mihi est affinis, nulla persona fit mihi attinens, nisi quæ illi mulieri adiungitur, quod non potest esse nisi per carnis propagationem ex ipsa, vel propter coniunctionẽ matrimonialem ad eam, & vtroque modo aliqua attinentia mediante prædicta muliere secundum antiqua iura, mihi proueniebat, quia filius eius etiam ex alio viro est, sicitur mihi affinis in eodem genere, sed in alio gradu, vt ex regula prius data patet: & iterum secundus vir eius efficitur mihi affinis in secũdo genere. Sed alij consanguinei illius mulieris non adiungũtur ei. Sed ipsa vel adiungitur eis, sicut patri & matri inquantum procedit ab eis, vel principio eorundem, sicut fratribus, vnde frater affinis mei, vel pater, non efficitur mihi affinis in aliquo genere.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum affinitas impediat matrimonium.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd affinitas matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium, nisi quod est illi contrarium: sed affinitas non contrariatur matrimonio, cum sit effectus eius, ergo non impedit matrimonium.

2 Præt. Vxor per matrimonium efficitur res quędam viri, sed consanguinei defuncti viri succedũt in rebus eius, ergo possunt succedere in vxore, ad quam tantum manet affinitas, vt ostensum est, ergo affinitas non impedit matrimonium.

SED CONTRA est, quod dicitur Leuit. 18 Turpitudinem vxoris patris tui non reuelabis, sed illa est tantum affinis, ergo affinitas impedit matrimonium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd affinitas præcedens matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum, eadem ratiõe qua & consanguinitas. Sicut enim inest necessitas quędam cohabitandi consanguineis adinuicem, ita & affinibus, & sicut est quoddam amicitiæ vinculum inter consanguineos, ita inter affines, sed si affinitas matrimonio superueniat, non potest ipsum dirimere, vt supra dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, q affinitas non contrariatur matrimonio, ex quo causatur, sed contrariatur matrimonio quod cum affine contrahendum esset, inquantum impediret multiplicationem amicitiæ, & concupiscentię repressionem, quæ per matrimonium quærunt.

Ad secundum dicendum, quòd res possessæ a viro, non efficiũtur aliquid vnum cum ipso viro, sicut vxor efficitur vna caro cũ ipso. Vnde sicut consanguinitas impedit matrimonium vel coniunctionem ad virum, ita & ad vxorem viri.

ARTICVLVS. VII.

Vtrum affinitas habeat per se gradus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd affinitas habeat etiam per seipsam gradus. Cuiuslibet enim propinquitas est accipere aliquos per se gradus, sed affinitas propinquitas quædam est, ergo habet gradus per se sine gradibus consanguinitatis, ex quibus causatur.

2 Præt. In litera dicitur, quòd soboles secundæ coniunctionis non potest transire ad cõsortium affinitatis prioris viri: sed hoc non esset, nisi filius affinis, etiam esset affinis, ergo affinitas habet per se gradus sicut consanguinitas.

SED CONTRA, Affinitas ex cõsanguinitate causatur, ergo & omnes gradũs affinitatis causantur ex gradibus consanguinitatis, & sic non haber per se aliquos gradus.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ res non diuiditur diuisione per se, nisi ratione illius, quod competit sibi secundum genus suum, sicut animal per rationale & irrationale, non autẽ per album & nigrum: carnis autem propagatio per se comparatur ad consanguinitatem, quia ex ea immediate consanguinitatis vinculum contrahitur, sed ad affinitatem non comparatur nisi mediante consanguinitate, quæ est causa eius: vnde cum gradus attinentiæ per propagationem carnis distinguantur, distinctio graduum per se & immediate competit cõsanguinitati, sed affinitati mediante consanguinitate. Et ideo ad inueniendum gradus affinitatis est regula generalis, q̃ quoto gradu cõsanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi vxor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gradus in propinquitate attinentiæ, non possunt accipi nisi secundum ascensum, & descensum propagationis, ad quam non comparatur affinitas nisi mediante consanguinitate, & ideo non habet affinitas gradus per se, sed sumptos iuxta gradus consanguinitatis.

Ad secundum dicendum, quòd filius affinis mæ ex alio matrimonio non per se loquendo, sed quasi per accidens, dicebatur antiquitus affinis, vnde prohibebatur a matrimonio magis propter publicæ honestatis iustitiam, quàm propter affinitatẽ, & propter hoc etiam prohibitio nunc est reuocata.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum gradus affinitatis extendantur sicut gradus consanguinitatis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd gradus affinitatis non extendantur sicut gradus consanguinitatis: quia vinculum affinitatis est minus forte quàm consanguinitatis, cum affinitas ex consanguinitate causetur in diuersitate speciei, sicut a causa equiuoca: sed quanto fortius est vinculum, tanto diutius durat, ergo vinculum affinitatis non durat vsque ad tot gradus, ad quot durat consanguinitas.

2 Præt. Ius humanum debet imitari ius diuinum: sed secundũ ius diuinum aliqui gradus consanguinitatis erant prohibiti, in quibus gradibus affinitas matrimonium non impediebat, sicut pater de vxore fratris, quam aliquis poterat ducere in vxorem ipso defuncto, non tamen propriam sororem, ergo & nunc debet esse prohibitio æqualis de affinitate & consanguinitate.

SED CONTRA, Ex hoc ipso est mihi aliqua affinis, quòd meo consanguineo est cõiuncta, ergo in quocũque gradu sit vir mihi consanguineus, in illo gradu est mihi affinis, & sic gradus affinitatis computari debent in eodem numero, sicut gradus consanguinitatis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ex quo gradus affinitatis sumuntur iuxta gradus consanguinitatis, oportet quòd tot sint gradus affinitatis, quot sunt gradus consanguinitatis: sed tamen quia affinitas est minus vinculum, quàm consanguinitas, facilius & olim, & nunc dispensatio fit in remotis gradibus affinitatis, quàm in remotis gradibus consanguinitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa minoritas vinculi affinitatis respectu consanguinitatis, facit varietatem in genere attinentiæ, non in gradibus, & ideo illa ratio non est ad propositum.

Ad secundum dicendum, quòd frater non poterat accipere vxorem fratris sui, nisi in casu, scilicet quando moriebatur sine prole, vt susciteret semen fratri suo, quod tunc requirebatur, quando

quando per propagationem carnis cultus religionis multiplicabatur, quod nunc locum non habet, & sic patet quòd non ducebat eam vxorem, quasi generis propriam personam, sed quasi supplens defectum fratris sui.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum coniugium contractum inter affines vel consanguineos, semper sit dirimendum.

Tho. 4. di. 41. artic. 5.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd coniugium quod inter affines vel consanguineos est contractum, non semper sit per diuortium dirimendum, quia quod Deus coniunxit, homo non separat, cum ergo Deus facere intelligatur qđ facit ecclesia, quæ quandoque tales ignoranter coniungit, videtur q̃ si postmodum in notitiam veniant, non sunt separandi.

2 Præt. Fauorabilius est vinculum matrimonij quàm dominij, sed homo per longi temporis præscriptionem acquirit dominiũ in re, cuius non erat dominus, ergo per diuturnitatem temporis matrimonium ratificatur, etiam si prius natum non fuit.

3 Præt. De similibus simile est iudicium: sed si matrimonium esset dirimendum propter consanguinitatem, tunc in casu illo quando duo fratres habent duas sorores in vxores, si vnus separatur propter consanguinitatem, & alius pari ratione separari deberet, quod non videtur, ergo matrimonium non est separandum propter affinitatem & consanguinitatem.

SED CONTRA, Consanguinitas & affinitas impediũt contrahendũ, & dirimunt cõtractũ, ergo si probatur affinitas vel consanguinitas, separandi sunt, etiam si de facto contraxerunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum omnis concubitus præter licitum matrimonium sit peccatum mortale, quod ecclesia omnibus modis impedire conatur, ad ipsam ptinet eos, inter quos non potest esse verum matrimonium, separare, & præcipue consanguineos & affines, qui sine incestu contrahere non possunt carnaliter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ecclesia quamuis dono & authoritate diuina fulciatur, tamen inquantum est hominum congregatio, aliquid de defectu humano in actibus eius peruenit quod non est diuinum, & illa coniunctio quæ fit in facie ecclesiæ impedimentis ignoratis, non habet inseparabilitatem ex authoritate diuina, sed est contra authoritatem diuinam errore hominum inducta, qui excusat a peccato, cum sit error facti quandiu manet, & propter hoc quando impedimentum ad notitiam peruenit ecclesiæ, debet prædictam coniunctionem separare.

Ad secundum dicendum, quòd illa quæ sine peccato esse non possunt, nulla præscriptione firmantur, quia vt Inno. dicit, Diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget, nec ad hoc facit aliquid fauor matrimonij, quod inter illegitimas personas esse non poterat.

Ad tertium dicendum, quòd res inter alios facta, alijs nõ præiudicat in foro contentioso, vnde quamuis frater repellatur a matrimonio vnius sororum ex causa consanguinitatis, non propter hoc separat ecclesia aliud matrimonium quod non accusatur, sed in foro conscientiæ non oportet quòd semper obligetur ad hoc alius frater ad dimettendum vxorem suam, quia frequenter tales accusationes ex maleuolentia procedunt, & per falsos testes probantur. Vnde non oportet, quòd conscientiam suam informet ex his quæ circa aliud matrimonium sunt facta. Sed distinguendum videtur in hoc, quia aut habet certam cognitionem de impedimento matrimonij, aut opinionem, aut neutrum. Si primo modo, nec exigere, nec reddere debitum debet: si secundo modo, debet reddere, sed non exigere: si tertio, potest reddere & exigere.

ARTICVLVS X.

Vtrum ad separationem matrimonii contracti inter affines & consanguineos sit procedendum per viam accusationis.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd ad separationem matrimonij quod est inter affines & consanguineos contractum, non sit procedendum per viam accusationis, quia accusationem præcedit inscriptio, qua aliquis se ad talionem obligat, si in probatione defecerit, sed hæc non requirun tur quando de matrimonij separatione agitur, ergo ibi locum non habet accusatio.

2 Præt. In causa matrimonij audiuntur solum propinqui, vt in litera dicitur: sed in accusationibus audiuntur etiam extranei, ergo in causa separationis matrimonij non agitur per viam accusationis.

3 Præt. Si matrimonium accusari deberet, tunc præcipue hoc esset faciendum, quando minus difficile est quod separatur, sed hoc est quando sunt sponsalia tantum contracta, non autem tunc accusatur matrimonium, ergo numquam de cætero debet fieri accusatio.

4 Prat. Ad accusandum non præcluditur via alicui per hoc q̃ non statim accusat, sed hoc fit in matrimonio, quia si primo taceat quando matrimonium contrahebatur, non potest postea matrimonium accusare quasi suspectus, ergo &c.

SED CONTRA. Omne illicitum potest accusari: sed matrimonium affinium vel consanguineorum est illicitum, ergo de eo potest esse accusatio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd accusatio ad hoc est instituta, ne aliquis sustineatur quòd culpam habet: sicut autem ex ignorantia facti contingit quòd aliquis homo reputatur innocens, qui in culpa est, ita ex ignorantia alicuius circunstantiæ contingit quòd aliquod factum reputatur licitum, quod est illicitum, & ideo sicut homo accusatur quandoque, ita & factum ipsum accusari potest, & sic matrimonium accusatur, quando propter ignorantiam impedimenti æstimatur legitimũ, quod est illegitimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ obligatio ad pœnã talionis habet locum, quando accusatur persona de crimine: qa tunc agitur ad punitionem eius, sed quando accusatur factum, tunc non agitur ad pœnam facientis, sed ad impediendũ quod est illicitum: & ideo in matrimonio accusator non se obligat ad aliquam pœnam, sed talis accusatio potest & verbis & scripto fieri, ita quòd exprimatur & persona accusans matrimoniũ quod accusatur, & impedimentum propter quòd accusatur.

Ad secundum dicendum, quòd extranei non possunt scire cõsanguinitatem, nisi per consanguineos, de quibus probabilius est quòd sciant. Vnde quando ipsi tacent, suspitio habetur contra extraneum, quod ex maluolentia procedat, nisi per consanguineos probare voluerit, vnde repellitur ab accusatione quando sunt consanguinei, qui tacent, & per quos probare non potest, sed consanguinei quantumcumque sint propinqui, non repellentur ab accusatione, quando accusatur matrimonium propter aliquod impedimentum, quod impedit contrahendum & dirimit contractum, sed quando accusatur ex hoc quòd dicitur non fuisse contractum, tunc parentes tamquam suspecti sunt repellendi, nisi ex parte illius, qui est inferior dignitate & diuitijs, de quibus probabiliter æstimari potest quòd libenter vellent quòd matrimonium staret.

Ad tertium dicendum, quòd si matrimonium nondum est cõtractum, sed sponsalia tantum, non potest accusari, quia non accusatur, quod non est, sed potest denuntiari impedimentum, ne matrimonium contrahatur.

Ad quartum dicendum, quòd ille qui tacuit primo, quandoque auditur, postea si velit matrimonium accusare, quandoque repellitur, quod pater ex Decret. quæ sic dicit. Si post contractum aliquis accusator appareat, cum non prodierit in publicum, quando secundum consuetudinem in ecclesia edebatur, vtrum vox suæ accusatiõis debeat admitti, merito quæri potest. Super quo respondemus, quòd si tempore denuntiationis præmissæ, is qui iam coniunctos impedit, extra diœcesim existebat, vel alias denunciatio non potuit ad eius deuenire notitiam, vt puta, si nimiæ infirmitatis feruore laborabat, seu sanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis erat tam teneris constitutus, q̃ ad comprehensionem talium eius ætas sufficere nõ valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, eius accusatio debet audiri, alioquin tamquam suspectus, est proculdubio repellendus, nisi firmauerit iuramẽto quòd post didicerit ea quæ obiecerit, & ad hoc ex malitia non procedat.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos procedi debeat per testes.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd in tali causa non sit procedendum per testes, sicut in alijs causis, quia in alijs causis adducuntur, ad testificandum quicum que sunt omni exceptione maiores, ergo &c.

2 Præt. Testes suspecti de priuato odio vel amore, a testimonio repelluntur, sed maxime possunt propinqui esse suspecti de amore respectu vnius partis, & odio ad partem alteram, ergo non est audiendum eorum testimonium.

3 Præt. Matrimonium est fauorabilius, quàm aliæ causæ, in quibus de rebus pure corporalibus agitur: sed in illis non potest idem esse testis & accusator, ergo in matrimonio videtur quòd non conuenienter in causa ista per testes procedatur.

SED

Universidad de Deusto
Biblioteca

SED CONTRA. Testes iudicuntur in causis, vt super his de quibus dubitatur fiat iudici fides, sed ita facienda est iudici fides in causa ista, sicut in alijs causis, quia non debet præcipitare sententiam de eo quod non constat, ergo procedendum est hic ex testibus sicut in alijs causis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in hac causa oportet quòd per testes veritas patefiat, sicut & in alijs, tamen vt Iuristæ dicunt, in hac causa multa specialia inueniuntur, scilicet quòd idem pôt esse accusator & testis, & quòd nô iuratur de calumnia cum sit causa quasi spiritualis, & quòd consanguinei admittuntur ad testificandum, & quòd non obseruatur omnino ordo iudiciarius, quia denuntiatione facta contumax potest excommunicari lite non contestata, & valet hoc testimonium de auditu, & post publicationem testium testes possunt induci & hoc totũ est vt peccatum impediatur, qđ in tali coniunctione esse pôt.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO LVI.

De impedimento cognationis spiritualis, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento cognationis spiritualis.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo, Vtrum spiritualis cognatio matrimonium impediat.

Secundo, Ex qua causa contrahatur.

Tertio, Inter quos.

Quarto, Vtrum transeat a viro in vxorem.

Quinto, Vtrum transeat ad filios carnales patris.

ARTICVLVS I.

Vtrum spiritualis cognatio impediat matrimonium.

Thom. 4. distin. 42. q. 3. arti. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd spiritualis cognatio matrimonium non impediat. Matrimonium enim non impedit, nisi quod contrariatur alicui bono matrimonij, sed spiritualis cognatio non contrariatur alicui bono matrimonij, ergo non impedit matrimonium.

2 Præt. Impedimentum perpetuum matrimonij nõ potest stare simul cum matrimonio, sed cognatio spiritualis stat simul aliquando cum matrimonio, vt in litera dicitur, sicut cum aliquis in casu necessitatis filium baptizat, quia tunc sit vxori suę spirituali cognatione coniunctus, nec tamẽ matrimonio separatur, ergo spiritualis cognatio matrimonium non impedit.

3 Præt. Vnio spiritus non transit in carnem, sed matrimonium est carnalis coniunctio, ergo cum cognatio spiritualis sit vnio spiritus, non potest transire ad matrimonium impediendum.

4 Præt. Contrariorum nõ sunt idem effectus, sed spiritualis cognatio videtur esse contraria disparitati cultus, cum spiritualis cognatio sit propinquitas proueniens ex datione sacramẽti, vel intentione ad idem, disparitas autem cultus consistit in sacramenti carentia, vt prius dictum est, cum ergo disparitas cultus matrimonium impediat, videtur quòd spiritualis cognatio nõ habeat hunc effectum.

SED CONTRA, Quanto aliquod vinculũ sanctius est, tanto magis est custodiendum, sed vinculum spirituale est sanctius quàm corporale; cum ergo vinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediat, videtur etiam quòd cognatio spiritualis idem faciat.

Præt. In matrimonio coniunctio animarum est principalior quàm coniunctio corporum, quia præcedit ipsam, ergo multo fortius spiritualis cognatio matrimoniũ impedire potest, quàm carnalis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut per carnalem propagationem homo accipit esse naturæ, ita per sacramenta accipit esse spiritualis gratię, vnde sicut vinculum, quod ex carnis propagatione contrahitur, est homini naturale, inquantum est res quædam naturæ, ita vinculum quod contrahitur ex sacramentorum susceptione, est aliquo modo naturale alicui, inquantum est membrum ecclesię, & ideo sicut carnalis cognatio impedit matrimonium, ita spiritualis ex ecclesię statuto. Tamen distinguendum est de spirituali cognatione, quia aut præcessit matrimonium, aut sequitur: si præcessit, impedit contrahendum, & dirimit contractum: si sequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonij. Sed quantum ad actum matrimonij est distinguendum, quia aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis, sicut pater baptizat filium in articulo mortis, & tunc non impedit actum matrimonij ex neutra parte, aut inducitur extra casum necessitatis ex ignorantia, & tunc si ille ex cuius actu inducitur, diligentiam adhibuit, est eadem ratio sicut & de primo, aut ex industria extra casum necessitatis, & tunc ille ex cuius actu inducitur, amittit ius petendi debitum, sed tamen debet reddere si petatur, quia ex culpa eius non debet aliquod incommodum alius reportare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis spiritualis cognatio non impediat aliquod de principalibus bonis matrimonij, tamen impedit aliquod de secundarijs bonis, quod est amicitiæ multiplicatio, quia spiritualis cognatio est sufficiens ratio amicitiæ per se, vnde oportet quòd ad alios per matrimonium familiaritas & amicitia quæratur.

Ad secundum dicendum, quòd matrimonium est vinculum perpetuum, & ideo nullum impedimentum superueniens potest ipsum dirimere, & sic quandoque contingit quòd matrimonium & matrimonii impedimentum stant simul, non autem si impedimentum præcedit.

Ad tertium dicendum, quòd in matrimonio non est tantum coniunctio corporalis, sed etiam spiritualis, & ideo propinquitas spiritus ei impedimentum præstat, sine hoc quòd propinquitas spiritualis transire debeat in carnalem.

Ad quartum dicendum, quòd nõ est inconueniens quòd duo contraria adinuicem contrarientur eidem, sicut magnum & parvum æquali, & sic disparitas cultus, & spiritualis cognatio matrimonio repugnant, quia in vno est maior distantia, in altero maior propinquitas, quàm matrimonium requirat, & ideo ex vtraque parte matrimonium impeditur.

ARTICVLVS. II.

Vtrum per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur. Sicut enim se habet corporalis cognatio ad corporalem generationem, ita spiritualis ad spiritualem: sed solus baptismus dicitur spiritualis generatio, ergo per solum baptismum contrahitur spiritualis cognatio, sicut & per solam generationem carnalem carnalis cognatio.

2 Præt. Sicut in confirmatione imprimitur character, ita in ordine, sed in susceptione ordinis non sequitur spiritualis cognatio, ergo nec ex confirmatione, & sic solum ex baptismo.

3 Præt. Sacramenta sunt digniora sacramentalibus, sed ex quibusdam sacramentis spiritualibus cognatio non sequitur, sicut patet in extrema vnctione, ergo multo minus ex catechismo, vt quidam dicunt.

4 Præt. Inter sacramentalia baptismi multa alia præter catechismum numerantur, ergo ex catechismo non magis contrahitur spiritualis cognatio, quàm ex aliis.

5 Præt. Oratio non est minus efficax ad promouendum in bonum, quàm instructio vel catechizatio, sed ex oratione non contrahitur spiritualis cognatio, ergo nec ex catechismo.

6 Præt. Instructio quę fit baptizatis per prædicationem, nõ minus valet quàm illa quæ fit nondum baptizatis, sed ex prædicatione non contrahitur aliqua cognatio spiritualis, ergo nec ex catechismo.

SED CONTRA, Primæ Cor. 13. In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui, & sic spiritualis generatio causat spiritualem cognationem, ergo ex prædicatione Euangelii & instructione fit spiritualis cognatio, & non solum ex baptismo.

Præt. Sicut per baptismum tollitur peccatum originale, ita per pœnitentiam actuale, ergo sicut baptismus causat spiritualem cognationem, ita & pœnitentia.

Præt. Pater nomen cognationis est, sed per pœnitentiã & doctrinam, & curam pastoralem, & multa huiusmodi, aliquis dicit alteri spiritualis pater, ergo ex multis aliis præter baptismum & confirmationem spiritualis cognatio contrahitur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio, quidã dicũt quòd spiritualis regeneratio sicut per septiformem Spiritus sancti gratiam datur, ita per septem efficitur, incipiendo a primo pabulo salis sacramenti, vsque ad confirmationem per episcopum factam, & per quodlibet horum septẽ spiritualis cognatio contrahitur. Sed illud non videtur rationabile, quia cognatio carnalis non contrahitur nisi per actum generationis completum, vnde etiam affinitas non contrahitur, nisi facta commixtione seminum, ex qua potest sequi generatio carnalis: spiritualis autem generatio non perficitur nisi per aliquod sacramentum, vnde non videtur conueniens quòd spiritualis cognatio contrahatur, nisi per aliquod sacramentum. Et ideo alij dicunt, quòd per tria tantum sacramenta spiritualis cognatio contrahitur, scilicet per catechismum, baptismũ & confirmationem.

firmationem. Sed isti propriam vocem videntur ignorare, quia catechismus non est sacramentum, sed sacramentale. Et ideo alij dicunt, quòd tantum per duo sacramenta contrahitur, scilicet per confirmationem & baptismum, & hæc est opinio communior, tamen de catechismo horum quidam dicunt, quòd est debile impedimentum, quia impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex est carnalis natiuitas. Prima in vtero, in qua adhuc quod natum est, est adeo debile, quòd non possit extra exponi sine periculo, & huic natiuitati assimilatur regeneratio per baptismum, in quo regeneratur aliquis adhuc quasi fouendus intra vterum ecclesiæ. Secunda est natiuitas ex vtero, quando iam quod natum erat, in vtero tantum roboratum est, quod potest sine periculo exponi exterioribus, quæ nata sunt corrumpere, & huic assimilatur cõfirmatio, per quam homo roboratus exponitur in publicum ad confessionem nominis Christi, & ideo congrue per vtrumque istorum sacramentorum contrahitur spiritualis cognatio.

Ad secundum dicendum, quòd per ordinis sacramentum nõ fit alia regeneratio, sed quædam promotio potestatis, & propter hoc mulier non susceptit ordinem, & sic non potest aliquod impedimentum præstari matrimonio, & ideo talis cognatio non computatur.

Ad tertium dicendum, quòd in catechismo fit quædam professio futuri baptismi, sicut in sponsalibus quædam sponsio futurarum nuptiarum, vnde sicut in sponsalibus contrahitur quidã modus propinquitatis, ita in catechismo ad minus impedies cõtrahendum, vt quidam dicunt, non tamen in sacramentis alijs.

Ad quartum dicendum, quòd talis professio fidei non fit in aliis sacramentalibus baptismi, sicut in catechismo, & ideo non est similis ratio.

Et similiter dicendum ad quintum de oratione, & ad sextum de prædicatione.

Ad septimum dicendum, quòd Apostolus eos ad fidem instruxerat per modum catechismi, & sic alio modo talis instructio habebat ordinem ad spiritualem generationem.

Ad octauum dicendum, quòd per sacramentum pœnitentiæ non contrahitur proprie loquendo spiritualis cognatio: vnde filius sacerdotis potest contrahere cum illa, quam sacerdos in confessione audiuit, aliàs filius sacerdotis non inueniret in tota parochia mulierem, cum qua contrahere posset, nec obstat quòd per pœnitentiam tollitur peccatum actuale, quia hoc non est per modum regenerationis, sed magis per modũ sanationis. Sed tamen per pœnitentiam contrahitur quoddam œdus inter mulierem & sacerdotem cõfitentem, spirituali cognationi simile, vt tantum peccet eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia, & hoc ideo quia maxima familiaritas est inter sacerdotem & confitentem, & ob hoc ista prohibitio est inducta, vt tollatur peccandi occasio.

Ad nonum dicendum, quòd pater spiritualis dicitur ad similitudinem patris carnalis, pater autem carnalis, vt Philosophus dicit in. 8 Ethic. tria dat filio, esse, nutrimentum, & institutionẽ, & ideo spiritualis pater aliquis alicuius dicitur, ratione aliquorũ horum trium, tamen ex hoc quòd est spiritualis pater, non habet spiritualem cognationem, nisi conueniat cum patre, quantum ad generationem, per quam est esse, & sic etiam potest solui octauum, quod præcessit.

ARTICVLVS. III.

Vtrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd cognatio spiritualis non contrahatur inter suscipientem sacramentũ baptismi, & leuantem de sacro fonte. Quia in generatione carnali contrahitur propinquitas solum ex parte eius, cuius semine generatur proles, non autem ex parte eius qui filiũ natum suscipit, ergo nec spiritualis cognatio contrahitur inter eum qui suscipit de sacro fonte, & eum qui suscipitur.

2 Præt. Ille qui in sacro fonte leuat, Anadechus a Dionysio dicitur, & ad eius officium spectat puerum instruere: sed instructio non est sufficiens causa spiritualis cognationis, vt dictum est, ergo nulla cognatio contrahitur inter eum & illum qui de sacro fonte leuatur.

3 Præt. Potest contingere quòd aliquis leuet aliquem de sacro fonte antequam ipse sit baptizatus, sed ex hoc non contrahitur aliqua spiritualis cognatio, quia ille qui non est baptizatus, nõ est capax alicuius spiritualitatis, ergo aliquẽ leuare de sacro fonte, non sufficit ad spiritualem cognationem contrahendam.

SED CONTRA est definitio spiritualis cognationis supra inducta, & authoritates quę ponuntur in litera.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut in generatione carnali aliquis nascitur ex matre & patre, ita in generatione spirituali aliquis renascitur filius Dei sicut patris, & ecclesiæ sicut matris: sicut autem ille qui sacramentum confert, gerit personam Dei, cuius instrumentũ & minister est, ita ille qui baptizatũ suscipit de sacro fonte, aut confirmandũ tenet, gerit personã ecclesię, vnde ad vtrumque spiritualis cognatio contrahitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nõ tantum pater, ex cuius semine generatur proles, habet cognationem carnalẽ ad natum, sed etiam mater quæ materia subministrat, & in cuius vtero generatur, & ita etiam Anadechus qui baptizandum vice totius ecclesiæ offert & suscipit, & confirmandum tenet, spirituales cognationem contrahit.

Ad secundum dicendum, quòd non ratione institutionis debitæ, sed ratione generationis spiritualis ad quam operatur, cognationem spiritualem contrahit.

Ad tertium dicendum, quòd non baptizatus non potest aliquem leuare de sacro fonte, cum non sit membrum ecclesiæ, cuius typum gerit in Baptismo suscipiens, nec tamen aliquam cognationem spiritualem contrahere potest, quia est expers spiritualis vitæ, in quam homo primo per Baptismum nascitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cognatio spiritualis transeat a viro in vxorem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd cognatio spiritualis non transeat a viro in vxorem, quia spiritualis vnio & corporalis sunt disparatæ & diuersorum generum, ergo mediante carnali coniunctione quæ inter virum & vxorem est, non transitur ad spiritualem cognationem.

2 Præt. Magis cõueniunt in spirituali generatione, quæ est causa spiritualis cognationis, pater & mater spiritualis, quàm vir qui est spiritualis pater, & vxor, sed pater & mater spiritualis nullam ex hoc spiritualem cognationem contrahunt, ergo nec vxor contrahit aliquam spiritualem cognationem ex hoc, quòd vir eius sit pater alicuius spiritualis.

3 Præt. Potest contingere quòd est baptizatus vir, & vxor non est baptizata, sicut quando est ab infidelitate conuersus sine alterius coniugis conuersione, sed spiritualis cognatio non potest peruenire ad non baptizatum, ergo non transit semper de viro ad vxorem.

4 Præt. Vir & vxor possunt aliquem simul de fonte leuare, si ergo spiritualis cognatio a viro transiret in vxorem, sequeretur quòd vterque coniugum esset bis pater & mater spiritualis eius, quod est inconueniens.

SED CONTRA, Bona spiritualia magis multiplicabilia sunt quàm corporalia: sed consanguinitas corporalis viri trãsit ad vxorem per affinitatem, ergo multo magis spiritualis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquis potest fieri alicuius compater dupliciter. Vno modo per actum alterius q baptizat, vel in baptismo suscipit filium eius, & sic cognatio spiritualis non transit a viro in vxorem, nisi forte ille sit filius vxoris, quia tunc directe vxor contrahit cognationem spiritualem, sicut & vir. Alio modo per actum proprium, sicut cum leuat filium alterius de sacro fonte, & sic cognatio spiritualis transit ad vxorem, quam iam carnaliter cognouit, non autem si nondũ sit matrimonium consummatum, quia nondum effecti sunt vna caro, & hoc est per modum cuiusdam affinitatis, vnde etiã pari ratione videtur transire ad mulierem, quæ est carnaliter cognita, quamuis non sit vxor: vnde versus.

Quæ mihi, vel cuius natum mea fonte leuauit,
Hæc mea commater, fieri mea non valet vxor.
Si qua meę natum non ex me fonte leuauit,
Hanc post fata mea non inde verebor habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hoc quòd sunt diuersorum generum vnio corporalis & spiritualis, potest concludi quòd vna non est altera, non autem quòd vna non possit esse causa alterius, vel per se vel per accidens.

Ad secundum dicendum, quòd pater spiritualis & mater spiritualis eiusdem non coniunguntur in cognatione spirituali nisi per accidens, quia ad hoc vnus per se sufficeret. Vnde non oportet quòd ex hoc aliqua cognatio spiritualis inter eos nascatur, quin possit esse inter eos matrimonium, vnde versus.

Vnus semper erit compatrum spiritualis.
Alter carnalis, non fallit regula talis.

Sed per matrimonium fit, & vir & vxor vna caro per se loquendo, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd si vxor non sit baptizata, non peruenit ad eam spiritualis cognatio propter hoc quòd non est capax,

Universidad de Deusto
Biblioteca

capax, non ex hoc quòd non possit per matrimoniũ traduci spiritualis cognatio a viro in vxorem. F

Ad quartum ergo dicendum, quòd ex quo inter patrem spiritualem & matrem, non contrahitur aliqua cognatio spiritualis, nihil prohibet quin vir & vxor simul aliquem de sacro fonte leuent, nec est inconueniens quòd vxor ex diuersis causis efficiatur mater spiritualis eiusdem, sicut etiam potest esse quòd est affinis & consanguinea eiusdẽ per carnalem propinquitatẽ.

ARTICVLVS V.

Vtrum cognatio spiritualis transeat ad filios carnales patris spiritualis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non trãseat ad filios carnales patris spiritualis, quia spirituali cognationi non assignantur gradus: essent autem gradus, si transirent a patre in filium, quia persona generata mutat gradum, vt supra dictũ est, ergo nõ trãsit ad filios carnales patris spiritualis. G

2 Præt. Pater eodem gradu attinet filio, & frater fratri: si ergo cognatio spiritualis transit a patre in filium, eadem ratione trãsibit a fratre in fratrem, quod falsum est.

SED CONTRA est, quod in litera probatur per authoritatem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd filius est aliquid patris, & non econuerso, vt dicitur in 8. Ethic. & ideo spiritualis cognatio transit a patre in filium, & non econuerso, & sic patet quòd tres sunt cognationes spirituales. Vna quæ dicitur spiritualis paternitas, quæ est inter patrem & filium spiritualem. Alia quæ dicitur compaternitas, quæ est inter patrem spiritualem & carnalem eiusdem. Tertia autem dicitur spiritualis fraternitas, quæ est inter filium spiritualem & filios carnales eiusdem patris, & quælibet harum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd persona addita per carnis propagationem facit gradum respectu illius personæ, quæ eodem genere attinet, non autem respectu eius quæ attinet in alio genere, sicut filius attinet in eodem gradu vxori patris in quo & pater, quamuis alio genere attinentiæ: spiritualis autem cognatio est alterius generis, quàm carnalis, & ideo non in eodẽ gradu attinet filius spiritualis filio naturali patris sui spiritualis, in quo attinet ei pater eius, quo mediante cognatio spiritualis transit, & ita non oportet q̃ spiritualis cognatio habeat gradũ.

Ad secundum dicendum, quòd frater non est aliquid fratris sicut filius est aliquid patris, sed vxor est aliquid viri, cum quo effecta est vnum corpus, & ideo a fratre in fratrem non transit, siue sit ante genitus, siue post fraternitatem spiritualem.

QVAESTIO LVII. I

De cognatione legali, quæ est per adoptionem, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de cognatione legali quæ est per adoptionem.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Quid sit adoptio.

Secundo, Vtrum ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens.

Tertio, Inter quas personas contrahatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum adoptio conuenienter definiatur. K

Tho. 4. di. 24. q. 2. ar. 1 & seqq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter adoptio definiatur. Adoptio enim est extraneæ personæ in filium vel nepotẽ, vel deinceps, legitima assumptio, filius enim debet esse subditus patri, sed aliquando ille qui adoptatur, non transit in potestatem patris adoptantis, ergo non semper per adoptionem aliquis in filium assumitur.

2 Præt. Parentes debent filijs thesaurizare. 2. Cor. 12. Sed pater adoptans non oportet quòd semper adoptato thesaurizet, quia quandoque adoptatus non succedit in bonis adoptantis, ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

3 Præt. Adoptio, per quam aliquis in filium assumitur, similatur generationi naturali, per quam naturaliter producitur filius: ergo cui competit naturalis generatio filij, cõpetit adoptio, sed hoc est falsum, quia ille qui non est iuris, & qui est minor quindecim annis, & mulier, non possunt adoptare, qui tamen possunt filium naturaliter generare, ergo adoptio non dicitur proprie assumptio alicuius in filium.

4 Præt. Assumptio extraneæ personæ in filium videtur esse necessaria ad supplendum defectum naturalium filiorum, sed ille qui non potest generare, vt spado, vel frigidus, maxime patietur defectum in filijs naturalibus, ergo ei maxime competit assumere aliquem in filium, sed non competit ei adoptare, ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

5 Præt. In spirituali cognatione, vbi aliquis in filium assumitur, sine carnis propagatione, potest indifferenter maior ætate effici pater minoris, & econuerso, quia iuuenis potest senem baptizare, & econuerso. Si ergo per adoptionem aliquis assumitur in filium sine carnis propagatione, similiter posset indifferenter senior iuniorem, vel minor seniorem adoptare, quod non est verum, & sic idem quod prius.

6 Præt. Adoptatus non differt secundum aliquem gradum ab adoptante, ergo quilibet adoptatus adopratur in filium, & sic inconuenienter dicitur quòd adoptatur in nepotem.

7 Præt. Adoptio ex dilectione procedit, vnde & Deus dicitur nos per charitatem in filios adoptasse; sed charitas maior habenda est ad proximos quàm ad extraneos, ergo non debet esse adoptio extraneę personæ, sed magis propinquæ.

RESPONDEO, Dicendum quòd ars imitatur naturam, & supplet defectum naturæ in illis, in quibus natura deficit, vnde sicut per naturalem generationem aliquis filium producit, ita per ius positiuum, qđ est ars boni & æqui, potest aliquis aliũ sibi assumere in filium ad similitudinem filij naturalis, & ad supplendum filiorum deperditorum defectum, propter quod præcipue adoptio est introducta, & quia assumptio importat terminum a quo propter quod assumens non est assumptum, oportet quod ille qui assumitur in filium, sit persona extranea, ergo sicut naturalis generatio habet terminum ad quem, scilicet formam, quæ est finis generationis, & terminum a quo, scilicet formam contrariam, ita generatio legalis habet terminum ad quem, scilicet filium vel nepotem, & terminum a quo personam extraneam, & sic patet quod prædicta assignatio comprehendit genus adoptionis, quia dicitur legitima assumptio, & terminum a quo, quia dicitur extraneæ personę, & terminum ad quem, quia dicitur in filium vel nepotem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio adoptionis est quædam imitatio filiationis naturalis, & ideo duplex est adoptionis species. Vna quæ perfecte naturalem filiationem imitatur, & hæc vocatur arrogatio, per quam traducitur adoptatus in potestatem adoptantis, & sic adoptatus succedit patri adoptãti ex intestato, nec potest eum pater sine culpa priuare quarta parte hæreditatis, sic autem adoptari non potest nisi ille qui est sui iuris, qui scilicet non habet patrem, aut si habet, est emancipatus, & hęc adoptio non fit nisi authoritate principis. Alia adoptio est quæ imitatur naturalem filiationem imperfecte, quæ vocatur simplex adoptio, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis. Vnde magis est dispositio quædam ad perfectam adoptationem, quàm adoptio perfecta, & secundum hanc potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris, & sine authoritate principis ex authoritate magistratus, & sic adoptatus nõ succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis suis in testamento dimittere nisi velit.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicẽdum, quòd generatio naturalis ordinatur ad speciem consequendam, & ideo omnibus competit posse naturaliter generare, in quibus natura speciei non est impedita: sed adoptio ordinatur ad hæreditatis successionem, & ideo illis solis competit qui habent potestatem disponendi de hæreditate sua. Vnde qui non est sui iuris, vel est minor vigintiquinque annorum, aut mulier, non potest adoptare aliquem nisi ex speciali concessione principis.

Ad quartum dicendum, quòd per eum qui habet impedimentum perpetuum ad generandum, non potest hæreditas transire in posterum. Vnde ex hoc ipso iam debetur illis, qui succedere ei debent iure propinquitatis, & ideo non ei competit adoptare, sicut nec naturaliter generare, & præterea maior est dolor de filijs amissis, quàm de illis qui numquam sunt habiti, & ideo habentes impedimentum generationis, non indigent solatio contra carentiam filiorum, sicut illi qui habuerunt & amiserunt, vel etiam qui habere potuerunt, sed aliquo impedimento accidentali carent.

Ad quintum dicendum, quòd spiritualis cognatio contrahitur per sacramentum quo fideles renascũtur in Christo, in quo non differt masculus & fœmina, seruus & liber, iuuenis & senex, & ideo indifferenter quilibet potest effici pater spiritualis alterius, sed adoptio fit ad hæreditatis successionem, & quandam subiectionẽ adoptati ad adoptionẽ, nõ aũt est cõueniẽs q̃ antiquior, iuueni in cura rei familiaris subdatur, & ideo iunior non potest adoptare seniorẽ, sed oportet secũdũ leges, q̃ adoptatus sit in tantũ adoptante iunior, q̃ possit eius esse filius naturalis.

Ad sextum

Ad sextum dicendum, quòd sicut contingit amitti filios, ita & nepotes, & deinceps, & ideo cum adoptio sit inducta in solatiũ filiorum amissorũ, sicut aliqs per adoptionem potest subrogari in locum filij, ita in locum nepotis, & deinceps. A

Ad septimum dicendum, quòd propinquus iure propinquitatis debet succedere, & ideo non competit ei quod per adoptionem ad successionem deducatur, & si aliquis propinquus, cui nõ competat successio hæreditatis, adoptetur, nõ adoptatur in quãtum est propinquus, sed inquantum est extraneus a iure successionis in bonis adoptantis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ex adoptione non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium, quia cura spiritualis est dignior q̃ cura corporalis: sed ex hoc quòd aliquis curæ alicuius subijcitur spiritualiter, non contrahit aliquod propinquitatis vinculum, alias omnes q̃ habitant in parochia, essent propinqui sacerdotis, & cum filio eius non possent contrahere, ergo nec adoptio quæ trahit adoptatum in curam adoptantis, hoc facere potest. B

2 Præt. Ex hoc quòd aliquis alicui sit beneficus, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: sed nihil aliud est adoptio, quàm collatio cuiusdam beneficij, ergo ex adoptione nõ fit aliquod propinquitatis vinculum.

3 Præt. Pater naturalis principaliter filio prouidet in tribus, vt Philosophus dicit, quia scilicet ab ipso habet esse, nutrimentum, & disciplinam: hæreditatis autem successio est posterius ad ista, sed per hoc quòd aliquis alicui prouidet in nutrimento & disciplina, non contrahitur aliud propinquitatis vinculum, alias nutrientes & pædagogi & magistri essent propinqui, quod falsum est, ergo nec per adoptionem, per quam aliquis succedit in hæreditate alterius, contrahitur aliqua propinquitas. C

4 Præt. Sacramenta Ecclesiæ non subduntur humanis legibus: sed matrimonium est sacramentum ecclesiæ, cũ ergo adoptio sit inducta per legem humanam, videtur quod non possit impedire matrimonium aliquod vinculum ex adoptione contractum.

SED CONTRA. Cognatio matrimonium impedit: sed ex adoptione quædam cognatio causatur, scilicet legalis, vt patet per eius definitionem: est enim legalis cognatio quædam proximitas proueniens ex adoptione, ergo ex adoptione causatur vinculum, per quod matrimonium impeditur.

Præt. Hoc idem habetur ex authoritatibus in litera positis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd lex diuina illas præcipue personas a matrimonio excludit, quas necesse erat cohabitare, ne vt Rabbi Moyses dicit, si ad eas liceret carnalis copula, facilis pateret concupiscentiæ locus, ad quam reprimendam matrimonium est ordinatum: & quia filius adoptatus conuersatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis, ideo legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi, & talis prohibitio est per ecclesiam approbata, & inde habet quòd legalis cognatio matrimonium impediat. D

Et per hoc patet solutio ad prima tria, quia per omnia illa nõ inducitur talis cohabitatio, quę possit fomentum concupiscentiæ præstare, & ideo in eis non causatur propinquitas, quæ matrimonium impediat.

Ad quartum dicendum, quòd prohibitio legis humanæ, non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interueniret ecclesiæ authoritas, quæ idem etiam interdicit.

ARTICVLVS III. E

Vtrum cognatio legalis contrahatur solum inter adoptantem patrem & filium adoptatum.

Thom. 4. distin. 34. q. vnica. a. 2 & sequen.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd talis cognatio non contrahatur, nisi inter patrem adoptantem & filium adoptatum. Maxime enim videretur quòd deberet contrahi inter patrem adoptantem, & matrem naturalem adoptati, sicut accidit in cognatione spirituali: sed inter tales nulla cognatio est legalis, ergo nec inter alias aliquas personas præter adoptantem & adoptatum.

2 Præt. Cognatio impediens matrimonium, est perpetuum impedimentum, sed inter filium adoptatum & filiam adoptantis non est perpetuum impedimentum, quia soluta adoptione per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, potest contrahere cum ea, ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem, quæ matrimonium impediret.

3 Præt. Cognatio spiritualis in nullam personam transit, quæ non possit aliquod sacramentum tenere vel suscipere, vnde in non baptizatum non transit: sed mulier non potest adoptare, vt ex dictis patet, ergo cognatio legalis non transit a viro in vxorẽ.

4 Præt. Cognatio spiritualis est fortior quàm legalis: sed spiritualis non transit in nepotem, ergo nec legalis.

SED CONTRA, Plus concordat cognatio legalis cum coniunctione carnis vel propagatione, quàm spiritualis: sed spiritualis transit in alteram personam, ergo & legalis.

Præt. Ad hoc sunt authoritates, quæ in litera ponuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd triplex est legalis cognatio. Prima quasi descendentium, quæ contrahitur inter patrem adoptantem & filium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepotem, & sic deinceps. Secunda, quę est inter filium adoptiuum & filium naturalem. Tertia, per modum cuiusdam affinitatis, quæ est inter patrem adoptantem & vxorem filij adoptiui, vel econtrario inter filium adoptatum & vxorem patris adoptãtis. Prima ergo cognatio & tertia, perpetuo matrimonium impediunt. Secunda autem non, nisi quamdiu manet in potestate patris adoptantis, vnde mortuo patre vel filio emancipato, potest contrahi inter eos matrimonium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per generationem spiritualem non trahitur filius extra potestatem patris, sicut sic per adoptionem, & sic filius spiritualis remanet filius vtriusque simul, non autem filius adoptionis: & ideo non contrahitur aliqua propinquitas inter patrem adoptantem, & matrem, vel patrem naturalem, sicut erat in cognatione spirituali.

Ad secundum dicendum, quòd cognatio legalis impedit matrimonium propter cohabitationem, & ideo quando soluitur necessitas cohabitationis, non est inconueniens, si prædictũ vinculum non maneat, sicut quando fuerit extra potestatem eiusdẽ patris, sed pater adoptans & vxor eius semper quandam authoritatem retinent super filium adoptatum & vxorem eius, & propter hoc manet vinculum inter eos.

Ad tertium dicendum, quòd etiã mulier ex concessione principis adoptare potest, vnde & in ipsam transit cognatio legalis. Et præterea non est causa, quare cognatio spiritualis non transit in nõ baptizatum: quia non potest tenere ad sacramentum, sed quia non est alicuius spiritualitatis capax.

Ad quartum dicendum, quòd per generationem spiritualem filius non ponitur in potestate & cura alterius patris spiritualis sicut in cognatione legali: oportet n. q̃ quicqd est in potestate filij, transeat in potestatem adoptantis patris. Vnde adoptato patre, adoptantur filij & nepotes, qui sunt in potestate adoptati.

QVAESTIO LVIII.

De impedimentis frigiditatis, maleficii, furiæ & amentiæ, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de quinque impedimẽtis matrimonij, scilicet de impedimento frigiditatis, maleficij, furiæ, vel amentiæ, incestus, & defectus ætatis. Et circa hoc quæruntur quinque.

Primo, Vtrum frigiditas matrimonium impediat.

Secundo, Vtrum maleficium.

Tertio, Vtrum furia vel amentia.

Quarto, Vtrum incestus.

Quinto, Vtrum defectus ætatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum frigiditas matrimonium impediat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd frigiditas matrimonium contrahendũ non impediat. Copula enim carnalis non est de essentia matrimonij, quia perfectiora sunt matrimonia hominum pari voto continentium: sed frigiditas nihil tollit de matrimonio nisi carnalem copulam, ergo non est impedimentum dirimens matrimonium contractum.

2 Præt. Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ita nimia caliditas quæ hominem exiccat: sed caliditas non ponitur matrimonij impedimentum, ergo nec frigiditas debet poni.

3 Præt. Omnes senes sunt frigidi: sed senes possunt matrimonium contrahere, ergo &c.

4 Præt. Si scit mulier virum esse frigidum, quando cum eo contrahit, verum est matrimonium, ergo frigiditas, quantum est de se, non impedit matrimonium.

5 Præt. Contingit in aliquo esse siccitatem sufficienter mouentem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cũ aliqua virgine, quia cito calidum euaporat ratione suæ debilitatis,

tatis, vt ad corrumpendum virginem non sufficiat, & similiter est in aliquo sufficiens caliditas ad pulchram, quæ magis concupiscentiam inflammat, quæ non sufficienter ad turpem mouet, ergo videtur quòd frigiditas, & si impediat respectu vnius, non tamen impedit simpliciter.

5 Præt. Mulier est vniuersaliter frigidior viro: sed mulieres nõ impediuntur a matrimonio, ergo nec frigidi.

SED CONTRA est, quod dicitur extra de frigidis & maleficiatis. Sicut puer qui non potest reddere debitũ, non est aptus coniugio, sic qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur: tales autem sunt frrigidi, ergo &c.

Præt. Nullus potest se obligare ad impossibile: sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri sui corporis potestatem, ergo frigidus qui non potest carnaliter copulari, non potest matrimonium contrahere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in matrimonio est cõtractus quidam, quo vnus alteri obligatur ad debitũ carnale soluendum. Vnde sicut in alijs contractibus non est cõueniens obligatio, si aliquis se obligat ad hoc quod non potest dare vel facere, ita non est conueniens matrimonio contractus, si fiat ab aliquo, qui debitum carnale soluere non possit: & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi nomine generali, quæ quidem potest esse vel ex causa intrinseca & naturali, vel extrinseca & accidentali, sicut per maleficium, de qua post dicetur. Si autem sit ex causa naturali, hoc potest esse dupliciter. Quia vel est temporalis, cui potest subueniri remedio medicinæ, vel per excessum ætatis, & tũc nõ soluit matrimoniũ, vel est perpetua, & tunc soluit matrimonium, ita quòd ille, ex parte cuius allegatur impedimentum perpetuo maneat absque spe coniugij, alius nubat cui vult in domino. Ad hoc autem cognoscendum vtrum sit impedimentum perpetuum vel non, Ecclesia tempus determinatũ adhibuit, in quo huius rei posset esse experimẽtum, scilicet triennium. Quòd si post triennium in quo fideliter ex vtraque parte dederunt operam copulę carnali implendæ, inueniatur matrimonium non esse consummatum, iudicio Ecclesiæ dissoluitur, & tamen in hoc quandoque ecclesia errat, quia per triennium quandoque non sufficienter experiri potest perpetuitas impotentiæ. Vnde ecclesia si se deceptam inueniat per hoc, quòd ille in quo erat impedimentum, inuenitur carnalem copulam cum alia vel cum eadem perfecisse, reintegrat matrimonium præcedens, & dirimit secundum, quamuis de eius licentia sit factum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonij, tamen sequitur ad hoc quod est de eius essentia, quia per matrimoniũ datur vtriq; coniugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulę.

Ad secundum dicendum, quòd caliditas superflua vix potest esse impedimentum, si tamen inueniretur quòd per triennium impediret carnalem copulam, iudicaretur perpetuum: tamen quia frigiditas magis & frequentius impedit (tollit enim non solum commixtionem seminum, sed etiam vigorem membrorũ, quo fit coniunctio corporum) ideo frigiditas magis hic ponitur impedimentum quàm caliditas, cum omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

Ad tertium dicendum, quòd senes quamuis non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatẽ sufficientem ad carnalem copulam: & ideo conceditur eis matrimonium, secundum quòd est in remedium, quàmuis non competat eis secundum quòd est in officium naturæ.

Ad quartum dicendum, quòd in quolibet contractu hoc vniuersaliter tenetur, q̃ ille qui est impotens ad soluendũ aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum, quo se obligat ad eius solutionem, tamen potest impotens esse tripliciter. Vno modo, quia nõ potest soluere de iure, & sic talis impotẽtia oĩbus modis facit contractum esse nullum, siue sciat ille, cum quo facit talem contractum hanc impotentiam, siue non. Alio modo, quia scit sibi nõ soluendũ de facto, & tunc si sciat ille, cũ quo contrahit hanc impotentiã, nihilominus cõtrahit, ostẽditur q̃ aliũ finem ex contractu quærit, & ideo contractus stat. Si autem nescit, tunc contractus nullus est, & ideo frigiditas quę causat talem impotentiam, vt homo non possit de facto soluere debitũ, & conditio seruitutis, per quam non potest homo de facto liberę reddere, impediunt matrimonium, quando alter coniugum ignorat hoc, quòd alius non potest reddere debitum: impedimẽtum autem per quod quis non potest de iure reddere debitum, vt cõsanguinitas, annullat contractum matrimoniũ, siue sciat alter coniugum, siue non, & propter hoc Magister ponit, quòd hęc duo faciunt personas non omnino illegitimas.

Ad quintum dicendum, quòd non potest esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu vnius personæ & non respectu alterius, sed si non possit implere carnalem actum cum virgine, & possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumẽto possunt claustra pudoris frangi & ei coniungi, nec esset hoc cõtra naturam, quia non fieret ad delectationem, sed ad medicamẽtum, abominatio autem mulieri non est causa carnalis, sed causa accidentalis extrinseca, & ideo de ea est iudicium idem, quod de maleficio, quod post dicetur.

Ad sextum dicendum, quòd mas est agens in generatione, sed fœmina est patiens, & ideo maior caliditas requiritur in mari, quàm in fœmina ad opus generationis. Vnde frigiditas facit impedimentum in viro, sed in muliere potest esse impedimentũ naturale ex alia causa, scilicet arctatione, & tunc idem est iudicium de arctatione mulieris & frigiditate viri.

ARTICVLVS II.

Vtrum maleficium possit impedire matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd maleficium non possit matrimonium impedire. Huiusmodi enim maleficia fiunt operatione dæmonum: sed demones non habent potestatem ad impediendum matrimonij actum magis quàm corporales alios actus, quos impedire non possunt, quia sic totum mundum perimerent, si comestionem, & gressum, & alia huiusmodi impedirent, ergo per maleficia non potest impediri matrimonium.

2 Præt. Opus Dei est fortius quàm opus diaboli: sed maleficiũ est opus diaboli, ergo non potest impedire matrimonium, quod est opus Dei.

3 Præt. Nullum impedimentum dirimit contractum matrimonium, quod non sit perpetuum: sed maleficium non potest esse impedimentum perpetuum, quia cum diabolus non habeat potestatem nisi super peccatores, expulso peccato tolleretur maleficium, vel per aliud maleficium, vel etiam per exorcismos ecclesiæ, qui sunt ordinati ad reprimendam vim dæmonum, ergo maleficium non potest impedire matrimonium.

4 Præt. Carnalis copula non potest impedire nisi impediatur potentia generandi, quæ est principium eius: sed vnius viri generatiua potentia se habet ad omnes mulieres quasi æqualiter, ergo per maleficium non potest esse impedimentum respectu vnius, nisi sit respectu omnium.

SED CONTRA est, quod dicitur in Decre. 33. q. 1. si per fornicarias vel maleficas, & infra. Si sanari non poterunt, separari valebunt.

Præt. Potestas dæmonum est maior quàm potestas hominis, Iob. 1. Non est potestas super terram &c. sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulam per aliquam potestatem vel castraturam, & ex hoc matrimonium impeditur, ergo multo fortius virtute dæmonis hoc fieri potest.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dixerunt, q̃ maleficium nihil aliud erat in mundo, nisi in æstimatione hominum, qui effectus naturales, quorum causæ sunt occultæ, maleficijs imputabant. Sed hoc est contra authoritatem sanctorũ, qui dicunt quòd dæmones habent potestatem supra corpora, & supra imaginationem hominum, quando a Deo permittuntur. Vnde per eos malefici liqua signa facere possunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis, quia non credunt esse dæmones nisi in æstimatione vulgi tantum, vt terrores quos sibi facit homo ex sua æstimatione imputet dæmoni, & quòd etiã ex imaginatione aliquæ figuræ apparẽt in sensu tales quales homo cogitat, & tunc creduntur dæmones videri. Sed hęc verba fides repudiat, per quam angelos, de cœlo cecidisse, & dæmones esse credimus, & ex subtilitate suę naturæ multa posse, quæ nos non possumus, & illi qui eos ad faciendum talia inducunt, malefici vocantur. Et ideo alij dixerunt, quòd per maleficia præstari potest impedimentum carnalis copulæ, sed nullum tale est perpetuum, vnde non dirimit matrimonium contractum, & dicunt iura esse reuocata quæ hoc dicebant. Sed hoc est contra experimentum, & contra noua iura, quæ antiquis concordant, & ideo distinguendum est, quia impotentia coeundi ex maleficio, aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit, aut non est perpetua, & tunc non dirimit, & ad hoc experiendum eodem modo ecclesia tempus triennij præfixit, sicut & de frigiditate dictũ est, tamen hæc differentia est inter maleficium & frigiditatem, quia qui propter frigiditatem est impotens, ita est impotẽs ad vnam, sicut ad aliam, & ideo quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, vt coniungatur alteri, sed ex maleficio homo potest esse impotens ad vnam & non ad aliam, & ideo quando iudicio Ecclesiæ matrimonium dirimitur, vtrique datur licentia, vt alteram copulam quærat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia corruptio peccati prima, per quam homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generatiuę deuenit, ideo maleficij potestas permittitur diabolo a Deo in hoc actu, magis quàm in aliis, sicut in serpentibus magis ostenditur virtus maleficiorum, quàm in aliis animalibus, vt dicitur, quia per serpentem diabolus mulierem tentauit.

Ad secundum dicendum, q̃ opus Dei potest opere diaboli impediri diuina permissione, non quòd diabolus sit Deo fortior, vt per violentiam opera eius destruat.

Ad tertium dicendum, quòd maleficium est ita perpetuum, quòd non potest habere remedium humanũ, quàmuis Deus possit remediũ præstare, dæmonem cogendo, vel etiam dæmon desistendo, non enim semper oportet, vt id quod per maleficium factum est, possit maleficium per aliud destrui, vt ipsi malefici cõfitentur: & tamen si posset per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficium inuocare. Similiter non oportet, q̃ si per peccatum aliquod diabolo data est potestas in aliquẽ, quòd cessante peccato cesset potestas, quia pœna interdum remanet, culpa transeunte. Similiter etiam exorcismi Ecclesiæ non valerent ad reprimendum dæmones semper, quantum ad omnes molestias corporales, iudicio diuino hoc exigente, sed semper tamen valent contra illas infestationes dæmonũ, contra quas instituti sunt.

Ad quartum dicendum, quòd maleficium quandoque potest præstare ad omnes impedimentum, quandoque ad vnam tantũ, quia diabolus voluntaria causa est, non ex necessitate naturæ agens. Et præterea impedimentum maleficij potest esse ex impressione dæmonis & imaginatione hominis, ex qua tollitur vir o concupiscentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliam.

ARTICVLVS III.

Vtrum furia impediat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd furia nõ impedit matrimonium. Matrimonium enim spirituale q̃d in baptismo cõtrahitur, dignius est quàm carnale: sed furiosi possunt baptizari: ergo & matrimonium contrahere.

2 Præterea, Frigiditas impedit matrimonium, inquantum impedit carnalem copulam, quæ non impeditur per furiam, ergo nec matrimonium.

3 Præterea, Matrimonium non dirimitur nisi per aliquod impedimentum perpetuum: sed de furia non potest sciri quòd sit impedimentum perpetuum, ergo non dimittitur matrimoniũ.

4 Præterea, In verbis supradictis sufficienter continentur impedimenta impedientia matrimonium: sed ibi non fit mentio de furia, ergo, &c.

SED CONTRA, Plus tollit vsum rationis furia quàm error: sed error impedit matrimonium, ergo & furia.

Præterea, Furiosi non sunt idonei ad aliquem contractũ faciendũ: sed matrimoniũ est contractus quidam, ergo, &c.

RESPONDEO, Dicendum quòd furia, aut præcedit matrimonium, aut sequitur: si sequitur, nullo modo dirimit ipsum, si autem præcedit, tunc aut furiosus habet lucida interualla, aut non, si habet, tunc quamuis dum est in illo interuallo non sit tutum quòd matrimonium contrahat, quia nesciret prolem æducare, tamen si contrahit est matrimonium: si autem non habet, vel si quando non habet, contrahit, tunc quia non potest esse consensus vbi deest rationis vsus, non erit verum matrimonium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vsus rationis non exigitur ad baptismum quasi ipsius, sicut exigitur ad matrimonium, & ideo non est similis ratio, cum de baptismo furiosorũ dictum est supra.

Ad secundum dicendum, quòd furia impedit matrimonium ratione suæ causæ, quæ est consensus, quamuis non ratione actus vt frigiditas, sed simul Magister de ea determinat, cum frigiditate, quia vtrunque est quidam naturæ defectus.

Ad tertium dicendum, q̃ momentaneum impedimentum q̃d causam matrimonij, scilicet consensum, impedit, matrimonium totaliter tollit, sed impedimentum quod impedit actum, oportet esse perpetuum ad hoc q̃ matrimonium tollat.

Ad quartum dicendum, q̃ impedimentum reducitur ad errorẽ, quia vtrobique est defectus consensus ex parte rationis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum incestus, quo cognoscit quis sororem vxoris suæ matrimonium dirimat.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ incestus, quo quis cognoscit sororem vxoris suæ, matrimonium nõ dirimat, quia mulier non debet puniri pro peccato viri: sed puniretur, si matrimonium solueretur, ergo, &c.

2 Præterea, Plus peccat qui propriam consanguineam cognoscit, quàm qui cognoscit consanguineam vxoris, sed primũ peccatum non impedit matrimonium, ergo nec secundum.

3 Præterea, Si in pœnam peccati hoc infligitur, videtur etiam si mortua vxore cum alia contrahat incestuosus, quòd separari debeant, quod non est verum.

4 Præterea, Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia supra enumerata, ergo non dirimit contractum matrimonium.

SED CONTRA est, Quia per hoc quod cognoscit sororẽ vxoris, contrahitur affinitas ad vxorem: sed affinitas dirimit matrimonium contractum, ergo & incestus prædictus.

Præterea, In quo quis peccat, in hoc punitur: sed talis peccauit contra matrimonium, ergo debet puniri quòd matrimonio priuetur.

RESPONDEO. Dicendũ, q̃ si aliquis cognoscit sororem, aut aliam consanguineam vxoris suæ ante matrimoniũ contractum, etiam post sponsalia, oportet matrimonium separari ratione affinitatis contractæ, si autem post matrimonium contractum & consummatum, non debet totaliter matrimonium separari: sed vir admittit ius petendi debitum, nec potest sine peccato petere: sed tamen debet reddere petenti, quia vxor non debet puniri de peccato viri, sed post mortem vxoris debet omnino manere absque spe coniugij, nisi cum ro dispensetur propter fragilitatem suam, cum timetur de illicito coitu, si tamen præter dispensationem contrahat, peccat contra statuta Ecclesiæ faciens. non tamen matrimonium dirimitur, nec propter hoc separatur.

Et per hoc patet solutio ad obiecta, quia incestus punitur matrimonij impedimentum, non tam ratione culpæ, quàm ratione affinitatis quam causat, & ideo etiam non connumeratur aliis impedimentis, sed impedimento affinitatis intluditur.

ARTICVLVS V.

Vtrum defectus ætatis impediat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ defectus ætatis nõ impedit matrimoniũ. Secundum enim leges pueri accipiunt tutorem vsque ad vigesimum quintum annum, ergo videtur quòd vsque ad tempus illud non sit confortata ratio ad consensum, ita videtur quòd illud debeat esse tempus statutum matrimonium ineundi: sed ante tempus illud matrimonium potest contrahi, ergo defectus statutæ ætatis non impedit matrimonium.

2 Præterea, Sicut vinculum religionis est perpetuum, ita & vinculum matrimonij: sed ante decimum quartum annum non potest facere professionem, secundum nouam constitutionem, ergo nec matrimonium contrahere, si defectus ætatis matrimonium impediret.

3 Præterea, Sicut consensus ad matrimonium requiritur ex parte viri, ita ex parte vxoris: sed mulier ante decimum quartum annum potest contrahere matrimonium, ergo & vir.

4 Præterea. Impotentia coeundi nisi sit perpetua & ignorata, non impedit matrimoniũ, sed effectus ętatis non est perpetuus nec ignoratus, ergo non impedit matrimonium.

5 Præterea. Non continetur in aliquo prædictorum impedimentorũ, & ita non videtur esse matrimonij impedimentum.

SED CONTRA, Decret. dicit quòd puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus matrimonio: sed ante decimum quartum annum (vt in pluribus) non potest reddere debitum, vt in 9. Animalium dicitur, ergo, &c.

Præterea, Omnium natura constantium positus est terminꝰ magnitudinis & augmenti, & ita videtur cum matrimonium sit naturale, quòd debeat habere determinatum tempus, per cuius defectum impediatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd matrimonium per modum contractus cuiusdam ordinationi legis positiuæ subiacet, sicut & alij contractus, vnde secundum iura determinatum est quòd ante illud tempus discretionis quo vterque possit sufficienter de matrimonio deliberare, & debitum sibi inuicem reddere, matrimonia non contrahantur, & si non ita facta fuerunt, dirimuntur, hoc autem tempus, vt in pluribus est, in masculis in quarto decimo anno. In fœmina autem in duodecimo anno, quia tamen præcepta iuris positiui sequuntur id quod in pluribus est, si aliquid ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perueniat, ita quòd vigor naturæ & rationis defectum ætatis suppleat, matrimoniũ non dissoluitur, & ideo si contrahentes ante annos pubertatis, ante tempus prædictum carnaliter fuerunt copulati, nihilominus matrimonium perpetuo stat indissolubile.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis ad quæ natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberandũ sicut in aliis, & ideo ante potest deliberatus in matrimonium, sufficienter consentire, quàm possit in contractibus aliis res suas sine tutore pertractare.

Et similiter est dicendum ad secundum, quia votum religionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis est eorum quæ sunt sine inclinatione naturæ, quæ maiorem difficultatem habent, quàm matrimonium.

Ad tertium dicendum, quòd mulier citius ad tempus pubertatis peruenit, quàm vir, vt dicitur in 9 de Animalibus, & ideo non est simile de vtroque.

Ad quartum dicendum, quòd ex parte ista non solum est impedimetum propter impotentiam coeundi, sed etiam propter defectum rationis, quæ adhuc non sufficit ad consensum illum rite faciendum, qui perpetuo durare debet.

Ad quintum dicendum, quòd sicut impedimentum quod est ex furia, reducitur ad impedimentum erroris, ita etiam impedimentum quod est ex defectu ætatis, quia homo nondum habet plenum vsum liberi arbitrij.

QVAESTIO LIX.

De disparitate cultus, quæ matrimonium impediat, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de disparitate cultus quæ matrimonium impediat.

Circa quod quæruntur sex.

Primo, Vtrum fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli.

Secundo, Vtrum inter infideles sit matrimonium.

Tertio, Vtrum coniunx conuersus ad fidem, possit commanere cum infideli nolente conuerti.

Quarto, Vtrum possit vxorem infidelem relinquere.

Quinto, Vtrum ea dimissa, possit aliam ducere.

Sexto, Vtrum propter alia peccata vir possit dimittere vxorẽ, sicut propter infidelitatem.

ARTICVLVS I.

Vtrum fidelis possit contrahere cum infideli.

Tho. 4. dist. 39. q. 1. arti. 1. quæ. 1. & sequen.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd fidelis possit matrimonium cum infideli contrahere. Quia Ioseph contraxit cum Aegyptia, & Hester cum Assuero, in vtroque aũt matrimonio fuit disparitas cultus, quia alter erat infidelis, & alter fidelis, ergo disparitas cultus præcedẽs matrimonium, ipsum non impedit.

2 Præterea, Eadem est fides, quã docet vetus & noua lex, sed secundum veterem legem poterat esse matrimonium inter fidelem & infidelem, vt patet Deuteron. 21. Si egressus ad pugnam videris mulierem pulchram in medio captiuorum & adamaueris eam, introeas ad eam dormies cum ea, & erit tibi vxor, ergo & in noua lege licet.

3 Præterea, Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed inter fidelem & infidelem possunt in aliquo casu contrahi sponsalia cum conditione futuræ conuersionis, ergo sub eadem conditione matrimonium potest contrahi inter eos.

4 Præterea, Omne impedimentum matrimonij est aliquo modo contrarium matrimonio: sed infidelitas non est cõtraria matrimonio, quia matrimoniũ est in officiũ naturæ, cuius dictamẽ fides excedit, ergo disparitas fidei non impedit matrimonium.

5 Præterea, Disparitas fidei etiam quandoque est inter duos baptizatos, sicut quando aliquis post baptismum in hæresi labitur, sed si fidelis cum aliqua fideli contrahat, nihilominus est verũ matrimoniũ, ergo disparitas fidei matrimonium nõ impedit.

SED CONTRA est quod dicitur 2. Corint. 6. Quæ cõuentio lucis ad tenebras? sed maxima conuentio est inter virum & vxorem, ergo ille qui est in luce fidei, non potest contrahere matrimonium cum illa, quæ est in tenebris infidelitatis.

Præterea, Malachiæ 2. dicitur: Contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quoniam dilexit, & habuit filiam Dei alieni: sed hoc non esset, si inter eos posset verum matrimonium contrahi. ergo disparitas cultus matrimonium impedit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd principalius matrimonii bonum est proles ad cultum Dei educanda, cum autem educatio fiat communiter inter patrem & matrem, vterque secundum fidem intendit ad cultum Dei prolem educare, & ideo si sint diuersæ fidei, intentio vnius, alterius intentioni contraria erit, & ita inter eos non potest esse conueniens matrimonium, & propter hoc disparitas cultus præcedens, impedit ne contrahi possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permissum, quòd cum eis possent in ire coniugia, & de aliquibus prohibitum. Specialiter tamen erat de infidelibus habitantibus in terra Chanaan, tum quia dominus præceperat eos occidi propter eorum obstinationem, tũ quia maius periculum imminebat, ne coniuges filios Israel ad idolatriam peruerterẽt, quia filii Israel ad ritus & mores eorum proniores erant, propter conuersationem cum eis, sed aliis Gentilibus permisit, præcipue quia nõ poterat esse timor pertrahendi ad idolatriam: & sic Ioseph, & Moyses, & Hester, cum infidelibus matrimonia contraxerunt. Sed in noua lege etiam, quæ per totum orbem diffunditur, similis ratio est prohibẽdi de omnibus infidelibus, & ideo disparitas cultus precedens matrimonium, impedit contrahendum, & dirimit contractum.

Ad secundum dicendum, quòd lex illa vel loquitur de aliis nationibus cum quibus poterant inire coniugia, vel loquitur quando illa captiua ad fidem & cultum Dei conuerti nolebat.

Ad tertium dicendum, quòd eadem est habitudo præsentis ad præsens, & futuri ad futurum, vnde sicut quãdo matrimoniũ in præsenti contrahitur, requiritur vnicus cultus in vtroq; contrahentium, ita ad sponsalia, quibus fit sponsio futuri matrimonii, sufficit conditio apposita de vnitate cultus futuri.

Ad quartum dicendum, quòd iam ex dictis patet, quòd disparitas cultus contraria est matrimonio ratione principalioris boni ipsius, quod est bonum prolis.

Ad quintum dicendum, q̃ matrimonium est sacramentum, & ideo quãtum pertinet ad necessitatem sacramenti, requirit paritatem, quantum ad sacramentum fidei, scilicet baptismum magis quàm quantum ad interiorem fidem, vnde etiam hoc impedimentum non dicitur disparitas fidei, sed cultus disparitas, qui respicit vlterius seruitium, vt in 3. libr. dictum est. Et propter hoc, si aliquis fidelis cum hæretica baptizata matrimonium contrahat, verum est matrimonium, quamuis peccet contrahendo, si scit eam hæreticam, sicut peccaret si cum excommunicata contraheret, non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur, & econtrario si aliquis catechumenus habens rectã fidem sed nondum baptizatus, cum aliqua fideli baptizata contraheret, non esset verum matrimonium.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter infideles possit esse matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inter infideles non possit esse matrimonium. Matrimonium non est sacramentum Ecclesiæ: sed Baptismus est ianua sacramentorum, ergo infideles qui non sunt baptizati, matrimonium contrahere non possunt, sicut nec alia sacramenta suscipere.

2 Præterea, Duo mala sunt magis impeditiua boni, quàm vnũ, sed infidelitas vnius tantum impedit bonum matrimonij, ergo multo fortius infidelitas vtriusque: & ita inter infideles non potest esse matrimonium.

3 Præterea, Sicut inter infideles & fideles est disparitas cultus, ita inter duos infideles, vt si vnus sit Gentilis, & alter Iudæus: sed disparitas cultus impedit matrimonium, vt dictum est, ergo ad minus inter infideles qui habent cultum disparem, non potest esse verum matrimonium.

4 Præterea, In matrimonio est vera pudicitia, sed sicut dicit Augustinus, & habetur in litera, non est vera pudicitia infidelis cũ vxore sua, ergo nec verum matrimonium.

5 Præterea, Matrimonium verum excusat carnalem copulam a peccato: sed hoc non potest facere matrimonium inter infideles contractum, quia omnis vita infidelium peccatum est, vt dicit glossa Romanorum nono, ergo inter infideles non est verum matrimonium.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Corinth 7. Si quis frater vxorem habeat infidelem, &c. sed vxor non dicitur nisi propter matrimonium, ergo matrimonium quod est inter infideles, est verum matrimonium.

Præterea, Remoto posteriori, nõ remouetur prius: sed matrimonium pertinet ad officium naturæ, quæ præcedit statum gratiæ, cuius principium est fides, ergo infidelitas non facit quin sit inter infideles matrimonium.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ matrimoniũ principaliter est institutũ ad bonũ prolis non tantũ generandæ, sed ét promouendæ ad perfectum statum, quia quælibet res intendit effectum suum naturaliter perducere ad perfectũ: est aũt in prole duplex perfectio naturæ, non solũ quantũ ad corpus, sed etiã quantũ ad animã, per ea quæ sunt in lege naturæ, & perfectio gratiæ, & prima perfectio est materialis & imperfecta respectu secũdæ, & ideo cũ res quæ sunt propter finẽ, sint proportionatæ fini, matrimoniũ quod tẽdit in primã perfectionẽ est imperfectũ & materiale respectu illius quod tẽdit in perfectionẽ secundã. & quia perfectio prima communis esse potest infidelibus & fidelibus, secunda autem tantum est fidelium, ideo inter infideles est quidem matrimonium, sed non pefectum vltima perfectione, sicut est inter fideles.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium non est institutum in sacramentum, sed in officium naturæ, & ideo quamuis infidelibus non competat matrimonium secundum quòd est sacramentum in dispẽsatione sacramentorum Ecclesiæ consistens, competit tamen eis, inquantum est in officium naturæ, & tamen etiam matrimonium tale est aliquo modo sacramentum habitualiter, quamuis actualiter, eo quòd actu non contrahunt in fide Ecclesiæ.

Ad secundum dicendum, quòd disparitas cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide. Disparitas enim cultus non solum secundam perfectionem prolis impedit, sed etiam primam, dum parentes ad diuersa trahere intendunt, quod non est quando vterque est infidelis.

Ad tertium dicendum, quòd inter infideles est matrimoniũ, pront matrimonium est in officium naturæ. Ea autem quæ pertinent ad legem naturæ, sunt determinabilia per eius positiuum: & ideo si prohibentur ab alio iure positiuo apud eos, infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, ex iure diuino non prohibentur, quia apud Deum non deffert qualitercunq; aliquis a fide deuiet, quantum ad hoc quòd est ex gratia alienum esse: similiter nec aliquo Ecclesiæ statuto, quæ non habet de his quæ foris sunt iudicare.

Ad quartum dicendum, quòd pudicitiæ & aliæ virtutes infidelium non dicuntur esse veræ, quia non possunt attingere finem veræ virtutis, qui est vera fœlicitas, sicut non dicitur esse verum vinum, quod non habet effectum viui.

Ad quintum dicendum, quòd infidelis cognoscens vxorem suam non peccat, si propter bonum prolis, aut fidei qua tenetur vxori debitum reddat, cum hic sit actus iustitiæ & temperantiæ quæ in delectabilibus tactus debitas circunstantias seruat, sicut non peccat faciens alios actus politicarum virtutũ: nec dicitur omnis vita infidelium peccatum, quia quilibet actu peccent, sed quia per id quod agunt, a seruitute peccati non possunt liberari.

ARTICVLVS III.

Vtrum coniunx conuersus ad fidem, possit commanere cum vxore nolente conuerti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd coniunx conuersus ad fidem, non possit commanere cum vxore nolente conuerti, cum qua in infidelitate contraxerat, vbi enim est idem periculum, oportet eandem cautelam adhiberi: sed propter periculum subuersionis fidei prohibetur ne fidelis cum infideli contrahat. Cum ergo periculum sit si fidelis commaneat cũ infideli, cum quã prius cõtraxerat, & adhuc maius, quia neophyti facilius peruertuntur, quàm illi qui sunt nutriti in fide, videtur quòd fidelis post conuersionem non possit commanere cum vxore infideli.

2 Præterea, 28. q. 1. dicitur: Non potest infidelis in eius coniunctione commanere, quæ iam in Christianam trãslata est fidem, ergo fidelis habet necesse vxorem infidelem dimittere.

3 Præterea, Matrimonium quod inter fideles contrahitur, est perfectius quàm illud quod contrahitur inter fideles, sed si fideles contrahant in gradu prohibito, ab Ecclesia dissoluitur eorum matrimonium, ergo & infidelium, & ita vir fidelis non põt commanere cum vxore infideli, ad minus quando cum ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

4 Præterea, Aliquis infidelis habet quandoq; plures vxores secundum ritum suæ legis: si ergo potest commanere cum illis cum quibus in infidelitate contraxit, videtur quòd possit etiã post conuersionem plures vxores retinere.

5 Præterea, Potest contingere quòd repudiata vna vxore, alia duxerit, & in illo matrimonio existens conuertatur: videtur ergo quod saltem in hoc casu non possit cum vxore, quam de nouo habet, commanere.

SED CONTRA est, quòd Apostolus 1. Cor. 7. consulit quòd commaneant.

Præterea, Nullum impedimentum superueniens vero matrimonio, tollit ipsum: sed matrimoniũ erat verum quando vterque infidelis erat, ergo quando alter conuertitur, non dirimitur per hoc matrimonium, & ita videtur q̃ possit licite cõmanere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd fides eius, qui est in matrimonio non polluit, sed perficit matrimonium, vnde cum inter infideles sit verum matrimonium, vt ex dictis patet, per hoc quòd alter eorum conuertitur ad fidem, non ex hoc ipso vinculum matrimonij soluitur. Sed aliquando vinculo matrimonij manente, soluitur matrimonium quantum ad cohabitationem & debiti solutionem, in quo pari passu currunt infidelitas & adulterium, quia vtrunque est contra bonum prolis. Vnde sicut se habet in potestate dimittendi adulteram vel commanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea, potest enim vir innocens libere manere cum adultera spe correctionis, non autem si in adulterii peccato fuerit obstinata, ne videatur patronus turpitudinis, quam uis etiam cum spe correptionis possit libere dimittere: similiter fidelis conuersus potest cum infideli commanere cum spe conuersionis, si eã in infidelitate obstinatã nõ viderit: & bene facit cõmanendo, tamesi non teneat, & de hoc est verbũ Apostoli.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere volentem cohabitare sine contumelia Creatoris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd infidelis conuersus, non possit vxorem infidelem dimittere, volentem cohabitare sine contumelia Creatoris. Maius enim est vinculum viri ad mulierem, quàm serui ad dominum, sed seruus conuersus non absoluitur a seruitutis vinculo, vt patet 1. Corint. 7. & 1. Timot. 6. ergo & vir non potest vxorem infidelem dimittere.

2 Præterea. Nullus potest alteri præiudicium facere sine consensu ipsius: sed vxor infidelis habebat ius in corpore viri infidelis, ergo per hoc quòd vir ad fidem conuertitur, mulier præiudicium pati posset, ve libere dimitteretur, non posset vir conuerti ad fidem sine consensu vxoris, sicut nec ordinari, nec vouere continentiam sine consensu eius.

3 Præterea. Si aliquis contrahat cum ancilla scienter, siue sit seruus siue liber, non propter diuersam conditionẽ potest ipsam dimittere, cum ergo vir, qui quando contraxit cum infideli, scienter eam esse infidelem, videtur a simili quòd non possit eam dimittere propter infidelitatem.

4 Præterea. Pater tenetur ex debito procurare salutem prolis, sed si discederet ab infideli vxore, filij communes matri remanerent, quia partus sequitur ventrem, & sic essent in periculo salutis, ergo non potest vxorem infidelem dimittere licite.

5 Præterea, Adulter nõ potest adulteram dimittere, etiam post quam de adulterio pœnitentiam egit, ergo si sit idem iudiciũ de adultero & infideli, nec infidelis infidelem potest relinquere, etiam postquam ad fidem est conuersus.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit primę Corinthiorum septimo.

Præterea, Adulterium spirituale est grauius quàm carnale: sed propter carnale adulterium vir potest dimittere vxorẽ, quantum ad cohabitationem, ergo multo fortius propter infidelitatem, quæ est adulterium spirituale.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ homini secundum aliã & aliam vitam diuersa competunt & expediũt, & ideo qui moritur priori vitæ, non tenetur ad illa, ad quæ in priori vita tenebatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nebatur, & inde est quòd ille qui in vita seculari existens, aliqua vouit, non tenetur ad illa quando mundo moritur, & vitam religiosam assumens perficere. Ille autem qui ad baptismum accedit, regeneratur in Christo & priori vitæ moritur, cum generatio vnius sit corruptio alterius: & ideo liberatur ab obligatione qua vxori tenebatur reddere debitum, & ei cohabitare non tenetur, quando conuerti non vult, quamuis reddere debitum in aliquo casu libere id possit facere, sicut dictum est, sicut & religiosus potest libere perficere vota quæ fecit in sæculo, si non tunt contra religionē suā, quibus ad ea non teneatur, vt dictū est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd seruire non est aliquid incompetens Christianæ religionis perfectioni, quæ maxime humilitatem profitetur, sed obligatio mulieris siue matrimonij aliquid derogat perfectioni vitæ Christianæ, cuius summum statum continentes possident, & ideo non est simile de vtroque. Et præterea vnus coniugum non obligatur alteri quasi possessio eius, quasi domino seruus, sed per modum societatis cuiusdam quæ non congrue est infidelis ad fidelem, vt patet secundæ Corinth. 6. & ideo non est simile de seruo & coniuge.

Ad secundum dicendum, quòd vxor non habebat ius in corpore viri nisi quamdiu in vita illa manebat, in qua contraxerant, quia etiam mortuo viro vxor soluta est a lege viri, vt patet Ro. 7. & ideo si postquam vir mutat vitam moriens priori vitæ ab ea discedat, nullum fit ei præiudicium. Transiens autem ad religionem, moritur tantum spirituali morte, non autem corporali, & ideo si matrimonium sit consummatum, non potest vir sine consensu vxoris ad religionem transire. Potest autem ante carnalem copulam, quando est tantum copula spiritualis, sed ille qui ad baptismum accedit, corporaliter etiam consepelitur Christo in morte, & ideo a debito reddendo soluitur, etiam post matrimonium consummatum. Vel dicendum, quòd ex culpa sua vxor præiudicium patitur, quæ conuerti contemnit.

Ad tertium dicendum, quòd disparitas cultus facit personam simpliciter illegitimam, non autem conditio seruitutis, sed solum quando ignorata est, & ideo non sequitur similis ratio de infideli & ancilla.

Ad quartum dicendum, quòd proles aut peruenit ad perfectam ætatem, & tunc poterit libere sequi patrem fidelem vel matrem infidelem, vel est in minori ætate constitutus, & tunc debet dari fideli, non obstante quod indiget matris obsequio ad educationem.

Ad quintum dicendum, quòd adulter per pœnitentiam non transit ad aliam vitam, sicut infidelis per baptismum, & ideo nō est similis ratio.

ARTICVLVS V.

Vtrum fidelis discedens ab vxore infideli, possit aliā ducere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd fidelis discedens ab vxore infideli, non possit aliam ducere in vxorem. Quia indissolubilitas est de ratione matrimonii, cum repudiū vxoris sit contra legē naturæ: sed inter infideles erat verū matrimonium, ergo nullo modo potest matrimonium soluti: sed manente vinculo matrimonii ad vnam, non potest aliquis cum alia contrahere, ergo fidelis discedens ab vxore infideli, non potest cum alia contrahere.

2 Præt. Crimen superueniens matrimonio non soluit matrimonium, sed si mulier velit cohabitare sine contumelia Creatoris, non soluitur vinculum matrimonii, quia vir non potest aliam ducere, ergo peccatum vxoris quæ non vult cohabitare sine contumelia creatoris, non soluit matrimonium, vt libere possit vir aliam vxorem ducere.

3 Præterea, Vir & vxor sunt pares in vinculo matrimonii, cum ergo vxori infideli non liceat viuente viro alium virum ducere, videtur quòd nec fideli liceat.

4 Præterea, Fauorabilius est continentiæ votum, quàm matrimonii contractus, sed viro fideli vxoris infidelis non licet, vt videtur, votum continentiæ emittere, quia tunc vxor fraudaretur matrimonio, si postmodum conuerteretur, ergo multo minus licet matrimonium contrahere cum alia.

5 Præterea, Filius qui remanet in infidelitate patre conuerso, amittit ius paternæ hæreditatis, & tamen si postea conuertitur, redditur ei hæreditas sua, etiam si alius in possessionem eius in trauit, ergo videtur a simili, quòd si vxor infidelis post conuertatur, quòd sit sibi reddendus vir suus, etiam si cum alia contraxerit, quod non posset esse si secundum matrimonium verum esset, ergo non potest contrahere cum alia.

SED CONTRA, Matrimonium non est ratum sine sacramento baptismi, sed quod non est ratum, potest dissolui, ergo matrimonium in infidelitate contractum potest dissolui, & ita soluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam ducere in vxorem.

Præterea. Vir non debet cohabitare vxori infideli nolenti cohabitare sine contumelia creatoris. si ergo non liceret ei aliam ducere, cogeretur continentiam seruare, quod videtur inconueniens, quia sic ex conuersione sua incommodum reportaret.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quando alter coniugū ad fidē conuertitur, altero in infidelitate manente, distinguēdū est, quia si infidelis non vult cohabitare sine contumelia creatoris, idest, sine hoc quòd ad infidelitatem inducat, potest fidelis libere discedere: sed discedens non potest alteri nubere. Si autē infidelis non velit cohabitare sine contumelia creatoris in verba blasphemiæ prorumpens, & nomen Christi audire nolens, tunc si ad fidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium in fidelium est imperfectum, sed matrimonium fidelium est perfectum, & ita est firmius, semper autem firmius vinculum soluit minus firmum, cum ei sit contrarium, & ideo matrimonium qđ post in fide Christi contrahitur soluit; matrimoniū quod pri⁹ in infidelitate contractum fuerat, vnde matrimonium infidelium non est omnino firmum & ratum, sed ratificatur postmodum p fidem Christi.

Ad secundum dicendum, quòd crimen vxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris absoluit virum a seruitute, qua tenebatur vxori, vt non posset ea viuente aliam ducere, sed nondum soluit matrimonium, quia si in blasphemia illa conuerteretur antequàm ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir suus: sed soluitur per matrimonium sequens, ad quod peruenire non posset vir fidelis, nisi solutus a seruitute vxoris per culpam.

Ad tertium dicendum, quòd postquàm fidelis contraxit, solutum est vinculum matrimonii ex vtraque parte, quia matrimonium non claudicat quantum ad vinculum: sed quandoque claudicat quantum ad effectum, vnde in pœnam vxoris infidelis ei indicitur, quòd non possit cum alio contrahere magis quàm virtute matrimonii præcedentis: sed si postea conuertatur, potest ei concedi dispensatiue vt alteri nubat, si vir eius alia duxit.

Ad quartum dicendum, quòd si post conuersionem viri aliqua probabilis spes de conuersione vxoris sit, non debet votum continentiæ vir emittere, nec ad aliud matrimonium transire, quia difficilius conuerteretur vxor viro suo, sciens se esse priuatam. Si autē non sit spes de conuersione, potest ad sacros ordines vel ad religionem accedere, prius requisita vxore quòd conuertatur: & tunc si postquam vir sacros ordines suscepit, vxor conuertatur, non est sibi vir suus reddendus, sed debet imputare sibi in pœnam tardæ conuersionis, quòd viro suo priuatur.

Ad quintum dicendum, quòd vinculum paternitatis non soluitur per disparem cultum, sicut vinculum matrimonii, & ideo non est simile de hæreditate & vxore.

ARTICVLVS VI.

Vtrum alia vitia soluant matrimonium.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd alia vitia soluant matrimonium, sicut & infidelitas. Adulterium. n. videtur esse directius contra matrimonium, quàm infidelitas, sed infidelitas soluit matrimoniū in aliquo casu, vt liceat ad aliud matrimonium transire, ergo & adulterium idem facit.

2 Præterea, Sicut infidelitas est fornicatio spiritualis, ita & qđlibet peccatum, si ergo propter hoc infidelitas matrimonium soluit, quia est fornicatio spiritualis, pari ratione quodlibet peccatum matrimonium soluet.

3 Præterea, Matthæi decimo octauo dicitur, Si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam & proiice abs te, dicit Glossa, quòd in manu, & dextro oculo possunt accipi fratres & vxor, propinqui & filij: sed per quodlibet peccatum efficiunt nobis impedimento, ergo propter quodlibet peccatum potest matrimonium dissolui.

4 Præterea, Auaritia idolatria est, vt dicitur Ephesio. 5. sed propter idolatriam potest mulier dimitti, ergo pari ratione propter auaritiam, & pp alia peccata quæ sunt maiora q̄ auaritia.

5 Præterea, Hoc expresse Magister dicit in litera.

SED CONTRA est quod dicitur Math. 5. Qui dimisserit vxorem excepta causa fornicationis, mœchatur.

Præterea, Secundum hoc tota die fierent diuortia, cum raro inueniatur matrimonium, in quo alter coniugum in peccatum non labatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd fornicatio corporalis & infidelitas specialem habent contrarietatem ad bona matrimonii, vt ex dictis patet: vnde specialem habent vim separandi matrimonia. Sed tamē intelligendum est quòd matrimonium dupliciter soluitur. Vno modo quantum ad vinculum, & sic non potest solui postquam matrimonium est ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulterium, sed si non est ratificatum, soluitur vinculum permanente infidelitate in altero coniugum,

coniugum, si alter conuersus ad fidem ad aliud coniugium transeat, non autem soluitur vinculum prædictum per adulterium, aliàs infidelis libere posset dare libellum repudij vxori adulteræ, & ea dimissa, aliam ducere, quod falsum est. Alio modo soluitur matrimonium quantum ad actum, & sic solui potest tam per infidelitatem quàm per fornicationem spiritualem, sed propter alia peccata non potest solui matrimonium etiam quantū ad actum, nisi forte ad tempus se velit vir subtrahere a consortio vxoris ad castigationem eius, subtrahendo ei præsentiæ suæ solarium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis adulterium magis directe opponatur matrimonio, in quantum est in officium naturæ, quàm infidelitas, tamen e contrario est, inquantum matrimonium est sacramentum ecclesiæ, ex quo habet perfectam firmitatem, inquantum significat indiuisibilem coniunctionem Christi & Ecclesiæ, & ideo matrimonium quod non est ratum, magis potest solui: quantum ad vinculum per infidelitatem, quàm per adulterium.

Ad secundum dicendum, quòd coniunctio prima animæ ad Deum est per fidem, & ideo per eam anima quasi desponsatur Deo, vt patet Oseæ 2. Sponsabo te mihi in fide. Vnde in sacra Scriptura specialiter per fornicationem idolatria & infidelitas designantur, sed alia peccata magis remota significatione dicuntur spirituales fornicationes.

Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est quando mulier præstat magnam occasionem peccati viro suo, vt vir probabiliter sibi de periculo timeat: tunc enim vir potest se subtrahere ab eius conuersatione, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, quòd auaritia dicitur idolatria per quandam similitudinem seruitutis, quia tam auarus quàm idolatra potius seruit creaturæ, quàm Creatori, non autem per similitudinem infidelitatis, quia corruptio infidelitatis est in intellectu, sed auaritiæ in affectu.

Ad quintum dicendum, q̄ verba Magistri sunt accipienda de sponsalibus, quia propter crimen superueniens sponsalia solui possunt: vel si loquitur de matrimonio, intelligendum est de separatione a communi cōuersatione ad tempus, vt dictum est, vel quando vxor non vult cohabitare nisi sub conditione peccandi, vt cum dicit, Non ero vxor tua. nisi mihi de latrocinio diuitias cōgreges, tunc enim potius eam debet dimittere quàm latrocinia exercere.

QVAESTIO LX.

De vxoricidio, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vxoricidio.
Circa quod quæruntur duo.
Primo, Vtrū in aliquo casu liceat vxorē occidere.
Secundo, Vtrū vxoricidiū matrimoniū impediat.

ARTICVLVS I.

Vtrum liceat vxorem interficere inuentam in actu adulterij.

Tho. 4. dist. 37. q. vn. art. 4. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ liceat viro vxorem interficere in actu adulterij deprehēsam. Lex enim diuina præcipit, adulteras lapidari: sed ille qui legē diuinā exequitur nō peccat, ergo nec occidere propriam vxorē, si sit adultera.

2 Præterea, Illud quod licet legi, licet ei cui lex hoc committit, sed legi licet interficere adulteram, aut quamlibet personam ream mortis. cum ergo lex commiserit viro interfectionem vxoris in actu adulterij deprehensæ, videtur quòd ei liceat.

3 Præterea, Vir habet potestatem maiorem super vxorem adulteram quàm super eum qui cum ea adulterium commisit: sed si vir percutiat clericum quem cum propria vxore inuenit, non est excommunicatus, ergo videtur quòd etiam liceat interficere propriam vxorem in adulterio deprehensam.

4 Præterea, vir tenetur vxorem suam corrigere: sed correctio fit per inflictionem iustæ pœnæ, cum ergo iusta pœna adulterij sit mors, quia est capitale crimen, videtur quòd liceat viro vxorem adulteram occidere.

SED CONTRA, In litera dicitur, quòd Ecclesia Dei nunquam constringit legibus humanis vel mundanis, gladium enim non habet nisi spirituale, ergo videtur quòd ei qui vult esse de Ecclesia, non sit licitus actus legis illius quæ vxoricidium permittit.

Præterea, Vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxori nō licet interficere virū in adulterio deprehensum, ergo nec viro vxorē.

RESPONDEO. Dicendū, q̄ virum interficere vxorē contingit dupliciter. Vno modo per iudicium ciuile, & sic non est dubium quòd sine peccato potest vir, zelo iustitiæ, non liore vindictæ aut odij motus, vxorem adulteram in iudicio seculari accusare criminaliter de adulterio, & pœnam mortis a lege statutam petere: sicut etiam licet aliquem accusare de homicidio, aut de alio crimine: non tamen talis accusatio potest fieri in iudicio Ecclesiastico, quia Ecclesia non habet gladium materialem, vt in litera dicitur. Alio modo posset eam per se ipsum occidere, non in iudicio conuictam, & sic extra actum adulterij eam interficere, quantumcunque sciat eam adulteram, neque secundum leges ciuiles, neque secundum legem conscientiæ licet. Sed lex ciuilis quasi licitum putat, quòd in ipso actu eam interficiat, non quasi præcipiens, vel prohibens, sed quasi pœnam homicidij ei infligens propter maximum incitamentum quod habet vir in tali facto ad occisionem vxoris. Sed Ecclesia in hoc non est astricta legibus humanis, vt iudicet eum sine reatu pœnæ eternæ, vel pœnæ Ecclesiastico iudicio infligendæ ex hoc quòd est sine reatu pœnæ infligendæ per iudiciū secūlare, & ideo in nullo casu licet viro occidere vxorem propria authoritate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœnam illam infligendam non commisit personis priuatis, sed personis publicis quæ habent officium ad hoc deputatum. Vir autem non est iudex vxoris, & ideo non potest eam interficere, sed coram iudice accusare.

Ad secundum dicendum, quòd lex ciuilis non cōmisit viro occisionē vxoris, quasi præcipiens, quia sic non peccaret, sicut nō peccat minister iudicis latronem occidens condemnatū ad mortem, sed permisit pœnam non adhibens, vnde etiam difficultates quasdam apposuit, quibus retraherentur viri ab vxoricidio.

Ad tertium dicendum, quòd ex hoc non probatur quòd sit licitum simpliciter, sed quantum ad immunitatē ad aliquam pœnam, quia etiam excommunicatio quædam pœna est.

Ad quartum dicendum, quòd duplex est congregatio, quædam œconomica, sicut familia aliqua, & quædam politica, sicut ciuitas & regnum. Illi igitur qui præsunt secundæ congregationi vt Rex, potest infligere pœnam & corrigere personam, & exterminare ad purgationem communitatis, cuius curam gerit, sed ille qui præest in prima congregatione vt paterfamilias, non potest infligere nisi pœnam corrigentem, quæ se non extendit vltra terminos emendationis, quam transcendit pœna mortis, & ideo vir qui sic præest vxori, non potest ipsam interficere, sed aliàs accusare vel castigare.

ARTICVLVS II.

Vtrum vxoricidium impediat matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ vxoricidium non impediat matrimonium. Directius enim opponitur adulterium matrimonio quàm homicidium: sed adulterium non impedit matrimonium, ergo nec vxoricidium.

2 Præterea, Grauius est peccatum occidere matrem, quàm vxorem, quia nunquam licet verberare matrem, licet autem verberare vxorem: sed occisio matris non impedit matrimonium, ergo nec vxoris occisio.

3 Præterea, Magis peccat qui vxorem alterius propter adulterium interficit, quàm vxorem propriam, inquantum minus habet de motiuo, & minus ad eum spectat eius correctio: sed qui alienam vxorem occidit non impeditur a matrimonio, ergo nec ille qui propriam vxorem interficit.

4 Præterea, Remota causa, remouetur effectus: sed peccatum homicidij potest per pœnitentiam remoueri, ergo & impedimentum matrimonij, quod ex eo causatur. & ita videtur quòd post peractam pœnitentiam non prohibeatur matrimonium contrahere.

SED CONTRA est quod Canon dicit: Interfectores suarum coniugum, ad pœnitentiam redigendi sunt, quibus pœnitus denegatur coniugium.

Præterea, In eo in quo quis peccat, debet puniri: sed peccat contra matrimonium, qui vxorem occidit, ergo debet puniri vt matrimonio priuetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vxoricidium ex statuto Ecclesiæ matrimonium impedit, sed quandoque impedit contrahendum, & non dirimit contractum: quando scilicet propter adulterium vir occidit vxorem, aut etiam propter odium: tamen si timetur de incontinentia ipsius, potest cum eo dispensari per Ecclesiam, vt licite matrimonium contrahat: quandoque etiam dirimit contractum, vt quando aliquis interficit vxorem suam, vt ducat eam cum qua mœchatur, tunc enim efficitur illegitima persona simpliciter ad contrahendum cum illa, ita q̄ si de facto cum ea contraxerit matrimonium, dirimitur. Sed per hoc non efficitur simpliciter persona illegittima respectu aliarum mulierum. Vnde si cum alia contraxerit, quamuis peccet, contra statutum Ecclesiæ faciens, tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homicidium & adulterium in aliquo casu impediunt matrimonium cōtrahen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum, & dirimunt contractum, sicut de vxoricidio dicitur hic, etiam de adulterio infra dicetur. Vel dicendum, quòd vxoricidium est contra substantiam coniugij, sed adulterium contra bonum fidei ei debitæ, sic adulterium non est magis contra matrimonium, quàm vxoricidium, & ita ratio procedit ex falsis.

Ad secundum dicendum, q̃ simpliciter loquendo, grauius peccatum est occidere matrem, quàm vxorem, & magis contra naturam, quia naturaliter homo matrem reueretur, & ideo minus inclinatur ad interfectionem matris, & pronior est ad interfectionem vxoris, ad cuius pronitatis repressionem vxoricidis est matrimonium ab Ecclesia interdictum.

Ad tertium dicendum, q̃ talis non peccat contra matrimoniũ, sicut ille qui propriã vxorẽ interficit, & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, q̃ non est necessarium, quòd deleta culpa, deleatur omnis pœna, sicut de irregularitate patet. Non enim pœnitentia restituit in pristinam dignitatem, quamuis possit restituere in pristinum statum gratiæ, vt dictum est.

QVAESTIO LXI.

De impedimento matrimonij quod est votum solenne, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimentis quæ superueniunt matrimonio. Et primo, de impedimento qđ prouenit matrimonio, scilicet de voto solenni. Secundo, de impedimento quod prouenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, Vtrum alter coniugum, altero inuito post carnalem copulam possit religionem intrare.

Secundo. Vtrum ante carnalem copulam possit intrare.

Tertio, Vtrum altero intrante, alter possit alteri nubere.

ARTICVLVS I.

Vtrum alter coniugum, altero inuito, post carnalem copulam possit religionem intrare.

Tho. 4. dist. 27. q. 1. arti 3. quæ. 1. & sequen.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd alter coniugum, etiam post carnalem copulam possit altero inuito ad religionem transire. Quia lex diuina magis debet spiritualibus fauere quàm lex humana, sed lex humana hoc permisit, ergo multo fortius lex diuina permittere debuit.

2 Præterea, Minus bonum non impedit maius bonum, sed matrimonij status est minus bonum, quàm status religionis, vt patet. 1. Corin. 7. ergo per matrimonium non debet homo impediri, quin possit ad religionem transire.

3 Præterea, In qualibet religione fit quoddam spirituale matrimonium: sed licet de leui religione ad arctiorem transire, ergo licet de matrimonio leuiori, scilicet carnali, ad arctius, scilicet matrimonium religionis transire, etiam inuita vxore.

SED CONTRA est quòd dicitur 1. Cor. 7. vt nec etiã ad tempus vacent orationi coniuges, sine mutuo consensu a matrimonio abstinentes.

Præterea, Nullus potest facere licite quod est in præiudicium alterius sine eius voluntate: sed votum religionis emissum ab vno coniugum est in præiudicium alterius, quia vnus habet potestatem corporis alterius, ergo vnus sine consensu alterius non potest votum religionis emittere.

RESPONDEO. Dicendum, quòd nullus potest facere oblationem Deo de alieno: vnde cum per matrimonium iam consummatum sit corpus viri factum vxoris, non potest sine consensu eius Deo ipsum offerre per continentiæ votum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd lex humana considerat matrimonium solum, inquantum est in officium naturæ, sed lex diuina secundum quòd est sacramentum, ex quo habet omnimodam indiuisibilitatem, & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens maius bonum impediri per minus bonum, quod habet contrarietatem ad ipsum, sicut etiam per malum bonum impeditur.

Ad tertium dicendum, quòd in qualibet religione contrahitur matrimonium ad vnam personam scilicet ad Christum, cui tamen ad plura obligatur aliquis in vna religione, quàm in alia, sed matrimonium materiale & religionis non fiunt ad vnam personam, & ideo non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum alter coniugum possit altero inuito ante carnalem copulam, religionem intrare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ nec etiam ante carnalẽ copulã. Indiuisibilitas enim matrimonij pertinet ad matrimonij sacramentum, inquantum scilicet significat perpetuam coniunctionem Christi ad Ecclesiam: sed ante carnalem copulam post consensum per verba de præsenti expressum est verum matrimonij sacramentum, ergo non potest fieri diuisio per hoc quòd alter ad religionem intrat.

2 Præterea, In ipso consensu per verba de præsenti expresso: vnus coniugum in alterum potestatem sui corporis transfert: ergo statim debet exigere debitum, & alter tenetur reddere, & ita non potest vnus, inuito altero, ad religionem transire.

3 Præterea, Matt. 19. Quos Deus coniunxit homo non separet: sed coniunctio quæ est ante carnalem copulam diuinitus facta est, ergo non potest separari humana voce.

SED CONTRA est, quòd secundum Hier. Dominus vocauit Ioannem de nuptiis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ante carnalẽ copulã est inter coniuges tantum vinculũ spirituale, sed postea etiã est inter eos vinculum carnale, & ideo sicut post carnalem copulam matrimonium soluitur per mortem carnalem, ita per ingressum religionis ante carnalem copulam soluitur, quia religio est quædam mors spiritualis, qua aliquis seculo moriens viuit Deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ante carnalem copulam significat illam coniunctionem, quę est ad animam, quæ quidem soluitur per contrarium, scilicet per peccatum, sed per carnalem copulam significat coniunctionem ad Ecclesiam, quantum ad assumptionem humanæ naturæ in vnitate personæ, quæ omnino est indiuisibilis.

Ad secundum dicendum, quòd ante carnalem copulam, non est omnino translatum corpus vnius sub potestate alterius, sed sub conditione, nisi interea alter ad frugem melioris vitæ conuolet, sed per carnalem copulam completur dicta trãslatio, quia tunc intrat vterque in corporalem possessionem sibi traditę potestatis. Vnde etiam ante carnalem copulam non statim tenet reddere debitum post matrimonium contractum per verba de præsenti, sed datur ei tempus duorum mensium propter tria. Primo, vt interim possit deliberare de transeundo ad religionẽ, Secundo, vt præparentur quæ sunt necessaria ad solennitatem nuptiarum. Tertio, ne vilem habeat maritus datam, quam nõ suspirauit dilatam.

Ad tertium dicendum, quòd coniunctio matrimonialis ante carnalem copulã est quidem perfecta quantum ad esse primum, sed non consummata quantum ad actum, secundum quod est operatio, & similatur possessioni corporali, & ideo non omnimodam indiuisibilitatem habet.

ARTICVLVS III.

Vtrum mulier possit nubere alteri viro ante carnalem copulam, viro suo religionem ingresso.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit nubere alteri viro, ante carnalem copulam viro suo religionem ingresso. Quia illud quod cum matrimonio stare potest, non soluit matrimoniale vinculum: sed adhuc manet vinculum matrimoniale inter eos qui pari voto religionem intrant, ergo ex hoc quòd vnus intrat religionem, alter non absoluitur a vinculo matrimoniali, sed quamdiu manet vinculum matrimoniale ad vnum, non potest nubere alteri, ergo. &c.

2 Præterea, Vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad seculum: si ergo mulier posset alteri nubere viro intrante religionem, & ipse posset alteram ducere, rediens ad seculum, videtur absurdum.

3 Præterea, Per Decretalem nouam, professio ante annum emissa, pro nulla reputatur, ergo si post talem professionem ad vxorem redeat, tenetur eum recipere, ergo neque per introitum viri in religionem, neque per votum datur mulieri potestas alteri nubendi.

SED CONTRA, Nullus potest alterum obligare ad ea quæ sunt perfectionis, sed continentia est de his quæ ad perfectionem pertinent, ergo mulier non arctatur ad continentiam, ex hoc quòd vir religionem ingreditur, & sic potest nubere.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut mors corporalis viri hoc modo vinculum matrimoniale soluit, vt mulier nubat cui vult. ſm Apostoli sententiã, ita etiã post mortem spiritualẽ viri, per religionis ingressum, poterit cui voluerit nubere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando vterque pari voto continentiam vouet, tunc neuter coniugali vinculo abrenuntiat, & ideo adhuc manet: sed quando vnus tantum vouet, tunc, quantum est in se, abrenuntiat vinculo coniugali, & ideo alter absoluitur a vinculo illo.

Ad secundum dicendum, q̃ non intelligitur mortuus seculo per religionis ingressum, quousq; professionem emiserit, & ideo vsque ad tempus illud, tenetur eum vxor sua expectare.

Ad tertium dicendum, q̃ de professione sic emissa ante tempus determinatum a iure, est idem iudicium quod de voto simplici. Vnde sicut post votum simplex viri, mulier ei debitũ reddere nõ tenet, cũ ipsa nõ habet potestatẽ alteri nubere, ita & hic.

QVAESTIO

QVAESTIO LXII.

De impedimento quod superuenit matrimonio consummato, quod est fornicatio, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimẽto quod superuenit matrimonio cõsummato, scilicet de fornicatione quæ impedit matrimoniũ præcedens, quoad actum dirimentem vinculo matrimoniali.

Et circa hoc quæruntur sex.

Primo, Vtrũ liceat viro dimittere vxorem causa fornicatiõis.

Secundo, Vtrum ad hoc teneatur.

Tertio, Vtrum proprio iudicio eam dimittere possit.

Quarto, Vtrum vir & vxor quantum ad hoc sint æqualis conditionis.

Quinto, Vtrum post diuortium debeant manere innupti.

Sexto, Vtrum post diuortium possint recõciliari.

ARTICVL VS I.

Vtrum propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd propter fornicationem non liceat viro vxorem dimittere. Non enim est malum pro malo reddendum, sed vir dimittendo vxorem propter fornicationem, videtur malum pro malo reddere, ergo hoc non licet.

2 Præterea, Maius peccatum est, si vterque fornicetur, quàm si alter tantum, sed si vterque fornicetur, non poterit propter hoc fieri diuortium, ergo nec si vnus tantum fornicatus fuerit.

3 Præterea, Fornicatio spiritualis, & quædam alia peccata sunt grauiora, quàm fornicatio carnalis, sed propter illa non potest fieri separatio a toro, ergo nec propter fornicationem carnalem.

4 Præterea, Vitium contra naturam magis remotum est a bonis matrimonij, quàm fornicatio, quæ modo naturæ sit, ergo manis debuit poni causa separationis, quàm fornicatio.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 5.

Præterea, Illi qui frangit fidem, non tenetur aliquis seruare fidem: sed coniunx fornicando fidem frangit, quam alteri coniugi debet, ergo alter potest alterum causa fornicationis dimittere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Dominus dimittere vxorem concessit propter fornicationem in pœnam illius qui fidem fregit, & in fauorem illius qui fidem seruauit, vt non sit astrictus ad reddendum ei debitum qui non seruauit fidem, & ꝓpter hoc excipiuntur septem casus in quibus non licet viro vxorem dimittere fornicantem, in quibus vel vxor a culpa immunis est, vel vtrique æqualiter culpabiles sunt. Primus. est, si ipse vir similiter fornicatus fuerit. Secundus, si ipse vxorem prostituerit. Tertius, si vxor virum probabiliter mortuum credens propter longam aius absentiam alteri nupserit. Quartus, si latenter cognita est ab aliquo sub specie viri lectum subintrante. Quintus, si fuerit vi oppressa. Sextus, si recõciliauit eam sibi post adulterium perpetratum, carnaliter eã cognoscens. Septimus, siin matrimonio in infidelitate vtriusq; cõtracto vir dederit vxori libellum repudii, & vxor alteri nupserit: tunc enim si vterque conuertatur tenetur eam vir recipere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vir si dimittat vxorem fornicantem liuore vindictæ, peccat, si autem ad infamiam propriam cauendam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium vxoris corrigendum, vel ad vitandum prolis incertitudinem, non peccat.

Ad secundum dicendum, quòd diuortium ex causa fornicationis fit vno accusante alium, & quia nullus potest accusare, qui in simili crimine existit, quando vterque fornicatur diuortium celebrari non potest, quamuis magis peccetur contra matrimonium vtroque fornicante, quàm altero tantum.

Ad tertium dicendum, quòd fornicatio directe est contra bonum matrimonij, quia tollitur per eum certitudo prolis, & fides frangitur, & significatio non seruatur, dum vnus coniugum pluribus carnem suam diuidit, & ideo alia crimina quamuis forte sint maiora fornicatione, non tamen causant diuortium. Sed quia infidelitas, quæ dicitur spiritualis fornicatio, etiam est contra bonum matrimonii, quod est proles æducanda ad cultũ Dei, etiam ipsa facit diuortium, sed tamen aliter quam corporalis fornicatio, quia non propter vnum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur.

Ad quartum dicendum, quòd etiam propter vitium contra naturam potest procedi ad diuortium, sed tamen non fit ita mentio de ipso, tum quia est passio innominabilis, tum quia rarius accidit, tum quia non ita causat incertitudinem prolis.

ARTICVLVS II.

Vtrum vir teneatur ex præcepto vxorẽ fornicantẽ dimittere.

AD SECVMDVM sic proceditur. Videtur quòd vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere, vir. n. cum sit caput vxoris, tenetur vxorem corrigere: sed seperatio a toro est inducta ad correctionem vxoris fornicantis, ergo tenetur eam ase separare.

2 Præterea, Qui consentit peccanti mortaliter, ipse etiam mortaliter peccat: sed vir retinens vxorem fornicantem, consentire ei videtur, vt in litera dicitur, ergo peccat nisi eam a se eiiciat.

3 Præterea, Primæ ad Cor. 6. dicitur, qui adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur: sed non potest aliquis simul esse membrum meretricis & Christi, vt ibidem dicitur, ergo vir vxori fornicanti adhærens, membrum Christi esse desinit, mortaliter peccans.

4 Præterea, Sicut cognatio tollit vinculum matrimonii, ita fornicatio separat a toro: sed postquam vir nouerit consanguinitatem sui ad vxorem, mortaliter peccat, eam agnoscens carnaliter, ergo & si cognoscit vxorem, postquam scit ipsam esse fornicatã, mortaliter peccat.

SED CONTRA est, quod dicit. Glossa. 1. Corinthio. 8. Quòd Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimittere: ergo non ex præcepto.

Præterea, Quilibet potest dimittere alteri quod in se peccauit, sed vxor fornicando peccauit in virum, ergo vir potest ei parcere, vc non dimittat eam.

RESPONDEO, Dicendum, quòd dimissio vxoris fornicantis introducta est ad corrigendum vxoris crimen per talem pœnam, pœna autem corrigens non requiritur vbi emendatio iã præcessit, & ideo si mulier de peccato pœniteat, vir non tenetur eam dimittere. si autem non pœniteat, tenetur, ne peccato cõsentire videatur, dum correptionem debitam non apponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum fornicationis in vxore potest corrigi non tantum tali pœna, sed etiam verbis & verbere, & ideo si alias ad correctionem sit parata, non tenetur vir prædictam pœnam ad eius correctionem adhibere.

Ad secundum dicendum, quòd tunc vir vxori consentire videtur, quando eam tenet non cessantem à peccato præterito, si autem emendata fuerit, non ei consentit.

Ad tertium dicendum, quòd ex quo de peccato fornicationis pœnituit, meretrix dici non potest: & ideo vir ei se coniungendo, membrum meretricis non fit. Vel dicendum, quòd non cõiunguntur ei quasi meretrici, sed quasi vxori.

Ad quartum dicendum, quòd non est simile, quia consanguinitas facit, vt non sit inter eos vinculum matrimoniale, & ideo carnalis copula fit illicita, sed fornicatio non tollit vinculum prædictum, & ideo actus remanet quantum est de se licitus, nisi per accidens illicitus fiat, inquantum vir consentire turpitudini vxoris videtur.

Ad quintum dicendum, quòd permissio illa est intelligenda per prohibitionis priuationem, & sic contra præceptum nõ dicitur, quia etiam quod cadit sub præcepto, non est prohibitum.

Ad sextum dicendum, quòd vxor non tantum peccat in virũ, sed etiam in seipsam & in Deum, & ideo vir non totaliter potest pœnam dimittere, nisi emendatio sequatur.

ARTICVLVS. III.

Vt ũ vir proprio iudicio possi vxorẽ fornicantem dimittere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd proprio iudicio vir vxorem fornicantem possit dimittere. Sententiam enim à iudice latam, absque alio iudicio exequi licet, sed Deus iudex iustus dedit hanc sententiam, vt propter fornicationem vir vxorem dimittere possit, non ergo requiritur ad hoc aliud iudicium.

2 Præterea, Mat. 1. dicitur, quòd Ioseph cum esset iustus, cogitauit occulte dimittere Mariam, ergo videtur quod occulte vir possit diuortium celebrare absque iudicio Ecclesiæ.

3 Præterea, Si vir post fornicationem vxoris cognitam debitum ei reddit, amittit actionem quam contra fornicariam habebat: ergo denegatio debiti, quæ ad diuortium pertinet, debet Ecclesiæ iudicium præcedere.

4 Præterea, Illud quod non potest probari, non debet ad Ecclesię iudicium adduci: sed fornicationis crimen non potest probari, quia oculus adulteri obseruat caliginem, vt dicitur Iob. 24. ergo non debet iudicio Ecclesiæ prædictum diuortium fieri.

5 Præterea, Accusationem debet inscriptio præcedere, qua aliqs se ad talionem obliget, si in probatione deficiat: sed hoc non potest esse in ista materia, quia qualitercunque res iret, vir consequeretur intentũ suum, siue ipse vxorẽ dimitteret siue, vxor eũ, ergo non debet ad iudicium Ecclesiæ per accusationem adduci.

6 Præterea, Plus tenetur homo vxori, quàm extraneo, sed ho-

mo crimen alterius,etiam extranei,non debet Ecclesiæ deferre, F nisi monitione præmissa in secreto, vt patet Matthei 19. ergo multo minus potest crimen vxoris ad Ecclesiam deferre, si eam prius occulte non corripuerit.

SED CONTRA, Nullus debet seipsum vindicare, sed si vir vxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipse se vindicaret, ergo hoc non debet fieri.

Præterea, Nullus in eadem causa est actor'& iudex: sed vir est actor impetens vxorem de offensa in se commissa, ergo ipse non potest esse iudex,& sic nō debet proprio arbitrio dimittere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vir potest vxorē dimittere dupliciter. Vno modo quantū ad torum tm̄,& sic potest eam dimittere,quàm cito sibi cōstat de fornicatione vxoris proprio arbitrio,nec tenetur reddere debitum exigenti,nisi per Ecclesiam compellatur,& taliter reddens nullum præiudicium sibi facit. Alio modo quantum ad torum & cohabitationem, & G hoc modo non potest dimitti nisi iudicio Ecclesiæ, & si aliàs di missa fuerit,debet cogi ad cohabitandum,nisi posset ei vir incontinenti fornicationē próbare. hæc autem dimissio diuortium dicitur: & ideo concedendum est,quòd diuortium non potest celebrari nisi iudicio Ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sententia est applicatio iuris communis ad particulare factum: vnde Deus ius promulgauit,secundum quòd sententia in iudicio formari debet.

Ad 2m dicendum, quòd Ioseph voluit beatam Virginem dimittere, non quasi suspectam de fornicatione, sed ob reuerentiam sanctitatis eius,timens cohabitare ei, nec tamen est simile, quia tunc ex adulterio nō solum procedebatur ad diuortium, sed vlterius ad lapidationem,non autem nunc,quando agitur in iudicio Ecclesiæ.

Ad tertium patet solutio ex dictis.

Ad quartum dicendum, quòd quandoque vir vxorem suspectam habens,ei insidiatur, vt deprehendere possit eam cum testi H bus in crimine fornicationis,& sic potest ad accusationem procedere. Et præterea,si de facto ipso non constat,possunt esse violentæ suspicationes fornicationis,'quibus probatis,videtur fornicatio probata esse, vt si inueniatur solus cum sola horis & locis suspectis,& nudus cum nuda.

Ad quintum dicendum, quòd maritus potest accusare vxorē de adulterio dupliciter. Vno modo ad tori separationem corā iudice spirituali,& tunc inscriptio non debet fieri cū obligatione ad legem talionis,quia sic vir conse queretur intentum suum, vt probat obiectio. Alio modo ad punitionem criminis in iudicio seculari,& sic oportet quòd præcedat inscriptio,per quam ad pœnam talionis se obliget, si in probatione deficiat.

Ad sextum dicendum, q̄ sicut Decre. dicit, tribus modis in criminibus procedi potest. Primo per inquisitionem, quam debet præcedere clamosa insinuatio quę locum accusationis tenet. Secundo, per accusationem quam debet præcedere legitima in- I scriptio. Tertio, per denuntiationem, quam debet præcedere trina correctio. Verbum ergo domini intelligitur, quando agitur per viam denuntiationis, non quando agitur per viam accusationis: quia tunc nō agit solū ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem propter bonum commune conseruandum, quòd iustitia deficiente periret.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vir & vxor in causa diuortij possint ad paria iudicari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd vir & vxor non debeant in causa diuortij ad paria iudicari. Diuortium enim tenetur in lege noua loco repudij, quod erat in lege veteri,vt patet Matth. 5.sed in repudio vir & vxor non iudicabantur ad paria,quia vir poterat repudiare vxorem, & non econuerso, ergo non debent ad paria iudicari.

2 Præterea, Plus est contra legem naturæ, quòd vxor plures viros habeat,quàm quòd vir plures mulieres,vnde hoc quandoque licuit,illud vero nunquam,ergo plus peccat mulier in adulterio quàm vir,& ita non debent ad paria iudicari.

3 Præterea,Vbi est maius nocumentum proximi,ibi est maius peccatum: sed plus nocet vxor adultera viro, quàm vir adulter vxori,quia adulterium vxoris facit incertitudinem prolis, non autem adulterium viri,ergo maius est peccatū vxoris, & sic non debent ad paria iudicari.

4 Præterea, Diuortium inducitur ad crimen adulterij corrigendum:sed magis pertinet ad virum, qui est caput mulieris, vt dicitur,primæ Corint. vndecimo,corrigere vxorem quàm econuerso,ergo non debent in repudio ad paria iudicari, sed vir debet esse melioris conditionis.

SED CONTRA, Videtur quòd in hoc vxor debeat esse melioris conditionis. Quia quanto est maior fragilitas in peccante, tanto magis est peccatū venia dignum: sed in mulieri bus est maior fragilitas,quàm in viris, ratione cuius dicit Chrysostomus, Quòd propria passio mulierum est luxuria, & Philosophus dicit in septimo Ethicorum, Quòd mulieres non dicuntur continentes, proprie loquendo,propter facilem inclinationem ad concupiscentias, quia nec bruta animalia possunt continere propter hoc, quòd non habent aliquid quod concupiscentijs obuiare possit, ergo mulieribus in pœna diuortij deberet magis parci.

Præterea,Ponitur vir caput mulieris vt ipsam corrigat, ergo magis peccat quàm mulier, & sic debet magis puniri.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in causa diuortij, vir & vxor ad paria iudicantur, vt idem sit licitum & illicitum vni quod alteri,non tamen pariter iudicantur ad illa, quia causa diuortij est maior in vno quàm in alio, cum tamen in vtroq; sit sufficiens causa ad diuortium. Diuortium enim pœna est adulterij, inquantum est contra matrimonij bona, quantum ad bonum fidei, ad quam coniuges æqualiter sibi inuicem tenentur. Tantum enim peccat cōtra matrimonium adulterium vnius, sicut adulterium alterius,& hæc causa in vtroque sufficit ad diuortium. Sed quantum ad bonum prolis,plus peccat adulterium vxoris quàm viri,& ideo maior est causa diuortij in vxore quàm in viro,& sic ad æqualia, sed non ex æquali causa obligantur,nec iniuste, quia in vtroque est causa sufficiens ad hanc pœnam: sicut est etiam de duobus qui damnantur ad eiusdem mortis pœnam,quamuis alius altero grauius peccauerit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd repudium non permittebatur nisi ad euitandum homicidium, & quia in viris magis erat de hoc periculum quàm in mulieribus,ideo viro per mittebatur dimittere vxorem, non autem econuerso per legem repudii.

Ad secundum & tertium dicēdum, q̄ rationes illæ procedūt, secundum quòd in comparatione ad bonū prolis maior sit causa diuortij in vxore adultera,quàm in viro,non tamen sequitur quòd non iudicentur ad paria,vt ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis vir sit caput mulieris quasi gubernator,non tamen quasi iudex ipsius, sicut nec econuerso.& ideo in eis quæ per iudicium facienda sunt, non plus potest vir in vxorem, quàm econuerso.

Ad quintum dicendum, q̄ in adulterio inuenitur de ratione peccati idem quod est in fornicatiōe simplici,& adhuc plus, quod magis grauat,scilicet matrimonii læsionem. Si autem cō sideretur id quod est commune adulterio & fornicationi,peccatum viri & mulieris se habent vt excedentia & excessa, quia in muliere est plus de humore, & ideo sunt magis ducibiles a concupiscentiis,sed in viro est plus de calore qui concupiscentiā excitat,sed tamē,simpliciter loquēdo,cæteris paribus,vir in simplici fornicatione plus peccat quàm mulier, quia plus habet de rationis bono, quod prævaler quibuslibet motibus corporalium passionum. Sed quantum ad læsionem matrimonii,quam adulterium fornicationi addit,ex qua diuortium causat, plus peccat mulier quàm vir,vt ex dictis patet: & quia hoc est grauius quàm simplex fornicatio, ideo simpliciter loquendo, plus peccat mulier adultera,quàm vir adulter, cæteris paribus.

Ad sextum dicendum, quòd quamuis regimen quod datur viro in mulierem, sit quędam circunstantia aggrauans, tamen ex illa circunstantia,quæ in aliam speciem trahit, magis aggrauatur peccatū,scilicet ex læsione matrimonii,quòd trahit ad speciem iniustitiæ in hoc q̄ furtiue aliena proles submittitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum post diuortium vir alteri nubere possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd post diuortium vir alteri nubere possit. Nullus enim tenetur ad perpetuum continentiam: sed vir tenetur in aliquo casu vxorem fornicantē a se in perpetuum separare, vt patet ex dictis.ergo videtur quòd ad minus in tali casu alteram ducere possit. K

2 Præterea, Peccanti non est danda maior occasio peccandi,sed si ei,qui propter culpam fornicationis dimittitur,non licet aliā copulam quærere, datur sibi maior occasio peccandi,non enim est probabile, quòd qui in matrimonio non continuit, quòd postea continere possit. ergo videtur quòd liceat ei ad aliam copulam transire.

3 Præterea,Vxor non tenetur viro nisi ad debitum reddendum & cohabitationem: sed per diuortium ab vtroque absoluitur, ergo soluta est a lege viri,ergo potest alteri nubere: & eadem ratio est de viro.

4 Præterea, Mat. 19. dicitur, Qui dimiserit vxorem, & aliam duxerit,excepta causa fornicationis, mœchatur,ergo videtur q̄ si causa fornicationis dimissa vxore aliam duxerit, non mœchetur, & ita est verum matrimonium.

SED

SED CONTRA, Primæ Corinth.7.Præcipio nō ego, sed Dominus,vxorem a viro non discedere,quòd si discesserit, manere innuptam. A

Præterea, Nullus ex peccato debet reportare commodum, sed reportaret,si liceret adulteræ ad aliud magis desideratum cō nubium transire, & esset occasio adulterandi volentibus alia matrimonia quærere,ergo nō licet aliam copulam quærere neque viro neque vxori.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nihil adueniens supra matrimonium,potest ipsum dissoluere, & ideo adulterium non facit quin sit verum matrimonium. Manet enim, vt Aug. dicit,inter viuentes coniugale vinculum, quod nec separatio, nec cum aliquo iunctio potest auferre,& ideo non licet vni altero viuēte, ad aliam copulam transire.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ quamuis per se nullus obligetur ad continentiā, tamen per accidens potest esse quòd B obligetur, sicut si vxor sua ægritudinem incurabilem incurrat, &talē quæ carnalē copulā non patiatur,& similiter etiā est si in corrigibiliter spirituali infirmitate,scilicet fornicatiōe,laboret.

Ad secundum dicendum,quòd ipsa confusio quam reportat a diuortio, debet eam cohibere a peccato, quia si cohibere non potest,minus malum est,quòd ipsa sola peccet, quàm quòd peccati vir eius sit particeps.

Ad tertium dicendum, quod quamuis vxor post diuortium non teneatur viro adultero ad debitum reddendum, & cohabitandum,tamen adhuc manet vinculum matrimonii, ex quo ad hoc tenebatur,& ideo non potest ad aliam copulam transire viro viuente,nisi videatur Ecclesia decepta fuisse per falsos testes sententiando de diuortio,quia in tali casu, etiam si votum professionis emisisset,restitueretur viro,& teneretur reddere debitum,sed non liceret ei exigere.

Ad quartum dicendum,quòd exceptio illa quæ est in verbis C domini, refertur ad dimissionem vxoris, & ideo obiectio ex falso intellectu procedit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum post diuortium uir & uxor possint reconciliari.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd post diuortium vir &vxor non possint reconciliari. Regula enim est in iure. Quod semel bene definitum est,nulla debet iteratione retractari:sed iudicio Ecclesię definitum est, quòd debent separari,ergo non possunt vlterius reconciliari.

2 Præterea,Si posset esse reconciliatio,præcipue videretur quòd post pœnitentiam vxoris vir teneatur eam recipere, sed non tenetur,quia etiam vxor non potest pro exceptione proponere in iudicio suam pœnitentiam contra virum accusantem de fornicatione,ergo nullo modo potest fieri reconciliatio.

3 Præterea, Si posset esse reconciliatio, videtur q̄ vxor adultera teneretur redire ad virum ipsam reuocantem: sed non tenetur,quia iam separati sunt iudicio Ecclesiæ,ergo &c. D

4 Præterea, Si liceret reconciliari vxorem adulteram,in illo casu præcipue deberet fieri, quando vir post diuortium inuenitur adulterium committere: sed in hoc casu vxor non potest cogere eum ad reconciliationem, cum iuste sit diuortium celebratum,ergo nullo modo potest reconciliari.

5 Præterea, Si vir adulter occulte dimittat vxorem conuictā de adulterio per Ecclesiæ iudicium, non videtur iuste factum diuortium, sed tamen vir non tenetur vxorem sibi reconciliare,quia vxor probare in iudicio adulterium viri non potest, ergo multo minus quando diuortium iuste est celebratum,reconciliatio fieri potest.

SED CONTRA est quod dicitur 1.Corinth.7. Quòd si discesserit,manere innuptam,aut viro suo reconciliari. E

Præterea, Vir poterit eam non dimittere post fornicationē, ergo eadem ratione eam reconciliare sibi.

RESPONDEO, Dicendum, quòd si vxor post diuortium de peccato pœnitentiam agens emendata fuerit, pōt eam sibi vir reconciliare,si autem in peccato incorruptibilis maneat non debet assumere eam eadem ratione, qua non licebat eam nolentem a peccato desistere retinere.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd sententia Ecclesiæ diuortium celebrantis non fuit cogens ad separationem,sed licentiam præbens:& ideo absque retractatione præcedentis sententię,potest reconciliatio fieri,vel sequi.

Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia vxoris debet inducere virum vt vxorem fornicantem non accuset aut dimittat,sed tamen non potest ad hoc cogi, nec potest per pœnitentiam eum vxor ab accusatione repellere, quia cessante culpa & quantum ad actum, & quantum ad maculam,adhuc manet aliquid de reatu, & cessante reatu,etiam quātum ad Deum adhuc manet reatus quo ad pœnam,humano iudicio inferendam,quia homo non videt cor,sicut Deus.

Ad tertium dicendum, quòd illud quod inducitur in fauorē alicuius,non facit ei præiudicium, vnde cum diuortium fit inductum in fauorem viri, non aufert ei ius petendi debitū, vel reuocandi vxorem. Vnde vxor tenetur reddere,& ad cū redire, si fuerit reuocata,nisi de licentia votum continentiæ emiserit.

Ad quartum dicendum, quòd propter adulterium quod vir prius innocens post diuortium committit, secundum rigorem iuris non debet cogi ad recipiendum vxorem adulteram, prius tamen secundum æquitatem iuris iudex ex officio suo debet eū cogere,vt caueat periculo animæ eius, & scandalo maiorum, q̄uis vxor non possit reconciliationem petere.

Ad quintū dicendum, quòd si adulterium viri sit occultum, per hoc non aufertur ius accipiendi contra accusationem viri vxori adulteræ,quamuis desit sibi probatio, & ideo peccat vir diortium petens,& si post sententiam de diuortio vxor petat debitum,aut reconciliationem,vir tenetur ad vtrunque. b

QVAESTIO LXIII.

De secundis nuptiis,in duos articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de secundis nuptijs.

Et Circa hoc quærūntur duo.

Primo, Vtrum sint licitæ.

Secundo, Vtrum sint sacramentales.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundæ nuptiæ sint licitæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd secundæ nuptiæ non sint licitæ,quia iudicium de re debet esse secundum veritatem, dicit autem Chrysost.quòd secundum virū accipere est fornicatio secundum veritatem, quæ non est licita, ergo nec secundum matrimonium.

2 Præterea, Omne quod non est bonum, non est licitum, sed Ambro.dicit quòd duplex matrimonium non est bonum, ergo non est licitum.

3 Præterea, Nullus arceri debet ne interfit illis quæ sunt honesta & licita: sed facer dotes arcentur ne intersint secundis nuptijs,vt in litera patet,ergo non sunt licitæ.

4 Præterea, Nullus reportat pœnam nisi pro culpa: sed pro secundis nuptiis aliquis reportat irregularitatis pœnam,ergo non sunt licitæ.

SED CONTRA est, quòd Abraham legitur secundas nuptias contraxisse,Gene.25.

Præterea,Primæ Thim.5.dicit Apostolus, Volo autem iuniores,scilicet,viduas nubere,filios procreare, ergo secundæ nuptiæ sunt licitę.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vinculum matrimoniale non durat nisi vsque ad mortem, vt patet Romanorū.4 & ideo moriente altero coniugum, vinculum matrimoniale cessat,vnde propter præcedens matrimonium non impeditur aliquis a secundo, mortuo coniuge, & sic non solum secundæ: sed tertiæ,& sic deinceps nuptiæ sunt licitæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chryso.loquitur quantum ad causam, quę aliquando solum ad secundas nuptias incitaret,scilicet concupiscentiam, quæ etiam ad fornicationem incitat.

Ad secundum dicendum, quòd secundum matrimonium non dicitur esse bonum, quia non sit licitum, sed quia caret illo honore significationis, qui est in primis nuptiis, vt sit vna vnius, sicut est in Christo & Ecclesia.

Ad tertium dicendum, quòd homines diuinis dediti,non solum ab illicitis,sed etiam ab illis quæ habent aliquam turpitudinis speciem,arcentur, & ideo arcentur a secundis nuptiis quæ carent honestate,quæ est in primis.

Ad quartum dicendum, quòd irregularitas non semper inducitur propter culpam, sed propter defectum sacramenti, & ideo ratio non est ad propositum.

ARTICVLVS II.

Vtrum secundum matrimonium sit sacramentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd secundum matrimonium non sit sacramentum. Qui enim iterat sacramentum,facit ei iniuriam,sed nulli sacramento facienda est iniuria,ergo si secundum matrimonium esset sacramentum: nullo modo esset iterandum.

2 Præterea. In omni sacramento adhibetur aliqua benedictio: sed in secundis nuptiis non adhibetur benedictio, vt in litera dicitur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur,ergo non sit ibi aliquod sacramentum.

2 Prætera, Significatio est de essentia sacramenti, sed in secundo matrimonio non saluatur significatio matrimonii,quia non est vna vnius sicut Christus & Ecclesia, ergo non est sacramentum.

3 Prætera. Vnum sacramentum non impedit a susceptione alterius,sed secundum matrimonium impedit a susceptione ordinum,ergo non est sacramentum.

SED CONTRA. Coitus in secundis nuptiis excusat a peccato,sicut & in primis,sed per tria bona matrimonii excusatur coitus matrimonialis,quæ sunt fideles, proles, & sacramentum,ergo secundum matrimonium est sacramentum.

Præterea. Ex secunda coniunctione viri ad mulierem modo sacramentali non contrahitur irregularitas,sicut patet ex fornicatione,sed in secundis nuptiis contrahitur irregularitas , ergo sunt sacramentales.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vbicunque inuenitur illa quæ sunt de esse sacramenti,ibi est verum sacramentum. Vnde cum in secundis nuptiis inueniantur omnia quæ sunt de esse sacramenti,quia debita materia quam facit persona legitima,& debita forma,scilicet expressio consensus interioris per verba de præsenti , constat quòd etiam secundum matrimonium est sacramentum,sicut & primum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc intelligitur de sacramento quod inducit perpetuum effectum, tunc enim si iteratur sacramentum,datur intelligi quòd primum non fuit efficax, & sic fit primo iniuria,sicut pater in omnibus sacramentis quæ imprimunt characterem , sed illa sacramenta quæ habent effectum non perpetuum , possunt iterari sine iniuria sacramenti, sicut patet de pœnitentia, & quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem,nulla fit iniuria sacramẽto,si mulier post mortem viri iterato nubat.

Ad secundum dicendum , quòd secundum matrimonium quamuis in se consideratum sit perfectum sacramentum,tamen in ordine ad primum consideratum habet aliquid de effectu sacramenti,quia non habet plenam significationem, cum non sit vna vnius,sicut est in matrimonio Christi & Ecclesiæ, & ratione huius defectus benedictio a secundis nuptiis subtrahitur, sed hoc est intelligendum , quando secundæ nuptiæ sunt secundæ, & ex parte viri & ex parte mulieris tantum,si enim virgo contrahat cum viro,quia habuit aliam vxorem, nihilominꝰ nuptiæ benedicuntur,saluatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primitias nuptias. Quia Christus & si vnam Ecclesiam sponsam habeat,habet tamen plures personas desponsatas in vna Ecclesia, sed anima non potest esse sponsa alterius quàm Christi, quia aliàs cum dæmone fornicatur, nec est ibi matrimonium spirituale,& propter hoc quando mulier secundo nubit,nuptiæ non benedicuntur propter defectum sacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd significatio perfecta inuenitur in secundo matrimonio secundum se considerato , non autem si consideretur in ordine ad præcedens matrimonium, & sic habet defectum sacramenti.

Ad quartum dicendum,quòd secundum matrimonium impedit sacramentum ordinis quantum ad id quod habet de defectu sacramenti,& non inquantum est sacramentum.

QVAESTIO LXIIII.

De annexis matrimonio & debiti redditione, in septem articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de annexis matrimonio. Et primo,de debiti redditione. Secũdo,de pluralitate vxorũ. Tertio,de bigãia. Quarto de bello repudii. Quinto,de filiis illegitime natis. Circa primum quæruntur septem.

Primo, Vtrum alter coniugũ teneatur alteri debitũ reddere.
Secundo, Vtrum debeat aliquando reddere non poscenti.
Tertio, Vtrum vir & vxor in hoc sint æquales.
Quarto, Vtrum vnus sine consensu alterius possit votũ emittere,per quod redditio debiti impediatur.
Quinto, Vtrum tempus impediat debiti petitionem.
Sexto,Vtrum petens tempore sacro peccet mortaliter.
Septimo,Vtrum reddere teneatur tempore festiuo.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliter coniugum teneatur alteri ad redditionẽ debiti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd alter coniugum nõ teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate præcepti. Nullus enim prohibetur a sumptione Eucharistiæ propter hoc quòd præceptum implet , sed ille qui vxori debitum reddit,non potest carnes Agni edere, vt Hieron. in litera dicit,ergo reddere debitum nõ est de necessitate præcepti.

2 Præterea. Quilibet potest licite abstinere ab his quæ sunt sibi nociua in persona,sed aliquando reddere debitum petenti,esset personæ nociuum vel ratione infirmitatis,vel ratione solutionis iam factæ, ergo videtur quòd licite possit debitum petenti negari.

3 Præterea. Quicunque facit se impotentem ad faciendum id, ad quod ex præcepto tenetur,peccat, si ergo aliquis ex necessitate præcepti tenetur ad reddendum debitum, videtur quòd peccet,si ieiunando, vel aliàs corpus suum attenuando , impotentem se reddat ad debiti solutionem,quod non videtur verum.

4 Præterea,Matrimonium , secundum Philosophum ordinatur ad procreationem prolis & educationem,& iterum ad communicationem vitæ,sed lepra est contra vtrumque matrimonij finem,quia cum sit morbus contagiosus,mulier leproso non tenetur cohabitare viro : similiter etiam morbus frequenter trãsmittitur ad prolem , ergo viro leproso vxor debitum reddere non tenetur,vt videtur.

SED CONTRA. Sicut seruus est in potestate domini sui,ita & vnus coniugum in potestate alterius, vt patet 1. Cor. 7.sed seruus tenetur ex necessitate præcepti domino suo debitum seruitutis reddere,vt patet Rom. 13.Reddite omnibus debita,cui tributum &c.ergo & vnus coniugum ex necessitate præcepti tenetur alteri debitum reddere.

Præterea. Matrimonium est ordinatum ad fornicationem vitandam,vt patet 1. Corinth. 7.sed hoc non posset per matrimonium fieri, si vnus alteri non teneretur debitum reddere,quando concupiscentia infestatur,ergo reddere debitum est de necessitate præcepti.

RESPONDEO, Dicendum,quòd matrimonium principaliter est institutum in officium naturæ,& ideo in actu ipsius seruandus est naturæ motus secundum quem nutritiua non ministrat generatiuę, nisi illud quod superfluit ad conseruationem individui, quia hic est ordo naturalis, vt prius aliquid in se ipso perficiatur, & postmodum alteri de perfectione sua communiter,& hic est etiam ordo charitatis quæ naturam perficit: & ideo cum vxor in viro potestatem non habeat,nisi quantum ad generatiuam virtutem,non autem quantum ad ea quæ sunt de conseruatione individui ordinata, vir tenetur vxori debitũ reddere in his quæ ad generationem prolis spectant , salua tamen prius personæ incolumitate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquis implens aliquod præceptum,potest reddi inhabilis ad aliquod sacrum officium prosequendum,sicut iudex qui hominem ad mortem condemnans præceptum implens,irregularis efficitur,similiter etiam ille qui præceptum implens debitum soluit,redditur ineptus ad diuina officia exequenda, non quòd ille actus sit peccatum,sed ratione carnalitatis illius actus. Et sic secundum quòd Magister dicit. Hieronymus loquitur tantum de ministris Ecclesiæ,nõ autem de aliis qui sunt suo iudicio relinquendi, quia possunt , & ex deuotione dimittere , & sumere corpus Christi absque peccato.

Ad secundum dicendum, quòd vxor non habet potestatem in corpus viri, nisi salua consistentia personæ ipsius ,vt dictum est.Vnde si vltra exigit,non est petitio debiti , sed iniusta exactio,& propter hoc vir non tenetur ei satisfacere.

Ad tertium dicendum, quòd si aliquis redditur impotens ad debitum soluendum ex causa ex matrimonio sequuta, puta cui prius debitum reddidit,& est impotens ad debitum soluẽdum, vlterius mulier non habet ius petendi , & in petendo vlterius se magis meretricem, quàm coniugem exhibet : si autem redditur impotens ex alia causa,si illa est licita, sic iterum non tenetur, nec potest mulier exigere, si non est licita , tunc peccat , & peccatum vxoris , si propter hoc in fornicationem labatur aliquo modo,sibi imputatur, & ideo debet quantum potest dare operam,vt vxor contineat.

Ad quartum dicendum , quòd lepra soluit sponsalia,sed non matrimonium,vnde etiam vxor viro leproso tenetur reddere debitum,non tamen tenetur ei cohabitare,quia non ita cito incitur ex coitu,sicut ex frequenti cohabitatione, & quamuis generetur infirma proles, tamen melius est ei sic esse,quàm pœnitus non esse.

ARTICVLVS II.

Vtrum vir teneatur reddere debitum uxori non petenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non teneatur vir debitum reddere vxori non petenti. Præceptum enim affirmatiuum non obligat nisi ad tempus determinatum,sed tempus determinatum solutionis debiti non potest esse,nisi

esse,nisi quando petitur,ergo aliàs soluere non tenetur.

2 Præterea,De quolibet debemus præsumere meliora: sed melius etiam est coniugibus continere,quàm matrimonio vti, ergo nisi expresse debitum petat,debet vir præsumere quòd ei placeat continere,& sic non tenetur debitum ei reddere.

3 Præterea, Sicut vxor habet potestatem in virum , ita dominus in seruum:sed domino non tenetur seruus seruire,nisi quãdo sibi ab ipso imperatur,nec ergo vir teneturvxori reddere debitum,nisi quando ab ea exigitur.

4 Præterea. Vir potest aliquando vxorem exigentem præcibus auertere, ne exigat, ergo multo magis potest non reddere, si non exigat.

SED CONTRA, In redditione debiti medicamẽtum præstatur contra vxoris concupiscentiam,sed medicus , cui infirmus est commissus,tenetur morbo eius subuenire etiam si ipse non petat,ergo vir vxori non petẽti tenetur debitũ reddere.

Præterea, Prælatus tenetur correctionis remedium circa peccata subditorum adhibere, etiam eis contradicentibus,sed redditio debiti est in viro ordinata contra peccata vxoris, ergo tenetur vir debitum reddere quandoque etiam non petenti.

RESPONDEO, Dicendum , quòd petere debitum est dupliciter. Vno modo expresse, vt quando verbis inuicem petunt.Alio modo est petitio debiti inter petrata.quando scilicet vir percipit per aliqua signa quòd vxor vellet sibi debitum reddi:sed propter verecundiam tacet, & ita etiam si non expresse petat verbis debitum,tamen vir tenetur reddere, quãdo expressa signa in vxore apparent voluntatis reddendi debiti.

AD PRIMVM ergo dicendum , quòd tempus determinatum non est quando petitur,sed quando timetur ex aliquibus signis periculum,ad quod vitandum ordinatur debiti redditio,nisi tunc redd atur.

Ad secundum dicendum,quòd vir potest talem præsumptionem habere de vxore, quando in ea contraria signa non videt, sed quando videt esse stulta præsumptio.

Ad tertium dicendum, quòd dominus non ita verecundatur a seruo petere debitum seruitutis,sicut vxor a viro debitum cõiugii. Si tamen dominus non peteret,vel propter ignorantiam, vel alia de causa,nihilominus seruus teneretur implere, si periculum immineret,hoc enim est non ad oculum seruire , quod Apostolus seruis mandat.

Ad quartum dicendum, quòd non debet vir vxorem auertere ne petat debitum, nisi propter aliquã rationabilem causam, & tunc etiam non debet cum magna instantia auerti propter pericula imminentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum uir & mulier sint in actu matrimoniali æquales.

AD TERTIVM sic proceditur.Videtur quòd vir & mulier non sint in actu matrimonii æquales . Agens enim est nobilius patiente,vt Agu.dicit.12.super Genes.ad literam :sed in actu coniugali vir se habet vt agens,& fœmina vt patiens,ergo non sunt in actu illo æquales.

2 Præterea, Vxor non tenetur viro debitum reddere nisi petat , vir autem tenetur, vt dictum est : ergo non sunt pares in actu matrimonii.

3 Præterea , In matrimonio mulier propter virum facta est,vt patet Genes.2. Faciamus ei adiutorium simile illi:sed illud propter quod est alterum,semper est principale,ergo &c.

4 Præterea,Matrimonium principaliter ordinatur ad actũ coniugalem , sed in matrimonio,vir est caput mulieris,vt patet.1. Corinth.7.ergo non sunt æquales in actu prædicto.

SED CONTRA est quod dicitur.1. Corinthiorum.7. Vir non habet potestatem sui corporis,& similiter dicit de vxore,ergo sunt æquales in actu matrimonii.

Præterea. Matrimonium est relatio æquiparentiæ , cum sit coniunctio , vt dictum est,ergo vir & vxor sunt æquales in actu matrimonii.

RESPONDEO, Dicendum , quòd duplex est æqualitas,scilicet quantitatis & proportionis. Aequalitas quidẽ quantitatis est, quæ attenditur inter duas quantitates eiusdem mensuræ,sicut bicubiti in bicubitum . Sed æqualitas proportionis est,quæ attenditur inter duas proportiones eiusdem speciei , sicut dupli ad duplum . Loquendo ergo de prima æqualitate, vir & vxor non sunt æquales in matrimonio , neque ad actum coniugalem , in quo id quod nobilius est , viro debetur, neque quantum ad dispensationem domus,in qua vxor regitur, & vir regit,sed quantum ad secundam æqualitatem sunt æquales in vtroque,quia sicut tenetur vir vxori in actu coniugali & dispensatione domus ad id quod viri est , ita vxor viro ad id quod vxoris est , & secundum hoc dicitur in litera,quòd sunt æquales in reddendo debitum.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd quamuis agere sit nobilius quàm pati, tamen eadem est proportio patientis ad patiendum,& agentis ad agendum,& secundum hoc est ibi æqualitas proportionis.

Ad secundum dicendum , quòd hoc est per accidens. Vir enim qui nobiliorem partem habet in actu coniugali , naturaliter habet , quòd non ita erubescat petere debitum sicut vxor : & inde est,quòd non ita vxor teneturreddere debitum non petenti viro,sicut vir vxori .

Ad tertium dicendum , quòd ex hoc ostenditur, quòd non sunt æquales absolute, non autem quòd non sint æquales secundum proportionem.

Ad quartum dicendum,quòd quamuis caput sit principalius membrum,tamen sicut membrum tenetur capiti in officio suo, ita caput membris,in suo,& sic est ibi æqualitas proportionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uir et uxor possint emittere votum contra debitum matrimonii sine mutuo consensu.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd vir & vxor possint votum emittere contra debitum matrimonii sine mutuo consensu. Vir enim & vxor æqualiter obligantur ad debiti solutionem, vt dictum est, sed licitum est viro etiam vxore prohibente accipere crucem in subsidium terræ sanctæ , ergo etiam hoc licitum est vxori: & ideo cum per votum reddi tio debiti impediatur,potest alter coniugum sine consensu alterius votum prædictum emittere.

Præterea. Non est expectandum in aliquo voto consensus alicuius,qui non potest sine peccato dissentire, quin alter coniugum cõtinentiam voueat , vel simpliciter vel ad tempus,quia impedire profectum spiritualem,est peccatum in Spiritum sanctum,ergo vnus potest votum continentiæ simpliciter vel ad tẽpus sine consensu alterius vouere.

3 Præterea,Sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio,ita debiti petitio : sed vnus potest sine consensu alterius vouere,quòd debitum non petet, cum in hoc sit suæ potestatis, ergo pari ratione quòd debitum non reddat .

4 Præterea. Nullus potest ex præcepto superioris cogi ad id qđ non liceret sibi simpliciter vouere & facere , quia in illicitis non est obediendum : sed prælatus superior posset præcipere viro, vt vxori ad tempus debitum non redderet , occupando eum in aliquo seruitio , ergo hoc etiam ipse posset facere & vouere,per qđ ad debiti redditionem impediretur.

SED CONTRA est quod dicitur primæ Corinthiorum 7 Ne fraudetis vos inuicem, nisi ex communi consensu ad tempus,vt vacetis orationi.

Præterea, Nullus potest facere votum de alieno, sed vir non habet potestatem sui corporis, sed vxor , ergo sine eius consensu non potest votum continentiæ facere vel vouere simpliciter vel ad tempus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd vouere voluntatis est, vt etiam ipsum nomen ostendit , vnde de illis tantum bonis potest esse votum , quæ nostræ subiacent voluntati , qualia non sunt ea , in quibus vnus alteri tenetur. & ideo in talibus non potest aliquis votum emittere sine consensu eius, cui tenetur, vnde , cum coniuges sibi inuicem teneantur in redditione debiti,per quam continentia impeditur , non potest vnus absque consensu alterius continentiam vouere, & si vouerit peccat , & non debet seruare votum , sed agere pœnitentiam de voto male facto.

AD PRIMVM ergo dicendum , quòd satis probabile est,quòd vxor debeat velle continere ad tempus subueniendo necessitati Ecclesiæ generalis, & ideo in fauorem negotii pro quo crux sibi datur,institutum est quòd vir possit absque consensu vxoris crucem accipere, sicut etiam posset domino suo terreno , a quo feudum tenet, absque eius consensu militare , nec tamen omnino subtrahitur vxori ius suum, quia vxor potest eum sequi : nec est simile de vxore ad virum , quia cum vir debeat regere vxorem,& non econuerso,magis tenetur vxor sequi virum quàm econuerso, & præterea vxor cum maiori periculo castitatis discurreret per terras quàm vir, & cum minori Ecclesię vtilitate: & ideo vxor non potest hoc votum facere sine viri consensu.

Ad secundum dicendum,quòd alter coniugum dissentiens voto continentiæ alterius non peccat, quia non dissentit vt bonũ illius impediat, sed ne sibi iudicium generetur.

Ad tertium dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio, quidam enim dicunt, quòd vnus absque consensu alterius potest vouere , quòd non petat debitum , non autem quòd non reddat, quia in primo vterque est sui iuris, sed non in secundo.Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

do. Sed quia si alter numquam peteret debitum, ex hoc alteri F matrimonium onerosum redderetur, dum oporteret vnum onus semper debitum petendi subire. Et ideo alii probabilius dicũt, quòd neutrum potest vnus sine consensu alterius vouere.

Ad quartum dicendum, quòd sicut mulier accipit potestatẽ in corpore viri, saluo hoc, in quo vir tenetur corpori suo, ita etiam saluo hoc, in quo tenetur alij domino: & ideo sicut vxor nõ potest debitum petere a viro cõtra salutem sui corporis, ita nec ad impediendum hoc in quo domino tenetur, sed propter hoc non potest dominus prohibere quin debitum reddat.

ARTICVLVS V.

Vtrum in diebus sacris impediatur petitio debiti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd temporibus sacris non debeat aliquis impediri, quin debitum petat. Tunc enim est subueniendum morbo, quando inualescit: G sed possibile est quòd in die festo inualescat concupiscentia, ergo tunc debet et subueniri per debiti redditionem.

2 Præterea, Non est alia ratio quare non sit petendum debitum in diebus festiuis, nisi quia sunt orationi deputati: sed in illis diebus sunt horæ determinatæ orationi, ergo alijs horis liceret debitum petere.

SED CONTRA. Sicut aliqua loca sunt sacra, quia deputata sunt sacris, ita aliqua tempora sunt sacra propter eãdem rationem: sed in loco sacro non licet petere debitum, ergo nec in tempore sacro.

RESPONDEO, Dicendum, quòd actus matrimonialis quamuis culpa careat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia, & ideo in diebꝰ, in quibus spiritualibus præcipue est vacandum, non licet petere debitum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tempore illo posH sunt alia adhiberi ad concupiscentiam reprimendam, sicut oratio, & multa huiusmodi, quæ adhibentur etiam illis, qui perpetuo continent.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die se conseruare idoneum ad orandum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum petens debitum in tempore sacro, mortaliter peccet.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd petens in tempore sacro mortaliter peccet. Greg. enim dicit in primo Dialo, quòd mulier quæ in nocte cognita est a viro, mane ad processionem veniens, a diabolo est arrepta: sed hoc non esset nisi mortaliter peccasset, ergo &c.

2 Præterea, Quicunque facit contra præceptum diuinum, mor I taliter peccat: sed Dominus præcipit Exodi decimonono. Nolite appropinquare vxoribus vestris, quando scilicet erant legem accepturi, ergo multo magis peccant mortaliter, si tempore quo sacris nouæ legis intendendum est, cum vxoribus viri cõmisceantur.

SED CONTRA. Nulla circunstantia aggrauat in infinitum: sed indebitũ tempus est circunstantia quædam, ergo nõ aggrauat i infinitum, vt faciat mortale quod aliàs esset veniale.

RESPONDEO, Dicendum, quòd debitum petere in die festiuo, non est circunstantia trahens in aliam speciem peccati, vnde non potest in infinitum aggrauare, & ideo non peccat mortaliter vxor, vel vir, si in die festo debitum petat, sed tamen grauius est peccatum, si sola delectationis causa petatur, quàm si propter timorem, quo quis sibi cauet de lubrico carnis debitum petat.

AD PDRIMVM ergo dicendum, quòd non fuit punita mulier illa propter hoc quòd debitum reddidit, sed quia post K modum se temere ad diuina ingessit contra conscientiam.

Ad secundum dicendum, quòd ex authoritate illa nõ potest probari quòd esset peccatum mortale, sed quòd sit incongruũ. Multa enim ad munditiam caruis, pertinentia exigebantur de necessitate præcepti in veteri lege, quæ carnalibus dabatur, quæ in noua lege non exiguntur, quæ est lex Spiritus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum unus coniunx teneatur alteri debitum reddere in tempore festiuo.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur qꝑ etiam non tenetur tempore festiuo reddere. Quia peccantes & cõsentientes pariter poniuntur, vt patet Rom. primo: sed ille qui reddit debitum, consentit petenti, qui peccat, ergo & ipse peccat.

2 Præterea, Ex præcepto affirmatiuo obligamur ad orandum, & ita ad aliquod tempus determinatum, ergo pro tempore illo in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, sicut nec eo tempore quo tenetur temporali domino ad speciale obsequium.

SED CONTRA est quod dicitur. 1. Corinth. 7. Noli te fraudari inuicem, nisi communi consensu ad tempus &c. ergo quando petit, reddendum est ei.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum mulier habeat potestatem in corpore viri, quantum ad actũ generationis spectat, tenetur vnus alteri & debitum reddere quocumque tempore, & quacunque hora, salua debita honestate, quæ in talibus exigitur, quia non oportet quòd statim in publico reddat debitũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iste quantum in se est, non consentit: sed ad id quo d ab eo exigitur inuitus, & cũ dolore reddit, & ideo non peccat. Hoc enim est propter lubricum carnis diuinitus ordinatum, vt semper petenti debitum reddatur, ne aliqua occasio peccati detur.

Ad secundum dicendum, quòd non est aliqua hora determinata ad orandum, quin possit recompensari in aliis horis, & iõ obiectio non cogit.

QVAESTIO LV.

De bigamia, in quinque articulos diuisa. I.

DEINDE considerandum est de pluralitate vxorũ. Circa quod quæruntur quinque.

Primo, Vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ.

Secundo, Vtrum aliquando fuerit licitum.

Tertio, Vtrum habere concubinas sit contra legem naturæ.

Quarto, Vtrum accedere ad concubinam sit pctũm mortale.

Quinto, Vtrum aliquando licitũ fuerit habere concubinam

ARTICVLVS. I.

Vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd habere plures vxores non sit contra legẽ naturæ. Consuetudo enim legi naturali nõ præiudicat: sed habere plures vxores peccatũ nõ erat, quando mos erat, vt ab Augustino habetur in l tera, ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ.

2 Præterea, Quicumqne facit contra legem naturæ, facit contra præceptum: quia sicut lex scripta habet sua præcepta, ita & lex naturæ: sed Augusti. dicit, quòd habere plures vxores non erat cõtra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum, ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ.

3 Præterea, Matrimonium principaliter ordinatur ad prolis procreationem: sed vnus potest ex pluribus prolem accipere, plures fœcundando, ergo non est contra legem naturæ habere plures vxores.

4 Præterea, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt in principio Digestorum dicitur: sed natura non docuit hoc omnia animalia, quòd sit vna vnius, cum vnus mas in multis animalibus pluribus fœminis coniungatur, ergo non est contra legem naturæ habere plures vxores.

5 Præterea, Secundum Philoso. 15. de Animalibus, in generatione prolis mas se habet ad fœminam, sicut agens ad patiens & artifex ad materiam: sed non est contra ordinem naturæ, quòd vnum agens in plura patientia agat, aut artifex ex diuersis materijs operetur: ergo nec est contra legem naturæ, quòd vnꝰ mas plures vxores habeat.

SED CONTRA, Illud præcipue videtur esse de iure naturali qđ homini in sua institutione inditum est: sed quòd sit vna vnius in ipsa institutione humanæ naturæ, est ei inditum, vt patet Gen. 2. Erunt duo in carne vna, ergo est de lege naturæ.

Præterea. Contra legem naturæ est, quòd homo se ad impossibile obliget, & vt quod vni datum est, alteri detur: sed homo contrahens cum vna vxore, sui corporis potestatem sibi tradidit, vt necesse sit reddere debitum, cum petierit, ergo cõtra legem est, si postea alteri potestatem sui corporis tradat, quia nemo posset simul vtrique reddere debitum, si simul peterent.

Præterea, De lege naturæ est, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, sed vir nullo modo vellet quòd vxor alium virum haberet, ergo contra legem faceret naturæ, si vxorem aliam superduceret.

Præterea. Quicquid est contra naturale desiderium, est contra legem naturæ: sed zelus viri ad vxorem, & vxoris ad virum naturalis est, quia in omnibus inuenitur, ergo cum zelus sit amor non patiens consortium in amato, videtur quòd contra legem naturæ sit, quòd plures vxores habeant vnum virum.

RES-

RESPONDEO, Dicendum, quòd omnibus rebus naA turalibus insunt quædam principia, quibus non solum operationes proprias efficere possunt, sed quibus etiam eas conueniẽtes fini suo reddant, siue sint actiones quæ consequantur rem aliquã ex natura sui generis, siue consequantur ex natura speciei, vt magneti competit ferri deorsum ex natura sui generis, trahere ferrum ex natura suæ speciei. Sicut autem in rebus agẽtibus ex necessitate naturæ sunt principia actionum ipsæ formæ, a quibus operationes propriæ prodeunt conuenientes fini, ita in his quæ cognationem participant, principia sunt agendi cognitio, & appetitus, vnde oportet quòd in vi cognitiua sit naturalis conceptio, & in via appetitiua naturalis inclinatio, quibus operatio conueniens generi siue speciei redditur competens fini. Sed quia homo inter cætera animalia rationem finis cognoscit & proportionem operationis ad finem, B iõ naturalis conceptio est ei indita, qua dirigitur ad operandum, cõuenienter quę lex naturalis vel ius naturale dicitur, in cæteris autem æstimatio naturalis vocatur. Bruta enim ex vi naturæ impelluntur ad agendum conuenientes actiones magis quàm regulentur quasi proprio arbitrio agentia. Lex enim naturalis nihil aliud est quàm conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus propriis, siue competant ei ex natura generis, vt generare, comedere, & huiusmodi, siue ex natura speciei, vt ratiocinari, & huiusmodi. Omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini, quem natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturæ esse dicitur, potest autem actio esse nõ conueniens fini, vel principali, vel secundario: & siue sic, siue sic, hoc contingit dupliciter. Vno modo ex aliquo quod omnino impedit finem, vt nimia superfluitas, aut defectus comestionis, impedit salutem corporis, quasi principalem finem comestionis, & bonam habitudinem in negotiis exercendis, qui est finis secundarius. Alio modo ex aliquo quod facit difficilem aut minus decentem peruentionem ad finem principalem, vel secundarium, C sicut inordinata comestio, quantum ad tempus indebitum. Si ergo actio sit inconueniens fini, quasi omnino prohibens finem principalem directe per legem naturæ prohibetur primis præceptis legis naturæ quæ sunt in operabilibus, sicut communes conceptiones in speculatiuis. Si autem sit incompetens fini secundario quocunque modo, aut etiam principali, vt faciẽdis difficilem vel minus congruam peruentionem ad ipsum, prohibetur non quidem primis præceptis legis naturæ, sed secundis, quæ ex primis deriuantur, sicut conclusiones in speculatiuis ex principiis per se notis fidem habent, & sic dicta actio cõtra legem naturæ esse dicitur. Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem & educationem, qui quidem finis competit homini secundum naturam sui generis, vnde & aliis animalibus est conueniens, vt dicitur in 8. Ethicorũ, & sic bonum matrimonii assignatur proles: sed pro fine secundario, vt dicit Philosophus, habet in hominibus solum communicationem operum, quæ sunt necessaria in vita, & secundum D hoc fidem sibi inuicem debent, quæ est vnum de bonis matrimonii. Habet vlterius alium finem, inquantum in fidelibus est, scilicet, significationem Christi & Ecclesiæ, & sic bonum matrimonii dicitur sacramentum. Vnde primus finis respondet matrimonio hominis, inquantum est animal, secundus inquantum est homo, tertius inquãtum est fidelis. Pluralitas ergo vxorum, neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit primum finem, cum vnus vir sufficiat pluribus vxoribus fœcundandis, & educandis filijs ex eis natis. Sed secundum finem, & si non totaliter tollit, tamen multum impedit, eo quòd non facile potest esse pax in familia, vbi vni viro plures vxores iunguntur, cum non possit vnus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus vxoribus ad votum, quia communicatio plurium in vno officio causat litem, sicut figuli conrixantur adinuicem, & similiter plures vxores vnius viri. Tertium autem finem totaliter tollit, eo quòd sicut Christus est vnus, & ecclesia vna: & ideo patet ex diE ctis, quòd pluralitas vxorum quodammodo est contra legem naturæ, & quodammodo non.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consuetudo non præiudicat legi naturæ, quantum ad prima præcepta, quæ sunt ipsius, quasi communes animi conceptiones in speculatiuis: sed ea quæ ex istis trahuntur, vt conceptiones consuetudo auget, vt Tullius dicit in tertio Rhetoricorum, & similiter etiam minuit, & huiusmodi est præceptũ legis naturæ de vnitate vxoris.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Tullius dicit, res a natura perfectas & a consuetudine approbatas, legum virtus & religio sanxit, vnde patet, quòd illa quæ lex naturalis dictat quasi ex principiis primis legis naturæ deriuata, non habent vim coactiuam per modum præcepti absolute, nisi postquam lege diuina & humana sancita sunt, & hoc est quod dicit Augustinus quòd non faciebant contra legis præcepta, quia nulla lege erat prohibitum.

Ad tertium patet solutio ex dictis.

Ad quartum dicendum, quòd ius naturale multipliciter accipitur. Primo enim aliquod ius dicitur naturale ex principio, quia a natura est inditum, & sic definit Tullius in 2. Rethor. dicens. Ius naturale est quod opinio genuit, sed quòd lex quædam innata inseruit. Et quia in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quia sint ex principio extrinseco: sed quia sunt a principio superiori manente, Sicut motus qui sunt in elementis ex impressione corporum cælestium, naturales dicuntur, vt Commentator dicit in tertio de Cœlo, & Mundo, ideo ea quæ sunt de iure diuino, dicuntur esse de iure naturali, cum sint ex impressione & infusione superioris principij, scilicet Dei: & sic accipitur ab Isidoro, qui dicit quòd ius naturale est, quod in lege & in Euangelio continetur. Tertio, dicitur ius naturale non solum a principio, sed à natura, quia de naturalibus est, & quia natura contra rationem diuiditur, a quo homo est homo, ideo strictissimo modo accipiendo, Ius naturale est illud quod ad homines tantum pertinet, & si sit de dictamine naturalis rationis, non dicitur esse de iure naturali: sed illa tantum quæ naturalis ratio dictat de his quæ sunt homini alijsque communia, & sic datur dicta definitio, scilicet Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit. Pluralitas ergo vxorum quamuis non sit contra ius naturale tertio modo acceptum, est tamẽ contra ius naturale secundo modo acceptum, quia iure diuino prohibetur, & etiam contra ius naturale primo modo acceptum, vt ex dictis patet: quia natura dictat hoc cuilibet animali secundum modum conuenientem speciei suæ. Vnde etiam quædam animalia in quibus ad educationem prolis requiritur sollicitudo vtriusque, scilicet maris & fœminæ, naturali instinctu seruant coniunctionem vnius ad vnum, sicut patet in turture & columba.

Sed quia rationes inductæ in contrarium videntur ostendere quòd pluralitas vxorum sit contra prima principia legis naturæ, ideo ad eas respondeo, & dico ad quintum, quòd natura humana absque omni defectu instituta est, & ideo non solum sunt indita ei illa sine quibus matrimonii finis principalis esse non potest: sed etiam illa, sine quibus secundarius finis matrimonii sine difficultate haberi non posset, & hoc modo homini in ipsa sui institutione habere vnam vxorem licuit.

Ad sextum dicendum, quòd vir propter matrimonium non dat sui corporis potestatem vxori quantum ad omnia, sed solum ad illa quæ matrimonium requirit, non autem requirit matrimonium, vt quolibet tempore vxori petenti vir debitum reddat, nisi ad id, ad quod matrimonium principaliter est institutum, scilicet bonum prolis, & hoc est quantum sufficit ad impregnationem. Requirit autem hoc matrimonium, inquantum est ad remedium institutum, quod est secundarius ipsius finis, vt quolibet tempore debitum petenti reddatur, & sic patet qꝑ accipiens vxores non se obligat ad impossibile, considerato principali fine matrimonii, & ideo pluralitas vxorum non est contra præcepta legis naturæ.

Ad septimum dicendum, quòd illud præceptum legis naturæ, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, debet intelligi eadem proportione seruata. Non enim si prælatus non vult sibi resisti a subdito, ipse subdito resistere non debet. Et ideo non oportet quòd ex vi illius præcepti, quòd sicut vir non vult quòd vxor sua habeat plures viros, vel virum, quòd ipse non habeat aliam vxorem, quia vnum virum habere plures non est contra prima præcepta legis naturæ, vt dictum est: sed vnam vxorem habere plures viros est contra præcepta prima legis naturæ, eo quòd per hoc quantum ad aliquid totaliter tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonum prolis quod est principalis matrimonii finis. In bono enim prolis intelligitur non solum procreatio: sed etiam educatio. Ipsa enim procreatio prolis, & si non totaliter tollatur, quia contingit, post impregnationem primam, iterum mulierem impregnari, vt dicitur in Nouo de Animalibus, tamẽ multum impeditur, quia vix potest accidere quin corruptio accidat, quantum ad vtrumque fœtum vel quantum ad alterum, sed educatio totaliter tollitur, quia ex hoc qꝑ vna mulier plures maritos haberet, sequeretur incertitudo prolis respectu patris, cuius cura necessaria est in educando, & ideo nulla lege vel consuetudine est permissum, vnam mulierem habere plures viros, sicut econuerso.

Ad octauum dicendum, quòd naturalis inclinatio in appetitiua sequitur naturalem cognitionem. in cognitione enim, quia non ita est contra conceptionem naturalẽ, qꝑ vni habeat plures vxores, sicut quòd vxor habeat plures viros, ideo effectus vxoris non tantum refugit consortium in viro, sicut econuerso, & ideo tam in hominibus, quàm in aliis animalibus, inuenitur maior zelus maris ad fœminam, quàm econuerso.

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures vxores.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd habere plures vxores non potuerit esse aliquando licitũ. Quia secundum Philosophum in secundo Ethicorum. Ius naturale semper & vbique habet naturalem potentiam eandem: sed iure naturali prohibetur pluralitas vxorum, vt ex dictis patet, ergo sicut modo non licet, ita numquam licuit.

2 Præterea, Si aliquando licuit, hoc non fuit, nisi quia per se licitum erat, vel per alia quam dispensationẽ licebat. Si primo modo, sic etiam nunc licitum esset. Si autem secundo modo, hoc esse non potest, quia secundum Augustinum, Deus cum sit naturæ conditor, non facit aliquid contra rationes, quas naturæ inseruit: cum ergo naturæ nostræ Deus inseruerit, quòd sit vna vnius, videtur quòd ipse contra hoc numquam dispensauerit.

3 Præterea, Si aliquid est licitum ex dispensatione, hoc non licet, nisi illis in quibus dispensatio fit: non autem legitur aliqua dispẽsatio communis in lege cum omnibus facta, cum ergo omnes communiter qui volebant plures vxores acciperent in veteri Testamento, nec ex hoc reprehendebantur a lege vel a Prophetis, non videtur quòd fuerit ex dispensatione licitum.

4 Præterea, Vbi est eadẽ causa dispensationis, debet eadem dispensatio fieri: sed causa dispensationis non potest alia poni, ni si multiplicatio prolis ad cultum Dei, quæ etiam nunc necessaria est, ergo adhuc dicta dispensatio duraret, præcipue cum non legatur reuocata.

5 Præterea, In dispensatione non debet prætermitti maius bonum propter minus bonum: sed fides & sacramentum, quæ nõ videtur posse seruari in matrimonio quo vnus pluribus vxoribus cõiũgitur, sunt meliora q̃ prolis multiplicatio, ergo intuitu huius multiplicationis dispensatio prædicta fieri nõ debuisset.

SED CONTRA, Ad Galatas tertio dicitur, quòd lex propter præuaricatores posita est, vt scilicet eos prohiberet: sed lex vetus fecit mentionem de pluralitate vxorum sine aliqua eius prohibitione, vt patet Deuteronomij vicesimo. Si habuerit homo duas vxores &c. ergo habendo duas vxores, non erant præuaricatores, & ita erat licitum.

Præterea, Hoc idem videtur exemplo ex sanctis Patribus qui plures leguntur habuisse vxores, cum Deo essent acceptissimi, sicut Iacob, & Dauid, & plures alii, ergo aliquando fuit licitum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut ex dictis patet, pluralitas vxorum esse dicitur contra legem naturæ, non quantum ad prima præcepta eius, sed quantum ad secunda, quæ quasi conclusiones a primis præceptis deriuantur. Sed quia & actus humanos variari oportet secundum diuersas conditiones personarum & temporum, & aliarum circũstantiarum, ideo conditiones prædictæ a primis legis naturæ præceptis non procedunt, vt semper efficaciam habentes, sed in maiori parte: talis est enim tota materia moralis, vt patet per Philosophum in libro Ethicor. & ideo vbi eorum efficacia deficit, licite ea præter mitti possunt. Sed quia non est facile determinare huiusmodi varietates, ideo illi, ex cuius auctoritate lex efficaciam habet, reseruantur, vt licentiam præbeãt legem prætermittẽdi in illis casibus, ad quos legis efficacia non extendere se debet, & talis licentia dispensatio dicitur, lex autem de vnitate vxoris non est humanitus, sed diuinitus instituta, nec vnquam verbis aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent, & ideo in hoc a solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidẽ principaliter Patribus sanctis facta est, & per eorum exemplum ad alios deriuata est eo tempore quo oportebat prædictum naturæ præceptum prætermitti, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. Semper enim principalior finis magis obseruandus est, quam secundarius. Vnde cum bonum prolis sit principalis matrimonii finis, vbi prolis multiplicatio necessaria erat, debet negligi ad tempus impedimentum quod posset in secundariis finibus euenire, ad quod remouendum præceptum prohibens pluralitatem vxorum ordinatur, vt ex dictis patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ius naturale semper & vbique quantum est de se, habet eandem potentiam: sed per accidens propter aliquod impedimentum quandoque, & alicubi potest variari, sicut ibi Philosophus exemplum ponit de aliis rebus naturalibus. Semper enim & vbique dextra est melior quàm sinistra secundum naturam, sed per aliquod accidens contingit aliquem esse ambidextrum, quia natura nostra variabilis est, & similiter etiam de naturali iusto, vt ibidem Philosophus dicit.

Ad secundum dicendum, quòd in Decret. quadam de diuortiis dicitur, quòd numquam licuit plures habere vxores sine dispensatione per diuinam inspirationem habita, nec tamen talis dispensatio datur contra rationes quas Deus naturæ inseruit: sed præter eas, quia rationes illæ non sunt ordinatæ ad semper: sed vt in pluribus, vt dictum est, sicut etiam non est contra naturam, quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculose, præter ea quæ frequenter solent euenire.

Ad tertium dicendum, quòd qualis est lex, talis debet esse dispensatio legis, & quia lex naturæ est cordibus impressa, non oportuit dispensationem eorum quæ ad legem naturæ pertinẽt, lege scripta dari: sed per internam dispensationem fieri.

Ad quartum dicendum, quòd veniente Christo fuit tempus plenitudinis gratiæ Christi, per quam cultus Dei in omnes gentes spirituali propagatione diffusus est, & ideo non est eadem ratio dispensationis, quę erat ante Christi aduentum, quando cultus, carnali propagatione multiplicabatur.

Ad quintum dicendum, quòd proles secundum quòd est bonum matrimonii, includit ĩdem ad Deum seruandam, quia secundum quòd proles expectatur ad cultum Dei educanda, ponitur matrimonii bonum. Fides autem ad Deum seruanda est potior quàm fides vxori, quæ ponitur bonum matrimonii, & quàm significatio quæ pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionẽ ordinatur: & ideo non est inconueniens si propter bonum prolis, aliquid detrahitur aliis duobus bonis, nec tamen omnino tolluntur, quia & fides manet ad plures & sacramentum aliquo modo, quia quamuis non significaretur coniunctio Christi ad Ecclesiam inquantum est vna, significatur tamen distinctio graduum in Ecclesia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non solum est in Ecclesia militante: sed etiã triumphante. Et ideo illorum matrimonia aliquo modo significant coniunctionem Christi ad Ecclesiam, non solum militantem, vt quidam dicunt: sed etiam triumphãtem, in qua sunt diuersæ mansiones.

ARTICVLVS III.

Vtrum habere concubinam sit contra legem naturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ habere concubinam non sit contra legem naturæ. Legis enim cæremonialia non sunt de lege naturæ: sed fornicatio prohibetur Actuum vigesimoquinto inter alia cæremonialia legis, quæ ad tempus credentibus ex Gentibus ponebantur, ergo fornicatio simplex, quæ est accessus ad concubinam, non est cõtra legẽ naturę.

2 Præterea, Ius positiuum a naturali iure perfectum est, vt Tullius dicit: sed secundum ius positiuum fornicatio simplex non prohibebatur, imo potius in pœnam secundum antiquas leges mulieres lupanaribus tradendæ condemnabantur, ergo habere concubinam, non est contra legem naturæ.

3 Præterea. Naturalis lex non prohibet quin illud quod datur simpliciter, possit dari ad tempus, & secundum quid: sed vna mulier soluta potest dare viro soluto in perpetuum sui corporis potestatem, vt ea vtatur licite cum voluerit, ergo non esset contra legem naturę, si dederit ei potestatem sui corporis ad horam.

4 Præterea, Quicumque re sua vtitur vt vult, nemini facit iniuriam: sed ancilla est res domini, ergo si dominus ea vtitur ad libitum, nulli facit iniuriam, & ita habere concubinam, non est contra legem naturæ.

5 Præterea, Quilibet potest alteri dare quod suum est: sed vxor habet potestatem in corpore viri, vt patet primæ Corinthiorum septimo, ergo si vxor velit, vir potest alteri mulieri cõiungi sine peccato.

SED CONTRA. Secundum omnes leges, filij qui de concubina nascuntur, sunt vituperabiles: sed hoc non esset nisi concubitus ex quo oriuntur, esset naturaliter turpis, ergo habere concubinam, est contra legem naturæ.

Præterea. Matrimonium est naturale: sed hoc non esset si sine præiudicio legis naturę hõ posset cõiungi mulieri præter matrimonium, ergo contra legem naturæ est concubinã habere.

RESPONDEO, Dicendum quòd illa actio videtur esse contra legem naturæ, quæ non est conueniens fini debito, siue quia non ordiuatur in ipsum per actionem agentis, siue quia de se est improportionata illi fini: finis autem, quem natura exigit concubitu intendit, est proles procreanda & educanda, & vt hoc bonum quæreretur, posuit delectationem in concubitu, vt Constantinus dicit: quicumque ergo concubitu vtitur propter delectationem, quæ in ipso est, non referendo in finem a natura intentum, contra naturam facit, & similiter etiam si fit talis concubitus, qui ad illum finem conuenienter ordinari possit, & quia res à fine plurimum nominatur, tanquam ab optimo, sicut coniunctio matrimonii à prolis bono nomen accepit, quod per matrimonium principaliter quæritur, ita concubinæ nomen illam coniunctionem exprimit, qua solus concubitus

cubitus propter seipsum quæritur. Et si etiam aliquis quandoque ex tali concubitu prolem quærat, non tamen est conueniẽs ad prolis bonum, in quo non solum intelligitur ipsius procreatio, per quam proles esse accipit: sed etiam educatio & instructio, per quam accipit nutrimentum & disciplinam a parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur, secundum Philosophum 8. Ethico. Cum autem educatio & instructio proli a parentibus deneantur per longum tempus, exigit lex naturæ, vt pater & mater commaneant ad subuentendum proli. Vñ aues quæ communiter pullos nutriunt, ante completam nutritionẽ, non separantur a mutua societate, quæ incipit a concubitu vel in concumbendo. Hæc autem obligatio ad commanendum fœminam marito matrimonium facit, & ideo patet quòd accedere ad mulierem non iunctam sibi matrimonio, quæ concubina vocatur, est contra legem naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Gentibus quantum ad multa lex naturæ offuscata erat. Vnde accedere ad concubinam, malõ non fore putabãt, sed passim fornicatione quasi relicita vtebantur, sicut & aliis, quæ erant contra cæremonias Iudæorum, quamuis non essent contra legem naturæ. Et ideo Apostoli immiscuerunt prohibitionem fornicationis cæremonialibus propter discretionem, quæ erat in vtroque inter Iudæos & Gentiles.

Ad secundum dicendum, quòd ex prædicta obscuritate, scilicet in quam ceciderunt Gentiles, Deo debitam gloriam non reddentes, vt dicit Rom. primo. Lex illa processit, & non ex instinctu legis naturæ, vnde prævalente Christiana religione, lex illa sextirpata est.

Ad tertium dicendum, quòd in aliquibus, sicut nihil inconueniens sequitur, si rem aliquam quam quis in potestate habet alteri simpliciter tradat, ita etiam nec si tradat ad tempus, & sic neutrum est contra legem naturæ, ita autem in proposito, ideo ratio non sequitur.

Ad quartum dicendum, quòd iniuria iustitiæ opponitur, lex autem naturalis non solum prohibet iniustitiam: sed etiam opposita omnium virtutum. Sicut contra legem naturæ est vt aliquis immoderate comedat, quamuis talis rebus vtens suis, nulli iniuriam faciat, & præterea ancilla quamuis sit res domini ad obsequium, non est tamen res sua ad concubitum, & iterum interest qualiter quisque re sua vtatur. Facit enim talis iniuriam proli procreandæ, ad cuius bonum non sufficienter talis coniunctio ordinatur, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, quòd mulier habet potestatem in corpore viri non simpliciter quantum ad omnia: sed solum quãtum ad matrimonium, & ideo non potest contra bonum matrimonii, corpus viri alteri tradere.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd accedere ad concubinam non sit peccatum mortale. Manus. n. peccatum est mendacium, quàm fornicatio simplex, quod patet ex hoc, quòd Iudas qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recusauit mendacium dicens: Certe mendacii arguere non poterit: sed mendacium nõ est semper peccatum mortale, ergo neque fornicatio simplex.

2 Præterea. Peccatum mortale morte puniri debet: sed lex vetus non puniebat concubitum concubinæ morte, nisi in aliquo casu, vt patet Deut. 24. ergo non est peccatum mortale.

3 Præterea, Peccata mortalia carnalia sunt minoris culpę, q̃ spiritualia: sed non omnis superbia aut auaritia est peccatum mortale, quæ sunt spiritualia peccata, ergo non omnis fornicatio, quæ est peccatum carnale, est mortale.

4 Præterea. Vbi est maius incitamentum, ibi est minus peccatum, quia magis peccat qui minori tentatione vincitur: sed concupiscentia maxime instigat ad venerem, ergo cum actus gulæ non semper sit peccatum mortale, nec fornicatio simplex erit mortale.

SED CONTRA. Nihil excludit a regno Dei nisi peccatum mortale: sed fornicatores excluduntur a regno Dei, vt patet Primæ ad Corinth. 6. ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

Præterea. Sola peccata mortalia crimina dicuntur: sed fornicatio dicit crimẽ, vt patet Thob. 4. Attende tibi ab omni fornicatione. & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen conscientiæ.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, Illi actus ex suo genere sunt peccata mortalia, per quos fœdus amicitiæ hominis ad Deum, & hominis ad hominem volatur, hæc enim sunt contra duo præcepta charitatis, quæ est animæ vita, & ideo cum concubitus fornicarius A tollat debitam ordinationem parentis ad prolem, quam natura ex concubitu intendit non est dubium quòd fornicatio simplex de sui ratione est peccatũ mortale, etiam si lex scripta non esset.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequenter homo qui non vitat peccatum mortale, vitat aliquod peccatum veniale, ad quod non habet incitamentum, & ita etiam Iudas mẽdacium vitauit, fornicationem non vitans, quamuis illud mendacium pernitiosum fuisset iniuriam habens annexam, si promissum non reddidisset.

Ad secundum dicendum, quòd peccatum non dicitur mortale, quia morte temporali punitur: sed quia punitur æterna, vnde etiam furtum quod est peccatum mortale interdum non punitur per leges temporali morte: & similiter, etiam est de fornicatione.

Ad tertium dicendum, quòd sicut non quilibet motus superbiæ est peccatum mortale: ita nec quilibet motus luxuriæ, & huiusmodi sunt peccata venialia, & concubitus matrimonialis, interdum tamẽ aliqui luxuriæ actus sunt peccata mortalia, aliquibus motibus superbiæ venialibus existentibus, quia in verbis Gregor. inductis intelligitur comparatio vitiorum secundum genus non quantum ad singulos actus.

Ad quartum dicendum, quòd illa circunstantia efficacior est ad aggrauandum, quæ magis appropinquat ad speciem peccati. Vnde quamuis fornicatio ex magnitudine incitamenti diminuatur, tamen ex materia, circa quam est, grauitatem habet maiorem, quàm inordinata comestio, cum sit circa ea quæ pertinent ad fouendum fœdus societatis humanæ: & ideo ratio non sequitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliquando licitum fuerit concubinam habere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquando licitum fuerit concubinam habere. Sicut enim habere vnam vxorem est de lege naturæ, ita non habere concubinam, sed aliquando licuit plures vxores habere, ergo, & habere concubinam.

2 Præterea. Non potest aliqua simul esse ancilla & vxor, vnde secundum legem ex hoc ipso quòd ancilla in matrimonium ducebatur, libera reddebatur: sed aliqui amicissimi Deo, leguntur ad suas accessisse ancillas, sicut Abraham & Iacob, ergo non illæ erant vxores, & sic aliquando licuit concubinas habere.

3 Præterea, Illa quæ in matrimonium ducitur, non potest eijci & filius eius debet esse hæreditatis particeps: sed Abraham eiecit Agar, & filius eius non fuit hæres, ergo non fuit vxor Abrahæ.

SED CONTRA. Ea quæ sunt contra præcepta Decalogi, numquam licuerunt: sed habere concubinam est contra præceptum Decalogi, scilicet, Non mœchaberis, ergo numquam fuit licitum.

Præterea. Ambrosius dicit in libro de Patriarchis. Viro non licet quod mulieri non licet: sed numquam licuit mulieri ad alium virum accedere, dimisso viro proprio, ergo nec viro vnquam licuit concubinam habere.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Rabbi Moyses dicit, quòd ante tempus legis fornicatio nõ erat peccatum, quod probat ex hoc quòd Iudas cum Thamar concubuit. Sed ista ratio non cogit. Non enim necesse est filios Iacob a peccato excusari, cum accusati fuerunt apud patrem crimine pessimo, & in Ioseph necem & venditionem consenserunt. Et ideo dicendum est, quòd habere concubinam non matrimonio iunctam sit cõtra legem naturæ, & nullo tempore secundum se licitum fuit, nec etiam ex dispensatione. Sicut enim ex dictis patet, concubitus cum ea quæ non est matrimonio iuncta, non est conueniens actus ad bonum prolis, quod est principalis finis matrimonii, & ideo est contra præcepta legis naturæ quæ dispensationem non recipiunt, vnde vbicumque legitur in veteri Testamento, aliquos concubinas habuisse, quos necesse sit a peccato excusari, oportet eas esse matrimonio iunctas, & tamen concubinas dici, quia aliquid habebant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinæ, secundum enim quòd matrimonium ordinatur ad suum principalem finem, qui est bonum prolis, vxor viro coniungitur in solubili coniunctione, vel saltem diuturna, vt ex dictis patet, & circa hoc non est aliqua dispensatio: sed quantum ad finem, qui est dispensatio familiæ & communicatio operum, vxor enim coniungitur viro vt socia: sed hoc deerat in his quæ concubinæ nominabantur. In hoc enim poterat esse dispensatio cum sit secundarius matrimonii finis. & ex hac etiam parte habebant aliquid simile concubinis, ratione cuius concubinæ nominabantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd habere plures vxores non est contra prima præcepta legis naturæ, sicut habere con-

re concubinam,& ideo ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum,quòd antiqui Patres ea dispensatione quaplures habebant , ad ancillas accedebant vxorio affectu:sed non erant vxores,quantum ad illam coniunctionẽ quę respicit secundarium finem, cui conditio seruitutis opponitur, cum non possit simul esse socia & ancilla.

Ad tertium dicendum,quòd sicut in lege Moysi per dispensationem licebat dare libellum repudii, ad euitandum vxoricidium,vt dictum est,ita ex eadem dispensatione licuit Abrahæ cicere Agar,ad significandum mysterium,quod Apostolus explicat Gala.4 quòd etiam ille filius hæres non fuerit, ad mysterium pertinet, & quòd Esau filius liberæ hæres non fuit, vt patet Romanorum nono. Similiter etiam propter mysterium factum fuit,vt filij Iacob ex ancillis & liberis nati hæredes essent, vt Augustinus dicit : quia Christo nascuntur in baptismo filij, tã per bonos,quos libera significat,quàm per malos ministros, qui per ancillas significantur.

QVAESTIO LXVI.

De bigamia & irregularitate ex pluralitate vxorum ea contracta,in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum de bigamia & irregularitate ex ea contracta.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo,Vtrum illi bigamiæ,quæ est ex hoc quòd aliquis duas vxores successiue habuerit,sit irregularitas annexa.

Secundo,Vtrum irregularitatem cõtrahat, qui simul vel successiue duas vxores habuit.

Tertio , Vtrum irregularitas contrahatur ex hoc,quòd quis vxorem virginem non accipit.

Quarto,Vtrum bigamia per baptismum soluatur.

Quinto,Vtrum cum bigamo liceat dispensare.

ARTICVLVS I.

Vtrum bigamiæ irregularitas sit annexa.

AD PRIMVM sic proceditur.Videtur quòd illi bigamię,quæ ẽ ex hoc q̃ aliquis duas vxores successiue habuit, non sit irregularitas annexa,quia multitudo &vnitas consequũtur ens,ergo ens & non ens faciunt multitudinem aliquam : sed ille qui habet successiue duas vxores,tunc vna est in esse,alia in non esse,ergo ex hoc non efficitur vir non vnius vxoris,qui secundum Apostolum ab Episcoparu prohibetur.

2 Præterea.Maius signum incontinentię apparet in eo qui plures fornicarie cognoscit,quàm qui plures vxores successiue habet:sed ex primo non efficitur aliquis irregularis,ergo, nec ex secundo.

3 Præterea, Si bigamia irregularitatem causat,aut hoc est ratione sacramenti,aut ratione carnalis copulæ:sed non ratione primi,quia sic si aliquis cum vna contraxisset per verba de præsenti,& ea mortua ante carnalem copulam subsecutam duceret aliam efficeretur irregularis, quod est contra Decretale Innocentij tertij. Nec iterum ratione secundi :quia secundum hoc etiam qui plures fornicario concubitu cognosceret,irregularis esset,quod falsum est,ergo nullo modo bigamia irregularitatem causat.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquis per sacramẽtum ordinis minister sacramentorũ constituitur,& ille qui alij sacramenta ministrare debet,nullum defectum in sacramentis pati debet. Defectus autem in sacramento est,quando sacramenti significatio integra non inuenitur, sacramentum autem matrimonij significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam quæ est vnius ad vnam . Et ideo requiritur ad perfectam significationem sacramenti quòd vir sit tantum vnius vir,&vxor sit tantum vnius vxor, & ideo bigamia quæ hoc tollit, irregularitatẽ inducit. Et sunt quatuor modi bigamiæ. Primus est, cum quis plures habet vxores de iure successiue . Secundus,cum simul habet plures,vnam de iure,aliam de facto. Tertius,cum habet plures successiue,vnam de iure,aliam de facto. Quartus, quando viduam ducit vxorem,& in omnibus his est irregularitas adiuncta. Alia autem causa consequens assignatur,quia in illis qui accipiunt sacramentum ordinis,maxima spiritualitas debet apparere,tum quia spiritualia ministrant,scilicet sacramenta, tum quia spiritualia docent, & in spiritualibus occupari debent. Vnde cum concupiscentia maxime spiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur,non debet aliquod signum concupiscentiæ permanentis in eis apparere,quod quidem apparet in bigamis,qui vna vxore contenti esse noluerunt, tamen prima ratio est melior.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd multitudo pluriũ vxorum simul existentium est multitudo simpliciter,& ideo talis multitudo totaliter significationi sacramẽti repugnat, & propter hoc totaliter sacramento. Sed multitudo vxorum successiue est multitudo secundum quid,& ideo non tollit significationem sacramenti totaliter,nec sacramentum euacuat quantum ad sui essentiam:sed quantum ad sui perfectionem, quæ requiritur in illis qui sunt sacramentorum dispensatores.

Ad secundum dicendum,quòd quamuis sit in fornicariis maioris concupiscentiæ significatio,non tamẽ concupiscentiæ ita adhærentis,quia per fornicationem vnius,alteri non in perpetuo obligatur,& iterum non est defectus sacramenti.

Ad tertium dicendum,quòd sicut dictum est, bigamia causat irregularitatem,inquantum tollit perfectam significationem sacramenti,quæ quidem consistit & in coniunctione animorum, quæ fit per consensum, & in coniunctione corporum , & ideo ratione vtriusque simul oportet esse bigamiam quæ irregularitatem faciat. Vnde per Decretal.Innoc.tertij,obuiatur ei quod Magister in litera dicit,scilicet quòd solus consensus per verba de præsenti sufficit ad irregularitatem inducendam.

ARTICVLVS II.

Vtrum irregularitas sit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quòd homo habet duas vxores, vnam de iure , & alteram de facto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd irregularitas non sit annexa bigamiæ,quæ contingit ex hoc q̃ homo habet duas vxores,vnam de iure,aliã de facto . Quia vbi nullum est sacramentum , non potest esse defectus sacramenti : sed quando aliquis contrahit de facto cum aliqua,& nõ de iure, non est ibi aliquod sacramentum,quia talis coniunctio non significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam,ergo cum irregularitas non consequatur bigamiam nisi propter defectũ sacramẽti,videtur quòd talem bigamiam irregularitas nõ consequatur.

2 Præterea. Aliquis accedens ad illam,cum qua contrahit de facto & non de iure,committit fornicationem,si non habeat aliquam vxorem legitimam,vel adulterium,si habeat aliã:sed dũuidere carnem suam per plures , per fornicationem vel adulteriũ nõ causat irregularitatem,ergo nec dictus bigamiæ modus.

3 Præterea, Contingit quòd aliquis antequam cognoscat carnaliter illam,cum qua de iure contraxit, cum alia contrahit de facto non de iure,& eam carnaliter cognoscit siue prima mortua, siue viuente:talis contraxit cum pluribus vel de iure,vel de facto,& tamen non est irregularis,quia carnem suam non diuisit in plures,ergo ex prædicto modo bigamiæ non contrahitur irregularitas.

RESPONDEO, Dicendum,quòd in duobus secundis modis bigamiæ contrahitur irregularitas,quia quamuis in altero non sit sacramentum,est tamen quædam sacramenti similitudo. Vnde isti duo modi sunt secundarij,& primus est principalis in irregularitate causanda.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd quamuis ibi non sit sacramentum , est tamen ibi aliqua similitudo sacramenti, quæ non est in fornicatione,vel adulterino concubitu , & ideo non est simile.

Et per hoc patet solutio ad secundum .

Ad tertium dicendum, quòd in tali casu non reputatur bigamus,quia primum matrimonium non habuit perfectam significationem suam , tamen si per iudicium Ecclesiæ compellatur ad primam redire,& eam cognoscere,statim efficitur irregularis, quia irregularitatem non facit peccatum:sed imperfectio significationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum contrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis ducit vxorem non virginem .

AD TERTIVM sic proceditur.Videtur quòd non contrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis ducit vxorem non virginem , Quia plus impeditur aliquis defectu proprio , quàm alieno:sed si ipse contrahens non sit virgo,nõ sit irregularis,ergo multo minus si vxor eius virgo non sit.

2 Præterea. Pót esse q̃ aliquis defloruit aliquam & postea ducat eam in vxorem,talis nõ videtur esse irregularis, quia non diuisit carnẽ in plures,nec ẽt vxor eius, sed tamẽ ducit corruptã in vxorẽ,ergo talis modus bigamiæ nõ causat irregularitatem.

3 Præterea,Nullus potest contrahere irregularitatem nisi voluntarius:sed aliquis quandoque ducit vxorem non virginem inuoluntarius,vt quando credit eam virginem esse,& postea inuenit eam corruptam fuisse , cognoscens eam,ergo talis modus non causat irregularitatem.

4 Præt. Corruptio sequens matrimonium,est viro superabilior quàm

quàm precedens , sed si vxor postquam est consummatum matrimonium,ab aliquo cognoscatur,non efficitur vir irregularis, aliàs puniretur pro peccato vxoris , & potest etiam esse postquã hoc sciat quòd reddat ei debitum poscenti,ante quam de adulterio condemnetur accusata , ergo videtur quòd ille modus bigamiæ non causet irregularitatem.

SED CONTRA est quod Greg.dicit, Præcipimus ne vnquam illicitas ordinationes facias,ne bigamum , aut qui virginẽ non est sortitus in vxorem, aut ignorantem literas, aut habentẽ quamlibet partem corporis vitiatam , vel pœnitentiæ vel curæ , aut cuilibet conditioni obnoxium , ad sacros ordines permittas accedere.

RESPONDEO, Dicendum,quòd in coniunctione Christi & Ecclesiæ veritas ex vtraque parte inuenitur. Et ideo siue diuisio carnis inueniatur ex parte viri,siue ex parte vxoris,est defectus sacramenti . Sed tamen diuersimode , quia ex parte viri requiritur, quòd aliam duxerit in vxorem, non quòd sit virgo: sed ex parte vxoris requiritur quod etiam sit virgo , cuius ratio a Decretistis assignatur . Quia Episcopus significat ecclesiam militantem, cuius curam gerit , in qua sunt multę corruptiones : sed sponsa significat Christum,qui virgo fuit, & ideo ex parte sponsæ requiritur virginitas : sed non ex parte sponsi, ad hoc q̃ aliquis Episcopus fieri possit . Sed hæc ratio est expresse contra Apostolum,Ephesiorũ quinto,Viri diligite vxores sicut & Christus ecclesiam.Ex quo apparet quòd vxor significat Ecclesiam,& sponsus Christum,& iterum : Quia vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesię.Et ideo aliqui dicunt quòd per sponsum significatur Christus , per sponsam Ecclesia triumphans in qua non est aliqua macula.Christus autem habuit primo synagogã quasi concubinam , & sic non tollitur aliqui de perfectione significationis sacramenti si prius habuit sponsum.Sed hoc est valde absurdum , quia sicut est vna fides antiquorum & modernorum , ita vna Ecclesia.Vnde illi qui tempore synagogæ Deo seruiebãt, ad veritatẽ ecclesiæ in qua Deo seruimus pertinebant.Et præterea,hoc est expresse cõtra illud quod habet Ezech.16.& Oseę 2. vbi expresse fit mentio de desponsatione synagogæ,vnde nõ fuit sicut concubina,sed sicut vxor . Et præterea,secundum hoc fornicatio esset sacramentum illius coniunctionis , quod est absurdum : & ideo Gentilitas priusquam desponsaretur a Christo in fide Ecclesiæ , corrupta fuit a diabolo per idololatriam . Et ideo aliter dicendum , quòd defectus in ipso sacramento causat irregularitatem, corruptio autem extra matrimonium contingens, quæ præcessit matrimonium , nullum defectum facit in sacramento,ex parte illius,in quo est corruptio,sed facit defectum ex parte alterius , quia actus contrahentis matrimonium non cadit supra seipsum , sed supra alterum,& ideo ex termino specificatur , quòd est respectu illius etiam quasi materia sacramenti .

Vnde si mulier esset ordinis susceptiua,sicut efficitur vir irregularis ex hoc,quòd ducit vxorem corruptam , non autem ex hoc quòd corruptus contrahit, ita fieret mulier irregularis si contraheret cum corrupto , non autem si contraheret corrupta, nisi in alio matrimonio prius corrupta fuisset.

Et per hoc patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum,quòd in tali casu sunt diuersæ opiniones,tamen probabilius est quòd non sit irregularis , quia carnem suam non diuisit in plures .

Ad tertium dicendum , quòd irregularitas non est pœna insicta,sed defectus quidam sacramentorum, & ideo non oportet q̃ semper sit voluntaria bigamia ad hoc quòd irregularitatem causet:& ideo ille qui vxorem ducit corruptam , quam virginem credit , irregularis est eam cognoscens .

Ad quartum dicendum,quòd si mulier fornicetur post matrimonium contractum , non efficitur ex hoc vir irregularis, nisi post corruptionem adulterii eam iterato cognoscat , quia aliàs corruptio vxoris nullo modo cadit sub actu matrimoniali viri , sed si etiam per ius compellatur ei reddere debitum ante cõdemnationem adulterij , irregularis efficitur,quamuis de hoc sint opiniones , sed hoc quod dictum est,est probabilius, quia hic nõ requiritur quòd sit peccatum , sed significatio tantum .

ARTICVLVS IIII.

Vtrum bigamia soluatur per baptismum .

AD QVARTVM sic proceditur . Videtur quòd bigamia per baptismum soluatur. Dicit enim Hiero.in epistola ad Titum,quòd si quis ante baptismum plures vxores habuit , vel vnam ante & aliam post,non est bigamus , ergo bigamia per baptismum soluitur .

2 Præt. Qui facit quod maius est , facit quod minus est : sed baptismus tollit omne peccatum quod est grauius quàm irregularitas,ergo tollit bigamiæ irregularitatem.

3 Præt.Baptismus tollit omnem pœnam ex actu prouenientẽ : sed irregularitas est huiusmodi,ergo &c.

4 Præt Bigamus est irregularis,inquantum deficit a repræsentatione Christi,sed per baptismum plene Christo conformamur, ergo soluitur irregularitas.

5 Præt. Sacramenta nouæ legis sunt magis efficacia, quàm sacramenta veteris legis:sed sacramenta veteris legis soluebant irregularitates, vt in primo libro dictum est a Magistro , ergo & baptismus, quie ft efficacissimum sacramentum in noua lege,soluit irregularitatem ex bigamia contractam .

SED CONTRA est,quod Augustinus dicit : Acutius intelligunt , qui nec eum,qui catechumenus , aut paganus habuit alteram , ordinandum censuerunt , quia de sacramento agitur , non de peccato .

Præt.Sicut idẽ dicit:Fœmina si catechumina vel pagana vitiata est,nõ potest inter Dei virgines vel post baptismum velari, ergo eadem ratione , nec bigamus ante baptismum ordinari .

RESPONDEO, Dicendũ,quòd baptismus soluit culpas & non soluit coniugia , vnde cum ex ipso contugio sequatur irregularitas , per baptismũ tolli nõ potest, vt Augustinus dicit .

AD PRIMVM ergo dicendum , q̃ in casu isto non tenetur Hieronymi opinio,nisi forte velimus eum exponere quòd loquitur ad sanctiorem dispositionem .

Ad secundum dicendum,quòd non oportet quòd illud quod facit maius , faciat minus , nisi sit ad illud ordinatum , & hoc deficit in proposito,quia baptismus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est de pœnis quę consequuntur ex actuali peccato quasi inflictæ,non infligendæ,nõ enim aliquis per baptismum virgini tatem recuperat , nec similiter carnis induisionem .

Ad quartum dicendum , quòd baptismus conformatur Christo quantum ad virtutem mentis , sed non quantum ad statum carnis , qui consideratur in virginitate vel in diuisione carnis .

Ad quintum dicendum, quòd illæ irregularitates ex leuibus causis non perpetuis erant contractæ , & ideo etiam per illa sacramenta auferri poterant,& iterum erant ad hoc ordinata,non autem baptismus ad hoc ordinatur .

ARTICVLVS V.

Vtrum cum bigamo liceat dispensare .

AD QVINTVM sic proceditur . Videtur quòd cum bigamo non liceat dispensare . Quia extra de bigamis dicitur, cum clericis , qui inquantum in ipsis fuit , secundas sibi mulieres coniunxerunt matrimonialiter,tamquam cum bigamis non licet dispensare .

2 Præt.Contra ius diuinum nõ licet dispensare:sed omnia quæ in Canone dicuntur, ad ius diuinum pertinent,cum ergo Apostolus in scriptura Canonica dicat,oportet Episcopum vnius vxoris virum esse,videtur quòd in hoc non possit dispensari .

3 Præt.Nullus potest dispensare in his quæ sunt de necessitate sacramenti:sed non esse irregularem est de necessitate sacramenti ordinis,cum significatio quæ est sacramento essentialis, desit, ergo non potest in hoc dispensari .

4 Præterea, Hoc quod rationabiliter factum est , non potest irrationabiliter mutari , si ergo potest rationabiliter dispensari cũ bigamo , irrationabiliter est ei adiuncta irregularitas , quod est inconueniens .

SED CONTRA est, quòd Lucius Papa dispensauit cum Episcopo Panormitano , qui erat bigamus .

Præt. Martinus Papa dicit,lector si viduam vxorem accipiat , in lectoratu permaneat,aut si necessitas fuerit,subdiaconus fiat? nihil autem supra,similiter si bigamus fuerit , ergo ad minus vsque ad subdiaconatum cum eo dispensari potest .

RESPONDEO , Dicendum,quòd bigamiæ non est adiuncta irregularitas de iure naturali, sed de iure positiuo,nec iterũ est de essentialibus ordinis , quòd nõ sit bigamus,quod patet ex hoc,q̃ si aliquis bigamus ad ordines accedit,characterẽ accipit . Et ideo Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter,sed Episcopus,quantum ad minores ordines Et quidam dicunt q̃ etiam quantum ad maiores, in illis qui volunt Deo in religione seruire propter vitandum religiosorum discursum .

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd per illam Decret. ostenditur eadẽ esse difficultas dispensandi in illis , qui de facto cũ pluribus contraxerunt , ac si de iure contraxissent,non quòd subtrahatur simpliciter potestas Papæ dispensandi in talibus.

Ad secundum dicendum,quòd hoc est uerum quantum ad ea quę sunt de iure naturali,& quantum ad ea quę sunt de necessitate sacramentorum & fidei,sed in alijs quæ sunt de institutione Apostolorum, cum Ecclesia habeat nunc eandem potestatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

statuendi & destituendi, quam tunc habuerit, potest per eum qui primatum tenet, in ecclesia dispensari. F

Ad tertium dicendum, quòd non quælibet significatio est de essentia sacramenti, sed tantum illa quæ pertinet ad officium sacramenti, & talis non tollitur per irregularitatem.

Ad quartum dicendum, quòd in particularibus non potest inueniri ratio, quę omnibus comperat æqualiter propter eorũ diuersitatem, & ideo quòd vniuersaliter statutum est, rationabiliter consideratis his, quæ in plurimis accidũt, potest etiam per dispensationẽ rationabiliter remoueri i aliquo casu determinato.

QVAESTIO. LXVII.

De libello repudii, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de libello repudij. G
Circa quod quæruntur septem.
Primo, Vtrum inseparabilitas matrimonii sit de lege naturæ.
Secundo, Vtrum repudiare vxorem possit esse licitum per dispensationem.
Tertio, Vtrum sub lege Moysi fuerit licitum.
Quarto, Vtrum liceat vxori repudiatæ alium virum accipere.
Quinto, Vtrum liceat viro repudiatam a se iterum ducere.
Sexto, Vtrum causa repudii fuerit odium vxoris.
Septimo, Vtrum causæ repudii deberent in libello scribi.

ARTICVLVS I.

Vtrum inseparabilitas vxoris sit de lege naturæ.

Tho. 4. di. 33. q. 2. a. 1 & 1eq. H

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd inseparabilitas vxoris non sit de lege naturæ. Lex enim naturæ communis est apud omnes: sed nulla lege præter legem Christi fuit prohibitum vxorem dimittere, ergo inseparabilitas vxoris non est de lege naturę.

2 Præterea, Sacramenta non sunt de lege naturæ: sed inseparabilitas matrimonii ad sacramenti bonum pertinet, ergo non est de lege naturæ.

3 Præt. Coniunctio viri & fœminæ in matrimonio ordinantur principaliter ad prolis generationem & educationem, & instructionem, sed hæc omnia aliquo certo tempore consummantur, ergo post illud tempus licet vxorem dimittere sine aliquo præiudicio legis naturæ.

4 Præt. Ex matrimonio principaliter quæritur bonum prolis, sed inseparabilitas est contra bonum prolis, quia vt dicunt Philosophi, aliquis vir non potest ex aliqua fœmina prolem accipere, qui tamen ex alia accipere posset, & quæ etiam ab alio viro I imprægnaretur, ergo inseparabilitas matrimonii magis est contra legem naturæ, quàm de lege naturæ.

SED CONTRA. Illud præcipue est de lege naturæ qđ natura bene instituta accepit in sui principio, sed inseparabilitas matrimonii, est huiusmodi, vt patet Matth. 19. ergo est de lege naturæ.

Præt. De lege naturæ est, quòd homo Deo non contrarietur, sed homo quodammodo contrarius esset Deo, si separaret quos Deus coniunxit, cum ergo ex hoc instituta sit inseparabilitas matrimonii, Matth. 19. videtur quòd sit de lege naturę.

RESPONDEO, Dicendum, quòd matrimonium ex intentione naturę ordinatur ad educationem prolis, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitam prolis. Vnde de lege naturæ est quòd parentes filiis thesaurizent, & filii parentum hæredes sint. Et ideo cum proles sit commune bonum viri & vxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere induisam secundum legis naturæ dictamen, & sic inseparabilitas matrimonii est de lege naturæ. K

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sola lex Christi ad perfectum humanum genus adduxit, reducens in statum nouitatis naturę. Vnde & in lege Moysi, & in legibus humanis non potuit totum auferri quod contra legem naturæ erat, hoc enim soli legi spiritus & vitæ reseruatum est.

Ad secundum dicendum, quòd inseparabilitas competit matrimonio secundum quòd est signum perpetuę coniunctionis Christi & Ecclesiæ, & secundum quòd est in officium naturæ ad bonum prolis ordinatum, vt dictum est, sed quia separatio matrimonii magis directe repugnat significationi quàm prolis bono, cui consequenter repugnat, vt dictum est, inseparabilitas matrimonii magis in bono sacramenti intelligitur quàm in bono prolis, quamuis in vtroque intelligi possit, & secũdum quòd pertinet ad bonum prolis, esset de lege naturæ, non autem secundũ quòd pertinet ad bonum sacramenti.

Ad tertium patet solutio ex dictis.

Ad quartum dicendum, quòd matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune, ratione principalis finis, qui est bonum prolis, quamuis etiam ratione finis secundarii ordinetur ad bonum matrimonium contrahentis, prout per se est in remedium concupiscentię. Et ideo in legibus matrimonii magis attenditur quod omnibus expediat, quàm quòd vni competere possit, quamuis ergo matrimonii inseparabilitas impediat bonum in aliquo homine, tamen non est conueniens ad bonum prolis simpliciter, & propter hoc ratio non sequitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum potuerit esse licitum per dispensationem vxorem dimittere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vxorem dimittere per dispensationem esse licitum non potuerit. Illud enim quòd est in matrimonio contra bonum prolis, est contra præcepta legis naturæ, quæ indissolubilia sunt: sed dimissio vxoris est huiusmodi, vt ex dictis patet, ergo &c.

2 Præt. Concubina differt ab vxore præcipue in hoc, quòd non est inseparabiliter iuncta: sed habere concubinas fuit indispensabile, ergo & dimittere vxorem.

3 Præt. Homines ita sunt modo receptibiles dispensationis, sicut fuerunt olim: sed modo non potest dispensari cum aliquo, vt vxorem dimittat, ergo nec olim.

SED CONTRA. Agar cognita est ab Abraham vxorio affectu, vt dictum est: sed ipse eam præcepto diuino eiecit, & nõ peccauit, ergo potuit per dispensationem fieri licitum, quòd homo vxorem dimitteret.

RESPONDEO, Dicendum, quòd dispensatio in præceptis præcipue quæ sunt aliquo modo legis naturę, est sicut mutatio cursus naturalis rei, quę quidem mutari dupliciter potest. Vno modo ex aliqua causa naturali, per quam alia causa naturalis impeditur a cursu suo, sicut est in omnibus quæ in minori parte causaliter accidunt in natura: sed per hunc modum non variatur cursus rerum naturalium quę sunt semper, sed quæ frequenter. Alio modo per causam pœnitus supernaturalem, sicut in miraculis accidit. Sed hoc modo potest mutari cursus naturalis, non solum qui est ordinatus, vt sic frequenter, sed qui est ordinatus etiam vt sit semper, vt patet in stationę Solis tempore Iosue, & reditu eius tempore Ezechiæ, & de eclypsi miraculosa tempore passionis Christi. Hæc etiam est ratio dispensationis in præceptis legis naturæ, quando est in causis inferioribus, & sic dispensatio cadere potest supra secunda præcepta legis naturæ, non autem supra prima, quia illa sunt quasi semper existentia, vt dictum est de pluralitate vxorum, & huiusmodi. Aliquando autem est tantum in causis superioribus, & tunc potest dispensatio esse diuinitus, etiam contra prima præcepta legis naturæ, ratione alicuius ministerii diuini significandi vel ostendendi: sicut patet in dispensatiuo præcepto Abrahæ facto de occisione filii innocentis. Tales autem dispensationes non fiunt communiter ad omnes, sed ad alias singulares personas, sicut etiam in miraculis accidit. Si ergo inseparabilitas matrimonii inter prima præcepta legis naturę contineatur, solum hoc secundo modo sub dispensatione cadere potuit. Si autem sit inter secũda præcepta legis naturæ, etiam primo modo cadere potuit sub dispensatione. Videtur autem magis inter secunda præcepta legis naturæ contineri. Inseparabilitas enim matrimonii non ordinatur ad prolis bonũ, quod est principalis matrimonii finis, nisi quantum ad hoc, quòd per parentes filiis prouideri debet in totam vitam, per debitam præparationem eorũ, quæ sunt necessaria in vita, huiusmodi autem præparatio non est de prima intentione naturæ, secundum quam omnia sunt communia. Et ideo nõ videtur esse contra primam intentionem naturę dimissio vxoris, & per consequens, nec contra prima præcepta, sed cõtra secunda legis naturæ: vnde etiam primo modo sub dispensatione videtur posse cadere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in bono prolis, ſm quòd est de prima intẽtione naturæ, intelligitur procreatio & nutritio, quousque proles ad perfectã ætatẽ ducatur, sed q̃ ei prouideatur in posterũ per hæreditatis & aliorũ bonorum dimissionem, videtur pertinere ad secundum legis naturæ præceptum.

Ad secundum dicendum, q̃ habere cõcubinã est cõtra bonũ prolis, quãtũ ad id qđ natura in eo in prima intẽtione intẽdit, s. educationẽ & instructionẽ, quæ requirit diuturnã cõmansionẽ parentũ, qđ non est in cõcubina, quę ad tẽpus assumitur, & ideo non est similẽ, tñ quantũ ad secundã intentionẽ etiã habere cõcubinam sub dispensatione cadere potest: vt patet Oseæ Primo.

Ad tertium dicendum, quòd inseparabilitas, quamuis sit de secunda intentione matrimonij, prout est in officium naturæ, est tamen

est tamen de prima intentione ipsius, prout est sacramentum ecA clesiæ, & ideo ex quo institutum est vt sit ecclesiæ sacramẽtum, manente tamen dispensatione, non potest sub tali dispensatione cadere, nisi forte secundo modo dispensationis.

ARTICVLVS. III.

Vtrum sub lege Moysi licitum fuerit vxorem dimittere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sub lege Moysi fuerit licitum vxorẽ dimittere. Vnus enim modus consentiendi est non prohibere, cum possit: consentire autem illicito est illicitum, cum ergo Moyses non prohibuerit vxoris repudium, nec peccauerit, quia lex sancta est, vt dicitur Rom. 7. videtur quòd repudium fuerit aliquando licitum.

2 Præt. Prophetæ locuti sunt Spiritu sancto inspirante, vt patet. 2 Petri 1. sed Mala. 3. dicitur: Si odio habueris eã, dimitte, ergo cũ illud quod Spiritus sanctus inspirat, non sit illicitum, videtur q̃ repudium vxoris non semper fuerit illicitum. B

3 Præt. Chryso. dicit, quòd sicut Apostoli permiserunt secundas nuptias, ita Moyses permisit libellum repudij: sed secundæ nuptiæ non sunt peccatum, ergo nec repudium vxoris sub lege Moysi.

4 SED CONTRA est, quod Dominus dicit, quòd libellus repudij datus est Iudæis propter duritiam cordis eorum: sed duritia cordis eorum non excusabat eos a peccato, ergo nec lex de libello repudij.

5 Præt. Chry. dicit super Matt. 2. quòd Moyses dando libellum repudij, non iustitiam Dei monstrauit, vt quasi per legem agentibus peccatum non videatur esse peccatum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt, quòd illi qui sub lege vxorem, dato libello repudij, dimittebant, non excusabantur a peccato, quamuis excusarentur a pœna secundum legem infligenda: & per hoc dicitur Moyses libellum repudij permisisse, & sic ponunt quatuor modos permissionis. Vnus per priuationem præceptionis, vt quando maius bonum non præcipitur, minus bonum permitti dicitur: sicut Apostolus non præcipiendo virginitatem, matrimonium permisit. 1. Corin. 7. Secundus per priuationem prohibitionis, sicut venialia dicuntur permissa, quia non sunt prohibita. Tertius per priuationem cohibitionis, & sic peccata omnia dicuntur permitti a Deo, in quantum non impedit, cum impedire possit. Quartus per priuationem punitionis, & sic libellus repudii in lege permissus fuit, non quidem propter aliquod maius bonum consequendum, sicut fuit dispensatio de pluribus vxoribus habendis, sed propter malum cohibendum, scilicet vxoricidium, ad quod Iudæi proni erant propter corruptionem irascibilis, sicut permissum est eis extraneis fœnerari propter corruptionem aliquam in concupiscibili, ne scilicet fratribus fœD nerarentur, & sic propter corruptionem suspitionis in rationali, fuit permissum sacrificium zelotypię, ne sola suspitio apud eos iudicium corrumperet. Sed quia lex vetus quamuis gratiam nõ conferret, tamen ad hoc data erat, vt peccatum ostenderet, vt cõmuniter sancti dicunt. Ideo aliis videtur quòd si repudiando vxorem peccassent, hoc saltem eis per legem ac prophetas indicari debuisset. Isaiæ. 58. Annuntia populo meo scelera eorũ. alias viderentur nimis esse neglecti, si ea quæ necessaria sunt ad salutem, quæ non cognoscebant, numquam eis nuntiata fuissent, quod non potest dici, cũ iustitia legis tempore suo obseruata, vitam mereretur æternam. Et propter hoc dicunt, quòd quamuis repudiare vxorem, per se sit malum, tamen ex permissione diuina licitum fiebat: & hoc confirmant authoritate Chrysostomi, qui dicit quòd a peccato abstulit culpam legislator quando permisit repudium, & quamuis hoc probabiliter dicatur, tamen primum cõmunius sustinetur, ideo ad vtraſque rationes respondendum est. E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquis qui potest prohibere non peccat si a prohibitione abstineat, non sperãs correctionem: sed maius malum æstimans ex tali prohibitione occasionem sumere, & sic accidit Moysi, vnde diuina authoritate fretus, libellum repudii non prohibuit.

Ad secũdum dicendum, quòd Prophetæ spiritu sancto inspirati, non dicebant dimittendum esse vxorem, quasi Spiritus sancti præceptum sit, sed quasi permissum, ne aliqua peiora fierent.

Ad tertium dicendum, quòd illa permissionis similitudo non est intelligenda quantum ad omnia, sed solum quantum ad causam eandem: quia vtraque permissio ad vitandam turpitudinem facta est.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis duritia cordis non excusaret a peccato, tñ permissio ex duritie facta excusat. Quædã enim prohibentur sanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter, nec tamen infirmi peccant permissione sibi facta vtẽtes.

Ad quintum dicẽdum, quòd aliquod bonum potest immitti dupliciter. Vno modo propter aliquod maius bonum consequendum, & tunc intermissio illius boni ex ordine ad maius bonum accipit honestatem, sicut intermittebatur singularitas vxoris honestæ a Iacob propter bonum prolis. Alio modo bonum aliquod intermittitur ad vitandum maius malum, & tunc si authoritate eius, qui dispensare potest, hoc fiat, reatum talis boni intermissio non habet, sed honestatem aliam non acquirit, & sic indissibilitas matrimonij in lege Moysi intermittebatur propter malum maius vitandum, scilicet vxoricidiũ. Et ideo Chrysostomus dicit, quòd a peccato abstulit culpam: quamuis enim ordinatio maneret in repudio, ex quo peccatum dicitur, tamen reatum pœnę non habebat, neque temporalis, neque perpetuæ, inquantum diuina dispensatione fiebat, & sic erat ab eo culpa ablata: & ideo etiam ipse ibidem dicit, quòd permissum est repudium non malum quidem, tamen licitum, quod quidem illi qui sunt de prima opinione, referunt ad hoc tantum quòd non habebat reatum temporalis pœnæ.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum liceat vxori repudiatæ alium virum habere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd liceret vxori repudiatæ, alium virum habere. Quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, quàm vxoris repudiatæ: sed vir poterat sine peccato aliam ducere vxorem, ergo vxor sine peccato alium virum ducere poterat.

2 Præt. Augustinus dicit quòd de duabus vxoribus (quando mos erat) peccatum non erat: sed tempore legis veteris erat talis cõsuetudo, quòd repudiata alium virum ducebat, vt patet Deu. 24. Cum egressa virum alterum &c. ergo non peccabat alteri viro se iungendo.

3 Præt. Matth. 5. Dominus iustitiam noui testamenti ostendit superabundantem esse respectu iustitiæ veteris Testamenti: hoc autem dicit ad iustitiæ noui Testamenti superabundantiam pertinere, quòd vxor repudiata non ducit alterum virum, ergo in veteri lege licebat.

4 SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 5. Qui dimissam vxorem duxerit, mœchatur: sed mœchia numquam fuit in veteri lege licita, ergo vxori repudiatæ non licuit alium virum habere.

5 Præt. Deut. 24. dicitur, quòd mulier repudiata quæ alium virum duceret, polluta erat, & abominabilis facta coram Domino, ergo peccabat alium virum ducendo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum primam opinionem post repudium vxor peccat, alteri viro coniuncta, quia adhuc primum matrimonium non erat solutum. Mulier enim quanto tẽpore viuit, alligata est legi viri, vt patet Roma. 7 non autem poterat simul plures viros habere. Sed secundum aliam opinionem, sicut licebat ex dispensatione diuina viro vxorem repudiare, ita vxori alium virum ducere, quia inseparabilitas matrimonii ex causa diuinæ dispensationis tollebatur, qua inseparabilitate manente, intelligitur verbum Apostoli. Vt ergo ad vtraſque rationes respondeamus.

AD PRIMVM dicendum, quòd viro licebat plures vxores simul habere secundum dispẽsationem diuinam, & ideo vna dimissa in matrimonio non soluto, poterat aliam ducere, sed nũquã vxori licuit habere plures viros, & ió nõ est simile.

Ad secundum dicendum, quòd in illo verbo Augustini. mos nõ ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto, secundum qđ a more aliquis dicitur morigeratus, quia est bonorum morum, & sic a more Philosophia moralis nominatur.

Ad tertium dicendum, quòd Dominus Matth. 5. ostendit nouam legem abundare per consilia ad veterem, non solum ad ea quæ lex vetus licita faciebat, sed etiam quantum ad ea quæ in veteri lege illicita erant, sed a multis licita putabantur per non retam præceptorum expositionem, sicut patet de odio inimici, & ita est etiam de repudio.

Ad quartum dicendum, quòd verbum domini intelligitur quantum ad tempus nouæ legis, in quo recta permissio est sublata, & sic etiam intelligitur quoddam verbum, Chrysost. qui dicit quòd qui secundum legem dimittit vxorem quatuor facit iniquitates, quia quoad Deum existit homicida, inquantum habet propositum occidendi vxorem, nisi eam dimitteret: & quia dimittit non fornicantem, in quo casu lex Euangelii vxorem dimittere permittit: & similiter quia facit eam adulteram & illum cui copulatur.

Ad quintum dicendum, quòd quædam Glos. interlinearis dicit, polluta est & abominabilis, sed illius iudicio qui quasi pollutam eam prius dimisit, & sic non oportet quòd sit polluta simpliciter. Vbi dicitur polluta eo modo quo immũdus dicebatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quì mortuum tangebat vel leprosum, non immunditia culpæ, F
sed cuiusdam irregularitatis legalis: vnde & sacerdoti non licebat viduam, aut repudiatam ducere in vxorem.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat viro repudiatam à se accipere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd licebat viro repudiatam à se accipere. Licet enim corrigere quod male factum est: sed male factum erat, quòd vir vxorem repudiabat, ergo licebat hoc corrigere reducendo vxorem ad se.

2 Præt. Semper licuit peccanti indulgere, cum sit morale præceptum, quod in omni lege manet: sed vir accipiendo repudiatam, ei peccanti indulgebat, ergo & hoc licitum erat.

3 Præt. Deut. 24. ponitur pro causa quare non possit accipi iterum, quia polluta est, sed repudiata non polluitur, nisi alterum virum ducendo, ergo saltem antequam alium virum duceret, licebate am accipere.

SED CONTRA est quod dicitur Deut. 24. quòd non poterat prior maritus sua ccipere eam &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in lege de libello repudii duo erant permissa, scilicet dimittere vxorem, & vxorem dimissam alteri iugi, & duo præcepta, scilicet scriptura libelli repudij, & quòd iterum maritus repudians eam accipere non posset: quod quidem secundum eos qui primam opinionem tenent, factum fuit in pœnã mulieris, quæ alteri nupsit, & in hoc peccato polluta est. Sed secundum alios, vt vir non de facili vxorẽ repudiaret, quam postea nullo modo recuperare posset.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ad illius mali impedimentum, quod committebat aliquis, repudiando vxorem, ordinabatur, quòd vir vxorem repudiatam assumere iterato non posset, vt patet ex dictis, & ideo diuinitus ordinatum fuit. H

Ad secundum dicendum, quòd semper licuit indulgere peccati, quantum ad rancorem cordis, sed non quantum ad pœnam diuinitus taxatam.

Ad tertium dicendum, quòd in hoc duplex est opinio. Quidam. n. dicunt, q̃ licuit repudiatam viro reconciliari, nisi in matrimonio alteri viro esset iuncta. Tunc enim propter adulterũ, cui se mulier voluntarie subdit, in pœnam dabatur ei quòd ad priorem virum non rediret, sed quia lex vniuersaliter prohibet: & ideo dicunt alij quòd etiam antequam alteri nuberet, non poterat reuocari, ex quo repudiata erat, quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam, secundum quod dictum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum causa repudii sit odium vxoris.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd causa repudij fuerit odium vxoris, secũdum hoc quod dicitur Mala. 3 Si odio habueris eam, dimitte illam.

2 Præt. Deu. 24. dicitur. Cum non inuenerit gratiam in oculis eius propter aliquam fœditatem &c. ergo idem quòd prius.

SED CONTRA, Sterilitas & fornicatio magis contrariantur matrimonio quàm odium, ergo illa potius debuerunt esse causa repudij, quam odium.

Præt. Odium potest causari ex virtute eius qui odio habetur, si ergo odium est sufficiens causa, tunc mulier posset repudiari propter virtutem eius, quod est absurdum.

Præt. Deu. 21. dicitur. Si dimiserit vir vxorem suam, & postea odio habuerit, & obiecerit ei stuprum ante coniugium, si in probatione defecerit, verberabitur, & centum siclis argenti condemnabitur, & non poterit eam dimittere omni tempore vitę suæ, ergo odium non est sufficiens causa repudij.

RESPONDEO, Dicendum, quòd causa permissionis repudiandi vxorem fuit vitatio vxoricidij, vt sancti communiter dicunt. Proxima autem causa homicidij est odium, & ideo proxima causa repudii est odium, sed odium ex alia causa causatur, sicut & amor, & ideo oportet etiam aliquas causas repudii ponere remotas, quæ erant causa odij. Dicit autem Augustin. in glossa Deu. 24. Multæ erant in lege causæ dimittendi vxorem, solam Christus fornicationem excipit, cæteras molestias iubet pro fide & castitate coniugii sustinere. Hæ autem causę intelliguntur fœditates in corpore, puta infirmitas, vel aliqua norabilis macula, vel in anima sicut fornicatio, vel aliqua huiusmodi, quod in moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas magis coarctant satis probabiliter dicentes, quòd non licebat repudiare nisi propter aliquam causam post matrimonium superuenientem, nec propter quamlibet talem, sed propter illas solum quæ possunt bonum prolis impedire, vel in corpore, vt sterilitas, aut le pra, aut aliquid huiusmodi, vel in anima, vt si esset malorum mo

rum, quos filij ex conuersatione ad ipsam imitarentur. Sed quæ dam glos. super illud Deutero. 22. Cũ non inuenerit gratia &c. Videtur magis arctare, scilicet ad peccatum, cum dicit tibi, per fœditatem peccatum intelligitur, sed peccatũ Glossa nominat non solum in moribus animæ, sed etiam in natura corporis.

Sic ergo prima duo concedimus.

Ad tertium dicendum, quòd sterilitas & alia huiusmodi, sunt causa odij, & sic sunt causæ remotæ.

Ad quartum dicendum, quòd propter virtutem non est aliquis odibilis, per se loquendo, quia bonitas est causa amoris, & ideo ratio non tenet.

Ad quintum dicendum, quòd dabatur in pœnam viri, quòd non posset in perpetuum repudiare vxorem in casu illo, sicut etiam in alio casu, quando puellam defloraùit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum causæ repudii debeant in libello scribi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd causæ repudij debebant in libello scribi. Quia per libellum repudij scriptum a pœna legis absoluebatur: sed hoc omnino videtur iniustum, nisi causis sufficientibus repudij assignatis, ergo illas oportebat scribere in libello.

2 Præt. Ad nihil aliud illa scriptura valere videbatur, nisi vt causę repudii ostenderentur, ergo si non inscribebantur, frustra libellus ille tradebatur sibi.

3 Præt. Hoc Magister dicit in litera.

SED CONTRA, Quia causę repudij aut erant sufficientes, aut non: si sufficientes, præcludebatur mulieri via ad secundas nuptias, quæ ei secundum legem concedebantur, si insufficientes, ostẽdebatur iniustũ repudiũ, & sic repudiũ fieri nõ poterat, ergo nullo modo causæ repudii ibi in speciali inscribebatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd causæ repudii ibi in speciali non scribebantur in libello, sed in general, vt ostenderetur iustum repudium, sed secundum Iosephum, vt mulier habens libellum conscriptum de repudio, alteri nubere posset, aliàs enim ei traditum non fuisset. Vnde secundum eum erat ista scriptura talis. Promitto tibi quòd numquam tecum conueniam, sed secundum Aug. ideo libellus scribebatur, vt mora interueniente, & consilio Scribarum diffuadente, vir a proposito repudiandi desisteret.

Et propter hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO LXVIII.

De filiis illegitime natis, in tres articulos diuisa.

I EINDE considerãdũ est de filiis illegitime natis. Et circa hoc quæruntur tria.

Primo, Vtrum qui nascuntur extra verum matrimonium, sint illegitimi.

Secundo, Vtrum illegitimi filii debeant ex hoc damnum reportare.

Tertio, Vtrum possint legitimari.

ARTICVLVS I.

Vtrum filii qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filii qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi. Quia secundum legem natus legitimus filius dicitur sed quilibet nascitur secundum legem ad minus naturæ, quæ fortissima est, ergo quilibet filius dicitur legitimus. Thom. 4. distin. 41. q. vnica. a. 3 q. 3. & seq.

2 Præt. Communiter dicitur quòd legitimus filius est qui est de legitimo matrimonio, vel de eo quod in facie Ecclesiæ legitimum reputatur: sed contingit quandoque quòd aliquod matrimonium legitimum reputatur in facie ecclesiæ, quod habet impedimentum, ne sit verum matrimonium, & tamen a contrahentibus in facie ecclesię scitur: & si occulte nubant, & impedimentum nesciant, legitimum videtur in facie Ecclesiæ, ex quo per ecclesiam non prohibetur, ergo filii extra verum matrimonium nati, non sunt illegitimi.

SED CONTRA, Illegitimum dicitur quod est contra legem: sed illi qui nascuntur extra matrimonium, nascuntur contra legem, ergo sunt illegitimi.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quadruplex status est filiorum. Quidam enim sunt naturales & legitimi, sicut illi qui nascuntur ex vero & legitimo matrimonio. Quidam naturales & non legitimi, vt filii qui nascuntur de simplici fornicatione. Quidam

Quidam legitimi & non naturales, sicut filij adoptiui. Quidã nec legitimi, nec naturales, sicut spurii nati de adulterio & de stupro. Tales enim nascuntur & contra legem positiuam, & cõtra legem naturæ expresse. A

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis illi qui nascuntur ex illicito coitu, nascuntur secundum naturam, quæ cõmunis est homini & omnibus animalibus, tamen nascuntur cõtra legem naturę, quæ est propria hominibus, quia fornicatio & adulterium, & huiusmodi sunt cõtra legem naturæ, & ideo tales secundum nullam legem sunt legitimi.

Ad secundum dicendum, quòd ignorantia excusat illicitum coitum a peccato nisi sit affectata. Vnde illi qui conueniunt bona fide in facie Ecclesiæ, quamuis sit impedimentum, dum tamen ignorent, nõ peccant, nec filii sunt illegitimi. Si autem sciãt, quamuis ecclesia sustineat quæ ignorat impedimentum, non excusantur a peccato, nec filii ab illegitimitate. Si autem nesciant & in occulto contrahant non excusantur, quia talis ignorantia B videtur affectata.

ARTICVLVS II.

Vtrum filii illegitimi debeant aliquod damnum reportare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd illegitimi filii non debeant aliquod damnum reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, vt patet per sententiam Domini, Ezechiel. 18. sed quòd iste nascatur ex illicito coitu, non est peccatum proprium, sed peccatum patris, ergo ex hoc non debet aliquod damnum incurrere.

2 Præt. Iustitia humana est extracta a diuina: sed Deus æqualiter largitè bona naturalia legitimis & illegitimis filiis, ergo & secundũ iura humana, filii illegitimi debẽt legitimis æquiparari.

SED CONTRA est, quod dicitur Genes. 25. quòd Abraham dedit omnia bona Isaac, & filiis concubinarum largitus est munera, & tamen illi non erant ex illicito coitu nati, ergo multo magis debent illi, qui ex illicito coitu nascuntur hoc damnũ reportare, quòd non succedant in bonis paternis. C

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquis dicitur damnum ex aliquo incurrere dupliciter. Vno modo per hoc quòd ei subtrahitur, quod ei erat debitum: & sic filius illegitimus nullũ damnum incurrit. Alio modo per hoc quòd ei aliquid non est debitum, quod aliàs poterat esse ei debitum, & sic filius illegitimus damnum incurrit duplex: vnum, quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad officia & dignitates, quæ requirunt aliquam honestatem in illis qui hoc exercent, aliud damnum incurrit, quia non succedit in hæreditate paterna. Sed naturales filii succedere possunt in septima parte tantum, spurii autem in nulla parte, quamuis ex iure naturali parentes eis in necessariis prouidere teneantur. Vnde pertinet ad solicitudinem Episcopi, vt vtrumque parentum cogat ad hoc quòd eis prouideant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incurrere damnũ D hoc secundo modo, non est pœna: & ideo non dicimus quòd sit pœna, quòd aliquis non succedit in regno aliquo per hoc quòd non est filius Regis, & similiter non est pœna, quòd alicui qui non est legitimus, non debeantur ea quæ sunt legitimorum filiorum.

Ad secundum dicendum, quòd communiter illegitimus non est contra legem, inquantum est actus generatiuę virtutis, sed inquantum ex praua voluntate procedit, & ideo filius illegitimus non incurrit damnum in his quæ per voluntatem fiunt vel possidentur.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius illegitimus possit legitimari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd filius illegitimus non possit legitimari. Quantum enim distat legitimus ab illegitimo, tantum econuerso illegitimus a legitimo: sed legitimus in regno numquam fit illegitimus, ergo illegitimus numquam fit legitimus. E

2 Præt. Coitus illegitimus creat illegitimum filium: sed coitus illegitimus numquam fit legitimus, ergo nec filius illegitimus legitimari potest.

SED CONTRA est, Quod per legem inducitur, per legẽ reuocari potest: sed illegitimitas filiorum est per legem positiuã inducta, ergo potest filius illegitimus legitimari ab eo qui habet authoritatem legis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd filius illegitimus potest legitimari, non vt fiat de legitimo coitu natus, quia coitus ille transiuit, & numquam potest fieri legitimus, ex quo semel fuit illegitimus. Sed dicitur legitimari, inquantum damna quę illegitimus filius incurrit, subtrahuntur per legis authoritatẽ. Et sunt sex modi legitimandi. Duo secundum Canones, scilicet cum quis ducit vxorem illam, ex qua filium illegitimum generauit, si non fuit adulterium, Et per specialem indulgentiam & dispensationem domini Papæ. Quatuor autem modi sunt secundum leges. Primus est, si pater filium naturalem curiæ Imperatoris offerat, ex hoc enim ipso legitimatur propter curiæ honestatem. Secundus, si pater in testamento nominet eum legitimum hæredem, & filius postmodum testamentum Imperatori offerat. Tertius est, si filius nullus sit legitimus, & ipsemet filius se principi offerat. Quartus, si pater in publico instrumento, vel cum trium testium subscriptione eum legitimum nominet, nec adiiciat naturalem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alicui potest sine iustitia gratia fieri, sed non potest aliquis damnari nisi pro culpa, & ideo magis potest illegitimus fieri legitimus quam econuerso. Et si est legitimus, aliquando hæreditate priuatur pro culpa, non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit.

Ad secundum dicendum, quòd actus illegitimus habet defectum intra se inseparabilem, quo legi opponitur, & ideo non potest fieri legitimus, nec est simile de filio legitimo, qui non habet huiusmodi defectum.

QVAESTIO. LXIX.

De his quæ spectant ad resurrectionem, & primo de loco animarum post mortem, in septem articulos diuisa.

POST hoc agendum est de his, quæ spectant ad tractatum resurrectionis. Postquam enim dictum est de sacramentis, quibus homo liberatur a morte culpæ, consequenter dicendum est de resurrectione, per quam homo liberatur a morte pœnę.

Circa tractatum autem resurrectionis tria consideranda sunt, scilicet præcedentia resurrectionem, concomitantia & sequentia. Et ideo primo dicendũ est de his, quæ pro parte, quamuis nõ ex toto, resurrectionem præcedunt. Secundo, de ipsa resurrectione & circunstãtibus eã. Tertio, de his quæ eam sequuntur. Præcedentium autem resurrectionem prima consideratio est de receptaculis animarum post mortem eis assignatis. Secundo, de qualitate & pœna animarum separatarum eis ab igne inflicta. Tertio, de suffragiis quibus animæ defunctorũ a viuis adiuuãtur. Quarto, de orationibus Sanctorum in patria existentium. Quinto, de signis iudicium generale præcedentibus. Sexto, de igne vltimæ conflagrationis mundi, qui faciem iudicis præcedet.

Circa primum quæruntur septem.

Primo, Vtrum animabus post mortem receptacula assignent. D
Secundo, Vtrum statim post mortẽ ad ipsa animæ deducantur.
Tertio, Vtrum de ipsis locis egredi valeant.
Quarto, Vtrum lymbus inferni sit idem quod sinus Abrahæ.
Quinto, Vtrum lymbus sit idem quod infernus damnatorum.
Sexto, Vtrum lymbus patrum sit idem quod lymbus puerorũ.
Septimo, Vtrum tot receptacula debeant distingui.

ARTICVLVS I.

Vtrum assignentur receptacula animabus post mortem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd animabus post mortem receptacula non assignentur. Sicut enim dicit Boetius in lib. de Hebdomadibus, Communis animi conceptio est apud sapientes, incorporabilia in loco non esse, cui cõcordat quod Augustin. dicit. 12. super Gene. ad literam: Cito quidem responderi potest, ad corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo corpore, sed separata a corpore non habet aliquod corpus, sicut ibidem Augustin. dicit, ergo ridiculum est animabus separatis aliqua receptacula assignare. Tho. 4. di. 33. q. 1. a. 1. & seq. E

2 Præt. Omne quod habet locum determinatũ, magis cõuenit cũ illo loco, quàm cũ alio, sed animæ separatæ sicut etiã quælibet aliæ spirituales substãtiæ, indifferenter se habẽt ad oĩa loca: nõ. n. pót dici quòd cũ aliquibus corporibus conueniãt, & cum aliis deferant, cum ab oĩbus conditionibus corporalibus penitus sint remotæ, ergo eis receptacula determinata non sunt assignanda.

3 Præt. Animabus separatis nõ assignatur aliquid post mortẽ, nisi quod cedat in pœnam vel in præmium: sed corporalis locus non potest eis esse in pœnam, vel in præmium, cum a corporib⁹ nihil recipiant, ergo non sunt eis assignanda certa receptacula.

SED CONTRA, Cœlum empyreũ est locus corporalis

& tamen ipsum factum mox sanctis Angelis est repletum, vt Beda dicit: Cum ergo angeli sint incorporei, sicut & animæ separatæ, videtur etiam quòd animabus separatis sint certa receptacula assignanda, ergo &c.

Præterea, Hoc patet per id quod Greg. dicit in 4. Dialo. scilicet, animas post mortem ad diuersa loca corporalia esse deducendas, vt patet de Paschasio, quem Germanus Capuanus episcopus in balneis inuenit, & de anima Theodorici regis, quam dicit ad gehennam esse deductam, ergo animæ post mortem habent certa receptacula.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quamuis substantiæ spirituales secundum esse suum a corpore non dependeant, corporalia tamen a Deo mediantibus spiritualibus gubernantur, vt dicit Augu. in 3. de Tri. & Gre. in 4. Dialo: & ideo est quædã cõuenientia spiritualium substantiarum ad corporales substantias per congruentiam quandam, vt scilicet dignioribus substantijs digniora corpora adaptentur. Vnde etiam Philosophi secundũ ordinem mobilium posuerunt ordinem substantiarũ separatarũ: quamuis autem animabus post mortem non assignentur aliqua corpora, quorum sint formæ vel determinati motores, determinantur tamen eis quædam corporalia loca per congruentiã quãdam secundum gradum dignitatis earum, in quibus sint quasi in loco, eo modo quo incorporalia esse possunt in loco, secundum quòd magis vel accedunt ad primam substantiam, cui locus superior per congruentiam deputatur, scilicet Deum, cuius sedem cœlum Scriptura esse denuntiat: & ideo animas quæ sunt in participatione perfecta deitatis, in cœlo esse ponimus, animas vero quæ a participatione huiusmodi impediuntur, loco contrario dicimus deputari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incorporalia non sunt in loco modo aliquo nobis noto & consueto, secundum quòd dicimus corpora proprie in loco esse, sunt tamen in loco modo substantijs spiritualibus conuenienti, qui nobis plene manifestus esse non potest.

Ad secundum dicendum, quòd duplex est conuenientia vel similitudo. Vna est quæ est per participationem eiusdem qualitatis, sicut calida adinuicem conueniunt. Et talis conuenientia incorporalium ad loca corporalia esse non potest. Alia per quandam proportionalitatem, per quam in scripturis metaphorice Deus dicitur esse sol, quia est principium vitæ spiritualis, sicut sol vitæ corporalis, & secundum hanc conuenientiam quædam animæ quibusdam locis magis conueniunt, sicut animę spiritualiter illuminatæ, cum corporibus luminosis, animę vero obtenebratæ per culpam, cum locis tenebrosis.

Ad tertium dicendum, quòd anima separata directe nihil recipit a locis corporalibus per modum quo corpora recipiũt quæ conseruant a suis locis, sed ipsæ animæ ex hoc quòd cognoscũt se talibus locis deputari, sibi gaudium ingerunt vel mœrorem, & sic locus cedit eis in pœnam vel premium.

ARTICVLVS. II.

Vtrum statim post mortem animæ deducantur ad cœlum, vel ad infernum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd statim post mortem nullę animæ deducantur ad cœlos vel ad infernum, quia super illud psalmi, Adhuc pusillum, & non erit peccator, dicit Glossa, quòd Sancti liberabũtur in fine mundi, post hanc tamen vitam non ibi erunt, vbi erunt sancti, quibus dicetur: Venite benedicti patris mei; sed illi sancti erunt in cœlo, ergo sancti post hanc vitam non statim ascendunt ad cœlum.

2 Præt. Augustinus dicit in Ench. quòd tempus inter hominis mortem & vltimam resurrectionem interpositum animas abditis receptaculis continet, sicut vnaquæque digna est requie vel ærumna, sed hæc abdita receptacula non possunt intelligi cœlũ & infernus, quia in illis etiam post resurrectionem cum corporibus erunt. Vnde pro nihilo distingueret tempus ante resurrectionem & post resurrectionem, ergo non erunt nec in inferno, nec in paradiso vsque ad diem iudicij.

3 Præt. Maior est gloria animę quàm corporum, sed simul omnibus redditur gloria corporum, vt sit maior lætitia singulorum ex communi gaudio, vt patet Hebræ. 11. super illud, Deo pro nobis aliquid melius prouidente &c. dicit Glossa. Vt in communi gaudio omnium, maius fieret gaudium singulorum, ergo multo fortius gloria animarum debet differri vsque ad finem, vt simul omnibus reddatur.

4 Præt. Pœna & præmiũ quæ per sententiã iudicij redduntur, iudicium præcedere non debet, sed ignis inferni & gaudiũ paradisi dabuntur omnibus per sententiam iudicantis Christi, in vltimo iudicio, vt patet Matthæi vicesimoquinto, ergo ante diẽ iudicij nullus ascendit in cœlum, vel descendit ad inferos.

SED CONTRA est, quod dicitur 2. Corin. 5. Si terrena nostra habitatio dissoluatur, domum habemus non manufactam sed conseruatam in cœlis, ergo dissoluta carne, anima habet mansionem quæ ei in cœlis fuerat conseruata.

Præt. Phili. 1. dicit Apostolus, Cupio dissolui, & esse cũ Christo. ex quo sic arguit Grego. in quarto Dialogo. Qui ergo Christum in cœlo esse non dubitat, nec Pauli animam in cœlo esse negat: sed non est negandum Christum esse in cœlo, cum sit articulus fidei, ergo non est dubitandum animas sanctorum ad cœlos ferri. Quod etiam aliquæ animæ ad infernum descendunt statim post mortem, patet Lucæ decimosexto. Mortuus est autem diues, & sepultus est in inferno.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut in corporibus est grauitas vel leuitas, qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsorum, ita etiam est in animabus meritum vel demeritum, quibus perueniunt animæ ad premium vel pœnam: quę sunt fines actionum ipsarum. Vnde sicut corpus per grauitatẽ vel leuitatem statim fertur in locum suum, nisi prohibeatur, ita animæ statim soluto vinculo carnis, per quod in statu viæ detinebantur, statim premium consequuntur vel pœnam, nisi aliqd impediat, sicut interdum impedit consecutionem præmij venia le peccatum, quod primum purgari oportet; ex quo sequitur qp præmium differatur. Et quia locus deputatur animabus secundum congruẽtiam premij vel pœnæ, statim vt anima absoluitur a corpore, vel in infernum immergitur, vel ad cœlos euolat, nisi impediatur aliquo reatu, quo oporteat euolationem differri, vt prius anima purgetur. Et huic veritati authoritates Scripturæ canonicæ manifeste attestantur, & documenta sanctorum Patrum. Vnde contrarium pro hæresi est habendum, vt patet. 4. Dialo. & in libro de Ecclesiasticis dogmatibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd glos. seipsam exponit. Quod enim dicit, Nondum eris vbi erunt sancti &c. statim exponit subdens, idest, non habebis geminam stolam, quam habebunt sancti in resurrectione.

Ad secundum dicẽdum, quòd inter illa abdita receptacula de quibus Augustinus loquitur, etiam sunt computanda & infernus & paradisus, in quibus animæ aliquæ ante resurrectionem continentur. Et ideo distinguitur tempus ante resurrectionem, & post, quia ante resurrectionem sunt ibi sine corpore, post autem erunt cum corpore, & quia in aliquibus receptaculis nũc sunt animæ, in quibus post resurrectionem non erunt.

Ad tertium dicendum, quòd hominum corpora habent quandam continuationem adinuicem, quia secundum ea est verum quod dicitur Actuum 17. Quòd Deus ex vno fecit omnium hominum genus, sed animas sigillatim finxit, vnde non est tanta congruentia vt omnes homines simul glorificentur in anima, sicut quòd glorificentur in corpore. Et præterea gloria corporis non est ita essentialis sicut gloria animæ, vnde maius detrimentum esset sanctis, si gloria animæ differretur, quàm de hoc quòd gloria corporis differatur, nec posset hoc detrimentum gloriæ recompensari propter ampliationem singulorum gaudij de gaudio communi.

Ad quartum dicendum, quòd eandem obiectionem Grego. in 4. Dialo. proponit & soluit: Si, inquit, nunc in cœlo sunt animæ sanctorum, quid est quòd in die iudicij pro iustitię retributione recipiunt? & respondet. Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quòd nunc animæ sola singulari retributione lætãtur, post modum vero etiam corporum beatitudine perfruuntur, ut in ipsa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro domino cruciatus que pertulerunt, & eodem modo dicendum est de damnatis.

ARTICVLVS III.

Vtrum animæ existentes in paradiso vel in inferno, egredi valeant.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd animæ in paradiso vel in inferno existentes, egredi non valeant. Augustinus enim dicit in libro de cura pro mortuis agenda. Si rebus viuentium vterẽtur animæ mortuorum, vide aliis taceam, meipsum pia mater nulla nocte desereret, quæ terra marique secuta est, vt mecũ viueret, & ex hoc concludit, qp animæ defuncto rũ rebus viuentiũ non intersunt, sed interesse possent, si de suis receptaculis exirent, ergo de suis receptaculis non exeunt.

2 Pret. In Psalmo dicitur. Vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. & Iob 13. Qui descendit ad inferos, non ascendet, ergo tam boni quàm mali a suis receptaculis non exeunt.

3 Præt. Receptacula, vt dictum est, animabus post mortem dantur in premium vel in pœnam: sed post mortem neque præmia sanctorum minuuntur, neque pœnæ damnatorum, ergo non exeunt de suis receptaculis.

SED

SED CONTRA est quod dicit Hier. contra Vigilantiũ, sic eum alloquens. Ais enim: in sinu Abrahæ vel in loco refrigerij vel subter aram Dei animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis cum voluerint adesse præsentes, & ita tu Deo leges ponis, tu Apostolis vincula injicis, vt vsque ad diem iudicij teneantur in custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur agnum quocumque ierit, & si agnus vbique est, ergo & hi qui cum eo sunt, vbique esse credẽdi sunt, ridiculum ergo est dicere, quòd animæ mortuorum a suis receptaculis non recedant.

2 Præt. Hiero. ibidẽ arguit sic, Cum diabolus & dæmones vbiq; vagentur orbe toto, & celeritate nimia vbique præsentes sint, quare martyres post effusionem sanguinis actu obtinentur inclusi, & inde exire non potuerunt? Ex quo potest concludi non solum de bonis, sed etiam de malis quòd sua receptacula quandoque exeant, cum non habeant maiorem damnationem quàm dæmones, qui vbique discurrunt.

3 Præt. Hoc idem probari potest per Gregorium in quarto Dialogo. vbi narrat de multis mortuis, qui viuis apparuerunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquem exire de inferno vel de paradiso, potest intelligi dupliciter. Vno modo ita quòd simpliciter inde exeat, vt iam locus eius non sit paradisus vel infernus, & sic nullus inferno vel paradiso deputatus finaliter inde exire potest, vt infra dicetur. Alio modo potest intelligi, vt exeat ad tempus, & in hoc distinguendum est, quid eis cõueniat secundum legem naturæ, & quid eis conueniat secundum ordinem diuinæ prouidentiæ, quia vt dicit Augustinus in libro de Cura pro mortuis agenda: Alij sunt humanarũ limites rerũ, alia diuinarum signa virtutum, alia sunt quæ naturaliter, alia quæ inuisibiliter fiunt. Secundum ergo naturalem cursum, animæ separatæ, proprijs receptaculis deputatæ, a conuersatione viuentium penitus segregantur. Non enim secundum cursum naturę homines in morsu carne viuentes substantijs separatis immediate iunguntur, cum omnis eorum cognitio a sensu oriatur: nec propter aliud a suis receptaculis eas exire conueniret, nisi vt rebus viuentium interessent. Sed secundum dispositionem diuinæ prouidentię aliquando animæ separatæ a suis receptaculis egressæ, conspectibus hominum præsentantur, sicut Augustinus in libro prædicto narrat de Felice martyre, qui ciuibus Nolanis visibiliter apparuit, cum a Barbaris oppugnarentur. Et hoc etiã credi potest, quòd aliquando damnatis contingat, quòd ad erudítionem hominum & terrorem, permittuntur viuentibus apparere, aut etiam ad suffragia expetenda, quantum ad illos qui in purgatorio detinentur, vt per multa, quæ in 4. Dialo. narrantur, patet. Sed hoc interest inter sanctos & damnatos, quòd sancti cum voluerint apparere possunt viuentibus, non autem damnati. Sicut enim sancti viuentes in carne, dona gratiæ gratis datæ accipiunt, vt sanitates & signa perficiant, quæ non nisi diuina virtute rationabiliter fiunt, quæ quidem signa ab alijs hoc dono carentibus perfici non possunt, ita etiam non est inconueniens vt ex virtute gloriæ aliqua potentia animabus sanctorum detur, per quam possint mirabiliter apparere viuentibus cum volunt, quod alij non possunt, nisi interdum permissi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augustinus (vt per sequentia patet) loquitur secundum communem cursum naturæ, nec tamen sequitur quòd etiam si mortui possunt vt volunt viuentibus apparere, toties appareant, quoties apparent in carne viuentes, quia separati a carne, vel omnino conformantur diuinæ voluntati, ita quòd non liceat eis nisi quod secundum diuinã dispositionem congrue intuentur, vel ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant quàm curent alijs apparere.

Ad secundum dicendum, quòd authoritates illæ loquuntur quantum ad hoc, quòd nullus de paradiso vel inferno egreditur simpliciter, & non quòd egrediatur ad tempus.

Ad tertium dicendum, quòd (sicut ex dictis patet) secundũ hoc locus animæ cedit in pœnam vel præmium, quòd anima afficitur ex hoc quòd tali loco deputatur vel gaudendo vel dolendo. Hoc autem gaudium, siue hic dolor de hoc quòd talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit, sicut Pontifici, cui datur pro honore vt in cathedra sedeat in ecclesia, nõ minuitur gloria eius qñ a cathedra recedit, quia etsi actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est.

Ex eodem articulo.

AD EA ETIAM quę contra obijciuntur, respondere oportet. Ad quorũ primũ dicendũ, qp Hierony. loquitur de Apostolis & Martyribus, secundũ qp eis accrescit ex potestate gloriæ, & non secundum qp eis congruit ex debito naturæ. Quòd autẽ dicit eos vbique esse, non est intelligendum quasi simul sint in pluribus locis, aut vbique, sed quia esse possunt vbi volunt.

Ad secundum dicendum, quòd non est simile de dæmonibus & angelis & animabus sanctorum & damnatorum. Angeli enim boni vel mali hoc officium sortiuntur, vt hominibus præsint, vel ad custodiam vel ad exercitium, quod de animabus hominum non potest dici. Sed tantum secundum potestatem glorię animabus sanctorum hoc congruit, & quòd possunt esse vbi voluerint, & hoc est quod Hieronymus intendit.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis aliquando animæ sanctorum vel damnatorum præsentialiter adsint, vt appareat, non tamen credendum est hoc semper accidere. Aliquando enim huiusmodi apparitiones fiunt vel in dormiendo, vel in vigilando, operatione bonorum vel malorum spirituum, ad instructionem vel destructionem, vel deceptionem viuentium. Sicut etiam vidi homines aliquando alijs apparent, & eis multa dicunt in somnis, cum constet eos non esse præsentes, sicut Augustinus per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum limbus inferni sit idem quod sinus Abrahæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd limbus inferni non sit idem quod sinus Abrahæ: sicut enim dicit Augus. 12. super Gene. ad literam: Nondum inueni inferos alicubi in bono posuisse Scripturam, sed sinus Abrahæ in bono accipitur, vt ibidem subiungit Augustinus sic dicens: Non in bonum accipiendo sinum Abrahæ, & illam requiem, quo ab angelis pius pauper allatus est, nescio vtrum quisquam possit audire, ergo sinus Abrahæ non est idem quod limbus inferni. Thom. 4. distin. 45. q. 1. art. 2.

2 Præt. In inferno existentes non vident Deum: sed in sinu Abrahæ videtur Deus, vt patet per August. lib. 9. confessionum, qloquens de Nebridio dicit: Quicquid illic est, quod sinus Abrahæ vocatur, ibi Nebridius meus viuit, & ita iam non ponit aurem ad os meum, sed spirituale os ad fontem, tamen & bibit quã potest sapientiam pro auiditate sua, sine fine fœlix, ergo sinus Abrahę non est idem quod limbus inferni.

3 Præt. Ecclesia nõ orat pro aliquo, vt ad infernũ deducatur: orat autem, vt Angeli animam defuncti in sinum Abrahę ferant, ergo videtur quòd sinus Abrahæ non sit idem quod limbus.

SED CONTRA, Sinus Abrahæ dicitur, vbi mendicus Lazarus ductus est ad infernum, quia vt dicit glos. Iob. 30. super illud. Vbi constituta est domus omni viuenti. Infernus domus erat omnium viuentium ante Christi aduentũ, ergo sinus Abrahæ est idem quod limbus.

Præt. Gene. 20. dicit Iacob filijs suis: Deducetis canos meos cum dolore ad inferos, ergo Iacob sciebat se ante mortem ad inferos transferendum, ergo & eadem ratione Abraham ad inferos translatus fuit post mortem, & ita sinus Abrahę videtur esse aliqua pars inferni.

RESPONDEO, Dicendum, quòd animæ hominũ post mortem ad quietem peruenire non possunt, nisi merito fidei, qæ accedentem ad Deum oportet credere. Heb. 2. Primum exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primo se a cœtu infidelium segregauit, & speciale signum fidei accepit, & ideo requies illa quæ hominibus post mortem datur, sinus Abrahę dicitur, vt patet per Augustinum. 12. super Gene. ad literã. Sed animæ sanctorum post mortem non omni tempore eandẽ quietem habuerunt, quia post Christi aduentum habent plenã quietem diuina visione perfruentes, sed ante Christi aduentum habebant quietem per immunitatẽ pœnæ, sed non habebant quietem desiderij per consecutionem finis: & ideo status sanctorum ante Christi aduentum potest considerari, & secundum id quod habebat de requie, & sic dicitur sinus Abrahæ: potest etiam cõsiderari quantum ad id quod eis deerat de requie, & sic dicitur lymbus inferni. Limbus ergo inferni & sinus Abrahę fuerũt ante Christi aduentum vnum per accidens, & non per se, & ideo nihil prohibet post Christi aduentum esse sinum Abrahæ, & esse omnino diuersum a lymbo, quia ea quæ sunt per accidens, separari contingit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qp quantum ad id, quod habebat de bono status sanctorum Patrum, sinus Abrahę dicebatur, sed quantum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus, & sic nec sinus Abrahæ in malum accipitur, nec infernus in bonum, quamuis quodammodo sint vnum.

Ad secundum dicendũ, quòd sicut requies sanctorũ Patrũ ante Christi aduentũ dicebatur sinus Abrahæ, ita & post Christi aduentum, sed diuersimode. Quia enim ante Christi aduentũ, sanctorum requies habebat defectum requiei adiunctum, dicebatur idem infernus & sinus Abrahę, tantum enim ibi non videbatur Deus. Sed quia post Christi aduẽtum sanctorum requies est completa, cum Deum videãt, talis requies dicitur sinus Abrahæ, & nullo modo infernus, & ad hunc sinum Abrahæ ecclesia

Universidad de Deusto
Biblioteca

orat fideles peruenire. Vñ patet responsio ad tertium. Et sic etiam intelligenda est quædam glossa Lucæ. 16. super illud, Factum est vt moreretur mendicus &c. quæ sic dicit, Sinus Abrahæ est requies beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum.

ARTICVLVS V.

Vtrum Lymbus idem sit quod infernus damnatorum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd lymbus sit idem quod infernus damnatorum. Christus enim dicitur infernum momordisse, non absorbuisse, quia aliquos inde extraxit, non autem omnes, non autem dicereturmomordisse infernũ, nisi quos liberauit, nó fuissent pars multitudinis in inferno contentæ. Ergo cum illi, quos liberauit in lymbo inferni continerentur, ijdem continebantur in lymbo & inferno, ergo lymbus vel est idem quod infernus, vel pars inferni.

2 Præt. Christus dicitur in Symbolo descendisse ad infernum, sed descendit ad lymbum Patrum, ergo lymbus Patrum est idẽ quod infernus.

3 Præt. Iob decimoseptimo dicitur: In profundissimum infernum descendit anima mea, sed Iob cum esset sanctus & iustus ad lymbum descendit; ergo lymbus est idem quod profundissimus infernus.

SED CONTRA, in Inferno nulla est redemptio, sed a lymbo Sancti fuerũt redepti, ergo lymbus nó est idẽ qd infern⁹.

Præt. Augustinus dicit super Genesim ad literam, Quomodo illam requiem quam Lazarus accepit, apud inferos esse credamus, non video: sed anima Lazari ad Lymbum descendit, ergo lymbus non est idem quod infernus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd receptacula animarũ post mortem dupliciter distingui possunt, aut secundum situm, aut secundum locorum qualitatem, prout scilicet in aliquibus locis pœnas vel præmia recipiunt animæ. Si ergo consideretur lymbus patrum & infernus secundum locorum qualitatem prædictam, sic non est dubium quòd distinguuntur, tum quia in inferno est pœna sensibilis, quæ non erat in lymbo Patrum, tum etiam quia in inferno est pœna æterna, sed in lymbo Patrum detinebantur sancti temporaliter tantum. Sed si consideretur quãtum ad situm loci, sic probabile est quòd idem locus vel quasi cõtinuus sit infernus & lymbus, ita tamen quòd quædam superior pars inferni lymbus Patrum dicatur, existentes enim in infemo secundum diuersitatem culpæ diuersam sortiuntur & pœnã. Et ideo secundum quòd grauioribus peccatis etiam irretiuntur damnati, secundum hoc obscuriorem locum & profundioré obtinent in inferno, vnde & sancti Patres, in quibus minimũ erat de ratione culpę, supremum & minus tenebrosum locum habuerunt omnibus puniendis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum hoc q̃ I infernus & lymbus sunt idem quantum ad situm, dicitur Christus infernum momordisse, & in infernum descendisse, quando Patres a lymbo eripuit suo descensu.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicẽdum quòd Iob non descẽdit in infernum damnatorum, sed in lymbum Patrum, qui quidem dicitur profundissimus locus, non quidem respectu locorum pœnalium, sed in comparatione ad alia loca, secundum quòd sub eodem includitur omnis locus pœnarum. Vel dicendum, sicut Augustinus soluit 12. super Gene. ad literam, de Iacob, sic dicẽs, Iacob illud qđ dicit ad filios suos, deducetis senectutẽ meã cũ tristitia ad inferos, vt hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic pertuibaretur, vt ad requiem bonorum non iret, sed ad inferos peccatorum, & sic potest exponi quòd est potius verbum timentis, q̃ asserentis. K

ARTICVLVS VI.

Vtrum lymbus puerorum sit idem quod lymbus Patrum

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd lymbus puerorum sit idem quod lymbus Patrum. Pœna enim debet respondere culpæ, sed pro eadem culpa detinebantur in lymbo Patres & pueri, scilicet pro culpa originali, ergo idem debet esse vtrorumque locus pœnæ.

2 Præt. Augustdicit in Ench. Mitissima est pœna puerorum, qui cum solo originali decedunt, sed nulla est pœna mitior ea, quam sancti patres habebant, ergo idẽ est locus pœnæ vtrorũq;.

SED CONTRA, Sicut actuali peccato debetur pœna temporalis in purgatorio, & æterna in inferno, ita & originali peccato debebatur pœna temporalis in lymbo Patrum, & æterna in lymbo puerorum. Si ergo infernus & purgatorium non sunt idem, videtur quòd nec lymbus puerorum & lymbus Patrum sint idem.

RESPONDEO, Ditendum, quòd lymbus Patrum, & lymbus puerorum absque dubio differũt secundum qualitatem premij vel pœnæ. Pueris enim non adest spes beatæ vitæ, quę Patribus in lymbo aderat, in quibus etiam lumen fidei & gratiæ refulgebat, sed quantum ad situm probabiliter creditur vtrorumque locus idem fuisse, nisi quòd requies beatorum adhuc erat in superiori loco, quàm lymbus puerorum, sicut de lymbo & inferno dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad culpam originalem non eodem modo se habebant Patres & pueri. In patribus enim originalis culpa expiata est, secundum quòd erat infectiua personæ, remanebat tamen impedimentum ex parte naturæ, pro qua nondum erat satisfactum plenarie, sed in pueris est impedimentum & ex parte personæ, & ex parte naturæ, & ideo pueris & patribus receptacula assignantur.

Ad secundum dicendum, quòd Augustinus loquitur de pœnis quæ debentur alicui ratione personæ suæ, inter quos mitissimam pœnam habent, qui solo originali peccato grauantur, sed adhuc est mitior pœna eorum quos non impedit a perceptione gloriæ defectus personæ, sed solum defectus naturæ, vt ipsa dilatio gloriæ quædam pœna dicatur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum deb. an tot receptacula distingui.

AD SEPTIMVM sic procedetur. Videtur quòd non debeant tot receptacula distingui, sicut enim receptacula debentur animabus pro peccato post mortem, ita & pro merito, sed ratione meriti nó debetur nisi vnum receptaculum, scilicet paradisus, ergo nec ratione peccatorum debetur nisi vnum receptaculum. Tho. 4. di. 45. art. 3.

2 Præt. Receptacula assignantur animabus post mortẽ rõne meritorum, sed vnus est locus in quo merentur vel demerentur, ergo vnum tantum receptaculũ deberet eis assignari post mortẽ.

3 Præt. Loca pœnarum debent respondere ipsis culpis, sed non sunt nisi tria genera culparum, scilicet originalis, venialis, & mortalis, ergo non debent esse nisi tria receptacula pœnalia.

SED CONTRA, Videtur quòd debeant esse multo plura quàm assignentur. Aer enim iste caliginosus est dæmonum carcer, vt patet 2. Petri. 3 nec tamen computatur inter quinq; receptacula, quæ a quibusdam assignantur, ergo sunt plura receptacula quàm quinque.

Præt. Alius est paradisus terrestris, & alius paradisus cœlestis, sed quidam post statũ vitæ huius ad paradisum terrestrem sunt translati, sicut de Enoch & de Helia dicitur, cum ergo paradisus terrestris inter quinque receptacula non computetur, videtur quòd sint plura quàm quinque.

Præt. Cuiusl.bet statui peccantium debet aliquis locus respondere pœnalis, sed si ponatur aliquis in originali decedere cum solo veniali peccato, nullum receptaculum assignatorum ei cõpeteret. Constat enim quòd in paradiso non esset cum gratia caret, & eadem ratione nec in lymbo patrum. Similiter etiam, nec in lymbo puerorum, cum in ipso non sit pœna sensibilis, quę tali debetur ratione venialis peccati. Similiter nec in purgatorio, quia ibi non est nisi pœna temporalis, huic autem debetur pœna perpętua. Similiter autem nec in inferno damnatorum, quia mortali peccato actuali caret, ergo oportet sextum recepta culum assignare.

Præt. Diuersæ sunt quantitates præmiorum & pœnarum secundum differentias culparum & meritorum, sed infiniti sunt gradus meritorum & culparum, ergo infinita debent distingui receptacula, in quibus puniuntur vel præmiantur post mortẽ.

Præt. Animæ quandoque puniuntur in locis, in quibus peccauerunt, vt per Gregorium patet. 4. Dialogo, sed peccauerũt in loco vbi habitamus, ergo hic locus debet computari inter receptacula, & præcipue cum aliqui in hoc mundo pro peccatis puniantur suis, vt supra Magister dixit.

Præt. Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni sunt pœna, ita aliqui in peccato mortali decedẽtes, habent aliqua bona pro quibus essent digni præmio, sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus assignatur aliquod receptaculum, in quo puniuntur antequam præmia cõsequantur, scilicet purgatorium, ergo eadem ratione econtrario debet esse de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

Præt. Sicut patres retardabantur a plena gloria animæ, ita & nunc a gloria corporis, ergo sicut distinguitur receptaculum sanctorum ante Christi aduentum ab eo in quo nunc recipiuntur, ita debet nunc receptaculum distingui ab eo in quo recipientur post resurrectionẽ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd receptacula animarũ distinguuntur

distinguuntur secundum diuersos status earum. Anima autem A
iuncta mortali corpori, habet statum merendi, sed exuta corpore, est in statu recipiendi pro meritis bonum vel malum, ergo post mortem vel est in statu recipiendi finale præmium, vel est in statu in quo impeditur ab illo. Si autem est in statu recipiedi finalem retributionem, hoc est dupliciter. Vel quantum ad bonum & sic est paradisus. Vel quantum ad malum, & sic ratione actualis culpę est infernus, ratione autem originalis est limbus puerorum. Si vero est in statu quo impeditur a finali retributione consequenda, vel est propter defectum personæ, & sic est purgatorium in quo detinentur animæ, ne statim præmia consequantur propter peccata quæ commiserunt, vel propter defectum naturæ, & sic est lymbus patrum, in quo detinebantur patres a cõsecutione gloriæ propter reatum humanæ naturæ, quæ nondum poterat expiari.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ bonum contingit vno modo, sed malum multiarie, vtpater per Dion. 4. cap. de diui. no. & per Philosophum, 2. Ethico. Et propter hoc non est inconueniens, si locus beatæ retributionis est vnus, loca vero pœnarum sunt plura. B

Ad secundum dicendum, q̃ status merendi & demerendi est vnus status, cum eiusdem sit posse mereri & demereri, & ideo cõ uenienter debetur omnibus vnus locus: sed eorum qui recipiũtur pro meritis, sunt status diuersi, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd pro culpa originali potest aliquis puniri dupliciter, vt ex dictis patet, vel ratione personæ, vel ratione naturę tantum, & ideo illi culpæ respondet duplex lymbus.

Ad quartum dicendum, q̃ aer iste caliginosus non assignatur dæmonibus quasi locus in quo recipiat retributionem pro meritis, sed quasi competens officio eorum inquantum deputantur nobis ad exercitium, & ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur, primo enim eis deputatur ignis inferni, vtpater Matthęi. 25. C

Ad quintum dicendum, quòd paradisus terrestris pertinet magis ad statum viatoris, quam ad statum recipientis pro meritis, & ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur.

Ad sextum dicendum, q̃ illa positio est impossibilis, si tamen esset possibilis, talis in inferno puniretur in ęternum: q̃ enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei inquantum gratiam habet adiunctam: vnde si adiungatur mortali quod est sine gratia, pœna æterna in inferno puniretur, & quia iste, qui cum originali peccato decedit, habet veniale sine gratia, non est inconueniens si ponitur æternaliter puniri.

Ad septimum dicendum, q̃ diuersitas graduum in pœnis vel præmiis, non diuersificat statum, secundum cuius diuersitatem receptacula distinguuntur, & ideo non sequitur.

Ad octauum dicendum, quòd licet animæ separatæ aliquando in loco nostrę habitationis puniantur, non est propter hoc quòd locus iste proprius sit locus pœnarum, sed hoc fit ad nostram instructionem, vt eorum pœnas videntes, retrahamur a culpis. Quòd autem animæ existentes in carne hic puniuntur pro peccatis, non pertinet ad propositum, quia talis pœna non trahit hominem extra statum merentis vel demerentis. Nunc autem agimus de receptaculis, quæ debentur animæ post statũ meriti vel demeriti. D

Ad nonum dicendum, q̃ malum non potest esse purum absque commixtione boni, sicut bonum summum est absque omni commixtione mali. Et ideo illi qui ad beatitudinem, quæ summum bonum est, transferendi sunt, debet etiam ab omni malo purgari, & propter hoc oportet esse locũ, in quo tales purgentur: si hinc non omnino purgati exeant. Sed illi qui in inferno detrudentur, non erunt immunes ab omni bono, & ideo non est simile, quia ibi in inferno existentes, præmium bonorum suorum recipere possunt, inquãtum bona præterita eis valent ad mitigationem pœnæ. E

Ad decimum dicendum, quòd in gloria animæ consistit præmium essentiale, sed gloria corporis cum redundet ex anima tota, cõsistit in anima quasi originaliter, & ideo carentia gloriæ animæ diuersificat statum, nó carentia gloriæ corporis, & propter hoc etiã idem locus, scilicet cœlum empyreum, debetur animabus sanctis exutis a corpore, & cõiunctis corporibus gloriosis, nó autem idem locus debetur animabus Patrũ ante perceptionẽ gloriæ animæ, & post percep tionem ipsi⁹.

QVAESTIO. LXX.

De qualitate animæ exeuntis a corpore & pœna ei infligenda ab igne corporeo, in tres articulos diuisa.

HEINDE considerandũ est de qualitate animæ exeũntis a corpore, & pœna ei ab igne corporeo inflicta. Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum in anima separata remaneant potentię sensitiuæ.

Secundo, Vtrum remaneant in ea actus dictarũ potentiarũ.

Tertio, Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

ARTICVLVS I.

Vtrum in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ. Augustinus enim in lib. de Spiritu & Anima sic dicit, Recedit anima a corpore, secum trahens sensum & imaginationem, rationem & intellectum, intelligentiam, concupiscibilitatem, irascibilitatem: sed sensus & imaginatio, & vis irascibilis & concupiscibilis sunt vires sensitiuæ, ergo in anima separata vires sensitiuę remanent. Thom. 4. distinct. 44. q. 3. art. 3. q 1. & seq.

2 Præterea. Augustinus dicit in libr. de Ecclesiasticis Dogmatibus, Solum hominem credimus animam habere substantificam, quæ exuta a corpore viuit, & sensus suos atque ingenia vigaciter renet, ergo anima exuta a corpore viuit, & habet potentias sensitiuas.

3 Præterea, Potentiæ animę vel essentialiter ei insunt, vt quidam dicunt, vel ad minus sunt naturales proprietates ipsius: sed id quod essentialiter inest alicui, non potest ab eo separari, neque subiectum aliquod deseritur a naturalibus proprietatibus, ergo impossibile est quòd anima separata a corpore, aliquas potentias amittat.

4 Præterea. Non est totum integrum, cui aliqua partiũ deest, sed potentiæ animæ dicuntur partes ipsius, si ergo potentias aliquas post mortem suam anima amittit, non erit anima integra potest mortem, quod est inconueniens.

5 Præterea. Potentiæ animæ magis cooperantur ad meritum, quàm etiam corpus, cum corpus sit solum instrumentum actus, potentiæ vero principia agendi: sed necesse est q̃ simul corpus præmietur cum anima, propter hoc q̃ cooperabatur in merito, ergo multo fortius est necesse q̃ potentiæ animæ simul præmiẽtur cum ipsa, ergo anima separata eas non amittit.

6 Præterea. Si anima cum separatur a corpore, potentiam sensitiuam amittit, oportet quòd illa potentia in nihilum cadat, non enim potest dici q̃ in materia aliqua resoluatur, cum non habeat materiam partem sui, sed id quod omnino in nihilũ cadit, non reiteratur idem numero: ergo anima non habebit in resurrectione eandem numero potentiam sensitiuam. Sed secũdum Philosophum, sicut se habet anima ad corpus, ita se habẽt potentiæ animæ ad partes corporis, vt visus ad oculum, si autẽ non est eadem anima, quæ redibit ad corpus, non esset idem homo, ergo eadem ratione non esset idem oculus numero, si non sit eadem numero potentia visiua, & simili ratione nec aliqua eadem pars numero resurgeret, & per consequens nec totus homo idem numero erit, non ergo potest esse q̃ anima separata potentias amittat sensitiuas.

7 Præterea. Si potentię sensitiuæ corrũperentur corrupto corpore, oporteret q̃ debilitato corpore debilitarentur: hoc autem non contingit, quia vt dicitur in primo de Anima, Si senex acciperet oculum iuuenis, videbit vtique sicut iuuenis, ergo nec corrupto corpore sensitiuæ potentiæ corrumpentur.

SED CONTRA est quod Augu. in libr. de Ecclesiasti. dogmatibus dicit. Duabus substantiis homo constat, anima tãtum & carne, anima cum ratione sua, & carne cũ sensibus suis, potentiæ ergo sensitiuæ ad carnem pertinent, ergo corrupta carne, non manent potentiæ sensitiuæ in anima.

Præterea, Philosophus in secundo Met. de separatione animę loquens, sic dicit. Si autẽ aliquid remanet in postremo quę rendum est de hoc. In quibusdam enim nó est impossibile, Verbi gratia, si anima est talis dispositionis non tota, sed intellectus tota enim, forte impossibile ex hoc videtur, q̃ anima tota a corpore non separetur, sed solum potentiæ animæ intellectiuæ, non enim sensitiuæ vel vegetatiuæ.

Præterea, In secundo de Anima Philosophus dicit de intellectu loquens. Hoc solum conuenit separari, vt perpetuum a corruptibili, reliquæ autem partes animæ manifestum est ex his q̃ non separabiles sunt, vt quidam dicunt, ergo potentiæ sensitiuæ non manent in anima separata.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ circa hoc est multiplex opinio.

opinio. Quidam enim æstimantes potentias omnes esse in anima ad modum, quo color est in corpore, dicunt q̃ anima a corpore separata, omnes potentias suas secum trahit. Si enim aliqua deesset, oporteret animam transmutatam esse secundum naturales proprietates, quæ subiecto manente variari nõ possunt. Sed dicta existimatio falsa est. Cum enim potentia sit secundũ quam potentes dicimur aliquid agere vel pati, eiusdem autem sit agere & posse agere, oportet quod eiusdem sit potentia, sicut subiecti, quod est agens vel patiens. Vnde Philosophus in principio de Somno & vigila dicit, q̃ cuius est potentia, eius est actio, videmus autem manifeste quasdam operationes, quarum potentiæ animæ sunt principia, non esse animæ, proprie loquẽdo, sed coniuncti: quia explentur mediante corpore, vt est videre, audire, & huiusmodi. Vnde oportet q̃ istæ potentiæ sint cõiuncti, sicut subiecti, animæ autem sicut principii influentis, sicut forma est principium proprietatum compositi. Quædam vero operationes exercentur ab anima sine organo corporali, vt intelligere, & cõsiderare, & velle, vnde cum hæ actiones sint animę propriæ, & potentiæ quæ sunt horum principia, non solum sunt animæ vt principii, sed vt subiecti, quia ergo manente proprio subiecto manere oportet & propriæs passiones, necesse est illas potentias, quæ in suis actionibus non vtuntur organo corporali, remanere in anima separata: illas autem quæ vtuntur organo corporali, corrumpi corpore corrupto, & huiusmodi sunt potentiæ omnes quæ pertinent ad animam sensibilem & vegetabilem, & propter hoc quidam in potẽtiis animæ sensibilibus distinguunt. Dicunt enim has esse duplices, quasdam quæ sunt actus organorum, quæ sunt ab anima effluxæ in corpus, & hæ cũ corpore corrumpuntur, quasdam vero originales harum, quæ sunt in anima, quia per eas anima corpus sensificat ad videndũ, & audiendum, & huiusmodi, & hæ originales potentiæ manent in anima separata. Sed hoc non videtur conuenienter dici. Anima enim per suam essentiam non mediantibus aliquibus aliis potentiis est origo illarum potentiarum, quę sunt actus organorum, sicut & forma quælibet ex hoc ipso quòd per essentiam suã materiam informat, est origo proprietatum quę compositum naturaliter consequuntur. Si enim oporteret in anima ponere alias potentias, quibus mediantibus potentiæ quæ organa perficiunt, ab essentia animæ effluerent, eadem ratione oporteret ponere alias potentias, quibus mediantibus ab essentia animæ effluerent illæ mediæ potentiæ, & sic in infinitum. Si enim status alicubi, melius est vt in primo sterur. Vnde alii dicunt q̃ potentiæ sensitiuæ & alię similes, non manent in anima separata, nisi secundum quid, scilicet vt in radice, per modũ scilicet, quo principiata sunt in principiis suis. In anima.n. separata manet efficacia influendi iterum huiusmodi potentias, si corpori vniatur, nec oportet hanc efficaciam esse aliquid superadditum essentiæ animæ, vt dictum est, & hęc opinio videtur magis rationabilis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ verbum illud intelligendum est, quòd anima secum trahit aliquas illarum potentiarum in actu, scilicet intelligentiam & intellectum, quasdam vero radicabiliter, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, q̃ sensus quos anima secum trahit, non sunt isti exteriores, sed interiores, qui scilicet ad partem intellectiuam pertinent, quia intellectus interdum sensus appellatur, vt patet per Basilium super Prouerbia, & Philosophum in 6. Ethicor. vel si intelligit de sensibus exterioribus, dicendum sicut ad primum.

Ad tertium dicendum, q̃ sicut patet ex dictis, potentiæ sensitiuæ non comparantur ad animam, sicut naturales passiones ad subiectum, sed sicut ad originem, vnde ratio non procedit.

Ad quartum dicendum, q̃ potentiæ animę non dicuntur partes eius integrales, sed potentiales. Talium autem totorum ista est natura, quia tota virtus totius consistit in vna parte partium perfecte. In aliis autem partialiter, sicut in anima virtus animæ perfecte cõsistit in parte intellectiua, in aliis aũt partialiter. Vnde cum in anima separata remaneant vires intellectiuæ partis, integra remanebit, non dimidiata, quamuis sensitiuæ potentiæ actu non remaneant, sicut nec potentia Regis manet dimidiata mortuo Præposito, qui eius potentiam participabat.

Ad quintum dicendum, q̃ corpus cooperatur ad meritum quasi pars essentialis hominis qui meretur, sic autem non cooperantur potentiæ sensitiuę, cum sint de genere accidentium, & ideo non est simile.

Ad sextum dicendum, q̃ potentiæ animæ sensitiuæ non dicuntur esse actus organorum, quasi formæ essentiales ipsorum, nisi ratione animæ cuius sunt, sed sunt actus ipsorum sicut perficiẽtes ea ad proprias operationes ipsorum, sicut calor est actus ignis perficiens ipsum ad calefaciendum. Vnde sicut ignis idem numero remaneret, etiam si alius numero in eo calor esset, sicut patet de frigore aquæ, quod non redit idem numero postquam fuerit calefacta aqua, nihilominus eadem manẽte, ita & organa erunt idẽ numero, quamuis potentiæ eædẽ non sint numero.

Ad septimum dicendum, quòd Philosophus ibi loquitur de huiusmodi potentijs, secundum quòd radicaliter in anima cõsistunt, quod patet ex hoc quod dicit, quòd sensus non est in patiendo ad animam secundum id in quo est, scilicet corpus, sic enim propter corpus, neque debilitantur nec corrumpuntur animæ virtutes.

ARTICVLVS. II.

Vtrum in anima separata remaneant actus sensitiuarum potentiarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ anima separata remaneant etiam actus sensitiuarum potentiarum. Dicit enim Augustinus in libro de Spiritu & anima. Anima recedens ex corpore ex his, scilicet imaginatione, concupiscibilitate, irascibilitate, secundum merita afficitur ad delectationem siue dolorem, sed imaginatio & concupiscibilis & irascibilis sunt potentiæ sensitiuæ, ergo secundum sensitiuas potentias anima separata afficietur, & ita secundum eas in aliquo actu erit.

2 Præterea. Augustinus super Gen. ad literam libro 12. dicit, quòd corpus non sentit, sed anima per corpus, & infra. Quædam anima non per corpus, sed sine corpore sentit, vt est timor & huiusmodi. sed id quod animæ sine corpore contingit, potest intelligi animæ a corpore separatæ, ergo tũc actu anima sentire poterit.

3 Præterea. Inspicere similitudines corporum, sicut in somnio accidit, ad visionem imaginariam pertinet, quæ est in parte sensitiua, sed huiusmodi similitudines corporum inspicere, sicut in somnis accidit, contingit animæ separatæ. Vnde Augustinus 12. super Genes. ad literam sic dicit. Neque enim video cur habeat anima similitudinem corporis sui, cum iacente sine sensu corpore, nondum tamen penitus mortuo, videt talia qualia multi ex illis viuis redditi narrauerunt, & non habeat cum perfecta morte penitus de corpore exierit. Non enim potest hoc intelligi quòd anima similitudinem corporis habeat, nisi secundum quòd eam inspicit, vnde præmisit de iacẽtibus sine sensu, quòd gerunt quamdam similitudinem corporis sui, per quam possunt ad locum corporalia ferri, & talia qualia vident similitudinibus sensuum experiri, ergo anima separata potest exire in actũ potentiarum sensitiuarum.

4 Præterea. Memoria est potentia sensitiuæ partis, vt probatur in libro de Memoria & reminiscentia: sed animæ separatæ actu memorabuntur eorum quæ in hoc mundo gesserunt, vnde & diuiti Epuloni dicitur Lucæ decimosexto. Recordare, quia recepisti bona in vita tua. ergo anima separata exibit in actum potentiæ sensitiuæ.

5 Præterea. Secundum Philosophum in 3. de Anima, Irascibilis & concupiscibilis sunt in parte sensitiua, sed in irascibili & concupiscibili sunt gaudium & tristitia, amor & odium, timor & spes, huiusmodi autem affectiones aliquas secundum fidem nostram ponimus in animabus separatis, ergo animæ separatæ non carebunt actibus potentiarum sensitiuarum.

SED CONTRA est. Id quod est commune animæ, & corpori, non potest remanere in anima separata: sed omnes operationes potentiarũ sensitiuarum sunt communes animæ & corpori, quod patet ex hoc quòd nulla potentia sensitiua aliquem actum habet nisi per organum corporale, ergo anima separata carebit actibus sensitiuarum potentiarum.

Præterea, Philosophus dicit in primo de Anima. Quòd corrupto corpore, anima non reminiscitur neque amat, & eadem ratio est de omnibus aliis actibus sensitiuarum potentiarum, ergo non procedit anima separata in aliquem actum alicuius potentię sensitiuæ.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ quidam distinguunt duplices actus sensitiuarum potentiarum, quosdã exteriores, quos per corpus exercet, & hi non remanent in anima separata, quosdam vero intrinsecos, quos anima per seipsam exercet, & hi erũt in anima separata. Hęc autem positio descendere videtur ab opinione Platonis, qui posuit animam corpori coniungi, sicut quãdam substantiam perfectam in nullo a corpore dependentem, sed solum sicut motorem mobili, quod patet ex transcorporatione quam ponebat. Quia autem secundum ipsum nihil mouebat nisi motum, & ne abiret in infinitum dicebat quòd primũ mouens mouet seipsum, & posuit quòd anima erat seipsam mouens, & secundum hoc erat duplex motus animæ, vnus quo mouebat seipsam, alius quo mouebatur corpus ab ea, & sic anima habebat actum, qui est videre primo in seipsa, secundum quòd mouebat seipsam, & secundo in organo corporali, secundum q̃ mouebat corpus. Hanc positionem Philosophus destruit in 1. de Anima, ostendens quòd anima non mouet seipsam, & quòd

quòd nullo modo moueatur secundum istas operationes, quæ sunt videre, sentire, & huiusmodi: sm q̃ istæ operationes sunt motus coniuncti tantũ. Vnde oportet dicere quòd actus sensitiuarum potentiarum, nullo modo maneant in anima separata, nisi forte sicut in radice remota.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ liber ille negatur a quibusdam fuisse Augustini. Dicitur enim fuisse cuiusdam Cisterciensis, qui eum ex dictis Augustini compilauit, & quædam de suo addidit. Vnde quod ibi scribitur, pro auctoritate habendum non est. Si tamen auctoritas debeat sustineri, dicendum est, q̃ non debet intelligi q̃ anima separata ex imaginatione & aliis huiusmodi potentiis afficiatur, quasi ipsa affectio sit actus potentiarũ prædictarum, sed quia ex his quæ anima per imaginationem, & alias huiusmodi potentias commisit in corpore, in futurum affi cietur, vel in bonum vel in malum, vt sic imaginatio & huiusmodi potentiæ non intelligantur elicere illam affectionem, sed elicuisse in corpore meritum affectionis illius.

Ad secundum dicendum, q̃ anima dicitur sentire per corp⁹, non quasi actus sentiendi sit animæ secundum se, sed quia est totius coniuncti ratione animæ, eo modo loquendi, quo dicimus q̃ calor calefacit. Quod autem subiungitur, q̃ quędam anima sentit sine corpore, vt timorem, & huiusmodi, intelligendum est sine exterioris corporis motu, qui accidit in actibus sensuum propriorum: non enim timor & huiusmodi passiones sine motu corporali contingunt. Vel potest dici, quòd Augustinus loquitur secundum opinionem Platonicorum, qui hoc ponebant, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, q̃ Augustinus ibi inquirendo loquitur non determinando, sicut fere per totum illum librum patet. Patet enim q̃ non est similis ratio de anima dormientis, & de anima separata. Anima enim dormientis vtitur organo imaginationis, in qua corporales similitudines imprimuntur, quod de anima separata dici non potest. Vel dicendum, quòd similitudines rerum sunt in anima & quantum ad potentiam sensitiuam, & imaginatiuam, & intellectiuam, secundum maiorem & minorem abstractionem a materia, & a materialibus conditionibus, tenet ergo similitudo Augustini quantum ad hoc, quòd sicut similitudines rerum corporalium sunt in anima somniantis, secundum excessum mentis patientis imaginabiliter, ita sunt in anima separata intellectualiter, non autem quòd in anima separata sint imaginabiliter.

Ad quartum dicendum, q̃ sicut in libro prædicto dictum est, memoria dupliciter sumitur. Quandoque prout est potentia sensitiuæ partis, secundum quòd concernit præteritum tempus, & hoc modo actus memoriæ in anima separata non erit. Vnde dicit Philosophus in 1. de Anima, q̃ hoc corrupto, scilicet corpore, anima non reminiscitur. Alio modo accipitur memoria prout est pars imaginationis ad intellectiuam pertinens, secundum scilicet, quòd ab omni differentia temporis abstrahit, cum non sit tantum præteritorum, sed etiam præsentium & futurorum, vt Augustinus dicit, & secundum hanc memoriam, anima separata memorabitur.

Ad quintum dicendum, q̃ amor, & gaudium, & tristitia, & huiusmodi, dupliciter accipiuntur, quandoque quidem secundum quòd sunt passiones appetitiuæ sensibilis, & sic non erunt in anima separata. Hoc enim modo non explentur sine determinato motu cordis. Alio modo secundum quod sunt actus voluntatis, quæ est in parte intellectiua, & hoc modo erunt in anima separata, sicut etiam & delectationes, quæ quodã modo est passio partis sensitiuæ. Sed alium modum accipiendi ponit Philosophus in Deo, dicens in septimo Ethico. Quòd Deus vna simplici delectatione gaudet.

ARTICVLVS. III.

Vtrum anima separata pati possit ab igne corporeo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ anima separata pati non possit ab igne corporeo. Aug. enim 12. super Genes. ad literam dicit. Non sunt corporalia: sed corporalibus similia, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur, seu bene, seu male, ergo anima separata igne corporeo non punitur.

2 Præterea. Augu. in eod. lib. dicit, q̃ agens semper est nobilius patiente, sed impossibile est aliquod corpus esse nobilius anima separata, ergo non potest ab aliquo corpore pati.

3 Præterea. Secundum Philosophum in 1. de Generatione, & secundum Boetium in lib. de duabus naturis, Illa solum agunt & patiuntur adinuicem, quæ in materia conueniunt: sed spiritualium & corporalium non est materia communis, vnde non possunt adinuicem transmutari, vt Boetius in eodem lib. dicit, ergo anima separata ab igne non patitur.

4 Præterea. Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente, si ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet, sed omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipiẽtis, ergo quod recipitur ab igne in anima, non est ineo materialiter, sed spiritualiter: sed formæ rerum in anima spiritualiter existentes sunt perfectiones ipsius, ergo si patiatur ab igne corporeo, hoc non erit in eius pœnã, sed magis in eius perfectionẽ.

Si dicatur q̃ hoc ipso anima punitur ab igne q̃ ignem videt, vt videtur dicere Gregorius quarto Dialo. Contra, si videt anima ignem inferni, non potest videre nisi visione intellectuali, cũ non habeat organa, quibus visio sensitiua vel imaginaria perficitur: sed visio intellectualis non videtur q̃ possit esse causa tristitiæ: delectationi enim, quæ est in considerando, non est tristitia contrarium, secundum Philosophum, ergo ex tali visione anima non punitur.

Si dicatur q̃ anima patitur ab igne corporeo, eo q̃ tenetur ab eo sicut nunc tenetur a corpore, dum viuit in corpore: Contra, Anima dum in corpore viuit, tenetur a corpore, inquantum ex ea & corpore fit vnum, sicut ex materia & forma fit vnum, sed anima non erit forma illius ignis corporei, ergo supra dicto modo non poterit ab illo igne teneri.

5 Præterea. Omne agens corporeum agit per contactum, sed non potest esse aliquis contactus ignis corporei & animæ, cum contactus solum sit inter corpora, quæ habent vltima simul, ergo anima ab illo igne non patitur, &c.

6 Præterea. Agens organicum non agit in remota, nisi per hoc quod agit in media, vnde per determinatam distantiam agere potest proportionatam suę virtuti, sed animæ, vel ad minus dæmones, de quibus etiam eadem est ratio, quandoque sunt extra locum inferni, cum quandoque etiam in hoc mundo hominib⁹ appareant, nec tamen tunc sunt a pœna immunes: sicut .n. gloria sanctorum numquam interrumpitur, ita nec pœna damnatorum, nec tamen videmus q̃ omnia intermedia ab igne inferni patiantur, nec iterum est credibile aliquid corporeum de natura elementi esse tantæ virtutis, vt ad tantam distantiam actionẽ suam diffundat, ergo non videtur q̃ pœnas, quas animæ damnatorum sustinent, ab igne corporeo patiantur.

SED CONTRA. Eadem ratio est in animabus separatis & dæmonibus, quòd ab igne corporeo pati possunt: sed dæmones ab eo patiuntur, cum puniuntur ab illo igne, in quem corpora damnatorum proiicientur post resurrectionem, quem oportet esse corporeum, & hoc patet per sententiam Domini, Matth. vicesimoquinto. Ite maledicti in ignem ęternum, qui paratus est Diabolo, &c. ergo & animæ separatæ ab igne corporeo pati possunt.

Præterea. Pœna debet respondere culpæ: sed anima per culpã se corpori subiicit per prauam concupiscentiam, ergo iustum ẽ, vt in pœnam rei corporeæ subiiciatur per passionem.

Præterea. Maior est vnio formæ ad materiam, quàm agentis ad patiens: sed diuersitas naturæ spiritualis & corporalis non impedit quin anima sit forma corporis, ergo nec impedit quin possit a corpore pati.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ supposito ex prædictis, q̃ ignis inferni non sit metaphorice dictus, nec ignis imaginarius, sed verus ignis corporeus, oportet dicere q̃ anima ab igne corporeo patietur, cum Dominus ignem illum diabolo & angelis eius paratum esse dicat, Matthæi. 25. qui sunt incorporei sicut illa. Sed quomodo pati possit multipliciter assignatur. Quidam enim dixerunt q̃ hoc ipsum, quod est ignem videre, sit ab igne pati. Vnde Greg. in 4. Dialo. dicit. Igne eo tempore patitur anima, quo videt. Sed illud non videtur sufficere, quia quod libet visum ex hoc q̃ videtur, est perfectio videntis, vnde non potest in eius pœnam cedere, inquantum est visum, sed quando que est punitiuum vel contristans per accidens, inquantum scilicet apprehenditur vt nociuum. Vnde oportet q̃ propter hoc q̃ anima ignem illum videt, sit aliqua comparatio animæ ad ignẽ secundum quam animæ ignis noceat. Vnde alii dixerunt, quòd quamuis ignis corporeus non possit animam exurere, tamẽ anima apprehendit ipsum vt nociuum sibi, & ad talem apprehensionem afficitur timore & dolore, vt in eis impleatur id quod dicitur. Trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Vnde Gregor. in 4. Dialo. dicit, q̃ quia anima cremari se conspicit, crematur. Sed hoc iterum non videtur sufficere, quia secundũ hoc passio animæ ab igne non esset secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantum: quamuis enim possit esse vera passio tristitiæ vel doloris ex aliqua falsa meditatione, vt Augu. dicit 12. super Gene. ad literam, tamen non potest dici q̃ secundum illam passionem vere patiatur a re, sed a similitudine rei quam conspicit, & iterum iste modus passionis magis recederet a reali passione, q̃ ille, qui ponitur per imaginarias visiones, cum ille dicatur per veras imagines rerum esse, quas anima secum defert, iste autem per falsas conceptiones, quas anima errans fingit, & iterum non est probabile q̃ animæ separatæ vel dæmones,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dæmones, qui in subtilitate ingenii pollent, putarent ignē cor F poreum sibi nocere posse, si ab eo nullatenus grauarentur. Vnde alii dicunt, q̄ oportet ponere animam etiam realiter ab igne corporeo pati. Vnde & Greg. in 4. Dial. dicit, Colligere ex dictis Euangelicis possumus, q̄ incendium non solum anima videndo, sed etiam experiendo patiatur. Sed hoc tali modo fieri ponunt, dicunt enim, q̄ ignis ille corporeus considerari potest dupliciter. Vno modo, secundum q̄ est quædam res corporea, & hoc modo non habet q̄ in animam agere possit. Alio modo, secundum q̄ est instrumentum diuinæ iustitiæ, hoc enim diuinæ iustitiæ ordo exigit, vt anima quæ peccando se rebus corporalibus subdidit, eis etiam in pœna subdatur. Instrumentum autem non solum agit virtute propriæ naturæ, sed etiā in virtute principalis agentis, & ita non est inconueniens si ignis ille, cum agat in virtute spiritualis agentis, in spiritum agat hominis vel dæmonis, per modum etiam quo de sacramentis dictum est, quòd animam sanctificant. Sed id non videtur sufficere, quia omne in G strumentum in id circa quod instrumentaliter operatur, habet propriam actionem connaturalem, & non solum illam actionē, secundum quam agit in virtute principalis agentis, immo exercendo propriam actionem, oportet quòd efficiat hanc secundā, sicut aqua lauando corpus in Baptismo sanctificat animam, & serra secando lignum, perducit illud ad formam domus. Vnde oportet dare igni aliquam actionem in animam, quæ sit ei connaturalis, ad hoc quod sit instrumentum diuinæ iustitiæ, peccata vindicantis. Et ideo dicendum, q̄ corpus in spiritum naturaliter agere non potest, nec ei aliquo modo obesse, vel ipsum grauare, nisi secundum quòd aliquo modo corpori vnitur, sic enim inuenimus quod corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Sapient. 9 Spiritus autem corpori vnitur dupliciter. Vno modo, vt forma materiæ, vt ex eis fiat vnum simpliciter, & sic spiritus vnitur corpori, & viuificat corpus, & a corpore aliqualiter H aggrauatur, sic autem spiritus hominis vel dæmonis igni corporeo non vnitur. Alio modo sicut mouens mobili, vel sicut locatum loco, eo modo quo incorporalia sunt in loco, & secundum hoc spiritus incorporei creati loco definiuntur, ita in vno loco existētes, quòd non in alio: quamuis autem res corporea ex sua natura habeat quòd spiritum incorporeum loco definiat, non tamen ex sua natura habet quòd spiritum incorporeum loco definitum detineat, vt ita alligetur illi loco, quòd ad alia diuertere non possit, cum spiritus non sit ita in loco naturaliter, quòd loco subdatur, sed hoc superadditur igni corporeo, inquantum instrumētum diuinæ iustitiæ vindicantis, quòd sic detinet spiritum, & ita efficitur ei pœnalis, retardans eum ab executione propriæ voluntatis, ne scilicet possit operari, vbi vult, & secundum quòd vult, & hunc modum ponit Gregorius 4. Dialogo: exponens enim quomodo anima incendium experiendo patiatur, sic dicit. Cum veritas peccatorem diuitem damnatum in igne perhibeat, quisnam sapiēs reproborum animas teneri igni I bus neget? & hoc etiam Iulianus dicit, vt in litera Magistri dicit. Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur etiam non tenetur post mortem corporeo igne? Augustinus etiam 21, de Ciuitate Dei dicit, quòd sicut anima in hominis conditione iungitur corpori vt dans ei vitam, quamuis illud sit spirituale & hoc corporale, & ex illa coniunctione vehementer cōcipit amorem ad corpus, sic ligatur igni, vt accipiēs ab eo pœnam, & ex illa coniunctione concipit errorem. Oportet ergo omnes prędictos modos in vnum colligere, vt perfecte videatur quomodo anima ab igne corporeo patiatur, vt scilicet dicamus quòd ignis ex natura sua habet, quòd spiritus incorporeus ei coniungi possit, vt loco locatum. Sed inquantum est instrumentum diuinæ iustitię habet, vt ipsum quodammodo retineat alligatum, & in hoc veraciter ignis ille est spiritui nociuus, & sic anima ignem vt sibi nociuū videns ab igne crucietur. K Vnde Greg. in 4 Dialogo, omnia ista per ordinem tangit, vt ex præmissis eius authoritatibus patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Aug. loquitur inquirendo, vnde etiam alium modum ponit determinando libro de Ciuitate Dei, vt ex dictis patet. Vel dicēdum, quòd Augustinus dicit vel intelligit, quòd ea quibus anima proxime afficitur ad dolorem vel tristitiam, sunt spiritualia, non enim affligeretur, nisi ignem vt nocium sibi apprehenderet, ignis ergo apprehensus, est proximum affligens, sed ignis corporeus extra animam existens, est affligens remotum.

Ad secundum dicendum, q̄ quamuis anima simpliciter sit igne nobilior, ignis tamen est anima nobilior, inquātum est instrumentum diuinæ iustitiæ.

Ad tertium dicendum, q̄ Philosophus & Boetius loquuntur de actione illa, per quam patiens transmutatur in naturam agentis, talis autem non est actio ignis in animam, & propter hoc ratio non concludit.

Ad quartum dicendum, quòd ignis agit in animam, non per modum influentis, sed per modum detinētis, vt ex dictis patet, & ideo ratio non est ad propositum.

Ad quintum dicendum, q̄ in visione intellectuali non est tristitia ex hoc ipso quòd aliquid videtur, cum illud quod videtur, nullo modo intellectui possit esse contrarium, inquantum videtur: in sensu autem hoc quod videtur, ex ipsa actione quam agit in visum vt videatur, potest esse corruptiuum visus per accidens, inquantum corrumpit harmoniam organi. Sed tamen visio intellectualis potest esse contristans, inquantum id quod videtur, apprehenditur vt nociuum, non quasi noceat eo ipso quod videtur, sed alio quocumque modo, & sic anima videndo ignem affligitur.

Ad sextum dicendum, q̄ non est simile quantum ad omnia, sed quantum ad aliquid, vt ex dictis patet.

Ad septimum dicendum, q̄ quamuis non sit tactus corporalis inter animam & corpus, tamen est inter ea aliquis tactus spiritualis, sicut etiam motor cœli, cum sit spiritualis, spirituali tactu tangit cœlum, ipsum mouens per modum quo dicitur contristans tangere, sicut dicitur in primo de generatione, & hic modus sufficit ad actionem.

Ad octauum dicendum, q̄ spiritus damnati numquàm sunt extra Infernum, nisi ex dispensatione diuina, vel ad instructionem, vel ad exercitium electorum. Vbicunque autem extra infernum sint, semper tamen vident ignem inferni, vt eis in pœnam præparatum. Vnde cum ista visio sit immediate affligens, vt dictum est, vbicumque sunt, ab igne inferni affliguntur, sicut & captiui extra carcerem existentes, a carcere affliguntur dum vident se ad carcerem damnatos: vnde sicut gloria electorum non minuitur, nec quantum ad præmium essentiale, nec quantum ad accidentale, si aliqua ndo extra cœlum Empyreum sint, sed quodammodo in eorum gloriam cedit, ita etiam in nullo minuitur pœna damnatorum, si extra infernum ex diuina dispensatione ponantur ad tempus. Et hoc est quod Glos. dicit super illud Iacob. 3. Inflammat rotam natiuitatis nostræ, &c. Diabolus vbicumque sit, siue sub aere, siue sub terra, secum trahit tormenta suarum flammarum: obiectio autem procedit, ac si ignis corporeus affligeret immediate spiritus, sicut affligit corpora.

QVAESTIO LXXI.

De suffragiis mortuorum, in quatuordecim articulos diuisa.

CIRCA hoc considerandū est de suffragiis mortuorū. Et circa hoc quærūtur quatuordecim.

Primo, Vtrum suffragia quæ per vnum fiunt, aliis prodesse possint.

Secundo, Vtrum mortui iuuari possint ex operibus viuorū.

Tertio, Vtrum suffragia per peccatores facta, mortuis prosint.

Quarto, Vtrū suffragia pro mortuis facta, faciētibus prosint.

Quinto, Vtrum suffragia existentibus in inferno prosint.

Sexto, Vtrum prosint existentibus in Purgatorio.

Septimo, Vtrum valeant pueris existentibus in Limbo.

Octauo, Vtrum aliquo modo prosint existentibus in patria.

Nono, Vtrum oratio Ecclesiæ, & sacramentum altaris, & eleemosyna prosint defunctis.

Decimo, Vtrum indulgentiæ, quas Ecclesia facit, eis prosint.

Vndecimo, Vtrum cultus exequiarum eis prosint.

Duodecimo, Vtrum suffragia magis prosint ei pro quo fiunt quàm aliis.

Decimotertio, Vtrum suffragia pro multis facta valeant tantum singulis, ac si pro vnoquoque singulariter fierent.

Decimoquarto, Vtrum valeant tantum communia suffragia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt valeant specialia & communia simul.

ARTICVLVS I.

Vtrum suffragia per unum facta, aliis prodeße possint.

Thom. 4. d. 45. q. 2. art. 1. q. 2. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ suffragia per vnum facta, aliis prodesse non possint. Galat. 7. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet: sed si vnus ex suffragiis alteri⁹ consequeretur fructum, meteret ab aliis seminata, ergo ex suffragiis aliorum nullus fructum consequitur.

2 Præterea ad iustitiam Dei pertinet, vt vnicuique tribuatur q̄ meritis, vnde Psal. 61. Tu reddes vnicuique secundū opera sua, sed iustitiam Dei deficere est impossibile, ergo impossibile est, q̄ vnus ex operibus alterius iuuetur.

3 Præterea. Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile, quia scilicet, inquātum est voluntarium: sed

sed ex opere vnius non laudatur alter, ergo nec opus vnius potest esse alteri meritorium.

4 Præterea. Ad iustitiam diuinam ptinet simpliciter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: sed nullus punietur pro malis alterius, immo vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur, ergo nec vnus iuuatur per bona alterius.

SED CONTRA. est quod dicitur in Psal. 118. Particeps ego sum omnium timentium, te &c.

Præterea. Fideles per charitatem vniti sunt vnius corporis membrorum Ecclesiæ: sed vnum membrum iuuatur per alterū, ergo vnus homo potest ex alterius meritis iuuari.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ actus noster ad duo valere potest. Primo, ad aliquem statum acquirendum, sicut per opus meritorium homo acquirit statum beatitudinis. Secundo ad aliquid consequens statum, sicut homo per aliquem actū meretur aliquod præmium accidentale, vel dimissionem pœnæ. B Ad vtrumque autem horum actus noster dupliciter valere potest. Vno modo per viam meriti. Alio modo per viam orationis, & est differentia inter istas duas vias, quia meritum innititur iustitiæ, oratio misericordiæ. Oranti enim impetrat petitū ex liberalitate eius, qui oratur. Dicendum est ergo, quòd opus vnius nullo modo potest alteri valere ad statum consequendum per viam meriti, vt scilicet, ex his quæ ego facio, aliquis mereatur vitam æternam, quia sors glorię redditur secundum mensuram accipientis. Vnusquisque autem ex actu suo dispōnitur & non ex alieno, & dico dispositione dignitatis ad præmium, sed per viam orationis & quantum ad statum consequendum opus vnius, alteri, dum est in via, valere potest, sicut q̄ vnus homo impetret alteri primam gratiam. Cum igitur impetratio orationis sit secundum liberalitatem Dei, qui oratur, ad omnia illa impetratio orationis se potest extendere, quę potestati diuinæ subsunt ordinate, sed quantum ad aliquid, quod est consequens vel accessorium ad statum, opus vnius poterit valere alteri, non solum per viam orationis, sed etiam per viam meriti. C Quod quidem dupliciter contingit, vel propter communicantiam in radice operis, quæ est charitas in operibus meritoris, Et ideo omnes qui sibi inuicem charitate cōnectuntur, aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant, tamen secundū mensuram status vniuscuiusque, quia in patria vnusquisque gaudebit de bonis alterius, & inde est q̄ articulus fidei ponitur Sanctorum communio. Alio modo ex intentione faciētis, qui aliqua opera specialiter ad hoc facit, vt talibus prosint. Vnde, ista opera quodāmodo efficiuntur eorum, pro quibus fiunt quasi eis a faciente collata, vnde possunt eis valere, vel ad impletionē satisfactionis, vel ad aliquid huiusmodi, quod statum nō mutat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ messio illa est perceptio vitæ æternæ, sicut habetur Ioan. 4. Et qui merit, fructum cōgregat in vitam æternam. Sors autem vitæ æternæ non datur alicui nisi pro propriis operib⁹, quia etsi aliquis alteri impetret vt ad vitam perueniat, numquam tamen hoc fit nisi mediantibus operibus propriis, dum scilicet precibus alicuius gratia alicui datur, per quam meretur vitam æternam.

Ad secundum dicendum, q̄ opus quod pro aliquo fit, efficitur eius pro quo fit, & similiter opus quod est eius qui mecum est, vnum quodammodo est mecum, vnde non est contra dictā iustitiam, si vnus fructum percipit de operibus factis ab eo, qui est vnum secum in charitate, vel ab operibus pro se factis, hoc etiam secundum humanam iustitiam contingit, vt satisfactio vinus pro alio accipiatur.

Ad tertium dicendum, q̄ laus non datur alicui nisi secundū ordinem eius ad actum, vnde laus est ad aliquid, vt dicitur in 1. Ethico. Et quia ex opere alterius nullus efficitur, vel ostenditur bene dispositus vel male ad aliquid, inde est quòd nullus laudatur ex operibus alterius, nisi per accidens, secundum quòd ipse est aliquo modo operum illorum causa, consilium vel auxilium præbendo, seu inducēdo, vel quocumque alio modo; sed opus est meritorum alicui⁹ non solum cōsiderata eius dispositione, sed etiam quantum ad aliquid consequens dispositionē vel statum eius, vt ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, q̄ auferre alicui quod sibi debetur, hoc directe iustitiæ repugnat, sed dare aliquid alicui quod ei nō debetur, hoc non est iustitię contrarium, sed metas iustitię excedit, est enim liberalitatis, nō autem posset aliquis lædi ex malis alterius, nisi aliquid de suo subtraheretur, & ita non conuenit, q̄ aliquis puniatur pro peccatis alterius, sicut quòd emolumentum accipit ex bonis alterius.

ARTICVLVS II.

Vtrum mortui possint iuuari ex operibus viuorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ mortui non possint iuuari ex operibus viuorum. Primo, per hoc A quod dicit Apostolus 2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque propria corporis quæ gessit, ergo ex his quæ post mortem hominis geruntur, quando extra corpus erit, nihil ei accrescere poterit ex aliquibus operibus.

2 Præterea. Hoc videtur ex hoc quod habetur Apoc. 13. Beati mortui qui in Domino moriuntur, opera enim illorum sequuntur illos.

3 Præterea. Proficere ex opere aliquo est solum in via existentis: sed homines post mortem iam non sunt viatores, quia de his hoc intelligitur quod legitur Iob. 19. Semitam meam circū sepsit, & transire non possum, ergo mortui de suffragiis alicuius iuuari non possunt.

4 Præterea. Nullus iuuatur ex opere alterius, nisi sit aliqua vitę communicatio inter eos: sed nulla communicatio est viuorū & mortuorum secundum Philosophum 1. Ethic. ergo suffragia viuorum non prosunt mortuis.

SED CONTRA est quod habetur 2. Maccha. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur: sed hoc non esset vtile, nisi eos iuuaret, ergo suffragia viuorum mortuis prosunt.

Præterea, August. dicit in lib. de Cura pro mortuis agenda, Non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas, vt in precibus sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habeat etiam commendatio mortuorum, quæ quidem consuetudo ab ipsis Apostolis instituta est, vt dicit Dam. in quodam sermone de suffragiis mortuorum, sic dicens, Misteriorum conscii discipuli Saluatoris, & sacri Apostoli in tremendis & viuificis ministeriis memoriā fieri eorum, qui fideliter dormierunt sanxerunt: quod etiam p Diony. patet in vlti. cap. Eccle. Hierar. vbi ritum commemorat, quo in primitiua Ecclesia pro mortuis orabatur, vbi etiam Diony. asserit, suffragia viuorum mortuis prodesse, ergo hoc in dubitanter credendum est.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ charitas, quæ est vinculum, Ecclesiæ membra vniens, non solum ad viuos se extendit, sed etiam ad mortuos, qui in charitate decedunt. Charitas enim vita corporis non finitur 1. Cor. 13. Charitas numquam excidit. Similiter etiam mortui in memoriis hominum viuentium viuunt, & ideo intentio viuentium ad eos dirigi potest, & sic suffragia viuorum mortuis dupliciter prosunt, licet & viuis, & propter charitatis vnionem, & propter intentionem ad eos directam, non tamen sic eis valere credenda sunt viuorum suffragia, vt status eorum mutetur de miseria ad fœlicitatem, vel econuerso, sed valet ad diminutionem pœnæ, vel aliquid huiusmodi quod statum mortui non transmutat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ homo dum in corpore vixit, meruit vt hæc ei valerent post mortem, & ideo si post D hanc vitam iuuantur, nihilominus procedit ex his quæ in corpore gessit. Vel dicendum secundum Ioan. Dam. in sermo. prædicto, q̄ est intelligendum quantum ad retributionem, quæ fiet in finali iudicio, quæ erit æternæ gloriæ, vel æternæ miseriæ. In qua quilibet recipiet solum secundum quod in corpore gessit, interim autem iuuari possunt viuorum suffragiis.

Ad secundum dicendum, q̄ auctoritas illa expresse loquitur de sequela æternæ retributionis, quod patet ex hoc, q̄ præmittitur, Beati mortui, &c. Vel dicendum q̄ opera pro eis facta sunt etiam quodammodo eorum, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, q̄ quamuis animæ post mortem non sint simpliciter in statu vię, sed quantum ad aliquid adhuc sūt in statu viæ, inquantum scilicet eorum progressus adhuc retardatur ab vltima retributione. Et ideo simpliciter eorum via est circumsepta, vt non possint vlterius per aliqua opera transmutari secundum statum fœlicitatis & miseriæ, sed quātum ad hoc non est circumsepta, quin quantum ad hoc q̄ detinentur ab vltima retributione possint ab aliis iuuari, quia secundum hoc adhuc sunt in via.

Ad quartum dicendum, q̄ quamuis communicatio ciuilium operum, de qua Philosophus loquitur, non possit esse mortuorum ad viuos, quia mortui extra vitam ciuilem sunt, potest tamen eorum communicatio esse quantum ad opera vitæ spiritualis, quæ est per charitatē ad Deū, cui mortuorū spiritus viuunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum suffragia facta per peccatores, mortuis prosint.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ suffragia p peccatores facta, mortuis non prosint. Quia vt dicitur Io. 9. peccatores Deus non audit: sed si orationes eorum prodessent illis pro quibus orant, a Deo exaudirentur, ergo suffragia per eos facta, mortuis non prosunt.

2 Præterea,

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Præterea, Gregorius in Pastorali dicit, ꝙ cum is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, sed quilibet peccator Deo displicet, ergo per peccatorum suffragia Deus ad misericordiam non flectitur, & ideo talia suffragia non prosunt.

3 Præterea. Opus alicuius videtur magis fructuosum facienti ꝙ alteri, sed peccator per opera nihil meretur sibi, ergo multo minus potest alteri mereri.

4 Præterea. Omne opus meritorium oportet esse viuificatum, idest, charitate informatum, sed opera per peccatores facta sũt mortua, ergo nõ possunt per ea mortui iuuari, pro quibus fiũt.

SED CONTRA est, ꝙ nullus potest scire de altero pro certo, vtrum sit in statu culpæ vel gratiæ, si ergo tantum illa suffragia prodessent, quæ fiunt per eos qui sunt in gratia, non posset homo scire per quæ suffragia subueniret suis defunctis, & ita multi suffragiis procurandis retraherentur.

Præterea, Sicut Augu. dicit in litera. Secundum hoc iuuatur aliquis mortuus ex suffragiis secundum quod dum viueret, meruit vt iuuaretur post mortem, ergo valor suffragiorum mensuratur secundum conditionem eius pro quo fiunt, non ergo differt, vtrum per bonos vel malos fiant.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in suffragiis quæ per malos fiunt, duo possunt considerari. Primo, ipsum opus operatum, sicut Sacrificium altaris, & quia nostra sacramenta ex seipsis efficaciam habent absque opere operantis, quam æqualiter exple nt per quoscũque fiant, & quãtum ad hoc suffragia per malos facta defunctis prosunt. Alio modo quantum ad opus operans, & sic distinguendum est, quia operatio peccatoris suffragia facientis, potest vno modo considerari prout est eius, & sic nullo modo meritoria esse potest, nec sibi nec alii. Alio modo in quantum est alterius, quod dupliciter contingit. Vno modo inquantum peccator suffragia faciens gerit personam totius Ecclesiæ, sicut sacerdos dum dicit in Ecclesia exequias mortuorũ, & quia ille intelligitur facere, cuius nomine vel vice fit, vt patet per Dionysium in libro Eccles. Hierar. inde est, quòd suffragia talis sacerdotis, quamuis sit peccator, defunctis prosunt. Alio modo quando agit vt instrumentum alterius, opus enim instrumẽti est magis principalis agentis, vnde quamuis ille qui agit vt instrumentum alterius, non sit in statu merendi, actio tamen eius potest esse meritoria ratione principalis agentis, sicut si seruus in peccato existens, quodcumque opus misericordiæ facit ex præcepto domini sui charitatem habentis. Vnde si aliquis in charitate decedens præcipiat sibi suffragia fieri, vel alius præcipiat charitatem habens, illa suffragia valent defuncto, quamuis illi, per quos fiunt, in peccato existant, magis tamen valerent si essent in charitate, quia tunc ex duabus partibus opera illa meritoria essent.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ oratio per peccatorem facta quandoque non est peccatoris, sed alterius, & ideo secundum hoc digna est vt a Deo exaudiatur, tamen etiam quandoque Deus peccatores audit, quando scilicet peccatores petunt aliquid Deo acceptum, non enim solis iustis, sed etiam peccatoribus Deus bona sua prouidet, vt patet Matthæi. 5. non autem ex eorum meritis, sed ex sua clementia. Et ideo Ioan. 9 super illud, Deus peccatores non audit, Glossa dicit ꝙ loquitur vt iustus, non sicut plene videns.

Ad secundum dicendum, ꝙ quamuis ex parte eius, cui displicet, oratio peccatoris nõ sit accepta, tamen ratione alterius, cuius vice vel imperio agitur, potest esse Deo accepta.

Ad tertium dicendum, ꝙ hoc quòd peccator faciens huiusmodi suffragia, nullum reportat commodum, contingit ex hoc quòd non est capax talis profectus propter propriam indispositionem, & tamen alii, qui est dispositus aliquo modo, valere potest, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, ꝙ quamuis opus peccatoris non sit viuum, inquantum est eius, potest tamen esse viuum inquantũ est alterius, vt dictum est.

SED QVIA rationes quę sunt in oppositum, videntur concludere ꝙ non differat, vtrũ quis suffragia procuret pro bonos vel per malos, ideo etiam ad eas est respondendum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ quamuis aliquis pro certo scire non possit de altero, an sit in statu salutis, potest tamen probabiliter æstimare de his quæ exterius de homine videt, ex fructu enim suo arbor cognoscitur, vt dicitur Matthæi. 7.

Ad secundum dicendum, quòd ad hoc quòd suffragium alteri valeat, requiritur ex parte eius pro quo fit, capacitas huiusmodi valoris, & hanc homo acquisiuit per opera propria, quę gessit in vita, & sic Augustinus loquitur, Requiritur nihilominus qualitas operis, quæ prodesse debet, & hoc non pendet ex eo, pro quo fit, sed magis ex eo, qui facit, vel exequendo vel imperando.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum suffragia quæ a viuis pro mortuis fiunt, facientibus prosint.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ suffragia quæ a viuis pro mortuis fiunt, facientibus non prosint, qa si aliquis pro altero debitum solueret, secundum humanam iustitiam ipse a debito proprio non absolueretur, ergo per hoc ꝙ aliquis suffragia faciens, debitum soluit pro illo pro quo facit, ex hoc a debito proprio non absoluitur.

2 Præterea. Vnusquisque quod facit, facere debet meliori modo, quo potest, sed melius est iuuare duos quàm vnum. Si ergo qui per suffragia debitum mortui soluit, a proprio debito liberaretur, videtur ꝙ numquam debet aliquis pro seipso satisfacere, sed semper pro alio.

3 Præterea, Si satisfactio alicuius pro alio satisfacientis æqualiter prodesset sibi, vt ei pro quo satisfacit, eadem ratione æqualiter valebit tertio, si pro eodem satisfaciat, & similiter quarto, & sic deinceps, ergo vnus vna satisfactione posset pro omnibus satisfacere, quod est absurdum.

SED CONTRA est quod dicitur in Ps. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur, ergo eadem ratione & suffragia quæ ꝙ aliis fiunt, satisfacientibus prosunt.

Præterea Dama. dicit in sermone de his qui in fide dormierunt. Quemadmodum vnguento vel alio oleo sacto circumlinire volens infirmum, primo ille, scilicet linrens, participat vnctionem, deinde perungit laborantem, sic & quicumque pro ꝙximi salute agonizat, primum sibi prodest, deinde proximo, & sic habetur propositum.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ opus suffragii quod pro altero fit, potest considerari dupliciter. Vno modo vt est expiatiuum pœnæ per modum cuiusdam recompensationis, quæ in satisfactione attenditur, & hoc modo opus suffragii quod computatur quasi eius, pro quo fit, ita absolut eum a debito pœnæ, ꝙ non absoluit faciẽtem a debito pœnæ propriæ, quia in tali recompensatione cõsideratur æqualitas iustitiæ. Opus autem illud satisfactorium ita potest adæquari vni reatui, quòd alteri non adæquetur, reatus enim duorum peccatorum maiorem satisfactionem requirunt, quam reatus vnius. Alio modo potest considerari inquãtum est meritorium vitæ æternæ, quod habet inquantum procedit ex radice charitatis, & secundum hoc non solum prodest ei, pro quo fit, sed facienti magis, & per hoc patet solutio ad obiecta. Propriæ enim rationes, procedebant de opere suffragii secundum quod est satisfactorium, sed aliæ secũdum quod est meritorium.

ARTICVLVS V.

Vtrum suffragia prosint existentibus in inferno.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ suffragia prosint existentibus in inferno, per hoc quod habetur. 2. Macch. 12. vbi dicitur, ꝙ inuenerunt sub tunicis interfectorum donaria idolorum, a quibus lex prohibebat Iudęos, & tamen post subditur, ꝙ Iudas duodecim millia drachmas argẽti misit Hierosolymam offerri pro peccatis eorum, constat autem illos peccasse mortaliter, contra legem agentes, & ita in peccato mortali decessisse, & sic ad inferos esse translatos, ergo existentibus in inferno suffragia prosunt.

2 Præterea, In litera habetur ex verbis Augustini, ꝙ quibus valent suffragia, vel ad hoc prosunt, vt sit plena remissio, vel ad hoc, ꝙ tolerabilior sit eorum pœna vel damnatio, sed solum illi qui in inferno sunt, damnati esse dicuntur, ergo etiam existentibus in inferno suffragia prosunt.

3 Præterea, Dio. vlt. cap. Eccl. Hierar. dicit. Si hic iustorũ orationes & secundum hanc vitam, quanto magis post mortem in illis qui digni sunt sacris orationibus operantur tantummodo, ex quo potest accipi ꝙ suffragia magis prosunt mortuis, quàm viuis, sed viuis prosunt etiam in peccato mortali existentibus, cum quotidie oret Ecclesia pro peccatoribus, vt conuertantur ad Deum, ergo etiam & mortuis in peccato mortali existentibus suffragia ualent.

4 Præterea. In nitis patrum legitur, quod etiam Damas. in sermone suo refert, quòd Macharius, inuenta in uia caluaria cuiusdam defuncti, oratione præmissa quæsiuit cuius caput fuisset, & caput respondit, quod fuerat sacerdotis, qui in inferno erat damnatus, & tamen confessus est oratione Macharii se & alios iuuari, ergo suffragia Ecclesiæ etiam in inferno existentibus prosunt.

5 Præterea. Dama. in eodem sermone narrat ꝙ Gre. pro Traiano orationem fundens, audiuit uocem sibi diuinitus dicentẽ. Vocem

Vocem tuam audiui, & veniam Traiano do. Cuius rei, vt Dama. dicit in dicto sermone, testis est Oriens omnis & Occidẽs, sed constat Traianum in inferno fuisse, quia multorum martyrum necem amaram instituit, vt ibidem Dama. dicit, ergo suffragia Ecclesiæ valent etiam in inferno existentibus.

SED CONTRA est quod dicit Diony. 7. cap. Eccl. Hierar. Summus sacerdos pro immundis nõ orat, quia in hoc auerteretur a diuino ordine, & communiter ibidem dicit ꝙ peccatoribus non orat remissionem, quia non audiretur pro illis, ergo suffragia existentibus in inferno non valent.

Præterea. Grego. dicit in 34. lib. Moral. Eadem causa est cur non oretur tunc, scilicet post diem iudicii pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc causa est quare non oretur pro Diabolo & Angelis eius, æterno supplicio deputatis, quæ etiam nũc causa est quare Sancti non orent pro hominibus infidelibus impiisque defunctis, quia de eis vtique quos æterno damnatos supplicio iam nouerint, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cæsari refugiunt, ergo suffragia in inferno positis non valent.

Præterea. Multa habentur ex verbis August. qui sine fide ὀperante per dilectionem eiusque sacramentis de corpore exeunt, frustra vel a suis huiusmodi officia impenduntur: sed oẽs damnati sunt huiusmodi, ergo eis suffragia non prosunt.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ circa damnatos fuit duplex opinio. Quidam dixerunt in hoc distinguendum esse dupliciter. Vno modo quantum ad tempus, dicentes ꝙ post diem iudicii nullus in inferno existens aliquo suffragio iuuatur, sed ante diem iudicii aliqui iuuantur suffragiis Ecclesiæ. Alio modo distinguebant quantum ad personas in inferno detentas, inter quos aliquos dicebant esse valde malos, qui scilicet sine fide & sacramentis decesserunt, & talibus quia de Ecclesia non fuerunt, nec merito nec numero suffragia Ecclesiæ prodesse non possunt. Alii vero sunt non valde mali, qui scilicet de Ecclesia fuerunt numero & fidem habentes, & sacramentis abluti, & aliqua opera de genere bonorum facientes, & talibus suffragia Ecclesiæ prodesse debent.

Sed occurrebat eis quædam dubitatio eos perturbans, quia scilicet videbatur ex hoc sequi, cum pœna inferni sit finita secundum intentionem, quàmuis duratione infinita existat, ꝙ multiplicatis suffragiis, pœna illa totaliter auferetur, quod est error Origenis. Et ideo, hoc inconueniens euadere multipliciter voluerunt. Præposiciuus enim dixit, ꝙ tantũ possunt suffragia pro damnatis multiplicari, ꝙ a tota pœna redduntur immunes non quidem simpliciter, vt Origenes posuit, sed ad tempus, scilicet vsque ad diẽ iudicii, tunc enim animæ iterato corporibus cõiunctę, in pœnas inferni sine spe veniæ detrudentur.

Sed ista opinio videtur diuinæ prouidentiæ repugnare, quæ nihil in rebus inordinatum relinquit. Culpa autem non potest ordinari, nisi per pœnam, vnde non potest esse vt pœna tollatur nisi prius culpa expietur, & ideo cum culpa continue maneat in damnatis, eorum pœna nullatenus interrumpetur.

Et ideo Porretani alium modum inuenerunt, dicẽtes, ꝙ hoc modo proceditur in diminutione pœnarum per suffragia, sicut proceditur in diuisione linearum, quæ cum sint finitæ, tamẽ in infinitum diuidi possunt, & numquam per diuisionem consumuntur, dum fit subtractio non secundum eandem quantitatẽ, sed secundum eandem proportionem: Velut si primo auferatur pars quarta totius, & secundo pars quarta illius quartæ, & sic deinceps in infinitum. Et similiter dicunt ꝙ per primum suffragiũ diminuitur aliquota pars pœnæ, & per secundum pars aliqua remanentis secundum eandem proportionem.

Sed iste modus multipliciter defectiuus est. Primo, quia infinita diuisio, quæ congruit cõtinuæ quantitati, non videtur posse ad quantitatem spiritualem transferri. Secundo, quia non est aliqua ratio, quare secundum suffragium minus de pœna diminuat quàm primum, si sit æqualis valoris. Tertio, quia pœna diminui non potest, nisi diminuatur & culpa, sicut nec auferri nisi ablata. Quarto, quia in diuisione lineę tandem peruenitur ad hoc, quod non est sensibile corpus, corpus enim sensibile nõ est in infinitum diuisibile, & sic sequeretur quòd post multa suffragia pœna remanens propter sui paruitatem non sentiretur, & non esset pœna.

Et ideo alii alium inuenerunt modum. Cassiodorus enim dixit, ꝙ suffragia prosunt damnatis non quidem secundum diminutionem pœnæ, vel per interruptionem, sed per confortationem patientis, Sicut si homo portaret graue onus & faciem suã perfunderet aqua, sic enim confortaretur ad melius portandum cum tamen onus suum in nullo leuius fieret.

Sed hoc iterum esse non potest, quia aliquis plus vel minus æterno igne grauatur, vt Gregorius dicit secundum meritum culpæ, & inde est, ꝙ eodem igne quidam plus, quidam minus cruciantur. Vnde cum culpa damnati immutata remaneat, non

ARTICVLVS VI.

Vtrum suffragia prosint existentibus in Purgatorio.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ nec etiam existentibus in Purgatorio. Quia purgatorium pars quædam inferni est; sed in inferno nulla est redemptio. Et Psal. 6. dicit. In in-

potest esse ꝙ leuius pœnã ferat. Et nihilominus & prędicta opinio præsumptuosa, vtpote Sanctorum dictis contraria & vana, nulla auctoritate fulcita est, & irrationalis: tum quia damnati in inferno suut extra vinculum charitatis, secundum quam opera viuorum cõtinuantur defunctis, tum quia totaliter ad vitæ terminum peruenerunt, recipiẽtes vltimam promeritis retributionem, sicut & Sancti qui sunt in patria. Quod enim adhuc restat de pœna vel gloria corporis, hoc rationem viatoris non præber, cum gloria essentialiter & radicaliter constat in anima, & similiter miseria damnatorum: & ideo non potest eorum pœna diminui, sicut nec gloria Sanctorum augeri quantum ad præmium essentiale. Sed tamen modus qui a quibusdam ponitur, ꝙ suffragia prosunt damnatis, posset aliquo modo sustineri, vt si dicatur ꝙ non prosunt, neq; quantum ad diminutionem pœnæ vel interruptionem, vel quantum ad diminutionem sensus pœnæ, sed quia ex huiusmodi suffragiis eis aliqua materia doloris eis subtrahitur, quæ eis esse posset, si ita se abiectos conspicerent, quòd pro eis nullam curam haberent, quæ materia doloris eis subtrahitur, dum suffragia pro eis fiunt. Sed illud etiam non potest esse secundum legem communem, quia vt August. dicit in lib. de cura pro mortuis agenda, ꝙ præcipue de damnatis est verum. Ibi sunt spiritus defunctorum, vbi non vident quæcumque aguntur, aut eueniunt in ista vita hominibus, & ita non cognoscunt quando pro eis suffragia fiunt, nisi supra communem legẽ hoc remedium diuinitus datur aliquibus damnatorum, quod est verbum omnino incertum. Vnde tutius ẽ simpliciter dicere, quòd suffragia non prosunt damantis, nec pro eis Ecclesia orare intẽdit, sicut ex inductis auctoritatibus apparet.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ donaria idolorum nõ fuerunt inuenta apud illos mortuos, vt ex eis signum accipi posset, ꝙ in reuerentiam idolorum eis deferrẽt, sed ea acceperunt vt victores, quia eis iure belli debebantur, & tamen per auaritiã venialiter peccauerunt. Vnde non fuerunt in inferno damnati & sic suffragia eis prodesse poterant. Vel dicendum secundum quosdam ꝙ in ipsa pugna videntes sibi periculum imminere de peccato pœnituerunt, secundum illud Psal. 77. Cum occideret eos quærebant eum, & hoc probabiliter potest æstimari, & ideo pro eis fuit oblatio facta.

Ad secundum dicendum, ꝙ in verbis illis, damnatio large accipitur pro quacumque punitione, & sic includit etiam pœnam purgatorii, quæ quandoque totaliter expiatur, quandoque autem non, sed diminuitur.

Ad tertium dicendum, ꝙ quantum ad hoc magis acceptatur suffragium pro mortuo, q̃ pro viuo, quia magis indiget, cum nõ possit sibi auxiliari, sicut viuis, sed quantum ad hoc, viuus est melioris conditionis, quia potest transferri de statu culpæ mortalis in statum gratiæ, quod de mortuis dici non potest, & ideo non ẽ eadem cauta orandi pro mortuis & pro viuis.

Ad quartum dicendum, ꝙ illud adiutorium non erat, quod pœna eorum diminueretur, sed in hoc solo, vt ibidem dicitur, quod eo orante, concedebatur eis vt mutuo se viderẽt, & in hoc aliquod gaudium non verum, sed phantasticum habebant, dum impediebatur hoc quod desiderabant. Sicut & dæmones gaudere dicuntur, dum homines ad peccatum pertrahunt, quamuis ꝙ hoc eorum pœna nullatenus minuatur, sicut non minuitur angelorum gaudium, per hoc ꝙ malis nostris compati dicuntur.

Ad quintum dicendum, ꝙ de facto Traiani hoc modo potest probabiliter æstimari, ꝙ precibus Beati Gregorii ad vitam fuerit reuocatus, & ita gratiam consequutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, & per consequens immunitatem a pœna, sicut etiam apparet in omnibus illis qui fuerunt miraculose a mortuis suscitati, quorum plures constat idolatras & damnatos fuisse. De omnibus enim simpliciter dici oportet, quòd non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem ꝓpriorum meritorum iustitiam. Secundum autem superiores causas, quibus præuidebantur ad vitam reuocandi, erat aliter de eis disponendum. Vel dicendum secundum quosdam, quòd anima Traiani non fuit simpliciter a reatu pœnæ absoluta, sed eius pœna fuit suspensa ad tempus scilicet, vsque ad finem iudicii, nec tamen oportet ꝙ hoc fiat communiter per suffragia, quia aliqua sunt quæ lege communi accidũt, & alia quæ singulariter ex priuilegio aliquibus conceduntur, sicut alii sunt humanarum limites rerum, alia diuinarum signa virtutum, vt Augustinus dicit in libro de Cura pro mortuis agenda.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum suffragia prosint existentibus in Purgatorio.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ nec etiam existentibus in Purgatorio. Quia purgatorium pars quædam inferni est; sed in inferno nulla est redemptio. Et Psal. 6. dicit. In in-

In inferno autem quis confitebitur tibi? ergo suffragia his qui F sunt in Purgatorio non prosunt.

2 Præterea, Pœna Purgatorii est pœna finita, si ergo per suffragia aliquid de pœna dimittitur, tantum poterunt multiplicari suffragia q̃ tota tolletur, & ita peccatum remanebit totaliter impunitum, quod videtur diuinæ iustitiæ repugnare.

3 Præterea, Ad hoc animæ sunt in Purgatorio, vt ibi purgatæ, purę ad regnum perueniant: sed nihil potest purgari nisi aliqd circa ipsum fiat, ergo suffragia facta per viuos, pœnam Purgatorii non diminuunt.

4 Præterea. Si suffragia existentibus in Purgatorio valent, maxime ea videntur valere quæ sunt ad imperium eorum facta, sed hæc non semper valent: sicut si aliquis decedens disponat tot suffragia pro se fieri, quæ si facta essent, sufficerent ad totam pœnam abolendam, posito ergo quòd huiusmodi suffragia differantur quousque ille pœnam euaserit, illa suffragia nihil ei prodes- G sent, non enim potest dici quòd prosint antequàm fiant, postq̃ autem sunt facta, eis nõ indiget, quia iam pœnas euasit ergo suffragia existentibus in Purgatorio non valent.

SED CONTRA est quod dicitur in litera ex verbis Augusti. q̃ suffragia prosunt his qui sunt mediocriter boni vel mali: sed tales sunt qui in Purgatorio detinentur, ergo, &c.

Præterea, Dion. dicit 7. cap. Eccle. Hier. q̃ diuinus sacerdos pro mortuis orans, pro illis orat, qui sanctè vixerunt, & tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas, sed tales in Purgatorio detinentur, ergo, &c.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ pœna Purgatorii est in supplementum satisfactionis, quæ non fuerat plene in corpore consummata, & ideo sicut ex dictis patet, opera vnius possunt valere alteri ad satisfactionem, siue viuus siue mortuus fuerit, & ideo non est dubium quin suffragia per viuos facta exiltẽtibus in Purgatorio prosint.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ auctoritas illa loquitur de inferno damnatorum, in quo nulla est redemptio, quantum ad illos qui sunt tali pœnæ addicti. Vel dicendum secundum Damas. in Sermone de dormien. quòd huiusmodi auctoritates sunt exponendæ secundum causas inferiores, ideſt, secundum exigentiam meritorum eorum, qui pœnis deputantur, sed secundum diuinam misericordiam, qui vincit humana merita, ad preces iustorum, aliquando aliter disponitur, quàm sententia prędictarum auctoritatum contineat. Deus autẽ mutat sententiam & non consilium, vt dicit Grego. vnde & Damas. ponit ad hoc exempla de inimicis Achab & Ezechia, in quibus apparet q̃ sententia contra eos lata diuinitus, fuit per diuinam misericordiam commutata.

Ad secundum dicendum, q̃ non est inconueniens si multiplicatis suffragiis pœna existentium in Purgatorio annihiletur, nõ enim sequitur quòd peccata remaneant impunita, quia pœna vnius pro altero accepta alteri computatur.

Ad tertium dicendum, q̃ purgatio animæ per pœnas Purgatorii non est aliud q̃ expiatio reatus impedientis a perceptione glorię, & quia per pœnam quam vnus sustinet pro alio, potest reatus alterius expiari, vt dictum est, non est inconueniens si p vnius satisfactionem alius purgetur.

Ad quartum dicendum, q̃ suffragia ex duobus valent, scilicet ex opere operante, & ex opere operato, & dico opus operatum non solum Ecclesiæ sacramentum, sed effectum accidentẽ ex operatione, sicut ex collatione eleemosynarum consequitur pauperũ releuatio, & eorum oratio pro defuncto apud Deum. Similiter opus operans potest accipi ex parte principalis agentis, vel ex parte exequentis. Dico ergo, quòd quàm cito moriẽs disponit alicna suffragia sibi fieri, præmium suffragiorum plene consequitur, ante etiam quàm fiant quantum ad efficaciam suffragii, quæ erat ex opere operante principalis agentis: sed quantum ad efficaciam suffragiorum, quæ est ex opere operato, K vel ex opere operante exequentis, non consequitur fructum antequam suffragia fiant, & si prius contingat ipsum a pœna purgari, quantum ad hoc fraudabitur fructu suffragiorum, quod redundabit in illos quorum culpa defraudatur, non enim est inconueniens quòd aliquis defraudetur per culpam alterius in temporalibus. Pœna autem Purgatorii temporalis est, quamuis quantum ad æternam retributionem nullus defraudari possit nisi per propriam culpam.

ARTICVLVS VII.

Vtrum suffragia ualeant pueris in limbo existentibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ suffragia valeant pueris in limbo existentibus, quia illi non detinẽtur nisi pro peccato alieno, ergo maxime decens est vt ipsi iuuẽtur suffragiis aliorum.

2 Præterea, In litera habetur ex verbis Augusti. q̃ suffragia pro non valde malis propitiationes sunt: sed pueri non computantur inter valde malos, cum sit mitissima eorum pœna, ergo suffragia Ecclesiæ eos iuuant.

SED CONTRA est quod habetur in litera ab Augusti. quia suffragia non prosunt illis qui sine fide operante per dilectionem hinc exierunt, ergo suffragia eis non prosunt.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ pueri non baptizati nõ detinentur in limbo nisi quia deficiunt a statu gratiæ, vnde cũ per opera viuorum, mortuorũ status mutari non possit maxime quantum ad meritũ essentialis præmij vel pœnæ, suffragia viuorum pueris existentibus in limbo prodesse non possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quamuis peccatũ originale sit huiusmodi, quòd pro eo possit aliquis ab alio iuuari, tamen animæ puerorum in limbo existentes sunt in tali statu, quòd iuuari non possunt, quia post hanc vitam non est tempus gratiam acquirendi.

Ad secundum dicendum, q̃ Aug. loquitur de non valde malis, qui tamen baptizati sunt, quod patet ex hoc, quod prẽmittitur, cum ergo sacrificia siue altaris, siue quarumcumq; eleemosynarum pro baptizatis omnibus offeruntur, &c.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum suffragia prosint sanctis existentibus in patria.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ aliquo modo prosint sanctis existentibus in patria, per hoc quod habetur in collecta Missæ. Sicut tuis prosunt ad gloriam scilicet sacramenta, ita nobis proficiant ad medelam, sed inter alia suffragia præcipuum est sacramentum altaris, ergo suffragia pro sunt his qui sunt in patria.

2 Præterea, Sacramenta efficiunt quod figurant, sed tertia pars hostiæ. s. in calice misla, significat eos qui beatam vitam in patria ducunt, ergo suffragia Ecclesiæ prosunt existentibus in patria.

3 Præterea. Sancti non solum gaudent in patria de propriis bonis, sed etiam alienis, vnde Lucæ 15. dicitur, Gaudium est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, ergo ex bonis operibus viuentium sanctorum, qui sunt in patria, gaudiũ cressit, & ita etiam eis nostra suffragia prosunt.

4 Præterea. Dam. dicit in Sermone de dormientibus inducens verba Chryso. Si enim Gentiles, inquit, cum his qui abierunt, sua comburunt, quanto magis te fidelem mittere cõuenit, cum fideli ipsius propria, non vt fauilla fiant, sed hæc velut illa, & vt maiorem hic circumponas gloriam, & si quis peccator fuerit, qui mortuus est vt peccamina soluas, si autẽ iustus, vt appositio fiat mercedis & retributionis, & sic idem quod prius.

SED CONTRA est quod in litera habetur ex verbis I Aug. Iniuria est in Ecclesia pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.

Præterea. Eius est iuuari, cuius est indigere, sed sancti in patria sunt absque omni indigentia, ergo per suffragia Ecclesię nõ iuuantur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd suffragium Ecclesiæ de sui ratione importat quandam auxiliationem, quæ non competit ei qui defectum non patitur. Nulli enim iuuari competit nisi ei qui indigens est, vnde cum Sancti qui sunt in patria, sint ab omni indigentia immunes, inebriati ab vbertate domus Dei, eis iuuari per suffragia non competit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd huiusmodi lectiones non sunt sic intelligendæ, quasi Sancti in gloria proficiant quantum ad se, quòd eorum festa recolimus: sed quia nobis proficit, qui de eorum gloria solennia celebramus, sicut ex hoc, q̃ Deum cognoscimus vel laudamus, & sic quodammodo eius gloria in nobis crescit, nihil Deo, sed nobis accrescit.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis sacramenta efficiant quod figurant, non tamen illum effectum suum ponũt circa omne id quod figuratur, aliàs cum figurent Christum, in ipso Christo aliquid efficerent, quod est absurdum: sed efficiunt circa suscipientem sacramentum ex virtute eius, quod per sacrmentum significatur, & sic non consequitur quòd sacrificia pro fidelibus defunctis oblata sanctis prosint: sed quia ex meritis Sanctorum quæ recoluntur vel significantur in sacramento, prosint alijs, pro quibus offeruntur.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis Sancti qui sunt in patria, de bonis nostris omnibus gaudeant, non tamen sequitur quòd multiplicatis nostris gaudiis, eorum gaudium augmentetur formaliter: sed materialiter tantum, quia omnis passio formaliter augetur secundum rationem obiecti sui, ratio autem gaudendi in Sanctis de quibuscunque gaudent, est ipse Deus, de quo non possunt magis & minus gaudere: quia sic essentiale eorum præmium variaretur, quod constitit in hoc quòd de Deo gaudent.

gaudent. Vnde ex hoc quòd bona multiplicantur de quibus gaudendi ratio eis Deus est, non semper sequitur quòd intrinsus gaudeant, sed quòd de pluribus gaudeant, & ideo non sequitur quòd operibus nostris iuuentur.

Ad quartum dicendum, quòd non est intelligendum quòd fiat appositio mercedis vel retributionis illi bono per suffragia ab aliquo facta: sed facienti. Vel dicendum, quòd ex suffragiis ponitur appositio mercedis fieri beato defuncto inquantum de suffragiis sibi faciendis adhuc viuens disposuit.

ARTICVLVS IX.

Vtrum orationes Ecclesiæ, sacrificium altaris, & eleemosynæ prosint defunctis.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd non solum orationibus Ecclesiæ, & sacrificio altaris & eleemosynis animæ defunctorum iuuentur, vel quòd eis iuuentur præcipue. Pœna enim debet per pœnam recompensari: sed ieiunium magis est pœnale, quàm eleemosyna vel oratio, ergo ieiunium magis prodest in suffragiis, quàm aliquod prædictorum. B

2 Præterea. Grego. in istis tribus connumerat ieiunium, vt habetur in Can. 13. q. 2. animæ defunctorum quatuor modis soluũtur, aut oblationibus sacerdotum, aut eleemosynis charorum, aut oratione, aut ieiunio cognatorum, ergo sufficienter connumeran tur hic ab Augu. tria prædicta.

3 Præterea, Baptismus est potissimum sacramentorum, maxime quantum ad effectum, ergo baptismus vel alia sacramenta deberent vel similiter vel magis pro defunctis fieri, sicut sacramentũ altaris.

4 Præterea, Hoc videtur ex hoc quod habetur 1. Corinth. 16. Si omnino mortui non resurgunt, vt quid etiam baptizantur pro illis? ergo etiam baptismus valet ad suffragia defunctorum.

5 Præterea, In diuersis Missis est idem sacrificium altaris, si ergo sacrificium computatur inter suffragia, & non Missa, videtur q̃ C tantundem valeat quæcunque Missa pro defuncto dicatur, siue de beata virgine, siue de spiritu sancto. vel quæcunque alia, quòd videtur esse contra Ecclesiæ ordinationem, quæ specialem Missam pro defunctis instituit.

6 Præterea, Dama. in sermone de dormientibus docet ceras & oleum & huiusmodi pro defunctis offerri, ergo non solum oblatio sacramenti altaris, sed etiam aliæ oblationes debent inter suffragia computari mortuorum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd suffragia viuorum prosunt defunctis, secundum quod vniuntur viuentibus charitate, & secundum quod intentio viuentis fertur in mortuos, & iõ illa opera præcipue nata sunt mortuis suffragari, quæ maxime ad communicationem charitatis pertinent, vel ad directionem intentionis ad alterum. Ad charitatem autem sacramentum Eucharistię præcipue pertinet, cum sit sacramentum ecclesiasticæ vnionis, continens illum in quo tota ecclesia vnitur & consolidatur, s. Christum, vnde Eucharistia est quasi quædam charitatis origo vel vinculum. Sed inter charitatis effectus est præcipuum eleemosynarum opus, & ideo ista duo ex parte charitatis præcipue mortuis suffragantur, scilicet sacrificium Ecclesiæ & eleemosynæ: sed ex parte intentionis directæ in mortuos præcipue valet oratio, quia oratio secundum suam rationem, non solum dicit respectum ad orantem, sicut & cætera opera: sed directius ad illud pro quo oratur, & ideo ista tria ponuntur quasi præcipua mortuorum subsidia, quamuis quæcunque alia bona quæ ex charitate fiunt pro defunctis, eis valere credenda sint.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eo qui satisfacit pro altero, magis est considerandum ad hoc, quòd effectus satisfactionis ad alterum perueniat, quàm illud, quo satisfactio vnius transit in alterum, quàm etiam satisfactionis pœna: quamuis ipsa pœna expiet reatum magis satisfacientis, inquantum est quæ dã medicina, & ideo tria prædicta magis valent defunctis quàm ieiunium.

Ad secundum dicendum, quòd etiam ieiunium prodesse potest defunctis ratione charitatis & intentionis in defunctos directæ: sed tamen ieiunium in sui ratione non continet aliquid q̃ ad charitatem vel directionem intentionis pertineat: sed ei sunt hæc quasi extrinseca, & ideo Augusti. non posuit: sed Grego. posuit ieiunium inter suffragia mortuorum.

Ad tertium dicendum, quòd Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, vnde sicut per generationem non acquiritur esse nisi generato, ita baptismus non habet efficaciam nisi in eo qui baptizatur, quantum est ex opere operato, quamuis ex opere operante vel baptizantis vel baptizati possit aliis prodesse, sicut & cætera opera meritoria: sed Eucharistia est signum Ecclesiasticæ vnionis, & ideo ex ipso opere operato eius efficacia in alterum transire potest, quod non contingit de aliis sacramentis.

Ad quartum dicendum, quòd Gloss. istam authoritatem dupliciter exponit. Vno modo sic: Si mortui non resurgunt, nec A Christus resurrexit, vt quid etiam baptizantur pro istis? ideſt, peccatis, cum ipsa non dimittantur, si Christus non resurrexit, quia in baptismo non solum Christi passio: sed resurrectio operatur, quę est nostræ spiritualis resurrectionis quodammodo causa. Alio modo sic, fuerunt quidam imperiti, qui baptizabantur pro his, qui de hac vita sine baptismo discesserant, putantes illis prodesse, & secundum hoc Apostolus non loquitur nisi secundũ errorem aliquorum in verbis illis.

Ad quintum dicendum, quòd in officio missæ non solum est sacrificium: sed etiam sunt ibi orationes, & ideo Missæ suffragium continet duo horum, quæ hic Augustinus enumerat, scilicet orationem & sacrificium. Ex parte ergo sacrificij oblati, Missa æqualiter prodest defuncto de quocunque dicatur, & hoc est præcipuum quod sit in Missa: sed ex parte orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes ad hoc determinatæ: sed tamen iste defectus recompensari potest per maiorem deuotionem vel eius qui dicit Missam, vel eius qui iubet dici, vel iterum per intercessionem Sancti, cuius suffragium in Missa imploratur.

Ad sextum dicendum, quòd huiusmodi oblatio candelarum vel olei, potest prodesse defuncto, inquantum sunt eleemosynæ quædam quæ dantur ad cultum Ecclesiæ, vel etiam in vsum fidelium.

ARTICVLVS X.

Vtrum indulgentiæ Ecclesiæ prosint mortuis.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ, quas Ecclesia facit, etiam mortuis prosint. Primo, per consuetudinem Ecclesiæ quæ facit prædicari crucem vt aliquis indulgentiam habeat pro se & duobus vel tribus, & quandoque etiam decem animabus tam viuorum quàm mortuorum, quod esset deceptio nisi mortuis prodessent, ergo indulgentiæ, mortuis prosunt.

2 Præterea, Meritum totius Ecclesiæ est efficacius quàm meritũ vnius personæ: sed meritum personale suffragatur defunctis, vt patet in largitione eleemosynarum, ergo multo fortius meritum Ecclesiæ cui indulgentiæ innituntur.

3 Præterea. Indulgentiæ prosint illis qui sunt de foro Ecclesię, sed illi qui sunt in purgatorio, sunt de foro Ecclesię, aliàs Ecclesiæ suffragia non prodessent illis, ergo videtur quòd indulgentiæ defunctis prosint.

SED CONTRA est, quòd ad hoc quòd indulgentiæ valeant, requiritur causa conueniens, pro qua indulgentiæ dantur: sed talis causa non potest esse ex parte defuncti, quia non potest facere aliquid quod sit in vtilitatem Ecclesiæ, pro qua causa præcipue indulgentię dantur, ergo videtur quòd indulgentiæ defunctis non prosint.

Præterea, Indulgentiæ determinantur secundum arbitrium D eas facientis. si ergo indulgentiæ defunctis prodesse possunt, esset in potestate facientis indulgentiam, vt defunctum omnino liberaret à pœna, quod videtur absurdum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd indulgentiam alicui prodesse, potest dici dupliciter. Vno modo principaliter. Alio modo secundario, principaliter quidem prodest ei qui indulgentiam accipit, scilicet qui facit hoc pro quo indulgentia datur, vt qui visitat limina alicuius Sancti, vnde cum mortui non possint facere aliquid horum, pro quibus indulgentiæ dantur, eis directe indulgentiæ valere non possunt. Secundario autem & indirecte prosunt ei, pro quo aliquis facit illud quod est indulgentiæ causa, quod quandoque contingere potest, quandoque autem non potest, secundum diuersam indulgentiæ formam, si enim sit talis indulgentiæ forma, quicunque facit hoc vel illud, habebit tantum de indulgentia, ille qui hoc facit, non potest fructum indulgentiæ in alium transferre, quia eius non est applicare ad aliquam intentionem Ecclesiæ per quem communicantur communia suffragia, ex quibus indulgentiæ valent. Si autem indulgentia sub hac forma fiat, quicunque fecerit hoc vel illud, ipse & pater eius vel quicunque alius ei adiunctus, in purgatorio detentus, tantum de indulgentia habebit, talis indulgentia non solum viuo, sed etiam mortuo proderit, non enim est aliqua ratio quare Ecclesia transferre possit communia merita, quibus in dulgentiæ innituntur in viuos & non in mortuos, nec tamen sequitur quòd prælatus Ecclesiæ possit pro suo arbitrio animas in purgatorio liberare, quia ad hoc vt indulgentiæ valeant, requiritur causa conueniens indulgentias faciendi, vt supra dictum est.

ARTICVLVS XI.

Vtrum cultus exequiarum defuncto prosint.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ cultus exequiarum defuncto prosint. Damas. enim in sermone

de dormientibus, inducit verba Athanasij sic dicensis. Licet in F
ære qui in pietate consummatus est, dispositus fuerit, ne renu-
as oleum & ceras Deum inuocantes in sepulchro accendere, ac-
cepta enim ista sunt Deo, & multam ab eo recipientia retribu-
tionem: sed huiusmodi pertinent ad cultum exequiarum, ergo
cultus exequiarum prodest defunctis.

2 Præterea, Sicut Augustinus dicit lib. de Ciuit. Dei, Antiquorum
iustorum funera officiosa pietate curata sunt, & exequiæ celebra
ræ, & sepulchra prouisa, ipsique cum viuerent, de sepeliendis &
transferendis suis corporibus mandauerunt: sed hoc non feci-
sent filiis, nisi sepulchra, & huiusmodi, aliquid mortuis conferrent,
ergo huiusmodi aliquid prosunt defunctis.

3 Præterea, Nullus facit eleemosinam circa aliquem, nisi ei pro
ficiat: sed sepelire mortuos computatur inter opera eleemosi-
narum, vnde Augustinus dicit in primo de Ciuita. Dei, Tobias se-
peliendo mortuos apud Deum promeruisse, teste angelo, com-
mendatur, ergo huiusmodi sepulturæ cultus mortuis prodest. G
4 Præterea, Inconueniens est dicere quòd frustretur deuotio fi
delium: sed aliqui ex deuotione in locis aliquibus religiosis se-
peliri disponunt, ergo sepulturæ cultus prodest defunctis.

5 Præterea, Deus promtior est ad miserandum, quàm ad condé-
nandum: sed aliquibus nocet in aliquibus locis sanctis sepultura,
si indigni sunt, vnde dicit Gregorius, quos peccata grauia depri-
munt, ad maiorem damnationis cumulum potius quàm ad solu
tionem, eorum corpora in Ecclesiis ponuntur, ergo multo am-
plius dicendum est, quòd sepulturæ cultus prosint bonis.

SED CONTRA est quod Augustinus dicit in libr. de Cura
pro mortuis agenda: Corpori humano quicquid impenditur,
non est præsidium vitæ æternæ, sed humanitatis officium.

Præterea, Gregorius dicit in 4. Dialo. Curatio funeris, conditio
sepulturæ, pompa exequiarum, magis sunt viuorum solatia,
quàm subsidia defunctorum.

Præterea, Dominus dicit Matth. 10. Nolite timere eos qui
corpus occidunt, & post hoc non habent amplius quid faciant, H
sed post mortem Sanctorum corpora possunt a sepultura prohi
beri, sicut in Ecclesiastica historia legitur esse factum de quibus-
dam martyribus Lugduni Galliæ, ergo non nocet defunctis si
eorum corpora inhumata remaneant, ergo nec cultus sepultu-
ræ prodest.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sepultura adinuen
ta est & propter viuos & propter mortuos: propter viuos qui-
dem, ne eorum oculi ex turpitudine cadauerum offendantur, &
& corpora fœtoribus inficiantur, & hoc quantum ad corpus,
sed spiritualiter etiam prodest viuis inquantum per hoc astruit
resurrectiõis fides. Sed mortuis prosunt ad hoc quod inspiciẽtes
sepulchra memoriam retinent defunctorum, & pro defunctis
orant, vnde & monumentum a memoria nomen accepit. Di-
citur enim monumentum, quasi monens mentem, vt dicit Au
gustinus in lib. de Ciuit. Dei: & in lib. de cura pro mortuis agenda.
Paganorum tamen error fuit, quòd ad hoc sepultura mortuo
prosit, vt eius anima quietem accipiat: non enim credebant ani I
mas prius quietem posse accipere, quàm corpus sepulturæ dare-
tur, quod omnino ridiculum est & absurdum. Sed quod vlte-
rius sepultura in loco sacrato mortuo prodest, nõ quidem est ex
ipso opere operato, sed magis ex opere operante, dum scilicet
vel ipse defunctus, vel alius, corpus tumulari in loco sacro dispo
nens patrocinio alicuius Sancti eum committit: cuius precibus
per hoc credendus est adiuuari, & etiam patrocinio eorum qui
loco sancto deseruiunt, qui pro tumulatis apud se frequentius
& specialius orant. Sed illa quæ ad ornatum sepulturæ adhi-
bentur, prosunt quidem viuis inquantum sunt viuorum sola-
tia, sed possunt etiam defunctis prodesse, non quidem per se, sed
per accidens, inquantum scilicet per huiusmodi homines exci-
tantur ad compatiendum, & per consequens ad orandum, vel ét
quantum ex sumptibus sepulturæ, vel pauperes fructũ capiunt,
vel Ecclesia decoratur, sic enim sepultura inter cæteras eleemo-
sinas computatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oleum & cera ad k
sepulchrum defunctorum prolata per accidens defuncto pro-
sunt, vel inquantũ Ecclesiæ offeruntur, siue pauperibus dantur,
vel inquantum huiusmodi in Dei reuerentiã fiunt. Vnde & ver
bis præmissis subiungitur: Oleũ enim & cera holocaustũ sunt.

Ad secundum dicendum, quòd ideo Sancti patres de suis cor-
poribus tumulandis curauerunt, vt ostenderent corpora mor-
tuorum ad Dei prouidentiam pertinere, non quòd mortuis cor
poribus aliquis sensus insit, sed propter fidem resurrectionis
astruendam, vt patet per Augustinum in primo de Ciuit. Dei. Vnde
etiam voluerunt in terra promissionis sepeliri: vbi credebant
Christum nasciturum & moriturum, cuius resurrectio nostræ
resurrectionis est causa.

Ad tertium dicendum, quòd caro est pars naturæ hominis,
naturaliter enim homo ad carnem suam afficitur, secundum il-

lud Ephes. 5. Nemo carnem suam odio habet. Vnde secundum
istum naturalem affectum inest viuenti quædã solicitudo, quid
etiam post eius mortem de corpore sit futurum, doleretque si
aliquid indignum suo corpori euenire prius sentiret. Et ideo
illi qui hominem diligunt ex hoc quòd affectui eius, quẽ dili-
gunt, conformantur, circa eius carnem curam humanitatis im-
pendunt, vt enim dicit Augustinus de Ciuit. Dei. Si parterna vestis
& annulus, ac si quid huiusmodi, tanto charius est posteris,
quanto erga parentes maior affectus, nullo modo illa spernẽda
sunt corpora, quæ multo familiarius atq; cõiunctius quam quæ
libet indumenta gestamus. Vnde & inquantum affectui homi-
nis satisfacit sepeliens eius corpus, cum ipse in hoc sibi satisface
re non possit, eleemosinam ei facere dicitur.

Ad quartum dicendum, quòd fidelium deuotio (vt Augustinus di-
cit in lib. de Cura pro mortuis agen.) suis charis in locis sacris pro-
uidens sepulturam, in hoc non frustratur quòd defunctũ suum
suffragio Sanctorum committit, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, quòd sepultura in loco sacro impio
defuncto non nocet, nisi quatenus hanc sepulturam sibi indi-
gnam propter humanam gloriam procurauit.

ARTICVLVS XII.

Vtrum suffragia quæ fiunt pro vno defuncto, magis illi pro sint pro quo fiunt, quàm aliis.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd
suffragia, quæ fiunt pro vno defuncto, non magis proficiãt
ei pro quo fiunt, quàm aliis. Lumen enim spirituale magis est
communicabile, quàm corporale lumen: sed lumen corporale
scilicet candelæ, quamuis accendatur pro vno tantum, æquali-
ter omnibus prodest qui simul commorantur, quamuis pro eis
candela non accendatur, ergo cum suffragia sint quædam spiri-
tualia lumina, quamuis pro vno specialiter fiant, non magis va-
lent ei, quàm aliis existentibus in Purgatorio.

2 Præterea, Sicut in litera dicitur, secundum hoc suffragia mor
tuis prosunt, qui dum viuerent hic, sibi vt postea possent prodes
se meruerunt: sed aliqui magis meruerunt vt suffragia sibi pro-
dessent, quàm illi pro quibus fiunt, ergo eis magis prosunt, aliàs
eorum meritum frustraretur.

3 Præterea, Pro pauperibus non fiunt tot suffragia, sicut pro
diuitibus, si ergo suffragia facta pro aliquibus eis magis quàm a-
liis valerent, pauperes essent peioris conditionis: quod est con-
tra sententiam domini, Lucæ 6. Beati pauperes spiritu, quoniã
ipsorum est regnum cœlorum.

SED CONTRA, Iustitia humana exemplatur a iusti-
tia diuina, sed iustitia humana si aliquis debitum pro aliquo sol
uit, eum solum absoluit, ergo cũ ille qui suffragia facit, quodam-
modo soluat debitum eius pro quo facit, ei soli proderit.

Præterea. Sicut homo faciens suffragia, quodammodo satis-
facit pro mortuo, ita etiam interdum aliquis pro viuo satisfa-
cere potest: sed quando aliquis satisfecit pro viuo, satisfactio il-
la non computatur nisi illi, pro quo facta est, ergo & suffragia fa
ciens ei soli prodest, pro quo facit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc fuit duplex
opinio: quidam enim, vt Præpositiuus, dixerunt, quòd suffragia
pro vno aliquo facta non magis prosunt ei pro quo fiunt, sed
eis qui sunt magis digni. Et ponebant exemplũ de candela quæ
accenditur pro aliquo diuite, quæ non minus prodest eis qui
cum ipso sunt, quàm ipsi diuiti, & forte magis si habent oculos
clariores: & etiam de lectione, quæ non magis prodest ei, pro
quo legitur, quàm aliis, qui simul cum eo audiunt: sed forte aliis
magis qui sunt sensu capaciores. Et si eis obiiceretur, quòd secũ
dum hoc ordinatio Ecclesiæ esset vana, quæ pro eis specialiter
orationes instituit: dicunt, quòd hoc Ecclesia fecit ad excitan-
dam deuotionem fidelium, qui proniores sunt ad facienda spe-
cialia suffragia, quàm communia, & frequentius etiam pro suis
propinquis orant, quàm pro extraneis. Alij econtra dixerunt,
quòd suffragia magis valent eis pro quibus fiunt. Vtraq; enim
opinio secundum aliquid veritatem habet: valor enim suffragi-
orum pensari potest ex duobus, valent enim vno modo ex vir-
tute charitatis, quæ facit omnia bona cõmunia, & secũdum hoc
magis valent ei qui magis charitate est plenus, quamuis pro eo
specialiter non fiant, & sic valor suffragiorum attenditur magis
secundum quandã interiorem consolationem, secundum quod
vnus in charitate existẽs de bonis alterius delectatur post mor-
tem quantum ad diminutionem pœnæ. post mortem enim non
est locus acquirendi gratiam vel augendi, ad quod nobis in
vita valent opera aliorum ex virtute charitatis. Alio modo
valent suffragia ex hoc quòd per intentionem vnius, alteri ap-
plicantur, & sic satisfactio vnius alteri cõputatur: & hoc mõ non
est dubium, quòd magis valent ei pro quo fiunt, imo sic ei soli
valent, satisfactio enim proprie ad remissionem pœnæ ordina-
tur. Vnde quantum ad dimissionem pœnæ præcise, valet ad
suffragium

suffragium ei pro quo fit, & secundum hoc secunda opinio plus A
habet de veritate, quàm prima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd suffragia prosunt
per modum luminis, inquantum a mortuis acceptantur, & ex
hoc quandam cõsolationem accipiunt, & tanto maior est, quan-
to maiori charitate sunt prædicti. Sed inquantum suffragia sunt
quædam satisfactio per intentionem facientis, translata in alte-
rum, non sunt similia lumini, sed magis solutioni alicuius debi-
ti: non autem est necesse, vt si debitum pro vno soluitur, quod
& debitum aliorum soluatur.

Ad secundum dicendum, quòd illud meritum est conditio-
nale, quo sibi meruerunt quòd prodessent si pro eis fieret, quod
nihil aliud fuit, quàm facere se habiles ad recipiendum. Vn-
de patet quòd non directe meruerunt illud iuuamen suffragio-
rum, sed per merita præcedentia se habilitauerunt vt fructum
suffragiorum susciperent, & ideo non sequitur quòd meritum B
eorum frustretur.

Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet diuites quantum
ad aliquid, esse melioris conditionis, quàm pauperes, sicut quan-
tum ad expiationem pœnæ: sed hoc quasi nihil est cõparatum
possessioni regni cœlorum, in qua pauperes melioris conditio-
nis esse ostenduntur, per authoritatem inductam.

ARTICVLVS XIII.

An suffragia facta pro multis, tantum valeant singulis, ac si specialiter pro vnoquoque fierent.

AD DECIMVM TERTIVM sic proceditur. Vide-
tur quòd suffragia facta pro multis, tantundẽ valeant singu
lis, ac si pro vnoquoq; specialiter fierent. Videmus enim quod
ex lectione quæ pro vno legitur, nihil ei deperit, si simul &
alii legatur, ergo & eadem ratione nihil deperit ei pro quo fit C
suffragium, si aliquis ei cõnumeretur: & ita si pro pluribus fiat,
tantum valet singulis ac si pro vnoquoque fieret.

2 Præterea. Secundum communem vsum Ecclesiæ videmus,
quòd cum missa pro aliquo defuncto dicitur, simul etiam illic
orationes adiunguntur pro alijs defunctis, hoc autem non fie-
ret si ex hoc defectus pro quo missa dicitur, aliquod detrimentũ
reportaret, ergo idem quod prius.

3 Præterea. Suffragia præcipue orationum innituntur diuinæ
virtuti: sed apud Deum sicut non differt iuuare per multos vel
paucos, ita non differt iuuare multos vel paucos, ergo quantum
iuuaretur vnus ex vna oratione, si pro eo tãtum fieret, tantum
iuuabuntur singuli, si eadem oratio pro multis fiat.

SED CONTRA, Melius est plures iuuare, quàm vnũ,
si ergo suffragium pro multis factum valet singulis tantum, ac
si pro vno tantum fieret, videtur quòd Ecclesia non debuit in-
stituisse, vt pro aliquo fieret singulariter missa vel oratio, sed
quòd semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis, quod D
patet esse falsum.

Præterea, Suffragium habet finitam efficaciam, ergo distribu-
tum in multos minus prodest singulis, quàm prodesset, si fieret
pro vno tantum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd si valor suffragiorũ
consideretur secundum quod valet ex virtute charitatis viuenti-
um, Ecclesiæ suffragia pro multis facta tantum singulis prosunt
ac si pro vno tantum fierent, quia charitas non minuitur si di-
stribuatur affectus in multos, immo magis augetur, & similiter
etiam gaudium quanto pluribus est commune, fit maius, vt di-
cit Augustinus 8. confes. & sic de vno bono facto non minus lætan-
tur multi in purgatorio quàm vnus. Si autẽ consideretur valor
suffragiorũ, inquantum sunt satisfactiones quædam per inten-
tionem facientis translatæ in mortuos, tunc magis valet suffra-
gium alicui quod pro eo singulariter fit, quàm quod fit pro eo
communiter & multis alijs, sic enim effectus suffragii diuiditur E
ex diuina iustitia inter eos, pro quibus suffragia fiunt, vnde pa-
tet quòd hæc quæstio dependet ex prima, & ex hoc etiam patet
quare institutum sit, vt suffragia specialia in Ecclesia fiant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd suffragia vt sunt sa
tisfactiones quædam, non prosunt per modum actionis sicut do
ctrina prodest, quæ sicut & omnis alia actio effectum habet secũ
dum dispositionem recipientis, sed valet per modum solutionis
debiti, vt dictum est, & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quòd suffragia pro vno facta, aliquo
modo etiam aliis prosunt, vt ex dictis patet, ideo cum pro vno
Missa dicitur, non est inconueniens, vt pro aliis etiam orationes
fiant. Non enim ad hoc dicuntur aliæ orationes vt satisfactio
vnius suffragii determinetur ad alios principaliter, sed vt illis
etiam specialiter oratio fusa prosit.

Ad tertium dicendum, quòd oratio consideratur & ex parte
orantis, & ex parte eius qui oratur, & ex vtroq; eius effectu de-
pender, & ideo quamuis diuinæ virtuti non sit magis difficile

absoluere multos, quàm vnum, tamen huiusmodi orãtis oratio
non ita est satisfactoria pro multis, sicut pro vno.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum tantum valeant suffragia communia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt specialia & communia simul.

AD DECIMVMQVARTVM sic procedit. Vide-
tur quòd tantum valeant cõmunia suffragia illis, pro qui-
bus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt specia-
lia & communia simul. Vnicuique enim secundum propria me-
rita redderur in futuro, sed ille, pro quo non fiunt suffragia, me-
ruit vt tantum iuuaretur post mortem, quantum ille pro quo fi-
unt specialia: ergo tantum iuuabitur per communia, quantum
& ille per specialia & communia.

2 Præterea. Inter Ecclesiæ suffragia præcipuum est Eucharistia,
sed hæc Eucharistia cum contineat totum Christum, habet quo
dammodo efficaciam infinitam, ergo vna oblatio Eucharistiæ,
quæ communiter pro omnibus fit, valet ad plenã liberationem
eorum, qui sunt in purgatorio, & ita tantum iuuant communia
suffragia sola, quantum iuuant specialia & communia simul.

SED CONTRA est quod duo bona vno sunt magis eli-
genda, ergo suffragia specialia & communia magis prosunt ei,
pro quo fiunt, quam communia tantum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd huiusmodi etiam so
lutio dependet ex solutione primæ quæstionis. Si enim suffra-
gia pro vno specialiter facta indifferenter omnibus valeãt, tunc
omnia suffragia sunt cõmunia, & ideo tãtum iuuabitur ille pro
quo non fiũt specialia, quantũ ille pro quo fiunt, si sit æqualiter
dignus. Si aũt suffragia pro aliquo facta, non indifferenter om-
nibus prosunt, sed eis maxime pro quibus fiunt, tũc non est du-
biũ, q̃ cõmunia suffragia & specialia plus valent alicui, quã com
munia tantum: & ideo etiã Magister duas opiniones in litera tã
git. Vnam dum dicit, quòd æqualiter prosunt diuisi communia
& specialia, & pauperi communia tantum: quamuis enim ex plu
ribus iuuetur vnus, quàm alter, non tamen plus iuuatur: aliam
autem tangit cum dicit, quòd ille pro quo fiunt specialia consé-
quitur velociorem absolutionem, sed non pleniorem, quia vter
que ob omni pœna liberabitur finaliter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iuuamen suffra-
giorum non cadit directe sub merito & simpliciter, sed quasi sub
conditione, & ideo non sequitur.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis virtus Christi, qui
continetur sub sacramento Eucharistiæ, sit infinita, tamen deter
minatus est effectus ad quem illud sacramentum ordinatur: vn-
de non oportet quòd per vnum altaris sacrificium tota pœna eo
rum, qui sunt in purgatorio, expietur: sicut etiam nec per vnũ
sacrificium, quod aliquis offert, liberatur a tota satisfactione de
bita pro peccatis: vnde & quandoque plures missæ in satisfa-
ctione vnius peccati iniunguntur. Credibile tamen est, quòd per
diuinam misericordiam, si aliquid de specialibus suffragijs super
fit his, pro quibus fiunt, vt si eis non indigeant, aliis dispensetur,
pro quibus non fiunt, si eis indigeant, vt patet per Damascenum
de dormientibus sic dicentem. Deus tanquam influs com-
mercium impotenti possibilitatem, tanquam suscipiens defectũ
& mutationem, negotiabitur, quæ quidem negotiatio attendi-
tur, si id quod deest vni, alteri suppleat.

QVAESTIO LXXIII.

De oratione respectu sanctorum, qui sunt in patria, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione respectu
sanctorum, qui sunt in patria.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo, Vtrum Sancti orationes nostras cognoscãt.

Secundo, Verum eos interpellare debeamus ad orandum
pro nobis.

Tertio, Vtrum orationes eorum pro nobis fusæ, semper exau
diantur.

ARTICVLVS I.

Vtrum Sancti orationes nostras cognoscant.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Sancti o- Tho. 4. dist.
rationes nostras non cognoscãt. Isa. 63. Pater noster es, & 45. q. 3. ar. 1.
Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos. Glossa Augustini. & sequen.
dicit quòd mortui Sancti nesciunt quid agant viui, etiam eo-
rum filii, & sumitur ab Augustino de Cura pro mortuis agen. vbi hæc
authoritatem inducit, & sunt hæc verba Augustini. ibidem. Si tanti
Patriarchæ quid erga populum ab eis procreatum ageretur ag-

Universidad de Deusto
Biblioteca

norauerunt, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoscendis adiuuandisque miscentur? ergo Sancti orationes nostras cognoscere non possunt.

2 Præterea. Quarti Reg. 22. dicitur ad Iosiam regem, idcirco, scilicet quòd steristi coram me, colligam te ad patres tuos; vt non videant oculi tui mala omnia, quæ ſum inducturus in locum istum: sed in hoc nullo modo per mortem Iosiæ subuentũ fuisset, si post mortem quid genti suæ euenire cognosceret, ergo Sancti mortui actus nostros non cognoscunt, & ita non intelligunt nostras orationes.

3 Præterea. Quanto aliquis est in charitate perfectior, magis proximo in periculis subuenit: sed Sancti in carne viuentes, proximis & maxime sibi coniunctis in periculis consulunt, & manifeste auxiliantur. cum ergo post mortem sint multo maioris charitatis, si facta nostra cognoscerent, multum aut plus suis charis sibi coniunctis consulerent & auxiliarentur in necessitatibus, quod facere non videntur, ergo non videtur quòd actus nostros & orationes nostras cognoscant.

4 Præterea. Sicut Sancti post mortem vident verbum tantum, & angeli, de quibus dicitur Matth. 18. Angeli eorum semper vident faciem Patris mei: sed angeli verbum videntes non propter hoc omnia cognoscunt, cum a nescientia minores a superioribus purgentur: vt patet per Diony. in 6. cap. Cæ. Hie. ergo nec Sancti, quamuis verbum videant, in eo nostras orationes cognoscunt, & alia quæ circa nos aguntur.

5 Præterea, Solus Deus inspector est cordium: sed oratio præcipue in corde consistit, ergo Solius Dei est orationes cognoscere, non ergo Sancti nostras orationes cognoscunt.

SED CONTRA. Super illud Iob 14. Siue nobiles fuerunt filij eius, siue ignobiles, non intelligent, dicit Greg. 12. lib. Mor. Hoc de animabus sanctis sciendum non est, quia quæ omnipotentis Dei virtutem vel charitatem vident, nullo modo credendum est, quòd sit foris aliquid quod ignorent, ergo ipsi orationes nostras cognoscunt.

Præterea, In 2. Dialogo. Animæ videnti Creatorem angusta est omnis creatura: quantumlibet .n. de luce creatoris aspexerit, breue fit ei quod creatum est. sed hoc maxime impedire videtur, quòd animæ Sanctorum orationes & alia, quæ circa nos aguntur cognoscant, quia a nobis distant, cum ergo distantia non impediat illa, vt ex prædicta autoritate patet, videtur quòd animæ Sanctorum cognoscant orationes & ea quę hic aguntur.

Præterea, Si ea quæ circa nos aguntur, non cognoscerent, nec pro nobis orarent, quia defectus nostros ignorarent: sed hic est error Vigilantii, vt Hier. dicit in epistola contra eum, ergo Sancti ea quæ circa nos aguntur, cognoscunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd diuina essentia est efficiens medium cognoscendi omnia, quod patet ex hoc quòd Deus videndo suam essentiam, omnia intuetur, non tamen sequitur quòd quicunque essentiam Dei vident, omnia cognoscant, sed solum qui essentiam cõprehendunt: sicut nec in principio aliquo cognito, consequens est omnia cognosci, quæ ex principio consequuntur, nisi tota virtus principii comprehẽdatur, vnde cum animæ Sanctorum diuinam essentiam non comprehendant, non est consequens vt omnia cognoscant quæ per essentiam diuinam cognosci possunt. Vnde etiam de quibusdam inferiores angeli a superioribus edocentur, quamuis essentiam diuinam videant. Sed vnusquisque beatus tantum de aliis rebus, necessarium est, vt essentia diuina videat, quantum perfectio suæ beatitudinis requirit. Hoc autem ad perfectionem beatitudinis requiritur, vt homo habeat quicquid velit, nec aliquid inordinate velit, hoc autem recta voluntate quilibet vult, vt ea quæ ad ipsum pertinent cognoscat, vnde cum nulla rectitudo Sanctis desit, volunt cognoscere ea quæ ad nos pertinent: & ideo oportet quòd illa in verbo cognoscant, hoc autem ad eorum gloriam pertinet, quòd auxilium indigentibus præstent ad salutem, sic enim Dei cooperatores efficiuntur. quo nihil est diuinius, vt ait Dionysius 3. cap. Cæ. hierar. vnde patet quòd Sancti habent cognitionem eorum quæ ad hoc requiruntur, & sic manifestum est quòd in verbo cognoscunt vota & deuotiones & orationes hominum, qui ad eorum auxilium confugiunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Augustt. intelligendum est de cognitione naturali animarum separatarũ quæ quidem cognitio in Sanctis viris non est obtenebrata, sicut est in peccatoribus, non autem loquitur de cognitione quæ est in verbo, quam constat Abraham eo tempore quo hæc dicta sũt per Isaiam, non habuisse, cum ante Christi passionem nullus ad visionem Dei peruenerit.

Ad secundum dicendum, quòd Sancti, licet post hanc vitam cognoscant ea quæ hic geruntur, non tamen credendum est quòd afficiantur doloribus, cognitis aduersitatibus eorum, quos in hoc sæculo dilexerunt, ita enim repleti sunt gaudio beatitudinis, quòd dolor in eis locum non inuenit. Vnde & sic-gnoscant suorum infortunia post mortem, nihilominus dolori eorum consulitur, si ante eiusmodi infortunia de hoc sæculo subtrahantur. Sed forte animæ non glorificatæ dolorem aliquem sentirent, si incommoda charorum suorum perciperent, & quia anima Iosiæ non statim glorificata fuit a corpore egressa, quantum ad hoc ex hac ratione Augustinus concludere nititur, quòd animæ mortuorum cognitionem non habeant de factis viuentium.

Ad tertium dicendum, quòd animæ Sanctorum habent voluntatem plenarie conformem diuinæ voluntati etiam in volito: & ideo quamuis affectum charitatis ad proximum retineant, non tamen eis aliter auxilium ferunt, quàm secundum diuinam iustitiam vident dispositum, & tamen credendum est, q̃ multũ proximos iuuant, pro eis apud Deum intercedendo.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis videntes Verbum, nõ sit necessarium in verbo omnia videre, vident tamen ea quæ ad perfectionem beatitudinis pertinent eorum, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, q̃ cogitationes cordium solus Deus per seipsum nouit, sed tamen alii cognoscunt quatenus eis reuelatur, vel per visionem verbi, vel quocunque modo.

ARTICVLVS II.

Vtrum debeamus sanctos interpellare ad orandum pro nobis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis. Nullus enim amicos alicuius interpellat ad orandum pro se, nisi quatenus credit apud eũ se facilius gratiam obtinere. Sic Deus est in infinitum magis misericors quolibet Sancto, & sic voluntas eius facilius inclinatur ad nos exaudiendum, quàm voluntas alicuius Sancti, ergo videtur superfluum constituere mediatores inter eos & Deum, vt ipsi pro nobis intercedant.

2 Præterea, Si eos ad orandũ pro nobis interpellare debemus, hoc non est, nisi quia scimus eorum orationem Deo esse acceptam, ergo semper debemus superiores pro nobis intercessores constituere ad Deum, & nunquam minores.

3 Præterea, Christus etiam secundum quod homo, dicitur sanctus sanctorum, & eum secundum quòd homo orare competit: sed nunquam Christum ad orandum pro nobis interpellamus, ergo nec alios sanctos interpellare debemus.

4 Præterea, Quicunque rogatus ab aliquo, vt pro eo intercedat, preces ipsius ei repræsentat, apud quem pro eo intercedit, sed superfluum est ei repræsentare aliquid, cui omnia sunt præsentia, ergo superfluum est quòd Sanctos intercessores constituamus pro nobis ad Deum.

5 Præterea, Illud est superfluum quod fit propter aliquid, quod sine eo fieret vel non fieret, sed similiter Sancti orarent pro nobis, vel non orarent, siue nos oremus eos siue non oremus, quia si sumus digni, vt pro nobis orent, etiam nobis eos non orantibus pro nobis orarent, si autem simus indigni, etiam si petamus pro nobis, non orant, ergo interpellare eos ad orandum pro nobis, videtur omnino superfluum.

SED CONTRA est quod dicitur Iob 5. Voca si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Vocare autem nostrum est (vt Grego. dicit ibidem) humili Deum prece deposcere, ergo cum volumus Deum orare, debemus ad Sanctos conuerti, vt pro nobis Deum orent.

Præterea, Sancti qui sunt in patria, magis sunt accepti Deo, quàm in statu viæ: sed Sanctos qui sunt in via, constituere debemus intercessores pro nobis ad Deum exemplo Apostoli, qui dicebat Roma. 15. Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem Spiritus sancti, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Dominum, ergo nos multo fortius petere debemus a Sanctis, qui sunt in patria, vt nos iuuent orationibus ad Deum,

3 Præterea, Ad hoc est communis consuetudo Ecclesiæ, quæ in litaniis Sanctorum orationem petit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd iste ordo est diuinitus institutus in rebus secundum Dionysium, vt per media vltima reducantur in Deum, vnde cum Sancti qui sunt in patria, sint Deo propinquissimi, hoc diuinæ legis ordo requirit, vt nos qui manentes in corpore peregrinamur a Domino, in eum per Sanctos medios reducamur, quod quidem contingit dum per eos diuina bonitas in nos suum effectum infundit, & quia reditus noster in Deum respondere debet processui bonitatum ipsius ad nos, sicut mediantibus Sanctorum suffragiis Dei beneficia in nos deueniunt, ita oportet nos in Deum reduci, vt iterato beneficia eius sumamus mediantibus Sanctis: & inde est quòd nos intercessores pro nobis ad Deum constituimus, & quasi mediatores, dum ab eis petimus, quod pro nobis orent.

AD PRIMVM

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut non est propter defectum diuinæ potentiæ, quòd mediantibus secundis causis agentibus operatur, sed est ad complementum ordinis vniuersi, & vt eis bonitas multiplicius diffundatur in res, dum res ab eo non solum suscipiunt bonitates propinquas, sed insuper q̃ aliis causa bonitatis existant, ita etiam non est propter defectũ misericordiæ ipsius, quòd oporteat eius clementiam per orationes sanctorum pulsare, sed est ad hoc, vt ordo prædictus seruetur in rebus.

Ad secundum dicendum, q̃ quamuis Sancti superiores sint magis Deo accepti quàm inferiores, vtile tamen est etiam minores sanctos interdum orare, & hoc propter quinque rationes. Primo, ex hoc quòd quandoque aliquis habet maiorem deuotionem ad minorem Sanctum, quàm ad Sanctum maiorem, ex deuotione autem maxime dependet orationis effectus. Secundo autem, propter fastidium tollendum, quia assiduitas vnius rei fastidium parit, per hoc autem quòd diuersos Sanctos oramus, quasi in singulis nouus feruor deuotionis excitatur. Tertio, quia quibusdam Sãctis datũ est in aliquibus specialibus causis præcipue patrocinari, sicut Antonio ad ignem infernalem. Quarto, vt omnibus honor debitus exhibeatur a nobis. Quinto, quia plurium orationibus quandoq; impetratur quod vnius oratione non impetratur.

Ad tertium dicendum, q̃ oratio est actus quidam, actus autẽ sunt particularium suppositorum, & ideo si diceremus, Christe ora pro nobis, nisi aliquid addaremus, videretur hoc ad personã Christi referri, & ita videretur esse consonum illi errori Nestorij, qui distinxit in Christo personam filij hominis a persona filij Dei: vel errori Arrj, qui posuit personam Filii minorem patre. Vnde ad hos errores euitandos Ecclesia non dicit: Christe ora pro nobis: sed Christe audi nos, vel miserere nobis.

Ad quartum dicendum, quòd sicut infra dicitur, non dicũtur Sancti preces nostras Deo repræsentare, quasi ei incognita manifestent, sed quia eas exaudiri à Deo petunt, vel diuinam consulunt veritatem de eis, quid scilicet secundum eius prouidentiam fieri debeat.

Ad quintum dicendum, quòd ex hoc ipso aliquis efficitur dignus, vt sanctus aliquis pro eo oret, quòd ad ipsum in sua necessitate cum pura deuotione recurrit, & ita non est superfluum quòd Sanctos oremus.

ARTICVLVS III.

Vtrum orationes sanctorum ad Deum pro nobis effusæ, semper exaudiantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd orationes Sanctorum pro nobis ad Deum fusæ, non semper exaudiantur: Si enim exaudirentur, maxime exaudirentur Sancti de his quæ ad eos pertinent: sed de his non exaudiuntur. Vnde dicitur Apocalypsis sexto, quòd martyribus petentibus vindictam de his quæ sunt super terram dictum est, vt requiescerent modicum tempus adhuc, donec impleretur numerus fratrum suorum: ergo multo minus exaudiuntur de his, quæ ad alios pertinent.

2 Præterea, Hiere. 15. dicitur, Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum, ergo Sancti non semper exaudiuntur, cum pro nobis orant ad Deum.

3 Præterea. Sancti, in patria æquales angelis Dei dicuntur, vt patet Matth. 22 sed Angeli non semper exaudiuntur in suis orationibus, quod patet ex hoc, quod habetur Danielis decimo, vbi dicitur: Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi vno & viginti diebus. Non autem venerat in adiutorium Danieli Angelus, qui loquebatur, nisi à Deo liberationem petendo, & tamen est impedita orationis eius impletio, ergo nec etiam alij Sancti pro nobis orantes apud Deum semper exaudiuntur.

4 Præterea, Quicunque oratione impetrat aliquid, quodammodo meretur illud: sed sancti qui sunt in patria non sunt in statu merendi, ergo non possunt suis orationibus aliquid impetrare nobis apud Deum.

5 Præterea. Sancti per omnia conformant voluntatem suam voluntati Dei, ergo nolunt nisi quod sciunt Deum velle: sed hoc quod vult fieri, fieret etiam eis non orantibus, ergo eorum orationes non sunt efficaces ad aliquid impetrandum.

6 Præterea. Orationes totius cælestis Curiæ, si aliquid impetrare possunt, sunt efficaciores, quàm omnia præsentes Ecclesiæ suffragia: sed multiplicatis præsentis Ecclesiæ suffragijs, factis pro aliquo in purgatorio existente, totaliter absolueretur à pœna: cum ergo Sancti qui sunt in patria, eadem oratione orent pro illis, qui sunt in purgatorio, sicut & pro nobis, si nobis aliquid impetrant, illos qui sunt in purgatorio, totaliter orationes eorum a pœna absoluerent, quod falsum est, quia sic suffragia Ecclesiæ pro defunctis facta, superflua essent.

SED CONTRA est, quod habetur secundi Machabæorum vltimo. Hic est qui multũ orat pro populo & pro vniuersa sancta ciuitate, Hieremias Propheta Dei, & q̃ eius oratio sit exaudita, patet per hoc quod sequitur, quòd extendit Hieremias dextram, & dedit Iudæ gladium dicens: Accipe sanctum gladiũ munus à Deo, &c.

Præterea. Hiero. in epistola contra Vigilantium: Dicis in libello tuo quòd dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus, & hoc postea improbat dicens sic: Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris quando pro se adhuc debent esse soliciti, quanto magis post coronas, victorias, & triumphos?

Præterea, Ad hoc est consuetudo Ecclesiæ, quæ frequenter petit, vt sanctorum orationibus adiuuetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Sancti dicuntur dupliciter orare pro nobis. Vno modo oratione expressa, dum votis suis aures diuinæ clementiæ pro nobis pulsant. Alio modo quasi oratione interpræcatiua, scilicet per eorum merita, quæ in conspectu eius existentia non solum eis cedunt ad gloriam: sed sunt nobis etiam suffragia & orationes quædam, sicut etiam sanguis Christi pro nobis dicitur veniam petere. Vtroque autem modo Sanctorum orationes sunt, quantum est in eis, efficaces ad impetrandum quod petunt: sed ex parte nostra potest esse defectus, quòd non consequamur fructum orationum ipsorum, secundum quod pro nobis orare dicuntur, ex hoc quòd merita eorum nobis proficiunt: sed secundum quòd orant pro nobis, votis suis aliquid nobis postulando, semper exaudiuntur, quia non volunt, nisi quod Deus vult q̃ impleat, nisi loquamur de voluntate antecedente, secundum quam vult omnes homines saluos fieri, quæ non semper impletur. Vnde nec est mirum si quod Sancti volunt per hũc modum voluntatis, interdum non impletur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa oratio martyrum non est aliud quàm eorum desiderium de obtinenda stola corporis & societate Sanctorum, qui saluandi sunt, & consensu quo consentiunt diuinæ iustitiæ punienti malos, vnde Apocalyp. 6. super illud. Vsquequo Domine, &c. dicit Glossa. Desiderant gaudium maius, & consortium Sanctorum, & iustitiæ Dei consentiunt.

Ad secundum dicendũ, quòd Dominus loquitur ibi de Moyse & Samuele secundum statum, quo fuerunt in hac vita. Ipsi. n. leguntur pro populo orantes iræ Dei restitisse, vt Glos. interlinearis dicit, & tamen si in illo tempore fuissent, non potuissent orationibus Deum placare ad populum, propter populi illius malitiam, & hic est illius literæ intellectus.

Ad tertium dicendum, quòd ista pugna bonorum angelorum non intelligitur ex hoc quòd apud Deum contrarias orationes funderent, sed quia contraria merita ex diuersis partibus ad diuinum examen referebant, diuinam sententiam expectantes, & hoc est quod Gregorius decimo septimo Moralium exponens dicta verba Dani. dicit: Sublimes spiritus gentibus principantes nequaquam pro iniuste agẽtibus decertant, si eorum facta recte iudicantes examinant, cunque vniuscuiusque gentis, vel culpa vel iustitia ad supernæ curiæ soliũ ducitur, eiusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur, quorum tamen omnium vna victoria est super se opificis voluntas summa, quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, nequaquam volunt nec petunt, ex quo etiam patet quòd orationes eorum semper exaudiuntur.

Ad quartum dicendum, quòd licet Sancti non sint in statu merendi sibi, postquam sunt in patria, sunt tamen in statu merendi alijs, vel potius ex merito præcedenti alios iuuandi: hoc enim apud Deum viuentes meruerunt, vt orationes eorum ex audirentur post mortem. Vel dicendum, quòd oratio ex alio meretur & ex alio impetrat. Meritum enim consistit in quadam adæquatione actus ad finem, propter quem est, qui ei quasi merces redditur: sed orationis impetratio innititur liberalitati eius qui rogatur, quod tamen ipse non meruit, & ita quamuis Sancti non sint in statu merendi, tamen non sequitur quòd non sint in statu impetrandi.

Ad quintum dicendum, quòd sicut ex autoritate Grego. inducta patet, Sancti vel angeli nolunt nisi quod in diuina voluntate conspiciunt, & etiam nihil aliud petunt, nec tamen oratio eorum est infructuosa, quia etiam sicut dicit Augustinus in libro de Prædestinatione Sanctorum, orationes Sanctorum in prædestinatis prosunt: quia forte præordinatum est, vt intercedentium orationibus saluentur, & ita etiam Deus vult, vt orationibus Sanctorum impleatur illud quod Sancti vident eum velle.

Ad sextum dicendum, quòd suffragia Ecclesiæ pro defunctis sunt quasi quædam satisfactiones viuentium vice mortuorum, & secundum hoc mortuos a pœna absoluunt, quam non sol-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerunt. Sed Sancti qui sunt in patria, non sunt in statu satisfaciendi, & ideo non est simile de eorum orationibus & Ecclesiæ suffragijs.

QVAESTIO LXXIII.

De signis quæ iudicium præcedent, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de signis, quæ iudicium præcedent.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum aduentum Domini ad iudicium aliqua signa præcedent.

Secundo, Vtrum secundum veritatem sol & luna obscurari tunc debeant.

Tertio, Vtrum virtutes cœlorũ Domino veniente moueãtur.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqua signa præcedent aduentum Domini ad iudicium.

Tho.4.dist. 48.q.1.arti. 4.q.1.&seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd aduẽtum Domini ad iudicium, non præcedent aliqua signa, quia 1. Thessa. 5. Cum dixerint pax & securitas, repentinus eis superueniet interitus: sed non esset pax & securitas si homines per signa præcedentia terrerentur, ergo signa non præcedent illum aduentum.

2 Præterea, Signa ad manifestationem alicuius requiruntur: sed aduentus eius debet esse occultus: vnde & 1. Thess. 5. Dies Domini sicut fur ita in nocte veniet, ergo signa non debent ipsum præcedere.

3 Præterea, Tempus primi aduentus fuit præcognitum a Prophetis, quod non est de secundo aduentu: sed primum aduentum Christi non præcesserunt aliqua huiusmodi, ergo nec secundum præcedent.

SED CONTRA est quod dicitur Luc. 21. Erunt signa in sole, & luna, & stellis.

Præterea, Hiero. ponit 15. signa præcedentia iudicium dicẽs, quòd primo die maria omnia exaltabuntur 15. cubitis super montes. Secundo, omnia æquora prosternentur in profundũ, quòd vix videri poterunt. Tertio, redigentur in statum antiquum. Quarto, beluæ omnes & alia quæ mouentur in aquis, congregabuntur, & leuabunt capita super pelagus more contentionis inuicem mugientes. Quinto, omnia volatilia cæli congregabuntur in campis inuicem plorantes, non gustantes aliquid nec bibentes. Sexto, flumina ignea surgent contra firmamentum ab Occasu solis vsque ad Ortum corruentia. Septimo, omnia sydera errantia & fixa ex se spargent igneas comas sicut cometæ. Octauo, erit magnus terræ motus, vt omnia animalia prosternantur. Nono, omnes plantę sanguineum dabunt rorem. Decimo, omnes lapides parui & magni diuidentur in quatuor partes, vnaquaque aliam collidente. Vndecimo, omnes colles & montes & ædificia in puluerem redigentur. Duodecimo, omnia iumenta venient ad cãpos de syluis & mõtibus rugientia & nihil gustantia. Decimotertio, omnia sepulchra ab ortu solis vsque ad occasum solis patebunt cadaueribus ad resurgendum. Decimoquarto, omnes homines de habitaculis recedent, non intelligentes neque loquentes neque discernentes. Decimoquinto, omnes morientur & resurgent cũ mortuis longe ante desunctis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Christus ad iudicandum veniens, in forma gloriosa apparebit propter autoritatẽ, quæ iudici debetur. Ad dignitatem autem iudiciariæ potestatis pertinet habere aliqua iudicia, quæ ad reuerentiam & subiectionem inducant, & ideo aduentum Christi ad iudicium venientis multa signa præcedeat, vt corda hominum in subiectionem venturi iudicis adducantur, & ad iudicium præparentur huiusmodi signis prænoniti: quæ autem sint ista signa, de facile sciri non potest. Signa enim quæ in Euangeliis leguntur, vt Augustinus dicit ad Hiutium de fine mundi, non solum pertinent ad aduentum Christi ad iudicium: sed etiam ad tempus destructionis Hierusalem: & ad aduentum quo Christus continue Ecclesiam suam visitat, ita quòd forte si diligenter aduertatur, nullum eorum inuenitur ad futurum aduentum pertinere, vt ipse dicit: quia signa quæ in Euangeliis tanguntur, sicut pugnæ & terrores & huiusmodi, a principio humani generis fuerunt, nisi forte dicatur q̃ tũc temporis magis inualescent, sed secundum quam mensuram crescentia vicinum aduentum denuntient, incertum est. Signa vero quæ Hieronymus ponit, non asserit, sed in Annalibus Hebræorũ se ea scripta repperisse dicit, quæ etiam valde parum verisimilitudinis habent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum Augustinum in libro ad Esutium, quòd circa finem mundi erit persecutio malorum contra bonos, vnde simul aliqui timebunt, scilicet boni, & alii securi erunt, scilicet mali. Quod autem dicitur, cum dixerint pax & securitas, &c. ad malos referendum est, qui signa futura iudicij parui pendent: ad bonos vero pertinet quod dicitur Lucæ 21. Aresccntibus hominibus, &c. Vel potest dici, quòd omnia illa quæ circa iudicium erunt, infra tempus iudicij computantur, vt sic dies iudicii omnia illa cõtineat. Vnde quamuis ex signis apparentibus circa diem iudicii homines terreantur, ante tamen quam signa illa apparere incipiant, in pace & securitate impii se esse credent post mortem Antichristi, non statim iudicantes mundum consummari, vt prius existimabant.

Ad secundum dicendum, quòd dies domini dicitur sicut fur venire, quia ignoratur determinatum tempus quod per signa illa cognosci non poterit, quamuis etiam sub die iudicii comprehendi possint omnia illa manifestissima, quæ immediate præcedent, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd in primo aduentu, Christus venit occultus, quamuis determinatum tempus esset prius cognitum a prophetis: & ideo non oportebat huiusmodi signa in primo aduentu apparere, sicut apparebunt in secundo aduentu, in quo manifestus veniet, quamuis determinatum tempus sit occultum.

ARTICVLVS II.

Vtrum sol & luna obscurabuntur circa iudicium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd circa iudicium secundum rei veritatem sol & luna obscurentur. Quia vt dicit Rabanus super Matth. Nihil prohibet intelligere, tunc temporis veraciter solem & lunam, cum syderibus cæteris, suo lumine priuari, quomodo de sole constat factum esse tempore dominicæ passionis.

2 Præterea, Lux corporum cęlestium ad generationem inferiorum corporum ordinatur, quia per eam influunt in hæc inferiora: & non solum per motum, sed per lumen, vt dicit Auer. in libro de substantia orbis, sed tunc generatio cessabit, ergo nec lux in cælestibus corporibus remanebit.

3 Præterea, Inferiora corpora purgabuntur, vt quibusdam videtur a qualitatibus, quibus agunt: corpus autem cęleste non solum agit per motum, sed per lumen, vt dictum est, ergo sicut motus cœli cessabit, ita lumen corporum cœlestium.

SED CONTRA est, quòd secundum Astrologos sol & luna simul Eclipsim pati non possunt: sed illa obscuratio solis & lunæ simul esse dicitur Domino ad iudicium veniente, ergo non erit obscuratio secundum rei veritatem per modum eclipsis naturalis.

Præterea, Non congruit idem esse causam defectus alicuius rei & augmenti: sed veniente domino lux luminarium augenda erit. Vnde Isa. 30. Erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septẽpliciter, ergo non est conueniens quòd veniente Domino, lux illorum corporum cesset.

RESPONDEO. Dicendum, quòd si loquamur de sole & luna, quantum ad ipsum momentum aduentus Christi, sic non est credibile quòd obscurentur suiluminis priuatione: quia totus mundus innouabitur Christo veniente, & sanctis resurgentibus, vt dictum est. Si autem loquamur de eis secundum tempus propinquum ante iudicium, sic esse poterit quòd sol & luna & alia cęli luminaria, sui luminis priuatione obscurabuntur, vel diuersis temporibus, vel simul diuina virtute faciente ad hominum terrorem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Rabanus loquitur quantum ad tempus iudicium præcedens.

Ad secundum dicendum, quòd lux est in corporibus cęlestibus non solum ad causandum generationem in istis inferiori bus, sed etiam ad eorum perfectionem & decorem, vnde non oportet quòd cessante generatione, lux corporum cęlestium cesset, sed magis augeatur.

Ad tertium dicendum, quòd non videtur esse probabile quòd qualitates elementares ab elementis remoueãtur, quamuis quidam hoc posuerint, si tamen remouerentur, non est simile de eis & de luce, eo quòd qualitates elementares habent adinuicem contrarietatem, vnde agunt corrumpendo. Lux autem non est principium actionis per viam contrarietatis, sed per viam principii regulantis contraria & ad concordiam reducentis, nec est simile de motu corporum cœlestium. Motus enim est actus imperfecti, vnde & tolli debet quando tolletur imperfectio, quod de luce non potest dici.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes cœlorum Domino veniente commoueantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd virtutes cœlorum Domino veniente, non commoueãtur. Virtutes enim cœlorum dici non possunt nisi angeli beati, sed immutabilitas est de ratione beatitudinis, ergo moueri non poterunt.

2 Præterea. Admirationis causa est ignorantia, vt patet in primo Metaphy. sed sicut angelis longe abest timor, ita & ignorantia, quia vt dicit Greg. Quid est quod non videnr, qui videntem omnia vident? ergo non poterunt per admirationem moueri, vt in litera dicitur.

3 Prẽterea. Oẽs angeli diuino iudicio astabunt, vnde Apo. 6. dicitur. Omnes angeli stabũt in circuitu throni, sed virtutes nominãt vnum specialem ordinem in angelis, ergo non potius de eis dici potuit nec debuit q̃ moueantur quàm de aliis angelis.

SED CONTRA est, quod dicitur Iob 16. Columnæ cœli pauent aduentum eius, sed columnæ cæli nõ possunt intelligi nisi virtutes cælorum, ergo virtutes cælorum commouebuntur.

Præterea. Matth. 24. dicitur. Stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd virtutes in Angelis dicuntur dupliciter, vt patet per Diony. 11. cap. Cœl. hier. quando; enim nomen virtutum vni ordini appropriatur, qui secũdum ipsum est medius mediæ hierarchiæ, secũdum vero Greg. est supremus infimæ hierarchię. Alio modo accipitur pro omnibus Cęlestibus spiritibus, & vtroq; modo potest accipi in proposito. In litera. n. exponitur, prout accipitur secundo modo pro omnibus angelis, & tunc dicũtur moueri propter admirationẽ nouitatis quæ in mũdo erit, sicut in litera dicitur. Potest etiam exponi prout virtutes est propriũ nomen ordinis, & tunc ordo ille dicitur moueri prę aliis ratione effectus, quia illi ordini secundum Greg. attribuitur miracula facere, quæ maxime circa illud tempus fient, vel quia ordo ille cum sit de media hierarchia secundum Diony. non habet potentiam limitatam, vnde oportet q̃ eius ministeriũ sit circa causas vniuersales. Vnde propriũ officiũ virtutum esse videtur corpora cælestia mouere, quæ sunt causa eorũ quæ in natura inferiori aguntur, & hoc etiam ipsum nomen sonat, quia virtutes cælorum dicuntur. Tunc ergo mouebuntur, quia ab effectu suo cessabunt, vlterius corpora cælestia non mouentes, sicut nec angeli qui sunt ad custodiam hominum deputati, vlterius custodiæ officio vacabunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mutatio illa non variat aliquid quod ad eorum statum pertineat, sed refertur vel ad effectus eorum qui immutari possunt sine eorũ mutatione, vel ad nouam rerum considerationem, quam prius secundũ species concretas videre non poterant, hanc aũt vicissitudinem cogitationnm ab eis beatitudo non tollit. Vnde dicit. Augu. quòd Deus mouet creaturam spiritualem per tempora.

Ad secundum dicẽdum, quòd admiratio solet esse de his quæ nostram conditionem excedunt vel facultatem, & secundũ hoc virtutes cælorum admirabuntur diuinam virtutem talia faciẽtem, inquantum ab eius imitatione & cõprehensione deficiunt, per quem modum dixit Agnes, quòd eius pulchritudinẽ Sol, & Luna mirantur, & sic non ponitur in angelo ignorantia, sed tollitur Dei comprehensio.

Ad tertium patet responsio ex dictis.

QVAESTIO LXXIIII.

De igne vltimæ conflagrationis, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de igne vltimæ conflagrationis mundi.

Circa quod quęruntur nouem.

Primo, Vtrum aliqua mundi purgatio sit futura.

Secundo, Vtrum per ignem sit futura.

Tertio, Vtrum ille ignis sit eiusdẽ speciei cũ igne elementari.

Quarto, Vtrum ignis ille sit cælos superiores purgaturus.

Quinto, Vtrum ille ignis sit alia elementa consumpturus.

Sexto, Vtrum omnia elementa sit purgaturus.

Septimo, Vtrum ille ignis præcedat iudicium vel sequatur.

Octauo, Vtrum per illum ignem consumendi sint homines.

Nono, Vtrum per eum inuoluendi sint reprobi.

ARTICVLVS I.

Tho.4.dist. 47.q.2.ar.3 & sequen.

Vtrum mundi purgatio sit futura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nulla mundi purgatio sit futura. Non enim purgatione indiget, nisi quod est immundum, sed creaturæ Dei non sunt immundæ: vnde dicitur Acto. 10. Quod Deus mundauit vel creauit, tu ne commune dixeris, id est, non immundum, ergo creaturæ mũdi non purgabuntur.

2 Præterea. Purgatio secundum diuinam iustitiam ordinatur ad auferendum immundi tiam culpæ, sicut patet de purgatione post mortem, sed in elementis huius mundi nulla potest esse culpæ infectio, ergo videtur quòd purgatione non indigeant.

3 Præterea, Vnumquodque dicitur purgari quando separatur quod est extraneum ab ipso, inducens in eo ignobilitatem, separatio enim eius quod nobilitatem inducit, non dicitur purgatio, sed magis diminuitio, sed hoc ad perfectionem & nobilitatem elementorũ pertinet, quòd aliquid extraneæ naturæ est eis mixtum, quia forma corporis mixti, est nobilior quàm forma simplicis, ergo videtur quòd elementa huius mundi nullo modo conuenienter possint purgari.

SED CONTRA. Omnis innouatio fit per aliquã purgationem: sed elementa innouabuntur: vnde Apoc. 21 dicitur: Vidi cælum nouum & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra abijt, ergo elementa purgabuntur.

Præterea, Primæ ad Corint. 7. super illud, præterit figura huius mundi, dicit Glo. Pulchritudo huius mundi, mundanorum ignium conflagratione peribit, & sic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quia mundus propter hominem aliquo modo factus est, oportet quòd quando homo per corpus glorificabitur, etiam alia mũdi corpora ad meliorem statum mutentur, vt sit locus conuenientior & aspectus delectabilior. Ad hoc autem quòd homo gloriam corporis consequatur, oportet prius remoueri ea quæ gloriæ opponuntur, quæ sunt duo, scilicet corruptio & infectio culpæ, quia vt dicitur 1. Corint. 15. Corruptio incorruptelam non possidebit, & a ciuitate gloriæ omnes immundi foris erunt. Apoc. vlt. Et similiter etiam oportet elementa mundi purgari 7 contrarijs dispositionibus, antequam in nouitate gloriæ adducantur, proportionaliter ei quod de homine dictum est, quamuis autem res corporalis subiectum infectionis culpæ proprie esse non possit, tamen ex culpa quædam incongruitas in rebus corruptis relinquitur ad hoc quòd spiritualibus ditentur, & inde videmus q̃ loca, in quibus aliqua crimina sunt commissa, non reputantur idonea ad aliqua sacra exercenda in eis, nisi purgatione quadam præmissa: & secundum hoc ex peccatis hominum quandã inidoneitatem ad gloriæ susceptionem pars mundi recipit, quæ in vsum nostrum cedit, vnde quantum ad hoc mundatione indiget. Similiter etiam circa medium locum propter elementorum contactum multæ sunt corruptiones, & generationes, & alterationes elementorum, quæ puritati eorum derogant, & ideo ab his oportet elementa purgari ad hoc, quòd decenter suscipiant nouitatem gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur, omnis creatura Dei esse munda, hoc est intelligendum, quia non habet in substantia sua alicuius malitiæ commixtionem, sicut ponebant Manichæi dicentes, & malum & bonum esse duas substantias alicubi diuisas, & alicubi commixtas, non autem remouetur, quin aliqua creatura habeat permixtionem naturæ extraneæ, quæ etiam in se natura bona est, sed perfectioni huiusmodi creaturæ repugnat. Similiter non remouetur ex hoc quin malum alicui creaturæ accidat, quamuis non sit permixtum ei quasi pars substantiæ ipsius.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis elementa corporea subiectum culpæ esse non possint, tamen ex culpa commissa in eis aliquam ineptitudinem consequuntur ad perfectionem gloriæ suscipiendam.

Ad tertium dicendum, quòd forma mixti & forma elementi possunt dupliciter considerari, aut quantum ad perfectionem speciei, & sic corpus mixtum est nobilius; aut quantum ad perpetuitatem durationis, & sic corpus simplex nobilius est, quia non habet in seipso vnde corrumpatur, nisi eius corruptio fiat ab aliquo exteriori. Corpus autem mixtũ in seipso habet causam corruptionis suæ, scilicet compositionem contrariorum, & ideo corpus simplex etsi sit corruptibile secundum partem, est tamen incorruptibile secundum totum, quòd de mixto dici non potest: & quia incorruptio est de perfectione gloriæ: perfection. corporis simplicis magis cõuenit perfectioni gloriæ, quàm perfectio corporis mixti, nisi etiam corpus mixtum in se habeat aliquod incorruptionis principium, sicut humanum, cuius forma est incorruptibilis. Nihilominus tamen quamuis aliquo modo corpus mixtum sit nobilius, quàm simplex, nobilius tamen esse habet corpus simplex, secundum se existens, quàm existens in mixto, quia in mixto sunt corpora simplicia quodammodo in potentia, in seipsis autem existentia sunt in vltima sui perfectione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum mundi purgatio sit futura per ignem.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc purgatio nõ sit futura per ignem. Ignis enim cum sit pars mundi, purgatione indiget sicut aliæ partes: sed non debet esse idem purgans & purgatum, ergo videtur q̃ ignis non purgabit.
2 Præterea, Sicut ignis habet virtutẽ purgatiuam, ita & aqua, cum ergo omnia non sint purgabilia per ignem, sed quædam necesse sit aqua purgari, sicut etiam verus lex distinguit, videtur q̃ ignis non purget ad minus vniuersaliter.
3 Præterea, Purgatio ad hoc videtur pertinere, vt partes mundi segregatæ puriores reddantur: sed segregatio partium mundi ab inuicem in mundi initio sola virtute diuina facta est, quia ex hac opus distinctionis determinatur: vnde & Anaxagoras segregationem posuit, per actum intellectus mouentis omnia, ergo videtur quòd in fine mundi purgatio fiat immediate a Deo, & non per ignem.

SED CONTRA est quod in Psal. 49. dicitur. Ignis in cõspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida, & postea sequitur de iudicio. Aduocabit cælum de sursum, & terram discernere populum suum, ergo videtur quòd vltima purgatio mundi sit futura per ignem.

Præterea. Secundæ Petri vlt. dicitur. Cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent, ergo illa purgatio per ignem fiet.

RESPONDEO, Dicendum, quòd illa mundi purgatio remouebit a mundo infectionem ex culpa relictam, & impuritatem commixtionis, & erit dispositio ad gloriæ perfectionem, & ideo quantum ad hæc tria, conuenientissime fiet per ignem purgatio. Primo, quia ignis cum sit nobilissimum elementorum, habet naturales proprietates similiores proprietatibus gloriæ, vt maxime patet de luce. Secundo, quia ignis non ita recipit commixtionem extranei propter efficaciam virtutis actiuæ, sicut alia elementa. Tertio, quia spæra ignis est remota a nostra habitatione, nec ita communis est nobis vsus ignis sicut terræ, aquæ, & aeris, vnde non ita inficitur, & præter hoc habet magnam efficaciam ad purgandum & ad diuidendum subtiliando.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis non venit in vsum nostrum prout est in materia propria, sicut enim remotum ad hoc poterit purgare mundum per ignem in sua puritate existentem, quantum vero ad hoc quòd habet de extraneo adiunctum poterit purgari, & sic diuerso respectu idem erit purgans & purgatum, quod non est inconueniens.

Ad secundum dicendum, quòd purgatio mundi quæ facta est per diluuium, non respiciebat nisi infectionem peccati, præcipue autem tunc regnabat peccatum concupiscentiæ, & ideo conuenienter per contrarium purgatio facta fuit, scilicet per aquam. Secunda purgatio respicit etiam infectionem culpæ & commixtionis impuritatem, & quantum ad vtrumque conuenit magis quòd fiat per ignẽ. Aqua enim non habet vim disgregandi, sed magis congregandi, vnde per aquam naturalis impuritas elementorum tolli non posset sicut per ignem. Similiter etiam circa finem mundi regnabit vitium tepiditatis, quasi mũdo iam senescente, quia vt dicitur Matth. 24. tunc refrigescet charitas multorum, vnde tunc conuenienter purgatio per ignẽ fiet, nec est aliquid quod igne purgari non possit aliquo modo. Sed quædam sunt quæ sine sui corruptione per ignem non possunt purgari, sicut pãni & vasa lignea, & huiusmodi, & talia lex præcipit purgari per aquam, quæ tamen finaliter omnia corrũpentur per ignem.

Ad tertium dicendum, quòd per opus distinctionis sunt rebus diuersæ formæ collatæ, quibus adinuicem distinguuntur, & ideo hoc fieri non potuit nisi per eum qui est author naturæ, sed per finalem purgationem reducentur res ad puritatem, in qua conditæ fuerunt, & in hoc poterit natura creata exhibere ministerium creatori, & propter hoc ministerium creaturæ committitur, quia hoc ad eius nobilitatem cedit.

ARTICVLVS III.

Vtrum ignis, quo mundus purgabitur, sit eiusdem speciei cum igne elementari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ille ignis non sit eiusdem speciei cum igne elementari. Nihil enim seipsum consumit: sed ille ignis quatuor elementa consumet, vt dicit Glossa 2. Petr. vlt. ergo ignis ille non erit eiusdem speciei cum igne elementari.
2 Præterea. Sicut virtus manifestatur per operationẽ, ita natura per virtutem: sed ille ignis habebit aliam virtutem ab igne, cui est elementum, quia scilicet purgabit vniuersum, quod ignis iste facere non potest, ergo non erit eiusdem speciei cum isto.
3 Præterea. Ea quæ sunt eiusdem speciei in corporibus naturalibus, habent eundem motum: sed ille ignis habebit alium motum, quàm ignis, qui est elemẽtum, quia circumquaq; mouebitur, vt totum purgare possit, ergo non est eiusdem speciei.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 20. de Ciu. Dei, & habetur in Gloss. 1. ad Corinth. 7. quòd figura huius mundi mũdanorum ignium conflagratione peribit, ergo ignis ille erit de natura ignis, qui nunc est in hoc mundo.

Præterea, Sicut erit purgatio futura per ignem, ita præcedés fuit per aquam, & vtraque adinuicem comparantur 2. Petri 3. sed in prima purgatione fuit aqua eiusdem speciei cum aqua elementari, ergo similiter erit in secunda purgatione ignis eiusdem speciei cum igne elementari.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc inueniuntur tres opiniones. Quidam enim dicunt, q̃ elementum quod est in Sphæra sua, descendet ad purgationem mundi, modum autem descensionis ponunt per multiplicationem. Ignis enim appositus combustibili vndique augmentatur, & hoc præcipue tunc fiet, quando virtus ignis exaltabitur super omnia alia elementa. Sed contra hoc esse videtur q̃ ignis ille non tantum descendet, sed etiam a Sanctis ascendere perhibetur, vt patet 2. Petri 3. Vbi dicitur, quòd tantum ascendet iudicij ignis, quantum aquæ Diluuii, ex quo videtur quòd ille ignis sit circa locum medium generationis. Et propter hoc alii dicunt, quòd ignis ille generabitur circa locum medium ex congregatione radiorum cælestium corporum, sicut videmus quòd congreganturin speculo comburente, tunc autem loco speculorum erunt nubes concauæ, ad quas fiet radiorum reuerberatio. Sed hoc etiam non videtur conueniens, quia cum effectus corporum cælestium sequantur determinatos situs & aspectus eorum, si ex virtute corporum cælestium ignis ille generaretur, notum tempus illius purgationis esset considerantibus motus astrorum, quod authoritati scripturæ repugnat. Et ideo alii dicunt sequentes Augustinum, quòd sicut mundanarum aquarum inundatione factum est Diluuium, ita mundanorum ignium conflagratione figura huius mundi peribit, vt dicitur 20. de Ciuit. Dei. Ista autem conflagratio nihil aliud est, quàm congregatio omnium causarum inferiorum & superiorum, quæ ex natura sua habent virtutẽ igniendi, quæ quidem congregatio non naturali cursu rerum, sed virtute diuina fiet, & ex omnibus istis causis sic congregatis generabitur ignis, qui faciem huius mundi exuret. Si autem opiniones hæ directe considerentur, inueniuntur diuersificari quantum ad causam generationis illius ignis, & non quantum ad speciem eius. Ignis enim generatus a sole, vel ab inferiori faciente est eiusdem speciei cum igne, qui est in sua Sphæra, non inquantum admixtus ei de materia aliena, quod quidem tunc oportebit, quia ignis non potest aliquid purgare nisi secundum quod aliquid alterum efficitur materia eius aliquo modo. Vnde simpliciter concedendum est, quòd ignis ille erit eiusdem speciei cum isto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis ille quamuis sit eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, non tamẽ est idem numero. Videmus autem quòd duorum igniũ eiusdem speciei, vnus alterum destruit, maior scilicet minorem, consumendo materiam eius, & similiter etiam ille ignis ignem, qui apud nos est, consumere poterit.

Ad secundum dicendum, quòd sicut operatio quæ procedit a virtute, est virtutis indicium, ita & virtus eius est indicium essentiæ vel naturæ, quæ procedit a principiis essentialibus rei, operatio autem, quæ non procedit ex virtute rei operantis, non indicat virtutem ipsius, sicut patet in instrumentis. Actio enim instrumenti magis manifestat virtutẽ mouentis, quàm instrumenti virtutem, quia virtutem agentis manifestat, vt primum operationis principium, virtutem aũt instrumenti non manifestat, nisi quatenus est susceptiuum influentiæ principalis agentis, secundum q̃ mouetur ab eo. Similiter etiam virtus quæ non procedit ex principiis essentialibus rei, non manifestat naturã eius, nisi quantum ad susceptibilitatem, sicut virtus, quã aqua calefacta potest calefacere, non manifestat naturam eius, nisi quantum ad calefactibilitatem, & ideo nihil prohibet quin aqua habens hãc virtutem, sit eiusdem speciei cum aqua non habente virtutem istam. Similiter non est inconueniens, quòd ignis ille qui habebit vim purgandi faciem mundi, sit alterius speciei cum igne qui est apud nos, cum vis calefactiua non oriatur in ipso ex principiis essentialibus, sed ex diuina virtute vel operatione, siue dicatur, quòd illa virtus sit aliqua qualitas absoluta, sicut calor in aqua calefacta, siue sit intentio quædam, sicut de instrumentali virtute in prima distinctione dictum est, & hoc probabilius est, quia ignis ille non aget, nisi vt instrumentum diuinæ virtutis.

Ad

Ad tertium dicendũ, quòd ignis ex propria natura non fertur nisi sursum: sed inquantum insequitur materiam quam requirit, extra propriam sphæram existens, sic sequitur materiæ combustibilis situm, & per modum istum non est inconueniens quòd vel in circuitu vel in deorsum moueatur, & præcipue secundum quòd agit vt instrumentum diuinæ virtutis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum ignis ille purgabit etiam cælos superiores.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ignis ille purgabit etiam cœlos superiores, quia in Psal. 101. dicitur. Opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu autem pmanes: sed etiam superiores cœli sunt opera manum Dei, ergo & ipsi in finali mundi conflagratione peribunt.
2 Præterea. 2. Pet. 3. dicitur, cœli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent. Cœli autem qui ab elementis distinguuntur, sunt cœli superiores, quibus infixa sunt sydera, ergo videtur etiam quòd illi per ignem illum purgabuntur.
3 Præterea, Ignis ille ad hoc erit vt remoueat à corporibus indispositionem ad perfectionem gloriæ: sed in cœlo superiori inuenitur indispositio, & ex parte culpę, quia diabolus ibi peccauit, & ex parte naturalis defectus: quia Romanor. 8. super illud: Scimus quòd omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc: dicit Glo. Omnia elementa cum labore explent officia sua, sicut Sol & Luna, non sine labore statuta implent sibi spatia, ergo purgabuntur per ignem illum.

SED CONTRA est, quòd corpora cælestia peregrinæ impressionis receptiua non sunt.

Præterea, Super illud 2. Thess. 1. In flamma ignis dantis vindictam, dicit Glo. Ignis erit in mundo qui præcedet eum, tantum spatium aeris occupans, quantum occupauit aqua in diluuio: sed aqua diluuij nõ ascẽdit vsque ad superiores cœlos: sed solũ quin decim cubitis super altitudinem montium, vt habetur Gene. 7. ergo cæli superiores illo igne non purgabuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd purgatio mundi ad hoc erit, vt remoueatur a corporibus dispositio contraria perfectioni gloriæ, quæ quidem perfectio est vltima rerum consummatio, & hæc quidem dispositio in omnibus corporibus inuenitur: sed diuersimode in diuersis. In quibusdam enim inuenitur dispositio secundum aliquid inhærens substantiæ eorum, sicut in istis corporibus inferioribus, quæ per mutuam mixtionem decidunt à propria puritate. In quibusdam vero corporibus inuenitur indispositio non per aliquid substantiæ eorum in hærens, sicut in corporibus cælestibus, in quibus nihil inuenitur repugnans vltimæ perfectioni vniuersi, nisi motus qui est via ad perfectionem, nec motus quilibet, sed localis tantum, qui non variat aliquid quòd sit intrinsecum rei, vt substantiam, aut quantitatem: sed solum locum, qui est extra rem, & ideo à substantia cœli superioris non oportet quòd aliquid remoueatur: sed oportet q̃ motus eius quietetur. Quietatio autem motus localis non fit per actionem alicuius contrarii agentis: sed per hoc, quòd motor desistit à mouendo: & ideo cælestia corpora nec per ignem, nec per alicuius creaturæ actionem purgabuntur: sed ipsa eorum quietatio sola voluntate diuina accidens, ei loco purgationis erit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit 29 de ciuitate Dei, verba illa Psalmi sunt intelligenda de cœlis aereis, qui purgabuntur per ignem vltimæ conflagrationis. Vel dicendum, quòd si etiam de superioribus cœlis intelligatur, tunc dicuntur perire quantum ad motum, quo tunc continue mouentur.

Ad secundum dicendum, quòd Petrus se exponit, de quibus cœlis intelligat, præmiserat enim ante verba inducta quòd cœli prius, & terra per aquam perierant, qui nunc sunt eodem modo repositi igni reseruati in diem iudicii, ergo illi cæli per ignẽ purgabuntur, qui prius per aquam diluuii sunt purgati, scilicet cæli aerij.

Ad tertium dicendum, quòd ille labor & illa seruitus creaturæ quæ corporibus cœlestibus secundũ Ambr. attribuitur, nihil est aliud quàm vicissitudo motus, ratione cuius tẽpori subiiciuntur & defectus vltimæ consummationis quæ finaliter in eis erit ex culpa, etiam dæmonum cælum empyreum infectionem non contraxit, quia statim peccando de cœlo expulsi sunt.

ARTICVLVS. V.

Vtrum ignis ille alia elementa consumet.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ignis ille alia elementa consumet. Quia vt dicit Gloss. Bedæ. 2. Petri vlt. elementa quatuor, quibus mundus consistit, ignis maximus absumet, nec cuncta in tantum absumet, vt non sint: sed duo ex toto consumet, duo vero in meliorem restituet faciem: ergo videtur quòd ad minus duo elementa per ignem illum destruenda sint totaliter.
2 Præterea, Apocal. 12. Primum cælum & prima terra abiit, & mare iam non est: sed per cælum aer intelligitur, vt Augustinus dicit: Mare autem est aquarum congregatio, ergo videtur quòd alia tria elementa totaliter destruentur.
3 Præterea. Ignis non purgat nisi secundum hoc quòd alia efficiuntur materia eius, si ergo ignis purgat alia elementa, oportet quòd eius materia efficiantur, ergo vt q̃ in naturam ignis transeant, & sic a natura sua corrumperentur.
4 Præterea, Forma ignis est nobilissima formarum, ad quam perduci possit elementaris materia: sed per illam purgationem omnia in nobilissimum statum perducentur vel mutabuntur, ergo alia elementa in ignem totaliter conuertentur.

SED CONTRA est quod dicitur 1. Corinth. 7. super illud, Præterit figura huius mundi. Pulchritudo non substantia præterit: sed ipsa substantia elementorum pertinet ad perfectionem mundi, ergo elementa non consumentur secundum suam substantiam.
5 Præterea, Illa finalis purgatio quæ fiet per ignem, respondebit primæ purgationi, quæ facta est per aquam: sed illa non corrupit elementorum substantiam, ergo nec illa quæ fiet per ignem corrumpet.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hanc quæstionem est multiplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd omnia elementa manebunt quantum ad materiam, omnia autem mutabuntur quantum ad perfectionem: sed duo eorum retinebunt propriam formam substantialem. Scilicet aer & terra, in duobus vero scilicet in igne & aqua, non remanebit forma substantialis eorum: sed mutabuntur ad formam cæli, & sic tria elementa, aer scilicet, ignis, & aqua, cælum dicentur, quamuis aer retineat formam substantialẽ eandem quam nunc habet, qua nunc ẽt cælũ dicitur. Vnde ẽt Apocal. 12. non fit mentio nisi de cœlo & terra. Vidi, inquit, cælum nouum, & terram nouam. Sed hæc opinio est omnino absurda. Repugnat enim & Philosophiæ, secũdum quam poni non potest, quòd corpora inferiora sint in potentia ad formam cæli, cum nec materiam habeant communem, nec contrarietatem ad inuicem: & etiam Theologiæ, quia secundum hanc propositionem, non saluabitur perfectio vniuersi cum integritate suarum partium, duobus elementis sublatis. Vnde per hoc quòd dicitur cœlum, intelligitur quintum corpus, omnia vero elementa intelliguntur per terram, sicut in Psalm. 148. Laudate dominum de terra: & sequitur, Ignis, grando, nix, glacies, &c. Et ideo alij dicunt, quòd omnia elementa manebunt secundum substantiam: sed qualitates actiuæ & passiuæ ab eis remouebuntur. Sicut etiam ponunt quòd in corpore mixto elementa saluantur secundum suas formas substantiales, sine hoc quòd proprias qualitates habeãt; cum sint in medium reductæ: sed medium neutrum extremorum est. Et huic etiam videtur consonare quod Augustinus dicit 20. de Ciuitate Dei. Illa cõflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates quæ corporibus nostris congruebant, ardendo pœnitus interibunt, atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant. Sed illud non videtur probabile, cum qualitates propriæ elementorum sint effectus formarum substantialium, quòd formis substantialibus manentibus, qualitates prædictæ possunt mutari nisi per actionem violentam ad tempus. Sicut in aqua calefacta videmus, quòd ex vi suæ speciei frigiditatem recuperat, quam per actionem ignis amisit, dummodo species aquæ remaneat. Et præterea ipsæ qualitates elementares sunt de perfectione secunda elementorum, sicut propriæ passiones eorum: nec est probabile quòd in illa finali consummatione aliquid perfectionis naturalis ab elementis tollatur. Et ideo videtur dicendum, quòd manebunt elementa quantum ad substantiam & qualitates eorum proprias: sed purgabuntur ab infectione, quam ex peccatis hominum contraxerunt, & ab impuritate quæ per actionem, & passionem mutuam in eis accidit; quia iam cessante motu primi mobilis i inferioribus elemẽtis, mutua actio & passio esse nõ poterit, & hoc Augustinus appellat qualitates elementorum, scilicet innaturales dispositiones eorum secundum quas corruptioni appropinquant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis ille dicitur quatuor elementa absumere, inquantum ea aliquo modo purgabit: quod autem sequitur, quòd duo ex toto consumet, non est intelligendum quòd duo elementa secundum substantiam destruantur: sed quia duo magis remouebuntur a proprietate, quam nunc habent, quæ quidem duo a quibusdam esse dicuntur ignis & aqua, quæ maxime excedunt in qualitatibus actiuis, scilicet calore & frigore, quæ sunt maxime corruptionis principia in alijs corporibus: & quia tunc non erit actio ignis

& aquæ,

Universidad de Deusto Biblioteca

& aquæ, quæ sunt maxime actiua, maxime immutari videbũtur a virtute, quam nunc habent. Alij vero dicunt hæc duo, esse aerem & aquam propter varios motus istorum duorum elementorum, quos consequuntur ex motu corporum cœlestiũ, & quia isti motus non erunt sicut fluxus & refluxus maris, & commotiones ventorum, & huiusmodi: ideo ista elementa maxime mutabuntur a proprietate, quam nunc habent.

Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit August. 20. de Ciuitate Dei, cum dicitur. Et mare iam non est, per mare potest intelligi præsens sæculum, de quo parum supra ante dixerat, mare dedit mortuos suos: si tamen mare ad literam referamus, tũc est dicendum, quòd in mari duo intelliguntur, scilicet substantia aquarum & earum dispositio quantum ad salsedinem & cõmotiones fluctuum, & quantum ad hoc secundum, mare nõ remanebit, remanebit autem quantum ad primum.

Ad tertium dicendum, quòd ignis ille non aget nisi vt instrumentum prouidentiæ & virtutis diuinæ, vnde non aget in alia elementa vsque ad eorum consumptionem: sed solum vsque ad purgationem, nec oportet quòd illud quod efficitur materia ignis, totaliter a specie propria corrumpatur, sicut patet in ferro ignito, quod a loco ignitionis remotum ex virtute speciei remanentis ad proprium statum & pristinum redit: & ita etiam erit de elementis per ignem purgatis.

Ad quartum dicendum, quòd in partibus elementorum non oportet considerari solum quòd congruat alicui parti secũdum se acceptæ: sed etiam quòd congruat secundum ordinem ad totum. Dico ergo quòd quamuis aqua esset nobilior, si haberet formam ignis, similiter terra & aer, vniuersum tamen esset imperfectius, si tota elementorum materia formam ignis assumeret.

ARTICVLVS VI.

Vtrum omnia elementa per illum ignem purgabuntur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd nec omnia elementa per illum ignem purgabuntur: quia ignis ille, vt iam dictum est, non ascendet nisi quantum ascendit aqua diluuii: sed aqua diluuii non peruenit vsque ad sphæram ignis, ergo nec per vltimam purgationem elementum ignis purgabitur.

2 Præterea, Apocal. 21. dicit Glossa super illud: Vidi cælum nouum &c. Immutatio aeris & terræ dubitabilis non est quin per ignem fiet: sed de aqua dubitatur, nam purgationem in se ipsa habere creditur, ergo ad minus non est certum quòd omnia elementa purgentur.

3 Præterea. Locus qui est perpetuæ infectionis, numquam purgatur: sed in inferno erit perpetua infectio, cum ergo infernus inter elementa collocetur, videtur quòd elementa non totaliter purgentur.

4 Præterea, Paradisus terrestris in terra continetur: sed ille nõ purgabitur per ignem, quia etiam nec aquæ diluuii illuc ascenderunt, vt Beda dicit, & habetur in secundo Sententiarum, ergo videtur quòd non omnia elementa totaliter purgentur.

SED CONTRA est Gloss. supra inducta, quæ habetur 2. Pet. vlt. quòd quatuor elementa ignis ille absumet.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd ille ignis ascendet vsque ad summitatem spatij continentis quatuor elementa, vt sic elementa totaliter purgentur ab infectione peccati, quo etiam superiores partes elementorum sunt infectæ, vt patet per fumum idololatriȩ superiora inficientis, & etiam a corruptione, quia elementa secundum omnes partes sui corruptibilia sunt. Sed hæc opinio repugnat auctoritate scripturæ, quia 2. Petri 3. dicitur, quòd illi cæli repositi sunt igni, qui fuerunt per aquam purgati. Et Augustinus dicit 20. de Ciuitate Dei, quòd ille mundus qui diluuio periit, igni reseruatur. Constat autem quòd aqua diluuii non ascendit vsque ad summitatem spatii elementorum: sed solum vsque ad quindecim cubitos super altitudinem montium. Et præterea notum est quòd vapores eleuati vel fumi quicunque non possunt pertransire totam sphæram ignis, vt perueniant ad summitatem eius. Et ita infectio peccati non venit vsque ad spatium prȩdictum. A corruptibilitate etiam elementa non possunt purgari per subtractionem alicuius quod per ignem possit consumi: sed per ignem poterunt consumi impuritates elementorum, quæ ex eorum permixtione proueniunt. Huiusmodi autem impuritates præcipue sunt circa terram vsque ad medium aeris interstitium, vnde vsque ad illud spatium ignis vltimæ conflagrationis elementa purgabit. Tantum enim aquæ etiam diluuii ascenderunt, quod probabiliter æstimari potest ex montium altitudine, quos determinata mensura transcenderant.

Primum ergo concedamus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio dubitationis in Glossa exprimitur, quia scilicet aqua vim purgationis in se habere creditur, non tamen habet vim purgationis talis qualis

F futuro statui competit, vt ex dictis patet.

Ad tertium dicendum, quòd illa purgatio præcipue ad hoc erit, vt quicquid est imperfectionis a sanctorum habitatione remoueatur, & ideo in illa purgatione totum quod est fœdum, ad locum damnatorum congregabitur, vnde infernus non purgabitur: sed ad ipsum deducentur totius mundi purgamenta.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis peccatum primi hominis in terrestri paradiso sit commissum, non tamen locus ille est locus peccantium, sicut nec cælum empyreum, ex vtroque enim loco homo & diabolus statim post peccatum sunt eiecti, vnde locus ille purgatione non indiget.

ARTICVLVS. VII.

G *Vtrum ignis vltimæ conflagrationis iudicium debeat sequi.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ignis vltimæ conflagrationis iudicium debet sequi. Augustinus enim. 20. de ciuitate Dei, hunc ordinem ponit eorum quę in iudicio sunt futura dicens: Circa iudicium has res dicimus esse vẽturas: Heliam Thesbitem, Iudeorum conuersionem, & Antichristum persecuturum, Christum venturum vel iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diuisionem, mundi conflagrationem, eiusdem renouationem, ergo conflagratio iudicium sequetur.

2 Præt. August. dicit in eodem libr. Iudicatis impiis & in æternum ignem missis, figura huius mundi mundanorum ignium cõflagratione peribit, ergo idem quod prius.

H 3 Præt. Dominus ad iudicandum veniens, aliquos viuos reperiet, vt patet ex hoc quod habetur 1. Thessalo. 4. vbi ex persona eorum Apostolus dicit, Deinde nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini &c. sed hoc non esset si conflagratio mundi præcederet, quia per ignem resoluerentur, ergo ignis ille iudicium sequetur.

4 Præterea. Dominus dicitur iudicaturus orbem per ignem: & ideo conflagratio finalis videtur esse executio sententiæ, vel diuini iudicii: sed executio sequitur iudicium, ergo ille ignis iudicium sequetur.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 96. Ignis ante ipsum præcedet.

Præterea. Resurrectio præcedit iudicium, aliàs non videret omnis oculus Christum iudicantem: sed mundi conflagratio resurrectionem præcedet, sancti enim qui resurgent, corpora spiritualia & impassibilia habebunt, ita quòd non poterunt purgari per ignem, cum tamen in litera dicatur ex verbis Augustini quòd per illum ignem purgabitur si quid in aliquibus sit purgandum, ergo ille ignis iudicium prȩcedet.

I RESPONDEO, Dicendum, quòd illa conflagratio secundum rei veritatem quantum ad sui initium præcedet: quod ex hinc manifeste colligi potest, quòd mortuorum resurrectio iudicium præcedet, quod patet. 1. Thes. 4. quòd illi qui dormierunt rapientur in nubibus in aere obuiam Christo ad iudicium venienti: simul autem erit resurrectio communis & corporum sanctorum glorificatio: sancti enim resurgentes corpora gloriosa resument, vt per illud quod dicitur primæ Corinthior. 12. Seminãtur in ignobilitate, surgent in gloria: similiter & cum corpora sanctorum glorificabuntur, etiam tota creatura suo modo renouabitur, vt patet per illud quod dicitur Rom. 8. quòd ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei: cum ergo conflagratio mundi sit dispositio ad renouationem prædictam, vt ex dictis patet, manifeste potest colligi, quòd illa conflagratio quo ad purgationem mundi iudicium præcedet: sed quo ad aliquem actum, qui scilicet est inuoluere malos, iudicium sequetur.

k AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augustinus non loquitur determinando: sed opinando, quod patet ex hoc quod sequitur. Quæ quidem ventura esse credendum est: sed quibus modis & quo ordine veniant, magis docebit rerum experientia, quàm nunc ad perfectum hominis intelligentia valeat consequi, æstimo tamen eo quo a me commemorata sunt ordine, esse ventura, ergo patet quòd hæc dixit opinando.

Et similiter dicendum est ad secundum.

Ad tertium dicendum, quòd omnes homines morientur, & resurgent: sed tamen illi dicuntur viui reperiri, qui vsque ad tempus conflagrationis viuent in corpore.

Ad quartum dicendum, quòd ille ignis non consequitur sententiam iudicis, nisi quo ad inuolutionem malorum, & quantum ad hoc sequetur iudicium.

ARTI-

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus, qualis designatur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille ignis non habebit talem effectum in hominibus qualis designatur. Illud consumi dicitur, quod in nihilum reducitur: sed corpora impiorum non resoluentur in nihil um, sed in æternum conseruabuntur, vt æternam pœnam sustineant, ergo ignis non erit malis consumptio, vt in litera dicitur.

2 Si dicatur quòd consumet malorum corpora inquantum ea resoluet in cinerem: Contra, Sicut corpora malorum ita & bonorum in cinerem resoluentur, hoc enim est Christi solius priuilegium, vt caro eius non viderit corruptionem, ergo etiam bonis tunc reper tis erit consumptio.

3 Prætera. Infectio peccati magis abundat elementis: secundum quod veniunt ad compositionem humani corporis, in quo est corruptio fomitis, etiam quantum ad bonos, quàm in elemẽtis extra corpus humanum existentibus: sed elementa extra corpus humanum existentia purgabuntur propter peccati infectionem, ergo multo fortius oportet per ignem purgari elementa in corporibus humanis existentia siue bonorum siue malorum, & ita oportet vtraque corpora resolui.

4 Præterea. Quamdiu status viæ durat, elementa similiter agunt in bonos & in malos: sed adhuc durabit status viæ in illa conflagratione, quia post statum huius viæ non erit mors naturalis, quæ tamen per illam conflagrationem causabitur. ergo ille ignis æqualiter aget in bonos & malos, & ita non videtur quòd sit aliqua discretio inter eos quantum ad effectum illius ignis suscipiendum, sicut in litera ponitur.

5 Præterea, Illa conflagratio quasi in momento perficitur: sed multi inuenientur viui, in quibus erunt multa purgabilia, ergo illa conflagratio non sufficiet ad eorum purgationem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ignis ille finalis conflagrationis quãtum ad hoc quòd iudicium præcedet, aget vt instrumentum diuinæ iustitiæ, & iterum per virtutem naturalis ignis. Quantum ergo pertinet ad virtutem naturalem ipsius, similiter aget in malos & bonos qui viui reperientur, vtrorumq; corpora in cinerem resoluendo, inquantum vero aget vt instrumentum diuinæ iustitiæ, diuersimode aget in diuersos, quantũ ad pœnam sensuum. Mali enim per actionem ignis cruciabuntur. Boni vero in quibus nihil purgandum inuenietur, omnino nullum dolorem ex igne sentient, sicut nec pueri senserunt in camino ignis. Danielis 3. quamuis eorum corpora non seruentur integra, sicut puerorum seruata fuerunt, & hoc diuina virtute fieri poterit, vt sine doloris cruciatu, resolutionem corporum patiantur. Boni vero, in quibus aliquid purgandum reperietur, sentient cruciatum doloris ex illo igne plus vel minus pro meritorum diuersitate. sed quantum ad actum, quem post iudicium ille ignis habebit in damnatos tantum aget, quia corpora boni omnes habebunt impassibilia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consumptio ibi accipitur nõ per annihilationem: sed pro resolutione in cinerem.

Ad secundum dicendum, quòd bonorum corpora quamuis in cinerem resoluentur per ignem, non tamen ex hoc dolorem sentient, sicut nec pueri in fornace existentes, & quantum ad hoc est dissimile de bonis & malis.

Ad tertium dicendum, ꝙ elementa in corporibus humanis existentia purgabuntur per ignem etiam in corporibus electorũ: sed hoc per diuinam virtutem fiet sine cruciatu doloris.

Ad quartum dicendum, quòd ignis ille non aget tantum secundum naturalem elementorum virtutem: sed etiam vt diuinæ iustitiæ instrumentum.

Ad quintum dicendum, quòd tres sunt causæ quare subito illi, qui viui reperientur purgari poterunt. Vna est, quia in eis pauca purganda inueniuntur cum terroribus & persequutionib⁹ præcedentibus fuerint purgati. Secunda causa est, quia & viui voluntarie pœnam sustinebunt, pœna enim in hac vita voluntarie suscepta, multo plus purgat quàm pæna post mortem inflicta, sicut patet in martyribus, quòd si purgandum quid in eis inuenitur, passionis falce tollitur, vt Augu. dicit, cum tamen pæna martirij sit breuis in comparatione ad pænam quæ in Purgatorio sustinetur. Tertia est, quia calor ille recuperabit in intensione quãtum amittit in temporis breuitate.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ille ignis inuoluet reprobos.

AD NONVM sic proceditur. Videtur ꝙ ille ignis non inuolet reprobos, quia super illud Mala. 3. Purgabit filios Leui. dicit Glossa, duos ignes legimus futuros, vnum quo purgabit electos & præcedet iudicium, alterum qui reprobos cruciabit: sed hic est ignis inferni qui malos inuoluet. Primus au-

A tem est ignis finalis conflagrationis: ergo ille ignis conflagrationis non erit ille qui malos inuoluet.

2 Præterea, Ille ignis Deo obsequitur in purgatione mundi, ergo remunerari debet aliis elementis remuneratis, & præcipue cum ignis sit nobilissimum elementorum, non ergo videtur ꝙ in infernum debeat deiici ad pœnam damnatorum.

3 Præterea. Ignis qui malos inuoluet erit ignis inferni: sed ignis ille ab initio mundi præparatus est damnatis, vnde Mat. 2. dicitur. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, &c. Isa. 30. Præparata est ab heri Tophet a Rege præparata, &c. Glossa, ab heri, id est, ab initio. Tophet, vallis gehennæ: sed ignis ille finalis conflagrationis non fuit ab initio præparatus, sed ex concursu mundanorum ignium generabitur, ergo ille ignis non est ignis inferni qui reprobos inuoluet.

IN Contrarium est quod in Psalm. 96. de illo igne dicitur, Quòd inflammabit in circuitu inimicos eius.

B Præterea. Dan. 7. dicitur: Fluuius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius, Glossa: vt peccatores traheret in gehennam. Loquitur autem authoritas de illo igne de quo nunc est mentio, vt patet per quandam Gloss. quæ ibi dicit, vt malos puniat & bonos purget, ergo ignis finalis conflagrationis in infernum cum reprobis demergetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd tota purgatio mundi & innouatio ad purgationem & innouationem hominis ordinabitur, & ideo oportet quòd mundi purgatio & innouatio, purgationi & innouationi hominis congruat, purgatio autem quædam erit quòd mali segregabuntur, vnde dicitur Luc. 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum suum, idest, electos in horreum suum, paleas autem idest, reprobos comburet igne inextinguibili, vnde & ita erit de purgatione mundi, quicquid erit turpe & fœdum, in infernum cum reprobis remittetur, quicquid vero pulchrum &

C nobile, conseruabitur in superioribus ad gloriam electorum, & ita etiam erit de illo igne conflagrationis, sicut dicit Basilius super illud Psa. 28. Vox Domini intercidẽtis flammam ignis: quia quo ad calidum vstiuum, & quantum ad id quod in igne grossum reperietur, descendet ad inferos ad pænam damnatorum, quod vero est ibi subtile & lucidum, remanebit superius ad gloriam electorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis qui purgabit electos ante iudicium, erit idem cum igne conflagrationis mundi, quamuis quidam contrarium dicant, conuenit enim vt cum homo sit pars mundi, eodem igne purgetur homo & mundus. Dicuntur autem duo ignes, qui purgabit hos, & cruciabit malos, & quantum ad officium, & aliquo modo ad substantiam, quia non tota substantia ignis purgantis in infernum detrudetur, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd in hoc ille ignis remutabitur,

D quòd illud quod est grossum in eo, separabitur ab ipso, & retrudetur infernum.

Ad tertium dicendum, quòd sicut gloria electorum post iudicium est maior quàm ante, ita & pœna reproborum: & ideo sicut claritas superiori creaturæ addetur ad augmentandum gloriam electorum, ita etiam quicquid est turpe in creaturis, retrudetur in infernum ad augmentandam miseriam, & ita igni dãnatorum ab initio præparato in inferno, non est inconueniens si alter ignis addatur.

QVAESTIO LXXV.

De resurrectione, in tres articulos diuisa.

POST hoc considerandum est de circunstantibus, & concomitantibus resurrectionem. Quorum prima consideratio est de ipsa resurrectione. Secũda de eius causa. Tertia de eius tempore & modo. Quarta de ipsius termino a quo. Quinta de conditionibus resurgentium.

E Circa primum quæruntur tria.

Primo, Vtrum resurrectio corporum sit futura.

Secundo, Vtrum sit omnium generabilium.

Tertio, Vtrum naturalis vel miraculosa.

ARTICVLVS I.

Vtrum corporum resurrectio sit futura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corporum resurrectio non sit futura. Iob. 24. Homo cum dormierit non resurget, donec alteretur cælum: sed cælum numquam alteratur, quia terra de qua minus videtur, in æternum stat, vt patet Eccles. 1, ergo non resurget homo.

2 Præterea, Dominus Math. 22. probat resurrectionem per auctoritatem illam, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, quia non est Deus mortuorum, sed viuentium: sed cõstat quando verba illa dicebantur, Abraham, Isaac, & Iacob, nõ viuebant corpore, sed solum anima, ergo resurrectio non erit corporum, sed solum animarum.

3 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Præterea. Apostolus.1.Corinth.15.videtur probare resurrectionem ex remuneratione laborum,quos in hac vita sustinent sancti,qui si in hac vita tantum confidentes essent, miserabiliores essent cæteris hominibus: sed sufficiens remuneratio omnium laborum hominis, potest esse in anima tãtum, non enim oportet quòd instrumẽtum simul cum operante remuneretur, corpus enim instrumentum aiæ est, vnde ẽt in Purgatorio vbi aiæ puniẽtur pro his quæ gesserunt in corpore,aia sine corpore punitur,ergo non oportet ponere resurrectionem corporum: sed sufficit ponere resurrectionem animarũ,quæ est dum transferuntur de morte culpæ & miseriæ,in vitam gratiæ & gloriæ.

4 Præterea, Vltimum rei est perfectissimum in re, quia per illud attingit finem suum:sed perfectissimus status animæ est, vt sit a corpore separata,qa in hoc statu conformis est Deo & angelis,& magis pura,quasi separata ab omni extranea natura, ergo separatio a corpore est vltimus status eius,& ita ex hoc statu nõ redit ad corpus,sicut nec ex viro fit puer.

5 Præterea.Mors corporalis in pœnam hominis est inducta pro prima præuaricatione, vt patet Gen.2. sicut & mors spiritualis quæ est separatio animæ a Deo,est inflicta homini pro peccato mortali:sed de morte spũali numquam redeunt ad vitam post sententiam dãnationis acceptam,ergo de morte corporali ad vitam corporalem non erit regressus,& sic resurrectio non erit.

SED CONTRA est quod dicitur Iob.19.Scio qp Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circun.pel.mea,&c.ergo resurrectio erit corporum.

6 Præterea, Donum Christi est maius quàm peccatum Adæ, vt patet Rom.5.Sed mors per peccatum introducta est, quia si peccatum non fuisset,mors nulla esset,ergo per donum Christi a morte reparabitur ad vitam.

7 Præterea. Membra debent esse corpori conformia: sed caput nostrum viuit,& in æternum viuet in corpore & anima, Quia Christus resurgẽs ex mortuis iam nõ moritur,vt patet Rom.6. ergo & homines qui sunt eius membra, viuent in corpore, & anima,& sic oportet carnis resurrectionem esse.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum diuersas sententias de vltimo fine hominis diuersificatæ sunt sententiæ ponentium vel negantium resurrectionem. Vltimus enim finis hominis,quem naturaliter omnes homines desiderant, est beatitudo,ad quam quidem hominem posse pertingere in hac vita quidam posuerunt:vnde non cogebantur ponere aliã vitã post istam,in qua homo vltimam sui perfectionem consequeretur, & sic resurrectionem negabant: & hanc opinionem satis probabiliter excludit varietas fortunæ, & infirmitas humani corporis,scientiæ & virtutis imperfectio & instabilitas, quibus oibus beatitudinis perfectio impeditur,vt Aug.prosequitur in fine de Ciuit.Dei.Et ideo alij posuerunt aliam vitam esse post hanc,in qua hõ tantum secundum animam viuebat post mortem:& hãc vitam ponebant sufficere ad naturale desiderium implendũ de beatitudine consequenda:vnde Porphyrius dicebat,vt Aug.dicit in lib.de Ciui.Dei. Quia anima ad hoc quòd beata sit, omne corpus fugiendum est,vnde tales resurrectionem non ponebant.Huius autem opinionis apud diuersos diuersa erant falsa fundamenta. Quidam enim hæretici posuerunt omnia corporalia esse a malo principio,spiritualia vero a bono,& secundũ hoc oportebat quòd anima summe perfecta non esset nisi a corpore separata,per quod a suo principio distrahitur, cuius participatio ipsam beatam facit,& ideo omnes hæreticorum sectæ, quæ ponunt a Diabolo corporalia esse creata vel formata,negãt corporum resurrectionem.Huius autem fundamẽti falsitas in principio.2.lib.ostensa est. Quidam vero posuerunt totam hominis naturam in anima constare,ita vt anima corpore vteretur sicut instrumento,aut sicut nauta naui: vnde secundum opinionem hanc sequitur,quòd sola anima beatificata homo naturali desiderio beatitudinis non frustraretur,& sic non oportet ponere resurrectionem Sed hoc fundamentum sufficienter Philosop.2. de Anima destruit,ostendens animã corpori,sicut formam materiæ vniri:& sic patet quod sine hac vita,homo non potest esse beatus,& ideo est necesse resurrectionem ponere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cœlum nũquam alteretur quantum ad substantiam:sed quãtum ad effectum virtutis,per quem mouet ad generationem & corruptionem inferiorum,ratione cuius dicit Apostolus.1. Cor.7. Præterit figura huius mundi.

Ad secundum dicendum,quòd Anima Abrahã,non est proprie loquendo,ipse Abraham:sed est pars eius.& sic de aliis.Vnde vita aiæ Abrahæ non sufficeret ad hoc quod Abraham sit viuens,vel quia Deus Abraham sit Deus viuentis: sed exigitur vita totius coniuncti,scilanimæ & corporis,quæ quidem vita quamuis non esset actu,quando verba proponebantur,erat tamen in ordine vtriusque partis ad resurrectionem:vnde Dominus per verba illa subtilissime & efficaciter resurrectionem probat.

Ad tertium dicendum,quòd anima non comparatur ad corpus solum,vt operans ad instrumentum quo operatur: sed etiam vt forma ad materiam:vnde operatio est cõiuncti, & non tantum animæ,vt patet per Philosophũ in 1.de Anima.Et quia operanti debetur operis merces,oportet quòd ipse homo compositus ex anima & corpore,operis sui mercedẽ accipiat. Venialia autem sicut dicuntur peccata,quasi dispositiones ad peccandum,non quòd simpliciter habeant rõnem pcti,ita in pœna,quę eis redditur in Purgatorio, non est simpliciter retributio: sed magis purgatio quædam,quæ seorsum fit in corpore per mortem & incinerationem,& in anima per purgatorii ignem.

Ad quartum dicendum, quòd cæteris paribus perfectior est status animæ in corpore,quàm extra corpus, quia est pars totiꝰ compositi,& omnis pars integralis materialis est respectu totius:& quamuis sit Deo conformis secundũ quid,non tamen simpliciter:tunc enim,simpliciter loquẽdo,est aliquid maxime Deo conforme,quando habet quicquid conditio suæ naturæ requirit,quia perfectionem diuinam tunc maxime imitatur, vnde cor animalis magis est Deo conforme immobili,quando mouetur,quàm quando quiescit,quia perfectio cordis est in moueri, & eius quies est eius destructio.

Ad quintum dicendum,quòd mors corporalis est introducta per peccatum Adæ,quod est morte Christi deletum, vnde pœna illa non manet in æternum:sed peccatum, quod mortem æternam per impœnitentiam inducit, vltra non expiabitur, & ideo mors illa æterna erit.

ARTICVLVS II.

Vtrum resurrectio erit omnium generaliter.

AD SECVNDVM sic proceditur.Videtur quòd resurrectio nõ erit omnium genrealiter,In Psal.1.enim dicitur, Non resurgent impij in iudicio:sed resurrectio non erit hominum nisi tempore iudicij vniuersalis, ergo impij nullo modo resurgent.

2 Præterea, Dan.12.dicitur:Multi de his qui dormiunt in puluere euigilabunt; sed hæc locutio quandam particularitatem importat,ergo non omnes resurgent.

3 Præterea, Per resurrectionem homines conformantur Christo resurgenti. Vnde 1. Corinth.15.concludit Apostolus, Quia si Christus resurrexit,& nos resurgemus: sed illi soli debent Christo resurgenti conformari,qui imaginem ipsius portauerunt,quod est solum bonorum,ergo ipsi soli resurgent.

4 Præterea. Pœna non dimittitur nisi ablata culpa: sed mors corporalis est pœna peccati originis,ergo cum non omnibus sit dimissum originale peccatum,non omnes resurgent.

5 Præterea. Sicut per gratiam Christi renascimur, ita per gratiam eius resurgemus:sed illi qui in maternis vteris moriuntur nunquam poterunt renasci,ergo nec resurgere poterunt, & sic non omnes resurgent.

SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt,audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent,ergo omnes mortui resurgent.

Præterea. Primæ Corinth.15.Omnes quidẽ resurgemus,&c.

Præterea.Resurrectio ad hoc necessaria est,vt resurgentes recipiant pro meritis pœnam vel præmium:sed omnibus debetur vel pœna,vel præmium pro merito proprio,sicut adultis, vel alieno,sicut paruulis,ergo omnes resurgent.

RESPONDEO, Dicendum,quòd ea, quorum ratio sumitur ex natura speciei,oportet similiter inueniri in omnibus quæ sunt eiusdem speciei,talis autem est resurrectio. Hæc enim est eius ratio,vt ex dictis patet,qp anima in perfectione vltima speciei humanæ esse non potest a corpore separata: vnde nulla anima inperpetuum remanebit a corpore separata,&ideo necesse est sicut vnum,ita & omnes resurgere.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd loquitur de spirituali resurrectione,qua impii non resurgent in iudicio discussionis conscientiæ,vt Gloss.exponit,vel loquitur de impiis,qui sunt animo infideles,qui non resurgent vt iudicẽtur,iam enim iudicati sunt.

Ad secundum dicendum, quòd Augustinus exponit,id est, omnes,& hic modus loquendi inuenitur in sacra Scriptura:vel particulatio potest intelligi quantum ad pueros damnatos in limbo,qui quamuis resurgent,non proprie dicuntur euigilare, cum nec sensum pœnæ nec gloriæ habituri sint, vigilia enim est solutio sensus.

Ad tertium dicendum,quòd omnes tam boni quàm mali cõformantur Christo,viuendo in ista vita in his quæ ad naturam speciei pertinent:non autem in his quæ pertinent ad gratiam,& ideo omnes ei conformabuntur in reparatione vitæ naturalis, non autem in similitudine gloriæ: sed soli boni.

Ad quartum dicendum, qp mortem quæ est pœna originalis peccati, qui in originali decesserunt exoluerunt moriendo, vnde non obstante originali culpa, possunt amorte resurgere;pœna enim originalis peccati magis est mori q̃ morte detineri.

Ad quintum dicendum, quòd renascimur per gratiã Christi nobis datam:sed resurgimus per gratiam Christi,qua factum est, vt naturam nostrã susciperet, quia ex hoc ei in naturalibus conformamur, vnde illi qui in maternis vteris decedunt, quamuis renati non fuerint per susceptionem gratiæ, tamen resurgent propter conformitatem naturæ ad ipsum,quam consequuti sũt, ad perfectionem humanæ speciei pertingentes.

peccati, qui in originali decesserunt exoluerunt moriendo, vnde non obstante originali culpa, possunt amorte resurgere;pœna enim originalis peccati magis est mori q̃ morte detineri.

Ad quintum dicendum, quòd renascimur per gratiã Christi nobis datam:sed resurgimus per gratiam Christi,qua factum est, vt naturam nostrã susciperet, quia ex hoc ei in naturalibus conformamur, vnde illi qui in maternis vteris decedunt, quamuis renati non fuerint per susceptionem gratiæ, tamen resurgent propter conformitatem naturæ ad ipsum,quam consequuti sũt, ad perfectionem humanæ speciei pertingentes.

ARTICVLVS III.

Vtrum resurrectio sit naturalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio sit naturalis,quia sicut dicit Damasc 3.lib.quod cõmuniter in omnibus inspicitur, naturam characterizat in his quæ sub ipso sunt atomis: sed resurrectio communiter in omnibus inuenitur,ergo est naturalis.

2 Præterea,Gregorius dicit 14.Moralium,qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenet,certe hanc ex ratione tenere debuerat. Quid enim quotidie mundus in elementis suis nisi resurrectionem nostram imitatur? & ponit exemplum de luce, q̃ quasi moriendo oculis subtrahitur, & rursus quasi viuendo reuocatur,vel resurgendo,& de arbustis quæ viriditatem amittunt & rursus quasi resurgentia reparantur, & de seminibus q̃ putrescentia moriuntur,& rursus germinando quodam modo resurgunt,quod etiam exemplum Apostolus ponit 1.Cor.15 sed nihil potest ex naturalibus operibus ratione cognosci nisi natura le,ergo resurrectio erit naturalis.

3 Præterea,Illa quæ sunt præter naturam,nõ multo tẽpore manent,quia sunt quasi violenta, sed vita quæ per resurrectionem reparatur in æternum manebit,ergo resurrectio erit naturalis.

4 Præterea, Illud ad quod tota naturæ reparatio intendit, maxime videtur esse naturale:sed resurrectio & glorificatio sanctorum est huiusmodi, vt patet Romanorũ 8. ergo resurrectio erit naturalis.

5 Præterea, Resurrectio est motus quidam ad perpetuam coniunctionem animæ & corporis, sed motus est naturalis qui terminatur ad quietem naturalem, vt patet 5.Physi. Perpetua autem coniunctio animæ & corporis erit naturalis, quia cum anima sit proprius motor corporis,habet sibi corpus proportionatum,& ita in perpetuum est similiter viuificabile ab ipsa,sicut ipsa in perpetuum viuit,ergo resurrectio erit naturalis.

SED CONTRA. A priuatione in habitum non erit regressus secundum naturam:sed mors est priuatio vitæ,ergo resurrectio, per quam est reditus de morte ad vitam, non est naturalis.

Præterea, Ea quæ non sunt vnius speciei, non habent determinatum modum originis, vnde animalia quæ generantur ex putrefactione,& ex semine, nunquam sunt eiusdem speciei, vt dicit Commentator in octauo Physic. Sed naturalis motus, quo homo oritur,est generatio ex simili in specie,quod non est in resurrectione,ergo non est naturalis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd motus siue actio alicui se habet ad naturam tripliciter. Est enim aliquis motus siue actio, cuius natura nec est principium nec terminus, & talis motus quandoque est a principio supra naturam,vt patet de glorificatione corporis,quandoque autem a principio alio quocunque,sicut patet de motu violento lapidis sursum, qui terminatur ad quietem violentam. Est etiam alius motus, cuius principium & terminus est natura,vt patet in motu lapidis deorsum. Est etiam alius motus,cuius terminus est natura, sed non principium:sed quandoque aliquid supra naturam, sicut patet in illuminatione cęci, quia visus naturalis est, sed illuminationis principium est supra naturam,quandoque autem aliquid aliud vt patet in acceleratione florum vel fructuum per artificium facta. Quòd autem principium sit natura & non terminus, esse non potest, quia principia naturalia sunt ad determinatos effectus,vltra quos se extendere non possunt,operatio ergo vel motus primo modo se habens ad naturam; nullo modo potest esse naturalis,sed vel est miraculosa,si sit a principio supra naturam, vel violenta,si sit ab alio quocunque principio. Operatio autem vel motus secundo modo se habens ad naturam, est simpliciter naturalis, sed operatio quæ tertio modo se habet ad naturam, non potest dici simpliciter naturalis, sed secundum quid,inquãtum scilicet perducit ad id quod secundum naturam est: sed vel dicitur miraculosa,vel artificialis, aut violenta. Naturale enim proprie dicitur quòd secundum naturam est, secundum autem naturam esse dicitur habens naturam, & quæ consequuntur naturam, vt patet in 2 Physi. Vnde motus,simpliciter loquendo, non potest dici naturalis nisi eius principium sit natura, resurrectionis autem principium natura esse non potest,quamuis ad vitam naturæ resurrectio terminetur. Natura enim est principium motus in eo,in quo est:vel actiuum,vt patet in motu leuium & grauium,& alterationibus naturalibus animaliũ: vel passiuum,vt pater in generatione simplicium corporum. Passiuum autem principium naturalis generationis est potentia passiua naturalis,quæ semper habet aliquam potentiam actiuam,sibi respondentem in natura,vt dicitur in vndecimo Metaphysi. Nec differt quantum ad hoc, siue respondeat passiuo principio actiuum principium in natura respectu vltimæ perfectionis, sicut licet formæ, siue respectu dispositionis, quæ est necessitas ad formam vltimam,sicut est in generatione hominis secundum positionem fidei, vel etiam de omnibus aliis secundum opinionẽ Platonis & Auicennæ: nullum autem principium actiuum resurrectionis est in materia, neque respectu coniunctionis animæ ad corpus, nec respectu dispositionis, quæ est necessitas ad talem coniunctionem, quia talis dispositio non potest natura induci,nisi determinato modo per viam generationis ex semine. Vnde & si ponatur esse etiam aliqua potentia passiua ex parte corporis,seu etiam inclinatio quæcunque ad animæ coniunctionem,non est talis quòd sufficiat ad rationem motus naturalis: vnde resurrectio,simpliciter loquendo, est miraculosa non naturalis,nisi secundum quid,vt ex dictis patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Damasc. loquitur de illis quæ inueniuntur,in omnibus indiuiduis ex principiis naturæ creatis. Non enim si diuina operatione omnes homines dealbarentur,vel in vno loco congregarentur,sicut tempore diluuij factum est, propter hoc albedo esset proprietas naturalis hominis,vel esse in tali loco.

Ad secundum dicendum,quòd ex rebus naturalibus non cognoscitur aliquid ratione demonstrante non naturale, sed ratione persuadente põt cognosci aliquid supra naturam, quia eorum quæ supra naturam sunt,ea quæ sunt in natura,aliquã similitudinẽ repræsentant:sicut vnio animæ & corporis repræsentat animæ vnionem ad Deum per gloriam fruitionis, vt Magister dicit,& simili modo exempla quæ Apostolus & Gregorius inducunt,fidei resurrectionis persuasiue adminiculantur.

Ad tertium dicendum,quòd illa ratio procedit de operatione illa, quæ terminatur ad illud, quod non est per naturam: sed naturæ contrarium,hoc autem non est in resurrectione, & ideo non est ad propositum.

Ad quartum dicendum, quòd tota operatio naturæ est sub operatione diuina, sicut operatio inferioris artis sub operatione superioris. Vnde sicut omnis operatio inferioris artis expectat aliquem finem ad quem non peruenitur nisi operatione artis superioris inducentis formam vel vtentis artificio facto, ita ad vltimum finem ad quem tota expectatio naturæ intendit,nõ potest peruenire opere naturæ,& propter hoc consequutio eius non est naturalis.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis non possit esse motus naturalis,qui terminatur ad quietem violentam, tamen potest esse motus non naturalis qui terminatur ad quietem naturalem,vt ex dictis patet.

QVAESTIO. LXXVI.

De causa resurrectionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa nostræ resurrectionis.

Circa quod tria quæruntur.

Primo,Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

Secundo,Vtrum vox tubæ.

Tertio, Vtrum angeli.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christi resurrectio, sit causa nostræ resurrectionis.

AD PRIMVM sic proceditur.Videtur quòd Christi resurrectio non sit causa nostræ resurrectionis. Posita.n.causa,ponitur effectus:sed posita resurrectione Christi, non est sequuta statim resurrectio aliorum mortuorum, ergo resurrectio eius non est causa nostræ resurrectionis.

2 Præterea, Effectus non potest esse nisi causa præcesserit: sed resurrectio mortuorum esset,etiã si Christus non resurrexisset, erat enim alius modus possibilis Deo,vt hominem liberaret, ergo resurrectio Christi non est causa nostræ resurrectionis.

3 Præterea, Idem est factiuũ vnius in tota specie vna:sed resurrectio erit omnibus hominibus cõis,cũ ergo resurrectio Christi non sit causa suiipsius,non erit causa aliorum resurrectionis.

4 Præterea,In effectu relinquitur aliquid de similitudine causæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fæ:sed resurrectio ad minus quorundam,scilicet malorum, non habet aliquid simile resurrectioni Christi, ergo resurrectionis illorum non erit causa resurrectio Christi.

SED CONTRA, Illud quod est primum in quolibet genere,est causa eorum quæ sunt post,vt patet in 2.Metaph.sed Christus ratione suę resurrectionis corporalis dicitur primitiæ dormientium.1.Corinth.15.& primogenitus mortuorũ,Apocalipsis.1. ergo sua resurrectio est causa resurrectionis aliorum.

2 Præterea. Resurrectio Christi magis cõuenit cum nostra resurrectione corporali quàm cum resurrectione spirituali, quæ est per iustificationem:sed resurrectio Christi est causa iustificationis nostræ,vt patet Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram,ergo resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis corporalis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Christus ratione humanæ naturę dicitur Dei,& hominum mediator,vnde diuina dona a Deo in homines mediante Christi humanitate proueniunt. Sicut autem a morte spirituali liberari nõ possumus, nisi per donum gratiæ diuinitus datum, ita nec a morte corporali nisi per resurrectionem diuina virtute factam : & ideo sic Christus secundum humanam naturam primitias gratiæ suscepit diuinitus,& eius gratia est causa nostræ gratię,quia de pleni tudine eius nos omnes accepimus,gratiam pro gratia: Ioannis primo,ita in Christo inchoata est resurrectio,& sua resurrectio causa est nostræ resurrectionis, vt sic Christus, inquantum est Deus,sit prima causa nostræ resurrectionis quasi æquiuoca: sed inquantum est Deus & homo resurgens est causa proxima, & quasi vniuoca nostræ resurrectionis . Causa autem vniuoca agens, producit effectum in similitudine formæ suæ vnde non solum est causa efficiens : sed exemplaris respectu istius effectus: quandoque enim ipsa forma, per quam attenditur similitudo agentis ad effectum , est directe principium actionis,quo producitur ille effectus, sicut calor in igne calefaciente, quandoque autem illius actionis,qua producitur effectus:non est principium primo per se ipsa forma , secundum quam attenditur similitudo : sed principia illius formæ : sicut si homo albus generet hominem album, ipsa albedo generantis non est principium actiuæ generationis, & tamen albedo generantis dicitur causa albedinis generatæ, quia principia albedinis in generante sunt principia generationis facientia albedinem in generato : & per hunc modum resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis : quia illud idem quod fecit resurrectionem Christi,quæ est causa efficiens vniuoca nostræ resurrectionis ad nostram resurrectiõem agit, scilicet virtus diuinitatis ipsius Christi,quæ sibi & patri communis est. Vnde dicitur Romano.8. Qui suscitauit Iesum Christum a mortuis,viuificauit mortalia corpora nostra ; sed ipsa resurrectio Christi virtute diuinitatis adiunctæ est causa,quasi instrumentalis,resurrectionis nostræ. Operationes enim diuinæ agebantur mediante carne Christi quasi quodam organo , sicut ponit exemplum Damascenus in tertio libro de Tactu corporali,quo mundauit leprosum : Matthæo 8 tauo.

AD PRIMVM ergo dicendum , quòd causa sufficiens statim producit effectum suum,ad quem immediate ordinatur, non autem effectum ad quem ordinatur mediante alio quantũcunque sit sufficiens,sicut calor quantumcunque sit intensus, non statim in primo instanti causat calorem , sed statim incipit mouere ad calorem,quia calor est effectus eius mediãte motu:resurrectio autem Christi dicitur causa nostræ resurrectionis,non quia agat resurrectionem nostram : sed mediante principio suo,scilicet diuina virtute, quæ nostram resurrectionem facit,ad similitudinem resurrectionis Christi. Virtus autem diuina operatur mediante voluntate quæ est propinquissima effectui : vnde non oportet quòd statim resurrectione Christi facta,nostra resurrectio sit sequuta: sed tunc sequatur quando voluntas Dei ordinauit.

Ad secundum dicendum , quòd virtus diuina non alligatur aliquibus causis secundis,quin effectus illarum posset immediate vel alijs causis mediantibus producere, sicut posset generationem corporũ inferiorum causare,etiam motu cœli non existente,& tamen secundum ordinem,quem rebus instituit,motus cœli est causa generationis inferiorum corporum. Similiter etiam secundum ordinem,quem rebus humanis diuina prouidentia præfixit,resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis. Potuit tamen alium modum præfigere,& tunc esset alia causa nostræ resurrectionis,qualem Deus ordinaret.

Ad tertium dicendum,quòd ratio illa procedit quando omnia quæ sunt in vna specie,habent eundem ordinem ad causam primam illius effectus,qui est inducendus in totam illam speciem . Sic autem non est in proposito,quia humanitas Christi propinquior est diuinitati cuius virtus est prima causa generationis,quam humanitas aliorum . Vnde resurrectio Christi causatur a diuinitate immediate , sed resurrectio aliorũ mediãte Christo homine resurgente.

Ad quartum dicendum,quòd resurrectio omnium hominum habebit aliquid similitudinis de resurrectione Christi, quod scilicet pertinet ad vitam naturæ , secundum quod omnes Christo fuerunt conformes: & ideo omnes resurgent in vitam immortalem:sed in sanctis qui fuerunt Christo conformes per gratiã erit conformitas quantum ad ea,quæ sunt gloriæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum uox tubæ sit causa nostræ resurrectionis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vox tubæ non sit causa nostræ resurrectionis.Dicit enim Dama. Credo resurrectionem futuram diuina voluntate, diuina virtute & nutu , ergo cum hoc sit sufficiens causa resurrectionis nostræ, non oportet ponere causam eius vocem tubæ.

2 Præterea, Frustra vox emittitur ad eum, qui audire non potest:sed mortui non habebunt auditum,ergo non est conueniẽs, quòd vox aliqua formetur ad eos resuscitandum.

3 Præterea. Si vox aliqua sit causa resurrectionis , hoc non erit nisi sit per virtutem voci diuinitus datã.vnde super illud Psal.67. Dabit voci suæ vocem virtutis,dicit Gloss.Resuscitandi corpora: sed ex quo potentia data est alicui, quãuis miraculose detur,tamen actus,qui sequitur est naturalis, sicut patet in cæco nato miraculose illuminato,qui potuit naturaliter videre , ergo si vox illa esset causa resurrectionis , resurrectio esset naturalis , quod falsum est.

SED CONTRA est quod dicitur 1.Thess.4.Ipse Dominus in tuba Dei descendet de cœlo , & mortui qui in Christo sũt resurgent.

Præterea.Ioã.5.dicitur,quòd qui in monumentis sunt,audiet vocem filii Dei , & qui audierint viuent , hæc autem vox dicitur tuba,vt in litera patet ergo.&c.

RESPONDEO, Dicendum,q̃ causam & effectum oportet aliquo modo coniungi,quia mouens & motum, faciens & factum sunt simul,vt patet in 8.Physic. Christus autem resurgens est causa vniuoca nostræ resurrectionis,vnde oportet quòd in resurrectione corporum communi aliquo signo corporali dato , Christus resurgens operetur,quod quidem signum,vt quidam dicũt,erit ad literam vox Christi resurrectionem imperantis , sicut imperauit mari, & cessauit tempestas. Matth.8. Quidam vero dicunt,quòd hoc signum nihil aliud erit, quàm ipsa representatio euidens filii Dei in mundo, de qua dicitur Mat.24. Sicut fulgur venit ab Oriente,& apparet in Occidente , sic erit aduentus filii hominis, & innituntur authoritati Gregorii dicentis , quòd tubam sonare , nihil aliud est quàm vt mundo iudicem filium demonstrare.Et secundum hoc ipsa apparitio filij Dei vox eius dicitur,quia ei apparenti obedient tota natura ad corporum humanorum reparationem sicut imperanti,vnde in iussu venire dicitur 1.Thess.4. & sic eius apparitio inquantum habet vim cuiusdam imperii,vox eius dicitur , & hæc vox quæcunque sit,quandoque dicitur clamor,quasi præconis ad iudicium citatis.Quandoque autem dicitur sonus tubæ , vel propter euidentiam , vt in litera dicitur , vel propter conuenientiam ad vsum tubæ qui erat in veteri Testamento.Tuba enim congregabantur ad concilium, commouebantur ad prælium,& vocabantur ad festum,resurgentes autem congregabuntur ad concilium iudicii,ad prælium quo orbis terrarum pugnabit contra insensatos, & ad festum æternæ solennitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum , quòd Dama.in verbis illis circa materialem causam resurrectionis tria tetigit,scilicet voluntatem diuinam , qua imperat,virtutem quæ exequitur,& facilitatem exequendi in hoc quòd nutum adiunxit ad similitudinem eorum quæ in nobis sunt . Illud enim valde facile est nobis facere, quod ad dictum nostrum fit , sed multo apparet maior facilitas, si ante verbum prolatum ad primum signum voluntatis,quod nutus dicitur, exequutio nostræ voluntatis per ministros hat. & talis nutus est quædam causa prædictę executionis, inquantum per ipsum inducuntur alii ad nostram voluntatem explendam.Nutus autem diuinus, quo fiet resurrectio , nihil aliud est quàm signum ab ipso datum , cui tota natura obediet vt ex dictis patet.

Ad secundum dicendum , quòd sicut formæ sacramentorum habent virtutem sanctificandi, non ex hoc quòd audiuntur , sed ex hoc quòd feruntur , ita vox quicquid sit, habebit efficaciam instrumentalem ad resuscitandum , non ex hoc quòd sentitur , sed ex hoc quòd profertur , sicut etiam vox ex ipsa impulsione aeris excitat dormientem soluendo organum non ex hoc quod cognoscatur, quia iudicium de voce veniente ad aures sequitur excitationem,& non est causa eius.

Ad tertium dicendum , quòd ratio illa procederet , si virtus illi

illi voci data esset ens perfectum in natura , quia tunc quod ex ea procederet, virtutem iam naturalem factam principium haberet : non est autem talis virtus illa: sed qualis supra dicta est esse informis sacramentorum.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad resurrectionem angeli operentur.

ADTERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullo modo ad resurrectionem angeli operentur. Quia maioris virtutis est ostensiua resurrectio mortuorum,quàm generatio hominum:sed quando generãtur homines, anima non infunditur corpori mediantibus angelis,ergo nec resurrectio, quæ est iterata coniunctio animæ & corporis,fiet ministerio angelorum .

2 Præterea. Si ad aliquos angelos hoc ministerium pertineat, maxime videtur pertinere ad virtutes,quarum est miracula facere:sed eis non ascribitur,sed archangelis,vt patet in litera,ergo non fiet ministerio angelorum.

SED CONTRA est quod dicitur.1.The.4.quòd Dominus in voce archangeli descendet de cœlo,& mortui resurgent, ergo resurrectio mortuorum ministerio angelico complebitur.

RESPONDEO, Dicendum,q̃ sicut Auguſt. dicit in.3. de Trin.quòd sicut corpora grossiora & infirmiora per subtiliora & potentiora ordine quodam reguntur , ita omnino corpora reguntur a Deo per spiritum vitæ rationalem,& hoc etiam Gregorius.4.Dialo.tangit.Vnde in omnib.quæ corporaliter a Deo fiunt,vtitur Deus ministerio angelorum,in resurrectione autẽ est aliquid ad transmutationem corporum pertinens , scilicet collectio cinerum,& eorum præparatio ad reparationem humani corporis, vnde quantum ad hoc in resurrectione vtetur Deus ministerio angelorum:sed anima sicut immediate a Deo creata est,ita immediate a Deo corpori iterato vnietur sine aliqua operatione angelorum. Similiter etiam gloriam corporis ipse faciet non ministerio angelorum , sicut & animam ,immediate glorificat,& illud angelorum ministerium dicitur vox secũdum vnam expositionem quæ tangitur in litera .

AD PRIMVM ergo dicendũ,q̃ patet solutio ex dictis.

Ad secundum dicendum,quòd ministerium istud erit principaliter vnius archãgeli,scilicet Michaelis,qui est princeps Ecclesiæ,sicut fuit synagogæ,sicut dicitur Dan.10.qui tamen agit ex influẽtia virtutum & aliorũ superiorũ ordinum, vnde quod ipse faciet,superiores ordines quodammodo faciunt . Similiter inferiores angeli cooperabuntur ei circa resurrectionem singulorum,quorum custodiæ deputati fuerunt,& sic vox illa pro testi dici vnius vel plurium angelorum.

QVAESTIO LXXVII.

De tempore & modo resurrectionis,in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de tempore & modo resurrectionis .

Circa quod quæruntur quatuor .

Primo,Vtrum tempus resurrectionis differatur vsque ad finem mundi.

Secundo,Vtrum tempus illud sit occultum.

Tertio, Vtrum resurrectio fiet in noctis tempore.

Quarto,Vtrum fiet subito.

ARTICVLVS. I.

Vtrum tempus nostræ resurrectionis differri debeat vsque ad finem mundi.

AD PRIMVM sic proceditur.Videtur quòd tempus resurrectionis non oporteat differri vsque ad finem mundi, vt omnes simul resurgant,maior est enim conuenientia capitis ad membra,quàm membrorum adinuicem,sicut causæ ad effectus,quàm effectuum adinuicem:sed Christus qui est caput nostrum,non distulit resurrectionem suam vsque ad finem mundi,vt simul cũ omnibus resurgeret,ergo non oportet quòd prorum sanctorum resurrectio vsque ad finem mundi differatur, vt simul cum omnibus resurgant.

2 Præterea, Resurrectio capitis est causa resurrectionis membrorum:sed resurrectio quorundã membrorum nobilium propter vicinitatem ad caput,non est dilata vsque ad finem mũdi, sed statim resurrectionem Christi sequuta est,sicut pie creditur de beata Virgine & Ioanne Euangelista,ergo & aliorum resurrectio tanto propinquior erit resurrectioni Christi,quanto per gratiam & meritum magis ei fuerunt conformes .

3 Præterea. Status noui Testamenti est perfectior & expressius portat imaginem Christi,quàm status veteris Testamenti : sed quidam Patres veteris Testamenti Christo resurgente, resurrexerunt,sicut dicitur.Matth.27. Quia multa corpora sanctorum,qui dormierant,resurrexerunt , ergo videtur quòd nec sanctorum noui testamenti resurrectio differri debeat vsque ad finem mundi,vt fiat omnium simul.

4 Præterea. Post finem mundi non erit aliquis annorũ numerus:sed post resurrectionem mortuorum adhuc computantur multi anni vsque ad resurrectionem aliorum , vt patet Apocal. 20.dicitur enim ibi:Vidi animas decollatorum propter testimonium Iesu & propter verbum Dei. Et infra,Exvixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis,& cæteri mortuorũ non vixerunt donec consummarentur mille anni , ergo resurrectio omnium non differtur vsque ad finem mundi,vt sic simul.

SED CONTRA est quod Iob.nono. dicitur.Homo cũ dormierit,non resurget donec atteratur cœlum, nec euigilabit vt consurgat a somno suo,& loquitur de somno mortis,ergo vsque ad finem mundi, quando cælum atreretur, resurrectio hominum differetur.

Præterea, Hebr. 11. dicitur. Homines Dei testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, id est plena animæ, & corporis beatitudinem,Deo aliquid aliud pro nobis prouidente,ne sine nobis consummarentur,id est,perficerentur. glos. vt in communi gaudio omnium maius fieret gaudium singulorum:sed nõ erit ante resurrectio,quàm corporum glorificatio, quia reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suæ. Philipp.3.& resurrectionis filii erunt sicut angeli in cælo,vt patet Math.22.ergo resurrectio differetur vsque ad finem mundi,in quo omnes simul resurgent.

RESPONDEO, Dicendum,quòd sicut Augu. dicit in 3.de Trini. Diuina prouidentia statuit,vt corpora grossiora , & inferiora per subtiliora & potentiora quodam ordine regãtur, & ideo tota materia corporum inferiorum subiacet variationi secundum motum cælestium corporum,vnde esset contra ordinem,quem diuina prouidentia statuit rebus,si materia inferiorum corporum ad statum incorruptionis produceretur, manente motu superiorum corporum. Quia secundum positionem fidei erit in vitam immortalem conformiter Christo, quia resurgens a mortuis,iam non moritur,vt dicitur Rom.6.Et ideo humanorum corporum resurrectio vsque ad finem mundi differtur in quo motus cęli quiescet. Et propter hoc etiam quidam Philosophi,qui posuerunt motum cæli numquam cessare , posuerunt reditum humanarum animarum ad corpora mortalia, qualia nunc habemus , siue ponerent reditum animæ ad idem corpus in fine magni anni,vt Empedocles, siue ad aliud, vt Pythagoras posuit,quamlibet animam quodlibet corpus ingredi, vt dicitur in 1.de Anima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis caput magis conueniat cum membris cõuenientia proportionis, quæ exigitur ad hoc quòd in membra fluat, quàm membra adinuicem,tamen caput habet causalitatem quandam super membra, qua membra carent,& in hoc membra differunt a capite & conueniunt adinuicem. Vnde resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis,ex cuius fide spes nobis de nostra resurrectione consurgit,non autem resurrectio alicuius membri Christi est causa cæterorum membrorum,&ideo Christi resurrectio debuit præcedere resurrectionem aliorum,qui omnes simul resurgere debuerunt in consummatione sæculorum.

Ad secundum dicendum,q̃ quamuis inter membra sint quædam alis digniora &magis capiti conformia,non tamen pertingunt ad rationẽ capitis, vt sint causa aliorum, & ideo ex conformitate ad Christum , non debetur eis quòd eorum resurrectio præcedat resurrectionem aliorum quasi exemplar exemplatum sicut dictum est de resurrectione Christi : sed quòd aliquibus fit hoc concessum, quòd eorum resurrectio non sit vsque ad communem resurrectionem dilata,est ex speciali gratiæ priuilegio non ex debito conformitatis ad Christum.

Ad tertium dicendum,q̃ de illa resurrectione sanctorum cũ Christo,videtur dubitare Hieron in sermone de Assumptione, Vtrum si peracto resurrectionis testimonio,iterum mortui sint vt sic eorum fuerit magis resuscitatio quædam , sicut Lazari, quàm vera resurrectio,qualis erit in fine mundi, an ad immortalem vitam vere resurrexerint , vt semper in corpore victuri in cælum cum Christo ascendentes corporaliter,vt Gloss. dicit Matthæi.27. & hoc videtur probabilius,quia ad hoc quòd verum testimonium de vera resurrectione Christi proferrent, cõgruum fuit,vt vere resurgerent, sicut Hieron. alibi dicit : Nec eorum resurrectio propter ipsos accelerata est:sed propter resurrectionem Christi testificandam,quod quidem testimonium erat ad fundandam fidem noui testamenti. Vnde decentius factum est per Patres veteris Testamenti , quàm per eos qui tam nouo testamento fundato decesserunt . Tamen sciendum est quod &si de resurrectione eorum in Euangelio mentio fiat ante re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

te resurrectionem Christi: tamen vt per testimonium patet, intelligendum est per anticipationem esse dictum, quod frequenter historiographis accidit. Nulli enim vera resurrectione ante Christum resurrexerunt, eo quòd ipse est primitiæ dormientium, vt dicitur. 1. Corinth. 15. Quamuis fuerint aliqui resuscitati ante Christi resurrectionem, vt de Lazaro patet.

Ad quartum dicendum, quòd occasione illorum verborum, vt Augustinus narrat vigesimo de Ciuitate Dei, quidam hæretici posuerunt primam resurrectionem futuram esse mortuorum, vt cum Christo mille annis in terra regnent, vnde vocati sunt Chiliastæ, quasi millenarij, & ideo Augustinus ibidem dicit, verba illa aliter intelligenda esse, scilicet de resurrectione spirituali, per quam homines a peccatis dono gratiæ resurgũt. Secunda autem resurrectio corporum est. Regnum autẽ Christi dicitur Ecclesia. in qua cum Christo nõ solum martyres: sed etiam alij electi regnant, vt a parte totum intelligatur, vel regnant cum Christo in gloria quantum ad omnes, & sic speciali ter mentio de martyribus, quia ipsi præcipue regnant mortui, qui vsque ad mortem pro veritate certauerunt: millenarius autem annorum non significat aliquem certum numerum: sed designat totum tempus quod nũc agitur, in quo nunc sancti cum Christo regnant, quia numerus millenarius designat vniuersitatem magis, quàm centenarius, eo quòd centenarius est quadratum denarij: sed millenarius est numerus solidus ex duplici ductu denarij in seipsum surgens, quia decies decem centum sunt, & centum decies mille sunt: & similiter in Psalmo dicitur, Verbi quod mandauit in mille generationes, id est, in omnes.

ARTICVLVS II.

Vtrum tempus resurrectionis nostræ sit occultum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd tempus illud non sit occultum. Quia cuius principium est determinatum, & scitum, & finis potest determinate sciri, eo quòd omnia mensurantur quadam periodo, vt dicitur in 2. de Generatione: sed principium mundi determinate scitur, ergo & finis ipsius potest determinate sciri, tunc autem erit tempus resurrectionis & iudicii, ergo tempus illud non est occultum.

3 Præterea, Apocalyps. 12. dicitur, quòd mulier per quam Ecclesia significatur, habet locum paratum a Deo: in quo pascatur diebus mille ducentis sexaginta. Dan. etiam. 12. ponitur quidã determinatus numerus dierum, per quos anni significari videntur, secundum illud Ezech quarto, Diem pro anno: diem inquã pro anno dedi tibi, ergo ex sacra Scriptura potest sciri determinate finis mundi & resurrectionis tempus.

Præterea, Status noui Testamenti præfiguratus fuit in veteri Testamento: sed scimus determinate tempus in quo vetus Testamentum statum habuit: ergo & potest sciri tempus determinate, in quo nouum Testamentum statum habebit: sed nouũ Testamentum habebit statum in fine mundi, vnde dicitur Matth. vlt. Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi, ergo põt sciri determinate finis mũdi & resurrectionis tempus.

SED CONTRA, Illud quod est ignoratum ab angelis etiam hominibus multo magis erit occultum, quia ea quæ homines naturali ratione pertingere possunt, multo limpidius, & certius angeli naturali cognitione cognoscunt. Similiter etiam reuelationes hominibus non fiunt nisi mediantibus angelis, vt patet per Diony. 2. Cap. Eccles. Hiera. sed angeli nesciunt tempus determinate, vt patet Matthæi. 24. De die illa & hora nemo scit, neque angeli cælorum, ergo illud est hominibus occultum.

Præterea, Apostoli fuerunt magis conscii secretorum Dei, quàm alii sequentes, quia vt dicitur Romano. 8. Ipsi primitias spiritus habuerunt. Glossa. tempore prius, & cæteris abundantius: sed eis de hoc ipso quærentibus dictum est Actu. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ posuit Pater in potestate sua, ergo multo magis est aliis occultum.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ sicut Aug. dicit in libro 83. Quæstionum, quòd ætas vltima humani generis, quæ incipit ab Aduentu Domini vsque ad finem sæculi, quibus generatiõibus computetur, incertum est, sicut etiam senectus, quæ est vltima ætas hominis, non determinatum habet tempus secundum mensuram aliarum, cum quandoq; sola tantum teneat tẽporis quantum omnes aliæ ætates. Huius autem ratio est, quia determinatus numerus futuri temporis sciri non potest nisi vel per reuelationem, vel per naturalem rationem, tempus autem quod erit vsque ad resurrectionem enumerari non potest naturali ratione, quia simul erit resurrectio, & finis motus cæli, vt dictum est. Ex motu autem accipitur numerus omnium, quæ determinato tempore per naturalem rationem futura præuidentur, ex motu autem cæli non potest cognosci finis eius, qui cum sit circularis, ex hoc ipso habet quòd secundum naturam suam possit in perpetuum durare. Vnde naturali ratione tempus quod erit vtique ad resurrectionem, numerari non potest. Similiter per reuelationem haberi non potest, ideo vt omnes sint soliciti & parati ad Christo occurrendum, & propter hoc etiam Apostolis de hoc quærentibus respondit Act. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quę Pater posuit in potestate sua. in quo, vt Aug. dicit 18. de Ciu. Dei, omnium de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet. Quod enim Apostolis quærentibus noluit indicare, nec aliis reuelabit, vnde omnes illi qui tempus prædictum numerare voluerant, hactenus falso loqui sunt inuenti: Quidam enim, vt Aug. dicit ibidem, dixerunt, ab Ascensione Domini vsque ad vltimum eius Aduentum quadringentos annos posse compleri, alij quingentos, alij mille, quorum falsitas patet & patebit, similiter eorum qui adhuc computare non cessant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eorum quorum finis cognoscitur principio noto, oportet mensuram esse nobis cognitam, & ideo cognito principio alicuius rei, cuius duratio mensuratur motu cœli, possumus cognoscere eius finem, eo q̃ motus cœli est nobis notus: sed mensura durationis, motus cœli est sola diuina dispositio, quæ est nobis occulta, & ideo quantuncunque sciamus principium, finem scire non possumus.

Ad secundum dicendum, quòd per mille ducentos sexaginta dies, de quibus fit mentio in Apoc. 12. significatur omne tempus in quo Ecclesia durat, & non determinatus aliquis numerus annorum, & hoc ideo, quia prædicatio Christi, super quam fundatur Ecclesia, duravit tribus annis cum dimidio, quod tẽpus fere continet æqualem numerum dierum numero prædicto. Et similiter etiam numerus eorũ, qui in Daniele ponunt, nõ est referẽdus ad numerũ aliquẽ annorũ, qui sunt vsque ad finem mũdi, vel vsque ad prædicationem Antichristi: sed debet referri ad tempus quo prædicabit, & quo persequutio eius durabit.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis status noui Testamẽti in generali sit præfiguratus per statum veteris Testamenti, non tamen oportet, quòd singula respondeant singulis, præcipue cum in Christo omnes figuræ veteris Testamenti fuerunt completæ. Et ideo Aug. 18. de Ciu. Dei, respondet quibusdam, qui volebant accipere numerum persecutionum, quas Ecclesia passa est secundum numerum plagarum Aegypti, dicens. Ego per illas res gestas in Aegypto, istas persecutiones prophetice significatas esse non arbitror: quamuis ab eis, qui hoc putant exquisite & ingeniose, illa singula his singulis comparata videantur, non prophetico spiritu, sed coniectura mentis humanæ, quæ aliquando ad aliquod verum peruenit, aliquando fallitur: & similiter videtur esse de dictis Abbatis Ioachim, qui per tales coniecturas de futuris aliqua vera prædixit, & in aliquibus deceptus fuit.

ARTICVLVS III.

Vtrum resurrectio futura sit in noctis tempore.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio non erit in noctis tempore. Quia resurrectio non erit donec auferatur cœlum, vt dicitur Ioã. 14. Sed cessante motu cœli, quod dicitur eius attritio, non erit tempus, nec nox, nec dies, ergo resurrectio non erit in nocte.

2 Præterea, Finis vniuscuiusque rei debet esse perfectissimus: sed tunc erit finis perfectissimus temporis: vnde in Apoc. dicitur, q̃ tempus amplius non erit, ergo tunc debet esse tempus in sua optima dispositione, & ita debet esse dies.

3 Præterea. Qualitas temporis debet respondere his quæ geruntur in tempore, vnde Ioan. 3. fit mentio de nocte, quando Iudas exiuit a consortio lucis: sed tunc erit perfecta manifestatio omnium, quæ nunc latent, quia cum venerit Dominus, illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, vt dicitur 1. Cor. 4. ergo debet esse in die.

SED CONTRA, Resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis: sed resurrectio Christi fuit in nocte, vt Greg. dicit in Homil. Paschali, ergo & nostra resurrectio erit tempore nocturno.

Præterea. Aduentus Domini comparatur aduentui furis in domum, vt patet Luc. 12. Sed fur in tempore noctis in domum venit, ergo & Dominus tempore nocturno veniet: sed veniente ipso fiet resurrectio, vt dictum est, ergo fiet resurrectio in tempore nocturno.

RESPONDEO, Dicendum q̃ determinata hora tẽporis, qua fiet resurrectio, sciri pro certo non potest, vt in litera dicitur, tamen satis probabiliter a quibusdam dicitur, quòd resurrectio erit in crepusculo, sole existẽte in Oriẽte, & Luna in Occidente, quia in tali dispositione Sol & Luna creduntur esse creata, vt sic eorum circulatio compleatur penitus per reditũ ad idẽ punctum, vnde de Christo dicitur, quòd tali hora resurrexit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãdo resurrectio erit, non erit tempus, sed terminus temporis, quia in eodem instanti, stanti, in quo cessabit motus cœli, erit resurrectio mortuorum, & erit situs syderum secundum dispositionem, qua se habent nunc in aliqua determinata hora, & secundum hoc dicitur resurrectio futura tali vel tali hora.

Ad secundum dicendum, q̃ optima dispositio temporis dicitur esse in meridie propter illuminationem Solis, sed tunc ciuitas Dei non egebit neque sole neque luna, quia claritas Dei illuminabit eam, vt dicitur. Apoc. vlt. & ideo quantum ad hoc non refert, vtrum in die vel in nocte resurrectio fiat.

Ad tertium dicendum, q̃ tempori illi congruit manifestatio quantum ad ea, quæ tunc geruntur, & occultatio quantum ad determinationem ipsius temporis, & ideo vtrumque congrue fieri potest, vt scilicet sit resurrectio in die vel in nocte.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum resurrectio futura sit subito vel successiue.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ resurrectio non fiet subito: sed successiue. Quia Ezech. 27. prænuntiatur vbi dicitur: Accesserunt ossa ad ossa, & vidi, & ecce super ea nerui & carnes ascenderunt, & extensa est in eis cutis de super, & spiritum non habebant, ergo reparatio corporum præcedet tempore coniunctionem animarum, & sic resurrectio non erit subita.

2 Præterea, Illud ad quod exiguntur plures actiones se consequentes, non potest subito fieri: sed ad resurrectionem exiguntur plures actiones se consequentes, scilicet collectio cinerum, reformatio corporis, & infusio animæ, ergo resurrectio non fit subito.

3 Præterea, Omnis sonus tempore mensuratur, sed sonus tubæ erit causa resurrectionis, vt dictum est, ergo resurrectio fiet in tempore, & non subito.

4 Præterea. Nullus localis motus potest esse subito, vt dicitur in lib. de Sensu & sensato, sed ad resurrectionem exigitur aliqs motus localis in collectione cinerum, ergo non fiet subito.

SED CONTRA est quod dicitur. 1. Corin. 15. Omnes quidem resurgemus in momento & in ictu oculi, ergo resurrectio erit subito.

Præterea. Virtus infinita subito operatur, sed sicut Dam. dicit. Credo resurrectionem futuram diuina virtute, de qua constat q̃ sit infinita, ergo resurrectio fit subito.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ in resurrectione aliqua fient ministerio angelorum, & aliqua virtute diuina immediate, vt dictum est. Illud ergo quod fiet ministerio angelorum, nõ erit in instanti, si instans dicatur indiuisibile temporis, erit tamen instans, si instans accipiatur pro tempore imperceptibili. Illud autem quod fiet virtute diuina immediate, fiet subito, scilicet in termino temporis, quod angelorum opus complebitur quia virtus superior inferiorem ad perfectionem adducit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Ezechiel loquebatur populo rudi, vnde sicut & Moyses distinxit opera sex dierum p dies, vt rudis populus capere posset, quamuis omnia simul sint facta, secundũ Aug. ita Ezech. ore diuersa, quamuis omnia simul sint futura sunt, expressit, quãuis omnia simul sint futura in instãti.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis illę operationes sint seinuicem consequentes natura, tamen simul tempore sunt, vel quia sunt simul in eodem instanti, vel vna est in instanti, ad quã alia terminatur.

Ad tertium dicendum, q̃ idem videtur esse dicendum de sono illo & de formis sacramentorum, scilicet q̃ in vltimo instanti sonus effectum suum habebit.

Ad quartum dicendum, quòd congregatio cinerum, quæ sine motu locali esse non potest, fiet ministerio angelorum, & ideo erit in tempore, scilicet imperceptibili propter facultatem operandi, quæ competit angelis.

QVAESTIO. LXXVIII.

De termino resurrectionis in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de termino a quo resurrectionis.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum mors sit terminus a quo resurrectionis in omnibus.

Secundo, Vtrum cineres vel pulueres.

Tertio, Vtrum illi pulueres habeant naturalem inclinationem ad animam.

ARTICVLVS I.

Vtrum mors erit terminus a quo resurrectionis in omnibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd mors nõ erit terminus a quo resurrectionis in omnibus. Quia quidam non morientur, sed immortalitate superuestientur. Dicitur enim in Symbolo, quòd ipse venturus est iudicare viuos & mortuos: hoc autem non potest intelligi quantum ad tempus iudicii, quia tunc erunt omnes viui, ergo oportet quòd referatur hæc distinctio ad tempus præcedens, & ita non omnes ante iudicium morientur. Thom. 4. distinct. 43. q. vn. ar. 1. q. 1. & seq.

2 Præterea. Naturale & cõmune desiderium non potest esse vacuum & inane, quin in aliquibus expleatur, sed secundũ Apost. 2. Cor. 4. Hoc est commune desiderium q̃ nolumus spoliari, sed superuestiri, ergo aliqui erunt qui numquam expoliabũtur corpore per mortem, sed superuestientur gloria resurrectionis.

3 Præterea. Aug. in Ench. dicit, q̃ quatuor vltimæ petitiones Dominicæ orationis ad præsentem vitam pertinent, quarum vna est, Dimitte nobis debita nostra, ergo Ecclesia petit in hac vita sibi omnia debita relaxari: sed Ecclesiæ oratio non potest esse cassa, quin exaudiatur, Ioan. 6 Quicquid petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis, ergo Ecclesia in aliquo huius vitæ tempore omnium debitorum remissionem consequetur: sed vnum de debitis pro quo peccato primi parentis astringimur ẽ q̃ nascimur in originali peccato, ergo aliquando hoc Ecclesiæ Deus præstabit, q̃ homines sine originali peccato nascẽtur: sed mors est pœna originalis peccati, ergo aliqui homines erunt in fine mundi, qui non morientur, & sic idem quod prius.

4 Præterea, Via compendiosior est semper sapienti magis eligenda, sed compendiosior via est, q̃ homines qui inuenientur viui, in impassibilitatem resurrectionis transferantur, q̃ q̃ prius morianiur, & post ea resurgant a morte in immortalitatẽ, ergo Deus qui est summe sapiens, hanc viam eligetin his, qui viui in uenientur, & sic idem quod prius.

SED CONTRA, 1. Cor. 15. Quod seminas, non viuificatur nisi prius moriatur, & loquitur sub similitudine seminis de resurrectione corporum; ergo corpora a morte resurgent.

Præterea, 1. Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur, ergo in Adam omnes moriẽtur, & sic resurrectio omnium erit a morte.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ super hac quæstione varie loquuntur sancti, vt infra patet, tamen securior est hæc & cõmunior opinio, q̃ omnes morientur & a morte resurgẽt, & hoc propter tria. Primo, quia magis concordat diuinæ iustitiæ, quæ humanam naturam pro peccato primi parẽtis damnauit, vt oẽs qui per actũ naturę ab eo originem ducerent, infectionem originalis peccati contraherent, & per consequens mortis debitores essent. Secundo, quia magis concordat diuinæ Scripturæ, quæ omnium futurã resurrectionẽ prædicit. Resurrectio aũt proprie non est nisi eius quod cecidit & dissolutum est, vt Dam. dicit. Tertio, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus q̃ id quod corruptum & vitiatũ est, in suam nouitatem non reducitur, nisi corruptione mediante, sicut acetum nõ fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humorem vitis transeunte, vnde cum natura humana in defectum moriendi deuenerit, non erit reditus ad immortalitatẽ, nisi mediante morte. Conuenit etiam ordini naturæ propter aliam rationem, quia vt in 8. Physicorũ dicitur, Vt vita quædam natura existentibus est motus cœli, sic et motus cordis totius corporis vita quædam est. Vnde sicut cessãte motu cordis, omnia membra mortificantur, ita cessante motu cœli, non potest aliquid viuum remanere illa vita, quæ ex influentia illius motus conseruabatur, talis aũt vita, est qua nũc degimus. Vnde oportet q̃ ex hac vita discedant qui post motũ cœli quiescentem victuri sunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ distinctio illa mortuorum & viuorum non est referenda ad ipsum iudicii tempus, neque ad totum tempus præteritorum, quia omnes iudicandi ali quo tempore fuerunt viui & aliquo tempore mortui, sed ad illud tempus determinatum, quod immediate iudicium præcedet, quando scilicet iudicii signa incipient apparere.

Ad secundum dicendum, quòd perfectum desiderium sanctorum non potest esse vanum, sed nihil prohibet, desiderium conditionatum eorum vanum esse, & tale desiderium est quo nolumus expoliari, sed superuestiri, si possibile sit, & hoc desiderium à quibusdam velleitas dicitur.

Ad tertium dicendum, quòd hoc est erroneum dicere, quòd aliquis sine peccato originali concipiatur præter Christũ, qa illi qui sine peccato originali cõciperentur, non indigerẽt redemptione, quæ facta est per Christum, & sic Christus non esset redemptor omnium: nec potest dici quòd hac redemptione non indiguerunt, quia præstitum fuit eis vt sine peccato conciperẽtur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia illa gratia facta est parentibus, vt in eis vitium naturæ sanaretur, quo manente sine originali generare non possent, vel ipsi naturę, quæ sanata est. Oportet autem ponere q̃ quilibet personaliter redemptione Christi indigeat, non solum ratione naturæ. Liberari autem a malo, vel a debito absolui nõ potest, nisi qui debitum incurrit vel in malum deiectus fuit, & ideo nõ possent omnes fructus Dominicæ orationis in seipsis petere, nisi omnes debitores nascerentur & malo subiecti. Vnde missio debitorum, vel liberatio a malo, non potest intelligi q̃ aliquis sine debito vel immunis a malo nascatur; sed quia cum debito natus postea per gratiam Christi liberatur. Nec etiam sequitur si potest sine errore poni, q̃ aliqui non moriantur, quamuis nõ si potest sine originali nascantur, licet mors sit pœna peccati originalis, quia Deus potest ex misericordia relaxare alicui pœnam, ad quã obligatur ex culpa præterita, sicut adulterã sine pœna dimisit, Iohannis. 8. Et similiter potest a morte liberare, qui reatum mortis contraxerunt, cum originali nascendo, & sic consequitur si non morientur, ergo nascuntur sine originali peccato.

Ad quartum dicendum, quòd non semper via compendiosior est magis eligenda, sed solum quando est magis vel æqualiter accommoda ad finem, consequendum, & sic non est hoc, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum resurrectio omnium erit a cineribus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ non omnium resurrectio erit a cineribus. Resurrectio enim Christi est exemplar nostræ resurrectionis: sed resurrectio eius non fuit a cineribus, quia caro eius non vidit corruptionem, vt dicitur in Psal. 15. & Act. 2. ergo resurrectio omnium non erit ex cineribus.

2 Præterea. Corpus hominis non semper comburitur: sed in cineres non potest aliquid resolui, nisi per combustionem, ergo non omnes a cineribus resurgent.

3 Præterea, Corpus hominis mortui non statim in cinerem redigitur: sed quidam statim post mortem resurgent, vt in litera dicitur, scilicet illi qui viui inuenientur, ergo non omnes resurgent a cineribus.

4 Præterea. Termino a quo respondet terminus ad quem: sed terminus ad quem resurrectionis non est idem in bonis & malis. 1. Cor. 15. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, ergo non est idem terminus a quo, & sic mali resurgent a cineribus, boni autem a cineribus non resurgent.

SED CONTRA est quod dicit Haymo. Omnes in originali peccato natos tenet hęc sententia, Terra es, & in terram ibis: sed omnes qui in communi resurrectione resurgent, fuerunt nati in peccato originali, vel natiuitate ex vtero, vel natiuitate in vtero, ergo omnes a cineribus resurgent.

Præterea, Multa sunt in corpore humano quæ non sunt de veritate humanæ naturæ, sed omnia illa auferentur, ergo oportet omnia corpora in cinerem resolui.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ eisdem rationibus, quibus ostensum est, omnes a morte resurgere, est etiam ostendendum, quòd omnes resurgent a cineribus in communi resurrectione, nisi aliquibus ex speciali priuilegio gratiæ sit indultum contrarium, sicut & resurrectionis acceleratio. Scriptura autem sacra sicut & resurrectionem prænuntiat, ita & corporum reformationem. Philip. 3. & ideo oportet q̃ sicut omnes moriuntur ad hoc, quod omnes vere resurgere possint, ita omnium corpora dissoluentur ad hoc, q̃ omnium corpora reformari possint, sicut etiam in pœnam hominis mors a diuina iustitia est inflicta, ita & corporis resolutio, vt patet Genes. 3. Terra es, & in terram ibis. Similiter etiam ordo naturæ exigit, vt non solum animæ & corporis coniunctio soluatur, sed etiam elementorum cõmixtio, sicut etiam acetum non potest in vini qualitatem reduci, nisi prius facta resolutione in materiam præiacentem. Ipsa enim elementorum commixtio ex motu cœli causatur, & conseruatur, quo cessante, omnia mixta in plura elemẽta resoluent.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis quo ad terminum ad quem, non autem quo ad terminum a quo.

Ad secundum dicendum, q̃ cineres intelliguntur omnes reliquiæ, quæ remanent humano corpore resoluto, duplici ratione. Primo, quia cõmunis mos erat apud antiquos, corpora mortuorum comburere, & cineres reseruare. Vnde inoleuit modus loquendi, vt ea, in quæ corpus humanum resoluitur, cineres dicantur. Secundo, propter causam resolutionis, quę est incendiũ fomitis, quo corpus humanum radicitus est infectum, vnde ad purgationem huiusmodi infectionis, oportet vsq; ad prima cõponentia corpus humanum resolui, quod autem propter incendium resoluitur, dicitur in cineres resolui, & ideo ea, in quæ corpus humanum resoluitur, cineres dicuntur.

Ad tertium dicendum, quòd ille ignis, qui faciem mundi purgabit, poterit statim corpora eorum qui viui inuenientur vsque ad cineres resoluere, sicut & alia mixta resoluet in materiam præiacentem.

Ad quartum dicendum, quòd motus non accipit speciem a termino a quo: sed a termino ad quem, & ideo resurrectio sanctorũ quæ erit gloriosa, oportet quòd differat a resurrectione impiorũ, quæ non erit gloriosa penes terminum ad quem, non autem penes terminum a quo. Conuenit enim frequenter non esse eũdẽ terminum ad quem, existente eodem termino a quo, sicut de nigredine potest aliquid moueri in albedinem, & in pallorem.

ARTICVLVS III.

Vtrum pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quæ eis coniungetur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd pulueres illi, ex quibus corpus humanum reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quæ eis coniungetur. Si enim nullam inclinationem habent ad animam, eodem modo se habent ad illam animam, sicut alij pulueres, ergo non esset differentia, vtrum ex illis vel ex alijs pulueribus reficeretur corpus animæ coniungendum, quod falsum est.

2 Præterea, Maior est dependentia corporis ad animam, quàm animæ ad corpus: sed anima separata a corpore, adhuc habet aliquam dependentiam ad corpus, vnde retardaretur eius motº in Deum propter appetitum corporis, vt dicit Hiere. ergo multo fortius corpus separatum ab anima, adhuc habet naturalem inclinationem ad animam.

3 Præterea, Iob 10. dicitur, Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ suæ, & cum eo in puluere dormient: sed vitia non sunt nisi in anima, ergo adhuc in illis pulueribus remanebit aliqua naturalis inclinatio ad animam.

SED CONTRA, Corpus humanum potest resolui ad ipsa elementa, vel in carnes aliorum animalium conuerti: sed elementa sunt homogenea, & similiter caro leonis vel alterius animalis: cum ergo in alijs partibus elementorum vel animalium non sit aliqua inclinatio naturalis ad illam animam, nec in illis partibus, in quas conuersum est corpus humanum, erit aliqua inclinatio ad animam. Prima per authoritatem Augusti. patet in Enchi. Corpus humanum, in quacunque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quoruncunque hominum seu animalium cibum cedat, carnemque vertatur, illi animæ humanæ in pũcto temporis cedet, quæ vt illud prius fieret, viueret, & creseceret, animauit.

Præterea. Cuilibet inclinationi respondet aliquod agens naturale, alias natura deficeret in necessariis: sed nullo agente naturali, possunt prædicti pulueres eidem animæ iterato coniungi, ergo in eis non est aliqua naturalis inclinatio ad prædictam coniunctionem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est triplex opinio. Quidam dicunt, quòd corpus humanum nunquam resoluitur vsque ad elementa, & ita in cineribus manet aliqua vis addita elementis, quæ facit naturalem inclinationem ad eandẽ animam. Sed hæc positio contrariatur authoritati Augusti. in ductæ, & sensui & rationi, quia omnia composita ex contrariis, possibile est in ea resolui, ex quibus componuntur. Et ideo alii dicunt, quòd illæ partes elementorum, in quas humanum corpus resoluitur, retinent plus de luce, ex hoc quòd fuerunt animæ humanæ coniunctæ, & ex hoc habent quandam inclinationem ad animas. Sed hoc iterum friuolum est, quia partes elementorum sunt eiusdem naturæ, & æqualiter habent participationem lucis & obscuritatis. Et ideo aliter dicendum est, quòd in cineribus illis nulla est inclinatio naturalis ad resurrectionem: sed solum ex ordine diuinæ prouidentiæ, quo statuit illos cineres iterum animæ coniungi, ex hoc prouenit quòd illæ partes elementorum iterato coniungentur, & non aliæ.

Vnde patet solutio ad primum.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ anima separata a corpore, manet in eadẽ natura, quã habebat, cũ corpori esset vnita, quod de corpore non contingit, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd verbum illud Iob, non est intelligendum, quòd vitia actu maneant in pulueribus mortuorum: sed secundum ordinem diuinæ iustitiæ quo sunt deputati cineres illi ad corporis reparationem, & quòd pro peccatis commissis cruciabuntur in æternum.

QVAE-

QVAESTIO LXXIX.

De conditionibus Resurgentium, & primò de eorum identitate, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER agendum est de conditionibus resurgentium. Vbi prima consideratio erit de his, quæ cõmuniter ad bonos & malos pertinent. Secunda de his, quæ tantum ad bonos pertinent. Tertia de his, quæ spectant tantùm ad malos. Ad bonos autem & malos communiter tria pertinent, scilicet ipsorum identitas, integritas, & qualitas. Et primo videndum est de resurgentium identitate. Secundo, de corporum integritate. Tertio, de ipsorum qualitate.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, Vtrum idem numero corpus resurget.

Secundo, Vtrum idem numero homo.

Tertio, Vtrum oporteat eosdem pulueres ad easdem partes, in quibus ante fuerant, reuerti.

ARTICVLVS. I.

Vtrum in resurrectione anima idem corpus numero resumat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non idem corpº numero animа resumat in resurrectione, 1. Cor. 15. Non corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum: sed Apostolus ibi comparat mortem seminationi, & resurrectionem pullulationi, ergo non idem corpus quod per mortem deponitur, in resurrectione resumitur.

2 Præterea, Cuilibet formæ, apratur materia secundum suam conditionem, & similiter cuilibet agenti instrumentum: sed corpus comparatur ad animam, sicut materia ad formã, & sicut instrumentum ad agentem, cum ergo anima in resurrectione nõ sit eiusdem conditionis, sicut modò est, quia vel transfertur totaliter in cælestem uitam, cui inhæsit uiuens in mundo, vel deprimitur in brutalem, si brutaliter in hoc mundo uixit, ergo uidetur q̃ non resumet idem corpus, sed vel cæleste vel brutale.

3 Præterea. Corpus humanum vsque ad elemẽta post mortem resoluitur, vt dictum est supra: sed illæ partes elementorum, in quas corpus humanum resolutum est, non conueniunt cum humano corpore, quod in ea resolutum est, nisi in materia prima, quomodo quælibet aliæ partes elementorum cum prædicto corpore conueniunt. Si autem ex alijs partibus elementorum corpus formaretur, non dicetur idem numero, ergo nec si ex illis partibus reparetur.

4 Præterea. Illud corpus non erit numero idẽ, cuius partes essentiales sunt aliæ numero: sed forma mixti, quæ est essentialis pars corporis humani, sicut forma eius, non poterit eadem numero resumi, ergo corpus non erit idem numero. Probatio mediæ. Illud enim quod cedit in non ens, non potest idem numero resumi, quod patet ex hoc quòd non potest esse idem numero, cuius est esse diuersum, sed esse interruptum, quod est actus entis, est diuersus, sicut & quilibet alius actus interruptus, sed forma mixtionis cedit penitus in non ens per mortem, cum sit forma corporalis, & similiter qualitates contrariæ, ex quibus fit mixtio, ergo forma mixtionis non redit eadem numero.

SED CONTRA est quod dicitur in Iob. In carne mea uidebo Deũ saluatorẽ meũ, vbi loquitur de uisione post resurrectionem, quod patet ex hoc quod præcedit. In nouissimo die, de terra surrecturus sum, ergo idem numero corpus resurget.

Præterea. Sicut Dam. dicit in 4. lib. Resurrectio est eius, quod cecidit, sed hoc corpus quod nunc gerimus, per mortem cecidit, ergo idem numero resurget.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hanc quæstionem Philosophi errauerunt, & quidã hæretici moderni errant. Quidam enim Philosophi posuerunt animas a corpore separatas iterato corporibus coniungi. Sed errauerunt in hoc quantum ad duo. Primo quidem quantum ad modum coniunctionis: quia quidam ponebant corpori iterum coniungi naturaliter animam separatam per uiam generationis. Secundo, quantũ ad corpus, cui coniunge batur, quia ponebant, q̃ secunda coniunctio, non erat ad idem corpus, quod per mortem depositum est, sed ad aliud, quandoque idem specie, quandoque autem diuersum. Ad diuersum quidem, quãdo anima in corpore existẽs præter resurrectionis ordinem vitam duxerat. Vnde transibat post mortem de corpore hominis in corpus alterius animalis, cuius moribus uiuendo se cõformauit, sicut in corpus canis pp luxuriam, in corpus leonis pp rapinam & uiolentiam, & sic de alijs. Sed in corpore eiusdem speciei, quando anima bene in corpore uiuens post mortem aliqua felicitate pfuncta post aliqua secula incipiebat ad corpus velle redire, & sic iterũ corpori coniungebatur humano. Sed hæc opinio ex duabus radicibus falsis uenit. Quarum prima est, quia dicunt q̃ anima non cõiungitur corpori essentialiter, sicut forma materiæ, sed solum accidentaliter, sicut motor mobili, aut sicut homo uestimento: & ideo ponere poterant, q̃ anima præexistebat antequam corpori generato infunderetur in generatione naturali, & iterum q̃ diuersis corporibus uniretur. Secunda est, quia ponebant intellectũ non differre a sensu, nisi accidẽtaliter, vt si homo diceretur intellectũ habere præ alijs animalibus, quia in eo pp optimã corporis cõplexionem vis sensitiua amplius viget, vnde poterant ponere q̃ anima hominis in corpus animalis bruti transiret, præcipue facta immutatione animæ humanę ad effectus brutales. Sed illæ duæ prædictæ rationes destruuntur a Philosopho in lib. de Anima, quibus destructis, patet falsitas prædictæ positionis. Et simili modo destruuntur errores quorundã hæreticorũ, quorũ qdã in prædictas opiniones Philosophorum inciderũ. Quidã autẽ posuerunt animas iterato coniungi corporibus cælestibus, vel etiã corporibus in modũ uenti subtilibus, vt Gregorius de quodam Episcopo Constãtin. narrat, exponẽs illud Iob 19. In carne mea uidebo Deũ, & cætera: & pp hoc prædicti errores hæreticorum destrui possunt ex hoc, q̃ ueritati resurrectionis præiudicant, quod sacra Scriptura profitetur. Nõ enim resurrectio dici potest, nisi anima ad idem corpus redeat, quia resurrectio est iterata surrectio, eiusdem aũt est resurgere & cadere. Vnde resurrectio magis respicit corpus quod post mortem cadit, q̃ animam, quæ post mortẽ uiuit, & ita si nõ est idem corpus, qđ anima resumit, nõ dicetur resurrectio, sed magis noui corporis assumptio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd similitudo non currit p omnia, sed quantum ad aliquid. In seminatione enim grani granum seminatum & natum non est idem numero, sed nec eodem modo se habet, cum primo seminatum fuerit absq; folliculis, cum quibus nascitur: corpus autem resurgens erit idem numero, sed alio modo se habens, quia fuit mortale, & surget in immortalitate.

Ad secundum dicendum, q̃ differentia inter animam resurgentis, & animam in hoc mundo uiuentis, secundum aliquid essentiale non est, sed secundum gloriam & miseriam, quæ differentiam accidentalem faciunt, vnde nõ oportet q̃ aliud corpus numero resurgat, sed alio modo se habens, vt respõdeat proportionaliter differentia corporum differentiæ animarum.

Ad tertium dicendum, q̃ illud quod intelligitur in materia ante formam, remanet in materia post corruptionem, quia remoto posteriori, adhuc potest remanere prius. oportet autem, ut Commenta. dicit in 1. Physic. & in lib. de substantia orbis, in materia generabilium & corruptibilium, ante formam substantialem intelligere dimensiones non terminatas, secundũ quas attendatur diuisio materiæ, vt diuersas formas in diuersis partibus recipere possit, vnde & post separationem substantialis formæ a materia adhuc dimensiones illæ manent eædem. & sic materia sub illis dimensionibus existens, quamcunque formam accipiat, habet maiorem identitatem ad illud, quod ex ea generatum est, quàm aliqua pars aliæ materiæ sub quacunque forma existens, & sic eadem materia ad corpus humanum reparãdum reducitur, quę prius materia eius fuit.

Ad quartum dicendum, quòd sicut qualitas simplex non est forma substantialis elementi, sed accidens proprium eius, & dispositio per quam materia efficitur propria tali formæ, ita forma mixtionis, quæ est qualitas resultans ex qualitatibus simplicibus ad medium uenientibus, non est forma substantialis corporis mixti, sed est accidens proprium & dispositio, per quã materia fit necessaria ad formam. Corpus autem humanum præter hanc formam mixtionis non habet aliam formam substantialem, nisi animam rationalem, quia si haberet aliam formam substantialem priorem, illa daret ei substantiale esse, & sic per eam constitueretur in genere substantiæ, vnde anima iam aduenire corpori constituto in genere substantiæ, & sic comparatio animæ ad corpus, esset sicut comparatio formarum artificialium ad suas materias, quantum ad hoc quòd constituuntur in genere substantiæ per suam materiam, vnde coniunctio animæ ad corpus esset accidentalis, quod est error antiquorum a Philosopho reprobatus in libro de Anima. Sequeretur etiam, q̃ corpus humanum & singulæ partes eius non æquiuoce retinerent priora nomina, quod est cõtra Philosophũ in 2. de Anima: Vnde cum anima rationalis remaneat, nulla forma corporis humani cedit penitus in non ens. Formarum autem accidentalium variatio non facit diuersitatem in numero, vnde idem numero resurget, cum meteria eadem numero resumatur, vt in præcedenti solutione dictum est.

ARTICVLVS. II.

Vtrum sit idem numero homo qui resurget.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sit idem numero homo qui resurget. Sicut enim dicit Philo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sophus in 2 de Generatione. Quæcumq; habent speciem corru F
ptibilem motam, non reiterantur eadem numero, sed talis est
substantia hominis secundum præsentem statum, ergo non po-
test mutatione mortis reiterari idem numero.

2 Præterea, Vbi est alia & alia humanitas, non est idem homo
numero, vnde Socrates & Plato sunt duo homines, & non vnus
homo, quia alia est humanitas vtriusque, sed alia est humanitas
resurgentis ab ea, quam nunc habet, ergo non est idem nume-
ro. Media probari potest dupliciter. Primo, quia humanitas,
quæ est forma totius, non est forma & substantia, sicut anima,
sed est forma tãtum, huius autem formæ cedunt penitus in non
ens, & sic non possunt iterari. Secundo, quia humanitas resul-
tat ex coniunctione partium, sed nõ potest eadem numero con
iunctio resumi, quæ prius fuit, quia iteratio identitati opponi-
tur, iteratio enim numerum importat, identitas aũt vnitatem,
quæ se non compatiuntur, in resurrectione autem coniunctio G
iteratur, ergo non est eadem coniunctio, & sic non est eadẽ hu-
manitas, nec idem homo.

3 Præterea, Idem homo non est plura animalia, ergo si non est
idem animal, nõ est idẽ vn⁹ homo numero, sed vbi non est idem
sensus, non est idem animal, quia animal definitur per sensum
primum, scilicet tactum, vt patet in 2. de Anima. Sensus autem
cum non maneant in anima separata (vt quidam dicunt) non
possunt idem numero resumi, ergo in resurrectione nõ erit ho-
mo resurgens idem animal numero, & sic non idem homo.

4 Præterea. Materia statuæ principalior est in statua, quam ma-
teria hominis in homine, quia artificialia tota sunt in genere
substantiæ ad materia, sed naturalia ex forma, vt patet per Phi-
losophũ 2. Phy. Idẽ dicit in 2. de Anima. Sed si statua ex eodem
reficiatur, non est eadẽ numero, ergo multo minus si homo ex
eisdem pulueribus reficiatur, non erit idem homo numero. H

SED CONTRA est quod dicitur Iob. 19. Quem visu-
rus sum ego ipse, & non alius, & loquitur de visione post resur-
rectionem, ergo idem homo numero resurget.

Præterea. Aug. dicit 8. de Tri. quòd resurgere nihil est aliud,
quàm reuiuiscere, si autem idem homo numero rediret ad vitã,
qui mortuus est, non dicitur reuiuiscere, ergo nõ resurget, quod
est contra fidem.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ necessitas ponendi resur
rectionẽ est ex hoc, vt finem vltimum, propter quem factus est
homo, consequatur, quod in hac vita fieri non potest, nec in vi-
ta animæ separatæ, alias esset homo vane constitutus, si ad finẽ,
ad quem factus est, venire non posset. Et quia oportet q̃ illud
idem numero ad finem perueniat, propter quem finem est factũ
ne in vanum esse factum videatur, oportet quòd idem homo nu
mero resurgat, & hoc quidẽ fit, dum eadem anima numero eidẽ
corpori numero coniungitur, alias enim nõ esset correctio pro-
prie, nisi idem homo repararetur, vnde ponere quòd idem nu-
mero non sit quod resurgit, est hæreticũ, derogans veritati Scri- I
pturæ, quæ resurrectionem prædicat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Philosophus loquitur de reiteratione, quæ fit per motum vel mutationem naturalem. Ostendit enim differentiam circulationis, quæ est in gene-
ratione & corruptione, ad circulationem, quæ est in motu cœ-
li, quia cœlum per motum localem redit idem numero ad prin-
cipium motus, quia habet substantiam incorruptibilem mora,
sed generabilia & corruptibilia per generationem rederunt ad
idẽ specie, non ad idem numero, quia ex homine generatur se-
men, ex quo sanguis, & sic deinceps vsquequo perueniatur ad
hominem non eundem numero, sed specie, vnde patet q̃ ratio
inducta secundũ Philosophi intentionẽ non est ad propositũ.
Vel dicendum, q̃ aliquorum generabiliũ & corruptibilium for
ma non est per se subsisteus, vt post cõpositi corruptionẽ rema-
nere valeat, sicut est de anima rationali, quę esse quod sibi in cor
pore acquirit, & post corpus retinet, & in participationẽ illius K
esse corpus per resurrectionem adducitur, cũ non sit aliud esse
corporis, & aliud animæ in homine, alias esset coniunctio ani-
mæ & corporis accidentalis, & sic interruptio nulla facta est in
esse substantiali hominis, vt non possit idem numero redire ho
mo propter interruptionẽ essendi: sicut accidit in alijs rebus cor
ruptis, quarum esse omnino interrumpitur forma non remanẽ-
te, materia autem sub alio esse remanente, sed tamen nec etiam
homo per generationẽ naturalem reiteratur idem numero, quia
corpus generati hominis non fit ex tota materia generantis, vn
de est corpus diuersum in numero, & per consequens anima &
totus homo.

Ad secundum dicendum, q̃ de humanitate & qualibet for-
ma totius est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd idem
secundum rem est forma totius & forma partis, dicitur tamen
forma partis, secundum quòd perficit materiam, totius autem
secundum quòd ex ea tota ratio speciei consequitur, & secun-
dum hanc opinionem humanitas secundum rem non est aliud,

quàm anima rationalis, & sic cum anima rationalis eadẽ nume-
ro resumatur, eadẽ numero erit humanitas, & etiã post mortẽ
manet, quãuis non sub ratione humanitatis, quia ex ea cõposi-
tũ rationem speciei non consequitur. Alia opinio est Auic. quæ
verior videtur, q̃ forma totius non est forma partis tantũ, nec
forma aliqua alia præter formam partis, sed est totum resultãs
ex cõpositione formæ & materiæ comprehendens in se vtrũq;
& æhc forma partis totius essentialis quid ditas dicitur. Quia er
go in resurrectione idem numero corpus erit, & eadẽ numero
anima rationalis, erit de necessitate eadẽ humanitas, ratio autẽ
procedebat, ac si humanitas esset quæda alia forma superueniẽs
formæ & materiæ, quod falsum est. Secunda aũt ratio nõ potest
identitatem humanitatis impedire, quia coniunctio significat
actionẽ vel passionem, quæ quamuis diuersa sit, non potest iden
titatẽ humanitatis impedire, quia actio & passio, ex quibus erat
humanitas, non sunt de essentia humanitatis. Vnde eorũ diuer
sitas non inducit diuersitatem humanitatis. Constat enim q̃ ge
neratio & resurrectio non sunt idẽ motus numero, nec tamen
propter hoc identitas resurgentis impeditur. Similiter etiã nec
impeditur identitas humanitatis, si accipiatur coniunctio pro
ipsa relatione, quia relatio illa non est de essentia humanitatis,
sed concomitatur eam, eo q̃ humanitas non est de illis formis,
quæ sunt compositio & ordo, vt dicitur 2. Phy. sicut, sunt formæ
artificiatorum. Vnde existente alia compositione numero, non
est eadem numero forma domus.

Ad tertium dicendum, q̃ ratio illa optime cõcludit contra il
los, qui ponunt animam sensibilem & rationalem diuersas in
homine esse, & secundum hoc anima sensitiua in homine non
esset incorruptibilis, sicut nec in alijs hominibus. Vnde in re-
surrectione non erit eadem anima sensibilis, & per consequens
nec idem animal, nec idem homo, si autem ponamus, quòd ea-
dem anima secundum substantiam in homine, si rationalis, &
sensibilis, nullas in hoc angustias patiemur, quia animal defini-
tur per sensum, qui est anima sensitiua sicut per formam essen-
tialem, per sensum autem, qui est eius potentia sensitiua, cogno
scitur eius definitio, sicut per formam accidentalem, quæ maxi
mam partem confert ad cognoscendum quod quid est, vt in pri
mo de anima dicitur, post mortem ergo manet anima sensibilis
sicut & anima rationalis secundum substantiam. Sed potentiæ
sensitiuæ, secundum quoldam non manent, quæ quidem poten
tiæ cum sint accidentales proprietates eorum, varietates identi
tatem animalis totius auferre non possunt, nec etiam partium
animalis, nec dicuntur potentię perfectiones vel actus organo-
rum, nisi sicut principia agendi, vt calor in igne.

Ad quartum dicendum, q̃ statua dupliciter potest cõsiderari,
vel secundum q̃ est substantia quædam, vel secundum q̃ est ar-
tificiale quoddam, & quia in genere substantiæ ponitur partium
suæ materiæ, ideo si consideretur, secundum quod est substantia
quædam, est eadem numero statua, quæ ex eadem materia repa
ratur, sed in genere artificialium ponitur, secundum quod est
forma, quæ accidens quoddam est, & transit statua destructa, &
sic non redit, idem numero, nec statua eadẽ numero esse potest,
sed forma hominis, scilicet anima, manet post dissolutionẽ cor-
poris, & ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum pulueres humani corporis ad eam partem corporis, quæ cum eis dissoluta est, per resurrectionem redire oporteat.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ oporteat pul
ueres humani corporis ad eam partem corporis, quæ cum
eis dissoluta est, per resurrectionem redire. Quia secundũ Phi-
losophũ in 2. de Anima, sicut se habet tota anima ad totũ cor-
pus, ita pars animæ ad partem corporis, vt visus ad pupillã, sed
oportet q̃ post resurrectionem corpus resumatur ab eadem ani
ma, ergo oportet q̃ partes etiam corporis resumantur ab eadẽ
membra, in quibus eisdem partibus animæ perficiantur.

2 Præterea, Diuersitas materiæ facit diuersitatem in numero,
sed si pulueres non redeant ad easdem partes, singulæ partes nõ
reficientur ex eadem materia ex qua prius constabant, ergo nõ
erunt eadem numero, sed si partes sunt diuersæ, & totũ erit di-
uersum, quia partes comparantur ad totum sicut materia ad for
mam, vt patet in 2. Phy. ergo nõ erit idem numero homo, quod
est contra veritatem resurrectionis.

3 Præterea, Resurrectio ad hoc ordinatur, quod homo operũ
suorum mercedem accipiat, sed diuersis operibus meritoriis vel
demeritorijs diuersæ partes corporis deseruiunt, ergo oportet,
quòd in resurrectione quælibet pars ad suum statum redeat, vt
pro suo modo præmietur.

SED CONTRA, Artificialia magis dependent ex sua
materia,

materia, quàm naturalia, sed in artificialibus ad hoc q̃ idẽ arti- A
ficiatum ex eadem materia reparetur, non oportet q̃ partes re-
ducantur ad eundem situm, ergo nec in homine oportet.

Præterea. Variatio accidentis non facit diuersitatem in nu-
mero, sed situs partium est accidens quoddam, ergo diuersitas
eius in homine non facit diuersitatem in numero.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ in hac quæstione differt
considerare quid fieri possit sine identitatis præiudicio, & quid
fiet vt cõgruentia seruetur. Quantum ergo ad primũ sciendum
est, q̃ in homine possunt accipi diuersæ partes dupliciter. Vno
modo diuersæ partes totius homogenei, sicut diuersæ partes car
nis vel diuersæ partes ossis. Alio modo diuersæ partes diuersarũ
specierum totius homogenei, sicut os, & caro. Si ergo dicatur, q̃
pars materię redibit ad aliam partem speciei eiusdem, hoc nõ fa
ciet, nisi varietate in situ partium, situs autem partiũ variatus,
non variat speciem in totis homogeneis, & sic si materia vnius
partis redeat ad aliam, nullum præiudicium generabitur identi- B
tati totius, & ita etiam est in exẽplo quod ponitur in litera, quia
statua non redit eadem numero secundum formam, sed secun-
dum materiam, secundum quam est substantia quædam, sic eñ
statua est homogenea, quamuis non secundum formam artifi-
cialem. Si autem dicatur, q̃ materia vnius partis redit ad aliam
partem alterius speciei, sic de necessitate variatur non solum si-
tus partium, sed etiam identitas earũ, ita tamen q̃ tota materia
aut aliud aut quod erat de veritate humanæ naturæ, in vnã aliã
transferatur, non autem si aliquid, quod erat in vna parte super
fluum, transferatur in aliam, ablata autem identitate partium,
aufertur identitas totius, si loquamur de partibus essentialibus,
non autem de accidentalibus, sicut sunt capilli, & vngues, de qui
bus videtur loqui Augustinus. Et sic patet qualiter translatio mate-
riæ de parte in partem tollit identitatem totius, & qualiter nõ, C
sed loquendo secundum congruentiam, magis probabile est, q̃
etiam situs partium idem seruabitur in resurrectione, præcipuè
quantum ad partes essentiales & organicas, quamuis fortè non
quantum ad accidentales, sicut sunt vngues, & capilli.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ obiectio illa procedit
de partibus organicis, & non de partibus similibus.

Ad secundum dicendum, q̃ situs diuersus partium non facit
diuersitatem in numero, quãuis eã faciat diuersitas materiæ.

Ad tertium dicendum, q̃ operatio propriè loquendo, non
est partis, sed totius, vnde præmium nõ debetur parti, sed toti.

QVAESTIO LXXX.

DEINDE considerandum est de integritate corpo-
rum resurgentium.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo, Vtrum omnia membra corporis humani
in ipso resurgant.

Secundo, Vtrum capilli & vngues.

Tertio, Vtrum humores.

Quarto, Vtrum totum id quod fuit in eo de veritate huma-
næ naturę.

Quinto, Vtrum quicquid in eo materialiter fuerit.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnia membra humani corporis resurgant.

Thom. 4. distinct. 44. q. 1. arti. 1. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ non omnia
membra corporis humani resurgant. Remoto enim fine,
frustra reparatur id quod est ad finem, finis aũt cuiuslibet mẽ-
bri est eius actus, cũ ergo nihil frustra fiat in operibus diuinis,
& quorumdam membrorum vsus post resurrectionem non cõ-
petat, præcipue genitalium, qui tunc neque nubent, neque nu
bentur, ergo videtur q̃ non omnia membra resurgent.

2 Præterea, Intestina quędam membra sunt: sed non resurgũt,
plena enim resurgere non possunt, quia immunditias continẽt,
nec vacua, quia nihil est vacuum in natura, ergo non omnia
membra resurgent.

3 Præterea, Ad hoc corpus resurget vt præmietur de opere, qd̃
anima per ipsum gessit: sed membrum propter furtum amputa
tum ei, qui postea pœnitentiam agit & saluatur, non potest in
resurrectione remunerari, nec de bono, quia ad hoc non coope
ratũ est, nec de malo, quia pœna membri in pœnam hominis re
dundaret, ergo non omnia membra resurgent cum homine.

SED CONTRA, Magis pertinent ad veritatem huma-
næ naturæ alia membra, quàm capilli & vngues, sed ista resti-
tuentur homini in resurrectione, vt in litera dicitur, ergo mul-
to fortius alia membra.

Præterea, Dei perfecta sunt opera: sed resurrectio opere diui
no fiet, ergo homo reparabitur perfectus in omnibus membris.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ sicut dicitur in secundo
de anima, Anima se habet ad corpus non solum in habitudine
formæ & finis, sed etiam in habitudine causæ efficientis. Est. n.
comparatio animæ ad corpus sicut comparatio artis ad artificia
tum, vt dicitur in. 3. de animalibus: quicquid autem explicitè in
artificio ostenditur, hoc totũ implicitè, & artificialiter & origi-
naliter in ipsa arte continetur, & simpliciter quicquid in parte
corporis apparet, totum originaliter, & quodammodo implicitè
in anima continetur. Sicut ergo artis opus non esset perfectum si
artificio aliquid deesset eorum, quæ ars continet, ita nec homo
posset esse perfectus, nisi totum quod in anima implicitè conti-
netur, exterius in corpore explicaretur, nec etiã corpus animæ
ad plenum proportionaliter responderet, cum ergo oporteat in
resurrectione corpus hominis esse animæ totaliter correspon-
dens, quia non resurget nisi secundum ordinem, quem habet
ad animam rationalem, oportet etiam hominem perfectum re
surgere, vtpote qui ad vltimam perfectionem consequendam re, D
paratur, oportet etiam quòd omnia membra, quæ nunc sunt in
corpore hominis, in resurrectione reparentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ membra possunt dupli
citer considerari in comparatione ad animam, vel secundum ha
bitudinem materiæ ad formam, vel secundum habitudinem in-
strumenti ad agentem, eadem enim est comparatio totius cor-
poris ad totam animam, & partium ad partes, vt dicitur in 2.
de Anima. Si ergo membrum accipiatur secundum primam cõ
parationem, finis eius non est operatio, sed magis perfectum est
speciei, quod etiam post resurrectionem requiretur. Si autem
accipiatur secundũ secundam comparationem, sic finis eius est
operatio, nec tamen sequitur quòd quando deficit operatio, q̃
frustra sit instrumentum, quia instrumentum non solum seruit
ad exequendam operationem agentis, sed ad ostendendam vir-
tutem ipsius. Vnde oportebit, quòd virtus potentiarum animæ
in instrumentis corporeis demonstretur, & si nunquam in actũ
prodeant, vt ex hoc commendetur Dei sapientia.

Ad secundum dicendum, q̃ intestina resurgent in corpore,
sicut & alia membra, & plena erunt non quidem turpibus su-
perfluitatibus, sed nobilibus humiditatibus.

Ad tertium dicendum, q̃ actus quibus meremur, non sunt
propriè loquendo, manus vel pedis, sed totius hominis, sicut &
operatio artis non attribuitur scientiæ, sed artifici vt principio,
quamuis ergo membrum, quod ante pœnitentiam est mutila-
tum, non sit cooperatum homini in statu illo, quo gloriam pro
meretur, tamen ipse homo meretur, vt totum præmietur, qui ex
toto quod habet Deo seruit.

ARTICVLVS II.

Vtrum capilli & ungues resurgent in humano corpore.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ capilli & D
vngues non resurgent in corpore humano, quia sicut ca-
pilli & vngues ex superfluitatibus cibi generantur, ita vrina &
sudor & aliæ superfluitates vel fœces, sed hæc non resurgent cũ
corpore, ergo nec capilli & vngues.

2 Præterea, Inter alias superfluitates, quæ ex cibo generantur,
maxime accedit ad naturę humanę veritatem semen, quod est
superfluum, quo indigetur, sed semen non resurget in corpore
hominis, ergo multo minus capilli & vngues resurgent.

3 Præterea, Nihil est perfectum anima rationali, quod non sit
perfectum anima sensibili: sed capilli & vngues non sunt perfec
ti anima sensibili, quia eis non sentimus, vt dicitur in primo de
anima, ergo cum non resurgat corpus humanũ nisi propter hoc
quod est perfectum ab anima rationali, videtur quòd capilli &
vngues non resurgent.

SED CONTRA, est quod dicitur Luc. 21. Capillus de
capite vestro non peribit. E

Præterea, Capilli & vngues sunt dati in ornamentum homi
ni: sed corpora hominum præcipue electorum debent resurge-
re cum omni ornatu, ergo debent resurgere cum capillis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd anima se habet ad
corpus animatum, sicut ars ad artificiatum, & ad partes eius, si-
cut ars ad sua instrumenta: vnde & corpus animatum organi cũ
dicitur, ars autem vtitur instrumentis ad operis intenti execu-
tionem, & hæc instrumenta sunt de prima intentione artis. Vti
tur etiam alijs instrumentis ad conseruationem principalium
instrumentorum, & hæc sunt de secunda intentione artis, sicut
ars militaris vtitur gladio ad bellum, & vagina ad gladij con-
seruationem, & ita in partibus corporis animati, quæda ordi-
nantur ad operationes animæ exequendas, sicut cor, hepar, ma
nus, & pes, quædam autem ad conseruationem aliarum par-
tium, sicut folia sunt ad cooperturam fructuum, ita enim capilli
& vngues sunt in homine ad custodiam aliarum partium, vnde
sunt de secunda perfectione corporis humani, quamuis non de

Universidad de Deusto Biblioteca

prima, & quia homo resurget in omni perfectione suæ naturæ, propter hoc oportet, vt capilli & vngues resurgant in ipso.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ illæ superfluitates ex pelluntur a natura quasi ad nihilum vtiles, vnde non pertinent ad perfectionem humani corporis. Secus autem est de illis superfluitatibus, quas natura sibi retinet ad generatioem capillorũ & vnguium, quibus indiget ad membrorum conseruationem.

Ad secundum dicendum, q̃ semine non indiget ad perfectionem individui, sicut capillis & vnguibus: sed ad perfectionem speciei.

Ad tertium dicendum, q̃ capilli & vngues nutriuntur & augentur, & sic oportet q̃ aliqua operatione participent, qđ non posset esse nisi essent partes aliquo modo ab anima perfectæ, & quia in homine non est nisi vna anima, scilicet rationalis, constat q̃ ab anima rationali perfecta sunt, quamuis non vsque ad hoc q̃ operationem sensus participant, sicut nec ossa, de quibus constat, q̃ resurgent, & sunt de integritate individui.

ARTICVLVS. III.

Vtrum humores in corpore resurgent.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ humores in corpore non resurgent. Nam 1. Cor. 4. dicitur. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: sed sanguis est principalior humor, ergo nõ resurget in beatis qui regnum Dei possidebũt, & multo minus in aliis.

2 Præterea, Humores sunt ad restaurationẽ deperditi: sed post restaurationem nulla deperditio fiet, ergo corpus non resurget cum humoribus.

3 Præterea. Illud quod est via generationis in corpore humano, nondum est ab anima rationali perfectum: sed humores adhuc sunt in via generationis, quia sunt in potentia caro & os, ergo nondum sunt perfecti anima rationali: sed corpus humanũ non habet ordinem ad resurrectionem, nisi secundum quod est anima rationali perfectum, ergo humores in eo non resurgent.

SED CONTRA est, quia quod est de constitutione corporis humani resurget in eo: sed humores sunt huiusmodi, vt patet per Aug. qui dicit, q̃ corpus constat ex membris officialibus, officialia ex consimilibus, consimilia ex humoribus, ergo humores resurgent in corpore.

Præterea, Resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi: sed in Christo resurrexit sanguis, alias nunc vinũ nõ transsubstantiaretur in sanguinem eius in sacramento altaris, ergo & in nobis resurget sanguis, & eadẽ ratione alii humores.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ quicquid pertinet ad integritatem humanæ naturæ in resurgente, hoc totum resurget ratione prędicta, vnde oportet quòd illa humiditas corporis resurgat in homine, quæ ad integritatem humanę naturæ pertineat. Est autem in homine triplex humiditas: quædam enim humiditas est in recedendo a perfectione huius indiuidui, vel quia in via est corruptionis & a natura abscitur, sicut vrina, sudor, & sanies, & huiusmodi, vel quia a natura ordinatur ad conseruationem speciei in aliquo indiuiduo, siue per actum generatiuæ, sicut semen, siue per actum nutritiuæ, sicut lac, & nulla talium humiditatum resurget, eo q̃ non est de perfectione indiui dui resurgentis. Secunda humiditas est, quæ nondum peruenit ad vltimam perfectionem, qua natura operatur in indiuiduo, sed est ad illam ordinata a natura, & hæc est duplex: quia quædam est, quæ habet aliquam formam determinatam, quæ continetur inter partes corporis, sicut sanguis, & alii tres humores, quos natura ordinat ad membra, quæ ex eis generantur, sed tamen habẽt aliquas formas determinatas, sicut & aliæ partes corporis, & ideo resurgent cum aliis partibus corporis, quędam vero humiditas est in via transeundi de forma in formam, scilicet de forma humoris in formam membri, & talis humiditas nõ resurget, quia post resurrectionem partes corporis singulæ in suis formis stabilientur, vt vna in aliam non transeat, & ideo non resurget illa humiditas, quæ est in ipso actu transeundi de forma in formam. Hæc autem humiditas potest in duplici statu accipi: vel secundum q̃ est in principio transmutationis, & sic vocatur res illa, scilicet humiditas, quæ est in foraminibus paruarum venarum, vel secundum q̃ est in progressu transmutationis, & incipit iam dealbari, & sic vocatur cambium, in neutro autem statu resurget. Tertium autem genus humiditatis est quod iam peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura intendit in corpore indiuidui, quæ iam est dealbata, & incorporata membris, & hęc vocatur gluten, & cum hæc sit de substantia membrorũ, etiam resurget sicut & membra.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ caro & sanguis in verbis illis Apostoli non accipiuntur pro substantia carnis: sed pro operibus carnis & sanguinis, quæ sunt opera peccati vel opera animalis vitæ, vel secundum q̃ dicit August. in Epist. ad Consentiũ: Caro & sanguis accipitur ibi pro corruptione, quæ nũc dominat in carne & sanguine. Vnde & subditur in verbis Apostoli. Neque corruptio incorruptionem.

Ad secundum dicendum, q̃ sicut membra seruientia generationi erunt post resurrectionem ad integritatem humanæ naturæ, non ad operationem quæ nunc exercetur per membra illa, ita & humores erunt in corpore non ad restaurationem deperditi: sed ad integritatem humanæ naturæ reparandam, & ad virtutis naturalis ostensionem.

Ad tertium dicendum, quòd sicut elementa sunt in via generationis respectu corporum mixtorum, quia sunt eorum materia, non autem ita quòd semper sint in transeundo in corpore mixto, ita etim se habent humores ad membra, & propter hoc sicut elementa in partibus vniuersi habent formas determinatas, ratione quarum sunt de perfectione vniuersi, sicut & corpora mixta, ita etiam humores sunt de perfectione corporis humani sicut & aliæ partes, quamuis non perueniant ad tantam perfectionem, sicut & aliæ partes, nec elementa habent ita formas perfectas sicut mixta. Sicut autem partes omnes vniuersi a Deo perfectionem consequuntur non æqualiter, sed secundum suũ modum vnumquodque, ita etiam humores aliquo modo perficiuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo sicut partes perfectiores.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, surget in ipso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ non totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, resurget in ipso. Quia cibus conuertitur in veritatem humanæ naturæ: sed aliquando carnes bouis sumuntur in cibum, si ergo resurget quicquid de veritate humanę naturæ est, resurget etiã caro bouis, quod est inconueniens.

2 Præterea, Costa Adæ fuit de veritate humanæ naturæ in ipso, sicut & costa nostra in nobis: sed costa Adæ non resurget in eo: sed in Eua, aliàs Eua non resurgeret quæ de costa illa formata est, ergo non resurget in homine quicquid fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

3 Præterea, Potest esse q̃ aliquid fuit de veritate humanæ naturæ in diuersis hominibus, sicut si aliquis carnibus humanis vescatur, quę in substantiam eius transeant, ergo non resurget in aliquo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

4 Si dicatur quòd non quicquid est in carne comesta, est de veritate humanæ naturę, & ita aliquid eorum potest resurgere in primo, & aliquid in secũdo, Contra. De veritate humanæ naturæ maxime videtur esse illud quod a parentibus trahitur: sed si aliquis non comedens nisi carnes humanas filium generet, oportet quòd illud quod filius a parente trahit, sit de carnibus aliorum hominum, quas pater suus comedit, quia semen est de superfluo alimenti, vt Philosophus probat in libro de Animalibus, ergo illud quod est de veritate humanæ naturę in puero isto, fuit etiam de veritate humanæ naturę in aliis hominibus, quorum carnes pater comedit.

5 Si dicatur, q̃ illud quod erat de veritate humanæ naturę in carnibus hominum comestorum, non transit in semen: sed illud quod erat ibi de veritate humanæ naturæ, non existens Cõtra: Ponatur q̃ aliquis cibetur solum embryis, in quibus nihil videtur esse quod nõ sit de veritate humanæ naturæ, iquia totum qđ est in eis, a parentibus trahitur, si ergo superfluitas cibi conuertitur in semen, oportet q̃ illud quod fuit de veritate humanæ naturę in embryis, quæ etiam ad resurrectionem pertinent, post quam animam rationalem perceperunt, sit etiã de veritate humanæ naturæ in puero, qui ex tali semine generatur, & sic cum non possit idem resurgere in duobus, nõ poterit in quolibet resurgere quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

SED CONTRA, Quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, fuit perfectum anima rationali: sed ex hoc habet corpus humanum ordinem ad resurrectionem, quia fuit anima rationali perfectum, ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget in vnoquoque.

Præterea, Si a corpore hominis subtrahatur aliquid quod est de veritate humanæ naturæ, in ipso non erit corpus hominis p fectum: sed omnis imperfectio hominis colletur in resurrectione, præcipue ab electis, quibus promissum est Luc. 21. q̃ capillus de capite eorum non peribit, ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget in homine.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ vnumquodque sicut se habet ad veritatem, ita se habet ad esse, vt dicitur in. 2. Metaquòd illares vera est, quę est ita, vt videtur cogitari secundum actum, & propter hoc Auic. dicit quòd veritas vniuscuiusque rei est proprietas sui esse, quod stabilitum est ei, & secundũ hoc aliquid dicitur esse de veritate humanæ naturæ, quia proprie pertinet ad esse humanæ naturæ, & hoc est quod participat formam humanæ naturæ, sicut verum aurum dicitur, quod habet verã formam auri, ex qua est esse proprium auri.

Vt ergo videatur quid est illud quod est de veritate humanæ naturæ, sciendum est q̃ circa hoc est triplex opinio. Quidam enim posuerunt, quòd nihil de nouo esse incipit de veritate humanæ naturæ, sed quicquid ad veritatem humanæ naturæ pertinet, totum fuit in ipsa institutione humanæ naturæ de veritate eius, & hoc per seipsum multiplicatur, vt ex eo possit semen decidi a generante, ex quo filius generetur, in quo etiam illa pars decisa multiplicatur, vt ad perfectam quantitatem perueniat per augmentum, & sic deinceps, & ita multiplicatum est totum genus humanum. Vnde secundum opinionem hanc, quicquid ex alimento generatur, quamuis videatur speciem carnis aut sanguinis habere, non tamen pertinet ad veritatẽ humanæ naturæ.

Alii autem dixerunt, q̃ aliquid de nouo additur ad veritatẽ humanæ naturę per transmutationem alimenti in corpus humanum, considerata veritate humanæ naturæ in specie, ad cuius conseruationem ordinatur actus generatiuæ virtutis. Si autem veritas humanæ naturæ in indiuiduo consideretur, ad cuius conseruationem & perfectionem actus nutritiuæ virtutis ordinatur, non additur aliquid per alimentum quod sit primo de veritate humanæ naturæ huius indiuidui: sed solũ secundario. Ponunt enim q̃ veritas humanæ naturæ primo & principaliter consistit in humido radicali, ex quo est prima constitutio humani generis, quod autem conuertitur de alimento in veram carnem & sanguinem, non est principaliter de necessitate humanæ naturæ illius indiuidui: sed secundario: sed potest esse principaliter de veritate humanæ naturæ alterius indiuidui, quod ex semine illius generatur. Semen enim ponunt esse superfluũ alimenti vel cum admixtione alicuius, quod est primo de veritate humanæ naturæ in generatione, vt quidam dicunt, vel sine admixtione eius, vt dicunt alii, & sic quod est humidum nutrimentale in vno, fit humidum radicale in alio.

Tertia opinio est, q̃ aliquid de nouo incipit esse principaliter de veritate humanæ naturæ etiam in isto indiuiduo, quia non est distinctio talis in corpore humano, vt aliqua pars materialis signata de necessitate per totam vitam remaneat: sed ad hoc indifferenter se habet quælibet pars significata accepta, qđ manet semper quantum ad id quod est speciei in ea: sed potest fluere quantum ad id quod est materiæ in ipsa, & sic humidum nutrimentale non distinguitur a radicali ex parte principii, vt dicatur radicale, quod est ex semine generatum, nutrimentale vero, quod generatur ex cibo: & magis distinguitur ex termino quod radicale dicitur, quod ad terminum generationis peruenit per actum generatiuę vel etiam nutritiuæ virtutis: sed nutrimentale quod nondum peruenit ad hunc terminum: sed est ad huc in via nutriendi, & hæ tres opiniones in 2. lib. Sententiarũ dist. 30. plenius positæ & inuestigatæ sunt, & ideo non oportet hic repetere, nisi quantum ad propositum pertinet.

Sciendum est ergo, q̃ secundum has opiniones diuersimode ad hanc quæstionem oportet respondere. Prima opinio per viã multiplicationis quã ponit, potest ponere perfectionẽ humanæ naturæ, & quantum ad numerum indiuiduorum, & quãtum ad debitam quantitatem vniuscuiusque indiuidui, absque eo quod est ex alimento generatum, quod quidem non addit nisi ad resistendum consumptioni, quæ posset induci per actionem caloris naturalis, sicut argento apponitur plumbum, ne ex liquefactione consumatur. Vnde cum in resurrectione oporteat naturam humanam in sua perfectione reparari, nec calor naturalis tunc agat ad consumptionem humidi naturalis, nulla necessitas erit q̃ resurgat aliquid in homine quod ex alimento sit generatum: sed resurget tantum illud quod fuit de veritate humanæ naturæ indiuidui, & per decisionem & multiplicationem ad prædictam perfectionem peruenit in numero & quantitate.

Secunda autem opinio, quia ponit, q̃ eo quod generatur ex nutrimento, indigẽtur ad perfectionem quantitatis indiuidui & ad multiplicationem, quæ fit per generationem, necesse habet ponere aliquid de hoc quod conuersum est in alimentum resurgere, non tamen totum: sed solum quantum indigetur ad perfectam reintegrationem humanæ naturæ, in omnibus suis indiuiduis. Vnde ponit hæc opinio, q̃ totũ illud quod fuit in substantia seminis, resurget in illo homine, qui ex illo semine generatus est, quia hoc est principaliter de veritate humanę naturæ in ipso, de eo autem quod postea aduenit per nutrimentum, tantum resurget in eo, quantum est necessarium ad perfectionem quantitatis. Sed quia hoc humidum nutrimentale fluit & refluit hoc ordine reparabitur, quia illud quod primo fuit de substantia corporis, totum reparabitur, & de eo quod secundo & tertio, & deinceps aduenit, quantum necessarium est ad quantitatem reintegrandam, quod patet duplici ratione. Primo, quia illud quod super hoc aduenit, inductum fuit, vt illud quod primo erat deperditum, repararetur, & ita non ita principaliter pertinet ad veritatem humanæ naturæ sicut pcedens. Secundo, quia adiunctio humidi extranei ad primum humidum radicale facit q̃ totum permixtum non ita perfecte participet virtutem speciei, sicut primum participabat. Et ponit exemplum Philosophus in primo de Generatione, de aqua pmixta vino, quæ semper virtutem vini debilitat, ita q̃ in fine ipsum aquosum reddit, vnde sicut secunda aqua, quamuis assumatur in speciem vini, nõ tamen ita perfecte speciẽ vini participat, sicut prima, quæ in vinum assumebatur, ita illud quod de alimento secundo in carnẽ conuertitur, nõ ita perfecte attingit ad speciem carnis, sicut qđ primo conuertebatur, & ideo non ita pertinet ad veritatem humanæ naturæ nec ad resurrectionem. Sic ergo patet, q̃ hæc opinio ponit resurgere totum id quod est de veritate humanæ naturæ principaliter, non autem totum quod est de veritate humanæ naturæ secundario.

Tertia autem opinio, quantũ ad aliquid differt a secunda, & quantum ad aliquid conuenit cum ea. Differt quantum ad hoc, q̃ ponit totum quod est sub forma carnis & ossis eadem ratione ad veritatem humanæ naturæ pertinere, quia non distinguit aliquid materiale signatum permanens in homine toto tempore vitæ eius, quod per se pertinet ad veritatem humanæ naturæ, & aliquid fluens & refluens, quod pertinet ad veritatem humanæ naturæ solum propter quantitatis perfectionem, non propter primum esse speciei, sicut secunda opinio dicebat: sed ponit omnes partes quæ non sunt præter intentionem naturę aggenerabiles, pertinere ad veritatem humanæ naturæ, quantum ad id qđ habet de specie, quia sic manent, non autem quantum ad id qđ habet de materia, quia sic fluunt & refluunt indifferenter, vt ita etiam intelligamus contingere in partibus vnius hominis, sicut contingit in tota multitudine ciuitatis, quia singuli subtrahuntur a multitudine per mortem, aliis in loco eorum succedentibus. Vnde partes multitudinis fluunt, & refluunt materialiter, sed formaliter manent, quia ad eadem officia & ordines substituuntur alii, a quibus priores subtrahuntur, vnde Resp. vna numero remanere dicitur. Et similiter etiam dum quibusdam partibus refluentibus alia reparantur in eadem figura & in eodẽ situ, omnes partes fluunt & refluunt secũdum materiam: sed manent secundum speciem, manet nihilominus homo idem numero: sed conuenit tertia cum secunda opinione, quia ponit quòd partes secundo aduenientes, non ita perfecte attingunt ad veritatem speciei, sicut quæ primo aduenerunt, & ideo idem quod ponit resurgere in homine secunda opinio, ponit tertia: sed nõ penitus eadem ratione. Ponit enim totum illud quod ex semine generatum est, resurgere, non quia alia ratione pertineat ad veritatem humanæ naturę, q̃ hoc quod postea aduenit: sed quia perfectius veritatem speciei participat, quem ordinem ponebat secunda opinio in his, quę postea aduenunt ex alimẽto, in quo etiam hæc opinio concordat cum alia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ res naturalis non est id quod est ex sua materia, sed ex sua forma, vnde quamuis illud materiæ quod quandoque fuit sub forma carnis bouinæ, resurgat in homine sub forma carnis humanę, non sequitur q̃ resurgat caro bouis: sed caro hominis, aliàs enim posset concludi, q̃ resurgeret limus de quo formatum est corpus Adæ, tamen prima opinio concedit hanc rationem.

Ad secundum dicendum, q̃ costa illa non fuit in Adam de perfectione indiuidui: sed ordinata ad multiplicationem speciei, vnde non resurget in Adam: sed in Eua, sicut & semen non resurget in generante sed in genito.

Ad tertium dicendum, quòd secundum primam opinionem facile est ad hoc respondere, quia carnes comestæ numquam sunt de veritate humanę naturæ in comedente, fuerunt autem de veritate humanæ naturæ in eo, cuius carnes comeduntur, & ita resurgent in primo, & non in secundo: sed secundum secundam opinionem & tertiam vnusquisq; in illo resurget, in quo magis accessit ad perfectam participationem virtutis speciei, & si æqualiter in vtroque accesserat, resurget in illo, in quo primo habuit ordinem ad resurrectionem ex coniunctione ad animã rationalem illius hominis, & ideo si in carnibus comestis fuit aliqua superfluitas, quæ non pertineret ad veritatem humanæ naturæ in primo, resurgere poterit in secundo, aliàs illud quod pertinebat ad resurrectionem in primo, resurget in eo, & non in secundo: sed in loco eius sumeretur vel aliquid de eo quod ex aliis cibis in carnem secundi conuersum est, vel si nullo cibo numquam pastus fuisset, nisi carnibus humanis diuina virtute aliunde suppleretur, quantum indigeretur ad perfectionem quantitatis, sicut etiam supplet in illis, qui ante perfectam ætatem decedunt, nec per hoc aliquid præiudicatur identitati

in numero, sicut nec præiudicatur per hoc quòd partes secundum materiam fluunt, & refluunt.

Ad quartum dicendum, q̃ secundum primam opinionem facile est soluere, quia ponit quòd semen non est ex superfluo alimenti, vnde carnes comestæ non transeunt in semen, ex quo puer generatur. Sed secundum alias duas opiniones dicendum est, quòd non est possibile, quòd totum quod fuit in carnibus comestis, in semen conuertatur, quia post multam depurationem cibi, peruenitur ad decoctionem seminis, quod est superfluitas vltimi cibi: illud autem quod de carnibus comestis in semen conuertitur, pertinet magis ad veritatem humanæ naturæ in eo q̃ ex semine nascitur, quàm in illo, ex cuius carnibus semen est generatum, & ideo secundum regulam prius datam, hoc quod in semen conuertum est, resurget in eo qui ex semine nascitur, residuum vero materiæ resurget in illo, ex cuius carnibus comestis semen est generatum.

Ad quintum dicendum, q̃ embrya non pertinẽt ad resurrectionem ante animationem, per animam rationalem, in quo statu iam multum aduenit supra substantiam seminis de substantia nutrimenti, qua puer in vtero matris nutritur, & ideo si aliquis embryis vescatur, & ex superfluo illius cibi generetur aliquis, illud quod erit in substãtia seminis, resurget quidem in eo qui ex semine generatur, nisi in illo contineretur aliquid quod fuisset de substãtia seminum in illis, ex quorum carnibus comestis semen generatum est, quia resurgeret in primo & non in secundo: residuum autem carnium comestarum, quod non est conuersum in semen, constat quòd resurgeret in primo, vtrique diuina potentia implente quod deest. Prima autem opinio hac obiectione non arctatur cum non ponat semen esse ex superfluo alimenti, sed aliæ multæ rationes sunt contra eam, vt in secũdo libro patuit, distinctione trigesima.

ARTICVLVS V.

Vtrum quicquid fuit materialiter in membris hominis, totum resurget.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ quicquid fuit materialiter in mẽbris hominis, totũ resurget. Min⁹. n. videntur pertinere ad resurrectionẽ capilli, quã alia mẽbra: sed quicquid fuit in capillis, totũ resurget, & si nõ in capillis, saltem in alijs partibus corporis, vt Aug. dicit in litera, ergo multo fortius quicquid in alijs membris materialiter fuit, totũ resurget.

2 Præterea. Sicut partes carnis secundum speciem perficiuntur ab anima rationali, ita partes secundum materiam: sed corpus humanum habet ordinem ad resurrectionem ex hoc, quòd fuit anima rationali perfectum, ergo non solum partes secundũ speciem, sed omnes partes secundum mareriam resurgent.

3 Præterea, Ex parte illa accedit corpori totalitas, ex qua parte accedit ei diuisio in partes: sed diuisio in partes accedit corpori secundum materiam, cuius dispositio est quantitas, secundum quam diuiditur, ergo & totalitas corporis attenditur secundum partes materię, si ergo non omnes partes materiæ resurgent, nec totum corpus resurget, quod est inconueniens.

SED CONTRA. Partes secundum materiam non manent in corpore, sed fluunt & refluunt, ut patet per illud quòd dicitur in primo de Generatione. Si ergo omnes partes secundum materiam, quæ non manent in corpore, sed fluunt, & refluunt, resurgerent, vel erit corpus resurgẽtis denssimum, vel erit immoderatæ quantitatis.

Præterea. Quicquid est de veritate humanæ naturæ in vno homine, totum potest esse pars materiæ in alio homine, qui eius carnibus vescitur, si ergo omnes partes secundum materiam resurgant in aliquo, sequetur q̃ resurget in vno id quod est de veritate humanæ naturæ in alio, quod inconueniens est.

RESPONDEO, Dicendum, quòd illud quod est in homine materialiter, non habet ordinem ad resurrectionem, nisi secundum quòd pertinet ad veritatem humanæ naturæ, quia secundum hoc habet ordinem ad animam rationalem, illud autem totum quod est in homine materialiter, pertinet quidem ad veritatem humanæ naturæ, quantum ad id quod habet de specie, sed non totum considerata materię totalitate, quia tota materia, quæ fuit in homine a principio vitæ vsque ad finem, excederet quantitatem debitam speciei, vt tertia opinio dicit, quæ probabilior inter cæteras mihi videtur. Et ideo totũ quod est in homine, resurget, considerata totalitate speciei, quæ attenditur secundum quantitatem ſignificantem situm & ordinem partium, non autem resurget totum considerata totalitate materiæ. Secunda autem opinio & prima non vtuntur hac distinctione, sed distinguunt inter partes, quarum vtraque habet speciem & materiam. Conueniunt autem hæ duæ opiniones in hoc q̃ vtraque dicit q̃ illud, quod est ex semine generatum, totum resurget, etiam totalitate materiæ considerata: differunt autem in hoc q̃ de eo quod ex alimento generatur, nihil resurgere ponit prima opinio. Secunda vero aliquid eius resurgere ponit & non totum, vt ex dictis patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut quicquid est in aliis partibus corporis, resurget considerata totalitate speciei, non autem considerata totalitate materiæ, ita etiam est de capillis. In aliis autem partibus aduenit aliquid ex nutrimento, q̃d facit augmentum, & hoc computatur, vt alia pars considerata totalitate speciei, quia obtinet alium locum & situm in corpore, & substat aliis partibus dimensionis. Aliquid autem aduenit quod non facit augmentum, sed cedit in restaurationem deperditi nutriendo, & non computatur vt alia pars totius considerati secundum speciem, cum non obtineat alium locum vel situm in corpore, quàm pars, quæ defluxit, tenebat, quamuis possit alia pars computari, considerata totalitate materiæ, & similiter est de capillis. Augustinus ergo loquitur de incisionibus capillorum, quæ erant partes facientes augmentũ, & ideo oportet quòd resurgant, non tamen in quantitate capillorum, ne sit quantitas immoderata, sed in aliis partibus, vt necessarium iudicabit diuina prouidentia: vel loquitur in casu illo quãdo aliis partibus deficiet, tunc enim eorum defectus poterit ex superflui tatibus capillorum reparari.

Ad secundum dicendum, q̃ secundum tertiam opinionem eędem sunt partes secundum speciem & secundum materiam. Non enim illa distinctione vtitur Philosophus in primo de generatione, ad distinguendum diuersas partes, sed ad ostendendum, q̃ eædem partes possunt considerari secundum speciem, quantum ad illud quod est formę & speciei in ipsis, & secundũ materiam quantum ad illud, quod subest formæ & speciei: constat autem q̃ materia carnis non habet ordinem ad animam rationalem, nisi inquantum est sub tali forma, ideo ratione eius habet ordinem ad resurrectionem. Sed prima & secũda opinio quæ ponunt alias esse partes, quæ sunt secundum speciem, & alias, quæ sunt secundum materiam dicunt, q̃ anima quamuis vtrasque partes perficiat, tamen perficit partes secundum materiam mediantibus partibus secundum speciem, & ideo non habent æqualiter ordinem ad resurrectionem.

Ad tertium dicendum, q̃ in materia generabilium & corruptibilium dimensiones interminatas oportet intelligere ante receptionem formæ substantialis, & ideo diuisio, quæ est secundum huiusmodi dimensiones, proprie pertinet ad materiam, sed quantitas completa & terminata aduenit materiæ post formam substantialem, & ideo diuisio, quæ est, vel fit secundum dimensiones terminatas, recipit speciem, præcipue quando ad rationem speciei pertinet determinatus situs partium sicut est in corpore humano.

QVAESTIO LXXXI.

De qualitate resurgentium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de qualitate resurgentiũ.
Circa quod quæruntur quatuor.
Primo, Vtrum resurgent omnes in ætate iuuenili.
Secundo, Vtrum in æquali statura.
Tertio, Vtrum omnes in eodem sexu.
Quarto, Vtrum in vita animali.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes resurgent in eadem ætate.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ non omnes resurgent in eadem ętate, scilicet iuuenili. Quia Deus resurgentibus præcipue beatis nihil subtrahet, quod ad perfectionem hominis pertineat, sed ætas pertinet ad perfectionem hominis, cum senectus sit venerabilis ætas, ergo senes non resurgent in ætate iuuenili. Thom. 4. distinct. 44. q. 1. arti. 3. q. 1. & seq.

2 Præterea. Ætas computatur secundum mensuram temporis præteriti: sed impossibile est tempus, quod fuit præteritum, non præteriisse, ergo impossibile est eos, qui maioris ętatis fuerunt, ad ætatem iuuenilem reduci.

3 Præterea, Illud quod magis fuit de veritate humanæ naturæ in vnoquoque, maxime resurget in ea: sed quanto aliquid primo fuit in homine, tanto videtur magis ad veritatem humanæ naturę pertinuisse, quia in fine propter veritatem speciei debilitatã comparatur vino aquoso corpus humanum, vt patet per Philosophum in primo de generatione, ergo si omnes debent in eadem ætate resurgere, magis decet, quòd resurgant in ætate puerili, quàm iuuenili.

SED

4 SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. quarto: Donec occurramus omnes in perfectum virum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, sed Christus resurrexit in ætate iuuenili, quæ circa 30. annos incipit, vt August. dicit, ergo & alij in ætate iuuenili resurgent.

Præterea, Homo in maxima perfectione naturæ resurget: sed natura humana perfectissimum statum habet in ætate iuuenili, ergo in illa ætate resurgent omnes.

RESPONDEO, Dicendum, quòd homo resurget absq; omni defectu humanæ naturæ, quia sicut Deus humanam naturam absque defectu instituit, ita sine defectu reparabit. Deficit autem humana natura dupliciter. Vno modo, quia nondum perfectionem vltimam est consecuta. Alio modo, quia iam ab vltima perfectione recessit. Et primo modo deficit in pueris, secundo modo deficit in senibus. Et ideo in vtrisque reducetur humana natura per resurrectionem ad statum vltimæ perfectionis, qui est in iuuenili ætate, ad quem terminatur motus crementi, & a quo incipit motus decrementi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ætas senectutis habet reuerentiam non propter conditionem corporis, quod in defectu est, sed propter sapiẽtiam animæ, quæ ibi esse præsumitur, ex temporis antiquitate. Vnde in electis manebit reuerentia senectutis propter plenitudinem diuinæ sapientiæ, quæ in eis erit, sed non manebit senectutis defectus.

Ad secundum dicendum, quòd non loquitur de ætate quantum ad numerum annorum, sed quantum ad statum qui in corpore humano ex annis relinquitur. Vnde Adam dicitur in ętate iuuenili formatus propter talem corporis cõditionẽ quam primo die formationis suæ habuit: & ideo ratio nõ est ad propositũ.

Ad tertium dicendum, quòd virtus speciei dicitur esse perfectior in puero, quàm in iuuene, quantum ad efficaciam agendi conuersionem alimenti aliquo modo, sicut etiam est perfectior in semine quàm in homine completo, sed in iuuenibus est perfectior, quantum ad terminum complementi. Vnde illud quod maxime ad veritatem naturę pertinuit, ad illam perfectionem deducetur, quam habet in ætate iuuenili, non ad illam, quam habet in ætate puerili, in qua humores adhuc nõ peruenerunt ad vltimam distinctionem.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes resurgent eiusdem staturæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd omnes resurgent eiusdem staturæ. Sicut enim homo mensuratur quantitate dimensiua, ita quantitas durationis in omnibus reducetur ad eandem mensuram: sed quantitas durationis, in omnibus reducetur ad eandem naturam, quia omnes in eadem ætate resurgent, ergo quantitas dimensionis reducetur ad eandem mensuram, vt in eadem statura omnes resurgant.

2 Præt. Philosophus in 2. de Anima dicit, quòd, omnium naturarum constantium terminus est & ratio magnitudinis & augmẽti: sed iste terminus non est nisi ex virtute formæ, cui debet cõgruere quantitas, sicut & alia accidentia, ergo cum omnes homines habeant eandem formam specificam in omnibus debet esse secundum materiam eadem quantitatis mensura, nisi sit error, sed error naturæ corrigitur in resurrectione, ergo omnes resurgent in eadem statura.

3 Præt. Quantitas resurgentis non poterit esse proportionata virtuti naturali, quæ primo corpus formauit, alias qui non potuerunt ad maiorem quantitatem perduci virtute naturæ, numquam in maiori quantitate resurgent, quod falsum est, ergo oportet quod quantitas illa proportionetur virtuti reparanti corpus humanum per resurrectionem, & materiæ de qua reparatur; sed virtus reparans omnia corpora est eadem numero, scilicet diuina virtus, cineres autem omnes ex quibus reparantur humana corpora, se habent æqualiter ad suscipiendam actionem prędictæ virtutis, ergo ad eandem quantitatem terminabitur resurrectio omnium hominum, & sic idem quod prius.

SED CONTRA, Quantitas naturalis consequitur naturam vniuscuiusque indiuidui, sed in resurrectione non variabitur natura indiuidui, ergo nec quantitas naturalis eius, sed nõ est eadem quantitas naturalis omnium, ergo non omnes resurgent in eadem statura.

Præterea. Natura humana reparabitur per resurrectionem ad gloriam vel ad pœnam: sed non erit eadem quantitas glorię, vel pœnæ in omnibus resurgentibus, ergo nec eadem quantitas naturæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in resurrectione non reparabitur humana natura solum quantum ad idem specie, sed quantum ad idem numero, & ideo in resurrectione non solum attendendum est quod competit naturæ speciei, sed quod competit naturę indiuiduj. Natura autem speciei habet aliquam quantitatem, quam nec excedit, nec ab ea deficit absque errore, quæ tamen quantitas habet aliquos gradus latitudinis, & non est accipienda secundum vnam mensuram determinatam. Vnumquodque autem indiuiduum in specie humana, assequitur infra terminos illius latitudinis aliquem gradum quantitatis, quæ cõpetit naturæ indiuidui, & ad hanc perducitur in termino augmenti, si non fuit aliquis error in opere naturæ, per quem fit aliquid additum vel subtractum prædictæ quantitati, cuius quidẽ mensura accipitur secundum proportionabilitatem coloris extẽdentis & humidi extensibilis, quod non est eiusdem virtutis in omnibus: & ideo non omnes resurgent in eadem quantitate, sed quilibet resurget in illa quantitate, in qua fuisset in termino augmenti, si natura non erraſſet vel defecisset: q̃d autẽ superest vel deficit in homine, resecabit, vel supplebit diuina potẽtia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iam patet ex dictis, quòd non dicuntur omnia in eadem ætate resurgere, quasi in omnibus competat eadem quantitas durationis, sed quia idem status perfectionis erit in omnibus, qui quidem status saluari potest in magna & in parua quantitate.

Ad secũdum dicendum, quòd quantitas huius indiuidui non solum respondet formę speciei, sed etiam naturæ indiuidui, & ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quòd quantitas resurgentis non proportionatur virtuti reparanti, quia illa non est de natura corporis, neque omnibus ecundum illum statum, in quo sunt ante resurrectionem, sed naturæ, quam primo indiuiduum habebat; tamen si virtus formatiua propter aliquem defectum non poterat perducere ad debitam quantitatem, quæ competit speciei, diuina virtus supplebit in resurrectione defectum, sicut patet in nanis: & eadẽ ratio est in illis, qui immoderatę magnitudinis fuerunt vltra debitum naturæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes resurgent in sexu virili.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd omnes resurgent in sexu virili. Quia dicitur Ephes. 4. quòd omnes occurremus in virum perfectum, & cætera, ergo non erit nisi sexus virilis ibi.

2 Præt. In futuro omnis prælatio cessabit, vt dicit glos. 1. Cor. 15. sed mulier ordine naturali subdita est viro, ergo mulieres non resurgent in sexu muliebri, sed virili.

3 Præt. Illud quod est occasionaliter & præter intentionem naturæ inductum, non resurget, quia in resurrectione omnis error cessabit vel tolletur: sed sexus muliebris est præter intentionem naturę inductus ex defectu virtutis formatiuæ in semine, quæ nõ potest perducere materiam conceptus ad formam virilem, vnde dicit Philosophus 16. de Animalibus, quòd fœmina est mas occasionatus, ergo sexus muliebris non resurget.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus 22. de ciuitate Dei, Melius sapere videntur qui vtrumque sexum resurrecturum esse non dubitant.

Præterea, Deus reparabit in resurrectione quod in homine fecit in prima conditione, sed ipse fecit mulierem de costa viri, vt patet Genes. secundo, ergo ipse sexum fœmineum in resurrectione reparabit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut considerata natura indiuidui debetur diuersa quantitas, diuersis hominibus, ita considerata natura indiuidui debetur diuersus sexus diuersis hominibus, & hęc etiam diuersitas competit perfectioni speciei, cuius diuersi gradus implentur per dictam diuersitatem sexus, vel quantitatis, & ideo sicut resurgent homines in diuersis statu ris, ita in diuersis sexibus, & quamuis sit differentia sexuum, deerit tamen confusio mutuæ visionis, quia aberit libido incitans ad turpes actus, ex quibus confusio causatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur: Omnes Christo occurremus in virum perfectum, non dicitur propter ætatem virilem, sed propter virtutem animi, quæ erit in omnibus & viris & mulieribus.

Ad secundum dicendum, quòd mulier subditur viro propter imbecillitatem naturę, & quantum ad vigorem animi & quantum ad robur corporis, sed post resurrectionem non erit differẽtia in his secundum diuersitatem sexuum, sed magis secundum diuersitatem meritorum, & ideo ratio non procedit.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis fœminæ generatio sit præter intentionem naturæ particularis, est tamen de intentione naturæ vniuersalis, quæ ad perfectionem humanæ speciei vtrumque sexum requirit, nec ex sexu erit ibi aliquis defectus,

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnes resurgent in vita animali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd resurgent in vita animali, vt scilicet vtantur actu nutritiuæ virtutis & generatiuæ. Quia resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi, sed Christus dicitur post resurrectionem comedisse, vt patet Matth. vlt. & Luc. vlt. ergo homines post resurrectionē comedent, & eadem ratione generabunt.

2 Præt. Distinctio sexuum ad generationem ordinatur, & similiter instrumenta quę deseruiunt virtuti nutritiuæ ordinantur ad comestionem, sed homo cum omnibus huiusmodi resurget, ergo vtetur actibus virtutis generatiuę & nutritiuæ.

3 Præt. Totus homo beatificatur & secundum animam & secūdum corpus: sed beatitudo secundum Philosophum in perfecta operatione consistit, ergo oportet quòd omnes potentiæ animæ & omnia membra sint in suis actibus in beatis post resurrectionem, & sic idem quod prius.

4 Præt. In beatis post resurrectionem erit perfecta & beata iucūditas: sed talis iucunditas omnes delectationes includit, quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & perfectum est, cui nihil deest: cum ergo in actu virtutis generatiuæ & nutritiuę sit magis delectatio, videtur quòd tales actus ad vitam animalem pertinentes in beatis erunt, & multo fortius in aliis, qui minus spiritualia corpora habebunt.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 22. In resurrectione neque nubent, neque nubentur.

Præterea, Generatio ordinatur ad subueniendum defectui, qui per mortem accidit, ad multiplicationem humani generis, & comestio ad restauratione deperditi & augmenti quantitatis, sed in statu resurrectionis iam humanum genus habebit totam multitudinem individuorum a Deo præfinitam, quia vsque ad hoc generatio differtur, similiter etiam quilibet homo resurget in debita quantitate, nec erit vltra mors, aut aliqua deperditio fiet a partibus hominis, ergo frustra esset actus generatiuæ & nutritiuæ virtutis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd resurrectio non erit necessaria propter primam perfectionem ipsius quæ consistit in integritate eorum, quæ ad naturam spectant, quia ad hoc homo peruenire potest in statu præsentis vitæ per actionem causarum naturalium: sed necessitas resurrectionis est ad consequendam vltimam perfectionem, quæ consistit in peruentione ad vltimū finem. Et ideo illę operationes naturales quæ ordinantur ad primam perfectionem humanæ naturæ vel causandam, vel conseruandam, non erunt in resurrectione, & huiusmodi sunt actiones animalis vitæ in homine, & actiones mutuę in elementis, & motus cœli, & ideo hæc cessabunt in resurrectione. Et quia comedere, bibere, & dormire, & generare ad animalem vitam pertinent, cum sint ad primam perfectionem naturæ ordinata, in resurrectione talia non erunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa comestio, qua Christus comedit, non fuit necessitatis, quasi cibis indigeret humana natura post resurrectionem, sed fuit potestatis, vt ostenderet se veram naturam sumpsisse, quam prius habuerat in statu illo, quando cum discipulis comedebat & biberat: hæc autem ostensio non erit in resurrectione communi, quia omnibus notum erit, & ideo dicitur dispensatiue Christus manducasse, eo modo loquendi quo Iuristæ dicunt, dispensatio est communis iuris relaxatio, quia Christus non intermisit hoc quod est communiter resurgentium, scilicet non vti cibis propter causam prædictam, & propter hoc ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, q̄ differentia sexuum & membrorum varietas erit ad naturæ humanæ perfectionem reintegrandam in specie, & etiam in individuo: vnde non sequitur quòd sint frustra, quamuis animales operationes desint.

Ad tertium dicendum, quòd prædictæ operationes non sunt hominis, inquantum est homo, vt Philosophus dicit: & ideo in eis non consistit beatitudo humani corporis, sed corpus humanum glorificabitur ex redundantia a ratione, a qua homo est homo, inquantum erat ei subditum.

Ad quartum dicendum, quòd delectationes corporales sicut dicit Philosophus in 7. & 10. Ethic. sunt medicinales, quia adhibentur homini ad tollendum fastidiū, vel etiam ægritudines, inquantum eis homo inordinate delectatur, ac si essent veræ delectationes, sicut homo habens infirmum gustum, delectatur in quibusdam quæ sanis non sunt delectabilia: & ideo non oportet quòd tales delectationes sint de perfectione beatitudinis, vt Iudæi & Saraceni ponunt, & quidam hæretici posuerunt, qui vocantur Ciliarchę, qui etiam secundum doctrinam Philosophi non videntur sanum habere affectum, solæ enim delectationes spirituales secundum ipsum sunt simpliciter delectationes, & propter se quærendæ, & ideo ipię ad beatitudinem requiruntur.

QVAESTIO. LXXXII.

De conditionibus beatorum resurgentium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conditionibus beatorum resurgentium. Et primo de eorum corporum impassibilitate. Secundo, de subtilitate. Tertio, de agilitate. Quarto, de claritate.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum Sancti resurgentes resurgant quo ad corpora impassibiles.

Secundo, Vtrum æqualis impassibilitas omnibus fuerit.

Tertio, Vtrum illa impassibilitas sensum in actu a corporibus gloriosis excludat.

Quarto, Vtrum sint in eis omnes sensus in actu.

ARTICVLVS I.

Vtrum corpora sanctorum post resurrectionem sint impassibilia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpora Sanctorum post resurrectionem non sint impassibilia. Omne enim mortale est passibile: sed post resurrectionem erit animal rationale mortale, est hæc enim definitio hominis, quæ nō ab eo separabitur, ergo corpus erit passibile. Thom. 4. distin. 44. q. 1. a. 1. q. 1 & seq.

2 Præt. Omne quod est in potentia ad formam alterius, passibile est ab illo, quia secundum hoc aliquid est passiuum ab alio, vt dicitur in Primo de generatione: sed corpora Sanctorum post resurrectionem erunt in potentia ad aliam formam, ergo erunt passibilia. Probatio mediæ. Quæcumque communicant in materia, vnum eorum est in potentia ad formam alterius, materia enim, secundum quòd est sub vna forma, non amittit potentiā ad aliam formam, sed corpora sanctorum post resurrectionem communicabunt cum elementis in materia, quia ex eadem materia reparabuntur, ex qua nunc sunt, ergo erunt in potentia ad aliam formam, & sic erunt passibilia.

3 Præt. Contraria nata sunt agere & pati adinuicem, vt in Primo de generatione dicit Philosophus: sed corpora Sanctorum erunt ex contrarijs composita, sicut & nunc sunt, ergo &c.

4 Præt. In corpore humano resurget sanguis & alij humores, vt dictum est: sed ex pugna humorum adinuicem generantur ægritudines & huiusmodi passiones in corpore, ergo erunt corpora Sanctorum post resurrectionem passibilia.

5 Præterea. Magis repugnat perfectioni defectus in actu, quàm defectus in potentia: sed passibilitas importat solum defectum in potentia. Cum ergo in corporibus beatorum sint futuri aliqui defectus in actu, sicut cicatrices vulnerum in martyribus, vt in Christo fuerunt: videtur quòd nihil deperit perfectioni eorum si ponantur habere corpora passibilia.

SED CONTRA. Omne passibile est corruptibile, quia passio magis facta abiicit a substantia: sed corpora sanctorū post risurrectionem erunt incorruptibilia, vt dicitur primæ ad Corinth. 15. Seminatur in corruptione, resurget in incorruptione, ergo erunt impassibilia.

Præterea, Fortius non patitur a debiliori: sed nullum corpus erit fortius corporibus Sanctorum, de quibus dicitur primæ ad Corinth. 15. Seminatur in infirmitate, resurget in virtute, ergo erunt impassibilia.

RESPONDEO, Dicendum, quòd passio dupliciter dicitur. Vno modo communiter, & sic omnis receptio passio dicitur, siue illud quod recipit sit conueniens recipienti & perfecti uum ipsius, siue contrarium & corruptiuum: & ab huiusmodi passionis remotione corpora gloriosa impassibilia non dicuntur, cum nihil quod est perfectionis, eis sit auferendum. Alio modo passio dicitur proprie, quam sic definit. Damasc. in 2. lib. Passio est motus præter naturam: vnde immoderatus motus cordis, passio eius dicitur: sed moderatus dicitur eius operatio. Cuius ratio est, quia omne quod patitur trahitur ad terminos agentis, quia agens assimilat sibi patiens: & ideo patiens inquantum huiusmodi, trahitur extra terminos proprios, in quibus erat: sic ergo, proprie accipiendo passionem, non erit in corporibus resurgentium Sanctorum potentialitas ad passionem, & iō impassibilia dicuntur. Huius autem impassibilitatis ratio a diuersis diuersimode assignatur. Quidam enim eam attribuunt conditioni elementorum, quæ aliter tunc se habebunt in corpore,

pore, quàm nunc. Dicunt enim, quòd elementa remanebunt ibi secundum substantiam, sed qualitates actiuæ & passiuę ab elemētis auferentur. Sed hoc non videtur verum, quia qualitates actiuæ & passiuæ sunt de perfectione elementorum: vnde si sine eis repararentur elementa in corpore resurgentis, essent minoris perfectionis, quàm modo sint. Et præterea, cum qualitates illæ sint propria accidentia elementorum ex forma & materia ipsorum causata, videtur valde absurdum, quòd causa maneat & effectus tollatur. Et ideo alij dicunt, quòd manebunt qualitates, sed non habebunt proprias actiones, diuina virtute id faciente ad conseruationem humani corporis. Sed hoc etiam non videtur posse stare, quia ad mixtionem requiritur actio & passio actiuarum & passiuarum qualitatum, & secundum prædominium vnius vel alterius mixta efficiuntur diuersæ complexionis: quod oportet ponere in corpore resurgentis, quia erunt ibi carnes, & ossa, & huiusmodi partes, quibus omnibus non competit vna complexio. Et præterea secundum hoc impassibilitas non posset poni in eis, quia non poneret aliquam dispositionem in substantia impassibili, sed solum prohibitionem passionis ab exteriori, scilicet diuinam virtutem, quæ etiam posset idem facere de corpore hominis in statu huius vitæ.

Et ideo alij dicunt, quòd in ipso corpore erit aliquid prohibens passionem corporum glorioſorum, scilicet materia quinti corporis, quam ponunt venire in compositionem humani corporis, ad conciliandum elementa in harmoniam quandam, per quam possunt esse debita materia animę rationalis, sed tamen in statu huius vitæ propter dominium elementaris naturæ, corpus humanum patitur ad similitudinem aliorum elementorum: sed in resurrectione dabitur natura quinti corporis, & ideo corpus humanum redderetur impassibile ad similitudinem corporis cœlestis. Sed hoc non potest stare, quia corpus quintum non venit materialiter ad compositionem corporis humani, vt in 2. lib. ostensum est. Et præterea impossibile est dicere, quòd aliqua virtus naturalis, qualis est virtus corporis cœlestis, transferat corpus humanum ad proprietatem gloriæ, qualis est impassibilitas corporis glorioſi cum immutationem corporis humani Apostolus attribuat virtuti Christi: q̄ a qualis cœlestis, tales! & cœlestes. 1. Corinthiorum. 15. & Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ.

Præterea, non potest natura cœlestis ita dominari in corpore humano, quin natura elementaris remaneat, cui ex essentialibus suis principijs passibilitas inest. Et ideo aliter dicendum est, quòd omnis passio fit per victoriam agentis super patiens, aliàs non traheret ipsum ad terminos suos: impossibile est autem q̄ aliquid dominetur supra patiens, nisi inquantum debilitatur dominium formæ propriæ supra materiam patientis, loquendo de passione, quę est contra naturam, de qua nunc loquimur: non enim materia subijcitur vni contrariorum, sine hoc quòd tollatur dominium alterius super ipsam, vel saltem diminuatur. Corpus autem humanum & quicquid in eo est, erit perfecte subiectū animæ rationali, sicut anima perfecte subiecta Deo: & ideo in corpore glorioſo non poterit esse aliqua mutatio contra dispositionem illam, qua perficitur ab anima: & ita corpora illa erunt impassibilia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum Anselmum, mortale ponitur in definitione hominis a Philosophis, qui non crediderunt hominē totum aliquando posse esse immortalem, quia non viderunt homines nisi secundum huius mortalitatis statum. Vel potest dici, quòd secundum Philosophum in octauo Methap. quia differentię essentiales sunt nobis incognitę, vtimur quandoque differentijs accidentalibus, ad significandum differentias essentiales, quæ sunt accidentalium causæ, vnde mortale in definitione hominis nō ponitur quasi ipsa mortalitas ad essentiam hominis pertineat, sed quia illud quod nūc est causa passibilitatis & mortalitatis, secundū præsentē statum, scilicet compositio ex contrarijs, est de essentia hominis: sed tūc non erit causa eius propter victoriam animæ super corpus.

Ad secundum dicendum, quòd duplex est potentia, ligata & libera, & hoc non solum est verum in potentia actiua, sed etiam passiua. Forma enim ligat potentiam materiæ, determinando ipsam ad vnum, secundum quòd dominatur super eam: & quia in rebus corruptibilibus non perfecte dominatur forma supra materiam, non perfecte potest ligare ipsam, quin recipiat interdum per aliquam passionem dispositionem contrariam formæ, sed in sanctis post resurrectionem diuina virtute anima dominabitur supra corpus, nec illud dominium aliquo modo poterit auferri, quia ipsa erit immutabiliter Deo subiecta, quod non fuit in statu innocentię, & in corporibus illis manet eadem potentia ad formam aliam, quæ nunc inest quantum ad substantiam potentiæ, sed erit ligata per victoriam animę supra corpus, vt numquā in actum passionis transire possit.

Ad tertium dicendum, quòd qualitates elementares sunt instrumenta animæ, vt pater in Secundo de anima, quòd calor ignis in corpore humano regulatur in actu nutrienti per virtutē animæ. Quando autem agens principale est perfectum & non est aliquis defectus in instrumento, nulla actio procedit ab instrumento, nisi secundum dispositionem principalis agentis, & ideo in corporibus sanctorum post resurrectionem nulla actio vel passio poterit prouenire a qualitatibus elementaribus, quæ sit contra dispositionem animæ, quæ intēdit conseruare corpus.

Ad quartum dicendum, quòd secundum Augustinum in epistola ad Constantinum, diuina potentia valet in ista visibili atque contractabili natura corporum quibusdam manentibus, auferre quas voluerit qualitates. Vnde sicut ab igne fornacis Chaldæorum abstulit virtutem comburendi, quantum ad aliquid, quia corpora puerorum illæsa seruata sunt, sed mansit quantum ad aliquid, quia ignis ille ligna comburebat, ita auferet ab humoribus passibilitatem & dimittet naturam. Modus autem quo hoc fiet, dictus est.

Ad quintum dicendum, quòd cicatrices vulnerum non erunt in sanctis, nec in Christo fuerunt, inquantum important aliquē defectum, sed inquantum sunt signa constantissimæ virtutis, qa passi sunt pro iustitia & fide, vt ex hoc & ipsis & aliis gaudiū crescat. Vnde dicit Aug. 22. de Ciuitate Dei: Nescio quomodo sic afficimur amore martyrii beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse videbimus, non enim deformitas in eis, sed dignitas est quædam, quamuis in corpore sancto, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Nec tamen si aliqua martyribus amputata & ablata sunt membra, sine ipsis mēbris eruut in resurrectione mortuorum, quibus dictum est, Capillus de capite vestro non peribit.

ARTICVLVS II.

Vtrum impassibilitas in omnibus erit æqualis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd impassibilitas in omnibus erit æqualis. Quia primæ ad Cor. 15. dicit Glos. quod æqualiter omnes habent quòd pati non possunt qui habent dotem impassibilitatis, ergo impassibilitas est æqualis in omnibus.

2 Præt. Negationes non recipiunt magis & minus: sed impassibilitas est quædam negatio vel priuatio passibilitatis, ergo non potest esse maior in vno, quàm in alio.

2 Præt. Magis album dicitur quod est nigro impermixtius: sed nulli corporum sanctorum admiscebitur aliquid de passibilitate, ergo omnia erunt æqualiter impassibilia.

SED CONTRA. Merito debet respondere præmiū proportionaliter: sed Sanctorū quidā fuerunt alijs maiores merito, ergo cū impassibilitas sit quoddam præmium, videtur quòd in quibusdam sit maior quàm in alijs.

Præterea. Impassibilitas diuiditur contra dotem claritatis: sed ista non erit æqualis in omnibus, vt patet. 1. Corint. 15. ergo nec impassibilitas.

RESPONDEO, Dicendum, quòd impassibilitas potest dupliciter considerari, vel secundum se, vel secūdum causam suā. Si secundum se consideretur, quia solam negationem vel priuationem importat, non suscipit magis & minus, sed erit æqualis in omnibus beatis. Si autem consideretur secundum suam causam, sic erit in vno maior quàm in alio. Causa autem eius est dominium animę super corpus, quod quidem dominium causatur ex hoc q̄ fruitur Deo immobiliter, vnde in illo qui perfectius fruitur, est maior impassibilitatis causa.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd glos. illa loquitur de impassibilitate secundum se, & non secundum causam suam.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis negationes & priuationes secundum se non intendantur nec remittantur, tamen intenduntur & remittuntur ex causis suis, sicut dicitur esse locus magis tenebrosus, qui habet plura & maiora obstacula lucis.

Ad tertium dicendum, quòd aliqua non solum intenduntur per recessum a contrario, sed per accessum ad terminum, sicut lux intenditur. Et præterea etiam impassibilitas est maior in vno q̄ in alio, quamuis in nullo aliquid passibilitatis remaneat.

ARTICVLVS. III.

Vtrum impassibilitas, sensum in actu a corporibus gloriosis excludat.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd impassibilitas, sensum in actu a corporibus glorioſis excludat. Quia sicut dicit Philosophus in secundo de Anima, sentire est quoddam pati: corpora autem gloriosa erunt impassibilia, ergo non sentient in actu.

2 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Præterea Immutatio naturalis, præcedit immutationem animalem, sicut esse naturale præcedit esse intentionale: sed corpora gloriosa ratione impassibilitatis non immutabuntur immutatione naturali: ergo nec immutatione animali, quæ requiritur ad sentiendum.

3 Præterea, Quandocumque sit sensus in actu, cum noua receptione, sit nouum iudicium, sed ibi non erit nouum iudicium: quia erunt ibi cogitationes volubiles, ergo non sient ibi sensus in actu.

4 Præterea, Quando anima est in actu vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ: sed anima summe erit intẽta ad actũ virtutis intellectiuę, qua Deum contemplabitur, ergo non erit aliquo modo in actu virtutis sensitiuę.

SED CONTRA est, quod dicitur Apoc. 1. Videbit eum omnis oculus, ergo erit ibi sensus in actu.

Præterea. Secundum Philosophum in primo de Anima, animatum ab inanimato distinguitur sensu & motu, sed ibi erit in actu motus, quia tamquam scintillæ in arundineto discurrent. Sapien. 1. ergo & sensus in actu.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aliquem sensum esse in corporibus beatorum omnes ponunt, aliàs corporalis vita Sanctorum post resurrectionem assimilaretur magis somno, q̃ vigiliæ, quod non competit illi perfectioni, eo quòd in somno corpus sensibile non est in vltimo actu vitæ, propter quod somnus dicitur vitæ dimidium in primo Ethi. sed in modo sentiendi diuersi diuersa opinantur. Quidam enim dicunt, quòd corpora gloriosa sunt impassibilia, & propter hoc non receptibilia peregrinæ impressionis, & multo minus quàm corpora cœlestia, quia non erit ibi sensus in actu per receptionem alicuius speciei a sensibilibus, sed magis extra mittendo. Sed hoc non potest esse, quia in resurrectione natura speciei manebit eadem in homine, & omnibus partibus eius, huiusmodi autem est natura sensus vt sit potentia passiua, vt in Secundo de anima probat Philosophus. Vnde si in resurrectione Sancti sentient extra mittẽdo & non recipiendo, non esset sensus in eis virtus passiua, sed actiua, & sic non esset eiusdem speciei cum sensu, qui nunc est, sed esset aliqua virtus eis data: sicut enim materia numquam fit forma, ita potentia passiua numquam fit actiua. Et ideo alij dicunt, quòd sensus in actu fiet per susceptionem, non quidem ab exterioribus sensibus, sed per effluxum a superioribus viribus, vt sicut nunc superiores vires accipiunt ab inferioribus, ita econtrario tunc inferiores accipient a superioribus. Sed iste modus receptionis non facit vere sentire, quia omnis potentia passiua secundum suę speciei rationem determinatur ad aliquid actiuũ speciale, quia potentia inquantum huiusmodi, habet ordinem ad illud, respectu cuius dicitur, vnde cum proprium actiuum in sensu sit res existens extra animam, & non intentio eius existẽs in imaginatione vel ratione, si organum sentiendi non moueatur a rebus extra, sed ex imaginatione vel a superioribus viribus alijs, non erit vere sentire. Vnde non dicimus, quòd phrenitici & alij mente capti, in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit huiusmodi defluxus specierum ad organa sentiẽdi, vere sentiant, sed quia videtur eis quòd sentiant. Et ideo dicendum est cum alijs, quòd sensus corporum glorioforum erit per susceptionem a rebus, quæ sunt extra animam. Sed sciendũ est, quod organa sentiendi immutantur a rebus, quæ sunt extra animam dupliciter. Vno modo immutatione naturali, quando scilicet organum disponitur eadem qualitate naturali, qua disponitur res extra animam, quæ agit in ipsis, sicut cum manus fit calida ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo immutatione spirituali, quando recipitur qualitas sensibilis in instrumento secundum esse spirituale, ideſt, species siue intentio qualitatis & non ipsa qualitas, sicut pupilla recipit speciem albedinis, & tamen ipsa non efficitur alba. Prima ergo receptio non causat sensum, per se loquendo, quia sensus est susceptiuus specierum in materia præter materiam, ideſt, præter esse materiale, quod habebant extra animam, vt dicitur in. 2. de Anima, & hæc receptio immutat naturam recipientis, quia recipitur hoc modo qualitas secundum esse suum materiale, vnde ista receptio non erit in corporibus gloriosis, sed secunda, quę per se facit sensum in actu, & non immutat naturam recipientis.

AD PRIMVM ergo dicendum (q̃ iam patet ex dictis) quòd ex hac passione, quæ est in actu sentiendi, quæ non est aliud quàm receptio prædicta, non trahitur corpus extra naturalem suam qualitatem, sed spiritualiter perficitur, vnde impassibilitas gloriosorum corporum hanc passionem non excludit.

Ad secundum dicendum, quòd omne passiuum recipit actionem agentis secundum suum modum, si ergo aliquid sit quod sit natum sic immutari ab actiuo naturali & spirituali immutatione, immutatio naturalis præcedit immutationem spiritualẽ, sicut esse naturale præcedit esse intentionale, si autem natum sit immutari spiritualiter tantum, non oportet quòd immutetur naturaliter, sicut de aere, qui non est receptiuus coloris secundũ esse naturale, sed solum secundum esse spirituale: & ideo hoc solummodo immutatur: sicut econtrario corpora inanimata immutantur per qualitates sensibiles solum naturaliter, in corporibus autem gloriosis non poterit esse aliqua immutatio naturalis, & ideo ibi erit spiritualis immutatio tantum.

Ad tertium dicendum, quòd sicut erit noua receptio speciei in organo sentiendi, ita erit nouum iudicium sensus communis, non autem nouum iudicium intelligens de hoc, sicut in eo qui videt aliquid quod prius sciuit. Quod autem dicit Aug. non erunt ibi cogitationes volubiles, intelligitur de cogitationibus intellectiuę partis: vnde non est ad propositum.

Ad quartum dicendum, quòd quando vnum duorum est ratio alterius, occupatio animæ circa vnum non impedit vel remittit occupationem eius circa aliud. Sicut medicus dum videt vrinam, non minus potest considerare artis regulas de coloribus vrinarum, sed magis, & quia Deus apprehẽditur a Sanctis, vt ratio omnium quæ ab eis agentur vel cognoscentur, ideo occupatio eorum circa sensibilia sentienda vel quæcumque alia cõtemplanda, in nullo impedict diuinam contemplationem, nec econtrario. Vel dicendum, quòd ideo vna potentia impeditur in actu suo quando alia vehementer cooperatur, quia vna potentia de se non sufficit ad tam diuersam operationem, nisi ei subueniatur per id quod erat alijs potentijs vel membris influendum a principio vitæ, & quia in Sanctis erunt omnes potentiæ perfectissimæ, vna poterit intense operari, ita quòd ex hoc nullum impedimentum præstabitur actioni alterius potentiæ, sicut & in Christo fuit.

† ARTICVLVS. IIII.

Vtrum in beatis post resurrectionem sint omnes sensus in actu.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non sint ibi omnes sensus in actu. Tactus enim est primus inter omnes alios sensus, vt dicitur in lib. de Anima: sed corpora gloriosa carebunt actu tactus, quia sensus tactus fit in actu per immutationem corporis animalis, ab aliquo exteriori corpore prædominante in aliqua qualitate actiuarum vel passiuarum, quarum est tactus discretiuus, qualis tunc immutatio esse non poterit, ergo non erit ibi omnis sensus in actu.

2 Præterea, Sensus gustus deseruit actui virtutis nutritiuę: sed post resurrectionem huiusmodi actus non erit, ergo frustra esset ibi gustus.

3 Præterea, Post resurrectionem nihil corrumpetur, quia tota creatura vestietur quadam virtute incorruptionis: sed sensus odoratus in actu suo esse non potest, nisi aliqua corruptione facta, quia odor non sentitur sine aliqua fumali euaporatione, quæ in quadam resolutione consistit, ergo sensus odoratus non erit ibi in suo actu.

4 Præterea, Auditus deseruit disciplinæ, vt dicitur in lib. de sensu: sed non erit post resurrectionem beatis necessaria aliqua disciplina per sensibilia, quia diuina sapientia replebuntur ex ipsius visione, ergo non erit ibi auditus.

5 Præterea, Visio fit secundum quòd in pupilla recipitur species rei visę: sed hoc non poterit esse post resurrectionem in beatis, ergo non erit ibi visus in actu, qui tamen est omnium sensuũ nobilior. Probatio mediæ. Illud quod est lucidum in actu, non est receptiuum speciei visibilis: vnde speculum directe positum sub radio Solis non representat speciem corporis oppositi, sed pupilla sicut & totum corpus erit claritate dotata, ergo non recipietur ibi aliqua species colorati corporis.

6 Præterea. Secundum perspectiuos, omne quod videtur, sub angulo videtur, sed hoc non competit corporibus gloriosis, ergo non habebunt sensum in actu. Probatio mediæ. Quandocumque aliquid videtur sub angulo, oportet esse aliquam proportionem anguli ad distantiam rei visæ, quia quod a remotiori videtur, minus videtur & sub minori angulo: vnde posset esse ita paruus angulus quòd nihil de re videretur, si ergo oculus gloriosus videbit sub angulo, oportet quod videat sub determinata distantia, & ita quod non videat aliquid a remotiori, quàm modo videmus, quod videtur absurdum, & sic videtur quòd sensus visus actu non erit in corporibus gloriosis.

SED CONTRA, Potentia coniuncta actui est perfectior quàm non coniuncta, sed natura humana erit in beatis in maxima perfectione, ergo erunt ibi omnes sensus in suo actu.

Præterea. Vicinius se habent ad animam potentiæ sensitiuæ, quàm corpus: sed corpus præmiabitur vel punietur propter merita vel demerita animæ, ergo & omnes sensus præmiabuntur in beatis,

beatis, & punientur in malis, secundum delectationem & dolorem vel tristitiam quæ in operatione sensus consistunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quòd in corporibus gloriosis erũt omnes potentiæ sensuum, non tamen erunt in actu, nisi duo sensus, scilicet, tactus & visus, nec hoc erit ex defectu sensuum, sed ex defectu medij & obiecti, nec tamen erunt frustra quia erunt ad integritatem humanæ naturæ, & ad commendandam sapientiam Creatoris. Sed hoc non videtur verum, quia hoc quod est medium in istis sensibus, est etiam in alijs medium. In visu. n. est medium aer, qui etiam est medium in auditu & odoratu, sicut patet in 2. de Anima. Similiter etiam gustus habet medium coniunctum sicut & tactus, cum gustus sit tactus quidam, vt in eodem libro dicitur. Odor etiam erit ibi qui est obiectum odoratus, cum Ecclesia cantet, quòd odor suauissimus erunt corpora sanctorum. Laus vocalis erit in patria. Vnde dicitur super illud Psal. Exultationes Dei in gutture eorum, quòd corda & linguæ non desinent laudare Deum. Et idem etiam habetur per Glossi. super illud Oseæ. 14. In canticis & cymbalis &c.

Et ideo secundum alios dicendum, quòd odoratus & auditus erunt ibi in actu, sed gustus non erit ibi, ita quòd immutetur ab aliquo cibo vel potu sumpto, vt patet ex dictis, nisi forte dicatur, quòd erit ibi gustus in actu per immutationem linguæ ab aliqua humiditate adiuncta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd qualitates, quas tactus percipit, sunt illæ ex quibus constituitur animatum corpus, vnde per qualitates tangibiles corpus animalis secundum statum præsentem natum est immutari immutatione naturali & spirituali ab obiecto tactus. Et ideo tactus dicitur maxime materialis inter alios sensus, quia habet plus de materiali immutatione adiunctum, non tamen immutatio materialis se habet ad actum sentiendi qui perficitur spirituali immutatione nisi per accidens. Et ideo in corporibus gloriosis, a quibus impassibilitas excludit naturalem immutationem, erit immutatio a qualitatibus tangibilibus spiritualis tantum, sicut etiam in corpore Adæ fuit quod nec ignis, nec gladius scindere potuisset, & tamẽ horum sensum habuisset.

Ad secundum dicendum, q̃ gustus secundum quod est sensus alimenti, non erit in actu, sed secundum quod est iudicium saporum hoc, esse poterit forte per modum prædictum.

Ad tertium dicendum, quòd quidam posuerunt quòd odor nihil aliud est quàm quædam fumalis euaporatio. Sed hæc positio nõ potest esse vera, quod patet ex hoc quòd vult res immutantur ex odore percepto ad cadauera ex locis remotissimis, cum tamen non esset possibile, quòd euaporatio aliqua pertingeret a cadauere ad tam remota loca, etiam si totum resolueretur in vaporem & præcipue, cum sensibilia in æquali distantia ad quamlibet partem immutentur. Vnde odor immutat mediũ quandoque & instrumentum sentiendi spirituali immutatione sine aliqua euaporatione pertingente ad organum, sed quòd aliqua euaporatio requiratur, hoc est eo quod odor in corporibus est humiditate aspersus. Vnde oportet resolutionẽ fieri ad hoc quòd percipiatur. Sed in corporibus gloriosis erit odor in sua vltima perfectione nullo modo per humidum repressus, vnde immutabit spirituali immutatione, sicut odor fumalis euaporationis facit, & sensus odoratus in sanctis, quia nulla humiditate impedietur, & cognoscet non solum excellentia odoris, sicut nunc in nobis contingit propter nimiam cerebri humiditatem, sed etiam minimas odorum differentias.

Ad quartum dicendum, quòd in patria erit laus vocalis, quãuis quidam aliter dicant, quòd sola immutatione spirituali organum auditus immutabit in beatis, nec erit propter disciplinam quæ scientiam acquirat, sed propter perfectionem sensus & delectationem, quomodo autem vox ibi formari poterit, dictum est in Secundo libro.

Ad quintum dicendum, quòd incensio luminis non impedit receptionem spiritualem speciei coloris, dummodo maneat in natura diaphani, sicut patet quantumcumque illuminetur aer potest esse medium in visu, & quanto est magis illuminatus, tanto per ipsum aliquid clarius videtur, nisi sit defectus ex debilitate visus. Quia autem in speculo directe oppositio radio Solis non appareat species corporis oppositi, non est propter hoc q̃ impeditur receptio, sed propter hoc quod impeditur reuerberatio. Oportet enim ad hoc quod forma in speculo appareat, q̃ fiat quædam reuerberatio ad aliquod corpus obscurum, & ideo plumbum vitro adiungitur in speculo, hanc autem obscuritatẽ radius solis repellit, vnde non potest apparere species in aliquo speculo. Claritas autem corporis gloriosi non aufert diaphaneitatem a pupilla, quia gloria non tollit naturam, vnde magnitudo claritatis in pupilla magis facit ad acumen visus quàm ad eius defectum.

Ad sextum dicendum, quòd quanto sensus est perfectior, tanto ex minori immutatione facta potest obiectum suum percipere, quanto autem sub minori angulo visus a visibili immutatur, tanto minor immutatio est, & inde est quòd visus fortior magis a remotis aliquid videre potest, quàm visus debilior, quia quanto a remotiori videtur, sub minori angulo videtur, & quia visus corporis gloriosi erit perfectissimus, ex paruissima immutatione poterit videre, vnde sub angulo multo minori videre poterit quàm modo possit, & p cõsequens multo magis a remotis.

QVAESTIO. LXXXIII.

De subtilitate corporum beatorum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de subtilitate corporum beatorum.

Circa quod quæruntur sex.

Primo, Vtrum subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

Secundo, Vtrum ratione huius subtilitatis possit esse in eodem loco cum alio.

Tertio, Vtrum per miraculum duo corpora possint simul esse in eodem loco.

Quarto, Vtrum duo corpora gloriosa possint esse simul in eodem loco.

Quinto, Vtrum corpus gloriosum necessario requirat æquale sibi locum.

Sexto, Vtrum corpus gloriosum sit palpabile.

† ARTICVLVS I.

Vtrum subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd subtilitas nõ sit proprietas corporis gloriosi. Proprietas enim gloriæ excedit proprietatem naturæ, sicut gloriæ claritas claritatem Solis, quę est maxima in natura: si ergo subtilitas est proprietas corporis gloriosi, videtur quòd corpus sit subtilius futurum omni qd̃ est subtile in natura, & ita erit ventis aereque subtilius, quod est hæresis a Greg. in Constantinopolitana vrbe damnata, vt ipse narrat in 4. libr. Moral. Thom. 4. distin. 44. q. 2. a. 2. q. 1 & seq.

2 Præterea, Sicut caliditas & frigiditas sunt quędam qualitates simplicium corporum, scilicet elementorum, & subtilitas, sed calor & aliæ qualitates elementorum non intendentur in gloriosis corporibus magis quàm nunc, immo magis ad medium reducentur. ergo neque subtilitas in eis erit maior quàm nunc sit.

3 Præterea, Subtilitas inuenitur in corporibus propter paucitatem materiæ, vnde corpora quæ habent minus de materia sub æqualibus dimensionibus, dicimus magis subtilia, vt ignem aere, & aerem aqua, & aquam terra: sed tantum de materia erit in corporibus gloriosis, quantum nunc est, ergo tunc non erunt magis subtilia, quàm nunc sunt.

SED CONTRA est quod dicitur. 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale, ideſt spiritui simile, sed subtilitas spiritus excedit omnem subtilitatem corporis, ergo corpora gloriosa erunt subtilissima.

Præterea. Corpora quanto sunt subtiliora, tanto nobiliora, sed corpora gloriosa sunt nobilissima, ergo erunt subtilissima.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nomen subtilitatis a virtute est assumptum, scilicet penetrandi, vnde dicitur in secundo de Generatione, quòd subtile est repletiuum partibus & partium partibus, quòd autem aliquod corpus sit penetratiuũ, contingit ex duobus. Primo, ex paruitate quantitatis præcipue secundum profunditatem & latitudinem, non autem secundum longitudinem, quia penetratio fit in profundum, vnde longitudo penetrationi non obstat. Secundo, ex paucitate materiæ, vnde rara subtilia dicimus, & quia in corporibus raris forma prædominatur materiæ magis, ideo translatum est nomen subtilitatis ad illa corpora quę optime substant formæ, & perficiuntur ab ea completissimo modo, sicut dicimus subtilitatis esse naturæ in Sole & Luna & alijs huiusmodi, sicut autem huiusmodi potest dici subtile, quando perfectissime completur in esse & virtute suę speciei. Et quia res incorporeæ quantitate carent & materia, nomen Subtilitatis ad eas transfertur nõ solum ratione suæ substantiæ, sed etiam ratione suæ virtutis, sicut enim subtile dicitur penetratiuum, quia pertingit vsque ad intima rei, ita etiam dicitur aliquis intellectus subtilis, quia pertingit ad inspicienda intrinseca principia, & proprietates naturales rei latentis. Et similiter dicitur aliquis habere visum subtilem, quia aliquod minimum potest visu pertingere, & similiter est de aljis sensibus, & secundum hoc diuersimode subtilitatem corporibus gloriosis attribuerunt. Quidam etiam hæretici, vt Augustinus.

Narrat

narrat,attribuerunt eis subtilitatem secundum modum,quo spi- F rituales substantiæ subtiles dicuntur, dicentes quòd in resurrectione, corpus vertetur in spiritum, & ratione huius corpora resurgentium Apostolus spiritualia nominat.1. Corin. 15. Sed non potest stare. Primo, quia corpus in spiritum tranfire non potest,cum non communicent in materia, quod etiam Boetius ostendit in libro de Duabus naturis. Secũdo, quia si hoc esset possibile,corpore in spiritum conuerso, non resurgeret homo,qui ex anima & corpore naturaliter constat. Tertio, quia si Apostolus sic intelligeret, sicut nominat corpora spiritualia, pari ratione nominaret corpora animalia,quæ in animam sunt conuersa, quod patet esse falsum. Vnde quidam hæretici dixerunt, qp corpus in resurrectione remanebit, sed habebit subtilitatem secundum modum ratefactionis, ita quòd corpora humana in resurrectione erunt aerea, vel vento similia, vt Greg. narrat 23. libr.Mora.sed hoc etiam non potest stare,quia corpus post resurrectionem palpabile habuit Dominus,vt patet Luc. vlt.Spiritus G carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, quòd precipue subtile credendum est. Et præterea, corpus humanum cum carnibus & ossib⁹ resurget,sicut corpus Domini, vt dicitur Luc. vlt.Spiritus carnem & ossa non habet,sicut me videbitis habere, & Iob.19.dicitur.In carne mea videbo Deum saluatorem meũ, natura autem carnis & ossis hanc raritatem non potest habere.

Et ideo est assignandus corporibus glorioſis alius modus subtilitatis, vt dicantur subtilia propter completissimam corporis perfectionem, sed hanc completionem quidam eis attribuunt ratione quintæ essentiæ, quæ eis tunc maxime dominabitur,qđ esse non potest. Primo, quia nihil de quinta essentia potest venire in compositionem corporis, vt in Tertio hio. ostensum est. Secundo,quia dato quòd veniret in compositionem corporis humani, non posset intelligi quòd dominaretur magis tunc quàm nunc supra naturam elementarem, nisi ita quòd esset in corpori H bus humanis plus secundum quantitatẽ de natura cœlesti, & sic corpora humana non essent eiusdem staturę, nisi forte minueretur natura elementaris in homine, quod repugnat integritati resurgentium,vel ita quòd natura elementaris indueret proprietates naturę cœlestis ex eius dominio in corpore,& sic naturalis virtus esset causa proprietatis glorioſæ,qđ videtur absurdum.

Et ideo alij dicunt,quòd dicta completio, ex qua corpora humana subtilia dicuntur,erit ex dominio animæ glorificatæ,quæ est forma corporis super ipsum, ratione cuius corpus glorioſum spirituale dicitur, quasi omnino spiritui subiectum. Prima autẽ subiectio, qua corpus animæ subijcitur, est ad participandum esse specificum,prout subijcitur sibi vt materia formæ,& deinde subijcitur ei ad alia opera animæ, prout anima est motor, & ita prima ratio spiritualitatis in corpore est ex subtilitate, & deinde ex agilitate, & alijs proprietatibus corporis glorioſi. Et propter hoc Apostolus in spiritualitate tetigit dotem subtilitatis vt Magistri exponunt, vnde Gregorius dicit decimoquarto Moralium, quòd corpus glorioſum dicitur subtile per effectum spiritualis potentiæ, & per hoc patet solutio ad obiecta, quæ procedunt de subtilitate, quæ est per rarefactionem.

ARTICVLVS II.

Vtrum ratione huius subtilitatis competat corpori glorioſo esse in eodem loco,cum alio non glorioſo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ratione huius subtilitatis competat corpori, quòd sit simul in eodem loco cum alio non glorioſo. Quia vt dicitur Philip.3. reformabit corpus humilitatis nostræ,configuratum corpori claritatis suæ: sed corpus Christi potuit simul esse cum alio corpore in eodem loco,vt patet per hoc quòd post resurrectionem intrauit ad discipulos ianuis clausis, vt dicitur Ioann 20.ergo & cor K pora glorioſa ratione subtilitatis poterunt esse cum alijs corporibus non glorioſis in eodem loco.

2 Præterea, Corpora glorioſa erũt nobiliora omnibus alijs corporibus: sed quædam nunc ratione suæ nobilitatis possunt esse simul cum alijs corporibus, scilicet radijs solares, ergo multo fortius hoc conueniet corporibus glorioſis.

3 Præterea, Corpus cœleste non potest diuidi ad minus, quantum ad substantiam sphærarum, vnde dicitur Iob.27.quòd cœli velut ære solidissimo firmati sunt, si ergo corpus glorioſum non potest simul esse cum alio corpore in eodẽ loco ratione subtilitatis, numquam ad cœlum empyreum ascendere poterit, quod est erroneum.

4 Præterea, Corpus quod non potest simul esse cum alio corpore, potest ex alterius obstaculo impediri in motu suo vel etiam includi, sed hoc non potest contingere corporibus glorioſis,ergo possunt simul esse in eodem loco cum alijs corporibus.

5 Præterea. Sicut se habet punctus ad punctum, ita linea ad lineam, & superficies ad superficiem,& corpus ad corpus:sed duo puncta possunt esse simul, vt patet quando lineæ se tangunt, & similiter duæ lineæ in contactu duarum superficierum, & de superficie in contactu duorum corporum, quia contigua sunt quorum vltima sunt simul, vt patet 6. Phy.ergo non est contra naturam corporis quin possit esse simul cum alio corpore in eodẽ loco: sed quicquid nobilitatis natura corporis patitur, totum corpori glorioſo præstabitur, ergo corpus glorioſum ex suæ subtilitatis proprietate habebit quod possit esse simul cum alio corpore in eodem loco.

SED CONTRA est, quod Boe.dicit in lib.de Trinitate:in numero differentiam varietas accidentium facit. Nam tres homines neque genere,neque specie, sed suis accidentibus distant;nam si omnino cuncta ab his accidentia separamus, tamen locus est cunctis diuersus, quem vnum fingere nullo modo possumus, ergo si ponantur duo corpora esse in vno loco,erit vnum corpus numero.

Præterea. Corpora glorioſa maiorem conuenientiam habebunt cum loco quàm spiritus angelici, sed spiritus angelici, vt quidam dicunt, non possunt distingui numero, nisi essent in diuersis locis, & propter hoc ponunt quòd necesse est esse eos in loco, & quòd ante mundum creari non potuerunt, ergo multo magis debent dicere quòd duo corpora qualiacumque non possunt esse in eodem loco.

RESPONDEO, Dicendum, quòd non potest dici quòd corpus glorioſum ratiõe suæ subtilitatis habeat quòd possit esse cum alio corpore in eodem loco, nisi per subtilitatem auferatur id per quod prohibetur nunc esse simul cum alio corpore in eodem loco.Dicũt autem quidam,quòd prohibetur ad hoc in isto statu ratione corpulentiæ, per quam habet quòd replet locum, quæ quidem corpulentia ab eo per subtilitatis dotem tolletur. Sed non potest hoc stare propter duo. Primo quia corpulentia, quam dos subtilitatis aufert, est ad defectum pertinens, puta alicui inordinatio materiæ non perfectè substantis suæ formæ. Totum enim quod ad integritatem corporis pertinet, in corpore resurget, tam ex parte formę quàm ex parte materię,quia quod aliquod corpus sit repletiuum loci, hoc habet per illud,quod est de integritate naturæ eius, & non ex aliquo defectu naturæ. Cũ enim plenum opponatur vacuo, illud solum non replet locum, quo posito in loco,nihilominus manet vacuus locus. Vacuum autẽ definitur in 4.Phy. quòd est locus non plenus sensibili corpore, dicitur autem aliquod corpus esse sensibile ex materia & formæ, & naturalibus accidentibus, quæ omnia ad integritatem naturæ pertinent, constat etiam quod corpus glorioſum erit sensibile, etiam secundũ tactum,vt patet in corpore Domini, Luc. vlt.nec enim deerit materia aut forma,aut naturalia accidentia, scilicet calidum & frigidum, & huiusmodi. Vnde patet,quòd corpus glorioſum,non obstante subtilitatis dote,replebit locũ. I Insania enim videtur dicere quòd locus vbi esset corpus glorioſum,esset vacuus.Secunda ratio eorum prædicta non valet,quia coexistentiam corporis impedire in eodem loco est plus quàm replere locum. Si enim ponamus dimensiones esse separatas sine materia, illæ dimensiones replent locum. Vnde quidam ponentes dixerunt vacuum esse locum, in quo sunt huiusmodi dimensiones sine aliquo sensibili corpore, & tamen istę dimensiones prohibentur ne sint simul cum alio corpore in eodem loco, vt patet per Philos.in 4. Physic. & in.3. Metaphy. vbi habet pro inconuenienti, quòd corpus mathematicum, quod nihil est aliud quàm dimensiones separatę, sit simul cum alio corpore naturali sensibili.Vnde dato,quòd subtilitas corporis glorioſi auferret ab eo hoc quod est replere locum,non tamen sequitur qp propter hoc posset esse cum alio corpore in eodem loco, quia remoto eo quod minus est,non propter hoc remouetur quod plus est. Dicendum est ergo,quòd illud quod impedit corpus nostrũ nunc,ne simul cum alio corpore sit,in eodem loco, nullo modo poterit ab eo remoueri per dotem subtilitatis. Nihil enim potest prohibere corpus aliquod ne sit simul situatum cum aliquo corpore in eodẽ loco, nisi in hoc quòd in eo requirit diuersum situm, nihil enim est impedimentum identitatis nisi quod est causa diuersitatis. Hanc autem distinctionem situs non requirit aliqua corporis qualitas,quia corpori non debetur aliquis situs ratione suę qualitatis,vnde remota corpore sensibili,quod sit calidum & frigidum,aut graue,aut leue, nihilominus in eo remanet necessitas prædictæ distinctionis,vt patet per Phil.4.Phy sic.& etiam planum est.Similiter etiam materia non potest inducere necessitatem prædictę distinctionis, quia materiæ non aduenit situs nisi mediante quantitate dimensiua. Similiter etiam neque forma situm habet, nisi ex materia situm habente, restat ergo, quod necessitas distinctionis duorum corporum in situ causatur a natura quantitatis dimensiuæ, cui per se conuenit situs. Cadit enim in definitione eius,quantitas enim dimensiua est

est quantitas habens situm, & inde est, quòd remotis omnibus A alijs, quæ sunt in re, distinctionis necessitas inuenitur in sola quantitate dimensiua. Si enim accipiatur linea separata, oportet quòd si sint duæ lineæ vel duæ partes vnius lineæ, quòd sint distinctæ in situ,aliàs linea addita lineæ non efficeretur maius, quod est contra communem animi conceptionem, & similiter est de superficiebus & corporibus mathematicis, & quia materiæ debetur situs, inquantum subsistit dimensioni, ex inde prędicta necessitas ad materiam situatam deriuatur, vt sicut non est possibile esse duas lineas vel duas partes lineæ, nisi sint distinctę secundum situm, ita impossibile est esse duas materias vel duas partes materiæ, nisi sit distinctio situs:& quia distinctio materię est principium distinctionis indiuiduorũ,inde est quòd Boetius dicit in lib.de Trinita.quòd duobus corporibus vnũ locum fingere nullo modo possumus, vt hanc saltem accidentium varietatem distinctio indiuiduorum requirat,[subtilitas autem a corpore glorioſo per dimensionem non auferet sibi prædictam necessi- B tatem situs,distinctionis ab alio corpore, & ideo corpus glorioſum non habebit ratione subtilitatis, quòd possit esse cum alio corpore, sed poterit simul cum alio corpore esse ex operatione virtutis diuinæ,sicut etiã corpus Petri non habuit ex aliqua proprietate indita, quod ad vmbram eius sanarentur infirmi, sed hoc fiebat virtute diuina ad ædificationem fidei, ita faciebat virtus diuina vt corpus glorioſum posset simul cum alio corpore esse ad perfectionem gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum,qp corpus Christi non habuit ex subtilitatis dote quòd posset esse simul cum alio corpore in eodem loco,sed hoc factum est virtute diuina post resurrectionem sicut in natiuitate, vnde Grego.in Homilia dicit,illud corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quod ad humanos oculos per natiuitatẽ suam clauso exijt vtero Virginis. Vnde non oportet quòd ratione suæ subtilitatis hoc conueniat corporibus glorioſis. C

Ad secundum dicendum, quòd lumen non est corpus, vt in prima parte dictum est,vnde obiectio procedit ex falsis.

Ad tertium dicendum, quòd corpus glorioſum transibit sphæras cœlorum sine eorum diuisione, non ex vi subtilitatis,sed ex diuina virtute, quæ eis ad nutum in omnibus subueniet.

Ad quartum dicendum, quòd ex hoc quòd Deus eis ad nutũ aderit in omnibus quæ volunt, sequetur quòd non possint includi vel carcerari.

Ad quintum dicendum, quòd sicut dicitur .4. Physic. Puncti non conuenit esse locum, vnde si dicatur esse in loco, hoc non est nisi per accidens, quia corpus cuius est terminus, est in loco: sicut autem totus locus respondet toti corpori, ita terminus loci respondet termino corporis. Contingit autem duorum locorum esse vnum terminum, sicut & duas lineas terminari ad vnũ punctum, & ideo quamuis duo corpora non possunt esse nisi in D diuersis locis, tamen duobus terminis duorum corporum respõdet idem terminus duorum locorum, & secundum hoc dicuntur vltima corporum se contingentium esse simul.

ARTICVLVS. III.

Vtrum per miraculum fieri possit quòd duo corpora sint in eodem loco.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nec etiam per miraculum fieri possit quòd duo corpora sint in eodẽ loco. Non enim potest fieri per miraculum quòd duo corpora sint simul duo & vnum, quia hoc esset facere contradictoria esse simul, sed si ponantur duo corpora esse simul, sequeretur,illa duo corpora esse vnum, ergo non est possibile hoc per miraculũ fieri, Probatio mediæ: Sint duo corpora in eodem loco, quorũ vnum dicatur A, & aliud B, ergo dimensiones A,erunt eædem cum dimensionibus loci,aut aliæ: si aliæ, ergo erunt aliquæ di- E mensiones separatæ, quia non potest poni quòd dimensiones, quæ sunt inter terminos loci, non sint in aliquo subiecto, nisi sint in corpore locato, si ergo sint eædem,ergo eadem ratione dimensiones B,erunt eædem cum dimensionibus loci,sed quæcũque vni & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem,ergo dimensiones A,& B,sunt eędem,sed duorum corporũ nõ possunt esse eædem dimensiones,sicut nec eadẽ albedo,ergo A,& B, sunt vnum corpus & erant duo, ergo sunt simul vnum & duo.

2 Præterea. Contra communes animi conceptiones,non potest aliquid miraculose fieri, vt scilicet pars non sit minor toto,quia contraria communibus conceptionibus directe contradictionẽ includunt. Similiter nec conclusiones Geometricæ,quæ a communibus conceptionibus infallibiliter deducuntur, sicut quòd triangulus non habeat tres angulos ęquales duobus rectis. Similiter nec aliquid potest fieri in linea contra definitionem lineę, quia separare definitionem a definito, est ponere duo contradictoria esse simul, sed duo corpora esse in eodem loco est contra conclusiones Geometriæ & contra definitionem lineæ, ergo nõ potest fieri per miraculum. Probatio medię. Conclusio est Geometriæ,quòd duo circuli non se tangunt nisi in puncto, si autẽ duo corpora circularia essent in eodem, duo circuli designati in eis se tangerent secundum totum. Similiter etiam est contra definitionem lineę quòd infra duo puncta sit plus,quàm vna linea recta.quod fieret,si duo corpora essent in eodem loco, quia infra duo puncta signata in diuersis superficiebus loci,essent duæ lineæ rectæ duorum corporum locatorum.

3 Præterea, Hoc videtur non posse fieri per miraculum, quòd corpus inclusum in alio corpore, non sit in loco, quia sic haberet locum communem & non proprium, quod non potest esse: sed hoc sequeretur si duo corpora essent in eodem loco,ergo nõ potest fieri per miraculum. Probatio mediæ. Sint duo corpora in eodem loco, quorum vnum secundum quamlibet dimensionem sit maius alio, corpus minus erit inclusum in corpore maiore;& locus corporis maioris erit locus eius communis,locum autem proprium non habebit, quia non erit aliqua superficies corporis actu signata,quæ contineat ipsum quod est de ratione loci, ergo non habebit locum proprium.

4 Præterea, Locus proportionaliter respondet locato,sed num quam potest fieri per miraculum, quòd idem corpus sit simul in diuersis locis nisi per aliquam conuersionem, sicut accidit in sacramento altaris, ergo nullo modo potest fieri per miraculum quòd duo corpora sint simul in eodem loco.

SED CONTRA, Beata virgo filium miraculose peperit: sed in illo partu oportuit duo corpora esse simul in eodem loco, quia corpus pueri exiens clausтra pudoris non fregit,ergo põt miraculose fieri quòd duo corpora sint in eodem loco.

Præterea, Hoc idem potest ostendi per hoc, quòd dominus ad discipulos intrauit clausis ianuis, Ioan.19.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut ex dictis patet, propter hoc necesse est duo corpora in duobus locis esse,quia diuersitas materiæ requirit distinctionem in situ: & ideo videmus quòd quando conueniunt corpora in vnum, destruitur esse distinctum vtriusque & acquiritur vtrique simul esse vnum indistinctum, vt patet in mixtionibus: non potest ergo esse quòd duo corpora remaneant duo,& tamen sint simul, & vtrumque conseruet esse distinctum quòd prius habebat, secundum quod vtrumque erat ens induisum in se & diuisum ab aliis. Hoc autem esse distinctum dependet a principiis essentialibus rei,sicut a causis proximis, sed a Deo sicut a causa prima: & quia causa prima potest conseruare rem in esse cessantibus causis secundis, vt patet per primam propositionem libri de causis: ideo diuina virtute & ea sola fieri potest,vt accidens sit sine subiecto,vt patet in sacramento altaris, & similiter virtute diuina fieri potest & ea sola, quòd corpori remaneat esse distinctum ab alio corpore, quamuis eius materia non sit distincta in situ ab alterius corporis materia, & sic miraculose fieri potest quòd duo corpora sint in eodem loco.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa est sophistica, quia procedit ex suppositione falsi,vel petit principium. procedit enim ratio illa, ac si inter superficies oppositas loci alicuius esset aliqua dimensio propria loco, cui oportet quòd vniretur dimensio corporis locati aduenientis.Sic enim sequeretur quòd dimensiones duorum corporum locatorum esset vna dimensio,si vtraque vnum fieret cum dimensione loci.Hęc autem positio falsa est,quia secundum hoc quandocumque, corpus acquireret nouum locum, oporteret aliquam immutationem fieri in dimensionibus loci vel locati. Non enim potest esse quòd aliqua duo fiant de nouo vnum, nisi altero eorum immutato:sic autem,sicut se rei veritas habet,loco non debentur aliæ dimensiones,quàm dimensiones locati,patet quòd ratio nihil probat, sed petit principium: quia secundum hoc nihil est aliud dictu, quòd dimensiones locati sunt eædem cum dimensionibus loci, nisi quòd dimensiones locati continentur infra terminos loci,& secundum eorum mensuram distant termini,sicut distarent prius dimensionibus, si eas haberent, & sic dimensiones corporũ duorum esse dimensiões vnius loci,nihil est aliud quàm duo corpora esse in eodem loco, quod est principale propositum.

Ad secundum dicendum,quòd posito quòd duo corpora sint simul in eodem loco per miraculum, non sequitur aliquid,neq; contra communem animi conceptionem, neque contra definitionem lineæ,neque contra conclusiones aliquas Geometriæ.Sicut supra dictum est, quantitas dimensiua in hoc differt ab omnibus alijs accidentibus, quòd habet specialem rationem indiuiduationis & distinctionis,quæ est sibi & omnibus accidentibus communis, scilicet ex materia subiecta. Sic ergo vna linea potest intelligi diuersa ab alia, vel quia est in alio subiecto,quæ consideratio est de linea naturali, vel quia distat in situ ad alia, quæ consideratio est de linea mathematica,quæ intelligitur præ termа-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter materiam, si ergo remoueatur materia, non potest esse di- F
stinctio linearum nisi secundum situm diuersum,& similiter nec
punctorum, nec superficierum, aut quantumcumque dimensio
num : & sic Geometria non potest ponere, quòd vna linea adda
tur aliæ, tamquam distincta ab ea, nisi sit distincta in situ ab ea.
Sed supposita distinctione subiecti sine distinctione situs ex di-
uino miraculo, intelligentur diuersæ lineæ quę non distant si-
tu propter diuersitatem subiecti, & similiter diuersa puncta, &
sic diuersæ lineæ designatæ in duobus corporibus, quæ sunt in
eodem loco, trahuntur a diuersis punctis ad diuersa puncta, vt
non accipiamus punctum in loco, sed in ipso corpore locato:
quia linea non dicitur trahi nisi a puncto quod est terminus ei⁹:
& similiter etiã duo circuli designati in duobus corporibus sphę
ricis existentibus in eodẽ loco quę sunt duo non propter diuer-
sitatem situs, aliàs non possent se tangere secundum totum, sed
sunt duo ex diuersitate subiectorum,& propter hoc se totaliter G
tangentes, adhuc manent duo: sicut etiam circulus signatus in
corpore locato sphærico tangit secundum totum alium circulũ
signatum in corpore locante.

Ad tertium dicendum, quòd Deus posset facere aliquod cor-
pus non esse in loco,& tamen illa positione facta, non sequitur
quòd aliud corpus non sit in loco, quia corpus maius est locus
corporis minoris ratione illius superficiei, quod designaretur ex
contactu terminorum corporis minoris.

Ad quartum dicendum, quòd vnum corpus esse simul localiter in duobus locis, non potest fieri per miraculum. Corpus enim Christi non est in altari localiter, quamuis miraculose pos sit fieri quòd duo corpora sint in eodem loco, quia esse in pluribus locis simul, repugnat indiuiduo ratione eius, quòd est ens indiuisum in se: sequeretur enim quòd esset distinctum in situ: sed esse cum alio corpore in eodem loco, repugnat ei quantum ad hoc quòd est diuisum ab alio, ratio autem vnius perficitur in H diuisione: vt patet in 4. Meta. sed diuisio ab alijs est, & de conse quentibus ad rationem vnius. Vnde quòd idem corpus sit loca liter simul in diuersis locis, includit contradictionem, sicut ꝙ ho mo careat ratione, sed duo corpora esse in eodem loco, non in cludit contradictionem, vt ex dictis patet, & ideo non est simile.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum vnum corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd cor pus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco. Quia vbi est maior subtilitas, ibi est minor resistẽtia, si ergo cor pus gloriosum est subtilius, quàm non gloriosum, minus resistet corpori glorioso, & ita si corpus gloriosum poterit esse cum cor pore non glorioso in eodem loco, multo fortius cum corpore glorioso. I

2 Præterea. Sicut corpus gloriosum est subtilius non glorioso, ita vnum gloriosum erit subtilius alio, si ergo corpus gloriosum poterit esse simul cum non glorioso, & corpus gloriosum magis subtile poterit esse cum glorioso minus subtili.

3 Præterea, Corpus cœli est subtile, & erit tunc glorificatum, sed corpus alicuius sancti poterit simul esse cum corpore cœli, quia poterũt ad terrã descendere & ascẽdere pro suo libito volũ tatis, ergo duo corpora subtilia vel gloriosa poterunt esse simul.

SED CONTRA. Corpora gloriosa erunt spiritualia, ideſt spiritibus quantum ad aliquid similia, sed duo spiritus nõ possunt esse simul in eodem loco, vt in 1. lib. dictum est, ergo nec duo corpora gloriosa poterunt esse in eodem loco.

Præterea, Duorum corporum existentium simul, vnum ab a- lio penetratur: sed penetrari ab alio corpore, est ignobilitatis, quæ omnino a corporibus gloriosis aberit, ergo non poterunt K esse duo corpora gloriosa simul.

RESPONDEO, Dicendum, quòd corpus gloriosum ra tione suæ proprietatis non habet quòd possit esse cum alio corpore glorioso in eodem loco, sicut nec vt sit simul cum corpore non glorioso: diuina autem virtute fieri posset, vt duo corpora gloriosa essent simul, vel duo non gloriosa, sicut gloriosum & non gloriosum. Sed tamen non est conueniens quòd corpus glo rioſum sit simul cum alio corpore glorioso, tum quia in eis ser- uabitur debitus ordo, qui distinctionem requirit, tũ quia vnum corpus gloriosum non seponet alteri, & sic numquam duo cor- pora gloriosa erunt simul.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit, ac si corpori glorioso ineſſet ratione suæ subtilitatis, quod pos- set esse simul in eodem loco cum alio corpore, quod falsum est.

Et similiter dicendum ad secundum.

Ad tertium dicendum, quòd corpus cœli & alia corpora æqui uoce dicuntur gloriosa, inquantũ participabũt aliquid gloriæ, & non quòd eis conueniant dotes corporum glorificatorum.

ARTIC. IIII.
ARTICVLVS V.

Vtrum ex sua subtilitate remoueatur a corpore glorioso necessitas existendi in æquali loco.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ex sua subtilitate remoueatur a corpore glorificato necessitas exi- stendi in æquali loco. Corpora enim gloriosa erunt conformia corpori Christi, vt patet Phy. 3. sed corpus Christi non coarcta tur hac necessitate, vt sit in loco æquali, immo continetur totũ sub paruis vel magnis dimensionibus hostiæ consecratę, ergo & hoc idem erit in corporibus gloriosis.

2 Præterea. Philosophus probat in quarto Physic. quòd si duo corpora sunt in eodem loco, sequatur quòd maximum corpus obtineat minimum locum, quia diuersę partes eius poterunt es se in eadem parte loci. Non enim differt vtrum duo corpora vel quæcumque sint in eodem loco, sed corpus glorioſum erit simul in eodem loco cum alio corpore, vt dicitur communiter, ergo potest esse in quouis paruo loco.

3 Præterea, Sicut corpus ratione sui coloris videtur, ita com- mensuratur loco ratione suæ quantitatis: sed corpus glorioſum ita subiectum erit spiritui, quòd poterit videri & non videri, & præcipue ab oculo non glorioso pro suo libito voluntatis, vt in Christo patuit, ergo ita quantitas subiicietur nutui spiritus, ꝙ poterit esse in paruo vel in magno loco, & habere paruam vel magnam quantitatem ad libitum.

SED CONTRA est, quod Philosophus. dicit in. 4. Phy. ꝙ omne quod est in loco, in æquali sibi est, sed corpus glorioſum erit in loco, ergo erit in loco æquali sibi.

Præterea, Eędẽ sunt dimensiones loci & locati, vt probatur in quarto Physicorum, ergo si locus esset maior locato, esset idem maius & minus seipso, quod est inconueniens.

RESPONDEO, Dicendum, quòd corpus non compara tur ad locum nisi dimensionibus proprijs, secundum quas cor- pus locatum circumscribitur ex contactu corporis locantis: vn- de quòd corpus aliquod sit in minori loco quàm sit sua quanti- tas, hoc non potest esse nisi per hoc quòd quantitas corporis pro pria efficitur aliquo modo minor seipsa, quod quidem non po- test intelligi nisi dupliciter. Vno modo ex variatione quantita tis circa eandem materiam, vt scilicet materia quæ primo subest magnæ quantitati, postea subsit paruæ, & hoc quidam posuerũt in corporibus gloriosis, dicentes quòd quãtitas eorum subest ad nutum, ita quòd cum voluerint, possunt habere magnam quan titatem, & cum voluerint paruam. Sed hoc non potest esse, qa nullus motus, qui sit secundum aliquid intrinsecum rei, potest esse sine passione abijcient a substantia, & ideo in corporibus incorruptibilibus, scilicet cœlestibus, est solus motus localis, qui non est secundum aliquid intrinsecum: vnde patet, quod mutatio quantitatis circa materiam repugnaret impassibilitati corporis glorioſi & incorruptibilitati. Et præterea sequere- tur quòd corpus glorioſum quandoque esset rarius, & quando- que spissius, quia cum nihil diuidi possit ab eo de materia sua, quia eadem materia esset sub paruis dimensionibus, & quando- que sub magnis, & ita rarefieret & densaretur, quod non po- test esse. Alio modo potest intelligi quòd quantitas corporis glorioſi efficiatur minor seipsa per variationem situs, ita scili- cet quòd partes corporis glorioſi subintrent se inuicem, & sic redeat ad quamcumque paruam quantitatem. Et hoc quidam posuerunt dicentes, quòd ratione suæ subtilitatis corpus glo- rioſum habebit, quòd possit esse simul cum alio corpore non glorioso in eodem loco. Et similiter potest vna pars esse intra aliam intantum quod totum corpus glorioſum poterit intrare per minimũ porum vnius corporis: & sic ponunt quòd corpus quòd exiuit de vtero Virginali, intrauit ianuis clausis ad di- scipulos. Sed hoc non potest esse, tum quia corpus glorioſum non habebit quòd sit cum alio corpore simul ratione subtilita- tis, tum quia etiam si haberet, vt esset cum alio corpore, non tamen cum corpore glorioso, vt multi dicunt, tum quia repu- gnaret rectæ dispositioni corporis humani, quæ requirit deter- minatum situm & distantiam partium. Vnde nec per miracu- lum hoc vmquam fiet. Et ideo dicendum, quod corpus semper erit in loco sibi æquali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi in altaris sacramento non est localiter, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, ꝙ probatio Philosophi procedit ex hoc quòd vna pars eadẽ ratione subintraret aliam, sed talis sub- intratio corporis glorioſi inuicem non potest esse, vt dictum est, & ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quòd corpus videtur ex hoc quòd agit in visum, quòd autem agat in visum vel non agat, nihil variat in ipso corpore, & ideo non est inconueniens, si possit quando vult videri, & quando vult non videri: sed esse in loco non est actio

actio aliqua procedens ab eo ratione suæ quantitatis, sicut vide- A
ri ratione sui coloris, ideo non est simile.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus glorioſum ratione suæ subtilitatis sit impalpabile.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus glo- rioſum ratione subtilitatis sit impalpabile. Gregorius e- nim dicit in Homilia in octaua Paschæ: Corrumpi necesse est quod palpatur: sed corpus glorioſum erit incorruptibile, ergo e- rit impalpabile.

2 Præterea. Omne quod palpatur, resistit palpanti: sed quod po test simul esse cum aliquo, non resistit ei, cum ergo corpus glorio sum possit esse simul cum alio corpore, non erit palpabile.

3 Præterea, Omne corpus palpabile est tangibile, sed omne tan gibile corpus habet qualitates tangibiles excedentes qualitates B tangentis: cum ergo qualitates tangibiles non sint in excessu, sed reductæ in maximam æqualitatem, in corporibus glorioſis: videtur quòd non sint palpabilia.

SED CONTRA est quòd Deus in corpore glorioso re- surrexit, & tamen corpus palpabile habuit, vt patet Ioan. 20. Palpate & videte quia spiritus carnem & ossa non habet, ergo & corpora erunt palpabilia.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omne corpus palpa- bile est tangibile, sed non conuertitur: omne enim corpus quod habet qualitates, quibus natũ est immutari sensus tactus, vt aer, ignis, & huiusmodi, sunt corpora tangibilia, sed omne palpabile vlterius addit quòd resistit tangenti: vnde aer qui nunquam resistit transeunti per eum, sed est facilimæ diuisionis, tangi- bilis quidem est, sed non palpabilis, sic ergo patet quòd palpabi le dicitur aliquod corpus ex duobus, scilicet ex qualitatibus C tangibilibus, & ex hoc quòd resistit tangenti, vt non pertran- seat, & quia qualitates tangibiles sunt calidum, & frigidum, & huiusmodi, quæ non inueniuntur nisi in corporibus grauib⁹ & leuibus, quæ habent contrarietatem adinuicem, ac per hoc sunt corruptibilia, ideo corpora cælestia, quæ sunt secundum natu- ram incorruptibilia, sunt sensibilia quidem visu, sed non tan- gibilia, & sic etiam nec palpabilia. Et hoc est quod Gregorius dicit, quòd corrumpi necesse est omne quod palpatur. Corpus ergo glorioſum habet a natura sua qualitates quæ sunt natæ im- mutare tactum, sed tamen quia corpus est omnino subiectum spiritui, in potestate eius est, vt secundum eas immutet tactũ, vel non immutet. Similiter etiam secundum naturam sibi com- petit, vt resistat cuilibet alteri corpori transeunti, ita quòd nõ pos sit esse cum eo simul in eodem loco, sed miraculose hoc potest diuina virtute contingere ad nutum ipsius, quòd sit cum alio corpore in eodem loco, & sic non resistet ei transeunti. vnde se D cundum naturam suam palpabile est corpus glorioſum, sed ex virtute supernaturali hoc ei competit, vt cum vult non palpe- tur a corpore non glorioso, & ideo Grego. dicit quòd Dominus palpandam carnem præbuit, quam clausis ianuis introduxit, vt perfecte ostenderetur post resurrectionem corpus suum esse & eiusdem naturæ & alterius gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd incorruptibilitas glo rioſi corporis non est ex natura componentium, secundum quã omne quod palpatur necesse est corrumpi, vt ex dictis patet, & ideo non sequitur.

Ad secundum dicendum, ꝙ quamuis aliquo modo possit fie- ri quòd corpus glorioſum sit cum alio corpore in eodem loco: tamen corpus glorioſum habet in potestate sua resistere cuilibet tangenti, cum voluerit, & sic palpari potest.

Ad tertium dicendum, quòd qualitates tangibiles in corpo- ribus glorioſis non erunt reductæ ad medium rei secũdum æqui distantiam ab extremis acceptum, sed ad medium proportionis E secundum quòd optime competit complexioni humanæ in sin- gulis partibus, & ideo tactus illorum corporum est delectabilis- simus, quia potentia semper delectatur in conuenienti, & trista- tur in excessu.

QVAESTIO LXXXIIII.

De agilitate corporum beatorum, in tres arti culos diuisa.

EINDE considerandum est de agilitate beatorum corporum resurgentium.

Circa quòd quæruntur tria.

Primo, Vtrum corpora gloriosa sint futura agilia.

Secundo, Vtrum mouebuntur.

Tertio, Vtrum mouebuntur in instanti.

ARTICVLVS I.

Vtrum corpora glorioſa sint futura agilia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpora gloriosa non sint futura agilia. Illud enim quod de se agile est ad motum, non indiget aliquo deferente: sed corpora glorifi- cata deferentur post resurrectionem in nubibus obuiam Chri- sto in aera ab angelis, vt dicit Glosa primæ Thessalo. 4. ergo cor pora gloriosa non erunt agilia. Tho. 4. dist. 44. q. 2. arti cul. 3. q. 3. & sequen.

2 Præterea, Nullum corpus quod mouetur cum labore & pœna potest dici agile: sed corpora gloriosa hoc modo mouebuntur, cum motor eorum, scilicet anima, moueat in contrarium natu- ræ eorum, aliàs mouerentur semper in vna parte, ergo non erũt agilia.

3 Præterea, Inter omnes operationes animalis sensus est nobi- lior & prior, quàm motus: sed non assignatur corporibus glorioſis aliqua proprietas, quæ perficiat eas ad sentiendũ. ergo nec debet eis attribui agilitas, per quam perficiuntur ad motũ.

4 Præterea. Natura dat diuersis instrumenta dispositionis di- uersæ secundum diuersas virtutes ipsorum, vnde non eiusdem dispositionis dat instrumenta animali tardo & veloci: sed Deus multo ordinatius operatur quàm natura, cum ergo corpus glo- rioſum habeat membra eiusdem dispositionis in figura & quan- titate sicut modo, videtur quod non habeat agilitatem aliam, quàm modo habeat.

SED CONTRA est quod dicitur 1. Corin. 15. Semina tur in infirmitate, surget in virtute: Glo.id est, mobile & viuum: sed mobilitate non potest dicere nisi agilitatem ad motum, er- go corpora gloriosa erunt agilia.

Præterea. Tarditas maxime videtur spiritualitati repugnare: sed corpora gloriosa maxime erunt spiritualia, vt dicitur 1. Co- rinth. 15. ergo erunt agilia.

RESPONDEO, Dicendum, quòd corpus glorioſum erit omnino subiectum animæ glorificatæ, non solum vt nihil in eo sit quod resistat voluntati spiritus, quia hoc fuit etiam in cor- pore Adæ, sed etiam vt sit in eo aliqua perfectio effluens ab ani- ma glorificata in corpus, per quam habile redditur ad prædictã subiectionem, quæ quidem perfectio, dos glorificati corporis di citur: anima autem coniungitur corpori non solum vt forma: sed etiam vt motor, vtroque autem modo, oportet quòd cor- pus glorioſum animæ glorificatæ sit summe subiectum. Vnde sicut per dotem subtilitatis subiicitur ei totaliter, inquãtum est forma corporis, dans esse specificum, ita per dotem agilitatis sub- biicitur ei, inquantum est motor, vt scilicet sit expeditum & ha bile ad obediendum spiritui in omnibus motibus & actionibus animæ. Quidam tamen causam agilitatis attribuunt quintæ essentiæ, quæ tunc in corporibus glorioſis dominabitur: sed de hoc frequenter dictum est, quòd non videtur conueniens. Va de melius est, vt attribuat animæ, a qua gloria in corpus emanat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpora gloriosa di- cuntur ferri baiulis angelis, & etiam in nubibus, non quasi eis in digeant: sed ad reuerentiam designandam, quæ corporibus glo- rioſis etiam ab angelis & omnibus creaturis deferretur.

Ad secundum dicendum, quòd quanto virtus animæ moven- tis dominatur magis supra corpus, tanto minor est labor in mo- tu, qui etiam sit contra naturam corporis. Vnde illi in quibus virtus motiua est fortior, & illi qui habent ex exercitio corpus magis habilitatum ad obediendum spiritui mouenti, minus la- borant in motu, & quia post resurrectionem anima perfecte do- minabitur corpori, tum propter perfectionem propriæ virtutis, tum propter humilitatem corporis glorioſi ex redundantia glo riæ ab anima in ipsum, non erit aliquis labor in motu Sanctorũ, & sic dici poterunt corpora Sanctorum agilia.

Ad tertium dicendum, quòd per dotem agilitatis corpus glo- rioſum redditur habile, non solum ad motum, sed etiam ad sen- sum & omnes alias animæ operationes exequendas.

Ad quartum dicendum, quòd sicut natura dat velocioribus animalibus instrumenta diuersæ dispositionis in figura & quan- titate, ita Deus dabit corporibus Sanctorum aliam dispositionẽ, quàm nunc habeant, non quidem in figura & quantitate: sed in proprietate gloriæ, quæ dicitur agilitas.

ARTICVLVS II.

Vtrum Sancti agilitate sua nunquam vtantur, ita quòd moueantur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Sancti agilitate sua nũquam vtantur, ita quòd moueantur. Quia secundum Philosophum, motus est actus imperfecti: sed in illis corporibus nulla erit imperfectio, ergo nec aliquis motus.

2 Præterea. Omnis motus fit propter indigentiam, quia om- ne quod mouetur, mouetur propter adoptionem alicuius finis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed corpora gloriosa non habebunt aliquam indigentiam, quia F
vt Augustin. dicit, ibi erit quicquid voles, non erit quicquid noles, ergo non mouebuntur.

3 Præterea. Secundum Philosophum 2. de Cœl. & mund. Illud quod participat diuinam bonitatem sine motu, nobilius participat illam, quàm cp̃ participat illam cum motu, sed corpus glorio sum nobilius participat diuinam bonitatem, quàm aliud corpus, cum ergo quædam alia corpora omnino sine motu remaneant, sicut corpora cœlestia, videtur quòd multo fortius corpora humana.

4 Præterea. Augustin. dicit quòd anima stabilita in Deo, stabiliet corpus consequenter: sed anima ita erit in Deo stabilita, cp̃ nullo modo ab eo mouebitur, ergo nec in corpore erit aliquis motus ab anima.

5 Præterea, Quanto corpus est nobilius, tanto debetur ei locus nobilior, vnde corpus Christi, quod est nobilissimum, habet locum eminentiorem inter cætera loca, vt patet Heb. 2. Excelsior cœlis factus: Gloss. loco & dignitate. & similiter vnumquodque corpus gloriosum habebit eadem ratione locum sibi conuenientem secundum mensuram suæ dignitatis, sed locus est de pertinentibus ad gloriam, cum ergo post resurrectionem gloria Sanctorum nunquam varietur neque in plus neq; in minus, quia erunt omnino tunc in termino, videtur quòd corpora eorum nunquam de loco sibi determinato recedent, & ita non mouebuntur.

SED CONTRA est quod dicitur Isa. 40. Current, & non laborabunt, volabunt, & non deficient, & Sapient. 3. Tanquam scintillæ in arundineto discurrent, ergo erit aliquis motus corporum gloriosorum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd corpora gloriosa aliquando moueri necessarium est ponere: quia & ipsum corpus Christi motum est in Ascensione, & similiter corpora Sanctorum quæ de terra resurgent ad cœlum empyreum ascendent, sed etiam postquam cœlos conscenderint, verisimile est quòd ali- H
quando moueantur pro suæ libito voluntatis, vt illud quod habent in virtute actu exercentes, diuinam sapientiam commendabilem ostendant, & vt visus eorum reficiatur pulchritudine creaturarum diuersarum, in quibus Dei sapientia eminenter relucebit. Sensus enim non potest esse nisi præsentium, quamuis magis a longinquo possint sentire corpora gloriosa, quàm non gloriosa: nec tamen per motum aliquid deperiet eorum beatitudini, quæ consistit in visione Dei, quem vbiq; præsentem habebunt, sicut & de Angelis dicit Greg. quòd intra Deum currunt quocunque mittantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd localis motus non variat aliquid eorum, quæ sunt intranea rei, sed est secundum id quod est extra rem, scilicet locum: vnde illud quod mouetur motu locali, est perfectum quantum ad ea quæ sunt intra rem, vt dicitur 4 Phys. quamuis habeant imperfectionem respectu loci, quia dum est in vno loco, est in potentia ad alium locũ, I
quia non potest esse actu in pluribus locis simul: hoc enim solius Dei est. Hic autem defectus non repugnat perfectioni gloriæ, sicut nec defectus, quòd creatura est de nihilo, & ideo manebunt defectus huiusmodi in corporibus gloriosis.

Ad secundum dicẽdum, quòd aliquis dicitur indigere aliquo simpliciter, & secũdum quid, simpliciter quidem indiget aliquis eo, sine quo non potest conseruari in esse vel in sua perfectione, & sic motus in corporibus gloriosis non erit propter aliquam indigentiam, quia ad hæc omnia sufficiet eis sua beatitudo: sed secundum quid indiget quis illo, sine quo non potest aliquem finem intentum habere, vel non ita bene vel tali modo, & sic motus erit in beatis propter indigentiam. Non enim poterunt manifestare virtutem motiuam in seipsis experimento, nisi moueantur: huiusmodi enim indigentias nihil prohibet in corporibus gloriosis esse.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet si corpus gloriosum non posset etiam sine motu participare diuinam bo- k
nitatem multo altius quàm corpora cœlestia, quod falsum est. Vnde corpora gloriosa non mouebuntur ad consequendam perfectam diuinæ bonitatis participationem. Hanc enim habent per gloriam, sed ad demostrandam virtutem animæ; per motum autem corporum cœlestium non posset demonstrari virtus eorum, nisi quam habent in mouendo corpora inferiora ad generationem & corruptionem, quod non competit illi statui, & ideo ratio non procedit.

Ad quartum dicendũ, cp̃ localis motus nihil diminuit de stabilitate ab anima stabilita in Deo, cum nõ sit secundum aliquid intrinsecum rei, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, quòd locus congruus vnicuique glorioso corpori deputatus secundum gradum suæ dignitatis pertinet ad præmium accidentale: non tamen oportet quòd diminuatur aliquid de præmio, quandocunq; est extra locum suum, quia locus ille non pertinet ad præmium, secundum quod actu cõtinet corpus locatum, cum nihil influat in corpus gloriosum, sed magis recipiat splendorem ab eo, sed secundum quòd est debitus pro meritis, vnde gaudium de tali loco manet, etiam ei qui est extra locum suum.

ARTICVLVS III.

Vtrum Sancti moueantur in instanti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Sancti moueantur in instanti. Aug. dicit cp̃ vbicunq; voluerit spiritus, ibi erit & corpus, sed motus voluntatis, secundum quem spiritus vult alicubi esse, est in instanti, ergo & motus corporis est in instanti.

2 Præterea, Philosophus in 4. Phy. probat quòd non sit motus per vacuum, quia oporteret aliquid moueri in instanti, quia vacuum non resistit aliquo modo mobili, resistit autem plenum, & sic nulla proportio esset motus, qui fit in vacuo ad motum qui fit in pleno, cum proportio in velocitate sit secundum proportionem resistentiæ, quæ est in medio. Omnium autem duorum motuum, qui fiunt in tempore, oportet esse proportionales velocitates, quia omne tẽpus omni tempori proportionale est: sed similiter nullum spatium plenum potest resistere corpori glorioso, quod potest esse cum alio corpore in eodem loco, quocunque modo fiat, sicut nec vacuum alteri corpori, ergo si mouetur, in instanti mouebitur.

3 Præterea. Virtus animæ glorificatæ quasi improportionaliter excedit virtutem animæ non glorificatæ, sed anima non glorificata mouet corpus in tempore, ergo anima glorificata mouet corpus in instanti.

4 Præterea, Omne quod mouetur æqualiter cito ad propinquum & distans, mouetur in instanti, sed motus corporis glorioſi est talis. quia ad quantuncunque distans spatium mouetur, in tempore imperceptibili mouetur. Vnde Aug. dicit in Quæstionibus de resurrectione, quòd corpus gloriosum vtraque interualla pari celeritate pertingit vt radius Solis, ergo corpus gloriosũ mouetur in instanti.

5 Præterea. Omne quod mouetur, vel mouetur in tempore, vel in instanti, sed corpus gloriosum post resurrectionem non mouebitur in tempore, quia tunc iam non erit, vt dicitur Apocal. 4. ergo motus ille erit in instanti.

SED CONTRA, In motu locali spatium & motus & tempus simul diuiduntur, vt demonstratiue probatur in 6 Phy. sed spatium quod transit corpus gloriosum per suum motum, est diuisibile, ergo & motus diuisibilis & tempus diuisibile, instans autem non diuiditur, ergo motus ille non erit in instanti.

Præterea, Non potest esse aliquid simul totum in vno loco & partim in alio, quia sequeretur quòd altera pars esset in duobus locis simul, quod esse non potest: sed omne quod mouetur, partim est in termino a quo, & partim in termino ad quẽ, vt ostensum est in 6. Physic. Omne autem quod motum est, totum est in termino ad quem est motus, non autem potest esse quòd simul moueatur & motum sit: sed omne quod mouetur in instanti, simul mouetur & motum est, ergo motus localis corporis glorioſi non poterit esse in instanti.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio. Quidam dicunt quòd corpus gloriosum transit de vno loco in alium, sine hoc quòd transeat medium, & propter hoc potest corporis glorioſi motus esse in instanti sicut & voluntatis. Sed hoc non potest stare, quia corpus gloriosum nunquã peruenit ad dignitatem naturæ spiritualis, sicut nunquam definit esse corpus. Et præterea voluntas, cum dicitur moueri de vno loco in alium, non transfertur essentialiter de loco in locũ, quia neutro locorum illorum essentialiter continetur, sed dirigitur in vnum locum, postquam fuerat directa per intentionem ad alium, & pro tanto dicitur moueri de loco ad locum.

Et ideo alii dicunt cp̃ corpus gloriosum habet de proprietate naturæ suæ qua corpus est, quòd pertranseat medium, & ita cp̃ moueatur in tempore: sed virtute gloriæ quam habet, infinitatem quandam supra naturam habet, quòd possit non per transire medium, & sic in instanti moueri. Sed hoc non potest esse, quia implicant in se contradictionem, quod patet. Si enim aliquod corpus quod moueatur ad A, in B, & corpus motum sit Z, constat quòd Z, quandiu est totum in A, non mouetur, similiter nec quando est totum in B, quia tunc motum est, ergo si aliquando mouetur, oportet quòd neque sit totum in A, neque totum in B, ergo quando mouetur, vel nusquam est, vel est partim in A, vel partim in B, vel totum in aliquo alio medio, puta in C, aut partim in C, partim in A, & partim in B. Sed non potest poni quòd nusquã sit, quia sic esset aliqua quantitas dimensiua, non habens situm, quod est impossibile. Neq; potest poni quòd sit partim in A, & partim in B, & non sit in medio aliquo modo; quia cum B, sit locus distans ab A, sequeretur in medio interiacente,

interiacente, quòd pars C, quæ est in B, non esset cõtinua parti, A
quæ est in A, ergo restat quòd vel sit totum in C, vel partim in eo, vel partim in alio loco, quod ponetur medium inter C, & A, puta D, & sic de aliis, ergo oportet quòd Z, non perueniat de A, in B, nisi prius sit in omnibus D mediis, nisi dicatur quòd peruenit de A, in B, & nunquam mouetur, quod implicat contradictionem, quia ipsa successio locorum est motus localis, & eadem ratio est de qualibet mutatione, quæ habet duos contrarios terminos, quorum vtrunque est aliquid positiue. Secus autem est de illis mutationibus, quæ habent vnum terminum tantum positiuum, & alteram puram priuationem, quia inter affirmationem & negationem seu priuationem, non est aliqua determinata distantia. Vnde quod est in negatione potest esse propinquius vel remotius ab affirmatione, vel econuerso, ratione alicuius quod causat alterum eorum, vel disponit ad ea: & sic dũ id quod mouetur, est totum sub negatione, mutatur B
in affirmationem, & econtrario: vnde etiam in eis mutans præcedit mutatum esse, vt probatur in Quinto Physico. Nec est simile de motu angeli, quia esse in loco, æquiuoce dicitur de corpore & angelo, & sic patet quòd nullo modo potest eẽ quòd aliquod corpus perueniat de vno loco ad alium, nisi transeat omnia media.

Et ideo alii hoc concedunt, sed tamen dicunt quòd corpus gloriosum mouetur in instanti. Sed ex hoc sequitur quòd corpus gloriosum in eodem instanti sit in duobus locis simul vel pluribus, scilicet in termino vltimo, & in omnibus mediis locis, quod non potest esse. Sed ad hoc dicunt quòd quamuis sit idem instans secundum rem, tamen differt ratione, sicut punctus ad quem terminantur diuersæ lineæ, sed hoc non sufficit: quia instans mensurat hoc quod est in instanti secundum rem, non secundum hoc quod consideratur. Vnde diuersa consideratio instantis non facit cp̃ instans possit mensurare illa quæ nõ C
sunt simul tempore, sicut nec diuersa consideratio puncti potest facere cp̃ sub vno puncto loci cõtineantur quæ sunt distãtia situ.

Et ideo alii probabilius dicunt, quòd corpus gloriosum mouetur in tempore, sed imperceptibili, propter breuitatem, & tamen quòd totum corpus gloriosum potest in minori tempore idem spatium pertransire, quam aliud, quia tempus quãtum cunque paruum accipiatur, est infinitum diuisibile.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud quòd parum deest, quasi nihil deesse videtur, vt dicitur in 2. Physicor. & ideo dicimus: Statim facio, quod post modicum tempus fiet, & per hunc modum loquitur Augustinus, quòd vbicunque erit voluntas, ibi erit statim corpus. Vel dicendum quòd voluntas nunquam erit inordinata in Beatis. Vnde nunquam volet corpus suum esse alicubi in aliquo instanti, in quo non possit ibi esse, & sic quodcunque instans voluntas determinabit, corpus erit in illo loco, quem voluntas determinat.

Ad secundum dicendum, quòd quidam contradixerunt illi D
propositioni, quam Philosophus inducit in parte illa, vt Commentator ibidem dicit, dicentes, quòd non oportet esse proportiones totius motus ad totum motum secundum proportionẽ resistentis medii ad aliud medium resistens, sed oportet quòd secundum proportionem mediorum, per quæ transitur, attendatur proportio retardationum, quæ accidit in motibus ex resistentia medij. Quilibet enim motus habet determinatũ tempus velocitatis & tarditatis ex victoria mouentis supra mobile, etiam si nihil resistat ex parte medii, sicut patet in corporibus cælestibus, in quibus non inuenitur aliquid quod obstet motui ipsorum, & tamen non mouentur in instanti, sed in tempore determinato secundum proportionem potentiæ mouentis ad mobile, & ita patet quòd si ponatur aliquid moueri in vacuo, non oportebit quòd moueatur in instanti, sed quòd nihil addatur tempori, quòd debetur motui ex proportione prædicta mo
uentis ad mobile, quia motus non retardatur. E

Sed hæc responsio, vt Commentator dicit, procedit ex falsa imaginatione, qua qs imaginatur quòd tarditas, quæ causatur ex resistentia medii, sit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet quantitatem secundum proportionem mouentis ad mobile, sicut vna linea additur lineæ, ratione cuius accidit in lineis, quòd non remanet eadem proportio totius ad totam lineam, quæ erat linearum additarum adinuicem, vt sic etiam non sit eadem proportio totius motus ad totum motum sensibilem, quæ est retardationum contingentium ex resistentia medii. Quæ quidẽ imaginatio falsa est, quia quælibet pars motus habet tantum de velocitate, quantum totus motus, non autem quælibet pars lineæ habet tantum de quantitate dimensiua, quantum habet tota linea. Vnde tarditas vel velocitas addita motui, redundat in quamlibet partem eius, quod de lineis non contingit, & sic tarditas addita motui, non facit aliam partem motus, sicut in lineis accidebat, quòd additum est pars totius lineæ. Et ideo ad intelligendam proportionem Philoso-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad quartum dicendum, quòd par celeritas in verbis Augusti ni est intelligenda quantum ad hoc quòd est imperceptibilis excessus vnius respectu alterius, sicut & tempus motus est imperceptibile.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis post resurrectionem non erit tempus, quod est numerus motus cæli, tamen erit tempus consurgens ex numero prioris & posterioris in quocunque motu.

QVAESTIO LXXXV.

De claritate corporum beatorum, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de claritate corporũ beatorum resurgentium.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum claritas inerit corporibus glorioſis.

Secũdo, Vtrũ claritas illa videri poterit ab oculo nõ glorioſo.

Tertio, Vtrum corpus glorioſum videri poſſit a corpore non glorioſo

ARTICVLVS. I.

Vtrum corporibus glorioſis claritas conueniat.

Tho. dist. 44. q. 2. art. 5 q. 3. & sequen.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corporibus glorioſis claritas non conuenit. Quia ſicut dicit Auic. in 6. Naturalium, omne corpus luminoſum conſtat ex partibus peruiis: ſed partes corporis glorioſi non erunt peruiæ, cum in aliquibus dominetur terra, ſicut in carnibus & oſſibus, ergo corpora glorioſa non erunt lucida.

2 Præterea. Omne corpus lucidum occultat illud quod eſt poſt ſe, vnde vnum luminare poſt aliud eclipſatur, flamma etiam ignis prohibet videri quod eſt poſt ſe, ſed corpora glorioſa non occultabunt illud quod intra ea concinetur, quia vt dicit Greg. ſuper illud Iob: Non adæquabitur ei aurum & vitrum, ibi, ſcilicet in cæleſti patria, vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis corpulentia non abſcondet, paretbitque corporalibus oculis etiã corporalis harmonia, ergo corpora illa non erunt lucida.

3 Præterea, Lux & color contrariam diſpoſitionem requirunt in ſubiecto, quia lux eſt extremitas perſpicui in corpore non terminato, ſed color ẽ in corpore terminato, vt patet in lib. de Senſu & ſenſato, ſed corpora glorioſa erunt colorata, quia vt dicit Auguſtinus 19. de Ciuitate Dei: pulchritudo corporis eſt partium conuenientia cum quadam ſuauitate coloris, pulchritudo autem corporibus cæleſtibus glorioſis deeſſe non poterit, ergo corpora glorioſa non erunt lucida.

4 Præterea. Si claritas erit in corporibus glorioſis, oportet q̃ ſit æqualis in omnibus partibus corporis, ſicut omnes partes erunt eiuſdem impaſſibilitatis & agilitatis, ſed hoc non eſt conueniens, quia vna pars habet minorem diſpoſitionem ad claritatem quam alia, ſicut oculi quàm manus, & ſpiritus quàm oſſa, & humores quàm caro vel neruus, ergo videtur quòd non debeant illa corpora eſſe lucida.

SED CONTRA eſt quod dicitur Matth. 13. Fulgebunt Iuſti ſicut ſol in regno Patris mei, & Sapientiæ 3. Fulgebunt iuſti & tanquam ſcintillę, &c.

Præterea. Primæ Cor. 15. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, quod ad claritatem pertinet, vt patet per ſequentia, vbi corporum, reſurgentium gloriam comparat claritati ſtellarum, ergo corpora Sanctorum reſurgent lucida.

RESPONDEO, Dicendum, quòd corpora Sanctorum. fore lucida poſt reſurrectionem ponere oportet propter auctoritatem Scripturæ, quæ hoc promittit. Sed claritatis huius cauſam quidam aſſignant vel attribuunt quintæ eſſentiæ, quia tunc dominabitur in corpore humano: ſed quia hoc eſt abſurdum, vt ſæpe dictum eſt, ideo melius eſt vt dicatur, quòd claritas illa cauſabitur ex redũdantia gloriæ animæ in corpus. Quod enim recipitur ab aliquo, non recipitur per modum influentis, ſed per modum recipientis, & ideo claritas, quæ eſt in anima ſpirituali recipitur in corpore vt corporalis: & ideo ſecundum quòd anima erit maioris claritatis ſecundum maius meritum, ita etiam erit differentia claritatis in corpore, vt patet per Apoſtolum 1. Corint. 15. & ita in corpore glorioſo cognoſcetur gloria animæ, ſicut in vitro cognoſcitur color corporis, quod continetur in vaſe vitreo: vt Grego. dicit ſuper illud Iob: Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Auicenna loquitur de illo corpore, quod habet ex natura componentium claritatem: ſic autem non habebit corpus glorioſum, ſed magis ex merito virtutis.

Ad ſecundum dicendum, quòd Greg. comparat corpora glorioſa auro propter claritatem, & vitro propter hoc quòd tranſlucebunt: vnde videtur dicendum, quòd erunt ſimul peruia & clara. Quòd enim aliquod clarum non ſit peruium, contingit ex hoc quòd claritas corporis cauſatur ex denſitate partium lucidarum, denſitas autem repugnat peruietati, ſed tunc claritas erit ex alia cauſa, vt dictum eſt, denſitas autem corporis glorioſi peruietatem non tollit ab eis, ſicut nec denſitas vitri a vitro. Quidam tamen dicunt, quòd comparantur vitro, non quia ſint peruia, ſed propter hanc ſimilitudinem, quia ſicut aliquid quod in vitro clauditur, apparet, ita animæ gloria quæ in corpore glorioſo clauditur, non latebit. Sed primũ melius eſt, quia ſaluatur dignitas corporis glorioſi, & magis conſonat dictis Greg.

Ad tertium dicendum, quòd corporis gloria naturam non tollit, ſed perficit, vnde color qui debetur corpori ex natura ſuarum partium, remanebit in eo, ſed ſuperaddetur claritas ex gloria animæ. Sicut etiam videmus corpora colorata ex natura ſui Solis ſplendore relucere, vel ex alia cauſa extrinſeca ſeu intrinſeca.

Ad quartum dicendum, quòd ſicut gloriæ claritas redundat ab anima in corpus ſecundum ſuum modum, & ibi eſt alio modo quàm ſit in anima, ita in qualibet parte corporis redundabit ſecundum ſuum modum. Vnde non eſt inconueniens, quòd diuerſę partes. habeant diuerſimode claritatem, ſecundum quòd ſunt diuerſimode diſpoſita ex ſui natura ad ipſam, nec eſt ſimile de alijs dotibus corporis, quarum partes corporis non inueniuntur habere diuerſam diſpoſitionem.

ARTICVLVS II.

Vtrum claritas corporis glorioſi poſſit videri a non glorioſo oculo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd claritas corporis glorioſi non poſſit videri a non-glorioſo oculo. Oportet enim eſſe proportionẽ viſibilis ad viſum: ſed oculus non glorificatus nõ eſt proportionatus ad videndam claritatem gloriæ, cum ſit alterius generis, quàm claritas naturæ, ergo corporis glorioſi claritas non videbitur ab oculo non glorioſo.

2 Præterea, Claritas corporis glorioſi erit maior quàm nunc ſit claritas ſolis, quia etiam ſolis erit tunc maior quàm modo ſit, vt dicitur, & multo maior erit claritas corporis glorioſi: propter quod Sol & totus mundus claritatem maiorem accipiet, ſed oculus non glorioſus non poteſt inſpicere Solem in rota ſua propter magnitudinem claritatis, ergo minus poterit inſpicere claritatem corporis glorioſi.

3 Præterea, Viſibile oppoſitum oculis videntis neceſſe eſt videri, niſi ſit læſio aliqua in oculo: ſed claritas corporis glorioſi oppoſita oculis non glorioſis, non neceſſario videtur ab eis, quod patet de diſcipulis, qui corpus Domini poſt reſurrectionem viderunt, claritatem eius non intuentes, ergo claritas illa non eſt viſibilis ab oculo non glorioſo.

SED CONTRA eſt quod dicit Glo. Ph. 3. ſuper illud. Configuratum corpori claritatis ſuæ. Aſſimilabitur claritati, quam habuit in transfiguratione: ſed claritas illa viſa fuit ab oculis diſcipulorum nõ glorificatis, ergo & claritas corporis glorificati ab oculis non glorioſis viſibilis erit.

Præterea, Impii videntes gloriam iuſtorum ex hoc torquebuntur in iudicio, vt patet per hoc quod dicitur Sapien. 5. ſed non plene viderent gloriam ipſorum, niſi eorum claritatem inſpicerent, ergo, &c

RESPONDEO, Dicendum quòd quidam dixerunt q̃ claritas corporis glorioſi non poteſt videri ab oculo non glorioſo niſi per miraculum. Sed hoc non poteſt eſſe niſi claritas illa æquiuoce diceretur, quia lux ſecundum id quod eſt, nata eſt mouere viſum, & viſus ſecundum id quod eſt, natus eſt percipere lucem, ſicut verum ſe habet ad intellectum & bonum ad affectum, vnde ſi eſſet aliquis viſus, qui non poſſet percipere aliquam lucem omnino, vel ille viſus diceretur æquiuoce vel lux illa, quod non poteſt in propoſito dici, quia ſic per hoc quòd dicuntur glorioſa corpora futura eſſe lucida, nihil nobis notificaretur, ſicut qui dicit carnem eſſe in cęlo nihil notificat ei, qui non nouit niſi carnem, quod eſt animal. ideo dicendum eſt, quòd claritas corporis glorioſi naturaliter ab oculo glorioſo videri poteſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd glorię claritas erit alterius generis quàm claritas naturæ, quantum ad ſpeciei cauſam, ſed non quantum ad ſpeciem, vnde ſicut claritas naturæ ratione ſpeciei ſuæ eſt proportionata viſui, ita claritas glorioſa.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut corpus glorioſum non poteſt pati aliquid paſſione naturæ, ſed ſolum paſſione animæ, ita ex proprietate gloriæ non agit niſi actione animæ: claritas autem intenſa non offendit viſum, inquantum agit actione animæ, ſed ſecundum hoc magis delectat, offendit autem inquantum agit actione naturæ calefaciendo & diſſoluendo organum viſus

viſus & diſgregando ſpiritus, & ideo claritas corporis glorioſi, quamuis excedat claritatem Solis, tamen de ſui natura non offendit viſum, ſed demulcet, propter quod claritas illa comparatur claritati lãpadis, Apocalypſis 20.

Ad tertium dicendum, quòd claritas corporis glorioſi prouenit ex merito voluntatis, vnde voluntati ſubditur, vt ſecundum eius imperium videatur vel non videatur: & ideo in poteſtate corporis glorioſi erit, oſtendere claritatem ſuam vel occultare, & hęc fuit opinio Præpoſitiui.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpus glorioſum neceſſario videatur a corpore non glorioſo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus glorioſum neceſſario videtur a corpore nõ glorioſo. Quia corpora glorioſa erunt lucida: ſed corpus lucidum manifeſtat ſe & alia, ergo corpora glorioſa neceſſario videbuntur.

2 Præterea, Omne corpus quod occultat alia corpora poſt ſe exiſtentia, de neceſſitate viſus, percipitur ex hoc ipſo quòd alia quæ ſunt poſt occultantur: ſed corpus glorioſum occultabit viſui alia corpora poſt ſe exiſtentia, quia erit corpus coloratum, ergo & de neceſſitate videbitur.

3 Præterea, Sicut quantitas eſt de his quæ inſunt corpori, ita qualitas per quã videtur, ſed quantitas non ſubeſt voluntati, vt corpus glorioſum poſſit eſſe maioris quantitatis vel minoris, ergo nec qualitas, per quam viſibile eſt, vt poſſit non videri.

SED CONTRA eſt, quòd corpus noſtrum glorificabitur in conformitate corporis Chriſti poſt reſurrectionem: ſed corpus Chriſti poſt reſurrectionem non neceſſario videbatur, imo diſparuit ab oculis diſcipulorum in Emaus, vt dicitur Lucæ vlt. ergo & corpus glorificatum non neceſſario videbitur.

Præterea. Ibi erit ſumma obedientia corporis ad animam, ergo corpus poterit videri vel non videri ſecundum voluntatem animæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd viſibile videtur, ſecundum quòd agit in viſum. Ex hoc autem quòd aliquid agit vel non agit in aliquod extrinſecum, non eſt aliqua mutatio in ipſo, vnde ſine mutatione alicuius proprietatis, quæ ſit de perfectione corporis glorificati, poteſt contingere quòd videatur: vnde in poteſtate glorificati erit, quòd corpus ſuum videatur vel non videatur, ſicut & quælibet actio alia corporalis in animæ poteſtate erit, aliàs non eſſet corpus glorioſum inſtrumentum ſummę obediens principali agenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd claritas illa obediet corpori glorioſo, vt poſſit eam oſtendere vel occultare.

Ad ſecundum dicendum, quòd color corporis non impedit peruietatem ipſius, niſi inquantũ mutat viſum, quia viſus non poteſt immutari ſimul duobus coloribus, vt vtrunque perfecte inſpiciat, color autem corporis glorioſi erit in perfecta poteſtate animæ, vt patet, ſiue per ipſum immutet viſum, vel non immutet, & ideo erit in poteſtate eius vt corpus quod eſt poſt ſe, non occulteet.

Ad tertium dicendum, quòd quantitas eſt inhærens ipſi corpori glorioſo, neque poſſet quantitas immutari ad imperium animæ ſine mutatione intrinſeca corporis glorioſi, quæ impaſſibilitati eius repugnaret, & ideo non eſt ſimile de quantitate & viſibilitate, quia etiam qualitas illa, per quam eſt viſibile, non poteſt ſubtrahi ad imperium animæ, ſed actio illius qualitatis ſuſpendetur, & ſic occultabitur corpus ad imperium animæ.

QVAESTIO LXXXVI.

De conditionibus corporum damnatorum reſurgentium, in tres articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de conditionibus damnatorum reſurgentium.

Circa quòd quæruntur tria.

Primo, vtrum corpora damnatorum cum ſuis deformitatibus reſurgant.

Secundo, Vtrum eorum corpora erunt corruptibilia.

Tertio, Vtrum erunt impaſsibilia.

ARTICVLVS I.

Vtrum corpora damnatorum cum ſuis deformitatibus reſurgent.

Tho. 4. dist. 44. q. 3. artic. 1. q. 1. & sequen.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum cum ſuis deformitatibus reſurgent. Illud. n. quod in pœnam peccati inductum eſt, deſinere non debet niſi peccato remiſſo: ſed membrorum defectus qui accidunt per mutilationẽ, in pœnã peccati inducti ſunt, & ſimiliter et oẽs deformitates corporales, ergo a damnatis, qui peccatorũ remiſſionẽ non ſunt conſequuti, in reſurrectione non remouebuntur.

2 Præterea, Sicut reſurrectio Sanctorum erit ad vltimam felicitatem, ſic reſurrectio impiorum ad vltimam miſeriam, ſed Sanctis reſurgẽtibus non auferetur aliquid quod ad eorum perfectionem pertinere poſſit, ergo nec impiis reſurgentibus aliquid auferetur quod ad eorum miſeriam pertineat, huiuſmodi autẽ ſunt deformitas, &c.

3 Præterea. Sicut ad defectum paſſibilis corporis pertinet deformitas, ita & tarditas, ſed a corporibus damnatorum reſurgentium tarditas non mouebitur, quia eorum corpora non erunt agilia, ergo eadem ratione nec deformitas.

SED CONTRA, Primæ ad Cor. 15. Mortui reſurgent incorrupti, ideſt, ſine aliqua diminutione membrorum. Gloſſ. mortui, ideſt, peccatores, vel generaliter omnes mortui, reſurgent incorrupti, ergo mali reſurgent ſine deformitatibus.

Præterea, In damnatis non erit aliquid quod ſenſum doloris impediat: ſed ægritudo impedit ſenſum doloris, inquantum per ea debilitantur organa ſentiendi, & ſimiliter defectus membri impediret ne eſſet vniuerſalis dolor in corpore, ergo ſine ipſis defectibus damnati reſurgent.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in corpore humano poteſt eſſe deformitas dupliciter. Primo, ex defectu alicuius membri, ſicut mutilatos turpes dicimus, deeſt enim eis debita proportio partium ad totum, & de tali deformitate nulli dubiũ eſt, quòd in corporibus damnatorum non erit, quia omnia corpora tam bonorum, quàm malorum integra reſurgent. Alio modo deformitas conuenit ex indebita partium diſpoſitione, vel ex indebita quantitate vel qualitate vel ſitu, quæ etiam proportionem debitam partium ad totum non patitur, & de talibus deformitatibus & ſimilibus defectibus, ſicut ſunt febres, & aliæ huiuſmodi ægritudines, quæ interdum ſunt deformitatis cauſa, Auguſtinus indeterminatum & ſub dubio relinquit in Enchirid. vt in litera Magiſter dicit. Sed apud Doctores modernos eſt duplex ſuper hoc opinio. Quidam tamen dicunt, quòd huiuſmodi deformitates & defectus in corporibus damnatorum remanebunt, conſiderantes eorum damnationem qua ad ſummã miſeriam deputantur, cui nihil incommoditatis ſubtrahi debet. Sed hoc non videtur rationabiliter dici. In reparatione enim corporis reſurgentis magis attenditur naturæ perfectio, quàm conditio quæ prius fuit, vnde & qui infra perfectam ætatem decedunt, in ſtatura inuenilis ætatis reſurgent. Vnde & illi qui aliquos defectus naturales in corpore habuerunt, vel deformitates ex eis prouenientes, in reſurrectione ſine illis defectibus vel deformitatibus reparabuntur, niſi peccati meritum impediret, & ita ſi aliquis cum defectibus reſurget, hoc erit ei in pœnam. Modus autem pœnæ eſt ſecundum menſuram culpæ. Contingit autem, quòd aliquis peccator damnandus minoribus peccatis ſubiectus, aliquas deformitates vel defectus habeat, quas non habuit aliquis damnandus, peccatis grauioribus irretitus: vnde ſi ille qui in hac vita deformitates habuit, cum eis reſurgat, ſine quibus conſtat quòd reſurgeret alius grauius puniendus, qui eas in hac vita non habuit, modus pœnæ non reſponderet quantitati culpæ: ſed magis videretur aliquis puniri pro pœnis, quas in hoc mundo paſſus fuit, quod eſt abſurdum. Et ideo alii rationabilius dicunt, quòd Author qui naturam condidit, in reſurrectione naturam corporis integre reparabit, vnde quicquid defectus vel turpitudinis ex corruptione vel debilitate naturæ ſuę principiorum naturalium in corpore fuit, totum in reſurrectione remouebitur, ſicut febris, lippitudo, & ſimilia. Defectus autẽ, qui ex naturalibus principijs in humano corpore naturaliter cõſequuntur, ſicut poderoſitas, paſibilitas, in corporibus damnatorum erunt, quos defectus ab electorum corporibus gloria reſurrectionis excludet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum pœna in quolibet foro infligatur ſecundum conditionem illius fori, pœnæ quæ in hac vita temporali infliguntur pro aliquo peccato, temporales ſunt, & vltra vitæ terminum non ſe extendunt, & ideo quamuis peccatum non ſit remiſſum damnatis, non oportet q̃ eaſdem pœnas ibi ſuſtineant, quas in hoc mundo ſunt paſſi, ſed diuina iuſtitia requirit, vt ibi pœnis grauioribus in æternum crucientur.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ſimilis ratio de bonis & malis, eo quòd aliquid poteſt eſſe purum bonum, non autem pure malum. Vnde ſanctorum vltima fœlicitas hoc requirit, vt ab omni malo penitus ſint immunes: ſed vltima malorum miſeria non excludit omne bonum, quia malum ſi integrum ſit, corrumpit ſeipſum, vt Philoſophus dicit in 4. Ethi. Vnde oportet quòd miſeriæ damnatorum ſubſternatur bonum naturę in ipſis quod opus eſt Conditoris perfecti, qui ipſam naturam in perfectione ſuæ ſpeciei reparabit.

Ad tertium dicendum, quòd tarditas eſt de illis defectibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui, naturaliter consequuntur principia humani generis, non autem deformitas, & ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum erunt corruptibilia. Omne enim compositum ex contrarijs, necesse est corrumpi: sed corpora damnatorum erunt ex contrarijs composita, ex quibus etiam nunc componuntur, aliàs non essent eiusdem speciei, & per consequens nec eadem numero, ergo erunt corruptibilia.

2 Præterea, Si non erunt corruptibilia, aut hoc erit per naturam, aut per gratiam: sed natura non sunt, incorruptibilia cum sint futura eiusdem naturæ, cuius nunc sunt, & gratiam vel gloriam non habebunt, ergo erunt corruptibilia.

3 Præterea. Illis qui sunt in summa miseria, subtrahere maximam pœnam videtur inconueniens: sed maxima pœnarum est mors, vt patet per Philosophum 3. Ethic. ergo a damnatis qui sunt in miseria, mors remoueri non debet, ergo eorum corpora corruptibilia erunt.

SED CONTRA est quod dicitur Apoc. 9. In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

Præterea, Damnati punientur in anima & corpore pœna perpetua. Matthæi 25. Ibunt hi in supplicium æternum: sed hoc esse non posset, si corpora corruptibilia essent, ergo eorum corpora erunt incorruptibilia.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cum in omni motu oporteat esse aliquod principium motus, dupliciter motus aliquis vel mutatio a mobili removetur. Vno modo per hoc, quòd deest principium motus. Alio modo per hoc, quòd impeditur principium motus: corruptio autem mutatio quædam est, vnde dupliciter potest contingere, vt corpus quod ex conditione suorum principiorum corruptionem habet, incorruptibile reddatur. Vno modo ex hoc quòd principium ad corruptionem mouens, totaliter tollitur, & hoc modo corpora damnatorum incorruptibilia erunt. Cum enim primum cœlum sit alterans per motum suum localem, & alia omnia agentia secunda in virtute ipsius agant, & quasi ab ipso mota, oportet quòd motu cœli cessante, nihil sit agens, quod possit corpus per alterationem aliquam transmutare a naturali sua proprietate, & ideo post resurrectionem, cessante motu cæli, nulla qualitas erit sufficiens vt corpus humanum alterare possit a sua naturali qualitate: corruptio autem est terminus alterationis, sicut & generatio, vnde corpora damnatorum corrumpi non poterunt, & hoc deseruit diuinæ iustitiæ, vt perpetuo viuentes perpetuo puniantur, vt diuina iustitia requirit, vt infra dicetur: sicut & nunc corruptibilitas corporum deseruit diuinæ prouidentiæ, per quam ex aliquibus corruptis alia generantur. Alio modo contingit ex hoc, quòd principium corruptionis impeditur: & hoc modo corpus Adæ incorruptibile fuit, quia contrariæ qualitates in hominis corpore existentes, continebantur per gratiam innocentiæ, ne ad dissolutionem corporis agere possent: & multo plus continebuntur in corporibus gloriosis, quæ erunt omnino subiecta spiritui, & sic in corporibus beatorum post resurrectionem communem coniungentur duo modi prædicti incorruptibilitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contraria, ex quibus corpora componuntur, sunt secunda principia ad corruptionem agentia. Primum enim agens est motus cælestis, vnde supposito motu cœli, necesse est vt corpus ex contrarijs compositum corrumpatur, nisi sit aliqua causa potior impediens. Sed motu cœli remoto, contraria ex quibus corpus componitur, non sufficiunt ad corruptionem factendam etiam secundum naturam, vt patet ex dictis. Cessationem autem motus cælestis non cognouerunt Philosophi, vnde pro infallibili habebant, quòd corpus compositum ex cõtrarijs corrumpatur secundum naturam.

Ad secundum dicendum, quòd incorruptibilitas erit per materiam, non quòd sit aliquod incorruptionis principium in corporibus damnatorum, sed per defectum primi mouentis ad corruptionem.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis mors sit simpliciter maxima pœnarum, secundum quid, tamen nihil prohibet mortem esse in pœnarum remedium, & per consequens oblationem mortis in pœnarum augmentum. Viuere enim, vt dicit Philosophus 9. Ethic. videtur omnibus delectabile esse, eo quòd omnia esse appetunt, non oportet autem, vt ibidem dicitur, accipere malam vitam, neque corruptam, nec; quæ est in tristitiis: sicut ergo viuere, simpliciter est delectabile, non autem vita quæ est in tristitiis, ita & mors quę est priuatio vitę, simpliciter est pœnosa & maxima pœnarum, inquantum subtrahit primum bonum, scilicet esse cum quo alia subtrahuntur: sed inquantũ priuat malam vitam, & quæ est in tristitiis, est in remedium pœnarum, quas terminat: & per consequens mortis subtractio est in augmentum pœnarum, quas perpetuas facit. Si autem dicatur mors esse pœnalis propter corporalem dolorem, quem sentiunt morientes, non est dubium quòd multo maiorem dolorem damnati continue sustinebunt. Vnde in perpetua morte esse dicuntur, sicut scriptum est in Psalmo 48. Mors depascet eos.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpora damnatorum sint futura impassibilia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorũ futura sint impassibilia. Quia secundũ Philosophum in 6. Topi. Omnis passio magis facta, abiicit a substantia: sed a finito, si semper aliquid abiiciatur, necesse est per illud tandem consumi, vt dicitur in primo Physicor. ergo si corpora damnatorum erunt passibilia, & semper patientur, quandoque deficient & corrumpentur, quod falsum esse ostensum est, ergo erunt impassibilia.

2 Præterea. Omne agens assimilat sibi patiens: si ergo corpora damnatorum patientur ab igne, ignis ea sibi assimilabit, sed non consumit aliter ignis corpora, nisi inquantum ea sibi assimilans resoluit. Si ergo corpora damnatorum erunt passibilia, ab igne quandoque consumentur, & sic idem quod prius.

3 Præterea. Animalia quæ in igne sine corruptione dicuntur viuere, vt de Salamandra dicitur, ab igne non affliguntur: animal enim dolore capitis non affligitur, nisi corpus aliquo modo lædatur, si ergo corpora damnatorum in igne sine consumptione remanere possunt, sicut & animalia prædicta, vt Augustin. in lib. de Ciuit. Dei dicit: videtur quòd nullam afflictionem sibi sustinebunt, quod non esset, nisi eorum corpora impassibilia essent, ergo, &c.

4 Præterea, Si corpora damnatorum sunt passibilia, dolor qui ex eorum passione proueniet, vt videtur, superare debet omnẽ præsentem corporum dolorem, sicut & sanctorum iucunditas superabit omnem præsentem iucunditatem: sed propter immensitatem doloris quandoque contingit, in hac vita animam a corpore separari, ergo multo fortius si corpora illa futura sunt passibilia ex immensitate doloris, anima a corpore separabitur, & sic corpora corrumpentur, quod falsum est, ergo corpora illa erunt impassibilia.

SED CONTRA est quod dicitur 1. Corinthior. 3. Et nos immutabimur. Glo. Nos boni tantummodo immutabimur gloriæ immutabilitate & impassibilitate, ergo non erunt corpora damnatorum impassibilia.

Præterea, Sicut corpus cooperatur animæ ad meritum, ita cooperatur ei ad peccatum: sed propter cooperationem prædictam non solum anima, sed corpus post resurrectionẽ præmiabitur, ergo simili ratione damnatorum corpora punientur, quod non esset, si impassibilia forent, ergo erunt passibilia.

RESPONDEO, Dicendum, quòd principalis causa quare corpora damnatorum ab igne non consumentur, erit diuina iustitia, qua eorum corpora ad pœnam perpetuam sunt addicta: sed diuinæ iustitiæ seruit ei naturalis dispositio ex parte corporis patientis & ex parte agẽtis, quia cum pati sit recipere quoddam, duplex est modus passionis, secundum quod aliquid in aliquo recipi potest dupliciter. Potest enim aliqua forma recipi in aliquo subiecto secundum esse naturale materialiter, sicut calor ab igne recipitur in aere, & secundum hunc modum receptionis est vnus modus passionis, qui dicitur passio naturæ. Alio modo aliquid recipitur ab alio spiritualiter per modum intentionis cuiusdam, sicut similitudo albedinis recipitur in aere & in pupilla, & hæc receptio similatur illi receptioni, qua anima recipit similitudines: vnde secundum hunc modum receptionis est alius modus passionis, qui vocatur passio animæ. Quia igitur post resurrectionem motu cœli cessante, non poterit aliquod corpus alterari a sua naturali æqualitate, vt dictum est: nullum corpus pati poterit passione naturæ, vnde quantum ad hunc modum passionis corpora damnatorum impassibilia erunt, sicut & incorruptibilia. Sed cessante motu cœli, adhuc remanebit passio, quæ est per modum animæ: quia & aer a Sole illuminabitur, & colorum deferet differentias ad visum. vnde & secundum hunc modum passionis corpora damnatorum passibilia erunt: & quia in tali passione sensus perficiuntur, ideo in corporibus damnatorum sensus pene erunt sine mutatione naturalis dispositionis. Corpora vero gloriosa & si recipiant aliquid, & quodammodo patiantur in sentiendo, non tamen passibilia erunt, quia nihil recipient per modum læsiui, sicut corpora damnatorum quæ ob hoc passibilia dicuntur.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philosophus loquitur de illa passione, per quam transmutatur patiens a sua naturali dispositione, talis autem passio non erit in corporibus damnatorum, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd similitudo agentis est dupliciter in patiente. Vno modo per modum eundem, quo est in agente, sicut in omnibus agentibus vniuocis, vt calidum facit calidum, & ignis generat ignem. Alio modo per modum diuersum a modo, qui est in agente, sicut est in omnibus æquiuocis, in quibus quandoque contingit quòd in agente est forma spiritualiter, quæ in patiente materialiter recipitur, sicut forma quæ est in domo facta per artificem, est materialiter in ipsa, & in mẽte artificis est spiritualiter. Quandoque vero econtrario est materialiter in agente, & recipitur spiritualiter in patiente, sicut albedo materialiter est in pariete a quo recipitur, spiritualiter in pupilla, & in medio deferente, & similiter est in proposito, quia species quæ materialiter est in igne, recipitur spiritualiter in corporibus damnatorum, & sic ignis sibi assimilabit eorum corpora, nec tamen ea consumet.

Ad tertium dicendum, quòd secundum Philosophum in libro de proprietatibus elementorum nullum animal in igne viuere potest. Galenus etiam in libro de simplicibus medicinis dicit, quòd nullum corpus est quod tandem ab igne non consumatur, quamuis quandoque quædam corpora sint, quæ ad horam in igne sine læsione permaneant, vt patet de eleno. Quod autem dicitur de Salamandra, non potest omnino esse simile, quia non posset perseuerare finaliter in igne sine corruptione, sicut corpora damnatorum in inferno, neque tamen oportet quod quia corpora damnatorum ab igne inferni per corruptionem aliquam non lædantur, quòd propter hoc ab igne non affligantur, quia sensibile non solum natum est delectare vel affligere sensum, secundum quòd agit actione naturæ conformando vel corrumpendo organum, sed etiam secundum quòd agit actione spirituali, quia quando sensibile est in debita proportione ad sentiendum, delectat: econtrario autem quando se habet in superabundantia vel defectu: vnde & colores medii & voces consonantes sunt delectabiles, inconsonantes autem offendunt auditum.

Ad quartum dicendum, quòd dolor non separat animam a corpore secundum quòd manet tantum in potentia animæ cuius est dolere, sed secundum quod ad passionem animæ mutatur corpus a sua naturali dispositione secundum modum, quo videmus quod ex ira corpus calescit, & ex timore frigescit, sed post resurrectionem non poterit transmutari a sua naturali dispositione, vt ex dictis patet: vnde quantuscunque sit dolor, anima a corpore non separabit.

QVAESTIO LXXXVII.

De cognitione quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum & demeritorum, in tres articulos diuisa.

POST hoc agendum est de his quæ sequũtur resurrectionẽ. Quorũ prima consideratio est de cognitiõe, quã habebũt resuscitati in iudicio respectu meritorũ & demeritorũ. Secundo, de ipso iudicio in generali, tẽpore & loco in quo erit. Tertio, de iudicãtibus & iudicatis. Quarto, de forma in qua iudex veniet ad iudicandũ. Quinto, de statu mundi & resurgentium post iudicium.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, Vtrum cognoscat quilibet homo in iudicio omnia peccata sua.

Secundo, Vtrum possit quilibet legere cõscientiam alterius.

Tertio, Vtrum omnia merita & demerita vno intuitu quis videre possit.

ARTICVLVS I.

Vtrum post resurrectionem quilibet cognoscat peccata quæ fecit.

Tho. 4. dist. 43. ar. vlt. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd post resurrectionem non cognoscat quilibet omnia peccata quæ fecit. Omne enim quod cognoscimus, vel de nouo per sensum accipimus, vel de thesauro memoriæ educitur: sed homines post resurrectionem sua peccata non poterunt sensu percipere, quia iam transierunt, sensus autem est tantum præsentium, multa etiam peccata a memoria excidunt peccantis, quæ non poterunt de thesauro memoriæ educi, ergo non omnium peccatorũ quæ fecit, resurgens cognitionem habebit.

2 Præterea, Sicut in litera dicitur. Libri conscientiæ quidam sunt, in quibus merita singulorum leguntur: sed in libris non potest aliquid legi nisi eius nota contineatur in libro, notæ autem quædam remanent peccatorum in conscientia, vt patet Rom. 1. in Gloss. quæ non videntur aliud esse, quàm reatus vel macula, cum ergo multorum peccatorum macula, & reatus a multis sit deletus per gratiam, videtur quòd non omnia peccata quæ fecit, possit aliquis in sua conscientia legere, & sic idem quod prius.

3 Præterea, Crescente causa, crescit effectus, sed causa quæ facit nos dolere de peccatis, quæ ad memoriam reuocamus, est charitas, cum ergo in sanctis resurgentibus sit perfecta charitas, maxime de peccatis dolebunt si ea ad memoriam reuocabuntur, quod non potest esse, quia fugiet ab eis dolor & gemitus. Apocalyp. vigesimo primo, ergo peccata prima ad memoriam non reuocabuntur.

4 Præterea, Sicut se habebunt resurgentes damnati ad bona quæ aliquando fecerunt, ita se habebunt resurgentes boni ad peccata, quæ aliquando commiserunt: sed resurgẽtes damnati, vt videtur cognitionẽ de bonis quæ aliquando fecerunt, non habebunt, quia per hoc eorum pœna multum alleuiaretur, ergo nec beati habebunt cognitionem peccatorum, quę commiserunt.

SED CONTRA est quod Augustinus dicit 20. de ciui. Dei, quòd quædam diuina vis aderit, qua fiet vt cuncta peccata ad memoriam reuocentur.

Præterea, Sicut se habet humanum iudicium ad testimonium exterius, ita se habet diuinum iudicium ad testimonium conscientiæ, vt patet 1. Reg. 16. Homines vident ea quæ apparẽt. Deus autem intuetur cor: sed non posset perfecte iudicium humanum esse de aliquo, nisi testes de omnibus, de quibus iudicandum est testimonium deponerent, ergo oportet cum diuinum iudicium sit perfectissimum, quòd conscientia teneat omnia, de quibus iudicandum est: sed iudicandum est de omnibus bonis operibus & malis. 2. Corinth. 4. Omnes astabimus ante tribunal Christi, &c. ergo oportet quòd conscientia vniuscuiusque, retineat omnia opera, quæ fecit siue bona siue mala.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ sicut dicitur Roma. 2. In die illo cum iudicabit dominus, testimonium vnicuique sua conscientia reddet, & cogitationes erunt accusantes, & defendentes, quia oportet quod testis accusator & defensor in quolibet iudicio habeat eorum notitiam, quæ in iudicio versantur, in illo autem communi iudicio, quia omnia opera hominum in iudicium venient, oportet quòd omnium operum suorum quisque tunc notitiam habeat, vnde conscientiæ singulorum erunt, quasi quidam libri continentes res gestas, ex quibus iudicium præcedet, sicut etiam in iudicio humano registris vtuntur, & isti sunt libri de quibus Apocalyp. 20. dicitur: Libri aperti sunt, & alius liber apertus est qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum, vt per libros qui dicuntur sic aperti, vt Augustinus exponit 20. de ciui. Dei, significentur Sancti noui & veteris Testamenti, in quibus Deus ostendit quæ mandata fieri iussisset. Vnde Ricardus de sancto Victore dicit. Erunt corda eorum quasi quædam Canonum statuta. Sed per librum vitæ, de quo subiungitur, intelliguntur conscientiæ singulorum, quæ dicuntur singulariter liber vnus, quia vna virtute diuina fiet, vt cunctis ad memoriam sua facta reuocentur, & hæc vis inquantum ad memoriam homini reducet sua facta, liber vitę dicitur, vel per primos libros conscientiæ intelligatur, per secundum, sententia iudicis in eius prouidentia descripta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis multa merita & demerita a memoria excidant, nullum eorum erit, quòd non aliquo modo maneat in suo effectu, quia merita quæ nõ sunt mortificata, manebunt in præmio quod eis redditur: quæ autem mortificata sunt. manẽt in reatu ingratitudinis quæ augetur ex hoc quòd homo post gratiam susceptam peccauit. Similiter etiã demerita quæ non sunt per pœnitentiam deleta, manentin reatu pœnæ, quæ eis debetur, quæ tamen pœnitentia deleuit, manẽt in pœnitentiæ memoria, quam simul cum aliis meritis in notitiam habebũt: vnde in quolibet homine erit aliquid ex quo possit ad memoriam sua opera reuocare, & tamen, vt Augustinus dicit, principaliter ad hoc diuina vis operabitur.

Ad secundum dicendum, quòd aliquæ notæ manent in conscientiis singulorum de operibus a se factis, nec oportet quòd notæ istę sint reatus tantum, vt ex dictis patet.

Ad tertium dicendum, q̃ quamuis charitas sit nunc causa dolendi de peccato, tamen sancti in patria erunt ita perfusi gaudio, q̃ dolor in eis locum habere non poterit, & ideo de peccatis nõ dolebunt: sed potius gaudebunt de diuina misericordia qua eis iam peccata sunt relaxata, sicut etiam nunc angeli gaudent de diuina iustitia, qua fit vt deserti a gratia, in peccato ruãt illi quos custodiunt, quorum tamen saluti solicite inuigilant.

Ad quartum dicendũ, q̃ mali cognoscunt oĩa bona quæ fecerũt, & ex hoc nõ minuetur eorũ dolor, sed augmentabit, q̃ maximus dolor ẽ multa opera pdidisse pp quod dicit Bo. in 2. de Cõsolat. Quia summum infortunii genus est, fuisse fœlicem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

Vtrum quilibet possit legere omnia quæ sunt in conscientia alterius.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non quilibet possit legere omnia, quæ sunt in conscientia alterius. Resurgentium. n. non erit limpidior cognitio, quàm nunc sit angelorum, quorum æqualitas resurgentibus promittitur Matt. 22. sed angeli non possunt invicem in suis cordibus videre ea quæ dependent a libero arbitrio, vnde indigent locutione ad ea invicem innotescenda, ergo resurgentes non poterunt inspicere ea quæ continentur in conscientijs aliorum.

2 Præterea, Omne quod cognoscitur, aut cognoscitur in se, aut in sua causa, vel in suo effectu: sed merita vel demerita, quæ continentur in conscientia alicuius, non poterit alius cognoscere in seipsis, quia solus Deus cordi illabitur, & secreta intuetur. Similiter nec in causa sua, quia non omnes videbunt Deum, qui solus potest imprimere in affectum, ex quo procedunt merita vel demerita. Similiter etiam nec in effectu, quia multa demerita erunt, quorum nullus effectus remanebit, eis totaliter per pœnitentiam abolitis, ergo non omnia quæ sunt in conscientia alicuius, poterit quilibet alius cognoscere.

3 Præterea Chrysost. dicit in litera: Nunc autem si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conspectu Dei pronunties, & pro eis deprecaris, citius illa delebis, si vero obliuiscaris, tunc eorum recordaberis nolens volens quando publicabuntur, in conspectu omnium amicorum & inimicorum sanctorumque angelorum proferentur. Ex hoc accipitur, quòd illa publicatio pœnæ est negligentiæ, qua homo confessionem prætermittit, ergo illa peccata, de quibus homo confessus est, non publicabuntur alijs.

4 Præterea. Solatium est alicui, si scit se habere multos socios in peccato, & minus verecundatur inde: si ergo quilibet peccatum alterius cognosceret, cuiuslibet peccatoris erubescentia multum minueretur, quod non competit, ergo non omnes omnium peccata cognoscent.

SED CONTRA, Super illud 1. Cor. 4. Illuminabit abscondita tenebrarum: dicit gloss. Gesta & cogitata bona & mala tunc aperta erunt omnibus & nota.

Præterea. Omnium bonorum peccata præterita æqualiter erunt abolita, sed quorundam Sanctorum peccata scimus, sicut Magdalenæ & Petri & Dauid. ergo pari ratione aliorum peccata electorum scientur, & multo magis damnatorum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in vltimo & in cõmuni iudicio, oportet quòd diuina iustitia omnibus euidenter appareat, quæ nunc in plerisque latet, sententia autem condemnantis vel præmiantis iusta esse non potest, nisi secundum merita vel demerita proferatur, & ideo sicut oportet quòd iudex & assessor iudicis merita causæ cognoscant, ad hoc quòd iustam sententiã proferant, ita oportet ad hoc quòd iusta sententia appareat, q̃ omnibus sententiam cognoscentibus merita innotescant. Vnde quia, sicut cuilibet nota erit sua præmiatio & sua damnatio, ita omnibus aliis innotescent: oportet, quòd sicut quilibet sua merita vel demerita reducet ad memoriam, ita etiam & aliena suæ cognitioni subiaceant, & est probabilior & communior opinio, quamuis contrarium Magister in litera dicat, scilicet quòd peccata quæ sunt per pœnitentiam deleta, in iudicio aliis non patefient: sed ex hoc quidem sequitur, quòd nec etiam pœnitentia de peccatis illis perfecte cognoscatur, in quo multum detraheretur Sanctorum gloriæ & laudi diuinæ, quæ tam misericorditer Sanctos liberauit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnia merita præcedentia vel demerita, facient aliquam quantitatem in gloria vel miseria hominis resurgentis, & ideo exterioribus visis poterunt cuncta in conscientiis videri, & præcipue diuina virtute ad hoc operante, vt sententia iudicis iusta omnibus appareat.

Ad secundum dicendum, quòd merita vel demerita poterunt aliis ostendi in suis effectibus, vt ex dictis patet, vel etiam in se ipsis per diuinam virtutem, quamuis ad hoc virtus intellectus creati non sufficiat.

Ad tertium dicendum, quòd publicatio peccatorum ad ignominiam peccantis est effectus negligentiæ, quæ committitur in omissione confessionis, sed quod peccata Sanctorum reuelentur, non poterit eis esse erubescentia, vel verecundia, sicut nec Maria Magdalena est in confusione sua, quòd peccata sua publice in Ecclesia recitantur, quia verecundia est timor ingloriationis, vt Damascenus dicit, quæ in beatis esse non poterit. Sed talis publicatio erit eis ad magnam gloriam propter pœnitentiam quam fecerunt, sicut & confessor approbat eum qui magna scelera sua cõfitetur. Dicunt autem peccata esse delera, quia Deus non videt ea ad puniendum.

Ad quartum dicendum, quòd ex hoc quòd peccator aliorum peccata inspiciens, in nullo sua confusio minuetur, sed magis augebitur in alieno vituperio, suum vituperium magis agnoscens, quòd ex tali causa confusio minuatur contingit ex hoc q̃ verecundia respicit æstimationem hominum, quæ ex consuetudine redditur leuior: sed tunc confusio respiceret æstimationẽ rei quæ est secundum veritatem de quolibet peccato, siue sit vnius tantum, siue multorum.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnia merita vel demerita, propria vel aliena, vno intuitu ab aliquo videantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non omnia merita vel demerita propria & aliena ab aliquo vno intuitu videantur. Ea enim quæ figillatim considerantur non videntur vno intuitu: sed damnati figillatim, cõsiderabunt sua peccata, & ea plangent. Vnde dicunt Sapientiæ 5. Quid nobis profuit superbia? ergo non omnia videbunt vno intuitu.

2 Præterea, Philosophus dicit in secundo Topic. Quòd non contingit simul plura intelligere: sed merita & demerita propria & aliena non videbuntur nisi in intellectu, ergo non poterunt simul omnia videri.

3 Præterea, Intellectus damnatorum non erit post resurrectionem eleuatior quàm nunc sit beatorum & angelorum, quantũ ad cognitionem naturalem, qua cognoscunt res per species innatas: sed tali cognitione angeli non vident plura simul, ergo nec tunc damnati poterunt omnia facta simul videre.

SED CONTRA, Super illud Iob 8. induetur confusione, dicit Gloss. Viso iudice, mala omnia ante oculos mentis versantur: sed iudicẽ subito videbunt, ergo similiter mala, quæ commiserunt, & eadem ratione omnia alia.

Præterea, August. 20. de Ciuit. Dei, habet pro inconuenienti, quòd legatur aliquis liber materialis in iudicio, in quo facta singulorum sunt scripta, eo quòd nullus valeat æstimare illius libri magnitudinem, vel quanto tempore legi posset, sed similiter etiam non posset æstimari tempus, quantum oporteret ponere ad considerandum omnia merita & demerita sua, & aliena ab aliquo homine, si successiue diuersa videat, ergo oportet ponere quòd omnia simul videat vnusquisque.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd omnia merita & demerita simul aliquis videbit sua & aliena in instãti, quod quidem de Beatis facile credi potest, quia omnia in vno videbunt, & sic non est inconueniens, quòd simul plura videant. Sed de damnatis, quorum intellectus non est eleuatus, vt possint Deum videre, & in eo omnia alia, est magis difficile. Et ideo alii dicunt, quòd mali simul omnia videbunt in genere peccata sua, & hoc sufficit ad accusationem illam quæ debet esse in iudicio, vel ad absolutionẽ, non autem videbunt omnia simul descendendo ad singula. Sed hoc etiam non videtur consonum dictis Aug. 20. de Ciui. Dei, qui dicit, quòd omnia mentis intuitu enumerabunt, quod autẽ in genere cognoscitur non enumeratur: vnde potest eligi media via quòd singula considerabunt, non tamen in instanti, sed in tempore breuissimo diuina virtute ad hoc adiuuante, & hoc est quod dicit August. ibidem, quòd mira celeritate enumerabuntur, nec est hoc impossibile, quia in quolibet paruo tempore sunt infinita instantia in potentia. Et per hoc patet solutio ad vtramque partem.

QVAESTIO LXXXVIII.

De iudicio generali, tempore, & loco in quo fiet, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iudicio generali, tempore, & loco in quo fiet.

Circa quod quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum generale iudicium sit futurum.

Secundo, vtrum quantum ad disceptationem fiet per vocalem locutionem.

Tertio, Vtrum fiet tempore ignoto.

Quarto, Vtrum fiet in valle Iosaphat.

ARTICVLVS I.

Vtrum generale iudicium sit futurum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd generale iudicium non sit futurum. Quia vt dicitur Naum 1. Non iudicabit Deus bis in idipsum: sed nunc Deus iudicat de singulis hominum operibus, cum post mortem pœnas vel præmia pro meritis tribuit, & dum ēt quosdam in hac vita pro bonis vel malis operibus præmiat vel punit, ergo videtur quòd non sit aliud iudicium futurum.

Thom. dist. 47. q. 1. art 1. q. 1. & sequen.

Præterea,

2 Præterea, In nullo iudicio executio sententiæ præcedit iudicium: sed sententia diuini iudicij quo ad homines, est de adeptione regni, vel exclusione a regno, vt patet Matthæi vigesimo quinto: Ergo cum modo aliqui adipiscantur regnum æternũ, & quidam excludantur ab ipso perpetuo, videtur quòd aliud iudicium non sit futurum.

3 Præterea. Propter hoc aliqua in iudicium oportet adduci, quia dubium est quid de eis definiendum sit: sed ante finẽ mundi determinata est vnicuique sua damnatio, & cuique Sanctorum sua beatitudo, ergo &c.

SED CONTRA Matth. 12. dicitur. Viri Niniuitæ resurgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam ergo post resurrectionem aliquod iudicium fiet.

Præterea. Ioan. 5. dicitur. Procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala in resurrectionem iudicij, ergo videtur q̃ post resurrectionem aliquod iudiciũ sit futurum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut operatio pertinet ad rerum principium, quo perducũtur in esse, ita iudicium pertinet ad terminum, quo res ad finem suum perducitur. Distinguitur autem duplex Dei operatio: vna, qua res primitus in esse perduxit, instituens naturam, & distinguens ea quæ ad eõ pletionem pertinẽt, a quo quidem opere Deus dicitur quieuisse Genes. 1. Alia eius operatio est, qua operatur in gubernatione creaturarum, de qua Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: ita etiam duplex eius iudicium distinguitur, ordine tamen conuerso. Vnum quod respondet operationi gubernationis quæ sine iudicio esse non potest, per quod quidem iudicium vnusquisq; singulariter pro suis operibus iudicatur, non solum secundum quòd sibi competit: sed secundum quòd competit gubernationi vniuersi: vnde differtur vnius præmiatio pro vtilitate aliorum, vt patet Hebræi. 11. & pœnæ vnius ad profectum alterius procedunt: vnde necesse est vt sit aliud iudicium vniuersale correspondens ex aduerso primæ rerum productioni in esse, vt videlicet sicut tunc omnia processerunt immediate a Deo, ita tunc vltima completio mundo detur, vnoquoque accipiente finaliter quod ei debetur secundum scipsum: vnde in illo iudicio apparebit manifeste diuina iustitia quantũ ad omnia, quæ nunc ex hoc occultantur, quòd interdum de vno disponitur ad vtilitatem aliorum aliter quàm manifeste opera exigere videantur. Vnde etiam & tunc erit vniuersalis separatio bonorum a malis, quia vlterius non erit locus, vt mali pro bonis, vel boni pro malis proficiant, propter quem profectum interim commixti inueniuntur boni malis quo aduſque status huius vitæ per diuinam prouidentiam gubernatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quilibet homo & est singularis quædam persona, & est pars totius generis humani: vnde & duplex ei iudicium debetur. Vnum singulare, quod de eo fiet post mortem quando recipiet iuxta ea quæ in corpore gessit, quamuis non totaliter, quia nõ quo ad corpus: sed quo ad animam tantum. Aliud iudicium debet esse de eo, secundum quòd est pars totius humani generis, sicut aliquis iudicari dicitur secundum humanam iustitiam, quando etiam iudicium datur de communitate, cuius ipse est pars: vnde & tunc quando fiet iudicium totius humani generis per vniuersalem separationem bonorum a malis, etiam quilibet per consequens iudicabitur, nec tamen Deus iudicabit bis in idipsum, quia non duas pœnas pro vno peccato infert: sed pœna quę ante iudicium completę inflicta non fuerat, in vltimo iudicio complebitur, postquam impii cruciabuntur quo ad corpus & ad animam simul.

Ad secundum dicendum, quòd propria sententia illius generalis iudicij est vniuersalis separatio bonorum a malis, quæ illud iudicium non præcedet: sed etiam nunc quo ad particulare sententiam vniuscuiusque non plane præcessit iudicij effectus, quia etiam boni amplius post iudicium præmiabuntur, tum ex gloria corporis adiuncta, tum ex numero sanctorum completo, & mali etiam plus torquebuntur ex adiuncta pœna corpori, & incompleto in pœnis numero damnatorum, quãto cum pluribus ardebunt, magis ardebunt.

Ad tertium dicendum, q̃ vniuersale iudicium magis directe respicit vniuersalitatem hominum, quàm singulos iudicando-rum, quamuis ergo cuilibet homini ante iudicium sit certa notitia de sua damnatione vel præmio, non tamen omnibus damnatio vel præmium innotescet, vnde iudiciũ necessarium erit.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudicium fiet per locutionem vocalem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd iudicium illud quantum ad disceptationem, & sententiam, fiet per locutionem vocalem. Quia, vt Augu. dicit 20. de Ciu. Dei, Per quot dies futurum hoc iudicium tendatur, hoc incertũ est, sed non esset incertum, si illa quæ in iudicio dicuntur futura, tantum mentaliter complerentur, ergo iudicium illud vocaliter fiet, & non solum mentaliter.

2 Præterea. Grego. dicit, & habetur in litera. Illi saltem verba iudicis audiẽt, qui eius fidem verbo tenuerunt, hoc autem non potest intelligi de verbo interiori, quia sic omnes verba iudicis audient, quia omnibus bonis & malis nota erunt omnia aliorũ, ergo videtur quòd iudicium illud vocaliter peragetur.

3 Præterea. Christus secundum formam hominis iudicabit, in qua corporaliter ab omnibus possit videri, ergo eadem ratione videtur quòd corporali voce loquatur, vt ab oĩbus audiatur.

SED CONTRA, August. dicit. 20. de Ciui. Dei, quòd liber vitæ de quo Apocal. 20. Vis quædam intelligenda est diuina, quæ fiet, vt cuique opera sua bona, vel mala ad memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset, vel excuset conscientia, atque simul & omnes homines & angeli iudicentur: sed si vocaliter discuterentur merita singulorum non possent omnes, & singuli iudicari, ergo videtur quòd discussio non erit vocalis.

4 Præterea. Sententia proportionaliter debet testimonio respondere: sed testimonium & accusatio & excusatio erit mentalis, vnde Roma. secundo. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, cum iudicabit Deus occulta hominum, ergo videtur quòd illa sententia, & totum iudicium mentaliter compleatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quid circa hãc quæstionem sit verum, pro certo definiri non potest, tamen probabilius æstimatur quòd totum illud iudicium, & quo ad discussionem & accusationem malorum, & commendationem bonorũ, & quo ad scientiam de vtrisque mentaliter perficietur, Si enim vocaliter singulorum facta narrarentur, inæstimabilis magnitudo temporis ad hoc exigeretur, sicut etiam Augustin. dicit vigesimo de Ciuitate Dei, quòd si liber, ex cuius scriptura omnes iudicabuntur, vt dicitur Apocalyp. vigesimo carnaliter cogitetur, quis eius magnitudinem aut longitudinem valeat æstimare, aut quanto tempore legi poterit liber in quo scriptæ sunt vniuersæ vitæ vniuersorum? Non autem maius tempus requiritur ad narrandum ore tenus singulorum facta, quàm ad legendum si essent in libro materiali scripta. Vnde probabile est quòd illa quæ dicuntur Matthæi. 25. non vocaliter: sed mentaliter intelligenda sunt esse perficienda.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd pro tanto dicit August. quòd incertum est per quot dies iudicium tendatur, quia non est determinatum vtrum mentaliter, vel vocaliter perficiatur. Si enim vocaliter perficeretur prolixum tempus ad hoc exigeretur, si autem mentaliter, in momento fieri poterit.

Ad secundum dicendum, quòd etiam si iudicium fiat mentaliter tantum verbum Gregor. saluari poterit: quia etsi omnibus innotescent sua & aliorũ facta diuina virtute hoc faciente, quæ in Euangelio locutio dicitur, tamen illi qui fidem habuerunt, quàm ex verbis Dei conceperunt, ex verbis iudicabuntur: quia dicitur Rom. 1 Qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Vnde quodam speciali modo dicetur aliquid his, qui fuerunt fideles, quod non dicetur infidelibus.

Ad tertium dicendum, quod Christus corporaliter apparebit vt ab omnibus corporaliter iudex cognoscatur, quod quidẽ subito fieri poterit: sed locutio quæ tempore mensuratur, requireret immensam temporis longitudinem, si vocali locutione iudicium perageretur.

ARTICVLVS III.

Vtrum tempus futuri iudicii sit ignotum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd tempus futuri iudicij non sit ignotum. Sicut enim Sancti patres expectabãt primum aduentum, ita nos expectamus secundum: sed Sancti Patres sciuerunt tempus primi aduentus, sicut patet per numerum hebdomadarũ, qui describitur Dan. 9. vnde & reprehẽdunt Iudæi, quòd tempus aduentus Christi non cognouerunt, vt patet Luc. duodecimo hypocritæ faciem cæli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probastis? ergo videtur nobis esse determinatum tempus secundi aduentus, quo Dominus ad iudicium veniet.

2 Præterea, Per signa deueniemus in cognitionem signatorum, sed de futuro iudicio multa signa nobis proponuntur in Scriptura, vt patet Matth. 24. & Luc. 22 & Marc. 13. ergo in cognitionem illius temporis possumus peruenire.

3 Præterea, Dicit Apostolus. 1. Corin. 10 Nos sumus in quos fines sæculorum deuenerunt, & 1. Ioan. 3. Filioli, nouissima

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra est, &c. cum ergo iam longum tempus transierit ex quo dicta F
hæc sunt, videtur quòd saltem nunc scire possimus, quòd vltimum iudicium sit propinquum.

2 Præterea, Tempus iudicij non oportet esse occultum, nisi propter hoc, quòd quilibet solicitus se ad iudicium præparet, dum determinate tempus ignoret: sed eadem solicitudo remaneret etiam si certum esset, quia cuique incertum est tempus suæ mortis, & sicut dicit Augustinus in epistola ad Esitium, in quo quęcunque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, ergo non est necessarium tempus iudicij esse occultum.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 13. De die illa vel hora nemo nec angeli in cælo nec Filius scit, nisi Pater, dicitur autem filius nescire, inquantum nos scire non facit.

Præterea. 1. Thessa. 5. Dies domini sicut fur in nocte, ita veniet, ergo videtur cum aduentus furis in nocte sit omnino incertus, quòd dies vltimi iudicij sit omnino incertus. G

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus per scientiã suam est causa rerum, vtrumque autem creaturis communicat dum & rebus tribuit virtutem agẽdi alias res, quarum sunt causæ, & quibusdam etiam cognitionem rerum præbet: sed in vtroque aliquid sibi reseruat. Operatur enim quædam, in quibus nulla creatura ei cooperatur, & similiter cognoscit quædã, quæ a nulla pura creatura cognoscuntur. Hæc autem nulla alia magis esse debent, quàm illa quæ soli diuinæ subiacent potestati, in quibus nulla creatura ei cooperatur, & huiusmodi est finis mundi, in quo erit dies iudicii. Non enim per aliquam causam creatam mundus finietur, sicut etiam mundus esse incepit. Immediate a Deo. Vnde decenter cognitio finis mundi soli Deo reseruatur, & hanc rationem videtur ipse Dominus assignare Actо. 1. Non est inquit vestrũ nosse tempora vel momenta quæ H
Pater posuit in sua potestate: quasi diceret, quæ soli potestati eius reseruata sunt.

AD PRIMV ergo dicendum, quòd in primo aduentu Christus venit occultus, secundum illud Isaiæ. 45. Vere tu es Deus absconditus, sanctus Israel saluator, & ideo vt a fidelibus cognosci possit, oportuit determinate tempus determinare: sed in secundo aduentu veniet manifeste, vt dicitur in Psalm. 49. Deus manifeste veniet, &c. & ideo circa cognitionem aduentus ipsius error esse non poterit, & propter hoc non est simile.

Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Augustinus in epistola de die iudicij ad Esitium: Signa quæ in Euangelijs ponuntur, non omnia pertinent ad secundum aduentum, qui erit in fine: sed quædam eorum pertinent ad tempus Hierusalem destructionis, quæ iam præteriit, quædam vero & plura pertinent ad aduentũ quo quotidie venit in Ecclesiam eam visitans spiri- I
tualiter, prout nos inhabitat per fidem, & amorem. Nec illa quæ in Euangelijs vel Epistolis ponuntur ad vltimum aduentũ spectantia ad hoc possunt valere, vt determinate tempus iudicii possit agnosci, quia illa pericula, quæ pronuntiantur, nuntiantia vicinum Christi aduentum, etiam a tempore primitiuæ Ecclesiæ fuerunt, quandoque intensius, quandoque remissius: vnde & ipsi dies Apostolorum dicti sunt nouissimi dies, vt patet actu. 2. vbi Petrus exponit illud Ioel. Iecundo. Erit in nouissimis diebus, &c. pro tempore illo: & tamen ex illo iam tempore tempus plurimũ transiuit, & quandoque plures, & quandoque pauciores tribulationes in Ecclesia fuerunt. Vnde non potest determinari, quantum tempus sit futurum, nec de mẽse nec de anno, nec de centum, nec de mille annis, vt Augustinus in eodem libro dicit. Etsi credantur in finem huiusmodi pericula magis abundare, non potest tamen determinari, quæ sit illa quantitas periculorum quæ immediate diem iudicij præcedet vel Antichristi aduentum: cum etiam circa tempora primitiuæ Ecclesiæ fuerint persecutiones aliquę adeo graues, & corruptiones errorum adeo abundarent, quòd ab aliquibus tunc vicinus expectaretur, vel imminens Antichristi aduentus, sicut dicitur in ecclesiastica historia, & Hieronymus in libro de Viris illustribus.

Ad tertium dicendum, quòd ex hoc quod dicitur nouissima vel ex similibus locutionibus: quæ in scriptura leguntur, nõ potest aliqua determinata quantitas temporis sciri. Non enim est dictum ad significandum aliquam breuem horam temporis: sed ad significandum nouissimum statum mundi, qui est quasi nouissima ætas, quæ quanto temporis spatio duret, non est definitum, cum etiam nec senio, quod est vltima ætas hominis, sit aliquis certus terminus definitus, cum quandoque inueniatur durare quantum omnes præcedentes etates, vel plus, vt dicit Augustinus in libro 83. Quæstionum. Vnde etiam Apostolus secundæ ad Thessalonicenses secundo, excludit falsum intellectũ, quem quidam ex suis verbis conceperant, vt crederent diem Domini iam instare.

Ad quartum dicendum, quòd etiam supposita mortis incertitudine, dupliciter ad vigilantiam valet incertitudo iudicii. Primo ad hoc, quòd ignoratur vtrum etiam tantum differatur, quantum est hominis vita, vt sic ex duabus partibus incertitudo maiorem diligentiam faciat. Secundo, quantum ad hoc, quòd homo non gerit solum solicitudinem de persona sua, sed de familia, vel ciuitate, vel regno, aut tota Ecclesia, cui non determinatur tempus durationis secundum hominis vitam, & tamen oportet vnumquemque horum hoc modo disponi, vt dies Domini inueniat paratos.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iudicium fiat in valle Iosaphat.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciũ non fiet in valle Iosaphat, aut in loco circũstante. Quia ad minus oportet iudicandos in terra stare, eos autem tantum eleuari in nubibus, quorum erit iudicare: sed tota terra promissionis capere non posset multitudinem iudicandorum, ergo nõ potest esse, quòd circa vallem illam sit futurum iudicium.

2 Præterea. Christo in humanitate datum est iudicium vt iuste iudicet, quia iniuste iudicatus est in prætorio Pilati, & sententiam iniusti iudicij in Golgotha suscepit, ergo loca illa magis debent ad iudicium determinari.

3 Præterea, Nubes fiunt ex resolutione vaporum: sed tunc nulla erit euaporatio vel resolutio, ergo non poterit esse quòd iusti in nubibus obuiam Christo in aera rapiantur, & sic oportebit, & bonos & malos esse in terra, & ita multo amplior locus requiretur quàm sit vallis illa.

SED CONTRA est quod dicitur Ioel. 3. Congregabo omnes gentes, & educam eas in valle Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis.

Præterea. Actu. 1. dicitur: Quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum, ita veniet: sed ipse ascendit in cœlum in monte Oliueti, qui præeminet valli Iosaphat, ergo & circa loca illa ad iudicandum veniet.

RESPONDEO, Dicendum, quòd qualiter illud iudiciũ sit futurum, & quomodo homines ad iudicium conueniant, non potest multum per certitudinem sciri, tamen probabiliter potest colligi ex Scripturis, quòd circa locum montis Oliueti descendet, sicut & inde ascendit, vt idem esse ostendatur quì descendit & ascendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd magna multitudo in paruo spatio comprehendi potest. Sufficit autem ponere quãtumcunque spatium circa locum illum ad capiendum multitudinem iudicandorum, dummodo ab illo spatio Christum videre possint, q in aere præeminens, & maxima claritate refulgens, a longinquo inspici poterit.

Ad secundum dicendum, q quãuis per hoc quòd iudicaturus est, iuste iudiciariam potestatem meruit, non tamen iudicabit in forma infirmitatis, in qua iniuste iudicatus est: sed in forma gloriosa in qua ad Patrem ascendit. Vnde locus ascensionis magis competit iudicio, quàm locus vbi condemnatus est.

Ad tertium dicendum, quòd nubes hic appellantur vt dicunt quidam densitates lucis resplendentis à corporibus sanctorum, & non aliquæ euaporationes ex terra & aqua. Vel potest dici, q nubes illæ generabuntur diuina virtute ad ostendendum cõformitatem in aduentu ad iudicium & ascensionem, vt qui ascendit in nube, ad iudicium veniat, nubes etiam propter refrigerium indicat misericordiam iudicantis.

QVAESTIO LXXXIX.

De iudicantibus & iudicatis in iudicio generali, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iudicantibus & iudicatis in iudicio generali.

Circa quod quærũntur octo.

Primo, Vtrũ aliqui homines iudicaturi sũt cũ Christo.

Secundo, Vtrum voluntariæ paupertati correspondeat iudiciaria potestas.

Tertio, Vtrum angeli sint etiam iudicaturi.

Quarto, Vtrum dæmones exequentur sententiam iudicis.

Quinto, Vtrum omnes homines in iudicio comparebunt.

Sexto, Vtrum aliqui boni iudicandi sint.

Septimo, Vtrum aliqui mali.

Octauo, Vtrum etiam angeli sint iudicandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqui homines iudicabunt cum Christo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nulli homines iudicabunt cum Christo, Ioã. 5. Pater omne iudiciũ dedit

dedit Filio, vt omnes homines, &c. sed honorificentia talis non A
debetur alicui, nisi Christo, ergo &c.

2 Præterea. Quicunque iudicat, habet auctoritatem super illud quod iudicat: sed ea, de quibus debet esse futurum iudicium sicut merita, & præmia humana, soli diuinæ auctoritati subsunt, ergo nulli competit de his iudicare.

3 Præterea. Iudicium illud non exercebitur vocaliter: sed mentaliter, vt probabilius æstimatur: sed hoc quod cordibus hominum omnium notificentur merita & demerita, quod est quasi accusatio vel commendatio vel retributio pœnæ, & præmii, qđ est quasi sententiæ prolatio, sola diuina virtute fiet, ergo nulli alij iudicabunt nisi Christus qui est Deus.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 19. Sedebitis super sedes, iudicantes duodecim tribus Israel, ergo &c.

Præterea, Isa. 3. Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui, ergo videtur q etiam alij iudicabunt cum Christo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd iudicare multipliciter dicitur. Vno modo quasi causaliter, vt dicatur illud iudicare B
vnde appareat aliquis iudicandus, & secundum quod aliqui dicuntur iudicare comparatione, inquantum ex comparatione aliorum aliqui iudicandi ostenduntur, sicut patet Matthæi. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, &c. sed sic iudicare in iudicio communiter & bonorum & malorum est. Alio modo dicitur iudicare quasi interpretative, interpretamur enim aliquem facere, qui facienti consentit, vnde isti qui consentiunt iudici, eius sententiam approbando, iudicare dicuntur, & sic iudicare est omnium electorum. Vnde dicitur Sapien. 3. Iudicabunt Sancti nationes. Tertio modo dicitur iudicare, quasi per similitudinem, quia scilicet similitudinem iudicis habet inquantum sedet in loco eminenti: sicut iudex, & sicut assessores dicuntur iudicare, & secundum hunc modum dicunt quidam, quòd perfecti viri, quibus iudiciaria potestas promittitur Matth. 19. iudicabunt scilicet per honorabilem assessionem, quia superiores cæteris ap C
parebunt in iudicio obuiantes Christo in aera. Sed istud non videtur sufficere ad promissionem Domini complendam, qua dicitur, Sedebitis iudicantes. Videtur enim iudicium confessioni superaddere. Et ideo est quartus modus iudicandi, qui perfectis viris conuenit, inquantum in eis continentur decreta diuinæ iustitiæ, ex quibus homines iudicabũtur, sicut si liber in quo continetur lex, iudicare dicatur. Vnde Apocal. 20. Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et per hunc modum hanc iudicationem Richardus de sancto Victo. exponit. Vnde dicit. Qui diuinæ contemplationi assistunt, qui in libro Sapientiæ quoti die legunt, velut in cordium voluminibus transcribunt quicquid perspicua veritatis intelligentia comprehendunt. Et ita quid sunt nota iudicantium corda, diuinitus in omnem veritatem edocta, nisi quædam Canonum decreta? sed quia iudicare importat actionem in alium procedentem, ideo proprie loquẽdo, iudicare dicitur qui sententiam loquendo in alterum profert. Sed hoc dupliciter contingit, Vno modo ex propria auctoritate, & hoc est illius qui habet dominium in alios & potestatem, cuius regimini subduntur qui iudicantur. Vnde eius est in eos ius ferre, & sic iudicare est solius dei. Alio modo iudicare est sententiã alterius auctoritate prolatã in aliorum notitiam ducere, quod est sententiam latam pronuntiare: & hoc modo perfecti viri iudicabunt, quia alios ducent in cognitionem diuinę iustitiæ, vt sciant quod iuste pro meritis eis debeatur: vt sic ipsa reuelatio iustitiæ dicatur iudicium. Vnde dicit Richardus de sancto Victore. Iudices coram iudicandis Decretorum libros aperire, est ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet insinuare mysterium, sensumque suum in his quæ ad iudicium pertinent, reuelare. D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de iudicio auctoritatis, quod soli Christo conuenit.

Et similiter dicendum ad secundum. E

Ad tertium dicendum, quòd non est inconueniens, aliquos Sanctorum aliis quædam reuelare, vel per modum illuminationis sicut superiores angeli inferiores illuminant, vel per modũ locutionis, sicut inferiores superioribus loquuntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudiciaria potestas correspondeat voluntariæ paupertati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non correspondeat voluntariæ paupertati. Hæc enim solutio duodecim Apostolis est promissa, Matthæi 19. Sedebitis super sedes, iudic. &c. cum ergo non omnes voluntarie pauperes sint Apostoli, videtur quòd non omnibus iudiciaria potestas respondeat.

2 Præterea, Maius est offerre sacrificium Deo de proprio corpore, quàm de exterioribus rebus: sed martyres, & virgines obtulerunt de proprio corpore sacrificium Deo, voluntarie autem pauperes de exterioribus rebus, ergo sublimitas iudiciariæ potestatis, magis respondet martyribus & virginibus, quàm voluntarie pauperibus.

3 Præterea, Ioan. quinto. Est qui accusat vos Moyses, in quo speratis vos. Glossa. quia voci eius non creditis. Et Ioan. duodecimo. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die, ergo ex hoc quòd aliquis proponit legem, vel verbum exhortationis ad institutionem morum, habet quòd iudicet cõtemnentes: sed hoc est doctorum, ergo doctoribus magis competit quàm pauperibus.

4 Præterea. Christus ex hoc quòd iniuste iudicatus est, inquãtum homo meruit vt sit iudex omniũ in humana natura. Ioa. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est: sed qui persecutionem patiuntur propter iustitiam iniuste iudicantur. ergo talis potestas magis competit eis quàm pauperibꝰ.

5 Præterea. Superior non iudicabitur ab inferiori: sed multi licite diuitiis vtentes erunt maioris meriti multis voluntarie pauperibus, ergo voluntarie pauperes non iudicabunt, vbi alii iudicabuntur.

SED CONTRA, Iob. 36. Non saluat impios & iudiciũ pauperibus tribuet, ergo pauperum est iudicare.

Præterea, Matthæi nono, super illud. Vos qui reliquistis omnia, &c. Dicit Gloss. Qui reliquerunt omnia, & secuti sunt Deum, hi iudices erunt, qui licita habentes recte vsi sunt iudicabuntur, & sic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, quòd paupertati datur iudiciaria potestas specialiter propter tria. Primo, ratione congruitatis, quia volũtaria paupertas est eorum, qui omnibus quæ mundi sunt, contemptis, soli Christo inhærent, & ideo non est eis aliquid quod eorum iudicium a iustitia deflectat. Vnde idonei ad iudicandum reddentur quasi veritatem iustitiæ præomnibus diligentes. Secundo per modum meriti, quia humilitati respondet exaltatio pro merito, inter omnia autem, quæ hominem in hoc mundo despectum faciunt. præcipue est paupertas, vnde & pauperibus excellẽtia iudiciariæ potestatis promittitur, vt sic qui propter Christũ se humiliat exaltetur. Tertio, quia paupertas disponit ad prædictum modum iudicandi. Ex hoc enim aliquis Sanctorum iudicare dicetur, vt ex dictis patet, quia cor habebit edoctum omni diuina veritate, quam aliis potes erit manifestare, in progressu autem ad perfectionem primum quod derelinquendum occurrit, sunt exteriores diuitiæ, quia hæc sunt vltimo acquisita, quod autem vltimum in generatione est, primũ ẽ in destructione, vnde & inter beatitudines quibus est progressus ad perfectionem, prima ponitur paupertas, & sic paupertati respondet iudiciaria potestas, inquantum est prima dispositio ad potestatem prædictam, & hinc est quòd non quibuscunque pauperibus, etiam voluntarie, repromittitur potestas prædicta: sed illis qui relinquentes omnia, sequuntur Christum secundum perfectionem vitæ.

AD PRIMVVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit 20. de Ciuitate Dei, Nequaquam super 12. sedes fessuros esse 12. solos homines, cum illo iudicaturos putare debemus alio quin quia in locum Iudæ proditoris Apostolũ Matthiã legimus ordinatũ, Paulus qui plus aliis laborauit, vbi ad iudicandum sedeat, non habebit: vnde duodenario numero significata est vniuersa iudicantium multitudo, propter duas partes septenarii scilicet tria & quatuor, quæ in se ductæ faciunt duodenarium. Septenarius autem est numerus perfectus, vel propter hoc quod cõsistit in duplici senario, q ut est numerus perfectus: vel quo ad literam. 12. Apostolis loquebatur, in quorum persona hoc omnibus eorum sequacibus promittebat.

Ad secundum dicendum, quòd virginitas & martyrium non ita disponunt ad retinendum in corde decreta diuinæ iustitiæ, sicut paupertas, sicut econtrario exteriores diuitiæ ex sua solicitudine suffocant verbum Dei: sicut dicitur Lucæ. 8. Vel dicendum quòd paupertas non solum sufficit ad meritum iudiciariæ potestatis: sed quiæ est prima pars perfectionis, cui respondet iudiciaria potestas, vnde inter ea quæ sequuntur ad paupertatem, ad persetutionem spectantia, possunt computari & virginitas, & martyriũ, & omnia perfectionis opera, non tamẽ sunt ita principalia sicut paupertas, quia principium est maxima pars rei.

Ad tertium dicendum, quòd ille qui legem proposuit, aut ex hortatus est, ad bonum iudicabit, causaliter loquendo, quia per comparationem ad verba ab ipso prolata, vel proposita alii iudicabuntur, & ideo non respondet proprie potestas iudiciaria prædicationi vel doctrinæ: Vel dicendum secundum quosdam, quòd tria requiruntur ad potestatem ordinariam. Primo, abdicatio temporalium curarum, ne impediatur animus a sapientiæ perfectione. Secundo, requiritur habitus continens diuinam iustitiam scitam & obseruatam. Tertio, quòd illam iustitiam alios docuerint, & sic doctrina erit perfectio complens meritum iudiciariæ potestatis.

Ad

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad quartum dicendum, quòd Christus in hoc quod iniuste iudicatus est, seipsum humiliauit, oblatus est enim, quia voluit, & meritũ humilitatis est iudiciaria exaltatio, qua ei omnia subduntur, vt dicitur Philipp. 3. & ideo magis debetur iudiciaria potestas illis qui voluntarie se humiliant, bona temporalia abiiciendo, propter quæ homines a mundanis honorantur, quàm his qui ab aliis humiliantur.

Ad quintum dicendum, quòd inferior nõ potest iudicare superiorem auctoritate propria: sed tamen auctoritate superioris potest, sicut patet in iudicibus delegatis, & ideo non est inconueniens, si hoc quasi accidentale præmium pauperibus detur vt iudicent alios, etiam qui sunt excellentioris meriti respectu præmii essentialis.

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli debeant iudicare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd angeli debeant iudicare. Matth. 25. Cum venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo: sed loquitur de aduentu ad iudicium, ergo videtur quòd angeli etiam iudicabuntur.

2 Præterea. Angelorum ordines nomina sortiuntur ex officio qđ exercent: sed quidã ordo angelorũ est ordo thronorum: qđ videtur ptinere ad iudiciariã potestatẽ thronus. n. est sedes iudicis, soliũ regis, catedra doctoris, ergo aliqui angeli iudicabũt.

3 Præterea, Sanctis post hanc vitam promittitur angelorum æqualitas: Matth. 22. Si ergo homines hanc habebunt potestatem vt iudicent, multofortius, & angeli.

SED CONTRA, Ioa. 5. Potestatem dedit iudicium facere, quia Filius hominis est: sed angeli non communicant in humana natura, ergo nec in iudiciaria potestate.

Præterea. Non est eiusdem iudicare & esse iudicis ministrũ: sed angeli erunt in iudicio suo vt ministri, vt dicitur Matth. 13. Mittet filius hominis angelos, & colligent de regno eius omnia scandala, ergo angeli non iudicabunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd assessores iudicis debent iudici esse conformes: iudicium autẽ Filio attribuitur, quia secundum humanam naturam omnibus apparebit tam bonis, quàm malis, quamuis tota Trinitas iudicet per auctoritatem, & ideo etiam oportet vt assessores iudicis humanam naturam habeant, in qua possint ab omnibus bonis & malis videri, & sic angelis non competit iudicare, quamuis angeli etiam aliquo modo possunt dici iudicare per sententiæ approbationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut ex Gloss. ibidem patet, angeli cum Christo venient non iudices: sed vt sint testes humanorum actuum, sub quorum custodia homines bene vel male egerunt.

Ad secundum dicendum, ꝙ nomen throni attribuitur angelis ratione illius iudicii quod Deus semper exercet, omnia, iustissime gubernando, cuius iudicii angeli sunt quodãmodo executores & promulgatores: sed iudicium quod de hominibus per hominem Christum fiet, etiam requirit homines assessores.

Ad tertium dicendum, quòd hominibus promittitur angelorum æqualitas quantum ad præmiũ essentiale, nihil tamen prohibet aliquod præmium accidẽtale exhibere hominibus, quod angelis non dabitur, vt patet de aureola virginum aut martyrum, & similiter potest dici de iudiciaria potestate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dæmones exequentur sententiam iudicis in dãnatos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ post diem iudicii dęmones non exequentur sententiam iudicis in dãnatos, quia secundum Apostolum. 1. Corint. 15. tunc euacuabit omnem principatum, & potestatem & virtutem, ergo cessabit omnis prælatio: sed exequi iudicis sententiam, quandam denotat prælationem, ergo dæmones post diem iudicii non exequentur sententiam iudicis.

2 Præterea, Dæmones magis peccauerunt quàm homines, ergo non est iustum quòd homines per dæmones torqueantur.

3 Præterea. Sicut dæmones suggerunt hominibus mala, ita angeli suggerunt bona: sed præmiare bonos, non est officium angelorum, sed hoc erit ab ipso Deo immediate, ergo nec punire malos erit officium dæmonum.

SED CONTRA est, quòd homines peccatores se diabolo subdiderunt peccando, ergo iustum est vt eis subiiciantur in pænis, quasi ab eis puniendi.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc tangitur a Magistro in litera duplex opinio, & vtraque videtur Dei iustitiæ cõpetere, ex hoc enim ꝙ hõ peccat, iuste dæmoni subiicit: sed dæmon iniuste ei præest. Opinio ergo illa quæ ponit dæmones, in futurũ post diẽ iudicij hominibus non præesse in pænis, respicit ordinẽ diuinæ iustitię ex parte dæmonũ punientiũ. Cõtraria vero opinio respicit ordinẽ diuinæ iustitiæ ex parte hoĩnũ punitorũ, quæ aũt earũ verior sit, certũ nobis esse nõ põt. Ve-

F rius tamẽ æstimo ꝙ sicut ordo seruabitur in saluatis, ꝙ quidam a quibusdã illuminabuntur & perficientur, eo ꝙ omnes cęlestis hierarchiæ perpetui erunt, ita seruabitur ordo in pænis, vt homines per dæmones puniantur, ne totaliter diuinus ordo, quo angelos medios inter naturã humanã, & diuinã cõstituit, annulletur. Dicit n. Hieron. Sicut vtiq. per angelos bonos diuinæ illuminationes deferuntur, ita ẽt dęmones sunt executores diuinę iustitiæ ĩ malos, nec ob hoc minuitur aliquid de dæmonum pœna, quia in hoc etiam ꝙ alios torquent, ipsi torquebuntur. Ibi enim miserorum societas, miseriam non minuet: sed augebit.

AD RIMVM ergo dicendũ, ꝙ prælatio illa quæ dicitur euacuanda per Christũ in futuro, est accipienda secundũ modũ prę lationis, quæ est secundũ statum huius mundi, in quo, & hoĩes hominibus principãtur, & angeli hominibus, & angeli angelis, & dæmones dæmonibus, & hoc totum ad perducendũ ad finẽ,
G vel abducendũ a fine, tunc autem cũ omnia ad finẽ illum puenerint, nõ erit prælatio abducẽs: sed cõseruãs in fine boni, vel mali.

Ad 2m dicendũ, ꝙ quãuis meritũ dæmonũ nõ requirat qđ hominibus præferãtur, quia iniuste sibi hoĩes subiecerũt, tamẽ hoc requirit ordo naturæ ipsorũ ad naturã humanam. Bona. n. naturalia in eis integra manẽt, vt Dion. dicit. 4. de Diui. nominibus.

Ad tertiũ dicendum, ꝙ angeli boni non sunt causa principalis præmii electis, quia hoc oẽs immediate a deo percipiunt: sed tamen quorundã accidentaliũ præmiorum angeli hoibus sunt causa, inquantum per superiores angelos inferiores & angeli, & homines illuminantur de aliquibus secretis diuinorum, quæ ad substantiam beatitudinis non pertinent, & similiter principalẽ pænam damnati excipient immediate a Deo. s. exclusionem perpetuam a visione Dei, alias autem pœnas sensibiles non est incõueniens hominibus per dæmones infligi. In hoc tamen est differentia, quia meritum exaltat: sed peccatum deprimit: vnde cum
H natura angelica sit altior quàm humana, quidam propter excellentiam meriti in tantum exaltabuntur, quòd talis exaltatio excedet altitudinem naturę & præmii in quibusdam angelis. Vnde quidam angeli per quosdam homines illuminabuntur: sed nulli homines peccatores propter aliquem gradum malitiæ peruenient ad illam eminentiam, quæ debetur naturæ dęmonum.

ARTICVLVS V.

Vtrum omnes homines in iudicio comparebunt.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ non oẽs homines in iudicio compareant. Quia dicitur Matth. 19. Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel: sed non oẽs homines pertinẽt ad illas tribus duodecim, ergo videtur quòd non omnes in iudicio compareant.

2 Pręterea. Idem videtur per hoc quod dicitur in Psal. 1 Non resurgent impij in iudicio: sed multi sunt tales, ergo videtur ꝙ non omnes compareant.

I 2 Præterea, Ad hoc aliquis ad iudicium ducitur, vt eius merita discutiantur: sed quidam sunt qui nulla merita habuerũt, sicut pueri ante perfectam ætatem decedentes, ergo illos in iudicio comparere necesse non est.

SED CONTRA est quod dicitur Actuum quarto. Quòd Christus est constitutus a Deo iudex viuorum & mortuorum: sed sub istis differentijs comprehẽduntur omnes homines, qualitercumque viui a mortuis distinguantur, ergo omnes in iudicio comparebunt.

Præterea. Apocal. 1. dicitur. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, hęc autem non essent, si non omnes in iudicio comparerent, ergo &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd potestas iudiciaria Christo homini collata est in præmium humilitatis, quam in passione exhibuit, ipse autem sua passione sanguinem pro omnibus fudit, quantum ad sufficientiam, licet non in omnibus ef-
k fectum habuit propter impedimentum in aliquibus inuentum, & ideo congruum est, vt omnes homines in iudicio congregentur ad videndum eius exaltationem in humana natura, & secundum quam constitutus est iudex a Deo viuorum & mortuorũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicit Augustinus 20. de ciuita. Dei. Non quia dictum est, Iudicantes duodecim tribus Israel, tribus Leui, quæ tertiadecima est, iudicanda non erit, aut solum illum populum, sed etiam gentes cæteras iudicabunt, ideo autem per duodecim tribus omnes aliæ gentes intelliguntur, quia in sortem duodecim tribuum per Christum sunt vocatæ.

Ad secundum dicendum, quòd hoc quòd dicitur. Non resurgent impii in iudicio, si referatur ad omnes peccatores, sic intelligendum, est quòd non resurgent ad hoc quòd iudicent. Si autem impij dicantur infideles, sic intelligendum est, quòd non resurgent ad hoc quòd iudicentur, quia iam iudicati sunt: sed omnes resurgent, vt in iudicio compareant ad gloriam iudicis intuendam.

Ad

Ad tertium dicendum, quòd etiam pueri ante perfectam ætatem decedentes, in iudicio comparebunt, non vt iudicentur, sed vt videant gloriam iudicis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum boni in iudicio iudicentur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd boni in iudicio non iudicentur. Quia Ioan. tertio: Qui credidit in eum, non iudicatur: sed omnes boni crediderunt in eum, non ergo iudicabuntur.

2 Pręterea, Illi non sunt beati, quibus est incerta sua beatitudo, ex quo Augustinus probat dæmones nunquam fuisse beatos: sed sancti homines nunc sunt beati, ergo certi sunt de sua beatitudine: sed quod certum est, non adducitur ad iudicium, ergo boni non iudicabuntur.

3 Præterea, Timor beatitudini repugnat: sed extremum iudicium quod tremendum maxime dicitur, non poterit fieri sine timore eorum, qui sunt iudicandi, vnde etiam Gregorius dicit super illud Iob 40. Cum sublatus fuerit, timebũt angeli, & cætera. Consideremus quomodo tunc iniquorum conscientia concutietur quando etiam iustorum vita turbatur, ergo beati non iudicabuntur.

SED CONTRA. Videtur quòd omnes boni iudicentur, quia dicitur 1 Cor. 5. Omnes astabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit, siue sit bonũ siue malũ, sed nihil est aliud iudicari, ergo omnes iudicabuntur.

Præterea. Vniuersale omnia comprehendit: sed illud iudicium dicitur vniuersale, ergo omnes iudicabuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ad iudicium duo pertinent, scilicet discussio meritorum, & retributio præmiorum. Quantum ergo ad receptionem præmiorum omnes iudicabuntur, & vnusquisque recipiet ex diuina sententia præmium merito respondens: sed discussio meritorum non fit nisi vbi est quædam meritorum commixtio bonorum cum malis. Illi autem qui ædificant supra fundamentum fidei aurum & argentum, & lapides præciosos, diuinis seruitiis totaliter insistentes, qui nullam admixtionem notabilem alicuius mali meriti habent, in eis discussio meritorum locum non habet, sicut illi qui rebus mũdi penitus abiectis, solicite cogitant solum quæ Dei sunt, & ideo saluabuntur: sed non iudicabuntur, illi vero qui ædificant super fidei fundamentum ligna, fœnum, stipulam, qui adhuc scilicet amant secularia, & terrenis negotiis implicantur, ita tamen quòd nihil Christo proponunt: sed student peccata elemosynis redimere, habent quidem commixtionem bonorum meritorum cum malis, & ideo discussio meritorum in eis locum habet, vnde tales quantum ad hoc, & iudicabuntur, & tamen saluabuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia punitio est effectus iustitiæ, prẹmiatio autem misericordiæ, & ideo magis iudicio, quod est actus iustitiæ antonomasice punitio attribuitur, vt interdum iudicium pro ipsa condemnatione accipiatur, & sic intelligitur auctoritas inducta, vt per Gloss ibidem patet.

Ad secundum dicendum, quòd discussio meritorum electis non erit ad tollendum certitudinem beatitudinis à cordibus ipsorum iudicandorum: sed vt præeminentia bonorum meritorum ad mala ostendatur omnibus manifeste, & sic Dei iustitia comprobetur.

Ad tertium dicendum, quòd Gregorius loquitur de iustis in carne mortali existentibus. Vnde supra præmiserat, Hi qui in corporibus reperiri poterunt, quamuis iam fortes atque perfecti adhuc in carne sint positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti, vnde patet quòd terror ille referendus est ad tempus, immediate iudicium præcedens, timendum quidẽ, maxime malis: nõ aũt bonis:, quibus nulla erit mali suspitio.

Rationes autem quæ sunt ad oppositum, procedunt de iudicio quantum ad retributionem præmiorum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum mali iudicabuntur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd mali non iudicabuntur. Sicut contingit infidelium damnatio, ita & eorum qui in mortali decedunt: sed propter damnationis certitudinem dicitur Ioan. 3. Qui non credit, iam iudicatus est, ergo eadem ratione nec alij peccatores iudicabuntur.

2 Præterea, Vox iudicis est valde terribilis eis qui per iudicium condemnantur: sed sicut in litera ex verbis Gregor. habetur, ad infideles locutio iudicis non fiet, si ergo fieret ad fideles damnandos, ipsi infideles de sua infidelitate commodum reportarent, quod est absurdum.

SED CONTRA, Videtur quòd omnes mali sint iudicandi, quia omnibus malis infligetur pæna secundum quantitatem culpæ: sed hoc sine definitione iudicii esse non potest, ergo
A mali iudicabuntur.

RESPONDEO, Dicendum quòd iudiciũ quod est pænarum retributio, pro peccatis omnibus cõpetit, iudiciũ autem quod est discussio meritorum, solum fidelibus, quia infidelibus non est fidei fundamentũ, quo sublato, omnia opera sequentia perfecta rectitudine intentionis carent, vnde non est in eis aliqua permixtio bonorum operũ, vel meritorum ad mala, quæ discussionem requirat: sed fideles in quibus manet fidei fundamentum, ad minus fidei actum laudabilem habent, quamuis non sit meritorius, sine charitate tamen quantũ est de se, est ordinatus ad meritum, & ideo in eis iudicium discussionis locum habet: vnde ipsi fideles qui fuerũt saltẽ numero ciues ciuitatis Dei, iudicabũtur vt ciues, in quos sine discussione meritorum sententia mortis nõ feretur: sed infideles cõdemnabũtur vt hostes, qui cõsueuerunt apud homines absque meritorũ audacia æstimari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis eis, qui in mortali decedunt, pro certo constet de eorum dãnatione, quia
B tamen aliqua quæ pertinent ad bene merendũ, habent annexa, oportet ad manifestationem diuinæ iustitiæ, vt discussio de eorũ meritis fiat, per quam ostendatur, eos iuste a Sanctorum ciuitate excludi, cuius esse ciues numero exterius videbantur.

Ad secundum dicendum, ꝙ allocutio illa spiritualiter intellecta, non erit aspera fidelibus condemnandis, quia in eis aliqua sibi placentia manifestabit quæ infidelibus inueniri nõ possunt, quia sine fide impossibile est Deo placere. Hebr. 11. Sed sententia cõdemnationis, quæ in omnes feretur, omnibus terribilis erit. Rõ vero ĩ cõtrariũ adducta procedebat de iudicio retributiõis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum angeli in futuro iudicentur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd angeli in futuro iudicentur. Quia dicitur. 1. Corinth. 6. Nescitis,
C quia angelos iudicabimus: sed hoc non potest referri ad statum præsentis temporis, ergo referri debet ad futurum.

2 Præterea. Iob. 40. dicitur de Behemoth, per quem diabolus intelligitur: Cunctis videntibus præcipitabatur: & Marc. 1. exclamauit dæmon ad Christum: Venisti ante tempus perdere nos: & Gloss. dicit ibidem, quòd Dæmones in terra Dominum cernentes, se continuo iudicandos esse credebant, ergo videtur ꝙ quòd eis finale iudicium reseruetur.

3 Præt. Scđæ Pet. 2. dicitur: Deus angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos, in tartarũ tradidit cruciãdos in iudiciũ reseruari, ergo videtur ꝙ angeli iudicabũtur.

SED CONTRA, Deus non iudicabit bis in idipsum, sed mali angeli iam iudicati sunt. Vnde Ioa. 16. Princeps mũdi iam iudicatus est: ergo in futuro angeli non iudicabuntur.

3 Præterea, Perfectior est bonitas vel malitia angelorũ, quàm aliquorum hominum in statu viæ, sed quidam homines boni &
D mali non iudicabuntur, vt dicitur in litera, ergo nec angeli boni vel mali iudicabuntur.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ iudicium discussionis nullo modo habet locum neque in bonis angelis, neq; in malis, quia neque in bonis põt aliquid mali inueniri, neq; in malis aliquid boni ad iudiciũ pertinẽs. Sed si loquamur de iudicio retributionis, sic est distinguenda duplex retributio. Vna respondens propriis meritis angelorum, & hęc a principio fuit vtrisque facta: vnde quidã in beatitudine sublimati sunt qdã ẽt in miseria demersi. Alia retributio est, quæ respõdet meritis bonis vel malis per angelos procreatis, & hæc retributio in futuro iudicio fiet, quia boni angeli amplius gaudiũ habebũt de salute eorum, quos ad meritũ induxerunt, & mali amplius torquebuntur multiplicata malorum ruina, qui per eos ad mala sunt incitati. Vnde directe loquendo, iudicium nec ex parte iudicantium neque iudicãdorum erit angelorũ: sed hominum: sed indirecte quodammodo respiciet angelos, inquantum actibus hominũ fuerũt cõmixti.

E AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbũ Apostoli est intelligendum de iudicio comparationis, quia quidam homines quibusdam angelis superiores inuenientur.

Ad secundum dicendum, quòd ipsi dæmones cunctis videntibus præcipitabuntur, quia in perpetuum in inferni carcerem detrudentur, vt iam non sit eis liberum egredi extra, quia hoc eis non concedebatur nisi secundum quòd ordinabatur ex diuina prouidentia ad hominum vitam exercendam.

Et similiter dicendum est ad tertium.

QVAESTIO XC.

De forma iudicis venientis ad iudiciũ, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de forma iudicis venientis ad iudicium.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus.

Secun-

Secundo, Vtrum apparebit in forma humanitatis glorioſa. F
Tertio, Vtrum diuinitas poſſit ſine gaudio videri.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus in forma humanitatis ſit iudicaturus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus in forma humanitatis non ſit iudicaturus. Iudicium enim auctoritatem requirit in iudicate: ſed authoritas ſuper viuos & mortuos eſt in Chriſto ſm quòd eſt Deus, ſic enim eſt & Dominus, & creator omnium, ergo in forma diuinitatis iudicabit.

2 Præterea In iudice requiritur poteſtas inuincibilis. Vnde Eccle. 7. Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute diſrumpere iniquitates: ſed virtus inuincibilis conuenit Chriſto, ſecundum qđ eſt Deus, ergo in forma diuinitatis iudicabit.

3 Præterea. Ioan. 5. dicitur. Omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent Filium ſicut honorificant Patrem: ſed honor æqualis patri non datur filio ſecundum humanã naturam, ergo non iudicabit ſecundum formam humanam. G

4 Præterea, Dani. 7. dicitur, Aſpiciebã donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierũ ſedit: throni aũt iudiciariam poteſtatem deſignant, antiquitas aũt de Deo dicitur ratione æternitatis, vt Dyo. dicit in libr. de Diui. Nom. ergo iudicare conuenit filio prout eſt æternus, ergo non ſecundum quòd homo.

5 Præterea. Auguſtinus dicit, & habetur in litera, quòd per Dei verbũ fit animarum reſurrectio, per verbum factũ in carne Filiũ hominis, fit reſurrectio corporũ: ſed iudiciũ illud finale pertinet magis ad animã q̃ad carnẽ, ergo magis conuenit iudicare Chriſto, ſecundum quòd eſt Deus, quam ſecundum quòd eſt homo.

SED CONTRA Ioan. 5. Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.

Præterea, Iob 16. Cauſa tua quaſi impii, iudicata eſt. Gloſſa Pilato, ideo iudiciũ cauſamque recipies. Glo. Vt iuſte iudices: ſed Chriſtus ſecundum humanam naturam eſt iudicatus á Pilato, ergo ſecundum humanam naturam iudicabit. H

Præterea. Eius eſt iudicare, cuius eſt legem condere: ſed Chriſtus in humana natura apparens, nobis legem euangelii dedit, ergo ſecundum eandem naturam iudicabit.

RESPONDEO, Dicendum, qp iudiciũ aliquod dominiũ in iudicando requirit, vnde Ro. 14 Tu quis es qui iudicas alienũ ſeruum? & ideo ſm hoc Chriſto competit iudicare, quòd dominiũ ſuper homines habet, de quibus principaliter erit finale iudiciũ. Ipſe autem eſt noſter dominus, non ſolũ ratione creationis, quia dominus ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & nõ ipſi nos: ſed etiam ratione redemptionis, quod ei competit ſecundum humanam naturã, vnde Ro. 14. in hoc Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, vt & viuorũ & mortuorũ dominet. Ad præmiũ aũt vitæ ęternæ creationis bona non ſufficerẽt, niſi receptionis beneficiũ adderetur, propter impedimentum quod naturæ creatæ ſuperuenit ex peccato primi parentis. Vnde cum finale iudicium ad hoc ordinetur, vt aliqui admittantur ad regnum, & aliqui excludantur à regno, conueniens eſt vt ipſe Chriſtus ſecundum humanam naturam, cuius redeptionis beneficio ad regnũ admittitur, illi iudicio præſideat, & hoc eſt quod dicit Act. 10. quòd ipſe conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorũ, & quia per redemptionẽ humani generis non ſolum homines reparauit: ſed vniuerſaliter totam creaturam, ſecundum quòd tota creatura reparato homine, melioratur, vt habetur Coloſſen. primo: Pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quę in cœlis, ſiue in terris: & ideo nõ ſolum ſuper homines, ſed ſuper vniuerſam creaturam Chriſtus per ſuã paſſionem dominium promeruit & poteſtatem iudiciariã. Mat. vlti. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Chriſto ſm diuinã naturã eſt authoritas diuina reſpectu vniuerſalis creaturæ ex iure creationis: ſed in Chriſto ſm humanam naturam eſt authoritas dominii, q̃ promeruit per paſſionem, & eſt quaſi authoritas ſecundaria & acquiſita: ſed prima eſt naturalis & ęterna. K

Ad ſecundum dicendum, qp quamuis Chriſtus ſm quòd homo, non habeat à ſe inuincibilẽ poteſtatẽ ex naturali virtute humanæ ſpeciei, tñ ex dono diuinitatis etiam in humana natura inuincibilem habet poteſtatem, ſm quòd omnia ſunt ſubiecta pedibus eius, vt dicitur 1. Corinthiorum 15. & Hebræ. 2. & ideo iudicabit in humana natura, ſed ex diuinitatis virtute.

Ad tertium dicendum, qp Chriſtus non ſuffeciſſet ad humani generis redemptionem, ſi purus homo fuiſſet: & ideo ex hoc ipſo quòd ſecundum humanam naturam genus humanum redimere potuit, ac per hoc iudiciariam poteſtatem conſecutus eſt, manifeſte oſtenditur qp ipſe eſt Deus, & ita æqualiter honorandus cum Patre, non inquantum homo: ſed inquantum Deus.

Ad quartum dicendum, quòd in illa viſione Dan. manifeſte totus exprimitur ordo iudiciariæ poteſtatis, quæ quidem ſicut in prima origine eſt in ipſo Deo, & ſpecialius in parte, qui eſt fons totius deitatis, & ideo præmittitur primo quòd Antiquus dierum ſedit: ſed a Patre iudiciaria poteſtas traducta eſt in Filium, non ſolum ab æterno ſecundum diuinam naturam: ſed etiam in tempore ſecundum humanam, in qua eam meruit, & ideo ſubiungitur in viſione prædicta, Ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad Antiquum dierum peruenit, & dedit ei poteſtatem & honorem & regnum.

Ad quintum dicendum qp Auguſtinus loquitur, vt per appropriationem quandam reducatur effectus, quos in humana natura fecit ad cauſas aliquo mõ ſimiles: & quia ſecundum animam ſumus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, ſecundum aũt carnẽ ſumus eiuſdẽ ſpeciei cũ homine Chriſto, ideo ea quæ in animabus noſtris Chriſtus fecit, diuinitati attribuit, quæ vero in carne fecit vel facturus eſt, attribuit eius carni, quãuis caro eius, in quantum eſt diuinitatis organũ, vt dicit Dama. habet ét effectũ in animabus noſtris, ſecundũ id qđ dicitur Heb. x. qđ ſanguis eius emũdauit cõſcientias noſtras ab operibus mortuis, & ſic etiã verbum caro factum eſt cauſa reſurrectionis animarum. Vnde etiam ſecundum humanã naturam conuenienter eſt iudex, non ſolum corporalium: ſed etiam ſpiritualium bonorum.

ARTICVLVS II.

Vtrũ Chr. in iudicio apparebit in forma humanitatis glorioſa.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur qp Chriſtus in iudicio nõ apparebit in forma humanitatis glorioſa. Ioa. 19. Videbunt in quẽ transfixerunt. Glo. Quia in ea carne venturus eſt, in qua crucifixus eſt: ſed crucifixus eſt in forma infirma, ergo in forma infirmitatis apparebit, nõ ſolũ in forma glorioſa.

2 Præterea, Matth. 24. dicitur quòd apparebit ſignum filij hominis in cælo, id eſt, ſignum crucis, vt Chryſoſt. dicit, videlicet quòd veniet in iudicio Chriſtus, non ſolum vulnerum cicatrices: ſed etiam ipſam mortem exprobratiſſimam oſtendens, ergo videtur quòd non apparebit in forma glorioſa.

3 Præterea. Secundum hanc formam Chriſtus in iudicio apparebit, quæ ab omnibus conſpici poſſit: ſed Chriſtus ſecundum formam humanitatis glorioſam non poterit videri ab omnibus bonis & malis, quia oculus non glorificatus non videtur eſſe proportionatus ad videndam claritatem glorioſi corporis, ergo non apparebit in forma glorioſa.

4 Præterea. Illud quod promittitur iuſtis in præmium, nõ conceditur iniuſtis: ſed videre gloriam humanitatis promittitur iuſtis in præmium, Ioan. 10. Ingredietur & egredietur & paſcua inueniet, id eſt, reſurrectionem in diuinitate & humanitate, vt Auguſtinus exponit, & Iſai. 33. Regem in decore ſuo videbunt, ergo in iudicio non apparebit omnibus in forma glorioſa.

5 Præterea, Secũdum illam formam Chriſtus iudicabit in qua iudicatus eſt. Vnde ſuper illud Ioan. 5. Sicut Filius quos vult glorificat: dicit Gloſſa, In qua forma iniuſte iudicatus eſt, iuſte iudicabit, vt poſſit ab impijs videri: ſed iudicatus eſt in forma infirmitatis, ergo & in eadem in iudicio apparebit.

SED CONTRA eſt quod dicitur Lucæ 21. Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate, maieſtas autem & poteſtas ad gloriam pertinent, ergo in forma glorioſa apparebit.

Præterea, Ille qui iudicat, debet eminere illis qui iudicantur, ſed electi qui iudicabuntur a Chriſto, corpora glorioſa habebunt, ergo multo fortius iudex in forma glorioſa apparebit.

Præt. Sicut iudicari eſt infirmitatis, ita iudicare eſt auctoritatis & gloriæ: ſed in primo aduentu, quo Chriſtus venit, ad hoc qp iudicaretur, in forma infirmitatis apparuit, ergo in ſecundo aduẽtu ad hoc qp iudicet, apparebit manifeſte i forma glorioſa.

RESPONDEO, Dicendum qp Chriſtus dicitur Dei & hominum mediator, inquantum pro hominibus ſatisfecit & interpellat apud Patrem, & ea quæ ſunt Patris, hominibus cõmunicat, ſecundum qp dicitur Ioan. 17. Claritatem quã dediſti mihi, dedi eis, ſecundũ hoc autem vtrumque eſt, qđ cum vtroque communicat extremorũ. Inquantũ enim cum hominibus communicat, vices hominum gerit apud Patrem, inquantũ vero cũ Patre communicat, dona Patris tranſmittit ad homines. Quia ergo in primo aduentu ad hoc venit, vt pro nobis ſatisfaceret apud Patrem, in forma noſtræ infirmitatis apparuit, quia vero in ſecundo aduentu ad hoc venit, vt iuſtitiam patris in homines exequatur, demonſtrare gloriam habebit, quæ ineſt ei ex communicatione ad Patrem, ideo in forma glorioſa apparebit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eadem forma apparebit: ſed non ſimiliter ſe habente.

Ad ſecundum dicendum quòd ſignum crucis apparebit in iudicio non ad iudicium tunc exiſtentis infirmitatis: ſed præteritę, vt per hoc iuſtior condemnatio eorum appareat, qui tãtam miſericordiam neglexerunt, & eorum præcipue qui Chriſtum iniuſte perſequuti ſunt. Cicatrices autem quæ in eius corpore apparebunt, non pertinebunt ad aliquam infirmitatem: ſed erunt indicia maximæ virtutis, qua Chriſtus per paſſionẽ & infirmitatẽ de hoſtibus triumphauit. Etiam exprobratiſſimã mortẽ oſtender, non ſenſibiliter eam oculis ingerens, ac ſi tunc eam pa-

teretur: ſed ex his quæ apparebũt, ſcilicet indiciis præteritæ paſſionis homines in recogitationem præteritæ mortis adducet. A

Ad tertiũ dicendũ, qp cõrpus glorioſum habet in poteſtate ſua vt ſe demõſtret oculo nõ glorioſo, vt patet ex his quæ dicta ſũt: & ideo in forma glorioſa Chriſtus ab omnibus poterit videri.

Ad quartũ dicendum, qp ſicut amici gloria eſt delectabilis, ita gloria & poteſtas eius qui odio habetur maxime contriſtat, & ideo ſicut viſio humanitatis Chriſti erit iuſtis in præmium, ita inimicis Chriſti erit in ſupplicium, vnde Iſa. 26. Videãt & confundãtur zelãtes populi, & ignis, ideſt, inuidia, hoſtes tuos deuoret.

Ad quintum dicendum, quòd forma accipitur ibi pro natura humana, in qua iudicatus eſt, & etiam iudicabit, non autem pro qualitate naturæ, quæ non erit eadem in iudicante, ſcilicet infirma, quæ in iudicio fuit.

ARTICVLVS III.

Vtrum diuinitas a malis ſine gaudio videri poſſit. B

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd diuinitas a malis ſine gaudio videri poſſit. Conſtat enim quòd impij manifeſtiſſime cognoſcent Chriſtum eſſe Deum, ergo diuinitatem eius videbunt, & tamen de viſione Chriſti non gaudebunt, ergo ſine gaudio videri poterit.

2 Præterea. Voluntas impiorum peruerſa non magis aduerſatur humanitati Chriſti, quàm eius diuinitati: ſed in hoc quòd videbunt gloriam humanitatis, cedet eis in pœnam, vt dictum eſt, ergo multo fortius ſi diuinitatem eius viderent, magis contriſtarentur, quàm gauderent.

3 Præterea, Ea quæ ſunt in affectu, non de neceſſitate ſequuntur ad ea quæ ſunt de intellectu. Vnde Auguſtin. dicit, Procedit intellectus, & ſequitur tardus aut nullos affectus: ſed viſio ad intellectum pertinet: gaudium autem ad effectum, ergo poterit eſſe diuinitatis viſio ſine gaudio.

4 Præterea, Omne quod recipitur in aliquo, recipitur per modum accipientis, & non per modum recepti: ſed omne quod videtur, quodammodo in vidente recipitur, ergo quamuis in ſe diuinitas ſit delectabiliſſima, tamen viſa abillis qui ſunt triſtitia abſorpti, non delectabit: ſed magis contriſtabit. C

5 Præt. Sicut ſe habet ſenſus ad ſenſibile, ita intellectus ad intelligibile: ſed ita eſt in ſenſibus, quòd palato nõ ſano pœna eſt panis, qui ſano eſt ſuauis, vt dicit Aug. & ſimiliter accidit in aliis ſenſibus, ergo cũ damnati habeant intellectum indiſpoſitũ, videtur qp viſio lucis increatæ magis afferat eis pœnã quàm gaudiũ.

SED CONTRA eſt qđ dr Ioa. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verũ Deum, ex quo patet qp eſſentia beatitudinis in Dei viſione conſiſtit: ſed de ratione beatitudinis eſt gaudium, ergo diuinitas ſine gaudio videri non poterit.

Præterea, Ipſa eſſentia diuinitatis eſt eſſentia veritatis: ſed vnicuique eſt delectabile videre verũ. Nam omnes homines natura ſcire deſiderant, vt dicitur in 1. Metaph. ergo diuinitas ſine gaudio videri non poteſt. D

Præterea, Si aliqua viſio nõ ſemper eſt delectabilis, contingit eam qñq; eſſe triſtabilem: ſed viſio intellectiua numquã eſt cõtriſtabilis, quia delectationi, quæ eſt in intelligendo, non opponitur aliqua triſtitia, vt dicit Philoſo. cũ ergo diuinitas videri nõ poſſit niſi p intellectũ, vđ diuinitas ſine gaudio videri nõ poſſit.

RESPONDEO, Dicẽdum, qp in quolibet appetibili duo poſſunt cõſiderari, ſcilicet id qđ appetitur, vel qđ eſt delectabile, & id qđ eſt rõ appetibilitatis in ipſo, ſicut aũt ſecundũ Boet. in libr. de Hebdo. Id qđ eſt, habere aliquid præterquã qđ ipſum eſt, põt: ipſum vero eſſe nihil aliud præter ſe habet admixtũ, ita id quod eſt appetibile, vel delectabile, põt habere aliquid aliud admixtum, vnde non ſit delectabile, vel appetibile: ſed id quod eſt rõ delectabilitatis, nihil habet admixtũ, vel habere põt, propter quod non ſit delectabilis, vel appetibilis, res aũt quæ ſunt delectabiles per participationem bonitatis, quæ eſt ratio appetibilitatis & delectabilitatis, poſſunt apprehenſa non delectare, ſed id quod per eſſentiam ſuam eſt bonum, impoſſibile eſt quòd eius eſſentia apprehenſa, non delectet. Vnde cum Deus eſſentialiter ſit ipſa bonitas, non poteſt ſine gaudio videri. E

AD PRIMVM ergo dicendum, qp impii manifeſte cognoſcent Chriſtum eſſe Deum, non per hoc quòd diuinitatem eius videant: ſed propter manifeſtiſſima diuinitatis indicia.

Ad ſm dicendum, qp diuinitatem ſecundum qp eſt in ſe, nullus poteſt odio habere, ſicut nec ipſam bonitatẽ: ſed quantũ ad aliquos diuinitatis effectus dicitur ab aliquibus odio haberi, in quantum ſcilicet aliquid agit vel præcipit quod eſt contrarium voluntati, & ideo viſio diuinitatis nulli põt eſſe non delectabilis.

Ad tertium dicendum, quòd verbum Aug. eſt intelligendum quando id quod apprehenditur per intellectum præcedentem, eſt bonum per participationem, & non per eſſentiam, ſicut ſũt omnes creaturæ, vnde poteſt in eis eſſe aliquid, quare effectus non moueatur. Similiter etiam in via Deus cognoſcitur per effectus, & intellectus non attingit ad eſſentiam ipſius bonitatis,

vnde non oportet quòd affectus intellectum ſequatur, ſicut ſequeretur ſi eſſentiam eius videret, quæ eſt ipſa bonitas.

Ad quartum dicendum, quòd triſtitia non nominat diſpoſitionem: ſed magis paſſionem, omnis autem paſſio a contraria cauſa fortiori ſuperueniente tollitur, & non aliam tollit, & ita triſtitia damnatorum tolleretur, ſi deum per eſſentiam videret.

Ad quintum dicendum, quòd per diſpoſitionem organi tollitur proportio naturalis ipſius organi ad obiectum, quod natum eſt delectare, & propter hoc delectatio impeditur: ſed diſpoſitio quæ eſt in damnatis, non tollit naturalem proportionem, quia ſunt ordinati ad diuinam bonitatem, cum imago ſemper in eis maneat, & ideo non eſt ſimile.

QVAESTIO XCI.

De qualitate mundi & reſurgentium poſt iudicium, in quinque articulos diuiſa.

CONSEQVENTER agendum eſt de qualitate mundi & reſurgentiũ poſt iudicium, vbi triplex conſideratio occurrit. Prima, de ſtatu & qualitate mũdi. Secũda, de ſtatu beatorum. Tertia de ſtatu malorum. Circa primum quæruntur quinque.

Primo, Vtrum innouatio mundi ſit futura. Secũdo, Vtrum motus corporũ cœleſtiũ ceſſabit. Tertio, Vtrum corpora cœleſtia tunc magis fulgeant. Quarto, Vtrum elementa maiorem claritatẽ recipient. Quinto, Vtrũ animalia & plantæ remanebunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum mundus innouabitur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur qp mundus nunquam innouabitur. Nihil enim eſt futurum, niſi quod aliquãdo fuerit ſecundũ ſpeciem, Eccl. 1. Quid eſt quod fuit? ipſum quod futurum eſt, ſed nunquam aliam diſpoſitionem habuit quàm nunc habet quantum ad partes eſſentiales, & ad genera & ad ſpecies, ergo nunquam innouabitur.

2 Præterea, Innouatio alteratio quædam eſt: ſed impoſſibile eſt vniuerſum alterari, quia etiam alteratum reducitur ad aliqđ alterans non alteratum, quod tamen ſecundum locum mouetur, quod non eſt extra vniuerſum ponere, ergo non poteſt eſſe quòd mundus innouetur.

3 Præterea, Gene. 1. dicitur, quòd Deus die ſeptimo requieuit ab omni opere quod patrarat, & exponunt Sancti, quòd requieuit a nouis creaturis condendis. Sed in illa prima cõditione non fuit alius modus rebus impoſitus, quàm ipſe, quem nunc natura li ordine tenent, ergo nunquam alium habebunt.

4 Præterea, Iſta rerum diſpoſitio, quæ nunc ineſt rebus, naturalis eſt: ſi ergo in aliam diſpoſitionem tranſmutentur, illa diſpoſitio erit eis innaturalis. Sed illud quod eſt innaturale & per accidens, non poteſt eſſe perpetuum, vt patet in 1. Cœl. & mund. ergo etiam illa diſpoſitio nouitatis quandoque ab ipſo remouebitur, & ita erit ponere circulationem quandam in mundo, ſicut Empedocles & Origenes poſuerunt, & quòd poſt hunc mundum ſit alius mundus iterum, & poſt illum iterum alius.

5 Præterea, Nouitas gloriæ in præmium rationali creaturæ datur: ſed vbi nõ eſt meritũ, nõ poterit eſſe præmium: cũ ergo creaturæ inſenſibiles nil meruerint, videtur qp non innouabuntur.

SED CONTRA eſt quod habetur Iſa. 66. Ecce ego creo nouos Cœlos & terram nouam, & non erunt in memoria priora. & Apoca 21. Vidi Cœlum nouum & terram nouam, primũm enim cælum & prima terra abiit.

Præterea. Habitatio debet habitatori congruere: ſed mundus factus eſt vt ſit habitatio hominis: ſed homo innouabitur, ergo ſimiliter & mundus.

Præterea, Omne animal diligit ſibi ſimile, Eccle. 13. ex quo patet quòd ſimilitudo eſt ratio amoris: ſed homo habet aliquam ſimilitudinem cum vniuerſo, vnde minor mundus dicitur, ergo homo vniuerſum mundum diligit naturaliter, ergo & eius bonum concupiſcit, & ita vt ſatisfiat hominis deſiderio, debet etiam ſ vniuerſum meliorari.

RESPONDEO, Dicendum, quòd omnia corpora propter hominem facta eſſe creduntur, vnde & omnia dicuntur ei ſubiecta. Seruiunt autem homini dupliciter. Vno modo ad ſuſtentationem corporalis vitæ: alio modo ad profectum cognitionis diuinæ, inquantum homo per ea quæ ſunt facta, inuiſibilia Dei conſpicit, vt dicitur Rom. 1. ergo miniſterio primo creaturarum homo glorificatus nullo modo indigebit, cum eius corpus ſit futurum omnino incorruptibile, diuina virtute id faciente per animam, quã immediate glorificat. Secundo etiam miniſterio non indigebit homo quantum ad cognitionem intellectuam, quia tali cognitione Deum ſancti videbunt immediate, p eſſentiam. Sed ad hanc viſionem eſſentialem oculus carnis attingere non poterit: & ideo vt eius etiam ſolatium ſibi congruens de viſione diuinitatis præbeatur, inſpiciet diuinitatem ſuis effectibus corporalibus, in quibus manifeſta indicia diuinæ maieſtatis

appare-

Universidad de Deusto
Biblioteca

apparebunt, & præcipue in carne Christi, & post hoc in corpo- F
ribus beatorũ, & deinceps in omnibus alijs corporibus, & ideo
oportebit vt etiam alia corpora maiorem influentiã a diuina bo
nitate suscipiant, non tamen speciem variantem: sed addentem
cuiusdam gloriæ perfectionem, & hæc erit mundi innouatio. vn
de simul mundus innouabitur, & homo glorificabitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Salomon ibi loqui
tur de cursu naturaliũ, quod patet ex hoc quod subditur. Nihil
sub Sole nouũ: cum enim Sol circulariter moueatur, oportet ea
quę Solis virtuti subsunt, circulationem aliquã habere, quæ con
sistit in hoc quòd illa quæ priora fuerunt, iterum redeunt specie
eadẽ, numero diuersa: vt dicitur in fine libri de Generatione, ea
quæ ad statum gloriæ pertinent, Soli non subsunt.

Ad secundum dicendum, q̃ illa ratio procedit de alteratione
naturali, quæ habet agens naturale, quod ex necessitate naturæ
agit. Non enim potest tale agens variam dispositionem induce-
re, nisi ipsum alio modo & alio se habeant: sed ea quæ diuinitus
fiunt, procedunt ex libertate voluntatis, vnde sine aliqua immu G
tatione Dei volentis, potest nunc hæc, nunc illa dispositio ab il-
lo vniuerso existere, & sic renouatio non reducitur in aliquod
principium motum: sed in principium immobile, scilicet Deũ.

Ad tertium dicendũ, q̃ pro tanto dicitur Deus die septimo a
nouis creaturis cõdendis cessasse, quia nihil postea factum est, qd̃
prius non præcessit in aliqua similitudine, ſm genus vel speciẽ,
vel ad minus sicut in principio seminali, vel etiã sicut in poten-
tia obedientiali. Dico ergo q̃ nouitas mũdi futura præcessit in
operibus sex dierũ, in quadã remota similitudine. ſin gloria &
ingſa angelorũ: præcessit etiã in potentia obedientiæ, quæ tunc
creaturæ est indita ad talẽ nouitatẽ suscipiendam a Deo agente.

Ad quartũ dicẽdũ, q̃ illa dispositio nouitatis nõ erit naturalis
nec cõtra naturã: sed erit supra naturã, sicut gſa & gloria sunt su
pra aiæ naturã, & erit a ꝑpetuo agẽte qd̃ ea ꝑpetuo cõseruabit. H

Ad quintũ dicendum, q̃ quãuis corpora sensibilia nõ merue
rint illã gloriam, proprie loquẽdo, hõ tñ meruit vt illa gloria to
ti vniuerso cõferretur, inquãtũ hoc cedit in augmentũ gloriæ ho
minis, sicut aliquis hõ meretur, vt ornatioribus vestibus induatur, quem tamen ornatum ipsa vestis nullo modo meretur.

ARTICVLVS II.

Vtrum motus corporum cœlestium cessabit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd mo-
tus corporum cęlestium in illa mundi innouatione nõ ces-
sabit. Quia Gen. 8. dicit. Cunctis diebus terræ frigus & ęstus, æ-
stas & hyẽs, nox & dies nõ requiescẽt: sed nox & dies & æstas &
hyẽs efficiunt ꝑ motũ Solis, ergo nũquam motus Solis cessabit.

2 Prẽterea, Hier. 31. dicitur. Hæc dicit Dominus, qui dat Solẽ
in lumine diei, ordinẽ Lunæ & stellarũ in lumine noctis, qui tur
bat mare & sanat fluctus eius. Si steterint leges istæ corã me, tũc
& semen Israel nũquam deficiet, sed in perpetuum permanebit, I
ergo leges dici & noctis & fluctuum maris quæ ex motu cœli cau
santur, in perpetuum erunt, ergo motus cœli nunquam cessabit.

3 Prẽterea, Substantia corporum cœlestium semper erit, sed
frustra est ponere aliquid, nisi ponatur illud ꝑ quod est factum,
corpora aũt cœlestia ad hoc sunt facta, vt diuidãt diẽ & nocti, &
sint in signa & tempora, dies & annos: Genes. 1. quod non pos
sunt facere nisi per motũ, ergo motus eorum semper manebit.

4 Prẽterea. In illa mundi innouatione totus mundus melio-
rabitur, ergo nulli corpori remanenti aufertur quod est de sui
perfectione: sed motus est de perfectione corporis cœlestis, quia
vt dicitur in 2. de Cœlo & mundo, illa corpora participant diui-
nam bonitatem per motum, ergo motus cœli non cessabit.

5 Prẽterea, Sol successiue illuminat diuersas partes mundi, se-
cundum quòd circulariter mouetur, si ergo motus circularis cęli
esset, sequetur quòd in aliqua superficie terræ erit perpetua ob-
scuritas, quod non conuenit illi nouitati. K

6 Prẽterea, Si motus cessaret, hoc non esset nisi inquantũ mot⁹
aliquã imperfectionẽ in cęlo ponit, vtpote lassitudinis, vel labo-
ris, quod non põt esse, cum motus ille sit naturalis, & cęlestia cor
pora sint impassibilia, vnde in suo motu non fatigatur, vt dicitur
in 2. Cęli & mundi, ergo motus cœli nunquam cessabit.

7 Prẽterea, Frustra est potentia, quæ non reducitur in actum,
sed in quocũq; situ ponatur corpus cæli, est in potẽtia ad alium
situm, ergo nisi reduceretur in actum, illa potentia frustra rema-
neret, & semper esset imperfecta, sed non potest reduci in actũ,
nisi per motum localem, ergo semper mouebitur.

8 Prẽterea. Illud quod se habet indifferẽter ad plura, aut vtrun
que attribuetur ei, aut nullum: sed Sol indifferenter se habet ad
hoc quòd sit in Oriente vel Occidẽte: aliàs motus eius non esset
vniformis per totum, quia ad locũ vbi naturalius esset, velocius
moueretur: ergo vel neuter situs attribuitur ei, scilicet Soli, vel
vterq; : sed nec vterq; nec neuter põt ei attribui nisi successiue,
oportet. n. si quiescit, q̃ in aliquo situ quiescat, ergo corpus Solis
in perpetuum mouebitur, & eadem ratione oĩa corpora cœlestia. F
9 Prẽterea. Motus cęli est causa temporis si ergo motus cęli de
ficiat, oportet tempus deficere: quod si deficeret, deficeret in in-
stanti, definitio. n. instantis est in 8. Physico. quod est initium fu
turi & finis prẽteriti, & sic post vltimum instans temporis esset
tempus, quod est impossibile, ergo motus cœli nũquam cessabit.
10 Prẽterea. Gloria non tollit naturam, sed motus cœli est na
turalis, ergo per gloriam ei non tollitur.

SED CONTRA est quod dicitur Apo. 10. q̃ angelus qui
apparuit, iurauit per Viuentem in sæcula, q̃ tempus amplius nõ
erit, scilicet postquam vnus angelus tuba cecinerit, qua canente,
mortui resurgent: vt dicitur 1. Corint. decimoquinto. sed si non
est tempus, non est motus, ergo motus cęli cessabunt.

2 Prẽterea, Isa. 60. Non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non
minuetur: sed occasio Solis & diminutio Lunæ ex motu cœli
causantur, ergo motus cęli quandoque cessabit.

3 Prẽterea. Vt probatur in secundo de Gen. motus cęli est ꝑ
continuam generationem in istis inferioribus: sed generatio ces
sabit completo numero electorum, ergo motus cœli cessabit.

4 Prẽterea, Omnis motus est propter aliquem finem, vt dicitur
in secundo Meta. sed omnis motus, qui est propter finem, habito
fine, quiescet: ergo vel motus cęli nunquam consequetur finem
suum, & sic esset frustra, vel aliquando quiescet.

5 Prẽterea, Quies est nobilior, quàm motus, quia secundum
hoc quòd res sunt immobiles, Deo assimilantur, in quo est sum-
ma immobilitas: sed corporum inferiorum motus terminatur
naturaliter ad quietem, ergo cum corpora cęlestia sint multo no
biliora, eorum motus naturaliter ad quietem terminatur.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ circa istam quæstionem
est triplex positio. Prima est Philosophorum, qui dicunt q̃ mo
tus cœli semper durabit: sed hoc non est consonum fidei nostræ,
quę ponit certum numerum electorum prẽfinitum a Deo, & sic
oportet q̃ generatio non in ꝑpetuum duret, & eadem ratione
nec alia quæ ad generationem hominum ordinantur, sicut est
motus cœli & variationes elementorũ. Alij vero dicũt q̃ motus
cœli cessabit ſm naturã: sed hoc etiã est falsum. Quia omne cor
p⁹ qd̃ naturaliter quiescit, & naturaliter mouetur, habet locũ, in
quo naturaliter quiescit, ad quẽ mouetur naturaliter, & a quo
non recedit nisi per violentiã, nullus autẽ talis locus potest assi
gnari corporis cœlestis, quia non est magis naturalis Soli accęs-
sus ad pũctũ Orientis quam recessus ab eo: vnde vel motus eius
non esset naturalis totaliter, vel motus eius non esset naturalis
totaliter, vel motus eius nõ terminaretur naturaliter ad quietẽ.

Vnde dicendum est secundum alios, q̃ motus cœli cessabit in
illa mundi innouatione, non quidem ex aliqua naturali causa:
sed diuina voluntate faciẽte. Corpus enim illud, sicut & alia, in
ministerium hominis facta sunt dupliciter, vt prius dictum est,
altero autem horum ministeriorum homo post statũ gloriæ in-
digebit, scilicet secundum quod corpora ei deseruiunt ad susten
tationem corporalis vitæ. Hoc autem modo seruit ei corpus cœ
leste per motum, inquantum per motum cœli multiplicatur ge
nus humanum, & generãtur plantę & animalia, quæ vsui homi
num sunt necessaria, & etiam temperies in aere efficitur conser-
uans sanitatem, vnde homine glorificato, motus cœli cessabit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ verba illa intelliguntur de
terra secũdũ statũ istũ, in quo põt esse generationis principiũ, &
corruptionis plantarũ, quod patet ex hoc qd̃ ibi dicitur. Cũctis
diebus terræ semẽtis & messis, & similiter hoc concedẽdũ est, q̃
quãdiu terra erit semẽtib⁹ & messib⁹ apta, mot⁹ cœli nõ cessabit.

Et similiter dicendũ est ad secundũ, q̃ Dominus loquitur ibi
de duratione seminis Israel ſm præsentẽ statum, quod patet ex
hoc qd̃ dicit. Et semen Israel deficiet, vt nõ sit gens corã me cũ
ctis diebus. Vicissitudo enim dierũ post illum statũ non erit, &
ideo leges de quibus fecerat mẽtionẽ, post istũ statum non erũt.

Ad tertium dicendũ, q̃ finis, qui ibi assignatur corporibus cę
lestibus, est finis proximus, quia est proprius eorũ actus: sed iste
vlterius ordinatur ad alium finem. s. ad ministerium humanum,
vt patet per id qd̃ habetur Deu. 4. Ne forte oculis eleuatis ad cę
lum videas Solẽ & Lunã, & omnia astra cęli, & errore deceptus
adores ea quæ creauit dominus Deus tuus in ministeriũ cũctis
gentibus, quæ sub cœlo sunt, & ideo magis debet sumi iudicium
de corporibus cœlestibus secundũ ministerium hominum, q̃ se
cũdum finem in Genesi assignatum: corpora autem cęlestia per
modum alium in ministerium hominis glorificati cedent, sicut
prius dictum est, & ideo non sequitur quòd frustra remaneant.

Ad quartum dicendum, quòd motus non est de perfectione
corporis cœlestis, nisi inquantum per hoc est causa generationis
in istis inferioribus, & secundum hoc etiam motus ille facit cor
pus cœleste participare diuinam bonitatem, per quandam simi
litudinem causalitatis, non autem motus est de perfectione sub-
stantiæ cęli, quę remanebit, & ideo non sequitur q̃ motu cessan
te, aliquid de perfectione cęli tollatur, secundum q̃ remanebit.

Ad

Ad quintum dicendum, quòd omnia corpora elementorum A
habebunt in semetipsis quandam gloriæ claritatem, vnde quam-
uis aliqua superficies terræ non illumenetur a Sole, nullo tamen
modo remanebit ibi obscuritas.

Ad sextum dicendum, quòd Rom. 8. super illud. Omnis crea-
tura ingemiscit &c. dicit Gloss. Ambros. expresse, quòd omnia
elementa cum labore explent sua officia, sicut Sol & Luna non
sine labore instituta sibi implent spatia, quod est causa nostri,
vnde quiescent nobis assumpti labor autem ille, vt credo, non
significat aliquam fatigationem vel passionem illis corporibus
accidentem ex motu, cum motus ille sit naturalis, nihil habet de
violentia, vt probatur in primo de Cœlo & mundo: sed labor
ibi intelligitur defectus ab eo, quod aliquid intendit, vnde quia
motus ille ordinatus est ex diuina prouidentia ad complendum
numerum electorum, illo non completo, nondum assequitur il-
lud ad quod ordinatus est, & ideo similitudinarie dicitur labor, B
sicut homo qui non habet quod intendit, & hic etiam defectus
a cœlo tolletur, impleto numero electorum. Vel potest refer-
ri ad desiderium futuræ innouationis, quam ex diuina dispo-
sitione expectat.

Ad septimum dicendum, quòd corpori cœlesti non inest ali-
qua potentia, quæ perficiatur per locũ, vel quæ facta sit propter
hunc finem, qui est esse in tali loco, sed hoc modo se habet
potentia ad vbi in corpore cœlesti, sicut se habet potentia artifi-
cis ad hoc quod faciat diuersas domus vnius modi, quatũ si vnã
faciat, non dicitur frustra potentiam habere, & similiter in quo-
cumque statu ponatur corpus cœleste, potentia quæ est in ipso
ad vbi, non remanebit incompleta, nec frustra.

Ad octauum dicendum, quòd quamuis corpus cœleste secun- C
dũ suam naturam æqualiter se habeat ad omnem situm, qui est
ei possibilis, tamen si comparetur ad ea quæ sunt extra ipsum nõ
æqualiter se habet ad omnes situs: sed secundum vnum situm no-
bilius disponitur Sol in die quàm in nocte, & ideo probabile est
cum tota innouatio mundi ad hominem ordinetur, quòd cœlũ
habeat in illa nouitate nobilissimum situm, qui est possibilis in
respectu ad nostrum habitabilem. Vel secundum quosdam cœlũ
quiescet in illo situ, in quo factum fuit, aliàs aliqua reuolutio re
maneret incompleta. Sed ista ratio non videtur conueniens, qa
cũ aliqua reuolutio sit in cœlo quæ nõ finitur nisi in triginta sex
millibus annorum, sequeretur quòd mundus deberet tandiu du
rare, quod non videtur probabile.

Et prætereа secundum hoc posset sciri quando mundus finiri
debet. Probabiliter enim colligitur ab Astrologo, in quo situ cor
pora cœlestia sunt facta considerato numero annorum, qui com
putantur ab initio mundi, & eodem modo posset sciri certus an-
norum numerus, in quo ad dispositionem similem reuertetur,
tempus autem finis mundi ponitur esse ignotum.

Ad nonum dicendum, quòd tempus quandoque deficiet mo- D
tu cœli deficiente, nec illud nunc vltimum erit principium futu
ri, dicta enim definitio non datur de nunc, nisi secundum quòd
est continuans partes temporis, non secundum quòd est termi-
nans totum tempus.

Ad decimum dicendum, q̃ motus cœli non dicitur naturalis,
quòd sit pars naturæ, eo modo quo principia naturę naturalia
dicuntur, nec iterũ q̃ habeat principium actiuum in natura cor-
poris, sed receptiuũ tantũ: principiũ aũt actiuũ huiusmodi est in
substantia spiritualis vt dicit Cõmen. in princi. Cœl. & mun. Et
ideo non est inconueniens, si per nouitatẽ gloriæ motus ille tol-
latur, non enim eo ablato, natura corporis cœlestis variabitur.

Alias rationes concedimus, scilicet duas primas, quę sunt ad
oppositum, quia debito modo concludunt. Sed quia aliæ duæ vi
dentur concludere quòd motus cœli naturaliter cesset, ideo re-
spondendum est ad eas.

Ad primam ergo earum dicendum, quòd motus cessat eo habi
to propter quod est, si illud sequatur motum & non concomite
tur ipsum. Illud autem propter quod est motus cœlestis secun- E
dum Philosophos, concomitatur motum, scilicet imitatio diui-
næ bonitatis in causalitate, quam habet super inferiora, & ideo
non oportet quòd naturaliter motus ille cesset.

Ad secundam rationem dicendum, q̃ quamuis immobilitas
sit simpliciter nobilior quàm motus, tñ motus in eo q̃ põt con-
sequi aliquã perfectam participationẽ diuinæ bonitatis, est nobi
lior quàm quies in illo, quòd nullo modo per motum posset illã
perfectionem consequi: & ratione hac, terra quæ est infimum
elementorum, est sine motu, quamuis ipse Deus qui est nobilissi
mus rerum sine motu sit, a quo corpora nobiliora mouentur: &
inde est quòd motus corporum superiorum possent poni se-
cundum viam naturæ perpetuari, nec vmquam ad quietem
terminari, quamuis motus inferiorum corporum ad quietem
terminentur.

ARTICVLVS III.

Vtrum in corporibus cœlestibus claritas augeatur in illa innouatione.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in cor-
poribus cœlestibus claritas non augeatur in illa innouatio-
ne. Innouatio enim in corporibus superioribus erit per ignis
purgationem: sed ignis non pertingit ad corpora cœlestia, ergo
non innouabuntur per maioris claritatis perceptionem.

2 Prẽterea. Sicut corpora cœlestia per motum sunt causa gene-
rationis in istis inferioribus, ita & per lucem: sed cessante gene-
ratione cessabit motus, vt dictum est, ergo similiter cessabit lux
cœlestium corporum magis quàm augeatur.

3 Prẽterea, Si innouato homine, corpora cœlestia innouãtur,
oportet quòd eo deteriorato, fuerint etiã ea deteriorata: sed hoc
non videtur probabile, cum illa corpora sint inuariabilia, quan-
tũ ad eorũ substãtiã, ergo nec innouato hoie innouabuntur.

4 Prẽterea, Si tunc deteriorata fuerũt, oportet q̃ tãtũ deteriora
ta fuerũt, inquantum dicuntur esse melioranda in hominis inno
uatione: sed dicitur Isa. 30. quòd erit lux Lunæ sicut Solis, ergo
& in primo statu ante peccatũ Luna lucebat quantũ nunc lucet
Sol, ergo quandocumq; Luna erat super terram, faciebat diem si
cut nunc Sol, & hoc manifeste apparet esse falsum ꝑ id quod dici
tur Genes. 1. q̃ Luna facta est vt præesset nocti, ergo homine pec
cante, non sunt cœlestia corpora diminuata lumine, & ita nec eo
rum lumnen augebitur in hominis glorificatione.

5 Prẽterea, Claritas corporũ cœlestium ordinatur ad vsum ho-
minum, sicut alię creaturæ, sed post resurrectionẽ claritas Solis
non ceder in hominis vsum. Dicitur enim Isa. 60. Non erit tibi
amplius Sol ad lucendum per diem, nec splendor Lunæ illumi-
nabit te. Et Apoc. 21. Ciuitas illa non eget Sole neque Luna vt
luceant in ea, ergo eorum claritas non augebitur.

6 Prẽterea, Non esset sapiẽs artifex, qui maxima instrumẽta fa
ceret ad aliquod modicũ artificiũ cõstruendũ: sed homo est qdã
minimũ cõparatione cœlestiũ corporũ, quę sua ingẽti magni
tudine, quasi incõparabiliter hois quantitatẽ excedũt, immo etiã
totius terræ quantitas se habet ad cœlũ, vt punctus ad sphærã, vt
Astrologi dicũt, cũ ergo Deus sit sapientissim⁹, nõ vt q̃ finis crea
tionis cœli sit homo, & ita non videtur quòd eo peccante, cœlũ
deterioratum sit, nec eo glorificato, melioretur.

SED CONTRA est quod dicitur Isa. 30. Erit lux Lunæ
sicut Solis lux, & lux Solis septempliciter.

Præt. Totus mũdus innouabit in melius, sed cœlũ est nobilior
pars mũdi corporalis, ergo in melius mutabit: sed hoc nõ põt es-
se nisi maiori claritate resplendeat, ergo crescet eius claritas.

Præt. Omnis creatura, quæ ingemiscit & parturit, expectat re-
uelationem gloriæ filiorũ Dei, vt dicitur Rom. 8. Sed corpora cę
lestia sunt hmõi, vt ibidẽ dicit Gloss. Expectant gloriã Sanctorũ:
sed non expectarent, nisi ex hoc eis aliquid accresceret, ergo cla-
ritas eis per hoc accresceret, quia præcipue decorantur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ad hoc innouatio mũ
di ordinatur, vt mundo innouato manifestis indicijs, quasi sensi
biliter Deus ab homine videat. Creatura autẽ præcipue in Dei
cognitionẽ ducit sua specie & decore, quæ manifestat sapientiã
facientis & gubernantis. Vñ dicitur Sapien. 13. A magnitudine
speciei cognoscibiliter poterat videri Creator eorum, pulchritu
do autẽ cœlestiũ corporum præcipue cõsistit in luce. Vñ Eccles.
43. dicitur. Species cœli gloria stellarũ mundum illuminans in
excelsis Dominus. Et ideo præcipue quantum ad claritatẽ cor-
pora cœlestia melioranbuntur: quantitas autem & modus melio
rationis illi soli cognita est, qui erit meliorationis author.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis purgans nõ
causabit innouationis formam, sed disponet tantum, ad eam,
purgando a fœditate peccati, & ab impuritate commixtionis
quæ in corporibus cœlestibus non inuenitur, ideo quamuis cor-
pora cœlestia per ignem non sint purganda, sunt tamen diuini-
tus innouanda.

Ad secundum dicendum, quòd motus non importat aliquam
perfectionem in eo quod mouetur, secundum quod in se con-
sideratur, cum sit actus imperfecti, quamuis possit pertinere ad
perfectionem corporis lucentis, inquantum est causa alicuius,
sed lux pertinet ad perfectionem corporis lucentis, etiam in
substantia sua consideratı: & ideo postquam corpus cœleste de-
sinet esse causa generationis, remanebit claritas eius & non re-
manebit motus.

Ad tertium dicendum, quòd super illud Isa. 30 Erit lux Lu-
næ sicut lux Solis, dicit Glossa: Omnia propter hominem fa
cta, sunt in eius lapsu peiorata, & Sol & Luna suo lumine mi-
norata, quæ quidem minoratio a quibusdam intelligitur se-
cundum realem minorationem luminis. Nec obstat, quòd cor
pora cœlestia secundum naturam sunt inuariabilia, quia illa

variatio facta est a diuina virtute. Alij vero probabilius intelligunt minorationem illam esse, dicentes non secundum realem luminis defectum, sed quòd ad vsum hominis, qui non tantum beneficium ex lumine corporum cœlestium post peccatum consequutus est, quantum ante fuisset, per quem etiam modum dicitur Genesis tertio: Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi: quæ tamen ante spinas & tribulos germinasset, sed non in hominis pœnam. Nec tamen sequitur, si lux cœlestium corporum per essentiā minorata non est homine peccante, quòd realiter non sit agenda in eius glorificatione: quia peccatum hominis non immutauit statum vniuersi, cum etiam homo prius & post animalem vitam habuerit, quæ motu & generatione corporalis creaturæ indiget, sed glorificatio hominis statum totius corporalis creaturæ immutabit, vt dictum est, & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quòd minoratio illa, vt probabilius æstimatur, non fuit secundum substantiam, sed secūdum effectū. G Vnde non sequitur q̄ Luna existens super terram, diem faceret, sed q̄ tantum cōmodum ex lumine Lunæ homo habuisset, sicut nūc habet ex lumine Solis, sed post resurrectionem quando lux Lunæ augebitur secūdum rei veritatem nō erit alicubi nox super terram, sed solū in centro terræ, vbi erit Infernus, quia tunc, vt dicitur, Luna lucebit quantum lucet nunc Sol: Sol autem in septulum quàm nunc, corpora autem beatorum septies magis Sole, quamuis hoc non sit aliqua authoritate vel ratione probatū.

Ad quintum dicendum, quòd aliquid plus cedere in vsum hominis est dupliciter. Vno modo propter necessitatē, & sic nulla creatura cedet in vsum hominis, quia ex Deo plenā sufficiētiā habebit, & hoc ſignificatur Apoc. 21. authoritate inducta, quæ dicit quòd ciuitas illa non indiget Sole vel Luna. Alius vsus est ad maiorem perfectionem, & sic homo alijs creaturis vtetur, non quasi necessarijs ad perueniendum in finem, sicut nunc eis vtitur. H

Ad sextum dicendum, quòd ratio illa est Rabbi Moysi, qui omnino improbare nititur, mundum propter hominem esse factum. Vnde & hoc quod in veteri Testamento de innouatione mundi legitur, sicut patet in authoritatibus Isaiæ inductis, dicit esse metaphoricè dictū, vt sicut alicubi dicitur obtenebrari Sol, quando in magnam tristitiam incidit, vt nesciat quid faciat, qui est modus loquendi in Scriptura: ita etiam est econuerso. Dicitur enim Sol magis lucere & totus mundus innouari, quando ex statu tristitię in maximam exultationem conuertitur. Sed hoc dissonat ab authoritatibus & opinionibus Sanctorum. Vnde ratioⁿi illi inductæ hoc modo respondendum est, quòd quamuis corpora cœlestia maxime excedant corpus humanum, tamē multo plus excedit anima rationalis corpora cœlestia, quàm ipsa excedant corpus humanum. Vnde non est inconueniens, ea propter hominem esse facta, non sicut ad principalem finem, quia principalis finis omnium est Deus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd elemēta non innouabuntur per receptionem alicuius claritatis. Sicut enim lux est qualitas corporis cęlestis propria, ita calidū, & frigidū, & humidū, & siccū, sunt qualitates elementorū, ergo sicut cœlū innouatur per augmentū claritatis, ita debēt innouari elementa per augmentū qualitatum actiuarum & passiuarum.

2 Præterea, Rarum & densum sunt qualitates elementorū, quas elementa in illa innouatione non amittent, sed raritas & densitas elementorum resistere videntur claritati, cum corpus clarum oporteat esse condensatum, vnde raritas aeris non videtur quòd possit claritatem pati, & similiter nec densitas terræ, quæ perueniet tollit, ergo non potest esse, quòd elementa innouētur per alicuius claritatis additionem.

3 Præt. Constat q̄ damnati erunt in terra: sed ipsi erunt in tenebris non solum interioribus, sed etiā exterioribus, ergo terra non dotabitur claritate, & eadem ratione nec alia elementa.

4 Præterea, Multiplicatio claritatis in elementis multiplicat caloré. Si igitur in illa innouatiōe erit maior claritas elemētorū, quàm nunc sit, erit etiam per consequens maior caliditas, & sic videtur q̄ transmutabuntur a suis naturalibus qualitatibus, quæ insunt eis secundum certam mensuram, quod est absurdum.

5 Præterea, Bonum vniuersi quod consistit in ordine & harmonia, dignius est quàm aliquod bonū alicuius naturæ singularis: sed si vna creatura efficiatur melior, tollitur bonum vniuersi, qa non remanebit eadem harmonia, ergo si corpora elementaria, quæ secundum gradum suæ naturæ, quem tenent in vniuerso, claritatis debent esse expertia, claritatem accipiant, magis ex hoc deperiet perfectio vniuersi, quàm accresceret.

SED CONTRA est quod dicitur Apoc. 21. Vidi cœlum nouum & terram nouam: sed cœlum innouabitur per maiorem claritatem, ergo & terra, & similiter alia elementa.

Præterea. Corpora inferiora fuerunt in vsum hominis, sicut & superiora: sed creatura corporalis remunerabitur per ministerium, quod homini exhibuit, vt videtur dicere Glo. Roma. 8, ergo etiam elementa clarificabuntur sicut corpora cœlestia.

Præterea. Corpus hominis est ex elementis compositum, ergo partes elementorum, quæ sunt in corpore hominis, glorificato homine, glorificabuntur per receptionem claritatis, sed eandem conuenit esse dispositionem totius & partis, ergo & ipsa elementa conuenit claritate dotari.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut est ordo cœlestium spirituum ad terrenos spiritus, scilicet humanos, ita etiam est ordo cœlestium corporum ad corpora terrestria, cum autem creatura corporalis sit facta propter spiritualem, & per eam regatur, oportet similiter disponi corporalia sicut & spiritualia disponuntur. In illa autem vltima rerum consummatione spiritus inferiores accipient proprietates superiorum spirituum, quia homines in carne erunt sicut angeli in cœlis, sicut dicitur Matt. 22. Et hoc erit inquantum ad maximam perfectionem peruenient, secundum quod humanus spiritus cum angelico conuenit. Vnde etiam similiter cum corpora inferiora cum cœlestibus non cōmunicent nisi in natura lucis & diaphani, vt dicitur in 2. de Anima, oportet corpora inferiora maxime perfici secundum claritatem. Vnde omnia elementa claritate quadam vestientur, non tamen æqualiter, sed secundum suum modum. Dicitur enim quòd terra erit in superficie peruia sicut vitrū, aqua sicut chrystallus, aer vt cœlum, ignis vt luminaria cœli.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd innouatio mundi ordinatur ad hoc, quòd homo etiam sensu in corporibus quodāmodo per manifesta indicia diuinitatem videat. Inter sensus autem nostros spiritualior est visus & subtilior: & ideo quantum ad qualitates visiuas, quarum principium est lux, oportet oia corpora inferiora meliorari, qualitates autem elementares pertinēt ad tactum, qui est maxime materialis, & earum excessus contrarietatis magis est contrifattiuus quàm delectatiuus, excessus autem lucis est delectabilis, cum contrarietatem non habeat, nisi propter organi debilitatem quæ tunc non erit.

Ad secundum dicendum, q̄ aer non erit clarus sicut radios proijciens, sed sicut diaphanum illuminatum. Terra vero quamuis ex natura sui opacitatem habeat propter defectum lucis, tamen ex diuina virtute in superficie gloria claritatis vestietur sine præiudicio densitatis ipsius.

Ad tertium dicendum, quòd in loco Inferni non erit terra glorificata per claritatem, sed loco huius gloriæ habebit pars illa terræ spiritus rationales hominum & dæmonum, qui quamuis ratione culpæ sint infimi, tamen ex dignitate naturæ, sunt quælibet qualitate corporali superiores. Vel dicendum, quòd etiam si sit tota terra glorificata, nihilominus reprobi in tenebris exte I rioribus erunt, quia etiam ignis Inferni, qui quantum ad aliqd eis lucebit, quantum ad aliud eis lucere non poterit.

Ad quartū dicēdū, q̄ claritas illa erit in istis corporibus sicut est in corporibus cœlestibus in quibus caliditatē nō causat, quia corpora ista tunc inalterabilia erunt, sicut modo sunt cœlestia.

Ad quintum dicendum, quòd non rolletur propter melioratiōnem elementorum ordo vniuersi, quia etiam omnes aliæ partes meliorabuntur, & sic remanebit eadem harmonia.

ARTICVLVS V.

Vtrum plantæ & animalia remaneant in illa innouatione.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd plantę & animalia remaneant in illa innouatione. Elemētis enim non debet aliquid subtrahi quod ad eorum ornatum pertinet: sed animalibus & plantis elementa ornari dicuntur, ergo nō auferentur in illa innouatione.

2 Præterea, Sicut elementa homini seruierunt, ita etiam animalia, & plantæ & corpora mineralia, sed elementa propter prædictum ministerium glorificabuntur, ergo similiter animalia, & plantæ, & corpora mineralia.

3 Præterea, Vniuersum remanebit imperfectum, si aliquid qđ est de perfectione eius, auferatur, sed species animalium & plantarum & corporum mineralium sunt de perfectione vniuersi, cū ergo non debeat dici, quòd mundus in sua innouatione imperfectus remaneat, videtur quòd oporteat dicere plantas & alia animalia remanere.

4 Præterea, Animalia & plantę habent nobiliorem formam q̄ ipsa elementa, sed mundus in illa innouatione in melius immutabitur, ergo magis debent remanere animalia & plantæ, quàm elemeta, cum sint nobiliora.

5 Præterea.

5 Præterea. Inconueniens est dicere, quòd naturalis appetitus A frustretur, sed secundum naturalem appetitum animalia & plantę appetunt esse perpetua, & si non secundum individuum, saltem secundum speciem, & ad hoc ordinatur eorum generatio cōtinua, vt in secundo de Generatione dicitur, ergo inconueniēs est dicere quòd istæ species aliquando deficiant.

SED CONTRA. Si plantæ & animalia remanebunt, aut omnia, aut quædam. Si omnia, oportebit etiā bruta quę fuerunt mortua, resurgere, sicut & homines, quod dici non potest, quia cum forma eorum in nihilum cedat, non potest eadem numero resumi. Si autem non omnia, sed quędam, cum non sit maior ratio de vno quàm de alio, quòd in perpetuum maneat, videtur quòd nullum eorum in perpetuum remanebit, sed quicquid remanebit post mundi innouationem, in perpetuum erit generatione & corruptione cessante, ergo plantæ & animalia penitus post mundi innouationem non erunt.

Præterea. Secundum Philosophum in 2. de Generatione, Animalibus & plantis & huiusmodi corruptibilibus, speciei perpetuitas non conseruatur, nisi ex continuatione motus cœlestis: sed tunc ille cessabit, ergo non poterit perpetuitas in illis speciebus conseruari. B

Præterea. Cessante fine, cessare debet id quod est ad finem, sed animalia & plantæ, facta sunt ad animalem vitam hominis sustentandam: vnde dicitur Genes. 9. Sicut olera virentia dedi vobis omnē carnē: sed post illā innouationē animalis vita in homine non erit, ergo nec plantæ, nec animalia remanere debent.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum innouatio mundi propter hominem fiat, oportet quòd innouationi hominis conformetur. Homo autem innouatus de statu corruptionis in incorruptionem trāsibit, & perpetuæ quietis, primæ ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionē: & ideo mundus hoc modo innouabitur abiecta omni corruptione, vt perpetuo maneat in quiete. Vnde ad illam innouationem nihil ordinari poterit, nisi quod habet ordinem ad incorruptionem, huiusmodi autem sunt corpora cœlestia, elementa, & homines. Corpora autem cœlestia secundum sui naturā incorruptibilia sunt, & secundum totum & secundum partes: elementa vero sunt corruptibilia secundum partes, sed incorruptibilia secundum totū, homines vero corrumpuntur & secundum totum & secundum partes: sed hoc ex parte materiæ, non ex parte formæ, scilicet animæ rationalis, quæ post corruptionem hominis remanet incorrupta. Animalia vero & plantæ & mineralia, & omnia corpora mixta corrumpuntur & secundum totum & secundum partem, sed hoc ex parte materiæ, quę formam amittit: & ex parte formæ, quæ actu non manet, & sic nullo modo habent ordinem ad incorruptionem, vnde in illa innouatione non manebunt, sed sola ea quæ dicta sunt. C

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ huiusmodi corpora dicuntur esse ad ornatum elementorum, inquantum virtutes actiuæ & passiuæ, quę sunt in elementis ad speciales actiones contra huntur: & ideo sunt ad ornatum elementorum in statu actionis & passionis: sed hic status in elementis remanere non potest, vnde nec animalia, nec plantas remanere oportet. D

Ad secundum dicendum, quòd nec animalia, nec plantæ, nec alia corpora in ministrando homini aliquid meruerunt, cum libertate arbitrij careant: sed pro tanto dicuntur quædam corpora remunerari, quia homo hoc meruit, vt illa innouarentur quæ ad innouationem ordinem habent, plantę autem & animalia nō habēt ordinem ad innouationem incorruptionis. Vnde ex hoc homo non meruit vt innouaretur, quia nullus potest alteri mereri nisi id cuius est capax, nec etiam ipse sibi ipsi. Vnde etiam dato quòd animalia bruta mererentur in ministerio hominis, non tamen essent innouanda.

Ad tertium dicendum, quòd sicut perfectio hominis multipliciter assignatur, est enim perfectio naturæ conditæ, & naturæ glorificatæ, ita etiam perfectio vniuersi est duplex. Vna secundum statum huiusmodi immutabilitatis, altera secundum statum nouitatis. Plantæ autem & animalia sunt de perfectione eius secūdum statum istum: non autem secundum statum nouitatis, cum ordinem ad eam non habeant. E

Ad quartum dicendum, q̄ quamuis animalia & plantæ, quantum ad quædam alia sint nobiliora quàm ipsa elementa, tamen quantum ad ordinem incorruptionis elementa sunt nobiliora, vt ex dictis patet.

Ad quintum dicendum, quòd naturalis appetitus ad perpetuitatem in animalibus & plantis est accipiendus secundum ordinē ad motum cœli, vt tantum scilicet, in esse permaneant quantum motus cœli durabit. Non enim est appetitus in effectu vt permaneant vltra causam suam: & ideo si cessante primi mobilis motu, plantæ & animalia non remanent secundum speciem, non sequitur, appetitum naturalem frustrari.

QVAESTIO. XCII.

De visione diuinæ essentiæ per comparationem ad beatos, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de his quę spectant ad beatos post iudicium generale. Et primo, de visione eorum respectu diuinæ essentiæ, in qua eorum beatitudo principaliter consistit. Secūdo, de eorum beatitudine & eorum mansionibus. Tertio, de modo quo se erga damnatos habebunt. Quarto, de dotibus ipsorum, quę in beatitudine eorum cōtinentur. Quinto, de aureolis, quibus eorum beatitudo perficitur & decoratur.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, Vtrum Sancti videbunt Deum per essentiam.

Secundo, Vtrum videbunt eum oculo corporali. β

Tertio, Vtrum videndo eum, videant omnia quæ Deus videt.

ARTICVLVS. I.

Vtrum intellectus humanus possit peruenire ad videndum Deum per essentiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd intellectus humanus non possit peruenire ad videndum Deum per essentiam, Quia Ioan. 1. dicitur: Deum nemo vidit vnquam, & exponit Chrys. quòd nec ipsæ cœlestes essentiæ, ipsa dico Cherubin & Seraphin, ipsum vt est, numquam videre potuerunt, sed hominibus nō promittit nisi æqualitas Angelorū. Matt. 22. Erunt sicut Angeli Dei in cœlo, ergo nec Sancti in patria Deum per essentiam videbunt.

2 Præterea. Dionys. sic argumentatur. 1. de Diui. nominibus: Cognitio non est nisi existentium, omne autem existens finitū est, cum sit in aliquo genere determinatum, & sic Deus cum infinitus sit, est super omnia existentia, ergo eius nō est cognitio, sed est super omnia existentia, & omnem cognitionem.

3 Præterea, Dionys. in 1. de mystica Theolog. ostendit q̄ perfectissimus modus, quo intellectus noster Deo coniungi potest, est inquantum coniungitur ei ignoto, sed illud quod est visum per essentiam, non est ignotum, ergo impossibile est quòd intellectus per essentiam Deum videat.

4 Præterea. Dion. in epistola ad Caium Monachum dicit, quòd suppositæ Dei tenebræ, quas abundantiam lucis appellat, cooperuntur omni lumini, & absconduntur omni cognitioni. Et si aliquis videns Deum, intellexit quod vidit, non ipsum videtur, sed aliquid eorum quæ sunt eius, ergo nullus intellectus creatus poterit Deum per essentiam videre.

5 Præterea, Sicut Dion. dicit in epistola ad Hierotheum. Non visibilis quidem est Deus existens propter excedentem claritatem, sed claritas eius sicut excedit intellectum hominum in via, ita excedit intellectum hominis in patria, ergo sicut inuisibilis est in via, sic erit in patria.

6 Præterea. Cum intelligibile sit perfectio intellectus, oportet esse proportionē inter intelligibile & intellectū, visibile & visum, sed non est accipere proportionem aliquam inter intellectū nostrum & essentiam diuinam, cum in infinitū distent, ergo intellectus noster non potest pertingere ad essentiā diuinam videndā.

7 Præterea. Plus distat Deus ab intellectu nostro, quàm intelligibile creatum a sensu, sed sensus nullo modo potest pertingere ad creaturam spiritualem videndam, ergo nec intellectus noster poterit pertingere ad videndam diuinam essentiam.

8 Præterea, Quandocumque intellectus intelligit aliquid in actu, oportet quòd informetur per similitudinem intellecti, quæ est principium intellectualis operationis in tale obiectum determinatæ, sicut calor est principium calefactionis, si ergo intellectus noster Deum intelligat, oportet quòd fiat per aliquam similitudinem informantem ipsum intellectum. Hoc autem non potest esse ipsa diuina essentia, quia formæ & forma ti oportet esse vnum, diuina autem essentia ab intelectu nostro differt secundum essentiam & esse, ergo oportet quòd forma, qua informatur intellectus noster in intelligendo Deum, sit aliqua similitudo impressa a Deo in intellectum nostrum, & similitudo illa cum sit quid creatum, non potest ducere in Dei cognitionem nisi sicut effectus in causam, ergo impossibile est vt intellectus noster Deum videat, nisi per effectum ipsius, sed visio Dei, quę est per effectus, non est visio Dei per essentiam, ergo intellectus noster non poterit Deum per essentiam videre.

9 Præterea. Diuina essentia magis distat ab intellectu nostro, quàm quicumq; angelus vel intelligentia, sed sicut dicit Auicen. in sua Metaphysic. intelligentiam esse in nostro intellectu, non

est essentiam intelligentem esse in intellectu nostro, quia sic essentia quam de intelligentia habemus, esset substantia & non accidens, sed hoc est impressionem intelligentiæ esse in nostro intellectu, ergo & Deus non est in intellectu nostro, sed illa impressio non potest ducere in cognitionem diuinæ essentiæ, quia cum in infinitum distet a diuina essentia, degenerat in aliam speciem multo amplius quàm si species albi, degeneraret in speciē nigri, ergo sicut ille, in cuius visu species albi degenerat in speciem nigri, propter in dispositionem organi non dicitur videre album, ita nec intellectus noster, qui solum per huiusmodi impressionem Deum intelligit, eum per essentiam poterit videre.

10 Præterea. In rebus separatis a materia idem est intelligens & quod intelligitur, vt patet in 3. de Anima, sed Deus est maxime a materia separatus, cum ergo intellectus qui est creatus, nō possit ad hoc pertingere, vt fiat essentia increata, non poterit esse q̄ intellectus noster Deum per essentiam videat.

11 Præterea. Omne illud quod videtur per essentiam, de eo scitur quid est: sed de Deo intellectus noster, non potest scire quid est: sed solum quid non est, sicut Dion dicit & Dama. ergo intellectus noster Deum per essentiam videre non potest.

12 Præt. Omne infinitū est, inquātū infinitū ignotū est: sed Deus est modis oībus infinitus, ergo est omnino ignotus, ergo per essentiam ab intellectu creato videri non poterit.

13 Præterea, Augustinus dicit in lib. de Videndo Deo, Deus est natura indiuisibilis, sed ea quæ insunt Deo per naturam, non possunt aliter se habere, ergo non potest esse quòd per essentiam videatur.

14 Præterea, Omne quod est alio modo, & alio modo videtur, non videtur secundū id quod est, sed Deus alio modo est, & alio modo videtur a Sanctis in patria, est enim per modum suū: sed videtur a Sanctis per modum eorum, ergo non videtur a Sanctis secundum illud quod est, & sic non videbitur per essentiam.

15 Præterea, Illud quod per medium videtur, non videtur per essentiam, sed Deus in patria videbitur per medium, quod est lumen glorię, vt patet in Psal. 35, In lumine tuo videbimus lumē, ergo non videbitur per essentiam.

16 Præterea, Deus in patria videbitur facie ad faciem, vt dicitur. 1. Cor. 13. sed hominem quem facie ad faciem videmus, videmus per similitudinem, ergo Deus in patria videbitur per similitudinem, & non per essentiam.

SED CONTRA est quod dicitur. 1. Cor. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmatæ, tunc autem facie ad faciem: sed id quod videtur facie ad faciem, videtur per essentiā, ergo Deus per essentiam videbitur a Sanctis in patria.

Præterea. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est, ergo videbimus eum per essentiam.

Præterea, Primæ Cor. 15. super illud, Cum tradiderit regnū Deo & patri, dicit Glossa, vbi, scilicet in patria, essentia Patris & Filij & Spiritussancti videbitur, quod solum mundis cordibus dabitur, quæ est summa beatitudo. Beati ergo Deum per essentiam videbunt.

Præterea, Ioan. 14. dicitur. Si quis diligit me, diligetur a Patre, meo & ego diligam eum, & manifestabo meipsum ei, sed illlud patria manifestatur, per essentiam videtur, ergo Deus a Sanctis in quod essentialiter videbitur.

Præterea, Exod. 33. super illud, Non videbit me homo, & viuet, Gregorius improbat opinionem illorum qui dicebant, q̄ in illa regione beatitudinis Deus in claritate sua cōspici posset, sed in natura videri non potest, quia aliud non est eius claritas & eius natura: sed natura eius est essentia eius, ergo videbitur per essentiam suam.

Præterea. Sanctorum desiderium non potest omni no frustrari, sed Sanctorum desiderium commune est vt Deum per essentiam videant, vt patet Exod. 33. Ostende mihi gloriam tuam, & in Psal. 79, Ostende faciem tuam, & salui erimus. & Ioann. 14. Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis, ergo Sancti per essentiam Deum videbunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut secundum fidē ponimus, finem vltimum humanæ vitæ esse visionem Dei, ita Philosophi posuerunt vltimam hominis fœlicitatem esse intelligere substantias a materia separatas secundum esse, & ideo circa hanc quæstionem eadem difficultas & diuersitas inuenitur apud Philosophos & apud Theologos. Quidam enim Philosophi posuerunt quòd intellectus noster possibilis numquam potest ad hoc peruenire, vt intelligat substantias separatas, sicut Alphara bius in fine suæ Ethicæ quamuis contrarium dixerit in libro de intellectu, vt Commentator refert in tertio de Anima. Et similiter quidam Theologi posuerunt quòd intellectus humanus numquam potest ad hoc peruenire, vt Deum per essentiam videat, & vtrosque ad hoc mouet distātia inter intellectum nostrū & essentiam diuinam, & alias substantias separatas. Cum enim intellectus in actu sit quodammodo vnum cum intelligibili in actu, videtur difficile quòd intellectus creatus aliquo modo fiat essentia increata. Vnde Chrysostomus dicit, Quomodo creabile videt increabile. Et maior difficultas est illis adhuc, qui ponunt intellectum possibilem esse generabilem & corruptibilem, vtpote virtute a corpore dependentem, non solum respectu visionis diuinæ, sed respectu visionis quarumcumque substantiarum separatarum. Sed hoc ipsum stare omnino non potest. Primo, quia repugnat authoritati sacræ scripturæ Canonicæ, vt Augustinus dicit in libro de Videndo Deo. Secundo, quia cum intelligere sit maxime propria operatio hominis, oportet quòd se cundum eam assignetur sibi sua beatitudo, cum hæc operatio in ipso perfecta fuerit. Cum autem perfectio intelligentis, inquantum huiusmodi sit ipsum intelligibile, si in perfectissima operatione intellectus homo non perueniat ad videndum essentiam diuinam: sed aliquid aliud, oportebit dicere, quòd aliquid aliud sit beatificans ipsum hominem quàm Deus, & cum vltima perfectio cuiuslibet sit in coniunctionem ad suum principium, sequitur quòd aliquid aliud sit principium effectiuum hominis quàm Deus, quod est absurdum. Et similiter est absurdum apud Philosophos, qui ponunt animas nostras a substantijs separatis emanare, vt in fine eas possimus intelligere. Vnde oportet ponere secundum nos, quòd intellectus noster quandoque perueniat ad videndam essentiam diuinam, & secundum Philosophos quòd perueniat ad videndam essentiam substantiarum separatarum, quomodo autem hoc possit accidere, restat inuestigandum. Quidam enim posuerunt, vt Alpharabius & Auempace, quòd ex hoc ipso quòd intellectus noster intelligit quæcumque intelligibilia, pertingit ad videndam essentiam substantiæ separatæ, & ad hoc ostendendum procedit duobus modis. Quorum primus est, quòd sicut natura speciei non diuersificatur in diuersis indiuiduis, nisi secundum quòd coniungitur principijs indiuiduantibus, ita forma intellectiua hominis non diuersificatur apud me & te, nisi secundum quod coniungitur diuersis formis imaginabilibus, & ideo quando intellectus separat formam intellectam a formis imaginabilibus, remanet quidditas intellecta, quæ est vna & eadem apud diuersos intelligentes, & huiusmodi est quidditas substantiæ separatę. Et ideo quando intellectus noster ad summam abstractionem quidditatis cuiuscumque peruenit, intelligit per hoc quidditatem substantiæ separatæ, quæ est ei similis. Secundus modus est, quia intellectus noster natus est abstrahere quidditatem ab omnibus intelligibilibus habentibus quidditatem. Si ergo quidditas quam abstrahit ab hoc singulari habente quidditatem, sit quidditas non habens quidditatem, intelligendo eam, intelligit quidditatem substantiæ separatæ, quæ est talis dispositionis, eo quòd substantiæ separatę sunt quidditates subsistentes quæ non habent quidditates, quidditas enim simplicis est ipsum simplex, vt Auicen. dicit. Si autem quidditas abstracta ab hoc particulari sensibili sit quidditas habens quidditatem, ergo quidditatem illam intellectus natus est abstrahere, & ita cum non sit abire in infinitum, erit deuenire ad quidditatem non habentem quidditatem, per quam intelligitur quidditas separata. Sed iste modus non videtur esse sufficiens. Primo, quia quidditas substantię materialis, quam intellectus abstrahit, non est eiusdem rationis cum quidditatibus substantiarum separatarum, & ita per hoc quòd intellectus noster abstrahit quidditates rerum materialium, & cognoscit eas, non sequitur quòd cognoscat quidditatem separatæ substantię, & præcipue diuinam essentiam, que maxime est alterius rationis ab omni quidditate creata. Secundo, quia dato quòd esset vnius rationis, tamen cognita quidditate rei compositæ, non cognosceretur quidditas substantię separatæ nisi secundum genus remotissimum quod est substātia. Hæc autem cognitio est imperfecta nisi deueniatur ad propria rei. Qui enim cognoscit hominem solum inquantum est animal, non cognoscit eum nisi secundum quid, & in potentia, & multo minus cognoscit eum, si non cognoscat nisi substantiæ naturam in ipso. Vnde sic cognoscere Deum vel alias substantias separatas, non est videre essentiam diuinam, vel quidditatem substantiæ separatæ, sed est cognoscere per effectum & quasi in speculo.

Et ideo alius modus intelligendi substantias separatas ponitur ab Auicenna in sua Methaphysic., scilicet quòd substantiæ separatæ intelliguntur a nobis per intentiones suarum quidditatum, quæ sunt quædam earum similitudines non abstractæ ab eis, quia ipsæmet sunt immateriales, sed impressæ ab eis in animabus nostris. Sed hic modus etiam non videtur nobis sufficere ad visionem diuinam quam quærimus. Constat enim quòd omne quod recipitur in aliquo, est per modum recipientis in eo, & ideo similitudo diuinæ essentiæ impressa ab intellectu nostro, erit per modum nostri intellectus, modus autem intellectus deficiēs est a perfecta receptione diuinæ similitudinis, defectus autem diuinæ similitudinis potest tot modis accidere, quot

quot modis dissimilitudo inuenitur. Vno enim modo est deficiens similitudo quando participatur forma secundum eandem rationem speciei, sed nō secundum eundem perfectionis modū, sicut est similitudo deficiens eius qui parum habet de albedine, ad illum qui multum habet. Alio modo adhuc magis deficiens, quando non peruenitur ad eandem rationem speciei, sed tantū ad eandem rationem generis, sicut similitudo inter illum qui habet colorem citrinum, & illum qui habet colorem album. Alio modo adhuc est magis deficiens, quando ad rationem eius generis non pertingit, sed solum secundum analogiā siue proportionem, sicut est similitudo albedinis ad hominem in eo quòd vtrumque est ens, & hoc modo est deficiens omnis similitudo, quæ est in creatura recepta respectu diuinæ essentiæ. Ad hoc autem quòd visus cognoscat albedinem, oportet quòd recipiatur in eo similitudo albedinis secūdum rationem suæ speciei, quamuis non secundum eundem modum essendi, quia habet alterius modi esse forma in sensu & in re extra animam. Si enim fieret in oculo forma citrini, non diceretur oculus videre albedinem. Et similiter ad hoc quòd intellectus intelligat aliquam quiditatem, oportet quòd fiat in eo similitudo eiusdem rationis secundum speciem, quamuis forte non sit idem modus essendi vtrobique, non enim forma existens in intellectu vel sensu est principium cognitionis secundum modum essendi, quem habet vtrobique, sed secundum rationem, in qua communicat cum re exteriori. Et ita patet quòd per nullam similitudinem receptam in intellectu creato potest Deus intelligi, ita quòd essentia eius videatur immediate. Vnde etiam quidam ponentes, diuinam essentiam per hunc modum videri, dixerunt quòd ipsa essentia non videbitur, sed quidam fulgor quasi radius ipsius. Vnde nec iste modus sufficit ad visionem diuinam, quam quærimus.

Et ideo accipiendus est alius modus, quem scilicet quidam Philosophi posuerunt, scilicet Alexander & Auerrois in tertio de Anima. Cum enim in qualibet cognitione sit necessaria aliqua forma qua res cognoscatur aut videatur, forma ista qua intellectus perficitur ad videndas substantias separatas, nō est quditas quam intellectus abstrahit a rebus compositis, vt dicebat prima opinio, neque alia impressio relicta a substantia separata in intellectu nostro, vt dicebat secunda, sed est ipsa substantia separata quæ coniungitur intellectui nostro, vt forma, vt ipsa sit quod intelligitur, & quicquid sit de alijs substantijs separatis, tamen istum modum oportet nos accipere in visione Dei per essentiam, quia quacumque alia forma informaretur intellectus noster, non posset per eam duci in essentiam diuinam, quod quidem non debet intelligi, quasi diuina essentia sit vera forma intellectus nostri, vel quia ex ea & intellectu nostro efficiatur vnū simplex, sicut in naturalibus ex forma & materia naturali, sed quia proportio essentiæ diuinæ ad intellectum nostrum est sicut proportio formæ ad materiam. Quandocumque aliqua duo, quorum vnum est altero perfectius, recipiuntur in eodem recipibili, proportio vnius duorum ad alterum, scilicet magis perfecti ad minus perfectum, est sicut proportio formæ ad materiam, sicut lux & color recipiuntur in diaphano, quorum lux se habet ad colorem sicut ad materiam, & ita cum in anima recipiatur vis intellectiua, & ipsa diuina essentia inhabitans, licet non per eundem modum essentia diuina se habebit ad intellectum sicut forma ad materiam. Et quòd hoc sufficiat ad hoc quòd intellectus per diuinam essentiam possit videre ipsam diuinam essentiam, hoc modo potest ostendi. Sicut enim ex forma naturali, qua aliquid habet esse, & materia efficitur vnum ens simpliciter, ita ex forma qua intellectus intelligit, & ipso intellectu fit vnum in intelligendo. In rebus autem naturalibus res per se subsistens non potest forma esse alicuius materię, si illa res habeat materiam partem sui, quia non potest esse vt materia sit forma alicuius, sed si illa res per se subsistens sit forma tantum, nihil prohibet eam effici formam alicuius materiæ, & fieri quod est ipsius compositi, sicut patet de anima. In intellectu autem oportet accipere ipsum intellectum in potentia quasi materiam, & speciem intelligibilem quasi formam, & intellectus in actu intelligens erit quasi compositum ex vtroque. Vnde si sit alia res per se subsistens, quæ non habeat aliquid intra se præter id quod est intelligibile in ipsa, talis res poterit esse forma qua intelligit intellectus, res autem quælibet est intelligibilis secundum id quod habet de actu, non secundum id quod habet de potentia, vt patet in Nono Metaphysicorum, & huiusmodi signum est quòd oportet formam intelligibilem abstrahere a materia, & ab omnibus proprietatibus materię, & ideo cum diuina essentia sit actus purus, poterit esse forma, qua intellectus intelligit, & hæc erit visio beatificans: & ideo dicit Magister, quòd vnio animæ ad corpus est quoddam exemplum beatæ vnionis, qua ipse homo vnitur Deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd authoritas illa potest tripliciter exponi, vt patet per Augustinum in libro de Videndo Deum. Vno modo vt excludatur corporalis visio, qua nemo visurus est Deum in essentia sua. Alio modo vt excludatur etiam intellectualis visio Dei per essentiam ab his qui in ista mortali carne viuunt. Alio modo vt excludatur visio comprehensionis ab intellectu creato, & sic intelligit Chrysostomus. Vnde subdit. Nota tiam huiusmodi dicit Euangelista certissimā considerationem & comprehensionem tantam, quantam habet pater de Filio, & hic est intellectus Euangelistæ. Vnde subdit, Vnigenitus qui est &c. per comprehensionem volens probare filium esse Deum.

Ad secundum dicendum, q̄ sicut Deus excedit omnia existētia, quæ habent esse determinatum per essentiam suam infinitā, ita cognitio sua qua cognoscit, est super omnem cognitionem, vnde quę est proportio cognitionis nostræ ad essentiam creatā, ea est proportio cognitionis diuinæ ad essentiam suam. Ad cognitionem autem duo concurrunt, scilicet cognoscens & quo cognoscitur. Visio autem illa qua Deum per essentiam videmus, est eadem cum visione, qua Deus se videt ex parte eius quo videtur, quia sicut ipse se videt per essentiam suam, ita & nos videbimus, sed ex parte cognoscentis inuenitur diuersitas quę est inter intellectum diuinum & nostrum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur, sequitur formam, qua cognoscimus, quia per formam lapidis videmus lapidem, sed efficacia in cognoscēdo sequitur virtutem cognoscentis, sicut qui habet visum fortem, acutius videt: & ideo in illa visione nos videbimꝰ quod Deus videt, scilicet essentiam suam, sed non ita efficaciter.

Ad tertium dicendum, quòd Dionysloquitur ibi de cognitione qua Deum in via cognoscimus per aliam formam creatā, qua intellectus noster formatur ad deum videndum, sed sicut dicit Augustinus: Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit, quia quamcumque formam intellectus noster concipiat, illa forma non pertingit ad rationem diuinæ essentiæ: & ideo ipse non potest esse peruius intellectui nostro, sed per hoc eum perfectissime cognoscimus in statu viæ, quòd scimus esse eum super omne id quod intellectus noster concipere potest, & sic ei coniungimur quasi ignoto, sed in patria idipsum per formam, quæ est essentia sua, videbimus, & coniungemur ei quasi noto.

Ad quartum dicendum, quòd Lux est Deus, vt dicitur Ioan. primo. Lumen autem est impressio lucis in aliquo illuminato, & quia essentia diuina est alterius modi quàm omnis similitudo ipsius impressa in intellectu: ideo dicit q̄ diuinæ tenebrę cooperiuntur omni lumine, quia scilicet essentia diuina, quam tenebras vocat propter claritatis excessum, manet indeterminata propter impressionem intellectus nostri, & per hoc sequitur quòd abscondatur omni cognitioni, & ideo quicumque videntium Deum aliquid mente concipit, hoc non est Deus: sed aliquid diuinorum effectuum.

Ad quintum dicendum, quòd claritas Dei quamuis excedat omnem formam, qua nunc intellectus noster informatur, non tamen excedit ipsam essentiam diuinam, quæ erit quasi forma intellectus nostri in patria, & ideo licet nunc sit inuisibilis, tamen tunc erit visibilis.

Ad sextum dicendum, quòd quamuis finiti ad infinitum non possit esse proportio: quia excessus infiniti supra finitum non est determinatus, potest tamen esse inter ea proportionalitas quæ est similitudo proportionum. Sicut enim finitum æquabitur alicui finito, ita infinito infinitum, ad hoc autem quòd aliquis totaliter cognoscatur, quandoque oportet esse proportionē inter cognoscentē & cognitū, quia oportet virtutē cognoscētis cœquari cognoscibilitati rei cognitæ, æqualitas autem proportio quædā est: sed q̄nque cognoscibilitas rei excedit virtutē cognoscētis, sicut cū nos cognoscimus Deum, aut ecōuerso, sicut cum ipse cognoscet creaturas, & tunc nō oportet esse proportionē inter cognoscentē & cognitum, sed proportionalitatē tantū, vt scilicet sicut se habet cognoscens ad cognoscendum, ita se habet cognoscibile ad hoc quòd cognoscatur: & talis proportionalitas sufficit ad hoc quòd infinitum cognoscatur a finito, vel ecōuerso. Vel dicendum, quòd proportio secundum propriam nominis institutionem significat habitudinem quantitatis ad quātitatē secundū aliquē determinatū excessum, vel adæquationē, sed vlterius est translatū ad significandum omnem habitudinē cuiuscumque ad aliud, & per hunc modum dicimus quòd materia debet esse proportionata ad formam, & hoc modo nihil prohibet intellectum nostrum, quamuis sit finitus, dici proportionatum ad videndum essentiam diuinam, non tamen ad comprehēdendum eam, & hoc propter suam immensitatem.

Ad septimum dicendum, quòd duplex est similitudo & distantia. Vna secundum conuenientiam in natura, & sic magis distat Deus ab intellectu creato, quàm intelligibile creatum a

Universidad de Deusto
Biblioteca

sensu. Alia secundum proportionalitatem, & sic est econuerso, F quia sensus non est proportionatus ad cognoscendum aliquod immateriale, sicut intellectus est proportionatus ad cognoscendum quodcumque immateriale, & hæc similitudo requiritur ad cognoscendum, non autem prima. Quia constat quòd intellectus intelligens lapidem, non est similis ei in naturali esse, sicut etiam visus apprehendit mel rubeum & fel rubeum, quamuis non apprehendat mel dulce. Fellis enim rubedo magis conuenit cum melle, inquantum est visibile, quàm dulcedo mellis cum melle.

Ad octauum dicendum, quòd in visione qua Deus per essentiam videbitur, ipsa diuina essentia erit quasi forma intellectus qua intelligit, nec oportet quòd efficiantur vnum secundum esse simpliciter, sed solum quòd fiant vnum quantum pertinet ad actum intelligendi.

Ad nonum dicendum, quòd dictum Auicénæ quantum ad G hoc non sustinemus, quia ei etiam ab alijs Philosophis in hoc contradicitur, nisi forte velimus dicere quòd Auicenna intelligit de cognitione substantiarum separatarum, secundum quòd cognoscuntur per habitus scientiarum speculatiuarum & similitudinibus aliarum rerum. Vnde hoc introducit ad ostendendũ quòd scientia non est in nobis substantia, sed accidens, & tamen diuina essentia quamuis plus distet secundum proprietatem naturæ suæ ab intellectu nostro, quàm substantia angeli, tamen plus habet directæ intelligibilitatis, quia est actus purus cui non admiscetur aliquid de potentia, quod non contingit in alijs substantijs separatis. Nec illa cognitio qua Deum per essentiam videbimus, ex parte eius quod videbitur, erit in genere accidentis, sed solum quantum ad actum ipsius intelligentis, qui non erit ipsa substantia intelligentis vel intellecti.

Ad decimum dicendum, quòd substantia separata a materia se intelligit, & intelligit alia, & vtroque modo potest verificari au H thoritas inducta. Cum enim ipsa substantia naturæ separatæ essentia sit, per seipsam est intelligibilis in actu, eo quod est a materia separata, constat autem quòd quando substantia separata intelligit se, quòd omnino est idem intelligens, & intellectum. Non enim intelligit se per aliquam intentionẽ abstractam a se, sicut nos intelligimus res materiales, & hic videtur esse intellectus Philosophi in tertio de Anima, vt per Commentaria ibidẽ patet: Secundum autem quòd intelligit res alias, intellectum in actu, sit vnum cum intellectu in actu, inquantum forma intellecti sit forma intellectus, inquantum est intellectus in actu, non quòd sit ipsamet essentia intellectus, vt Auicenna probat 6. de Naturalibus, quia essentia intellectus manet vna sub duabus formis, secundum quòd intelligit res duas successiue ad modũ quo materia prima manet vna sub diuersis formis. Vnde etiam Commentator in tertio de Anima comparat intellectum possibilem quantum ad hoc primæ materiæ, & sic nullo modo sequitur quòd intellectus noster videns Deum, fiat ipsa essentia I diuina, secundum quòd ipsa comparatur ad ipsum, quasi perfectio & forma.

Ad vndecimum dicendum, quòd authoritates illę & omnes similes, sunt intelligendæ de cognitione, qua cognoscimus Deũ in via ratione prius posita.

Ad duodecimum dicendum, quòd infinitum priuatiue dictũ est ignotum, inquantum huiusmodi, quia dicitur per remotionẽ complementi, a quo est cognitio rei. Vnde infinitum reducitur ad materiam subiectam priuationi, vt patet in tertio Physicorũ. Sed infinitum negatiue acceptum dicitur per remotionem materiæ terminantis, quia forma etiam quodammodo terminatur per materiam. Vnde infinitum hoc modo est maxime de se cognoscibile, & hoc modo infinitus est Deus.

Ad tertiumdecimum dicendum, quòd Augustinus loquitur de visione corporali, qua numquam videbitur, quod patet ex hoc quod præmittitur. Sicut enim videntur ista quæ visibilia nominantur, Deum nemo vidit vnquam, nec videre potest, & est natura inuisibilis sicut & incorruptibilis. Sicut autem secundum naturam suam est maxime ens, ita & secundum se est maxime intelligibilis: sed quòd a nobis quandoq; non intelligatur, est ex defectu nostro. Vnde quòd videatur postquam visus non fuit a nobis, non est ex mutatione sua, sed nostra.

Ad decimumquartum dicendum, q̃ Deus in patria videbitur a Sanctis sicuti est, si hoc referatur ad modum ipsius visi. Videbitur enim a Sanctis Deus habere illum modum quem habet. Sed si referatur motus ad ipsum cognoscentem, non videbitur sicuti est, quia non erit tanta efficacia intellectus creati ad videndũ, quanta est efficacia essentiæ diuinę ad hoc, quod intelligatur.

Ad quintumdecimum dicendum, quòd medium in corporali visione & intellectuali inuenitur triplex. Primum est medium sub quo videtur, & hoc est quod perficit visum ad videndum in generali, non determinans visum ad aliquod speciale obiectum, sicut se habet lumen corporale ad visum corporale, & lumen intellectus agentis ad intellectum possibilem, secundum quod est medium. Secundum est medium quo videtur, & hæc est forma visibilis qua determinatur vterque visus ad speciale obiectum, sicut per formam lapidis ad cognoscendum lapidem. Tertium est medium, in quo videtur, & hoc est id per cuius inspectionem ducitur visus in aliam rem, sicut inspiciendo speculum ducitur in ea quæ in speculo spectantur, & videndo imaginem ducitur in imaginatum, & sic etiam intellectus per cognitionem effectus, ducitur in causam vel econuerso. In visione igitur patriæ nõ erit tertium medium, vt scilicet Deus per species aliorum cognoscatur, sicut nunc cognoscitur, ratione cuius dicimur nunc videri in speculo: nec erit ibi secundum medium, quia ipsa essentia diuina erit, qua intellectus noster videbit Deum, sed erit ibi tãtum primum medium quod eleuabit intellectum nostrum ad hoc quòd possit coniungi substantiæ increatæ modo prędicto, sed ab hoc medio non dicitur cognitio mediata, quia non cadit inter cognoscentem & rem cognitam, sed est illud quod dat cognoscenti vim cognoscendi.

Ad sextumdecimum dicendum, quòd creaturæ corporales nõ dicuntur immediate videri, nisi quando id quod est in eis cognoscibile, visui ei coniungetur: non sunt autem cognoscibiles per essentiam suam ratione materialitatis, & ideo tunc immediate videntur, quando eorum similitudo intellectui coniũgitur, sed Deus per essentiam suam coniungibilis est intellectui, vnde non immediate videtur, nisi essentia sua coniungeretur intellectui, & hæc visio immediate dicitur visio facie. Et præterea similitudo rei corporalis recipitur in visu secundum eandem rationem, qua est in re, sed non secundum modum essendi, & ideo similitudo illa ducit in illam rem directe, non autem potest hoc modo ducere aliqua similitudo intellectus nostri in Deum, vt ex dictis patet, & propter hoc non est simile.

ARTICVLVS II

Vtrum Sancti post resurrectionem, Deum oculis corporalibus videbunt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt. Oculus enim glorificatus maioris erit virtutis, quam aliquis oculus non glorificatus: sed Beatus Iob oculo suo Deum vidit, Iob trigesimo, nono. Auditu auris audiui te, nũc oculus meus videt te, ergo multo fortius oculus glorificatus per essentiã Deũ videre poterit.

2 Præterea. Iob decimo nono. In carne mea videbo Deum Saluatorem meum, ergo in patria Deus corporalibus oculis videbitur.

3 Præterea. Augustinus. 22. de Ciuitate Dei, loquens de visu oculorum glorificatorũ sic dicit: Vis præpollentior erit oculorũ illorum, non vt acrius videant, quæ quidam perhibentur videre serpentes vel aquilæ, quantalibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vigeant, nisi aliud quàm corpora possunt videre, sed vt videant incorporalia: quęcumque autem potentia cognoscitiua est incorporalium, potest eleuari ad videndum Deum, ergo oculi glorioſi Deum videre poterunt.

4 Præterea. Quę est differentia corporalium ad incorporalia, eadem est econuerso: sed oculus incorporeus potest corporalia videre, ergo oculus corporeus potest videre incorporalia, & sic idem quod prius.

5 Præterea: Gregorius in sexto Moralium super illud Iob. 4. Stetit quidam, cuius non cognoscebam vultum &c. sic dicit, Homo qui sic præceptum seruare voluisset, carne spiritualis futurus fuerat, factus est peccando etiam carnalis mente, sed ex hoc q̃ est mente factus carnalis, vt ibidem dicit, solum ea cogitat, quæ ad animum per corporum imagines trahit, ergo etiam quando carne spiritualis erit, quod post resurrectionem Sanctis promittitur, etiam carne spiritualia videre poterit, & sic vt prius.

6 Præterea, Homo a solo Deo potest beatificari: beatificatur autem non solum quantum ad animam, sed etiam quantum ad corpus, ergo non solum intellectu, sed etiam carne Deum videre poterit.

7 Præterea, Sicut Deus est præsens per suam essentiam in intellectu, ita etiam erit præsens in sensu, quia erit omnia in omnibus, vt dicitur primæ Corinthiorum, 15. sed videbitur ab intellectu ex hoc, quòd sua essentia ei coniungetur, ergo poterit videri etiam a sensu.

SED CONTRA, Ambro. dicit super Lucam, Nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, ergo nullo corporali sensu Deus videbitur.

Prætere. Hieron. dicit: Non solum diuinitatem Patris, sed nec Filij, nec Spiritus sancti oculi carnis possunt aspicere, sed oculi mentis, de quibus dicitur: Beati mundo corde.

Præterea

Præterea. Idem Hieronymus dicit, Res incorporalis corpo- A ralibus oculis non videtur, sed Deus est maxime incorporeus, ergo &c.

Præterea. Aug. de videndo Deum: Deum nemo vidit vmquã, vel in hac vita, sicut ipse est, vel in angelorum vita, sicut visibilia ista, quæ corporali visione cernuntur: sed vita angelorum dicitur vita beata, in qua resurgentes viuent, ergo &c.

Præterea. Secundum hoc, homo dicitur factus ad imaginem Dei, quòd Deum conspicere potest, vt Aug. dicit, sed homo est ad imaginem Dei secundum mentem, non secundum carnem, ergo mente & non carne Deum videbit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sensu corporali aliquid sentitur dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem sentitur illud, quod per se passionem sensui corporali inferre potest: per se autem potest passionem inferre aut sensui, inquantum est sensus, aut huic sensui, inquantum est hic sensus: quòd autem secundo modo infert per se passionem B sensui, dicitur sensibile proprium, sicut color respectu visus, & sonus respectu auditus: quia autem sensus inquantum est sensus, vtitur organo corporali, non potest in eo aliquid recipi nisi corporaliter: cum omne illud quod recipitur in aliquo sit in eo per modum recipientis, & ideo omnia sensibilia inferunt passionem sensibus, inquantum est sensus, secundum quòd habent magnitudinem, & ideo magnitudo & omnia consequentia, vt motus, quies, & numerus, & huiusmodi dicuntur sensibilia communia per se tantum: per accidens tamen sentitur illud quod non infert passionem sensui, neque inquantum est sensus, neque inquãtum est hic sensus, sed coniungitur his quæ per se sensui inferũt passionem, sicut Socrates & filius Darij, & amicus, & alia huiusmodi quæ per se cognoscũtur in vniuersali intellectu, in particulari autem virtute cogitatiua in homine, æstimatiua autem in alijs animalibus. Huiusmodi autem tunc sensus exterior dicitur sentire, quamuis per accidens, quando ex eo quòd per se sentitur, vis apprehensiua, cuius est illud cognitum per se cognoscere, C statim & sine dubitatione & discursu apprehendit, sicut videmꝰ aliquem viuere ex hoc quòd loquitur, quando autem aliter se habet, non dicitur illud sensus videre etiam per accidens. Di co ergo, quòd Deus nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo alio sentiri sensu sicut p̃se visibile, nec hic nec in patria: quia si a sensu remoueatur id quod conuenit sensui, inquantum est sensus, non erit sensus. Et similiter si a visu remoueatur illud quod est visus, inquantum est visus, non erit visus. Cum ergo sensus inquantum est sensus, percipiat magnitudinem, & visus inquantum est talis sensus, percipiat colorem, impossibile est q̃ visus accipiat aliquid quod non est color nec magnitudo, nisi sensus diceretur æquiuoce. Cum ergo visus & sensus sit futurus idem specie in corpore glorioso, non poterit esse quòd diuinam essentiam videat sicut visibile per se. Videbit autem eam sicut visibile per accidens, dum ex parte visus corporalis tantam glo- D riam Dei inspiciet in corporibus, & præcipue gloriosis, & maxime in corpore Christi, & ex parte alia, intellectus tam clare eum videbit quòd in rebus corporalibus visis Deus percipietur, sicut in locutione percipitur vita: quamuis enim intellectus noster non videat eum ex creaturis, tamen videbit Deum in creaturis corporaliter visis. Et hunc modum quo Deus corporaliter possit videri, Augustinus ponit in fine de ciuitate Dei, vt patet eius verba intuenti: dicit enim sic. Valde credibile est sic nos visuros mundana corpora tunc cœli noui & terræ nouæ, vt Deum vbique præsentem & vniuersa corporalia gubernantem clarissima perspicuitate videamus, non sicut nunc inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur, sed sicut homines mox vt aspicimus viuere non credimus, sed videmus.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ verbum illud Iob, intelligitur de oculo spirituali, de quo dicit Apostolus Ephe. 1. Illuminatos habere oculos cordis nostri.

Ad secundum dicendum, q̃ illa authoritas non intelligitur, E quòd per oculos carnis Deum sumus visuri, sed quia in carne existentes Deum videbimus.

Ad tertium dicendum, quòd Augustinus loquitur inquirendo in verbis illis & sub conditione, quod patet ex hoc quod præmittitur. Longe itaque alterius potentiæ erunt, si per eos videbitur corporea illa natura, & postea subdit: Vis ita que &c. Postmodum determinat, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, quòd omnis cognitio fit per aliquam abstractionem a materia, & ideo quanto forma corporalis magis abstrahitur a materia, magis est principium cognitionis, & inde est quòd in materia existens, nullo modo est cognitionis principium. In sensu autem aliquo modo prout a materia separatur, & in intellectu nostro adhuc melius, & ideo oculus spiritualis a quo remouetur impedimentum cognitionis, potest videre rem corporalem: non autem sequitur quòd oculus corporalis, in quo deficit vis cognitiua, secundum quòd participat de materia, possit cognoscere perfecte cognoscibilia, quæ sunt in corpore.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis mens facta carnalis nõ possit cogitare nisi accepta a sensibus, tamen ea cogitat immaterialiter: & similiter oportet quòd visus illud quod apprehendit, semper apprehendat corporaliter. Vnde non potest cognoscere illa, quæ corporaliter apprehendi non possunt.

Ad sextum dicendum, quòd beatitudo est perfectio hominis, inquantum est homo, quia homo non habet quòd sit homo ex corpore, sed magis ex anima: corpora autem sunt de essentia hominum, inquantum sunt perfecta per animam, ideo beatitudo hominis non consistit principaliter nisi in animæ actu, & ex ea deriuatur ad corpus per quandam redundantiam, sicut patet ex his quæ dicta sunt. Quædam tamen beatitudo corporis nostri erit inquantum Deum videbit in sensibilibus creaturis, & præcipue in corpore Christi.

Ad septimum dicendum, quòd intellectus est perceptiuus spiritualium, non autem visus corporalis, & ideo intellectus poterit cognoscere diuinam essentiam sibi coniunctam, non autem visus corporalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Sancti Deum videntes, omnia videant quæ Deus videt.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Sancti videntes Deum per essentiam: omnia videant quæ Deus in seipso videt, sicut Isido. in libro de Summo bono dicit. Angeli in verbo Dei omnia sciunt antequam fiant: sed sancti angelis æquales erunt, vt patet Matth. 22. ergo & sancti videndo Deũ, omnia vident.

2 Præterea, Gregor. 4. Dialogo. dicit, quòd illic omnes communi claritate Deum conspiciunt: quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? loquitur autem de beatis qui Deum vident per essentiam, ergo qui vident Deum per essentiam, omnia cognoscunt.

3 Præterea, Sicut dicitur in 3. de Anima, intellectus cum intelligit maxima, magis potest intelligere minima: sed maximum intelligibile est Deus, ergo maxime auget virtute intellectus in telligendo, ergo intellectus eum videns, omnia intelligit.

4 Præterea, Intellectus non impeditur ab intelligendo aliquid, nisi inquantum id superat ipsum: sed intellectum Deum videntem nulla creatura superat, quia dicit Gregorius in. 2. Dialo. Animæ videnti creatorem, angusta fit omnis creatura, ergo videntes Deum per essentiam, omnia cognoscunt.

5 Præterea, Omnis passiua potentia quę non est reducta ad actũ, est imperfecta: sed in intellectu possibili animæ humanæ est potentia quasi passiua ad cognoscendum omnia, quia intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, vt dicitur in 3. de Anima, si ergo in illa beatitudine non intelligeret omnia, remaneret imperfectus, quod est absurdum.

6 Præterea, Quicumque videt speculum, videt ea quæ in speculo resultant: sed in verbo Dei omnia sicut in speculo resultãt, quia ipse est ratio & similitudo omnium, ergo Sancti qui vident verbum per essentiam, vident omnia creata.

7 Præterea, Vt dicitur Prouer. 12. Desiderium suum iustis dabitur: sed Sancti desiderant omnia scire, quia omnes homines natura scire desiderant, & natura per gloriam non aufertur, ergo dabitur eis a Deo quòd omnia cognoscant.

8 Præterea, Ignorantia est quædam pœnalitas præsentis uitæ: sed omnis pœnalitas per gloriam a sanctis aufertur, ergo & omnis ignorantia, & ita omnia cognoscent.

9 Præterea. Beatitudo Sanctorum prius est in anima quàm in corpore: sed corpora sanctorum formabuntur in gloria ad similitudinem corporis Christi, vt patet Phili. 3. ergo & animæ perficientur ad similitudinem animæ Christi, sed anima Christi in verbo omnia uidet, ergo & omnes animę Sanctorum uidebunt omnia in uerbo.

10 Præterea. Sicut sensus, ita intellectus cognoscit omne illud, cuius similitudine informatur: sed diuina essentia expressius in dicat quamlibet rem, quàm aliqua similitudo alicuius rei, ergo cum in illa beata uisione, essentia diuina fiat, quasi forma intellectus nostri, uidetur quòd Sancti uidentes Deum, omnia uideãt.

11 Præterea. Commentator dicit in tertio de Anima, quòd si intellectus agens esset forma intellectus possibilis, intelligeremus oia: sed diuina essentia clarius repræsentat oia, quàm intellectus agens, ergo intellectus uidẽs Deũ per essentiã, omnia cognoscit,

12 Præterea, Propter hoc quod inferiores angeli nunc non omnia cognoscunt, illuminantur de ignotis a superioribus: sed post diem iudicij angelus non illuminabit angelum, tunc enim præ latio cessabit, ut dicit Gloss. primæ Corinthior. decimoquinta,

ergo inferiores angeli omnia sciunt, & eadem ratione omnes F
sancti Deum per essentiam videntes.

SED CONTRA. Sicut dicit Dionysius in sexto Cœlest. Angeli superiores inferiores a nescientia purgant, angeli autem inferiores vident essentiam diuinam, ergo angelus videns essentiam diuinam, potest aliqua nescire: sed anima non perfectius videbit Deum quàm angelus, ergo animæ videntes Deum non oportet quòd omnia videant.

Præterea, Solus Christus habet spiritum non ad mensurã, vt dicitur Ioan. 3. sed Christo inquantum habet spiritum nõ ad mensuram, competit quòd in verbo omnia cognoscat, vnde ibidem dicitur, quòd pater omnia dedit in manu eius, ergo nulli alij competit cognoscere omnia in verbo nisi Christo.

Præterea. Quanto aliquod principium perfectius cognoscitur, tanto plures eius effectus cognoscuntur per ipsum: sed quidam videntur Deum per essentiam perfectius alijs cognoscere, G
qui est rerum omnium principium, ergo quidam alijs plura cognoscent, & ita non omnes omnia scient.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Deus videndo suam essentiam, cognoscit omnia quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt, & hæc dicitur cognoscere notitia visionis, quia ad similitudinem visionis corporalis cognoscit ea quasi præsentia. Cognoscit insuper videndo suam essentiam omnia quæ potest facere, quamuis numquam fecerit, nec facturus sit, alias non perfecte cognoscerer potentiam suam. Non enim potest cognosci potentia nisi sciantur potentiæ obiecta, & hæc dicitur cognoscere scientia vel notitia simplicis intelligentiæ. Impossibile est autem, quòd aliquis intellectus creatus cognoscat omnia, videndo diuinam essentiam, quę Deus potest facere, quia quanto aliquod principium perfectius cognoscitur, tanto plura sciuntur in illo. Sicut in vno demonstrationis principio, ille qui est perspicacioris ingenij plures conclusiones videt, quàm alius, qui est ingenij tardioris: cum ergo quantitas potentiæ diuinæ attendatur secundũ H
ea in quæ potest, si aliquis intellectus videret in diuina essentia omnia quæ Deus potest facere, eadem esset quantitas perfectionis in intelligendo, quę est quantitas diuinę potentiæ in producendo effectus, & ita comprehenderet diuinam essentiam, quod est impossibile omni creato intellectui. Illa autem omnia quæ Deus scit notitia visionis, aliquis intellectus creatus cognoscit in verbo, scilicet anima Christi. Sed de alijs videntibus diuinam essentiam duplex est opinio. Quidam enim dicunt, quòd omnes videntes Deum per essentiam, vident omnia quæ Deus videt scientia visionis. Sed hoc repugnat Sanctorum dictis, qui ponunt angelos aliqua ignorare, quos tamen constat secundum fidem omnes Deum per essentiam videre. Et ideo alij dicunt, quòd alij a Christo, quamuis videant Deum per essentiam, non tamen omnia vident quæ Deus videt, eo quòd essentiam diuinam non comprehendunt. Non est enim necessarium quòd sciẽs causam, sciat omnes eius effectus, nisi causam comprehendat, qđ non competit intellectui creato, & ideo vnusquisque videntiũ Deum per essentiam, tanto plura in eius essentia conspicit, quãto clarius diuinam essentiam intuetur, & inde est quòd de his potest vnus alium instruere, & sic scientia angelorum & animarum sanctarum potest augeri vsque ad diem iudicij, sicut & alia quæ ad præmium accidentale pertinent, sed vlterius non proficiet, qa tunc erit vltimus status rerum, & in illo statu possibile est quod omnes omnia cognoscant, quæ Deus scientia visionis nouit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod Isido. dicit, quòd angeli sciunt in verbo omnia antequam fiant, non potest referri ad ea quę Deus scit scientia simplicis intelligentiæ tantum, quia illa numquam fient, sed referendum est ad ea tantum quæ Deus scit scientia visionis, de quibus etiam non dicit quòd omnes angeli ea omnia cognoscant, sed forte aliqui, & illi qui cognoscunt non perfecte cognoscunt omnia. In vna enim re est multas rationes intelligibiles considerare, sicut diuersas eius proprietates & habitudines ad res alias, & possibile est quòd eadem re scita a duobus communiter, vnus alio plures rationes percipiat, & has rationes vnus ab alio percipiat. Vnde & Diony. dicit. 4. c. de Diui. nomin. quòd inferiores angeli docentur a superioribus rerum scibiles rationes, & ideo etiam angeli qui omnes creaturas cognoscunt, non oportet quòd omnia quæ in eis intelligi possunt, percipiant.

Ad secundum dicendum, quòd ex verbo illo Gregorij ostenditur qp in illa beata visione est sufficientia ad omnia intuẽda ex parte diuinæ essentiæ, quę est medium quo videtur, per quam Deus omnia vider, sed quod non omnia videantur, est ex defectu intellectus creati, qui diuinam essentiam nõ comprehendit.

Ad tertium dicendum, quòd intellectus creatus non videt diuinam essentiam secundum modum ipsius essentiæ, sed secundũ modum proprium, qui finitus est: vnde non oportet quòd eius efficacia in cognoscendo ex visione prædicta amplietur in infinitum ad omnia cognoscenda.

Ad quartum dicendum, quòd defectus cognitionis non solum procedit ex excessu cognoscibilis super intellectum, sed etiam ex hoc quòd intellectui non coiungitur id quod est ratio cognoscibilis, sicut visus non videt lapidem quandoque ex hoc quòd species lapidis non est ei coniuncta, quamuis autem intellectui videntis Deum coniungatur ipsa diuina essentia quæ est omniũ ratio, non tamen coniungitur ei prout est omnium ratio, sed secundum quòd est ratio aliquorum, & tanto plurium, quãto quis que plenius diuinam essentiam intuetur.

Ad quintum dicendum, quòd quando potentia passiua est perfectibilis pluribus perfectionibus ordinatis, si perfecta sit vltima perfectione sua, non dicitur imperfecta, etiam si aliquæ dispositiones præcedentes ei desint. Omnis enim cognitio qua intellectus creatus perficitur, ordinatur sicut ad finẽ ad Dei cognitionem, vnde videns Deum per essentiam, etiam si nihil aliud cognosceret, perfectum intellectum haberet, nec est perfectio ex hoc, quia aliquid aliud cum ipso cognoscit, nisi quatenus ipsum plenius videt. Vnde Aug. in 5. Conf. Infœlix homo, qui scit omnia illa creata, te autem nescit: beatus autem qui te scit, etiam si illa nesciat. Qui vero te & illa nouit, non propter illa beatior, sed propter te tantum beatus.

Ad sextum dicendum, quòd speculum illud est voluntarium, & sicut ostendet se cui vult, ita in se ostendet quę vult, nec est simile de speculo materiali, in cuius potestate non est quòd videatur, vel non videatur. Vel dicendum, quòd in speculo materiali tam res quàm speculum videntur sub propria forma, quamuis speculum illud videatur per formam a re acceptam. Lapis vero per propriam formam resultantem in re alia, & ideo propter quam rationem cognoscitur vnum, & aliud. Sed in speculo increato videtur aliquid per formam ipsius speculi, sicut effectus videtur per similitudinem causæ, & econtrario, & ideo non oportet quòd quicumque videt speculum æternũ, videat omnia quæ in speculo resultant, non enim necesse est quòd videns causam, videat omnes effectus eius, nisi comprehendat causam.

Ad septimum dicendum, quòd Sanctorum desiderium, quo omnia scire desiderant, implebitur solum ex hoc quòd Deum videbunt, sicut desiderium eorum quo oia bona habere cupiũt, complebitur in loco quòd Deum habebũt. Sic enim Deus in hoc quòd habet perfectam bonitatem, sufficit affectui, & eo habito, omnia bona habentur quodammodo, ita eius visio sufficit intellectui, Ioan. 14. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis.

Ad octauum dicendum, quòd ignorantia propriæ accepta priuationem sonat, & sic pœna est: sic enim ignorantia est nescientia aliquorum quæ sciri debent, vel quæ necesse est scire; nullius autem horum scientia Sanctis deerit in patria, quandoque autem ignorantia communiter accipitur pro omni nescientia, & sic Angeli & Sancti in patria quædam ignorabunt. Vnde Dionysius dicit qđ angeli a nescientia purgantur, sic autem ignorantia non est pœnalitas, sed defectus quidam, nec est necesse quòd omnis talis defectus per gloriam auferatur, sic enim etiam posset dici quòd defectus esset in Papa Lino, qui non peruenit ad gloriam Petri. I

Ad nonum dicendum, quòd corpus nostrum conformabitur corpori Christi in gloria secundum similitudinem, non secundum æqualitatem, erit enim clarum sicut & corpus Christi, sed non æqualiter. Et similiter anima nostra habebit gloriam ad similitudinem animæ Christi, sed non æqualitatem, & ita habebit scientiam sicut anima Christi, sed nõ tantam, vt scilicet sciat omnia sicut anima Christi.

Ad decimum dicendum, quòd quamuis essentia diuina sit ratio omnium cognoscibilium, non tamen coniungetur cuilibet intellectui creato secundum quòd est ratio omnium: & ideo ratio non sequitur.

Ad vndecimum dicendum, quòd intellectus agens est forma proportionata intellectui possibili: sicut & potentia materiæ est proportionata potentiæ agentis naturalis, vt omne quod est in potentia passiua materiæ & intellectus possibilis, sit in potentia actiua intellectus agentis vel naturalis agentis, & ideo si intellectus agens fiat forma intellectus possibilis, oportet quòd intellectus possibilis cognoscat omnia ad quæ se extendit virtus intellectus agentis, diuina autem essentia non est forma hoc modo nostro intellectui proportionata, & ideo non est simile. K

Ad duodecimum dicẽdum, quòd nihil prohibet dicere, quòd post diem iudicij quando gloria hominum & angelorum erit penitus consummata, quòd omnes beati scient omnia quæ Deus scientia visionis nouit, ita tamen quòd non omnes omnia videant in essentia diuina, sed anima Christi ibi plene videbit omnia, sicut & nunc videt. Alij autem videbunt ibi plura vel pauciora secundum gradum quo Deum cognoscent, & sic anima Christi de his quæ prę alijs videt in verbo, omnes alias illuminabit. Vnde dicitur Apoc. 21. quòd claritas Dei illuminat ciuitatem Hierusalem, & lucerna eius est agnus. Et similiter alij

alij superiores illuminabunt inferiores, non quidem noua illu- A
minatione, vt scientia inferiorum per hoc augeatur, sed quadã continuatione illuminationis, sicut si intelligatur qp Sol quiescens illuminat aerem, & ideo dicitur Dani. 12. quòd qui ad iustitiam eruditur plurimos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Prælatio autem ordinum dicitur cessatura quantũ ad ea quæ nunc circa nos per eorum ordinata ministeria exercentur, vtpatet per Glossam ibidem.

QVAESTIO LXXXXIII.

De Sanctorum beatitudine, & eorum mansionibus, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de Sanctorum beati- B
tudine & eorum mansionibus.

Circa quod quæruntur tria.

Primo, Vtrum sanctorum beatitudo augeatur post iudicium.

Secundo, Vtrum gradus beatitudinis appellẽtur mansiones.

Tertio, Vtrum diuersæ mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis.

ARTICVLVS. I.

An beatitudo Sanctorum sit maior futura post iudicium quàm ante.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd beatitudo Sanctorum non sit maior futura post iudiciũ quàm ante. Quanto enim aliquid accedit ad similitudinem diuinam, tanto perfectius beatitudinem participat: sed anima a corpore separata deo similior est, quàm corpori coniuncta, ergo maior est beatitudo ante corporis resumptionem q̃ post.

2 Præterea, Virtus vnita est magis potens, q̃ multiplicata: sed anima extra corpus est magis vnita q̃ cum est corpori coniuncta, ergo virtus est maior ad operandum, & ita perfectius beatitudinem participat, quæ in actu consistit.

3 Præterea. Beatitudo consistit in actu intellectus speculatiui: sed intellectus in suo actu nõ vtitur organo corporali, & sic corpus resumptum non efficiet vt anima perfectius intelligat, ergo beatitudo animæ non erit maior post resurrectionem.

4 Præterea. Infinito non potest esse aliquid maius, & ita infinitum cum aliquo finito non sunt maius q̃ infinitum ipsum: sed anima beata ante corporis resumptionem, beatitudinem habet de hoc qp gaudet de bono infinito, scilicet deo, post resurrectionem autem corporis nõ habebit de alio gaudium nisi forte de gloria corporis, quæ est quoddam bonum finitum, ergo gaudium eorum post corporis resurrectionẽ non erit maius q̃ ante. D

SED CONTRA est qđ dicitur Apoc. 6. super illud: Vidi sub altare animas interfectorũ, &c. dicit Glos. Modo animæ Sanctorum, sunt existentes sub altare, idest, minori dignitate q̃ sint futuræ, ergo maior erit eorum beatitudo post mortem.

Præterea. Sicut bonis beatitudo redditur pro præmio, ita & malis miseria, sed miseria malorum post resumptionem corporum erit maior quàm ante, quia non solum in anima, sed in corpore punientur, ergo beatitudo Sanctorum erit maior post resurrectionem corporum quàm ante.

RESPONDEO, Dicendum, qp beatitudinem Sanctorũ post resurrectionem augeri quidem extensiuè manifestum est, quia beatitudo tunc erit non solum in anima, sed etiam in corpore. Et etiam ipsius animæ beatitudo augebitur extensiuè inquantum anima non solum gaudebit de bono proprio, sed etiã de bono corporis. Pót etiam dici quòd ipsius animæ beatitudo E
intensiuè augebitur. Corpus enim hominis dupliciter potest considerari. Vno modo secundum quòd est ab anima perfectibile. Alio modo secundum quòd est in eo aliquid repugnans animæ in suis operationibus, prout non perfectè corpus per animam perficitur. Secundum autem primam considerationem corporis, coniunctio ipsius ad animam addit animæ aliquam perfectionem, quia omnis pars imperfecta est & completur in suo toto: vnde & totum se habet ad partem vt forma ad materiam. Vnde & anima perfectior est in esse suo naturali cùm est in toto, scilicet in homine cõiuncto ex anima & corpore, quàm cum est per se separata. Sed vnio corporis quantum ad secundã ipsius considerationem impedit animæ perfectionem. Vnde dicitur, qp corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Sapientiæ nono: Si ergo a corpore remoueatur omne illud, per quod animæ actioni resistit, simpliciter anima erit perfectior in corpore tali existens, quàm per se separata, quanto autem est perfectius in esse, tantò potest perfectius operari. Vnde & operatio

animæ coniunctæ tali corpori erit perfectior quàm operatio A
animæ separatæ. huiusmodi autem corpus est corpus gloriosum, quod omnino subdetur spiritui: vnde cum beatitudo in operatione consistat, perfectior erit beatitudo animæ post resumptionem corporis quàm ante. Sicut enim anima separata a corpore corruptibili perfectius potest operari, quàm ei coniuncta, ita postquam fuerit coniuncta corpori glorioso, perfectior est eius operatio, quàm quando erat separata, omne autem imperfectum appetit suam perfectionem, & ideò anima separata naturaliter appetit corporis coniunctionem, & propter hunc appetitum ex imperfectione procedentem eius operatio, qua in Deum fertur, est minus intẽsa. Et hoc est quod dicit Hieronym. quòd ex appetitu corporis retardatur, ne tota intẽtione pergat in illud summum bonum.

AD PRIMVM ergo dicendum, qp anima coniuncta corpori glorioso est magis Deo similis, quàm ab eo separata, in quantum coniuncta habet esse perfectius. Quanto enim est aliquid perfectius, tãto est Deo similius sicut cor quãdo mouetur, quàm quando quiescit, quamuis Deus nunquam moueatur.

Ad secundum dicendum, qp virtus, quæ de sua natura habet quòd sit in materia, magis est potens in materia existens, quàm à materia separata, quamuis absolutè loquendo, virtus à materia separata sit potentior.

Ad tertium dicendum, qp quamuis in actu intelligendi anima corpore non vtatur, tamen perfectio corporis quodammodo ad perfectionem operis intellectualis cooperabitur, inquantum ex cõiunctione corporis glorioſi anima erit in natura perfectior, & per consequens in operatione efficacior, & secundum hoc ipsum bonum corporis cooperabitur quasi instrumentaliter ad operationem, in qua beatitudo consistit, sicut etiam Philosophus ponit in 1. Ethic. quòd bona exteriora cooperantur instrumentaliter ad fœlicitatem viæ. C

Ad quartũ dicendum, qp quamuis finitum infinito additum non faciat maius, tamen facit plus: quia finitum & infinitum sunt duo, cum infinitum per se acceptum sit vnum: extensio autem gaudij non recipit maius sed plus. Vnde extensiuè augetur gaudium, secundum quòd est de Deo & de gloria corporis respectu gaudij, quod erat de Deo, gloria autem corporis operabitur ad gaudij intensionem, quod est de Deo, inquantum cooperabitur ad perfectionem operationum, qua anima in Deum fertur. Quanto. n. operatio conueniens fuerit perfectior, tãto delectatio erit maior, vt patet ex hoc qđ dicitur quarto Ethicorũ.

ARTICVLVS. II.

Virum beatitudinis gradus mansiones dici debeant.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd beatitudinis gradus mansiones dici non debeant. Beatitudo enim importat rationem præmij, sed mansio nihil significat quod ad præmium pertineat, ergo diuersi gradus beatitudinis mansiones dici non debent.

2 Præterea, Mansio locum significare videtur, sed locus quo Sancti beatificabuntur, non est corporalis sed spiritualis, scilicet Deus qui vnus est, ergo non est nisi vna mansio, & ita diuersi gradus beatitudinis mansionem dici non debent.

3 Præterea. Sicut in patria erunt homines diuersorum meritorum, ita nunc sunt in purgatorio, & in lymbo Patrum fuerunt: sed in purgatorio, & lymbo non distinguuntur mansiones, ergo similiter nec in patria.

SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt, &c. quod Augu. exponit de variis gradibus præmiorum.

4 Præterea In qualibet ciuitate ordinata est mansionũ distinctio, sed cœlestis patria ciuitati comparatur, vt patet Apocaly. 21. ergo oportet ibi diuersas mansiones distinguere secundum diuersos beatitudinis gradus. E

RESPONDEO, Dicendum, qp motus localis est prior omnium aliorum motuum, ideò secundum Philosophum, nomen Motus & Distantiæ, & omniũ huiusmodi, deriuatum est a motu locali ad omnes alios motus: finis autem motus localis est locus, ad quem cum aliquis peruenerit, ibi manet quiescens, & in eo conseruatur, & ideò in quolibet motu ipsam quietem in finem motus dicimus collocationem vel mansionem, & ideò cum nomen Motus deriuetur vsque ad actum appetitus & volũtatis, ipsa assecutio finis appetitiui motus, dicitur mansio aut collatio in fine, & ideò diuersi modi consequendi finem vltimũ diuersæ mansiones dicuntur, vt sic vnitas domus respondeat vniuersitati beatitudinis, quæ est ex parte obiecti, & pluralitas mansionum respondeat differentiæ, quæ in beatitudine inueniturex parte Beatorum, sicut etiam videmus in rebus naturalibus

bus quòd est idem locus sursum, ad quem tendũt omnia leuia, F
sed vnumquodq; pertingit propinquius, secundum quod est leuius, & ita habẽt diuersas mãsiones secundũ differẽtiã leuitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ mansio importat rõnẽ finis, & per consequens rõnem præmij, quod est finis meriti.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis sit vnus locus spiritualis, tamen diuersi sunt gradus appropinquandi ad locum illum, & secundum hoc constituuntur diuersæ mansiones.

Ad tertium dicendum, quòd illi qui erant in limbo, vel nũc sunt in purgatorio, nõdum peruenerunt ad suum finem, & ideò in purgatorio vel in limbo nõ distinguuntur mansiones, sed solũ in paradiso & in inferno, vbi est finis bonorũ, & malorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuersæ mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis.

G

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd diuersæ mansiones non distinguãtur penes diuersos gradus charitatis. Quia Matt. 25. dicitur: Dedit vnicuique secundum propriam virtutem: propria autem vnicuiusq; virtus est eius vis naturalis, ergo & dona gratiæ & gloriæ distribuuntur secundum diuersos gradus virtutis naturalis.

2 Præterea, In Psalmo dicitur: Tu reddes unicuique secundum opera sua: sed illud quod redditur, est beatitudinis mensura, ergo gradus beatitudinis distinguuntur secundum diuersitatem operum, & non secundum diuersitatem charitatis.

3 Præterea, Præmium debetur actui, & non habitui: unde fortissimi non coronantur, sed agonizantes, ut patet. 1. Ethi. & secundæ Timot. 2. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Sed beatitudo est præmium, ergo diuersi gradus beatitudinis erunt secundum diuersos charitatis gradus. H

SED CONTRA est, quòd quantò aliquis est Deo magis coniunctus, tantò erit beatior: sed secundum modum charitatis est modus coniunctionis ad Deum, ergo secundum differentiam charitatis, erit & diuersitas beatitudinis.

Præterea, Si simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis ad magis: sed habere beatitudinem sequitur ad habere charitatem, ergo & habere maiorem beatitudinem sequitur ad habere maiorem charitatem.

RESPONDEO dicendum, quòd principium distincti uum mansionum siue graduum beatitudinis est duplex, scilicet propinquum & remotum. Propinquum est diuersa dispositio, quæ erit in beatis, ex qua contingit diuersitas perfectionis apud omnes in operatione beatitudinis, sed principium remotum est meritum, quo talem beatitudinem consecuti sunt. Primò autem distinguuntur mansiones secundum charitatem patriæ, quę quantò in aliquo erit perfectior, tantò eum reddet capaciorem I
diuinæ claritatis, secundum cuius augmentum augebitur perfectio visionis diuinæ. Secundò verò modò distinguuntur mansiones secundum charitatem vię, Actus enim noster non habet, quòd sit meritorius ex ipsa substantia, sed solùm ex habitu virtutis, quo informatur. Ius autem merendi in omnibus virtutibus est ex charitate, quæ habet ipsum finem pro obiecto, & ideò diuersitas in merendo tota reuertitur ad diuersitatem charitatis, & sic charitas vię distinguet mansiones per modũ meriti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ virtus ibi non accipitur solum pro naturali capacitate, sed pro naturali capacitate simul cum conatu ad habendam gratiam, & virtus hoc modo accepta, erit quasi materialis dispositio ad mensuram gratiæ, & gloriæ suscipiendæ, sed charitas est formaliter complés gloriam ad meritum, & ideò distinctio gradus in gloria accipitur pœnes gradus charitatis, potiùs quàm pœnes gradus virtutis prædictæ.

Ad secundum dicendum, quòd opera non habent, quòd eis retributio gloriæ reddatur, nisi inquantum sunt charitate informata, & ideò secundum diuersos charitatis gradus erunt diuersi gradus in gloria.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis habitus charitatis, vel cuiuscunque virtutis non sit meritum, cui debeatur præmium, est tamen principium & tota ratio merendi in actu charitatis, & ideo secundum eius diuersitatem præmia distinguuntur, quamuis etiam ex ipso genere actus possit aliquis gradus in merendo considerari, non quidem respectu præmij essentialis quod est gaudium de Deo, sed respectu alicuius accidentalis præmij, quod é gaudium de aliquo bono creato.

QVÆSTIO XCIIII.

De modo quo Sancti se habebunt erga damnatos, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo quo se Sancti habebunt erga damnatos.

Circa quod quæruntur tria.

Primò, Vtrum Sancti pœnas damnatorum videant.

Secundò, Vtrum eis compatiantur.

Tertiò, Vtrum de eorum pœnis lætentur.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Beati qui erunt in patria, uidebunt pœnas damnatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Beati qui erunt in patria, non videant pœnas damnatorum. Maior enim est distantia damnatorum à Beatis, quàm viatorum: sed viatorum facta non vident, vnde Isa. decimo nono: Abraham nesciuit nos: dicit Glossa. Nesciunt mortui etiam Sancti, quid faciunt viui etiam eorum filij, ergo multo minus vident pœnas damnatorum. Thom. 4. distinct. 50. q. 2. arti. 4. q. 1. & seq.

2 Præterea, Perfectio visionis dependet à perfectione visibilis: vnde Philosophus dicit decimo Ethicorum, quòd perfectissima sensus operatio est sensus maximè dispositi ad pulcherrimum sub visu cadentium, ergo econtrario turpido visibilis redundat in imperfectionẽ visionis: sed imperfectio nulla erit in beatis, ergo non videbunt miserias damnatorum, in quibus est summa turpido.

SED CONTRA, est quod dicitur Isaiæ. vltim. Egredientur, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me: Glos. Electi egredientur intelligentia vel visione manifesta, vt ad laudem Dei magis accendantur.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ a beatis nihil subtrahi debet quod ad perfectionem beatitudinis eorum pertineat. Vnum quodque autem ex comparatione contrarij magis cognoscitur, quia contraria iuxta se posita, magis eluescunt, & ideò vt beati tudo Sãctorum eis magis complaceat, & de ea vberiores gratias Deo agant, datur eis vt pœnam impiorum perfectè videant.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Glossa illa loquitur de Sanctis mortuis secundum possibilitatem naturæ. Non enim oportet, vt naturali cognitione cognoscant omnia quæ erga vinos aguntur, sed Sancti qui sunt in patria, omnia clare cognoscunt quæ aguntur, etiam apud viatores & apud damnatos. Vt de Gregorius dicit. 12. lib. Morali. De animabus sanctis sentiẽ dum non est, scilicet q̃d Iob dicit, siue nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, nescient, &c. quia q̃ intus habent Dei claritatem, nullo modo credendum est q̃ sit foris aliquid quod ignorent.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis pulchritudo visibilis ad perfectionem faciat visionis visibilis, tamen turpitudo sine visionis infectione esse potest. Species enim rerum in anima per quas contraria cognoscuntur, non sunt contrariæ, vnde etiam Deus qui perfectissimam cognitionem habet, omnia pulchra & turpia videt.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Beati cõpatiantur miserijs damnatorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ Beati miseriis damnatorum compatiantur. Compassio enim ex charitate procedit: sed in beatis erit perfectissima charitas, ergo maxime miseriis damnatorum compatiuntur. K

2 Præterea. Beati nunquam erunt elongati tantum a compassione, quantum Deus est: sed Deus quodammodo miserijs nostris cõpatitur, vnde & misericors dicitur, & similiter angeli, ergo Beati compatientur miserijs damnatorum.

SED CONTRA, Quicumque alicui compatitur, fit miseriæ eius quodammodo particeps: sed Beati non possunt esse participes alicuius miseriæ, ergo miseriis damnatorum non compatiuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd misericordia vel cõpassio potest in aliquo inueniri dupliciter. Vno modo per modum passionis, alio modo per modum electionis. In beatis aũt non erit aliqua compassio in parte inferiori, nisi consequens electionem rationis: vnde non erit eis compassio vel misericordia nisi secundum electionem rationis. Hoc autem modo ex electione rationis, misericordia vel compassio nascitur, scilicet pro vt aliquis vult malum alterius repelli: vnde in illis quæ secũdum rationem

rationem repelli non volumus, compassionem talem non habe A
mus. Peccatores autem quamdiu sunt in hoc mundo, in tali statu sunt, q̃ sine præiudicio diuinæ iustitiæ possint in beatitudinem transferri in statũ miseriæ & peccati, & ideo Beatorum cõ passio ad eos locum habet, & secundum electionem voluntatis, prout Deus, angeli, & beati eis compati dicuntur, & eorum salutem volendo, & secundum passionem, sicut compatiuntur eis homines boni in statu viæ existentes, sed in futuro non poterũt transferri a sua miseria, vnde ad eorum miserias non debet esse compassio secundum electionem rectam, & ideo Beati qui erũt in gloria, nullam compassionem ad damnatos habebunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ charitas tunc est compassionis principium, quãdo possumus ex charitate velle remotionem miseriæ alicuius: sed Sancti ex charitate hoc velle non possunt de damnatis, cum diuinæ iustitiæ repugnet, vnde ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, q̃ Deus dicitur esse misericors, in- B
quantum subuenit illis quos secundum ordinem sapientiæ & iustitiæ suæ conuenit a miseria liberari, non q̃ damnatorum miseratur, nisi forte puniendo citra condignum.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Beati lætentur de pœnis impiorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ Beati non lætentur de pœnis impiorum. Lætari enim de malo alterius ad odium pertinet: sed in Beatis nullum erit odium, ergo non lętabuntur de miseriis damnatorum.

2 Præterea. Beati, in patria erunt summe Deo conformes: sed Deus non delectatur in pœnis nostris, ergo Beati non delectabuntur in pœnis damnatorum.

3 Præterea. Illud quod est vituperabile in viatore, nullo modo cadit in comprehensore, sed in homine viatore maxime est C
culpabile, q̃ reficiatur aliorum pœnis, & maxime laudabile, vt de pœnis doleat, ergo Beati nullo modo lætantur de pœnis damnatorum.

SED CONTRA est quod in Psal. 57. dicitur, Lætabitur iustus cum viderit vindictam.

Præterea, Isa. vlti. Erunt vsque ad satietatem visionis omni carni: satietas autem refectionem mentis designat, ergo Beati gaudebunt de pœnis impiorum.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ aliquid potest esse materia gaudii dupliciter. Vno modo per se, quando scilicet de aliquo gaudetur inquantum huiusmodi, & sic Sancti non lætabuntur de pœnis impiorum. Alio modo per accidens, idest ratione alicuius adiuncti, & hoc modo Sancti de pœnis impiorum gaudebunt, considerando in eis diuinæ iustitiæ rectitudinem, & suam liberationem de qua gaudebunt. Et sic diuina iustitia & sua liberatio erit per se causa gaudii beatorum, sed pœnæ damnatorum per accidens. D

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ lætari de malo alterius, inquantum huiusmodi, pertinet ad odium, non autem lætari de malo alterius ratione alicuius adiuncti: sic autem aliquis de malo proprio quandoque lætatur, sicut cum quis gaudet de propriis afflictionibus secundum q̃ prosunt ei ad meritum vitæ. Iacob. 1. Omne gaudium existimate fratres, cum intentationes varias inciderit is.

Ad secundum dicendum, q̃ quamuis Deus non delectetur in pœnis, inquantum huiusmodi, delectatur tamen eis inquantũ sunt per suam iustitiam ordinatæ.

Ad tertium dicendum, q̃ in viatore non est laudabile, si delectetur de aliorum pœnis secundum se, est tamen laudabile, si delectetur de eis quantum habent aliquid boni annexum, tamẽ alia ratio est de viatore & comprehensore. Quia in viatore passiones frequenter insurgunt sine iudicio rationis, & tamen tales E
passiones interdum sunt laudabiles, secundum q̃ bonam dispositionem mentis indicant, sicut patet de verecundia & misericordia & pœnitentia de malo, sed in comprehensoribus non potest esse passio, nisi iudicium rationis consequens.

QVÆSTIO. XCV.

De dotibus beatorum, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dotibus beatorum.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo, Vtrum Beatis sint assignãdę aliquæ dotes.

Secundo, Vtrum dos a beatitudine differat.

Tertio, Vtrum Christo in sint dotes.

Quarto, Vtrum angelis.

Quinto, Vtrum conuenienter assignentur dotes.

ARTICVLVS. I.

Vtrum ponenda sint aliquæ dotes in homin bus Beatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ non sint ponendæ aliquæ dotes in homin bus beatis. Dos enim secundum iura datur sponso ad sustinenda onera matr monii, sed Sãcti non gerunt figuram sponsi, sed magis figuram sponsæ, inquãtum sunt Ecclesiæ membra, ergo eis dotes non dantur. Thom. 4. distinct. 49. q. 4. art. 1. q. 1. & seq.

2 Præterea, Dotes non dantur secundum iura a patre sponsi sed a patre sponsæ, omnia autem bona beatitudinis dantur Beatis a patre sponsi, scilicet Christi. Iaco. pri. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, &c. ergo huiusmodi dona, q̃ Beatis dantur, non sunt dotes appellandæ.

3 Præterea, In matrimonio carnali dantur ad facilius toleranda onera matrimonii: sed in matrimonio spirituali nõ sunt aliqua onera, maxime secundum statum Ecclesiæ triumphantis, B
ergo non sunt ibi aliquæ dotes assignandæ.

4 Præterea, Dotes non dantur nisi causa matrimonii: sed matrimonium spirituale contrahitur cum Christo per fidem secundum statum Ecclesiæ militantis, ergo eadem ratione si Beatis aliquæ dotes conueniunt, conuenient etiam Sanctis existentibus in via: sed istis non conueniunt, ergo nec Beatis.

5 Præterea. Dotes ad bona exteriora pertinent, quæ dicuntur bona fortunæ, sed præmia Beatorum erunt de interioribus bonis, ergo non debent dotes nominari.

SED CONTRA. Ephe. 5 dicitur. Sacramentum hoc magnum est, dico autem in Christo & Ecclesia, ex quo habetur quod spirituale matrimonium per carnale significatur, sed in carnali matrimonio sponsa dotata traducitur in domum spõsi, ergo cum Sancti in domum Christi traducuntur cum beatificãtur, videtur q̃ aliquibus dotibus dotentur.

Præterea. Dotes in matrimonio corporali assignantur ad matrimonii solatium: sed matrimonium spirituale delectabilius est C
q̃ carnale, ergo ei sunt dotes maxime assignandæ.

Præterea. Ornamenta sponsarum ad dotem pertinent: sed Sancti ornati in gloriam traducuntur, vt dicitur Isai. 6. Induit me vestimentis salutis, & quasi sponsam ornatam monilibus, ergo Sancti in patria dotes habent.

RESPONDEO, Dicendum, quòd absque dubio Beatis quando in gloriam transferuntur, aliqua dona diuinitus dantur ad eorum ornatum, & hi ornatus a magistris dotes sunt nominati. Vnde dantur quædam definitiones de dote, de qua nunc loquitur tales. Dos est perpetuus animæ, & corporis ornatus vitæ sufficiens, in æterna beatitudine iugiter perseuerans. Et sumitur hęc descriptio ad similitudinem dotis corporalis, per quam sponsa ornatur, & prouidetur viro, vnde possit sufficienter sponsam & liberos nutrire, & tamen inamissibiliter dos sponsæ conseruatur ad eam, separato matrimonio. Sed de ratione nominis diuersi diuersimode opinantur. Quidam enim dicunt, quòd dos non accipitur ex similitudine ad matrimonium corporale, sed secundum modum loquendi, quo omnem perfectionem, seu ornatum cuiuscunque hominis dotes nominamus. Sicut aliquis dicitur esse dotatus scientia, qui scientia polleret. Et Ouidius vsus est nomine Dotis dicens, Et quacunque potes dote placere, place.

Sed hoc non videtur vsquequaque conueniens. Quia quandocunque aliquod nomen est impositum ad aliquid principaliter significandum, non consueuit ad alia transferri, nisi secũdum aliquam similitudinem, vnde cum secundum primam institutionem nominis, dos ad carnale matrimonium pertineat, oportet quòd in qualibet acceptione attendatur aliqua similitudo ad principale significatum. Et ideo alii dicunt, quòd secundum hoc similitudo attenditur, q̃ dos propriè dicitur donum quod in matrimonio corporali datur sponsæ ex parte sponsi, quando ita ducitur in domum sponsi, ad ornatum sponsæ pertinens, quod patet ex hoc quod dixit Sichem Iacob & filii eius, Genesis trigesimo quarto. Augete dotem, & munera postulate. Et Exo. vigesimo secundo. Si seduxerit quis virginem dormieritq; cum ea, dotabit eam, & accipiet eam in vxorem. Vnde & ornatus qui a Christo Sanctis exhibetur, quando traducuntur in domum gloriæ, dos nominatur. Sed hoc manifestè est contra id q̃d iuristæ dicunt, ad quos pertinet de his tractare. dicũt enim quòd est dos proprie quædam datio ex parte mulieris facta his qui sunt ex parte viri pro onere matrimonii quod sustinet vir, sed illud quod spõsus dat sponsę, vocatur donatio propter nuptias & secundum hunc modum accipitur dos. 4. Regum nono, vbi dicitur, quòd Pharao Rex Aegypti cœpit Gazã, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Salamonis, nec contra hoc faciunt authoritates inductæ. Quamuis enim dotes a parente puellæ consueuerunt assignari, tamen quandoque conuenit, quòd sponsus vel pater sponsi assignet dotes vice patris puellæ, quod contingit dupliciter. Vel pro nimio affectu ad sponsam, sicut fuit de Sichẽ qui

qui voluit assignare dotem, quam debebat accipere propter vehementum amorem filij sui ad puellam, vel hoc in pœnam spōsi, vt virgini a se corruptæ dotem desuo assignet, quod pater puellæ debuerat assignare, & in hoc casu loquitur Moyses in auctoritate inducta. Et ideo secundum alios dicendum est quòd dos in matrimonio corporali proprie dicitur: quādo datur ab his qui sunt ex parte mulieris, his autem qui sunt ex parte viri, ad sustentanda onera matrimonij, vt dictum est. Sed tunc remanet difficultas, quomodo hęc assignatio possit apatari ad propositum, cum ornatus qui sunt in beatitudine, dentur sponsæ spirituali a parte sponsi, quod manifestabitur respondendo ad argumenta.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ dotes quamuis assignentur sponso in carnali matrimonio ad vsum, tamen proprietas & dominium pertinet ad sponsam, quod patet ex hoc q̄ soluto matrimonio, dos remanet sponsæ secundum iura, & sic etiam in matrimonio spirituali ipsi ornatus, qui sponsæ spiritua G li dantur, scilicet Ecclesiæ in membris suis, sunt quidem ipsius sponsi, inquantum ad eius gloriam & honorem cedunt, sed spōsæ inquantum per eas ornatur.

Ad secundum dicendum, q̄ Pater sponsi, scilicet Christi, est sola persona Patris, pater autem sponsæ est tota Trinitas, effectus autem in creaturis ad totam Trinitatem pertinet. Vnde huiusmodi dotes in spirituali matrimonio, proprie loquendo, magis dantur a patre sponsæ, q̄ a patre sponsi. Sed tamen hæc collatio quamuis ab omnibus personis fiat, singulis personis potest appropriari per aliquem modum. Personæ quidem patris vt danti, quia in ipso est auctoritas, ei etiam paternitas respectu creaturæ appropriatur, vt sic idem sit pater sponsi & sponsæ. Filio vero appropriatur inquantum propter ipsum dantur. Sed Spiritui sancto inquantum i n ipso & secundum ipsum dantur, amor enim est communis dationis ratio.

Ad tertium dicendum, q̄ doribus per se conuenit illud quod H per dotes efficitur, scilicet solatium matrimonii, sed per accidens illud quod per eas remouetur, scilicet onus matrimonii, quod per eas leuigatur. Sicut gratiæ conuenit per se facere iustū sed per accidens quod de impio faciat iustum. Quamuis ergo in matrimonio spirituali non sint aliqua onera, est tamen ibi summa iucunditas, & ad hanc perficiendam iucunditatem dotes spōsæ conferuntur, vt. s. delectabiliter per eas sponso coniungatur.

Ad quartum dicendum, q̄ dotes non consueuerunt assignari sponsæ, quando desponsatur, sed quando in domum sponsi traducitur, vt præsentialiter sponsum habeat, quamdiu enim in hac vita sumus, peregrinamur a Domino 2. Cori. 5. & ideo dona quæ sanctis in hac vita conferuntur, non dicuntur dotes, sed illaquæ conferuntur eis, quando transferuntur ad gloriam, in qua sponso præsentialiter perfruuntur.

Ad quintum dicēdum, q̄ in spirituali matrimonio interior decor requiritur, vt in Psal. 44. Omnis gloria eius filia Regis ab intus, &c. sed in matrimonio corporali requiritur decor exterior, vnde non oportet q̄ dotes huiusmodi assignentur in ma I trimonio spirituali, sicut assignantur in corporali.

ARTICVLVS. II.

Vtrum dos sit idem quod beatitudo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ dos sit idem quod beatitudo. Vt enim ex definitione dotis prædicta patet, Dos est ornatus corporis & animæ in æterna beatitudine iugiter perseuerans, sed beatitudo animæ est quidam ornatus eius, ergo beatitudo est dos.

2 Præterea. Dos dicitur illud per quod sponsa delectabiliter sponso coniungitur, sed in spirituali matrimonio beatitudo est huiusmodi, ergo beatitudo est dos.

3 Præterea. Visio secundum Augustinum est tota substantia beatitudinis, sed visio ponitur vna de dotibus, ergo beatitudo K est dos.

4 Præterea. Fruitio beatum facit, fruitio autem est dos, ergo dos facit beatum, & sic beatitudo est dos.

5 Præterea, Secundum Boetium in libro de Conso. Beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus: sed status Beatorum perficitur ex dotibus, ergo dotes sunt beatitudinis partes.

SED CONTRA, Dos datur sine meritis, sed beatitudo non datur, sed redditur, ergo beatitudo non est dos.

Præterea. Beatitudo est vna tantum, dotes vero sunt plures, ergo beatitudo non est dos.

Præterea. Beatitudo inest homini secundū id quod est potissimum in eo, vt dicitur 1. Ethic. sed dos etiam in corpore ponitur, ergo dos & beatitudo non sunt idem.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicūt qu òd beatitudo & dos sunt idem re, sed differūt ratione. Quia dos respicit spirituale matrimonium, quod est inter Christum & animam, non autem beatitudo. Sed hoc non potest esse, vt videtur, cum beatitudo in operatione consistat, dos autem non sit operatio, sed magis sit qualitas vel dispositio quædam. Et ideo secundum alios dicendum quòd beatitudo & dos realiter differunt, vt beatitudo dicatur ipsa operatio perfecta, qua anima beata Deo coniungitur: sed dotes dicūtur habitus vel dispositiones vel quæcumq; aliæ qualitates, quæ ordinātur ad huiusmodi perfectam dispositionem, vel operationem, vt sic dotes ordinentur ad beatitudinem magis, q̄ sint in beatitudine vt partes eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ beatitudo, proprie loquendo, non est animæ ornatus: sed est aliquid quod ex ornatu animæ prouenit, cum sit operatio quædam, ornatus vero dicitur aliquis decor ipsius beati.

Ad secundum dicendum, q̄ beatitudo non ordinatur ad cōiunctionem: sed ipsa coniunctio animæ cum Christo, quæ est per operationem: sed dotes sunt homini disponentia ad huiusmodi coniunctionem.

Ad tertium dicendum, q̄ visio dupliciter potest accipi. Vno modo actualiter, idest, pro ipso actu visionis, & sic visio non est dos: sed est ipsa beatitudo. Alio modo potest accipi habitualiter, idest pro habitu, a quo talis operatio elicitur, idest, pro ipsa glorię claritate, qua anima diuinitus illustratur ad Deum videndum, & sic est dos & principium beatitudinis, non autem est ipsa beatitudo.

Et similiter dicendum ad quartum de fruitione.

Ad quintum dicendum, q̄ beatitudo colligit omnia bona, non quasi partes essentię beatitudinis: sed quasi aliquo modo ad beatitudinem ordinata.

ARTICVLVS III.

Vtrum competat Christo habere dotes.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ Christo cōpetat habere dotes. Sancti enim ex Christo per gloriam cōformantur, vnde dicitur Philippen. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, ergo etiā Christus dotes habet.

2 Præterea. In spirituali matrimonio assignantur dotes ad similitudinem matrimonii corporalis: sed in Christo inuenitur quoddam matrimonium spirituale, quod est sibi singulare, scilicet duarum naturarum in vna persona, secundum q̄ dicitur natura humana in ipso esse desponsata a verbo, vtpatet ex Glo. super illud Psal. 18. In sole posuit tabernaculum, &c. & Apoc. 21. Erit tabernaculum Dei cum omnibus, ergo & Christo competit habere dotes.

3 Præterea. Vt dicit Augustin. in libro de Doctrina Christiana, Christus secundum regulam Thiconii propter vnitatem corporis mystici, quæ est inter caput & mēbra, nominat se sponsum & sponsam, vt patet Isai. 61. Quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis, cum ergo debeantur dotes sponsæ, oportet, vt videtur, in Christo dotes ponere.

4 Præterea. Omnibus membris Ecclesiæ debetur dos, cum Ecclesia sit sponsa: sed Christus est Ecclesiæ membrum, vtpatet 1. Cori. 12. Vos estis corpus Christi, & membra de mēbro Glos. ideest, de Christo, ergo Christo debentur dotes.

5 Præterea, Christus habet perfectam visionem, fruitionem, & delectationem, hæc autem ponuntur dotes, ergo, &c.

SED CONTRA. Inter sponsum & sponsam exigitur distinctio personarum: sed in Christo non est aliquid personaliter distinctum a filio Dei, qui est sponsus, vtpater Ioan. 3. Qui habet sponsam, est sponsus, ergo cum dotes sponsæ assignentur, vel pro sponsa, videtur quòd Christo non competat habere dotes.

Præterea. Non est eiusdem dare & recipere dotes: sed Christus est qui dat dotes spirituales, ergo non Christo competit dotes habere.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicūt quòd in Christo est triplex vnio. Vna, quæ dicitur consentanea, qua vnitur Deo per connexionē amoris, alia condignatiua, qua humana natura vnitur diuinæ: tertia, qua ipse Christus vnitur Ecclesiæ. Dicunt ergo quòd secundum duas primas vniones competit Christo habere dotes sub ratione dotis, sed quantum ad tertiam cōuenit ei id quod est dos excellentissime, non tamen sub ratione dotis, quia in tali coniunctione Christus est vt sponsus: sed Ecclesia vt sponsa, dos autem datur sponsæ quantum ad proprietatem & dominium, quamuis detur sponso ad vsum. Sed hoc non videtur esse conueniens. In illa enim coniunctione, qua Christus vnitur patri per consen-

sum

sum amoris, etiam inquantum est Deus, nō dicitur aliquod ma A trimonium esse, quia non est ibi aliqua subiectio, quam oportet esse sponsę ad sponsum. Similiter etiam nec in coniunctione humanæ naturæ ad diuina, quæ est in vnione personæ, vel etiam per conformitatem voluntatis potest esse ratio dotis propter tria. Primo, quia exigitur conformitas naturæ inter sponsum & sponsam in matrimonio illo in quo dantur dotes, & hoc deficitān coniunctione humanæ naturæ ad diuina. Secundo, quia exigitur ibi distinctio personarum: humana autem natura non est personaliter distincta a verbo. Tertio, quia dos datur qnando sponsa de nouo traducitur in domum sponsi, & sic videtur ad sponsam pertinere q̄ de non coniuncta fit coniuncta. Humana aūt natura, quæ est assumpta in vnitate personæ a Verbo, nunquam fuit quin esset perfecte coniuncta. Vnde secundum alios dicendum quod vel omnino non conuenit Christo ratio dotis, vel non ita proprie sicut aliis Sanctis, ea tamen quæ dotes dicuntur, excellentissime ei conueniunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ conformatio illa est intelligenda secundum id qđ est dos, & non secundum rationem dotis, quæ sit in Christo. Non.n. oportet q̄ illud in quo Christo conformamur, sit eodem modo in Christo & in nobis.

Ad secundum dicendum, q̄ natura humana non proprie dicitur sponsa in coniunctione illa qua Verbo coniungitur, cum non seruetur ibi personarum distinctio, quæ inter sponsum & sponsam requiritur. Sed q̄ quandoque dicatur desponsata humana natura, secundum quod Verbo coniuncta est, hoc est inquantum habet aliquem actū sponsæ, quia scilicet inseparabiliter cōiungitur, & quia in illa coniunctione humana natura est Verbo inferior, & per Verbum regitur sicut sponsa per sponsum.

Ad tertium dicendum, q̄ hoc quòd aliquando dicitur Christus sponsa, non est quia ipse vere sit sponsa: sed inquantum sibi assumit personam sponsæ suæ, scilicet Ecclesiæ, quæ est ei spiritualiter coniuncta, vnde nihil prohibet, quin per illum modū C loquendi possit dici habere dotes, non q̄ ipse habeat: sed quia Ecclesia habet.

Ad qartum dicendum, q̄ nomen Ecclesiæ dupliciter accipitur. Quandoque nominat tantummodo corpus, quod Christo coniungitur sicut capiti, & sic tantum Ecclesia habet rationem sponsæ, sic vero Christus non est Ecclesiæ membrum: sed est caput influens omnibus Ecclesiæ membris. Alio modo accipitur Ecclesia secundum q̄ nominat caput & membra coniuncta, & sic Christus dicitur membrum Ecclesiæ, inquantum habet distinctum officium ab omnibus aliis, scilicet influere vitam, quāuis nō multum proprie dicatur membrum, quia membrum importat particularitatem quandam: in Christo autem bonū spirituale non est particulatum: sed est totaliter integrum. Vnde ipse est totum esse Ecclesię bonum, nec est aliquid maius ipso & alijs, q̄ ipse solus. Sic autē loquēdo de Ecclesia, Ecclesia non solū D nominat sponsam: sed sponsum & sponsam, prout per coniunctionem spiritualem est ex eis vnum effectum, vnde licet Christus aliquo modo dicatur membrum Ecclesiæ, nullo tamen modo potest dici mēbrū sponsæ, & sic ei non conuenit ratio dotis.

Ad quintum dicendum, quòd in processu illo, est fallacia accidentis. Non enim illa Christo conueniunt, secundum quòd habent rationem dotis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum angeli habeant dotes.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ angeli habeant dotes. Quia super illud Cant. 6. Vna est columba mea dicit Glos. Vna est Ecclesia in hominibus & angelis: sed Ecclesia est sponsa, & sic membris Ecclesiæ conuenit habere dotes, ergo angeli dotes habent.

2 Præterea. Lucæ 12. super illud. Et vos similes hominibus ex E pectantibus dominium suum, quando reuertatur a nuptiis, dicit glossa. Ad nuptias Dominus iuit, quando post resurrectionem nouus homo angelorum sibi multitudinem copulauit, ergo angelorum multitudo est sponsa Christi, & sic angelis debēt dotes.

3 Præterea, Spirituale matrimonium in spirituali coniunctione consistit: sed spiritualis coniunctio non est minor inter angelos & Deum, q̄ inter homines beatos & Deum, ergo cum dotes, de quibus nunc agimus, ratione spiritualis matrimonii assignentur, videtur, q̄ angelis conueniant dotes.

4 Præterea. Spirituale matrimonium requirit spiritualem spōsum & spiritualem sponsam: sed in Christo, inquantū summus spiritus, magis sunt conformes in natura angeli, q̄ homines, ergo magis potest esse spirituale matrimonium angelorū ad Christum, q̄ hominum.

5 Præterea. Maior conuenientia exigitur inter caput & membra, q̄ inter sponsum & sponsam: sed conformitas quæ est inter Christum & angelos, sufficit ad hoc q̄ Christus dicatur caput angelorum, ergo eadem ratione sufficit ad hoc, q̄ dicatur sponsus respectu eorum.

SED CONTRA, Origenes super Cantica, distinguit quatuor personas, scilicet sponsum & sponsam, adolescentulas & sodales sponsi, & dicit quòd angeli sunt sodales sponsi, cum ergo dotes non debeantur nisi spōsæ, videtur quod angelis do tes non conueniant.

Præterea, Christus despōsauit sibi Ecclesiam per incarnationem & passionem. Vnde figuratur per hoc quod dicitur Exodi quarto, Sponsus sanguinum tu mihi es: sed Christus per passionem & incarnationem non aliter fuit coniunctus angelis quàm prius erat, ergo angeli non pertinent ad Ecclesiam, sed q̄ Ecclesia dicitur sponsa, ergo angelis non conueniunt dotes.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ ea quæ ad dotes animæ B pertinent, non est dubium, angelis sicut & hominibus conuenire: sed secundum rationem dotis non ita eis sicut hominibus cōueniunt, eo q̄ non ita proprie conuenit angelis ratio sponsæ sicut hominibus. Exigitur enim inter sponsum & sponsam naturæ conformitas, vt sint eiusdem speciei. Hoc autem modo homines cum Christo conueniunt, inquantum naturam humanam assumpsit, p quā assumptionē factus est conformis in natura speciei humanæ cōbus hominibus, angelis autē non est conformis ēm vnitatem speciei, neque ēm naturā diuinā, neque ēm naturā humanam, & ideo ratio dotis non ita proprie conuenit angelis sicut hominibus, cum tamen in his quę metaphorice dicuntur, non requiratur similitudo quantum ad omnia, nō potest ex alia dissimilitudine concludi quòd metaphorice aliquid de aliquo nō prædicetur, & sic ex rōne inducta non potest simpliciter haberi, q̄ angelis dotes non conueniant: sed solum q̄ non ita p prie, sicut hominibus ratione dissimilitudinis prædictę.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quamuis angeli pertineant ad vtilitatem Ecclesiæ, non tamen sunt membra Ecclesiæ, secundum q̄ Ecclesia, dicitur sponsa per conformitatem naturæ, & sic non conuenit eis proprie habere dotes.

Ad secundum dicendum, q̄ desponsatio illa large accipitur pro vnione, quæ non habet conformitatem naturæ in specie, & sic etiam nihil prohibet, large accipiendo dotes, ponere dotes in angelis.

Ad tertium dicendum, q̄ quamuis in matrimonio spirituali non sit nisi coniunctio spiritualis, tamen illos qui coniunguntur ad perfectam matrimonii rationem, oportet in specie naturæ conuenire, & propter hoc desponsatio proprie ad angelos non pertinet.

Ad quartum dicendum, q̄ illa conformatio, qua angeli conformantur Christo, inquantum est Deus, non est talis quæ sufficiat ad perfectam rationem matrimonii, cum non sit secundum conuenientiam in specie: sed magis adhuc remanet infinita distantia.

Ad quintum dicendum, q̄ nec etiam Christus proprie dicitur caput angelorum, secundum illam rationem qua caput requirit conformitatem naturæ. Tamen sciendum, q̄ licet caput, & alia mēbra sint partes individui & vnius speciei, si tamen vnū quodq; per se consideretur, non est cum alio eiusdē speciei: manus enim habet aliam speciem partis a capite. Vnde loquendo de membris secundum se, non requiritur inter ea alia conueniētia, q̄ proportionis, vt vnum ab alio accipiat & vnum alii subseruiat, & sic conuenientia, quæ est inter Deum & angelos, magis sufficit ad rationem capitis, q̄ ad rationem sponsi.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter ponantur tres animæ dotes.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ inconueF nienter ponantur tres esse animæ dotes, scilicet visio, dilectio, & fruitio. Anima enim coniungitur Deo secundum mentem, in qua est imago Trinitatis, secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem: sed dilectio ad voluntatem pertinet, visio ad intelligentiam, ergo debet aliquid poni quod memoriæ respondeat, cum fruitio non pertineat ad memoriam: sed magis ad voluntatem.

2 Præterea. Dotes beatitudinis dicuntur respondere virtutibus viæ, quibus Deo coniungimur, quæ sunt fides, spes, charitas, quibus est ipse Deus obiectum: sed dilectio respondet charitati, visio autem fidei, ergo debet aliquid poni, quod pertineret ad spem, cum fruitio magis pertineat ad charitatem.

3 Præterea, Deo non fruimur nisi per dilectionem & visionē, illis enim dicimur frui, quæ diligimus propter se, vt pater per Augustin. in libro de Doctrina Christiana, ergo fruitio non debet poni alia dos a delectione.

4 Præterea,

4 Præterea, Ad perfectionem beatitudinis requiritur compre F
henſio, 1. Corint. 9. Sic currite vt comprehendatis, ergo debet adhuc quarta dos poni.

5 Præterea. Anſelmus dicit q̃ pertinent ad beatitudinem animæ, ſapientia, amicitia, cõcordia, poteſtas, honor, ſecuritas, gaudium, & ſic videntur prædictæ dotes inconuenienter aſſignari.

6 Præterea. Augu. in li. de Ciui. Dei, dicit q̃ Deus in illa beatitudine ſine fide videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur, ergo laus præſignatis dotibus annumerari debet.

7 Præterea, Boetius ponit. 5. ad beatitndinem pertinentia in 3. de Conſola. quæ ſunt hæc, Sufficientia, quam promittunt diuitiæ, iucunditas, quam promittit voluptas: celebritas, quam promittit fama: ſecuritas, quam promittit potentia: reuerentia, quam promittit dignitas, & ſic videtur q̃ potius iſta deberẽt aſſignari q̃ prædicta.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ab omnibus communiter tres ponuntur animæ dotes, diuerſimode tamen. Quidam G
enim dicunt, q̃ tres dotes animæ ſunt, viſio, dilectio, & comprehenſio: quidam vero dicunt, q̃ ſunt viſio, fruitio, & comprehenſio, omnes tamen hæ aſſignationes reducuntur in idem, & eodẽ modo earum numerus aſſignatur. Dictum enim eſt, q̃ dos eſt aliquid animę inhærens, per quod ordinatur ad operationem, in qua conſiſtit beatitudo. In qua quidem operatione duo requruntur, ſcilicet ipſa ſubſtantia operationis, quæ eſt viſio, & perfectio eis, quæ eſt delectatio. Oportet enim beatitudinẽ eſſe operationem perfectam. Viſio autem aliqua eſt delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, inquantum id quod videtur, eſt delectabile. Alio modo ex parte viſionis, inquantum ipſum videre, delectabile eſt, ſicut delectamur in videndo mala, quamuis mala non delectent nos, & quia operatio illa, in qua vltima beatitudo conſiſtit, debet eſſe perfectiſſima, ideo requiritur q̃ viſio illa ſit vtroque modo delectabilis. Ad hoc autem q̃ viſio illa H
ſit delectabilis, requiritur q̃ ſit facta connaturalis videnti per aliquem habitum: ſed ad hoc q̃ ſit delectabilis ex parte viſibilis requiruntur duo, ſcilicet, q̃ ipſum viſibile ſit conueniens, & q̃ ſit coniunctum. Sic ergo ad delectabilitatem viſionis ex parte ſui requiritur habitus, qui viſionem eliciat, & ſic eſt vna dos, q̃ dicitur ab omnibus viſio: ſed ex parte viſibilis requiruntur duo ſcilicet conuenientia, quæ eſt per affectum, & quantum ad hoc ponitur a quibuſdam dos, dilectio, & a quibuſdam fruitio, ſecũdum q̃ fruitio ad affectum pertinet. Illud enim q̃ ſumme diligimus, conuenientiſſimum æſtimamus. Requiritur etiam ex parte viſibilis coniunctio, & ſic ponitur a quibuſdam comprehenſio, quæ nihil eſt aliud q̃ in præſentia Deum habere, & in ſe ipſo tenere. Sed ſecundum alios, fruitio prout eſt non ſpei, ſicut eſt in via: ſed iam rei, ſicut eſt in patria. Et ſic dotes reſpondẽt tribus virtutibus Theologicis, ſcilicet viſio, fidei: ſpei vero cõprehenſio vel fruitio ſecundum vnam acceptionem: charitati vero fruitio vel delectatio ſecundũ aſſignationem aliam. Fruitio I
enim perfecta, qualis in patria habebitur, includit in ſe delectationem & comprehenſionem, & ideo a quibuſdam accipitur p̃ vno, a quibuſdam vero pro alio. Quidam vero attribuunt has tres dotes tribus animæ virtutibus, viſionem, rationali: delectationem, concupiſcibili: fruitionem vero iraſcibili. Inquantum talis fruitio eſt per quandã victoriã adepta, ſed nõ proprie dicit, quia iraſcibilis & concupiſcibilis non ſunt in parte intellectiua, ſed in parte ſenſitiua, dotes autẽ animæ ponuntur in ipſa mẽte.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ memoria & intelligentia non habent niſi vnam operationem, vel quia ipſa intelligentia eſt optratio memoriæ, vel ſi intelligentia dicatur eſſe potentia quædam, memoria non exit in operationem niſi mediante intelligentia, quia memoriæ eſt notitiam tenere, vnde etiam memoriæ & intelligentię non reſpondent niſi vnus habitus, ſ. notitia, & ideo vtriq; reſpondet tantum vna dos, ſcilicet viſio.

Ad ſecundum dicendum, q̃ fruitio reſpondet ſpei inquantũ K
includit comprehenſionem, quæ ſpei ſuccedet: quod enim ſperatur, nondum habetur, & ideo ſpes quodammodo affligit propter diſtantiam amati: & propter hoc in patria non remanet, ſed ſuccedet ei comprehenſio.

Ad tertium dicendum, q̃ fruitio, ſecundum q̃ comprehenſionem includit, diſtinguitur a viſione & dilectione, alio tamẽ modo q̃ dilectio a viſione. Dilectio enim & viſio diuerſos habitus nominant, quorum vnus pertinet ad intellectum, alter vero ad affectum. Sed comprehenſio, vel fruitio, ſecundum q̃ ponitur comprehenſio, non importat alium habitum ab illis duobus: ſed importat remotionem impedimentorum, ex quibus efficiebatur, vt non poſſet mens Deo quaſi præſentialiter coniungi, & hoc quidem fit per hoc q̃ ipſe habitus gloriæ animam ab omni defectu liberat, ſicut q̃ facit eam ſufficientem ed cognoſcẽdum ſine phantaſmatibus, & ad prædominãdum corpori, & alia huiuſmodi, per quæ excluduntur impedimenta, quibus fit vt nunc peregrinemur a Domino.

Ad quartum patet reſponſio ex dictis.

Ad quintum dicendum, quòd proprie dotes ſunt immediata principia illius operationis, in qua perfecta beatitudo conſiſtit, per quam anima Chriſto coniungitur. Alia autem quæ Anſelmus enumerat, non ſunt huiuſmodi: ſed ſunt qualitercumque beatitudinem concomitantia, vel conſequentia, non ſolum in comparatione ad ſponſum, ad quem ſola ſapientia inter enumerata ab eo pertinet, ſed etiam in comparatione ad alios pares, ad quos pertinet amicitia, quãtum ad vnionem affectuum, & concordia quantum ad conſenſum in agendis, vel inferiores, ad quos pertinet poteſtas, ſecundum q̃ a ſuperioribus inferiora diſponuntur, & honor, ſecundum id quod ab inferioribus & ſuperioribus exhibetur, & etiam per comparationẽ ad ſeipſum, ad quos pertinet ſecuritas, quantum ad remotionem mali, & gaudium, quantum ad adeptionem boni.

Ad ſextum dicendum, quòd laus quæ ab Auguſtino ponitur tertium eorum, quæ in patria erunt, non eſt diſpoſitio ad beatitudinem: ſed magis ad beatitudinẽ conſequens, ex hoc enim ipſo quòd anima Deo coniungitur, in quo beatitudo conſiſtit, ſequitur quòd in laudem prorumpat, vnde laus non habet rationem dotis.

Ad ſeptimum dicendum, quòd illa quinque quæ enumerat Boetius, ſunt quædam beatitudinis conditiones, non autem diſpoſitiones ad beatitudines, vel ad beatitudinis actum, eo quòd beatitudo ratione ſuę perfectionis ſola & ſingulariter habet per ſeipſam quicquid ab hominibus diuerſis quæritur, vt patet per Philoſophum in primo & decimo Ethicorum, & ſecũdum hoc oſtendit Boetius illa quinque in vera beatitudine eſſe, quia hæc ſunt quæ ab hominibus in vera fœlicitate temporali quærũtur, quæ vel pertinent ad immunitatem a malo, ſicut eſt ſecuritas, vel ad conſecutionem boni conuenientis, ſicut iucunditas, & pfectio ſicut ſufficientia: vel ad manifeſtationem boni, ſicut celebritas, inquantum bonum vnius eſt in notitia multorum, & reuerentia inquantum illius notitiæ, vel boni ſignum aliquod exhibetur, reuerentia enim conſiſtit in exhibitione honoris, qui eſt teſtimonium virtutis. Vnde patet q̃ iſta quinque non debẽt dici dotes, ſed quædam beatitudinis conditiones.

QVAESTIO. XCVI.

De aureolis, in tredecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de aureolis.

Circa quod quæruntur tredecim.

Primo, Vtrum aureola differat a præmio eſſentiali.
Secundo, Vtrum differat a fructu.
Tertio, Vtrum fructus ſoli virtuti continentiæ debeatur.
Quarto, Vtrum conuenienter aſſignentur tres fructus tribus partibus continentiæ.
Quinto, Vtrum virginibus debeatur aureola.
Sexto, Vtrum debeatur martyribus.
Septimo, Vtrum debeatur doctoribus.
Octauo, Vtrum Chriſto aureola debeatur.
Nono, Vtrum angelis.
Decimo, Vtrum corpori humano debeatur.
Vndecimo, Vtrum conuenienter tres aureolæ aſſignentur.
Duodecimo, Vtrum aureola virginum ſit potiſſima.
Decimo tertio, Vtrum vnus alio intenſius eandem aureolam habeat.

ARTICVLVS. I.

Vtrum aureola ſit aliud a præmio eſſentiali, quod aurea dicitur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q̃ aureola non Thom. 4. diſtinct. 49. q. 5. art. 1.
ſit aliquod aliud præmium a præmio eſſentiali, quod aurea dicitur. Præmium enim eſſentiale eſt ipſa beatitudo: ſed beatitudo ſecundum Boe. eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus, ergo præmiũ eſſentiale includit omne quod habetur in patria, & ſic aureola includitur in aurea.

2 Præterea, Magis & minus non diuerſificant ſpeciem, ſed illi qui ſeruant conſilia & præcepta, magis præmiantur, q̃ illi qui ſeruant præcepta tantum, nec in aliquo præmium eorum videtur differre, niſi q̃ vnum eſt altero maius, cum aureola nominet præmium, quod debetur operibus perfectionis, ergo videtur q̃ aureola non dicat aliquid diſtinctum ab aurea.

3 Præterea. Præmium reſpondet merito: ſed radix totius meriti eſt charitas, cum ergo charitati reſpondeat aureola, videtur q̃ in patria non erit aliquod præmium ab aurea diſtinctum.

4 Præterea. Omnes homines aſſumuntur ad angelorum ordines vt dicit Greg. Sed in angelis, licet quædam data ſint quibuſdam

buſdam excellẽter, nihil ibi poſſidetur ſingulariter, omnia enim A
in omnibus ſunt, non quidẽ æqualiter, quia alia aliis ſublimius poſſident, quæ tamen omnes habent, vt Gregorius dicit, ergo in beatis nõ erit aliquod aliud præmium niſi omnium commune, ergo aureola non eſt præmium diſtinctum ab aurea.

5 Præterea. Excellentiori merito excellens præmium debetur, ſi ergo aurea debetur operibus, quæ ſunt in præcepto, aureola vero his quæ ſunt in conſilio, aureola ergo erit perfectior, quàm aurea, & ita non deberet diminutiue ſignificari, & ſic videtur quòd aureola non ſit præmium diſtinctum ab aurea.

SED CONTRA. Exod. 25. Facies alteram coronam aureolam, dicit Gloſ. Ad coronam pertinet canticum nouum, q̃ virgines tantum coram ſponſo cantant, ex quo videtur quòd aureola ſit quædam corona non omnibus: ſed quibuſdam ſpecialiter reddita, aurea autem omnibus beatis redditur, ergo aureola eſt aliud q̃ aurea. B

Præterea. Pugnæ quam ſequitur victoria, debetur corona, 2. Timoth. 2. Non coronabitur niſi qui legitime certauerit, ergo vbi eſt ſpecialis ratio certaminis, ibi debet eſſe corona ſpecialis: ſed in aliquibus operibus eſt ſpecialis ratio certandi, ergo præaliis aliquam coronam habere debent, & hanc dicimus aureolã.

Præterea, Eccleſia militans deſcendit a triumphante, vt patet Apocalypſis 21. Vidi ciuitatem ſanctam, &c. ſed in Eccleſia militante ſpecialia opera habentibus redduntur ſpecialia præmia, ſicut victoribus corona, currentibus brauium, ergo ſimiliter debet eſſe in Eccleſia triumphante.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ præmium eſſentiale hominis, quod eſt eius beatitudo, conſiſtit in perfecta coniunctione animæ ad Deum, inquantũ eo perfecte fruitur, vt viſo & amato perfecte, hoc autem præmiũ metaphorice corona dicitur vel aurea, tum ex parte meriti, quod cum quadam pugna agitur. C
Militia enim eſt vita hominis ſuper terram, Iob 7. tum ex parte præmii per quod homo efficitur quodãmodo diuinitatis particeps, & per conſequens regiæ poteſtatis, Apocalypſis 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum, &c. Corona autem eſt proprium ſignum regiæ poteſtatis, & eadem ratione præmium q̃ eſſentiali additur, coronæ rationem habet. Significat etiam corona perfectionem quandam ratione figurę circularis, vt ex hoc etiam pfectioni competat beatorum. Sed quia nihil poteſt ſuperaddi, quin ſit eo minus, ideo ſuperadditum præmium aureola nominatur. Huic autem eſſentiali præmio, quod aurea dicitur, aliq̃d ſuperadditur dupliciter. Vno modo ex conditione naturæ eius qui præmiatur, ſicut ſupra beatitudinem animæ gloria corporis adiungitur. Vnde & ipſa gloria corporis interdum aureola nominatur. Vnde ſuper illud Exod. 25. Facies alteram coronam aureolam, dicit quædam Gloſ. Quaſi in fine aureola ſuppona tur, cum in Scriptura dicatur, quòd eis ſublimior gloria in recepti one corporum ſeruetur, ſicut autem nunc de aureola nõ agitur. Alio modo ex ratione operis meritorii, quod quidem ratio D
nem meriti habet ex duobus, ex quibus etiam habet bonitatis rationem, ſcilicet ex radice charitatis, quare fertur in finem vltimum, & ſic debetur ei eſſentiale præmium, ſcilicet peruentio ad finem, quæ eſt aurea, & ex ipſo genere actus, quod laudabili tatem quandam habet ex debitis circunſtantiis, & ex habitu elicẽte ex proximo fine, & ſic debetur ei quoddam accidentale præmium, quod aureola dicitur, & hoc modo de aureola ad prę ſens intendimus. Et ſic dicendum eſt quòd aureola dicit aliquid aureæ ſuperadditum, ideſt, quoddam gaudium de operibus a ſe factis, quæ habent rationem victoriæ excellentis, quod eſt aliud gaudium ab eo quòd de coniunctione ad Deum quis gaudet, quod gaudium aurea dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ beatitudo includit omnia bona quæ ſunt neceſſaria ad perfectam hominis vitam, quæ conſiſtit in perfecta hominis operatione: ſed quædam poſſunt ſuperaddi non quaſi neceſſaria ad perfectam operationem, vt ſi E
ne quibus eſſe non poſſit: ſed quia his additis eſt beatitudo clarior. Vnde pertinent ad bene eſſe beatitudinis & ad decentiam quandam ipſius, ſicut & fœlicitas politica ornat nobilitatem & corporis pulchritudinem, & huiuſmodi, ſine quibus eſſe poteſt vt patet in Pri. Ethicor, & hoc modo ſe habet aureola ad beatitudinem patriæ.

Ad ſecundum dicendum, q̃ ille qui ſeruat conſilia & præcepta ſemper meretur magis, q̃ ille qui ſeruat præcepta tantum, ſecundum q̃ ratio meriti conſideratur in operibus ex ipſo genere operum, non autem ſemper ſecundum q̃ ratio meriti penſatur ex radice charitatis, cum quandoque ex maiori charitate aliquis ſeruet præcepta tantum, q̃ aliquis præcepta & conſilia: ſed & pluries accidit e contrario, quia probatio dilectionis exhibitio eſt operis, vt Gregoris dicit. Non ergo ipſum eſſentiale intenſum magis dicitur aureola: ſed id quod præmio eſſentiali ſuperadditur indifferẽter, ſiue ſit maius præmiũ eſſentiale habẽtis aureolã, ſiue minus, ſiue æquale præmio eſſentiali non habẽtis.

Ad tertium dicendum, q̃ charitas eſt principium merendi: ſed actus noſter eſt quaſi inſtrumentum, quo meremur, ad effectum autem conſequendum non ſolũ requiritur debita diſpoſitio in primo mouente: ſed etiam recta diſpoſitio in inſtrumẽto, & ideo in effectu aliquid conſequitur ex parte primi principii, quod eſt principale, & aliquid ex parte inſtrumenti, quod ẽ principale, & aliquid ex parte inſtrumẽti, quod eſt ſecundariũ: vnde & in præmio aliquid eſt ex parte charitatis, ſcilicet aurea, & aliquid ex genere operationis, ſcilicet aureola.

Ad quartum dicendum, quòd angeli omnes in eodem genere actus ſuam beatitudinem meruerunt, ſcilicet in hoc q̃ ſunt conuerſi ad Deum, & ideo nullum ſingulare præmium inuenitur in vno quod alius non habeat aliquo modo, homines autẽ diuerſis generibus actuum beatitudinem habent, & ideo non eſt ſimile. Tamen illud quod vnus videtur ſpeciali ter habere inter homines, quodammodo omnes communiter habent, inquantũ, ſcilicet per charitatem perfectam vnuſquiſque bonum alterius ſuũ reputat, non tamen hoc gaudium, quo vnus alteri congaudet, poteſt aureola nominari, quia non datur in præmium victoriæ eius: ſed magis reſpicit victoriam alienam, corona enim ipſis victoribus redditur, non victoriæ congaudentibus.

Ad quintum dicendum, q̃ major eſt excellentia meriti, quæ ſurgit ex charitate, q̃ illa quæ conſurgit in genere actus, ſicut finis, ad quem ordinatur charitas, eſt potior his quæ ſunt ad finẽ, circa quæ actus noſtri conſiſtunt. Vnde & præmium reſpondẽs merito ratione charitatis quantumcumque paruum, eſt maius quolibet præmio reſpondente actui ratione ſui generis, & ideo aureola diminutiue dicitur reſpectu aureæ.

ARTICVLVS. II.

Vtrum aureola differat a fructu.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur q̃ aureola non differat a fructu. Eidem enim merito non debentur diuerſa præmia: ſed eidem merito reſpondet aureola & fructus centeſimus, ſcilicet virginitatis, vt patet in Gloſſa Matth. 13. ergo aureola eſt idem quod fructus. Thom. 4. diſtinct. 49. q. 5. arti. 2. q. 1. & ſeq.

2 Præterea Auguſtinus dicit in libro de Virginitate. Quòd cẽteſimus fructus debetur martyri, & idem debetur virgini, ergo fructus eſt quoddam præmium commune virginibus & martyribus: ſed eiſdem etiam debetur aureola, ergo aureola eſt idem quod fructus.

3 Præterea, In beatitudine non inuenitur niſi duplex præmiũ, ſcilicet eſſentiale, & accidentale, q̃d eſſentiali ſuperadditur: ſed præmio eſſentiali ſuperadditur, vt dicitur, aureola, quod patet ex hoc q̃ Exodi. 25. aureola coronæ aureæ ſuperponi dicitur: ſed fructus non eſt præmium eſſentiale, quia ſic deberetur omnibus Beatis, ergo eſt idem quod aureola.

SED CONTRA, Quæcumque non ſunt eiuſdem diuiſionis, non ſunt eiuſdem rationis: ſed fructus & aureola non ſimiliter diuiduntur, quia aureola diuiditur in aureolam virginum, martyrum, & doctorum, fructus autem in fructum coniugatorum, viduarum, & virginum, ergo fructus & aureola non ſunt idem.

Præterea, Si fructus & aureola eſſent idem, cuicumque debentur fructus, deberetur & aureola; hoc autem patet eſſe falſum, q̃a fructus debetur viduitati, non autem aureola, ergo, &c.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ea quæ Metaphorice dicuntur, poſſunt variè accipi ſecundum adaptationes ad diuerſas proprietates eius, vnde fit tranſumptio. Cum autem fructus proprie in rebus corporalibus dicatur de terrę naſcentibus ſecundum diuerſas conditiones quæ in fructibus corporalibus inueniri poſſunt, diuerſimode fructus ſpiritualiter accipitur. Fructus enim corporalis dulcedinem habet, quia reficit ſecũdum q̃ in vſũ hominis venit. Eſt etiam vltimum, ad quod operatio naturę peruenit, eſt etiam id quod ex agricultura expectatur per ſeminationem vel quoſcumque alios modos. Quandoque igitur fructus ſpiritualiter accipitur p̃ eo quod reficit quaſi victimus finis, & ſecundum hanc ſignificationem dicimur Deo frui perfecte in patria, imperfecte autem in via, & ex hac ſignificatione accipitur fruitio, quæ eſt dos, ſic autem nunc de fructibus nõ loquimur. Quandoque autem ſumitur ſpiritualiter pro eo q̃d reficit tantum, quamuis non ſit vltimus finis, & ſic virtutes fructus dicuntur, inquantum mentem ſyncera dulcedine reficiũt, vt Ambroſ. dicit, & ſic accipitur fructus Gala. 5. Fructus autem ſpiritus, gaudium, &c. ſic autem de fructibus nunc etiam non q̃ritur. Poteſt autem alio modo ſumi fructus ſpiritualis ad ſimilitudinem corporalis, inquantum corporalis fructus eſt quoddã commodum quod ex labore agriculturę expectatur, vt ſic dicatur illud præmium quod homo conſequitur ex labore, quo in hac vita laborat, & ſic omne præmiũ quod in futuro habebitur ex no-

ex nostris laboribus, fructus dicitur, & sic accipitur fructus Romanorum sexto. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam æternam; sic etiam nunc nos de fructu non agimus: sed agimus de fructu secundum quod ex semine cõsurgit. Sic enim de fructu Dominus loquitur Matthęi decimotertio, vbi fructum diuidit in triceſimum, ſexageſimum, & centeſimũ. Fructus autem ſecundum hoc poteſt prodire ex ſemine, q̃ vis ſementiua eſt efficax ad conuertendum humores terræ in ſuam naturam, & quanto hæc virtus eſt efficacior & terra ad hoc paratior, tanto fructus ſequitur vberior, ſpirituale autem ſemen quod in nobis ſeminatur, eſt verbum Dei, vnde quanto aliquis magis in ſpiritualitatem conuertitur a carne recedens, tanto in eo eſt maior fructus Verbi. Secundum hoc igitur fructus verbi Dei differt ab aurea, & ab aureola, quia aurea conſiſtit in gaudio quod habetur de Deo: aureola vero in gaudio quod habetur de operum perfectione: ſed fructus in gaudio quod habetur de ipſa diſpoſitione operantis ſecundum gradum ſpiritualitatis, in quem proficit ex ſemine verbi Dei. Quidam diſtinguunt inter aureolam & fructus dicentes, quòd aureola debetur pugnanti, ſecundum illud ſecundæ Timothæi ſecundo. Non coronabitur niſi qui legitime certauerit. Fructus autem laboranti, ſecundũ illud quod dicitur Sapientiæ quarto, bonorum laborum gloriouſus eſt fructus. Alii vero dicunt, q̃ aurea reſpicit conuerſionem ad Deum: ſed aureola, & fructus conſiſtunt in his, quæ ſunt ad finem, ita tamen q̃ fructus principalius reſpicit voluntatem, aureola autem magis corpus: ſed cum in eodem ſit labor & pugna, & ſecundum idem & præmium corporis ex præmio animæ dependeat, ſecundum prædicta non eſſet differentia inter fructum auream, & aureolam, niſi ratione tantum, & hoc non poteſt eſſe cum quibuſdã aſſignetur fructus, quibus nõ aſſignatur aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ non eſt inconueniẽs eidem merito ſecundum diuerſa, quæ in ipſo ſunt, diuerſa præmia reſpondere, vnde & virginitati reſpondet aurea, ſecundum quod propter Deum ſeruatur imperio charitatis, aureola vero, ſecundum quod eſt perfectionis opus, habens rationem victorię excellentis, fructus vero, ſecundum quod per virginitatem homo in quandam ſpiritualitatem tranſit, a carnalitate recedens.

Ad ſecundum dicendum, q̃ fructus ſecundum propriam acceptionem, prout nunc loquimur, non dicit præmium commune martyrio & virginitati: ſed tribus continentiæ gradibus, Gloſſa autem quæ ponit fructum centeſimum martyribus reſpondere, large accipit fructum, ſecundũ q̃ quælibet remuneratio dicitur fructus, vt ſic per centeſimum fructum remuneratio deſignetur, quæ quibuslibet operibus perfectionis debetur.

Ad tertium dicendum, q̃ quamuis aureola ſit quoddam accidentale præmium eſſentiali ſuperadditum, non tamen omne accidentale præmium eſt aureola: ſed præmium de operibus perfectionis, quibus homo maxime Chriſto conformatur, ſecundum prædictam victoriam, vnde non eſt inconueniens q̃ abſtractioni a carnali vita aliquod accidentale præmium debeatur quod fructus dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum fructus debeatur ſoli uirtuti continentiæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ fructus nõ debeatur ſoli virtuti continentiæ. Quia pri. Corinth. decimoquinto, ſuper illud, Alia claritas Solis, &c. dicit Gloſſ. q̃ claritati Solis illorum dignitas comparatur, quæ vincentеſimũ fructum habent: Lunari autem quæ ſexageſimum, ſtellæ vero, quæ triceſimum: ſed illa diuerſitas claritatum, ſecundum intentionem Apoſtoli pertinet ad quamcumq; beatitudinis differentiam, ergo diuerſi fructus non debent reſpõdere ſoli continentię.

2 Præterea, Fructus a fruitione dicuntur: ſed fruitio pertinet ad præmium eſſentiale, quod omnibus virtutibus reſpondet, ergo, & cætera.

3 Præterea. Fructus labori debetur. Sapientiæ. 4. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus: ſed maior eſt labor in fortitudine quàm in temperantia, vel continentia, ergo fructus non reſpõdet ſoli continentiæ.

4 Præterea. Difficilius eſt modũ non excedere in cibis qui ſunt neceſſarii ad vitam, q̃ in venereis, ſine quibus vita cõſeruari poteſt, & ſic maior eſt labor parſimoniæ, q̃ continentiæ, ergo parſimoniæ magis reſpondet fructus, q̃ continentiæ.

5 Præterea. Fructus refectionem importat: refectio autem præcipue eſt in fine, cum ergo virtutes Theologicæ finem habeant pro obiecto, ſcilicet ipſum Deum, videtur q̃ eis fructus maxime debeat reſpondere.

SED CONTRA eſt quod habetur in Gloſſ. Matth. 13. quæ fructus aſſignat virginitati, viduitati, & continentiæ coniugali, quæ ſunt continentiæ partes.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ fructus eſt quoddam præmium quod debetur homini ex hoc q̃ a carnali vita in ſpiritualem tranſit, & ideo illi virtuti præcipue fructus reſpondet, quæ hominem præcipue a ſubiectione carnis liberat, hoc autem facit continentia, quia per delectationes Venereas anima præcipue carni ſubditur, adeo vt in actu carnali ſecundum Hieronymum nec ſpiritus prophetiæ corda tangat prophetarum, nec in illa delectatione eſt poſſibile aliquid intelligere, vt Philoſophus dicit ſeptimo Ethicor. Et ideo continentiæ magis reſpondet fructus, quàm alii virtuti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Gloſſ. illa accipit fructum large ſecundum quod quælibet remuneratio fructus nominatur.

Ad ſecundum dicendum, q̃ fruitio non ſumitur a fructu ſecũdum illam ſimilitudinem, qua nunc de fructu loquimur.

Ad tertium dicendum, q̃ fructus, ſecundum quod nunc loquimur non reſpondet labori ratione fatigationis: ſed ſecundũ q̃ per laborem ſemina fructificant. Vnde & ipſę ſegetes, labores dicuntur inquantum propter eas laboratur, vel labore acquirũtur. Similitudo autem fructus ſecundum q̃ oritur ex ſemine, magis aptatur continentiæ q̃ fortitudini, quia per paſſionem fortitudinis homo non ſubditur carni, ſicut per paſſionem, circa quas eſt continentia.

Ad quartum dicendum, q̃ quamuis delectationes, quę ſunt in cibis, ſint magis neceſſariæ illis, quæ ſunt in venereis, non tñ ſunt ita vehementes, vnde per eas anima nõ ita ſubditur carni.

Ad quintum dicendum, q̃ fructus non ſumitur hic, ſecundum q̃ frui dicitur, qui reficitur in fine: ſed alio modo, & ideo ratio non ſequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter aſſignentur tres fructus tribus continentiæ partibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter aſſignentur tres fructus, tribus continentiæ partibus. Quia Gal. 5. ponuntur duodecim fructus, gaudium, pax, &c. & ideo videtur q̃ non debeant poni tres tantum.

2 Præterea, Fructus nominat aliquod præmium ſpeciale: ſed præmium quod aſſignatur virginibus, viduis, & coniugatis, nõ eſt ſpeciale, quia omnes ſaluandi continentur ſub aliquo horũ trium, cum nullus ſaluetur qui continentia careat, & continentia per has tres ſufficienter diuidatur, ergo inconuenienter tribus prædictis tres fructus aſſignantur.

3 Præterea. Sicut viduitas excedit continentiam coniugalem, ita virginitas viduitatem: ſed nõ ſimiliter excedit ſexagenarius tricenarium, & centenarius ſexagenarium, neq; ſecundũ Arithmeticam proportionem, quia ſexagenarius excedit tricenariũ in 30. & centenarius ſexagenarium in 40. Neque etiam ſecundum proportionalitatem Geometricam, quia ſexagenarius ſe habet in dupla proportione ad tricenarium, centenarius vero ad ſexagenarium in ſuperabundantia, quia continet totum & duas tertias eius, ergo inconuenienter aptantur fructus tribus continentiæ gradibus.

4 Præterea. Ea quæ in Sacra ſcriptura dicuntur, perpetuitatem habent: Lucæ 21. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibũt: ſed ea quæ ex inſtitutione hominum ſunt facta, quotidie poſſunt mutari, ergo ex his quæ ex inſtitutione hominum ſunt, non eſt accipienda ratio eorum quæ in ſcriptura dicuntur, & ſic videtur quòd inconueniens ſit ratio, quam Beda aſſignat de iſtis fructibus dicens, quòd fructus triceſimus debetur coniugatis, quia in repræſentatione, quæ fit in abaco. 30. ſignificatur per contactum pollicis & indicis ſecundum ſuam ſummitatem; vnde ibi quodammodo oſculãtur ſe, & ſic tricenarius numerus ſignificat coniugatorum oſcula. Sexagenarius vero numerus ſignificatur per tactum indicis ſuper medium articulum pollicis, & ſic per hoc q̃ index iacet ſuper pollicem opprimens ipſum, ſignificat oppreſſionem quam viduæ patiuntur in mundo, cum autem numerando, ad centenarium peruenimus, ad dexteram a leua tranſimus, vnde per centenarium virginitas deſignatur, quæ habet proportionem angelicæ dignitatis, quæ ſũt in dextra, ſcilicet in gloria, nos autem in ſiniſtra propter imperfectionem preſentis vitæ.

RESPONDEO dicendum, q̃ per continentiam, cui fructus reſpondet, homo in quandam ſpiritualitatẽ adducitur, carnalitate abiecta. Et ideo ſecundum diuerſum modum ſpiritualitatis, q̃nam continentia facit, diuerſi fructus diſtinguuntur. Eſt enim quædam ſpiritualitas neceſſaria, & quædam ſuperabũdans. Neceſſaria eſt in hoc q̃ rectitudo ſpiritus ex delectatione carnis non peruertatur, quod fit cum aliquis per rectum ordinẽ rationis

rationis vtitur delectationibus carnis, & hæc eſt ſpiritualitas cõiugatorum. Spiritualitas vero ſuperabundans, eſt per quam homo ab huiuſmodi delectationibus carnis ſpiritum ſuffocantibus, omnino ſe abſtulit. Sed hoc contingit dupliciter. Vel reſpectu cuiuslibet temporis præteriti, præſentis, & futuri, & hæc eſt ſpiritualitas virginum. Vel ſecundum aliquod tempus, & hæc eſt ſpiritualitas viduarum: ſeruantibus ergo continentiam coniugalem datur fructus trigeſimus: vidualem, ſexageſimus: virginalem centeſimus, ratione illa quam Beda aſſignat, quamuis poſsit alia ratio aſsignari ex ipſa natura numerorum: tricenarius enim numerus ex ductu trinarii in denarium ſurgit: trinarius enim eſt numerus omnis rei, vt dicitur primo de Cælo & mundo, & habet in ſe perfectionem quandam omnibus communem, ſcilicet principii, medii, & finis: vnde conuenienter tricenarius numerus coniugatis aſsignatur, in quibus ſupra obſeruationem Decalogi, qui per denarium ſignificatur, non additur aliqua perfectio niſi communis, ſine qua non poteſt eſſe ſalus. Senarius autem, ex cuius ductu in denarium ſexagenarius ſurgit, habet perfectionem ex partibus, cum conſtet ex omnibus partibus ſuis ſimul aggregatis: vnde conuenienter viduitati reſpondet, in qua inuenitur perfecta abſtractio a delectationibus carnis, quantum ad omnes circunſtantias, quæ ſunt quaſi partes virtuoſi actus, cum nulla enim perſona, & in nullo loco viduitas carnis vtitur delectationibus, & ſic de aliis circunſtantiis, quod non erat de continentia coniugali. Sed centenarius conuenienter reſpondet virginitati, quia denarius, ex cuius ductu centenarius ſurgit, eſt limes numerorum, & ſimiliter virginitas tenet ſpiritualitatis limitem, quia ad eam nihil de ſpiritualitate adiici poteſt. Habet enim centenarius, inquantum eſt numerus quadratus, perfectionem ex figura: figura enim quadrata ſecundum hoc perfecta eſt, quòd ex omni parte æqualitatem habet, vtpote habens omnia latera æqualia: vnde competit virginitati, in qua quantum ad omne tempus, æqualiter incorruptio inuenitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ibi fructus non accipiuntur hoc modo, ſicut hic de eis loquimur.

Ad ſecundum dicendum, q̃ nihil cogit ad ponendum fructũ eſſe præmium non omnibus ſaluandis commune. Non ſolum enim eſſentiale præmium commune eſt omnibus, ſed etiam aliquod accidentale, ſicut gaudium de operibus illis, ſine quibus non eſt ſalus. Poteſt tamen dici quòd fructus nõ omnibus conueniunt ſaluandis, ſicut patet de his qui in ſine pœnitent, & incontinenter vixerunt. Eis enim non fructus, ſed eſſentiale præmium debetur tantum.

Ad tertium dicendum, quòd diſtinctio fructuum magis accipitur ſecundum ſpecies & figuras numerorum quàm ſecundum quantitates ipſorum, tamen etiam quantum ad quantitatis exceſſum, poteſt aliqua ratio aſsignari. Coniugatus enim abſtinet tantum a non ſua, vidua vero a ſuo & non ſuo, & ſic inuenitur ibi quædam ratio duplicis, ſicut ſexagenarius eſt duplex ad tricenarium, centenarius vero ſupra ſexagenarium addit quadragenarium, qui conſurgit ex ductu quaternarii in denarium. Quaternarius autem eſt primus numerus ſolidus & cubicus, & ſic contingit talis additio virginitati, quæ ſupra perfectionem viduitatis perpetuam incorruptionem adiungit.

Ad quartum dicendum, q̃ quamuis illa repræſentatio numerorũ ſit ex humana inſtitutione, tamẽ fundatur aliquo modo ſuper rerum naturam, inquantum ſecundum ordinem dictorum articulorum & contactuum, numeri gradatim deſignantur.

ARTICVLVS V.

Vtrum aureola debeatur ratione virginitatis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ratione virginitatis non debeatur aureola. Vbi eſt enim maior difficultas in opere, ibi debetur maius præmium: ſed maiorem difficultatem patiuntur in abſtinendo a delectationibus carnis viduę quàm virgines. Dicit enim Hieronymus. Quia quanto maior eſt difficultas ex parte quorundam a voluptatis illecebris abſtinere, tanto maius eſt præmium, & loquitur in cõmendatione viduarum. Philoſophus enim dicit in libro Animalium, Quia inuenes corruptæ magis appetunt coitum propter rememorationem delectationis, ergo aureola, quæ eſt maximũ præmium, debetur magis viduis quàm virginibus.

2 Præterea, Si virginitati debetur aureola, vbi eſſet perfectiſsima virginitas, maxime inueniretur aureola: ſed in beata Virgine eſt perfectiſsima virginitas, vnde & Virgo virginum nominatur, & tamen ei non debetur aureola, quia nullam pugnam ſuſtinuit in continendo, cum corruptione ſomitis non fuerit infectata, ergo virginitati aureola non debetur.

3 Præterea, Ei quod non eſt ſecundum omne tempus laudabile, non debetur præmium excellens: ſed virginitatem ſeruare in ſtatu innocentiæ, non fuiſſet laudabile, cum tunc præceptum eſſet, Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, nec etiam tempore legis, cum ſteriles erant maledictæ, ergo virginitati aureola non debetur.

4 Præterea. Non debetur idem præmium virginitati ſeruatæ, & virginitati amiſſæ: ſed pro virginitate amiſſa quandoque debetur aureola, vt ſi aliqua inuita proſtituatur a tyranno, quia Chriſtum confiteretur, ergo virginitati aureola non debetur.

5 Præterea. Excellens præmium non debetur ei quod ineſt nobis a natura: ſed virginitas innaſcitur cuilibet homini & bono, & malo, ergo virginitati aureola non debetur.

6 Præterea. Sicut ſe habet viduitas ad fructum ſexagenarium, ita virginitas ad fructum centeſimum, & ad aureolam: ſed non cuilibet viduæ debetur fructus ſexagenarius: ſed ſolum viduitatem vouenti, vt quidam dicunt, ergo videtur quòd non cuilibet virginitati aureola debeatur: ſed ſolum virginitati ex voto ſeruatæ.

7 Præterea. Præmium non reſpondet neceſſitati, cũ omne meritum in voluntate conſiſtat: ſed quædam ſunt virgines ex neceſſitate, vt naturaliter frigidi & eunuchi, ergo virginitati non ſemper debetur aureola.

SED CONTRA, eſt quod habetur Exod. 25. Facies & alteram coronam aureolam. Gloſſ. ad coronam pertinet canticum nouum quod virgines coram agno concinunt, ſcilicet qui ſequuntur Agnum quocunque ierit, ergo præmium, quod virginitati debetur, dicitur aureola.

Præterea, Iſaiæ. 56. dicitur. Hoc dicit Dominus Deus eunuchis, & ſequitur, Dabo eis nomen melius a filiis, & a filiabus, Gloſſ. propriam gloriam excellentemque ſignificat: ſed per eunuchos, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum, virgines deſignantur, ergo ſequitur quòd virginitati debetur aliquod excellens præmium, & hoc vocatur aureola.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ vbi eſt præcedens ratio victoriæ, ibi debetur aliqua ſpecialis corona, vnde cum per virginitatem aliquis ſingularem quandam victoriam obtineat de carne, contra quam continue bellum geritur, vt patet ad Galatas. 5. Spiritus concupiſcit aduerſus carnem &c. virginitati ſpecialis corona debetur, quæ aureola nominatur, & hoc quidem communiter ab omnibus tenetur. Sed cui virginitati debeatur aureola, non ſimiliter omnes dicunt. Quidam enim dicunt aureolam actui deberi. Vnde illa quæ actu virginitatem ſeruat, aureolam habebit, ſi ſit de numero ſaluandorum. Sed hoc non videtur eſſe conueniens. Quia ſecundum hoc illæ quæ habent voluntatem nubendi, & cum antequàm nupſerint decedunt, habebunt aureolam. Vnde alij dicunt quòd aureola debetur ſtatui & non actui, vt illæ tantum virgines aureolam mereantur, quæ in ſtatu virginitatis perpetuæ ſeruandæ per votum ſe poſuerunt. Sed hoc etiam non videtur conueniens, quia aliquis ex pari voluntate poteſt ſeruare virginitatem non vouens, ſicut aliquis alius vouens. Et ideo aliter dici poteſt quòd meritum actui virtutis debetur a charitate imperato, virginitas autem ſecundum hoc ad genus virtutis pertinet ſecundum quòd perpetua incorruptio mentis & corporis ſub electiõe cadit, vt patet ex his quæ dicta ſunt, & ideo illis tantum virginibus aureola proprie debetur, quæ propoſitum habuerunt virginitatem perpetuo conſeruandi, ſiue hoc propoſitum voto firmauerunt, ſiue non. Et hoc dico ſecundum quòd aureola proprie accipitur, vt præmium quoddam merito redditum, quamuis hoc propoſitum aliquando fuerit interruptum, integritate tamen carnis manente, dummodo in fine vitæ inueniatur, quia virginitas mentis reparari poteſt quamuis non virginitas carnis. Si autem aureolam large accipiamus pro quocunque gaudio, quod in patria habebunt ſuper gaudium eſſentiale, ſic etiam incorruptis carne aureola reſpondebit, etiam ſi propoſitum non habuerunt perpetuo virginitatem ſeruandi. Non enim eſt dubium, quòd de incorruptione corporis gaudebunt ſicut & innocentes de hoc quòd immunes a peccato fuerunt, quamuis peccandi opportunitatem nõ habuerunt, vt patet in pueris baptizatis. Sed hæc non eſt propria acceptio aureolæ: ſed valde communis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in continendo ſe cundum aliquid, maiorem pugnam ſuſtinent virgines, & ſecundum aliquid viduæ cæteris paribus. Virgines enim concupiſcentia inflammat & experiendi deſiderium, quod ex quaſi quadam curioſitate procedit, qua ſcilicet ſit, vt homo libentius videat quæ numquam vidit, & etiam quandoque in eis concupiſcentiam auget æſtimatio maioris delectationis, quàm ſit ſecundum veritatem, & etiam conſideratio eorum incommodorum, quæ delectationi huiuſmodi adiunguntur, & quantum ad hoc viduæ minorem ſuſtinent pugnam, maiorem autẽ propter delectationis memoriam, & in diuerſis vnum alteri præiudicat ſecũdum diuerſas hominis diſpoſitiones. Quia quidam magis mouentur hoc, quidam illo. quicquid autem ſit de quantita

te pugnæ, hoc tamen certum est quòd perfectior est victoria virginum quàm viduarum. Perfectissimum enim genus victoriæ est & pulcherrimum, hosti nunquam cessisse, corona autem non debetur pugnæ: sed victoriæ de pugna.

Ad secundum dicendum, quòd duplex circa hoc est opinio. Quidam enim dicunt, quòd beata Virgo pro virginitatis præmio non habet aureolam, si aureola proprie accipiatur, secundum quòd respicit pugnam, tamen habet aliquid maius aureola propter perfectissimum propositum virginitatis seruandæ. Alii vero dicunt quòd etiam aureolam sub propria ratione aureolæ habet & excellentissimam, quamuis enim pugnam non senserit, pugnam tamen carnis aliquam habuit: sed ex vehementia virtutis quam habuit a Deo, habuit carnem subditam quòd huiusmodi pugna ei insensibilis erat. Sed istud videt inconuenienter dici. quia cum Virgo beata credatur omnino immunis fuisse a fomitis inclinatione propter eius sanctificationem perfectam, non est pium ponere aliquam pugnam a carne fuisse in ea, cum talis pugna non sit nisi a fomitis inclinatione, nec tentatio, quæ est a carne, sine peccato esse possit, vt patet per Glossam. 2. Corin. 12. super illud, Datus est mihi stimulus carnis meæ, &c. Vnde dicendum est, quòd aurelam proprie habet, vt in hoc membris aliis Ecclesiæ conformetur, in quibus Virginitas inuenitur, & quamuis non habuit pugnam per tentationem, quæ est a carne, habuit tamen pugnã per tentationem, quę est ab hoste, qui nec etiam ipsum Christum reueritus fuit, vt patet Matth. 4.

Ad tertium dicendum, quòd virginitati non debetur aureola nisi inquantum addit quandam excellentiam super alios continentiæ gradus. Si autem Adam non peccasset, virginitas nullam perfectionem supra continentiam coniugalem habuisset, quia fuissent tunc honorabiles nuptiæ & torus immaculatus nulla concupiscentiæ fœditate existente: vnde virginitas tunc seruata non fuisset, nec ei tunc aureola deberetur: sed mutata humanæ naturæ conditione virginitas specialem decorem habet, & ideo ei speciale redditur præmium. Tempore etiam legis Moysi, quando cultus Dei per carnalem actum propagandus erat, non erat omnino laudabile a commixtione carnis abstinere. Vnde nec tali proposito speciale præmium redderetur, nisi ex diuino processisset instinctu, vt creditur de Hieremia & Helia, quorum coniugia non leguntur.

Ad quartum dicendum, quòd si aliqua per violentiam oppressa fuerit, propter hoc non amittit aureolam, dummodo propositum virginitatem seruandi inuiolabiliter seruet, illi actui nullo modo consentiens: non tamen per hoc virginitatem perdit, & hoc dico, siue pro fide, siue pro quacunque alia causa corrumpatur violenter. Sed si hoc pro fide sustineat, hoc ei erit ad meritum, & ad genus martyrii pertinebit. Vnde Lucia dicit. Si me inuitam violare feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Non quòd habeat duas virginitas aureolas, sed quia duplex præmium reportabit, vnum pro virginitatis custodia, aliud pro iniuria quam passa est, dato etiam quòd taliter oppressa concipiat, nec ex hoc meritum virginitatis perdit, nec tamen matri Christi æquabitur, in qua fuit cum integritate mentis etiam integritas carnis.

Ad quintum dicendum, q̃ virginitas nobis a natura innascitur quantum ad id quod est materiale in virginitate · sed propositum perpetuæ incorruptionis seruandæ, ex quo virginitas meritum habet, non est innatum: sed ex munere gratiæ proueniẽs.

Ad sextum dicendum, quòd non cuilibet viduæ fructus sexagenarius debetur: sed ei solum quæ propositum viduitatis seruandæ retinet, quamuis etiam votum non emittat, sicut etiam de virginitate dictum est.

Ad septimum dicendum, quòd si frigidi & eunuchi voluntatem habeant perpetuam incorruptionem seruare, etiam si facultas esset coeundi, virgines sunt dicendi & aureolam merentur. Faciunt enim de necessitate virtutem. Si vero voluntatem habeant ducendi coniugem, si possent, aureolam non merentur. Vnde dicit Augu. in lib. de Sancta Virginitate. Quibus ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint, vt sunt eunuchi, sufficit cum Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt, eo tamen proposito sunt, vt cõiuges si possent, haberent coniugatis fidelibus adæquari.

ARTICVLVS VI.

Vtrum martyribus aureola debeatur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Martyribus aureola non debeatur. Aureola n. præmium est quod operibus supererogationum redditur. vnde dicit Beda super illud Exod. 25. Facies & aliam coronam, &c. de eorum præmio potest recte intelligi, quia generalia mandata spõtaneæ vitæ per sectoris electione transcendunt. sed mori in cõfessione fidei, quandoque est necessitatis, non supererogationis, vt patet ex hoc quod dicitur Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, ergo martyrio non semper debetur aureola.

2 Præterea, Secundum Gregor. Seruitia quanto sunt magis libera, tanto sunt magis grata: sed martyrium, minimum habet de libertate, cum sit pœna ab alio inflicta violenter. ergo martyrio aureola non debetur, quæ respondet merito excellenti.

3 Præterea, Martyrium non solum consistit in exteriori passione mortis: sed etiam in voluntate. vnde Bernard. distinguit tria genera martyrum, scilicet voluntate, non nece, vt Ioannes: voluntate & nece, vt Stephanus: nece & non voluntate, vt Innocentes. si ergo martyrio aureola debetur, magis debetur martyrio voluntatis quàm exteriori martyrio, cum meritum ex voluntate procedat, hoc autem non ponitur. ergo martyrio aureola non debetur.

4 Præterea, Afflictio corporis est minor quàm afflictio mentis, quæ est per dolores & interiores animæ passiones: sed interior passio quoddam etiam martyrium est. vnde dicit Hieronymus in sermone de Assumptione. Ratione recte dixerim, Dei genetrix Virgo & martyr fuit, quàmuis in pace vitam finierit. vnde, Tuam ipsius animam pertransibit gladius, scilicet dolor de morte Filij. cum ergo interiori dolori aureola non respondeat, nec exteriori respondere debet.

5 Præterea, Pœnitentia martyrium quoddam est. vnde dicit Grego. Quàmuis occasio persecutionis desit, habet tamen pax nostra martyrium suum, quia etsi carnis colla ferro non subijcimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus, pœnitentiæ autem quæ in exterioribus operibus consistit, aureola non debetur. ergo nec etiam omni exteriori martyrio debetur aureola.

6 Præterea, Illicito operi non debetur aureola: sed illicitum est sibijpsi manus inijcere, vt patet per Augustinum in primo libro de Ciuitate Dei, & tamen quorundam martyria in Ecclesia celebrata sunt, qui sibi manus iniecerunt, tyrannorum rabiem fugiẽtes, vt patet in Ecclesiastica hystoria de quibusdã mulierib⁹ apud Alexãdriã, ergo nõ semp martyrio debet aureola.

7 Præterea, Contingit aliquando aliquem pro fide vulnerari, & postmodum aliquo tempore superuiuere, hunc constat martyrem esse, & tamen ei aureola non debetur, quia eius pugna non durauit vsque ad mortem. ergo non semper martyrio debetur aureola.

8 Præterea, Quidam magis afflĩguntur in amissione rerum temporalium, quàm etiam in propria afflictione, quod patet ex hoc quòd multas afflictiones sustinet ad lucra acquirenda, si ergo eis propter Christum temporalia bona diripiantur, videtur quòd sint martyres, nec tamen eis vt videtur debetur aureola. ergo vt prius.

9 Præterea, Martyr videtur esse tantum ille qui pro fide occiditur. vnde dicit Isido. Martyres Græce, testes Latine, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, & vsq; ad mortem pro veritate certauerunt: sed alĩ quæ aliæ virtutes sunt fide excellentiores, vt iustitia, & charitas, & huiusmodi, quę sine gratia esse non possunt, quibus tamen non debetur aureola. ergo videtur quòd nec martyrio aureola debeatur.

10 Præterea, Sicut veritas fidei est a Deo, ita & quælibet alia veritas, vt dicit Amb. Quia omne verum a quocunque dicatur, a spiritu sancto est. ergo si sustinenti mortem pro veritate fidei debetur aureola, eadem ratione & sustinentibus mortem pro alia qualibet veritate, quod tamen non debetur.

11 Præterea, Commune est potius bono particulari: sed si alĩ quis pro conseruatione Reipublicę moriatur in bello iusto, non debetur ei aureola. ergo etiam si occidatur pro conseruatione fidei in seipso, & sic idem quod prius.

12 Præterea, Omne meritum ex libero arbitrio procedit: sed quorundam martyria celebrat Ecclesia, qui vsum liberi arbitrij non habuerunt. ergo aureolam non meruerunt, & sic omnibus martyribus non debetur aureola.

SED CONTRA, Augustinus dicit in lib. de sancta Virginitate. Nemo, quàtum puto, ausus fuit præferre virginitatem martyrio: sed virginitati debetur aureola. ergo & martyrio.

Præterea, Corona debetur certanti: sed in martyrio est spiritualis difficultas pugnæ. ergo ei debetur spiritualis aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut inest quædam pugna spiritui contra inferiores cõcupiscentias, ita etiam inest homini quædam pugna contra passiones exterius illatas. vnde sicut perfectissimę victoriæ, qua de concupiscentijs carnis triumphatur, scilicet virginitati, debetur spiritualis corona, quæ aureola dicitur, ita etiam perfectissimæ victoriæ, quæ habetur de impugnatione exteriori, debetur aureola: perfectissima autẽ victoria de exterioribus passionibus consideratur ex duobus. Primo ex magnitudine passionis, inter omnes autem passiones illatas

illatas exterius præcipue mors locum tenet, sicut & in passionibus interioribus præcipue sunt venereorum concupiscentiæ: & ideo quando quis obtinet victoriam de morte & ordinatis ad mortem, perfectissime vincit. Secundo, perfectio victoriæ con fideratur ex causa pugnæ, quando videlicet ex honestissima causa pugnatur, quæ scilicet est Christus, & hæc duo in martyrio cõfiderantur, quod est mors suscepta propter Christum, martyrem vero non facit pœna, sed causa, & ideo martyrio aureola debetur sicut & virginitati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sustinere mortem propter Christum, quantum est de se, est opus supererogationis, non enim quilibet tenetur fidem suam coram persecutore confiteri: sed in casu est de necessitate salutis, quando scilicet a persequutore deprehensus de fide sua requiritur, quam confiteri tenetur, nec tamen sequitur quòd aureolam non mereatur. Aureola enim non debetur operi supererogationis, inquantum est supererogatio: sed inquantum perfectionem quandam habet: vnde tali perfectione manente, etiam si non sit supererogatio, aureolam aliquis meretur.

Ad secundum dicendum, quòd martyrio non debetur aliquod præmium, secundum hoc quòd ab exteriori infligitur: sed secundum hoc quòd voluntarie sustinetur, quia non meremur nisi per ea quæ sunt in nobis, & quanto id quod aliquis sustinet voluntarie est difficilius, & magis natum voluntati repugnare, tanto voluntas, quæ propter Christum illud sustinet, ostenditur firmius fixa in Christo, & ideo ei excellentius præmium debetur.

Ad tertium dicendum, quòd quidam actus sunt, qui in ipso actu habent quandam vehementiam delectationis vel difficultatis, & in talibus actus semper addit ad rationem meriti vel demeriti, secundum quòd in actu oportet voluntatem variari vel vehementia actus a statu, in quo prius erat, & ideo, cæteris paribus, actu luxuriam exercens, plus peccat quàm qui solum in actum consentit, quia in ipso actu voluntas augetur. Similiter & cum actus martyrii maximam difficultatem habeat: voluntas tamen martyrii non pertingit ad illud meritum, quod actui martyrij debetur ratione difficultatis: quamuis etiam possit per uenire ad alterius præmium considerata radice merendi, quia aliquis ex maiori charitate potest velle sustinere martyrium, quàm alius sustineat. Vnde voluntarie martyr potest mereri sua voluntate præmiũ essentiale, æquale vel maius eo quod martyri debetur, sed aureola debetur difficultati, quæ est in ipsa pugna martyrii: vnde aureola volũtarie tantum martyribus debet.

Ad quartum dicendum, quòd sicut delectationes tactus, circa quas est temperantia, præcipuum locum tenent inter omnes delectationes interiores & exteriores, ita dolores tactus omnibus aliis doloribus præeminent, & ideo difficultati illi quæ accidit in sustinendo dolores tactus, puta qui sunt in verberibus & huiusmodi, debetur aureola magis quàm difficultati sustinendi interiores dolores, pro quibus tamen non proprie dicitur aliquis martyr, nisi secundum quandam similitudinem: & hoc modo Hiero. loquitur.

Ad quintum dicendum, quòd afflictio pœnitentiæ proprie loquendo non est martyrium, quia non consistit in his quæ ad mortem inferendam ordinantur, cum ordinetur solum ad carnẽ domandam, quam mensuram si quis excedat, erit afflictio culpanda. Dicitur tamen propter similitudinem afflictionis martyrium, quæ quidem afflictio excedit martyrii afflictionem diuturnitate, sed exceditur intentione.

Ad sextum dicendum, quòd secundum Aug. in 1. de Ciu. Dei, Nulli licitum est sibijpsi manus inijcere quacunq; ex causa, nisi forte diuino instinctu fiat ad exemplum fortitudinis extendendum, vt mors contemnatur: illi autem, de quibus obiectum est, diuino instinctu mortem sibi intulisse creduntur, & propter hoc eorum martyria Ecclesia celebrat.

Ad septimum dicendum, quòd si aliquis propter fidem vulnus mortale accipiat & superuiuat, non est dubium quòd aureolam meretur, sicut de beata Cicilia patet, quæ triduo superuixit, & de multis martyribus, qui in carcere sunt defuncti: sed etiam si vulnus non mortale accipiat, & tamen exinde mortem incurrat, creditur aureolam mereri. Quàmuis quidam dicant quòd aureolã non mereretur si ex incuria vel negligentia propria mortem quis incurrat, non enim ista negligentia eum ad mortem induxisset nisi præsuppositio vulnere, quod pro fide acceptum est, & ita vulnus quod pro fide acceperat, est prima occasio mortis: vnde propter hoc aureolam non videtur amittere, nisi sit talis negligentia, quæ culpam mortalem inducat, quæ ei aureã aufert & aureolam. Si vero ex mortali vulnere susceptio non moriatur aliquo casu contingente, vel etiam vulnera non mortalia susceperat, & adhuc carceres sustinens moriatur, adhuc aureolam meretur. Vnde quorundam sanctorum martyria in Ecclesia celebrantur, qui in carcere mortui sunt, aliquibus A vulneribus longe ante susceptis, sicut patet de Marcello Papa. Qualiscunque igitur afflictio propter Christum illata vsque ad mortem continuatur, siue mors inde sequatur, siue non, aliquis martyr efficitur, & aureolam meretur. Si vero non continuatur vsque ad mortem, non propter hoc aliquis dicetur martyr, sicut patet de Sylvestro, de quo non solennizat Ecclesia, sicut de martyre, quia in pace vita finiuit, quamuis prius aliquas passiones sustinuerit.

Ad octauum dicendum, quòd sicut temperantia non est circa delectationes in pecuniis, vel in honoribus, & huiusmodi, sed solum in delectationibus tactus quasi præcipuis, & ita etiam fortitudo est circa pericula mortis, sicut circa præcipua, vt dicitur in tertio Ethicorum. Et ideo soli iniuriæ quæ irrogatur circa corpus proprium, ex qua nata est mors sequi, debetur aureola, Siue etiam aliquis propter Christum res temporales, siue famam, vel quid huiusmodi amittat, non efficitur propter hoc proprie martyr, nec meretur aureolam. Nec aliquis potest ordinate res exteriores plus diligere, quàm proprium corpus, amor autem inordinatus nõ coadiuuat ad meritum aureolæ, nec etiam potest dolor de amissione rerum coæquari dolori de corporis occisione, & aliis huiusmodi. B

Ad nonum dicendũ, quòd causa sufficiens ad martyrium non solum est confessio fidei, sed quæcunque alia virtus non politica. sed infusa quæ finem habeat Christum. Quolibet enim actu virtutis qui testis Christi efficitur, inquantum opera quæ in nobis Christus perficit, testimonia bonitatis ipsius sunt. Vnde aliquæ virgines sunt occisæ pro virginitate, quam seruare volebant, sicut beata Agnes, & quædam aliæ, quarum martyria in Ecclesia celebrantur.

Ad decimum dicendum, quòd veritas fidei habet Christum pro fine & pro obiecto, Et ideo confessio ipsius aureolam meretur, si pœna addatur, non solum ex parte finis: sed etiam ex parte materiæ. Sed confessio cuiuscunque alterius veritatis nõ est causa sufficiens ad martyrium ratione materiæ: sed solum ratione finis, vt pote si aliquis vellet prius occidi, quàm quodcunque mendacium dicendo, contra ipsum peccare. C

Ad vndecimum dicendum, q̃ bonum increatum excedit bonum omne creatum, vnde quicunq; ex finis creatus, siue sit bonum commune, siue priuatum, non potest actui tantam bonitatem præstare, quantam finis increatus, cum scilicet aliquid propter Deum agitur, ideo cum quis propter bonum commune nõ relatum ad Christum mortem sustinet, aureolam non meretur: sed si hoc referatur ad Christum, aureolam merebitur, & martyr erit, vtpote si Rempub. defendat ab hostium impugnatione, qui fidem Christi corrumpere moliuntur, & in tali defensione mortem sustineat.

Ad duodecimum dicendum, q̃ quidam dicunt, quòd innocentibus occisis pro Christo, virtute diuina acceleratus est vsus rationis, sicut & in Ioanne Baptista, dum adhuc esset in materno vtero, & secundum hoc vere martyres fuerunt, & actu & voluntate, & aureolam habent. Sed alii dicunt quòd fuerunt martyres actu tantum & non voluntate, quod videtur sentire Bernar. distinguens tria genera martyrum, vt dictum est, & secundum hoc innocentes sicut non pertingunt ad perfectam rationem martyrii: sed aliquid martyrii habent ex hoc quòd passi sunt pro Christo, ita etiam & aureolam habent, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem, inquantum scilicet gaudent se in obsequium Christi occisos esse, vt dictum est de pueris baptizatis, quòd habebunt aliquod gaudium de innocentia & carnis integritate. D

ARTICVLVS VII.

Virum Doctoribus aureola debeatur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Doctoribus aureola non debeatur: Omne enim præmium quod in futuro habebitur, alicui actui virtutis respondet: sed prædicare vel docere, non est actus alicuius virtutis, ergo doctrinæ vel prædicationi non debetur aureola. E

2 Præterea, Docere & prædicare, ex studio doctrinæ proueniũt: sed ea quæ præmiantur in futuro, non sunt acquisita per humanũ studiũ, quia naturalibus & acquisitis non meremur, ergo pro doctrina & prædicatione nullus in futuro aureolã promerebitur.

3 Præterea. Exaltatio in futuro respondet humilitati in præsenti, quia qui se humiliat exaltabitur: sed in docendo & in prędicando non est humiliatio, imo magis superbiæ occasio, Glos. dicit Matth. 4. quòd Diabolus multos decepit honore magistrii inflatos, ergo videtur quòd prædicationi & doctrinæ aureola non debeatur.

SED CONTRA. Eph. 1. super illud, Vt sciaris quæ sit supereminens, &c. dicit Glos. quoddã incrementum habebunt sancti Doctores vltra id quod alii communiter habebunt, ergo

&c. Et præterea Cantic. 4. super illud, Vinea mea coram me est, dicit Glossa. ostendit quid singularis præmii Doctoribus eius disponit, ergo Doctores habebunt singulare præmium, & hoc vocamus aureolam.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut per martyrium & virginitatem aliquis perfectissimam victoriam obtinet de carne & mundo, ita etiam perfectissima victoria contra Diabolum obtinetur, quando aliquis non solum Diabolo impugnanti non cedit: sed etiam expellit eum, & non solum a se, sed etiam ab aliis: hoc autem fit per prædicationem & doctrinam, & ideo prædicationi & doctrinæ aureola debetur & virginitati & martyrio. Nec est dicendum, vt quidam dicunt, quòd debeatur tantum prælatis quibus competit ex officio prædicare & docere: sed quibuscunque qui licite hunc actum exercent. Prælatis autem non debetur, quamuis habeant officium prædicandi, nisi actu prædicent, quia corona non debetur habitui: sed pugnæ actuali, secundum illud 2. Timoth. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prædicare & docere sunt actus alicuius virtutis, scilicet misericordiæ, vnde & inter spirituales eleemosinas computantur.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis facultas prædicandi & docendi quandoq; ex studio proueniat, tamen vsus doctrinæ ex voluntate procedit, quæ per charitatem informatur a Deo infusam, & sic actus eius meritorius esse potest.

Ad tertium dicendum, quòd exaltatio in hac vita non diminuit alterius vitæ præmium, nisi ei qui in tali vita propriam gloriam quærit. Qui autem talem exaltationem in vtilitate aliorū conuertit, ex ea sibi mercedem acquirit. Cum autem dicitur, q̃ doctrinæ debetur aureola, intelligendum est de doctrinis pertinentibus ad salutem, per quas diabolus a cordibus hominum expugnatur, sicut quibusdam spiritualibus armis, de quibus dicitur 2. Corinth. 10. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christo aureola debeatur.

Tho. 4. dist. 49. q. 5. art. 4. q. 1. & sequen.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christo aureola debeatur. Debetur enim aureola virginitati, & martyrio, & doctrinæ: sed in Christo hæc præcipue fuerunt, ergo ipsi præcipue aureola competit.

2 Præterea. Omne quod est perfectissimum in rebus humanis, Christo est attribuendum: sed præmium aureolæ debetur excellentissimis meritis, ergo & Christo debetur.

3 Præterea. Cyprianus dicit, quòd imaginem Dei virginitas portat, virginitatis igitur exemplar in Deo est, & sic videtur q̃ Christo, etiam inquantum est Deus, aureola competat.

SED CONTRA est quòd aureola est gaudium de conformitate ad Christum, vt dicitur: sed nullus conformatur, vel assimilatur sibiipsi, vt patet per Philosophum, ergo Christo aureola non debetur.

Præterea, Christi præmium nunquā augmentatur: sed Christus ab instanti suæ conceptionis non habuit aureolam, quia tūc nunquam pugnauerat, ergo nunquam postea aureolam habuit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt, quòd in Christo est aureola secundū propriam aureolæ rationem, cum in eo pugna inueniatur & victoria, & per consequens corona secundum propriam rationē. Sed diligenter considerando, quamuis Christo competat ratio aureæ vel coronæ, non tamen ei competit ratio aureolæ. Aureola enim ex hoc quòd diminutiue dicitur, importat aliquid quod participatiue & nunquam secundum sui plenitudinem possidetur. Vnde illis competit aureolam habere, in quibus est aliqua perfectionis victoriæ participatio secundum imitationem eius, in quo perfectæ victoriæ ratio plena consistit. Et ideo, cum in Christo inueniatur huiusmodi principalis & plena ratio, per cuius victoriam omnes victores constituuntur, vt patet Ioan. 16. Confidite, ego vici mundum, & Apoca. 5. Ecce vicit Leo de tribu Iuda, Christo non competit aureolam habere, sed aliquid aliud, vnde omnes aureolæ originantur: vnde dicitur Apocal. 3. Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut ego vici, & sedeo in throno Patris mei. Vnde secundum alios dicendū est, quòd quamuis id quod est in Christo, non habeat rationem aureolæ, tamen est excellentius omni aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus fuit verissime Virgo, Martir, & Doctor, sed cum præmium accidentale his respondens in Christo non habet aliquam nobilem quantitatē, in comparatione ad magnitudinem essentialis præmii: vnde nō habet aureolam sub ratione aureolæ.

Ad secundum dicendum, q̃ aureola quamuis debeatur operi perfectissimo, quo ad nos, tamen aureola, inquantum diminutiue dicitur, significat quandam participationem perfectionis ab aliquo, in quo plenarie inuenitur, & secundum hoc ad quandā minorationem pertinet: & sic in Christo non inuenitur, in quo omnis perfectio plenissime inuenitur.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen habet exemplar vnius rationis. Incorruptio enim Dei quam virginitas imitatur, non eadem ratione est in Deo & in aliquo virgine.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Angelis aureola debeatur.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd angelis aureola debeatur. Quia vt dicit Hierony. de Virginitate loquens: In carne præter carnem viuere, potius est vita angelica quàm humana, & 1. Corint. 7. dicit glossa: Quia virginitas est portio angelica, cum igitur virginitati respondeat aureola, videtur quòd angelis debeatur.

2 Præterea, Nobilior est incorruptio spiritus, quàm incorruptio carnis: sed in angelis inuenitur incorruptio spiritus, quia nunquam peccauerunt, ergo eis magis debetur aureola, quàm hominibus incorruptis carne, qui aliquando peccauerunt.

3 Præterea, Doctrinæ debetur aureola: sed angeli nos docent purgando, illuminando, & efficiendo: vt Dion. dicit, ergo eis debetur aureola saltem Doctorum.

SED CONTRA, Secundæ Timo. 2. Non coronabitur nisi qui legittime certauerit: sed in angelis non est pugna, ergo eis aureola non debetur.

Præterea, Aureola non debetur illis, qui per corpus non excercentur: vnde amantibus virginitatem, martyrium, & doctrinam, si exterius eis hæc non insunt, aureola non debetur: sed angeli sunt spiritus incorporei, ergo aureolam non habent.

RESPONDEO, Dicendum, quòd angelis aureola non debetur, cuius ratio est, quia aureola respondet cuilibet perfectioni excellenti in merito, ea vero quæ in hominibus ad perfectionē meriti pertinēt, angelis sunt connaturalia, vel etiam spectant ad communem statum eorum, aut etiam ad ipsum præmiū: & ideo ratione eorum, qua hominibus aureola debetur, angeli non habent aureolam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ virginitas dicitur esse vita angelica, inquantum per gratiam virgines imitantur id qđ angeli habeant per naturam. Non enim virtutis est in angelis, quòd omnino a delectabilibus carnis abstinent, cum huiusmodi delectationes in eis esse non possint.

Ad secundum dicendum, q̃ perpetua incorruptio spiritus in angelis præmium essentiale meretur, est enim de necessitate salutis, cum in eis non possit subsequi reparatio post ruinam.

Ad tertium dicendum, quòd illi actus secundū q̃ angeli nos docent, pertinent ad gloriam eorum & communem eorum statum: vnde per huiusmodi actus aureolam non merentur.

ARTICVLVS X.

Vtrum aureola etiam corpori debeatur.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ aureola etiam corpori debeatur. Præmium enim essentiale est prius quàm accidentale: sed dos quæ ad præmium essentiale pertinet, non solum est in anima, sed etiam in corpore, ergo & aureola quæ pertinet ad præmium accidentale.

2 Præterea, Peccato quod per corpus exercetur, respondet pœna in anima & corpore, ergo & merito, quod exercetur per corpus, debetur præmium & in anima & in corpore: sed meritum aureolæ per corpus exercetur, ergo aureola ēt debetur corpori.

3 Præterea, In corporibus martyrum quædam virtus apparebit in ipsis cicatricibus corporis. Vnde Augustinus dicit 22. de Ciuita Dei: Nescio quomodo sic afficiamur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quas pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse videbimus. Non enim erit deformitas in eis: sed dignitas quædam, quamuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit, ergo videtur quòd aureola martyrum etiā in corpore sit, & eadem ratione de aliis.

SED CONTRA, Animæ, quando sunt in Paradiso, habent aureolas, nec tamen habent corpora, ergo proprium subiectum aureolæ non est corpus, sed anima.

2 Præterea, Omne meritum est ab anima, ergo præmium totū in anima esse debet.

RESPONDEO Dicendum, quòd aureola proprie est in mente. Est enim gaudiū de operibus illis, quibus aureola debetur. Sed sicut ex gaudio essentialis præmii, quòd est aurea, redundat quidam decor in corpore, qui est gloria corporis, ita ex gaudio aureolæ resultat aliquis decor in corpore, vt sic aureola principaliter sit in mente, sed per quandam etiam redundantiam refulgeat in corpore vel in carne. Et per hoc patet

tet responsio ad obiecta. Tamen sciendum est quòd decor cicatricum, quæ in corporibus martyrum apparebunt, non potest dici aureola: quia aliqui martyres aureolā habebunt, in quibus huiusmodi cicatrices non erunt, vt pote illi qui sunt submersi, aut famis inedia, aut squalore carceris interempti.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter assignentur tres aureolæ, virginum, martyrum, & prædicatorum.

Tho. 4. dist. 49. q. 5. art. 5. q. 1. & sequen.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd in conuenienter designentur tres aureolæ, virginum scilicet, martyrum, & prædicatorum. Aureola enim martyrum respondet virtuti fortitudinis eorum: aureola vero virginum virtuti tẽperantiæ: aureola vero Doctorum virtuti prudentiæ: ergo videtur quòd debeat esse quarta aureola, quæ respondeat virtuti iustitiæ.

2 Præterea, Exodi 25. dicit Glossa, quòd coronæ aureola addi tur, cum per Euangelium his qui mandata custodiunt, vita æterna promittitur. Matthæi decimonono, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Huic aureola superponitur, cum dicitur, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus: ergo paupertati debetur aureola.

3 Præterea, Propter votum obedientiæ aliquis se subiicit Deo totaliter: ergo in voto obedientiæ maxima perfectio consistit, & ita videtur quòd ei aureola debeatur.

4 Præterea Multa sunt etiam alia supererogationis opera, de quibus homo in futuro speciale gaudium habebit: ergo multæ sunt aliæ aureolæ præter tres præfatas.

5 Præterea, Sicut aliquis diuulgat fidem prædicando & docendo, ita scripta compilando: ergo & talibus quarta aureola debetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd aureola est quoddam priuilegiatum præmium priuilegiatæ victoriæ respondens. Et ideo secundum priuilegiatas victorias in tribus pugnis, quæ cuilibet homini imminent, tres aureolæ sumuntur. In pugna.n. quæ est contra carnem, ille potissimam victoriam obtinet, qui a delectabilibus venereis, quæ sunt præcipua in hoc genere, omnino abstinet: & ideo virginitati aureola debetur. In pugna vero, qua contra mundum pugnatur, illa est præcipua, cum a mundo persecutionem vsque ad mortem sustinemus. Vnde & martyribus, qui in ista pugna victoriam obtinent, secunda aureola debetur. In pugna, qua contra Diabolum pugnatur, illa est præcipua victoria, cum aliquis hostem non solum a se, sed a cordibus aliorum remouet quod fit per doctrinam & prædicationem: & ideo Doctoribus & prædicatoribus tertia aureola debetur. Quidam vero distinguunt tres aureolas secundum tres vires animæ, vt dicantur tres aureolæ respondere potissimis trium virium animæ actibus. Potissimus enim actus rationalis est veritatem fidei etiam in aliis diffundere, & huic actui debetur Doctorum aureola. Irascibilis vero actus potissimus est, mortem propter Christum superare, & huic debetur aureola martyrum. Concupiscibilis etiam actus potissimus est a delectabilibus carnis maximis abstinere penitus, & huic debetur aureola virginum. Alii vero aureolas tres distinguunt, secundum ea, a quibus Christo nobilissime conformamur. Ipse enim mediator fuit inter Patrem & mundum. Fuit ergo Doctor, secundum quòd veritatem, quam a Patre acceperat, mundo manifestauit. Fuit autem martyr, secundum quòd a mundo persequutionem sustinuit. Fuit vero virgo, in quantum puritatem in seipso seruauit. Et ideo Doctores, martyres, & virgines ei perfectissime conformantur: vnde talibus debetur aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in actu iustitiæ non attenditur aliqua pugna sicut in actibus aliarum virtutum. Nec tamen verum est quòd docere sit actus prudentiæ: imo est potius actus charitatis vel misericordiæ, secundum q̃ ex tali habitu inclinamur ad huiusmodi actus exercitium, vel etiam sapientiæ vt dirigentis. Vel potest dici secundum alios, quòd iustitia circuit omnes virtutes: & ideo ei specialiter aureola nō debetur.

Ad secundum dicendum, quòd paupertas, quàmuis sit opus perfectionis, non tamen tenet summum locum in aliqua spirituali pugna. Quia amor temporalium minus impugnat, quàm concupiscentia carnis, vel persequutio inflicta in corpus proprium. Vnde paupertati non debetur aureola: sed debetur ei iudiciaria potestas ratione humiliationis, quæ consequitur paupertatem, Glos. autem inducta large accipit aureolam pro quolibet præmio, quod redditur merito excellenti.

Et similiter dicendum ad tertium & quartum.

Ad quintum dicendum, quòd etiam scribentibus sacram scripturam debetur aureola: sed hæc non distinguitur ab aureola Doctorum: quia scripta componere, quidam modus docendi est.

ARTICVLVS XII.

Vtrum aureola virginum sit potissima inter alias.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ aureola virginum sit inter alias potissima. Quia Apocalypsis septimo de virginibus dicitur, quòd sequuntur Agnū quocunque ierit, & quòd nemo poterat dicere canticum, quod virgines cantabant: ergo virgines habent excellentiorem aureolam.

2 Præterea, Cyprian. de Virginibus dicit, q̃ sit illustrior portio gregis Christi: ergo eis maior aureola debetur.

Item, Videtur quod potissima sit aureola martyrum. Quia dicit Aymo, quòd non omnes virgines coniugatas præcedunt: sed hi specialiter qui in tormento passionis virginitate insuper custodita coæquātur martyribus coniugatis: ergo martyriū dat virginitati præminentiam super alios status, ergo martyrio potior aureola debetur.

Item, Videtur quòd potissima debeatur Doctoribus, primæ Timoth. quinto. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime autem qui laborant verbo & doctrina: ergo in Ecclesia triumphante talibus potior aureola debetur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd præeminentia aureolæ ad aureolam potest dupliciter considerari vel attendi. Primo, ex parte pugnę, vt dicatur aureola potior quæ fortiori pugnæ debetur, & per hunc modum aureola martyrum aliis aureolis supereminet quodammodo, & aureola virginum alio modo: pugna enim martyrum est fortior secundum seipsam & vehementius affligens, sed pugna carnis est periculosior, inquantum est diuturnior, & magis nobis eminet e vicino. Secundo, ex parte eorum de quibus est pugna: & sic aureola Doctorum inter omnes est potior, quia huiusmodi pugna versatur circa intelligibilia: alię vero pugnæ circa sensibiles passiones. Sed illa eminentia quæ attenditur ex parte pugnæ, est aureolæ essentialior, quia aureola secundum propriam rationem respicit victoriam & pugnam. Difficultas enim pugnæ attenditur ex parte ipsius pugnæ, inquantum est nobis vicinior: & ideo simpliciter loquendo, aureola martyrum inter omnes est potior. Et ideo dicitur Matth. quinto in Glosſ. quòd in octaua beatitudine, quæ ad martyres pertinet, scilicet qui persequutionem patiuntur, &c. omnes aliæ perfeciuntur: & propter hoc etiam Ecclesia in connumeratione Sanctorum martyres Doctoribus, & virginibus præordinat: sed quantū ad aliquid nihil prohibet, alias aureolas excellentiores esse.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum unus alio aureolam excellentius habeat.

AD TERTIVMDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnus aureolam virginitatis vel martyrii vel Doctoris excellentius alio non habeat. Quia ea quæ sunt in termino, non intenduntur & remittuntur: aureola autem debetur operibus, quæ sunt in termino perfectionis: ergo aureola non intenditur neque remittitur.

2 Præterea, Virginitas non suscipit magis & minus, cum importet priuationem quandam, & negationes non intendantur nec remittantur: ergo nec præmium virginitatis, scilicet aureola virginum intenditur & remittitur.

SED CONTRA, Aureola supponitur aureæ: sed aurea est intensior in vno, quàm in alio: ergo & aureola.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum meritum sit quodammodo præmii causa, oportet diuersificari præmium, secundum quòd merita diuersificantur: aliquid enim intenditur & remittitur per intensionem & remissionem suæ causæ: meritum autem aureolæ potest esse maius & minus, vnde & aureola potest esse maior & minor. Sciendum tamen quòd meritum aureolæ potest intendi dupliciter. Vno modo ex parte radicis: alio modo ex parte operis. Contingit enim esse aliquos duos, quorum vnus ex minori charitate maius tormentū martyrii sustinet, vel magis prædicationi instat: aut etiam magis a delectabilibus carnis elongatur: intensioni ergo meriti quæ attenditur penes radicem, non respondet intensio aureolæ: sed intensio aureæ, intensioni meriti quæ est ex genere actus, respondet intensio aureolæ. Vnde potest esse quòd aliquis, qui minus in martyrio meretur, quātum ad essentiale præmium, habebit pro martyrio maiorem aureolam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd merita quibus debetur aureola, non attingunt ad terminum perfectionis simpliciter: sed secundum speciem, sicut ignis est subtilissimus corporum.

pōrum. Vnde nihil prohibet vnam aureolam alia esse excellentiorem, sicut vnus ignis est alio subtilior.

Ad secundum dicendum, quòd vna virginitas potest esse maior alia propter maiorem recessum a virginitatis contrario, vt dicatur in illa esse maior virginitas, quæ magis occasiones corruptionis vitat. Sic enim priuationes intendi possunt: vt cum dicitur, homo magis cæcus, quia magis elongantur a visu.

QVAESTIO XCVII.

De pœna damnatorum, in septem articulos diuisa.

Tho. 4. dist. 50. q. 2. arti. cul. 3. q. 1. & sequen.

CONSEQVENTER considerandum est de pertinentibus ad damnatos post iudicium. Et primo de pœnis damnatorum & igne quo eorum corpora cruciabuntur. Secundo, de his quæ pertinent ad eorū affectum & intellectum. Tertio, de iustitia & misericordia Dei respectu damnatorum.

Circa primum quæruntur septem.

Primo, Vtrum damnati in Inferno sola pœna ignis affligant. G

Secundo, Vtrum vermis quo affliguntur, sit corporalis.

Tertio, Vtrum fletus in eis existens, sit corporalis.

Quarto, Vtrum tenebræ eorum sint corporales.

Quinto, Vtrum ignis quo affliguntur sit corporalis.

Sexto, Vtrum sit eiusdem speciei cum igne nostro.

Septimo, Vtrum ignis ille sit sub terra.

ARTICVLVS I.

Vtrum damnati in Inferno sola pœna ignis affligantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd damnati in Inferno sola pœna ignis affligantur. Matth. 25. vbi eorum damnatio exprimitur, sit mentio solum de igne, cum dicitur, Ite maledicti in ignem æternum.

2 Præterea, Sicut pœna Purgatorii debetur peccato veniali, H ita pœna Inferni debetur peccato mortali: sed in Purgatorio non dicitur esse nisi pœna ignis, vt patet per hoc quod dicitur 1. Cor. 3. Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit: ergo nec in inferno erit nisi pœna ignis.

3 Præterea, Pœnarum varietas refrigerium præstat, sicut calido cum transfertur ad frigidum: sed nullum refrigerium est ponere in damnatis: ergo non erunt diuersæ pœnæ, sed sola pœna ignis.

SED CONTRA est quod dicitur in Psal. 10. Ignis, sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.

Præterea, Iob 33. Transibunt ab aquis niuium ad calorem nimium.

RESPONDEO, Dicendum, quòd secundum Basilium in vltima mundi purgatione fiet separatio in elementis, vt quicquid est purum & nobile, remaneat superius ad gloriam beatorum, quicquid vero est ignobile & fæculentum, in Infernum proiiciatur ad pœnam damnatorum: vt sicut omnis creatura erit beatis materia gaudii, ita damnatis ex omnibus creaturis I tormentum accrescat, secundum illud Sapien. 5. Pugnabit cum illo orbis terræ contra insensatos. Hoc etiam diuinæ iustitiæ competit, sicut ab vno recedentes per peccatum in rebus materialibus, quæ sunt multa & varia, finem suum constituerunt: ita etiam multipliciter & ex multis affligantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia ignis est maxime afflictiuus propter hoc quòd abundat in virtute actiua: ideo nomine Ignis omnis afflictio designatur, si sit vehemens.

Ad secundum dicendum, quòd pœna Purgatorii non est principaliter ad affligendum: sed ad purgandum, vnde per solum ignem fieri debet, qui maxime habet vim purgatiuam: sed damnatorum pœna non ordinatur ad purgandum, vnde non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd damnati transibunt ex vehementissimo calore ad vehementissimum frigus, sine hoc quòd K in eis sit aliquod refrigerium: quia passio ab exterioribus non erit per transmutationem corporis a sua pristina naturali dispositione, vt contraria passio ad æqualitatem vel temperiem, reducendo refrigeriū causet, sicut nunc accidit: sed erit per actionem spiritualem, secundum quòd sensibilia agunt in sensum, prout sentiuntur imprimendo formas illas secundum esse spirituale in organum, & non secundum esse materiale.

ARTICVLVS II.

Vtrum vermis damnatorum sit corporalis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vermis, quo affliguntur damnati, sit vermis corporalis: Quia caro non potest affligi per vermem spiritualem: sed caro damnatorum affligetur per vermem. Iudith. Sextodecimo. Et dabit ignem & vermes in carnes eorum, & Ecclesiastic. septimo. Vindicta carnis impii ignis & vermis: ergo vermis ille erit corporalis.

2 Præterea, Augu. dicit 21. de Ciu. Dei, Vtrunque, ideſt ignis & vermis, pœna erunt carnis: ergo, &c.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 20. de Ciu. Dei, In pœnis malorum inextinguibilis ignis & viuacissimus vermis. Ab aliis autem aliter exponitur. Alii vtrunque ad corpus, alii vtrunq; ad animam recensent, alii proprie ad corpus, ignem, tropice ad animam, vermem, quod credibilius videtur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd post diem iudicii in mundo innouato, non remanebit aliquod animal vel aliquod corpus mixtum nisi corpus hominis tantum, eo quòd non habeat aliquem ordinem ad corruptionem, nec post illud tempus sit futura generatio & corruptio. Vnde vermis qui in damnatis ponitur, non debet intelligi esse materialis, sed spiritualis qui est conscientiæ remorsus, qui dicitur vermis, inquantum oritur ex putredine peccati, & animam affligit: sicut corporalis vermis ex putredine ortus affligit pungendo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ipsæ animæ damnatorum dicuntur carnes eorum pro eo quòd carni subiectæ fuerunt. Vel potest dici etiam, quòd per vermem spiritualem caro affligetur, secundū quòd passiones animæ redundant in corpus, & hic & in futurum.

Ad secundum dicendum, quòd Augustinus loquitur sub quadam comparatione. Non enim vult simpliciter asserere quòd ille vermis sit materialis, sed quòd potius esset asserendum ignē & vermem materialiter intelligi, quàm quòd vtrunque spiritualiter intelligatur: quia sic nullam pœnam corporalem damnati sustinerent, vt patet serie verborum eius ibidem inspicienti.

ARTICVLVS III.

Vtrum fletus qui erit in damnatis, sit corporalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd fletus, qui erit in damnatis, erit corporalis. Quia Lucæ decimotertio dicit quædam Gloss. quòd per fletum quem dominus reprobis comminatur, potest probari vera corporum resurrectio, quod non esset, si fletus ille tantum esset spiritualis: ergo, & cetera.

2 Præterea, Tristitia quæ est in pœna, respondet delectationi, quæ fuit in culpam, secundum illud Apocalypsis 28. Quantū glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum: sed peccatores in culpa habuerunt delectationem interiorem & exteriorem: ergo habebunt fletum etiam exteriorem.

SED CONTRA, Fletus corporalis fit per quandam resolutionem lachrymarum: sed a corporibus damnatorum non potest fieri perpetua resolutio, cum nihil in eis per cibum restauretur, omne enim finitum consumitur, si aliquid ab eo continue abstrahatur: ergo in damnatis non erit corporalis fletus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in fletu corporali duo inueniuntur, quorum vnum est lachrymarum resolutio, & quātum ad hoc fletus corporalis in damnatis esse non potest, quia post diem iudicii quiescente motu primi mobilis, non erit aliqua regeneratio vel corruptio, vel corporalis alteratio: in lachrymarum autem resolutione oportet esse illius humoris generationem, qui per lachrymas distillat, vnde quantum ad hoc corporalis fletus in damnatis esse non poterit. Aliud quod inuenitur in corporali fletu, est quædam commotio & turbatio capitis & oculorum, & quantum ad hoc fletus in damnatis esse poterit post resurrectionem: corpora enim damnatorum non solum ab exteriori affligentur, sed etiam ab interiori, secundum quòd corpus immutatur ad passionem animæ bonam vel malam, & quantum ad hoc fletus carnis resurrectionem indicat, & respondet delectationi culpæ, quæ fuit in anima & in corpore.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum damnati sint in tenebris corporalibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd damnati non sint in tenebris corporalibus. Quia vt dicit Gregorius in nono libro Moral. super illud Iob 10. Sempiternus horror inhabitat: quamuis ignis ille ad consolationem non luceat, sed vt magis torqueat aliquid, lucet. Nam sequaces, quos secum traxerunt de mundo reprobi, flamma illustrati visuri sunt: ergo non erunt ibi tenebræ corporales.

2 Præterea, Damnati vident pœnam suam, hoc enim est eis ad augmentum pœnæ: sed nihil videtur sine lumine: ergo nō sunt ibi tenebræ corporales.

Præterea,

3 Præterea, Damnati ibi habebunt potentiam visuam post corporum resumptionem: sed frustra in eis esset, nisi aliquid viderent: ergo cum nihil videatur, nisi in lumine, videtur quòd non sint omnino in tenebris. A

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 22. Ligatis manibus eius & pedibus, proiicite eum in tenebras exteriores: super quod dicit Greg. Si ignis ille lucem haberet, in tenebras exteriores nequaquam diceretur.

Præterea, Basilius dicit super illud Psal. 28. Vox Domini intercidentis flammam ignis, quòd virtute Dei separabitur claritas ignis ab eius virtute adusliua, ita quòd claritas cedet in gaudium beatorum, & vstiuū ignis in tormentum dānatorum: ergo damnati habebunt tenebras corporales, quædam vero alia quæ ad pœnam damnatorum pertinent, determinata sunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd dispositio Inferni erit talis, quòd vt maxime miseriæ damnatorum competat. Vnde B secundum hoc sint ibi lux & tenebræ, prout maxime spectant ad miseriam damnatorum: ipsa autem visio secundum se delectabilis est: vt enim dictur in principio Metaphy. seusus oculorum est maxime diligibilis, eo quòd per ipsum plura cognoscimus: sed per accidens contingit visionem esse afflictiuam, inquantum videmus aliqua nobis nociua vel nostræ voluntati repugnantia: & ideo in Inferno hoc modo nō debet esse locus dispositus ad videndum secundum lucē & tenebras, vt nihil perspicue videatur: sed solummodo sub quadam vmbrositate videantur ea quæ afflictione cordi ingerere possunt. Vnde simpliciter loquendo, locus est tenebrosus. Sed tamen ex diuina dispositione est ibi aliquid luminis, quantum sufficit ad videndum illa quæ animam torquere possunt, & ad hoc satisfacit naturalis situs loci, quia in terræ medio vbi Infernus ponitur, non potest esse ignis nisi fæculentus & turbidus, & quasi fumosus. Quidam enim tenebrarum harum causam assignant, ex commassatione corporum dam C natorum, quæ præ multitudine ita replebunt locum Inferni, quòd ibi nihil de aere manebit: & sic non erit ibi aliquid de diaphano, quod possit esse subiectum lucis & tenebræ, nisi oculi dānatorum, qui erunt obtenebrati.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

Vtrum ignis inferni sit corporalis.

Tho. 4. dist. 44. q. 3. art. 2. q. 1. & sequen.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ignis Inferni quo cruciabuntur corpora damnatorum, non sit corporeus. Dicit enim Damas. in 4. libro in fine, Tradetur Diabolus & dæmones, & homo eius, scilicet Antichristus cum impiis & peccatoribus in ignem æternum, non materialem, qualis est qui apud nos est: sed qualem nouit Deus: sed omne corporeum est materiale. igitur ignis inferni non erit corporeus.

2 Præterea, Animæ damnatorum a corpore separatæ ad ignem D Inferni feruntur: sed Augustinus dicit 12. super Genes. ad literam, Spiritualem arbitror esse, scilicet locum ad quem anima defertur post mortem, non corporalem, ergo, &c.

3 Præterea, Ignis corporeus in modo suæ actionis non sequitur modum culpæ in eo qui igne cremātur, sed magis ad modum humidi & sicci. In eodem enim igne corporeo videmus affligi iustum & impium: sed ignis Inferni in modo suæ afflictionis vel actionis, sequitur modum culpæ in eo qui punitur. Vnde dicit Grego. in 4. Dialog. Vnus quidem est gehennæ ignis: sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vnusquisque. n. quantum exigit culpa, tantū sentiet de pœna: ergo non est corporeus.

SED CONTRA est quod dicitur Quarto Dialogorum. Ignem gehennæ corporeum esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari. E

Præterea, Sapientiæ 5. dicitur, Pugnabit orbis terrarum contra insensatos: sed non totus orbis terrarum contra insensatos pugnaret, si solummodo spirituali pœna & non corporali punirentur, ergo punientur igne corporeo.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de igne Inferni multiplex fuit opinio. Quidam enim Philosophi, vt Auicen. Resurrectionem non credentes, solius animæ post mortem pœnam esse crediderunt. Et quia eis inconueniens videbatur vt animæ cum sint incorporeæ, igne corporeo punirentur, negauerunt ignem corporeum esse, quo mali punirentur, volentes quòd quicquid dicitur de pœna animarum post mortem per aliqua corpora futura, metaphorice dicatur. Sicut enim bonarum animarum delectatio & iucunditas non erit in aliqua re corporali: sed spirituali tantum erit in consequutione sui finis: ita afflictio malorum spiritualis erit tantum in hoc, scilicet quòd tristabuntur de hoc quòd separabuntur a fine, cuius ineſt eis desiderium naturale. Vnde sicut omnia quæ de delectatione animarum post mortem dicuntur, quæ videntur ad delectationem pertinere corporalē, vt quòd reficiantur vel rideant, vel huiusmodi: ita etiam quicquid de earum afflictione dicitur, quòd in corporalem punitionem sonare videatur, per similitudinem debet intelligi, sicut quòd in igne ardeant, vel fœtoribus affligantur, & huiusmodi. Spiritualis enim delectatio & tristitia, cum sint ignota multitudini, oportet quòd per delectationes & tristitias corporales figuraliter manifestentur, vt homines magis moueantur ad desiderium vel timorem. Sed quia in pœna damnatorum non solum erit pœna damni quæ respondeat auersioni quæ fuit in culpa, sed etiam pœna sensus, quæ respondeat conuersioni: ideo non sufficit prædictum modum punitionis ponere: & ideo etiam ipse Auicenna alterum modum superaddit dicens, quòd animæ malorum post mortem non per corpora, sed per corporum similitudines puniantur: sicut in somnis propter similitudines prædictas in imaginatione existentes, videtur homini quòd torqueatur pœnis diuersis. Et hunc etiam modum videtur ponere Augustinus in duodecimo super Genes. ad literam, sicut ibidem manifeste patet. Sed hoc videtur inconuenienter dictum esse. Imaginatio enim potentia quædam est, vtens organo corporali: vnde non potest esse quòd visiones huiusmodi imaginariæ fiant in anima separata a corpore, sicut in anima somniantis. Vnde etiam Auicenna, vt hoc inconueniens euitaret, dixit quòd animæ separatæ a corpore vtebantur pro organo, quasi aliqua parte cœlestis corporis, cui corpus humanum oportet esse conforme ad hoc quòd perficiatur anima rationalis, quæ est similis motoribus cœlestis corporis, in hoc sequutus quodammodo opinionem antiquorum Philosophorum, qui posuerunt animas redire ad orbes stellarum. Sed hoc est omnino absurdum secundum doctrinam Philosophi: quia anima vtitur determinato organo corporali, sicut ars determinatis instrumentis: vnde non potest transire de corpore ad corpus, quod Pythagoras ponit, vt dicitur in primo de Anima. Qualiter autem ad dictum Augustini sit respondendum, infra dicetur. Quicquid autem dicatur de igne qui animas separatas cruciat, de igne tamen quo cruciabuntur corpora damnatorum post resurrectionem, oportet dicere quòd sit corporeus, quia corpori non potest conuenienter adaptari pœna nisi sit corporea. Vnde Gregorius in quarto Dialogorum, ex hoc ipso probat ignem Inferni esse corporeum, quòd reprobi post resurrectionem in eum detrudentur. Augustinus enim, vt habetur in litera, manifeste confitetur ignem illum, quo cruciabuntur corpora, esse corporeum. Et de hoc ad præsens est quæstio. Sed hoc supra dictum est, qualiter animæ damnatorum ab igne isto corporeo puniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Damascenus non negat simpliciter illum ignem materialem esse: sed quòd non est materialis talis, qualis apud nos est, eo quòd quibusdam proprietatibus ab hoc igne distinguitur. Vel etiam dicendum est, quòd quia ignis non materialiter alteret corpora, sed quadam spirituali actione agit in ea punitionem: ideo dicitur non materialis esse, non quantum ad substantiam, sed quantum ad punitionis effectum in corporibus, & multo amplius in animabus.

Ad secundum dicendum, quòd dictum Augustini potest hoc modo accipi, vt pro tanto dicatur locus ille, ad quem animæ deferuntur post mortem, non esse corporeus, quia anima in eo corporaliter non existit, per modum scilicet quo corpora existunt in loco: sed alio modo spirituali, sicut angeli in loco sunt. Vnde dicendum, quòd Aug. loquitur opinando & non determinando, sicut sæpe facit in libro illo.

Ad tertium dicendum, quòd ignis ille est instrumentum diuinæ iustitiæ punientis. Instrumentum autem non solum agit in virtute propria & per proprium modum, sed etiam in virtute principalis agentis, & secundum quòd est regulatum ab eo. Vnde quamuis secundum propriam virtutem non habeat q aliquos cruciet secundum magis vel minus, secundum modum prædictum, habet tamen hoc secundum quòd eius actio modificatur ex ordine diuinę iustitiæ. Sicut etiam ignis fornacis modificatur ex industria fabri in sua actione, secundum quòd competit ad effectum artis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd ignis ille nō sit eiusdem speciei cum igne isto corporeo quem videmus. Augustinus enim dicit, & habetur in litera. Ignis æternus, cuiusmodi sit, arbitror neminem scire, nisi cui spiritus diuinus ostendit: sed naturam istius ignis oēs, vel fere omnes sciunt, ergo ignis ille nō est eiusdem speciei aut naturæ cum isto.

2 Præterea. Grego.dicit.15.Moralium.exponens illud Iob 20. Deuorabit eum ignis,qui non succenditur, ignis corporeus vt esse valeat,corporeis indiget fomentis, nec valet nisi succensus, esse:& nisi refotus subsistere. At contra gehennę ignis cum sit corporeus & in semetipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur: sed datus semel,durat inextinguibilis, &succensione non indiget & ardore non caret, ergo non esteiusdem naturæ cum eo quem videmus.

3 Præterea. Aeternũ & corruptibile non sunt eiusdem rationis cum nec eriam in genere communicent secũdum Philosophum in 10.Metaphy.sed iste ignis est corruptibilis, ille autem æternus.Math 25. Ite maledicti in ignem æternum.ergo nó est eius dem naturæ.

4 Præterea.De natura huius ignis nostri est,vt luceat: sed ignis inferni lucet.Vnde Iob.18 Nonne lux impii extinguetur ? ergo vt prius.

SED CONTRA, Secundum Philosophum in 1.Topi. Omnis aqua omni aquæ est idem specie,ergo eadem ratione:omnis ignis,omni igni est idem specie.

Præterea.Sap.11.dicitur.Per quæ peccat quis,per hæc & torquetur:sed homines peccant per res sensibiles huius mundi,ergo iustum est vt per easdem puniantur.

RESPONDEO, Dicendum,q̃ ignis propter hoc quòd est maxime virtutis in agendo inter reliqua elementa,alia corpora pro materia habet,vt dicitur in 4.Metaphy.Vnde & ignis dupliciter inuenitur, scilicet in materia propria prout est in propria sua sphera,vel in materia aliena,siue terrestri,vt patet in carbone siue aere,vt paret in flamma,quocunque autem modo ignis inueniatur semper est idem in specie quantum ad naturam ignis pertinet.Potest autem esse diuersitas in specie quantum ad corpora quę sunt materia ignis.Vnde flamma & carbo differunt specie, & similiter lignum igneum & ferrum ignitum, nec differt quantum ad hoc siue ignita sint per violentiam, vt in ferro apparet,siue ex principio intrinseco naturali, vt accidit in sulphure.Qđ ergo ignis inferni quantũ ad hoc habet de natura ignis sit eiusdem speciei cum igne qui apud nos est, manifestũ est:vtrũ aut ille ignis sit in propria materia existẽs, aut si in aliena, inqua materia sit nobis ignotum est, & secundum hoc potest ab igne qui apud nos est in specie differre materialiter cõsideratus,quasdam tamen proprietates differentes habet ab igne isto, vt quòd successione non indiget nec lignis nutritur. Sed iste differentiæ non ostendunt diuersitatem in specie quantum ad id quod pertinet ad naturam ignis.

AD PRIMVM ergo dicendum,q̃ Augu.loquitur quantum ad id quod est materialiter in igne illo, non autem quantũ ad ignis naturam.

Ad secundum dicendum, q̃ ignis qui apud nos est,lignis nutritur & ab homine succenditur, quia est artificialiter & per violentiam in aliena materia introductus: sed ignis ille lignis non indiget quibus foueatur,quia vel in propria materia est existẽs, vel est in materia aliena non per violentiam, sed per naturam a principio intrinseco. Vnde non est ab homine succensus, sed à Deo qui naturam illam instituit, & hoc est quod dicitur Esa.30. Flatus domini sicut torrens sulphuris succẽdens eam.

Ad tertium dicendum, q̃ sicut corpora damnatorũ erunt eiusdem speciei cuius & modo sunt, quamuis modo sint corruptibilia, tunc autem incorruptibilia ex ordine diuinæ iustitiæ & propter quietem motus cœli,ita est & de igne inferni quo corpora illa punientur.

Ad quartum dicendum, q̃ lucere non conuenit igni secundũ quemlibet modum existẽdi, quia in propria materia existens nõ lucet.Vnde nõlucet in propria sphera,vt Philosophus dicit, etiã in aliqua materia ignis existens non lucet, sicut cum est in materia opaca terrestri, vt in sulphure, & similiter est etiam qñ ex alio quo grosso fumo eius claritas obfuscatur. Vnde q̃ ignis inferni nõ luceat,nõ ẽ sufficiẽs argumẽtũ ad hoc q̃ nõ sit eiusdẽ spẽi.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ignis inferi sit sub terra.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ ignis ille non sit sub terra.Iob.28.De homine damnato dicitur,& de orbe transferet eum Deus, ergo ignis ille quo damnati punientur non est sub terra:sed est extra orbẽ.

2 Præterea Nullum violentum & per accidens potest esse sempiternum:sed ignis ille erit in inferno in sempiternum, ergo non erit ibi per violentiam sed naturaliter:sed sub terra non potest esse ignis nisi per violentiam,ergo ignis ille non est sub terra.

3 Præterea. In igne inferni omnia corpora damnatorum post diem iudicii cruciabuntur: sed illa corpora locum replebunt,ergo cum futura sit maxima multitudo damnatorum, quia stultorum infinitus est numerus.Ecc.1.ergo maximum oportet esse spacium in quo ignis ille continetur:sed inconueniens vid et ur dicere infra terram esse tantam concauitatem,cum partes terræ naturaliter ferantur ad medium, ergo ignis ille non erit sub terra.

4 Præterea. Sap.11.per quæ peccat quis,per hæc & torquetur: sed mali super terram peccauerunt, ergo ignis eos puniens non debet esse sub terra.

SED CONTRA dicitur Esa,4.infernus subtus cõturbatus est in occursum tui.ergo ignis inferni sub nobis est.

Præterea. Grego.4.Dialog.Quid obstat non video,quòd infernus esse sub terra credatur.

Præterea.Iob.2.super illud Proiecisti me in corde maris.Glo. interlinearis 1.in inferno, pro quo dicitur in euangelio Mat.12. in corde terræ:quia sicut cor est in medio animalis, ita infernus in medio terræ perhibetur esse.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut Augusł.dicit,& habetur in littera in qua parte mundi infernus sit scire neminẽ arbitror,nisi cui diuinus spiritus reuelauit. Vnde Grego.in 4. Dialo. super hac quæstione interrogatus respondit.Hac de re te mere diffinire nihil audeo. Nonnulli nanque in quadam terrarũ parte infernum esse putauerunt.Alii vero hũc sub terra esse æstimant.Et hãc opinionem probabiliorem ostẽdit dupliciter. Vno modo ex ipsa nominis ratione sic dicens. Si iccirco infernum dicimus quia inferius iacet, quod terra ad cœlum est, hoc esse infernus debẽt ad terram. Secundo ex hoc q̃ dicitur Apo.5.Nemo poterat neque in cœlo neq; in terra,neq; subtus terrã aperire librũ,vt hoc q̃ dicitur in cœlo referatur ad angelos,hoc q̃ dicitur in terra referatur ad homines viuentes in corpore,hoc quòd dicitur sub terra referatur ad animas existentes in inferno. Aug. ẽt in lib.12. super Gen. ad literã duas rationes tangere videtur, quare congruum sit infernum esse sub terra. Vna est,vt quoniã defunctorum animæ carnis amore peccauerant, hoc eis exhibeatur quod ipsi carni mortuæ solet exhiberi, vt scilicet sub terram retrudantur. Alia est quòd sicut grauitas in corporibus,ita tristitia in spiritibus,& lętitia sicut leuitas. Vnde sicut secundum corpus si ponderis sui ordinem teneant inferiora sunt omnia grauiora,ita secundum spiritum inferiora sunt omnia terrestri,& sicut conueniens locus gaudio electorum est cœlum empyreum, ita conueniens locus tristitię damnatorum est infimum terræ. Neque mouere debet quod Augu.ibidem dicit, quòd inferi sub terris esse dicuntur vel creduntur: quia vt in lib.retractationum hoc tractans dicit. Mihi videor dicere debuisse magis quòd sub terris sunt inferi, quàm rationem reddere cur sub terris esse dicuntur siue creduntur. Quidam tamen Philosophi posuerunt, q̃ locus inferni erat sub orbe terrestri, tamen supra terræ superficiem ex parte opposita,& hoc videtur Isidorꝰ sensisse cum dixit, quòd Sol & Luna in ordine quo creati sunt stabunt,ne impii in tormentis positi fruantur luce eorum : quę ratio nulla esset si infernus infra terram esse dicatur,qualiter & hæc verba possint exponi patuit supra.Pytagoras vero posuit locum pœnarũ in sphera ignis quam in medio totius orbis esse dixit, vt patet per Ari. in 2.ce.& mundi. Sed tamen conuenientius his quæ in scriptura dicuntur est,vt sub terra credatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Iob de orbe transferet eum Deus,intelligendum est de orbe terrarũ, idest,de hoc mundo,& hoc modo exponit Grego.dicens. De orbe quippe transfertur,cum superno apparente iudice de hoc mũdo tollitur in quo peruerse gloriatur. Nec est intelligendum, q̃ orbis hic accipiatur pro vniuerso,quasi extra totum vniuersum sit locus pœnarum.

Ad secundum dicendũ,q̃ in loco illo cõseruatur,ignis in æternum ex ordine diuinę iustitiæ, quamuis secundum naturam nõ possit extra suum locum aliquod eẽm in æternum durare,præcipue statu generationis & corruptionis manente in rebus . Ignis autem erit ibi fortissimę caliditatis : quia calor eius erit vndique congregatus propter frigus terræ vndiq; ipsum circunstans.

Ad tertium dicendum, quòd infernus nũquam deficiet in amplitudine quin sufficiat ad damnatorum corpora capienda.Infernus enim.Prouerb.30.inter tria insatiabilia ponit,nec est inconueniens quòd inter viscera terræ tanta concauitas conseruetur diuina virtute quę damnatorum omnium corpora possit capere.

Ad quartũ dicendũ,q̃ hoc qđ dicitur per quæ peccat quis per hæc & torquetur, non est necessarium, nisi in principalibus instrumentis peccandi,quia enim homo in anima peccat & in corpore,in vtroque punietur: non autem oportet quòd in loco quo quis peccauit,in eodem puniatur, cum alius sit locus qui viatoribus & damnatis debetur.Vel dicendum, quòd hoc intelligitur de pœnis quibus homo punitur in via.secundum quod quælibet culpa suam pœnam habet annexam,prout quis inordinatus animus sibi est pœna,vt dicit Augu.

QVAE-

QVAESTIO XCVIII.

De voluntate & intellectu damnatorum.

CONSEQVENTER considerandum est de pertinentibus ad affectum, & intellectum damnatorũ.

Circa quod quæruntur nouem.

Primo, Vtrum damnatorum voluntas sit mala.
Secundo, Vtrum aliquando peniteant de malis quæ fecerũt.
Tertio, Vtrum magis vellent non esse quàm esse.
Quarto, Vtrum vellent alios non esse damnatos.
Quinto, Vtrum impij habeant deum odio.
Sexto, Vtrum ipsi demereri possint.
Septimo, Vtrum possint vti scientia hic acquisita.
Octauo, Vtrum cogitent aliquando de Deo.
Nono, Vtrum ipsi videant gloriam beatorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis voluntas damnatorum sit mala.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non omnis voluntas damnatorum sit mala. Quia vt dicit Dio. 4.ca. de Diui.No. Demones bonum & optimum concupiscunt, esse, viuere, & intelligere: cum ergo damnati homines non sint peioris conditionis quàm demones, videtur quòd ipsi bonam voluntatem habere possint.

2 Præterea, Malum, vt dicit Dionysius, est omnino inuoluntariũ:ergo si dãnati aliquid volunt,illud volunt inquantũ est bonum vel apparens bonum : sed voluntas quæ per se ordinatur ad bonum est bona, ergo damnati possunt habere voluntatem bonam.

3 Præterea,Aliqui erunt damnati qui in hoc mundo existentes aliquos virtutum habitus secum detulerunt: vtpote gentiles: qui habuerunt virtutes politicas : sed ex habitibus virtutum elicitur laudabilis voluntas, ergo in aliquibus damnatis poterit esse laudabilis voluntas.

SED CONTRA Obstinata voluntas,nunquàm potest flecti, nisi ad mala: sed damnati homines erunt obstinati, sicut demones, ergo voluntas eorum nunquam poterit esse bona.

Præterea. Sicut se habet voluntas damnatorum ad malum:ita voluntas beatorum ad bonum : sed beati nunquam habent voluntatem malam, ergo nec damnati aliquam habent voluntatem bonam.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ in damnatis potest dupliciter voluntas considerari, scilicet voluntas deliberatiua, & voluntas naturalis. Naturalis quidem non est eis ex ipsis, sed ex actione naturæ quæ in natura hanc inclinationem posuit, quæ naturalis voluntas dicitur, vnde cum natura in eis remaneat,secundum hoc bona poterit in eis esse voluntas naturalis. Sed voluntas deliberatiua est eis ex seipsis, secundum quòd in potestate est eorum inclinari per affectum ad hoc vel illud, & talis voluntas est in eis solum mala : & hoc ideo, quia sunt perfecte auersi a fine vltimo rectæ voluntatis,nec aliqua voluntas potest esse bona nisi per ordinẽ ad finem prædictum. Vnde etiam etsi aliquod bonũ volunt, non tamen bene volunt illud, vt ex hoc voluntas eorum bona dici possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Dionys. intelligitur de voluntate naturali, quæ est inclinatio naturæ in aliquod bonum : sed tamen ista naturalis inclinatio per eorum malitiam corrumpitur, inquantum hoc bonum, quod naturaliter desiderant,sub quibusdam malis circunstantiis appetunt.

Ad secundum dicendum, quòd malum inquantum est malũ, non mouet voluntatem,sed inquantum est æstimatum bonum: sed hoc ex eorum malitia procedit,quòd id quod est malum,ęstimant vt bonum, & ideo voluntas eorum mala est.

Ad tertium dicendum, q̃ habitus virtutum politicarum non remanent in anima separata,eo quòd virtutes illæ perficiunt solum in vita ciuili, quę non erit post hanc vitam : si tamen remanerent , nunquam in actum exirent, quasi ligatæ ex obstinatione mentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum damnati pœniteant de malo quod fecerunt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd damnati nunquam pœniteãt de malis quæ fecerunt. Quia dicit Ber. in Cant.quòd damnatus semper vult iniquitatem suã quam fecit: ergo nunquam de peccato commisso pœnitent.

2 Præterea, Velle se non peccasse, est bona voluntas : sed damnati non habebunt bonam voluntatem: ergo damnati nunquã volent se non peccasse : & sic idem quod prius.

3 Præterea,Secundum Damas. hoc est hominibus mors, quod angelis casus:sed angeli voluntas post casum est inuertibilis hoc modo,vt non possit recedere ab electione,qua prius peccauit:ergo damnati non pussunt pœnitere de peccatis a se commissis.

4 Præterea,Maior erit peruersitas damnatorum in Inferno, q̃ peccatorum in hoc mundo: sed aliqui in hoc mundo non pœnitent de peccatis commissis,vel propter excæcationem mentis, sicut hæretici: vel propter obstinationem,sicut qui lætantur cum male fecerint & exultant in rebus pessimis:vt dicitur Prouer 2. ergo, &c.

SED CONTRA, Sapien. 5. de damnatis dicitur, Intra se pœnitentiam agentes .

Præterea,Philosophus 9.Ethico.dicit q̃ pœnitudine replentur mali,mox enim tristantur de hoc in quo prius delectati sũt: ergo damnati cum sint praui maxime,magis pœnitent.

RESPONDEO, Dicendum quòd pœnitere de aliquo, contingit dupliciter.Vno modo per se,& alio modo per accidẽs. Per se quidem de peccato pœnitet, qui peccatum in eo quod est peccatum abominatur. Per accidens vero,qui illud odit ratione alicuius adiuncti,vt pote pœnæ alicuius. Mali igitur non pœnitebunt, per se loquendo, de peccatis, quia voluntas malitiæ peccati in eis remanet,: pœnitebunt autem per accidens, inquãtum afligentur de pœna, quam pro peccato sustinent.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd damnati iniquitatem volunt:sed pœnam refugiunt,& sic per accidens de iniquitate omissa pœnitent.

Ad secundũ dicendũ, q̃ velle non peccasse propter turpitudinem iniquitatis est bona voluntas,sed hoc non erit in dãnatis.

Ad tertium dicendum,quòd sine aliqua auersione voluntatis contingit quòd damnati de peccatis peniteant, quia non hoc refugiunt in peccatis quod prius appetiuerunt: sed aliquid aliud, scilicet pœnam.

Ad quartum dicendum, q̃ homines in hoc mundo, quãtumcunque obstinati,per accidens de peccatis suis pœnitent,si pro eis puniantur,quia vt dicit Augusł.in lib.83.quæstionum.quòd videmus etiam ferocissimas bestias dolore pœnarum a maximis voluptatibus abstinere.

ARTICVLVS III.

Vtrum damnati recta ratione vellent non esse.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ damnati recta ratione & deliberatiua,non vellent non esse. Augustin. enim dicit in lib. de libero arbitr. Considera quantum bonum est esse,quod beati & miseri volunt. Maius enim est miseris esse quàm omnino non esse.

2 Præterea, Augusł. sic ibidem arguit Prælectio supponit electionem: sed non esse non est eligibile,cum non habeat apparentiam boni,cum nihil sit. ergo non esse non potest esse magis appetibile damnatis quàm esse.

3 Præterea,Maius malum magis est fugiendum:sed non esse est maximũ malum,cum tollat totaliter bonũ. ita quòd nihil relinquit. ergo non esse est magis fugiendum quàm miserum esse, & sic idem quod prius.

SED CONTRA est quod dicitur Apocal.9.In diebus illis,desiderabunt homines mori,& fugiet mors ab eis.

Præterea, Damnatorum miseria omnem huius mundi miseriam excedit:sed ad vitandum miseriam huius mundi appetibile est aliquibus mori. Vnde dicitur Eccle. 19. O mors quàm bonum est iudicium tuum homini indigenti,& qui minoratur viribus & deficit ætate, & cui de omnibus cura est & incredibili qui perdit sapientiam. ergo multo fortius est damnatis appetibile non esse secundum rationem deliberatiuam.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ non esse potest dupliciter considerari.Vno modo secundum se,& sic nullo modo est appetibile,cum non habeat rationem boni:sed sit boni pura privatio.Alio modo potest considerari inquantum est ablatiuum pœnalis vitæ, seu alicuius miseriæ, & sic non esse accipit rationem boni:si carere enim malo est quoddam bonum, vt dicit Philosophus in 5. Ethi. & per hunc modum melius est damnatis non esse quàm miseros esse.Vnde Matth.26.bonum erat ei si natus nõ fuisset homo ille,& Hier.20. Sup illud.Maledicta dies in qua natus sum &c.dicit Gl.Hiero. Melius est non esse quàm male esse. per se autem non est non esse eligibile:sed per accidens, inquantum,scilicet est miserię terminatiuum. quod enim dicitur quòd esse & viuere ab omnibus appetitur naturaliter, nõ oportet hoc accipere quantum ad malam vitam & corruptam,& eam quę est in tristitijs vt dicit Philosophus in 9.Ethi.

Et per hoc patet responsio ad primum .

Ad secundum dicendum, q̃ non esse non est eligibile per se: sed per accidens tantum,vt dictum est.

Ad tertium dicẽdum,quòd licet non esse maxime sit malum, inquantum priuat esse,est tamen valde bonum,inquantum priuat miseriam quæ est maximũ malorum,& sic non esse eligitur.

ARTI-

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS IIII.

Vtrum damnati vellent alios esse in inferno non damnatos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd damnati in inferno non vellent alios esse dānatos, qui non sunt damnati. Quia Luc.16.dicitur de diuitæ qui orabat pro fratribus suis, ne irent in locum tormentorum. ergo & eadem ratione & damnati alij, non vellent ad minus carnales suos amicos in inferno damnari.

2 Præterea, Affectiones in inferno inordinatę a damnatis non auferuntur: sed aliqui damnati inordinate aliquos non damnatos dilexerunt. ergo non vellent eorum malum, quod est esse damnatos.

3 Præterea, Damnati non desiderant augmentum suæ pœnæ: sed si plures damnarentur maior esset eorum pœna, sicut etiam multiplicatio beatorum amplificat eorum gaudium. ergo damnati nollent saluatos damnari.

SED CONTRA est quod Esa.14.sup illud, Surrexerunt de solijs, dicit Glo. Solatium est malorum, multos socios habere pœnarum.

Præterea, In damnatis maxime regnat inuidia. ergo dolet de felicitate beatorum, & eorum damnationem appetunt.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ sicut in beatis erit perfectissima charitas: ita in damnatis perfectissimum odium. Vnde sicut sancti gaudebunt de omnibus bonis, ita & ipsi de omnibus bonis dolebunt: vnde & felicitas sanctorum considerata maxime eos affligit. vnde dicitur Esa.26. Videāt & confundantur gloriantes populi, & ignis hostes tuos deuoret, vnde vellent omnes bonos esse damnatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ tanta erit inuidia in damnatis quòd etiam propinquorum gloriæ inuidebunt, cum ipsi sint in summa miseria, cum etiā in hac vita hoc accidat crescente inuidia. Sed tamē minus inuidēt propinquis quàm alijs, & maior esset eorum pœna si omnes propinqui damnarentur, & alij saluarētur, quàm si aliqui de suis propinquis saluarentur. Et exinde fuit quòd dues petijt fratres suos a dānatione eripi. Sciebat enim q̄ aliqui eriperētur: maluisset tamē cum fratribus suis omnes alios damnari.

Ad secundum dicendum, q̄ dilectio quæ non fundatur super honestum facile rescinditur, & præcipue in malis hominibus, vt Philosophus dicit in 9.Ethi. Vnde damnati non seruabunt amicitiam ad eos, quos inordinate dilexerunt. Sed in hoc voluntas eorum remanebit peruersa, quòd causam inordinatæ dilectionis adhuc diligent.

Ad tertium dicendum, q̄ quamuis de damnatorum multitudine pœna singulorum augeatur, non tamen tantum supercrescent odium & inuidia, quòd magis eligēt torqueri cum multis, quàm minus, soli.

ARTICVLVS. V.

Vtrum damnati odio habeant Deum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ damnati non habeant Deum odio. Quia vt dicit Dion.4.c.de Di. no. omnibus diligibile est pulchrum & bonum, quod est omnis boni & pulchritudinis causa, hoc autem est Deus. ergo Deus a nullo odio haberi potest.

2 Præterea, Nullus potest ipsam bonitatem odio habere, sicut nec ipsam malitiam velle, malum enim est omnino inuoluntarium, vt Diony.dicit.4.c.de Diui.no. Deus autē est bonitas ipsa. ergo nullus ipsum odio potest habere.

SED CONTRA est quod dicitur in Psal.23, Superbia illorum qui te oderunt ascendit semper.

RESPONDEO, Dicendum, quòd affectus mouetur ex bono vel malo apprehenso. Deus autem apprehenditur duplicitер, in se, sicut a beatis qui eum per essentiam vident, & per effectus, sicut a nobis & damnatis. Ipse igitur in seipso cū sit per essentiam bonitas, non potest alicui voluntati displicere. Vnde quicunq; eum per essentiam vidētē, eum odio habere non possunt: sed effectus eius aliqui sunt voluntati repugnantes, inquantum contrariantur alicui, & secundum hoc aliquis non in seipso, sed ratione effectuum Deum odire potest. Dānati ergo Deū percipientes in effectu iustitiæ qui est pœna, eum odio habent sicut & pœnas quas sustinent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Diony. est intelligendum de appetitu naturali, qui tamen in damnatis peruertitur, per id quod additur ex deliberata voluntate, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procederet si damnati Deum in seipso conspicerent, inquantum est per essentiam bonus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum damnati demereantur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd damnati de mereantur. Damnati enim habent voluntatem, vt dicitur in litera: sed per malam voluntatem quam hic habuerunt deme ruerunt. ergo si ibi non demerentur, ex sua damnatione commodum reportant.

2 Præterea, Damnati sunt eiusdem conditionis cum dęmonibus: sed dęmones demerentur post suum casum. vnde serpenti, qui hominem ad peccandum induxit est a Deo pœna inflicta, vt dicitur Gen.3. ergo & damnati demerentur.

3 Præterea, Actus inordinatus ex libertate arbitrij procedens nō excusatur quin sit demeritorius, & si aliqua necessitas adsit cuius aliquis sit sibi causa, ebrius enim meretur duplicem male dictionem si ex ebrietate aliquod aliud peccatum committat, vt dicitur in 3.Ethi. sed ipsi damnati fuerunt sibi causa propriæ obstinationis per quam necessitatem patiuntur peccandi. ergo cum eorum actus inordinatus ex libero arbitrio procedat, non excusantur a demerito.

SED CONTRA Pœna cōtra culpam diuiditur: sed peruersa voluntas in damnatis ex obstinatione procedit quæ est eorum pœna. ergo peruersa voluntas in dānatis non est culpa per quam demereantur.

Præterea, Post vltimum terminum non relinquitur aliquis motus siue profectus in bonum vel in malum: sed damnati maxime post diem iudicij ad vltimum terminū suæ damnationis perueniēt: quia tunc finem habebunt duæ ciuitates, vt Augu. dicit. ergo damnati post diem iudicij peruersa voluntate non demerebuntur, quia sic cresceret eorum damnatio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd de damnatis ante diē judicij & post, distinguendum est. Omnes enim cōmuniter concedunt, quòd post diem iudicij non erit aliquod meritum vel demeritum, & hoc ideo est, quia meritum vel demeritum ordinatur ad aliquod bonum vel malum vlterius consequendū: post diem autem iudicij erit & vltima cōsummatio bonorum & malorum, ita quòd nihil erit vlterius addendum de bono vel de malo. Vnde & bona voluntas in beatis non erit meritum sed præmium, & mala voluntas non erit in damnatis demeritum: sed pœna tantum. Operationes enim virtutis sunt præcipue in felicitate & eorum contrariæ sunt præcipue in miseria, vt dicitur in 1.Ethi. Sed ante diem iudicij quidam dicunt, & beatos mereri, & & damnatos demereri. Sed hoc non potest esse respectu præmij essentialis vel pœnæ principalis, cum quantum ad hoc vtrique ad terminum perueniant. Potest tamē hoc esse respectu præmij accidentalis, vel pœnæ secundariæ quæ possunt augeri vsque ad diem iudicij, & hoc præcipue in demonibus vel Angelis bonis, quorū officio aliqui trahuntur ad salutem, ex quo beatorum Angelorum gaudium crescit, vel ad damnationem, ex quo crescit pœna dęmonum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc est summum incommodum ad summum malorum peruenisse, ex quo contingit in damnatis quòd demereri nō possunt. vnde patet quòd ex peccato commodum non reportant.

Ad secundum dicendum, q̄ ad damnatorum hominum officium non pertinet ad damnationem alios pertrahere, sicut pertinet ad officium dæmonum ratione cuius demerentur, quantum ad secundariam pœnam.

Ad tertium dicendum, quòd propter hoc non excusant a demerito, quia necessitatem habeant peccandi: sed quia ad summū malorum peruenerunt, tamen necessitas peccandi, cuius causa sumus, excusat a culpa inquantum est necessitas quædam: quia omne peccatum oportet esse voluntarium: sed quòd non excuset, hoc est, inquantum a voluntate præcedente processit, & sic totum demeritum sequentis culpæ, videtur ad propriā culpam pertinere.

ARTICVLVS VII.

Vtrum damnati possint vti notitia quam in hoc mundo habuerunt.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd damnati non possint vti notitia, quam in hoc mundo habuerunt. In cōsideratione enim scientiæ est maxima delectatio: sed in eis nullam delectationem est ponere. ergo non possunt vti scientia prius habita secundum aliquam considerationem.

2 Præterea, Damnati sunt in maioribus pœnis quàm sint aliquę pęne huius mūdi: sed in hoc mūdo, dū aliqs in maximis tormentis constitutus, non potest cōsiderare aliquas intelligibiles constitutiones quas abstractus a pœnis patitur. ergo multo minus in inferno.

3 Præterea,

3 Præterea, Damnati sunt subiecti tempori: sed longitudo temporis est causa obliuionis, vt dicitur in 4.Physico. ergo damnati obliuiscentur eorum quæ hic habuerunt.

SED CONTRA est quod Luc.16. dicitur diuiti damnato. Recordare quia recepisti bona &c. ergo considerabunt ea quæ hic sciuerunt.

Præterea, Species intelligibiles in anima separata remanent in eis, vt supra dictum est.

RESPONDEO, Dicēdum, quòd sicut propter pefectam sanctorum beatitudiné nihil erit in eis, quod non sit gaudij materia, ita nihil erit in damnatis quod non sit eis materia & causa tristitiæ, nec aliquid quod ad tristitiā possit pertinere, deerit, vt sit eorum miseria consumata. Consideratio enim aliquorum notorum, quantum ad aliquid inducit gaudium, vel ex parte cognoscibilium, inquantum diliguntur, vel ex parte ipsius cognitionis, inquantum est conueniens & perfecta. Potest etiam tristitiæ esse ratio, & ex parte cognoscibilium quę nata sunt contristare, & ex parte ipsius cognitionis, prout eius imperfectio consideratur, vtpote cum aliquis considerat se deficere in cognitione alicuius rei cuius perfectionem appeteret, sic etiam in damnatis erit actualis consideratio eorū quæ prius sciuerunt, vt materia tristitiæ, non autē vt delectationis causa. Considerabūt. n. mala quæ gesserunt ex quibus damnati sunt, & bona delectabilia quæ amiserunt, & ex vtroque torquebuntur, de hoc quòd cōsiderabunt notitiam, quam de rebus speculabilibus habuerunt imperfectam esse, & amissse summam eius perfectionem, quam poterant adipisci.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis consideratio sit per se delectabilis, tamen ex aliquo accidēte potest esse tristitiæ causa, & sic erit in damnatis.

Ad secundum dicendum, quòd in hoc mundo anima coniungitur corruptibili corpori, vnde p hoc quòd corpus affligitur cōsideratio animæ impeditur, sed in futuro anima nō ita trahetur a corpore: sed quantumcunque corpus affligatur, tamen anima semper considerabit lucidissime illa quæ ei poterunt esse causa meroris.

Ad tertium dicendum, q̄ tempus est causa obliuionis per accidens, inquantum motus, cuius est mensura, est causa transmutationis: sed post diem iudicii non erit motus cœli, vnde nec obliuio esse poterit ex quacumque diuturnitate: sed ante diem iudicii anima separata non mutatur a sua dispositione per motum cœli.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum damnati aliquando cogitabunt de Deo.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̄ aliquando damnati cogitabunt de Deo. Quia non potest haberi odio actu nisi id de quo cogitatur: sed damnati Deum odio habebunt, vt in litera dicitur, ergo de Deo aliquando cogitabunt.

2 Præterea. Damnati habebunt remorsum conscientiæ: sed cōscientia patitur remorsum de actis contra Deum ergo de Deo aliquando cogitabunt.

SED CONTRA. Perfectissima hominis cogitatio est q̄ cogitat de Deo: sed damnati non erunt in statu perfectissimo. ergo de Deo non cogitabunt.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ Deus potest considerari dupliciter. Vno modo secundum se, & secundum id quod est ei proprium, scilicet esse totius bonitatis principium, & sic nullo modo cogitari potest sine delectatione, vnde sic nullo modo a damnatis cogitabitur.

Alio modo secundum aliquid quod est ei quasi accidentale in effectibus eius, vtpote punire vel aliquid huiusmodi, & secundū hoc consideratio de Deo potest tristitiā inducere. & hoc modo damnati de Deo cogitabunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ damnati non habent Deum odio nisi ratione punitionis & prohibitionis eius, quòd male eorum voluntati consonat. vnde non considerabunt eum nisi vt punitorem & prohibitorem. Et per hoc patet etiam solutio ad secundum: quia conscientia non remordet de peccato, nisi inquantum est diuino præcepto contraria.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum damnati gloriam beatorum videant.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd dānati gloriam beatorum non videant. Magis enim distat ab eis gloria beatorum quàm ea quæ in hoc mundo aguntur: sed ipsi non vident quæ circa nos aguntur: vnde dicit Greg.12.Moral. super illud Iob. siue fuerint nobiles filij eius &c. Sicut hi qui adhuc viuunt, mortuorū animæ quo loco habeantur ignorant, ita mortui qui corporaliter vixerunt vita in carne positorum, qualiter A circa eos disponatur, ignorant. ergo multominus possunt videre gloriam bonorum.

2 Præterea, Illud quod conceditur sanctis in hac vita pro magno munere, nunquam concedetur damnatis: sed Paulo pro magno est concessum videre vitam illam, qua sancti æternaliter cū Deo viuunt, vt dicitur 1.Corinth.12.in Glo. ergo damnati sanctorum gloriam non videbunt.

SED CONTRA est quod dicitur Luc.15. quòd dives in tormentis positus, vidit Abraham, & Lazarum in sinu eius.

RESPONDEO, Dicendum, q̄ damnati ante diem iudicij vident bonos in gloria non hoc modo quòd gloriam eorum qualis sit cognoscant: sed solū cognoscunt eos esse in gloria quadam inæstimabili, & ex hoc turbabuntur. tum propter inuidiā dolentes de fælicitate eorum. tum propter hoc quòd ipsi talem gloriam amiserunt. vnde dicitur Sap.5.de impijs. Videntes turbabuntur timore horribili. Sed post diem iudicij omnino beatorum visione priuabuntur, nec tamen ex hoc eorum pœna minuetur: sed augebitur, quia memoriam habebunt gloriæ beatorum, quam in iudicio videbunt, vel ante iudiciū, & hoc erit eis in tormentum: sed vlterius affligentur in hoc quòd videbunt se indignos reputari etiā videre gloriam, quā sancti merentur habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ in hac vita aguntur, non ita affligent damnatos in inferno si viderentur, sicut sanctorum gloria inspecta. Vnde non ita ostenduntur damnatis ea quæ hic agūtur sicut sanctorum gloria, quamuis etiam eorum quæ hic aguntur ostendantur eis ea ex quibus tristitiam habere possunt.

Ad secundum dicendum, q̄ Paulus inspexit vitam illā in qua sancti cum Deo viuunt, eam experiendo, & in futurū perfectius sperando, q̄ quod non est de damnatis. Et ideo non est simile.

QVAESTIO XCIX.

De misericordia & iustitia Dei respectu damnatorum.

EINDE considerādum est de iustitia & misericordia respectu damnatorum.

Circa quod quæruntur quinque.

Primo, Vtrum ex diuina iustitia inferatur peccatoribus pœna æterna.

Secundo, Vtrum per diuinam misericordiam omnis pœna tam hominum quàm dæmonum terminetur.

Tertio, Vtrum saltem pœna hominum terminetur.

Quarto, Vtrum saltem pœna Christianorum.

Quinto, Vtrum illorum qui opera misericordiæ fecerunt.

ASTICVLVS I.

Vtrum ex diuina iustitia inferatur pœna æterna peccatoribus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ex diuina iustitia non inferatur peccatoribus pœna æterna. Pœna enim non debet excedere culpam. Deutero.25. secundum mensuram delicti erit & plagarum modus: sed culpa est temporalis, ergo pœna non debet esse æterna.

2 Præterea, Duorum peccatorum mortalium vnum est altero maius. ergo vnum debet maiori quàm alterum pœna puniri: sed nulla pœna est maior quàm æterna, cum sit infinita. ergo nō cuilibet peccato mortali debetur pœna æterna, & si vni non debetur, nulli debetur, cum eorum distantia non sit infinita.

3 Præterea, A iudice non infertur pœna nisi ad correctionem, vnde secundo Ethi. dicitur, quòd pœnę sunt quædam medicinę, sed quòd impij in æternum puniantur, hoc non est ad correctionem eorum, nec aliquorum aliorum, cum tunc non sint aliqui futuri qui per hoc corrigi possint, ergo secundum diuinam iustitiam non infertur æterna.

4 Præterea, Omne quod non est per se volitum nullus vult nisi propter aliquam vtilitatem: sed pœnæ a deo non sunt propter se volitę. non enim delectatur in pœnis, cum ergo nulla vtilitas accidere possit ex perpetua ratione pœnæ, videtur quòd talem pœnam pro peccato inferre non debeat.

5 Præterea, Nihil quod est per accidens est perpetuum, dicitur in 1.Cę.& mun. sed pœna est eorum quæ sunt per accidens, cum sit contra naturam. ergo non potest esse perpetua.

6 Præterea, Iustitia Dei hoc exquirere videtur vt peccatores ad nihilum redigantur, quia propter ingratitudinem videtur quis beneficia amittere: inter cætera autem Dei beneficia est ipsum esse. vnde videtur iustum vt peccator, qui ingratus Deo existit, ipsum esse amittat: sed si in nihilum redigantur, eorū pœna non potest esse perpetua. ergo non videtur esse consonum diuinæ iustitiæ vt peccatores perpetuo puniantur.

SED CONTRA, est quod dicitur Matth.25. Ibunt hi, scilicet peccatores in supplicium æternum.

2 Præterea, sicut se habet præmium ad meritum, ita pœna ad culpam

culpam: sed secundum diuinam iustitiam merito temporali debetur grauium æternũ. Io. 6. Omnis qui videt filium & credit in eum habet vitam æternam. ergo & culpæ temporali secũdum diuinam iustitiam debetur pœna æterna.

Præterea, Secundum Philosophum in 5. Ethic. pœna taxatur secundum dignitatem eius in quem peccatur: vnde maiori pœna punitur qui percutit alapa principem, quàm alium quemcunque: sed quicunque peccat mortaliter peccat contra Deum cuius præcepta transgreditur, & cuius honorem alij impartitur, dum in alio finem constituit: maiestas autem Dei est infinita. ergo quicunque peccat mortaliter dignus est infinita pœna, & ita videtur quòd iuste pro peccato mortali quis ppetuo puniatur.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ cum pœna duplicem habeat quantitatem, scilicet secundum intensionem acerbitatis, & secundum durationem tẽporis, quantitas pœnæ respondet quantitati culpæ secundum intensionẽ acerbitatis, vt secũdum quod grauius peccauit, secundum hoc grauior pœna ei infligatur. Vnde Apoca. 18. quantum se glorificauit & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum; non autem respondet duratio pœnæ durationi culpæ, vt dicit Augustinus. 21. de Ciui. Dei. Non enim adulterium quod in momento temporis perpetratur, momentanea pœna punitur etiam secundum leges humanas: sed duratio pœnæ respicit dispositionem peccantis. quandoq; enim ille qui peccat in aliqua Ciuitate ex ipso peccato efficitur dignus vt totaliter a Ciuitatis consortio repellatur, vel per exilium perpetuum, vel etiam per mortem: quandoque vero non redditur dignus vt totaliter a societate excludat, vt ideo nõ possit esse cõueniens membrum Ciuitatis. pœna ei prolongatur vel breuiatur secundum quòd expedit eius curationi vt in Ciuitate conuenienter & pacifice viuere possit. ita etiam secundum diuinam iustitiam aliquis ex peccato redditur dignus pœnitus a Ciuitatis consortio separari, quod fit per omne peccatum quo contra charitatem peccat, quæ est vinculum Ciuitatem prædictam vniens: & ideo pro peccato mortali, quod est contrarium charitati, aliquis est in æternum a societate sanctorũ exclusus & æternæ pœnæ adijcitur. Quia vt Augustinus dicit in libr. prædicto, quod est de Ciuitate ista mortali hominis supplicio primę mortis, hoc est de ciuitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre. quòd autem pœna quam Ciuitas mundana infligit perpetua non reputatur, hoc est per accidens, vel inquãtum perpetuo homo non manet, vel inquantum etiam ipsa Ciuitas deficit. Vnde si homo in perpetuum viueret pœna exilij vel seruitutis, quę per legem humanam infertur in eo perpetuo maneret, qui vero hoc modo peccant, vt inde non reddantur digni totaliter separari a sanctæ Ciuitatis consortio, sicut peccãtium venialiter, tanto eorũ pœna erit breuior vel diuturnior, quanto magis vel minus purgabiles erunt secundum quòd eis peccata plus vel minus inhęserint, quod in pœnis huius mundi, & purgatorij secundum diuinam iustitiam seruatur. Inueniuntur etiam & aliæ rationes a sanctis assignatæ, quare iuste pro peccato temporali aliquis pœna perpetua puniantur. Vna est. quia peccauerunt contra bonum æternum dum cõtempserunt æternam vitam, & hoc est etiam quod Augustinus in prædicto lib. dicit. Factus est malo dignus æterno, quia hoc in se peremit bonum quod esse posset æternũ. Alia ratio est, quia homo in suo æterno peccauit. vnde Gregorius dicit in 4. Dialog. Ad magnam iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant supplicio, qui nunquam voluerunt carere peccato. Et si obijciatur, quòd quidam peccantes mortaliter proponunt vitam suam in melius commutare. & ita secũdum hoc non essent digni æterno supplicio, vt videtur. Dicendum secundum quosdam, quòd Gregorius loquitur de voluntate quæ manifestatur per opus, qui enim in peccatum mortale labitur propria voluntate, se ponit in statum a quo erui non potest nisi diuinitus. Vnde ex hoc ipso quòd vult peccare, consequenter vult in peccato manere perpetuo. Homo enim est spiritus vadens in peccatum, & non rediens per seipsum. Sicut si aliquis se in foueam proijceret, vnde exire nõ posset nisi adiutus, posset dici q̃ in æternũ ibi manere voluit quantũcunq; aliud cogitaret. Vel põt dici & melius q̃ ex hoc ipso q̃ mortaliter peccat finẽ suũ in creatura constituit, & quia ad finem vitę tota vita ordinat, ideo ex hoc ipso totam vitã suã ordinat ad illud peccatũ, & vellet perpetuo in peccato manere, si hoc sibi esset impune. Et hoc est quod Greg. in 29. lib. Moral. super illud Iob. 40. Estimabunt abyssum quasi senescentem iniqui, ideo cum sine deliquerunt, quia cum sine vixerunt. Voluissent quippe sine fine viuere, vt sine fine potuissent in suis iniquitatibus permanere, nam magis appetunt peccare quàm viuere. Potest & alia ratio assignari, quare pœna peccati mortalis sit æterna, quia per eam contra Deum qui est infinitus peccatur. Vnde cum non posset esse infinita pœna per intensionem, quia creatura non est capax alicuius qualitatis infinitæ, requiritur quòd sit saltem duratione infinita. Est etiam quarta ratio ad hoc idem, quia culpa manet cum culpa non possit remitti sine gratia, quam homo non potest post mortem acquirere, nec debet pœna cessare quamdiu culpa manet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœna non debet æquari culpæ secundum quantitatem durationis, vt videtur etiam per leges humanas accidere. Vel dicendum, sicut Gregorius soluit, quòd quàmuis culpa sit actu temporalis, voluntate tamen est æterna.

Ad secundum dicendum, quòd quantitati peccati respondet quantitas pœnæ secundum intensionem, & ideo peccatorum mortalium inæqualiũ erunt pœnæ inæquales intensione, æquales autem durationę.

Ad tertium dicendum, q̃ pœnæ quæ infliguntur his qui a ciuitatis societate non pœnitus ejiciuntur, sunt ad correctionem eorum ordinatæ: sed illę pœnæ per quas aliqui totaliter a Ciuitatis societate exterminantur nõ sunt ad correctionem eorum, possunt tamen esse ad correctionem & trãquillitatem aliorum, qui in Ciuitate remanent, & ita damnatio æterna impiorum est ad correctionem eorum qui nunc sunt in ecclesia. Non enim pœnæ sunt ad correctionem solum quando infliguntur: sed etiã quando determinantur.

Ad quartum dicendum, quòd impiorum pœnæ in perpetuum durabunt. non erunt omnino inutiles. Sunt tamen vtiles ad duo. primo ad hoc quòd in eis diuina iustitia conseruatur quæ est a Deo accepta propter seipsum: vnde Gregorius. 4. Dial. Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur, quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur. secundo ad hoc sunt vtiles, vt de his electi gaudeãt dum in his Dei iustitiam cõtemplantur, & dũ se euadisse cognoscãt vnde Psal. 57. Lætabitur iustus cum viderit vindictam &c. & Esa. 66. Erunt, scilicet impij vsque ad sacietatem visionis, scilicet sanctis. vt Glo. dicit. Et hoc est quod Gregorius dicit 4. Dial. Iniqui omnes æterno supplicio deputati sua quidem iniquitate puniuntur. & tamen ad aliquid ardebunt, scilicet vt iusti omnes, & in Deo videãt gaudia quæ perceperũt, & in illis percipiãt supplicia quę euaserunt, quatenus tanto magis in æternum diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quãto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt.

Ad quintum dicendum, quòd quãmuis pœna per accidens respondeat animæ, tamen per se respondet animæ culpa infectę, & quia culpa in perpetuum in ea manebit, ideo & pœna perpetua erit.

Ad sextum dicendum, quòd pœna respondet culpæ propriæ, loquendo secũdum ordinationem quæ inuenitur in ipsa, & non secundum dignitatem ipsius, in quem peccatur, quia sic cuilibet peccato responderet pœna infinita intensione. quàmuis ergo ex hoc quòd aliquis peccat contra Deum, qui est actor essendi, meretur, ipsum esse amittere, considerata tamen ipsius actus inordinatione non debetur ei amissio esse, quia esse præsupponitur ad meritum & demeritum, nec per inordinationem peccati esse tollitur vel corrumpitur, & ideo non potest esse debita pœna alicuius culpæ priuatio ipsius esse.

ARTICVLVS II.

Vtrum per diuinam misericordiam pœna damnatorum terminetur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur tam hominum quàm etiam dæmonum. Sap. 2 Misereris omniũ domine, quoniam omnia potes: sed inter omnia etiam dæmones continentur qui sunt Dei creaturæ. ergo & ipsorum dæmonum pœna finietur.

2 Præterea, Ro. 11. Cõclusit Deus omnia sub peccato, vt omniũ misereat: Deus dæmones sub peccato cõclusit, id est claudi permisit. ergo videtur q̃ etiam dæmonum aliquando misereatur.

3 Præterea, Sicut dicit Anselmus in li. Cur Deus homo. Non est iustum vt Deus creaturam quam fecit ad beatitudinem, omnino perire sinat. ergo videtur cum quęlibet creatura rationalis creata fuerit ad beatitudinem, non esse iustum vt omnino perire permittatur.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius. ergo æternaliter punientur.

Præterea, Sicut boni Angeli effecti sunt beati per conuersionem ad Deum, ita mali angeli effecti sunt miseri per auersionẽ a Deo. si ergo miseria malorum angelorum finiatur quandoq; & beatitudo bonorum finem habebit, quod est inconueniens.

RESPONDEO, Dicendum, quòd error Origenis fuit vt Augustinus. 21. de Ciui. Dei dicit, quòd dæmones quandoq; per Dei misericordiam liberandi sunt a pœnis. Sed iste error est ab ecclesia reprobatus propter duo, Primo, quia manifeste auctoritati sacræ scripturæ repugnat, quæ habetur Apoc. 20. Diabolus qui

qui seducebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi bestiæ & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum, per quod in scriptura significari eternitas cõsueuit. Secundo quia ex vna parte nimis misericordiam extendebat, & ex alia parte nimis eam coartauit. Eiusdem enim rationis esse videtur bonos Angelos in æterna beatitudine permanere, & malos angelos in æternum puniri. Vnde sicut ponebat dæmones & animas damnatorum quandoque a pœna liberandas: ita ponebat Angelos & animas bonorum quandoque a beatudine in hujus vitæ miserias deuoluendas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus quantum in ipso est misereturomnibus: sed quia eius misericordia sapientiæ ordine regulatur, inde est quòd ad quosdam non se extendit, qui se misericordiæ fecerunt indignos, sicut dæmones & damnati qui sunt in malitia obstinati, tamen potest dici quòd etiã in eis misericordia locum habet, inquantum citra condignam puniuntur, non quòd a pœna totaliter absoluantur.

Ad secundum dicendum, quòd ibi intelligenda est distributio pro generibus singulorum, & non pro singulis generum, vt intelligatur auctoritas de hominibus secundum statum viæ, qua, scilicet & iudæorum & gentilium misertus est: sed non omnium gentilium vel omnium iudæorum.

Ad tertium dicendum, quòd Anselmus intelligit non esse iustum, quantum ad decentiam diuinæ bonitatis, & loquitur de creatura secundum genus suum. Non enim est conueniens diuinæ bonitati, vt totum vnũ genus creaturę deficiat a fine, propter quod est factum. vnde nec omnes homines nec omnes Angelos damnari conuenit: sed nihil prohibet quin aliqui vel ex hominibus vel ex Angelis in æternum pereant, quia diuinæ voluntatis intentio impletur in alijs qui saluantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum diuina misericordia patiatur homines in æternum puniri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd diuina misericordia non patiatur saltem homines in æternum puniri. Gen. 6. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, & accipitur ibi spiritus pro indignatione, vt patet per Glo. ibidem, cum ergo indignatio Dei non sit aliud quàm eius pœna, non punietur æternaliter.

2 Præterea, Charitas sanctorum. in præsenti hoc facit, vt pro inimicis exorent: sed tunc habebunt perfectiorem charitatem. ergo tunc orabunt pro inimicis damnatis: sed orationes eorum esse cassę non poterunt cum sint maximæ Deo acceptæ. ergo in precibus sanctorum diuina misericordia damnatos quandoque a pœna liberabit.

3 Præterea, Hoc quòd Deus pœnã damnatorum æternam prædixit ad prophetiam comminationis pertinet: sed prophetia cõminationis non semper impletur, quod patet per hoc quod dictum est de subuersione Ninive, quæ non fuerat subuersa, sicut prædictum fuerat per prophetam, qui ex hoc etiam contristatus fuit. ergo videtur quòd multo amplius per diuinam misericordiam comminatio pœnæ æternæ mutabitur in mitiorem sententiam, quando in nullius tristitiam: sed in omnium gaudium cedere poterit.

4 Præterea, Ad hoc facit quod in Psal. 76. dicitur, Nunquid in æternum irascetur Deus: sed ira Dei est eius punitio. ergo &c.

5 Præterea, Esa. 14. Super illud. Tu autem projectus es &c. Dicit Glo. Si omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nunquam, & loquitur de diabolo. ergo videtur quòd omnes animæ humanæ aliquando requiem habebunt de pœna.

SED CONTRA est quod dicitur Matt. 25. Simul de electis & reprobis. Ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam: sed inconueniens est ponere quòd iustorum vita quandoque finiatur. ergo inconueniens est ponere quòd reproborum supplicium terminetur.

Præterea, Sicut dicit Damas. Hoc est hominibus mors, quod est Angelis casus: sed Angeli post casum irreparabile fuerunt. ergo & homines post mortem, & sic reproborũ supplicium nunquam terminabitur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut Augustinus dicit. 21. de Ciui. Dei, quædam in hoc ab errore Origenis decesserunt, quòd dæmones posuerũt in perpetuum puniri: sed omnes homines quandoque liberari a pœna, etiam infideles. Sed hæc positio omnino est irrationabilis. Sicut enim dæmones sunt in malitia obstinati, & ita perpetuo puniendi, ita & hominum animæ qui sine charitate decedunt, cum hoc hominibus sit notum quod est Angelis casus, vt Damascenus dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud q̃ intelligendum de homine secundum genus suum, quia ab humano genere quandoque Dei indignatio est remota per Christi aduentum: sed illi qui in hac reconciliatione, quæ facta est per Christum, noluerunt permanere, in seipsis diuinam iram perpetuauerunt, cum non sit nobis aliquis modus reconciliationis concessus nisi per Christum.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustinus dicit. 21. de Ciui. Dei. Et Gregorius. 25. Mora. & 4. Dialo. quòd sancti in hac vita omnino pro inimicis exorant, vt conuertantur ad Deũ, cum adhuc conuerti possint. Si enim esset nobis notum quòd essent præsciti ad mortẽ, non magis pro eis quàm pro dæmonibus oraremus, & quia post hanc vitam decedentibus sine gratia tempus conuersionis non erit, nulla pro eis fiet oratio, nec ab ecclesia militante, nec a triumphante. Hoc enim pro eis orandum est, vt Apostolus dicit, secundę Thi. secundo, vt det illis Deus pœnitentiam & resipiscant a diaboli laqueis.

Ad tertium dicendum, quòd prophetia comminatoria pœnæ tunc solum immutatur, quando variantur merita eius in quem comminatio facta est. Vnde Hierem. 18. Repente loquar aduersus gentem & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & dissperdam illud: si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaueram ei: vnde cum damnatorum merita mutari non possint, cõminatio pœnæ semper in eis implebitur, nihilominus tamen prophetia comminationis semper quantũ ad aliquem intellectũ impletur: qa vt dicit Augustinus. in prædicto lib. euersa est Niuive, quæ mala erat, stantibus enim menibus atque domibus euersa est ciuitas in perditis moribus.

Ad quartum dicendum, quòd illud verbum Psalmi pertinet ad vasa misericordiæ, quę se indignos misericordia non fecerũt, quia in hac vita, quæ quædam ira Dei est propter vitæ miserias, vasa misericordiæ mutatur in melius. Vnde sequitur in Psal. 76. Hæc mutatio dextræ excelsi. vel dicendum quòd hoc intelligitur de misericordia aliquid relaxante non de misericordia totaliter liberante, si extendatur etiam ad damnatos. Vnde non dicit continebit ab ira misericordias suas: sed in ira, quia non totaliter pœna tolletur, sed ipsa pœna durante misericordia operabitur eam diminuendo.

Ad quintum dicendum, quòd Glo. illa non loquitur simpliciter: sed sub hypothesi impossibilis, ad exaggerandum peccati magnitudinem ipsius diaboli vel Nabuchodonosor.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pœna Christianorum damnatorum per diuinam misericordiam terminetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd saltem Christianorum pœna per diuinam misericordiam terminetur. Quia Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed hoc est omnium Christianorum. ergo omnes Christiani finaliter saluabuntur.

2 Præterea, Ioan. 6. dicitur, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam: sed hic est communis cibus & potus Christianorum. ergo omnes Christiani finaliter saluabuntur.

3 Præterea, 1. Cor. 3. Si cuius opus arserit detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic quasi per ignem: & loquitur de illis, in quibus fuit fundamentum fidei Christianę. ergo omnes tales finaliter saluabuntur.

SED CONTRA est quod dicitur 1. Corinth. 6 Iniqui regnum Dei non possidebunt: sed quidam Christiani sunt iniqui. ergo non omnes Christiani ad regnum peruenient, & ita perpetuo punientur.

Præterea, Secundę Petri secundo dicitur. Melius erat eis viã veritatis non cognoscere, quàm post agnitam retrorsum ab eo qui traditum est illis sancto mandato: sed illi qui viam veritatis non cognouerũt æternaliter punientur. ergo & Christiani qui ab agnita retrocesserunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd quidam fuerunt vt dicit Augustinus. in prædicto lib. qui non omnibus hominibus promiserunt absolutionem a pœna æterna: sed solis Christianis: & in hoc respectu diuersificati sunt. Quidam enim dixerunt quòd quicunque sacramenta fidei perceperunt, ab æterna pœna erunt immunes: sed hoc est contrarium veritati, quia quidam sacramẽta fidei recipiunt, & fidem non habent sine qua impossibile est placere Deo. Heb. 11. Et ideo alij dixerunt, quòd solum illi ab æterna pœna erunt immunes qui sacramenta fidei sunt consecuti, & fidem catholicam tenuerunt.

SED CONTRA hoc esse vt q̃ aliqñ aliqui catholicã fidẽ tenent, & postea resipiscunt qui nõ minori pœna sunt digni, sed maiori, quia secũdę Petri secũdo: melius erat eis viã veritatis non

non cognoscere. quàm post agnitam retroire. Planum est etiam peccare plus hæresiarchas quia fide catholica recedêtes nouas hæreses fingunt, quàm illos qui a principio aliquam hæresim sunt secuti. Et ideo alij dixerunt quòd illi soli sunt ab æterna pœna immunes qui in fide catholica finaliter perseuerant, quantumcunque alijs criminibus inuolantur. Sed hoc manifeste contrariatur scripturę, quia Iacobi 1. dicitur. Fides sine operibus mortua est. & Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnũ cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, & in multis alijs locis scriptura peccãtibus æternas pœnas comminatur. Vnde non omnes finaliter in fide persistentes a pœna eterna erunt immunes, nisi & ab alijs criminibus inueniantur finaliter absoluti,

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus ibi loquitur de fide formata quæ per dilectionẽ operatur in qua quicunque decesserit, saluus erit. Sed huic non solum opponitur infidelitatis error: sed quodlibet peccatum mortale.

Ad secundum dicendum, quòd verbum domini intelligitur non de illis qui tantũ sacramentaliter ædunt, qui indignę quandoque sumentes, iudicium sibi manducant & bibunt, vt dicitur 1. Cor. 11. Sed loquitur de manducantibus spiritualiter qui per charitatem ei incorporantur, quam incorporationem facit sacramentalis comestio, siquis digne accedat. Vnde quantum est ex virtute sacramenti ad vitam æternam perducit, quàmuis possit tali fructu priuari per peccatum etiam postquam digne consumpserit.

Ad tertium dicendum, quòd fundamentum in verbis Apostoli intelligitur fides formata, supra quã qui peccata venialia ædificauerit, detrimentum patietur, qa pro eis punitur a Deo, ipse tamen saluus erit finaliter, quasi per ignẽ vel temporalis tribulationis vel pœnæ purgatoriæ quæ post mortem erit.

ARTICVLVS. V.

Vtrum omnes illi qui operantur misericordiæ opera, punientur æternaliter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd illi omnes qui opera misericordiæ faciunt non punientur ęterna liter: sed solum illi qui opera misericordiæ negligunt. Dicitur enim Iacobi secundo. Iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiã. Et Mat. quinto. Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur.

2 Præterea. Matthæi vicesimoquinto ponitur disceptatio domini cum reprobis & electis: sed illa disceptatio non est nisi de operibus misericordiæ. ergo solum pro operibus misericordiæ omissis, aliqui æternaliter punientur, & sicut idem quod prius.

3 Præterea, Matthæi 6. dicitur Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus &c. & sequitur. Si enim dimiseritis hominibus, & cętera. ergo videtur quòd misericordes qui alijs peccata dimittunt, ipsi veniam peccatorum consequentur, & sic non æternaliter punientur.

4 Præterea. Primæ Thim. 4. Super illud. Pietas ad omnia valet, dicit Glo. Ambr. Omnis summa disciplinæ Christianæ in misericordia & pietate est, quam aliquis sequens, si lubricum carnis patiatur sine dubio vapulabit: sed non peribit, siquis autem solum exercitium corporis habuerit, perhennes pœnas patietur. ergo illiqui insistunt operibus misericordiæ, qui peccatis carnalibus detinentur, non in ęternũ punientur, & sic idem qđ prius.

SED CONTRA est quod dicitur Primæ Corint. 6. Neque fornicarij, neque adulteri regnum Dei possidebunt: sed multi qui se exercent in operibus misericordiæ, sunt tales. ergo non omnes misericordes ad regnum æternum peruenient, & ita aliqui eorum æternaliter punientur.

Præterea, Iacobi secũdo, Quicunq; totam legem seruauerit, offendat autem in vno factus est omnium reus. ergo quicunque seruat legem quo ad opera misericordiæ, & negligit alia opera, reatũ de trangressione legis incurret, & ita æternaliter punietur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd Augustinus dicit in lib. prædicto. Quidam posuerũt quòd non omnes qui catholicam fidem tenent a pœna æterna esse liberandos: sed solum illos qui operibus misericordiæ insistunt, quàmuis etiam alijs criminibus sint subiecti. Sed istud non potest stare, quia sine charitate non prodest aliquid ad vitam æternam. Contingit autẽ aliquos operibus misericordiæ insistere, qui charitatem non habent. vnde his nihil prodest ad vitam æternam promerendam, vel ad immunitatem æternæ pœnæ, vt patet primæ Corinth. 13. & præcipue hoc apparet absurdum in raptoribus qui multa rapiunt, & & tamen misericorditer largiuntur. Et ideo dicẽdum quòd quicunque cum peccato mortali decedunt, nec fides nec opera misericordiæ eos liberabit a pœna æterna, etiam post quantumcunque spacium temporis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi misericordiam consequentur, qui misericordiam ordinate impendunt, non autem ordinate misericordiam impendunt qui seipsos in misereno negligunt: sed magis se impugnant male agendo: & ideo tales misericordiam pœnitus absoluentem non consequentur, & si consequantur misericordiam de peccatis debitis aliquid relaxantem.

Ad secundum dicendum, quòd non propter hoc ponitur disceptatio de operibus misericordiæ solum, quia pro eorum negligentia tantummodo aliqui puniantur ęternaliter: sed quia illi ęterna pœna liberabuntur post peccata, qui per opera misericordię sibi veniam impetrauerunt, facientes amicos sibi de mammona iniquitatis.

Ad tertium dicendum, quòd illud a domino dicitur his qui petunt sibi debitum relaxari, non illis qui in peccato persistunt, & non soli pœnitentes pę opera misericordię consequuntur veniam pœnitus liberanten.

Ad quartum dicendun, quòd Glo. Ambro. loquitur de lubrico venialis peccati a qu aliquis post purgatorias pęnas quas vapulationẽ dicit per opea misericordię absoluetur. vel si loquatur de lubrico mortali peccati, est intelligendum quòd adhuc in vita ista existens, ill qui ex fragilitate in carnalia peccata incidunt per opera misericordię ad pęnitentiam disponuntur. Vnde talis nõ peribit. i. disponetur p talia opera ad non pereundũ.

Additionum ad tertiam partem Summæ Diui Thomæ Aquinatis.

FINIS.

SERIES CARTARVM

A B C D E F G H I K L M N.

Omnes sunt Quaterniones

ROMAE

Apud hæredes Antonij Bladij, & Ioannen Osmarinum Liliotum socios.

M. D. L. X. X.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca